Proibito

DES. ERASMI ROTERODAMI

ADAGIORVM

CHILIADES IVXTA LOCOS COMMVNES DIGESTÆ.

QVIBVS HADRIANI IVNII, IOHANNIS ALEXANDRI BRASSICANI, IOHANNIS VLPII, GILBERTI COGNATI, COELII RHODIGINI, POLYDORI VIRGILII, PETRI GODOFREDI, CAROLI BOVILLI, ADR. TVRNEBI *& aliorum quorundam paræmiographorum adagia eodem ordine descripta subiuncta sunt.*

TRES INDICES ACCESSERVNT LOCVPLETISSIMI, TAM ADAGIORVM IVXTA ORDINEM ALPHABETICVM, & secundum locos, quàm rerum ac vocum in hoc Opere explicatarum, cognituq; dignarum.

QVÆ OPERE TOTO CONTINENTVR PROXIMA post præfationes abundè pagella demonstrabit.

Sumptibus hæredum Andreæ Wecheli, Claudij Marnij, & Io. Aubrij.

CIↃ IↃ XCIX.

Cum S. Cæsareæ Maiestatis Priuilegio.

ERASMVS LOQVITVR.

Perfacile est, aiunt, prouerbia scribere cuiuis
Haud nego: sed durum est scribere Chiliadas.
Qui mihi non credit, faciat licet ipse periclum:
Mox fuerit studiis æquior ille meis.

DESIDERIVS ERASMVS ROTERODAMVS PHILOLOGIS OMNIBVS S. D.

SI, iuxta vetus prouerbium, omni in re modus est optimus, par erat & in colligendis prouerbijs adhibere modum: est enim optimarum quoque rerum, si minus satietas, certè modus quidam. Multis itaque de causis statueram ab hoc studij genere posthac feriari: vel quòd argumenti natura sit infinita, vt nihil egerit qui hoc agat ne quid omnino prætermittatur, præsertim vetustis authoribus qui hactenus delituerunt, in lucem emergentibus: vel quòd tantum operæ sit huic impensum negocio, vt citius metuendum existimarem, ne lector copiam pertæsus clamaret, Ohe iam satis est, quàm aliquam desideraret accessionem: vel quòd hæc ætas ac mens iam profectò non eadem ab huiusmodi literis abhorrens, magis ad ea raperetur, quibus vel immori nec indecorum sit, nec inutile: vel quòd perpēderem, hoc genus flosculos ac gemmas, quibus eruditi scripta sua consueuerunt insignire, plusculum habere gratiæ, si quis eos sibi ex authoribus non omnino vulgo prostitutis decerpat, quàm si ex protritis huiusmodi collectaneis desumat. Quanquam hæc causa non deterruit Græcos, quo minus tam multi viri graues iuxtà ac eruditi, paræmiologias conscriberent. Apud me quoque vicit vtilitatis ratio, quòd hanc operam plurimùm conducere videbam, quum ad eluendas mendas ex priscis authoribus, tum ad submouendas salebras, ad quas subinde restitabant mediocriter literati. Proinde quòd nunc hanc non exiguam coronidem adiecimus, magis, ne dolo dicam, datum est Typographorum efflagitationi, quàm animo meo. Facit enim Pyladea quædam amicitia, quæ mihi quondam cum optimo viro IOANNE FROBENIO, *nunc cum patris simillimo Hieronymo Frobenio intercedit, & par vtriusque in prouehendis optimis studijs industria mirabilis, vt quum interdum illis quædam negare noluerim, ac fortasse debuerim, pernegare quiuerim nihil. Vtinam autem hæc laboris portio tantum vtilitatis adferat studiosis, quàm mihi parum attulit voluptatis. Porrò vt nihil horum fuerit, tamen inciuilius parúmque candidum videbatur, aliis eruditis, ad eiusdem argumenti transactionem accinctis nihil facere reliqui, qui vel ingenij vigore, vel industria iuuenili, vel copiosiore voluminum lectione instructi, fructum vberiorem studijs allaturi sunt. Quorum conatibus adeò non est animus obstare, vt vehementer etiā gauisurus sim, si quis nostram obscuret operam. Illud modò lectorem, quod iam pridem admonui, nolim obliuisci: ne quid miretur, si in hoc opere quædam occurrent diuersis tēporibus scripta. In causa sunt crebræ æditiones, non sine nouis auctariis. primum enim huius argumenti gustū dedimus apud Parisiorum Lutetiam, per typographum Ioannem Philippum, natione Germanum, qui tum officinam habebat in vico diui Marci, ad insigne Trinitatis, Anno 1500. Mensem non expressit Typographus, sed epistola quam præmisit Faustus Andrelinus, habet eiusdem anni decimumquintum diem Iunij. Hanc æditionem aliquanto post æmulatus est Iodocus Badius, deinde Matthias Schurerius Argentorati: post hæc opus ad iusti voluminis magnitudinem adauctum, Venetiæ ædidimus apud Aldum Manutium Anno 1508. Aldinam æditionem me inscio æmulatus est Basileæ Ioannes Frobenius: à quo plus septies excusum est idem opus, at nūquam sine accessionibus. Quoniam autem hoc scripti genus constat industria hinc atque hinc decerpendi, non ita multum laudis tulerit, qui primus apud Latinos aggressus sit* παροιμιολογεῖν: *nisi si quid promereatur, iudicandi tractandiq; dexteritas. Si quis proferet æditionem vetustiorem ea quam ostendi fuisse primam, ei lubens hoc laudis tribuero, quòd illi non illiberalis cogitatio ante alios ve-*

nerit in mentem. Et sanè mirum est, quum apud Græcos tot clarissimi scriptores ex professo tractarint hoc genus, apud Latinos nullum extitisse vel è turba grammaticorum, qui simile negocium susciperet: quum, mea sentẽtia, Latinorum horti non minus vernent istiusmodi flosculis quàm Græcorum: sed nescio quo pacto Græcorum admiratio propensior effecit, vt Latini sua videantur habuisse neglectui. Alioqui non video, quam ob rem Virgilius sit Homero & Hesiodo postbabendus, aut Seneca, quisquis is fuit, Euripidi, aut Plautus & Horatius Aristophani. Nam M. Tullius, quod ad hanc sanè rem attinet, longè superat Demosthenem. Quisquis igitur hoc primus apud Latinos aggressus est, rem nec illiberalem nec infrugiferam aggressus est. Iam biennium exierat, ex quo Lutetiæ operis huius gustum fueram auspicatus: quum Louanij agẽs forte ex Hieronymo Buslidio, qui tum recens ex Italia venerat, nactus sum libellum, adagia pollicẽtem. in eo comperi prouerbia ferè septuaginta, è Latinorum, præsertim Philippi Beroaldi commentarijs collecta. contuli annum ac diem. annus erat idem, sed æditio mea tribus mensibus præcesserat: & res ipsa satis declarabat, neutrum alteri tum fuisse notum, sed ambobus eandem cogitationem incidisse in mentem. Itaque si quid refert, quis primus hoc argumentum attentârit, vterque nostrûm primus fuit: si primus est, qui neminem est sequutus. De Latinis loquor. Quòd si auxit prouerbia, qui plura ædidit, ego nimirum auxi, qui prima statim æditione dedi plus quàm octingenta: quorum bonam partem hauseram ex fragmentis Diogeniani Græcis. At posteaquam emisi tot Chiliadas, cuiuis procliue fuit suis collectaneis aliquam accessionem adiungere, quam profiteatur ex bonis authoribus esse decerptam, nec mentiatur tamen. nos enim Chiliadas omnes ex optimis quibusque authoribus decerpsimus, diligenti nomenclatura, sicuti par est, indicantes, quid cui feramus acceptum: adeò vt nec Apostolium debita laudis portione fraudauerimus: tantum abfuit, vt me plumis alienis venditare voluerim. Hæc indigna ducerem quæ commemorentur, nisi viderem hoc à quibusdam agi seriò, vt primi hoc exemplum induxisse videantur, ab alijs, ne quid ex meis Chiliadibus videantur sumpsisse mutuò, sed rem totam suis auspiciis, suoq; Marte confecisse. Atqui si decerpunt ex vetustis authoribus quæ produnt, quum in his resideat infinita prouerbiorum copia quæ nos prætermisimus: quur his præteritis tam multa congerunt à nobis prodita, tam pauca adferunt nobis intacta? Quur tam raro citant authores à nobis non citatos? Et si quid paululum nouent: an credunt illicò bene dissimulatum furtum, si veteribus ollis nouas affigant ansas? Si nostra non legerunt, qua fronte profitentur se nihil habere mecum commune? Si legerunt, ac dissimulandum putant, certè diligentia & dexteritate tractandi perficiendum erat, ne cui suboleret fucus. ego sanè quanquam ita versatus videor in bonis authoribus, vt non magnopere sit opus ex recentiorum miscellaneis suffurari: tamen nullus est hodie literator tam triuialis, quin, si libellum æderet adagia pollicentem, dignaturus sim eũ lectione: quòd verè dictum sit, nullum esse librum tam malum, vnde non aliquid boni possis decerpere. Nolle legere eos qui tractant argumentum commune tecum, turpis est arrogantiæ: dissimulare quum legeris, turpioris est ambitionis: inficiari beneficium, turpissimæ ingratitudinis. Hæc illorum causa dixerim potius quàm mea. Nam quòd ad meum attinet animum, térque quatérque liberum omnibus esse volo, cudere ac recudere prouerbia, seu noua velint, seu malint vetera. Si id fecerint me infelicius, nihil offecerint meo nomini: sed admota purpura deterior purpuram meam illustrabit potius. Sin felicius, gratulabor communibus studijs, & in his mihi quoque. Nec addubito, quin hoc seculum plurimos habeat iuuenes, qui me valeant in hoc stadio præcurrere. palma in medio est, arripiat qui potest. Sed de his plura quàm statueram. Vnum est in quo mihi fortassis opus erit lectoris æquitate. Quoniam toties ex longis interuallis æditum est hoc opus, non arbitror vbique vitatum, ne repetantur eadem. Vale quisquis es amice Lector.

NOBI-

NOBILITATE GENERIS ET VIRTVTE ILLVSTRI VIRO, D. RHEINHARDO A SYCKINGEN,

Ioan. Iacobus Grynæus

S. D.

SI punctum omne tulit, qui miſcuit vtile dulci: omne, profectò, punctum, in Philologiæ Comitiis, Diis, (vt habet prouerbium) hominibúſque plaudentibus, Phœnix ille Germaniæ Deſ. Eraſmus Rot. editis, ſæpéque locupletatis Adagiorum Chiliadibus, tulit: ac eadem opera μνημόσυνον cùm diligentiæ eruditioniſque ſuæ, tum fidei in promouendis diſcentium ſtudiis, toti poſteritati admirandum, poſuit. Etenim, quæ Vir ille extra omnem ingenij aleam poſitus, multorum annorum vigiliis, iudicio delectúque rerum ſingulari adhibito, ἀκονιτὶ conceſſit, ínque Centurias & Chiliades veluti quaſdam claſſes digeſſit, vt vſibus ſuis priuatim ſeruirent: ea vniuerſa, plena manu καὶ ἀφθόνως Philologiæ candidatis largiri opibúſque ſuis inopiam aliorum ſubleuare, prædicando ad omnem poſteritatem exemplo, voluit. Sanè cùm magnæ parti eorum, qui doctrinæ ſtudiis animos olim appulêre, τῶν φιλολογίας ταμιείων clauſum eſſet, & è Perotti Collectaneis, & Angeli Politiani Centuriis, ingeniorũ opes petendæ viderentur, nec niſi eminus & quaſi per tranſennam, eas videre liceret: Eraſmus admirabili ſagacitate mentis, & pluſquam Herculano labore eius clauſtra aggreſſus eſt, & iudicij acrimonia velut claue quadam aperuit, repagula obſtantia ſuſtulit, foréſque velut diuina virgula tactas effregit, lucéque linguarum, Grçcæ inquã & Latinæ, illata, ac introductis in eius poſſeſſionem earundem Muſarum çmulis, reipſa probauit id quod παροιμιαζόμενοι dicere ſolemus: ἀνεῳγμέναι Μουσῶν θύραι. Hoc θεότιμον viri incomparabilis beneficium, aurea propemodum ætas (ſi literas, quæ ab humanitate celebrantur, ſpectes) ſecuta eſt. Linguis enim & optimis artibus quaſi poſtliminio reſtitutis, Barbaries ex Europæis Academiis magna ex parte profligata eſt, & ex ſacris iſtis virtutum & doctrinarum Gymnaſiis, tanquam è Troiano, quod aiunt, equo, ſubitò in Philologiæ proſcenium progreſſi ſunt ingeniis, eloquentia & doctrinę liberalis ingenuęque cognitione, celeberrimi viri, qui Eraſmi, velut ἐργοδιώκτου exemplo & inſtitutione moti, ſuam ſinguli Spartam exornare, doctrinęque lampada non modò in Philologię ſta-

dio aliis pręferre,ſed etiam ſtudio vigilantiáque ſua egregiè illuſtratam,poſteris tradere ſtuduerunt. Equidem non me fugit, Monarcharum quorundam magnificentia,& aliorum inferioris ordinis Magiſtratuum liberalitate, pullulantia primùm, mox etiam herbeſcentia Mundi ſeneſcentis ſtudia,mirificè aucta, & vt καρποφορεῖν poſſent, adiuta fuiſſe: ac hanc beneuolentiam & munificentiam erga optimarum literarum & linguarum Myſtas magnopere probo & requiro. Verùm quem tandem ex horum omnium numero dabis, qui vel δίδακτρα numerans,vel docentibus & diſcentibus ſedes & hoſpitia concedens, tantum præſtiterit, quantum Eraſmus hoc Adagiorum opere conſcripto & euulgato præſtitit, profuítque? Magiſtratus enim munificētia, docentibus præcipuè, ac non niſi paucis diſcentibus prodeſſe poteſt, cùm interim huius voluminis vtiliſſimi,velut ampliſſimi fertiliſſimíque fundi vſufructu,omnibus quotquot vſquam ſunt in orbe Chriſtiano Philologis, velut opibus partis, vti & frui conceſſum ſit. Vtinam verò tantum ſit in nobis (qui meſſe ea fruimur,cuius ſementem maiores noſtri οὐκ ἀνιδρωτὶ fecerunt) ſtudium, in illis quæ à Patribus inuenta ſunt, exornandis & augendis, quantum olim fuit in iiſdem inueniendis,ínque lucem producendis: non certè tantum eſſet periculum, ne fortè poſterorum ſocordia & ſcelere intercidant, quæ vigilantia & labore Maiorum longè maximo parta fuēre.

Operoſum autem,mea quidem ſententia, foret, huius operis vtilitates vel percenſere, nedum fando ὡς εἰπεῖν explicare: cùm de iis dicturo ſtatim occurrat illud πολυθρύλλητον: τί πρῶτον, ἢ τί ὕστατον καταλέξω; Præcipuas tamen,velut exerto digito monſtrabo, vt Philologiæ ſtudioſo, ſi fieri queat, calcar animúmque addam, ad eius diligentem multámque lectionem. Principio, ſi cui cordi eſt Græcæ & Latinæ linguæ cognitio, habet in hiſce Adagiorum explicationibus infinita propè earum linguarum adminicula & progymnaſmata, tum in ἐμμέτρῳ ſermonis genere, tum in oratione ſoluta. Vocum ſimplicium & coniunctarum ſignificationes & ἐμφάσεις paſſim adnotauit & expoſuit Eraſmus. Exemplis etiam, quomodo de rebus, perſonis & factis, ſeu ſeriis ſeu iocoſis, oratio inſtituenda ſit, & quo pacto Græca Latinè reddenda, edocuit. Hæc omnia magnum habere vſum, & digna eſſe quæ in artificum operibus accuratè obſeruentur, & ad vſum in imitatione transferantur, nemo niſi prorſus ἀναλφάβητος negabit. Scio quoſdam aſperitatem in carmine pangendò, aut etiam in Romanum ſermonem transferendo, perſtringere ſolitos: quibus nihil aliud reſpondere libet, quàm hoc vnum Eraſmo homini occupatiſſimo, diuerſíſque temporibus iſta ſcriptitanti vitio dandum non eſſe, quòd citra anxiam & ſuperſtitioſam diligentiam, quædam poematia Græcanica, verterit ἀμαθέστερον. Maluiſſe etiam videtur imitari in carmine pangendo Flaccum,quàm Naſonem: eámque quam quærebat Horatiani carminis laudem aſſequutum eſſe, Lodouicus Viues auctor. Secundò, ſi res ipſas, hoc eſt philoſophicam quandam Philologiam ſpectes, in hiſce Adagiorum promptuariis plurima occurrunt, ad dicendi arteis,ad doctrinam Ethicam,Phyſicam, Logiſticen,Muſicen pertinētia,quæ à Philoſophiæ ſtudioſis non ſine fructu & voluptate legi ſolent.Non equidem ignoro,ſolidam illam Philoſophiam, quæ circa ſermonem,mores & naturæ obſcuritatem verſatur, ex Ariſtotelicis fontibus præcipuè petendam. Sed

tamen

tamen cùm expediat, à ſeuerioris illius & ſolidioris Philoſophiæ τῇ θεωρίᾳ, animum fatigatum, interdum laxare quodammodo & exhilarare, commodiſſimè maximóque cum fructu in hiſce Philologiæ campis, ceu hortis Heſperidum, id fieri poſſe adfirmo. Tertiò, ἀνθολογίαν ἠθικὴν ſi fortè ad mores formandos vitámque rectè inſtituendam, requiris, ne illam quidem deſiderabis in hoc Opere. Etenim ſelectiſſimarum, de virtutibus & vitiis, de vitæ humanæ conditionibus, de officiis, ſententiarum opulentiſſimum Copiæ cornu tibi subminiſtrabit. Ac ea de cauſſa initiò huic τῇ συλλογῇ Prouerbiorum, Eraſmum manus admouiſſe reor, ne videlicet periret Theſaurus ſententiarum Moralium, quem collegerat cum genus omne bonorum Auctorum, argutæ apis inſtar perluſtraret, & è multis optima ſeligeret, ínque ταμιεῖον hocce congereret. Quantam autem gratiam habeant arguti, concinni, breueis aphoriſmi de moribus & vita iuxta decori normam inſtituenda, nemo non videt. Quartò plurimum etiam conducit lecturo veteres optimóſque Auctores, Prouerbiorum Chiliades non tantum delibaſſe, ſed etiam penitùs imbibiſſe, & familiariter notas habere. Agnouit hoc & Lodouicus Viues, cuius in libr. 3. de Tradendis Diſciplinis hæc verba ſunt: Eraſmi Adagia, quod opus aſſuefacere poteſt lectioni magnorum Auctorum, vt ad eos adoleſcens non veniat omninò rudis ac nouus. Hæc ille. Quomodo enim obſcuriores loci illuſtrandi ſint, & corrupti ſcribarum incuria corrigendi, quæ [illegible] tum generalia tum ſingularia, in lectione bonorum librorum obſeruanda ſint, multis exemplis in medium productis, docet Eraſmus. Pluribus non libet de vtilitate huius operis agere: cùm ſufficiat Lectorem monere, profuturam eius lectionem non modò ad linguarum & Philoſophiæ cognitionem, ſed etiam ad vitam rectè inſtituendam, & ad legendos cum fructu optimos quoſque Auctores. Supereſt vt paucis oſtendam, quàm iucunda & ſuauis ſit Adagiorum lectio. Profectò verè & ſcitè Philippus Melanchthon, vir perpetua memoria & beneuolentia omnium eruditorum digniſſimus, pronunciauit: Viuet Eraſmus in his vtilibus operibus, in noui Teſtamenti interpretatione, & in eo libro qui eſt velut Copiæ cornu, in quo tam varia eſt & dulcis Prouerbiorum interpretatio: quem librum vt ſæpe multúmque legatis, valde vos adhortor. Duo autem ſunt, quę librorũ lectionem iucundam reddunt, Oratio & Rerum varietas. De Oratione nihil aliud dicam, quàm eam eſſe Eraſmianam, hoc eſt Latinam, perſpicuam, omnis generis, ænigmatis, allegoriis, ceu floſculis & emblematis teſſellatis exquiſitis inſtructam ornatámque. Etſi autem Critici quidam immodicas eſſe delicias aiunt, & modum in congerendis & vſurpandis prouerbiis deſiderant: reuera tamen in ſcyrpo nodum quærunt, eáque in oratione Eraſmi ſuperflua eſſe affirmant, quæ in cibo potúque velut neceſſaria requirunt: videlicet ne ſit inſipidus, immundus, ſqualidus. Vt autem ἰσονομία equeſtris pedeſtrem, & hanc curulis ſubleuare ſolet: ſeu, vt Plutarchi verbis vtar, ὥσπερ [illegible]: ſic oratio Latina Græcam in hoc opere excipiens, pedeſtris etiam ſolutam, & hæc illam, facit vt nunquam non ſit dulcis & iucunda eius lectio. Porrò Romani ſermonis ſtructura concinna, elegans, illuſtris, ſi cui admirationi & voluptati non eſt, nec tam efficaciter aureis animúmque, quàm Muſica harmonia, ferit & afficit: næ eum Bœotum craſſo iuraſſes in aere natum. Porrò, Rerum pulcherrimarũ & vtiliſſimarum

quæ in hoc opere occurrit varietas, non potest nõ esse iucunda. Rectè Aristot: lib. 2. Rhetor. ad Theodecten ait: καὶ τὸ μεταβάλλειν ἡδὺ εἰς φύσιν γίνεται μεταβάλλειν. τὸ αὐτὸ ἀεὶ ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως. ὅθεν εἴρηται, μεταβολὴ πάντων γλυκύ. Facit huc festiua illa epagoge apud Comicum veterem, qui seruulum cum hero Chremylo ita loquentem introducit:

Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἐστὶ πλησμονή.
Ἔρωτος. καρ. ἄρτων. χρ. μουσικῆς. καρ. τραγημάτων.
Χρ. τιμῆς. καρ. πλακούντων. χρ. ἀνδραγαθίας. καρ. ἰσχάδων.
Χρ. φιλοτιμίας. καρ. μάζης. χρ. στρατηγίας. καρ. φακῆς.

Quemadmodum autem in hisce aliísque rebus propè omnibus, varietas & vicissitudo iucunda esse consueuit: sic in Parœmiis quoque eadem gratiam habet incredibilem. Videas quosdam libros, in quibus singularis est doctrinę methodíque ἀκρίβεια, inuitare quidem diúque detinere obstupescentem & rerum cognoscendarum studio exardescentem animum: quem tamen acie ingenij nonnihil obtusa acriore consideratione rerum, defatigatum & stupentem vel dimittant, vel non sine tædio remorentur. Huius verò libri is est genius, ea gratia, vt perspicuæ vtilísque doctrinæ pollicitatione, non modò blandè inuitet Lectorem, suauitérque volentem detineat, dum plura habet in recessu, quàm in fronte promittat: sed etiam alacrem, & ad relegendum promptum, dimittat. Continet Prouerbia, γνώμας, ἀποφθέγματα, sacra & profana: item Historias, Apologos, Encomia illustrium in Repub. & Ecclesia virorum: Vitiorum etiam reprehensiones, aliáque non minus vtilia quàm iucunda. Libet autem Gulielmi Budæi, clarissimi viri, verba adscribere, quæ in eius quadam Epistola (quæ inter Erasmianas, lib. 2. Epistolarum extat) leguntur: Etenim vt mittam, ait ille, Panegyricum & Christi Militem, multorum eius operum nobilium nomenclaturam, & Morias Encomium, quod Studiosi ferè habent in deliciis: certè cùm Iliadem (vt ita loquar) illam leporum Græcorum iuxtà Latinorúmque lego, quæ Parœmiæ vocantur, nunc Logothécam Mineruæ mihi videre videor, nunc Mercurij Salinum, quem Logium appellant, arte eximia fabrefactum, & in quo tamen ipso materia cum opificio certet, vnde sales candidissimos Oratoria Comicáque facundia ad vsus dicteriorum sumat: nunc Pithus delicias & condimenta, vel Suadæ medullam: interdum visendam quandam copiosámque supellectilem, longo interuallo promptam (si tamen vnquam sic confertim prompta est) in taberna amplissima expositam, prædiuitis cuiusdam institoris, eloquentiæ ordine descriptam digestámque decentissimè. In eo volumine inuenias duarum elegantium Matronarum, Pœticæ & Oratoriæ artis cultum, mundicias & ornamenta, ornatricísque earum, quam Venustatem vocant, pigmenta atque lenocinia, quibus artifices dicendi, & qui Logodædali dicuntur, scripta quondam sua vendibiliora reddebant. Huic ὁμόψηφον Cuthberti Tonstalli de iisdem parœmiis testimonium in Epistola ad Budæum occurrit. Ille, ait Tonstallus de Erasmo, genus omne perlustrans Auctorum, Adagia vetera, penè tot ænigmatum speciem reddentia, & graues Lectoribus offundentia tenebras, industria mirifica, velut alter Oedipus, Studiosis enarrauit. Sed iam vela colligo, finémque facio commonefactionis de vtilitate & suauitate huius Operis; ne actum agere, eásque viri celeberrimi lucubrationes anxiè laudare videar, quas nemo cordatus & eruditus hactenus reprehendit.

Tibi autem, Rheindarde nobilissime, insigne hoc adagiorum opus, succisiuis horis à me Communium locorum τῇ ἀποσημειώσει illustratum, à typographicis mendis repurgatum, & auctario accuratissimarum Henrici Stephani Annotationum, aliorúmque eius generis libellorum, locupletatum, inscribere & commendare visum est: vt te duce & auspice felicissimo, Typographica τῇ παλιγγενεσίᾳ toties renatum, in publicum redeat, quod nunquam antehac sine publico bono prodiit.

Victurus genium debet habere liber, vt ait ille.

Est autem is huius operis genius, vt & maioribus nostris probatum fuerit, & nobis qui illis successimus, mirificè probetur. Annus iam decimus agitur, cùm Tubingæ Sueuorum in illustri Academia, tu quidem Iurisconsultos, ego verò Theologos, vtrosque sapientia & virtute præstantes viros, docentes audiremus. Ibi familiaritate καὶ συνουσίᾳ, non quidem diuturna, sed tamen iucunda, & vtroque nostrum non indigna, vti & frui, nobis concessum fuit. Eam annis aliquot pòst literaria τῇ προσηγορίᾳ fouere & conseruare studuimus. Huic inter absentes τῇ συμφιλολογίᾳ, successit silentium, &, vt ita loquar, Pythagorica ἐχεμυθία: quam vt abrumperem tandem aliquando, vtque virtutis, doctrinę & humanitatis tuę memorem me esse & amantem, testarer, longè eloquentissimum clarissimúmque internuncium, ac veluti Mercurium, Erasmum, Prouerbiorum nobilem librum vnà secum adferentem, ad te abmandare volui, qui tibi aurem velleret, meíque memoriam refricaret. Eum tu quidem more tuo, hoc est, fronte exporrecta hilaríque excipies, dignissimum profectò, familiaritate patrociniòque tuo. Non erit ille, vel inciuilis, vel ingratus Bibliothecæ tuæ hospes: sed prorsus ἀστεῖος, iucundus, eruditus, argutus: ferétque secum ἀγαθῶν μυρμηκιὰν, & opulentissimum liberalis vtilísque doctrinæ Copiæ cornu. Scio te hæc ingentia bona, quibus animus, verè generosus excolitur & illustratur, maximi facere, & magnò studio acquirere, vt eorum possessionem, cum externorum bonorum vsufructu, coniungas. Ideo tibi gratam fore hanc προσφώνησιν nostram, nobilissimique thesauri dedicationē, haudquaquam nouo inter pios doctósque viros exemplo institutam, non dubito. Sanè officium mihi facere videor, si quando memoria recolo, qui fuerint Patrum nostrorum memoria Mecœnates & patroni optimorum doctissimorúmque virorum: quos diuinitùs excitatos ad repurgationem & professionem cœlestis doctrinæ, res ipsa testatur. Inter illos auum tuum Franciscum à Syckingen, numerandum esse, multi & fide digni testes affirmauerunt. Non enim is tantùm prosapia, facultatibus opum, peritia rei militaris nulli suę ętatis Heroum secundus fuit: sed etiam verę religionis studio & munificentia erga lumina illa Germaniæ nostræ, Huldrichum ab Hutten Equestris ordinis virum, Martinum Bucerum, Ioannem Oecolampadium, Vuolfgangum Fabritium Capitonem, & alios, plurimùm excelluit. Agnoscunt eruditi plurimum se debere Mediceæ apud Italos familiæ, cuius liberalitate olim vixere celeberrimi viri Angelus Politianus, Marsilius Ficinus, & nonnulli alij, qui in re literaria illustranda & prouehenda desudârunt. Sed multò plus familiæ Syckingiæ in Germania, pij omnes se debere intelligunt: cuius φιλοξενία & munificentia selectissimis Ecclesię Christianę organis, ad excitanda & continuanda pia studia, eo tempore profuit: quo & studiorum dignitas plerisque ignota, & reli-

gionis puritas neglecta adhuc, immò à maxima parte hominũm perosa iacebat. Quæ verò maior nobilium & equestrium familiarum gloria & commendatio esse potest, quàm si non tam imaginibus, scientia rei militaris, opulentia, & dignitatibus, excellant: quàm studio cœlestis doctrinę, beneuolentia καὶ τῇ εὐεργεσίᾳ erga huius professores, & multarum aliarum virtutum exemplo? Faxit Dominus noster Iesus Christus, vt hæc decora & vestrę familię perpetua sint, & cum multis aliis Heroum eiusmodi familiis, per Germaniam σποράδην versantibus, communia.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

DOctorum omniũ calculis, candide Lector, indubitatè constat, magni illius Des. Erasmi Roterod. literaturæ politioris instauratorum hoc nostro seculo haud postremi, cùm scripta omnia perutilia, tum verò cum primis hoc Adagiorum opus, omniiugæ eruditionis, lectionísque necessariæ ac indefessæ, siue vtilitaté spectes, siue iucunditatem, thesaurum esse, & locupletissimum promptuarium. Verùm quia δεύτεραι φροντίδες, vt aiunt: façiléque est, aliorum inuentis quid addere: noluimus etiam hac in parte tuis deesse commodis. Curauimus itaque, vt huic nostræ editioni, Parœmiographi recentiores, quoscunque habere & inquirere potuimus, adiungerentur. Ac totum hoc ista ratione & lege, vt contrà quàm hactenus factum est, nempe, vt primùm ipsæ Chiliades Erasmi, deinde aliorum adagia sequerentur, nos Erasmi adagia cum aliorum parœmiis, & ea quidem non in Chiliadas, sed in locos communes redacta, coniunximus. Nobis enim valde vtile futurum omnibus studiosis iudicauimus, omnia quæ ad vnum locum pertinent adagia vno intuitu post percurrere, potiùs quàm hinc inde colligere. Verumenimuerò, ne quis vel Erasmi vel aliorum diligentiæ quicquam detractũ queratur, ita singulorum παροιμιογράφων adagia distinximus, vt Erasmicis, Erasmi nomen aliorum uerò, sua nomina, pręposuerimus: & nullibi quippiam vel addiderimus, vel ademerimus: quod à multis factitatum meritò multi conqueruntur. Subiuncti sunt in hæc omnia, sub calcem operis, Indices copiosissimi, tres, vnà cum Henrici Stephani in Erasmi quædam adagia animaduersionibus: ne quid à nobis meritò quisquam desideraret. Hoc igitur nostro labore, optime Lector, vtere fruere felicissimè: nostrámque impensam operam, in Re literaria promouenda, boni consule.

ELEN-

ELENCHVS ET SERIES HVIVS OPERIS.

Des. Erasmi Rot. in suas Prouerbiorum Chiliades Prolegomena

Eiusdem Adagiorum Chiliades quatuor cum sesquicenturia iuxta locos communes distributa.

~~Henrici Stephani~~ in Chiliadas Erasmi animaduersiones

Hadriani Iunij Adagiorum centuriæ octo cum dimidia, iuxta locos communes Erasmicis subiecta.

Ioann. Alexandri Brassicani prouerbiorum σύμμικτα, cum appendice Symbolorum Pythagoræ, ex Iamblicho, Iunianis subiecta

M. Grunnij Corocottæ Porcelli testamentum

Ioan. Vlpij Adagiorum Epitome

Gilberti Cognati Adagiorum συλλογὴ, iuxta locos etiam disposita

Eiusdem Cognati noua Adagiorum appendix ad suarum Paræmiarum Syllogen

Adagia quædam ex Cælio Rhodigino

Adagia selectiora ex opere Polydori Virgilij

Ex Prouerbiorum libro Petri Godofredi I.C.

Paucula prouerbia Caroli Bouilli

Ex Hadr. Turnebi, M. Antonij Mureti, & aliorum scriptis, quædam Adagiorum miscella

Adagia aliquot è iure scripto, & varijs eius interpretibus, à Gul. Gentio I.C. collecta

Specimen quoddam Adagiorum, quæ ab Iunio, Centhero & Giselino partim collecta sunt & constituta, partim adhuc colliguntur

Adagia aliquot Melchioris Neipei Bredenani, nunquam antehac edita.

Horum omnium authorum prouerbia iuxta locorum communium seriem, Erasmicis suo quæque ordine, auctoris nomine præposito, subiunximus.

DES. ERASM. ROTERODAM. CLARISSIMO VIRO CAROLO MONTIOIO S. D.

VT verè γνήσιος sis patris ornatissimi filius, vt verè bonorum illius hæres, Carole fili charissime, præcipuè tibi cura sit oportet, ne quid à paternis ornamentis degeneres, téque magis in virtutum quàm in facultatum paternarum successionem pares. Quanquam enim ille est antiquissimis maiorum imaginibus illustris, nec deest splendori generis iusta diuitiarum copia: tamen si totum illum æstimes, literarum ornamentis ac virtutum opibus non paulo tum illustrior est, tum opulentior, quàm stemmatis aut possessionibus. Atque in possessiones cæteras liberos succedere parentibus, nisi vita defunctis, nec mos nec lex patitur: eorum verò quæ præcipua bona sunt, oportet liberos, iam inde à teneris vnguiculis hæreditatem capessere. Optat hoc ardentissimis votis amantissima tui patris pietas: & iacta sunt ad id præclara fundamenta, degustatis vtriusque literaturæ primordiis, quantum quidem ista fert ætas: & habes ad profectum vndique stimulos, & calcaria nequaquam obtusa, primum ipsum parentem, deinde generosissimam puellam ac tibi fermè parem ætate Mariam principem, ex Rege docto, Regina docta, nec minus pia prognatam, quæ iam scribit literas & bene latinas, & indolem tali genere dignam præ se ferentes: tum Moricæ familię tot puellas, veluti quendam Musarum chorum: vt existimem nihil opus, vltrò currentem incitare. Tantum illud admonere visum est, vt quoniam Adagiorum opus iam olim nomini paterno dicatum est, in huius quoque possessionis consortium temet inferas, parenti quidem nihil laudis detracturus, operi verò non parum splendoris additurus: tibi denique, nisi me fallit animus, fructum haudquam pœnitendum conciliaturus. Nihil est nouum, idem monumentum pluribus inscribi: & si nouum esset, responderem, patrem, & patri simillimum filium, pro vno potiùs quàm duobus habendos esse. Quid enim aliud est filius, quàm pater in altero se repubescens? Et fortasse patri non satis vacat per aulica negocia talibus curis intendere, tibíque iam veluti fessus hanc lampadem tradit. Legito igitur, mi Carole, patri consecratum opus: & inter legendum Erasmum, quondam patris tui præceptorem, tecum loqui putato. Dominus Iesus seruet ac prosperet vitam tuam omnem, puer ornatissime. Datum Basil. Id. August. Anno Domini M. D. XXVIII.

DES. ERASM. ROTERODAMVS CAROLO MONTIOIO.

POSTEAQVAM obitu clarissimi viri Gulielmi Montioij, tu parentem amantissimum perdidisti, ego patronum & amicum constantissimum, Carole iuuenis ornatissime, par est vt qui eo viuo in partem hæreditatis veneras, nunc totam paternæ in me beneuolentiæ successionem capessas: operísque communiter ambobus dicati, solus tutelam suscipias, in quo tibi pater quodammodo superstes est. Mortem illius hoc moderatiùs ferre decet, quòd decessit ætate iusta, fama illibata, rebus omnibus feliciter atque ex animi sententia compositis. Vale. nona die Febr. Anno à Natali M. D. XXXVI.

DES. ERAS. ROTERODAMVS GVLIELMO MONTIOIO, CLARISSIMO ANGLIÆ BARONI, S. P. D.

OLIM Lutetiæ prouerbiorum ceu syluulam quandam, pauculis sanè diebus, nec id quidem admodum accuratè, deniq; in summa Græcorum inopia voluminum, congesseram, Ornatissime GVLIELME MONTIOIE: *videlicet vt tibi priuatim commentarioli vice foret: quòd animaduertissem, te hoc genere peculiarius delectari. Eã quidam, sedulo quidem illi, sed sinistro nimioq; studio mei, publicandam etiam ac formulis excudendam curârunt: sed adeò deprauatè, vt alioqui dedita factum opera videri posset. Attamen sic congestam, sic æditam, maior opinione fauor excepit, siue is tuus, siue operis fuit genius. Tantum autem adiumenti videbatur attulisse politioris literaturæ candidatis, vt plurimum amplitudini tuæ, nonnihil etiam industriæ nostræ debere sese faterêtur. Proinde quo simul & superioris æditionis alienam culpam sarcirem, & cumulatiore munere studiosos omneis nostrûm vtrique demererer: peculiariter autem Angliæ tuæ, in dies magis ac magis gliscentia studia hac parte iuuarem, nactus iustam propemodum Græcanicorum librorum supellectilem, idem illud operis sub incudem reuocaui, supraq; chiliadas adagiorum treis, & centurias duas (cur enim hæc non ceu thesauros numeremus etiam?) è plurimis autoribus in commentarium redegi. Erat animus, veluti de eodem, quod aiunt, oleo adiungere metaphoras insignes, scitè dicta, sententias eximias, allusiones venustiores, allegorias poeticas: quòd omnis ea supellex adagiorum generi confinis esse videbatur, ac pariter ad locupletandã venustandámque orationem conducere: accuratius autem arcanarum literarum allegorias ex veteribus illis Theologis statueram annectere: quòd ibi tãquam in mea harena, proprióque meæ professionis munere mihi videbar versaturus, quódque ea pars nõ solùm ad ingenij cultum, verumetiam ad vitæ pietatem pertineret. Sed cum viderem hanc operis partem in tantam molem assurgere, deterritus infinita propè magnitudine laboris, reduxi calculum, & hoc cursũ contentus, alij quicunque volet operis vices capessere lampada tradidi. Me quidem huius laboris non admodum adhuc pœnitet, vt qui mihi puerilium studiorum iam obsolescentẽ memoriam aliqua ex parte renouârit. Sed hactenus peregrinatũ esse licere videbatur. Cæterùm in alieno negocio consenescere, magnamq; vitæ partem insumere, id neque decorum mihi, neque calumnia cariturum existimabam. Itaque Theologicas allegorias, quando nostri sunt muneris, cùm erit Græcorum in hoc genere voluminum copia, tractabimus: & hoc tractabimus libentius, quòd videam multis iam seculis theologos hac vel præcipua parte neglecta, omnem operam in quæstionum argutijs conterere, re non perinde reprehendenda, nisi solum hoc ageretur. Reliquas autem parteis hoc libentius prætermittã, quòd intellexerim iamdudum suapte sponte ad eas accinctum Richardum Pacæum, iuuenem ea vtriusque literaturæ scientia præditum, vt vnus omnem Britanniam ingenio suo possit illustrare: ea morum puritate modestiáque, vt tuo, tuiq; similium fauore sit dignissimus. Hoc itaque tam idoneo successore pariter fiet, vt & nos non solùm nulla studiosorum iactura, verumetiam lucro aliquo reliquum illum laborem fugerimus, & totum hoc, quicquid est operis, vestræ Britanniæ debeatur. Habes, quibus adductus rebus hoc operis, & hoc tantum susceperim: nunc quid secutus sim, paucis accipe. Ordinis vice, si modò vllus in his ordo, substituimus indicem, in quo prouerbia, quæ veluti cõsimilis monetæ, cõfiniáque videbantur, in suã quæque tribum digessimus. In colligẽdo nec vsque adeò superstitiosi fuimus, vt vereremur asscribere, nisi quod τὸ φασὶν, aut eiusmodi manifestarium aliquod symbolum præ se ferret: neque rursum ita temerarij, vt quicquid quocunque pacto ad aliquam adagij speciem accederet, ilicò conuerreremus: ne planè, quemadmodum Midæ in aurum, itidẽ nobis quicquid fortè contigissemus, protinus in adagiũ verti, iure quis calumniari posset. Græca, quæ citamus, omnia fermè Latinè reddidimus, haud nescij, cùm præter veterum consuetudi-*

Chiliadũ numerus. Genius. Recognitio. Allegoriæ Theologicæ. Ordo & collectio prouerbiorum. Græca Latinè reddita.

nem id esse, tũ ad orationis nitorẽ inutile: sed nostri tẽporis habuimus rationẽ. Atque utinã Graecanicae literaturae peritia sic ubiq; propagetur, ut is labor meus tanquam superuacaneus meritò contẽnatur. Sed nescio quo pacto sumus ad rem tam frugiferam cunctantiores, & quanuis eruditionis umbram citius amplectimur, quàm id, sine quo nulla constat eruditio, & à quo uno disciplinarũ omniũ sinceritas pendet. Carminum, quorum hîc infinita vis incidit, suo quodque metri genere reddidimus, pauculis admodum exceptis, nempe Pindaricis aliquot Choricisq;: quòd ridiculae cuiusdam anxietatis videbã fore, si totidem syllabis ea reddidissem: rursum ineptum, si diuersum è proxima serie genus voluissem assuere. In reliquis autem, quod ad metri legem attinet, rarius quidem, sed tamen aliquoties, nobis idẽ permisimus, quod sibi permiserunt autores: à quibus ea mutuamur: velut in Aristophanicis trimetris anapaestũ in paris numeri locis: in Homericis hexametris μείουρον, ac syllabae finalis ectasin in prima cuiuslibet pedis arsi: & si qua praeterea sunt huiusmodi. Quod ideo duximus admonẽdum, ne quis temerè, tanquam inscitia factum calumniaretur. Nos sanè quo ad licuit in tam infinita rerum turba, praesertim antiquatũ: deinde in tanta codicum, cùm inopia, tum verò deprauatione: denique tam angusto temporis spacio, quod ocio nostro magis, quàm operis ratione metiri fuit necesse, sedulò dedimus operã, ne quid ab aequo lectore desideraretur. Restant tamen nonnulla, quae nec mihi faciunt satis. De quibus si quid posthac cõpertius, vel posterior cogitatio, quae iuxta prouerbium melior esse consueuit, vel uberior librorum copia suppeditabit, haudquaquam pudebit παλινῳδεῖν, idque veterum exemplo. In quo si quis alius anteuerterit, nostráque castigarit, huic multam etiam gratiam habituri sumus: tantum aberit, ut nobis iniuriam esse factam arbitremur. Equidẽ ut probo diligentiam eorum, qui id conantur, ita felicitatem admiror, qui praestare quoque possint in scriptis suis, ne quid Momo reliqui fiat, quod queat carpere. Nostra certè mediocritas non istud ausit polliceri, praesertim in hoc argumenti genere. Verùm si quid incognitum vulgo potuimus eruere, cuiusmodi non parum multa, ni fallor, in hoc volumine reperies, libenter citráque iactantiam impertimus: contrà si quid fefellit, non minus libenter admoneri nos patiemur: iuxtà parati, vel candidè docere quod scimus, vel ingenuè discere quod ignoramus. Neque enim unquam mihi placuit istorũ exemplum, qui pro vocula si quam inuenerint, perinde quasi Babylonas ceperint, ita gestiunt, exultant, triumphant, officiúmque suum studiosis velut exprobrant. Rursum si quis verbo dissentiat, ibi non aliter atque pro focis arísq; digladiantur. Spes est autẽ, ita vel maximè cãdido lectori probatum iri vigilias nostras: si tu quidẽ eas, fronte qua soles, acceperis, unice studiorum meorum Mecaenas. Nam quo alio verbo breuius pleniúsve complectar, vel tuum istum tam singularẽ in nos animum, vel laudũ tuarum summam: qui quidem es unus pulcherrimo illo Apulei dignus elogio: Inter doctos nobilissimus, inter nobiles doctissimus, inter utrosque optimus: illud adiiciendum, inter omneis modestissimus. Ut enim antiquam generis claritatẽ eruditione, eruditionem miro vitae cãdore decorasti: sic his omnibus omnium pulcherrimum apicem & colophonem, ut aiunt, addidisti, admirabilem animi modestiam. Quin istud tibi absolutae laudis, & vel longissimi encomij instar fuerit, placuisse Regi, non modò quos nostra vidit aetas, sed quos veterum etiã annales referunt, cordatissimo: queq; praecipua regum virtus, in deligendis quos diligat, diligentissimo. Quanquam autem is mos est scriptoribus, ut eorum laudibus, quibus suas nuncupant lucubrationes, bonam praefationis partem occupent: & hoc verae virtuti praemium deberi videtur, ut eius memoria posteritati consecretur: id quod non aliis monumentis rectius fit, quàm libris: mihi verò tantus verè citráque fucum laudandi campus patebat, quantus aliorum nemini: tamen quoniam & mea simplicitas tibi nequaquam ignota, non ab adulatione tantùm, verumetiam ab omni blandiloquentiae specie vehementer abhorret: & tua singularis modestia nihil minus pati solet, quàm laudes etiam modestissimas: praetermissis his ad adagiorum tractationem accedemus, quam quidem visum est à finitione, iuxta philosophorum praeceptum, auspicari. Tu lege, ac vale, vel interim potius quàm maximè mecum esto.

DES. ERASMI ROTERODAMI IN SVAS PROVERBIORVM CHILIADES PROLEGOMENA.

Quid sit Parœmia.

PAROEMIA, definitore Donato, est accommodatum rebus temporibúsque prouerbium. Diomedes autem finit hunc ad modum: Parœmia, est prouerbij vulgaris vsurpatio, rebus temporibúsque accommodata, cum aliud significatur quàm dicitur. Apud Græcos scriptores variæ feruntur finitiones. A nonnullis describitur hoc pacto: Παροιμία ἐστὶ λόγος ὠφέλιμος ἐν τῷ βίῳ, ἐπικρύψει μετρίᾳ πολὺ τὸ χρήσιμον ἔχων ἐν ἑαυτῷ id est: Prouerbium est sermo ad vitæ rationem conducibilis, moderata quadam obscuritate multam in sese continens vtilitatem. Ab aliis hoc finitur modo: Παροιμία ἐστὶ λόγος ἐπικαλύπτων τὸ σαφὲς αἰνιγμάτων. id est: Prouerbium est sermo, rem manifestam obscuritate tegens. Neque me clam est, complureis alias & apud Latinos & apud Græcos parœmiæ finitiones extare, verùm eas omneis hic referre, nõ arbitratus sum operæ precium fore: cùm quòd in hoc opere præcipuè propositum sit, breuitatem illam, quam à docente requirit Horatius, vbique quoad licebit, sequi: tum quòd eandem fere cantilenam canunt, eodémq; recidunt: maximè quòd inter tam multas nulla reperitur, quæ vim naturámque prouerbij sic complectatur, vt non aliquid vel redundet, vel diminutum sit. Siquidem Donatus ac Diomedes, vt interim alia non excutiam, in omni parœmia requirere videntur inuolucrum aliquod, vt qui eam allegoriæ speciem fecerint. Deinde γνωμικὸν, id est, sententiale quiddam, expectant, cùm addunt, Rebus temporibúsque accommodatum. Græcorum item quotquot sunt finitiones, aut sententiam ad vitam instituendam conducibile, aut metaphoræ tectorium admiscent, quædam vtrunque cum altero coniungunt. Atqui permulta reperies apud ἀξιοπίστους, id est, neutiquam violandæ authoritatis scriptores, prouerbij nomine citata, quæ nulla metaphora teguntur. Rursum non pauca, quæ nihil omninò pertineant ad institutionem vitæ, & à sentẽtiæ ratione prorsus ἐκ διαμέτρου, quod aiunt, dissideat. Exempla pro multis duo suffecerint. μηδὲν ἄγαν, Ne quid nimis, nemo non ponit inter adagia, nihil tamen habet integumenti. Et, τίς ἂν ἀπὸ θύρας ἁμάρτοι; hoc est, Quis aberret à foribus ab Aristotele parœmiæ titulo refertur. At id non video quid conferat ad vitæ rationem. Iam verò non omne prouerbium allegoria quapiam tegi, vel ex Fabio liquet, cuius hæc verba sunt, libro Institut. quinto: Cui confine est parœmias genus illud, quod est velut fabella breuior. videlicet palàm indicat, & alia parœmiarum esse genera, quæ non sint allegoriæ cõfines. Quanquam haud inficias iuerim, maximam adagiorum partem aliqua metaphoræ specie fucatam esse. Tum optimas fateor eas, quæ pariter & translationis pigmento delectent, & sententiæ prosint vtilitate. Verùm multò aliud est, commendare parœmiam, & quęnam sit optima, demonstrare: aliud, quid ea sit, in genere definire. Mihi, quod Grammaticorum pace fiat, absoluta, & ad nostrũ hoc institutum accommodata parœmiæ finitio tradi posse videtur ad hũc modum: Parœmia est celebre dictum, scita quapiam nouitate insigne. Vt Dictum, generis: Celebre, differentiæ: Scita quapiam nouitate insigne, proprij vicem obtineat Quãdoquidem his tribus partibus perfectam constare definitionem, Dialecticorum consensus est.

In parœmia quæ requirantur.

Quid parœmiæ proprium & quatenus.

Itaque peculiariter ad prouerbij rationem pertinent duo, τὸ θρυλούμενον, καὶ καινότης, hoc est, vti celebratum sit, vulgóque iactatum. Nam hinc etiam parœmiæ Græcis vocabulum, videlicet ἀπὸ τοῦ οἴμου, πόρος, ἀπὸ τοῦ πρίμια καὶ παροδεύειν, quòd passim per ora hominum obambulet: & adagij Latinis, quasi dicas circumagium, autore Varrone. Deinde scitum, vt aliqua ceu nota discernatur à sermone communi. Neque enim protinus, quod populari sermone tritum sit, aut figura nouatum, in hunc catalogum adlegimus: sed quod antiquitate pariter & eruditione commendetur: id enim scitum appellamus. Quibus ex rebus accedat nouitas adagiis, mox ostendemus: nunc quot modis celebritas contingat, paucis indicabimus. Veniunt igitur in vulgi sermonem, vel ex oraculis numinum: quod genus illud, τὸν τρίτον, τὸν τέταρτον: id est, Neque tertij, neque quarti. Vel à sapientum dictis, quę quidem antiquitas oraculorum instar celebrauit: quale est illud, χαλεπὰ τὰ καλά: hoc est, Ardua quæ pulchra. Vel è poeta quopiam maximè vetusto: vt Homericum illud

Notatio παροιμίας & adagij.

Celebritatem prouerbijs quæ conciliant.

1. Oracula 2. Dicta sapientũ.

ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω: id est,
Rem factam etiam stultus intelligit.
Item illud Pindaricum,
πρὸς κέντρα λακτίζειν: id est,
Contra stimulum calcitrare. Et illud Sapphus,
μήτε μοι μέλι, μήτε μέλισσα: id est,
Neque mel mihi neque apis.

Siquidem dum linguæ adhuc incorruptæ manerent, poetarum versus in conuiuiis etiam canebantur. Vel è scena, hoc est tragicorum & comicorum actis fabulis: quod genus illud ex Euripide, αἰὲν ἐπιθυμεῖν. Rursum illud ex Aristophane, βαίνειν ἐς κόρακας. Præcipuè verò comœdia mutuo quodam commercio & vsurpat pleraque iactata vulgo, & gignit traditque vulgo iactanda. Nonnulla ducuntur ex fabularum argumentis, vt ἄπληστος πίθος, ex Danaidum fabula. ἄϊδου κυνῆ, Orci galea, ex fabula Persei. Quædam trahuntur ex Apologis: è quibus illud, At non videmus manticæ quod in tergo est. Aliquot ex euentu nascũtur: sicut hoc, ἄλλα μὲν Λεύκων, ἄλλα δ' ὁ Λεύκωνος ὄνος φέρει: id est, Alia Leucon, alia Leuconis asinus portat. Ex historiis aliquot mutuò sumpta sunt: quorum est illud, Romanus sedẽdo vincit. Quædam profecta sunt ex apophthegmatis, hoc est, scitè breuitérque responsis: sicut illud, ὃς αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει, Σάμον θέλει: id est, Qui semetipse nõ habet, Samum petit. Sunt quæ ex verbo temerè dicto sunt arrepta: velut, οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ, id est, Non est curæ Hippoclidi. Denique mores, ingenium, seu gentis, siue hominis alicuius, siue etiam animantis: postremò rei quoque vis quæpiam insignis, ac vulgo nota, locum fecerunt adagio: cuiusmodi sunt, Σύροι πρὸς Φοίνικας: id est, Syri contra Phœnices. ἀκκίζεσθαι, pro eo quod est, fictè recusare, quod accipere cupias. &, ἀλώπηξ οὐ δωροδοκεῖται: id est, Vulpes non capitur muneribus. &, δὶς κράμβη θάνατος: Bis crãbe mors. & κλῆμα Αἰγυπτία: Clematis Ægyptia.

3. Scena.

4. Apologi. 5. Euentus. 6. Historia.

7. Apophthegmata. 8. Temerè dictum.

Quibus ex rebus accedat nouitas parœmiæ.

Iam quod de nouitate diximus, id neutiquam simplex est. Nam hanc nonnunquam ipsa res secum adfert: vt, κροκοδείλου δάκρυα, Crocodili lachrymæ. Nonnunquam eam figura conciliat, cùm per omneis ferme Schematum species adagium varietur, quas singillatim persequi non est necesse. Eas duntaxat attingam, quas frequen-

Nouitas prouerbiorum.

tissimè recipit. Metaphora penè semper adest. Multas autem parteis ea complectitur. Allegoria non minus crebra: quanquam & hęc quibusdam metaphorae species est. Exemplum prioris, Res omnis in vado est: posterioris, λύκος ἔχανεν, Lupus hiat. Nec infrequẽs hyperbole: velut, γυμνότερος λεβηρίδος: id est, Nudior exuuio serpẽtis. Nonnunquam vsque ad aenigma peruenit, quod, autore Quintiliano, nihil aliud est quàm obscurior allegoria: quod genus, πλέον ἥμισυ παντός: id est, Dimidium plus toto. Nonnunquam allusio venerem adiungit paroemiae: veluti, βάλ' οὕτως: id est, Sic ferito. &, σύν τε δύ' ἐρχομένω: id est, Duobus simul euntibus. &,

ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται: id est,

Aedibus in propriis quae rectáve prauáve fiant.

Aliquoties αὐτὴ ἡ λέξις καὶ ἰδίωμα, id est, verbi proprietas, prouerbij simulacrum addit: vt, ἀνάγκη κακόν: id est, Ingens malum. Fit interdum, vt ipsum ἀμφίβολον, hoc est, ambiguitas decus apponat prouerbio. Cuius generis est, βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ: id est, Bos in lingua. & ὅπου μῦς ἐν πίσσῃ: id est, Quaecunque mus in Pisa. Siquidem bos & animal significat & numisma. Mus item animantis est nomen, & item athletae cuiusdam vocabulum. Et Pisa nomen vrbis, accessione literulae auctum, picem significat πίσσα. Nonnunquam ipsa eloquendi nouitas paroemiam efficit: vt, ἐν οἴνῳ ἀλήθεια: id est, In vino veritas. Nam si dicas, ebrios vera loqui, non videbitur adagiũ. Item si dicas, Sine cibo & potu languet libido, non habebit adagij faciem. Contrà, Sine Cerere & Baccho friget Venus, nemo non agnoscit adagij speciem. Quanquam haec ipsa nouitas, vt omnis alia, proficiscitur à figura. Decorat interim & antiquitas: vt, ἐγγύα πάρα δ' ἄτα. Sponde, sed praestò est iactura. Denique in paroemiis omneis τοῦ γελοίου, id est, ridiculi formas inuenies. Sed haec minutim persequi, molestae cuiusdam diligentiae fortè videatur. Tametsi de figuris prouerbialibus paulo pòst aliquáto copiosiùs dicturi sumus.

Quomodo paroemia differat ab iis, quae videntur illi confinia.

Paroemia quomodo a cognatis dictis discernenda.

Sunt autem quaedam affinia paroemiis: puta, γνῶμαι, quas nostri Sententias appellant: ad haec αἶνοι, qui à nostris Apologi vocantur: tum ἀποφθέγματα, quae Latinè, Breuiter, ac scitè dicta, vertere licebit. Praeterea σκώμματα, id est, Salsè dicta. Denique quicquid allegoriam, aut aliam quampiam figuram prouerbialem, seu personam prae se gerit. Ea tametsi difficile non sit ab adagiorum genere secernere, si quis ad finitionem tanquam ad gnomonem & regulam vnumquodque nòrit applicare: tamen quo faciam satis etiam imperitioribus, haud grauabor rudius, & pinguiore, quod aiunt, Minerua rem explicare, vt planè constet, quid in hoc opere sim sequutus. Primùm inter sententiam & paroemiam eiusmodi ratio est, vt vtraque cum altera coniungi, vtraque rursus ab altera queat seiungi, non aliter quàm album ab homine.

Prouerbiũ & sententia.

Vt enim non statim album quod homo, neque protinus homo quod album: nihil tamẽ vetat id album esse, quod sit homo: ita non rarò fit, vt sententia paroemiam complectatur: at non statim quod paroemia fuerit, idem erit & sententia, neque contrà. velut,

Auaro tã deest quod habet, quàm quod non habet. Et

Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit.

nõ vt sentẽtiae sunt, ita sunt & adagia. E diuersò, Ego in portu nauigo, vt est prouerbium, ita sentẽtia nõ est. Rursum, μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν. i. Ne puero gladium: pariter & paroemiae sententiaeque rationem complectitur, denique & allegoriae. Neque defuère tamen, potissimum apud Graecos, qui grauati non sunt operam in hoc genere sumere γνωμολογιῶν, id est, sententiarum collectionem conscribentes: inter quos praecipuus Nicolaus Stobaeus. Quorum ego certè laborem probàrim libentius, quàm aemulari velim. Sed ad reliqua. αἶνον Aphthonius in Progymnasmatis, simpliciter μῦθον. id est fabulã vocat. Huic sunt, vt ait, varia ex inuentoribus cognomina, συβαριτικοί, κιλίκιοι, κύπριοι, αἰσώπειοι. Quintilianus αἶνον ait à Graecis appellatum λόγον μυθικόν, αἰσώπειον, à Latinorum nonnullis apologationem, non satis in vsum recepto nomine. Neque negat αἶνον paroemiae confinem esse: verùm ita distingui, vt αἶνος totus sit apologus. paroemia, veluti fa-

Graecorũ γνωμολογίαι.

Prouerbiũ & αἶνος.

bella breuior. Exempli loco posuit, Non nostrum onus, bos clitellas. Ad hunc quidẽ modũ vsurpauit Hesiodus.

νῦν δ' αἶνον βασιλεῦσ' ἐρέω, φρονέουσι καὶ αὐτοῖς.

ὧδ' ἴρηξ προσέειπεν ἀηδόνα ποικιλόδειρον. id est,

AEnon principibus referam, norint licet ipsi.

Vocalem accipiter sic affatus Philomenam est.

Vtitur eundem ad modum & Archilochus & Callimachus. Etiamsi Theocritus ἐν κυνίσκας αἶνον pro paroemia videtur vsurpasse:

αἶνός θην λέγεταί τις, ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν.

Iam verò apophthegmata non alio discrimine dissident à paroemiis, quàm sententiae. Quemadmodum enim illud, ὃς αὑτὸν αἰνεῖ οὐκ ἔχει, σκιμμένοι τι ει, simul & adagium est & apophthegma: ita illud Simonidis ad quendam in cõuiuio tacẽtem, εἰ μὲν ἠλίθιος ἦ, σοφὸν πρᾶγμα ποιεῖς· εἰ δὲ σοφός ἠλίθιον: id est, Siquidem stultus est, sapientem rem facis: si verò sapiens, stultam. Item illud: Decet Caesaris vxorem non solùm crimine, verum etiam criminis suspicione vacare: apophthegma quidem es, at non item paroemia. Item, Soles duabus sedere sellis, simul & prouerbium, & λοιδόρημα est. Contrà, Mater nunquam, pater persaepè. item illud Turonij, Ad molas sunt: σκῶμμα quidem est, at non item adagium. Quanquam sunt in hoc genere quaedam adeò commodè dicta, vt facilè possint in adagiorum ordinem asciscí: velut illud, μέχρι βωμῶν φίλος εἰμί: id est, vsque ad aras tuus amicus. Adest enim simul & breuitas & sententia & figura. Haec paulò verbosius inculcauimus, ne quid à nobis in hoc expectetur opere, nisi quod sub paroemiae cadit appellationem. néve quis per negligentiam praeteritum existimet, quod prudentes consultoque tanquam ab argumento alienum praetermisimus.

Apophthegmata & prouerbia.

Commendatio prouerbiorum à dignitate.

Dignitas adagiorũ.

Porrò autem ne quis hanc doctrinae partem, tanquam nimium humilem, & impendiò facilem, penéque puerilem fastidiat atque aspernetur, paucis exponam quantũ haec, sicuti videntur, minutula, apud antiquos illos obtinuerint dignitatis: deinde quantum adferant commoditatis, si quis in loco sciteque vtatur: postremò non vsque adeò cuiuslibet esse, rectè prouerbiis vti. Principio cognitionem adagiorum non in postremis habitam apud summos viros, vel illud sat argumenti puto, quòd primi nominis autores non indigna duxerint, de quibus diligenter voluminibus aliquot conscriberent. Quorum primus est Aristoteles, nimirum tantus philosophus, vt vnus hic pro multis suffecerit. Reliquit is, teste Laertio, de paroemiis volumen vnum. Chrysippus item ad Zenodotum duos de prouerbiis libros conscripsit. Scripsit eadem de re Cleanthes. Quorum virorum si labores extarent, nobis non fuisset necesse tanto sudore quaedam ex minutis istis scriptoribus, & iisdem vt indiligentibus, ita deprauatissimis etiam, expiscari. Reperiuntur nonnulla prouerbiorum collectanea Plutarchi nomine: sed paucula, eáque fermè nuda. Inter paroemiographos subinde citatur, tum ab aliis, tum ab Athenaeo in Dipnologia, Clearchus Solẽsis Aristotelis auditor, & Aristides: deinde Zenodotus, qui Didymi Tarrhaeique paroemias in cõpendium redegit. Citantur & Theophrasti prouerbia in commentariolis Demosthenis. Vnde liquet, & illos hisce de rebus commentarios reliquisse. Neque me fugit, id operis Zenobij nomine circumferri. Verùm quoniam inuenio quaedam apud Aristophanis interpretem, Zenodoti eius, qui Dydymum ac Tarrhaeum in compendium redegerit, nomine relata, quae ad verbum in huius commentariis leguntur, velim mihi citra fraudem esse, quòd is quocunque fuerit nomine, quid enim refert? in hoc opere Zenodoti titulo adducetur. Hic praeter alios Milonem quendam paroemiographum allegat. Citatur & Demon quispiam, cùm ab aliis compluribus, tum ab eo qui dictiones aliquot ex orationibus Demosthenis est interpretatus, qui multos de prouerbiis libros videtur composuisse. Nam citatur liber XL. Extát & Diogeniani collectanea, Hesychij praefatio testatur ab ipso copiosius explicata prouerbia, quae nudius recensuisset Diogenianus, etiamsi opus ipsum pugnat cum suo prologo: cùm is nomenclaturam autorum profiteatur, & prouerbiorum argumenta, hic ita nudus sit, vt nihil esse possit magis. vnde in

De paroemiis quĩ scripserint.

de in coniecturam adducor, opus hoc copiosius ab autore descriptum, pòst ab alio quopiam in compendium contractum. Suidas, qui & ipse in hoc numero ponendus est, Theætetum quendam adducit, qui de prouerbiis conscripserit. Sed quid ego hos, cũ sapientes illi Hebræi non dubitarint hoc titulo libros aliquot ædere, & arcana numinis adoranda mysteria parœmiis includere, in quibus eruẽdis tot tantorum Theologorum ingenia desudarunt, hodiéque desudant. Nec illud argumentum leue, quòd inter bonos autores, vt quisque fuit eruditissimus eloquentissimúsque, ita quamplurimum adagiorum suis libris aspersit. Et vt à Græcis exordiar, quid magno illo Platone, ne dicam diuino, παροιμιωδέστερον? vt sic dixerim? Aristoteles, serius alioqui philosophus, haud quaquã grauatur, suis illis disputationibus parœmias crebras ceu gemmulas intertexere. Quem quidem sicut in cæteris, ita hac quoque in parte Theophrastus est æmulatus. Plutarchus grauis sanctúsque, ac penè tetricus autor, quàm multis vndique scatet adagiis? quem nec piguit inter problemata quasdam parœmias & proponere & excutere, idque Aristotelis exemplo. Iam vt ad Latinos veniam, omissis vtroque in genere grammaticis ac poëtis (nisi si quis in his M. Varronem existimat annumerandũ, qui Menippeis illis suis prouerbiales indidit titulos, vt planè consentaneum sit, illum argumenta fabularum nõ aliunde, quàm à prouerbiis sumpsisse mutuò) Romani principes non existimauerunt inferius esse maiestate imperiali, vt magnis de rebus consulti prouerbio responderent: quod etiam nunc extat in Digestis, οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων: id est, Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus. Denique quis ausit hoc genus fastidire: cum videat sacrorum vatum oracula quædam prouerbiis constare? Quorum de numero est illud: Patres nostri comederunt vuam acerbam, & dentes nostri obstupuerunt. Quis non etiam veneretur, vt rem quampiam sacram, & mysteriis accommodatam, cum vbique nobis imitandus Christus ipse peculiariter hoc sermonis genere delectatus fuisse videatur? Apud Græcos hoc adagium fertur, ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται: id est, E fructu arborem iudico. Apud Lucam item legitur, οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν, ποιοῦν καρπὸν σαπρόν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν, ποιοῦν καρπὸν καλόν: id est, Non enim est arbor bona, quæ fructum faciat vitiosum: neque arbor vitiosa, quæ fructum faciat bonum. Apud Græcos Pittacus philosophus cõsultorem suum ad pueros turbine ludentes mittit, à quibus deducenda vxore prouerbio doceatur, audiátque, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. Christus puerorum citat parœmiam sic in foro ludentium, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε: id est, Cecinimus vobis tibijs, & non saltastis: cecinimus lugubre, & nõ plorastis. Cui simillimum est illud Theognidis, si sacra licet conferre profanis,

—οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς, οὔθ᾽ ὕων πάντας ἁνδάνει, οὔτ᾽ ἀνέχων: id est,
Non etenim cunctis placeat vel Iupiter ipse,
Seu mittens pluuiam, seu cohibens pluuiam.

Quòd si quem mouet antiquitatis autoritas, nullum doctrinæ genus antiquius fuisse videtur, quàm parœmiarum. In his ceu symbolis tota fermè priscorum philosophia continebatur. Quid aliud veterum illorum sapientum oracula quàm prouerbia? Quibus tantum honoris habitum est olim, vt non ab homine profecta, sed cœlitus delapsa viderentur. E cœlo, inquit Iuuenalis, descendit, γνῶθι σεαυτόν: id est, Nosce teipsum. Proinde pro foribus templorum veluti digna diis inscribebantur: passimque columnis ac marmoribus insculpta visebantur, tanquam immortali digna memoria. Quòd si minutula quæpiam res videtur adagium, meminerimus ista non mole, sed precio æstimare oportere. Quis enim sanus non pluris faciat gemmulas quamuis perpusillas, quàm saxa quędam ingentia? & vt autore Plinio, in minutissimis animãtibus, velut araneolo culicéque maius est naturæ miraculum, quàm in elephanto, si quis modò propius contempletur: itidem in re literaria nonnunquam plurimum habent ingenij, quæ minima sunt.

Ezech. 18. — *Luc. 6.* — *Matt. 11.* — *Adagiorum antiquitas.*

Ad quot res vtilis parœmiarum cognitio.

Prouerbiorum vtilitas.

Reliquũm est, vt paucis ostendamus, non minus vtilitatis inesse prouerbiis, quàm olim adfuerit dignitatis. Cõducit autem parœmiarum cognitio, cùm ad alia permulta, tum potissimùm ad quatuor: ad philosophiam, ad persuadendum, ad decus & gratiam orationis, ad intelligendos optimos quosque autores. Principiò ne cui mirũ videatur, quòd prouerbia dixerim ad philosophiæ scientiã pertinere, Aristoteles apud Synesiũ existimat nihil aliud esse parœmias, quàm reliquias priscę illius philosophiæ, maximis rerũ humanarũ cladibus extinctæ. Eásque seruatas esse, partim ob cõpendium breuitatémque, partim ob festiuitatem ac lepôrem. Ideóque non segniter nec oscitanter, sed pressius ac penitius inspiciendas: subesse enim velut igniculos quosdam vetustæ sapientię, quę in peruestigãda veritate multò fuerit perspicacior, quàm posteriores philosophi fuerint. Plutarchus itẽm in commẽtario, cui titulũ fecit, Quo pacto sint audiendi poetæ veterum adagia simillima putat sacrorum mysteriis, in quibus maximæ quæpiam res ac diuinæ minutulis & in speciem penè ridiculis ceremoniis significari solent. His enim tam breuibus dictis per inuolucrum quoddam eadem innui, quæ philosophiæ principes tot voluminibus tradiderunt. Neque enim aliud sibi velle parœmiam illã Hesiodiam, πλέον ἥμισυ παντός, quàm quod Plato cum in Gorgia, tum in libris politicis, tam multis argumẽtis conatur ostẽdere, βέλτιον εἶναι τὸ ἀδικεῖσθαι τοῦ ἀδικεῖν, id est, Satius esse iniuriam admittere, quàm iniuriã inferre. Quod autem vnquam dogma proditum est à philosophis, vel ad rectè instituendam vitam salubrius, vel Christianæ religioni vicinius? At rem tantam videlicet, tantillum prouerbiorum complectitur, πλέον ἥμισυ παντός, id est, Dimidium plus toto. Nam qui totum aufert, is alterũ fraudat, vt cui nihil reliqui faciat. Contrà, qui dimidium dũtaxat accipit, is aliqua parte fraudatus videtur. Præstat autem fraudari, quàm fraudare. Præterea si quis Pythagoricum illud, κοινὰ τὰ τῶν φίλων, id est, Communes res amicorum: diligentius penitiusque discutiat, nimirum inueniet in tã breui dicto felicitatis humanæ summam esse comprehẽsam. Quid enim aliud agit Plato tot voluminibus, quàm vt communitatem persuadeat, & huius autorem amicitiam? Quæ si mortalibus persuaderi queat, illico facessant è medio, bellum, inuidia, fraus: breuiter vniuersum malorum agmẽ semel è vita demigret. Quid aliud egit princeps nostræ religionis Christus? Nimirum vnicum duntaxat præceptum mundo tradidit charitatis, admonens ab ea vna, summam & legum & prophetarum pendêre. Aut, quid aliud hortatur charitas, quàm vt omnium omnia sint communia? Videlicet, vt amicitia coagmentati cum Christo, glutino nimirum eodem, quo ille cum patre cohæret, absolutissimam illam communionem quoad licet imitantes, per quam ille & pater idem sunt, nos item idẽ cum illo simus: &, vt ait Paulus, vnus spiritus & vna caro cum Deo efficiamur, iamque amicitiæ iure omnia illi nobiscum, omnia nobis cum illo sint communia. Deinde paribus amicitiæ vinculis alij cum aliis inter nos copulati, velut eiusdem capitis membra, tanquam idem & vnum corpus, eodem animemur spiritu, iisdem doleamus, iisdem gaudeamus. Id quod etiam mysticus ille panis è pluribus granis in eandem coactus farinam, & vini potus è multis racemis in eundem liquorem confusus, admonet. Postremò, vt cum summa rerum creatarum sit in Deo, Deus vicissim in omnibus, omniũ vniuersitas velut in vnum redigatur. Vides quantũ philosophiæ, vel Theologiæ magis, Oceanum nobis parœmia tantilla aperuit.

Ioan. 17. — *1. Cor. 6.*

Ad persuadendum conducere prouerbia.

Quòd si cui satis non sit ipsum sapere, verumetiam aliis persuadere cupiat, quàm non inutilis sit hæc prouerbiorum supellex: vel Aristoteles ipse satis declarat, qui non semel in rhetorices præceptis, parœmias inter testimonia cõnumerat. Quẽadmodũ, inquiẽs, si quis suadere velit, ne cum homine sene copulet aliquis necessitudinẽ: vtetur huius prouerbij testimonio, μήποτ᾽ εὖ ἔρδειν γέροντα, id est, Ne vnquam benefacias seni. Rursum si quis persuadeat, vt liberos item interficiat qui parentem occiderit, huic vsui futurum est hoc prouerbium,

Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείπει.
Stultus qui natos occiso patre relinquat.

Quantum autem adferant ad persuadendi facultatem

Prouerbia inter testimonia Aristoteles annumerat.

momenti testimonia, cui non cognitum est? Neque mediocriter conducunt sententiæ. At inter hęc quoque idē prouerbia collocat. Quintilianus item in Institutionum libris, compluribus locis prouerbiorum mentionem facit, tanquam non vna ratione ad bene dicendum conducentium. Nam quinto libro parœmias exemplis coniungit, vt parem cum illis vim obtinentes, quorum est vel præcipua. Rursum easdem eodem in libro in argumentorum genere collocat, quas Græci κρίσεις appellant. Quorum & frequentissimus vsus, & ad persuadendum mouendúmque non mediocris vtilitas. Quin magis ipsa Fabij verba libet adscribere. Nec hæc quidem, inquit, vulgo dicta & recepta persuasione populari, sine vsu fuerint testimonia. Sunt enim quodammodo vel potentiora etiam, quòd non causis accommodata, sed liberis odio & gratia mentibus, ideo tātùm dicta factaque, quia aut honestissima, aut verissima videbantur. Pauloque inferius: Ea quoque quæ vulgo recepta sunt, hoc ipso, quòd incertum autorem habent, velut omnium fiunt. Quale est, Vbi amici, ibi opes. Et, Conscientia mille testes. Et apud Ciceronem, Pares cum paribus, vt est in veteri prouerbio, facillimè congregantur. Neque enim durassent hæc in æternum, nisi vera omnibus viderentur. Hactenus Fabij verba retulimus. Idem autem paulo pòst deorum oracula parœmiis subnectit, velut his affinia cognataque. Ii quid M. Tullius, nónne in actione pro L. Flacco, prouerbio fidem testibus abrogat? Id est huiusmodi, ἐν τῷ καρὶ τὸν κίνδυνον: id est, In Care periculū. Annon in eadem totius gentis Græcorum, in ferendis testimoniis fidem eleuauit hoc prouerbio: Da mihi testimoniū mutuum. Quid quòd ipsi etiam philosophi passim suas rationes prouerbiis fulciunt? Quo minus mirandum, si frequēter historiographi, narrationis fidem ex adagio quopiam petunt. Adeò quod in literis intercidit, quod titulis, quod colossis, quod marmoribus seruari non potuit, prouerbio seruatur incolume, vt & hanc obiter adagiorum laudem indicem. Denique non grauatur diuus Hieronymus Euangelicam sententiam adagij vulgati testimonio confirmare, Diues, aut iniquus, aut iniqui hæres. Ne Paulus quidem ipse dedignatur locis aliquot prouerbiorum vti testimoniis: neque iniuriā. Etenim si τὸ πιθανὸν, id est, probabilitas, ad persuadendum vel primas obtinet partes: quid quæso, probabilius, quàm quod nemo non dicit? Quid verisimilius, quàm id quod tot ætatum, tot nationum cōsensus, & velut idem suffragium comprobauit? Inest nimirū, inest in his parœmiis natiua quædā & genuina vis veritatis. Alioquin qui fieri potuit, vt eādē plerūque sententiam in centum dimanasse populos, in centū videamus transfusam linguas, quæ ne tot quidem seculis, quibus nec pyramides obstiterunt, vel interierit, vel consenuerit? Vt meritò dictum illud videatur, Veritate nihil esse robustius. Deinde fit, nescio quo pacto, vt sententia prouerbio quasi vibrata, feriat acrius auditoris animum, & aculeos quosdam cogitationum relinquat infixos. Nam longè minus tanget animum si dixeris, Caduca & breuis est hominis vita: quàm si prouerbium cites, Homo bulla. Postremò quod de risu scribit Fabius, maximas difficultates causarum, quæ nullis argumentis dissolui queant, ioco eludi, id vel maximè præstat parœmia.

Parœmia natiua veritatis.

Ad ornatum conducere parœmiam.

Porro quantum vel dignitatis, vel Veneris adiungat orationi tempestiuus prouerbiorum vsus, non arbitror pluribus explicandum. Primùm enim quis non videt, quantum maiestatis vel ex ipsa antiquitate concilient orationi? Tum si quod schema, quod amplitudinē ac sublimitatem apponat sermoni: rursum si quod ad gratiam dictionis facit, denique si qua ratio festiuitatis, cum parœmia plerunque per omnes figurarum species, per omnes facetiarum formas varietur: nimirum quicquid illa solēt adferre, conferet, ac genuinam quandam peculiarémque gratiam de suo insuper adiunget. Proinde si scitè & in loco intertexatur adagia, futurū est vt sermo totus, & antiquitatis seu stellulis quibusdam luceat, & figurarum arrideat coloribus, & sententiarum niteat gemmulis, & festiuitatis cupediis blandiatur: denique nouitate excitet, breuitate delectet, autoritate persuadeat.

Ad intelligēdos autores cōducere parœmiā.

Iam vt non sit alius parœmiarum vsus, certè ad intelligendos optimos quosque, hoc est, vetustissimos autores, non vtiles modò sunt, verumetiam necessariæ. In quibus cùm pleraque sunt deprauata, tum hæ vel deprauatissimæ sunt, propterea quòd ferè ænigmaticum quiddā habent, vt etiam à mediocriter eruditis non intelligantur: tum quòd plerunque velut ex abrupto interseruntur, nonnunquam etiam mutilatim: vt ἄνω ποταμῶν: id est, Sursum fluminum. Aliquoties vnico verbo notantur: vt apud Ciceronem in Epistolis ad Atticum, Subueni quæso, dum est ἀρχὴ, id est principium. Indicat autem illud prouerbium,

ἀρχῇ ἰατρεύειν πολὺ λώϊον ἢ ποτὶ τελευτῇ: id est,
Principio præstat quàm fini adhibere medelam.

Prouerbia ad autores intelligēdos facere.

Hæc itaque multum offundunt tenebrarum, si ignorentur, at rursum lucis plurimum adferunt, si fuerint intellecta. Hinc illæ tum Græcorum tum Latinorum codicum prodigiosæ deprauationes: hinc fœdi interpretum lapsus, Græca Latinè vertentium: hìc quorundam etiam eruditorum in enarrādis autoribus ridicula somnia, meráque deliramenta. Quorum equidem hoc loco nonnulla referrem, nisi placabilius iudicarem, meóque accommodatius instituto, vt nostris perlectis commentariis suæ cuique cogitatio suggerat, quantopere magni nominis scriptores quibusdam in locis delirarint. Denique fit nonnunquam, vt scriptor tacitè ad prouerbium alludat: quod si nos fugerit, etiamsi videbitur intellecta sententia, tamen magna voluptatis pars aberit, ignorata parœmia. Quod genus est Horatianum illud,

– Equus vt me portet, alat rex. Et apud Vergilium:
– Fatis nunquam concessa moueri,
Apparet Camarina procul. –

Subest enim in illo prouerbium, ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει: in hoc, μὴ κίνει τὴν καμαρίναν.

Commendatio à difficultate.

Quòd si iuxta prouerbium, δύσκολα τὰ καλά, eaque vulgo ceu vilia fastidiuntur, quæcunque facilia videtur: vt de me interim nihil dicam, quantis sudoribus operis hoc mihi constiterit, ne quisquam arbitretur vsque adeò procliue, vel intelligere, vel sermoni parœmiam intexere. Siquidē, vt nō mediocris est artificij, gemmulā scitè includere annulo, & aurum purpuræ intertexere: ita nō est, mihi crede, cuiusuis, parœmiam aptè decentérque orationi inserere. Quodque Fabius scribit de risu, nihil affectari periculosius: idem de prouerbio nō iniuriā dixeris. Etenim in huiusmodi, quemadmodum & in musica, nisi summum præstes artificem, ridiculus sis: & aut laudem eximiam, aut risum auferas oportet.

Difficultas adagiorum.

Quatenus vtendum adagiis.

Proinde quatenus quibusqué modis vti conueniat adagiis, indicabimus. Ac primo loco meminisse oportebit, vt quod eleganter Aristoteles in commentariis rhetoricis admonuit de adhibendis epithetis, id nos in vsurpandis adagiis obseruemus: nempe vt illis vtamur non tanquam cibis, sed veluti condimentis: id est, non ad satietatem, sed ad gratiam. Præterea ne quouis inseramus loco: quemadmodum enim ridiculum sit, si quibusdam locis gemmam alligaris, itidem absurdum, si nō suo loco adhibueris adagium. Quod verò Fabius libro Institutionum octauo de sententiis vsurpandis præcepit, id totidē fermè verbis de parœmiis præcipi queat. Primùm, ne quemadmodum dictum est, nimis crebriter vtamur. Densitas enim earum obstat inuicem, quo minus eluceant. Quemadmodum nec pictura, in qua nihil circūlitum est, eminet. Ideoque artifices etiam cum plura in vnam tabulam opera conferunt, spaciis distinguunt, ne vmbræ in corpora cadant. Subsistit enim omnis parœmia, ideoque post eam vtique aliud est initium. Vnde soluta ferè oratio est: & è singulis nō mēbris, sed frustis collata, structura caret. Porrò vt adfert lumē clauus purpuræ in loco insertus, ita certè neminē deceat intertexta pluribus notis vestis. Accedit hoc quoque incōmodi, quòd crebras captāti parœmias, nōnullas necesse est admiscere vel frigidas vel coactas. Nō.n. potest esse delectus, vbi de numero laboratur.

Vsus prouerbiū.

liberabitur. Postremò gratiam amittit, quicquid aut immodicum est, aut intẽpestiuũ. In epistolis tamen familiaribus licebit paulò liberius hoc genere ludere: in oratione seria, sicuti parcius, ita etiã accuratius adhibendæ.

Varius prouerbiorum vsus.

Prouerbia quadã variæ accipi posse. Hoc in loco non ab re futurum arbitror, si paucis velut indicaro, quibus rationibus variari queat parœmiarum vsus, vt possis idem adagium alia atque alia forma producere. Principiò nihil vetat interdum, quominus idem dictum ad complureis sensus accommodes: vt illud, τετρημένος πίθος id est, Pertusum dolium, vel ad obliuiosum, vel ad profusum, vel ad auarum, vel ad futilem, vel ad ingratum traduci potest. Effluit enim, quicquid infuderis in animum immemoris. apud prodigum nihil durat. auari cupiditas nunquam expletur. futilis & garrulus nihil continet. perit quicquid contuleris in hominem ingratum. Nonnunquam per ironiam ad contrarias etiam sententias deflectitur: quod genus, si de mendacissimo quopiam loquens, dicas, ἄκουε τὰ ἐκ τρίποδος, id est, Audi è tripode dicta. Fit interim vt vnius voculæ commutatione diuersis conueniat: vt, ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα, id est, Hostium munera non munera: &, πτωχῶν ἄδωρα δῶρα, κολάκων ἄδωρα δῶρα, ποιητῶν ἄδωρα δῶρα: vt idem adagium ad hostes, ad pauperes, ad assentatores, ad poetas deflectatur. Nam hostium munera perniciem adferre creduntur. Et si quid donant pauperes, aut adulatores, aut poetæ, captationes sunt verius quàm munera. Breuiter ad omnia, in quæ quocunque modo hæc similitudo competit, accommodes licebit. Illa ratio fermè communis omnibus, quoties à persona ad rem, aut contrà fit deflexio. Ad personam hoc pacto: prouerbium est, μηδ' Ἡρακλῆς πρὸς δύο, id est, Ne Hercules quidẽ aduersus duos. Ego verò Thersites magis quàm Hercules, qui possim vtrique respondere. Ad rem torquebitur hoc modo: Prouerbio dictum est, μηδ' Ἡρακλῆς πρὸς δύο: ego qui possim pariter & morbo, & inopiæ tolerandæ par esse. Variatur & inuersione prouerbium: vt, dictum est, μηδ' Ἡρακλῆς πρὸς δύο: & tu vnus contra duos Hercules audes cõgredi. Item hoc pacto: Contra tritum Græcis prouerbium, expectatis carbonibus thesaurum reperi. Et commutauimus, non χρύσεα χαλκείων, id est, aurea æreis, sed planè, χάλκεα χρυσείων, id est, ærea aureis. Præterea nonnunquam explicatur adagium & confertur, nonnunquam simplex allegoria refertur. Aliquoties etiam mutilum proponitur: vt si quo respondente, quod nihil ad rem pertineat, dicas, ἄμας ἀπῄτουν, id est, Falces postulabam. Et apud Ciceronem, τὰ μὴ διδόμενα, id est, Quæ dantur. Interim satis est vnico verbo allusisse: vt apud Aristotelem, Omnes eiusmodi inter ipsos κεραμεῖς, id est figuli. Sunt & aliæ variandi rationes: verùm eas, si quis exactius persequi cupiet, è nostris commentariis, quos De duplici copia conscripsimus, petat licebit.

De figuris prouerbialibus.

Species prouerbiorum. Reliquum est vt ad parœmiarum catalogum accingamur, sed si prius figuras aliquot prouerbiales ostenderimus. Quædam enim dicta sunt, specie non magnopere prouerbiali, quædam autem παροιμιώδη, id est prouerbiali figura, vt facilè possint in parœmiarum ordinem cooptari. Igitur in totum, prouerbiorum generi confinis est omnis sententia, præterea metaphora, peculiariter allegoria. Et in his præcipuè quæ sumuntur à rebus insignibus, & vulgo celebratis, vt à nauigatione, à bello. Quod genus sunt illa: Secundis nauigare ventis, naufragium facere, vertere vela, tenere clauum, & exhaurire sentinam, & tradere ventis vela, contrahere vela. Item illa: Bellicum canere. &, versis gladiis pugnare, receptui canere, cominus atque eminus pugnare, conferre pedem, conserere manus, atque id genus alia sexcenta. Quæ si paulò longius traducantur, abeunt in parœmiæ formam. Item quæ ducuntur à rebus notis, ac vehementer quotidiano sensui familiaribus: vt quoties corporis gestus ad animi rem transferuntur: cuiusmodi sunt, premere pollicem, pro fauere: corrugare frontem, pro molestè ferre: ringi, pro indignari: exporrigere frontem, pro hilarescere. Præterea quæ trahuntur à sensibus corporis, velut olfacere, pro resciscere: degustare, pro experiri. Prouerbij ferè faciem habent, quoties quæ sunt artibus peculiaria vocabula, aliò detorquentur: vt, δὶς διὰ πασῶν, id est, bis per omnia, à musicis: ἐκ διαμέτρου, id est, ex dimetiente, à mathematicis: item, sesquipedalia verba. Incudi reddere, à fabris ærariis: ad amussim, à fabris lapidariis: nullam lineam duxi, à pictoribus: extremum actum ad iungere, à scenis. Interdum citra figuram tacita allusio prouerbiale quiddam adfert. Ea tum erit optima, quoties ad autorem aut rem spectat magnopere celebrem, nullique incognitam: qualis est apud Græcos Homerus, apud Latinos Vergilius. Quod genus est illud apud Plutarchum, ἐπεὶ μάρτυρές γε τῷ Πλάτωνι πολλοί τ' ἀγαθοὶ τε πάρεισιν: id est, Quandoquidem testes sanè Platoni multique bonique adsunt. Allusum est enim ad morem sacrorum, in quibus sacerdos dicere consueuit, τίς τῇδε; id est, Quis hic: Deinde qui aderant, respondebant:

Πολλοί τ' ἀγαθοί τε πάρεισι: id est,
Multique bonique adsunt.

Item illud apud Ciceronem ad Atticum: σύν τε δύ' ἐρχομένω, id est, Simul duobus euntibus. Et apud Lucianum, ἰατρῶν παῖδες, id est; Medicorum filij: pro medicis ipsis. Accedunt ad prouerbij speciem & illa bucolico carmini familiaria, ἀδύνατα, ἀνάγκαια, ἄτοπα, ἐναντία, ὅμοια: id est, impossibilia, absurda, contraria, similia. Ἀδύνατα sunt eiusmodi: necessaria,

ἀλλ' ἴσος γὰρ ὁ μόχθος ἐν' αἰγιαλῷ κύματα μετρεῖν. id est:
Sed labor adsimilis metiri in littore fluctus.
Et apud Vergilium:
Antè leues ergo pascentur in æthere cerui,
Et freta destituent nudos in littore pisces.

Ἀναγκαῖα sunt huiusmodi:
Dum iuga montis aper, fluuios dum piscis amabit.
Et apud Senecam:
Lucida dum current annosi sidera mundi.

Ἄτοπα exemplum hoc erit:
Atq; idem iungat vulpes, & mulgeat hircos.
Contrariorum hoc:
Nunc virides etiam occultant spineta lacertos,
Me tamen vrit amor. Item apud Theocritum:
ἠνὶ σιγᾷ μὲν πόντος, σιγῶντι δ' ἀῆται
ἁ δ' ἐμὰ οὐ σιγᾷ στέρνων ἔντοσθεν ἀνία. id est,
Ecce silet maris vnda, silent & flamina venti:
Haud tamen intra nostra silent præcordia curæ.
Similium:
Torua leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam.
Et apud Theocritum:
ἁ αἴξ τὸν κύτισον, ὁ λύκος τὰν αἶγα διώκει. id est:
Capra petit cytisum, sequitur lupus ipse capellam.

Sunt & aliæ duæ figuræ, maximè confines parœmiarum generi, quæ constant vel eiusdem aut similis iteratione vocis, vel contrariarum contextu. Quod genus sunt, κακὸς κακῶς ἀπολῶ κακὸν κόρακος κακὸν ᾠόν, id est, Perdam te malum malè. Mali corui malum ouum. Et, θρέμμα σοφοῦ σοφόν: id est, Alumnus sapientis sapiens. Id quod apud Græcos comicos pariter ac tragicos penè solenne. Et eueniunt digna dignis. Amico amicus. Malis malus. Bonis bonus. Vterque vtrique cordi. Suus rex reginæ placet. Et manus manum fricat. Graculus ad graculum. Contrariorum genus sic habet: καὶ δίκαια κἄδικα, εὖ καὶ μιαρῶς: id est, Et iusta & iniusta, probè & improbè, apud Aristophanem. ἑκόντι τε κἄκοντι: id est, Volentibúsque & nolentibus, apud Platonem. Item, οὐδὲ ἔπος, οὐδὲ ἔργον: id est, Nullum dictum, neque factum. Apud nostros item: Verùm vbi phas versum atque nephas. Facta atque infecta canebat. Quo tropo sic vsus est Valerius Maximus, vt ad verum sensum non cohæreat, tantum exaggerat: Obtestantem, inquit, se aduersus omne phas & nephas, quum in summo esset imperio, à te equite Romano fuisse trucidatum. Nam qui consistit, vt facinus nepharium dicatur esse factum aduersus omne nephas. Quo iure, quáque iniuria. Quiduis & facere & pati. Digna atque indigna. Quid dixit, aut quid tacuit? Domi belloque. Publicè, priuatim. Quod scis, nescis: clámque palámque: iocáque & seria. Manibus pedibúsque: noctésque diésque. Quæ prima, aut vltima ponas: neque magnum, neque paruum. Iuuenésque senésque. Diis hominibúsque plaudentibus. Ad hanc formam pertinent etiam hæc passim apud poetas obuia: *Ἐναντιώσεις in quibus idẽ pro verbiis.*

παρθένος ἀπάρθενος. ἄνυμφος νύμφη. ἄγαμος γάμος. ἄπολις πόλις. δύσπαρις πάρις. δυσδαίμων εὐδαιμονία. ἄδωρα δῶρα. ἄδεής δέος. ἀπόλεμος πόλεμος. ἄκοσμος κόσμος. ἄχαρις χάρις. ἄπορος πόρος..id est: Virgo non virgo. Sponsa non sponsa. Nuptię non nuptiæ. Non ciuitas ciuitas. Malus Paris Paris. Infelix felicitas. Non dona dona. Non metuendus metus. Non bellum bellum. Ornatus inornatus, Ingrata gratia. Inopes opes. Hæc ἐναντίωσις nonnunquam accidit & in dictione composita: vt μωρόσοφος, id est, Stultè sapiens: & γλυκύπικρος, id est, Dulciter amarus. Sic enim, Plutarcho teste, suum affectum vocant amantes ex voluptate & dolore mixtum, ita vt libenter contabescant. Huc pertinet & illa ἐναντιώσις αἰνιγματώδης, id est, contrarietas ænigmatica: vt, φέρων οὐ φέρω, ἔχων οὐκ ἔχω, & ἀνὴρ τε οὐκ ἀνὴρ, ὄρνιθα τε οὐκ ὄρνιθα, ἰδὼν τε οὐκ ἰδὼν, ἐπὶ ξύλου τε οὐ ξύλου, καθημένην τε οὐ καθημένην, λίθω τε οὐ λίθω, βάλλει τε οὐ βάλλει. id est. Portans non porto, habens non habeo: vir & non vir, auem & nõ auem, vidensque & non videns, in ligno & non ligno, sedentem & non sedentem, lapide & non lapide, iaculatur & non iaculatur. Quod ænigma refertur & apud Athenæum ex Clearcho, & apud Tryphonem: cuius meminit Plato quoque. Huius formæ sunt & illa: ἄγλωσσος λάλος, id est, Elinguis loquax: τρωτὸς ἄτρωτος, id est, Vulnerabilis inuulnerabilis: δασὺς λεῖος, id est, Hirsutus leuis: ἄγονος γόνος, id est, Fœtus non fœtus. Cuiusmodi permulta proponit ac soluit Athenæus libro decimo. Neque respuit adagiorum ratio ænigmaticam obscuritatem, quanquam aliàs improbatam: imò veluti familiarem libenter amplectitur. Quod genus fuerit, si quis parum sanè locutum iubeat Anticyram nauigare, aut porcum cædere, aut squillam è sepulchris vellere: quorum primum est apud Horatium, alterum apud Plautum, tertium apud Theocritum. Proinde & oracula pleraque in ius prouerbiorum abierunt, & Pythagoræ symbola ad parœmiarum naturam videntur pertinere. Præcipuè peculiaris est adagiorum generi hyperbole: vt, Cœlum territat armis: &, Saxa clamore rumpit: &, Risu diffluo: maximè si qua metaphoræ species admisceatur. Effertur varijs modis, vel per denominationem, vel per comparationem, vel per similitudinem, vel per epithetō. Exempla sunt, Alter Aristarchus. Et, Noster hic Phalaris. Et, Stentore clamosior. Velut leæna in machæra. Stentorea vox. Nestorea facundia. Neque verò pigebit ceu fontes aliquot indicare, à quibus genus hoc figurarum duci possit.

Hyperbolæ prouerbiales.

Ab ipsa re.

Sumitur enim interdum ab ipsa re, quoties hominem scelestum, scelus appellamus: dedecorosum, dedecus: pestilentem, pestem: lurconem, barathrum: tenebrionem, tenebras: contaminatum, labem: spurcum, cœnum, contemptum, quisquilias: impurum, sterquilinium: portentosum, portentum: molestum, hulcus: carcere dignum, carcerem. Quorum vnumquodque ferè potest & per cõparationem efferri: vt, χρυσοῦ χρυσοτέρα, id est, Auro magis aurea: &, Ipsa nequitia nequior, Cæcitate cæcior, Loquacitate loquacior, Deformitate deformior, Ipsa siti siticulosior, Paupertate pauperior, Infortunio infortunacior, Ipsa infantior infantia. Ad hanc classem pertinent & illa, Pater esuritionum: &, Omnis eloquentiæ fons: &, Plus quàm infantissimus: & plus quàm perditus.

Metonymia prouerbiales.

A rebus similibus.

Nemeroses prouerb.

Huic proxima sunt, quæ à rebus similibus trahuntur: vt, Melle dulcior, Pice nigrior, Niue candidior, Oleo trãquillior, Infima auricula mollior, Auro purior, Plumbo stupidior, Stipite tardior, Litore surdior, Iracundior Adria, Æquore surdior, Spongia bibacior, Harenis sitientior, Pumice siccior, Ære Dodonæo loquacior, Vitro fragilior, Pila volubilior, Cothurno instabilior, Clematide Ægyptia gracilior, Alno procerior, Cote durior, Sole clarius, Sidere pulchrior, Buxo pallidior, Sardois herbis amarior, Alga vilior, Ætna æstuantior, Beta insulsior, Trutina iustior, Spina distortior, Ampulla vanior, Pluma leuior, Vento instabilior, Morte odiosior, Barathro capacior, Labyrintho inuolutior, Corchoro vilior, Subere leuior, Dolio pertuso incontinentior, Laterna perlucentior, Clepsydra perstillantior, Fonte purior, Euripo mobilior, Oculis charior, Luce dulcior, Vita antiquior, Rubo arefacto præfractior, Crambe recocta molestior, Clauo purior, Floralibus licentiosior.

Ab animantibus.

Item ab animantibus vt, Muliere loquacior, Passere salacior, Hirco libidinosior, Ceruo viuacior, Cornice annosior, Graculo magis obstreperus, Luscinia vocalior, Dipsade nocentior, Vipera virulentior, Vulpe fraudulentior, Echino asperior, Porcello Acarnanio lenior, Anguilla magis lubricus, Lepore timidior, Limace tardior, Pisce sanior, Pisce magis mutus, Delphino lasciuior, Phœnice rarior, Scropha fœcundior alba, Nigro cygno rarior, Hydra magis versipellis, Albo coruo rarior, Vulture edacior, Scorpiis improbior, Testudine tardior, Glire somniculosior, Sue indoctior, Asello stolidior, Hydris immitior, Dama pauidior, Hirudine bibacior, Cane rixosior, Vrso hispidior, Tipula leuior. Cuiusmodi quædam congerit & Lucianus: ὀργιλώτεροι μὲν τῶν κυνιδίων ὄντες, δειλότεροι δὲ τῶν λαγωῶν, κολακικώτεροι δὲ τῶν πιθήκων, ἀσελγέστεροι δὲ τῶν ὄνων, ἁρπακτικώτεροι δὲ τῶν γαλῶν, φιλονεικότεροι δὲ τῶν ἀλεκτρυόνων. id est: Cum sint iracundiores catellis, timidiores leporibus, adulantiores simiis, libidinosiores asinis, rapaciores felibus, contentiosiores gallis gallinaceis. Item Plutarchus aduersus vsuram: ἀπιστότερος ὢν κολοιοῦ, ἀφωνότερος πέρδικος, ἀγεννέστερος κυνὸς ἀνδραποδώδους. id est: Cum minus fidei tibi habeatur quàm graculo, magis mutus sis quàm perdix, abiectior seruiliórque cane.

A personis Deorum.

Ducuntur à personis deorum: Diana intactior, Ipsis Charitibus humanior, Priapo salacior, Venere formosior, Mercurio facundior, Momo mordacior, Vertumno inconstantior, Proteo mutabilior, Empusa magis varius.

A personis fabulosis.

A personis fabulosis: Tantalo sitientior, Atreo crudelior, Cyclope immanior, Oreste insanior, Vlysse dolosior, Nestore facundior, Glauco stupidior, Iro pauperior, Penelope castior, Nireo formosior, Tithono viuacior, Erisichthone esurientior, Niobe fœcundior, Stentore clamosior, Tiresia cæcior, Busiride illaudatior, Sphinge inuolutior, Labyrintho intricatior, Dædalo ingeniosior, Icaro audacior, Gigantibus elatior, Gryllo stultior, Lynceo perspicacior, Excetra pertinacior.

A personis comœdiarum.

A personis comœdiarũ: Thrasone Terentiano gloriosior, Demea iurgiosior, Mitione facilior, Gnathone adulantior, Phormione confidentior, Dauo versutior, Thaide blandior, Euclione parcior.

A personis historiarum.

A personis historiarum: Zoilo inuidētior, Catone seuerior, Timone inhumanior, Phalaride crudelior, Timotheo felicior, Sardanapalo nequior, Numa religiosior, Phocione iustior, Aristide incorruptior, Crœso ditior, Crasso numatior, Codro pauperior, Æsopo luxuriosior, Herostrato ambitiosior, Fabio cunctantior, Socrate patientior, Milone robustior, Chrysippo acutior, Thrachalo vocalior, Curione obliuiosior, Nostri temporis Aristarchus, Christianorum Epicurus: item, Præposterus Cato.

A gentibus.

A Gentibus: Pœno perfidior, Scytha asperior, Scythotauris inhospitalior, Cretensi mendacior, Parthis vanior, Thracibus bibacior, Thessalo perfidior, Care vilior, Sybarita fastuosior, Milesiis effœminatior, Arabibus ditior, Pygmæo breuior, Arcade stolidior.

Ab officiis.

Ab officiis: Lenone magis periurus, Cinædo mollior, Milite gloriosior, Areopagita tristior, Tyranno violētior, Carnifice immanior.

De præmollienda Parœmia.

Iam illud, tametsi minutulum humiliúsque videatur, tamen postea quàm docendi munus suscepimus, non grauabimur propter imperitiores admonere: videlicet vt in

vsurpandis adagiis meminerimus, quod in verbis nouatis, aut durius translatis fieri Fabius iubet, id quod ait à Græcis elegantissimè præceptum esse, videlicet προεπιπλήττειν τῇ ὑπερβολῇ: ita nos oportebit προεπιπλήττειν τῇ παροιμίᾳ, hoc est, præcastigare, & velut occurrere parœmiæ: si quando vel obscurior, vel alioqui durior videbitur. Recipit enim hoc genus, sicuti paulo superius ostensum est, & metaphoras quantumlibet duras, & nouationes vocum licentiosas, & hyperbolas parum pudentes, & allegorias ad ænigma vsque obscuras. Græci προεπιπλήττουσι his fermè modis: κατὰ τὴν παροιμίαν, ὥς φασι, φασί, τὸ λεγόμενον, τὸ τοῦ λόγου, ὡς παλαιὸς φησι λόγος, ὥσπερ λέγεται, ὡς λέγεται, ὡς λέγομεν παροιμιαζόμενοι, ὡς λέγουσιν οἱ παίζοντες, καλῶς εἴρηται. id est Iuxta prouerbium, vt aiunt, aiunt, quod dicitur, quod dici solet, vt antiquum ait dictum, vt dicũt, vt dicitur, vt dicimus prouerbio, vt dicũt iocãtes, rectè dictum est. Iisdem fermè rationibus vtuntur Latini: Aiunt, vt aiunt, vt est in veteri prouerbio, iuxta vulgò tritum sermonem, quemadmodum vulgò dici consueuit, vt vetus verbum vsurpãt, vt adagio dictum est, verè hoc dicũt.

προεπιπλήττειν τῇ ὑπερβολῇ. Consule H. Stephani Animaduersiones.

DES. ERASMI ROT. IVNII, COGNATI, ET ALIORVM παροιμιογράφων

ADAGIA IN LOCOS COMMVNES Digesta. Locus I.

ABERRANDI.

Quis aberret à ianua?

Erasmi.

TIΣ ἂν θύρας ἁμάρτοι; id est: Quis aberret à ianua? Dici solitum, vbi quis penitùs aberrat à vero, totóque fallitur iudicio. Vsurpatur ab Aristotele τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ libro secundo, ipsa statim in fronte: & in omnibus quidem exemplaribus, quæ mihi videre contigit, θύρας per υ scriptum reperio. Præterea ianuam vertit Argyropylus, nec malus interpres, nec philosophus cuiquam aspernandus. Ad hæc Auerrois, cuius nunc præcipua in philosophiæ scholis autoritas, hunc enarrans locum, palàm declarat sese de ianua sensisse. Denique in commentariis Alexandri Aphrodisei, consimili modo θύρας inuenio. Quòd si quo modo fas esset, à tot exemplaribus, à tantis autoribus dissentire, mihi quidem magis probabilis lectio videatur, si θήρας legatur per η, non per υ. Quòd autem θύρας irrepsit, mirandum non est. Primùm, quòd perfacilis erat lapsus vnius literulæ deprauatione, haud scio, an fortuita, maximè cùm in sono nihil fermè sit discriminis. Deinde metaphoræ ratio magis obuia, magísque ad manum sita, fieri potuit, vt doctis etiam philosophis imposuerit. Quippe quibus fabula non perinde nota fuerit, vt communis illa similitudo de domus ingressu, déque primis cognitionis principiis. Postremò de codicum inter se consensu nequaquam mirandum videbitur, iis qui sunt vel mediocriter in pensitandis conferendísque codicibus exercitati. Fit enim sæpenumerò, vt vnius archetypi mendum, modò veri fucum aliquem præ se ferat, in vniuersam deinde veluti posteritatem librorũ propagetur,

καὶ παῖδες παίδων καί τοι μετόπισθε γένωνται.

Neque verò hæc dixerim, quòd hac de re, si quis fortè diuersum sentiat, digladiari velim, vel quòd hoc sit ab nostro instituto alienum, vel quòd non ignorem quàm lubrica, plenáque discriminis res sit, in tantis autoribus quicquam immutare. Tantum coniecturas, quibus adducor, in medium adferam. Quæ si cui videbuntur idoneæ, nostræ subscribet opinioni: sin minus, veterem sententiam hoc iam obtinebit libentius, quòd etiam in dubium vocata, vicerit. Primum igitur omnium mihi scrupulum haud mediocrem iniecit vetustissimus simul & emendatissimus codex orationum Aristidis rhetoris, in quo non solùm θήρας inuenio scriptum, verumetiam indicatam fabulam antiquissimam, pariter & autorem, vnde prouerbium hoc Aristotelicum, ni fallor, dimanârit. Igitur Aristidis in oratione, cui titulus, Pericles, verba sunt hæc: ἀλλ' αὐτοῦ πρὶν τινα τῶν πολεμίων ἑλεῖν ἕνα τῶν φίλων ἀπολέσας ἄγεις καὶ τὸ πάθος ταυτὸν τῷ τοῦ Πηλέως πάσχεις, ὃς τῆς θήρας διαμαρτὼν, καὶ τὸν Εὐρυτίωνα φίλτατον ὄντα αὐτῷ ἀπεκτόνει φέρων. id est: Itaq; prius quàm aduersariorum quempiam ceperis, vnum ex amicis venatu nactus adducis. Atque idem accidit tibi, quod apud Pindarum Peleo, qui aberrans à fera, quam petebat, Eurytionem, quem sibi charissimum habebat, interemit. Adstipulantur hoc loco scholia, quæ extant in hunc autorem: nullo quidem certo titulo, veruntamen, sicuti res indicat, hominis nec indiligentis, nec indocti. Proinde non grauabor & huius adscribere verba, si quis fortè fortunâ requisiturus est: μέμνηται, inquit, ἐν ὕμνοις Πίνδαρος, ὅτι τὸν Εὐρυτίωνα τὸν τοῦ Ἴρου τοῦ Ἄκτορος παῖδα, ἕνα ὄντα τῶν Ἀργοναυτῶν, συνθηρεύοντα ἄκων ἀπέκτεινε Πηλεύς. φίλον δὲ λέγει, ἐπειδὴ συγγενὴς ἦν αὐτῷ ὁ Πηλεύς· γὰρ πρὸ Θέτιδος ἄκτορος τὴν Πολυμήλαν εἶχε γυναῖκα. ὁ δὲ Ἄκτωρ πατὴρ Ἴρου, ὃς παῖδα ἔσχε τὸν Εὐρυτίωνα. id est: Meminit in hymnis Pindarus, quemadmodum Eurytionem Iri, cui pater Actor, filium, ex Argonautis vnum, secum venantem imprudens occiderit Peleus. Amicum autem vocat, quòd huic esset affinis. Nam Peleus ante Thetidem, Polymelum habuerat vxorem Actoris filiam. Porrò Actor Iri pater erat, cui filius Eurytion. Proinde non dissimile veri videtur, ex Pindaro profectum adagium, quod tacito, sicuti ferè facit, autoris nomine vsurpauit Aristoteles: vt intelligamus illum τὸν θήρας ἁμαρτεῖν, qui non solùm feram ea parte nõ ferit, quam destinârat, verùm toto aberrat capite, ne attingens quidem quod appetebat. Iam verò neque postularim, vt quisquam hæc probet: nisi videbuntur cum Aristotelis sententia vel ad amussim, vt aiunt, congruere. Disserit enim eo loco philosophus de rerum naturalium cognitione, quæ sit eadem & facilis & difficilis. Facilitatis illud argumentum adducit, quòd ea nemini non aliqua ex parte contigit: difficultatis, quòd exactè nulli. Neminem autem fuisse, qui ihil omninò veritatis in rerum cognitione naturalium attigerit, id prouerbio veluti fulcit: τίς ἂν, inquiens, θήρας ἁμάρτοι. Tanquam singulorum exactam tenere scientiam, perinde sit, quasi si quancunque partem destinaris, eam citra errorem ferias: rursum vbique labi, sit veluti à toto corpore aberrare, & in aliud longè diuersum ceu telum deflecti coniecturam. Verùm quò curioso etiam lectori, ac δυσπείστῳ fiat satis, ipsius Aristotelis, ex eo quem dixi libro, verba subscribam: ἡ περὶ τῆς ἀληθείας θεωρία, τῇ μὲν χαλεπή, τῇ δὲ ῥᾳδία. σημεῖον δὲ τὸ μήτ' ἀξίως μηδένα δύνασθαι τυχεῖν αὐτῆς, μήτε πάντας ἀποτυγχάνειν. ἀλλ' ἕκαστον λέγειν τι περὶ τῆς φύσεως, καὶ καθ' ἕνα μηδὲν, ἢ μικρὸν ἐπιβάλλειν αὐτῇ, ἐκ πάντων δὲ συναθροιζομένων γίγνεσθαι τι μέγεθος. ὥστ' εἴπερ ἔοικεν ἔχειν, καθάπερ τυγχάνομεν παροιμιαζόμενοι, τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι; ταύτῃ μὲν ἂν εἴη ῥᾳδία. τὸ δὲ ὅλον τ' ἔχειν καὶ μέρος μὴ δύνασθαι, δηλοῖ τὸ χαλεπὸν αὐτῆς. id est: Veritatis consideratio partim difficilis est, partim facilis. Huius rei illud argumentum est, quòd neque quisquam illam sit assecutus pro rei dignitate, neque rursum omninò frustratus sit aliquis: sed cum vnusquisque aliquid de natura disserat, fit vt vnusquisque per se nihil, aut paulum adferat ad illam momenti: verùm ex omnibus in vnum collectis aliqua magnitudo conflетur. Itaque si res ad eum videtur habere modum, quemadmodum prouerbio dicimus: Quis non attigerit ostium? hoc quidem nomine facilis fuerit. Cæterùm habere totum, partem autem non posse, difficultatem id-

Physica & facilis & difficilis.

lius declarat. In his philosophi verbis non video quis locus sit ianuæ. Verum illa similitudo principiorum & ostij præbuit, ni fallor, erroris ansam. Quin potius, [illegible] Aristoteles sentit eum, qui nulla ex parte consequitur quod petit: id quod mox τὸ ὅλον ἔχειν vocat, quasi consum... , ac generatim habere: cui contrarium τὸ μέρος ἔχειν facit, velut exactè tenere, & non solùm feram vtcunque, sed hanc aut illam beluæ partem, quam maximè velis, attingere. Tametsi in hunc locum interpres tam multos adfert sensus, vt nullum idoneum percepisse videatur. Idem admonet etiam lectionem aliam aliis placere. Quod quoties fit, mihi protinus suboritur suspicio, mendum aliquod subesse. Alioqui ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ: id est, Simplex veritatis oratio, quemadmodum vere dixit Euripides. Iam verò mihi telum illud restat potissimum, Alexander Aphrodiseus: qui præterquam quòd tota eius oratio nostræ sententiæ palàm suffragatur, nominatim etiam admonet, prouerbij metaphoram à sagittariis esse ductam, quorum nemo solet à lato aberrare scopo, nimirum cuiusmodi est tota belua, cùm ab exili scopo nonnunquam aberrent. Sed præstiterit & huius verba eatenus subscribere, quatenus ad prouerbij pertinent explanationem: [Greek text illegible] id est: Videtur autem mihi quòd permulti tentant de ea disserere, neque quisquam illorum omni ex parte fallitur, hoc argumento demonstrare, tractationem hanc nobis naturalem esse. At rursum quòd nemo pro dignitate, plenéque de illa sit locutus: ex hoc & amplitudinem illius & difficultatem argui posse. Simúlque illud admonere, non oportere obiter aut indiligenter vestigationé illius peragere: imo sectandam quidem esse, propterea quod ad eam natura propensi videamur: at rursum non oscitanter, eo quòd sit difficilis. Atque his verbis adhortatur nos, vt eam neque contemnamus, tanquam omnino facilem: neque rursum per desperationem ab ea deterreamur, tanquam admodum difficili. Itaque si perinde videtur habere quemadmodum prouerbio dicimus, quis non attigerit ianuam? quod omnes aliquid rectè dixerint, quicunque de ea sunt locuti, id facilitatem illius arguere, adhibito prouerbio demonstrat, nempe illo, Quis non attingat ostium. Quod quidem vsurpari consueuit, de rebus factu procliuibus, in quibus omnino nihil insit vel difficile vel arduum. Sumptum est autem à sagittariis, ad scopum propositum iaculantibus. Siquidem ij, si scopus fuerit minutus, facilè fit vt fallant, neque feriant: sin auté amplus, haud difficilè feriunt. Hactenus Alexandri verba retulimus: è quibus satis abundè arbitror liquere. θύρας legendum, non θήρας. Quãquam totum hoc quicquid est, eruditorum iudicio relinquimus. Etenim si quis erit, cui ianua illa impendio placebit, habiturus est, quo suffragiis suum non omninò absurdè tueri possit. Haud enim scio an & antiquitùs fieri soleat, quod hodie nonnullis in locis videmus, vt aggeres, qui scopum sustinent, à lateribus atque item à tergo muris defendantur, supernè imminéte tecto, vt ingressus ille, qui patet, ianuæ speciem habere videatur. Porrò vehementer imperitus sit oportet, qui non solùm non attingat scopum aut aggerem, verumetiam ab ipso aberret ingressu, quem difficile non sit vel cuiuis attingere. Mihi tamen vero propius videtur, vt ad Pindaricam fabulam referatur adagium. Sed super hoc, quemadmodũ dixi, docti pronunciabunt. Nos commẽtatoris officio functi, sat habuimus, quod apud autores inuenerimus, quodque nobis videatur, id expendendum in medium proponere. Affine videtur huic prouerbio, quod apud Platonem legitur in Phædro: Λυσίας τοῦ παντὸς ἡμάρτηκε. id est: Lysias prorsum aberrauit. Allusit huc leuiter Lucianus in Timone, cum ait: Iouis fulmen, quod in Anaxagoram philosophum torserat, fallente manu, ab ipso quidem aberrasse, cæterùm in Castoris ac Pollucis templum fuisse detortum. Nec abhorrent ab hac forma, Toto aberrare cœlo: &, Tota aberrare via. quæ retulimus aliàs.

Tota erras via.

Τῇ πάσῃ ὁδῷ ἀποπλανᾶσθαι: id est, Tota aberrare via, prouerbium est in eos, qui vehementer aberrant. Terent. in Eun. Tota erras via. Translatum à viatoribus, qui nonnunquam ita solent aberrare à via, vt non sine dispendio quidem, tamen quò tendebant, perueniant: nonnunquam sic aberrant, vt longè diuertant, & in diuersum tendant. Vnde & exorbitare dicuntur, qui à vero aberrant. Aristo. in Ethicis. Haud tota aberrant via. Idem Naturalium lib. primo scribit priscos illos philosophos naturalium causarum scrutatores, exorbitasse, ac velut è via depulsos prorsus aberrasse à vero. Sumptum est ex Aristophan. Pluto:

> ἡ τῆς ὁδοῦ τὸ παράπαν ἡμαρτήκαμεν;
>
> Viáne tota prorsus exerrauimus?

Quinetiam hodie dictitant eos in via esse, qui recto consilio quippiam instituunt: extra viam, qui quæ non oportet ratione rem aggrediuntur. Sunt fermè prouerbiales & illæ metaphoræ, doctis vsitatissimæ: Depellere à via, reducere in viã, monstrare viã, facere viam, sternere viã, aperire viam, præcludere viam, includere viam. Cicero in 1. Philip. Quod si putas, totam ignoras viam gloriæ. Celebre habetur & illud apophthegma: Bene currunt, sed extra viam: Καλῶς μὲν τρέχουσιν, ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ.

Toto cœlo errare.

Huic confine est, quod vsurpat Macrobius Saturnal. li. 3. Nunquámne, inquit, Prætextate tibi venit in mentem, toto, vt aiunt, cœlo errasse Vergilium? Sumptum videtur ex Aristophanis Ranis:

> [Greek text illegible]

Ab Euripide dicitur in Æschylum, qui plurimum errasset in his quæ dixerat. Metaphora ducta vel à Phaethõtis, aut Cereris fabula, vel à nauigantibus, qui cœli siderúmque obseruatione cursum moderãtur: proinde naucleri, cum vehementer aberrant, in cœli parte longè diuersa cynosuram imaginantur nonnunquam, totóque aberrant cursu. Nisi malumus cœlum pro regione accipere, velut Horatius:

> Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt.

Extra calcem

Idem lib. 21. Ne igitur extra calcem, quod dicitur, sermo decurrens lecturo fastidium ferat, ad explicanda prospecta reuertamur. Quanquam arbitror scripturam vitiatam: legendum autem esse, extra callem, pro extra viam (quod alibi nobis dictum est) vbi quis digreditur à re proposita.

In portu impingere.

Est apud Quintilianum in Institutionibus, In portu impingere: pro eo quod est, statim in ipso operis ingressu peccare. Vsurpatur & à diuo Hieronymo in apologia secunda aduersus Ruffinum: Statim de portu egrediens, nauim impegi. Idem ad Pammachium: Egredientes de portu statim impegimus. Sumptum à nauigantibus, qui magno cum dedecore prius quàm portu exierint, nauim illidunt. In diuersum sensum inflexit Papyrius Fabianus, referente Seneca in controuersiis: Nauim in portu mergis. de sene qui luxuriari cœperat aliena ætate. Aptè dicetur in omnes, qui negocio iam propemodum cum laude confecto, in extremo degenerant. Idem est apud Græcos, ἐν τῷ λιμένι ναυαγεῖν: id est, In portu impingere. Nilus quidam Græcus autor ita refert: μὴ ἐπαίρου, μή πως τὸ ναυάγιον ἐν τῷ λιμένι ὑπομείνῃς. id est: Ne efferaris animo, ne fortè naufragium tibi fiat in portu.

In limine deficere, aut offendere.

Huic proximum sit illud: In limine offendere, aut deficere.

ficere. Translatum ab iis, qui domum egressuri, statim in limine pedem offendunt, prius quàm quicquam occeperint agere. Vergil.

– Cur indecores in limine primo Deficimus?

Id est, statim, ac vix dum inito bello. Duriusculè dixit Qu. Curtius libr. 6. In ipso limine victoriæ stamus. pro eo quod est, proxima est victoria. Huic contrarium est, quod in Epistolis ad Lucilium scribit Seneca: In summo deficit cliuo. Ducta translatione ab iis, quis conscenso propemodum monte, tum delassantur, cum proximi sunt cacumini.

Cantherius in porta.

Confine est superioribus: Cantherius in porta. Natum à Sulpitio Galba quodam, cui cùm prouinciam exituro, Cantherius in porta cecidisset: Rideo, inquit, te cantheri in porta, cùm tam longum iter sis iturus, iam lassum esse te, cùm vix dum sis ingressus. Quod dictum in prouerbium abiit. Refertur adagium à Festo Pompeio in dictione, Ridiculus: atq; is indicat conuenire, cum quis in principio rei vix inchoatæ deficit animo. Quid autem sit Cãtherius, dilucidè exponit, nempe equus exectis testibus: vt hóc differat cantherius ab equo, quo maialis à verre, capus à gallo, veruex ab ariete.

De limine offendere.

Iunij. De limine offendere dixit Tertullianus specie prouerbij, pro in ipso operis negotiiue suscepti primordio peccare: vt sit idem quod illud Fabij Quintiliani, In portu impingere. Vsus est in libro aduersus Valentinianos: A manifesto ad occultum retorquere, de limine offendere est.

Ἀμφαξονεῖν.

Ἀμφαξονεῖν prouerbialiter dicitur, vt annotat Iliad. 5. Eustathius, qui non recta via incedit: quod simili tropo Exorbitare Latinè dicimus. nam ἄξονες etiam orbitas significant, quas ἁρματροχιὰς Callimachus dixit. Sic Epicureos voluptatibus summum bonum metientes ἀμφαξονεῖν dicemus, quod Augustinus in libris de Ciuitate Dei, exorbitare ab itinere sapientiæ & lege iustitiæ. Quanquam & labare genib. ac succidere incessu parum firmo, ἀμφαξονεῖν significare, Hesychius & Pausanias in Rhetorico lexico annotant: id quod accidit infirmis, & inualido corpore nutantibus, aut quibus epigonatis, seu conchula genu muniens luxata est. Dicetur ergo non modò de iis, qui à vulgata veráque opinione recedunt, & longo vsu receptam à doctis sententiam fastidiunt, quomodo Cleanthes Samius olim, & nuper Copernicus, cœlum stare, sedémque telluris circumrotari asseuerarunt, præter astronomorum omnium cõsensum: verumetiã de his, qui instabili doctrina ad quemuis argumenti crepitum vacillant, atque in alienam sententiam manus dant.

A lineis excidere.

Prouerbialiter vtrunque Tertullianus, A lineis excidere, pro eo quod est, ab instituto & proposito aberrare, libro aduersus Hermogenem: Et hic à lineis tuis excidisti, quibus circa personam Dei vsus es. Translatione sumpta à Geometria, quæ lineis omnia perficit. ita concionatorem à proposita materia latius euagantem, à lineis excidisse dicemus. Sic è diuersò, Lineæ insistere dixit libr. 4. aduersus Marcionem: pro, in instituto permanere. sic enim inquit: Puto me non temerè hucusque adhuc lineæ insistere, qua definio nusquam omnino alium Deum à Christo reuelatum. Frequens autem vsus linearum specie prouerbij apud hunc autorem est. nam & iisdem dimicare lineis dixit: pro, intra certa argumentorum septa permanere, & Lineas aliquas producere: pro, certam materiæ legem præfinire. & Ad lineas & in gradum, libro primo aduersus Marcionem: pro, ad propositum atque institutum. & Lineis claudere materiam: hoc est, stata quædam argumenta præfinire, intra quæ ceu cancellos quosdam coerceatur liberior orationis euagatio. Ducta metaphora à certantium luctantiúmue lineis, quas intra decertent. Hinc manauit vrbanus iocus Cassij Seueri, qui aduersus eos qui in diuersa subsellia trãseunt, lineam poposcit, vt est apud Fabium: velut obicem certum & præfinitum limitem, quem transgredi non liceat. ridiculum enim est, quòd Cælius istud de longurlis interpretatur. Eodem spectat & Hieronymi illud in Luciferiani dialogo: In gradum rursus ac lineas regredere. Ab eadem metaphora fluxerunt & hæ loquendi formulæ apud Ciceronem, pro Pub. Quintio: Si extra hos cancellos egredi conabor, quos mihi ipsi circundedi, & lib. de oratore 1. Et quasi certarum artium forensibus cancellis circumscriptam scientiam. Neque silentio prætereundũ est quod annotat Donatus in Eunuchum Terentianam: Longis lineis fieri: pro eo quod est, de longinquo.

Faber cadit cum ferias fullonem.

Arnobius lib. 6. aduersus gentes lepidum vsurpat adagium: quo vti licebit, quoties significabimus immerentem plecti aut perstringi: veluti si quis in re ridicula, exposita muri esca lætifera, catellum imprudenter è medio tollat. eius verba sunt: Nónne illud est quæso, quod in vulgaribus prouerbiis dicitur, fabrum cadere quum ferias fullonem? Eleganter ad vsum trahi poterit hoc pacto, si quis Ruellij opinionem de herba quapiam flagellare volens, inscienter Fuchsium etiam aut Dodonæum Rembertum erroris conuincat: istic enim quadrabit dicterij salsugo, dum alter fullonem ferit, fabrum simul concidere. Finitimum huic est quod apud Athenæum Philyllius comicus in fabula quæ πόλεις inscribitur, extulit:

– – ὅ,τι ἂν τύχῃ
μάγειρος, αὐλητὴς, αὐ τὸν λαβεῖν
πληγάς – id est
– – Quicquid coquus
Deliquerit, cædi flagris tibicinem.

Eubulus in Leda:

νὴ τὴν ἀκούσας καὶ πάλαι ποτ' ἴσμεν
οἴκοι ποτ' ἂν ὁ μάγειρος ἐξαμαρτάνοι,
πληγὰς τὸν αὐλητήν. – hoc est:
Ecastor audisse memini olim me domi,
Tibicinem cædi, vbi coquus peccauerat.

Solœcus.

Σολοικίζειν, siue Solœcisare dicitur parœmiæ vice, qui à publico vsu quauis ratione discedit: quomodo σολοικίζειν τῷ νοήματι dicitur, qui dictum quodpiam authoris aliter interpretatur, quàm communis vsus recipiat, vt annotat Iliad. 22. Eustathius: sic & σολοικίζειν τῷ σχήματι, hoc est, nutu solœcisare quidam scommate dicitur in Epigrammatibus, vbi Lucilius Flaccum rhetorem τῇ χειρὶ σολοικίζειν dixit eo versu:

καὶ τῇ χειρὶ τὰ λοιπὰ σολοικίζει διαβάλλων.

Quod Fabius lib. 1. exponit, in gestu solœcismum inesse scribens, quum aliud voce, aliud nutu vel manu demonstratur. qua ratione Polemon Laodiceus inter agonothetas Olympiis ludis, qui Smyrnæ celebrabantur, præfectus, quum tragœdus indoctus ad ea verba, ὦ Ζεῦ, terram commonstrasset: rursus ad illa, ὦ γᾶ, id est, ô terra, manus ad cœlum extulisset: actoris nomen è præmiorum participibus erasit, dictitans, οὗτος τῇ χειρὶ ἐσολοίκισεν: id est, Hic manu solœcismum commisit. Strabo libr. 4. ambigit vnde natum sit τὸ σολοικίζειν, an à Solis oppido, Soloni cognomini, an aliunde. Plutarchus Symposiac. prima decade: ἐσθῆτι περιττῇ καὶ ἀκολουθίᾳ παίδων ὑποσολοικίζοντος. id est: Vestitu operoso & puerorum comitatu à plebe differens, & (vt ita dicam) solœcisans nonnihil. Cicero ὑποσόλοικον dixit quod indecorum sit, & ab honestate absonum: vt libro ad Attic. 2. Est enim ὑποσόλοικον, qui velim vitare omnium deliciarum suspicionem, repentè ἀναφαίνεσθαι non solùm delicatè, sed etiam ineptè peregrinantem. Anacreon lyricus σόλοικον φθέγξασθαι, pro lingua barbara extulit. & Hipponax Solœcos barbaros vocat. ibi: καὶ τοὺς σολοίκους ἢν λάβωσι περνᾶσι. hóc est. Barbaros vbi lubet venum exponunt. Eubulus in Amalthea, κρέας βόειον ἀσόλοικον dixit, frustum bubulæ carnis integrum, nihílque habens vitij, quasi dicas, non solœcum. Similiter & ἀσόλοικος λόγος, id est, oratio non Solœca dicitur Laertio, ab omni vitio pura. Ridiculum est grammaticorum commentum, qui Solœcismum exponunt etymo, σώου λόγου αἰκισμὸν, velut sani sermonis ludibrium. Plutarchus alicubi discipulum minus attentum, atque in auditorio aliud agentem, σολοικίζειν περὶ τὴν ἀκρόασιν dicit, hoc est, in auscultando solœcisare. & Lucianus ψευδοσοφιστ–

λογισμῶν ἡδονῶν, id est, voluptatum solœcismum nouè dixit, sed tamen prouerbij specie pro earum abusu.

Cognati. Non respondet opinioni calculus.

Iustinianus in suis Institutionibus, tit. Quibus ex causis manumittere non licet: Sæpe enim (inquit) de facultatibus suis amplius, quàm in iis est, sperant homines. Et sanè ea est hominum philautia, vt vnicuique sua facilè quàm maxima videatur, & plus sæpe fit in opinione, quàm calculo. Francisc. Balduinus in eundem Iustiniani locum: Sed vbi in ea re (inquit) peccauimus, fit errore opinionis, nō quidem eleuantis, sed minuentis censum: qui maior est: sed potius extollentis minorem, & ita liberaliter magnificantis, vt plerunque non respondeat opinioni calculus.

Solœcismum admittere.

Quicquid fit perperam, nec rectè & ordine peragitur solœcismus communi prouerbio dicitur. Sic Lucianus de saltatione: [Greek] Multi enim saltatores præ imperitia solœcismos luculentos inter saltandum præferūt: cùm scilicet aut inconcinnè & extra numeros rhythmosque mouentur, aut serius tardiusve mouentur. Et alibi itidem, tum in Pseudologista seu solœcista. Solœcismus autem est vitiosa orationis partium constructio. Sic vitiosa constructio mensæ est solœcismus. Extruuntur fercula, construitur oratio. Cicero in Tusculanis: Mensæ epulis conquisitissimis extructæ. Idem in Cat. At Cares epulis extructisque mensis, & frequentibus epulis. Budæus Lud. Ruzæo: Mitteres obsodædalum coquum, qui ferculum coqueret scitè, atque condiret: mitteres quæ opus sunt ad operosæ culinæ condimenta, ne solœcismum in extructione luxuque admitteremus, id est, ne perperam, & inscitè ex eo pisce fercula extrueremus. Committitur etiam Solœcismus in voluptatibus, vt ait Lucianus in Nigrino, siue de morib. philosophorum. Iuuenalis sat. 6.

— Solœcismum liceat fecisse marito. Martialis:
Sæpe solœcismum mentula nostra facit. Idem lib. 5.
Vnus quum sitis, duo Calliodore sedetis:
Surge, solœcismum Calliodore facis.

Solœcismum quoque dicuntur admittere, qui cum Leophanis reminisci studeant, in Leosthenem deflectūt. Plutarchus auditorem minimè attentum, [Greek] nouè dixit. Vide annotationes nostras in Luciani Pseudosophistam, seu Solœcistam.

Retrorsum currere.

Græci, [Greek]: Galli, reculer: Germani, aufsling lauffen, vice prouerbij vsurpant. Suidas apud Græcos, [Greek], apud Herodianum.

Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam.

Versus est Ennij prouerbialis, in diuinos, citante Erasmo nostro, in eos, qui non sibi, sed aliis sapiunt. Cic. in fine libri primi De diuinatione: Nunc illa testabor, non me sortilegos, neque eos qui quæstus causa hariolentur, ne psychomantia quidem, quibus Appius amicus tuus vti solebat, agnoscere:

Non habeo denique nauci Marsum augurem,
Non vicanos aruspices, non de circo astrologos,
Non Isiacos coniectores non interpretes somniūm.
Non enim sunt ij aut scientia aut arte diuini,
Sed superstitiosi vates, impudentesque harioli,
Aut inertes, aut insani, aut quibus egestas imperat.
Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam:
Quibus diuitias pollicentur, ab iis drachmā ipsi petūt.
De his diuitiis sibi deducant drachmā, reddant cætera.

His versibus subiūgit Cicero: Atque hæc quidem Ennius. Huc pertinet, & hic versus, quem idem Cicero antea ex eodem Ennio attulerat de vatibus:

Qui sui quæstus causa fictas suscitant sententias.

Idem De diuinatione libro 2. Democritus tamen non inscitè nugatur, vt Physicus, quo genere nihil arrogantius:

Quod est ante pedes, nemo spectat: cœli scrutantur plagas.

Qui versus in oculatos & cautos aliis, non sibi, et iam dicitur. Idem Cic. ibidem: Sed iam ad te venio,

O sancte Apollo, qui vmbilicū certū terrarū obsides,
Vnde superstitiosa primùm sæua euasit vox fera.

Subiungit idem, Tuis enim oraculis Chrysippus totū volumē impleuit, partim falsis (vt ego opinor) partim casu veris, vt fit in omni ratione sæpissimè: partim flexiloquis & obscuris. Apud Erasmū autem vox, semetipse in 7. versu Ennij, Qui sibi semetipse nō sapiūt, &c. mēdo nec ipsa videtur carere: & pro, Semetipse, reponendum, semitam.

Tota regione errare.

Sic loquuntur boni scriptores, Toto cœlo errare, tota via. Iam tota regione, & tota via, idem valent. T. Lucretius lib. de rerum natura 6.

Quo magis errantes tota regione feruntur.

Sunt qui pro regione, legunt ratione: & qui, cæca ratione. Erasmus noster habet, Toto cœlo: &, Tota via.

Auius a vera longè ratione recedit.

Delectatus videtur Lucretius his versib. lib. 1.

Auius à vera longè ratione vagaris. ibidem:
Magnopere à vero, longéque errasse videntur. lib. 1.
Auius à vera longè ratione recedit. Ibidem:
— Procul auius erras.

Sunt illi etiam vsitata huiusmodi loquendi genera: Desipere est, furiosum est, pingue est, ridiculum, delirum, perdelirum est, æqua dementia lib. 1.

Cætera de genere hoc adfingere & addere Memmi,
Desipere est. — Ibidem:
Proinde putare aliquem tum nomina distribuisse
Rebus, & inde homines didicisse vocabula prima,
Desipere est. — Laertius:

Sed valde pingue est (inquit Aristot. 1. Meteor.) vnumquodque eorum quæ mouentur in cœlo, existimare paruum esse, &c. Idem de Epicuro agens: Vnam autem earum rerum afferre causam, quæ multis modis videntur disputari posse furiosum est. Arist. lib. 2. Meteor. Ridiculi sunt etiam omnes, qui solem ali humido existimarunt. Idem ibidem cap. 3. Similiter ridiculum est etiam, siquis dixerit terræ sudorem esse mare, &c. Lucr. lib. 1.

---- Tum delirum esse videtur. Item:
—— Perdelirum esse videtur. Ibidem:
Æqua videtur enim dementia, dicere vtrumque.
Idem libr. 1.
Denique connubia ad Veneris, partúsq; ferarum
Esse animas præstō, deridiculum esse videtur.

A signo aberrare.

Ibidem: Instar imperiti sagittarij à signo procul aberrat: quod quidem mendacium nuncupatum est. Aberrare à scopo, atque id genus aliæ figuræ omnes prouerbium sapiunt. Vide apud Erasm. Scopum attingere. Antè, Scopus nullus propositus: & infrà, Ex pharetra obscura sagittare.

In foueam incidere.

Ibidem: In foueas ambiguitatésque multas propter rerum imperitiam incidit. Vide Erasm. Incidit in foueam.

Viam in forum ignorat.

Ibidem: Qui philosophiæ studio abutuntur ab ineunte ætate, primùm quidem viam in forum ignorant, neque iudicium, aut consilium, aut concilium ciuitatis aliud vbi sit, norunt. leges autem decretáque vel promulgata, vel scripta, nec vident, nec audiunt. Huic haud absimile antè, Ne numerare scit.

Ad pedes.

Ibidem: Si quando vir talis, vel priuatim cum aliquo, vel publicè in iudicio, siue alibi, de his quæ ad pedes & in conspectu sunt, disserere cogitur. Paulò antè de Thaletis casu: Thaletem, dum cœlum suspiceret, intentus sideribus, in foueam cadentem, Tracensis quædam eius ancilla concinna & lepida arguisse dicitur, quòd quæ in cœlo sunt, peruidere contenderet, quæ verò proxima & ad pedes, non videret. Quę sub terra sunt, & quę supra dimetiens, & arte cœlum transcendens, omnem perscrutata naturam rerum omniūm, quę ad vniuersum pertinent: his autem quę propè sunt, solis, nullo modo applicans se: idem similiter omnibus, qui in Philosophia versantur, obiici potest. Latet enim philosophum non modò quid agat eius proximus, sed ferè homóne sit, an bru-

rum. Quid autem homo ipse sit, & quid ipsius naturę maximè conueniat agere aut pati, exquirit, & laboriosè perscrutatur.

Ne currente rota funis eat retrò.

Hac elegãtissima verborum vmbra vtitur idem Carm. 3.10. vbi Lycen suam admonet, vt deposita animi duritie, sese in ęquam amoris partem recipiat: ni faxit, metuendũ ipsi esse, ne fortunæ cursus lætus & secundus aliquando magno ipsius malo in diuersum commutetur. Ingratam, inquit, Veneri pone superbiam, ne currente rota funis eat retrò. Metaphoram quidam accersunt à rotis, fune circumactis, quo rupto illæ in contrariam partem voluuntur. Alij à fune, id est, equo funali, quem σειραφόρον Gręci, nonnulli Helciarium vocant: vt sit, ne funalis equus in diuersum feratur, cum sequente rota & curru, quo ipsa vehatur, cursu præcipiti. Sed multo verius & facilius mihi videtur, quod etiam Gul. Cantero, viro doctiss. mihique amicissimo, memini, mirificè placuisse. Horatium nempe respexisse potius ad machinas illas, rotarum figuram exprimentes, quibus pontes, aliaque immensi ponderis onera, subducuntur, vbi si quid peccetur, aut ab opere manus amoueatur: temporis puncto, omnes etiam maximi conatus pessum eunt: & quæ antea superba summè erant, & elata, repentè concidunt, ac in imo destituuntur.

Pro amphora vrceus.

Idem initio de arte poetica, ex eadem planè fornace igneum illud adfert:

-Amphora cœpit Institui: currente rota cur vrceus exit?

qua prouerbiali locutione ingeniosè & aptè optimus sententiosæ breuitatis magister secundum artis præceptum: aut, si malis primi pręcepti appendice, & simul maioris lucis gratia adductam similitudinem conclusit: Pręceperat, vt scripta, præsertim magnifica, partibus sibi suis iisque bellè & aptè compositis, constarent, & vt longa ἐκτροπή, aliaque ambitiosa ornamenta, ipsam rem principem obscurantia & deformantia, fugerentur. Laudabat pictores, qui hoc vitiũ sua in arte studiosè cauerent. Subiicit deinde, vtrunque poetam & pictorem, si aliter fecerint, nihil aliud quàm prodituros esse superbam suam inopiam & imperitiam: non secus atque illi, qui amphorã, magnum & amplum vas, meditati & aggressi, vrceum tãdem, minimum, & alia longè forma vasculum effingunt: & opus auspicati, (vt Turnebi verbis vtar) in opusculum monstrosè desinunt. Licebit commodè torquere in omnes eos, qui oneri suscepto impares succumbũt: item qui temerè ad aliena à re proposita aberrant. Vtitur eodem Hieronymus sæpius in Epist.

Dum vitat humum, nubes & inania captat.

Ex eadem officina prodit illud, quo licebit ineptum scriptorem irridere, qui sermonem rei aut personæ non accommodat, sed aut nimium abiecta & famulari oratione vtitur, vbi grandi & elata opus erat: aut contrà.

Verùm ita risores, ita commendare dicaces
Conueniet Satyros, ita vertere seria ludo.
Ne, quicunque deus, quicunque adhibebitur heros,
Regali conspectus in auro nuper, & ostro,
Migret in obscuras humili sermone tabernas:
Aut, dum vitat humum, nubes & inania captet.

Castigat Horat. poetas, qui præter decorũ diis & heroibus tabernariorum & opificum orationem tribuunt: & contrà opificibus magnificentiam verborum planè Heroicam & cœlestem. Metaphorę rationem nos natura docet: vt ab Icaro, aut aliunde, non opus sit eam arcessere. Non inuenustè idem quadrabit in eos qui nulla in re medium tenent, sed vt plurimùm in alterutram partem peccant. Similiter, migrare in obscuras tabernas, non malè vsurpabimus pro, adiicere se, & infimo hominum genere digna in se admittere.

Hærere in iisdem scopulis.

Tritum est, omnibusque notum & familiare, offendere ad eundem scopulum, impingere scopulis: nusquam tamen vel vsitatum vel explicatum à nostræ ætatis scriptoribus offendi, inhærere iisdem scopulis: quod non minus quàm illa superiora, prouerbiis adscribẽdum videtur quod ille per metalepsin significat, in eodem versari negocio, vel arte: vel in eodem loco sedem figere: vt finecdochicus species pro genere, quod crebrum est, accipiatur. Ouid. Metam. 3.

Mox ego ne scopulis hærerem semper iisdem.

II. AB INITIO AD FINEM.

Ab ipso Lare.

Ἀφ' ἑστίας ἄρχου: id est, A lare incipe: hoc est, à domesticis ac familiaribus initium sumito. Rectè dicetur in magistratus, & alienæ vitæ censores: quorum officium est, vt in primis suos suórumque vitam corrigant. Nam ἑστίαν Gręci vocant, quem nos Larem ac Vestam vocamus. Aristophanes σφηξίν:

ἀλλ' ἵνα μὴ ἀφ' ἑστίας ἀρξάμενος ἐπιτρίψω τινά. id est
Non, verùm vt aliquem exorsus à Lare, obteram.

Ductum à vetusto ritu sacrorum, in quibus primitiæ Larib. immolabantur. Aristocritus, citante interprete, fabellam huiusmodi refert. Cum deuictis Titanibus Iupiter imperio potitus esset, Vestæ permisit optionem, vt quicquid vellet, eligeret è regni partibus. Illa primùm virginitatem poposcit: deinde sacrorum omnium, quæ diis immolarent homines, primitias. Inde abiisse in consuetudinem, vt in omni sacro primæ partes Lari tribuerentur. Vsus est hoc adagio Plato in Euthyphrone: βουλοίμην ἄν, ὦ Εὐθύφρον, ἀλλ' ὀρρωδῶ μὴ τοὐναντίον γένηται. ἀτεχνῶς γάρ μοι δοκεῖ ἀφ' ἑστίας ἄρχεσθαι κακουργεῖν τὴν πόλιν, ἐπιχειρῶν ἀδικεῖν σε. id est: Equidem cupiam, verùm vereor ne res in diuersum exeat. Nam mihi quidem lædendæ Reip. ab ipso Lare facere videtur initium, cùm te tentat lædere. Plutarchus in libello de Polyphilia: ὥσπερ οὖν ἀφ' ἑστίας ἀρξάμενοι. i. Primùm igitur velut à Lare exorsi. Totidem fermè verbis vtitur in commentario, περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων. Vsurpat & in libello, quem scripsit aduersus Herodotum. Aristides in Pericle: ὁ δ' ἀφ' ἑστίας ἀρξάμενος τῆς αὐτῆς αὐτῷ ... id est: At ille à suo ipsius exorsus Lare, maluit æqualitatem sequi, quàm reliquos antecellere. Interpres admonet, dici solitum de iis, qui ab ipso statim initio vel boni sunt, vel mali. q.d. ab ipsis incunabulis. quòd Lar statim nascentes excipiat.

A capite vsque ad calcem.

Cum rem totam significamus, à capite vsq; ad calcem dicimus. Cuius adagij triplex esse potest vsus. Aut enim ad corpus referetur, aut ad animum, aut ad rem: qui duo posteriores plus obtinent venustatis, nimirum quo plus habent figuræ. Ad corpus, apud Homerum Iliad. ψ.

Ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς.— id est:
A capite vsque pedes.—
Item Theocritus in Bucolicis:
Καί μ' ἀπὸ τᾶς κεφαλᾶς ποτὶ τὼ πόδε συντηρὲς εἶδεν. id est
Me à capite vsque pedes lustrauit lumine totum.

Plautus in Epidico: Contempla Epidice ab vnguiculo ad capillum summum. Horatius: —

- Talos à vertice pulcher ad imos.

M. Tullius pro Roscio Comœdo: Nónne ipsum caput & supercilia illa penitus abrasa, olere malitiam, & clamitare calliditatem videntur? Nónne ab imis vnguibus vsque ad verticem summum, si quam coniecturam adfert hominibus tacita corporis figura, ex fraude, fallaciis, mendaciis, totus constare videtur? Ad rem vt apud Aristophanem in Pluto:

Ἄκουε τοίνυν, ὡς ἐγὼ τὰ πράγματα
Ἐκ τῶν ποδῶν ἐς τὴν κεφαλήν σοι πάντ' ἐρῶ.
Id est:
Audi ergo, quando totum ego negocium
A Pedibus vsque tibi ad caput percenseo.

Quanquam hic Comicus ioci causa præposterè posuit pedes & caput. Diuus Hier. in præfatione libri, quem Dierum inscribunt Hebræi: Contuli cũ eo à vertice, vt aiunt, vsque ad extremum vnguem. Ad animum hoc pacto poterit transferri: Ego tibi mores & ingenium illius, breuiter, hominem quantus est à summo, vt aiunt, capillo ad imum vsq; calcaneum depingam. Quanquam exemplum

M. Tullij, quod modò retulimus, magis ad animum, quàm ad corpus videtur pertinere. Quinetiam diuiditur adagium, cum caput negocij vocamus, præcipuum autorem, perinde vt & fontem dicimus. Terentius, Te esse huic rei caput. Item apud Græcos, τὸ κεφάλαιον τῶν πραγμάτων. Lucianus in Tyrannicida, τῆς τυραννίδος κεφάλαιον: id est, tyrannidis caput. Et Plato lib. De legib. . τὴν τῶν στάσεων πηγὴν, dixit: id est, seditionum fontem. &, Ad calcem venire, In calce operis, In extremo literarum tuarum calce, Ab ipso exordiri capite, A calce ad caput recurrere: atque id genus aliæ loquendi formulæ, quæ passim apud autores obuiæ sunt. Plutarchus aduersus Stoicos: ἐκ τῆς ἐφόδου καὶ ἀρχῆς ἄχρι κορωνίδος: id est, Ab ingressu & initio vsque ad coronidem.

A capite arcessere, A fonte ducere.

Quum res ab eo repetitur, quod est in negocio præcipuum, à capite arcessi dicitur. M. Tull. li. De orat. . Etiam ætatis est, vsúsque nostri, à capite quod velimus arcessere, & vnde omnia manant videre. Itē lib. De legib. 1. Altè verò, & vt opinor, à capite frater repetis quæ quærimus. Et paulo post ibidem: Vísne ergo ipsius iuris ortum à fonte repetamus? Quod antè dixit A capite, hic dicit A fonte. Rursus in Topicis: Quū autem à genere ducetur argumentum, non erit necesse id vsq; à capite arcessere. In Tusculanis quæstionibus alicubi dicit. A capite ducere: pro eo quod erat, ab exordio repetere.

Prora & puppis.

Πρῶρα καὶ πρύμνη. id est: Prora & puppis. M. Tullius lib. Familiarium epist. vltimo, scribens ad Tyronem suum, proœmiam hanc refert his verbis: Mihi prora & puppis, vt Græcorum prouerbium est, fuit à me tui dimittendi, vt rationes meas explicares. Prora itaque & puppi, summam consilij nostri significamus: propterea quòd à prora & puppi, tanquam à capite & calce pendeat tota nauis. Apud Græcos inuenio pronunciatum hoc pacto: τὸ ἐκ πρώρας, καὶ τὸ ἐκ πρύμνης ἀπόλλυται. id est: A prora pariter atq; à puppi pereunt: siue, Prora pariter ac puppis perit: hoc est, ad internecionem. Philostratus in Heroicis: ἀλλὰ δεῖ προσδεδέσθαι τῇ νηὶ, καθάπερ τὸν Ὀδυσσέα, εἰ δὲ μὴ, καὶ τὸ ἐκ πρώρας, φασὶ, καὶ ἐκ πρύμνης ἀπολεῖται. id est: Sed oportet Vlyssis in morem naui alligatum esse: alioqui & prora, quod dici solet, & puppis perit. Consimili figura dictum est in Apocalypsi: ἐγώ εἰμι ἄλφα καὶ ω. Ego sum alpha & ω. Ego sum rerum omnium summa. Omnia proficiscuntur a me, velut à fonte, & ad eundem omnia referuntur, tanquam ad felicitatis portum. Nam alpha α Græcis prima litera est, ω magnum postrema. Neq; dissidet hinc illud Theocriti in Encomio Ptolemæi:

> Ἀνδρῶν δ' αὖ Πτολεμαῖος ἐνὶ πρώτοισι λεγέσθω,
> Καὶ πύματος, καὶ μέσσος. --- id est:
> Ast hominum in numero decantetur Ptolemæus,
> Primus & vltimus, ac medius. —
> Item Vergil. illud:
> A te principium tibi desinet. —

Huc pertinet, quòd Demosthenes pronunciationem, τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον, καὶ τὸ τρίτον esse dixit, vniuersam eloquentiam intelligens. Plato de Legib. lib. 4. ὁ μὲν δὴ θεὸς, ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων. id est: Iam deus quidem ipse, quemadmodum vetusto verbo dicitur, tum initium, tum finem, tum medium rerum omnium complectens. Plutarch. in commentario De liberis educandis: ὅτι ἓν πρῶτον καὶ μέσον καὶ τελευταῖον ἐν τούτοις κεφάλαιον ἀγωγὴ σπουδαία καὶ παιδεία νόμιμός ἐστι. id est: Quòd vna res, primum & medium, ac postremum hic caput est, proba institutio, legitimáque eruditio. Arist. li. Rhet. 3. refert ex Alcidamāte quodā, qui philosophiā, legū vallū ac fossam appellarit, omne legū præsidiū in philosophia sitū innuēs. At philosophus eam metaphoram tanquam duram ac frigidam damnat: quasi verò non durior sit illa superior, πρῶρα καὶ πρύμνη. Verùm in oratione seria fortassis vitiosæ fuerint: in adagiis non item offendit duricies, vt quæ sæpenumerò vel ænigmatum simillima sint, eáque fermè laudatissima videantur, quæ paulo longius detorta fuerint. Proinde quoties summam totius negocij, & omne momentum præsidiúmque significabimus, proram & puppim, aut fossam & vallum dicemus: vt, Pietas studiorum nostrorum prora & puppis esse debet, Quibusdam omnium rationum prora & puppis est pecunia. Aduersus Carthaginensium vim Scipio fossa pariter & vallum erat, id est, præcipuum tutamentum.

Venimus ad summam lineam.

Euripides in Antigone:

> Ἐπ' ἄκρας ἥκομεν γραμμὴν κακῶν. id est:
> Deuenimus summam ad malorum lineam.
> Item Horatius:
> Venimus ad summum. —

De linea stadiorum & lusus, dictum est alibi non vno loco.

A carceribus.

Ἀπὸ βαλβίδων: id est, A repagulis, siue carceribus. Eandem habet sententiam cum eo quod proximè retulimus. Aristophanes in Vespis:

> Καὶ μὴν ἤδη γ' ἀπὸ βαλβίδων περὶ τῆς ἀρχῆς ἀποδείξω.
> id est:
> Atqui protinus à carceribus, de fronte rei reserabo.
> id est, ἐξ ἀρχῆς λέγων.

Interpres ostendit, vt modò dixi, metaphorā mutuò sumptam à stadiis, in quibus carceres erāt repagula quædam, vnde cursus initium erat, quæ Græci βαλβίδας seu ἀφετηρίας appellant: iuxta has linea tendebatur, cui insistebant cursuri. Vnde frequentes illę apud Latinos etiam scriptores formulæ: A carcerib. ad metam, à meta ad carceres. Quæ quidem exempla citauimus alibi.

A carcere.

Ἀπὸ βαλβῖδος. id est, A carcere, siue repagulo. id est, ab ipso rei principio. Sumptum à certaminibus equestribus, vbi cursus initium est à carceribus, id est repagulis: finis meta. Itaq; cum exorsum negocij significamus, Ab ipsis carceribus dicimus: quum finem, Ad metam vsq;. Veluti si quis dicat fœdum esse, si quis artifex ab ipso statim carcere peccet: aut neminē tam ignauū, qui nō ἀπὸ βαλβῖδος strenuus esse videatur. Extat apud Aristophanem. Confine quod alibi positum est, ἀπὸ γραμμῆς: id est A linea.

Ad calcem peruenire.

Ad calcem peruenire, pro eo quod est, ad metam finémque. Prouerbialem habet figuram, quoties ad aliud quippiam deflectitur, quàm ad corpus humanum. M. Tullius li. De amicitia: Vt cum æqualibus possis viuere, cum quibus tāquam è carceribus emissus, cum iisdem ad calcem, vt dicitur, peruenire. Idem De senectute. Ne verò velim quasi decurso spacio à calce ad carceres reuocari. Ad hāc attinent formam etiam illa, Vsq; ad Plaudite: id est, vsque ad extremum finem. Idem in eodem sermone: In quocunque fuerit actu, probetur, Nec sapienti vsq; ad Plaudite viuendū. Rursum alibi: Quibus qui splendidè vsi sunt, hi mihi videntur fabulam ætatis peregisse, neque tanquam inexcitati histriones, in extremo actu corruisse. Rursum aliàs eodem in opere: Extremum actum tanquam ab inerte poeta esse neglectum. Quanquam huius generis alibi à nobis facta mentio.

Ab ouo vsque ad mala.

Ab ouo vsque ad mala, prouerbiali figura dixit Horatius in Sermonibus satyra tertia: pro eo quod est, ab initio conuiuij vsque ad finem.

> — Si collibuisset, inquit, ab ouo
> Vsque ad mala citaret, iò Bacche, modò summa
> Voce, modò hac resonat quæ chordis quatuor ima.

Antiquitùs enim cœnam ab ouis auspicabantur, malis finiebant. Erit venustius, si longius trahatur, Ab ouo vsq; ad mala: id est, toto colloquio, tota nauigatione, aut toto opere. Qui rem altius repetunt quàm oportet, notantur illo versu Horatiano:

> Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo.

Qui à primis initiis repetunt, ἐκ τῶν ῥιζῶν. id est, à radicibus, & à stirpibus imis exordiri dicuntur: qui nihil prætermittunt, ordine narrant, & à capite vsque ad calcem, quod alibi retulimus: Græcis ἄνωθεν dicitur, & ἀρχῆθεν.

A linea incipere.

Ἀπὸ γραμμῆς ἄρχεσθαι: i. A linea incipere: dicuntur, qui ab ipso

ab ipso rei exordio sumunt initium. Aristides sophista in Themistocle: [Greek illegible]. i. Hoc primũ Themistoclis specimen, ac probatio. Hinc vitium spectato, à linea exorsus. Is qui in hunc autorem addidit scholia, putat hoc prouerbium finitimum illi, [Greek illegible]: id est, A lare exorsus. Mihi magis videtur cognatum illis quæ diximus alibi: A capite, à carceribus. Sic enim vocabant, vnde primùm emittebantur equi: quod ipsum & oppidum vocatur, autore Festo. Sumpta est autem metaphora ab his, qui cursu certant in stadiis. Nam iis linea quædam ducitur, ad quam ex æquo stent, donec currendi signum accipiant: vt ostendit Aristophanis interpres in eo quem mox citabimus loco. Tertullianus libro aduersum Marcionem 1. Age igitur ad lineas, rursus ad gradum. Ad lineas dixit: pro eo quod est, ab integro.

A teneris vnguiculis.

Ἀπὸ τῶν ἁπαλῶν ὀνύχων: id est, A teneris vnguiculis. pro eo quod est, à prima pueritia. Translatum à catulis, quorum vnguiculi nondum duruerũt. M. Tullius: A teneris, vt Græci dicunt, vnguiculis. Flaccus in Odis:

-Et incestos amores De tenero meditatur vngui.

Plutarchus in libello De puerorum institutione: [Greek illegible] id est: Vt intrinsecus, & quod dicitur, ab vnguiculis ament liberos. hoc est, à prima statim infantia. De matribus loquitur, quæ suis vberibus lactant fœtus suos.

Ab incunabulis.

Eundem habet sensum, Ab incunabulis: id est, à primis vitæ rudimentis. Plautus in Pseudolo: Sed hic seruus Carysto huc qui aduenit, quid sapit vsque à cunabulis? Item Titus Liuius: Ab incunabulis imbutum odio tribunorum M. Tullius oratoris incunabula vocat primã illam à fundamentis institutionem. Et Vergilius:

-Gentis cunabula nostræ.

Aurelius lib. Pandectarum 1. tit. de officio præfecti prętorio: His cunabulis præfectorum autoritas initiata in tantum meruit augeri, vt appellari à præfectis prætorio non possit. Aristoteles in Ethicis lib. 2. dicit, [Greek illegible]: quorum posterius citat ex Platone. Est autem is locus apud Platonem lib. De legibus 10. [Greek illegible], &c. id est: Nunc verò credentes fabulis, quas à pueris quum adhuc lacte aleremur, à nutricibus ac matribus audiuimus. Similiter & Crepundia, pro prima ætate accipiuntur.

Principium dimidium totius.

Ἀρχὴ ἥμισυ παντός: id est, Principium dimidium totius. Hoc adagio significatum est, maximam difficultatis partem in aggrediundo negocio sitam esse. Hemistichium est Hesiodi, citante Luciano in Hermotimo. Refertur & ab Aristot. lib. 5. Polit. [Greek illegible]. Plato De legib. 6. [Greek illegible] id est: Nam in prouerbiis quidem initium totius facti dimidium dicitur. Atque illud nimirum rectè cœpisse, omnes vndique laudib. ferimus. At istud, vt mihi quidem videtur, plus est quàm dimidium. Neque quisquam hoc, vbi rectè fit, satis pro merito laudàrit. Suidas hæc ex Marino quodam refert: [Greek illegible]. id est: Fuit autem nobis initium illud, non tantùm initium, neque iuxta prouerbium dimidium totius, sed ipsum in solidum totum. Aristoteles item lib. Moralium 1. Principium enim plus quàm dimidium totius esse videtur. Horatius in Epistolis:

> Dimidium facti, qui cœpit, habet. sapere aude. Ausonius:
> Incipe, dimidium facti est cœpisse. superfit
> Dimidium: rursum hoc incipe, & efficies.

Plutarchus in libello, cui titulus, Quo pacto sint audiendi poetæ, citat ex Sophocle carmen hoc:

> [Greek illegible]
> [Greek illegible]

> Negocij cuiusq; si bene cœperis,
> Et finem item bonum fore, probabile est.

Satius est initiis mederi, quam fini.

Ἀρχὴν ἰᾶσθαι πολὺ λῷον ἢ τελευτήν. id est:

Multò quàm finem, medicari initia præstat.

Refertur à Suida, prouerbij loco. In eandem sententiam Theognis:

[Greek illegible] id est:

Pharmaca nascenti sunt adhibenda malo.

Similiter Persius satyra tertia:

> Elleborum frustra, quum iam cutis ægra tumebit,
> Poscentes videas. venienti occurrite morbo.

Atque item Ouidius:

> - Serò medicina paratur,
> Cum mala per longas inualuêre moras.

Admonet adagium, minore negocio tolli malum statim initio, cum adhuc recens est, quàm posteà quàm inueterauerit: Pueros à vitiis arcendos, dum adhuc tenera ac tractabilis ætas: Sarciendas protinus offensas, ne in simultatem exolescant: Minima vitanda mala, ex quib. maiora solent pullulascere: Occasiones euitandas, quæ mali quippiam parituræ videantur.

Caput.

Eiusdem formæ est, cum præcipuam negocij partem aut autorem rei, caput vocamus. Terentius in Adelphis: Te esse huic rei caput. Exempla tum apud Græcos scriptores, tum apud Latinos passim obuia sunt. Eundem in modum & Arcem dicimus rei cuiuspiam. Aristoteles in præfatione Rhetoricorum ad Alexandrum: [Greek illegible]. id est: Quoniam incolumitatis arx est. [Greek illegible] apud Athenæum lib. 10. [Greek illegible] id est, Vinum omnium malorum metropolim esse dixit. Hinc oriri temulentiam, hinc insaniam, hinc debacchationes. Plato De legibus lib. 1. [Greek illegible]. id est: Caput eruditionis censemus rectam educationem. Plautus in Asinaria: Ego caput huic argento fui hodie reperiundo, ego pes fui. Quin nec caput nec pes sermonis apparet. Idem in Captiuis: Quòd neque pes vsquam, neque caput appareat. Aliter vsurpant capitis vocabulum, cum indicant rem non singulatim explicari, sed in summa proponi. Sic Æschynes aduersus Timarchum: [Greek illegible] id est: Vt in summa dicam. Idem in oratione [Greek illegible], eodem sensu dixit: [Greek illegible]. id est: Per singula. Itidem Demosthenes in oratione [Greek illegible] id est: Vbi in summa de quibus loquor, dixero, volo descendere. Rursus in oratione contra Zenothemin: [Greek illegible] id est: Itaque negocium quidem de quo feretis suffragia, vt in summa dixerimus, sic habet.

Quodcunque in solum venit.

Quodcunque in solum venit: id est, Quicquid in rerum natura producitur. M. Tullius libro De natura deorum 1. Hinc quodcunque in solum venit, vt dicitur, effingis atque efficis. Ridet atomos Epicureorum, ex quibus illi cuncta progigni credunt, quicquid vsquam nascitur in vniuerso.

Ea tela texitur.

Prouerbialis allegoria, Ea tela texitur: pro eo quod est, eiusmodi negocium in manibus est, & res inceptantur tales. Translatio sumpta à textoribus telam instituentibus. M. Tullius in extremo De oratore lib. Quanquam ea tela texitur, & ea incitatur in ciuitate ratio viuendi, ac posteritati ostenditur, vt eorum ciuium, quos nostri patres non tulerunt, similes habere cupiamus. Plautus dixit, Exordiri telam: pro, incipere negocium: Exorsa est hæc tela non omninò pessimè mihi. Affine est illi quod alibi dicemus, Exordiri telam.

Exordiri telam.

Pleræque metaphoræ quæ ducuntur à textrina, prouerbij faciem præ se ferunt. Plautus in Bacchidibus: Exorsa hæc tela est nõ malè omninò mihi. Idẽ in Pseudolo: Neq; nunc quid faciam scio: Neq; exordiri vnde occipias, habeas: Neq; ad detexundã telã certos terminos. M. Tull. li.

De oratore dixit, Pertexere, & perficere. Pertexe modò, inquit, Antoni, quod exorsus es, Rem enim quam arte consilióque instituimus, Exordiri dicimur. Et Retexímus quę denuò refingimus. Et illud ad Herennium: Ego te iam detexam ab exordio. id est, ab initio vitæ explicabo qui sis. Cognatum illi quod alio commemorauimus loco, Ea tela texitur, [Greek], Pollux citat ex Græcis autoribus.

Scindere glaciem.

Scindere glaciem, est aperire viam, & in incipiundo negocio priorem esse. Translatum à nautis, quorum vnus aliquis præmittitur, qui flumine concreto, glaciem prærumpat, reliquísque viam aperiat.

Toto organo.

Quintilianus lib. 11. Est enim quædam ad auditum accommodata non magnitudine, sed proprietate ad hoc velut tractabilis: vtique habens omneis in se qui desiderantur, sonos, intentionésque, & toto, vt aiunt, organo instructa. Hactenus ille. Proinde Toto organo instructa rectè dixeris, quæ numeris omnibus constant, & vndique quadrant. Sumptum & hoc à musicorum instrumentis.

A fronte atque à tergo.

[Greek], A fronte atque à tergo. Prouerbij vice receptum, pro eo quod est, diligenter inspicere, & præterita cum præsentibus ac futuris conferre. Sumptum est autem ex Iliados lib. 1. vbi Achilles Agamemnonis incogitantiam accusans, sic ait:

[Greek] id est:
Nec nouit simul à tergo atque à fronte videre.
Rursum in eiusdem operis lib. 3.
— ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω
λεύσσει. — id est:
A tergo simul atque à fronte videbit.
Iterum Iliados [Greek].
— ὁ γὰρ οἶος ὁρᾷ πρόσσω καὶ ὀπίσσω. id est:
Solus enim hic à fronte simul tergóque tuetur.

M. Tullius prouerbij vice vsurpauit lib. Familiarium epistolarum 13. quem versum senex Precilius laudat egregiè, & ait posse eundem ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω videre. Huic affine videtur illud Hesiodium:

[Greek] id est:
Cuncta bene vndique dispiciens, ne gaudia ducas
Vicinis.

Plato in Cratylo monens ea quæ dicta fuerant, etiam atque etiam qualia sint dispici, vsurpat hoc Homeri dictum, βλέπειν ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω. M. Tullius Philippica 5. vsurpat pro vndique: A tergo, à fronte, à lateribus tenetur. Hoc sermonis colore non semel vtitur & aliàs. Antiquitas Ianum bifrontem fingens, regum prudentiam indicabat, quorum est & præterita meminisse perpenderéque, & futura prospicere: quamobrem & diuinitati duas comites addebant, Anteuortam & Postuortam. quas olim religiosè colebant Romani, vt indicat Macrobius in Somnium Scipionis lib. 1.

A carcere.

Ἀπὸ βαλβίδος: id est, A carcere, siue repagulo. id est, ab ipso rei principio. Sumptum à certaminibus equestribus, vbi cursus initium est à carceribus, id est repagulis: finis meta. Itaque cum exorsum negocij significamus, Ab ipsis carceribus dicimus: quum finem, Ad metam vsque. Veluti si quis dicat sordum esse, si quis artifex ab ipso statim carcere peccet: aut neminem tam ignauum, qui non ἀπὸ βαλβίδος strenuus esse videatur. Extat apud Aristophanem confine, quod alibi positum est, ἀπὸ γραμμῆς: id est, A linea.

A cœlo ad terram.

Ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ μέχρι τῆς γῆς: id est, A cœlo ad terram. Prouerbialis figura, perinde valens quasi dicas: Quæcunque de re, ab extremo initio vsque ad supremum finem. Sic apud Plautum in Persa licitatori roganti, num ex puella quædam scitari liceret: venditor quantum vellet percontari, permittens: A cœlo, inquit, ad terram, quod lubet.

Ne inter apia quidem sunt.

Οὐδ' ἐν σελίνοις εἰσί: id est, Ne in apio quidem sunt. pro eo quod est, ne ingressum quidem aut initium rei attigerunt. Sumpta metaphora ab ijs, qui hortos ingrediuntur. Nam antiquitùs extremus ille hortorum ambitus, apio conserebatur: quem qui nondum præterissent, velut in horti limine adhuc esse videbantur. Aristophanes in Vespis:

[Greek] id est:
In apio nondum est vel ipso, sed nec in rutis adhuc.

hoc est, nec initium habet eorum, quæ sunt futura. Interpres & aliam quandam hoc loco refert sententiam, volens adagium ad gymnicum agonem pertinere: ad quod qui præpararêt infantes, statim vt essent nati in apio collocare consueuerunt. Itaque perinde dictum videtur, Ne in apio quidem: quasi dicas, ne in primis quidem rudimentis. Rutam autem Comicus addidit risus causa, quod apium prælocutus fuerat. Porrò morem apio coronandi, putant iam olim ab Hercule inductum, post interfectum Nemeæ leonem: quod & Pindarus indicare videtur alicubi. Nam in Nemeis hymno quarto dicit: [Greek] id est: Vbi in certamine tumultuosi floruit Corinthiacis apijs. Significat, quendam in certamine Neptuni Isthmico coronatum fuisse à Corinthijs.

Fores aperire.

Ἀνοίγειν τὴν θύραν: id est, Fores aperire: prouerbio dicebatur, qui rei cuiuspiam ingressum initiúmque patefaceret. Plinius auunculus lib. 2. cap. 8. Obliquitatem eius intellexisse, hoc est, rerum fores aperuisse Anaximander Milesius traditur. Indicauit hoc adagium Plutarchus in Symposiacôn Decade 2. [Greek] id est: Imprudens Firme, mundum pro ianua prouerbiali, in teipsum aperuisti. Fenestram aperire, in eandem sententiam est apud Terentium.

Primum cunabulum.

Πρῶτον σπάργανον, id est, Primum cunabulum, prouerbiali specie dixit Gregorius Nazianzenus, pro initio & rei auspicatu, in oratione Athanasio dicta: ἀρχὴ γὰρ σοφίας φόβος κυρίου, καὶ [Greek] id est: Sapientiæ namque initium est, & veluti primum cunabulum Dei metus. Fortunatianus Afer cunabula verborum dixit, pro ipsa origine: & Virgilius Gentis cunabula, pro exordio generis. neque enim placet Seruij explicatio, interpretantis illud pro nutrimentis. Iurisconsultus legum cunabula, pro prima institutione & rudimento legum. Apuleius li... De asino, Prima cunabula vrbis conditæ dixit prima auspicia & primordia. Cic. inuectiua in Sallustiû. de eloquentia loquens: An vlla alia putas esse rudimenta & incunabula virtutis, hoc est, initia. Latinus Pacatus Panegyrista: Terra Cretensis parui Iouis gloriata cunabulis. id est, ortu.

Iuni.

Ex eodem lare.

Ἐκ μιᾶς ἑστίας, id est, Ex vno & eodem lare, prouerbiali figura dictum est à Synesio, pro, eodem ex principio, in lib. De prouidentia: ὡς ἐκ μιᾶς ἑστίας [Greek] id est: Vt ex eodem lare ortum habeam res tantopere diuersæ, sitque vna duorum geminorum radix. Aristides, κοινῇ τῆς φύσεως ἑστίας: id est, Communi generis lare: hoc est, origine. Ita accipiendum est illud quod in Aratæo commentario malè redditum suspicor: Sophron in Mimo, qui Nuncius inscribitur, A Vesta incipiens, omnes inuocant Iouem omnium principem: Græcè arbitror esse, ἀφ' ἑστίας: quod interpres communi vertendi ratione, à Vesta, vertit quum debuisset hoc pacto, Sophron in ipso exordio à Iouis inuocatione auspicatur. causam namque reddit, cur Aratus operis sui initium à Ioue ordiatur, neque enim Vestæ illic fit mentio: quamuis ea vox Vestam quoque Græcis significet.

Primas lineas ducere.

Quintilianus in 2. & in 4. vtitur eleganti metaphora à pictoribus sumpta: pro eo quod est, vmbram tantùm alicuius rei exibere, atque obiter tantùm, quod intelligi cupias, delineare. De linea ab Apelle in Protogenis officina, magna subtilitate ducta, meminit Plinius lib. 35. cap.

Brass[i]cans.

cap.10. Ducit & primas lineas, qui formulam exordiendi negocij præscribit. huius enim metaphoræ varius vsus est.

A caluo ad caluum.

Cognati. Parœmiacum est illud, quo immanissimus Caligula visus legitur, cùm magnam carceratorum manum quodam tempore conspicatus, cunctos à caluo vsque ad caluum trucidari præcepit, ἀπὸ τ̃ φαλακροῦ μέχρι τοῦ φαλακροῦ: vt refert Dion.

Telam texere.

Cicero 2. De Oratore, vbi Crassus de via, quam errorē quodam ducti, in republica tenuêre Gracchi, queritur: Doleo quidem, inquit, illos viros in eam fraudem in rep. esse delapsos, quanquam ea tela texitur, & ea in ciuitate ratio viuendi, ac posteritatis ostenditur, vt eorum ciuiū, quod patres nostri non tulerunt, iam similes habere cupiamus. Ostendit Crassus se metuere, ne interitus reip. appropinquet, quia in ea ciuitate ratio viuendi ac posteritatis ostenditur, vt optandi sint ciues similes Gracchis, quamuis maiores ipsos, vt perturbatores ocij, sustulerint. Quod autem Cicero telam texi dixit, cùm viuendi rationem institui intelligeret, elegantissimus quoque scriptor in Phædone eodem pacto locutus est, ab eademque re simile duxit, cùm de sapientis animo dissereret, qui implorato auxilio Philosophiæ, beneficioque ipsius solutus è vinculis, nollet voluptatibus se ac ægritudinibus tradere, atque ita rursus implicari, idque agere, quod exitum non haberet, perindeque esset ac Penelopes telam quandam tractare. Verba Platonis hęc sunt, quæ ad locum hūc faciunt: πάλιν αὖ ἐγκαταδεῖν ἑαυτὴν ἀνήνυτον ἔργον πράττειν Πηνελόπης τινὰ ἐναντίως ἱστὸν μεταχειριζομένην.

Cursum vitæ.

M. Varro: Vitæ cursum vt cognoscere possem, & quæ seruitutis & libertatis ab origine ad exodium ductæ. Exodium, inquit Nonius, est finis vitę. Cursum vitę etiam μεταφορικῶς dici certum est, pro quacunque vitæ conditione. Cic. pro Milone: Vestras verò, & vestrorum ordinum occursationes, studia, sermones, quemcunque cursum fortuna dederit, secum se ablaturum esse dicit. Virgilius quoque:

Vixi, & quem dederat cursum fortuna peregi.

Achilles 9. Iliad. Homeri,

Vlyssi abiturum se dicit, &, si Neptunus prosperum cursum dederit, tertio die in patriam peruenturum:

εἰ δέ κεν εὐπλοίην δώῃ κλυτὸς ἐννοσίγαιος,
ἤματί κε τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην. id est:

Quòd si Neptunus facilem dederit mihi cursum,
Tertia lux Phthiæ lætis me sistet in aruis.

Cursum simpliciter pro nauigatione dicit.

A planta pedis vsque ad verticem.

Hæc quæ sequuntur Esaiæ prophetæ adagiorum instar celebrantur: in primis istud: A planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas. id est, ab infimo ad summum, ab extremis vsque ad primos. Toto enim in Hierosolymitani populi corpore, nihil est sanum & integrum, à summo vertice ad imos vsque talos. Id genus aliæ loquendi formulæ passim apud authores Græcos & Latinos obuiæ sunt: qui & præposterè ponūt caput & pedes, summum capillum, & imum calcaneum siue calcem vel vnguiculum. Hoc quoque schemate, A vitta capitis ad calcei corrigiam, Hebræi intelligunt, quicquid à capite ad pedes vsque, totum scilicet à maximo ad minimum. Exemplum est, vbi Abraham regi Sodomorum dicit Genes. 14. A filo subtegminis, vsque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt. quasi diceret: Nihil omnino capiam, siue magnum sit, siue paruum, &c.

Extrema linea.

Terentius in Eunucho prouerbialiter dicit, Extrema linea amare: pro, impensissimè: ducta translatione à curriculis, vel stadiis, in quibus prima linea cursus erat in carceribus vltima in fine: quæ & calx dicebatur, quòd scilicet calce vel creta notaretur. Vltra autem calcem nihil superest, quo cursus tendatur: spaciaque palæstrarum & curriculorū lineis erant inclusa. Tertull. aduersus Hermogenem: Adiiciam & ego propter non intelligentes, quorum Hermogenes extrema linea est. Vocat eum ignorantium extremam lineam: quòd vltimus, vt Erasmus noster inquit, esset hæreticorum.

Organo toto.

Eleganter etiam vox firma facilis & tractabilis, quæque per omnes intentionis & remissionis gradus sequax & flexibilis traducitur, toto instructa organo ab eo dicitur: translato sermone à musicis organis & hydraulis, quæ totius canonis musici varietates & flexus vocis & soni complectuntur. Sed Fabij verba audire est operæprecium: Vtique habens omnes in se, qui desiderantur, sonos intentionésque & toto, vt aiunt, organo instructa.

Ad caput.

Ad caput, Caput est, translatè dicuntur, nec rara, nec infrequentia sunt: quorum exempla tum apud Græcos scriptores, tum apud Latinos passim obuia sunt. Ea autem valent in re quapiam præcipuum, & ad quod vnum reliqua omnia conferuntur: tum præcipuam rei partem, aut authorem & originem, Lucret. lib. 1. & 6.

—Et ad caput amnibus omnis Conuenit:
id est, ad fonteis.

Sic fonteis, seu fontium origines, & aquarum scaturigines, capita appellamus. Idem:

—Ex vno capite hic vt profluat ardet.
Idem eodem 5. lib.

Nec ratione alia res posse in sole videri,
Perpetuò ni suppeditet lucis caput ipsum.

Lambinus in suis in Lucretium comment. lib. 5. sub finem: Et (quod caput est) longè significantius sit quàm protraxe. Pro eo autem, procraxe, restituit. Idem in dedicatoria lib. 2. Lucr. ad Io. Auratum: Deinde in ipsa collegij necessitudine easdem literas docentem, ac profitentem, deinde, quod caput est, amicum.

A teneris annis.

Ibidem. Existimare decet, à teneris annis vsque ad vitæ finem erudiri eos atque moneri. Erasmus noster habet, A teneris vnguiculis: &, Ab incunabulis.

ABSVRDA INDECORA PRAEPOSTERA.

Fluuius, quæ procul absunt, irrigat.

Ποταμὸς τὰ πόῤῥω ποτίζων, τὰ δ' ἐγγύς κατακλύων: id est, Fluuius quæ longè dissita sunt, irrigat: quæ proxima sunt, præterit. De his dici conueniet, qui bene merentur de externis & nihil ad se pertinentibus, suos negligunt. Refert Diogenianus. Apparet inde ductum, quòd vbi fluuius oritur, minor esse solet, minúsque argillæ secum trahens, & quo longius recessit à fonte, hoc est copiosior, vberiorque.

Frustra habet qui non vtitur.

Si quem increpare voles, quòd ingenio, diuitiis, literis non vtatur, cum habeat, conueniet illud ex eodem Iliad. 9.

Τίπτε σὺ τόξον ἔχεις ἀνεμώλιον αὔτως; id est
Cur frustra tibi iam gestatur inutilis arcus?

Asinus auis.

Ὄνος ὄρνις: id est, Asinus auis. Est apud Aristophanem in Auibus. Sumptum ab omine quodam. Quidam enim consultus de eo, qui aduersa laborabat valetudine, fortè fortunâ conspexit asinum surgentem à lapsu, simulque alium quendam audiuit dicentem, βλέπων πῶς ὄνος ἀνέστη: id est, Vide quo pacto asinus cum sit, surrexit. Id ominis arripiens ille, protinus respondit, fore vt valetudinarius ille reualesceret. Itaque iocatur Aristophanes, quasi & asinus auis esset, & augurij nonnihil haberet. Nec hoc prouerbium è comœdia natum est, sed à vulgo ad iocum detortum, & à comico vsurpatum. Dicetur non intempestiuè, cum ex indicio quopiam ridiculo quippiam colligimus.

Herculis cothurnos aptare infanti.

Herculis personam aut cothurnos aptare puero, est ni-

nimis applicare maxima, quę nequaquam vel congruant, vel deceant: veluti si quis rem humilem oratione tragica prosequatur. Quintilianus libro 6. De peroratione: Nam in paruis quidem litibus has tragœdias mouere, tale est, quasi personam Herculis & cothurnos aptare infantibus velis. Plutarchus commemorat apophthegma quoddam Agesilai, non admodum ab hoc alienum. Cui cum sophista quispiam hoc nomine laudaretur, quòd res minimas dicendi artificio maximas efficeret, negauit is vel cerdonem bonum sibi videri, qui paruo pedi magnum induceret calceum: significans orationem oportere cum re congruere, non aliter quàm vestis conuenire debet corpori.

Lumen soli mutuas.

Τὸ φῶς ἡλίῳ δανείζεις. id est, Lumen soli mutuum das. Cum docemus doctissimum, monemus vehementer prudentem: aut cùm conamur exponere, quæ per se sunt clarissima: aut sermone celebrare, quæ sua sponte sat illustria sunt. Sol enim fons omnis luminis putatur, qui lucem mutuare solet, non mutuò accipere. Refertur in iis collectaneis, quæ Plutarchi titulo circumferūtur. Est simile quiddam apud Fabium, de iis qui per se clara conantur illustrare, eos perinde facere, quasi si quis studeat clarissimo soli mortale lumen inferre.

Lucernam adhibes in meridie.

Λύχνον ἐν μεσημβρίᾳ ἅπτεις: id est, Lucernam accendis in meridie. id est, facis non suo tempore: aut, explicas quæ per se sunt clarissima. Quorsum enim lucernis opus clarissima luce? Natum videri potest à ridiculo Diogenis facto, qui adhibita interdiu lucerna, rogatúsque quidnam sibi vellet: respondit, ἄνθρωπον ζητῶ: id est, Hominem quæro. quemadmodum testatur Diogenes Laertius. Seneca libro de Beata vita, indicat hoc fieri solere per superstitionem, siquando denūtiabatur ira numinis: Cum, inquit, sistrum aliquis concutiens ex imperio mentitur: quum aliquis secandi lacertos suos artifex, brachia atque humeros suspensa manu cruentat: quū aliqua genibus per viam repens vlulat, laurúmque linteatus senex & medio lucernam die præferens, conclamat iratum aliquem deorum, concurritis & auditis.

Soli lumen inferre.

Quintilianus Institutionum oratoriarum libro 5. tit. De vsu argumentorum, simillima huic figuræ dixit, eum soli lumen inferre, qui rem per se euidentissimam conatur argumentationibus probare. Videtur idem cum illo, quod alio retulimus loco: ἡλίῳ τὸ φῶς δανείζειν, id est, Soli mutuari lumen.

Ranæ aquam.

Βατράχῳ ὕδωρ: id est, Ranæ aquam. subaudiendum, ministras. Vbi quid exhibetur, quo vel præcipuè gaudet is qui accipit. Veluti si quem naturâ bibacem ad bibendi certamen prouoces, aut homini loquaculo narrandi materiam & occasionem subministres. Diuersum ab illo, βατράχῳ οἰνοχοεῖς. Rectè accommodabitur, vbi quid datur abundanti. Nam ranis affatim est aquæ. Apud Athenæum refertur hoc carmen in Syracusanos:

οἱ σιτίων μόνον βατράχων ζῶσιν ὑδροποτοῦντες. id est:
Qui absq; cibo viuunt ranarum more bibentes.
Theocritus in Ergatinis:
Ζαλωτὸς ὁ τῶ βατράχω παῖδες βίος, οὐ μελεδαίνει
τὸν τὸ πιεῖν ἐγχεῦντα. πάρεστι γὰρ ἄφθονον αὐτῷ. id est:
O pueri ranæ vita est optabilis, vt quæ
Non metuat potans effundere: copia nanq;
Larga subest illi.—

Pastor taxat parsimoniam Ergodotæ, quòd sudantibus malignè præberet potum, quum ranis in ocio viuentibus liceat bibere quantum libet. Sunt & hodie bibones quidam, qui sibi videntur perire siti, quòd non in ipsis doliis habitent. Huic non dissimile est illud, Equum in planiciem: illud autem diuersum, ἀσπάλακα εἰς κορώνειαν: id est, Talpam Coroneam. Est autem Coronea, Bœotiæ ciuitas, quæ talpam non gignit. & si aliunde inferatur, emoritur. Ita Stephanus quemadmodum scarabeus in loco Thraciæ iuxta Olynthum autore Plinio.

Sus Mineruam.

Tritissimum apud Latinos autores adagium: ὗς τὴν Ἀθηνᾶν: id est, Sus Mineruam: subaudiendum, docet aut monet. dici solitū, quoties indoctus quispiā atq; insulsus eum docere conatur, à quo sit ipse magis docendus: aut, vt Festi Pompeij verbis vtar, cum quis id docet alterū, cuius est ipse inscius. propterea quòd Mineruæ artium & ingeniorū, vt diximus, tutela tribuitur à poetis. Porrò sue nullum aliud animal magis brutum magisq; sordidum, vt quod stercorib. impensè gaudeat: vel ob iecoris magnitudinē, quæ sedes est concupiscentiæ ac libidinis: vel ob narium crassitudinem, & olfactū hebetē: vnde fit, vt non offendatur fœtore: tum adeò pronū, cibóq; deditum, vt si fortè sursum aspicere cogatur, protinus stupore sileat ob insolentiam, vt tradit Alexander Aphrodiseus. Nec est aliud magis indocile: proinde non ad vsum aliquē, quemadmodum pecudes nonnullæ, sed ad epulas duntaxat à natura donatum videtur. Cui rei testis est Plinius lib. . cap. 51. Animalium, inquit, hoc maximè brutū: animámq; ei pro sale datam, nō illepidè existimabatur. Idem affirmat Varro lib. De re rustica . Suillum, inquit, pecus donatum à natura dicunt ad epulandum. itaque his animam datam pro sale, quæ seruaret carnem. Atque hæc quidem verba quid sibi velint, explicat M. Tullius lib. De finibus bonorum . Etenim omnium rerum, inquit, quas & creat natura, & tuetur, quæ aut sine animo sunt, aut non multò secus, eorum summum bonum in corpore est, vt non inscitè illud dictum videatur in suem, animum illi pecudi datum pro sale, ne putresceret. Sunt autē bestiæ, in quibus inest aliquid simile virtutis, vt in leonibus, vt in canibus, vt in equis: in quibus non corporum solùm, vt in suibus, sed etiam animorum aliqua ex parte motus aliquos videmus. Aristoteles in Physiognomicis scribit, exigua fronte homines, indociles, & ad disciplinas ineptos videri, atque ad suum genus pertinere: tāquam à docilitate, humanísque artibus longè omnium alienissimum. Nam reliqua fermè docilitatis esse capacia. Vnde nunc quoque vulgò insipidos istos, & quasi ventri atque abdomini natos, sues appellare consueuimus. Quin & Suetonius in catalogo illustrium grammaticorum, refert Palæmonem arrogantia tanta fuisse, vt M. Varronem porcum appellaret, secum & natas & morituras literas. Præterea si quid indoctum atque illiteratum significare volumus, id ex hara profectum dicimus. Quemadmodum M. Tullius in Pisonem: Ex hara productæ, non schola. Hinc igitur natum adagium, Sus Mineruam. L. Cæsar apud Cice. lib. de Oratore . Sic ego, inquit, Crasso audiente primùm loquar de facetiis, & docebo sus, vt aiunt, oratorem eum, quem cum Catulus nuper audisset, fœnum alios aiebat esse oportere. Idē Cicer. lib. de Academicis quæstionibus 1. Nā etsi non sus Mineruam, vt aiunt, tamen ineptè quisquis Mineruam docet. Hieronymus in Rufinum: Prætermitto Græcos, quorum tu iactas scientiam, & dum peregrina sectaris, penè tui sermonis oblitus es: ne vetere prouerbio, Sus Mineruam docere videatur. Vsurpat idem verbis commutatis in epistola ad Marcellam, cuius initium: Mensuram charitas non habet. M. Varro, & Euemerus adagium ad fabulas retulerunt: id quod ex Pompeij verbis licet coniicere. Quam rem, inquit, in medio, quod aiunt, positam ineptis μύθοις inuoluere maluerunt, quàm simpliciter referre. Celebratur à multis Demosth. scomma: qui, cùm Demades vociferaretur in eum: Δημοσθένης ἐμὲ βούλεται διορθοῦν ἡ ὗς τὴν Ἀθηνᾶν. id est: Demosthenes vult me corrigere sus Mineruam. respondit: αὕτη μέντοι πέρυσιν ἡ Ἀθηνᾶ μοιχεύουσα ἑάλω: id est: Atqui nuper hæc Minerua in adulterio fuit deprehensa. Dictum allusit ad Mineruam virginem.

Mercurius infans.

Ἑρμῆς ἀμύθητος: id est, Mercurius infans, elinguis, siue indoctus. Ironia prouerbialis, vbi quis fingit se rudē eius artis, cuius est callentissimus. Mercurius enim eloquētiæ disciplinarúmque parens est. Non dissimulandū arbitror in vulgatis exemplaribus haberi, ἑρμῆς ἀμύητος id est, Mercurius prophanus, & non initiatus. Quæ lectio si cui magis probatur, ne mihi quidem admodum displicet. Quis enim mysteriorum peritior, quàm Mercurius

interpres

interpres deorum, superis & inferis ex æquo communis: denique μυσταγωγὸς ipse, hoc est, mysteriis præfectus. Respondet illi quod est apud Aristidem in Pericle, ὁ κρῆς τὸν πόντον: id est, Cretensis mare.

Sus cum Minerua certamen suscepit.

Cum hoc aut idem, aut certè quàm maximè finitimum, quod apud Theocritum legitur in Hodœporis,

ὗς ποτ' ἀθηναίαν ἔριν ἤειρεν.— id est:

Cum diua est ausus sus decertare Minerua:

quoties indocti stolidique, & depugnare parati, non verentur summos in omni doctrina viros in certamen literarium prouocare. Theocriti enarrator sic efferri vulgò παροιμίαν scribit: ὗς ἐν πρὸς ἀθηνᾶν ἐρίζεις .i. Sus cum sis cum Minerua contendis. Scholiastes nescio quis addit, eos ἐρίζειν dici, qui verbis certant: ἐριθεύειν, qui factis. quo magis ridiculum est, si sus indocilis certet cum Minerua, disciplinarum præside.

Vespa cicadæ obstrepens.

σφὴξ βομβεῦν τέττιγος ἐναντίον.—

Scilicet obstrepitans argutæ vespa cicadæ.

Apud Theocritum est in Hodœporis. Nam his verbis cõtemnit quidam pastor pastorem, à quo prouocatur. Quadrabit in eum, qui certat longè impar cum superiore. Aut qui negocium facessit longè se præstantioribus. Quod genus est illud: Catulus leonem allatrans.

Pica cum Luscinia certat, Epopa cum cignis.

Consimilem habent sententiam, quæ leguntur apud eundem in eadem Ecloga:

οὐ θεμιτὸν λάκων ποτ' ἀηδόνα κίσσας ἐρίσδειν,

οὐδ' ἔποπας κύκνοισι — id est:

Haud fas est Lacon, philomenam vt prouocet vnquã

Pica, nec argutis epopa obstrepat improba cygnis.

Currus bouem trahit.

ἡ ἅμαξα τὸν βοῦν ἐλαύνει: id est, Currus bouem ducit. de re quæ præposterè geritur. Veluti si vxor præscribat marito, si discipulus reprehendat præceptorem, si populus imperet principi, si ratio pareat affectui. Lucianus in Terpsione: νῦν δὲ τὸ τῆς παροιμίας, ἡ ἅμαξα τὸν βοῦν πολλάκις ἐκφέρει. id est: Nunc id euenit, quod vulgo dici solet: Plaustrum sæpenumerò bouem ipsum aufert. Trãslata metaphora à plaustris, per decliue retrò labentibus, vnaque secum bouem auferentibus.

Cancer leporem capit.

Καρκῖνος λαγωὸν αἱρεῖ: id est, Cancer leporem capit. De re nequaquam verisimili, dictuque absurda. velut si quis dicat, ab indoctissimo superari doctum.

Velocem tardus assequitur.

Κιχάνει τοι βραδὺς ὠκύν: id est, Assequitur celerẽ tardus. In eum competet, qui viribus imbecillior, arte atque ingenio vincit potentiorem. Natum adagium ex Odysseæ θ. vbi lepidissima narratur fabula, quemadmodum Vulcanus claudus, cùm suspectam haberet vxorem Venerem, quòd furtim cum Marte congrederetur, nec vires supperent, quibus adulterum deprehenderet, ad artes atque ingenium confugit. Lectum suum adamantinis atque inuisibilib. catenulis circumuinxit: quod vbi fecisset, foràs abire se simulat. Deinde cum in arctissimis essent cõplexibus, Mars & Venus vinculis illis hoc magis irretiti, quo magis se circumagerent, ecce tibi repentè redit Vulcanus, & prodente sole, deos omnes adhibet, deprehensi adulterij testes. Quo loco Homerus:

—κιχάνει τοι βραδὺς ὠκύν.

ὡς καὶ νῦν ἥφαιστος ἐὼν βραδὺς εἷλεν ἄρηα,

ὠκύτατόν περ ἐόντα θεῶν, οἳ ὄλυμπον ἔχουσι,

χωλὸς ἐὼν τέχνῃσι, τὸ καὶ μοιχάγρι' ὀφέλλει. id est:

Nonnunquã assequitur tardus celeremq; citumque.

Sicuti nunc Vulcanus, vt est vestigia tardus,

Mauortem cepit, qui pernicissimus vnus

Cunctorum quicunque tenent supera astra deorum.

Et quanquã est claudus pede, rem tamẽ arte peregit.

Proinde etiam debet pœnas deprensus adulter.

Eodem pertinet apologus de vulpe & coruo, prædam eandem cursu petentibus, quam vulpes celeritate impar, ingenio sibi vindicauit. Item de cancro, cursu cum vulpe certante. Item de corydo auicula, volatu certante cum aquila. Accidit huiusmodi quiddam & in piscibus, vt qui tardissimi sint, arte capiant velocissimos. Quorum de numero est raia, quæ abdens sese locis harenosis, aut limosis, capillamentis illis suis porrectis pisces allicit, allectosq; ad os vsque pertrahit. Item torpedo abscondit sese in harena, limove, ac pisces fortè incidentes torpore afficit, atque ita depascitur. Qua quidem arte venatur etiam hominem. Occultat sese & pastinaca, Græcis trigonis dicta: sed diuersa ratione. Atque ita fit, vt cùm sint ipsæ segnes, tamen aliquando capiantur, mugilem habentes in aluo. Autor est Aristoteles libro De naturis animalium nono. Plinius lib. 9. testatur, mugilib. præcipuam esse velocitatem, vt aliorum piscium vim timentes, transuersa nauigia superiactent. Theognis adagium retulit ad hunc modum:

καὶ βραδὺς εὔβουλος εἷλεν ταχὺν ἄνδρα διώκων. id est:

Callidus ac tardus celerem insectando prehendit.

Virgultea scaphula Ægæum transmittere.

Ἐπὶ ῥιπὸς τὸ αἰγαῖον διαπλεῦσαι: id est, Virgulto Ægeũ transmittere. In eos dicitur, qui rem supra modum arduam, leui opera conficere tentant. Lucianus in Sectis: ἐπὶ ῥιπός, ὡς ἡ παροιμία φησί, τὸ αἰγαῖον ἢ ἰόνιον διαπλεῦσαι θέλοντας. id est: Virgulto, quemadmodum prouerbio dicitur, Ægeum aut Ionium mare transmittere cupiẽtes. Citatur hic senarius à Suida. Extat autem apud Aristophanem in Pace:

κέρδους ἕνεκα κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοι. id est:

Causa lucelli nauiget & in vimine.

Taxat Simonidem, tanquam lucri cupidiorem, quòd ad quæstum scriptitarit carmina. Porrò ῥίψ vimen est flexibile, aut ramus salignus, παρὰ τὸ ῥέπειν: videlicet quòd inflectatur ob lentitudinem. Citatur & hic:

σὺν τῷ θεῷ πλῶν, κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοι. id est:

Quisquis secundo nauigãrit numine,

Is vel saligno nauigarit vimine.

Extat & hic inter sententias prouerbiales, citatus item ab Aristophanis interprete:

θεοῦ θέλοντος κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοις. id est:

Deo fauente nauiges vel vimine.

Annulus aureus in naribus suis.

Huic penè cognatum est illud quod extat in prouerbiis Hebræorum: Anulus aureus in naribus suis. Sic enim habetur, Prouerb. ca. 11. Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua. vbi res quæpiam per se præclara, illic adhibetur, vbi minimè addecet. Vt si stulto cõtingant opes, fatuæ forma, genus ignauo, eloquentia viro improbo, magistratus imperito. His enim rebus non modò non ornantur, verumetiam magis ridiculi fiunt. Olim autem anulis quibusdam aureis in auriculas insertis, ornari sese credebant, maximè barbari. Inseritur & suillis naribus anulus æreus, quo minus noceant agris rostri suffossione, quæ peculiaris est huic animanti: quapropter & agricolationem monstrasse creditur. Quod si anulum aureum rostro suillo inseras, res sit oppido quàm ridenda. Celebratur apud Græcos Menandri versiculus, ab hac sententia non admodum abhorrens:

μισῶ πονηρὸν, χρηστὸν ὅταν εἴπῃ λόγον. id est:

Odi improbum, qui verba proloquitur proba.

Huc pertinet illud, quod memorat in Noctibus A. Gellius: Cum quispiam improbatæ famæ vir sententiam dixisset Reip. conducibilem, iusserunt eandem ab alio quopiam integro, bonoque viro pronuntiari, atque illius nomine decerni: quòd absurdum existimarent, à malo viro bonum consilium, aut bonam sententiam proficisci. His adiungendum est illud Antiphanis apud Athenæum libro 6.

σαπρὸν σίλουρον ἀργυρᾶς πίνακας ἔχων. id est:

Putrem silurum quadra habens argentea.

Quidam Silurum existimant eum esse, quem nunc vulgò Sturionem dicimus, piscem multo omnium laudatissimum.

Archilochi melos.

Ἀρχιλόχου μέλος: id est, Archilochi cantio, dicebatur hymnus qui ad multos poterat accommodari: qualem ferunt Archilocho fuisse repertum, qui fuerit ante Pindarum, & alios hoc genus lyricos, qui singulos propriis laudibus exornabãt, Archilochi carmẽ erat idem in omnes, quod cithara canebatur. Citharœdus tãtũ ad singula cã-

tionis interualla, victorũ nomina voce sua repetebat: veluti si Herculē laudabat, accinebat: Tenella Callinice χαῖρε ἄναξ ἡρακλῆς. Aut aliud, si quē aliũ canebat. Huic nō dissimile est quod refert Horatius de pictore, qui depicta cupresso nautā rogabat, ecquid vellet addi. Quadrabit in rē priscam ac rudē. Meminit Aristophanis & Pindari interpres. Sumptum est è Pindari Olympiorum Encomio septimo: [illegible]. Quo quidem loco varia commenta refert enarrator: quę repetere, non videtur ad hoc quod agimus necessarium.

Agninis lactibus alligare canem.

Ballio in Pseudolo Plautina: Quia pol qua opera credam tibi, vna opera alligem fugitiuum canem agninis lactibus. Qui canem alligat intestinis agninis, is non modò canem amittit, verùm & prædã vltrò dederit fugitiuo. Sic qui credit homini malæ fidei, & rem perdit, & frustra obligatum habet eum, qui non est soluendo. Lactes enim dicuntur intestina molliora.

Disertè saltare.

Cornelius Tacitus in dialogo De oratoribus significat hoc conuicium fuisse vulgò iactatum in oratores suorum temporum, qui lasciuia verborum, & leuitate sententiarum, licentiáque compositionis, histrionales modos exprimebant: atque adeò laudis & glorię, ingeniique loco iactabant, saltari cantarique commentarios suos, oratores temerè dicere, histriones disertè saltare. Argutia dicti in hoc sita est. Oratores histrionicè dicebant, quod illis erat indecorum, histriones ad oratorum actionem sese accommodabant: ita factum est, vt illi peius dicerét, hi saltarent melius. Histrionum est, saltare: oratorum, dicere: quod qui peritè faciunt, diserti vocantur. Iocus autem duo diuersa coniunxit.

Eodem collyrio mederi omnibus.

Leges, admonitiones & obiurgationes non oportet omnibus easdem admouere, sed pro gentium, temporum & ingeniorum varietate sermonem attemperare. Hanc dexteritatem beatus Hieronymus, enarrans epistolam ad Ephesios, laudat in apostolo Paulo, qui factus est omnia omnibus, vt omnes lucrifaceret. Verba Hieronymi citantur dist. [illegible]. Nec ad instar, inquit, imperiti medici vno collyrio omnium oculos vult curare. Alibi retulimus ex Galeno, Eundem calceum omni pedi inducere.

Eundem calceum omni pedi inducere.

Galenus Therapeutices lib. 9. [illegible] id est: Isti quidem igitur neque inquirũt, neque sciũt: quin magis iuxta prouerbium, eodem calceamento calceant omnes. Loquitur de quibusdam medicis imperitis, qui non habita ratione morborum, eadem remedia admouent omnibus: cùm diuersa mala, diuersam curationem desiderent. Non dissimile illi, quod alio dictum est loco, Scis simulare cupressum. Ad hãc formam pertinet, quod adducit Hieronymus in prima præfatione Commētariorum, quos ædidit in Epistolam ad Ephesios: Nec ad instar imperiti medici vno collyrio omnium oculos velle curare.

Præposterè.

Quum sentiemus rem præposterè geri, veluti quum populus imperat principibus, aut discipulus docet præceptorem, conueniet illud M. Tul. ex eadem epist. Ego, inquit, respondebo tibi ὕστερον πρότερον ὁμηρικῶς. Est autem figura grammaticorum, quam illi & πρωθύστερον, siue ὑστερολογίαν appellant, quum quod prius est natura, posterius refertur. veluti si quis dicat: Cornelia Gracchos educauit ac genuit. In Homero talis tropus frequenter est obuius.

Ante barbam doces senes

Πρὸ τῆς γενειάδος διδάσκεις τοὺς γέροντας, id est, Ante barbam doces senes. Cum imberbis maiorem natu docet. Est autem figura prouerbialis, quod ait Persius, Ante pilos:

> Et rerum prudentia velox
> Ante pilos venit, dicenda, tacendáque calles.

Hanc prudentiam, quam præcoquam, seu præcocem appellant, vulgò non admodum fausti ominis habitam, ostendit Apuleius in secunda Apologia, scribens hunc senarium nobilem & celebrem fuisse, poetæ nescio cuius (neque enim nominat:)

> Odi puerulos præcoci sapientia.

Nec Fabio placet præcox ingeniorum genus, quod negat ad frugem solere peruenire. Pindarus in Pithiis himno 5. sic laudat quempiam: [illegible] id est: Præstantiorem quàm pro ætate mentem alit, linguamque, audacia verò pernix inter aues aquila.

Aratro iacularis.

Ἀρότρῳ ἀκοντίζειν. id est, Aratro iaculari dicuntur, qui quippiam incircumspectè faciunt, haud prospicientes quid sit in posterum euenturum: aut, qui suo magno incommodo conantur alterum lędere. Quisquis enim iacto aratro petit alium, is quo morem gerat iræ, semet re necessaria priuat, cuius vsum paulò pòst sit desideraturus. Recensetur à Diogeniano. Translatum videri potest à belli temporibus, quibus vomeres, marræ, & farcula, reliquaque agricolationis arma, in Martia diffingũtur arma. Plutarchus in commentario περὶ τῆς εὐθυμίας, vsurpat, veluti de re vehementer absurda: [illegible] id est: Neque enim is qui vult aratro iaculari, & boue leporem venari, est infortunatus.

Boue venari leporem, & similia.

Τῷ βοῒ τὸν λαγὼν κυνηγετεῖν: id est, Boue leporem venari, dicuntur qui rem absurdam, stultam, ac præposteram aggrediuntur. veluti si quis in curia Romana, citra pecuniam ambiat episcopi dignitatem. Plutarchus in commentario De animi tranquillitate: [illegible] id est: Neque enim qui aratro velit iaculari, ac boue venari leporem, infortunatus est. Neque ei qui piscatoriis retibus ceruos non coperit, vllus malus aduersatur genius, sed stultitia & peruersitas aggrediuntur quæ fieri non possunt. Non quiduis est accommodum ad omnia: veluti si quis homini studiis & ocio nato, bellum aut rempublicam administrandam mandet, τῷ βοῒ τὸν λαγὼν κυνηγετεῖν. Aut si quis stupido & insulso iudicia committat. Citat in eodem libello versus, ni fallor, Pindari: [illegible] id est: In curribus equus, in aratro verò bos, nauem autem præuertitur quam ocyssimè delphinus. vt apro paranti mortem, canis est fortis inueniendus. Nam hæc quoque prouerbij speciem habent.

Primas iactare hastas.

M. Tullius lib. De oratore 2. primas iactare hastas dixit, pro velitari, quod ad oratorem trãsfert, cuius dictio initiò debet esse lenis ac sedata, vt paulatim incandescat oratio. Notat ibi Philippum oratorem, qui solitus sit ita ad dicendum surgere, vt nesciret primum verbum quod esset dicturus: sed aiebat, se posteaquam concaleiecisset brachium, tum pugnare. Atqui non attendit, inquit, eos ipsos vnde similitudinem ducit, illas primas hastas ita tractare leniter, vt & venustati vel maximè seruiant, & reliquis viribus suis consulant. παροιμιῶδες erit, si ad disputationis aut concentionis exordium transferatur. Idem vnico verbo dicitur Velitari.

Omissis fontibus consectari riuulos.

In eodem libro non sine prouerbij specie dixit, riuulos consectari pro eo quod est, minus ad rem pertinentia dicere, omisso eo quod est negotij caput. Hac metaphora videtur admodum delectatus Hieronymus. M. Tullij verba sic habent: Tamen tardi ingenij est, riuulos cōsectari, fontes rerum non videre. Etiam ætatis est, vsusq; nostri, à capite quod velimus arcessere, & vnde omnia manant videre.

In herba luxuries.

Rustici semina copiosius quàm expedit herbescentia, dicunt luxuriare. eam præproperam lætitiam appellant luxuriē, quam immissis in agrũ iumētis aut pecudib. corrigunt, quod illi vocant depascere. Maro:

Luxu-

Luxuriem segetum tenera depascit in herba.
M. Tullius eodem lib. quem modò citaui: Quod si hic nostet Sulpitius faceret, multo eius oratio esset pressior: in qua nunc interdum, vt in herbis rustici dicere solent, in summa vbertate inest luxuries quædam, quæ stylo depascenda est.

Sus comessatur.

Ὗς ἐκώμασε: id est, Sus saltauit, aut comessatur. Diogenianus ostendit dici solitum de iis, qui præter decorum quippiam facerent, quique rerum successu præter meritum obiecto, semet insolentius efferunt. Attingunt & Suidas & Zenodotus. Est autem Græcis κωμάζειν, iuuenum amantium more coronis, cantilenis, saltationibus, cæterisque iuuenilibus nugis lasciuire, & in domos alienas irrumpere. Irrumpunt & sues. vnde Theocritus in Syracusis:

[illegible] id est:
Turba simul conferta suum more irruit.

Cæterùm qui rusticiore sunt ingenio, mirum quàm hæc dedeceant. Locus erit, vbi naturâ sæuus & agrestis affectat videri festiuus.

Quàm in tragœdia comici.

Vbi quis in aliena versatur harena, inducti dicentur in tragœdiam Comici. Diuersi generis sunt Tragœdia & Comœdia: nec phas est tragicas personas in comœdiam inducere, nec contrà. Plautus in Pœnulo: Quin ædepol indoctior sum quàm in tragœdia Comici. Ego legendum arbitror, inductior sum. Allusit enim Colabiscus ad id quod dixerat Milphio: Fac modò vt conducta tibi sint dicta ad hanc fallaciam. Respondit iocans. Inductior sum: id est, instructior sum.

Iungere vulpes.

De re palàm absurda dicitur, ζευγνύειν τὰς ἀλώπεκας, Vulpes iungere. Verg. in Palæmone:

Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui,
Atque idem iungat vulpes & mulgeat hircos.

Est enim vulpes animal ab aratro vehementer alienum.

Mulgere hircum.

Τράγον ἀμέλγειν: id est, Mulgere hircum: eundem habet sensum. Lucianus in vita Demonactis, inter huius festiuiter dicta commemorat & illud, Cùm conspiceret duos quosdam philosophos, vtrosque pariter indoctos, inter se disceptantes, & alterum quidem ridiculas quasdam quæstiones proponentem, alterum item aliena, neque quicquam ad rem facientia respondentem: Quid, inquit, amici, an non horum alter hircum mulgere videtur, alter cribrum supponere. Refertur à Diogeniano his verbis: [illegible]: id est: Vtrum stultior, qui mulget hircum, an qui cribrum supponit? cum vterque pariter absurdè facit. Ab hoc sanè non abludit illud, Similes habent labra lactucas: &, Dignum patella operculum.

Nocte lucidus, interdiu inutilis.

ἐν νυκτὶ λαμπρὸς, ἐν φάει δ' ἀνωφελής. id est:
In nocte lucens, luce verò inutilis.

De præposteris, qui sapiunt, vbi nihil est opus: cùm opus est, ibi dormiunt. Cæterùm ipse magis arbitror competere in eum, qui inter indoctos videatur aliquid esse in literis, inter eruditos nihil sapiat. Aut inuertendum est prouerbium:

ἐν φάει λαμπρὸς, ἐν νυκτὶ δ' ἀφανής.

Sumptum à gemma quadam, cuius alibi fecimus mentionem.

Cùm aqua fauces strangulet.

Aristoteles Moralium libro 7. citat huiusmodi quoddam adagium: [illegible]: id est: Intemperans autem obnoxius est prouerbio, quo dicimus: Cum aqua fauces strangulet, quid iam opus est bibere? Refert idem in eundem vsum libro Moralium Eudemiorum 6. disputans, de eo, qui prudens intemperantiæ vitio noxia sequitur, haud quaquam ignorans, quid sit optimum: hûc autem longè insanabiliorem esse eo, qui falsus opinione non expetenda experit. Vsurpauit & Galenus alicubi: [illegible]: id est: Quum aqua præfocat, quid insuper sorbebimus. Fortassis Galenus scripserat, τί ἐπιρροφήσομεν: Quadrat in eos, qui in absurdissima sententia pertinaciter manent, vel manifesta negantes, quibus cum frustra disceptes. Constat enim, faucibus siti arentibus aquam esse remedio, ac soluere præfocationem. Confine illi, quod paulò post sequitur,

Nil intra est oleam, nil extrà est in nuce duri.

Tuum tibi narro somnium.

Τὸ σὸν ὄναρ σοι διηγοῦμαι: id est, Tuum somnium tibi narro. id est: Narro tibi, quod ipse me rectius nosti. Apud Suidam hæc referuntur ex autore quopiam: [illegible]: id est: Quòd si te tibiipsi notum reddere coner, tum mihi acciderit id quod prouerbio dicitur, vt tuum tibi somnium narrem. Plato lib. De Repub. octauo. [illegible] id est: Meum quidem, inquit, mihi narras somnium. Traductum videtur ab his, qui ὀνειροπόλους, id est, somniorum interpretes consulunt. A quibus nonnulli hoc quoque requirunt, vt quid somniarint coniiciant: quasi parum sit, si interpretentur. Ad eum modum ægroti quidam imprudentes à medicis expectant, vt viso duntaxat lotio diuinent & sexum, & ætatem, & omnem morbi naturam, vbi & vnde acciderit, quid sentiant: ac propemodum etiam quid in febri somniarint.

Terra volat.

Ἡ γῆ πέτεται: id est, Terra volat. De re vehementer absona, quæque nullo pacto fieri queat. Suidas hoc adfert exemplum [illegible]. Iulianus in epistola quadam prouerbij nomine refert, mutato verbo: [illegible]. id est. Leuis terra, quemadmodum dicitur. Adagium hoc ad illorum affinitatem pertinet quæ retu limus alibi: Ζεὺς ἄγονος. id est: Iupiter orbus. Et:

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Nil intra est oleam, nil extrà est in nuce duri.

Est versus prouerbialis apud Horatium in Epistolis: dicendus in eos, qui ad insaniam vsque impudentes, non verentur & confessa negare, & manifestò falsa pro certis affirmare: denique quiduis dicere, ne victi in disputando videantur. Qualem Plato inducit sophistam Euthydemum, qui canem aiebat suum patrem esse, & eundem patrem omnium: & omnes omnia scire: atque id genus portenta pertinaciter, ne coarguerentur, asseuerabat. Carmen Horatianum est huiusmodi:

Nil intra est oleam, nil extrà est in nuce duri.

Nimium inter sanos conuenit, & nucem corticem habere durum, & baccam oleæ, lapillum intus durum. Proinde ludit operam, quisquis cum id genus hominib. disceptat, qui dicunt lucem tenebras, & tenebras lucem: vt ait vates ille diuinus. Simile est quod adfert Galenus De virtute simplicium remediorum, li. . quosdam Anaxagoram autorem citasse, qui pronunciasset niuem non esse albam. Verba Galeni sic habent: [illegible]. Atque istorum nonnulli, etiam Anaxagoram testem adducunt, qui de niue pronuntiârit, quod non sit alba.

Iupiter orbus.

Ζεὺς ἄγονος: id est, Iupiter orbus. vbi quis palàm falsa asseuerat. Constat enim, Ioui quàm plurimos esse liberos, vtpote deo longè mulierosissimo, salacissimoque: qui non vna tantùm corporis parte gignat, sed è femore Bacchum, è cerebro Palladem produxerit.

In mari aquam quæris.

Ἐν θαλάσσῃ ζητεῖς ὕδωρ: id est, In mari quæris aquam. Ibi quæris, perinde quasi difficilè inuentu, vbi nihil aliud occurrat. veluti si quis in moribus scelestissimi hominis vnum aut alterum admissum vestiget, cùm tota vita sit contaminata: aut si quis in scriptorib. indoctis pauca captet quæ reprehendat, cùm nihil occurrat non reprehendendum. Martialis, si memini:

Per mare, inquit, quæris aquam.
Item propertius Elegiarum lib. 1.
-Nunc tu
Insanus medio flumine quæris aquam.

Balba non credit.

Τ ψελλὴ οὐ πιστεύει: id est, Balba non credit. Iocus prouerbialis, vbi quis sua mala conatur dissimulare, quæ præ se fert, etiam cùm dissimulat. Veluti si quis neget se blæsum esse: idque ipsum non possit, nisi blæse dicere. Dictum est enim πιστεύει pro πιστεύει: propterea quod qui linguæ vitio laborant, in literis duabus, Sigma & Rho potissimùm laborant. Refertur à Suida. Notatus est & Alcibiadis labdacismus, qui pro ρ litera, λ solitus sit pronunciare, non linguæ vitio, sicut arbitror, sed magis ob delicias. Apud Aristophanem in Vespis, vbi quispiam pro θεωρεῖς κόρακας, proque κόρακος κόλακος dixisset, ὁλᾷς Θέωλον τὴν κεφαλὴν κόλακος ἔχει, alter subiicit:

ὀρθῶς γε τοῦτ' Ἀλκιβιάδης ἐτραύλισεν. id est:

Rectè Alcibiades hæc quidem ebalbutiit.

Iugulare mortuos.

Huic simile videtur, Iugulare mortuos: pro eo quod est, insectari defunctos, & pugnare cum iis, qui iam extincti sint. Translatum à bellis, in quibus ignauum ac ridiculum sit, prostratos atque interfectos iugulare: rursus cum viuis congredi, forte. Refertur à Laertio in Menedemo. Is Bionem cùm diutius studiosè insectaretur, ait iugulare mortuos, nimirum iam explosos, & omnium sententia reprobatos. Aristoph. in ὄρνισι scripsit, τοὺς τεθνηκότας ἀποκτείνειν: id est, defunctos occidere. Fiet lepidior metaphora, si paulo longius detorqueatur. Vt si quis dicat eũ iugulare mortuos, qui librum impugnet, a nullo non dãnatum: aut disputet aduersus sententiam, omnium suffragiis iam olim reiectam: aut si quis vituperet rem, omnibus per se detestatam.

Mortuum vnguento perungis.

Νεκρὸν μυρίζεις, id est, Mortuum vnguento perungis. De sumptu superuacaneo, siue cùm serò quid adhibetur. Moris erat apud priscos, maximè Ægyptios, defunctorum cadauera ne putrescerent, vnguentis perungere. Qui mos & his temporibus apud principes, sicut alia pleraque gentilium, magno stultitiæ argumento, durat.

Ad consiliũ ne accesseris antè quam voceris.

Μὴ πρόσιθι εἰς βουλὴν πρὶν ἄν κληθῇς: id est, Ad consilium ne accesseris, prius quàm voceris. Hæc sententia, quæ nunc nomine Catonis celebratur, prouerbialis fuisse videtur, vel Plutarcho teste, cuius hæc verba sunt lib. συμποσιακῶν ι. ἀπόπως ἄρα, ἔφη, καὶ παροιμιώδης ὁ Μενέλαος γέγονε σύμβουλος ἀκλητός. id est: Ridiculus igitur, inquit, & prouerbio obnoxius Menelaus, siquidem consultor factus est non accersitus. Nisi quis mauult hæc ad illam referre parœmiam:

αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασιν.

quod aliàs referemus.

Aduersus solem ne loquitor.

Πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένος μὴ λαλεῖν, id est: Aduersus solem ne loquitor. hoc est, manifestis ne repugnes. Nam quod maximè constat, maximeque in confesso est, id sole clarius dicimus. Ergo contra solem loquitur, qui dicit:

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Lanam in officinam fullonis.

Qui præposterè rem gerunt, veluti si quis Theologo committat puerum in grammaticis rudimentis instituendum, lanam in officinam fullonis ferre dicitur. Fullonum enim ars, non rudem lanam, sed iam contextum pannum tractat. Galenus De differentia pulsuum lib. 2. εἰ δέ τις ἐθέλει τούτοις ἐπιβαλεῖν, γεγυμνάσθαι χρὴ περὶ τὰς κατηγορίας. τὸ γὰρ τοῦ Ἀρκεσιλάου καλῶς οὐδεὶς φέρει εἰς γναφεῖον ἔρια. τάξις γάρ τις ἐστὶν ἐν τοῖς ἔργοις, οὕτω καὶ μαθήμασι διδασκαλίας. id est: Quòd si quis exactè hæc velit assequi, prius exercitatum esse oportuit circa prædicamenta. Nã scitum est, quod dixit Arcesilaus, nemo defert lanam in officinam fullonis. Quemadmodum enim est ordo in operandis lanis, ita est & in disciplinis. Refert hunc inter Academicos Laertius: qui solitus sit non ferre eos, qui liberales disciplinas non suo tempore attingerent: vt si quis velit discere poeticen aut rhetoricen, ignarus grammatices.

Accepta candela.

Diphilus apud Athenæum lib. 15. in fabula cui titulus ἀγνοία: λαβόντες λύχνον λυχνοῦχον ἐζητοῦμεν. id est: Arrepta candela, candelabrum quærebamus. quum res improuidè geritur: oportuit enim candelabrum esse paratum, antequã candelam attingeres.

Nec aures habeo, nec tango.

Nec aures habere, nec tactum, prouerbio dicebatur, cui in manifestis ab omnibus reclamabatur. Hieronymus in præfatione declamationis, De matre & filia reconcilianda: (cur autem verear appellare declamationem, cùm ipse quodam in loco nominatim hoc argumentum exercitij causa confictum à se subsignificet?) Posteaquam, enim, inquit, arguendo crimina, factus sum criminosus, & iuxta tritum vulgi sermone prouerbium, iurgantibus & negantibus cunctis, nec aures me credo habere, nec tango. id est, taceam necesse est, & quod audio tangoque, quasi nesciam. Potest videri sumptum ex Aristophanis Thesmophoriazusis: μήτ' ἀκούω, μήτ' ὁρῶ id est: Neque audio, neque video.

Sincerum vas incrustare.

Eòdem fermè pertinet Horatiana metaphora, quæ in Sermonum lib. 1. legitur, Satyra 3.

At nos virtutes ipsas inuertimus, atque
Sincerum cupimus vas incrustare.

Hoc est, quæ per se recta sunt, ea nominibus alienis impositis deprauamus atque obtegimus. Quanquam potest & ad superiorem sententiam eleganter accommodari: hoc est, cùm rebus per se decentibus tectorium inducimus, quod tegat & obscuret natiuum decus, non augeat.

Iuxta fluuium puteum fodit.

Παρὰ ποταμὸν φρέαρ ὀρύττει: Ad flumen puteum fodit. De stultam & inanem sumente operam. Finitimum illi, In syluam importat ligna. Putei fodiuntur ob aquarum inopiã.

Per parietem loqui.

Διὰ τοίχου λαλεῖν: id est, Per parietem loqui. Dicitur quĩ ridiculè quid facit. Siue quòd obstante pariete neuter alterum audit, siue quòd ad eum modum colloquuntur amantes, vt testatur Ouidius de Pyramo & Thysbe.

Prius quàm assa sit farina.

Πρὶν ὀπτῆσαι ἀλφίτων: id est, Prius quàm coxeris farinam. subaudiendum, inspergis, aut simile quippiam. Eustathius in Odysseæ α refert vtrunque, tum illud proximum. Solitũ autẽ est, assis carnib. apud quosdã inspergere farinam.

Prius quàm mactaris, excorias.

Πρὶν δεῖραι, ἐκδέρεις: id est, Prius quàm mactaris, excorias. Dicendum, vbi quid præposterè fieri videtur. Videri potest ex Homero sumptum, apud quem sæpe excoriatur taurus, prius quàm occiditur: figura quam Grammatici ὕστερον πρότερον appellant. Finitimum illi quod alibi retulimus, Actum agere. Nam id etiam adagium M. Tullius putat ad consilij præposteri significationem pertinere. Sic enim scribit in dialogo De amicitia: Præposteris enim consiliis vtimur, & acta agimus: quod vetamur veteri prouerbio.

Prius antidotum quàm venenum.

Diuus Hieronymus aduersus Rufinum respondens: Quomodo eorum præfationes librorum, quos nescias, accuses? quæ quodam vaticinio futuræ calumniæ responderunt, implentes prouerbium, Prius antidotum, quàm venenum. subaudi, adhibes. Conueniet vti, quoties aliquis se purgat antequam accusetur. Antidotus enim aduersus venena datur. Hanc nemo sumit, nisi gustato veneno. Quanquam sunt qui se præmuniant antidotis, ne noceat si fors contingat sumere toxicum. Quemadmodum fecisse legimus Mithridatem.

Capra nondum peperit, hœdus autem ludit in tectis.

Αἲξ οὔπω τέτοκεν, ἔριφος δ' ἐπὶ δώμασι παίζει. id est:

Nondum enixa capra, at iam ludit in ædibus hœdus.

Qui postrema perfectaque iam aggrediuntur, præteritis iis quæ præcessisse oportuit: aut qui gloriantur, iam assecutos sese, cuius ne fundamenta quidem sunt iacta: aut qui rem agunt præposterè. Prius est enim peperisse, quàm vt hœdus ludat in tectis. Refertur à Zenodoto.

Vmbram suam metuere.

Τὴν αὑτοῦ σκιὰν φοβεῖσθαι: id est, Suam ipsius vmbram metuere

tuere, dicuntur, qui pueriliter trepidant, vbi nihil omnino fit periculi. Translatum vel ab his, qui fortè conspecta corporis sui vmbra, subitò expauescunt, vel à melancholicis quibusdam, qui (autore Aristotele) propter oculorum imbecillos spiritus, in aere proximo veluti suam quandam imaginem contemplantes, arbitrãtur sese suos videre manes. Socrates in Phędone Platonis: Tu vero tuã quemadmodum dici solet, metuens vmbram. id est, tibiipsi diffisus. Qu. ad Ciceronem de Cõsulatu petendo: Alter verò, quo, dij boni, splendore est? Primùm nobilitate eadem qua Catilina. Num maiore? Non: sed virtute. Quãobrem qui manium vmbram suam metuit, hunc negliges quidem. Quanquam is locus non vno modo erat deprauatus in codicibus. Plutarchus Symposiacorum problematum decade septima: καὶ τῆς σκιᾶς αἰσχυνόμενος [illegible] ... id est: Qui vmbræ nomen refugiat ac molestè ferat, is verè vmbram videbitur formidare. Agit autem de vmbris ita vocatis, qui non ipsi vocati à conuiuatore, sed vocatum sequentes adeunt conuiuium.

Furari littoris harenas.

Littoris harenas furari dicitur, qui rem ab omnib. neglectam & incustoditam tollit. Ouidius in Amorib.

> Ille potest vacuo furari littore harenas.
> Vxorem stulti quisquis amare potest.

Conuenit cum illo quod alibi retulimus ex Aristotele, ἐν θύραις τὴν ὑδρίαν: id est, In foribus aqualem. Aptius per negationem vsurpabitur prouerbium: vt, Quis littoris harenas furetur?

Canem excoriatam excoriare.

Κύνα δέρειν δεδαρμένην: id est, Canem excoriare excoriatam. Suidas ait, dici solere de iis, qui iterum ea patiuntur, quibus aliquando fuerunt afflicti. Aristophanes in Lysistrata (nam hanc quoque nomine huius inscriptam inuenio:)

> Τὸ τοῦ Φερεκράτους κύνα δέρειν δεδαρμένην. id est:
> Iuxta Pherecratem detrahere cutem cani,
> Detracta cui iam est.

Diogenianus ait, conuenire in eos, qui frustra sumunt operam. Sunt qui putent magis conuenire, cum quis affligit afflictum. Confine est illi, quod alibi diximus, ἀσκὸν δέρεις: id est, Vtrem excorias. Quod vsurpat Aristophanes in Nebulis.

Nudo vestimenta detrahere.

Ad hanc sententiam pertinet hoc quoque, quod ab eodem est vsurpatum poeta: Nudo vestiméta detrahere: pro eo quod est, ab eo sperare emolumentum, cui ne sit quidem quod auferri queat. Sic enim idem Libanus in Asinaria Plautina admonitus ab hero, vt ab ipso per fallaciam argentum abraderet, quo filio emeretur amica: Maximas, inquit, nugas agis: Nudo detrahere vestimenta me iubes. Adducit & D. Chrysostomus prouerbium vulgò iactatum, quo dicebant: Neq; à centum viris vnum nudũ spoliari posse. Apuleius Asinus libro primo scripsit, Nudum nec à decem palæstritis posse spoliari.

Nudo mandas excubias.

Γυμνῷ φυλακὴν ἐπιτάττεις: id est: Nudo custodiam mandas. Quoties negocij quippiam mandatur ei, cui deest præstandi facultas, ob eundéque prouinciæ propter inopiam neutiquam idoneus est. Neque enim nudus cõmodè potest excubias agere propter rigorem nocturni frigoris, neque ad pugnam est idoneus inermis. Refertur à Zenodoto. Quo longius deflectetur, hoc erit prouerbialius. Iniungis vt aliquid in hunc poetam scribam, verùm iuxta vetus prouerbium, γυμνῷ τὴν φυλακὴν ἐπιτάττεις. Neque enim est quo meum interim ocium alam. Hesychius nonnihil dissidet ab his, quæ à Suida Zenodotóque traduntur: licet is locus apud hunc deprauatus habeatur in æditione Aldina. Cæterùm coniicio sensum nunc esse, prouerbium dici solere, vbi quid mandatur his, quibus nihil opus est: propterea quòd vel iniussi cogantur id facere, nisi fallor, ob id quòd nudis nihil est quod egeat asseruatore.

Caput artis decere quod facias.

Quintilianus libro Institutionum oratoriarum II. videtur veluti vulgo celebratum adducere: Caput est artis decere quod facias. Ipsius verba subscribam: Vnum etiam his adiiciendum est, cùm præcipuè in actione spectetur decorum, sæpe aliud alios decere. Est enim latens quædã in hoc ratio, & inenarrabilis: & vt verè dictum est, caput esse artis, decere quod facias, ita nec sine arte esse, nec totum arte tradi potest. Hactenus Fabius. Id vsurpare licebit, non solùm, vbi quid fiet parum decorè: veluti si cantillet aut lusitet senex, si præeat & obiurget iuuenis, verumetiã cũ negabimus quibuslibet quiduis esse decorũ. Quod sæpenumerò videamus euenire, vt quod ab hoc dictum aut factum placet vniuersis, si idem tentet alius, etiamsi doctior peritiorque, nemo tamen ferat. Id cum quotidie videamus accidere, tamen cur accidat, ratio reddi non potest.

Gallos quid execas?

Γάλλους τί τέμνεις: id est, Gallos quid execas? Quid actum agis? Nam Galli Cybelis sacerdotes sua sponte sunt exectis testibus. Quid spolias nudum? Cur affligis afflictum? Cur senile corpus ieiunus attenuas? Quanquam id ad quamuis inanem operam significandam conueniet. Quemadmodum illa, Laterem lauas, Actum agis.

In aere piscari: Venari in mari.

Eiusdem generis sunt & illa, quæ Plautus vsurpat in Asinaria: In aere piscari, & in mari venari iaculo. Quadrabunt simpliciter in eos, qui frustra moliũtur τὰ ἀδύνατα: aut qui præposterè ibi quærunt aliquid, vbi ne sperari quidem possit. Vt si quis in magistratib. vitam tranquillam, in voluptatibus beatam, in opibus felicem quærat. Itaque Libanus seruus ab hero suo Demæneto iussus vt vxorem ipsius argento defraudaret, significans nulla ratione fieri posse, vt à muliere tenacissima quicquam auferretur. Iube, inquit, vna me opera piscari in aere, venari autem iaculo in medio mari.

Piscem natare doces.

Ἰχθὺν νήχεσθαι διδάσκεις: id est, Piscẽ natare doces. Perinde est ac si dicas, doctum doces. Confine illi quod alibi retulimus, δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις: id est, Delphinum natare doces. Quod idem ad hunc effertur modum, τὸν δελφῖνα νήχεσθαι συμβουλεύεις: id est, Delphini quemadmodum natare oporteat consulis. Autor Diogenianus.

Asinum tondes.

Eundem sensum habet, τὸν ὄνον κείρεις: id est, Asinum tondes. De his, qui rem absurdam atque inutilem aggrediuntur: propterea quòd asinum neque pectere possis propter villos, neque tondere cum lanam non habeat. Huius meminit Aristophanes in Ranis.

Lupi alas quæris.

Λύκου πτερὰ ζητεῖς: id est, Lupi alas quæris. De iis, qui quærunt ea, quæ nusquam sunt. Aut vbi quis verbo duntaxat territat, alioqui te nunquam facturus quod minatur. Neque enim fieri potest, vt lupus alatus inueniatur. Prouerbium recensetur à Suida.

Serenitati nubem inducit.

Non tam ouum ouo simile, quàm illud prouerbij faciẽ præ se fert, quod refertur à Plutarcho in commentario De dignoscendo adulatore ab amico, εὐδίᾳ γὰρ ἐπάγει νέφος: id est, Serenitati nubem inducit. De eo, qui inter pocula ludosque virulentum aliquid admiscet, quod offuscata hilaritate frontem corruget, superciliaque contrahat. Ad eundem modum Horatius li. 3. Ode 15. de anu deformi, quæ se puellarum choris admiscebat:

> Et stellis nebulam spargere candidis.

Ceruus canes trahit.

Inter adagia quibus ἀδύνατα, seu præposterum quippiã significamus, adnumerandum & illud quod est apud Theocritum in Thyrside:

> τὰς κύνας ὤλαφος ἕλκοι. id est:
> Canes ceruus trahit.

Præposterum enim est, vt ceruus venetur canes. Carmen Theocriti sic habet:

> Δάφνις ἔβα θάνατον, ἐς τὰς κύνας ὤλαφος ἕλκοι. id est:
> Postquã Daphnis obit, ceruus trahat ipse molossos.

Ad consimilem formam Vergilius in Pharmaceutria:

> Nunc & oues vltrò fugiat lupus.

Aquam igni miscere.

Inter prouerbia quibus ἀδύνατα significamus, referendum & illud, πῦρ ὕδατι μιγνύναι: id est, Ignem aquæ miscere. Plutarchus in libello cui titulum fecit, περὶ ψυχροῦ, adducit huius prouerbij testimonium, studens probare aquæ proprium esse frigiditatem, potius quàm aeris. Pugnat autem vtraque qualitate ignis cum aqua: quippe calidus & siccus cùm humida & frigida. Narrat eodē in loco, morem fuisse apud Persas, vt supplex in fluuium descenderet, ignem gestans, minitans ni consequeretur quæ petebat, se ignem missurum in aquam. Atque ad eum modum impetrabat quidem quæ rogabat, sed mulctabatur, quòd minatus esset se facturum, id quod esset contra rerum naturam. Nam aqua hostis est ignis, eúmque semper extinguit. Id supplicandi genus apud barbaros maximum habebatur, & in quo non esset fas recusare quod petebatur. M. Tul. Philippica 13. Prius vnda cum flamma redibit in gratiam. Rursus: Prius vndam flammámque, vt ait poeta nescio quis, prius denique omnia quàm aut cum Antoniis Respub. aut Antonij cum Repub. redeant in gratiam.

Faber cum sis.

Plutarchus in Præceptis ciuilibus, senarium hūc haud dubiè prouerbialem, ex Euripide citat:

Τέκτων γὰρ ὢν, οὐκ ἔπρασσες ξυλουργικά. id est:

Cùm sis faber, opera haud facis fabrilia.

Congruet in eum qui tentat ad quæ non est idoneus, vel ob imperitiam, vel ob naturam alienam: veluti si quis infans, & ad persuadendum ineptus, suscipiat legationem: aut indiligens dispenset rem domesticam: aut senex, siue inualidus militiam capessat: si venetur sacerdos, rhetoricetur Scotista. Iamdudum & illud Horatianum cessit in prouerbium, quod hinc imitatum videtur:

- Tractant fabrilia fabri.

Elephantum ex musca facis.

Ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖς: id est, Elephantū ex musca facis. id est, res exiguas verbis attollis atque amplificas. Lucianus in muscæ encomio: Πολλὰ δ' ἔτι ἔχων εἰπεῖν, καταπαύσω τὸν λόγον, μὴ καὶ δόξω κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖν. id est, Multa adhuc commemorare possem, sed finē dicendi faciam, ne videar & ipse iuxta tritum prouerbium, ex musca elephantum facere. Sumptum videri potest ex Homero, qui inter prælia deorum & heroum muscæ improbitatem describit, cum hac inuictum & acrem bellatorem conferens Menelaum, Iliad. ρ. Quin & diuus Augustinus libro contra Manichæos de duabus animabus, non dubitat muscam conferre ac præferre Soli, velut animal inanimi.

Ebur atramento candefacere.

Ebur atramento candefacere, est genuinæ formæ, cultū atq; ornatū externū inducere, quo decus illud natiuū obscuretur magis quàm illustretur. Proinde lena Plautina puellæ naturali forma præditæ, tamen cerussam ad oblinendas malas postulanti: Vna, inquit, opera ebur atramento candefacere postules. propterea quòd omne lenocinium rebus natura pulchris dehonestamētum adferat, non venustatem. Veluti si quis veritatem, qua nihil est pulchrius, rhetorum pigmentis conetur exornare. Porrò quemadmodum cerussa ad candorem conciliandum adhiberi consueuit, itidem purpurissa ad tingendas rubore malas. Simili forma dixit in Mostellaria: Noua pictura interpolare vis opus lepidissimum.

Exacta via viaticum quærere.

Seneca in libello De moribus: Quid enim stultius est, quàm, quod dici solet, via deficiente, viaticum quærere, aut augere? Quadrat in senes auaros. Laborat enim ea ætas plerunque hoc vitio, vt quo minus superest vitæ, hoc magis fit de victu sollicita. Contrà iuuentus, huius studij vel maximè negligens est. M. Tullius in Catone Maiore: Auaritia verò senilis quid sibi velit, non intelligo. Potest enim quicquam esse absurdius, quàm quo minus viæ restat, eo plus viatici quærere?

Qui se non habet, Samum habere postulat.

Ὃς αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει, Σάμον θέλει. id est:

Qui semetipsum non habet, Samum cupit.

In eos conuenit, qui impudenter quippiam postulant, aut qui minora curant, maiorum negligentes. Natum ex historia quapiam, cuius meminit Plutarchus in apophthegmatis Laconicis. Athenienses vrbe victori tradita postularunt, vt Samum duntaxat sibi relinqueret. Atque is respondit ad hunc modum: Cùm vestri non sitis, alios habere postulatis. Atque hinc ducta paræmia:

Ὃς αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει, Σάμον θέλει. id est:

Qui semet ipsum non habet, Samum petit.

Dion sophista in libello, περὶ τῆς ἀπιστίας, eleganter accommodat in alium sensum: ὃς αὑτῷ οὐκ ἔστι φίλος, πῶς ἄλλῳ φίλος; id est. Qui sibiipse non est amicus, quomodo alteri est amicus? Quadrabit & in eos, qui imperium affectant in alios, cùm ipsi sibi nequeant imperare.

Leonis exuuium super crocoton.

Λεοντῆ ἐπὶ κροκωτῷ: id est, Leonis exuuium super crocoton. Cùm duo quæpiam copulantur, quorum alterum cū altero nequaquam cōgruit. Sumptum à Baccho, qui hoc ornatu descendit ad inferos apud Aristophanem, vt veste muliebri delicatáque indutus esset, eique vesti leonis exuuium impositum gestaret: quo videlicet Hercules creditus, formidabilis videretur inferis. Hunc igitur ad eum modum adornatum, sic in Ranis ridet Hercules:

Ἀλλ' οὐχ οἷός τ' εἰμ' ἀποσοβῆσαι τὸν γέλων, id est,
Ὁρῶν λεοντῆν ἐπὶ κροκωτῷ κειμένην.

Risum profectò haud sum potis compescere,
Crocoton additum leontæ conspicans.

Appositè diceretur in Monachos quosdam, aut Scholasticos, qui foris insignia sui instituti portant, interius militarem imitantes cultum: aut qui vultu tetrico, moribus sunt effœminatis.

Cantherium in fossa.

Cantherium in fossa: rusticum prouerbium, sed tamen è re militari natum. Hoc licebit vti, quoties quis ad id negocij trahitur, in quo nequaquam valeat: aut vbi res vehementer erit impedita, periculosáque. Refertur à T. Liuio, decadis 3. libro 3. Narrat autem, cùm Fabius Capuam obsideret secundo bello Punico, Iubellium Tauream inter equites Campanos nobilissimum, è Romanorum exercitu quemuis ad singulare certamen euocasse, ausúmque prodire Claudium Asellium. Deinde vbi diutius vterque alterum libero campo elusisset, Campanus in cauam viam descendere iussit: alioqui equorum, non equitum fore certamen. Eò cùm Romanus, ie quàm verbis ferocior, extemplò descendisset, rursum elusit Taurea sermone, qui postea in rusticum versus est prouerbium: Minimè scis, inquiens, cantherium in fossa? Quanquam ex Liuiani verbis parum liquet adagij sensus, tamen coniecturis facilè deprehenditur. Pugnat autem cum illo, quod alibi dicemus: Τὸν ἵππον εἰς πεδίον. id est: Equum in planiciem. Etenim quemadmodum plurimum valet equus in planicie, ita minimè valet in fossa.

Iocandum vt seria agas.

Eodem libro refert sententiam Anacharsidis, qui taxarit eos qui seria agunt vt iocentur: quum iocus in hoc interdum admittendus sit, vt seriis rebus vacare liceat. Velut qui per omnem vitam magnis laboribus hoc agunt, vt fiant boni saltatores, aut egregij tibicines. Aristotelis verba sunt hæc: σπουδάζειν δὲ καὶ πονεῖν παιδιᾶς χάριν, ἠλίθιον φαίνεται καὶ λίαν παιδικόν. παίζειν δὲ ὅπως σπουδάζῃ, κατ' Ἀνάχαρσιν ὀρθῶς ἔχειν δοκεῖ. id est: Studere verò ac laborare ludendi gratia, stolidum videtur, atque admodū puerile: at ludere vt agas seria, iuxta Anacharsidis sententiam rectè videtur habere.

E natali emortualem facere.

In eadem fabula Ballio leno coactus reddere argentum, dicit: Certum est mihi hunc emortualem facere ex natali die. Emortualē dixit pro tristi ac funesto, natalem pro læto ac felici.

Ibyci equus.

Ἰβύκειος ἵππος. i. Ibyci equus, in iocum prouerbialem abisse videtur, de iis qui nolentes præter ætatem ac vires ad periculosum negotium adigerentur. Dicti originem refert Plato in Parmenide. Ibyco poetæ equus erat iam annosus

annosus athleta, multis certaminibus detritus. Is quum ad certamen currui iungeretur, extimuit, videlicet expertus eiusmodi ludorum aleam. Ridente populo, Ibycus surgens: Equus, inquit, domini similis est: nam & ipse iam senex ad amandum compellor. equo suo sese comparans, quòd ipse non minùs intépestiuus esset ad amores, quàm vetulus equus ad certamen. Nam admonet hoc quoque Suidas, Ibycum vulgò malè audiisse ob adulescentulorũ amorem. Hac imagine Parmenides queritur se senem adigi ad rerum difficillimarum explicationem. Huc allusisse videtur Horatius in Epistolis:

Non eadem est ætas, non mens.- &:
Solue senescentem maturè sanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.

Fortasse dum in hoc adagiorum pistrino versor, videbor alicui non multum dissimilis equo Ibyci. De Ibyci gruibus dictum est aliàs.

Post rem deuoratam ratio.

Quemadmodum de sera ope dicitur, Post bellum auxilia: ita de sera parsimonia dicitur, Post absumptam rem supputatio. Stasimus in Trinummo Plautina: Serò atque stultè, prius quod cautum oportuit, postquam comedit rem, post rationem putat. Loquitur seruus herili filio, supputati rationem accepti, quum tota summa iam esset nequiter absumpta [illegible]mirum hoc est numerare præteritas vndas, quum venientes oporteat censere.

Trabem baiulans.

Aristoteles lib. Rhetoricorum 3. disputans de quibusdã verbis quæ non habent gratiam, nisi pronunciatione gestúque adiuuentur: Alioqui, inquit, γίνεται ὁ τὴν δοκὸν φέρων: id est, fit ille trabem gestans. Id accidit in dictionibus, præsertim nominibus propriis ac pronominibus, & vocibus crebrò repetitis, quæ tacitam habent emphasin: vt Thersites contemnit Achillem: &, Tu me asinum vocas? Similiter & in asyndetis: vt, Veni, vidi, vici. Et si qua sunt similia, quæ sine cõmendatione actionis non habent eandem gratiam. Quod genus Terentianum illud. Exclusit, reuocat. redeam? Et mox: Egóne illam? quæ illum? quę me, quæ non. Sine modò. Rursus illud in Adelphis: Storax, nõ rediit hac nocte Æschinus à cœna? Storax enim vocantis vox est, & ob id clarius pronuncianda: reliqua secum loquitur. Nihil addubito quin assumptum sit ex fabula quapiam. Nam ὁ τὴν δοκὸν φέρων, finis est iambici trimetri. Qui trabe onustus est, nõ est idoneus ad gesticulationem, sed oneri sese accommodet oportet. Talis opinor persona risus gratia alicubi producta fuerat in comœdia. Interdum inducuntur σκευοφόροι, gestantes sarcinas. Cuiusmodi sunt quibus dicitur in Andria: Vos isthæc intrò auferte. Et in Hecyra, Sosia. Tales aut nihil dicunt, aut gestu non respondent pronunciationi. Vide, num Aristoteles sentiat de Atlantibus, qui trabibus ædificium sustinentibus supponi solent. Videntur enim laborare, quum nihil agant. Actio autem quasi vita est orationis. Vitæ indicium est motus. Tale quiddam in tragœdiis erat δορυφόρημα, tantùm adstabat, nihil agens. Et fortassis pro ὁ δοκὸν φέρων, scriptum erat, ὁ δορυφορῶν. Sed nihil pronuncio. Excutiant eruditi.

Caligare in sole.

Apud Quintilianum legitur, vt eleganter, ita & prouerbialiter, dictum, Caligare in sole: pro eo quod est, in re clarissima cæcutire: idque solet accidere vitiosis oculis qui nihil vident in luce quàm maximè perspicua: videlicet sensum debilem obruente vi splendoris. Idem euenit noctuis & lusciosis. Nam iis lumen pro tenebris est. Non inuenustè torquebitur in istos, qui velut obscurum causantur, quicquid eruditum fuerit: quibus tenebricosa est vel Ciceronis oratio. noctem enim in oculis circunferũt. Quemadmodum apud Senecam Portius dicebat, quendam spinas in pedibus habere: cùm se per spinas ingredi quereretur, videlicet ingenij vitium in argumentum cõferens: At pedes, inquit, tui spinas habent, non locus. Itidem isti noctem, qua se prædicant offendi in bonis autoribus, in oculis secum adferunt, non in libris reperiunt.

Teipsum non alens, canes alis.

Αὐτὸν οὐ τρέφων κύνας τρέφεις: id est, Cùm temetipsum non alas, canes alis. In eum dicebatur, qui cùm per inopiam sibi quæ sunt ad vitam necessaria, suppeditare nõ posset, conaretur aut equos, aut famulos habere domi. Appositè dicetur aduersus istos, quibus cùm ob rei familiaris angustiam vix suppetat quo vitam sustineant, tamen per ambitionem conantur fastu vestium, reliquóque strepitu potentes & opulentos imitari. Breuiter conueniet in omnes qui quæ ad voluptatem aut splendorem pertinent, curant, neglectis his quæ magis sunt necessaria. Porrò necessariis prima debetur cura, dignitati posterior: veluti si quis in eruditione comparanda laboret, vitæ securus de qua periclitetur.

Mari è fossa aquam.

Θαλάττῃ ἐκ χαράδρας ὕδωρ: id est, Mari è lacu aquam. subaudiendum, infundis. Simile illi, βῶλος ἀρούρᾳ: id est, Gleba aruum. Ouidius in Elegiis amatoriis:

In freta collectas alta, quid addis aquas?

Cognatum illi quod alibi recensuimus, In syluam vehere ligna: &, Oleum camino addere.

Mus non ingrediens antrum, cucurbitam ferebat.

Μῦς εἰς τρώγλην οὐ χωρῶν, κολοκύντην ἔφερε: id est, Mus non potẽns subire antrum, gestabat cucurbitam. In eum congruit, qui cùm ipse sibi consulere non possit, aliis conatur opitulari. Aut qui conatur maiora viribus suis. Videtur ab apologo natum, sed anili, ni fallor.

Solem adiuuare facibus.

Alioqui retulimus, ἥλιον δαδί[illegible]. Huic simillimum est, quod refert Gratianus ex Anacleto Papa, causa 6. q. 1. in eos qui hîc vsurpant sibi diuinum iudiciũ, quod nullus hominum poterit effugere. Nam incerta sunt hominum iudicia: neque secus sese habent ad iudicia Dei, quàm fax ad solem: Si omnia, inquit, in hoc seculo vindicata essent, locum diuina iudicia non haberent. Superuacuis laborat impendiis, qui solem certat facibus adiuuare, &c. Quanquam in libris vulgaribus librarij pro facibus, deprauarant fascibus.

Ad mensuram aquam bibunt, citra mensuram offam comedentes.

Μέτρῳ μὲν ὕδωρ πίνοντες, ἀμετρεὶ δὲ μάζαν ἔδοντες. id est, Ad mensuram bibentes aquam, citra mensuram offam edentes. Zenodotus scribit hunc versiculum oraculo proditũ in Sybaritas, in vulgi sermonem abiisse, qui ob immoderatum luxum à Crotoniatis subuersi sunt: quemadmodũ alibi retulimus. Vnde poterit accommodari, vel in eos qui ex summis deliciis, opibúsq; rediguntur ad extremã inopiam: vel in eos qui præposterè sunt sordidi, parcissimi in rebus minutissimis, in magnis negligentes: cuiusmodi plerosque videas mortales. Est autem versus heroicus: qui tamen in omnibus, quos adhuc viderim, codicibus deprauatè legitur. Restituetur autem hoc pacto:

Μέτρῳ ὕδωρ πίνοντες, ἀμετρεὶ μάζαν ἔδοντες.

Consimilis formæ est illud Theocriti in Bucoliastis:

Καὶ φεύγει φιλέοντα, καὶ οὐ φιλέοντα διώκει. id est:
Auersum insequitur, rursum auersatur amantem.

Aliorum medicus, ipse hulceribus scates.

Plutarchus in commentario, cui titulus, Quo pacto quis ab inimico iuuari possit, hunc senarium ex tragœdia quapiam allegat:

Ἄλλων ἰατρός, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων. id est,
Aliis medens, at ipsus hulceribus scatens.

In eos torquendus est, qui errata castigant incessúntque aliena, intercutibus vitiis ipsi madentes. Illud vulgò tritissimum: Medice, tibi ipsi medicus esto. Gregorius in Apologia de fuga sua: ἢ τὸ τῆς παροιμίας πόρρω φύγωμεν, ἄλλοις ἰατρεύειν ἐπιχειροῦντες, αὐτοὶ βρύοντες ἕλκεσι. id est: Aut prouerbium procul effugiamus, aliis mederi parantes, ipsi scatentes vlceribus. Non dissimilem sententiam refert M. Tullius Philippica duodecima. Etenim qui multorum custodem se profitetur, eum sapientes sui primùm capitis aiunt custodem esse oportere. Xenophon in conuiuio simile quiddam indicat vulgò iactatum in diuinatores: οἱ μάντεις λέγονται δήπου, ἄλλοις μὲν προαγορεύειν τὸ μέλλον, ἑαυτοῖς δὲ μὴ προορᾶν τὸ ἐπιόν, id est: Aiunt sanè diuinos

aliis quidem prædicere futura, sibi ipsis verò non prospicere quod instat.

Aliorum medicus.

Manet hoc dictum his quoq; seculis celebratissimum, quod refertur à Plutarcho in commentario De dignoscendo assentatore ab amico, è poeta quopiam.

Ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων. id est:

Aliis medetur, ipsus hulcerib. scatens.

Vtitur eo & in commentario, quem inscripsit aduersum Coloten. Conueniet in os, qui aliis sapiunt, non sibi: aliis oculati sunt & cauti, non sibi: alios consolari norunt, ipsi sua mala non ferunt æquo animo. In eundem sensum vsus est Christus apud Lucam. Iudæis enim admirantibus eius dicta factaque, ac dicentibus: οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἰωσήφ: id est: An non hic est filius Ioseph? respondit ad hunc modum: πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην, ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ καπερναούμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου. id est: Omninò dicetis mihi parabolam hanc, Medice, cura teipsum. Quæcunque audiuimus facta in Capernaum, facito & hic in patria tua.

Anus eriphus.

Γραῦς ἔριφος: id est, Anus hœdus. Apollodorus apud Zenodotum ait, anum quandam fuisse, quæ dicta sit Eripha, quòd in virginitate consenuisset: perinde quasi eadem & anus esset per ætatem, & puella, quòd adhuc innupta. Sūt qui tradant locustam agrestem, à nonnullis mantim appellatam, in Sicilia γραῦν ἔριφον appellari. Aiunt autem, quodcunque animal aspexisset, illi mali quippiam accidere. Proinde in mulierem veneficam & fascinatricem quadrare videtur. Quod genus apud Horatium Canidia.

Titius.

Titium saltare dicebantur, qui incompositè ac solutè gestiebant. Fuit enim huiusmodi saltationis genus, quod à Titio quodam malo oratore nomen inuenit. M. Tul. eo quod modò citauimus opere: Quos sextus Titius consequutus, homo loquax sane & satis acutus, sed tam solutus & mollis in gestu, vt saltatio quædam nasceretur, cui saltationi Titius nomen esset. Ita cauendum, ne quid agendo dicendóve facias, cuius imitatio rideatur. Citat hunc Ciceronis locum Quintil. lib. 11. cap. de pronunciatione. Similia his sunt, Saltare Cyclopem. Horatius:

-Saltaret vti Cyclopa rogabat.

& Saltare cordacem, more Sileni.

Anus saltat.

Γραῦς χορεύει: id est, Anus saltat. In eum conuenit, qui indecorè quippiam facit: velut, si senex ludat nucibus: aut theologus rhetoricis flosculis lasciuiat: aut princeps exemplo Neronis musicetur. Cófine est illi quod suprà retulimus: Camelus saltat. Horatius in anum intempestiuæ libidinis.

Te lanæ propè nobilem
Nec flos purpureus rosæ,
Tonsæ Luceriam, non citharæ decent,
Nec poti vetulam face tenus cadi.

Apud Plutarchum in vita Periclis legimus, Elpinicem quandam quum eum indecoris conuiciis palàm incesseret, nihil aliud responsi tulisse quàm versiculum illum ex Archilocho:

οὐκ ἂν μύροισι γραῦς ἐοῦσ' ἠλείφεο. id est:

Vnguento anus quum sis caueto inungier.

Quid autem sequutus Lapus vertit, Haud vnguenti, vetula quum sis, oblita es, non satis coniecto: nisi fortè pro ἠλείφεο, legit ἐλάνθανε aut ἐλάθεο.

Anus cothonissat.

Γρᾶες κωθωνιζόμεναι: id est, Anus cothonizantes. De vetulis indecorè lasciuientibus. κώθων enim temulentum significat: inde fictum verbum κωθωνίζειν. Athenæus lib. 11. variis autorib. cothonem esse ostendit poculi genus: vnde dicatur κωθωνίζεσθαι, pro inebriari, & κωθωνισμὸς ipsa temulentia. Et Hesychius admonet, Græcis hominem temulentum appellari cothonem: quemadmodum Latini lagenam vocant, aut vtrem. Horatius in Odis in anum vxorem pauperis Ibyci:

Te lanæ prope nobilem
Nec flos purpureus rosæ.
Tonsæ Luceriam, non citharæ decent,
Nec poti vetulam fæce tenus cadi.

De anu saltante dictum est suprà.

In toga saltantis personam inducere.

Saltantis personam in toga inducere, est quippiam facere neutiquam decorum: veluti si senex, aut theologus ineptiat: aut si quis seriis misceat ludicra. Martialis in præfatione secundi libri: Noli ergo si tibi videtur, rem facere ridiculam, & in toga saltantis inducere personam. Toga ciuium erat Romanorum, & honoris gratia sumebatur ab iis, qui iam excessissent è pueritia, deposita prætexta, ipso cultu virilem animum ac mores profitentibus: vnde & virilis toga dicebatur. Hinc illud Ciceronis in Philip. Sumpsisti virilem togam, quam statim muliebrem stolam reddidisti. Quin & pacis tempore gestabatur, quemadmodum sagum in bello. Vnde M. Tullius in Philippicis subinde iubet, depositis togis saga sumere. Et idem:

Cedant arma togæ.-

Item Lucanus de Pompeio:

Prætulit arma togæ, sed pacem armatus amauit.

Camelus saltat.

Vbi quis indecorè quippiam facere conatur, & inuita, sicut aiunt, Minerua, Camelum saltare dicebant. Veluti si quis naturà seuerus ac tetricus, affectet elegans ac festiuus videri, naturæ genioque suo vim faciens. Diuus Hieronimus prouerbij nomine citat, torquetque in Heluidium: Risimus, inquit, in te prouerbium, Camelum vidimus saltitantem. Taxat Hieronymus hominis ineptiam, qui cum à musis esset alienissimus, tamen disertus haberi vellet.

Claue findere ligna, & securi fores aperire.

Τῇ κλειδὶ τὰ ξύλα σχίζειν, τῇ δ' ἀξίνῃ τὴν θύραν ἀνοίγειν πειρᾷς: id est, Claui ligna findere, securi verò fores aperire conaris, cùm res præposterè geritur: veluti si quis liberos metu studeat emendare, seruos beneficiis sibi adiungere: aut si quis apud imperitos philosophicis rationib. agat, apud eruditos clamore & improbitate vincere conetur. Refertur à Plutarcho, libello cui titulus, περὶ τῆς ἀκοῆς.

Cani das paleas, asino ossa.

Κυνὶ δίδως ἄχυρα, ὄνῳ δὲ ὀστέα. id est, Cani das, paleas, asino verò ossa. Cùm res præposterè distribuuntur. Veluti si quis indocto munus mittat literarium, erudito flosculos, aut gladium balteúmve, militi librum, episcopo canes venatorios. Siquidē munera hoc ipso sunt ingrata, quòd apta non sunt. Interdum vertuntur in contumeliam.

Vulpes bouem agit.

Ἀλώπηξ τὸν βοῦν ἐλαύνει. Vulpes bouem ducit. Cum res absurdè geritur (nihil enim vulpi cum agricolatione:) veluti si quis poëta de rebus sacris concionetur: aut leno tractet rempublicam. Licebit & ad eum torquere, qui non ex animo, sed aliò spectans, fingit sese quippiam velle facere. Extat & hoc apud Suidam.

Dasypus carnes desiderat,

Δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖ: id est, Dasypus Carnes desiderat. Dicitur in eos, qui ea requirunt ab aliis, quæ ipsis affatim sunt domi. Est enim dasypus de genere leporum. Lepus autem, vt autor est Plinius lib. 8. cap. 55. animal est innocuum, esculentum & fœcundum, omnium prædæ nascens. Solus præter dasypodem superfœtat, aliud educans, aliud in vtero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoato gerens partu. Dictus est autem dasypus à pedibus hirsutis ac villosis.

Tute lepus es, & pulpamentum quæris.

Sunt qui existiment eum proximo idem esse, quod legitur in Eunuch. Terentiana: Tute lepus es, & pulpamentum quæris. Dictum est autem à milite glorioso in adolescentem Rhodium, qui scorto suo alludebat, ipse ea ætate, qua scorti vicibus fungi posset. Donatus allegoriam variis modis exponit, indicans prouerbium hoc in molles conuenire: propterea quòd lepus à posteriore parte, hoc est, à lūbis & clunibus pulpamētū de se præbeat, eaq; corporis parte lautissimus sit: vel quòd eū canes, amatorū instar, sequantur: vel quòd lepus à Physicis dicatur incerti sexus, modò mas, modò fœmina. Quæ commenta mihi frigidiora videntur: ac vt simplicius, ita verius esse puto, ad Græ-

ad Græcam parœmiam referre, ἀκαίρως κριοῦ ἐπιθυμεῖ. Flauius Vopiscus in Numeriano imperatore, scribit adagium Terentianum, Liuij esse Andronici vetustissimi Romanorum comici.

Sidera addere cœlo.

Addere cælo sidera, pro eo quod est, adiungere, quibus ipsis summa est copia, prouerbiali schemate dictum, vt illud sat signi fuerit, quod Ouidius secundo Elegiarum amatoriarum libro, duobus prouerbiis intertexuit:

> Quid folia arboribus, pleno quid sidera cœlo,
> In freta collectas alta quid addis aquas?

Culicem colant.

Pleraque sunt in Euangelicis literis à vulgò sumpta. Nec id indignum Christo, quin potiùs vel maximè congruebat, vt quemadmodum assumpto corpore, velut vnus quilibet è nobis esse voluit, ita sermonibus quàm maximè familiaribus vteretur: quo nostram humilitatem modis omnibus ad suam proueheret sublimitatem. Verùm ex iis non mihi visum fuit plura referre: partim quòd quidam poeticis nimium addicti studiis, parum venustum existimant, quicquid sacras literas redoluerit: partim quod ea viderem cuique satis exposita esse. Maximè verò, quòd verebar ne quis homo pius existimaret me diuinis literis iniuriam facere, si eas huic operi subinde miscuissem: in quo non modò gentilia pleraque, verumetiam quædam non admodum munda. Quæ nos & inuiti, & quàm potuimus tectissimè retulimus: nec ea quidem omnia. Cæterùm ex Euangelicis adagiis illud non possum prætermittere, quod in superstitiosos quosdam, & præposterè meticulosos dictum est præceptori nostro Iesu, qui vel ignorantes vel dissimulantes, quibus in rebus sita sit vera Christianáque pietas, in nugis sibi nunc placent, nunc trepidant, in maximis securi, pleni Iudaicarum superstitionum, vera charitate vacui. In hos Christus veræ pietatis doctor, Matth. 23. huiusmodi torquet prouerbium: οἱ διϋλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες. id est: Culicem liquant, camelum glutientes. Ab hoc non abhorret, quod alibi retulimus, ἀνδριάντα γαργαλίζειν: id est, Statuam colare gutture.

Smaragdus in luce obscurus.

Ἀρίγνωτος σμάραγδος, ἐν δὲ τῷ φωτὶ σκοτεινός: id est, Insignis smaragdus, in luce quidem obscurus. In eos iaci solitum, qui præposterè ibi semet occultarent, vbi maximè conueniebat ædere virtutis specimen. Plinius inter Smaragdorum varietates commemorat, qui dicti sint cæci, quòd colore sint obscuriore. Id vitij magis in Sole deprehenditur: quum ingens color ille suauiter virens, nec Sole mutetur, nec vmbra, nec lucernis, ac ne aquis quidem. Quemadmodum idem docet Plin. lib. 37. cap. 5.

Piscis eget sale.

Ἰχθὺς δεῖται ἁλός: id est, Piscis eget sale. De re absurda & incredibili. Nec enim verisimile est, pisces in mari agentes opus habere sale. Hoc videtur à populo reclamatum Androcli Pitensi, quum legem quandam reprehendens dixisset, δέονται οἱ νόμοι νόμου διορθώσοντος. id est: Egent leges lege correctrice. καὶ γὰρ ἰχθύες ἁλός: Nam & pisces sale. Leges enim in hoc datæ sunt, vt ad harum regulam corrigantur hominum actiones. Quòd si ipsæ leges indigent correctione, leges non sunt. Idque non minus absurdum sit, quàm si pisces marini dicantur egere sale. Refert Aristoteles in Rhetoricis.

In pace leones.

Aristophanes in Pluto:

> Οἴκοι μὲν λέοντες, ἐν μάχῃ δ᾽ ἀλώπεκες.
>
> Id est:

Quum leones sint domi, iidem in Marte sunt vulpeculæ. Aristophanis interpres ostendit prouerbium iactatum in Lacones, qui in Asia infeliciter rem gesserant:

> Οἴκοι λέοντες, ἐν Ἐφέσῳ δ᾽ ἀλώπεκες.
>
> Id est:
>
> Domi leones, in Epheso vulpeculæ.

Ad hoc nimirum allusit Comicus. Plutarchus in comparatione Syllæ & Lysandri refert hanc sententiam, tanquam vulgò iactatam in principes. Sic enim de Lysandri frugalitate prædicat:

> Ἀλλ᾽ οὐδ᾽ εἴ τις ἄλλος ἐκπεφεύγοι τὸ θρυλούμενον,
> Οἴκοι λέοντες, ἐν ὑπαίθρῳ δ᾽ ἀλώπεκες.
>
> Id est:
>
> Imò si quis alius effugerat illud quod vulgò circumfertur,
> Domi leones, sed foris vulpeculæ.

Olim fortasse sic emergebant potentes: pòst & domi & foris leones esse cœperunt, aut si quod animal leone violentius. Conueniet in eos, qui præposterè se gerunt: ibi feroces, vbi nihil erat opus: ibi fugaces, vbi res poscebat virum: aut qui in suos sæui, non itidem audent aduersus inimicos. quod Ciceroni obiicit Salustius, videlicet quòd contumeliosus in amicos, supplex inimicis. Aut in illos, qui simulata mansuetudine perueniunt ad tyrannidem.

Ollam exornas.

Χύτραν ποικίλλεις. De re absurda, qualis est vasi vsibus culinariis destinato picturæ lenocinium adhibere, & bracteis aureis inaurare iuglandium putamina.

Aquas infundere cineri.

Quid, quòd medicina mortuorum sera est? quid, quòd nemo aquas infundit in cineres? Quintilian. indicans serum remedium: siquidem ægroto mortuo, serò affert medici famulus linimentum, & ædibus in cinerem redactis, serò infunditur aqua.

Χαρωνῖται.

Olim Charonitarum cognomen apud Romanos populari ioco tributum est iis, qui ex defuncti commentariis tuebantur, quod perperam agebant: quo artificio quidam abutuntur hodie testamentis.

IVNII. Fronti ocream, tibiæ galeam applicat.

Vbi præposterè omnia fiunt, & quæ in postremum locum reseruari deberent, primore in parte velut acie collocantur, & è diuerso, prorsus quod dici solet ὕστερον πρότερον: vti licebit adagio illo Lucianico, in libello de errore in salutatione commisso: ὥσπερ οἱ ἐπὶ τῆς κνήμης τὸ κράνος, ἢ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τὰς κνημῖδας ἐπιθέμενοι. id est: Non aliter quàm si quis tibiæ cassidem, aut capiti ocream adaptet. & alibi: πρῶτον, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὸ ἐπελθὸν λεγέσθω, κἂν οὕτω τύχῃ, ἀεὶ τῷ μετώπῳ αἱ κνημῖδες, αἱ περὶ τὰς κνήμας δὲ αἱ κόρυς. id est: Quod primùm occurrit, prius dicatur, & si vsus ita ferat, fronti ocrea, tibiæ galea applicetur. innuens, vt quidque in dicendo obuium est, ita nulla habita ordinis ratione inserendum esse.

Herculis sacrificium.

Ἡρακλέους θυσίαι, Herculis sacrificium vocari annotat Hesychius, quum quis vbi minimè opus est, sacrificat, ἐπὶ τῶν ἐν ταῖς θυσίαις χρωμένων. Potest & aliò transferri: vt si quis munus offerat, cui minimè oportuerat. Frustra Hercules victimas offerat, qui ipse cœlestium numerum auxerit, vt apud Liuium Euander ait, inter indigetes deos relatus.

Accessorium operis loco.

Πάρεργον ἔργον ποιεῖσθαι, id est, Accessorium in opus commutare dicuntur, qui plus collocant operæ in negocio leui, quodque obiter in transcursu delibandum erat, quàm in primario præcipuóque instituto. Galenus initio lib. 1. De naturalibus facultatibus, εἰ δὲ τούτοις ἐκ περιττοῦ ἀντιλέγοιμι, μείζον ἄν μοι τὸ πάρεργον τοῦ ἔργου γένοιτο, quod Thomas Linacer commodè ita vertit: Ergo si ad hos refellendos digrediar, plus operæ in accessorio, quàm in proposito sumam. Plato in epistol. ἵνα μὴ τὰ πάρεργα ἔργα μοι ξυμβαίνῃ λεγόμενα. id est: Ne accessoria, vice operum nominari mihi contingat. Polybius histor. αἱ γὰρ πολλοὶ τὰ μὲν ἔργα τῶν ἡγουμένων οὐ πειρῶνται μιμεῖσθαι, τὰ δὲ πάρεργα ζηλοῦντες ἐκθεατρίζουσι τὴν ἑαυτῶν ἀκρισίαν. id est: Plerique homines facta magnatium imitari negligunt, at æmulando accessoria nihil ad rem facientia, suam ipsi produnt stultitiam. D. Clemens lib. 1. ex Agathone tragico duos senarios adducit:

> Ὅπως μὴ τὸ τοῦ τραγικοῦ πάθωμεν Ἀγάθωνος τὸ αὐτὸ καὶ αὐτοί,
> Τὸ μὲν πάρεργον, ἔργον ὡς ποιούμεθα.
> Τὸ δ᾽ ἔργον ὡς πάρεργον ἐκπονούμεθα. hoc est:
> Ne impingamus & nos in illud tragici Agathonis,

Operis loco ducentes accessorium,
Inque operæ satagentes vt accessorio.

Quos versus recitat & Athenæus li. 5. Greg. Nazianz. elegantissimè eo vsus est in funebri oratione in Basilium dicta, de Saule loquês: Βασιλείαν εὗρεν μεῖζον τοῦ ἔργου τὸ παρέργον εὑρών. id est: Saul paternos asinos inuestigans, regno potitur, accessorium ipso instituto negocio maius nactus. Idem in carmine:

Ἔργον πάρεργον ἐκδιδοὺς ἔργον λέγω.

Id est:

Extrarium negocium, haud opus vocem.

Non ociosum fuerit huc adscribere Pioris Græci monachi dictum: qui interrogatus cur obambulãdo cibum sumeret, respõdit: ὅτι οὐ βούλομαι τῷ βρώματι ὡς ἔργῳ χρῆσθαι, ἀλλ' ὡς παρέργῳ. id est: Quia nolo cibo vti tanquam opere, sed tanquam operis accessorio.

Priusquam pinsueris, farinam subigis.

Πρὶν ἢ πτίσαι, τὰ ἄλφιτα. subaudi πάσσεις: id est, Priusquã pinsueris, farinã subigis aut maceras. Dicitur in homines præposteros, qui peruerso ordine, quod postremò factum oportuit, primum omnium faciunt. Præposterè agit qui subigere tentat, priusquam triticum à glumis separetur & pinsatur. Eustathius in decimumsextum Odysseę, perperam legens, πρὶν ὄπτησαι, quod sonat, Priusquam assaueris occasionem labendi dedit lectionem eius secutis, minus venustam, minusque explicitam. Simile isti adducit Suidas, & ex eo proculdubio Eustathius mutuatus tale prouerbium: πρὶν ἢ τοὺς ἰχθῦς ἑλεῖν, σὺ τὴν ἅλμην κυκᾷς. id est: Ante captos pisces mare agitas, aut salem aquæ misces. Quod conuenit in præproperos homines, qui locuplete spe præcipiunt futuram adhuc victoriam.

In pace leones, in prælio cerui.

Vsurpatur prouerbij loco à Qu. Septimio in lib. de Corona militis: Noui (inquit) & pastores eorum in pace leones, in prælio ceruos: quibus verbis perstringit episcopos qui in persecutionis tempore, quo constantiæ fideique documentum populo præstari debuerat, primi fugam arripiant. Allusum videtur ad Aristophanis versiculum:

Οἴκοι μὲν λέοντες, ἐν μάχῃ δ' ἀλώπεκες.

Domi leones, at vulpes in prælio.

Dictum apparet in Lacedæmonios, qui infeliciter in Asia depugnauerant. vnde illud apud eundem in fabula quæ Pax inscribitur.

Οἴκοι λέοντες, ἐν Ἐφέσῳ δ' ἀλώπεκες.

Domi leones, apud Ephesum Lacones.

Sic Alciphron in epistolis Græcis: καὶ μάλιστα οἱ μιαροὶ Λακεδαιμόνιοι, ἵνα δοκῶσιν ἄνδρες εἶναι, οἱ ἐν Ἐφέσῳ ἀλώπεκες, id est: Ac imprimis scelerati Lacedæmonij, vt viri viderentur, qui apud Ephesum vulpes fuerant. Conforme huic est illud T. Liuij: In ocio tumultuosi, in bello segnes. Quadrat in eos, qui pacis tempore ferociunt, militiæ meticulosi ac ficulnei: aut in locupletes, qui priuatos homunculos & consilij inopes lacessere strenuè solent, si cum potentioribus res sit, & qui animosè contraeunt, illic manus continent, ac ne hiscere quidem audent: qualem fermè Thersiten depingit Homerus, qui iam tum suadente reditum Agamemnone, & ad naues remanentib. Græcis, acrem se ostendit & fortem prælatorem, ipse belli nusquam nobilis. Tales sunt qui Iliados vltimo ab Homero dicuntur:

Ἀρνῶν ἠδ' ἐρίφων ἐπιδήμιοι ἁρπακτῆρες.

Id est:

populares agnorum hœdorumque (innoxiorum animalium) raptores: qui versiculus & ipse in prouerbij vsum cesserit. Eiusmodi homines aptè suis coloribus depingit Synesius in epistola ad fratrem, in hæc verba; τοὺς αὐτοὺς ἂν ἴδοις ἐν μὲν εἰρήνῃ θρασεῖς, ἐν δὲ πολέμῳ δειλούς, τοῖς τε ἄλλοις ἅπασι χείρονας, ὥστε μοι δοκεῖ ταύτην τις δικαίως εἰδέναι χάριν τῷ πολέμῳ, ὅτι βάσανός ἐστι τῶν περὶ τὴν καρδίαν αἵματος ἀκριβής. Notat Ioannem quendam, ad solam de hostium aduentu famam perterritum, ac sub causarij morbi prætextu, fugam adornantem. ita autem sonant verba Græca: Eosdem videas in pace feroces, in bello formidolosos, hoc est, vtrobique ignauos, vt iure hæc bello gratia referenda videatur, quòd sanguinis, qui in corde existit, explorator, ac veluti Lydius quidam lapis sit.

Pistillum exornatum.

Demetrius Phalereus de frigiditate scriptorum differens, adagio hoc vtitur, vbi ait, idem esse frigiditatem, quod arrogantiam. nam vt homo arrogans quæ in se non agnoscit, sibi tamen venditat, tanquam adsint, ita qui humilib. reb. pondus orationis adiicit, similiter agit illi qui in re tenui superbit. καὶ ὁποῖόν τι τὸ ἐν τῇ παροιμίᾳ κοσμούμενον ὕπερον, τοιοῦτόν τι ἐστὶ καὶ τὸ ἐν τῇ λέξει μεγαλεῖον ἐξηρμένον ἐν μικροῖς πράγμασι. id est: Cuiusmodi est pistillum exornatum, quòd in prouerbio est, talis fuerit & tumor orationis in re exili. Dicitur de re præposterè aut ineptè compta, aut oratione inepta flosculis quibusdam parum appositè picturata. Quadrabit & in hominem gloriosum aut operosè vestitum, in quo nihil sit salis aut prudentiæ.

BRASSICANI Subula leonem excipere.

Prouerbio vtitur Seneca libro vndecimo Epistolarũ, in fine: cuius vsus est, si quando rem periculi plenam, leuibus admodum & infirmis præsidiis depellere volumus. Subula leonem excipit, qui frigidis rationibus fortissima argumenta conuellere nititur.

Sanæ corporis parti scalpellum adhibere.

Prouerbij vsus est, quoties aliquid præposterè fit, & eo loco præsidium adhibetur, vbi minimè opus fuerat. Ita Cicero pro Sestio: Non ea est medicina, cùm sanæ parti corporis scalpellum adhibetur.

Calcei Sycionij.

Τὰ ὑποδήματα σικυώνια, Calcei Sicyonij, quemadmodum & Stephanus meminit, prouerbio dicuntur de re pulchra quidem, sed quæ virum parum deceat. Cicero in 1. de Oratore, vbi de Socrate loquitur: Quin etiam cum ei scriptam orationem disertus orator Lysias attulisset, quam si ei videretur, edisceret, & ea pro se in iudicio vteretur, non inuitus legit, & commodè scriptam esse dixit. Sed, inquit, vt si mihi calceos Sicyonios attulisses, non vterer, quamuis essent habiles & apti ad pedem, quia non essent viriles: sic illam orationem disertam sibi & oratoriam videri, fortem & virilem non videri. Athenæus libro 4. meminit, saltatores in conuiuiis Sycioniis esse vsos. Nam σικυώνια, tantùm plerique Græci vocant eiusmodi effœminatum calceorum genus. Lucianus in Rhetore: ἢ ἐμβάς σικυώνια πίλοις τοῖς λευκοῖς ἐπιπρέπουσα. id est: Solea Sicyonia albis vinculis ornata. Lucretius in quarto de delicatiss. mollicie scribens:

Languent officia, atque ægrotat fama vacillans,
Vnguenta, & pulchra in pedibus Sicyonia rident.

Festus Pompeius citat hunc versiculum Lucilij:

Et pedibus læua Sicyonia demit honesta.

Prouerbio vsus est & Picus ad Hermolaum Barbarum li. 9. Epistolarum Ang. Politiani.

Testudo volat.

De re absurda aut impossibili dicitur. Claudianus li. 1. aduersus Eutropium (qui cùm eunuchus esset, tamen Romæ factus fuit consul) multas huiusmodi ἀδυνάτων species adfert:

Iam testudo volat, profert iam cornua vultur,
Prona petunt retrò fluuij vada, Gadib. ortum
Armenij dixêre diem, iam frugib. aptum
Æquor, & assuetum syluis Delphina videbo.

Ornamentum in luto, dignitas in indigno.

Vt minimè conuenit ornamentum aliquod in luto iacêre: ita parum dignitas homini insulso & indocto, qui honorem & titulum suum defendere non potest. Saluianus.

Pica Syrenem imitans.

Simile est illi, Sus Mineruam docet. de iniqua dicitur comparatione. & absurda imitatione. Stultè enim pica Syrenas imitatur, garrula potius & obstrepera quàm canora. Galenus.

Eburneis rastris solum vertere: Ligonibus aureis terram fodere.

Pro, re insigni & præclara abuti: vt si quis eruditione pollens, ea in rebus vanis, inutilibus & famosis abu-

tatur.

tatur. Prudent. in Symm.

Cognati. Τὸ ἐμὸν γ' ἐμοὶ λέγεις ὄναρ.

Sententia hæc Platonis, in 8. libro de Republica, ab aliis sumpta, immutatis quibusdã, ita pronũciata: τὸ σὸν ὄναρ σοι διηγοῦμαι. vim prouerbij habere liquidò intelligitur, & significat idem quod, Meum mihi somnium quasi exponis, quod ignotum mihi esse non potest: id est, idem de hac re, quod ego, sentis. Sed Cicero ipse totam rem quasi interpretatur, aperítque qui sit sensus illorum verborum, quum inquit in Epistola postrema sexti libri ad Atticum: Monebas de Quinto Cicerone filio, vt eum quidem neutiquam relinquerem: τὸ ἐμὸν ὄνειρον ἐμοί. eadem omnia quasi collocuti essemus, vidimus, non fuit faciendum aliter. Sophocles in Electra.

Pistillum ornatum.

Demetrius Phalereus in lib. de Elocutione: ἢ οἷον τὸ ἐν τῇ παροιμίᾳ κεκοσμημένον ὕπερον: Quale illud quod in prouerbio dicitur, Pistillum ornatum. Agit de iis, qui verbis paruam rem magnam faciunt. (Repete Iunij explicationem in idem prouerb.)

Annulus aureus in nare suilla.

Significantes quippiam non in loco factum dictúmve, dicunt quidam: Annulus aureus in nare suilla: pro quo alij, In lenticula vnguentum. Habetur Prouerb. cap. 11. Circulus aureus in naribus suis. (Id transferri commodè potest in improbum & facinorosum hominem, de virtute & honestate verba facientem, aut præcepta de moribus præscribentem: cùm id non deceat, nisi eum qui sit moratus & vitæ inculpatæ. Malum enim hominem etiam bene loquentem non esse audiendum, censet Plato. Vide Gellium lib. 18. cap. .

Saul inter Prophetas.

Vbi videmus aliquem indecenter alieno gregi admixtum, dicere solemus: En Saulem inter Prophetas, aut corchorum inter holera. Saulem autem fuisse in prophetarum numero, prouerbiis quoque Hebræorum testatum est, 1. Regum 10. Videntes autem omnes qui nouerant Saulem, quòd esset cum prophetis & prophetaret, dixerunt ad inuicem: Quænam res accidit filio Cis? Num & Saul inter Prophetas? Responditq; alius ad alterũ, dicẽs, Et Cis pater eius: propterea versum est in prouerbium. Dicitur etiã in eos (Erasmo nostro authore) qui repentè sunt mutati. Gregorius Nazianzenus in oratione electionis suæ in Asimorum Episcopum, de Saule: Sed & prophetabat, idque adeo præter spem, & tam inopinatè, vt miraculum illud abierit in prouerbium, Nũquid & Saul inter Prophetas? Quod & nunc quoque audiri & dici solet. Idem in Apologetico: Pro eo quòd dociles Dei esse debebant, & cunctis prophetantibus, sicut & Saul, iuxta veterem historiam & parœmiam inter prophetas habeatur.

Præfatio libro prolixior.

Sæpe enim in Libris non præstatur, quod exordia pollicentur. Omnium maximè celebre, & in omnium ore. Cui non absimile est hoc Ioannis Langi in præfatione ad D. Gregorij Theologi sententias: Sed plura nobis non licet iam dicere, ne prologus sit fabula prolixior. Basilius idem aliis verbis expressit lib. de Spiritu Sancto: Ad istum alioqui modum accessorium multo maius esset ipso principali. Lucianus itidem in Demosthenis encomio: At tu fortasse vereris, ne in te torqueatur illud prouerbiale dicterium de malè respondente proportione: nempe, ne tibi thylaco siue mantica maior sit accessoria sarcinula.

Manum peteris, & pedem porrigis.

Manum peteris, & pedem porrigis: adagio vtitur Hieronymus in Ruffinum. Eo vti possumus in hominem auersi ingenij & præposterum, qui aliud rogatus, aliud & quidem diuersum ostentat aut respondet. Conuenit cum illo celebri: ἀμας ἀπῄτουν, οἱ δ' ἀπηρνοῦντο σκάφας. id est: Falcem petenti, denegabant sarculum.

Coquus malè condiens.

Μάγειρος πονηρὸς ἀρτύων, id est, Coquus malè condiens, prouerbiali tropo dicitur homo eruditus, sed qui inscitè & perperam pronunciat, breues syllabas producens, longas extenuãs: quod vitium Gallicæ nationi ita proprium est, vt vix maximo studio & Demosthenico quodam labore, eluctari ac dediscere queant: olim etiam Cappadocum genti familiare. Philostratus in Pausania Cæsariensi sophista: ὡς Καππαδόκαις συνήθης ξυγκρούων μὲν τὰ σύμφωνα τῶν στοιχείων. συστέλλων δὲ τὰ μηκυνόμενα καὶ μηκύνων τὰ βραχέα, ὅθεν ἀπεκάλουν αὐτὸν οἱ πολλοὶ μάγειρον πολυτελῆ ὄψα πονηρῶς ἀρτύοντα. hoc est, Cappadocum more consonantes collidens, longáque breuians, & breuia producens, qua de causa vulgo nominabatur coquus, opipara fercula imperitè condiens. Dictum est & à Sophocle prouerbialiter illud:

Ἐγὼ μάγειρος ἀρτύσω σοφῶς.

Ego vt coquus peritè condiam.

Quo licebit vti, quum quid rectè curaturos nos aut turbas composituros significabimus. Huc adscribendum est & illud Theopompi apud Athæneum: πολλοὶ μὲν ἀρτυμάτων μέδιμνοι. id est: Multi medimni condituratum. Multiformis est condiendæ dictionis ratio, multiplex & diformis stylus, magisque varius quàm Proteus ille Ægyptius, qui nunc in aquam diffluebat, nunc igne flagrabat, nunc in arborem assurgebat, rursus reptabat vt draco, mox leoninam feritatem induebat, iterum ex maculoso pardo spumeus aper excandescebat.

Mandrabuli in morem.

Ἐπὶ τὰ Μανδραβούλου. Aliam ab Erasmo huius adagij occasionem insinuare mihi videtur libro de animalibus duodecimo Ælianus. nam quum apud diuersas nationes religio fuerit, certa quædam animantia occidere, quòd ea diis suis consecrauerint, veluti apud Delphos lupum, quòd is Apollini sacer haberetur: apud Syros pisces, quòd hi Astartæ deuoti essent: ita apud Samios ouem, quòd ea olim balatu sacrilegum, qui templi χρυσίον furto rapuerat, prodidisset. Itaque Mandrabulus quidam inconsultè Samiæ Iunoni ouem mactauit, sacrum illius numini animal: vnde in præposterè inconsultáque temeritate aliquid factitantes dictum videtur prouerbium. Nam Ephorus historicus aliter rem narrat. Mãdrabulum quempiam repertis in Samio agro aurifodinis, primùm aureum arietem Iunoni inter donaria posuisse, deinde argenteum, postea ex ære exiguum, tandem nihil dedisse.

Fulmenta lectum scandunt.

Citatur à Nonio prouerbium Varroni frequens, Fulmenta lectum scandunt. quanquam in impressis codicibus, vt vbique scatent portentosis mendis, singulari numero fulmentum vitiose scriptum legitur: veriorem lectionem è manuscripto vetustissimo exemplari integritati primus ego restitui. Videtur autem quadrare, quoties præposterè aliquid fit, aut vbi hero imperare seruus, & supra patronum cliens habere præsumit arroganter. Nihil autem in rerum natura magis est præposterum, quàm vbi fulcra sustentando lecto destinata, onus ipsa lecti esse volunt, & ab eo portari quodammodo. Est autem fulmentum idem quod fulcrum, aut pleniore voce fulcimentum. quod vel ex Plautino exemplo in Trinummo liquere potest, vbi vulgati codices fulcimenta præferunt: quum fœminino fulmentas veriore lectione emendatiores libri habeant hoc modo:

Fulmentas iubeant suppingi soccis.

Monitor capras age.

Ἐμὲ νουθετῶν, αὐτὸς αἶγας νέμε: id est, Qui me admones, ipse capras age. Quadrabit in consultorem ineptum, qui alteri dictare consilium parat, ipse supra stiuam non sapiens. Attigit istud Aristides in oratione περὶ παραφθέγματος, hoc est, De inepto responso: ὅπως ᾖ γνῷς οἷος ἂν ἐμὲ νουθετῇς, τὴν παροιμίαν σοι λέγειν αἰγολεῖν. id est: Vt intelligas cuiusmodi vir sis qui me admones, quum prouerbium iubeat te capras pascere.

Indoctus pater filium erudit.

Πατὴρ ἀνοήτως παῖδα νουθετεῖ.

Id est:

Mentis parùm compos pater gnatum instruit.

Senarius prouerbialis apud Clementem Alexandrinum in Protreptico: [Greek] id est: Isthic conueniet prouerbiale illud incinere, Gnatum erudit mentis parū sanus pater. Quadrabit in eum, qui doctiorem docere ve lit: aut vbi quempiam malo consultore vti insimulamus. Hinc non multum abludit illud Sophoclæum:

[Greek] id est:

Præsens virum imperitum consilio imbuit.

Vbi [Greek], vocauit indoctum hominem: quòd eruditio genuinæ sint animi opes.

Crocum in Ciliciam.

[Greek] id est, in Ciliciam crocum: prouerbiale est in eos, qui cumulate merces eò comportāt, vbi magna sit earum affluentia, aut qui diuitibus opima munera largiuntur. Citat Suidas: [Greek] id est: In Ægyptum deferre fruges, in Ciliciam crocum Cilicia croci fœtura abundat apud Corycum Ciliciæ vrbem & in Tmolo monte. vnde Virgilius in Battaris:

-Cilicio crocus æditus aruo. & in Georgicis:
-Nonne vides, croceos vt Tmolus odores
Mittit.-

Respondet adagio nostrati, In Noruegiam afferes comportat: quòd ea regio admodum nemorosa, lignis abundantissima sit.

Morsimi versus quis descripserit.

[Greek] id est:

Quis verba Morsimi velit describere?

Adagium, quo vtemur, quum quid putidius ineptiusque esse indicabimus, quàm vt edisci, aut etiam prælo excudi mereatur. Suidas annotat, dici [Greek] hoc est, de contemptis & rancidis, infamibúsque. Morsimus Atheniensis poeta fuit, Tragicus, admodū frigidus: cuius tragœdiam canere in deuotionis cuiusdam loco ponit Aristophanes, vt idem illi sit explodi, quod Morsimi versus ediscere.

A cauda ad os transferre.

[Greek], id est, A cauda ad os trāsferre, apud Plutarchum in 9. Symposiac. prouerbij vice positum est: pro, à calce ad initium transferre: vt quod postremum locum obtinere debuerat, ad primum mutato ordine transponatur. sic autem inquit: [Greek] id est: Quas frigidas nominamus mensas, à cauda ad os translatæ, primum pro postremo ordinem obtinent.

Papulas alienas obseruans, ipse hulceribus obsitus.

Prouerbij speciem sapit illud Senecæ ex libro De vita beata: Papulas obseruatis alienas, obsiti plurimis hulceribus. hoc tale est, vt si quis pulcherrimorum corporum næuos aut verrucas derideat, quem vera scabies depascitur. Quadrabit in eos, qui alienis in rebus oculatissimi sunt emissitiis oculis Lamiarum instar cuncta explorantes, domi suę talpis cæciores. Concordat cum illo ex Tragœdia.

[Greek]
Id est:
Aliis medetur, ipse plenus hulcerum.

Sunt autem papulæ, asperdines quædam cutis, quibus ea & rubet & leuiter roditur, authore Cornelio Celso, ex eorum genere quos [Greek] vocant Græci, & exanthemata.

Camelo transmisso, culex in cribro deprehensus hæsit.

Guilielmus Xylander in Plutarchi Alcibiadem: Certè plerunque, inquit, transmisso camelo, culex in cribro deprehensus hæsit. hoc est, maximis & perniciosis erroribus præteritis, leuicula quędam annotantes, officio se probè functos crediderunt. Alludit ad illud Anacharsidis Scythæ longè celebratissimum: Leges aranearum telis esse similes, in quibus infirmiora animalia hærerent, valentiora perrumperent: ita leges, humiles ac tenues constringunt, à potentoribus impunè violantur. Meminit Valerius, & Plutarchus in Solone. Idem & diuiti adscribitur Lucæ 18. vbi diuitem Camelo cōparat. Sic à Gallis exprimitur: Les petits sont subiects aux Loix, & les grands en font à leur guise. Huic cognata sunt hæc Matth. 23. Excolantes culicem, camelum autem glutientes, id est, parua peccata obseruantes, & magna despicientes, & Luc. 6. Matth. 7. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo proprio est, non animaduertis? Vide infrà Medice cura teipsum.

Musica in luctu importuna.

Celebre prouerbium est ex Ecclesiastici 22. cap. Musica in luctu importuna narratio est. Non dissimiliter Horatius in Arte poetica:

-Tristia mœstum
Vultum verba decent. & Persius:
-Cantas, ait, cùm fracta te in trabe pictum
Ex humero portes.-

Innuit autem, hilaritatem ridiculè accommodari tristibus. Nam, vt inquit Plautus in Cistel. immundas fortunas æquum est squalorem sequi. Vnde Ouid. 1. Tristium, ad librum, suum inquit:

Vade, sed incultus, qualem decet exulis esse,
Infelix habitum temporis huius habe.
Nec te purpureo velent vaccinia fucco:
Non est conueniens luctibus ille color.

Vide suprà, Ludere inter mœrentes. Euripidis quidem sententiam mirari sæpe soleo, qui non in conuiuiis, sed in luctu potius Musicam adhibēdam esse censet, quòd cōuiuia satis ipsa per se læta sint: in luctu autem quærendum sit aliquid, quo minuatur dolor. Ego verò si vsquam, inter pocula maximè, talibus blandimentis & relaxationibus animi locum esse duco.

Medice cura teipsum.

Haud dubiè olim prouerbiali specie dictum fuit, & adhuc hodie vsurpatur. Christus apud Lucam cap. 4. Omnino dicetis mihi parabolam hanc: Medice cura teipsum. Ioan. Riuius in lib. De officio pastorali: Caue ne quorum vitia reprehendis, ab iisdem Euangelicum illud audias: Medice cura teipsum. Sunt autem qui aliis consulere norunt, non sibi. Hinc Demosthenes oratione 1. contra Aristogit. [Greek] id est: Epilepsia laborantes prædicat se sanaturum, cū ipse omni improbitate & malitia laboret. Congruit huic & illud, quod refertur à Plutarcho in libello De dignoscendo assentatore ab amico, & contra Colotem: Aliorū medicus. de quo Erasmus noster. Hinc Galli: Bō est le medecin, qui se scait guerir. Non dissimile est illud, Matt. 7. c. & Luc. 6. Hypocrita eiice prius trabem ex oculo tuo, & tunc perspicies, vt eximas festucam ex oculo fratris tui. Vide suprà, Camelo transmisso, culex, &c.

Persuadebit album esse nigrum.

Hoc dicto non est aliud hodie vulgò tritius apud Gallos, qui sua lingua dicunt: Il me fera à croire que le blanc est noir. Tractum videtur ab Anaxogora Clazomenio, qui affirmabat, niuem non esse albam. Prouerbium in eos, qui ad insaniam vsque impudentes, aut quæ perspicuè vera sunt, negant, aut quæ perspicuè falsa, aiunt. Quid enim certius, quid apertius est, quàm niuem esse albam, & lunā frigidam ac gelidam? Quintianus.

Non vicit ingens candidas ignis niues.
Theocritus:
-Vt canis è montibus albæ Sæpe niues.-
Pamphilus.
Et redit ad nostros frigida luna polos.
Cimbriacus:
Seu quæ regna manent gelidæ prope Cornua lunæ.

Talis est Royetus [Greek], id est strabo, & aliter quā decet cernens: qui non veretur & confessa negare & manifestò falsa pro certis affirmare, denique quiduis dicere, ne victus in disputando videatur. Multa enim portenta pertinaciter, indoctè, & sine ratione, ne coarguatur ebrius, sæpe asseuerat. Proinde ludit operam, quisquis cū id genus hominibus disceptat, qui dicunt lucem tenebras, & tenebras lucem. vt ait vates ille diuinus. Michael Fabricius Bezę, pro Balduino: Facilius quidem persuaseris niuem

niuem esse atram, quàm meum esse tuum, vel tuum esse meum vbi nulla ne societas quidem est, aut communio.

Lux tenebræ.

Prouerbij vice & loco vsurpari cœptum est, in episcopos, quibus à Christo dictum est Matth. 5. Vos estis lux mundi. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videât vestra bona opera, glorificéntque patrem vestrum qui est in cœlis. Et Luc. . Videte ergo, ne lumen quod in vobis est, tenebræ sint. Matth. 6. Quòd si lumen quod in vobis est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? Paul. Rom. 2. Confidis teipsum ducem esse cæcorum, lumen in tenebris versantium, eruditorem insipientium, doctorem imperitorum, habentem formam cognitionis ac veritatis per legem. Doces alium, teipsum non doces: prædicas nô furandum, & furaris: dicis non adulterandum, & adulterium committis, &c. Ioan. 3. Lux venit in mundum: & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem. Paul. 2. Corinth. 6. Quæ communio lucis cum tenebris? aut quid conuenit templo Dei cum simulachris? Ad hæc omnia eleganter allusit

Idem Greg. eodem Sentent. lib. 1.

Ὑμῖν λέγω μάλιστα τοῖς τὸ βῆμα [illegible],
Ὀφθαλμοὶ [illegible] μὴ σκότους [illegible],
Μὴ [illegible] τῶν κακῶν [illegible].
Εἰ γὰρ τὸ φῶς [illegible] σκότος τόσον;

Id est:

Qui dignitatis obtinetis culmina,
Caliginosa vestra ne sint lumina,
Antistites ne censeamini mali.
Si lux tenebræ, quid tenebræ tandem erunt?

Ad eundem sensum vulgò detorquetur hoc Christi, quod etiam habetur eodem Matth. cap. 5. Sal infatuatus. Vos estis sal terræ, inquit Christus. Quòd si sal infatuatus fuerit, quo salietur? Ad nihil valet vltrà, nisi vt proiiciatur foràs, & conculcetur ab hominibus. Est enim, vt idem Gre. inquit, lib. 2.

Γνῶσις βροτοῖς μέγιστον ἐν βίῳ κλέος·
Κακὸν δ' αὖ [illegible] κακῶς [illegible].

Id est:

Est maximum vitæ decus scientia:
Si ritè non vtare, maximum malum.

Aristoph. principio νεφελῶν, non absimiliter dixit, noctem & lucem:

Ὦ Ζεῦ βασιλεῦ, τὸ χρῆμα τῶν νυκτῶν ὅσον
Ἀπέραντον, [illegible]

Id est:

Rex Iupiter, quàm immensa res est noctium,
Nunquámne pulsa nocte nascetur dies?

Vide suprà, Noctem siue tenebras inducere rebus.

Sine scopo iaculari.

A scopo ad quem sagittas dirigimus, manarunt prouerbiales locutiones: Attingere scopum, Aberrare à scopo, & similes: qui etiam per metaphoram pro fine illo accipitur, quo mentem & propositum nostrum dirigimus. Cicer. Attic. libro 15. Scopus enim hic est huic nostro, nihil præbere. Macrobius propositum vocat, quod Græci σκοπὸν nominant. Hinc Lucianus in Toxaride, sub finem: ἐπειδὴ [illegible] ἄσκοπα ἠκοντίσαμεν, αὖθις [illegible] ἑτέρους τῶν φίλων. id est: Quandoquidem in præsentiarum nullo proposito scopo sumus iaculati, deintegrò, delecto arbitro, alia amicorum paria referamus, & cæt. Quemadmodum enim sagittarij certam metam atq; scopum sibi proponunt, ad quem sagittas suas dirigant: sic & adolescentes certum vitæ genus deligere debêt, ad quod omnes suas actiones referant. Quod faciêdum etiam suadet Cic. 1. Offic. Æschylus Agamemnone: ἔκυρσας, ὥς τε τοξότης ἄκρος, σκοποῦ. Attigisti, vt sagittarius summus, scopû. Idem Lucianus in indoctum librorum emptorem: ἀπὸ σκοποῦ τοξεύειν. id est: Ad scopum iaculari. Vide suprà. Intendere in scopum.

Accepto damno ianuam claudere.

Vulgatum est prouerbium, quod solet dici in eos, qui pecoris sui diligentes non fuêre custodes: quibus per derisum imperatur, vt accepto damno, stabulum claudant, ac per hoc sciant sibi ereptam esse spê recuperandi quod amiserunt. Iuuenalis saty. 13.

Quandoquidem accepto claudêda est ianua damno.

Meretrix pudicam.

Subaudi, monet vel arguit. Speciem habet prouerbij: quale est, Sus Mineruam. Vsus eius esse poterit, vbicunq; improbi homines, bonos ex suo animo, suisque moribus metiuntur, aut immerentes vituperant. Athenagoras Atheniensis, philosophus Christianus, in apologia pro Christianis, ad imperatores Romanos Antonium & Cômodum eius filium: ἀλλ' εἰ [illegible] ἀκόλουθον [illegible] τῆς παροιμίας, ἡ πόρνη τὴν σώφρονα. id est: Cæterùm tales quum simus, non desunt qui hæc crimina nobis obiiciant, &, vt prouerbio dicitur, Meretrix pudicam.

Iungere gryphes equis.

Prouerbialis figura, de his quæ natura plurimum dissident. Gryphes enim animalia equis vehementer infesta sunt, ex quadrupedum & ferarum volucri genere, aliisq; & facie aquilis similes. His cum Arimaspis, vno oculo in fronte insignibus, circa Metella assiduè bellum est. Plin. lib. 7. cap. 2. At idem lib. 10. cap. 49. Pegasos equino capite volucres, & gryphas auritos aduncitate rostri, fabulosos reor, illos in Scythia, hos in Æthiopia.

Iungentur (inquit poetarum princeps in pharmaceutria) iam gryphes equis, æuóque sequenti
Cum canibus timidi venient ad pocula damæ.

Ἐναντία sunt ἀδύνατα: quibus vtimur, quoties dissimilia & dissidentia penitùs coniunguntur. Accessu temporis, inquit Virgilius, non solùm pulchræ deformibus nubent, sed etiam contrariæ naturæ animalia iungentur. Quid damis, timidis animalculis, cum molossis & vertagis? Eâdem figura duo illa animalia coniûgit. His figuris similes sunt hæ: Corio pantheræ magis varius, magisque maculosus: &, Non magis assimile est, quàm Indo Scytha: &, Serpentes auibus, agnos tigribus geminare.

Deploratis vulneribus manus admouere.

Iosephus Scaliger in coniectaneis suis in lib. 6. Varronis De lingua Latina. Extabunt quidam, qui quòd tam deploratis vulneribus manus admoueant, mirabuntur. Morbus enim deploratus, & ægroti deplorati dicuntur, quibus nullo remedio potest succurri. Sic rempublicam dicimus deploratam, iam euersam, vel de qua nihil melioris spei superest.

Ante victoriam encomium canis.

Plato in Lyside, vel de amicitia: O ridicule Hippothales, antequam viceris, encomium in te ipsum componis, cantásque. In Theæteto: Videmur mihi ignaui galli instar, antequam vicerimus, ad cantandum statim prosilientes à disputatione.

Excolantes culicem, camelum glutiunt.

Matt. 23. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia decimatis mentham & anethum, & cyminum, & reliquistis quę grauiora sunt legis, iudicium & misericordiam & fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci excolantes culicem, camelum autê glutientes. Quadrabit in superstitiosos, qui simulantes nescire se in quo vera sit pietas, cerimoniis duntaxat inhærent. Quæ voramus, minus degustamus: quæ verò liquantur & excolantur, planè palato sapida sunt. Culex parua bestiola, decimas menthæ: camelus præcepta, fidem, &c. notat.

Clypeum post vulnera sumere.

Nec hoc quidem relatum ab adagiorum scriptoribus, absque controuersia παροιμιῶδες offendi. Dicitur autem de intempestiuo auxilio, & præsidio. Ouid. de trist. lib. 1. 3.

Et quanquam serò clypeum post vulnera sumo:
At tamen hanc odiis exonerate fugam.

Conuenit huic Diogenianum illud, Post bellum, machinas. Quo longius trahetur, eo erit venustior eius vsus. Ad externa: Hic homo incipit esse parcior frugaliórque, iam consumptis opibus: clypeum post vulnera, vt aiunt. Ad corpus: Assidua κραιπάλῃ effœtum & eneruatum corpus iam continentiam meditatur: clypeum nempe post vulnera. Ad animum: Hic filium suum peruersa animi natura & improborum societate perditum, ad probam frugem videtur recepturus: vereor ne post vulnera, quod aiunt, clypeum sumat.

Cœlum in tartara soluere.

Quemadmodum prouerbio dicimus, Cœlum terræ miscere, & mare cœlo, quod vtrunque apud Iuuenalem sat. antè peritur. ita quoque Virgilius, Tellurem vndis miscere, cœlumve in tartara soluere, vsurpat. Huiusmodi enim propemodum idem significant, nempe omnia perturbare, rerumque vniuersi naturam euertere & confundere. Æneid 12.

Quo res cumque cadent, nec me vis vlla volentem
Auertet: non si tellurem effundat in vndas
Diluuio miscens, cœlumque in tartara soluat.

Albati ad exequias, pullati ad nuptias procedunt.

Stanislaus Hosius pótifex ecclesiæ Varmiensis in Prussia, vir egregius, singularisque Christianæ religionis defensor, in explicatione synodi Petricouiensis, vbi agit de ceremoniis à tépore sumptis, citat ex Synodio Aruernorum episcopo, elegans adagium his verbis: Procedunt albati ad exequias, pullati, ad nuptias, testaturque conuenire iis, qui præpostero iudicio hilarem sumunt diem, gaudioque ac lætitia exultant, quando luctus & mœroris signa erant exhibenda: contraque lugentibus ac mœrentibus, vbi lætari ac gaudere oportebat. Pullata enim vestis decet exequias: at nitidos & albatos congruit nuptias accedere.

Alcinoo poma dare.

Merè prouerbiale est illud Martialis, poetæ facetissimi pariter & lepidissimi, quod σύγχρονος eius iniquè studiis sodalis [illegible] satyr. . Alcinoo poma dare. Quando tenuis rei vel facultatum homo, magis opibus abundanti, eiusque quod datur largissimè diuiti, munus aliquod [illegible] offert dedicatque: vel cùm tenuioris eruditionis vir, summo excellétique ingenio viro, summaque doctrina nobili, ingenij aliquod leuidensæ, vt ait Cicero, munusculum nuncupat: quod nec sic fastidiri conuenit, contrà quàm faciunt superciliosi quidam Thrasones, magna insolentia & stultitia dementi reiicientes: siquid eiusmodi aliquando contigerit, lædi inclytam maiestatem suam arbitrantes, si cogantur huc descendere, vt humilia accipiant, vel legant. Martial. lib. 7. ad Castricium, modo quo exposuimus vtitur: cuius hæc sunt verba:

Muneribus cupiat si quis contendere tecum,
Audeat hic etiam, Castrice, carminibus.
Nos tenues in vtroque sumus, vincique parati:
Inde sopor nobis, & placet alta quies.
Tam mala cur igitur dederim tibi carmina, quæris?
Alcinoo nullum poma dedisse putas?

Iuuenalis satyr. . taxans Trebum amicum, qui se parasitum Virroni cuipiam opulento exhibebat, omni contumeliarum genere quotidianisque probris à diuite illo vexatus, ad prouerbium superius alludit carminibus, quæ subiiciam: etsi poma Alcinoi, de sapore & gustu suauibus & delicatissimis, specie pro genere vtendo, licebit dicere etiam prouerbiali colore:

Virro sibi & reliquis Virronibus illa iubebit.
Poma dari, quarum solo pascaris odore,
Qualia perpetuus Phæacum autumnus habebat.

Alcinoi pometum (sic enim Tertullianus loquitur) graphicè describit Homerus Odyss. x.

ACCESSIO PVSILLA AVT NIMIA.

Crœsi pecuniæ teruncium addere.

M. Tullius lib. de finib. 4. Itaque in quibus propter earum exiguitatem obseruatio consequitur, sæpe accidit, vt nihil interesse nostra fateamur, sint illa nec ne sint: vt in sole, quod à te dicebatur, lucernam adhibere, nihil interest, ad teruncium addere Crœsi pecuniæ. Teruncij nummi, à tribus vnciis dicti, vilitas prouerbio locum fecit. Crœsus Lydorum rex inter prodigiosè diuites celebratur.

Holerum appositiones.

Αἱ τῶν λαχάνων [illegible] id est. Holerum additamenta. De re nullius momenti. Sumptum videtur vel ab holeribus appositis in mensa, vili nimirum cibo: vel auctariis holerum, quæ nonnunquam emptores sordidi ac tenues requirunt, Autor Diogenianus.

Gleba aruum.

Βῶλος ἀρούρᾳ: id est, Gleba aruum. vbi quis exigua maximis apponit, credens sese nonnihil iuuare. Proinde legendum suspicor, βῶλος ἀρούρᾳ, aut ἀρούρᾳ: vt subaudias, [illegible], aut [illegible], aut eiusmoni quippiam. Nihil enim adfert momenti, si gleba aruo adiungatur: quod perinde sit, ac si quis aquam è lacu haustam infundat mari.

Gutta vini.

Σταλαγμὸς οἴνου μυρίοις χοεῦσιν ὕδατος οὐ μίγνυται: i. Gutta vini non miscetur aqua sępius infusa. Cùm paululo boni nimia mali vis admiscetur. Diluitur enim & euanescit si pauxillum vini plurima corrumpas aqua.

Ne maior thylaco accessio.

Lucianus in Encomio Demosthenis: σὺ δ' ἴσως [illegible] τῆς παροιμίας [illegible] τὸ [illegible], μή σοι μεῖζον [illegible] τὸ ἐπισαγμα τοῦ θυλάκου. id est: At tu fortasse vereris, ne in te torqueatur illud prouerbiale dicterium, de malè respondente proportione: nempe, ne tibi thylaco maior sit accessoria sarcinula. Thylacus enim culeus est siue mantica, parata gestandis oneribus. Neque me clàm est in vulgatis exemplaribus esse τὸ [illegible]: non, τὸ ἐπισαγμα. Verùm nisi scripturam mutaris, nulla sententia potest elici. Est autem ἐπισαγμα à σάττω, velut oneris adfertura. Translatum autem a mulionibus, qui præter legitimum onus, vascula quædam superimponunt. Ergo cùm digressio longior est quàm ipsa res, vti licebit hoc prouerbio. Basilius idem aliis verbis expressit libro De spiritu sancto: [illegible] id est: Ad istum aliqui modum accessorium multo maius esset ipso principali.

AD REM PERTINENTIA.

Nunc in regionem veni.

Νῦν εἰς χώραν ἦλθες: id est, Nunc in regionem veni. Ab iis dictitari solitum, qui tandem sua sponte illuc quò oportuit, perueniunt, cùm diu non quiuerunt. Fit enim plerunque, vt res diu quæsita non occurrat, tandem velut vltrò veniat in mentem. Quidam sic efferunt, νῦν εἰς χώραν ἦλθες: id est, Nunc in regionem venisti. vbi quis eò venit, quò se venturum negarat.

Ipsum ostij limen tetigisti.

Αὐτὸν ἐψαύσας τὸ βατῆρα τῆς θύρας.

Id est:

Ipsum attigisti limen ostij pede.

Dici solitum, quoties ad rem ipsam peruenitur. Aristophanes in Ranis:

Ἀλλ' ἴσθ' ἐπ' αὐτὰς τὰς θύρας ἀφιγμένος.

Id est:

Sed noueris venisse te ipsas ad fores.

Rem acu tetigisti.

Est apud Plautum in Rudente, Rem acu tetigisti: pro eo quod est, rē ipsam diuinasti, nihil aberrans. Metaphora sumpta videri potest à lusu quopiam, in quo diuinator, id quod alius notasset, summa acu tangebat: aut lineam, aut calculum, aut aliud quiddam simile. Igitur acu tangere, perinde est quasi dicas, ipsissimum punctum attingere. Nam minutissima puncta denotantur acu.

Ædibus in nostris quæ praua, aut recta geruntur.

Aulus Gellius scribit hūc Homericū versiculū, qui est Odysseæ δ. prouerbij vice Diogeni semper in ore fuisse.

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται

Id est:

Ædibus in nostris quę praua, aut recta gerantur.

Quod alij tribuunt Socrati: Diocles adscribit Diogeni, vt refert Laertius. Socrates autem hoc dicto dehortatus à studio rerum naturalium ac supernaturalium, item à disciplinis mathematicis, reuocabat ad curam moralis philosophiæ, quòd hæc tractat ea quæ propriè ad nos pertinent.

rent. Plutarchus in commentario De seruanda bona valetudine, prouerbij vice vsurpauit: εἰ μᾶλλον αὐτῷ εἶναι προσήκειν γεωμετρίας ἢ διαλεκτικῆς ἢ μουσικῆς ὀρέγεσθαι μαθήματος, ἢ ζητεῖν ἢ μανθάνειν βουλόμενος,

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.

Id est:

Si magis officij sui putat esse, vt in geometriæ, dialecticæ, musicæque studio versari videatur, quàm vt inquirat, cupiátque cognoscere,

Ædibus in propriis, quæ praua aut recta gerantur.

Quo versu monemur, vt ea potissimùm, quæ ad nosipsos pertinent, curemus, externa atque aliena ne inquiramus. Quo vitio festiuiter Martialis Ollum quendam notat, qui malorum alienorum erat obseruator curiosissimus, & taxator acerrimus: cum ipse vxorem haberet adulteram, filiam viro maturam, deberétque etiamnum pro togula. Diogenes Cynicus, cui carmen hoc, vt modò dixi, semper in ore consueuit esse, grammaticos nimis ridiculè facere aiebat, qui tanto studio Vlyssis mala inquirerent, sua ignorarent. Huc referri potest & illud apud Homerum penè solenne: habetur enim ζ. Iliad. Odyss. α. φ. & φ.

Ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σ' αὐτῆς ἔργα κόμιζε.

Id est:

Quin in tecta abiens, tua propria munia cura.

Plutarchus πολυπραγμοσύνην definit φιλομάθειαν ἀλλοτρίων κακῶν: id est, Curiositatem, studium aliena mala cognoscendi. Atque id hominum genus lamiis similes ait, quæ domi oculos reconditos habent, foràs egressuræ reponunt; atque ita fit, vt domi cæcutiant, foris sint oculatissimæ. In huiusmodi præposterè oculatos eleganter torseris illud Sophoclis de senibus dictum:

Πόρρωθε λεύσσων, ἐγγύθεν δ' ὢν τυφλός.

Id est:

Procul videns, sed cominus videns nihil.

Nam id senibus accidit, vt propius admota non cernant, longius semota videant: atque huius rei causam reddit Plutarchus Conuiuialium quæstionum prima decade.

Ipsi curandum.

Αὐτοῖ μελήσει, ἀλλ' ὅτι τὸ οἶκον: id est, Ipsi curandum est, sed in domum. Zenodotus ait huius adagij mentionem fieri apud Aristophanem in Agricolis, præterea apud Platonem grammaticum. Natum autem ab ædibus quibusdam maximis, quæ locabantur conducere volẽtibus. Vnde conuenire videtur (si quidem coniecturas sequi fas est, vbi nihil adferunt quòd sequaris Græci scriptores) in eos, qui rebus alienis liberius vtuntur: vt solent qui in conducto habitant.

Omissis nugis rem experiamur.

Qui conuitiis omissis iubebit ipsa re periculum fieri, vter vincat, aut vincatur, non intempestiuiter accommodauerit illud ex eodem libro:

Βέλτερον αὖτ' εἴη ξυνιέναι αὐτίκα, ὄφρα τάχιστα
Εἴδομεν ὁππότερος κεν ὀλύμπιος εὖχος ὀρέξῃ.

Id est:

Sed præstet pugnam committere cominus, vt mox
Vtri Iuppiter esse velit laudémque, decúsq;
Perspicuum fiat. —

Pedem conferre.

Pedem conferre, à militia sumptum. Vsurpatur, vbi propius acceditur ad rem. Cicero in actione pro Plancio: Non possum magis conferre pedem, vt aiunt, aut propius accedere. Huius obiter & alibi meminimus ex Quintiliano. Sumptum videtur ex Homero: apud quem illud frequens est, ἐγγὺς ἰόντες. i. Propè veniẽtes. hoc est, cominus congressi. Idem non minus iucunda figura extulit Vegetius De re militari libr. 3. c. 14. Prima, autem & secunda acies, quum ad spathas & pila, vt dicitur, ventũ fuerit, totum sustinet bellum. Spathas autem vocabãt gladios longiores: quemadmodum pila, hastas breuiores: nimirum quinque semis pedum, quæ deinde spicula sunt dicta. Autor Modestinus. Huiusmodi pugnæ genus describit Q. Curtius libro tertio. Ergo cominus coacti conferere, gladios impigrè stringunt, tum verò multum sanguinis fusum est. duæ quippe acies ita cohærebant, vt armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerẽt: non timido, non ignauo cessare tũ licuit: collato pede quasi singuli inter se dimicarent, in eodem vestigio stabant, donec vincendi locum sibi facerent. Et Maro:

-Hæret pede pes, densúsque viro vir.

Ab vnguibus incipere.

Ἐκ τῶν ὀνύχων ἄρχεσθαι dicũtur, qui à leuissimis, minimeq; ad rem pertinentibus ordiuntur. Ita Basilius in epistola quadam: καταγέλαστον δέ, ἐκ τῶν ὀνύχων ἄρχεσθαι, καὶ μὴ αὐταῖς αὐτῶν κεφαλαῖς διαλέγεσθαι. id est Ridiculum est, ex vnguibus initium sumere, ac non potius cùm ipsis illorum capitibus colloqui. Caput rei dicitur, quod est illius præcipuum. Vsus erit, quoties admonebimus, vt omissis parergis, ac friuolis, agatur de causa. Aut si quis velit emendare reipub. statum, ordiatur à principibus potius quàm ab humilib. qui non multum adferunt momenti, vel ad perniciem ciuitatis, vel ad salutem.

Rectam instare viam.

Pro, rem ipsam deprehendere. Plaut. Rectam viam instas, ea res est. Idem nunc ego pol demum in rectam redij semitam.

Ventorum stationes.

Ἀνέμων στάσεις γινώσκουσι οἱ ἐγχώριοι: Ventorum stationes norunt indigenæ. De rebus multo, vsu obseruatis: aut cùm innuemus cuique sua omnia, vt artem, patriam, domestica, amicos, esse notissima. Suid. sunt plerisque regionibus sui quidam venti: quorum naturam incolæ optimè & norunt, & reipsa sentiunt.

Quod sal carni.

IVNII.

Quum significare volumus proprium aliquid esse & peculiare alicui rei, prouerbij vsus erit: veluti si dicamus, veritatem proprium esse condimentum historiæ, non aliter quàm sal carni sit, aut poetices delectationem. Vsus est Philon Iudæus libro De mundi opificio, de piscibus loquens, quibus ad conseruationem corporis aspersa sit vitalis facultas: καθάπερ φασὶ τοὺς ἅλας τοῖς κρέασιν, ἵνα μὴ ῥᾳδίως διαφθείρηται. id est: Quemadmodum sal, vti dicitur, carni, ne facilè computrescat. Ita Varro libro Rei rusticæ 2. Suibus animam datam pro sale ait, qui seruaret carnem. At sal fatuus, de insipido homine dicitur: quomodo Hecebolius sophista legitur se humi strauisse ante templi vestibulum, exclamasséque: πατήσατέ με τὸ ἅλας τὸ ἀναίσθητον. id est: Proculcate me salem insensilem. quod refert Nicephorus Callistus.

Lapis ad funiculum.

Λίθος πρὸ σπάρτον ἀπευθύνεται, id est, Lapis ad funiculum aptatur: prouerbium accommodatur, quum quid ritè fit & ex vsu. nec enim rubrica ad lapidis positum adaptatur, sed pro rubricæ seu funiculi ductu, coria in ædificiis seu lapidum ordines appositè locantur. Vtitur eo Gregorius Palama: καὶ λίθος πρὸς σπάρτον ἀπευθύνεται, οὐ σπάρτον πρὸς λίθον συνάγεται. id est: Et lapis ad funiculum aptè locatur, non autem funiculus ad lapidem componitur. Confine est illi, Bos currum trahit, non bouem currus. Est autem σπάρτον, is funiculus fabrorum cæmentariorum, quem ad perpendiculi normam extendunt, vt lapidum coria concinnius aptent atque componant. Potest & inuerti adagium, quum quid præposterè administrari significabimus. Euripidis scholiastes citat hoc modo adagium: τὸν λίθον πρὸς τὴν σπάρτον ἄγε. id est: Funiculo lapidem applica. Refertur & ab Apollonij interpretibus Doricæ parœmiæ nomine, ita. ἡ δωρικὴ παροιμία. τὸν λίθον ποτὶ τὸ σπάρτον ἄγοντες. id est: Dorico prouerbio dicitur, Lapidem ad sparton agentes.

Vestigia relegere.

Frequens est apud Platonem metaphora, prouerbij speciem resipiens, à vestigiis sumpta, ἴχνος μεταθεῖν, Vestigium relegere: ἰχνεύειν, id est, Vestigia persequi, eiúsq; generis locutionibus inclusa, & quidem de his qui antea propositam materiam ordine persequuntur, aut instituto sermoni inhærent: occasione petita ab odorisequis canibus qui feræ vestigia insequuntur. Plato in Theæteto: ἴσως γὰρ οὐκ ἀπὸ καιροῦ πάλιν ὥσπερ ἴχνος μετελθεῖν. id est: Fortè non abs re atque intempestiuum fuerit, denuò vestigia relegere. Itẽ in Phædone: ἐὰν μὴ θέλητε κατὰ ἴχνη τὰ νῦν εἰρημένα καὶ τὰ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ ζῆν. id est: Si nolitis

vitam instituere ad eorum, quæ modò & antè quoque diximus, rationem, tanquam vestigia persequendo. Rursus in Politiæ octauo: ζηλοῖ τι τὸ τὰ πατρὸς καὶ τὰ ἐκείνου ἴχνη διώκῃ i. Si æmuletur genitorem, eiusque persequatur vestigia. quod Cicero dixit, In maiorum suorum vestigiis stare. Idem in Cratylo: ἰσχυρίσας πως ὥσπερ ἴχνος ἐφαπτέσθαι τῆς ὁμήρου δόξης περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος. id est: Ratus me Homeri sententiam de recta nominum impositione, tanquam vestigium quodpiam attigisse. Pindarus Pythiorum decima oda τὸ δ' συγγενὲς ἐμβέβακεν ἴχνεσιν πατρὸς id est: Generis amor fecit illum patris insistere vestigiis. Propertius lib. 3.

Cæsaris & famæ vestigia iuncta tenebis.

Seri & meti.

Dixere Latini prouerbialiter, Seri & meti, de spe & fructu consiliorum atque actionum. & Salomon Prouerbiorum capite 22. ὁ σπείρων φαῦλα, θερίσει κακά. Qui seminat iniquitatem, metet mala. Oseæ decimo capite: Seuistis impietatem, iniquitatem messuistis. Paulus secunda ad Corinth. 6. Qui parcè seminat, parcè metet. Idem ad Galatas 6. Quæ enim seminat homo hæc & metet: Iob. 4. Seminant dolores & metunt eos. Esaiæ 37. Serite & metite. Hæ metaphoræ admodum communes sunt sacris literis. In summa, vt sementem feceris, vt elegantissimè dixit Cicero, ita & metes: hoc est, reportabis præmium tuis factis dignum: Erasmo nostro interprete in suis Adagiorum chiliadibus, opus planè diuinum, quo illustrissima simul & lectu facilia ac iucunda reddidit Adagia, & ipsos authores. Hunc certè libentissimè citamus. nam & labentis iam literaturæ perpetuus vindex, & ἀσπαστὸς, καὶ ποθητὸς noster fuit. [Simile huic, Mihi isthic nec seritur, nec metitur: in Chiliad.]

Vinalia sine vino expediri non possunt.

Varro in libri De lingua Latina præfatione: Multa, inquit, societas verborum, nec vinalia sine vino expediri, nec curia calabra sine calatione potest aperiri. quibus dictis prouerbialibus sese excusat, si in libris suis quædam adferat, quæ absurdiora videantur. Non enim potest fieri vt ille, qui nominum origines conatur explicare, non interdum dicat, quod ab omnibus non probetur.

ADVLATIO.

ERASMI Mercenarium præconium.

Laudes non ex animo tributas, sed commodi gratia per adulationem oblatas, M. Tullius actione in Verrem 3. Mercenarium præconium appellat. Itaque quum à te caput illud tam multis verbis Mercenario præconio esset ornatum, ecquis inuentus est postea prætor, qui illud idem ediceret? Quanquam in vulgatis codicibus me non fugit, pro præconio haberi procœmio: an rectè, docti viderint.

Saluete equorum filiæ.

Apparet ioco vulgari fuisse iactatum, in eos qui emolumenti gratia blandiuntur. Refert Aristoteles lib. Rhet. 3. In certamine mulorũ, quum is qui vicerat, dixisset exile precium pro carmine, Simonides recusauit, indignans mulos celebrare suo poemate. verùm vbi victor dedisset satis magnum præmium, carmen tale fecit:

Χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων.

Id est:

Saluetote volucri pedum soboles equorum.

Siluit enim, quòd essent ex asinis quoque nati: & quod honestius erat expressit, equorum filias.

Verbis coquinariis.

Ῥήματα μαγειρικά: id est, Verba coquorũ, venustè dixit in eadem fabula, prouerbis mollibus, blandis ac dulcibus. Coquorum enim est, condimentis edulcare cibum per se subausterum. Monetur illic quispiam, vt populum Atheniensem blandiloquentia demulceat. Carmen sic habet.

Ἐπιγλυκαίνων ῥηματίοις μαγειρικοῖς. id est:

Deliniens eos coquorum verbulis.

Μαγειρικοῖς dixit, pro μειλιχίοις: hoc est, placidis ac dulcibus. Habebit gratiam, si quis dicat Epicuri philosophiam demulcere vulgariũ animos ῥήμασι μαγειρικοῖς: quod voluptatem asserat esse summum bonum.

In ostio formosus.

Ἐν θύρᾳ καλός: id est, In ostio formosus. De iis qui adamantur, vulgóque gratiosi habētur. Sumptum à veterum consuetudine, qui formosorum aut amasiorum nomina arboribus, foliis ac parietibus inscribebant, ὁ δεῖνα καλός. Ad id alludens Aristophanes in Vespis:

Καὶ νὴ Δί' ἢν ἴδῃ γέ που γεγραμμένον
Τὸν Πυριλάμπους ἐν θύρᾳ Δῆμον καλόν,
Ἰὼν παρέγραψε πλησίον, κημὸς καλός.

Id est:

Ac per Iouem scriptum vspiam si viderit
Demum venustum in Pyrilampus ostio,
Adscribit. —
Accurrit ac Cemum venustum proximè

Idem ἐν Ἀχαρνεῦσιν:

Τοῦ δ' ἐραστὴς ἦν ἀληθῶς, ὥς τι καὶ
Ἐν τοῖσι τείχεσιν ἔγραφον Ἀθηναῖοι καλοί.

Id est:

Is vestri amans haud fictè erat: nam in ædium
Muris, venusti Athenienses scripserat.

Alteri versui Græco superest syllaba, tametsi sic habet Aldina æditio: suspicor inuersum ordinem dictionum. Constabit, si legas hoc modo: ἐν τοῖς ἔγραφον τείχεσιν Ἀθηναῖοι καλοί. nisi magis placet vt legamus, ἐν τοῖσι τείχεσιν ἔγραφον Ἀθήναισι καλοί. quasi blandientes ciuitati, hoc in illius mœnibus scripsissent. Apud Athenæum libro 6. refertur ex autore quopiam, quòd qui Atheniensium rempublicam administrabant, assentabantur populo, dicentes cętera quidem omnia esse Græcorum communia, verùm illud esse proprium Atheniensibus, quòd viam nossent, quæ perduceret in Cœlum. Quisquis legerit encomium Æschinis & Menonis apud Platonem, intelliget quàm formosos pinxerint Athenienses, miro dicendi artificio illis blandientes. Interpres distichon hoc citat ex Callimacho:

Ἀλλ' ἐνὶ δὴ φλοιοῖσι κεκομμένα τόσσα φέροιτε
Γράμματα, Κυδίππην ὅσσ' ἐρέουσι καλήν. Id est:

Literulas tot ferte insculptas frondibus hisce,
Cydippen pulchram quot memorare queant.

Id imitatus Maro:

— Teneris, inquit, incidere amores
Arboribus, crescent illæ, crescetis amores.

Torquere licebit & in eos, qui falsò per assentationē laudantur, aut in mendacissimos principum quorundam titulos: quod genus sunt, Pater patriæ, deliciæ orbis, amor mundi, serenissimus, inclytus, clementissimus: cum meri sint Reipublicæ prædones.

Μυιοσόβαι.

Et hodie vulgò dicuntur μυιοσόβαι, id est, muscarum abactores, qui friuolis officiis cuipiam obseruiunt. quod à Persarum deliciis natum indicat Athenęus libro 12. qui in conuiuiis μυιοσόβας adhibebant, quod nunc apud Italos plebeium est. Et μυιοσοβεῖν est abigere muscas. quod quadrabit etiam in illos, qui tenerè amant quempiam, ve, minimo etiam illius incommodo offendantur: vt conueniat cum illo quod alibi retulimus ex Homero:

— Ὡς ὅτε μήτηρ
Παιδὸς ἐέργῃ μυῖαν ὅθ' ἡδέϊ λέξεται ὕπνῳ.

Id est:

— Non secus atque genitrix
Muscam arcet puero somno mulcente cubanti.

Haudquaquam difficile, Atheniensem Athenis laudare.

Aristoteles lib. Rhetor. 1. ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν. id est: Quemadmodum enim dixit Socrates, haud difficile est, Athenienses Athenis laudare. Citat idem, eodem in opere de procœmiis agens, Haud quaquam esse difficile, Athenienses laudare apud Athenienses, verùm apud Lacedæmonios id fore difficile. Extat autem in Menexeno Platonis, idque in adagionis locum cessit. Dictum est autem, propter encomia, orationésque panegyricas, quæ Athenis ex more exhibebantur iis, qui fortiter oppetiissent in bello: in quibus quoniam plurima dicebantur in laudem populi

Athenien-

Athenienfis, pronis auribus audiebatur, propterea quòd fuis quifque laudibus fauet.

Pithon formofus

Πίθων καλός: id eft, Pithon formofus. Conueniet, vbi quis per adulationem falfo laudatur. Pindarus in Pythiis hymno 2. καλός τοι πίθων παρὰ παισὶν αἰεὶ καλός. id eft: Formofus Pithon femper apud pueros formofus. Interpres oftendit fumptum a pueris adulantibus fimiæ, fubinde dictitantibus, καλός πίθων. Videtur autem pithon effe diminutiuum huius dictionis πίθηκος, quafi dicas fimiolus. Taxat Pindarus obliquè quendam: vel quòd ab indoctis laudatus tolleret criftas, vel quòd ipfe adularetur Hieroni, laudans non laudanda. Eft autem φιλαυτία peculiaris huic animanti, adeò vt laudes fentiant, & fpeculis delectentur, & fuos catulos contrectari gaudeant, ipfiq; fuos catulos complexu enecent. Ad gratiam loqui, veteres dicebant χαριγλωττεῖν. quo verbò vfum Æfchylum in Prometheo vincto, docet Athenæus lib. 4. Eodem referente, qui iucunda potiùs quàm vera loqui ftudio habebant, ἀδηγλωττεῖν dicebantur.

Cura effe quod audis.

Ad prouerbij fpeciem accedit Horatianum illud:

—Cura effe quod audis.

Conuenit in diuites, qui ita demum felices fuerint, fi id ftudeāt effe quod audiunt ab adulatoribus. Carmen Horatij fic habet:

Tu rectè viuis, fi curas effe quod audis.
Iactamus iam pridem omnis te Roma beatum,
Sed vereor, ne cui de te plus quàm tibi credas.

Herculana fcabies.

Ἡράκλειος ψώρα: id eft, Herculana fcabies: de fcabie iucunda, faciléque fanabili, interprete Suida: aut quæ defideret Herculana, id eft, calida balnea. Narrant enim, Herculi laboribus illis ingētibus fatigato Palladem ac Nymphas crebrò balnea feruentia fuppeditaffe. Vfum huius adagij non indicat, neque Zenodotus, neque Suidas. Equidem opinor dici poffe vel in eos, qui multo ftudio alióve labore valetudinem offenderunt, vt quibus aliquo laxamento fit opus: vel in eos, qui blandis adulationibus deliniti, veluti iucunda quadam fcabie pruriunt.

Ficum cupit.

Σῦκον αἰτεῖ: id eft, Ficum petit. In eum dicebatur, qui commoditatis alicuius gratia blandiebatur. Inde natum tradunt, quòd olim Athenienfes agricolis blādiri folcāt, vt ab illis ficos præcoquas acciperent, bene ominātes ac precantes, vt in annum fequentem fici feliciter prouenirent. Ruftici verò pofteaquam fenferūt ciuium blandiloquentiam eò fpectare, vt ficos acciperent, in prouerbium verterunt, vt commodi fpe adulantem, ficos petere dicerent. Ariftophanes in Vefpis:

Σὺ δὲ νῦν σῦκά μ' αἰτεῖς. id eft:
Tu verò nunc ficos à me petis.

Ἀδελφίζειν.

Ἀδελφίζειν dicuntur, qui vocabulis adoptiuis alicui blandiuntur: quod hodiéque apud Italos eft vulgatiffimum, vt quibus blandiuntur, fraterculos appellent. Dictum eft autem ἀδελφίζειν, appellare fratrem, quemadmodum dicimus ἀδελφιδεύειν καὶ μαμμίζειν. Horatius in Satyris:

—Frater, pater, adde:
Vt cuique eft ætas, ita quemque facetus adopta.
Rurfus alibi:
—Pater audifti corām, nec verbo parcius abfens.

Huius exemplum eft apud Ariftophanem in Equitibus. Item apud Plautum, cùm aliàs, tum in Pfeudolo. Sic amās herus blanditur feruo fuo:

Dic vtrum patrem an matrem te refalutē Pfeudole.

Demulcere caput.

Demulcere caput, allegoria prouerbij vice recepta, pro blandiri: fumpta ab adulantium geftu. Quanquam hunc inter moras commemorat Fabius libr. 11. In hac, inquit, cunctatione funt quædam non indecentes, vt appellant fcenici, moræ, caput mulcere manum intueri, infringere articulos. Chremes in Heautontimorumeno, negat fe fibi temperare poffe, quin Syro caput demulceat. Eft fubinde & apud Plautum. Diuus Hieron. ad Auguftinum: Prætermitto falutationis officia, quibus meum demulces caput. In eundem fenfum vfurpauit Lucilius Scabere caput, apud Nonium: Hic vbi me videt, fubblanditur, palpatur, caput fcabit.

Refutantis laudem immodicam.

Οὔτις ἐγώ θεός εἰμι, τί μ' ἀθανάτοισιν ἐΐσκεις.
Id eft:
Nullū ego fum numē, quid me immortalibus æquas?

Plutarchus in commentario, cui titulus, Quo pacto quis intelligat fe profeciffe, monet vt hoc Homericum carmen femper habeamus in promptu, tanquam pharmacum aduerfus venenum adulationis, aut vbi quis nos magnificentius quàm promerito laudat. Vfurpatur à Luciano in Icaromenippo. Carmē extat Odyffeæ π. fub perfona Vlyffis, loquentis ad Telemachum filium.

Cauda blandiri.

Κέρκῳ σαίνειν: id eft, Cauda blandiri dicuntur, qui fpe commodi cuipiam adulantur. Ariftophanes in Equitibus:

Ο κέρκῳ σαίνων, ὅπως' ἂν δειπνῇς ἐπιτηρῶν,
ἐξέδεταί σου τὴν ψῆφον ὅπου σὺ ποι ἄλλοσε χάσκεις.
Id eft:
Qui cauda alludens cum cœnam obferuat, amica,
Te fpectante aliò, tua edulia deuorat ille.

Pro eodem frequenter vfurpat, αἰκάλλειν, quod canum eft, auribus cauda totóque corpore blandientium, in Equitibus

τὰ μὲν λόγι' αἰκάλλει με.
Id eft:
Oracula quidem blandiuntur hæc mihi.

Θωπεύειν. item ab animante dictum eft, fi Græco Etymologico credimus. Thos Græcis lupi genus eft. Blandiuntur enim & lupi quidam, more canum. Thoas refert Plin. lib. 8. ca. 34. de luporum quidem genere, fed quòd homini fit amicum animal. An hinc dicatur θωπεύειν, dubito.

Αἰκάλλειν.

Θωπεύειν

Præftat habere acerbos.

M. Tul. in dialogo De amicitia: Scitum eft enim illud prouerbium Catonis: Multò melius de quibufdam acerbos inimicos mereri, quàm eos amicos qui dulces videantur. Equidem vt præclaram effe fententiam fateor, ita prouerbium effe negauerim. Primùm quòd nullam omninò prouerbij fpeciem præ fe ferat: deinde quòd prouerbia vulgi funt, non huius aut illius. Vnde legendum arbitror: Scitum eft enim illud Catonis: aut, illud verbum Catonis. tamen afcribendum putauimus, ne quis indiligentia prætermiffum exiftimaret.

Benignior pellace vulpe.

Ὦ πλεῖς ἵλαος αἱμύλης ἀλώπεκος.
Id eft.
Pellace quanto eft blandior vulpecula.

De eo qui commodi fui caufa fimulat beneuolentiam: Archilochi vulpeculam commemorat Plato li. de Rep. ἐπειδὴ τὸ δοκεῖν, ὡς δηλοῦσί μοι οἱ σοφοί, καὶ τὰν ἀλήθειαν βιᾶται, καὶ κύριον εὐδαιμονίας, ἐπὶ τοῦτο δὴ τρεπτέον ὅλως. πρόθυρα μὲν καὶ σχῆμα κύκλῳ περὶ ἐμαυτὸν σκιαγραφίαν ἀρετῆς περιγραπτέον, τὴν δὲ τοῦ σοφωτάτου Ἀρχιλόχου ἀλώπεκα ἑλκτέον ἐξόπισθεν. id eft: Itaque pofteaquam opinio, quemadmodum declarant homines fapientia præditi, etiam ipfam veritatem cogit, quod felicitatis eft proprium, ad hanc fanè prorfus incumbendum eft, ac fibi quifque ceu veftibulum ac virtutis vmbram circumponere debet, fed ita vt fapientiffimi Archilochi vulpem à tergo trahat. Hæc ibi Glauco, laudans iniufticiam, quo Socratem ad iufticiæ prædicationem excitet. Archilochi vulpeculam commemorat & diuus Bafilius, cùm aliàs, tum in libello Ad nepotes fuos: & Philoftratus in Imaginibus. Multi funt apologi de vulpis aftutia: ex his quis fit Archilochi, non fatis liquet.

Lethale mulfum.

Θανάσιμον μελίκρατον: id eft, Lethale mulfum, eandem cum fuperiori habet fententiam. Diogenes, formofa fcorta, θανάσιμον μελίκρατον. id eft, Lethiferum mulfum, appellare confueuit. tametfi nihil vetabit, & in affentationem, in fœdas voluptates torquere: breuiter, quicquid ita iucun-

dum est, vt idem sit perniciosum. Legimus & Mellitum venenum, apud Plinium. Et idem Diogenes orationem ad gratiam comparatam, auriúmque pruritum, μελιτίνην ἀγχόνην, id est, Melleam præfocationem appellabat: quod assentatione quidem delectaret, cæterùm mendacio stran gularet admittentem. Quod videlicet illi Hieronymiano simillimum est, adeò vt suboleat mendum subesse exemplaribus, & pro gladio, laqueum legi debere. Quis enim solet gladium oblinire melle? Ad hanc formam attinet, quod refert Irenæus lib. iij. c. xix. Lacte gypsum malè misceri. præsens enim venenum habet gypsum: & additum lacti, fallit.

Χρηστολόγοι.

Χρηστολόγοι dicebantur, atque hodie quoque vulgò dicuntur, qui probè loquuntur, & improbè faciunt. Dictũ autem peculiariter in Pertinacem imperatorem, quemadmodum in huius vita testatur Iulius Capitolinus. Paulus in epistola ad Romanos, huiusmodi blandiloquentiã χρηστολογίαν vocat, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας, ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. id est: Qui per blandiloquentiam ac beneficentiam seducunt corda innocentium.

Io Pæan.

Io Pæan. Acclamatio prouerbialis, qua consueuimus vti, re gnauiter & feliciter peracta. cui non dissimile videtur illud Homericum, βάλλ' οὕτως: & apud Latinos, Macte virtute. Athenæus ex Clearchi primo de prouerbiis libro citat, ἰὴ παιῶν, ἰὴ παιάν. id est Ie Paon, ie Pæan. Nam vtroque modo scriptum reperio. Natum hinc existimant. Cũ Latona ex Chalcide Eubœæ ciuitate Dianam & Apollinem in Delphos transportaret, euenit fortè fortunâ, vt iuxta specum, in quo Pytho latitare dictus est, præteriret. Vbi verò iam prosiliens Pytho impetu ferretur in illos, Latona mulierum more territa, filij auxilium inclamauit his verbis, ἵε παῖ: id est, Iaculare fili. Ibi Apollo, qui tum fortè gestabat arcum, misso telo Pythonem interemit. Inde vox deflexa est, vt diceretur, ἰὴ παιῶν. Idque cũ ter iterari consueuerit in sacris Apollini factis, quidam arbitrantur primùm ortum esse carmen hexametrum heroicum & iambicum trimetrum. Etenim, si pronuncies primis productis syllabis,

Ἰὴ παιὰν ἰὴ παιάν, ἰὴ παιάν:

hexametrum erit, meris cõstans spondeis. sin primis correptis, iambicum erit trimetrum, puris iambis absolutũ. Cuius rei meminit etiam Terentianus grammaticus. Item Iullius Pollux in quarto demonstrat, in Pythicis ludis quinque fuisse cantus species. πεῖραν repræsentari Apollinem, certaminis dispicientem locum: κατακελευσμόν, prouocantem Pithonem, ἰαμβικόν, pugnantem: σπονδεῖον, vincentem: καταχόρευσιν, ouantem. Hinc vulgo prouerbij vice receptum est, vt re feliciter peracta, acclamemus, ἰὴ παιάν. Latini videntur η, in ω mega commutasse. Ouidius in opere De arte amandi:

> Dicite io pæan, & io bis dicite pæan:
> Decidit in casses præda petita meos.

Et in triumphis acclamabatur, Io triumphe. Horatius in Odis:

> Non semel dicemus, io triumphe.

Polycrates matrem pascit.

Πολυκράτης μητέρα τρέφει: id est: Polycrates matrem pascit. Hoc adagium ex historia petunt, narrantes Polycratem Samiorum tyrannum, matres militum qui in bello interiissent, recensuisse, easque locupletioribus ciuibus nutriendas tradidisse, vnamquamque his commendantem verbis: σοὶ ταύτην μητέρα δίδωμι, id est: Hanc tibi do matrem. Vsum prouerbij non adscribit Zenodotus: proinde liberum est vnicuique conijcere, cui sententiæ rectissimè possit accommodari. Ego puto non incommodè posse vsurpari, quoties aliquis in commendandis amicis est benignior, officiosiorq́; Aut vbi quis alieno sumptu de quopiam bene mereri studet, ita vt aliis nummos impendentibus, ipse præter officiosa quædam verba nihil insumat. Qui mos hodie quoque vulgò principibus manet. Siquidem ministros, annis iam ad aulicum vsum inutiles, monasteriis, aut ciuium ditioribus alendos mandant.

Ipse semet canit.

Αὐτὸς αὑτὸν αὐλεῖ: id est, Ipse suimet tibicen est, hoc est, ipse cuiusmodi sit, factis ipsis declarat. Tibicines enim olim laudes fortium virorum decantabant. Proinde qui rectè gestis sibi satis magnam gloriam comparat, quorsum huic necessum est conducere buccinatorem laudum suarum? Adagium in vtramlibet partem poterit applicari bonam vel malam: Nihil huic opus tibicine, qui suis egregiè gestis sat illustris est. aut: Nihil opus huius vitam insectari, satis per se fœdam atque infamem. Conueniet & in illos, qui semetipsos laudant, qui mos est gallis gallinaceis, etiam quũ è pugna se proripuerint. Plato in Theæteto, φαινόμεθά μοι ἀλεκτρυόνος ἀγεννοῦς δίκην, πρὶν νενικηκέναι, ἀποπηδήσαντες ἀπὸ τοῦ λόγου ᾄδειν. id est: Videmur mihi ignaui galli in morem, quum ante victoriam à sermone resilierimus, canere.

Magis ipse Phryx.

Μᾶλλον ὁ Φρύξ: id est, Magis ipse Phryx. Equidem coniicio dictitatum, quoties ea magis probarentur, non quæ veriora sint, sed quæ adulantius dicta. Narrant Crœsum Lydorum regem aliquando percunctatum septem illos sapientes, cui nam primum felicitatis titulum tribuerent. At cum variè responderetur, aliis dicentibus, feras indomitas sibi videri felicissimas, quod pro tuenda libertate mortem oppeterent: aliis ciconias, quòd citra legem, suapte natura ius piúmque seruarent: Solone verò negante, quenquam appellandum felicem, prius quàm ex vita decesserit, assistens Phrygius ille fabulator Æsopus, Tanto, inquit, rex cæteros antecellis, quanto mare præstat fluuiis. Id vbi rex audisset respondisse fertur: μᾶλλον ὁ Φρύξ. Ea vox in prouerbium cessit. Equidem haud scio an ita legendum sit, μᾶλλον τῷ Φρυγί. vt sit libenter agnoscentis eam laudem, & cùm esset maxima, tamen aliquid etiam adiungi desiderantis. vnde cùm quis apertè nobis adulatur, succinere licebit: μᾶλλον ὁ Φρύξ. Referunt Suidas & Zenodotus.

> Pulchrè dixti:
> Bellè narras.

Huc pertinere videntur ironiæ illæ prouerbiales, passim in comœdiis obuiæ: Dixti pulchrè, bellè narras, καλῶς λέγεις: de re dictu vehementer absurda. Plato in Euthydemo nominatim pro prouerbio commemorat. Verba Platonis sunt. τὸ γὰρ λεγόμενον, καλὰ δήπου λέγεις. id est: Etenim quod dici solet, omnia pulchra dicis. Item in Gorgia: ἄκουε δή φασι μάλα καλοῦ λόγου. id est: Audi iam, vt aiunt, valde pulchrum sermonem.

Climacides.

Κλιμακίδες: id est, Scadulæ, per iocum vocari poterunt, qui se diuitib. ad quiduis obsequij submittunt, etiam si sordidissimum sit. Sic autem vulgato conuicio sunt appellatæ mulierculæ quædam Cypriæ, adulatrices apud Syros, quòd regum vxorib. submitterent sese, vt per eas ceu per scalas currum conscenderent. Meminit Plutarchus in libello De discernendo adulatore ab amico: Et Athenæus lib. Dipnosophistarum ς. Et Valerius Maximus, Rerum memorabilium lib. 9. cap. 1.

Glossogastores.

Qui linguam habent venalem, ea loquentes quæ ventri conducunt, Comicorum salibus taxati sunt, dictique γλωσσογάστορες, voce ridiculè ex lingua & ventre composita. Quadrabit in malos aduocatos, in concionatores, quorum oratio quæstum sapit, in assentatores. Autor est Iulius Pollux libro De rerum vocabulis 2. Athenæus lib. 3. docet eiusmodi homines à poetis aliquot dictos κνισοκόλακας & κνισολοιχούς: quòd ob culinæ nidorem adulentur, & nidorem liguriant: morbum dictum κνισολοιχίαν. Ita Iuuenalis:

> Te putat ille suæ captum nidore culinæ.

Ex cohorte prætoris.

Qui ad omnem nutum præstò sunt, & cum autoritate delegantur ad hoc aut ad illud exequendum, ex cohorte prætoris appellari dicuntur. M. Tullius ad Qu. frat. epistola 1. Quos verò aut ex domesticis conuictoribus, aut ex necessariis apparitoribus tecum esse voluisti, qui quasi ex cohorte prætoris appellari solent, horum non modò

facta,

facta, sed etiam dicta nobis præstanda sunt, &c. Ministri prætorum non egent alia excusatione, quàm vt dicant se quod fecerunt, illorum iussu fecisse: vt iam in prætorem fit actio, non in ministros. Simile imperium in quosdam cibo officiisque sic deuinctos, vt nihil ausint recusare.

Consessus in talario ludo.

Nec prouerbij specie caret quod habetur in eadem epistola, Consessus talarius: pro conuentu hominum parum honoratorum. Nam consessus Græcè συνέδριον, propriè dicitur Senatus, aut iudicum, qui solent ex honestissimis deligi. In consessu talario qui nequissimus est, primas tenet. verba Ciceronis sunt hæc: Non enim vnquam turpior in ludo talario consessus fuit, maculosi senatores, nudi equites: Tribuni non tam ærarij quàm vt appellantur ærati: pauci tamen boni inerant, &c. Quanquam & is iocus est prouerbialis, quod ait illos vulgò appellari solere pro tribunis ærariis, tribunos æratos, hoc est obæratos, aut certè benè nummatos peculatu.

ERASMI APPENDIX. Herculana scabies.

Potest dici etiam in eos, qui blandis adulationibus deliniti, veluti iucunda quadam scabie pruriunt. Herculi laboribus fatigato, narrantur nymphæ vnà cum Pallade crebro calida balnea suppeditasse: quæ balnea, dum corpus subeunt, & lassitudinem auferunt, titillationem quandam ac veluti pruritum coniunctam habere notum est. Lege Chil.2.Cent.4.Prou.26.

Οἰκυρία.

Μισθοὶ τῆς οἰκυρίας. Ludicra, quæ pueris dantur, quo domi maneant. tralatè, pro donis exilibus, quib. tamen alios inescamus, eorumque beneuolentiam parare nos arbitramur. Eustath.

Ius in manu.

Τὸ δίκαιον ἐν τῇ χειρὶ τίθεσθαι, ius in manu reponere, dicitur qui æqui sunt tyrannis, [illegible]: aut qui arma legibus præferunt: aut denique, qui potentiorib. in iudiciis fauent, neglecto iure. Lucian. Idem dicuntur διαλαχεῖν [illegible], acuto diuidere ferro. Plutarchus.

Ἀδελφίζειν.

Vocabulis adoptiuis alicui blandiri, & in genere adulari in os: propriè appellare fratrem, quemadmodum dicimus ἀδελφίζειν, & [illegible]. Horat. Aristoph. Plautus.

IVNII Floccos demere.

Κροκίδας ἀφαιρεῖν, id est Floccos demere, prouerbialiter dicitur, qui alicui assentatur, & palpum obtrudit, & adulationis gratia quiduis factitat, vt annotatur ab Eudemo. Aristophanes:

Εἴ τις κολακεύων πάρων καὶ τὰς κροκίδας ἀφαιρῶν.

Id est:

Si quis palpatur præsens & floccos auferens.

Idem & κροκυδίζειν dicitur. Familiare hoc officij genus est adulatoribus, vt pilos, floccos & puluisculum curiosè de vestibus colligant: quod κροκυδισμὸν nominant, Hesychius κροκυλεγμόν.

Frumentum in populum

Πυροὺς εἰς δῆμον, id est, Frumentum in populum: prouerbiale dicterium in ambitus suspectos, & officiis muneribúsve gratiam vulgi demereri studentes: cuiusmodi fuêre, qui frumentum populo viritim diuidendo, tyrannidis gratiâ id facere putabātur, vt ciuium libertatem in periculum vocarent, occupatis tali libertate illorum animis. Cicero lib. ad Attic.6. iocatur in eum, quòd elargitus fuisset in Athenienses frumentum, tanquam qui ad tyrannidem viam quandam affectaret. itaque ait: Sed heus tu πυροὺς εἰς δῆμον Athenis placet hoc tibi? Memorat Velleius Paterculus Tiberium, eiusque fratrem Caium, Gracchos, præmuniendæ regalis potentiæ gratia, frumentum populo dari instituisse. Quadrabit in omnes, qui quauis ratione gratiam captant popularem.

Laudare nimis mane.

Variè exponitur hoc Solomonis prouerbium, cap. 27. Quidam sic. Qui nimis accuratè & magnificè laudat aliquem, videbitur execrate. Alij sic: Laudare aliquem nimis mane, hoc est, antequam tibi perspectus sit, vitio vertitur, &c. nimis præproperè.

COGNATI Chrestologus.

Χρηστὸς suauem, facilem, & benignum significat: de quo nomine est elegans Ausonij epigramma, & Tertulliani locus in Apologetico: De suauitate, inquit, vel benignitate nomen compositum est. Oditur itaque in hominibus innocuis etiam nomen innocuum. Inde & Pertinacem Chrestologum vulgò dictum Capitolinus scribit, quòd verbis magis quàm reipsa benignus esset: hoc est, vt Aurelius Victor eleganter expressit, blandus magis quàm benignus. Non erit etiam valde alienum, hic adiicere nomen affine, quo veteres inter σημεῖα, id est notas, aliquando vsos notaui: vt cum quid in alienis scriptis vitandum putarent, ἄχρηστον adscriberent: cum quid vtile, χρήσιμον. Cassiodorus lib.1. Institut. diuin. script. Ticonius (inquit) Donatista in eodem volumine quædam non respuenda subiunxit, quædam verò venenosa dogmatis sui fæculenta permiscuit: cui tantum in bonis dictis chresimon, in malis achreston, quantum transiens valui reperire, vt arbitror competenter adfixi. Solebant etiam veteres θ adscribere, pro vetuto, his quæ non probarent: quæ fuit etiam Triumuirorum capitalis nota.

Vulpinari non decet, nec vtrique parti illudere.

Istud in adulatorem competit qui vt rectius versutiusque imponat, dissimulare se fingit ex composito. Tale est Praxillæ poetriæ Sicyonæ, quod inter ea, quæ παροίνια, siue conuiualia inscripsit, à veteribus recensetur:

Οὐκ ἔστιν ἀλωπεκίζειν,
Οὐδ' ἀμφοτέροισι γίγνεσθαι φίλον.

Nemo nescit, vulpem animal esse fraudulentum, de cuius astutia multi sunt apologi. vnde alio prouerbio dicitur, Benignior pellace vulpe: de quo Erasmus noster. Vide quoque infrà,

—Fronte politus,
Astutam vapido seruas sub pectore vulpem.

Varro in Mysteriis: Vulpinare modò, & cōcussa qualibet.

Rex eris.

Ita loquebantur veteres, & nos quoque hodie vulgò facimus. Horatius:

At pueri ludentes, Rex eris, aiunt,
Si rectè facies.—
Qui faciet rectè, non qui dominatur, erit rex.

M. Varro De lingua Latina: Qui ad quartum, inquit, gradum peruenerit, is rex fuerit, & planè numeris omnib. rem absoluerit. Quartus aditus, regis est: & magnum fecerit, quid ad eum accesserit. Tale est illud Plautinum Pœnulo:

Rex sum, si ego illum hodie hominē ad me allexero.

Sic victor, qui aliquid absoluit & perfecit. Virgi. .Georg.

— Victórque virûm volitare per ora.

Ibidem paulo pòst, Ego Virgilius effector propositi, cui vota processerunt, voti & animi compos: id est, ἐπιτυχών. Sic Nonius. Idem Virgil. Æneid.10.

Ille sedens victor flammas despectat ouantes.

Itaque victoriam Cic. in Bruto pro absolutione posuit, quæ nos voti cōpotes reddit. Et eius verba sunt: Eloquētem neminem video factum esse victoria.

Rex eris.

Ad exemplum Plauti, quod attulimus alibi. nihil peccem, credo, si ex eodem Turnebi capite hæc addam. Varro: Quartus vbi est aditus & initia, regis qui ad quartum, ait, gradum peruenerit, is fuerit rex, & planè rem modis omnibus absoluerit. Hora.1.epist.1.

—Rex eris, aiunt,
Si rectè facies.— Auson.
Qui rectè faciet, qui non dominatur, erit rex:

Sic victor etiā dicitur, qui aliquid perfecit & absoluit. Virgil.

—Victórq; virûm volitare per ora. Iterum;

Illi victor ego,& Phrygio conspectus in ostro.

COGNATI Oleum ore ferre.

Prouerbium est, quod de assentatoribus & blandientibus dicitur. Oleū autem pro assentatione & blanditiis, palpóque, ac fictis sermonibus, etiam in sacris libris inuenimus: & perinde etiam ita sacri interpretes exponere consueuerunt, vt illud præcipuè Psalm. 140. ἔλαιον ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου. Oleum, inquit, peccatoris non pinguefaciet caput meum. id est, palpo & fictus sermo. Et propterea illud etiam Martialis ab Erasmo nostro obseruatum, Oleum ferre in auricula, videtur dici de eo, qui assentatoribus & adulantibus aures patefaciebat. Id quod hodie reges, principes, & pontifices maiores ac minores faciunt, qui assentatoribus, & adulantibus, non sedes tantùm perfundendas oleo, sed & caput & aures ipsas patulas sponte offerunt opplendas, & nullos magis admittunt ad contubernia & consuetudines, atque ad arcana etiam tractanda. De adulatoribus iterum Dauid Psalm. 54. dicit: Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. Diogenes etiam orationē blandam, vtpote ad fallendum vel ad gratiam paratam, mellitum laqueum vocitabat. Aiunt quoq; medici, cibaria dulcia confestim in bilem abire & conuerti. Vide Scorpiones & apes.

Rex eris.

Frequentissimum Latinis & Gallis est, ad excitandum aliquem hoc genus loquendi. Horatius:

—Rex eris, aiunt, si rectè feceris.

Ausonius:

Qui rectè faciet, qui non dominatur, erit rex.

Tale est illud Varronis: Quartus vbi est aditus & initia, regis. Qui ad quartum, ait, gradum peruenerit, is rex fuerit, & planè modis omnibus rem absoluerit. Sic victor etiam dicitur, qui aliquid perfecit & absoluit, votiq; compos est. id est ἐπιτυχών, animi compos, vt interpretatur Nonius, effector propositi, cui vota processerunt. Virg. in principio tertij lib. Georg.

—Victórq; virûm volitare pro ora.

Iterum paulo pòst:

Illi victor ego.—

Et alibi:

Ille sedens victor, &c.—

Nonius alibi: Victorem alteræ rei superatorem dici voluit Virg. 2. Georg.

—Inde secutus

Per montes victor, atque alta cacumina regnat.

ÆQVALITAS.

ERASMI Æqua concertatio.

Cū significabimus duos ex æquo paratos ad disceptandum, rixámve, licebit accommodare carmen illud ex eodem libro:

Τὼ μὲν δὲ χείρεσι τι κ̓ ἔγχεα ξέοντε,
Ἀντίοι ἀλλήλων ἐχέτην μεμαῶτε μάχεσθαι,

Id est:

Illi inter sese, iamiam pugnare parantes
Obtendunt, pariterque manus, præacutáque pila.

Ἴσον ἴσῳ.

Ἴσον ἴσῳ: id est, Par pari dicebant, vbi quid ex æquo moderatum significabant. Sermo ductus à potoribus, qui frequenter de æqualitate disputant, interdum pugnis & ensibus. Sed olim æqualitas erat, vt tantundem adderetur aquæ, quantum esset vini. Athenæus lib. xj. ex Aristophanis fabula, cui titulus Philonides, citat:

Τοιγαροῦν ἐμοὶ μὲν ἀρτίως ὁ δεσπότης
Διὰ τὴν ἀρετὴν θηρικλείων ἐλαίανον κύλικα
Ὑπεραφρίζουσαν τρυφῶσαν, ἴσον ἴσῳ κεκραμένην
Προσφέρων ἔδωκεν.

Id est:

Proinde iam nuper meus
In Thericleis mihi virtutis ergò præstitæ,
Scutū herus pulchrè rotundū, deferens dono dedit,
Spuma inundans, declinatum, temperatum par pari.

Ex Stratone comico citat hoc carmen:

Βρομὸς ὅτι λαιὸν εἰ μὲν οὐκ ἀσχαλῶν,
Οἱ δ' ἐκ καδίσκου ἴσον ἴσῳ κεκραμένον.

Id est:

Sors quam trahunt alij quidem è prochidio,
Alij ex cadisco temperato par pari.

Primus trochaicus est imperfectus, & hic legendum arbitror prochoidion: vtrunque vas est vinarium. βρομὸς autem pro sorte ponitur, quæ prima ducitur, vt aliàs docuimus. Idem eodem libro refert ex Hermippo:

Ἀνδρὸς ἐκπιὼν
Ὡς αὐτὸς ὕδωρ ἴσον ἴσῳ κεκραμένον.

Id est:

Quem spiritu vno exhauseram,
Suauissimè, contemperatum par pari.

Alibi retulimus, Par pari: verùm non est idem prouerbium. Illud de pensatione dicitur, hoc de mixtura æquali. velut: Vtinam natura vitam hominum miscuisset ἴσον ἴσῳ, nunc nimiò plus est mali quàm boni. Hæc autem verba, ἴσον ἴσῳ, ponuntur velut absolutè, præter rationem constructionis: quemadmodum dicimus δὶς πασῶν.

Pari iugo.

Pari iugo dixit Plin. in Epist. pro eo quod est, pari studio, parique conatu. Quadrabit in eos, qui negociū commune certatim ac simili contentione agunt. Translatum à bubus, idem plaustrum æquali iugo trahentibus. Plinij verba sunt hæc: Habet quidem gloria, in studiis præsertim, quiddam ἀκοινώνητον: nobis tamen nullum certamen, nulla contentio, cùm vterque pari iugo non pro se, sed pro causa niteretur. Theocritus in Aita:

Ἀλλήλους δ' ἐφίλησαν ἴσῳ ζυγῷ.

Id est.

Parique iugo sese inuicem amabant.

De amore mutuo & æquali, quem Græci vocant ἰσόρροπον. Huic finitima sunt, quæ scribit diuus Hieronymus ad Augustinum: Romæ dicuntur esse quàm plurimi, qui possint & audeant tecum congredi, & in disputatione sanctarum scripturarum iugum ex æquo ducere. Extat & Græcis prouerbium:

Ἐγώ τε καὶ σὺ ταὐτὸν ἕλκομεν ζυγόν.

Id est:

Idem egóque tuq; ducimus simul iugum.

Quod suo referemus loco.

Pertinax contentio.

Quoties ostendemus obstinatā ac muliebrem æqualiū inter ipsos contentionem, cū neuter altero vult inferior videri: conueniet illud, quod Iliad. li. 4. Iuno dicit ad Iouem:

Καὶ γὰρ ἐγὼ θεός εἰμι, γένος δέ μοι ἔνθεν, ὅθεν σοι.

Id est:

Ipsa etiam dea sum, genus inde mihi, vnde tibi ortus.

IVNII In eandem lancem imponere.

Εἰς τὴν αὐτὴν θεῖναι πλάστιγγα: id est, Eidem bilanci imponere, prouerbialiter accipit Athenæus, pro eodem in loco habere, aut æqualiter æstimare. Sic enim ait lib. 1. Dipnosoph. εἰς τὴν αὐτὴν θεὶς πλάστιγγα τὴν μέθην τῇ μανίᾳ. id est: In eandem lancem cum insania temulentiam componens. Sumptum à nummulariis, aut ab institoribus, æqualia lancibus iisdem ponderum momenta appendentibus. Huic finitimum est illud Simocatij: ὁ ἔρως ἰσορρόπους ἔχειν οἶδε τὰς πλάστιγγας. id est: Amor non habet bilances æquilibrio æquales. & iterum: τὴν ἰσόρροπον πλάστιγγα ὁ θεός σοι ταλαντεύσει. id est: Æqualem bilancem Deus tibi appendet.

Media agina ferri.

Media agina ferri dicitur, quod æquo momento in neutram partem vergente declinat: Sic iudicem integrum animi æquilibrio in neutram partem pronum, media agina ferri dixerimus. Tertullianus lib. aduersus Hermogenem: Qui inter bonum & malum suo arbitrio agitatus, in neutram tamen partem pronus & præceps, mediæ (quod aiunt) aginæ æquilibrato impetu ferebatur. Est autem Agina, illud in quo trutinæ scapus insertus agitur vertiturque, teste Se. Pompeio: vnde & Aginatorem dici annotat, qui exiguo lucro quouis impellitur, variarúmque fit partium.

Æqualia reddere capita in pugna.

Nazianzenus in funebri oratione Basilio magno dicta: καὶ τὴν παρ' ἑαυτοῦ ῥοπὴν χαρίζεται, ἴσας ὥσπερ τὰς κεφαλὰς, τῷ τοῦ λόγου, καὶ ποιεῖ. i. addito à me subsidij momēto, æqualia in conflictu capita, iuxta prouerbium, vt essent effeci. Quadrabit, quum quis disceptantibus arbiter datus, nūc hunc, nunc illum auxiliaribus argumentis suppeditatis sustinet in æquilibrio quodam contentionis. nam parua accessio in tali pugna, παρακλίνει νίκην, hoc est, victoriam alterutro declinantem tribuere potest. Locus videtur desumptus ex Homero Iliados vndecimo, vbi Græci pariter & Troiani pari Marte depugnantes, neutrò alternante victoria ἴσας δ' ὑσμίνη κεφαλὰς ἔχεν: hoc est, æqualia in duello capita habebant.

COGNATI Græcis & Barbaris, sapientibus & insipientibus.

Huiusmodi figuræ aliæ plures ex contrariis verbis cōcinnatæ fermè prouerbiales sunt: quæ huiusmodi sensum habent, vt nullo discrimine quippiam fieri significent. Græcis igitur & Barbaris, sapientibus & insipientibus, proinde à Paulo dictum est: Quasi nulli non debeo ministerium meum, nisi si quis repellat. Qua dicendi figura ferit Iudæos, qui sibi propriè deberi Euangelij præconium credebant, exclusis à salute gentibus.

Affectus eiusdem.

Hoc in publico apud Gallos versatur, & vel ad ingeniū, vel ad naturæ consensum transfertur. Ingeniorum autem συμπάθεια, est consensus naturæ ad ea studia, eandemque animorum contentionem: quæ συμπάθεια conciliatrix est hominum blandissima. Cic. in 1. De diuinat. Cognationem, inquit, naturæ & consensum, & quasi concentum συμπάθειαν Græci appellant. Bud. Flisco: Non inuitus vt agnoscam ingeniorum συμπάθειαν tibi mecum intercedentem ad beneuolentiam naturæ spontè conciliandam, &c. Gell. lib. 20. Ostrea, & alia quædam συμπάθειαν cum luna habere dicit, vt cùm ea augescant & senescant: talis est maris cùm luna, & heliotropi cùm sole natura. Consensus quoque naturalis est inter ferrum & lapidem magnetem, vt inter aquam & ignem ἀντιπάθεια, ex Plinio in Præfatione lib. 20.

Patere legem, quam ipse tulisti.

Paulus lib. Pandect. 32. tit. de legatis & fideicom. c. 23. ad hoc vulgò iactatum prouerbium allusisse videtur: Decet enim imperatoriæ maiestati, eas seruare leges, quibus ipse solutus esse videtur. Vnde Claudianus:

> In commune iubes, si quid censésve tenendum,
> Primus iussa subi: tunc obseruantior æqui.
> Fit populus, nec ferre vetat cùm viderit ipsum
> Authorem parère sibi.-

Ausonius:

> Legi pareto, quisque legem sanxeris.

Pari filo.

Quæ sunt simili textura & lineamento, ea esse pari filo, politi scriptores dicunt. Lucret. lib. 2.

> Debent nimirum non omnibus omnia prorsum
> Esse pari filo, similique affecta figura.

Translatio à tela, seu lino, aut lana, quæ digitis carpitur ac deducitur. Filum interdum est res quæque ad tenuitatem ducta. Henricus Stephanus in lib. 1. Cicer. de Tuscul. Quo etiam modo Latini, quum satis multa per parenthesin inseruerunt verba & sermonem suum non vna serie, eodemque velut filo continuarunt, particulam inquam ad colligenda sequentia cùm præcedentibus adhibent. Sic dicimus, poema & orationem esse tenui filo, crasso filo, subtili filo. Item lib. 4.

> Quæ vulgò volitant subtili prædita filo.

id est: subtili textura. Huic simile μονόξυλον. i. vno è ligno: quo vsus est Plato lib. 1. De legibus, & post eum Cic. 2. De legib.

Eiusdem notæ.

Quum aliquid significamus esse eiusdem formæ, & generis, & rationis, dicimus cum Seneca ex lib. De Clementia 1. cap. 1. Et alia huius notæ. Ducta translatione à forma publica, qua nummi percutiuntur. Idem epist. lib. 5. cum vellet demonstrare, facta ac dicta sapientis eiusdem rationis esse: Respondeant, inquit, sibi, & vna forma percussa sint. Idque quia, vt ait Paulus Iurisc. l. 1. ff. de contrah. empt. Forma publica qua signantur pecuniæ, facit perpetuam æstimationem. Seneca in Medea:

> Quàm leuia fuerint, quámque vulgaris notæ,
> Quæ commodaui scelera. —

Seneca lib. 1. epistol. Vnicuique nostrûm pædagogum dari Deum, non quidem ordinarium, sed hunc inferioris notæ.

ÆQVANIMITAS.

ERASMI. In re mala, animo si bono vtare, adiuuat.

Meretur omninò Plautinus ille senarius ex Captiuis duobus, vt inter adagia recenseatur:

> In re mala, animo si bono vtare, adiuuat.

Fortiter ferendo vincitur malum quod euitari non potest. Eandem sententiam paulo secus explicat in Pseudolo.

> Bonus animus in re mala, dimidium est mali.

Iactare iugum.

Iactare iugum, est incommodè ferre seruitutis necessitatem. Translatum à bubus, nondum assuetis iugo. Iuuenalis.

> Nec iactare iugum vita didicère magistra.

Simile illi, Contra stimulum calcitrare. Congeminatur enim infortunium, quòd feras impatientius: minuitur animi æquitate. Quemadmodum ait Plautus:

> In re mala, animo si bono vtare, adiuuat.

Magistratum gerens, audi & iustè & iniustè.

Ἀρχῶν ἄκουε καὶ δικαίως καὶ ἀδίκως.

Id est:

> Princeps iniqua & æqua pariter audias.

Sumptum aiunt hoc adagium ex Solonis elegiis, etiam si hic trimeter est iambicus. Admonet, vt qui in tractandis Reipub. muneribus versatur, patientissimis sit auribus, æquóque animo & bene & malè audire cōsuescat: neque facilè populi vel laudibus vel cōuiciis à recto dimoueatur. Congruit huc illud Sophocleum in Antigone:

> Ἀλλ' ὃν πόλις στήσειε, τοῦδε χρὴ κλύειν
> Καὶ σμικρὰ καὶ δίκαια καὶ τἀναντία.

Id est:

> Sed quem instituerit ciuitas, & parua eum
> Audire oportet, & æqua, & his contraria.

Potest & ad hoc accommodari, quòd quidam Romanus imperator dixisse legitur, In ciuitate libera, linguas item liberas esse oportere. Neque verò mirum aut magnum, si principes permittant populo quæ velint dicere: cùm ipsis liberum sit quæ velint facere. Præterea de principum factis vulgus variè pronunciare consueuit, quod alius probat, alius damnat. Maiore autem animo oportet esse principem, quàm vt huiusmodi voces captandas aut obseruandas existimet: tantùm id spectet, quod ex vsu sit reipublicæ. Huc Alexandri dictum pertinet: cui cum quidam renunciasset, esse qui de ipso male loqueretur: Regium est, inquit, malè audire, quum bene feceris.

10. Ad finem vbi perueneris, ne velis reuerti.

Μὴ ἐπιστρέφεσθαι ἐπὶ τοῖς ὅροις ἐλθόντα. id est: Ne reflectas, vbi ad terminos perueneris. hoc est, interprete Plutarcho: Cùm aderit fatalis dies, viderisque vitæ finem adesse, æquo animo feras, neque turpi vitæ cupiditate exanimeris. In vita Numæ paulo secus refert: βαδίζοντας εἰς ἀποδημίας μὴ μεταστρέφεσθαι. hoc est: Qui peregrinationem ingressi sunt, ne reuertantur. Hieronymus aliter: Post mortem hanc ne desideres vitam. Quemadmodū vulgò quosdam dicentes audimus Vergilianum illud,

> O mihi præteritos referat si Iupiter annos.

COGNATI. Quò fata trahunt retrahúntque, sequamur.

Huius etiam passim vsus est, cum significatur, necessi-

tati fatali parendum esse. Etenim quod fatis semel placuit, id nemini licet euitare: quoniam illa irreuocabiliter ius suum peragunt. Virg. 5. Æneid.

Nate dea, quò fata trahunt retrahuntque sequamur.

Porrò autem quam necessitatem dicat, aut quæ fata innuat sequenda, addit:

Quicquid erit, superanda omnis fortuna ferendo.

Consulit nautes Æneæ præsentem necessitatem boni consulendam. Et in aduersis, contra ea quæ euitare nequeas, optimum remedium esse tolerantiam dicit: qua quidem superatur omnis aduersitas. Non læditur is, qui contemnit: proinde vincit. Similem sententiam Erasmus præceptor noster ex Homer. Odyss. 5. in suas Chiliadas retulit, quam etiam interpretatus est.

Id deuorandum tanquam lacte dulcius.

Gallica lingua prouerbialiter dicere solet, cum necessitas patientiæ nobis instat: Cela se doit aualer plus doux que laict, hoc est, glutiendum id esse tanquam lacte dulcius. Est autem quoquo modo tolerare & transmittere, concoquere, id est, perferre, ἐμφορῆσαι iniuriam, molestiam, siue tædium, aut aliud quiduis simile. Cicero in Bruto: Hominum stulticias ac ineptias, quæ nobis deuorandæ sunt, non ferebat ille. id est, quæ ad animum non sunt reuocandæ, nec stomachosè æstimandæ. Idem in Philippica 6. Paucorum dierum molestiam deuorate. Quint. lib. 11. Deuoret initio tædium illud, & scripta & lecta sæpius reuoluendi, & quasi eundem cibum remandendi. id est, vincat ipse tædium patientia & obstinatione animi, vt quibus amarulentum aliquid deuorandum est. Translatum videtur à cibis feruidis, in os temerè immissis: vel à catapotiis amaris, & pharmacis, quæ citò deuorantur, nec regustantur. Deuoramus enim quæ gustare piget. Et sic dicimus deuorare iniuriam, vt haurire dolorem vel oculis, vel auribus: quod est, videre aliquid quod tibi doleat, vel audire rem tristem.

COGNATI Durate: Durandum.

Donatus in Adelphis: Durare, inquit, verbum perferendis malis conuenit: quod etiam notauit Priscianus libro 1. de Partibus. Eo iacentes animos spe lautioris vitæ erigimus. Virgil. lib. 1. Æneid.

Durate, & vosmet rebus seruate secundis.

id est, prosperis. Concludit enim Æneas, præsentia incommoda hoc æquiori animo ferenda esse, quo sit propior felicitas & quies. Quid enim cōsolationis magis proprium est, quàm catastrophen malorum quasi digito monstrare, quibus defuncti, beati sunt futuri? Proin, Durate dixit, pro Perseuerate, persistite: quasi duros infractósque animos habete. Suetonius in Caio: Sicut erat, ait, loricatos monuit, vt discumberent illo notissimo Virgilij versu, quemadmodum est,

Durarent, & secundis se seruarent rebus.

Idem verbum, Durate, reuerendissimus ac impensè doctus D. Antonius Perrenotus, Atrebatensis episcopus, pro symbolo accepit, quo admonere & adhortari voluit ad tolerantiam: siue pro præcepto, quo in aduersis durandum admoneamur, neque vllis procellarum sæuientium tempestatibus moueamur, sed contra fortunæ quantumlibet iniuriosæ ictus enitamur, nec vllus labefactandi locus illi relinquatur. Cic. lib. 2. de Orat. Assiduis, inquit, vno opere eandem incudem diem noctémque tundentibus, de iis, qui præstante, vt Lucretius ait, labore vincunt, quod designarunt facere. Item Iuuenalis sat. 9.

– Durate, atque expectate cicadas.

id est, æquo animo ferte frigoris iniuriam.

Nil passus, si dissimulaueris.

Mercurius Iouem consolatur apud Lucianum in Ioue tragœdo sub finem, hoc noto Menandri versiculo:

Οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ.

Nil passus es mali, si dissimulaueris.

id est, vt Basilius in iratos cōcionatur: οὐδὲν ἤκουσας δεινὸν, ἐὰν μὴ σαυτῷ οἰκειώσῃς τὰ εἰρημένα. id est: Nihil audisti graue, si non referas, quę dicta sunt, ad te. Mimus Publius, Iniuriarum remedium est, obliuio. Vindicta enim non me-

detur iniuriis, sed obliuio optimè. Euripides in Oreste:

Οὐκ ἔστιν οὐδὲν δεινὸν ὧδ᾽ εἰπεῖν ἔπος,
Οὐδὲ πάθος, οὐδὲ ξυμφορὰ θεήλατος,
Ἧς οὐκ ἂν ἄραιτ᾽ ἄχθος ἀνθρώπου φύσις.

Hos versus Cic. Tusculan. 4. sic interpretatus est:

Neque tam terribilis vlla fando oratio est,
Nec fors, nec ira cœlitum inuectum malum,
Quod non natura humana patiendo ferat.

Non dissimilis sententia est apud Plutarchum in Fabio: Fabius, inquit, id quod actum erat, ęquo animo tulit: iisque philosophis, qui asserunt bonum & honestum virum contumelia & dedecore affici non posse, euidens argumentum suo exemplo suppeditauit. Herman. Buschius Pasiphilus:

– Ronchos, nec non ludibria turbę
Nasutę, & quicquid fingere liuor amat,
Dissimula. –

Fiet id verò, si Periclis Atheniensis patientiam cogitauerimus. Iustinianus in Institut. iuris de actione iniuriarum loquens, libro 4. Hęc actio dissimulatione aboletur. Budęus Sal. Macrino: Patiere igitur, si me audies, eam siue iniuriam, siue aliud quicquid est, mutua inter nos dissimulatione aboleri. Ad hęc ira ex opinione iniurię nascitur. quare si desinent putare, iniuriam sibi fieri, irasci desinent.

Non est in ventum reflandum.

Hoc nobis documento est, pręcauere si fieri possit, ne imminens nos occupet calamitas: ea si vicerit, ne aduersus pręualentis fortunę impetum reluctabundi frustra fatigari velimus: flectendam verò viam velis, cum obniti contrà non detur: quóque trahit fortuna, iter intendendum. Non enim est, vt inquit Phocylides, in ventum reflandum. Quin potius tales simus, vt quo nos cunque rapit tempestas, æquo animo deferamur: atque vt optimè Virgilius monet, si quo Italiam contingere cœlo nequeamus quia scilicet

Murati transuersa fremunt, & vespere ab atro
Consurgunt venti, atque in nubem cogitur aer,
Nec nos obniti contrà, nec tendere tantum
Sufficimus, superat quoniam fortuna: sequamur,
Quáque vocat vertamus iter.

Verba autem Phocylidis sunt hęc:

Καιρῷ λατρεύειν, μὴ δ᾽ ἀντιπνέειν ἀνέμοισιν.

Id est:

Temporibus semper cautus seruire memento,
Nec reflare velis aduersum flamina venti.

Metaphora ducta est à nauigantibus, quos necesse est semel ingressos mare, ventorum atque æstus arbitrio ferri, frustra conaturos, si velint aduersus ista pugnare. Nec dissimili forma Plato lib. De rep. . ἀλλ᾽ ὅπῃ ἂν ὁ λόγος ὥσπερ πνεῦμα φέρῃ, ταύτῃ ἰτέον. id est. Sed quocunque ratio ceu ventus tulerit, hac eundum est. Et Horatius in Epodis, Ode 13.

Ire quocunque per vndas
Notus vocabis aut proteruus Africus.

Rursus in Odis lib. 3. Ode 11.

I, quò te rapiunt auræ. –

Nil passus es mali, si dissimulaueris.

Sententia valde elegans & nota Menandri, & qua apud Lucianum Ionem consolatur Mercurius: οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ. Nil passus es mali, si dissimulaueris. Meminerunt Diogenianus, & Erasmus noster. Plutarch. in Fabio Max. refert huic versiculo similia: Neque enim, inquit Fabius, eorum inscitiam suum malum putauit, sed vt Diogenes philosophus dicentibus, Isti te derident, respondit, se tamen non derideri (quòd eos tantùm derideri iudicaret, qui sannas curant, & iis perturbantur) ita Fabius id quod actum erat, æquo animo tulit, iísque philosophis, qui asserunt, bonum & honestum virum contumelia & dedecore affici non posse, euidens argumentum suo exemplo suppeditauit. Huic non dissimile illud Æneæ apud Virg.

Item hoc Catulli ad seipsum:

& Ouidij in 3. Amor.

Durate,

Durate,& vosmet rebus seruate secundis.
Sed obstinata mente perfer & obdura.
Perfer & obdura,pòst modò mitis erit.

Catulus Bibaculus in Cæsarem & D.Aug.scripserunt, & quod indicant Corn. Taciti verba in 4.Carmina,inquit, Bibaculi & Catulli referta contumeliis Cæsarum leguntur, sed ipsi Dd.Iulius & Augustus, & tulêre ista, & reliquêre,haud facilè dixerim, moderatione magis, an sapientia.Namque spreta exolescunt: si irascere,agnita videntur.

Ferre frænum.

Ferre frænum, prouerbio dicitur,obedienter imperata facere, & domini aut principis imperium moderatè ferre.Cui contrarium est,frenum mordere:hoc est,obluctari, & ostendere se grauiter aliquid ferre, quod tamen ferendum est. πρὸς τοῖς μάχεσθαι, τῷ χαλινῷ δάκνειν.Translatio est sumpta ab equis:qui quum frenum excutere non possunt, perpetuò tamen mordent & arrodunt, ostenduntque coactos & inuitos frænum ore recipere. Brutus ad Cic.Si frenum momorderis,peream,si te omnes quotquot sunt, conantem loqui ferre poterunt. Sunt autem fermè prouerbiales in totum illæ metaphoræ, Iniicere frænum, fræno compescere, & reuocare: accipere frænum,pro,dedere se alicui.Virg.12.Æneid.

Ni frænum accipere,& victi parêre fatentur.

COGNATI Difficile,iustum dolorem temperare.

Iurisconsultorum sermone celebratum prouerbium. Papinianus in lib.Pandectarum 8.tit. .ad legem Iuliam de adulteriis & stupro.l. 8.§.Imperatores.Difficillimum, inquit,est,iustum dolorem temperare. Frãciscus Balduinus Iurisconsl.in responsione altera ad Ioan.Caluinum:Vt autem gemens & inuitus ad illam necessariam defensionem mei capitis & famæ, depulsionemque contumeliosæ iniuriæ pertractus sum, sic viros bonos & sanos & sedatos, gaudeo iudicasse, neque iniquam neque intemperantem illam fuisse, atque adeò miratos esse, non fuisse vehementiorem: cum quidem scirent in medio præcipitis festinationis, indignationisque iustissimè calore effusam esse, & meminissent(quod lex ait)difficile esse,iustũ dolorem temperare.Idem ibidem:Indignissimè vexatus, putaui mihi licere aliquem gemitum edere: quem planè comprimere iustissimus dolor non sinebat. Ad hanc Papiniani prouerbialem sententiam allusisse videtur Quintilianus, quum inquit: In maximo dolore nulla est artis obseruatio,sed ab exordio vsque ad vltimam vocem,perpetuus quidam gemitus: & argumentis vti licet minutis & confusis. Vide antè, Vulneratus semper plagam contrectat.

ALIA ALIIS PLACENT.

ERASMI Felix Corinthus,at ego sim Teneates.

Εὐδαίμων ἡ Κόρινθος, ἐγὼ δ' εἴην Τενεάτης.

Id est:

Fortuna Corinthus,at ipse fiem Teneates.

Tenea vicus quidam haud procul à Corintho,nemorosus & amoenus.Porrò Corinthiorum opulentia insignis fuit. Strabo lib.8.scribit,hunc versum oraculo proditum fuisse cuidam Asiano, consulenti num præstaret Corinthum demigrare.Vnde videtur,sicut alia pleraque,in vulgi sermonem abiisse: atque adeò refertur in catalogo Græcanicorum adagiorum. Tempestiuum fuerit hoc vti, quoties in contentione duorum, non inficiabimur alterum per se præstantius, verùm alterum magis arridere, placereque animo nostro. Veluti si quis dicat:Equidem fateor iuris scientiam, & ad rem & ad famam comparandam magis idoneam quàm sit poetica.verùm.

Εὐδαίμων ἡ Κόρινθος, ἐγὼ δ' εἴην Τενεάτης.

Sit illud melius aut vtilius, hoc animo meo gratius.Strabo admonet, à quibusdam pro Τενεάτης, perperam legi Τεγεάτης.Nam Tegea ciuitas est Arcadiæ.

Asinus asino,& sus sui pulcher.

Ὄνος ὄνῳ κάλλιστον:id est,Asinus asino pulcherrimus,simile simili placet. Alcimus apud Diogenem Laertium inter multa quæ collegit ex Platonis philosophi & Epicharmi comici scriptis, quibus persuadere conatur philosophum à comicis multa tuisse suffuratum, & hos refert senarios:

Θαυμαστὸν οὐδὲν ἐστὶ με ταῦθ' οὕτω λέγειν,
Καὶ ἁνδάνειν αὐτοῖσιν αὐτούς, καὶ δοκεῖν
Καλοὺς πεφυκέναι. καὶ γὰρ ἡ κύων κυνὶ
Κάλλιστον εἶμεν φαίνεται, καὶ βοῦς βοΐ,
Ὄνος δ' ὄνῳ κάλλιστον, ὗς δὲ θὴν ὑΐ.

Id est:

Res mira non est,ista si sic proloquor,
Ipsique nobis si placemus inuicem,
Pulchréque nati si videmur.nam & cani
Pulcherrimus canis videtur,bos boui:
Asinus asello pulcher est,& sus sui.

Conueniet, vbi inter inhonestos similitudo morum instituti conciliat beneuolẽtiam: veluti quum miles placet militi, aleator aleatori, potator potatori,sophista sophistæ. Mirum est ab Epicharmo præteritam simiam:quum nullum animal sibi placeat impensius.

Quot homines,tot sententiæ.

Nihil vel hodie vulgò tritius est quàm hæc Terentiana sententia:Quot homines,tot sententiæ. Cui similis est apud eundem & illa: Suus cuique mos est.Persius item:

Mille hominum species,& rerum discolor vsus:
Velle suum cuique est,nec voto viuitur vno.

Eòdem pertinet & illud epigrammaticum, quo dictum est,Inueniri qui non recusent agris paternis cedere: qui velit ingenio cedere,reperiri neminem. Horatius decentissimam addidit allegoriam:

Tres mihi conuiuæ propè dissentire videntur,
Poscentes vario multum diuersa palato.

Idem primam omnium Odam huius argumento sententiæ conscripsit,aliis studiis alios duci,aliis alia cordi esse. Allusit facetissimè Terent.in Phorm.cum è tribus aduocatis primus ait, secundus negat, tertius deliberandum censet. Huc allusisse videtur & diuus Paulus Apostolus, cùm admonet, vt ad precludendam æmulationẽ sinamus vnumquemque in suo sensu abundare. Cui consilio si Theologorum vulgus auscultaret, non esset hodie tanta digladiatio de nihili quæstiunculis. Sunt enim omninò quædam, quæ citra pietatis dispendium ignorari possunt. Eam sententiam Euripides in Phoenicis latius explicuit:

Εἰ πᾶσι ταὐτὸ καλὸν ἔφυ, σοφόν θ' ἅμα,
Οὐκ ἦν ἂν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις.
Νῦν δ' οὔθ' ὅμοιον οὐδέν, οὔτ' ἴσον βροτοῖς,
Πλὴν ὀνόμασιν, τὸ δ' ἔργον οὐκ ἔστιν τόδε.

Id est:

Cunctis idem si pulchrum & egregium foret:
Nulla esset anceps hominibus contentio,
At nunc simile nil,nil idem mortalibus,
Nisi verba forsan inter istos concinunt:
At re tamen factísque conuenit nihil.

Idem in Hippolyto coronato:

Ἄλλοισιν ἄλλος θεῶν τε κἀνθρώπων μέλει.

Id est:

Hic his,hic illis,& homo cordi est & deus:

Huc respexit Homerus in Odysseæ ξ.

Ἄλλος γάρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις.

Id est:

Nanque aliis aliæ res arridéntq; placéntque.

Suum cuique pulchrum.

Prouerbialis sententia, Suum cuiq; pulchrum: in eos quibus sua,qualiacunq; sunt, tamẽ studio quodam magis quàm iudicio placent.Est autem à communi mortalium ingenio sumpta,quibus vsq; insita est illa φιλαυτία, id est, amor sui,vt neminem tam modestum,tam attentum,tam oculatum inuenias,quin in propriis æstimandis, quadam animi propẽsione corruptus cæcutiat atq; hallucinetur. Et quẽ vnquam vidimus in tam barbara regione natum, cui sua patria non vel optima videatur? Quæ gens tam

effera, tam horrida lingua, quæ non alias præ sua contemnat? Quæ tam ferina corporis specie, quæ sibi non appareat formosissima? Proinde verè scripsit Aristot. lib. Rhetor. 1. ἐπεὶ δὲ φίλαυτοι πάντες, καὶ τὰ αὑτῶν ἀνάγκη ἡδέα εἶναι πᾶσιν, οἷον ἔργα, λόγους. διὸ καὶ φιλοκόλακες ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. id est: Quoniam autem omnes sui sunt amantes, & sua cuique iucunda esse necessum est, vt facta dictáque: idcirco plerunque etiam assentatorib. gaudent. Id tametsi omnibus in rebus generaliter verum est, vt sit quemadmodum ait Horat. Cæcus amor sui: tamen in artifices atque ex his potissimùm in poetas, ad hæc in amantes præcipuè quadrare videtur. Etenim rectissimè scripsit Aristot. 4. Moral. libro, Suo quenque artificem opere impensè delectari, non aliter quàm rebus quibusdam ex sese prognatis. Neque secus adamant sua carmina poetæ, quàm parentes liberos. Est enim artificis opus, quasi quidam ingenij fœtus: de quo Socrates ait rectius iudicare obstetricem quàm matrem ipsam. Sponsis item amantib. mos est, suam cuique sponsam certatim extollere. Cuius rei sat magnum exemplum extat de Tarquiniis adulescentibus. Vnde & hodie vulgò scitè dicunt: Nullum reperiri deformem amasium, propterea quòd amanti vel non pulchra pulcherrima videantur. Quam sententiam eleganter extulit Theocritus in Ecloga 6.

—ἦ γὰρ ἔρωτι
Πολλάκις ὦ πολύφαμε τὰ μὴ καλὰ, καλὰ πέφανται.
Id est.
—Etenim haud rarò Polypheme.
Quæ minimè sunt pulchra, ea pulchra videntur amori.

Plato prouerbium extulit in Lyside, sed inuersè: καὶ κινδυνεύει inquit, κατὰ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν, τὸ καλὸν φίλον εἶναι. id est. Periculum est, ne iuxta vetus adagium, amicum sit, quod pulchrum est. Quasi non ideo pulchrum haberi debeat aliquid, quòd sit amicum: sed ideo oporteat esse amicum, quòd sit pulchrum. Huc pertinet & illud quod scribit M. Tullius libro de Finibus 5. Suo enim quisque studio maximè ducitur. Et rursum in 1. Officiorum: Quorum vterque suo studio delectatus contempsit alterum. Quanquam hoc venia dignum, hactenus communem illam φιλαυτίαν valere vt suis quisque liberis, suis artibus, suo instituto, suis inuentis, suæ patriæ paulo impensius faueat, nisi eò vsque cæcitatis nos rapiat, vt & virtutes alienas calumniemur, & nostris blandiamur vitiis, eaque virtutum nomine donemus. Ac sibi quisque sit, quod sibi fuit Suffenus Catullianus, aut Meuius Horatianus. Quod vitij Flaccus in epistolis notans:

Dum mala, inquit, delectent mea me, vel denique fallant.

Atque hoc loco Porphyrion indicat, Horatium respicere vulgatam sententiam, quòd homines suis malis non solùm non doleant, verumetiam delectentur. Eaque de re Græcum adagium esse celebratum: verùm id adagium vitio librariorum desideratur in scriptura. Eodem pertinet quod alibi dixit Horatius:

Turpia decipiunt cæcum vitia, aut etiam ipsa hæc
Delectant, veluti Balbynum polypus Agnæ.

Nam Balbino stulto amanti, etiam polypus Agnæ amicæ, suaue quiddam olere videbatur. Est autem polypus, vitium narium graue olentium, itidem vt hircus alarum. Vnde & polyposos & hircosos dicimus. M. Tullius ad Attic. lib. 14. Accipe, inquit, à me mi Attice καθολικὸν θεώρημα earum rerum, in quibus exercitati sumus satis. Nemo vnquam neque poeta, neque orator fuit, qui quenquam meliorem se arbitraretur. Hoc etiam malis contingit. Quid tu Bruto putas ingenioso & erudito, de quo etiam experti sumus? Nuper in edicto scripseram rogatu tuo. Meum mihi placebat, illi suum. Quinetiam quum ipsius precibus adductus penè scripsissem ad eum de optimo genere dicendi, non modò mihi, sed etiam tibi scripsit, sibi illud quod mihi placeret, non probari. Quare sinamus quęso quenque sibi scribere, Suam cuique sponsam, mihi meam: Suum cuique amorem, mihi meum. Non scitè. Hoc enim Attilius poeta durissimus. Hactenus Cicero. Cuius ex verbis apparet, hos duos versiculos, Suam cuique, & cætera, ex Attiliana quapiam fabula sumptos esse. Idem Tullius lib. Tusc. quæst. 5. Musicorum verò perstudiosum accepimus, poetam etiam Tragicum, quàm bonum, nihil ad rem. In hoc enim genere nescio quo pacto magis quàm in aliis suum cuique pulchrum est. Adhuc neminem cognoui poetam, & mihi fuit cum Aquinio amicitia, qui sibi optimus videretur. Sic se res habet. Te tua, me delectant mea. Eandem sententiam Plautus in Sticho, diuersis verbis, sed nimis quàm eleganter extulit. Suus, inquit, rex reginæ placet: Sua cuique sponsa sponso. Huc referendum & Theocriticum illud.

Καὶ γὰρ θὴν οὐκ εἶδος ἔχω κακὸν, ὥς με λέγοντι.
Id est:
Nec mihi forma profectò mala est, si vera loquuntur.
Id imitans Maro:
Nec sum adeò informis, nuper me in littore vidi,
Cum placidum ventis staret mare.

Apertius allusit ad adagium Flaccus, in epistola quadam

—Iouis auribus ista
Seruas: fidis enim manare poetica mella.
Te solum tibi pulcher.—

Tibi pulcher, dixit: pro, tibi ipsi placens. Non dissidet ab hac forma, quod diuus Augustinus cùm aliis aliquot locis, tum in Epist. 48. adducit ex Tychonio quodam: Quod volumus, sanctum est. Est autem hemistichium carminis heroici. Quod dictum vtinam non perinde locum haberet in moribus eorum, qui hodie sibi arrogantius vindicant pietatem, quàm vnquam fecerint Pharisæi: qui cum vitiis nec ferendis, nec nominandis madeant, miro tamen supercilio debacchantur in vitam alienam.

Velle suum cuique est.

Quoties significabimus aliis alia curæ esse, aliósque aliis studiis duci, Persij illud vsurpabimus:

Velle suum cuique est, nec voto viuitur vno.

Item illud, Suus rex reginæ placet. Item, Sibi pulcher. Item, Te tua, me mea delectent. & Virgil. illud,

—Trahit sua quenque voluptas.
Suo quisque studio gaudet.

IVNII. Alia apud alios bona.

Ἄλλα παρ᾽ ἄλλοις καλά: id est, Alia apud alios bona. Tritissimum vsu prouerbium, quod ad ingeniorum varietatem aptissimè transfertur: hic historicæ magnificentiæ aptior est, illum pangendo carmini natura finxit: est quem Comicus soccus, alium Tragicus cothurnus magis decet. Parœmiæ affinis est Homeri versus Odyss. ξ.

Ἄλλος γάρ τ᾽ ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις.
Id est
Alius aliis rebus afficitur.

COGNATI. Multi Multa.

Subauditur quiduis. Author distichorum moralium, vulgò Catonis inscriptorum titulo, lib. 1.

- Quia multi multa loquuntur.

Iosephus Scaliger in suis coniectaneis in M. Varronem De lingua Latina, ad illud, Diui potes: De his multi multa. Genus loquendi vsitatum, & maximè Latinæ linguæ ignaris.

ALIBI DIMINVTVM ALIBI REDDITVM.

ERASMI Claudus optimè virum agit.

Ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ: siue, vt aliàs legitur, ὀχεῖ: id est, Optimè claudus virum agit. Dici solitum, vbi quispiam suam sortem, vel parum egregiam, anteponit alienæ, tametsi præstantiori. Ab Amazonum apophthegmate natum aiunt. Tradunt morem Amazonibus fuisse quondam, vt pueros masculos detorta tibia coxave claudos efficerent. Porrò cum bellum esset illis aduersus Scythas, atque illi eas conarentur illicere vt ad sese desciscerent, dicentes futurum vt posthac non cum claudis ac mutilis, sed cum integris viris rem haberent, Antianira Amazonum dux respondit, ad hunc modum ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ. Vsurpauit Athenęus libro decimotertio, ὄντως γὰρ ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ. id est: Verè enim claudus optimè

optimè virum agis. Theocritus φιλοίφαν appellat virum coitus auidum: Hesychius φιλοίφοι dicit. Animaduersum est etiam illud nostris temporibus, plerunque qui tibiis sunt mutilis, aut quopiam membro trunci, eos ad vsum Veneris reliquis magis idoneos esse: nimirum paria faciente natura. De claudo quare sit salacior cæteris, causam reddit Aristotel. in Problematibus, sectionis 10. problem. 26. quòd in hoc parum alimenti deorsum delabatur, ob crurum vitium, plus autem superiora petat, & in semen vertatur.

Non omnia possumus omnes.

Nō omnia possumus omnes, apud Vergilium in Pharmaceutria. Prouerbialis sententia, qua vix tritiorem aliā reperies. Sumpta videtur ex Homero, apud quem Iliados ν. Polydamas sic alloquitur Hectorem:

> Ἀλλ' οὔ πως ἅμα πάντα δυνήσεαι αὐτὸς ἑλέσθαι.
> Ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήϊα ἔργα,
> Ἄλλῳ δ' ὀρχηστύν, ἑτέρῳ κίθαριν καὶ ἀοιδήν.
> Ἄλλῳ δ' ἐν στήθεσσι τίθει νόον εὐρύοπα Ζεὺς
> Ἐσθλόν, τοῦ δέ τε πολλοὶ ἐπαυρίσκοντ' ἄνθρωποι.

Id est:

> Haudquaquam poteris sortirier omnia solus.
> Namque aliis diui bello pollere dederunt,
> Huic saltandi artem, voce huic citharaque canendi.
> Rursum alij inseuit sagax in pectore magnus
> Iuppiter ingenium: at multis est vtilis ille.
> Item Odysseæ θ.
> Οὕτως οὐ πάντεσσι θεοὶ χαρίεντα διδοῦσιν
> Ἀνδράσιν, οὔτε φυήν, οὔτ' ἂρ φρένας, οὔτ' ἀγορητύν.
> Ἄλλος μὲν γάρ τ' εἶδος ἀκιδνότερος πέλει ἀνήρ,
> Ἀλλὰ θεὸς μορφὴν ἔπεσι στέφει.

Id est:

> Non ita cœlestes tribuunt sua dona quibusuis,
> Seu formam, siue ingenium, viresve loquendi.
> Est etenim informis species cui contigit: atqui
> Linguæ dote Deus pensat dispendia formæ.

Euripides in Rheso:

> Ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτὸς πάντ' ἐπίστασθαι βροτῶν
> Πέφυκεν, ἄλλῳ δ' ἄλλο πρόσκειται γέρας.

Id est:

> Vt cuncta nôrit, nemini mortalium
> Datum est, at alia dos adest alij viro.

Eòdem pertinet quod scribit Theognis:

> Παύροις ἀνθρώποις ἀρετὴ καὶ κάλλος ὀπηδεῖ.
> Ὄλβιος ὃς τούτων ἀμφοτέρων ἔλαχεν.

Id est:

> Sunt pauci, quibus iisdem & virtus suppetit & ars:
> Felix cui simul hæc sunt data sorte deúm.

Titus Liuius libro 22. Non omnia eidem dij dederunt, Vincere scis Hannibal, victoria vti nescis. Videtur Liuius retulisse illud ex Iliados ψ.

> -οὐδ' ἄρα πως ἦν,
> Ἐν πάντεσσ' ἔργοισι δαήμονα φῶτα γενέσθαι.

Id est:

> -Haud illud contigit vnquam, vt
> Omnibus in factis callens appareat idem.

Huc pertinet & Pindaricum illud ex Nemeis:

> Τέχναι δ' ἑτέρων ἕτεραι.

Id est:

> Artes aliis aliæ.

Interpres ostendit, illud Atticis prouerbij loco dictum fuisse:

> Ἄλλαι δ' ἄλλων ἐπιτεχνήσεις:

Id est:

> Aliæ aliorum inuentiones.

Item alibi:

> Φυᾷ δ' ἕκαστος διαφέρομεν βιοτὰν λαχόντες, ὁ μὲν τά, τὰ δ' ἄλλοι.
> Τυχεῖν δ' ἕν' ἀδύνατον εὐδαιμονίαν ἅπασαν.

Id est:

> Natura differimus, vitam sortientes, hic hanc, illam, alij:
> Porrò fieri non potest, vt omnis felicitas vni contingat.

Idem Olympiorum hymno primo:

> Ἐπ' ἄλλοισι δ' ἄλλοι μεγάλοι.

Id est:

> In aliis alij magni sunt.

Idem expressius Encomio octauo:

> Ἄλλα δ' ἐπ' ἄλλοισιν ἔβαν
> Ἀγαθῶν, πολλαὶ δ' ὁδοὶ
> σὺν θεοῖς εὐπραγίας.

Id est:

Alia ad alium venerunt bona: sed diis fauentibus multæ sunt viæ felicitatis. Rursus eiusdem tituli hymno nono:

> ἐντὶ γὰρ ἄλλαι ὁδῶν ὁδοὶ περαίτεραι,
> μία δ' οὐχ ἅπαντας ἄμμε θρέψει μελέτα.

Id est:

Sunt enim aliæ viæ aliis efficaciores, sed non omnes nos alet vnum studium.

Facta iuuenum, consilia mediocrium, vota senum.

Celebratur hic versus moralis apud Græcos:

> Ἔργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, εὐχαὶ δὲ γερόντων.

Id est:

> Vota senum, consulta virorum, & facta iuuentæ.

Huius adagij meminit Aristoph. grammaticus. Hyperides in oratione cōtra Autoclem ex Hesiodo citauit. nam illius creditur esse carmen. Sensus per se liquet, nempe ad rem gerendam adhibendos iuuenes. nam viribus ætas ea præpollet. In consilium asciscendos mediocris ætatis viros, propterea quòd in his nonnihil detrito virium vigore, valet tamen vsu rerum aucta prudentia. Senes, vtpote religiosi, solent à superis optima precari: cæterùm neque viribus iam vtiles, neque mente satis constantes ætatis vitio. Euripides in Melanippo apud Stobæum.

> Παλαιὸς αἶνος, ἔργα μὲν νεωτέρων,
> Βουλαὶ δ' ἔχουσι τῶν γεραιτέρων κράτος.

Id est:

> Dictum est vetustum, Facta iuuenum, cæterùm
> Magis valent consilia natu grandium.

Idem innuit Pindarus, cum ait:

> Νεότητι μὲν ἀρήσει θράσος δεινῶν πολέμων.

Id est:

> Iuuentuti congruit audacia crudelium bellorum.

Item Homerus Iliados π. docet in bello requiri vires, in consultationibus orationem:

> Ἐν γὰρ χερσὶ τέλος πολέμου, ἐπέων δ' ἐνὶ βουλῇ.
> Τῷ οὔ τι χρὴ μῦθον ὀφέλλειν, ἀλλὰ μάχεσθαι.

Id est:

> Bella manu constant, at consultatio dictis:
> Illic pugnandum est, neque prosunt aspera dicta.

Apud eundem Nestor in consiliis præcipuus, bello inutilis. Plutarchus in commentario, cui titulus, εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον: καὶ μάλιστα σώζεται πόλις, ἔνθα βουλαὶ γερόντων, καὶ νέων ἀνδρῶν ἀριστεύουσιν αἰχμαί. id est: Et maximè seruatur ciuitas, vbi consilia senum, & iuuenum virorum præcellūt lanceæ. Æschines in oratione contra Ctesiphontem testatur, hoc Solonis legibus fuisse cautum, vt in consultatione natu maximus primus diceret. Et apud Athenienses olim fuisse morem, vt præco facturus dicendi facultatem ita sonaret: τίς ἀγορεύειν βούλεται τῶν ὑπὲρ πεντήκοντα ἔτη γεγονότων, id est: Quis vult concionari ex iis qui quinquagesimum excesserunt annum?

Marinam auditionem fluuiali abluit sermone.

Ἁλμυρὰν ἀκοὴν ἀποκλύζειν ποτίμῳ λόγῳ: id est, Salsuginosum sermonem potabili diluit oratione: vbi quod erat audire molestum, id diuersa oratione velut edulcatur. Quod erat gustus, id traductū est ad aures. Etenim quod palato aqua marina, id auribus oratio tristis aut contumeliosa. Item, quod palato liquor fontanus, id auditui sermo placidus ac benignus. Vsurpat adagium Plato in Phædro: ἐπιθυμῶ ποτίμῳ λόγῳ οἷον ἁλμυρὰν ἀκοὴν ἀποκλύσασθαι. id est: Cupio sermonem velut amarum potabili sermone diluere. Item Athenæus Dipnosophistarū libro 3. ἔτι τούτοις λεχθεῖσιν ὁ Κύνουλκος ᾔτει δικοκτόν, δεῖν λέγων ἁλμυροὺς λόγους γλυκέσιν ἀποκλύσασθαι νάμασι. id est: His dictis Cynulcus poscit decoctam, dicens amaros sermones dulcibus lymphis oportere diluere. Cynulcus vsus est voce Romana, quum Græcè loqueretur, si quidem Vlpiano indignāti, quòd voce insolenti ac barbara vteretur, respondit, se

in vrbe Roma vſum eſſe vocabulo vrbis Romæ vernaculo. Nam illic ſic loquebatur. Popoſcit frigidam, popoſcit calidam aut decoctam: ſubaudientes aquam.

Quod alibi diminutum, exæquatur alibi.

In eum in quo deſideratur virtutis aliquid, ſed cuius iacturam alia quapiam dote compenſes: veluti ſi quem intelligi velimus parum eloquentem, ſed admirabili tamen iudicio: aut qui ſit indoctus quidem, ſed bene nummatus: competet illud ex eodem loco, quem modò citauimus ex Iliados x.

Ὃς δή τοι εἶδος μὲν ἔην κακός, ἀλλὰ ποδώκης.

Id eſt:

Qui ore quidem deformis erat, pedibus tamen acer.

Semper ſeni iuuenculam ſubiice.

Ἀεὶ γέροντι νεᾶν ἐπιβάλλειν κόρην. id eſt:

Semper puellam virginem ſubiice ſeni.

Senarius prouerbialis, admonens vt prouectioris ætatis viri, puellam ducant magis quàm anum: ne ſi frigus acceſſerit frigori, languente Venere, ſteriles exiſtant nuptiæ. Quanquam non ineptè trahetur ad alios item vſus, quoties ſignificabimus ita rerum coniunctionem temperandam, vt quod alibi diminutum ſit, aliunde ſuppleatur: videlicet vt ſeni conuictor addatur iuuenis, quo ſenilis ætatis triſtitiam huius hilaritas moderetur: rurſum iuuentutis exultantiam, ſenilis ſeueritas temperet. Item, vt loquaculus adiungatur plus ſatis taciturno, audaculus timido, pauper diuiti. Prouerbij meminit Diogenianus.

Non omnis fert omnia tellus.

Vt Vergilianum illud,

-Non omnis fert omnia tellus,

prouerbium erit, ſi traducatur ad diuerſas ingenij dotes, aut non quiduis à quouis eſſe petendum: ita prouerbij rationem habebit illud Theocriticum, ex Cyclope:

Ἀλλὰ τὰ μὲν θέρεος, τὰ δὲ γίγνεται ἐν χειμῶνι. id eſt:

Illa quidem producit hyems, illa educat æſtas.

Cùm ſignificabimus, aliud agendum iuueni, aliud ſeni, aliis atque aliis temporibus diuerſis moribus vtendum. Quid autem quæque ferat tellus, elegāter deſcribit Vergilius in Georgicis, & Hermippus apud Athenæum libro primo.

Ex Appendice.

Pauperis eſt numerare pecus.

Ex multis adagiis, quæ in noſtrorum hominum ſcriptis obſeruata, necdum ipſis authoribus, vnde imitatione expreſſa eſſe arbitror, reſtituere potui: vnum hic propoſui, quod elegantia & venuſtate nulli dictorum concedit. Vſus eſt eo Muretus in Variis lect. laudans Pauli Manutij in reſtituendis authoribus induſtriam & ingenium. Item Ioach. Camerarius in carmine, quod Macrobio à ſe doctiſſimè caſtigato præfixit. Veriſſimè autem & merito ſuo vterque vſurpauit. Nam modo rem ipſam fateri velimus, quidquid illud eſt, quo magnam partem adeò miſerè & ridiculè efferimur, omne illud talium hominum labori & eruditioni acceptum ferre debemus. ſed nolumus, imò id vnum ſtudio habemus, illorum ſtudia premere, noſtra magnificè nuſquam non oſtentare. Et, vt iure quodam id facere videamur, mirum quas nebulas & offucias rudiorum tenellis oculis obiiciendas excogitemus. In primis vt nos ab eruditorum vulgo ſegregemus, antiquitatis nomen è vetuſto ſcribendi more, pronunciatione, & luciſugis aliquot voculis aucupamur. eáque re non monumenta ipſa veterum, ſed à noſtris hominibus ſcriptas in illa annotationes, commentarios, collectanea magno ſtudio & ſingulari arte peruolutamus: inde belliſſima quæque ſeligimus, & tam diu inter ſe componimus, donec noui aliquid extundamus, aut ſaltem rei iamdiu inuentæ nouā faciem induamus. Inde maiori animo authorem è multis vnum nobis ſumimus, in quo omni animi contentione laboremus. cauemus tamen ne in aura, & nullius antè ſolo trita loca veniamus. imò quo alij diligentius nobis viā muniuerint, hoc lubentius huiuſmodi opus capeſſimus. minimo enim negocio ſuperiorum laboribus culmen detrahimus, cùm aut laudatos ſemel, ſtrenuè porrò tacitè contemnimus, & grauiora errata loco maximè cōſpicuo & illuſtri prodimus, aut noua annotationum forma rectè olim dicta, vt inaudita proponimus, traiicientes, addentes, commutantes. mille enim hic nocendi artes. Interea bonorum omnium familiaritati, vnde aliqua obſeruationum ſpes eſt, nos adiungimus: ab iis, quæcunque vi ingenij aut multo ſtudio ſibi ipſi pepererunt, bonáque fide ab amicis acceperunt, expilcamur, exſculpimus omnia. Denique vbi nihil reſtat ſublegendum, nos eadem mente, iiſdem artibus aliò traducturi, vltrò amicitiam illam ſan- [illegible] noſtros quocunque modo laceſſimus, irridemus, vt iiſdem alienos perpetuò fuiſſe nos alij iudicent. Atque hæc omnia, vt noſtrum hoc nouem Muſis cælatum opus exornemus & extendamus. Neque enim noſtris finibus nos circumſcribimus, ſed in omnia, præſertim amicorum ſcripta nos impudēter ingerimus: in quibus, modò parum li- [illegible] audeamus: deum immortalem, quæ orationes, qui triumphi? Statim ſe erumpunt magnifica illa epiphonemata: Vt Clementem purgemus, ſi fieri poteſt omnino: Eum poetam quia nunc, vt opinor, ferè totum vindicauimus mendis innumerabilibus, &c. Quid multa? Alij cùm ſexcenta loca reſtituerint, nihil egerunt, nobis omnia debentur. abſque nobis eſſet, vileſceret author, ad Pharmacopæos amandandus. Hæc, amice lector, noſtra ſtudia, hęc ætas. Ita humanioribus literis nihil hodie immanius.

Cognati.

Non eſt cuiuſuis manu lyram pulſare.

Eſt iſtud quoque frequens quod preſſius Architrenius expreſſit.

-Non præcinit omnem
Ad digitum Phœbea chelys, non nouimus aures
Aonia mulcere lyra, non pectinis huius
In plebem vileſcit apex, hæc gloria vatum:
Hoc iubar, hic titulus ſolos contingit Homerós.

Non diſſimile mihi videtur: non cuiuis homini contingit adire Corinthum. & hoc Plauti: Non omnes poſſunt olere vnguenta exotica.

Nec omnis fert omnia tellus.

Hoc Virgilij hemiſtichio in Pollione, vulgò indicatur, non æquè feliciter omnibus locis eadem prouenire. Stirpes autem pro loci natura & qualitate, pro aeris ambientis conditione, nunc procerius adoleſcunt, nunc humilius: quædam multis ſtolonibus pleræque nullo agnato frutice ac propagine humo proſiliunt: alia pro terræ habitu, diluto lacteóque virore, alia ſaturata vergentíque ad atrum viriditate. Sic alia aliis locis laudatiora exiſtunt, ac propriis natalibus felicius proueniunt. Cuius rei fidem nobis facit ex natura rerum his verſibus Virg. lib... Georgic.

Nec verò terræ ferre omnes omnia poſſunt.
Fluminibus ſalices, craſſíque paludibus alni
Naſcuntur ſterilês, ſaxoſis montibus orni,
Littora myrthetis lætiſſima: denique apertos
Bacchus amat colles, Aquilonem & frigora taxi.
Diuiſæ arboribus patriæ, &c.-

Quorum pleraque ſi tentes in aliud ſolum transferre, vel elangueſcent, vel emorientur, aut ægrè refocillata creſcent quidem, ſed vt nomen ſuum tueri, ſuámque generoſitatem ſeruare nequeant. Non diſſimile eſt iſtud Ἡροδότου ἐν τῷ ... οὐ πάντες τόποι τὰ αὐτὰ φέρειν βοηθήματα. id eſt: Non omnes loci eadem auxilia ferunt. in oratione legati ad Athenienſes, quam habuit in ſenatu eorum, cùm patriæ excidium deprecaretur. Herodot. lib 9. ſcribit, natura comparatum eſſe, vt è mollibus regionibus molles viri exiſtant, néve ex eadem terra admirandæ fruges, & egregij bello viri gignantur. Vulgò hoc adagium ita profertur: Alia alibi proueniunt.

Aliud ſceptrum, aliud plectrum.

Stratonicus citharœdus natione Athenienſis, arte muſica celebris. Ptolemæo rege de cithariſtica cum ipſo cōtentioſius differente: Aliud eſt, inquit, ó rex ſceptrum, aliud plectrum. ſignificans, non eſſe regium de muſica cū muſico diſputare, & vnumquemque adhibendum ad id quo valet Sic Grecè apud Athenæum libro octauo habetur: ἕτερον ἐστιν ὦ βασιλεῦ σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. Vſurparunt Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptores, Flaccius, Vuigandus,

dus, & Iudex, in eadem dedicatoria epistola. Manifestum est, inquiunt, ex sacris literis, & perpetuo Ecclesiæ Dei vsu est, distincta esse officia potestatis politicæ & Ecclesiasticæ. Leges ciuiles earúmque executio, magistratui conueniunt. Docere autem verbum Dei, & administrare claues & Sacramenta, ordinato quidem modo ministris verbi Dei legitime vocatis proprium est: nisi extrema necessitas diuersum cogat, vbi quilibet Christianus est sacerdos. Qui autem falcem in alienam messem mittunt, & alienam functionem temerè inuadunt, illis commodè hoc obiicitur: Aliud esse sceptrum, aliud plectrum.

Nullus omnia scire potest.

Nec Homerus, nec alius quiuis reuerà poeta absque cœlesti afflatu poesim consecuti sunt. Artes & scientias poetæ tradunt: sed omnes didicisse humano studio, impossibile est: cùm vnicam ex parte percipere sit difficillimum. Non igitur arte humana, sed diuina quadam infusione, scientia conceditur. Magna enim in momento assequi, non humani ingenij est, sed diuinitùs inspirati. Plato in Ione. & in Sophista, hospes Eleates: Quærebam, vtrum hominum quispiam scire omnia possit. Omnia non possunt simul memoria retineri. l. 2. §. si quid autem. C. de veteri iur. enucl. Baptista Egnatius in Epistola ad Lectorem, in suas annotationes, quas addidit authoribus quibusdã, qui Rom. Imper. vitas scripserunt: Sciant in homine multo minus mirum esse, nescisse quædam, quàm vni constare omnia. &c. Idem in annotationibus in Suetonium: Nec scire fas est omnia.

ALIENA A RE.

ERASMI

Nihil ad versum.

Οὐδὲν πρὸς ἔπος: id est, Nihil ad carmen. De iis qui longè discrepant ab iis, quæ proposita sunt. Translatum videtur à scena, vbi histrio saltatu gestuque, carminis genus repræsentat. Et haud scio an alius fuerit qui recitaret versus, alius qui gesticularetur. Apparet enim vnum aliquem fuisse recitatorem, cuius est illa vox in calce Comœdiarum: Calliopius recensui. Nec alioqui video quorsum pertineat, quod admonet Cicero, ab histrione deligi fabulam, ad quam natura sit appositus. quod in prologo Comœdiæ Terentianę, qui prologum dicit, queritur clamosas fabulas ad se deferri, minus laboriosas ad alios. Quòd si saltatio parum respondisset ad numeros carminis, aiebant: οὐδὲν πρὸς ἔπος. Lucianus in Philopseude: οὐδὲν πρὸς ἔπος ταῦτα, φασιν, οὐδὲ πρὸς τὸ τῶν ἠρόμην. id est: Ista nihil ad carmen, vt dici solet, neque enim de iis interrogabam. Qui in choreis non responderet ad numerum saltationis eum ἄκροτον appellabant: isque ἀκροτεῖν dicebatur. Andreas Alciatus, hoc seculo non modò iuris Cæsarei, verumetiam omnium studiorum decus, nec minus suspiciẽdus ob rerum quendam ingenij candorem, quàm ob exactam omnium liberalium disciplinarum peritiam, libro Dispunctionum suarum 2. consentit quidem mihi in sensu vsuque prouerbij, cęterùm de origine nonnihil dissentit: mauultque ab oraculis esse natum, quæ quondam carmine reddebantur, præsertim heroico, cuius inuentor fuerit Pythius Apollo. Græcis autem ἔπος dicitur, quòd ἕπεται τοῖς πράγμασι τοῖς χρησμοῖς: id est, quòd res oraculis respondeant. Hanc enim etymologiam adfert Eustathius in principio Iliados Homericæ: vnde probabilius esse iudicat Alciatus noster, quoties euenirent quæ promissis aut proposito non quadrarent, dici solitum: οὐδὲν πρὸς ἔπος. Vsus est eo Vlpianus in Pandectis lib. 11. tit. de interrogatoriis actionibus, cap. 12. Quod autem ait prætor, omninò non respondisse, posteriores sic acceperunt, vt omnino non respondisse videatur qui ad interrogata non respondit, id est, οὐδὲν πρὸς ἔπος. Suidas indicat nonnunquam vsurpari, οὐδὲν πρὸς ἔπος, pro temerè ac de nihilo, siue abs re. Adducit hos versus ex poeta, nescio quo:

Οὐδὲν πρὸς ἔπος οὕτως ἀσκέπτως ἐκβαλῶ,
Πρὶν ἐκπύθωμαι τοῦ τὸ πρᾶγμ᾽ ὅπως ἔχει:
Id est:
Adeò ne temerè & inscienter efferam,
Prius atque rem omnem vt sese habet cognouero?

Prior versus Græcus constabit, si legas pro οὕτως, χ᾽ οὕτως. Vsurpauit idem Aristophanes in Concionatricibus: quẽ locum retulimus prouerbio, Extra cantionem.

Nihil ad fides.

Οὐδὲν πρὸς τὴν χορδήν: id est, Nihil ad chordam. In eos quorum vita vehementer est inæqualis, quorúmve mores ab oratione dissident. Lucianus De saltatione: καὶ μηδὲν, ὡς φασι, πρὸς τὴν χορδήν, ἀλλὰ ἕτερα μὲν ὁ πους, ἕτερα δὲ ὁ ῥυθμὸς λέγει. id est: Nihil ad chordam, vt dici solet: nam alia pes, alia loquitur rythmus. Idem in Meretriciis: καὶ ὅτι ὁ πους πρὸς τὴν κιθάραν ὁ ποὺς. id est: Et quod pes probè responderet ad citharam. Plutarchus in commentario De verecundia: καίτοι οὐ διὰ τὴν τοῦ ποδὸς πρὸς τὴν λύραν ἀμετρίαν, ὡς Πλάτων ἔλεγε, καὶ πόλεις πόλεσι, καὶ φίλοι φίλοις διαφερόμενοι, τὰ ἔσχατα δρῶσι καὶ πάσχουσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν περὶ τὰ νόμιμα καὶ δίκαια πλημμέλειαν. id est: Haud quaquam ob id, quòd pes à lyra dissentiat, sicut ait Plato, ciuitates cum ciuitatibus, amici cum amicis conflictantes, extrema tum faciunt, cum patiuntur: sed quòd circa leges atque æquitatem peccetur. Locus autem, quem citat Plutarchus, est in lib. De legibus 7. ἀποδιδόντας πρόσχορδα τὰ φθέγματα τοῖς φθέγμασι. τὴν δ᾽ ἑτεροφωνίαν καὶ ποικιλίαν τῆς λύρας, ἄλλα μὲν μέλη τῶν χορδῶν ἱεισῶν, ἄλλα δὲ τὴν μελῳδίαν συνθέντος, τὸ πεπιῶ, κ᾽ τὸ λοιπά. id est: Reddentes voces cum lyræ sono concordes. Porrò vocis discrepantiam, diuersitatemque quoties alios modos edunt chordæ, alios is qui cantilenam composuit, & cætera. Videtur ad hoc prouerbium allusisse diuus Augustinus in epistola quadam ad Licentium: Aut si ego canto, inquit, tu autem ad aliam vocem saltas, nec sic quidẽ me pœnitet. Habet enim suam hilaritatem ipsa cantatio, etiam cùm ad eam membra non mouet, cui plena charitatis modulatione cantatur.

Nihil ad Bacchum.

Οὐδὲν πρὸς Διόνυσον: id est, Nihil ad Bacchum. Vbi quis ea nugatur, quæ ad rem præsentem nihil attinent. Adagionis origo varia traditur. Zenodotus ait, antiquitus in choris Dithyrambos in Bacchum cani solitos. Deinde poetas mutata consuetudinę, Aiaces, Centauros, atque id genus fabulas cœpisse describere. Proinde spectatores per risum acclamasse: Nihil ad Bacchum. Quo conuicio moniti, deinceps satyros inducere cœperunt ne dei prorsus obliti viderentur, Strabo Geographiæ suæ lib. 8. scribit, euersa funditùs à Romanis propter violatos legatos, Corinthiorum vrbe, vbi milites in opera quoque nobilia, quibus ea ciuitas præter cæteras abundabat, ludibriis insultasse, citatque testem Polybium, qui prædicet præsentem vidisse sese, tabulas quasdam abiectas in solum, in quibus milites talis luserint. Quarum vna fuit ab Aristide depicta. Argumentum erat Bacchus. Hinc, inquit, quidam aiunt manasse, quod prouerbio dicitur. οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον: id est, Nihil ad Bacchum, Suidas refert Epigenem quendam Sicyonium tragœdiam de Baccho conscripsisse. quæ cùm indigna deo videretur, quosdam è spectatoribus acclamasse: Nihil ad Bacchum. Eámque vocem in prouerbium abiisse. Verùm magis approbat eorum sententiam, qui dicunt quondam poetas de Baccho fabularum argumenta consuesse tractare, eaque demum actitari solita. Deindè paulatim ad tragœdias scribendas cõuersos, alias fabulas & historias scriptitasse, prętermissa Bacchi mẽtione: spectatores igitur acclamasse, Nihil ad Bacchum. Eiusque fermè sententiæ suffragatorem citat Chamæleontem. Huic opinioni astruit Plutarchus in 1. lib. Symposiacon, ostendens ab Æschylo & Phrynicho natã parœmiam, qui fabularum argumenta ad historias & calamitates deflexerint. At Theætetus apud eundem Suidam, in opere de prouerbio, scribit Parrhasium pictorem Bacchum summa arte finxisse. Itaque cùm apud Corinthios pictorum inter ipsos de arte certamen ageretur, & complures Bacchum pictum proferrent, quorum nullus ad Parrasij Bacchum accederet, succlamasse populum, Nihil ad Bacchum. Apud eundem, quidam cum Corœbum, Vlyssem illum vafrum & versipellem vocasset, audiit: Canem adducis ad præsepe, & nihil adfers ad Bacchum. Vtroque prouerbio significa-

tum est, nimis inæqualem esse comparationem Coroebi cum Vlysse. Lucian. in Baccho: ἀλλὰ τί πρὸς τὸν Διόνυσον οὗτος ὁ Διόνυσος; φαίη τις ἄν. id est: Sed dixerit quispiam, Quid ad Bacchum hic Bacchus? id est: Quid ad rem propositam pertinet hæc de Baccho fabula? Itaque videtur adagium quadraturum, vel de re ab instituto aliena, vel multò inferiore, vel contemnenda. Plutarchus in Symposiacarum quæstionum prima, de iis agens, qui anxios syllogismos, velut eum quem κυριεύοντα vocant, in poculis proponere solent: ταῦτα, inquit, πρὸς τὸν Διόνυσον; Idem inibi: πέμψω δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ταχέως, εἰ ταῦτα δόξῃ μὴ παντελῶς ἄμουσα μηδ' ἀπροσδιόνυσα εἶναι. id est: Mittam autem propediem & reliqua, si quidem hæc quidem videbuntur non vsquequaque inscita, neque nihil ad Bacchum pertinentia. Nouè quidem, sed tamen oppidò quàm eleganter dixit, ἀπροσδιόνυσα: tacitè alludens ad prouerbium. Significat autem, τὰ ἀπροσδιόνυσα, non aspernanda, & ad rem pertinentia. Idem in eiusdem operis libro quarto: οἶμαι δὲ καὶ τὴν σαββάτων ἑορτὴν μὴ παντάπασιν ἀπροσδιόνυσον εἶναι. id est: Arbitror autem nec sabbatorum festum, nihil prorsus ad Bacchū pertinere. Athenæus libro vndecimo: ἀπροσδιονύσους ... ζητήματα ... id est: Solutiones nihil ad rem pertinentes moliens. tertiò, πάραυλα μέλη dixit, modos non respondentes ad tibiam. Ac mox ἀκρότητα κυμβαλα, hoc est, cymbala non congruentia ad numeros saltationis. Sic enim vocat sermones intempestiuos, aut nihil ad rem pertinentes. quos idem ἀμυσταγίας vocat. De huius formæ prouerbiis dictum est nobis aliàs: Nihil ad versum. Pindarus in Nemeis, παρὰ μέλος ἔρχεται, dixit: pro eo quod erat, secus quàm conuenit loqui: μαθὼν δέ τι αἰνήσω, παρὰ μέλος ἔρχομαι. M. Tullius lib. ad Atticum 16. Sed nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primò videbatur, quàm ad has literas, quibus ego à te consilium petieram, te mihi illa rescribere. Tametsi quidam hoc loco pro ἀπροσδιόνυσον legunt ἀπροσδόκητον: hoc est inopinatum, inexpectatum. Prouerbij speciem habet quod est apud eundem Ciceronem in Bruto: Sed domum redeamus. Id velut interpretans subiicit, id est, ad nostros reuertamur. Vtimur & hodie sermonis huius colore, quoties significamus, nos à digressione ad id reuerti quod institueramus.

Alia Menecles, alia Porcellus loquitur.

Ἄλλα λέγει μὲν παῖς, ἄλλα τὸ χοιρίδιον. id est,
Non eadem loquitur succula, quæ Menecles.

Vbi quis multum verborū effutit, quæ nihil ad rem pertineant. Mihi subesse prouerbium videtur, tametsi nondū satis liquet vnde natum sit. Alludit ad illud Lucilius in epigrammate, quod quoniam est argutum & elegans non pigebit subscribere:

> Χοιρίδιον καὶ βοῦν ἀπολώλεκα καὶ μίαν αἶγα.
> Ὧν χάριν εἴληφας μισθάριον, Μενεκλῆς.
> Οὔτε δέ μοι κοινόν τι πρὸς Ὀθρυάδαν γεγένηται,
> Οὔτ' ἀπάγω κλέπτας τοὺς ἀπὸ Θερμοπυλῶν.
> Ἀλλὰ πρὸς Εὐτυχίδην ἔχομεν κρίσιν. ὥστε τί μοι νῦν
> Ἐνθάδε μοι Ξέρξης καὶ Λακεδαιμόνιοι;
> Πλὴν κἀμοῦ μνήσθητι νόμου χάριν, ἢ μέγα κράξω,
> Ἄλλα λέγει Μενεκλῆς, ἄλλα τὸ χοιρίδιον.
> id est:
> Sucula, bos, & capra mihi periêre Menecles,
> Ac merces horum nomine pensa tibi est.
> Nec mihi cū Othryade quicquā estve fuitve negoci,
> Nec fures vllos huc cito Thermopylis.
> Sed contra Eutychidē nobis lis. proinde quid hic mi
> Aut Xerxes facit, aut quid Lacedæmonij?
> Aut pactum & de me loquere: aut clamauero clarè,
> Multò aliud dicit sus, aliud Menecles.

Cum huius epigrammatis argumento conuenit & illud quod est apud Martialem lib. 6.

> Non de vi, neque cæde, nec veneno,
> Sed lis est mihi de tribus capellis.
> Vicini queror has abesse furto.
> Tu Cannas, Mithridaticumque bellum,
> Et periuria Punici furoris,
> Et Syllas, Mariósque Mutiósque,
> Magna voce sonas, manúque tota.
> Iam dic Posthume de tribus capellis.

In Martialis epigrammate hoc ipsum Tota manu, prouerbij speciem gerit. Solent enim rhetores in contentione manu rotata gesticulari. Vtrunque igitur in eum rectè dicetur, qui ἐξαγώνια καὶ ἀπροσδιόνυσα, hoc est, extra causam quæ sunt, & ad rem nihil attinent, dicit: Aliud sus, aliud loquitur Menecles: &, Dic de tribus capellis.

Quid ad farinas?

Τί πρὸς τ' ἄλφιτα; id est, Quid ad farinas? id est, quid attinet ad parandas facultates? Nā ἄλφιτα, pro victu, proque re familiari ponere, poëtis est familiare. Aristophanes in Nebulis:

> Τί δαί μ' ὠφελήσουσ' οἱ ῥυθμοὶ πρὸς τ' ἄλφιτα;
> Quid me numeri tandem ad farinas iuuerint?

Id rectè detorquebitur ad artes steriles, vt poeticen, οὐδὲν πρὸς τ' ἄλφιτα, quod vulgò dicunt De pane lucrando, sermone celebri magis quàm erudito.

Mira de lente.

Rodolphus Agricola, vir immortalitate dignus, libro Dialectices 3. testatur apud Græcos prouerbio dici solere, Egregia de lente, quoties res humilis & pusilla magnificis laudibus attolleretur: perinde quasi lentem, minutum ac vile legumen, splendidis encomiis efferas. Opinor Græcis efferri hunc in modum: ὦ μέγα περὶ φακῆς.

Neque cœlum neque terram attingit.

Οὔτε γῆς οὔτε οὐρανοῦ ἅπτεται: id est, Neque cœlum neque terram attingit. De re vehementer absurda atque aliena, quæque nulla vicinitate pertineat ad id de quo agitur. Lucianus in Pseudomante: ὀκτὼ μοι χρησμοὺς ἔπεμψεν, οὔτε γῆς, φασιν, οὔτε οὐρανοῦ ἁπτομένους. id est: Octo mihi misit oracula, sed quæ neque cœlum, vt aiunt, neque terram attingerent. Aristides in sermone leuiter alludens ad prouerbium, indicat metaphoram sumptam ab iis, qui in medio pendent aere, vtrinque liberi.

Quid ad Mercurium?

Τί πρὸς τὸν Ἑρμῆν; Quid ad Mercurium? Idem cum illo, οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον: &, Nihil ad Bacchum. Nihil ad rem. Nam Mercurius orationis autor. Competunt in eos, qui loquuntur aliena ab eo quod agebatur.

Ego tibi de alliis loquor, tu respondes de cæpis.

Ἐγὼ σκόροδά σοι λέγω, σὺ δὲ κρόμμυα ἀποκρίνῃ: id est, Ego tibi loquor de alliis, tu respondes de cæpis. Simillimum illi, ἄμας ἀπῄτουν: quum aliud respondetur, quàm rogaris: vel contrà, quum ineptè respondetur ineptè sciscitanti. Confinia sunt inter sese cæpe & allia.

Falces postulabam.

Ἄμας ἀπῄτουν. id est, Falces postulabam. In eos, qui respondent id, quod ad rem nihil attinet. Plutarchus in cōmentario, περὶ ἀδολεσχίας, admonet, vt qui velit accuratè respondere, mentem rogantis diligenter perdiscat: ne illud fiat, quod prouerbio dici consueuit, ἄμας ἀπῄτουν. Est autem senarius prouerbialis apud Suidam & Zenodotū:

> Ἄμας ἀπῄτουν, οἱ δ' ἀπηρνοῦντο σκάφας.
> id est:
> Falces petebam, at hi ligones denegant.

Videtur hinc natum, quòd agricolæ cuipiam à vicino falcem commodato petenti, negauerit ille sibi ligonem esse domi. Theocriti scholiastes in Pastoribus annotauit, Atticis ἄμην dici, quod communis Græcorum lingua vocat δίκελλαν, siue σμινύην id est, ligonem. Quòd si σκάφη idem significat quod σκαπάνη, ridiculum erit in responso, perinde ac si quis petenti gladium neget se habere ensem.

Extra chorum saltare.

Ἐκτὸς χοροῦ ὀρχεῖσθαι: id est, Extra chorum saltare dicitur, qui dicit aut facit à re quam proposuit alienum aliquid. Etenim qui choros agunt, certis limitibus, certísque numeris adstricti mouentur, vt liberum non sit quò libet euagari. Quòd si quis discrepet à lege chori, ridiculus habeatur.

Vltra septa transilire.

Τὰ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν: id est, Septa trāsilire. Congruit vel in eos, qui rem quampiam nouam & incredibilem designant, longéque supra vulgarium hominum facultatem: vel in hos, qui à re proposita digrediuntur: vel in illos, qui præscriptos sibi terminos, & potestatis mandatę modum

modum transeunt. Natum adagium à Phayllo quodam pentathlo Opuntio, vt quibusdam placet, Crotoniata qui tum saltu, tum disco mirum in modum valuisse legitur. Hęc fermè Suidas. Extat & inscriptio statuæ illius huiusmodi:

Πέντ' ἐπὶ πεντήκοντα πόδας πήδησε Φάυλλος,
Δισκεύσε δ' ἑκατὸν, πέντ' ἀπολειπομένων.

Id est:

Quinque supra quinquaginta pedes saliit Phayllus:
Discum autem iacit centum, exceptis quinque.

Meminit huius adagij Plato in Cratylo: καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἀλλεσθαι. id est: Vltra septa salire. Refert & Iulius Pollux libro De rerum vocabulis tertio. Lucianus in Somno: ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἤδη πηδᾷ. i. Et vltra septa iam transilit. De somnio, cuius finis cùm sit somnus, iam etiam vigilanti duraret. Chrysostomus Homil. in 2. Cor. 3. τὰ σκάμματα παρέβη. id est: Septa transcendit de Paulo loquitur, qui cùm gratis doceret Euangelium, plus præstitit quàm ab Apostolis exigebatur. Cicero De oratore lib. 1. Et quasi certarum artium forensibus cancellis circumscriptam scientiam. Idem in actionibus: Ab his cancellis, quibus me circumscripsi, declinauero. Locus enim is, in quo celebrabantur ludi forenses, fossis, cancellis, aut aliis id genus septis erat circumscriptus.

Extra oleas.

Ἐκτὸς τῶν ἐλαιῶν φέρεται: id est, Extra oleas fertur. vbi quis terminos præscriptos transgreditur, aut aliena, nec ad rem pertinentia facit, dicitve. Aristophanes in Ranis:

Μὴ σε ὁ θυμὸς ἁρπάσας
Ἐκτὸς οἴσει τῶν ἐλαιῶν.

Id est:

Ita ne te concitum rapiat extra oliuas.

Interpres adagium hinc natum ait. Stadia in quibus currendi certamina peragebantur, oleis per seriem positis, vtrinque sepiebantur, quas præterire non licebat: proinde qui præteriisset oleas extra stadium currere videbatur.

Incita equum iuxta Nyssam.

Κέντει τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν: id est, Stimula equũ iuxta lineam siue metam: dicebatur, vbi sermo loquentis aberraret ab eo quod esset institutum. Natum videtur ex Iliados Homericæ ψ. vbi Nestor multis verbis docet filiũ Antilochum, quomodo debeat equos regere, addit & hoc:

Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω

Id est:

Cæterùm æquum læuum constringat linea metæ.

Sumptum ab equestri cursu, qui inter præscriptas metas ac lineas agebatur, quas transilire nefas erat. Ad quod haud dubiè Fabius allusit, in vndecimo Institutionum Oratoriarum libro, referens Cassium Seuerum lineam poscere solitum, aduersus eos qui in aliena transirent subsellia, veluti qui præscriptum limitem egrederentur. Finitimum illi, ἐκτὸς τῶν ἐλαιῶν: id est, Extra oleas. Itẽ illi, ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾷ. Vsurpauit prouerbij titulo Gregorius Nazianzenus in oratione De sancto pascha: ἀλλά τις τούτων ἡμῖν τάχα ἂν εἴποι τῶν φιλεόρτων καὶ θερμοτέρων, κέντει τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν, τὰ τῆς ἑορτῆς φιλοσόφει. id est: Sed hic fortassis aliquis nobis dixerit ex his qui amant dies festos, ac calidiores sunt, Incita equum iuxta Nyssam, ac de festo dissere. Vtitur eodem prouerbio in oratione De natali Iesu Christi. Idem variauit nonnihil in oratione contra Eunomianos: μηδὲ καθάπερ ἵπποι θερμοὶ καὶ δυσκάθεκτοι τὸν ἐπιβάτην λογισμὸν ἀπορρίψαντες, καὶ τὴν καλῶς ὄγκουσαν εὐλάβειαν ἀποσείσαντες πόρρω τῆς νύσσης θέωμεν. id est: Ne velut equi feruidi & intractabiles, posteaquam rationem seu sessorem excusserimus, & religiosam cautionem pulchrè nos septis cohibentem, procul à meta curramus.

Haud contra ostium.

Οὐ κατὰ θύρας: id est, Haud contra ianuam: pro eo quod est, non propriè ad rem, & aptè ad id, de quo agitur, prouerbiali certè figura dictum est ab Aristotele, libro Physicorum 4. οὗτοι μὲν οὖν οὐ κατὰ θύρας ἀπαντῶσι τὸ ζήτημα ἀπαντῶσιν. id est: Isti quidem igitur haud contra ostium occurrunt quæstioni. Argyropilus οὐ κατὰ θύρας. vertit, non rectè, neque non rectè tamen id quidem. Perinde valet, quasi dicas, ad scopum. Illud expende lector, num hoc adagium illi sit affine, τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι; id est: Quis aberrauerit à ianua?

Extra cantionem.

Παρὰ τὸ μέλος: id est, Extra cantum agi, dicíve dicunt, quod ad rem non pertinet. Etiamsi prouerbio in alienam transfuso linguam, perit genuina illa gratia. Siquidem παρὰ μέλος perinde sonat, quasi dicas, parum concinnè, parum aptè, parum decorè. Nam quod in musica est μέλος id in vita decorum. Lucianus in Eunucho: καὶ ἐφ' οἷς αἰδοῖς ἤδη ὥσπερ παρὰ μέλος τι φθέγξασθαι. id est: Et apud quos vereretur aliquis præter cantum quippiam dicere. id est, quod à re esset alienius. Imitatus est hanc figuram ex Platone, qui lib. De legibus 3. scribit ad hunc modum: παρὰ μέλος ἐμοί γε ἂν δόξῃς φθέγξασθαι. id est. Præter cantilenam mihi dicturus fuisse videris. Et in Critia: εἰ παρὰ μέλος τι περὶ αὐτῶν ἄκοντες εἴπωμεν, δίκην τὴν πρέπουσαν ἐπιθεῖναι. id est: Quòd si quid extra cantionem imprudentes de ipsis sumus loquuti, congruam pœnam exiget. Aristophanes in Concionatricibus, eleganter vnico verbo dixit, παραχορδίσαι: pro eo quod est, absona, nec ad rem facientia loqui:

-φυλάττου ὅπως
μηδὲν παραχορδιεῖς, ὧν δεῖ ἀποδεῖξαι
-Attentè cauens,

Id est:

Vt ne quid alienum loquare & absonum
Ab his tibi quæ sunt probanda.

Aristotel. li. Rhetoricorũ 3. notat à poetis quibusdam dictum, ἄχορδον καὶ ἄλυρον μέλος, cantionem dissonam, nec fidibus respondentem. Aptè torquebitur in eos, qui secus viuunt quàm docent. Finitimum est huic quod alibi retulimus, οὐδὲν πρὸς ἔπος: Nihil ad verbum, seu Nihil ad carmen, Quo quidem Aristophanes in Ecclesiazusis, noue vtitur pro temerè:

Οὐ γὰρ τὸν ἐμὸν ἱδρῶτα καὶ φειδωλίας
Οὐδὲν πρὸς ἔπος οὕτως ἀνοήτως ἐκβαλῶ.

Id est:

Neque enim meo sudore quod parauerim
Meaque parsimonia, temerè ac nihil
Ad rem profudero.

Οὐδὲν πρὸς ἔπος, Scholia exponunt: ὡς ἔτυχε, εἰκῇ μάτην: id est, temerè, & absque causa. Posterior versus Græcus non constat suis pedib. Restituetur si legamus οὐδέν τι πρὸς ἔπος καὶ ἀνοήτως ἐκβαλῶ. Quod carmen equidem duxi satius, vel alieniore citare loco, quàm eo studiosum fraudare lectorem. Natũ, vt videtur, ab apophthegmate Themistoclis, qui Simonidi poetæ petenti quiddam à se parum æquum, respondit ad hunc modum: Neque tu bonus esses poeta, si præter cantum caneres: neque ego bonus princeps, si præter leges iudicem. Sumptum est ab antiquis cantoribus, qui vocem ad lyram accommodabant. Aut certè à concentu vocalium musicorum: vbi si quis dissonat ab harmonia, grauiter offendit aures. Lucianus ἐξαγώνια vocat, quæ ad causam non pertinent. M. Tullius ἔξω τοῦ πράγματος, quæ aliena à re proposita.

Nihil ad rem.

In eum qui dixerit absurdè quippiam, & alienum à re proposita, quadrabit illud ex eodem libro, quanquam idem aliis aliquot repetitur locis:

Νήπιος εἰς ὦ ξεῖν', ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας,

Id est:

Hospes stultus es, aut longinquis aduena ab oris
Nuper ades.-

Meos corymbos necto.

Τοὺς ἐμοὺς κορύμβους πλέκω: id est, Meos necto cincinnos. Vbi quis respondet, quod nihil pertineat ad interrogata. Refertur ad hunc modum: χαίροις ὑψιπύλη. τοὺς ἐμοὺς κορύμβους πλέκω. οὐ σοι λέγω περί τινος, ὁ ἐμὸς ἀνὴρ ἐνταῦθα: id est: Salue Hypsipyle. Meos corymbos necto. Non tibi loquor ista de re. Maritus meus hic est? Ex aliquo comœdiæ loco sumptum apparet, in qua persona quæpiam per dissimulationem, diuersa responderit. Quod genus est & illud apud Terentium in Phormione, cum Phædria rogatus, vbi nam esset Antipho, respondens iterat salutatio-

nem,deinde ait illum rectè valere. Est consimilis locus & apud Plautum in Mercatore: Iam machæra est in manu. Nam si eò te introducam, Tollo ampullam, atque hinc eo & reliqua. Nam locus longior est, quàm vt citra tædium possit recenseri. Confine ei quod alibi recensuimus ἄμαξ᾽ ἀντυγι.

Omissa hypera, pedem insequeris.

Λειπὼν τὴν ὑπέραν, τὸν πόδα διώκεις: id est, Omissa hypera, pedem sectatur. Conuenit, vbi quis omissis his quæ magis ad rem attinebant, leuicula quęppiam curat. Hyperæ nautici funes sunt, quibus antennarum cornua traducuntur. Pedem autem vocant imam claui partem. Verùm hyperarum maximus vsus in nauigando. Suidas adagium citat ex Hyperide. item qui scripsit scholia in Demosthenem, ex libro περὶ τειχῶν primo.

De curru delapsus.

Ἐξαμαξωμένος. id est, De curru delapsus. In hodiernum quoque vulgò durat adagium, in eum qui oblitus propositi aliò se transfert: aut qui in sententia labascit, vt de curru delapsus dicatur, quemadmodum Ab Asino delapsus. Aristophanes in Ranis:

Ἐξαμαξωμένη φρενῶν.

Id est:

Animus à curru decidens.

hoc est, aberrans ab instituto. Natum apparet à fabula Phaetontis, quem ferunt curru excussum. Siquidem animus velut auriga corporis est, & corpus ceu vehiculum. Est & apud Platonem de animabus è cœlo delapsis, quòd curribus suis essent excussæ.

Quò terrarum raperis?

Qui non sunt attenti ad rem propositam, negantur esse domi: qui longius aberrant à vero, in alia regione esse dicuntur. Electra sorori nuncianti Orestem viuere, qui dictus erat mortuus, ita respondet:

Οὐκ οἶδ᾽ ὅποι γῆς, οὐδ᾽ ὅποι γνώμης φέρῃ.

Id est:

In quod solum rapiare non intelligis,
Nec quò ferat mens.

Prouerbium est in tropo. Sic in eum qui aberrat à re proposita, aptè dicetur illud:

-Quò nunc se proripit ille?

aut. In quam regionem abripitur: Translatum videtur à nautis.

Me mortuo terra misceatur incendio.

Extat Græcus senarius παροιμιώδης apud Suetonium Tranquillum in vita Neronis:

Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί.

Id est:

Me mortuo conflagret humus incendiis.

Quod cùm à quodam sermone communi diceretur: Nero respondens, Imo, inquit, ἐμοῦ ζῶντος, id est, Me viuo. alludens ad verbis incendium, quod paulo pòst effecit. Meminit huius prouerbij M. Tullius lib. De finibus bonorum. Quoniámque illa vox inhumana & scelerata dicitur eorum, qui negant se recusare, quo minus ipsis mortuis, terrarum omnium deflagratio consequatur, quod vulgari quodam versu Græco pronunciare solent. Item Seneca libro De clementia 2. cùm dicit, multas voces magnas, sed detestabiles, in vitam humanam peruenisse, celebrésque vulgò fieri, vt illam, Oderint dum metuant: Cui, inquit, Græcus versus similis est, qui se mortuo terram misceri ignibus iubet. Quin eadem sententia, hodiéque vulgò durat inter mortales: Mihi, inquiunt, morienti mundus vniuersus moritur. Qua significant nihil sua referre, quid posteris accidat vel boni vel mali, cùm ipsi tollantur è vita, nequaquam sensuri.

Mihi isthic nec seritur, nec metitur.

Plautus in Epidico, sanè quàm elegans adagium vsurpauit, Mihi, inquiens, isthic nec seritur, nec metitur. id est: Ista res nihil ad me pertinet, vt quæ neque meo fiat periculo, neque emolumento. Metaphora notissima est. Etenim qui sementem facit, is suo impendio suóque periculo facit: qui metit, compendium accipit, & in tuto est. Diuersum est huic quod est apud Plautum in Mercatore: Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi eidem metis.

Non luctu, sed remedio opus in malis.

In malis non lamentis, sed auxiliis vtendum. Ad id côueniet illud ex Iliados ω. quanquam aliis item iteratum locis:

Οὐ γάρ τις πρῆξις πέλεται κρυεροῖο γόοιο.

Id est:

Quippe nihil miseri fletus lamentáve prosunt.

Respublica nihil ad musicum.

Hæc persuasio quemadmodum olim multorum animos occupauit, ita nunc quoque multis inhæret, vt credant doctos ac probos viros non esse accommodos ad gubernandam Remp. Plato abstinuit, Socrates frustra tentauit, Demostheni ac Ciceroni parum feliciter cessit. Denique mater Neronis deterruit filium à studio philosophiæ, quòd existimaretur inutile gesturo principatum. Ad hęc D. Augustinus redarguit in epistola quosdam, qui iactabant Euangelicam philosophiam officere Rempub. administranti. Id venustè expressit Aristophanes in Equitibus. Nam illic principatum recusanti, quòd musices esset imperitus, ita respondetur:

Ἡ δημαγωγία γὰρ οὐ πρὸς μουσικοῦ
Ἔτ᾽ ἐστὶν ἀνδρὸς, οὐδὲ χρηστοῦ τοὺς τρόπους.

Id est:

At gerere nunc Remp. non est viri,
Qui musicus sit ac probatis moribus.

Musices nomine omnem liberalem eruditionem designabant veteres.

Ἐξορχεῖσθαι

Qui fugiunt, & ab eo quod agitur aliò se vertunt, Grçcis ἐξορχεῖσθαι dicuntur: sumpta metaphora à saltationibus, præsertim sacris, vnde subtrahere sese inauspicatum erat: quemadmodum indicatum est in prouerbio, Omnia secunda, saltat senex. Notum est quod refert Herodotus de Hippoclide, qui indecora saltatione excidit à spe nuptiarum, & audiuit, ἀπορχήσω γε τὸν γάμον.

Simia in pelle leonis

Τὸν τῇ λεοντῇ χαλῶν τινα πίθηκον ἀμπεχόμενον, sub leonis exuuio ridiculam quandam simiam tectam habere. In ardelionem merum, qui se magnis titulis aut nominibus ostentauit. Lucianus.

Prorsus ignotus.

In eû, quem planè ignotum videri volumus, aut qui in disciplinam, aut artem quam ignorat, sese ingerit, licebit torquere ironicè illum Homeri:

Τίς, πόθεν εἰς ἀνδρῶν, πόθι τοι πόλις, ἠδὲ τοκῆες;

Id est:

Dic, quis, & vnde venis, tibi vbi patria, atque parentes?

Ἄμφω τὰ σιδήρεια.

Vnico verbo elegantissimè exprimunt Plutarch. Athen. illud, quod est sup. Nihil ad versum: &, Nihil ad Bacchum: &, Quid ad Mercurium? & 130. Non dissimile, cùm idem Athen. intempestiuos sermones, & à proposito alienos vocat ἀκροτεῖν κύμβαλα, cymbala non congruentia ad numeros saltationis: & πάραυλα μέλη, modos non respondentes ad tibiam: item ἀμουσολογίας.

IVNII Charixenæ non sunt ista.

Apud Aristophanem in Concionatricibus anus loquitur: οὐ γὰρ τάδ᾽ ἐστὶ Χαριξένης τὰ ᾀσματα. id est: Neque enim ad Charixenam ista pertinent. Eustathius in Nauium catalogum scribens, ait esse prouerbium à Charixena poetria fidicina tractum, sed non explicat. Scholiastes Aristophanis annotat Charixenam fuisse stolidam & fatuam mulierculam. Videtur dici posse cùm indicare volumus, alia de re quàm alter existimet, sermonem nobis esse.

Ilio indigna verba.

Ilio indigna verba dixit Euripides non sine prouerbij specie, verba parum fortia, & imbellem animum prodentia. sic enim apud illum loquitur Menelaus, suadente Helena vt vitæ ux consuleret, habita vtriusque salutis ratione:

Ἄνανδρ᾽ ἄρ᾽ εἶπας, Ἰλίου τ᾽ οὐκ ἄξια.

Id est:

Imbelle verbum dixti, & haud dignum Ilio.

Fortia

Fortia facinora in decennali potentissimæ vrbis Troianæ obsidione à Græcis edita, veterum scriptis passim celebrantur.

Theatrum simul & aperit & claudit.

Prouerbiale est in eum, qui pollicetur dicturum se aut explicaturum aliquid opportunum & magni momenti, simúlque aliò orationem dirigit. Heliodorus lib. 5. ὥσπερ καὶ πανηγύρεως ἥκοντα τὸν λόγον ὑπερτρέχεις, ὁμοῦ τε ἀνοίξας καὶ κλείσας τὸ θέατρον. i. Me veluti peracto iam festo aduenientē, iuxta prouerbium, prēteris, & reserans simul & claudens theatrum. Potest & in sordidum torqueri, qui spem ostētat domi, sed mox reuocat.

Equus sessorem rapit.

Ἵππος τὸν ἐπιβάτην, id est, Equus sessorem: subaudi, ἁρπάζει, id est, abripit. Prouerbiali figura dicitur, quum orationis impetu abducimur, & in aliam diuertimus materiam. Gregorius presbyter: φέρων ὁ λόγος συναρπάσας τὸν λέγοντα καθάπερ ἵππος τὸν ἐπιβάτην εἰς τοὺς ἐπαίνους κατήνεγκε Βασιλείου τοῦ μακαρίου. id est: Orationis cursus dicentem veluti sessorem equus, in laudes B. Basilij abduxit. Horatius etiā orationem equo assimilat: & Græci ὄχημα velut equestrem vocant orationem numeris adstrictam: quòd quasi equo inuecta sublime spiret.

Herculis ædem mulier non intrat.

Γυνὴ εἰς Ἡρακλέους οὐ φοιτᾷ: id est, Mulier Herculis ædem non ingreditur. Quadrat prouerbium in eos, qui rei alicui indignè manus iniiciunt & attrectant: velut si profanus cerdo ad altissima sacræ philosophiæ mysteria, illota mente irrumpat. quadrabit & in indignos, & administrandis reip. muniis neutiquam aptos. Natum opinor à veterum religione, quæ fœminas Herculis indigetis fano excludebat, velut Dei illius opprobria, ob seruitium Omphalæ Lydorum reginæ præstitum: quemadmodum viris non dabatur accessus in Bonæ deæ templum. Citatur à Suida.

Quid cothurnus cum claua.

Τί κόθορνος καὶ ῥόπαλον ξυνελθέτην; id est:
Quid conueniunt cothurnus & claua?

Verba sunt Herculis ad Bacchum apud Aristophanem in Ranis, crocoto muliebri indumento & cothurno mollium & delicatorum gestamine indutum, quibus superiniectum erat leoninum tergus cum claua. De rebus incongruis & indecoris: veluti si sacrificus militarem abollam gestet, & dissectis thorace & caligis incedat, pileóq; pennis farto.

Quid barbiton Crocoto loquitur.

Τί βάρβιτος κροκωτῷ λαλεῖ, τί ἡ λύρα κεκρυφάλῳ; id est:
Quid barbitō crocoto loquitur, quídve lyra calāticæ?

De re absurda, nihilque consoni habente. Citatur à Suida ex Aristophane: veluti si Manardus medicas rationes cerdoni alicui aut crasso rustico enucleet: vel si colores rhetoricos rudi eius artis fabro exponat rhetor. Est autem Barbiton siue Barbitus, instrumentum Lyricum fidibus intentum, plectro pulsatile: quod à grauioris fortasse soni modulis βάρμιτον, quasi grauichordum dicas, Pollux lib. 4. nominat. quam lectionem saniorem iudico, quàm quæ in Athenæo lib. 4. βάρωμον legitur, & in 14. βάρμος. De quo Halicarnassæus lib. 7. βάρβιτα κρέκοντες: id est, Barbita plectris radiisve percurrentes. Theocritus, βάρβιτον τὸ πολύχορδον: Barbiton multichordum.

Vbi Atridarum scapha.

Ποδαπὸν σκάφος τῶν Ἀτρειδῶν: id est, Vbi scapha Atridarū. Adagio vtemur, quum significabimus non esse curiosos nos de re à nobis peregrina, quæ nihil ad nos pertineat, de qua non admodum sit nobis laborandum: verbi gratia, si dicat quis se melioribus studiis addictum non curare aut sollicitè velle indagare, quid rerum agat Pontifex, vbi æstiuet Turca, quid apparet Cæsar, quidve moliatur Gallus. quo sensu cecinit illud in odis Horatius:

> Musis amicus tristitiam & metus
> Tradam proteruis in mare Creticum
> Portare ventis, quis sub arcto
> Rex gelidæ metuatur oræ,
> Quid Tyridaten terreat, vnicè Securus.

Vtitur Cicero libro ad Atticum 7. Sed quoniam res eò deducta est, non quæram, vt scribis, ποδαπὸν σκάφος τῶν Ἀτρειδῶν. Videtur alicunde è tragœdia sumptum.

Aliud quippiam exorna.

Extat apud Synesium in epistola ad Athanasium, prouerbiali schemate prolatum haud dubiè, ἄλλο τι ποίκιλλε: id est, Aliud coloribus exorna. nam quum Vlysses euadendi specu Cyclopis modos omnes rimatus, spem Galatheæ amorum illi fecisset, antrúmque prius euertendum ab illuuie pecoris, ac thymiamate quopiam fragrāti adolendum, & sertis corollis ornandum instaret, quò sic fugam captare liceret, ille non omnino stupidè verba sibi dari subodoratus: δριμύτατος μὲν ἀνθρώπων, inquit, ἔοικας, Οὖτι, ἐγκατατετριμμένος ἐν πράγμασιν. ἀλλὰ ἄλλο τι ποίκιλλε, οὐδὲ γὰρ οὐκ ἀποφεύξει. id est: Callidissimus mihi videris homuncio, & in rebus versatissimus, népe aliud pigmentis exorna, neque enim isthinc effugies. Sumptum à pictoribus, qui colorum delinimentis variis rem exornant. Locus videtur alicunde ex poetæ tragici alicuius fabula, cui Cyclops nomen fit, desumptus. Non absimile est illi quod apud Plutarchum in Sympos. 8. Autobulus dicit, παῦε ποικίλλων πρὸς ἡμᾶς: id est, Desine ista apud nos variegare. Sophocles in Trachiniis: οὐδὲν ξυνίημι ὧν σὺ μὲν ποικίλλεις πάλαι. id est: Nihil horum capio quæ tu dudum exornas, & lenocinio verborum illecebrísque venustas. & iterum, Lichas ad Deianiram: τί μὴν ποικίλμασι ἔχεις; id est: Quid artificiosè moliris & exornas?

Ὑπόξυλον.

Ὑπόξυλον, quasi Ligneum, dicitur prouerbiali tropo quicquid ineptum est: siue ad rem, siue ad personam id transferas. Hermogenes rhetor vbi de verbis tropicè prolatis agit, quàm sit eorum vsus in ciuilibus periculosus, postquam negauit id esse Demosthenicum, subiicit: παρὰ δὲ τοῖς ὑποξύλοις τισὶ σοφισταῖς πάμπολλα εὕροις ἄν, γῦπας τε γὰρ ἐμψύχους τάφους λέγουσι, ὧν περ εἰσὶ μάλιστα ἄξιοι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ψυχρεύονται παμπόλλα. id est: At apud ligneos istos sophistas plurima eius generis inuenias, siquidem vultures appellant animata sepulchra, his ipsis longè dignissimi: aliaque id genus permulta frigidè proferūt. quo conuicio Gorgiam Leōtinum perstringit, cuius illud est, γῦπες ἔμψυχοι τάφοι: id est, Vultures viua sepulchra: quod ipsum ridet in illo Dionysius Longinus, quemadmodum & illud, Ξέρξης ὁ τῶν Περσῶν Ζεύς, Xerxes Persarū Iupiter. Vsus est & Alexis comicus in fabula cui Scelestę nomē dedit.

Ἀκροληπαροί, τὸ δ' ἄλλο σῶμ' ὑπόξυλοι. id est:
Supernè nitidi, reliquo corpore lignei.

Belgica etiamnum ligneum hominem nuncupat insulsum, rebúsque gerendis ineptum.

Extra curriculum ferri.

Ἐκτὸς δρόμου, id est, Extra curriculum, nōn absque prouerbij schemate dixit Plato, de re à proposito aliena: ita nanque in Cratylo ait: ἀλλ' οὐ γὰρ ἐπισκοπεῖς με ὥσπερ ἐκτὸς δρόμου φερόμενον, ἐπειδὰν λείου ἐπιλάβωμαι: id est: Annon vides me tanquam extra curriculum prouectum, postquam in lubrico vestigium posui? Sumpta metaphora à stadij decursu, in quo qui plurimum exorbitat, aut à trita semita deuiat, is à meta abscedit longius.

Inter lugentes iocari.

De eo qui alieniore tempore intempestiuè aliquid designat aut loquitur, competit quod parœmiæ nomine recitat Demetrius Phalereus, ἐν πενθοῦσι παίζειν, id est, inter lugentes ludere. verba eius sunt in capite de homœoteleutis, vbi affectatam vocum structurā criminatur: οὐ μὰ τὸν Δία πάθος κινεῖ, οὐδὲ ἔλεον, ἀλλὰ τὸν καλούμενον κλαυσιγέλωτα. τὸ γὰρ ἐν πενθοῦσι παίζειν, κατὰ τὴν παροιμίαν, τὸ τὰ τοιαῦτα ἐν τοῖς πάθεσι κατατεχνᾶν ἐστί. id est: Nō hercule affectum mouebit aut miserationem, sed eum quem nominant mixtum fletui risum. nam in affectibus talia vitiosè affectare, est idē quod inter lugentes ludere. iuxta prouerbium. quo in loco turpes mendæ in codicibus impressis insederunt: siquidem malè πόθος pro πάθος scriptum legitur: & ἔλαιον, pro ἔλεον. & ἀπενθοῦσι, loco ἐν πενθοῦσι. Quid, quòd vox ipsa κλαυσιγέλως prouerbialis est, de simulato fletu, qualis hæredum esse solet iuxta Mimum Publianum:

> Hæredis fletus sub persona risus est.

Qua vsum ostendit Xenophontem Hermogenes rhetor c. De tenuitate. Est autem locus Græcarū rerū lib. 7. πάντας

ἢ τοῖς παρόντας πᾶσι γε τοῦ δὴ κλαυσιγέλως εἶχε.id eſt:Cunctos qui aderant tenui reuera permiſtus lacrymis riſus. Apollodorus apud Athenæum lib. 13. refert duas fuiſſe Phrynas meretriculas, quarum alteri à fictis lacrymis cognomen dicit fuiſſe κλαυσιγέλως,alteri à putiditate σαπέρδιον.

Ocream capiti,tibiæ galeam adaptare.

Lucianus iu Rhetore, ironicῶs Rhetorem ſic inſtituit: εἶναί τι πρῶτον ἐμπεσὸν, πρῶτόν τι λεγέσθω, κἂν οὕτω τύχῃ, περὶ τοῦ μετώπου μὲν ἡ κνημὶς, περὶ τὴν κνήμην δὲ ἡ κόρυς. Verùm vt vnumquodque primùm inciderit, primo loco dicatur: ad hæc, ſi fors ita contigerit,fronti quidem ocrea, tibiæ verò galea adponatur. Prouerbium indicat nihil ſuo loco, ſed omnia præpoſterè fieri. Adagio rurſus vtitur Lucianus in Commentariolo,ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταίσματος, id eſt, de errore compellationis: ὥσπερ οἱ ὅπως κνήμην κράνος, ἢ περὶ τῇ κεφαλῇ τὰς κνημῖδας ὑποδύονται. Salluſtius in bello Iugurthino præpoſteros homines vocat, qui maiorum acta, & Græcorum militaria præcepta tum primùm legunt, quando iam cõſules facti ſunt. Nam gerere,quàm fieri,tempore poſterius eſt. Plinius ſcribit, Oryges eſſe contrario pilo, & ad caput verſo veſtitos, ita reperias quoſdam homines qui nihil ament, niſi quod ſit præpoſterum.

VLPII. Hercules in Lydia.

Dicitur in eum, qui cultu indecoro & ſibi neutiquam accommodato vtitur.Vlpian.

COGNATI. Ludere inter mœrentes.

Demetrius Phalereus in libro de Elocutione: τὸ γὰρ ἐν πένθει παίζειν, κατὰ τὴν παροιμίαν, τὸ τοιοῦτον ἐν τοῖς πάθεσι κακοτεχνεῖν ἐστι.Ludere enim inter mœrentes eſt, vt in prouerbio dicitur, malo artificio in mouenda & excitanda perturbatione vti.Vide alibi Muſica in luctu importuna.

ALIENA CVRANTIS.

Bellum Cononi curæ fuerit.

Πόλεμος κόνωνι μελήσει.

Id eſt:

Curabit prælia Canon.

Hemiſtichium eſt heroici carminis: nec ſatis liquet vnde ſumptum. Porrò Conon dux Athenienſium fuit multum in belli negociis exercitatus.Primùm nauali prælio ſuperatus à Lyſandro Lacedæmoniorum duce, redintegratis copiis, eundem terreſtri prælio vicit, & Athenarum libertatem reſtituit. Proinde conueniet ad hunc modum reſpondere,curanti negocium, quod ad ſe nihil attineat. Item Hector Andromachæ ſuæ Iliados 2.

Πόλεμος δ' ἄνδρεσσι μελήσει.

Id eſt:

Viris curæ ſunt bella futura.

Et Turnus apud Vergilium:

Arma viri bellumque gerant,queis bella gerenda.

In alieno choro pedem ponere.

Ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τιθέναι.id eſt:In alieno choro pedem ponere: eſt ſeſe miſcere negociis alienis, & aliorum ſibi vendicare partes. Plutarchus in commentario, quem inſcripſit, Quo pacto ſeipſum aliquis citra inuidiam laudare poſſit:τὸ μὲν γὰρ ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τίθεσθαι περίεργον ἡ παροιμία καὶ γελοῖον ἀποφαίνει. id eſt: Eum quidem qui alieno choro pedem imponit, curioſum ac ridiculum eſſe, prouerbium declarat.Idem in Sympoſiacis:ἐγὼ δὲ καίπερ ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τιθεὶς ἔφην.id eſt:Ego verò tametſi pedem in alienum inferens chorum dicebam. hoc eſt, reſpondens de re, quæ ad philoſophi profeſſionem non pertinebat. Affinis eſt huic adagio metaphora per quàm elegans, neque diſcrepans à ſpecie prouerbiali, qua vſus eſt Ariſtides in Miltiade. Μιλτιάδην δὲ τί ἂν μετέχοντα, τοῦ χοροῦ τάξομεν: id eſt:Porrò Miltiadem, qui eſt apud Marathonẽ, qua chori parte collocabimus? Interpres addit metaphoram ſumptam à choris Dionyſiacis. Certè conſtat mutuò ſumptum à choreis ac ſaltationib. Quibus ſi quis ignotus admiſceat ſeſe, derideatur,atque exſibiletur illicò.Plato in Euthydemo: τὴν δὲ σοφίαν ποῦ χοροῦ τάξομεν, ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, ἢ πῶς λέγεις:id eſt:Hanc ſapientiam in quo choro ſtatuemus,inter bona,aut quid cenſes?

Ne depugnes in alieno negocio.

Vbi ſignificabimus non nolle noſmet admiſcere liti alienæ,quæ nihil ad nos pertineat,ſed permiſſuros vt ipſi inter ſeſe ſuo decertent periculo quorum agitur negocium,verſiculo fuerit locus ex eodem libro:

Οἴους ἀμφ' Ἑλένῃ, καὶ κτήμασι πᾶσι μάχεσθαι,

Id eſt:

Proque Helena,proque omni re decernere ſolos.

Dictum de Menelao & Paride, ſingulari certamine congreſſuris.

Quæ ſuprà nos,nihil ad nos.

Τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς,οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς:id eſt,Quæ ſupra nos,nihil ad nos. Dictum Socraticum,deterrens à curioſa veſtigatione rerum cœleſtium & arcanorum naturæ. Refertur prouerbij vice à Lactantio libro 3. capite 20. Ex his,inquit,vnum eligam,quod ab omnibus ſit probatum.Celebre hoc prouerbium Socrates habuit: Quod ſupra nos, nihil ad nos. Torqueri poteſt & in illos, qui de negociis principum, aut Theologiæ myſteriis temerè loquuntur. Vertere licebit & in contrarium, Quæ infra nos,nihil ad nos:vbi ſignificamus res leuiuſculas, quàm vt nobis curæ eſſe debeant.

Vtere curru,de aſinis nihil laborans.

Ἀπτόμενος τῆς σῆς ἁμάξης, τῶν δ' ὄνων οὐδὲν μέλει.

Id eſt:

Vtere plauſtris tuis,aſinoſque ne curaueris.

Verſus eſt trochaicus tetrameter. Hoc prouerbio monebãt,vti ſuarum quiſque rerum curam ageret, hiſque frueretur, alienarum negligens atque incurius. Hinc ducta metaphora, quòd quibus plauſtrũ eſt domi,nihil neceſſe habent deportandis oneribus aſinos aliunde conducere.

Stultior Morycho.

Μωρότερος εἶ Μορύχου:id eſt, Stultior es Morycho. Siculum prouerbium, in eos qui ridiculè ſtultéve quippiam facerent. Mihi videntur peculiariter obnoxij huic adagioni, qui domeſticorum negociorum negligentes, foris agunt,aliena curantes.Quod genus inducitur Ollus apud Martialem. Cuiuſmodi ſunt & apud Plutarchum Lamiæ.Zenodotus tradit, apud Siculos Baccho cognomen eſſe Morycho,idque inde datum,quòd in vindemiis, huius dei facies muſto ficiſque virentib. oblini conſueuerit: quod vtriuſque arboris inuentæ laudem Baccho tribuunt veteres,vt teſtis eſt Athenæus lib. Dipnoſophiſtarum 2. παρὰ τὸ μορύξαι τὸ μολῦναι:id eſt, à moryxai, quod eſt contaminare:vnde & Homerus,μεμορυγμένα dixerit,pro μεμολυσμένα.Bacchus autem vbique ridiculus, ac parum cordatus inducitur à poetis,vtpote deus temulentus.velut in Ranis Ariſtophanis. ideoque in huius ſacris ludicra quædam, tanquam in eius contumeliam fiebant.Quin & cognomen additum contumeliæ cauſa,ἐρειβιώτας.Apud Siculos huius ſimulachrum,non in templo, ſed extra phanum ſub dio poſitum erat, iuxta ingreſſum ſiue veſtibulum,confectum è lapide.cui nomẽ Pſella,arte Simmij cuiuſdam Eupalami. Proinde vulgari ioco iactatum eſt de illo, μωρότερος εἶ Μορύχου, ὃς τἄνδον ἀφεὶς, ἔξω τῆς οἰκίας κάθηται.id eſt. Stultior es Morycho,qui omiſſis his quæ ſunt intus,foris extra domum deſidet. Zenodotus adagium citat ex epiſtola quadã Polemonis ad Diophylum.Quanquam alieniſſimum eſt ab ingenio moribuſque meis, veſtigandis,aut inſectandis aliorum erratis operam contere: tamen non poſſum hoc loco mihi temperare, quin ridendi magis quàm inſectandi cauſa proferam cuiuſdam apud Italos non infimi nominis, inſcitiam,ne dicam, ſocordiam: præſertim cùm is τὴν λεοντῆν ἐνδύεσθαι tantũ ſibi ſumat in literis,vt arrepta veluti cẽſoria virgula,nõ ſolũ de ſcriptoribus cæteris magna pronunciet autoritate verũetiam Angelũ Politianum, virũ modis omnibus & incõparabilẽ & inimitabilẽ,ceu præceptor quiſpiã flagellet,atq; emẽdet.Cui cũ non pauca cõcedat homo candidus,tamen delicatæ illæ,& meris Atticiſmis aſſuetæ aures, tranſmarinæ Veneris ſenſum in eodẽ deſiderant, quòd τὸ δ' ἀρχὴν verterit, ne initio quidem.Audiamus igitur in hoc Ariſtarcho Venerem illã tranſmarinã, ac germanè Græcanicam. Principiò prouerbium hoc è vulgatiſſimis Zenobij collectaneis enarrans,Polemonem

perinde

perinde citat quasi locum ipse legerit. Id quod suo more facit, videlicet vt in abstrusis, minimeque vulgatis autoribus versari videatur. Deinde Græca, quæ modò retulimus indidem, ὃς τὰ ἔνδον ἀφεὶς, ἔξω τῆς οἰκίας ἐζήτει, reddidit ad hunc modum: Qui relinquens habitationem interiorem, extrà positam quærebat. Rursum quod habetur in iisdem collectaneis: Μόρυχος δὲ Διονύσου ἐπίθετον ἀπὸ τοῦ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μολύνεσθαι, ἐπειδὰν τρυγῶσι, τῷ ἀπὸ τῶν βοτρύων γλεύκει, καὶ τοῖς χλωροῖς σύκοις: expressit hoc pacto: Morichus sanè epitheton est Bacchi, ἀπὸ τοῦ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μολύνεσθαι. id est, ab inquinando videlicet propriam faciem. Inquinare nanque solet eam Bacchus racemis, & viridibus ficis. Deinde quòd idem coacervator etymologiam nominis reddens scripsit, μορύξαι γὰρ τὸ μολῦναι, sic interpretatus est lepos Atticus nostri temporis: μορύξαι, inquit, porrò idem est quod μολῦναι, hoc est, ineptire, hoc est desipere. Iam illud quanto est, πρὸς τῆς μορύχου μωρότερον, quod de Bacchi statua reddidit? Græca sic habent: καθίσαντες ἔξω τοῦ ναοῦ τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ ἐν τῷ εἰσόδῳ ἐν ὑπαίθρῳ. Ea sic extulit transmarina Venus: Præterea dicitur à simplicitate Bacchi, cuius simulachrum in aperto statuitur apud Hesiodum. Vide quot veneres in vno, eóque perbreui capite prodidit hic venustus. Primùm Bacchus fastiditis penetralibus ædium suarum, peregrinas sectatur domos: deinde cùm saxeus sit (sit enim de statua mentio) tamen ipse sibi faciē racemis & ficis oblinit, quo vindemiatores delectet. Ad hæc cùm idem significent, μορύξαι & μολῦναι, vtrunque declarat, ineptire & desipere: verùm his duntaxat, qui Venerem illam transmarinam vsquequaque percalluerit. Denique quod est omnium venustissimum, è vestibulo (siquidem autore Polluce, εἴσοδος templi vocatur, quod & [illegible] dicitur) Hesiodum fecit: hoc est, è mutis saxis eloquentissimum poetam. Et habet tamen hic talis artifex quibus sit admirationi, hoc est, Similes habent labra lactucas: cùm innumera sint in huius commentariis, pari flore reddita Græca, ὑπὲρ ἐχινοῦ, quod aiunt, ὑπὲρ γῆς ἀπὸ. [illegible] quæ vel ipse saxeus Morichus rideat. Homo mehercelè suauis, atque adeò Moriæ beneficio felix qui transmarinæ Veneris sensum requirat in aliis, ipse cōmuni carens, & vt videtur, marinæ quàm transmarinæ Veneri familiarior. Sed præstat, opinor, vt omissis iocis ad institutum negocium calamus recurrat. Iocatur in Morychum & Aristophanes in Vespis, ζῆν βίον γενναιότατον ὥσπερ Μόρυχος: id est, Viuere vitam generosam, quemadmodum Morichus. At Suidas indicat, huius nominis poetam quēpiam fuisse tragicum, cuius vita non caruerit luxus ac molliciei nota. Citátque hoc in eum carmen Aristophanis. Extat autem in Acharnensibus:

Ὦ φιλτάτη σὺ, καὶ πάλαι ποθουμένη
Ἥκεις, ποθεινὴ μὲν τρυγῳδικοῖς χοροῖς
Φίλη δὲ Μορύχῳ. – id est:
Charissima ac desiderata iamdiu
Optata ades, fæce sublitis choris
Grata & Moricho. –

BRASSICANI. Senator absque prouocatione, Legatus sine mandatis.

Cicero libro 3. de Legibus: Sed quæro quid hac re sit turpius, quàm sine prouocatione Senator, Legatus sine mandatis. Adagia sunt egregiè venusta, de iis qui cùm nihil authoritatis habeant, nullis denique ciuilibus muneribus fungantur, volunt tamen, vt consueuit imperiosum hoc hominum genus, primi esse in omni loco & tempore: ad hæc ingenerata quadam insolentia nihil non sibi tribuunt. Nemo autem ignorare potest, ex iureconsultorum & historicorum sententia prouocationes ad senatū fieri solitas. quāquam lege à Publicola lata, vt Liuius lib. 2. ab vrbe condita docet, priscis Romanorum temporibus prouocatio à magistratibus ad populum erat. Cæterùm quod ad adagium pertinet, nemo legatus esse potest, qui non reipublicæ suæ legitimis mandatis instructus atque aliò missus sit. Idem in 13. Philippica inquit: Senator voluntarius lectus ipse à se, de iis qui se negociis alienis administrandis etiam non accersiti ingerunt.

COGNATI. Curiosus idem & garrulus.

Hoc adagio notatur vitium deterrimum curiositatis & leuitatis, in exquirendo aliena negocia, & dissipando rumores, quæ est πολυπραγμοσύνη καὶ ἀδολεσχία. Græci enim vocant πολυπράγμονας curiosos, & vbique se ingerentes, contra officij sui rationem. Tales & à Solomone reprehenduntur in Prouer. cap. 26. Qui transit ad litem sibi nihil referentem, perinde est, si canem vellicet auribus, ac lacessat. Nam germana inter se vitia sunt curiositas & garrulitas, teste vel Horatio:

Percunctatorem fugito, quia garrulus idem est.

Vtraque à Plutarcho copiosè refutatur. Et Plautus in Sticho, pronunciat de curiosis hoc modo:

Curiosus nemo est, quin sit maleuolus.

Idem optat alibi, vt qui gestant linguis, quique auscultant auribus, omnes pendeant. Reperiuntur in ocio viuentes, qui suis negociis non distinentur, sed aliena curare consueuerunt. Quemadmodum Damasippus Horatianus,

–Aliena negocia curans, Excussus propriis.–

ALIIS SAPERE.

ERASMI. Aliis prospiciens, non sibi.

Si libebit in quempiam iocari, qui cùm artem diuinandi professus, aliis sua mala prædixerit, ipse suum malum non potuerit preuidere, non inconcinniter accommodabimus illud ex Homeri Bœotia:

Ἀλλ' οὐκ οἰωνοῖσιν ἐρύσατο κῆρα μέλαιναν.
Id est:
At non auguriis fatum sibi depulit atrum

Quod imitatus Maro:

At non auguriis valuit depellere pestem.

Dictum est de Eunomo Mysorum duce, perito quidem auguriorum, at nihilo minus ab Achille occiso.

Facilè cùm valemus, recta consilia ægrotis damus.

In Andria Terentiana ab adolescente non admodum cordato, cordatissima simul & elegantissima sententia profertur: Facilè cùm valemus, recta consilia ægrotis damus. Tu si hic sis, aliter sentias. Ea nata videtur ab oraculo Thaletis philosophi. Nam is, vt autor est Laertius, interrogatus quidnam esset difficillimum? respondit, γνῶναι ἑαυτόν: id est, nosse seipsum. quid facillimum? respondit, ἄλλῳ ὑποτίθεσθαι: id est, alteri consilium dare. Comicus autem translationis gratiam admiscuit. Euripides in Alceste:

Μέτρια δ' ἐς βάν', ἀλλὰ σωφρόνως φέρε.
Id est:
Ne nimius hic dolor esto, sed modicè feras.

Verba sunt Herculis Admetum consolantis super vxoris morte. At ille:

Ῥᾶον παραινεῖν, ἢ παθόντα καρτερεῖν.
Id est:
Facilius est monere, quàm situm in malis
Animo imperare.

Fertur & huic similis sententia prouerbialis:

Ἅπαντες ἐσμὲν εἰς τὸ νουθετεῖν σοφοί
Αὐτοὶ δ' ἁμαρτάνοντες οὐ γινώσκομεν.
Id est:
In admonendo sapimus omnes: verùm vbi
Peccamus ipsi, nōn videmus propria.

Ducta est sententia à communibus hominum moribus. Omnes enim ægrotantibus rectè præcipiunt, quid fugiēdum, quid agendum: & obiurgant nonnunquam, quòd salutis causa non obtemperent bene monentibus. Ipsis posteaquam in morbum inciderint, non succurrunt illa præclara monita, sed aliis item monitoribus & obiurgatoribus est opus. Porrò cupiditas omnis animi morbus est, quo velut excæcatus, aut non perspicit, aut si perspicit, sequi non potest ea quæ sunt ad salutem necessaria. Nam Phædria Terentianus, prudens & sciens in flammā manum mittit, & viuus vidénsque perit. Item Horatius fugienda sequitur, fugiens quæ profore credit. Perspicit auarus aliquando, quàm prodigiosa res sit ambitio. Contrà, ambitiosus auari morbum peruidet, & vterque alteri in alieno malo rectè consulit, neuter in suo sapit.

Quarta luna nati.

Βι τετράδι γεγονέναι: i d est, Quarta luna nati, dicuntur qui parum feliciter nati sunt: vt autor est Eustathius in lib. Iliad. 2. propterea quòd Hercules hac luna natus feratur: cuius omnis vita voluptatum omnium expers, ac laborum plena fuit. Dici potest & in eos, qui laboribus sibi neutiquam frugiferis fatigantur, Herculis videlicet exêplo, qui iuuandis aliis sudauit, sibi inutilis. Pyrrhus apud Lucium Florum dicebat se sibi videri Herculis sidere natum: quòd quo pluribus victoriis Romanos concideret hoc acriores in ipsum coorirentur. Id quod Horat. eleganter transtulit ad Annibalem.

Vt hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem creuit in Herculem.

Nummum quærit pestilentia: duos illi da, & ducat sese.

Admonemur hoc prouerbio, vt lites & fora iudicialia quàm possumus maximè fugiamus, & potius pestilêtiæ, id est, pestilenti & pernicioso homini poscenti nummum duos demus, quàm propter vnum litem cum eo côtestemur: perdituri aliter in primis tempus, dein animi tranquillitatem, innocentiam & amicitiam, Augustinus.

COGNATI. Plus in alieno, quã in suo videt.

Idem epist. 110. Aiunt homines plus in alieno negocio videre, quàm in suo. Hoc autem illis euenit, quos amor sui excæcat. & vulgo vsurpatur. Epist. 124. Istos tristes & superciliosos alienæ vitæ censores, suę hostes, publicos pædagogos, assis ne feceris. Cicero lib. 1. Offic. Fit enim nescio quomodo, vt magis in aliis cernamus, quàm in nobismet ipsis, si quid delinquitur. Hinc Mich. Verinus.

Cur aliena magis, quàm crimina nostra videmus?
An quia nostra procul sint, aliena propè.

Christus apud Luc. 6. Quid vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo tuo est, non consideras? Cic. lib. 4. Tuscul. quæst. Est enim proprium stultitiæ, aliorum vitia cernere, obliuisci suorum. Horatius lib. 1. Sermonum.

Quum tua peruideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius?
At tibi contrà
Euenit, inquirant vitia vt tua rursus & illi.
Verinus:
Esse quid hoc dicam, alterius si crimina Lyncis
Aspicis, at cæcis si tua luminibus?
Hinc Gregorius Theolog. lib. 1. Sententiarum:
Βλέπετε σαυτὸν πλέον, ἢ τὰ τῶν πέλας. Id est:
Magis tuas inquire, quàm res proximi.

Censor omni careat peccato.

Vnum est hominum genus, quod omni vitio purgatum esse debet, qui scilicet præsunt moribus, & aliorum vitia corrigunt. Hoc genus tamen homines iniquissimi sunt aliis iudices, æqui sibi: & hoc nescio quomodo accidit, vt quæ aliis ægrè aut nullo modo permittunt, sibi facilè indulgeât. Seneca De ira 2. Aliena vitia in oculis habemus, à tergo nostra sunt: nihil alienæ luxuriæ ignoscit, qui suæ nihil negauit, Et homicidæ tyrannus irascitur, & punit furta sacrilegus. Magna pars hominum est, quæ non peccatis irascitur, sed peccantibus. Vbi etiam alludit ad Æsopi manticam. Idem De clementia lib. 1. cap. 6. Quotus quisque accusator vacat culpa? Seneca tragicus in Agamemnone:

Nobis maligni iudices, æqui sibi:
Id esse regni maximum pignus putant,
Si quicquid aliis non licet, solis licet.

Michael Verinus hanc prouerbialem sententiam hoc disticho doctè expressit:

Aspiciat lucem qui vult damnare tenebras:
Qui carpit mores labe carere debet.

Sed ante eum quidam libro moralium distichorũ primo:

Quæ culpare soles, ea tu ne feceris ipse.
Turpe est doctori, cùm culpa redarguit ipsum.

Vita enim turpis abrogat authoritatem docenti. His simile est illud Ouidij, Fastor. 5.

Sic agitur censura, & sic exempla parantur.

Cùm iudex alios quod monet, ipse facit.

Solus habet mentem, reliqui errantibus vmbris.

Versiculus est Homeri ex libro 10. Odysseæ, de Tiresia, qui solus inter omnes vmbras apud inferos saperet. quo vsus est Cato Maior apud Plutarchum, reliquos nihil esse nisi vmbras ducum existimans, si cum Scipione Æmiliano conferrentur. Plato sub finem Menonis, vel de virtute: Talis hic inter viuentes erit, qualem Homerus ait εἶδωλα. Tiresiam inter mortuos esse, sic dicens. Inter eos, qui apud inferos sunt, solus sapit, cæteri verò vmbræ volitant. Similiter & hic ad alios, tanquam ad vmbras se haberet. Diuinos quoque huiusmodi viros appellare decet qui multa ac magna faciunt, & agendo & dicendo disponunt diuino afflati numine, Deoque penitùs occupati. Mulieres quoque, bonos viros diuinos nuncupant. Et Laconici, quoties bonum quendam virum commêdare volût, Diuinus hic vir, aiunt, Vide etiam Diuinus. Illud omnino manifestum est, Virgilium defunctorum omnes animas nequaquam diuinantes inducere, sed paucas tantùm, quæ purgatæ iam essent, lætaque tenerent arua: qualis apud illum est Anchises.

ALIENO PERICVLO.

ERASMI De alieno ludis corio.

De alieno corio ludere, prouerbio dicuntur, qui securius agunt, sed alieno periculo. Sumpta allegoria vel à coriariis, vel ab apologo quopiam, vel à seruis, qui si quid peccatum sit, tergo dant pœnas. Apuleius in Asino aureo lib. 7. Quòd si quo modo cæteri latrones persenserint, nô rursus recurres ad asinum, & rursum exitium mihi parabis. Reuera ludis de alieno corio. Verba sunt asini, puellam accusantis: quòd cùm prius illius culpa fuisset in discrimen adductus in fuga, nunc denuò committat, vt sit rursum fugiendum, idque suo potissimùm periculo. Allusum est autem ad asini corium, quod mortuis detrahitur. Est simile quiddam & apud Plautum: De meo tergo degitur corium. id est: Res meo fit periculo. Neque dissimile quod refert Festus, Pro scapulis: id est, pro periculo plagarum. Non admodum abludit ab hac forma, quod Seneca iocatur in Declamationibus: Cicero patri de corio Cestij satisfecit. Nam is Cestius erat ex eorum numero, qui contemnebant Ciceronis ingenium. hic cùm fortè accumberet in eodem conuiuio cum Cicerone M. Tullij filio, qui tum Asiam obtinebat, & submonente quopiam è famulis, cognitum esse, eum esse Cestium, cuius iudicio nihil sciret M. Tullius: ilicò sublatus è conuiuio, iussus est flagris cædi. Circumfertur apud nostratium vulgus non absimile huic prouerbium, Ex alieno tergore lata secari lora. Quo quidem significant, vnumquenque minus esse parcum in alieno quàm in suo, Tertullianus in libello De pallio, secus aliquanto vsurpauit: Hoc soli chamæleonti datum, quod vulgò dictum est, de suo corio ludere. Sentit chamæleontem pro suo arbitrio vertere colorê cutis.

Alienam metis messem.

Ἀλλότριον ἀμᾷ θέρος: id est, Alienam metis messem. Duplex est vsus huius adagij, quippe quod pariter & in eos conuenit, qui commoditatibus aliena partis opera potiuntur: & in hos qui negocium non suum parum diligenter curant. Ducta metaphora à vetusto more, quo vicini rustici in demetenda segete mutuam inter sese operam commodabant. Fit autem hominum more, vt in suopte quisque negocio longè sit attentior, quàm in alieno. Id quod eleganter admonet Apologus ille de cassita: quem non pigeret referre, nisi promptum esset cuilibet apud A. Gellium legere. Potest & eò referri, quòd aliquoties fit vt eiectis iis qui sementem fecerunt, alij in eorum locum succedant, citraque laborem alienis fruantur sudoribus Vnde Maronis illud:

-En queis conseuimus agros?

Aristophanes in Equitibus: τἀλλότριον ἀμῶν θέρος. id est: Alienã metens messem. Dictum est in Cleonem: qui in rem paratam, multisque laboribus à Demosthene prius labefactã veniens, Pylo capta, gloriam omnê victoriæ in se transtulit, Demostheni præter inuidiam nihil relictum.

Cui confine eſt illud Homeri ex Odyſſeæ libro primo:

-Ἐπεὶ ἀλλότριον βίοτον νήποινον ἔδουσιν.

Id eſt:

Quandoquidem impunè victum comedũt alienum.

Eandem ſententiam Ariſtophanes in eadem fabula ſic extulit:

Ἐγὼ δὲ ἀποπατῶν γ' ἀπ' ἐργαστηρίου

Ἔφθασ' ἑτέρου τὴν χύτραν ὑφελόμενος.

Id eſt:

Ego obambulans ab officina longius,

Alio coquente, ollam paratam ſuſtuli.

Non eſt meum negocium, multum valeat.

Οὐκ ἐστ' ἐμοὶ τὸ πρᾶγμα, πολλὰ χαιρέτω.

Id eſt:

Multum valeat, haud eſt meum negocium.

Quoties negabimus nos laborare de re quæ nihil ad nos pertineat. Refertur à Diogeniano. Non diſſimile illi:

Ædibus in noſtris quæ praua aut recta gerantur.

Item illud quod eſt apud Ariſtophanem in Equitibus, ἀλλότριον ἀμῶν θέρος, id eſt, Alienam metens meſſem, quidam ad eandem accommodant ſententiam: etiamſi Comicus ſentit de eo, qui alienis fruitur laboribus. Propius huc pertinet quod ſcribit Pindarus in Nemeis hymno 1. τὸ γὰρ οἰκεῖον πιέζει πάνθ' ὁμῶς· εὐθὺς δ' ἀπήμων κραδία κᾶδος ἀμφ' ἀλλότριον. id eſt: Quòd enim proprium eſt, premit vnumquenque pariter: cæterùm protinus cor noxa vacat circa dolorem alienum.

Innocuus alium aſpiciam, meum habentem malum.

Ἐξάντης λεύσσω τινὰ κακὸν ἄλλον ἔχοντα.

Id eſt:

Indemnis ſpectabo alium mala noſtra ferentem.

hoc eſt: ex aliorum malis ipſe rebus meis cõſulam. Ἐξάντης autem dixit, quaſi ἔξω τῆς ἄτης: id eſt, extra noxam ſitus, & illæſus. Simillimum illi Plautino:

Feliciter ſapit, qui alieno periculo ſapit.

Coctum ab alio edere.

Ἔφθασ' ἑτέρου τὴν χύτραν ὑφελόμενος, Alio coquente ollam paratam abſtuli. Hom. Ariſt. De adipiſcente parta alieno labore.

COGNATI. De alieno liberalis.

Idem epiſt. 16. Non eſt quòd mireris animum meum, adhuc de alieno liberalis ſum. Celebratum Senecæ dictum, de ſe ſatis planum. Huic non diſſimile eſt hoc Gregorij Theologi lib. 1. Sẽtent. πὶς περιττοῖς ὁ τιθῶν. id eſt: Pius eſto de ſuperfluis. Idem Seneca de clementia lib. 1. c. 20. Non eſt magni animi, qui de alieno liberalis eſt: ſed ille qui, quod alteri donat, ſibi detrahit. Præpoſtera enim liberalitas, quæ aufert aliis, quod aliis largiatur, non eſt magno animo digna. Primum Senecæ locum citat Eraſmus noſter in Chiliadibus. Pro eodem Apuleius lib. ſeptimo Metamorphoſ. dixit, Ludere de alieno corio. Qui enim alieno diſpendio benefici videri volunt, in eadem ſunt iniuſticia, ac ſi in rem ſuam, alienam cõuertant. Vide Cic. Offic. lib. 1. contrà idem lib. 3. epiſt. Cùm & naturâ ſemper ad largiendum ex alieno fuerim reſtrictior.

Alieno diſce periclo.

In vulgus ſæpe ſpargitur & hoc, de quo aliàs nobis dictum eſt. Eo enim admonemur, vt ex aliorum erratis cautiores & prudentiores reddamur. Ex alienis autem erratis ſapiens colligit quid ſibi ſit cauendum, atque in melius inſtituit vitam ſuam: &c,

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

Quæ ſententia à variis authoribus variè exprimitur. Mimus Publianus.

Bonum eſt fugienda aſpicere alieno in malo.

Idem:

Ex vitio alterius, ſapiens emendat ſuum.

Vbi Eraſmus noſter: Quid tibi ſit fugiendum, id diſcas nõ tuo malo, ſed ex aliorum malis exemplum ſumito. Terentius in Heautontimor.

Ex aliis periculum facito, tibi quod ex vſu ſiet.

Item Plautus:

Feliciter ſapit, qui alieno periculo ſapit.

Tibullus lib. 3. eclog. 6.

Vos ego nunc moneo, felix quicunque, dolore

Alterius diſces poſſe carere tuo.

Hoſpitalius de pace:

Namque malum hoc domibus ſi nondum arrepere veſtris

Senſiſtis, moueant aliena pericula ſaltem.

Idem de Metenſi propug.

Diſce modum ſeruare, alieno diſce periclo,

Diſce cupidinibus certos præſcribere fines.

Idem in Francif. Franciæ Delphini, & Mariæ Scotorum reginæ nuptias. his verſibus eò reſpicit:

-Hic noſtras veterum malus error auorum

Erudiit mentes, & cernere fecit acutum

Vos inimicitias, odia aut priuata ſecuti,

Non potuiſtis idem perpendere, quid ſit honeſtum,

Et quid damnoſum, aut communiter vtile nobis.

Galli: Belle doctrine met en lui, qui ſe chaſtie par autrui. Demoſth. in 14. procem. Reliqui omnes homines, inquit, aliorum exemplis vſi, cauti magis ipſi fiunt: vos autem, ne auditis quidem aliorum infortuniis, metuere poteſtis.

ERASMI. AMICITIA.

Amicitia ſtabilium, felicitas temperantium.

Ariſtoteles libro Moralium Eudemiorum 7. ſententiam hanc velut è medio ſumptam refert, Amicitiam eſſe ſtabilium, & felicitatem eorum qui ſua ſorte contenti ſunt. ὀρθῶς λέγεται, ὅτι ἡ φιλία τῶν βεβαίων, ὥσπερ ἡ δ' εὐδαιμονία τῶν αὐταρκῶν. Amicitia virtute, non pecuniis aut forma concilianda eſt. Etenim ſi rebus caducis concilietur, caduca ſit & ipſa neceſſe eſt. Nihil autem in rebus humanis ſtabile, præter vnam virtutem, quæ ſola fortunæ ludibriis obnoxia non eſt. Deinde felicitas hominis non eſt in facultatibus ſita, quæ cupiditatem animi non explent, ſed irritant: verùm in hoc, vt ſuam quiſque fortunam boni conſulat. Ariſtoteles libro Rhetoricorum 2. pro exemplo ſententiæ ſimplicis ac dilucidæ, ſi quis inſpiciat, ponit hunc verſiculum:

Οὐκ ἔστ' ἐραστὴς ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ.

Id eſt:

Haud quiſquam amator eſt, ni amarit iugiter.

Huic aſtipulatur illud Senecæ: Amicitia quæ deſinere potuit, nunquam vera fuit.

Ama tanquam oſurus, oderis tanquam amaturus.

Δεῖ φιλεῖν ὡς καὶ μισήσοντα, καὶ μισεῖν ὡς καὶ φιλήσοντα: id eſt, Sic amandum tanquam ſis oſurus, ſic oportet odiſſe tanquam ſis amaturus. Hanc Biantis ſententiam Ariſtoteles in libris Rhetoricorum ſatis indicat in prouerbium abiiſſe, cùm ita ſcribit: καὶ οὐ δεῖ ὥσπερ φασί, φιλεῖν ὡς μισήσοντα, ἀλλὰ μᾶλλον μισεῖν ὡς φιλήσοντα. id eſt: Non eſt amandum quaſi ſis oſurus, quemadmodum aiũt, ſed ita exercendum odium, tanquam ſis aliquando amaturus. Ac paulo inferius: δεῖ φιλεῖν, οὐχ ὥσπερ φασίν, ἀλλ' ὡς ἀεὶ φιλήσοντα. id eſt: Oportet amare non quemadmodum aiunt, ſed tanquam ſemper amaturum. Commõſtrat enim illic philoſophus, quo pacto refellendæ corrigendæque ſint ſententiæ vulgò receptæ, atque inculcatæ. M. Tullius in ſermone De amicitia, ſcribit Scipioni vſqueadeò non placuiſſe dictum hoc Biantis nomine celebratum, vt negaret vllam vocem inimiciorem amicitiæ reperiri potuiſſe, quàm eius qui dixiſſet, ita amare oportere, vt ſi aliquando eſſet oſurus: nec verò ſe adduci poſſe, vt hoc, quemadmodum putaretur, à Biante dictum eſſe crederet, qui ſapiens habitus eſſet vnus è ſeptem: ſed impuri cuiuſdam, aut ambitioſi, aut omnia ad ſuam potentiam reuocantis eſſe ſententiã. Quónam enim modo, inquit, quiſquam amicus eius eſſe poterit, cuius ſe putabit inimicum eſſe poſſe? quin etiam neceſſe erit cupere & optare, vt quàm ſæpiſſimè peccet amicus, quo plures det ſibi tanquam anſas ad reprehendendum. Rurſum autem rectè factis, commodiſque amicorum neceſſe erit angi & dolere, inuidere. Quare hoc quidem præceptum, cuiuſcunque eſt, ad tollen-

dam amicitiam valet. Illud potius præcipiendum fuit, vt eam diligentiam adhiberemus in amicitiis parandis, vt ne quando amare inciperemus eum quem aliquando odisse possemus. Hactenus Cicero. Refertur ab eodem Aristotele paulo superius, ac repetitur libro Moralium Eudemiorum .hic senarius:

Οὐκ ἔστ' ἐραστὴς ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ. Id est:

Non est amicus hic, qui amare desinit.

Qui emolumēti causa amat, potitus eo quod cōcupiscebat, amare desiit. At bonorum amicitia quoniam virtute nititur, immortalis est. Extat autem hic versus apud Euripidem in Troadibus. Diogenes Laertius mutilum adagium refert: φιλεῖν ὡς μισήσοντας, τοὺς γὰρ πλείους εἶναι κακούς. id est: Iubebat amare tanquam osuros, plurimos enim esse malos. Huc adscribendus Mimus ille Publianus, qui est apud Aulum Gellium:

Ita amicum habeas, posse vt fieri inimicum putes.

Et alius eiusdem, vt opinor: sed Senecæ titulo:

Ita crede amico, ne sit inimico locus.

Sophocles item in Aiace mastigophoro:

Ἐγὼ δ' ἐπίσταμαι γὰρ ἀρτίως ὅτι
Ὅ τ' ἐχθρὸς ἡμῖν ἐς τοσόνδ' ἐχθαρτέος
Ὡς καὶ φιλήσων αὖθις, ἔς τε τὸν φίλον
Τοσαῦθ' ὑπουργῶν ὠφελεῖν βουλήσομαι,
Ὡς αἰὲν οὐ μενοῦντα. τοῖς πολλοῖσι γὰρ
Βροτῶν ἄπιστός ἐσθ' ἑταιρείας λιμήν.

Id est:

At ipse didici nuper, vt si quando sim
Inimicus illi, hunc oderim hactenus, velut
Aliquando amicum habiturus: erga amicum item
Officia sic exerceam, vt qui non fiet
Semper futurus amicus. etenim plurimis
Sodalitatis portus est tutus parum.

Mores amici noueris, non oderis.

Porphyrion in Horatium, hunc versum prouerbialem admonet fuisse:

Mores amici noueris, non oderis.

Eum nos inter Græcas sententias repertum restituimus. Est enim huiusmodi:

Φίλου τρόπους γίνωσκε, μισήσῃς δὲ μή.

Admonet, in amicorum moribus quædam vitia dissimulanda, sic vt intelligantur quidem, sed tamen tolerentur: ne seuerior & oculatior in obseruandis amici malis, subuertas amicitiam. Atque id præcepti locum habebit in leuioribus morbis, non in his quæ ad famam, aut ingens periculum pertinent amicorum. Non nosse amici vitia, est hominis parum diligentis quos diligat: odisse, parum ciuilis. Noscenda sunt, vt aut corrigas, aut certè minuas: at non sic, vt ob ea videaris amicum odisse. Siquidem nulli futurus est amicus, qui nihil vitiorum in amico ferre possit.

Nouos parans amicos, ne obliuiscere veterum.

Νέους φίλους κτώμενος, τῶν παλαιῶν μὴ ἐπιλανθάνου: id est, Nouos parans amicos, optime, veterum ne obliuiscere. Torqueri potest & ad mutua studia, ad quæ conuenit nonnunquam respicere, etiam posteaquam diuersæ te addixeris disciplinæ. Veluti si moneas, qui se ad iuris studium contulerit, vt obiter recurrat ad bonas literas. Vsurpatur ab Hermolao Barbaro in epistola quadam ad Picum Mirandulanum.

Non potes Thetidem simul & Galateam amare.

Οὐ δύνασαι Θέτιδα καὶ Γαλάτειαν ἐρᾶν: id est, Non potes simul & Thetidem & Galateam amare. id est non potes idem diuersa sequi, velut literas & pecuniam, voluptatem & gloriam, mundum & Christum. Nam Galateæ fluuio male conuenit cum marinis fluctibus. Declarat hoc Luciani dialogus inter Galateam ac Doridem. Suspicor & hoc è vulgi fæce haustum.

Vnus Deus, & plures amici.

Εἷς θεὸς, καὶ πολλοὶ φίλοι: id est, Vnus Deus, & plures amici. Prouerbium admonet, quàm plurimos esse parandos amicos: quód hi secundum Deum plurimum opitulari possint. Quanquam Hesiodo non probatur πολυξενία, neque rursum ἀξενία. Opinor & hoc à vulgo mutuo sumptum, non ex autoribus.

Mus non vni fidit antro.

Nihil est hodie decantatius apud vulgus, quàm eum murem esse miserum, cui non est nisi vnus cauus. Idem Plautus expressit in Truculento:

Sed tamen cogitato mus pusillus quàm sit sapiens bestia,
Ætatem qui vni cubili nunquam committit suam.
Quia si obsideatur vnum, aliunde præsidium gerit.

Locus erit adagio, si quem admonebimus, vt sibi plures amicos paret, aut vnà cum opibus studeat philosophiæ, vt si fortuna quod suum est eripiat, in literis sit præsidium.

Neque nulli sis amicus, neque multis.

Carmen illud Hesiodi, sicut & alia pleraque, cessit in prouerbium:

Μηδὲ πολύξεινον, μηδ' ἄξεινον καλέεσθαι. Id est:

Nec multis, ac nec nulli dicaris amicus.

Aristoteles libro Moralium 9. tanquam prouerbio iactatum citat, ac dictum probare videtur, propterea quòd prorsus citra vllius amici consuetudinem viuere, ferinū atq; iniucūdū esse videatur. Rursū nec vehementer amare possumus simul multos, nec pluribus morē gerere. Quin & Lucianus in Toxaride narrat, apud Scythas πολυφιλίαν, id est complurium amicitiam, non aliter infamem fuisse quàm apud alias gentes vnius mulieris cum pluribus viris consuetudinem. Quanquam diuersa sentit M. Tullius in libro De amicitia, & Plutarchus in commentario περὶ πολυφιλίας.

Ne cuiuis dextram inieceris.

Μὴ παντὶ ἐμβάλλειν δεξιάν: Ne cuiuis porrigas dextram hoc est: Ne temerè quemlibet in familiaritatē admittas, sed deligas quem diligas. Idem citatur atque exponitur à Plutarcho, ἐν τῷ περὶ πολυφιλίας. Conuenit cum illo Solonis apophthegmate quod ex Apollodoro refert Diogenes Laertius: φίλους μὴ ταχὺ κτῶ· οὓς δ' ἂν κτήσῃ, μὴ ἀποδοκίμαζε. id est: Amicos ne citò pares: quos autem paraueris, ne reiice.

De manu in manum.

Vt non arbitror idem esse cùm superiori, ita non vsquaque dissimile est, quod scribit Cicero lib. Epist. famil. 7. Totum denique hominem tibi trado de manu, vt aiūt, in manum tuam istam, & victoria & fide præstantem. Traduntur enim & qui commendantur. Terentius: Hanc in manum dat. Item Horatius:

Vti tibi se laudare ac tradere coner.

Item:

Hunc hominem velles se tradere.

Ex sinu illius.

Quos ex intima familiaritate volumus intelligi, hos è sinu illius aut illius esse dicimus. M. Tullius actione in Verrem 3. Verres simulac tetigit prouinciam, statim Messanā literas dedit, Dionem euocauit, calumniatores ex sinu suo apposuit, qui illam hæreditatem Veneri Erycinæ commissam esse dicerent. Idem actione 4. Satis ne nobis magnam pecuniam Venerius homo, qui è Chelidonis sinu in prouinciam profectus esset, Veneris nomine quæsisse videtur. Idem in Catilinam inuectiua 2. Postremum autem genus est non solùm numero, verum etiam genere ipso atque vita, quod proprium est Catilinæ de eius delectu, imò verò de complexu eius ac sinu. Plutarchus in vita Catonis Vticensis simili forma dixit, Γαβίνιον Αὖλον ἐκ τῶν Πομπηΐου κόλπων ἄνθρωπον: id est, Gabinium Paulum ex Pompeij sinu hominem. Qui locus nobis alias citatus est in prouerbio, In sinu gaudere: sed sensu nonnihil diuerso. De grege illo nobis antè dictum est. M. Tullius aliquoties gregales appellat, eiusdem sodalitij cōgerrones.

Χρήσει καὶ κτήσει.

Qui se totum alicuius haberi volebat, dicebat, χρήσει καὶ κτήσει tuus sum: hoc est, Et vsufructu & proprietate. Siquidem in possessionibus sæpenumerò fit, vt penes alium sit dominium, penes alium vsusfructus. M. Tullio Curius libro 8. Si vales, bene est: sum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici nostri. Ergo fructus est tuus, mancipiū illius. Se-

tit Curius se sic esse addictum Attico, vt tamen bene velit Ciceroni. Id M. Tullius velut exponens, ita respondet: Et nisi haberem studiorum meorum socium Atticum nostrum, cuius quando te proprium esse scribis mancipio & nexu, meum autem vsu & fructu, contentus isto sum. id enim cuiusque est proprium, quo quisque fruitur atque vtitur. M. Tullius ludens cum Iureconsulto, ostendit proprietatem bifariam constare, mancipio & nexu. Nec hoc ius desiderat, modò liceat vti frui: propterea quòd quandiu manet ius vtendi fruendi, perinde est ac si res sit propria.

Ipsis & Chiis.

Αὐτοῖς καὶ χίοις. Non obscurum est has voces ex solenni more vulgò iactatas, quoties aliquis sibi bona precabatur & amicis, sic enim precatur apud Aristophanem Auis

Διδόναι νεφελοκοκκυγιεῦσιν
Ὑγίειαν καὶ σωτηρίαν
Αὐτοῖσι καὶ χίοισι.

Id est:

Vt detis Nephelococcygiensibus,
Bonam valetudinem & incolumitatem,
Ipsis & Chiis.

Interpres ostendit, hunc sermonis colorem ductum ex publica Atheniensium consuetudine, qui in solennibus comprecationibus ac sacrificiis bona à diis precantes reipub. addebant καὶ χίοισι. Atque huius historiæ testem citat Theopompum in 12. lib. rerum Philippic. opinor quòd è Chio nonnullam haberent Athenienses commoditatem. Qui sibi vni bene precatur, nulla facta mentione amicorum aut bene meritorum, facetè succinetur, καὶ χίοισι.

Amicorum communia omnia.

Τὰ τῶν φίλων κοινά. id est, Amicorum communia sunt omnia. Non est aliud hoc prouerbio, neque salubrius, neque celebratius, Quod quidem si tam esset fixum in hominum animis, quàm nulli non est in ore, profectò maxima malorum parte vita nostra leuaretur. Ex hoc prouerbio Socrates colligebat omnia bonorum esse virorum non secus quàm deorum. Deorum, inquit, sunt omnia. Boni viri deorum sunt amici, & amicorum inter se communia sunt omnia. Bonorum igitur virorum sunt omnia. Refertur apud Euripidem in Oreste:

Κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων.

Id est:

Inter enim amicos cuncta sunt communia.

Idem in Phœnissis:

Κοινὰ γὰρ φίλων ἄχη.

Id est:

Communis omnis est amicorum dolor.

Idem in Andromacha:

Φίλοισι γὰρ οὐδὲν ἴδιον, οἵτινες φίλοι
Ὀρθῶς πεφύκασ', ἀλλὰ κοινὰ χρήματα.

Id est:

Nam verè amicis proprium prorsus nihil:
Sed inter ipsos cuncta sunt communia.

Terent. in Adelphis: Nam vetus quidem hoc verbum, amicorum inter se communia esse omnia. Testantur & apud Menandrum fuisse in eadem fabula. M. Tullius li. Offi. 1. Vt in Græcorum, inquit, prouerbio est, amicorum esse omnia communia. Citatur & ab Aristotel. lib. Moralium 8. & à Platone de Legib. 5. Quo loco conatur demonstrare, felicissimum reipub. statum rerum omnium communitate constare: πρώτη μὲν τοίνυν πόλις τε ἐστὶ καὶ πολιτεία καὶ νόμοι ἄριστοι, ὅπου τὸ πάλαι λεγόμενον ἂν γίγνηται κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν ὅτι μάλιστα. λέγεται δὲ ὡς ὄντως ἐστὶ κοινὰ τὰ φίλων. id est: Prima quidem igitur ciuitas est & reip. status, ac leges optimæ, vbi quod iam olim dicitur, per omnem ciuitatem quàm maximæ fieri potest, obseruabitur. Dictum est autem verè, res amicorum communes esse. Idem ait, felicem ac beatam fore ciuitatem, in qua non audirentur hæc verba: Meum & non meum. Sed dictu mirum, quàm non placeat, imò quàm lapidetur à Christianis, Platonis illa communitas: cum nihil vnquam ab ethnico philosopho dictum sit magis ex Christi sententia. Aristoteles lib. Politic. 2. temperat Platonis sententiam, volens possessionem ac proprietatem esse penes certos: cæterùm ob vsum, virtutem & societatem ciuilem, omnia communia iuxta prouerbium. Martialis lib. 2. iocatur in quendam Candidum, cui semper in ore fuerit hoc adagium, alioqui nihil impertiret amicis:

Candide κοινὰ φίλων, sunt hæc tua Candide πάντα,
Quæ tu magniloquus, nocte diéque sonas.

Atque ita concludit epigramma:

Das nihil, & dicis Candide, κοινὰ φίλων.

Eleganter Teophrastus apud Plutarchum in commentariolo, cui titulus περὶ φιλαδελφίας, εἰ κοινὰ τὰ φίλων, μάλιστα δεῖ κοινοὺς τῶν φίλων εἶναι τοὺς φίλους. id est: Si res amicorum communes, maximè conuenit vt amicorum item amici sint communes. M. Tull. li. de Leg. 1. videtur hoc adagium Pythagoræ tribuere cum ait: Vnde enim illa Pythagorica vox, τὰ φίλων καὶ ἀγαθὰ φιλίαν ἰσότητα. id est: Res amicorum communes, & amicitiam æqualitatem. Præterea Timæus apud Diogenem Laertium tradit, hoc dictum primum à Pythagora profectum fuisse. A. Gellius Noct. Attic. lib. 1. cap. 9. testatur, Pythagoram non solùm huius sententię parentem fuisse, verumetiam huiusmodi quandam vitæ ac facultatum communionem induxisse, qualem Christus inter omneis Christianos esse vult. Nam quicunque ab illo in cohortem illam disciplinarum recepti fuissent, quod quisque pecuniæ familiǽque habebant, in medium dabant: quod re atque verbo Romano appellatur κοινόβιον id est, cœnobium: nimirum à vitæ fortunarúmque societate.

Amicitia æqualitas. Amicus alter ipse.

Hæc quoque ad Pythagoram autorem referunt, quòd eandem complectuntur sententiam, τὴν φιλίαν ἰσότητα εἶναι καὶ μίαν ψυχὴν, τὸν φίλον ἕτερον αὐτόν. id est: Amicitiam æqualitatem esse, & eandem animam, & amicum alterum ipsum. Neque enim quicquam non commune, vbi fortunarum æqualitas: neque dissensio, vbi idem animus: neque diuortium, vbi coagmentatio duorum in vnum. Aristoteles magnorum Moralium lib. 2. ὅταν βουλόμεθα σφόδρα φίλον εἰπεῖν, μία ψυχὴ ἡ ἐμὴ καὶ ἡ τούτου. id est: Quoties volumus vehementer amicum dicere, vna inquimus anima mea & huius. Idem eodem libr. ἔστι γὰρ ὡς φαμὲν ὁ φίλος ἕτερος ἐγώ. id est: Est enim, vt dicere solemus, amicus alter ego. Plato li. de Legib. 6. citat tanquã vetus dictũ, & ceu prouerbio iactatũ: παλαιὸς γὰρ λόγος, ἀληθὴς ὤν, ὡς ἰσότης φιλότητα ἀπεργάζεται, μάλα μὲν ὀρθῶς εἴρηται, καὶ ἐμμελῶς. id est: Nam vetus illud verbum, & verè & eleganter dictum est, æqualitatem amicitiæ auctorem esse. Neque tamen id sentit Plato, iuuenib. ac senibus, doctis atque indoctis, stultis ac sapientib. robustis ac debilib. omnia æqualia exhibenda esse, sed cuique pro sua dignitate distribui oportere. Alioqui, quemadmodum ait inibi Plato, τοῖς ἀνίσοις τὰ ἴσα ἄνισα γίγνοιτ' ἄν. id est, inæqualib. æqualia erunt inæqualia. Et vt summum ius in summam iniuriam vertitur, ita summa æqualitas summa fit inæqualitas. Quemadmodum festiuiter dixit Plinius, æqualitate in ferendis sententiis nihil inueniri posse inæqualius. Quanquam hoc quoque quidam ex Homero sumptũ existimant, apud quem est illud aliquoties, ἶσον ἐμῇ κεφαλῇ. id est, Æque atque meum ipsius caput. Nec ab hoc dissidet Hebræorum lex, iubens vt proximum perinde vt nosmetipsos diligamus. Atque hæc omnia Aristoteles lib. Moralium 9. prouerbij titulo citat.

Vultu sæpe læditur pietas.

M. Tullius in oratione pro Roscio, obiter citat sententiam à sapientibus iactatam: Etenim, inquit, si id quod præclarè à sapientibus dicitur, vultu sæpe læditur pietas: quod supplicium satis acre reperietur in eum qui mortem obtulerit parenti, pro quo mori ipsum, si res postulârit, iura diuina atque humana cogebant. Prouerbium admonet, pietatẽ erga parẽtes adeò religiosè colendam, vt nõ solùm non offendamus eos verbis aut factis impiis, sed ne vultu quidem atrociore aut contumaciore. Habẽt enim oculi frons & ipse vultus suũ sermonẽ. Euangelium altius repetit, nimirũ ab ipso fõte cordis, in quo cõcipitur ira. Ea erumpit in vocẽ indignationis, sed incertam: pro-

ximus gradus est manifestum conuiuium: tertius homicidium.

Sal & mensa.

Apud priscos hospitij ius fuisse sanctissimum, alias nobis est dictum. Id contrahebatur salis & mensæ consortio. quemadmodum apud Germanos acceptus à propinante cyathus, adimit omne ius agēdi iniuriarum, Æschines, De perperam obita legatione: τοὺς γὰρ τῆς πόλεως ἅλας καὶ τὴν δημοσίαν τράπεζαν περὶ πλείστου ἔφη ποιεῖσθαι. id est: Etenim ciuitatis salē, publicamque mēsam, ait se plurimi facere. Non exciderat hoc prouerbium antea commemoratum, verùm hoc exemplum hospitij publici religionē nobis commendat: eoque commemorandum putaui. Manent huius hospitalitatis publicæ vestigia in hunc vsque diem apud Germanos.

Philotesius crater.

Κρατὴρ φιλοτήσιος dicitur, quo in conuiuiis conciliantur amicitiæ: qui mos etiamnum durat apud Germanos, quibus turpissimum est, post acceptum Philotesium poculū, veterum offensarum quamuis capitalium meminisse, ne iudices quidem admitterent actionem iniuriarum. Plutarchus in commentario De fortuna Alexandri, qui barbaros armis, Græcos ciuilib. institutis conabatur ad humaniorem ac sanctiorem vitæ rationem adducere: ὥσπερ, inquit, ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ μίξας τοὺς βίους, καὶ τὰ ἤθη, καὶ τοὺς γάμους, καὶ διαίτας, id est: Velut in philotesio poculo miscens vitas, mores, coniugia, ac viuendi rationes. Apud Plautū in Pseudolo, seruus ebrius diis proximum putat, manu candida cantharum dulciferum propinare mitissimam amicitiam. Hesychius indicat, hanc φιλοτησίας solere adhiberi post cœnam, quum in signum amicitię ex eodem poculo de eodem vino bibunt omnes. Qui mos apud nos nondum exoleuit, sed rarior est ob metum nouæ lepræ, qua plerique laborant. Asconius Pedianus in actionem aduersus Verrem tertiam, putat hoc esse, quod M. Tullius criminatur Verrem cùm suis potasse more Græco. Nam vulgus existimat, illos Græco more bibere, qui largius ac cyathis grandiorib. bibunt. At ipse magis probat, vt intelligamus eos Græco more bibere, qui merum bibunt. Id autem solent facere Græci, vt quum in conuiuio libāt, primùm salutent deos, paululum è cyatho profundentes, dein amicos suos: totiésque bibunt merum, quoties deos aut charos suos nominatim vocant. Ita fermè Pedianus. Quidam putant hunc craterem etiam ἀγαθοῦ δαίμονος appellari.

Amico amicus.

Quod est apud Terent. in Phorm. Solus est homo amico amicus: Donatus indicat esse parœmiam, atque ita legi apud Apollodorum, cuius vtique Phormio Græca est: μόνος ἐπίσταται φιλεῖν τοὺς φίλους. id est: Solus nouit diligere amicos. Aristoph. apud Athenæum:

— ἀλλ' οὐδὲν μέλει
Τῶν σκωμμάτων μοι. τῷ φίλῳ γὰρ ὢν φίλος
Ἔργοισι χρηστοῖς, οὐ λόγοις ἔφυν μόνον.

Id est:

—At nil moror dicteria,
Amico amicus cum siem, factis, neque
Verbis modò prodesse propositum mihi,
Sed re simul factisque.-

Ipsa figura prouerbium præ se fert, quemadmodum initiò demonstrauimus. Quadrabit in eos qui nullum officium refugiunt, modò gratum faciant amicis. Huic affine videtur illud Euripidis in Medea:

Βαρεῖαν ἐχθροῖς καὶ φίλοισιν εὐμενῆ. Id est:
Beneuolam amicis, rursus asperam hostibus.

Theocritus in Aita:

Ἀλλήλους δ' ἐφίλησαν ἴσῳ ζυγῷ. ἦ ῥα τότ' ἦσαν
Χρύσειοι πάλαι ἄνδρες, ὅτ' ἀντεφίλησ' ὁ φιληθείς.

Id est:

Par amor ambobus, mortales aurei olim
Viuebant, tum cum redamabat amatus amantem.

Aristoteles apud Laertium crebro solitus est dicere, ὦ φίλοι, φίλος οὐδείς: significans veram amicitiam interisse inter mortales.

Amicus magis necessarius, quàm ignis & aqua.

Ἀναγκαιότερος πυρὸς καὶ ὕδατος ὁ φίλος: id est, Amicus magis necessarius quàm ignis & aqua. Hyperbole prouerbialis, admonens neminem esse tam diuitem aut potentem, quin opus habeat amicorum officiis. Quemadmodum enim citra ignem & aquam non constat hominum vita, ita nec sine consuetudine atque opera familiarium: quos ob id ipsum Latini necessarios vocant, vt amicitiam necessitudinem. Innuit adagium, duo quædam maxima commoda colligi ex amicitia: voluptatem, & vsum. Nihil enim est neque iucundius igni, neq; vtilius aqua. Quamobrem scripsit Horatius:

Nil ego contulerim iucundo sanus amico.

Item Euripides apud Plutarchum:

Εἰς ὄμματ' ἀνδρὸς φίλιος ἐμβλέψαι γλυκύ.

Id est:

Dulce est tueri hominis amici lumina.

Recensetur adagium à Plutarcho, commentario quem inscripsit, Quo pacto sit dignoscendus assentator ab amico: καθ' ὃ λέγουσι, πυρὸς καὶ ὕδατος ὁ φίλος ἀναγκαιότερος. id est: Quapropter dicunt etiam, amicum igni quoque & aqua magis necessarium esse. Extat & apud Aristotelem in Moralibus, & apud Ciceronem in Lælio. Hodiéq; vulgus indoctum habet in ore, quod est verissimum: Tolerabilius viui sine pecuniis, quàm sine amicis.

Naæra & Charmione.

Νάαιρα καὶ Χαρμιόνη: id est, Naæra & Charmione. De fidis amicis dici solitum scripsit Zenodotus, quique non dubitarent, vel mortis esse comites amicis. Erat autem hoc amicitiæ genus laudatum apud Ægyptios, quod appellabant συναποθανουμένων, id est commorientium. Quibus hoc necessitudinis genus placebat, ij hac lege copulabātur, vt si alteri fatale quippiam accidisset, alter vltro mortis socium sese adiungeret. Hoc fœdere cohæserant Antonius & Cleopatra. Significat & Horat. lib. 2. Od. 17. simile quiddam erga Mecœnatem:

– Ille dies vtramque
Ducet ruinam. non ego perfidum
Dixi sacramentum. ibimus, ibimus.
Vtcunque præcedes, supremum
Carpere iter comites parati.

Rursum alio loco:

Quid nos? quibus te vita sit superstite
Iucunda: si contrà, grauis.—

Sed vt redeam ad prouerbium, Naæra & Charmione, duę erant Cleopatræ reginæ pedissequæ, quæ spontaneam Cleopatræ mortem sunt imitatæ: ac semiuiuæ repertæ sunt, dominæ iam mortuæ coronam capite delapsam reponentes. Est quidem historia memoratu cum primis digna, nec iniucunda cognitu: verùm eam si quis fortè requiret, petat licebit ex Plutarcho in vita M. Antonij. Ego nec adagium hoc fueram adscripturus, ni veritus essem, ne, quoniam extat in Zenodoti collectaneis semel atque iterum excusis publicatísque, parum eruditus aliquis calumniaretur à me præteritum. Nam mihi, si modò non fallit nasus, subolet hoc prouerbium haud esse profectum ab antiquitate, sed in Zenodoti natum officina.

Salem & fabam.

Ἅλα καὶ κύαμον: id est, Salem & fabam. subaudiendum, proposuerunt, aut si quod aliud ad sententiam magis appositum verbum. Diogenianus admonet, dici solitum de his qui fingerent se scire quidpiam, quod nescirent: atque hinc esse natum prouerbium, quòd olim mos fuerit, vt diuini salem & fabam proponerent. Quod quoniam dubitabam diuersúmne esset ab illo, quod in prima retulimus Chiliade, annon, hic repetendum duxi. Nam hoc modo citatum inuenio in vetustis Græcorum exemplaribus.

Intempestiua beneuolentia nihil à simultate differt.

Senarius est Græcis prouerbij vice celebratus:

Ἄκαιρος εὔνοι' οὐδὲν ἔχθρας διαφέρει.

Id est:

Par odio importuna beneuolentia.

Suidas in dictione ἀχαρις, narrat hoc versu Hippolytum respondisse Phædræ nouercæ, dicenti se illius amore captam esse. Quadrabit in eos, qui dum officiosi student esse, non habita temporis ratione, nocent, aut molesti sunt sedulitate. Veluti qui non apto tempore obiurgant amicum: aut qui immodicis & intempestiuis laudibus conciliant homini inuidiam: aut qui pecuniam suppeditant adolescenti, qua fiat deterior. Fertur & alter huic consimilis:

Φίλος μὲ βλάπτων οὐδὲν ἐχθροῦ διαφέρει.

Id est:

Cum nocet amicus, nihil ab hoste discrepat.

Huc respexit Horatius in Epistolis,

Nil moror officium, quod me grauat.—

Rursum alibi:

Sedulitas autem, quem stultè diligit, vrget.

Itidem Seneca libro De beneficiis 2. Sæpe, inquit, nihil interest inter amicorum munera, & hostium vota. Quicquid illi accidere optant, in id horum tempestiua indulgentia impellit atque instruit. Quid autem turpius, quàm quod euenit frequentissimè, vt nihil intersit inter odium & beneficium? In his Senecæ verbis, pro vota, quod nos ex vetustis exemplaribus reposuimus, vulgati codices habebant, acta. Id admonendum erat, ne quis ignarus vt mendum tollat, quod in multis antehac vsuenit. Huc pertinet illud Ennianum, optimo iure laudatum à Cicerone libr. 2. De officiis: Benefacta malè locata, malè facta arbitror. Prouerbio accedet nonnihil gratiæ, si paulo longius deflectatur: veluti si dicas, Nullos æquè nocere bonis literis, atque hos qui sedulò quidem, at parum feliciter tractant eas. aut, Neminem magis officere famæ, quàm ineptum præconem. aut, Secundam fortunam nocentiorem esse aduersa.

Non sunt amici, amici qui degunt procul.

Τηλοῦ φίλοι ναίοντες οὐκ εἰσὶν φίλοι.

Id est.

Haud est amicus absit si procul.

Hanc parœmiam recenset Athenæus libr. Dipnosop. 4. eámque omnium μισανθρωποτάτην, id est, inhumanissimam vocat: videlicet quòd absentium amicorum memoriam obliterare videatur. Est omninò ex amicis, qui adsunt, vberior amicitiæ fructus, propter officia mutua, consuetudinémque quotidianam. Præterea vulgò fit, vt simulatque è conspectu necessariorum seiuncti sumus, nescio quomodo obrepat obliuio quædam familiarium: vt id iam omnibus in ore sit, Qui semotus sit ab oculis, eundem ab animo quoque semotum esse. Aristoteles lib. Moralium Nicomachiorum 8. fatetur locorum seiunctionem non dirimere quidem amicitiam, sed tamen officia interrumpere. Et quoniam vulgus amicitias vtilitate probat, sublatis officiis velut alumnis amicitiæ, emoritur & amicitia. Proinde Hesiodus, vicinos potissimùm ad conuiuium vocandos esse monet.

—Καλεῖν, inquiens, ὅς τις σέθεν ἐγγύθι ναίει.

Fatentur & Hebræorum prouerbia, potius esse, amicum habere vicinum, quàm fratrem qui procul absit. Terentianus item Chremes in propinqua amicitiæ parte ponit vicinitatem. Nec abludit hinc Propertius lib. 3.

Quantum oculis, animo tam procul ibit amor.

Quanquam equidem non video, quamobrem Athenæo videatur adagium hoc vsque adeò ab humanitate alienum. Quandoquidem, vt opinor, non tam docet quid nobis faciendum sit, quàm admonet, quid vulgò factitetur. Quotum autem quenque repertias amicum tam certum, qui si absis, non sui dissimilis esse incipiat? Proinde prouerbio hoc veluti Delphico gladio vtrolibet pacto vtaris licebit: vt intelligas, aut non esse fidendum amicis, qui longo locorum interuallo seiuncti sunt: aut non esse colendos amicos longinquè dissitos, vnde non queas multum sentire cōmoditatis, sed hos potius quibus præsens præsentibus fruare.

Multas amicitias silentium diremit.

Πολλὰς φιλίας ἀπροσηγορία διέλυσεν: id est, Multas amicitias silentium diremit. Admonet adagium, assiduo conuictu, ac frequentibus alloquiis necessitudines ali, intermissione & absentia dissolui. Meminit huius Aristoteles libro Moralium 8. ἐὰν δὲ χρόνιος ἡ ἀπουσία γίνηται, καὶ τῆς φιλίας δοκεῖ ἡ ἀπουσία λήθην ποιεῖν· ὅθεν εἴρηται, πολλὰς δὴ φιλίας ἀπροσηγορία διέλυσεν. id est: Quòd si diuturna fuerit absentia, videtur & necessitudinis obliuionem adferre: vnde dictum est illud, Multas amicitias silentium diremit. Versus, vt refertur in collectaneis, diminutus est vna syllaba. Ab Aristotele citatur integer Heroicus:

Plurimum amicitias soluêre silentia ruptas.

Apud Athenæum libro 5. citantur ex anonymo poeta versus hi:

Οὐ χρὴ συμποσίων φίλους ἀπέχεσθαι ἑταίρους
Δηρόν, ἀνάμνησις δ᾽ ἥδε τις ἐστὶ χαρίεσσα αὕτη.

Id est:

Non diu amicorum mensis decet abstinuisse,
Quippe animi memoris res hæc renouatio bella est.

Figuratius, atque ob idipsum elegantius est illud Alphij fœneratoris dictum apud Columellam: Bona nomina nonnunquam mala fieri, si nunquam interpelles. Ille Nomina, Iureconsultorum more, debitores vocat: & Interpellare, subinde creditum reposcere. Vox autem Græca, ἀπροσηγορία, non ita commodè reddi Latinè potest: neque enim simpliciter significat silentium, sed illud silentium, cùm quis non appellat ac salutat amicum.

Vbi amici, ibi opes.

Plautus in Truc. Verum est verbum quod memoratur: Vbi amici, ibidē opes. Citatur & à Fabio prouerbij vice, libr. Orat. instit. 5. Sensus est, potiores esse amicos quàm pecuniam: & ad vitæ præsidium plus habere momenti amicos citra pecuniam, quàm absque amicis opes. Vnde & apud Scythas, autore Luciano, is habebatur ditissimus, qui certissimos & optimos amicos possideret. Verùm si quis ad huius seculi mores respiciat, adagium inuertendum existimabit: Vbi opes, ibi amici. Quandoquidem

Vulgus amicitias vtilitate probat: Et:
Illud amicitiæ quondam venerabile nomen
Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.

Vsque ad aras amicus.

Μέχρι τοῦ βωμοῦ φίλος εἰμί: id est, Vsque ad aram sum amicus. Tametsi non est huius instituti quælibet apophthegmata colligere, tamen hoc ita commodè dictum, & specie vsque adeò prouerbiali, præterea sic à magnis celebratum autoribus, vt meritò videatur in hunc ordinem cooptandum. Responsum est autem à Pericle: quem cùm amicus quispiam rogaret, vt in causa quadam, sua gratia falsum deieraret: δεῖ με συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι θεῶν. id est: Oportet me commodare amicis, sed vsque ad aras. Ita refert Gellius. Commodius refert Plutarch. in libello περὶ δυσωπίας: μέχρι τοῦ βωμοῦ φίλος εἰμί. id est: Vsque ad aram sum amicus. Admonet prouerbium, nonnunquam, quo consulamus amicorum commodis, eorúmque voluntati morem geramus, fas videri paululum à recto deflectere: verùm eatenus, ne propter hominem amicum numinis reuerentiam violemus. Olim iurantes aram manu contingebant. Porrò quatenus & quousque sit ab honesto deflectendum, amici causa, copiosè doctéque disputat Aulus Gell. lib. Noctium Atticarum 1. c. 3.

Amicorum est, admonere mutuum.

Sententia prouerbialis videtur, quam legimus Iliad. λ.

—Ἀγαθὴ δὲ παραίφασίς ἐστιν ἑταίρου.

Id est:

—Bonus est affatus amici Admonitoris.

Hanc licebit vsurpare, si quādo dicemus amici munus esse, vt amicum, si quid erret, liberius admoneat.

Fidus amicus.

Fidus amicus non est posthabendus germano. Homerus in eodem libro:

Ἐπεὶ οὐ μέν τι κασιγνήτοιο χερείων
Γίγνεται ὅς κεν ἑταῖρος ἐὼν πεπνυμένα εἰδῇ.

Id est:

Si quis forsan amicus sit, gratusq; bonusq;,
Quandoquidem is non inferior vel fratre putandus.

In ære meo est.

Quem nobis officiis obstrictum significamus, ita vt

iam totus certoque noster fit, cum in ære nostro dicimus esse. Nam antiquitùs omnis pecunia ærea erat, auri vsu nondum reperto in feriendis numismatis. Memini legere apud Ciceronem libro Epistolarum familiarum 13. Et mehercle semper sic in animo habui, te in ære meo esse, propter Lamiæ nostri coniunctionem, & singularem necessitudinem. Item libro 15. Marcum Fabium quòd mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio quæstum. Multi enim anni sunt, quum ille in ære meo est, & à me diligitur.

Ἀμφιθαλὴς ἔρως.

Ἀμφιθαλὴς ἔρως: id est, Vtrinque florens amor, olim dicebatur, quoties vterque pariter esset incolumis, ac mutuo responderet amore. Nam dimidiati dicimur, quoties amicus distrahitur, velut altera pars nostri. Extat apud Aristophanem in Auibus, in calce fabulæ. Talem amorem in Eunucho optat Phędria: Vtinam esset mihi pars æqua amoris tecum. Congruit huic Pindaricum illud in Pythiis: φιλέων φιλέοντ', ἄγων ἄγοντα προφρόνως: id est: Amans amantem, & ducens ducentem libenter.

Abiit & taurus in syluam.

Ἔβα καὶ ταῦρος εἰς ὕλαν: id est: Abiit & taurus in syluam. Pastorale prouerbium, allegoria subturpicula, significans diuortium, ac neglectum veteris amicæ. Tametsi licebit in vsum verecundiorem trahere hoc modo, si per iocum accommodabitur ad eos, qui pristinos amicos negligere videntur, & à familiarium congerronumque grege desuescere. Aut in illos etiam, qui à solitis desciscunt studiis, diuersumque vitę sequuntur institutum. Theocritus in Idyllio, cuius titulus est Theonycho, nominatim etiam prouerbij vice refert:

Λέγοντι δ' αἰ λέγεται τι, χ' ἄδε καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν, id est:

Fertur & hoc olim, in syluam secedere taurum.

Queritur autem amās, se iam pridem ab amica relictum: plurimumque iam esse temporis ostendit, quòd Cynisca, id est, Catella (nam id erat nomen puellæ) sese Lyco quodam oblectet, neque omnino curet ad pristinam redire consuetudinem: non magis quàm tauri, qui & ipsi nonnunquam à vaccarum armentis, secedunt, & aut reliquis aggregantur tauris, aut solitarij per nemora vagantur, nullo fœminarum desiderio tacti. Eum secessum, eumque vaccarum neglectum, quasique diuortium, pastores peculiari verbo vocant ἀπημαγελεῖν: voce nimirum composita ἀπὸ τοῦ ἀπημαῖν, τὸ ἀπημαζειν, καὶ καταφρονεῖν, quod est despicere, negligereque ac pro nihilo ducere: & ἀπὸ τοῦ ἀγέλη, quod armentum sonat. Ac tum ἀπημαγελεῖν dicuntur tauri, cum segregati à vaccarum commercio, adeò non curant illas, vt non modò coitum non appetant, sed ne pascuis quidem iisdem vti velint. Hunc animantis morem, simulque vocem ipsam ei tributam rei, demonstrat Aristoteles lib. De natura animalium 6. his verbis: οἱ δὲ ταῦροι ὅταν ὥρα τῆς ὀχείας ᾖ, τότε γίνονται σύννομοι, καὶ μάχονται πρὸς ἀλλήλους. τὸν δὲ πρότερον χρόνον μετ' ἀλλήλων εἰσίν, ὃ καλεῖται ἀπημαγελεῖν, πολλάκις γὰρ οἱ γ' ἐν τῇ Ἠπείρῳ οὐ φαίνονται τριῶν μηνῶν. ὅλως δὲ τὰ ἄγρια πάντα, ἢ τὰ πλεῖστα, οὐ συννέμονται ταῖς θηλείαις πρὸ τῆς ὥρας τοῦ ὀχεύειν. Ea verba nos appendemus magis quā̃ annumerabimus, hoc modo: At taurus, cum tempus coitus adfuerit, tum demum incipit communibus cum vaccis pascuis vti, cumque reliquis tauris dimicat. Nam ante id temporis inter sese pascuntur, quod quidam appellant ἀπημαγελεῖν. Sanè qui sunt in Epiro prouincia tauri, sæpenumerò trium mensium spacio non apparent. Porrò fera animantia, aut omnia, aut certè pleraque, ante tempus coeundi non aggregantur ad communes cum fœminis pascuas. Illud admonitu dignū mihi visum est, in versione Theodori Gazę, pro Græca voce ἀπημαγελεῖν, quā Romana lingua nullo pacto reddere potest, scriptū esse, coarmētari. Idq; verbi doctis etiam viris nō parū caliginis offudit, ita vt deprauatum apud Aristotelem locum existiment, cōmutataq; lectione, longè diuersum sensum inducant, putentq; Theodorum in transferendo nō mediocriter hallucinatum. At ego tota re diligētius pēsiculata, videre videor Aristotelicorum verborum sententiam, citra vllius vocis commutationē ad amussim quadrare: videlicet taurū aggregari cū vaccis, & in iisdem versari pascuis, appetēte coitus tēpore, eique non cōuenire cum reliquis taurorum armentis, sed bellum cum aliis gerere: reliquis autem temporibus tauros cum tauris socialiter iisdem vti pascuis: neque fœminarum conuictum sequi, sed inter sese agere, quod idem accidat in feris fermè omnib. Hanc autem taurorum cum tauris societatem, neglectis vaccarum armentis, vocari ἀπημαγελεῖν. Quæso quid hic scrupuli, cur Aristotelicam lectionem mutandam existimemus: nisi si quid offendit mutatus numerus in ταῦρος & εἰσίν, id quod Aristoteli, præsertim eo in opere, penè familiare deprehenditur. Dictionem autem illam coarmentari, non germanam, sed suppositītiam esse, dubium non est, & aut librariorum incuria, aut alicuius parum eruditi temeritate inductam. Suspicor enim legendum, vel dearmentari vel abarmentari. Neque enim adduci possum, vt credam Theodorum, hominem tam in omni doctrinæ genere absolutum, fuisse lapsum, præsertim in voce, neque magnopere prodigiosa, nec inusitata Græcis autoribus: vtpote cuius vim vel ipsa statim indicat etymologia: pręterea quæ apud Theocritum, autorem vsque adeò notum vulgatúmque, legatur, ἐν νομεῦσι βουκόλοις, id est, in pastore, siue bubulcis:

Χ' οἱ μὲν ἅμα βόσκοιντο, καὶ ἐν φύλλοισι πλανῷντο,
Οὐδὲν ἀπημαγελάζοντες. — Id est:

Atq; hi pascuntur simul, inq; comantibus herbis
Errant, & non vlla gregis diuortia quærunt.

Ad hæc Suidas ostendit, ταῦρον ἀπημάγελον appellatum τὸν τῆς ἀγέλης καταφρονοῦντα: id est, qui negligeret armentum. Huc mihi videtur nonnihil allusisse Vergilius in Sileno.

Ah virgo infelix, tu nunc in montibus erras:
Ille latus niueum molli fultus hyacintho
Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas,
Aut aliquam in magno sequitur grege. claudite nymphæ
Dictææ, nymphæ nemorum iam claudite saltus.
Si qua forte ferant oculis sese obuia nostris
Errabunda bouis vestigia: forsitan illum,
Aut herba captum viridi, aut armenta secutum
Perducant aliquæ stabula ad Gortynia vaccę.

Cum enim ait:

Ille latus niueum molli fultus hyacintho
Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas:

taurum innuit ἀπημάγελον.
Item cum ait:

Errabunda bouis vestigia.—

Significat autē poeta taurum quem adamabat Pasiphae, aut prorsus ἀπημαγελεῖν, aut catenus ἀπημαγελεῖν, vt suo armento neglecto, vaccas alias sequeretur. Porrò de pugna taurorum inter ipsos, coitus tempore, meminit idem Maro lib. Georg. 3.

Nec mos bellantes vnà stabulare, sed alter
Multa gemens ignominiam, plagásq; superbi
Victus abit, longéq; ignotis exulat oris,
Victoris, tum quos amisit inultus amores,
Et stabula aspectans regnis excessit auitis.

Equidem arbitror, hanc ipsam vocem si deflectatur aliò, prouerbialem esse, quemadmodum sunt & illæ καταφροσῶ & ἱππομανεῖν: ad eámq; potissimùm respexisse Theocritum, cum ait prouerbio dicit:

— Ἔβα χ' ὡ ταῦρος ἀν' ὕλαν.

Scholia quę feruntur in Theocritū, habent ἔβα καὶ ταῦρος: pro ἢ cōiūctione copulatiua, mutata κὶν expletiua: addūt esse prouerbiū de his dici solitū, qui abessent non reuersuri. Taurus enim si semel aufugerit in syluā, capi non potest. Vnde non inconcinnè quis dixerit, maritū diutius ab vxore secubantē, ἀπημαγελεῖν: & eū qui familiares desierit inuisere, ἀπημαγελεῖν: & qui diutius à Musis, ac librorū abstinuerit cōtubernio, ἀπημαγελεῖν. Itē qui à conuictu hominū abhorreat, secúmq; viuat, ἀπημάγελον licebit appellare. Et qui à legitimo contubernio aberrarit, secesseritque, non ineptè dicetur ἀπημαγελεῖν. Nec prorsus abhorret ab hac forma, quod est apud Aristoph. in Lysistrata:

Οἴκοι δ' ἀταυρώτη διάξω τὸν βίον.

Id est.

Domi absq; tauro cœlibem vitam exigam.

Sic enim significauit vitam cœlibem fœminæ, negligentis taurum, id est, maritum. Sic & Horatius:

— Pereat malè quæ te
Lesbia, quærenti taurum, monstrauit inertem.

Animo

Animo ægrotanti medicus est oratio.

Celebratur hic versus apud Græcos prouerbij vice, citatúrque à Plutarcho ad Apollonium:

Ψυχῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι.

Id est:

Ægroto animo medicus est oratio.

Sumptum apparet ex Æschyli Prometheo:

Οὐκοῦν προμηθεῦ τοῦτο γινώσκεις, ὅτι
Ὀργῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι.

Id est:

Non hoc quidem te præterit Promethee,
Morbo quòd iræ medicus est oratio.

Siquidem, vt inquit ille sapiens Hebræus, Sermo mollis frangit iram. Et ira, iuxta Stoicos, nihil aliud est quàm furor breuis. Huc allusit Horatius in Epistolis:

Sunt verba & voces, quibus hunc lenire dolorem
Possis, & magnam morbi depellere partem.

Ex opinione Stoicorum, cupiditates animi morbos appellat. His philosophia medetur pharmacis verborũ, id est, monitis salubribus. Et apud Terent. arguit sese Menedemus, qui non vt decuit, tractârit ægrotũ amicũ adolescentis. Vt enim in corporũ morbis pro ratione valetudinis, alia atque alia adhibentur pharmaca: itidem in animi malis non eadẽ adhibenda est oratio, sed interim blandius monendũ, interim acrius iurgandũ, nonnunquã dissimulandũ, & impruderti pharmacon admouendum, iuxta Pauli monitum: Argue, obsecra, increpa. Feruntur in eandem sententiam & hi senarij:

Λόγος γάρ ἐστι φάρμακον λύπης μόνος.

Id est:

Dolori enim medetur vna oratio. &:

Λόγῳ μ' ἔπεισας φαρμάκῳ σοφωτάτῳ.

Id est:

Sermone flexisti optimo me pharmaco. &:

Ὁ λόγος ἰατρὸς τῶν ἐν ψυχῇ παθῶν.

Id est:

Animo laboranti medicus oratio est.

Isocrates in oratione De pace, eleganter vsurpauit hanc sententiam: ὑμᾶς δὲ χρὴ πρῶτον μὲν τοῦτο γινώσκειν, ὅτι τῶν μὲν τοῦ σώματος νοσημάτων πολλαὶ θεραπεῖαι καὶ παντοδαπαὶ τοῖς ἰατροῖς εὕρηνται, ταῖς δὲ ψυχαῖς ταῖς νοσούσαις καὶ γεμούσαις πονηρῶν ἐπιθυμιῶν οὐδὲν ἐστὶν ἄλλο φάρμακον, πλὴν λόγος ὁ τολμῶν τοῖς ἁμαρτανομένοις ἐπιπλήττειν. ἔπειτα ὅτι καταγέλαστόν ἐστι τὰς μὲν καύσεις καὶ τὰς τομὰς τῶν ἰατρῶν ὑπομένειν, ἵνα πλειόνων ἀλγηδόνων ἀπαλλαγῶμεν, τοὺς δὲ λόγους ἀποδοκιμάζειν πρὶν εἰδέναι σαφῶς, εἰ τοιαύτην ἔχουσι τὴν δύναμιν, ὥστε ὠφελῆσαι τοὺς ἀκούοντας. id est: Vos autem illud in primis scire oportet, quòd aduersus corporis morbos multa variáque remedia à medicis reperta sunt: animis verò ægrotantibus, ac prauis cupiditatib. oppletis, non est aliud remedium quàm oratio, quæ non vereatur errantes increpare. Deinde deridiculũ esse, quum medicorum vsturas ac sectiones perferamus, vt à grauiorib. cruciatibus liberemur, orationẽ reiicere priusquam liqueat, an huiusmodi vim habeat, vt vtilitatem adferat audientibus. Verùm vt amica, salubris, & tempore adhibita oratio, remediũ est efficax ac præsentaneum: ita sermo inimicus, aut pestilens, aut non in tempore dictus, lethale venenum est.

Syncretismus.

Συγκρητισμὸς Cretico prouerbio dicebatur, quoties fieret, vt qui modò videbantur hostes acerrimi, repentè in summam concordiam redigerentur: id quod frequenter euenire solet, maximè si quando malum aliquod inciderit vtrisque commune. Plutarchus in comment. περὶ φιλαδελφίας, id est, de fraterna charitate, recenset, simúlque explicat parœmiam his verbis: ἔτι τοίνυν ἐκεῖνο δεῖ μνημονεύειν ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς διαφοραῖς, καὶ φυλάττειν τὸ τοῖς φίλοις αὐτῶν ὁμιλεῖν καὶ πλησιάζειν τότε μάλιστα, φεύγειν δὲ τοὺς ἐχθροὺς καὶ μὴ προσδέχεσθαι, μιμούμενον αὐτὸ γοῦν τὸ τῶν Κρητῶν, οἳ πολλάκις στασιάζοντες ἀλλήλοις καὶ πολεμοῦντες, ἐξωθεν ἐπιόντων πολεμίων διελύοντο, καὶ συνίσταντο, καὶ τοῦτο ἦν ὃ καλοῦσιν αὐτοὶ συγκρητισμός. id est: Præterea oportebit & illud meminisse, fratrib. inter se diffidentibus: obseruaréque vt potissimùm eo tempore consuetudinem habeas & conuictum cum illorum amicis. Rursum inimicos fugias, neque admittas ad familiaritatem: illud videlicet Cretensium exemplum secutus, qui frequenter quum factionibus & bellis intestinis inter sese pugnarent, inuadentib. aliunde hostibus, omissa contentione coniuncti sunt: atque is erat quem illi syncretismum appellabant. Hactenus Plutarchus. Simile quiddam refert de Sudracis & Mallis Quintus Curtius lib. 9. quos aliàs bellare inter se solitos, periculi societas iunxerat, imminente Alexandro. Pertinet huc quod aliàs ex Aristot. referemus: συνάγει τὰ ἀνθρώπους τὰ κακά. id est: Conciliant homines mala. Adagium rectè accommodabitur & in illos qui amicitiam ineunt, non quòd sese ex animo diligant, sed quòd alter alterius opis egeat: aut quò veluti coniunctis copiis communem inimicum pessundent. Id quod his temporibus sæpe numerò factitari videmus, vt arma iungant, alioqui inter se infensissimis animis. Tanta inest & Christianis hominibus vlciscendi rabies. Refertur & ab Apostolio quodam Byzantino, recentissimo apud Græcos prouerbiorum coaceruatore.

Conciliant homines mala.

Συνάγει τοὺς ἀνθρώπους κακά: id est, Conciliant homines mala. Sententia prouerbialis, quæ declarat id, quod vulgò fit, ex hostibus nonnunquam amicos fieri propter malum aliquod incidens vtrisque commune. Aristoteles libro Rhetoricorum 1. οὐδὲν γὰρ κωλύει ἐνίοτε ταὐτὸ συμφέρειν τοῖς ἐναντίοις. ὅθεν λέγεται, ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ᾖ ταὐτὸ βλαβερὸν ἀμφοῖν. id est: Nihil enim vetat, quo minus idem conducat ambobus aduersariis. Vnde dicitur illud, Conciliari homines malis, quoties idem vtrisque noxium fuerit. De syncretismo diximus alibi. Quin huc quoque potest deflecti prouerbium, vt dicamus, indoctum fauere indocto, infantem infanti, nepotem nepoti. Neque enim bonarum modò rerum similitudo conglutinat necessitudinem, verumetiam ex malis communibus sæpe numerò mutua nascitur beneuolentia. Amant ferè inter se, qui simul fecêre naufragium, qui militarunt vnà, qui simul capti fuerunt ab hoste: denique qui corporis aut animi morbis iisdem laborant.

Cum amico non certandum æmulatione.

Cum amico & benemerito non est suscipiendum certamen, ne quid obscuretur amicitia propter æmulationem, huiusmodi comitem contentionum. Id innuit Homerus in Odysseæ θ. cum Vlysses excipit Laodamantem, quòd hospes esset:

—Τίς ἂν φιλέοντι μάχοιτο;

Id est.

—Quis nanque benigno cum hospite pugnet?

Locum etiam habuerit, vbi dicemus hospitis esse munus, cedere iis, apud quos diuersatur, etiam si possit vincere. Nam inibi statim subnectitur huiusmodi sententia.

Ἄφρων δὴ κεῖνός γε καὶ οὐτιδανὸς πέλει ἀνήρ,
Ὅστις ξεινοδόκῳ ἔριδα προφέρηται ἀέθλων.

Id est:

Vir si quidem væcors est ille, nec vnius assis,
Quisquis ad euentum certaminis euocat illum,
Quem penes hospitio fruitur, tectóq; iuuatur.

Querult in amicitia.

Οἱ φιλομεμφεῖς εἰς φιλίαν οὐκ ἀξιοῖς: id est, Qui queruli sunt in amicos, non sunt ad amicitiam idonei. Conniuere ad amicorum vitia, hæc res & iungit, iunctos & seruat amicos. Sententia videtur desumpta ex Herodoto. Constabit tamen trimeter, si legas, οἱ φιλομεμφεῖς, εἰς φιλίαν οὐκ ἀξιοῖς. Nec tamen video quid sit φιλομεμφεῖς. Si legimus φιλομεμφεῖς, addenda est coniunctio, οἱ δὲ φιλομεμφεῖς. ita constabit versus:

Qui querulus est, amicitiæ haud accommodus.

Felicitas multos habet amicos.

Εὐτυχία πολύφιλος: id est, Felicitas multos habet amicos. Simillimum illi quod alibi retulimus:

Τοῖς εὐτυχοῦσιν πάντες εἰσὶ συγγενεῖς.

Id est:

Felicibus cognatus est vel quilibet.

Notior est sententia, quàm vt requirat interpretem. Contrà in rebus aduersis, aut nulli, aut pauci sunt amici.

Pindarus in Nemeis Oda 10.

Οἴχεται τιμὰ φίλων τατωμένῳ
Φωτί, παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν
Καμάτου μεταλαμβάνειν.

Id est:

Perit honor amicorum afflicto viro, paucique in rebus aduersis fidi mortales ad laboris societatem.

Amicus certus in re certa cernitur.

M. Tullius in Lælio, senarium hunc ex Ennio citat, prouerbij specie:

Amicus certus in re incerta cernitur.

Quo significatum est, amici fidem in rebus aduersis explorari. Nam quod cùm periculo coniunctum sit, id dubium appellant: pro quo Ennius posuit incertum, affectans ἐναντιώσεως & παρονομασίας, quibus schematis impendiò delectatus est, atque adeò non ipse solùm, sed & omnis illa ætas vsque ad M. Tullium. Plautus item eum amicum pronuntiat, qui in re dubia iuuat. Habent eandem sententiam Hebræorum prouerbia: Omni tempore diligit qui amicus est & frater in angustiis comprobatur.

Lingua amicus.

Ἀπὸ γλώττης φίλος: id est, Lingua amicus, qui verbis ostēdit, non re præstat beneficium: aut qui non amat ex animo, sed beneuolentiam oratione præ se fert. Quod genus inducitur candidus apud Martialem, Et apud Homerum Odysseæ ε.

Οἵ τ' εὖ μὲν βάζουσι, κακῶς δ' ὄπιθεν φρονέουσι.

Id est:

Qui rectè dicunt, à tergo praua volutant.

Theognis in Sententiis:

Ἀλλὰ δόκει μὲν πᾶσιν ἀπὸ γλώσσης φίλος εἶναι.
Χρῆμα δὲ συμμίξῃς μηδενὶ μηδ' ὁτιοῦν.

Id est:

Sic facito, vt lingua cunctis videaris amicus:
Ac factis cuiquam te caue miscueris.

Contrà Sophocles in Antigone:

Λόγοις δ' ἐγὼ φιλοῦσαν οὐ στέργω φίλην. Id est,

Non diligo hanc verbotenus quæ diligat.

At idem Theognis paulo pòst, damnat huiusmodi genus amicorum:

Μή μ' ἔπεσιν μὲν στέργε, νόον δ' ἔχε καὶ φρένας ἄλλῃ.

Id est:

Ne me diligito verbis, cum mens alibi sit.

Rursum alibi:

Μή μοι ἀνὴρ εἴη γλώσσῃ φίλος, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ.

Id est:

Ne lingua mihi quis sit amicus, sed mage facto.

Simillimum est huic quod alibi refert idem, μέχρι προσηγορίας: id est: Vsque ad salutationem:

Πρᾶγμα μέν ἐστ' ὁ φίλος πάνυ δύσκολον. εἰσὶ δὲ πολλοὶ
Καὶ σχεδὸν εἰ πάντες μέχρι προσηγορίας.

Id est:

Res perdifficilis quidem amicus: sunt quia multi
Atque adeò cuncti penè, salute tenus.

Oculis ferre, & similia.

Prouerbialia sunt & illa, Oculis ferre, In sinu ferre: si quis quem insigniter amat, fouetque. Translatum à matribus, tenerè liberos suos amantibus, à quibus non dimouent oculos, solicitæ ne quid illis accidat incommodi, gestantque in sinu atque in complexu. Exempla vtriusque sunt apud M. Tullium crebra. Non dissimile est, quod est apud Platonem lib. De Rep. 10. ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρειν: id est: Super capita ferre: ἢ ὅτι ταύτῃ τῇ σοφίᾳ οὕτω σφόδρα φιλοῦνται, ὥστε μόνον οὐκ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρουσιν αὐτοὺς οἱ ἑταῖροι. i. Et ob hanc sapientiam in tantum amantur, vt sectatores eos tantùm non in capitibus circumferant.

Felicium multi cognati.

Τῶν εὐτυχούντων πάντες εἰσὶ συγγενεῖς.

Id est:

Cognatus vnusquilibet felicium.

Id hodie vulgò dicunt, locupletum plurimos esse cognatos. Huc allusit Terentius in Phormione: At si talentûm rem reliquisset decem, primus esses, memoriter progeniē vestram vsque ab auo atque atauo proferens. Pindarus in Nemeis hymno 10. sic extulit γνωμικῶς: οἴχεται τιμά, φίλων τατωμένῳ φωτί, παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν. id est: Perit honos, viro priuato amicis, pauci autem mortales in rebus asperis fidi. Plato in epigrammate:

– Ἠμόλις ἔγνως
Τοῦτ' ἔπος, ὡς οὐδεὶς οὐδὲν ἔχοντι φίλος.

Id est:

At tandem expertus nosti verbum vetus illud,
Quod qui nil habet, huic nullus amicus adest.

Ad felicem inflectere parietem.

Aristophanes in comœdia cui titulus, Ranæ, bellissimum vsurpat adagium, quod vtinam in literis duntaxat extaret, non etiam in omnium propè mortalium vita.

Ταῦτα μὲν ἀνδρός ἐστι
Νοῦν ἔχοντος καὶ φρένας καὶ
Πολλὰ περιπεπλευκότος,
Μετακυλινδεῖν αὑτὸν ἀεὶ
Πρὸς τὸν εὖ πράττοντα τοῖχον.

Id est:

Nam viri est prudentis illud,
Atque cordati, catique,
Multum aquæ cui nauigatum, vt
Semper ad felicius se
Cautus inflectat latus.

Prouerbium autem ita commodius effertur: πρὸς τὸν εὖ πράττοντα τοῖχον: id est. In felicem parietem vergere. Aristophanis interpres translatum existimat ab his qui naui vehuntur: qui si quando nauis alterum latus fluctu deprimatur, protinus in alterum transcurrunt, quod altius extat ab vndis. Dicetur & in hos, qui commodi sui respectu semper ad potentiores ac fortunatiores amicos applicant sese: ac quemadmodum muscæ ad culinæ nidorem aduolant reuolántque, ita fortunam potiorem in amicitia, non fidem sequuntur. Aut qui dum est anceps exitus belli, quietem agunt: porrò simulatque iam inclinārit fortuna, vt appareat vtra pars sit victoriam reportatura, protinus ad eam adiunguntur. Hoc animo legitur fuisse Metius ille Vergilianus, & Polymnestor, qui victricia arma secutus magis quàm hospitij fidem, Polydorum obtruncat, & auro vi potitur. Huiusmodi genus hominum eleganter notat idem Aristophanes in Pluto. Siquidem hic Chremylus iam diues factus, queritur sese obtundi huiusmodi salutatoribus qui aurum olfecerant:

Βάλλ' ἐς κόρακας. ὡς χαλεπὸν εἰσὶν οἱ φίλοι
Οἱ φαινόμενοι παραχρῆμ', ἐπὰν πράττῃ τις εὖ.

Id est:

Malam in crucem: vt res est molesta, vbi ilicò
Ad res secundas demum amici prouolant.

Eodem pertinet Euripideum illud ex Medea.

Πένητα φεύγει πᾶς τις ἐκ ποδῶν φίλος.

Id est:

Tenuem atque egenum cuncti amici deserunt.

Antiphanes in Progonis, citante Athenæo lib. 6.

Μή μοι τότ' ἔλθῃς, ὅτ' ἂν ἐγὼ πράττω κακῶς.

Id est:

Ne tum mihi adsis, quando res cedunt malè.

Interpres prouerbium subesse admonet, dici solitum in eos, qui tum amicorum consuetudinem deserunt, cùm in periculis versantur. Cæterùm poetam verbis in contrarium versis ad parœmiam allusisse, quæ rectè sic efferri consueuerit:

Μή μοι τότ' ἔλθῃς, ὅτ' ἂν ἐγὼ πράττω καλῶς.

Id est:

Ne tum mihi adsis, quando res sunt prosperæ.

Ad hoc facit & illud apud Euripidem in Oreste:

—Τοὺς φίλους
Ἐν τοῖς κακοῖς χρὴ τοῖς φίλοισιν ὠφελεῖν.
Ὅταν δ' ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί χρὴ φίλων;
Ἀρκεῖ γὰρ αὐτὸς ὁ θεὸς ὠφελεῖν θέλων.

Id est:

Iuuare amicos rebus afflictis decet.
Quorsum opus amicis, cùm benigna sors fauet?
Siquidem ipsa per se sufficit Rhamnusia,
Volens secundis adiuuare fauoribus.

Idem poeta propius allusit ad adagium in eadem tragœdia, nisi quòd catholicam sententiam ad præcones retulit:

Τὸ γὰρ γένος πως τοῦθ' ἐς τὰ τῶν εὐτυχῶν
Πηδᾷ· ὡς ἀεὶ κήρυκες, ὅδε δ' αὐτοῖς φίλος,
Ὃς ἂν δύνηται πόλεος ἔν τ' ἀρχαῖσιν ᾖ. Id est:
Nanque id genus sunt vsque præcones, vti
Feliciorum partibus se accommodent,
Amentque demum hunc, qui sit inter principes,
Reique qui temperat habenas publicæ.
Idem in Hercule furente:
Καὶ τὸ μὲν καλῶς ὅς τις πάσα σοι φίλος:
Σ μηδὲν ἢ τῆς φίλιων δυστυχοῦντι. id est:
Cui res secundæ, huic nauiganti quilibet
Comes ire quærit, non item infelicibus.

Huc pertinet, quod Aristoteles libro Moralium Eudemiorum 7. prouerbium dictum ostendit, χ... δ... ... id est: Tempus indicare quis verè amet. Tempestas enim arguit amicitiam, ac fucatos illos amicos detegit.

Qui circa salem & fabam.

Περὶ ἅλα καὶ κύαμον. id est: Iuxta salem & fabam, In eos dicebatur, qui se simularent scire quod nescirent. Si quidem diuini responsuri, fabam & salem apponebant. Vnde qui inter sese de rebus arcanis communicarent, τοὺς περὶ ἅλα καὶ κύαμον appellabant. Ad hunc quidem modū scriptum legitur in Diogeniano, reliquisque Græcarum parœmiarū collectoribus. Verùm Plutarchus in Sympos. probl. Decad... non fabam, sed cuminum scribit, nisi fortè deprauatus est codex: ἐκεῖνο δ' ἴσως ὑμᾶς λανθάνει τὸ περὶ ἅλα καὶ κύμινον, ὅτι ... id est: At illud fortasse vos fugit, quod aiunt, qui iuxta salem ac cuminum: quòd illud quidem lautius, hoc suauius. Rursum eiusdem operis Decade ... id est: Quærebat Florus, quum apud ipsum cœnaremus, quinam essent qui in prouerbio iuxta salem & cuminum dicerentur. Apollophanes autem grammaticus sic eam quæstionem dissoluit, vt dicat, adagium summam familiaritatem significare. Siquidem qui magnopere inter se familiares sunt, hi vel salem, vel cuminum vnà cœnant, neque requirunt apparatum vllum ciborum. Vnde & ille iocus est Octauij Cæsaris ad quendam, à quo fuerat conuiuio perparco frugalique acceptus: Nesciebam me tibi esse tam familiarem. Huc pertinet etiam illud quod suo loco referemus: ἅλα καὶ τράπεζαν μὴ παραβαίνειν. id est: Non oportet transgredi salem ac mensam. hoc est: amicitiæ ius quod his rebus conciliatur, non est violandum. Porrò salis nomine frugalem victum innui passim ex poetis licet cognoscere. Horat. in Odis:
Viuitur paruo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum.
Idem in Sermonibus:
Modò mihi sit mensa tripes &
Concha salis puri.

Verùm in diuinationibus videtur magis religionis causa solitus apponi. Cur autem hic honos sali potissimùm sit habitus, quæritur apud Plutarc. in eo quem modò citauī loco. Nam & Homerus salem diuinum appellat: & Plato scripsit salem rebus diuinis amicissimum, familiarissimumque. Proinde Ægyptij honoris causa prorsum à sale abstinent, adeò vt ne panibus quidem vescantur sale conditis. Tametsi Plutarch. arbitratur, Ægyptios hac gratia potius abstinuisse, si quando purè viuere vellent, quòd præcipuè libidinem irritare putetur, idque propter calorem. Præterea non est veri dissimile, illos abdicasse sibi salem, tanquam condimentum omnium suauissimum: ita vt non immeritò opsoniorum opsonium appellari possit. Nam sunt qui hac de causa salem gratiam nominarint, quòd citra hunc omnia videantur insipida ingrataque. Quanquam illud maximè diuinū in se sal habere videtur, quòd à corporibus vita destitutis putrefactionem ac tabē arcet, neque sinit prorsum interire, diu morti velut resistens, animæque quoad licet, vice fungens. Atqui nihil est anima diuinius. Huius vt est officium, animantia tueri, continereque, neq; si... ere compaginem dilabi: itidem sal animæ exemplo cohibet corporum harmoniam ad tabē tendentium, & membrorum inter sese amicitiam conseruat. Hac eadem ratione, fulguris ignem sacrum ac diuinū arbitrantur, quòd ictorum corpora multo tempore perdurent, neque putrescant. Habet & illud quasi diuinum sal, quòd vim quandam gignendi genuinam habere credatur, vel hoc argumento, quòd (sicuti paulo superius dictum est) seminalem vigorem expergefacit, acuitq;. Proinde qui canib. alendis dant operam, salsis carnibus ac sal famentis eos pascunt, quo ad gignendum reddantur alacriores. Accedit huc, quòd è nauibus marinis immensa murium vis soleat enasci. Neque desunt qui dicant, mulieres etiam citra virilem operam fieri grauidas, si salem lingant. Præterea putant huc allusisse poetas, qui non sine causa finxerunt, Venerem genituræ principem è salo natam fuisse: quam etiam ἁλιγενῆ, id est, saligenam cognominant. Quin iidem deos omnes marinos fœcundos & plurimorum liberorum progenitores faciunt. Denique nullum est animal, neq; terrestre, neq; volatile, perinde fœcundum, vt sunt omnia marina. Huiusmodi fermè de sale differuntur apud Plutarch.

Salem & mensam ne prætereas.

Ἅλα καὶ τράπεζαν μὴ παραβαίνειν: id est, Salem & mensam ne prætereas. Ne negligas amiculorum consuetudinem: aut, Ne violes amicitiæ iura. Nam his rebus olim conciliabantur amici: & familiares antiquitùs mutua inter sese conuiuia actitabant. Quemadmodum testatur etiam Diogenes Laertius in vita Pythagoræ. Et astipulatur Theocritus in Hyla.
Οἱ μιᾶς ἀμφω ἑταῖροι αἰεὶ δαίνυντο τραπέζας.
Id est:
—Qui ad mensam semper eandem
Cœnabant ambo, fidi nimirum vt amici.

Loquens de Hercule ac Telamone. Tum Euripidis Hecuba, Polymnestoris exaggerans facinus, hospitalis etiam mensæ facit mentionem:
Κοινῆς τραπέζης πολλάκις τυχὼν ἐμοί. id est:
Mensa receptus sæpe communi mihi.

Quin & Esdræ lib. 1. cap. : . ita legimus: Nos ergo memores salis quod in palatio comedimus, quia læsiones regis videre nephas ducimus, &c. Inde est, quod (vt docet apud eundem Laertium Alexander in commentariis Pythagoricis) Pythagoras vetabat frangi panem, videlicet ne dissecaretur, quòd amicos copularet. Idem censuit salem potissimùm in mensa apponendum, quòd æquitatis ac iustitiæ nos admoneat, vt quod & seruet, tueaturq; quicquid occupârit, & ex liquidissimis rebus aqua marique fiat. Origenes aduersus Celsum lib. . Parium quempiam iambographum adducit, qui Lycomantem insectatus sit, quòd salem ac mensam esset prætergressus. Idque detorquet ad Iudam Christi proditorem. Idem in Matthæum sic loquitur de Iuda: Neque salis eiusdem, neque mensæ, neque panis communicati memor est factus. Atque haud scio an Christus ipse religionis nostræ princeps, huc alluserit, vt illi consilium fuisse videtur in rebus multo vulgatissimis altissima mysteria sua recondere, præscius fore vt hoc symbolum à Iudæis irrisum gentes amplecterentur. Certè apud Macedones patrio ritu fœdus, quod sanctissimum vellent haberi, sic inibant, vt panem gladio diuisum vterque libaret. Autor Q. Curtius lib. 8.

Ollæ amicitia.

Χύτρας φιλία. Ollæ amicitia. In amicos istos vulgares quadrabit, quos patina, non beneuolentia conciliat. De cuiusmodi Iuuenalis:
Te putat ille suæ captum nidore culinæ:
Nec malè coniectat.

Hos arcanæ literæ, mensæ amicos nominant. Plutarchus item in libello cui titulus, Quo pacto dignoscas adulatorem ab amico: id genus homines, ... καὶ τραπεζέας, vulgò dici solitos narrat: quòd ventriculi cibique causa diligant, non ex animo: quique tum præstò sunt, quoties audiunt, κατὰ χειρὸς ὕδωρ. Nam Aristophanes grammaticus apud Athenæum libro nono, tradit lotionem manuum, quæ præcedebat cœnam vocari κατὰ χειρός: à cœna ... In eosdem, ni fallor, dictum est illud à Menandro comico, citante Athenæo:
Οἱ δ' ὕδωρ κατὰ χειρὸς λαβόντες ... φίλτατοι.
Id est:
Manibus vt data est aqua, hærēt tunc amici maximè.

Effertur ad hūc modū parœmia, ζεῖ χύτρα, ζῇ φιλία. i. feruet

ella, viuit amicitia.

Nudæ Gratiæ.

Αἱ χάριτες γυμναί: id est, Gratiæ nudæ. Admonet adagium, vt candidè ac benigniter impertiamus amicis: aut ne quid inter amicos fictum, aut fucatum, verùm nuda simpliciaque omnia. Nam poetæ tres fingunt Charitas, id est, Gratias, humanitatis & beneuolentiæ præsides. Horatius in Odis:

Gratia cum Nymphis, geminísq; sororibus audet
Ducere nuda choros.

Idem alibi:

Et solutis Gratiæ zonis.

Sunt qui parœmiã ad ingratos referãt, quòd ab iis gratiæ veluti despoliētur, dum semper auferunt beneficiis quippiam, nihil rependunt. Itaque conueniet in illos, qui sua benignitate rediguntur ad inopiam, largientes amicis quicquid nacti fuerint.

Viri infortunati procul amici.

Ἀνδρὸς κακῶς πράσσοντος ἐκποδὼν φίλοι.

Id est:

Viri siti in malis, amici sunt procul.

Parœmia notat mores amicorum vulgarium, qui hirundinum ritu, pro ratione temporum aduolãt ac deuolant. aduolant vbi res secundæ, deuolant ingruente rerum tempestate. Aristides in oratione Panathenaica nominatim adagij titulo vsurpauit: καὶ τὴν παροιμίαν ἀνεμάχετο ... id est: Ac prouerbium inuertit. Declarauit enim haudquaquam esse procul amicos, eius cui res sunt aduersæ, verumetiam multos, qui antè diffidebant, in rebus afflictis sibi reddidit amicos. In hanc sententiam extat & huiusmodi senarius:

Τῶν δυστυχούντων ἀπόντες οὐδεὶς φίλος.

Id est:

Felix amicus nullus infelicibus.

Item alter huic similis:

Κρίνει φίλους ὁ καιρὸς, ὡς χρυσὸν τὸ πῦρ.

Id est:

Vt ignis aurum, amicum ita tempus arguit.

Ad hanc sententiam palàm allusit Cicero libro Familiarium epistolarum 9. Nam etsi non facilè diiudicatur amor verus & fictus, nisi aliquod incidat eiusmodi tẽpus, vt quasi aurum igne, sic beneuolentia fidelis, periculo aliquo perspici possit. Cætera sunt signa cõmunia. Horatius:

Vilis amicorum est annona, bonis vbi quid deest.

Passim habentur amici, qui petant: qui dent, perpauci. Pindarus item in eandem sententiam:

Οἴχεται τιμὰ φίλων τεθναότων
Φωτί, παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν.

Id est:

Perit honos homini, amicis orbato:
Sunt autem pauci mortales fidi rebus afflictis.

Plures adorant solem orientem, quàm occidentem.

Πλείους προσκυνοῦσι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα ἢ δυόμενον: id est, Plures adorant solem orientem quàm occidentem. Iuueni magis adhæretur quàm seni. Plutarchus scribit, Pompeium hoc adagio minatum Cinnæ. Sensit autem Pompeius, se solem esse orientem, nimirum iuuenem indies magis fama crescentem: illum occidentem, vtpote affecta iam ætate, & cuius dignitas gloriáque iam consenesceret. Cæterum quòd Pompeius erat Cinnæ, hoc Caius Cæsar pòst fuit Pompeio. Simile quiddam Athenæus libro 5. ex poeta quopiam: οὐκ ἀείδω τὰ παλαιά· καινὰ γὰρ ἅμα κρείσσω, νέος ὁ Ζεὺς βασιλεύει. id est: Non cano vetera: noua si quæ sunt, eadem & meliora sunt. Iupiter qui iuuenis est, regnat. Mos erat antiquis adorare solem, quem deum existimant, & à Persis præcipuè colebatur, nomine Mithræ. Item apud Ægyptios Osiridis, apud Græcos Apollinis, apud alios aliis atque aliis nominibus. Hunc orientem salutabant religionis causa. Quem morem tradit Socrati fuisse Plato. Ferunt & ab elephantis adorari solem in exortu. Salutabatur & occidens, sed à paucioribus. Habet & cuiusq; hominis ætas suam vesperam: quæ simul atque aduenit iuuentæ gratia vertitur in tædium. Ita senex quidam apud Alexidem:

Ἤδη γὰρ ὁ βίος οὑμὸς ἑσπέραν ἄγει.

Id est:

Mea quippe feram vita ducit vesperam.

Sub occasum autem solis incumbunt vmbræ. vnde Euripides:

Τί δ' ἄλλο πλὴν φωνὴ καὶ σκιὰ γέρων ἀνήρ;

Id est:

Quid aliud atq; vox & vmbra vir senex?

Sapientes tyranni, sapientum congressu.

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ.

Id est:

Commercio sapientium princeps sapit.

Zenodotus citat ex Aiace Locrensi, addens eundem versiculum à Platone citatum esse Euripidis nomine. Certè huius nomine comperi adductum libro de Rep. 8.

Σοφοὶ τύραννοι τῇ σοφῶν συνουσίᾳ.

Quo magis admiror, quare A. Gellius citet ex Theæteto Platonis: nisi fortè scribarum vitio, pro Theage, deprauatum est Theæteto. nam & in Theage refertur. A. Gellius lib. 13. ostendit eundem apud vtrumque fuisse, apud Sophoclem, in eiusdem nominis fabula, & apud Euripidem. quemadmodum & alij nonnulli versus apud Euripidem inueniuntur, quos eosdem apud Sophoclem & Æschylum licet inuenire. Porrò versiculum quem modò citauimus, Gellius notæ vetustatis esse dicit: vt intelligas velut in prouerbium abiisse. Atq; vtinam quàm est grauiter simul & eleganter scriptus, tam placeret ætatis nostræ principibus, in quos illud ferè dixeris:

Μωροὶ τύραννοι τῶν κολάκων συνουσίᾳ.

Amicitias immortales esse oportet.

T. Liuius libro 10. De bello Macedonico & Asiatico, cuius fragmentum debemus aureæ Mogontiæ, scribit in hunc modum: Vulgatum illud, quia verum erat, in prouerbium venit: Amicitias immortales esse debere. Sic enim legendum esse, vel ipse sermonis tenor admonet. Rectè quidem admonet prouerbium: verùm eò rediêre mores mortalium, vt simultates sint immortales, amicitiæ plus quàm vitreæ: pluśque possit vna Ate, quàm centum Litæ: atq; omniũ tardissimè senescat ira, beneuolentia ob quamuis leuem occasionem intereat: quæ si sarciatur, nequicquam coit & rescinditur. Arbitror in causa esse, quòd ab istis philosophis didicimus, commodo publico neglecto, suis quisq; priuatis commodis seruire. In hanc sententiam citat carmen Aristoteles Rhetoricorum lib. 2. quod alibi, ni fallor, retulimus:

Οὐδ' εἰς ἐραστὴς ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ.

Id est:

Non est amicus quisquis amare desiit.

Citat ibidem & alterum carmen:

Ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.

Id est:

Ne maneat immortalis ira te penes,
Mortalis ipse quum sies.

IVNII. Tota vita.

Ὅλος βίος, Tota vita, de re suaui & necessaria prouerbialiter dicitur. Plato libro 5. De rep. τοιούτων λόγων ἀκούειν ὅλος ὁ βίος νοῦν ἔχουσιν. id est. Tales audire rationes sapienti tota vita est. Consonat cum hoc vulgare nostratis linguæ diuerbium, quo dicimus, Totam vitam nobis esse, de re quæ nobis impendiò adlubescit. Philostratus in vitis Sophistarum de Scopeliani patre loquens, qui coquũ suum hæredem scripserat: γράφεται κληρονόμος υἱὸς τε αὐτῷ ... ὀφθαλμοὶ καὶ ψυχὴ πᾶσα. id est: Hæres scribitur, nuncupatus & filij nomine, & ocellus, & vita deniq; tota. Huc spectat senarius iambicus, quem apud Euripidem Andromache loquitur:

Ἅπασι δ' ἀνθρώποισιν ἡ ψυχὴ τέκνα.

Id est:

Mortalibus cunctis sunt vita liberi.

quem generalius maluisset Apollonius de cunctis animantibus proferri ita:

Ἅπασι μὲν ζώοισιν ἡ ψυχὴ τέκνα.

Id est.

Animantibus cunctis fœtus sui vita sunt.

Tantali philotesia.

Ταντάλου φιλοτησία, Tantali philotesia dicebatur poculum amicitiæ beneuolentiæque auspex, sed paulo grandius, quo plerunque à cœna & sub somnum se inuitabat. Ferunt apud Indos morem fuisse, vt maioribus poculis præbiberent cubitum ituri, pronis in phialas capitibus ad conciliandam amicitiam: eiusque poculi initiatorem Tantalum faciebant. is namque, Philostrato teste, φιλικώτατος ἐν ἀνθρώποις, incredibili inter homines beneuolentia liberalitateque præcelluisse creditur: Itaque quum amicitiam cum quopiam conflare, aut iniuriæ suspicionem obliterare volentes, poculo eius auspicium sancimus, dicemus: Ταντάλου φιλοτησία πιωμεν. Qui mos etiamnum in tota fermè Germania durat, vt hospiti finita iam cœna, ingens phiala meracioris generosiorisque viri plena, apponatur. Carpit tamen D. Clemens lib. 2. Pædag. istos, qui ceu in dolium ingerunt affatim vinum Philotesiæ nomine, ὥσπερ τοὺς ἀμφορεῖς διαπίνοντας ἀπλήστως τὸν ἄκρατον φιλοτησίας ὀνόματι.

Sanguis & anima.

Αἷμα καὶ ψυχή. Sanguis & anima, prouerbij specie de re impensè nobis grata & adamata effertur: translatum ab amantium choris, quibus id in ore frequens est. Antiphanes comicus:

> Τ' ἀργύριόν ἐστιν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς.
>
> Id est:
>
> Argentum & anima & sanguis est mortalibus.

Citatur à Stobæo. Sanguis quia vehiculum & sedes est animæ, pro vita accipitur, quia nihil potest esse nobis dulcius.

Plus oculis suis.

Quod quis vnicè charum habet, id plus oculis suis amare dicitur. Catullus in luctu passeris:

> Quem plus illa oculis suis amabat.
>
> & iterum ad Caluum:
>
> Ni te plus oculis meis amarem
> Iucundissime Calue.
>
> & rursus alio loco:
>
> Ambobus mihi quæ charior est oculis.

Æschylus in fabula, cui nomen, Septem ad Thebas:

> Ὄμνυσι δ' αἰχμὴν ἣν ἔχει μᾶλλον θεοῦ
> Σέβειν πεποιθώς, ὀμμάτων θ' ὑπέρτερον.
> Adiurat hastam, quam Deo reuerentius
> Colit ferox, & longè plus oculis suis.

Moses in cantico suo, quod Deutero. 32. extat: ἐφύλαξεν αὐτὸν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ. id est: Custodiuit eum instar pupillæ oculi. Nihil autem charius nobis est ipso oculorum sensu. hinc in exprimenda amoris vi oculorum mentio frequens apud authores. Sic ocullissimum hominem dixit Plautus, pro charissimo: & Oculitùs amare, in Cornicularia, pro vnicè amare:

> Qui amant ancillam meam Hedylium oculitùs.

Ita enim lectio emendanda venit apud Nonium Marcellum. Alioqui etiam pro ornamento oculus accipitur. Sic Iulianus Damascum vt bem τῆς ἑῴας ἁπάσης ὀφθαλμόν, totius Orientis oculum dixit: quemadmodum Cicero in Pompeiana, Corinthum totius Græciæ lumen: & Æschyli illud de Oreste in Agememnone tragœdia, quod chorus loquitur, ita accipi debet:

> Τὸ τ' ὁμῶς αἰνοῦμεν.
> Ὀφθαλμὸν οἴκων μὴ πεσεῖν πρόρριζον θεοῖς.
>
> Id est:
>
> Id pariter ratum decernimus,
> Ne stirpitùs oculus familiæ intercidat.

Idem in Persis Alpistum quendam ὀφθαλμὸν τῶν Ξέρξου vocat velut oculum Xerxis, & Nazianzenus Nemesium vocat ὄμμα δίκης μύθων τε. velut iuris & eloquentiæ præcipuũ ornamentum. & Philo lib. De mundi fabricatione, à naturæ curiosis indagatorib. pupillam, oculi oculum velut ornamentum singulare vocari scribit, ὀφθαλμὸν ὀφθαλμοῦ λέγεσθαι εἶναι τὴν κόρην. Annotat. & Ioan. Zezes ὀφθαλμούς, id est, oculos regum ab antiquis vocari viros spectabiles, & senatus principes. Pindaricus Adrastus quærens Amphiaraum extinctum: ποθῶ, inquit, τὸ Οἰκλείδαν τὸ ὀφθαλμὸν τῆς στρατιᾶς. id est: Desidero Oicliden vatem exercitus oculum.

Amicus cum vitiis ferendus.

Conuenit cum eo, quod est apud Erasm. Mores amici noueris, non oderis: non enim, inquit Chrysostomus, fratres tantùm sumus, sed & membra & corpus vnum. Vide Saty. 3. Horatij. 1. Sermon.

Amere frustra, odio ne sis frustra.

Innuit, apud omnes homines quærendam esse gratiam & amicitiã, quousque sine nostro fieri possit damno: sed nullum temerè suscipiendum esse odium, si non aliqua inde ad nos profectura sit vtilitas. Chrysostomus hoc dictum minimè in Christianis probat, qui liberè alter alterum admonere debent, neque odij causa tacere. Vult autem tum memores eius dicti nos esse, quando lingua nostra videtur prouolatura in conuicia & maledicta.

Amicus Plato, magis amica veritas.

Φίλος Πλάτων, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ ἀλήθεια. Istud seu prouerbium, seu apophthegma, innuit nullum hominem tam charum nobis esse debere, vt in illius gratiam veritas vllo supprimatur modo. Galenus.

Charitate septum esse oportet.

A nequitia, rapina, & sceleribus virum bonum abesse oportet: charitate autem (vt inquit Saluianus) & beneuolentia, non armis septum esse.

COGNATI. Non odi: Odi & amo.

Quum, Non odi, dicitur, grauius quiddam intelligit auditor, quàm verbis expressum sit. Agnoscunt, qui literas didicerunt, figuram vulgò tritam, quando, non vulgarem amicum dicentes, præcipuum & rarum significant: &, non triuiali doctrina, pro summa atque exactissima: Non odi, hoc est, vehementer & amo. Itidem & Paulus, Non erubesco. id est, imò glorior & iacto me de Euangelio Christi: quemadmodum alibi sine figura dixit: Mihi (inquiens) absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi. Item cùm significamus nos odisse mores & vitia hominum, aut ipsum & eius ingenium ac eruditionem amare, denique formam alicuius mulieris & venustatem: Odi & amo, dicimus. Catullus in Lesbiam:

> Odi, & amo: quare id faciam, fortasse requiris?

Marullus ad Catulli imitationem:

> Odi te, mihi crede, quantacunque es:
> Odi confiteor, Camilla: sed quam
> Nescio: sed fieri sentio, & excrucior.
> Et odi, & magis in dies magisque
> Velim odisse, sequi atque amare cogor, &c.

Plutarchus in Alcibiade: Populi Atheniensis qui fuerit de Alcibiade sensus, haud malè his verbis exposuit Aristophanes:

> Desiderat hunc, & odit: habere vult tamen.

Fac nidum vnum vna in arbore.

Habetur in eidyllio 3. & frequens hodie in populi ore versatur, quum fit sermo de non temerè mutandis veteribus amicis. Amicos enim subinde nouos amplecti, veteribus neglectis, turpe est. Inconstantia in amore nihil crebrius, neque vulgarius est in communi vita, πολυφιλία, id est, subinde mutare amicos, veteres fastidire, & nouos amplecti. Id olim perinde probrosum atque infame habebatur, vt si qua mulier subinde alios atque alios viros admitteret. Eum igitur qui bene audire apud homines honestos vult, non leuem neque inconstantem in colendis amicitiis esse oportet.

Idem velle, atque nolle ea demum firma est amicitia.

Hanc Salustij sententiam non solùm in authorum libris prouerbij vice vsurpatam deprehendimus, verumetiam in conuiuiis & colloquiis celebratam obseruauimus. Cicero lib. 1. Offic. Nihil amabilius, nec copulatius, quàm morum similitudo bonorum. in quibus enim eadem studia sunt, eædem voluntates, in his fit, vt æquè quisq; altero delectetur, ac seipso: efficitúrq; id quod Pythagoras vltimũ in amicitia putauit, vt vnus æquè fiat ex pluribus. Hæ autẽ necessitudines, sunt cõmunes eorum vtriq; quib. vterq; cũ altero æquè deuincitur. Ide in lib. de Amicitia, Lælius: Recordatione nostræ amicitiæ sic fruor, vt beatè vixisse videar, quia cum Scipione vixerim, quo

cum mihi coniuncta cura de republica,& de priuata fuit, quo cum domus fuit & militia communis, & in quo est omnis vis amicitiæ, voluntatum, studiorum summa consensio. Idem pro Plancio: Vetus enim lex est,inquit,illa iustæ veræque amicitiæ, vt idem amici semper velint: neque est vllum certius amicitiæ vinculum,quàm consensus & societas consiliorum & voluntatum.

Pulchrum amicum.

Ficinus in Timæum cap.40. Et videtur,vt vetus habet prouerbium,pulchrum ipsum amicum esse.

AMOR.

Caunius amor.

Καύνιος ἔρως: id est,Caunius amor. De fœdo amore dicebatur: aut vbi quis ea desideraret, quæ neque fas esset concupiscere, neq; liceret assequi. Biblis Caunū fratrem impotenter adamauit: à quo cum esset repulsa, sibimet necem consciuit. Ouidius:

Biblis in exemplo est,vt ament concessa puellæ.

Adagium refertur à Diogeniano, præterea ab Eustathio in Dionysium.

Liberorum amantior quàm Gello.

Γελλοῦς παιδοφιλωτέρα: id est,Puerorum amans Gello. Dici solitum vel in eos, qui morte præmatura periissent:vel in eos,qui mira quidem charitate filios prosequerentur, sed eosdem indulgentia deliciisque corrumperent. Aiunt Gello virginem quampiam fuisse, quæ puella adhuc vita decesserit. Huius spectrum oberrare Lesbij creditum est, ac pueros impetere. Vnde puerorum mortem,qui præmaturo fato perirent,huic Gello imputabant. Citatur Sappho,quæ huius fabulæ meminerit.

Iniuria soluit amorem.

In Græcorum Epigrammatibus prouerbij titulo citatur, ὕβρις ἔρωτας λύει: id est, Iniuria siue contumelia soluit amores: quòd contemptus amor plerunque vertitur in iram, ira in odium. Sic in comœdia Phædria: Exclusit,reuocat,redeam?Non si me obsecret. Item Horatius:

Nam si quid in Flacco viri est,
Non feret assiduas potiori te dare noctes,
Et quæret iratus parem.
Nec semel offensæ cedet constantia formæ,
Si certus intrârit dolor.

In epigrammate queritur amans, hoc dictum falsò iactari vulgò, quòd ipse ab amica exclusus non fine conuicio, quum iurasset se toto anno non rediturum ad illam, postridie diluculò supplex ad eam redierit. Carmen sic habet:

Ὕβρις ἔρωτας ἔλυσε, μάτην ὅδε μῦθος ἀλᾶται,
Ὕβρις ἐμὸν ἐρέθει μᾶλλον ἐρωμανίην.

Id est:

Falsum est quod iactant,iniuria soluit amores,
Morbum quippe meum prouocat illa magis.

In genere tamen verum est,officiis mutuis ali beneuolentiam,iniuriis extingui.

Amantium iræ.

Τῶν φιλούντων: id est,Amantium iræ.Vbi qui non ex animo indignantur inuicem, aut de iracundia neutiquam duratura.Terentius in Andria: Amantium iræ,amoris redintegratio est.Et iuxta Græcam sententiam:

Ὀργὴ φιλούντων μικρὸν ἰσχύει χρόνον.

Id est:

Pusillo amantum durat ira tempore.

Atque huiusmodi dissidiola, quæ nonnunquam incidunt inter amicos,modò absit amaritudo,quasi renouant amicitiam,excusso diuturnæ consuetudinis tædio.Quod eleganter indicat & Mimus ille,ni fallor,Publianus:

Discordia fit charior concordia.

Mansum ex ore dare.

Quos temerè amamus,his māsum ex ore dare dicimur: quod à matribus ac nutricib. mutuò sumptum est. Lucilius,citante Nonio:

Sperans si ætatem eandem proferre potesset,
Mansum ex ore daturum.

Quanquam M.Tullius & A.Gellius paulo diuersius vsurparunt præmandere,quemadmodum antea monuimus.

Medullitus, Oculitus.

Intimum affectum veteres variis modis exprimebant, Ex corde,Ex animo, Toto pectore,de quo diximus:Penitus,Ex intimis præcordiis, Medullitùs,Animitùs,Oculitùs.Plautus apud Nonium in Cornicibus: Qui ancillam meam sedulium oculitùs. Amantium enim est, oculum appellare, quod vnicè charum est.In Mustellaria:Euge oculus meus.Rursus:Volo placere meo Philolacheti,meo oculo,meo patrono.

Vt lupus ouem.

Ὡς λύκος ὄϊν φιλεῖ: id est, Vt lupus ouem amat, qui sui commodi gratia simulat amorem. Nam is vulgò dicitur amor,quum reuera sit odium. Iuuenis enim cùm puellam venatur, vt illi pudicitiam, thesaurum incomparabilem eripiat,vt pro honesta fama turpi rumore traducat,vt parentibus,amicis ac bonis omnibus inuisam reddat:denique vt quod est omnium charissimum,bonam mentem eripiat: quæso quid deterius hostis faciat hosti Socrates citat carmen in Phædro,veluti populari vsu iactatum:

Ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ', ὣς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί.

Id est:

Vt lupi oues,ita amat puerum vesanus amator.

Maro:

Torua leæna lupum sequitur,lupus ipse capellam,
Florentem cytisum sequitur lasciua capella.

Et Horatius:

Non ego te,tigris vt aspera,
Getulúsve leo frangere persequor.

Vt Phrygius amauit Pieriam.

Plutarchus in lib. περὶ γυναικῶν ἀρετῆς, ostendit ad suam vsque ætatem durasse consuetudinem vt vxores optarent sic amari à viris, ὡς Φρύγιος ἠγάπησε Πιερίαν: id est,quemadmodum Phrygius amauit Pieriam.Id ortum est ab huiusmodi historia. Ionum, qui in Miletum commigrârant, nonnulli seditione mota aduersus Nelei filios, secesserunt Myuntem,atque ibi sedem constituerunt, multis iniuriis affecti à Milesiis,qui cum illis bellum agitabant ob defectionem: verùm nec atrociter, nec excluso omni cōmercio,sed nonnullis diebus festis mulieres è Myunte Miletum itabāt. Erat autem ex hîs qui secesserant, vir quidam nomine Pythes,cuius vxor dicta est Hippygia,filia Pieria. Cùm autem Mileti die festo sacrificaretur Dianæ, quā illi Neleidam cognominât,misit eò vxorem & filiam,id precatus,vt sibi festo liceret interesse.Ex Nelei verò filiis longè potentissimus erat Phrygius. Is captus amore Pieriæ, cogitabat qua re posset puellæ quàm maximè gratum facere. Cúmque illa dixisset, nihil accidere posse gratius, quàm si efficeret sibi liberum frequenter Miletum commeare,multis virginib.comitatam:ex his verbis Phrygius intelligens ab illa quæri pacem& amicitiam ciuibus suis, bellum composuit. Hinc Pieriæ nomen &apud Milesios & apud Myuntios mirè gratiosum esse cœpit: adeò vt puellæ quę viris nuberent, ominis causa precari soleant: Vtinam sic amer à viro,vt Pieriam amauit Phrygius.

Adamantis tenerè.

In eum qui tenerè diligit quempiam, vel adamat magis,ita vt non patiatur vel leuissimis incommodis à quoquam affici,non inscitè torseris illud ex eodem libro:

— Ὡς ὅτε μήτηρ
Παιδὸς ἐέργει μυῖαν ὅθ' ἡδέϊ λέξεται ὕπνῳ.

Id est:

—Non secus atq; genitrix
Muscam arcet puero somno officiosa cubanti.

Dictum de Pallade,curante vulnus Menelai.

Cestum habent Veneris.

Τὸν κεστὸν ἱμάντα ἔχειν habere dicuntur, qui nouis modis quemlibet in amorem sui pelliciunt. Sumptum est autem ex Homericę Iliados ξ. quo loco Iuno concubitura cum suo Ioue, Venerem adit, atque ab ea cingulum gratiarum & amorum conciliatorem cōmodatò petit. Hunc poeta

poeta describit ad hunc modum:

Ἦ, καὶ ἀπὸ στήθεσφιν ἐλύσατο κεστὸν ἱμάντα,
Ποικίλον. ἔνθα δέ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο.
Ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαριστὺς,
Πάρφασις, ἥ τ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων.
Τόν ῥά οἱ ἔμβαλε χερσὶν, ἔπος τ' ἔφατ', ἔκ τ' ὀνόμαζε.
Τῆ νῦν τοῦτον ἱμάντα, τεῷ δ' ἐγκάτθεο κόλπῳ,
Ποικίλον, ᾧ ἔνι πάντα τετεύχαται, οὐδέ σέ φημι
Ἄπρηκτόν γε νέεσθαι, ὅ, τι φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς.

Id est:

Sic ait, & soluit de pectore texile lorum
Picturatum: in quo lenimina cuncta ferebat.
Huic inerat desiderium, huic amor, huic muliebris
Blandiloquentia, quę quidem & egregiè sapientem
Furtiuis adiuta dolis fallitque capitque.
Quod manibus simul imposuit, sic ore locuta est:
Hanc cape nunc, sinuique tuo succingito zonam
Contextam variè, per quam quæcunque parabis,
Polliceor, nil tu frustra tentaueris vnquam.

Meminit huius & Theocritus in Adonidis epitaphio:

Σοὶ δ' ἅμα κεστὸς ὄλωλε.—

Id est.

Tecum vnà & cestus periit.-

Est igitur cestus Veneris, cingulus efficax ad illectamenta gratiarum & amorum, quo illa dicitur Martem sibi conciliare. Meminit huius & Martialis:

Collo necte puer meros amores,
Cestum de Veneris sinu calentem.

Idem alibi:

Sume Cytheriaco medicatum nectare ceston:
Vssit amatorem baltheus iste Iouem.

Rursum alibi:

A te Iuno petat ceston & ipsa Venus,

Duplex erit huius vsus adagij: siue cùm dicemus cuipiam cestum esse Veneris, quod neminem non inflammat amore suis: siue cum dicemus iam opus esse Veneris cesto, aut ne illum quidem profuturum ei, cui per ætatem vires ac forma defluxerit, quique iam ἔξωρος esse factus videatur. Nam florens ætas suapte sponte suscitat amores, senectus aut muneribus aut pharmacis sibi conciliet oportet: quanquam nec his rationibus efficere potest vt ametur.

Ex aspectu nascitur amor.

Ἐκ τοῦ ὁρᾶν γὰρ γίγνεται ἀνθρώποις ἐρᾶν.

Id est:

Amor ex videndo nascitur mortalibus.

Senarius prouerbialis, admonens, oculos amorem potissimùm conciliare. Non enim amatur incognitum. ex cõuictu nascitur amor mutuus. Et oculi præcipuè sunt ad amandum illices. In his enim peculiaris animi sedes. Et in his aiunt poetæ, Cupidinem excubantem sua iacula mittere. Maro velut indicauit adagium, cum ait:

Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error.

Rursum in Georgicis:

— Vritque videndo
Fœmina.-

Item apud Terent. Chærea visa duntaxat virgine, quàm impotenter cœpit ardere. Iuuenalis prodigij loco refert de cæco amante:

Qui nunquam visæ flagrabat amore puellæ.

Legimus philosophos quosdam, & inter hos Democritum, sibimet oculos ademisse, tanquam omnium malorũ cupiditatum autores: Quapropter piorum hominum est, meminisse, haudquaquàm esse tutum videre, quod non licet concupiscere. Prouerbij meminit Diogenianus.

Paruus semper tuus pullus.

Μικρὸς ἀεὶ ὁ σὸς πῶλος: id est, Paruus semper tuus pullus. vbi quis ob staturæ breuitatem diu puer videri cupit. Conueniet & in hos, qui tametsi natu grandiores, tamen verborum deliciis affectant videri iuuenculi: aut cùm ob amorem cascus cascam puppã vocat, & ipse vicissim puppus audit: quod aliàs indicauimus. Aristophanis interpres admonet, apud Græcos quod cuiq; vehemẽter charum esset, id pullum illius appellari solere. Blãdimur autem verbis diminutiuis: eoque in Equitibus quidã populo blandiens, appellabat illum δημίδιον, id est, popellum: eoq; mox audit, ὡς ἀπὸ μικρῶν εὐνοϊδίων θωπευμάτιον γεγένησαι: id est, Vt è pusillis blandiciolis beneuolus illi factus es. Parua vocat blanda: atq; is vicissim audit, ἦ σὺ γὰρ αὐτὸν ἀπὸ μικροτέροις τούτων δελεασμάτων ἁλίσκει: quod ipse multò abiectius adulatus esset populo.

Aureæ compedes.

Χρυσαῖ πέδαι: id est, Aureæ compedes. Prouerbiali metaphora dicitur seruitus splendida & amabilis, qualis est ferè aulicorum vita. Diogenes in epistola quadam scriptum reliquit, Aristippum in aula regia aureis teneri compedibus, ne posset auolare. Seneca in dialogo quodam affectus & rationis: Stulti est, inquit, cõpedes suas, quamuis aureas, amare. Loquitur de vxore formosa. Horatius item de amica formosa:

—Tenétque grata
Compede vinctum.

E Creta raptus.

Plutarchus in commentario De puerorum educatione: καὶ τοὺς μὲν Θηβαίων καὶ τοὺς ἐν Ἤλιδι φεύγειν ἔρωτας, καὶ τὸν ἐκ Κρήτης καλούμενον ἁρπαγμὸν· τοὺς δὲ Ἀθήνησι καὶ τοὺς ἐν Λακεδαίμονι ζηλωτέον. id est: Thebanorum quidem ac Heliensium amores oportet fugere, eumq; qui vocatur è Creta raptum: Atheniensium verò & Lacedæmoniorum, imitari. Apparet furtiuum amorem his verbis olim significatũ fuisse, quòd aliquoties illinc virgines à negociatoribus aduherentur.

Capite gestare.

Quos temerè amamus, capite gestare dicimur. Plato De repub. 10. καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ οὕτω σφόδρα φιλοῦνται, ὥστε μόνον οὐκ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρουσιν αὐτοὺς οἱ ἑταῖροι. i. Et huius sapientiæ gratia tam vehementer amantur, vt amici tantùm non eos in capitibus circumferant. Translatum apparet à matribus ac nutricibus, quæ infantulos cunis impositos, capite portant. Simili figura Cicero dixit, Oculis ferre, pro vehemẽter amare: & In sinu ferimus, quos singulari affectu prosequimur.

Qui non zelat.

D. Augustinus aduersus Adimantem c. 1'. indicat vulgò iactatum. Qui non zelat, non amat. Quod sanè & hodie fertur, quum negant illic esse amorem, vbi non est zelotypia. Verum est, ex amoris vehemẽtia nasci zelotypiam: sed eadem interdum nascitur ex inopia mentis. Deus in sacris literis Zelotes dictus est, quòd solus amari velit, nec patiatur quicquam amari præter ipsum, nisi ametur propter ipsum.

Musicam docet amor.

Plutarchus adducit & hoc adagium, trochaico versu expressum:

Μουσικὴν ἔρως διδάσκει, κἂν τις ἄμουσος ᾖ τὸ πρίν.

Id est.

Musicen docet amor, etsi fuerit indoctus prius.

Sensus est, amorem ad industriam excitare animum, artiúmque & omnis elegantiæ magistrum optimum esse. Socrates in conuiuio Platonis, putat animam immersam corpori, velut expergisci amoris stimulis, & hinc primos ad honesta impetus capere, tanquam excusso veterno. Vnde deum hũc idem Plato παντὸς ἔπιχειρητὴν appellat, quòd nihil non experiatur. Siquidem è taciturno reddit loquaculum, è verecundo stupidóq; comem ac blandum, è negligente diligentem. Extat in hãc sententiam non illepida fabella Boccatij, ni fallor, de Cimone: qui tactus amore puellæ, ne posset vt rusticus fastidiri, omni literarum ac morum genere semet expoliuit. Nam Musicen hic sentit literas, quas antiquitas nouem Musis dicabat. Allusit ad prouerbium Bion in Bucolicis: qui quum multis versibus docuisset, Musas semper esse comites amoris subiicit:

Μάρτυς ἐγὼν, ὅτι μῦθος ὅδ' οὐκ ἔπλετο πάντως ἀλαθής.

Id est:

Testis ego dictum hoc haud vnquã fallere quenquã.

Potest & ad verecundiorem vsum detorqueri prouerbium, si dicas, non mediocrem esse gradum ad discendum, amasse præceptorem. Potest & ad pium, si dicas, charitatem esse virtutum omnium magistram: quæ nisi adsit, nihil rectè feceris.

Iynge trahor.

Qui vehementi & impotenti desiderio trahuntur ad aliquid, Iynge trahi dicuntur. Ita Pindarus in Nemeis hymno 4. ἴυγγι ἕλκομαι ἦτορ. id est: Iynge trahor animo. Interpres addit, alij Pithus huiusmodi fabulã. Iyngem aiunt fuisse filiam Echûs: quę quum amatoriis venenis incitasset Iouem in amorẽ Iûs, à Iunone irata versa est in auem, qua mulieres vti consueuerunt in amatoriis veneficiis, quemadmodum indicat Theocritus in Pharmaceutria:

Ἴυγξ ἕλκε τὺ τῆνον ἐμὸν ποτὶ δῶμα τὸν ἄνδρα.

Id est:

Per te Iynx meus ille domum vir quæso trahatur.

Quidam Iyngem vertunt motacillam, quòd caudam assiduè moueat.

Iunii. **Capra cinnamomum.**

Ἡ αἲξ τὸ κιννάμωμον, id est, capra cinnamomum: videlicet sequitur, aut amat. Eustathius dici testatur in eos, qui rem quempiam impensè amant, & feruidè depereunt. Cinnamomum surculus est Arabicus, miræ fragrantię, viti non dissimilis, qui naribus admotus odoris gratia, voluptatis plena, lacrymas etiam inuitis elicit, vt ex Porphyrio annotat ille in Dionysij Afri commentariis: adamatúrque vehementer ab indigenis capris. Philostratus lib. 3. de vita Apollonij, originem adagij docet. quum namq; ostendat, Capram documentum præbere bonitatis cinnamomi, ita subiungit: Si quis capræ porrigat cinnamomi surculum, ea catuli instar admurmurat, abeuntémque sequitur, naribus quantum potest admotis: atque adeò repulsa, non aliter, quàm si pabulum denegatum foret, quiritatur.

Cognati **Maritalis affectio.**

Paulus libro Pandect. 24. titulo de donat. inter vir. & vxor. capite 31. Non enim coitus matrimonium facit, sed Maritalis affectio. Maritalis affectio Paulo est, quod Vlpiano titul. de condit. & demonstrat. ca. 1. de diuers. reg. iur. c. 30. consensus pudicus: Nuptias non concubitus (inquit) sed consensus facit. Præclarè in hanc sententiam Plutarch. in præceptis connubialibus. Martia enim Catonis filia minor rogata, cur à morte mariti nollet iterum nubere? Quoniam, inquit, non inuenio virum, qui me magis velit quàm mea. Non probauit coniugium, quod non conciliaret amor mutuus. Quæ ducitur dotis causa, conductum habet concubinum verius, quàm coniugem.

Amor fit ira iucundior.

Istud prætérquam quòd vsu verum esse intelligitur, testimonio etiam atq; authoritate Plutarchi confirmatur, in commentario, quem ἐρωτικὸν vocauit: Quemadmodum enim, inquit, cùm è nubibus exiit sol, ac post caliginem deniq; feruentior est: ita amor cùm intercessit ira aut suspicio, pace facta, reconciliatiísq; animis iucundior est atque acrior. Plautus præterea simulatum Amphitrioni Iouem idem induxit loquentem: Verùm iræ, si quæ fortè eueniunt huiusmodi, inter eos: rursum si reuentum in gratiam est, bis tanto amici sunt inter se quàm prius. Hinc Terentius in Andria: Amantium iræ, amoris integratio est. de qua Erasmus in Chiliadibus. Sed & apud Ælianum lib. 2. de varia historia, legisse videor quiddam ab hoc loco non nimis alienum. id est huiusmodi. Pausaniæ Agatho poeta in amoribus ac deliciis fuit. Ventitabant autem sæpe vterq; eorum vnà ad Archelaum regem, qui & Musarum erat studio deditus, & à rebus amatoriis minimè alienus. Hic cùm illos inter se crebrò dissidentes videret, cõtemptui esse amatorem amato autumabat. Quodam igitur die: Quæso, inquit, Agatho, quod ingenium tibi est, qui homini vni ex omnibus maximè te diligenti tam frequenter irasceris? Ego dicam tibi ô rex, inquit ille. non enim ista facio, vel quòd Pausaniæ parum cupiam, vel quòd agresti sim efferóq; ingenio, quin si mihi vel aliunde, vel ex ipso poetices studio aliqua affectuum, quibus hominum tentantur animi, cognitio est, eam ego demum summam esse voluptatem amantibus duco, cùm è dissensione in gratiam cum iis quos amãt, redeunt, exploratúmq; habeo, nihil ipsis accidere posse iucundius. Hãc igitur voluptatem sæpe Pausaniæ impertior, qui ei frequenter irascar. non modico enim gaudio perfunditur cum me sibi statim conciliari videt. Id gaudium non persentisceret, si amor in eum meus vno quasi tenore, & sine vlla eiusmodi offensione procederet. Hæc Agatho: quæ rex non mediocriter laudasse perhibetur.

Caunius amor.

Caunius vrbs fuit Carię, à quodã Cauno sic dicta: cuius amore capta Biblis soror, cum esset repulsa, mortem sibi laqueo consciuit. Vnde in prouerbium abiit, Caunius amor, de iniustè amantibus, vel de læsis, ab iis quorum iniusto amore essent capti.

Iyngem habet.

Vsus apud Græcos obtinuit, vt hi iyngem habere dicantur, qui velut præstigiis quibusdam homines ad se amandum prouocant. Iynx enim auicula est, Græcis & Magis decantata, oblongo collo & lingua, crebrò collum circumagitans. ea veneficæ ad excantationes vtuntur, vt inquit Pindari interpres in Nemeis. Latinè tortucam siue tortillam nominare possumus, à torquendo collo. Quidam putant eam esse, quæ alio nomine vocatur σεισοπυγίς: Latini motacillam vocarunt, à caudæ continuo motu. Iynge verò trahi etiam prouerbiali figura dicitur à Theocrito, in Pharmaceutr. eidyllio, versu qui repetitur. Vide adagia Erasmi nostri, ne quis sua gloria fraudetur. [Nimirum prouerbio, Iynge trahor, & Iunij, Iynges, quod est 92. Cent. 2.]& Ælianum lib. 6. cap. 19. & 11. lib. 9. ca. 13. De histor. animalium: ἴυγγας, inquit, ἐρωτικὰς ἀνθρώπους φασὶν ἐκεῖ τινας. id est: Dicũt homines, Iynges esse amoris philtra & illecebras, & perinde vt paguri musica è littore maris in continentem alliciuntur vt capiantur, sic amatores Iyngis veneficiis capi & inescari. Ob eam causam Magi rerum naturalium sympathias, odia & illecebras, quibus cum astris consentiunt & conspirant, Iynges quoq; appellarunt: quib. videlicet admiranda & incredibilia naturæ, non dæmonum virtute & opera efficere poterant. De hac magia August. lib. De ciuit. Dei 8. c. 10. & li. 18. Picus Mirand. in oratione Romæ habita.

Sanguis meus.

Italæ mulieres hanc blandam eloquutionem adhuc hodie retinent: pueris enim quum blandiuntur, ita eos compellant, sangue mio. Et quoque apud Virgilium 6. Æneidos:

Proiice tela manu, sanguis meus.

Parco aliorum poetarum exemplis, quia hoc satis superque esse putamus.

Oculis charius.

Oculorum sensus nobis omnium charissimus est, vt præclarè disputat Aristot. lib. 1. de Sapientia. Ideo oculorum in exprimenda vi amoris crebra fit mentio. Catullus ad Quintium.

Aut aliud, si quid charius est oculis.

Idem in luctu passeris:

Quem plus illa oculis suis amabat,
Nam mellitus erat.

Idem ad Licinium Caluum:

Ni te plus oculis amarem,
Iucundissime Calue.

Et alibi:

Ambobus mihi quæ charior est oculis.

Plautus quidem, oculitùs amare, pro eo quod est, singulariter amare. In Cornicularia comœdia quidem amissa, sed à Grammaticis Latinis citata, Et oculissimum hominem, pro clarissimo dixit. Sextus Pomponius ex Plauti Curculione citat, Ostium amicæ oculissimum: & interpretatur charissimum & gratissimum. In Truculento: Herus meus, ocellus tuus ad te ferre me hæc iussit tibi dona. Ibidem Phrenesium Dinarcho: Iam me tuum oculum non vocas? In Trinummo: Ibi ille cuculus, Ocelle mi, fiat & isthuc. Psal. 16. Custodi me vt pupillam oculi. Hinc in oculis ferre, est præcipuè amare. Cicero in Arusp. respons. Ferebant (inquit) in oculis hominem. In Philipp. 6. Iam Trebellium fert in oculis, valde iam diligit. Quintus Cicero in epistola ad Tyronem: Te fero oculis. id est, ita te amo, vt semper mihi te obuersari coram putem: itaque te non tantùm animo & mente, sed oculis etiam videre videor.

videor. Terent. Rex te ergo in oculis gestare. Est quoque & vulgi celebratissimo sermone vsitatum prouerbium, Nec oculis quidem parcere: vel, Oculos impartiri: cum summam volunt animorum coniunctionem, & fidem omnium maximam significare. Ad quod allusisse videtur Paulus ad Galat. 4. Oculos vestros effossos dedissetis mihi, si fieri potuisset. [Repete ex Iunio, Plus oculis suis.]

Mellitus, Mulsus.

Græci quicquid suaue & amabile est, μελίτειον vocant. Ita Latini. Catul. de passere:

Nam mellitus erat.

Alibi:

Mellitos oculos tuos iuuenti. Et:

Surripui tibi, dum ludis, mellite Iuuenti.

Plautus in Pseudolo: Natalem scitis mihi diem esse hunc, vbi sunt isti, quibus vos oculi estis, quibus melitiæ. In Penulo: Obsecro herclè vt mulsa loquitur. Ibidem: Meũ mel, meum cor. Alibi: Vt mulsa dicta dicis. Mulsum autem melle mixtum est: & aqua mulsa Plinio. Hinc mulsa officia, Budæo dicuntur dulcia & suauia, vt sibi saccharati & melliti. Varro Hirrium senatorem, in senatuque scriptum esse optabat: quem ordinem assequebantur ædiles & prętores, alii q́ue magistratus. Cùm eum audisset prętorem renuntiatum Plautius, Varroni dixit: Mulsa tibi affero, affero tibi optabilem nuncium: tam tibi satisfaciã, quàm qui bugoniam (id est, apiarium) aut qui de apib. scripsit. Mel erat antiquis in deliciis: vnde mihi est mellinæ. Sed & apum iucunda & dulcis ob mellificium eis memoria erat. Plautus. Egóne apicularum opera congestum non feram? Quamuis autem Bugonia verbum Græcum sit, tamé id in Latina posuit oratione Plautus. Cicero in epist. Cælij: Scitum Sempronium Rufum, mel ac delicias tuas, &c. Hinc illud de Senectute Ciceronis, de Nestore ex Homero: Ex eius lingua melle dulcior fluebat oratio. μέλιτος γλυκίων αὐδή.

Desultoria amicitia.

Budęo in lib. De asse, & aliis authoribus, desultoria amicitia dicitur nec vera, nec constans, sed tempori tantùm seruiens, & ex vsu & compendio amantis instituta, ob idque mutabilis, & varia pro conditione temporum. Translatum est à desultoribus equitibus, quos Græci ἀμφίππους appellant. De quibus Liuius lib. 3. de secundo bello Punico: Nec omnes Numidæ in dextro locati cornu, sed quibus desultorum in modum binos trahentibus equos, inter acerrimam sæpe pugnam, in recentem equũ ex fesso transultare mos erat. Vide Cælium lib. 11. ca. 6. & Pollucem li. 1. Hinc desultorium dicitur, identidem ab alio in aliud commeans, & instabile.

COGNATI. Amicorum communia omnia.

Plato in Lyside: Amici quidem estis: amicorum verò communia esse dicuntur.

Delige quem diligas.

Ibidem: Quicunque in comparandis amicis sapit, non prius quenquam eorum laudat, quàm ipsorum familiaritatem fuerit assecutus: futura namque formidat, plerique enim cùm laudari se, & extolli sentiunt, fastu & insolentia tumescũt.

Comastes.

Vox est Eidylliorum scriptoribus vsurpatissima, qua etiam passim vtimur, pro his qui cantu puellis blandiuntur, & earum amorem captant. Introducitur à Theocrito eidyllio 3. amator quidam, Amaryllidis puellæ amore incensus, quem Comastem vocat. Lucianus in Amoribus: τοὺς γὰρ μὴν ἄλλο οἴομαι ... id est: Illos verò qui apud Græcos Comastæ appellantur, nihil aliud quàm certos ac manifestos amatores puto, &c.

COGNATI. Amantes amentes sunt.

Affectus animi, vt ægritudines ferè omnes quæ calore nimio corpus accendunt, & commouent, omnes promotionis suæ vehementia, stultitiam, delirium & furorem faciunt. Et vulgò pronunciatur, Amentes amantes esse. Hinc illud:

Si sapis amentem dicas, non lector amantem.

Amantem autem insanire, ipso propemodum cõgruo nomine cum amente significatur. Nam amare occipere, amarum est, vt Plautus in Cistellaria ait. Hinc seruus quidam apud Terentiũ in Eunucho: Dij boni quid hoc morbi est, inquit: Adeon homines immutarier ex amore, vt non cognoscas eundem esse.

En amour est folie & sens.

Omnes qui amant, ægrè sibi vxores dari ferunt.

In Ecclesiasticæ historiæ Centuria 8. cap. 6. de ceremoniis, monachis & monialibus: Monachis & monialibus, inquit, promiscuas libidines exercere, voluptati magis erat, quàm in legitimo matrimonio œconomiæ onus sustinere. Quare cùm Imperator Constantinus Copronymus illis coniugium imperaret, adeò molestè id tulisse scribuntur, vt passi sint potius martyrium, iuxta illud Terentianum: Omnes qui amant, ægrè sibi vxores dari ferunt. Sigebertus in Chronico, & Paulus Diaconus. Moniales autem Carolus magnus Nonnanes vocauit: à Nũna, Germanica voce, quæ fœminam suem castratam significat.

COELII RHODIGINI. Amantium marsupia folio porri vinciuntur.

Πράσου φύλλῳ ... Amoris laqueis irretiti nihil ferè temperant sibi, sed quicquid habent, passim profundunt, nihil pensi habentes.

GENTII. Non soli Atridæ vxores amant.

Refert Vlpian. in cap. 1. de adult. ex Homero: apud quẽ idipsum respondit Achilles Vlyssi, cùm ab eodem rogaretur vt in castra, vnde caussa Bryseidis sibi ab Agamemnone ademptæ abierat, redire vellet. Sextus Cæcilius hoc dictum venustè transtulit ad eos, qui vxores quamuis iniustas habent, vt adulterij accusatio non minus ipsis, quàm iis qui iustas vxores habent, permittatur.

ANCEPS ET DVBIVS.

Necessarium malum.

Huic finitimum est illud, ἀναγκαῖον κακόν: id est, Necessarium malũ: de iis quos neque reiicere possis, quòd quibusdam in rebus opus sit eorum opera: neque commodè ferre, quòd viri sint improbi. Natum videtur ex Hybreæ cuiusdam apophthegmate, de quo meminit Strabo lib. 14. Cum haberet Euthydamus tyrãnicum quiddam, multis alioqui nominibus vtilis ciuitati, ita vt cum vitiis virtutes pafia facere viderentur: Hybreas orator in oratione quadam sic de illo locutus est: Malum es, inquit, ciuitatis necessarium. Nam nec tecum viuere possumus, nec sine te. Alexander item Seuerus Imperator, rationales, quos tollere decreuerat, posteaquam perpendisset eos citra Reip. incommodũ tolli nõ posse, necessarium malum appellabat. Huiusmodi fuit & P. Cornelius Ruffinus, furax quidem & impendiò auarus, sed idem egregius Imperator: à quo Fabritius Luscinus compilari maluit, quàm sub hasta venire: quemadmodum refert Gellius lib. 4. & Cicero De oratore lib. 2. Torqueri poterit & in vxores, cùm quibus incõmodè viuitur: sed absque his Resp. omninò consistere non potest. Potest & ad rem accommodari. Veluti si quis dicat, pharmacon, rem quidem molestam, necessariam tamen. Euripides in Oreste.

Ἀνιαρὸν ὂν τοῦτ', ἀναγκαῖον δ' ὅμως.

Id est:

Molesta cùm sit res, necessaria tamen.

Non abhorret ab hac forma, quod Plinius scribit, oraculo proditum fuisse, lib. 18. cap. 6. Quónam igitur, inquit, modo vtilissimè coluntur agri? Ex oraculo scilicet, malis bonis. Hoc velut ænigmate significatum est, agros quàm minimo potest impendio colendos esse.

Neque cum malis neque sine malis.

Aristophanes apud Suidam in Lysistrata:

Κακὸν ἀκούειν τοῦτ' ἔπος ὀρθῶς καὶ καλῶς εἰρημένον,
Οὔτε σὺν πανωλέθροισιν, οὔτ' ἄνευ πανωλέθρων.

Id est:

Istud haud malè, imò rectè proditum est prouerbiũ,
Nec simul cum pestibus, nec rursus absque pestibus.

De vxoribus dictum, cum quibus incommodè sanè viuitur: sed nec citra has constant familiæ. Simile illi, quod est in Epigrammatis:

Nec tecum possum viuere, nec sine te.

Et quod alibi retulimus, ἀναγκαῖον κακόν. Citantur eodem loco versus & hi:

Κακὸν γυναῖκες, ἀλλ' ὅμως ὦ δημόται
Οὐκ ἔστιν εὑρεῖν οἰκίαν ἄνευ κακοῦ. Id est:

Malum quidem vxor, attamen ciues, sine hoc
Nulli licet parere familiam malo.

Notum est illud Catonis, quòd cum vxoribus incommodè viuitur, at sine illis omnino non viuitur.

Polypi caput.

Πολύποδος κεφαλή: id est, Polypi caput. In hominem varium, & in quo pariter & vitia quædam & virtutes inuenias: cuiusmodi Catilinam describit Salustius. Competit & in rem, ex qua nõ parum commoditatis capere queas, sed quæ eadem nonnullis incommodis noceat. Allegoria ducta est ab eius piscis capite, quod (sicuti testatur Plutarchus in libello, cui titulus, Quomodo sint adolescentibus audiendi poetæ) esu quidem suauissimum & esculentum, cæterùm somnia parit tristia ac prodigiosa. Vnde huius esum interdicebant iis qui cuperent ex insomniis præscire futura, quemadmodum & fabarum: vt testis est idem Plutarchus in Symposiacis. Proinde poeticen, polypi caput vocat: in qua sicuti sunt permulta cognitu tum iucunda, tum frugifera, ita sunt nonnulla, nisi caueas, pestilentia. Porrò ex huiusmodi rebus id quod inest commoditatis, conueniet excerpere: quod noxium, vitare: iuxta Simonidis doctrinam apiculas imitari, quæ prætermissis reliquis, ad ea duntaxat aduolant, vnde possint aliquid ad mellificium idoneum excerpere, nec aliud colligunt, quàm quod sit vsui futurum. Prouerbium integrè refertur apud Plutarchum hoc pacto:

Πουλύποδος κεφαλῇ ἔνι μὲν κακὸν ἐν δὲ καὶ ἐσθλόν.

Id est:

In polypi capite inest quidem malũ, inest & bonum.

Itidem Theognis in sententiis de vino prædicat:

Ἐσθλὸς καὶ κακός ἐστι.

Id est:

Bonum ac malum es.

Posset ad hāc formam torqueri fabula de hasta Achillis, quæ vulneris auxilium tulit, eadem quę vulnus inflixerat.

Gaudium dolori iunctum.

Cùm pariter accidit, quod & gaudeamus & doleamus (quod genus, si cui parentes opulenti vita decesserint, partim excruciatur morte suorum, partim gaudet hæreditatis obuentu, atque accessione libertatis) conueniet illud ex eodem libro:

Τὴν δ' ἅμα χάρμα καὶ ἄλγος ἕλε φρένα.

Id est:

Lætitia huic, mœrórque simul præcordia cepit.

Plus aloes quàm mellis habet.

Plus aloes quàm mellis habet. Prouerbialis metaphora, perinde declarans ac si dicas, plus molestiæ quàm voluptatis. Nam aloe frutex quidam est, odore graui, gustu amarissimo. cuius meminit Dioscorides lib. 3. Plautus in Amphitryone: Ita cuique comparatum est in ætate hominum, ita diis placitum, voluptati vt mœror comes cõsequatur: Quin incommodi plus maliq; adsit, boni si obtigit quid. Apud eundem alicubi legitur, vitam hominis plus aloes quàm mellis habere.

Et Iuuenalis de vxore:

Plus aloes, quàm mellis habet.

Apuleius citra metaphoram sic extulit in Floridis: Sed verum verbum est profectò, quod aiunt, nihil quicquam tam prosperè diuinitùs hominibus datum, quin & tamen admixtum sit aliquid difficultatis. Has rerum humanarũ vices, ac tristium lætorumque mixturam, Homerus Iliados vlt. lib. per quàm eleganter indicauit, figmento duorum doliorum, quæ scribit in Iouis limine sita esse: quorum alterum sit plenum tristibus, alterum lætis. Ex quibus ille mortalium fortunas temperans,

Ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅγε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ.

Nunc lætis vitam miscet, nunc tristibus idem.

Quemadmodum & superiùs indicauimus. Verùm admodum malignè temperat Iupiter Homericus, nimiò plus admiscens malorum, quàm bonorum: vt si suam quisque fortunam ad calculos vocet, minima sit futura ratio eorum, quæ nobis ex animi sententia euenerunt. id quod elegãter dictum est à Pindaro in Pythiis hymnis: ἓν γὰρ παρ' ἐσθλὸν πήματα σύνδυο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. id est: Ad vnũ enim bonum duo pariter incommoda distribuunt mortalibus immortales. Plin. lib. 27. sententiam inuertit, cùm ait: Nihil esse tam malum in rerum natura, cui non boni quippiam sit adiunctum. Quandoquidem compertum est, etiam aconito, quo non aliud venenum nocentius, inesse remedium, cùm ad alia, tum ad oculorum vitia. Ad eundem modum Euripides, citante Plutarcho:

Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἐσθλὰ καὶ κακά,
Ἀλλ' ἔστι τις σύγκρασις.

Id est:

Bona separare non licet malis, sed est
Mixtura quædam.

Quid primum aut vltimum.

Τί πρῶτον, τί ὕστατον, id est, Quid primum aut vltimum? Figura prouerbialis, qua vtimur quoties aut rerum copiã tãtam significamus, vt hæsitemus vnde potissimùm exordiamur: aut cùm perplexi dubitamus, quid primùm agere debeamus. Lucian. in libello, cui titulus De mercede seruientibus: καὶ τί σοι πρῶτον, ὦ φιλότης, τί δ' ὕστατον καταλέξω, τὸ τοῦ λόγου, ἃ πάσχειν ἢ ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἐπὶ μισθῷ συνόντας. id est: Quidnam tibi primùm amice, aut quid postremum vt dici solet, commemorem, ex his quæ & pati & facere coguntur ij qui mercede seruiunt? Porrò Lucian. desumpsit ex Odysseæ lib. 9. in quo Vlysses ad hunc loquitur modum:

Τί πρῶτόν τοι ἔπειτα, τί δ' ὑστάτιον καταλέξω;

Id est,

Quid primum, quid mox, & quæ tandẽ vltima dicã?

Iuuenalis:

Quò te circumagis? quæ prima aut vltima ponas.

Eiusdem characteris est illud Euripidis in Iunone insaniente:

Ὦ μοι τίν' ὑμῶν πρῶτον, ἢ τίν' ὕστατον
Πρὸς στέρνα θῶμαι;

Id est:

Quem vestrûm ohe, quem pectori admoueam meo
Primum vltimúmve.

Etiam capillus vnus.

Celebratur & Mimus, ni fallor, Publianus, admodum prouerbiali specie:

Etiam capillus vnus habet vmbram suam.

Quantumuis pusillum commodum iuuat, quantumlibet exiguum delictum nocet.

Aut mortuus est, aut docet literas.

Ἢ τέθνηκεν, ἢ διδάσκει γράμματα.

Id est:

Aut periit, aut profectò literas docet.

Senarius prouerbialis, quo significabant olim, cuipiam omnino malè esse, tametsi parum liqueret, quid rerum ageret. Is autem hac occasione venit in vulgi sermonem, autore Zenodoto. Athenienses duce Nicia parum feliciter aliquando pugnauerunt aduersus Siculos, permultis occisis, plerisque captiuis in Siciliam abductis: qui Siculorum filios literas docere coacti sunt. Proinde pauci qui fuga elapsi redierant Athenas, rogati quid aut hic aut ille faceret in Sicilia, modò memorato versiculo respondebant, Aut periit, aut docet literas.

Aut quinque bibe, aut treis, aut ne quattior.

Athenæus libro 10. de bibacitate disputans scribit adagium huiusmodi vulgò fuisse celebratum: ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα. id est: Aut quinque bibe, aut tria, aut ne quatuor. Præscribit modum diluendi vini. Hæc autem tẽperatura maximè placebat antiquis, vt quinque vini cyathis

this duo adderentur aquæ, aut duobus vnus. Huius rei testem citat Iouem poetam qui scripserit, vatem quendam Palamedi prædixisse Græcos nauigaturos, qui treis cyathos ad vnum biberent. Ità Nicocharem in Amymone χαῖρε πέντε καὶ δύο. id est: Salue quinque & duobus. Preterea Amypsiam: ἐγὼ δὲ Διόνυσος πᾶσιν ὑμῖν εἰμὶ πέντε καὶ δύο. id est: Ego autem Bacchus omnibus vobis quinq; & duo. Verùm hac de re copiosius aliquātò Plutarchus, τῶν συμποσιακῶν Decade tertia, testans conuiuialibus cantiunculis celebratum fuisse: ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα: ne quis temerè Plauti verba commutet, nam apud hunc quoque referuntur. Atque in hanc rem iocatur Ariston, quemadmodum in musica hemiolij proportio symphoniam reddit diapente, dupla symphoniam efficit, quæ dicitur diatessaron, at eam quæ vocatur diatessaron: symphoniam esse præter cæteras hebetem & obscuram, & epitrito constare: itidem & in bibendi harmoniis treis esse symphonias vini ad aquam, diapente, διὰ τεσσάρων, & diatessaron. Nam Diapente symphoniam ex hemiolio constitui, si tres aquæ cyathi duobus vini cyathis admisceantur. Quòd si duobus admisceas duos, dupli proportionē existere diatessaron harmoniam fore, si vni vini cyatho treis aquæ cyathos addideris. Atque hic esse epitritum, quæ proportio pertineat ad treis magistratus in Prytaneo sapientes ac sobrios: aut ad dialecticos, cùm adductis superciliis de suis anxiis argutiis disputant. Iam si duos vni admisceas, tonum nasci maximè turbulentum, & vt appellat ipse, ἀκροθώρακα, chordas mouentem non mouendas mentium: propterea quòd per hunc nec omninò sobrios esse licet, nec stulticiam mero immergere. Quòd si duo tribus addideris, harmoniam existere omnium maximè musicam, vt quę somnos inuitet, tranquillitatem ac summam quietem inducat. His ita per iocum dictis, adiecit Plutarchi pater, priscos Ioui duas addidisse nutrices, Item & Adrastiam: Iunoni vnam, nempe Eubœam: Apollini duas, Alethiam & Corythalam: Baccho verò plures, quòd hunc deum oporteat pluribus lympharum mensuris mansuefactum ac domitum, moderatiorem ac mitiorem reddere. Significat autem, vinū multa aqua diluendum. Meminit huius adagij Plautus in Sticho, seruos compotantes inducens: Sed interim Stratege noster, cur hic cessat cantharus? Vide quot cyathos hos bibimus. Tot quot digiti sunt tibi in manu, Cantio est Græca:

Καὶ πέντε πῖνε, καὶ τρία πῖνε, ἢ μὴ τέτταρα,

Quanquam hic Plauti iocus non caret suspicione mendi. Quòd autem prohibet Græca cantio, ne quatuor biberet, ad veterum superstitionem pertinet, qua creditum est, impares numeros ad omnia efficaciores esse: id quod Plinius intelligi putat in febribus, dierum obseruatione. Porrò de quaternione vitato in poculis, idem lib. 2. c. 6. scribit ad hunc modum: Numerum quoque quaternariū Democritus condito volumine, & quare quaterni cyathi, sextariue non essent potandi. Huc nimirum allusit Horatius libro Odarum 3.

> Da lunæ properè nouæ.
> Da noctis mediæ, da puer auguris
> Murenæ. tribus aut nouem,
> Miscentur cyathis pocula commodis.
> Qui Musas amat impares,
> Ternos ter cyathos attonitus petet
> Vates. treis prohibet supra,
> Rixarum metuens tangere Gratia,
> Nudis iuncta sororibus.

Item Ausonius:

> Ter bibe, vel toties ternos, sic mystica lex est.

Id est:

Aut treis cyathos, ad numerum Gratiarum: aut nouem, ad numerum Musarum,

Excubias agere in Naupacto.

Φρουρήσεις ἐν Ναυπάκτῳ: id est, Excubare Naupacti, Achiui, capta Naupacto, Pausaniam excubiis custodiæque præfectum interfecerunt, autore Theopompo. Vnde res in iocum vulgi videtur abiisse, aduersus eos, qui pereunt ignauia sua, aut qui munus odiosum, ac plenum discriminis administrant. Refertur à Zenodoto. Suidas effert ad hunc modum, φρουρήσεις ἐν Ναυπάκτῳ, id est, Excubabis Naupacti. Is adfert & aliam adagionis originem. Quum iis, qui Naupactum præsidio tuebantur, perpusillum salarij dependeretur, atque illi plurima quæ ad rem pertinebāt, emerent, militari ioco iactatum est, vt apparet, in eos qui frustra sudarent, quosque sua spes frustraretur. Naupactus autem Ætoliæ ciuitas, quam tū Philippus obtinebat, à compingendis nauibus dicta, quòd illic Heraclidæ primùm nauim extruxerint.

Quocunque pedes ferent.

Ἐνθ' αὖ οἱ πόδες φέρωσιν: id est. Quocunque ferant pedes. pro eo quod est, quouis. Quadrabit vbi nihil certum spectatur, ad quod nostri dirigantur conatus. Lucianus in Hermotimo: οὐδὲ ἦν δὲ τὸ τοῦ λόγου ποιῶμεν, ἔνθ' αὖ ὑμᾶς οἱ πόδες φέρωσιν ἀπίωμεν. id est: Neque iuxta prouerbium, quocunque nos pedes tulerint, illuc ibimus. Horatius in Epodis:

> Notus vocabit aut proteruus Africus.

Rursus in Odis:

> I, pedes quò te rapiunt & auræ.

Ita & Theocritus in Hyla:

> -ᾇ πόδες ἄγον ἐχώρει.

Id est:

> Ducebant quocunque pedes, ibant.-

Rursus in Thalysiis:

> -Πᾷ δὴ τὺ μεσαμέριος πόδας ἕλκεις:

Id est:

> Quò tandem te quæso pedes medio trahis æstu?

Et Vergilius:

> Quò te Mœri pedes? an te via ducit in vrbem?

Nec dissimili forma Plato lib. de Repu. 3. ἀλλ' ὅπῃ ἂν ὁ λόγος ὥσπερ πνεῦμα φέρῃ, ταύτῃ ἰτέον, id est: sed quocunque ratio, ceu ventus tulerit, hac eundem est.

In triuio sum.

Ἐν τριόδῳ εἰμὶ λογισμῶν: id est, In triuio sum consilij. In eos qui dubitant, quique incerti sunt animi, hæsitantes quid potissimùm eligant. Translatum ab iis, qui faciunt iter, & si quando triuium occurrit, addubitant quam viam oporteat ingredi. Nam viam pro ratione consilij frequenter apud Græcos autores reperies, vt apud Euripidem in Hecuba: τῶν σῶν ὁδὸν βουλευμάτων: id est, Tuorum viam consiliorum, Theognis, ἐν τριόδῳ ἕστηκα: id est, In triuio consisto. Alludit huc & Plato lib. De legib. 7. vętans ne si qua res admiranda atque inusitata occurrerit, protinus ad eam amplectendam accurramus, sed perinde quasi ad triuium aliquod venerimus, ignari viæ consistamus, neque antè pergamus, quàm peruestigatum sit, quò quęque ducat via καθάπερ, inquit, ἐν τριόδῳ γενόμενος.

Vtroque nutans sententia.

Δίχολοι γνῶμαι: id est, Vtroque claudicantes sententiæ: aut animus huc atque illuc versatilis. Sic enim arbitror legendum, δίχωλοι, per ω magnum: vt sit, vtroque claudicantes. Nam in vulgatis libris per ο micron scriptum repperi. Conueniet igitur in hominem lubricæ fidei, & incertarum partium, in quem congruet illud Homericum:

> Ἀλλὰ μεταμαίζεται, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἵζει:

Id est:

> Claudicat incessu, pedibusque vacillat vtrisque.

Refertur à Zenodoto.

Volens nolente animo.

Ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ: id est, Volens inuito sanè animo. Hemistichiū Homericum Iliados libro quarto. Dicendū, vbi quis fingit se nolle quod cupit: aut contrà. Terentius non dissimili figura dixit in Andria: Tu voluntate coactus es tua. Nonnunquam de ambigente, animique incerto dicitur: vt apud Euripidem in Hecuba.

> Ὁ δ' οὐ θέλων τε καὶ θέλων.

Id est:

> At is volensque & non volens.

Est etiam in arcanis prouerbiis Hebræorum, Pigrum velle & non velle.

Nolens volens.

Omneis id genus figuras prouerbiales esse, sicuti

superius ostensum est, Donatus admonuit, quæ nimirum constant ex contrariis: propterea quòd ænigmaticum quiddam habere videantur. Sunt autem frequentes apud Græcos poetas, vt apud Euripidem in Hecuba:

Ὅς τ' οὐ θέλων τε καὶ θέλων.

Id est:

Atque ille nolens pariter ac volens.

Idem in Iphigenia in Tauris:

Φεύγω γῆν τὴν γε ἑκὼν οὐχ ἑκὼν ἐκών.

Id est:

Sanè exulo quodammodo nolens, volens.

Ad hanc pertinet formam quod ait Terentius in Andria:

Tu coactus tua voluntate es.

Vnica filia duos parare generos.

His simile quiddam etiam nunc vulgò dicunt, dignum videlicet, quod vel vnum inter antiquitatis adagia connumeretur: Vnica filia geminos vis parare generos. vbi quis idem beneficium duobus simul pollicetur: aut pro eodem officio, quod alteri præstiterit, à duobus gratiam reposcit.

Inter pueros senex.

Ἐν παισὶ μὲν γέρων, ἐν δὲ γέρουσι παῖς: id est, Inter senes puer, idem at in pueris senex. Conueniet in hominem grandiusculum, maiorem quàm vt puer videri possit, minorem quàm vt vir. Dictum est autem ab æmulis in Hermogenem rhetorem. Accommodare licebit in hominem sic eruditum, vt inter idiotas videri possit doctulus, inter eruditos indoctus.

Aut cucurbitæ florem, aut cucurbitam.

Ἢ κρίνον, ἢ κολοκύντην: id est, Aut florem, aut cucurbitā. Id perinde valet quasi dicas: Aut mortem, aut vitam: aut lucrum, aut damnum: aut victoriam, aut contrà. Græci cucurbitæ florem κρίνον appellant. Incertum autem, vtrum mox euanescat, an cucurbitam sit pariturus. Proinde per florem, mortem, aut frustratam spem significabāt: per cucurbitam, vitalem. Diphilus apud Zenodotum: ὦ ἡμέρας αὐτῇ, ἵνα σοι γένοιτο ἢ κολοκύντην ἢ κρίνον. id est: Possum efficere, vt aut rectè valeas, aut moriaris. Huic non dissimile est illud quod apud Homerum Odysseæ δ. dicit spectrum apparens Penelopæ dormienti.

Ζώει γ', ἢ τέθνηκε, κακὸν δ' ἀνεμώλια βάζειν.

Id est:

Is superest, aut interiit: nam vera loquendum est.

Et quod ad huius imitationem Horatianus dixit Tiresias:

O Laertiade, quicquid dicam, aut erit, aut non.

Aut Plato Philonissat, aut Philo Platonissat.

Diuus Hieronymus in Catalogo scriptorum illustriū, Philonem quoque Iudæum recenset, qui & eloquentiam & omnem Græcanicam eruditionem ita sit assecutus, vt Platonicam in dicendo maiestatem vbertatémque sic expresserit, vt eum alterum Platonem appellet. Testatur autem apud Græcos, vulgò de illis dici solitum: ἢ Πλάτων φιλωνίζει, ἢ Φίλων πλατωνίζει. id est: Aut Plato Philonem imitatur, aut Philo Platonem. Extat huius opus, in quo vitas illustrium aliquot Hebræorum tractat, orsus ab Abraham. Tractat autem non tam ad historiæ cognitioné, quàm ad institutionem regulámque viuendi: videlicet omnia trahens ad morales allegorias, vnde Theologis præcipuè legendus. Stylus tum candidus est, tum sublimis, ac diuinum quiddam præ se ferens, qualis est & Platonis. Gaudet symbolis ac mysteriis numerorum: quod ipsum Pythagoræ Platoníque familiare. Ad morum institutionem accommodat omnia: nec hac parte dissidens à Platone. Per allegoriam torqueri poterit ad quosuis inter sese vehementer similes. Nam hoc ipsum non simpliciter, sed figuratè dictum, illud sat argumenti est, quòd Philonem longè Platone constat posteriorem esse. Cæterum in malam partem fiet prouerbialius: veluti si quis dicat, Aut Cretissat Africa, aut Afrissat Creta: aut Neronissabat Galba, aut Galbissabat Nero. Huic figuræ cōfine videtur illud Platonis, ἀντιστρέφοντα, vt ait Aristides: Beatas fore respublicas, εἰ μὴ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν, ἢ βασιλεύσωσιν οἱ φιλόσοφοι. id est: Si aut reges philosopharentur, aut regnarent philosophi.

Aut oportet tragœdias agere omneis, aut insanire.

Ἢ χρὴ τραγῳδεῖν πάντας, ἢ μελαγχολᾶν.

Id est:

Aut furere oportet, aut agere tragœdias.

Dici solitum de iis, qui semper quasi stupent, frigéntque: & nec gaudere possunt ex animo, nec dolere. Porrò tragœdia vehementissimis constat affectibus, ita vt tragœdias agere, videatur esse quiddam insaniæ simillimum. Proinde Lucianus in commētario, cui titulus πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν, narrat Abderitis ex Euripidis tragœdia recitante tragœdo Archelao publicitùs febrim obortam: eam septimo pòst die transisse in insaniam, ita vt omnes ingenti voce versus quosdam ex Archelai Andromeda pronunciarent. Quanquam Plato poetis omnibus sacrū quendam tribuit furorem. Et Aristoteles in Problematis meminit de Maraco quopiam Syracusano, qui tum meliora fecerit poemata, cùm mente esset alienatus. Eodem spectat illud Horatianum:

Adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino.

Finitimum videtur illi, quod alio retulimus loco:

Ἢ δεῖ χελώνης κρέα φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν.

Quem senarium Athenæus citat ex Terpsione doctore Archistrati. Nos alio retulimus loco.

Oportet testudinis carnes aut edere, aut non edere.

Ἢ δεῖ χελώνης κρέα φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν.

Id est:

Testudinis carnem aut edas, aut non edas.

Trimeter prouerbialis, in eos, qui negocium susceptum frigidè ducunt, neque explicantes, neque relinquentes. Sunt qui putent hoc dictum ab autore Terpsione profectum esse: quorum est Athenæus libro 8. declarans hunc primū præcepisse de gastrologia: æditis regulis, per quas liqueret à quibus esset abstinendum, quibus contrà vescendum: inter quas erat & hæc de testudine, ἢ φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν. Addunt testudinis carnem si modicè edatur, ventris tormina facere: rursum si copiosè, lenire. Cuiusmodi quiddam & de lactucis refert Plinius. Perinde quasi dicas, Aut bellandum est, aut non bellandum: aut studendum, aut non studendum. Nam pleræque res sunt, quas si facias acriter, plurimum conducunt: sin ignauiter, officiunt. velut ea quæ mediocritatem non recipiunt, quod genus est musica poeticáque. Sunt rursus quædam, quæ degustasse sit satis. Quo de genere putauit esse philosophiæ studium Ennianus ille Neoptolemus, & Callicles Platonicus. Non abhorret ab eo quod est in Apocalypsi: Vtinam aut calidus esses, aut frigidus.

Ancipitis animi.

Animum ancipitem & incerti consilij, licet indicare versiculo, qui est Iliad. ξ.

Ὁ δ' ὁ γέρων ὥρμαινε δαϊζόμενος κατὰ θυμὸν Διχθάδι'.

Id est:

Sic senior versans animo disquirit vtroque
Nutans.

Id Maro sic est imitatus:

Atque animum nunc huc celerē, nunc diuidit illuc.

Rursum Iliad. α.

Διχθὰ δέ μοι κραδίη μέμονε φρεσὶν ὁρμαίνοντι.

Id est:

Huc animus mihi versanti inclinat & illuc.

Ancipitis consilij.

Ad significandum hominem perplexum & ancipitis sententiæ, suspensúmque animo congruet illud ex Iliad. ε.

Μεσσηγὺς γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.

Id est:

In medio terræ simul & stellantis Olympi.

Dictum est apud poetam de equis Iunonis, inter cœlum & terram.

Hasta caduceum.

Δόρυ κηρύκειον: id est, Hasta caduceum. Dici solitum, quoties aliquis simul & minaretur, & ad concordiam inuitaret. Ex oraculo natum, quod huiusmodi fertur:

Ἀνθ' ἀν

Αὐ' δρὶ γεφυραίῳ φίλος οἶκος:

Id eſt:

Viro Gephyræo grata eſt domus.

Admoniti erant Gephyræi, vt ſequentes Athenienſium exercitum, vbi illos deſeſſos conſpicerent, ibi manerent. Itaque cùm Athenienſes ab Eumolpo oppugnarentur, ad Tanagrã iter inſtituerũt: hac ſpecie, vt dux caduceũ præferret, iuuentus armata à tergo conſequeretur, vt ſimul & pacem petere viderentur, & ad bellum nihilo ſegnius parati, ſi quis laceſſeret. Recenſet Suidas, & meminit Polybius lib. hiſtoriarum 4. Legatum, inquit, ad Byzantios Aridicem miſere, & cum eo Polemoclem cum tribus triremibus, volentes id quod eſt in prouerbio, haſtam ſimul & caduceum Byzantiis mittere. Simillimum eſt huic quod eleganter vſurpauit D. Hieronymus, Scuto pacem petere.

Delphicus gladius.

Δελφικὸν ξίφος: id eſt, Delphicus gladius. De re dicebatur ad diuerſos vſus accommodabili. Quemadmodum iiſdem vaſculis, & poculorum vice in conuiuiis, & clypeorum vice in bellis vtebantur. Nam Delphicus gladius ad eum modum erat fabrefactus, vt eodem ſimul & ſacras mactarent victimas, & nocentes afficerent ſupplicio. Meminit huius gladij, cùm Euripides in tragœdiis, tum Ariſtoteles Politicorum li. 1. differens, naturam non gignere ſingula ad plures vſus, ſed vnumquodque ad ſuum peculiarem propriumque finem: οὐδὲν γὰρ ἡ φύσις ποιεῖ τοιοῦτον, οἷον χαλκοτύποι μαχαίραν Δελφικὴν πενιχρῶς, ἀλλ' ἓν πρὸς ἕν. id eſt: Neque enim natura tale quippiã facit, quemadmodum ærarij fabri gladium Delphicum quaſi per inopiam, ſed vnumquodque ad ſingula. Meminit idem huius rei, lib. De partibus animalium 4. tractans de linguis inſectorum, quæ pluribus funguntur officiis, ſimul & tentantes cibum & attrahentes, & ſpiculi vice aduerſus iniurias defendentes: id quod negat facere naturam, niſi coactam inopia, vt idem inſtrumentum ad vſus diſſimiles accommodet: quandoquidem ad defendendum magis appoſitum videatur quod ſit acutiſſimum: ad guſtãdum, quod ſit fungoſum. Vbi enim, inquit, licet duobus vti ad duo opera, nec aliud impedit, nihil tale natura facere ſolet, quale per inopiam ars excuſoria obeliſcolychnium ex veru lucernaque componit. Attamen ſi id fieri non poteſt, eodem ad plura opera abutitur. Vnde mihi videtur ὀβελισκολύχνιον iucundius quadraturum prouerbio, quàm Delphicum gladium: niſi fortè hic ipſe Delphicus eſt gladius. Item Euripides in Oreſte:

Θανεῖν γὰρ αὐτὴν μοῖρα Δελφικῷ ξίφει.

Id eſt:

Fatale enim illi eſt, enſe Delphico mori.

Quadrabit igitur vel in pauperes, qui ob penuriam eandem veſtem, aut aliam rem quampiam ad varios vſus accommodant: aut in vitioſum prooemium, & diuerſis cauſis applicabile. Licebit & in ſerium ſenſum accommodare prouerbium: vt ſi quis eruditionem Delphicum appellet gladium, quòd in omni ætate, omni vitæ conditione ſit vſui. Nam literæ iuuenibus ſunt neceſſariæ, ſenibus iucundæ: pauperibus opes ſuppeditant, opulentis adiungunt ornamentum: in rebus aduerſis ſolatio ſunt, in ſecundis gloriæ: claro natis genere ſplendorem augent: obſcuro genere natis, claritatis initium conciliant.

Vtrunque.

Enarrator Apollonij citat hunc ex Callimacho verſiculum:

Ἀμφότερον, κέντρον τε βοῶν καὶ μέτρον ἀρούρης.

Id eſt:

Vtrunque eſt, ſtimulusque boum, menſuraque terræ.

Dici poteſt de re quapiam, ad diuerſum vſum accommodabili: quemadmodum ſuperius oſtenſum eſt de gladio Delphico. Sentit autem Callimachus de virga, quàm ἄκαιναν Græci vocant, Latini, ni fallor, decempedam. Eam aiunt à Theſſalis inuentam, pedum longitudine decem. Hac eadem paſtores pedi vice conſueuerunt vti.

Iiſdem è literis comœdia ac tragœdia componitur.

Ἐκ τῶν αὐτῶν τραγῳδία γίνεται καὶ κωμῳδία γραμμάτων: id eſt, Ex iiſdem literis comœdia tragœdiaq́; componitur. Conuenit in eos, qui eàdem de re norunt diuerſa fingere: aut qui eàdem opera diuerſa poſſunt.

Nauis aut galerus.

Πλοῖον ἢ κυνῆ: id eſt, Nauis aut galerus. De re ancipiti. Quod genus ſi quis de voce incognita diceret, Aut piſcem ſignificat, aut cucurbitã. Nec inuenuſtè dicetur in eos, qui cultu, moribuſque diuerſam perſonam præ ſe ferunt. Veluti ſi quis pallio philoſophico baltheum adderet militarem, aut cultu monachum, moribus & lingua lenonem ageret. Fragmẽtum eſt ſenarij ex Auibus Ariſtophanis, πλοῖον ἢ κυνῆ: id eſt, Aut galerus, aut ratis. Sumptũ ab hoc triremium genere, quas hodieque vulgò dicunt galeas, veluti dicas galeratas. Hæ ſic erant inſtructæ, vt remos alarum vice porrigerent, mouerentque: cæterùm ſummo malo galerum, ſeu petaſum inſtar Mercurij præferrent, Nam Peloponnenſes πῖλον, id eſt, galerum, appellant κυνῆν, ἀπὸ κυνός, à cane: quòd hoc genus pilei primùm è pellibus canum fieri conſueuit. Hinc iocus militaris videtur fuiſſe natus in elatos & faſtuoſos, ſupercilioque arroganti. Itidem Feſtus Pompeius indicat quaſdam naues onerarias appellatas Corbitas, quod in ſummo malo pro ſigno, Corbem haberent. Quæ bello erant paratæ, galeam habebant: at quæ ad celeritatem, petaſum Mercurij ſignum geſtabant.

Tertium caput.

Τρίτη κεφαλή, καὶ τρίτος ἐγκέφαλος: id eſt: Tertium caput, & tertio cerebro. In onerum baiulos dictum, qui nõ humeris modò, verùm & capite geſtant onera. Extat in iiſdem quæ modò citaui Collectaneis, Aptè torquebitur in homines variis diſtractos negociis.

Triceps Mercurius.

Τρικέφαλος Ἑρμῆς. id eſt, Triceps Mercurius. Dictum videtur in ambiguos, ancipitéſque, aut in vehementer aſtutos. Ad hunc modum fingebatur antiquitùs Mercurius: vel quod plurimam vim habeat oratio, vel quòd idem deus index viæ, proinde in ſingulis capitib. inſcriptionem habebat, quò duceret hæc via, quò rurſum illa. Huiuſmodi Mercurij ſimulacrum primus poſuit Proclides, autore Philochoro.

Pſecas aut ros.

Ψακὰς ἢ δρόσος: id eſt, Pſecas aut ros, In crebrius expuẽtes dictitabatur. ψακὰς enim aſperſio illa, ac velut irroratio vocatur, quoties minutiſſimis guttulis irrigamur, vt pluuia rori ſimillima. Primitùs autem per luſum dictum eſt in Antimachum Lyricum poetam, quòd ſubinde expuens eos, quibus cùm loquebatur, conſpergeret. Idem cognominis datum fuit & Olympico cuidam: quem nõnulli putant tuliſſe legem, ne quem nominatim taxarent poetæ: atque ita factum, vt multo quàm prius pauciores accederent ad certamen, & qui prodibant, laudarent, non carperent. Vnde huiuſmodi delinimenta, ψακὰς appellata videntur. Vocantur enim Pſecades ancillæ, quæ delicatarum matronarum capillos medicato ſuco conſpergunt.

VLPII. Quod dubites, ne feceris.

Bene, inquit Cicero, præcipiunt, qui vetant quicquam agere, quod dubites æquúmne ſit an iniquum. æquitas enim vult per ſe, dubitatio autem cogitationem ſignificat iniuriæ.

COGNATI Ingratiis, Velim, Nolim.

Huius eſt vſus, quum contra ſententiam animi noſtri fit aliquid. Seneca in ludo de morte Claudij Cæſaris, εἰρωνικῶς dixit: Velit, nolit, neceſſe eſt illi omnia videre quæ in cælo agantur. Barthol. Maranta lib. 5. Lucull. quæſtionum: Agnoſco veſtram in me coniurationem, inquit Columna, ac dum vos me hortamini, ille penè minatur: animaduerto me volentem nolentem oportere vobis præſtare aliqua, &c. Plautus in Ciſtellaria, & ſæpe alibi,

pro hoc vsus fuit, Ingratiis: aduerbiũ trisyllabum, quod valet, inuitò, & velint nolint Lucretius lib.5. in extr.

-Ingratiis hæret & angit.

Idem lib.

Atque pericula tunc ingratiis insinuandum?

id est: quæ tunc pericula adire nos oportet vel inuitos? Insinuandum, subintellige, est: id est, insinuare & subire nos oportet. Ingratiis, id est, velimus nolimus. Idem li.6.

Cadant ingratiis illa necesse est Semina.-

Cicero pro Quintio: Extorquendum est inuito. atque ingratiis. In Curculione Phædromus:

Quò Venus Cupidóque imperat, suadétque amor:
Si media nox est, siue est prima vespera:
Si status condictus cum hoste intercedit dies,
Tamen est eundum quo imperant ingratiis.

pro, ingratis: id est, inuiti. vt gratiis gratis. In Rudente: Has hirundines ex nido vult eripere ingratiis. In Milite glorioso: Imò vi atque inuitam ingratiis, nisi voluntate ibis, rapiam te domum. Apud Terentium autem in Heautont. quatuor syllabarum: Proteruist hinc, ea coacta ingratiis, &c. In Eunucho: Opus faciam. vt defatiger vsque, ingratiis vt dormiam. id est, præter voluntatem, inuitus, velim, nolim, & non sponte: quod Græci dicunt ἀέκοντος. Non dissimilis est apud Græcos, præsertim historiographos, crebra hæc loquendi formula, ἄγεσθαι καὶ φέρεσθαι: cùm quis alieno arbitrio tractatur, nimirum violenter: id quod in bello accidere solet. [Erasm. Chiliad. Nolens, volens.]

In medio relinquere.

Cicero pro Muræna: Quod dubium est, id relinquere incertum: quod dubium non potest esse, id iudicare. Salust. in Catilinario: Nos eam rem in medio relinquemus. id est, hoc aliorum esse iudicium volumus. Cic. pro Cælio: Neminem nominabo, in medio relinquam. hoc est, controuersum relinquam, nihil statuam vel constituam, in medio proponam. Sic Gellius lib.6. cap.14. Ego in medium relinquo. id est, aliis iudicandum dimitto. Liuius 5. bello Pun. pro remittere ad consultationem, relinquere consultationi dicit. Cic. 1. Academ. Illam autem Socraticam dubitationem de omnibus rebus, & nulla affirmatione adhibita consuetudinem disserendi reliquerunt. Et hoc ita peruagatum atque peruulgatum est, vt in dubiis rebus vtamur.

Aqua hæret.

Cic. ad Quint. fratrem: Quod de agro Campano fuerat dictum, actum iri, non est actum. In hac causa mihi aqua hæret. hoc est, id negocium & ea causa malè mihi procedit. Idem 3. Offi. Dicit ille quidem multa multis locis, sed aqua hæret, vt aiunt. Significat Epicurum parum inuoluere. Translatio est ab aqua riuali, quæ interdum non fluit, ob aliquem obicem, qui in emissarium incurrit. Budæus Viui: Aqua enim identidem hæret (vt dicitur) nisi flumen secum in disputando constare, &c. Sic res hærere dicitur, quæ impedita est. Plautus: Perij, nunc homo in medio luto est: hæret hæc res, nescit nomen. id est, explicare se nõ potest. Vt autem in luto hærere dicit, sic etiam hærere in salebra. Cic. in Finib. Procliuius currit oratio, venit ad extremum, hæret in salebra. Translatio est à venatoribus, qui cùm in loca confragosa inciderunt, insistere coguntur: ἐμποδίζεσθαι, hoc est, pedem in vestigio sistere, gressúmque coercere. Vide alibi, Luto pedem euellere.

Fortasse, Fieri potest, Arbitror.

Pyrrhoniis sunt voces quædam Scepticæ affectionis, & suæ propriæ, hoc est, humanæ passionis indices: videlicet οὐ vel οὐ δὲν μᾶλλον: id est, Non vel nihilo magis. Vtramuis enim indifferenter pronunciant, & perinde valent atque: Non magis hoc quàm illud. οὐδὲν ὁρίζειν: Nihil definiendum, aut certò statuendum. οὐδὲν ὁρίζω: Nihil definio. Omnia, inquiunt, quantum ad nos attinet, ἀόριστα sunt, id est, nobis indefinita videntur. Sunt enim, pro videntur, accipitur. ἀφασία autem, siue affectio illorum nec ponit quicquam, nec tollit eorum incertorum, quæ dogmaticè quæruntur, astruuntur & afferuntur. Omnia quæcunque euoluimus & percurrimus dicunt, ex illis dubiis & incertis, quæ dogmaticorum quæstionibus agitantur, nobis indefinita & incomprehensibilia habentur. hoc est: Existimamus nos nihil illorum adhuc percepisse, propter contrariorum æquipollentiam: atque nihil eorum magis aut minus fide dignum, quàm contrarium. Hinc ἀκαταληπτῶ, & οὐ καταλαμβάνω. id est: Non comprehẽdo, percipio, cognosco, constituo. sunt enim ἀντικείμενα, & inter se pugnantia: itaque ad ἀφασίαν delabimur, id est ad neutram partem assensum præbemus. ἐπέχομεν: id est, ignoramus cui horum quæ proposita sunt, assentiri, & fidem adhibere, cui minimè, ac fidem derogare oporteat. Iis enim à quibus patimur, & à quibus ita coacti ad assensum adducimur, cedimus & acquiescimus. Inter Scepticas autem voces recensentur & hæ: ἐνδέχεται, fieri potest: ἴσως, fortasse: & licet cum ipsis repugnantibus: vt, οὐκ ἐνδέχεται &c. Obseruaui Græcos plerisque in locis adhibere, cum Gallos nostros semper in ore habere aduerbium ἴσως, id est, fortasse: & τάχα, quod idem valet. Item verbum οἶμαι, id est, Arbitror. Eodem autem officio & verbum δοκῶ fungi comperi. Huiusmodi est etiam Fabianum ferè: Ea alioqui minimè necessaria sunt, sed extenuant duntaxat, vel potius quandam modestię speciem prę se ferunt. Multa alia huiusmodi afferre possem, quæ studio breuitatis silentio prætereo. His confine est hoc Horatianum:

O Laertiadæ quicquid dicam, aut erit, aut non.

Volentibus & inuitis.

Plato in Philebo: Quod omnibus hominibus molestum est, & volentibus & inuitis. Idem in Theætero: Ab his itaque rationem nullam vnquam accipies, nec volentibus, nec inuitis. Ibidem: Sermo illius vrgebat, quòd videlicet seu velim siue nolim, talis essem. In Ciuili: siue inuitis, siue volentibus, Ibidem: Curationem humanam in duo partiri necesse est: in eam quæ inuitis, & eam quę volentibus imperat.

Nos aliò mentes aliò diuisimus aures.

Huius Catulli carminis vsus est, quando animum aliis rebus intendimus & aduertimus, & aures aliis sermonibus præbuimus:

Nos aliò mentes, aliò diuisimus aures.

Simile est illud Maronis, Æneid.4.

Atque animum celerem nunc huc, nũc diuidit illuc,
In partésque rapit varias, pérque omnia versat.

Isti duo versus, in quibus anceps est animus, ad verbum repetuntur in initio Æneid.8. & eadem sententia Ænei.

At pater Æneas casu concussus acerbo,
Nunc huc ingentes, nunc illuc pectore curas
Mutabat, versans Siculisne resideret aruis, &c.

Tanta fuit cura dubij principis. Hæc tamẽ parum faciunt ad Catulli carmen: quod victor Giselinus vsurpauit in commentariis suis in Prudentij καθημερινῶν, Inquirendi laborem. inquit, iis relinquo,

In his tota penitus qui mente laborant,
Nos aliò mentes, aliò diuisimus aures.

Quid facerem?

Prouerbialis hæsitantium addubitatio. Virg. in Tityro, eclog.1.

Quid facerem?-	In Meliboeo, eclog.7.
Quid facerem?-	Georg.4.
Quid faceret?-	Æneid.9.
Quid faciat?-	

Perplexos nos reddidisti.

Vide alibi, Quò me vertam, nescio: & , Mutum reddidisti.

Fluctuantium instar.

Quæ circa viuentium corpora sunt, ignem, aquam, spiritum, atque terram, in compositione inesse conspicimus, sed fluctuantium, vt aiunt, instar. Et maximè quidem, in iis enim sermonibus reuerà propter ambiguitatem fluctuamus. Et in Theæteto, In idem sanè hæc concurrunt, secundum Homerum & Heraclitum, & omne id genus, vniuersa decurrere, fluminis instar. Item, Si autem omnino deficiemus, humiles facti, veluti fluctuantes, & nauseam patientes, orationi nos permittemus, vt vel conculcet nos, vel agat quò velit. Itaque si quem exitum inueniam quæstionis huius, iam audi.

Quò me

Quò me vertam, nescio.

Quò me vertam, nescio: hæsito enim & ambigo. Perplexi, animique consternati, sic ferè loquûtur. Vide alibi, Perplexos nos reddidisti: & Mutum reddidisti. Catull. in nupt. Pelei & Thetidos, Quò me referam: pro, Quò me vertam, dixit. Similiter Medea apud Euripidem. Cicero in extrema oratione pro Murena, simili figura est vsus orationis, vel eadem potius cum sequentibus.

Nos aliò mentes, aliò diuisimus aures.

Carmen est Catulli nuptiale. Sic Ouid. in ij. De remed. amor. mentem sectam dicit:

> Secta bipartito, cùm mens discurrit vtroque,
> Alterius vires subtrahit alter amor.

Huic haud dissimilia sunt, Mente agitage coquos: & apud Erasmum nostrum, Mens videt, mens audit: Mens peregrina, Præsens absens. Pòst, Aliud agendo malè interdum agitur.

APERTE ET CRASSE.

Præmansum in os inserere.

M. Tullius in Oratore suo, lib. ij. Prouerbij vice vsurpat, Præmansum in os inserere: pro eo quod est, rem in docendo nimis enucleatè, nimísque frustulatim tradere. Quod facere quidam assolent, qui velut ingeniis auditorum diffidant, ita nihil omittunt, inculcantes etiam minutissimas nugas. Sumpta est figura à nutricibus, quæ pueris adhuc edentulis cibum præmansum in os inserunt. Verba Tullij sunt hæc: Ego autem si quem nunc planè rudem institui ad dicendum velim, his potius tradam, assiduis vno opere eandem incudem die noctúque tundentibus, qui omneis tenuissimas particulas, atque omnia minima mansa, vt aiunt nutrices, infantibus pueris in os inserant. Aulus Gellius Noctium Atticarum lib. iiij. cap. j. (etiam si locus hic deprauatus est. sic enim habent codices vulgati: Nam hoc quidem peruulgatum est, diffinitionem omnem ex genere & differentia consistere.) Sed si item præmandare, quod aiunt, postulas, faciam sanè id quoque honoris tui gratia. Ego legendum arbitror: Sed si idem me tibi præmandere, quod aiunt, postulas. Præmandere dixit, pro eo quod est, plus quàm crassè explicare rē alioqui non difficilem, nisi quis planè sit puer. Hoc adagij manet etiam hodie, cùm aiunt: Annon sat, tibi datam occasionem esse? Num postulas, vt tibi præmandatur etiam? Non dissimile est huic quod idem Cicero scripsit ad Atticum: Sed hæc hactenus, ne videar περὶ μικρῶν σπουδάζειν. etsi nunc quidem maxima mihi sunt hæc. Et Græci μικρολογεῖν aiunt, pro eo quod est, circa minutula quempiam anxium esse.

Crassa Minerua: Pingui Minerua: Crassiore Musa.

Minerua, iuxta poetarum fabulas, artibus atque ingeniis præsidet. Vnde & illud fluxit: Inuita Minerua. Præterea illud, Pingui, seu crassa Minerua. quod quidem iam olim prouerbij vice celebratur. Columella lib. de re rust. xij. cap. j. In hac autem, inquit, ruris disciplina non consideratur eiusmodi scrupulositas, sed quod dicitur, pingui Minerua, quantumuis vtile continget villico tempestatis futuræ præsagium. Idem in primi libri præfatione: Potest enim nec subtilissima, nec rursum (quod aiunt) pingui Minerua, res agrestis administrari. Idem lib. x. Nec tamen Hipparchi subtilitas, pinguioribus vt aiunt, rusticorum literis necessaria est. Dicitur pinguiore Minerua fieri, quod inconditius simpliciúsque, quasíque indoctius fit, non autem exquisita arte, nec exactissima cura. Vnde & Priapus ille, cùm rem obscœnam, quam poterat vrbanius per inuolucra verborum petere, nudis verbis rogat:

> Crassa, inquit, Minerua mea est.

Et Horatius philosophum describens, non exactis illis Stoicorum rationibus atque argutiis instructum, sed veluti citra artem philosophiam moribus exprimētem, neque tam disertum, quàm simplicem ac sincerum:

> Rusticus, inquit, enormis, sapiens, crassáq; Minerua.

A. Gellius lib. xiiij. cap. j. Nequaquam tamen id censebat in tam breui exiguóque vitæ spacio, quantouis hominis ingenio comprehendi posse, & percipi, sed coniectari pauca quædam, &, vt verbo ipsius vtar, παχύτερον, id est, crassius & pingui Minerua.

Crassiore Musa.

Παχυτέρᾳ μούσῃ. id est: Crassiore Musa. Eandem parœmiam sic extulit Quintil. Instit. orat. libro i. Libet quosdam propter imperitiores etiam crassiore, vt vocant, Musa dubitationem huius vtilitatis eximere. Inuenitur aliquoties apud scriptores non inidoneos, pinguiore formula, pro eo quod est planius atque intelligibilius. Dictum est & Latinè loqui, pro eo quod est apertè & simpliciter. M. Tullius in Verrem: Latinè me scitote, non accusatoriè loqui. Idem in Philip. Sed vt solent ij qui planè & Latinè loquuntur. In Priapeiis:

> Simplicius multo est, da pædicare, Latinè Dicere.

IVNII. Rudius ac planius.

Inelegantius quidem est illud apud Græcos, sed idem tamen pollet: ἀμαθέστερον καὶ σαφέστερον εἰπεῖν. quod apud refertur Gellium: Nosti enim, inquit, credo verbum illud vetus & peruulgatum, ἀμαθέστερον εἰπὲ καὶ σαφέστερον. id est: Indoctius rudiúsque quodammodo loquere, & apertius, ac clarius fare. Sumptum apparet ex Aristophanis comœdia, cui titulus, βάτραχοι, id est, Ranæ:

> Ἀμαθέστερόν πως εἰπὲ καὶ σαφέστερον.
> Id est:
> Indoctius proloquitor, atque clarius.

Quo carmine Bacchus Euripidis obscuritatem taxat, qui nescio quid parum dilucidè proposuerat. Suidas & interpres admonet subesse prouerbium, quod hunc ad modum feratur:

> Σαφέστερόν μοι κ' ἀμαθέστερον φράσον.
> Id est:
> Apertius mihi loquere, atque indoctius.

Suspicor inde sumptum, quòd antiquitùs illi σοφοὶ, quos vocant, soleant mysteria sapientiæ quibusdam ænigmatū inuolucris data opera obtegere: videlicet ne profana turba, ac nōdū philosophiæ sacris initiata, posset assequi. Quin & hodie nonnulli philosophiæ ac theologiæ professores, cùm ea quandoque tradant, quæ quæuis muliercula aut cerdo dicturus sit: tamen quo docti videantur, rem spinis quibusdam ac verborum portentis implicant & inuoluunt. Sic Plato numeris suis obscurauit suam philosophiam: sic Aristoteles multa mathematicis collationibus reddidit obscuriora.

COGNATI. Homo multum demissus & pinguis siue spissus.

Horatius:

> Sincerum cupimus vas incrustare, probus quis
> Nobiscum viuit, multum demissus homo: illi,
> Tardo cognomen pingui damus.

Innuit Horatius probos & modestos ignominiosè vulgò appellari demissos, id est, animo minimè erecto & alacri: tardos & (vt ferè sunt prudentiores) cunctabundos dici pingues, id est, nullius ingenij. Quintilianus lib. Institutionum j. de puerorum institutione agens. Sunt (inquit) quidam, nisi institeris remissi. Pinguis siue spissus, porrò tardus est, minimè erectus atque alacris, hebes & ignauus, hoc est lenti, & cunctabundi ingenij. Dicuntur itidem vulgato sermone, Pingui ingenio, crassáque mente esse, qui ad discendum duri sunt & intractabiles, quòd animus velut aruina morsus, nullam spiritualium rerum subtiliorem cognitionem admittat. Simile huic est cor crassū, quemadmodum illud Deut. xxxij. Incrassatus, impinguatus & dilatatus. Item Hier. v. Incrassati sunt & impinguati. Matth. xiij. & Act. xxviij. Incrassatum est enim cor populi huius. Sed vt duritia ad affectum videtur pertinere, ita crassitudo vel pinguitudo ad cognitionem. Crasso sunt corde qui scientiam viarum Dei recusant discere, quo peccent licentius, quibus spontanea ignorantia per contemptum est. Cicero De fato: Pingues Thebani. Idem alibi: Quod ipsi Antiocho pingue videbatur: Horatius:

Pingue pecus domino facias, & cætera, præter
Ingenium.—

Cambius apud Marantam lib. Lucullianarum quæstionū ij. in fine: An me reiicitis, propterea quòd habitioris sim corporis? Profectò de meipso periculum hodie faciam, magno vestro damno. Imò si quis vestrum est, qui mecum cursu contendere velit, non dubito fore vt illum pœniteat pessimi sui iudicij, dum obesiores omnes inertes putat. Admonent adagia, luxu corporis hebetescere mentis aciē. & Plutarchus scribit, pueros multo pastu stupidioris ac tardioris ingenij euadere. Etiam apud Lacedæmonios infame erat, si quis corpore fuisset vehemēter obeso. Hinc illud, Pingui Minerua: & Græcis παχύσρει. supr. in Chiliad. Potes & huc illud referre, Venter pinguis non gignit sensum tenuem.

COGNATI. Παχυμερῶς. siue, παχυμερέστερον.

Id est, crassius & rudius: iis contrarium λεπτομερῶς. Vlpian. lib. Pandect. xv. titul. de peculio, cap. quam Tuberonis: Scire autem non vtique singulas res debet ex necessitate, sed παχυμερέστερον. & in hanc sententiam inclinat Pōponius. Vox sumpta est ab exacta partium diuisione, cum singulæ seorsum excutiuntur. Gell. lib. xiiij. ca. i. Sed coniectari pauca quædam, vt verbo ipsius vtar, παχυμερέστερον, i. crassius & pingui Minerua. Græci interdū dicunt λευκότερον i. dilucidius, quòd albus color plurimum habeat lucis. Vide Chil. Crassa aut pingui Minerua.

Τύπῳ ἢ σκιαγραφεῖν.

Græcis est, quòd Ciceroni formam rei adumbrare, aut rem informare. Sic ille, Oratore perfecto: Excellentis eloquentię speciem & formam adumbrabimus. Et ibidem: Informabo qualis fortasse nunquam fuit. id est, veluti rudi imagine adumbrabo. Est autem translatio ducta à picturis, primùm obscurius adumbratis, deinde postea illustrius expressis. Idem ad Atticum libro 4. τὴν πολιτείαν κατάστασιν τυπωδῶς: ne isthuc hospes planè veniam. id est, pręsentem reipublicæ statum mitte ad me, rudi quadam forma adumbratam, &c. Aristoteles libr. j. Ethicorum, duobus in locis vsus est.

COGNATI. Loquor, quæ sentio.

Vulgò dici solet, Ea ex ore profero, quæ corde concepi, ea scilicet loquor, quæ ipse sentio, omni fuco mendacioque procul. Hoc ipsum Cicero, toto pectore, de sinceritate loquens, dicit, In pectore enim sedem habere cor, manifestum: atque illud, Aperto pectore, frequentissimo eorum vsu, qui citra fucum loqui se profitentur, quique mentiri aut fallere nesciunt, aut nolunt, A quo loquendi candore Mercurius fuerit ἀργειφόντης, appellatus: candidum enim veteres ἀργὸν dicebant. Vide alibi. Tam verum, quàm quod verissimum: &, Tam clarum est hoc vt nihil clarius.

Dicis causa.

A multis, Dicis causa, siue ergò, proferri solet, pro, verbi causa: quod in Galliis tritum & vulgatum est. Cicero pro Murena: Sed an ne tu, dicis causa, vindicaueris? Et in Verrem: Artagatho imperat vt aliquid illis, quorum argentum fuerat, nummorum dicis causa daret. Varro lib. v. De lingua Latina: Id inceptum credo, cum non adesset accēsus, & nihil interearat cui imperaret, & dicis causa fiebāt quædā, neq; itē facta, neq; itē dicta semper. Plin. li. 28. cap. ij. Si Pontifici accidat, dicis causa epulantium mensa, vtique est reponi, adolerique ad Larem, piatio est. Iosephus Scaliger in eundem Varronis v. librum De ling. Lat. Sic ergo Romani in sacris quædam nomina dicis causa solebant proferre in nuptiis, Caiam, &c. Sic ἕνεκα, ἢ χάριν: vt, Dicis ergò.

APPROBANDI.

Vno ore.

Vno ore, pro summo consensu, passim apud autores obuium est. Terentius: Vno ore omnes omnia bona dicere M. Tullius in sermone De amicitia. Vna est enim amicitia in rebus humanis, de cuius vtilitate omnes vno ore consentiunt. Seneca Epistolarum lib. xj. epistola 8 . In tāta iudiciorum diuersitate, referendam bene merentibus gratiam, omnes vno tibi (quod aiunt) ore affirmabunt. Aristophanes in Equitibus:

Οἱ δ᾽ ἐξ ἑνὸς στόματος ἅπαντες ἀνέκραγον.

Id est:

Ore vniuersi clamitant vno simul:

Plato lib. De legibus j. μιᾷ δὲ φωνῇ, καὶ ἐξ ἑνὸς στόματος, πάντας συμφωνεῖν. id est: Vna voce, & ex eodem ore omneis concinere. Idem lib. De repub. πάντες γὰρ ἐξ ἑνὸς στόματος ὑμνοῦσιν ὡς καλὸν μὲν ἡ σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη. id est: Omnes enim vno ore prædicant, quod honesta res sit & modestia & iustitia.

Premere pollicem, Conuertere pollicem.

Antiquitùs in pollice fauoris erat studiique significatio. Qui faueret, pollicem premebat: qui minus faueret, pollicem conuertebat. Qui gestus in prouerbium abierunt, vt iam premere pollicem dicatur, qui quoquo pacto fauet: conuertere, qui malè vult. Plinius libr. xvij. cap. ij. Pollices, cum faueamus, premere etiam prouerbio iubemur. Iuuenalis:

—Conuerso pollice vulgi,
Quemlibet occidunt populariter.—

Horatius Vtroque pollice dixit, pro summo fauore,

Consentire suis studiis qui crediderit te,
Fautor vtroque tuum laudabit pollice ludum.

Porphyrion enarrat hunc ad modum: Vtroque pollice, id est, vtraque manu, συνεκδοχικῶς, synecdoche à parte totum. An qui vehementius laudat, manus iungens, iungit pollicem cum proximo? Acron hoc pacto: Vtroque pollice συνεκδοχικῶς, manu vtraque, sublataque pariter, ac sępius mota: hic enim gestus valdè laudantium est. Sanè vtrunque, sicut ex iis coniici licet, prouerbij origo fuit:

Album calculum addere: & similes figuræ.

Λευκὴν ψῆφον προστιθέναι. id est, Album calculum addere: pro approbare, subinde legimus apud doctos. Inde sumptū quòd antiquitùs missis in vrnā calculis, ita ferebātur à iudicibus sententię, vt albis absoluerent, nigris damnarent. Qui si fortè fortunà fuissent æquales, tamen liberabatur reus. eiusque rei causam Aristoteles copiosissimè reddit in Problematibus. De calculorum more meminit Ouidius Metamorph. lib. xv.

Mos erat antiquis, niueis atrisq; lapillis,
His damnare reos, illis absoluere culpa.
Tunc quoque sic lata est sententia tristis, & omnis
Calculus immitem dimittitur ater in vrnam.
Quæ simul effudit numerandos versa lapillos,
Omnibus è nigro color est mutatus in album.

Plinius iunior in epistola quadam: Nam quo magis intēdam limam tuam, confitebor & ipsum me, & contubernales, ab æditione non abhorrere: si modo tu fortasse errori nostro album calculum adieceris, id est, si nostrum hunc errorem tuo iudicio comprobaris. Lucianus in apologia: οὐκ ἐν παρέργῳ θέμενος, τὴν σὴν λευκὴν ψῆφον εἰ καί τινα μοι ἀπενεχθῆναι. id est: Haud paruo æstimans, si mihi contingat, album abs te plenumque suffragium auferre. Plato libro De legibus ij. Οὐκ ἂν θείμην ταύτην ψῆφον. id est: Haud posuerim hunc calculum. Huc adscribendum quod Alcibiades, nolens sese iudicum permittere sententiis, ait: Ne matri quidem confidere velle, sed etiam hanc in eiusmodi periculo suspectam habiturum, ne nigrum calculum pro albo subiiceret. Aristides in Pericle, simplici verbo dixit, ἐπιψηφίζειν, pro comprobare: eamque vocem tanquam Platonicam vsurpat.

Creta notare: carbone notare.

Ad hanc formam pertinent & illa: Creta notare, pro eo quod est approbare: & Carbone notare, quod est damnare. propterea quòd Pythagoras aiebat id, quod esset colore candido, ad boni naturam pertinere, quod atrō, mali. Vnde & felicia alba dicimus, infames nigros. M. Tullius in actione pro Cecinna, de teste Sexto Clodio Phormione, Nec minus niger, inquit, nec minus confidens, quàm ille Terentianus Phormio. Et Horatius.

—Hic niger est, hunc tu Romane caueto.

Idem in Sermonibus,

—Sani, an creta, an carbone notandi.

Quem

Quem imitatus Persius, ait in quinta Satyra:

Quæque sequenda forent, & quæ vitanda vicissim,
Illa prius creta, mox hæc carbone notasti.

Rursum Horatius in Odis:

Cressa neu careat pulchra dies nota.

Candidum calculum Cressam notam appellat, qua veteres dies fortunatos signare consueuerunt. Tametsi sunt qui hoc loco pro Cressa, legunt Thressa: quòd hic mos fuisse perhibetur Thracibus. Ad hanc formam pertinet etiam illud, Vnione signare: quod sæpius apud autores est, pro eo quod est, inter felicia prosperáque numerare. Ductum à veterum superstitione, qui vnumquemque anni diem missis totidem in vrnam, aut (vt apud Scythas) in pharetram, calculis signabant: quem arbitrabantur prosperum abiisse, candido calculo, aut creta: quem egregiè felicem, vnione: contrà, quem inauspicatum, nigro lapillo notabant. Persius:

Hunc Macrine diem numera meliore lapillo.

Huius superstitionis meminit Plinius lib. vij. cap. xl. Vana, inquiens, mortalitas, & ad circumscribendam seipsam, ingeniosa computat more Thraciæ gentis: quæ calculos colore distinctos, pro experimento cuiusque diei in vrna condit, ac supremo die separatos dinumerat, atq; ita de vnoquoque pronunciat. Quid quòd iste calculi cādore illo laudatus dies originem mali habuit? Hactenus Plinius. Plutarchus in vita Periclis, historiam refert ab his nō abhorrentē, quā fortassis nō ab re fuerit hic ipsius verbis adscribere: Εἰς ὀκτὼ μέρη διελὼν τὸ πᾶν πλῆθος, ἀπεκλήρου, καὶ τῷ λαβόντι τὸν λευκὸν κύαμον, εὐωχεῖσθαι, καὶ σχολάζειν παρεῖχε, τῶν ἄλλων μαχομένων. διὸ καί φασι τοὺς ἐν ἀπολαύσεσι πα[illegible], λευκὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀπὸ τοῦ λευκοῦ κυάμου προσαγορεύειν. id est: Vniuersam multitudinem partitus in octo partes, sortibus vtebatur: & cui cōtigisset alba faba, huic cæteris pugnantibus permittebat in conuiuiis atque ocio agere. quapropter etiam aiunt eos, quibus res aliquæ suauiter succedunt, eum diem album vocare, nimirum ab alba faba. Ad hanc viciniam pertinet, quòd quæ præcipua sunt, ea melioris notæ esse dicimus: veluti quum M. Tullius alicui salutem dici iubet de nota meliore. Tristem notam dixit Liuius Deca. j. lib. iiij. Posthumius nulla tristi nota est insignitus, id est, nulla crudelitatis infamia aspersus.

Omne tulit punctum: Omnium calculis.

Omne tulit punctum, & Cunctorum calculis, legimus pro eo quod est, omnium sententia & comprobatione. Quorum prius translatum est à consuetudine comitiorum, vbi tabula circumferri consueuit, in qua puncto apposito significabant, cui candidatorum suffragarentur. Posterius à iudiciorum sortibus, de quibus paulo superius meminimus. Horat.

Omne tulit punctum, qui miscuit vtile dulci.

Nam qui iucunda modo scribunt, iis duntaxat placent, qui voluptatem appetunt: contrà qui vtilia, ab iis tantùm probantur, quibus vtilitas quæritur. At qui voluptatem cum vtilitate coniunxit, is omnium suffragio laudabitur. Idem in epistolis:

Discedo Alcæus puncto illius. ille meo quis?
Quis, nisi Callimachus?

Item in epigrammate Choliambico, quod refertur à Porphyrione:

Ciconiarum Rufus iste conditor,
Hic est duobus elegantior Plancis.
Suffragiorum puncta non tulit septem.

Aristides in Themistocle: ἡ κοινὴ ψῆφος ἑλλήνων. id est: Qui est communis Græcorum calculus: dixit pro eo quod erat, totius Græcæ consensus. Cicero libro Tusculanarum quæst. ij. Quæ flamma est, per quam non cucurrerunt, qui hæc olim punctis singulis colligebant? Agit autem de magistratibus, qui singulorum ciuium suffragiis mandabantur. Apuleius Asini sui libro vj. Certè calculo cunctorum, vtcunque mors ei fuerat destinata. id est omnium suffragiis sententiisque.

Momo satisfacere: & similia.

Τῷ Μώμῳ ἀρέσκειν. id est: Momo satisfacere. Prouerbialis est hyperbole. Hesiodus in Theogonia & Momi cuiusdam meminit, quem ait, Nocte matre, Somno patre progenitum. Huic deo mos est, ipsum quidem nihil operis ædere, sed aliorum deorum opera curiosis oculis contemplari, & si quid est omissum, aut perperam factum, id summa cum libertate carpere. Nam μῶμος Græcè reprehensionem sonat. Aristoteles de partibus animalium lib. iij. meminit huius, qui naturam incusarit, quòd bobus cornua in capite, ac non in armis potius addiderit, videlicet quo vehementius possint ferire. Ad quod allusisse videtur Lucianus, cùm in secundo verarum narrationum libro, scribit se vidisse boues quosdam, quibus cornua inessent, non in fronte, quemadmodum reliquis, sed sub oculis. Idque ita visum esse Momo. Huius idem Lucianus cum aliis compluribus locis meminit, tum in Dialogo de hæresib. Huiusmodi quandam de eo fabulam refert: Mineruam, Neptunum, & Vulcanum de principatu artificij inter se contendisse. Et vt quisque artis suæ præcipuum aliquod specimen æderet, Neptunum taurum quendam finxisse, Mineruam domum excogitasse, Vulcanum hominem composuisse. Momus delectus arbiter certaminis, & artis expensor. Ille inspecto vnius cuiusque opere, præter alia quæ in reliquorum operibus reprehendit, illud potissimùm in hominis opificio notauit, quòd artifex non in pectore fenestras aut ostiola quędam addidisset, quo perspici posset quid in corde lateret, quod illi specuosum aliqui, multisque recessibus sinuosum finxisset. Cuius fabulæ mentionem facit & Plato. Philostratus in epistola quadam ad vxorem, de Momo scribit in hanc fermè sententiam: Hunc in Venere nihil alioqui quod reprehenderet, inuenisse, nisi quòd sandalium illius calumniabatur, vt stridulum, nimisque loquax, ac strepitu molestū. Quòd si Venus citra sandalium incessisset, ita vt emersit à mari, tota nuda, nullam omnino ansam carpendi Momus inuenisset. Qui quidem deus tametsi non perinde gratus est atque cæteri, propterea quòd pauci veram reprehensionem libenter admittant: tamen haud scio an vllus alius è maxima poeticorum deorum turba sit vtilior. Quanquam nunc nostri Ioues, excluso Momo, solam Euterpen audiant, blanda salutaribus anteponentes. Hic igitur Momus varias adagiorum formas suppeditat. Vel cùm Plato de Repub. lib. vj. scribit, philosophiæ studium esse eiusmodi, vt ne à Momo quidem possit reprehendi. Vel cùm Venus Lucianica iam itura in iudicium, negat se dubitaturam, etiam si Momus ipse iudicaturus esset. Vel cùm Cicero scribit ad Atticum, lib. v. Quòd me maximè hortaris, & quod pluris est, quàm omnia, in quo laboras, vt etiam Ligurino Momo satisfaciam: moriar si quicquam fieri poterit elegantius. Ergo prouerbij speciem habebūt omnes id genus formulæ: Haud dubitem tecum vel Momo iudice decertare. Inculpatior est eius viri vita, quàm vt vel Momus ipse possit carpere. Hanc faciem ne Momus quidem possit reprehendere. Nec Momum iudicem recusarim. Hæc vel Momo ipsi satisfaciant. Et si quæ fingi possunt consimiles. Ad hanc formam pertinet illud Ouidianum de forma Adonidis:

Laudaret faciem liuor quoque.

Breuiter, omnes id genus hyperbolæ prouerbij faciem obtinent: veluti Terentianum illud: Ipsa Salus si cupiat, seruare domum hanc non possit. De familia deplorata. Item de loco vehementer munito: Hanc arcem ne Mars quidem ipse expugnarit. De homine præfracto ac pertinaci: Huius animum ne Vertumnus quidem ipse verterit. De fœmina supra modum virosa: Huius fœminæ libidinem ne Priapus quidem ipse satiarit. De re neutiquam probabili: Illud ne Pitho quidem ipsi persuaserit. De re tacitu difficili: Hoc ne Harpocrates quidem ipse aut Angerona continere queat. In tanto rerum strepitu ne Somnus quidem ipse somnum ceperit. De homine præter modum suspicaci & diffidenti: Iste ne Fidei quidem ipsi fidem habeat. Hic vel Argum fallat: de vehementer astuto. Hic miserior est, quàm vt ei vel ipsa inuidere possit inuidentia. Verùm de his loquendi formulis admonuimus in operis huius initio.

Pedibus in sententiam discedere.

Quid sit pedibus in sententiā discedere, & quid pedaria sententia satis explicuit A. Gellius lib. iij. c. xviij. Id si transferatur ad quālibet alienę sentētiæ cōprobationem

prouerbij formam accipiet. Veluti si quis dicat: Non est viri prudentis, quicquid vxori libuerit, protinus in illius sententiam pedibus discedere. aut: Par est, vt affectus in rationis sententiam pedibus discedat, non contra. Ego verò in tuã sententiam manibus pedibusque, ac toto corpore discedo. Translatum est à veteri consuetudine, quæ seruari consueuit, quoties ingens erat turba suffragia ferentium. Liuius decadis primæ, lib. 7. Vbi sententiam meã vobis peregero, tum quibus eadem placebunt, in dextram partem taciti transibitis. Quæ pars maior erit, eo stabitur consilio. Et aliquanto post: Quibus hæc salutaria videntur, agitedum in dextram partem pedibus transite. Omnes transierunt, vadentemque per intermissa custodiis loca Decium sequuti sunt. M. Tullius Philippica 11. Dixit tamen si quis eorum qui post se rogati essent, grauiorem sententiam dixisset, in eam se iturum. Idem in epistola ad Lentulum: Perspiciebant enim in Hortensij sententiam multis partibus plures ituros, quàm apertè Volcatio assentirentur. Ibidem: Frequentes ierunt in alia omnia. Idem Planco. Frequens eum senatus reliquit, & in alia omnia discessit. Hæc ratio ferendorum suffragiorum, Discessio dicebatur. Plinius nepos epistol. libr. 2. Adriano: Sed quum fieret discessio, qui sellis curulibus astiterant, in Cornuti sententiam ire cœperunt. Tum illi qui se collegæ adnumerari patiebantur, in diuersum transierunt. Qui sententias interrumpebat, Intercedere dicebatur. T. Liuius lib. ab Vrbe condita 9. Quum omnes laudibus modò prosequentes virum, in sententiam eius pedibus irent, tentata paulisper intercessio est. Idem ab Vrbe condita 5. In quam sententiam quum pedibus iretur, cæteri tribuni militum nihil contradicere. Plin. maior lib. 2. cap. 7. nonnihil nouauit sermonis formam: Sedere, inquiens, cœpit sententiam hæc, pariterque & eruditum vulgus & rude in eam cursu vadit. Vehementer ac præcipitanter assentiri, dixit Cursu vadere in sententiam: & Sedere dixit, pro placere. Nam Flauius Vopiscus in vita Aureliani imperatoris, indicat & manuum porrectione sententiam alienam comprobari solere. Sic enim scribit: Deinde aliis manus porrigentibus, aliis pedibus in sententiam euntibus, plerisque verbo consentientibus, conditum est senatusconsultum. Tale quiddam sensit & Sallustius in bello Catilinario, quum ait, Sillanum postea permotum C. Cæsaris oratione, pedibus in sententiam Tiberij Neronis iturum se dixisse: cæteros verbo, alios variè Cæsari assensisse. Quintilianus dixit, Manibus pedibusque in sententiam discedere. Porrò qui vultu quoque ac gestu significant se assentiri toto corpore in sententiam discedere dicuntur. Suffragiorum genus quod porrectis manibus peragitur, Græci vocant χειροτονεῖν & χειροτονία: quam vocem vsurpant & sacræ literæ. vt 2. Corint. 8. χειροτονηθείς. Quinetiam Subscribere sententiæ, subscribere iudicio, subscribere voluntati, suffragari, refragari, atque id genus aliæ metaphoræ, quoties longiusculè trahuntur ab oratione simplici, in prouerbij speciem paulatim abeunt.

Vt Phidiæ signum.

Quæ primo statim aspectu probantur omnium suffragiis, vt Phidiæ signum placere dicuntur. Nam quædam signa non statim arrident, sed frequenter & propius inspecta paulatim incipiunt placere. M. Tullius eodem libro: Nam Q. Hortensij admodum adolescentis ingenium vt Phidiæ signum simul aspectum & probatum est. Is L. Crasso, Q. Scæuola Consulibus, primum in foro dixit, & apud hos quidem consules: & eorum qui adfuerunt, tum ipsorum consulum, qui omnes intelligentia anteibant, iudicio discessit probatus. vndeuiginti annos natus erat eo tempore. hæc ille. Arbitror autem Ciceronem sentire de Ioue Olympio, quem finxit insignis statuarius Atheniensis Phidias: quemadmodum refert Plin. lib. xxxiiij. c. viij. & lib. xxxvi. cap. v.

Ne Iupiter quidem omnibus placet.

Theognis in Sententiis:

—Οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς
Οὔθ' ὕων πάντεσσ' ἁνδάνει οὔτ' ἀνέχων.
—Neque Iupiter ipse,
Siue pluat, seu non, vnicuique placet.

Hodieque vulgò dicunt, neminem inueniri, qui satisfaciat omnibus. Nam aliis alia probantur. Et:

Tres mihi conuiuæ, propè dissentire videntur,
Poscentes vario multum diuersa palato.

Pindarus in Olympiorum octauo.

Τερπνὸν δ' ἐν ἀνθρώποις ἴσον ἔσσεται οὐδέν. Id est:
Inter homines nihil erit æquè iucundum.

videlicet, quòd alios alia delectant, & suum cuique pulchrum est. Cui simile est illud Euangelicum, quod in operis initio retulimus, cùm de parœmiæ dignitate loqueremur: ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. id est, Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentati sumus vobis, & non plorastis.

Seruum haud veho.

—Δοῦλον οὐκ ἄγω
Εἰ μὴ νεναυμάχηκε τὴν περὶ τῶν κρεῶν. Id est:
—Seruum ego haud veho,
Nisi quis prius pro carnibus certauerit,
Certamine in nauali.

id est, non admitto seruum, nisi multis magnisque spectatum experimentis. Est autem carmen hoc apud Aristophanem in Ranis, à nobis alio citatum loco. Admonent interpretes, duplicem esse lectionem, περὶ τῶν κρεῶν, & περὶ τῶν νεκρῶν: id est, Pro carnibus, & pro cadaueribus, Pro carnibus accipiunt, pro vita: carnem enim corpus appellant. Porrò serui cùm pugnant, quoniam nullas habent possessiones, pro vita duntaxat dimicant. Qui legunt νεκρῶν, hanc adferunt fabulam. In prælio nauali, quod actũ est apud Arginusas, superiores extiterunt Athenienses, vetueruntq; ne cadauera cæsorũ tollerẽtur: & hac quoq; de re digladiatũ est. In hoc autem bello serui egregiam operam nauasse leguntur: quapropter & libertate donati sunt. Recensetur prouerbium in Plutarchi Collectaneis.

Si tibi amicum, nec mihi inimicum.

Plato in Theæteto: ἀλλ' εἰ οὕτως, ὦ Θεόδωρε, σοὶ φίλον, οὐδ' ἐμοὶ ἐχθρόν, φασὶν οἱ παροιμιαζόμενοι. id est: Si istud tibi amicum Theodore, nec mihi est inimicum: quemadmodum prouerbio dicunt. hoc est: Si tibi res placet, mihi non displicet. Captata est autem in figura vocum pugnantia, deinde τὸ ἀμφίβολον φίλον καὶ ἐχθρόν, quorum vtrũque è personis ad res detorquetur: quanquam ad personas relata sunt vsitatiora. Vsus erit, quoties alienæ obsequimur voluntati.

Erasmi Append. Omni voce.

Πάσῃ φωνῇ ᾄδειν. Quod summa contentione asseritur, dicitur omni seu tota voce prædicari. affectus vocem intendunt: & interdum mutant preces in minas, blanditias in iurgia. Plato. Significant extremum conatum & illa: Cominus & eminus niti.

Καὶ ποσὶν ἔπειθ' ὑμῖν μελέτω χερσίν τε βίῃ τε.
Dein vobis curæ sunto viresq; vigorq;. Home.

Τίς δὴ ποτίνιον ἔλαχε στέφανον, χείρεσσι ποσί τε καὶ ἅρματι ἀγάλλων: Quis tandem desiderabilem coronam assecutus est manibus, pedibusque & curribus: Pindarus.

Concinere.

Τὴν ξυναυλίαν κλαίειν, est iisdem de rebus similiter queri. ξυναυλία enim est, cùm plures tibiis eandem cantionẽ canunt: aut cùm citharæ tibia accinitur. Aristoph. sic, δωριστὶ ἁρμόζειν, Dorica harmonia canere, est moribus ab oratione non dissentire, aut alioqui concorditer agere. Plato: Dorica musica inter Phrygiam & Lydiam temperata erat.

Ivnii. Omnibus iudicibus vincit.

Πᾶσι τοῖς κριταῖς νικᾷ. id est, Omnibus iudicibus vincit: de eo qui facile principatum obtinet aliqua in re, cui cuncti primas partes deferunt. Aristides contra eliminatores, πάλιν εἰς τραγῳδίας τινὲς ἐνδοξότατοι καὶ πᾶσιν ὡς ἔπος εἰπεῖν τοῖς κριταῖς νικῶντες. id est, Rursus nõnulli in Tragœdia scribenda celeberrimi, & vniuersis, vt ita dicam, iudicibus victores. Idem in oratione De concordia, ὅ γ' ἐναντίος τούτῳ νικᾷ πᾶσι τοῖς κριταῖς. id est, Qui factioso contrarius est, omnibus iudicibus victor est.

Cognati. Macte virtute.

Hæc oratio vim naturamque aduerbij, ac propemodũ interiectionis apud Latinos habet, præter enim affectũ quendam nihil significat. Verùm vulgò prouerbij vice recepta

recepta est, tanquam gratulantis & approbantis alienam virtutem, rémque feliciter peractam. Lucilius libro 4. Satur.

Macte inquam virtute, simúlque his versibus esto.

Nonius in Macte:

Macte noua virtute puer, sic itur ad astra.

Itidem Liuius libro 4. decadis primæ: Tum dictator: Macte virtute, inquit, Seruili esto, liberata republica. Idem lib. 10. Tu quidem macte virtute, diligentiáque esto. Et Cic. Tuscul. 1. Macte virtute: ego enim ipse cum eodem ipso non inuitus errauerim. Horatius Satyra secunda:

-Macte Virtute esto, inquit sententia dia Catonis.

Vnde qui spectata sunt virtute, eos mactos virtute vocant. Huic non dissimile videtur illud Homericum, βαλλ' οὕτως. Athenæus ex Clearchi primo De prouerbiis libro citat:

Ἐν παιῶν, ἰὴ παιάν.-

quod Ouidius De arte amandi acclamat. Horatius verò in Odis:

-Io triumphe.

De quibus Erasmus noster. Mactus, magis auctus, teste Festo: non quasi mactatus, id est, spectatus: vt H. Stepha. adnotauit, & Nannius 3. Miscel.

COGNATI. De meliore nota.

Cùm aliquem commendamus, dicimus, De meliore nota. quo genere loquendi est vsus doctissimus & eloquentissimus poeta Catullus, & Curius in epistola ad Ciceronem. Nisi fallor, translationem à vino ducimus: in quo melior & optima nota dici solet. quod ab eruditissimis, Turnebo & Lambino, obseruatum est. Curij autem verba hæc sunt lib. 7. Epist. fa. Cic. Quare, Cicero mi, persevera constanter nos conseruare, & Sulpitij successori nos de meliore nota cõmenda. Amphoræ autem & cadi in quibus vinum erat conditum, notis signabantur, & titulis: vt indicat Iuuenalis:

-Cuius patriam, titulúmque senectus
Deleuit multa veteris fuligine testæ.

Proinde Cicero in Bruto scribit: Vt si quis falerno vino delectetur, sed eo nec ita nouo, vt proximis coss. natum velit: nec rursus ita vetere, vt Opimium aut Anitium cõs. quærat. Atqui hæ notæ sunt optimæ credo: sed nimia vetustas nec habet eam quam quærimus suauitatem, nec est iam sanè tolerabilis.

ARROGANTIA, IACTANTIAQVE.

Sine vt incolumis redeat.

Habet prouerbij speciem quod est apud Theocritum in Hodœporis:

Εἶα λέγ' ὅττι λέγεις, καὶ τὸ ξένον ἐς πόλιν αὖθις
Ζῶντ' ἄφες.- id est:
Dic age si quid dicis, & hospes vt vnde profectus,
Viuus eò redeat, permittito.-

Sic & hodie dicimus iis, qui verbis minacibus & conuiciis ferociunt: Eia, sine hominem viuere. Verba sunt Laconis ad Comatam, qui de se arroganter in alterum contumeliosè fuerat loquutus. Tametsi locum variè interpretatur Scholiastes.

Arcem ex cloaca facere.

Qui rem hominémve nihili laudibus magnificis attollunt, dicuntur arcem ex cloaca facere. M. Tullius pro Cn. Plancio: Nũc venio ad illud extremum quod dixisti, dum Plancij in me meritum verbis extollerem, me arcem ex cloaca facere, lapidem è sepulchro venerari pro deo: neque enim insidiarum periculum vllum, neque mortis fuisse. Hactenus Cicero. In cuius verbis & illud prouerbij figuram habet: Lapis è sepulchro. de homine nullius potentiæ.

Gallus in suo sterquilinio plurimum potest.

Quod scriptum est in ludicro Senecæ, prouerbij speciem habet: Intellexit, inquit, neminem parem sibi Romæ fuisse, illícque non habere se idem gratiæ: gallum in suo sterquilinio plurimũ posse. Allusit ad Claudium imperatorem Lugduni natum. Hodiéque de cane vulgò dicunt, eum in suo sterquilinio plurimum audere. In alieno timidiores sumus omnes: in suo quisque regno ferocior est & animosior.

Tollere cristas.

Tollere cristas. Diuersa metaphora, sensus idem. Iuuenalis:

-Quid apertius! & tamen illi Surgebant cristæ.-
id est sibi placebat.

Translatum ab auibus cristatis, in quibus cristæ erectiores alacritatis atque animorum indicia sunt: nisi ad militum cristas referre malumus. quo sanè hominum genere nihil nec insolentius, nec stolidius. In hanc sententiam Aristophanes in Pace dixit, Detrahere cristas: ὑφεὶς ὑμῶν τοὺς λόφους ἀφεῖλε. id est, Quæ nobis cristas detraxit. videlicet reddita pace. Contrà, Submittere fasces dicuntur, qui de iure suo concedunt, ac legitimam potestatem vltrò ad priuatam mediocritatem demittunt. Plinius libro 7. cap. 30. Cui Pompeius confecto Mithridatico bello, intraturus Posidonij professióne sapientiæ clari domum, fores percuti de more à lictore vetuit, & fasces lictorios ianuæ submisit, is cui se oriens occidénsque submiserat. M. Tullius in Bruto: Cùm enim in maximis causis versatus esses, & cùm tibi ætas nostra iam cederet, fascésque submitteret. Et apud T. Liuium in secundo ab vrbe condita: Publicola submissis fascibus in concionem ascendit. Tropus addit gratiam dicto. velut si dicas, Philosophiam Theologiæ submittere fasces.

Attollere supercilium, Ponere supercilium.

Plinius, Supercilia, inquit, homini & pariter & alternè mobilia. Et in his pars animi. Negamus, annuimus. Hæc maximè indicant fastus. Superbia aliubi conceptaculum, sed hic sedem habet, in corde nascitur, huc subit, hic pendet. Nihil altius simul abruptiúsque inuenit in corpore, vbi solitaria esset. Hactenus ille. Inde prouerbio, Attolli superciliũ dicimus, fastidium indicantes. Citat & Suidas, αἰρόμενος τὰς ὀφρῦς καὶ τὰς γνάθους φυσῶντες, id est, Cõtractis superciliis & inflatis buccis. Quod Græci vnico verbo dicunt κατοφρυάζειν. Lucianus à persona ad rem transtulit, sermonem arrogantem ac superciliosum appellãs κατωφρυωμένους λόγους. Poni dicitur supercilium, cùm à fastu receditur. Et fastuosos homines, superciliosos nominamus. Denique simpliciter ipsum Supercilium pro fastu atque arrogantia ponitur. Philosophorum supercilium quis ferat? Porrò quod Plinius ait, superciliis annuere nos, atque renuere, Homerum secutus est, apud quem versus hic aliquoties legitur:

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.
Id est:
Sic ait, atque superciliis pater annuit atris.
Id æmulatus Maro.
Sic ait, & totum nutu tremefecit Olympum.

Nauphracton tueri.

Ναύφρακτον βλέπεις. Nauphracton Græcè, classis est ad bellum instructa. Solent autem in triremibus magna quædam inesse foramina, oculorum instar, per quę remos inserunt. Vnde velut ænigmaticè dictum, Classis more intueris, de his, qui latis ac prægrandibus, aut toruis & minacibus oculis quempiam aspicerent. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι.

Πρὸς τῶν θεῶν ἄνθρωπε ναύφρακτον βλέπεις.
Id est:
Homo per deos, quiddam obtuere classicum.

Fortassis & hinc prouerbij iocus est natus, quòd Athenienses aliquoties feliciter nauali pugna rem gesserint, velut apud Artemisium & Salaminam, vnde sublati animi. Vnde videtur dictum in turgidos & arrogantes.

Tollere cornua.

Tollere cornua, pro eo quod est, animo efferri, nũc quoq;

vulgò tritissimum est. Horat. de Baccho:

Et addis cornua pauperi.

Ouidius item de ebrietate:

Tunc veniunt risus, tunc pauper cornua sumit.

Translatum à pecoribus, quæ cornibus oppositis minantur.

Horatius in Epodis:

Nanque in malos acerrimus,
Parata tollo cornua.

Arrogantia non ferenda.

In eos qui intoleranda sunt arrogantia, non inscitè torquebitur illud ex eodem libro, ab Eumæo dictum in procos:

Τῶν ὕβρις τε βίη τε σιδήρεον οὐρανὸν ἵκει.

Id est:

Horum visq; animusq; ferox, contingit olympum.

Idem in ρ. dicitur ab Vlysse ad Eumæum.

Tuo te pede metire.

Ad eandem sententiam pertinet illud Horatianum:

Metiri se quenque suo modulo, ac pede, verum est.

Lucianus in libello, cui titulus, ὑπὲρ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων ... διακρίνειν ... ἑκάτερον. id est: Verùm diiudices dimetiarisque propria vtrunque mensura. Nimirum hoc est quod dixit Horatius, suo modulo, ἰδίῳ μέτρῳ: & tanquam interpres sui adiecit, ac pede. Pindarus item:

Χρὴ δὲ κατ' αὐτὸν αἰεὶ παντὸς ὁρᾶν μέτρον.

Id est:

Oportet autem iuxta suam quenque conditionem vniuscuiusque rei spectare modum. Et Aristophanes in Auibus:

Οὐκ ἀναμετρήσεις σαυτὸν ἀπιὼν ἀλλαχῆ.

Id est:

Non ipse te remetieris hinc loci Aliò profectus.

Monet adagium, ne quis se dilatet vltra conditionem suã, néve seipsum ex assentatorum laudibus, aut vulgi opinione, aut fortunæ fauore, verùm propriis ac veris dotibus, animique virtutibus æstimet. Translatum ab iis, qui corporis humani modum, pedum numero æstimant. Porrò iusta cuiusque hominis mensura, septem ipsius pedib. constat, si quid pictorib. & statuariis credimus. Eòdem pertinet illud Martialis:

Qui sua metitur pondera, ferre potest.

Vltra peram sapere.

Ὑπὲρ τὴν πήραν φρονεῖν: Id est, Vltra peram esse solicitum. Prouerbiali figura dictum apud Lucianum in Timone: ὀλιγαρκῆ γὰρ καὶ μέτριον χρὴ εἶναι τὸν φιλοσοφοῦντα καὶ μηδὲν ὑπὲρ τὴν πήραν φρονεῖν. id est: Oportet enim philosophum paucis contentum ac frugalem esse, neque quicquam vltra peram quærere. Quadrabit vel in philosophum, vel in pauperem, sed præcipuè in Christianum, quem Iesus vetat cogitare de crastino. Confine illi, Vita dollaris.

Videberis me videns, planè Martem videre.

Βλέψας γὰρ εἰς ἐμὲ δόξεις μ' Ἄρην.

Id est:

Martem videre me, videberis palàm.

De his qui se strenuè pollicebantur opitulaturos; ac Martem quendam acturos. Est alicubi apud Aristophanem: nam locus nondum occurrit.

Hamaxixæa.

Ἁμαξιαῖα, prouerbiali verbo dicebantur ampla, magnificaque. perinde sonat, quasi Latinè dicas, plaustralia: id est, tanta, vt iustum plaustri onus videri possint. Vnde ἁμαξιαῖα ῥήματα dictitabant eo pacto, quo Flaccus dixit, sesquipedalia verba. Quod genus sunt illa apud Aristophanem in Vespis:

Ὀρθοφοιτοσυκοφαντοδικοταλαιπώρων τρόπων.

Apud Plautum item in Curculione militis nomen Therapontigonoplatagidorus: quo se trapezita ait sæpenumerò quatuor totas expleuisse ceras, dum scribit in suis rationibus. Extat iocus cuiusdam in Hermetem quempiam, huiuscemodi sesquipedalium verborum affectatorem.

Gaudet honorificabilitudinitatibus Hermes

Consuetudinibus, sollicitudinibus.

Athenæus libro decimo referens olim taxatam fuisse Thessalorum edacitatem, cœnas illorum vocat ἁμαξιαίας, siue καπανικάς. adfert carmen Aristophanis ἐν Πελαργοῖς:

Τί πρὸς τὰ Λυδῶν δεῖπνα καὶ τὰ Θετταλῶν,

Et rursus:

Τὰ Θετταλῶν μὲν πολὺ καπανικώτερα.

Id est:

Ad Lyda quid seu Thessalica conuiuia?
Thessalica sunt multo magis plaustralia.

Porrò Thessali vehicula dicunt καπάνας. Item lib. 7. tradidit, apud Sicyonios congros capi permultos ἁμαξιαίους: hoc est, tantæ magnitudinis, vt iusto pondere baiulum onerent: nonnullos etiam ἁμαξιαίους, hoc est, iustum onus vehiculi. Quin & αἰγιναῖα dicta sunt ingentia: vel à talento, quod apud illos habebatur maius cæteris: vel à sarcinis negociatorum, varias complectentibus merces, quæ Hesychius testatur Græcis dici αἰγιναῖα: sic enim scriptum est antepenultima acuta. Eas sarcinas qui commercantur appellari αἰγινοπώλας. Addit & nomisma quoddam argenteum ingens dici Græcis αἰγιναῖον.

Sophocles, Laudiceni.

Qui ad ostentationem dicebant, aut recitabant, vulgato conuicio Sophocles & Laudiceni dicebantur: adagium natum, vt apparet, ætate Plinij minoris, cuius verba paulò altius repetemus, quo planius prouerbij sententiam intelligere liceat. Nam in epistola quadam adolescentium quorundam ridiculam in agendis causis arrogantiam & ambitionem taxans, sic ait: At hercule ante memoriam meam (ita maiores natu solent dicere) ne nobilissimis quidem adolescentibus locus erat, nisi aliquo consulari producente. Tanta veneratione pulcherrimum munus colebatur. Nunc refractis pudoris & reuerentiæ claustris omnia patent omnibus: nec inducuntur, sed irrumpunt. Sequuntur auditores actoribus similes, conducti & redempti mancipes. Conuenitur à conductis & redemptis in media basilica, vbi tam palàm sportulæ quàm in triclinio dantur. Ex iudicio in iudicium pari mercede transitur. Inde iam non inurbanè, σοφοκλεῖς ἀπὸ τοῦ σοφῶς καλεῖσθαι, vocantur. Iisdem Latinum nomen impositum est, Laudiceni. Hactenus Plinius. Vtroque verbo notantur, qui facundi dici malebant, & videri quàm esse. Sophocles enim Græcè dicitur ἀπὸ τοῦ σοφὸς καλεῖσθαι. At illi dedita opera, perperam interpretabantur ἀπὸ τοῦ σοφῶς καλεῖσθαι: id est, ab eo quod sapientes vocarentur. In hoc igitur est allusio festiua ad poetæ tragici nomen: in Laudiceni vocabulo, ad gentis nomen alluditur.

Basilica facinora.

Antè admonuimus, quicquid magnificum esset, appellari solere βασιλικόν: vt, Valere βασιλικῶς. & magnificas ædes, basilicas appellabant. Plautus in Trinummo de seruo nullius rei, sed philosophica quædam loquente: Dij, inquit, immortales, basilica hic quidem facinora inceptat loqui. Notum est illud Pori responsum: qui roganti Alexandro, à quo fuerat bello superatus, Quomodo te tractò? βασιλικῶς, inquit. Roganti, Nunquid aliud? respondit ἐν τῷ βασιλικῶς omnia comprehendi. Nihil enim humile decet reges. Duriusculum est quod Plautus dixit in Epidico: Dij immortales, vt ego perij basilicè.

Campana superbia.

Felicitatis comes esse solet ferocia. Campaniam autem, Italiæ quondam fuisse regionem longè beatissimã, testãtur tum alij complures, tum Plinius lib. 3. cap. 5. Hinc, inquit, felix illa Campania est, ab hoc sinu incipiũt vitiferi colles, & temulentia nobilis, succo per omnes terras inclyto, atq; vt veteres dixère, summum Liberi patris cum Cerere certamẽ. & cætera quæ sequũtur, de fertilitate simul & amœnitate Cãpaniæ. Cõstat autẽ, Capuã olim cũ Roma de principatu certasse. Hinc Cãpana superbia, & Cãpana arrogantia in prouerbium venit. M. Tullius in oratione pro Rullo: Itaque illam Campanam arrogãtiam, atq; intolerandã ferociã, ratione & cõsilio maiores nostri ad inter-

ad inertissimũ ac desidiosissimũ otiũ perduxerũt: sic & crudelitatis infamiã effugerunt, quòd vrbẽ ex Italia pulcherrimã non sustulerunt, & multum in posterũ prouiderunt, quod neruis omnibus vrbis exectis vrbem ipsam solutam ac debilitatam reliquerunt. In eadem aliquantò post, Capuam domicilium superbiæ, sedémque luxuriæ vocat. Itaque electi coloni Capuæ in domicilio superbiæ, atque in sedibus luxuriæ collocati. Quemadmodum in oratione habita in Senatu post reditum suum, Capuæ-ne, inquit, te putabas, in qua vrbe domicilium quondam superbiæ fuit, consulem esse, sicut eras eo tempore? Rursus in fragmento orationis contra eundem: Qui locus propter vbertatem agrorum, abundantiámque rerum omnium, superbiam & crudelitatem genuisse dicitur. Ac mox: Si luxuries Annibalem ipsum Capuæ corrupit, si superbia nata inibi esse, ex Campanorum fastidio dicitur. Titus item Liuius libro primæ Decad. 9. scribit Campanis ingenitam esse superbiam. Ad hæc Aulus Gellius lib. 1. ca. 24. Næuianum epitaphium, quod in seipsum tumidius prædicat, ait esse plenum Campanæ superbiæ. Opinor autem Næuium fuisse Campanum. Ita quemadmodum olim omnem insignem perfidiam populus Punicam appellat, si cuiuslibet ferociam Campanam appellabat. At nunc de moribus gentis nihil dicam, cæterùm quum ipse per Campaniam iter facerem, nusquam repperi succum illum per omnes terras inclytum. Nusquam gutta vini Phalerni, Caleni, Massici, Setini, Cecubi, Surrentini. Imò minimùm abfuit, quin in ipsa, quæ nunc monstratur, Capua, vinaria angina fuerimus præfocati. Impleuimus totã phialam saccaro contuso: vicit vinum, quouis aceto acerbius. Ferè defrutis vtuntur, quòd alioqui non durent vsque ad proximam vindemiam. Et vbi sunt illa laută vina, quorum nomen patriámque vetustas deleuit? Pulueris affatim hausimus. Adeò natura nihil in rebus humanis patitur esse perpetuum.

Dea excogitauit.

Aristophanes in Equitibus:

Τὸ μὲν νόημα τῆς θεοῦ, τὸ δ' κλέμμ' ἐμόν.

Id est:

Excogitauit dea, meum sed furtum erat.

Non sine prouerbij specie dictum est in Rhetores, qui apud populum iactabant, Mineruam ipsis quod suaderent misisse in mentem, & tamen rerum gestarum gloriam sibi vindicabant. Color sumptus est ex Homero, vbi quoties facti ratio reddi non potest, Pallas dicitur suggessisse. Pallas Atheniensium erat protectrix. Comicus autem ioci gratia, pro τέχνημα posuit κλέμμα, notans Cleonis rapacitatem.

Altius Oromedonte.

Theocritus in Thalysia:

Ὥς μοι καὶ τέκτων μέγ' ἀπέχθεται, ὅστις ἐρευνῇ
Ἶσον ὄρευς κορυφᾷ τελέσαι δόμον Ὠρομέδοντος.

Id est.

Sic mihi magnoperè faber est inuisus, in altum
Qui struit, adnitens superare iugum Oromedontis.

Allegoria prouerbialis est, deterrens ab insolentia, ne quis se præponat iis, quibuscum nullo pacto est conferendus. Scholiastes indicat, Oromedontes esse montem in insula Co. Suspicor allusum ad poetam Coum. Nam paulo pòst, Homerum appellat poetam Chium.

Laureolam in mustaciis quærere.

M. Tullius in epistolis ad Atticum: Bibulus cœpit laureolam in mustaceo quærere. hoc est, ex friuolis negociis captare famam haud præclaram, neq; magnificam. Est autem mustaceum siue mustaceus, libi genus, cui aliquid additur de virga lauri derasum, ac decoquitur suppositis lauri foliis, vt indicat Cato lib. De agricultura. Vnde Plin. lib. 15. cap. 30. Mustaceum dictum putat tertium lauri genus, quod ad eum vsum adhibebatur. Alioqui laurus erat triumphalis, ornamentum ædium principalium ac pontificiarum. Hanc qui non poterant assequi laurum, in mustaceo quærebant laureolam. M. Tullius epistolarum ad Atticum lib. 5. epistola cuius initium, Saturnalibus mane: Bibulus, inquit, credo voluit hac appellatione mani nobis esse par. In eodem Amano cœpit laureolam in mustaceo quærere. Cicero in prouincia res præclaras gesserat, Bibulus frigebat. Idem ad M. Cælium Rufum lib. 2. qualemcunque triumphum laureolam appellat. Velles enim, ais, tantummodò vt haberem negocij, quod esset ad laureolam satis.

Palmarium facinus.

Palmarium facinus, pro insigni ac triumpho digno dixit Terentius in Eunucho: Tum hoc alterum, id verò est, quod mihi puto palmarium. Pro eodem M. Tullius dixit, Palmas, vt pro Sexto Roscio Amerino: Si quemadmodum paratum esse audio, testis prodierit, tum aliàs quoque suas palmas cognoscet. Rursus Philippica xj. Sexta palma vrbana, etiam in gladiatore, difficilis. sed hæc iudicum culpa non mea est. Plautus in Mustellaria, palmam item vsurpauit in malam partem, loquens de adolescente, qui ex moribus continentissimis degenerârat ad mores corruptissimos. Is nunc in aliam partem palmam possidet.

Peristromata Campanica.

Origenes opus quoddam varias tractans materias, στρωματεῖς, inscripsit: sumpta metaphora ab auleis & stragulis picturatis, quibus olim diuites impensè delectabantur. Quod ad hominem versipellem transferri potest. Siquidem aulæa explicata aut complicata, & rursus aliter atque aliter complicata, varias rerum formas præbent. Leno in Pseudolo Plautina minitatur suis famulis hoc modo: Ita ego vestra latera loris faciam vt validè varia sint, vt ne peristromata quidem æquè picta sint Campanica. Campania quum floreret opibus, præter modum luxui ac deliciis indulgebat. Campanicis peristromatibus Plautus adiungit Alexandrina tapetia. De Atagena dictum est aliàs.

Pulchrum sepulchri elogio.

Non videbatur in prouerbiorum classem referendum, nisi nominatim prouerbij titulo referretur apud Procopium libro De bello Persico 1. sub persona Augustę, Iustinianum maritum sic alloquentis: Igitur optime Imperator, volenti nunc viuere procul dubio nullo negotio licet: pecunię nobis magna vis, mare opportunum, nauigia multa. Considera tamen, ne seruato tibi contingat, vitæ iucunditatem cum mortis ad extremum acerbitate commutare mihi autem antiquum sanè placet prouerbium. Quàm pulchrum est in sepulchri elogio imperatorem ascribi. Quosdam noui, qui in extremo vitæ magnis impendiis redemerunt galerum Cardinalicium, vt in sepulchro titulus ascriberetur.

Phaniæ ianua.

Φανίου θύρα: id est, Phaniæ ianua. Eustathius in Odyssee α. ostẽdit dictum de his qui simulant sese congestas opes habere, quæ nusquam sunt. Ductum à Phania quodã, qui falsam de se præbuerit opinionẽ, quasi multã diuitiarum vim domi constructam ac reconditã haberet. Diximus alibi de Phani ianua, in prouerbio, Phani ostium: quod an idem sit cum hoc, nécne, viderint docti.

Sybaritæ per plateas.

Συβαρῖται διὰ πλατειῶν: id est, Sybaritę per plateas: cõtra fastuosius ingredientes per viam, seseq; velut ostentantes. Sumptum adagium à fastu luxúq; Sybaritarum. Aphricanus in oratione quæ cestis inscribitur: Sed enim, inquit, Sybaritę fastu preturgidi. Venustius erit, si paulò longius detorqueatur: veluti si de homine insolentius se gerente, aut arrogantius de se loquente, aut de stylo phaleratiore dicas: συβαρίτης διὰ πλατειῶν. Cognatum est illi, quod alio dictum est loco, Σκιρομαγίτης. Refertur adagium à Suida atque Zenodoto.

Cicadis pleni.

Τεττίγων ἀνάμεστοι: id est, Cicadis operti. In gloriosos ac stultos olim dicebatur, aut obsoletis, ac iam desitis vtentes. Antiquitùs enim Atticis mos erat, capillorum cincinnis aureas cicadas addere. Vnde & τεττιγοφόροι dicti sunt: hoc indicio significantes, αὐτόχθονας esse sese, id est indigenas: quemadmodum & cicadæ non aliunde commigrant, sicut pleraque alia, sed inibi nascuntur vbi viuunt. Aristophanes in Nebulis:

Ἀρχαῖά γε καὶ διπολιώδη καὶ τεττίγων ἀνάμεστα,
Καὶ κηκείδου καὶ βουφονίων.

Id est:

Prisca hæc sanè atque obsita canis, nec non repleta cicadis,

Ac Cecide, cum buphoniis.

Cecides peruetustus quispiam fuit dithyramborum scriptor. Buphonia item, festum priscum, & iam olim ob vetustatem desitum. Quæ sanè omnia prouerbiali schemate sunt dicta.

Ex Academia venis.

Ἀκαδημίηθεν ἥκεις: id est. Ex Academia venis. De seuero & composito, seu docto. Sumptum à Platonis schola. Quanquam & per ironiam torqueri poterit in fastuosum, & vultu tetrico philosophum agentem. Quin Athenæus libr. 12. significat dictum in nitidos & cultu insigni, quòd his Plato delectaretur mundiciis. Ita Antiphanes philosophum elegantius cultum vbi depinxisset, apud hunc ipsum: τί μακρὰ δεῖ λέγειν; ὅλως αὐτὴν ὁρᾶν γὰρ τὴν ἀκαδημίαν δοκῶ. id est: Sed quid necesse est plura dicere? ipsam videre videor mihi Academiam.

Ingredi Iunonium.

Βαδίζειν ἥραιον ἐμπεπηγμένον. i. Incedere complicatum Iunonis sacrū. Extat & hoc apud Atheneū libro Dipnosophistarum 12. Dictum apparet in fastuosum ac lentū quorūdam incessum, quem notat & Horatius in Sermonibus.

Vt si Iunonis sacra ferret.

Summis vnguibus ingredi.

Ἐπ' ἄκρων ὀνύχων: id est, Summis vngulis. Metaphora prouerbialis in eos, qui auidius auscultant. Nam ij solent semet in summos pedes erigere, καὶ ἐπ' ἄκρων ὀνύχων βαδίζων: id est. Summis ingrediens pedum vnguibus: in fastuosos. Refertur adagium ab Aristophanis interprete ἐν ἀχαρνεῦσι, putatque huc allusisse poetam, cum ait:

Εὐθὺς ἐφ' ἑτέρας στεφάνης ἐπ' ἄκρων τῶν πυγιδίων ἐκάθησθε.

Id est:

Summis natibus mox residetis, animos addente corona. Id est:

Efferimini, vobisque placetis.

Cœlum territat.

Prouerbialis hyperbole apud Vergilium in Æneide:

—Et cœlum territat armis.

Conuenit in minaces & feroces, Thrasonesque magniloquos. Sumpta videtur à bello Giganteo: quæ fabula notior, quàm vt hic sit repetenda. Confine huic illud Synesij in epistola contra Andronicum: τῇ κεφαλῇ τὸν οὐρανὸν ἐξαράττειν ἐπιχειρεῖ, id est: Capite cœlum perrūpere conatur.

Ex vno multa facere.

Ἐξ ἑνὸς πολλὰ ποιεῖν: id est, Ex vno multa facere, prouerbio dicebantur, qui rem quampiam minutim secabāt. Quadrabit in eos, qui idem aliis atque aliis modis variant, vt non iam vnum, sed plura videantur. Plato in Menone: καὶ παῦσαι πολλὰ ποιῶν ἐκ τοῦ ἑνός, ὅπερ φασὶ τοὺς συντρίβοντάς τι ἑκάστοτε οἱ σκώπτοντες. id est, Ac parce ex vno plura facere, quo dicto taxant eos, qui rem quampiam vndecunque comminuūt. Narratur apud Titum Liuium belli Macedonici lib. . non illepida fabula de caupone quodam, qui suis vnius carnes tam vario coctas apparatu proponebat, vt dux Romanus admiratus, rogaret, vnde nā media bruma suppeteret tanta venatus copia. Tum arridens caupo, confessus est, eas omneis ciborum species ex vno sue domestico confectas fuisse. Neque secus isti faciunt, inquit, qui commemorandis variis & horrendis nominibus vos territant, cum hæc omnia vna gens sit.

Cœlum digito attingere.

Prouerbiali nimirum hyperbole, digito cœlum attingere dicuntur, qui longè suprà mortalium conditionem, ac diis proximi esse videntur. M. Tullius ad Atticum lib. 2. Nostri autem principes digito se cœlum putant attingere, si mulli barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant. Cognatum illi quod aliàs ex eodem retulimus, In cœlo esse. Ad consimilem modum Horatius.

Quòd si me lyricis vatibus inseris,
Sublimi feriam sidera vertice. Ouidius:
Huic tu quum placeas, & vertice sidera tangas.

Et apud Theocritum in Hœdeporis.

—Ὡς πῖκ' ἐγὼ
Ἀρνεύμαι τὺ ἀμνὸν, εἰς οὐρανὸν ὔμμιν ἀλεῦμαι.

Id est.

Agnum quando tuli, vobis in sydera abibo.

Lysimachus quum ad Thraciam peruenisset, velut occupatis extremis regni finibus: Nunc, inquit, Byzantij ad me veniunt, posteaquam cœlum attingo lancea. Eam vocem insolentissimam ita castigauit Pasiades Byzantius, qui tum fortè aderat, vt diceret: Abeamus, ne lanceæ mucro cœlum pertundat.

Iouis sandalium.

Τὸ Διὸς σανδάλιον: id est, Iouis crepida. Per ironiam dicebatur in eum, qui magni quippiam videri vellet, propter principis alicuius familiaritatem: veluti si quis insolens sit ac ferox, quòd regius sit coquus, aut Imperatoris satelles, aut Pontificius tonsor, appositè dicetur, τὸ Διὸς σανδάλιον. Nihil autem vetat, quo minus & ad rem accommodetur: vt si quis equum regium, aut vestem miretur, quemadmodum vulgus facere consueuit, non ob aliud, nisi quòd regis sit. Suidas ex Eupolide citat.

Imperitus anaxyride indutus, omnibus id ostentat.

Ἀμαθὴς ἀναξυρίδα ἐνδεδυμένος, πᾶσι ταύτην ἐπιδείκνυσι. id est: Imperitus subligaculum siue brachas indutus, passim eas ostendit. In eum congruit, qui propter insolentiam, etiam ineptissimis rebus effertur. Nam rerum imperitis quicquid peregrinum ac nouum est, videtur elegans. Eruditi quidam putant anaxyridem Græcis dici, quas Latini vocant brachas siue feminalia, quæ tegebant mediam corporis partem vnà cum feminibus. Brachæ igitur Barbaricæ vestis genus erat, sed præcipuè Gallorum quorundam: vnde & Gallia Brachata est. Anaxyridem verò & Persis in vsu fuisse declarat Strabo. Vidimus & Venetiæ patritios iuuenes si quando peregrinantur, gaudere Gallicis subuculis, absque veste superiore, quod idem domi non faciunt. Quadrabit & in eos, qui sibi videntur aliquid, quod Gallicè loquantur inter Germanos: aut qui vocibus obsoletis, obscuris aut peregrinis venditant sese. Subolet hoc ab Apostolio additum ex huius ætatis adagiis.

Fastuosus maximus.

Κόμπος μάξιμος. i. Fastuosus Maximus. In eum dicebatur, qui sibi plus satis arrogasset in sapientia. Sumptum à Moribus Maximi cuiuspiam arrogantis, & sibi immodicè placentis. In nonnullis exemplaribus inuenio κομπὸς μάξιμος. Græcis κόμπος arrogantiam insolentiámque significat: vnde κομπεῖν & κομπάζειν. Proinde & Euripides, γλώσσης τε κόμπος: Id est, linguæque fastus. Recensetur & hoc in Diogeniani collectaneis.

Tanquam argiuum clypeum abstulerit, ita gloriatur.

Ὡς τὴν ἐν Ἄργει ἀσπίδα καθελὼν σεμνύνεται. id est Superbit tanquam Argiuum clypeum detraxerit. In fastuosos, & magnificentius sese gerentes dicebatur: Aiunt apud Argiuos sacrum quendam esse clypeum, clauis affixum, vt facilè detrahi non possit. Alij dicunt, apud eos ordinem, ac delectum iuuenum viribus antecellentium, ἀσπίδα, id est, clypeum appellari. Autor Zenodotus.

Homo bombylius.

Βομβύλιος ἄνθρωπος: id est, Bombylius homo, dicitur verbosus, multiq; strepitus, cæterùm inutilis. Bombylius Græcis, apis aut vespæ genus, à sonitu, sicuti videtur, appellatum: ingens, sed ad mellificium inutile: fauos sibi nectit è luto. Est & ingens apis ac musca, quam à strepitu sic dixerunt. Hesychius addit βομβυλίδας Græcis dici bullas, quas nasci videmus ex aqua, quæ mox euanescunt. Item bombylion dici poculi genus, quod paulatim extillante potu sonitum reddit in modum animantis, de quo dictum est: quanquam & huic à bombo vocabulum. Apud Suidam quidam tibicinem, pro bombylio, βομβαύλιον dixit, addita litera α, ἀπὸ τῷ αὐλεῖν βομβεῖν. Quin & M. Tullius Philippica . meminit cuiusdam Bambalionis, hominis nihili, & impeditæ linguæ. Bambalio, inquit, quidam pater, homo nullo numero. Nihil illo contemptius, qui

propter

propter hæsitantiam linguæ stuporémque cordis, cognomen ex contumelia traxerit. Hesychius ait Græcis βομβαλεῖν esse labiis tremere. Nam id accidere solet hoc vitio linguæ laborantibus, quemadmodum & frigore horrentibus. Quanquam autem hæc vox variis modis describitur, tamen eadem est origo, nimirum à sono titubanter loquentium, aut vehementer algentium. Adagium refertur apud Zenodotum.

De pulmone reuellere.

Dubium non est, quin ad prouerbiorum formam pertineat & illud Persianum, De pulmone reuellere: pro eo quod est, stultam & arrogantem opinionem animo eximere.

> Dum veteres auias tibi de pulmone reuello,

Tumorem animíque fastum in pulmone collocant: vnde μεγαλαυχεῖν apud Græcos. Et idem Persius alibi.

> Grande aliquid, quod pulmo animæ prælargus anhelet.

Ipse dixit.

Αὐτὸς ἔφα: id est, Ipse dixit. Quoties tantā esse cuiuspiam autoritatem significamus, vt ea vel citra ratione ad quiduis credendum sufficiat. vt, In arcanis literis satis est, αὐτὸς ἔφα: in reliquis non item. Adagium autem à Pythagora natum: qui quo plus venerationis & autoritatis sibi suisq; conciliaret, in dissertationib. dicere solitus est, αὐτὸς ἔφα: id est, Ipse dixit. perinde quasi non sua referret, sed ab oraculo quopiā accepta. Ea vox deinde in vulgarem abiit sermonem. Huiusmodi fermè Suidas. Diogenes Laertius indicat hoc dictū à Pythagora Zacynthio manasse. Quanquam M. Tullius libro De natura deorū 1. secus rem narrat. Non enim, inquit, tā autores in disputando, quàm rationis momenta quærenda sunt. Quinetiā obest plerunq; iis qui discere volūt, autoritas eorum, qui se docere profitentur. Desinunt enim suum iudicium adhibere: id habent ratum, quod ab eo quem probāt, iudicatum vident. Nec verò probare soleo id quod de Pythagoricis accepimus: quos ferunt, si quid affirmarent in disputādo, quum ex his quæreretur, quare ita esset: respondere solitos, Ipse dixit. Ipse autem, erat Pythagoras. Tātum opinio præiudicata poterat, vt etiā sine ratione valeret autoritas. Quintilian. in Institutionibus: Nā & inuiti iudices, inquit, audiunt præsumentem parteis suas: nec hoc oratori contingere inter aduersarios, quod Pythagoræ inter discipulos contigit, potest: Ipse dixit. Sed istud magis minúsve vitiosum est, pro personis dicentium. Allusit horsum & Aristophanes ἐν νεφέλαις:

> Φέρε, τίς γὰρ οὗτος οὑπὶ τῆς κρεμάθρας ἀνήρ;
> Αὐτός. τίς αὐτός; Σωκράτης. τίς Σωκράτης;
> Ἴθ' οὗτος ἀναβόησον αὐτόν μοι μέγα.
> Αὐτὸς μὲν οὖν σὺ κάλεσον, οὐ γάρ μοι σχολή.

Id est:

> Dic age quis est iste cremathræ insidens homo?
> Ipse est. quis ipse? Socrates. quis Socrates?
> Ab ipsius ipsum voce magna mihi voca.
> Quin ipse magis accerse, non mi est ocium.

Quod autem dixit, ὁ 'πὶ τῆς κρεμάθρας (vt hoc obiter indicem) risus causa nouatum est: cum Socratē intelligi vellet, animo suspenso nubes suspicientem. Nam cremathra vasculum est pensile, in quo obsoniorū reliquiæ consueuerunt reponi. Dicitur autem bifariā, simpliciter aliquoties, sed frequētius per ironiā: veluti si quis Aristotelem, ceu oraculum citanti dicat, αὐτὸς ἔφα, rationem dicti flagitans, neq; contentus simplici scriptoris autoritate. Conueniet etiā, quoties sententiæ vel inuidiam, vel defensionem à nobis ad ipsum autorem reiicimus.

Iuuenalis:

> Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.

Melius Horatius:

> Nullius addictus iurare in verba magistri.

Illud admonendum videtur, αὐτὸς ἔφη, in hac parœmia perinde valere, quasi dicas, Dominus dixit: vt Pythagoras ab Ægyptiorum vatibus videatur didicisse figuram hanc Prophetis familiarem. Aristophanes in Ranis:

> Φράσον ταῖς ὀρχηστρίσιν, ὅτι αὐτὸς εἰσέρχομαι.

Id est:

> Dic saltatricibus, meipsum aduenire.

hoc est herum: quòd is quodammodo & famulis missis aduenire videatur. Item in Prophetis arcanis: Ecce ipse adsum. id est, Dominus & autor. Huc pertinent quæ nobis antea dicta sunt prouerbio, Infixo aculeo. Sic Augustinus alicubi recensens opinionem Manichæi, ni fallor: Hæc, inquit, Manichæus dixit, atq; abiit: notans illū, quòd sat haberet dixisse, quum docendum esset quod dixerat. Galenus itē lib. περὶ φυσικῶν δυνάμεων 1. ὥσπερ καὶ τὰ τοιαῦτα εἰπὼν, ἐξαίφνης ἀπταίστῳ καὶ σαφεῖ στόματι πάλιν ἀποπηδήσας ἀπιὼν καταλείπει ἡμᾶς, ὡς μηδὲ πόρου πρὸς ἀντιλογίαν ἀπορῶσι δυναμένοις. id est: Hæc & his similia loquutus, repentè ore nihil cunctante quasi labi non posset, verbis apertis absoluit sermonē, moxq; proripiens sese abiit, nobis ita relictis, quasi nihil omninò reperire possemus, quod vel probabiliter contradiceremus.

Auro loquente, nihil pollet quæuis oratio.

> Χρυσοῦ λαλοῦντος πᾶς ἀπρακτεῖται λόγος.
> Πείθειν γὰρ οἶδε, καὶ πέφυκε μὴ λέγειν.

Id est:

> Auro loquente, ratio quæuis irrita est:
> Suadere siquidem nouit, & loquens nihil.

Prouerbium indicat, munera vbique longè plurimum valere. Vulgaris iocus ait, tinnulas rationes præcipuam habere vim ad persuadendum: pecuniam indicans.

Ne mihi Suffenus essem.

Ne mihi Suffenus essem, ne mihi ipsi blandirer, ac stultè meipsum admirarer. Suffenus erat poeta longè ineptissimus, in aliorum vitia dicax, ad sua cæcus. Itaque prouerbium receptum, vt qui sibi inaniter placerent, Suffeni dicerentur. Catullus in epigrammate:

> Idem infaceto est infacetior rure,
> Simul poemata attigit: neque idem vnquam
> Æquè est beatus, ac poema cum scribit:
> Tam gaudet in se, támque se ipse miratur.

Ibidem:

> Quem non in aliqua re videre Suffenum Possis. —

Suffeni simillimum Mæuium facit Horatius, suis ignoscentem vitiis, aliena mordacissimè insectantem:

> — Egomet mi ignosco, Mæuius inquit.

Pennas nido maiores extendere.

Est apud Horatium in epistolis, non dubium quin prouerbialis metaphora: Pennas nido maiores extendere. pro eo quod est, rem, fortunámque, quam mediocrem aut tenuem à maiorib. acceperis, auctiorem reddere. Quod quidem, si virtute fiat, summa laus est, tantum abest vt vitio dandum existimem.

> Me, inquit, libertino natum patre, & in tenui re,
> Maiores pennas nido extendisse loqueris,
> Vt quantum generi demas, virtutibus addas.

Translatum ab auium pullis, qui sic grandescunt, subnascentib. plumis, vt materno nido capi non possint.

Ne sutor vltra crepidam.

Huic finitimum est illud, Ne sutor vltra crepidam: id est, Ne quis de his iudicare conetur, quæ sint ab ipsius arte, professionéque aliena. Quod quidem adagium natum est ab Apelle, nobilissimo pictore. De quo Plin. lib. 35. cap. 10. scribit in hunc modum. Idem perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus, atque post ipsam tabulam latens, vitia quæ notarentur, auscultabat, vulgum diligentiorem iudicem quàm se præferens: feruntque à sutore esse reprehensum, quòd in crepidis vna intus pauciores fecisset ansas. Eodem postero die superbè ob emendationem pristinæ admonitionis cauillante circa crus, indignatum prospexisse, denunciantem ne supra crepidam sutor iudicaret. Quod & ipsum in prouerbium venit. Hactenus Plin. Huic simillimum est, quod refert Athenæus. Stratonicus citharœdus fabro secum de musica contendenti: Non sentis, inquit, te vltra malleum loqui? Eòdem pertinet, quod huius nepos in epistolis scripsit. De artificio non rectè iudicare quenquam, nisi & ipsum artificem. Quodque primo Moralium

lib. dixit Aristoteles, Earum rerum vnumquenq; iudicem esse idoneum, quarum sit eruditus. Et quod idem scripsit lib. ij. Naturalium, Cæcum disputare de coloribus. Quæ verba iam inter nostri temporis scholasticos in prouerbium abierunt, quoties quispiam de rebus ignotis disputat. Ad eandem sententiam referendum, quod ait Fabius Pictor apud Quintilianum, Felices futuras artes, si soli artifices de iis iudicarent.

Cænei hasta.

Τὸ καινέως δόρυ: id est, Cænei hasta. Cæneus Elati filius, Lapitharum rex, prius fuerat elegans puella: è puella cōuersus est in virum, annuente Neptuno, quem ad coitum admiserat. Cui illud etiam donatum est, ne saucius vllis vulneribus fieri, ferróve occūbere posset: quemadmodum refert Ouidius xij Transformationum lib. Ferūt hunc certasse cum Apolline. Præterea morem huic fuisse vt qui ad sese venirent, iuberet per suam hastam iurare: vnde prouerbium arreptum, vt indicat enarrator Apollonij in Argonauticon primum librum. Quem locum adducit Eustathius in primum Iliados librum. Is addit, illum quum esset ætatis suæ hominum præstantissimus, fixo in medio foro iaculo, præcepisse diis, vt numerarent: qua ferocia offensus Iupiter, pœnas de illo sumpsit. Quū enim bellum gereret cum Lapithis, essetque inuulnerabilis, hoc pacto deuicit hominem, Lapithæ quercus & abietes in eum iaculantes deiecerunt illum in terram.

Gigantum arrogantia.

Γιγάντων ἀπόνοια: id est, Gigantum amentia. Dicebatur, vbi quis viribus suis fretus, temerè, nulloque consilio res non tentandas moliretur. Tractum à notissima gigantū fabula. Prouerbium admonet, inauspicatò cedere, quæcunque citra consilium, aduersus deos, aduersus pietatem, aduersus ius & æquum, per vim instituuntur. Horatius in Odis:

Vis consili expers, mole ruit sua,
Vim temperatam dij quoq; prouehunt In maius.—

Homerus item Iliados ψ. elegantissima sententia demonstrat, in omni negocio nimio plus habere momenti rationem, consiliumque, quàm corporis vires:

Μήτι τοι δρυτόμος μέγ᾽ ἀμείνων ἠὲ βίηφι.
Μήτι δ᾽ αὖτε κυβερνήτης ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ
Νῆα θοὴν ἰθύνει ἐρεχθομένην ἀνέμοισι.
Μήτι δ᾽ ἡνίοχος περιγίγνεται ἡνιόχοιο.

Id est:

Consilio sanè multò quàm robore præstat
Hirsutam quicunque parat succidere syluam:
Consilio rursum nauclerus in æquore nigro
Dirigit vndiuagam nauim rapientibus austris:
Consilio auriga aurigam vincitque, præitque.

Aristoteles libro de Rhetoricis ij. citat hunc versum trochaicum, tacito autoris nomine:

Θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα τὸν θνατὸν φρονεῖν.

Id est:

Non decet immortalis vt qui est, curet immortalia:
Sed magis mortalis vt qui est, cogitet mortalia.

Magis sibi placet, quàm Peleus in machæra.

Μέγα φρονεῖ μᾶλλον ἢ πηλεὺς ἐπὶ τῇ μαχαίρᾳ: id est, Magis sibi placet, quàm Peleus sua machæra. In eum competit, qui præter modum re quapiam insolens est, ac tumet. Aiunt autem hunc gladium à Vulcano fabrefactum, à diis dono datum fuisse Peleo, virtutis illius ac prudentiæ symbolum. Quo quidem ille vtens & in prœliis & venatibus consequebatur quicquid optabat. Zenodotus ait, huius mentionem factam & apud Anacreontem, & apud Pindarum.

Hic Rhodus, hic Saltus.

Αὐτοῦ ῥόδος, αὐτοῦ πήδημα: id est. Hic Rhodus, hic saltus. Vulgo iactatum de his qui sese de negotio quopiam iactarent insolentius, cuius fides non extaret. Sumptum ex apologo, qui fertur inter Æsopicos. Adolescenti cuidam iactanti sese, quòd dum Rhodi esset, admirabiles fecisset saltus, quidā ex auditoribus interpellato sermone: ἰδοὺ ῥόδος, inquit, ἰδοὺ πήδημα. i. Ecce Rhodus, ecce saltus. Conueniet igitur, vbi quis iubetur re præstare, quod alibi se fe- esse iactat. Ouidius:

—Sua narret Vlysses
Quæ sine teste gerit.—

Arbitror huic affine, quod dictum est apud Theocritum in Hodœporis:

Αὐτεῖ μοι πρίασθε, καὶ αὐτόθι βουκολιάσδευ.

Id est:

Mecum isthic certa, simul isthic pascito tauros.

Quidam quum tutum est gloriosa loquuntur: vbi præstò periculum, tergiuersantur. his occini poterit hoc carmen. Simili figura Græci quum iubent protinus numerari præsentem pecuniam, αὐτοῦ καταβάλλου. i. Hoc ipso loco depone. Apud Athenæum lib. ... ἢν ἐπ᾽ ἀργύριον αὐτοῦ καταβάλῃς. id est: Deinde si pecuniam præsentē numeraris. Quanquam in excusis codicibus habetur αὐτῷ, sed mendosè, ni fallor.

Atticus in portum.

Ἀττικὸς εἰς λιμένα: id est, Atticus in portum. In eos dicebatur, qui illic virtutem ostentare solent, vbi tutum est, atque vbi nihil opus. A nautis Atticis sumptum, qui portum ingressuri ostentandi sui gratia, magnificè sese gerebant: in ipsa re, hoc est, in prælio nauali, non perinde strenui.

Calliphanes.

Καλλιφάνης Calliphanes. Ridicula quædam huius hominis ambitio, prouerbiali ioco fecit locum. Aiunt enim huic fuisse poetæ morem, vt diuersorum carminum & orationum initia conscriberet, ad tres aut quatuor versus, eáque pronunciaret ostentarétque: quò commentum ignorantibus, multiscius & eruditus videretur. Meminit huius Athenæus Dipnosophistarū lib. i. aitque cognomen fuisse Parabryconis. Neq; vero desunt hisnostris temporib. id genus impostores literarij: quibus hoc modò studium est, ex summis aliquot diuersæ professionis autorib. locos aliquot insignes, nec eos admodum vulgatos ediscere. Quibus instructi, non verentur in conciliabulis quemuis quantumlibet eruditum adoriri. Atque illud assequuntur promptè decantandis illis locis suis, vt imperitis planè Solones esse videantur. Cum quibus tamen Solonib. si tertiùm aut quartum congrediare, Deum immortalem, nihil infantius, nihil indoctius, videlicet thesauris illis semel effusis. Vix hæc scribens à risu tempero, cum recordor Calliphanis cuiusdam, quem olim cognoui, cùm in familia clarissimi patris Henrici Bergensis, episcopi Cameracini versarer. Sed nomini parcetur, propter conuictum domesticum. Is permulta volumina concinnabat, exornabátque: sed chartis inanibus, nisi quòd in fronte videre erat magnificos quosdam titulos: velut carminum, orationum, epistolarum. Singulis præscriptum erat hominis tergeminum nomen, vt qui titulos fortè legissent, crederent eruditum, & in literis multa magnáque molientem.

Bullatæ nugæ.

Ventosa atque inania, bullata dicuntur. Sumpta metaphora ἀπὸ τῶν πομφολύγων: de quibus aliàs dictum est in prouerbio, Homo bulla. Persius:

—Bullatis vt mihi nugis
Pagina turgescat.—

Bullatas nugas appellans inanem perstrepentium vocum congeriem, in quibus nihil subsit solidioris sententiæ. Horatius nugas canoras vocauit in Arte poetica.

Quàm versus inopes rerum, nugæque canoræ.

Vino vendibili suspensa hedera nihil opus.

Vino vendibili suspensa hedera nihil opus. id est: Vera virtus non eget alienis præconiis: aut: Res præclaræ per se placent, neque desiderant exoticam commendationem. Sumptum apparet à cauponum more, qui vinariis tabernis signum hederaceum solent prætendere. Ita Plautus idem in Pœnulo: Inuendibili merci oportet vltrò emptorem adducere, proba merx facilè emptorem reperit. Horatius:

—Vbi largiùs æquo
Laudat, venales qui vult extrudere merces.

Sellissa-

Sellissare.

Σελλίζειν prouerbiali loco dicebantur gloriosi, fastúque præturgidi. Suidas admonet sumptum à moribus Selli cuiuspiam, qui cùm re esset perquam tenui, tamen affectabat haberi diues. Torqueri poterit & in eos, qui se doctrinæ iactitant ac venditant opinione, cum à literis sint alieni. Hesychius indicat, Græcis idem significare σιλλίζειν καὶ ὑλλίζειν. Qua voce semel atque iterũ vsus est Plato in Gorgia: & ψελλὸς dicitur, qui sigma crassius profert. Qua de re nonnihil attigimus in prouerbio, ἡ ψελλὴ πιτύλη. Addit Hesychius, nonnunquam σιλλίζειν idem esse quod ἀλαζονεύειν: videlicet adstipulans Suidæ.

Diuinum excipio sermonem.

Plato lib. De repub. 6. demonstrat prouerbij vice in ore fuisse vulgo: θεῖον ἐξαίρω λόγον. id est: Diuinum excipio sermonem: quoties, opinor, gloriosius aliquid dictum esset, ominis gratia deos excipiebant, qui nihil non possunt, & quibus nemo præscribit. Platonis verba subscribam: οὔτε γὰρ γίγνεται, οὔτε γέγονεν, οὐδ' οὖν μὴ γένηται ἀλλοῖον ἦθος πρὸς ἀρετὴν παρὰ τὴν τούτων παιδείαν πεπαιδευμένον, ἀνθρώπειον, ὦ ἑταῖρε. θεῖον μὲν τοι κατὰ τὴν παροιμίαν ἐξαίρωμεν λόγον. id est: Neque enim sunt, neq; fuerunt, neq; futuri sunt mores aliter ad virtutem instituti, quàm ad horum institutionem. De humanis loquor, amice: at diuinũ (iuxta prouerbium) excipio sermonem. Apparet esse fragmentum carminis iambici:

Θεῖον ἐξαίρω λόγον.

fortassis ex Homero natum:

—Θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.

Id est:

—Diui tamen omnia possunt.

Accommodari potest ad summos principes, veluti Pontificem, aut Cardinales, aut Monachos.

Ex Append. Erasm. Altius Oromedonte.

Ὥς μοι καὶ τέκτων μέγ' ἀπέχθεται, ὅς τις ἐρευνῇ
Ἶσον ὄρευς κορυφᾷ τελέσαι δόμον ὠρομέδοντος.

Sic mihi magnopere faber est inuisus, in altum
Qui struit, adnitens superare iugum Oromedontis.

De insolentibus, quique se præponunt iis, quibuscum ne comparandi quidem sunt. Oromedon mons altissimus in Co insula. Theocritus.

Salacones.

Quemadmodum Codrus & Irus ob inopiam in vulgi fabulam abierunt, ita & Salacon quidam ob summam in extrema inopia arrogantiam: adeóque σαλάκων vocatur πτωχὸς ἀλαζών, pauper arrogans: & σαλακωνία ἡ ἐν πενίᾳ ἀλαζονεία, in paupertate arrogantia: quin & σαλακωνίζειν, ac σαλακωνεύειν, fractum & effœminatum esse, διαθρυπτόμενος καὶ τρυφερός. Suid. Hesych. Theo. At Ari. exponit in genere σαλακωνίαν ὑπερβολὴν μεγαλοπρεπείας, cùm volumus circa ea quoque sumptuosi esse, quæ sumptu & magnificentia digna non sunt.

IVNII. Delphinis in terra vires.

Δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία: id est, Vis Delphini in terra. videtur dici de eo, qui vires ingenij in negocio cui par non sit, periclitatur, & iudicij lubricum ferre vult, vbi impos sit. Plutarchus in Demosthene, comparare & expenso iudicio sententiã ferre de Ciceronis & Demosthenis orationibus ac stylo, male sani hominis, neque vires suas exploratas habentis esse existimat: idem namq; agere illũ, quod Delphinus, velocissimum agillimúmque in mari animal, sed in arida humo destitutum, sui impotens citóq; expirans: vnde Pindarus pernicitatem summam volens ostendere, dixit: θαλασσίων δ' ἀμείβεται δελφῖνα. id est: Marinum delphina superat. verba eius sunt ex Ione Chio sumpta: κἀκεῖ γὰρ οὖς φησιν ὁ Ἴων, δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία. id est: Illuc náq; cõtingit vti Delphinis robore in tellure, quod Ion dixit. Quadrabit non malè in pauperem qui litigare velit cum potentiore opibus affluente, qui litem in longum extrahere corruptelis possit, illo interim exhausto. talis namq; δελφῖνος βία ἐν χέρσῳ nititur. Deniq; in quemuis, supra vires tentãtem aliquid, supra crepidam sutorem, supra malleum fabrum.

Coturnicis naturam induere.

Ὀρτύγων ἀναλαβεῖν φύσιν: id est, Coturnicum induere ingenium. Prouerbium dicitur in pugnaces, & feroci ingenio homines, quique velut re præclarè gesta cristas attollunt. Natura coturnicum ea est, quòd in ludicro certamine productæ (quod olim vsitatissimum fuisse, ex Polluce & Aristophanis commentariis discimus) vel etiam inter se ipsæ concertantes depugnent collidántq; se mutuis ictibus, & caput ceruicémq; arduam altius erigant, vt in gallinaceis videre licet. Aristides sophista de quodam deprecante ne Sparta muris cingeretur, ita extulit apud Philostratum: μὴ δὴ ἐν τείχει ὄρτυγος ἀναλαβόντες ἀναλαβεῖν φύσιν. id est: Ne capita illidamus mœnib. coturnicum assumpto ingenio.

Opulentum spirat.

Qui nihil mediocre spirat, sed magnifica omnia crepat, aureos tantùm non montes semper in ore habens, ἀφνειὸν πνεῖν: id est, Opulẽtum spirare, prouerbiali figura dicitur. Philostratus de Pelope in Iconib.

Ὁ δὲ ὑπέρφρων ἤδη καὶ ἀφνειὸν πνεῖ.

Id est:

At ille elatum quiddam & opulentum spirat.

Vbi obiter indicandus est error Græci codicis, in quo malè legitur, ἀφρενόν. Fuit autem Pelops Tantali filius ditissimus, cuius talenta in prouerbium abiêre.

Ampullas loqui.

Ampullari dixit Horatius epistola . libro primo, pro verbis tumidis vti, qualibus cothurnus Tragicus solet. ibi.

An Tragica desæuit, & ampullatur in arte.

Idem in arte poetica Ampullas vocat verba grandiloqua & turgida, quorum egeno homini ineptus vsus est. ibi:

Proiicit ampullas & sesquipedalia verba.

Simili ratione φυσήματα efferunt Græci prouerbiali figura. ita Hyperides orator de Demea, Demadæ oratoris è tibicina filio, dixit, os illi magna in suggestu crepanti obstruens: οὐ σιωπήσῃ μεῖζον τῆς μητρὸς ἔχων τὸ φύσημα. id est: Num tacebis qui amplius matre physema habes. φῦσα propriè follem Græcis sonat, à flatus argumento at φύσημα, bullam spiritu inflatam & tumẽtem. vnde ad inanem futilium hominum garrulitatem transfertur, ita quòd Theodoritus poeta de Vulcano dixit, φυσητῆσι μεγίστοις χρώμενος, id est, Vericularibus follibus vti, poterit contorqueri in blateronem, cuius pleni spirent mendacia folles. Hinc non abludit oraculum de Atheniensibus editum:

Μή μοι Ἀθηναίους αἰνεῖτε, μολγοὶ γάρ ἔσονται.

Id est:

Ne mihi Cecropidas laudetis, erunt etenim vtres.

hoc est, elati & tumidi. Est autẽ ampulla, lecythi aut olearij vasis genus, grandi ventre tumens. Porrò quòd annotat Erasmus, apud Plautum in Menæchmis Ampullaceam dici fœminam magnificè excultam: vitio prauorum codicum deceptus est, in quibus ita legitur: quum eius loco scribatur rectius in emendatiorib. libris (quos singulari industria in lucem emisit Ioachimus Camerarius, vir restituendis bonis literis & adiuuandis natus, præclarum Germaniæ ornamentum) ancillas, penum. id quod & locus postulat.

Lapitha.

Λαπίθης, Lapitha falsè vocatur prouerbio homo fastuosus, quique vulgi animos commouere præsumit, & in sui admirationem trahere, magnos sibi spiritus sumendo: ὁ αὐχηματίας, καὶ ὁ τὸ πλῆθος κινεῖν ἐπαγγελλόμενος, ἐπαιρόμενός τε καὶ πειθόμενος ἑαυτῷ ὑπερόπτως. sonat enim λαπίθης, vocabuli etymon spectantibus, plebis persuasorem, quòd de se iactabundus magnopere glorietur. sic enim annotatum est ab Eustathio, Iliados . Eo fermè sensu extulisse videtur Plutarchus in libello quo Stoicos alieniora à communi hominum existimatione inuexisse disputat, quum ait: ὁ δὲ Στωϊκὸς Λαπίθης, ὥσπερ ἐξ ἀδάμαντος ὕλης τῆς ἀπαθείας χαλκευθείς. id est: Stoicus iste Lapitha fabricatus velut ex adamantina materia, impassibilitate quam ipsi inuexerunt. Porrò Lapithæ heroicũ genus fuêre in Thessalia, Centauris perduelle, à Lapitha Apollinis & Stilbes nymphæ filio ortum ducentes.

Lemnius obtutus.

Λήμνιον βλέπειν, id est Lemnium obtueri, de truculento & quasi igneo aspectu prouerbialiter dici ostendit Eustathius Iliad. j. & exponit, δεινὸν καὶ πυρῶδες βλέπειν. Lemnij homines efferi & immanes ferebantur, qui natos sibi ex Atticis fœmiuis liberos nefariè trucidarunt, teste Herodoto, vnde & Lemnia manus, pro sanguinaria, & lemniũ malum, de insigni & ineuitabili malo natum est. Citatur ab Hesychio, addita causa, quoniam in Lemno inuentus sit ignis. Quid? quòd primi ferrarias officinas, fabricatis exitio mortalium & ad cædes repertis telis instituerunt: qua de causa & Sinties, à nocendi argumento nuncupati fuere.

Tigranem salutare.

Tigranem salutare, specie prouerbij dicitur, cui res est cum fastuoso & potentia elato homine, qui humana sorte maiorem se ducit. Ita vsurpatum video a Cicerone ad Atticum lib. ij. Quid enim ad plebem transijsti? vt Tigranem ires salutatum? narra mihi, Reges Armenij patricios salutare, non solét. Dialogismus est, quo cum Publio iam plebeio facto instituerat litigare: Pompeius quo plebeia causa nitebatur, insolentior erat. vnde Sampsiceramum velut Syriæ dominum, & Arabarchen quasi Arabum regem eum nominat non semel Cicero. Porrò regum Persarum & Armeniorum tantus fuit fastus, vt nunquam se homines confiteri dignarêtur, vt in Panegyricis Mamertini legitur. Fuit autem Tigranes Armeniæ rex potentissimus, qui Mithridatem Ponti regem rebus suis diffidentem confirmauit atque erexit.

Grossus maturus esui ineptus.

Πέπων ἐρινὸς εἰς βρῶσιν ἀχρεῖος ὢν ἄλλους ἐξερινάζεις λόγῳ: id est, Maturus quum sis grossus esui ineptus, alios loquela tua grossis expolias. Extat apud Sophoclem in Helenes nuptiis: & citatur ab Eustathio Iliados xx. vt prouerbiale in hominem indoctum & inscitum, qui se doctiores erudire præsumat. Versus suis numeris integri leguntur in tertio apud Athenæum, hoc modo.

Πέπων δ' ἐρινὸς ἀχρεῖος ὢν
Ἐς βρῶσιν ἄλλους ἐξερινάζεις λόγῳ.
Id est:
Maturus grossus esui ineptus,
Aliis verbo grossos excutis.

Talem γεροντοδιδάσκαλον composita voce dixit in Satyris Varro, qua notatur arrogantis ingenij adolescens, qui supra ætatem plus quàm senes sapere velit. quæ dictio in duas perperam diffisa apud Nonium Marcellum legitur non vno in loco. Aldinis exemplaribus legentibus γέροντος διδάσκαλον, pro vnico, γεροντοδιδάσκαλον. Est autem ἐρινὸς aggrestis ficus arboris fructus, grossum vocant: qui frugiferæ ficui appensus, pediculis ex ea in grossos emicantibus (vt annotat Suidas) efficit vt perficiátur eius fructus.

Verba sine penu & pecunia.

In ostentatores opum immodicos, quum nec araneus illis in arca sit, aut in crumena teruncius, & quorum verba res non sequitur, iuxta vulgi dicterium, conuenit illud Plauti ex Captiuis:

Quibus sunt verba sine penu & pecunia.

Est autem elegans allusio in vocibus cognatis penus & pecunia: illud in rebus ad vsum comparatis, hoc in præsentibus opibus quæritur.

Nihil ad medicorum arrogantiam.

In fastuosum, & elato supercilio ostentatorem, illud Euphronis comici in Synephebis contorquebitur.

Μέγας δ' ὁ σοφιστὴς, καὶ οὐδὲν τῶν ἰατρῶν ὡς ἀλαζονείας.
Magnus sophista est, nihilque ad medicorum supercilium.

Natum ex intolerando veterum quorundam medicorum fastu: inter quos primus recenseri meretur Menecrates Syracusanus, qui Iouis cognomen stultè vsurpabat, velut qui sua arte vitam mortalibus, exemplo Iouis: daret. quo nomine gloriabundus veluti cœtum quendam Consentiũ deorum sibi asciscebat eos ipsos, quos comitiali morbo obnoxios sanitati restituerat, sacramenti lege obstrictos, iussosque famulantium more subsequi, hûc Herculis habitu, illum Mercurij, chlamide talaribus caduceoque instructum, rursus alium Apollinis, alium Æsculapij amictu: quum interim ipse Iupiter præ omnib. emineret, purpureo paludamento aureáque corona conspicuus, manúque sceptrum tenẽs, pedibus crepidatus. Neque stetit intra hosce fines vecordia hominis, sed in maius etiam erupit, quando ad Philippum Macedonum regem per literas in hunc modũ scripsisse legatur. Menecrates Iupiter Philippo salutem. Tu quidem Macedoniæ rex es: ego verò Medicinæ. Tu sanos quum velis, perdere potes: at ego ægros seruare in vita, & bona valetudine præditos, qui mihi obsecundauerint, ad extremam vsq; senectam incolumes & integros tueri. Quapropter te Macedones armis stipant: me verò victuri, siquidem illis Iupiter ego vitam largior. Cuius insanæ belluæ proteruiam tribus verbis castigasse contentus fuit Philippus, ita rescribens: Philippus Menecrati mentis sanitatem. Eidem ad cœnam vocato cum assecla deorum suorum comitatu, medio in triclinio loco editiore mensam adornari iusserat Philippus, magnifico & sacrorum apparatu, extructa insuper medis in mensa ara, in qua fructuum omnis generis primitiæ adolebantur, ita vt quum cæteris conuiuis fercula varia apponerentur, huic cum asseclis suis pueri thymiamata libamináque, qualia in sacris solent, adolerent. Qua ratione exceptus, quum nihil inferretur quod esuriẽ placaret, irrisus, ludibrióq; omnium sanniisq; traductus, è conuiuio cum suis proripuit se, indignabundus: vti ab Hegesandro literarum monumentis consignatum fuit. Eiusdem vecordiæ æmulus fuit Themison Cyprius, Antiocho regi in deliciis habitus, vt Athenæus refert. Æqualis arrogantia traducitur in Thessalo medico apud Galenum, qui nouã sectam cõdidisse se glorians, edito ad Neronem volumine, Hippocratem priscosq; medicos noxia præcepta tradidisse insimulat, nihilque proficui prodidisse.

Tragici cothurni strepitus.

Tragici cothurni strepitus ab Ammiano Marcellino vsurpatur prouerbialiter pro ostentatione & magnicrepa verborum iactantia. sic enim ait lib. xx. de Lupicino armorum magistro: Bellicosum sanè & castrensis rei peritum, sed supercilia erigẽtem vt cornua, de Tragici, quod aiunt, cothurni strepitu. Vt autem Comicorum proprius est soccus, ita Tragicorum cothurnus: ille vulgaria & plebeia tractat humili stylo: hic altisonus heroum regúmque res & fortunas persequitur. vnde & pro sublimi & grandiore genere accipitur. Virgilius in Bucolico carmine:

Sola Sophoclæo tua carmina digna cothurno.

Propertius poeta alicubi:

Desine & Æschyleo componere verba cothurno.

Horatius Odarum . ad Asinium Pollionem:

Grande munus Cecropio repetes cothurno.

Simile huic adagio est illud Theodoriti de Marco Arethusio: τὸ δὲ γε μάρκου δρᾶμα τῆς αἰσχύλου καὶ σοφοκλέους μεγαληγορίας δεῖται, ἵν' ἀξίως τὰ ἐκείνου τραγῳδηθῇ πάθη. id est: Marci factum Æschyli & Sophoclis cothurno opus habet, vt dignis versibus Tragicè describant ea quæ sit perpessus.

Censorium supercilium.

Censorium supercilium prouerbialiter dixit Lu. Seneca in Declamationibus, pro eximia grauitate, & tetrica seueritate, vbi ait: Affectabat enim censorium supercilium, quum alius animo esset. quanquam in nonnullis codicibus legatur ibi, faciebat, pro affectabat: & aliàs, pro alius: sed vtrunque malè: Censores Romæ erant magistratus quinquennalis, penes quos authoritas maxima erat, summúmque arbitrium animaduertendi in mores ciuium. nam & senatores loco mouere, trossulis, hoc est, equitibus equos adimere, plebeios infamia notare, illis licebat.

Angularis bombyx.

Γωνιοβόμβυκες, hoc est, angulares bombyces prouerbij facie dicuntur vani eruditionis ostentatores, qui in triuijs & platearum angulis cœtus hominum faciunt, vt doctrinam populo suam venditent. qui morbus indoctioribus plerunque familiaris est. qualem describit Agathius Vranium Syrum, qui ante regiam porticum obambulans, & in librariis officinis, magnificè crepabat,

& in

& in corona hominum altercabatur, nihil exactè sciens, & tamen plurima se scire iactitans. Is mos apud Italos inoleuit, maiore ostētationis, ne dicā altercationis, quàm doctrinæ aut profectus periculo: Herodicus Babylonius in quodam Epigrammate, grammaticorum nationem proscindit dicteriis istius aspergine: φεύγετ' Ἀριστάρχειοι γωνιοβόμβυκες. id est: Fugite procul Aristarchei angulares bombyces, aut obstreperi culices. βόμβυξ insecti genus, ab obstrepero murmure, quod βομβεῖν sonat, nomen habens, quod & βομβύλιον.

IVNII. Briareus, aliàs lepus.

Βριάρεως φαίνεται, ὢν λαγώς: Briareus apparet esse, quum sit lepus. Competit in Thrasonica iactantia feroces, qui de se magnificè crepant, deque sua virtute, lepore timidiores, cum res postulat viros. Posidippus comicus in Tripudiantibus:

Ἐπίσημος ὅπως δέ τις ἀδ' ... ἔχει
Φολιδωτὸν ἢ δράκοντα ...
Ἐστὶν Βριάρεως, ἂν τύχῃ δ' ἐστὶ λαγώς.

Stipem merentum ductor iste squammeo
Thorace tectus, aut dracone ferreo
Briareus videtur: si ferat res est lepus.

Briareum centum manibus armauit fabula, Ioui auxiliarem à cæteris diis per insidias appetito: vnde ἑκατόγχειρα Homerus, centimanum Latini, & centumgeminum Virgilius vocant: nominis etymo robustum & prævalidū significante. id enim est βριαρός, manu validus. Meminit eius Homerus.

—Ὃν Βριάρεων καλέουσι θεοί, ἄνδρες δέ τε πάντες
Αἰγαίωνα.—

Lepore verò nihil esse meticulosius fugaciusque, ostendit & hyperbole prouerbialis, λαγὼ ἡ ... δειλότερος. Lepore timidior. Nazianzenus in funebri oratione patris publicanos ait Briarei manus pecuniis publicis immittere: innuens, vndecunque hamatis manibus diripere reip. vectigalia. sic enim ait: καὶ Βριαρέω χεῖρας ἐπιβαλοῦσι τοῖς δημοσίοις.

Non verbis, at factis opus est.

Οὐ λόγων ἀγορὰ ... ἔργων.

Id est:

Non verbis indiget Græciæ forum, sed factis.

Citat vt prouerbiale Suidas, dicique admonet, ἐπὶ τῶν κομπαστῶν, hoc est, in Thrasonicè arrogantes, & tumidis verbis cœlum ipsum territantes. Huc allusisse videtur Virgilius in xj. vbi Drancen lingua quàm dextra meliorem hoc dicto castigat Turnus:

—Sed non replenda est curia verbis.

Talem insimulat Græcorum gentem T. Liu. lib. 8. lingua magis strenuam, quàm factis.

Megabyzi sermones.

Μεγαβύζου λόγοι, id est, Megabysia dicta, prouerbiali schemate dicuntur superba, & insolentius, ac velut elato magnumque spirante animo dicta, quasi μεγαφωνίας cuiusmodi Thrasonica apud Romanas aures vocitatur. A Megabyzis satrapis regis Persarum, in quo genere hominum ferocia plerūque & impotens supercilium spectatur, nata parœmia. Megabyzi meminit non semel Herodotus. Sic Megabocchum appellat Cicero Pompeium, haud vano insolentiæ singularis conuicio, quòd Bocchum Africę potentem regem fastu tyrannico imitaretur.

Rusticanus Oenomaus

Ἀρουραῖος οἰνόμαος, id est, Ruralis Oenomaus prouerbio dicitur, qui magnos sibi spiritus sumit, & de præclara nobilitate aut insigni eruditione se iactat, rusticis alioqui moribus, & è plebe natus, aut proletaria doctrina imbutus. Demosthenes oratione de Corona vtrunque fermè in Æschine notat, quem patre seruo natum, & subito oratorem factum incessit, quum ille pro Tromete Atrometum, velut impauidum, parentem suum præferret, & pro Empusa, à spectri cuiusdam similitudine sic dicta, matrem Glaucotheam, Nymphæ marinæ nomine vocitaret, deinde & Oenomaum Sophoclis tragœdiam malum histrionem malè egisse Æschinem insimulat. Proinde his verbis inuehitur in eum: ὁ δὲ ᾗ φύσει κίναδος ἀνθρώπιον ... ἀρχῆς ὑγιὲς πεποιηκὸς, οὐδ' ἐλεύθερον, αὐτοτραγικὸς πίθηκος, ἀρουραῖος οἰνόμαος. id est: Hic homuncio natura est vulpecula, qui nihil vnquam sani fecit, aut liberale quod fuerit, ipsissima tragica simia, rure natus Oenomaus. quāquam Philostratus paululum immutata lectione, non αὐτοτραγικὸς composita dictione, sed fortassis ita, οὐδὲ ἐλεύθερον αὐτο, τραγικὸς, &c. diuulsum legisse videtur, quum in Aristide Sophista ita meminit: ... τοῦ τραγικοῦ πιθήκου, καὶ τοῦ ἀρουραίου οἰνομάου. id est: De tragica simia, & rurali Oenomao. Fuit autem Oenomaus Pisææ ditionis rex, Alxionis, Pausania teste, filius, vel vt alij fabulantur, Martis ex Sterope Atlanthide, aut secundum alios ex Harpinna Asopi, pater Hippodamiæ, qui insigni crudelitate filiæ procos non paucos interemit. Hesychius annotat, Rusticanum Oenomaum à Demosthene dictū Æschinem, eo quòd vicatim pagos circumiret, Sophoclis Oenomaum histrionico habitu actitans.

Ambitiosior Cleophonte.

Φιλοτιμότερος Κλεοφῶντος: id est, Ambitiosior Cleophonte. Prouerbialis hyperbole in vecordem & indoctum, gloriæ plus æquo studiosum. Cleophon homo ignobilis, caseario patre natus, literarum ignarus, primas sibi in rep. partes Athenis vendicabat: in quem Plato comicus fabulam Cognominem Cleophontem docuit, cuius semel atque iterū meminit Athenæus. Extat apud Aristophanem. Dicetur itaq; in scriptorem ineptum, qui tamen de principatu doctioribus non concedat.

Gigantisare.

Γιγαντᾶν Græci prouerbialiter vsurpant, pro gigantum in morem tyrannicè in alios statuere, aut pro libidine subditis imperare: Pisides de Chosroe Persarum rege (de quo multa Procopius & Agathius in scripta retulerunt) scribens, ita inquit:

Γιγαντᾷ δὲ καὶ τυραννίδα ... hoc est:
Gigantem agit, tyrannidémq; suscipit.

Legimus & γιγάντειον ὄνομα, nomen giganticum, pro magno, quódq; multis syllabis connexum est, cuiusmodi olim diuites audire gaudebant, pro Simon Simonides, vt est apud Lucianum: aut cuiusmodi sunt sesquipedalia verba, Aristophani frequentatissima: vel certè, pro nomine latè diuulgato & celebri propter facinora ingentia. quin & in epigrammatibus Græcis, γιγάντειαι χεῖρες, manus gigantææ pro validis, torosis, & ingentibus leguntur. Sibylla quoq; lib. 8. oraculorū, violentiam Romæ incessens eam χερσὶ γιγαντείῃσι, id est, gigantæis manibus vti insimulat. Sic procera corporis statura homo, minimèq; vulgari, γιγαντώδης velut gigantæus vocatur. Suidas ex incerto authore: ἐδόκει τε σῶμα γιγαντώδης εἶναι, καὶ τὸν θυμὸν θηριώδης: Corpore gigantem referebat, animo belluam. Dauid propheta solis magnitudinem giganti comparat, Psal. xviij. eò namque similitudinem refert Nazianzenus his verbis: λάμποντος ὡς νυμφίου, μεγάλου ὡς γίγαντος. id est: Fulgentis in modum sponsi, prægrandis ad instar gigantis. Gigantes autem immani corporis mole homines, & propter robur eximium in reliquum vulgus duriores fuisse, tyrānidémque affectasse, etiam Mosis liber de mūdi fabrica scriptus testatur: quos Nephilim Hebræa lingua nominat, terroris argumento, quo vulgus hominū metu præpeditum humi procumbere coram illis solebat. Memini legisse aliquando in diui Menæ templo, quum illud expiaretur, specum ingentem repertum fuisse, in quo permulta gigantum ossa, visendæ magnitudinis sepulta fuerint: quæ omnia Anastasius Imperator, rei miraculo obstupefactus, in palatium seponi curauerit. Solomon in parœmiis prouerbialiter dixit, In cœtu Gigantum commorari: pro, opprimi & malè disperire.

Pallenicum tueri.

Παλληνικὸν βλέπειν, Pallenicum tueri dicebantur, qui magnos spiritus præferebant & masculum animum. Varinus exponit παλληνικὸν βλέπειν, ἀντὶ τοῦ γενναῖον, generosum obtueri. Sumptum videtur à pugna, qua occubuerūt in Pallenæis agris Athenienses, Pisistrato ad tyrannidem aspirante, vel potius à conflictu quo Gigantes in Phlegræis campis (Pallene autem Thraciæ vrbs vetus Phlegræ nomē mutauit) decertasse cum diis fabulæ produnt,

historiam ex Theagene ita memorat Stephanus: Phlegræ incolæ gigantes dicebantur: ad quos profectus Hercules, gentis proteruiam & immanitatem accusando, animos illorum efferauit in se, itaq; correptis armis ad manus cum illis veniens, pro hospitali tessera bellum inferentes occidit. Contigit autem durãte conflictu tonitrua & fulmina edi. inde nata fuit opinio vulgi, fabulæ locũ dans, quòd dij cum gigãtibus debellassent ibi locorum. Eustath. Odyss. [Greek] dici annotat & [Greek], à Pallene, quę & Ballene, Thraciç oppido: & esse ęnigma, quod innuat inimicum etiam saxis licere ferire, [Greek].

Iube factu procliuia.

[Greek]

Præcipito factu procliue: nec esse furentes
Centauros inter te certum est.—

Versus est spondaicus, quo imperiosi hominis & duriora nobis imponentis libidinem castigabimus: sumptus ex Teleclide Atheniensi. Versus autem finem prouerbij specie, torquere aptè licebit in clamosos, qui intempestiuis clamoribus pertinaciter causam obtinere volunt, imò pugnis interdum potius, quàm æquitate, [Greek]: Neque verò inter Centauros versaris, aut res tibi est.

IVNII. Saperdæ videmur, quum simus [Greek].

Prouerbialis est sentẽtia Varronis ex Modio, & fabulę nomẽ est, in eos qui sua, qualiacunq; tandẽ sint, mirificè approbant, suis operibus, suis inuentis impensè fauent, cæco quodam sui amore ducti:

Omnes videmur nobis esse belluli
Et festiui saperdæ, quum simus [Greek].

Ita nãque corrigẽda est lectio apud Nonium Marcellum: vbi nec seruata est lex senariorum, & pro [Greek] perperã [Greek] legitur. Ludit enim in ambiguis & affinibus vocalis Saperda & [Greek], quarum illa sapientes & venusti significantur, hac putidi & marcidi.

BRASSICANI.

Campana superbia.

Aulus Gellius noctium Atticarum li. 1. c. 24. Epigramma Neuij plenum esse Campanæ superbiæ scribit. Sic autem habet:

Immortales mortales si fas foret flere,
Flerent diuæ Camoenæ Neuium poetam.
Itaq; postquam est orchio traditus thesauro,
Obliti sunt Romæ lingua Latina loquier.

Campanam superbiam vocat arrogantem insolentiam & insolentissimam arrogantiam: quo nomine malè audiunt Cãpani apud veteres Cic. in oratione post reditũ in Senatu: Capuæne te putabas, in qua vrbe domicilium quondam superbiæ fuit, esse consulem? Idem de lege Agraria contra Rullum: Superbia Capuæ nata. & rursus: Campani semper superbi, bonitate agrorum, magnitudine fructuum, salubritate aeris, & pulchritudine regionis. Ex hac copia nata illa arrogantia, quæ à maioribus nostris alterum consulem postulauit. Idem: Itaque illam Campanam arrogantiam atq; intolerandam ferociam ratione & consilio maiores nostri ad inertissimum & desidiosissimum ocium perduxerunt. Liuius Decad. 1. lib. 9. scribit esse Campanis ingenitam superbiam. Rursus de Campanis Decad. 4. lib. 5. sic inquit, Inde ingens ferocia superbæ suapte ingenio genti creuit.

Ne Sannione domi relicto.

Idem libro 14. Agitant familiarium agmina, tanquam prædatorios globos post terga trahentes, ne Sannione quidem, vt ait Comicus, domi relicto. Adagium ex Eunucho Terentiana dicitur in eos, qui cũ in publicũ prodeũt, magnifico & frequenti comitatu delectantur, quo potentiores esse videantur. Eiusmodi multos in principum aulis inuenias, qui passim seruorum & comitum multitudinem contrahant, quum apud veteres, vt Athenæus docet, & Apuleius in prima apologetica meminit, præstantiss. quique Romani paucitate famulitij (sic enim ille inquit) gloriati sint, M. Antonius octo seruos habuit. Manius Curius cùm duobus tantùm calonibus vteretur, paucores seruos habuit, quàm triumphos. Marcus Cato tres tantùm seruos in Hispaniam ex vrbe secum duxit. Idem authore Plutarcho quinque tantùm seruos in militia habuit. quod & de Scipione Æmiliano Plinius scribit, cum duobus tantùm seruis, si quando etiam ad reges mitteretur, esse vsum.

Laureolam in mustaceo quærere.

Cicero libr. 5. epistolarum ad Atticum: Venit interim Bibulus, credo voluit hac appellatione nobis esse par, in eodem Amano cœpit Laureolam in mustaceo quærere. Prouerbio significamus aliquem in re minima multum gloriæ quærere. Plinius scribit libr. 15. cap. 30. ex sententia Pompeij Lenæi, Laurum mustaceis subijci solitam, quæ ob id cognomento vocaretur Mustace.

Tritones piscinarum.

Cicero lib. 2. epistol. ad Atticum: Erit nebulo iste cum iis dynastis in gratia, non modò de Cynico consulari, sed ne de istis quidem piscinarum tritonibus poterit se iactare. Tritones piscinarum appellat, qui ob potentiam aut aliam præstabilem facultatem in republica, partes aliorum sibi vendicant.

Vbi vber, ibi tuber.

Indicat, opulentiæ comitem esse fastum & superbiam. Apuleius. Terentius in Hecyra: Quia paululum vobis accessit pecuniæ, sublati animi adsunt. Vide suprà in collectan. ex Godofredo idem prouerb.

VLPII. Vter.

Prouerbialiter homo fastuosus & superbus à Græcis [Greek] vel [Greek] vocatur, quòd scilicet in modum vtris inflatus tumeat. Aristophanes:

[Greek]
Ne mihi Athenienses laudate, vtres sunt.

Nescit seipsum.

Contrariũ est Delphico oraculo: Nosce teipsum. Competit in superbos, arrogantes & homines inflatos. Notatur etiam Philautia, quod vitium, homines vel talpa cæciores in propriis erroribus reddit. Chrysost.

COGNATI. [Greek]

[Greek] apud Synesium prouerbialiter accipi videtur, pro eo quod affectatum est & turgidum: & ab huius viri studio Thessali [Greek] dicebant, [Greek] oratorem agere: quòd in Philostrati epistolis legitur.

Pisces magni paruulos comedunt.

Id apud Græcos & maiores nostros in vsu fuit, & adhuc hodie vulgò nos vsurpamus, cùm de iniuriis opulentorum querimur, significamusque nouum non esse, quòd tenuiores exuãtur patrimonio à potentioribus. sumptum ab animante immani, atque experte omnis humanitatis. M. Varro in Menippeis lib. quem Margopolim siue [Greek] inscripsit, apud Nonium:

Natura humanis omnia sunt paria:
Magnus comest, vt aues enecat accipiter.
Qui pote plus vrget, pisces vt sæpe minutos

Polybius xv. lib. historiarum: [Greek] id est: Nec faciunt (inquit) hoc more tyrannico, sed modicum aliquem dedecoris prætextum prætendunt & confestim impudenter ac ferociter sic agunt, vt atrocitas ipsorum, vitæ piscium conformari possit: de quibus fertur, quòd cùm eiusdem generis sint, nihilo tamen minus minorum perditio, maiorum sit cibus & vita. Inermes enim & debiles in prædam potentiorum cedunt. Eam autem esse in piscibus feritatem, vt in genus suum sæuiant, multi optimæ notæ authores prodiderunt: vt Oppianus lib. 2. [Greek], id est, Piscatoriorum, his versibus:

[Greek]
[Greek]
[Greek]
[Greek]
[Greek] Id est:

Piscib. aũt neq; iustitia est ęquabilis, neq; vllus pudor,

Non amicitia. Omnes enim inimici inter se
Infensi natant. Fortior autem semper
Vorat infirmiores. Alij autem annatat alius
Mortem agens. Alter autem alteri præbet cibum.

Neque tantùm à maioribus minores, sed interdum quoque maiores à minoribus arte superari ac vorari, docet Homerus quoque Iliad. φ. Troianos Achillem fugientes comparat piscibus delphina fugientibus, ne ab ipso vorentur. Sed & apud Ælianum principio librorum de varia historia, & apud Aristot. lib. viii. De natura animalium quædam idem confirmantia leguntur. Diodorus libr. j. τῷ πλεῖον δυναμένῳ τὸ ἀσθενέστερον καταφαγόντος. id est: Valentiore imbecilliorem opprimente. Naturâ autem comparatū est, vt debiliora à validioribus absumantur. [Vide Animadu. Iunij, & eiusd. prou. ij. Cent. ix. Piscium vita: ex quo hæc videntur sumpta.]

Tollit supercilia.

Quum iratum hominem, & qui malum alicui minatur, significamus, Tollit supercilia, dicere solemus. His enim indiciis vultus: animi sensus aperiuntur, siue irati siue mœrentis. Catullus in extremo carmine, quo ianuam alloquitur:

Præterea addebat quendam, quem dicere nolo
Nomine, ne tollat rubra supercilia.

Diphilus comicus sublationem superciliorum, notam existimauit esse tristis hominis, mœrentisque: ὦ πάντα τις φρονῶν συσπάσαντι δύναται, καὶ σοφώτατα, ὦ, οὐδεὶς τις ἄνθρωπος, μέγα φρονῶν τοῖς λόγοις, τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπάθειας γελῶντα δ' ἀστυπολῷ τι ἀπολαύσασθαι. Author autem lasciui illius carminis, quod positum est in initio lusuum in Priapum, contractum supercilium iocans, seueritatis indicium esse putauit. [Vide alibi. Ponere supercilium: &, Attollere supercilium.]

Vter fastu plenus.

In hominem fastu turgidum & superciliosum, elegans est dicterium prouerbiale Timonis Phliasij, qui Philosophorum arrogantiam mordaci opere, quod à re σίλλους inscripsit, conuellit atque exagitat: κενῆς οἰήσιος ἔμπλειος ἀσκός. id est: Vter, quem impleuit opinio vana. Quadrabit & in sui ingenij hominem, qui suo sensu, iuxta Paulum, abundat, nec à concepta opinione facilè resilit. Versus eius hi sunt.

Ποιο γάρ τ' ἔριδος καὶ λογομάχων πεπλάνηθε;
Αἴ ἄνθρωποι κενῆς οἰήσιος ἔμπλειοι ἀσκοί.

Id est:

Quæ vos seducunt rixæ, vel qui blaterones?
Ah ventosi vtres, quos implet opinio inanis.

Huc pertinet illud Synesij in epistola ad Herculianum: οἱ φύσαις ἐμπλησθέντες ἐμβλύσαντες θεσπέσια δόγματα. id est: Qui ventoso folle inflati, diuina decreta conspurcarunt. idem in libro De prouidentia: φύσης τι ὥσπερ ἔμπλεων τὴν βασιλείαν προσεδόκων. id est, Follis in modum vento pleni imperium expectabant. Eunapius Sardianus: ἐκινδύνευσα δὲ καὶ αὐτὸς ἐγὼ τὸν ἀμφ' αὐτόν, κενοῦ φυσήματος αὐτοῦ ἐμπιπλαμένου. hoc est: Feci & ego aliquoties illius periculum, qui inani flatu absque ingenio tumebat. Epicharmus comicus: φύσας ἄνθρωποι, ἀσκοὶ πεφυσημένοι. id est: Homines natura sunt vtres vento distenti.

Ioui paria intonat.

In ferocem & superbè grandiloquum, nihilque mediocre spirantem, quadrabit illud Rhiani Cretensis apud Stobæum:

Ισα Διὶ βρομέει, κεφαλὴν δ' ὑπὲρ αὐχένας αἴρει.

Id est:

Par Iouis imperio fremit, & capite arduus exit.

Cui cognatum est illud Sosiphanis apud eundem:

Αἴ δ' εὐτυχήσῃ μηδὲν ὄντες, αὐτίκα
Ισ' οὐρανῷ φρονοῦσι.

Id est:

Affulserit si sors egenis, illicò
Attolliris cœlo arduum caput.

Ita vt idem sit, Ισα Διὶ βρομέει: &, Ισα οὐρανῷ φρονεῖν, illud potestatis æqualitatem, hoc inimitabilem altitudinem insimulat.

Tanquam pauo circumspectans se

De philauto homine, & qui sibi quacunq; tandem in re placet impensius, suóq; ingenio indulget: aut qui forma sua delectatur, Synesius de Dione Prusæo, sophisticis politicisq; argumentis admodū delectato: ἐν ἐκείνοις ὕπτιος ἀγάλλεται καὶ διαπρεπῶς ὥσπερ ταὼς περιαθρεῖ ἑαυτὸν, καὶ ὑπερηφανεῖ τοῖς ἀγλαΐαις τοῦ λόγου. i. In illis resupinus gloriatur, in illis decorè ostētat, pauonis in morē seipsum circūlustrās, & quasi superbiēs orationis splēdore. Pauo superba auis gemmātes suas pennas mirari solet, & ad laudes suas explicare opes. Philostratus in Hippodromo: ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ ταῶ τοῦ ὄρνιθος, ὡς ἀναπτεροῦντος αὐτοῦ τι ἔπαινον. id est: Exorsus à pauone, vt qui laudatus pēnas surrigat. Simocatus in epistolis: ὁ μηδικὸς ὄρνις ὁ ταὼς καὶ τὴν μήδων τῶν ὑπεροψίαν κεκληρωται, μέγα τι καὶ ὑπέρογκον ἐπὶ τῷ κάλλει φρονεῖ. id est: Pauo Medica auis Medorum etiā superbiam velut hæreditario iure adepta, immensum ob pulchritudinem superbit. Ab hac aue etiā aliud prouerbium deducitur, propter multicolorē pennarum varietatē, vt quicquid mirificè varium sit, ποικιλώτερον ταώς. i. Pauone magis varium dicatur. Synesius lib. De imperio ad Theodosium iuniorem: ποικιλώτατοι καὶ παγχροι ὥσπερ οἱ ταῴ. id est: Maximè variū & omnicolor, pauonum instar. Alexis comicus in Crateua (fabulę nomen est à Crateua herbario ῥιζοτόμῳ, malè enim apud Athenæum κρατεία legitur) seu Pharmacopola:

Πεποίηκ' αὐτὸ ποικιλώτερον ταώ.

Id est:

Sartaginem instruxit variam quàm pauo magis.

Clitophonti apud Achillem Statium vultus Leucippes amicæ, superare videtur inimitabilem illam pauonis pulchritudinem.

Pauonis more rotari.

Rotari pauo dicitur (vt inquit Columel. lib. 9.) cùm semetipsum admirans, caudæ pinnis gemmantibus pertegit: ἀγάλλεσθαι Græci dicunt: Galli dicunt Pauoner. Budæus lib. 3. De contemptu rerum fortuitarum: Ita fit interdum, vt belli isti fortunati ab illa sua ornatrice (Fortuna) deserti ac proditi, similes sint pauonum, quibus caudæ speciosæ insignia euulsa sunt, aut excussa: qui si exempti decoris immemores efferre se & ostētare cœperint, risu excipiuntur, cū inaniter irritéq; rotentur. Lucianus de Domo. Pauo autem incipiente vere ad pratum aliquod accedens, quādo & flores prodeūt non amabiliores modò, sed &(vt ita dixerit quispiā) floridiores, & quod ad colores & tincturā attinet, liquidiores: ipse quoq; extētis pennis, iisq; ostensis soli, & sublata cauda, eámq; vndiq; circa se pandens, spectādos exhibet & illius flores, & ver illud pennarum, perinde vt prato ad huiusmodi contentionem & certamen ipsum prouocāte: conuertit quippe seipsum, & circumagit, & quasi quandam pompā agit pulchritudinis suæ, quando videlicet etiam admirabilior apparet ad solis splendorem, variātibus sē coloribus, & paulatim in alios trāseuntibus, aliámque ac nouam formositatis speciem subinde recipientibus. Accidit autem hoc potissimùm in circulis, quos in summis pennis habet, quorum quemlibet quasi quædā irides circundant. Nam qui antè æreus visus fuit, mox inclinante se paululum illo, aureus conspicitur: & rursum quod ad solem cęruleum apparuit, si sub vmbram transferatur, viride videtur. Adeò ad luminis vicissitudinem, pennarum ille ornatus variatur. Hactenus Lucianus. Persius saty. 4. Caudā iactare, dixit: quæ est quoque allegoria à pauonibus, qui caudam rotantes agitant. Vide alibi, Laudata pauone superbior: &, Caudam trahere.

Gorgonei capitis posteritas.

Γοργείας κεφαλῆς ἀπόγονοι. id est, Gorgonei capitis progenies: de proteruis & immitib. dicitur, vel de fastuosis hominibus, qui cunctis sunt formidolosi, quasi qui fugēt ab se aliorum cōgressum. Aristides: νομίζω τῆς γοργείας κεφαλῆς ἀπογόνους τινὰς [?]. id est: Censendi sunt progenies quædam esse Medusæi capitis. Possunt & detractores ita vocari, qui serpentinis linguis alienam vitā mordicùs appetunt, eo quòd angues è cruentis guttis de Medusæ capite à Perseo intersectæ manantibus, enatos fuisse fabula

narrat:vt in nono Pharsaliæ canit Lucanus,& in 4. Metamorph. Ouidius.

Piscium vita.

Abiit in prouerbium, vita piscium, de intolerabili potentiorum superbia erga tenuiores, qua deglubere tantùm non eos student, bonisq; exuere, ac patrimonia deuorare. Polybius libr.15. [Greek text] id est: Dispartiri inter se pueri derelicti imperium aggressi sunt, non tyrannorum ritu, qui verecundiæ obtentum quempiam prætexere solent, sed mox impudenter adeò & belluinè, vt distringi in eos debuerit, Piscium vita, prouerbio nota: inter quos, tametsi congeneres, minoris exitium à validiore in escam qua vitam trahat, conuertitur. Adagium idem expressit M. Varro in his versibus, quos apud Nonium corruptissimos olim ita restitui in nostris Animaduersorum libris:

Natura humanis omnia sunt paria.
Qui pote plus, vrget, pisceis vt sæpe minutos
Magnus comest, vt aues enecat accipiter.

Piscium mutuam lanienam non tacuit Oppianus Halieut.2.

[Greek verses]

Id est:

Inter se exercent odiis capitalibus iras
Squamigerum genus, & laniena mutua in hostes
Grassantur soli pisces, ac vindice rictu.

Io Saturnalia.

Dion lib.58. refert vulgatum fuisse dicterium, [Greek]: hoc est, Io Saturnalia, quo vti licebit, vbi quis suæ conditionis immemor, authoritatis sibi plusculum arrogat. Nou: qui humili genere natus, plenioris fortunæ blandimento, Ecclesiasticis opibus adauctus, principem virum precario iure à se principatui inaugurandum, non nisi ad genua sibi aduolutum admisit, præclaro edito de se testimonio humilitatis submissionisq;, quam inter prima religionis suscipiendæ incunabula fuerat professus. Refert autem Dion, quum expeditionem in Britannos, velut extra orbem positos detractarent legiones, nec Au. Plautio, egregiæ militaris famæ senatori, eius militiæ duci, obtemperarent, Narcissum, Claudij libertum, ab imperatore immissum, suggestum conscendisse: sed verba facere pro concione ad milites tentantem, coercitum fuisse, acclamante vndequaque exercitu notum illud diuerbium, Io Saturnalia: eo quod in Saturnalibus serui herili apparatu induti epulabantur. Græcè est: [Greek text]. Paulò diuersius extulit Martialis lib.xj.

Clamant ecce mei, Io Saturnalia, versus,
Et licet, & sub te præside Nerua libet.

Laudata pauone superbior.

Ouidius 1. Metamorph. de valde sibi placente dixit:

Laudato pauone superbior, acrior igni.
Et alibi:
Laudatas ostendit auis Iunonia pennas:
Si tacitus spectes, illa recondit opes.

Metaphora notior est, quàm vt oporteat explicare. Pennas quas in cauda gerit, splendente sole expandit: maximè verò id facit laudatus pauo: vt cap.20. lib.10. Plinius ait. Vide alibi, Pauonis more rotari: & pòst, Caudam trahere.

Caudam trahere.

Hoc prouerbium frequentant Galli, de iis qui magnificè superbèq; incedunt, vt qui talari toga pallâve ornati, longo syrmate verrunt terram. Horatius:

—Traxitq; vagus per pulpita vestem. Idest: magnificè incessit saltâs. Nã ad syrma allusum est, quod à tractu nomẽ est adeptũ: aut, quod nõ æquè placet, tractũ erit ab auibus, vt gallis gallinaceis. & pauonib. qui sua insolescere videntur cauda. Vnde Horatius satyr.2. lib.2.

—Et picta pandat spectacula cauda.

De pauonis cauda Athenæus libr.9. Horatius satyr. iij. libr.ij.

—Nihilo est sapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat.—

Trahere igitur caudam dicitur, qui sibi placet, seq; sapientem, &(vt Varronis verbo vtar) sarpedam putat. Sic Persius satyr.1.

Ante diem blando caudam iactare popello.

Sunt qui opinantur, natum à puerorum more. Solent enim eorum, quos irrideri, sinistroq; vulgi clamore excipi volunt, tergo animantiũ caudas assuere, aut alligare, iisq; vsque eò acclamare, dum hi clamoris causa cognita, caudam sibi auellant. Illis igitur caudã trahere dicuntur, qui sibilis & risu digni sunt. Prior sententia mihi placet. Vide antè, Pauonis more rotari: &, Laudata pauone superbior.

Ampullatur.

Verbum Latinis frequentatum, in primis Horatio, de his qui turgent, inflati atq; elati sunt. Lib. 1. epist. ad Iulium Florum:

An tragica desæuit, & ampullatur in arte?

Idem in Arte poetica:

Proijcit ampullas & sesquipedalia verba.

quod est, orationis amplitudinem & superbiam emittit. Sed orationis elegãtia & amœnitas cũ magnificentia & grauitate plerunque coniungi solet. Hoc certè constat, à tumore ampullarum, quæ [Greek] Græcè dicuntur, genus hoc trãslationis profectum esse. Hinc & Strabonis illud: [Greek]. Quemadmodum igitur Græci [Greek] vsurpãt pro orationis ornamentis, iisq; omnibus dicendi figuris, quibus altior, grãdior, amplior denique fit oratio: ita & ampullas Latini, à quibus verbum Ampullari deductũ est: quod est, verborũ ampullis vti. Eidem enim quã Horatius trãslatione dixit Ampullas, Cicero ad Atticum lib.1 Episto. de oratione tumida interpretatur: Quid mul ta? totum hunc locum, quem in Aristocratia ego variè in meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flãma, de ferro (nosti illas [Greek]) valde grauiter pertexuit. Et Plinius accipit de oratione amœna, & pigmentis orationis perpolita. sic enim in epistolis scribit: Non tamen omnino Marci nostri [Greek] fugimus, quoties paulum itinere decedere non intempestiuis amœnitatibus admonebamur. Plautus in Menæchmis videtur Ampullaceam vocare mulierem magnificè cultã. Cæterùm quod Horatius dixit,

An tragica desæuit:—

& lib. Epist.2. ad Augustum, epist.j.

Et spirat tragicum satis, & feliciter audet.

legimus & [Greek]: id est, loqui tragicè: & [Greek], pro eo quod est, magnificis verbis efferre. Sesquipedalia verba apud Flaccum, non tam intelligo longa & extensa, quàm turgida & inflata, ac prætumida. Nã ab architectis esse trãslationem sumptã puto, apud quos sunt tigna sesquipedalia, materies crassior. ita loquitur non raro Vitruuius. Inde igitur Horatium explicãdum arbitror: ampullarúmq; figura, quæ tumidæ sunt, huic congruit interpretationi.

Labeone insanior.

Labeo Antistius iuris ciuilis legúmq; Romanarum apprimè doctus fuit, sed agitabat hominem(vt inquit Gell. lib.xiij.c.xij.& xiij.) libertas quædã nimia, & vecors vsq; eò, vt D. Augusto sæpe restiterit ac responsarit. Hinc illud Horatij Serm.lib.1. saty.3.

—Labeone insanior inter
Sanos dicatur.—

In eos fertur, qui immodica libertate sunt, & nimis pertinaces, siue cõtumaces. Huius meminit & Suet. Vide pòst, Duræ ceruicis: &, Præfracti.

Duræ ceruicis.

Dicimus hominem duræ ceruicis, indomitæ, opinionisq; destinatæ: quasi indomabilem, more ferociũ boum. & à D. Hier. in interpretatione veteris Testam. est dictum: Populus iste duræ ceruicis est. Sic Deut. xxxij. Ceruicem tuam durissimam. id est, tuam contumaciam, qui impatiens sis imperij & iugi. Deutron.x. Ceruicem vestram ne induretis

induretis amplius. id est, ne posthac recusetis Domino obsequi & obtemperare. Act.vij. Dura ceruice, & non circunciso corde & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis. Est autem ceruix, quæ Græcè dicitur αὐχὴν, posterior pars colli, ex qua origo est omnibus neruis: dicta, quòd per eam cerebrum ad medullam spinæ dirigitur, quasi cerebri via. Qui autem nec cogi nec flecti potest, & Ceruicosus dicitur, ἀτενὴς Græcè, item ἀπηνὴς ἄνθρωπος, In quem rectè torquebitur illud Homericum, ex Odyss.α.

Σοὶ δέ τις ἐν στήθεσσιν ἀκήλητος νόος ἐστί.

Id est:

At tibi non vnquam placanda in pectore mens est.
Vide pôst, Præfracti: & alibi, Labeone insanior.

Præfracti.

Præfracti dicuntur per translationem duri, contumaces, peruicaces. Cic. Officior.iij. Cato nimis præfractè videbatur mihi ærarium defendere. id est, obstinatè. Idem in Orat. Thucydides autem præfractior, nec satis (vt ita dicam) rotundus. Tales dicuntur in sacris literis, Duræ ceruicis: &, Indurare ceruicem. Metaphora à bobus vel equis, qui dura sunt ceruice. ij. Reg. xvij. ca. Indurauerunt ceruicem suam. pro, perstiterunt indurati. Duri facie, siue corde, Ezech. ij. impudentes, & qui non nouerunt erubescere, dicuntur. Vide alibi, Duræ ceruicis: &, Labeone insanior.

Ἱπποτυφία.

Hippotyphiam Græci pro ingenti fastu, & nimia gloriæ affectatione accipiunt. Nam ἵππος in compositione auget, τῦφος autem superbiam & fastum significat. Lucian. Quomodo histor. scribenda sit. Quare maximè tum fidendum fræno est, & ratione vtendum: illud scientes quòd & in verbis non mediocre malum hippotyphia est.

Leonum animos præ se ferentes.

Lucianus in Philopatre, sub finem: O miseri hominum, ne vana adeò loquacitate efferamini, acuentes dêtes aduersus viros leonum animos præ se ferêtes, spirantes hastam & lanceas, & candicantes cristis galeas: sed ita in vestrum caput conuertantur: quando ita patriam vestram deprimitis. Leonum animos Græcæ θυμολέοντας: quo verbo Homerus vtitur. Pindarus in Isthmiis indicat, virum fortem leonem oportere præstare in exhauriendis certaminum laboribus, vulpem in consiliis. sic enim scribit: τόλμα γὰρ ἐοικὼς θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων ἐν πόνῳ, μῆτιν δ' ἀλώπηξ.

Gallinacei lactis haustum polliceri.

Franciscus Floridus in epistola ad Rodolphum Pium, quam suis succisiuis lectionib. præfecit: Paruum nanque (vt rectè ait Horatius) parua decent, & fumosæ lucubrationum inscriptiones, iis sunt relinquendæ, qui lectores dulcia vtilibus miscentes erudire pariter ac delectare, & gallinacei lactis haustum in recessu polliceri queût.

Superfluens.

Superfluentes vocantur, qui vt vulgò loquimur, continere se in sua pelle præ superbia nequeunt Metaphora est à vasis nimium plenis. Catullus in Cæsarem.

Et ille nunc superbus & superfluens,
Perambulabit omnium cubilia.

Persius sat.iij.

—Effluis amens.

hoc est, teipsum fallis, & tanquam Terentianus ille Parmeno superfluis. [Hoc vitium notatum ab Homero in iuuenibus, cùm eos dixit esse ὑπερφιάλους. Lege Muretum in illud Catulli proximè citati.]

Cælo animum ferre.

Parœmia de iis, qui magna de se prædicant, inaniterq; venditant. Virg.x. Æneidos:

Dixerat ille aliquid malum, vimq; affore verbo
Crediderat, cœloq; animum fortasse ferebat:

Videtur allusisse ad illud, Cœlum manibus contingere. Virgilio hæ & similes hyperbolæ prouerbiales, peculiares ac frequentes sunt. Æneid. xj.

—Et cœlum territat armis.

&:- Non replenda est curia verbis,
Quæ tutò tibi magna volant.

Item:

Proinde tona eloquio, solitum tibi-

paulo pôst:

-An tibi Mauors Ventosa in lingua-

Hæc enim Turnus in Drancem, lingua in concilio pollentem, alioqui re ipsa imbellem. Simili oratione Thersitæ loquacitatem reprimit Vlysses Iliad.2.

Asperius nihil est humili, cùm surgit in altum.

Hic Claudiani versus prouerbij vice frequenter celebratur, atque de iis dicitur, qui antè despicatissimi & imbecilli homines, nemini nocere potuissent, his eneruatis & exanguibus, quouis Iro pauperioribus, cùm opes, cùm magistratus & honor tanquam gladius esset datus, non solùm pûgere suopte ingenio citò didicerunt, sed acie authoritatis bonos ciues, se meliores ac sanctiores, atque nobiliores, vulnere inflicto côtrucidant. Deinde cùm velut muscæ famelicæ accedunt, quo saturent inexplebilem habendi cupiditatem, ex sanguine & miseriis pauperum comparant, quam non habent opulentiam. Ita cæca fortuna vt illos promouit, ita promotos facit cæcos quoque: cui non satis est malos prouexisse, nisi authoritate armatos reddat nocentiores. Huic non dissimilis est versus vetustissimus:

Cùm surgunt miseri, nolunt miseri misereri.

Sic honores mutant mores. Cicero in Lælio, Non enim solùm ipsa fortuna cæca est, sed eos etiam plerunque efficit cęcos, quos complexa est. Itaque illi efferuntur fastidio & contumacia: neque quicquam insipiente fortunato intolerabilius fieri potest. Atque hinc quidê videre licet, eos qui antea commodis fuerunt moribus, imperio potestate, prosperis rebus immutari. Et Euripides in Iphigenia in Aulide: κατ' ἐπεὶ κατέσχες ἀρχὰς, &c. D. Hippolytus, episcopus & martyr. in oratione De consummatione mundi: Sublatis in regnû Antichristus, inquit, extollet animum: & qui prius erat mansuetus, euadet ferox & immisericors: qui animum gerebat summissum, superbus atque inhumanus euadet, iustos persequetur, &c. Salomon Prouerb. cap. 19. Diuitiæ sunt ornamento sapientibus: stultis nihil nisi stultitia est. Hinc Pallad. lib.1. Epigram.

Μήποτε δουλεύουσα γυνὴ δέσποινα γένοιτο.

Id est:

Famula nunquam debet fieri domina.

Vide alibi, Imperito nihil iniquius.

Ἀλαζών.

Alazones Græco prouerbio dicuntur ostentatores, vani, arrogantes, superbi, gloriatores, iactabundi, insolêtes, preferoces, & vltra modum vsitatum elati, qui plura promittunt, quàm possint pręstare. quod vitium Vlpianus, Demosthen. interpres vocauit ἀλαζονείαν: atque huic contrariam esse εἰρωνείαν ait, quæ quod facere potest, eleuat ac minuit. Tale genus hominum producitur nobis à Plauto & Terentio in Pyrgopolinice glorioso milite & Thrasone. Plautus, ἀλαζὼν Græcè huic nomen est comœdiæ. Id nos Latinè gloriosum dicimus. Iidem dicuntur αὐτολόγοι, de se loquentes, suáque iactantes: vt sunt in quinto idyllio Theocriti pastores: & apud Virgil. 3. ecloga.

Laus in ore proprio sordescit.

Hodie ab omnibus tâquam prouerbij loco vsurpatur. Michael Verinus:

De te alij narrent, proprio sordescit in ore
Gloria: si taceas, plus tibi laudis erit.

Salom. Prouerb. c. 27. Laudet te alienus, & non os tuum. Idem Verinus:

Omnibus inuisa est stolidæ iactantia mentis:
Dum de te loqueris, gloria nulla tua est.

Ioannes Langus in præfatione ad D. Gregorij theologi sententias: Sed plura nobis non licet iam dicere, ne propriam supra modum laudare mercem censeamus.

Collo valido.

Est vernacula Gallorum ac Germanorum lingua vsi-

tatum, vt homines impudentes, & in dicendo præfectim temerarios, valido collo vel ore præditos dicamus. Atque ita etiam Marius (vt refert Plutarchus) in senatu respondit: Non ita latum sibi esse collũ, vt de tanta re quicquam affirmare ausit: de lege Saturniana loquens. Eò alludens Cicero apud eundem Plutarchum, strumas Vatinij eleganti dicto notauit: Tantum, inquit, collum non habeo. hoc est, tantum onus in me non recipio.

Ostentator.

Xenophon παιδ. 2. ὁ ἀλαζὼν δοκεῖ ὄνομα κεῖσθαι ὅτι τοῖς προσποιουμένοις καὶ πλουσιωτέροις εἶναι, ἢ εἰσί, καὶ ἀνδρειοτέροις, καὶ ποιήσειν ἃ μὴ ἱκανοί εἰσιν ὑπισχνουμένοις, καὶ ταῦτα φανεροῖς γιγνομένοις, ὅτι τοῦ λαβεῖν ἕνεκα καὶ κερδᾶναι ποιοῦσιν. Ostentatoris nomen videtur in eos quadrare, qui se ditiores simulant, & fortiores quàm reuera sunt, & qui se facturos promittunt, quæ præstare non possunt, quósque hæc manifestum sit compendij ac lucri causa facere. ἀλαζὼν στρατιώτης, miles gloriosus transfertur à Plauto. Isocrates in Panathenaico, ἀλαζονεύεσθαι dicit pro, ψευδολογεῖν, & ostentabundè mentiri. Vlpianus Demost. interpres ait, ἀλαζονείας eorum esse, qui plura promittunt quàm possint præstare: atq; huic contrariam esse εἰρωνείαν, quæ quod facere potest, eleuat ac minuit. Leontichi militis gloriosa iactantia apud amicam nimia, eam abalienat, in Luciani quodam meretricio dialogo.

Vasa vacua plurimum sonant.

Erasmus noster in Lingua sua: Nullus, inquit, habet fidem ei qui non ex iudicio, sed ex morbo disertus est: ne dicam interim, quod loquacitatis vitiũ semper comitatur stulticiæ opinio. Huc illud vulgò iactatum. Vasa quæ sunt inania, plurimùm sonare.

BOVILLI. Homo genibus elephantinis.

De superbo, qui vix Deum, ne dicam hominem vllo honore, ne aperti capitis aut genu flexi, afficere dignetur. Elephanti genua non plicant, neq; se incuruãt. Vnde cadentes surrigere se nequeunt: ab homine erigi debent.

Vacuum vas altiùs pleno vase resonat.

Minimè dites, eruditi, fortes, aut alia re præditi, maximè loquaces & iactabundi, vt plurimum sunt. Et qui omni animi ornatu nudissimi sunt, omnino, quin bonis & sibi dissimilibus detrahant & obloquantur, sibi temperare non possunt.

GODOFREDI.

Loqueris equo insidens.

In ignaui hominis ineptam audaciam, qui videri vult magnanimus, fortis & patiens, ipse in tuto collocatus, & liber, iis qui in periculo sunt, ac ærumnis ingentibus premuntur: non secus atq; eques equo fretus, facilè contemnit, & fortitudinis admonet alium pedestri labore fatigatum.

EX APPEND. GOGNATI ET ALIORVM.

Timones.

Inhumani, hominúmque congressus ac societatem vitantes, imò etiam publicis malis gaudentes, dicuntur Timones: à Timone, μισάνθρωπος Atheniensibus dictus est. cui similes redduntur & diuites, vtpote quos diuitiæ & fastuosos & insolentes, & planè barbaros efficere consueuerunt. Hinc Timonia vita, pro solitaria ac morosissima: & Timoniano more, ab omni gratia & humanitate alieno: & Timonia cœna, pro cibis non modò vulgaribus, sed etiã vilissimis constante. Fingit autem Lucianus, Timonem ab initio diuitem fuisse, sed ob liberalitatem, & quòd absq; iudicio in quosuis benignus esset, ad paupertatem redactum esse. Quam rem cùm Iupiter ex ipsius querela, qua cum illo expostulando, in hominũ malitiam & ingratitudinem inuehitur, cognouisset, misertus illius, eo quòd & in deos pius fuerat, & multa illis sacra peregerat, diuitem denuò facere statuit, ac Plutum cum thesauro ad ipsum mittit. Qui principiò ire detrectat, ostendens illum sua culpa pauperem factum esse, & cum talib. hominibus minimè perdurare se posse, atq; æquè odisse eos, vt sordidos atq; auaros illos, qui nunquam omnino se vtantur. Mediocritate enim vtendi se gaudere. Atque hoc figmentum, vsum diuitiarum, & quomodo conseruari eædem debeant, docet. Deinde cùm Iupiter in sententia persisteret, atq; ita Plutus ducente Mercurio ad Timonẽ proficisceretur, inter eundem fingitur claudicare. Ibi interrogante Mercurio, causam eius rei reddit, quòd quoties à Ioue mittatur, tardè incedat, neq; videat quorsũ eat, neq; norit ad quos eat. Quoties autẽ à Dite mittatur, etiã alatum esse. Quo figmẽto significare videtur, improbos ac malos semper meliorib. successib. frui: probos autẽ, & à Ioue dilectos, aut nunquã, aut tardè in hac vita felices ac diuites fieri. Postremò interrogatus à Mercurio, cur deformis ac pallidus, tantopere ametur ab hominib. respondet, inscitia ac cæcitate illorum hoc fieri. Atque ibi cùm hos, tum alios effectus suos exponit: quæ omnia postremò actione & quasi ipsa re comprobantur, dum Timonem ab initio Plutum reiicere atq; auersari fingit, vtpote ex paupertate modestum ac temperantem iam factum, & agnoscentem superiora mala, in quæ ex diuitiarum copia inciderat. Mox eundem acceptum cum summa cura asseruare, tumidúmq; & insolentem omnes alios homines vitare atq; contẽnere. Additis ad finem etiam adulatoribus, scurris, assentatoribus, sycophantis, fumi venditoribus, & id genus aliis: qui vt corpus vmbra, sic ipsi diuitias atq; fortunam comitantur. M. Antoninus 4. libr. De vita sua, dixit statim in principio, Secessus quærere, hominum esse abiectæ sortis.

Ardelio.

Ardeliones Latini frequenter vocant homines inquietos ac iactabundos, qui omnibus se negociis ingerunt, atque vltrò citróq; discursant, mirisq; vtuntur gestibus, manus iactantes, togam modò deiicientes, modò reponentes, curiosi, contráq; rationem officij sui actuosi: quos etiam ex oculis deprehendere licet, ex vultu, incessu, vestitu, totóq; corporis habitu: quorum singula variis modis componunt, atque immutant: aliámq; personã subinde sibi asciscunt, nempe vel histrionis, vel palæstritæ, aut deniq; agyrthæ, hoc est, circumforanei circulatoris, qui ad nugas plebem conuocat: qualem fuisse Attalum legimus, ad quem sic scribit Martialis lib. 2.

> Declamas bellè, causas agis Attale bellè:
> Historias bellas, carmina bella facis.

Deinde subiungit:

> Nil bene quum facias, facis attamen omnia bellè:
> Vis dicam qui sis? magnus es ardelio.

Talis Græcis dicitur πολυπράγμων. Inferioris Germaniæ hominibus, tant affaire. Sic Cicer. Virtus autem actuosa, & Deus noster nihil agens.

Sisyphidæ.

Sisyphus apud inferos lapidem vrgere in montis verticem dicitur, qui identidem ipse in imum reuoluitur. qua allegoria ambitio significatur: & homines honores ambientes, Sisyphidæ dicuntur quo nomine Leguleij quoque hodie appellantur, qui inexhausto quopiam atque inutili labore in Accursianis glossematibus defatigantur. Hac voce Budæus sæpe vsus est.

ASPERITAS, MOROSITAS.

ERASMI. Inexorabilis.

In exoratu difficilem ac præfractum, suóque relinquendum ingenio, siue in eum cuius operam nihil moramur, appositè torquebitur, quod Iliados ι. Diomedes dixit in Achillem, qui legatos & Agamemnonis dona reiecerat:

> Ἀλλ' ἤτοι κεῖνον μὲν ἐάσομεν, ἤ κεν ἴῃσιν,
> Ἦ κε μένῃ.—

Id est:

> Quin magis ipsius hunc animo, ingenióque sinamus,
> Siue venire velit, siue hic remanere.—

Inexorabilis.

In durum & inexorabilem competet illud ex Odysseæ ↓.

Σοὶ δ' αἰεὶ κραδίη στερεωτέρη ἐστὶ λίθοιο.

Id est:

At tibi perpetuò cor saxo durius omni est.

Ita Telemachus ad matrem.

Cornea fibra.

Neque dissimili figura dixit Persius:

—Neque enim mihi cornea fibra.

Nam cornua & durissima sunt, & sensu carent, quemadmodum & vngues. Quanquam potest & à corno arbore corneum dici, cuius lignum durissimum esse constat. Persij carmen in prima satyra sic habet:

Non ego cùm scribo, si fortè quid aptius exit,
Quando hæc rara auis est: si quid tamen aptius exit.
Laudari metuam. neque enim mihi cornea fibra est.

Vnde qui carent humanis affectibus, robur, adamantem, silicem, ferrum, cornu in pectore gestare dicuntur.

Ferreus, Ahencus.

Simili figura, ferrea atque ahenea dicuntur, quæ solida firmáque significamus. Virgilius:

Non mihi si centum linguæ sint, oráque centum,
Ferrea vox.—

Quo quidem in loco videtur expressisse illud Homericum ex secundo Iliados libro:

Οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν,
Φωνὴ δ' ἄρρηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη.

Id est:

Non mihi si sint ora decem, totidem quoque linguæ,
Vox infracta, animúsque mihi simul æreus adsit.

Horatius in prima epistola:

—Hic murus aheneus esto,

de decreto animi non conuellendo.

Homerus Iliados χ.

—Ἦ γὰρ σοί γε σιδήρεος ἐν φρεσὶ θυμός.

Id est:

Ferrea nimirum tibi mens in pectore clausa est.

Idem Odysseæ ι.

—Οὐδέ μοι αὐτῇ
Τυμὸς ἐνὶ στήθεσσι σιδήρεος, ἀλλ' ἐλεήμων.

Id est:

—Neque enim mihi scilicet ipsi
Ferreus est animus sub pectore, sed miserescens.

Et Iliados ψ. σιδήρειον μένος τοῦ πυρός: id est: Ferream incendij vim, dixit:

Ἐν δὲ πυρὸς μένος ἧκε σιδήρεον.—

Id est:

Ferrea verò ignis venit in præcordia virtus.

Paulò diuersius est, quod Cicero Attilium ferreum scriptorem vocat, pro duro atque imperito. Nam in artibus dura dicuntur, quæ parum sunt artificiosa: cõtrà mollia, quæ summa arte perfecta. Verba M. Tullij lib. De finib. 1. sunt hæc: Electram tamen malè conuersam Attilij mihi legendam putem. De quo Licinius, ferreum scriptorem: verùm opinor scriptorem, vt tamen legendus sit. Eundem in libris De diuinatione durissimum & malum poetam vocat.

Versatilis Artemon.

Ὁ περιφόρητος ἀρτέμων: id est, Versatilis Artemon. Extat in iisdem Collectaneis. Aiũt dici solitum de his, quorum gratia vehementer decertatur. Nam Artemonem adolescentem fuisse quempiam certatim adamatum à mulieribus ob insignem formam: quem suspicor ob id dictum περιφόρητον, vel quòd circunferretur in ore omnium versans, vel quòd passim obambularet, velut ostentans sese. alij malunt, Artemonem machinarium fuisse fabrum, in arte præcellentem, temporibus fermè Periclis. Qui cum claudus esset, passim suas machinas circumferebat. Athenæus in 12. Dipnosophistarum libro referens hoc prouerbium citat autorem Chamæleontem Ponticum, qui testatur Artemoni περιφόρητον cognomen additum, quòd pre deliciis in lecto circumferretur: siue quòd is postea cœperit voluptariã ac mollem agere vitam, cum antea pauper fuisset. Ex Anacreonte citat hæc de eodem. Πρὶν μὲν ἔχων βερβέριον, καλύμματ' ἐσφηκωμένα, καὶ ξυλίνους ἀστραγάλους ἐν ὠσὶ, καὶ ψιλὸν περὶ πλευρῇσι δέρμα βοὸς, νήπλυτον εἴλυμα κακῆς ἀσπίδος, ἀρτοπώλισιν κἀθελοπόρνοισιν ὁμιλέων, ὁ πονηρὸς Ἀρτέμων, κίβδηλον εὑρίσκων βίον, πολλὰ μὲν ἐν δουρὶ τιθεὶς αὐχένα, πολλὰ δ' ἐν τροχῷ, πολλὰ δὲ νῶτον σκυτίνῃ μάστιγι θωμιχθείς, κόμην πώγωνά τ' ἐκτετιλμένος. id est: Tenuem quidem habens circum latera bouis recẽtem amictum mali clypei, cum panum cauponib. & prostibulis consuetudinẽ agens, insinceram inueniens vitam: sæpe vt superet, in hasta ponens ceruicem, sæpe rursum in rota, sæpe verò coma barbaque reuulsus. Quibus ex verbis apparet, dictum in hominem sui dissimilem, ac moribus inæqualib. præditum, qualem perhibent fuisse Alcibiadem, qui, vt refert Satyrus apud Iones deliciabatur, vt illos quoque vinceret: apud Thebanos exercitamẽtis corporis erat quouis Bœoto Bœotior: apud Thessalos equestris rei studio superabat ipsos, apud Lacedæmonios temperans ac patiens, magis ipsis Lacedæmonibus: in Thracia Thraces superabat vinolentia. Id & cùm laude fieri potest. Cæterùm περιφόρημα probrosè dicitur, qui sese per omne rerũ genus voluit, Indicat Pollux lib. vj. Plutarchus indicat fuisse claudum quẽpiam qui vehiculo circumferretur, quũ alioqui meticulosus esset, ac plerunque desideret domi, duobus famulis scutum æreum supra caput sustinentibus, ne quid ex alto decideret in caput. Quòd si quando cogebatur exire, vehiculo vtebatur, sed humili, metu ruinæ. Huiusmodi quędam refert Plutarchus in vita Periclis. Proinde dictum videtur in molles ac meticulosos. Quin & Plinius libr. xxxiiij. cap. viij. inter Polycleti opera meminit Artemonis, qui dictus sit περιφόρητος. Allusum autem est ad artemonem nauticum, quo vela circumferuntur, & onera tolluntur è nauibus. Nam hodie nautæ ad vtrunque vtuntur antemna. Nam Artemon Græcè propriè est machina tollendis oneribus apta, quam Latini, ni fallor, trochleam appellant. Ea sic composita est, vt facilè circum voluatur.

Scytharum oratio.

Scytharum feritas, apud Græcos in prouerbium cessit, vt quicquid agreste, quicquid barbarum ac sæuum intelligi vellent, id Scythicum appellarent. Est apud Lucianum cùm aliis aliquot locis, tum in meretricio dialogo Chelidonij & Drosæ: τὰ μὲν ἄλλα ἀπὸ σκυθῶν ῥῆσις. id est: Reliqua quidem Scytharum oratio, sentit in calce literarum fuisse quiddam mitius dictũ, reliqua nihil præ se ferre humanitatis. Quidam inde natum existimant, quòd Scythæ Dario regi nihil aliud responderint, quàm κλαίειν, id est, vt ploraret: quæ quidem ipsa etiam vox in prouerbium abiit, vt plorare iubeamus, quos contemnimus. Ælianus in epistolis: ἔστω σοι τοίνυν ἡ ἀπὸ σκυθῶν λεγομένη ἀπόκρισις αὕτη, ἐγὼ μαίνομαι καὶ φρονῶ, καὶ μισῶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. id est: Itaque Scytharum, sicuti vocant, responsum hoc tibi sit: Ego insanio & sapio, & odi mortalium genus. Diogenes Laertius in Vitis Philosophorum putat hoc prouerbium natum esse ab Anacharsidis asperitate. Nam is Scytha natus inter cẽlebres philosophos habitus est Athenis. Sed vero proximum est quod refert Athenæus libr. xij. Scythas olim opibus ac deliciis florentes in tantam venisse ferociam, vt quoscunque populos adissent, summas nares viris amputarent, horum mulieres Thracum vxoribus corpora subulis pungerent, denique cunctis sub illorum dominatu lacrymosa fuerit seruitus, vt in posteros deriuatum sit prouerbium: ἡ ἀπὸ σκυθῶν ῥῆσις, id est, Scythica iussio siue præscriptio: & ἀποσκυθίσαι dicatur ferro cæsariem amputare: quod præter Athenæum indicat & Stephanus. Denique σκυθρωπὸς & σκυθρωπάζειν, pro toruo, tristi, austero ac truculento, ab eius gentis moribus dictum videtur: & σκύζεσθαι irasci, quòd ea gens sit supra modum iracunda.

Pandeletias sententias.

Πανδελετίους γνώμας: id est, Pandeletiam sententiam, appellat in deterioribus Cratinus, vt citant, morosam ac molestam. A Pandeleto quopiam sycophanta, ex eorum genere, qui quo quæstum faciant, dicas impingunt grandes, vt ait Phormio Terentianus, & simili studio ferunt suffragia.

Thymbra victitans.

Θυμβροτρώγους: id est, Thymbra victitantes adagio dicebantur, vel qui tutius ac liberius vitam agerent, vel qui moribus essent parum blandis, vel qui hilariter citraque sollicitudinem paruo contenti viuerent: quòd Thymbra

quam eandem cunilam dicunt, herbæ genus sit, quam Plinius non distinguit à Satureia, Columella distinguere videtur.

Et Satureia, inquiens, Thymi referens, Thymbręque saporem.

Est autem saporis subamari. in agris passim prouenit, & pratensis ad remedia pręstantior est hortensi (vt autor est Dioscorides) locis gaudens petricosis. Hortensis cibis aptior Prouerbium recensuit Suidas & Hesychius. Fertur Epaminondas mirè frugalem vitam egisse: itaque de prādio parco tenuique dixisse, Τὸ τοιοῦτον ἄριστον οὐ χωρεῖ προδοσίαν: id est, Tale prandium non recipit proditionem. Sensus autem dicti geminus est: vel quia nemo molitur insidias rebus modicis, vel quia qui modicis contenti sunt, non facilè corrumpuntur, vt prodant rempublicam. Amphis apud Athenæum libro x.

Ἄπληστος γὰρ ὁ θύμβρας οὐ κοινὸν... [Greek partly illegible]

Id est:

Vbi cœna frugi est, nulla debacchatio.

Græcus trimeter videtur corruptus inuersione duarum dictionum: restituetur si legas, ὅπου γὰρ ἄπληστος. & subdit ex Alexide, Ex prolixis conuiuiis primùm nasci scommata, è quibus ferè plus est doloris quàm voluptatis. hinc maledictum. id regeritur ac reciprocatur in dicentem: mox à verbis ad verbera. Non ita qui thymbra victitant.

Scabrosior leberide.

Κερβότερος λεβηρίδος: id est, Asperior leberide. De vehementer asperis & insuauibus. Nam leberis, Græcis dicitur exuuium illud vel serpentum, vel piscium exuentium senectam, quod & γῆρας vocatur: id autem asperrimum esse constat, nimirum ob summam siccitatem. Refertur à Suida.

Totus echinus asper.

Ἅπας ἐχῖνος τραχύς: id est, Totus echinus asper. In morosos & iniucundis moribus quadrat. Echinus piscis, & item erinacius vndique spinis obseptus est, vt nusquam impunè possis attingere. Est & hominum huiusmodi genus, cum quibus nulla ratione possis agere citra litem. Aristophanes in pace:

Οὐδέ ποτ' αὖ θεὶς λεῖον τὸν τραχὺν ἐχῖνον.

Id est:

Ex scabro in lęuem nunquam vertetur echinus.

Durus alloquiis.

Ἄτηκτος ἀνθρώποις προσηγορήμασιν. id est, Immobilis siue inflexibilis alloquio. Ductum à cera, quæ tractando mollescit. ἄτηκτον autem dicitur, quod non queat liquefieri. Cōpetet igitur in hominem inexorabilem.

Echino asperior.

Ἐχίνου τραχύτερος: id est, Echino asperior: in hominem intractabilem & insuauibus moribus dictum. Metaphora sumpta ab animante, cuius duplex est genus: terrestre, spinis obsitum: & maritimum, pinnata vndique testudine, ac spinis obductum, quibus se pedum vice voluit, autore Plinio. Martialis:

Cortice deposito mollis echinus erit.

Aristoteles libro De generatione animantium quinto, tradit echinum ipsum quidem pusillum esse, cæterùm spinas habere & longas & acutas. Athenæus dipnosophiston libro iij. fabellam haud infestiuam refert è Demetrio Scepsio: Laconem quempiam vocatum ad cœnam, appositis echinis, cùm ignoraret quo pacto soleant edi, nec obseruaret quomodo cæteri conuiuæ his vescerentur, corripuisse quendam, & in os coniecisse vnà cum ipsa testa. Porrò cùm inter dentes strideret echinus, & hominis os cibo miserè cruciaretur: O sceleratum, inquit edulium: neque nunc te omittam tibi mitis: nec te posthac vnquam sumpsero.

Corinthus & collibus surgit, & vallibus deprimitur.

Strabo libro Geographiæ viij. scribit, Corinthios opibus & artibus ingeniis pręcelluisse, cæterùm regionem illorum non admodum fuisse feracem, quòd inæqualis esset, & aspera, ac petricosa. Eámque ob causam senarium hunc prouerbio iactatum fuisse:

Κόρινθος ὀφρυάζει τε καὶ κοιλαίνεται.

Id est:

Alibi tumet Corinthus, aliubi caua est.

Meminit & Eustathius in Bœotiam Homeri. Huiusmodi autem terræ genus non perinde sementi idoneum est, atque campestris. Id adagium vbinam possit esse vsui, non satis video: nisi si quis detorqueat ad hominem intractabilem, aspero ingenio, & sibiipsi inæqualem, parúmque secum constantem. Cœlius Rhodiginus etiam atque etiam contendit adhibendum esse prouerbium, vbi significabimus felicitatem aliquo incommodo vitiatam, vt est ferè rerum humanarum conditio. Quem libentius sequeremur autorem, si quod contendit & asseuerat, vel vnius authoritate probasset.

Etiam quercus bacchatur.

Καὶ δρῦς μαινὰς ἐγένετο: id est, Etiam quercus Mænas facta est. De iis qui vix deliniuntur. Ab Orphei fabula, quercus sua cithara demulcente. Męnades enim sunt mulieres afflatæ Baccho.

Agamemnonis hostia.

Ἀγαμέμνονος θῦμα, id est, Agamemnonis victima. Quondam in duros & persuasu difficiles dicebatur. Inde natū, quòd Agamemnone rem diuinam in Troia facturo, bos effugerit, vixque multo negocio comprehensus, reductus est. Tantùm Zenodotus. Quadrabit etiam in eos, qui nolentes & adacti quippiam agunt. Olim in sacris spectabatur, vt hostia lenis ac volens adstaret. Quòd si refracto fune profugisset, infaustum omen habebatur. Mihi videtur & huc posse referri, quòd Agamemnon in Aulide filiam Iphigeniam sacrificauit, sed admodum inuitus. Recensetur à Zenodoto.

Matiolœchus.

Ματιολοιχός vulgato conuicio dicebatur liguritor, & in minimis etiam rebus exquisitus. Quin & Hesychius indicat, quod pusillum fit, id Græcis dici ματτύην. Aiunt autem esse cibi genus. Equidem in cōmentariis Græcorum inuenio, ματίον vocari, quod est minimum, aut genus mēsuræ. Proinde quadrat in eos, qui per fraudem minimis è rebus sectantur compendium, ἀπὸ τοῦ ματίου καὶ λείχειν: nisi mauis à λοχᾶν. Vsurpatur ab Aristophane in Nebulis, inter multa epitheta, quibus virum improbum notat. Interpres tam variè exponit, vt satis fateatur se nescire, scribens de eo dici qui malignā dat mensurā, de parco ac sordido, de eo qui cogitat inania, siue nanciscitur friuola.

Ne moue festucam.

Μὴ κάρφος κίνει: id est, Ne moue festucam. Locus prouerbialis vbi quis omnis strepitus impatiens est. Quosdam videas vsque adeò morosos, vt quicquid agas, offendantur, etiamsi stipulam duntaxat moueas.

A lasso rixa quæritur.

Seneca De ira libro iij. prouerbium huiusmodi refert: A lasso rixa quæritur, aut, Lassus rixam quærit. Quod in quem sensum antiquitùs fuerit vsurpatum, non satis liquet. Quòd si coniecturas sequi licet, apparet dictum in quosdam morosiores, & ad rixandum procliuiores: non quòd offendantur, sed quòd alioqui animo malè affecti sunt: vt sunt difficiles ac submorosi, quibus fortuna aduersa est. Sed ipsius Senecæ verba subscribam, ex quibus prouerbij sensus hic, vt opinor, colligi poterit. Ideò quibus stomachus suspectus est, processuri ad res agendas maioris negotij, bilem cibo temperent, quam maximè mouet fatigatio: siue quia calorem inedia compellit, & nocet sanguini, cursúmque eius venis laborantibus sistit: siue quia corpus attenuatum & infirmum incumbit animo. Certè ob eandem causam iracundiores sunt, valetudine aut ætate fessi. Fames quoque & sitis, ex eisdem causis vitanda est. Exasperat enim & incendit animos. Vetus dictum est, A lasso rixam quæri. Æquè autem & ab esuriente, & ab omni homine, quem aliqua res vrit. Nam vt hulcera ad leuem tactum, deinde etiam ad suspicionem tactus condolescunt: ita animus affectus, minimis offenditur: adeò, vt quosdam salutatio, epistola, oratio, & interrogatio ad litem euocent. Nusquam sine querela, ægra tanguntur. Hactenus Seneca. Huc pertinet quod scribit Plinius lib. xxij. cap. xxiiij. Sic & in lassitudine proniores esse

esse ad iracundiam & in siti.

Difficilis vir.

Δεινὸς ἀνὴρ τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο.

Id est:

Forsan & innocuum culpes vir sæuus & acer.

Hunc Homeri versiculum olim in Demosthenem vulgò iactatum fuisse, multorum autorum testimoniis constat: propterea quòd accepta pecunia nonnunquam & malos defenderet, & oppugnaret bonos. Eundem ad Varronem torsit M. Tullius lib. Epistolarum ad Attic. xiij. Dicitur autem apud Homerum Iliad. λ. sub persona Patrocli:

Εὖ δὲ σὺ οἶσθα γεραιὲ διοτρεφὲς, οἷος ἐκεῖνος
Δεινὸς ἀνὴρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο.

Id est:

Ipse probè nosti senior, quod vt est ferus ille,
Culpârit facilè innocuum, culpaque vacantem.

Rursum Iliad. ν.

Ἕκτορ ἐπεί τοι θυμὸς ἀναίτιον αἰτιάασθαι.

Id est:

Hector, quando libet culpa culpare vacantem.

In durum & implacabilem.

In hominem impendiò rigidum & implacabilem rectè torquebitur illud Homericum ex Odysseæ κ.

Σοὶ δέ τις ἐν στήθεσσιν ἀκήλητος νόος ἐστί.

Id est:

At tibi non vnquam placanda in pectore mens est.

Plutarchus in commentario De dignoscendo ab amico adulatore, ait hunc versum obiici solitum Antonio ab assentatoribus, quod Cleopatræ efflictim amanti, non responderet in amore.

Κερασβόλος.

Plutarchus in Symposiac. Decade vij. problemate ij. docet homines præfractos, & asperis morib. & intractabiles κερασβόλους vocari solitos, quam vocem haud satis commodè verteris Latinè. Sumptam autem metaphoram ab agricolis, apud quos semina quæ prius quàm in terram decidant, incidunt in cornu boum, κερασβόλα dicantur: ἃ ἂν τὶς κέρατα βάλλῃσι. Hæc aiunt prouenire cæteris multò duriora: vnde & ἀτεράμονα vocantur. Qui scripsit Etymologicon, indicat hanc vocem semel dũtaxat vsurpatam à Platone, sumptamq; à leguminibus, quæ nec igni nec aqua mollescant: cuiusmodi quędam videmus admixta leguminibus minuta nigraque. Locus est apud Plat. lib. De legibus ix. Quo quidem loco videtur interpres ignorasse quæ sint κερασβόλα. Vertit enim legumina, fulminis tactu prædura: quasi dictum esset κεραυνοβόλα. Porrò cur id accidat, vt semina quę in cornua boum impegerint, aut non proueniant, aut proueniant sicciora duraque, Plutarchus hanc adfert causam: quòd ea quæ à manu calida statim excepta terra fouentur, magis adiuuantur calore, qui seminibus est amicus. At quæ in cornua incidant, proiecta magis videntur quàm seminata, & mora frigus colligunt. Theophrastus dubitat, num friuolum sit quod de Cerasbolis iactant agricolæ.

Scytha malus.

Tanta erat barbaries immanitasque Scythicæ gentis, vt ipsa etiam appellatio cesserit in prouerbium: quemadmodum hodie crudelem hominem appellamus Turcam, & immane facinus, Turcicum. Æschines in oratione περὶ παραπρεσβείας: ἐ δέομαι σώσατέ με, καὶ μὴ τῷ λογογράφῳ καὶ Σκύθῃ κακῷ ὄντι παραδῶτε: Obsecro vt seruetis me, néve logographo, maloque Scythæ me tradatis.

Ex Append. Erasmi. Ἀποσκυθίσαι.

In quosdam asperis moribus quibus vix habeas commercium, nisi cum ignominia discedas. Tractum inde, quòd Scythę, cùm calamitatibus premerentur, per lusum ac delicias omnibus populis, quibus imperabant, capillos detonderent. Athenien. Iidem, quoquo venirent, exteris viris nares amputabant, & mulieres Thracum vxoribus corpora subulis pungebant. Planè misera sub iis seruitus: vt inde natum sit, ἡ ἀπὸ σκυθῶν ῥῆσις, pro imperio crudeli: & σκυθρωπὸς ac σκυθρωπάζω, pro toruo, tristi: & σκυζεσθαι, pro irasci.

Ivnii. Ipsa bile amoriora.

Alexis comicus apud Athenæum lib. vj.

Ταῦτ' οὐχὶ πικρότερ' ἐστὶν αὐτῆς χολῆς:

Id est:

Non ne hæc vel ipsa bile amariora sunt?

Quæ ingrata nobis sunt, & acerba, πικρότερα τῆς χολῆς εἶναι, ipsa bile amariora dicimus, vulgato etiam prouerbio: quomodo Latini fellea vocant amara. sic Plautus in Truculento.

Corda in felle sunt sita aut acerbo aceto:

Bilis enim quum inter humores amaritudine exuperet, hinc etiam pro animi amarulentia ponitur, vt & fel. quod idem est.

Vua acerba immitior.

Ὄμφακα vocant Græci vuam aut oliuam immaturam, atque inde quicquid vsui ineptum est & acerbum, ὀμφακῶδες: & Lucianus paulo vlterius prouectus, pro immiti & aspero accepit. Vnde Theocrito fastidiosa & dura puella φιαρωτέρα ὄμφακος ὠμᾶς. id est, Druppa vel cruda immitior vua, vocatur: ita enim de Galatea Cyclops. Quadrabit ergo in durum, & rusticano morosoque ingenio hominem, planeque Demeam, vt eum σκληρότερον aut φιαρώτερον ὄμφακος dicamus. Honestus Epigrammatarius vult animam suam neque omphaca: hoc est immitem vuam neque rursus passam, hoc est, neque annosam neque immaturam viro, sic enim ait: ἦν μὴτ' ὄμφαξ, μήτ' ἀσταφίς.

Ἀτέραμνος.

Ἀτεράμνους vocant Græci prouerbialiter saxeos & duræ ceruicis homines, quasi dicas non teneros & macerationi ineptos: metaphora à leguminibus sumpta, quæ ægrè coctionem admittunt. sic ἦθος ἀτέραμνον, mores crudos, inhumanos, ac barbaros vocant, ὠμὰς καὶ ἀνηλεεῖς, vt exponit Eustath. Vlysses apud Homerum dicit deos vxori suæ dedisse κῆρ ἀτέραμνον, hoc est, pectus durum & immobile ad credendum. Theocritus Milonem quendam rusticum hominem & bardum appellat πέτρας λατομήματα ἀτεράμνω, id est, immitis fragmina rupis. Aristophanes Vespis:

Μηδ' ἀπιθὲς ἄγαν ἀτεράμον τ' ἀνήρ.

Id est:

Non admodum vir durus atque inflexilis.

Teophrastus libro De causis plantarum iiij. loqués de lupinis: τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ἀτέραμον φύσει καὶ ὥσπερ ἄπεπτον. id est: Causa eius est, quòd legumen istud sit natura rebelli duritiæ præditum, & quasi incoctile. Plato in libris legum: ἀτεράμονοι τὴν φύσιν χαλεποί. id est: Refractario & præfracto ingenio præditi. Æschylus in Prometheo, τὴν δ' ἀτέραμνον στέρξας ὀργὴν. id est: Incoctilem vbi strauerit iram. Ibidem Mercurius βροντῆς μύκημ' ἀτέραμνον dixit, mugitum tonitrus inexorabilem. Polybius lib. iiij. αὔξοντες τὴν δὲ τῆς ψυχῆς ἀτεραμνίαν διὰ τῆς τῶν ἐθισμῶν κατασκευῆς ἐξημεροῦν καὶ πραΰνειν. id est: Auentes ingenij duritiem mollire paulatim atque mitigare consuetudine. Ælianus sophista: ὁ δὲ ἀτεράμων ὢν ἀπώσατο τὸ δῶρον. id est: At ille rigidus donum à se repulit. Suidas ex incerto authore: οὔτις δὲ οὕτως ἀτεράμων καὶ βάρβαρος τὴν ψυχὴν ὃς οὐκ ἐπείθετο καὶ κατεκηλεῖτο τοῖς ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ στόματος ῥέουσι λόγοις. id est: Nemo hominum adeò incoctilis fuit & ingenio barbarus, qui non fidem haberet & deliniretur verbis è sancto ore fluentibus. Talis autem etiam ἄτεγκτος dicitur, metaphora ab aqua desumpta, quasi qui in aquam aceratus, non facilè emollescat. Eunapius Theosebio: διανοήματα ἱκανὰ πείθειν καὶ δυσωπεῖν τὰς ψυχὰς τῶν μὴ παντάπασιν ἀτέγκτων καὶ ἀτεραμόνων. id est, Sententias quæ commouere possint, & ad resipiscẽtiam reuocare animos non omnino squarosos & incoctiles. Ælianus: οἶκτον γε μὴν καὶ δάκρυα ἐμβαλοῦσα πᾶσιν, ὡς καὶ τοὺς ἀτέγκτους καὶ ἀτεράμονας τήξαι. id est: Miserationem & lachrymas omnibus mouens, vsque adeò vt quantumuis duri & immites molliri cœperint. Idem: ὁ δὲ ἄτεγκτος ἦν ὁ παῖς καὶ ἀμείλικτος. id est: Adolescens ille saxeus erat omnino, & molliri nescius. Suidas: ἱκανὰ πείθειν τὰς ψυχὰς τῶν μὴ παντάπασιν ἀτέγκτους καὶ ἀτεράμονας ἔθυμος ἐχόντων. id est: Quę facilè commouere possint illorum animos, qui non prorsus duros eros & saxeos gerant. Plutarchus in Sympo-

facis: τὸ αὐθαδὲς καὶ σκληρὸν ἀνθρώπου ἐκ μεταφορᾶς κερασβόλον καὶ ἀτεράμονα προσαγορεύουσι. i. Contumacē & præfractum hominem, metaphoricè ἀτεράμονα velut incoctilem aut non tenerascentem, & κερασβόλον, quasi in cornu impactum nominarunt nostri maiores. De quo postremo vocabulo tametsi non præterito ab Erasmo, quia luculentissimi extant versus Gregorij Nazianzeni, non possum non eos hoc in loco adducere, qui inter virginitatis præcepta tales leguntur:

> Ἔστι τις ἐν καρποῖσι κερασβόλος, ὡς ἐνίσπουσι,
> Ὡς μούνος πάντων ὅσα φέρει ζείδωρος ἄρουρα,
> Σκληρὸς δ' ἐστὶ καὶ ἄτεγκτος ἴσχει δ' ὕμας, οὔτ' ἐνὶ γαίῃ
> Αὐτίκα, οὔτ' ὄμβροισι πιαίνεται, ἀλλὰ μένει
> Αὖλιος, κεράων πρῶτος ἦματι τοῦτο
> Οὔ τι κέρας βέβληκε βοὸς κέρας, οὔτ' ἀροτῆρος
> Δεξιτερῇ προχέοντι εἰς καρπὸν ἄρουραν·
> Ἔνθεν γ' ἐκ κεράων καὶ οὔνομα καὶ φύσιν ἴσχει

Eos tametsi difficile sit in Latinam linguam, lege carminis seruata transfundere, pro viribus conabor dispare gratia reddere.

> Et fructus, Graio sermone κερασβόλος audit
> Qui cunctos inter, tellus quos educat alma,
> Solus habet corpus durum atq; immite, nec imbre
> Turget, nec glebæ iniectu mollescit: at horret
> Perpetuum exuccus, cornu prædurior vsque:
> Cornea durities cornu è bouis accipit ortum,
> Quum iam sementem terræ committit arator.
> Hinc venit è cornu nomen, naturáq; fluctus.

Omphacinus.

Ὀμφακίας nominant Græci durum, præfractum, & morosو ingenio asperum hominem, σκληρὸν καὶ ὠμόν: translatione petita ab immaturis vuis, quas ὄμφακας vocant: vnde & Omphacium latex nondum pubescentis vuæ Aristophanes in Acharnensibus fabula:

> Δεινὸν γὰρ οὕτως ὀμφακίαν πεφυκέναι
> Τὸν θυμὸν ἀνδρῶν, ὥστε βάλλειν καὶ βοᾶν
> Ἐθέλειν τ' ἀκοῦσαι μηδὲν ἴσον ἴσῳ φέρον.

Id est:

> Res mira, mens vt hominis instar omphacis
> Sic rigeat, vt damnum det, inclamet tamen,
> Nolitque par & æquum admittere auribus:

Simili metaphora ὠμὸν, id est crudum accipitur, quomodo Aiax Sophoclæus mores suos ὠμοὺς νόμους, id est, crudas leges appellat, pertinaciæ argumento. Ab omphace composita voce σομφακα vocat Æschylum Aristophanes in Nebulis, velut acerbum & in oratione durum, à στόμα & ὄμφαξ. Refertur & ὀμφάκινον à Iulio Polluce inter vestiũ colores, quo Alexandrum mirificè oblectatum scribit: cuius in Pædagogo meminit & Clemēs. Paulò diuersius ὄμφακα intelligit Horatius puellam immaturam, nec dum nubilem. ibi:

> -Tolle cupidinem Immitis vuæ.-

ita & Varro in Agathone: Ideo maiores nostri virginis acerbæ aures, Veneris vocabulis imbui voluerunt. Ē diuerso πέπονα, quasi maturum, vocarunt placidum, & facilis clementiæ hominem. Æschylus in Danaidibus:

> Ἐχθροῖσι τοῖς σοῖς οὐ πέπων ἐγὼ πέλω.

Id est:

> Non ero pepon nec hostibus clemens tuis.

Theopompus apud Athenæum:

> Μαλθακώτερόν μοι πέπονος καὶ σικυοῦ παρέσχετο.

Id est:

> Molliorem se mihi præbuit pepone & cucumere.

Cognati. Æs triplex.

Æs triplex, pro ferreo, etiam vsus est Horatius Ode tertia:

> Et æs triplex, circa pectus erat.

Acron dixit hoc verbum ab vsurariis tractum, quorum auaritia spe lucri vel commercij inuentum nauigium sit.

Fretis acrior Adriæ.

Idem Ode xxxiij. Fretis acrior Adria. In hominem moribus asperis & iracundo ingenio.

Neminem in os vultúmque respicit.

Itali patrio sermone dicere consueuerunt, quum aliquem seuerum esse aut nimis durum significare volunt: Neminem in os vultúmque respicit. Hinc Virgil. Æneid. j.

> Diua salo fixos oculos auersa tenebat.

Græci autem vnico verbo κατωμιᾶν dicunt, pro, oculos ad solum flectere, in terram intueri. Tales autem animo planè demisso deiectóque sunt, aspectu verò toruo, fronte obducta, &, vt inquit Persius:

> Obstipo capite, & figentes lumine terras,
> Murmura qui secum, & rabiosa silentia rodunt,
> Atque exporrecto trutinantur verba labello.

Ferreus.

Hominem ferrei & duri oris dicere solemus impudentem. Cicero in Pisonem: Si os tuum ferreum Senatus conuicio verberari noluisti. Catullus in quandam:

> -Ruborem Ferreo canis exprimamus ore.

Aristophanes in fabula Acarnanibus, σιδηροῦν vocauit impudentem hominem, dicens:

> Ἰδοὺ τοῦ σιδηροῦ τῆς ὑπ' ἀναιδείας τ' αὐτό.

Ferreus quoque nobis prouerbio valet crudelem, immanem, durum, implacabilem, sine sensu. Etenim prouerbiali hyperbole, vsurpantur adamantinum, corneum, & similia, de rebus inexplicabilib. Quamobrem Virgilius li. Æneid. x. & xij. somnium vocat ferreum, quasi mortem duram, & inuictam. Homer. lib. Iliad. xj.

> Ὣς ὁ μὲν αὖθι πεσὼν κοιμήσατο χάλκεον ὕπνον.

Ouid. in elegia quadam:

Tibullus:

> Ferreus est si quis, quod sinit alter, amat.
> Quis fuit horrendos primus qui protulit enses?
> Quàm ferus, & verè ferreus ille fuit.

Apul. lib. ij. Vides hominem ferreum & insomnem. Hinc pro moribus hominum poetæ nunc aurea vocant secula, nunc ferrea. Vide Adamante durior: &, Totus saxeus: &, Ferreus, aheneus. item, Durus & implacabilis: &, Difficilis vir, Inexorabilis & durus.

Adamante durior.

Huic prouerbio inenarrabilis huius lapidis indomita vis locum fecit: quo vtimur, quando inexorabile & inuictum significare volumus. Franciscus Floridus. Sabinus in apologia in linguæ Latinæ calumniatores: Valerium Maximum, inquit, doctissimorum iudicio, non multum laudis esse assequutum dicam, quòd quum florentissimo Augusti seculo proximus vixerit, quouis adamante sit durior, quouis in orationis structura saxeto asperior, &c. Theocritus in Pharmaceutria dixit:

> Adamantem mouere posse, cuius vires sunt inuictæ.

In Æpolo:

> Καί με ἴσως ποτ' ἴδῃς, ὅτι οὐκ ἀδαμάντινα ἐστι.

Id est:

> Et fortè me aspicies, quoniam non adamantina est.

Lucianus in Pseudomante, mentem adamantinam dixit. Et in Tragopodagra chorus dixit podagram ingenium adamantinũ. Item in Lucio siue Asino: Me quidem, inquit, qui hactenus velut adamantinus (vt aiunt) in nullam vnquam mulierem oculos amoris causa conieci, seruum esse cisti, animo amatorio deuictum. Est metaphora prouerbialis apud Siracidem capite xvj. ἡμέρα καὶ ἀδάμαντα: qua immutabiles esse vices lucis & tenebrarum, & has infringi nō posse significat. Sic & in oraculo apud Herodotum, ἀδάμαντι πλάσσων: id est, firmum & infractum reddens. Et in epigrammate Agathiæ, de Zenone, libro primo:

> Τοῦτ' ἀδάμαντι μένει.-
> Manet firmum, ac durat.

Et ἀδαμάντινα δεσμὰ, vincula quæ rumpi nequeant. Dionysius Areopagita de Ecclesiastica hierarchia, vocauit ἀμαλθακιστον, inuictum, durum, indomitum, fortem, qui inclinari non potest ad vllam submissionem.

Totus saxeus.

Prouerbiale in hominem durum immitem, & omnino inexorabilem. Idem in Æpolo:

> Ὦ τὸ καλὸν ποθορεῦσα, τὸ πᾶν λίθος.-

Id est:

> Tota saxea. In Amatore, eidyllio xxviij.
> Λάινε παῖ. Id est: Saxee puer. In Megara;
> Πέτρης ἤ' ἔχει νόον, ἠὲ σιδήρου.

Id est:

> Ex rupe habens animum, aut ferro.

Terent.

Terent. in Eunucho: Satis diu iam hoc saxum voluo. id est Thrasonem, saxo simulem. Idem in Heaut. Quid stas lapis? cum hominem stupidum appellaret. Metaphoræ sunt secundum materiam ex nomine simplici. Aloysius Luisinus De compescendis animi affectib. lib. ij. cap. ij. Stoici in ira mihi saxeum hominem esse volunt, immobilemque prorsus. Lapis autem & caudex, pro stupido & alienatæ mentis homine, apud Comicos ponitur: vt alibi diximus. De ferreo vide, Et adamante durior.

Deme supercilio nubem.

Horatius in epistola ad Lollium:

Deme supercilio nubem. —

hoc est, ne sis tristis, aut nimis seuerus. Nubes frontis supercilii ve μετωφρενικῶς appellata est, seuerus nimis ac tristis vultus, sine cogitatione aliqua maiore ægritudineque perturbatus. Vt enim nubes cœli splendorem serenitatemque maculat: ita hęc tristitia mœrorque oris, hilaritatem polluit. Cicero in Lucium Pisonem: Neque fuit timidus, vt qui in magnis turbinibus ac fluctibus reipublicæ nauem gubernassem, saluamque in portu collocassem, frontis tuæ nubeculam tum collegę tui contaminatum spiritum pertimescerem. Frontis nubeculam, seueritatem appellat. Futuræ namque tempestatis nubes signa sunt, ac spiritus ventique fluctus excitant. Euripides in Hippolyto coronato, vbi chorum ita canentem induxit, visa regina Phædra valde animo perturbata, vultuque ægritudinem significante: στυγνὸν δ' ὀφρύων νέφος αὔξεται. Nec non chorus itidem in Phœnissis in extremo sui cantu: ἀλλὰ γὰρ κρέοντα λεύσσω τὸν δε δ' ἐφ' συννεφῆ. Seueritas autem contracto ac sublato supercilio significatur: quod ipsi Græci τὸ τῶν ὀφρύων νέφος, id est, superciliorum nubem appellant: ex quo φρύνται ab ipsis Græcis appellantur seueri, tristes, superbi. Et [illegible] Euripid. in Alcestide. Et αἴρειν τὰς ὀφρῦς, id est, tollere supercilia, prouerbij locum obtinet tum apud Græcos, tum apud Latinos: pro eo quod est, vultu tristitiam quandam præ se ferre. Diphilus comicus apud Athenæum lib. ij. [illegible]. Et ita Catullus ad ianuam mulieris impudicæ:

Præterea addebat quendam: quem dicere nolo
Nomine, ne tollat rubra supercilia.

id est: Ne sublato supercilio significet se mihi iratum esse, ne grauiter & iniquo animo ferat. συνοφρύς etiam appellatur à Græcis is, qui supercilij nube, id est contractione, tristitiam quandam præ se fert: ex quo verbum συνοφρυοῦν, & συνωφρυωμένον ὄμμασι. apud Euripidem in Electra. Et Sophocles in Antigone, disertè νεφέλην ὀφρύων nominat aspectū mœstum ac tristem. Sic Sophocles νεφέλη δ' ὀφρύων ὕπερ αἱματόεν ῥέθος αἰσχύνει τέγγουσ' εὐῶπα παρειάν. Sic Cicero in eadem oratione in Pison. ὑπερβολικῶς quidem illud, sed tamen vrbanè ac facetè, Pisonem interrogatum quid sentiret de suo consulatu, ait respondisse, altero ad frontem sublato, altero ad mentum depresso supercilio, crudelitatem sibi non placere: significans ac describens eius ineptam atque importunam seueritatem, quam nubeculam appellauit. Idem de eodem in orat. pro Sextio: Tanta erat grauitas in oculo, tanta frontis contractio, vt illo supercilio, tanquam Atlante cœlum, respublica niti videretur. Et συνάγειν τὰς ὀφρῦς, apud Aristophanem in Pluto, tristitiam & mœstitiam significat.

Non re, sed visu terribiles.

Seneca Epist. libr. xviij. epist. 105. Egregiè Virgilius noster non re dixit terribiles esse, sed visu, id est, videri non esse: Quid, inquam, in istis est tam formidabile, quàm fama vulgauit?

Terribiles visu formæ lethumq; labosque.
Hic versus est Æneid. vj. Galli sic vsurpant.
Il n'est si terrible que l'on dict.

Non est tam formidabilis, quàm fama vulgauit.

Κεραοβόλος.

Semel hac voce vsus fuisse Plato adnotatur, intueretq; duræ ceruicis hominem, quique animi cultum non recipit, nec legibus audit. Semina verò κεραοβόλα, & ignis iniuriæ inuicta resistere in decimoquinto [illegible] legitur: nec aqua macerata tenerescere, Etymologici author addit.

Ἀρχαϊκὸν καὶ ἄγριον.

Pro simplici & agresti vsurpata sunt. Horatius libr. Epist. j.

Si potes Archaicis conuiua recumbere mensis:

id est, rudibus & impolitis, quas prisci illi homines possidebant, non citrias, neque marmoreas. [Ita Nannius Miscellan. iiij. cui tamen aduersatur Turnebus Aduers. j. ca. xxiiij. qui hoc Horatij loco Archiacis legendum esse censet ex lib. vet. omni. & interpretum scholiis.]

Ἑαυτὸν τιμωρούμενος.

Heauton timorumenos Comicis dicitur seipsum excrucians mentis perturbatione, seu languore, vel certè animi passione æger, vti cupidus, ambitiosus, inuidus, curiosus, solicitus, auarus: de quo Virgilius Æneid. i.

— Curisque ingentibus æger,
Spem vultu simulat, premit altū corde dolorem.

Hunc titulum Terentius vni ex suis Comœdiis indidit, atque huius prouerbij emblemate eam exornauit. Ad quem allusit Horatius lib. Serm. j. satyr. ij.

—Vix credere possis,
Quàm sibi non sit amicus: ita vt pater ille, Terenti
Fabula quem miserum nato vixisse fugato
Inducit, non se peius cruciauerit, atque hic.

Menedemum intelligit. Ex his intelligi potest, quid hoc, & similibus locis exempli nomen valeat: itemque, quàm propriè inscripta sit illa fabula. Sic M. Varro Menippeis illis suis prouerbiales indidit titulos: vt planè consentaneum sit, Comicos argumenta fabularum non aliunde, quàm à prouerbiis sumpsisse mutuò. Cicero Tuscul. 3. Quid ille Terentianus ipse se puniens, id est, ἑαυτὸν τιμωρούμενος?

Sortitus es M.

Erat in antiquorum sortibus M. litera morositatis & stoliditatis signum: vnde prouerbium, εἴληχας τὸ μ: Obuenit tibi M. Obiectumque aliquando Dionysio, cauilli vice, cui sors obuenerat M. μωρολογεῖς Διονύσιε. id est: Morio es. cui tamen & vafrè, & vero de se præsagio respondit ille: μοναρχήσω μὲν οὖν. id est: Monarcha ero. Quanquam ex eo quòd res optimè successit Dionysio, prouerbiū illud, Sortitus es M: de callidis, & longè maiora quàm in hominum spe aut opinione fuerint, attentantibus, dici mox cœptum. Dionysius adeptus magistratum, protinus imperator electus est à Syracusanis. Magni erat animi, quòd illo ioco non offenderetur, contentus omen literæ secus interpretari. Magistratus enim per literas sorte creabantur. Illi autem contigerat M.

Absynthium.

Absynthium ob immensam suam amaritudinem prohibens hilaritatem & alacritatem, Gallis in prouerbium venit, de re insignis amaroris. Dicunt enim: fort comme aloyne, ou absynte: quod ideo, fort, quidam vocant. Veteres Græci comici ἄποτον, quasi impotabilem dixerunt. Apellus in Isagogico: Nihil prorsus ab Accursiano abhorrens absynthio: hoc est, eximia amaritudine, & lectionis tædio. Parum enim enucleatè parumque rectè Accursius leges interpretatur, & adeò obscurè & peruersè loquitur, vt eius difficultate & scrupulositate lector opprimatur ac perterreatur. Solom. v. Prouerb. Ne intenderis fallaciæ mulieris. Fauus enim distillans labia meretricis. Nouissima enim illius amara, quasi absynthium, &c. Quintil. lib. iij. cap. j.

Ac veluti pueris absynthia tetra medentes.

id est, supra modum amara. versus est Lucretij lib. j. Siquidem vt est author Discorides lib. iij. tam est acerbum absynthium, vt ventris ac stomachi dolores discutiat: qua potissimùm ratione pueris tormina ventris patientibus solet misceri: Nazianz. in Apologetico: Modicum absynthij amaritudinem suam melli celerrimè indit. Varro in Quinquatribus: Absynthium vti bibam grauem. id est, amarum. Abraham in dialogo Petri Philicini, de Isaaci immolatione: Dominus, inquit, hoc absynthium, quando dignabitur, suæ consolationis melle condulcabit.

Triceps Geryone.

Prouerbium est in eos, qui sunt moribus efferatis &

indomitis. Geryones siue Geryon trium Hispanicarum insularum rex fuit, Balearidum videlicet duarum, & Ebusi. quæ res locum fecit Poetarum fabulis, vt tricorporem fuisse dicerent. Alij, quòd tres fuerint eodem nomine fratres, tanta inter se animi concordia viuentes, vt anima vna putarentur. Hunc Hercules interfecit, bouésque eius in Græciam abegit. de quo Virg. viij. Æneid.

E mari natus.

Solent Poetæ, quem significare volunt inhumano atque immiti ingenio esse præditum, è mari eum dicere esse natum. Homer. ιλ. π.

–Γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα.

Lucret. lib. ij.

Nec mare, nec fluctus plangentes saxa crearunt.

Neptuni etiam liberos vocant immanes, δῆθεν τῆς θαλάσσης ἀγρίους, atque ab omni humanitate alienos, tanquam è mari genitos: sicuti terræ filios, vel terra ortos, ignoto obscuróque genere procreatos, aut enormi & monstroso corpore præditos, à poetis dici cõsueuisse legimus. Nam à Ioue sati, quos Græci διογενεῖς appellant, præstantissimi virtute, prudentia, viribus, intelliguntur. Quæ Eustathius in α. Iliados copiosissimè persequitur. Hæc Centuria iiij. etiam ex Gellio indicauimus.

Fronte caperata.

Pro obducta, corrugata, & contracta: cui cõtraria, explicita & serena, exporrecta. Pacuuius in Duloreste:

Hiccine is est, quem gratia formæ ante omnes nobilitat viros,
Amplus, rubicundo colore, spectu proteruo, ferox, caperata fronte?

Festus & Nonius hos versus ex ea fabula produxerunt. Plautus:

Quid illud est, quòd illi caperat frons seueritudine?

Græci συστέλλειν τὰς ὀφρῦς dicunt. & συνεσταλμένην, caperatum, & rugosum.

Austeritas solitudinis socia & comes.

Plato Epist. iv. Itaque vt te lateat, hominum charitate & beneuolentia rerum gerendarum facultatem maximè contineri: austeritatem autē solitudinis sociam esse & comitem.

Paucorum hominum homo.

Vetus ac Romanum prouerbium est, quod adhuc hodie in quauis lingua relucet & viget, de eo qui paucos in amicitiam recipit, neque vulgò ad eum familiariter aditus patet, neque se multis communicat, sed paucis, iisque prudentibus sanisque: qualis fuit Mecœnas, ad quem paucis hominibus patuit aditus & familiaritas. Horatius satyra ix.

–Paucorum hominum, & mentis bene sanæ.

Sic Terent. Eunucho: Immò sic homo est, perpaucorum hominum. Gnatho: Immò nullorum est, si tecum viuit. Apud Ciceronem de Fato, Acipenser paucorum hominum perfacetè dicitur, ad cuius dapes multi conuiuæ non sunt adhibendi, quasi Acipenser multis communicari nolit. Cicero: Nam cùm esset apud se ad lacum Auernum Scipio, vnáque Pontius, allatus est fortè Scipioni Acipenser, qui admodum rarò capitur: sed est piscis, vt ferunt, in primis nobilis. Cùm autem Scipio vnum & alterum ex his qui eum salutatum venerant, inuitasset, pluresque etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius: Scipio, inquit, vide quid agas: Acipenser iste paucorum hominum est, eóque difficiles aditus primos habet.

ASSIDVITAS.

Minutula pluuia imbrem parit.

Ψεκάδες ὄμβρον τίκτουσι: id est, Minutæ guttulę imbrē parientes. Quoties res initio pusilla crescit in maius. Quemadmodum apud Plautum in Menæchmis:

Nunc in te cadunt folia, pòst cadent arbores.

Quare in minutis vigilandum, ne paulatim incidamus in maxima incommoda, admonente prouerbiali senario.

Εἰ μὴ φυλάσσεις μικρὰ, ἀπολεῖς τὰ μείζονα.

Id est:

Maiora perdes, parua ni seruaueris.

Est enim psecas tenuis irroratio, qualem reddunt & nebulæ densiores.

Assidua stilla saxum excauat.

Πέτρας κοιλαίνει ῥανὶς ἐνδελεχοῦσα: id est, Stillicidium perpetuum saxum excauat. Admonet, nihil esse tam durum, quod non emolliat: nihil tam arduum, quod non efficiat assiduitas: quandoquidem stilla aquæ, nimirum res tam tenuis ac leuis, saxum etiam durissimum exhauriat, quod vix ferro possis euincere. Plinius tradit, inueniri silices, formicarum pedibus attritas: idque grauissimum exemplum esse putat, quantam vim habeat assiduitas. Menander apud Stobæum:

–Πάντα γὰρ ταῖς ἐνδελεχείαις καταπονεῖται πράγματα.

Id est:

–Nam vinci solent
Assiduitate qualibet negocia.

Ouidius:

Quid magis est durum saxo, quid mollius vnda?
Dura tamen molli saxa cauantur aqua.

Galenus περὶ κράσεων lib. 3. eandem sententiam refert, carmine heroico: ὥς τε δὴ ἐν παροιμίῃ καλῶς εἰρῆσθαι δοκεῖ
Πέτρας κοιλαίνουσιν ὕδατος ἐνδελεχεῖν.

Id est:

Ita nimirum & illud rectè dictum videtur:

Stillula mollis aquæ lapidem assiduo cauat ictu.

Hoc adferunt Homeridæ, quòd quum poculum plenum cæteri vix tollerent à mensa, solus Nestor facilè nullóque negocio sustulerit, quum esset admodum senex, & viribus multis inferior: verùm hoc illi dabat vsus & exercitatio. Nam Homerus facit Nestorem φιλοπότην. Homeri carmen sic habe

Ἄλλος μὲν μογέων ἀποκινήσασκε τραπέζης
Πλεῖον ἐόν, Νέστωρ δ' ὁ γέρων ἀμογητὶ ἄειρεν.

Id est:

Vix alij poculum poterant sustollere mensa
Plenum: at grandæuus Nestor facilè abstulit illud.

Quę sententia non solùm accommodari potest ad assiduitatem, sed huc quoque, quòd ea facilè facimus, quę libenter facimus.

Latum vnguem: ac similes hyperbolæ prouerbiales.

Transuersum digitum aut vnguem discedere, frequenter est apud Ciceronem: pro eo quod est, quàm minimo spacio. Fit autem festiuior metaphora, quoties his verbis perfectam imitationem, ac plenum vndequaque cõsensum significamus: vt Academicarum quæstionum lib. ij. Ab hac regula mihi non licet transuersum, vt aiunt, vnguem discedere. Ibidem: Vbi enim aut Xenocratem sequitur, cuius libri sunt de ratione loquendi, multi & multum probati: aut ipsum Aristotelem, quo profectò nihil est acutius, nihil politius: A Chrysippo pedem nunquam. Loquitur de Antiocho, qui reliquis contemptis, Chrysippū per omnia sequeretur. Rursus Academicarum qu. lib. ij. Quibus concessis digitum progredi non possunt. Idem ad Atticum: Mihi certissimum est, ab honestissima sententia digitum nunquam. Rursus ad eundem lib. xiij. Curandum est, atque in omni vita, sua quenque, à nostra conscientia transuersum vnguem non oportet discedere. Idem in Epist. familiarib. Vrge igitur trāsuersum vnguē quod aiūt, à stylo. Sūt illa quidē minus figurata, sed tamē prouerbialia, quæ loquitur Plautinus Euclio in Aulularia: Si tu hercle ex istoc loco digitū trāsuersum, aut vnguē latū excesseris. Et Cicero in Verrē: Digitū non discedebāt. Idem ad Atticum libro xiij. epistola prima. Pedem adhuc è villa egressi non sumus, ita magnos & assiduos imbres habebamus. Idem Academicarum quæstionum libro ij. Non quæro ex his illa initia Mathematicorū, quibus non concessis, digitum progredi non possunt. Atque hunc imitatur diuus Hieronymus: Et Apostolicę voluntatis sequētes vestigia, ne puncto quidem, vt dicitur, atque vngue transuersò, ab illius sententiis recedamus. Metaphora partim sumpta videtur ab iis, qui tabulam aut saxum, aut simile quippiam digitis latis metiuntur, quoties exquisitè rei modus spectatur (nam reliqua cubitis metiri solemus. minima mensu-

mensurarum, latus digitus est) partim à iugerum mensoribus, qui stadiis, passibus, & vt minima mensura, pedibus, soli spacium metiuntur. Vulgò etiam nunc dicunt, Culmum latum, simili figura: pro eo quod est, ne tantulum quidem.

Bis septem plagis polypus contusus.

Δὶς ἑπτὰ πληγαῖς πουλύπους πλακούμενος.

Id est:

Plagis adactus polypus quatuordecim.

Dici solitum, vbi quis multo tandem malo fit emẽdatior. Quemadmodum accidit indomitis adolescentibus, qui plurimorum experientia malorum tandem cicurantur. Conueniet & in eos, qui duriore ingenio prædíti, non nisi grauibus suppliciis corriguntur. Aiũt polypum piscem captum, diu multumq; tundi cædique solere, quo mitior fiat, & ad esum accommodatior. Autor Zenodotus.

Dicendo dicere discunt.

Ἐκ τοῦ λέγειν τὸ λέγειν περιγίνεται: id est, Dicendo consequimur vt dicamus. Syrianus Hermogenis interpres, Euagoram sophistam taxat, qui dicendi facultatem non putârit ratione, sed vsu duntaxat constare, fieriq; vt dicendo cõsequeremur dicendi facultatem. ἀξιοῦντος γὰρ, inquit, κατὰ τὴν συνήθη παροιμίαν, τὸ λέγειν ἐκ τοῦ λέγειν περιγίνεσθαι. Existimãtis iuxta vulgare prouerbium, dicendi facultatem dicendo contingere. Vsurpauit & M. Tullius lib. j. De oratore: In quo, inquit, fallit eos, quòd audierunt, dicendo homines vt dicant efficere solere. Verùm etiam illud dicitur, peruersè dicendo facillimè cõsequi. Plin. lib. Epist. vj. Video etiam multos paruo ingenio, literis nullis, vt bene agerent, agendo consequutos. Latius autem patet adagium, nempe ad cuiusuis rei peritiam, quam potissimũ vsus suppeditat, optimus rerũ omnium magister. Proinde prouerbiales erunt omnes id genus: Fabricãdo fabricam disces, canendo musicam, militando militarem artem, scribendo disces scribere.

Taurum tollet, qui vitulum sustulerit.

Adagium in fornice natum, vti videtur, sed quod ad vsum verecundiorem commodè torqueri possit, si quando significabimus maiora peccaturum adultum, qui puer vitiis minoribus assueuerit. Extat in fragmentis Arbitri Petronij, his quidem verbis: Obstupui ego, & nec Gitonem verecundissimum puerum sufficere huic petulantiæ affirmaui, nec puellam eius ætatis esse, vt muliebris patientiæ legem possit accipere. Itaque, inquit Quartilla, minor est quàm ego fui, cum virum passa sum? Iunonem meam iratam habeam, si me vnquam meminerim virginem fuisse. Nam infans cum paribus inquinata sum, & subinde prodeuntibus annis, maioribus me pueris applicui, donec ad hanc ætatem perueni. Hinc etiam puto natum prouerbiũ illud, vt posse dicatur taurum tollere, qui vitulum sustulerit. Non absurdum videtur, adagium ad Milonis Crotoniatæ factum referri: qui quotidie vitulum aliquot stadiis gestare solitus, eundem taurum factum, citra negocium gestasse legitur. Atque ita quadrabit in eos, qui paulatim rebus etiam maximis assuescunt.

Noctésque diésque.

Assiduam atque infatigabilem diligentiam passim hac figura significant, noctésque & dies. Horatius in Arte:

—Nocturna versate manu, versate diurna.

Hesiodus:

Νύκτας τε καὶ ἦμαρ.

Id est:

Noctésque diésque.

Item alibi:

Ἠ ἠμὲν ὅτ' εὐνάζῃ, καὶ ὅταν φάος ἱερὸν ἔλθῃ.

Id est:

Cúmq; cubile petit, cúmq; aureus exoritur sol.

Est subinde & apud Homerum:

Νύκτας τε καὶ ἤματα πάντα.

Id est:

Omneis noctésq; diésq;.

Velut vmbra sequi.

Ὥσπερ σκιὰ ἕπεσθαι: id est, Velut vmbra sequi. Dicitur qui nũquam deest. Nam vmbra corpus affectatur, velit nolit. Plaut. in Casina: Decretum est mihi quasi vmbra quoquo ibis tute, persequi. Vnde asseclas indiuiduos, vmbras vocamus, & vltrò comitantes ad conuiuium: vt indicatum est alibi, in prouerbio Vmbræ. M. Tullius lib. Tusculanarum quæstionum j. Etsi enim nihil in se habeat gloria cur expetatur, tamen virtutem tanquam vmbra sequitur.

Ne altero quidem pede.

Μηδὲ τῷ ἑτέρῳ πόδε: id est, Ne alterum quidem pedem discedere. Lucianus in Harmonide. Idem in Sectis: ὃς οὐ τὸν ἕτερον ἐξ Αἰθιοπίας τὸν πόδα προελθών. id est: Qui ex Æthiopia nunquam vel alterum promouerit pedem. Annumerandum illis quæ retulimus alibi, Latum digitum, & latũ pedem, latum vnguem: quibus vel consensus opinionum, vel studij assiduitas significatur, velut illo, Nocte diéque. quod aliter extulit T. Liuius belli Macedonici primo: Alij in castris sine stationibus per somnum vinúmque diem noctibus æquabant.

Saxum volutum non obducitur musco.

Λίθος κυλινδόμενος τὸ φῦκος οὐ ποιεῖ.

Id est:

Musco lapis volutus haud obducitur.

Qui non potest eodem in loco consistere rarò fit vt ditescat. Id totidem penè verbis etiam hodie dicunt. Simile illud Fabij: Planta quæ sæpius transfertur, non coalescit.

Multis ictibus deiicitur quercus.

Πολλαῖσι πληγαῖς δρῦς στερὰ δαμάζεται.

Id est:

Multis rigida quercus domatur ictibus.

Senarius hic extat in Diogeniani collectaneis, de re factu quidem ardua, quæ tamen assidua industria peruincatur. Huic non dissimile videtur Hesiodium illud:

Εἰ γάρ κεν τὸ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο,
Καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο.

Id est:

Si paulum paulo adiicies, faciésque ita crebrò,
Mox magnum quiddam tibi conficietur & ingens.

Id quod non tantùm ad lucri naturam pertinet, quod ex minutissimis sæpè maximum conflatur, verumetiã ad industriam assiduam: quæ si vehemens non sit, tamen si perpetua atque indefatigata fuerit, res difficillimas quoque facilè conficit. quemadmodum vnicus ictus nihil adferre momenti videtur ad deiiciendam molem querni roboris, verùm ea crebris ictibus facilè prosternitur.

Exercitatio potest omnia.

Μελέτη τὸ πᾶν δύναται: id est, Cura omnia potest. Laertius hanc sententiam Periandro tribuit, qui Isthmum etiã tentârit perfodere: significat autem, nihil esse tam arduum, quod diligentia curaque non efficiatur. Vergilius in Georgicis:

— Labor omnia vincit
Improbus, & duris vrgens in rebus egestas.

Extat apud Græcos prouerbialis sententia: Θεοὶ τἀγαθὰ τοῖς πόνοις πωλοῦσι. id est: Dij bona laboribus vendunt. Huc allusit Horatius:

Perrupit Acheronta Herculeus labor.

Sophocles in Electra

Πόνου τοι χωρὶς οὐδὲν εὐτυχεῖ.

Id est:

Citra laborem nil bene est.

Fertur & versus Menandri:

Πάντα τὰ ζητούμενα
Δεῖσθαι μερίμνης φασὶν οἱ σοφώτεροι.

Id est:

Quæcunque votis expetuntur, prædicant
Egere curis, qui valent prudentia.

Simplicius Antiphanes:

Τῆς ἐπιμελείας πάντα δοῦλα γίγνεται.

Id est:

Domat atque subigit cuncta, diligentia.

Quanquam autem in præsentia non est neque propositi, neque operis huius, quicquid ad huiusmodi sententias facit, in vnum conuertere: tamen haud grauabor, quandoquidẽ casus obtulit, adscribere verba Senecæ ex libro

I

De ira ij. Atque nihil est, inquit, tam difficile & arduum, quod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat assidua meditatio. Nullique sunt tam feri, suique iuris affectus, vt non disciplina perdomentur. Quodcunque imperauit animus obtinuit. Quidam nunquam ridere consueti sunt. Vino quidam, alij Venere, quidam omni humore interdixêre corporibus. Alius contectus breui somno, vigiliam indefatigabilem extendit. Didicerunt tenuissimis & aduersis funib. currere, & ingentia, vixque humanis toleranda viribus, onera portare, & in immensam altitudinem mergi, ac sine vlla respirandi vice perpeti maria. Mille sunt alia, in quibus pertinacia impedimentum omne transcendit, ostenditque nihil esse difficile, cuius sibi ipsa mens patientiam indixerit.

Ne genu quidem flexo.

Οὐδὲ γόνυ κάμψας: id est, Ne genu quidem flexo. Philostratus in Antæo: καὶ οὐδὲ γόνυ φασὶ καμψὰς ἀπεδύεται ὀκ τοῦ αὐτοῦ. id est. Ac ne genu quidē curuato aduersus Antæum exuitur. Idem in Herode: ἐνταῦθα, εἶπε, γόνυ κάμψωμεν. i. Hic, inquit, genu flectamus. Dictum est autem ὑπερβολικῶς, pro eo quod est, ne tantulum quidem. Etenim qui iā incipit ad quietem componere sese, primùm genu flectit. Itaq; perinde valet, οὐδὲ γόνυ κάμψας: quasi dicas, citra respirationem, sine omni intermissione. Sumptum apparet ex Æschyli Prometheo, vbi Vulcanus sic loquitur.

Ἀνθ' ὧν ἀτερπῆ τήνδε φρουρήσεις πέτραν,
Ὀρθοστάδην ἄυπνος, οὐ κάμπτων γόνυ.

Id est:

Ideo petram seruabis hanc inamabilem,
In somnis astans, nec genu vnquam flexeris.

Nisi mauis esse mutuatum ex Homericæ Iliad. κ. vbi de Hectore sic loquitur Menelaus:

Φημί μιν ἀσπασίως γόνυ κάμψειν, αἴ κε φύγησι
Δηΐου ἐκ πολέμοιο.

Id est:

Ille lubens genua flectet, puto, si modò tristi
Fugerit è bello.—

IVNII. Gutta cauat lapidem.

Hoc Ouidiano hemistichio ex quarto libro de Ponto vtimur, quoties temporum diuturnitate omnia absumi significamus,

Gutta cauat lapidem, consumitur annulus vsu,
Et teritur pressa vomer aduncus humo.

Chœrilus, malus poeta:

Πέτρας κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείῃ.

Hunc versum citat Simplicius in commentario suo in octauum librum Naturalis auscultationis, quem his verbis Lucretius protulit, lib. iiij.

Nonne vides etiam guttas in saxa cadentes
Humoris, longo in spacio pertundere saxa?

Quod ad sententiam attinet, eam It. j. tractauit:

Stillicidi casus lapidem cauat.—

Tibullus eleg. iiij. lib. j.

Longa dies molli saxa peredit aqua.

Sine fine.

Quando incessanter & sine intermissione aliquid fit, dicitur sine fine fieri. Pers. satyr. iij.

—Nunc nunc properandus, & acri
Fingendus sine fine rota—

Virgil. sub finem ij. Æneid.

Quærenti, & tectis vrbis sine fine furenti.

Hoc verbo amplificat laborem, & indicat se furenti similem sursum deorsum per totam vrbem discurrisse. Ouid. ij. Metamorph.

—Immotosque oculos in se sine fine tenentem
Nescius extimuit.—

Hoc est quod palles.

Hoc autem Persij hemistichio literarum & philosophiæ studiosi irridentur, & expallescere dicuntur assiduo studio, qui etiam minimo cibo contenti se macerant, atque inde pallescunt. vnde impransi à Gallis & ab Horatio ij. Serm. satyr. iij. appellantur:

Postquam est impransi correptus voce magistri.

Nam cùm omnes homines decet sobrietas, tum verò eos maximè, qui literis incumbunt. Mente enim rectè vti non possunt, multo cibo & potione completi: ait Cicero v. Tusc. Aristoph. in ea comœdia cui titulus est νεφέλαι: philosophos ὠχριῶντας καὶ ἀνυποδήτους, contumeliosè vocat: i. pallentes & nudipedes. Iuuenalis satyr. vij.

—Tunc vtile multis
Pallere, & toto vinum nescire Decembri.

Studio enim pallor contrahitur, vnde pallida Pyrene dicitur à Persio in prologo, & satyra v.

At te nocturnis iuuat impallescere chartis.

Labor improbus omnia vincit.

Ingenium & industria quid non præstat? quo si accedat assiduitas sedula & indefessa, crebris operis eandem incudem nocte diuque tundentibus, operis instans: næ tum rotundum nescio quid & absolutum existat inde necessum est. Vetus illud ac veritati consonum est ab Erasmo nostro obseruatum, Crebris ictibus quercum deiici: continuæ atque infatigabilis diligentiæ argumento, quod difficillima etiam quæque, ea via superentur adeò & perficiantur Herculeis & Theseis laboribus omnia, quamuis ardua, cœlum denique ipsum pateant. Verè Virg. j. Georg.

—Labor omnia vincit Improbus,

Ἀκάματος, magnus, & indefessus. Vt enim dicitur, volēti nihil operosum aut difficile esse: ita ei qui neruos animi in aliquam rem contenderit, minimo negocio etiam ardua superantur.

ATTENTIO ET CONTRA.

Purgatis auribus.

Purgatis auribus, pro attentis ac vacuis prouerbium resipit. Plautus in milite.

Perpugatis ambo damus tibi operam auribus.

Horatius in Epistolis.

Est mihi purgatam crebrò qui personet aurem.

Persius quinta Satyra:

Stoicus hic aurem mordaci lotus aceto.

Nam sordes in auribus collectę auditum hebetant, exemptæ reddunt acriorem.

Mens peregrina.

Νοῦν τὸν ξένον: id est, Mentem peregrinam habere dicuntur cogitabundi, nec satis ob id attenti ad ea, quæ corām aguntur. Iocatur Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν, in Euripidem, tanquam dialecticis vtentem argutiis. id quod indicat etiam Fabius Quintilianus in Institutionibus, his versibus.

Οὐκ ἔνδον, ἔνδον ἐστὶν εἰ γνώμην ἔχεις.
Πῶς ἔνδον εἶτ' οὐκ ἔνδον; ὀρθῶς ὦ γέρον.
Ὁ νοῦς μὲν ἔξω ξυλλέγων ἐπύλλια,
Οὐκ ἔνδον, αὐτὸς δ' ἔνδον ἀναβάδην ποιεῖ Τραγῳδίαν.—

Id est:

Est intus, haud est intus idem si sapis.
Quinam intus & non intus? optime senex.
Nam mens foris abest, colligens epyllia,
Non intus, ipse at intus est, tragœdiam
Scribens supinus.-

Epyllia versiculos dicit, voce diminutiua ab epos. Idem in Equitibus:

Πρὸς τὸν λέγοντ' ἀεὶ
Κέχηνας, ὁ νοῦς δέ σου παρὼν ἀποδημεῖ.

Id est:

Vsque ad loquentem inhias, at ipsa mens tua,
Præsens, peregrè est.

In eundem sensum Terentius: Præsens, absens vt sies.

Præsens abest.

Παρὼν ἀποδημεῖ: id est, Præsens peregrinatur. In eum dicendum, qui non animaduerterit ea quæ dicūtur, cogitatione aliis in reb. occupata. Vnde quos iubemus attētos esse, iis sic loqui solemus, Hic estote: &, Hoc agite: &, Adeste animis. Hodiéq. vulgò dicūt, cogitatione peregrinantē, domi non esse, sed foris. Terent. in Eunucho: Cum isto milite præsens absens vt sies. i. corpore quidem præsens,

cæterùm

cæterùm animo semota: Contrà, qui amant, absentes, præsentes sunt: velut de Didone Vergilius in quarto:

-Absens absentem auditque videtque.

Theodoritus Cyrenensis Therapeutices lib. j. ex Heraclito Ephesio adducit: ἀξύνετοι ἀκούσαντες κωφοῖς ἐοίκασι, φάτις αὐτοῖσι μαρτυρεῖ, παρεόντας ἀπεῖναι. id est: Stolidi quum audierint, surdis sunt adsimiles. Testatur prouerbium illos præsentes abesse. Item Aristophanes in Equitibus:

Πρὸς τὸν λέγοντ' ἀεὶ
Κεχήνατε, ὁ νοῦς δ' ὑμῶν παρὼν ἀποδημεῖ.

Id est:

Tu semper inhias ad loquentes, cæterùm
Animus peregrè est, ménsque tua præsens abest.

Auribus arrectis.

Ὀρθοῖς ὠσίν. id est, Auribus Arrectis, A Diogeniano prouerbij loco refertur. Quadrat in illos qui sitienter atque auidè auscultant quę dicuntur, aut expectant quid dicendum sit. Ducta metaphora ab animantibus, quorum plerisque mos est, si quando quid eminus audierint, aures surrigere. Nam vni animantium homini natura dedit auriculas immobiles. Plinius tradit hoc esse peculiare ceruis, vt cû aures subrexerint, nihil sit illis auritius: rursum vbi demiserint, nihil surdius. Aristoteles itẽ libro De naturis animalium ix. tradit ceruos haudquaquam latère insidias, quoties arrectis sunt auribus, propterea quòd tum auditus sint acerrimi: contrà cum demiserint aures, facilè capi. Terent. in Andria: Arrige aures Pamphile. Et Virgil.

Arrectisq; auribus astant.

Propertius libro tertio:

– Ab origine dicere prima –
Incipe, suspensis auribus ista bibam.

Cui diuersum videri potest quod scribit Horatius:

Demitto auriculas vt iniquæ mentis asellus,
Quum grauius dorso subiit onus.—

Erecti.

Athenæus in Dipnosophistarum lib. v. καὶ τὸ θαυμάσιον, ὅτι πεπιεσμένοι καὶ καρηβαροῦντες ὑπὸ τῆς μέθης, ὁπότε τι τῶν ἀγοράζομένων θαυμάσαιτε, πάντες ἐξηγειρόμεθα, ὀρθοί, τὸ δὴ λεγόμενον, αἰσθανόμενοι. id est: Et quod dictu mirum, cùm depressi essemus, & capite grauato temulentia, quoties spectassemus aliquid eorum quæ inferebantur, omnes expergiscebamur, recti (quod dici solet) surgentes. Accommodum erit, vbi significabimus aliquem toto pectore attentum ad rem quampiam. Erigunt enim se totos, & summis nonnunquam insistunt pedibus, qui auscultant aut spectant auidius.

Ausculta, & perpende.

Quoties significabimus nos aliquid dicturos quod ad rem pertineat, quódq; ratum ac certum futurum sit, conueniet illud ex eodem libro, quanquam & aliàs apud eum poetam sæpius obuium:

Ἄλλο δέ τοι ἐρέω, σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῇσι.

Id est:

Imo aliud quiddam, tu mente recondito, dicam.

Consulendum, & consiliis parendum.

Cùm admonebimus quempiam, vt vicissim & rectum consilium aliis det, & ab aliis accipiat: aut vt & secum rem diligenter perpendat, & alienam sentẽtiam auribus attentis audiat, non intempestiuum erit illud ex eodem libro:

Ἀλλὰ ἄναξ, αὐτός τ' εὖ μήδεο πείθεό τ' ἄλλῳ.

Id est:

Ipse age rex bene consulito, & pareto vicissim.

Hoc age.

Quum aliquem iubemus esse attentum, dicimus, Hic esto: aut: Hoc age. Caligula Imperator ab iis qui venerant illum interfecturi, Hoc age. Et Plautus in eadem fabula, Hoc agamus.

Ceram auribus obdis.

Κηρὸν τοῖς ὠσὶν ἐναλείφεις: id est, Ceram auribus oblinis. In eos qui recusant audire vel æqua, vel iniqua. Natum ab Vlyssis cera, qua suas ac sociorum aures obturat apud Homerum, aduersus Sirenarum cantilenas.

COGNATI. Ἐναυλον ἔχειν.

Frequens hic modus loquendi est in Græco sermone, & ab optimis authoribus vsurpatur: idémque arbitror valere quod Cicero dixit ad Leptam, Personare aures. Significat autem aliquid ex audito sonore cantúque restare in auribus, quod quasi idem insusurret, diutiúsque illic maneat: Leptam nostrum, inquit Cicero, cupio delectari iam talibus scriptis, vt si abest maturitas ætatis, tamen personare aures eius huiusmodi vocibus non est inutile. Plutarchus in libro, Quomodo sint ab adolescentibus audiendi poetæ: ἀεὶ ἔναυλον τὴν φωνὴν ταύτην ἔχειν... id est: In auribus semper obstrepentem hanc vocem habere, & quæ continenter eandem sententiam renouet. Plato quoque in iij. lib. de Legibus, eodem modo locutus est: ... Sed etiam Aristoteles in xxj. segmento Problematum: ... Qui tanquam interpretatus est hunc modum loquendi, declarauitque quid illic valeret: metaphoricè namque illo vsus fuerat. Neque enim de voce, sonoréve aliquo sermonem fecerat, sed causa tunc quærebatur, cur suaues quidam cibi dulcésque citius fastidium gignant. Ea autem dicitur esse, quòd concoctis etiam illis, vis quædam eorum, & quasi succus restat, nec penitùs extinguitur.

Hoc age.

Antiquum hoc adagium Plutarchus in Numa explicat sic: Numa sacerdotiis ordinatis, regiam ædificauit prope templum Vestæ. ibi vt plurimùm degebat sacra peragens, aut docens sacerdotes, aut vnà cum illis rerum diuinarũ considerationi vacans. Cùm verò sacrorum pompę ducerentur, præcones per vrbem præcedebant, vacare, & ab opere desistere iubentes. Nam quemadmodum ferunt, Pythagoricos noluisse, vt obiter quisquam in trãsitu diis supplicaret, sed vt domo prius animis ad hoc præparatus adoratum veniret: ita Numa censuit, debere ciues nihil rerum sacrarum vel videre, vel audire obiter, & neglectim, sed vacantes ab omnibus aliis rebus, cultui Deûm, tanquam maximo negocio, animum intendere, & tempore sacrificiorum, vias sonituum, strepituum, gemituum, aliorúmque id genus, quæ duros & illiberales labores sequuntur, vacuas exhibere. Cuius rei etiamnum vestigiũ quoddam Romani seruantes, principe circa auguria aut sacrificia occupato clamant: Hoc age. quæ vox eos qui intersunt, ad rem quæ agitur attentos reddit. Hactenus Plutarchus. Religioni autem cum seriò vacandum esse, & non obiter, significabimus, hac voce vtemur, quæ eam vim habet, & valet: negocium susceptũm accuratè administrare, attentum esse in re aliqua, aut in sermone qui habetur: totum suum studium, & cogitationem in vna re ponere: in hanc rem incumbere, huic rei dare operam assiduam, vt conualescas & viuas. Prouerbium hoc etiam in Chiliadibus Erasmi mei exponitur, sed aliter, præterito Plutarchi loco. Idem Plutarch. in Coriol. Cùm magistratus, inquit, aut sacerdotes, rem diuinam faciunt, prodit præco magna voce clamans: ὅκ ἄγε. Significat autem vox, τοῦτο πρᾶττε: iubens attendere ad sacra, & nullum opus intermiscere. Sic Xenophon ... Terent. in Andr. Hoccine agis, an non. D. Ego verò isthuc. Ibidem: Ipsum adeò præstò viuieo cum Dauo: hoc agam. Plaut. in Milite glorioso: Hanc age rem. res subitaria est. Horat. lib. ij. satyr. iij.

Vt viuas igitur vigila, hoc age.—

Hac voce iterum vsus est, lib. j. epist. ad Lollium. Plautus in Persa: Hoc age, opúsne est hac tibi empta? hoc est, animaduerte, & intentus esto in hanc rem. Cic. in Tusc. Vt facilè intelligi possit, animum & videre & audire, nõ eas partes animi, quæ quasi fenestræ sunt animæ, quibus tamen mens nihil sentire queat, nisi id agat & adsit, id est, nisi magnopere intenta sit. Budæus Francisco Deloino, lib. iij. epist. Et ago, inquit, quod agitur, id est, totus in eo sum, quod mihi agendum proposui. Inde contraria locutio, Alias res agis: de qua infrà: &, Nihil agit: suprà.

Aliud agit.

Loquendi genus Latinis & Gallis vsitatissimum. Aliud

agere dicitur, qui curam omnem deposuit eius rei, quæ instat, nec animum aduertit. Solenne & vsitatum olim, & adhuc hodie, Alias res agis: quod significat, Non animaduertis, Terentius in Eunucho: Chr. Alias res agis: quod significat, Non animaduertis: Terentius in Eunucho: Chr. Alias res agis. P. Istuc ego quidem. Vide suprà, Hoc age: &, Nihil agit.

Mens volat.

Ibidem: Corpus illius in vrbe habitat, atque versatur: mens hæc omnia parui, imò nullius æstimans, passim volat, vt ait Pindarus, &c. Huic similia apud Erasmum Præsens absens: &, Mens peregrina: &, Mens videt, mens audit: Cor salit.

Arrectis auribus.

Plato in Ciuili: Sed iam fabellam, quod pueri solent, accipe, arrectis auribus. Idem in Philebo: Attentis aurib. astare. Vide apud Erasmum nostrum, Auribus arrectis, Erecti, Purgatis auribus: & his similia, in Attentione, & contrà, locis communibus.

AVARITIA ET RAPACITAS.

A mortuo tributum exigere.

Ἀπὸ νεκροῦ φορολογεῖν: id est, A mortuo tributum exigere, dicebantur, qui per fas nefasque diuitias vndecunque congerunt. Citat Aristoteles lib. Rhetoricorum ij. καὶ ἀπὸ νεκροῦ φέρει. id est: Vel à defuncto vectigal aufert, ostendens dici solitum in eos, qui turpiter vndecunque lucrum aucuparentur è rebus minutis ac sordidis, veluti Vespasianus è lotio: aut è turpibus, velut è lenocinio, quæstuque corporis: aut cum à quibuslibet extorquetur, ab amicis, à tenuibus, à mendicis, postremò vel à mortuis. Probro datum est Romanis principibus, quòd suffossis Corinthiorum monumentis: æra Corinthia sustulerunt, ipso etiam vocabulo rei turpitudinem exprobrante. Nam ad eum sublata modum, νεκροκορίνθια dicta sunt. Attici φόροι vocant emolumentum, siue vectigal, quod ex re quapiam fertur, etiam pecuniarum. Qui prædas huiusmodi colligunt, φορολόγους appellāt, inuisum omnibus hominum genus, & optimo iure inuisum. Deductum est autem φόρος, à verbo φέρειν, quod est ferre, à quo Latinis quoque dictum fœnus: qua voce veteres non vtebantur, nisi de prouentu terræ, quæ veluti gratissima debitrix, pro singulis granis aliquoties centena reddidit. Siquidem præter naturam est (quemadmodum in Politicis scripsit Aristotel.) vt pecunia pecuniam pariat. At hodie res adeò recepta est apud Christianos, vt contemptis agricolis, quo non aliud hominum genus vel innocentius, vel magis necessarium reipublicę, fœneratores propemodum inter Ecclesiæ columina habeantur: cùm vsuram prisci quoque mortales illi damnarint, ethnicorum etiam leges moderentur & coerceant, Hebræorum prorsus interdicant, sanctorū pontificum decreta detestentur, ac modis omnibus insectentur. Non quòd peculiariter infensus sim fœneratoribus: quorum artem video probè defendi posse, nisi Patrū autoritas olim eam damnasset. Præsertim si respicias ad horum temporum mores, citius fœneratorem probàrim quàm sordidum hoc negociatorum genus, qui technis, mendaciis, imposturis, fucis, vndecunque venantur lucellum, hic coementes, vt ibi pluris duplo vendant, aut monopoliis expilantes miseram plebem: & tamen hos nihil aliud agentes, in vita, penè solos honestos [illegible]cimus. Opinor hoc prouerbium, aut idem, aut certè vehementer cognatum esse illi, quod alibi retulimus:

Αἰτεῖ γὰρ ἤδη τὰς ἀνδριάντας ἄλφιτα.
Id est:
Ipsis farinas poscit à statuis quoque.

Per iocum enim pro vectigali farinas posuit, quod ad cibum referantur omnia, & defunctis signa ponebantur, memoriæ causa. Proinde qui vectigal hinc quoque corradit, is à mortuis extorquere videtur. Apud veteres autem magna fuit sepulturæ religio, & sepulchorum immunitas. Nunc eò processit habendi rabies, vt nihil sit vsquam in rerum natura, neque sacrum, neque prophanum, vnde non aliquid fœnoris extundatur. Idque non solùm à principibus, verumetiam à sacerdotibus. Olim sub tyrannis etiam, sed rudibus adhuc & nondum satis quid esset tyrannis, intelligentibus, vel hæc omnium erant communia maria, flumina, viæ publicæ, feræ. Nunc optimates quidam quasi soli sint homines, vel dij potius, omnia sibi vindicant. Cogitur miserrimus nauta vel cum periculo cursum flectere, & ad insolentissimi prædonis arbitrium quiduis & facere, & pati: ceu parum sit infelici, cum fluctibus & ventis rem habere, nisi tales quoque tempestates accesserint. Occurrit portus, aliquid extorquetur: transeundus pons est, dandum est. Traiiciendum flumen, sentis principum ius: est tibi sarcinula, redimenda est à sacrilegis illis: & quod his est multo crudelius, miserrimæ plebis genius fraudatur, & toties decimis, ac vectigalibus arroduntur pauperum alimenta. Non est fas ex agris tuis conuehere frumentum, nisi decimatum. Non molis, non pinsis, nisi rursus arrosum. Vina non importantur, nisi sæpius decimata. Non recondis in cellam, nisi dimidium, aut certè quadrantem totius pretij feces Harpyis illis sceleratissimis. Apud quosdam ex ceruisia, quam vocant, plus quàm dimidium seponitur principi. Non mactas pecudem, nisi numeres exactoribus: non reuendis equum, tuo emptum ære, nisi penderis aliquid. Vidi cum agerem rure Bononiensi, [illegible], extremæ paupertatis agricolas, quibus vniuersæ facultates in duobus bubus erant (nam horum labore totam familiam sustinebant) pro singulis singulos ducatos dependere. [illegible]. Sed quid ego singula percensere coner? vincit omnem eloquentiam istorum rapacitas. Nihil est rerum, vnde non aliquid exprimant emolumenti. Nec modus est, nec finis: quotidie nouas exigendi vias excogitant: & quicquid semel inuasit per occasionem temporis, id mordicus retinent. Hæc per se satis odiosa dum per insolētes ministros odiosius exercentur non mediocrem inuidiam conciliant principibus: sed sese nihil indignum existimant, vnde colligatur emolumentum: hoc est, vnde fames accrescat tenuibus, & procerum, vel prædonum magis, luxuries alatur. Neque desunt, qui è nocentum facinoribus haud mediocrem faciant quæstum, legibus ceu retibus vtentes. [illegible]am quis est magistratus, quod officium, quæ præfectura, quæ non ematur apud complureis? Denique cum hæc tam multa non possint explere verè pertusum dolium: hoc est, principum fiscum, bellum prætexitur, colludunt duces, populus infelix ad medullas vsq; exugitur: perinde quasi principatus nihil aliud fit, quam ingens negociatio. Quanquam autem fœdum est, Christianos principes in hisce rebus inhumaniores videri, quàm vlli fuerint ethnici tyranni: tamen aliquanto minus execrandum hoc quàm quod apud sacerdotes quoque, quibus oportebat omnem pecuniam esse vilissimam, & quorum erat, suas dotes gratis acceptas gratis item communicare, nihil non venale est, nihil immune. Quas non tragœdias mouēt, pro suis illis decimis, quàm odiosè diuexant miseram plebeculam? Non datur baptismus, hoc est, non licet fieri Christianum, nisi numeres. atque his præclaris auspiciis foreis ingrederis Ecclesiæ. Nō comprobant matrimoniū, nisi numeres, non audiūt pœnitentium commissa, nisi sperent præmium. Sacrificant conducti. Non psallunt gratis, non orant gratis, non imponunt manum gratis. Vix procul mota manu benedicunt, nisi dederis. Non consecrant saxum, aut calicē, nisi data mercede. Quin & illud verè pontificium munus docendi populum, questu vitiatum est. Denique non impertiunt corpus Christi, nisi numeres. Vt ne dicam interim quanta messis colligatur ex litibus, ex dispensationibus (sic enim vocant) ex condonationibus (quas vulgus appellat indulgentias) è conferendis sacerdotiis, confirmandis episcopis & abbatibus. Sed quid apud istos gratuitum sit, apud quos emitur & sepultura, etiam in alieno

lieno solo: Apud Ethnicos miseræ plebi stabat commune sepulchrum. erat vbi gratis quos velles sepelires. Apud Christianos nec mortuis operiri terra licet, nisi à sacerdote tantulum spacij conduxeris: & pro precij modo datur locus amplus ac magnificus. Si plurimum numeraris, in templo proximè summum altare licebit putrescere: sin parce dederis, inter plebeios sub dio complueris. Turpe, si precium acciperent oblatum: nunc ius suum vocant, & dictu mirum, quanta exigant improbitate. Barbarus ille & gentilis Hebron offert Abrahæ ignoto hospiti gratuitum sepulchri munus, & vix adduci precibus potest, vt oblatam accipiat pecuniam: & sacerdotes sepulturæ ius vendimus in alieno? Vel potius quod publicum est, id ... Atque huiusmodi messem nulli metunt auidius, quam hi, qui nihil serūt populo, sed toti sibi viuunt, aut certè principi. Alij cantionem illam nobis occinunt: Dignus est operarius mercede. perinde quasi nihil intersit inter episcopum & conductum militē, aut fossorem. Seruiles operæ præmio pensantur. Principis & sacerdotum munus sublimius est, quàm vt mercede sit æstimandum.

Vndecunque lucrum captant.

In aduocatos, in calumniatores, in malos medicos, qui captant vndecunque, si quis incidit in casses, quem possint expilare, congruet illud, quod in eodem est libro.

> Ἀεὶ γὰρ περὶ νῆσον ἀλώμενοι ἰχθυάασκον
> Γναμπτοῖς ἀγκίστροισιν, ἔτειρε δὲ γαστέρα λιμός.

Id est:

> Semper enim quaqua patet insula, piscibus hamo
> Insidiabantur, ventrem fames enecat atra.

Fabarum arrosor.

Κυαμοτρώξ: i. Fabarum arrosor dicebatur, qui in creandis magistratibus vendebat sua suffragia, eoque quæstus gratia sedulò versabatur in comitiis. Quod vtinam hodie non fieret in creandis summis Ecclesiæ proceribus, & orbis monarcha. Tunc à populo conuicio notati sunt, qui magistratulum ambienti fauebant accepta pecunia: nunc palàm donantur ingentia præmia, qui suffragantur in creando summo Pontifice & Cæsare. Quin & ipsi principes quidam simpliciter vendunt magistratus: & miramur collabi ciuitatum disciplinam. Priusquam repertus est vsus calculorum, quos Græci ψήφους appellant, suffragia nigris & albis fabis ferebantur. Vnde fabis victitare dicebantur, quibus hinc erat quæstus: Suidas citat senarium, sed (vt ferè solet) tacito autoris nomine:

> Κρινεῖ δ' αὐτοὺς οὐ κυαμοτρὼξ Ἀττικός.

Id est:

> Hos iudicabit non fabæ esor Atticus.

Prouerbij meminit & Hesychius, indicans hunc morem fuisse apud Ætolos, vt cui alba faba obtigisset, is magistratum susciperet. Vnde ferre suffragia, siue sortiri, κυαμεύειν appellabant, & iudicem κυαμοβόλον. nam & iudiciis quibusdam non voce, sed calculis ferebantur sententiæ. Manet in hodiernum vsque idem mos, vt in Epiphaniis rex conuiuii faba deligatur. Extat autem & apud Aristophanem in Equitibus:

> —νῷν γὰρ ἐστι δεσπότης Ἄγροικος ὀργὴν, κυαμοτρώξ.

Id est:

> Nobis agresti est dominus ira, qui fabas Arrodit.—

Dici poterit & in tenuem parcúmque. Nam hinc sumpta est metaphora in magistratus affectatores, aut ex suffragiis suis venantes quæstum.

Feles Tartessia.

Γαλῆ Ταρτησσία. id est, Feles Tartessia. De magnis & ridiculis dicebatur. Tartessij sunt in Iberia, apud quos feles maximæ nasci dicuntur. Fortasse non ineptè dicitur & de rapacibus. Aristoph. in Vesp.

> Ὥσπερ μὰ γαλῆν κρέα κλέψασαν
> Τηροῦσιν ἔχοντ' ὀβελίσκους.

Id est:

> Nunc vti felem rapta carne,
> Obseruant gestantem verua.

Item Lucianus, cum ait, ἁρπακτικώτεροι τῶν γαλῶν: id est, rapaciores felibus: nimirum & ipse felium significat rapacitatem vulgò notam fuisse.

Lacunam explere.

Lacunam explere, pro farcire damnum, non sine prouerbij specie dixit Cicero, actione in Verrem iv. Censores fecerunt idem quod in nostra Repub. solent ij, qui per largitionem magistratus adepti sunt: dederunt operam, vt ita potestatem gererent, vt illam lacunam rei familiaris explerent. Detrimētum facultarum appellat lacunam. Idem in epistolis ad Atticum: Vide ne qua lacuna sit in auro. hoc est, ne quid desit. A. Gel. Noct. Attic. lib. j. ca. iij. famæ lacunam dixit pro macula: Minimáque illa labes, & quasi lacuna famæ imminentis, partarum amico vtilitatum ratione soluitur. Quin & in libris Mendum dicitur, quod deprauatum est: lacuna, vbi deest aliquid. illud eluitur, hæc expletur.

Nullam corporis partem.

Æschines de perperam obita legatione: ὁ δ' οὐδὲν ἄπρακτον ἔχων μέρος τοῦ σώματος, οὐδ' ἔτι τὴν φωνὴν ἀπολιπὼν, ὡς ὢν ἀριστίδης τοὺς φόρους τάξας τοῖς ἕλλησι, ὁ δίκαιος ἐπικαλούμενος, διεφθάρει καὶ κατέπτυε δωροδοκίας: id est: At is qui nullam corporis partem habet ociosam, ne eam quidem qua vocem promit, perinde ac si esset Aristides, qui vectigalia præscripsit Græcis, & iusti cognomen meruit, indignatur ac despuit munerum acceptionem. Dispiciat prudens lector, an pro ἄπρακτον, legendum sit ἄπρατον, id est, ἀπώλητον: vt intelligas illi omnia membra suisse venalia, etiam os & vocem. Tametsi dici potest ἄπρακτος, qui nihil exigit. Vt intelligas non manibus tantùm, sed toto corpore rapacem.

Quod vtile, honestum.

Τὸ μὲν ὠφέλιμον, καλὸν· τὸ δὲ βλαβερὸν, αἰσχρόν. id est: Quod vtile est, honestum est: quod autem noxium, turpe. Hoc Plato de Republ. v. refert, quasi vulgò iactatum: κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λελέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον, καλὸν· τὸ δὲ βλαβερὸν, αἰσχρόν. id est: Nam pulcherrimè profectò hoc & dicitur & dicetur, quòd vtile est, id esse honestum: quod noxium, id esse turpe. Agit enim illic de fœminis, ad omnia masculorum munia pariter vocandis, si modò reperiantur æquè vtiles reip. Vult igitur illarum corpora nudari ciuitatis custodibus, & si videantur habiles, vnà cum masculis publicitus exerceri. Vehementer autem contemnit illos qui rideant nudata fœminarum corpora, modò ob reip. commodum. Dubitat & M. Tullius, an turpe sit viro bono, nudum saltare in foro, si liceat eiusmodi saltatione seruare remp. Sed hominum vulgus inuertit sententiam, honestum esse quicquid est vtile: quum philosophis nihil sit vtile, nisi quod honestum est.

Exigit & à statuis farinas.

> Αὐτοῖς γε καὶ τοῖς ἀνδριᾶσι πάρα ἀφελεῖ.

Id est:

> Sanè cibum & signis ab ipsis exigit.

In eum dicendum, qui nullius misertus, vndecunq; quod potest auellit, vel ab ipsis mortuorum statuis. Simillimum illi, κἀπὸ νεκροῦ φέρεις: id est, Et à mortuo tributum colligis. Competit in principes expilatores plebis, qui nulla non ex re vectigal exprimunt, vel ex lotio: aut in auaros sacerdotes, apud quos ne sepulchrum quidem gratis conceditur.

Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus.

Οὔτε πάντα, οὔτε πάντῃ, οὔτε παρὰ πάντων: id est, Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus. Admonet adagium, in muneribus accipiendis non solùm verecundiam adhibendam esse, verumetiam delectum. Sunt enim quædam, quę neutiquam decorum sit accipere. Est item locus, & tempus quo pulchrum sit recusare munus oblatum. Sūt quidam, à quibus inhonestum sit admittere donum. Laudat Horatius Telemachum Homericum, qui equos ab Menelao oblatos recusarit. Hoc adagium citatur ab Vlpiano in Pandectis lib. j. tit de officio proconsulis, ex epistola diui Seueri & Antonini imperatorum. Verba ipsa subscribam: Quantum, inquit, ad xenia pertinet, audi quid sentiamus. Græcum prouerbium est, οὔτε πάντα, οὔτε πάντῃ, οὔτε παρὰ πάντων: id est, Nec omnia, nec passim, nec ab omnib.

Nam inhumanum, à nemine accipere: sed passim, vilissimum est: & omnia, auarissimum. Hactenus illi. Græca verba in omnibus exemplaribus desiderabantur. Ea Politianus ex archetypis restituit, ne quid hunc interim debita fraudemus laude. Allusit huc Theocritus in Thyonycho:

— ἐπίσταται ἀρνὲς οὐκ αἰαῖ· νέοι,
Οἷα χρὴ βασιλῆ. αἰτεῖν δεῖ δ' ἐπ' οὐκ ἐπὶ παντί.

Id est:

— Non solet ille negare rogatus
Principe digna, nec est, de re quacunque rogandum.

Mendici pera non impletur.

Πτωχῶ πήρα οὐ πίμπλαται: id est, Mendici pera non impletur. Zenodotus ait ex Callimacho sumptum. Sensus per se liquet, nempe inexplebilem esse mendicitatem. Nam quo plura dederis iis qui animo sunt mendico, hoc plura petũt. Deflecti potest vel ad improbos, qui semper aliquid flagitant ab amicis: vel in diuites, quibus nihil est satis: vel in principes δημοβόρους, quorum rapacitatem nullæ plebis expilationes possunt explere. Aptissimè congruet in illos, qui libidini, cupiditati, ambitioni, reliquisq; id genus affectibus addicti sunt. Nam iis illud euenit, vt quo intemperantiùs explent sese, hoc magis magisq; sitiant, esuriantque. Id quod innuit etiam Euangelica parabola de filio prodigo, cui ne siliquis quidem contigit explere famem.

Mendicorum loculi semper inanes.

Πτωχῶν οὐλαὶ ἀεὶ κεναί: id est, Mendicantium sacculi semper inanes. De petacibus dictum & insatiabilibus: cognatũ ei, quod alio redditum est loco, πτωχοῦ πήρα οὐ πίμπλαται: id est, Mendici pera non impletur. Vtrunque refert Suidas. quanquam οὐλαί pro peris non inuenio, sed οὐλάδας inuenio pro vasis farinariis. tametsi & ventres interdum eo verbo significantur ob molliciem.

Lucri bonus est odor ex re qualibet.

Faceta quidem, sed tamen pestilens illa vox Vespasiani: qui cùm ex lotio vectigal faceret, homo turpiter auidus, superque eo facto à filio admoneretur, quòd è re tam putida lucrum faceret: paulò pòst collectam pecuniam, filij naribus admouit, rogauitque ecquid illa puteret. Vnde Iuuenalis.

—Lucri bonus est odor, ex re Qualibet.—

Ad quod alludens Ammianus libro xxij. dixit: Et lucrum ex omni odorantes occasione. Iam & Ennianus ille versiculus, non in sermonem modò, verumetiam in animos & vitam hominum penitùs abiit:

Vnde habeas curat nemo, sed oportet habere.

Quin illud ab Horatio dictum ἑρμηνευτικῶς, settiò sequimur.

O ciues ciues quærenda pecunia primùm,
Virtus post nummos.—

Cephisodorus apud Athenæum libr. iij. docet, apud poetas celebres ac sapientes viros inueniri sententias quasdam improbatas: velut illud apud Archilochum: πάντ' ἄνδρ' ἀποσκολύπτειν. id est: Quemuis hominem excoriare siue spoliare. apud Theodorum illud: κελεύει μὲν πλεῖον ἔχειν, ἐπαινεῖν δ' ἴσον. id est: Quòd iubet plus æquo habere, laudare tamen quod æquum est. apud Euripidem: ἡ γλῶττ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος. id est. Quòd dixerit, linguam iurasse. de quo nobis aliàs dictum est, apud Sophoclem.

Τοιαῦτα πάντα, σοὶ χάριν τάδ' οὐ βίᾳ
Λέγω. σὺ δ' αὐτὸς ὥσπερ οἱ σοφοὶ, τὰ μὲν
Δίκαι' ἐπαίνει, τοῖς δὲ κερδαίνειν ἔχου.

Id est:

Ad gratiam tibi ista dico: haud impero:
At ipse, vti solent facere prudentes viri,
Laudato iusta, cæterùm lucro hæreas.

Idem alibi dixit, μηδὲν εἶναι σὺν κέρδει κακόν: id est, Nullum esse malum quod cum lucro cõiunctum sit. Apud Homerum, quòd facit Iunonem insidiãtem Ioui, quòd Martem fingit adulterum. Hęc Athenęus. Mirum autem, populum indignari poetis aut histrionibus, si quando talia recitant in theatris: cum magis debuerit indignari quisque sibi quòd ea sequeretur in vita, quorum commemorationem in theatro ferre non poterat.

Vnà cum ipsis manipulis.

Αὐταῖς ἀμάλαις, id est, Cum ipsis manipulis. Cum omnia funditùs pereunt, hoc est, cum ne gluma quidem fit reliquum. Prouerbium à rusticis natum videtur. Refertur à Suida.

Cum puluisculo.

Vel cum puluisculo dicimus, quoties omnia sic tolluntur, vt nihil fiat reliqui, ne puluis quidem. Metaphora mutua sumpta videtur ab iis, qui frumentum ab area cõuerrunt non sine puluere. Plautus in Rudentibus: Conuerret hic iam me totum cum puluisculo. Idem in Truculento: Quo citius rem ab eo auferant cum puluisculo. Simili figura dixit Iuuenalis, Cùm ærugine, pro eo quòd est, integrè & nulla parte diminutum.

Nunc si depositum non inficietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem.

Eodem pertinet Euangelicum illud, quo iubentur etiam puluerem excutere Apostoli: id est, ne minimum quidem ab eis auferre secum.

Lucrum pudori præstat.

Κέρδος αἰσχύνης ἄμεινον: id est, Lucrum pudori præstat. Plautus in Pseudolo: Nimiò illud quod pudet facilius fertur, quàm illud quod piget. Eundem sensum aliter extulit in Trinummo: Pol pudere, quàm pigere, præstat totidem literis. Sententia bono viro indigna, eoque illic à lenone dicitur, hic à sene. Sed commodè ad persuadendum sententiam etiam parum probam arripuit. Alioqui longè satius rei iacturam, quàm famæ dispendium accipere. Huc allusit Terentius in Phormione: Non te pudet v a n i t a t i s Non, dum ob rem. Quin & hodie vulgato prouerbio iubent valere pudorem, vbi de pecuniaria re agitur. Plutar. in commentario De audiendis poetis, refert è poeta nescio quo, senarios hos:

Τὴν μὲν δοκεῖν σε τοῦ δικαίου ἄρνυσο,
Τὰ δ' ἔργα τὰ τοῦ δρῶντος, ἔνθα κερδανεῖς.

Id est:

Opinionem spernito iusti, ac virum
Quiduis agentem sequere, cùm spes lucri.

Refert & hunc ex Sophocle.

Τὸ κέρδος ἡδὺ, κἂν ἀπὸ ψευδῶν ἴῃ.

Id est:

Dulce est lucrum, profectum & à mendaciis.

Charybdis, barathrum.

Hyperbolæ prouerbiales sunt & hæ, cùm hominem maiorem in modum edacem, bibacem, rapacem, helluonem, Charybdin aut barathrum vocamus. Aristoph. in Equitibus.

Καὶ τελώνην καὶ φάραγγα, καὶ χάρυβδιν ἁρπαγῆς.

Id est:

Et telonem & barathron & rapinæ gurgitem.

Huc adscribendum opinor quod Diogenes, autore Laertio, ventrem, τὴν βίου χάρυβδιν. i. Facultatum Charybdin vocauit. Horatius de lurcone quodam.

Ingluuies & tempestas barathrumque macelli.

Megaricæ sphinges.

Μεγαρικαὶ σφίγγες: id est, Megaricæ sphinges. ita scorta quædam vulgus olim appellabat, siue quòd vulgo molles sphictæ ἀπὸ τοῦ σφίγγειν dicuntur apud Græcos: siue quod apud Megarẽses nutrix sphinx appelletur, siue quòd Megarensium mores improbi fictique, & populari conuicio quondam notati fuerint. Vnde Aristophanes in Vespis, risum Megaricum, de quo dictum est alibi, taxat.

Μηδ' αὖ γέλωτα μεγαρόθεν κεκλεμμένον.

Id est:

Sed ne Megaricos rursus infractos iocos.

Suidas refert & hunc versiculum, sed tacito, vt solet, autoris nomine:

Ἀλλ' ἔστιν ἡμῖν μεγαρική τις μηχανή.

Id est:

Nobis adest Megarica quædam machina.

Risum seu iocum Megaricum, intelligit molliciem Megarensium. Refertur in collectaneis Diogeniani.

Boni

Boni pastoris est, tondere pecus, non deglubere.

Hodiéque vulgò celebratum durat, vbi quis est exactor durior, atque instantior: Quid? Num & pellem vis? Quasi conueniat lana contentum esse. Id adagij Tiberius Cæsar, autore Suetonio, aut reperit, aut certè vsurpauit. Nam is admonitus ab amicis, vt prouincialib. augeret vectigalia, rescripsit: Boni pastoris esse, tondere pecus, non deglubere. Est autem deglubere, detrahere pellem. Tractum à rusticis, qui deglubere vocant, siliquam aut folliculum excutere, & granum sua nudare tunica: vnde & Catullus in obscœnum sensum detorsit, vt dicat virum à muliere deglubi. Et Apuleiana Fotis ait, se viuos homines solere deglubere. Tondent igitur, qui ita spoliant, vt sortem relinquant, vnde res possit crescere: deglubunt, qui nihil reliqui faciunt. Nam lana detonsa renascitur. Cute detracta nihil est quod deinde possis auferre. Alexander Macedonum rex, cognomento Magnus, sententiam eandem diuersa extulit metaphora. Cum enim quidam admoneret, longè plus vectigalium à ciuitatibus auferri posse, respondit ad hunc modum: καὶ κηπουρὸν μισῶ, τὸ ἐκ ῥιζῶν ἐκτέμνοντα τὰ λάχανα. id est. Et olitoré odi, qui radicitùs herbas excidat. Deniq; hoc ipsum, ἀπὸ ῥιζῶν καὶ ἀπορρίζειν, & item apud Latinos, Radicitùs, stirpitus tenus, à stirpe, ab ima stirpe, atque id genus aliæ metaphoræ, prouerbij naturam resipiunt.

Canis circum intestina.

Κύων περὶ ἐντέροις: id est, Canis iuxta intestina. Dicebatur, vbi qui res eas quarum esset cupientissimus, propositas conspiceret, quibus frui tamē non liceret. Canes enim oberrant circum intestina, deuoraturi nisi fustem timerent. Suidas arbitratur accommodari posse in res inutiles & insuaues: intestina enim nō facilè deglutiri à canibus, ac deuorata reuomi plerunque.

Rapina Cotytiis.

Ἁρπαγὰ κοτυττίοις: id est, Rapina Cotytiis. Cotytia festum quoddam erat apud Siculos, in quibus ex more placentulæ quæpiam & arborum fœtus ramis alligabantur, eáque diripienda proponebantur. Refertur in Plutarchi Collectaneis, nec exponitur. Quanquam facilè liquet, dici solitum de bonis temerè profusis direptisque.

Ne à Chytropode cibum nondum sacrificatum rapias.

Ænigmaticum est & illud, quod eo loco continenter sequitur:

Μηδ᾽ ἀπὸ χυτροπόδων ἀνεπιρρέκτων ἀνελόντα
Ἔσθειν, μηδὲ λόεσθαι.—

Id est:

Néve à chytropode sublatam protinus escam
Ante sacrum, neq; lotus edas.—

Indicat & M. Tullius, irreligiosum fuisse, cibum è patella edere. Scribit enim ad húc modum, lib. De finib. 2. Atqui reperiemus asotos primùm ita non religiosos, vt edant de patella: deinde ita mortem non timentes, vt illud in ore habeant ex Hymnide:

Mihi sex mēses satis sunt vitæ, septimum orco spondeo:

Est autem versus trochaicus. Suetonius in Vitellio prodit, eum illum adeò non profundæ modò, verumetiam intempestiuæ fuisse gulæ, vt ne in sacrificio quidem vnquam, aut vllo itinere temperarit, quin inter altaria ibidem statim viscus & farra è foco penè rapta manderet, circáq; viarum popinas fumantia obsonia, vel pridiana, atq; semesa. Quantum ad simplicē attinet sensum, docet, ne ritu pecudum ad cibum capiendum irruamus, sed ita demum edamus, si prius inde primitias diis immolauerimus. Antiquitùs enim, vt autor est in Symposiacis Plutarchus, inter res sacras habebatur & mensa quotidiana: proinde cibum sumpturi, diis consecrabant τὰς ἀπαρχάς, hoc est, primitias: ac deinde non indecorè neque tumultuanter, sed religione quadam ad conuiuium accedebant lotis manibus, non aliter quàm ad sacrum epulum. Qui mos & hodie durat apud bene moratos Christianos. Sed prouerbialius fiet, si intelligamus, non esse spoliādos, nec inhumanius expilandos ministros aut seruos nostros, verùm & illis aliquam pecuniæ portionem relinquendam, quò viuant. Fortassis quadrauerit & in hos, qui præpropera auiditate commodum auferre student, prius quàm oporteat: & quodammodo messem facere, prius quàm maturuit seges: veluti si quis legatum aut promissum statim euestigiò flagitet, cum ciuilius sit in dies aliquot silere: aut si quis modò nactus imperium, protinus incipiat populum exactionib. spoliare: aut si quis sponsam puellā non expectata ætate, nec expectatis nuptiarum ceremoniis properet amplecti. Sumptum est à ritu sacrorum, in quibus olim epulabantur. Huc pertinet & illud, quod alibi retulimus ex Athenæo, li. 9. ἀπὸ τηγάνου: id est, à patella frixoria. Lib. 6. refert hunc senarium ex Pherecrate:

Ἀπὸ τηγάνου τ᾽ ἔφασκεν ἀφύας φαγεῖν.

Id est:

Se vesci apuis dixit è sartagine.

Quidam pro lopade τήγανον dixère, quòd Iones ἤγανον. Hinc vox composita ἀποτηγανίζειν. Ita Phrynichus apud Athenæum lib. 6. ἡδὺ δ᾽ ἀποτηγανίζειν ἄνευ συμβολῶν. id est: Iucundum est à sartagine tollere sine symbolis. id est, si nihil sit soluendum, & si id liceat immuni. Rursus aliâs apud hunc ipsum ex Archestrato, φαρμάζοντα ὀβελίσκον: id est, Rapiens à veru. De muliere, quæ sacra nondum immolata deuorare dicta sit. Apud eundem lib. 6. Anaxandrides.

Τῶν ζωγράφων μὲν ἡ καλὴ χειρουργία,
Ἐν τοῖς πίναξι θαυμάζεται ὁρωμένη,
Αὕτη δ᾽ ἀφαρπασθεῖσα ἐκ λοπάδος ἐξαίφνης,
Ἀπὸ τοῦ τηγάνου τ᾽ ἀφανίζεται.

Id est:

Pictoris opera pulchra, tabula pensili.
Spectantur, ac spectata sunt miraculo: at
Rapiuntur hæc è lopade pulchrè, ac protinus
Redduntur ipsa euanida è sartagine.

In genere poterit accommodari ad quemuis, qui negocium irreuerenter, & illotis, vt aiunt, pedibus aggreditur.

Bona Porsenæ.

Bona Porsenæ dicebantur, quæ velut ab hostibus erepta paruo veneunt. Eam appellationem Liuius ab vrbe condita 2. scribit ad suam vsque ætatem durasse, putatque inde natam, quod in bello soleant bona Porsenæ venire Romæ, eáque consuetudo vnà cum titulo perseuerarit & in pace: quòd alioqui is mos hostiliter bona vendēdi non congruat tam pacatæ regis profectioni. quod si minus probatur, existimat eam consuetudinem à mitiori principio fuisse natam. Illud arbitratur vero proximum, quòd Porsena discedens ab Ianiculo ex fœderis lege, castra opulenta, conuecto ex propinquis ac fertilibus Hetruriæ aruis commeatu, Romanis dono dedit, inopi tum vrbe ab longinqua obsidione. Ea deinde ne populo immisso diriperentur, hostiliter venisse, bonáque Porsenæ appellata: gratiam muneris magis significante titulo, quàm auctionem fortunæ regiæ. Fortasse non ineptè dicetur in res quæ dono cuiuspiam, aut fortunæ commoditate, citra nostram operam contingunt. Nam Liuius non indicat vsum adagij.

Partitio, non præfocatio.

Μερὶς, οὐ πνίξ: id est, Sortitio, non præfocatio. Olim cum ij qui viribus præpollerent, cibum eriperent imbecillioribus, manus interim in illos inijcientes, excogitatum est, vt fortibus ex æquo diuideretur epulum, iámque ab omnibus acclamari cœptum: μερὶς, οὐ πνίξ. id est: Partitio, non strangulatio. Eáque vox in prouerbium abijt. Quo licebit vti, si quando significabimus, non esse locum violentiæ, sed ex æquitate iuris oportere tractari negocium. Plutarchus in Collectaneis, si modò illius sunt, citat his verbis: μερίς ἐστιν, οὐ πνίξ. id est: Partitio est, non strangulat. Admonet & Suidas hac forma prouerbium efferri:

Persæpè sacra haud sacrificata deuorat.

Ἄθυτα δ᾽ ἱερὰ πολλάκις κατεσθίει.

Id est:

Persæpè sacra haud immolata deuorat.

Senarius est apud Athenæum lib.iiij. Simonidis in mulierem quandam malè moratam, & auidam in conuiuiis. Concinnè diceretur in eos, qui ventris impulsu statim ad deuorandas epulas irrumpunt, non expectatis ceremoniis & elegantiolis illis, quibus ciuiles vtuntur inituri conuiuium: puta, vt imprecationibus quibusdam piis consecretur cibus: deinde, de accubitus ordine vrbana quædam adhibeatur cunctatio: præterea, ne statim appositis escis vngues iniiciamus. Neque intempestiuiter dicetur in eos, qui non expectata iuris ratione hæreditatem inuadunt, & aliena per vim occupant. Ductum à victimis, quas fas non erat contingere, nisi mysteriis peractis. Et Plato vult etiam in conuiuiis prælibari diis: & mensam rē sacram existimauit antiquitas, teste Plutarcho. vnde fit: vt his etiam temporib. nefas putent, ἀνίπτοις χερσὶν, id est, Illotis manibus accedere. Licet huiusmodi ceremonias neglexerit Christus prę iis quæ vnicè ad rē nostrā pertinēt.

Vulturis vmbra.

Γυπὸς σκιά: id est, Vulturis vmbra. De nullius precij homine dicebatur. Refertur à Diogeniano. Mihi magis quadrare videtur in hęredipetas, aut alioqui rapaces inhiantes prædę. Respondet illi: Si vultur es, cadauer expecta.

Edax currus.

Ἀδηφάγον ἅρμα, id est, Edax currus, in glutones & voraces dicebatur, propterea quòd currus multum absumit vnguinis siue ceromatis: siue quòd sumptuosa res sit, equos & currus alere. Vnde & comicus Aristophanes in Nebulis iocatur in Strepsiadem, quem filius ἱπποτροφῶν, ad inopiam redegerat, multo ære alieno contracto. Flauius Vopiscus indicat, Aureliano in deliciis fuisse Phagonem quendam, qui vno die ad mensam Imperatoris ederit aprum integrum, centum panes, veruecem & porcellum: biberit autē infundibulo apposito plus orca. Sed de hoc hominum genere plura Athenæus in Dipnosophistis, apud quem lib.v. Socrates quum quendam vidisset in conuiuio sese intemperantius ingurgitantem obsonio: O vos qui adestis, inquit, quidam ex vobis pane vtitur vt opsonio, opsonio vt pane. Venustius reddetur, si deflexeris ad animi vitium: veluti si dicas, huius aut illius principis amicitiam immodica pecunia parari ac retineri, aliaque: aut cupiditates inexplebiles esse, cum naturæ vsus perpauca postulet.

Voracior purpura.

Athenæus lib.iij. Dipnosophist. ex Apollodoro huiusmodi quoddam refert prouerbium, λιχνότερα τῶν πορφυρῶν: id est, Edaciora purpuris. idque ductum existimat, vel à tincta purpura, quæ omnia quibus admota fuerit, velut ad sese rapit, suoque colore res vicinas inficit, additque lucem: vel ab animante ipso, quòd quicquid nactum fuerit, retinet ac deuorat. Vtrunque propemodum licet è Plinij verbis colligere: Siquidem libro ix.ca.xxxvj. de colore scribit in hunc modum: Sed purpuræ florem illum tingendis expetitum vestibus, in mediis habēt faucibus, liquoris hic est minimi in candida vena. Vnde preciosus bibitur, nigrantis rosæ colore sublucens: reliquum corpus sterile. Ac paulo pòst: Hinc (aut, vt alij legunt, Huic) fasces securesque Romanæ viam faciunt. idemque pro maiestate in pueritia est: distinguit ab equite curiam. Diis aduocatur placandis, omnemque vestem illuminat, in triumphali miscetur auro. Quapropter excusata & purpuræ sit insania. De voracitate mox hæc subiicit: Lingua purpuræ longitudine digitali, qua pascitur deuorando reliqua concilia. tanta duritia aculeo est. Conueniet in edaces, aut in eos qui omnia in suum compendium vertunt. Fortasse durius, sed non ineleganter accommodabitur ad reges δημοβόρους. aut aduocatos, qui purpurati omnia conuertunt in fiscum suum, & quocunque se conferunt, abradunt aliquid. Tale quiddam cogitasse videntur poetæ, qui Midam finxerunt contactu corporis omnia vertentem in aurum.

Laudant vt pueri pauonem.

Prouerbij faciem habet, quod scripsit Iuuenalis in auaros, qui carmina laudant duntaxat, nihil autem largiuntur poetæ:

> —Didicit laudator auarus
> Tantùm admirari, tantùm laudare disertos,
> Vt pueri Iunonis auem.
>
> Idem alibi:
>
> — Probitas laudatur, & alget.

Notior est metaphora, quàm vt oporteat explicare. Ouidius alicubi de pauo:

> Laudatas ostendit auis Iunonia pennas,
> Si tacitus spectes, illa recondit opes.

Atticus moriens porrigit manum.

Ἀττικὸς ὀρέγει τὴν χεῖρα καὶ ἀποθνήσκων: id est, Atticus porrigit manum, etiam cum moritur. Huic adagio locū fecit Atheniensium in munerib. captandis, & aucupādis lucris insatiata cupiditas. Vnde & apud Aristoph. frequens iocus in τοὺς δωροδοκοῦντας. Autor Diogenianus.

Pamphili furtum.

Παμφίλου τοιχωρυχία: id est, Pamphili sublatio. Pamphilus hic veteris comœdiæ conuiciis notatus est, quod ærarium expilasset. Conuenit in peculatores, qui è publico suffurantur.

Non curat numerum lupus.

Prouerbium sapit Virgilianum illud in Bucolicis:

> Hic tantum Boreæ curamus frigora, quantum
> Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.

Rectè dicetur in hominem impudenter furacem. Extat hodieq; vulgò iactatum adagium: Lupus non veretur etiā numeratas oues deuorare. Porrò fures paulo timidiores consueuerunt à rebus numeratis abstinere manū, metu videlicet, ne hoc indicio deprehendantur. Huic affinis iocus ille facetus in seruum furacem, cui nihil erat domi neque clausum, neque obsignatum.

Argiui fures.

Ἀργεῖοι φῶρες: id est, Argiui fures. De palàm improbis. Nam Argiui furacitatis infamia laborabant antiquitùs. Extat & hoc apud Suidam. Videtur autem allusum ad vocem ipsam. Argos enim Græcis significabat ignauum & ociosum. Tales verò solent ali furtis. Latini vulgò ficto (sicuti videtur) per iocum vocabulo Lauerniones appellāt homines furaces: quòd fures sub tutela Lauernæ deæ essent: in cuius luco obscuro atq; abdito, soliti sunt furto sublata prædámque defodere, Autor Festus.

Vorare hamum.

Neque minus elegans illud in Curculione: Meus est, hamum vorat. De lenone, cui fraus intendebatur, epistolam qua decipiendus erat, lecturiente. Lucianus: κατατίνει τὸ ἄγκιστρον. Item apud Horatium in Epistolis:

> Occultum visus decurrere piscis ad hamum.

Idem Plautus in Bacchidibus eandem sententiam simili extulit metaphora: Nunc ab trāsenna hic turdus lumbricum petit. Alterum à piscantibus, alterum ab aucupio ductum est. Nos item in epigrammate quodam ad hanc parœmiam sic allusimus:

> Non stulti vsqueadeò sumus futuri, vt
> Gustatum toties voremus hamum,
> Vnco plus semel ære sauciati.
> Vel serò sapiemus, & nocentem
> Tandem carpere desinemus escam.

Polypi.

Polypi prouerbio dicebantur olim vel stupidi stolidique, vel rapaces, & vncis vnguibus homines. Siquidem ob eam causam polypo stulticiam tribuunt, quòd ad manum captātis vltrò mouetur: nec aliter capitur, nisi quòd non cedat, authore Athenæo. Adscribitur autem rapacitas tenacitásque, quòd quicquid brachiorum flagellis nactus fuerit, suctu trahat ac retineat. Plaut. in Aulularia: Ego istos noui polypos, qui vbi quicquid tetigerint, tenent. Nihil autē vetabit quo minus polypos appellemus eos, qui semet in omnem habitum vertunt, omnib. assentantes. Quos eleganter notat Phocylides:

> Μηδ' ἕτερον κεύθης κραδίῃ νόον, ἄλλ' ἀγορεύων·
> Μηδ' ὡς πετρόφυης πολύπους κατὰ χῶρον ἀμείβου.
>
> Id est:
>
> Pectore néve aliud celes, aliudq; loquare:
> Proq; loco variere, petris vti polypus hærens.

Ion

Ion apud Athenæum lib. vij.

Στυγῶ μετεμμαντῆρα πουλύπου χρόος.

Id est:

Odi colore subinde vario polypum.

Huc pertinet quod admonet Plautus, vt qui sapit, bonus sit bonis, malus malis. Hoc nomine laudat Pindarus in Nemeis hymno 4. quendam: μαλθακὰ μὲν φρονέων ἐσθλοῖς, τραχὺς δὲ παλιγκότοις ἔφεδρος. id est: Mollis erga bonos, asper verò insidiator erga molestos aduersarios. Non ablu dit hinc quod ibidē habetur hymno 3. ἐν παισὶ νέοισι παῖς, ἐν δ' ἀνδράσιν ἀνὴρ, τρίτον ἐν παλαιοτέροισι μέρος, ἕκαστον οἷον ἔχομεν βρότεον ἔθνος. id est: Inter pueros teneros puer, inter viros autem vir: tertia inter seniores pars, quodq; vt habemus mortale genus. Laudat Pindarus hominem omnium moribus & ætatibus sese attemperantem. Eodem titulo laudat quempiam in Pythiis hymno 8. τὺ γὰρ τὸ μαλθακὸν ἔρξαι τε καὶ παθεῖν ὁμῶς ἐπίστασαι, καιρῷ σὺν ἀτρεκεῖ. id est: Tu enim & humaniter agere nosti, & affectum sumere tēpori congruentem. Rursum eiusdem operis hymno 4. κρέσσονα μὲν ἁλικίας νόον φέρβεται γλῶσσάν τε. ... id est: Nam ille inter pueros iuuenis, in consiliis verò senex. Idem operis hymno 2. φίλον εἴη φιλεῖν· ποτὶ δ' ἐχθρὸν ἅτ' ἐχθρὸς ἐὼν λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι. id est: Amicum contingat amare: cæterùm aduersus inimicum tanquam inimicus, lupi more incurram, siue insidiabor.

Candidum linum lucri causa ducis.

Λευκὸν λίνον κερδαίνεις. id est, Candidulum linum ob lucrum ducis vxorem. In eum quadrat, qui dotis causa ducit vel deformem, vel anum. Porrò linum vocat vxorē: vel quòd apud veteres solæ mulieres lineis vterentur: vel quòd viro alligetur matrimonio, & libera esse desinat. Nam linon Græci nonnunquam vsurpant pro vinculo. λευκώλενος autem Iunonis epithetum apud Homerum, ab albis vlnis. Refertur à Diogeniano.

Ἡμερόκοιτος.

Vulgari ioco fures dicti videntur ἡμερόκοιτοι quòd interdiu dormiant, noctu vigilent. Sic enim Hesiodus in Operibus ac diebus:

Μή ποτέ σ' ἡμερόκοιτος ἀνὴρ ἀπὸ χρήμαθ' ἕληται.

Id est:

Ne solitus dormire die tua tollere possit.

Aptè torquebitur in tollionem & furacem. Est & piscis eiusdem nominis, vt indicat Suidas, Phoca opinor.

Nutricum more malè pascis.

Κἀθ' ὥσπερ αἱ τιτθαὶ γε σιτίζεις κακῶς.

Id est:

Pascis profectò more nutricum malè.

In vetustissimis quibusdam prouerbiorum collectaneis reperi, quæ quidam Plutarcho tribuunt. Extat autē apud Aristophanem in Equitibus, qui quidem & metaphoræ rationem explicat his versibus:

Κᾆθ' ὥσπερ αἱ τιτθαί γε σιτίζεις κακῶς·
μασώμενος γὰρ τῷ μὲν ὀλίγον ἐντιθεῖς,
αὐτὸς δ' ἐκείνου τριπλάσιον κατέσπακας.

Id est:

Pascis profectò more nutricum malè:
Nam vbi manderis, paulum huic in os dein inseris,
Ipse ast præ illo vel triplum glutis cibi.

Conueniet igitur in eos, qui de lucro paululū aliquid impertiunt sociis: aut qui sic facultates alienas administrāt, vt maximam partem in suos conuertāt vsus. id quod hodiéque tutorum vulgus factitat.

Pecuniarum cupiditas Spartam capiet, præterea nihil.

Ἁ φιλοχρηματία Σπάρταν ἑλεῖ, ἄλλο δὲ οὐδέν.

Id est:

Vna fames auri Spartam capiet, subigétq;,
Præterea nihil.—

De iis qui sola pecunia possunt expugnari, alioquin inuicti. Natum adagium ab oraculo, quo responsum est Alcameni & Theopompo Spartæ regibus: tum demum vincendos esse Lacedæmonios, cùm aurum & argentum in precio cœperint habere. Respōdet apophthegmati Philippi Macedonum regis, qui putauit nullam arcem tam munitam esse, quin capi posset, modò asino pateret accessus onusto auro. Respondet & Danaes fabulæ, à qua nulla custodia, auri insultum arcere potuit. Meminit M. Tullius in secundo libro Officiorum, & Plutarchus in Laconicis.

Inexplebile dolium.

Ἄπληστος πίθος: id est, Inexplebile dolium. Varius est huius adagionis vsus. Quadrat enim primùm εἰς τοὺς ἀδηφάγους: id est, in glutones, edacésque: congruentius autem in istos bibacitate inexplebili, qui quo plus biberint, hoc plus sitiunt, quemadmodum olim dictum est de Parthis. Sic enim Festus sensisse videtur, qui citat nescio quem (nam locus mutilus est) qui dolium pertusum dixerit, cum ventrem significaret. quāquam naturâ quoq; venter inexplebilis est: quòd quicquid per os infuderis, id aliis viis excernitur. Quadrabit & in obliuiosum, cui si quid eruditionis infundas, protinus effluit, quiq; prius obliuiscatur, quàm perdidicerit: cuiusmodi Strepsiadem facit Aristophanes in Nebulis.

Ὅς τις σκαλαθυρμάτι' ἄττα μικρὰ μανθάνων,
Ταῦτ' ἐπιλέλησται πρὶν μαθεῖν.

Id est:

Huiusmodi minutulas qui argutias
Prius atq; didicit, dedidicerit immemor.

Sic propemodum vsus est Plaut. in Pseudolo: In pertusum ingerimus dolium, operam ludimus. Competet etiam in homines præter modum profusos, quemadmodum indicauit Aristot. libro Oeconomicorum 1. καὶ γὰρ τὸ κτήσασθαι δυνατὸν χρὴ εἶναι καὶ φυλάττειν· εἰ δὲ μή, οὐδὲν ὄφελος τοῦ κτᾶσθαι. τὸ γὰρ ἠθμῷ ἀντλεῖν πότ' ἐστι, ὁ λεγόμενος πίθος τετρημένος. id est: Siquidem oportet eiusmodi esse, qui norit & parare & parata tueri, alioqui nihil profuerit parasse: propterea quòd hoc sit cribro haurire, quodque prouerbio dicitur, pertusum dolium. Congruit item in auaros, quorum cupiditatibus nihil est satis: verùm quo magis impleantur opibus, hoc magis inanes esse videntur: Quod eleganter illo Solonis carmine testatum est apud Plutarchum in libello περὶ φιλοπλουτίας:

Πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισι.

Id est:

Non est fixus opum finis mortalibus vllus.

Zenodotus & tartarum ipsum rectè accipi inexplebile dolium putat, quòd tot milibus defunctorum nunquam expleatur. Et sapiens ille Hebræus hunc inter insatiabilia nominat. Quadrabit & in eos, qui malè ab aliis rapiunt, quæ malè item profundant in alios. Vsurpatur & de frustra laborantibus, quemadmodum alio demonstratum est loco: velut apud Catullum:

Dolia virgineis idem ille repleuerit vrnis.

Adagium natum à notissima fabulâ puellarum Danaidum: quæ ob sponsos necatos has pœnas apud inferos dare dicuntur, vt situlis perstillantibus aquam hauriant, atque in dolium item pertusum infundant, graui nimirum, sed inutili labore. Cuius fabulæ mentionem facit Horatius in Odis:

—Et inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo.

Item Tibullus:

Et Danai proles Veneris quæ numina læsit,
In caua lethæas dolia portat aquas.

Meminit huius Lucianus in Timone. Et Aristot. lib. Politicorum 6. Rursus Lucianus in Hermotimo: ἀπορρεῖ γὰρ κατὰ τὴν παροιμίαν τὸ πρᾶγμα, ἐξαντλούμενον, ἐς τὸν τῶν Δαναΐδων πίθον. id est: Affluit enim dum exhauritur negocium labórque, & contrà fit, atq; in Danaidum dolio. Vsurpauit & Plato cùm aliis aliquot locis, tum in Gorgia.

Larus hians.

Λάρος κεχηνώς: id est, Larus hians. Dicebatur, vbi quis auidius inhiaret prædę. Est enim Larus auis auida, voraxque: quam eandem Græci κέπφον appellant. Aristophanes in Equitibus:

Λάρος κεχηνὼς ἐπὶ πέτρας δημηγορεῖν.

Quæ Latinè quidem commode reddi non possunt. Cleonem enim ob rapacitatem Larum vocat, quòd quemadmodum auis in scopulis obuersatur, si quid piscium possit venari, ita ille versaretur in Republicæ negociis

administrandis, suum interim agens negocium. Plutarchus apud Athenæum libro conuiuialium tertio.

Στῆ δ' ἐπὶ προθύροισιν ἰὼν Χαιρεφόων ὁ παράσιτος

Χαιρεφόων, ἑταῖρος, λάρῳ ὄρνιθι ἐοικώς.

Id est:

—At verò adueniens in limine stabat

Chærephoon parasitus ei vincinus, aui non

Dissimilis, vulgò dicta est Larus: esurienti.

Apud eundem lib. viij. refertur hic trimeter:

Ὀψοφάγους ὥσπερ τοὺς λάρους εἶναι Σύρους.

Id est:

Esse vti laros obsoniorum auidos Syros.

Larum Theodorus Gaza vertit Gauiam, cuius mentionem facit Plinius inter maritimas Halcyonem & Mergum lib. x. cap. xxxij.

Labrax Milesius.

Λάβραξ μιλήσιος, i. Labrax Milesius. In stolidum & auidum dicebatur. Labrax enim piscis genus lato oris rictu, vnde escam totam vnà cùm ære faucib. corripit, atque ob id facilè capitur. Vnde apud Plautum lenoni Labracis nomen. Aristoteles hunc annumerat inter eos, qui præda laniatuq; viuunt. Lingua est ossea, & affixa, cor triangulum. Aristophanes apud Athenæum lib. vij. labracem piscium sapientissimum appellat.

Λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος.

Apud Miletum aût Asiæ ciuitatem prægrandes, & item plurimi labraces esse dicuntur, propter stagnum influens in mare. Gaudet enim hic piscis aqua dulci. Aristophanes in Equitibus:

Ἀλλ' οὐ λάβρακας καταφαγὼν μιλησίους

Κολοσυρτάσεις.—

Id est:

Haud cum lupos voraueris Milesios,

Facies tumultum.—

Nam quidam hunc piscem esse putant, qui Latinè Lupus dicitur.

Buthus obambulat.

Βοῦθος περιφοιτᾷ: id est, Buthus oberrat. De leuibus ac stolidis dicebatur. A moribus Buthi cuiusdam athletæ, qui vicerat in Pythiis ludis. Huius meminit Cratinus ἐν χειρῶσι teste Zenodoto. Meminit & Hesychius, indicans & Aristotelem alicubi de huius victoria meminisse. Fieri potest, vt huic id nominis inditum fuerit ab edacitate, quòd solidos boues vorare soleat. Nam cognominatus est & Hercules βουθοίνας: quòd aliquãdo esuriens quendam è bubus Theodomantis, quibus ille terram proscindebat abductum occidit, ac vorauit. Vnde videtur dici posse in edaces, hoc est, βουφάγους.

Serpens ni edat serpentem, draco non fiet.

Ὄφις ἂν μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται: id est: Serpens nisi serpentem edat, non futurus est draco. Potentes aliorum damnis crescunt, & optimatum fortunæ non in tantum augerentur, nisi essent quos exugerent. Quemadmodum inter pisces & beluas, maiores viuunt laniatu minorum. Quanquam mihi quidem & hoc dictum fæcem vulgi videtur olere.

Priusquam sortiaris, communia deuoras.

Πρὶν λαχεῖν, τὰ κοινὰ καταπίνεις: id est, Priusquam sortitio facta sit, communia deuoras. In eum competit, qui non expectata partitione rem inuadit. Ductam metaphoram indicat Suidas à conuiuiis, in quib. antiquitùs mos erat, è cibis suam cuique portionem distribuere: quemadmodũ ex compluribus Homeri locis licet coniicere, apud quem illud oppidò quàm frequens.

—Καὶ ὕπνος ἰσόμενοι δαιτὸς ἐΐσης.

Deinde receptum apud nonnullos, vt citra distributionem propositis in commune cibis, quisque quantum vellet, sumeret. Id quod indicat Plautus: Patinarias struit struices. Huius rei mẽtionem facit & Plutarchus in Symposiacis, excutiens, vtra consuetudo magis probanda videatur. Porrò prouerbium sumptum est ex Equitibus Aristophanis.

Ἔπειτα τὰ κοινὰ πρὶν λαχεῖν καταπίνεις.

Id est:

Quando publica, antequam illa sortiaris, deuoras.

Nouit hæc Phylea & Tyttyhias.

Οἶδε ταῦτα Πυλαία καὶ Τυττυγίας.

Id est:

Hæc & Pylæa nouit Tyttygias.

Hoc velut ænigmate veteres innuebant, opes malis artibus quæsitas. Tyttygias plagiarius quispiam fuit, qui seruos & res alienas, quas furto sustulerat, in Pylæa (is est Arcadiæ locus) venditare consueuit, atque hoc quæstu diues euasit. Autor Zenodotus.

SORDES ET PARSIMONIA.

Hunc locum præcedenti coniunximus, quòd valdè inter se Auaritia & Sordes conueniant, & pleraq; prouerbia tam de his quàm de illa dicantur.

Tribus minis insumptis, duodecim imputat.

Ironia prouerbialis apud Aristophanem in Pluto:

Καὶ μὴν φίλος γ' εἶ μοι δοκεῖς, νὴ τοὺς θεούς,

Τρεῖς μνᾶς ἀναλώσας λογίσασθαι δώδεκα.

Id est:

At certè amicus vt videtur per deos,

Vti pro minis tribus imputes duodecim.

Quadrabit in eos, qui non nisi compendij sui gratia colunt amicos, & pro quamuis exiguo officio, multum beneficiorum expectant. Vulgò item aiunt. Pileum donat, vt pallium recipiat.

Cumini sector.

Impendiò parcus ac sordidus, olim prouerbio κυμινοπρίστης, id est, Cumini semini sector dicebatur. Testis est Aristoteles libro Moralium ι. τοιοῦτος ὁ κυμινοπρίστης, καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος. id est: Ex hoc genere cumini sector, & quisquis eiusmodi. Meminit & Theocritus Idyllio ι.

Κἄμνοιμι τὸν φακὸν ἕψειν φιλάργυρε πρὸς φαιὸς ὑφεῖν,

Μὴ τάμῃς τὼν χεῖρα καταπρίων τὸ κύμινον.

Id est:

Lenticulam coquere, pastor tibi præstat auare,

Ne fodias digitos, cupiens secuisse cuminum.

Scholiastes non dissimulat vulgò sic dici solitos homines præter modum frugales ac parcos. Item Alexis in Philocalo apud Athenæum libro octauo:

—Ἀλλ' ἐγὼ οἶδ' ὅτι

Κυμινοπρίστης ὁ τρόπος ἦν σου πάλαι.

Id est:

—Cæterùm noui probè

Cymino pristæ olim esse iam mores tibi.

Est autem cuminum per se quidem exilis herba, tum præcipuè genus Æthiopicum, quod Hippocrates (autore Plinio) regium appellat, quod olim serebatur à malè precantib. autore Plutarcho: atque ita felicius prouenire creditum est. Quo magis quadrat in hos huiusmodi conuicium, qui ob parsimoniam malè audiunt. Idem Plutarchus Conuiuialium quæstionum decade secunda, significat hominem vehementer parcum, cuminum appellari solere. Siquidem loquens de iis dicteriis, quæ citra dolorem dici possunt: Velut, inquit, si quis hominem splendidum ac benignum, cimbicon appellet, aut cuminum. Est autem κύμβιον Græcis apicula, seu parsimonia, Suida interprete. Hesychius legit cymbion, addens dici solitum in parcos: κύμβιον autem dici fundum ollæ fictilis. Aristoteles libro quem modò citaui, ait, homines perparcos κυμβικας vulgò dici solitos. Iulius Pollux, βομβικας: opinor quod per domum obambulent semper murmurantes. Nam βέμβιξ trochus est, quo ludunt pueri. Apud eundem mulier impendiò sordida ὀβολοστάτις, vir ὀβολοστάτης dicitur, quasi minutissima quæque ad stateram expendens: vnde & ὀβολοστατεῖν. Eustathius autem indicat, eosdem & λιμοκίμβικας & κυμινοκίμβικας dici: putátque vocem dictam ab auro adulterino. Hesychius addit eosdem vocari καρδαμογλύφους, quòd aliquid desculpant è nasturtio ob parsimoniam. Nec desunt qui eosdem κνίφους & κνίπας siue κνίφας (nam vtrumque scriptum reperio) vocant, est autem cnips, animalculum culici non dissimile.

Ficos diuidere.

Huic affine est quod refert Martialis libr. Epigram. 5. σῦκα μερίζειν: id est, Ficos diuidere. vnde licebit & cognomen fingere συκομερίστα. Martialis carmen est huiusmodi:

Quadringinta secat, qui dicit σῦκα μέριζε.

sordidum ac parcum significans, etiamsi ditissimum. Captatus autem est iocus ex vocis amphibologia sectoris.

Nullus emptor difficilis bonum emit obsonium.

Οὐδεὶς δυσώνης χρηστὸν ὀψωνεῖ κρέας.

Id est:

Difficilis emptor haud bona emit obsonia.

Qui nimium vili studet emere, semper merces vitiosas emit. Nam haud conueniens, paruo emere, & rem egregiè bonam emere. Conueniet in hos, qui paululo labore conantur egregias assequi literas: quæ non contingunt, nisi maximis ac diuturnis vigiliis. Ni fallor, subnotauit hoc prouerbiũ Iullius Pollux lib. De rerũ vocabulis 6. quum negat vocem δυσώνης vsurpatam ab autoribus: sed tantùm reperiri in prouerbio.

E Patroclis domo venit.

Ἐκ πατροκλέους: id est, E Patroclis domo. In sordidos, sumptum à moribus Patroclis cuiusdam Atheniensis, prædiuitis quidem, verùm impendiò parci, sordidiq́: quem vetus comœdia talem fermè depingit, qualem Plautus Euclionẽ, teste Aristophanis interprete, cuius verba Suidas quoq; refert, qui & prouerbium esse vult. Est autem in Aristophanis Pluto. Is quum esset squalidus, incultus, & sordibus obsitus, rogatus vnde venisset:

Πόθεν οὖν φέρεσθαι αὐχμῶν βαδίζεις;

Id est:

Vnde igitur adeò sordidus squalensque venias dicito:

Atque ille respondet:

—Ἐκ πατροκλέους ἔρχομαι,
Ὃς οὐκ ἐλούσατ' ἐξ ὅτου περ ἐγένετο.

Id est:

—E Patroclis domo,
Qui haud lauit vnquam posteaquam natus est.

Cochleæ vita.

Κοχλίου βίος: id est, Cochleæ vita. De iis, qui parcè paruóq; viuunt, aut contracti à negociis, luceq; forẽsi semoti. Notum est animal, vnde sumpta est metaphora. Plutar. in libello, περὶ φιλοπλουτίας: σὺ ἢ τοσαῦτα πράγματα συνέχεις, ἢ περιέπεις ἢ στρεβλοῖς σεαυτὸν, κοχλίου βίον ζῶν διὰ τὴν μικρολογίαν. id est: Tu verò tantum molestiarum sustinẽs turbans ac torquens teipsum, cum ob parsimoniam cochleæ vitam viuas. De cochleis quæ, cum caletur, succo victitãt suo, aliàs retulimus ex Plautina Captiui duo.

Ex Phelleo.

Ἐκ φελλέως ἐλθεῖν: id est, Ex Phelleo venire dicebant, qui ex humili fortuna asperáq; vita ad dignitatẽ emersissent. Nam Græcis φελλεύς dicitur locus aptus pascendis capris, asper, pumicosus, ac sterilis. Nã huiusmodi pascuis capræ delectantur. Aristophanes in Nebulis:

Ὅταν ἀπὸ τοῦ ὄρους τὰς αἶγας ἐκ τοῦ φελλέως,
Ὥσπερ ὁ πατήρ σου διφθέραν ἐνημμένος.

Est huius nominis locus Atticæ montanus ac petricosus, cuius meminit & Stephanus: nisi quòd montem φελλεὺς vocat, fortassis scriptura mendosa. De his nonnihil attigimus in prouerbiis, Subere leuior: &, Phellinas.

In ventrem insilire.

Εἰς τὴν γαστέρα ἅλλεσθαι: id est, In ventrem irrumpere dicitur, qui curam omnem ad cibum ac potum confert. Ita Plutarchus de Lucullo in ipsius vita: ἅτε δὴ μὴ κατὰ πρόσωπον μηδ' ἐπὶ σκηνῆς λουκούλλου πολεμοῦντος, ἀλλ' ὥσπερ τὸ λεγόμενον εἰς τὴν γαστέρα ἐναλλομένου, καὶ ὅπως ὑφαιρήσει τὴν τροφὴν ἅπαντα πραγματευομένου. id est: Vtpote quum Lucullus iam nõ palàm, neq; ad ostentationẽ bellaret, sed quẽadmodum dici solet, in ventrem impetum faceret, nihil non moliens, vt hosti commeatum subtraheret. Non hic repetam, quomodo locũ hũc vertit Leonardus Iustinianus: Sunt quos non alia ratione melius vincas, quàm si ventrem impetas. Huius stratagematis exemplum edidit nobis ille, non minus eruditione quàm stemmatis clarus, Hermannus à Noua Aquila Comes. A Dominicano quodam proscissus erat præfariuncula, quasi staret à Capnione, degenerans à maiorum suorum morib. ac pietate. Expostulauit cũ maledico, minitans omnia. tanto magis ille ferociebat. Tãdem amici Comitis hoc inière consilium: Denunciarunt collegio, si maledicũ abiicerent, se cæteros sodales pro innoxiis habituros: sin minus, in omnes velle retorquere, quod omniũ consensu maledicus ille fuisset ausus. Quum negligeretur denũciatio, missus est qui interdiceret, ne quisquam ex eo sodalitio colligeret oua caseósve in ditione Comitis aut cognatorũ illius. Neglectũ est interdictũ, itum est ad ooptochiam ac tyrologiam: sed posteaquam irrumpentib. Comitis famulis ægrè euaserunt, orta inter sodales seditione, maledicus ad conditiones pacis coactus, chirographo testatus est, se Comitem semper habuisse, & habere, & habiturũ esse, pro docto, generoso & pio viro. Fassus est se illa scripsisse quæ obiiciebantur: neq; enim licebat inficiari, quod per typographos erat euulgatũ. At quæ scripserat in Comitem, non competebãt nisi in hominem degenerem, ac impietatis fautorem. Itaq; suo chirographo nihil aliud effecit, nisi vt maledicentiæ adiũgeret scurrilem impudentiam. Hac tamen satisfactione vir animi generosissimi, veréq; Christiani, fuit contentus, me vehementer approbante. Puto huc respexisse Terentium, quũ ait: Pugnos in ventrem ingere. Nam parasiti nulla parte magis lædi possunt, quàm ventre.

Cradophagus.

Rusticum & sordidum veteres κραδοφάγον per iocũ appellabant quasi κραδησοφάγον. nam κράδας vocant arboris fici folia. Iidem dicebantur βαλανοφάγοι, quasi prisco more glandibus viuentes.

Τρυγοδίαι.

Homines sordidos ac parcos olim popularis locus τρυγοβίους appellabat, quasi fæce victitantes. Qui splendidiores sunt, vbi ventum est ad fæcem, aperiũt aliud vas. At ego noui diuites, qui fæcem nouem annorum apponerent in mensa, liberis & amicis non vulgaribus. Quidam adeò naturã miseri sunt, vt non patiantur bibi vinum, nisi posteaquam vel acuit, vel euapuit. Adagiũ indicauit Pollux lib. 6. cap. 4. Eustathius ostendit, per parcos τρυγοβίους dici, quòd anxii, cúmq; gemitu viuant. Ridetur apud Aulum Gellium lib. xj. c. vij. qui de nimium frugali quodam dixerit: Hic eques Romanus apludam edit, & floces bibit. Prisci rustici frumenti surfurem appellabant apludam: flocem, vini fæcem è vinaceis expressam, quemadmodum fraces ex oleis.

Luto lutulentior.

Auaros, quæstúsq; supra modũ auidos, impuros ac sordidos dicimus. Id Plautus ὑπερβολικῶς exaggerat in Pœnulo: Sed lenone isthoc Lyco illius domi non lutũ est lutulentius. Nonnũquam declarat hominem scelerosum & contaminatum potius quàm sordidum. Vt Cicero in oratione pro domo sua ad Pontifices: O cœnum, ô portentum, ô scelus. Et Pisonem, ni fallor, alicubi lutũ appellat. Sic enim appellat lutũ, quemadmodũ subinde vocat scelerosum, labem ac maculam. Itidem subinde faecem, procellam ac tempestatem appellãt tumultus autorem.

Pediculi Platonis.

Οἱ πλάτωνος φθεῖρες: id est, Platonis pediculi, in prouerbiũ abierunt: vt (referente Laertio in vita huius philosophi) testatur Muronianus in opere, cui titulũ fecit, De similibus: hinc coniectans hoc morbo periisse Platonem, quòd vulgo pediculi Platonis appellarentur. Græci φθειρίασιν appellãt: Morbus est fœdus & cruciabilis, quo periit & L. Sylla: tametsi de genere mortis variæ sunt scriptorũ opiniones. Myronianus nullũ indicat vsum prouerbij. Suspicari tamen licet, dictũ in sordidos; quod philosophi minimum indulgeant nitorib. externis, dum circa mentis cultum toti sunt occupati.

Macilentior Leotrephide.

Λεπτότερος λεωτρεφίδου καὶ θαυμαντίδος: id est, Gracilius Leotrephide ac Thaumantide. Leotrephides insigni ma-

cilentia corporis, comicorum salibus locum dedit: in quem Hermippi versus referuntur apud Athenæū li. xij.

> Θύουσι ἤδη βοΐδια
> Λεωτρεφίδου λεπτότερα καὶ Θαυμάντιδος.

Id est:

> – Immolant tum bucculas
> Exiliores Leotrephide ac Thaumantide,

Notatus est à multis & Cinesias poeta, procero, sed tam gracili corpore, vt corticibus arborum circumcinxerit, ne inflecteretur: ob id ab Aristophane dictus φιλύρινος. Nobilitatus est & Phileta poeta, qui globos plūbeos pedibus addebat, ne ventis abriperetur. Tanta erat corpusculi tenuitas. Congruet in homines exiles ac prætenues. Iucundius erit, si transferatur ad inopiam ingenij, aut dictionem aridam, ieiunam & exanguem.

Lapsana viuere.

Lapsana viuere, lepidè dixeris eos, qui perparcè, nimiumque tenuiter viuunt. Consentaneum est enim, iocum illum militarem in popularem fabulam abiisse, quo Cæsariani milites alternis versib. exprobrabant, quòd apud Dirrhachium lapsana vixissent. Est autem lapsana, olus syluestre ac vulgare, passimq; proueniens, trium foliorum, ex brassicarum, ni fallor, genere. Verùm si quis fortè requiret, Plinij verba sunt hæc lib. 19. cap. 8. Nec non olus quoque syluestre est trium foliorum, diui Iulij carminibus, præcipuè iocis militarib. celebratum. Alternis quippe versib. exprobrauère lapsana se vixisse apud Dirrachiū, præmiorum parsimoniam cauillantes. Est autem id cyma syluestris. Hactenus Plinius. Idem libro xx. Cymam inutilem esse dicit, & concoctu difficilem. Cymam autem interpretatur in caulibus dici delicatiorem, teneriorem que cauliculum, qui & in lappis & asparagis gratiam habet. Dioscorides ait, Lapsanam Romanis & napium dici, cuius folia simul & caules elixi comeduntur: putat hanc stomacho magis amicam quàm lapathum, cuius meminit Horatius, de cœna frugali loquens.

> Aut herba lapathi, prata amantis, & graui
> Maluæ salubres corpori.–

Nihil de vitello.

Νυθὲν ἐκ τοῦ λεκίθου μοι δέδωκας: id est, Nihil mihi de vitello dedisti. Quadrat in eos, qui impartiant deteriora, meliora sibi seruantes. M. Tul. in lib. De diuinatione ij. narrat huiusmodi fabulam, vnde consentaneum est hoc mutuatum esse prouerbium. Quidam somniarat se videre ouum ex lecti cubicularis fascia pendēs illigatum. Id somnium cùm ad coniectorem retulisset, responsum est, thesaurum indicari: proinde foderet eo loco quo se somniârat ouum videre: vbi fodisset, reperit aurum argento circūtectum. Misitque paululum ex argento coniectori, dissimulans inuentum aurum. Coniector accipiens: Nihil ne, inquit, de vitello?

Rore pascitur.

In hominem prætenui corpore, quadrabit illud ex eodem Idyllio, quod dictum est in vitulam macram:

> – Μὴ πρῶκας σιτίζεται ὥσπερ ὁ τέττιξ;

Id est:

> --Roré ne viuit more cicadæ?

Dores enim rorem appellant πρῶκα, quòd πρωΐ, id est, mane cadat. Porrò cicadas rore ali, testis est Plin. lib. xj. c. 36. Ore carent, sed habent in pectore fistuloso quiddam aculeatum, linguis simile. Eo rorem lambunt. Quum excitatæ subuolant, reddunt humorem: quod solùm argumentum est illas rore nasci. Neque enim ad excrementa corporis vllum foramen est. Vnde Maro:

> Dumque thymo pascentur apes, dum rore cicadæ.

Venustius erit, si transferatur ad ingenium, siue stylum ieiunum & aridum. Aut per ironiam, in hominem vehementer obeso corpore.

Victitant succo suo.

Prouerbiali figura dictum est in parasitos, Victitant succo suo: qui, si quando cœna contigit lautior, ingurgitant sese: rursus vbi nulla arridet spes cœnatica, coguntur que ἰκμάσιν viuere, fortiter ferunt inediam, & in conuiuij spem durāt. Sumpta metaphora à cochleis, quæ per æstum intra testam contractæ, vtcunq; succo suo alūtur, donec acciderit pluuia. Plautus in Captiui duo:

> Cum res, inquit, prolatæ sunt, cum rus homines eunt,

Philippide tenuius.

Athenæus libr. Dipnosophist. xij. ostendit Philippidem comœdiarum scriptorem sic tenui fuisse corpore, vt etiam πεφιλιππιδῶσθαι dixerint, pro macruisse. Refert autem prouerbium ex Aristophonte: ἐν ἡμέραις αὐτὸν τρισὶν ἰσχνότερον ποιήσω Φιλιππίδου. id est: Intra triduum graciliorem illum reddam Philippide. Rursus ex Menandro:

> Ὁ λιμὸς ὑμῶν τὸν καλὸν τοῦτον λαβὼν
> Φιλιππίδου λεπτότερον ἀποδείξει νεκρόν.

Id est:

> Vestrum vbi fames formosulum hunc momorderit,
> Reddet cadauer macrius Philippide.

Rursus ex Alexide citat hoc dictum, ψυκτηρίδιον Φιλιππίδου λεπτότερον: id est, Poculum Philippide gracilius. Accommodabitur non inuenustè ad orationem ieiunum, aut disputationem ociosæ subtilitatis.

Monophagi.

Μονοφάγοι dici poterunt sordidi & inhospitales, qui neminem inuitant ad conuiuium. Æginensiū qui ad bellum Troianum profecti fuerāt, multi perierant in pugna, plures tempestas absorpserat. Paucos igitur, qui domum incolumes redierunt, quum recepissent cognati, videntes reliquos ciues ob desiderium suorū in luctu ac mœrore versari, non arbitrati sunt conuenire, vt vel palàm lætitiam suam declararent, vel diis ob illorum salutem rem diuinam facerent: sed suos quisque quos incolumes receperant, domi clàm, conuiuiis & gratulationibus excipiebant, ipsi ministrātes patribus, cognatis, fratribus, ac necessariis, neminem alienū admittentes. Hoc imitantes Æginetæ, quū Neptuno sacrificant, dies sedecim gestantes Thiasos, quos vocant, clàm apud sese conuiuia celebrant, neq; seruorum quisquam adesse sinitur. Mox Veneri sacrificantes festum soluunt. Itaq; qui sic sacrificabant, μονοφάγοι dicebantur.

Patroclo sordidior

Πατροκλέους φειδωλότερος, id est, Patroclo parcior. In diuitem quidem, sed oppidò quàm sordidum ac parcum. Hic enim Patroclus posteaquam ad summas opes euectus est, aut (vt alij dicunt) ex quo natus est, nunquā est vsus balneo, parsimoniæ causa. Taxatur ab Aristophane in Pluto:

> Ἐκ Πατροκλέους ἔρχομαι.

Id est:

> Ex Patrocli venio domo,

Plutum enim squalidum dixerat, & situs plenum. Prouerbij meminit etiam Eudemus.

Nephalium sacrum.

Νηφάλιος θυσία: id est, Nephalium sacrificiū. De conuiuio abstemio non ineptè dicetur: aut de conuiuio vehementer frugali, sobrióq;. Apud Athenienses hoc genus sacrificij exhibebatur Mnemosynæ, Auroræ, Soli, Lunæ, Nymphis, Veneri, & Vraniæ. Nam in eo non libabatur vinum, sed aqua melle diluta. Hæc fermè Suidas. Meminit & Iulius Pollux libro 6. cap. 3. addens νηφάλιον idem esse quod νηφάλια ξύλα. Hoc sacrificij genus ἄοινον dicebant: quemadmodum cætera in quib. vinum adhibebatur, οἰνόσπονδα vocabant. Seleucus apud Athenæum libro ·. negat, apud veteres fuisse morem, vt vini copia, aut aliud quidlibet deliciarum inferretur in sacrificia. Quū enim sacrificia deorum gratia peragerentur (vnde & θοίνας & θαλίας, ac μέθας appellabant: θοίνας, quòd deorum gratia vino vterentur: θαλίας, quòd deorum gratia vescerentur, conuenirentq;: μέθας verò, quòd, vt indicauit Aristoteles, μετὰ τὸ θύειν, id est, post sacrificiū vino vterentur) non conueniebat illic ventris negociū agere. Ibidem Epicharmus his verbis notat mores collapsos: ἐκ μὲν θυσίας θοίνη, ἐκ δὲ θοίνης πόσις ἐγένετο, ἐκ δὲ πόσιος κῶμος, ἐκ κώμου ἐγένετο θυανία, ἐκ θυανίας δίκα, ἐκ δὲ καταδίκας πέδαι, σφακελισμὸς καὶ ζημία. id est: Ex sacrificio epulum, ex epulis facta est potatio, ex potatione comessatio, ex comessatione facta est subatio

subatio seu ludus, ex subatione siue ludo lis, ex condemnatione compedes, sphacelus & mulcta. Quanquam hic locus mihi non caret suspicione mendæ. Videtur enim deesse particula, ἐκ δίκης καταδίκη. Non dissidet ab illo quod alio posuimus loco, Caninum prandium.

Sacrum sine fumo.

Ἄκαπνος θυσία: id est, Sacrificium absque fumo: de nimium tenui conuiuio, & in quibus nihil cocti obsonij apponitur. Translatum è pauperculorum sacris, molas, thusculum, lac, aut corollas offerentiũ: cùm dij nidorem illum expectent, vnà cum fumo subuolantem, iuxta Homerum. Lucianus in Amoribus: βοράγος μὲν ὁ δαίμων ὦ λυκῖνε, καὶ ταῖς ἀκαπνοις, ὥς φασι, τ' θυσιῶν ἥκιστα τερπόμενος. id est: Sanè perquàm edax deus est Luciane, quique fumi expertibus sacris haudquaquam gaudeat. In eum sensum vsus est & Athenæus, ἄκαπνα γὰρ ἀεὶ ποιηταὶ θύομεν, id est, Nam poetæ semper sacra sine fumo sacrificamus.

Nephalia ligna.

Νηφάλια ξύλα: id est, Nephalia ligna. Dici posse videtur in abstemios, & ab omni voluptate procul alienos. Apud Athenienses, nephalia ligna vocabantur, quæ neque vitea essent, neque ficulna, neque myrtea. Nephalia sonat, quasi dicas sobria.

Caninum prandium.

Caninum prandium prouerbio dicebatur abstemium, & in quo nullum vinum biberetur: propterea quòd peculiari naturæ proprietate, canes à vino abhorrent. Id adagij refertur ab A. Gellio lib. Noctium Atticarum 13. cap. vlt. his quidem verbis: Eius autem loci in quo id prouerbium est, verba hæc sunt, nimirum ex M. Varronis Satyrarum libro, qui ὕδωρ κυνόν, id est, Aqua rigens inscribitur: Nõ vides apud Mnestheũ scribi, tria genera esse vini, nigrum, album, mediũ, quod vocant κιῤῥόν, id est, giluum: nouum, vetus, medium. Et efficere nigrum, vires: album, vrinam: medium, πέψιν, id est, concoctionem. Nouum refrigerare, vetus calfacere, medium verò esse prandium caninum. Quid significet, inquit Gellius, prandium caninum, rem leuiculam diu & anxiè quæsiuimus. Prandium autem abstemium, in quo nihil vini potatur, caninum dicitur: quoniam canis vino caret. Cum igitur medium vinum appellasset, quòd neque nouum, neque vetus esset: & plerunque homines ita loquantur, vt omne vinum aut nouum esse dicant, aut vetus: nullam vim habere significauit, neque noui, neque veteris, quod mediũ esset. Idcirco pro vino non habendum, quia neque refrigeraret, neque calfaceret. Hactenus Gellius. Plutarchus in Symposiacis scribit, Theophrastum ioco vocare solitum, ἄοινα συμπόσια τὰ κυρῆα: quemadmodum aliàs admonuimus.

Cereri sacrificant.

Item quemadmodum Græci dicunt, ἑστίᾳ θύουσι: id est, Lari sacrificant: ita Plautus propemodum indicat apud Latinos dici solere, Cereri sacrificant, si quando in conuiuio vinum deesset: propterea quòd in huius sacris nefas esset inferre vinum, sicut apud Græcos in quarundam dearum sacrificiis: vt ostendimus in prouerbio, νηφάλια ξύλα. Locus est in Aulularia, his fermè verbis:

Cererin' mi Strobile hi sunt facturi nuptias?
Qui? Quia temeti nihil allatum intelligo.

Bos Cyprius.

Κύπριος βοῦς: id est, Cyprius bos. In brutum ac stolidum iaci solitum: propterea quòd Cyprij boues magis bruti ferantur, quippe qui stercore humano pascantur. Refertur à Suida ac Diogeniano. Interpres Aristophanis in Plutum, scribit Bœotio boues σκατοφάγους fuisse: id est, oletum edentes. Hoc autem nomine Aristophanes medicos appellat, quòd in curãdis ægrotis sordida quædam tractent, lotium aut ventris excrementa contemplantes. Sed de Cypriis bubus consentit Plinius lib. xxviij. ca. vltimo, narrans Cyprios boues hominum excrementa appetere, non pastus causa, sed vt hoc remedio torminibus medeantur.

Cyprio boui merendam.

Festus Pompeius versum hunc Sotadicum citat ex Ennio:

— Cyprio boui merendam.

Ostenditque conuenire, quoties conuiua sordidus & insipidus sordido atque insipido accipitur conuiuio. Originem adagij refert eandem, quam nos modò commemorauimus. Festiuius erit, si ad res animi deflectatur: vt si quis apud spurcos spurcè loquatur, apud indoctos indoctè.

Tolle tolle mazam quàm ocyssimè scarabeo.

Αἶρ' αἶρε μᾶζαν ὡς τάχος κανθάρῳ.
Id est:
Mazam sine mora pone pone cantharo.

Hoc versiculo Aristophanes exorditur εἰρήνην, quem eruditi prouerbij loco referunt. Id vsurpare licebit quoties sordidus cibus immundo conuiuæ apponitur. Quidam ministris panes furfuraceos adponunt: furfur autem tritici purgamentum est. Vnde per furfuraceam mazam cibum aluo redditum innuit. Hic enim vt nascuntur, ita & aluntur canthari: quos Latini scarabeos vocant. Aperit id cùm addit, δὸς μᾶζαν ἑτέραν ἐξ ὀνίδων πεπλασμένην. id est: Mazam alteram da, è stercore asini conditam. Porrò maza confectio quædam erat ex farina & lacte, panem imitãs. Simillimum est illi, quod alio posuimus loco, Cyprio boui merendam.

Psyricè facta.

Psyria, insula quæpiam est, haud procul à Chio: cuius meminit & Homerus lib. Odysseæ tertio, Psyriam appellans:

Ἠ καθύπερθε χίοιο νεοίμεθα παιπαλοέσσης
Νήσου ἔπι ψυρίης, αὐτὴν ἐπ' ἀριστερ' ἔχοντες.
Id est:

Certè supra Chium redibamus asperam, iuxta insulam Psyram, ipsam Chium à sinistris habentes. Strabo Psyra pronunciat pluratiuè, & neutrali genere. Meminit huius & Plin. lib. mundanæ histor. v. Ea insula quoniam esset & perpusilla & ignobilis, in contemptus ac vilitatis prouerbium abiit: vt quæ sordidè, parúmque magnificè fierent, Psyricè facta dicerentur. Hæc fermè Stephanus. Idem citat Cratinum:

Ψύρα τὸν διόνυσον ἄγοντες. Id est:
In Psyra Bacchum ducentes.
Eundem rursus in Nemesa:
Ψύρα τὴν σπάρτην ἄγεις.
Id est:
In Psyra Spartam ducis.

Paruo emptas carnes.

Τὰ ὀλίγου κρέας οἱ κύνες ἐσθίουσι: id est, Paruo emptas carnes, canes edunt. Quidam putria emunt obsonia, ne plusculum insumant nummorum. Ea cùm nullus attingit, canibus aliquoties edenda seruantur. Sapit & hoc vulgus horum temporum.

Psyra Bacchum.

Ψύρα τὸν διόνυσον: id est, Psyra Bacchum. Stephanus & Suidas citant è Cratino: ψύρα τὸν διόνυσον ἄγοντες. i. In Psyra Bacchum ducentes. Rursum ἐν νεμέσει: ψύρα τὴν σπάρτην ἄγεις id est: Et in Psyra Spartã ducis. Annotatum est & ab Hermolao Barbaro. Dictitatum adagium, vbi vinum appositum in conuiuio nemo gustat: aut de sordido apparatu. Psyra pusilla quæpiam insula est, haud procul à Chio, in qua vinum non prouenit. Meminit & Strabo lib. xiiij. Hanc Homerus Odysseæ γ. ψυρίην appellat. In Grecorum commentariis reperi scriptum aliquoties ψυρᾶ, finali circumflexo: sed mendosè, ni fallor.

Tenuiter diducis.

Λεπτὰ ξαίνεις: id est, Tenuiter diducis. Suidas scripsit dici solitum de iis, qui pauperum more tenuiter victitant. Translatum apparet à mulieribus lanam carminantibus. Nisi malumus legere ξέεις. Nam in vulgatis codicibus ξέεις habetur. Quæ vox quid sibi velit, mihi sanè non liquet. Porrò siue ξαίνεις legas, siue ξέεις, vtroq; modo significabitur illa tenuium hominum in minutulis rebus diligentia, quam Græci vocant μικρολογίαν, adeò vt etiam cuminum secare prouerbio dicantur. Quin & apud Latinos, pauperes tenues appellant: & Terentius, sic tenuiter, dixit de iuuene amante citra pecuniarum adminicula.

Interdum ad exactam curam referunt, ac subtilitatem. Vt Horatius in Sermonibus:

Vtpote res tenues tenui sermone peractas.

Aristophanes item in Nebulis, λεπτῶν φροντίδα dixit, & λεπτοτάτους λήρους, & λεπτολογεῖν: id est, Tenuem curã, & tenuissimas rationes, & tenuia loqui: neminem anxias, ac nimium subtiles philosophorum ridens argutias. cuiusmodi acumen Seneca prodidit fuisse Chrysippo, quòd pungeret modò, non penetraret. Porrò quemadmodum commoda rectáque diuisio plurimum lucis adfert sermoni: ita curiosa illa & in frusta verius quàm in membra sectio facit interdum, vt valde intelligendo nihil intelligamus. Vnde qui vitant hanc immodicam subtilitatem, παχυμερῶς καὶ παχυμερέστερον loqui dicuntur. Vlpianus lib. Pandectarum xv. titulo De peculio, cap. Quam Tuberonis: Scire autem non vtique singulas res debet ex necessitate, sed παχυμερέστερον. & in hanc sententiam inclinat Pomponius. Vox enim composita videtur à παχὺ, quod est pingue, & μερὶς partitio. Contrà qui excutiunt singula quęque, licet minuta, λεπτομερῶς λέγειν dicūtur. Pro παχυμερῶς Aristoteles lib. Ethicorum Nicomach. j. dixit παχυλῶς ἢ τύπῳ: ἀγαπητὸν οὖν περὶ τοιούτων καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας, παχυλῶς καὶ τύπῳ τἀληθὲς ἐνδείκνυσθαι. id est: Gratum igitur fuerit de talibus & è talibus differentes, crassè ac formula breuitérque verum ostendere. Sentit exceptionem scrupulos omittendos apud inexercitatum auditorem, sed ita de rebus loquendum, vt plerunque sunt aut vulgò habentur. Rursus eiusdem operis lib. ij. πᾶς περὶ τῶν πρακτῶν λόγος τύπῳ ἢ οὐκ ἀκριβῶς ὀφείλει λέγεσθαι. id est: Omnis sermo de rebus agilibus, crassius non exactè fieri debet. Frequens & illud in Græcis autoribus, ὡς τύπῳ εἰπεῖν: id est, vt ita loquar; quum sentiunt se rem non vt est, exactè proloqui, sed qualibuscunq; verbis significare, ac notare verius quàm eloqui.

IVNII. Gutta fortunæ præ dolio sapientiæ.

In diuitum inexplebilem auri cupiditatem conuenientissimè quadrat Græcus senarius Gregor. Nazianzeni:

Θέλω τύχης σταλαγμὸν ἢ φρενῶν πίθον.

Id est:

Præ dolio doctrinæ malo guttam opum.

Id mali adfert pecuniæ studium, eóque ceu veneno animum imbuit, ac veluti Circeo poculo immutat, vt præ auro nihil admirentur homines, nihil nocturna diurnáq; cura in mente sæpius voluant, quàm qua ratione ditescant, non sapientiæ adiiciant, pecuniæ mancipia, Aloidis persimiles, qui Marti quem captiuũ in vinculis habebant, nihilominus sacra offerebant: vsqueadeò infinita illa & insatiabilis habendi cupiditas cultores suos & admiratores dementat, & (vt loquitur Ennius) sapientiã omnem expectorat. à quibus diuersissima, & ex diametro pugnans est studiosorum voluntas, qui sapientiæ & eruditionis germanæ guttulam maximis etiã Crœsorum diuitiis anteponunt, vt rursus eiusdem authoris iambicum sibi sumere atque arrogare possint.

Ῥανὶς φρενῶν μοι μᾶλλον ἢ βυθὸς τύχης.

Id est:

Est gutta doctrinæ potior, quàm magnæ opes.

Cæterùm libet hic adiicere illud, tametsi ab adagio diuersum, quod Eustathius obseruauit σταλαγμὸν quasi guttam, conuicio vocari homuncionem pusillæ staturæ.

Ficiuorus.

Συκοτραγίδης, quasi ficiuorus aut ficuum gurges, amarulenti morsus vocabulo, sed tamen prouerbiali, dicitur homo sordidus, & extremè auarus, ob vilitatem huius fructus, præsertim in Attica scommatũ parente: qualis & κεγχροφάγος velut cariciuorus dicitur. Vsi sunt illo Hipponax & Archilochus, vterque dentatis virulentísq; versibus nobilis. Refertur apud Eustathium Odyss. xvij. Cuiusmodi hominem & θυμβροτρώκτην, id est thymbriuorum vocant.

Obolum super deos euehunt.

Gregorius Nazianzenus in priore Inuectiua in Iulianum: καὶ τὸν ὀβολὸν ὑπὲρ τοὺς θεοὺς ἄγειν μετὰ τῆς ὀφρύος, id est: Et obolum cum supercilio supra deorum conditionem extollunt. Loquitur de philosophis, qui magno fastu & adducto supercilio laudant vilia & vix obolo digna, eáq; ad cœlum vsque laudibus vehunt. Conuenit in eos, qui in digno gloriam immeritam attribuunt, ambrosiáque alendum prædicant, vix mediocrem eruditionis laudem promeritum: aut qui rem contemptam & vix asse dignam, velut inæstimabilem maximi faciunt: tales enim obolũ prę diis extollunt. Poterit non inuenustè & ad idololatras transferri, hoc est, auaros istos Euclciones, qui aurum religiosè habent, & diuinos tantùm non honores illi deferunt in arcis custodito.

Muli vitam agere.

Ἡμιόνων βίον ζῆν: id est, Mulorum vitam agere dicuntur specie prouerbij, auari, qui opibus innumeris abundãtes, genio deparcunt, earum vsum ignorantes. Extat inter epigram. incerti authoris lib. ij. titulo de præparcis, in Artemidorum quendam epigramma tale:

Πολλαὶ μυριάδας ψηφίζεις ἀρτεμίδωρε,
Καὶ μηδὲν δαπανῶν, ζῇς βίον ἡμιόνων.
Πολλάκις αἱ χρυσοῦ πολλὰ πρὸς φόρτον ἄγουσαι
Πολλὰ νῶτον, χόρτον ἔδουσι μόνον. id est:

Quum multas in digitos subducas millia, viuis
Mulæ instar, prodigens Artemidore nihil.
Quæ tergo fului gestans non parca metalli
Pondera, nil præter gramen edit sterile.

Quadrabit ergo in diuitem, sed suarum opum parcum, qui de suis sudoribus ne tantillum quidem fructus capiat. Simile est illi, Balneatoris asinus.

Quem Cos non nutrit, illum nec Ægyptus.

Prouerbium esse non admodum vetustum ostendit Iliad. xiiij. Eustathius tale: ὃν οὐ τρέφει κῶς, οὐδ' αὐτὸν οὐδ' αἴγυπτος: Quem Cos nutrire non queat, eundem neq; Ægyptus. Conueniet in eos, quibus plus quàm mediocres fortunæ fastidio sunt. inuenias nonnullos, qui in rebus etiam lautis atque peramplis stomacho sunt nauseabundo, quos vix mare bonorum saturet. Est autem Cos insula valde ferax, pecoris abundans: vnde illi & nomen est, Thracibus Con nominantibus ouem seu pecus.

Plutus mortuus.

Quemadmodum τυφλὸν πλοῦτον, Plutum cæcum appellant abstrusas diuitias prouerbiali figura: ita & Herodes Atticus νεκρὸν πλοῦτον, Plutum mortuum simili tropo dixit pecunias inutiles, & sordidè parcéque retentas: hoc est, ἀσύμβολον πλοῦτον, vt exponit Flauius Philostratus, voce nonnihil mendosa in vulgatis exemplaribus, ἀσύμβουλον pro ἀσύμβολον, legentibus, qua ratione & δεσμωτήρια πλούτου, Pluti carcerem vocauit arcas, aliaq; id genus repositoria pecuniarum, quibus captiuæ veluti detinentur ab auaris, ne in vsum veniant.

Aloadæ.

Ἀλωάδας, aut Ἀλοιάδας, vtrunq; enim legitur, parœmiacè vocauit idem Herodes apud Philostratum auaros, sordideq; pecuniosos homines, qui diligenti cura atque improbo studio opes coaceruant, pecuniisq; reconditis ac sepositis veluti immolant, more Aloei filiorum, qui Martẽ vinctum carceri mãciparunt, eidem tamẽ sacra facientes. Fuere autẽ hi, Otus & Ephialtes, genitura Neptuni, agnomine Aloei filij, qui eos vt suos educauit, vt Hesiodus scripsit: quãquam Eratosthenes è Tellure genitos fabuletur. de quibus Homerus Iliados v.

Τλῆ μὲν ἄρης ὅτε μιν ὦτος κρατερός τ' ἐφιάλτης
Παῖδες ἀλωῆος δῆσαν κρατερῷ ἐνὶ δεσμῷ. Id est:
— Quid non
Mars passus quando hunc Ephialtes acer & Otus
Filij Aloei clauserunt compede sæua.

Auaros igitur venustè Aloiadas dicemus, thesauris suis quibus vti frui ipsi nõ audent, anxiè addictos, & quasi famulãtes. Non dissimili tropo D. Paulus idololatras appellat auaros istos Eucliones, qui pari cura venerãtur, custodiunt pecunias, iisq; mancipati seruiunt, fiduciamque in iis collocant, quemadmodum idololatræ simulachris suis, quæ omni cultus genere prosequuntur. Quorsum enim diuitiæ, si absit vsus? hic enim eas illustrat. vnde Ptolemæo Philadelpho laudi attribuit Theocritus poeta, quòd domi suæ non absconderet inutiles opes, formi-

formicarum instar, quæ aurum penitùs egestum in antris custodire memorantur, Pomponio Mela & Solino testibus. sic enim ait,

Οὐ μαλακόν γε δέμας οἱ ποτὶ χρυσὸς
Μυρμάκων ἀπ πλοῦτος ...

Id est.

Haud enim iners aurum tecto sub diuite fusum
Congeritur, qualis formica reponit aceruos.

Carica victima.

Καρικὸν θῦμα: id est, Caricum sacrum. De macilenta hostia, minimeque esculenta dicebatur. Hinc ductum, quòd Caribus populis mos fuerit, canem immolare. Non inconcinnè torquebitur ad cibum appositum, insipidum, & quem nemo velit attingere. Solent sordidi quidam, data opera, cibos putres, & ingratos palato, suis apponere: partim quòd minoris emantur, partim quo minus absumatur epularum in conuiuio. Hos elegãter quis dixerit, τὸ καρικὸν θῦμα παρατιθέναι: id est, Caricum sacrum apponere.

Phaselitarum sacrificium.

Φασηλιτῶν θῦμα: id est, Phaselitarum sacrificium: tanquã vile, citráque sanguinem. Sordidum ac tenuem sumptum hoc adagio significabant. Tradunt enim apud Phaselitas Pamphyliæ gentem moris esse, vt pisciculi salsi diis sacrificentur. Autor Zenodotus. Eudemus item scribit, eos Capro Deo salsamentis rem diuinam facere: eiúsque rei testem citat Callimachum. Finitimum est illi, Sine fumo sacrum.

In sinu manum habere.

In sinu manum habere, dixit Theocritus, tenaces & ad largiendum pigros. Sic enim ait in Charitibus:

— Νενίκηνται δ' ὑπὸ κερδέων,
Πᾶς δ' ὑπὸ κόλπου χεῖρας ἔχων, πόθεν οἴσεται ἀθρεῖ
ἄργυρος. —

Id est:

— Lucrique cupidine victus
Inq; sinu vnusquisq; manus habet, illud & vnum
Spectat qua ratione sibi aucta pecunia crescat.

Porrò quod ait Sceuola lib. Pand. xxij. tit. De probationibus, In sinu meo habui: pro eo quod est, In potestate mea clàm habui: magis pertinet ad illud quod alibi nobis dictum est, In sinu gaudere. Verba Caij sunt hęc: Titio cẽtũ do, lego, quæ mihi pertulit, quæ ideo ei non caui, quòd omnem fortunam & substantiam, si quam à matre susceperat, in sinu meo habui sine vlla cautione.

Lari sacrificant.

Λαρὶ θύουσι: id est, Lari sacrificant. In tenaces dicetur, qui de suis nemini quicquam impartiunt: aut in conuiuas edaces, qui nihil de appositis epulis mittũt amicis, neq; quicquam faciunt reliquum. Nam antiquis religiosum erat, ex iis quæ Laribus immolabantur, aliquid foràs efferre. Huc allusit Aristophanes in Pluto: apud quem Carion Mercurio obsecranti, vt aliquid sibi de sacrificio quod intus agebatur, impertiat: ἀλλ' inquit, οὐκ ἐκφορά. id est: Efferre nequaquam licet. Item in eadem fabula mulier volenti pro foribus spargere bellaria:

Ἔνδον γε, inquit, ὥσπερ καὶ ἑστίας, ὥσπερ νόμος,
Οὐδὲν ἐκφέρειν παρὰ τοῖς ὅτι, ἀλλὰ εἰσφέρειν.

Id est:

Intus profectò, vt moris est apud Larem,
Nam nefas efferre quicquã, inferre sed decet magis.

Apud Romanos, autore Plutarcho, nefas erat mensam prorsus inanem tolli: vel quòd innuerent, semper aliquid reseruandum in tempus posterum: vel vt assuescerent temperare cupiditati, à præsentibus abstinentes: vel vt hoc pacto seruorum animos sibi conciliarent, cum quibus mensam aliquo pacto communem habere viderentur: vel quod religiosum haberetur, in sacris quicquam vacuum conspici. Porrò mensa sacra quædam res est. Cato lib. De re rustica monet, vt villica certis diebus Lari sacrificet pro copia, addita foco corona. Huic diuersum adagium fingi poterit, τὸ ἑκάτῃ θύειν: id est. Hecatæ sacrum facere. Siquidem in huius deæ sacris, ij qui cœnã inferebant, ipsi nihil inde gustabant, neq; quicquam auferebant præter tumultum & fumũ: vt inquit in Symposiacis Plutarchus. Idem fieri consueuit, si quid inferebatur reliquis diis, quos ἀποτροπαίους appellant. Torquebitur in eos, qui aliis consulunt, non sibi: aliis parant opes, ipsi non fruuntur.

ῥυποκόνδυλος.

Græci prouerbiali conuicio sordidos & impēdio parcos, ῥυποκονδύλους appellant: ducto cognomine ab iis, quibus sordes in vnguibus insident, nec tantillum sumptus facere volũt, vt tonsori dent numulum, qui repurget vngues. Nam ῥύπος propriè sordes eas significat, quæ in summis vngibus manuum ac digitorum colliguntur, & κόνδυλος articulum digitorum. Iulius Pollux lib. 6. c. 4. eosdem vocat τρυγοβίους, quasi fæce viuentes. Quidam adagium sic efferunt: ἄχθομαι αὐτοῦ τῷ ῥύπῳ. id est: Molestæ sunt mihi illius sordes. Latini item immoderatam parsimoniam, hoc est, vitium luxui contrarium, sordes appellant: hominem ei vitio obnoxium, sordidum.

Canens vitæ palmum.

Ἄδων πρὸς ... : id est, Canens vitæ palmum ad anethum. De parco dictum, qui te tenui leuiculâque transigit vitam, atque interim existimat se lautè viuere. Morem hunc quibusdam esse videmus, vt quum nihil apponant in mẽsa quod edi possit, ne ieiunum omninò conuiuium appareat, varias narrent fabulas, aut cantillent, vt his modis ciborum obliuionem inducant conuiuis.

Tantali pœnæ.

Ταντάλου τιμωρίαι: id est, Tantali supplicia, de iis dicendum, quibus adsunt quidem bona, verùm his frui negatum est. A fabula Tantali sumptum, quem poetæ fingũt, apud inferos assistere flumini sitientem: quod si quando admouerit se potaturus, repētè aquam labris contactam refugere. Tum capiti imminere arborem pomis onustam, sed eam subitò porrigenti manum aliò subducere sese: atque ita miserũ præsente copia, inopia discruciari. Id olim in diuites parcos & sordidos dici vulgò solere, testis est Horatius in Sermonibus:

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Pocula. quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur: congestis vndiq; saccis
Indormis inhians, & tanquam parcere sacris
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.

Idem in Odis:

Magnas inter opes inops.

Gregorius Nazianzenus in epistola ad Basilium eleganter detorquet ad huius mundi delicias, quæ nunquam explẽt animum: Τάνταλοι inquit, καὶ κατάρατοι διψῶντες ἐν ὕδασι. Τὴν ἐλεεινὴν ἐκείνην καὶ ἄτροφον πανδαισίαν. id est: Tantalij & execrabiles sitientes in aquis, miserandam illam & nihil alimoniæ conferentem pandæsiam. πανδαισίαν autem Græci vocant conuiuium, ex omni genere deliciarum apparatum.

Conuiua non conuiua.

In eum, qui accumbit quidem in conuiuio, verùm spectator duntaxat eorum quæ apponuntur (nam hoc pacto quidam sordidè magnifici conuiuas suos tractant) quadrabit quod in eodem dictum est de Penelope:

Κεῖτ' ἄρ' ἄσιτος, ἄπαστος ἐδητύος, ἠδὲ ποτῆτος.

Id est:

Incœnatus & impastus potúque cibóque
Accubuit. —

Sacra nihil sunt

Τὰ θύματα οὐδὲν ἐστι, πλὴν σιαγόνες καὶ κέρατα: id est, Sacra nihil sunt, præter malas & cornua. de victimis macilentis. Trahetur non inconcinniter ad cibum minimè esculentum. Refertur à Suida.

Simone rapacior.

Σίμωνος ἁρπακτικώτερος, id est, Simone furacior. Parœmia citatur in Suidæ collectaneis in rapacem & aduncis vnguib. hominẽ, aut ærarij expilatorem. Aristophanes;

Ὅταν ἴδωσι Σίμωνα, λύκοι ἐξαίφνης ἔφυγον.

Id est:

Vbi Simonem viderint, lupi confestim euadunt.

Innuit tam dextrum fuisse furem Simonem, vt mali contagiũ vel in spectatores illius solos, nedum illos qui cum ipso commerciũ haberent, trãsiret, vt mox noua quadam

metamorphosi lupinam rapacitatem in mores reciperent. Fuit iste Simon sophista, publicæ pecuniæ depeculator, homo periurus. vnde alibi Comicus miratur, cur si fulmen periuros iciat, non etiam Simonem istum percutiat, his verbis: εἴπερ βάλλει τοὺς ἐπιόρκους ὁ κεραυνός, πῶς δῆτ' οὐχὶ Σίμων' ἐνέπρησεν.

Ne corticem quidem dederit.

Versiculus est prouerbialis Parthenij, ab Etymologici authore citatus:

Οὐδὲ ποτε ῥίζης δρύπελα ποντιάδος. Id est:
Herbæ littoreæ fragmina non dederit. vel ita:
Radicis nulli dederit fragmenta marinæ.

Quo licebit vti in hominem sordidum & auarum, qui nulli aliquid largiatur, vt è pumice aquã citius elicias quàm à tali numulum. est autem δρύπελον, cortex arboris delibratus, seu ab arbore reuulsus: aut etiam quisquiliæ quælibet & fragméta, ἀπὸ τοῦ δρύπτειν, quod lancinare sonat. Cõuenit cũ eo quod alibi citauimus, Ne salem quidé dederit.

Cappari victitas, qui potes Anthia.

Πρὸς κάππαριν ζῇς, δυνάμενος πρὸς ἀνθίας. Id est:
Poteras vel Anthia, qui viuis Cappari.

Senarius prouerbialis in parcos, qui vilibus contenti frugaliter viuunt, quum possint splendidiùs. Quadrabit & in eos, qui triuialibus negociis immiscent se, quum arduis sufficiant: aut qui literatum ocium sectantes, tenui conditione malunt contenti viuere, quàm in aulis principum opima spe diuites. Plutarchus Symposiacôn iiij. capit. iiij. ὁ δὲ τὸ στιχίδιον τοῦτο ποιήσας, πρὸς κάππαριν ζῇς, δυνάμενος πρὸς ἀνθίας, τί βούλεται. id est: Versiculi illius vulgati author, Poteras vel Anthia, qui viuis Cappari, quid tandem sibi vult? In libris excusis καππάριον diminutiui forma legitur. ego vt senarius constaret, κάππαριν restituo: nisi καπάριον per vnicum π mauis. Est autem Anthias non ignobilis piscis, quem & sacrum & à felici nominis augurio Callionymũ vocãt. Affine huic est illud Aristidis: βύρσης ὄζει, μύρων ὄζει. i. Coriũ redolet, qui possit vnguẽta.

Καπνοσφράντης.

Καπνοσφράντης, hoc est, fumum olfacere parœmiacè dicitur sordidus homo, & impensè parcus, vt annotat Eustathius Iliados .. aut etiam parasitus, qui nidore alienæ culinæ mensæve ducitur. qualem nostra ætas Tamisium Romanum inter gulæ proceres meritò adnumerandum tulit: qui subodoratus ingentis Vmbræ (qui piscis maximis in deliciis habetur) caput ad Triumuiros in Capitolium esse perlatum, eò conuolat, simulato clientelæ officio prandium captaturus: quod à Triumuiris dono missum Cardinali Rierio, sagace nare persecutus, illuc commeat: hinc ad Sanseuerinum Card. mox ad Chisium pecuniosissimum publicanum. ab hoc ad amicam delatum honorarium munus, indefessis pedibus, anhelo tametsi corpore propter obesitatem, superante molestias omnes gulæ ardore, vsque eò auidè consectatus fuit, vt deterso pudore omni, mensæ scorti ignoti ignotus ipse adiunxerit se, escæ tantis sudoribus sectatæ nidore pertractus. quam historiam libuit hoc loco appositè recensere, vt & fumi culinarij vim ostenderem, & adagionis vsum exẽplo non illepido commonstrarem.

Aquam plorat, quum lauat, fundere.

Plautinum illud ex comœdia Aulularia, Aquam hercle plorat, quum lauat, profundere: conuenit in hominem præparcum & illiberalem nimis atq; sordidum, qui vsq; adeò sit non attentus ad rem modò, sed miser, vt illuuiem & sordes aquæ, qua fuerit ablutus, vereatur effundere, velut vsui aliquando futuras.

Ne salem quidem dederit.

Οὐδ' ἅλα δοίη: id est, Nec vel salem dederit. Adagium est in hominem præparcum & sordidũ, qui neq; minimum quid, ac ne salis quidem micam largiri sustineat, qui hospitibus dabatur omnibus. Extat apud Homerum Odysseæ ρ. vbi Vlysses Antinoũ conuicio lacerat, velut sordidum supra modum, & illiberalem:

Οὐ σύ γ' ἂν ἐξ οἴκου σῷ ἐπιστάτῃ οὐδ' ἅλα δοίης. Id est:
De penore haud dederis micam salis Vpilioni.

Vbi notandum quòd Aristarchus ita legit, quemadmodum citauimus: at Callistratus οὐδ' ἄλλα dictione proparoxytona scribit, & exponit οὐδὲ τὰ λύματα, id est, ne quisquilia & ædium purgamenta, quæ scopis à pauimento euertuntur, ab οὖδας, quod sonat solum siue pauimẽtum: quod ab Eustathio in illum locum annotatum est. Vsurpatur & à Dione Chrysostomo, in oratione quam inscripsit Euboicum: quanquam in Græco codice vitiosè legitur, οὐδ' ἄλλα δοίης.

Icci cœna.

De præparca & frugali cœna dicitur parœmiacè, ἴκκου δεῖπνον, id est, Icci cœna, vt commemorat Eustathius. Iccus Tarentinus fuit medicus, ὃς ἐπὶ βίου ἀκριβείᾳ τῇς παροιμίας ἐτύχεν: hoc est, cuius vitæ parsimoniam parœmia notat: dicitúrq;, inquit, ἐπὶ τῶν ἀκριβέστερον δειπνούντων. Meminit Ælianus omnigenæ historiæ vndecimo lib. Icci Tarentini non medici, sed luctatoris, qué toto certationis tempore, temperantissimo & coercito victus genere vsum fuisse, venerisq; omnis expertem scribit. Græcè est: κατεσταλμένῃ τῇ διαίτῃ χρώμενος. Simile est illi quod suprà adscripsimus, Hecales cœna.

Μυζάλμης.

Μυζάλμης, sit μυζάλμης Comico scommate dicitur de sordido, parcissiméq; victitante. Annotat Eustathius vocis originem natam ἐκ τοῦ μυζεῖν ἅλμην, vt significet salsugenis muriæve sorptorem, qui vt impendiis parcat, etiam nauteam biberit. solebant alioqui sordidi homines apparare è marina salsugine vilissimum embamma, loco gari, alteriúsve carioris. Potest voce parœmiaca significari etiam homo tenuis, & laboriosæ omnino vitæ: vt sit fermè idem μυσάλμης, quod μῦς ἐν πίσσῃ, id est, Mus in pice: quod Erasmus vertit, Mus in Pisa: quod tamé transcribunt alij, μῦς ἐν ἅλμῃ, id est, Mus in muria, sic vt hinc deduci posse videatur etiam μυσάλμης: quod Eustathius Ody. ι. annotat. Quid, quod & ἁλμυρός, id est, salsuginosus dicitur homo biliosus, & iræ præcipitis.

Intestina adolens ipse canes deuorat.

Plutarchus in Problemate, vbi de vmbris in conuiuia adducendis sententiam exquirit, senarium, vt apparet, tritum adducit:

Ἄλλως γὰρ ἡμῖν προσπαίζουσιν οἱ λέγοντες,
Δέλφακα θύων αὐτὸς ἔφαγεν κρέα. Id est:
Alioqui ioculare illud in nos contorquent,
Omenta ponens ipse carnes deuorat.

Quadrabit in eũ, qui deteriora aliis ponit, potiora sibi reseruat: exẽplo Promethei, qui sola ossa adipe cõtecta Ioui apponebat, sibi totius hostiæ carnes seruabat: aut qui facit quidé quod decet, sed nõ sine cõmodi sui respectu. Est auté δελφὺς seu δελφύς, quod in porcino genere vulua Latinis dicitur.

Brassicani. Manus in Ætolis, mens autem in Clopidis.

Aristophanes in Comœdia cui tit. ἱππεῖς: τὼ χεῖρ' ἐν Αἰτωλοῖς, ὁ νοῦς δ' ἐν Κλωπιδῶν: quod de Cleone dicitur. in oẽs illos torqueri potest, qui nũquã cessant vel à petẽdo, vel si hoc parũ successerit, ab alienis reb. sublegẽdis. Poeta germana sua festiuitate Ætolos ab αἰτεῖν. i. ab assiduè & importunè petẽdo deriuauit. quanquã etiã Athenæus πλείστοις αὐτῶν ἐν Δειπνοσ. lib. ε. Dipnosoph. dicat esse Ætolicũ. Cæterùm cum Cropidæ populus sit en Leontide tribu, Poeta valde quàm elegãter ρ in λ cõmutauit, vt κλοπὴν. i. furtum exprimeret, cuius perpetuò reum agit Cleonem. Meminit adagij & Plutarchus in libello de Curiositate.

Clausis thesauris incubare.

Clausis thesauris incubare dicuntur, qui ré quidẽ possidẽt, cæterùm nec vti norunt, neq; frui possunt. Quintil. in x. Qui auté scierit, quo sint quæq; modo dicenda, nisi tanquam in procinctu paratã quidem ad omnes casus habuerit eloquentiam, velut clausis thesauris incubabit. Est autem sapiẽtis verbum, Thesauri abstrusi & absconditæ sapientiæ nullam esse vtilitatem.

Ioannis Vlpii Plus verrere quàm serere.

In auaros dicitur, qui nulla re exsatiari possunt. Plinius.

Vicinum semper inuenies.

Vtcunq; exturbet quis possessionib. suis vicinos & proximos, nunquã tamen solus supra terrã habitare poterit: quamlibet enim cũcta peruadat, vicinum tamen semper inueniet. Dici potest in auaros, qui omnia sibi subiicere conantur, vicinorum domos & agros. Saluianus.

Spicile-

Spicilegium relinquere.

In varias trahi potest sententias, Qui opus aliquod insigne edidere, tale tamen, cui aliquid adiici possit, spicilegium reliquerunt: vt, Erasmus messuit adagiorum messem, Vlpio & posteris spicilegium tantùm reliquit. Dicitur etiam alicubi ab Erasmo in auaros Ecclesiarum pastores, qui vices quidem suas altis delegant, sed ipsi percipiunt fructus, vicariis nihil aliud relinquentes quàm spicilegium, demessa omni segete. Huc facit Antigoni apophthegma: qui cùm suis pecuniam imperasset, & quidam diceret nō talis erat Alexander: ἐκεῖνος (inquit) ἐθέρισε τὴν Ἀσίαν, ἐγὼ δὲ καλαμῶμαι. hoc est: Ille demessuit Asiā, ego spicas lego.

Sparsis redemerunt crimina nummis.

Multos pecuniæ perdiderunt, ansamque ad omne scelerum genus dederunt: deinde omnium malorum seminarium & radix, auri est & argenti fames: quod qui sagaciori animo perpendunt, reiectis & contemptis pecuniis in huiusmodi vitia non incidunt, & sparsis nummis crimina redemisse dicuntur. Saluianus. Simile quiddam apud Plutarchum de vitanda vsura de Philoxeno legitur: qui cùm opulentissimam domum hæreditate nactus esset, & delicias ac voluptates indigenarū considerasset: μὰ τοὺς θεοὺς, εἶπε, ταῦτα μὲ τὰ ἀγαθὰ οὐκ ἀπολεῖ, ἀλλ' ἐγὼ ταῦτα. hoc est: Per deos, inquit, bona hæc me nō perdēt, sed ego illa. COGNATI.

Tonderi pecus, non radi debet: ad viuum radi.

In principes grauiora consuetis vectigalia exigentes, hæc meritò laudata sententia, & in omnium ore versari solita, dicitur. Tiberius Æmilio Recto Ægypti prætori rescripsit: Boni pastoris esse, tondere pecus, non deglubere. quam sententiam paulo aliter extulit Dion: κείρεσθαί μου τὰ πρόβατα, ἀλλ' οὐκ ἀποξύρεσθαι βούλομαι. quod est: Tonderi pecus meum volo, non radi. nimirum humaniter, haud mancipiorum modo tractandos prouinciales innuens. Sunt enim qui rem exactius, quàm sat est, ac morosius excutiunt, & ad viuam cutem resecant, quod alio prouerbio ad viuum vsque radere dicitur. Gregor. Theologus lib. ij. Sentent.

Ποιμὴν δ' ἀμέλγει καὶ τράγους, εἴπερ θέλει,
Αἷμα γαλακτος δ' αἵματος πηγὰς ὕει,
Mulget vel hircos, si velit, pastor malus.
Sed elicit pro lacte sanguinem merum.

Dicto Tiberij conuenit illud Plauti: Sed vtrum strictim ne attonsurum dicam, an per pectinem. Nam strictim tondere, est ad cutem tondere, quod ἐν χρῷ κείρειν Græci dicunt: per pectinem, est paulo longius à cute interposito pectine tondere. Sic Græcis duo tondendi genera sunt, κείρειν & ξυρεῖν: illud strictim, hoc secus. [Lege Chil. prou. Boni pastoris est, tondere pecus, non deglubere].

Qui luxuriosus est, necesse est vt & auarus sit.

Sermo hic etiam tota Gallia dissipatus ac dispersus est. Duo enim vitia hæc, quamuis inter se contraria esse videntur, tamen coniuncta sunt: nam luxuriosi multas solent profundere pecunias, & ideo, vt pecunia suis voluptatibus satis fit, auari efficiuntur. Cicero pro Roscio: In vrbe luxuries creatur, ex luxuria existat auaritia necesse est, ex auaritia erumpat audacia: inde omnia scelera ac maleficia gignuntur, vt ex Catonis verbis inquit Gell. lib. xj. ca. ij. Luxuria enim & luxus profusam impensam significant. hinc luxuriosus, in re familiari solutus. Auaritia autem est vehemens cupiditas in pecunia: quam Plato in Gorgia describit.

Piscari in aqua turbida.

Piscari in aqua turbida dicuntur vulgari prouerbio, qui ex publicis calamitatibus priuatæ soliti sunt vtilitati studere, tempus non amplius rapinę accommodatum habentes, pręter illud, quo omnia ad miserabilem quandam confusionem nutant. Quemadmodum autem è publicis incommodis illorum prospera dependet fortuna, ita vicissim ipsorum infortunium è bono publico. Galli sic exprimunt: Il n'y a pesche qu'en eau trouble.

Cupiditati nihil satis.

Seneca ad Helbiam matrem, Cupiditati nihil est satis, naturæ etiā satis est parū. Hac sententia nihil celebratius. Cupiditas enim immodica est, & prædæ semper intenta. de qua vide plura infrà in adag. Cupiditas inhiās. Demosthenes contra Aristog. Nullus eorū qui beati sunt & felices, terminum aut finem habet cupiditatis habendi.

Ἀφιλοχρηματία σπάρταν ὀλεῖ, ἄλλο δ' οὐδὲν.

Extat apud multos Græcos scriptores Apollinis Pythij oraculum in hanc sententiam versu hexametro pronunciatum:

Ἁ φιλοχρηματία Σπάρταν ὀλεῖ, ἄλλο δ' οὐδέν.

Huius oraculi mentio fit apud Plutarchum in Agide: vbi dum Lysander, Mandroclydes, & Agesilaus, bonorum æquationem & legem agrariam suadent, in argumentum tum hoc oraculum, tum alia vatum responsa trahunt. Atque inibi pulchra gradatione, multa populariter contra Lacedæmoniorum auaritiam dicuntur, qua eos maximè illaudatos factos esse testatur Isocrates in Philipp. Oracula autem illa, vitari pecuniæ studium, vt Spartæ pestiferum, iubent. Hinc Cic. lib. 2. Officiorum: Itaque quod Apollo Pythius oraculo ædidit: Spartam nulla re alia, nisi auaritia esse perituram: id videtur non solùm Lacedæmoniis, sed & omnibus opulentis populis prædixisse.

Cupiditas inhians.

Solenne & vsitatum est Gallis nostris, auaritiam siue cupiditatem hiantem dicere, hoc est, immodicam, & prędæ semper intentam. Translatio est sumpta ab auiculis nidulariis. Cic. in Ver. Nam Verrem semper auaritia hianti atq; imminenti fuisse. Tacitus in Gal. Hiantes amicorum cupiditates ipsa Galbæ facilitas intendebat. Hinc est, vt auari dicantur deuorare lucrum: sumpta metaphora à canibus voracibus qui ostenso illis carnis frusto, malis increpant, & mandentium speciem præbent, gestientes auiditate, & gannientes. Cicer. pro Flacco: At molestè fert ciuitas, credo: amissum est enim præter spem, quod erat spe deuoratum lucrum. Quæ loquendi ratio est alia, quàm cum dicimus, Deuorare tædium vel molestiam: &, Deuorare verbum imprudens: de quibus & aliis, satis multa nobis dicta sunt suprà. De cupiditate etiam diximus antè in adagio, Cupiditati nihil satis: & pòst, Auidius. Experientia etiam ostendit, cupiditatem illam auarę mentis infinitam esse. Ideo multæ graues sententiæ ea de re extant. qualis est:

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.
Item:
Crescentem sequitur cura pecuniam,
Maiorúmq; fames.—

Nunquam secum benignè.

Vulgò dicunt de auaris & tenacibus: Hic nunquam secum benignè & liberaliter egit: οὐδεπώποτε ἑαυτῷ εὖ πεποίηκεν Budeus Brixio eò respexisse videtur, quum scribit: Non intelligunt quid sit, hominem optimè de se mereri.

Nomadicam vitam agere.

Nomadicam agere vitam prouerbialiter dicuntur vagabundi, quiq; sedem stabilem & certam nullam habent, sed modò huc modò illuc oberrant & diuagantur, tempus inutiliter absumentes, incerti, instabiles, & inconstantes, ἀλῆται. Est & alia metaphorica significatio, quum Plinius lib. 7. cap. 4. vagum habere nomen dixit, qui inconstantes, & multis opinionibus obnoxij sunt, putantes & approbantes verum esse quod falsum est, vel falsum esse quod verum est, vel certum pro incerto. Tales autem etiam Nomadicam vitam agere dicuntur: quoniam illorum animus vagatur, hoc est, inconstans & instabilis est. Budæus Longolio: Transiit ad vitam ingloriam & Nomadicam. Nomades Africæ populi, inter Zeugitanam & Mauritaniam siti, stationem certam non habent, nec domicilium fixum, vt pastoritiam vitam agentes: qui postea, versa o in u, Numidæ appellati sunt. Plin. lib. 5. cap. 3. 6. 54 scribit, Numidas Nomades dici, à permutandis pabulis mapalia sua, hoc est, domos plaustris circumferentes. vnde Vagi dicuntur. Vagabundis enim populationibus vt in Sarmatia Hamaxobitæ, errantes, & rei pecuariæ dediti, nomen hoc adepti sunt à Græcis, quibus νομεύω pasco significat. Erat enim ea gens rei pecuariæ in primis studiosa: & ob id ad lætiora pabula, herbis vno

in loco depastis, magalia & papiliones suos curribus aliò transferebant.

Cynicè viuere.

Cynicè viuere, prouerbialiter dicuntur, qui miserè viuunt, vt siliquis, & leguminibus, quiq; vilissimis cibariis se tolerant, atque sustentant. nam talis erat Cynicorum philosophorum victus. quod è Luciani Cynico intelligi potest, & ex versibus imprimis elegantibus Petronij Arbitri:

Quid faciant leges, vbi sola pecunia regnat?
Aut vbi paupertas vincere nulla potest?
Ipsi qui Cynica traducunt tempora cœna,
Nonnunquam nummis verba solent emere.
Ergo iudicium nil est nisi publica merces,
Atque eques in causa qui sedet, empta probat.

Cœna quoq; Hecates & ouis lustrationum, vt mendici, & sepiis crudis viuebant. inde & digna sacris Hecates, apud eundem Lucianum dicitur Hecale mulier pauperrima, quòd cœna Hecatæ sacra à pauperib. raperetur: de qua Aristophanes in Pluto, Lucianus in dialogo Diogenis & Pollucis, item Charontis ac Menippi. De Hecale, Plautus in Cistellaria: Siquidem eris vt volo, nunquam Hecale fies. Ouidius:

Cur nemo est Hecalen, nulla est quę cœperit Irum?
Nempe quòd alter egens, altera pauper erat.

Habet quod deest.

Breuitate orationis è populari sermone vsurpatur, dicitúrque is habere quod desit, qui suis bonis ita abstinet ac parcit, vt ei deesse videantur: &, qui non explet cupiditates naturaleis, ac necessarias: contrà, habere quod non desit, is qui non inuitus, quique liberaliter & iucundè vtitur iis quæ habeat, cum opus sit, & cum res postulet: qui non defodit ea quę quæsierit. Horatius epist. 2. lib. 2.

—Sed quod non desit habentem.

Is enim habet quod non desit, qui sumptus facit moderatos, & fructibus, aut vectigalibus suis æquales. Quòd si diues sumptus faciat suis fructibus maiores, huic etiam res suæ deerunt. Luxurioso enim, & profuso homini, quantumuis locupleti, desunt omnia. Sumptus igitur censum ne superet, vt alibi scripsimus. Vulgò etiam dici solet: Auaris tam id quod habent, deesse, quàm quod non habent: propterea scilicet, quòd iis quæ habent, non audent vti. His similia sunt. Horatius Od. xvj. libr. iij.

Magnas inter opes inops.

Sic Plautus in Aulularia: Tenaces nimium dominos nostra ætas tulit: quos Harpagonas, Harpyias, & Tantalos vocare soleo, in opibus magnis pauperes, & sitibūdos in medio Oceani gurgite. Nullæ illis satis diuitiæ sunt, non Midæ, non Crœsi, non omnis Persarum copia explere illorum Tartaream ingluuiem potest. Significat autē Horatius, vel opulentissimos homines inopes esse, atq; egentes, si augendi cupiditate inflammati, sumptū facere non audeant. Idem od. xvij. Epodi:

Egens benignæ Tantalus semper dapis.

Videntur quidē hæc pugnare, copiosum esse & egere: sed ea est Tantali, & Tantali similiū pœna, vt in media rerum cōpia egeant. Idem epist. 2. lib. 1.

Semper auarus eget.—

Illi enim semper aliquid deest. Nunquam enim expletur diuitiarum sitis. Quinetiam iis quæ habet, eget. Nihil refert, vtrum auarus habeat, ánnon habeat, cùm ei desint ea quæ habet. id est, cùm iis rebus, quas vel suo labore peperit, vel beneficio fortunæ nactus est, vti frui non audeat. Idem saty. 3. lib. 2. hominis auari ingenium sub Opimij cuiusdam persona pulchrè describit. Pauperem autem argenti dicit, quia eo vti vel nequibat, vel non audebat, ne quid de aceruo detraheret, néve delibaret. Inquit autem:

Pauper Opimius argenti positi intus, & auri.

Salomon Prouerb. xiij. Sunt, qui in penuria rerum omnium diuites esse sciant: sunt, qui cum immensis opibus egeant.

Auidus.

Auidos vulgò homines auaros, plusq; semper appetentes insatiabili quadam cupiditate vocamus: à qua notione non deflexit Lucretianum istud:

Principiò quantum cœli tegit impetus ingens,
Inde auidam partem montes syluæq; ferarum
Possedêre.—

Hic auidam partem, appellat magnā: quòd auidi sit, plus appetere, nec paruo contentum esse. Sed auidos nimia felicitas facit, vt scribit Seneca lib. 1. c. 1. De clementia. Hāc autem sententiam eleganter exprimit Liuius in præfatione: Adeò quanto rerum minus, tanto minus cupiditatis erat. Nuper diuitiæ auaritiam, & abundantes voluptates desiderium pereundi, perdendíque omnia inuexêre. Et Curtius li. . in oratione Scytharum ad Alexādrum: Quid tibi diuitiis opus est, quæ te esurire cogūnt. Primus omnium satietate parasti famem, vt quo plura haberes, amplius quæ non haberes, cuperes. Notum est illud Ouidij in 1. Fast.

Creuerunt & opes, & opum furiosa cupido:
Et cum possideant plurima, plura petunt.
Sic quibus intumuit suffusa venter ab vnda,
Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Iuuenalis saty. xiiij.

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

Vide antè, Cupiditati nihil satis: &, Cupiditas inhians.

In diem viuere.

Nunquam fruimur bonis præsentibus, sed futuris semper inhiamus: quæ vbi adepti sumus, alia item quę absunt, desideramus. Rectè igitur præcipiunt, qui suadent, vt in diem viuamus: id est, vt bonis præsentibus, & paratis, atque in nostra potestate sitis fruamur. vt Horatius crebrò od. xxix. lib. iij.

—Ille potens sui,
Lætusq; deget: cui licet, In diem,
Dixisse, vixi: cras vel atra
Nube polum pater occupato:

Idem ode viij. lib. eod. & ode xvj. lib. ij. Athenęus lib. viij. versus nescio cuius poetæ producit: quorum hęc sentētia est: Suadere omnibus mortalibus, vt in diem viuant, volo. Nam hominem mortuum, esse nihil, & vmbram sub terra. Huc accedunt, quæ dicere solent homines in poculis apud Lucr. lib. .

Hoc etiam faciunt, vbi discubuêre, tenéntq;
Pocula sæpe homines, & inumbrant ora coronis,
Ex animo vt dicant: Breuis hic est fructus homullis.

Sic Apollonides lib. ij. epigram. Græcorum:

Tempus erit longum, quo non potabimus: eia
Corripit en nobis tempora canicies.

Plautus in Bacchid. Non tibi venit in mentem, amabo, si dum viuas, tibi benefacias, iam pol id quidem esse haud prolonginquom? neq; si hoc hodie amiseris, pòst in morte id euenturum vnquam?

Barathro.

Homo insatiabilissimus atque auidissimus, prouerbialiter Barathro dicitur. Lucret. lib. iij.

Aufer abhinc lachrymas barathro, & compesce querelas.

Horatius lib. 1. Satyr. . satyra:

Mendici, mimæ, barathrones, hoc genus omne.

Barathro, id est, homo barathro dignus. Varro De re rustica: Videbo vos iam balathrones, & huc afferam meum corium & flagella. Balathrones autem vel à barathro nomen habent (nam r illud virile & streperum, in lambda balbum sæpe mutatur & emollescit:) vel à blatheis, vt Verrio videtur. Nam sunt balathrones & blatheæ, bullę luti ex itineribus, aut quod de calciamentorum soleis deraditur. Galli integrum propè hoc vocabulum sua retinent vernacula lingua. Belithrones enim appellāt homines non bonæ frugi, & nihil, nequámq;. Idem valebit Bardus, & Bliteus.

Defraudare genium.

Defraudat genium suum homo, & se, qui sibi non indulget, & miserè viuit, & tanquam demenso suo detrahit: interrumpit voluptatem, & naturæ quod appetit negat. Terent. in Phormione: Quod ille vnciatim vix de demenso

demenso suo, defraudans geniũ, comparsit miser. Quod idem facit, qui segeti & agro culturam & opera iusta non tribuit, sed vel de aratione, vel lætamine, vel semente deducit. Hinc Cato: Segetem ne defrudet. Defrudare veteres pro defraudare dixerunt. Contrà, Indulgere genio, est voluptati operam dare, & quocunque nos naturę appetitus trahat, subsequi. Quæ loquendi formulæ inde tractę sunt, quòd antiqui Genium vocabant naturæ Deũ, hospitalitatis præsidem. Vnde etiam homo genialis dicitur, liberalis & hospitalis, & splendido apparatui assuetus. Has prouerbiales figuras collegit quoque Erasmus noster. Vide alibi, Indulgere genio.

Καπηλεύειν μάχην.

Dicuntur καπηλεύειν μάχην, seu cauponari bellum ij, qui more cauponum omnia pecuniæ causa faciũt, ac donis vel ipsi hostes corrumpunt, vel ab iisdem se patiuntur corrumpi, & auro denique magis quàm ferro vel viribus, bellum gerunt. Sic Philippus Alexandri pater Græcos ferè omnes partim pecunia ac dolis, partim vi subegit. Æschylus in septem ad Thebas.

Ε λέξω δ' ἔοικεν ἡ κατηλεύειν μάχην,
Μακρᾶς κελεύθου λ' ἡ κατασχιμεῖν πόρον.

Cicero ex Ennio, sub Pyrrhi persona:

Nec mi aurum posco, nec mi precium dederitis:
Nec cauponantes bellum, sed belligerantes.

Myrmidones.

Homines auari & diuitiarum cupidi, prouerbio dicuntur Myrmidones, ἀπὸ τῶν μυρμήκων: quibus Ouidius libro vij. Metamorph. formicarum adiuncta tribuit his versibus:

Vota Ioui soluo, populisq; recentibus vrbem
Partior, & vacuos priscis cultoribus agros,
Myrmidonasq; voco, nec origine nomina fraudo.
Corpora vidisti, mores quos antè gerebant,
Nunc quoque habent, parcum genus est, patiensque laborum,
Quæsitiq; tenax, & quod quæsita reseruet.

Lucianus in Icaromenippo, formicis comparat homines, è quibus natos Myrmidonas ait. Strabo verò lib. viij. Æginetas non à formicis natos, sed quòd formicarum in morem in specubus, effossisque cauernis habitarent, hoc nomen accepisse scribit. Plutarchus de diuitiarum cupiditate, auarorum, & diuitiarum cupiditatem formicarum vitæ simillimam esse scribit. Idem formicarum admirandum ingenium depingit in lib. de animalium industria. Sunt qui apud Catullum Myrmicè legunt: pro gradu formicæ, & tardè.

Amicitia auarorum, complexus sphærarum.

Et hoc è Mathematis petitum. Sphæra vna vt impositam alteram sibi insidere non patitur, sed statim deuoluit: ita auarus auarum amicum non fert, dum sibi vterque soli studet: alteri si possit cum suo commodo, obesse optat.

AVDACIA.

ERASMI. Fortes fortuna adiuuat.

Cicero Tuscul. quęst. lib. ij. Fortes enim non modò fortuna adiuuat, vt est in veteri prouerbio, sed multò magis ratio. Citatur alibi ex Ennio. Vsurpatur in Æneide Maronis, atque adeò passim ab omnibus.

Ouidius Fast. lib. ij.

—Audentes forsque deusque iuuat.

Idem allusit.

—Audaces adiuuat ipsa Venus.

Rursum T. Liuius belli Macedonici lib. iiij. Fortes fortunam adiuuare aiebant. Admonet adagium, fortiter periclitandam esse fortunam, nam his plerunque res prosperè cedere: propterea quòd id genus hominib. fortuna quasi faueat, infensa iis qui nihil audent experiri, sed veluti cochleæ perpetuò latent intra testas.

Animus præsens.

Animi præsentia vtilis vbique. propterea quòd timiditas, vel à conscientia, vel ab animi paruitate videatur proficisci. Huic sententiæ suffragatur Homericum illud ex eodem libro.

Θαρσαλέος γὰρ ἀνὴρ ἐν πᾶσιν ἀμείνων,
Ἔργοισι τελέθει, εἰ καί ποθεν ἄλλοθεν ἔλθοι.

Id est:

Omnibus in rebus potior vir fortis & audax
Sit licet hospes, & è longinquis venerit oris.

Ad hunc modum Pallas hortatur Vlyssem, ne quid trepidet ingressurus Alcinoi domum. Huic congruit illud quod alibi dictum est, Fortes fortuna adiuuat. T. Liuius libro ab vrbe condita 8. Sed euentus docuit fortes fortunam adiuuare.

Animus heptabocus.

Θυμὸς ἑπταβόειος: id est, Animus heptaboeus, siue ira heptaboea, de forti magnoque & inuicto dictum. Epithetum sumptum à clypeo Aiacis, quem Homerus ἑπταβόειον appellat, quòd septem boum tergoribus esset obductus, atque ob id impenetrabilis. Et Ouidius:

—Dominus clypei septemplicis Aiax.

Sumptum est adagium ex Ranis Aristophanis:

Ἀλλὰ πνέοντας δόρυ καὶ λόγχας καὶ λευκολόφους τρυφαλείας,
Καὶ πήληκας καὶ κνημῖδας, καὶ θυμοὺς ἑπταβοείους.

Id est:

Sed spirantes spicula & hastas, albasque in vertice cristas,
Adde his galeas, adde his ocreas, animos quoque septibouinos.

Alter Hercules.

Prouerbialis hyperbole, οὗτος ἄλλος Ἡρακλῆς: id est, Hic alter Hercules. De viro præstrenuo, ac laborum tolerantissimo. Extat hoc titulo fabula quæpiam ex Menippeis Terentij Varronis, mirum ni prouerbiali. Aristoteles libro Moralium Eudemiorum 7. ὁ γὰρ φίλος βούλεται εἶναι, ὥσπερ ἡ παροιμία φησὶν, ἄλλος Ἡρακλῆς, ἄλλος οὗτος id est: Nam amicus cupit esse, sicuti prouerbio dicitur, alter Hercules, alter hic. Plutarchus scribit id cognominis vulgò Theseo attributum, quòd multa fortiter patraret exemplo Herculis. Laertius in vitis philosophorum ostendit & Cleanthem philosophum, alterum Herculem vulgo dictũ fuisse: quòd esset omnium laborum patientissimus, adeò vt noctu hauriendo è puteo aquam, victum diurnum pararet, vnde & φρεάντλης dictus pro Cleanthe: & nihilo tamẽ segnius egregiam operam interdiu nauaret philosophiæ. Clearchus apud Zenodotum aliam fabulam adfert, vnde hoc sit natum adagium. Ait enim Briareum, qui & ipse Hercules dictus est, profectum Delphos, sublatis inde thesauris aliquot ac monumentis, ex iis quæ eo in loco seruabantur, iuxta veterem quandam consuetudinem, ad columnas, quas Herculis cognominant sese contulisse, atque itidem illis, quæ illic erant, fuisse potitum. Deinde Tyrium Herculem venisse Delphos, vt oraculum consuleret: deúmque respondisse, οὗτος ἄλλος Ἡρακλῆς: id est, Hic alter Hercules. atque oraculum in adagionem abiisse. Nec desunt qui huius dicti originem referant ad Titormum quendam bussequam, qui multis exemplis Milonẽ superarit. Is se profitens superatum, sublatis in cœlum manibus dixit: ὦ Ζεῦ, μὴ τοῦτον Ἡρακλῆν ἡμῖν ἕτερον ἔσπειρας. O Iupiter, num hunc nobis Herculem alterum genuistiꝰ Huc pertinet illud Theocriti in Pastoribus:

Φαντί νιν Ἡρακλῆϊ βίην καὶ κάρτος ἐρίσδειν.

Id est.

Viribus Alcide hunc certare & robore dicunt.

Subiicitque pastor:

Κἠμ' ἔφατ' ἁ μάτηρ Πολυδεύκεος ἦμεν ἀμείνω.

Id est:

Me quoque Pollucem mater præcellere dixit.

Erat enim hic excellens in pugilum certamine. Et Græculus adulator apud Iuuenalem, diuitem imbecillum Herculi æquat. Antæum procul à tellure tenenti. Macrobius lib. Saturnalium iij. scribit in hunc modum: Salios autem Herculi propter vbertatem doctrinæ altioris assignat, quia is Deus, & apud Pontifices idem qui & Mars habetur. Et sanè ita Menippea Varronis affirmat, quæ inscribitur, ἄλλος οὗτος Ἡρακλῆς: quia cùm de Hercule multa loqueretur, eundem esse cum Marte probauit. Apud La-

tinos quoque Ruticello cuidam prodigiosis viribus, Herculis nomen attributum. Is mulum suum tollebat, vt scribit M. Varro, citante Plinio lib. vij. At Hippocrati medico, quòd pestilentiam ab Illyriis venientem prædixisset, dimissis ad auxiliandum circa vrbes discipulis, Græcia ob meritum eosdem decreuit honores quos Herculi: nam & is ἀλεξίκακος habitus est. Autor idem Plinius eodem lib. Quin nomen hoc Herculis videtur vulgari sermone ad omnes viros egregiè fortes transferri solere, non aliter quàm Catonis ad graues & sapientes. Nam Varro quadraginta tres Hercules enumerat: additque, hoc nomine honoratos fuisse omnes, qui fortiter quippiam egissent. Testatur & Macrobius in Saturnalibus, hoc nominis cõpluribus fuisse commune, & ante Amphitryonis priuignum. Sic & Achilles appellabantur insigni fortitudine duces: quorum de numero fuit Lucius Siccius Dentatus, ob ingentem fortitudinem Romanus Achilles appellatus, quod centum & viginti prælijs cum hoste pugnasset, nec vllam haberet cicatricem auersam. Autor A. Gellius libro ij. cap. xj. Denique rationem aut argumentum Achilleum vocant, quòd sit insuperabile & insolubile.

Aqua præterfluit.

Ὕδωρ παραῤῥεῖ, id est, Perfluit aqua, siue præterfluit. Zenodotus & Suidas admonent dici solitum de eo, qui nihil negocij recusaret, & quidlibet quod mandatum esset effecturum sese polliceretur: quippe vsque adeò promptus ad quiduis suscipiendum, vt nec nauim perfluentem ingredi grauaretur, contempto aquę influxu, cuius est affluere ac defluere.

Martis pullus.

Ἄρεος νεοττὸς, id est, Martis pullum, vocant ad bella magnopere propensum. Aristophanes in Auibus:

Ἄρεος νεοττὲ, ὦ νεοττὲ δέσποτα.

Id est:

Pullus Gradiui, ô pulle rector atque here.

Sentit autem de gallo: qui quòd omnium auium sit pugnacissimus bellacissimúsque (vnde & crista & calcaribus armatus est) Marti sacer est. Vel quòd is olim fuerit adolescens Marti in deliciis habitus, qui consueuerit obseruare, Marte cum Venere cubante ne quis deorum interueniret. Deinde cùm illo dormiente sol aduenisset, Marsque turpiter esset deprehensus, iratus Gallum adolescentem in auem commutauit, manentibus etiamnum pristinæ naturæ vestigiis. Narrat hanc fabulam Lucianus in Gallo. Prouerbij meminit & Laertius in vita Diogenis Cynici.

Non abiicit animum.

De eo, qui ne afflictissimis quidem in rebus spem, aut consilium abiicit (quemadmodum apud Maronem.

—Latinus rerúmque reliquit habenas)

sed de recipiendo se vtcunque cogitat, appositè dicetur, quod inibi dictum est de Vlysse:

Ἀλλ' οὐδ' ὣς χάζετο ἐπεὶ πίπτε πειρόμενος.

Id est:

Ac neque sic licet afflictus obliuia cepit Nauigij.

Ne quid moueare verborum strepitu.

Qui monebit aliquem, ne sæuis verbis, ac minis deterreatur, quo minus experiatur, accommodabit illud ex eodem libro, ab Apolline dictum Æneæ:

Ἀλλ' ἰθὺς φέρε χαλκὸν ἀτειρέα, μηδέ σε πάμπαν
Λευγαλέοις ἐπέεσσιν ἀποτρεπέτω καὶ ἀρειῇ.

Id est:

Quin rigido ferro magis obuius ito, nec vnquam
Te sæuis dictis deterreat ille minísque.

In discrimine apparet qui vir.

De re periculosa difficilique, & eiusmodi quæ virum cordatum ac strenuum requirat, conueniet illud quod eodem libro dicitur ab Idomeneo Cretensium duce:

Ἔνθ' ὅ, τε δειλὸς ἀνὴρ ὅς τ' ἄλκιμος ἐξεφαάνθη.

Id est:

Illic qui vir iners, qui strenuus ipsa docet res.

Ad idem facit quod proximo carmine consequitur:

Τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλη.

Cuius aliàs mihi facta mentio.

Non cedendum malis.

Si quando admonebis, non oportere cedere vel aduersariis, vel insultibus aduersæ fortunæ, aut non esse certandum cum fugitiuis, non inscitè detorseris illud ex eodem libro:

Οὐκ ἂν ἐν αὐχένι ὄπισθε πέσοι βέλος οὐδ' ἐνὶ νώτῳ,
Ἀλλά κεν ἢ στέρνων ἢ νηδύος ἀντιάσειε.

Id est:

Ne feriat iaculum ceruicem aut terga, sed ipsum
Aut ventrem, aut pectus feriat aduersa sagitta.

Qui cum contemptu vitæ inuadunt.

In eos qui gladiatorio, sicut ait Terentius, animo quempiam impetunt, vt aut perdant, aut pereant, conueniet illud ex Iliados μ.

Ἀγροτέροισι σύεσσι ἐοικότες. —

Id est:

— Similes agrestibus apris.

Tradunt enim venatores, hos prouocatos rectà impetere prouocantem, nec lancea vitata.

Neque terræ motus timet, neque fluctus.

Aristoteles libro Moralium Nicomachiorum iij. docens eos, qui nõ habitu virtutis, sed immanitate quadam naturæ nihil omninò formidant, nequaquam appellandos esse fortes, sed μαινομένους καὶ ἀνάλγητους, hoc est, insanos & stupidos, sensúsq; expertes: εἴη δ', inquit, ἄν τις μαινόμενος καὶ ἀνάλγητος, εἰ μηδὲν φοβοῖτο μήτε σεισμὸν μήτε κύματα, καθάπερ φασὶ τοὺς Κελτούς. id est: Fuerit autem quispiam insanus ac doloris sensu vacans, si nihil metuat, neque terræ concussiones, neque fluctus, quemadmodum de Celtis prædicant. Nihil enim horribilius mari commoto, terræ verò concussio videtur inferorum ad superorum sedem eruptionem minitari. Tanta autem erat quarundam Galliæ Germaniæque gentium immanitas, vt nec his terrerentur, quæ maximè sunt natura horrenda. Quod autem Aristoteles μαινόμενοι & ἀνάλγητοι pro eodem vsurpat, arbitror huc respexisse Diogenem: qui rogatus, quis ipsi videretur Socrates, μαινόμενος, inquit: videlicet eo quòd aduersus omnem corporis molestiam obduruerat, quum alioqui esset omnium iniuriarum tolerãtissimus: nisi fortè Diogenes hoc quoque stupori tribuebat, non virtuti, quòd ne colaphis quidem prouocari posset, vt vel tantillum excandesceret.

Improbitas muscæ.

In improbum, & subinde redeuntem, etiam si turpiter repellatur, quadrabit illud ex eodem:

Καί οἱ μυίης θάρσος ἐνὶ στήθεσσιν ἐνῆκεν,
Ἥ τε καὶ ἐργομένη μάλα περ χροὸς ἀνδρομέοιο
Ἰσχανάᾳ δακέειν.— id est:

Atque illi muscæ vim intra præcordia misit,
Quæ quamuis de pelle viri sit sæpe repulsa,
Assultat morsura tamen.—

Ex append. Eras. More galli domi pugnacis.

Ἐνδομάχας ἅτ' ἀλέκτωρ. Cùm aliquis domi suæ & in suo regno (vt Cic. ait) audaciam præ se fert: extra illud timidus futurus. Simile est ei quod est alibi, Gallus in suo sterquilinio multum potest.

Ivnii. Canis nouem animas habens.

Ἐννεάψυχος κύων, id est, Canis nouenas animas habens. Prouerbium citatur & ab Etymologici authore & ab Hesychio: sed neque vsus explicatur, neque origo detegitur. Crediderim efferri posse de milite proiectæ audaciæ, & vitæ curam posthabente, qualem vulgari ioco dicimus, decem habere corpora inclusa scrinio, velut instar vestiũ multiplicis synthesis reposita. Canis quidem ob allatrandi studium. Qui alium adagij vsum norit, candidè vt admoneat, vltrò deprecor: certè fateor ingenuè, mihi non liquere: libuit tamen authores, qui nominatim illud parœmiæ nomine citant, indicare.

Gyaro dignum.

Facinus audax cum periculo coniunctum, quale ἀξιόλογον Græci vocant, velut proiectæ audaciæ plenum, versu à multis vsitato, Iuuenalis dixit, Gyaro dignum. ita autem habet.

Aude

Aude aliquid breuibus,Gyaris,& carcere dignum.
in quo præter aliorum grammaticorum expositionem, breuibus, epitheton esse nolo, vt exilitas insulæ includi eo verbo videatur,sed commate distermino: vt tria loca periculo vitæ coniuncta illi adeunda esse significet, qui facinus aliquod memorabile suscipere velit. Sunt enim Breuia,loca maris vadosa, naufragiis infamia,quorum etiam apud Virgilium mentio est in primo Æneid.ibi:

In breuia & Syrtes.—

Polybius similiter vt Latini βραχέα nominat. vt lib. j. de parua Syrti loquens: ἣν ἡ ... τῆς ... (ita locum corrige pro ἀβραχία) διὰ τὴν ἀπειρίαν, εἰς ... ἦλθεν ἀπωλείας. id est: Ad quam in breuia incurrentes,propter locorum imperitiam, in summum adducti fuerunt discrimen. Gyaros verò insula est inter Cycladas:quam immitem & sine cultu hominum causatur Tyberius apud Cornelium tacitum.

VLPII. Ad scamma producere.

Hoc est,In certamen prouocare.Ab athletis sumptum est, cuiusmodi multa in libro ad martyres apud Tertullianum sunt. σκάμμα quid sit,vide in adagio, De scammate egredi.

COGNATI. Inops audacia tuta.

Petronius Arbiter in quadam satyra:

Arma placent miseris,detritaque commoda luxu
Vulneribus reparantur.Inops audacia tuta est.

Idem alio loco:

Quisquis inops peccat,minor est reus.—

Παράβολος.

Homo audaciæ proiectæ, & ad pericula adeunda præceps & temerarius, παράβολος Græcis dicitur, Latinis verò parabolanus. Cassiodorus historiæ tripartitæ li.xj. Dum aliquo tempore in amphiteatro Constantinopoleos spectaret,cœpit clamare populus:Crudeli bestiæ artifex parabolus pugnet. quod Græcè scribitur à Socrate: κινηθέντος δέ ποτε ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐβόησεν ὁ δῆμος κατὰ θηρὸς ... τῶν θηρίων παράβολον μάχεσθαι. Possunt ergo etiam dici Parabolani homines, qui se in periculum maximum coniiciunt:vt qui ægrotos publicè in nosocomiis curant,grassante peste,& ipsi rapiuntur,& id muneris contempta vita suscipiunt.

AVXILIVM ET CITRA AVXILIVM.

ERASMI. Frater viro adsit.

Ἀδελφὸς ἀνδρὶ παρείη. id est, Frater viro adsit. De fido auxilio dici solitũ,propterea quòd in rebus periculosis vix vnquam frater solet fratri deesse. Apud Platonem ij. De republica lib. Adimantus Glauconis aduersus Socratem disputantis partes accipiens: Nondum,inquit, Socrates satis hac de re dissertum.Cur ita?Nempe quia id nondum est dictum,quod maximè dictum oportuit.Tum Socrates τοῦτο τὸ λεγόμενον, ἀδελφὸς ἀνδρὶ παρείη. id est: Igitur frater adesto viro, vt habet prouerbiũ:quare tu,si quid hic prætermisit,adiuua. Idem ex Homero sumptum adagium testatur in Protagora,vbi Socrates Prodicum aduocans,vt Simonidem eiusdem ciuitatis hominem à Protagoræ calumnia tueatur: Videor equidem, inquit, aduocare te, quemadmodum ait Homerus, Scamandrum ab Achille obsessum Simoentem aduocasse:

Φίλε κασίγνητε, σθένος ἀνέρος ἀμφότεροί περ
Σχῶμεν.— Id est.

Frater amice,hominis pariter compescere vires
Ambo huius studeamus.—

Est autem is locus in Iliados φ. Rursum Iliados χ. similiter Hector iam impar Achilli Deiphobum fratrem inuocat, vti ferat suppetias. Pallas enim illi apparuerat Deiphobi specie, ac deceptus Hector frustra inclamat.

Δηΐφοβον δ' ἐκάλει λευκάσπιδα μακρὸν ἀΰσας.

Id est.

Deiphobum fratrem intento clamore vocabat,
A quo cum destitueretur, diem fatalem adesse intellexit.

Plutarchus in vita Cæsaris refert, Cascam Cæsare retinẽte gladium, fratris auxilium ad hunc modum implorasse, idque verbis Græcis: ἀδελφέ, βοήθει.

Sine ope diuina nihil valemus.

Manca est omnis mortalium industria,omnisq; conatus, nisi fauor aspiret diuinus. Ad id accommodare licebit Homericum illud ex eodem libro:

—Πάντες δὲ θεῶν χατέουσ' ἄνθρωποι.

Id est:

Mortalis diuûm auxilium desiderat omnis,

Ne gladium tollas mulier.

Μὴ μάχαιραν αἴρε θῆλυ.

Id est:

Ne machæram tolle mulier.

Hemistichium est carminis trochaici. Ne suscipias negocij molem, cùm nequeas auxiliari. Virorum enim est.

—Ἀμυνέμεναι ἀνδρὶ ... :

vt inquit Homerus.Potest& in hunc trahi sensum:Ne spẽ ostendas,quam præstare non possis.Ne mineris.aut ne lacessas inimicum, cum lacessitum non queas profligare. Brutus notat Ciceronem, quòd Antonium concionibus suis irritaret, quem iratum non potuerit comprimere: hoc est,gladium tolleret mulier.

Non absque Theseo.

Οὐκ ἄνευ Θησέως. id est,Haud absque Theseo:cum significamus,rem alieno auxilio confici,aut cùm significamus rerum omnium communionem ac societatem.Nam Zenodotus scribit, Theseum permultis viris fortissimis in certaminibus auxilio fuisse: quippe qui & Meleagro adfuit in conficiẽdo apro Calydonio,auxiliatus & Pirithoo pugnanti cum Centauris,item Herculi cum Amazonibus belligeranti. Fabula de apro sic habet. Oeneus Meleagri pater, cum de primitiis anni prouentus diis libans,Artemidem præteriisset, illa irata aprum immanem in agros Calydonios immisit,omnia populantem:ad quem conficiendum Oeneus præstantissimum quenque exciuit,præmiis ad id propositis. Inter multos certauit & Meleager, qui & beluam cõfecit, sed accersito ad auxilium Theseo. Reliquum fabulæ nihil ad prouerbij sensum attinet. De Pirithoo sic fertur. Pirithous Hippodamiæ procus, Centauros, quod essent sponsæ cognati, conuiuio accipit.Qui simulatque mero incaluissent, sponsæ vim adferre cœperunt. coorta pugna: Theseus Pirithoo auxilium ferens complureis centauros trucidauit. De Hercule sic narrant. Cum Eurystheus Herculi iniunxisset, vt Hippolytæ Amazonum reginæ baltheum adimeret: atque ille pacta facturus,esset profectus,Iuno semper illi infesta,induta formam Amazonis,famam passim dissipauit,aduentare hospitem, vel verius hostem, qui violata regina baltheum,quem gestabat insigne regni, per vim eriperet. Quod vbi auditum esset, Amazones in Herculem parant arma. Hercules ratus hæc non errore sed dolo geri,Hippolyta occisa baltheum abstulit. Deinde quo magis vlcisceretur Amazonas, bello eas adortus est, & oppressit: sed Thesei adiutus opera.Refertur hoc adagium & à Plutarcho in eius vita:significatque Theseum, sicuti dictum est,multis auxilio fuisse,tamen ex plerisque certaminibus nullum retulisse præmium:atque huius rei citat autorem Herodotum. Allusit ad prouerbium Aristides in oratione ad Thebanos de auxiliis: καὶ ὅτε ... εἶναι ... οὐκ ἄνευ Θησέως ... . id est: Cumque sanè & ipsi Herculi opus esset amico, Theseus illum Athenas deductum refouet refocillatque. Proinde quoties facinus aliquod alieno nomine celebratur, alterius tamen opera potissimùm peractum, veluti si quis librum suo nomine publicet, in quo sit doctioris alicuius adiutus opera, concinnè notabitur hoc adagio: οὐκ ἄνευ Θησέως: id est, Non absque Theseo. Aut si quis dicat,nullam fortunam sibi iucundam esse posse ἄνευ Θησέως.

Duobus pariter euntibus.

M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro ix. Vnà fuissemus,consilium certè non defuisset, σύν τε δύ' ἐρχομένω. Idem Epistolarum familiarium li.ix. ad M. Varronem: Volebam propè alicubi esses. Si quid bonæ salutis, σύν

calceatui mensibus hybernis. vnde ioco prouerbiali apud Græcos, cortices arborum dicuntur. nunc non pudet viros æstiuis mensibus tali vti calceatu. Meminit Plinius libro xvj. cap. viij. Lucianus in veris narrationibus narrat φελλόποδας, vnde Græci φελλεύειν dicunt supernatare. Et φελλεῖς, loca quæ paululo terræ tegunt saxa.

Ἀνερίναστος εἶ.

Ἀνερίναστος εἶ: Id est, Incaprificatus es. Suidas putat in mollem & infrugiferum conuenire. Sunt qui referant ad eos, qui tueri non queant id, quod nacti sunt boni. Adagium vsurpauit Hermippus in Militibus. Eius rationem huiusmodi reddunt Suidas & Zenodotus. Aiunt mariscis qui caprifici fœtus est, innasci vermiculum, quem Græci ψῆνα vocant: horum vim colligunt rustici, deque fici ramis suspendunt, ne videlicet fœtus ante tempus, & immaturi defluant. Nam vermes protinus per rimas irrepunt, atque hoc modo maturescunt fici. Theophrastus lib. de plantis ij. culices hos ficarios nasci putat è granis mariscarum, quòd simul atque euolarint illi, nulla grana insint. Euolare penna ferè, aut pede in pomo relicto. Sed complura de caprificandi ratione inibi, si cui libeat cognoscere. Idem similia fermè lib. De causis plantarum ij. cap. xij. Plinius etiam lib. xv. cap. xix. Et Aristoteles libro De natura animalium v. Vnde arborem cui hoc maturitatis remedium, adhibitum non fuerat, ἀνερίναστον appellabant: atque hinc deinde transferebant in hominem inutilem, à quo nihil bonæ frugis esset expectandum. Vox composita est, ἐκ τοῦ ἀστερητικοῦ μορίου, & ἐρινοῦ quasi dicas, incaprificatus.

Multæ manus onus leuius reddunt.

Vulgò circumfertur adagium, multis manibus onus reddi leuius. Quo significant etiam difficilia facilè confici, si quis non ipse solus negocium aggrediatur, sed in plures adiutores & auxiliares partiatur. Sumptum est à tollendis oneribus. Videtur autem ea sententia ab ipsa vsq; antiquitate in nostram ætatem demanasse. Legimus enim apud Hesiodum in opere cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι:

Πλείων πλεόνων μελέτη.

Id est:

Plus potest & plurium industria.

Item Homerus Iliados μ.

Ἀλλ' ἐφομαρτεῖτε· πλεόνων δέ τι ἔργον ἄμεινον.

Id est:

Adsitis comites: multorum industria nanque
Plus pollet quàm paucorum.

Ad hoc respexit Euripides in Phœnissis.

Εἷς δ' ἀνὴρ οὐ πάντ' ὁρᾷ.

Id est:

Vir vnus autem nemo cuncta dispicit.

Rursum in Heraclidis.

Μιᾶς γὰρ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη.

Id est:

Inualida pugna est vnicæ tantùm manus.

Eòdem pertinet quod alibi retulimus: εἷς ἀνὴρ οὐδεὶς ἀνήρ. id est: Vnus vir, nullus vir.

Re opitulandum, non verbis.

Cùm re opus est, nihil prosunt verba: veluti si quis egeat pecuniariis suppetiis, quorsum attineat huic aures explere dictis? Rursum in consultationibus, in iudiciis, rationibus agendum est, non vi. Ad id faciet Homericum illud ex Iliad. π.

Ἐν γὰρ χερσὶ τέλος πολέμου, ἐπέων δ' ἐνὶ βουλῇ.

Id est:

Verba in consilio, valet in certamine robur.

Chordæ vice.

Ὡς ἀντὶ χορδῆς: id est, Tanquam chordæ loco. Conueniet, vbi quod alicubi diminutum videbatur, suppletum aliũde significabimus. Plutarchus in Symposiacis prouerbij vice videtur vsurpasse: καὶ ταῦτα μὲν, inquiens, ὡς ἀντὶ χορδῆς κεῖσθω, τοῖς ὑπὸ σοῦ φιλοσοφηθεῖσι. id est: Atque hæc quidem chordæ vice addita sint iis, quæ abs te sunt eruditè disserta. Sumptum est à Locrensi fabula, quam exposuimus in prouerbio, ἀκανθὶς τέττιξ: id est, Achanthia cicada.

Viuus fueris, vel cepe solum accipiens.

Ζώοις ἂν κρόμμυον μόνον λαβών.

Id est:

Si cepe tantùm sumpseris, iam vixeris.

Zenodotus & Suidas ostendit in eos dici solitum, qui è re quapiam pusilla, magnam opinionem consequuntur. Natum apparet ab ægroto, qui medico porrigente cepe, reualuerit, herbam alioqui plebeiam, nec eam admodum salubrem corpori.

Papyri fructus non postulat magnam spicam.

Βύβλου δὲ καρπὸς οὐκ αἰτεῖ μέγαν στάχυν.

Id est:

Byblus virens haud postulat spicam grauem.

Etiamsi Græcus senarius vitiatus est in αἰτεῖ. Apud Æschylum in Supplicibus ita legitur:

Βύβλου δὲ καρπὸς οὐ κρατεῖ στάχυν μέγαν.

Id est:

Fructus papyri haud sustinet spicam grauem.

Dici solitum de iis, qui suis ipsorum bonis frui non possent: propterea quòd byblus ob culmos inualidos, spicam granis onustam ferre non potest. Proinde prodit quidem spicas, sed inanes. Byblus autem iunci species, quam Latini papyrum appellant. Apparet in Græco carmine αἰτεῖ, deprauatum pro κρατεῖ: quod indicat vel ipsa metri ratio.

Si Deus voluerit.

De re futura, cuius exitus pendeat à Dei fauore: nam etiam vulgò dicunt, omnis causa, Si Deus voluerit: atque ita nos loqui Iacobus Apostolus docet. id Homerico versu licebit explicare, si quando iocabimur apud eruditos:

Αἴ κε θεοί γ' ἐθέλωσι τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι.

Id est:

Diis ita si visum fuerit, quos gestat olympus.

Meis auspiciis.

Meis auspiciis, pro meo arbitrio, meisque præsidiis dixit Maro Æneidos iv.

Quòd si fata meis paterentur ducere vitam
Auspiciis, & sponte mea componere curas.

Translatum ab imperatoribus Romanis, quibus mos erat, non committere prælium nisi consultis auspiciis. Eius autem auspiciis res geri dicebatur, penes quem summa rei gerendæ potestas erat. Huic simillimum est quod alibi retulimus, Meo Marte. Tullius in Verrem lib. v. Præsertim quum vos vestro Marte his rebus omnibus abundetis. Nostro Marte fit, quod fit nullis auxiliis aliunde ascitis.

Porrigere manus.

Porrigere manus, pro auxilio esse, vulgatissimum est, sed elegans. Vlpianus Pandectarum lib. xlij. tit. de re iudicata: Sed si emptor cui pignora sunt addicta exequente iudice precium non soluit, vtrum aduersus emptorem porrigere manus debent iidem iudices, qui sententiam exequuntur, videndum est. M. Tullius in oratione post reditum: Qui mihi primus afflicto & iacenti, consularem fidẽ, dextrámq; porrexit. Festiuius erit de rebus animi: veluti si dicas, Animo delecto manum porrigit philosophia: aut, In Theologiæ difficultatibus æstuanti sæpe manum porrigit Dialectica, aut linguarum peritia.

Sine canibus & retibus.

Ἄνευ κυνῶν τε καὶ λίνων: id est, Absque canibus & retibus. Hoc quidem schemate Pindarus Nemeorũ Oda iij. significauit summam celeritatem. Quis enim pedibus assequatur ceruos, nisi aut à canibus remorentur, aut implicentur retibus? Conueniet tamen in eos, qui clancularis artibus capiunt prædam. Pindari verba sic habent: κτείνοντ' ἐλάφους ἄνευ κυνῶν δολίων θ' ἑρκέων. id est: Ceruos occidentem sine canibus ac dolosis retibus. Dicetur & in eos, qui non alienis præsidiis, sed proprio Marte rem gerunt.

Pecunia absque peculio.

Apparet olim fuisse prouerbium inter agricolas iactatum, Pecuniam sine peculio fragilem esse. Refertur Pandect. lib. xxxij. titu. de legat. & fideicommis. capite, si chorus, his verbis. Quæ mobilia mea erunt, do, lego, nummos ibi repositos vt mutui darentur, non esse legatos Proculus ait. At eos quos præsidij causa repositos habet,

vt quibusdam bellis ciuilibus factitassent, eos legato cōtineri, & sæpe audisse rusticos senes ita dicentes: Pecuniam sine peculio fragilem esse. pecuniam appellantes, quòd præsidij causa reponeretur. Retulimus alibi prouerbium, quod admonet ne totam substantiam vni credamus naui, ne nihil supersit vnde damnum sarciatur, si nauis interit. Ita solent senes summam aliquam seponere, ne nihil superesset, si res incendio, bello aut furto periret. Si libebit adagium aliò deflectere poterit accommodari ad eum, qui non omnia consilia sua communicat amicis. Aut qui felicitatis summam non ponit in rebus externis, sed in animi bonis: vt illis casu perditis habeat quò confugiat, nec despondeat animum. Quod enim propriè nostrum est, peculium dicitur. Ea verò demum propriè nostra sunt, quæ fortuna non potest eripere.

Summa vi defendere.

Rursum si quis alterum summa vi tuebitur, quadrabit quod proximè eo consequitur loco:

Πρόσθε δέ οἱ δόρυ τ' ἔσχε καὶ ἀσπίδα πάντοσ' ἐΐσην.

Id est:

Vndique texit cum lancea, clypeóque rotundo.

Tanquam heros in clypeo excipere.

Ἀλλ' ὥσπερ ἥρως ἐν σάκει σ' ἐκδέξομαι, id est, Imò tanquam heros in clypeo te volo hospitio accipere. Dici solitum, vbi quis suis ipsius artibus aut benefactis fretus, de amicis bene mereri conaretur. Inde ductum, quòd antiquitùs heroes assiduè in armis agentes, velut in clypeo diuersabantur: & si quid opus fuisset amicis, quod armis præstari poterat, id promptè præstabant, vtpote sola virtute diuites. Et apud Homerum, heroes tergoribus bubulis accipiuntur: Et apud Maronem, Euander

Æneam villosi pelle leonis

Accipit. —

Ex tergoribus autem integebantur clypei.

IVNII. Iolaum implorat.

Qui sibi diffisus, alienam implorat opem, ἰόλεω δεῖσθαι, id est, Iolao opus habere dicitur, aut ἰόλεων παρακαλεῖν, Iolai opem aduocare. Synesius ad Pylæmenem: οἴχεται δὲ ἐπὶ πονηροὺς ἀνθρώπους, τὸ Ἡρακλέους πρᾶγμα ἐκκαθαίρων αὐτοῖς τὴν πατρίδα, θεοῦ δὲ ἐστὶν ἐν τῷ πράγματι Ἡρακλέους, μᾶλλον δὲ καὶ Ἰόλεω συμμάχου καὶ παραστάτου. id est: Ablegatur ad maliciosos homines, Herculis more patriam ab illis expurgaturus, quam ad rem Deo nimirum & Hercule, imò & Iolao opitulatore ac subsidiario opus habet. Idem in Caluitij encomio: πρὸς δύο δὲ, φασὶν ὁ λόγος, οὐδ' Ἡρακλῆς, ἀλλ' οὐ τοὺς Μολιονίδας ἐκ λόχου προσπεσόντας οὐχ ὑπέμεινε, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ὕδραν ἀγωνιζόμενος, ἕως μὲν εἷς ἑνὶ συνειστήκει, ἐπεὶ δὲ ὁ καρκίνος αὐτῷ παρεβοήθει τῇ ὕδρᾳ, ἀπεῖπε, εἰ μὴ τὸν Ἰόλεω σύμμαχον ἐπηγάγετο. κἀγώ μοι δοκῶ παρακαλεῖν τι παθὼν ὑπὸ Δίωνος, οὐκ ἔχων ἀδελφιδοῦν τὸν Ἰόλεων. id est: Aduersum duos, iuxta prouerbium, ne Hercules quidem, qui Molionidas ex insidiis ipsum adortos haud sustinuit, & cum hydra pugnam ingressus, quandiu vnus vni aduersus stetit, æquo Marte decertauit: sed postquam hydræ cancer accessit, succubuisset ille, ni Iolai opem contrà implorasset. Similiter cum Dione res mihi succedit, patruele Iolao destituto. Apud Platonem in Phædone, quum vrgenti Socrati, vt conuelleret argumentis aduersarios Phædon, deprecatus iste tenuitatem suam, respondisset duobus ne Herculem quidem sufficere, subiecit Socrates, ἀλλὰ κἀμὲ τὸν Ἰόλεων παρακάλει. id est: Quin tu me Iolaum tibi adsciscito. Rursus in Euthydemo: εἰ δ' ἐμὸς Ἰόλεως Πατροκλῆς ἔλθοι, θάτερον ἂν ... id est: Atqui si meus Iolaus patrocles accesserit, alterutram certaminis partem integer sustinuerit. Quibus ex locis, Iolaum pro auxiliario, & qui operam alteri accommodat, quemadmodum & Thesei nomen, accipi clarum est. Euripid. in Ione: ὁ σὸς πάις Ἰόλαος ὃς κοινοὺς αἰρόμενος πόνους Διὸς παιδὶ συναντλεῖ. id est: Armiger Iolaus, qui communes subiens labores Iouis filio opitulatur. Nota est fabula vel ex superioribus Synesij verbis. nam collato pede cum Hydra depugnanti Herculi, quum Cancer mordicus calcem prehendisset, vt in Heraclea refert Panyasis, Iolaus laboranti opem tulit. Quod in fabulosis Palæphatus exponit ita: Hydram oppidum copiis oppugnante Hercule, Lernus regulus imperata facere volens, auxiliarem militum manum, duce Carcino impigro & strenuo homine, stipendio conduxit, quo bellum propulsaret. itaq; viribus inferior Hercules, Iolaum Iphicli fratris filium, cum delecta Thebanorum manu, in auxilium vocat, eóq; subsidio adiutus, hostile oppidum solo æquauit, copiásq; omnes deleuit.

Priusquam in medulla obriguerit.

Initio mali occurrendum esse tempestiuè, significare volentes, antequam inueterascat malum, vti licebit prouerbiali Sophronis mimographi dicto, ex libello quem Muliebria trophæa inscripsit:

Πρὶν αὐτοῦ τὰ νόσῳ εἰς τὸν μυελὸν σκιρωθῆναι.

Id est:

Prius quàm morbus in medullam obriguerit.

Iuuentutis vitiis, tenella etiamnum ætate & cerea, medendum est: irarum semina obruenda sunt maturè, priusquam simultas animis altè insederit. Medulla metaphoricè quod intimum est dicitur: vnde Medullitùs fieri dicitur, quod ex animo intimo fit. Plautus in Truculento:

Ostendisse sciam mihi medullitùs infidelem nunquam dum viuam, fore.

Ennius Satyr. iiij. apud Nonium:

Enni poeta salue qui mortalibus

Versus propinas flammeos medullitùs.

Varro: Medullitùs aquiloniam intus seruat frigedinem. Medullæ metaphora aliter vsus est Marcellinus lib. xvj. Sed eos medullis prouinciarum saginauit Constantius. Porrò σκιρωθῆναι duo significat, & indurescere scirri instar, & mucere siue in mucorem abire. nam, vt annotat Etymologici author, σκῖρος situm & squallorem difficulter eluibilem signat: & Eupolis pro mucore casei mucidi vocem hanc extulit.

Ab alno spectat.

Ἀπ' αἰγείρου θέα, id est, Ab alno spectaculum: dicitur de eo, qui quum non possit è propinquo spectare, extrema adiumenta quærit. Erat Athenis extra theatrum in foro alnus arbor, ita tamen vt inde in theatrum pateret prospectus eminus, quo fiebat vt cui in theatro concessus locus non erat, in alnum ascenderet. Vti licebit, quando innuere volumus, quempiam in peregrina arte, & à studiis suis aliena, eius artis mysteria procul & quasi per transennam inspicere: veluti Iureconsultus extra Medicæ artis theatrum positus, velut ab alno, iuxta prouerbium, artis secreta despectat.

Arma Achillea.

Ὅπλα Ἀχίλλεια, id est, Arma Achillea, prouerbialiter pro certissimo præsidio, & haud dubia ope, seu potius pro inuicto eloquentiæ robore accipit Philostratus in sophista Polemone: χειροτονηθεὶς μὲν πρεσβεύειν ὑπὲρ τῆς Σμυρναίων, ᾔτει ... ὅπλα δὲ Ἀχίλλεια τὴν ἐκείνου πειθὼ αἰτοῦμαι. id est: Delectus vt pro Smyrnæis legationem susciperet, vim persuadendi quæ in Scopeliano erat, quasi armaturam quãdam Achillis postulauit. Eius vsus est, quum alienam viri docti eloquentiam optamus, aut patrocinium principis, quod ab iniuria maleuolorum nos tueatur: quemadmodum Patroclus Achillis armaturam flagitat apud Homerum Iliados π. vt Troianos falsa armorum imagine deceptos bello absterreret. Porrò sententiam superiorem aliquantulum obscuram idem Philostratus dilucidiorem reddit in Scopeliano, his verbis: ἐχειροτονήθη ὁ Πολέμων, ὅπως πρεσβεύσειε ... ὁ δὲ ὑπὲρ τῆς ἀγαθῆς τύχης, ... τὸν χειροτονηθεὶς ... συμβαλὼν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας,

Δός μοι νῦν ὤμοιιν τὰ σὰ τεύχεα θωρηχθῆναι,

Αἴ κ' ἐμὲ τῷ εἴσκωσι. — id est:

Habito delectu decreta fuit Polemoni legatio, eius muneris tyroni: itaque ille quod bene verteret precatus, poposcit sibi adesse Scopeliani persuadendi vim, illúmque in corona circumstãtium hominum amplexus hoc versu compellauit.

Indulgeto meis numeris aptarier arma

Nunc tua, si mereor. —

his enim verbis deprecatur Achillem Patroclus, vt armaturã ipsius impetraret. Eustathius eo in loco annotat, istum

istum versum vsurpari posse, quum quis consensum alicunde & adminiculum quærit, tum verbis tum factis.

BRASSICANI. Loricæ gladius.

Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus, Loricæ gladius, in acie non firmius munimẽtum. Adagij vsus est, quoties summùm præsidium indicamus. Neque multum ab hoc discrepat quod aiunt, Millus cani. Loricæ nulla est vtilitas, nisi gladij etiam vsus accesserit: veluti si quis dicat, Loricę gladium non esse firmius munimentum, quàm Græcæ literæ Latinas adiuuent & promoueant.

Ara.

Latini scriptores passim aram vocant prouerbio summum & incomparabile præsidium, & locum qui vice cuiusdam inuiolati sit asyli. Terent. in Heautont. Nec aram nec precatorem. Cicero pro Roscio Comœdo: Ad domũ eius tanquam ad aram confugit. Idem in iiij. Verrina, Aram legum: & in xiiij. Philippica, Aram virtutis appellat. Idem lib. iij. De natura deorum. Quod vos cùm facere nõ potestis, tanquam in aram confugitis ad deum. Plaut. in Mostellaria: Ad aram confugisti. Ouid. lib. iiij. Trist.

Vnica fortunis ara reperta meis.

De ara misericordię, apud Athenienses instituta, diximus abundè in Scholiis Demonactis Lucianici.

COGNATI. Manum porrigere.

Fernandus Pincianus in epist. Senecę cix. Vetus lectio, inquit, manum nonnihil emendaturo porrigit. id est, Auxilio est. Cic. in Oratore, de Demosthene loquens: Huc an illuc manum porrexerit: πῇ δὲ προτείνει τὴν χεῖρα. Submittere manum, est subleuantis languentem: plus est quàm porrigere vltro surgenti. Cic. Tusc. quæst. lib. ij. citat hoc carmen cuiusdam antiquissimi poetæ:

O Patrocles (inquit) ad vos aduenien s auxilium & vestras manus peto.

Manus enim instrumentum auxilij est. Impij sibi mutuo manum præbent, & auxilium iungunt: sed frustra, non euadent malum. Manus manui iuncta, mali non erit exors, inquit Solomon cap. xj. Hier. xvij. Seneca lib. ij. cap. vj. De clementia: Dabit manum naufrago. id est, manum porriget, vt illi auxilietur. Quod frequentius dicitur porrigere. Quintil. in ægro redempto: Si duos pariter naufragia raperent, illi porrigerent manum, quem iam membrorum contentione lassatum fluctus hauriret. Virg. Æn. vj.

Da dextram misero, & tecum me tolle per vndas.

Quanquam & hoc reperitur Quintil. lib. ij. Vt velocissimus quisque si fortè iter cum paruulo faciat, det manum, & gradum suum minuat, nec procedat vltrà quàm comes possit. Alioqui dare manum, est cedere.

Contraria contrariis pelluntur.

Gregorius Theologus lib. ij. Sententiarum:

Τἀναντία γὰρ τοῖς ἐναντίοις μάχη.

Id est:

Contrariis nam pellitur contrarium.

Hominum deinde sermone vulgatum. Blasius Hollerius in Hippocratis librum de natura hominis, in fine: Sic enim curationem optimè præscribet & adhibebit, iis videlicet auxiliorum generibus, quæ per contrariam morbis (id enim axioma est medicorum vniuersale) facultatẽ vincant. Hieremias Thriuerus in primum Hippocratis aphorismum: Nam quòd contrarium curetur contrario, antiquum est, & apud omnes in confesso. Hinc Gallis est in prouerbiis:

Contre peché est vertu medecine.

Id enim prius traditum est ab Hippocrate de flatibus: Contraria contrariis remedio esse. Therapeuticæ autem medicinæ communissimus scopus est, τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα: Contraria contrariorum medicamenta.

Cornua inibi aduri.

Non quiuis grauis ac teter odor homini noxius: sunt enim inter hos qui contagia discutiant, morbisque putridis obsistant. Hinc plebeij, corij cornúque præsegmina atque ossa subuuida in ignem coniiciunt, eóque nidore suas casas ac tuguria suffumigant: quo morborum contagia dispellant, ac se suásque ædiculas à pestilenti aura tutas præstent. Atque hinc manauit obiter prouerbium: Cornua inibi aduri. Quo designant, loca peste morbisque contagiosis infecta, euitanda. Germani inferiores sua lingua dicunt: Men branter hoornen.

Pæonia manus.

Vox medicis vsitata, pro certa, & auxilij præsentarij: à Pæone deorum medico dicta. Præsentaneum porrò fomentum est, quod licet statim dolorem non tollit, tamen mitigat: vt officium seduli amici imminuit calamitatis acerbitatem. Erophilus: φάρμακα, inquit, ἐάν τις χρώμενος ὀρθῶς ᾖ φρόνιμος, οἷον [illegible] θεῶν χεῖρας εἶναι. id est: Pharmaca, si quis illis vtens rectè prudens contigerit, auxiliares sunt deorum manus. Gal. lib. vj. De comp. pharm. κατὰ τόπους.

Ius in præteritum dare.

Id dicitur, quoties ita in integrũ fit restitutio, vt quod factum est, infectum sit. Plin. in ij. Nullúmque habere in præterita ius, præterquam obliuionis: de Deo loquens. Contrà: Ius in præteritum adimere, & consilium, est immutabile & irreuocabile facere, quod factũm est. Vtroq; vsus est Budæus.

Hippocratis laniena.

Dicitur Hippocratis laniena prouerbialiter, de ea medicæ artis parte, quæ stringendo, vrendo, secandóque, instrumentis, ignibus & ferro exercetur. Prudent. Steph.

Num mitiores sunt manus medentium,
Laniena quando sæuit Hippocratica?

Si Deus pro nobis, quis contra nos?

Paulus ad Romanos cap. viij. cuius tempore, nec opibus, nec viris, nec vllis mundi præsidiis erat munita Ecclesia, magna tamen fiducia dixit: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Vnde tanta fiducia Pauli inter tot mortes, inter tot pericula, & foris, & intus vrgentia? Ex nobis, inquit, nihil possumus, sed Dominus noster, Dominus est virtutum: vt intelligamus Ecclesiam, licet iuxta mundum contemptam & inermem, tamen protectore Deo exercituum inuictam esse, atque etiam ipsis inferorum portis inexpugnabilem. Quid enim non de seipso promittat, qui pro se Deum habuerit? Quo protegente nos, non valebit hominum malitia: & à nobis stante, quid poterit vllus aduersarius? Vbique victores discedimus, haud quidem nostris ipsorum præsidiis, sed ipsius protectu, cui debemus omnia. Et huius Paulinæ sententiæ talis est vsus prouerbialiter. cui non dissimile est hoc Ennij:

Non semper vestra euertit, nunc Iuppiter hac stat.

Vmbone propellere.

Id de his dici solet, qui velut vmbone clypei obstantes reiiciunt nisu corporis, aut laterum firmitate. Martialis:

In turbam incideris, cunctos vmbone repellet.

Fabio sententia vitiosa videtur, quæ nimia est, vt de viro forti:

— Bella vmbone propellit.

Parum tamen abest, quin eodem genere sit vsus Curtius: sed hoc interest, quòd nec de vno dicit, nec bella propelli scribit, sed aciem. Bellum enim propelli vmbone, affectatè dictum est, & hyperbolicè. hoc est, superlatè, præsertim ab vno. Proinde quod in Fabiano exemplo vituperationem meretur, laudem meretur in Curtio, ita scribente: Totam aciem suo pauore fluctuantem vmbonibus posse propelli. Et in Valerio, de quodam Cæsaris milite quod scribitur: Ad vltimum districto gladio audacissimum quemque modò vmbonis impulsu, modò mucronis ictu depellens.

Et in Martiale,

Cunctos vmbone repellet. meritò laudi ducendum est.

Suetonius de Acilio Cæsaris milite, Transiliuit in nauem, vmbone obuios agens. quo sanè in loco de clypei orbe simpliciter accipiendum est. Atque hoc genus dicendi nostris familiare est, qui dicunt, Il nous est pour bouclier.

Dij nostri.

Genus loquendi est & elegans, & priscum, & poeticum, adhuc hodie in vsu. Dicuntur autem dij nostri esse, qui nobis fauent. vt apud Virgilium ecloga prima.

O Meliboee, Deus nobis hæc ocia fecit.
Namque erit ille mihi semper Deus, &c.

Augustum intelligit. Meliboeus:

Sed tamen, iste Deus qui sit, da Tityre nobis.

Idem Æneid. xij.

Sin nostrum annuerit nobis victoria Martem.

Ibidem:

—Nec Dij texêre Cupentum
Ænea veniente sui.—

Qui scilicet ei propitij erant, fauebántque. Hebræi quoque Dei nomine vocant quicquid excellit, protegit contra aduersarios, &, si in discrimine sit, eripit: deinde curat, vt habeat quàm optimè: nec permittit, Dauid dicente Psalm. cv. vt quisquam hominum calumniam inferat. Deus in summa dicitur, protector & saluator, quia suos vbique tuetur, vbi videlicet desperata videntur omnia. Psal. xxij. Ita vindicem & liberatorem esse. Genes. xiij. Princeps Dei es in medio nostri. id est, Te habemus pro præstanti & excellenti principe, protectore & saluatore. Sic rex etiam dicitur à Latinis, qui quosuis alit. Hinc est prouerbium Græcum: ἵππος με φέρει, βασιλεὺς τρέφει. Horat. Epist. lib. j. ad Scæuam:

Equus vt me portet, alat rex.

Terent. in Phormione: Immò enim nemo satis pro merito gratiam regi refert. Tene asymbolum venire vnctum, atque lautum è balneis, ociosum ab animo: cum ille & cura & sumptu absumitur, dum tibi sit, quod placeat? Sic parasitus apud Plautum in Asinaria, regem eum appellat, à quo alitur. Idem Horat. ad Scæuam:

Coram rege suo.—

& ad Mœcenatem ij.

—Rexque paterque.

Idem valet potens amicus, Epist. ad Lollium lib.

—Tu cede potentis amici
Lenibus imperiis.— Od. xviij.
Nec potentem amicum largiora flagito.

Δᾳδουχεῖν.

Per translationem apud Græcos non rarum nec infrequens est. id autem valet, præferre faces, præferendo faces lumen aperire. Lucretius lib. j. Præpandere lumina, dixit. Dionysius Lambinus in sua ad P. Ronsardum dedicatoria in Lucretij ij. librum: Tibi etiam in scriptoribus Græcis & Latinis versanti, quasi lumen sæpe prætuli.

Quasi Deos habere aliquos.

Ficinus in Tim. An nó enim in maximis periculis, quoties in castris, aut morbis, aut mari fluctuát, quasi Deos habêt eos, qui singulis in rebus præstát, seruatorésq; suos putant? In Sophista: Dum virum hospitem tecum ducere credis, Deum quendá ducis. Inquit enim Homer. ὀδυσ. j. cùm Deos alios, tum maximè hospitalem Deum inter homines, qui iusti pudoris participes sunt, versari, & hominum contumelias iniuriasque inspicere. Te forsitan & hic è superis vnus huc secutus est, vt nos animaduertat ac corripiat, ipse redargutionis quidem Deus. In Euthydemo: Estote propitij. Profectò vos perinde ac Deos saluto, obsecrans vt quæ antè dixi, ignoscatis. Vide apud Erasm. Deum esse & facere.

GODOFREDI Dioscuri saluatores & aduocati salutiferi.

Scribit Ælianus Var. hist. j. vulgatum hoc fuisse de Castore & Polluce, Iouis filiis: qui quidem crediti sunt periclitantibus in mari, tanquam Dij, quibus insunt commiserationes ærumnosorum, aduenire auxiliaturi, & seruaturi eosdem non scelestos, sed sanctæ vitæ homines. Quadrabit in principes, potentes, & diuites, liberalitate sua benignitatem diuinam imitantes, præsertim qui toto orbe disiectas hac tempestate Camœnas recipiunt, amát & fouent: item qui ob Christi amorem patria se abdicantes, auxiliatrice manu tuentur & sustentant.

BOVILLI Præstat vineæ vlmum esse quam hederæ.

Laudabilius est à potente & copioso homine ali, & promoueri bonos & multis vtiles futuros, siue eruditione siue alio vitæ genere: quàm improbos, aut saltem nihili homines, meros numeros: sæpe natos in perniciem eius à quo aliti sunt. Sic satius, operam dare honestis & Laudabilibus rebus, castigare bonos & Latinos autores, quá secus. Vlmus arbor ampla, spaciosa, solida fulcire solet vineas, nobilem & humano generi vtilissi. arborem: & hederas, sterilem & neglectam, quæ vlmum ipsam nihil aliud quàm arrodit, & tandem enecat.

GENTII Pauperi vitulus est castrum.

Vtitur Oldendor. prouerbij specie, pro eo quòd quisque suis, quantumuis exundantibus fortunis, grauetur, hisce difficilibus temporibus. Suus enim moribus cuique difficillimus est, inquit alicubi Plinius. Nec hoc hac tempestate vsurpandum apud afflictos, quod dici solet: De minimis non curat prætor.

AVXILIVM INFIRMVM.

ERASMI Lunæ radiis non maturescit botrus.

Plutarchus hunc Ionis senarium ceu prouerbialem adfert, differens quod luna quoniam radios habet imbecilliores quàm sol, excitare possit humores, concoquere non possit:

μέλας γὰρ αὐταῖς οὐ πεπαίνεται βότρυς.

Id est:

Neque enim his niger maturus efficitur botrus.

Conuenit in eos, qui conantur quod ob defectum virium non queunt perficere. Refert idem in commentario De facie apparente in orbe lunæ. Accedet plus veneris, si volentes significare disciplinas humanas non præstare felicitatem dicamus: μέλας γὰρ αὐταῖς οὐ πεπαίνεται βότρυς. In αὐταῖς, subaudiendum est ἀκτῖσι: id est radiis.

Per fluuium traducere.

Διαβιβάζειν τὸν ποταμόν: id est, Transmittere per flumen dicebantur, qui difficultatem explicabant rei, quam ineruditiores aut inualidiores explicare non poterát. Translatum à torrentibus aut fluuiis profundioribus, quám vt cuiuis tutum sit traiicere. Itaque qui sunt robustiores atque exercitatiores, pueros, mulieres, aut alioqui imbeciles susceptos in humeros transmittunt. Plato lib. De leg. x. ἐγὼ ὑμᾶς ὥσπερ καὶ νῦν διαβιβάσω τὸν ποταμόν. id est: Ego vos quemadmodum modò feci, susceptos, vltra fluuium transferam. Verba sunt hospitis Atheniensis, qui disputationem tradit Cliniæ & Megillo, pollicens se adfuturum, si quid hæserint.

Sacer manipulus.

Ἱερὸς λόχος: id est, Sacer manipulus olim dicebatur, quemadmodum dicimus sacram ancoram iaciendam, aut rem ad triarios rediisse. Athenæus lib. xiij. declarat, apud Thebanos exercitus partem fuisse, quam illi ἱερὸν λόχον nominabant, eam constituisse ex amantibus & amatis: & ob id præcipuum belli robur in his fuisse situm, quòd amor reddat fortissimos, ad mortis etiam contemptum animans. Vsus erit, si quis dicat rem Christianam hodie à monachis velut à sacro manipulo pendêre.

Ficulnus.

Lignum ficulnum vt fragile, atque ad omnia fermè inutile, prouerbiis aliquot locum fecit. Nam ἄνδρα σύκινον, id est, virum ficulnum appellant mollem atque inutilem. vt Theocritus in Ergatinis:

— Μή τις παριὼν νιν
Εἴπῃ, σύκινοι ἄνδρες ἀπώλοντ᾽ οὗτοι ὁ μισθός.

Id est:

Ne quis præteriens dicat: Ficulni homines sunt,
Atque hæc deperiit merces.—

Scholiastes admonet prouerbium dictú à ligno ficus, inutili, fragili & inualido: vnde dictum & ficulnum presidium, pro inutili. Apud Aristophanem in Fucis quidam interro-

interrogat, τίνος ξύλον εἶ; id est: Cuius ligni tu? Respódetur, συκίνου, id est, ficulni. Quo loco monet interpres, ex ficulno ligno fumum existere acerrimum ac molestissimű. Apud eundem in Pluto sycophanta minatur, si quem nactus esset suæ sortis virum ficulnum, vlturum iniuriam:

Καὶ ἤν συζύγου λάβω τινὰ μιᾶς συκίνου.

Id est:

Si quempiam nanciscar eiusdem iugi
Virum atque ficulnum.

Rursus ad eundem in eadem fabula:

Καὶ συκίνου τινὰ ἰσχυρὸν τοῦτον θεόν,
Ἐγὼ ποιήσω τήμερον δοῦναι δίκην.

Id est:

Ficulnum ego hercle, ac præpotentem istum deum
Compulero pœnas hoc die dependere.

Ficulnum deum appellans imbecillum ac nullarum virium. Huc allusit Horatius, cùm Priapum ita loquentem facit:

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum.
Ac paulo pòst:
—Pepedi Diffisa nate ficus.—

Ficulnam mentem dixit Lucianus in τῷ περὶ τῶν ἀπαιδεύτων:

Χωλὴν μὲν ἔχει καὶ συκίνην γνώμην.

Id est:

Claudam habens ac ficulnam mentem.

Eodem respexit Alexander Pseudomantis, libros Epicuri lignis exurens ficulnis, nullius precij philosophum significans. Et συκίνη ἐπικουρία, id est, ficulnum auxilium, pro inualido atque inutili. Aristophanes in Lysistrata:

Ὅς ἦν ἂν ἡμῖν συκίνη ἐπικουρία.

Id est:

Ficulna nobis qui erat opitulatio.

Et συκίνη μάχαιρα, id est, Ficulna machæra: pro calumnia. Et συκίνη ναῦς, id est, Ficulna nauis: pro vili, minimíq; precij nauicula. Quin apud Naxios Bacchum, quem βακχέα dicunt, viteum effingunt: alterum quem μειλίχιον appellant, ficulnum. Nam ficus illi μείλιχα vocant. Existimant autem Bacchum non vini tantùm, sed ficuum autorem. Sic fermè Athenæus lib. 3. Diuersa figura dixit Theocritus in Aita, χρύσειοι πάλαι ἄνδρες: id est, aurei quondam viri. Item, Præsidium sacrum: & Anchora sacra: & Robur adamantinum.

Coriaceum auxilium.

Σκυτίνη ἐπικουρία: id est, Coriaceum siue Pelliceum auxilium, apud Atticos infirmum & imbecille dicebatur. Refertur apud Hesychium. Athenæus lib. xij. indicat dictum in quendam Sannyrionem macilentum, quòd præter pellem nihil haberet. Apud eundem lib. xiij. Antiphanes philosophos macilentos notás, μετὰ σοφιστῶν νὴ Δία λεπτῶν, ἀσίτων, σκυτίνων: id est, Cum sophistis per Iouem macilentis, impastis, pelliceis. Tales erant olim philosophi, & hodie sunt, qui vultu tristes vendunt sanctimonias.

IVNII. Vulgari pisci non insunt spinæ.

Ἐν ξυνῷ ἰχθύϊ ἄκανθαι οὐκ ἔνεισιν: id est: Vulgari pisci non insunt spinæ. Democriti adagium est. Vulgus hominum non ita lædere potest, aut fortunas aliorum euertere, vti magnates: neque argumentis obuiam ire potest: idem etiam dissoluendis syllogismis ineptum est. Plutarchus Sympos. lib. 1. ὃ γὰρ ξυνῷ ἰχθύϊ ἄκανθαι οὐκ ἔνεισιν, φησὶν ὁ Δημόκριτος. id est: Etenim quod dixit Democritus, vulgaris piscis spinas non habet. Refert Ælianus omnigenæ historiæ lib. x. Archytæ Tarentini apophthegma tale: Vt difficulter inuenias piscem spina carentem, ita & virum qui nihil habeat dolosi aut spinosi. Græcè illud sonat:

ἔργον ἐστὶν εὑρεῖν ἰχθὺν ἄκανθαν μὴ ἔχοντα.

Nec sine te, nec tecum viuere possum.

Idem Cato apud Gell. de coniugij molestiis: Cum vxoribus incommodè viuitur: sed sine illis omnino non viuitur, vt meritò dici possit vxor necessarium malum. Sed, vt idem ait, si sine vxoribus mundus esse possit, vita nostra non esset absque Diis. Sensit, felicissimam hominum vitam fore, si datum esset à coniugio liberos esse.

BENEFICIVM CORRVPTVM.

ERASMI. Perdidisti vinum infusa aqua.

Ἀπώλεσας τὸν οἶνον ἐπιχέας ὕδωρ.

Id est:

Vini liquorem perdidisti infusa aqua.

Verba sunt Polyphemi ex tragœdia Aristij, cui titulus Cyclops, teste Chamæleonte in Satyris. Sic enim increpat Vlyssem, vinum aqua temperantem. Antiquitùs merum bibebant, non sine noxa: donec Staphilius Sirrheni filius, ostendisset vinum aqua diluere. Nam huius hoc inuentum, teste Plinio libro vij. Dicetur in eos, qui in initio quædam rectè faciunt: deinde quamuis leui de causa, benefacta malefactis subuertũt. Vlpianus apud Athenæum, in eum qui βαυκίζειν dixerat, pro τωθάζειν, idque barbarè. σὺ δ' ἡμῖν ἐκ γῆς συβώτης ὄνομα πριάμενος, ἀπώλεσας τὸν οἶνον, ἐπιχέας ὕδωρ. id est: Tu verò nobis ex terra subulca vocabulum mercatus, perdidisti vinũ infusa aqua. Cyclops enim, vt barbarus ac temulentus (talem inducit etiam Homerus) sic existimat, vinum aqua corrumpi: cùm è diuerso sapientum iudicio reddatur melius ac salubrius. Vnde & Plato admonet, vt Bacchum temulentum deum Nymphis sobriis deabus temperemus. Idem docet epigramma Græcum Meleagri: id est huiusmodi:

Αἱ νύμφαι τὸν Βάκχον ὅτ' ἐκ πυρὸς ἥλαθ' ὁ κοῦρος
Νίψαν, ἔτ' ἐκ τέφρης ἄρτι κυλινδόμενον.
Τοὔνεκα σὺν νύμφαις Βρόμιος φίλος, ἢν δέ νιν εἴργῃς
Μίσγεσθαι, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον.

Id est:

Bacchus vt è flammis puer exiliisset, in vndis
Tinxerunt Nymphæ sordidum adhuc cinere.
Hinc iunctus Nymphis est Bacchus gratus. at ignem
Ardentem capies, hunc nisi miscueris.

Quàquam vinum largius dilutum illud habet noxæ, quòd in posterum diem grauiùs dolet caput qui biberit, quàm si merum bibisset. Aristoteles id esse putat in causa, quòd vinum per se crassius, accessione aquæ factum subtilius, citius penetrat angusta capitis foramina, meri noxam, cuius adhuc multam vim continet, eodem transmittens: præterea concoctu difficilius est.

Capra Scyria.

Αἲξ Σκυρία, Capra Scyria. Zenodotus huius prouerbij Chrysipum citat tum autorem, tùm interpretem. Conuenit in eos, qui beneficium maleficio corrumpunt, aut qui virtutes adiunctis vitiis contaminant atque obscurant, quíve rectè instituta non rectè finiunt. Veluti capra Scyria, quòd fera sit, mulctrum quod lacte impleuerat, ipsa rursus euertit. atque hoc modo beneficium quod dederat, eadem perdidit. Alij putãt dici in eos, vnde plurimum emolumenti capitur: propterea quòd eius regionis capræ maximam lactis vim reddere dicantur. Id quod affirmat & Athenæus Dipnosophistarum lib. j. citans hoc Pindari carmen:

Σκυρίας δ' ἐς ἄμελξιν γάλακτος αἶγες ἐξοχώταται.

Id est:

Scyriæ verò ad emulgendum lac capræ præstãtissimę.

Panis lapidosus.

Illud si quis prouerbium esse negabit, cum hoc equidem non admodum digladiabor: certè dignum est, vt assidua vsurpatione in adagiorum contubernium coaptetur, quod refertur à Seneca libro de beneficiis ij. Panis lapidosus (sic enim Fabius Verrucosus appellabat beneficium, ab homine duro asperè datum) quem esurienti necessarium sit accipere, durum & acerbum esse. Ita quidam contatione, toruitate vultus, asperitate orationis, ostentatione molesta, corrumpunt beneficium, vt nemo sit accepturus, qui possit eo carere.

BIBACITAS.

ERASMI. Vinaria angina.

De ἀργυράγχῃ, id est, angina argentaria, quæ multis præter Demosthenem vocem intercipit, alibi diximus. At Festus Pompeius indicat ioco iactatum in eos qui vino præfocantur, laborare vinaria Angina, quã οἰνάγχην possis dicere. Ipse noui Romæ quendã haud

vulgariter eruditum, qui hac angina ferio periit: Hermicus appellabatur, natione Lusitanus. Correptus erat febricula vir corpore supra modum obeso, & ob id spirituosus. Decumbentem inuisit Christophorus Fischerus, patria Anglus: Vin tu, inquit, Hermice auscultare medicis meras nugas præscribentibus? Bono vino rectius proluetur hoc malum. simúlque iussit adferri vinum Corsicum quadrimum. Propinauit ægroto, iubens bono esse animo. Ille persuasus hausit affatim, ac mox intercluso spiritu cœpit animam agere. Quosdam ebrietas è taciturnis reddit loquacissimos, quosdam contrà tam mutos quam vllus est piscis, citra valetudinis periculũ. Vtinam hæc ἀνάγκη minus frequens esset apud Germanos.

Madusa.

In Pseudolo Plautina seruus ebrius, ita loquitur:

Ego nunc probè habeo madusam.

Festus Pompeius indicat, apud priscos madusam dici solere temulentum: dubitátque vtrum à Græcis deductum sit, quibus ebrius est μεθύων, ân à Latino verbo madere, quòd probè poti vino madidi dicãtur. Quòd si madusa sonat ebrium, non ebrietatem, absurdus sermo est, Habeo madusam. vnde sic arbitror legendum.

Ego nunc probè habeo madusa, ita victu ecurato.

Seruus in ebrietate videtur sibi felix, vt solutus omni metu curisque, & omnium tristium oblitus. Dixerit aliquis, quid hæc ad prouerbia? Imò quemadmodum peregrina vocabula nouitatis commendatione in prouerbium abierunt, ita & obsoleta quædam.

Parthi quo plus biberint.

De Parthis vetere prouerbio dictum est, quo plus biberint, eo plus sitire. Habet hoc temulentia, vt posteaquam obsorduit palatum, magis ac magis cupiant haurire. Aptè dicetur in auaros, aut studiosos: crescit enim discendi cupido cum eruditione.

Βατακάρας.

Βατακάρας, de pinguibus dictum & impotentibus. Eudemus meminit, addens esse legẽdum κατὰ συστολήν. Quib. verbis quid sibi velit, nondum satis liquet: nisi sensit exprobratam ingenij tarditatem. Eterum quæ viuido sunt ingenio, caput erigunt. Capite esse deiecto, hebetioris ac segnioris animi signum esse solet. Nam Græca vox hinc dicta est. βατὰς enim, vt indicat Hesychius, apud Tarentinos pronum significat, & κάρα caput. Vnde βασσάραι Thracibus dicuntur Bacchæ, Bacchi numine afflatæ: quæ & Bassarides dicuntur, vt indicat Etymologicus. Hinc vox deducta ad meretricem, quæ se prosternit quibuslibet. Apud Athenæum lib. iiij. κεφαλαλγοῦντες dicuntur, qui crapula grauatum habent caput. Conueniet in temulentum ac somnolentum. Quemadmodum vsurpauit diuus Basilius in Epistola quadam.

Nec elephantus ebiberet.

Οὐδ᾽ ἂν ἐλέφας ἐκπίοι: id est, Nec elephantus quidem ebiberet. De poculo prægrandi, quum elephantus proboscide immẽsam aquarum vim quum libet, hauriat. Athenæus lib. xj. citat ex Epinico:

Ἐλέφας ἐλέφας ...
Χωροῦντα δύο χοᾶς, ὃν οὐδ᾽ ἂν ἐλέφας ἐκπίοι.

Id est:

Duas choas capientem, vt hunc ne elephas quidem
Ebibere possit.

Rhytys autem poculi genus est, specie cornu: quod videtur eburneum fuisse, impositum imagini elephanti. Subiicit autem: οὐδὲν ἐλέφαντος γὰρ διαφέρεις οὐδὲ σύ. id est: Nam ne tu quidem quicquam differs ab elephãto. vt esset quadruplex elephanti mentio. Prouerbium hoc posterius antè retulimus, hoc loco non citato. Porrò choa, mensuræ genus est. Dicetur in librum insulsum ac loquacem, quem ne patientissimus quidem perlegere sustineat.

Cothonisare.

Κωθωνίζειν, siue κωθωνίζεσθαι dicebantur, qui largius biberent: & potationem largiorem κωθωνισμὸν appellabãt. Eam Mnæsitheus medicus apud Athenæum lib. xj. putat conducere valetudini corporum: Plato corrigendis moribus, Seneca ingenio: excludunt tamen ebrietatem, nec id nisi raro fieri sinunt ἀκρατοκώθωνες, siue (vt scripsit quis quis collegit Etymologicon) ἀκρατοκώθωνες dicti qui meracius biberent: quos Hesychius putat dictos ἀκροθώρακας. Ascribit enim μεθύειν. Verùm ex Plutarcho in Symposiacis, & Aristotele in Problematibus apparet ἀκροθώρακας dici, qui nondum prorsus ebrij sunt, toto corpore rigato, sed pectore summo duntaxat. Indicat & Iulius Pollux lib. vj. ex autore Hyperide: & Athenæus citans eundem in oratione contra Demosthenem. ὑποκωθωνίζεσθαι pro intemperantius bibere, refert Pollux ex autore Critia. Cothon autem poculi genus est, de quo nonnihil aliàs attigimus.

Cylicum remiges.

Κυλίκων ἐρέται: id est, Cylicum remiges dicti sunt, qui assiduè perpotarent, vinum pro remo ducentes. Ita Dionysius, cognomento Æreus, apud Athenæum lib. x. in Elegiis.

Καί τινες οἶνον ἄγοντες ἐν εἰρεσίᾳ Διονύσου,
Συμποσίου ναῦται καὶ κυλίκων ἐρέται.

Id est:

Si qui vina trahunt in remigio tibi Bacche
Potandi nautæ, remigium calicum.

Ingens poculum quasi sinus est. In hoc trahunt, non remis, sed lingua: neque rarò faciunt naufragium, iactura cum pecuniæ, tum mentis.

Κυαθίζειν.

Qui poculis indulgebant, κυαθίζειν dicebantur, quasi dicas cyathissare: quemadmodum cothonizin, de quo nobis prius dictum est. Indicauit & hoc Athenæus. Mihi videtur potius in eos cõuenire, qui parcè bibunt, nec sextarios hauriunt, sed cyathis subinde repetitis, tamen inebriantur. Solent enim quidam ita proponere: Quisque bibet heminam, non amplius: & sæpenumero fit, vt paulatim incalescente libidine, plus bibant.

Ranæ aquam.

Βατράχῳ ὕδωρ: id est, Ranæ aquam, subaudiendum, ministras. Vbi quid exhibetur, quo vel præcipuè gaudet is qui accipit. Veluti si quem naturâ bibacem ad bibendi certamen prouoces, aut homini loquaculo narrandi materiam aut occasionem subministres. Diuersum ab illo, βατράχῳ οἰνοχοεῖς. Rectè accommodabitur, vbi quid datur abundanti. Nam ranis affatim est aquæ. Apud Athenæum refertur hoc carmen in Syracusanos:

Οἳ ζῶσι μόνον βατράχων τρόπον ὕδωρ πίνοντες.

Id est:

Qui absque cibo viuunt, ranarum more bibentes.

Theocritus in Ergatinis:

Ζηλωτὸς ὁ τῶ βατράχω, παῖδες, βίος, οὐ μελεδαίνει,
Τὸν τὸ πιεῖν ἐγχεῦντα. πάρεστι γὰρ ἄφθονον αὐτῷ.

Id est:

O pueri ranæ vita est optabilis, vt quæ
Non metuat potans effundere: copia namque
Larga subest illi. –

Pastor taxat parsimoniam Ergodotæ, quòd sudantibus malignè præberet potum quum ranis in ocio viuentibus liceat bibere quantum libet. Sunt & hodie bibones quidam, qui sibi videntur perire siti, quòd non in ipsis doliis habitent. Huic non dissimile est illud, Equum in planiciem. illud autem diuersum, ἀσπάλακα εἰς Κορώνειαν: id est, Talpam Coroneam. Est autem Coronea, Bœotiæ ciuitas, quæ talpam non gignit: & si aliunde inferatur, emoritur. Ita Stephanus: quemadmodum scarabeus in loco Thraciæ iuxta Olynthum, autore Plinio.

Argenteus puteus.

Φρέαρ ἀργυροῦν: id est, Argenteus puteus. Athenæus lib. xj. indicat, olim ingens poculum dici solitum puteum argenteum: nam cyathi pusilli erant. Sunt & hodie qui delectantur è profundis poculis haurire, atque (vt inquit ille) proluere labra, habentes in ore prouerbium, Multa aqua ori admota probè macerari barbam. Iocus est à tonsoribus, qui rasuri prius calida macerant barbam.

Reliqua quæ ad hunc locum pertinent quære
in locis Intemperantia,
& Luxus.

BONÆ

BONÆ FORTVNÆ, COPIÆ, FELICITATIS AVT Ominis.

Asinus in paleas.

Ὄνος εἰς ἄχυρα. id est, Asinus in paleas. subaudiendum, incidit. Dici solitum, vbi cuipiam fortuna lautior præter spem obtigerit, aut nactus fortè fuerit aliquis, quo vel præcipuè gaudeat: veluti si quem ostreorum auidum videas affatim vescentem illis, non importunè dixeris, ὄνος εἰς ἄχυρα: id est: Asinus in paleas. In fragmentis secundi libri Dipnosophistarum citatur hic senarius ex Philemonis Comœdijs:

Ὄνος βαδίζεις εἰς ἄχυρα τραγημάτων.

Id est:

Iam vadis asinus in paleas tragematum.

Iucundius erit si longius transferas: putà, si quis cupienter legat poetam, quo peculiariter delectetur. Conueniet & in hunc vsum, vbi quis inscitia rem contaminat: veluti si barbarus & illiteratus bonum autorem malis commētariis inquinet. Quemadmodum Thomas ac Nicolaus suis glossematis, & Passauātius æquè insulsis additionib. eximium opus De ciuitate Dei conspurcarunt. Gaudet enim asinus volutatione, & omnia cōfundit hac lasciuia. Quod indicat Apuleius quoque, cùm horti areolas omnes volutationibus corporis à se turbatas scribit. Adagiū ab euentu natum esse nemo non videt.

In voti compotem.

Vbi quis assecutus est quod affectabat, captabátque, veluti si quis sacerdotij spe munus principi mitteret, eóque sacerdotio fauore principis potiretur, quadrabit illud ex eodem libro:

Καὶ βαλὼν τίς ἄτε μὴν ἄλιον βέλος ἔκφυγε χειρός.

Id est:

Attigit, éque manu non irrita missa sagitta est.

Nunc illa aduenit Datidis cantilena.

Νῦν τοῦτ' ἐκεῖν' ἥκει τὸ Δάτιδος μέλος.

Id est:

Nunc id quod aiunt, Datidis adest cantio.

Dicebatur vbi quid lætum ac festiuum accidisset. Datis quispiam erat Persarum satrapes, excellens in rei bellicæ gloria. Is Græcè loqui conatus, consueuit dicere, ἥδομαι καὶ εὐφραίνομαι καὶ χαίρομαι. id est: Delector, gaudeo, lætor, Ea cùm sæpiùs ac malè Græcè pronunciaret, res in vulgi iocum abiit. Autor Suidas. Extat autem apud Aristophanem in pace:

Νῦν τοῦτ' ἐκεῖν' ἥκει τὸ Δάτιδος μέλος,
Ὁ δεφόμενός ποτ' ᾖδε τῆς μεσημβρίας,
Ὡς ἥδομαι καὶ τέρπομαι καὶ χαίρομαι.

Id est:

Adest, vt aiunt, cantilena Datidis,
Quod mastrupans is cecinit in meridie,
Vt lætor, delector, vtque gaudeo.

Interpres addit, Datismum vsurpari pro barbarismo: eo quòd χαίρομαι dixerit pro χαίρω, secutus vocum consonantiam: quemadmodum apud nos ridetur, qui dixerit Corpus meus, & Domus tuus. Nam χαίρομαι Græcis non dicitur. Miror autem cur interpres huic velut affine subiunxerit:

Ἄμας ἀπέπτησαν ἀπ' αὐτῆς ὥσπερ σκάφας.

Ex quo coniectura sumi potest, hoc prouerbium natum ex inscitia linguæ: quæ non rarò præbet huiusmodi risus materiam, dum Germani gestiunt loqui Gallicè, aut Galli Germanicè. Idem accidit in surdastris.

Procridis telum.

Πρόκριδος ἀκόντιον. id est, Procridis iacula. De iis, qui veluti certis telis, quicquid animo destinant, assequuntur. Sumptum à notissima fabula, vel Ouidio narratore, libro Transformationum septimo, de Cephalo, qui certo iaculo emisso, Procridem vxorem interemit, ratus feram esse. Huic diuersum est illud Horatianum:

Non semper feriet, quodcunque minabitur arcus.

id est, non semper assequeris quod cupis.

Albæ gallinæ filius.

Feliciter natum, albæ gallinæ filium dicimus. Iuuenalis:

—Quia tu gallinæ filius albæ.

Vel quòd læta atque auspicata Latini alba vocant: vel quòd prouerbium alludit ad fatalem illam gallinam, de qua meminit Suet. Tranquil. in Galba, his quidem verbis: Liuiæ olim statim post Augusti nuptias Veientanum suū reuisenti, præteruolans aquila, gallinam albam, ramulum lauri rostro tenentem demisit in gremium. Cúmque nutriri alitem, ac pangi ramulum placuisset, tanta pullorum soboles prouenit, vt hodie quoque ea villa Ad gallinas vocetur. Tale verò lauretum, vt triumphaturi Cæsares inde laureas decerperent. Fuitque mos triumphantibus alias confestim eodem loco pangere. Et obseruatum est sub cuiusque obitum, arborem ab ipso institutam elanguisse. Ergo nouissimo Neronis anno, & sylua omnis exaruit radicitùs, & quicquid ibi gallinarum erat, interiit. Conueniet igitur adagium in eos, qui rara & fatali quadam felicitate successúque rerum vtuntur. Huic diuersum est illud apud eundem Iuuenal.

—Nati infelicibus ouis.

Non abhorret hinc quod scribit M. Tullius lib. Epist. famil. vij. ad Curionem: Cùm enim salutationi nos dedimus amicorum, quæ fit ex hoc etiam frequentius quàm solebat, quòd quasi auem albam videntur bene sentientem ciuem videre, abdo me in bibliothecam. Veteres enim quod inauspicatum haberi volebant, atrum aut nigrum vocabant: quod felix, album. Vnde apud Senecam Asinius Pollio Albutij sententias, quòd inaffectatæ essent & apertæ, solitus est albas appellare. Quin & Græcis λευκότερον εἰπεῖν dicitur, qui clarius rem explicat.

Aut piscem olet, aut florem.

Aut piscem olet, aut timallum. Ambrosius Hexaemerôn lib. v. cap. ij. testatur dictum in eum qui bene oleret: quòd timallus piscis sit odore gratissimus, & æquè fragrans eiusdem nominis flos. Sed præstiterit Ambrosij verba subscribere: Neque te inhonoratum nostra prosecutione timalle dimittam, cui à flore nomen inoleuit, seu Ticini vnda te fluminis, seu amœni Atesis vnda nutrierit, flos es. Denique sermo testatior, quòd de eo qui gratam redolet suauitatem, dictum facetè sit, Aut piscem olet, aut florem. ita idem pronunciatus est, piscis odor esse, qui floris. Quid specie tua gratius? quid suauitate iucundius? quid odore fragrantius? Quod mella fragrant, hoc tu corpore tuo spiras. Verùm haud scio an pro timallo, apud Ambrosium legi debeat tithymallus: cuius varia genera recenset Plinius lib. xxvj. cap. viij. cuiúsque subinde meminit Dioscorides locis diuersis.

Virgula diuina.

Ab hoc non admodum dissidet Virgula diuina, quoties quicquid optamus, id citra humanam operam quasi diuinitùs nobis significamus contingere: propterea quòd antiquitas, quemadmodum in anulis, ita & in virgis ferendis existimauit aliquam fatalem, ac seu magicam inesse virtutem. M. Cic. lib. De officiis j. Quòd si nobis omnia, quæ ad victum cultúmque pertinent virgula, vt aiunt, diuina suppeditarentur. Citatur aliquoties & apud Noniū Marcellum, Varro in virgula diuina: vt appareat hunc fuisse titulum alicuius ex Menippeis, qui nimirum & ipsi plerique feruntur prouerbiales. Adagium natum videri potest potissimùm ab illa virga Homerica, quam ille Palladi tribuit, adeò celebri, vt de ea Antisthenes Cynicæ sectæ conditor, librum conscripserit, eam cum suo, vt cōiicio, baculo conferens. Huius locis compluribus meminit Homerus, cùm Vlyssem è sene squalido repentè in iuuenem vertit, nitidúmque facit ac formosulum: Odysseæ ν.

Ὡς ἄρα μιν φαμένη ῥάβδῳ ἐπεμάσσατ' Ἀθήνη.

Id est:

Sic effata virum virga demulsit Athena.

Eundem rursus ex iuuene vertens in senem: Odysseæ π.

Ἄγχι παρισταμένη Λαερτιάδην Ὀδυσῆα
Ῥάβδῳ ἐπιπληγυῖα πάλιν ποίησε γέροντα.

Id est:

Cominus assistens Ithacensem Pallas Vlyssem
Restituit senio diuinæ verbere virgæ.

Rursum in eodem libro, cum eum iuuentuti reddit, ac robur adauget:

Ἢ καὶ χρυσείῃ ῥάβδῳ ἐπεμάσσατ' Ἀθήνη.

Id est:

Dixit, & aureola virga dimulsit Athene.

Eundem ad modum Mercurio quoque, vt incantatori virgam monstrificam tribuit, quam caduceum vocant. Odysseæ ω.

—Ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσὶ
Καλὴν, χρυσείην, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.

Id est:

Tum manibus virgam capit aureolam, atque decoram:
Hac quibus est visum, demulcet lumina somno,
Atque aliis rursum dissoluit lumina somno.

Eadem fermè repetit Odysseæ ε. & Iliados ω.

Αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα
Ἀμβρόσια, χρύσεια, τά μιν φέρον ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν
Ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο.
Εἵλετο δὲ ῥάβδον, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.

Id est:

Mox vbi iam pedibus talaria subdidit aurea
Pulchraque & ambrosiam spirantia, quæ simul illum
Aera per liquidum, simul ampla per æquora vastæ
Telluris, venti flatu comitante ferebant:
Tum virgam capit, hac demulcet lumina somno
Quorumcunque velit, somnum quoque pellit eadem.

Hunc imitatus Maro, sic eiusdem caduceum describit Æneidos quarto:

Tum virgam capit, hac animas ille euocat orco
Pallenteis, alias sub tristia tartara mittit,
Dat somnos, adimitque & lumina morte resignat.
Illa fretus, agit ventos, & turbida tranat. Nubila.

Neque Circæ ad sua monstra peragenda virga defuit in transformandis sociis Vlyssis. Odyss. κ.

Ῥάβδῳ πεπληγυῖα κατὰ συφεοῖσιν ἐέργνυ.
Οἱ δὲ συῶν μὲν ἔχον κεφαλάς.—

Id est:

Compulit in numerum porcorum verbere virgæ
Percussos, & erant illis capita ecce suilla.

Rursum paulo inferius.

Σὲ πρὶν Κίρκη ἐλάσῃ περιμήκεϊ ῥάβδῳ.

Id est:

Circe vbi te feriet prælongæ verbere virgæ.

Aliquanto post, Vlysses solus epoto Circes poculo, non transformatus in pecudem:

Αὐτὰρ ἐπεὶ δῶκέν τε καὶ ἔκπιον, οὐδέ μ' ἔθελξε
Ῥάβδῳ πεπληγυῖα. Id est:

Verùm vbi porrectum poculū ebiberam, neq; virga
Ictum me demulsit.

Denique cùm ad gratiam Vlyssis, socios pristinæ restituit figuræ, virgæ ministerium adhibuit. Quinetiam in literis Hebræorum, Moyses in edendis prodigiis virga vtitur. Hanc in anguem vertit, hanc in pristinam formam restituit: hac fluminis aquam vertit in sanguinem, extinctis piscibus: hac exciuit cynipes: hac diduxit vndas rubri maris: hac è silice percussa fontem elicuit. Fortassis huc pertinet, quòd regibus etiam virga tribuebatur, quam sceptrum vocāt. Vnde apud Homerum aliquoties σκηπτοῦχοι βασιλῆες: id est, Sceptrigeri reges. Eodem respicit, quod alibi retulimus, Laureum porto baculum.

Bonis auibus, Malis auibus.

Ad hoc genus pertinet & illud, Bonis, aut malis auibus: cùm rem feliciter, aut secus cedere significamus, ab augurum obseruatione sumptum. Horatius in Odis:

Mala soluta nauis exit alite,
Ferens olentem Meuium.

Et rursum:

Mala ducis aui domum,
Quam multo repetet Græcia milite.

Atque iterum alibi:

Scriberis Vario fortis, & hostium
Victor Mæonij carminis alite.

Homerus Iliados ω.

— Μηδέ μοι αὐτὴ
Ὄρνις ἐνὶ μεγάροισι κακὸς πέλευ. Id est:

Neue auis hic infausta mihi perrexeris esse.

Verba sunt Priami ad vxorem dehortantem, ne solus in castra Achillis proficisceretur, Hectoris cadauer auro redempturus, ac multa tristia, ita vt assolent mulieres, ominantem. Auersa aui, dixit Latinus quispiam tragœdiarum scriptor, qui de Agamemnone, contra auspicia soluente ita loquitur: Soluere imperat, secundo rumore, auersaque aui. Refertur à M. Tullio lib. de Diuinat. j. Ad hanc formam referenda sunt & illa: Fausto omine, bene ominata, bonis auspiciis, inauspicatò, felicibus auguriis, atque id genus alia, quæ ab augurum arte sumpta, in communem sermonem abierunt.

Gygis anulus.

Γύγου δακτύλιος: id est, Gygis anulus. Quadrat vel in homines inconstantibus moribus, vel in fortunatos, qui veluti virgula diuina, quicquid optant, id suo arbitrio consequuntur. Huius adagij mentionem facit Lucian. in Votis: vbi quispiam optat sibi complures anulos eiusmodi, quales habebat Gyges, alium quo ditesceret, alium quo gratus & amabilis redderetur, alium per quem liceret volare, quocunque lubitum esset. Nam priscorum superstitio plurimùm tribuit anulorum efficaciæ, ita vt venditarentur incantamentis variè efficaces: alij contra morsus ferarum, alij aduersus calumniam, alij ad alia, vel depellenda incommoda, vel commoda concilianda iis qui gestarent. Vnde apud Aristophanem in Pluto, Dicæus Sycophantæ minanti iudicium:

Οὐδὲν προτιμῶ σου. φορῶ γὰρ πριάμενος
Τὸν δακτύλιον τονδὶ παρ' Εὐδάμου δραχμῆς. Id est:

Non facio te huius, quando gesto hunc anulum,
Precio drachmæ, mercatus ipsum ab Eudama.

Et rursum in eadem fabula:

Ἀλλ' οὐκ ἔνεστι συκοφάντου δήγματος. Id est:

Attamen ad ictum sycophantę non inest.
Subauditur, remedium.

De anulo loquitur, alludēs ad ferarum morsus. Natum est autem prouerbium ex huiusmodi quadā fabula, quam non grauatus est referre Plato lib. De rep. ij. neque nos item pigebit hoc loco recēsere. Gyges quidam Lydi pater, pastor quispiam erat mercenarius, eius regis, qui per id temporis imperabat Lydorum populo. Cùm autem esset aliquando sæuissima tempestas coorta, imbrium maxima vis accidit, fulgura denique, terræ etiam quassatio: ita vt in ea regione, in qua tum Gyges fortè pascebat armenta, terra ingenti hiatu sese diduceret. Quod cum ille animaduertisset, solus (nam cæteri pastores territi diffugerant) in hiatum descendit: atque ibi tum alia quædam dictu mira conspexit, tum equum quendam æneum ingentem ac cauum. Inerat fenestra in equi látere, per eam vidit in eius aluo cadauer hominis, maius humana specie. Huic nihil aderat vestium, aut gestaminū, præter aureum anulum digito impositum. Eum vbi sustulisset, regressus è specu, paucis pòst diebus ad pastorum cœtum rediit in quo legatus de peculiorū rationibus, ad regem in menses singulos referendis, creandus erat. Hic cum apud alios assedisset, animaduertit, vt si quādo fortè gemmam anulo inclusam introrsum verteret, repentè fieret vt à nemine conspiceretur, ac perinde quasi non adesset, ita de eo reliqui fabularentur. Quod quidem factum admiratus, rursum anuli palam extrorsum cōuertit, mòxq; pastoribus conspicuus esse cœpit. Eius rei cum ille diligentius & sæpius fecisset periculum, iamque sat exploratum haberet, hāc inesse vim anulo, vt versa ad se gemma, inconspicuus esset, versa ad alios, conspicuus, effecit vt pastorum nomine legatus ad regem mitteretur. Profectus & vxorem regiam stuprauit, & de rege trucidando, cum ea consilium iniit. Denique confecto illo, ipse, regina in matrimonium ducta, è pastore repentè factus est rex, idque anuli fatalis beneficio. Meminit eiusdem lib. de repub. x. Refert & M. Tullius lib. De officiis iij. Porrò Herodotus lib. j. rem multo aliter narrat, nec vllam anuli facit mentionem. Huic simillimum illud, Ἄϊδος κυνῆ: id est, Orci galerus. quod alio reddemus loco.

Orci galea.

Ἄϊδος κυνῆ: id est, Orci galea. Dictitari solitū, in eos, qui semel

semet arte quapiam occultarent. Parœmiam ad huiusmodi fabulam referunt. Acrisio de masculis liberis tollendis oraculum consulenti responsum est, è Danae filia ipsius nasciturum filium, à quo occidendus esset: itaq; terr eus æreum thalamum subterraneum parauit, in quo filiam inclusam adseruabat, ne cum viro quopiam rem habere posset. Iupiter autē amore virginis correptus in aurum transformauit sese: atque ita per impluuiū in Danaes gremium illapsus, eam grauidam fecit. Natus est Perseus. Quod simulatq; rescisset pater, ipsam matrem vnà cum infante, scrinio inclusam, in mare præcipitem dedit. Porrò scrinio fortè fortunà ad Seriphū insulam delato, Dictys sublatum ad se Perseum aluit. Polydectes autem, Dictys frater, qui Seriphiis imperitabat, Danaen amare cœpit. Verùm Perseo iam adulto, non potuit ea potiri. Proinde conuocatis amicis, & inter hos Perseo, ait se velle certamen edicere super Hippodamiæ Oenomai filiæ nuptiis. Perseus autem existimans si cum Gorgonis capite pugnaret, neminem posse obsistere, præter alia postulauit equos: ductúq; Mercurij ac Palladis, peruenit ad Phorci filias, Memphredem, Ennyò & Dinò. Has aiunt statim natas anus fuisse, tum vnicum duntaxat oculum fuisse tribus, vnicum item dentem: his vicissim inter se treis vtebantur. Hæc cū Perseus abstulisset, reposcentibus illis, ait redditurū sese, si viam commonstrassent, quę ad nymphas duceret. Erant his nymphis alata talaria, & cibisis quæpiam, quam arculam seu peram putant fuisse. Habebant & Plutonis galeam: quam qui gestaret, is quoscunq; voluisset, videbat, ipse nemini conspicuus. His igitur instructus Perseus volucer iam ob talaria, sicuti diximus, ad Gorgonas deuolauit. Erant autem Gorgones tres sorores, Euryale, Sthenò, Medusa. Erant his capita, draconum squamis obsita, præterea dentes maximi, suum instar, ad hæc manus & alæ, quib. per aera ferebantur. Aderat insuper ea vis, vt obtuentes sese, in saxa verterent. Porrò sola Medusa è tribus mortalis erant. Hanc igitur impetit Perseus. Et oculis defixis in clypeum æreum, per quem tamen ipsam Gorgonis imaginem aspiciebat, manum porrigens, quam Pallas in Medusam dirigebat, caput Medusæ desecuit. Aduolantes reliquæ duæ sorores, Perseum quidem insequebantur, verùm cum illum ob galeam Plutonis videre non quirent, retrò abière. Itaq; Perseus reuersus in Seriphum, Polydecten aggressus est, amicorum auxilium implorantem. Quibus ad regiam concurrentibus, Perseus Gorgonis ostenso capite, quotquot obtuerētur, in saxa vertit. Sublato igitur Polydecta, & Dicty in fratris locum instituto, Gorgonis caput Palladi dedit, galeā Mercurio, cúmq; hac peram ac talaria: ille rursum nymphis restituit. Reliquum fabulæ, quàm longius prosequitur Zenodotus, quandoquidem ad enarrationem adagij nihil attinet, omitto. Vtitur hoc Plato lib. de Republica x. dicens: Semper honesta propter se sequi oportere, etiam si quis Gygis anulū, vel Plutonis habeat galeam. Quib. ex verbis colligitur, eandem esse huius prouerbij sententiam, & illius, γύγου δακτύλιος: id est, Gygis annulus. Vtrunq; enim à simili fabula natū est. Proinde rectè accommodabitur & ad eos, qui rara quadam felicitate quicquid volūt efficiunt. Cuius generis est etiam illud, Virgula diuina. Vsus est & Origines lib. j. aduersus Celsum hæreticū, declarans magis conuenisse vt Christus in Ægyptum fugiens subduceret sese Herodis insaniæ, quàm si sub Plutonis cassìde latitans eundem fefellisset. Adagium manasse videtur ex Homero, apud quem Iliados v. Pallas sese Orci galea tegit, ne videretur à Marte:

Τὸν μὲν ἄρης ἐνάριζε μιαιφόνος, αὐτὰρ ἀθήνη
δῦν' ἄϊδος κυνέην, μή μιν ἴδοι ὄβριμος ἄρης.

Id est:

Ille quidem cecidit iugulatus Marte cruento:
At se Orci texit galea Tritonia Pallas,
Ne Mars hanc virtute insignis cernere posset.

Admonet interpres, prouerbio dici, ἐνδύειν ἄϊδος κυνῆν: id est, Induere Orci galeam, de homine qui occultis insidiis nocere molitur. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν:

Λαβὲ δ' ἐμοῦ γ' ἕνεκα παρ' ἱερωνύμου,
Σκοτοδασυπυκνότριχά τιν' ἄϊδος κυνῆν,
Εἶτ' ἐξάνοιγε μηχανὰς τὰς σισύφου. Id est:

Meáq; causa sumito ab Hieronymo,
Orci galeam hispidam nigrantibus pilis,
Dein explicato dolos artes Sisyphi.

Iecit Achilles duas tesseras & quatuor.

Βέβληκ' ἀχιλλεὺς δύο κύβω καὶ τέτταρα.

Id est:

Duas Achilles, quatuorque tesseras
Iecit. —

Hunc versum Suidas ex Euripide citat. Quid autem sibi velit adagiū, nullus explicat: nisi quòd coniectare licet, dictū fuisse de iis, qui omni re vincerent, propterea quòd is tesserarum iactus felix esset. Interpres Aristophanis in Ranis Aristarchū citat, qui scripserit hunc senarium Euripidis nomine circūferri solitum: sed falsò, quum sit ἀδέσποτος. Apud Aristophanem vsurpat Bacchus in Æschylum, victorem Euripidis: vnde apparet, in faustis acclamationibus huius esse vsum prouerbij.

Secundo æstu.

Κατὰ ῥοῦν χωρεῖν: id est, Secundo ęstu procedere. Prouerbialis & frequens apud autores metaphora. Sumpta à nautis, quibus facilior cursus, cum flumen, aut etiam maris æstus secundus est. Lucianus in Ioue tragœdo: ταυτὶ μὲν ἤδη κατὰ ῥοῦν χωρεῖ τῷ δάμιδι: id est: Hæc iam Damidi secundo æstu succedunt. Item alibi: τὰ δ' ἄλλα κατὰ ῥοῦν φέρεται: id est: Reliqua secundo feruntur æstu. Quanquam hic paulo diuersius est vsus. Momus enim deos incusat, quòd negligant res mortaliū, sinētes eas veluti prono flumine, quolibet ferri. Proinde κατὰ ῥοῦν φέρεσθαι dixit, temerè ferri, nullo moderante. Æschylus in Persis:

Ὅταν δ' ὁ δαίμων εὐροῇ, πεποιθέναι
Τὸν αὐτὸν αἰεὶ δαίμον' οὐριεῖν τύχας.

Id est:

Fortuna vbi fuerit secunda, credere
Fore item secundam semper atq; eodem modo.

Secundis ventis.

Ἐξ οὐρίας φέρεσθαι: id est, Secundo ferri vento. Refertur à Suida. Secundis ventis nauigare dicitur, cui res ex sententia succedunt. Græci venustius, ἐξ οὐρίας, tanquam à puppi. Libanius sophista in declamatione quadam: οὕτω γνώμης ἔχουσιν ὥστε ἐξ οὐρίας αὐτοῖς τὰ πράγματα φέρεσθαι: id est: Qui sic animo sunt affecti, iis solent res ex sententia succedere. M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro: Quid si etiam Cæsarem, cuius nunc venti valde secundi sunt, reddo meliorem? Plautus in Bacchidibus: Pulchrè hæc confertur ratis, sentiens rem commodè procedere. Apud eundem Tranio, qui hero triennium absente, genialiter interim: ac sanè musicè vixerat vnà cum filio: tandem hero reuerso, cūm præter crucem nihil speraret: Nunc, inquit, vetus nauim deserit. Horatius in Sermonibus:

Non agimur tumidis velis aquilone secundo,
Non tamen aduersis ætatem ducimus austris.

Quin hoc ipsum Naufragium pro infortunio, prouerbij vim habet, sicut & Incendium. Quandoquidem autē pleraq; Homeri prouerbiorum vice sunt vsurpata, quid vetat & illud inter adagia referri, quod est apud eū poetam per quàm frequens

— Φέρον ἄνεμός τε καὶ ὕδωρ.

Id est:

Ferens & ventus & æstus.

Quoties res ex omni parte feliciter procedit. Item illud crebrum apud eundem:

Τὴν δ' ἄνεμός τε κυβερνήτης τ' ἴθυνε. —

Id est:

Ast illam ventúsq; gubernatórq; regebat.

cūm ad fortunæ fauorem accedit etiā industria. Pindarus in Pythiis hymno primo:

— Ναυσιφορήτοις,
Ἐς πλόον ἀρχομένοις
Δ' ἀνδράσι πρώτα χάρις
Πομπαῖον ἐλθεῖν οὖρον.

Id est:

Nauticis viris nauigationem apparantibus prima gratia est, si veniat ventus prosper ac secundus.

Omnia ex sententia cedunt.

In magnopere fortunatos, quibus & rectè, & secus

instituta feliciter cedunt, congruet illud ex Iliad. ρ.

Τῶν μὲν γὰρ πάντων βέλη ἅπτεται, ὅστις ἀφίει.
Ἤ κακὸς ἢ ἀγαθὸς, Ζεὺς δ' ἔμπης πάντα ἰθύνει.

Id est.

Spicula cuncta horum feriunt, seu torserit illa
Ignauus, seu vir fortis, quia Iuppiter ipse
Dirigit.—

Datyli dies.

Δατύλου ἡμέρα, id est, Datyli dies. Vbi res feliciter successerunt. Sumptum à Datylo quodam, qui apud Athenienses summos est honores consecutus.

Diis hominibúsque plaudentibus.

Prouerbialis est & illa hyperbole, Diis hominibusque plaudentibus: pro eo quod est, feliciter atque auspicatò. Cic. ad Q. fratrê: Vatinium à quo palàm oppugnabatur, arbitratu nostro concidimus, diis hominibúsq; plaudentibus. Idem lib. Epist. famil. j. Neque solùm dixi, sed etiam sic facio, diis hominibúsque approbantibus. Rursum ad Q. fratrem lib. iij. in diuersam sententiam vertit prouerbium: Nisi noster, inquit, Pompeius diis hominibúsque inuitis negocium inuerterit. Quanquam hoc ipsum per se, deos hominésque, prouerbiale nimirum est ob figuram, atque apud poetas penè solemne: Deûm atque hominum fidem: Diis atque hominibus inuisus: Neque deos neque homines metuit. Homerus:

—Ἀθανάτοισι θεοῖς, θνητοῖς τ' ἀνθρώποις.

Id est:

—Numina nescia mortis,
Mortalésque homines.— Rursum:

—Πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Id est:

—Parens hominúmque deûmque.

Semper feliciter cadunt Iouis taxilli.

Αἰεὶ γὰρ εὖ πίπτουσιν οἱ Διὸς κύβοι.

Id est:

Semper cadunt feliciter tali Iouis.

Senarius est prouerbio celebratus, dicique solitus in eos, quibus res omnes perpetuo quodam fortunæ fauore, ex animi sententia cederent. Apparet translatum à talorum iactu: vbi fortassis antiquitus obseruatum est Iouis talos feliciores esse. Nam mos erat iactibus alearum, omnis causa, deorum aut hominum nomina præfari. Vnde & Veneris iactus inter felices numeratur, vel prouerbio teste: Si sæpe iacies aliquando Venerem iacies. Nisi malumus ad Iouis victoriam, Iunonisque victæ fabulam referre. Sunt qui putent quadrare in eos, qui factis suis dignas pœnas dependerint, quasi Ioue non sinente culpã inultam. Mihi videtur non absurdè dici posse & in viros fortunatos ac præpotentes, quorum etiam parum rectè factis applauditur, attestante versu prouerbiali:

Ὡς εὐμαρῶς πίπτουσιν αἱ λαμπραὶ τύχαι.

Id est:

Quàm facilè semper res cadunt potentium.

Ab hac sententia non abhorret illud Euripidis in tragœdia, cui titulus Phœnissæ:

Πάντα δ' εὔπετῆ θεοῖς.

Id est:

Sunt cuncta diis procliuia.

tum illud Homero frequens:

Θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.

Id est:

Cœlestes omnia possunt.

Sapiens sua bona secum fert.

Ὁ σοφὸς ἐν αὐτῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν: id est, Sapiens opes sibi secum habet semper suas. A Biantis, ni fallor, apophthegmate natum: qui rogatus, cur nihil exportaret rerum suarum ex incendio patriæ: Ego verò, inquit, omnia mea bona mecum porto. significans ea quæ verè nostra sunt, intra nos esse, velut eruditionem, ac virtutem. Vt rursum quæ verè mala sunt nostra, non licet effugere, quantumlibet commutetur locus.

Contigit & malis venatio.

Δίδοται καὶ κακοῖσιν ἄγρα: id est, Cõtigit & ignauis è venatu præda. vbi quid feliciter obtigit immerenti, quódq; fortunæ magis, quàm illius industriæ sit acceptum ferêdum. Allegoria sumpta à venatu, in quo vel præcipuè dominatur fortuna. Virtus minimum adfert momenti. At eruditio nemini cõtingit, nisi labore parta. Regnũ obuenit dormientibus, opes affluunt cessantibus nonnunquam: honores accidunt etiam fugitantibus: cæterùm quæ verè bona sunt, nostra industria parentur oportet. Suspicor inde natum, quòd olim mos fuerit, quod venatu captum esset, omnibus impartiri, etiam immerentibus. Ita Theocritus in Piscatoribus:

Ὡς γὰρ τὰν ἄγραν τὰ ὀνείρατα πάντα μερίζευ.

Id est:

Sic vti venatum partiri insomnia cuncta.

Quemadmodum arcana non committimus nisi selectis amicis, ita omnia narramus quibus libet. Prouerbiũ refertur à Suida è Zenodoto. Si pro δίδοται, legas δίδου, siue δίδον, erit initium carminis trochaici. Nã probabile est, è poeta quopiam decerptum.

Tranquillo quilibet gubernator est.

Seneca in epistola quadam ad Luciliũ: Alioqui gubernatoris artem adeò non impedit tempestas, vt ostendat. Tranquillo enim, vt aiunt, quilibet gubernator est. Ait autem illic, fortunam aduersam, ac rerum difficultatem, non solùm non obesse sapienti, verumetiam virtutem in his maximè proferre sese, quæ rebus secundis, ac pacatis latebat. Non magnum est administrare rempublicam, cum omnia pace constant.

Effugi malum, inueni bonum.

—Ἔφυγον κακόν, εὗρον ἄμεινον.

Id est:

—Euasi mala, sum nactus meliora.

Hemistichium prouerbiale, dici solitum, si quando fortuna lautior cuipiam contigisset. Natum aiunt à ceremoniis nuptialibus. Nã Athenis mos erat, vt in nuptiis puer quispiam induceretur vndiq; spineis frondibus, & quernis glandib. opertus, coronatúsq;, cunas gestans panibus impletas. Dicebant autem hæc:

—Ἔφυγον κακόν, εὗρον ἄμεινον.

Ea vox bene ominabatur, spõso sponsæq;, tãquã ad meliorẽ vsq; fortunã profecturis. Malum enim vocabat spinas & glandes, panes bonum: propterea quòd steriles spinæ, iuxta prouerbium, quod alio posuimus loco, οὐ γὰρ ἀκανθαι. Et glandibus victitabant agrestes illi prisci, iuxta illud: ἅλις δρυός, ἅλις δρυὸς. Reperto frumentorum vsu, glandium esus fastidiri cœptus. Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte, significat id dici solere ab iis qui initiabantur, cùm peractis iniuriis, quibus agitabantur antè mysteria, iam ad honorẽ initiationis admitterentur. Nam Æschini obiicit, quòd noctu ministrans initiãdis, absterso luto iussit eos dicere:

—Ἔφυγον κακόν, εὗρον ἄμεινον.

Aristophanes in Pluto:

Πλουτῶν μετὰ τοῦτ' οὐκ ἔτ' ἥδεται φακῇ.

Id est:

Vbi diues est, haud lente gaudet amplius.

De iuuene, qui nactus Plutum fastidiit anum, cui pauper morem gesserat. Diuersum est huic quod Iulius Pollux lib. vj. refert ex Eupolide:

Οἴνου παρόντος, ὄξος ἠράσθη πιεῖν.

Id est:

Præsente vino bibere acetum maluit.

Adagium è Zenodoto refertur.

Inueni, non quod pueri in faba

Strophylus seruus in Aulularia Plautina, aulam auri plenam à sene defossam, furto sustulerat, eámque rem gestiens indicare hero: Reperi, inquit. Et rogatus quid repperisset: Non quod pueri clamitant, inquit, in faba se reperisse. prouerbiali nimirum figura magnum quiddam reperisse se significans. Est enim Midas vermiculus quidam, qui fabis innascitur: hunc si quando nacti sint pueri, gestiunt atq; exclamant perinde quasi magnum quiddam inuenerint.

Sardi venales.

Σαρδιανοὶ ὤνιοι.id est, Sardi venales. In eo libello, cui titulus est, De viris illustribus, quem alij Plinio, nonnulli Suetonio tribuunt, vtriusq; reclamante stylo, huiusmodi quoddam adagium refertur. Sardi venales, de negocio infinitæ prolixitatis atq; inexplicabili. Idq; hinc esse ortum tradunt, quòd Tiberius Sempronius Gracchus, cùm altero consulatu Sardiniam domuisset, tantum ex ea captiuorum adduxit, vt longa venditione res in prouerbium abierit. Plutarchus in Problematis Romanorum, aliã adfert causam: nimirũ olim inoleuisse morẽ apud Romanos solennem, vt qui ludos æderent in Capitolio, Sardos venales pronunciarent, prodiretq; puer quispiam, per ludibrium monili cinctus, quam bullam vocant. Eum morem hinc ortum putat, quòd Veientes Hetruscorum populi, multum temporis cum Romulo bellum gessissent, quódq; horum vrbem postremam Romulus expugnasset. Etiamsi T. Liuius libro j. narrat, victos quidem à Romulo Veiẽtes, sed tamen victorem ab vrbe munita abstinuisse. Vnde & regem ipsum, & cum hoc captiuos quàm plurimos Romam deductos, venales pronunciauit. Porrò cum Lydi ab initio fuerint Hetrusci, quemadmodum testatur & Herodotus lib. j. Lydorum autem caput erat Sardis: inde factum, vt Hetruscos Sardorum nomine pronunciarit venales. Refert eadem Plutarchus in vita Romuli, licet aliquanto diuersius. Debellatis Veiis captus est illorum dux: qui cum esset prouectæ ætatis, visus est rem imprudentius gessisse quàm pro ætate. Vnde mos inoleuit, vt quoties Romani ob partam victoriam immolarent victimam, senem purpura indutum per forum in Capitolium inducerent, bullaque ad collum appensa, quod tum erat puerorum insigne, præco Sardianos venales pronunciaret. Hetruriæ caput Veij sunt, & Hetrusci Sardianorum coloni putantur. Vsus est hoc adagio M. Tullius libro Epistolarum familiarium septimo, ad Gallum: Habes, inquit, Sardos venales, alium alio nequiorem. Sentit Cicero de contemptis & improbis, & (ni fallor) patria quoque Sardis. Nam ita scribit paulo ante hunc locum: Id ego in lucris pono, non ferre hominem pestilentiorem patria sua.

Mare bonorum.

Dicitur & diuersam in partem, ἀγαθῶν θάλασσα. id est: Bonorum mare, de magnis & vehemẽter cumulatis commoditatibus. Vel quòd ipsum mare ministret innumerabiles opes rerum, puta piscium, gemmarúmq;: vel quòd amplissimum profundissimúmq; sit, adeò vt nec exhauriri possit, nec redundet vnquam, cùm tanta fluminum vis in ipsum influat.

Aceruus bonorum.

Ἀγαθῶν σωρός: id est, Bonorũ aceruus. De opibus ingentibus. Vnde & frequẽter extructas dapes, extructas opes, & cumulatas opes, pro copiosis legimus, tanquam aceruatim congestas, neq; pondere, neq; numero, sed ipso cumulo infusas. Aristophanes in Pluto:

> Ἡμῖν γὰρ ἀγαθῶν σωρὸς εἰς τὴν οἰκίαν
> Ἐπεισπέπαικεν, οὐδὲν ἠδικηκόσιν.

Id est:

> Nobis bonorum aceruus influit in domum
> Sine fraude, nemini patrata iniuria.

Idem in eadem fabula:

> Ὡς ἀγαθὰ συλλήβδην ἅπαντα σοι φέρω.

Id est:

> Vt agminatim cuncta tibi fero bona.

Rursus in eadem fabula per iocum in malam partem flexit:

> Ἀνδρός γὰρ αὐτοῖς σωρὸν ἥκειν χρημάτων ἔχοντα.

Id est:

> Venisse narras, qui ferat pecuniarum aceruum.

Verba chori senilis, cui Carion seruus iocans ita respondet:

> Προσέσται μὲν οὖν γερόντων ἐχόντα σωρόν.

Id est,

> Imò senilium ferat qui ad vos malorum aceruum.

Allusit autẽ ad senectutem illorum, iam capulo vicinam. Nam σορὸς per ο μικρόν, tumulum significat sepulchralem: σωρὸς per ω μέγα, cumulum atq; aceruum. Proinde consentaneum est, seruum eius vocis syllabam data opera perperam pronunciasse. Hæc atq; id genus alia tum fiunt venustiora, quemadmodum iam sæpius admonuimus, si paulo longius à simplici sensu detorqueantur. Veluti si quis dicat, in aliis oratoribus alias atq; alias eminere dicendi virtutes, in M. Tullio vno τῶν πάντων ἀγαθῶν σωρὸς ἐστί. i. Omnium bonorum aceruum esse. Resipiũt huius adagij naturam illa Ciceroni familiaria, cumulare officiis, cumulatissimè satisfacere, cumulus meritorum.

Bonorum myrmecia.

Ἀγαθῶν μυρμηκία: id est, Bonorũ myrmecia. de immensis opibus. Nam Myrmecia Græcè significat cauernam, aut agmen formicarũ. Quanquam ab illis formicis sumptum videri potest, de quib. meminit Plin. lib. xj. c. xxxj. quas ait esse colore feliũ, magnitudine luporum Ægypti. Eas in Septentrionali Indorũ, qui Dardæ vocentur regione aurũ è cauernis egerere. Erutũ hyberno tempore, Indi furantur æstiuo feruore, conditis propter vaporem intra cuniculos formicis: quæ tamen odore solicitatæ prouolant, neq; rarò lacerant, quamuis præuelocib. camelis fugientes. Atq; huc videtur respexisse diuus Basilius, cũ scribit ad nepotes, quicquid vltra necessitatẽ vsus superesset, siue id esset Lydia gleba, siue formicarũ auriferarum opus, hoc magis esse contemnendũ, quo minus esset eo opus. Quanquam nihil prohibet, quo minus ad nostras formicas referatur, non solùm propter innumerabilem agminũ multitudinem, verumetiam propter genuinã quandam animantis in accumulando penore industriam, ore trahentis quodcũq; potest, atq; addentis aceruo, quemadmodum scripsit Flaccus. Qua quidem ex re factum opinor, vt antiquitus formicarum cœtus opulentiam portenderit. Quemadmodum testatur Cic. lib. de Diuinat. j. Midæ, inquiens, illi Phrygio cùm puer esset, dormienti formicæ in os tritici grana congesserunt. Ditissimũ fore prædictum est. Quod euenit. Huc allusit Theocritus in Encomio Ptolemæi:

> Μυρμακων ἅπερ πλοῦτος ἀεὶ ἔρχεται μοχθεύντων.

Id est:

> Nec secus, ac formicarum semper properantum
> Diuitiæ sunt extructæ. —

Idem in Syracusanis:

> — Μύρμακες ἀνάριθμοι καὶ ἄμετροι.

Id est:

> — Formicæ numeróq; modóq; carentes.

turbam hominum frequentem significans. Huic affine generi est quod Plato lib. de Republica τὸν τῶν ἡδονῶν σμῆνος dixit, id est, voluptatum examen: & Socrates apud Plutarchum Chęronensem, ἀρετῶν ἑσμὸς, id est, virtutum examen, pro turba numeróq; immenso. Porrò locus quem adducit Plutarchus, est in Menone Platonis. Confine est his quod idẽ adducit in Cratylo, σμῆνος σοφίας. id est, examen eruditionis. Item quod apud Athenæum lib. viij. Alexis scripsit in Pamphila,

> Παρέθηκε τὴν τράπεζαν, εἶτ' ἐπεισῆγεν
> Ἀγαθῶν ἁμάξας.

Id est:

> Apposita mensa est, plaustra deinceps intulit
> Bonorum.

Dathus bonorum.

Δάθος ἀγαθῶν: id est, Dathus bonorum: in eandem sententiam dici consueuit. Est autem Dathus, Thassiorum colonia iuxta Strymonem, cùm alioquin opulenta ac florẽs, tum quòd habet etiam auri venas. vt hinc in prouerbium abierit, Δάθος ἀγαθῶν: id est, Dathus bonorum: de conferta rerum opulentia. Prouerbij præter alios meminit Suidas, apud quem legimus, δᾶτος: non, δάθος.

Thassus bonorum.

Θάσος ἀγαθῶν: id est, Thassus bonorum. Similiter natum adagium, nempe à loci fertilitate. Nam Thassus, insula est iuxta Thraciam. Zenodotus huiusmodi quandam fabulam refert. Callistratus orator demigrans Athenis, persuaderẽ conatus est Atheniensibus, vt regionem quæ ex aduerso erat, incolerent, multa splendida de eius feracitate iactitans, & quòd auri venas haberet, & quòd glebam optimam. Denique in summa, inquit, Thassus bonorum est. Hinc in vulgi sermonem abiisse, Θάσος ἀγαθῶν: id

est, Thasius bonorum: de iis qui splendida pollicentur.

Horna messis.

Plautus in Mustellaria, hornam messem prouerbiali figura dixit, pro maximo emolumēto: quasi dicas, tantum lucri, quantum eo anno sit prouenturum in agris. Comici verba sunt hæc:

Iam pridē me Castor frigida non laui magis lubēter,
Nec vnde me melius Scapha rerer ædificatum.

Hæc dicuntur à persona puellæ. Tū lena, optās vt ex eius forma quàm plurimum commodi capiatur:

Euentus, inquit, omnibus velut horna messis fuat.

Id puella, quippe simplex, quid sibi vellet, non satis intelligens:

Quid, inquit, ea messis attinet ad meam lauationem?

Huic figuræ confine est illud eiusdem in Curculione:

Vindemia hæc huic anui non satis est soli.

Significat adeò bibacem, vt vniuersum vinum, quod eo sit prouenturum anno, parum sit illius siti.

Gargara bonorum.

Innumerabilem hominum rerúmve vim prisci gargara dicebant: ficta, ni fallor, voce, à strepitu quem facit hominum congregatorum multitudo, aut rerum effusarum copia. Aristomenes ἐν βοηθοῖς apud Suidam & Aristophanis interpretem:

Ἔνδον γὰρ ἡμῖν γάργαρα.

Id est:

Nobis enim intus gargara.

Citatur & Tragicus quispiam, Sophron opinor, qui scripserit, χρημάτων τι γάργαρα: id est, Pecuniarum gargara. Vnde & γαργαίρω verbum, quod significat perstrepo præ multitudine. Vt Cratinus:

Ἀνδρῶν ἀρίστων πᾶσα γαργαίρει πόλις.

Id est:

Vrbs vniuersa hæc optimis strepit viris.

Rursus ex fabula cui titulus Λιμαί, citatur hic versiculus.

Ἀνδρῶν ὑπ' ἀκτῶν πᾶσα γαργαίρει στέγη.

Id est:

Viris adactis tota perstrepit domus.

Cæterùm quod est apud Homerum,

—Καρκαίρε δὲ γαῖα πόδεσσι.

Id est:

—Pedibus quoque terra strepebat:

mutata literula κάρκαιρε dictum pro γάργαιρε. Denique cancros existimant dictos γαργάρους, ob pedum multitudinem. Macrobius lib. Saturalium v. docet Gargara montem esse, & eiusdem nominis oppidum mōti subiectum in Mysia, vt apparet, quæ frugum est feracissima: vt hinc factum sit, vt qui immensam rerum copiam significare vellet, gargara nominaret. Exempla citat ex Alcæo, Aristomene, quæ scribarum inscitia desiderantur. Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσι risus causa duas voces cōiunxit, immensam multitudinem significantes, ἀλλ' ὡς ἐδόκουν ψαμμακοσιογάργαρα. Siquidem ψαμμακόσια dicunt Græci, quæ vel æquant harenarum numerum, ad eam formam qua dicunt τριακόσια & ἑξακόσια. Alexis apud Athenæum libro vj.

Ἐβόα καλῶν τὸν οἰκέτην
Ἕν' ὄντα καὶ μόνον, ὀνόμασι δὲ χρώμενος
Ψαμμακοσίοις.

Id est:

Famulum intonabat euocans
Vnum atque solum, cæterùm vocabulis
Vtens ad id innumeris.—

Loquitur de paupere ostentatore diuitiarum: qui quum non haberet nisi vnum famulum, tamen pro foribus euocabat eundem variis nominibus, vt hospites crederēt plurimos esse domi. Et huius compositæ vocis meminit Macrobius, loco quem modò citauimus.

Bona terræ.

Τὰ τῆς γῆς ἀγαθά: id est, Terræ bona. De bonis & immensis & omnigenis: quasi dicas, quicquid terra progignit, omnium rerum parens. Menāder in epistola ad Glyceram, βασιλικῶς ὑπισχνούμενος τὸ δὴ λεγόμενον τοῦτο, τὰ τῆς γῆς ἀγαθά, id est: Regulariter pollucens, iuxta illud quod vulgò dicitur, terræ bona. Finitimum illi, Montes auri pollicens.

Ingens rerum multitudo.

Cùm admirandam hominum, aut rerum seu malorum multitudinem indicare volemus, congruet illud ex eodem libro, crebróq; aliàs:

—Ὅσα τε φύλλα καὶ ἄνθεα γίγνεται ὥρῃ,
Ἠΰτε μυιάων ἀδινάων ἔθνεα πολλά.

Id est:

Quot frondes, & quot sunt verno tempore flores,
Vtq; globatarum muscarum examina multa.

Bonorum glomi.

Ἀγαθῶν ἀγαθίδες: id est, Bonorum glomi: de opibus extructis, & affatim accumulatis. Sumpta metaphora à glomere textorio, cui fila sunt obuoluta, aut certè ligno illo textorio, cui filorum maxima vis est obuoluta: quod idem πῆνιν vocant. Prouerbij meminit Iulius Pollux lib. vij. c. x. indicans apud comicos esse frequentissimum. Videtur autem allusum ad vocem in Agathide & Agathis: perinde vt Thucydides in Euripidis Epigrammate Athenas ἑλλάδος ἑλλάδα vocat: id est Græciæ Græciam. Etiam lib. v. tribuit hanc sententiam Pindaro. Et quemadmodum ἔσχατα ἐσχάτων. i. postrema postremorum: item κακὰ κακῶν, id est, mala malorum, dicunt Græci. quam quidem figuram Latini non agnoscunt.

Copiæ cornu.

Ἀμαλθείας κέρας: id est, Copiæ cornu. Cùm affatim omnia superesse significamus, copiæ cornu dicimus. Translatum à peruetusta fabula, quæ variè narratur apud autores. Quidam ad hunc modum narrant: Rhea Iouem enixa, metu patris infantem in Creta occuluit, nutriendum à duabus nymphis, Adrastea & Ida, Melissei filiabus. Hæ nutricauerunt illum capræ cuiusdam lacte, cuius nomen fuerit Amalthea: eam capram Iupiter iam adultus in sidera retulit, vocatúrq; à Græcis αἲξ οὐρανία: id est, capra cœlestis. Huius alterum cornu nymphis nutricibus dedit, videlicet officij præmiū: hanc adiiciens facultatem, vt quicquid optassent, id illis ex eo cornu largiter suppullularet. Ouidius Fastorum li. v. paulo diuersius fabulam narrat hoc pacto:

Nais Amalthea, Cretæa nobilis Ida,
Dicitur in syluis occuluisse Iouem.
Hic fuit hœdorum mater formosa duorum,
Inter Dictæos conspicienda greges,
Cornibus aeriis, atq; in sua terga recuruis,
Vbere, quod nutrix posset habere Iouis.
Lac dabat illa deo, sed fregit in arbore cornu,
Truncáq; dimidia parte decoris erat.
Sustulit hoc nymphe, cinxítq; decentibus herbis,
Et plenum pomis, ad Iouis ora tulit.
Ille vbi res cœli tenuit, sol ióq; paterno
Sedit, & inuicto nil Ioue maius erat:
Sidera nutricem, nutricis fertile cornu
Fecit, quod dominæ nunc quoque nomen habet.

Legimus & Herculem Aetolis donasse copiæ cornu, propter coercitum cornu fluminis Acheloi: quare regionem illam antea sterilem, fertilissimam reddidit: cornu nimirum laborum duriciem significante, frugib. feracitatem. Hunc igitur titulum Phocion quidam Peripateticus libro suo indidit, vt testatur Aulus Gellius. Plinius item ostendit, Græcos aliquot hanc inscriptionem nimis arrogantem suis commentariis imposuisse, tanquam nihil in eis non cōtineretur, & quiduis inde peti, atq; accipi posset. Lucian. de mercede seruientibus: καὶ ἕξεις τῆς Ἀμαλθείας κέρας, καὶ ἀμέλξεις ὀρνίθων γάλα. id est: Et habebis copiæ cornu, & lac gallinaceum emulgebis. Philostratus Dionem sophistam appellat Ἀμαλθείας κέρας, velut omni genere virtutum expolitum. Plautinus quidam seruus, epistolam quandam copiæ cornu vocat, quòd plurimum ex ea commodorum capi posset. Aulus Gellius lib. xiiij. cap. vj. Et simul dat mihi librum grandi volumine, doctrinis omnigenis, vt ipse dicebat, præscatentem. Accipio cupidus & lubens, tanquam si copię cornu nactus essem. Apud Athenæum Philoxenus secundam mensam variis cupediis instructam, copiæ cornu vocat. Citatur à Suida carmen huiusmodi:

Εἶθ' ἵνα μοι βίος ἔστ' Ἀμαλθείας κέρας αἰγός. Id est,
Capræ vbi Amaltheæ præbet mihi pabula cornu

Carmen est heroicum. Effertur adagium hoc quoque pacto, αἲξ οὐρανία: id est, capra cœlestis. Comœdia vetus notat Polyagrum quendam, vxorem ad quæstum prostituentem: quam cœlestem capram vocat, ob immensum quæstum, vt testatur Plutarchus in commentario, De audiendis poetis: εὐδαίμων πολύαγρος οὐρανίαν αἶγα παντοφόρον τρέφων. id est: Fortunatus Polyager (id est, multorum agrorum possessor) cœlestem capram opes adferentem alens. Idem alibi aduersus Stoicos: ὁ δὲ τὴν στωϊκὴν λαβὼν ἀμάλθειαν. id est: At qui Stoicam acceperit Amaltheam. irridens paradoxa Stoicorum, qui suo sapienti tribuunt vniuersa, diuitias, libertatem, regnum. Horatius in Odis:

Beata pleno
Copia cornu.

Lac gallinaceum.

Ὀρνίθων γάλα: id est, Gallinarum lac, eundem habet sensum. Dicitur enim in opulentos, & quibus quiduis rerum suppeditat. Aut de raris inuentu, atque ob id preciosis: vt sit hyperbole, significans nihil omninò deesse. Plin. in præfatione historiæ mundi, irridens Græcorum deliciosas quasdam & magnificas inscriptiones: Cerion, inquit, inscripsere, quod volebant intelligi fauum: alij κέρας ἀμαλθείας, quod copiæ cornu, velut lactis gallinacei sperare possis in volumine haustum. Aristophanes in Vespis:

ἐγὼ γὰρ οὐκ ἂν οὐδ' ὀρνίθων γάλα
ἀντὶ τοῦ βίου λάβοιμ' ἂν οὗ με νῦν ἀποστερεῖς.

Id est:

Non lac hercle gallinaceum
Hacce pro vita capiam, quã mi adimis in præsentia.

Eustathius in quartum Odysseæ, citat hoc adagium ex Anaxagoræ fabula, cui titulus, [illegible]. Rursum Aristophanes comicus in fabula, cui titulus, ὄρνιθες:

—Δώσομεν ὑμῖν
Αὐτοῖς, παισί, παίδων παισίν
Πλουθυγίειαν, εὐδαιμονίαν,
Βίον, εἰρήνην, νεότητα, γέλωτα,
Χορούς, θαλίας, γάλα τ' ὀρνίθων,
Ὥστε παρέσται ὑμῖν κοπιᾶν
Ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν.

Id est:

Dabimus vobis ipsis, filiis, filiorum filiis, opulentiam bonæ valetudinis, felicitatem, facultates, pacem, iuuentam, risum, choros, festa, lac gallinarum, vt sitis præ bonorum copia laboraturi. Strabo Geographiæ lib. xiiij. narrat de Samiorum agris, quòd essent omnium rerum ampliter feraces, illud vulgò iactatum esse, quòd lac etiam ferrent gallinaceum. Idem testatur hoc adagium apud Menandrum comicum inueniri. Athenæus libro Dipnosophistarum ix. ex mediæ comœdiæ scriptore quopiam Mnesimacho, senarios hos adducit:

Καὶ τὸ λεγόμενον,
Σπανιώτερον πάρεστι ὀρνίθων γάλα,
Καὶ φασιανὸς ἀποτετιλμένος καλός.

Id est:

—Et quod dicitur prouerbio,
Lac suppetit, res rara, gallinaceum, ac
Plumis reuulsis phasianus adprobè.

Rursum lib. ix. adducit ex Numenio:

Ἢ δ' ὅπερ ὄρνιθος καλέ(ε)ται γάλα.

Id est:

Atque quod gallinæ dicitur lac.

Idem libro tertio indicat, quibusdam lac gallinaceũ esse, album oui.

Extis pluit.

Ἀλλᾶσιν ὕει: id est, Lucanicis pluit. Sermo prouerbialis de prodigiosa rerum copia: qui iocus etiam hac tempestate durat apud idiotas. Siquidem ἀλλᾶς Græcis exti genus est, ex quo frustulatim conciso farta conficiuntur: quod cibi genus in comicum iocum abiisse videtur. Vnde viles & contempti ἀλλαντοπῶλαι vocantur adagio. Confinis illi, δραχμὴ χαλαζῶσα. id est, Drachma grandinans.

Capram cœlestem orientem conspexerunt.

Αἶγα τὴν οὐρανίαν ἐπιτέλλουσαν ἑωράκασι: id est, Capram cœlestem exorientem aspexerunt. Hoc dici solitum in eos, quibus omnia feliciter, eq̃; animi sententia succederent: propterea quòd antiquitus opinione vulgi comprobatum est, qui capram illam Iouis altricem, & ob id in siderum relatam numerum conspexissent, quicquid votis conciperent, eius compotes futuros. Qua de re latius dictum est in adagio ἀμαλθείας κέρας. Hoc autem extat in Plutarchi Collectaneis. Idem in libello De poetis audiendis: εὐδαίμων πολύαγρος οὐρανίαν αἶγα παντοφόρον τρέφων. id est: Felix multorum agrorum possessor, cœlestem capram opum largitricem alens. Quanquam apud Athenæum li. ix. Antiphanes opinor, commemorat capram cœlestem inter animantia apta mensis, τράγος ὑλοβάτας, αἲξ οὐρανία, κριὸς τομίας: id est, Hircus syluester, capra cœlestis, aries castratus.

Bonæ fortunæ: siue Boni genij.

Ἀγαθοῦ δαίμονος: id est, Boni genij, vel bonæ fortunæ. subaudi, nomine. Sermo est bene ominatis in re quapiam aggrediunda, quemadmodum & illud Persianum: Hoc bene fit. Itaq; festiuius erit, cũ ad iocũ trahetur de eo, qui rem incœperat, leuem quidem illam, sed perinde laborans quasi esset maxima. Velut si sordidus quispiam tandẽ vini cadum relineret, aut caseum diu seruatum aliquãdo proponeret ἀγαθοῦ δαίμονος. Zenodotus & item Aristophanis interpres ostendit prouerbium hinc esse natũ, quòd olim peracto conuiuio, sublatáq; mẽsa, meracũ inferri consueuit. Isq; calix ἀγαθοῦ δαίμονος, id est, boni genij appellatur. Huius commenti autorem citat Theopompum interpres Aristophanis in Vespis. Nec diuersum est quod adfert ex Apollodoro: cui sententiæ suffragari videtur Aristophanes in Equitibus:

Μὰ δί', ἀλλ' ἄκρατον οἶνον ἀγαθοῦ δαίμονος.

Id est:

Non per Iouem, verùm boni genij merum.

Item in Vespis:

Μηδέ ποτ' πιοίμ' ἄκρατον μισθὸν ἀγαθοῦ δαίμονος.

Id est:

Ne merum vnquam bibere detur præmium genij boni.

Idem in eodem:

Καὶ σπεῖσον ἀγαθοῦ δαίμονος.

Id est:

Ac boni libato genij nomine.

Paulò diuersius in Pace:

Νῦν γὰρ ὑμῖν ἁρπάσαι πάρεστιν ἀγαθοῦ δαίμονος.

Id est:

Nam boni genij licet nunc rapere nobis nomine.

Quanquam Athenæus libro Dipnosophistarum xj. palàm demonstrat, à lotione qua cœnati vtebantur, calicem inferri solere, qui dicebatur ἀγαθοῦ δαίμονος. Qui sanè mos hodiéque durat Germanis. Id poculum ostendit dictum μετανιπτρον, quod à lotis manib. adferretur: qui mos & hodie religiosè seruatur apud Britannos. Antiphanes in Lampade:

Δαίμονος ἀγαθοῦ μετάνιπτρον ἐντραγεῖν:
Boni dei metaniptrõn deuorare.

Rursus idem:

Ἀλλὰ μὴν δαίμονος ἀγαθοῦ μετάνιπτρον.

Hunc calicem quisquis accepisset, prębibebat alteri cuipiam, vt idem autor indicat. Erat autem mos apud veteres, vt propinantes, aut bibituri, deum quempiam, aut hominem ominis causa præfarentur, eúmque gignendi casu proferebant. Quemadmodum apud Lucianum in Lapithis Alcidamus Cynicus, sponsæ Herculis nomine propinat. Idem Horatius:

Da lunæ properè nouæ,
Da noctis mediæ, da puer auguris.

Aliis magis placet hinc ductum adagium, quòd antiquitùs primus calix ἀγαθοῦ δαίμονος sit appellatus: eáque voce benè ominari soleant, ob Bacchum, ceu vernaculum ac domesticum deum. Quinetiam mensis cuiusque diem à primo proximum, ἀγαθοῦ δαίμονος appellitabant antiquitùs. Fertur & apud Thebanos sacellum fuisse ἀγαθοῦ δαίμονος. Denique est & insula quædam huius nominis in mari Indico, quemadmodum ostẽdit Stephanus. Plutarchus

Conuiualium quæstiuncularum decade tertia, demonstrat antiquitus fuisse morem, vt non gustarent vinum, nisi prius libassent alicui deo, quo potus illius ceu pharmaci, sibi innoxius esset & salutaris. Atque Athenis quidem vndecimo mensis die immolabant vini primitias: eumque diem Pithœniam appellabant. Ast apud Bœotos septimo mensis ineuntis die, sacris peractis bono dæmoni, gustabant ab exorto Zephyro: quòd is ventus præcipuè suscitet moueátque vinum, adeò, vt quod illum effugerit, videatur iam duraturum. Mensis autem vocabatur ἀγαθοδαίμων. Aristides in Themistocle videtur ad hoc allusisse prouerbium, cum ait: Ἀνακαλεῖ πῶς ἅπασιν αὐτ' ἀγαθοῦ δαίμονος. id est: Verùm constitit Græcis boni genij vice. Quanquam hoc magis referendum ad id, quod alibi diximus: Bonus genius, & malus genius.

Oculus dexter mihi salit.

Ἅλλεται ὀφθαλμός μευ ὁ δεξιός.

Id est:

Salit mihi oculus dexter.

Vbi spes est visuros nos lætum quippiam, & vehementer exoptandum. Ductum à muliercularum superstitione, quæ ex membri pruritu diuinare solent, quid sit euenturum. Vnde illa apud Plautum non semel obuia: Prurit mihi tergum, pruriunt dentes, pruriunt pugni: &, Vtrum dentes tibi pruriunt, an malæ? Theocritus in Amaryllide:

Ἅλλεται ὀφθαλμός μευ ὁ δεξιός. ἆρά γ' ἰδησῶ
Αὐτάν.

Id est:

En oculus dexter salit mi: illámne videbo?

Est etiam apud Plautum, Supercilium salit. Hodieque per iocum aiunt sibi dextram tinnisse aurem, significantes alicubi sermonem de se absentibus factum cum laude. Idque Plinius testatur vulgò quandoque creditum fuisse, vt qui laudaretur absens, ei dextra tinniret auris: qui vituperaretur, sinistra. Lucian. in Dialogis meretriciis: ἦ που τὰ ὦτα ἐβόμβει τι ὑμῖν: αἰεὶ γὰρ ἡ μήτηρ ἐμέμνητο μετὰ δακρύων, id est: Num vobis tinniebant aures Parmeno? Nam hera assiduè cum lachrymis vestri meminerat.

Bona spes ostensa.

Cum bona quæpiam spes affulget alicunde, perficiendi quod proposuimus, conueniet illud ex eodem libro:

Ὡς ἄρα οἱ τελέθει ἐπὶ δεξιὸς ὄρνις.

Id est:

Sic fato felix à dextris aduolat ales.

Deus vndecunque iuuat, si modò propitius.

Deus vbique præsens adest, si faueat: neque refert, vbi gentium agas, illo propitio. Ad hanc sententiam accommodes licebit ex eodem libro:

Ῥεῖα θεός γ' ἐθέλων καὶ τηλόθεν ἄνδρα σαώσαι.

Id est:

Si libeat seruare procul quoque numina possint.

Lux affulsit.

Vbi melior rerum spes ostendi cœperit, lucem affulsisse dicunt. Euripides in Oreste:

Ἥκει φῶς τοῖς σοῖς κακοῖς.

Id est:

Meisque venit lumen ac tuis malis.

De Menelao dictum, è cuius aduentu remedium aliquod malorum suorum sperabant. M. Tullius in Antonianarum prima: Lux quædam videbatur oblata, non modò regno quod pertuleramus, sed etiam regni timore sublato. Porrò lumen fausti ominis apud veteres fuisse, testis est & M. Varro libro De lingua Latina ij. Putat enim mane diei inde dictum, quòd antiquitùs manum bonum vocabant. Ad cuiusmodi religionem Græci quoque cum lumen infertur, solent dicere: φῶς ἀγαθόν. Nos item illata lucerna fausta inuicem precamur. Lumen enim vitam interpretantur. Vnde:

Inuisam abrumpere lucem. &:
— Tædet cœli conuexa tueri.

Euripides in Iphigenia in Aulide:

Τὸ φῶς τόδ' ἀνθρώποισιν ἥδιστον βλέπειν.

Id est:

Lucem tueri est hominibus dulcissimum.

Noctua volat.

Ex eadem superstitione manauit & illud Græcanicum γλαῦξ ἵπταται, siue ἵπτατο: id est, Noctua volat, siue volauit. Nam priscis Atheniensibus noctuæ volatus, victoriæ symbolum existimabatur: propterea quòd auis hæc Mineruæ sacra crederetur: quæ quidem dicta est etiam malè consulta Atheniensium bene fortunare. Qua de re copiosius aliquanto dicemus in prouerbio, Atheniensium inconsulta temeritas. Inde rebus felicius, atque ex animi sententia succedentibus, dici consueuit: Noctua volat. Autores Zenodotus & Suidas. Non illepidè dicetur volasse noctua, quoties res non viribus, sed pecuniarum interuentu confecta creditur, quòd Atheniensium nomisma noctuam haberet insculptam. Vnde & illud, Laurioticæ noctuæ, quod alibi recensetur. Plutarchus in vita Periclis tradit, illi è superiore nauis tabulato concionanti, noctuam ad dextrâ aduolasse, ac malo insedisse: quod omen effecit, vt omnes irent in illius sententiam.

Laureum baculum gesto.

Δαφνίνην φορῶ βακτηρίαν id est, Laureum porto baculum. Suidas tradit ita solere loqui eos, qui essent ab aliquibus insidiis appetiti, feliciterq; periculum effugissent: propterea quòd laurus credita est aduersus venena remedium habere. Plin. lib. xv. demonstrat laurum lustrationib. adhiberi solitam. Videtur & aduersus fulmen huius vis tueri, quandoquidem arborum vna non icitur fulmine. Id adeò verum credidit Cæsar Tiberius, vt nūquam non gestaret capite coronam lauream: vt in ipsius vita prodidit Suetonius.

Midas in tesseris consultor optimus.

Μίδας ὁ ἐν κύβοις εὐβουλότατος.

Id est:

Midas qui in tesseris, consultor optimus.

Prouerbium à tesserarum ludo natum. Est enim Midas, iactus vocabulū. Refertur à Suida prouerbij nomine. Perpendat diligens & eruditus lector, num εὐβολώτατος legi oporteat, vt versus sit iambicus trimeter:

Μίδας γὰρ ἐν κύβοισιν εὐβολώτατος.

Id est:

In tesseris iactus midas prosperrimus.

Accommodari poterit adagium ad rem, quæ fortè fortunà bene cadit.

Boues messis tempus expectantes.

Βόες ἀμητὸν ἐλπίζοντες. id est, Boues messem obseruantes. Dici solitum, vbi quis ingentium emolumentorum spe laborem sumeret. Quidam sic efferunt, Βοῦς εἰς ἀμητόν: id est, Bos in messem. subaudiendum, respicit, aut eiusmodi quippiam. Inde ductum, quòd boues messis tempore, maiore laborant fructu: propterea quòd inter trituram pascuntur interim, & pabulum largius apponitur. Contrà cùm verè aut hyeme proscindunt aruum, hoc molestior est arandi labor, quòd nullo præsente fructu leuiatur.

Bos apud aceruum.

Βοῦς ἐπὶ σωρῷ: id est, Bos in aceruo. De splendidè ampliterq; viuentibus, quique in vbere rerum affluentia, prolixius faciunt sumptum. Aut, quemadmodum ait Suidas, de iis qui in media rerum copia constituti, non sinuntur præsentibus bonis frui. Translatum arbitratur à bubus trituram exercentibus, quibus quòd os obligatū habeant (nam id faciunt quidam) non licet vesci tritico, quod excutiunt. vt simile sit illi: Tantalus inter vndas sitiens. Simile quiddam refert Iulius Pollux libro vij. de seruis in pistrino laborantibus: quibus machina rotunda circa ceruicem addebatur, ne manum ori liceret admouere. Id factum ne deuorarent farinam. Machinam appellabant παυσικάπην, siue καυδίκτην; quòd arceret à deuorando. Quod bubus non faciebant Iudæi, hoc illi faciebant hominibus.

Bos ad præſepe.

Βοῦς ἐπὶ φάτνῃ, id eſt, Bos ad pręſepe. In emeritos dici conſueuit, quique iam ob ætatem ocio, vitæque molliori indulgent. Effertur & ad hunc modum, βοῦς ἐν αὐλίῳ, id eſt, Bos in ſtabulo. Congruit & in eos, qui nullis honeſtis negociis exercētur, ſed turpi ocio atque abdomini ſeruiūt. Philoſtratus in Caſſandra: ἀλλ᾽ ἐν μειρακίοις καὶ γυναιξὶ, βοῦς ἐπὶ φάτνῃ. id eſt, Verùm inter adoleſcentulos ac mulieres, bos ad præſepe. De Agamemnone loquitur, voluptariam agente vitam. Effertur item ad hunc modum: βοῦς ἐπ᾽ αὐλίῳ γέρων. id eſt: Bos in ſtabulo ſenex. Rurſum hoc modo: βοῦς ἐν αὐλίῳ κάθηται. id eſt: Bos in ſtabulo deſides. De iis qui molliter & in ocio viuunt. Athenęus lib. viij. refert quiddam non illepidum, nec alienum ab hoc prouerbio. Cantor quidam imperitus, quum Stratonicū excepiſſet conuiuio, inter pocula oſtentabat illi artem. Quum autem eſſet ſplendidum ac magnificum conuiuium, ac Stratonicus eo fruſtraretur, non habens alterum quicum ſermocinaretur, confregit poculū, ac popoſcit maius: multóſque cyathos quum accepiſſet, ſolique calicē oſtendiſſet, affatim bibens obdormiit, cætera fortunæ committens. quum autem fortè comeſſabundi quidam ſuperueniſſent cantori, ex notis, Stratonicus illicò factus eſt ſobrius. Ii quum audiſſent, quòd ſemper multum vini bibens fuiſſet inebriatus, compendio reſpondit: Inſidiator enim & ſceleratus ille cantor, tanquam bouem ad pręſepe, data cœna, occidit. Quod in Athenæi verbis legimus ἀμοιβόρος, opinor legendum σφαμόβορος. Congruet & in illos, qui in ſuum aluntur exitium: quemadmodum ij qui ſe voluptatibus mundi explent, orco quid aliud quàm victimæ nutriuntur, veluti bos ad præſepe?

Quæ diuinitùs contingunt.

Qui dicet quippiam non cuiuis contingere, quiſquis optat, ſed diuinitùs dari, velut ingenium, formam, vires: vſurpare poterit Homericum illud Iliad. lib. iij.

— Ἑκὼν δ᾽ οὐκ ἄν τις ἕλοιτο. Id eſt:

Non quiſquis volet, illa ferat. —

Dicuntur ab Alexandri perſona ad Hectorem, qui illi comam, formam & imbellem citharam opprobrarat:

Οὐκ ἄν τοι χραίσμῃ κίθαρις, τά τε δῶρ᾽ Ἀφροδίτης,
Ἥ τε κόμη, τό τε εἶδος ὅτ᾽ ἐν κονίῃσι μιγείης.

Id eſt:

Nil tibi profuerint, cantúſque & dona Diones,
Vel coma, vel ſpecies, in puluere congredienti.

Ad id ita reſpondet Paris:

Μή μοι δῶρ᾽ ἐρατὰ πρόφερε χρυσῆς Ἀφροδίτης.
Οὔτοι ἀπόβλητ᾽ ἐστὶ θεῶν ἐρικυδέα δῶρα,
Ὅσσα κεν αὐτοὶ δῶσιν, ἑκὼν δ᾽ οὐκ ἄν τις ἕλοιτο.

Id eſt:

Ne mi opprobrāris Cithereæ optabile donum.
Haudquaquam aſpernāda deūm pulcherrima dona,
Quæ vltrò dant: neque mox ſi quis velit, auferet illa.

Refert Laertius Cynicum Diogenem reprehenſum, quòd accepiſſet munera ab Antipatro, reſpondiſſe verſu Homerico quem modò retuli, οὔτοι ἀπόβλητ᾽, &c.

Autoritas diuinitùs.

Diuinitùs contingit, vt idē homo nunc magni fiat, nūc deſpiciatur. Ad id facit illud ex eodem libro:

Ῥηΐδιον δὲ θεοῖσι τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
Ἠμὲν κυδῆναι θνητὸν βροτὸν, ἠδὲ κακῶσαι.

Id eſt:

Eſt procliue deis amplus quos claudit Olympus,
Reddere vel deſpectū hominē, aut adiūgere honorē.

Felicitas à Deo.

Θεῶν δὲ δῶρόν ἐστιν εὐτυχεῖν βροτοῖς.

Id eſt:

Felicitas datur deūm homini munere.

Vt res noſtræ bene cedant, id in nobis ſitum non eſt, ſed à ſuperūm arbitrio pendet. Hominum eſt conatus, Dei eſt euentus.

Primum, rectè valere, proxima forma, tertio loco diuitiæ.

Plato libro de legibus ij. λέγεται γὰρ, ὡς ἄριστον ὑγιαίνειν, δεύτερον δὲ κάλλος, τρίτον δὲ πλοῦτος. id eſt: Aiunt enim optimū ac potiſſimum eſſe bonam valetudinē, proximū formam, tertium diuitias. Meminit huius adagij aliis quoq; locis. Stobæus citat hæc ex Selerio quodam: ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνητῷ, δεύτερον δὲ φυὰν καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως, τὸ τέταρτον ἡβᾶν μετὰ τῶν φίλων. id eſt: Bona valetudine eſſe, optimum eſt homini mortali: proximum, ſpecie honeſta præditum eſſe: tertium, opes habere citra fraudem: quartum, ætate vigere cum amicis. Plato autem lib. De legib. j. effert ad hunc modū: ἡγεῖται μὲν ὑγίεια, κάλλος δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἰσχὺς, τέταρτον δὲ πλοῦτος, οὐ τυφλὸς, ἀλλ᾽ ὀξὺ βλέπων. i. Primum locum obtinet bona valetudo, ſecundum forma, tertium robur, quartum opes, haud cæcæ, ſed acutum cernentes. Hic ordo votorum olim popularibus etiam cantilenis celebrabatur, teſte Platone in Gorgia. Fertur inter Græcas ſententias huiuſmodi ſenarius:

Οὐκ ἔστ᾽ ὑγιείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν βίῳ.

Id eſt:

Quàm bene valere, melius in vita nihil.

Item alter huic ſimilis:

Ὑγίεια καὶ νοῦς ἐσθλὰ τῷ βίῳ δύο.

Id eſt:

Rectè valere & ſapere, duo vitæ bona.

Quò ſpectat etiam illud Iuuenalis:

— Vt ſit mens ſana in corpore ſano.

Et Horatius:

— Valeat poſſeſſor oportet.

Ariſto Sicyonius pęana ſcripſit in laudem ſanitatis, vt refert Athenæus lib. xv.

Ὑγίεια πρεσβίστα μακάρων
Μετὰ σοῦ ναίοιμι τὸ λειπόμενον βιοτᾶς,
Σὺ δέ μοι πρόφρων σύνοικος εἴης.

Id eſt:

Sanitas antiquiſſima dearum,
Tecum viuam quod reliquum eſt vitæ,
Tu verò mihi propitia cōuictrix eſto.

Ac mox: μετὰ σεῖο μάκαιρα ὑγίεια, τέθαλε πάντα, καὶ λάμπει χαρίτων ἔαρ· σέθεν δὲ χωρὶς οὔτις εὐδαίμων. id eſt: Tecum diua ſanitas florent omnia, ac renidet gratiarum ver. Abſque te verò nemo felix. Ariſtoteles lib. Rhetoricorum ij. exemplum ſententiæ quæ non egeat epilogo, hoc eſt addita ratione, quòd ſic omnibus perſuaſum ſit, refert: ἀνδρὶ δ᾽ ὑγιαίνειν ἄριστόν ἐστιν, ὥς γ᾽ ἐμοὶ δοκεῖ. id eſt: Homini bene valere optimū eſt, vt mihi quidem videtur. Videtur eſſe ſenarius ſed corruptus. Ariſtoteles Moralium ad Eudemium lib. j. narrat aliquem in veſtibulo templi, quod eſt in Delo Apollinis, hanc ſcripſiſſe ſententiam: Eidem non adeſſe omnia, bonitatem, honeſtatem, ac iucunditatem: ac quod iuſtiſſimum eſſet, feciſſe honeſtiſſimum: optimum autem, bene valere, omnium verò iucundiſſimum, potiri quod quis amat. Philoſophus verò felicitatem, quum ſit optima & pulcherrima, tamen eandem iudicat eſſet iucūdiſſimam. Hæc enim diuidit vulgus, quum reuera ſint coniūctiſſima. Locus erit prouerbio, quoties ſignificabimus, aliud alio prius eſſe, & iis quæ potiora ſunt, maiorem curam deberi.

In cœlo eſſe.

Cui confine eſt, In cœlo eſſe: pro eo quod eſt ſupra modum fortunatum eſſe ac glorioſum. M. Tullius ad Atticum lib. ij. Bibulus in cœlo eſt, nec quare ſcio; ſed ita laudatur, quaſi vnus homo nobis cunctando reſtituat rem. Idem alibi ad eundem, Si verò quæ de me pacta ſunt, ea non ſeruantur, in cœlo ſum. Rurſum alibi: Nihil enim συλλογιστικώτερον in cœlo eſſe. Huc alluſit Horatius, cum ait;

Diis miſcent ſuperis. —

Id eſt:

beatum me & celebrem reddunt.

Et Theocritus in Hodœporis;

— Ἐς οὐρανὸν ὔμμιν ἀλεῦμαι.

Id eſt:

— In cœlum vobis ſaliam.

Ex aduersò, qui repentè decidunt à ſumma felicitate, dicuntur Ex aſtris decidiſſe. M. Tullius ad Atticum libr. ij. de Pompeio loquens: O ſpectaculum vni Craſſo iocundum, cæteris non item. Nam quia deciderat ex aſtris, lapſus potius quàm progreſſus videbatur. Sed expende lector, an hoc dictum magis pertineat ad illud quod alibi

retulimus: Tertius è cœlo cecidit Cato. Huic formæ cognatum est, In cœlum laudib. ferre: pro eo quod est, summopere laudare. T. Liuius Decadis primæ li. 2. Manat tota vrbe rumor. Fabios ad cœlum laudibus ferunt.

Quæuis terra patria.

--πᾶσα γῆ πατρίς.

Id est:

--Quæuis terra, patria.

Hemistichium est oraculi, quondam redditi Meleo Pelasgo, de victoria consulenti: cuius meminit & Mnaseas, teste Zenodoto, & Dionysius Chalcidẽsis. Admonet adagium, virum sapientem ac bonum, vbicunq; gentiũ vixerit, felicem esse. Vnde & Socrates interrogatus, cuiatis esset: κοσμικὸν, id est, mundanum se esse respondit. Idem innuit Aristophanes in Pluto, cum ait:

Πατρὶς γὰρ ἐστι πᾶσ' ἵν' ἂν πράττῃ τις εὖ.

Id est:

Illic enim patria est, vbi tibi sit bene.

Dicuntur hæc à Mercurio, cupiente vel cœlo relicto, in Chremyli iam diuitis asciscì familiam: vsq; adeò credebat ibi demum esse patriam homini, vbicunq; feliciter ageret: illic exilium, vbi parum commodè viueret. Fertur hic quoque versiculus prouerbialis:

Τοῖς γὰρ καλῶς πράττουσι πᾶσα γῆ πατρίς.

Id est:

Solum omne patria prosperè quicunq; agit.

Cicero Tusculanarum quæstionum libr. v. significat esse dictum Teucri ex tragœdia quapiam: Itaq; ad omnem rationem Teucri vox accommodari potest: Patria est, vbicunque est bene.

Virtute duce, comite fortuna.

M. Tullius Epist. fam. lib. x. ad Plancum: Omnia summa consequutus es, virtute duce, comite fortuna. Hoc adeò grauiter commodeq; dictum est, vt à quibusdam publicitùs symboli vice sit vsurpatũ. Virtus eligit quod est optimum. Quod si non succedit, tamen in rebus præclaris, vt in magnis, etiam voluisse pulchrum est. Sin succedit: prima laus debetur virtuti, tãquam egregij facinoris duci: proxima fortunæ, quæ virtuti subseruierit.

Sale nihil vtilius.

Comperio & hoc à doctis prouerbij titulo commemoratum: Humano corpori nihil esse vtilius sale. Salẽ etiam hodie omnibus cibis admiscemus: olim apricatio vehementer laudabatur à medicis. Apud Hebræos nefas erat, vllam immolare victimam absq; sale.

Supercilium salit.

Quoties bona quædam spes titillat animũ nostrum, dicere licebit, nobis salire supercilium. Ita Pseudolus apud Plautum in sui nominis fabula amanti de argẽto quærenti: At id futurum vnde respondet: Vnde dicam, nescio: nisi quia futurum est, ita superciliũ salit. Sumptum à vulgi superstitione, qui futurorũ auguria captat ex corporis affectibus: vt si quod membrum pruriat præter euidentem causam, si dexter oculus saliat, si auris dextra tinniat. Non me fallit, aliter legi apud Plautũ: verùm & ipsa sentẽtia, & metri ratio docet esse legendum, vt à me positum est. Sic enim legendi sunt senarij iambici:

Verùm ego te amantem, ne paue, non deseram.
Spero alicunde hodie me bona opera, aut hac mea
Tibi inuenturum esse auxilium argentarium.
Adfuturum vnde vnde dicam, nescio:
Nisi quia futurum est, ita supercilium salit.

EX APPENDICE ERASM.

Vnione signare.

Pro, inter felicia & prospera numerare. Pers. Olim Scythæ vnumquemque anni diem, missis totidem in pharetram calculis, signabant. quem arbitrabantur prosperum abiisse, candido calculo: quem egregiè felicem, vnione; contrà quem inauspicatum, nigro lapillo notabant. Hinc etiam quæ præcipua sunt, ea melioris notæ, seu de meliore nota esse dicimus. Cic. Horat. Neq; illud prętereũdum, quod suprà Chiliad. j. Cent. v. Prou. liij. explicatur, calculum addere, ab Aristide dici, ἐπιψηφίζειν.

Rex sum.

Insignem felicitatem ominabatur sibi Leno apud Plaut. de homine bene nummato: Rex sum, si illum hodie ad me illexero. Eodem spectant illa; αὐτὸ τὸ καλὸν πάσης ἰλιάς, Bonorum Ilias, Eustath. ἀγαθῶν ἅμαξαι, Plaustra bonorum, Athen. τὸ τῶν ἡδονῶν σμῆνος, Voluptatum examen, Plutarch. Cumulus meritorum, Cic. pro turba, numeroq; immenso.

Non sine Diis.

Οὐ θεῶν ἄτερ, Diuinitùs. Cum Deo fieri dicuntur, quæ feliciter succedũt; aut quæ præter spem vltrò obtingunt. Pind. Ver. Cic. Horat. Sic οὐκ ἄνευ τῶν μουσῶν; de carmine elegante. contrà, quod fit Musis & Apolline nullo.

IVNII. Tanquam torrens.

Ὡς ὁ χειμάρρους, torrentis in morem fieri dicitur, quod confertim & affluenter fit. Demosthenes oratione de Corona; εἰ μὴ θᾶττον μεταπεισθέντες ἦλθον Θηβαῖοι, καὶ μεθ' ἡμῶν ἐγένοντο, ὥσπερ χειμάρρους ἂν ἅπαν τοῦτο τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν πόλιν εἰσέπεσεν. id est; Ni repentè mutato consilio nobis se coniunxissent Thebani, cuncta belli moles in hanc vrbem velut torrens quispiam inundasset. Homerus Iliad. v. comparat impetum Diomedis, nunc hos nũc illos assultãtis, torrenti hybernis aucto aquis, & obuia quæque dissipanti. ita enim inquit;

--Ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς
Χειμάρρῳ.--

Torrenti similis tumido qui perfluit alueo.

Herodotus; χειμάρρῳ ποταμῷ ἴκελος. id est, Torrentis fluuij persimilis. Philon Iudæus de secessu à vulgo loquens; ὡς μὴ τῇ ῥύμῃ τῆς φορᾶς, καθάπερ ὑπὸ χειμάρρου βίας κατασυρῆναι. id est; Ne cursus vi tanquam torrentis impetu euertatur. Alio sensu dictum est illud à Gregorio Nazianz. in Athanasium; προσλαμβάνων ὥσπερ οἱ χειμάρροι τὰ συρρέοντα. id est, Assumens quemadmodum torrens quicquid affluit: quod dici poterit de eo, qui quicquid fortè occurrit, ad sui defensionem trahit. Suidas de Demophilo Constantinopolitano præsule, οἷος ὁμοτικὸν ὁμοῦ συμπαντα φύρειν αὐτόματα φορᾷ, καθάπερ ἄτακτος χειμάρρους, πολλὴν τῆς λέξεως τὴν συρφετὸν ἄγειν. id est, Potens simul omnia commiscere confuso orationis impetu, in modum vagi torrentis, multum limi in dicendo secum trahens.

Mansum malè reiicias.

Citat Suidas ex Aristophanis Equitib. trochaicũ hunc acatalecticum vt prouerbialem;

Εἶθ' φαύλως ὥσπερ ἔβρως, ἀποβάλλοις τὴν ἔνθεσιν.

Id est:

Mansum reiicias malè, quod repperisti non bene.

Ostendit idem quadrare in eos, quibus præter expectationem feliciter & ex animi sententia aliquid succedit. eius enim hæc sunt verba, ἐπὶ τῶν ἀπὸ προνοίας ἀλλ' ἀπὸ συντυχίας. nam laboribus aliquid acquirere, studium & propensam hominis voluntatem atque industriam testatur; at temerè inuenire, fortuitũ est, nec industrię laudem meretur. Quo loco Suidæ codex mendosus est, atque ita emaculandus, οὐ τῆς αὐτῆς τοῦ δράσαντος γνώμης ἔργον; pro, καὶ τῆς τοῦ. Dictum est autem ab equitum cœtu in Cleonem, qui rerum ad Pylum feliciter gestarum gloriam ad se trahẽs, in Prytaneo reipubl. impendiis vt aleretur, obtinuerat. Competit ergo in eum, qui facinus aliquod nulla ingenij sagacitate aut prudentia peregit, sed temerè, magnámque laudis partẽ inde velut singularis industriæ testimonium quærit. Conuenit etiam, meo iudicio, non malè in indignos splendida quapiam conditione, aut opimo sacerdotio, aut honorib. quos malis artibus inuolarint, vel cæcæ deæ beneficio nacti sint: in quos cõuenientissimè ista precatio detorquebitur:

Εἶθ' φαύλως ὥσπερ ἔβρως, ἀποβάλλοις τὴν ἔνθεσιν.

Id est.

Reiicere vt mansum sic possis, vt es adeptus improbè.

Cyclopica vita.

Κυκλώπειος βίος, Cyclopica vita, pro beata & nullius rei indiga vsurpatur apud authores omnes. sic enim exponit Eustathius in commentariis in Dionysium τὸν ἀνέδεικτον καὶ ἄπονον, felicem & bonis omnib. citra laborẽ affluẽtem.

Talem

Talem enim Cyclopum terram fabulatur Homerus, quæ fine cultura hominum cuncta producat. De diis sic loquitur Vlysses Odysseæ ix.

> Οὔτε φυτεύουσιν χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν,
> Ἀλλὰ τά γ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται.

Hoc est:

> Non pangunt plantas, non frangũt vomere terram,
> Omnia fert tellus non consita, scissáve aratro.

Quod repetit & Philostratus Iconum lib. ij. Strabo Geographiæ xj. Albanorum, qui Iberis proximi sunt terram adeò vberem & fœcũdam scribit, vt ne minima quidem cultura opus habeat, sed cũcta citra sementem & inarata producat, quemadmodum ibi peregrinati milites narrãt, eos Cyclopicam vitã viuere dictitantes. Græcè sonãt ita τυγχάνει δ' ἐπιμελείας οὐδὲ μικρᾶς, ἀλλὰ πάντα ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα ἅπαντα φύεται, καθάπερ οἱ στρατεύσαντες φασὶ, κυκλώπειον τινα διηγούμενοι βίον. Meminit & Dion Chrysostomus, oratione De fortuna secunda, vbi ait: Fortunam in læua manu tenere congeriem fructuum omnis generis coacervatorum, vnde manarint fabulæ de aureo genere, de insulis beatis, & Herculis cornu, καὶ κυκλώπων βίος, id est, & Cyclopum vita. Non inficior posse etiam ad incultam & efferã viuẽdi rationẽ trahi adagium, quod fecit Erasmus: attamen in eo sensu non esse vsitatum authoribus video.

Albus dies.

Λευκὴ ἡμέρα. Albus dies pro felici & læto, faustóque ac hilari accipitur, docente istud Plutarcho in Pericle, & originem eius indicãte: τοὺς ἐν εὐπαθείαις καὶ γέλωσιν, λευκὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀπὸ τοῦ λευκοῦ κυάμου προσαγορεύειν. Aiunt eos qui in deliciis iucundè degũt, album eũ diem nominare, à faba alba. Eius occasio talis est. Quum Athenienses arctissimè Samios obsedissent, darétque operã Pericles vt lõga potius mora eos frangeret, quàm ciuiũ sanguine victoriam cruentã pararet, ægrè tamen prælium flagitantes in officio continere posset, in octo partes omnem multitudinem partitus est, & sorte ducta ita statuit, vt quę pars candidam fabam duxisset sortitò, cæteris pugnantibus, ocio conuiuiisque operam impenderet. hinc natum, vt λευκὴν ἡμέραν ἐξάγειν, Album diem agere dicantur, qui in trãquillo ocio & deliciis vitã degunt. Ita vsus est & Silius Italicus de voluptatis promissis ad Scipionẽ loquẽs:

> Sic current albique dies horæque serenæ.

Saturnia vita.

Κρόνιος βίος, id est, Vita Saturnia, prouerbiali tropo effertur pro beata, & luxus exotici dolique ignara, qualis aureo seculo tribuitur à poetis. Damascius Syrus in philosophica historia de Serapione Alexandrino loquens: καὶ ὃ πάσι αὐτοῦ ἤδεσθαι ἐδόκει τὸν μυθευόμενον κρόνιον βίον. id est. In illo videri sibi videbatur Saturniam vitam fabulis decantatam. & iterum: εἰ μὴ θεὸς τις ἐθέλησε παράδειγμα τοῖς ἀνθρώποις χαρίσασθαι τοῦ κρονίου βίου, ἵνα μὴ δοκῇ μῦθος εἶναι ὁ λόγος, μὴ ἔχων ἐπιμαρτυροῦσαν ἱστορίαν. id est: Nisi Deus quispiã voluerit gratificari hominibus, exemplar vitæ Saturniæ proponendo, ne in fabulæ ludibrium res abiret, historiæ testimonio carens. & rursus, vbi comparat duos inter se sophistas moribus dissimiles, Serapionem videlicet & Pamprepium Ægyptium ὁ μὲν γὰρ ἦν, inquit, τὴν ζωὴν κρόνιος τις, ὁ δὲ Διὸς, ὁ δὲ τυφώνιος καὶ τυφῶνος ἔτι πολυπλοκώτερος θηρίον καὶ μᾶλλον ἐπιθυμῶν. hoc est: Alter vitæ instituto Saturnius quispiam erat aut Iouius, alter Typhonius, imò Typhone ipso versipellius monstrum atque elatius, magisque insolens. Saturno regnante auream ætatem extitisse fabulantur poëtæ, quæ

> ... Vindice nullo
> Sponte sua sine lege fidem rectúmque colebat,
> Contentique cibis nullo cogente creatis
> Viuebant: —

vt canit Ouidius. Ælianus sophista, οὐ γοῦν ἀπιδεῖξαι ἄν τις δημοσίᾳ τινὰς εὐδαίμονας εἶναι, οὓς ἐπὶ κρόνου φασὶν ἐκ τῆς γῆς αὐτομάτως γενομένους ἀφελείᾳ τρόπου. id est: E beatis illis vnus esse videris, quos Saturni ætate ferunt cuncta sua sponte è terra enata habuisse morúmque simplicitate præditos.

Deo præeunte, nullus officit obex.

Frequẽs est, & parœmię vice vsurpatũ ab Aristide, θεοῦ δ' ἐξάρχοντος ἀρχὴν id est, Deo præeunte, aut initium faciẽte, vt in Panegyrica oratione: ἀλλ' ὅπου ἐστὶ πίνδαρος θεοῦ δ' ἐξάρχοντος ἀρχὴν, οὐδὲν ἔτι τὸ κωλῦον. id est: At vbi Deus initium ostenderit, quod ait Pindarus, nullus officit obex. Idem aduersus ocij sui obtrectatores: θεοῦ δ' φησὶ πίνδαρος ἐξάρχοντος ἀρχὴν, ἀλλὰ εἰσὶ κέλευθος εὑρεῖν τὸ προκείμενον. hoc est: Monstrante initium Deo, vt Pindarus inquit, prona est semita ad inueniendum quod propositum est. Huc pertinet sententia prouerbialis, quam citat Suidas: θεοῦ θέλοντος ἄπορα πόριμα γίνεται. id est: Deo præsente fit expeditum quicquid fuerat implicitum. & illud Aristidæ: ἀνῴκται παρέχοντος θεοῦ ἄβατα πρότερον, id est: Fit peruium authore Deo, quod imperuiũ erat antea. Hinc Philon Iudæus lib. Quòd omnis vir bonus idem sit & liber: ἀναφθέγξεται γὰρ ἐκεῖνο τὸ σοφόκλειον, οὐδὲν τῶν πυθοχρήστων ἀδρανέστερον, θεός ἐμοὶ ἄρχων, θνητῶν δ' οὐδεὶς ἐστί. id est: Exclamabit enim Sophocleum illud, oracularibus responsis nihilo inferius, Mortalium nemo, at Deus dux est mihi. Ad hanc classem spectat & Synesij illud in epistolis: θεὸς ἡγείσθω παντὸς ἔργου καὶ λόγου. id est: Deus cuiusuis & dicti & facti auspex esto. Certè religio omnis Deum opificem omnium agnouit semper, & ab illo captandum auspicium vnanimi conspiratione consensit. vnde Pausaniæ authoritate annotat Eustathius, in cuiuslibet rei auspicatu dici solere, celeusmatis instar, θεὸς θεὸς, id est, Deus Deus. quod obseruasse non temerè videtur Plato in principio librorum de Legibus: vbi quum Atheniẽsis hospes dubiè dixisset, videri à Deo aut ab homine quopiam inuectas esse leges, respondet Clinias: θεὸς ὦ ξένε θεὸς, hoc est: Deus ô hospes Deus, eiusce rei author est. Quod Platonis dictũ repetit Theon Alexandrinus in Aratæis commentariis, causã reddẽs, cur ab Ioue exordiũ operis sumpserit Aratus, ita canens:

> Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα. —

quod Maro ad se recepit, ibi:

> Ab Ioue principium. —

Nimirum & Pindarus alicubi dixit breuiter: Διὸς ἐκ προοιμίου. hoc est: Ab Iouis procemio. innuens ab Ioue, hoc est, Deo rerum principio, conatus nostri auspicium esse sumendum.

Cuius nunc calent aræ.

Ὧ νῦν θερμοὶ βωμοί. i. Cui nunc calent aræ. Adagium illi finitimum, Nunc tuum ferrum in igni est. De iis qui per occasionem in precio sunt, & pro re nata magni fiunt. Aristophanes in Lemniis citatur:

> Τὴν κρατίστην δαίμονα, ἧς νῦν θερμὸς ἐστὶν ὁ βωμός.

Id est:

> Præ cæteris deam potentam, cuius ara nunc calet.

Natum è vulgi superstitione, quod mobili ingenij æstu nunc huic, nunc illius Diui numini æquius esse solet atq; addictius, vt pro varia occasione religio huc vel illuc animum inflexerit. Sic ferè Ianum alloquitur Septimius Afer in Georgicis apud Terentianum Maurum:

> Tibi vetus ara caluit Aborigineo sacello.

Pergama non tristia incolit.

In eos qui læta sibi omnia augurantur, & ex animi sententia cuncta feliter cedere putant, & qui tantùm non sibi videntur dij esse, quadrabit prouerbiale illud dicterium, quo apud Æschylum tragicum poetam Prometheus rupi Caucaseæ affixus, Mercurium cum reliquo deorum vulgo, qui tunc rerum cœlestium potiri tranquillè sibi videbantur, exagitat:

> Καὶ δοκεῖτε δὴ
> Ναίειν ἀπενθῆ πέργαμα. Id est:
> Habitare non triste
> Ilium vos remini.

Sumpta origo à temporibus Troiæ iam tum fortunatæ, quum totius Asiæ imperio potita, firmissimum & domesticis opibus & externis viribus regnum constabilisset, nondum κακοΐλιος vocari merita, nondum luctuosam sortem, in quam postea incidit, experta. Torqueri potest in principem virum, aut rempubl. aliquam, cui opibus florenti, & societatibus confirmatæ, videndum sit, tantisper dum secundo æstu omnia feruntur, dũ res videntur validissimę, hoc est, δοκοῦσι ναίειν ἀπενθῆ πέργαμα, ne præcipitet in ruinã, nimis proterué suis consiliis vsa, & viribus freta.

Ter sex iacit.

Τρὶς ἓξ βάλλειν, hoc est, Ter sex iacere prouerbio dicitur cui

ex animi sententia ac pro votis omnia succedunt prosperrimè: unde nata prouerbij origine, quòd antiquitus in trium cuborum iactu, seniones iecisse, fortunatissimum erat, & primæ palmæ victoriam apportabat, aliter quàm putauit Erasmus, ter trium iactum felicissimum fuisse. disertè namque testatur Suidas quod dixi, ita annotans: τρὶς ἕξ, νικητήριος βόλος. id est: Ter sex, victor iactus est. & attestatur prouerbium, quod ancipiti voto vel supremam vel infimam sortem deposcit: τρὶς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι. id est: Ter sex, aut tres vniones. Clarissimè verò extra controuersiam hoc ponit apud Æschylum in Agamemnone nuncius in specula relictus, qui conspicatus in tenebris facem capti Ilij indicem, vti conuenerat, ait ignem illum ter sex iecisse, nimirum fausta ac læta omnia portendere designans. versus hi sunt.

Τὰ δεσποτῶν γὰρ εὖ πεσόντα θήσομαι,
Τρὶς ἕξ βαλούσης τῆσδέ μοι φρυκτωρίας.
Id est:
Feliciter cecidisse heriles res dabo,
Fax ista quando iecerit ter sex mihi.

Qui versus quoniam deprauati leguntur apud Suidam, admonendus est lector æquus vitij duplicis. nam & malè πεσὸν παθήσομαι in priore scribitur: & in secundo, βαλούσης τῆς ἡμῖν. Neque vacuus erroris est codex Eustathij Romæ excusus, apud quem in Odysseæ primo pro τῆσδέ μοι, legitur τῆς δίος.

Mare amnium non indiget.

Nazianzenus in Monodia in Basilium: οὔτε γὰρ θάλαττα δεῖται τῶν εἰσρεόντων ποταμῶν. id est: Non indiget mare influentibus amnibus. Vtemur eo, quum ostendere volemus quempiam ita suis animi dotibus instructum & exornatum, vt per se abundè sit laudatus, nec accessione alieni præconij aut externo adiumento opus habeat. Philosophiæ doctrina imbutus, non indiget vno aut altero Isocratis aut Agapeti præcepto ad mores faciente: vir cor datus alienis non vsus habet consiliis, suis abundans. Eo modo vtitur idem in epistola quadam ad Basilium: ὥσπερ ὕδατος δεῖται θάλασσα, καὶ σὺ τοῦ συμβουλεύοντος .i. Si aqua indiget mare, & tu consultore opus habebis.

Præsente arbore, ligna omnes colligunt.

Δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται.
Id est:
Præsente quercu ligna quiuis colligit.

Parœmia citatur à scholiaste Theocriti. Facile cuiuis est scribere, parata dicendi scribendive materia, quum res se vbertim suggerunt. rectè namque dictum est ab Horatio:

Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ.

Erasmus pro, πεσούσης, id est, ad manum præsente & parata, legendum censuit, πεσούσης, hoc est, ruente vel lapsa.

BRASSICANI. Terram video.

Prouerbium est cumprimis elegans, quoties significamus nos habere certissima præsidia, ad hanc portũ quendam tranquillitatis nactos esse. Cicero libro 2. epistol. ad Atticum: Cupio istorum naufragia ex terra intueri. Plautus in Menæchmis: Ex alto terram aspicere voluptas est nautarum. Homerus Odysseæ ε.

Οὔτω τηλ' ἀπῆν γαίης ἐγὼ ἴδον ὀφθαλμοῖσιν.

Rursus Odyss. ψ. natantes terram cum summa lætitia aspicere, vt ex Plauto iam ostendi:

Ὡς δ' ὅτ' ἂν ἀσπάσιος γῆ νηχομένοισι φανήη. &c.

Quod Statius lib. septimo Thebaid. ita reddidit.

—Dulcis medij de gurgite ponti
Respicitur tellus.—

Et libro secundo Thebaidum:

Nec minus hæc læti trahimus solatia, quàm si
Præcipiti conuulsa noto prospectet amicam
Puppis humum, &c.—

Cicero de Senectute: Quæ mihi quidem tam iucunda est, vt quo propius ad mortem accedam, quasi terram videar videre, aliquandoque in portum ex longa nauigatione esse venturus. Plautus in Mercatore: Atque equidem iam me censebam esse in terra. id est, in loco tuto & tranquillo. Qu. Curtius in iiij. Haud secus quàm profundum æquor ingressi, terram oculis requirunt. Diogenes, authore Laertio, cum in prolixiorem librum incidisset, ac legendo tandem ad finem peruenisset: Bono, inquit, estote animo viri, nam terram aspicio. Prouerbio vsus est & Cicer. pro Murena, & Plutarchus in Antonio.

Hac nos Deus ipse ducit.

Hemistichium hoc apud Homerum, non vno loco positum,

—καί τις θεὸς ἡγεμόνευε:

præcipuum vsum habet, quando significamus, nos honorifico instituto quippiam aggredi, & rationibus neutiquam vulgaribus permoueri. Sic enim & Plato vsus est in fine dialogi, qui inscribitur Crito: ἐπειδὴ ταύτῃ ὁ θεὸς ὑφηγεῖται. id est, Quoniam hac nos Deus ipse ducit.

IOANNIS VLPII. Hortus altera succidia.

Succidium dicitur lardum suillum, ponitur hic pro carnario, cuius vicem hortus implet. nam, vt Plinius inquit, expedita res & parata semper, neque egent igni qui hortos habent. Crudis enim cibis facilè vescuntur & coctu facilibus. Seneca.

Quorsum opus amicis, si modò faueat Deus?

Ὅταν δ' ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί δεῖ φίλων; Hunc senarium tanquam vulgò celebrem citat Aristoteles, vbi agit de homine beato ánne ille etiam egeat amicis. Qui putant eum omnia in se sufficienter habere, nec ideo vllis opus habere amicis, hunc senarium adferunt. Contrarium tamen Aristoteles concludit. Veri enim amici est, dare potiùs beneficium quàm accipere; virtutisque proprium est, benefacere, & pulchrius amicis benefacere quàm alienis. opus ergo amicis.

COGNATI. A te sudor abest saliua mucúsque.

Catullus in Furium dixit, quem astuta quadam fallacique ratione probare voluit beatum esse, cùm egeret, atque asperum victum, amplecteretur; A te sudor abest, abest saliua mucusque, & mala pituita nasi. Vita enim inops, in se habet boni, quòd morbis exposita non sit, carens pituita & excrementis, quæ gignit epularum humorúmque copia ac redundantia, vt medici testantur.

Thasus bonorum.

Thasus insula Ægæi maris aurifodinis quondam celebrata, & Cereris granarium propter fertilitatem dicta fuit; vnde in prouerbium abiit, perinde ac si quis diceret, θάσος, id est, Multitudo, siue densitas bonorum. Alij ita efferunt, Datus bonorum; veluti & hoc, ἀγαθῶν ἀγαθίδες. [Vide Chiliad. prouerb. Thassus bonorum; &, Bonorum glomi.]

Diis secundis.

Diis secundis, & ventis secundis, prouerbialem figuram sapiunt; pro felicissimè, & prospero successu. Virgil. ij. Georg.

Non ego te mensis & diis accepta secundis.

Et 7. Æneid.

—Dij nostra incœpta secundent.

Et 8. Æneid.

Parte alia ventis & diis Agrippa secundis, &c.

Plaut. in Rud. Aliter dij me hominesq; respiciunt. Huic contrarium, Diis iratis. Plaut. in Pœn. Nam ego hodie infelix dis meis iratissimis sex agnos immolaui, &c. Diis autem iratis prouerbialiter quoq; fieri dicitur id, quod infeliciter geritur. Hæc enim opinio semper fuit hominum animis insita, Diis iratis aut inuitis nihil prosperè euenire, nihil feliciter geri, nihil deniq; bene procedere. Quod Virg. Æneid. xj. confirmat:

Heu nihil inuitis fas quenquam fidere Diuis.

Et Catullus ad Manlium:

Nil mihi tam valde placeat Rhamnusia virgo,
Quod temerè inuitis suscipiatur heris.

id est, Diis. Horatius lib. j. Sermon. sat. v.

—Dehinc Gnatia Lymphis
Iratis extructa.—

Ex quo nata sunt hæc loquẽdi genera. Terent. in Phorm. Mihi,vsuuenit hoc, scio, Memini relinqui me Deo irato meo. Liuius lib.iij.& ix. Cic. in orat. pro Cælio, & epist. ad Atticum lib.iiij.dixerũt, Iratis Diis. Theocr. in Char. dixit difficiles esse Musarum vias absque Ioue, innuens, quòd nisi Deus aspiret iuuẽtque, infelices sunt Musæ, & successus deest studiis doctrinæ. Iustinianus in procemio Institutionum iuris, Theophilo antecessore Græco interprete: θεῷ παρόντι... id est: Deo fauente absoluit Euripides in Rheso:θεῶ θέλοντος.id est:Diis bene iuuantibus.Ibidem: ξὺν θεῷ.id est:Deo bene volente. Synesius: σὺν θεῷ δ' εἰρήσθω. Plato: σὺν θεῷ εἰπεῖν ῥᾴδιον ἴσως. Demosthenes: εἰ μάχεσθαι σὺν θεοῖς εἰρῆσθαι. Nihil enim inuito & aduersante Deo ac fortuna conandum: vt Vlysses apud Euripidem in Rheso admonet. Vide inferius adag. cccxc. Volente Deo:&,Deus ita voluit.

Ante obitum nemo beatus.

Multis in ore est, ante obitum neminem esse beatum: suntque hac sententia scriptorum libri conspersi. Sententia est Solonis philosophi, qua Crœsi Indorum regis diuitias suggillauit. A Crœso enim interrogatus,an quẽ vidisset ipso beatiorẽ? aliquot nominauit,qui cum summa pietatis laude obiissent diem. Indignatus rex: Nullo igitur loco me ponis? Ego, inquit Solon,facilè confiteor te regem opibus & imperio florentem: beatum non appellarim prius, quàm feliciter hanc vitam absolueris. Crœsus memor huius responsi, cum à Cyro Persarum rege foret captus,Solonem appellauit,dicens: O Solon, Solon. ac si diceret: Quàm vera mihi dixisti. Refert Herodotus in primo. Ouidius libro tertio Metamorph. de Actæone:

-- Sed scilicet vltima semper
Expectanda dies homini est, dicique beatus
Ante obitum nemo,supremáque funera debet.

Hanc sententiã Ausonius sic carmine trochaico expressit:

Dico tunc vitam beatam,fata cum peracta sunt.

Nemo igitur beatus,nisi qui feliciter obierit diem.

Homini nihil vtilius sanitate.

Sanitate nihil homini vtilius aut iucũdius esse potest, sine qua nulla est cæterarum rerum voluptas:ac,vt in suo hymno Orpheus cecinit, cuncta sunt hominibus inutilia. Qui olim Epigramma in Apollinis Delphici propyleo inscripsit, illud, authore Aristotele, inseruit: λῷστον τὸ ὑγιαίνειν.Quinetiam Plato lib.Rhethor.ij. inter bona humana primum locum tribuit sanitati: & ex antiquo poeta conuiualem hanc cantilenã discumbentibus celebrari solita citat lib.De rep.vj.& j.& ij.De legibus.In Gorgia:

Ὑγιαίνειν μὲν ἄριστόν ἐστι.
Τὸ δὲ δεύτερον, καλὸν φυὴν γενέσθαι
Τρίτον δὲ τὸ πλουτεῖν ἀδόλως.

Inter Menandri sententias refertur & ille senarius:

Οὐκ ἔστιν ὑγιείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν βίῳ. & ille alter:
Ὑγίεια καὶ νοῦς ἐσθλὰ τῷ βίῳ δύο.

Sanitatis pæana & laudem Amphion Sicyonius poeta his versibus scitè decantauit apud Athenæum libro vltimo Dipnosoph.

Μετὰ σεῦ μάκαιρα ὑγίεια τέθηλε πάντα
Καὶ λάμπει χαρίτων ἔαρ, σέθεν δὲ χωρὶς
Οὔτις εὐδαίμων. Id est:
O beata sanitas,te præsente amœnum
Gratiis ver floret, absque te nemo beatus.

Panætius quoque ac Possidonius philosophi à Cicerone adeò celebrati, in ea fuêre sententia, virtutem minimè sufficere ad bene beatéque viuẽdum, sed bona etiam valetudine opus esse.Sapienter etiam Iuuenal.saty.x.

Orandum est vt sit mens sana in corpore sano.

Plutarchus in lib.De valetudine tuenda, sanè bonam valetudinem maximè diuinum bonum,longéque blandissimum esse totius vitæ condimentum, dixit. Et Martialis inter ea, quæ vitam faciunt beatiorem, salubre corpus reponit. Sed Pythagoras quoque cùm per literas amicos salutaret,nõ alia vsus est voce,quàm vt iuberet eos ὑγιαίνειν.Lucian.in serm.de lapsu in salutatione:Salus à Romanis Dea,vt Græcis hygeia,vnà cum sorore Panacea,ac patre Æsculapio culta olim fuit, cuius etiam vt Deæ meminit Hippocrates in iureiurando. In Sicyonia Hygeiæ simulachrum summa veneratione olim cultum Pausanias scribit. Maximus etiam Tyrius,nobilissimus inter Platonicos philosophus,vetustum carmen citat,orat. 41. quod in supplicationibus olim canebatur:

Ὑγίεια πρεσβίστα μακάρων,
Μετὰ σεῦ ναίοιμι
Τὸ λειπόμενον τῆς βιοτᾶς.
Id est:
Beatorum antiquissima sanitas,
In reliquam vitam tecum sim.

Hoc prouerbium est Gallicum, apud quos effertur in hũc modum:Il n'y a que santé.&:Il n'y a si cher que santé.Non enim regibus regna suauia, non ducib. fortitudo gloriosa esse potest, non erudito iucunda sapientia, si corpore non rectè valeat.

Felices ter.

Color est prouerbialis. Homerus Odyss. ε.

Τρὶς μάκαρες.— Id est:
Ter beati.

Horat.Carminum lib.j.ode xiij.

Felices ter,& amplius, &c.

Contrà,Leonhardus Iachinus in libellum Galeni de præcognitione: Præcognitionis vocẽ ter miseri è medio tollere tentabant.Virgil.libro j.Æneid.

O terque quaterque beati.

Galli huius numeri additione rem amplificant,sed inuersis literis: nam pro ter, sonant tre. Vide apud Erasmum nostrum,Ter.

Lædere qui potuit,prodesse aliquando valebit.

Quadrabit in hominem iis instructum artibus, qui iuuare possit,si velit, vel lædere. Id olim prouerbio iactatum fuisse,testatur Thucydides libr. vj. in oratione Alcibiadis: Dictum videlicet illud vetus, quod ab omnibus vsurpatur: Si quis,dum hostis esset,vehementer nocuit, eundem si amicus sit,satis profuturum. Vide alibi,Ex his ægrotamus,quibus viuimus: & ibi Ouidianum illud libr. Trist.ij.

Nil prodest,quod non lædere possit idem.

Bene habet, Bene fit.

Est & hoc genus loquendi Gallis vsitatum,& pro prouerbio. bene enim illis haberi dicitur, quod diligenter sedulóq; curatur & colitur,neque negligitur: quomodo rationem censet esse excolendam Cicero 4.Tusculan.disputat: Itaque bene habita ratio cernit, quid optimum sit:neglecta multis implicatur erroribus.Profertur variè, vt exemplis patebit.Sic Liuius libr.viij.Bene habet: vicit disciplina militaris,vicit imperij maiestas,&c.Plautus in Menæchmis; Si sapiam,hinc intrò abeam,vbi mihi bene fit. Terent.Adelphis.Et tibi bene esse soli.cum sibi sit malè.Catul.ad Furium;

Quare non tibi fit bene ac beatè?
Ibidem;
Est pulchrè tibi cum tuo parente.

Horat.epistol.j.

—Iurat bene solis esse maritis.

Satyra ij.libr. ij.

Bene erat.

Satyr. viij.eiusdem libr.

— Vt mihi nunquam
In vita fuerit melius.--
Ibidem;
Pulchrè fuerit tibi.--

Sic loqui solebant veteres, cùm bonum optabant euentum:quod & Pharmaceutria Virgiliana precatur. hoc est ecloga viij.

Aspice,corripuit tremulis altaria flammis
Sponte sua,dum ferre moror cinis ipse:bonum sit.

Sic & Persius satyra iiij.

Ingemit,hoc bene sit: tunicatum cum sale mandens
Cæpe & ferratam pueris plaudentibus offam.

Igitur Bonum sit,& Bene sit, dicere solebant, secundum aliquid & prosperum optantes & ominantes,& sic in magnis rebus auspicandis præfari: vt Cicero in principiis defensionum Murenæ, Rabirij, & aliorum. Simile est illud,Quod Deus bene vertat:&,Deus auertat.

Ad satietatem.

Longo hominũ æuo hoc genus loquendi probatum & vsitatum est. Lucret. lib. v. in principio:

— Ita ad satietatem terra ferarum
Nunc etiam scatit, &c. —

Deus omnia dirigit.

Plato in Timæo: τὸ γὰρ δὴ πᾶν τόδε τὸ μὲν αὐτὸς ὁ θεὸς συμποδηγεῖ πορευόμενον καὶ συγκυκλεῖ. Hoc igitur omne Deus ipse dirigit & versat. Istud hodie vulgò dici solet, & in ore est omni populo Christiano: nec rarum nec infrequens apud veteres. Quum autem ostendimus aliquem euasisse periculum, nõ humana opera, sed Dei beneficio, ductore Deo factum dicimus. Virg. Æneid. ij.

Descendo, ac ducente Deo flammam inter & hostes
Expedior. —

Huc facit illud Demosthenis: ἐὰν ὁ θεὸς ἐθέλῃ. Si volet Deus. quam clausulam Christiani piè prudentérq; vsurpãt. Vide pòst, Diuinitùs.

Οὐκ ἄνευ θεοῦ, Volente Deo, Nihil sine Deo.

Σὺν τῷ θεῷ πᾶς καὶ γελᾷ καὶ κλαίει βροτός.
CumDeo quisq; flet & ridet.

ab illo enim omnia proficiscuntur. Illo annuente, citra humanam operam optata eueniunt: negante verò, omnia consilia conatus & industria iacet. Atque hæc illa prædestinatio est ad vitam, de qua in sacris apertum extat testimonium Pauli. Quid consilium humanum, quid vires aduersus diuinam prouidentiãm possunt Quis ausit θεομαχεῖν, & quidem gigantum exemplo? Pindarus in Pythiis hymno v. θεῶν ἄτερ id est: Non sine diis. Horatius lib. iij. Oda iiij.

Non sine diis animosus infans.

Rectè sensit, absq; prouidentia Dei nihil geri in reb. mortalium: magisq; fidendum diuino fauori, quàm humanis consiliis aut viribus. Virg. j. Æneid.

Et iam iussa facit, ponúntq; ferocia Pœni
Corda, volente deo: —

Οὐκ ἄνευ θεοῦ. Rerum humanarum subita est mutatio. Neque in nobis situm est, vt res sint vel secundæ, vel aduersæ: sed vt Deo visum est, ita prosperis attollimur, vel aduersis deiicimur. Virg. Æneid.

Diis aliter visum est. —

Item tertio:

Postquam res Asiæ, Priamiq; euertere gentem
Immeritam visum superis. —

Europa apud Theocritum Eidyllio xx.

Οὐκ ἀθεεὶ τοιάδε διαστείχουσιν ὑγρὰ κέλευθα.

Id est.

Non sine Deo per has humidas transeo vias.

Imperator Iustinianus in constitutione, qua Iuris ciuilis Institutiones confirmantur, approbanturq;. Et opus desperatum, quasi per medium profundum euntes, cœlesti fauore iã adimpleuimus. Cúmq; hoc Deo propitio peractum est, &c. Lucanus Pharsaliæ lib. ix.

Hæremus cuncti superis, templóq; tacente
Nil facimus nisi sponte Dei. —

Vide alibi adag. Diis secundis: & inferius, Deus ita voluit.

Sic visum superis.

Cum suos casus non sibi adscribebant, sed diis, dicere solebant: Sic visum superis. vt Virgilius libro secundo, Æneid.

Diis aliter visum. — & tertio:
Postquam res Asiæ, Priamiq; euertere gentem
Immeritam visum superis. -

Horatius od. xxxiij. lib. j.

Sic visum Veneri, cui placet impares
Formas atq; animos sub iuga ahenea
Sæuo mittere cum ioco. -

Vide antè, Deus ita voluit, Viderit Deus, Volente Deo, Diis secundis. Sic reges faciunt. Clarissimus vir Nicolaus Perrenotus Burgundus, pro symbolo habuit: Sic visum superis.

Ἐξ οὐρίας πλεῖν.

Phrasis est admodum frequens, pro, nauigare vento ad puppim flante. οὐρία enim ventus est secũdus, & aura prospera, vt quidam tradidère: sic dicta ἀπὸ τῆς οὐρᾶς, id est, puppi quam impellit, puppis etenim οὐρὰ interdum, ab animalium cauda vocatur, Moscopulo teste. Poetis οὖρος est, vt apud Homer. Iliad. α.

Ἰκμενον οὖρον ἵει ἑκάεργος Ἀπόλλων.

Euripides in Troade οὖρον dixit, ventum secundum, à puppi rectà in velum flantem.

Viuunt, dum virent.

Seneca epist. 105. Quicquid te delectat, æquè viret; viuunt, dum virent. Sentit enim nobis virere, quicquid delectat; & delectat etiam memoria rerum bonarum. Idem epistol. 94. Et vixit, & viguit. M. Varro in Manio, citante Nonio; Nec natus est, nec morietur; viget veget vtpote plurimum. Veget, pro vegetat, vel erigit, vel vegetum est.

Deus ita voluit.

Quicquid homini acciderit aut commodè aut secus, vulgò dicitur, Deum ita constituisse. Pro quo clariss. vir Nicolaus Perrenotus dixit; Sic visum superis. Virgil. ij. Æneid.

Diis aliter visum est. —

Vt Deo enim visum est, ita prosperis attollimur, vel aduersis deiicimur. Plautus in Amphitr. vbi Alcumenam ita loquentem facit;

Satin parua res est voluptatum in vita,
Præ quàm quod molestu' st ita quoique comparatum
Ita dis placitum, voluptati vt mœror comes consequatur.
Atque in ætate agunda,
Est in ætate hominum,

Vide adagia, Diis secundis, Volente Deo; &, Nihil sine Deo, &, Deus viderit.

Sylua.

Latinis admodum obsoletum & vsu tritum, pro congerie incondita. Quintilianus lib. x. Diuersum est huic eorum vitium, qui primò quasi decurrere per materiam stylo quàm velocissimo volunt, & sequentes calorem atque impetum, extempore scribunt (hanc syluam vocant) repetunt deinde & componunt, quæ effuderant. Hinc & Statius syluas inscripsit, quæ impetu quodam atque extemporè effudit. & illud Cornelij: Probus reliquit non mediocrem obseruationum sermonis antiqui syluam. Budæus in fine libri iij. De cõtemptu rerum fortuitarum: Necessitudini verò nostræ, inquit, tribues, quòd tibi quasi syluam meditationum mearum cogitationúmq; congessi, tribus libris distinctam. Nos quoque nostros narrationum libros, Sylua, inscripsimus. Sylua alioqui pro copia ponitur. Cicer. De oratore lib. iij. Verborum eligendorum facilis est ratio, vel sine ratione ipsa exercitatio: Rerum est sylua magna. Alibi: Omnis (inquit) vbertas & sylua dicendi. Item: Primùm sylua rerum ac sententiarum comparanda est, qua de parte dixit Antonius. hoc est, maxima congeries & vbertas. Sic Esaias ix. per syluam, totum populum intelligit, ac impiam morum peruersitatem sic accensam esse, atque exardescere dicit, vt non modò stipulam, fœnum, atq; arida quæque consumat, sed & vepres atque sentes corripiat: viros nimirum grauiores, ac in eminentia constitutos: quorum prauo exemplo malum proserpit, atque incendit densam, omnigenísque arboribus refertam syluam, totum nimirum populum.

Sinu luculento.

Sinus in hoc prouerbio pro copia & abundantia accipitur, quomodo & à Seneca: Non recipit sordidum virtus amatorem: soluto ad eam sinu veniendum est, aperta penu, & arca reclusa, plena liberalitate, & copia effusa. Liuius: Tum sinu ex toga facto. Hic, inquit, bellum vobis & pacem portamus. Et paulo pòst: Cum sinu, inquit, effuso bellum se dare dixisset. hoc est, excussa toga, quam in sinum collegerat. Contrà, contracto sinu dicitur translatione ab homine liberali, qui munificentiam suam quàm primùm vult excipi promptitudine accipientis. Budæus Lud. Viui; Atqui ingenium habeo vt liberale, sic

sic morosum, vt nisi stylus extemporè excipiat quæ ab eo funduntur, contrahat mox sinum, alióque se conuertat.

Occupanti fiunt derelicta.

Occupare is dicitur, qui primus arripit. Et res pro derelicto habitæ, occupanti conceduntur, vt dicunt iuris interpretes. Denique occupantis melior est & potior causa & conditio: quod vulgò etiam dici solet, & explicatur D. de re iudic. l. inter eos. & de procurator. l. plurib. & de noxalib. act. l. si quis à multis. Et verius est, inquit Vlpianus, occupantis meliorem esse conditionem. Budæus Alciato: Porrò autem opus derelictum, quod iam occupanti possidere per me licuit, vt resumam ab integro, in animum inducere nequeo. Iustin. lib. ij. Instit. iuris, de rerum diuis. Quod enim antè nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur. Et: Quum verò tuam euaserit custodiam, & in libertatem naturalem sese receperit, tuum esse desinit, & rursus occupantis fit: Item: Nam si reuertendi animum habere desierint, etiam tua esse desinunt, & fiunt occupantium.

Ex vsu: &, E re esse.

Ex vsu, &, E re esse: item, In rem esse, in rem suam vertere: &, Rem facere: sunt locutiones prouerbiales. Ex vsu esse, est Græcis χρησιμῶς εἶναι. Nam χρεία vsus est. Plin. li. ij. Verùm in his deos curam rerum humanarum agere credi, ex vsu vitæ, id est, vtile est. E re esse alicuius, & in rem fore: hoc est, ex eius commodo. Hoc enim res significat. Rem facere, dixit Terent. Nunquam rem facies, abi, nescis inescare homines. Cic. ad Sulpitium: Etsi eramus in magna spe, te facturum id quod fecisti, vt eius rem & fortunas absentis tuerere. In rē suam vertere, est in sensum, in fortunas, & in patrimonij augmentum vertere. Inde tractatus, De in rem verso, lib. xv. Pandect. Bud. Picardo: Vt ne succisiuas quidem horas vertere in rem suam, atque in bonam aliquam frugem animus potuerit. Idem Pacæo: Si animum & oculum ad rem factitandam adiecissem. id est, ad patrimonium augendum. Sic Cicero vti solet. Quod autem Latinis rem facere est, Gen. xxx. dicitur facere domum: hoc est, locupletare, rem domesticam curare, & ampliorem reddere. Itidem Galli.

Iouis omnia plena.

Virgilius in Palæmone & tertia ecloga:

A Ioue principium Musæ, Iouis omnia plena.

L. Aurelius Auianius Symmachus in relatione ad Augustos, eò alludens: Omnia quidem Deo plena sunt, nec vllus perfidis tutus est locus.

Seculum aureum.

Quòd illo seculo aureo, suopte ingenio adeò probè viuerent homines, vt nihil legibus opus haberent: vt post Hesiodum omnes ferè poetæ canunt, qui pro moribus principum nunc aurea vocant secula, nunc ferrea. Vig. in Pollione, eclog. iiij.

—Redeunt Saturnia regna.

Item.

—Et toto surget gens aurea mundo.

Et libro vj. Æneid.

Augustus Cæsar diuûm genus aurea condet
Secula.—

Carmen refertur à Suetonio, in Tiberium iactatum:

Aurea mutasti Saturni secula Cæsar:
Incolumi nam te ferrea semper erunt.

Seneca lib. ij. cap. j. De clementia: O vocem dignam, cui redderetur antiquum illud seculum.

Luce dissoluuntur tenebræ.

Tam tritum est apud antiquos scriptores, vt exempla superflua futura sint. Habetur apud M. T. Varronem lib. v. De lingua Latina. Lucretius:

—Nigrásque sibi abluit vmbras.

id est, discutit & disturbat tenebras. Caligo, tenebræ, vmbræ, metaphoricè, pro cuiuscunque rei obscuritate ponuntur. Cic. post reditum in senatum: Ex superioris anni caligine & tenebris lucem in repub. cal. Ianuarij despicere cœpistis. Idem pro Archia poeta: Quæ iacerent in tenebris omnia, nisi literarum lux accederet. Virg. ij. Æneid.

Afflictus vitam in tenebris, luctúque trahebam.

Idem Æneid. viij. de Lucifero, stella Veneris.

Extulit os sacrum cœlo, tenebrásque resoluit.

id est, destruxit & amouit. Idem lib. j. Georg.

Inuitat genialis hyems, curásque resoluit.

Cicero iij. Tuscul. Quæ cogitatio vna maximè omnes molestias extenuat & diluit. id est, soluit & eneruat. Ita etiam diluere crimina dicimus, pro purgare, & refellere, vt oratores quando refellūt aduersarij obiectiones. Cic. vij. Verr. Quo facilius crimē inimicorum diluere possim. Idem ij. De nat. deorum: Nam vt profluēs amnis aut vix, aut nullo modo, conclusa autem aqua facilè corrumpitur: sic orationis flumine reprehensoris vitia diluuntur. Sic maculam, labē, crimen, sordes abluere, diluere, translatè frequens est apud scriptores, præcipuè apud M. Tullium. Oritur etiam in tenebris lumen rectis, Psal. cxij. id est, Deus solet eripere rectos, dum maximè affliguntur. Item Psal. xviij. Tu illuminas tenebras meas. id est, tribulationes vertis in prosperitatem ij. Sam. xxij. per solem lumen, per lucem prosperitas, per tenebras & caliginem afflictiones exprimuntur. Huic prouerbiali sententiæ contraria est illa, Rebus serenis tenebras obducere: quæ refertur à Plutarcho in commentario De dignoscendo adulatore ab amico. & à Gunthero lib. j. Ligurini:

—Et metus est, ne dum prodesse laboro,
Arguar insanus tenebras obducere vates.
Inueniar nocuisse magis, rebúsque serenis

Iupiter hunc totis animis, hunc magnus Apollo Diligit. In deliciis esse.

Plato in Axiocho: De Amphiarao quid dicit?

Iuppiter hunc totis animis, hunc magnus Apollo.
Diligit.—

Huic non dissimile est: In deliciis esse. Idem in Parmenide: Dicebatur autem in deliciis Parmenidi esse. In Protagora: Mirum videri non debet, si Agathon Pausaniç sit ab amoribus. Antinous elegantissima forma, ex Bithynia Claudiopoli, adamatus ad insaniam ab Adriano fertur. Hinc Ælius Spartianus in Adriano, Antonium suum dixit.

Firma valetudine nihil melius: Sani ægris ditiores.

Sani ægris sunt ditiores: siquidem sanitas pluris est, quàm sint ægri pecuniæ. Nullus est enim, qui non malit, parum quid argenti possidens, rectè valere, quàm regis magni pecunias habens, ægrotare: manifesto videlicet indicās, sanitatem sibi pluris æstimari. Neque enim præponeret, nisi maioris esse illam precij, quàm pecunias, existimaret. Plato in Gorgia, vel, de rhetorica: Arbitror, inquit Socrates, cantilenam illam quæ circùm in conuiuiis canitur, audiuisse, in qua cantores ita connumerant: Optimam rem omnium, prosperam esse valetudinem: secundò, egregiam formam: tertiò, diuitias, vt ipsius poetæ verbis vtar, nulla fraude quæsitas. In summa, valetudo prospera omnium rerum optima est: & omnium tātò nequissimus videtur esse, quantò est & ditissimus: Salutis igitur ratio in primis habenda est: in Philebo. in Hippia autem maiore: Aio equidem semper, apud quemlibet, & vbicunque, pulcherrimum esse, vt sanus aliquis fit, &c. Græco senario dicitur:

Nil sanitate vita habet præstantius.

Si Deus voluerit: Deus non permisit.

Plato in Alcib. ij. Respondit propheta: Deum enim non permittere. In Alcib. j. Deus tecum disputare prohibuit. Quicquid enim agimus, Deo acceptum referre debemus. Hinc Plato in Alcib. j. Si Deus voluerit, tu simul & ego melius habebimus. Hinc aliæ Platonicæ locutiones: Si Deus concesserit: Deo fauēte, Deo volente: Deum ipsum censeo non permisisse olim me tecum differere, atque ego expectaui donec ille permitteret. In Theagete, vel, de sapiētia: Si enim Deo gratum est, permultum quidem & breui proficies: si contrà, minimè. In Hippia maiore: Ita fiet, si Deus voluerit. Plato in Theæteto dicit, Dei iussu obstetricio munere fungi. Ibidem: Est scientia diuinorum certa ratione comprehensio, in mente residens, in rationem profluens, à Deo menti inserta, à diale-

ctico præceptore in rationem Deo aspirante reducta, rationem in mentem dirigens, mentem cum diuinitate coniungens.

Sat es beatus.

Catullus ad Furium:

Et sestertia, quę soles precari,
Centum, desine. nam sat es beatus.

Idem ad Varrum:

Æquè est beatus, ac poema cùm scribit.

Dij meminerunt.

Catullus ad Alphenum:

Alphene immemor, atque vnanimis false sodalibus,
Iam te nil miseret dure tui dulcis amiculi,
Iam me prodere, iam non dubitas fallere perfide.
Nec facta impia fallacum hominũ cœlicolis placẽt.
Quæ tu negligis, ac me miserum deseris in malis.
Heu quid faciant dehinc homines, cuive habeant fidem.
Certè tu te iurabas animam tradere iniquè me
Inducens in amorem, quasi tuta omnia mi forent.
Idem nunc retrahis te, ac tua promissa omnia factáq;
Ventos irrita ferre ad nebulas aerias sinis.
Si tu oblitus es: at di meminerunt, meminit fides,
Quæ, te vt pœniteat postmodò facti, faciet, tui.

Blandos offert vultus.

Tibullus: Semper vt inducar, blandos offert mihi vultus.

Post, Vultu sereno.

Diuinitùs.

Verbum hoc Latinis est vsitatum, præsertim poetis. Sic etiam loquuntur interdum Galli, quando diuina voluntate fieri aliquid dicunt. Lucret. lib. j.

Nullam rem è nihilo gigni diuinitùs vnquam.

Id est:

diuino numine, vt idem statim loquitur:

— Ac fieri diuino numine rentur.

Id est:

diuinitùs. Significaturi autem aliquid numinis ope fieri, cum Deo fieri id dicimus. Græcis quoq; parœmia est, σὺν θεῷ. Aristophanes, ξὺν θεῷ εἰρήσεται. Effertur etiam ad hũc modum: οὐκ ἄνευ θεοῦ. Et Pindarus Pythiorum hymno v. ὑ θεῶν ἀπειρατὰ μοῖρα ... De Arcesilao, qui genus suum ab Heraclidis duxerit. Contrà, Sine Deo, dicimus, cùm citra Dei fauorem quid eueniat. Vide alibi, Deus omnia dirigit.

Felici hora nihil optatius.

Catull. in nuptiali carmine:

Quid datur à diuis felici optatius hora?

Sic hora fortunari dicitur ab Horatio:

Qualemcunque Deus tibi fortunauerit horam.

Idem alibi:

Grata superueniet, quæ non sperabitur, hora.

POLYDORI VIRGILII.

Fici cadunt in os comedentis.

De eo cui res relicta, non parta labore est, cuique magnæ in dies hæreditates obueniant. Ille enim hiatu oris cadentes concussu alterius ficus excipit, neque est quod laboret è terra aut arbore colligere. Nah. iij.

BREVILOQVENTIA.

ERASMI. **Grata breuitas.**

— Χάρις βαιοῖσιν ὀπηδεῖ.

Id est:

— Adiuncta est paruis gratia rebus.

Hemistichium est carminis heroici, specie nimium prouerbiali. Nam idem hodiéque sic vulgatum est, vt nihil tritius. Quædam mole placent ac magnitudine. Sunt quæ ob id ipsum grata sunt, quòd minuta: veluti gemmæ quædam, ac sculpturæ. Idem vsuuenit in epistolis ac libris, qui non rarò ipsa breuitate redduntur commendatiores, presertim apud fastidiosos & occupatos. Sunt in delicijs & pumiliones, non ob aliud quàm insignem corporis paruitatem.

Ἐν ἐπιτομῇ.

M. Tullius Epistolarum ad Atticum lib. v. epistola cuius initium, Saturnalibus mane. Hoc iam sic habeto, nec hoc exercitu, hîc tanta negocia geri potuisse. Quæ cognosces ἐν ἐπιτομῇ. Sic enim concedis mihi proximis literis. ἐν ἐπιτομῇ dixit, pro eo quod erat, ἐν βραχεῖ, summatim & compendio, recisis iis, quæ minus ad rem pertinẽt. Hinc enim Græca vox dicitur ἐπιτέμνειν, id est, accidere. Cui contrarium videtur, quod alibi dictum est, ἐν πλάτει.

Laconismus.

Λακωνισμὸν, veluti prouerbio breuiloquentiam vocant: siue quòd Lacedæmonij factis magis quàm eloquentia precelluerunt, siue quòd in Apophthegmatis præcipuè valuerunt. Horum autem præcipua gratia, vt paucissimis verbis plurimum sententiæ complectantur. Cuiusmodi sunt illa, αἴκα, id est, Si. responsum prolixæ orationi legati. & ἤ τὰν, solùm totam occupãs epistolam. &, ἢ ταν, ἢ ἐπὶ τᾶς, id est, aut hunc, aut super hunc. M. Tullius aliquando iocatur in Laconismum Bruti. & λακωνικῶς λέγειν, apud Græcos, pro eo quod est, paucis, & compendio dicere. Et λακωνίζειν, affectare breuiloquentiam. Gregorius theologus in epistola. τὸ λακωνίζειν οὐ τοῦτό ἐστιν ὅπερ οἴει, ὀλίγας συλλαβὰς γράφειν, ἀλλὰ περὶ πλείστων ὀλίγας. id est. Laconissare non est hoc quod arbitraris, paucas syllabas scribere, sed de rebus plurimis paucas. Proinde Homerus quoque Menelao seu Lacedæmonio argutam breuiloquentiam affingit.

Tribus bolis.

Plautus in Curculione: Si vis tribus bolis, velim chlamydem. Tribus bolis, dixit pro compendio, quasi tribus verbis. Nam bolum Terentius accipere videtur pro eo, quod Græci vocant βλῶμον. Quod autem continuò deuoratur, tribus bolis edi dicitur.

Pauciloquus, sed eruditus.

In eum qui pauca quidem, sed tamen auditu digna loquitur, conueniet illud ex eodem libro, quod illic dicitur de Menelao, breuiloquo Laconum more, verũ suauiloquo & arguto:

Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως, ἐπεὶ οὐ πολύμυθος.

Id est:

Non is multa quidem, verùm argutissima, quippe
Pauciloquus. —

Minore finire pomœrio, & his similia.

Prouerbij rationem sapiunt huiusmodi fermè metaphoræ: Finire pomœrio: Pręstituere metam: Circumscribere cancellis: & si quæ sunt consimiles. Varro in libris De re rustica: Eo melius fecisse quosdam, qui minore pomœrio finierunt, exclusis partibus, quæ non pertinent ad hanc rem. Idem eiusdem operis libro j. Ars sit, an quid aliud, & à quibus carceribus decurrat ad metas. Cicero libro De oratore j. Exiguis quibusdam finibus totum oratoris munus circumdedisti.

Numero dicis.

Plautus in Casina, Numero dicis, dixit pro eo quod est, facilè & compendiò. Festus exponit pro citò ac celeriter, citans tum alios multos autores, tum hunc Plauti locum. Sed apud Festum adeò deprauata est scriptura, vt referre pigeat, nisi quòd illinc colligitur veteres non solùm dixisse, Numero dicis: sed, Numero scis, numero facis, numero expungere, numero credere, numero venire: pro facilè ac citò venire. Nonius Marcellus putat numero dici pro multum: sed exempla quæ adducit, magis indicant accipi pro citò ac facilè, siue statim. Quod ipsum ille fatetur in fine. Idem in Amphitryone: Numero mihi in mentem fuit. Vsurpatur apud eundem & aliis aliquot locis.

Vno fasce complecti.

Vnò fasce complecti, legitur apud eundem Plinium: pro eo quod est, eadem opera, & coniunctim agere, non separatim. Verebamur, inquit, ne nos dies, ne nox, ne latera deficerent, si tot crimina, tot reos vno velut fasce complecteremur. Translatum est ab iis, qui res multas sibi colligant, quo commodius gestari queant. Id Græci dicunt συλλήβδην: id est, comprehensim.

Tribus verbis.

Tribus verbis, pro paucissimis dicere, prouerbiale est. Diuers

Diuus Hieronymus in dialogo Luciferiani & Orthodoxi: Tribus, vt aiunt, verbis rem istam grandem dissoluisti. Item Geta Terentianus in Phormione negat quosdam tria inter se commutaturos verba. Pindarus in Nemeis hymno xij. τρία ἔπεα διαρκέσει. id est: Tria verba sufficient. Tametsi me non fugit, hic interpretes superstitiosius philosophari de tribus verbis. M. Tullius pro Cluentio: Accusabat autem Scamandrum verbis tribus: venenum esse deprehensum, &c. Consimili figura, Sexcenta dicimus pro multis: Proinde sexcentas mihi dicas scribito. Contrà, Verbo rem expedire dicitur, qui paucis explicat: &, Ne syllaba quidem attingere, qui nihil omnino meminit. Ita Galenus, in Erasistratum opinor: πῶς δὲ οὐκ αἰδεῖται, πῶς μὴ τῆς πέψεως ἀποτυχίας διηγησάμενος, ὡς πολλαί τε εἰσὶ καὶ κατὰ πολλὰς γίνονται προφάσεις, ὑπὸ δὲ τῆς αἱματώσεως σφαλμάτων, οὐδ' ἄχρι συλλαβῆς μιᾶς ἐπηγξάμενος. id est: Qui fit vt non pudeat, quòd quum de concoctionis vitiis distinxerit, & quòd multa sint, & variis ex causis accidant, de generandi sanguinis defectibus, ne vno quidem verbo, ne vna quidem syllaba loquutus sit.

IVNII. Chilonius modus.

Χιλώνειος τρόπος: id est, Chilonium modum, vel Chiloniam loquendi rationem, pro Laconismo & breuiloquio, quo paucis verbis sententiæ multum complectimur: dixit Aristagoras Milesius: vt in Chilone scribit Laertius, & transcripsit istius verbis Suidas. Fuit autem Chilon Demageti filius, Lacon genere, cui genti summa in loquendo breuitas tribuitur: docent autem hoc & Chilonis breues sententiæ, quas Laertius enumerat.

COGNATI. Ἐν κεφαλαίῳ, Summatim, Summa facere.

Metaphora est à ratiocinatoribus & calculatoribus ducta, qui propriè addendo deducendóque æra redigunt in summam, summámque ex iis dicuntur facere. hinc pro argumento, & præcipuo quod vocant puncto. Persius satyra iiij.

Quæ tibi summa boni est? —

Hinc summa libri, summa orationis. Cicero in quadam epistola, ad Lentulû arbitror: Subductis rationibus summam feci cogitationum. Plautus sic variè expressit in Mercatore:

Quicquid est, ad capita rerum perueni.

In Pœnulo:

Rem in pauca confer. —

In Pseudolo:

Atque in pauca, vt occupatus nunc sum, confer quid velis.

Postea in Milite glorioso:

Verba confer maximè ad compendium.

Summa est, quæ è multis singulis colligitur: κεφάλαιον à Græcis dicitur. vt Isocrates: κεφάλαιον δὲ τῶν εἰρημένων: Summa autem eorum quæ dicta sunt. Summa ergo est τὸ σύμπαν, quò singula referuntur. Quintilia. lib. j. Maiora tamen aliqua discet puer eo ipso anno, quo minora didicisset. Hoc per singulos annos prorogatum, in summam proficit: id est, eam dicendi facultatem, quam adolescenti comparare volumus. Sic paulo inferius de Philippo Macedonum rege. Decembris lib. De politia literaria vij. Quamobrem cognoscatis nunc vobis dari summarium, vt aiunt, breuémque de ypsillo præceptionem. Dionysius Areopagita libro de Ecclesiastica hierarchia, capite primo vocat summam συγκεφαλαίωσιν: quemadmodû etiam, ἀνακεφαλαίωσιν dicimus, repetere paucis ea quæ antè dicta sunt. Idem ἐξοδικώτερον dicit, pro fusius, latius & pluribus. Idem ibidem in contéplatione, vsus est ἐν κεφαλαίῳ: pro quo Quintilianus frequenter vti solet, In vnum: Plura de officiis docentium loquutus, discipulos interim in vnum moneo, &c. Item semel, & aliquando breuiter. Vide alibi, Digito attingere, Item, Per indicem. [Similia sunt Chiliad. adagia, ἐν ἐπιτομῇ: &, Tribus verbis.]

Cætera doctus.

Figurata locutio à Græcis deriuata, qui κατὰ præpositionem frequenter subaudiunt. Ea frequenter & prouerbialiter vtuntur Galli. Cic. in j. De natura deorum, de Simonide loquens: Non solùm enim poeta suauis, verumetiam cæterà doctus, sapiénsque traditur. Martialis:

Visceribus bonus est, cæterà vile sapit.

Id est:

quantum ad cætera. Sic absolutè, ff. de minorib. l. intra. Cætera cognitionis differre, apud Scæuolam. Budæus Ruzæo: Vt longè meliorem ingenio, sic cæterà non facilè superiorem. Clemens Marotus poeta.

I'auois vn iour vn valet de Gascongne,
Gourmant, yurongne, & asseuré menteur,
Pipeur, larron, iureur blasphemateur,
Sentant la hart de cent pas à la ronde,
Au demeurant, le meilleur fils du monde.

Nihil opus verbis.

Vsitatum genus Lucretio, qui lib. v. sic inquit:

Quod superest, humore nouo mare, flumina, fontes
Semper abundare, & latices manare perennes,
Nil opus est verbis, magna decursus aquarum
Vndique declarat, &c.

Summatim.

Platò in Sophista: Summatim itaque illam effectricem facultatem denominemus. Disciplinæ verò, & cognitionis species vniuersa, & quæstus certaminísque ac venandi peritia, ars acquirendi summatim vocanda videtur. Aquatilium ferè summatim piscatio nominatur. Quæ iudicando fit, vel concionando, vel conciliando, summatim persuasionis artificium nûcupamus. In Ciuili: Quinetiam artificium omne quod lino & chordis virgultísque vtitur, ac summatim his quæ terra nascuntur, quæ paulo antè neruea vocauimus. In Protagora: Summatim poetæ huius formam consiliúmque exponunt. Ibidem: Eadem potes & summatim perstringere, & amplissimè differere. Ibidem, Et, vt paucis comprehendam. Ibidem, Summatim ac breuiter respondere. Item, Quæ summatim vnum est. In Euthydemo, Conuenimus tandem nescio quo modo, vt in summa diceremus, sapientia præsente, felicitate nihil esse opus. Pro eo Cicero apud Augustinum de vita beata, dicit, Vt breuiter totum explicem.

Vt summatim dicam: ἐν κεφαλαίῳ.

In Theagete verò, pro eo dixit, Vt breuissimè loquar, me simul ac mea omnia vel charissima, quocunque indigeas, tibi libentissimè trado, si hunc Theagem susceperis, eique pro virili tua benefeceris. In Hipparcho, vel, de studio lucrandi, Et vt breui complectar. Eodem modo si tibicen tibiam, citharœdus citharam, sagittarius arcum, & (vt breui complectar) artifex, & rei cuiusuis peritus quisque organa, ac reliquum apparatum nullius precij habeat, putetne ex his se aliquando lucraturum? In Philebo, Ac summatim considera. In Parmenide, Vt vno verbo complectar. Ibidem, Compendio dicimus. Ibidé, Vt summatim loquar. In Philebo, Visne vtranque sententiam in summam redigamus? In Hippia maiore, Hæc est summa. Ibid. Ac summatim omnem antiquitatis historiam attentè audiunt. In Lyside, Hæc breuiter intuli. Nos in nostra Sylloge adagiorum, ἐν κεφαλαίῳ. Verùm ars ipsa contradicendi, nónne summatim facultas est, quæ omnia in controuersiam deducere potest?

Sermonis prolixitas fastidiosa.

Ficin. Si fortè sermonis prolixitas tibi fastidiosa continget & labore grauaberis, nô me, sed hos qui in causa sunt, accusato. Nihil tamen molestum fore arbitror, quare non grauatè audies. Verborum prolixitas à iure respuitur, vt, l. ampliorem. §. in refutatoriis. C. de appellat.

CÆCVTIENTIA.

ERASMI. Lolio victitare.

Ænigmate prouerbiali lolio victitare dicuntur lusciosi & cæcutientes, quos Græci, teste Nonio, Myopes vocant. Plaut. in Milite, Mirum est lolio victitare te tam vili tritico. Quid iam? Quia lusciosus. Verbero, ædepol tu quidem cæcus, haud lusciosus. Lolium autem Plinius inter frugum pestes commemorat, vnà cum carduis ac tribulis. Virgil. in Bucolicis,

Infelix lolium & steriles dominantur auenæ.

Item Georgicon lib.j.

Mox & frumentis labor additus, vt mala culmos
Esset rubigo, segnísque horreret in aruis
Carduus, intereunt segetes, subit aspera sylua,
Lappæque tribulíque, intérque nitentia culta
Infelix lolium & steriles dominantur auenæ.

Inest autem lolio peculiare quoddam malum, vt oculis caliginem inducat. id quod indicat Ouidius lib. Fastor.j. cùm ait:

Et careant loliis oculos vitiantibus agri.

Hinc nimirum locus prouerbialis.

Saturniæ lemæ.

Κρονικαὶ λῆμαι: id est, Saturniæ lemæ. In cæcutientes ac stupidos dicitur: præsertim in eos, qui ætatis vitio desipiscunt. Est enim lema humor in oculis concretus, vnde lippitudo nascitur. Deriuatur enim ἀπὸ τοῦ λάω, id est, video, & μὴ negatiua particula: quòd eiusmodi lachrymæ crassæ oculos occupantes visui officiant. Aristophanes in Pluto:

Ἀλλ᾽ ὦ κρονικαῖς γνώμαις ὄντως λημῶντες τὰς φρένας ἄμφω.

Id est:

Saturninis animis verè lippitis sensibus ambo.

Gnomis dixit, pro lemis: vnde λημῶ Græcis lippio, cæcutióque significat. Porrò Saturniæ dicuntur, quasi seniles ac veteres: propterea quòd κρόνος, id est, Saturnus podagrosus ac senex à poetis fingitur, & temporum deus: quasi χρόνος. ἀρχαῖα verò, id est, prisca & antiqua, Græci nonnunquam stulta vocant. Plato in Euthydemo: ἔχων φλυαρεῖς, ἢ ἀρχαιότερος ἢ τοῦ δέοντος. id est: Nugaris, ac stultior es quàm decet. Et κρονολῆροι, κρονόληρα: & κρόνος, nugas ac deliramenta. Timotheus apud Athenæum libro iij. νέος ὁ Ζεὺς βασιλεύει, τὸ παλαιὸν δ᾽ ἦν Κρόνος ἄρχων. id est: Iuuenis regnat Iupiter, olim autem principatum tenebat Saturnus. Aristophanes in Vespis:

Καὶ τοὺς τραγῳδούς φησιν ἀποδείξειν κρόνους Τὸν νοῦν. —

Id est:

Sese tragœdos mente Saturnos ait
Mox redditurum. —

Idem in Nebulis:

Καὶ πῶς ὦ μῶρε σὺ καὶ κρονίων ὄζων καὶ βεκκεσέληνε;

Id est:

Et quomodo ô stulte & Saturnalia olens, & lunaris?

Dionysodorus in Euthydemo Platonis, Socratem Saturnum vocat, bardum ac stupidum sentiens: οὕτως, inquit, εἶ κρόνος: id est, Adeo es Saturnus. Allusit huc Lucian. in Timone: λημᾶς καὶ ἀμβλυώττεις πρὸς τὰ γινόμενα. id est: Cæcutis ac lippis ad ea quæ patrantur. Atque inibi paulo inferius: καὶ κατ᾽ ὀλίγον κρόνον σε ἤδη ἀποφαίνουσι παρωσάμενοι τῆς τιμῆς. id est: Et paulatim Saturnum te ô deorum præclarissime reddunt depellentes ab honore. Plutarchus ætate decipientes ostēdit vulgò κρονοκόλους appellatos fuisse: id est, Saturni more delirantes: videlicet propter aniles fabulas, quæ de hoc deo feruntur. Eas refert idem Plutarchus in commentario De facie apparenti in orbe lunæ: Saturnum in insula quapiam fortunata, profundo in antro dormire, saxa complexum aurea. Cæterùm hunc somnum illi accidere ex vinculis in eum vsum arte confectis à Ioue. Aues autem quæ in scopuli cacumine versantur, adferre illi ambrosiam, vniuersámque insulam mira fragrantia compleri, è rupe, velut è fonte scatente: adesse dæmones, qui Saturnum obseruent & inseruiant. Hos olim cum illo amicitia coniunctos fuisse, cùm diis atque hominibus imperaret, multáque de futuris rerum euentibus ex se prædicere. Sed maxima, maximísque de rebus sic efferunt, vt Saturni somnia videantur. Nam quicquid cogitarit Iupiter in animo, id somniare Saturnum. Huiusmodi quædam nugamenta de Saturno commemorantur in hoc, quo dixi libello. Iam illud eruditi lectoris iudicio relinquo, nunquid ad hoc adagium pertineat, quod Pythagorici συμβολικῶς mare, Saturni lachrymam appellant: vt testatur idem autor, commentario de Iside & Osiride. Siquidem est aqua marina non salsa solùm & amara, sed crassior & impurior reliquis.

Cucurbitas lippis.

Κολοκύντας λημᾶν: id est, Lippire cucurbitas. Ad superiorem adagij formam pertinet. Aristophanes in Nubib.

Νῦν γέ τοι ἤδη καθορᾶς αὐτάς, εἰ μὴ λημᾷς κολοκύνταις.

Id est:

Ac nūc ipsas planè cernis, nisi fors lippis colocyntis.

Κολοκύντας Græci vocant, quas nos cucurbitas. Verba sunt Socratis, ostendentis nubes. hoc est: Nisi planè nihil vides, & tantas habes in oculis lemas, quantæ sunt cucurbitæ.

Ollas lippire.

Χύτρας λημᾶν: Ollas lippire. Prouerbialis hyperbole, proximæ simillima. Lucianus aduersus indoctum, & multos coementem libros: χύτρας, inquit, λημῶντες. id est: Ollas lippientes. lachrymas indicans ollis æquales. Hoc adagium vtrunque quoties ad animum refertur, fit elegantius & iucundius: veluti si quis hominem crassi iudicij, ac vehementer cæcutientis, & turpiter errantis dicat lippire non lemis, sed ollis.

Talpa cæcior.

Refertur à Suida ac Diogeniano, τυφλότερος ἀσπάλακος: id est, Cæcior talpa: de iis qui supra modum cæcutiunt, aut qui minimè iudicant. Nam iocundior fiet metaphora, siquidem ad animum transferatur. Plinius vndecimo libro scribit, ex quadrupedum genere, talpæ visum deesse, oculorum tamen inesse effigiem, si quis prętentam detrahat membranam. Atque hinc ortum adagium.

Cæcior leberide.

Ad eandem sententiam pertinet illud, τυφλότερος λεβηρίδος: id est, Cæcior leberide. Citatur ex Aristophane. Est autem leberis, quemadmodum ostendimus & alibi, pellis illa sicca, quam serpentes, cicadæ, & si quod aliud animantis genus, exuunt, quoties sibi iuuentam renouant. In hac enim apparet effigies duntaxat oculorum, ac membranula quædam tenuissima, qua serpentum oculi præteguntur. Sunt qui tradunt hoc, quod notissimum est de serpentibus ac cicadis, etiam piscibus quibusdam accidere. Eam verò pellem Licophron in iambico carmine syphar appellat:

Σύφαρ διοίσει τοῦτο γῆρας φυγὸν σάλης.

Id est:

Siphar interibit, tectum vt effugit maris.

Siphar autem συμβολικῶς, idque suo more senem appellat, vel quòd ætas ea cæcutiat, vel quòd iam effœta atque arida, succo, viribúsque destituta sit. Sophron in Mimis,

Τί μὰ ξύσιλος, τί γ᾽ σύφαρ αὐτ᾽ ἀνδρός;

Id est:

Quid enim Xysilus, quid Syphar pro viro?

Xysilum appellans aridum & pruriginosum senem, παρὰ τὸ ξύειν, aut Syphar, quasi iam non hominem ipsum, sed pellem duntaxat exuccam atque inanem. Quod quidem & ipsum prouerbium resipit. Aiunt autem leberidem propriè significare membranam extremam, qua fœtus vaccarum obtegitur, in qua & ipsa vestigia duntaxat oculorum apparent. Adagium trifariam effertur, τυφλότερος λεβηρίδος, id est, Cæcior leberide, γυμνότερος λεβηρίδος, id est, Nudior leberide, &, κενότερος λεβηρίδος, id est, Inanior leberide.

Tiresia cæcior.

A notissima fabula sumptum, τυφλότερος Τειρεσίου, id est, Cæcior Tiresia. Iuuenalis,

Nec surdum, nec Tiresiam quenquam esse deorum.

Tiresiam prouerbiali figura pro cæco dixit, quemadmodum Horatius pro paupere Irum,

Intererit multum, diuésne loquatur, an Irus.

Hypsæa cæcior.

Non dissimili figura dixit Horatius in Sermonibus,

— Ne corporis optima Lyncei
Contemplans oculis, Hypsæa cæcior, illa,
Quæ mala sunt spectes. —

Satis apparet parœmiam ab Hypsea muliere quapiam infami, notæque cæcitatis esse profectam.

In Canis podicem inspicere.

Aristophanes ἐν ἐκκλησιαζούσαις,

Τοῦτο ἰδεῖν ἐκέλευσα κυνὸς πρωκτόν. id est,

Canis quidem hunc inspicere iussi podicem.

Interpres admonet vulgò dici solere in cæcutientes, adscribens & hunc trochaicum,

Ἐς κυνὸς πυγὴν ὁρᾶν θέλεις τριῶν ἀλωπέκων. id est,
In canis despicere podicem, triúmque vulpium.
Allusit eodem & in Acharnensibus,
Τοῖς ὀρθοῖς φυσῶντι τὸν πρωκτὸν κυνός.
Obscœnius est, quàm vt vertere libeat. Has profectò nugas pigeret adscribere, ni propositum esset operi suscepto per omnia satisfacere, καὶ ἣν ἔλαχον σπάρτην κοσμεῖν.

Cimmeriæ tenebræ.

Multam obscuritatem, aut animi caliginem, Cimmerias tenebras appellant. Lactantius Institutionum diuinarum lib. iiij. O cæcum pectus, ô mentem Cimmeriis, vt aiunt, tenebris atriorem. Et huc velut æmulatus diuus Hieron. vt Lactantianæ admirator eloquentiæ: Rogo, inquit, quæ tanta est cæcitas, & Cimmeriis, sicut aiunt, tenebris inuoluta? Natum adagium à Cimmeriæ regionis prodigiosa obscuritate. De qua Strabo lib. Geographiæ primo, scribit in hunc modum: καὶ μὴν καὶ τὸν Κιμμερικὸν Βόσπορον οἶδε, τοὺς Κιμμερίους εἰδώς, οὐ δή που τὸ μὲν ὄνομα τῶν Κιμμερίων εἰδώς, αὐτοὺς δὲ ἀγνοῶν, οἳ κατ' αὐτὸν ἢ μικρὸν πρὸ αὐτοῦ μέχρις Ἰωνίας ἐπέδραμον τὴν γῆν τὴν ἐκ Βοσπόρου πᾶσαν. αἰνίττεται γοῦν καὶ τὸ κλίμα τῆς χώρας αὐτῶν ζοφώδες, καὶ ὥς φησιν,

Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ' αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται.—
Ἀλλ' ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται.—

Id est:

Quin Bosphorum quoque Cimmerium cognouit, vt qui Cimmerios non ignorarit. Neque enim videlicet cùm Cimmeriorum nomen cognitum habuerit, ipsos ignorauit, qui temporibus illius, vel paulo ante illius ætatem à Bosphoro ad Ioniam vsque terram omnem percursarint. Itaque quónam in climate sita sit illorum regio, velut innuit, cùm eam caliginosam facit: &, vt ipsius vtar verbis,

Vmbris ac nebulis tectam, siquidem igneus illos
Haud vnquam irradiat Phœbus: nox atra sed illis
Ingruit assiduè.—

Porrò locus quem Strabo citauit, quanquam verbis aliquot diuarians à poeta, est apud Homerum Odysseæ. xj.

Ἡ δ' ἐς πείραθ' ἵκανε βαθυρρόου Ὠκεανοῖο.
Ἔνθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε πόλις τε
Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ' αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν,
Οὔθ' ὁπότ' ἂν στείχῃσι πρὸς οὐρανὸν ἀστερόεντα,
Οὔθ' ὅτ' ἂν ἂψ ἐπὶ γαῖαν ἀπ' οὐρανόθεν προτράπηται,
Ἀλλ' ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Id est:

Ast ille Oceani peruenit summa profundi.
Illic sunt populique & mœnia Cimmeriorum,
Nubibus & cæca assiduè caligine tecta.
Illos haud vnquam radiis sol aspicit ardens,
Nec quando astriferum curru petit arduus axem,
Nec rursum ad terras magno deuectus olympo,
Sed nox incumbit miseris mortalibus atra.

Cimmeriorum mentionem facit etiam M. Tullius libro Academicarum quæstionum iiij. Et Cimmeriis quidem, quibus aspectum solis, siue deus aliquis, siue natura ademerat, siue eius loci quem incolebant situs, ignes tamen aderant, quorum illis vti lumine licebat. Isti autem, quos tu probas, &c. Et in hac regione Naso poeta Somno deo regiam ædificauit, libro Transformationum xj.

Est prope Cimmerios longo spelunca recessu,
Mons cauus, ignaui domus & penetralia Somni,
Quò nunquam radiis oriens, mediúsve, cadénsve,
Phœbus adire potest: nebulæ caligine mixtæ
Exhalantur humo, dubiæque crepuscula lucis.

Apud Græcos constanter per duplex m, scriptum inuenio: tametsi refragatur etymologia, quam adfert Eustathius, autumás κιμμερίους dictos, quasi ἐν τῷ ἀεὶ κειμένους. Sed vero propius est, κιμμερίους vocatos, quasi χειμερίους: quanquam hic quoque m simplex.

Cæca speculatio.

Ἀλαοσκοπιή, id est, Cæca speculatio: composita Græcis est dictio, ἀπὸ τοῦ λάειν, quod est, videre (inde ἀλαὸς cæcus) & σκοπεῖν, id est, inspicere. Ita Suidas ex Homero citans. Etymologus addit alias coniecturas, ex Methodio citans idem dictum. Suidas prouerbialem dictionem admonet, quoties aut conniuent, quibus datum est negocium: aut ipsi nihil vident, quibus obseruandi partes sunt delegatæ. Translatum ab iis, qui è speculis sublimibus diligenter circunspectát vndeque, & quod viderint, aliis renunciant. Homerus aliquoties hoc habet, οὐδ' ἀλαοσκοπιὴν εἶχε. quod Etymologus citat ex Methodio. pro eo quod est, haudquaquam cæcutienter speculatus est. Vti conueniet, quoties significabimus aliquem rem sagaciter odoratum, ac deprehendisse. Tanquam si dicas, episcopos ad cætera supinos ac cæcutientes, si quid extiterit vnde speretur quæstus nónihil, ibi οὐκ ἀλαοσκοπιὴν ἔχειν. Aut contrà, si quis erat falsus, aut hallucinatus, πάντη μὲν ἀλαοσκοπιὴν ἔχεις.

Cæcus cæco dux.

Τυφλὸς τυφλῷ ὁδηγός, id est, Cæcus cæco dux. Adagium Euangelicis quoque literis celebratum, quò lubentius etiam refero. Vti licebit, quoties indoctus indoctum docere, inconsultus imprudenti consilium dare conabitur. Allusit ad prouerbium M. Tullius lib. De finibus vltimo: C. autem Drusi domum compleri consultoribus solitam accepimus, quum quorum res esset, ipsi nō videbant, cæcum adhibebant ducem. Hæc Cicero. Drusus enim iureconsultissimus, aliis prospiciebat animo, quum corporis oculis nihil cerneret. Cui confine est Horatianum illud:

Cæcus iter ostendit.—

Horatius ad Scæuam.

Cæcus vti si monstret iter, tamen aspice.—

Quod quidem Porphyrion perinde dictū autumat, quasi dicas: Sus Mineruam. Præposterè enim res geritur, cum cæcus videntibus iter commōstrare conatur. Apud Aristophanem in Pluto, Carion seruus stomachatur in herum, quòd ipse videns, Plutum oculis captum sequeretur:

Ὅστις ἀκολουθεῖ κατόπιν ἀνθρώπου τυφλοῦ,
Τοὐναντίον δρῶν, ἢ προσῆκ' αὐτῷ ποιεῖν.
Οἱ γὰρ βλέποντες τοῖς τυφλοῖς ἡγούμεθα,
Οὗτος δ' ἀκολουθεῖ, κἀμὲ προσβιάζεται.

Id est:

Luminibus vt qui captum & orbum homunculum
Sequatur à tergo, hoc agens præposterè.
Nam qui videmus, ducimus cæcos: at hic
Sequitur, simúlque cogit eadem facere me.

E duobus tria vides.

Ἐκ δυοῖν τρία βλέπεις, id est, E duobus tria vides. Iocus prouerbialis in eos, qui vel ætate, vel ebrietate, vel alio quopiam oculorum vitio cæcutiunt. Huc pertinet illud Maronis:

Et solem geminum, & duplices se ostendere Thebas.

Item illud Iuuenalis:

— Et geminis consurgere mensa lucernis.

In antiquis quibusdam exemplaribus inuenio scriptum hoc pacto, ἐν δυοῖν τρία βλέπεις, id est, In duobus tria vides. idque dici solitum, vbi quis aliud pro alio videt, fallentibus oculis. Venustius fiet, si ad animi iudicium deflectatur.

Neque cæcum ducem, neque amentem consultorem.

Μήτε τυφλὸν ὁδηγὸν, μήτε ἀνόητον σύμβουλον, id est, Neque cæcum ducem, neque amentem consultorem. subaudiendum, adhibeas. Disce, sed à doctis: consilium pete, sed à consultis. Contrà Horatius:

Cæcus vti si monstret iter, tamen aspice.—

Palpari in tenebris.

Ψηλαφᾶν ἐν τῷ σκότει, id est, Manu tentare in tenebris. Dicuntur, qui rem obscuris vestigant coniecturis. Aristophanes in Pace.

Πρὸ τοῦ μὲν οὖν,
Ἐψηλαφῶμεν ἐν σκότῳ τὰ πράγματα,
Νυνὶ δ' ἅπαντα πρὸς λύχνον βουλεύσομεν.

Id est:

—Antehac negocia,
Velut in tenebris manibus attentauimus,
Nunc ad lucernam cuncta pensitabimus.

Allusit poeta ad Hyperboli artificiū, qui ex lychnopola, id est, lucernario, factus fuit imperator. Vsurpat idem prouerbium Plato in Phædone. Quod quidem & hodie

dicitur de coniecturis incertis, ψηλαφᾷ.

Puluerem oculis offundere.

Puluerem ob oculos effundere dicitur, qui de industria rem obscurat, & aduersario iudicium eripit. Traductum videtur à militia. Sæpe fit enim, vt hostis data opera pulverem cieat in hostem. Hac arte Sertorius Romanus Caecitanos (vt Græcus habet, Characitanos) quosdam vicit, autore Plutarcho: cuius rei mentionem fecimus in adagio de Cæcia nubes attrahente. Vtitur hoc prouerbio præter alios diuus Hieronymus in Epistolis. M. Tullius gloriatur se in actione quadam iudicibus tenebras offudisse. Est apud Plautum in Milite, simile quiddam de glaucomate oculis oborto.

Nox humida.

Νὺξ ὑγρά: Nox humida. De malis ingruentibus dici solitum, autor est Diogenianus. Quemadmodum de lætiore fortuna dicimus, Exoriri lucem. Apud eundem est, νὺξ δασεῖα: id est, Nox spissa. de nocte hyberna. Quæ si cui non videbuntur in adagiorum numerum referenda, is ea rescribat Diogeniano, si libet.

Cæci præscriptio.

Τυφλοῦ παράγγελμα: id est, Cæci iussio siue exhortatio, dicitur absurda: quoties ipse qui præscribit, non intelligit quid dicat. Socrates apud Platonem in Theæteto, redarguens absurdam Theæteti præceptionem, iubentis, vt qui rectam haberent opinionem, rectæ opinioni assentirentur, confert illius orationem loro aut pistillo circumuolubili. sed rectius putat dicendum, Cæci iussionem: τυφλοῦ δὲ παράγγελμα ἂν καλοῖτο δικαιότερον. τὸ γὰρ ἃ ἔχομεν, ταῦτα προσλαβεῖν κελεύειν, ἵνα μάθωμεν ἃ δοξάζομεν, πάνυ γενναίως ἔοικεν ἐσκοτωμένῳ. id est: Sed rectius cæci præceptio dicatur. siquidem iubere, vt ea quæ habemus accipiamus, vt discamus ea quæ opinamur, planè conuenit homini insigniter caliganti. Aliàs relatum est nobis illud Horatij:

> Cæcus vti si monstret iter. —
>
> Item, Cæca speculatio.

COGNATI. Cæco nihil coloratum.

Cæco nihil esse coloratum, vulgò dici solet, cùm ei semper sint tenebræ: color autem non nisi luce cerni queat: vtpote qui ita definiatur ab Aristotele libro περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν τὸ τοῦ διαφανοῦς ἐν σώματι ὡρισμένῳ πέρας. Cognosci à cæcis solo tactu quidem potest, nō oculorum sensu, cui subiicitur color. Finitimum illis, Quid cæco cum speculo? &, Cæcus de coloribus.

CALVMNIA.

ERASMI. Sycophanta.

Συκοφάντης, id est, Sycophantæ cognomen, vulgò probri loco tribuebatur. Aristophanes in Pluto:

> Ὡς σοβαρὸς ὁ δαιμόνιος εἰσελήλυθεν ὁ συκοφάντης.
>
> Id est:
>
> Vultu vt seuero ingressus est ô dij boni
>
> Hic sycophanta. —

Conuicium prouerbiale in calumniatores, & quamuis pusilla de causa litem mouentes. Inde natum arbitrantur, quòd olim apud Atticos fici essent in precio, multarentúrque ij qui eas furto tollerent. Hos qui obseruabāt, aut deferebant, Sycophantæ vocari cœpti, ludibrij causa. Quos eosdē φιλοσυκοφάντας, συκοβίους, συκολόγους, φιλοσύκους, συκοειδεῖς, καὶ συκοπαίδας vocabant, id est, vt sententiam magis quàm verba reddam: De ficis calumniantes, ficis viuentes, ficorum custodes, ficos numerantes, ficorum studiosos, ficosos, ficis puerorum instar gaudentes. Plutarchus in commentario De curiositate ostēdit, hoc cognominis hinc natum, quòd cùm lege cautum esset, ne quis Athenis ficos efferret, quidam obseruatos nonnullos, qui furtim exportabant, detulerunt. Huius rei meminit & in vita Solonis. Festus Pompeius ostendit, apud Athenienses pœnam capitis constitutam iis, qui ficos furto tollerent. Idem affirmat Athenæus lib. Dipnosophistarum iij. addens eum locum vbi primùm ficus reperta fuit, ἱερὰν συκῆν, id est, sacram ficum vocatam ab Atticis. Est autem sycophantarum genus, quod non solùm defert dicta factáque hominum, verumetiam hominum somnia, cuiusmodi delatoribus aurem patulam præbuit Constantius, vt prodit Ammianus li. xiiij. Præcipuè verò indulsit Mercurio cuidam, qui vulgò ob id Mercurius soléniorum est dictus, quòd se specie familiaritatis conuiuiis admisceret, & si quis nocturnum visum effutisset, deprauata narratione ad principem deferebat: adeò vt vix quisquam apud ignotos auderet fateri se dormisse, ac docti nonnulli sortem suam deplorarent, quòd apud Atlanteos nati non essent, vbi negant videri somnia: quod fatetur & Stephanus in dictione Athlantes. Obseruatores somniorum Græci vocant ὀνειροσκόπους interpretes ὀνειροπόλους, siue ὀνειροκρίτας qui terrentur, ὀνειροπλήκτους.

Tragicus Theocrines.

Τραγικὸς Θεοκρίνης: id est, Tragicus Theocrines. Vsurpauit hoc adagiū Demosthenes aduersus Æschinem. Theocrines primùm tragœdiarum actor fuit, deinde calumniator & sycophanta. Vnde Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte, Æschinem Tragicum Theocrinem vocat. Extat eiusdem aduersus hunc Theocrinem oratio, quanquam nonnulli Dinarcho tribuūt. Vsus est hoc prouerbio Diuus Hieronymus, ni fallor, in epistolis ad Furiā, De viduitate: Vbicunque viderent Christianum, statim illud de triuio, τραγικὸς Θεοκρίνης. Hoc conuicij iaciebant in Christianum, quasi sanctimoniæ simulator magnificis verbis aliorum vitam criminaretur.

Falsum probrum

Sententia prouerbialis est apud Æschinē in oratione, περὶ παραπρεσβείας: ψευδὴς διαβολὴ οὐ περαιτέρω τῆς ἀκοῆς ἀφικνεῖται. id est: Falsum probrum non peruenit vltra aures. Qui audit conuicium cuius sibi conscius est, grauiter animo vulneratur: at qui falso probro aspergitur, non perinde commouetur. Non enim descendit altius in animum hominis rectæ conscientiæ.

Hoc municeps aut vicinus nunciauit.

M. Tullius in eadem oratione: Soletis quum aliquid huiuscemodi auditis, Iudices, continuò dicere, Necesse est aliquem municipem aut vicinum dixisse. Solent enim à vicinis ac municipibus vicinorum ac municipum scelera potissimùm prodi. Quod & hodie vulgò dicunt, dedecus homini à conterraneis aut ciuibus oriri. Nam si quod fortunæ incommodum, si qua vitæ labes, ab illis quoniam sciunt, proditur.

Albo reti aliena captant bona.

Prouerbij speciem habet, quod ait Plautus in Persa: Ne isti faxim vsquam appareant, qui hic albo reti aliena oppugnant bona. Rete vocat calumnias quadruplatorum, & parasitorum. Album dixit, alludés ad codicillos, & dicas, syngraphásque, quibus lis intenditur, peragitúrque. Nec omnino displicet, vt ad album prætoris, quo leges & litium formulæ proponebantur, respexerit. Nam leges etiam Solon aranearum textis similes esse dixit.

Non inest remedium aduersus sycophantæ morsum.

> Ἀλλ' οὐκ ἔνεστι συκοφάντου δήγματος.
>
> Id est:
>
> Aduersus ictum sycophantæ non inest.

subaudiendum, φάρμακον: id est, remedium. Dictum est in calumniam, cuius morsus nō solùm perniciosissimus est, verumetiam ineuitabilis, quòd clancularius plerunque. Olim remedia quædam anulis inesse creditum est: veluti aduersus serpentium morsus, aut morbum aliquem, aut fascinationem. Est apud Aristophanem in Pluto, apud quem iactanti anulum magicum, in quo remedium esset aduersus omne malorum genus, respondetur:

> Ἀλλ' οὐκ ἔνεστι συκοφάντου δήγματος.

Quod imitatus videtur apud Athenæum lib. iij. Aristophanes: — Ἐὰν δ' ἄρα

> Στρόφος με περὶ τὴν γαστέρ' ἢ τὸν ὀμφαλόν,
>
> Παρὰ φερτάτου δακτύλιός ἐστί μοι δραχμῆς.
>
> Id est:
>
> Quòd si mihi aluum torserit,
>
> Aut vmbilicum, est anulus drachma mihi
>
> A Phertato emptus.

Argiua calumnia.

Ἀργεία φώρ: id est, Argiua insectatio: de calumniosis & delatoribus

delatoribus dici solitum. Nam Argiuos olim notauit antiquitas, tanquam sycophantas, & litium auidos. Testis Eustathius in Catalogum nauium, adagium ex Pausania citans. Testis & Diogenianus in Collectaneis.

Boliti pœnam.

Βολίτε δίκλω: id est, Boliti pœnam, dicunt, vbi quis de re friuola nihilique plectitur. Bolitus autem Græcis significat stercus quoduis, sed propriè bubulum. Porrò Solon legem tulit quæ pœnam minatur etiam iis, qui bubulum stercus furto sustulissent. Huc allusit Aristophanes in Equitibus:

Τοῖς βολίνοις πνιγόμενος. id est:

Bubulis stercoribus victus.

Hesychius putat Græcis idem βόλβιτον & βόλιτον, nisi quòd prius illud Ionū sit peculiare. Idem indicat Etymologus. Sic autem appellari bouis excrementa, quòd liquidiora sint quàm cæterorum animantium. Citat autem & Hipponactem, qui βολίτε χαμηλὴν dixerit, fœminam, opinor, extremè contemptam. & βολίτινον, velut è bubulo stercore cōflatum. Cynulcus apud Athenæum libro xiij. ἀλλὰ βολίτινον [illegible]. id est: Sed è bubulo stercore conflatum habens alterum crus. In Phrysiorum agris videre est domos bolitinis parietibus, in aliis bubulū stercus ad ignis materiam siccari. Quin & hodie nostrates, quem insigniter contemnunt, βολίτινον appellant.

Cydi pœnam debet.

Κύδου δίκλω ὀφείλει: id est, Cydi pœnam debet. κῦδος prima producta, gloriam significat: eadem correpta, κυδοιμὸς, [illegible]: id est, maledictum & cōuicium. Vnde & verbum deduxêre κυδάζειν, pro eo quod est conuiciari. Proinde cùm quis ob rem friuolam, veluti verbum aliquod temerè dictum, deferretur, vexaretúrque, cum prouerbio dicebant, κύδου δίκλω ὀκτώπαντας, καὶ κύδου δίκλω ὀφείλει, hoc est, conuicij pœnam dependisse, & maledicti pœnam debere. Nam antiquitùs mulcta dicebatur iis, qui petulantius in quempiam aliquid dixissent.

Chius.

Χῖος [illegible]: id est, Chius cacans. Aristophanis interpres in Pacem, indicat prouerbio iactatum in eos qui cōtaminarent, conspurcarentque ciuitatem. nam hac occasione consueuerunt calumniam struere Chiis. Vnde non perperam accommodabitur & in illos, qui captata occasione calumniantur aliquem: quemadmodum lupus Æsopicus agnum accusat, quòd sibi bibenti turbarit aquam. Aristophanes in ea quam modò citaui fabula:

Η [illegible]

Probabile est, adagium ab euentu natum, quem refert Plutarchus in apophthegmatibus Laconicis. Chij quum apud Lacedæmonios peregrinarentur, post cœnam vomuerunt in curia Ephororum, quorum apud eam gentem erat summa autoritas: quin & in horum cathedras, in quibus sedere consueuerunt, incacarūt. Ac primùm quidem diligenter inquisitio facta est, quinam hoc designasset scelus, seueriter animaduersuris, si quis ciuium hoc perpetrasset. Vbi senserunt id à Chiis factum, per præconem edixerunt, Chiis permissum esse intemperanter agere.

Pattæcione calumniosior.

Παταικίωνος συκοφαντικώτερος: id est, Pattæcione calumniosior. Ab euentu natum. Nam Pattæcion quispiam infamis calumniator, cui cùm mos esset bonis viris calūnias struere, atque hoc tam fœdo quæstu parare rem, tandem deprehēsus conuictúsque pœnas dedit capite. Huic præcipuum studium fuit, probati nominis iuuenibus negocium facessere. Idem popularibus conuiciis lapidatus est, quòd fur esset, & ædium perfossor. Talis fuit apud Athenienses Hyperbolus. Refert Suidas.

Crater litium.

Κρατὴρ κακῶν: id est, Cratera malorum. De re permolesta, siue de homine litium autore. Aristophanes in Acharnensibus:

Κρατὴρ κακῶν, τεμὴν δικῶν.

Id est:

Crater malorum, sector litium.

calumniatorem significans & quadruplatorem.

Frustra Herculi.

Εἰκῆ τῷ Ἡρακλεῖ: Frustra Herculi, subaudi, calumniam struxeris. De his dici consueuit, qui sic omnia sua negocia gerunt, vt nemo queat aut audeat calumniari. Nam Herculi mos erat res alienas vi abducere, non dolo. Conueniet aut in vehementer laudatum, probatúmque, aut in præpotentem, quem insimulare tutum non sit. M. Cato cēsorius plus quadragies in ius vocatus fuisse memoratur, semper iudicum absolutus sententiis. Hunc Cæsar in Anticatonibus insimulauit auaritiæ. Id Plutarchus perinde scribit esse, quasi si quis Herculem insimulet ignauiæ. Nihil enim minus in Herculem quadrat, quàm hoc criminis. Sunt qui putent congruere, cùm aliquis omnia facit impunè, nec à quoquam accusatur. Quemadmodum Hercules impunè res alienas consueuit abigere.

Samij mores.

Σαμιακὸς τρόπος. id est, Samij mores. Quidam referunt ad calumniandi vitium, quod (vt dictum est) Samij notas & inurerent aliis, & paterentur ab aliis. Alij malunt referre ad nouam nauigij speciem, quam apud eos reperit Polycrates tyrannus. Itaque quadrabit in eos, qui suos quosdam habent mores, à cæterorum moribus dissidentes.

Abydus, Abydenus.

Abydenorum mores in prouerbium abierunt. Nam Abydeni dicti sunt sycophantæ, seu molles & effœminati. Meminit adagij Pausanias & Suidas: quorum hic ostendit, etiam res nihili, nugásque meras Abydum dici, quemadmodum de Tricis & Apinis alibi retulimus: opinor quòd id temporis frigeret abydus ob vetustatem. Vnde Sinopen meretricem Abydum vulgò dictam indicat Athenæus lib. xiij. quòd iam anus à nemine adiretur. Hesychius indicat, quempiam apud poetam quendam ἀβυδοκόμαν dictum, quòd de sycophantia sese venditabat. Suidas, ni fallor, alicubi citat ex Aristophane. Zenodotus sic effert prouerbium, ἄβυδος πόλις: id est, Abydus ciuitas. Stephanus indicat, prouerbium dictum ab Abydenis Milesiis. Nam hinc profecta est Abydus Hellespontica. Verùm hæc propius attinent ad prouerbium quod alibi retulimus, Ne temerè Abydum.

EX APPENDICE ERASMI.

Halopanta vel Halophanta.

Halophantes appellatos fuisse hominum genus nequā, quod ad suenda mendacia misertima mercede conducitur, testis est Nonius, ex Plaut. Fortassè, quemadmodum sycophantæ dicti sunt, qui deferebant exportantes ficus Athenis, ita & ἁλοφάντης qui defert eos.

IVNII. Cum Protogene mortuo bellum gerit.

Bellum cum Protogene mortuo gerere, prouerbiali figura dicitur, qui in mortuorum scripta inuehitur, mortuorum manes conuiciis impetit, aut quomodocunque illis iniurius est. Extat apud Aulium Gellium libro xv. c. vltimo. Demetrius Poliorcetes cognomento dictus à solertia machinarum oppugnandis vrbibus repertarum, Rhodum obsidens, incendio statuerat abolere ædes extra vrbem, in quibus asseruabatur pulcherrimi operis imago, à Protogene illustri pictore facta, quòd eam hostili vrbi inuideret, re intellecta Rhodij legatos ad eum mittunt cum his verbis: Petimus, consideres, ne turpe tibi sit, quia non potueris bello Rhodios vincere, bellum cum Protogene mortuo gessisse. Huc spectat Philostrati Lemnij dictum, quo Ælianum repercussit, qui accusationem cuiusdam retrò tyrāni scripserat: Laudarem, inquit, institutum tuum, si viuum accusasses: viuentem namque tyrannum incessere, viri esse duco: at mortuo insultare, cuiusuis. Græcè ita sonat: [illegible] Eodem sensu Plancus fregit calumnias Asinij Pollionis, qui orationes meditabatur à morte Planci edendas ne respondere posset, dictitans: cū mortuis non nisi laruas luctari, quod à Plinio in præfatione Naturalis Historiæ inscripta relatum est. In hanc sententiam trahi potest illud Epigramma Grǽcū:

Βάλλε μου [illegible]

Νεκρῷ σώματι λέοντος ἐφυβρίζουσι λαγωοί.

Id eſt:

Nunc poſt fata meum telis configite corpus,
Audet & exanimum lepus infeſtare leonem.

IVNII Fumus e ficubus.

Καπνὸς ἀπὸ συκῶν, id eſt, Fumus de ficubus, Comico luſu vocatur calumnia aut criminatio ſycophantica. Quis neſcit Sycophantas (quo vocabulo delatores cenſentur) nomen habere ab eſu ficuum, quaſi dicas, ficuum edones? Refertur ab Euſtathio Odyſſeæ xij.

COGNATI. Genuinum dentem infigere.

Genuinum dentem infigere dicuntur calumniatores clàm obtrectantes. Hieronymus in Euſebij Chronicon: Nec ignoro multos fore, qui ſolita libidine detrahendi omnibus, quod vitari non poteſt, niſi qui omnino nil ſcribit, huic volumini genuinum dentem infigant. Calumniabuntur enim tempora, conuertent ordinẽ, res arguẽt, ſyllabas ventilabunt, &c. Vide Eraſmum noſtrum, Genuino mordere.

CARPENTIS SEIPSVM.

ERASMI. Domeſticum theſaurum calumniari.

Τὸν οἴκοι θησαυρὸν διαβάλλεις, id eſt, Domeſticum theſaurum calumniaris, ſiue traducis: hoc eſt, tua ipſius carpis laceráſque. Simillimum illi, quod alibi retulimus, Horatiano: Vineta propria cædere. Ariſtides rhetor in Pericle: τὸν οἴκοι θησαυρὸν διαβαλοῦμεν αὖ, εἰ ὅλως διαβάλλοιμεν. id eſt, Domeſticum theſaurum inſimulabimus, ſi quidem iſtis obtrectabimus. Nullus autem ſanæ mentis, quæ domi recondita habet, traducit ac reprehendit: ſed ſuis quiſque fauet, alienis inuidet. Conueniet & in illos, qui ſua ipſorum arcana non celant.

Propria vineta cædere.

Huic affine eſt illud Horatianum:

Vt vineta egomet cædam mea. —

Id eſt,

Vt à me ipſo incipiam, & poetas ipſe poeta carpam ac lacerem. Tranſlatum videri poteſt vel ab amputantibus vineam, vel ab iis, qui per iniuriam nouellas vites lędunt. Horatius in Epiſtolis,

Multa quidem nobis facimus mala ſæpe poetæ,
Vt vineta egomet cædam mea. —

Ædibus in noſtris quæ praua, aut recta geruntur.

Aulus Gellius ſcribit hunc Homericũ verſiculũ, qui eſt Odyſſeę δ. prouerbij vice Diogeni ſemper in ore fuiſſe:

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.

Id eſt:

Ædibus in noſtris quæ praua, aut recta gerantur.

Quod alij tribuunt Socrati: Diocles adſcribit Diogeni, vt refert Laertius. Socrates autem hoc dicto dehortatus à ſtudio rerum naturalium ac ſupernaturalium, item à diſciplinis mathematicis, reuocabat ad curam moralis philoſophiæ, quòd hæc tractat ea quæ propriè ad nos pertinent. Plutarchus in commentario De ſeruanda bona valetudine, prouerbij vice vſurpauit, εἰ μᾶλλον αὐτῷ εἶναι προσήκειν γεωμετρίας ἢ διαλεκτικῆς καὶ μουσικῆς φροντίζειν μανθάνειν, ἢ ζητεῖν καὶ μανθάνειν βούλεσθαι,

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.

Id eſt:

Si magis officij ſui putat eſſe, vt in geometriæ, dialecticæ, muſicǽque ſtudio verſari videatur, quàm vt inquirat, cupiátque cognoſcere,

Ædibus in propriis, quæ praua aut recta gerantur.

Quo verſu monemur, vt ea potiſſimùm, quæ ad noſipſos pertinent, curemus, externa atque aliena ne inquiramus. Quo vitio feſtiuiter Martialis Ollum quendam notat, qui malorum alienorum erat obſeruator curioſiſſimus, & taxator acerrimus: cùm ipſe vxorem haberet adulteram, filiam viro maturam, deberétque etiamnum pro togula. Diogenes Cynicus, cui carmẽ hoc, vt modò dixi, ſemper in ore conſueuit eſſe, grammaticos nimis ridiculè facere aiebat, qui tanto ſtudio Vlyſſis mala inquirerẽt, ſua ignorarent. Huc referri poteſt & illud apud Homerum penè ſolenne: habetur enim ζ. Iliad. Odyſſ. α. β. & φ.

Ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σ' αὐτῆς ἔργα κόμιζε.

Id eſt:

Quin in tecta abiens, tua propria munia cura.

Plutarchus πολυπραγμοσύνην definit φιλομάθειαν ἀλλοτρίων κακῶν, id eſt, Curioſitatem, ſtudium aliena mala cognoſcendi. Atque id hominum genus lamiis ſimiles ait, quæ domi oculos reconditos habent, foràs egreſſuræ reponunt: atque ita fit, vt domi cæcutiant, foris ſint oculatiſſimæ. In huiuſmodi præpoſterè oculatos eleganter torſeris illud Sophoclis de ſenibus dictum:

Πόρρωθεν λεύσσει, ἐγγύθεν δὲ πᾶς τυφλός.

Id eſt:

Procul videns, ſed cominus videns nihil.

Nam id ſenibus accidit, vt propius admota non cernant, longius ſemota videant, atque huius rei cauſam reddit Plutarchus Conuiualium quæſtionum prima decade.

Quò tranſgreſſus, &c.

Inter philoſophos vix alium reperias, qui religioſius inſtituerit adoleſcentiam quàm Pythagoras: vnde & ſuperſtitionis nonnihil admiſcuit, quod rudis ætas, quemadmodum & indocta multitudo, nudis & apertis philoſophiæ præceptis regi non queat. Hùc nimirùm pertinebat carnium interdictus eſus, holerum commendatio, & quinquennis ἐχεμυθία, poſtremò ſymbolorum velut oracula quædam, prius ediſcenda quàm intelligerentur. Ab huius inſtitutis quædam æmulati videntur, qui nunc ſolo titulo ferè monachi ſunt. Ac minimum quidem peccant qui ventrem ac linguam habent caſtigatam: tamen quoniam vix hominis eſt cauere, necubi labatur, proximum eſt, vt à ſe quiſque ſubinde geſtorum rationem exigat: & ſi quid erratum eſt, corrigat: ſi quid cum officio factum, in eo perſeueret, atque in melius proficiat. Huius ſalutiferi præcepti ceu ſymbolum quoddam tradidit carmen, cuius autoris incertum (nam apud Homerum non reperio) quo delectatus videtur & Plutarchus (nam ne hoc quidem viro quicquam ſanctius inter philoſophos ethnicos.) Carmen autem ſic habet.

Πῆ παρέβην, τί δ' ἔρεξα, τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

Id eſt:

Lapſus vbi, quid feci, aut officij quid omiſſum eſt?

Omnis autem humanæ vitæ lapſus conſiſtit in tribus: aut cùm ſecus facimus quàm oportet, hoc eſt, plus minùſve quàm decet: huic errori reſpondet illud, πῆ παρέβην: aut facimus quod omiſſum oportuit: cui reſpondet illa particula, τί δ' ἔρεξα: aut omittimus quod factum oportuit: ad hoc pertinet extrema particula, τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; Qui filium aut vxorem peccantem lenius admonet quàm ſat eſt, aut aſperius obiurgat, reſipiſcens meritò dicet: πῆ παρέβην; Qui filio præcipit parum honeſta, dicet: τί δ' ἔρεξα; Qui peccantem diſſimulat, quum expediret admonere, dicet illud: τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; Pythagoras igitur ſolitus eſt admonere adoleſcentes, vt quoties domum ingrederentur, hunc verſiculum ſuo cum animo verſarent. Ea cogitatio ſolicitos reddebat adoleſcentes, vt ſi quid fortè deliquiſſent, aut ſi quid vitij contraxiſſent ex hominum conuictu, id in poſterum corrigerent, cauerēntque. Eam ſententiam latius ac fuſius explicuit, quiſquis ſcripſit carmen De viro bono, quod fertur inter appendices operum Vergilianorum:

Non prius in dulcem declinat lumina ſomnum,
Omnia quàm longi reputauerit acta diei.
Quò prętergreſſus? quid geſtũ in tempore, quid non?
Cur iſti facto decus abfuit aut ratio illi?

Hæc docuerũt à Chriſto alieni: quid oportet facere Chriſtianos? Vtinam ſaltem ſacerdotes ac monachi, cum à prolixis ſplendidiſque conuiuiis ingrediuntur cubiculum, dicant apud ſeſe:

Πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

Deum immortalem quàm multa nobis ſuccurrerent & pudenda, & pœnitenda?

COGNATI. Caput ſerpentis conterere.

Theologis frequens eſt, pro Malas cogitationes in initio vincere. Palladius in Lauſiaca hiſtoria, vt eius verba habent

habent Latinè reddita: Contrito, inquit, in vita Apollo, serpentis capite, totum corpus est mortuum. Iubet enim Deus vt obseruemus caput serpentis. Id autem est, ne in principio admittamus malas & turpes cogitationes, non solùm vt obscœnas animi nostri phãtasias deleamus, &c.

Nollem factum.

Vox prouerbialis est, sese reprehẽdẽtis cum quadã exclamatione. Nollem factum: id est, optarem non esse factum. Budæus Flisco: Id quod equidem nollem ab eo omnino factum, qui homini merito ingenij atque eruditionis faueo. Henricus Stephan. in lib. j. Tuscul. Cic. iij. Quod certè nollem factum, non quidem quin ea quæ a me reposita est lectio, sit optima. Iterum paulò pòst. Sed ego etsi factum hoc nollem, vti dixi, iure tamen factum contendo, &c.

CAVSA INDEFENSA.

ERASMI. Heteromolia causa.

Ἑτερομόλιος δίκη: id est, Causa Heteromolia, dicitur apud Græcos, quæ ab altera duntaxat parte, nullo præsente qui contradicat. ἀπὸ τοῦ τὸν ἕτερον μολεῖν: id est, quòd alter duntaxat accedat. Simillimum illi, ἐρήμη δίκη: id est, Deserta causa. Vsurpabitur non ineleganter, vbi quis damnat absentem: veluti cùm defunctorum libros carpimus, rectè ἑτερομόλιον δίκην quis dixerit. Apud Hesychium sic effertur, ἑτερομωμος δίκη. an integra scriptura, nescio.

Deserta causa.

Ἐρήμη δίκη: id est, Deserta causa, cùm nemo repugnat. Translatum à iudiciis, vbi nonnunquam altera pars cedens tradit causam aduersario. Itaque deserta causa vincere, est vincere nullo contrà pugnante. Lucianus in Ioue tragoedo: ὥς τι ἄλλο ἢ ἐρήμην κρατεῖν ὑπὸ δόξομεν: id est: Itaque quid aliud videbimur fecisse, quàm deserta causa vixisse? Idem in Toxaride: καὶ τοσαύτας πόλεις ἐρήμην ὑπὸ σοῦ ἁλῶναι. Tótque ciuitates, nullo defendente, abs te capi. Vsurpat & Socrates in apologia apud Platonem: ἐρήμην κατηγοροῦντες ἀπολογουμένου οὐδενός. id est: Deserta causa, nullo defendente accusantes. Iureconsulti composita voce ἐρημοδίκιον vocant. Ita Paulus Pandect. lib. iiij. tit. de minorib. cap. & si sine dolo. Item & in eremodiciis ei subuenitur. Constat autem omnis ætatis hominibus restitutionem eremodicij præstari debere, si doceant se ex iusta causa abfuisse. Rursum libro xlvj. tit. iudicatum solui, cap. quum quærebatur: Si interposita iudicatum solui stipulatione, quis reum non defenderet, postea ex eremodicio sententiam esset passus, an ob rem iudicatam clausula committatur, &c. Rursum in Codice libro iij. tit. de iudiciis, cap. properãdum: Sin autem reus abfuerit, & similis eius processerit requisitio, quemadmodum pro persona actoris ediximus, etiam absente reo eremodicium contrahatur. Hæc Iustinianus. Est igitur ἐρημοδίκιον, quum altera parte absente fertur sententia.

Ne de lite pronuncies.

M. Tullius lib. Epistolarum ad Atticum vij. Obsecro μήτε δίκην, præsertim in re, à quo nihil vnquam vidi temerè fieri. Notauit Cicero carmen prouerbiale, quod citatur cùm ab aliis multis, tum à Luciano libello De calumnia:

> Μήτε δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς.
>
> Id est:
>
> Ne iudex fueris, partes ni audieris ambas.

Nonnulli tribuunt Hesiodo, sed falsò. Vnde Tullius ψευδησίοδειον appellat, cùm sit Phocylidis. Admonet autem non temerè pronunciandum de quopiam, nisi re vltro citróque cognita. Citatur & apud Aristophanem in Vespis:

> Ἦ που σοφὸς ἦν ὅστις ἔφασκε, πρὶν ἂν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς
> Οὐκ ἂν δικάσαις. —
> Sapiens fuit is, quisquis dixit,
> Prius ac partem audieris vtranque
> Ne iudicem agas. —

Eundem sententiam sic extulit Euripides in Heraclidis:

> Τίς ἂν δίκην κρίνειεν, ἢ γνοίη λόγον,
> Πρὶν ἂν παρ' ἀμφοῖν μῦθον ἐκμάθῃ σαφῆ.
>
> Id est:
>
> De lite quinam iudices, aut qui queas
> Pernosse rem, prius atque partem audieris
> Vtranque? —

Allusit huc Seneca in Medea:

> Qui statuit aliquid parte inaudita altera,
> Æquum licet statuerit, haud æquus fuit.

Fertur inter Græcanicas sententias & hic senarius:

> Ἀνεξέταστον μὴ κόλαζε μηδένα.
>
> Id est:
>
> Ne quempiam punito, rem ni expenderis.

Haud impunè vindemiam facies.

Οὐκ ἐρήμας τρυγήσεις: id est, Haud impunè vindemiam facies. In eos competet, qui nullo seruãte, impunè decerpunt vuas. Aristophanes in Vespis:

> Ἀλλ' οὐκ ἐρήμας οὐδ' οὕτω ῥαδίως τρυγήσετε.
>
> Id est:
>
> Ac ne existimetis vos adeò facilè atque impunè vindemiam facturos.

Nam ἐρήμας Græci fieri dicunt, quod fit nullo prohibente, nullóque obsistente. Confine est illi, quod alio referemus loco:

> Γλυκεῖ' ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος,
>
> Id est:
>
> Est dulce pomum, verùm vbi custos abest.

Solent enim vitibus & pomariis adhiberi custodes, præsertim autumno, cùm iam maturi fœtus furem inuitant. Itidem dicunt ἐρήμην κατηγορεῖν, καὶ ἐρήμην δίκην γράφειν, & ἐρήμην νικᾶν, & ἐρήμην κρίνειν ἢ καταγινώσκειν: quemadmodum indicauimus alibi.

CEDENDVM MVLTITVDINI.

ERASMI. Ne Hercules quidem aduersus duos.

Μηδ' Ἡρακλῆς πρὸς δύο: id est Ne Hercules quidem aduersus duos. hoc est: Nemo vsque adeò viribus excellit, vt vnus pluribus par esse possit. Neque indecorum est, cedere multitudini. Erit autem suauior metaphora, si significabimus, neminem, quantumuis eruditum, aduersus duos in disputando sufficere, aut, eundem hominem pluribus negociis sustinendis non esse simul parem: aut, non posse resisti precibus duorum, rem eandem petentium. Poterit & aliam in formam verti prouerbium, ad hunc modum: Si negant vel Herculem aduersus duos esse parem, quinã ego tam imbecillis aduersus duos Hercules stabo? Quanquam obiter huius vsum prouerbij, in operis huius vestibulo paucis ostendimus. Plato libro De legibus xj. ὀρθὸν μὴν, τὸ πάλαι τι εἰρημένον, ὡς πρὸς δύο μάχεσθαι, καὶ ἐναντία χαλεπόν, καθάπερ ἐν ταῖς νόσοις πολλοῖς τ' ἄλλοις. id est: Verùm est illud etiam olim prouerbio celebratum, arduũ esse aduersum duo, eáque contraria pugnare, quemadmodum in morbis, aliísque compluribus. Significat nobis esse geminam pugnam, tum aduersus diuitias, tum aduersus egestatem. Idem in Phædone vsurpauit. vbi Socrati per iocum hortãti, vt Cebetẽ ac Symmiã cõfutet argumẽtatione, respõdet Phædon: ἀλλὰ πρὸς δύο οὐδ' Ἡρακλῆς λέγεται οἷός τε εἶναι. id est: At verò contra duos ne Hercules quidem dicitur suffecisse. Eodem allusit Catullus in carmine nuptiali: cùm ait:

> — Noli pugnare duobus.

Hæc sententia tametsi non iisdem verbis, aliquoties legitur apud Homerum, vt in Odyss.

> Χαλεπὸν γὰρ ἐρυκανέειν ἕνα πολλούς.
>
> Id est:
>
> Difficile ac durum est, vnum compescere multos.

Telemachus ita loquitur de se, ac procis.

> Item Iliados ε.
>
> Αἰνείας δ' οὐ μεῖνε θοός περ ἐὼν πολεμιστής,
> Ὡς εἶδεν δύο φῶτε παρ' ἀλλήλοισι μένοντε.
>
> Id est:
>
> Haud stetit Æneas, alioqui strenuus armis,
> Conspexit simulatque duos consistere iunctos.

Occasionem adagij variè narrant. Quidam aiunt Molio-

nidas adortos aliquando Herculē ex insidiis: atque illum hominum multitudine territū, non ausum contrà resistere, sed fuga saluti cōsuluisse: idq; in vulgi sermonē abiisse. Verò propitius est, quod refert Suidas, Herculē constituto certamine Olympiaco, fretū viribus suis, primùm ausum certare cum duobus, & vtrósque cōfecisse. Hos aiunt fuisse Creaton & Eurytum, Neptuno patre & Moliona matre prognatos. Deinde proxima Olympiade consimili modo congressum fuisse cum duobus quibusdam: atque ab his fuisse superatum. Quanquam sunt, qui hos existiment fuisse Læum & Pherandrum: sed qui vicerint Herculem, non qui victi discesserint. At Plato in Euthydemo longè diuersam ab his historiam adducit: puta Herculem cum hydra pariter & cancro quodam immani, qui è mari emerserat, congressum, inferiorem discessisse, atque ob id Iolai nepotis auxilium implorasse. Sed non grauabor ipsius verba subscribere. In eo igitur, quem dixi dialogo, Socrates cum duobus fratribus sophistis, & vt sunt illi, contumeliosis disputans, quasi cum duobus monstris vnus congressus, cum illi probro obiiceret Dionysidorus quòd fugeret, neque ad interrogata responderet, ad hunc modum respondit: εἰκότως γὰρ εἶπον ἐγώ. ἥττων γάρ εἰμι καὶ τοῦ ἑτέρου ὑμοῖν· ὥστε πολὺ δεῖ μὴ οὐ δύο φεύγειν. πολὺ γάρ που εἰμὶ φαυλότερος τοῦ Ἡρακλέους, ὃς οὐχ οἷός τε ἦν τῇ ὕδρᾳ διαμάχεσθαι (σοφιστρίᾳ οὔσῃ, καὶ διὰ τὴν σοφίαν ἀνιείσῃ εἰ μίαν κεφαλὴν ἀποτμηθείη τοῦ λόγου, πολλὰς ἀντὶ τῆς μιᾶς) καὶ καρκίνῳ τινὶ ἑτέρῳ σοφιστῇ, ἐκ θαλάττης ἀφιγμένῳ, νεωστί, μοι δοκεῖν, καταπεπλευκότι. ὃς ἐπειδὴ αὐτὸν ἐλύπει, οὕτως ἐκ τοῦ ἐπ' ἀριστερὰ λέγων καὶ δάκνων, τὸν ἰόλεων τὸν ἀδελφιδοῦν βοηθὸν ἐπεκαλέσατο. ὁ δὲ αὐτῷ ἱκανῶς ἐβοήθησεν. ὁ δ' ἐμὸς ἰόλεως πατροκλῆς εἰ ἔλθοι, πλέον ἂν θάτερον ποιήσειεν. id est: Non iniurià inquam fugio. Nam cum alterutri sim impar, cur non fugiam ambos? Equidem Hercule multo sum imbecillior, qui tamen pugnare pariter non valuit, & aduersum hydram sophisticam, (cui propter sapientiam pro vno sermonis capite amputato multa repullulabant) & aduersum cancrum sophistam quendam è mari profectum, & nuper, vt arbitror, aduectum. A quo cum Hercules ad sinistram angeretur, verbisque acriter morderetur, nepotis sui Iolai auxilium implorauit: qui abundè illi succurrit. Meus autem Iolaus Patroclus si venerit, magis alteram certaminis partem sustineret. Mordaci videlicet allegoria, Socrates è fratribus sophistis alterum hydram, alterum cancrum nominat: se, Herculem: Ctesippum, Iolaum.

Vnus vir, nullus vir.

Εἷς ἀνὴρ, οὐδεὶς ἀνήρ: id est, Vnus quidem vir, nullus est. Sensus est, nihil egregium præstari posse ab vno homine, omni auxilio destituto. Huc pertinet quod ait Euripides in Heraclidis, μιᾶς γὰρ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη: id est, Nam solitariæ manus inualida pugna est. Item illud eiusdem: εἷς ἀνὴρ οὐ πάνθ' ὁρᾷ. id est, Vir vnus haud videt omnia. Poterit ad varios vsus deflecti prouerbium, vel ad insuauem vitam, si non adsit conuictor amicus: vel ad iudicium haudquaquam vni committendum: vel ad studium literarum, quod citra socium, & eiusdem, vt aiunt, æmulum Musæ, planè friget. vel ad quoduis denique peragendum negocium, quod citra alterius adminiculum commodè confici non queat. Adagij mentionem facit Zenodotus.

Vni cum duobus non est pugnandum.

In eadem Chrysothemis, Electræ sorori, & Choro concorditer hortantibus, ita respondet:

> Δράσω· τὸ γὰρ δίκαιον οὐκ ἔχει λόγον
> Δυοῖν ἐρίζειν.

Id est:

> Factura sum: non æquum enim est, resistere
> Vnam duobus.

affine est illi, Ne Hercules quidem aduersus duos. Huc allusit & Catullus in Epithalamio, Noli pugnare duobus.

Cedendum multitudini.

Qui suadebit non esse pugnandum vni cum multis, & vbique multitudini morigerandum, adducet illud ex eodem libro:

> Αἶψά κεν αὐτῷ ἀεικέα πότμον ἐπίσποι,
> Εἰ πλεόνεσσι μάχοιτο.—

Id est:

> Accerset mox ipse sibi crudelia fata,
> Si multis pugnare velit.—

Iidem proci paulo superius:

> —Ἀργαλέον δὲ
> Ἄνδρασι καὶ πλεόνεσσι μάχην ἐπὶ δαιτὶ μάχεσθαι.

Id est:

> —Cum pluribus ardua res est
> Depugnare viris inter conuiuia solos.

Extra publicam viam ne deflectas.

Ἐκτὸς λεωφόρου μὴ βαδίζειν, id est, Extra viam publicam ne ingrediaris. Hoc quoque refertur inter Pythagorica symbola à Diogene Laertio tametsi superiori diuersum. Neque est quòd hanc miremur pugnantiam: quandoquidem vt rectè præceptum est, loquēdum vt plures, sapiendum vt paucis ita sunt quędam, in quibus cum vulgo conuenire dexteritatis est: sunt rursum, in quibus à vulgo quàm maximè dissidere virum bonum oportet. Rectè Flaccus:

> Interdum & vulgus rectum videt, est vbi peccet.

Plurium calculus vincit.

Τῶν πλειόνων ψῆφος νικᾷ, id est, Plurium calculus vincit. Quoties in consilio ceditur multitudini. Plinius in Epistolis queritur, numerari sententias, non expendi. Et Liuius. Pars, inquit, maior meliorem vicit.

Cognati. Facile fertur quod omnibus commune est.

Prouerbialiter hodie dicitur, quum significamus etiā difficilia facilè confici, si adfuerint plures adiutores. Eodem pertinēt, quæ Erasmus collegit, Vnus vir, nullus vir: &, Multæ manus onus leuius reddunt. item: Consolatio miserorum est, habere socios. Lucianus in Amoribus dicit, aduersa quæ mutuò amici ferunt, leuiora esse, Thucydides lib. vij. ἰσομοιρία τῶν κακῶν ... κούφισιν ἔχει μεγάλην. Ærumna, quæ multis cōmunis est, habet aliquid leuamenti. Conuenit cum illo Salomonis cap. Prouerb. xxvij. Ferrum ferro acuitur, & vir acuitur amici cōgressu.

Multorum peccatum inultum.

Quicquid à multis peccatur, inultū est, inquit Lucanus lib. v. cui Laronia apud Iuuenal. satyr. ij. subscribit, dicēs:

> —Faciunt hi plura, sed illos
> Defendit numerus, iunctæque vmbone phalanges.

Etsi Hierony. dixerit: Peccantium multitudo non parit errori patrocinium. Cōtra hos tales, qui peccatis alienis exemptum purgatúmque volunt. Demosthenis verba recitat Aul. Gell. οὐδὲ λέγεται ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις, ἀλλ' ὡς οὕτω προσήκει γίνεσθαι, &c. Verùm ne dicas sic esse actum sępenumerò, sed hoc fieri sic decere. Non absimile est hoc Cice. ex iij. De legib. Inuidia quidē summus ordo caret. hoc est, senatorius. Cyprianus in epist. ad Donatum: Consensere iura peccatis, & cœpit esse licitum, quod publicum est. Cic. epist. iiij. Quod exemplo fit, id etiam fieri iure putāt.

Caue multos, si singulos non times.

Extat carmen lepidum, è Græco conuersum, contra Maximinum imperatorem pronunciatum, qui se ob vastitatem & robur corporis immortalem credebat:

> Et qui ab vno non potest occidi, à multis occiditur.
> Elephas quidem grandis est, & occiditur.
> Leo fortis est, & tamen occiditur.
> Tigris acerrimus est, & occiditur.
> Caue multos, si singulos non times.

Hanc repetitionem Rhetores conuersionem appellant, cum aut primum repetimus verbum, aut ad postremum continenter reuertimur. Huic non dissimilia sunt, Plurium calculus vincit: & Multis ictibus deiicitur quercus. quæ extant in Erasmi nostri adagiorum chiliadibus.

Vesparum examen metuit Phrynicus, velut gallus gallinaceus.

Etsi gallinaceus pugnax sit, & lōgè animosus, adeóque leonem cantu terreat: tamen vel multitudini apum cedit. etiam licet Phrynicus tragicus Mileti captiuitatem fortiter ageret, Atheniēses tamen cōmoti & collachrymātes cum metuentē & perhorrescentem eiecerūt. Conueniet in

niet in eos, qui damnum patiuntur, ita scilicet vt subitò & præter spem à multis quatiantur. Ælian. xiij.

CITRA LABOREM.

Erasmi. Citra puluerem.

Ἀκονιτί, id est, citra puluerem, Græci dicunt contingere, quo quis facilè, citráque negocium potitur. Translatum vel ab Aphe, id est, à pulueris contactu, quo se spargebat, in palæstrico certamine cógressurus: vel certè à puluere, quo non indecorè sordidari scripsit Horatius eos, qui certant Olympia, quive bellum gerunt. Plinius libro xxxv. Alcimachus Dioxippum, qui pancratio Olympiæ citra pulueris tactum, quod vocant ἀκονιτί, vicit. Aulus Gellius libro v. Quandi, inquit, causa est, cùm deditione repentè facta, sine puluere, vt dici solet, incruentáq; victoria obuenit. Horatius in Epistolis:

Quis circum pagos & circum compita pugnax
Magna coronari contemnat olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis, sine puluere, palmæ?

Inuenitur & ἀνιδρωτί, id est, citra sudorem: & ἀναιμωτί, id est, citra sanguinem.

Citra arationem, citráque sementem.

Quæ citra nostram operam casu nobis eueniunt, ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα contingere dicunt Græci. Lucianus in Parasito: ὅτι δὴ μόνος κατὰ τὸν σεμνὸν Ὅμηρον οὔτε φυτεύει χερσὶ φυτὸν, οὔτε ἀροῖ, ἀλλὰ τὰ ἄσπαρτα, καὶ τὰ ἀνήροτα πάντα νέμεται. id est: Quod videlicet vnus iuxta egregium illum Homerum, nec manibus plantat, nec arat, verùm citra sementem, citra arandi laborem fruitur omnibus. Idem in Rhetorum didascalo: σοὶ δὲ ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα φυέσθω πάντα. id est: Tibi porrò citra seminandi arandíque laborem proueniant omnia: id est, citra studium. Natum apparet adagium à fabula insularum fortunatarum, de quibus Horatius in Odis:

Reddit vbi Cererem tellus inarata quotannis,
Et imputata floret vsque vinea.

Sumptum est autem, opinor, ex Homero, qui Odysseæ libro ix. Cyclopum terram describit ad hunc modum:

Κυκλώπων δ' ἐς γαῖαν ὑπερφιάλων ἀθεμίστων,
Ἱκόμεθ', οἵ ῥα θεοῖσι πεποιθότες ἀθανάτοισιν,
Οὔτε φυτεύουσιν χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν·
Ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται,
Πυροὶ καὶ κριθαὶ, ἠδ' ἄμπελοι, αἵ τε φέρουσιν,
Οἶνον ἐριστάφυλον, καί σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.

Id est:

Venimus in terram, quam magnanimi Cyclopes
Et legum expertes habitant, hi numine freti
Diuum nec manibus terræ plantaria figunt,
Vomere nec segetem proscindunt, quin ea cuncta,
Nulla semente, & nullo nascuntur aratu
Ordea, frumentum, plenisque onerata racemis
Vineta, & largis hæc Iuppiter imbribus auget.

Vltrò Deus subiicit bona.

Αὐτόματος ὁ Θεὸς αἴρει τὰ ἀγαθὰ: id est, Vltrò Deus subiicit bona. Quoties res citra nostram operam feliciter cadunt, quasi Deo quopiam accurante. Stobæus senarium hunc adducit ex Plutis Cratini:

Αὐτόματα τοῖσι Θεὸς ἀνίησι τὰ ἀγαθά.

Id est:

Vltrò dona istis ipse suppeditat Deus.

De Dormientis reti dictum est aliàs.

Sub aliena arbore fructum.

Ex aliena arbore fructum legere dicuntur, qui fruuntur aliorum laboribus. Ita Fabius apud Liuium lib. ab Vrbe cond. x. Fabius, inquit, quam arborem conseruisset, sub ea legere alium fructum, indignum ducere. Finitimum est illi, Alienam messem metit.

Dormienti rete trahit.

Εὕδοντι κύρτος αἱρεῖ: id est, Dormienti rete capit. In eos, quibus citra conatum obtingunt ea quæ cupiunt. Natum ex euentu, quòd aliquando acciderit, vt dormientibus piscatoribus pisces fortè retibus inuoluti caperentur. Quidam ad Timotheum Imperatorem Atheniensium referunt, cui quòd multa feliciter obtingerent, magis commoditate fortunæ, quàm ipsius opera, ἀτυχίας, id est, felicis cognomen inditum. In huius inuidiam pingebant nónulli fortunam ad rete cogentem vrbes, illo iuxtà dormiente. Quos ille sic elusit, authore Plutarcho, vt diceret: Si huiusmodi vrbes capio dormiens, quid me facturum arbitramini si vigilaro? Huc allusit Terentius, cùm ait in Adelphis: Quid credebas dormienti hæc tibi confecturos deos? Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductam domum? Non dissimili forma dictum est apud T. Liuium libro ab vrbe condita vij. Vnicum belli ducé, qui nihil agenti sibi de cælo deuolaturam in sinum victoriam censet. M. Tullius in Verrem actione vltima: Sed non idem mihi licet quod iis, qui nobili genere nati sunt, quibus omnia populi Romani beneficia dormientibus deferuntur. Quin & hodie vulgò dicitur in id genus homines: Fortunatior est, quàm sapientior. Et Eupolis comicus apud Athenæum:

— Ὦ πόλις πόλις,
Ὡς εὐτυχὴς εἶ μᾶλλον ἢ καλῶς φρονεῖς.

Id est:

O ciuitas, ô ciuitas,
Vt tu quidem es felix magis quàm prouida.

Congruunt quæ dicentur in prouerbio: Atheniensium inconsulta temeritas.

Cognati. Gemmas ex alieno littore petit.

Seneca Declamationum lib. ij. declam. v. Nunquid gémas, & ex alieno littore petit lapillos? Finitimum est illis: Alienam messem metere. & , Sub aliena arbore fructum legere. Prouerbialiter vsurpatur, vt qui vmbilicos & calculos in littore ludentes colligunt, ocium suum fallunt: ego quoque velut ludens & aberrans à seriis rebus & studiis hæc colligebam calculis & vmbilicis similia.

Ἀκονιτί.

Ἀκονιτὶ siue ἀκονιτὸς prouerbio Græco dicitur, quoties quis sine labore, sine sudore, pugna vel puluere vicit. Ab athletis sumptum, qui puluerem inspergebant corporibus. Pausan. ἠλιακ. ϛ. τὸ μὲν δὴ τὸ παγκράτιον τῶν τινῶν ἀνὴρ ὅν μαντινείας δρομεὺς ὄνομα ... ἀκονιτὶ λαβεῖν λέγεται. Lucian. in dialogo quodam: ἀκονιτὶ κρατήσεσθαι. Etymol. ponit ἀκονιτὶ Ionicè, quasi ἀκονιτί. Id. Plin. li. xxxv. cap. xj. Horat. lib. j. epist. j. Gel. libro v. cap. vj. Hermol. in Plin. & Eras. in suis Chilia. cæterique Latini, citra puluerem interpretati sunt. Contrà κονιτὶ vicit, dicitur, quoties cum labore & sudore victoria paratur.

Laborum curarúmque nescij viuunt.

Plato in ciuili.

CLAMOSVS.

Erasmi. Septem conuiuium, nouem conuicium.

Septem conuiuium, nouem conuicium. Elegans vel ob ipsam παρονομασίας sententia: qua significatum est, in conuiuium paucos adhibendos esse, alioqui fore tumultuosum, atque insuaue. Quod significans Horatius:

—Locus est, inquit, & pluribus vmbris,
Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ.

Extabant antiquitùs leges quæ præscriberent, simul & moderatum cóuiuarũm numerum, & sumptus modicos. M. Terentius Varro apud Celsum censet conuiuas intra Gratiarum & Musarum numerum oportere consistere, ne aut plures sint septem, aut pauciores tribus. Sed hoc adagium vetat ad Musarum vsque numerum peruenire. Plinius lib. xxviij. capite ij. scribit Seruium Sulpitium commentum fuisse causam, cur ominosum esset mensam relinquere, quod illis temporibus nondum numerabantur conuiuæ plures quinque. Chærephon apud Athenæum lib. vj. videtur admittere conuiuas vsque ad triginta, duntaxat in nuptiis. Cæterùm quibus datũ erat negociũ numerandi conuiuas, γυναικονόμους appellant. Refert inibi fabulam non illepidam: Parasitus quum inuocatus venisset ad nuptias, & postremus accúberet, gynæconomi numeratis cóuiuis iusserũt illũ abire, quòd cótra legé, super numerũ xxx. secut' esset. at ille: numerate, inquit, denuò, à me sumétes initiũ. Hoc pacto nó erat futurus supernumera-

rius. Refertur apud Iulium Capitolinum in vita L. Veri imperatoris: Et notissimũ quidem, inquit, eius fertur tale conuiuium, in quo primum duodecimus accubuisse dicitur, cùm sit notissimum dictum de numero conuiuarũ: Septem conuiuium, nouem verò conuicium. Conuicium autem dixit pro clamore, quasi conuocium. Torqueri potest ad polyphiliam, aut ad turbam rationum in argumẽtando, aut exemplorum in suadendo: aut etiam ad polytechniam. Quauis in re turba confusionem parit ac molestiam.

Clamosior lauro ardente.

Μείζονα βοᾷ δάφνης χλωρᾶς καιομένης, id est, Magis vociferatur quàm laurus viridis incensa: propterea quòd laurus adhuc virens in ignem coniecta, maximos crepitus ædit. Vnde & in maleficiis amatoriis incendi consueuit, tanquam amantium querimonias repræsentans.

Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurũ.

Refertur à Diogeniano.

Claudiana tonitrua.

Festus Pompeius innuere videtur, Claudiana tonitrua in vulgi sermonem abiisse: scribens ideo vocata Claudiana tonitrua, quòd Claudus Pulcher instituerit, vt ludis post scenam factis, lapidum coniectus ita fieret, vt veri tonitrus similitudinem imitaretur. Nam antea leues admodum & paruos sonitus fieri solitos, cum claui & lapides in labrum æneum coniicerẽtur. Quadrabit adagium (si modò videbitur in adagiorum gregem recipiendum) in homines immodicè clamosos, & odiosè obstreperos. Simillimum illi, quod alibi retulimus, δωδωναῖον χαλκεῖον, id est, Dodonæum æs.

Vsque ad rauim.

Quemadmodum Græci dicunt, ἄχρι κόρου, id est, Vsque ad satietatem: ita Plautus, & quidẽ lepidius dixit, Vsque ad rauim: pro eo quod est, improbè, sæpius, clamosè, adeò vt vox etiam toties vociferanti raucescat. Est in Aulularia ad hunc modum:

Huccine detrusisti me ad senem parcissimum,
Vbi si quid poscamus, ad rauim poscamus prius,
Quàm quicquam detur? —

Apertis tibiis.

Apertis tibiis: id est, clariore voce. Translatum à tibicinibus, qui quædã obturatis tibiarum foraminibus, quasique pressiore sono canunt, quędam apertis tibiis, acriore sonitu. Quintilianus Institut. lib. xj. Illa vero iam penè apertis, vt aiunt, tibiis: qui quocunque inciderunt, veterem cõsuetudinem fori, & pristinum morem iudiciorum requirunt. Venustior erit metaphora, si quis dicatur apertis tibiis inuehi in quempiam: id est, non clanculum obtrectare, sed palàm insectari, lacerareq́ue conuiciis. aut, apertis tibiis laudes cuiuspiam celebrare, id est, palàm & magnificè. Fortassis in hanc sententiam pertinet senarius ille Græcus quem citat Tullius in Epistolarum ad Atticum lib. ij. ex poeta nescio quo: Cn. quidem, inquiens, noster, planè iam quid cogitet nescio:

Φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι.

Id est:

Neque enim minutis iam ille spirat tibiis.

Videtur innuere, Pompeium ingentia promittere per legem agrariam, & rem maximam moliri. Athenæus libro iiij. refert tibiarum genus, quas Anacreon ἡμιόπους appellat, cæteris minores, sonoq́ue minus claro: quod ipsum indicat cognomen.

Cyclobori vox.

Κυκλοβόρου φωνή, id est, Cyclobori vox. De clamosis, & vehementer obstreperis dicebatur, aut quibus vox esset vitiosa raucáque. Cycloborus fluuius quidam Atticæ, nõ perpetuus, sed torrens, ingenti strepitu defluens: vnde ductum prouerbium. Aristophanes in Equitibus:

Ἅρπαξ, κεκράκτης, κυκλοβόρου φωνὴν ἔχων.

Id est:

Clamosus, auidus, voce Cyclobori obstrepens.

Sarpedonium litus.

Σαρπηδονία ἀκτή, id est, Sarpedonium litus. De re turbulenta rectè dixeris, siue de vehementer clamosis & obstreperis. Est enim huiusmodi litus quoddam Thracię, Neptuno sacrum, quod assiduis fluctibus tunditur. Est & aliud eiusdem nominis in Cilicia. Rursum aliud iuxta Oceanum, vbi Gorgonibus sedes esse ferunt.

Stentore clamosior.

Prouerbialis hyperbole, Stẽtore clamosior. Iuuenalis:

— Vt Stentora vincere possit.

Sumptum à fabula Stentoris: cuius meminit Homerus Iliados ε. eiq́; ferream, hoc est, inuictam attribuit vocem:

Στέντορι εἰσαμένη μεγαλήτορι χαλκεοφώνῳ.
Ὃς τόσον αὐδήσασχ' ὅσον ἄλλοι πεντήκοντα.

Id est:

Stentoris in specie validi, cui ferrea vox, qui
Quinquaginta alios æquans clamore, sonóque.

Græci μεγαλοφώνους appellant.

In clamosos.

Ingentem inter litigandum aut disputandum vociferationem, indicabimus eo versiculo, quem ibidem de Neptuno scripsit Homerus:

Ὅσσον τ' ἐννεάχιλοι ἐπίαχον ἢ δεκάχιλοι
Ἀνέρες ἐν πολέμῳ, ἔριδα ξυνάγοντες ἄρηος.

Id est:

Tantum vociferans, quantum nouies, deciésve
Mille viri clamore solent qui prælia miscent.

Idem carmen habetur Iliad. ε. de Marte.

Absit clamor in colloquio, aut lusu.

Qui iubebit in conuiuio, colloquióve temperari à vociferatione, accommodabit illud ex eodem libro:

Νῦν μὲν δαινύμενοι τερπώμεθα, μηδὲ βοητὺς
Ἔστω.

Id est:

Nunc hilares cœnemus, & omnis clamor abesto.

Abydena illatio.

Ἀβυδηνὸν ἐπιφόρημα, id est, Abydena illatio, siue irruptio. Dici solitum, vbi quis obstrepit aut conuiuantibus, aut aliud quippiam agentibus, & tumultu molestiam adfert. Zenodotus ait extare prouerbium apud Eudoxum in fabula, cui titulus Suppositítius. Atque hinc esse natũ, quòd olim Abydenis mos fuerit, si quem ciuem aut hospitem acciperent conuiuio, præterea in sacris ac solennibus epulis, vt post vnguentum & coronas, infantes à nutricibus inducerentur, circumferrẽtúrque suauiandi. Vagientibus autem & clamantibus pueris, garrientibus itẽ & obstrepentibus nutriculis, conuiuiũ tumultuosum & iniucundũ reddebatur. Ergo cùm, amicis aliquot suauiter colloquentibus, interueniet rabula quispiam & immodicè loquax, qui confabulationẽ sua loquacitate sit in amœnam redditurus, rectè dicemus, ἀβυδηνὸν ἐπιφόρημα. Tametsi in quibusdã codicibus ἐπιφώνημα legi, id est, acclamatio: verùm vt opinor, mẽdosè: quandoquidẽ Athenæus lib. Dipnosophistarum xiiij. mentionẽ facit huius adagij, demonstrans complurium autorum testimoniis, ἐπιφορήματα dici bellaria, siue secũdas mensas: ab inferendo, non ab acclamando. Quin & Stephanus ἐπιφόρημα legit, non ἐπιφώνημα. Itidem Zenodotus & Suidas. Solus Hesychius legit ἐπιφώνημα, indicans & hoc dici in eos qui hospites calumniabantur. Cæterùm quod in nonnullis codicibus scriptum visitur ἀβυδηνῶν, pro, ἀβυδηνόν, minimum interest ad sensum.

Calamoboas.

Antipater quum nec vellet, nec posset congredi comminus cum Carneade, qui magna vehementia inuehebatur in Stoicos, semet ad scribendum vertit: multósque libros ædidit maledicos & ineptos, in quibus passim contradicebat Carneadi. Hinc vulgò cognomen adeptus est καλαμοβόας, quod non lingua, sed calamo vociferaretur. Meminit Plutarchus in libello περὶ τῆς ἀδολεσχίας.

Λαρυγγίζειν.

Λαρυγγίζειν Græcis dicuntur, qui non loquuntur naturali modo, sed dilatato gutture effundunt immanem vocem. Quemadmodum & canunt nonnulli. Hoc vitium Demosthenes obiecit Æschini, quòd non ex animo loquens vocem præter naturam intenderet. Neque enim oratoris est, affectus clamore mouere, sed argumentis, & rem velut oculis subiiciendo.

Colum-

Columnas rumpere.

Ælianus prodidit, in Samo quondam fuisse animalia vasta magnitudine (Neades vocantur) quorum voce terra rumperetur. Vnde prouerbium natum in clamosos & improbè loquaces, vt postes & columnas dicantur rumpere. Vsus est eo Vergilius in Philistum rabulam, & obtrectatorem. Item Iuuenalis:

Frontonis platani conuulsáq; marmora clamant.

COGNATI. Tollitur in cœlum clamor.

Hyperbole prouerbialis est, & habetur Æneid. xj. & xij. Id quod alibi aliter extulit Virgilius:

It clamor cœlo.—

Sed hoc hemistichium Virgilius ex Ennio descripsit libro xvij.

Tollitur in cœlum, clamórq; exortus vtrisq;.

Homerus Iliad. xv.

—Φωνὴ δὲ οἱ αἰθέρ᾽ ἵκανεν.

Id est:

—Ferit aurea sidera clamor.

Hoc hemistichio denuò xij. Æneid. vsus est:

—Ingentem gemitum ad sidera tollunt.

Et x. dixit:

—Clamorem ad sidera tollunt. & 1.

Clamores simul horrendos ad sidera tollit.

Tibiis apertis.

Apertas porrò tibias, vt & hoc repetam, quod Erasmus noster collegit, idem Fabius ibidem vocat, quæ aper tis omnibus foraminibus sonant clarius. Nam clausis sonus redditur fuscior & obscurior, vt apertis candidior & clarior. Illa verò, inquit, iam penè apertis, vt aiunt, tibiis. id est, clarissima voce. Rursus: Nam tibiæ eodem spiritu accepto alium clausis, alium apertis foraminibus, alium satis purgatæ, alium quassæ sonum reddunt.

COMMODVM MAGNO EMPTVM ET COMMODVM INTERVERSVM.

Vale charum lumen.

Χαῖρε φίλον φάος, id est, Vale gratum lumen. Hoc apparet vulgò dici solitum, quoties extingueretur lucerna. Referunt autem ad fabulam non admodum castam, sed docen di causa referendam tamen. Narrant enim anum quampiam, cùm nuda libidinari pararet, extinxisse lucernam, ne rugæ sitúsq; corporis offenderet: & extinguentem dixisse, χαῖρε φίλον φάος, id est, Vale amicum lumen. Quæ quidem verba suspicor hoc magis in vulgi iocum abiisse, quòd iisdem vtantur in tragœdiis, exituri è vita: velut Polyxena in Hecuba Euripidis, Iphigenia in sui nominis fabula, Alcestis & Electra, aliæque complures. Tametsi Plutarch. Conuiuialium quæstiuncularum decade vij. problemate v. indicat dictum à quodam, qui amicæ prodeunti in conspectum, quum ipse vino opinor cæcutiret: χαῖρε, inquit, φίλον φῶς. Poterit ad varios vsus accommodari parœmia. Siue cum nos significamus licentius agere velle. (Nox autem tegit omne dedecus, & quoniam iuxta Nasonem, pudore vacat, accommoda videtur inhonestis ac flagitiosis actionibus, quas eò Lucianus νυκτερινὰ appellat. Huc allusit Aristophanes in Concionatricibus, cùm mulierem volentem deiicere aluum, ita loquentem facit:

Ἦ πανταχοῦ τοι νυκτὸς ὅσιον ἐν κακοῖς;

Id est,

An verè vbiq; est hoc honestum noctibus?)

Siue cum relinquimus amicum, aut rem interius adamatam. Siue cum innuimus mulierem iam marcida forma, quæque non possit nisi per tenebras adamari: χαῖρε φίλον φῶς. Aut cum significabimus nobis perisse rem longè charissimam. Siquidem diuus Ambrosius in homiliis quas conscripsit in Euangelium Lucæ, refert ad huiusmodi fabulam. Theotimo cuipiam, cùm graui morbo oculorum laboraret, medici interminati fuerant, ne cum vxore rem haberet: si faceret, prorsus cæcitatem imminere. Verùm is libidinis impatiens, non potuit sibi temperare, quin vxorem amplecteretur. Itaque cum iam medio Veneris calore ferueret, & in mentem venisset medicorum interdictum, χαῖρε, inquit, φίλον φῶς, id est, Vale amicum lumen. nimirum intelligens se voluptatem eam perbreuem oculorum dispendio emisse. Similis est apud Martialem fabula de Phryge quodam lusco bibone: cui cùm interdictum esset à medicis, ne biberet vinum, alioqui nihil visurum, protinus admotis poculis,

Valebis: oculo inquit. exitum requiris?

Vinum Phryx, oculus bibit venenum.

Alij sementem faciunt, alij metent.

Ἄλλοι μὲν σπείρουσιν, ἄλλοι δ᾽ ἀμήσονται, id est, Alij quidem sementem faciunt, alij verò metent. Quod citra metaphoram etiam ad hunc modum efferunt, ἄλλοι κάμον, ἄλλοι ὤναντο. id est, Alij laborarunt, alij perceperunt emolumentum. His simillimum est illud Fabij dictum apud Liuium libro ab vrbe condita decimo: Quam arborem conseruisset, sub ea legere alium fructum, id indignum esse dicere. Huc alludit Hesiodus, cùm scribit in Theogonia de Fucis;

Ἀλλότριον κάματον σφετέρην ἐς γαστέρ᾽ ἀμῶνται.

Id est,

Atque metunt ventrem in proprium sudorem alienum.

Theognis item;

Οὐ γὰρ αὖ ἐκκεχυμένων, ἄλλοις καμάτων μεταδείης.

Id est,

Antè tibi exhaustos alij ne trade labores.

Consimili figura dictum est à Diocletiano nondum Cæsare: Ego apros occido, sed alter fruitur pulpamento. Refertur autem in illius vita ad hanc fermè sententiam: Cùm Diocletianus apud Tungros in Gallia, in minorib. adhuc locis militans, in caupona quadam moraretur, & cum Druiade quadam muliere familiarem consuetudinem haberet, illáque parsimoniam hominis incusaret, ioco, non seriò respondisse fertur, tum se fore liberalem, cum imperator fuerit. Ad hoc illa: Noli, inquit, iocari Diocletiane; planè imperator eris, simul ac aprum occideris. Quam quidem mulieris vocem ominis arripiens vice, studiosè sectari cœpit apros in venatu: haud intelligens videlicet ominis ænigma, quod euentus postea explicauit. Nam Numerianus imperator, factione Arrij Apri soceri sui interemptus fuerat. Qua re prodita, milites Diocletianum vindicem creant, & Augustum consalutãt. Ille itaq; pro concione, quo Druiadis dictum expleret, Aprum manu sua confodit, addens Maronianum illud:

Æneæ magni dextra cadis.—

Cæterùm interea dum adhuc priuatus ille multos apros confecisset, nec affulgeret vsquam imperij spes, dicere solitum ferunt: Ego quidem apros occido, verùm alter fruitur pulpamento.

Mazam pinsuit à me pistam.

Μᾶζαν γε μεμαχὼς τὴν ὑπ᾽ ἐμοῦ μεμαγμένην.

Id est,

A me antè pistam mazam iste pinsuit.

De his dici solitum, qui sibi alienæ industriæ laudem vindicant, & magnam gloriam alieno labore partam, verbis in se transmouent, vt Terentianus ait Gnatho. Maza cibi genus ex lacte & farina, fermè panis instar cõfectum. Parœmia refertur & ad hunc modum, μᾶζαν ὑφαρπάσας τὴν ὑπ᾽ ἐμοῦ μεμαγμένην. id est, Subrepta maza pinsueram. vbi quis alienis fruitur laboribus. Sumptum est autem ex Equitibus Aristophanis, quo loco carmen huiusmodi est:

—Καὶ πρῴην γ᾽ ἐμοῦ
Μᾶζαν μεμαχότος ἐν Πύλῳ λακωνικήν,
Πανουργότατά πως περιδραμὼν ὑφαρπάσας
Αὐτὸς παρέθηκε τὴν ὑπ᾽ ἐμοῦ μεμαγμένην·
Ἡμᾶς δ᾽ ἀπελαύνει.—

Id est,

Cumq; ipse pridem pinsuerim mazam in Pylo
Laconicam, iste accurrit astutissimè,
Raptámq; mox apposuit, quam ego pinsui:

At submouet nos. —

Demosthenes qui bello Peloponnesiaco dux fuit Atheniensium, is, collega Nicia, Pylum vrbem diuturna obsidione in rerum omnium desperationem adduxit. Cui successit Cleon, è coriario imperator, qui alieno labore partam gloriam in se transtulit, paucis post diebus Pylo capta. Queritur igitur in hac fabula Nicias ac Demosthenes, de laude sibi prærepta per Cleonem. Aristophanis historia narratur adeò non modò variè, verumetiã prolixè, vt non libeat referre. Indicatum est vnde peti possit.

IVNII. Vt egeni, eruum.

Ὅσπερ τοῖς σιτοδείαις ὄροβοι, id est: Id quod in frumenti inopia, eruum. Adagij vsus erit, quum significare volumus, boni consulenda esse qualiacunque sint deteriora, vbi non adsit meliorum copia. Glandium esus mortalibus fuit gratissimus ante repertas & à Triptolemo commonstratas Cereales fruges. Solet autem vsuuenire famis tempore, aut vbi frumentum deest, vt legumina quæuis, viciam, lentem, eruum, aliaque χέδροπα in victũ commutet vulgus, ad placandam esuriei iniuriam, & sustinendam vitam, vbi cætera deficiunt necessaria. Philostratus in Nicete, ἀλλ᾽ ἀπορίᾳ ἐλλογίμων σοφιστῶν ἐσπουδάσθησαν παρὰ τοῖς ἑαυτῶν Ἕλλησιν, ὥσπερ τοῖς σιτοδείαις οἱ ὄροβοι. id est: Inopia præcellentium doctorum, in precio fuerunt habiti à Græcis ea tempestate, quemadmodum eruum magni fit apud illos qui frumento carent.

E spinis vuas colligere.

Ἐξ ἀκανθῶν τρυγᾶν σταφυλὰς καὶ σῦκα ἀπὸ βάτων, E spinis vindemiam facere, & è rubis ficus colligere, dicetur prouerbialiter, qui ex molesto periculosóque negocio compendium facit, aut quem dura prouincia diuitem reddit. D. Clemens li. ij. Pædagogi: καὶ ἡμεῖς ὡς ἐξ ἀκανθῶν τρυγῶμεν σταφυλὰς καὶ σῦκα ἀπὸ βάτων. id est: Ac nos quidem è spinis vuas, è sentibus ficus colligimus. Loquitur de nobis Christianis, per salutiferam Christi necem à tetra hostis humani tyrãnide vindicatis, & ad æternæ gloriæ hæreditatem ascitis.

COGNATI. Lac auium fert Samus Ionica.

Samus Ionica valde olim fortunata fuit: vnde in prouerbium abijt, Lac auium ferre illam. In ea verò cùm tyrannis exerceretur, infortunatissima fuit, viris destituta, à Sylosonte tyranno, qui duriter imperabat: vnde aliud prouerbium natum est, Sylosontis causa locus patens. Hæc referuntur ab Eustathio Thessalonicensi archiepiscopo, in suis cõmentariis in Dionysij Alexãdrini de situ orbis librũ. [Erasm. sup. Opera Sylosontis ampla regio.]

Summouere vicinos.

Id à Græcis dicitur ἀπαστεῖν τοὺς γείτονας τοὺς ὁμόρους τὰ χωρία ὑπερτιμῶντα. Summouere autem hoc modo vicinos, est eorum prædia immensis preciis emere, ita vt ab illa vicinia habeant. Quidam autem agros vicinorum partim precio, partim pollicitationibus comparant. Promittunt enim suo suffragio venditores adiuturos & ornaturos. Bud. Picardo: Vicinos longè quoquo versum licitando summouere, & pollicitando.

CONATVS.

ERASMI. Manibus pedibúsque.

Extremum conatum significantes dicimus: Manibus pedibúsque. Nam per manus, declaratur industria conficiendi negotij: per pedes, maturandi celeritas. Dauus in Andria Terentiana: Ego hoc Pamphile tibi pro seruitio debeo conari manibus pedibúsque. Vtitur hoc adagio semel atque iterum Æschines in oratione contra Demosthenem. Homerus Iliados γ.

Ἀλλ᾽ ὅσσον μὲν ἐγὼ δύναμαι χερσίν τε ποσίν τε.

Id est:

Imò quicquid ego possum manibus pedibúsque.

Omnibus neruis.

Eundem habet sensum Omnibus neruis: id est, summa vi, summóque studio. Nã robur iuxta philosophos, in neruis situm. Vnde & Neruos intendere, expedire neruos: & neruosa dicimus, quæ vegeta validáque, miniméque languida. Cicero ad Q. fratrem, Sic contende omnibus neruis & facultatib. Idem lib. xv. Epist. famil. Omnes neruos in eo contendas. Item Verrinarum actione secunda: In quo omnes neruos ætatis, industriæque meæ contenderem.

Velis equisque.

Similem conatum significat, Velis equisque, ad fugiendum aut assequendum magis, quàm ad efficiendũ. M. Tullius ad Q. fratrem lib. ij. Sic ego, qui in isto homine colendo tam indormiui diu, te mehercle sæpe excitante, cursu corrigam tarditatem, tum equis, tum velis. Quo quidem loco, in vulgatis exemplarib. pro Velis, viris scriptum habetur. Idem officiorum libr. iij. Quibus obsoletis floret Epicurus, eiusdem ferè autor adiutórq; sententiæ. Cum his equis velisq;, vt dicitur, si honestum tueri ac retinere sententia est, decertandum est. In quibus exemplis vsus est eadem metaphora paulo diuersius, vt qui illic respexerit ad celeritatem, hic ad vtrunq; pugnæ genus, equestre ac nauale.

Remis velisque.

Huic simillimum est, Remis velisque. Inde translatum, quòd cum nauis simul & remigio & velo impellitur summus est nautarum conatus. Cicero lib. Tusc. quæst. 3. Tetra res est, misera, detestabilis, omni contentione, velis, vt ita dicam, remisq; fugienda. Idem in 1. Philippica: Tum verò tanta sum cupiditate incensus ad reditum, vt mihi nulli neq; remi neq; venti satisfacerent. Plautus in Asinaria: Remigio velóq; quantumcũq; poteris, festina & fuge. Quũ remigio nauis impellitur, Græci δεύτερον πλοῦν i. secundariũ cursum appellant: quum velis fertur, dicitur ἰσιοδρομεῖν, quũ secundis vẽtis, οὐριοδρομεῖν. Vertit in diuersum, hoc est, in significationẽ tarditatis, metaphoram Aristophanes, in ὀρνιθοκλαζόμενος,

Νῦν μὲν γὰρ οὔτε κώπαις οὔτ᾽ ἱστίοις ἐλαυνόμεθα.

Id est:

Neque currimus nunc, nec aliàs impellimur.

Interpres exponit; Neq; ventis, neque remis nauigamus. Quanquam nihil prohibet ad equestrem cursum referri. Virgilius simpliciter extulit in Æneid.

Læuam cuncta cohors remis ventisq; petiuit.

Ad hanc formam pertinet, quod ait Plato lib. De legib. 9. τὰς δὲ τῶν κακῶν ξυνουσίας φεῦγε ἀμεταστρεπτί. i. Malorum autem consuetudines fugito irreuersim. hoc est, ne respiciẽs quidem à tergo. Allusit autem ad Eurydices fabulam, cui lex erat dicta ne respiceret. Item in Genesi, Lot iubetur è Sodomis fugere ἀμεταστρεπτί. Et Virgil.

Trãnsq; caput iace, ne respexeris. —

Omnibus neruis.

Cum innuemus in negocio quopiam omneis expromendas vires, omneis neruos intendendos, conueniet illud ex eodem loco:

Καὶ τότ᾽ ἔπειθ᾽ ὑμῖν μελέτω κάρτος τε βίη τε.

Id est:

Dein vobis curæ sunto, virésq;, vigórq;.

Adsimili specie Pindarus dixit Olymp. x.

Τίς δὴ ποτὶ νέον ἔλαχε στέφανον,
Χείρεσσι ποσί τε καὶ ἅρματι ἀγῶνιον;

Id est,

Quis tandem assequutus desiderabilem coronam manib. pedibúsq; & curribus? Hic locus addẽdus erat prouerbio, Manibus pedibúsque: sed illæ paginæ iam exierant manus meas. Marcus Tull. lib. in Verr. v. Attendite iudices: omnibus enim neruis mihi contendendum est.

Omnem vocem mittere

Πᾶσαν φωνὴν ἱέναι, id est, Omnem vocem mittere dicebantur, qui nihil omittebant, quo persuaderent. Etenim qui totus est in hoc vt persuadeat, nunc argumentatur, nunc obiurgat, nunc blanditur, nunc pollicetur, nunc imitatur, καὶ πάντα ποιεῖ, vt flectat audientem. Plato De legibus x. μηδαμῶς ὦ ξένε, ἀλλ᾽ εἴπερ τυγχάνει γε ὄντα καὶ σμικρὰ πειθὼ περὶ τὰ τοιαῦτα, δεῖ μηδαμῶς κάμνειν, πειρᾶσθαι ἄξιον καὶ μικρὸν νομοθέτην, ἀλλὰ πᾶσαν τὸ λεγόμενον, φωνὴν ἱέντα τοῖς παλαιοῖς νόμοις ἐπίκουρον γίγνεσθαι, ὡς εἰσὶ θεοί id est: Nequaquam ô hospes, sed si fortè fuerit vel exigua persuadendi ratio, circa huiusmodi, haudquaquam oportet defatigari, præsertim

sertim legum autorem, si modò vllius sit precij: quin potius, emissa (quod dici solet) omni voce, veteri legi suppetias ferre debet, docens rationibus esse deos. Idem in Phædro. τούτου τοι ἕνεκα χρὴ πάντας τοὺς λόγους ἄνω καὶ κάτω μεταστρέφοντα ἐπισκοπεῖν. id est: Huius itaque gratia oportet, omnibus rationibus sursum deorsum versatis, dispicere, &c. Sumptum videtur ab incantamentis, in quibus si parum mouent preces, adhibent efficaciores. Id alicubi indicat Plato, tametsi locus in præsentia non succurrit. Indicabitur, cum occurrerit. Vide, num omnem vocem dicat omnem contentionem. Solent enim patroni causarum, quum magno studio causam agunt, vocem intendere. Paulus Apostolus ad Galatas cap. 4. quum ait, ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου, tale quiddã sensisse videtur. Nam qui nunc obiurgat, nunc blanditur, nunc se prædicat, nunc semet demittit, nunc territat, nũc consolatur, vtcũq; postulat eorũ vtilitas quos perire non vult, veluti doctus incantator mutat vocem suam, vt aliquo pacto persuadeat.

Omni telorum genere oppugnare.

Reperitur apud idoneos scriptores, Omni telorum genere oppugnare: pro eo quod est, modis omnibus insectari. Metaphora sumpta videri potest ex illo versiculo Homerico:

Ἔγχεΐ τ' ἄορί τε, μεγάλοισί τε χερμαδίοισιν.

Id est:

Hastisq; gladiisq;, & saxis grandibus vrgent.

Cui finitimum est, Cæsim ac punctim. Nam his duobus modis hostem impetimus.

Ancoras tollere.

Nonnullam prouerbij faciem habet, quod est apud M. Varronem in opere De re rustica, capite extremo: Ancoras tollere, pro eo quod est, moliri discessum. quod genus & illud: Talaria nectere. Hæc sunt huius verba: Interea redit ad nos Pauo. Et si vultis, inquit, ancoras tollere, latis tabulis sortitio fit tribuum. hoc est, si vultis omissa disputatione hinc abire. Quanquam hic alluditur ad ambiguam tabularum significationem, quæ tum nauticæ sunt, tum forenses, quibus suffragia ferebantur. Huic simile Quintilianicum illud, Oram soluere. nam ita plerique legunt.

Pro mea virili.

Cum pollicebimur nos operam nostram præstituros pro nostra virili, conueniet illud ex eodem libro, Veneris ad Iunonem:

Εἰ δύναμαι τελέσαι γε, καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστί.

Id est:

Si præstare queam, & fieri res ipsa potessit.

Idem versus habetur Odyss. ε. & Iliad. ξ.

Vsurpat veluti prouerbij vice Plutarchus, in libello De dignoscẽdo adulatore ab amico: δεῖ γὰρ εἰρῆσθαι τοῖς πρὸ ἡμῶν, φίλου μὲν ἀκούειν εἶναι τὴν ἐπαγγελίαν,

Εἰ δύναμαι τελέσαι γε, καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστί.

Κόλακος δὲ τοῦτον,

— Αὔδα ὅτι φρονέεις. —

Id est,

Nam rectè dictum est illud à maioribus nostris, amicum sic promittere:

Si præstare queam, & fieri res ipsa potessit.

adulatorem verò ad hunc modum:

Dicito quicquid habes in pectore. —

Omni pede standum.

Ὅλῳ ποδί, id est, Omni siue toto pede: pro eo quod est, summa vi, summóq; nisu. Refertur à Suida. Quintilianus Instit. oratoriarum lib. xij. Itaq; in his actionibus, omni, vt agricolæ dicunt, pede standum est. Videri poterat traductum ab iis, qui in acie constanter parteis suas tuẽtur, neque locum deserunt, aut à palæstritis, quorum artis est, scitè pedem figere: nisi Quintilianus ab agricolis profectum esse testaretur.

Toto pectore.

Cum sincerum & absolutum amorem significamus, toto pectore dicimus, & toto animo: παντὶ σθένει καὶ παντὶ θυμῷ. Cic. De legibus lib. 1. Vbi illa sancta amicitia, si non ipse amicus per se amatur toto pectore, vt dicitur. Citatur & apud Aristotelem in Ethicis, idque prouerbij loco: Toto animo, παντὶ θυμῷ. Quanquam illud, Toto pectore, etiam ad studium diligentiámque referri potest. Vt facit M. Tullius lib. Epist. familiarium xiij. epistola j. De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. Idem lib. xij. Hanc cogitationem toto pectore amplectare. Seneca epist. iij. Diu cogita an tibi in amicitiam aliquis recipiendus sit: quum placuerit fieri, toto illum pectore admitte. Cornelius Tacitus in diologo De oratorib. Quæ sinceritas ac disciplina eò pertinebat, vt sincera & integra, & nullis prauitatibus detorta vniuscuiusque natura toto statim pectore arriperet arteis honestas. Diuus Augustinus, Totis, vt aiunt, visceribus, alicubi dixit, veluti tropum vulgi consuetudine molliens. Hebræi dicunt, Toto corde.

Cum hasta, cum scuto.

Σὺν δορὶ, σὺν ἀσπίδι: id est, Cum hasta, cum scuto. Vbi quis omni conatu rem aggreditur. Aristophanes ἐν εἰρήνῃ:

Σὺν δορὶ σύν τ' ἀσπίδι τι.

Id est:

Cum hasta, cúmq; scuto.

Item in vespis:

Ἐκδρομαῖς θεῖν σὺν δορὶ καὶ ἀσπίδι.

Id est,

Expedita excursione, cúmq; scuto & lancea.

Sumpta metaphora à milite, armis omnibus instructo. Ad similem vsum rectè torquebitur Homericum illud:

Ἔγχεΐ τ' ἄορί τε, μεγάλοισί τε χερμαδίοισιν.

Id est:

Hastáque & gladio, saxísque ingentibus instant.

Quoties res omni vi geritur.

Omnem mouere lapidem.

Πάντα λίθον κίνει: id est, Vnumquenque moue lapidem. hoc est: Omnia experire, nihilque intentatum relinque. Quod adagium hoc pacto natum esse, plerique ferunt. Xerxes Græcos bello adortus, cum esset apud Salaminem superatus ipse quidem inde se mouit, verùm Mardonium reliquit, qui suo nomine bellũ prosequeretur. At cum hic quoque in Platæis parum prosperè pugnasset, fugatúsque esset, fama vulgò inualuit, Mardonium intra ambitum tentorij sui thesaurum ingentem humo defossum reliquisse. Hac spe pellectus Polycrates Thebanus, eum agrum commercatus est. Verùm vbi iam multum diúque thesaurum quæsisset, nec quicquam proficeret, Delphicum oraculum consuluit, qua ratione posset eas pecunias inuenire. Apollo respondit his verbis, πάντα λίθον κίνει: id est, Vnumquenque moue lapidem. Id simulatque fecisset, multam auri vim reperisse ferunt. Sunt qui metaphoram sumptam existiment ab his, qui cancros venantur in littore. Nam hi plerunque sub saxis latitant, quæ mouent qui cancros quærunt. Effertur adagium etiam ad hunc modum, πάντα κινῶν πέτρον: id est, Omnem mouebo petram: hoc est, omnia periclitabor. Euripides in Heraclidis: πάντα κινῶν πέτρον, sentiens nihil non fieri. Plinius Iunior in quadam epistola: Ego iugulum statim video, hunc premo. Premit certè quod elegit, sed in eligendo frequenter errat. Respondi posse fieri, vt genu esset, aut tibia, aut talus, vbi iugulũ putaret. At ego, inquam, qui iugulũ perspicere nõ possum, omnia pertento, omnia experior, πάντα deniq; λίθον κινῶ. i. omnẽ lapidẽ moueo. Diuus Basilius ad nepotes: Ad quod vt viaticum paremus, omnis lapis, vt dici solet, mouendus est. Fortassis huc allusit & Theocriticum illud in Bucoliastis:

Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον. —

De Galathea lasciuiente, atque omnia tentante, quò Polyphemũ in se prouocaret: id quod alibi retulimus. Scholiastes admonet, prouerbio dici, significans idem valere quod πάντα κάλων σείειν, id est, omnem mouere funem. Addit, metaphoram sumptam à ludo quopiam: in quo qui potest alia ratione vincere concertatorem, mouet à linea lapidem, qui dicitur Rex. Nam quod adfert de statua saxea, quam sua forma mouere possit Galatea, coactius est, mea quidem sententia.

Omnem rudentem mouere.

πάντα κάλων σείειν: id est, omnem funem mouere. Aliunde ducta metaphora, sensum eundem efficit. Aristophanes in Equitibus:

Νῦν δ' ἤδη σε πάντα δὴ κάλων ἐξιέναι,
Καὶ λῆμμα θούριον φορεῖν, καὶ λόγους ἀφύκτους.

Quorum versuum hic est sensus:

Nunc te necesse est omnem rudentem expedire,
Et lemma ferre vehemens, ac rationes ineuitabiles.

Lucianus in Pseudomante, καὶ πάντα κάλων ἐκίνουν ἀμύνασθαι βουλόμενος. id est, Atque omnem mouebam funem, hominem vlcisci cupiens. Apollonius in epistola ad Euphratem: πάντα φασὶ δεῖν τὸν ἔμπορον κάλων σείειν. id est: Negociatorem aiunt omnem funem mouere oportere. Vsurpauit & Plato in dialogo cui titulus Sisyphus, σκοπῶμεν δὴ, πρὸς Διὸς, ἀκριβῶς τοῦτο λεγόμενοι, πάντα κάλων ἐφιέντες, καὶ πᾶσαν φωνὴν ἱέντες. id est: Consideremus itaque per Iouem, exactè omnem quod aiunt rudentem laxantes, & omnem vocem emittentes. Iulius Pollux lib. de vocabulis rerum primo, ἐπλέομεν πάντα κινοῦντες κάλον, καὶ πᾶσι κάλως. id est: Nauigabamus omni moto rudente, & omnibus rudentibus. Ad eum modum significat difficilem nauigationem, in qua sint omnia tentanda.

Omni certaminis genere.

Cùm innuemus omni certaminis genere congressum esse (veluti si quis dicat, in omni disciplina disputatum acriter) conueniet illud ex eodem libro:

Πὺξ τε παλαιμοσύνῃ τε καὶ ἅλμασιν ἠδὲ πόδεσσιν.

Id est:

Et pugnis, pedibúsque & saltibus, atque palæstra.

Item vbi quis ostendit se nullum detrectare certamen, sed ad quoduis ingenij experimẽtum paratum esse, conueniet illud ex eodem libro:

Δεῦρ' ἄγε πειρηθήτω, ἐπεί μ' ἐχολώσατε λίην,
Ἢ πὺξ ἠὲ πάλῃ, ἢ καὶ ποσὶν, οὔτι μεγαίρω.

Id est:

Huc age, quandoquidẽ grauiter mihi cõcita mẽs est,
Qui volet, experiatur, pugnis siue palæstra.
Siue pedum cursu malit, nihil ipse recuso.

Sursum ac deorsum.

Huic simillimum est illud ex Eunucho Terentiana: Sex ego te totos Parmeno hos menses quietum reddam, ne sursum deorsum cursites: id est, huc atque illuc, aut certè subinde ad Thaidem ab hero, rursum ab hero ad Thaidẽ intercursites, ita vt solent amantium ministri. Quod quidem plusculum habebit decoris, si longius transferatur: vt si quis dicat, iureconsultos, à volumine ad volumen, à lege ad legem, ab interprete ad interpretẽ, subinde transferentes sese, sursum ac deorsum vagari. Ea metaphora mutuò sumpta videtur à Sisyphi fabula, saxum voluentis apud inferos. Cui Græcum illud, ἄνω καὶ κάτω, de quo modò meminimus, ita finitimum est, vt idem esse videatur. Demosthenes in prima contra Philippum oratione: κἂν ἄλλοθί που, συμπαραθεῖν ἄνω καὶ κάτω. id est: Quòd si alio quopiam in loco Philippum adesse nunciatũ sit, pariter accurritis sursum ac deorsum. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι.

Οἱ δ' ἐν ἀγορᾷ λαλοῦσι, κἄνω καὶ κάτω
Τὸ σχοινίον φεύγουσι τὸ μεμιλτωμένον.

Id est:

At hi in foro loquuntur, & resticulam
Sursum ac deorsum minio vitant litam.

Euripides in Bacchis:

Κάτω τε καὶ ἄνω πάντα συγχέας ὁμοῦ.

Id est:

Sursum deorsum cuncta confundens simul.

Plato in Phædro: χρὴ πάντας τοὺς λόγους ἄνω καὶ κάτω μεταστρέφοντα ἐπισκοπεῖν. id est: Oportet rationes omnes sursum ac deorsum versemus, atque ita consideremus. Idem in Theæteto, καὶ γίνεται δὴ τὸ λεγόμενον, ἄνω κάτω πάντα. id est: Fiátque quod dicitur, sursum deorsum omnia. Vsus est & in Parmenide. Vtitur eodem Aristides rhetor, cùm aliis aliquot locis, tum in Cimone, ἐγὼ μὲν οὐχ ὁρῶ πῶς ἂν μᾶλλον πάντα ἄνω καὶ κάτω γένοιτο. id est: Ego sanè non video, quo pacto possint vniuersa magis sursum ac deorsum misceri. Menander apud Plut.

Οὐδὲ στρεφόμενος ἄνω κάτω,
Οἴμοι λέγων.

Id est:

Neq; dum se agunt sursum deorsum, dicere,
Heu mihi.

Pro ἄνω καὶ κάτω, dixit Euripides πάλιν καὶ πρόσω, quasi dicas, antrorsum ac retrorsum.

Φύρουσι πάντα οἱ θεοὶ πάλιν τε καὶ πρόσω.

Id est:

Miscent enim hæc sursum ac deorsum numina.

Versus à scribis corruptus constabit, si legas:

Φύρουσι ταῦτα θεοὶ πάλιν τε καὶ πρόσω.

Apud Athenæum lib. 6.

— Ἀλλὰ μεταφέρων
Ἕκαστος αὐτὰ ταῦτ' ἄνω τε καὶ κάτω.

Id est:

— Sed ista singuli
Sursum deorsum transferunt.

De poetis loquitur, qui nihil ipsi reperiunt noui, sed ab aliis inuenta miscent, & aliter tractando faciunt sua. Proinde prouerbium accommodabitur, vel ad omnia tentantem, vel ad omnia confundentem, vel ad intelligentiam omni ex parte negocium circumspicientis. Huic planè simillimum est quod extat apud Terẽtium in Hecyra: Cursari rursum prorsum. pro eo quod est, huc illuc. Nam Rursum propriè sonat, retrò: & Prorsum, antè. Prouerbiale schema annotauit & Donatus. Cuiusmodi sunt & illa: sursum deorsum, intrò foràs, ac illac. & Græcis: ἄνω καὶ κάτω, ἔξω καὶ εἴσω. Quo longius recesserit à rebus corporeis, hoc plus venustatis habebit adagium. Quod genus est illud Iuliani ad Galenum libr. quo hunc refellit: οὐδ' ἂν πείσειε ἡμᾶς, οὐδ' αὑτοὺς ἐπ' ἀληθείας, εἰδέναι τί φασιν εἶναι, ἣν ἄνω τε καὶ κάτω θρυλοῦσι παρὰ πᾶσι μεγαλοφώνως. id est: Nequaquam persuasuri sunt vel nobis, vel sibiipsis verè, ipsos scire quid sit natura, quam sursum ac deorsum celebrant, vbique magnificè prædicantes. Ita qui variis modis rem apud sese expendit, ἄνω κάτω λογίζεσθαι dici poterit.

Rem nouam aggredior.

Si quando significabis te rem arduam ac nouam moliturum, & aliis adhuc intentatam, accommodabis illud ex Odysseæ χ.

Νῦν αὖτε σκοπὸν ἄλλον ὃν οὔπω τις βάλεν ἀνὴρ,
Εἴσομαι, αἴ κε τύχωμι. —

Id est:

Nunc alium tentabo scopum, si attingere possim,
Quem nondum quisquam tetigit. —

Verba sunt Vlyssis, iam parantis occidere procos.

Summis vti velis.

Ἄκροις χρῆσθαι τοῖς ἱστίοις: id est, Summis vti velis. Prouerbiali metaphora dicuntur, qui maximo conatu adnituntur atque incumbunt: aut qui omnem captant occasionem. Mutuò sumptum à nautis, quibus mos est velum in altum tollere, quo currant celerius. Aristophanes in Ranis:

Ἄκροισι χρώμενος τοῖς ἱστίοις.

Id est,

Vtens supremis carbasis.

Pindarus in Nemeis hymno quinto, δίδου φωνὰν, ἀνὰ δ' ἱστία τεῖνον πρὸς ζυγὸν καρχασίου. id est: Da vocem, sursum autem tende vel ad summum antennæ iugum. Vt cuique res sunt secundæ aut aduersæ, ita velum in altum tollitur.

In magnis & voluisse sat est.

— In magnis & voluisse sat est.

Tibulliana hæc sententia nihil celebratius. Eam Angelus Politianus non inscitè vertit Græcè:

Ἀρκεῖ δ' ἐν μεγάλοις καὶ τὸ θέλημα μόνον.

Apuleius Floridorum libr. iiij. Maiore scilicet voluntate quàm facultate. Eóque propensius fortasse laudandus est, quòd omnibus bonis in rebus, conatus in laude, effectus in casu est. Item M. Varro apud Gellium lib. j. c. xviij. In quo non modò Lælij ingenium non reprehendo, sed industriam laudo. Successum enim fortuna, experientiam laus sequitur. Conuenit, vbi quis maiora viribus conatus, tametsi rei susceptæ magnitudini nõ facit satis, tamen

hoc ipso nomine laudem promeretur, quòd rem pulcherrimam tentauerit.

Miscebis sacra prophanis.

Consimili figura dixit Horatius:

--Miscebis sacra prophanis.

Id est, Nihil non facies. Item confundens fásque nefásq;. Apud veteres multum erat discriminis inter res hominum ac res deorum, adeò vt Homerus etiam vocabula discernat, quibus dij consueuerunt vti, à vocibus humanis. Et Pythagoras à quibusdam iusserit abstineri, quòd numinibus essent consecrata, Vnde qui nihil habent pensi, quique nihil non audent, miscent sacra prophanis.

Aut terra aut mari.

Plautus in Pseudolo, Aut terra aut mari, dixit pro quacunque ratione. Sumptum est ab historicis, qui referunt res terra marique gestas, & gentes terra mariq; expugnatas. Cicero pro Cluentio: Cuius tantæ res gestæ terra mariq; extiterunt. Item pro lege Manilia: Quantas ille res domi militiæq;, terra marique quanta feliciter gesserit. Rursus in eadem: Vt aliquando verè videremur omnibus gentibus ac nationibus terra marique imperare. Item in Verrem libr. ij. Quàm multæ mihi à Verre insidiæ, terra marique factæ sint. Ad Atticum lib. vij. Quà aut terra aut mari persequar eum, qui vbi sit nescio. Demosthenes in clausula orationis pro Ctesiphonte: [Greek, illegible] id est: Quòd si vsque adeò sunt insanabiles, istos quidem per se solos exitio perniciéque dignos terra marique reddite. Plauti verba sunt hæc: Ego in hoc triduo aut terra aut mari alicunde euoluam id argentum tibi. M. Tullius libro De finib. 5. addit tertium: Vna pars est disserendi, altera viuendi, tertia natura sic ab his inuestigata est, vt nulla pars cœlo, mari, terra (vt poeticè loquar) prætermissa sit. Addit Poeticè, quòd poetæ tria tantùm elementa referant, vt Ouidius:

Ante mare & terras, & quod tegit omnia, cœlum.

Terētius: O cœlum, ò terra, ò maria Neptuni. Plautus in Amphitryone: Ita mihi videntur omnia, mare, terra, cœlum consequi.

Commouere sacra.

Plautus in Pseudolo, Commouere sacra dixit, pro eo quod erat, extrema experiri præsidia. Hinc dictum apparet, quòd rebus desperatis, soleant homines ad deorum præsidia confugere. Velut hodie Lutetiæ, quum supra modum inundat Sequana, corpus diuæ Genouefæ à montis acuti templo defertur, ad ædem Virgini matri sacram. Sed vide num pro sacra, legendum sit saga: vt intelligas arma, de quo iam diximus. Sequitur enim protinùs, quo pacto & quantas solent turbellas dare. Deinde verba sunt quasi bellum denunciantis: Nunc ne quis dictum sibi neget, dico omni pube præsente in concione omni populo, omnibus amicis notísque edicto meis: In hunc diem à me vt caueant, ne credant mihi. Idem seruus & deinceps bellica loquitur.

Mare cœlo miscere.

Mare cœlo miscere, prouerbialis hyperbole est: pro eo quod est, omnia perturbare, nihilq; non facere. T. Liuius: Quid est, quod cœlo terram, terræ cœlum misceat? Idem alibi: Quid tandem est, cur cœlum ac terras misceant?

Iuuenalis:

—Clames licet, & mare cœlo
Confundas: homo sum.—

Lucianus in dialogo Promethei & Mercurij: [Greek, illegible], Id est, Quid igitur oportebat ea gratia, terræ, quod dici solet, miscere cœlum? Vergilius in quinto, de Iunone omnia tentante:

— Maria omnia cœlo Miscuit.—

Idem paulo diuersius in duodecimo:

— Non si tellurem effundat in vndas,
Diluuio miscens, cœlúmve in tartara soluat.

Aristophanes in Lysistrata, non dissimili figura dixit:

Τὰ δ' ὑπέρτερα νέρτερα θήσει
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης.

Id est:

Quin & supera infera reddet
Iuppiter altifremus.

Plutarchus in vita Romuli sic vsurpat, vt cœlum terræ misceant, qui ex hominibus deos, ex diis homines faciũt, & quæ sunt hominum fabulantur de diis: [Greek, illegible] id est: In totum abnegare diuinitatem virtutis, impium est & ingenerosum: cæterùm cœlo miscere terram, stuporis est.

Terra marique.

Faciem prouerbialem habet & illud: Terra, marique: quoties extremum conatum, studiúmque significamus. Theognis:

Χρὴ γὰρ ὁμῶς ἐπὶ γῆν τε καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης
Δίζεσθαι χαλεπῆς, Κύρνε, λύσιν πενίης.

Id est:

Paupertatis enim duræ terráq; mariq;
Quærere Cyrne aliquod conuenit effugium.

Et Horatius:

Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Frustratus conatus.

Qui spe frustratus sua, non assequitur id quod ambiebat, in hunc non incongruè torquebitur illud ex Iliados δ.

—Βαλέειν δέ ἑ ἵετο θυμός,
Καὶ τοῦ μὲν ῥ' ἀφάμαρτε.—

Id est:

—Animus cupiit configere telo,
Verùm illum, fallente manu non attigit.—

Rursum aliàs:

—Ἀλλ' ὅγε καὶ τοῦ ἅμαρτε.

Id est:

—Verùm & tunc ille fefellit.

EX APPEND. ERASMI.

Rursum prorsum.

Illi, quod est sup. in prouerbio, Sursum ac deorsum, simile est hoc Terent. Rursum prorsum cursari: id est, retrò antè: pro, Tentare omnia, omnia commiscere, & perrimari. Annotauit Donat. & addidit illa, Intrò forás, hac illac, ἄνω καὶ κάτω, sursum deorsum, [Greek, illegible], antrorsum retrorsum. Quo longius recesserint à rebus corporeis, hoc plus habebitur venustatis. Sic dixit Iulian. [Greek, illegible], naturam sursum ac deorsum celebrare. Et nos dicere eleganter possimus eum, qui variis modis rem apud se expendit, ἄνω καὶ κάτω λελογίσθαι.

IVNII. Æqua & iniqua.

Καὶ δίκαια καὶ ἄδικα, id est, Et æqua & iniqua. Parœmiæ nomine citatur in Æschyli [Greek, illegible], hoc est, Parentantibus, à scholiaste Græco istud: [Greek, illegible] id est: Seruus hero ausculta æqua iniqua imperanti. Qui alteri deuinctus est beneficiorum multitudine, in multis conniuere cogitur, & iussa exéqui, quo iure quáve iniuria imperata. Eò allusit ibi Æschylus: [Greek, illegible] id est, Paternis extorrem laribus seruili me sorte presserunt cœlestes, æqua iniqua imponentes. Aristophanes in Pluto, δικαίως κἀδίκως, id est, iustè iniustéque dixit, pro quauis ratione, omnique studio & arte: Suidas exponit, παντὶ τρόπῳ.

COGNATI. Ἀπογυμνάζεσθαι.

Pro, accingi ad certamen. vide Nazian. in Encomio Cypriani. Accinctus enim est, qui ad pugnam se comparat, & adhuc incertus est euentus: discinctus, qui ex pugna iam rediit, & gloriari potest. Verba sunt 3. Regum, c. xx. Succinctus, instructus & munitus. Plinius in Paneg. Frustra se terrore succinxerit, qui septus charitate non fuerit. Exerti quoq; accincti & promptissimi dicuntur: quia qui exerto sunt brachio, expeditiores sunt, & ad agendum promptiores.

Firmo & maximo progressu.

Μεταφορικῶς apud Ciceronem & Caium Cæsarem dicitur & est loquēdi modus planè militaris,valétque magnis itineribus. Cn. Pompeius in epistola quadam ad L. Domitium: Quòd audieris Cæsarem firmo progressu in castrum Trutinum venisse. Caius Cæsar lib. j. bellorum ciuilium: Maximo Cæsar progressu omnem agrum Picenum percurrit. Cùm idem significare volunt Itali, à gagliarde giornate, dicunt:Galli, à grandes iournees.

Χερσί τε καὶ ποσὶ καὶ πάσῃ δυνάμει.

Græci cùm quempiam omnibus ingenij corporisque viribus aliquid aggredi significare volebant, ita loquebantur,cuius rei testis est Æschines contra Ctesiph. μὴ τοίνυν [illegible] Quod vnitatis numero Æschines vsus est, cùm Terentius in Andria multitudinis vsus sit: Quem ego credo manibus, pedibúsque obnixè omnia facturum. Quod verò Æschines addidit,καὶ πάσῃ δυνάμει:duobus his verbis explanare voluit, quid peruulgata illa voce, & quæ prouerbij vim haberet, Amphictyones intellexerint. Est enim hoc tanquam declaratio illius, quod dixerant, se omnem vim suam ac potestatem in ea re consumpturos. [Similia sunt, Manibus pedibúsque:&c, Omnibus neruis, Omni pede, Toto pectore, Omni certaminis genere, Terra maríque,&c.]

Inferos cœlo miscere, & terram mari.

Parœmiam bifariam extulit Virgilius xij.Æneidos,ab impossibili, pro omnia perturbare ac confundere, nihilque non facere: frequens omnibus scriptoribus.

— Non si tellurem effundat in vndas
Diluuio miscens,cœlúmve in tartara soluat.

Ipsum etiam verbum Miscere, citra adiunctum schema, prouerbiale est apud bonos authores.Idem pollēt, Sacra profanis permiscere,Cœlum ac terras miscere, Mare cœlo confundere, apud Titum Liuium,Virgil.v.Æneid.

— Mare omnia cœlo
Miscuit. —
Dextera nec tua te graui fortissime Creteu.

Calculum à linea mouere.

Idem in Cantoribus hôc vtitur prouerbio, sumpto à ludo calculorum, in quo vnus certus calculus,quem Regium vocant,in sua linea immotus adseruatur,neque inde mouetur,nisi in extremo discrimine. Cùm ergo significatur quispiam omnia experiri, neque quicquam intentatum relinquere, tunc is prouerbiali figura, calculum à lineæ mouere dicitur: quasi dicas, extrema ipsum conari. Isidorus lib.xviij. Calculi, inquit, partim ordine mouentur, partim vagi: qui verò moueri omnino non possunt, inciti dicuntur: vnde & egentes homines inciti vocantur, quibus spes vltrà procedendi non est. Incitæ autem lineæ dictæ sunt, vnde cæteri calculi non poterant. Calculos enim ducimus in ratione ineunda: & subducimus, cùm summam colligimus.Inciti immobiles manent.

Conando Græci Troia potiti sunt.

In Syracusiis anus dixit: Conando Græcos Troianis potitos fuisse,& omnia perfici conando,qua prouerbiali figura significatur, conando & experiendo, quantumuis etiam ardua, perfici posse.

Neruos addere.

Addere neruos rei alicui, est totis viribus conari, & omnem solicitudinem adhibere, & operam, ad rem aliquam peragendam. Res enim sine neruis, etiam debilis dicitur.Horat. Serm.ij.satyr.j.

— Sine neruis altera quicquid
Composui,pars esse putas. —

In neruis autem robur & vis peculiariter existit. Gellius lib.ij.cap iij. In his enim verbis omnibus literæ, seu spiritus istius h nulla ratio visa est, nisi vt firmitas, & vocis vigor, quasi quibusdam neruis additis intenderetur. Fernandus Pincianus in Senecæ epist.cvij.Multum enim addit neruorū orationi verbū substantiuū in fine locatum, iteratúmque. Hæc similitudo sumpta est à musicis, quorum sonus vehementior fit,appositis fidibus pluribus.

Velis,quod possis.

Fuit hæc sententia Aristotelis summi Philosophi, de quo apud Stobæum hæc leguntur, [illegible] Eadem extat apud Terentium in And. act. ij.scena i. Quæso ædepol Charine, quoniam id fieri quod vis non potest, velis id quod possit. Huc pertinet & illud prouerbium Terentianum eiusdem Andriæ actu iiij. scen. v. Vt quimus, aiunt, quando vt volumus non licet. Quod explicuit Erasmus noster cent. viij.Chil.j.Hoc quoq; illi finitimum est,quod habetur apud Paulum Manutium in quadam epist. ad Vidum Fabrum.Sed scis velle & perficere non idem esse:alterum contingit multis,alterum duntaxat iis,quos dij diligere putantur.

Aussi,Dieu ne veult pas plus qu'on ne peut,
vt à Gallis dicitur.

Intendere in scopum.

Vsitatum & peruulgatum est in Galliis, pro eo, album figere, & tirer au blanc: quod Græci dicunt,κατατοχάζειν, id est, collineare, collimare, [illegible] hoc est,linearum visualium contentionem ita regere, vt à scopulo proposito non aberremus, cùm sagittam arcu vel scorpione mittimus. Per translationem κατατοχάζειν,est animi intensionem ad propositum suum dirigere & conferre. Aristot. [illegible] Cicero lib. iij.De finibus dixit collineare: Vt si cui,inquit,propositum sit collineare sagittam aliquò, aut hastam, sicut nos vltimum in bonis ducimus &c. Idem collimare,quod à limis oculis deriuatum est. Solent enim [illegible], id est, intendentes in scopum figendum, limis aspicere, altero q; oculo nictare. Budæus lib. iij. De contemptu rerum fort. Ad quem veluti scopūm omnia referuntur, etiamsi rari sunt qui collineent. Socrates Mopseates apud Lucianum in Solœcista, ad eum qui dixerat [illegible], pro [illegible], hoc est,parco ipsi, Nunquid,inquit,aberrasti iaculando? Vide infrà,Sine scopo iaculari.

Excutere præcordia.

Idem Viui:Excutere ima, pluteúmq; genu tundere,quo magis eliciam, quod vberius fluat, conturbauero fortasse conceptacula rerum, & de fæce hausero. hoc est, Itáne me comparare debeo, si sponte naturæ & ingenij stylus non fluat copia rerum vber, vt ingenti scribendi contentione excutiam ima præcordiorum? Alludit enim ad illud Persij satyr.j.

Nec pluteum cędit,nec demorsos sapit vngues.

Est autem metaphora à vase vini. cum enim non sponte fluit per epistomium, solent qui hauriunt, genu pulsare vel commouere: ex quo fit interdum, vt fæculentum exeat. Sic qui moram stylo,iudiciúmq; adhibent, in ipso limæ labore interdum irati, vel solicitè cogitabundi pluteum cædunt, vel vngues arrodunt, vel caput scalpunt: quod vani poetæ non faciunt, versus temerè fundentes. Secus de Lucilio, primo Satyræ scriptore, Horat. j.Serm. satyr.vltima:

— Et in versu faciendo,
Sæpe caput scaberet,viuos & roderet vngues,
Sæpe stylum vertens,iterum quæ digna scripturus.

Qui autem literis dant operam,vt scribunt,pluteo & tabulæ assident, in qua libros suos disponunt. Iuuenal. satyra ij.

Et iubet archetypos pluteum seruare Cleanthes.

Eàdem opera.

Sermo priscis vsitatus, quo vsus est Ausonius: Ego te vegetum atque alacrem commonebo, eādē opera & musas hortabor vt canant Plautus Captiu.

Sequere me, viaticum vt dem à trapezita tibi.
Eadem opera à Prætore sumas syngraphum,

Idem ibidem non dissimiliter:

At te etiam suum sodalem esse aiebat.
T.Audiui:di magni,
Equidē Alcmęon atq; Orestes Lycurgus postea vna
opera mihi sunt sodales,qua iste.

id est,tam mihi sunt sodales quàm iste. Budæus Ruzeo: Amicitiæ qui monita respuit, malè ille eādem opera de se, deq; amicitia ipsa meretur. Idem Tonstallo: Eàdem opera Erasmi iidem liberasti, & ita me obstrinxisti, vt,&c.

Velitari

Velitari.

Vnico verbo dicitur, pro primas iactare hastas. Cuiusmodi autem fuerit olim hæc velitatio, Cicero libro ij. de Oratore describit: Atqui eiusmodi prolusio illa debet esse, non vt Samnitum qui vibrãt hastas ante pugnam, quibus in pugnãdo nihil vtu itur, sed vt ipsis sententiis, quibus proluserunt, vel pugnare possint.

Contrahe tu teipsum.

Sic dicimus, quando monemus, vt quis dissipatas animi intentiones in vnum cogat, distractámque in diuersa mentem apud se reuocet. Budæus Petro amico: Tamen contrahas tu teipsum, difficultatique obluctēris.

Stans pede in vno.

Horatij est hemistichium saty. iiij. lib. j. quod in prouerbijs numeratur, & hodie Galli tenent. Valet, facili conatu & opera, sine contentione & nixu. Nam vno pede qui stat, aduersarium se nullum vel non fortem habere credit. Cum enim vno pede nos sustinentes pendeamus & vacillemus, securus esse videtur, aduersariique vires contemnere, qui sese non vtroque pede firmat stabiliter. Vnde & omni pede standum Quintilianus vsurpat: pro, omni contentione, totisque viribus. Ergo illud,

— In hora sæpe ducentos,
Vt magnum, versus dictabat stans pede in vno:

significat, Lucillium temporis momento solitum vena facili plurimos effundere versus.

Machinatur.

Machinari, trãslatè dicunt Latini & Galli, pro eo quod Græci μηχανᾶσθαι dicunt. Plato in Gorgia: ἐὰν δὲ ἔλθῃ, μηχανητέον ὅπως ἀποφύγῃ καὶ μὴ δῷ δίκην ὁ ἐχθρός. id est: Si autem venerit in iudicium, omnis ineunda ratio, omnisque machina adhibenda est, vt effugiat, & vt ne det pœnas. Xenophõ Κυρ. παιδ. α. ἀλλ' ἐκεῖνος [illegible] μηχανώμενος: Omnem ad hanc rem machinam adhibẽs. Sic Plaut. Captiuis: Neque iam seruare salus, si volt, me potest, nec copia'st, nisi aliquam corde machinor astutiam. quam malum? quid machiner? quid cõminiscar miser? Lucr. lib. iij.

Nam tibi præterea quod machiner, inueniámque
Quod placeat, nihil est: eadem sunt omnia semper.

Polyb. lib. j. ἣν ἄλλην οὐδεμίαν [illegible] πρὸς τὴν μηχανὴν δυνατὴν. id est: Neque vllam aliam ad hoc machinam reperire pote. Sic Lucret. lib. iiij.

Nec reperire, malum id possunt quę machina vincat.

Id est: quæ ratio, quod inuentum, quæ ars, τίς μηχανή.

Vltima experiri.

Hæc prouerbialis locutio propriè in desperatione vsurpatur. Salustius in Catilinario: Postquam dies comitiorum venit, & Catilinæ neque petitio, neque insidiæ quas consuli fecerat, prosperè cesserunt, constituit bellum facere, & extrema omnia experiri. Curtius lib. v. Madathes erat huius regionis præfectus, non sanè multorum temporum homo: quippe vltima pro fide experiri decreuerat. Seneca lib. de clementia j. cap. xiiij. Simul deplorata est, vltima experitur.

Ἐκ χειρός.

Græcis ἐκ χειρός idem sonat, quod Latinè Cominus. Cum autem Xerxes maximis copiis in Græciá ingressus, coram ea peteret, quæ legatis antè negata fuerant: Cyrsilus fortè quidam: minis regiis territus, obtemperandum petitioni, Xerxémque recipiendum Athenas ausus est suadere. At mox reliqui indignati, ἐκ χειρός ipsum, & vxorem eius mulieres, interemere, id est, statim, sine intermissione, & cominus: id est, à propè, & propinquo loco. Xenophon initio παιδείας, ἐκ χειρὸς χειροῦσθαι. Et in Hellenicis: ἐκ χειρὸς ἐμάχοντο. Lycidas quidam similiter vt Cyrsillus, conditionem accipiẽdam à Xerxe putauit. At hunc quoque illi lapidibus, & vxorem eius pariter mulieres, obruerunt. Cic. pro Cælio: Neque conflictu corporum, neq; ictu cominus, neque cõiectione telorũ, i. eminus, & à lõgè. Erasmus inter sua recensuit, Cominus atq; eminus.

Omni rudente explicato.

Author dialogi de deliberando, qui inter Platonicos Sisyphus inscribitur: Summo itaque studio nos omni rudẽte, hoc est, fune explicato, & omni voce (quod dicitur) missa, cõsideremus. His omnib. summa diligẽtia significatur, extremúsq; conatus. His similia sunt, Cominus eminúsq; niti: de quo pòst: Vires vigórq; Manib. pedibúsq; & curribus πάντα κάλων σείειν, hoc est, Omnẽ mouere rudentẽ. Græcis, πάσῃ φωνῇ ἰέναι: quod Latinis, Omni seu tota voce prædicari: de quo Erasmus noster. Contrarium est eorum, Omni fune remisso: Græcis, πάντα κάλων ἀνιέναι: quo summa, omnisq; negligentia & ignauia significatur. Plato in Philebo: Omni studio definire: Eminus & cominus; pluries. In Theæteto: Annitere omni studio.

Pro mea virili.

Ibidem: Si hunc Theagem susceperis, eiq; pro virili tua benefeceris. Erasm. quoq; huius meminit. Pòst, Pro mentis virib. In Philebo: Omni studio definire. Ibidem: Pro virib. agendum. Ibidem: Pro mente ipsa aduersus voluptatem de secunda sorte pugnarem, voluptásq; secundis etiam honorib. spoliaretur. In Lyside: Omnes pro viribus repugnabunt. In Theęteto: Cum sapiente rationem inire, & eã pro virili percipere. In Protagora: Ad hoc omni cura studióq; contendunt. Ibidem, Omnes pro virib. virtutis præceptores sunt. In Sophista: Age, conare bene & generosè, & omni mentis conatu rectum aliquid proferre. Hinc non procul: Hac ergo de causa forti animo ad pugnam accingere. Item: Quærendum pro viribus, quid ens ipsum dicant.

Pro mentis viribus.

Plato in Theęteto, Nihil negotij erit, quin tu pro mentis viribus in causa tua certabis. Artè: Pro mea virili. In Phile. Omni studio definire. Ibidẽ: Pro viribus agẽdũ. In Theęte. Et eã pro virili percipere. Pòst, Vires tuas excita.

Vires tuas excita.

In Parmenide: At ô beate, vires tuas excita, enitere. Nihil enim arduum est, quod dicebam comprehendere. Labor enim improbus omnia vincit, inquit poeta. Vt virum fortem decet, age. Age igitur, sed age, vt lubet. Antè, Pro mentis viribus: &, Pro mea virili.

Collige teipsum

Ibidem: Cæterum collige teipsum, diligentiusq; te in ea facultate exerce, quæ inutilis esse videtur multis, & quædam garrulitas nuncupatur, dum iuuenis es, alioquin te veritas fugiet.

Eminus & cominus.

Ibidem sub finem, Nónne hoc tale eminus & obtusè prospicienti vnum apparet? Cominus autem & acutè intelligenti vnumquodq; multitudine infinitum. Author dialogi de deliberando, qui inter Platonicos Sisyphus inscribitur: Cominus eminúsque niti. Plato in Philebo, Eminus & cominus sæpe vsus est, & omni studio definire. Vide antè, Omni rudente explicato. In Sophist. Illa eminus, hæc cominus à nobis cõspiciũtur. In Protag. Apparẽt oculis vestris eædẽ moles: cominus maiores, minores eminus.

Vltrò citróque.

Ficinus in Philebum, Cum multa de summo bono vltrò citróque Socrates Philebúsq; contulissent, atq; esset Philebus iã disputãdo defessus, &c. Vide Sylloge nostrã.

Non in magnis arduisque, sed in minimis & facilibus inchoandum.

Plato in Ciuili: Nempe in magnis arduísque incœpimus, quod in minimis & facilibus erat per ordinem inchoandum. Iustinianus lib. j. suarum institutionum, tit. j. de iust. & iure, primùm leuiora, deinde altiora tradenda esse docet: ne tyrones rei perplexitate & varietate perterriti, aut studia deserant, aut maiori cum sudore tardius iurisprudentiæ notitiam assequantur: His, inquit, generaliter cognitis, & incipientibus nobis exponere iura populi Romani ita videntur posse tradi commodissimè, si primùm leui ac simplici via, pòst deinde diligentissima atque exactissima interpretatione singula tradantur: alioquin si statim ab initio rudem adhuc, & infirmum animum studiosi, multitudine ac varietate rerum onerauerimus, duorum alterum, aut desertorem studiorum efficiemus, aut cum magno labore, sæpe etiam cum diffidentia (quæ plerunq; iuuenes auertit) serius ad id perducemus, ad quod leuiore via ductus, sine magno labore, & sine vlla diffidentia maturius perduci potuisset.

Nimium properans, serius absoluit.

Plato in Ciuili: Et nunc mihi quidem tex nondum perfectam videtur habere formam, sed quemadmodum statuarij interdum non satis tempestiuè festinantes, quum plura & maiora quàm oporteat emblemata adhibent, serius perficiunt opus: sic & nos, &c. Huic non dissimilia, quæ postea habentur;

Nos aliò mentes, aliò diuisimus aures.

&, Aliud agendo, malè interdum agitur.

Omnia experiri.

Omnia experiri, dicebant in rebus iis, ad quas efficiendas omnem operam contulissent. Cæsar in vij. de bello Gall. Omnia experti Galli, quòd res nulla successerat, postero die consilium cœperunt oppido fugere. Et Cic. in j. ad Atticum: Quod ad me sæpe scripsisti de nostro amico placando, feci, & expertus sum omnia. Sed admirandum in modum est animo abalienato. Catul. ad Aurelium;

— Hærens ad latus omnia experiris
Frustra. —

Neruos intendere.

Plato epistol. iij. Neruos omnes intendi, ne supplicio afficerentur. Antè, Omni rudente explicato: Cominus, eminus: Vires vigórque: Manibus pedibusque & curribus, &c.

Vtramque inflare tibiam.

Εἰς ἑκάτερον αὐλὸν αὐλεῖν. In eos qui omnem mouent lapidem. Aristid. de paraph. Simile, ὀρχεῖσθαι διχῆ, Saltare bifariam. Ibid. Et, διπλᾶ κρούειν. Bifariam pulsare. Vide alibi Item, μέσον δυοῖν καθίζεσθαι: inter duas sedere. Idem Sicula ij. Aggeram plura etiam diuersissima, sed modo quo antè. ἀπείρως ἔχειν τοῦ πολέμου, pro, Eius negocij non sum planè rudis. Idem, Caprearum rupes. Claudian. extulit de regia crudelis & libidinosi principis. Vide Suet. in Tiberio. Satyrion bibisse: pro, ad libidinem incitatum esse. Nota vis satyrij herbæ, & etymon. Petron. Hyeme Gallica frigidior. Intelligit eam, quæ ad Septentriones vergit. Idem, In aquam hiante ore desilire: pro, appetentem esse mortis. Senec. in Natu. quæst. ὠμοβόρων θοίνη, prandium ferarum, cuius nemo fit particeps. Scaliger in Varr. ex Plut.

Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo.

Iuno apud Virg. Æneid. 7. mirabili vsa αὐξήσει περιφραστικῇ, huiusmodi carmen proponit minando:

Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo.

Quo etiam vti aptissimè poterit is, qui ita obstinatè enititur animi sui propositum exequi, vel obsequi affectibus, vt nihil pensi habeat, dum id efficiat, piéne, an impiè: immaniter, an humaniter: diuina ope, an diabolica id conetur, sic vt nihil sibi ad laborem faciat reliqui. Hoc carmine vti poterat Suencfeldius, cùm diuinis Scriptis Christianos excludit, eorum vsu & lectione antiquata & abrogata: cùm docet voces cœlestes, visa, somniáq; literis sacris (vt ille insanit) viuidiora, viuacioráque, magísque Christianæ simplicitati congruentia: indignissimè interea & crudelissimè multis sacræ Scripturæ locis contaminatis. Possunt etiam vti alia hæreticorum monstra in vltimas terras deportanda, quæ huc extremas vires conferunt, seq; in omnes formas vertunt, vt sacrarum literarum testimoniis, exemplis, & sententiis perperam detortis veterem catholicæ ecclesiæ doctrinam, instituta, legésque conuellant, dissipent, extinguant. Sed quod Herodotus ait, Non statim cum principio etiam finis apparet,

Nec semper feriet, quæcunq; minabitur arcus.

Verba Virgilij paulo altius repetita, quia etiã sensum & vsum adagij satis indicant, subiicio;

Ast ego magna Iouis coniux, nil linquere inausum
Quæ potui infelix, quæ memet in omnia verti,
Vincor ab Ænea. Quod si mea numina non sunt
Magna satis, dubitem haud equidẽ implorare quod vsquam est?
Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo.

CONCORDIA.

ERASMI. **Concordia.**

In absolutam concordiam, omniúmq; rerũ consensum, conueniet illud ex eodem libro;

Οὐδέ ποτ' ἐν ἀγορῇ δίχ' ἐβάζομεν, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ,
Ἀλλ' ἕνα θυμὸν ἔχοντε νόῳ καὶ ἐπίφρονι βουλῇ.

Id est,

Haud vnquam neq; concio nos, neq; curia dictis
Audiuit pugnare, animo sed semper eodem,
Et sentire eadem atq; eadem decernere vidit.

Verba sunt Nestoris de se, déq; Vlysse.

Concordia fulciuntur opes etiam exiguæ.

Sententia prouerbialis est ibidem, huiusmodi:

Συμφερτὴ δ' ἀρετὴ πέλει ἀνδρῶν καὶ μάλα λυγρῶν.

Id est:

Coniuncti pollent etiam vehementer inertes.

Hac conueniet vti, si quãdo significabimus non esse contemnẽdam amicitiam, aut simultatem multorum, etiamsi fuerint alioquin imbecilles, & quorum singulos quiuis facilè contemnat. Nam quemadmodum, vt ait Ouidius,

Et quæ non prosunt singula, multa iuuant:

ita quæ non lædunt singula, multa nocent.

Concinere.

Τὴν ξυναυλίαν κλαίειν, est iisdem de rebus similiter queri. Aristophanes in Equitibus:

— Ἵνα ξυναυλίαν κλαύσωμεν, οὐλύμπου νόμον.

Id est:

Modos vti concinamus tibiis Olympicos.

ξυναυλίαν appellant, siue cum plures tibiis eãdem canunt cantionem, siue cùm citharæ tibia accinitur. Olympus autem fuit Marsyę discipulus, qui scripsit De modis lugubribus. Quin & hoc ipsum, Olympi modos, de querulis, habet prouerbij speciem: quemadmodum ἰαλεμίζειν, & Carica musa.

Doricè concinere.

Qui dissentiunt, dicuntur non concinere harmonia Dorica. Id prouerbio iactatum videtur in eos, quorum oratio dissentiret à factis Plato in Lachete: οὐκ ἄρα που κατὰ τὸν σὸν λόγον δωριστὶ ἡρμόσμεθα ἐγώ τε καὶ σὺ ὦ Λάχης. τὰ γὰρ ἔργα οὐ συμφωνεῖ ἡμῖν τοῖς λόγοις. id est: Nequaquam igitur iuxta sermonem tuum Dorica concinimus harmonia ego ac tu Laches. Nam facta nobis haud consonant verbis. Inter musices genera Doricum maximè probatum est, vt mediè temperatum inter Lydium & Phrygium.

Pariter remum ducere.

Qui simul remigant, certis numeris impellunt remos vt inter se consentiant, alioqui nihil acturi. Hinc Aristophanes in Auibus dixit, ὁμορροθῶ, pro assentior & eodem enitor quò tu. Vox cõposita est ab ὁμοῦ simul & ῥόθιον impetu feror. ὁμορροθῶ συνθέλω, συμπαραινῶν ἔχω, id est, Eodẽ nitor, cõsentio, collaudo. Interpres admonet hoc verbũ esse sumptum è fabula Sophoclis, cui titulus τυρώ.

Velut in cratere.

Ὥσπερ ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ, id est, Velut in cratere philotesio. Prouerbialis & hæc collatio, qua significabimus, res antea turbulentas componi sedarique, & prius inter sese inimicos in gratiam redigi. Dicitur autem crater philotesius, quem in conuiuiis porrigunt aliis alij, ceu amicitię symbolum ac pignus. Veluti qui filiam alicui desponderet, futuro genero prælibans, φιλοτήσιον κρατῆρα porrigebat. Scythæ quoque amicitias, quarum sunt pertinacissimi, cratere conciliabant: vt testatur in Toxaride Lucianus. Quin & Christus ipse nostræ religionis princeps, arcanam illam cum suis ámicitiam poculo consecrauit.

Mutua defensatio.

Mutuam complurium inter ipsos concordiam, mutuámque defensationem notabimus non infacetè versibus his ex eodem libro:

Φράζαι-

Φράξαντες δόρυ δουρὶ, σάκος σάκεϊ προθελύμνῳ,
Ἀσπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ.

Id est:

Hastas densabant hastis, vmbone frequenti
Vmbonem, clypeum clypeus fulcibat inhærens,
Inq; vicem galeæ galeas texere, virum vir.

Iuuenalis item de mollibus;

— Sed illos
Defendit numerus iunctæq; vmbone phalanges.

Tradunt operas mutuas.

Huic confine est Terentianum illud ex Phormione: Tradunt operas mutuas. De adolescētibus, qui se vicissim in peccatis defenderent. Translatum videtur ab agricolis vicinis, qui mutuam inter sese operā commodare solent. Aut ab artificibus, qui mutua nonnunquam vtuntur operæ: maximè fabri ærarij.

Vt in Velabro olearij.

Vt in Velabro olearij. Prouerbialis similitudo de iis qui conspirarunt, remq; gerunt ex composito. Plautus in Captiui duo;

– Vna res,
Omnes compacto rem agunt, quasi in Velabro olearij.

Velabrum autem, autore Varrone, locus erat Romæ, quo olearij distrahebant oleum. Mos est autem huic hominum generi, vt inter se de precio conspirent, quo pluris vendant.

VLPII. Acum & filum sumens, rupturam consue.

Ῥαφίδα καὶ λίνον λαβὼν, τὸ ῥῆγμα συῤῥάπτε: Acum & filum sumens, rupturam consue. Dici poterit, vbi qué volumus adhortari, vt studeat paci, & argumenta colligat, modósque excogitet, quibus inter offensos animos concordiam resarciat.

COGNATI. Vno spiritu & pari voce.

Summi consensus prouerbium. Lactantius Firmianus lib. ij. c. ix. Taceam de prophetis, qui opus mundi ac opificium Dei vno spiritu ac pari voce testantur, etiam inter philosophos penè vniuersos conuenit. Sicut, Vno ore omnes bona dicere, apud Terentium: μιᾷ φωνῇ, apud Platonem. Simili figura Nonnus c. 8. ἱερεῖς δ' ἰαχῆσι ὁμογλώσσῳ τινι μύθῳ. Lucilius libr. ij. Epigram. εἰς ἀστρολόγους: πάντες ἰματτόμενοι θ' ὡς ἀφ' ἑνὸς στόματος. i. Hoc velut vno omnes astrologi ore canunt. Quidam;

Vno ore plurimæ consentiunt gentes,
Populi primarium virum fuisse.

Conuenit vt vespis.

Apud Probū est prouerbiale, conuenire vt vespis. Carmen subscribam;

Conuenit vt vespis, quarum domus arce monetæ
Turbat agens strictis per lutea corpora telis.

Vespæ enim pro suis latibulis velut coniuratæ, magno consensu dimicant, petunt propè accedentes, & aculeis fodiunt. Vt in templo concordiæ fuit nidus ciconiarum, sic in Monetæ fano vesparum examen. Vbi autem nummi feriebantur, monetæ dicebantur: qui nummos percutiebant, monetarij dicti sunt. Ausonius de Mediolano:

Templa, palatinæq; arces, opuléńsq; moneta.

Et Sidonius de Narbone: Delubris, capitoliis, monetis.

Iugo paria armenta.

Cum ad aratrum iungi parium virium, parísque magnitudinis iumenta armentáq; debeant solum vertenti, euenit vt cùm sub iugum imparia mittuntur animalia, sulcus rectus non ducatur, & ab altero iumento alterum opprimatur, aratióq; inæqualis sit. Sunt aliæ plures huic finitimæ metaphoræ, translatæ à bubus, idem plaustrum seu aratrum, æquali iugo trahentibus: vt, Iugum ex æquo ducere, Pariiugo, Pares cum paribus, Disparem vites: quo Horatius Carminum lib. iiij. Ode ij. Phyllidi suadet, vt amicum sibi parem deligat, ab amore Telephi animum auertat. Est aliud prouerbium vulgatum apud Græcos, quod monet, vt sibi quisque æqualem vxorem ducat: τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα: natum à lusu puerorum, trochos & turbines flagellis circumagentium ac versantium. Lege in libris epigram. Græcorum pulcherrimum Callimachi epigramma ad Dionem.

Omne colligatum solui potest.

In particula Timæi Platonis, à M. Tullio Cicerone conuersa.

Funiculus triplex indissolubilis.

Ficinus in Platonis Eutyphronem: Meritò sapiens ille dixit: Funiculum triplicem difficile solui: funiculum inquam ex pietate, sanctitate, religionéque connexum, &c.

Fraternum dulce sodalitium.

Catullus de Cœlio & Quinctio:

— Hoc est, quod dicitur, illud
Fraternum verè dulce sodalitium.

Hoc Catullino iure cōcordiam laudibus efferre poterimus, vel ex ipso Dauide: Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum.

O quàm beatum est pacis insolubili.
Fratres ligari vinculo? —

Hedera tenax.

Poetę per hederam tenacem, arctissimum complexum significant. Catullus in nupt. Manlij:

Vt tenax hedera. —

Συνηρετμεῖν.

Vnà remum ducere. Metaphora eleganti vsus est Vlysses apud Sophoclem in Aiace, cum vellet significare, vti amicitia, auxilio, studio, & beneuolentia mutua. Ea si ad res animi transferatur, in prouerbium trahetur summa festiuitate: vt, si amico dicamus: In literis prouehendis oportet nos ξυνηρετμεῖν. Aduersus hæreses vndequaque grassantes oportet catholicos homines vnà remum impellere. Hæreticorum phalanges ad labefactum Ecclesiæ statum (vt Sophoclis vocabulo vtar) ξυνηρετμεῖν. Is sic habet:

Ἔξεστιν οὖν εἰπόντα τ' ἀληθῆ φίλῳ,
Σοὶ μηδὲν ἧσσον ἢ πάρος ξυνηρετμεῖν;
Licet igitur mihi vera vetus si loquar,
Tibi, vt antè, amicus esse remigi, comes?
Αἰτ' ὄφελες τ' ἄγριος τ' ἔμαιμ' ἀγαυός τ' ἀπολέσθαι.

In eadem arbore esse.

Idem de vita sua lib. xj. Oportet igitur in eadem arbore esse, etsi non idem cum omnibus sentias. Hæc sententia certè est aurea, iis in rebus adhibita, in quibus pietas sinit.

Anima vna.

Μία ψυχή. De concordibus animis dicetur, quorum fit tanta non modò rerum fortunarúmque omnium communio, sed adeò solida, trabalique (quod aiunt) clauo voluntatum commissio, vt eadem penè substantia, eadem natura plurium, non diuersę, nec plurium singulæ animę, sed vna eadémque plurium esse videatur. Vsus est hâc δεινώσει Ouid. Metamorph. iij. vbi Narcissum de vmbra sua in limpidissimis aquis egregiam adolescentis formam exprimente, quam amatorem putabat, inducit loquentem:

Nunc duo concordes anima moriemur in vna.

Lucas item Euangelistes Act. iiij. de primitiua Ecclesia mox ab ascēsu Christi in cœlum, sancita rerum omnium communicatione, & concordia mentium ac voluntatum vsa, sic narrat: τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία, καὶ ἡ ψυχὴ μία.

POLYDORI. Funiculus triplex non facilè rumpitur.

Allegoria, innuens concordia hominum res augeri, auctas discordia labefactari. vnde non abludit scitum commentum illud Cunguistæ Tartari, qui moriens, & xij. suos filios ad animorum consensum cohortans, iussit in vnum fascem compingi xij. tela: quem fascem singulos in orbem iussit experiri, num possent frangere: cùm nequirent à singulis singula tela rumpi iussit: eósque id exemplum imitari. Simile de Scyluro in veterum monimentis.

CONIECTVRÆ.

ERASMI. Leonem ex vnguibus æstimare.

Ἐκ τῶν ὀνύχων λέοντα γινώσκειν, id est, Ex vnguibus æstimare leonem: est ex vna quapiam coniectura negocium vniuersum perpendere, ex paucis multa, ex minimis maxima coniicere. Natum videtur adagium à Phidia statuario, qui (sicut narrat Lucianus in Hæresibus) inspecto leonis duntaxat vngui, quantus esset totus leo perpendit, totúmq; ex indicio vnguis effinxit. Plutarchus in commentario De defectis oraculis, videtur ad Alcæum referre. Sic enim scribit: οὐ κατ' Ἀλκαῖον ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα γράφοντες. id est, Non Alcæi more leonem ex vnguibus depingentes. hoc est, ex re minima maxima colligentes. Philostratus in vita Apollonij, οἷον ἐξ ὄνυχος ἤδη ὁρῶ. id est, Qualem ex vngui iam esse video. Basilius magnus ad Maximum philosophum, εἰκόνες ὄντως τῶν ψυχῶν εἰσὶν οἱ λόγοι. κατεμάθομεν οὖν σε ἐκ τοῦ γράμματος, ὅσον, φασὶν, ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα. id est, Animi imago reuera est oratio. Proinde cognouimus te ex literis, non aliter quàm leonem, vt aiunt, ex vnguibus. Fit autem hoc mathematica ratione (sicuti docet Vitruuius libr. iij.) vt ex membro vel minimo, totius corporis modus colligatur. Quemadmodum Pythagoras Herculani corporis mensuram ex Pisano stadio, quod Hercules suis pedib. fuerat metatus, ratiocinatus est. Sic ex vnius arteriæ pulsu, medici de tota hominis valetudine iudicant: sic ex coma, aut cingulo, aut oculorum nutu, totam hominis vitam licet coniicere: sic ex vnica epistola doctrinam omnem æstimamus: ex vnico responso, totam hominis sapientiam perpendimus.

Cauda de vulpe testatur.

Ἡ κέρκος τῇ ἀλώπεκι μαρτυρεῖ, id est, Cauda de vulpe testificatur. In eos dici solitũ, qui pusilla in re, cuiusmodi sint, declarant. Est autem vulpi cauda pro corpore maior ac pilosior, vt non sit facilè celare. Alioqui canis videri possit. Vnde quadrabit de exitu, declarante cuiusmodi fuerint reliqua. Quidam primo aggressu agni, in euentu vulpes comperiuntur.

E fimbria de texto iudico.

Ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ὕφασμα γινώσκω, id est, E fimbria textum omne cognosco. hoc est, ex vno aliquo pusillo, reliquorum facio coniecturam. Translatum à negociatoribus, qui inspecta texti margine, facilè de vniuerso cuiusmodi sit iudicant.

De gustu cognosco.

Ἐκ γεύματος γινώσκω, id est, Ex degustatione iudico. hoc est, ex minima experientia. Ductum item à negociatoribus, qui gustato duntaxat vino aut oleo, de reliquo mox pronunciant. Est enim cuiusq; arboris fœtui suus quidam sapor & indoles, & forma quoque peculiaris: quę quoties mutarentur in diuersum, pro ostento habitum fuit, vt eleganter Theophrastus in historia plantarum libr. ij. cap. iiij. Vnde Plinius: Ad eum, inquit, gustũ tibi reliqua promitto. Seneca: Et gustũ tibi dare volui. Et degustationem huiusmodi experientiam vocamus. Haud alienum fuerit huc asscribere quod Irenæus refert prouerbij nomine: Vt discas mare salsum esse, nihil opus totum ebibere. Siquidem è paucis guttis deprehendere licet, quale sit vniuersum mare.

Æthiopem ex vultu iudico.

Τὸν αἰθίοπα ἐκ τῆς ὄψεως γινώσκω, id est, Æthiopem ex ipso vultu cognosco. Prefert quisq; aliquo signo, cuiusmodi sit moribus. Præ se fert enim Æthiops, nigrore vultus, intortis capillis, labris tumentibus, dentium candore, patriam suam. Nam vestem mutare potest Æthiops, faciem non potest.

De fructu arborem cognosco.

Ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκω, id est, E fœtu cognosco arborem: è factis hominem iudico. Quæ parœmia etiam in Euangelicis literis extat, quemadmodum ostendimus in operis initio. Vestis sordida, rasus vertex, ieiunium, oratio, frons tetrica, folia sunt quæ sæpenumerò mentiuntur, quemadmodum illa ficus mentita est Christo: sed pro Christi gloria patienter tolerare infamiam, bene velle maleuolis nec rependere iniuriam, fructus est arboris bonæ. Hæc si quis constanter & alacriter præstat, arguunt animum sincerum. Nam simulatio nec diuturna potest esse, nec fieri potest, quin alicunde cedens naturæ, prodat animi morbum.

E næuo cognoscere.

E næuo cognoscere, est ex re quapiam minima totum hominis ingenium æstimare: quemadmodum dicimus leonem ex vnguib. agnoscere, & Protogenes ex linea agnouit Apellem. M. Tul. in lib. De claris oratoribus: Nunc quoniam totum me non è næuo aliquo aut crepũdiis, sed corpore omni videris velle cognoscere, complectar nonnulla etiam, quæ fortasse videantur minus necessaria. Metaphora sumpta est ab iis, qui infantib. quos ablegant exponúntve, addunt crepundia, per quæ agnoscantur si fortè inciderit occasio: aut næuum aliquem in corpore notant parentes. Tale signum interdum syngraphis suis addunt trapezitæ.

De facie nosse.

De facie nosse, est leuiter cognitum habere, quasi quem semel atque iterum videris duntaxat: non quicum sis familiariter versatus. Id si transferatur ad res animi, fiet venustius. M. Tullius in Pisonem: Habet hoc ipsa virtus, quam tu ne de facie quidem nosti. id est, ne tenuiter quidem.

Ex fronte perspicere.

Ex fronte perspicere dicimus, quod statim & velut ipso protinus occursu percipimus. Sumptum ab Physiognomicis, qui se profitẽtur ex oris lineamentis, reliquáq; corporis specie ingenium hominis posse deprehendere. M. Tullius ad Antonium: Non enim solùm ex oratione, sed etiam ex vultu, & oculis, & fronte, vt aiunt, meum erga te amorem perspicere potuisses. Id adagium etiam hodie vulgò tritissimum est. Cicero ad Q. fratrem de petitione consulatus, frontem appellat animi ianuam: Cura, inquit, vt aditus ad te diurni atq; nocturni pateant, neq; foribus solùm ædium tuarum, sed etiam vultu & fronte, quæ est animi ianua. Quæ si significat voluntatem abditam esse ac retrusam, parui refert patère ostiũ. Hæc Cicero. Vnde & Vera fronte fieri dicuntur, quæ fiunt ex animo. Interdum enim aliud frons loquitur, aliud celat animus. Allusit huc Aristophanes in Equitibus:

> Ἐπιδείξωμεν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν μετώπων ὑμῖν,
> Ἢν ἡμῖν ἐπαινέσητε χαίροντες τοῖς πράγμασιν.

Id est:

> Nobis vt ipsis frontibus faciant palàm,
> An nostra dicta ac facta læti comprobent.

Ex stipula cognoscere.

Ἐκ τῆς καλάμης γινώσκειν, id est, Ex stipula iudicare dicitur, quoties è vestigiis quibusdam in senecta reliquis, coniecturam facimus, cuiusmodi quis fuerit in adolescentia: translata metaphora a segetibus. Homerus in ξ. Odysseæ:

> Ἀλλ' ἔμπης καλάμην γέ σ' ὀΐομαι εἰσορόωντα
> Γινώσκειν. —

Id est:

> Attamen inspecta stipula te suspicor illud
> — Coniicere.

Vtitur hoc adagio Lucianus in Pseudomante, quem nos olim Latinum fecimus. Aristoteles in Rhetoricis καλάμην, senectam interpretatur: ὅταν γὰρ, inquit, τὸ γῆρας εἴπῃ καλάμην, ἐποίησε μάθησιν καὶ γνῶσιν διὰ τοῦ γένους· ἄμφω γὰρ ἀπηνθηκότα. id est, Etenim cùm senectam dixit culmum, senem ostendit, ac repræsentauit. Nam vtrique defloruerunt. Aristophanes in Vespis non dissimili figura vsus est;

> Ἀλλ' ὅμως ἐκ τῶν λειψάνων
> Δεῖ τοι ῥώμην νεανικὴν ἔχειν.

Id est:

> Verùm è reliquiis robur horum colligi
> Iuuenile oportet.

Dicimus item, Ex fragmentis, ex ruinis re cuiusmodi fuerit, coniectare.

Ex hæ

Ex habitu bonum virum præ se fert.

Qui dicet ex ipsa oris figura videri probum hominem, citabit illud ex Odysseæ primo:

—Οὐ μὲν γάρ τι κακῷ εἰς εἴδεα ἐώκει.

Id est:

—Ex specie minimè improbus ipsa
Esse videbatur.—

M. Tullius in Verrem lib. viij.

Is erat Apronius, qui vt ipse non solùm vita, sed etiam corpore atque ore significat, immensa aliqua vorago est, aut gurges vitiorum turpitudinúmque omnium.

E culmo spicam conijcere.

Eustathius Odysseæ ξ. enarrans hunc versum, quem nos alio citauimus loco,

Ἀλλ' ἔμπης καλάμην γέ σ' ὀίομαι εἰσορόωντα
Γιγνώσκειν.—

ostendit Vlyssem ad prouerbium allusisse: quod plenè sic efferatur: ἐκ καλάμης δῆλος ἐστὶ ὁ τεθερισμένος στάχυς. id est: Ex culmo perspicitur spica demessa. Etiam in sene apparet, cuiusmodi fuerit iuuenis. Meminit huius loci Aristoteles libro Rhetoricorum indicans per metaphoram senectutem dictam culmum.

E cantu dignoscitur auis.

Refertur & hoc à quibusdam, etiam si mihi nondum apud idoneos autores repertum, E cantu dignoscitur auis: alioqui non indignum quod in prouerbiorum ordinē allegatur. Sensus congruit cum illo: Qualis vir, talis oratio. Iactatur vulgò simillimum huic: E plumis auem dignosci, è cultu spectari vitam & ingenium hominis.

Effœminatorum etiam oratio effœminata.

Ἔστιν ἐν δ' ἀνάλκισιν ἄνανδρος λόγος.

Id est:

Inertibus viris iners oratio.

Vt quisque est, ita & loquitur. Refertur à Zenodoto. Confine illi, quod alibi retulimus, Fatuus stulta loquitur. item illi: Qualis vir, talis oratio. Tametsi longè alium Drancē fecit Vergilius, lingua fortem bellatorem, re imbellem.

Ex vno omnia specta.

Ἐξ ἑνὸς τὰ πάνθ' ὅρα.

Id est:

Ex vno omnia specta.

Vergilius item:

—Et crimine ab vno Disce omneis.—

Admonet adagium, ex vnius euentus experimento, reliquorum similium coniecturam oportere facere. Refertur à Suida. Tametsi is ostendit in eos dictum, qui perperam ex vno quopiam existimant omnia. Legit enim non ὅρα, sed ὁρᾷ. Veluti si quis vnum Gallum expertus perfidum, iudicaret omnes esse tales.

Domi coniecturam facere.

Οἴκοθεν εἰκάζειν: i. Domi coniectare. Quod non aliunde petitur, id domi fieri prouerbio dicitur. Plautus in Cistellaria: Hanc ego de me coniecturam domi facio. hoc est meopte experimento comperio. Seneca de Beneficiis lib. v. Domi, quod aiunt, versura fit, & velut lusorium nomen statim transit.

Prima facie, prima fronte.

Sapiunt hæc quoque prouerbium, maximè cùm ad res incorporeas referuntur: Prima facie, prima fronte: pro eo quod est, primo obtutu, & priusquam pressius ac diligentius consideres. Fallit enim plerunque primus ille aspectus, neque rarò caligant oculi pudore quodam. Deinde iterum atque iterum contemplati perspicimus quædam, quæ nos antea fefellerant, & primum illud oculorum iudicium quasi recantamus. Huius adagij frequens est vsus apud scriptores Latinos, nominatim apud Quintilianum libro duodecimo. Papinianus libro duodecimo, titulo de condictione sine causa. Cessare condictio prima facie videtur. Item libro decimo sexto, titulo ad senatusconsultum Velleianum: Cum prima facie quidem alienam, re uera autem suam obligationem suscipiat. & aliis item aliquot locis. Celsus lib. xxij. tit. de probationibus, c. quingēta: Prima fronte æquius videtur, vt petitor probet quod intendit, &c.

Cribro diuinare.

Κοσκίνῳ μαντεύεσθαι, id est, Cribro diuinare, est coniectura sagaci rem deprehendere: aut stultè de reb. occultis diuinare. Lucianus in Pseudomante, κοσκίνῳ τὸ τοῦ λόγου μαντευόμενος. id est, Cribro, quod aiunt, vaticinans. Meminit & Theocritus in Idyllio tertio:

Εἶπε καὶ Ἀγροιὼ τἀλαθέα κοσκινόμαντις.

Id est:

Cribro vaticinans, verum mihi dixit Agrœo.

Porrò genus hoc diuinandi suspenso cribro, in hodiernum vsque tempus durat apud quosdam superstitiosos. Apud veteres vaticinia peragebantur cribro, lauro, & tripode.

Stellis signare: Obelo notare.

Ἀστέροις σημειοῦσθαι, ὀβελοῖς τεκμαίρεσθαι, id est, Stellis notare. Eustathius in quintum Odysseæ librum, admonet dictum de his, qui lōgam ac desertam viam peragunt, adeò vt necessum habeant regionum situm, stellarum obseruatione signare. Ductam autem esse metaphoram à nauigantibus, qui quum eousque prouecti sunt à terra, vt iam cœlum vndiq; & vndique pontus, stellarum indicio cursum moderari solent, maximè Cynosuræ & Helices, teste Arato ἐν φαινομένοις,

Οἱ τὴν μὲν κυνόσουραν ἐπίκλησιν καλέουσι,
Τὴν δ' ἑτέρην, ἑλίκην. ἑλίκῃ γε μὲν ἄνδρες Ἀχαιοὶ
Εἰν ἁλὶ τεκμαίρονται, ἵνα χρὴ νῆας ἀγινεῖν.
Τῇ δ' ἄρα φοίνικες πίσυνοι περόωσι θάλασσαν.
Ἀλλ' ἡ μὲν καθαρὴ καὶ ἐπιφράσσασθαι ἑτοίμη,
Πολλὴ φαινομένη ἑλίκη πρώτης ἀπὸ νυκτός.
Ἡ δ' ἑτέρη, ὀλίγη μὲν, ἀτὰρ ναύτῃσιν ἀρείων.
Μειοτέρῃ γὰρ πᾶσα περιστρέφεται στροφάλιγγι.
Τῇ καὶ σιδόνιοι ἰθύντατα ναυτίλλονται.

Id est:

Quorum carminum interpretationem adscribam ex Germanici Cæsaris interpretatione:

Hic Iouis altrices Helice, Cynosuráq; fulgent.
Dat Graiis Helice cursus maioribus astris,
Phœnicas Cynosura regit: sed candida tota,
Et liquido splendore Helice, nitet haud prius vlla,
Cum sol Oceano fulgentia condidit ora,
Stella micat cœlo septem qua Cresia flammis.
Certior est Cynosura tamen sulcantibus æquor,
Quippe breuis totam fido se cardine vertit,
Sidoniamq; ratem nunquam spectata fefellit:

Et Aratum imitatus Ouidius, libro de Tristibus quarto,

Magna, minóiq; feræ: quarum regis altera Graias,
Altera Sidonias, vtraq; sicca rateis.

Idem indicat Vergilius in quinto, de Palinuro loquens,

Talia dicta dabat, clauúmq; affixus, & hærens,
Nunquam amittebat, oculósq; sub astra tenebat.

Idem alibi,

Cuncta notat tacito labentia sidera cœlo.

Consimiliter Homerus cùm aliàs, tum Odysseæ lib. v.

Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως
Ἥμενος, οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε,
Πληϊάδας τ' ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα βοώτην,
Ἄρκτον θ', ἣν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν,
Ἥ τ' αὐτοῦ στρέφεται καί τ' ὠρίωνα δοκεύει,
Οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο.

Id est:

Ille quidem nauim arte regens, clauo assidet hærens,
Nec sinit illapso torpescere lumina somno,
Pleiadas, seróq; recondentem ora Booten
Suspectans, vrsámq; alio cognomine plaustrum,
Quæ fixa vsq; loco se circumflectit eodem,
Et nunquam Oceani liquidis aspergitur vndis.

Vnde ἀστέροις σημειοῦσθαι τὴν ὁδὸν videtur ij, qui notulis quibusdā & coniecturis arte deprehensis, rē alioqui peruestigatu difficilem inquirunt, aut assequuntur: aut qui signis quibusdam multo antè colligunt quid sit euenturum. Postea deflexum est, vt stellas prænotare dicantur, qui quippiam velut animaduertendum insigniunt. Cui diuersum ὀβελίζειν, id est, veru prænotato quasi iugulare ac damnare.

Translatum ab Aristarcho, qui Homeri carmina in corpus redegit, atque in libros digessit: versus nothos, hoc est adulterinos & subditítios, qui non viderentur sapere venam illam Homericam, ὀβελίζων, id est, minutis verubus prænotatis damnans: contrà, qui viderentur insignes ac genuini, ἀστερίζων, id est, stellulis illustrans. Quem morem sequutus est & Origenes, & diuus Hieronymus in literis diuinis. Quin hoc ipsum Aristarchi cognomen in prouerbium abiit, quòd is eum damnandi notulis probandique morem excogitarit. M. Tullius Attico: Totum hunc locum, quem in aristocratia ego variè meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro (nosti illas ληκύθους) valde grauiter pertexuit. Atticum vocat suarum orationum Aristarchum, id est, censorem &, emendatorem: quòd illi mos fuerit, si quæ parum probasset in scriptis Ciceronis, ea ceris rubris notare. Quod quidem alibi declarat idem M. Tullius, libro ad Atticum 16. Quæ mihi florentia visa sunt tuo iudicio. Cerulas enim tuas miniatulas illas extimescebam. Idem ad Dolabellam: Profert alter, opinor, duobus versiculis expensum: alter Aristarchus hos ὀβελίζει. Ego tanquam criticus antiquus iudicaturus sum. Item M. Varro de lingua Latina Aristarchos appellat, criticos grammaticos, qui de libris iudicant. Et Horatius: Fiet Aristarchus. id est, castigator & expensor alieni scripti. Et diuus Hieronymus subinde quempiam sui temporis Aristarchum vocat, quòd arbitrio suo alia damnaret, alia probaret.

Signum bonum, aut malum.

Σύμβολος ἀγαθὸς ἢ καὶ φαῦλος: id est, Signum bonum, aut certè malum. Vbi quis de re incognita diuinat incertus. Symbolum aiunt augurium appellari, quod sumitur è sternutamentis: id autem ad Cererem pertinebat. Et hominis primum occursum, ex quo signum aliquod euentus captabant, symbolum appellabant. Cæterùm hic loquendi color diuinis olim familiaris erat, testibus Homero & Platone. Item apud Horatium Tiresia:

Vna hirundo non facit ver.

Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ, id est, Vnica hirundo non efficit ver. hoc est, vnus dies non sat est ad parandam virtutem aut eruditionem. aut non vnum aliquod benefactum, benedictúmue, sufficit ad hoc, vt viri boni, aut boni oratoris cognomen promerearis: plurimis enim virtutib. ea res constat. aut vt certum aliquid cognoscas, non satis est vnica coniectura. Quòd si permultę conueniant, tum denique probabilis fuerit coniectura. Siquidem fieri potest, vt vna quæpiam hirundo casu maturius appareat. Sumptum ab hirundinis natura, quæ veris est nuncia: nam hyeme deuolat. Vnde Horatius:

— Zephyris & hirundine prima.

De primo vere sentiens. Aristoteles lib. Moralium 1. ὥσπερ γὰρ ἔαρ οὔτε μία χελιδὼν ποιεῖ, οὔτε μία ἡμέρα. id est: Ver enim nec vna hirundo facit, nec vnus dies. Et beatum eodem modo felicémve nec vnus dies, nec breue efficit tempus. Aristophanes in Auibus:

Δεῖσθαι δ' ἔοικας οὐκ ὀλίγων χελιδόνων,

Id est:

Multa videtur opus habere hirundine.

Interpres indicat allusum ad prouerbium quod modò retulimus, μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. Huic affine videtur illud Sophocleon in Antigona:

Πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ' ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἑνός.

Id est:

Namque vnius quæ sit viri, haud est ciuitas.

Etenim quemadmodum vna hirundo non facit ver, ita nec vnus homo facit ciuitatem, nec vnus numus diuitem.

Omnibus vestigiis inquirere.

Πᾶσιν ἴχνεσι ζητεῖν, id est, Omnibus inquirere vestigiis dicitur, qui summa cura, summáq; diligentia rem peruestigat. Metaphora sumpta est à venatoribus. M. Tullius actione in Verrem quarta: Ex istis etiam tu retibus effugere te posse cõfidis? quum te nos non opinione dubia, sed tuis vestigiis persequamur, quæ tu in tabulis publicis ac recentia reliquisti. Rursus in eadem, Vt omnes mortales istius auaritiæ non iam vestigia, sed ipsa cubilia videre possint. Item actione sexta: Illos ego accusatores puto fuisse, qui huiusmodi hominum furta odore, aut aliqubi leuiter presso vestigio persequebantur. Nam nos quidẽ quod facimus in Verre, quem in luto volutatũ totius corporis vestigiis inuenimus? In oratione pro Cluentio: Quid? Albiana pecunia vestigiis ne nobis odoranda est, an ad ipsum cubile vobis ducibus venire possumus? Et Paulo pòst: Cluentij nummus nullus iudici datus vllo vestigio reperitur. In Pisonem: An verò tu parum putas inuestigatas esse à nobis labes imperij tui, stragesque prouinciæ? quas quidem nos non vestigiis odorantes ingressus tuos, sed totis volutationibus corporis, & cubilibus persecuti sumus.

Qui bene coniiciet, hunc vatem.

M. Tullius in opere De diuinatione lib. 2. scribit, Græcum versiculum vulgò iactatum extare in hanc sententiam: Qui bene conijciet, vatem hunc perhibeto optimum. Citat autem eum versiculum Plutarchus in libello De responsis Pythiæ: ὁ μὲν εἰκάζων καλῶς, ὁ ἄριστος μάντις ὀνομαζόμενος ὑπὸ τῆς παροιμίας. id est: Bene coniectans, quem optimum vatẽ appellauit prouerbium. Quanquam hic in Plutarcho locus mutilus erat & lacer: attamen colligi potest carmen huiusmodi fuisse:

Μάντις γ' ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς.

Atque ita citat ex Euripide in libro De defectis oraculis. Citat & M. Tullius libro ad Atticum 7. A te, inquit, expecto futura, μάντις γ' ἄριστος. Huc allusit Theocritus in Piscatoribus, si modò Theocriti sunt illa:

—Οὔτις ἄριστος

Ἐστὶν ὀνειροκρίτας, ὁ διδάσκαλός ἐστι παρὰ νοῦς.

Id est:

—Nemo

Somnia coniectat melius, quàm mente magistra

Qui regitur.—

Admonet adagium, futurorum præscientiam non è sortibus aut auguriis petendam esse, sed à prudentia. Siquidem qui prudentia sit præditus, is ex præteritorum, præsentiúmque coniecturis facilè prospiciet quid sit euenturum. Proinde non iniuriâ scripsit Aristoteles libro Moralium Eudemiorum . φρονίμων καὶ σοφῶν ταχεῖαν εἶναι μαντικὴν, καὶ μόνων: id est, Prudentium atque sapientium hominum celerem esse diuinationem, & horum tantùm. Vtinam hanc diuinandi rationem amplecterentur principes, quorum hodie bona pars à prognostis & astrologis pendet, hominum genere, vt nunc sunt plerique, vano pariter ac seditioso, & Reipub. pestilente.

Certum prospicio.

Qui se negabit temerè, malè secúsve de exitu rei cuiuspiam sentire, sed certis adductum argumentis, & pluribus experimentis obseruasse, accommodabit illud ex eodem libro:

Οὐ γὰρ ἀπείρητος μαντεύομαι, ἀλλὰ δὲ εἰδώς.

Id est,

Nam neque inexpertus iam diuinauero, verùm

Egregiè callens.—

Rem acu tetigisti.

Est apud Plautum in Rudente, Rem acu tetigisti: pro eo quod est, rem ipsam diuinasti, nihil aberrâs. Metaphora sumpta videri potest à lusu quopiam, in quo diuinator, id quod alius notasset, summa acu tangebat: aut lineam, aut calculum, aut aliud quiddam simile. Igitur acu tangere, perinde est quasi dicas, ipsissimum punctum attingere. Nam minutissima puncta denotantur acu.

Scopum attingere.

Τυγχάνειν τοῦ σκοποῦ, id est, Scopum attingere. Est voti compotem fieri, aut coniectura rem ipsam assequi. Lucianus in Icaromenippo: καὶ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ εἴκασας. id est: Tuáque coniectura haud procul abest à scopo. & , ἀποτυγχάνειν τοῦ σκοποῦ: id est, Non attingere scopum: & , ἁμαρτάνειν τοῦ σκοποῦ: id est, Aberrare à scopo: atque id genus aliæ figurę oẽs prouerbiũ sapiunt. Hoc adagio festiuiter vsus est Diogenes in puerũ, saxa in crucẽ iaculantẽ: Euge, inquit, cõtinges tandẽ aliquãdo scopũ. Pindar^o in Nemeis hymno

hymno nono: ἀκοντίζων σκοπῶ ἀγχέμολον. id est. Proximè iaculans ad scopum musarum. Idem hymno sexto: ἔλπομαι μέγα εἰπὼν, αὐτὰ σκοποῦ τυχεῖν. id est: Spero quòd magna pollicitus scopū attingam. Dicitur & ἔξω σκοποῦ βάλλειν: hoc est, extra scopum iaculari: vbi quis loquitur aliena ab eo quod agitur. Vsus est Gregorius Nazianzenus in Monodia.

Mortuus per somnum, vacabis curis.

Θανὼν καθ' ὕπνον φροντίδων ἔσῃ δίχα.

Id est:

Curis vacabis mortuus per somnium.

Versiculus vulgò iactatus apud Græcos, ex superstitiosa insomniorum obseruatione. Existimabant enim eum qui se mori somniasset, à curis molestiisque liberatum iri: quòd mors finem doloribus imponere videatur: planèque imponit his, qui hinc in meliorem demigrant vitam. Fortassis ad eandem pertinet sententiam, quod alibi retulimus:

Νεκροὺς ὁρῶν, τεύξεαι τέξεις πραγμάτων.

Mortuos videns.

Νεκροὺς ὁρῶν, νικήσεις ἕξεις πραγμάτων.

Id est:

Tibi accident res, mortuos si somnies.

Refertur à Suida, tanquam vulgo iactatum de diuinatione, quæ sumitur ab insomniis, superstitione multò omnium vanissima. Id tamen ita dictum est, quòd mors finis sit omnium huius vitę malorum.

Leonem videre, hostium prælia portendit.

Λέοντας ἰδὼν, δυσμενῶν δηλοῖ μάχας.

Id est:

Cernere leones, hostium pugnam indicat.

Translatum vel à somniorum coniecturis, vel ab obseruantibus auguria. Meminit Suidas. Huiusmodi versiculos, indicantes quid quodque portendat somnium, video diligenter commemoratos à Suida & Hesychio, quum nihil inanius. Et tamen probabile est, vtrunque fuisse monachum.

Protinus apparet, quæ plantæ frugiferæ futuræ.

Αὐτίκα καὶ φυτὰ δῆλα ἃ μέλλει κάρπιμ' ἔσεσθαι.

Id est:

Protinus apparet, quæ fructum planta datura est.

Vel in pueris elucet indoles futuræ probitatis. Protinus in discipulo præsentire licet profectum futurum.

Quanquam non dixeris, tamen apparet è pelle.

Εἰ μὴ λέγεις, ἀπὸ τῶν δέρματος φαίν, id est, Etiam si non dicas, pelle præ te fers. Res ipsa redarguit mendacem, & oris habitus. Vnde illud Ciceronis: Nisi fingeres, non sic diceres. Videtur ex apologo natum.

Qualis vir, talis oratio.

Annæus Seneca in epistolis, quas scripsit ad Lucilium lib. xx. Apud Græcos, inquit, in prouerbium cessit: Talis hominibus fuit oratio, qualis vita. Græcum id prouerbium extat apud Aristidem, in secunda Rhetorices aduersus Platonem defensione: οὐκ ἀπᾴδει τῇ δ' ἡ παροιμία τούτων, ἣ λέγουσα, οἷος ὁ τρόπος, τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸν λόγον καὶ πάλιν τὸ ἕτερον ὡσαύτως. id est, Non dissonat autem ab iis adagiū, quo dicunt, Cuiusmodi sunt mores, eiusmodi & orationem esse. ac rursum, Qualis sit oratio, tales item esse mores. Ad eandem facit sententiam, quod inter Solonis apophthegmata commemorat Diogenes Laertius: τὸν λόγον εἴδωλον εἶναι τῶν ἔργων. id est, Orationem factorum esse simulachrum. Persius v. Satyra, sententiam hanc allegoria texit, cum ait:

—Pulsu dignoscere cautus.
Quid solidum crepet, & pictæ tectoria linguæ.

Nimirum innuens, haud aliter animum hominis ex oratione spectari, quàm vasa dignoscuntur crepitu, quem reddunt digito pulsata. Idem in Satyra iij.

—Sonat vitium percussa, malignè
Respondet, viridi non coacta fidelia limo.

Idque prouerbij non solùm locum habet, cùm improbum aut probum virum arguit oratio, verùmetiam cùm ex stylo perpendimus ingenium cuiusque, omnémque mentis habitum ex ipsa dictionis ratione coniectamus. Etenim tumidi, stylus turgidus: abiecti, humilis, exāguis: asperi, scaber: amarulēti, tristis ac maledicus: deliciis affluentis, picturatus ac dissolutus. Breuiter omne vitæ simulachrum, omnis animi vis, in oratione perinde vt in speculo repræsentatur, ac vel intima pectoris, arcanis quibusdam vestigiis deprehenduntur. Itaque Seneca Mecœnatis delicias ac molliciem ex ipsa hominis dictione colligi scribit. Huc pertinet, quod Socrates apud Platonem iubet loqui Charmidem vt eum videat: nimirum hominem ex oratione æstimaturus. Idem in Gorgia negat se nosse Archileum Perdicæ filium, quòd nunquam cum eo venerit in colloquium. At vulgò prædicant se nosse hominem quem viderint tantùm: quum animus hominis non perspiciatur, nisi ex oratione.

Crepitu probabis.

Πλαταγῇ δοκιμάσεις: id est, Plataga probabis. De iis qui ridiculè explorant alterius in sese animum. Sumptum à vulgari ioco puellarum, quæ imposito pollici, medióque digito papaueris folio palmam illidunt: quod si crepuerit, amoris argumentum est: sin minus, non amantis indicium. Id Suidas indicat fieri solere folio papaueris aut anemonæ, quod πλαταγώνιον dicitur: à πλαταγεῖν, id est, à strependo. Allusit ad prouerbium Ammianus lib. xiiij. Quod quum verè & ex animo dicitur, solet amor ex leui crepitu monstrari. Vnde locus erit prouerbio, vbi ex dicto simplici deprehenditur animus hominis. Apud alios πλαταγὼ reperio pro instrumento quo mouemus strepitum: & πλαταγεῖν, pro crepitum mouere.

COGNATI. Et crimine ab vno Disce omnes.

Poetarum eminentissimus Maro ij. Æneid. ex Sinonis dolo Danaum insidias, atque ex vnius crimine aliorum omnium fraudes docet esse perdiscēdas. Sunt enim Græci ferè omnes, vt habitu corporis, ita & animo ac voluntate inter se persimiles. Et quemadmodum cæteræ nationes peculiare quiddam habent, sic Græci mendacia & dolos fingere adeò sunt eruditi, vt eos natura ad fallendos cæteros mortales finxisse videatur. Refertur hic versus inter schemata prouerbialia, citatúrque ab Erasmo nostro & Suida hunc in modum: ἐξ ἑνὸς πάνθ' ὅρα. Sed Suidas diuersum eius vsum indicat, dicitque iniquum esse, ex vnius perfidia toti genti perfidiæ & impietatis notam inurere.

Vt mea fert opinio.

Idem in Lyside: Vt mea fert opinio. In Sophista: Ita mihi videtur, prout meæ huius ætatis iudicium est. Item. Vt mea fert opinio.

CONSILIVM.

ERASMI. Res sacra consultor.

Σύμβουλος ἱερὸν χρῆμα: id est, Consultor res sacra. Zenodotus ex Epicharmo refert. Sensus est adagionis, plurimum vtilitatis adferre bene consulentem: aut, religiosè puréque dandum consilium iis, quibus est opus. Plato in Theage: ἀλλὰ μὴν δὴ καὶ λέγεταί γε σύμβουλον ἱερὸν χρῆμα εἶναι. id est: Quin illud etiam dicitur Demodoce, consultorem rem esse sacram. Idem in epistola ad Perdiccam: δίκαιος δ' εἰμὶ καὶ ξενικὴν καὶ ἱερὰν ξυμβουλὴν λεγομένην ξυμβουλεύειν. id est: Æquum est autem, vt & hospitale & sacrum, vt dicitur, consilium impertiam. Suidas indicat dictum, vbi deliberatur de rebus periculosis: vt simile videatur illi, Sacram ancoram iacere. Effertur & ad hunc modum: ἱερὸν συμβουλή. id est: Res sacra consilium. Extat inter Græcas sententias hic senarius:

Ἱερὸν ἀληθῶς ἐστὶν ἡ συμβουλία.

Id est:

Res est profectò sacra consultatio.

Suadeo, quod ipse facturus essem.

Cùm alteri damus consilium, quo non grauemur ipsi vti in simili causa, conueniet illud Calypsus ex eod. lib.

Ἀλλὰ τὰ μὲν τοίω καὶ φράζομαι, ὅσσ' ἂν ἐμοί περ
Αὐτῇ μηδοίμην, ὅτε με χρειὼ τόσον ἵκοι.

Id est:

Sentio, suadebóque tibi, quibus haud grauer vtl
Ipsa, mihi similis siquando occurreret vsus.

Ex append. Erasmi.

In orbem circumiens.

Κύκλῳ περιιὼν. pro, Neminem præteriens. In consultando πάντα ἐν κύκλῳ commoda atque incommoda circumspicienda, id est, nullum omnino omittendum. Lucian. Sic ambibant, qui singulos prensabant, & obeunt prouinciam, qui in administrando nusquam non adsunt.

Conferre capita.

Pro, deliberare, seu consultare de re aliqua. Liuius.

Iunii. Extra mala positus, admones.

Herculis furentis ad Theseum verba sunt apud Euripidem:

Σύ γ' ἐκτὸς ὢν γε συμφορᾶς μ' νουθετεῖς.

Id est:

Tu liber ærumnis, malè affectum mones.

Id vitij habemus omnes, quòd in admonendis aliis sapiamus plusculum, ærumnarum vacui: at malis impliciti, talpis cæciores sumus. iuxta illud Euripidis, quod in Collectaneis Stobæi legitur:

Ἅπαντές ἐσμεν εἰς τὸ νουθετεῖν σοφοὶ
Αὐτοὶ δ' ὅταν σφαλῶμεν, οὐ γινώσκομεν.

Id est:

Valemus admonendo cuncti: at quoties
Errare nos vsuuenit, nil cernimus.

Prometheus apud Æschylum in cognomine fabula, ad Chorum:

Ἐλαφρὸν ὅστις πημάτων ἔξω πόδα
Ἔχει παραινεῖν νουθετεῖν τε τὸν κακῶς
Πράσσοντα. —

Id est:

Est facile cuiuis, cui pes est extra malum,
Docere ac admonere eum qui habet malè.

Fertur & Moschionis huic affinis prouerbialis sententia:

Ἡ δ' ἐστ' ἀληθὴς αἶνος ἀνθρώπων ὅδε,
Ὡς τὸν πέλας μὲν νουθετεῖν βραχὺς πόνος.

Id est:

Fertur hominum verissimum diuerbium,
Alium admonere quòd nihil facile est magis.

Concordant ista cum Terentiano dicto: Facilè quum valemus, recta consilia ægrotis damus.

Iusticiæne murum, an fraudis.

Qui ancipiti & suspenso animo fluctuat, secúmque deliberat, qua sit insistendum via, aggrediendúmve sit negocium, an supersedendum: experiendum litigio, an cedendum causa: conseruanda alicuius amicitia, an rescindenda: is appositè vtetur illo Pindari: πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον, ἢ σκολιαῖς ἀπάταις ἀναβῶ: id est, Arduúne iusticiæ murum conscendam, an obliquæ fraudis? Scitè admodum vsus est M. Cicero libro epistolarum ad Atticum xiij. his verbis: Nunc me iuua mi Attice consilio, πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον: id est, vtrum apertè hominem asperner ac respuam: ἢ σκολιαῖς ἀπάταις. vt enim Pindaro, sic δίχα μοι νόος ἀτρεκείαν εἰπεῖν: omnino moribus meis illud aptius, hoc fortasse temporibus. Quibus verbis se ipse exponit, nimirū animi incertum pendere, num contemnenda sibi sit contumelia à sororis Attici filio illata, & dissimulanter concoquenda, an verò euomenda sit semel & apertè omnis in illum bilis vomica. Planius antea vsus fuerat verbis iisdem Plato libro De repub. ij. loquens de industriis iuuenibus, qui rectè iudicare possint, quod vitæ genus sit amplectendum sic inquit, λέγοι γὰρ ἂν ἐκ τῶν εἰκότων πρὸς αὑτὸν κατὰ Πίνδαρον, ὅτι πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον, ἢ σκολιαῖς ἀπάταις ἀναβάς, καὶ ἐμαυτὸν οὕτω περιφράξας, διαβιῶ. id est: Dixerit namque suo iudicio commotus illud ad se Pindaricum, Iusticiæne arduum murum, an tortuosæ fraudis, conscendam, sicque velut maceria quadam circumseptus, vitam transigam. Finitimum est illi Homerico versiculo, Iliados xvj.

Διχθὰ δέ μοι κραδίη μέμονε φρεσὶν ὁρμαίνοντι.

Id est:

Curarum ambigua huc mihi mens inclinat & illuc.

Poterat Pindaricum illud vsurpasse Themistocles, deliberans an Græcorum classis incendio esset corrumpēda, & Scipio apud Silium Italicum, exemplo Herculis Prodici, ambiguus, vtri se applicaret, Virtuti an Voluptati, hinc & inde vigentibus.

Quo curris potius quàm ad Ephebum?

Ποῖ τρέχεις, ἢ ἐπὶ τὸν ἔφηβον: id est, Quò curris potius, quàm ad Ephebum? De Apollonio Tyaneo dictum fuisse, prouerbiique honorem sortitum testatur Philostratus libro j. commentar. de eius philosophi vita: idque ex oraculari responso, quo Æsculapius per flaminem suum professus fuerat se gaudere sub Apollonij ephebi testimonio valetudinem pristinam hominibus restituere. quæ fama illicò ita passim apud Cilices finitimósque populos inualuit, vt eos qui ad Æsculapium voti causa, aut valetudinis ergò proficiscerētur, percontari soliti fuerint: ποῖ τρέχεις, ἢ ἐπὶ τὸν ἔφηβον; id est: Quò abis potiùs quàm ad ephebum? volentes innuere, nil opus esse peregrinationem suscipere, quum votis abundè sufficere posset præsens Apollonius, tum pubertatis annos ingressus. Tibi poterit ad vsum, quando significare volumus non opus esse, vt quis hunc aut illum senem consulat, velut oraculum quoddā, sufficere posse iuuenem quempiam raræ eruditionis, multijugæque lectionis. Libuit istud docere, quoniam Erasmus noster dicat parum liquere, quid sibi velit Cilicium illud adagium: eóque magis, quòd existimet ab oraculo Apollinis, quo festinabatur vndique, sumptum esse. Cur autem non similiter vt ille verterim, Quò properas, num ad Ephebum? ne quis temeritatis me insimulet, ratio reddenda est: quòd apud Græcos eam vim habeat coniunctio ἢ, vt vel comparatiui virtutem includat, vel subaudiri dictionē μᾶλλον postulet, quomodo & positiuo gradui idem apud illos familiare esse solet. id quod exemplo vno atque altero conuinci possit. Homerus Iliad. j.

Βούλομ' ἐγὼ λαὸν σόον ἔμμεναι ἢ ἀπολέσθαι.

Id est:

Populum esse sospitem volo potius quàm extingui.

Lucæ xviij. Κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ ἐκεῖνος. id est: Abiit ille in suas ædes iustificatus magis quàm alter, siue, præ altero illo.

Cosæ consilium.

Τὰς Κώου λόγους. Cosæ dicta dici inuenio, pro sano & salubri consilio. Fuit Cosas vir consultus & iustus, genere Pellenæus. Est autem Atticæ oppidum Pellene: cuius oppidani bellum cum Salaminiis gerentes, quum vicinas gentes in belli societatem aduocassent, inito cum illis pacto de partitione agrorum, profligatis hostibus victores, vicinos suos eluserunt, neque conuentis steterūt, illo inita ritè cum ipsis pacta minimè violanda, imò mordicus seruanda vrgente. Qua ex re orta paulò pòst peste, criminis eos pœnitere cœpit, Cosæque consilium magnificè laudarunt. Dici conueniet in fœdifragos, aut alioqui impudentes, qui sanis consiliis non obtemperant. Tales nāque τὰς Κώου λόγους βδελύττεσθαι ἢ ἀποπτύειν, Cosæ dicta nihil pensi facere, aut despuere dicemus. Refertur apud Suidā.

In Pisa animum confirma.

Quoties animum alicui addere volumus ad disceptationem, aut cum in contentionis studio, quod ἀγῶνα Græci dicunt, confirmare ne labascat, aut animo concidat, prouerbij huius vsus erit, quod apud Synesium in Caluitij encomio extat: πήγνυσι ἐν Πίσῃ, φασί, τὴν καρδίαν. id est: In Pisa animum (quod aiunt) confirma. Vbi author ille ob caluitij deformitatem offensus, seipsum durat animátq; ne ea re commoueatur. Solebant apud Pisam Elidos vrbem quolibet lustro certamina, Olympia dicta, maximo Græciæ conuentu celebrari: in quibus decertaturus ad gloriæ immortalitatem parandam, præsentem animum ac fortem sumere debebat.

Brassicani. Archilochi vulpes.

Basilius Magnus in commentariolo ad Nepotes: καὶ τῆς Ἀρχιλόχου ἀλώπεκος τὸ κερδαλέον τε καὶ ποικίλον ζηλώσωμεν: Archilocheæ vulpis versutam atque variam calliditatem imitemur. Adagium in eos dicitur, qui pro re nata consilium expeditissimè capiūt, quemadmodum Archilochus

in Apologis à se scriptis, vulpem vbique callidissimam introduxit: autore Philistrato in Iconib. cap. de fabulis. meminit eius rei & Ammonius in libello De differentiis vocum, dictione αἶνος.

VLPII. Elige vitam optimam.

Ἕλου βίον τὸν ἄριστον· ἡδὺν γὰρ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. id est: Elige vitam optimam: hanc enim iucundam reddet consuetudo. Pythagoræ sententia ad virtutem commonentis. Plutarchus.

Cùm aquila esse queas, inter graculos primas ne opta.

Conuenit cum superiori Pythagore dicto. Optima autem semper sectanda sunt, circa quæ deficere laudabilius est, quàm in vilioribus superare. Nazianzen.

Ratio sapienti pro necessitate.

Prouerbialis sententia, qua docetur, sapientem nihil metu adactum aut necessitate, sed consilio omnia facere. Plinius Iun.

Panis prior prora.

Πρότερον ἔστι τῶν ἄρτων ἡ πρῷρα: id est, Confectio panis prior est ipsa prora. Vti licebit tum, quum persuadere volumus, vt id quod maximè necessarium est, anteponatur ei quod minus: tum vt ordine res quæpiam agatur. In hûc sensum tanquam adagio vsus est eo Demades rhetor, quũ Athenienses iuberent triremes è naualibus producere, easque milite complere, deficientibus interim pecuniis, bellorum neruis. Lepos dicti in hoc situs est, quòd licet prora anterior & prior pars nauis sit, tamen aliud prius est expediendum in bello nauali, vt scilicet de victu & commeatu prospiciatur. Plutarch.

COGNATI. Ἀρχιτέκτων ἐπιβουλῆς.

Translato ab ædificandarum domorum artificum nomine, quique primum locum in ipsis tenẽt, ac fabris præcipiunt, quid facto opus sit, ἀρχιτέκτων ἐπιβουλῆς, id est, consultationis architectum Demosthenes in oratione quam contra Dionysiodorum vocauit: καὶ ἡμεῖς, εἴπερ ὁ [illegible] τούτων καὶ ἀρχιτέκτονι τῆς ὅλης ἐπιβουλῆς. Cicero pro Cluentio architectum sceleris dixit, etiam [illegible], qui ad facinus cæteros impulerat, & omne negocium animo cogitarat: Et illi qui Fabricij libertum, quia minister in maleficio fuerat, patronũ, quia conscius, condemnassent, ipsum principem atque architectum sceleris absoluerent? Idem pro Sex. Roscio: Ex iis, inquit, quæ nunc maximè fiunt, nónne quiuis potest intelligere omnium architectum & machinatorem vnum esse Chrysogonum?

Εἰσῆλθε μοι θεῖον.

Vlysses apud Euripidem in Cyclope, εἰσῆλθε μοι θεῖον. Diuinum cõsilium illud, quo necatos socios à Polyphemo, vltus est, quasi à Deo immissum appellauit. Homerus x. Iliados, facit Dolonem ita cum Hectore loquentem:

Ἕκτορ, μ' ἐκ πολλῇσιν ἄτῃσι παρὲκ νόον ἤγαγεν
[illegible]

Quibus verbis innuit, huiusmodi omnes cogitationes excitari ab animo cupiditatéque aliqua. Euripides autem cœlitùs dimitti. Virgilius decimo Æneidos, vtranque Græcorum poetarum sententiam ita complexus est:

—Dijne hunc ardorem mentibus addunt,
Euryale' an sua cuique Deus fit dira cupido?
Aut pugnam aut aliquid iamdudũ inuadere magnũ
Mens agitat mihi, nec placida contenta quiete est.

Idem omnino significare voluit tertio γεωργικῶν, de furore equorum agens:

Et mentem ipsa Venus dedit.—

Mentem dare vel iniicere, significat excitare desiderium in pectore alicuius, subitóque ad aliquid gerendum impellere. Cicero in Catilinam præsentem. Vtinam tibi istã mentem Dij immortales darent. Pro Milone: Hic Dij immortales mentẽ dederunt illi perdito ac furioso, vt huic faceret insidias. Suprà dixerat, Mentem iniecit & amentiam: pro quo Græci ἐμβαλεῖν, siue ἐμποιεῖν νοῦν dicunt. Demosthenes prima Philippica: δοκεῖ δέ μοι θεῶν τις ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς γιγνομένοις ὑπὲρ τῆς πόλεως αἰσχυνόμενος, τὴν φιλοπραγμοσύνην ταύτην ἐμβαλεῖν Φιλίππῳ. Isocrates scribẽs Philippo Macedoni: ἀλλ' ἱκανῶς ποιήσειν ἐνόμισα ἐμποιήσαντες τὴν διάνοιαν ἡμῖν ἐκείνῳ περιγενήσεσθαι τούτων.

Noctu vrgenda consilia.

Theon in Progymnasmatis, in exemplo quodam: ἀλλ' τίς ἀγνοεῖ [illegible], τίς ὑπ' ἐκείνων λόγων, ὡς φασὶ δεῖν ἐν νυκτὶ βουλῆς ἔχεσθαι, σοφὸς Σοφοκλῆς τὸ μάλιστα διάρησιν ἀπηχεῖσθαι τῆς ψυχῆς, εὐφρόνην ὠνόμασε, ὡς μάλιστα ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις περιγίνεται. id est: Aut cui ignotum vulgi sermone tritum prouerbium, Noctu vrgenda consilia. Quo autem sensu sapiens Sophocles, noctem dixit vocabulo de mẽte dicto? Nunquid ne ideo, quòd tum mentis vis in hominibus maximè exercetur. Idem aliter tractans eandem sententiam: ἐντεῦθεν εὐφρόνη καλεῖται παρὰ τῶν ποιητῶν ἡ νύξ, καὶ τὴν περὶ μιαν ἐποίησε. ταῖς βουλαῖς εἰς τὸ τῆς ψυχῆς ἄγειν καιρόν. id est: Ex eo Græcum apud poetas nomen habet Nox, quod ab intelligentia deriuatur. Natúmque prouerbium est, in noctem consilij tempus conferendum esse. Nam nox propter silentium & solitudinem maximè ad considerãdum & consultandum de rebus grauibus idonea est: vnde & apud Plutarchum in Symposiacis Lacedæmoniis olim νυκτερινὸς σύλλογος, id est, nocturnus conuentus grauissimorum virorum, solennis fuisse dicitur. In summa, nihil subitò statuendum, sed consultò potius quàm citò loquendum. Nam iuxta Gallicum prouerbium: La nuict a conseil. Constat enim à poetis Græcis noctem εὐφρόνην non infrequenter vocari: quòd eo tempore, nullo auocamento à consilio quærendo impedimur, nulláque interpellatione à cogitando prohibemur: & noctem consilium daturam, sæpe dicere solemus. solique tum cùm sumus, omnem ingenij aciem intendimus ad bene consulendum.

Διεξοδεύειν

Græcis per translationem est etiam in communibus prouerbiis, pro eo quod est apud Latinos, Mente peragrare: & nostrates dicunt, discourir. Certè διεξοδεύειν illi Gallico discourir planè respondet. Cicer. ij. de Finibus, Mente regiones peragrare. Lucretius lib. j. Mente animóque peragrauit omne immensum. Virgilius vj. Æneid.

Omnia percepi, atque animo mecum antè peregi.

Quod Virgilij carmen Plinius epist. cxc. prouerbialiter vsurpauit.

Humana consilia diuinitùs gubernantur.

Istud sacris oraculis proditum est, Humana consilia diuinitùs gubernari: vt ipsi quidem multa constituamus, sed ea tum demum, si Deo visum fuerit, exitu comprobentur. Huc pertinet Celticum prouerbium:

L'homme propose, mais Dieu dispose.

Accius in Amorum iudicio, referente Nonio:

Non facilè sine Deûm opera, propria humana sunt bona.

Propria, id est, perpetua. qua dictione idem Accius vtitur in Medea.

Fors dominatur, inquit, neq; vita vlli propria in vita.

E duobus malis minimum eligendum.

Et cùm è duobus malis alterum eligere cogitur, nemo quod peius, eligit, dum licet quod est minus malum eligere. Cicero lib. iij. Officiorum: Sed quia sic ab hominibus doctis accepimus, non solùm ex malis eligere minima oportere, sed etiam excerpere ex his ipsis, si quid inesset boni. Minus enim malum, si maiori comparetur, Aristotele authore, fit aliquo modo bonum. E duobus autem malis propositis minus eligendum, & ex eo, si quid boni habet, excerpendum.

Consilium, res sacra.

In Theagete, vel, de sapientia: Vulgò dicitur, Consilium, res sacra est. Apud Erasmum nostrum συμβουλὴ ἱερὸν χρῆμα. Res sacra consultor. Epist. v. Dion Perdicæ. Decet enim me hospitale & sacrum (quod dicitur) consilium tibi præstare.

Primo crede mulieris consilio, secundo noli.

Cur felicia & prospera vulgò ferantur mulierum consilia, subitò & repentè data: infelicia, vbi cogitatio multa, vel aliud præcessit, multi quæsierunt. Mihi ita videtur, quòd animi earum affectibus ferè præpediantur. eorum assultum vbi mens in commune consulens præuenit, in-

geniosi aliquid profert. valent enim fœminæ ingenio vt plurimum præ viris: obnoxiæ tamen affectibus, eo in malam rem non rarò vtuntur.

Puluillum consulere.

Pro, negocium in alterum diem differre, vt maturo consilio, quod securissimè noctu capitur, eodem postea redeatur. Simile, Nox dabit consilium.

CONTEMPTVS ET VILITATIS.

ERASMI. Tineas pascere.

Tineas pascere dicuntur, quæ neglecta situ pereunt. Ductum à vestibus, aut libris diu reconditis & intactis. Horatius in Epistolis:

Contrectatus vbi manibus sordescere vulgi
Cœperis, aut tineas pasces taciturnus inerteis,
Aut fugies Vticam, aut vinctus mitteris Ilerdam.

Pili non facio.

Est Latinis hæc familiaris hyperbole: Non facio pili, Ne pilo quidem melior: cùm minimum quiddam momenti significant. Catullus:

Non faciunt pili cohortem.

Cicero ad fratrem: Ego enim ne pilo quidem minus te amabo. Idem: Interea Cappadocia, ne pilum quidem. Tametsi in vulgatis exemplaribus pileum hoc loco scriptũ est. Quod quidem adagium etiam his temporibus nulli non est in ore. Pili vilitas etiam Græcis in prouerbio fuit. Vnde ἄξιος τριχός, id est, dignus pilo: in hominem nihili. Quo durior erit translatio, hoc venustior. nam, Pili non facio, præter hyperbolem nihil penè habet figuræ. At, Ne pilo quidem doctior, Ne pilo quidem iniucundior, Ne pilo quidem honoratior, atque id genus orationes, quoniam paulo longius recedunt à simplici sermone, plusculum accipiunt gratiæ.

Nauci non facio.

Nauci esse, & Nauci facere, pro eo quod est, nihil esse, & nihili facere, sæpiculè apud Plautum reperietur. Quid autem nauci significet, seruus quidam Plautinus, cùm ea voce esset vsus, tamen scire se negat. Plautus: Qui homo timidus erit in rebus dubiis, nauci non erit. Grammatici quidam, inter quos Pompeius Festus, aiunt nauci significare nucis putamen, aut oleæ nucleum, aut eam membranulam, quæ visitur in medio nucis iuglandis intersita: denique rei cuiusuis putamen, quod Græci σκύτρωμα, nauci vocatum existimant. Quidam à voce Græca educunt νάκη, quod declarat pellem caprinam. Sunt & aliæ de nauci sententiæ: quas qui volet cognoscere, legat Festum in dictione Naccæ. Nauci non habeo, dixit Ennius apud M. Tullium lib. De diuinatione j. Non habet denique nauci Marsum augurem.

Flocci non facio: aut Flocci facio.

Eadem ratione dictum est, Flocci facere: &, Ne flocci quidem facere: pro eo quod est, ne tantuli quidem facere. Est autem floccus, particula lanæ, quæ inutilis à vellere diuellitur atque euolat, aut certè simile quiddam nullius momenti. Exempla passim apud autores obuia sunt, vt non videatur operæ precium hoc inculcare loco.

Huius non facio.

Ad hanc formam pertinet illud Terentianum ex Adelphis: Huius quicquam non faciam. Donatus admonet esse δεικτικὸν, demonstrantis aut floccum, aut stipulam, aut summum digitum, aut huiusmodi quippiam. Athenæus libro duodecimo prodidit, Sardanapali statuam ipsius monumento impositam, hoc gestu digitorum, vt significaret res humanas omneis prorsus esse contemnendas, ac ne digituli quidem crepitu dignas.

Vitiosa nuce non emam.

Apud Plautum est in Milite: Vitam tuam vitiosa nuce non emam. pro eo quod est, ne minimo quidem. Et vulgò dicimus, Cassa nuce non emerim: &, Putamine nucis non emerim. Aristophanes in Pace,

Οὐκ ἂν πριαίμην οὐδ' ἂν ἰσχάδος μιᾶς.
Id est:
Non emerim nec vnica quidem nuce.

Consimile his, quod legitur apud eundem Plautum, citante Festo: Non ego istud verbum empsiten titiuillitio. Nam hoc verbo Latinos nihili rem significare solitos, quemadmodum & Græci dicunt, τιτθαί. rursum Butubata, qua voce vsus est Næuius, pro nugatoriis, autore Festo.

Ne teruncium quidem insumpsit.

Est aliquoties apud Ciceronem hyperbole teruncij, quod apparet esse genus minutissimi numismatis, ad Atticum: Atque etiam spero, toto animo imperij nostri, teruncium sumptus in prouincia nullum fore. Plautus in Captiui duo: Neque ridiculos iam terunci faciunt: quemadmodum Græci dicunt τριῶν βολῶν, pro re vilissima. Varro teruncium à tribus vnciis dictum putat.

Homo trioboli.

Itidem Plautus in Pœnulo hominem trioboli dixit, pro nequissimo, planéque nullius precij: à nummo minutissimo. Consimili figura dixit Aristophanes in Vespis, pro vilibus versibus τριχοινίκων ἐπῶν. Gregorius in epistola de vili contemptóque dixit, μᾶλλον ἀνδράποδον ὀλιγοβόλου ἄξιον. id est: Imò potiùs mancipium paucis obolis dignum. Dicuntur & triobolares.

Nec vno dignus.

Ἄξιος οὐδ' ἑνός, καὶ ἄξιος ἑνός. i. Ne vno quidem dignus: &, Vno dignus: de vilissimo. Translata metaphora à iactu talorum, in quo μονάς, id est, vnionis numerus, infimus erat. Deinum vbique in rationibus numerorum minimum quiddam est vnio, ac ne numerus quidem, vt autumant philosophi. Ex aduerso, quem multi precij significant, hunc πολλοῦ τινος ἄξιον, id est, multa re dignum, trita figura Græci dicunt: & τοῦ παντὸς ἄξιον, id est, quauis re dignum: & è diuerso ὀλίγου ἄξιον, id est, paulo dignum, quem contemnunt. Gregarium autem est, ac plebeium, vnius duntaxat hominis vice supputari. Proinde Homerus Iliados λ. cùm medici dignitatem explicare vult, ait:

Ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.
Id est:
Vnus homo medicus multis æquandus honore est.

Ad quod respexit Plato lib. De legibus v. Ὁ μὲν γὰρ ἑνὸς, ὁ δὲ πολλῶν ἀντάξιος ἐστιν. id est: Nam hic quidem pro vno, ille pro pluribus aliis æstimandus est. Ad hanc formam pertinent & illæ rhetorum figuræ, cùm aiunt: Vnum aliquem sibi pro theatro esse: &, Vnius cuiuspiam iudicium, pluris se facere, quàm infinitæ multitudinis.

Homo tressis.

Consimili modo Persius tressem agasonem appellat, contemptissimum homuncionem. Idem:

Et centum Græcos curto centusse licetur.

id est, minimo. Tressem autem dixit nouè, quasi tribus assibus æstimandum. Assis autem erat ærei nummuli genus. Persianum carmen sic habet in quinta satyra:

— Heu steriles veri, quibus vna quiritem
Vertigo facit: hic Dama est, non tressis agaso.

confine Hieronymianum illud: Quis te dupondio supputabat? Iustinianus in præfatione Pandectarum, noluit adolescentes legum studiosos, veteri non minus ridiculo quàm friuolo cognomine, nuncupari dupondios, sed Iustinianos nouo.

Nummus plumbeus.

Quemadmodum assis, obulus ac teruncius, ita & nummus plumbeus abiit olim in vilitatis prouerbium. Plautus in Trinummo: cui si capitis res siet, nummum nunquã credam plumbeum. Idem in Cassina: cui homini hodie peculi nummus non est plumbeus. Æreos nummos & hodie nouit Flandria, plumbeos Anglia. At M. Tullius lib. ad Attic. v. Vatinium semissem hominem vocat vilissimum & contemptissimum: Simul verò semissis homo contra me arma tulit. Et tressis agaso pro contemptissimo dictus est alibi. Plautus in Mustellaria: Tace sis faber, qui cudere soles plumbeos nummos.

Ne crepitu quidem digiti dignum.

Athenæus libro xij. de Sardanapali epitaphio loquens: καὶ τὸ-

καὶ πλαδτούσας δ' ὁ νεκρὸς ἐν τῷ μνήματος τύπῳ τοῖς δακτύλοις, ὡς ἄξια ... id est: Et mortuus declarat in monumenti statua digitis, quàm deridiculæ sint res hominum, ne digitorum quidem crepitu dignæ. Mox Aristobolus apud eundem indicat, Sardanapali sepulchro impositam fuisse statuam, dextræ manus digitis ea specie compositis, qua solemus edere crepitum. Et gestus is, & prouerbium, in hodiernum vsque diē manet apud nostrates, quum aiunt: Ne huius quidem facio.

Concha dignus.

Κόγχης ἄξιος, id est, Concha dignus. Rem nullius precij concham dicunt Græci, quemadmodum Latini nauci aut floccum. Vnde quod contemptissimum, nulliúsque rei significabant, id κόγχης ἄξιος dicebant.

Ne ligula quidem dignus.

Κορδύλης οὐκ ἄξιος: id est, Ne ligula quidem dignus, dicebatur homo nequam, & nullius precij. Quod prouerbij durat etiam hodiernis diebus apud Latinos vulgò iactatum. Tametsi magis arbitror, piscis cordulæ vilitatem prouerbio fecisse locum. Is est pelamis, nisi quòd minor: vt testis est Plinius libro xxxij. cap. xj. Cordylarum vilitatem ostendit & Martialis libro xj.

Prima tibi dabitur ventri lactuca mouendo
Vtilis, & porris fila resecta suis,
Mox vetus & tenui maior cordyla lacerto.
Sed quæ cum rutæ frondibus oua tegat.

Mox poeta preciosa memorat, vt fallat sodalem:

Mentiar, vt venias, pisces, conchylia, sumen,
Et cortis saturas atque paludis aues.

Tithymallus Laconicus.

Τιθύμαλλος λακωνικός: id est, Tithymallus Laconicus. In lippientes, oculisque cæcutientibus homines dicebatur. Tithymallus, herbæ genus, apud Lacones repertum, lacteo succo manans decerptum: vnde quidam dixêre lactariam: singularis acrimoniæ, quo sub noctem oculos illinebant ad visum acuēdum. Huius Dioscorides in quarto plureis species facit, déque oculorum remedio diligēter meminit. Adagium refertur apud Suidam, qui citat ex Aristophane de Neoclide lippo: σκόροδ' ὁμοῦ τρίψαντα τιθυμάλλῳ. id est, Qui allium triuit simul cum tithymallo. Carmen autem extat in Concionatricibus:

Τί δαί μ' ἐχρῆν δρᾶν;
Σκόροδ' ὁμοῦ τρίψαντ' ὀπῷ
Τιθυμάλλου ἐμβαλόντα τοῦ λακωνικοῦ,
Σαυτοῦ καταλείφειν τὰ βλέφαρα τῆς ἑσπέρας.

Id est:

Simul cum opi liquore tereres allia,
Tithymallon insuper adderes Laconicum,
Et obungeres tibi palpēbras sub vesperam.

Vox dicta videtur à mamma nutricis. sed apud alios per simplex λ scriptam comperio: licet Suidas scribit per geminum, nec indicat interim vsum prouerbij. Si competit in lippos, dicendum est, Tithymallo opus habet: aut, Tithymallum terit. Nam tradunt huic efficacem esse acrimoniam, vt quum succus eius colligitur, cauendum sit ne contingat oculos: & quoties sumitur in stomachum, deuorare necesse est obuolutum, ne fauces radat. Huius succo medentur oculorum pituitæ. Multa de his Plinius libro xxvj. cap. viij. Cornelius Celsus in quinto indicans eam herbam Latinis dici Lactucam marinam, vim ait habere exedendi.

Semper me tales hostes insequantur.

Ἀεὶ τοιοῦτοί με πόλεμοι διώκοιεν.

Id est:

Me bella semper insequantur talia.

Vbi quospiam libenter odimus, ac simultatem illorum contemnimus. Est enim hominum genus, quos periculosius sit demeruisse, vt ait Seneca, quàm offendisse: & quos magis expediat inimicos habere, quàm amicos. Et quibusdam displicuisse, laudabile est. Et sunt cum quibus amicitia copulatum esse, dedecori sit: simultate dissidere, pulchrum. Potest accommodari & in eos, qui desciscunt ab amicitia, sed vt inimici nihil queant nocere. Legitur & ad hunc modum:

Ἀεὶ τοιοῦτοί με πολέμιοι διώκοιεν.

Id est:

Me semper hostes insequantur hoc genus.

Incus maxima non metuit strepitus.

Ἄκμων μέγιστος οὐ φοβεῖται τοὺς ψόφους,

Id est:

Nihil tumultus metuit incus maxima.

Excelsus animus non commouetur minis, aut fortunæ sęuientis procellis. Translatum ab incudibus fabrorum ærariorum: quæ tametsi hinc atque inde tundantur crebris malleorum ictibus, tamen haudquaquam loco commouentur. Vergilius huiusmodi constantem animum querno robori similem facit. Idem de animo inexorabili:

Quàm si dura silex, aut stet Marpesia cautes.

Extat apud Græcos distichon integrum huiusmodi:

Ἄκμων μέγιστος οὐ φοβεῖται τοὺς ψόφους,
Καὶ τοὺς ἐχέφρων πᾶσαν ἐλέγχουσι βίαν.

Id est:

Strepitum ac tumultum incus haud timet,
Constans nec animus quamlibet violentiam.

Aquila non captat muscas.

Ἀετὸς οὐ θηρεύει ταῖς μυίαις: id est, Aquila nō aucupatur muscas. Summi viri negligunt minutula quæpiam. Animus excelsus, res humiles despicit: aut, egregiè docti nonnunquam in minimis quibusdam labuntur: & maximis occupati negociis ad pusilla quædam conniuent. Effertur & citra negationem adagium, ἀετὸς μυίας θηρεύει. id est, Aquila venatur muscas: quoties magnis minima sunt curæ. Huic non absimile est, quod habet Gregorius theologus in epistola ad Eudoxium rhetorem: μὴ ἀνάσχῃ ἀριστεύειν ἐν τοῖς κολοιοῖς ἀετός. id est: Non sustineres tenere primas, inter graculos aquila.

Elephantus non capit murem.

Ἐλέφας μῦν οὐχ ἁλίσκει: id est, Elephantus nō capit murem. Generosus & excelsus animus negligit prædas viles, ac lucella minuta. Vir egregiè doctus non insectatur minutulos istos literatorum simios. Homo præpotens non offenditur iniuriolis tenuium. Id adagionis hac tempestate nimis ridiculè vsurpatur à philosophastris istis ac theologastris, si quando Latinæ Græcæque linguæ inscitia fœdissimè labuntur, quod ferè nusquam non faciunt: Aquila, inquiunt, non capit muscas. quasi vero isti sint aquilæ, cùm sophisticas illas nænias deblaterant: aut quasi linguarum cognitio non vel maxima pars sit eruditionis.

Aquila thripas aspiciens.

Ἀετὸς θρῖπας ὁρῶν: id est, Aquila thripas aspiciens. De magnis, qui pusilla negligunt. Est θρὶψ auicula quæpiam minutissima: quam aquila cùm videat vt est oculatissima, haud tamen dignatur persequi, vtpote prędam vnguibus suis parum dignam. Ad hunc quidem modum inuenio in commentariis Græcorum: verùm haud scio an mendosè. Nam thripas reperio vermiculi genus esse.

Aquilam cornix prouocat.

Ἀετὸν κορώνη ἐρεθίζει: id est, Aquilam cornix prouocat. Tradunt peculiare cornicibus esse, irritare aquilam. Verùm illa negligit prouocantem, intelligens nimirum sibi ab illa noceri non posse. Locus igitur fuerit adagio, si quando leuiusculus quispiam homuncio, qui neque prodesse queat, neque lædere, maximis viris oblatrat. Quemadmodum Menelaus apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi de vatibus:

Κοὐδὲν γ' ἄχρηστον οὐδὲ χρήσιμον παρόν.

Id est:

At nihil habet nec vtile nec inutile.

Asinus compluitur.

Ὄνος ὕεται, Asinus compluitur. Cephisodorus apud Suidam in Amazonibus.

Σκώπτεις με, ἐγὼ δὲ τοῖς λόγοις ὄνος ὕομαι.

Id est:

Rides, at asini more ego verbis compluor.

Vnde dictum apparet in eos, qui maledictis nihil omninò commouerentur. Quemadmodum asinus ob cutis duriciem adeò pluuia nihil offenditur, vt vix etiam fustem sentiat.

demersum animi oculum, paulatim trahit subuehitque sursum. Barbarus à borboro per contemptum dictum videtur.

Diobolares.

Quem minimi precij volumus intelligi, diobolarem olim vocabant. Obolus enim nummus erat æreus. Id primùm dictum est in meretrices plebeias, minimóque venales: pòst deflexum est ad quemuis hominem, aut rem egregiè vilem & contemnendam. Meminit Festus Pompeius. Plautus vile scortum diobolarium appellat.

Mithragyrthes, non daduchus.

Is qui in functione quapiam sordidas contemptásque partes agit, Mithragyrtes dicetur, daduchus esse negabitur. Eóque Iphicrates Calliam μηθραγύρτην, οὐ δᾳδοῦχον appellabat, significans illum non fuisse initiatum sacris, sed tamen velle videri. Mithras apud Persas sol dicitur, quem illi deorum summum iudicant. Vnde Mithragyrtę dici videntur, qui obambulant cum simulatis mysteriis, ac rudibus imponunt. Nàm hoc genus hominum & olim fuisse declarat Apuleius asinus: non dissimiles iis qui hodie diui Antonij, Cornelij, aut Ioannis Baptistæ reliquias ad quæstum circunferunt potiùs quàm ad pietatem.

Nummo addicere.

Apud Iurisconsultos prouerbiale est, Nummo addicere, pro eo quod est, minimo vendere. Est autem fucus, quo legibus imponitur prohibentibus donationes. Vlp. lib. Pandect. xix. tit. locati: Si quis conduxerit nummo vno, conductio nulla est: quia & hoc donationis instar inducit. Idem lib. j. tit. de re iudicata. Si quis & conduxit & rogauit precario vti possideret, si quidem nummo vno conduxit, nulla dubitatio est, quin & precarium solum teneat. Verùm addubito, num in his exemplis pro conduxit & conductio, legendum sit condixit & condictio. Suetonius in Iulio Cæsare: Bello ciuili supra alias donationes amplissima prædia nummo addixit, Valerius Max. lib. ij. cap. De gratitudine: Pollinctoribus exequiarum apparatus sestertio nummo ipsis præbentibus est addictus. Itidem Plautus in Pseudolo: Nunquam hoc eris nummo diuitior. Nummum dixit, pro vilissimo precio.

Non magis quàm canem.

Odium & contemptum vulgò declarant canis vocabulo. Horatius:

—Odit cane peius.

Et Plautus in Amphitryone: Valuistin' vsque? Expectatus aduenio? Sos. Haud vidi magis. Expectatum eum salutat haud quisquam magis quàm canem. Sic enim legendum opinor, vt constet ratio carminis trochaici, tetrametri, catalectici.

Obolo dignus.

Ἄξιος ὀβολοῦ: id est, Dignus obolo, per iocum dicebatur, qui in aliquo numero vellet haberi. Translatum à consuetudine reip. Atheniensium: quæ qui per senatum asscribebantur in numerum virorum, & ob id δόκιμοι vocabantur, iis in singulos dies dabatur obolus ex ærario publico: quemadmodum tradit Aristoteles in Politicis. Alij malunt duos dari solitos. Et fieri potest, vt pòst duplicata sit mercedula. Huius rei meminit Lysias in oratione περὶ τοῦ ἀδυνάτου. Et haud scio an huc alluserit Aristophanes in Equitibus:

Ἀνὴρ γεγένηται νῦν πολλοῦ τις ὀβολοῦ.

Ἀδόκιμοι dicebantur, qui trium mensium spacio corpore claudicarent: quemadmodum ἀδόκιμοι dicebantur, qui nondum erant in virorum numerum asscripti, necdum obolo digni iudicati.

Veluti baiuli.

Πηλὸν φορήσοντες: id est, Vt lutum baiulantes. Apud Aristophanem in Concionatricibus queruntur fœminæ, populum Atheniensem non conuenire ad concionem, nisi dato singulis obolo, quum antè suo victu consultarēt de rep. πηλοφορίαν autem posuit pro omnium quæstuariarum artium sordidissima. Aptè torquebitur in eos, qui functionibus honestis ad abiectum quæstum abutuntur: veluti qui concionantur, sacrificant, sepeliunt, ministrant sacramenta, non facturi, nisi detur aliquid in manū, ὥσπερ οἱ πηλοφοροῦντες. Nota est sacra historia de Hebræis, apud Ægyptios ἐν πηλῷ καὶ πλίνθῳ seruientibus.

Titiuillitium.

Titiuillitium vox erat olim nullam quidem rem certam declarans, sed velut interiectio contemptum extremum indicabat: qualis est apud Græcos παπαί. Plautus, citante Festo Pompeio: Non ego isthuc verbum emptitem titiuillitio. Locus autem est in Cassina. Similis vox est apud eundem Festum Buttubata, qua tamen vsus sit Neuius, pro nugatoriis nihilique rebus. Nonius autem putat pipolo, conuicij fuisse vocem. Plautus in Aulularia: Ita me bene amet Lauerna, iam nisi vasa reddi iubes, pipolo hic differam ante ædes.

Ne nummus quidem plumbeus.

Nummum plumbeum hyperbola prouerbiali, pro minimo pecuniæ ponunt. Plautus in Casina: Cui homini hodie peculi nummus non est plumbeus. Idem in Trinummo: Cui si capitis res fiet, nummum nunquam credam plumbeum. Confine illi, quod est apud eundem in Captiui duo:

Neque ridiculos iam terunci faciunt.

Quanquam hoc alio dictum est loco.

Ne vmbram quidem eius nouit.

Simillimum est huic illud, quod vsurpat M. Tullius in epistola ad Atticum libro viij. O hominem amentem & miserum, qui ne vmbram quidem τοῦ καλοῦ viderit. Plutarchus περὶ πολυφιλίας, Menandrum citat, qui beatum dixerit eum, qui vel σκιὰν φίλου, id est, amici vmbram habeat. Et apud Athenæum, parasitus quispiam, panes rancidos & atros in cōuiuium illatos, ἄρτων σκιάς appellauit: quasi manes panum, non panes. Quanquam adagium magis videtur ductum ab antiqua pictura, quæ rem duntaxat vmbris ruditer repræsentabat. Et nota est specus Platonica: in qua qui desident, rerum vmbris oblectantur.

Ne allij quidem caput.

Prouerbialis hyperbole, Οὐδὲ σκορόδου κεφαλὴν δέδωκε: id est, Ne allij quidem caput dedit. Aristophanes in Vespis:

Οὐδεὶς οὐδὲ σκορόδου κεφαλὴν τοῖς ἑψητοῖς δίδωσι.

Id est:

Nemo vel allij caput addit coctis.

Conueniet in sordidum, & impendiò parcum.

Ne terra quidem iuuit.

Οὐδὲ χθὼν γῆς ὤνησε: id est, Ne terra quidem profuit. id est, ne minimo quidem. perinde quasi dicat, ne glebam quidem impertiuit: aut ne terræ quidem hospitio dignatus est. vt apud Maronem:

— Hospitio prohibemur arenæ?

Bella cient, primáque vetant consistere terra.

Ne guttam quidem.

Manet etiam hodie vulgò tritissimum, Ne gutta quidem: οὐδὲ σταλαγμός, pro minimo. Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσι.

Σὺ δ' ἀλλὰ μοι σταλαγμὸν εἰρήνης ἕνα.

Id est:

At tu mihi da pacis vnam guttulam.

Idem in Vespis assimili forma dixit:

Ὕπνου δ' οὐδὲ παιπάλην.

Id est:

Ne paspalam quidem somni.

Pro eo quod erat, ne minimum quidem somni. Nam paspalam Græci vocant minutissimam micam æris, aut farinæ, quemadmodum & antè diximus. Plautus in Pseudolo: Cui neque parata gutta consilij, neque adeò argenti. Nam hæc plus habent veneris ad animi res translata: vt, guttam, aut micam, aut pilum bonæ mentis non habet.

Ne ramenta quidem. Ne festuca quidem.

Ne ramenta quidem ditior, hyperbole prouerbialis, cùm aliàs aliquoties apud Plautum, tum in Rudentibus:

Nunquam hercle hinc hodie ramenta fies fortunatior. perinde quasi dicas, stupa ditior, ita vt vulgò loquuntur. Simili figura dixit Aristophanes in Lysistrata:

> Αὐτοῦ μηδὲ ὦ παῖ, καὶ τοῦτο μηδὲ κάρφος.

Id est:

> Nihil hic cùm reliquerit, mouerit ne festucam quidem.

Idem in Vespis:

> Τῆς νυκτὸς οὐδὲ πασπάλην.

Id est:

> Noctu haud videt somni ne paspalam quidem.

Interpres ait, πασπάλην significare minutissimũ quippiã. Quibusdam ea vox magnetem lapidem declarat. Subnectit eodem in loco consimilem figuram:

> Ἢν δ' οὖν καταμύσῃ κἂν ἄχνην.

Id est:

> Quòd si vel achnen flexerit somno caput.

Ἄχνη verò significat minutissimum ac leuissimum illud, quod è spicis excussis euolat. Qua voce vsus ἄχνη est & Homerus Iliados ε.

> Ὡς δ' ἄνεμος ἄχνας φορέει ἱερὰς κατ' ἀλωάς.

Id est:

> Vt vento tenues sacra area iactitat achnas.

Hebraicarum periti literarum affirmant ץוס, quam vocem Hieronymus vertit puluerem, secutus Septuaginta, qui transtulerunt χνοῦν, idem Hebræis sonare quod Græcis ἄχνη.

Nihil sacri es.

Οὐδὲν ἱερὸν ἐστὶ τάρχης: id est, Nihil es sacri. Sermo contemnentis, prouerbialiter. Siquidem Græci quicquid præclarum ac vehementer conducibile videri vellent, id sacrum appellabant: vt ἱερὸν βουλή, Sacra res consilium: & ἱερὰ πόλις, id est, Sacram ciuitatem dixit Aristides, tanquam omnium tutatricem: & quod alio citauimus loco, ἱερὰ ἄγκυρα, id est, Sacram ancoram. Plutarchus in vita Pelopidæ, Sacri præsidij mentionem facit. Theocritus in Hodœporis:

> Ἀλλ' εἰ λῇς ἔριφον θὲς τὸν, τό γε μὰν οὐδὲν
> ἱερόν. —

Id est:

> Hœdum igitur, si vis, age iam deponito, quanquam
> Nil sacri est. —

Verba sunt contemnentis pignus. Qui prouerbij tradunt originem, aiunt Herculem conspecta Adonidis imagine contempsisse his verbis: οὐδὲν ἱερὸν εἶ. id est: Nil es sacri. seu quòd existimaret, iis duntaxat habendum esse diuinitatis honorem, qui de genere mortalium essent benemeriti: siue quod fures, qui in eius templum aufugissent, non essent in tuto propter loci religionem, quemadmodum in aliorum deorum sacellis. Nunc accommodatur ad quamuis rem despicatui habitam. Ab hac interpretatione non discrepant quæ refert Theocriti scholiastes, huius commenti autorem citans Cleandrum.

Nihil sanum.

Summam morum corruptionem, & nullum honesti respectum his verbis Græci significant, οὐδὲν ὑγιές: id est, Nihil sanum. Exẽpla passim in comœdiis tragœdiisque Grecorum sunt obuia. Aristophanes in Pluto:

> Πυνθανόμενος εἰ χρὴ μεταβαλόντα τοὺς τρόπους
> Εἶναι πανοῦργον, ἄδικον, ὑγιὲς μηδὲ ἕν,
> Ὡς τῷ βίῳ τοῦτ' αὐτὸ νομίσας ξυμφέρειν.

Id est:

> Scitatum an expediret, vt in contrarium
> Verso instituto pristinisque moribus,
> Iniquus esset, subdolus, sani nihil,
> Ratus ista vitæ commodis conducere.

Andromache in sui nominis tragœdia apud Euripidem ita describit Spartanorum mores:

> Ὦ πᾶσιν ἀνθρώποισιν ἔχθιστοι βροτῶν,
> Σπάρτης ἔνοικοι, δόλια βουλευτήρια,
> Ψευδῶν ἄνακτες, μηχανορράφοι κακῶν,
> Ἑλικτὰ, κοὐδὲν ὑγιές.

Id est:

> Heus omnium mortalium inuisissimi,
> Spartam incolentes, fraudulenti consili,
> Mendaciorum principes, & opifices
> Tecti malorum tortiles, sani nihil.

Aristophanes ἐν θεσμοφοριαζούσαις (si modò non fallit titulus) de fœminis:

> Τὰς οἰνοπότιδας, τὰς προδότιδας, τὰς λάλους,
> Τὰς οὐδὲν ὑγιὲς, τὰς μέγ' ἀνδράσιν κακόν.

Id est:

> Vini bibaces, proditrices, garrulas,
> Nihilque sanum, maximum viris malum.

Vbi planè prouerbialiter dixit οὐδὲν ὑγιές, pro perditissimis. M. Tullius ad Atticum libro xv. Quid quæris? οὐδὲν ὑγιές. Id velut interpretans in epistola quæ præcessit ab hac tertia: Quid quæris? nihil sinceri.

E circulo.

Hominem è triuio, plebeium & contemptum appellamus. M. Tullius pro eo dixit, E circulo. Circulum autem vocat conuenticulum hominum, in foro aut in plateis confabulantium. Ita Crassus eodem quem modò citaui libro: Effudi vobis omnia quæ sentiebam: quæ fortasse, si quemcunque patremfamilias arripuissetis ex aliquo circulo, eadem vobis percontantibus respondisset.

Exiguum oboli precium.

Μικρὸν τοῦ ὀβολοῦ τίμιον: id est, Exiguum oboli precium. Suidas citat ex Maryca Eupolidis, conuenire in homines nequam, nihilique. Quanquam nihil obstat, quo minus ad rem contemptam transferatur. Meminit & Eudemus. De similib. multa retulimus antea: Obolaris homo, Homo tressis, Homo trioboli, Homo vix dupondio æstimandus. Iustinianus iuuenes primùm ad iuris studium ingressos, dupondios appellari voluit, velut extremæ classis: nam qui iam profecissent, prolytas ac lytas appellauit, quasi dimissos.

Ἀθερίζειν.

Græcis ἀθερίζεται, quod reiicitur ac nihili fit. Translatum à summis hordei spicis, quæ ceu cuspides habent, quæ nulli sunt vsui, sed inter metẽdum pereunt. Eas Græci vocant Atheras. Sic ex Galeno annotauit vir ille diuinus, Hermolaus Barbarus. Sunt qui putent spicas inutiles ac reiiculas dici Athericas, quòd à messoribus ac triturantibus negligantur.

Holerum appositiones.

Αἱ τῶν λαχάνων προσθῆκαι: id est, Holerum addimenta. De re nullius momenti. Sumptum videtur vel ab holeribus appositis in mensa, vili nimirum cibo: vel auctariis holerum, quæ nonnunquam emptores sordidi ac tenues requirunt. Autor Diogenianus.

Multa Syrorum olera.

Πολλὰ Σύρων λάχανα: id est, Multa Syrorum olera. Dicetur aut in magicæ artis peritos, & herbis maleficis eam exercentes: aut in eos, qui rebus vilibus abundant. Fortassis rectè dicetur & in eos, qui in rebus non multæ frugis, nimium insumunt operæ: quippe non in agris exercendis, sed in hortis colendis occupati, quæ plus adferit voluptatis quàm emolumenti. Prouerbium refertur à Plinio, libro xx. cap. v. vbi commemoratis variis remediis herbæ staphylini, quam eandem & pastinacam erraticam vocant, hæc subnectit: Syria in hortis operosissima. inde quoque prouerbium est Græcis: Multa Syrorum olera. Simillimam staphylino herbam serit, quam alij gigidion vocant. Hactenus Plinius. Vt autem existimem parœmiam in maleficos quadrare posse, illa me coniectura commouet, quòd paulo antè Orpheum citauerat autorem, staphylino amatorium inesse. Neque Syrorum mores vulgò nota caruisse, vel adagium illud testatur: Σύροι πρὸς τοὺς φοίνικας. id est: Syri contra Phœnices. Atque in hoc prouerbio miseretur nostri Cælius Rhodiginus, qui tam insigniter torqueamur: neque quicquam tamen ipse subleuat.

Tricæ, Apinæ.

Tricas & apinas vulgò res futiles ac nugatorias dicebant. Martialis:

> Quæcunque lusi iuuenis, & puer quondam,
> Apinásque nostras. —

Idem alibi:

Sunt api-

Sunt apinæ tricæque,& si quid vilius istis.
Vnde & Tricari,simili figura dicebant nugas agere. Cicero cùm aliàs,tum ad Atticum lib.xv. Tricatur scilicet,vt homo talis. Et rursum: Balbus,inquit,tricatur. Adagium ab euentu natum. Nam Tricam & Apinam oppida fuisse quondam Apuliæ,demonstrat Plin.lib. Naturalis hist.iij. cap.xj.referens Europæ sinus. Diomedes,inquit,ibi deleuit gentes Monadorum Dardorúmque, & vrbes duas, quæ in prouerbij ludicrum vertere, Apinam & Tricam. Stephanus ostendit Tricam vrbem fuisse Thessaliæ,sortitam id nominis à Trica Penei filia. Nonius Marcellus Tricas impedimenta & implicationes interpretatur: ἀπὸ τῶν τριχῶν. i. à pilis, quibus inuoluuntur pulli gallinacei, vnde dictum sit extricare & intricare. Lucilius apud eundem Tricones appellat, qui nugis homines remorentur. Et tricinus quæstus, pro tardo seu sicco. Et Varro tricas Attellanas, nugas impeditissimas. Equidem non negauerim in voce allusum ad pilos. Cæterùm ab oppido dictũ prouerbium,vero propius est. Plin.lib.vij. cap. xlviij. ostendit oues laudari solitas breuitate crurum & ventris vestitu:quibus is nudus esset,eas apicas appellauit,seu reiiculas damnatásque.

Nebulæ in pariete.

Ausonius in epistola quadam ad Gregorium filium, nebulas in pariete dixit,pro re nihili, somniisque simillima: An nunquam, inquit, vidisti nebulam pictam in pariete? carminis quod ei subscribitur epistolæ, lemma significat friuolum ac vanum. Nam nebula res est inanior,quàm vt coloribus exprimi queat.

Trium literarum homo.

Trium literarum homo, per ironiam dici potest in eũ qui generosus & ingenuus videri cupiat. Inde natũ quòd olim ingenui, prænomen, nomen & adnomen in literis aut insignibus suis, tribus literis notare soleant. Vt pro Quinto Valerio Maximo, Q. V.M. Hinc vulgi iocus, de trium literarum homine Plautus in Aulularia iocum aliò detorsit, nempe in seruum furacem: subiicit enim: Etiam fur trifurcifer.

Cassa glande.

Inter vilitatis adagia retulimus & illud, Cassa nuce non emam. Simillimo tropo Plautus in Rudentibus, dixit cassam glandem, Promittens indicium, quærit precium: alter licitatur, nummos trecentos. Grippus respõdet, tricas Lab. Quadringentos. Gr. Tramas putidas. Lab. Quingentos. Gr. Cassam glandem. Lab. Sexcentos. Gr. Curculiunculos minutos fabulare. Cassam glandem dixit, pro vitiosa glande,& inani putamine.

Etiam corchorus inter olera.

Καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις, id est, Etiam corchorus inter olera. Dici solitum in homines nullius precij,qui tamen in numero aliquo studeant haberi. Nam κόρχορος, oleris genus est vilissimi,quod Plinius lib. xxj. in catalogo olerum recenset. Idem alibi commemorat inter herbas spõte nascentes. Scribit autem, corchorum, Alexandrini cibi herbam esse conuolutis foliis, ad similitudinem mori, multis remediis vtilem. Meminit prouerbij Theophrastus, libro De plantis vij. cap. vij. corchorum referens inter olera, quæ vel cruda vel cocta possint edi, verùm ob amaritudinem prouerbio esse infamem. Suidas & Hesychius autores sunt, nonnullis piscem existimari corchorum contemptissimum, nulliúsque precij: qualis sit hippurus. Aristophanes in Vespis: καθ' ἧλθ᾽ ἐν τῷ κορχόρῳ. id est: Deinde corchorum attigimus. Nec hic tacuit interpres de prouerbio.

Inter indoctos etiam corydus sonat.

Ἐν ἀμούσοις καὶ κόρυδος φθέγγεται: id est, Inter amusos etiã corydus sonat. Quadrabit in quosdam, qui apud idiotas audent sese velut eruditos venditare, inter doctos alioqui prorsus elingues. id quod citra metaphoram eleganter extulit Euripides in Hippolyto coronato:

— Οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς
Φαῦλοι, παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν.
Id est:
Apud eruditos qui nihil valent, apud
Plebem imperitam præminent facundia.

Corydus vilissimum auiculæ genus, miniméque canorum, strepit tamen vtcunque inter aues mutas, apud lusciniam canens ferri nequaquam posset. Huc adscribendum arbitror, quod (vt refert Athenæus libro vj.) non illepidè dixit Philoxenus parasitus, cognomento Pternocopis, in alterum parasitum nomine Corydum. quum enim incidisset sermo, quòd turdi magno emerentur, præsente Corydo, de quo rumor erat obscœni obsequij: At ego, inquit, memini Corydum obolo fuisse æstimatum. Parasitis autem solent indi nomina contemptus. Quanquam hic Corydus narratur in dictis fuisse lepidus. Corydum autem minimè canorum esse, testatur & Græcum epigramma, licet ὠδικόν.

Εἰ κύκνοις ἰσάσαιτο κόρυδος φθέγματι ἴσον ἀείδειν,
Τολμῶσι δ' ἐν ἴσῳ σκῶπες ἀηδονίσιν,
Εἰ κόκκυξ τέττιγος ἐρεῖ λιγυρώτερος εἶναι,
Ἰσον κἀμὲ ἔχειν Παλλαδίῳ δ' ὑπάρχει.
Id est:
Si corydus cygnum queat æquiparare canendo,
Noctua concertet si Philomela tibi,
Coccyx si iactet se voce anteire cicadam:
Tunc ego Palladio par potero esse meo.

Mandare laqueum.

Mandare laqueum dicimur iis, quos vsqueadeò negligi à nobis significamus, vt si vel suspendant se, nihil ad nos attineat. Iuuenalis de Democrito:

— Cùm fortunæ ipse minaci
Mandaret laqueum, mediúmque ostẽderet vnguem.

Confine illi cùm iubemus, οἰμώζειν: id est, plorare quempiam. & μακρὰ οἰμώζειν: id est, clarè plorare: καὶ κλαίειν, καὶ μακρὰ χαίρειν: id est, flere, & longum valere.

Medium ostendere digitum.

Medio item digito porrecto, supremum contemptum significabant. Martialis lib.ij.

— Et digitum porrigito medium.

Nam hunc digitum Martialis impudicum vocat:

Ostendit digitum, sed impudicum.

Persius infamem:

Infami digito & lustralibus antè saliuis.

Huc arbitror pertinere, quod apud Laertium Diogenes (vt alibi diximus) hospitibus quibusdam Demosthenem videre cupientibus, non indice digito, sed medio porrecto demonstrauit, parum virum innuens & effœminatũ. Ac paulo pòst eodem in loco, satis indicat porrectione digiti medij quippiam obscœnum significari, cùm ait: insanos haberi, qui medium porrigant digitum: qui indicem, non item. Itaque eodem in carmine duobus adagiis extremum contemptum indicauit Satyricus:

Mandaret laqueum, mediúmq; ostenderet vnguem.

Elegantius fiet vtrunque, si longius detorqueatur: Vt philosophicis præceptis laqueum mandes, tu tuo viuito more. Et Theologorum decretis negociatores medium vnguem ostendunt. id est, planè contemnunt, ridéntque.

Minimo prouocare.

Minimo prouocare, est contemptim ad certamen prouocare. Sumptum à gestu prouocantium ad pugnam, minimo digito porrecto. Horatius in Sermonibus:

— Ecce
Crispinus minimo me prouocat, accipe, si vis
Accipe iam tabulas. detur nobis locus, hora,
Custodes. videamus vter plus scribere possit.

Elegantius ad res animi torquebitur. vt: Vnus hic grammatistes theologus omneis minimo prouocat.

Antehac putabam te habere cornua.

Πρὸ τοῦ σ' ᾤμην κέρατα ἔχειν: id est, Antehac credebam tibi esse cornua. De his qui prius habiti fortes ac strenui, postea quum res virum postulat, apparent ignaui: vnde & Comicus Cornutam bestiam vocat hominem paratum se defendere: Cornutam bestiam petis. Et Horatius:

Parata tollo cornua.

Apud eundem scurra iocatur in scurram, accepto cõuicio

minitantem capite moto, quum in fronte fœdam haberet cicatricem: Quid faceres, inquit, si cornu tibi non esset exectum, quum sic mutilus miniteris? Deinde Dialectici Cornutum appellant syllogismum, dilemma velut inexpugnabile.

Plumbeo iugulare gladio.

Plumbeo iugulare gladio, est futili leuique argumento conuincere quempiam. M. Tullius ad Atticum: Cùm illum plumbeo gladio iugulatum tamen iri diceret. Idem in libris De finibus bonorũ, frigidum argumentũ, plumbeum appellat pugionem. Quemadmodũ Aurelius Augustinus libro aduersus Iulianum iij. Et tamen, inquit, dialecticorum quasi iaculis oneratus acutis in certamen procedis, & iactas plumbeos pugiones. Demosthenes in oratione contra Aristogitonem prima: οὐ γὰρ μαγείρου μαχαίρας οὐδεὶς ἐστ' ὄφελος ἥτις οὐ τέμνεται. id est: Neque enim coquo machæræ vllus est vsus quæ non secat.

Hoc noueram prius quàm, &c.

Plutarchus in libello, cui titulus, Philosophum maximè debere disputare cum principibus, irridens eos qui duplicem facerent philosophiæ rationem: alteram in affectibus sitam, quæ à Mercurio Hegemone, id est, ductore proficisceretur: alteram in efferendo positam, quam Diactorus Mercurius. id est, nuncius, largiretur: ἕωλόν ἐστι, inquit, καὶ ἀποπεπτωκὸς τὸ τοιοῦτον ἐγὼ πρὸ τοῦ Θεόγνιν γενέσθαι. id est: Friuolum & obsoletum est, coniungatúrque cum illo, Hoc noueram antequam Theognis natus est. Vsurpat idem in eandem sententiam, in libello cui titulus, περὶ τοῦ μὴ χρᾶν ἔμμετρα νῦν τὴν Πυθίαν, citãs è comico quopiam. A. Gel. lib. 3. Noctium Atticarum, capite tertio, citat ex Lucilio. Contra patriam, inquit Cicero, arma pro amico sumenda non sunt. Hoc profectò nemo ignorauit, & prius quàm Theognis, vt Lucilius ait, nasceretur. Non est dubitandum, quin hic senarius sit prouerbialis, quo rem frigidam & ineptam significabant. Apparet sumptum à Theognide tragœdiarum scriptore, quem frigidissimum fuisse testatur Suidas, &, ni fallor memoria, Plato. Nam fuit huius nominis alter quoque, cuius extant sententiæ.

Locrensis bos.

Λοκρικὸς βοῦς: id est, Locrensis bos. De re vili, aut de munere leuiculo dici potest. Quum aliquando Locrenses publicum sacrum facturi bouem desiderarent: composito ex minutis lignis bouis simulacro, diis rem diuinam fecerunt. Atque hinc vulgus adagionem arripuit.

Scarabei vmbræ.

Κανθάρου σκιαί: id est, Scarabei vmbræ. Dictum est de inani metu, quòd hoc insectum sub noctem repentè aduolans horribili bombo, nonnunquam terrere soleat parum attentum. Recensetur à Diogeniano.

Scraptæ.

Scraptæ populari conuicio dicebantur mulieres nugaces, nulliúsque rei: à screo, quod est, oris purulentiam eiicio cum sonitu. Vnde Screa pro rebus vilissimis accipiebant. Fortasse quadrabit in anus, subinde screantes ac tussientes. Ita Festus. Nonius autem putat esse conuicium in deformes meretrices, citans hunc Plauti versum ex Vidularia.

Scraptæ, scrupedæ, strictiuelæ, sordidæ.

Bos Homolottorum.

Βοῦς ὁμολωττῶν: id est, Bos Homolottorum, dicebatur in plurima distractus, ac veluti dissectus negocia. Poterit & ad rem referri: vt si quis argumentum nimis minutatim diuidat, ita vt conscindere & cõcerpere magis, quàm diuidere videatur. Zenodotus prodidit Homolottos populos, dissecto in minimas partes boue, fœdus iungere. Morem hunc Scythis fuisse testatur Lucianus in Toxaride.

Septimus bos.

Ἕβδομος βοῦς: id est, Septimus bos. Olim in stupidos brutósque dicebatur, vnde celebratus senarius:

Τὸν ἕβδομον βοῦν ἢ σοφὴ παροιμία.

Id est:

Venustum adagium septimum narrat bouem.

Id hinc ortum esse tradunt, quòd antiquitùs post sextam lunam bouis imaginem è farina pinsere consueuerint, qui septimam lunam cornibus referret. Sunt qui malint hinc natum, quòd, cùm apud veteres sex animantium genera mactari diis soleant, ouis, sus, capra, bos, gallina, anser: pauperes non habentes viuum animal quod immolarent, bouis simulacrum è farina fingere consueuerunt. is quoniam sensu vitáque careret, in stoliditatis abiit prouerbium. Citatur apud Suidam Euripides in Erechtheo, & Achæus in Iride, qui prouerbium hoc vsurpauerint, tametsi versus illorum non refert.

Generosus es ex crumena.

Γενναῖος εἶ ἐκ βαλαντίου: id est, Generosus es ex crumena. In eum iaciebatur, qui propter opulentiam generosus haberi voluisset, alioquin obscurus & humilis. Pariunt enim nobilitatem & opes, non antiquæ solùm, iuxta Aristotelem, verùmetiam vndecunque & quandocunque partæ. Solet autem hoc genus ferocius insolescere, quàm qui maiorum imaginibus clari sunt.

Attagen.

Ἀτταγᾶς. Suidas indicat hoc cognominis prouerbiali ioco dici solere in seruos stigmaticos: quòd hæc auis plumas habeat, variis colorum notis distinctas. Aristophanes in Auibus:

Εἰ δέ τις ὑμῶν δραπέτης ἐστὶ γεγραμμένος,
Ἀτταγᾶς οὗτος παρ' ἡμῖν ποικίλος κεκλήσεται.

Id est:

Si quis è vobis erit fugitiuus atque vstus notis,
Attagen is sanè apud nos varius appellabitur.

Quamobrem eam auem ibidem appellat στιγματίαν. Ad eundem modum ταώς, id est, pauones, appellant Græci nitidius cultos, & versicoloribus amictos. Cæterùm de Attagena plura dicemus in prouerbio, Attagenis nouilunium.

Asinos non curo.

Τῶν δ' ὄνων οὔ μοι μέλει: id est, Cæterùm asinos nil moror. Congruit in eum, qui domesticis contentus opibus, non quærit aliena. Nam cui plaustrum est domi, huic non est opus asinis conductitiis. Carmen integrum alibi citauimus.

Sale emptum mancipium.

Ἁλώνητον ἀνδράποδον: id est, Sale emptum mancipium. In barbarum quempiam ac vilem homuncionem olim dicebatur. Nam negociatores olim in mediterranea salem importantes, mancipia reportabant à barbaris. Et Thraciæ genti peculiaris erat mos, mancipia sale commutare. Vnde Comicus quidam:

Θρᾷξ εὐγενὴς εἶ πρὸς ἁλὸς ἠγορασμένος.

Id est:

Generosus es Thrax, sale redemptus scilicet.

Huiusmodi fermè referuntur à Zenodoto.

De lapide emptus.

De lapide emptus. In vilissimum & vehementer obscurum hominem dicebatur. Nam inter seruorum genera, siquidem iuxta prouerbium, καὶ ὁ σῦκος πρὸς ὁ συκοῦ extremæ notæ habebantur emptitij, potissimùm qui palàm in foro diuenditi fuissent. M. Tullius aduersus Pisonem: De me cùm omnes magistratus promulgassent, præter vnum prætorem, à quo non fuit postulandum, fratrem inimici mei, prætérque duos de lapide emptos. Simillimum est illi Græco quod alio reddidimus loco, ἁλώνητον ἀνδράποδον, Sale emptum mancipium. Consimilem admodum Columella, vilem minimique precij seruum significans: Quem vulgus quidem inquit, parui æris, vel de lapide noxium, comparari posse putat. Sed ego plurimorum opinioni dissentiens, preciosum vinitorem in primis esse censeo. Quo quidem loco, aut noxium, noxæ deditum, & ob id vænire iussum: aut nexum, legendum arbitror. Nam Nexi dicebantur, qui quòd soluendo non essent, addicebantur creditoribus. Tametsi nexi non continentur appellatione seruorum propriè, nec væneunt.

Iulius

Iulius Pollux libro De rerum vocabulis iij. lapidem vndequondam vendebantur mancipia, τὸν πρατῆρα λίθον, καὶ πωλητήριον appellat.

Siculus miles.

Σικελὸς στρατιώτης.i. Siculus miles. In peregrinum ac mercenarium militem prouerbiali ioco dicebatur: propterea quòd Siculi temporibus Hieronis exotico milite plerumque vterentur, autore Zenodoto. Côueniet in hominem lucri gratia, nullum ministerij genus recusantem. Affine est illi, quod de Care dictum est alibi.

Seruorum ciuitas.

Δούλων πόλις:id est, Seruorum ciuitas. De cœtu conuictú, ue hominum improborum, furacium, aut ignobiliû dici potest. Est hoc nomine ciuitas quæpiam in Libya, vt autor est apud Suidam Ephorus in v. apud Stephanum Hecatæus. In hanc si quis seruus lapidem importasset, continuò liber fiebat, etiam si peregrinus fuisset. Est & altera, cui nomen ἱερὸς θύλων, quòd seruis dicata sit: in qua vnum duntaxat ingenuum viuere tradunt. Et rursum in Creta, ἀνδρῶν χιλίων πόλις:id est, Mille viris habitata: vt autor est Sosicrates in prima narratione rerum Creticarum. Est item alia iuxta Thraciam, πονηρόπολις: id est, improborum ciuitas. In hanc Philippus collegisse dicitur, velut in sentinam, infames ac moribus improbatis, vt sycophantas, falsos testes, præuaricatores, & id genus alios ad numerum duum millium: vt autor est Theopompus, in rerum Philippicarum lib. xiij. Testatur & Plutarchus in cômentario De curiositate. Est & in Ægypto regio quædã δουλόπολις appellata, teste Olympianico. Plutarch. in Collectaneis prouerbiorum ostêdit, dici solitum de raris inuentu, effertque ad hunc modum: οὐκ ἔστι δούλων πόλις.id est: Non est seruorum ciuitas. Non dissimile quod Plinius narrat de gente Hessenorũ in Syria, ad quos fugitiui vsq; quaque nocentes. Quæ sola toto in orbe, sine vlla fœmina viuit, omni Venere abdicata, socia palmarum: in diem ex æquo conuenarum turba renascitur, longè frequentãtibus quos vita fessos ad mores eorum, fortunæ fluctus agitat.

Imi subsellij.

Idem in eadem fabula, Imi subsellij viros appellat parasitos, qui ita in conuiuium admittuntur, vt imo sedeant loco:

> Nihil, inquit, morantur iam Lacones, imi subsellij viros.

Apud eundem in Sticho, parasitus inducitur ita loquens:

> Haud postulo quidem in summo lecto accumbere.
> Scis me dudum esse imi subsellij virum.

Item Horatius:

> —Et imi Derisor lecti.—

scurram significans. Quadrabit etiam in tenues conuiuas, quos diuites isti nonnunquam recipiunt, sed infimo loco. Lepidius erit, si transferatur longius: hoc est, ad eos qui inter aulicos proceres, extremo sunt loco, aut inter eruditos postremi sunt: quos & infra classe, & extremæ classis, & infimæ notæ licebit appellare. Quorum posterius hoc à mercibus sumptum videtur, quibus addita nota testatur precij modum: prius illud à censu veterum. Nam qui primæ classis erant, centum & viginti millia æris possidebant, atque hi soli classici vocabantur: reliqui omnes (nam classes erant complures) infra classem dicebantur. Autor Gellius lib. vij. cap. xiij. Tametsi nonnulli codices pro xx. habent xxv. Et Titus Liuius ait: Æris centum millia.

De fæce haurire.

M. Tullius in Catalogo illustrium oratorum, figura mirum ni prouerbiali dixit, De fæce haurire: pro eo quod est, sordida quæpiam ac plebeia, nimisque humilia persequi. Vsurpat hoc prouerbium Atticus eo quo dixi libro in Ciceronem, qui tempus tereret in commemorandis oratoribus quibusdam obscuris, ac nullius penè nominis. Mutuò sumptum à sordidis istis, qui vinum vnà cum ipsa fæce hauriunt, ne quid omnino reliquum faciant in dolio: vnde & plebis infimam fæcem dicimus.

Carica musa.

Καρικὴ μοῦσα:id est, Carica musa. καρικὰ αὐλήματα:id est, Caricæ cantiones. De lugubri aut rustica, atque indocta, seu molesta cantione dici solitum. Quadrabit in poetam aut oratorem indoctum. Antiquitùs de tristi stridulaque & inamœna cantione dicebatur: propterea quòd, vt tradit Athenæus libro Dipnosophistôn iiij. Cares itidem vt Phœnices in luctu tibiis vti solent, magnitudine palmi, lugubre quiddam & stridulum sonantibus. Eas autem tibias Phœnicum lingua, gringos vocari: quòd iis in Adonidis luctu soleant vti. Porrò Adonidem γίγγλαν, id est, Gringen appellant. Hinc iisdem verbum γιγγραίνειν. His confinia tradit Iulius Pollux lib. iiij. nisi quòd ibi γίγγρας inuenio scriptum. Caricam musicam notat Aristophanes in Ranis:

> Σκολιῶν μελιτῶν καὶ καρικῶν αὐλημάτων.
>
> Id est:
>
> Obliqua Meliti, & Caricorum carmina,
> Modósque tibiarum.—

Eadem καρικὰ αὐλήματα veteres σκολιά, id est, obliqua vocabant: vel à tibiarum specie, vel ab obliquo in conuiuiis canendi ordine, de quo meminerimus in prouerbio, Ad myrthum canere. Meminit & Plato apud Athenæum in Laconibus:

> Αὐλοὺς δ' ἔχουσά τις κορίσκη καρικὸν μέλος
> Μελίζεται.—
>
> Id est:
>
> Calamos habens puella, Caricum melos
> Modulabitur.—

Plato quoque philosophus libro de legibus vij. mentionem facit Caricæ musæ, quam interpretatur θρηνωδίαν ᾠδήν, id est, lugubrem cantionem. Hesychius indicat inde ductum, quòd ad pompas funebres conduci soleant è Caria fœminæ, quę lamentantium personam agerent. Itaque orationem indoctam & inamœnam rectè dixeris καρικὴν μοῦσαν. In quam conuenit illud Sopatri apud Athenæum libro iiij.

> Πηκτὶς δὲ μούσῃ γαυριῶσα βάρβαρα.
>
> Id est:
>
> Pectis camœna iactitans se barbara.

Pectis autem organi genus est, duabus chordis instructũ. Idem Athenæus dubitat, an Caria sit eadem dicta Phœnice. Nam Phœnices fistulas siue calamos γίγγρας appellant, vocabulo (vt videtur) à stridore soni efficto. cum his consentiunt quæ Plato scribit lib. De legib. quem modù citabam vij. καὶ ὅταν τ' ἄρα δὴ τινὲς θυσίαι εἰκότως γίγνωνται τοῖς πολίταις δημοσίᾳ, οὐ τοῖς ἡμέραις μὴ καθαραῖς τισιν, ἀλλ' ἀποφράσιν ἄλλως, τότε ὠνοὶ δέοι ἂν μᾶλλον χορούς τινας ἔξωθεν μεμισθωμένους ᾠδούς, οἷον οἱ περὶ τοὺς τελευτήσαντας μισθούμενοι καρικῇ τινὶ μούσῃ προπέμπουσι τοὺς τελευτήσαντας, &c. id est: Et si quando oportet ciues istiusmodi lugubrium auditores fieri, quum dies fuerint non puri, sed nefasti, tum magis conueniet venire choros aliquos musicos aliunde conductos, quem admodum hi qui ad funera conduci solent, Carica quadã musa, deducunt vita defunctos. Carum barbariem in dicendo taxat Homerus secundo Iliados libro:

> Νάστης αὖ καρῶν ἡγήσατο βαρβαροφώνων.
>
> Id est:
>
> Nastes ducebat Cares, queis barbara vox est.

Vnde & populari dicto Græcis καρβάζειν, siue καρβαΐζειν, aut καρβανίζειν, dicuntur, quibus barbarus est & agrestis sermo. Et M. Tullius apud Quintilianum in capite de pronunciatione dicit, illos ex Lycia & Caria oratores in epilogis bene canere: nimirum reprehêdens illorum pronunciationem. Strabo libro Geographiæ xiiij. ostendit Cares occasione frequenter fuisse mixtos Gręcis, & tamẽ barbarè crassèque sonuisse linguam Græcorum. quod idẽ euenit Græcis in lingua Romana, & nobis in lingua Britãnica. Hoc vitium Strabo παχυστομίαν, κακοστομίαν, & βαρβαροστομίαν vocat. De cantionibus Carum & Phrygũ meminit & M. Tullius in Bruto. Erat & saltationis genus tumultuosum ac militare, vnde nonnûquam saucij discedebant (nam ab armatis peragebatur:) quod Iulius Pollux libro iiij. καρικὴν appellat.

Pomarius Hercules.

Μήλιος Ἡρακλῆς: id est, Pomarius Hercules. Per con-

temptum dicebatur in eum, qui nomen quidem magnificum gereret, cæterùm opibus nullis, nullâque potentia pollens. Ab euentu natum. Narrat Suidas, cùm rustici quidam Herculi bouem essent immolaturi, ísque rupto fune profugisset, nec esset quod sacrificaretur, malum arreptum suppositis quatuor ramis crurum vice, deinde additis alteris duobus ceu cornuum loco, bouem vtcunque sunt imitati: idque ridiculum simulachrum pro victima sacrificauerunt Herculi. Iulius Pollux libro De vocabulis rerum primo, fabulam aliquanto secus narrat, nempe ad hunc modum: Solenne est, inquit, apud Bœotos, Herculi malis rem diuinam facere. Cúmque iam adesset dei festum, & immolandæ victimæ tempus vrgeret (porrò hostia erat aries) quum ea serius adduceretur, propterea quòd Asopus fluuius ita subitò creuisset, vt transiri non posset, pueri qui iuxta aram ludebant, sacrificij ritum nihilominus peregerunt. Pulchro cuipiam malo quatuor stipulas vice pedum addiderunt, rursum alias duas cornuum loco, imaginantes sese ad eum modum arietem immolare. Creditum est Herculem hac victima magnopere delectatum: proinde mansisse apud Thebanos hunc morem, vt malis sacrificaretur Herculi. Cognomen hinc additum deo, vt Ἡρακλῆς μήλων, id est, Hercules malorum vocaretur.

Malum Hercules.

Μῆλον Ἡρακλῆς: id est, Malum Hercules. Dici conueniet, vbi quis munuscula, quantumuis pusilla, boni consulit. Apollodorus apud Zenodotum in libris De diis prodidit, apud Athenienses Herculi Alexicaco, hoc est, depulsori malorum, peculiare quoddam victimæ genus immolari solere. Cùm enim euenisset aliquando, vt bos, quem erant mactaturi, profugisset, malo arrepto, subditísque ceu crurum vice quatuor ramis, additis item cornuum loco duobus, bouis imaginem quandam repræsentarunt: atque id ridiculum simulachrum vice bouis immolarunt Herculi. quæ quidem res in vulgi fabulam abiit. Idem est cum eo, quod antè retulimus, μήλιος Ἡρακλῆς: id est, Pomaceus Hercules. nisi quòd vnius voculæ commutatione nonnihil immutatus est & vsus prouerbij. nam illud de contempto dicitur, hoc de boni consulente.

Munus leuidensæ.

Munus leuidensæ. Cicero prouerbiali nimirum figura vocat munus vile, minimíque precij: cuiusmodi vulgaribus amicis missitare diuites consueuerunt. Sic enim scribit ad Dolabellam, lib. Famil. epist. ix. Oratiunculam pro Deiotaro quam requirebas, habebam mecum, quod non putáram. Itaque eam tibi misi. Quam velim sic legas, vt causam tenuem & inopem, nec scriptione magnopere dignam. Sed ego hospiti veteri & amico, munusculum mittere volui leuidensæ crasso filo, cuiusmodi ipsius solent esse munera. Seruius ostendit Leuidensam vestis genus esse vile, raro, tenuique textu. Quondam inter hospitum xenia, vestes imprimis erant. Vnde & apud Iuuenalem queritur quispiam vestes donari, villo crasso, coloréque malo:

Et malè percussus textoris pectine Galli.

Proinde M. Tullius orationem suam parum elaboratam atque expolitam, Leuidensæ munus appellat. Eleganter accommodabitur ad munus leuiculum, aut officium vulgare, non admodum ex animo, neque diligenter præstitum amico cuipiam vulgari. Huic diuersum est illud, πελληναῖα χιτών: id est, Pellenæa tunica: & συλόσωντος χλαμύς: id est, Silosontis chlamys.

Cicernus Bacchus.

Ἐρεβίνθιος διόνυσος: id est, Cicernus Bacchus. De re vehementer contempta. Sumptum adagium à potu ex leguminibus confecto, qui vinum imitatur. Veteres autem diuersis rationibus vinum effingebant: quarum nonnullas commemorat Plinius lib. xiiij. cap. xvj. Idem lib. xxij. cap. xxv. meminit de Zytho Ægyptiorum, Celia Hispanorum, Ceruisia Gallorum. Erat id potus genus ex leguminibus coctum: quod inopia vini repertum est in his regionibus, quæ vitem non ferunt. Hinc natum videri potest & illud quod alibi retulimus, adagium, οὐδὲν πρὸς διόνυσον: id est, Nihil ad Bacchum: vt id dixerit quispiam, gustata ceruisia. Porrò contemptam fastiditámque fuisse ceruisiam iis, qui eatenus assueuerant vino, vel Epigramma testatur, quod Iuliano Imperatori tribuunt, id est huiusmodi:

Τίς πόθεν εἶς διόνυσε; μὰ γὰρ τὸν ἀληθέα βάκχον,
 Οὔ σ' ἐπιγιγνώσκω, τὸν διὸς οἶδα μόνον.
Κεῖνος νέκταρ ὄδωδε, σὺ δὲ τράγου. ἦ ῥά σε κελτοὶ
 Τῇ πενίῃ βοτρύων τεῦξαν ἀπ' ἀσταχύων.
Τῷ σε χρὴ καλέειν δημήτριον, οὐ διόνυσον,
 Τυρογενῆ μᾶλλον, καὶ βρόμον, οὐ βρόμιον.

Id est:

Bacche quis? vnde venis? verū tibi deiero Bacchum,
 Te haud noui, tantùm est cognitus ille Iouis.
Is nectar redolet, hircum tu. dic age num te
 E spicis finxit Gallia vitis inops?
Non igitur Bacchum te dixero, sed Cerealem,
 Et frumentigenam, nec Bromium, imò Bromum.

Est autem bromos hordei genus quoddam: sed à Theophrasto lib. De plantis viij. inter ea ponitur quæ penè syluestria sunt & immitia. Plinius potissimum vsum eius generis putat, quòd illius spuma cutem fœminarum in facie nutrit. Nam quòd ad potum ipsum attinet, inquit, prestat ad vini transire mentionem. Neque verò repugnarim, si cui magis libeat ad ritum sacrorum Bacchi referre prouerbium, in quibus imitamina membri obscœni virilis capitibus ac fœmoribus obligabant, atque ita saltabant in honorem dei. Eas figuras Græci Phallos vocant: vnde & apud Terentianum Grammaticum cognomen Phallaci carminis. Qui ferebant, φαλλοφόροι & ἰθύφαλλοι dicebantur. Etiamsi Athenæus libro xiiij. indicat alios fuisse Ithyphallos, alios Phallophoros: illos gessisse personam hominis temulenti, hos sine persona fuisse: quanquam & aliis rebus differebant. Verùm hæc nihil ad prouerbium. Alludit huc Aristophanes in Acharnensibus:

Σφῷν δ' ἐστὶν ὀρθὸς ἑκτέος
Ὁ φαλλὸς ἐξόπισθεν τῆς κανηφόρου,
Ἐγὼ δ' ἀκολουθῶν, ᾄσομαι τὸ φαλλικόν.

Id est:

Vobis quidem rectus tenendus phallus est,
Eum sequendo qui canistrum baiulat:
Post vos ego canam cantionem phallicam.

Effingebatur autem olim hoc membrum è ligno ficulno, quod molliciei dedicauit antiquitas: vnde & Horatius eodem è ligno suum Priapum exsculpsit. Seruius existimat Maronem item Georgicorum libro secundo de iis phallis sensisse, quum sacra Bacchi describens de pensilibus oscillis facit mentionem:

Oscilla ex alta suspendit mollia pinu.

Ea scribit è floribus concinnari solere, ad imaginem obscœni virorum membri, ac per intercolumnia suspendi, quo qui in ea incidissent, risum mouerent. Hinc igitur Baccho cognomen Erebinthi: quem eundem simili de causa Morychum appellarunt, videlicet facilitate numinis contemptum inuitante.

Ollaris Deus.

Χυτρεοῦς θεός: id est, Ollaris Deus. Dicebatur in hominem humilem & contemptæ sortis. Aristophanes in Nubibus:

Ὅτι καί σε χυτρεοῦν ὄντα θεὸν ἡγησάμην.

Id est:

Quando arbitrabar te quoque ollarem Deum.

Magni dij ebore, auro & argento sculpebantur. At plebeij illi & minutuli (quod genus sunt Silenus & Priapus) qualibet materia fingebantur, ligno nonnunquam & luto, quo videlicet argento finguntur & ollæ. Vnde non ineptè quadrabit in eum, qui studeat haberi inter aulicos optimates, sed nec opibus pollens, nec autoritate valens apud principem. Cognatum est illi, καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις: id est, Corcorus inter olera: aut illi, οὐδὲν ἱερόν: id est, Nihil sacri. Refertur in Zenodoti collectaneis.

Soterichi lecti.

Apparet Soterichi lectos in vulgarē iocum abiisse, de re vili priscáque, & minimè ambitiosa, & rudis artificij. Sic e-

Sic enim Seneca Ennianos de Cethego versus irridens: Qui huiusmodi versus amant, inquit, liceat sibi & eosdem admirari, & Soterichi lectos. Aulus Gellius (nam ab hoc ista referuntur lib. xij. c. ij.) Dignus sanè Seneca videatur lectione ac studio adolescentium, qui honorem & colorem veteris orationis Soterichi lectis comparârit, quasi minimæ scilicet gratiæ, & relictis iam contemptisque. Coniicere licet, Soterichum fabrum fuisse quempiam, cuius opera priscam illam & rudem simplicitatem præ se tulerint. Nam Romæ postea argentea triclinia diuitibus in vsu fuisse, testatur Plinius libro tricesimotertio, capite xj. Huiusmodi inter pictores fuisse Fuluium, Rutubam, & Placidianum, in Sermonibus indicat Horatius:

Vel cum Pausiaca torpes insane tabella,
Qui peccas minus atque ego, cum Fului Rutubæque
Aut Placideiani contento poplite, miror
Prælia rubrica picta, aut carbone. —

Cecidis & Buphoniorum.

Τὰ κηκείδου καὶ βουφονίων, id est, Cecidis & Buphoniorum. de re magnopere prisca, & ob vetustatem iam pridem obsoleta, desuetáque. Aristophanes in Nebulis:

Ἀρχαῖά γε καὶ διπολιώδη, καὶ τεττίγων ἀνάμεστα,
Καὶ κηκείδου καὶ βουφονίων. —

Id est:

Prisca hæc sanè atque obsita canis, nec non oppleta cicadis.
Ac Cecide cum Buphoniis. —

Siquidem Cecides peruetustus quispiam Dithyramborum poeta fuit, cuius scripta iam situm olebant, vnde in iocum vulgarem abierunt. Quemadmodum iure ridêtur hodie, qui immodica & intempestiua affectatione vetustatis, è duodecim tabulis, ex Ennio, Luciliòque petunt sermonem, perinde quasi cum Euandri matre loquantur: nec vllum verbum elegans esse putant, nisi quod sit ab vsu vulgi, & nostro seculo procul remotum. Item Buphonia festum quoddam erat apud Athenienses, ob vetustatem neglectum iam ac desitum: sic appellatum à cæde boum. Huiusmodi ludos adhuc durare videmus apud Italos, præcipuè Romanos, priscæ videlicet etiamnum insaniæ vestigia, quos illi Taureos vocant. Adagio licebit per iocum vti, cùm significabimus aliquid ceu nimis priscum negligi. veluti si notare velis pontifices, episcopos, & sacerdotes, quòd Euangelica præcepta, de paupertate, de tolerandis iniuriis, de contemptu vitæ: aut priscorum pontificum decreta, de simoniacis, de deligendis absque corruptela episcopis, de submouendis scelerosis, iam pro antiquatis habeant: dicas licebit, ταῦτα κηκείδου καὶ βουφονίων, id est, Hæc Cecidis sunt & Buphoniorum.

Ficulnus.

Lignum ficulnum vt fragile, atque ad omnia fermè inutile, prouerbiis aliquot locum fecit. Nam ἄνδρα συκίνον, i. virum ficulnum appellant mollem atque inutilé. vt Theocritus in Ergatinis;

— Μή τις ἰδών τις
Εἴπῃ, σύκινοι ἄνδρες, ἀπώλετο χ' οὗτος ὁ μισθός.

Id est:

Nequis præteriens dicat: Ficulni homines sunt,
Atque hæc deperiit merces. —

Scholiastes admonet prouerbium ductum à ligno ficus, inutili, fragili & inualido: vnde dictum & ficulnum præsidium, pro inutili. Apud Aristophanem in Fucis quidam interrogat, τίνος ξύλου εἶ; id est, Cuius ligni tu? Respondetur, συκίνου, id est, ficulni. Quo loco monet interpres, ex ficulno ligno fumum existere acerrimum ac molestissimum. Apud eundem in Pluto sycophanta minatur, si quem nactus esset suæ sortis virum ficulnum, vlturum iniuriam.

Ἐὰν γὰρ σύζυγον λάβω τινὰ, καὶ σύκινον.

Id est:

Si quempiam nanciscar eiusdem iugi
Virum atque ficulnum.

Rursus ad eundem in eadem fabula;

Καὶ σύκινον τὸν ἰσχυρὸν τοῦτον θεόν,

Ἐγὼ ποιήσω τήμερον δοῦναι δίκην,

Id est,

Ficulnum ego hercle, ac præpotentem istum deum
Compulero pœnas hoc die dependere.

Ficulnum deum appellans imbecillum ac nullarum virium. Huc allusit Horatius, cùm Priapum ita loquentem facit;

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum.
Ac paulo pòst;
—Pepedi
Diffissa nate ficus. —

Ficulnam mentem dixit Lucianus ἐν τῷ πρὸς τὸν ἀπαίδευτον:

Χωλὸν μὲν ἔχων καὶ συκίνην γνώμην.

Id est:

Claudam habens ac ficulnam mentem.

Eòdem respexit Alexander Pseudomantis, libros Epicuri lignis exurens ficulnis, nullius precij philosophum significans. Et συκίνη ἐπικουρία, id est, ficulnum auxilium, pro inualido atque inutili. Aristophanes in Lysistrata;

Ος ἦν ἂν ἡμῖν συκίνη ἐπικουρία.

Id est:

Ficulna nobis qui erat opitulatio.

Et συκίνη μάχαιρα. id est, Ficulna machæra: pro calumnia. Et συκίνη ναῦς, id est, Ficulna nauis pro vili, minimíque precij nauicula. Quin apud Naxios Bacchum, quem βακχέα dicunt viteum effingunt: alterum quem μειλίχιον appellant, ficulnum. Nam ficus illi μείλιχα vocant. Existimant autem Bacchum non vini tãtùm, sed ficuum autorem. Sic fermè Athenæus lib. iij. Diuersa figura dixit Theocritus in Aita, χρύσεοι πάλαι ἄνδρες, id est, aurei quondam viri. Item, Præsidium sacrum: &, Anchora sacra: &, Robur adamantinum.

Ficulnus gladius.

Συκίνη μάχαιρα. i. Ficulnus gladius. De friuola causa dici potest, quæque minimo negocio queat refelli. Dictus est autem ficulnus gladius sycophanta: quòd idem & mollis sit, & calumniator. Meminit & Hesychius.

In foribus vrceum.

Ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν. i. In foribus aqualem. Nã hoc verbo vsus est Plautus. Aristoteles lib. Rhetoricorum j. τὸ γὰρ τέλος ἀγαθὸν· ὅθεν ταῦτα εἴρηται,

Καὶ δ᾽ εἶναι δ᾽ χωλὸν τελέσμαι — καὶ
Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν. —

καὶ ἡ παροιμία γε, τὸ ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν. i. Finis autem bonus. vnde illa dicta sunt;

Et laudem Priamo. —
Prætereа;
Turpe diu mansisse. —

Iam verò prouerbium etiam illud: Vrceum iuxta fores. Interpres quispiam (nam librum ἀνώνυμον suppeditârat eruditissimus amicus noster Baptista Egnatius) ait significari rem contemptam ac vilem. Negliguntur enim quæ passim sunt obuia, quæque facilè quibuslibet contingunt. Itaque vrceum in foribus positũ nemo studet tollere: procliue enim. Verùm vniones in scriniis reconditos magis expetunt. Plutarchus περὶ πολυφιλίας ait, rubum vltrò hærentem negligi ac præteriri, vineam, oleásque expeti: recensens hanc sententiam: οὐ γὰρ αἱρετέον πάντων τὸ ῥᾳδίως ἀλισκόμενον. id est, Non est tollendum quod admodum facilè consequi licet. Itẽ in Epistolis Seneca: Multi aperta transeunt, condita & abstrusa rimantur. Furẽ signata sollicitant. Vile videtur, quicquid patet. aperta effractarius præterit. Hos mores habet populus, hos imperitissimus quisque, in secreta irrumpere cupit. Porrò prouerbiũ imperfectum ac mutilũ videtur. Quandoquidẽ Aristoteles ad eum modũ pleraque refert, tanquã alioqui per se satis nota. Apparet esse hemistichium iambici trimetri, à Comico quopiam mutuò sumptum.

Ficum Mercurio.

Σῦκον ἐφ' Ἑρμῇ, id est, Ficũ Mercurio. De prompto, & quibuslibet exposito beneficio dicebatur. Nam antiquitùs mos erat, sicubi ficus repertus fuisset, eum veluti Mercurio sacrum suspendere. Liberum autem erat tollere ficum Mercurialẽ, cuicũque libitũ fuisset: vel quòd is Deus furib.

fauere creditus est, vel iuxta parœmiam illam, κοινὸς ἑρμῆς, Communis Mercurius. Huc opinor allusisse Persium, cùm ait:

Inque luto fixum possis transcendere nummum,
Nec gluto soluere saliuam Mercurialem.

vt indicatum est alibi.

Merx vltronea putet.

Merces vltroneæ putent: id est, ingratæ sunt, quæ vltrò non petentibus offeruntur. Translatum videtur à negociatoribus, qui merces à venditore vltrò oblatas, suspectas habere solēt, quasi studeant eas extrudere. Adagium refertur à diuo Hieronymo in quæstionibus Hebraicis: Tritum, inquit, prouerbium est, vltroneas putere merces. Vnde & nos de industria dicenda reticemus, vt auidius velis audire quæ tacita sunt. Vsurpat idem in epistola ad Demetriadem virginem. Ab hac sententia non abludit illud Ouidianum:

Quod venit ex facili, faciles segnésque tenemus.
Quod spe, quódque metu torsit, habere iuuat.

Quin vulgo etiamnum in ore est, Vltrò delatum obsequium plerunque ingratum esse. Cui tamen refragatur Mimus ille non insulsus:

Bis est gratum, quod opus est, vltrò si offeras.

Numerus.

Homines nullius bonæ rei, numerus prouerbio dicuntur, etiam idiotis horum temporum. Aristophanes in Nebulis:

—ὄντες λίθοι,
ἀριθμὸς, πρόβατ' ἄλλως, ἀμφορῆς νενησμένοι.

Horatius:

Nos numerus sumus & fruges consumere nati.

Translatum videri potest à calculis, ad nihil aliud vtilibus, nisi ad numerum. Anacharsis, Plutarcho teste, taxauit Athenienses, qui nummis ad rationem duntaxat vterentur. Quanquam mihi magis arridet, vt ita numerus dicatur, quemadmodum dicunt ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης: & εἷς τῶν πολλῶν: id est, Vnus à plebe. Ita Flaccus j. Serm.

—Sum paulo infirmior, vnus
Multorum.

etiam Græcam exprimens figuram. Et Seneca lib. j. epist. x. Iste homo non est vnus è populo. Insignes nominantur. Qui nihil habent insigne, turba sunt, & numerantur tantùm. Vnde Flaccus:

Nos numerus sumus.—

Et Vergilius:

—Cadit & sine nomine vulgus.

Telluris onus.

Γῆς βάρος: id est, Terræ onus. De homine vehementer inutili, qui nihil aliud quàm terram suo pondere grauet. Refertur inter adagia Græcanica, natū ex Homero: apud quem Achilles Iliados σ. hoc pacto loquitur, indignè ferens ocium, & quòd non ineat prælium cum reliquis copiis:

Ἀλλ' ἧμαι παρὰ νηυσὶν ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης.

Id est:

Nauibus assiduo telluris inutile pondus.

Rursum in Odysseæ υ.

Οἷον μὲν τινα τοῦτον ἔχεις ἐπίμαστον ἀλήτην,
Σίτου καὶ οἴνου κεχρημένον, οὐδέ τι ἔργων
Ἔμπαιον, οὐδὲ βίης, ἀλλ' αὔτως ἄχθος ἀρούρης.

Id est:

Quem tandem nobis erronem adducis edacem,
Enectúmque fame, vinique & panis egenum,
Artibus edoctum nullis, neque viribus vllis
Pollentem, ac tantùm telluris inutile pondus?

Vtitur eo Plato in Theæteto: οἴονται γὰρ ἀκούειν, ὅτι οὐ λῆροί εἰσι, γῆς ἄλλως ἄχθη. id est: Existimant enim se non haberi pro nugis & inutilibus terræ oneribus. Nec illepidū, nec prorsus, ni fallor, ἀπροσδιόνυσον est, quod memorat Athenæus lib. . Stratonicus quidā citharœdus Corinthi peregrinabatur. Huic cùm anicula quędam fixis oculis intueretur, idque diu, tandem: Quid, inquit, tibi per deos vis mater, aut quid me sic continenter intueris? Demiror, inquit illa, si matris vterus te decem menses ferre potuit, cùm ciuitas angatur, vnum duntaxat diem te portans. In tales quadraret epitaphium, quod Timocreontis Rhodij poetæ, cæterùm voracis ac bibacis sepulchro inscriptum indicat Athenæus lib. x.

Πολλὰ πιὼν καὶ πολλὰ φαγὼν, καὶ πολλὰ κάκ' εἰπὼν
Ἀνθρώπους, κεῖμαι Τιμοκρέων Ῥόδιος.

Id est:

Multum edi, multúmq; bibi, mala plurima dixi in
Mortales, iaceo hic Timocreon Rhodius.

Abominandus scarabeus.

Μυσαρὸς κάνθαρος, id est, Abominanda cantharis. De contemptissimo vilissimóque homunculo dicebatur. Cantharides vermiculi sunt lethali veneno. Quanquam hoc loco magis conuenit, vt sit diminutiuum à cantharo scarabeo: quasi dicas scarabeolus. In sacris quoq; literis vermis abiit in prouerbium contemptus. Quod genus est illud in Psalmis mysticis: Ego autem sum vermis, & non homo. Pro quo nonnulli vertunt scarabeum. Item illud Esaiæ: Noli timere vermis Iacob: interprete Hieronymo. Apud Suidam legitur μυσὶ κανθαρίς, id est, Muribus cantharis. quod quid sibi velit, nescio. suspicor mendum in scripto esse. Si legamus μυσαρά, sonat abominanda: si μυσή, sonat Mysiam cantharidem. Mysos autem olim fuisse contemptui, docuimus aliàs. hoc commentum mihi maximè probatur.

Ætnæus cantharus

Αἰτναῖος κάνθαρος, id est, Ætnæus scarabeus. De magnis & fœdis. Aristoph. in Pace;

Οὐκ ἀλλ' ὅπερ ἐγὼ ἤκουσ' Αἰτναῖον μέγιστον κάνθαρον.

Ætnæum autem dixit, quasi prægrandē: vel quòd in Ætna varij maximiq; scarabei sint: vel Ætnæus dixit, tanquam instar Ætnę montis maximus. Porrò scarabeus insecti genus, quod è stercore vt nascitur, ita pascitur. Fabulis quoque antè proditum est, Ætnam vnum è Gigantib. præcipuum complexam fuisse, ac seruasse ne cum reliquis periret fulmine. Vnde & illud: οὐ πῦρ οὐράνιον ἔτ' αὐτὸν ἥψατο, οὐκ Αἴτνη πιέζει αὐτόν. i. Nec ignis cœlestis illum attigit, nec Ætna illum premit. Autor Diogenianus.

Minus de istis laboro quàm de ranis palustribus.

Μέλει μοι τῶν τούτων οὐδὲν, ἢ τῶν ἐν τῇ λίμνῃ βατράχων, id est, Nihilo maior mihi rerū istarum cura, quàm ranarum limo versantium. Prouerbialis hyperbole, qua significamus nihil omninò ad nos pertinere negociū. Rectè dicetur & in obtrectatores, quorum oblocutiones di cemus nos fortiter contemnere. Siquidē ranæ tametsi assiduè obganniant, oblatrēntq. prætereūtibus, & odiosam illam cantionē iterent sine fine, βρεκεκεκὲξ κοὰξ κοάξ: tamen nemo commouetur. Ad hoc facit quod Origenes Ægyptias ranas, Dialecticorum & sophistarum garrulitatem interpretatur in decretis Pontificiis.

Indus elephantus haud curat culicem.

In epistolis quæ Phalaridis nomine feruntur, extat huiusmodi quoddam adagium: κώνωπος ἐλέφας Ἰνδὸς οὐκ ἀλεγίζει. id est, Culicē haud curat elephantus Indicus. Dictum est autem ob singularem duritiem cutis elephantinæ, qua fertur etiam iacula excutere: tantum abest vt culicis morsu possit offendi. Adhiberi poterit, quoties significabimus, excelsis animis leues & vulgares iniurias esse negligendas.

Cochleare crescet.

Ἀρύβαλλος αὔξει, id est, Cochleare crescet. Chrysippus apud Zenodotum & Aristophanis interpretē ait, hanc parœmiam dici solere in pusillos homunciones, per ironiam. Nam cochleare & pusillum est, & contortum. Aristophanes in Equitibus.

Σχεδὸν δύο χρησίμω, δοίδυξ ἠδὲ τορύνη.

Id est:

Duo vtilia vasa, cochleare & toryna.

Est autem Toryna, qua mouetur olla.

Inertium chorus.

Ἀργούντων χορός. i. Feriatorū chorus. De cœtu lasciuientium dicebatur. Ocium enim ad omnem nequitiam impellit, præcipuè iuuentam. Confine est illi quod aliàs dictum est: Inertib. semper feriæ.

Megarenses neque tertij, neque quarti.

Μεγαρεῖς οὔτε τρίτοι οὔτε τέταρτοι, id est, Megarenses neque tertij, neq; quarti. Dicebatur olim in homines supra modum ignauos & contemptos, nullóq; honore dignos. Natum adagium ex oraculo quodam Id quidam, inter quos Stephanus, Mneas & Ion Æginensibus, alij Megarensibus redditum existimant. Narrat itaq; Mneas, cùm Æginenses in Achaia debellassent Ætolos ac decimam pentecontorum cepissent (ea est nauis remigum quinquaginta) hanc Apollini Pythio victoriæ monimentum dedicarunt. Rogabántque deum, quinam essent Græcorum præstantissimi, arbitrantes futurum, vt ob eam victoriam ipsis prima laus ab Apolline tribueretur. Oraculum hunc ad modum respondit:

> Ἵππον θεσσαλικὴν, λακεδαιμονίην τε γυναῖκα·
> Ἄνδρας δ' οἳ πίνουσιν ὕδωρ καλῆς ἀρεθούσης.
> Ἀλλ' ἔτι καὶ τῶν εἰσὶν ἀμείνονες, οἳ μεσηγὺ
> Τίρυνθος ναίουσι καὶ ἀρκαδίης πολυμήλου,
> Ἀργεῖοι λινοθώρηκες κέντρα πτολέμοιο.
> Ὑμεῖς δ' αἰγιέες, οὔτε τρίτοι οὔτε τέταρτοι,
> Οὔτε δυωδέκατοι, οὔτ' ἐν λόγῳ, οὔτ' ἐν ἀριθμῷ.

Id est:

> Thessala equa præstat reliquis, mulierq; Lacæna.
> Porrò viri potant qui pulchra fluenta Arethusæ.
> Hos quoq; prætereà, mediæ gens incola vincit
> Tirynthi, Arcadiæq; bibentibus inclytæ albis,
> Argiui stimuli bellorum, armisque potentes.
> At vos Ægini, neque tertius accipit ordo,
> Nec quartus, neque bissenus, neque denique vestri
> Vlla vsquam ratio est, nusquam numerúsve, locúsve.

Qui scripsit commentariolos in Theocritum, refert hoc epigramma paulo diuersius, nimirum ad hunc modum:

> Γαίης μὲν πάσης τὸ πελασγικὸν ἄργος ἄμεινον,
> Ἵπποι θρηΐκιαι, λακεδαιμόνιαι τε γυναῖκες,
> Ἄνδρες δ' οἳ πίνουσιν ὕδωρ καλῆς ἀρεθούσης.
> Ἀλλ' ἔτι καὶ τῶν δ' εἰσὶν ἀμείνονες, οἳ μεσηγὺ
> Τίρυνθος ναίουσι καὶ ἀρκαδίης πολυμήλου,
> Ἀργεῖοι λινοθώρηκες κέντρα πτολέμοιο.
> Ὑμεῖς δ' ὦ μεγαρεῖς οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι,
> Οὔτε δυωδέκατοι, οὔτ' ἐν λόγῳ, οὔτ' ἐν ἀριθμῷ.

Callimachus item in epigrammatis ad Megarenses retulit prouerbium:

> —Τῆς δὲ ταλαίνης
> —Νύμφης, ὡς μεγαρέων, οὐ λόγος, οὐδ' ἀριθμός.

Id est:

> —Sed veluti Megarensibus accidit olim,
> Nymphæ infelicis, non locus, aut ratio.

Item Theocritus in Catellæ amore:

> Ἄμμες δ' οὔτε λόγω τινὸς ἄξιοι οὔτ' ἀριθμητοί,
> Δύστανοι μεγαρῆες, ἀτιμοτάτῃ ἐνὶ μοίρᾳ.

Id est,

> Nostri nec ratio est, numero neque ponimur vllo,
> Extremæ sortis veluti quondam Megarenses.

Est & inter amantes ordo, quum hic primus est apud amicam, ille secundus, alius tertius aut quartus. Quemadmodum & in testamentis est primus, secundus & tertius hæres. Effertur etiam hac forma prouerbium: τῆς μεγαρίων ἀξιοι μερίδος. id est: Megarensium parte, seu loco digni. Huc spectat & Homericum illud Iliados β.

> Οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιος, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ.

Id est:

> Nusquam in consiliis, nusquam numeratur in armis.

Refertur ex Euripide:

> Δειλοὶ γὰρ ἄνδρες οὐκ ἔχουσιν ἐν μάχῃ
> Ἀριθμὸν, ἀλλ' ἄπεισι κἂν παρῶσ' ὅμως.

Id est:

> Formidolosi nullum habent in prælio
> Numerum, sed absunt, licet ibi adsint maximè.

Hanc figuram & Latini videntur exprimere. M. Tullius: Neminem esse puto, qui modò in aliquo numero sit. hoc est, qui sit alicuius momenti, alicuius precij. Idē Philip. 3. Bombalio quidam pater, homo nullo numero, nihil illo contemptius. Plutarchus in Symposiacis: ἀλλ' ὁ μὲν ἐμῶν πολιτῶν ὥσπερ μεγαρέων οὐδεὶς λόγος. id est, Atqui meorum ciuiū, veluti Megarensiū, nulla ratio. Idē aliàs in eodē opere: ἀλλ' ἡ δημοκριτείων, ἔφη, εἰδώλων, ὥσπερ αἰγιέων ἢ μεγαρέων, ἀριθμὸς οὐδ' εἷς, οὐδὲ λόγος. id est, Atqui Democriticarum, inquit, imaginum, perinde vt Megarensium aut Æginensium, nullus numerus, neq; respectus. Equidem arbitror & Aristophanem huc leuiter allusisse, cùm scribit in Acharnensibus;

> Ὡς χρὴ μεγαρέας μήτ' ἐν γῇ μήτ' ἐν ἀγορᾷ,
> Μήτ' ἐν θαλάττῃ, μήτ' ἐν ἠπείρῳ μένειν.

Id est:

> Megarensibus nefas manere esset neq;
> In terra alicubi, nec foro, nec in mari,
> Neque continente.—

Siquidem excludens Megarenses quatuor locis, nimirum ad illud respexit, οὔτε τέταρτοι. Quanquam in versibus opinor non abesse mendum, videlicet in μήτ' ἐν γῇ. nisi fortè quarto loco sibi permittit spondæum, quemadmodum permittit anapæstum. Mihi subolet huc & M. Tullium allusisse, cùm in Bruto suo sic loquitur: Duobus igitur summis Crasso & Antonio, L. Philippus proximè accedebat, sed longo interuallo, tamē proximus. Itaq; eum, etsi nemo intercedebat qui se illi ante ferret, neq; secundum tamen, neq; tertium dixerim. Nec enim in quadrigis eum secundum numerauerim, aut tertiū, qui vix è carceribus exierit, cū palmam iam primus acceperit: nec in oratorib. qui tantū absit à primo, vix vt eodē curriculo esse videatur. Simili forma M. Tullius in Academicis libr. ij. dixit quintæ classis Democritū: Quis, inquit, hunc philosophū non anteponat Cleanthi, Chrysippo, reliquísq; inferioris ætatis, qui mihi cū illo cōparati, quintæ classis videntur? id est, postremi ordinis. E diuersò primæ classis dicuntur, qui cæteris præferuntur: & nulla classe, qui prorsus contempti. Translatū à classibus, in quas Seruius Tullius rex diuisit populum Romanū pro census modo. Florus epitome 49. dixit Vltimæ sortis hominē, vehementer obscurū. Andriscus, inquit, vltimæ sortis homo, Persei regis se filiū ferens, &c. Itē epitome xix. C. Glauciā dixit vltimæ sortis hominē. Hoc fiet lepidius, si transferatur ad animi res: veluti si dicas, vltimæ sortis ingeniū: aut orationē cū aliorū scriptis vix conferendā, extremæ classis orationē. Ad hāc pertinet formā, quum dicunt hominē primæ notæ, postremæ notæ. & M. Tullius, salutem appellat de meliore nota, salutationem accuratam. Ad personam accommodauit Catullus:

> — Et quisquis de meliore nota.

Id translatum videtur à negotiatorib. qui vino aut panno notam affigunt, indicantem mercis precium.

E flamma cibum petere.

Terentius in Eunucho dixit in parasitum, eiusmodi esse vt vel è flamma cibū peteret: hoc est, quiduis cibi causa passurum, facturúq;. Explicat prouerbium Catullus in Epigrammatis:

> Bononiensis Rufa Rufulum fallit
> Vxor Meneni, sæpe quam in sepulchretis
> Vidistis ipso carpere è rogo cœnam,
> Cum deuolutum ex igne prosequens panem,
> A semiraso tonderetur vstore.

Rusticanum oratorem ne contempseris.

Ἀγροίκου μὴ καταφρόνει ῥήτορος, id est, Rusticanū ne contempseris rhetorē. Admonet adagiū, ne quem ob imperitiā, infantiámve fastidiamus: neq; spectemus à quo, quóve pacto dicatur, sed quid. Qui valent eloquentia, non perinde curandū est, quid minentur, aut polliceantur. At penes quos rusticana veritas est, si quid vel incultè dixerint, haudquaquam oportebit negligere. Siquidem huiusmodi plus solent efficere quàm loqui. Autor Diogenianus.

Mysorum postremus.

Μυσῶν ἔσχατος, id est, Mysorū extremus. Strabo Geographiæ libro xij. refert Mysorū populū vsqueadeò contemptū fuisse, vt prouerbio locū fecerit. Id vsurpat M. Tullius in oratione pro Lucio Flacco: Quid, inquit porrò in Græco sermone tam tritū atque celebratū est, quàm si quis despicatui ducitur, vt Mysorū vltimus esse dicatur

Idem ad Quintum fratrem: Nisi me fortè Paconij nescio cuius hominis,ne Græci quidem, at Mysi aut Phrygis potius querelis moueri putas. nimirum gentis eius contemptum declarans. Summum itaque despectum & infimam humilitatem hoc adagio significabimus.

Caricus hircus.

Καρικὸς τράγος: id est,Caricus hircus. Diogenianus indicat dictitatum de vilibus & contemptis. Hesychius indicat vsurpatum à Sophocle. Carum populus,quòd passim in bellis mercenariam locarent operam,ceu vili vita, in contemptus prouerbium abiit. Vnde & Plato καρικὸν ἀνθρωπίσκον, id est, Caricum homuncionem dixit, pro vili nihilique:quemadmodum alio dictum est loco.Fieri potest, vt prouerbium eò respiciat, quòd Cares pro hirco soleant immolare canem: vt indicatum est in prouerbio, Caricum sacrificium.

Indoctior Philonide.

Ἀπαιδευτότερος φιλωνίδου: id est, Indoctior Philonide. Hic Melitensis erat prægrandi corpore, cæterùm insulsus & indoctus. Notatur aliquoties apud Aristophanē,vt mulierosus,& in parasitos profusus.

Calabri hospitis xenia.

Prouerbium subesse videtur in his Horatij versibus, quos scripsit in Epistolis:

Non quo more pyris vesci Calaber iubet hospes,
Tu me fecisti locupletem. vescere sodes.
Iam satis est.Et tu quantumuis tolle,benignè.
Non inuisa feres pueris munuscula paruis.
Tam teneo dono, quàm si dimittar onustus.
Vt lubet,hæc hodie porcis comedenda relinques.

Itaque Calabri hospitis munera rectè dixeris, rusticana leuiaque,quæque magis onerent accipientē, quàm iuuēt, aut quæ donantur contempta. Siquidem Calabri, quòd pyris abundent, consueuerunt ea hospitibus affatim apponere:deinde saturos,bellariorum vice domum auferre iubent.Quod si recuses,eadem porcis obiiciuntur.Atqui istud haud est dare munus, sed abiicere. Is demum dat, qui simul & precium muneris expendit,quod largitur,& eius meritum quem eo donat.Notatus est apud Athenæū Antiochus, cognomento Illustris, qui quod erat reliquū pecuniæ, solet effundere verius quàm largiri, interdum in viis publicis stans dicere consueuit: ᾧ ἡ τύχη δίδωσι λαβέτω. id est:Cui fortuna dat,capiat. & abiecta pecunia discedebat.

Principatus Scyrius.

Ἀρχὴ σκυρία: id est, Imperium Scyrium. De frigido tenuique regno, Scyrus insula, quā olim incoluere Pelasgi & Cares, petricosa & infrugifera, nec vllius bonæ rei ferax. Suidas addit, quosdam referre prouerbium ad Theseum: qui cum inuasisset ditionem Lycomedis,atque huius vxorem sollicitasset ad stuprum,præcipitatus sit:vnde videtur sæuum imperium dictum principatus Scyrius.Legimus & de saxis Scyronis, quod an ad hoc prouerbium pertineat, nescio. Iuxta priorem interpretationem adagium eleganter accommodabitur ad munus aliquod,vnde præter inanem titulum, & molestam administrandi curam nihil emolumenti capitur.autor Zenodotus.

Ciceris emptor.

Equidem arbitror & illud inter prouerbia referēdum, quod ait Horatius in Arte poetica,

– Ciceris & nucis emptor:

infimæ sortis hominē,déq; ima plebe quempiā significās.

Offenduntur enim,quibus est equus,& pater,& res,
Nec si quid fracti ciceris probat & nucis emptor,
Æquis accipiunt animis, donántve corona.

Cubito emungere.

Ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενος:id est,Cubito emungens.Prouerbialis ironia in hominem sordidi quæstus, & conditionis abiectæ. A salsamētariis ducta, quibus mos est nariū mucum cubito abstergere:nimirum manibus muria & salsugine oppletis. Bion philosophus apud Suidam ex Laertio: ἐμοῦ ὁ πατὴρ μὲν ἦν ἀπελεύθερος, τῷ ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενος:id est: Meus pater erat libertinus, cubito emungens. Celebratur scomma M.Tullij, tortum in quendam salsamentarij filiū: cuius tacito autoris nomine meminit qui scripsit rhetoricē ad Herenniū, in schematis specie, quæ dicitur significatio per consequentiam. Vt, inquit, si salsamentarij filio dicas: Quiesce tu,cuius pater se cubito emungere solebat.

Non est curæ Hippoclidi.

Οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ, id est, Non est Hippoclidi curæ.siue,vt carmen reddam,Non curat Hippoclides. Est enim versus iambicus dimeter catalecticus. Hoc adagio significabant se quippiā negligere, neque magnopere laborare.Natum autem est ex historia, quā pluribus verbis narrat Herodotus in Eratone. Vt autē in pauca conferā,hic Hippoclides erat Tisandri filius,qui cū multis aliis iuuenib.Clisthenis Sicyonij filiā ambiebat. Verùm cū Clisthenes procos toto anno probaret, & Hippoclides in conuiuio indecoram quandam saltationem ædidisset,sublatis in altum pedib. pater offensus inhonesto iuuenis lusu,ait: ὦ παῖ Τισάνδρου, ἀπωρχήσαό γε μὲν τὸν γάμον. id est, Fili Tisandri,à nuptiis tua saltatione excidisti. At ille protinus respondit,οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ, id est,Haud curat Hippoclides.Ea vox, vt testatur Herodotus,in prouerbium abiit. Id dictū in ipsum retorquet Herodotum Plutarch.in libello quē aduersus eum scripsit: δοκεῖ μοι καθάπερ ὁ Ἱπποκλείδης, ὁ τοῖς σκέλεσι χειρονομῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης. εἰπεῖν ἂν ἐξορχησάμενος τὴν ἀλήθειαν, οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. id est:Videtur mihi velut Hippoclides cruribus manuum vice in mensa gesticulans,postquam à veritate desultauit,dicere, Non est curæ Hippoclidi. Lucian. in apologia, ἱκανὸν ἂν εἴη μοι τὸ οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. id est,Mihi sufficerit illud quod dicitur, Haud curat Hippoclides.Idē in Hercule, καὶ ὁ Ἱπποκλείδης οὐ φροντιεῖ. id est,Neque laborabit Hippoclides. Mentionem huius adagij facit & Eustathius in Iliados Homericę primum librum scribens.Allusit huc Aristophanes in Vespis,sæpius repetens illud,ὀλίγον μοι μέλει. i. Leuiter mihi curæ est.

Contemnentis inimicum.

Qui negabit se commoueri conuiciis alicuius hominis contempti,non inscitè deflexerit id quod eodem lib. dicit Diomedes:

Οὐκ ἀλέγω, ὡς εἴ με γυνὴ βάλοι, ἢ πάϊς ἄφρων.
Κωφὸν γὰρ βέλος ἀνδρὸς ἀνάλκιδος οὐτιδανοῖο.

Id est:

Haud curo magis,ac si fœmina siue quis infans
Me iaculo peteret,siquidem viri inertis & ipsa
Irrita tela volant. –

Non admodum misces

Οὐ μάλα κυκᾷς. id est, Non admodum misces,id est,non multum potes neque prodesse,neque nocere.Pericles dictus est totam miscuisse Græciam eloquentia sua,quòd arbitratu suo versaret omnia. Et apud M Tulliū omnia miscere dicuntur, qui immodica potentia perturbant rempublicam.

Canis viuens è magdalia.

Κύων ζῇ ἀπὸ μαγδαλιᾶς,id est,Canis viuens è magdalia. Eustathius in Iliados librū quartum ostendit dici solitum in parasitos,& alieno victitantes cibo. Magdaliam dicit, quasi dicas furfurem, & manuum purgamentum. Cæterùm apud alios autores comperio scriptā vnicam dictionem,velut apud Hesychium,ἀπομαγδαλία,inquit στέαρ ἐν ᾧ τὰς χεῖρας ἀπεμάσσοντο ἐν τοῖς δείπνοις, ὅπερ τοῖς κυσὶν ἀναλύοντες ἀπὸ δείπνου. id est,Apomagdalia adeps,in quo abstergebant manus in conuiuiis, id proiiciebant canibus quum à cœna discederent. Iulius item Pollux libro De rerum vocabulis vj.c.xiiij. οἱ δὲ πάλαι τοῖς καλουμένοις ἀπομαγδαλίαις ἐχρῶντο, αἷς ὅταν τὸ ἐν τῷ ἄρτῳ μαλακὸν καὶ στεατῶδες, εἰς ὃ ἀπεμάσσοντο, τοῖς κυσὶν αὐτὸ παρέβαλον· ὅθεν καὶ Λακεδαιμόνιοι κυνάδα τὴν ἀπομαγδαλίαν καλοῦσι. id est, Veteres autem vtebantur apomagdaliis (sic enim vocabant id quod est in pane molle ac pinguis) in quod absterso obsonio ipsum canibus abiiciebant: vnde & Lacedæmonij apomagdaliam appellant cynada. Aristophanes in Equitibus;

Τὸ ποδαπὸς εἶ. – οὐ σ' ἴσομαι πόνηρε, ἦ μάτην γ' ἂν
Ἀπομαγδαλίας σιτούμενος, τοσοῦτος ἐκτραφείην.

Iactat Halantopola,superaturum se Cleonem impudentia & malis artibus,aut alioqui frustra pastum apomagdaliis

euasisse tantum. Cui respondet Cleon.

> Ἀπομαγδαλιάς, ὦ πρὸς κύων, ὦ παμπόνηρε; πῶς οὖν
> Κυνὸς βορὰν σιτούμενος μάχει σὺ κυνοκεφάλῳ;

Id est,

Apomagdalias ritu canis, scelesté? quo ergo pacto tu victitans canis cibo, cynocephalo repugnas? Apomagdaliarum mentio fit & apud Plutarchum in Lycurgo: quo quidem loco an interpres assequutus sit sensum sermonis, nescio: mihi non satis liquet. Græca sic habent, δοκιμάζεσθαι δὲ τὸν βουλόμενον τοῦ συσσιτίου μετασχεῖν οὕτω φασί. λαβὼν γὰρ τῶν συσσίτων ἕκαστος ἀπομαγδαλίαν εἰς τὴν χεῖρα, τοῦ διακόνου φέροντος ἀγγεῖον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἔβαλε σιωπῇ καθάπερ ψῆφον, ὁ μὲν δοκιμάζων ἁπλῶς, ὁ δὲ ἀποψηφιζόμενος σφόδρα τῇ χειρὶ πιέσας. ἡ γὰρ πεπιεσμένη τῆς τετρημένης ἔχει δύναμιν, κἂν μίαν εὕρωσι τοιαύτην, οὐ προσδέχονται τὸν ἐπιόντα, βουλόμενοι πάντας ἡδέως ἀλλήλοις συνεῖναι. τὸν δὲ οὕτως ἀποδοκιμασθέντα κεκαδδίσθαι λέγουσι. κάδδος γὰρ καλεῖται τὸ ἀγγεῖον, εἰς ὃ τὰς ἀπομαγδαλίας ἐμβάλλουσι. Reddam vtcunque Græca. Eum verò qui vellet esse conuiuij particeps, aiunt hunc in modum probare solitos: Vnusquisq; conuiuarum apomagdaliam in manum sumptam, veluti calculum tacitè coniiciebat in vas quod minister gestabat in capite, alius quidem simpliciter probans, alius vero iudicans, vehementer manu premendo. Nam pressa tantundem valet, quantum calculus perforatus. Quòd si vel vnam talem compererint, non admittunt ingressum, volentes vt omnes lubentes inter sese conuiuant. Porrò qui hoc modo probatus erat, caddissatum appellabant. nam caddus dicitur vas, in quod coniiciunt apomagdalias. Lapus autem vertit hunc in modum: Qui autem se conuiuij participē fieri velit, sic probari. Deinde singuli apomagdaliam sumentes in manū, ministro vas super capite ferente, silentio quasi calculum immittebant, qui reprobaret simpliciter: qui verò approbaret, manu vehementer imprimens. Nam quæ apomagdalia pressa fuerit, perforati calculi vim habet. Quòd si quā ex iis minus pressam offenderint, non admittunt ingredientem: quippe qui velint omnes inuicem iucundè congredi. Qui verò sic reprobatus fuerit, caddiscatum dicunt. Caddiscus nāque vas vocatur, in quod apomagdalias immittunt. Hæc si quis cōferat cum his quæ scribit Plutarchus, intelliget Græcum exemplar quod sequutus est Lapus, fuisse diuersum ab eo quod nobis dedit nuper officina Aldi. Cæterùm de apomagdaliis, quæ ante conuiuium dabantur abstergendis manibus, meminit nonnihil & Athenæus libr. ix. Item lib. i. tradit, apud Arcadas, ni fallor, fuisse moris, vt à cœna sacrificarent, non quidem lotis manibus, sed iure seu offa absterfis: & quo se abstersérat quisque, id secum auferebat: id faciebant ob terrores nocturnos, qui in compitiis solent accidere. Sic ille. Et arbitror sanè non inutile remedium aduersus canes in compitis adorientes viatorem. Arbitror huc respexisse Aristophanem in Equitib. quum Cleoni obiicit, quod aliis egregiis viris in exilium actis ipse delicatissimo hordeo abstergeret manus;

> Κἀκεῖνος μὲν φεύγει τὴν γῆν, σὺ δ᾽ ἀχιλλείων ἀπομάττει.

Id est:

> Atque ille quidem patriam liquit, dum tu abstergeris
> Achilleis.

Interpres addit, ordei genus Achilleum dici, veluti generosius. quo minus mirum est Theologis Achilleum argumentum vocari, quod efficax sit ac refutatu difficile.

Indignus qui illi matellam porrigat.

Hyperbole prouerbialis est, de vehementer inæqualibus, ac ne vlla quidem ex parte conferendis. Martialis:

> Dispeream si tu Pyladi præstare matellam
> Dignus es, aut porcos pascere Pirithoi.

Nam sordidissimum obsequium est, micturienti matulam exhibere: quo qui sit indignus, is videlicet nimio inferior videtur. Vnde diuus Hieronymus in epist. ad Nepotianum, inter sordida captatorum ministeria hoc quoque commemorat: Ipsi, inquit, apponunt matulam, obsideant lectum. Plutarch. in apophthegmatis Laconicis refert, puerum quendam Spartanum ab Antigono captum ac venditum, paruisse quidem emptori in omnib. quę non essent indecora ingenuis. Cæterùm iussus adferre matulam, detrectauit obsequiū, addens: Non seruiā. Surgente domino, puer: Senties, inquit, quē emeris. simúlque conscenso tecto sese præcipitē dedit. Extat & hodie vulgò tritissimus sermo: Indignus est, qui illi calceos detrahat. Quod adagiū vsurpatum est in literis Euangelicis à Ioanne Baptista. Quinetiam negant eodem die nominandos, quos admodum inæquales volunt videri.

Contemnentis dicterium.

Siquando significabimus nos scommate, seu contumelia leuiter commoueri, nec altius in animum demittere, congruet illud ex Iliados eodem lib. 4.

> Οὐκ ἐν καιρίῳ ὀξὺ πάγη βέλος, ἀλλὰ πάροιθεν
> Εἰρύσατο ζωστήρ τε παναίολος, ἠδ᾽ ὑπένερθε
> Ζῶμά τε καὶ μίτρη, τὴν χαλκῆες κάμον ἄνδρες.

Id est:

> At missum non transiit ad vitalia telum,
> Sed summa in cute baltheus arcuit, impositóq;
> Laminæ squamæ, quas huic faber addidit ære.

Tanquam conchylium discerpere.

Ὥσπερ κογχύλιον διελεῖν, Tanquam concham dilacerare. De imbecillis & viribus longè inferioribus dicebatur. Nam illisæ solo rumpuntur conchæ, quo cibus eximatur, aut inciso neruo quo se contrahunt ac diducunt, aperiuntur. Refertur apud Suidam.

Tragicus rex

Τραγικὸς βασιλεύς. i. Tragicus rex, dici potest vel fastuosus ac turgidus, vel qui nomine duntaxat rex sit, cæterùm viribus parum polleat: quemadmodum Gallico prouerbio chartaceum regem appellant τὸν ἀπὸ χάρτου, ceu titulo regem verius quàm opibus aut ditione. Dionysius Pheræum, quòd decē mēses potitus imperio mox vita decesserit, τραγικὴν βασιλείαν dixit. Nam in tragœdiis tantisper durat imperium, dū fabula peragatur. tum deposita persona, qui paulo antè fuerat Agamemnon, aut etiam Iupiter, tressis homuncio discedit domum.

Vterque ambo.

Ὁ μὲν ἑκάτερος ἀμφότερος, ὁ δ᾽ ἀμφότερος οὐδέτερος, id est, Vterq; ambo, ambo neuter. Instar ænigmatis est, cuius meminit Plutarchus in Moralibus, & extat in Gręcis Epigrāmatis. E duobus fratribus, quorum alteri nomen erat ἑκάτερος, alteri ἀμφότερος: ille bonæ frugis erat, hic nequā. Hos quum Philippus vidisset, hoc in eos iocatus esse fertur. Quadrabit in duos aliquos, quorum alterius nequitiam, alterius probitas compensat.

Βακχάρας.

Βακκάρας, de pinguibus dictum & impotentibus. Eudemus meminit, addens esse legendum κατὰ συναλοιφήν. Quibus verbis quid sibi velit, nondum satis liquet: nisi sensit exprobratam ingenij tarditatem. Etenim quæ viuido sunt ingenio, caput erigunt. Capite esse deiecto, hebetioris ac segnioris animi signum esse solet. Nam Græca vox hinc dicta est. βαταί enim, vt indicat Hesychius, apud Tarentinos pronum significat, & κάρα caput. Vnde βασσάραι Thracibus dicuntur Bacchæ, Bacchi numine afflatæ: quæ & Bassarides dicuntur, vt indicat Etymologicus. Hinc vox deducta ad meretricē, quæ se prosternit quibuslibet. Apud Athenæum lib. iiij. καρηβαρούντες dicuntur, qui crapula grauatum habent caput. Conueniet in temulentum ac somnolentum. Quemadmodum vsurpauit diuus Basilius in Epistola quadam.

Pannus lacer.

Hominem iam fastiditū & reiectum, ῥάκος πολυσχιδὲς appellant Græci, id est, pannū vndique lacerū. Sumpta metaphora à veste longo vsu detrita, atq; ob id reiecta, cum noua fuerit in precio. Sic autem quidam amicis vtuntur, vti vestibus: dum vsui sunt ac vigent, amplectuntur, curant, ostentant: simulatque vel ętate defecti sunt, vel alioquin vtiles esse desierunt, negligunt ac reiiciunt. Lucianus: ἄχρι δὴ σε τὸ τοῦ λόγου τοῦτο ῥάκος πολυσχιδὲς ἐργασάμενος, ἀπέρριψεν. id est: Donec, vbi te iam iuxta id quod dici solet, pannum vndique lacerum reddiderit, expulerit. Idem in

eodem dialogo, nempe De mercede seruientibus, similitudinem adfert de nouis calceis, qui tantisper in precio sunt, dum noui nitent: iidem vbi luto sorduerunt, in angulum abiiciuntur aliquò, atque ibi nullo curante, situ et tineis blattisque opplentur. Solon eos qui exercerentur ad Olympiaca certamina, primùm dicebat esse sumptuosos, & ob id Reip. graues: vbi vicissent, ob fastum esse detrimento ciuitati: postremò quum senuissent, iam prorsus esse inutiles. Ad id exprimendum Laertius citat versiculum Euripidis:

Τρίβωνες ἐκλιπόντες οἴχονται κρόκας.

Id est,

Filis solutis lacera pereunt pallia.

Quis vsus cepis putridi?

Τίς χρεία πυθομένων κρομμύων. id est: Quis vsus putrefacti cepis? De rebus aut etiam hominibus reiculis, & quorum nullus vsquam est vsus. Etenim cùm cepe sit herba, per se vilissima, simulátque computruit, nihil esse potest abiectius. Cognatum illi Plautino, Vitiosa nuce non emam.

Inutilior blace.

Βλακὸς ἀχρειότερος: id est, Blace inutilior, aut nequior. In hominem nihili, nulliúsque bonæ frugis dicebatur. Sumptum à pisce vsqueadeò vili, insipido ac malè olenti, vt à canibus quoque fastidiatur. Est autem piscis non dissimilis siluro: si quid credimus Græcarum etymologiarum farragini. Nunquam enim audiui canes esse piscium auidos. Et si silurus is est, quem vulgus appellat sturionē, hic inter pisces vel primas tenet. Addit locum esse iuxta Cumas, palustrem opinor ac sterilem, cui nomen Blacia: vnde suspicatur ortū prouerbium. Hesychius & piscem pro blace blaciam vocat. Adiicit, in Alexādria tributum esse, dictum βλακεννόμιον, quod illic pendunt astrologi: eo quòd blaces, hoc est fatui ad illos commeent, petentes ex astris oracula. Illud constat, etiam homines stupidos, ignauos, molles & insipidos dici βλάκας: vnde βλακεύειν, molliter & ignauiter agere: & βλακικῶς, pro stultè & insulsè. Apparet ab hac voce Latinos dixisse Flaccos, & flaccidos, & flaccescere. ἀντὶ τοῦ βλακὸς ἄλις.

Extritum ingenium.

Παρεξηυλημένον νοῦν ἔχειν: id est, Mentem habens euanidam. παρεξηυλημένον perinde sonat quasi dicas extibiatam. Ducta siquidem est metaphora à tibiarum linguis, quæ posteaquam exciderint, inutilis est tibia.

Barbam vellere.

Τὸν πώγωνα τίλλειν: id est, Barbam vellere. Est illud quoque sumtum à gestu, barbam vellere: quo summum contemptum ac ludibrium significamus. Horatius Sermonum lib. j.

— Barbam tibi vellunt
Lasciui pueri. —

Persius:

Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbam
Iuppiter.

Idem aliàs:

Si Cynico barbam petulans Nonaria vellit.

Et Dionysius Siculus non dubitauit Æsculapio barbam auream detrahere. Lucianus in Timone de Ioue Olympio: ἐκάθησο τὰς πλοκάμους ἀποκειρόμενος. id est: Desidebas dū tibi circumtōderetur cæsaries. Et barbam vellit mortuo leoni, qui ferox est in prostratum: quod aliàs attigimus.

Nihili cocio est.

Plautus in Asinaria: Vetus est, nihili cocio est. Dictum videtur in eos, qui pollicentur in futurum, nec exhibent rem præsentem. Laberius apud Gellium cocionem peruulgato verbo dixit, quem veteres ariolatorem dixerūt. Dicuntur autem hæc apud Cominum à lena, quæ prædicabat sibi oculatas esse manus, atque id demum credere quod videret. Quod autem alij legunt coactionem, id neque carminis ratio patitur, nisi vocalem eligas. Ex Festo Pompeio propemodum licet coniicere, coctionem esse legendum. Ait enim coctiones appellatos à cunctatione, quod in emendis vendendisque mercibus, tardè perueniant ad iusti precij finem. Proinde apud antiquos primam syllabam, per v literam, non per o scribi solitam. Arbitror huic adstipulari, quod scribit Annæus Seneca libro Epistolarum xj. differens non esse cessandū à benemerendo, quòd aliquando inciderimus in hominē ingratum: Et post malā, inquit, segetem serendū est. Sæpe quicquid perierat assidua infelicis soli sterilitate, vnius anni restituit vbertas. Est tanti, vt gratum inuenias, experiri & ingratos. Nemo tam certā habet manum, vt non sæpe fallatur. Aberrent, vt aliquando hæreant. Post naufragia, maria tentantur. Fœneratorē non fugat à foro coactor. Citò inerti ocio vita torpebit, si relinquendū est, quicquid offendit. Hactenus Seneca. Quo loco num coactor legendum sit, nécne, studiosis expendendum relinquo. Iuxta etymologiā cunctio siue cuntio, aut mutata litera contio dicendū esset: ni quod Festus Pompeius ostendit eundem esse coctionē & cocionem. Is in dictione Arulator, consentit cum Gellio, confirmans eundē esse cotionem cum arulatore. Arulatorē autem dici à voce Græca αἴρειν. i. tollere: quòd merces eas sequatur, ex quibus si quid ceciderit lucri, possit tollere.

Non pluris quam simias.

Simia ridiculum animal, & vulgò contemptum, non vni prouerbio locū fecit. Dion Prusensis in lib. De Troia non capta. Quos ego, inquit, non pluris facio quàm, vt dici solet, simias.

Fumi vmbra.

Καπνοῦ σκιά, id est, Fumi vmbra. Prouerbiali hyperbole id dixit antiquitas, pro re quamlibet vili. Sophocles in Antigone:

Τἄλλ᾽ ἐγὼ καπνοῦ σκιᾶς οὐκ ἂν πριαίμην.

Id est,

Reliqua fumi vmbra non emerim.

Cùm omnis vmbra res quædā est inanis, tū verò fumi vmbram penè dixeris vmbram vmbræ. Extat & hoc apud Aristophanem. De hoc aliàs nonnihil attigimus.

Fulgur ex pelui.

Ἀστραπὴ ἐκ πυέλου, id est, Fulgur ex pelui. De minis inanibus eorum, qui lædere non queāt. Fulgor enim qui fulguris imitatione quadā è vasculorum nitentiū vibratione, aut ex aquis redditur, nocendi vim nullā habet, pueros modò territ at. Habentur & hodie specula quædā, quæ vibrata ad solem fulgur imitantur: verùm id fulmē non est, quod montes ac maria percutiat, vt inquit Plinius. Parœmiam recenset Diogenianus. Ad quā allusit Augustinus, aut si quis est alius autor, in lib. De quinq; hęresibus: Non nos hostiū turba, non bellātium reuocet forma, non quasi vitrea fulgentia terreant arma: quanquam legendum opinor, Vitra.

Dionis gry.

Τὸ Δίωνος γρῦ, id est, Dionis gry. Rectè dicetur, aut vbi quempiā magno animo contemnimus, ac ne respōso quidem dignū habemus: aut cū rem nihili significamus. Nam de gry, alio diximus loco. Adagiū ortum ex euentu. Dion Alexandrinus natione, præcipuā in philosophia laudem est cōsecutus. Huic erat frater luctator, nomine Topsius. Itaq; cū quidā ex eius cōcertatoribus Dionē probris incesseret, fanda atq; infanda in eū euomēs, multa interim turba ad cōuiciū affluente, ipse ne verbo quidē respondit maledictis, videlicet philosophiæ dogmatū memor. Cæterùm vbi iā intra ædium suarum vestibulum esset (nam conuiciator eousq; fuerat prosecutus) nihil iracundię pręse ferens, hoc tantùm respondit, οὐδὲ γρῦ. i. Ne gry quidem. Iuuenis autem animi impotens, laqueo se præfocauit. Ea res in vulgi fabulam abiit.

Oppedere: &, Oppedere contra tonitrua.

Oppedere prouerbialiter, pro reclamare & contemnere reperimus vsurpatū. Horatius in Sermonibus: Vin' tu curtis Iudæis oppedere? Aristophanes in Pluto:

Καὶ τῆς πενίας καταπαρδεῖν.

Rursum in eadem alibi:

Καὶ τῆς πενίας καταπαρδεῖν.

Id est:

At paupertati oppedere tristi.

Quòd iam diuites facti paupertatem negligere possent.

Idem

Idem in Nubibus:

Καὶ βούλομαι αὐτὰ πέρδεσθαι πρὸς τὰς βροντάς.

Id est:

Volóque ipsum oppedere contra cœli tonitru.

Verba sunt Strepsiadis adorantis nubes, & contemnentis tonitru Iouis. Interpres addit, natum ex artificio quodã in scena repræsentari solito, lapillis ex amphora in vas quoddam æneum præcipitatis, atque ita tonitrui strepitum imitantibus: vt hoc sit velut obstrepere tonitruis. Equidem opinor allusum ad veterum poppyssandi consuetudinem. Antiquitus enim cùm fulguraret, poppysmatibus obstrepebant: id remedio fore rati, ne quid læderet fulgur. Aristophanes in Vespis: κἂν ἀστράψῃ, ποππύζουσι. id est, Quòd si fulguraro, poppyssant. Vnde quidam periocum, veluti perperam imitantes aliorum poppysmata, crepitum ventris ædebant. Cyclops apud Euripidem in eiusdem nominis tragœdia, Iouis tonitruum contemnens, loquitur hoc pacto:

Εἶτ' ἀμφορέα γάλακτος ἐκπιών, πέπλον
Κρούω, Διὸς βρονταῖσιν εἰς ἔριν κτυπῶν.

Id est:

Vbi lactis epotauero amphoram, peplum quatio,
Iouis ex pari tonitribus obstrepens.

EX APPENDICE ERASMI.

Bona mala.

De rebus vilibus & abiectis, multum tamen vtilibus ac propè necessariis. Plin. Quónam modo vtilissimè coluntur agri? ex oraculo scilicet, malis bonis. Hoc velut ænigmate significatum est, agros quàm minimis impendiis, & quàm maximo labore colendos esse.

Tenuiter.

De rebus nihili, minutísque anxiè nimis disputantes, dicemus λεπτολογεῖν, λεπτομερῶς λέγειν, tenuiter dicere & loqui, στενολεσχεῖν, de meris nugis anxios torqueri: ipsam actionem appellabimus μικρολογίαν, & λεπτότητος λύρους. Aristophanes, Aristoteles, Contrarium est, παχυμερῶς, παχυλῶς καὶ τύπῳ λέγειν, disserere crassè, &, vt ita dicam, exemplariter: pro, non accuratè & exactè, sed quali quali ratione, modò ea facilis sit & commoda.

Fungus putidus.

De inutili & deliro. Plautus: Terræ odium ambulat. Iam nihil sapit, nihil sentit. tanti est, quanti fungus putidus. Vbi terræ odium dixit, vt Horat.

—Telluris inutile pondus.

Nihil est, aut nihil curæ est.

Οἱ μὲν γὰρ οὐδέν εἰσιν, οἷς δὲ οὐδὲν μέλει: Alij quidem propè nihil sunt, aliis autem nihil curæ est. Cicero è comico Rhintone: Qui me, inquit, recta sentientem adiuuare, & in optimatum via pergentem, forsitan sequi vellent, infirmi ab authoritate non possunt, qui possent, negligunt. Idem conueniet hodie multis, studia aut religionem promouere conantibus: inter quos permulti quidem possunt aliquid præstare, nolunt tamen: alij volunt, sed non possunt. iis quidem voluntas, illis facultas deest: & validissimum rerum gerendarum telum, authoritas.

Alabastrus vnguenti putet illi.

In insulsos, quibus optima pro pessimis displicent. Cic. Plut. Tractum à scarabeis, qui dicuntur vnguentum fugere, graueolentia sectari.

IVNII. ### Quadrante dignum.

Quadrante dignum, pro exiguo & vili, non absq; prouerbij specie dictum inuenio apud D. Hieronymum: Rideo aduocatum qui patrono egeat, quadrante dignam eloquentiam nare subsanno. vbi dignam quadrante eloquentiam vocat, quæ nullius pensi sit, & vix vnius æstimandam assis, quod Catullus dixit. Vnde quidam exponunt illud Iuuenalis, quadrante lauari, pro exigua mercede: alioqui Quadrantariam fuisse dictam meretriculam quandam vilitatis indicio, annotat in Cicerone Plutarchus, quòd ex æreis nummis minimum Quadrans vocaretur. Huic confine esse annotat Erasmus, Quatuor obolis æstimas, quod diuerso ab Erasmi opinione sensu exponit Suidas, τεττάρων ὀβολῶν, ἀντὶ τοῦ, τιμῆς ἄξιον: Quatuor obolis dignum, de rebus quantiuis precij. quomodo accepisse videtur incertus author, cuius verba citat: τὴν παρρησίαν τὴν σεαυτοῦ τεττάρων ὀβολῶν ἢ τι τῆς παροιμίας, οὐκ οἶδα ὅτι καὶ Θερσίτης ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἐπαρρησίαζετο, τοῦ δὲ Ἀγαμέμνονος τὰς Θερσίτου παροιμίας ὅλας ... ἢ χελώνη μυῶν ... id est: Libertatem linguæ tuam quatuor obolis dignã putas, iuxta prouerbium: at ignoras etiam Thersiten inter Græcos libertate dicendi vsum fuisse, cuius deblateramenta nihilo pluris fecit quàm muscas testudo, id quod dici solet, Agamemnon.

Cubitale.

Πηχυαῖον dicunt Græci prouerbialiter quod humile est, aut exiguum, quasi cubitale dicas. Mimnermus Colophonius poeta apud Stobæum:

Τοῖς ἴκελοι πήχυιον ἐπὶ χρόνον ἄνθεσιν ἥβης
Τερπόμεθα.—

Id est:

Tempore perfruimur cubitali, flore iuuentæ
Frondibus assimiles.

Breue namque est cubiti spacium, quod πῆχυν & πυγμὴν dicunt illi: vnde & Pygmæorum pumilæ genti agnomen est. Eiusmodi est Psalmistæ dictum, Psal. xxxix. Posuisti vt palmos dies meos, siue palmares dedisti, nimirũ breues, ad modum palmi, quaternos digitos spacio complectentis. Contrà τετραπήχυν ἄνδρα procerum & magnum vocauit Callixenus apud Athenæum: μέσος δὲ τούτων ἐβάδιζεν ἀνὴρ μείζων τετραπήχυς: Medius horum incedebat arduus homo quadricubitus. Vsurpauit & Aristophanes hanc vocem pro magno, ibi: τετραπήχεις καὶ γενναίους. id est, quadricubitos & generosos.

Fimo abiectior.

Κοπρίων ἐκβλητότερος: id est, Sterquilinio abiectior. Prouerbialis hyperbole de cõtemptissimo homine, & quàm cassa nux viliore. Citat Eustath. Iliad. iij. Est autem Heracliti dictum: νέκυες κοπρίων ἐκβλητότεροι. id est: Mortui sterquilinio abiectiores. Strabo libro xvij. de Nabathæis loquens: Ἴσα, inquit, κοπρίοις ἡγοῦνται τὰ νεκρὰ σώματα, καθάπερ Ἡράκλειτός φησι, νέκυες κοπρίων ἐκβλητότεροι. id est: Cadauera eodem loco habent quo fimum, quemadmodum Heraclitus ait, mortui stercore abiectiores. Citatur & à Plutarcho Sympoſiacorum quarto, capite iiij. Cognatum illi est illud Teleclidis apud Athenæum ex Amphictryonibus:

Ὦ τὰ μὲν λαμπροί, τὰ δὲ φαυλότεροι φαυλίων μήλων.

Id est:

O vos partim splendidi, partim marcidis pomis viliores.

Puerorum crepundia.

Τὰ παίδων ἀθύρματα, id est, Puerorum scruta, aut ludicra, prouerbiali schemate dicuntur res viles, nulliúsque momenti: τὸ πόλεμον τὴν ὑπογραφὴν (inquit Chrysostomus in lib. De sacerdotali dignitate) παίδων τινῶν ἀθύρματα ἡγοῦμαι: id est, Belli descriptionem existimare non aliud esse quàm puerorum crepundia. Eunapius, vt puto, de Theodosio Imperat. ab eunuchis circunducto, & ostentui habito, ὑποβουκολοῦντες τὸν Θεοδόσιον ὥσπερ τοὺς παῖδας ἀθύρμασιν. id est, Lactantes Theodosium, quemadmodum pueros solemus, crepundiis. ἀθύρματα dicuntur puerilia munuscula, Latinis crepundia dicta. nam ἄθυρμα interpretatur Eustath. Odyss. xv. ibi.

Μυρί' ἄγοντες ἀθύρματα.

sunt & ludicra puerilia, vt Iliad. xv.

—Ποιήσει ἀθύρματα νηπιέῃσιν:

de pueris arenæ aceruum in littore aggerentibus, mox alluuione maris delendum. & apud Iosephum, Οὐκ ἔστιν ἀνδράσιν ἀθύρμασιν ἐμμίγνυσθαι παιδίων. Viros non decet puerorum ludicris se immiscere.

Ne cicadam quidem inumbret.

Οὐδ' ἂν τέττιγι σκιὰν παρέχοι: id est, Ne cicadæ quidem vmbram porrigat. Prouerbiali dicterio vti licebit, quoties alicuius opes eleuamus, fama quidem magnas, sed re ipsa exiguas. commemoratur à Xenophonte, de rebus Græcorum libro vij. Antiochi Arcadis pancratiastæ res Persicas eleuantis dictum, τὴν ὑμνουμένην χρυσῆν πλάτανον οὐχ ἱκανὴν ἔφη τέττιγι σκιὰν παρέχειν. Aureã regis Persarũ Platanũ tãtopere decãtatã, ne cicadę quidẽ vmbrã porrigere

posse. Innuere voluit, platanum auream (monumentum Xerxis, qui platanum ex auro, veræ & ab ipso adamatæ æmulam, fundi iusserat, patulis ramis diffusam, ad diuitiarum ostentationem) quam tantopere fama celebrem & scripta reddiderunt, præter nudum nomen vix quidquam habere.

Præ formicis exilis

Τὴν τῆς μυρμήκων λεπτότητα: id est, Præ formicis exilis. Prouerbiali figura dicitur de gracili & supra modum tenui, siue ad laudem, siue ad vituperium mauis trahere. Synesius in epistolis: ἦμιν δὲ ἦν καὶ τὸ θεραπαινίδιον, ὃ συνεπόνει τὸ χρῆμα, ... τῶν μυρμήκων ... id est: Erat nobis ancillula Pontica, quam cura & natura in vnum coniunctæ, formicis exiliorem reddiderant. Sic Terētianus Chærea, curatura iunceas fieri virgines dixit, & vincto pectore iuberi esse, vt graciles fiant. Huc spectat formicinus gradus apud Plautum in Menæchmis. & apud Martialem epigram. iij.

Pectus cicadæ, crusculúmque formicæ.

Græci quoque à vesparum exilitate σφηκώδεις, quasi vespeos seu vespiformes graciles nominant, & λαγαρούς à macie & exilitate quæ in lumbis spectatur. hoc quidem ἀπὸ τῶν λαγόνων, à lumbis: illud ἀπὸ τῶν σφηκῶν, id est, à vespis: à quarum exilitate σφήκωμα Medicis linamentum dicitur, & apud Arithmeticos σφηνίσκος figura solida, disparibus spaciis constans, à vesparum nimirum similitudine, quarum corpusculo circa medium constricto compressóque hanc molis figuram assimulant: vt libro secundo docet Nicomachus Gerasinus.

Caprarum nomina.

Αἰγῶν ὀνόματα, id est, Caprarum nomina: prouerbium effertur de re friuola & inutili. Nam quum similes inter se capræ sint, stultè operam collocat, qui illis nomina quibus dignoscantur imponit. quippe quum ista creari soleant in differentibus specie, discriminis gratia, quod in caprarum genere nullum est, aut exiguū admodum. Qui ergo consimilium rerum colluuiem congerit, Caprarum nomina recensere illum dictitabimus. Refertur in Suidæ collectaneis.

Ne stilla quidem.

Μηδὲ ψακὰς ἦν, Ne minutula quidem pluuiæ stilla. Prouerbialis hyperbole: pro, Ne tantillum quidem. Aristophanes volens significare ne teruncium quidem in ærario esse ad alendos bellicos sumptus, inquit:

Μηδὲ ψακὰς ἦν πανταχῇ μηδεμία.

Omnino ne minutulæ quidem pluuiæ guttula erat.

Est autem ψακὰς, guttula, cuiusmodi est niuis aut pluuiæ minutæ, quam & ψακάδα vocant.

Ne in viginti quidem esse potest.

De abiecto viro, qui in contemptum venit, prouerbiali figura dixit Cicero lib. ij. epistol. ad Atticum: Subcontumeliosè tractatur noster Publius, qui cū in domo Cæsaris quondam vnus vir fuerit, nunc ne in viginti quidem esse potuerit. Indicat, Publium, qui quiduis antea potuerit apud Cæsarem, nunc de gradu deiectum innuisse: & penes quem solum summa rei steterat, nunc ne inter viginti quidem primos locum habere posse.

Ἀποθυννίζεσθαι.

Ἀποθυννίζεσθαι, quasi dicas Thunnisari, aut Thynni instar vilipendi, parœmiacè extulit Lucianus, pro contemni & despectui haberi. Eustathius in Odysseæ xij. ἀποθυννίζεσθαι exponit, hoc est, in contemptum abire, à thynni piscis parum probati edulio. Verba Luciani ex Ioue tragœdo sunt: εἰ τὰ ἐμὰ οὕτως ὑμῖν ἀποθυννίζεσθαι, id est: Si mea vsqueadeò vobis sordent & reiicula habentur. minimè omnium placet quòd Stimulare noster exponit: quum Suidas illud interpretetur ἀποστρέφεσθαι, abhorrere & auersari. Quid quòd θυννῶδες, quasi Thynnicum dixeris, Lucianus pro crasso & insulso protulit, θυννῶδες καὶ παχὺ: id est, Thynnarium, & oppidò crassum.

Scrutarius & ῥωποπώλης.

Postremæ sortis hominem, aut vilium mercium sordidum emptorem, Luciliano vocabulo Scrutarium nominabimus, qualem fracti ciceris & nucis emptorem appellat Faccus: Græci (vt equidem arbitror) γρυτοπώλην & ῥωποπώλην. est enim ῥῶπος, Ælio Dionysio teste, rerum vilium minutarum variarúmque aceruus, λεπτός & ποικίλος φόρτος (nam malè in Hesychio legitur χόρτος) ἢ ποικιλίας. item confusanea colorum congeries, quæ pictoribus, vnguentariis, tinctoribúsque vsui esse solet. De tali mercium institore sensit Horatius ibi: ...

Vilia vendentem tunicato scruta popello.

Ad quem versum allusit Hieronymus alicubi, quum inquit: Ab Iudæo audiuit vilia populis scruta vendente. Porrò Hesychius etiam exponit ῥῶπος, εὐτελὲς ἄξιον, vile ac nullius frugis. vnde deductum verbum ῥωπίζειν, quod significat varia cōfundere, & in vnum commiscere, τὸ συμμίσγειν καὶ συμπορεύεσθαι πολλά. qua voce ita vsus est in Omphale Ion comicus, contra eos qui interpretantur illud perperam ἀπειρικῶς, pro imperitè agere, vt annotat Eustathius Iliad. xiij. & Demosthenem velut futilem & nugiendum rabulam ῥωποπερπερήθραν falso cauillo dixit Comicus quispiam. Meminit & Galenus ῥωποπωλῶν libr. vj. De simplicium facultate, vbi de abrotono loquitur: καὶ πάντες ἴσασι τοῦτο ἰατροί τε καὶ ῥωποπῶλαι. id est: Idque norunt omnes tum medici tum minutarum rerum institores & seplasiarij. & iterum lib. j. Therapeutices: οἱ γὰρ τοι φάρμακα ... καὶ περὶ πρωτείων ἐρίζουσι. id est: Nam qui pictoribus & myrepsis mixturas suas concinnant, etiam de primatu certant. Plutarchus in Lycurgo ῥωπικὰ etiam pro scrutis accipit, vbi de Lacedæmoniis institutis loquens, ferrum in reliqua Græcia (cuius solius vsus apud illos receptus erat) propter vilitatem vsqueadeò in contemptum abiisse ait, vt in commutatione mercium nullius habitum fuerit precij: ὁ σίδηρος, inquit, οὐκ εἶχε τιμὴν καταγελώμενος, ὥστε οὐδὲ ... τῶν ξενικῶν καὶ ῥωπικῶν ὑπάρχει. id est: Ferrum despectum in vsum precij non veniebat, ita vt exoticarum viliúmque rerum nihil in commerciis eo redimi potuerit. quæ verba repetuntur & à Porphyrio li. iiij. de prohibito animatorum esu. Operæ precium autem fecerit lector studiosus, si locum ad paginam integram prolixum cum Plutarchi verbis conferat: pluribus enim locis malè affectis vtrinque remediū adferet, quem laboris non piguerit. Erasistratus medicus de natura loquens nusquam manca aut defectuosa, οὐδέν, inquit, ἔχουσα ῥωπικόν: ita namque legendum est, non ῥωμικὸν, apud Plutarchum in libello De liberorum amore. ἡ γὰρ φύσις ἀκριβὴς καὶ φιλότεκνος καὶ ἀνελλιπὴς καὶ ἀπέριττος, οὐδὲν (ὡς Ἐρασίστρατος ἔλεγεν) ἔχουσα ῥωπικόν. id est: Natura etenim vbique exacta, sobolis amans, integra, nusquam concisa, nihil (quod Erasistratus ait) minutum aut virgulteum præferens.

Lateritius.

Πλίνθινος, id est lateritium, prouerbiali figura dixit Ælianus sophista, pro vili, & qui nullius frugis aut pensi habeatur. Ita enim in epistolis loquitur: οὐ πάνυ με τοίνυν καταφρονήσεις ὥσπερ πλίνθινον. id est: Non omnino despicient me tanquam lateritium. Non alienum hinc est Augusti Cęsaris dictum apud Tranquillum, Marmoream se vrbem relinquere, quam lateritiam accepisset. Cui dicto affine est quod temerarij homines loquuntur apud Esaiam cap. ix. πλίνθοι πεπτώκασιν, ἀλλὰ λίθους λαξεύσωμεν hoc est: Pro lateribus qui corruerunt, quadrata exsculpemus saxa. Est autem propriè πλίνθος, quem Latini laterem nominamus, quadratura glebæ argillaceæ luteæve, quam solis ardor durauerit, & quæ facilè lutescit imbribus aut aquæ alluuione resoluta. quo spectant verba Salustij, historiarum lib. iij. Par in oppido festinatio & ingens terror erat, ne ex latere noua munimenta madore infirmarentur: nam omnia oppidi stagnabant redundantibus cloacis aduerso æstu maris. Quòd si accesserit ignis coctura, iam non simpliciter later, sed πλίνθος ὀπτὴ, id est, coctilis later, ad discrimen dicitur. Cuiusmodi sortes dolo Temeni fabricatæ leguntur apud Pausaniam in Messeniacis: quarum alteræ lateritiæ fuerunt è gleba sole arefacta, quæ in aqua in hydria contenta diffluerunt, vna Cresphonti deputata è gleba igne excocta, superstite manente: illas ξηρὰς ὑπὸ ἡλίου, hanc ὀπτὴν πυρὶ vocat. Hinc est quòd Sophocles πλίνθου ... quasi fo-

quasi fugitiuam sortem nominarit, lateritiam quæ in sortiendo delituit. Simili phrasi apud Ciceronem in sexta Verrinarum legitur, Luteum negocium, pro re nullius precij, aut momenti. nam cùm ibi Pamphilus quidam Cibyratis quadruplatoribus pollicitus fuisset certam pecuniam pro scyphis sigillatis, quos Verri iussus fuerat adferre, persuaserunt illi prætori suo non esse alicuius precij scyphos, & indignos qui inter illius κειμήλια haberentur, dictitantes Luteum esse negocium. Prouerbiali schemate dixit Martialis lib. ix. illud:

Tu magnus luteum Gaure giganta facis.

Quod dici poterit de eo, qui materiam arduam ineptè & humiliter tractat.

Caris loco habere.

Τίω δὲ μιν ἐν καρὸς αἴσῃ: id est, Mihi Caris vice habetur. Achillis sunt verba stomachabundi, quibus suum erga Agamemnonem stomachum detegit, nihil illum se facere, ac vilissimi mancipij loco habere, disertè professus. Ametias & Neoptolemus glossematarij ea verba exponunt: pro, ἐν μισθοφόρου τάξει τιμῶμαι: hoc est, Mercenarij militis illum loco habeo. malè siquidem audiebant, vilitatisque nomine traducebantur, Cares Bœotiæ populi, quòd primi stipem militiæ fecerint, veluti venalem auro vitam prostituentes, peculióque sese mancipantes, vel ante bellum: quomodo exponit Suidas illud, ἐν καρὸς αἴσῃ τάξει: id est, Caris vicem obtinebat: hoc est, æra merebat. Appion grammaticus scribit, parum rectè Cari Agamemnonem æquari, quum id potius in Achillem ad prælia pugnantem competere posset: deinde tametsi Cares æra facerent, attamen Troiani belli temporibus, vel etiam ante Homeri ætatem id non accidisse, ac proinde Caras pro stipendiariis ab Achille agnosci nō potuisse. Quid, quòd non Cares, sed Arcades versus ea nota insusti legantur. vt apud Philostratum, quòd mercenariam in bellis locarēt vitam: vnde Pausanias in Messenicis scribit, Lacedæmonios Græcorum primos pecunia corrupisse Arcadum regem, & stipendiarium sibi fecisse. Dionysius quoque Milesius in Nænia de Chæronensi clade: τὰ δ' Ἑλλήνων, inquit, κακὰ τὴν Ἀρκαδίαν τρέφει. id est, Græcorum calamitates Arcadiam alunt. & iterum: τοὺς κεκρικότας ὅτι τῷ μισθοφορεῖν Ἀρκάδων ἀγορὰ πολέμου ἐστί. i. Qui iudicant propositam esse Arcadibus belli nūdinationē ad merendū stipendiū. Appion, cuius antea meminit, adducit scripturam nonnullorum veriorem, vt ipse putat, qui vnica dictione ἐγκαρος scribunt, qua voce significatur, quasi Agamemnonem pluris nihilo fecerit, quàm vile istud reptile. Quam sententiam seruari etiam autumant alij, si vel diuisis vocibus ἐν καρὸς legas, hoc est, φθειρός. Rursus sunt qui priorem illam compositionem ἔγκαρος retinent, & exponunt ἔγκαρ cerebrum, cuius esus apud Athenienses abominandus habebatur, ac propterea vetitus fuit, vt dicat Achilles, se haud aliter detestari regem, quàm nonnulli cerebrum. Cui sententiæ suffragari videtur & Plutarchus in symposiacis, dum ait, Quia prisci cerebrum intactum relinquebant. ea de causa putatur Homerus illud extulisse:

— Τίω δέ μιν ἔγκαρος αἴσῃ.

cerebrum ea voce denotans. solebant namque cum detestatione porricere atque abominari cerebrum, præsertim porcinum: quod etiam gustasse piaculum erat, ex opinione philosophorum: qui perinde censebant esse cerebrum & fabas arrodere, & capita non parentum modò sed & aliarum spurcarum ac profanarum rerum. Apollodorus Atheniensis, vt cerebri detestationem exaggeret grauius, Athenæi testimonio addit, ne nomine quidem tenus appellare cerebrum voluisse, ac propterea Sophocles in Trachiniis, vbi Licham puerum Hercules in mare porricit, non cerebrum nominatim, sed λευκὸν μυελὸν, id est, candidam medullam illud dixisse, ad euitandum infaustæ vocis omen. versus eius hic est:

—Κόμης δὲ λευκὸν μυελὸν ἐκραίνει μέσον.

Euripides item de Astyanacte alibi inquit:

—Ἔνθ' ἐγγελᾷ
Ὀστέων ῥαγέντων φόνος, ἵν' αἰσχρὰ μὴ λέγω.
Id est:
Illinc renidet ossibus fractis cruor,

Ne infanda dicam. —

Cæterùm diligentissimi quique scriptorum, illud ἐν καρὸς αἴσῃ, & legunt & interpretantur ἐν κηρὸς μοίρᾳ (qui locus deprauatus est in Hesychianis codicibus) hoc est, non secus quàm mortem: vt idem planè sit:

— Τίω δέ μιν ἐν καρὸς αἴσῃ:

& quod ab eodem poeta alibi dictum:

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσιν.

Id est:

Non secus ille mihi exosus, quàm limina ditis.

Vtitur prouerbio Synesius ad Anastasium: ἐφ' ᾧ πᾶς ὁ μετριώτατος καὶ πρᾶος ἐν τοῖς ἤθεσιν ἐν καρὸς μοίρᾳ καὶ ἄτιμος. id est: Apud quem vt quisque est modestissimus, & placidis moribus præditus, ita Caris loco habetur, & despectus. Annotatū est ab Hesychio, καρικοὶ vt composita dictione vocari contemptos vilésque homines, aut etiam qui aliis mercenariam operam præstant: quòd à Carib. istud primùm in mores dimanarit.

Circa montis radices versari.

Περὶ τοῦ ὄρους τὰς ὑπωρείας στρέφεσθαι, id est, Circa montis radices hærere dicitur prouerbiali figura, qui ad præcipua artis alicuius capita & mysteria non aspirat, sed in triuialibus & vulgaribus inhæret. Nazianzenus in Monodia Basilij: ἔτι περὶ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους στρεφόμεθα, τῆς ἄκρας ἀπολειπόμενοι, ἔτι πορθμὸν διαπερῶμεν, ἀφέντες τὸ μέγα καὶ βαθὺ πέλαγος. id est: Adhuc versamur ad montis radices, à cacumine abstinentes, adhuc fretum transmittimus, relicto profundo & ingenti pelago. Concionator qui lacte & quodam iucundioris disciplinæ pulmento tenellas mentes & rudem populum nutrit, nondum altioribus imbutum, aptè dicetur, περὶ τὰς ὑπωρείας στρέφεσθαι. Idem in carminibus metaphoricè dixit, ὑπὸ ὑπωρείαισι γάμοιο. Sub connubij radicibus: pro initiis. Dicuntur autem ὑπώρειαι montis imæ radices, vnde in accliue insurgere incipit.

Ne ad Adonia quidem.

Quum doctrinam alicuius ita eleuamus, vt ne in triuialibus quidem & rebus communibus, talem doctorem deposcere nobis dignaturi simus, vti licebit Cratini lepidissimi poetæ versu, è comœdia quæ inscribitur Bubulci:

Ὃν οὐκ ἂν ἠξίωσ' ἐγὼ
Κρατῖνε διδάσκειν οὐδ' εἰς Ἀδώνια.

Id est:

Quem ne digner quidem
Doctorem habere vel sacris Adoniis.

Adoniis autem sacris, quorum meminit Macrobius & Lucianus, nihil stultius excogitari potest, quæ præter fœmineos planctus vix aliud religionis cultúsve diuini vestigium habuerunt: & lacrymæ, & lamenta, quibus omnia stultè permisceant, fœmineo generi paratissimæ sunt opes. Extat apud Athenæum. De Adonidis horto dictum est abundè ab Erasmo: cuius meminit eleganter Nazianzenus, formam muliebrem illi comparans:

Κῆπος Ἀδώνιδος ἥδε πέλει χάρις ὠκυάκμητος.

Id est:

Gratia fœminea est effœtus Adonidis hortus.

Iis quæ ex triuio simile.

Aristides in oratione περὶ τοῦ παραφθέγματος: ἢ σοὶ τὰ ἐκ τῶν τριόδων παραφθέγματα ἴσον δοκεῖ σοι εἶναι. id est: An tibi ista videntur similia esse iis quæ in triuiis fiunt. De rebus obsoletis & vulgaribus. Latini etiam triuiale ita vsurpant, pro plebeio & vili. sic triuialia verba dicuntur nihil elegantiæ habentia, & protrita. Apuleius lib. viij. De asino aureo, Vnum de triuiali popularium fæce, hoc est, de promiscua plebe hominem. Nazianzenus in Steliteutica priore, οὓς ἐκ τῶν τριόδων καὶ βαράθρων ἑαυτῷ συνελέξατο. id est, Quos è triuiis & barathris sibi asciuit.

Inter Sosias & Tybios referre.

Εἰς Σωσίας καὶ Τυβίους ἀποδιδόναι, id est, In Sosiarum & Tybiorum numerum referre. prouerbiali specie dicemus, quoties meritos prostituimus, & in inferiorem quàm merentur classem atque ordinem redigimus. Synesius ad Euoptium, τούτου τὸν υἱὸν ἢ Κάρκωνος τοῦ δ' ἀπεδίδου, ὁ θεῖος Ἡρακλῆς καὶ Συρισκός, ὁ Σωσίας καὶ Τύβιος ἀπέδωκε. i. Huius vel

Cecrope longè generosioris cōsobrinam auunculus Herodes ab ostiis, in Sosias & Tybios elocauit. hoc est, in ignobiles & plebeios terræ filios. Galenus Therapeutices lib. j. indicat Tibios emptitios fuisse seruos: quanquam ibi malè per i, scribantur. eius verba sunt: καθάπερ γέται καὶ τίβιοι καὶ θρᾶκες ἀργυρώνητοι. id est, Getarum more & Tibiorum, Thracúmque venalitiorum hominum. Tibij à Phylarcho in Ponto ponuntur. ita quoque in Plinianis libris est: vt naturalis historiæ cap. ij. libri septimi. Plutarchus Symposiac. on quinto, cap. vij. καὶ τοὺς ἐν πόντῳ τοὺς ... Φύλαρχος ... id est: quanquam Tybios dictos Ponti accolas refert Phylarchus non pueris modò, sed & adultæ ætati fascino officere. Sosias verò in comœdiis seruiles esse personas, nemo est qui ignorat.

Lutea progenies.

Πηλογόνοι vocabulo Callimachi dicuntur vasti homines & ignobiles, quasi è luto prognati, ... : quales terræ filij habebantur. vnde Minutius Felix in Octauio, qui lib. falsò octauus Arnobio adscribitur, de Saturno loquēs: Terræ enim, inquit, & Cœli filius, quòd apud Italos esset ignotis parentibus proditus, vt in hodiernum inopinatò visos, Cœlo missos, ignobiles & ignotos terræ filios nominamus. & Tertullianus in Apologetico, Terræ filios vulgus vocat, quorum genus incertum est. Eodem sensu γηγενεῖς, hoc est, terrigenæ dicuntur, apud Alexin comicum:

> Ὁ δ' ἕτερος τί σοι τυχὼν ὀνομάσας;
> Βῶλος, ἀρότρου, γηγενὴς ἄνθρωπος.
>
> Id est:
>
> Ac alterum quo nomine obsecro feram?
> Is ipse gleba est, stiua, terræ & filius.

Quibus verbis stupidum, insulsum, & ignobilem proscindit. Quid, quòd γίγαντες, hoc est, gigantes, non alij quàm ἐκ γῆς γηγενεῖς, id est, humo enati, sonant Græcâ voce? Haud dissimili schemate γεώλοφοι veteres dixerunt, crassum, indocilem, telluris inutile pondus, teste Ælio Dionysio: qualis ille fuit, qui è somno euigilare non potuit, nisi compunctis impressis altius aciculis, vt Eustathius insimulat. Translatio à terrei collis mole. Theodoritus lib. De prouidentia v. εἰς γηλόφους ... μεγέθει μιμεῖται, id est Immani corporis mole colles repræsentat.

Virtutem infortunatam despicere, miserum.

Αἰσχρὸν καὶ σχέτλιον ἀρετὴν ἀτυχοῦσαν ἀτιμάζειν: id est, Turpe est ac miserum, calamitosam virtutem despicari. Prouerbialis sententia. Aristoteles ad Philippum Macedonem scribens, nihil humanius esse ostēdit, quàm afflictorum misereri: immitis ac duri ingenij esse, pietate nō tangi: & ceu prouerbiale istud subijcit, non fœdum modò esse, sed execrandum insuper, vt quis hominem virtute præditum, sed fortunæ procellis deiectum non erigat atque confirmet. Eadem sententia parœmiaca visus est Mithridates Ponti rex, qui (vt refert Appianus Alexandrinus) quum Pomponium Luculli equitum magistrum, confidentius quàm pro captiui sorte locutum, barbari interficiendum censuissent, respondit: δίκαιον ἐστιν ἀρετὴν ἀτυχοῦσαν μὴ ἀτιμάζειν. id est, Par est & æquum iacētem virtutem non despicere. Synesius lib. De regno, breuissimis verbis hanc sententiam inclusit, hoc modo: τύχη δ' ἀρετῆς ἀδικεῖ ... id est: Virtuti fortuna exprobrāda non est: ὥσπερ αἰσχυνομένης τῆς τύχης ἀρεταῖς ὅτι δήλοις μὴ μαρτυρήσει, id est: Quasi erubescat fortuna non attestari præclaris facinoribus.

In solum.

Prouerbij istius meminit non semel Cicero, vt in Epistolarum familiar. ix. epistol. vltima: Conuiuio delector, ibi loquor aliquid, quod in solum (vt dicitur) & gemitum in risus maximos transfero. & rursus in primo De natura deorum: Abuteris ad omnia atomorum regno & licentia, hinc quodcunque in solum venit (vt dicitur) effingis atque efficis. Prouerbium esse clarè conuincit addita vtrobique parenthesis vt dicitur: neque inficiatur Petrus Victorius, quem honoris causa nomino, & propter singularem eruditionem testimonij vice aduoco, qui rarum esse, ac propterea parū prospici vnde dictum sit, annotat. Apparet autem efferri de vulgaribus & triuialibus rebus aut dictis, atque elliptice dici, quòd in solum, scilicet impingi illidive dignum sit, debeátque: videtur enim innuere Cicero priore in loco, se in conuiuio, cui Cytheris scortum interfuit, procacioris aliquanto linguæ fuisse, & nōnulla ridicula atque obliuione obruenda liberius effutiuisse, lieni indulgentem. Simili modo vulgaris lingua monet dicterium aut inhonestius verbum despuere, solóque allidere. Græci etiam ἐδάφιον vocant, quod humile est & abiectum, ab ἔδαφος, quod solum pauimentumque significat. Fortè natum à recepto more potantium, qui quod reliquum in fundo calicis poculive subsidet, in solum eiiciunt atque effundunt.

BRASSICANI. Vilior vitiosis pomis.

Athenæus libro γ ex Teleclide citat, φαυλότεροι φαυλίων μήλων, Abiectiores vilibus pomis: de contemptissimis hominibus, quos Plautus dixit, Cassa nuce non emendos.

Bambalio.

Cicero in iij. Antoniana: Bambalio quidam pater, homo nullo numero, nihil illo contemptius, qui præter hæsitantiam linguę stuporémque cordis cognomen ex contumelia traxerit. Bambalionem abiectiss. hominem appellat, quem non minus turpe corporis filum, quàm impura oratio deformet. βαμβαλεῖν apud Hesychium est τοῖς χείλεσι τρέμειν, labiis tremere. βάμβαλον Phryges pudendam corporis partem appellant, à qua & Bambalio dictus videri possit. Franciscus Philelph. in Saty. Pogium Bambalionis cognomento notauit.

Literatus.

Plautus in Casina: Si hic literatus me sinat. Literatum vocat hominem abiectiss. stigmatis inustum, & vt Cicero atque Valerius dixerunt, notis Threiciis compunctum, sed & cicatricibus deformatum, vt Iureconsulti scribūt. Ita Plinius lib. xviij. cap. iij. vocat inscriptos vultus. Philippus Macedo, Alexandri magni pater, militis ingrati frontem literis insigniri iussit, vt ex iis tanquam ingratitudinis indiciis, ab omnibus contemptibilis haberetur.

IOANNIS VLPII. Proletarius scriptor.

Qui in plebe Romana tenuissimi pauperrimíque erāt, neque amplius quàm M. D. æris in censum deferebant, proletarij ciues appellabantur. Trahitur & hoc vocabulum latiùs, vt dicatur proletarius homo, pro homine infimi subsellij, & autore paruæ eruditionis, & infimæ classis. A. Gellius.

Minuunt præsentia famam.

Quod absens terrori est, præsens sæpe contemnitur. Claudianus:

> — Plus nominis horror,
> Quàm tuus ensis aget, minuunt præsentia famam.

Quod præsens est, ferè contemnimus: absentia verò & peregrina admiramur, & magno studio æmulamur.

Familiaris dominus fatuum nutrit seruum.

Qui timeri, obseruari, coli vult à seruis suis, rariùs cum iis loquatur, rariùs congrediatur, nulla ludicra cum iis exerceat. nimia etenim familiaritas contemptum parit: &, vt Plinius secundus inquit, Mitium dominorum apud seruos ipsa consuetudine, metus exolescit. Bernardus.

COGNATI. Senex, Vetulus.

Multis in locis apud Terentium est frequens, & Gallis solennis hæc vox, Senex, negligentis, auersantis & detestantis: cùm virum appellare dedignantur, sed ætatem imbecillem, & annis confectum & de quo facilè victoria reportari possit. Hinc Comici senes creduli & obliuiosi dicuntur, quales in comœdia inducuntur. Cicero in Catone maiore: Nam quos ait Cecilius, comicos stultos senes. Stultos verò ideo vocat, quia fingi etiam possunt sapientes. In comœdiis autem sæpe ita stolidi finguntur, vt exemplum stultitiæ sint: qualis est Nicobulus ille Plau-

ille Plautinus in Bacchidibus. Idē Cicero in Lælio: Quid autem turpius, quàm illud? quod vt accidat, magis cauendum est, vt in Epicureo: Hodie me ante omnes comicos stultos senes versaris, atque luseris lautissimè. Nonius: Senium est tędium & odium: dictum à senectute, quòd senes omnibus odio sint & tædio. Cicero in Catone Maiore, cùm alium Cæcilij locum protulisset, cuius initium est,

Ædepol senectus si nihil quicquam aliud vitij apportet, &c. —

subiungit: Illud verò idem Cæcilius vitiosius:

Tum etiam in senecta hoc deputo miserrimum,
Sentire ea ætate esse odiosum se alteri.

Iniucundum potiùs quàm odiosum. Vt enim adolescentibus, &c. Idem Nonius addit hunc Lucilij locum ex Satyrarum libro xv.

In numero quorum nunc primus Trebellius multos
Titos Lucios marcescebat, febris, senium, vomitus, pus.

Festus: Senium à senili acerbitate vitæ dictum. ex Cæcilij ἐρανίζομένῳ citans hunc versum:

Sine suam senectutem ducat vtriq; ad seniū sorbitio.

Sic vetulus apud Persium Satyra j. nomen est conuicij:

Tun vetule auriculis alienis colligis escas?

Nam plerunque vetus infertur ad laudem, interdum ad vituperationem. vt apud Persium: Quasi cariose, rancide. Sic Terentius. Sed qui maleuoli veteris poetæ maledictis respondeat. Lucilius:

Rugosi passique senes eadem omnia quærunt.

M. Ant. Muretus variarum lectionum lib. vj. cap. x. Quod & memoria vacillare, γεροντικὸν ἐστι, id est, senile est: aut hoc quoque inter μνημονικὰ Ciceronis ἁμαρτήματα numerandum est. id est, memoriæ peccata.

Nequam, Iocus.

Sunt vitia, propter quæ homines solent in contemptū venire, & pro nihilo haberi: quod genus sunt, perpotationes, alea, perditi amores, prodigæ obsonationes: huiusmodi vitiis perditos, nequam homines dicimus, tanquam nihili, nulliúsque frugis. Quomodo & Dominus in Euangelio seruum nequam appellat, non ob calliditatē, quæ nulla in eo refertur, sed quòd ignauus, & nulli bonæ rei esset vtilis. Nequam etiam veteres vsurpabant pro nequitia & malo. cùm etiam in homine malo & improbo poneretur. vnde iocus Plautinus: Vin tu illi dare nequam nunc? Ag. Cupio Mi. En me dato. Ludit enim ex ambiguo, cùm dixisset, Vin' illi dare malum, & incommodare? vt qui respondet, intellexit. quasi tamen de se improbo seruo locutus, præter expectationem subiecit: En me dato, qui nequam sum. Pro ea significatione & re abiecta ac parui precij, quæ meritò contemni ac ludibrio haberi possit, Catullus, locus, verbo vsus est in Hendecasyllabo:

Iocum me putat esse mœcha turpis.

Terentius: Ludum iocúmque dices fuisse, Cic. pro L. Flacco: Græcis iusiurandum iocus est, testimonium, ludus, existimatio vestra, tenebræ. T. Liuius in oratione aduersus P. Scipionem, Fab. Max. hoc modo dicendi facit vtentem, cùm res ipsius gestas in Hispania contereret atque eleuaret: Ne tibi P. Corneli, cùm ex alto Africam conspexeris, ludus & iocus fuisset, Hispaniæ tuæ videbuntur. Demosthenes videtur idem velle in oratione, ὑπὲρ τῆς καλέσεως παραγραφῆς, cùm inquit: ὕθλον καὶ φλυαρίαν: quod παιδιὰς Æschines. Vide alibi, Nepos: &, Asoti: item, Postremi.

Iuuenis.

Nonnunquam iunior contemptum significat, & non ætatem. vt enim honoris causa presbyteros vocamus, hoc est, seniores: ita & contemptos, iuniores. Quod genus est illud in Psalmis Adolescentulus sum ego, & contemptus.

Ἰκτίδος pellis.

Prouerbium apud Germanos in vilissimum quodq; & maximè fœtidum scortum. Nam ictis, id est, syluestris mustela cùm grauiter exarserit, malè olet.

Σχῆμα καὶ τριώβολον.

Prouerbium est apud Eustathium in Iliados xiij. cuius vsus erit in ingeniosos quidē, sed nisi institeris, remissos, & non nisi præmiolis expugnabiles: cui vitio deterrimus quisque obnoxius fermè esse deprehenditur. Nata parœmia à tragico Phrynico, qui studij tantùm atque operæ collocasse in saltationes tragicas perhibetur, vt nouum genus modúmve saltandi excogitantibus, triobolum præmij vice numeraret. Refertur ab aliis ad Pythagoram prouerbij origo, quem Iamblichus philosophus scribit ingenioso dextróque discipulo, sed ad excolendas disciplinas tardiori, pro quolibet mathematico schemate triobolum pependisse: vt præmij inuitamento supinitatem discipuli castigaret, studióque discendi (quod libera & incoercita voluntate constat) faces quasdam subderet. De hoc numismate Atheniensi testatur Plutarchus in vita Lysandri: Quod ex vna parte Iouis effigiē habebat, à quo dicūtur triobolares, homines planè nullius precij. [Idem est prorsus sup. adag. Iunij, Figura & triobolus. Vide & Erasm. suprà, Homo trioboli.]

Verpus.

Hæc vox hodie vulgò à nobis vsurpatur, cùm Maranum & Iudæum denotamus. Verpa enim pro membro virili dicebant: hinc & verpus illis dicebatur, cui mentula erat præputio nudata. quæ quidem vox & apud Iuuenalem reperitur.

Charognia.

Galli hominem nihili, nebulonem & indignissimum, quique nullo in numero est, vulgò carognia dicere consueuerunt, tanquam cadauer beluæ alicuius eiectum à vitiorum fœtore. Græci autem χαρώνεια loca quædam terrarum appellant, quæ exhalant fœdos odores. vnde igitur vocabulum vulgare nostrum (charongne) conformatum puto, quòd molestus odor mortuarum proiectarúmque beluarum, idem quod loca illa præstet, faciátque, ne illac transiri sine molestia possit.

Digni pilo.

Ἄξιοι τριχός ἔτι οὐδ' ἀπλῶς ἐν μηδενὸς ἄξιον παρόσον θρὶξ οὐδενὸς ἀξία: digni pilo. In viles & nihili dignos. Sumptum, quòd pilus nihili dignus. Sic etiam Titiuilitium pro re nihili ac vili dicitur. Gallis idem:

C'est vn homme de rien, vn homme leger.

Ὑδαρής.

Propriè ualet aquosum, sed translatum ad alias res, est tenue atque infirmum, vt Aristot. in ij. πολιτικῶν cepit contra Platonis communionem: ὥσπερ γὰρ μικρὸν γλυκὺ εἰς πολὺ ὕδωρ μιχθὲν ἀναίσθητον ποιεῖ τὴν κρᾶσιν, οὕτω συμβαίνει καὶ τὴν οἰκειότητα. Intellexit igitur amicitiam, ὑδαρῆ vocans, leuem atque imbecillam: vt nos quoque vulgò verbum, quod huic respondet, sæpe vsurpamus. Dicimus enim aliquas res quæ multum suarum virium amiserunt, ac valde tenues sunt, annacquate. Vt solem etiam obscuriorem, nec vt solet, fulgentem.

Ἐάσομεν αὐτὸ ἐν.

Μετεωρικῶς à Platone prolatum est in Phædro cum contemptu quodam: ταῦτα τὰ χαίρειν ἐάσομεν. quasi quiescere sinemus. Xenophon j. ἀναβάσεως, in posteriore Clearchi oratione ad milites, inquit: ἐμοὶ οὖν δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεύδειν, οὐδ' ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν. cùm cessandū nō esse significare vellet, vt ipsemet statim testatur, quomodò etiam nos patrio sermone sæpe loquimur.

Χέρσος.

Inculta atque ignaua terra χέρσος propriè dicitur. Metaphoricè autem virgines, quæ nuptui non traduntur, perpetuámque virginitatem seruant, ob similitudinem χέρσοι & ipsæ vocatæ sunt. Nos quoque steriles, & quæ nō concipiunt, eodem vocabulo appellamus, quo agrum non exaratum incultúmque vocamus. Sophocles in Oedipode tyranno, χέρσους φθαρῆναι κἀγάμους ὑμᾶς χρεών.

Palea.

Compertum est, veteres vulgari ioco paleam appellasse res tenues, & modicæ vtilitatis, vel nullius momenti. Vnde in chronicis relatum extat, Alexandriam ad Tanatum in Statyelis vrbem cùm condita fuit, paleæ cognomen in contemptum à vicinis accepisse. Sic cùm Conradus imperator coronam regni Italici non Mediolani, secundum veterum morem suscepisset, sed alibi, vulgò tum ferebatur, corona paleæ fuisse redimitum. Quæ loquendi consuetudo etiam Græcis fuit. Aristophanes:

Τὺς γὰρ μετοίκυς ἄχυρα τῶν ἀςῶν λέγω.

Id est:

Paleam inquilinos esse dico ciuium.

Sarmentarij.

Ethnici conuiciis, etiam maledictis, passim Christianos exagitabant, Semissios & Sarmentarios, ridiculo nomine appellantes, vt à Septimio Tertulliano memoriæ proditum est. Nec alia ratione sic eos vocarunt, quàm quòd ad stipitem dimidij assis reuincti sarmentis additis concremarentur. De quo supplicij genere Pamphilus quoque Eusebius & D. Augustinus meminère. Passim etiam Asinarij dicebantur. Nec hac ignominia contenti, figuris & picturis illudebant Christianis. quando infando picturæ genere Christum Dei filium deformare, ac velut in pergula prætereuntibus ausi sunt asininis auribus ostentare, pede altero inungulatum, ac togata specie, cum libro in manibus hoc adiecto titulo, quasi is Christianorum foret Deus ὀνοχοίτης. [Hac de re Crinitus libro primo cap. ix. & xiij.]

Alex.

Alex signat indignum, qui vix censeatur, estque virisex quidam potius, quàm planè vir. Plautus in Pœnulo: Tune amator etiam audes esse alex viri? aut contrectare, quod mares homines amant.

Αὐτοπαίδαλοι, αὐτοληκύθοι.

Αὐτοπαίδαλοι viles prorsus & nihili homines dicuntur. Lycophron, αὐτοπαίδαλοι σκάφος: vide eius interpretem, & Athenæum libro xviij. αὐτολήκυθοι verò inopes scurras, mendicósque nebulones ac parasitos significant, quique se ad omnia obeunda onera paratos vltrò offerunt. Demosthenes aduersus Cononem: καὶ τὰ λοιπὰ τοὺς ἰθυφάλλους, καὶ δ' αὐτοληκύθους. Lucian. in Lexiphane has duas dictiones vsurpauit.

Fabula nunc ille est.

In omnium ore ac sermonibus versatur. Horatius:

Heu me per vrbem (nam pudet tanti mali)
Fabula quanta fui.—

Tibullus elegia tertia, libro ij.

Fabula nunc ille est, &c. —

Olim non homines modò, sed ipsi quoque dij apertè Veneri seruiebant, neque cuiquam amare pudor erat: nunc qui amorem colit, vulgi fabula est. At quem puellæ suæ amor ad ossa tetigit, mauult amare, & à vulgo contemni, quàm sine amore Deus esse. Hoc prouerbium exercitatũ ac tritum est, & à Simone in Plauti Pseudolo simpliciter profertur: Ita nunc per vrbem solus sermo est omnibus. Theocritus eidyllio xij.

Πᾶσιν δὲ γὰρ ἐσσόμεθ', μετὰ δ' ἠϊθέοισ μέλημα.

Id est:

Nunc omnibus in ore, &c.

Aranearum plenus, siue Araneus.

Hoc adagio locum inanem, siue rem nullius precij aut momenti denotamus. Catullus festiuè & venustè ad Fabulum de se ipse iocatur:

— Nam tui Catulli
Plenus sacculus est aranearum.

Sacculus crumena est. Martialis:

—Nescit sacculus ista meus.

Catullus Homerum imitatus est, qui Odyss. π.

— Ὀδυσσῆος δέ που εὐνὴ
Χήτει ἐνευναίων κακ' ἀράχνια κεῖται ἔχουσα.

Nam araneis obsidentur & opplentur, quę inania soláque sunt: vt loculi iocosè dicũtur araneosi, & cubilia Homerus dixit vidua & deserta. Ita Afranius, quem imitatus Catullus videtur, scripsit apud Festum: Támne arcula tua plena est aranearum? Támne, id est, eousque: vt Ælius Stilo & Opilius Aurelius interpretantur. Plautus in Aulularia: Anne quis ædes auferat? Nam hic apud nos nihil est aliud quæsti furibus, Ita inaniis sunt oppletæ atque araneis. Istud desumpsit Lucianus in Pseudologista: Σηπεδόνος καὶ ἀραχνίων μεστά: Carie & araneis oppleta. Verùm & ex historiæ sacræ scriptoribus, significatum idem præsulibus nostris, non improbatum accipimus. Eo siquidem tempore quo Gregorius Patriarcha Constantinopolitanus, & Macarius & socij, qui vnam in Domino nostro Iesu Christo naturam & voluntatem asserebant, centum & quinquaginta præsulum sententia damnati sunt, plurimæ aranearum telæ, maxima omnium admiratione, in medium populum cecidere: ex quo significatum est, eas hæreticorum sordes aranearum instar inanes fuisse: eóque conuentu solenni iudicio disiectas esse. Psal. xxxviij., & lxxxix. vita nostra quasi aranea reputatur, cuius contextura ob tenuitatem minimo quolibet occursu dissipatur. Per araneas Ariston Chius dialecticorum sermones intelligebat, quæ quidèm admodum artificiosè elaboratæ essent, nulli verò seruirent vsui.

Villani.

Gallicæ nobilitatis vulgus villanos, viles dicunt, ignominioso vocabulo, cuius tamen verbi etymologiam ac notionem ipsi ignorant. Villani enim sunt omnes, qui gentiles homines, id est ingenui, ab ipsa gentis origine non sunt: ascriptitij tamen à villa dicti, quòd villææ colonariæ conditioni addicti aut ipsi sint, aut eorum maiores fuerint. Talia multa sunt verba gentilium, veræque ampullæ, etiam in colonos ac proximos, quos suos & amicos ac fratres ac vicinos iustius salutarent. Sed id vitium est superbiæ.

Συρφετός.

Συρφετός. Hæc vox Græcis vsurpatur in tanta significationis varietate, vt non solùm paleas & stipulas, sed & folia & virgulta vitium, ficuum, & id genus alia significet. Itidem ἄχυρον: & inde metaphoricè sunt in crebro vsu pro vili plebe, siue plebis fece, multitudine promiscua plebis vulgi, & omnis generis hominum, quam συρφετώδη ὄχλον dicimus, vilis sermo, ex vento sordes collectæ. Et συρφετώδεις vocantur populares & plebeij, δημαγωγικοὶ καὶ ψυχαγωγικοί, qui sapiunt plebem, qui eius curam captant, & se ad eius opinionis intelligentiam & approbationem accommodant.

Vulgus esse.

De vilibus & contemptis, hodie Gallia in prouerbio vsurpatur. Catilina apud Salustium in oratione quam ad sui consilij conscios habuit: Cæteri omnes strenui, inquit, boni, nobiles atq; ignobiles, vulgus fuimus, sine gratia, sine authoritate. Hinc Gellius lib. ij. cap. xxj. Vulgus, inquit, grammaticorum Septentriones à solo numero stellarum dictos putat. Virgil. Æneid. j.

Ac veluti magno in populo cùm sæpe coorta est
Seditio, sæuitque animis ignobile vulgus.

Idem Æneid. ij.

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

Ibidem, vulgus miserabile, collectam exilio plebem, dicit. Alibi:

— Cadit, & sine nomine vulgus.

Quidam de Carolo Quinto imperatore, Lutetiam ingrediente:

Alituum vt princeps aquila est, sic altera Gallo
Gloria: vos aliæ nil nisi vulgus aues.

Qui autem nihil habent insigne, turba sunt & numerus. Contrà, Insignes nominantur. Vide prouerbium, Numerus, apud Erasmum. Budæus autem lib. j. De contemptu rerum fortuitarum, dixit nullo loco esse: id est, nulla existimatione & honore.

Somnium hominis.

Fertur vulgò: Non est homo, sed somnium hominis de eo qui visus est quasi homo, sed ingenij tam sterilis, quàm pusilli animi.

Ἀκέφαλος.

Apud Græcos obscœnus sermo ἀκέφαλος dicitur: apud Gallos verò, homo stultus & amens, nihilque ingenij siue prudentiæ & mentis habens. Idem Seneca ibidem: Iam video, nec cor, nec caput habet. Cordatos enim vocamus prudentes.

Hybrida.

A Latinis Hybrida dicitur ignobiliter natus. Plinius li. viij. ca. liij. In nullo genere æquè facilis mistura cũ fero, qualiter natos antiqui hybridas vocabãt, ceu semiferos: ad homi-

ad homines quoque, vt in Cn. Antonium, Ciceronis in consulatu collegam, appellatione translata. Appellatio videtur tracta à Græco nomine ὕβρις, quod inter cætera significat adulterium. Videtur enim quædam quasi adulterij species quum Papilio cum Christiana habet consuetudinem. Sueton. in August. Themasinum quendam Epicardum vocat hybridam, quòd natus esset ex patre Parthico, & matre Romana. Antisthenes cuidam opprobranti, quòd esset hybrida, hoc est, non è duobus ingenuis natus, sed ex patre Atheniensi, matre Phrygia: Neq; è duobus, inquit, luctatoribus natus, & tamen luctator sum. sentiens non tam referre, vnde natus sis, sed qui sis. Is verè liber est, quem philosophia liberum facit: & is verè Græcus est, qui Græcorum disciplinis institutus est. Adrianus Turnebus aduersariorum lib. iiij. c. xiij. annotãs in Plauti Asinariam, de dictione Casteria: Verbum hoc Casteria, inquit, pro Latino in censum deferri nõ potest, nisi in ascripticijs ciuibus numeretur. Originem certè fatetur Græcam, non tamen ingenuam, sed adulterinam, vt hybrida haberi possit, &c.

Cordi.

Apud Italos vulgari conuicio Cordi dicuntur homines serotini, & vltra tempus legitimum in vtero gestati: à Cordo, autũnali fœno: de quo Colum. li. ·. Alũtur autumnali fœno, quod cordũ vocatur. Sic agni cordi, serotini: & corda sunt, quę serò maturescũt, vt frumẽta, &c. Vide suprà, Autumnales arbores.

Nihil nisi vmbra.

Vulgò iactatum est. Ita Cato Maior apud Plutarchum: Reliquos nihil esse nisi vmbras ducum existimabat, si cum Scipione Æmiliano conferrentur. Olympia Fuluia Morata lib. j. epist. Chiliano Sinapio: Tu enim mihi primus occurristi tali munere dignus qui eruditione plerosque nostri temporis homines eousq; antecellis, vt solus is sis, de quo Homericum illud ex libr. x. Vlyssex, meritò dici queat:

> Ille sapit solus, reliqui morantur vt vmbræ.

Quod passim de Chrysippo iactatum est. Inde abumbrata dicuntur non solida. Cic. Tuscul. lib. 3. Est enim gloria, solida quædam res & expressa, non adumbrata. Translatio est ab vmbris picturæ, quæ res planas eminere faciunt. vt idem in Academicis: Quàm multa vident pictores in vmbris & in eminentia, quæ nos non videmus? Vmbrarum & luminum picturæ meminit Plinius lib. xxxv. Hinc fit, vt adumbratum, pro similitudinem veritatis referẽte ponatur: quod & imaginarium dicitur, ac εἰκασμένον. Et adumbrare dicitur vmbratili pictura aliquid describere: quod significat esse inchoatũ, non perfectum. Cic. pro Festo: Nulla est enim vllo in genere laus oratoris, cuius in nostris orationibus non sit aliqua si non perfectio, at conatus tamen atq; adumbratio: quod σκιαγράφημα dicitur, hoc est, ἀτελείωμα. Iuuenalis:

> Fallit enim vitium specie virtutis & vmbra:
> Cum sit triste habitu, vultúq; & veste seuerum.

Eius regulæ non sunt prætorum edicta.

Notum est prouerbium, & ab optimis passim scriptoribus sumptum. Guilhelmus Xylander Augustanus in suis annotationibus in Plutarchi Syllã: Existimo, inquit, Chalcide Syrię hunc oriundum fuisse, tametsi Stephanus χαλκιδικὸν inde deriuet. Sed eius regulę, non sunt edicta prętorũ. Huic simile est illud Adriani Turnebi lib. aduersariorum xvj. c. xij. Hæc tamen mea, inquit, quod iã sæpè testatus sum, & nunc repeto, pro senatusconsulti authoritate haberi minimè velim.

Εχολαστικός.

Εχολαστικὸς, siue σχολαστικοῦ vocabulum hodie pro Latino vsurpatum, & apud authores & apud nos solet ignominiæ loco eruditis & simplicibus hominibus, à thrasonibus, ac superbis bellorũ cauponibus, obiici. Plutarchus in Cicero. Xylandro interprete: Cicero negligebatur, ac Græcus, literariόq; ocio deditus, quæ nomina imperitis sordidisq; hominib. in vsu ferè sunt, vulgò appellabatur. Galli autem escholier vel clergeau dicunt. Itali scholaster vel pedante.

Nec minus spreti & contẽptibiles sunt pædagogi & præceptores, qui docent ac formant iuuentutem. ignominioso enim nomine, Calmeuseros, hoc est, calamitosos & miseros nominant. Ioan. Caluinus in lib. primo Senecæ De clementia c. xvj. Non enim audeo pædagogos appellare, cum id nomen probro vertant.

Nimia familiaritas contemptum parit.

Sententia est satis vulgaris: ostendit autem, quotidiano conuictu, assiduáq; conuersatione authoritatem amitti. Plutarchus in Pericle: Etenim ea vis est consuetudinis cum amicis atque conuictus, vti omnem maiestatem deprimere valeat, & in familiaritatib. retineri grauitas, quę ad gloriam requiritur, vix potest. Similis locus est etiam in vita Pomponij apud eundem Plutarch. Ex tribus autem optimis rebus tres pessimæ oriuntur, ex veritate odium, è familiaritate contemptus, è felicitate inuidia, ἀρχὴ γὰρ φιλίας μὲν ἔπαινος, ἔχθρας δὲ ψόγος. id est: Principium enim amicitiæ est laus, sicut odij vituperatio: vt tradit Isocrat.

Quintæ classis.

Quintæ classis, & capite censi, pro tenuibus, & minimę authoritatis, qui in vltima æstimatione sunt atque etiam existimatione, apud bonos & æquos sapientia præditos. Cic. in Acad. Quis Democritum non anteponit Cleanthi, Chrysippo, reliquisq; inferioris ætatis, qui mihi cum illo collati, quintæ classis videntur, id est, τῶν τῇ πέμπτῃ τάξει τῶν δοξῶν. Translatio est à quinque classibus Romanis, quarum quinta erat infima, à Seruio Tullio institutis, vt meminit Liuius in primo ab vrb. cond. In eas ciues Romani pro census modo erant distributi: id est, κατὰ τὰ τιμήματα τῶν οὐσιῶν. Indéque Classes scholasticorum apud Quintil. dictæ li. j. c. ij. Non inutilem scio seruatum esse à præceptoribus meis morem, qui quum pueros in classes distribuerant, ordinem dicẽdi secundum vires ingenij dabãt. Solon Athenienses in quatuor τιμήματα distribuisse dicitur, vt author est Arist. Aratorum classes λόχοι Columellæ dicuntur. Classici dicebantur non omnes qui in classibus erant, sed primæ tantùm classis homines, qui centum & vigintiquinque millibus æris, ampliúsve cẽsi erant. Græci πρῶτον τίμημα vocãt. Gell. lib. vij. ca. xiij. οἱ ἐν τῷ πρώτῳ τιμήματι. Et inde locupletes atq; idonei, authoritatéque præditi, Classici dicũtur. Infra classem autem appellatos inquit idem Gell. ibidem, qui in secũda & sequentibus classibus erãt: id est, qui minore summa censi erant, quique infimi & pauperiores, homines nullius authoritatis. Idem li. 1. c. 8. Classicus assiduusq; aliquis scriptor, non proletarius. De cohorte illa antiquorum loquitur, Latinæ puritatis, & primæ notæ authoribus: quales sunt Cicero, Liuius, Cæsar, Salustius, Plinius, Quintilianus, Virgilius, Horatius, Catullus: idq; metaphoricῶς. Vide infrà, Proletarij.

In cuneis sedere.

Inter cuneos sedere prouerbialiter dicitur, qui inter priuatos est, & honorib. non fungitur. Cunei enim loca erant, in quib. plebeij promiscuè & nullo ordine sedebãt, & spectabãt. Hinc, In cuneos se stipare, dicit Budæus in li. De asse, pro, priuatæ vitæ se dedere.

Iacent.

Hoc verbo prouerbialiter non solùm designantur ignobiles, & qui non sunt alicuius nominis & famæ, tum sordidi, segnes, mœsti, afflicti, ægroti, & mortui: sed etiam virtutes, orationes languentes, & quasi exanimes, emortuæ, item studia frigida, non vigentia, languida, sopita & emortua, vel sine vigore. Plautus in Trinummo: In occulto iacebis, quum te clarum maximè voles. Quint. li. j. c. 1. Probus autẽ ab illo segni & iacente plurimũ aberit. Cic. ad Papir. li. 9. Sed cura vt valeas, ne ego te iacente, bona tua comedam. Lucanus:

> Ille iacet, lætæ paci quem prætulit orbis.

Cicer. 2. De finibus: Maximas verò virtutes iacẽre necesse est, voluptate dominante: id est, frigere. Idem libr. j. Tuscul. Honos alit artes, omnésq. incenduntur ad studia gloria, iacéntq; ea semper, quæ apud quosq; improbantur, ἀτιμάζονται, ψυχραίνονται. Quintil. lib. 9. de figuris sententiarum loquens: Motus est in his orationis atq; actus, quibus detractis iacet, & velut agitante corpus spiritu

caret. ἀδυμὶ καθῆμαι ἔγη. Budæus Longosio: Sic iacet scriptorum opinio.id est, friget, plausu non excipitur, & deiecta esse videtur. Contrà, Stat fabula (vt inquit Donatus) dum placet populo: & exigitur, cum displicet. Terent. in Hecyra: In iis quas primùm Cæcilij didici nouas, partim sum earum exactus, partim vix steti. ἐκπίπτειν καὶ ἐκπεσεῖν, Græci dicunt.

Scombris tunicæ.

Ex inutilibus atque ineptis, nulliúsque omnino momenti nec valoris chartis, fiunt scombrorum piscium, thuris, piperis, & similium rerum à cetariis, salsamentariis, aromatariis siue spectariis & pharmacopeis tunicæ, inuolucra siue cuculli. Ad quos vsus damnantur chartæ & libri inutiles. Hinc cum inutiles alicuius libros significare volumus, daturos esse eos dicimus Scombris tunicas. Tale est illud Catulli:

Et laxas scombris sæpe dabit tunicas.

Martial. ad librum suum.

Nec ronchos metues malignorum,
Nec scombris tunicas dabis molestas.

Persius saty. j.

— Nec scombros metuentia carmina, nec thus.

Solitos autem esse etiam Græcos, mala carmina thuri destinare, ex Athenæo perspicuum esse potest: qui narrat lib. ix. δειπν. Anaxandridem comicum ita morosum & amarum in senectute fuisse, vt comœdias omnes suas, quæ populo non placuissent, quamuis alioqui essent elegantes & politæ, thuri mandarit. Horatius epist. j. lib. ij.

Deferat in vicum vendentem thus, & odores,
Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

Imperitorum enim libri, vt ait Martialis,

Nigram citò rapti in culinam,
Cordyllas madida tegent papyro,
Vel thuris piperisque erunt cucullus.

In vilium scriptorum & inutilibus chartis, scombri piscis congios cetarij inuoluebant, vt hoc tempore aromata pharmacopolæ vendere solent.

Τριταγωνιστής.

In hominem vilem dicitur, quod probosè Demosthenes quoque in oratione περὶ παραπρεσβ. Æschini obiecit. Vocat histrionem tertiarum partium, quasi vilem ob histrionicam artem, & infimum in ea ordinem. ὡς ἀδικουμένους τῶν ὑποκριτῶν ἐν τῇ τάξει καταβαλλομένους. ἐξεβάλετε, inquit, αὐτὸν ἐξεσυρίττετε ἐκ τῶν θεάτρων, καὶ μόνον οὐ κατελεύετε ὥστε πάντων τῶν τριταγωνιστῶν ἀποστῆναι. Vulgi quoque mos, vt quum quis cui conuiciatur, eum saltatorem appellet. Deiotaro seni, quòd saltauerit, obiectum quoque est. L. Murenæ Seruius Sulpitius in accusatione maledicti loco obiecit, quòd esset saltator. Cicer. in oratione post reditum in senatu, A. Gabinium saltatorem calamistratum vocat. Adeò saltare turpe habitum Romæ fuit. Legitur Samuelis libro secundo cap. vj. & Paralipom. libro primo, capite decimotertio & decimoquinto, quòd Michol Saulis filia Dauidem gnauiter saltantem & ludentem prospiciens, despexerit.

Asinus Ægyptius.

Ægyptij adeò Asinum oderunt, vt apud eos mos sit, eum ludibriis omnibus incessere, luto cespitibúsque passim impetitum, contis etiam stimulare, quáque se locus offert opportunus, præcipitem agere. Vnde prouerbium in contemptibiles despicatissimosque homines emanauit, Asinus Ægyptius.

Υς. Fy.

Nomen ὗς opprobrij cuiusdam apud Gallos est. Nam vocalem ipsam υ, Caius Iulius Romanus vbi de præpositionibus differit, ad vituperationis pathos exprimẽdum idoneam esse dicit, ex Hermetis ἐν τῷ κυνικῷ λόγῳ, testimonio, additam fuisse postea literam f. nostrósque hodie passim Fy, cum putoris aliquid perhorrescimus, dixisse. Quæ enim maximè abhorremus, quæque opprobrio habemus, ea ignominiosa dictione hac designamus. Quin & veteribus Christianis mos fuit, éstque adhuc, ad immunda verba expuere, quodam veluti expiationis modo. Ita illud apud Tertul. lib. ad vxorem altero, accipiendum: Cum aliquid immundum flatu expuis. Lucianus in Philopatride: Critias: φῦ φῦ φῦ φῦ τῶν ὕθλων ἐκείνων. id est: Phy, phy, phy, phy, nugas illas, &c. Nec verò Fy insitatum est in imperandi modo, eóq; comicus Plautus vtitur Horat. Serm... saty.

— Fy cognitor ipse.

Philostratus Arcadas rudes, & suibus similes appellat. Quin & Hippocratis Coi, medici illius clarissimi filij, ob indocilitatem & incomptos mores à Comicis proscissi, suem sapere ferebantur: non secus ac Varronem ipsum, tantæ virum eruditionis, Palæmon Vincentinus grammaticorum dicacissimus, literatum porcum vocitabat. Apud Pindarum & Cratinũ constat, Bœotios sues nuncupatos.

Truo.

Cæcilius, referente Festo, nasi cuiusdam magnitudinem irridens: Proh dij immortales, vnde hic prorepsit truo? Truo, inquit Festus, auis Onocrotalus, cygno non dissimilis, in faucibus ipsis capacissimum ventriculum habens, quo omnia cõgerit: supra rostrum verò nares habet valde prominentes.

Cistigeri.

Cistigeros appellat eos homines Martialis, qui & pro contemptissimis & despicatissimis habebantur.

—Dum non vis nisi lato Gellia clauo
Nubere, nupsisti Gellia cistigero.

Nullo numero esse.

Numerus turba est sine nomine, sine virtute ac dignitate. Nam apud scriptores multitudo numero, non pondere aut dignitate æstimatur. Horat. Epistol. De arte poetica:

— Numero plures, virtute & honore minores.

Idem lib. j. epist. ad Lollium j.

Nos numerus sumus.—

Homerus vocat πληθὺν, vt ibi.

Οἱ φασαι ἡ πληθύς. —

Carent igitur illi quidem omni dignitate atque authoritate, qui numerum explent duntaxat: sed longè sunt deterrimi ij, ac postremi homines, qui nullo numero sunt, seu qui ne numeri quidẽ locum obtinent. quod de Megarensibus olim ab Apolline responsum est. Sic Æschines ille apud Theocritum εἰδ. ιδ. queritur, se apud Cyniscam puellam nullo numero esse:

Ἄμμες δ' οὔτε λόγω τινὸς ἄξιοι οὔτ' ἀριθμητοί,
Δύστανοι μεγαρῆες ἀτιμοτάτῃ ἐνὶ μοίρᾳ.

Id est:

Nostri nec ratio est, numero neq; ponimur vllo,
Extremæ sortis, veluti quondam Megarenses.

Clemens in στρώματ hos versus attribuit Theognidi: qui prouerbiales sunt, cum significamus nos vbique contemni nec vllo honore dignos haberi. Theocriti scholiastes, pro explicatione horum versuum, adducit oraculum Apollinis in Æginenses, vt aliqui volunt: alij verò in Megarenses, sciscitantes quinam essent Græcorum præstantissimi. In eo oraculo postremi duo versus hi sunt:

Ὑμεῖς δ' ὦ μεγαρεῖς, οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι,
Οὔτε δυωδέκατοι, οὔτ' ἐν λόγῳ, οὔτ' ἐν ἀριθμῷ.

Id est:

Vos verò, ô Megarenses, neq; tertij, neq; quarti,
Neque duodecimi: vestri nulla est ratio, nec vllo in numero ponimini.

Qui versus etiam dicuntur de prorsus contemptis, nullius pretij, nec nominis. Huc spectat & Homericum illud:

Οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιος, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ.

Id est:

Nusquam in consiliis, nusquam numeratur in armis.
Iliad. 2.

Opicus.

Dicit apud Plinium Cato: Nos quoque dictitant barbaros, & spurciùs nos, quàm alios Opicos appellatione fœdant. quæ tãdem in Opici verbo spurcities latet, quod dedignatur Cato? Fuere populi Opici Italiæ, à linguæ colluuione sic nominati: ita inhonesti & obscœni, vt in vitiũ nomen abierit. Itaq; Eunum liguritorem Ausonius Opicum magistrum vocat.

Ἀκύθηρος

Græci ἀκύθηρον, & ἀναφρόδιτον translatè appellant, quod Latini inuenustum, id est, illepidum atque inornatum, iniucundum. M. Tullius epistol. libr. vij. ad Volumn. Sed quoniam tanta fæx est in vrbe, vt nihil sit tam ἀκύθηρον, quod non alicui venustum videatur. id est, lepidum & iucundum.

Corchoros inter olera.

Κόρχορος ἐν λαχάνοις. Adagium hoc transfertur ad frugales quosdam, & indignos qui sua fortuna maiores sibi quærant honores, & gloriam quàm se deceat clariorem aucupentur: cum humilis nec palmum excedens herbula, inter grandissima quæque olera sibi locum destinet, & internasci lætetur. Quamuis in alium sensum detorserit Theophrastus libro vij histor. volens corchorum ob amaritudinem prouerbio nomen dedisse, taxarique eos potius, qui gratiam voluptatem, & suauiorem nonnullorum consuetudinem qua frui possent, tristi, vel amarulento conuentu turbant. Id quod etiam Erasmus noster annotauit.

Esse in numero.

Quasi prouerbiale dicendi genus, pro, & esse in rerum natura, posuit Lucr. lib. 5.

Qui nunquam verè vitæ gustauit amorem,
Nec fuit numero: quid obest non esse creatum?

Allusum fort asse ad prouerbium, Numerus, &c.

Manducus.

Fuerũt nomina quędã propria sordidarũ personarũ Poetis, vt Comicis Mæson: de quo Festus & Athenæus. Satyricis Autolycus, Burria: teste Diomede. Attellanis Sagaris, Bucco, Macus, Pappus Dosius. i. senex, maior. Papũ dicunt Latini canẽtem carduorum lanuginem. Mãducus, de quo in Attellana Pomponij:

Magnus manducus camelus cantherius.

Apud Plautum Manducus est μορμολυκεῖον, quod in ludis circumferebatur inter cæteras ridicularias & formidolosas personas, magnis malis, latéque dehiscens, & clarè crepitans dentibus, in Attellanis præsertim. Iuuenalis satyr. vj.

—Tandémq; redit ad pulpita notum
In gremio matris formidat rusticus infans.
Exodium cum personæ pallentis hiatum

Intelligit manducum, quem magnis dentibus effingebãt, vt dictum est. Dentes enim magnos, & voracitatem attribuebant nocturnis illis terriculamentis. Quo nomine fictum, vt Lamiam puerorum infantium deglutricem fingerent. Inde Pomponius Attellanarius poeta, inscripsit Exodium quoddam Pythonem Gorgoniũ, qui nihil aliud erat, quàm ille Manducus, de quo diximus. Gorgones etiam cum magnis dentibus pingebantur. Ergo Mãducus persona Attellana, & Lamia, & Pythones ὀξυόδοντες pingebantur, & Manducos quoque vocabãt gulones: quos & Gumias vocatos esse ostendemus. Et Mattici etiam dicebantur, à magnis malis: non quasi malatici, vt vult Festus: sed quia μάττυας veteres Græci τὰς ματτύας vocabant. Vnde etiam γνάθωνες, in comœdia gulosi. Lucilius lib. xxx.

Illo quid fiat Lamia, & Pytho oxyodontes,
Quò veniunt illæ gumiæ, vetulæ, improbæ, ineptæ.

Oxyodontes vocauit, propter eas causas, quas superius assignauimus. Gumias verò, ita vocabantur antiquitùs gulosi. Idem:

– Compellans Gumias ex ordine nostros.

Hinc Degumiare, id est, deuorare, degustare. Festus: Ingluuies, inquit, à gula dicta. Hinc & ingluuiosus & gluto, gulo, gumia, guttur, &c. Id manifestò est à Greco γυῖος, quod significat πλήρωμα τῆς ποσχώματος. Saburram Latini vocant. Itaque qui nimis se ingurgitarent cibo, ita dicti ab eo: vt apud Plautum saturæ mulieres dicuntur Saburratæ. Hæc enim omnia ferè idem denotant, ἀδηφάγοι Latinè Rapones. Varro: Cum hic Rapo vmbram quoque spei deuorasse Apud Vlpianum Trebatius ait, non esse morbosum, os alicui olere: vt lurcosum raponem. Hoc enim ex ingluuie oris accidere. Ingluuiem vocat τὴν ἀδηφαγίαν, ex qua oris graueolentia conflatur: vt in leone notat Aristoteles. Catillones, Comẽdones, Comedi, Curguliones, Edaces, Edones, Epulones, Gulones, Gnathones, Helluones, Liguritores, Lurcones, Lurcosi, Mandones, Manducones, Mãduci, Mãsutij, Nepotes, Parasiti, Phagones. Sed modus esto. Quare ad prouerbialem Manducum, de quo Plautus in Rudente:

Qui aliquo ad ludos me pro manduco locem.

Hodie nostri sua terriculamenta & Manducos habẽt, quibus pueros terrẽt pauidos & timorem incutiunt: nempe, monachos, cordigeros, & lupos, le moyne, le Cordelier, le loup vous prendra, & mangera.

Ne cicum quidem dederim.

Cici vilitas etiam in prouerbio fuit. In Varrone lib. vj. Quod volet densum cicum non interduim. Locus est similis, & propè idem apud Plautum in Rudente:

Eluas tu, an exungare, cicum non interduim.

Cicum autem non interduim, dixerũt, pro, non floccum, non cicum dedero, nec curo quod velit. Cicum dicebant antiqui membranam tenuem, quæ est in malo punico, velut cellularum discrimen. Videtur autem hanc sentẽtiam facere Varro: Quærat quod volet densum cicum non interduim. id est, densum vestimentum sibi vuido & horrenti quod volet, quærat. Ego ei non modò non vestimẽtum, sed ne cicum quidem dederim. Densum autem, genus vestimenti est à dentibus pectinis quibus feritur, quod densitate frigus arcet, vt Trama tramitit. vnde apud Ciceronem munus leuidensę, à leuiter denso panno translatione ducta. Simile illi est Theocriti: θρὶξ ἀιὰ μέσον. Idẽ alibi dixit Varro: Pluma non interest. Similes hyperbolæ sunt apud Eras. nostrum: Pili non facio, Nauci non facio, Flocci non facio, Huius non facio, &c.

Quotidiano conuictu authoritas minuitur.

Sententia prouerbialis est, quæ ostendit, assidua conuersatione authoritatem amitti. Nimia etenim familiaritas contemptum parit: inquit Plinius Secundus. Et vt aliter dicitur. Mitis, & nimis familiaris dominus, inobedientem facit seruum. Bernhardus.

Nullius precij est.

Plato, & in Hipparcho, vel, de studio lucrandi: Et reliquum apparatum nullius precij habeat. In Philebo: Nullus vnquam nostrũm vllius erit ad aliquid precij. In Hippia maiore: Exiguum, & nullius, vt ita dicam, precij. In Theæteto: Mens hæc omnia parui, imo nullius æstimans, passim volat. Vide post, Non admodum curæ est. In Ciuili: Eiusdem precij vtrunque esse diximus, qui tamen honore longius inter se distant. In Euthydemo: Nugantur de rebus momenti nullius, indigno quodam studio inuicem altercantur. Ibidem: Quàm gratiosum, quod nullius est precij. Ibidem: An ignoras, in quouis studio viles & nullius precij homines permultos esse? probos verò paucos, eósq; maximo in precio habendos esse? Catullus ad Furiũ:

Hæc tu commoda tam beata Furi,
Noli spernere, nec putare parui.

Vide pòst, Æstimare vnius assis.

Mechanici.

Mechanici rectè appellantur, qui artibus incumbunt.

Non admodum curæ est.

Plato: Atheniensibus non admodum curæ est. Idem in Theæteto: Mens autem hæc omnia parui, imò nullius æstimans, passim volat. Vide antè, Nullius precij est.

Βλιτάδες.

Meretrices & βλιτάδες in contemptum dicebantur. Βλιτάδες, inquiunt Grammatici, αἱ δἰ πλαεῖς χωσῦες, id est, nugatoriæ mulieres, vt vocat Festus, καὶ ἀκαταφρονητικαί. Plinius: Blitum iners videtur, ac sine sapore, aut acrimonia vlla: vnde conuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Plautus: Lutea, blitera meretrix. Apud Catul.

Non assis facis, ô blitum, lupanar.

Id est:

O blitum, ô lupanar, non curas. Sunt autem despiciendæ hæ mulieres etiam Scratiæ dictæ apud Varronem, Pompeium & Nonium, ab iis quæ screa appellantur: id est, quæ quis screare solet. Scratiæ igitur à screando, quasi

screaciæ dicuntur, non minus quàm screa & sputa contẽnendæ. Scracere videtur olim dictũ τὸ χρέμπτεσθαι. Quod verbum & hodie quoque vulgò apud nos vsurpatur. In Nonio & Festo legitur Scraptæ. Titinius Prilla:

Rectius mecastor Piculetæ postumæ,
Lectum hodie stratum vidi, scraptæ mulieris.

Similia conuicia in meretrices habentur in Plauti Cistellaria:

Nam quasi vt hæc sum tuis limaces liuidæ,
Diobolares, schœnicolæ, miraculæ,
Cum extrictis talis, cum crotilis crusculis,
Capillo scisso, atque excissatis auribus.

Limaces, à limace, vt apparet, quæ folia plantarum, & olera corrodit. Eiusmodi sunt meretrices, quæ miseros amantes καταφαγίζουσι. A quo illa apud Menandrum meretrix dicitur αἴξ.

— Ἐπιπεσοῦσα δὲ
Αἴξ, ἡ μέγιστη κατέφαγε τὸν ἐργάτην καὶ
Θύμον. —

Vel potius à limando limaces meretrices dictę sunt. Nam Græci quoque λιμνοῦν in eadem significatione vsurpant.

Diobolares in Græco esse puto:

Διώβολοι αἱ πόρναι καὶ χαμαιτυπίδες.

Plautus Pœnulo:

Seruolorum sordidulorum scorta diobolaria.

Græcè: δούλων οἰκοτρίβων κασαλβάδες διώβολοι. Pacuuius apud Placiadem:

— Non ego ita fui,
Vti nunc sunt meretrices diobolares, suam
Quæ nummi causa paruipendunt gratiam

Schœnicolæ, de quibus Plautus quoque in Pœnulo:

Miseras schœna delibutas seruilicolas sordidas.

Schœnicolæ, id est, schœnum colẽtes. Schœnum autem Pomponius interpretatur, vnguentum pessimi generis. Fiebat autem ex σχοίνῳ, id est, iunco odorato, vt Turnebus arbitratur. Per Miraculas εἰδεχθεῖς καὶ μορμόνας Iosephus Scaliger exprimi putat, & dictas esse à miraculis. Miracula enim, quæ nunc digna admiratione dicimus, antiqui in rebus turpibus vtebantur. Author Festus. Inde Catullus monstra pro eodem dixit:

Sed tu cum copone omnia monstra facis.

Sunt qui muricolas siue myricolas intelligunt, & μυροτρίβους.

Asinus.

Quisquis aberrauerit, sempérque hallucinetur, asinus, quemadmodum pila ludentes pueri dicunt, sedeat. Hodie iis qui in disputationibus vincuntur, asini auriculæ appendi dicuntur. Vide Erasmum: Rex, aut asinus.

Rusticum.

Plato. Omnino fatuum est: &, Absurdum & præter rationem. In Euthydemo: Non per Iouem. nam te diligo, imò & amicè moneo, & persuadere contendo, ne vnquã coram me ita rusticè loquaris.

Minùs, quàm nihil.

Idem, Planè enim scripta illorum impetu feruntur. Mora autem expectatióque in sermone & quæstionibus & quies inter respondendum interrogandúmque, minus illis adest, quàm quod nihil: imò etiam minus, quàm nihil: adeò parum viris illis requietis in animo est. Huic similia: Parui, imò nullius æstimat.

Terræ pondus iners.

Idem. Exultant opprobrio huius generis homines, seq; minimè abiectos & inanes homunculos videri, nec terrę (vt dicitur) pondus iners: sed viros tales, qui tutò in rep. versari valeant. Ideóque veritas exprimenda est, quòd eo magis tales sunt, quales non putant, quo minus putant: in iustitiæ quippe mulctam ignorant, quam ignorare minimè decet. Et hęc quoque in nostros monachos. Vide Eras. Telluris onus.

Vappa.

Pro sordido & vilissimo homine. Plinius in xiiij. Vitiúmque musto quibusdam in locis iterum feruere: qua calamitate deperit sapor, vappæque accipit nomen probosum etiam hominum, cùm degenerauerit animus. Catullus ad Veranium & Fabullum:

Quid rerum geritis? satisne cum isto
Vappa frigoráque & famem tulistis?

Vulcano tradenda.

Quæ perire volumus, hoc ferè modo perdenda dicimus. Catullus in Volusij annales:

Scripta tardipedi Deo daturam
Infelicibus vstulanda lignis.

id est, Vulcano. Tibullus in j.

Illa velim rapida Vulcanus carmina flamma
Torreat. — Et Propert. iiij.
Et quoscunque meo fecisti nomine versus,
Vre. —

Augustus de Virgilij scriptis:

- - Ergo ibit in ignes?
Magnáque doctiloqui morietur Musa Maronis?

Sulpitius Carthaginens. de Virgilio:

Iusserat hæc rapidis aboleri carmina flammis
Virgilius, &c.

Idem Catul. ibidem:

At vos interea venite in ignem.

Propert. in ij.

Inque tuos ignes, dure poeta veni.

Infaceto infacetior rure.

Catul. ad Varum, de Suffeno:

Idem infaceto est infacetior rure.

Inficetum veteres pro infaceto dixerunt. Idem in Volusij annales:

Pleni thuris & inficetiarum
Antè, rusticum fatuum & absurdum.

Vltimis ceris.

Idem lib. iiij. epigram. xxvj.

Nihil Amiano præter aridam vestam
Moriens reliquit vltimis pater ceris.

Id est:

testamento, vel vltima voluntate. Iureconsulti dixissent, codicillis.

Cistigeri.

Pro contemptissimis & despicatissimis habebantur: & erant, qui sacra arcana in cista gerebãt. Idem lib. v. c. xvij.

— Nupsisti, Gellia, cistigero.

Hinc etiam deductum Cistophorinum: quòd in eo celata erat eorum species & forma, qui sacra arcana in cista ferebant.

Dama.

Martialis lib. xij. epigr. xvij. Is pauper fuit, vt & Irus, & Codrus.

Excutere puluerem.

Et hoc quidem icon non solùm apud prophetas, & in literis sacris vulgatissimũ est, sed etiam Græcis loco prouerbij est. Praxinoa apud Theocritum in Ἀδωνιαζούσαις:

— Οὐκ ἀπὸ μῶ, μή μοι κονιν ἀπομάξῃς.

Quasi dicat:

Non vereor, ne in me puluerem abstergeas.

id est, ne me impunè contemptam ac despicatam habeas. Est enim extremi contemptus signum, si quis puluerem è calceis, aut è veste sua, ludibrij causa, abstergere in alios velit. Christus Matth. x. Quicunque non exceperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes ex ædibus aut ciuitate illa, excutite puluerẽ pedum vestrorum. A Marco & Luca additur, In testimonium aduersum illos. Symbolum autem est excommunicationis & reiectionis eorum, qui contẽnunt Dei verbũ. Sunt qui apud Theocritũ pro κονιν, legunt, κενεὰν: & subaudiendum cẽsent, χεῖρα.

Æstimare vnius assis.

Idem ad Lesbiam:

Rumores senum seueriorum
Omnes vnius æstimemus assis.

id est, nihil curemus, flocci faciamus. Mimnermus eodem propè modo:

Τὴν αὑτοῦ φρένα τέρπε, δυσηλεγέων δὲ πολιτῶν
Ἄλλος τίς σε κακῶς, ἄλλος ἄμεινον ἐρεῖ.

Simillimis verbis & sententia Cato apud Festum Pomp. in verbo, Obstinato: Rumorem, famámque flocci fecit, captus stupris, obstinatus insignibus flagitiis. Sic obscœni author carminis:

Matro

Matronæ procul hinc abite castæ,
Turpe vos legere impudica verba,
Non assis faciunt, eúntq; recta.
& Plautus in Captiuis:
Neq; ridiculos iam terruncij faciunt.
Catul. de Varri scorto:
—Ne faceret pili cohortem.
Sic post:
—Nec pili facit vni.
Idem ad Furium;
Nec tu commoda tam beata Furi
Noli spernere, nec putare parui.
Idem Catullus in quendam;
Non assis facis ò Lutum lupanar.
Petrus Corbelius in suis adagiorum flosculis, Non pappi facio. De his vide Erasmum nostrum in loco contemptus & vilitatis. vide item antè, Nullius precij est.

Hircosus.

Seneca vnguentatis hircosos opponit, cuius apud Gell. in xij. cap. ij. verba sunt: Quidam sunt, inquit, tam magni sensus, Q. Enni, vt licet scripti sint inter hircosos, possint tamen inter vnguentatos placere. Veteres Romanos hircosos vocat, id est, agrestes, qui hircorum & caprarum, & agriculturæ studiosissimi erant: propterea vnguenta, vt inquit Plautus, exotica olere non potuerunt. Ergo hircosos tanquã malè olentes vocat. Hircus enim cùm aliàs, tum verò maximè sudãs grauissimè olet. Catullus in quodam epigram. sine principio;
—Si cui iure bono alarum obstitit hircus,
Aut si quem meritò tarda podagra secat.
Ibidem:
Illam affligit odore, ipse perit podagra.
M. Antoninus philosophus & imperator lib. de vita sua ij. Omnino vir bonus & simplex hircosi debet aliquid simile habere: vt ei qui adest, velit nolit, tamen eius simplicitatem deprehendat. Idem libr. 5. Ne irascaris ei qui hircum olet, aut cui anima foetet: nihil enim in te inde mali redibit. Alæ ipsius & os ita sunt affecta, vt necesse sit hunc odorem inde proficisci. γράσος enim Græcis est foetor ille, qui hirsutis (vt est apud Horatium) cubat grauis hircus in alis. [illegible] Milites Alexandri de Persis, pugnam inituri. Plutarch. apophthegm.

Villicæ.

Catullus in easdem Mallij nuptias;
Sordebant tibi villicæ.—
Fastidiosè formosas ipsas villicas appellabat: adeò ab omnium amore erat auersus. Vide in Sylloge nostra Villani.

Suppurati.

Suppurati etiam hodie dicitur animo saniosi & vlcerosi: à pure, quod Græcè πύε. Lampridius in Commodo. Idem in Alexandro Seuero;
Tantùm tu comedas velim lepusculos,
Vt fias animi malis repulsis,
Pulcher, ne inuideas liuore mentis.

Varius.

Idem; Antoninus Heliogabalus, Varius etiam dictus est. Basianus quidem prius dictus est Varius. Heliogabalus autem Varius dictus est, quòd vulgò conceptus putaretur. Et aiunt quidam, Varij etiam nomen idcirco eidem inditum à condiscipulis, quòd vario semine de meretrice conceptus videretur. Paulò pòst: Nam varia vna his auia: vnde Heliogabalus Varius dicebatur. Hactenus Lampridius in Antonio Heliogabalo Vario.

Nullus.

Catullus Lesbiæ maritum, Nullum appellat, stupidum, nihil audientem, nihil sentientem;
Lesbia mi, præsente viro, mala plurima dicit:
Hoc illi fatuo maxima lætitia est.
Nulle nihil sentis.—

Nulla in eo mica salis.

Catullus in Quinctiam & Lesbiam;
Nulla in tam magno est corpore mica salis.
id est, nihil in corpore eius non est ridiculum. Salsum erit igitur, quod non erit insulsum. Hoc cuiusmodi sit, è Plutarchi verbis in 5. Sympos. intelligitur. Vide Quint. 5. Lucretius iiij.
—Charitonia tota merum sal.

Rustici.

Rus siue rustici, dicuntur homines inculti, nullis florentes virtutibus, saxis ac scopulis similiores quàm hominibus: & quoniam rerum multarum scientia careant, rudes, agrestes, inculti, atque brutis similes. Antè, Rusticum: &c, Inficeto inficetior rure.

Terræ filius: Terrei.

Terræ & Cœli filius dictus est Saturnus, quòd apud Italos esset ignotis parentibus: vt in hodiernum inopinatò visos, ignobiles & ignotos, terræ filios nominamus. Terreos etiã stupidos, crassos, obturatos, ex mole terrea, quę propriè bruta dicitur, compactos, eóq; ad cœlestia percipienda minimè accommodatos, dicimus.

COELII RHODIGINI.

Atqui suilla caro est.

De iis quæ reipsa parua sunt, apparatu tamen & fuco videntur præcellere plurimùm. Natum ex eo. Cùm T. Quintius apud hospitem quendam suum solstitiali tempore acceptus, miraretur, vnde illi eo tempore tam varia & multa venatio: Condimentis, inquit ille renidens, varietas illa & species ferinæ carnis, ex mansueto sue, parata est. Idem, Quintus torsit in copiás Antiochi & armorum & gentium inauditarum generibus superbam: esse scilicet suillam carnem, id est, homines tantùm, & quidem mancipia.

Literæ mutæ.

De iis qui parum literis compti, ex se quidem perficere vocem nequeunt, id est, graues, doctas & viro dignas confabulationes: at cum eruditioribus quasi coeuntes conspiratu consono, sunt planè veluti adiunctę vocalibus mutæ.

Asinus Ægyptius.

Pro eo qui derisui est omnibus, quemque omnes insectantur, conuellunt, lacerant. Apud Ægyptios asini aliquando in præceps dabantur, quod rufus foret Typhon hostis Osiridis, & asini colorem præ se ferret. Vnde & Ochum Persarum regem ipsis infestum, asinum vocabant.

POL. VIRGILII.

Canem mortuum vel pulicem vnum persequi.

Dauid, li. j. Regum, his verbis Saulem de sæuitia reprehendit, qui cùm sit vir princeps, humilem hominem oppugnet: & canem mortuum, quem ne canes quidem attingunt, pulicémque, quos pedibus sæpe terimus, (ita modestè vir sanctus se extenuat) velit persequi. Conueniet in potentes & validos, qui infirmos & pauperes diuexant.

Onager.

De sordido, rustico, & hominem societatis fugiente. Hier. Onager ferus asinus locis syluestribus gaudet, animal ab homine alienissimum.

EX APPEND. IVNII.

Trahere caudam.

Vsurpatur pro, in numero stultorum hominũ esse, sibilis & risu excipi: Nihilo, inquit, vt sapientior ille. Qui te deridet, caudam trahat. De origine prouerbij summa contentio. Plerique eam repetunt à puerorum more, quo eorum, quos irrideri & ignominioso vulgi clamore subsannari volunt, tergo animantium caudas alligant. Adpingerem commentum meum huic non dissimile: ni vererer, ne me alij hoc meo adagio ornent, & reapse caudam trahere iudicent. Turnebus accipiendum putat pro, sibi placere, & se sapientem seu saperdam putare: idque ex eo quòd eorum qui talari toga palláve ornati longo syrmate terram verrunt, incessus soleat magnificus esse & superbus. adducit idem alterum Horatij exemplum:

—Traxitq; vagus per compita vestem.

Id est, magnificè incessit saltans.

De plebe.

Non lubens facio, vt vnam tantùm dictionem, quocunque ea migrauerit, in adagiorum numerum recipiam: sed cùm optimi quique eam sibi legem non præfinierint, licentius etiam nos his pagellis illudemus. De plebe igitur aliquorum esse, valet, infimum locum tenere, numerum esse: vt apud Romanos plebecula, quę solo numero suffragia augebat, erat vilissima populi pars, ære & fœnoribus grauata. Ouid. Metamorph. j. agens de Deorum gradibus;

> Plebs (intellige, deorum) habitat diuersa locis.

& infrà Iupiter apud Inachida se venditans.

> Præsidet tuta Deo, &c. —
>
> Nec de plebe deo: sed qui cœlestia, &c.—

Similiter Horatius:

> Si quadringentis sex septem millia desunt,
>
> Est animus tibi, sunt mores, & lingua, fidésq;:
>
> Plebs eris. at pueri ludentes: Rex eris, aiunt,
>
> Si rectè facies.—

Vbi, plebs eris, valere quis non ineptè dicat, nullo eris numero, nulla authoritate & existimatione. Vide suprà quæ collegimus ex Turn. Aduersariis. Hinc plebeiam vestem vocant Cic. Lucretius, & alij, eam quæ vilis est & famularis. Huc refer, quod eodem modo dicat Terent. And. 3. actu, . scena, Vulgum seruorū deludere heros. Hæc nos eodem sensu conformabimus, Vulgus eruditorum, medicorum, &c.

Cinerem quærere.

Ibidem vsurpatur pro, esse abiectum, vile & sordidum. ab actione, vt opinor quæ vna est inter cæteras abiectissimas mediastini functiones. Pyrgopol. laqueo Milphidippæ & Palæstrionis iam propè adstrictus: Satin hæc quoq; me deperit? Meam laudat speciem: ædepol huius sermones haudquaquam cinerem quæritant. PA. Quo argumento? PY. Quia enim loquitur lautè, & minimè sordidè. Tum ipsa nimium lepida, nimísq; nitida femina. Alij putant militem iis verbis dicere, debere eorum sermonum perpetuam esse memoriam. sed sequentia non videntur satis hanc interpretationem admittere. Aliorum iudicium facio.

Cognati.

Paganus.

Apud Romanos, gentem illam Martiam, quicunque sacramento militiæ soluti essent, Pagani, in eorum odium, quasi rustici appellabantur. Reliqui verò stipendia facientes, Milites honesto nomine censebantur. Hinc apud Iurisconsultos, Testamentum paganum, quod à paganis secundum obseruationem iuris communis fit: & militare, quod iure & beneficio militari conditur: vt Institutionibus de militari testamento traditur: & simpliciter in Pandectis eodem titulo. Pari ratione maiores nostri rectè Paganos dixerunt, quicunque militiæ Christianæ addicti nō essent: exceptis Iudæis, qui suo nomine satis premūtur. Persius in Epigrāmate, quod procemij loco suis satyris præposuit:

> —Ipse semipaganus
>
> Ad sacra vatum carmen affero nostrum.

id est, nondum omnino Musarum sacris initiatus.

Cognati.

Pro Cottabo haberi.

Qui pro ludo habetur, pro Cottabo haberi dicitur. fuit enim Cottabus, ludi genus apud Gręcos, de quo apud Athenæum lib. x. xj. & xv. Pollucem lib. vj. cap. xix. & Suidam. Vel accipitur pro inani strepitu, qualis in hoc ludo fiebat: quo pacto & apud Plautum ponitur: Ne crebri in te Cottabi sonent, &c. Lucianus in Philopatre: Nam tui dij pro Cottabis, ab iis qui rectè sapiunt habentur. i. pro ludo. Idē in Lexiphane: Vos autē fortasse putabatis Cottaborum strepitus exercuisse me.

CONTRA.

Erasmi.

Cantherium in fossa.

Cantherium in fossa: rusticum prouerbium, sed tamen è re militari natum. Hoc licebit vti, quoties quis ad id negocij trahitur, in quo nequaquam valeat: aut vbi res vehementer erit impedita, periculosáve. Refertur à T. Liuio, decadis 3. lib. 3. Narrat autem, cùm Fabius Capuam obsideret secundo bello Punico, Iubellium Tauream inter equites Campanos nobilissimum, è Romanorum exercitu quemuis ad singulare certamen euocasse, aulúmque prodire Claudium Asellium. Deinde vbi diutius vterque alterum libero campo elusisset, Campanus in cauam viam descendere iussit: alioqui equorum, non equitum fore certamen. Eò cum Romanus, re quàm verbis ferocior, extemplò descendisset, rursum elusit Taurea sermone, qui postea in rusticum versus est prouerbium: Minimè scis, inquiens, cantherium in fossa? Quanquam ex Liuianis verbis parum liquet adagij sensus, tamen coniecturis facilè deprehenditur. Pugnat autem cum illo, quod alibi dicemus, ἵππον εἰς πεδίον. i. Equum in planicię. Etenim quemadmodum plurimum valet equus in planicie, ita minimè valet in fossa.

In puteo constrictus.

Plato in Theæteto, τί ἂν ἔχοις ἀποκρίνασθαι ἐν ἀφύκτῳ ἐρωτήματι, τὸ λεγόμενον, ἐν φρέατι συσχόμενος, id est: Cur enim vtaris inexplicabili quæstione, in puteo, quemadmodum aiunt, constrictus? Quadrabit in eos, qui in angustias eas redacti sunt, vt extricare sese nullo modo possint. Nō admodū abludit ab illo, ἐν φρέατι κυνομαχεῖν. i. In puteo cum cane pugnare. Item illo: Cantherium in fossa.

Nunc meæ in arctum coguntur copiæ.

Rem eandē diuersa significat allegoria Teren. in Heauton. cùm ait:

> In angustum oppidò nunc meæ coguntur copiæ.

Metaphora sumpta ab exercitu qui laborat, iniquo conclusus loco, & vndiq; obsidetur ab hostibus, vt difficile sit effugere.

Inuita Minerua.

Latinis & illud est celebratissimum, Inuita Minerua: pro eo quod est, refragante ingenio, repugnante natura, non fauente cœlo. Cicer. in Officiis: Inuita, vt aiunt, Minerua. Idem libro Epistolarum familiarium xij. Quinquatribus frequenti senatu causam tuam egi, non inuita Minerua. Rursum eiusdem operis libr. iij. Idque quoniam tu ita vis, puto me non inuita Minerua facturum. Horatius:

> Tu nihil inuita dices, faciésve Minerua.

Huc allusit Seneca, cum dixit: Malè respondere coacta ingenia.

Cognati.

Delphinis in tellure vis.

Guilelmus Xylander in Plutarchi Demosthenem annotat, posteriorem esse partem senarij versus, & prouerbium continere. Nam Delphinus piscis est præualidus, agilis, & qui in mari plurimum possit: idem autem simulatque terram attigerit, vix in arenam exceptus, confestim emoritur. Ita impatiens est hoc animal terreni soli. Ita inquit Plutarchus: Orationes autem Demosthenis & Ciceronis conferre, supersedebimus. Nam hoc planè fit futurum id, quod Ion dixit:

> —Δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία.
>
> Id est:
>
> Delphinis in tellure vis.

Possumus vti hoc versiculo, quoties rem nobis inauditam ea ratione recusamus, quòd ad eam peragendam vires nobis aut peritia desit, aut ea à natura nostra, vel instituto sit aliena. Non abludit ab adagione apud Liuium relato, Cantherium in fossa: de quo Erasmus noster. Sunt qui in eos referunt, qui magnum aliquid polliciti, minimum præstiterint. Horatius in arte poetica, de re maximè absurda, contraria, à natura abhorrente, & sibi valde repugnanti:

> Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum.

Nam Delphini in vndis, apri in syluis viuūt. De hoc quoque vide Erasmum.

Delphinis in tellure vis.

Posterior est pars senarij versus. Continet autem prouerbium. Nam delphinus piscis est prævalidus, & qui in mari plurimum possit, in terra nihil valet. Ita, inquit Plutarchus in Demosthene, se fortassis haud parum in rebus Ciceronis & Demosthenis gestis posse iudicandis: de facundia autem minimè valere iudicio, cuius rei caussas attulit. Possumus vti hoc versiculo, quoties rem nobis inauditam ea ratione recusamus, quòd ad eam peragendam vires nobis aut peritia desit: aut ea à natura nostra vel instituto sit aliena. Non abludit ab adagione apud Liuium relato, Cantherium in fossa.

CONTRARIVM PHILAVTIÆ.

ERASMI. Non est beatus esse qui se nesciat.

Idem in eodem opere versiculum hunc è poeta quopiam allegat Comico: Non est beatus, esse qui se nesciat. haud dubium quin populari sermone iactatum, cùm authoris nomen non adscripserit. Sensus est, haud esse satis, vt adsit felicitas, ni felicitatem tuam intellexeris. Huc alludens Vergilius:

O fortunatos nimium, bona si sua norint
Agricolas. —

Eòdem pertinet, quòd Martialis inter felicitatis calculos hunc quoque commemorat:

Quod scis, esse velis. —

Quid enim felicius libertate? Atqui videas non paucos, qui sortem deplorent suam, quòd in principum aulis locum non inueniant: miseros se putant, quòd seruire non liceat. Verùm vt beatus non est, qui se non putat beatū: ita bis miser est, qui cùm animi malis sit infelix, tamen sibi videtur felix. Etenim vt qui sanus est, & sibi videtur ægrotus, non fruitur suo bono: ita qui morbo tenetur, non intelligens suum malum, longissimè abest à sanitate: quippe qui vsqueadeò sanus non sit, vt sit etiam insanabilis.

Ἄζηλος πλοῦτος.

Ἄζηλος πλοῦτος vocabatur, cùm quis suas dotes ignoraret. Veluti si qua formosa cùm sit, putida esset tamen, sibique displiceret: aut si quis facundus, infacundus sibi videretur. Porrò felicitatis non minima pars est, vt quisque sua norit bona. Proinde Maro:

O fortunatos nimium, sua si bona norint,
Agricolas. —

Opinor esse finitimum illi, ὁ τυφλὸς πλοῦτος: id est, Cæca diuitiæ. Nam ζηλοῦν aliquoties idem est quod admirari, ac felicem ducere. Vnde ἀείζηλον vocant conspicuum & illustre, cui diuersum est ἄζηλον, quod nemo miratur. Quis autem miratur quod est abditum ac retrusum? Plutarchus in vita Lycurgi, facit Theophrastum huius dicti autorē. laudat enim Lycurgum, qui suis institutis effecisset, vt apud Spartanos diuitiæ nec essent obnoxiæ furibus ac prædonibus, quod ille vocat ἄσυλον: nec admirabiles, quod appellant ἄζηλον: nec omnino pro diuitiis haberentur, quod ille vocat ἀπλουτον πλοῦτον, quasi dicas inopes opes. Verùm ipsa Plutarchi verba subscribam, vel in hoc quo perspicuum fiat, quanta gratiæ parte fraudetur, qui malit autores in aliam linguam versos legere, quàm sua lingua loquentes audire: μέγα μὲν οὖν καὶ τὸ πολλῶν, μεῖζον δὲ τὸ τὸν πλοῦτον ἄσυλον μᾶλλον δὲ ἄζηλον ὡς φησι Θεόφραστος, καὶ ἄπλουτον ἀπεργάσασθαι τῇ κοινότητι τῶν δείπνων. Addit inibi Plutarchus, his ex rebus extitisse dictum illud celebre, Plutum ex omnibus ciuitatibus, quæ sub sole sunt, in vna Sparta seruari τυφλόν, id est, cęcum ac repositum, non aliter quàm tabulam anima carentem & immobilem. Ex hisce verbis simul & illud colligitur, idem pollere τυφλὸς ὁ πλοῦτος, καὶ ἄζηλος ὁ πλοῦτος. Cæcum enim dicitur, non solùm quod videt, verumetiam quicquid luce caret. Quanquam autem festiuiter prouerbium detortum est ad Spartanorum frugalitatem, tamen quadrat potius in eos qui suas opes sibi possident, eásque recondunt, aut defodiunt etiam. Aristophanes in Concionatricibus ἀφανῆ πλοῦτον appellat nummos in arca reconditos. Nam domus & agri, celari non possunt. Nullus vsus est picturæ repositæ, nihilo maior diuitiarum abstrusarum. Nam in vsum paratæ sunt opes. Sic Flaccus in Odis.

Nullus argento color est, auaris
Abdito terris.

Et Pindarus in Nemeis hymno j. οὐκ ἔραμαι πολὺν ἐν μεγάρῳ πλοῦτον κατακρύψαις ἔχειν, ἀλλ' ἐόντων εὖ τε παθεῖν, καὶ ἀκοῦσαι φίλοις ἐξαρκέων. id est, Non desidero multas in ædibus opes habere abstrusas, sed his quæ adsunt bene frui, audire, amicis suppeditans.

IVNII. Vbi nec Pelopidarum facta.

Qui honorum ciuilium, publicorum negociorum, aut fastus aulici fugitantes, ignobilem obscuro in rusculo vitam carpunt: vel qui vitandorum periculorum gratia, ne capite pariter & fortunis oppugnentur, aut ingentis æris alieni nomine grauati, in peregrinas regiones se abdunt, vbi ignorentur: de his prouerbialis versus dicetur, quo semel atque iterum vtitur Cicero, vt lib. ad Atticum xv. Euolare hinc, idque quamprimùm, vbi nec Pelopidarum facta, neque famam audiam. & lib. xiv. Itaque exire aueo, vbi nec Pelopidarum, inquit. quo in loco versus finem truncauit. Videtur autem ex tragœdia quapiam senarius esse cū cauda præcedentis, vel pars tetrametri, hoc modo:

— Vbi Nec Pelopidarum facta neq; famam audiam.

Pelopis Tantali filij, eiúsque posterorum latissimum olim fuit imperium. de quo ita Tyrtæus:

Οὐδ' εἰ Τανταλίδεω Πέλοπος βασιλεύτερος εἴη.
Id est:
Non si Tantalidæ Pelopis possedero regna.

CORRECTIO DICTI AVT FACTI.

ERASMI. Corrigentis quod dictum est ab alio.

Vbi ciuiliter notauimus aliquem tanquam haud ex animi sententia locutum, aut vbi quid dictum erit parum honestum, intorquebimus versiculum hunc ex Iliados μ, quem Plutarchus ad eum vsum adduxit alicubi:

Οἶσθα καὶ ἄλλον μῦθον ἀμείνονα τοῦδε νοῆσαι.
Id est:
Sermonem hoc alium potiorem adducere nosti.

Correctio dicti.

Dictum obscœnius, & bonis viris reticendum, aut absurdum dictu, notabimus hoc versiculo ex Iliados ξ.

Μῦθον, ὃν οὔ κεν ἀνήρ γε διὰ στόμα πάμπαν ἄγοιτο,
Ὅς τις ἐπίσταιτο ᾗσι φρεσὶν ἄρτια βάζειν.
Id est:
Sermonem, quem nemo vir vnquam promat ab ore,
Qui modò cognorit cordata & sana profari.

EX APPENDICE ERASMI.

In absurdè locutum.

Ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων:
Id est:
Dentis claustra tui quæ vox elapsa reliquit.

In eum, cui aliquid imprudenter aut absurdè excidit. Hom. Gellius.

Ὀβελίζειν.

Aristarchus Homeri opus in libros digerens, subdititios versus ὀβελίσκοις, minutis verubus prænotatis damnabat: insignes & genuinos ἀστερίσκοις illustrabat. Hinc Aristarchus, pro censore & emendatore etiam vsurpatur. Cic. ad Attic. cuius cerulas miniatulas (ita ille notabat, quæ in scriptis Tullij approbabat minus) ait ibidem se extimescere: id est, censuram, & iudicium. hinc etiam ὀβελίζειν, damnare est. De spongia dicemus infrà. Lima addebatur, cùm detrahebantur & expoliebantur inculta: vnde elimare. Cœlo etiā deformabatur ac fingebatur quod rudius erat.

BRASSICANI. Πλύνειν.

Artemidorus libro Oneirocriticωn A. capite λ. πλυνόν

γὰρ καὶ τὸ ἐλέγχειν ἔλεγον οἱ παλαιοί.id est:Lauare veteres coarguere dixerunt. & ibidem eius rei testem Menandrum comicum citat: νῦν πλύνεις, καί σύ, πλύνει με; ἐγὼ πλυνῶ, αὐτὸ τὸ ἐλέγξω. meminit & Iulius Pollux lib.vij.cap.xj. καὶ τὸ λοιδορεῖν πλύνειν καὶ πλῦνόν με ποιεῖς, ὃ κωμῳδ ἐν φησι.Is loquendi mos & hodie germanismo quodam elegantiss. vsurpatur. Siquidem lauare dicunt, dum quod in aliquo reprehendendum sit,apertè commonstrant.

Proba materia, probo artifici.

Solitum est apud Græcos ac Latinos prouerbij loco, hominibus parum scitè in re præclara versantibus obiici: Proba quidem materia, si probum nactum fuerit artificem. Eo Plautus in Penulo vsus est.

IOANNIS VLPII. Expumicare.

Pro expurgare & expolire, in vsu fuit. Vsus enim pumicis est in chartis læuigandis, & sordibus detrahendis. Tertul.Similia ferè sunt: Exascitare,edolare,interpolare, colophonem imponere,ad vmbilicum ducere.

COGNATI. Ex teipso hæc audis.

Vrbano & eleganti artificio vsus est Socrates ad reprimendum Alcibiadis fastum, in eo Platonis dialogo, qui inscribitur, Alcibiades primus. Nam cùm sibi persuaderet adolescens ille (quod eius ætatis esse ingenium solet) abundè iam instructum esse se iis omnibus rebus, quæ ad rempub. administrandam pertinerent, blandè aggressus hominem Socrates, paulatim interrogando eò perduxit, vt ex ipsius responsionibus apertè efficeretur, eum nullam esse adhuc iusti & iniusti scientiam consecutum. Cúmque ægrè ferret quodammodo Alcibiades, & indignaretur, quòd inscientiam sibi exprobrari putaret, purgat se Socrates, affirmátque, se nihil prorsus tale in eum dicere,ipsum esse Alcibiadem qui de se fateretur.Vsuuenit,inquit,nobis ô Alcibiade,id quod ait Euripides:Periculum est,ne tu ex teipso hæc, non ex me, audias. Neque ego sum huius sermonis author, sed tu. Me autem frustra incusas. Euripidis locus est in Hippolyto coronato, actu ij.Non dissimili modo Christus noster Pilato dicenti:Tu es rex Iudæorum' respondit: Tu dicis. Item Principibus sacerdotum & scribis dicentibus: Tu ergo filius es Dei? ait:Vos dicitis me esse. Lucę xix. De ore tuo, inquit Dominus,te iudico, serue male.

Περιτρέπεται ὁ λόγος.

Hoc loquendi genus frequentissimum est:dici solitum, quando aduersarij dictum in ipsum retorquemus, & suo veluti gladio eum iugulamus. Sextus in Pyrrhoniis libr. ij.cap.vj. καὶ περιτρέπεται ὁ λόγος.id est:Vtrinque retorquetur oratio. Dicitur etiam κατὰ περιτροπὴν τῷ λόγῳ:item ἐκ περιτροπῆς.

Decretorius stilus.

Per decretorium stylum metaphoricè asperam censuram & grauissimam significamus. Decretum enim Latinis dicitur, quod Græcis κρίσις: hoc est, stata, constitutáque sententia. Vnde decretorium, quod illis κρίσιμον. qua ratione canicula sidus, vuis decretorium Plinio: & dies florentibus oleis decretorius, quo aliqua oritur. Seneca De clementia lib.j. cap. xiiij. Nisi magnæ & multæ iniuriæ patientiam euicerint, non accedit ad decretorium stylum. De stylo, Cicero in oratione pro Cluentio: Ne censorium stylum,cuius mucronem multis remediis maiores nostri retulerunt, æquè posthac,atque dictatorium gladium pertimescamus. Latinus Pacatus in panegyr. Theodosij. Sic cùm immitis tyranni stylus timeretur, & gladius, transierat in vota paupertas. Et in l.si quis.C.de bonis proscriptorum, seu damnatorum: Si quis intra prouinciam pro qualitate delicti stylum proscriptionis incurrerit,&c. Deducta hinc metaphora,quod sententiæ antiquitus stylo scriberentur in ceratis tabulis.

Bona verba quæso.

Bona verba quæso,&c. & in Hipparcho, vel, de lucri cupiditate, vel, studio lucrandi. Item in Protagora: Interrogationem hanc ægrè ferrem, ad eúmque conuersus dicerem: Bona verba quæso. In Euthydemo: Bona, inquam,verba quæso.

Strigilis.

Strigilis nomen ad vehemétes obiurgationes & castigationes Syracides transtulit in libro Sententiarum,cap. xxx. quod stringendi significationem habet & de equis dicitur.

Virga moderari.

Claudianus de Mauris:

Hi virga moderantur equos,his fulua leones
Velamenta dabant.—

Aurelius in venatione,eiusmodi equos his versibus commendat.

Nam flecti facilis,lasciuáque colla sequutus,
Partis in obsequium lentæ moderamine virgæ,
Verbera sunt,præcepta fugæ,sunt verbera freni.

Metaphoricè. Prouerb xiij.Qui parcit virgæ,odit filium. xxij.Virga disciplinæ. xxix. Virga atque correctio tribuit sapientiam.Puer autem qui dimittitur volsitati suæ, confundit matrem suam.

CRVDELITAS.

ERASMI. Manliana imperia.

Vt hoc proximum rectè congruit in hos, qui sæuiunt in eos in quos ius nacti sunt: ita Manliana imperia consine illi prouerbium, probè torquebitur in eos, qui nimis rigida iuris obseruatione, humanitatis & æquitatis obliuiscuntur. Historia quæ prouerbio causam dedit, narratur à Tito Liuio primæ decadis viij. lib. Extat & apud Valerium Maximum, aliósque complures scriptores. Et ad hunc fermè habet modum. T. Manlius cùm consul bellum cum Latinis gereret, edictúmque esset, ne quis extra ordinem pugnaret, T. Manlius consulis filius turmæ præfectus, prouocatus à Genutio, siue (vt Valerius) à Geminio Metio Tusculanorum equitum præfecto, oblitus edicti consularis conflixit, & prouocatorem hasta confodit. Deinde vbi comitante turma, ac velut ouante spoliis ornatus ad patrem tenderet, ille mox in conspectu omnium, filium quòd extra ordinem pugnasset,ad palum deligari, deinde virgis ex more cædi,postremò securi feriri iussit.Salubri quidem in posterum exéplo,quemadmodum ait Liuius, sed in præsentia nimium inuidioso consuli. Siquidem, vt autor est Valerius libro Memorabilium nono capite, De ira, cum victor Romam reuerteretur, nemo iuuenum obuiam iit, in tantum totius iuuentutis odium venerat. Hinc & cognomen additum vulgò Imperioso. Refert simile seueritatis exemplum Valerius Maximus, libro secundo, capite de disciplina militari, de Posthumio Tiburto, cuius filius fortissimus adolescens,quòd feliciter quidem,sed iniussu patris,cum hoste commisisset, à patre securi percussus est. Quáquam Titus Liuius primæ decadis libro quarto, maluit hoc de Manlio Torquato,quàm de Posthumio credere: atque in variis scriptorum opinionibus hoc potissimùm argumento sese vti testatur, quòd vulgato prouerbio Manliana imperia dicta sint,non Posthumiana,cum tamen Posthumius ætate præcesserit Manlium. Quòd si prior tam sæui exempli fuisset autor, occupasset nimirum insignem titulum crudelitatis: præterea quòd Manlio cognomen inditum esset Imperioso, non Posthumio. Meminit & Seneca De beneficiis lib. iij. de Manlio siue Manilio quodam, qui relegatus à patre, reuersus eum à molestia litis intentatæ liberauit. Tectè ad prouerbium allu[illegible] M. Tullius, libro De finibus ij. Vide ne ista sint Manliana nostra aut maiora etiam, si imperes quod facere non possim. Fortasse pro nostra,scriptum erat iussa.

Opera Sylosontis ampla regio.

Ἕκητι Συλοσῶντος εὐρυχωρίη.

Id est:

Per Sylosontem regio facta est amplior.

Senarius in prouerbium versus, quem refert Strabo libr. Geographiæ xiiij.Nã Sylosõn munificẽtia Darij, mortuo Polycra-

Polycrate, Samiorum adeptus tyrãnidem, cùm acerbiùs exerceret imperium, ita vt ferè solent ij, qui ab humili fortuna repentè ad res amplas prouehuntur, & ob hanc causam insula desereretur ab incolis, prouerbio dici cœptum:

Ἕκητι Συλοσῶντος εὐρυχωρία.

Idest:

Spaciosa regio est Sylosontis gratia.

Conuenit in acerbè gerentem magistratum, aut in principem malum, cuius vitio deseratur ab incolis regio. Venustius reddetur lõgiore deflexu: veluti si in hominem ἀσωτικῶν, qui domum aliquam compilarit, dicatur: aut in profusum ac prodigũ, cuius luxu loculi facti sunt inanes.

Phalaridis imperium.

Φαλάριδος ἀρχή: id est, Phalaridis principatus. Refertur inter Græcas parœmias. Rectè dicetur in eos, qui crudelius exercent imperium, aut potestatem sibi delegatam. Ortum adagium à Phalaride Agrigentinorum tyranno, quem sua crudelitas nobilitauit. Inter multa autem crudelitatis exempla celebratur in primis æneus ille taurus, Perilli, siue Perilai (nam sic appellat Lucianus) inuentum, quo subiecto igni mortales viui sic exurebantur, vt pro eiulatu humano mugitum æderent morientes. Eum taurũ, exusto primùm in eodem artifice, Delphos misisse legitur, vt Phœbo dicatus, in eius templo reponeretur, monimentum futurum, simul & artis exquisitissimæ, & inuenti crudelissimi, & pœnæ meritò in autorem retortæ. Verùm Delphi munus, vt à tyranno missum, repudiarunt. Hæc fermè leguntur apud Lucianum. Simili figura dictum legimus φαλαρισμὸν, pro immani crudelitate. Cic. ad Attic. lib. vij. Nam istum quidem, cuius φαλαρισμὸν times, omnia teterrimè facturum puto. Idem in actione contra Pisonem: Quoniam, inquit, Phalarim grammaticum habemus, id est, qui perperam scripta etiam capite punit.

Omnium quos sol videt.

Sunt & illæ figuræ prouerbiales, Omnium quos terra sustinet: aut, Quos sol vidit pessimus optimúsve. Plaut. in Sticho: Facilè inuenies & peiorem & peius moratam pater quàm illa fuit: meliorem neque tu reperies, neque vidit sol. Idem in Bacchidibus.

Quia ædepol certò scio
Vulcanus, luna, sol, dies, dij quatuor
Scelestiorem nullum illuxère alterum.

Vergilius:

Sol qui terrarum flammis opera omnia lustras.

Vnde & oculus mundi dictus est. Simile est illud, Quodcunque in solum venit. M. Tullius Epistola. fam. lib. ix. epist. vltima: Conuiuio delector, ibi loquor, quicquid in solum, vt dicitur, & gemitum & risus. Sentit se in conuiuio de quibuslibet rebus loqui, seu lætis seu tristibus. Citatum est nobis hoc adagium in superioribus ex primo libro De natura deorum: sed hic locus tum non occurrebat: qui tamen ad prouerbij fidem pertinere visus est. Plautus in Pœnulo: Quantum hominum terra sustinet sacerrimo.

Omnis herus seruo monosyllabus.

Πᾶς δεσπότης δούλῳ μονοσύλλαβος: id est, Omnis herus seruo monosyllabum. Heris & potentibus breuissimo tantùm verbulo est opus, vt vel annuant, vel renuant, ναί, οὔ.

Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.

Seruis autem & impotentioribus multis opus est verbis, vt exorent, aut persuadeant. Effertur integrè ad hũc modum: πᾶς δεσπότης δούλῳ μονοσύλλαβος· τὸ δ' ἱκετεύειν μακρόν. id est: Omnis dominus seruo monosyllabum: at supplicare, longum. Annotatum est à doctis, monosyllaba & dissyllaba nomina conuenire seruis: cuiusmodi sunt μῦς, quo nomine fuit Seruus Epicuro. Cæterùm Athenæus lib. v. citat Herodicum, qui contemptus gratia grammaticos appellat μονοσυλλάβους, γωνιοβόμβυκας, μονοσύλλαβοι: quòd in angulis latitent bombicum more, quódque de minutiis vocularum tractent. De Lisymacho dixit Demosthenes, ni fallor, regnum ipsius nihil differre à scena comica: quod impendiò delectaretur ridiculè dictis: eóque ab hoc omnes discedere dissyllabos, hoc est, histriones. Notauit enim Bithen & Parin, qui nihil apud illum nõn poterant. Athenæus lib. xiiij. Rursus nomina magnatum faciunt polysyllaba: qualia sunt, Ariobarzanes, & Nabuchodonosor: & apud Plautum, Polypyrgopolinices, & Megalodorus.

Budoro more.

Βουδόρῳ νόμῳ aut, vt alibi reperio, βουδόρων νόμῳ: id est, Budororũ more seu lege. Suidas ac Zenodotus interpretãtur de iis, qui digni sint, vt bouis ritu excorientur. Diogenianus exponit de admirandis. Βούδωρον, autore Stephano, promontorium est oppositum Salamini. Βούδεια, Magnesiæ ciuitas, quam Homerus Βούδειον appellauit. Βουδινοὶ, populi sunt Scythiæ, sic appellati, quòd à bubus vehantur, vtpote ἁμαξόβιοι, id est, plaustris ædium vice vtentes. Vnde videtur bifariam allusum ad etymologiam, πρὸς τὸ βοὸς δέρειν καὶ τὸ βοὸς δοῦναι: id est, Ad boum excoriationem, & boum donationem. Strabo lib. x. commonstrat, Euboiæ flumen Budorum. Idem indicat montem Salaminis prospectantem in Atticam. Rursum Plinius libro iiij. cap. xij. inter Gelonos & Agathirsos refert Budinos. Cæterùm quid hæc ad prouerbium faciant, non video. Hesychius indicat βουδόρον esse μοχλὸν, quo boues excoriantur. Locus erit prouerbio, si quis dicat cum improbo non argumentis aut legibus, sed βουδόρῳ νόμῳ agendum, quemadmodum apud Terentium audit Sannio: Nam si molestus pergis esse, iam intrò arripiêre, atque ibi vsque ad necem operiêre loris.

Lemnia manu.

Λημνίᾳ χειρί: id est, Lemnia manu, dictum est pro eo quod est, nefaria, impia, crudeli. Natum ab historia prouerbium, quam aliàs retulimus in Lemnio malo.

Crudelis Bacchus.

Ὠμηστὴς Διόνυσος: id est, Crudelis Bacchus. Baccho quondam viuos homines sacrificari mos erat: vnde in crudeles conuenit. siue quòd temulentia reddat feroces & immites.

Non magis parcemus quàm lupis.

Οὐ φεισόμεσθα μᾶλλον ἢ λύκων: id est, Haud magis parcemus quàm lupis. Aristophanis interpres prouerbialem figuram esse admonet, inde natam, quòd antiquitùs lex ad interficiendos lupos etiam præmio inuitabat apud Atticos. Etenim qui lupi catulum interemisset, huic talẽtum: qui adultum occidisset, duo talenta dabantur. Vnde & Apollinem, λύκιον καὶ λυκοκτόνον cognominarunt. Aristophanes in Auibus:

Φεισόμεθα γάρ τι τῶνδε μᾶλλον ἢ λύκων?

Id est:

Quid enim his magis parcemus, atque ipsis lupis?

Lutum sanguine maceratum.

Theodorus Gadareus Tiberij Cæsaris in arte rhetorica præceptor, perspiciens in eo adhuc adolescente sæuitiam quandam cum ingenij stupore coniunctam, inter obiurgandum illum subinde vocare solet, πηλὸν αἵματι συμπεφυραμένον: id est, Lutum sanguine maceratum: luto tarditatem innuens, sanguine crudelitatem. Autor Suetonius. Non omnino dissimile, quod scurra quispiam Athenis iecit in Syllam: συκάμινόν ἐσθ' ὁ Σύλλας ἀλφίτῳ πεπασμένον. id est: Morum est Sylla, farina variegatum. Quod enim Plutarchus dixit συκάμινον, interpres vertit morum. Notauit autem formam Syllæ, in cuius facie alioqui candida, sublucebat rubor non perpetuus, sed veluti maculis inspersis.

Non est oleum in lecytho.

Ἔλαιον οὐκ ἔνεστιν ἐν τῇ ληκύθῳ.

Id est:

Olei liquor nequaquam inest in lecytho.

Scilicet cùm significamus, non esse precibus locum apud inexorabilem. Refertur apud Aristophanem in Auibus. Est autem allusio ad vocem. Nam ἔλαιον, oleum significat, & ἔλεος misericordiam. & haud scio an altera ab altera sit deriuata.

Boni viri lachrymabiles.

Ἀγαθοὶ δ' ἀριδάκρυες ἄνδρες.

Id eſt:

At quiſquis probus, is multum lachrymabilis eſt vir.

De iis dicebatur, qui facilè commouerentur ad miſericordiam, ac precibus flecterentur. Nam illachrymare dicuntur, qui miſereſcunt. Ouidius.

— Quibus poſſint illachrymaſſe feræ.

Proinde Horatius Plutonem, quòd nullis flectatur precibus, illachrymabilem appellat.

Non ſi trecenis, quotquot eunt dies,
Amice places illachrymabilem
Plutona tauris.

Et Dido Vergiliana Æneæ duriciem incuſans:

Num fletu ingemuit noſtro? num lumina flexit?
Num lachrymas victus dedit, aut miſeratus amantem eſt?

Poteſt & ad Heraclitum referri, res humanas perpetuo fletu proſequi ſolitum. Contrà duros & inexorabiles, adamantinos, ferreos, & corneis fibris dicimus. Licebit & huc detorquere, quod boni ferè cum paupertate rem habent, multáque coguntur perpeti. Adagium recenſetur à Zenodoto.

IVNII. Draconis leges.

Δρακόντειοι νόμοι, Draconianas leges dici inuenio à Xenarcho apud Athenæũ, nimia ſeueritate ſancitas, & quæ rigiditate immoderata, humanitatis iura æquitatiſque diſſoluunt. Sic enim inquit:

Πῶς ποτ᾽ ὦ δέσποινα ποντία Κύπρις
Βινεῖν δύνανται τῶν δρακοντείων νόμων
Ὅταν ἀναμνησθῶσι; —

Id eſt:

Qui cærula ô Venus queant
Dare liberis operam creandis, quoties
Legum Draconis ſint memores?

Draco Athenienſis, vir bonus magnæque prudentiæ, tetricas leges ſanxit, ſupplicio fermè capitis ſãſitas, vt Aul. Gellius refert. qua de cauſa non atramento, ſed ſanguine ſcriptas eius leges (quas propriè θεσμοὺς dictas ſcribit Ælianus) quidam dixiſſe memoratur. Seueram igitur alicuius diſciplinam & inſtituta acerbiora, Draconis leges nominabimus. Huc ſpectat illud Ariſtotelis in Rhetoricis: οὐκ ἀνθρώπου οἱ νόμοι, ἀλλὰ δράκοντος. id eſt: Haud hominis, ſed Draconis ſunt leges.

Flamma perſequeris quem genueras.

In eum qui damno afficit quem paulo antè & opera & re adiuuerat, quadrabit appoſitè ſenarius prouerbialis Æſchyli:

Σύ τοί μ᾽ ἔφυσας, σύ με καταίθειν μοι δοκεῖς.

Id eſt:

Videris vrere igne me quem genueras.

Verba videntur eſſe Meleagri, quem Althæa mater, impoſito igni fatali titione, flammis conſumpſit: vel potius Penthei. Nam hoc nomine fabulam docuit Æſchylus, in quem furiata Agaue mater deſæuiit, incenſis ædibus. vt refert Oppianus & Euripides: apud quem in Bacchis cõſimilia loquitur Pentheus. Demetrius, à victoria Poliorcetes vocitatus, variis caſibus vltrò citróque iactatus, ad fortunam exclamaſſe hoc Æſchyli carmen legitur:

Σύ τοί μ᾽ ἔφυσας, σύ με καταίθειν μοι δοκεῖς.

Tu me extuliſti in lucem, at eadem nunc parens
Abolere flammis me nefariis paras.

Quaſi Nauplius Caphareo rediens.

Ὥσπερ ναύπλιος ἀπὸ τοῦ καφαρέως ἥκων.

Id eſt:

Quaſi Nauplius Caphareo rediens.

De homine immani, & horrificam ſpeciem præferente, ita vſurpauit Dion Chryſoſtomus in Euboico: μικροῦ δέδοικα, ὥσπερ οἶμαι τὸν ναύπλιον ὁρῶν ἀπὸ τοῦ καφαρέως ἥκοντα. id eſt: Metu propemodum corripior, quaſi, vt arbitror, Nauplium ſuſpectans Caphareo redeuntem. Loquitur de ruſtico, vili penula & ouino vellere amicto. qui extra vrbis commercia ruri additus in receſſu delituerat. Nauplius Palamedis pater indignam filij necem grauiſſimè ferens, quum vltionis repulſam in caſtris ad Troiam tuliſſet, mala varia excogitauit aduerſum Græcos, ſtupris excidiiſq; regnorum filij mortem vltus, claſſem Troia capta reducem in Caphareo aſperrimo Euboiæ monte excitata pyra, in littus ſcopuloſum & naufragum pellexit. Ex quo facto diritas hominis facilè elucet, qui tot hominum millibus innoxiis author mortis extitit. Ammianus lib. xxij. Caphareus Euboicus ſcopulus, vbi Nauplius Palamedis claſſem concidit Argiuam. Citat Sophoclis verſiculum Ariſtides:

Πόσας ναυπλίου πυρὰς ἰπνευτήρας.

Id eſt:

Quot Nauplij ignitas tendiculas.

Cyclopicum monſtrum.

Κυκλωποτέρας, id eſt, Portentum Cyclopicum, de immani & humanitatis omnis experte homine dicitur. Citatur à Suida inter conuicia Bacchanalibus iactari conſueta. Conſimili modo Atticum hæreſiarcham impoſtorem ſceleratum, τέρας τι καππαδόκιον, id eſt, Portentum Cappadocium nominat Gregorius Nazianz. in oratione Athanaſio dicta, quòd Cappadocum gens improba & flagitioſa vel adagio illo, quo inter tria cappa gens illa cenſetur, innotuerit. Cicero in oratione poſt reditum in Senatum: Cum hoc homine, aut cum ſtipite Æthiope nihil crederis intereſſe, ſine ſenſu, ſine ſapore, elinguem, tardum, inhumanum, neglectum, Cappadocem, modo abreptum de grege venalium diceres.

Echeti imperium.

Ἐχέτου ἀρχὴ, id eſt, Echeti imperium, rectè effertur in eum, qui acerbè & inhumaniter imperium adminiſtrat, duriſque legibus ſubditos exercet, æquitatis & clementiæ præparcus. Naziãzenus in priore Inuectiua Iuliani apoſtatæ, crudelitatem Echeti & Phalaridis, immanitati Arethuſiorũ poſtponit his verbis: ὡς μικρὰν εἶναι τὴν ἐχέτου καὶ φαλάριδος ἀπανθρωπίαν πρὸς τὴν ἐκείνων ὠμότητα. id eſt: Adeò vt Echeti & Phalaridis inclementia exigua ſit præ iſtorum immanitate. Eunapius in Chronographia, de Feſto proconſule (qui Valentis imperato. temporibus, incredibilem in ſuppliciis crudelitatem exercuit, & tyrannidem in Aſia) loquens, Homerico illum Echeto comparat: πέμπεται δὲ οὗτος κατὰ τὴν ὠμότητα καὶ μυθώδη ἔχετον, καὶ εἴ τις ἄλλος ἐκ θετταλίας ἢ σικελίας τύραννος. id eſt: Ablegatur in Aſiam crudelitate, Homerico & fabuloſo Echeto perſimilis, & ſi quis extitit alius tyrannus è Theſſalia aut Sicilia oriundus. Fuit autem Echetus Auchenoris & Phlogeæ filius, Epiri rex, immanis ſupra modum & crudelis, qui filiam Metopen (alij Amphiſſan nominant) ab Æchmodico quopiam vitiatam oculis orbauit, eámque compulit cribro incernere hordei grana è ferro fabricata, dictitans ludibrio, eam tum demum viſum recepturam, quum illa in pollinem redacta pinſuiſſet. Æchmodico autem ad cœnam accito extremos artus, & cum iis pariter virilia detruncauit, denique furibundus, ſuiſque ipſius expletus carnibus, vitam finiit. Quo modo Lyſander poſtea immani exemplo in minuta ſegmenta ſe ipſe conſecuit. Huius crudelitatem inſignem detexit Homerus Odyſſ. xviij. in illis verſibus, vbi Antinous Iro mendico minatur miſſionem ad Echetum, ſi Vlyſſi ſuccumbat:

Πέμψω σ᾽ ἤπειρόνδε βαλὼν ἐν νηῒ μελαίνῃ
Εἰς ἔχετον βασιλῆα βροτῶν δηλήμονα πάντων,
Ὅς κ᾽ ἀπὸ ῥῖνα τάμῃσι καὶ οὔατα νηλέϊ χαλκῷ,
Μήδεά τ᾽ ἐξερύσας δώῃ κυσὶν ὠμὰ δάσασθαι.

Id eſt:

Aſperam in Epirum te peruehet vncta carina
Regi Echeto, infeſto cunctis mortalibus vni,
Qui tibi detruncet ferro, cum naribus aures,
Raptáque porriceat canibus genitalia cruda.

Heſychius memorat illum & auribus, naribus, & pudendis orbare conſueuiſſe viatores prætereuntes: eiúſque hiſtoriæ meminit & Rhodius Apollonius.

Marſyæ mors.

De immani & ſupra modũ crudeli necis genere, μαρσύου θάνατος, hoc eſt, Marſyæ mors effertur. Eunapius de Hormiſda Saporis Perſarum regis filio natu maiore, qui ex venatu ad regiam regreſſus, quum cõiuiarum accumbentiũ nullus fortè, vti decuerat, adueniẽti aſſurrexiſſet, ἐπηπείλησε τὸν μαρσύου θάνατον αὐτοῖς ἐπιθήσειν. i. interminatus illis fuit

illis fuit Marsyæ necem. qua re intellecta satrapę communi consilio, post obitum patris, natu minorem fratrem regno præfecerunt, illo in caueam incluso, ferreisque cõpedibus obuincto: qui postea ope vxoris, lima præsectis vinculis, ad Constantinum Magnũ profugus, euasit. Marsyas Hyagnidis filius, genere Phryx, tibicen cum Apolline de artis præstantia contendisse dicitur, victúsque proteruiæ pœnas victori dedisse, detracto membratim corio, & arbori appẽso. Vnde Nonius Panopolites in Dionysiacis de tibicine hoc loquens, sic canit:

Clenæ ex quo pœnas das impie victus,
Ludibrium ventis pellis direpta mouetur.

Hoc cruciatus inhumani genere obiisse Valerianum Romanorum Imperatorem à Persis captum, memorat Agathius historiæ lib.iiij. Addit idem, Saporem necis id genus visu miserabile primum excogitasse, ex Orphei de Marsyæ supplicio historia adductum. Refert & Chosroen regem Nachoragan profugum ita excruciasse, vt à ceruice ad imos vsque pedes cutis detraheretur inuersa, cum ipsis quoque genitalibus, & in vtris speciem vento inspirato distenta, scopulo affigeretur. Commemorat & Procopius rhetor belli Persici libro j. Bassicij corium deductum, instar vtris, palea oppletum ex altissima arbore fuisse suspensum. Et Ammian. Marcellinus lib.xxiij. scribit eos cutes viuis hominibus detrahere particulatim vel solidas.

Licynij, & Licynium fulmen.

Λικυνίης, Licynios prouerbiali specie dici annotat Eustathius Odysseæ xviij. eos, qui duris modis desæuiunt, asperiúsque animaduertunt in quempiam, οἱ ἀγρίως κολάζοντες: eo modo quo Iri mendici, helluones Sardanapali, Crœsi diuites dicuntur à Licinio quopiam. Suspicor autem Λικυμνίης legendum, vel certè Λικυμνίους quam lectionẽ etiam Callimachus olim approbauit, à Lycimnio incendiario, qui multorum domos igne crudeliter corrupisse legitur. Quò spectat illud Aristophanis in Auibus:

Καταιθαλώσω σε Λικυμνίαις βολαῖς:
Id est:
Telo Lycimnio ille te corruperit.

Docuit Euripides Lycimnium fabulam, vbi fulmine conflagrauit.

Cyclopicus obtutus.

Κυκλώπειον βλέμμα, Cyclopicus aspectus, pro toruo & immani accipitur. Citatur à Suida. Constat autem, Cyclopas efferos & pietatis omnis expertes fuisse, ex Homero, καὶ ἀξίνους hominum commercia non agnouisse, Strabone teste. Conuenit cum altero, Titanicus aspectus: & illo Nicandri in Alexipharmacis:

Λοξὰς ὅ κόραις ξυνοῦσα λεύσσων. Id est:
Taurinúmque tuens obliquo lumine.

Thyestæa cœna.

Θυέστου τράπεζα ἀσπόνδιος, id est, Thyestæa mensa aut cœna, pro immiti & cruento epulo ponitur. Athenagoras libro De mortuorum resurrectione: καὶ τὰ τραγικὰ δεῖπνα Θυέστου. id est: Et Tragicas Thyestæ epulas. Eusebius lib.v. Ecclesi. in epistola Gallicanorum Christianorum, quæ est de martyribus in Gallia necatis: καὶ ἐψεύσαντο ἡμῶν Θυέστεια δεῖπνα καὶ Οἰδιποδείους μίξεις. id est, Mentiti sunt de nobis Thyestęas cœnas, & Oedipodios incestus nobis obiiciẽtes. Oppianus Cilix in Cynegeticôn iij. de onagro loquens, testes sui catuli absumẽte, conqueritur de natura, quæ non homines tantùm in pignora sua diro exemplo armauerit, verumetiam bestias eadem immanitate imbuerit, sic inquiens:

Θηρσὶ Θυεστείων ὀλοὸν παρέθηκε τράπεζαν.
Id est:
Apposúitque feris epulum ferale Thyestæ.

Philon in oratione de Diratum imprecationibus: ἐπάρατοι τροφαὶ τὰ Θυέστου παιδία καὶ συγκαταλέγεται ταῖς ἐξ βαρείαις συμφοραῖς. id est, Execrandæ dapes Thyestæi liberi inter grauissimas calamitates adnumeratæ. Martialis lib.j.

—Qui scribit prandia sæui
Tereos, aut cœnam crude Thyesta tuam. & lib.v.
Fugerit an Phœbus mensas cœnámque Thyestæ,
Ignoro, fugimus nos Ligurine tuam.

Nota est fabula de Thyeste Pelopis filio, cui Atreus frater epulandos suos ipsius liberos apposuit: quorum nomina prodit Euripidis scholiastes esse, Aglaum, Orchomenum, & Coleum. Poterit, meo quidem iudicio, non malè transferri ad crudele spectaculum, quod oculi abhorreant (quemadmodum in illo patricidio sol vultum texisse dicitur:) cuiusmodi superiore triennio Asia vidit, quum superbissimus Turcarum rex, fracta filiorum natu maximo gula, minimum omnium, sed ingenij dotibus lõgè maximum euocauit, vt fratri è Perside reduci gratularetur: nimirum quid aliud iste, quàm ad Thyestæam cœnam inuitatus, immanissimam fratris germani necem ab impio & scelerato genitore perpetratam spectauit, vindice Nemesi haud inultus. quippe cùm patrem eodem ferè temporis momento duobus filiis orbatum, altero necari iusso, alterum ferrum vltrò in vitalia distringente, diræ vltrices mente emotum reddiderint, ac pro Thyestæo spectaculo meritas ab eo pœnas exegerint, vt perpetuò Heautontimorumenon secum circumferat.

Medæa immanior.

Μηδείας ἀπηνέστερος, id est, Medea crudelior: prouerbialis hyperbole in execrandam immanitatem contorquenda. Simocatus in epistolis, de matre quæ abortiui veneni poculo fœtum aboleuerat: τῆς φονικῆς Μηδείας ἀπηνεστέρως ἀπηργάσω τὰς φόνους. id est: Cædes immaniores perpetras, quàm cruenta illa Medea. & iterum alibi: οὕτω καὶ Μηδείας καὶ Φαίδρας ἔσομαι ... id est: Ita formidanda magis ero quàm fuerit aut Medea, aut Phædra. Medeæ Æetæ Colchorum regis filiæ crudelitas notissima est occiso Absyrto fratre, cuius membra dissipauit, vt eorum collectio dispersa, mœrórque patrius, celeritatem persequendi retardaret, vt Cicero inquit pro lege Manilia. sed notior postea facta est, iugulatis propriis liberis quos ex Iasone sustulerat: de quo vide Diodorum Siculum. Simili hyperbole dixit Tertullianus lib. aduersus Marcionem, Scytha tetrior.

Taurica ara crudelior.

Superiori affinis est hyperbole, qua vtitur Iuuenalis satyra xv.

Mæotide sæuior ara Ægyptus.

Vbi Mæotidem aram vocat Tauricæ Dianæ delubrum ad ostium Mæotidis, ad cuius aram viri homines aduenæ immolabantur. vnde addit poeta post superiora verba:

Quippe illa nefandi Taurica sacri
Inuentrix homines tantùm immolat.

Tauri, natio Scythica, inquit Strabo libro vij. latrociniis nobilis, impetum facere solebant in aduenarum naues in portum appulsas. de ea ita Valerius Flaccus Argonauticôn ij.

Taurorúmque locos, delubráque sęua Dianæ
Aduenit, hic illum tristi dea præficit aræ.
Ense dato.—

& Ouidius in tertio De Ponto, de hac ara loquens:

Sacrifici genus est, sic instituêre priores,
Aduena virgineo cæsus vt ense cadat.

Pomponius Mela lib.ij.cap.j. Tauri Iphigeniæ & Orestis aduentu maximè memorati, immanes sunt moribus, immanémque famam habent, solere pro victimis aduenas cædere.

Vespa acerbior.

Σφηκὸς δριμύτερος, id est, Vespa acerbior. de praeferoce & crudeli dicitur. Vespæ namque insecti exigui ictus acerbi sunt, & haud temerè sine febri sunt, testante Plinio: quippe cuius ter nouenis punctis interire hominem, prodidêre nonnulli. Clemens Alexandrinus Stromatum lib. ij. οὗτοι γὰρ οἱ αὐτοὶ γυμνικοὶ τῆς καὶ ὀλυμπικοί, σφηκῶν (ὡς εἰπεῖν) εἰσὶ δριμύτεροι, καὶ μάλιστα ἡ ἡδονή. id est: Isti enim obesi aduersarij & Olympici (vt ita dicam) acerbiores sunt, ac præcipuè voluptas. Hinc non admodum diuersum est illud Themistij in oratione, ἠρέθισα ἐπ' ἐμαυτὸν καὶ ἐπεκαλεσάμην σμῆνος σφηκῶν κεντρωφόρων. hoc est: Irritaui & concitaui in me velut aluearium quodpiam vesparum aculeatarum, quo in loco abusus est voce σμῆνος: quæ fucum propriè notat, è vesparum quidem genere, sed aculeo carentem, Aristotelis testimonio.

Neptuni, siue Maris filij.

Scribit Gellius in xv.ca.xxj. ferocissimos & immanes, & alienos ab omni humanitate, tanquam in mari genitos, Neptuni filios dicere poetas consueuisse. Apud Plutarchum autem in Dialogo, Sitne rationis vis in bestiis: In marinis (inquit Aristotimus) nullum esse gratiæ sensum, amorem nullum, nec ingenij suauitatem: rectéque Homerus ait,

Glaucum te genuit mare.

de immansueto & omnis societatis experte dixit, quòd beneuolum mitéque nil mare gignat. Patroclus Iliad.π. ait, patrem Achilli non esse Pelea, neque matrem Thetidem, sed eum è mari, saxísque præruptis, esse natum:

Νηλεὲς, οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεύς,
Οὐδὲ Θέτις μήτηρ, γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα,
Πέτραι τ' ἠλίβατοι.

Vide pòst, E mari natus: Centuria xij.

Regiè & crudeliter.

Regum crudelitas & superbia apud Romanos propè in prouerbium abierat. Cicero pro Rabirio Posth. Regum autem sunt hæc imperia, Animaduerte, & dicto pare, & præter rogitatum si querare: & illę minæ, Si te secundo lumine hic offendero, moriere. Ex Euripidis Medea conuersus est. Idem Cicero in ij. in Rullum: Non priuatorum insaniam, sed intolerantiam regum esse dicetis. Et in eadem: Hoc quantum iudicium, quàm intolerandum, quàm regium sit, quem præterit? Plochirus Michael in Dramate:

Τὴν σοβαρὰν ὀφρὺν ἀρχικῶς ἐπηρμένος.

Pompaticè & regali superbia elatus.

Saturni hostia.

Quoniam Saturno humanis hostiis sacrificari mos aliquando irrepsit per Pelasgos, qui sedibus suis pulsi, in Latium appulissent, Saturni hostia in prouerbium immanis crudelitatis cessit.

Catilina, Sylla.

Idem eodem libro, cap. xx. Latrocinia, bella, rapinas trium Catilinarum: Augustum, Antonium, & Lepidum, tres Catilinas vocat, vt Iuuenalis tres Syllas:

In tabulam Syllæ si dicant discipuli tres.

Sylla autem septem millia ciuium occidi iussit, & illi occidēdi finem fecit hostium inopia: cuius proscriptionem crudelitatémque Lucanus lib. ij. descripsit. à cuius crudelitate Syllaturio verbum factum est à Romanis, vt Phalarizo apud Græcos, à Phalaride. Inde illud Cicer. ad Atticum li. ix. Syllaturit eius animus iamdiu, & proscripturit.

Scytharum more.

Scytharum vel Indorum more quotidiana consuetudine fieri dicuntur, quæ crudeliter & immaniter fiunt, præsertim in bello: quod ad alia trāsferri potest. Tanta enim erat barbaries immanitásque Scythicæ gentis, vt ipsa etiam appellatio cesserit in prouerbium. Quemadmodum hodie crudelem hominem appellamus Turcam: & immane facimus, Turcicum. Æschines in oratione περὶ παραπρεσβείας: καὶ δέομαι σώσαί με, καὶ μὴ τῷ λογογράφῳ καὶ Σκύθῃ τούτῳ ἐκδοῦναι. id est, Obsecro vt seruetis me, neue logographo malóque Scythæ me tradatis. Hospitalius in Theauillæ expugnatione:

Indorum vel more Scytharum bella geramus:
Qui neque dicuntur pueris, senibúsue caducis
Parcere, nec tenera quamuis ætate puellis.
Ipsa (nephas dictu) captorum viscera torrent
Ignibus, & diris epulanda apponere mensis
Haud dubitant. Quin hæc potius crudelia, fratres,
Bella relinquamus, nostris contraria votis,
Bella aduersa Deo: quæ si quandoque coacti
Suscipimus, bellum nobis cum fratribus esse
In mentem veniat, quibus æquum, lege, parémque
Ac nobis, ipsi præstare iubemur amorem.

Thyesteæ epulæ.

Athenagoras in eadem oratione pro Christianis, vocat Thyesteas epulas, quibus caro humana deuoratur, τρία ἐπιφημίζουσιν ἡμῖν ἐγκλήματα, ἀθεότητα, θυέστεια δεῖπνα, οἰδιποδείους μίξεις. Trium igitur flagitiorum infamis rumor de nobis spargitur: impietas quę deos tollat, epulę Thyesteæ, & Oedipodij coitus, id est, incesti concubitus. quæ crimina Christianis obiecta, in postrema eiusdem orationis parte refellit Athenagoras. Ouidius xv. Metamorp.

Néue Thyesteis cumulemus viscera mensis.

Martialis:

Diri prandia nec refer Thyestæ.

Quintianus:

Afferat huc sæui quem laudat cœna Thyestæ.

Thyestes Atrei fratris vxorem per adulterium polluit: Atreus verò ei filium epulādum apposuit. Oedipus Laio patre suo mortuo, Iocastam matrem duxit vxorem.

Timonea cœna.

Vsitatissimum & protritum adagium à Timone Echecratis filio Colytensi μισανθρώπου, qui humanum genus exosus erat, vitámque quandam inhumanam & feram sequebatur, in cibísque non modò vulgaribus, sed etiam vilissimis, & ab reliquis hominibus propè damnatis acquiescebat. Seneca: Non est quod nunc existimes, me dicere Timoneas cœnas & pauperum cellas. De Timone vide Lucianum, & nostras in eum enucleationes.

Exuto homine, in feram transiit.

Hac locutione solemus vti, cùm volumus designare facinus homine indignum, & in quo hominem se nō gesserit qui perpetrauit. Quid enim interest, inquit Cicero, vtrum ex homine conuertat se quis in beluam, an in figura hominis immanitatem gerat beluæ? Quint. in pasto cadauere: Si quis adeò hominem exuit, vt ibi pœnam quærat, vbi sensus doloris non est, nempe cadauera feris obiiciet. Seneca lib. De clementia j. cap. xxiiij. Ferina ista rabies est, sanguine gaudere ac vulneribus, & abiecto homine, in syluestre animal transire. Sunt autem, qui ex quo primùm cucullam mendicantium monachorum, præcipuè Franciscanorum sumpserunt, in lupos rapaces abire perhibentur, quibus ouem committere periculosum est.

Canis caninam non est.

M. Terent. Varro lib. De ling. Lat. vj. Apud Valerium Soranum vetus adagio est O. P. Scipio, quod verbum vsque eò euanuit, vt Græcum pro eo positum magis sit apertum: nam idem quod vocant Græci παροιμίαν: vt, Auribus lupum teneo, Canis caninam non est. Adagio est, litera commutata Abagio dicta, ab eo quòd ambit orationem, neque in aliqua vna re consistit sola, &c. Refertur à Varrone tantùm pro exemplo adagionis: Iosephus Scaliger supplet, pellem. Nam ita κυνέαν Græci. Allusit eò Martialis:

Pellem rodere qui velit caninam.

& Iuuenalis:

— Parcit Cognatis maculis similis fera. —

Æschylus Supplicibus: ὄρνιθος ὄρνις πῶς ἂν ἁγνεύοι φαγών. Prouerbium quoque.

Homine non satus.

Crudelem cùm significare volumus, non homine satum dicimus. Sic Euripides in Bacchidibus:

Τίς ἄρ' οὗτος; ...
Οὐ γὰρ ἐξ αἵματος
Γυναικῶν ἔφυ,
Λεαίνας δέ τινος ὅδ',
Ἢ Γοργόνων Λιβυσσᾶν γένος.

Plinius, Ab Erythro mare orti. Vide alibi, Sæuus & indomitus: &, Retrogradus: &, Bellua, Bestia.

Ha nimis fero corde.

Ἀνηλεὲς ἦτορ, dicit Callimachus in hymno in Delon: ἦτορ, ἐπεί δ' οὐ πάμπαν ἀνηλεὲς ἦτορ ἔχουσα. Catul. de Rufa & Rufulo:

Ha nimis fero corde.

Pòst in Sæuo & indomito: Animo efferato.

Leæna procreatus, vel genitus.

Idem Catul. ibidem:

Nunc te leæna montibus Libyssinis,
Aut Scylla latrans infima inguinum parte,
Tam mente dura procreauit, ac terræ.

Leænæ autem insigni sunt feritate. Veteris poetæ senarius est:

Ἰοῦς μαίνοις ἢ χαροπιῶς ἐν πόντῳ.
Idem Catull. in nuptiis Pelei & Thetidis:
Quænam te genuit sola sub rupe leæna.
Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ vasta Charybdis,
Quod mare conceptum spumantibus expuit vndis,
Talia qui reddis pro dulci præmia vita,

Lupi rapaces.

Olim monachi dicti sunt oues, nunc dicuntur lupi rapaces: vt habetur in glos. in epist. inter claras, & illa parte reddentes. versu, Omnes verò sacerdotes. super verbo. Archimandritæ. C. de summa trinit. & fid. cath. Christus apud Matthæum c.7. Attendite ab iis qui veniunt ad vos in vestimentis ouiũ, intrinsecus autẽ sunt lupi rapaces, A fructib. eorum cognoscentis eos. Gen. 49. Iacob Bẽjamin lupum rapacẽ vocauit, mane prædã comedentẽ, & vespere diuidentem spolia. Paulus Actorum xx. Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Ecclesiam Dei, quã acquisiuit in sanguine suo. Ego scio quoniã intrabunt post discessum meũ lupi graues & rapaces in vos. non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquẽtes peruersa, vt abducãt pios post se. Paulus 2. Corinth. c. xj. Sũt operarij subdoli, quorum finis erit secundum opera eorum. In falsis fratribus periculum.

Sæuus & indomitus.

Catullus ad Silonem. Vide alibi, Retrogradi. Cic. apud Lactãtium li.5. c. xj. Miserrimũ est, in hominis figura animo esse efferato. Vide antè, Homine nõ satus: &, Ha nimis fero corde. pòst, Bellua, bestia.

Bellua, Bestia, Homo.

Cicero in L. Pisonem, apud Seruium: Quæ te bellua ex vtero non hominem fudit. Idem in libro incerto Academicorum ad Varronem, apud Augustinum libr. 3. contra Academicos: Roga nunc Stoicũ, qui sit melior. Epicurusne, qui delirare illum clamat: an Academicus, qui sibi adhuc de re tanta deliberandum esse pronuntiat? Nemo dubitat, Academicum prælatum iri. Rursus te ad illum converte, & quære, quem magis amet: Zenonem, à quo bestia nominatur: an Arcesilaum, à quo audit: tu fortasse verum dicis, &c. Machabæorum ij. c. 4. circa medium: Nihil quidem habens dignum sacerdotio, animum verò crudelis tyranni, & feræ belluæ iram gerens. Paulus ad Titum j. cap. Dixit quidã ex istis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. Dauid Psal. 4. Homo non intelligens, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Paulus j. Corinth. 2. Animalis homo non percipit quę Dei sunt. Dauid Psal. 31. Nolite fieri sicut equus & mulus, rationis expertes. Dicitur vulgariter: Bestia factus homo. Cicero apud Lactantium lib. 5. cap. xj. Etenim si nemo est qui non mori malit, quàm conuerti in aliquam figuram bestiæ, quamuis hominis mentem habiturus: quanto est miserius, in hominis figura animo esse efferato? mihi quidem tãto videtur, quanto est præstabilior animus corpore. Vide antè, Homine nõ satus: &, Ha, nimis fero corde: &, Sæuus & indomitus: &, Retrogradus. Horum contrarium est illud Ciceronis Oeconomicorum ex Xenophonte lib. 1. apud Priscianum lib. viij. Homo ex eo numero hominum, qui apud nos hoc nomine dignantur.

COELII RHODIGINI.

Cyclops excæcatus.

De potentia magna, quæ ducis prudentia (animæ oculo) exuta sit, & veluti exoculata. Fabula de Polyphemo, staturosiq; prævalidiq; corporis, sed ab Vlysse astutissimè occæcati, nota est.

Iniice.

In eos qui moribus truculentis cruorem sitientes, cædem imperant quamprimùm. Origo huius sanguinariæ vocis refertur ad primum bellum Punicum: vbi in tumultuario exercitu, Matho quidam & Spendius serui ambo, Carthaginensibus, dominis suis detrahentes, sociósque in illos concitantes, tam attentos habuẽre auditores, vt si quis præter eos consilium suum afferret, non audito consilio, audiret ab omnibus: Iniice, iniice: statímq; coniectis lapidibus interficeretur.

POLID. VIRGILII.

Pater flagellis, ego scorpionibus vos cædam.

Verba sunt 3. Reg. xij. Roboæ respondentis populo; qui multis incommodis vectigalium, &c. à patre eius Salomone affectus, cupiebat leuari. Conueniet, vbi publicæ res principis cuiusdam sæuitia miserrimum in statum perductæ, in multo miseriorẽ, tyrannide successoris, perueniunt. Torqueri poterit ad minora, vbi sæuitatem excipit sæuitia maior. Scorpio genus scuticæ, vt sunt rubi aculeati, habentes in summitate glandes plumbeas, quò carnem lædant.

PETRI GODOFREDI.

Phocensium desperatio.

Vide prou. Erasmi, Phocensium amolitio: vbi tamen vnde nobis amolitio prodierit, contra vocis Græcæ notionem, sanè nescio. Origo talis. Phocenses primores aliquot Thessalorum in suis vrbibus ad vnum omnes necarant. Hi contrà illorum obsides 250. in crucem sustulerãt. inde odiũ vtrinq; immane, & bellũ immanius. Phocẽses prius suos fines inuadẽtibus, nulliq; ætati parcẽtibus obuiã ituri, de suasu Diophãti, & cõsensu cõmuni statuũt, ex vniuersa Phocide omnẽ muliebrem sexum & imbellẽ ætatem vnà cum preciosissimis quibusque rebus collectam certo loco cum custodib. relinquere: qui custodes, ligni ingenti materia ad hoc parata, si viri in prælio inferiores essent, omnes communi incendio delerent. Consentiunt ipsę mulieres, ipsi pueri. pugnatur, sed meliore euentu. Nam Phocenses vicère. Hęc ἀπόνοια φωκέων. Plutar. Pausan.

Timonea cœna.

Seneca: Non est, quòd nunc existimes me dicere Timoneas cœnas, & pauperum cellas. Ita enim Turn. Aduer. xxiiij. capite xxxiij. elegantissimè hoc partim è libro vet. partim ex ingenio restituit. Timon humanum genus exosus erat, vitámque quandam inhumanam sequebatur: in cibísque non modò vulgaribus, sed etiam vilissimis, & ab reliquis hominibus propè damnatis acquiescebat.

GENTII.

Dardanarij.

Ἀναστολεῖς. De iis qui annonam vexant, onerántque: eam nimirum supprimentes, quò per ingrauescentiam speratam carius postea pro sua libidine vendant. Horum fit mentio, & simul in eos pœna constituitur in c. annonam. de extraord. crimi. & in c. Dardanarios. de Pœn. Dicti videntur à quodam Dardano, flagitiosissimo auctore, magica arte nobili. Vnde & Dardaniæ artes apud Poetam. Arist. lib. Polit. j c. 7. refert, Thaletẽ Milesium præuidisse per cognitionẽ Astrologiæ, olearũ inopiam, & proinde omnes coemisse: sed in sequenti anno pluris vendidisse, facto ingẽti quæstu. Qui iure Dardanarius appellatus fuisset, modò animum adiecisset quæstui, tum turpi, tum maximè noxio multitudini.

Timoniano more.

De homine querulo, tetrico, & ab omni gratia & humanitate alieno. Vide alibi Timonia vita: in Centu. Iunij. & alibi Budæus, eos qui sordibus sermonis oblectantur, & purè loquentibus obtrectant, censet deportandos esse in Timonion quoddam: hoc est, in auiã solitudinem. Idem vsurpat & hanc figuram prouerbij, Floralia agentem spectari à Catone:

Sicula aula.

Iuuenalis traducens sæuitiam matronarum Romæ, in seruos ancillásque mira libidine animi ad quamuis occasionem iniquè & crudeliter verbis & verberibus debacchantium, earum domum translatione prouerbiali Siculam aulam vocat. Aluit enim Sicilia priscis sæculis plurimos tyrannos, miserabiliter in humana corpora pro libidine grassantes: vt Phalaridem, Dionysium, & id genus monstra exitialia. Carmen Iuuenalis ex satyr. vj. hoc est:

Et cædit, donec lassis cędentibus: Exi,
Intonat horrendum, iam cognitione peracta,

Profectura domo Sicula non mitior aula.

Aptissimè vtemur de ciuitate, vel domo iniqui crudelisque principis, satis superbè & insolenter omnia pro imperio gerentis, bonósque capite & fortunis oppugnantis: vbi, vt canit Ouidius,

Victa pugnaci iura sub ense iacent.

Commodè etiam dicetur de schola plagiosi alicuius magistelli, sæuitia & inscitia furentis: qualem puer ego cognoui cuiusdam re & nomine [Greek] planéque Scythæ: cuius schola non leuius personabat verberum stridore Sicula aula Phalaridis, aut Dionysiorum. Vsque adeò suaue erat homini, eiulantium puerorum voces audire, & longissimo temporis spacio cæsorum lachrymis in gemitu miserabili pasci. Nomen tacebitur, terra aquísque obruendum, Vulcanóque sacrandum. Faceta est Diogenis [Greek] & proxima prouerbio, de gymnasio Euclidis, [Greek]: & Platonis ludum, non [Greek] appellantis. Quibus verbis miro cum lepôre, hæreticorum sophistarúmque certamina insectabimur.

Orba Tigride peior.

Vsus est idem Iuuenalis, saty. vj. de supra modum sæua & impotenti matrona, zelotypia laborante:

Tunc grauis illa viro, tunc orba tigride peior.

Metaphorica hyperbole est, à natura & ingenio tigridis, quæ raptis catulis pernicitate incredibili raptorem persequitur, donec vel prædam eripiat, vel in nauem fugere compellat: ne sic tamen cessante eius feritate, etsi irrita. Plinius viij. xviij. Tigridis feritatem notat & Virgilius Æneid. iiij.

—Hircanæque admorunt vbera tigres.

Antiphates trepidilaris, & Polyphemus.

Patremfamiliàs in seruos ancillásque verberibus & cæde sæuientem, vxori filiísque suis vehementer infestum ac terribilem, omnibúsque tam domesticis quàm alienis ob morum impotentiam, animique atrocitatem intolerabilem & exitialem, eleganter hoc versu truncato Iuuenalis appellare licebit, quod extat saty. xiiij.

An sæuire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
Plagarum strepitu, & nullam Sirena flagellis
Côparat, Antiphates trepidilaris, ac Polyphemus?

Extat Odyss. x. mentio Antiphatis Læstrygonum regis. incoluisse autem Leontinam regionem in Sicilia Læstrygones referuntur. Fuerunt immanes barbarique homines, eodem Homero authore, qui hospitum carnibus vescebantur. Quod etiam Vlyssis socij, eodem Antiphate iubente mactati, experiebantur, ne Vlyssi quidem parsuri, si non velocitate remorum periculum vitasset: & tamen non nisi multis nauibus & sociis amissis euasit. Cæterùm de Polyphemo extat fabula apud Homerum & Virgilium, nemini non aperta eorum qui Musarum sacris vel leuiter imbuti sunt.

CVRIOSITAS.

ERASMI. Scit quomodo Iupiter duxerit Iunonem.

In curiosos, & quid quisque domi faciat peruestigantes, conueniet illud ex Syracusanis:

[Greek]

Id est,

Nouit fœmineum genus omnia, nouit & illud
Iunonem quo pacto duxit Iuppiter olim.

Scholiastes Theocriti putat significari furtiuas Iouis & Iunonis nuptias, quales describit Homerus:

[Greek]

Id est:

Coniugij subière thorum clam vtroque parente.

Adiúngit fabulam, quam retulerit Aristoteles nescio quis in libro quem scripsit De templo Hermiones. Iupiter insidians sororis pudicitiæ, quum fortè vidisset illam semotam ab reliquis diis (nam ne diis quidem virginibus tutum est, obambulare solas) seipsum vertit in cuculum, conseditque in môte, qui prius dictus erat Thronax, nunc Coccyx dicitur. Eo verò die Iupiter excitauit ingentem tempestatem. Iuno itaq; sola peruenit in môtem, conseditq; eo loci, vbi nunc est Iunonis Teliæ, hoc est, perfectæ templum. Cuculus autem ob tempestatê horridus ac tremens deuolauit, conseditq; in Iunonis genibus. Eum Iuno miserta texit veste sua. Hic rex deorum repentè è cuculo factus Iupiter, Iunonê complexus est. Quúmque illa metu matris recusaret coitum, Iupiter promisit se ducturum illam in vxorê. Hinc natum existimant prouerbiû. Addit, huius Iunonis simulachrum in têplo fuisse collocatû hac imagine, vt in throno sedês sceptrum dextera teneret, in cuius fastigio sederet cuculus. Equidê vix credo hanc fabulâ apud veteres inueniri, sed suspicor ab ocioso quopiam grammatico fuisse confictam. adeò sapit anile quiddâ. Huic simillimû est quod scribit Plautus in Trinummo: Sciunt quid in aurê rex reginæ dixerit, sciunt quid Iuno fabulata cû Ioue: quæ neq; futura neque facta, tamen illi sciunt.

Canes venatici.

Qui venandi studio tenentur, habent canes emissarios, qu. vestigiorû odore feras exploratas, & repertas latratu produnt. De Corycæis alibi diximus. M. Tul. actione in Verrê . Appon. it de suis canib. quendâ, qui dicat se Diodorû Melitensem rei c pitalis reum velle facere. Ibidem aliquanto pôst: Qui simulatq; in oppidum quopiam venerat, immittebantur illi continuò Cybiratici canes, qui inuestigabât ac perscrutabâtur omnia. Duos fratres Cybiratas appellat canes, quòd ad furandû Verres illorum oculis, sed suis manibus vteretur. Solet autem canibus à regione cognomen indi, vt Melitæis. Ac superius in eadem: Qui postea quam venerunt, mirandum in modum canes venaticos diceres, ita odorabantur omnia, & vestigabant, &c.

Nihil dulcius quàm omnia scire.

M. Tul. ad Att. lib. . epist. Delectarunt me, refert hunc senarium ceu vulgò celebrem:

[Greek]

Id est,

Nil dulcius quàm scire prorsus omnia.

Versus corruptus constabit, si addas [Greek], sic:

[Greek]

aut, [Greek]. Ac mox subiicit. Quare vt homini curioso, ita perscribas ad me, quid primus dies, quid secundus, quid censores, quid Appius, quid illa populi Apuleia. Est & illud aliquoties obuium in Epistolis M. Tullij, [Greek].

Mylus omnia audiens.

[Greek]: id est, Mylus omnia auscultans. Dici solitum, vbi quis se dissimularet audire, fingerétq; surditatem, cùm omnia tamen auribus curiosis captaret auscultarétq;. Tractum videtur à mola, vnde exploratores obseruare soleant quæ fierent (nam [Greek] molam sonat Græcis) aut Myli curiosi cuiuspiam moribus. Zenodotus testis est Cratinum hoc vsum adagio in Cleobulinis. Hesychius indicat, Mylon fuisse poetam quempiam Comicum: præterea piscis esse nomen, nullum opinor sentiens. Ad hæc [Greek] Græcis significare curuû, obliquum ac distortum. Scribit enim dupliciter. De Carcini stobilis dictum est alias. Habent autem principes quidam & hoc sycophantarum genus, qui se fingunt surdos ac mutos, quo magis audita referant.

Nihil inanius quàm multa scire.

Apud Athenæû lib. . Hippon. qui dictus est [Greek], citatur autor huius versiculi:

[Greek]

Id est:

Non aliud mage inane puta quàm plurima scire.

Citatur idem ex Timone:

[Greek]

Conueniet in eos, qui malunt multa discere quàm vtilia. Hebræus Ecclesiastes non abhorret ab hac sententia: Qui apponit scientiam, apponit & dolorem, & in multa scientia multa indignatio. Contrà laudata est Hippiæ [Greek].

Zenonium

Zenonium est & lentem coquere.

Timon Phliasius apud Athenæum lib. 4. καὶ ζηνώνειον καὶ φακῆν ἑψεῖν, id est, Zenonis est & lentem coquere. Zenon Stoicorum princeps fuit, qui docet sapientẽ omnia rectè facere, nec referre quid agat, sed in minimis pariter ac maximis sapientem esse sui similem. Ex quo consequitur, ad lenticulã rectè coquendam opus esse sapientia Zenonis. Natũ ex apophthegmate, quod refert Diogenes Laertius. Quum enim Zenon dissereret sapientẽ omnia rectè facere, quidam irridens obiecit: Igitur & lenticulam rectè coquet. Zenon annuit, & collectionẽ approbauit. Seriò licebit vti, quũ dicemus, esse viri boni etiã in rebus minutissimis sui similẽ esse: aut egregiũ artificem, in quacunq; materia declarare qualis sit artifex.

Corycæus auscultauit.

Κωρυκαῖος ἠκροάζετο. i. Corycæus auscultauit. Vbi quis id quod agit, conatus dissimulare, tamen à curiosis deprehenditur. Vnde natum sit adagium, ex autoribus ascribã. Corycus mons est Pamphyliæ præcelsus ac portuosus, atque ob id piratarũ insidiis opportunus, quos ab eo monte Corycæos vocabant. Hi nouam insidiandi rationem excogitarant. Siquidem dispersi per portus Coryci mõtis, miscebãt sese negociatorib. vt quisq; fortè appulerat, subauscultãtes, & quid rerum portarent, & quò nauigare destinassent, deniq; quo tẽpore decreuissent soluere. Quæ simul atq; cognouerãt, renunciabãt piratis, cũ quib. societatem maritimorũ latrociniorũ exercebãt. Atq; ita per occasionem simul adorti, nauigantes spoliabãt. Quæ res vbi mercatorib. esset comperta, pleraq; occultabant, ac dissimulabant, insidiarum metu. Sed cum ne sic quidem latẽrent, subodorantib. omnia Corycæis, res in prouerbium abiit, τοῦτον κωρυκαῖος ἠκροάζετο. i. Hunc Corycæus auscultauit. de re vehementer dissimulata, deprehensa tamen. Suidas ait, Corycon Pamphyliæ promontorium esse, cui subiecta sit vrbs Atalea. Eius vrbis ciues, ne vexarentur ipsi à prædonibus, qui sese in promontorij arcẽ receptabant, per alios portus dissipati subauscultabãt, quinam appulissent, & quò tenderent, eáq; prædonib. renunciabant. Idem ex Ephoro refert, Corycæos cõuenas quospiã fuisse, qui condiderint oppidulũ in Lydia sub cacumine Coryci in mare prospectantis, finitimos Myonesso. Hos solitos sese negociatorib. in portũ appellentib. admiscere, quasi negociatores essent & ipsi, merciũ aliquid empturi: deinde quæ cognouissent, Myonessijs renunciabant. Myonessij nauigantes adoriebantur, prædam ablatam, aut precia quib. sese negociatores redimebant, quæ Græci λύτρα vocant, cum Corycæis partientes. At Stephanus tradit, Corycũ montem esse altissimũ, finitimum Teoloniæ oppido, cui subiectus sit eiusdem nominis portus. Quo loco meminit & de piratarũ insidiis & prouerbio. De Lydiæ Coryco sentit & Strabo, cuius verba suscribam ex lib. 14. πρὶν δ᾽ ἐλθεῖν ἐπὶ Ἐρυθρὰς, πρῶτον μὲν Ἔραι πολίχνιόν ἐστι Τηΐων, εἶτα Κώρυκος ὄρος ὑψηλὸν, καὶ λιμὴν ὑπ᾽ αὐτῷ Κασύστης, καὶ ἄλλος Ἐρυθρᾶς λιμὴν καλούμενος, καὶ ἐφεξῆς πλείους ἕτεροι. φασὶ δὲ τὸν παράπλουν τοῦ Κωρύκου πάντα λῃστήριον ὑπάρξαι τῶν Κωρυκαίων καλουμένων, εὑρομένων τρόπον τινὰ καινὸν τῆς ἐπιβουλῆς τῶν πλοϊζομένων. κατεσπαρμένους γὰρ ἐν τοῖς λιμέσι τοῖς καθορμιζομένοις ἐμπόροις προσφοιτᾶν, καὶ ὠτακουστεῖν τί φέροιεν καὶ ποῦ πλέοιεν, εἶτα συνελθόντας ἐπιτίθεσθαι τοῖς ἀνθρώποις, ἐπειδὰν καθορμισθῶσιν. ἀφ᾽ οὗ δὴ πάντα τὸν πολυπράγμονα καὶ κατακούειν ἐπιχειροῦντα τῶν λάθρα καὶ ἐν ἀπορρήτῳ διαλαλουμένων, Κωρυκαῖον καλοῦμεν, καὶ ἐν παροιμίᾳ φαμέν· τοῦ δ᾽ αὖ ὁ Κωρυκαῖος ἠκροάζετο, ὅταν δοκῇ τις πράττειν δι᾽ ἀπορρήτων, μὴ λανθάνῃ δὲ διὰ τοὺς κατασκοποῦντας καὶ φιλοπευστοῦντας τὰ μὴ προσήκοντα. id est: Priusquam perueniatur Erythras, primũ occurrit oppidulum Eræ Teium, deinde Corycus mons excelsus, atque huic subiectus portus Casystas, mox alius portus dictus Erythræ, deinde alij complures. Narrant autem Corycum præternauigantibus omnia plena latrociniis esse quorundam, quos Corycæos appellãt. Hi nouum insidiarum genus cõmenti fuerãt in nauigantes. Siquidem dispersi per portus, negociatores qui fortè appulerant, adibant, subauscultabántq; quid rerum ferrent, quò nauigarent: deinde illos in altum reuersos, collecti adoriebantur ac spoliabant. vnde factum est vt quemuis curiosum, auidum auscultandi quæ clanculum & in occulto dicuntur, Corycæum vocemus, prouerbióq; dicamus, Hunc Corycæus auscultauit, quoties aliquis sibi visus est egisse dixisséve clàm, cũ tamen non latuerit, propter eos qui subauscultant & sciscitari student, quæ non oportet. Hactenus Strabo. In cuius verbis non videtur abesse deprauatio: vna tolletur, si pro λῃστήρια legas λῃστῶν. altera, si legas, τῶν λάθρα καὶ ἐν ἀπορρήτῳ διαλαλουμένων καὶ διαλογιζομένων: sic enim legisse videtur interpres. Itaque cum duæ sint ciuitates eiusdem nominis, ad vtranque referunt prouerbium autores. Stephanus ostendit & in Cilicia ciuitatem Corycum esse, quæ portu salóque cingitur, vt ait Pomponius Mela, angusto tergore continenti adnexa; cui vicina specus illa multorum literis nobilitata. Iam Cilices piratas fuisse accepimus. Hanc eandem arbitror esse cũ ea quam in Pamphylia ponunt Zenodotus & Suidas, quòd Pamphylia Ciliciæ sit contigua, aque olim bona Ciliciæ pars imputabatur in Pamphyliam. Idem Stephanus indicat & insulam fuisse eius nominis. Rursus Cretæ promontorium esse Coryciam, & eiusdem nominis portum Æthiopiæ. Inducunt & comici deum quempiam Corycæum, exaudientem atque auscultantem quæ geruntur: sicuti Menander in Enchiridio, Dexippus in thesauro apud Suidam, quod tribus verbis attigit & Hesychius, indicans Corycum Græcis sonare vas coriaceum, aut nauim, aut linceã. Vsurpat hoc adagium M. Tullius lib. ad Attic. x. epist. vltima: Itaque posthac non scribam ad te quid facturus sim, sed quid fecerim. Omnes κωρυκαῖοι videntur subauscultare quæ loquor.

Multæ regum aures atque oculi.

Ὦτα καὶ ὀφθαλμοὶ βασιλέων πολλοί. i. Aures atq; oculi regum multi: quòd per exploratores obseruẽt, quid quisq; dicat faciátve. Idẽ refertur à Luciano in libello, cui titulus, De mercede seruientibus: ac rursus, Aduersus indoctum. Eiusdem meminit & Aristoteles in 3. Politic. Hoc genus homines Græci vocant ὠτακουστάς: quos primus Darius minor adhibuit, sibi diffisus. Dionysius Syracusanus addidit προσαγωγίδας. i. exploratores: autore Plutarcho. Allegoria inde ducta est, quòd regib. quamplures vbiq; sunt exploratores, atq; ob id oculi regum dicuntur: complures auscultatores, quib. velut auribus vtuntur. Neq; desunt manus & pedes quàm plurimi, fortassis ne ventres quidem. Vide cuiusmodi portẽtum sit tyrannus, & quàm formidãdum, tot oculis, iisq; emissitiis, tot auribus, iisq; tam asininis ac longis, tot manibus, tot pedibus, tot vẽtribus, ne reliqua parũ honesta commemorem, instructum. Aristophanes in Acharnẽsib. Pseudartabã regis oculũ appellat, quòd per eũ cognosceret quid ageretur. Aliter autem Andromache apud Euripidem, filium vitæ oculum vocat:

Εἷς παῖς ὅδ᾽ ἦν μοι λοιπὸς ὀφθαλμὸς βίου.

Id est,

Erat relictus gnatus hic mihi vnicus
Vitæ oculus.

Propterea quòd vnicum esset in vita oblectamentum. Nam oculo nihil charius. Vnde, quos adamamus, oculos vocamus.

Nodum in scyrpo quæris.

Nodum in scyrpo quæris, in anxium dicebatur, nimísque diligentem, aut meticulosum, qui illic scrupulum moueret, vbi nihil esset addubitandum. Hoc adagiũ refertur apud Plautum in Menæchmis, & verbis totidẽ apud Terentium in Andria. Festus ex Ennio citat:

Quæris & in scyrpo, soliti quod dicere, nodum:

nominatim prouerbij titulo referens. Donato iunci species est scyrpus, leuis atq; enodis. Quanquam apud Gellium scyrpi dicuntur captiunculæ argutiæque. Nisi fortè quis malit legere, in scrupo: quòd hi lapilli leues sint, ac rotundi.

IVNII. Tudiculam expoliuit.

Τορύνην ἔξεσεν, id est, Tudiculam dedolauit. Citatur à Demetrio Phalereo ex Sophrone mimographo, quem totidem fermè adagiis abũdare, quot versibus, ait. Videtur,

quadrare in hominem plus iusto curiosum: vel qui operam minimè necessariam & inutilem verborũ fuco commendat: aut qui hominem agrestibus moribus & rusticano ingenio ac Demeam prorsus, ad elegantiores mores cultúmque ciuiliorem traducere conetur. Talis enim [Greek] appositè dicetur. Quidam malè legerunt [Greek], quod est, ebulliit. Est autem [Greek] coquinarium instrumentum, commouendis pulmentariis ollæque vertendæ idoneum: Tudiculam Latini vocant. quam qui velit expolire elegantius, næ ille in re omnium inutilissima operam consumit.

Acclamant instar Ciconum.

[Greek]: id est, Inclamant se inuicem more Ciconum. Prouerbiali schemate dictum est à Synesio de iis, qui admiratione alicuius rei ducti vicinos, velut testes miraculi aduocant, quasi non satis sit solos vidisse, nisi oculata aliorum accedat loco testimonij fides. Id vitij peculiare est maximè fœminis, vt si quid noui videant, aut inauditum audiant, illicò viciniam totam conciant, stupendę rei testem futuram. Lepidam narrat fabulam Synesius de insulę cuiusdam, ad quam in tempestate sospites appulerant, mulierculis, instar Lemniarum insigniter mammosis, vt in humeros etiam laxos vberum sinus reiiciant, quæ tamen fatali quadam persuasione cunctas in genere fœminas sui similes arbitrentur, neque credant viris commercij gratia peregrinantibus, non omne fœmineum genus tale esse: quamobrem si qua extera mulier eò appellit, nihil prius habent quàm vt blanda comitate sinus pectoris explorent, & accita vicinia incredulitati suæ medeantur, nouæ rei spectaculo satiatis oculis. Itaque inquit, [Greek]. id est: At illa quæ rem nouam intuita est, alteri indicium facit. mox aliæ alias accersunt, veluti Cicones solent, illæ verò ad spectaculum frequentes conueniunt. Locus autem desumptus est ex Homero Odysseæ ix.

[Greek]

Id est:

Tum verò coeunt Cicones, ciconásque viritim
Inclamant. —

Sunt autem Cicones, Thraciæ populus ad Ismarum vrbem, qui Vlyssem post dirutam Troiam ab acta præda in littore cum sociis comessantem adorti, malè multarunt multis interfectis: sic dicti à Cicone, Apollinis & Rhodopes filio: nisi etiam à Cicone, Amythaonis filio, vate parum dextro. Quadrabit ergo in nouarũ rerum auidos, qui insatiabiliter eo studio affecti, velut tinnientibus auribus cœtus hominum faciunt, vt & accipiant & communicent noua.

Inferorum triacadas.

In hominem plus æquo curiosum, & recondita peruestigantem, atque à communi hominum notitia abstrusa cognoscere laborantem, illud competit: [Greek], Inferorum triacadas inquirit aut scrutatur. [Greek] vocant tricesimum cuiusque mensis diem, vocabulo à Thalete Milesio primùm excogitato, si Laertio credimus: aliis [Greek] vocitantibus, quem nos pridianam Calendarum facimus. Stultissimæ autem operæ atque extremæ curiositatis est, quas Calendas, quasve triacadas habeant inferi, vano labore indagare. Commemoratur à Suida.

Spinas colligens.

[Greek], id est, Spinas attrahens: frequens est apud Athenæum de moroso homine & importunè curioso, qui in disputationibus nũc hoc nunc illud incessit, & in controuersiam trahit: talem autem vbique perstringit Vlpianum Tyrium altercando molestum. vt libr. iij. Dipnosoph. [Greek]. id est: Ad vnguem expendis quicquid disceptantibus occurrit, spinas attrahens, quippe inter tribulos semper, spinosam & Ononin cõuersans, nihil omnino amœnorum florum colligens. quem locum respiciens Eustathius ita legit lib. ij. Iliad. [Greek]. id est: Vnde prouerbium illud, Spinas adducens velut tribulos aculeatos: quum allusum ibi sit ad distichon quod apud Plutarchum extat Sympos. lib. 1. c. 4.

[Greek]
[Greek]

Id est:

Ceu scabros inter tribulos, & Ononin acutam
Tellure erumpunt mollia Leucoia.

Idem Athenæus lib. [Greek]. id est: Hic iterum è prædictis spinas colligens Vlpianus. Rursus lib. vij. [Greek]. id est: Vlpianus spinas congregans. Quadrabit ergo appositè in captiosum sophistam, & importunis quæstionibus molestum. Porrò superiore disticho concinnè vtemur, quum à seuero homine & austero lepidè dictũ aliquod prodierit, & iocosus lepos: aut vbi scriptum tetricum, quasiq; aculeatum vnis atq; alteris facetiis conditum temperetur.

[Greek]

Synesius libro de Prouidentia 2. [Greek]. id est, Si quis in scenam introrumpat, & huc (quod dici solet) emissitiis oculis introspiciat. Vox illa [Greek], indicat vulgi sermone extritum fuisse verbum & prouerbiale. Dicetur de curiosis hominibus, & alienarum rerum plus nimio satagentibus. Crediderim ego veriorẽ esse lectionem, [Greek], mutatione vnius literæ ι in λ, quòd curiosi homines reductis & quasi concauis oculorum sinibus in introspiciendo contentius, vti videantur.

IOANNIS VLPII.

Aliud homini, aliud humanitati satis.

Digna hæc sententia Varronis est, quæ prouerbiis annumeretur, qua pulsat eos, qui consuetudinem potius sequuntur in loquẽdo quàm certas rationes. Humanitatem autem hîc ponit pro curiositate. ac si diceret: Natura quidem paucis contenta, sed quod huic sufficit, non satis est curiositati.

COGNATI.

Dulcedo cuncta intelligendi, superat cæteras omnes suauitates.

Themistius peruulgatæ huius sententiæ mentionem facit in oratione, quam vocauit [Greek], cùm ostenderet se mirifico amore rerum suarum cognoscendarum teneri, dissentiréq; in hoc ab ingenio plurimorum, qui alienas res curiosè inuestigant, suas propriásq; negligunt. Ita autem locutus est elegans, eruditúsq; scriptor: [Greek]. Cuius præclari desiderij sui, ac graui probóq; viro digni, rationẽ reddit communi hac sententia: Nihil dulci⁹ quã cũcta prorsus scire. quã tamẽ aliquantulũ emẽdat, vt qui putet, nõ omnia scire iucũdissimum esse, sed res tantùm bonas. Lucretius lib. 4. dicit homines esse immodicè cupidos auditorum, idcirco res admirabiles & portenti similes confingunt, quib. alliciãt & retineant auditores: & inquit,

— Ideo iactant miracula dictis,
Aut aliqua ratione alia ducuntur, vt omne
Humanum genus est auidum nimis auricularum.

[Huc refer, Nihil dulcius quàm omnia scire: in Chiliad.]

Corycæus audit.

De his dicitur qui secreta explorant: natum ab insula quadam, & portu, qui est prope Teum insulam & Erythras, vbi pyraticam exercebant: inde dicti Corycij, speculantes mercatores. [Erasm. prouerb. Corycæus auscultauit.]

[Greek]

[Greek] prouerbiale est, de curiositate lustrandi, quæ intra scenam fiunt. Synesius Cyrenæus in Ægyptio, seu de prouidentia, disputation. lib. ij. sub finem: [Greek], per proscœniũ omnia. i. curiosè oculis

oculis lustret. Prouerbij nota est τὸ λεγόμενον: quod verbum hac de re vsurpatur.

Nouit, quid toto fiat in orbe.

Hoc adagio curiositatis vitium nimis vulgare notatur. quod vitij genus cùm in omni hominum genere, tum in fœminis præcipuè vigere solet. eæ enim tanto tenentur cognoscendarum rerum alienarum desiderio, vt omnia etiam arcana inuestigent. Iuuenalis graphicè admodum mulieris omnisciæ mores exprimit satyra sexta:

Hæc eadem nouit, quid toto fiat in orbe,
Quid Seres, quid Thraces agant, secreta nouercæ.

Statim pòst:

Instantem regi Armenio, Parthóq; cometam
Prima videt: famam, rumorésq; illa recentes
Excipit ad portas: quosdam facit isse Niphatem
In populos, magnóq; illic cuncta arua teneri
Diluuio, nutare vrbes, subsidere terras.

Quod autem in aliis poetæ reprehendunt, ab eo nec ipsi sunt omnino liberi, si Virgilio credimus, cum ait:

Norunt bella deûm, norunt abscondita nobis
Coniugia, & falsa quoties sub imagine peccent.

nam de poetis hic loquitur. Vide apud Erasmũ nostrum: Scit, quomodo Iupiter duxerit Iunonem.

Muscarum in morem.

Lucianus de sacrificiis: Quòd si quis fortè sacrum faciat, epulantur omnes fumo inhiantes, ac muscarum in morem sanguinem exugentes, circum aras effusum. Nota est muscarum natura, alienum edentium, & alienarum mensarum delectantium. Hinc Parasiti muscis sæpe conferuntur. Illis quoque vnum studium est, omnia inquirere. Hinc homines mirificè curiosi, muscæ dicti sunt: quod antè ex Plauto iam docuimus. Ægyptij autem impudentiã significantes, muscam pinxisse, tradit Orus. Illa enim intrepidè & alacriter homines & cibum alienum aggreditur, & ægrè potest abigi. Vide Homer. Iliad. ρ. Infrà, Instar vesparum.

G. Gentii. Delatoria curiositas.

Dicitur à Iuriscon. in cap. vj. de iur. & fac. igno. prouerbiali figura, teste Budæo, cùm inquit: Scientia hoc modo æstimanda est, vt neq; negligentia crassa, aut nimia securitas satis expedita sit, neq; delatoria curiositas exigatur. Tractum à sycophantis criminatoribus, vel quadruplatorum improbitate, de quibus illud Plautinum in Trinummo (vbi de famigeratorib. agitur) dici potest: Quodquisq; in animo habet aut habiturus est, sciunt: id quod in aurem rex reginæ dixit, sciunt: quod Iuno fabulata sit cum Ioue: quæ neq; futura, neq; facta sunt, tamen illi sciunt. Iidem pro delationis prẽmio quartam partem in bonis delatorum consequebantur.

DAMNANDI.

Erasmi. Notare vngui: & similia.

Ad eandem formam pertinent hæc quoq;: Notare vngui. quòd soleat vngui signum apponi, vbi quid parum placet. Horatius dixit, Transuerso calamo signum apponere: pro eo quod est, damnare. In eundem sensum, Censoria virgula legitur identidem apud diuum Hieronymum, pro castigandi notãdiq; autoritate. Item apud Quintilianum libro Institutionum 1. Qua quidem ita sunt seuerè vsi veteres grammatici, vt non versus modò censoria quadam virgula notare, &c. A censoribus Romanis traductum: quorum partes erant notare, si quid in moribus ciuitatis dignum emendatione iudicassent, ac mulctam dicere. Eòdem pertinent Spongia, lima, cœlum: quæ in emendationis prouerbium abierunt. Spongia deletur, quod non placet: lima detrahitur atque expolitur, quod redundat, quódque incultum est: cœlo deformatur item, ac fingitur id, quod est rudius. Proinde in spongiam incubuisse dixit Augustus Aiacem suum, quem deleuerat. Et Elimata, dicuntur expolita. Et Sculpturam orationis, cultum dicunt.

Tristis litera.

M. Tullius pro Milone: Quod nisi vidisset posse absolui eum qui fateretur, quum videret nos fateri, neq; quæri vnquam iussisset, nec vos hanc tam salutarem in iudicando literam, quàm illam tristem dedissetis. Tristem literam appellat θ, salutarem τ: quòd hac absolueretur reus, illa damnaretur. de quo non nihil attigimus in prouerbio, Theta præfigere. Asconius Pedianus (si modò codices mendo vacant) indicat θ. fuisse notam damnationis, τ. absolutionis, N.L. ampliationis. hoc est, non liquere. T. Liuius dixit tristiorem notam.

Contra retiarium ferula.

Martialis in epistolari quadam pręfatione: Denique videas, an te delectet contra retiarium ferula. id est: An id faciendum tibi putes, quod nemo non damnet atq; exibilet. Domitius Calderinus interpres admonet subesse prouerbium, dici solitum in eos, qui infirmo præsidio contra maximè instructum pugnarent. Quanquam idem paulo pòst aliò dilabitur, nempe huc, gladiatores olim si minus placuissent, ferula cęsos eiici solere. Huic finitimum est illud Gellianum libr. Noctium 1. c. ij. Annon contra istum baculum moueas? heus homo, quid mecum tibi? Itaq; ferulam aut baculum mouere contra quempiam, est refragari, & insolentius repellere sententiam. Est autem ferula ligni genus, quo quondã pueri cædebantur, atq; item milites, si quid contra disciplinã facere viderentur. Opinor idem factitare solere in ludis gladiatoriis huiusmodi certaminibus præfectos.

Ni pater esses.

Εἰ μὴ πατὴρ ἦσθα, Ni pater esses. Hoc vulgò dici consueuit, quoties honoris aut metus causa conuiciũ reticebãt, & coniiciendum relinquebant. Plenè sic effertur:

Εἰ μὴ πατὴρ ἦσθ', εἶπον ἄν σ' οὐκ εὖ φρονεῖν.

Id est:

Ni esses pater, te sapere dicerem haud bene.

Est autem versus hic in Antigone Sophoclis. Sunt enim Hæmonis verba, Creontem patrem obiurgantis, quòd sponsam filij pararet occidere. Itaq; quoties senis, aut potentis, aut alioqui venerandi sententiam nobis haudquaquam probari significabimus, cui tamen honoris causa nolimus refragari, veluti si quis opinionem Aristotelicam apud Peripateticos rectè damnare vellet, loquetur ad hũc modum: Hæc habet sententia grauissimum autorem. Fortassis enim phas non est ab Aristotele dissentire. Alioqui, εἰ μὴ πατὴρ ἦν, hoc est, nisi autoritati deferrem, habeo quo refellam. Quod si mutilum efferas, plusculũ etiam habebit gratiæ. Refertur à Diogeniano.

Calculo mordere.

Ψήφῳ δάκνειν, id est, Calculo mordere: dicũtur qui suffragio lædunt, aut vlciscuntur hominem. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι:

Βλέπουσιν οὐδὲν ἄλλο πλὴν ψήφῳ δακεῖν.

Id est:

Spectant id vnum, vt mordeant suffragio.

Siquidem hac via potissimũm plebeij vindicabãt, si quid essent offensi: refragabantur in concione, cùm calculis ferrentur suffragia. Proinde mordebant non dente, quod tutum non erat, sed calculo.

Æquales calculi.

Ἴσαι ψῆφοι, id est, Æquales calculi: si quando parum abest, vt condemnetur aliquis, & tamen absoluitur: aut cùm nutat animus, ambigitq;, vtram in partem se deflectat, rationibus hinc velut ex æquo adhortantibus, ac deterrentibus. Quemadmodum est apud Terentium. Cùm in dubio est animus, paulo momento huc vel illuc impellitur. Suidas ostendit metaphorã sumptam à prisca consuetudine iudiciorum, qua reus æqualibus iudicum sententiis absoluebatur, at non citra periculum. Cur autem potius absoluendum, quàm damnandum reum veteres existimarint, cum pares essent sententiæ, multas causas reddit Aristoteles in Problemate quodã. Multis enim nominibus visum est conuenire, vt reliquis paribus, reo magis quàm actori faueatur: vel quòd accusator accedit paratus, ac præmeditatus: reus ad multa non præuisa compellitur respondere. vel quòd consentaneum sit reum, vt qui maiore periculo dicat, ob metum quædam præ-

termisisse potius, quàm actorem: vel quòd in ancipiti negocio potius ad eam partem oporteat vergere, vbi si fortè erratum, peccetur leuius. At minus est malum, absoluere nocentem, quàm innocentem damnare, præsertim in capitalibus causis: vbi si contingat errare iudicem, non est quo sarciat in posterum erratum suum, extincto iam homine. Contrà, si elabatur nocens, poterit alio iudicio pœnas dare. Vel quod accusatio propior est suspicioni maleuolentiæ, quàm defensio: quare cum in cæteris nihil appareat discriminis, de actore potius malè iudicamus, quàm de reo. Hæc & alia quædam huiusmodi tradit Aristoteles. Igitur vt tutissimo liberatur à causa, qui calculis omnibus absoluitur: ita periculo proximus fuisse videtur, qui paribus calculis, iam quasi fauore quodam elabitur.

Homerici versus aliquot prouerbiales.

Tantum honoris antiquitas habebat Homero, quemadmodum testatur Macrobius, vt singuli penè versus illius prouerbij vice celebrarentur. Quorum nos nonnullos sparsim in hoc opere recensuimus, præsertim quos in autorum literis vsurpatos deprehendissemus. Nunc itaque mihi videor facturus operæprecium, si ex omni Homericæ poesis corpore, quosdam seligam versiculos, qui prouerbij speciem ita præ se ferant, vt dubitandum non sit, quin hi certè ex illorũ numero fuerint, quos antiquitas adagiorum instar vsurpauerit. Quanquam autem nullum ferè carmen est huius poetæ, quod non possit ad aliquam prouerbij rationem detorqueri: tamẽ nos è plurimis pauca quædam decerpere maluimus: partim ne quis nos in re tanquam ascita, nimium diligentes diceret posset: partim quòd nescio quomodo magis arrident in hoc genere, quæ sibi quisque velut adoptârit. Itaque sat habuimus in paucis aliquot, quemadmodum accommodari debeant, viam ostendisse. Atque in his ipsis, quanquam eum carminis vsum indicauimus, qui tum nobis scribentibus venisset in mentem: tamen nihil vetuerit, quo minus idem carmen ad varios vsus asciscatur. Neque verò idem permiserim in reliquis poëtis, nisi quis in Marone licere putet, quem Latinum Homerum optimo iure dixeris: sed facit hoc Homeri diuinitas quædã, vt deceat, quicquid ex illo quocunque pacto mutuum sumpseris: etiamsi, quod in Centonibus fieri solet, ad longè diuersam sententiam verba detorseris. Quanquam autem sciremus his non adfuturam gratiam, nisi quis vsurparet Græcè: tamen ne non intelligerentur à nonnullis, vertimus hæc quoque. Atque hæc paucis dicta sunto in ea quæ ex Homero prouerbia suis locis distincta vel antè protulimus, vel deinceps producemus.

Non probantis.

Ἀλλ' οὐκ Ἀτρείδῃ Ἀγαμέμνονι ἥνδανε θυμῷ.

Id est:

At non Atridæ sic est Agamemnoni visum.

Vsurpatur à Luciano ceu prouerbialiter in Lapithis. Rectè vtemur, vbi rem quidem fatebimur honestam factu, verùm diuersa placere iis, quorũ libido plus valet quàm æquitatis ratio. Siue cùm quis tyrannico more sequitur, non quod dictet æquitas, sed quod animo collubitum sit. Siue cùm vnus aliquis à cæteris omnibus dissentit. Sumptum est autem ex Iliados Homericæ libro primo, vbi & iteratur hic versiculus:

Ἔνθ' ἄλλοι μὲν πάντες ἐπευφήμησαν Ἀχαιοὶ
Αἰδεῖσθαί θ' ἱερῆα, καὶ ἀγλαὰ δέχθαι ἄποινα.
Ἀλλ' οὐκ Ἀτρείδῃ Ἀγαμέμνονι ἥνδανε θυμῷ,
Ἀλλὰ κακῶς ἀφίει, κρατερὸν δ' ἐπὶ μῦθον ἔτελλε.

Id est:

At reliquæ Danaum placet hæc sententia turbæ,
Sacrifico vt habeatur honos, ac splendida dona
Accipiât. at idem hoc Agamẽnoni non ita visum est,
Quin malè dimittit, ac dicta fera insuper addit.

Ne nomen quidem.

Prouerbiali figura dictum est & illud in eadem Ecloga

— Βιαί δ' ἵπμηδ' ὄνομ' εἴη.

Id est:

Vlterius nec nomen erit belli atque tumultus.

Itidem Paulus ad Ephesios: Fornicatio autẽ & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis. Quid enim? Itáne scelus est nominare auaritiam, aut libidinem? Non opinor: sed Apostolus vt grauiter vitia detestaretur, vsus est hyperbole prouerbiali. Nam inter pios nominatur & Iudas & Pilatus.

Θ præfigere.

Theta præfigere, pro damnare.

Persius:

Et potis es vitio nigrum præfigere theta.

Ausonius in pædagogum liguritorem, carmine Choriambico:

Miselle doctor, ν tibi sit obscœno,
Tuúmq; nomen theta sectilis signet.

Sunt qui hoc ad figurã Græcanicæ literæ referant, quòd ea cordis humani transfixi speciem quodammodo repræsentet. Nam nescio an debeamus Isidoro credere, qui primo Etymologiarum libro scribit, ita militari more solere fieri, vt cæsi Θ, salui Τ signarentur. Certè de hoc signo Τ, fit mentio etiam in Apocalypsi, quæ beati Ioannis Euangelistæ nomine legitur. Sed vero similius, quod scribit Asconius Pedianus, olim in iudiciis sortes, quæ mittebãtur in vrnam, triplicem notã habere solere: ac Θ quidẽ, damnationis fuisse symbolũ: Τ, absolutionis: Α, ampliationis. i. quoties significabant sibi parum adhuc liquere, ac denuò causam agi oportere.

In absurdè locutum.

Vbi quis videtur absurdum quippiam dixisse, siue cùm verbum aliquod videbitur per imprudentiam elapsum, quod satius erat reticuisse, locus erit illi, quod pluribus locis apud Homerum reperitur, & nominatim Odysseæ libro j.

— ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων;

Id est,

Dentis claustra tui quæ vox elapsa reliquit?

Laudatur hic versus ab A. Gellio, Noctium Attic. lib. j. c. xv. qui pulchrè admoneat parcè loquendum esse, quòd natura linguam vallo dentiũ cinxerit, & septo labiorum, cùm aures patulas dederit.

Abiiciendum procul.

Cum vitium aliquod, aut rem alioqui noxiam admonebimus procul abiiciendam esse, conueniet versus ille, ni fallor, Homericus:

Ἐς ὄρος, ἢ ἐς κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.

Id est:

In montem tumidásve frementis in æquoris vndas.

Sic & Horatius in Odis, lib. 3. Oda 14.

Vel nos in Capitolium,
Quò clamor vocat, & turba fauentium,
Vel nos in mare proximum
Gemmas & lapides, aurum & inutile,
Summi materiam mali
Mittamus, scelerum si bene pœnitet.

Contrà Theognis non opes, sed ipsam paupertatẽ iubet εἰς μεγακήτεα πόντον ῥιπτεῖν. i. in immensum mare proiicere. Item hominem vehementer pestilentem in extremas insulas deportandum dicimus.

IVNII. Tabellis obsignatis agere.

Tabellis obsignatis agere, tropicè dixit Cicero, pro conuincere aliquem scriptorum suorum testimonio, si diuersum dicat ab iis quæ antea scripto euulgauit, aut sensit. Ductum ab iis, qui quod syngrapha testati sunt, dictum factúmve negant. Cic. libr. v. Tusculanarum: Tu quidem tabellis obsignatis agis mecum, & testificaris quid dixerim aliquando, aut scripserim: cum aliis isto modo, qui legibus impositis disputant: nos in diem viuimus. quodcun

quodcunque animos nostros nobilitate percussit, id dicimus. M. Antonius dicere solebat, ideo nullam se orationem scripsisse vnquam, vt si quid sibi excidisset aliquando quod non oportuerat, posset inficiari dictum: propterea scitè respondit M. Bruto (qui vt inuidiam Crasso pareret, binos recitatores euocarat, pugnantia è Crassi orationibus hinc inde desumpta alternis recitaturos) orationes caussarum esse & temporum, non autem hominum ipsorum ac patronorum. Ita Cicero in v. Antoniana. Sicut apud hos qui in diem viuunt, nihil est constituti, nihil certi: sic mihi nulla est firma pertináxque sententia, sequenti id quod probilitate animum commouit.

BRASSICANI. Ex fastis euellendi.

Cicero pro Publio Sestio prouerbio vtitur, nimirum improbos & contaminatæ vitæ homines, quos monstra verius & pecudes dixeris, ex fastis esse euellendos: hoc est memoriam eorum esse penitus abolendam, & nullo vnquam tempore mentionem eorum esse faciendam. Quemadmodum Athenienses publico decreto sanxerũt, ne vnquam nomina fortissimorum iuuenum Harmodij & Aristogitonis, qui libertatis recuperandæ gratia Hippiam tyrannum interficere adorsi erant, indere liceret, authore Gellio lib. ix. cap. ij.

Pennas incidere.

Pennas incidere, prouerbio dicimus, imminuere potestatem, aut arrogantiam reprimere. Ita Cicero lib. iiij. epistol. ad Attic. Qui mihi pennas inciderant, nolunt easdem renasci. metaphora ab auibus desumpta, quæ pennis incisis nequeunt se altius tollere.

Lolium à tritico repurgandum.

Plinius libro xiiij. cap. xvij. inter frugum pestes lolium commemorat, vnà cum carduis & tribulis. Hinc Virgil. in Bucolic. & Georgic. j.

Intéque nitentia culta
Infelix lolium & steriles dominantur auenæ.

Græci vocant ζιζάνιον siue αἶραν. Hoc adagio vtimur, cùm inutiles ciues ab vtilibus, milites ignauos à strenuis secernendos dicimus. Huc nonnulli Antisthenis dicterium trahunt, Absurdum esse triticum à lolio non repurgare: qui sentiret ex hoc inuidos à republica summouendos, vt Plutarchus interpretatur. Tam enim inutiles inuidi sunt ciuitati quàm lolium est tritico, & ignauus bello. Sic paterfamiliás seruis suis: Colligite, inquit, primùm zizania, & colligate ea in fasciculos ad comburendum ea, triticum verò congregate in horreum meum. Matth. iiij. Triticum boni sunt, zizania verò mali, qui bonis semper sunt mixti. Zizania quoque apud eundem Matthæum cap. xiij. vocantur humanæ traditiones, humana sapientia & doctrina, impia & perniciosa hæreticáque scientia. Talis corrupta doctrina, zizania meritò vocari debet, quòd inimicus ea, dormientibus Episcopis, imò authoribus in sementem Dei iniiciat.

Gehennæ mancipium.

Prouerbium theologicum, dicitur de homine, adhuc in viuis, damnato. Prudent. Ham.

Gehennæ — Mancipium, Stygio qui fit damnandus Auerno.

Matth. xxiij. cap. Facitis eum filium gehennæ. hoc est, hominem damnationi destinatum, aut subiectum.

GODOFREDI. A caluo ad caluum.

Verbum fuit Caligulæ, cùm omnes reos postulatos in custodia, tum fortè duobus caluis extremis existentes, ita & duci ad supplicium citra vllum discrimen, iuberet: quo inde notatum est indiscriminatum quodque iudicium: vt caussa quorundam medicorum, arte, quam nihil minus quàm nouerunt, pessimè vtentium, omnium odium. Bud. Transitu ad Hellenis. Equidem vt à caluo ad caluum iniqui est iudicis & præcipitis eodem iure censere: ita à raso ad rasum damnare, vel nota mulctare ignominiæ tum atratos, tum albatos, præcipitis vtique famæ præiudicium sequẽtes, non satis æquorum esse arbitror hominum, &c. Vide suprà apud Iunium. Idem adagium Polydori est, additque ex Dionysio Caligulam ipsas custodias recognouisse, ac tum reperisse duos caluos, alterum in summo carcere, alterum in imo.

EX APPENDICE IVNII.

Albo eradere & adscribere.

Quamuis Erasmus prouerbium, Non eras in hoc albo, satis diligenter explicuerit: non tamen ex eo protinus cõstabit, quid eradere & adscribere albo sit: quæ adagia haud dubiè aduersaria non minus elegantia & lepida sunt, quàm illud Plinianum. Quin seriò ausim, vtróque vultu contendere, plusculum hæc, quàm illud præ se ferre gratiæ & festiuitatis. Vtroque vsus est castigatissimus dicendi & sentiendi magister Suetonius, in Claudio: Splendidum virum, Græciæque prouinciæ principem, verùm Latini sermonis ignarum, non modò albo iudicum erasit, verumetiam in peregrinitatem redegit. In Domitiano item: Equitem Romanum ob reductam in matrimonium vxorem, cui dimissæ adulterij crimen intenderat, erasit iudicum albo. Est ergo, albo eradere, ignominiosè & cum suggillatione nominis, ab honesto aliquo vel publico munere depellere: & adscribere albo, honesto cum suffragio ad publicum aliquod munus, vel honestum officium allegare & admittere.

Spongiæ.

Romani percelebri loco, Vespasiani procuratores & magistratus ex tenui re ad ampla euectos, & magnis officiis & honoribus auaritia principis nobilitatos, vt repetundarum postea rei condemnati largè & prolixè fiscum locupleratent, Spongias appellabant μεταφορικῶς, à spongiarum vsu, quæ siccæ humectantur, & uvidæ exprimuntur. Author est Suetonius in Vespasiano, his verbis: Creditur etiam procuratorum rapacissimum quemque ad ampliora officia ex industria solitus promouere, quò locupletiores mox condemnaret. quibus quidem vulgò pro spongiis vtebatur, quòd quasi & siccos madefaceret, & exprimeret humentes.

Apollo Tortor.

Augustus Cæsar cœnam sumptuosam instruxerat, in qua deorum dearúmque habitu discubuisse conuiuas, ipsúmque Apollinis scenico ornatu transfiguratum, fabulis Romanorum spargebatur. Et cœna δωδεκάθεος (sic enim lego) appellabatur: quo tempore ingens Romæ inopia frumenti, & annonæ caritas fuit. Hoc rumore diuulgato, imperatorem alienissimo tempore, nempe in summa vrbis fame, lautis epulis indulgere, quasi publicæ calamitati insultando, Romani Apollinem Tortorem esse acclamarunt: Apollinem quidem, ob ementitum Apollinis habitum, quo in cœna illa mystica deformatus lasciuiebat: Tortorem verò, quòd eo nomine idem Apollo quadam in vrbis parte coleretur. Quod illi epitheton attributum suspicor, quòd Marsyam citharœdum psallendo victum, inaudito antea supplicij genere excruciasset, cui viuo pellem detraxerat. Pari ratione Octauium Augustum, quasi qui viuos excoriasset homines, frumento per luxum & sumptuosam cœnam absumpto, Apolliné Tortorem per conuicium vocabant. Non pessimè quadrabit in principes & magistratus, in Reip. calamitate festis gaudiis exultantes, & intempestiuis deliciis & voluptatibus soluentes animum, nihil publica miseria commotos, & tum maximè negligẽtes officium, quando conueniebat maximè præstari.

EX APPENDICE ERASMI.

Ἐκφυλλοφορῆσαι.

Quibus ius ferendi suffragia adimebatur, & ex albo iudicum submouebantur, ἐκφυλλοφορῆσθαι dicebantur: vt milites exauctorari, quibus ius pugnandi adimebatur. Olim non calculis, sed foliis ferebantur suffragia de exauctoratione: quasi dicas à foliis ferendis excludi. Suidas.

DECRETVM.

ERASMI. Murus aheneus.

Murus aheneus apud Horatium in Epistolis vsurpatur pro certo & immutabili animi decreto, schemate nimirum prouerbiali.

* —Hic murus aheneus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Vegetius grauem armaturam murum ferreum exercitus appellat, veluti solidum & inexpugnabile munimentum. Adsimili figura Pindarus Olympiacôn ij. Hectorem appellat ἄμαχον, ἀστραβῆ κίονα: id est, inexpugnabilem, immobilem columnam.

Nullus dies omninò malus.

Astrologi designant quosdam dies fortunatos aut infelices, sed his aut his rebus: nullo tamen die indulgendum est ocio, quòd nullus sit adeò inauspicatus, quin alicui negocio sit felix, si quis rectè vtatur concesso tempore. Dies infaustus gerendo bello, aut nauigationi, felix est administrandæ rei familiari. Nullus autem dies non prosper parandæ bonæ menti. Fatetur hoc Hesiodus ἐν ἔργοις καὶ ἡμέραις.

—Καὶ ἄλλοτε πάγκακον ἦμαρ.

Id est:

Omni ex parte dies malus haud obuenerit vnquam.

DEGENERANTIVM IN peius.

ERASMI. Ab equis ad asinos.

Ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους: id est, Ab equis ad asinos. Vbi quis à studiis honestioribus ad parum honesta deflectit: veluti si quis è philosopho cantor, è theologo grammaticus, è mercatore caupo, ex œconomo coquus, è fabro fieret histrio. Quadrabit item, vbi quis è conditione lautiore ad abiectiorã deuenerit. Procopius sophista in epist. quapiã: τί δὴ λεγόμενον, ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους μεταβεβήκαμεν. id est: Iuxta prouerbium, ab equis ad asinos transiuimus.

Mandrabuli more res succedit.

Ἐπὶ Μανδραβούλου χωρεῖ τὸ πρᾶγμα: id est, Res Mandrabuli ordine succedit: hoc est, in dies in peius labitur. Inde natum, quòd Mandrabulus quidam cùm thesaurum repperisset, primùm auream ouem posuit Iunoni Samiæ, proximo anno argenteam, tertio æream. Lucianus De mercede seruientibus: ἀλλὰ χαίρεις γε καὶ σαυτὸν ἐξαπατᾷς, καὶ ἀεὶ τὰ μέλλοντα βελτίω ὑπολαμβάνειν νομίζεις· τὸ δὲ ἔμπαλιν ἢ σὺ ἤλπισας γίγνεται, καὶ ὡς ἡ παροιμία φησὶν, ἐπὶ Μανδραβούλου χωρεῖ τὸ πρᾶγμα, καθ' ἑκάστην, ὡς εἰπεῖν, ἡμέραν ὑποσμικρυνόμενον, καὶ εἰς τοὐπίσω ἀναποδιζόμενον. id est: Tu tamen vtcũque gaudes, tibique ipsi imponis, sempérque credis meliora futura, quæ sequentur: atqui id contrà quàm speraras euenit, planéque iuxta prouerbium, ad morem Mandrabuli tibi negocium procedit, dum in singulos, vt ita dixerim, dies fit minus ac deterius, atque in tergum retrocedit. Alciphron in epist. quadam: καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν ἐπὶ τὰ Μανδραβούλου χωρεῖ τὰ πράγματα. id est. Iuxtáque prouerbium, ad exemplum Mandrabuli res succedunt. Non intempestiuiter itaque dicitur in eos, qui in deterius abeunt. Quemadmodum Menedemus apud Plutarchum, permultos Athenas venire studij causa: principiò sapientes, deinde philosophos, postea rhetoras, postremò idiotas euadere. Nec alienum fuerit hic nobilem illam Platonis sententiam adscribere, ex lib. De legib. j. τὸ νικᾶν αὐτὸν αὑτὸν, πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη. τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ, πάντων αἴσχιστόν τε ἅμα καὶ κάκιστον. id est: Si quis ipse seipsum vincat, omnium victoriarum tum prima, tum optima est. Rursum ipsum seipso inferiorem esse, omnium & turpissimum est & grauissimum. Vincit enim se ipsum, qui proficit in melius: at seipso inferiorem euadere, est deteriorem reddi.

O domus antiqua quam dispari domino dominaris.

Videtur & illud Ennij carmen prouerbiis asscribendum, quod refert M. Tullius Officiorum lib. j.

O domus antiqua quàm dispari domino dominaris.

Id conueniet in disciplinam, commutatam in peius eorum vitio qui successerunt: velut in domum, in vrbem, in Academiam, in monasterium aut collegium ad peiora degenerans. Quanquam suspicor carmen Ennianum in codicibus esse vitiatum: legendum autem:

O domus Anti quàm dispari domino dominaris.

vt notarit Antij successorem. Iam quoniam in dispari, prima syllaba naturà longa est, sublato s, quod Ennius subinde facit (nisi fortè pro Anti, mauis Anci, aut Anni, quem Lucilius taxat aliàs) fit breuis: itaque constat metrum. Scriba parum eruditus, putans antiquam, vnicam esse dictionem, mutauit, antiqua. Alius nollens omittere quod erat in plerisque codicibus, adiecit quàm. Respexit huc M. Tullius Philippica ij. O tecta ipsa misera quàm dispari domino: quanquam quomodo iste dominus? sed tamen quàm à dispari tenebantur.

Heroum filij noxæ.

Ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα πήματα: id est, Virorum heroum filij noxæ. Veteribus illud obseruatum fuit, præstantium virorum filios multum à progenitorum moribus abfuisse. Vnde & Demosthenes dixit: τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὥσπερ εἱμαρμένη τινὶ, φαύλους ἀποβαίνειν τοὺς υἱούς, id est, A viris egregiis, perinde quasi fato quodã id accidat, improbos proficisci filios. Quæ quidem Demosthenis sententia refertur ab Aristide in Cimone. Interpres, quisquis is fuit, homo nec indiligens, nec indoctus, hoc loco prouerbium citat, quod modò retulimus. Manet & hodie vulgatus iocus, Ex sapientissimis patribus stultissimos propagari liberos. Euripides in Heraclidis, generaliter hanc sententiam ad omnes mortales retulit:

Ἕνα γὰρ ἐν πολλοῖς ἴσως
Εὕροις ἂν ὅστις οὐκ ἔστι χείρων πατρός.

Id est:

Vnum forsan inter plurimos
Inueneris, qui patre non sit nequior.

Astipulatur huic sententiæ locis aliquot Homerus, nominatim Odyss. ι.

Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται,
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.

Id est:

Æquat rara patrem soboles, sed plurimi ab illis
Degenerant, pauci superant probitate parentem.

Declamat hoc argumentum Ælius Spartianus in Seuero Cæsare, multis exemplis declarans, ita ferè visuenisse, vt viri, seu virtute, seu literis, seu fortunæ indulgentia insignes, aut nullos omninò liberos habuerint, aut tales reliquerint, vt magis ex vsu rerum humanarum fuerit, illos absque liberis decedere.

Haud canit paternas cantiones.

Οὐ πατρῷα ᾄδει μέλη: id est, Haud paternas canit cantilenas. De eo iactatum, qui à paternis moribus degeneraret. Solent liberi maiorum suorum cantiunculis, quas admodum pueri didicerunt, delectari. Terentius in Adelphis: Pol Æschine, haud paternum istuc dedisti.

Filius degenerans.

In filium, qui paterno degenerat instituto, siue qui nõ diu fruitur à patre relictis, sed excutitur à maiorum facultatibus, appositè torquebitur illud ex eodem libro:

Ἀλλ' οὐχ υἱὸς ἐν ἔντεσι πατρὸς ἐγήρα.

Id est:

At non consenuit patris in filius armis.

Bene natis turpe est malè viuere.

Quidam arbitrantur ob hoc ipsum sibi licere turpiter viuere, quòd honestis maioribus orti sunt: quum contrà generis claritas, quasi fax addita faciat, vt nobilium errata plus habeant dedecoris, quàm obscuro genere natorum. Hoc in eadem fabula sic expressit Electra:

Ζῆν αἰσχρὸν αἰσχρῶς τοῖς καλῶς πεφυκόσι.

Id est,

Natis honestè, turpe viuere turpiter.

Quanquam Electra putat eos turpiter viuere, non qui sunt improbis moribus, sed qui viuũt in seruitute, quum sint ingenui nati: vt cum illo conueniat, Vbi non sis qui fueris, non est cur velis viuere.

Quis parentum laudabit, nisi infelices filij?

Τίς πατέρ' αἰνήσει, εἰ μὴ κακοδαίμονες υἱοί;

Id est:

Quis patrem laudet, nisi proles laudis inanis?

Carmen

Carmen vulgò iactatum de his qui maiorum suorum facinora iactitant, nimirum nihil habentes, quod de se ipsis verè prædicent: cuiusmodi Ponticum quempiam ridet Iuuenalis Sat. viij.

—Sed te censeri laude tuorum
Pontice noluerim, sic vt nihil ipse futuræ
Laudis agas. Miserum est alienæ incumbere famæ.

Poterit in hanc quoque torqueri sententiam: Improbi filij sic laudant parentes, dum illos ceu bonos desiderat populus, quòd hos longè deteriores ferre non possit. Id quod nonnunquam solet in principibus vsuuenire: videlicet, vt quem viuum oderant, mortuum probent ac requirant, filij comparatione bonum. Refert & explicat hoc adagium Plutarchus in vita Arati: παροιμίαν τινὰ παλαιὰν ὦ Πολύκρατες δείσας, μοι δοκεῖ τὸ δύσφημον αὐτῆς ὁ φιλόσοφος Χρύσιππος, οὐχ ὃν ἔχει τρόπον, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ᾤετο βέλτιον εἶναι, διατέθεικε,

Τίς πατέρ' αἰνήσει, εἰ μὴ εὐδαίμονες υἱοί;

Διονυσόδωρος δὲ ὁ Τροιζήνιος ἐξελέγχων αὐτὸν, ἀποκαθίστησι τὴν ἀληθινὴν οὕτως ἔχουσαν,

Τίς πατέρ' αἰνήσει εἰ μὴ κακοδαίμονες υἱοί;

Καί φησι τοὺς ἀφ' αὑτῶν οὐδενὸς ἀξίους ὄντας ὑποδυομένους δὲ προγόνων τινῶν ἀρεταῖς καὶ πλεονάζοντας ἐν τοῖς ἐκείνων ἐπαίνοις ὑπὸ τῆς παροιμίας ἐπιστομίζεσθαι. id est: Adagium quoddam vetus ô Polycrates, Chrysippus philosophus (infamiam illius, vt mihi videtur, veritus) non vt habet, sed vt ipsi visum est melius, proposuit:

Quis patrem laudarit, nisi felices filij?

Cæterùm Dionysodorus Trœzenius redarguens illum, verùm prouerbium denuò exponit. Id habet ad hunc modum:

Quis patrem laudet, nisi proles indiga laudis?

Aitque eos qui si suis ipsorum meritis æstimentur, nullius sint precij, cæterum insinuantes sese maiorum suorum quibusdam virtutibus, atque illorum laudibus sese immodicè venditantes, hoc prouerbio ad silentium adigi. Hactenus Plutarchus. Vsurpauit in eundem sensum M. Tullius in epistolis ad Atticum.

Acesias medicatus est.

Ἀκεσίας ἰάσατο: id est, Acesias medicatus est. Dici solitum de re quæ semper vergeret in deterius, quóque magis accuraretur, hoc peius haberet. Occasionem adagio dedit Acesias quidam, medicus imperitus & stupidus: qui dum cuidam pedum dolore laboranti mederi studet, auxit dolorem. Vnde Aristoph.

Ἀκεσίας, inquit, τὸν πρωκτὸν ἰάσατο.

Quòd ea pars, quantumuis cures, tamen per se semper inquinetur. Autor Diogenianus.

Taurum tollet, qui vitulum sustulerit.

Adagium in fornice natum, vti videtur, sed quod ad visum verecundiorem commodè torqueri possit, si quando significabimus maiora peccaturum adultum, qui puer vitiis minoribus assueuerit. Extat in fragmentis Arbitri Petronij, his quidem verbis: Obstupui ego, & nec Gitonem verecundissimum puerum sufficere huic petulantiæ affirmaui, nec puellam eius ætatis esse, vt muliebris patientiæ legem possit accipere. Itaque, inquit Quartilla, minor est quàm ego fui, cùm virum passa sum? Iunonem meam iratam habeam, si me vnquam meminerim virginem fuisse. Nam infans cum paribus inquinata sum, & subinde prodeuntibus annis, maioribus me pueris applicui, donec ad hanc ætatem perueni. Hinc etiam puto natum prouerbium illud, vt posse dicatur taurum tollere, qui vitulum sustulerit. Non absurdum videtur, adagium ad Milonis Crotoniatæ factum referri: qui quotidie vitulum aliquot stadiis gestare solitus, eundem taurum factum, citra negocium gestasse legitur. Atque ita quadrabit in eos, qui paulatim rebus etiam maximis assuescunt.

Vt nunc sunt homines.

Si notabis temporum tuorum mores, vt semper in peius degenerantes à virtute maiorum: veluti si dicas, hunc aut illum principem laudandum, vt hac tempestate sunt principes: applicabis illud ex eodem libro:

—Οἷοι νῦν βροτοί εἰσι.

Quod quidem hemistichium aliquot est locis apud Homerum: hic de Aiace & Hectore, saxum ingens humo facilè tollentibus: Iliados ε. de Tydeo saxum item tollēte.

Discum quàm philosophum audire malunt.

Vulgus hominum propensius est ad quamuis ineptas voluptates, quàm ad frugifera. Quod eleganter expressit M. Tullius libro De oratore ij. Discum, inquit, audire malunt quàm philosophum. Erat autem publici exercitamenti genus, quo discus æneus arte simul & viribus ita ab humo torquebatur in altum, vt intra certum spacium decideret. In iisdem autem locis, in quibus huius lusus peragebantur (gymnasia vocant) disserebant & philosophi: sed crepitu ac discum vocante, philosophum subitò deserebant omnes. Verba Crassi apud Ciceronem sunt hæc: Nam & seculis multis antè gymnasia inuenta sunt quàm in his philosophi garrire cœperunt: & hoc ipso tempore quum omnia gymnasia philosophi teneant, tamen eorum auditores discum audire quàm philosophum malunt: qui simul vt increpuit, in media oratione de maximis rebus & grauissimis disputantem philosophum omnes vnctionis causa relinquunt: ita leuissimam delectationem grauissimæ, vt ipsi ferunt, vtilitati anteponunt. Per iocum transferri potest ad discum escarium, cuius crepitum multi libentius audiunt, quàm vocem philosophi.

Eamus Athenas.

Ἴωμεν εἰς Ἀθήνας: id est, Eamus Athenas. Plutarchus in vita Thesei refert, Athenienses Minois violentia, simúlque rerum inopia afflictos, iniisse fœdus cum illo, his quidem conditionibus, vt quotannis in Cretam mitterent septem pueros, ac totidem puellas (quos quidam existimāt à Minotauro solitos interimi: Aristoteles dissentit.) Sed cùm vetusti cuiusdam voti religione tenerentur Cretenses, illas hominum primitias mittebant in Delphos. quibus eò proficiscentibus, adiunxerunt sese multi Cretensium filij. Cæterùm quum illic ob terræ sterilitatem ægrè sibi pararent victum, venerunt in eam Italiæ partem, quæ quondam Iapygia dicta est. Hinc in Thraciam profecti, Bottiæi dicti sunt. Vnde virgines Bottiæorum sacrificio quodam absoluto, canere solent, Eamus Athenas: his verbis testificantes desiderium patriæ quondam relictæ. Huius sententiæ citat autorem Aristotelem in Republica Bottiæorum. Licebit vti, si quando nos melioris fortunæ relictæ pœnitebit.

Ταντάλωθῆναι.

Ταντάλωθῆναι, quasi Tantalisari dicas, effertur non sine prouerbij specie à Sopatro Parodro, pro exturbari, magnisque opibus exui, & quod dicitur, De gradibus deiici.

Οἵαν περ ἔχει λάγυνον ὁ Θίβρων, ὁ Ταντάλου
Μαλακῶς ταλάντοις ἐκταντάλωθεὶς ἀνήρ.

Id est:

Qualem Lagenam habet Thibron, qui Tantali
Fuit talentis deturbatus molliter.

Hanc enim lectionem amplectitur Eustathius in Odyss. vndecimum, & exponit ita: ταλάντοις ἐκταντάλωθεὶς παρὰ Σωπάτρῳ· συνδειπνεῖν βούλεταί τινι ὡς ἐκ τάντων καταπεσόντι καὶ εἰς νοῦν διὰ τρυφήν. id est, Talentis in modum Tantali exturbatus apud Sopatrum: conuiuium vult facere cuidam è magnis opibus excusso, & ad saniorem mentem redire coacto propter luxum. quanquam senarij versus lex aliam lectionem postulat, vt legatur ἐκταλαντωθεὶς, velut extalentisatus Tantali talentis. Reperitur tamen ταντάλωθῆναι in priore quodammodo significatione apud Sophoclem Antigone, pro, ex alto, Tantali instar, præcipitari, vbi de Capaneo loquitur, qui inuito Ioue peruasurum se in Thebanam vrbem admotis scalis gloriatus, de pinnis mœnium deturbatus concidit, vel secundùm alios fulmine ictus. sic autem inquit:

Ἀντιτύπᾳ δ' ἐπὶ γᾷ πέσε ταντάλωθείς. id est,
Lapsa arduo deiectus, in solum ruit
Altrinsecus seu Tantalus.

Ταντάλωθῆναι ergò dicemus eum, qui per lites aut immoderatum luxum magnis fortunis excidit. Notissima est poetarum fabulis Tantali historia, quam paucis perstringit Petronius Arbiter:

Nec bibit inter aquas, nec poma patentia carpit
Tantalus, infelix quem sua vota premunt.

Diuitis hæc magni facies erit, omnia latè
Qui tenet, & sicco concoquit ore famem.

O domus antiqua.

Prouerbiale est, quando non minus exitialem quàm ingentem rei immutationem significamus: veluti si optimo principi pessimus succederet: commodè diceres: O domus antiqua, heu quàm dispari dominaris domino. Cicero libro primo, de Officiis: Odiosum est enim, quando à prætereuntibus dicitur, O domus antiqua, &c. Huc allusit idem in secūda Philippica: O tecta ipsa misera, quàm dispari domino: quanquam quomodo ille dominus? sed tamen quàm à dispari tenebantur. Lege prouer. Chiliad. O domus, &c.

Ratio apparet, argentum οἴχεται.

Prouerbij vsus est, quoties significamus, nos optimè quidem rationes confecisse, sed reliqua consumpsisse, ita quòd cum rationibus paria facere nequeamus. Plautus in Trinummo: Ratio quidem hercle apparet, argentum οἴχεται: id est, abiit, excessit, non extat. Terentius in Phormione: Non ratio, verùm argentum deerat. Cicero in Pisonem: Perscriptis rationibus secum ipse caput sinistra manu perfricans commurmuratus fit: Ratio quidem hercle apparet, argentum οἴχεται. Huic adagio non dissimile est, cuius meminit Aristophanes in Nebulis: ὥσπερ Περικλῆς, εἰς τὸ δέον ἀπώλεσα. Siquidem Pericles quum Astyanacti Lacedęmoniorum duci pecuniam daret, vt ex Attica, quàm bello infestabat, discederet, reddens impendiorum rationem, nec apertè volens magistratibus rem ostendere, ita respondit, εἰς τὸ δέον: hoc est, in rem opportunam & necessariam. quanquam interpres Aristophanis huius responsionis diuersas causas afferat.

Detonsi.

Et hoc in prouerbiis numeratur, Detonsi, siue crinibus nudati: de iis, qui nihil amplius roboris habent, & impotes siue impotentes sunt. Per crines enim antiqui vires cuiusque ac robur constare crediderunt, ita vt iis ablatis, in alterius iam potestatem facilè quis veniret: quemadmodum de Simsone narrāt sacræ literæ, Iudic. xiij. & xiiij. de Niso ac Pterelao poetę. Nec abhorrēt hinc quotidiana veneficarum exempla: quas nullis aiunt tormentis, donec defectus fuerit capillus, domari. Victimarum quoque setæ capitis. in sacrificiis olim ferro solebant abscindi. Dicuntur etiam detonsi, & crinibus nudati siue depiles, morientes, & Orco iam initiati. Existimabant enim antiqui, eos qui morti essent proximi, à Proserpina primùm tonderi, & his quasi primitiis Orco initiari, nec aliter diē suum obire posse. Id autem ex Euripide licet, & Virgilio, apertè cognoscere. Virgilius quidem sub finem iiij. libri Æneid. Didonis difficulter morientis causam hanc adfert.

Nondum illi flauum Proserpina vertice crinem
Abstulerat, Stygióque caput damnauerat Orco.

Apud Euripidem mors introducitur Alcestidis comam secans. Horat. oda. xxviij. dixit, Proserpinam nullius vnquam caput fugisse, quo minus illud more suo tonderet, aut saltem tondendum curaret:

Mista senum ac iuuenum densentur funera: nullum
Sæua caput Proserpina fugit.

DEPRECANTIS ET ABOMINANTIS.

ERASMI. Despuere malum.

Manet & hodie in vulgi moribus, vt si quid audiant execrandum, quod sibi nolint euenire, despuant velut abominantes. Id autem hæsit ex veterum superstitione, qui sibi persuaserant, desputationem esse remedium aduersus imminentia mala, præcipuè aduersus morbum comitialem: cui non hinc tantùm est nomen inditum, quòd in hominum frequentia sæpius oboriatur, verumetiam quòd prohibeat comitia fieri: & in admouendis remediis ter expuere, habebatur salutare. Velut etiam aduersus incantationes, vt refert Plinius. Simili superstitione contra improbæ spei fascinum, ter in sinum expuebant. Plautus: Et illic isti qui sputatur morbus venit. cui respondetur. Ain' verbero mihi eum morbum esse, qui me opus sit insputarier. Hic rursus alter: Ne verere, multos illic morbus homines macerat, quibus insputari saluti fuit, atque illis profuit. Idem in Amphitryone: Téque obsecro hercle, vt quæ locutus despuas.

Vates secum auferat omen.

In eos qui nobis dira minitantur, aut acerba prænunciant, conueniet illud Theocriticum in Bucoliastis:

Αὐτῷ ὁ μάντις ὁ Τήλεμος ἔχθρ' ἀγορεύων
Ἐχθρὰ φέροι ποτὶ οἶκον, ὅπως τεκέεσσι φυλάξῃ.

Id est:

Telemus ac vates, mihi qui canit omnia dira,
Dira domum referat, quo natis illa reseruet.

Iurârat Cyclops per vnicum oculum suum, qui videret omnia, sempérque visurus esset. At Telemus vates illi prædixerat fore, vt ab Vlysse exocularetur. Hoc omen Cyclops reiicit in vatem, & illius liberos. Ita Vergilius:

— Quod dij prius omen in ipsum
Conuertant.

Et rursus:

— Dij capiti ipsius generique reseruent.

Itidem Homerus Iliad. ζ.

Σοὶ πρῶτον κεφαλῇ καὶ γυναικὶ καὶ παισίν.

Simile illi Platonico, In tuum ipsius caput.

In capras syluestres.

Κατ' αἶγας ἀγρίας: id est, In capras feras. Abominantis est sermo, & malum deprecantis, inque syluestres capras auertētis. Confine illi, quod alibi dictum, εἰς πύῤῥαν: id est, In Pyrrham. Item illi:

Hostibus eueniant conuiuia talia nostris.

Vsus est adagione Athenæus libro Dipnosophistarum ij. Μυρτίλος γὰρ ἔφασκεν, ὥσπερ εἰς αἶγας ἡμᾶς ἀγρίας ἀποπέμπων τοὺς ζητοῦντας, ἡγήσανδρον τὸν Δελφὸν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν αὐτοῦ μεμνῆσθαι δὲ λέξεως. id est: Nam Myrtilius asseuerabat, velut ad capras syluestres nos relegans quærentes, Hegesandrum Delphum in commentariis suis, eius dictionis meminisse. Ad capras syluestres, posuit pro eo, quod difficillimum esset inuentu, aut quod nusquam est. Citauerat enim ex autore testimonium, quod mox Plutarchus negat apud illum extare. Ad hoc prouerbium, opinor, allusit Apuleius in Asino, fingens Psychen à Venere mitti ad arietes agrestes.

Bæon malus piscis.

Athenæus libro vj. testatur apud Atticos fuisse prouerbium: μή μοι βαιών, κακὸς ἰχθύς..id est: Ne mihi Bæon piscis nequam. Nec indicat vsum prouerbij: tantùm ostendit, apud Epicharmum βαιῶνα dictum piscem quendam. nomen inditum videtur à breuitate. Laudantur enim magni pisces. Dicetur in hospitem ingratum ac molestum.

Si quid mali, in Pyrrham.

Εἴ τι κακόν, εἰς πύῤῥαν: id est, Si quid mali, in Pyrrham. subaudiendum, recidat, aut abeat, aut eiusmodi quidpiam. Ad hunc modum malum, si quod timeretur, deprecabantur abominantes, & in hostium caput imprecantes. Vnde & illa figura Græcis pariter ac Latinis scriptoribus familiaris, hostibus nostris hoc eueniat. Ouidius:

Hostibus eueniant conuiuia talia nostris.

Idem in tertio De arte amandi:

Hostibus eueniat tam fœdi causa pudoris.

Idem lib. iij. Fastorum:

Eueniat nostris hostibus ille color.

Idem lib. ij. Elegiarum:

Hostibus eueniat vacuo dormire cubili:
Hostibus eueniat vita seuera meis.

Idem lib. iij. Elegiarum:

Eueniat nostris hostibus ille pudor.

Rursum Vergilius lib. iij. Georgicôn:

Dij meliora piis, errorémque hostibus illum.

Idem in viij. Æneid. de Mezentio:

— Dij capiti illius generique reseruent.

Propertius:

Hostibus eueniat lenta puella meis.

Et Horatius in Odis:

Hostium

Hostium vxores, puerique cæcos.
Sentiant motus orientis austri.

Et Terentius in Heautôtimorumeno, in Sene seipsum excruciante: An, obsecro te, istuc inimicis fiet. Idem in Eunucho: Vtinam sic sint qui mihi malè volunt. Originem prouerbij tradunt huiusmodi. Quôdam Pyrrhæos, quotquot erant finitimi, graui odio persequebantur: vnde si quod malum aliquando videretur impendère, id abominantes, precabantur vt in Pyrrhæos auerteretur, dicentes, ἐς τὴν Πυῤῥαίων: id est, In Pyrrhæorum regionem. Est autem Pyrrha, Lesbi insulæ ciuitas, authore Stephano. Est & altera inter Prienen & Miletum. Nescio an librariis sit imputandum, quòd Plutarchus in Conuiuio sapientũ pro Pyrrham, refert Prienen. Verba Plutarchi sic habẽt: καὶ ὁ Θαλῆς γελάσας, εἴ τι κακὸν ἔστιν αὖθις εἰς Πριήνην. ὥσπερ λύει γὰρ ὁ Βίας, ἔλυσεν αὐτὸς τὸ πρόβλημα. id est: Ac Thales ridens: Si quid, inquit, mali, rursus in Prienen. Soluet enim Bias, quemadmodum soluit prius. Mihi videtur loci nomen data opera mutatum, quòd Bias esset Prienæus, ita ioco Pyrrha mutata est in Prienen.

Procul auribus nuncius veniat.

—Ἀπ' οὔατος ἄγγελος ἔλθοι.
Id est:
Procul absit nuncius aure.

Sermo deprecantis nuncium malè auspicatum. Suidas ex Callimacho citat. Homerus item Iliad. σ.

Αἲ γὰρ δή μοι ἀπ' οὔατος αὐτὸς ἀρήτην.
Id est:
Ista velim mihi sint procul auribus.—

Abhorrentis, ac detestantis.

Cùm dicemus nos vehementer à vitio quopiam abhorrere, illud ex libro eodem vsurpare licebit:

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν.
Id est:
Is mihi iuxtà inuisus, vt atri limina Ditis.

Idem carmen extat in Iliados ι. sub persona Achillis. hic ab Vlysse dicitur.

Dulcis cubitus.

Γλυκὺς ἀγκών: id est, Dulcis cubitus. Abominantis est sermo: aut cùm aliud dicimus, aliud sentientes. Plato in Phædro: γλυκὺς ἀγκών, ὦ Φαῖδρε, λέληθέ σε, ὅτι ἀπὸ τοῦ μακροῦ ἀγκῶνος τοῦ κατὰ τὸν Νεῖλον ἐκλήθη, καὶ πρὸς τῷ ἀγκῶνι λανθάνει σε, ὅτι οἱ μέγιστον φρονοῦντες τῶν πολιτικῶν, μάλιστα ἐρῶσι λογογραφίας καὶ καταλείψεως συγγραμμάτων: id est, Num Phædre fugerat te, quòd dulcis cubitus à longo illo, qui in Nilo est, cubito dictus esset? Quin etiam præter cubitum illud fugit te, quòd qui rerum ciuilium sunt peritissimi, conscribendarum orationum, ac posteris relinquendarum sunt cupiẽtissimi. Hactenus Plato. Ancon autem Nili pars est, in qua nauigantes plurimum & sudant & periclitantur. Vnde prouerbio dicebatur κατ' εὐφημισμὸν, γλυκὺς ἀγκών: id est, Dulcis cubitus: quasi deprecantes eius loci discrimina. Id autem perinde valet, quasi dicas: εὔφημα φώνει. id est: Bona verba, aut bene ominata loquere. Sunt qui è Comico Platone natum existiment. is in fabula, cui titulus, Phaô, senem facit amantem tibicinam, atque hæc loquentem: ὦ χρυσοῦν ἀγάλμα, ὦ τοῖσι ἐμοῖσι τρυφεροῖς τρόποις ὦ γλυκὺς ἀγκών. id est: O aureum amiculum: ô meis deliciosis moribus gratus cubitus. Suidas scribit Anconem Carthaginensibus vocari domicilium obscurum ac profundum, in quod cóiici solerẽt, si quibus indignaretur tyrãnus. Præterea summa montium iuga, Ancones vocari. Denique præter alia gurgitem ac tumorem fluminis circa ripas, propter anfractum & amnis repercussum, Anconem dici, à cubiti figura, ni fallor, ducta similitudine: quòd quibusdam locis ripa excurrat, promineátque specie cubitali. Vnde & oppidis ac locis aliquot Anconis inditum est vocabulum, vt Anconi Picentinorum ciuitati, teste Stephano. Item Ouid. lib. Transform. vltimo:

— Et spissi littoris Ancon. vt quidam legunt.

Valerius Argonauticôn lib. iiij.

Quid memorem quas Iris aquas, quas torqueat Ancon?

Vnde non absurdè κατ' ἀντίφρασιν quis acceperit, sicut placet Zenodoto. Nam alij putant per exclamationem dictum. Athenæus libro Dipnosophistarum xij. ostendit Anconem locum quempiam fuisse Sardis, voluptatum mysteriis paratum: in quo popinæ, scorta, atque aliæ id genus deliciæ. Dulcis igitur Ancon, ob blandimenta voluptatum: sed in eo complures naufragium faciebant. Idem indicat Polycratem apud Samios mulieres aliquot voluptatum architectrices instituisse, ad exemplum Anconis dulcis Sardorum: eúmq; locum Laura dictum fuisse, siue Samiorum flores. Idem addit, Omphalen eius gentis reginam, per vim virgines dominorum cum eorum seruis inclusisse ad stuprum, ne sola haberetur impudica. Lydos autem eum locum in quo fœminæ constuprabantur, γλυκὺν ἀγκῶνα dixisse, sceleris atrocitatem verbo mitigantes. Vocem autem dictam putat ab eo quod illic gerebatur. Etymologus indicat ἀγκῶνα dici locum ossibus durum, παρὰ τὸ ἐπαγαγεῖν τὴν χεῖρα, id est, ab adducenda manu, velut ἀγνύειν, id est, frangendo: siue ab ἄγχειν, id est, à præfocando. Hesychius adiicit, & murorum flexus ἀγκῶνας vocari. Breuiter, quicquid in cubiti speciem inflectitur, ἀγκὼν dicitur, quemadmodum sunt & citharæ ancones.

Terra mihi prius dehiscat.

M. Tullius Epist. ad Att. ix. Aberit non longè, quin hoc à me decerni velit: neque sit contentus Galba, Scæuola, Cassio, Antonio,

—Τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών.
Id est:
—Tellus ipsa mihi tunc ampla dehiscat.

Est autem hemistichium Homericum ex Iliad. iiij. Lucianus in Lapithis: καὶ τὸ τοῦ λόγου τοῦτο λέγω, χανεῖν μοι τὴν γῆν ηὐχόμην. id est: Iámque iuxta id quod vulgò dici solet, optabã vt mihi terra dehisceret. Aristides in Themistocle: οὐδ' ἠπορεῖτο, οὐδ' ἐξεπλάγη, οὐδ' ηὔχετο αὐτῷ χανεῖν τὴν γῆν, οὐδ' εὐδαιμόνιζε τοὺς πάλαι τεθνεῶτας. id est: Neque perplexus erat, neque consternabatur animo, neque optabat, vt sibi terra dehisceret, neque beatos dicebat illos qui iam olim fuissent defuncti. Et Vergil. in iiij.

Sed mihi vel tellus optem priùs ima dehiscat,
Vel pater omnipotẽs adigat me fulmine ad vmbras,
Pallenteis vmbras Erebi, noctémque profundam,
Antè pudor quàm te violem, aut tua iura resoluam.

Reiicientis culpam.

Aduersus eum qui mali sui casum aliò reiicit, ita vt vulgò factitant, appositè torquebitur illud ex Odyss. λ, dictum ab Elpenoris vmbra, qui temulentus perierat apud Circen:

Ἆσέ με δαίμονος αἶσα κακὴ καὶ ἀθέσφατος οἶνος.
Id est:
Mi mala fata deum nocuerunt, visque Lyæi.

Sic alibi Agamemnon dissidij causam in Aten retorquet.

IVNII. Velatis manibus orare.

Pro suppliciter orare. Plautus. Sumptum ab antiquo more Oratorum, quo, qui pacem petituri venirent, ramum oliuæ prætendebant. Velatas autem dictum pro vittatis.

BRASSICANI. Lascinia obtinere.

Cicero in iij. de Oratore: Nam illud alterum genus, quod est temporibus, locis, reis definitum, obtinent, atq; id ipsum Lacinia. Lacinia tantùm obtinere dicuntur, qui rem non integram intelligunt aut assequuntur. Plautus in Asinaria, de amica amantem ægrè dimittente: Lachrymantem Lacinia tenet. Politianus in epistola ad Donatũ, prouerbiali ironia dixit de hospite, quem videamur nolentes & inuiti dimittere: Væ hominis togæ, væ laciniis.

IOANNIS VLPII. Ἔξω κακόν.

Id est: Malum foràs. eâdem forma dicitur, qua ἔξω βούλιμον: id est, Foràs famem. Tertull. vti licebit, quoties deprecari malum aliquod aut infortunium volumus, vt etiam exclamare solemus: Dij meliora. Sic enim Græcorum ἀπόφημι circumloqui Cicero solet.

Ne dij siuerint.

Fuit prouerbialis deprecatio hæc veteribus: Ne dij

fuerint, vel vt Plautus sæpe, firint, à fino verbo subiunctiuo. Eurychus in Mercatore: Ne di sirint. Hoc Græci dixêre, μὴ γένοιτο: id est, Absit, Deus auortat.

Stomachus non fert.

Versatur in ore omnium & hoc: Stomachus, siue animus, non fert. Nam stomachus inter alia multa animum significat: qui quemadmodum facilè eo cibo mouetur à quo natura abhorret, sic animus eas res maximè auersatur & abhorret, quas suæ naturæ cōtrarias esse sentit. Stomachus morosus facilè fastidio afficitur, & ciborum delectu eget. Sic animus ægrè ferens quod secus accidit, si etiam consolationem non admittit facilè, morosus esse dicitur, id est, δυσκολος. Cicer. Epist. famil. li. ij. ad Cælium scribens: Nosti enim non modo stomachi mei, cuius tu similem quondam habebas, sed etiam oculorum in hominum insolentium indignitate fastidium, id est, nosti animum meum præ fastidio id ferre non posse. Plinius in epist. Oportet enim omnia aut ad alienum arbitrium, aut ad suum facere: mei certè stomachi hæc natura est, vt nihil nisi totum & merum velit. id est, animi mei. Idem, Stomacho suo viuere, dixit: pro, ex animi sententia. Cicero etiam ad Marium lib. vij. Non tui stomachi, dixit: pro eo quod dicimus, tibi minimè placent. Contrà Martialis dixit, Facere ad stomachum. Et Budæus lib. iij. De cōtempt. rer. fort. Ad stomachum autem facient, id est, ad animi æquitatem. Hoc enim aliquādo significat. Huic cognatum est, Cordi esse. id est, gratum & placitum.

DERISIO.

ERASMI. Omnia præclara dicis.

Socrates apud Platonem in Euthydemo, εἰρωνικῶς suo more, quòd aduersarius absurda quædam collegisset, videlicet Socratem scire quod nesciebat, & rursum nescire quod sciebat: εἶεν, inquit, ὦ Εὐθύδημε, τὸ γὰρ λεγόμενον, καλὰ δὴ πάντα λέγεις. id est: Esto ô Euthydeme. nam, vt dici solet, omnia sanè præclara dicis. Marsilius pro Esto, vertit En: eóque legisse videtur, non εἶεν, sed ἦν aut εἶνι, quod Græcis sonat En. vt admirantis εἰρωνικῶς. Putóque hanc fuisse germanam Platonis scripturā. Nam, Esto, nihil facit ad præsentem sententiam. Nihil enim concedit, sed vt rem inauditam admiratur per irrisionē. vt omittam interim, quòd εἶεν magis est optantis quàm concedentis. Plato aliis aliquot locis adagij titulo citat, Pulchrè dicis: quod arbitror è poeta quopiam desumptum. Nam apud Theocritum Praxinoe loquitur: ναὶ, καλὸν εἶπας. id est: Sic est, dixisti pulchrè.

E sublimi me derides.

Ἀφ' ὑψηλοῦ μου καταγελᾷς: id est, E sublimi me derides. De eo qui cum fastu ridet quempiā, ac despectim. Translatum ab iis, qui ex ædito loco verba faciunt. Vnde & despicere dictum à Latinis, pro contemnere, quòd quisquis in eminēti loco est, is veluti tutior negligit eum, qui stat humiliore loco.

Σκιμαλίχθαι.

Σκιμαλίχθαι σὲ χρή. Hoc gestu contumeliam, despectúmque supremum significabant. Est enim Græcis σκιμαλίσαι, medium digitum ostendere, contractis cæteris, ignominiæ causa: aut strepitu digitorum significare contemptum. Vnde & apud Iuuenalem, quod alibi retulimus:

Mandaret laqueum, mediúmque ostēderet vnguem.

Suidas citat ex Aristophane senarium hunc. extat autem ἐν εἰρήνῃ:

Ὁ δὲ δορυξόος οὐχ ὁρᾷς ὡς ἥδεται,
Καὶ τὸν δορυξόον σκιμαλίζει

Id est:

Annon vides, vt gestiat falcis faber,
Medióque monstret vngue lancearium?

Quid autem propriè significet σκιμαλίζειν, qui scire cupiet, malo è Suida discat, quàm ex me. Elegantius magisque prouerbialiter, ac fortunam, ad eruditionem, aut aliud quippiam, quod planè contemnitur, detorquebitur.

Naso suspendere.

Naso suspendere, est vafrè ac subdolè irridere. Plinius lib. xj. ca. xxxvij. docet à suæ ætatis hominibus nasum subdolæ irrisioni fuisse dicatum. Nam apud veteres autores nihil huiusmodi legitur. Verba Plinij subscribam: Et altior homini tantum (quem noui mores subdolæ irrisioni dicauêre) nasus. Horatius in Sermonib.

— Naso suspendis adunco.

Idem alibi:

— Balatro suspendens omnia naso.

Persius de Horatio, qui vafrè tectéque rideat:

Callidus excusso populum suspendere naso.

Idem alibi:

Disce, sed ira cadat naso, rugosáque sanna.

Vnde Nasuti vocantur, qui doctè norint alios irridere.

Martialis:

Non cuicunque datum est habere nasum.

Idem:

Et pueri nasum rhinocerotis habent.

Idem rursum:

Nasutus sis vsque licet, sis denique nasus.

Persius:

— Rides, ait, & nimis vncis
Naribus indulges. —

Græci simplici efferunt verbo, μυκτηρίζειν, ἀντιμυκτηρίζειν: id est, irridere, vicissim irridere: ἀπὸ τοῦ μυκτῆρος, id est, naso. Cassius ad Ciceronem, libro Epistolarum familiarium xv. Quósque vbi ridiculo aut scommatico dicterio læseris, velint rusticè gladio ἀντιμυκτηρίσαι, id est, vicissim naso suspendere.

Postica sanna.

Persius posticam sannam prouerbialiter appellat clanculariam irrisionem, à gestu ridentium aliquem à tergo:

— Posticæ occurrite sannæ.

Idem:

O Iane à tergo quem nulla ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas,
Nec linguæ tantum, sitiat canis Apula quantum.

Nam huiusmodi gestibus ab occipitio derident quidam.

In eo ipso stas lapide, in quo præco prædicat.

Chrysalus seruus in Bacchidibus Plauti, senem irridēs, quem argento defraudabat: O stulte, inquit, nescis nunc vænire te. Atqui in eo adstas lapide, vbi præco prædicat. Quadrabit vbi quis præsens, videns, audiénsque, tamen deluditur. Nam vendi etiam hodie vulgò dicuntur, quibus fit impostura. Quòd autem meminit lapidis, id traductum est à lapide quodam editiore, quem Romæ fuisse complurium autorum testimonio constat, vnde præcones in auctionibus res venales nunciabant. Vnde M. Tullius vilissimos homunculos de lapide emptos appellat. De Colono dictum est alibi.

Loripedem rectus derideat.

Et sanè quàm elegans est, & plurimum habet figuræ prouerbialis illud apud Iuuenalem:

Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.

Quo cōueniet vti, quoties aliquis id aliis opprobrat mali, cui sit ipse obnoxius, aut aliena castigat vitia, à quibus ipse non sit immunis: perinde quasi claudus claudo claudicationis vitium per contumeliam obiiciat. Oportet eum quàm maximè vacare culpa, qui in alium paratus est dicere: & stultissimum est, in alium iacere, quod in ipsum possit retorqueri.

Quis enim tulerit Gracchos de seditione querentes?
Si fur displiceat Verri, si homicida Miloni?

Celebratur illud Leonis Byzantij: cui cū maledicus quispiam opprobasset vitium oculorum, ipse gibbo deformatus: Humanum, inquit, conuicium in me iecisti, cùm ipse Nemesim in dorso portes.

Ex append. Erasmi.

Μυκτηρίζειν.

Plinius docet à suç ætatis hominibus nasum subdolæ irrisioni fuisse dicatum. Vnde dicti irrisores, nasuti: ipsa ars, na-

ars,nasus,& nasus Rhinocerotis vocabatur:& irridere,naribus vncis indulgere, μυκτηρίζειν, & ἐκμυκτηρίζειν. Pers. Mart.Cic.Habes prouerb.sup.Naso suspendere.

IVNII. Cadaueris instar venustus.

Χαρίεις ὥσπερ νεκρός. id est, Cadaueris modo venustus. Conuenit in macilentum hominem,aut præ morbo luridum. Citant Aristophanis commentaria ex Theopompi popinonibus:

Λεωτροφίδης ὁ τρίμετρος,
Εὔχροος ... χαρίεις ὥσπερ νεκρός.
Id est,
Leotrophides ille trimeter
Colore viuido,& venustus scilicet
Instar cadaueris.

Fuit autem Leotrophides poeta dithyrambographus, genere Atheniensis, macilentus admodum & leuis, de quo iocatus in Cercopibus fabula Hermippus. Apud Athenæum:

Ἀπάρχεται σοι βοΐδια ...
Λεωτροφίδου λεπτότερα καὶ Θουμάντιδος.
Id est,
At immolant tibi mutilas nunc bucculas,
Exiliores Leotrophide & Thumantide.

Consimili dicterio Phrynichus comicus Lamprū quendam σκελετὸν μουσῶν.i. Sceleton siue exarefactum Musarum cadauer nuncupauit,hoc versu:

Μουσῶν σκελετὸς, ἀηδόνων ἠπίαλος, ὕμνος ᾅδου.
Id est,
Musarum sceletos,lusciniarum febris, inferorū hymnus.

Quæ etiam in illiteratum & inuenustum poetastrū quadrabunt.

COGNATI. Perfusus aceto.

Speciem prouerbij habet, Perfusus aceto.i. salib.aculeatis,& mordacibus. Thomas Morus li.j. Vtopiæ,in dialogo fratris & morionis, alludens ad illud Horatianum satyr.7.lib.j.Sermonum:

At Græcus postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat. —

Nam is,inquit,(neq; equidem miror)tali perfusus aceto, sic indignatus est,atq; incâduit,vt nec à conuiciis quidem potuerit temperare.

DESPERATIO.

ERASMI. Actum est.

Prouerbialiter his verbis etiam hodie desperationem significamus, Actum est: Græci, πέπρακται. Euripides in Hippolyto coronato:

Φεῦ φεῦ, πέπρακται, δεσπότις οὐκ ἔτ' ἔστι δή.
Id est:
Eheu,peracta res,hera óccidit palàm.

Terent. in Eunucho: Actum est,ilicet,peristi. Donatus existimat, Actum est, sumptum à iure:ilicet,à iudicio:peristi, à supplicio. Nam hæc tria pariter verba incremento quodam indicant desperationem. Quoniam autem fas non erat rescindere iudicum sententiam, & eâdem de rebis iudicium adipiscier,vt ait Teren. vulgò receptum est, vt de negociis desperatis actum esse diceretur:etiamsi postea repertum est,vt quidam per iudicem in integrum restituerentur. Aut certè ideo dictum est, Actum est,quòd quicquid peractum est,hoc iam infectum esse non potest: iuxta prouerbiales sententias, quæ testantur ne Deo quidem permissum esse,vt quod factum fit, efficiat infectum. Plautus:Nisi quid rei præsidium apparas,acta hæc res est. Certum est moriri. Dicimus autem vel absolutè, Actum est:vel cum adiectione quapiam huiusmodi: Actum est de republica, Actum est de tuis omnibus, Actum est de reb. humanis, Actum est de tua salute,ni vigilas.

Nullus sum.

Prouerbiales sunt & illæ apud Comicos hyperbolæ, Nullus sum:& Occidi,perij:quibus desperationem & ingens malum significamus. Euripides ex Iphigenia in Tauris:

Δειλοὶ δ' εἰσὶν οὐδὲν οὐδαμοῦ.
Id est:
Timidi,atq; inertes sunt nihil videlicet.

Rursus in Iphigenia Aulidensi:

Οὐδὲν ἦσθ', ἀλλ' ἐξέπληξε τῇ τύχῃ.
Id est:
Nihil eras,sed perditum fortuna consternauerat.

Opinor hoc ipsum esse quod ex Platone citat Athenæus li.x. ὑμεῖς γὰρ οὐδὲν, καθάπερ ἡ παροιμία. id est: Vos quippe nihil, vt dicitur prouerbio. quanquam hoc non ad exitum, sed contemptum pertinet. Sumptum videri potest ab Homero,apud quem Odysseæ lib.ι. Vlysses fingit sibi nomen οὔτις. i.nullus:innuens se propemodum periisse. Atq; huius nominis commento deceptus est Cyclops.

Nullus sum.

Sophocles in Antigona.

Ἄγετέ μ' ἐκποδών
Τὸν οὐκ ὄντα μᾶλλον ἢ μηδένα.
Id est:
E medio me abducite,
Qui non magis sum quàm ille qui iam nullus est.

Hac figura significabant exitium sine spe recuperandæ salutis. Scio me alibi commemorasse, Fuimus Troes: &, Nullus sum: sed ob nouatam sermonis formam hoc adiicere libuit.

Pinus in morem.

Πίτυος τρόπον, id est, Piceæ ritu. Vbi quis funditùs radicitúsq; perit,ita vt nullo pacto restitui possit, piceæ ritu perditus dicitur. Nam piceam succisam negant suppullulascere. Meminit huius prouerbij Staphylus,citante Diogeniano.meminit & Suidas.

Perierunt bona.

Ἔρρει τὰ καλά, id est, Perierunt honesta. Hippocrates Mindaro Lacedæmoniorum duci fuit ab epistolis: eo interfecto ab Atheniensibus, Hippocrates in Lacedæmonem huiusmodi scripsit epistolam: ἔρρει τὰ καλά, Μίνδαρος δ' ἀπέσσυται. significans, interfecto duce rem esse deploratam. Adagium recenset Diogenianus: historiam recenset Xenophon in Ἑλληνικῶν libro j. Græca senario constant:

Periêre honesta,Mindarus sublatus est.

Ad restim res rediit.

Terētius in Phormione:Opera tua ad restim mihi quidem res rediit planissimè. Hoc adagio summa rerum desperatio significatur.Nam in hac solent quidā amentes ad laqueum confugere.Iuuenalis:

Ferre potes dominam saluis tot restibus vllam?

Eodem pertinet etiam illud: Suspendio deligenda arbor.

Suspendio deligenda arbor.

In re vehementer indigna, neq; vllo pacto toleranda, veteres arborem suspendio deligendam esse dicebant.Inde natum, quòd olim in Theophrastum philosophū præcipuum meretricula quædam, nomine Leontium, ausa fit scribere.Plinius Secundus in præfatione Historiarum naturæ: Ceu verò nesciam aduersus Theophrastum, hominem in eloquentia tantum,vt nomen diuinum inde inuenerit, scripsisse etiam fœminam, & prouerbium inde natum, suspendio arborem eligendam. Hactenus Plinius. Finitimum huic est illud apud Euripidem in Alcestide:

Ἄξια καὶ σφαγᾶς τάδε
Καὶ πλέον, ἢ βρόχῳ δέρην
Οὐρανίῳ πελάσσαι.
Id est:
Heus ista cæde digna sunt,
Vel potius, vt laqueo gulam
Præfocet aliquis pendulo.

Plautus in Curculione: Mea præda illa est, Proin tu te in laqueum duas.Iuuenalis:

Ferre potes dominam saluis tot restibus vllam?

Et apud Plautum, qui vitæ tædio tenebatur, optat nummum quo restim emat. Qūum hęc ędere anno 1 25.fortè

incidi in commentarios Cælij Rhodigini. Is dicit in huiusmodi explicatione cæcutire multos, ac se iactat omnem difficultatem explicuisse: cum nec vlla sit difficultas, & si qua esset nihil explicent ea quæ commemorat de suspendio crucis. Nec enim sontes sibi deligunt arborem, sed aguntur in crucem. Cæterùm qui cogitant de consciscenda nece, solent alij aliud suspendij genus eligere: vt appareat illos hoc agere non impotentia mentis, sed certo destinatóque consilio.

Ad porcellum da mihi mutuò tres drachmas.

Εἰς χοιρίδιόν μοι νῦν δάνεισον τρεῖς δραχμάς.

Id est:

Ad porcellum da mihi mutuò treis drachmas.

Dicebatur ab eo, qui mori decreuisset, aut qui vellet initiari. Nam initiandi consueuerũt immolare porcum. Suidas ex Aristophane citat. Est autem in Pace:

> Εἰς χοιρίδιόν μοι νῦν δάνεισον τρεῖς δραχμάς·
> Δεῖ γὰρ μυηθῆναί με πρὶν τεθνηκέναι. id est:
> Qui porcum emam mihi, mutua nūc tres drachmas:
> Initiandus sum prius ac mortem oppetam.

A quinque scopulis desilire in fluctus.

Καὶ πέντε ἁλλαθεν πετρῶν ἐς κῦμα id est, A quinq; desilire rupibus in vndam. Hoc vsurpari solet ab iis, qui iam impatientes præsentium malorum, minantur semet in quoduis potius malum præcipitaturos, quàm vt perpetiantur. Confine nimirum illi, quod aliàs retulimus, Suspendio deligendam arborem. Ad hoc alludit pastor ille Vergilianus:

> Præceps aerij specula de montis in vndas
> Deferar. extremum hoc munus morientis habeto.

Omnibus armis præsidiísque destitutus.

Hominem inermem, & omnibus destitutum præsidiis, indicabimus hoc versu, qui est Iliad. φ.

> Γυμνὸν ἄτερ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος οὐδ᾽ ἔχεν ἔγχος.
> Id est:
> Et clypeo simul & galea nudatus, & hasta.

IVNII. Κυθνώδης.

Κυθνώδης prouerbiali specie dicitur conclamatæ spei homo, qui funditùs periit: quasi dicas. Cythni instar perditus: à Cythni insulæ vnius ex Cycladib. exitio, cuius incolas ferro flammáque hostiliter deuastasse Amphitryon Thebanorum princeps perhibetur, teste Hesychio. Habet autem aliquanto plus vehementiæ & energiæ singularis ista vox, quàm apud Zenobium κυθνώδεις συμφοραί.

COGNATI. Femur ferire.

Gestus grauiter indolentium & indignantium, ferire femur est: vt apud Homerum ὀδυσ. ν. de Marte (si rectè memini) filij necem comperiente:

> —Καὶ ὣ πεπλήγετο μηρώ.

Idem ἰλιάδ. μ. & π. Sic Plutarchus in vita Fabij: Percussóque femore. & in vita Pompeij, de piratis, qui metuere se ob captum Romanũ sibi simularẽt: μηρὸν ἐπαιον. & de Pompeio, legis Maniliæ nuncium accipiente: ὀφρῦς λέγεται συναγαγεῖν, καὶ τὸν μηρὸν πατάξαι. Plaut. in Milit.

> Ecce autem auortit, nixus læua, in femore habet manum.
> Dextra digitis rationem computat, feriens femur.

Quintilian. lib. ij. cap. xij. Femur, pectus, frontem cædere, mirè ad pullatum circulum facit. Ouidius xj. Metamorp.

> Et conata femur mœrenti plangere dextra.

Pro eo Cicero ad Attic. libro primo, frontem ferire, videtur dixisse. Et notus est locus Ciceronis pro Quint. Gellio, vbi M. Calidium ei atrocia crimina obiicientem, ita redarguit: Nulla perturbatio animi, nulla corporis, frons non percussa, non femur: pedis, quod minimum est nulla supplosio. Ex Ciceronis Bruto, & Quintilian. libro xj. capite, de pronunciatione. Prouerbia à gestu corporum ducta: quorum alterum, nempe Ferire frontem, inter sua collocauit Erasmus noster. Licet etiam huc ascribere illud Cicer. Tusculan. iij. Muliebres lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percussio. Plautus in Mil. glor. Digitis rationem computat, feriens femur dextrum. Idem in Trucul. Dentibus frendit icit femur. Vide infrà, Capiti capillos euellere.

Non sum apud me.

Prouerbiales hyperbolæ sunt & illæ: Nõ sum apud me, Mihi non consto, Nunc animus ardet, Lætitia emorior, Dolore diffluo: & huiuscemodi plures aliæ. Accius in Consobrinis, referente Sosipatre;

> Non sum apud me: en lentus, lenteq; te rogabo.

Cic. De fin. bon. & mal. lib. 2. Nam & ille apud Trabeam voluptatem animi nimiam, lætitiã dicit, eandem quam ille Cæcilianus, qui omnib. lætitiis lætum esse se narrat. Et paucis interiectis: Modò intelligas, inter illum qui dicat (C. Ticidam intelligit)

> Tanta lætitia auctus sum, vt mihi non constem:

& eum qui,

> Nunc demum mihi animus ardet:

(quorum alter lætitia gestiat, alter dolore crucietur) esse illum medium;

> Quanquam hæc inter nos nuper noticia admodum est.

Qui postremus versus est Terentij in Heautontim. Non dissimilis est hæc Enniani, quam Cicer. libro De orator. iij. citat;

> Tum pauor sapientiam mihi omnem ex animo expectorat.

Capiti capillos euellere.

Sunt prouerbia affectuum animi indicia, quæ ducuntur ex corporis partibus, siue illæ sua sponte, & nobis inuitis moueantur, atque immutentur, vt cùm metu pallescimus, horremus, obmutescimus: siue nostra voluntate, vt cum in dolore & mœrore caput percutimus, frontem aut femur ferimus: de quib. superius nobis dictum est. Gestus quoq; grauiter indolentium & indignantium est, capillos vellere. Homerus ἰλ. κ.

> Πολλὰς ἐκ κεφαλῆς προθελύμνους ἕλκετο χαίτας.

Sic Attius de Agam. Scindens dolore identidem intonsam comam. Lucianus in vocalium iudicio: τοῦ Σῖγμα κεκραγότος, καὶ τὰς κεφαλῆς τὰς τρίχας τίλλοντος, ὅτι τῆς κολοκύντης ἐστέρηται. id est, Auditis vociferari Sigma, & capiti capillos euellere, eo quòd τῆς κολοκύντης. i. cucurbita priuatum est. Euellere sibi capillum præ luctu, Cic. 3. Tuscul. dixit. Ob eandem causam, caput puluere conspergimus. ὀδυσ. ω. de Laerte. ἰλ. σ. de Achille.

Quod periit, perit.

Plautus in Cistellaria: Quod periit, periit. Idem alibi: ego illũ perisse duco, cui periit pudor. id est, pro perdito habeo. Catullus ad seipsum;

> Et, quod uides perisse, perditum ducas.

Antè, Quod præteriit, leuius est: & Factum infectum fieri non potest. Non dissimile:

> Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Quid moraris emori?

Suspendio eligenda arbor. Catul. ad seipsum, de Struma & Vatinio;

> Quid est Catulle, quòd moraris emori?

Vale atque salue.

Salutandi suos, etiam Græcis mos erat. Theocritus in epigrammatis;

> Χαιρέτω ὦ τις ὁ τύμβος ἐρεῖ
> Ἐστιν Δίφιλος ἐν τᾷδε κεῖται
> Τὰν ἱερὰν κεφαλὰν ὑπὸ κεφαλᾶς.

Auere autem, & valere eos ferè iubebant, quos amplius visuri non erant. Hoc, opinor, & Plautus significãs in Curcul. Ego, inquit, abeo, vale, atq; salue. Et Virg.

> — Salue æternum mihi maxime Palla,
> Æternumq; vale. —

Sic in veteribus quoq; monumentis: Dulcis aue & vale domina. Catullus in inferiis ad fratris tumulum:

> — Frater aue atq; vale;
> Heu miser indignè frater adempte mihi.

Ademptum verò, vita defunctum intelligũt poetæ. Ouid. in 4. Fastorum, in eandem sententiam;

> Osculáq; adplicuit posito suprema feretro,
> Atq; ait, inuitè frater adempte mihi.
> Idem:

Iur:

Iure igitur lacrymas celso libamus adempto.
Erasmus noster annotauit, χαῖρε φίλον φῶς. i. Vale charum lumen: ex Ambrosio.

Nulla spes.

Idem ibidem:

Nulla fugæ ratio, nulla spes, omnia muta,
Omnia sunt deserta, ostentant omnia lethum.

Corn. Gallus in antepenultima elegia;

His egomet stimulis angebar semper, & ardens
Languebam, nec spes vlla salutis erat.
Non esses vtinam natus, celébsve periisses.

Hector accusans & acerrimè traducens fratris sui Paridis degenerem imbellémque animũ, adeò vt ne vultum quidem, aut congressum hostis sui sustineret adspicere, cui tamen antè hospitali iure violato vxorem eripuerat: hoc illum versu detestatur. Optaret ergo potius non nasci eum, vel absque nuptiarũ fœdere aut iure vllo periisse, quàm eò prorupisse temeritatis & flagitij, vt alienũ thorũ inuadendo, sibi dedecus & exitium, hostibus gaudium, patriæ deuastationẽ & excidium, parentibus luctũ & indigna suorum funera peperisset. Atque hãc sententiã sæpissimè exclamauit Cæsar Augustus fortuna destitutus τῆς ἀπαιδίας, videns domũ suam liberorũ nepotúmq; ac neptium probris & flagitiis fœdè dehonestari. Nã, referente Suetonio, ad omnẽ Agrippæ & Iuliarum mentionem hoc versu infelicitatem suam testatus est. etsi mutata persona apud eundem, ὄφελον legatur. Retulit enim ad personam suam: eóque fortè non malè accentu mutato sic legi posset:

αἴθ᾽ ὄφελον τ᾽ ἄγονος τ᾽ ἔμεναι ἄγαμός τ᾽ ἀπολέσθαι.

Quanquam priorẽ lectionem, vt aptam nolim contẽnere: In vsum trahemus, cùm pertæsi liberorũ ignauiam, aut nostram in sobole educanda atque instituenda infelicitatẽ stomachando deplorabimus. sicque poterit Augusti mutatio ὄφελον competere, præsertim vbi seorsum id facimus & sine arbitris. Aliàs cùm apertè liberos detestamur, socordia & flagitiis eorum offensi, timentes famæ, bonis, & vitæ: non erit persona mutanda. Poterit etiã ab alieno, vel matrefamiliàs, dici in hominem pestifera & flagitiosa sobole dehonestatum.

Οὐκ ἔτι μαντεύουσι τρίποδες, ἀπέσβετο δ᾽ αὐλή.

Heroicus versus ex oraculo quodã Apollinis, quo post sacrosanctum Euangeliũ Christi per Apostolos promulgatum interitũ suum deplorat, & oracula abolitũ iri. Extat autem apud Eugub. lib. de Perenni philosophia 3. Nos sic reddidimus;

Heu tripodes lugete, perit præsagus Apollo.

Quo tempestiuè vtemur hac nostra ætate, significaturi, explosum iri omnẽ barbariẽ, sophistarũq; garrulitati tandem silentiũ imponendum, inuecta politiorũ literarũ luce, & liberaliũ honestarũmq; artiũ & disciplinarũ admissis passim & in precio habitis professoribus. Vt.n. Apollo se cõsulẽtes ambiguis & perplexis respõsis illusit, incertiorésque domũ remisit quàm adeuntes acceperat: ita barbari suos alũnos inanibus Ixionis vmbris, & figmentis Archigene indigentibus miserè torserunt. Horũ tripodes cum suis authoribus omnibus ex scholis tandẽ aliquando profligatũ iri, Dei benignitate inductis honestarũ artium ornamentis, certissima spes est. Licebit etiã in hæreticos vibrare, sic loquendo: Hæreticorũ & impostorum tripodes tandẽ conticescent, vt illi Delphici. Plangent suos tripodes Anabaptistæ, ab Ecclesia exturbati, non secus ac Apollo Delphicus. Huic non dissimile est, sed eiusdem planè sensus, aliud eiusdem, quod etiam volui proponere:

Οἴχομαι χρησμῶν ἀπολέσας ἔτι φωνὴν.

Id est:

Heu responsorum nobis [illegible] deficit alma.

Quod ipsum quoque iocosè iacietur in Dialecticos barbaros, & omnes cuiuscunque ordinis veteris inscitiæ teletas: quibus eo magis omnia placent, quo sunt magis sordida, impura, dissoluta, & ab omni elegantiæ cultu magis aliena. Eorũ scriptis & nugis, quibus nobilissima ingenia olim excruciabant, & planè deterrebant, cùm indicabimus subsannando nihil hodie esse conteptius, & vilius: dicemus, χρησμῶν ἀπολέσας ἔτι φωνήν.

DIFFICVLTATIS.

ERASMI. Non est cuiuslibet Corinthum appellere.

Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἐσθ᾽ ὁ πλοῦς.

Id est,

Non est datum cuiuis Corinthum appellere.

Vetustum iuxtà, ac venustũ adagium, de rebus arduis, & aditu periculosis, quasq; non sit cuiuslibet hominis affectare. Inde natũ, quòd (vt refertur apud Suidã) nec facilis, nec satis tutus sit nautis in Corinthiacũ portum appulsus. Nam Strabo libro Geographiæ octauo, aliò refert originem prouerbij, nẽpe ad luxũ & meretrices Corinthiorum. Ostẽdit enim Corinthũ, quòd in Isthmo esset, duósque haberet portus, alterũ aduersus Asiã, alterum Italiæ oppositum, negociatorũ frequentia locupletissimã fuisse. In eadẽ templum fuisse Veneri sacrũ, adeóque locupletatum, vt plus mille puellas haberet, quas Corinthij Veneri consecrarant, vt in eius honorẽ prostarent. Itaq; harum gratia frequẽs in vrbẽ multitudo vndique confluebat, vnde ciuitas maiorẽ in modũ ditabatur: quin etiã negociatores, hospites ac nautæ, propter vrbis luxũ deliciásque immoderatos sumptus facientes exhauriebantur. Atque hinc manasse vulgò prouerbiũ: Cuiuslibet non est Corinthũ appellere. Horatius & A. Gellius ad Laidem, nobile scortum, referunt adagium. Nam ille in Epistolis ad hunc modum scribit:

Principibus placuisse viris non vltima laus est.
Non cuiuis homini contingit adire Corinthum:
Sedit, qui timuit, ne non succederet.—

Ad Aristippum videlicet alludens, quẽ Laidi consueuisse notum est, & ita consueuisse, vt gloriaretur se vnum habere Laidẽ, reliquos haberi à Laide. Hic, nẽpe Gell. li. 1. c. 8. ex Phocione Peripatetico huiusmodi refert historiam: Lais, inquit, Corinthia, ob elegantiã venustatémq. formę grandẽ pecuniã demerebat. Conuẽtúsq; ad eam ditiorum hominũ ex omni Græcia celebres erant. neq; admittebatur, nisi qui dabat quod poposcerat. Poscebat autẽ illa nimiam quantitatẽ. Hinc aiunt natum esse illud frequens apud Græcos adagium;

Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἐσθ᾽ ὁ πλοῦς.

Quòd frustra iret Corinthum ad Laidẽ, qui non quiret dare quod posceretur. Ad hanc ille Demosthenes clanculum adit, & vt sui copiam faceret, petit. At Lais μυρίας δραχμὰς, id est, decẽ drachmarum millia poposcit. Tali petulantia mulieris, atq; pecuniæ magnitudine ictus, expauidúsq; Demosthenes auertitur, & discedens. Ego, inquit pœnitere tanti non emo: οὐκ ὠνοῦμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν. id est, Non emo decẽ drachmarũ millib. pœnitudinẽ. Alij malunt in genere ad omnes Corinthiorum meretrices referre, quarũ rapacitatẽ etiam vetus comœdia taxauit. Aristophanes in Pluto:

Καὶ τάς γ᾽ ἑταίρας φασὶ τὰς Κορινθίας,
Ὅταν μὲν αὐτάς τις πένης πειρῶν τύχῃ,
Οὐδὲ προσέχειν τὸν νοῦν· ἐὰν δὲ πλούσιος,
Τὸν πρωκτὸν αὐτὰς εὐθὺς ὡς τοῦτον τρέπειν.

Quos equidẽ versiculos haud grauarer Latinos facere, si quàm sunt elegantes, tam essent etiam verecundi. Strabo meminit apophthegmatis cuiusdam meretricij, ex quo licebit earum auaritiam coniicere. Nam cùm matrona quædam cuipiam huius ordinis probro obiiceret inertiam, quòd nihil ageret operis, nullóq; lanificio exerceretur: Imò, inquit, ego illa qualiscunq. sum, iam ternas telas exiguo tẽporis spatio pertexui. Mihi tamẽ non videtur absurdum, si parœmia referatur ad periculosam in Corinthum nauigationem, de qua meminit eodẽ in lib. Strabo. vt hinc postea deriuata sit ad alios vsus. Parasitus ille Comicus eleganter detorsit prouerbium,

Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐστὶ τράπεζαν ἔσθ᾽ ὁ πλοῦς.

Adire mensam, haud hominis est cuiuslibet.
Citatur autem à Stobœo, ex Nicolao quodam poeta comico. Meminit & exponit hãc parœmiam & Eustathius, enarrans nauium catalogum, additque eam imitatam ex illo versu versũ Sophocleo:

Οὐκ ἐν τοῖς σώφροσι πλεῖται ... βροτῶν.

Id est:

Non à modestis nauigatur huc viris.

Extat hic versus, cuius meminit Eustathius apud Sophoclem in Philoctetа. Proinde duplex erit vsus adagij: vel cum significamus rem esse maiorem, quàm pro viribus eius qui conatur aggredi: veluti si quis parum felici natus ingenio, parũmque viatico instructus, destinet sequi literas: aut qui sit imbecilli corpusculo, Paulos & Antonios studeat æmulari. vel quoties aliquis negocium parum tutum aggredi parat, quòd non temerè soleat feliciter euenire: veluti si quis apud iudices δυσοράγους litem instituat nunquam finiendam, aut principum aulis sese addicat, aut bellum suscipiat. Nihil enim ferè horum ita bene consueuit euenire, vt non pœniteat consilij.

Cum principe non pugnandum.

Qui significabit arduum, principem à priuato superari: aut difficillimum, vincere naturam: vsurpabit illud ex eodem libro:

Ἀργαλέος γάρ τ' ἐστὶ θεὸς βροτῷ ἀνδρὶ δαμῆναι.

Id est:

Ardua res homini mortali vincere numen.

Ire per extentum funem.

Prouerbiali figura dixit Horatius:

Ire per extentum funem.——

pro eo quod est, rem factu per quàm difficilem præstare, neque vel tantillum aberrare. Sumptum à funambulis, vt Acroni placet, qui non sine summa arte, summóque vsu, per funem protensum ingrediuntur. Quæ res, sicuti conijcere licet, priscis ingenti miraculo fuit. Hodie nihil vulgatius. Horatij carmen hoc est:

Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poeta, meum qui pectus inaniter angit.

Clauam extorquere Herculi.

Qui sibi vendicare conatur quod alius iam potentior occupauit, non infacetè dicetur clauam velle Herculi extorquere. Idque iam pridem apud eruditos prouerbij vice celebratur. Natum est autem ab apophthegmate Maronis: cui cum Zoili quidam vitio darent, quòd non paucos versus Homeri pro suis vsurpasset, respondit, hoc ipsum magnificum esse facinus, vel Ioui fulmen eripere, vel clauam extorquere de manu Herculis. Macrobius lib. Saturnalium v. de Marone qui sic vsurpauit Homerica, vt fecerit sua: Quia quum tria hæc ex æquo impossibilia putentur, vel Ioui fulmen, vel Herculi clauam, vel versum Homero subtrahere (quod etsi fieri posset, alium tamen nullum deceret, vel fulmen præter Iouem iacere, vel certare præter Herculem robore, vel canere quod cecinit Homerus) hic opportunè in opus suum, quæ prior vates dixerat trãsferẽdo, fecit vt sua esse credantur.

Difficilia quæ pulchra.

Δύσκολα τὰ καλά: id est, Ardua quæ pulchra. Extat apud Platonem in Hippia maiore in calce dialogi: τὴν γὰρ παροιμίαν ὅτι ποτὲ λέγει, τὸ, χαλεπὰ τὰ καλά, δοκῶ μοι εἰδέναι. id est: Nam quod ait prouerbiũ, difficilia esse quæ pulchra sunt, videor mihi intelligere. Et in Cratylo, circa initium: παλαιὰ παροιμία, ὅτι χαλεπὰ τὰ καλά ἐστιν. id est: Vetus prouerbium est difficilia esse quæ sunt egregia. Citatur alicubi à Luciano: item à Plutarcho, in libello De liberis instituendis, prouerbij nomine. Quidam prodiderunt, Pittacum vbi semet abdicasset imperio, dixisse: χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι. id est: Difficilè bonũ esse. Porrò Solonem Pittaci mollicіem atque ignauiã taxantem, dixisse: χαλεπὰ τὰ καλά, id est: Difficilia quæ honesta. vtriusq; dictũ in prouerbiũ abiisse. Vsurpauit Plato libro de Rep. iiij. ἴσως γὰρ ὦ Σώκρατες τὸ λεγόμενον ἀληθὲς ὅτι χαλεπὰ τὰ καλά. i. Fortassis enim verũ est ô Socrates quod dici solet, difficilia esse quæ pulchra sunt. Vsus est eodem lib. Politiæ ij. πάντες γὰρ ἐξ ἑνὸς στόματος ὑμνοῦσιν, ὡς καλὸν ἡ σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη, χαλεπὸν μέντοι καὶ ἐπίπονον. id est: Omnes enim vno ore canunt Honestam quidem rem esse tẽperantiam ac iusticiam, sed difficilem tamen ac laboriosam. Vtitur eiusdẽ operis lib. 6. ac 7. & aliis compluribus locis. Sunt qui hinc arbitrentur natam parœmiam. Periander Corinthius, initiò populariter ac moderatè gerebat imperium, postea versis moribus tyrannicè agere cœpit. Id simulatq; cognitum esset Pittaco Mytilenæo, diffisum de sui ipsius animi constantia, magistratũ deposuisse, relictóq; imperio in exiliũ abiisse. Percontantibus deinde quibusdam, qua gratia fugisset imperiũ, respondisse, quòd admodũ esset arduum, probum esse, propter mutatum Periandrũ: quibus auditis, Solonẽ addidisse suum apophthegma, χαλεπὰ τὰ καλά. Huc spectat illud quoq; quod meminit Plutarchus in cõmentario περὶ δυσωπίας, Platonẽ, cum Heliconẽ quendam Dionysio datis literis commendasset, scribẽs illum virum probum ac modestum, adscripsisse in calce epistolę: γράφω δέ σοι ταῦτα περὶ ἀνθρώπου, ζώου φύσει εὐμεταβόλου. i. Hæc autem tibi scribo de homine, videlicet animãte naturà mutabili. Nec absurdè quis referat ad celeberrimam illam Hesiodi sententiam:

Τὴν μὲν τοι κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι
Ῥηιδίως· ὀλίγη μὲν ὁδὸς, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει.
Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
Ἀθάνατοι, μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτὴν
Καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηαι,
Ῥηιδίη δ' ἤπειτα πέλει, χαλεπή περ ἐοῦσα.

Id est:

Omninò vitium facilè est contingere cuiuis.
Est via ad id breuis, & vicina in sede moratur.
Contrà, virtutem sudoribus vndiq; diui
Præsepsere, & longus ad hanc pérq; ardua callis,
Asper & est primùm: sed vbi alta cacumina victor
Contigeris, iam fit facilis, licet ardua dudum.

Neq; quicquã est tritius eo, quod dixit Aristoteles li. Moralium Nicomachiorũ 2. περὶ τὸ χαλεπώτερον ἀεὶ καὶ τέχνη καὶ ἀρετή. id est, Et ars & virtus circa id versatur quod est difficilius. Eódem pertinet,

Litera Pythagoræ discrimine secta bicorni.

Et Euangelicum illud de via arcta, quæ ducit ad vitam. Item de duplici via apud inferos, quarum altera ducit ad campos Elysios, altera ad malã rem. Diximus alibi de Litis & Ates: quæ fabula declarat, multo difficilius esse bene facere, quàm malè: sarcire concordiam, quàm rũpere. Eam sentẽtiam Pindarus extulit in Pythiis hymno quinto, ῥᾴδιον μὲν πόλιν σεῖσαι καὶ φαυροτέροις· ἀλλ' ἐπὶ χώρας αὖτις ἕσσαι, δυσπαλὲς δὴ γίνεται ἐξαπίνας, εἰ μὴ θεὸς ἁγεμόνεσσι κυβερνατὴρ γένηται. id est, Facilè est ciuitatem commouere, etiã malis. Cæterùm in locum pristinũ ilicò reponere, difficilè sanè est, ni deus principibus gubernator contingat. Retulimus alibi, quòd in seditione etiam Androclides abiectissimus belli ducẽ agat. Et nos hac ætate vidimus, per quos quanti tumultus excitati sint. Celebratur elegans Lacedæmonij dictum: apud quem cum quidam laudibus veherent Philippum, quòd ciuitatem opulentissimam euertisset: Atqui, inquit, non posset talẽ condere. Huiusmodi voces inscribi deberent principum animis: qui cũ ne minimam quidem vrbeculam extruant, dij sibi videntur, quòd vrbes & agros perdant.

Nemo malus hoc sciet.

Οὐδεὶς κακὸς εἴσεται τοῦτο, id est, Nullus malus hoc sciet. quoties rem egregiam & cognitu dignam significamus. Plato De legib. lib. v. ὅσον γὰρ δὴ τὸ νῦν ἐπιταττόμενον ἀγαθὸν ὃς τυγχάνει πάσαις ταῖς πεπομέναις πόλεσιν, τὴν ἐπιμέλειαν καταστάσιν περιλαβὼν, κατὰ τὴν παλαιὰν παροιμίαν, οὐδεὶς ἄν ποτε κακὸς ὢν, ἀλλ' ἔμπειρός τε καὶ ἐπιεικὴς ἤθεσι φρονῶν. id est, Quantum enim bonum sit, quod nunc præcipitur, omnib. rebus publicis, si modò paruerint, ordinem & apparatum adducens, nullus vnquam iners & malus cognoscet, quemadmodum veteri prouerbio dicitur, verùm & peritus, & moribus æquis præditus. Huic confine est, quod idem posuit in Lachete, ὃ οὐ πᾶσα ὗς ἂν γνοίη, id est, Non sus quiuis hoc norit. Natum apparet à mysteriis deorum, quæ non nisi ab initiatis ac puris cognosci fas erat.

Non omnibus contingit.

Non cuiuis fit potestas cum regibus colloquendi: aut non omnibus contingit diuinarum literarum penetrare mysteria. Ad hunc sensum non inuenustè deflectetur illud ex Odyss. π.

Οὐ γάρ πω πάντεσσι θεοὶ φαίνονται ἐναργεῖς.

Id est:

Haud cuiuis manifesta videntur numina diuûm.

Ægrè, sed tamen contigit.

In eos qui ægrè quidē, sed tamen assequuntur quod optant, quadrabit illud ex eodem libro:

Ἀλλ' ἔτι μέν κεν ὡς κακά περ πάσχοντες ἵκοισθε.

Id est,

Peruenietis adhuc, quanquam mala plurima passi.

Dicuntur ad Vlyssem à Tiresia.

Ægrè quidem, sed facimus tamen.

Cùm ægrè quidem, & non sine plurimis incommodis agimus quippiam, sed tamen facimus, adacti necessitate, conueniet illud ex Iliad. ζ.

Καὶ μάλα τειρόμενοί περ· ἀναγκαίη γὰρ ἐπείγει.

Id est:

Quamuis afflicti nimium: sed fatum ita cogit.

Centum plaustri trabes.

Tam simile est prouerbio, quàm est ouum ouo, quod scripsit Hesiodus in eodem opere, cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι:

— Ἑκατὸν δέ τε δούραθ' ἁμάξης.

Id est:

Centum autem lignis plaustrum compingitur vnum. Eo tempestiuiter vtemur, quum significabimus id quod à nobis petitur, magno constare. Facilè enim alienis vtimur, non expendentes quanti constiterint ei qui præbet. Carmen Hesiodi sic habet:

Ῥηΐδιον γὰρ ἔπος εἰπεῖν, βόε δὸς καὶ ἅμαξαν·
Ῥηΐδιον δ' ἀπανήνασθαι, πάρα δ' ἔργα βόεσσι.
Φησὶ δ' ἀνὴρ φρένας ἀφνειὸς πήξασθαι ἅμαξαν
Νήπιος, οὐδὲ τὸ οἶδ'· ἑκατὸν δέ τε δούραθ' ἁμάξης.

Id est:

Nam dictu est procliue, dato plaustrúmq; bouésq;:
At procliue negare: sed en tauris labor instat.
Cogitat ast animo diues compingere plaustrum
Stultus, & haud nouit, centum id compactile lignis.

Itaq; quoties ad id quod molitur aliquis, pluribus adminiculis opus est, velut ad gerendum magistratum, ad scribendum librum, ad munus concionandi, ad instituendam familiam, ad longinquam peregrinationem, non ineptè vsurpabimus Hesiodi verbum: ἑκατὸν δέ τε δούραθ' ἁμάξης.

Præter Sibyllam leget nemo.

Diuus Hieronymus irridens Iouiniani stylum, vt perturbatum & obscurum, scribit Plautinarū literarum illud in eum quadrare, Has præter Sibyllam leget nemo. Est autem hic locus in Pseudolo Plautina: vbi quidam literas ab amica scriptas irridens, notulis malè concinnatis, cuiusmodi fermè scriptura mulierum. Quærunt, inquit, hæ literæ sibi liberos. Alia aliā scandit. Has quidē pol credo nemo nisi Sibylla legerit, interpretari aliū posse reor neminem. An obsecro hercle, habent quoq; gallinæ manus? Nam has quidem gallina scripsit.

Azanæa mala.

Ἀζάνια κακά, id est, Azanæa mala. Dici solitū, vbi quis in re perdifficili & infrugifera plurimū sumeret laboris. Aut vbi res esset cuipiam cum homine difficili, moroso, intractabili, tenaci. Tradunt Azanæam regionem quampiam esse Arcadiæ, sterilem, & culturæ inhabilem: in qua coloni multo sudore parum fructus referunt. Hæc ferme traduntur à Græcarum parœmiarum collectoribus. Cæterùm Stephanus de nominibus vrbium, veluti fontem aperit nobis huius adagij. Siquidem is complures refert Azanias. Vnam quæ sit Arcadiæ pars: in hac fontē quempiam esse, cuius aquam qui gustârit, hunc vsqueadeò à vino abhorrere, vt nec odorem ferat. Alteram Massiliæ, tertiam Phrygiæ: cuius mentionem fecerit etiam Strabo li. Geographiæ xij. De hac Hermogenē, citante Stephano, huiusmodi quandā narrat fabulam. Cùm illic frequentes essent villæ rusticorum, orta ob sterilitatem agrorum fame, collecti pastores rem diuinam fecerunt, fertilitatem à diis petentes. Cæterùm cum dij non audirent illorū voca, perdurarétq; agrorum sterilitas, Euphorbus è pastoribus quidam nouum sacrificij genus excogitauit. Immolauit enim ἀλώπεκα καὶ ἐχῖνον quod Phrygū lingua sonat, vulpem & echinū. Hac hostia placatis diis, agros feraces esse cœpisse: quod vbi finitimis pastoribus esset cognitū, Euphorbo sacerdotium & imperium detulerunt: pòst loci nomen commutatū est, próq; Azania Ἐζεάζειν vocatum, quod perinde sonat Phrygio sermone, quasi Græcè dicas, ἐχιναλώπηκα, Latinè Echinouulpem. Huiusmodi ferme Stephanus: ex quibus coniectari licet, ex ea fabula natam parœmiam.

Capere prouinciam. Tradere prouinciam.

Tradere prouinciam, figura prouerbiali dicuntur, qui negocium aliquod curandum committunt. Capiunt, suspiciúntve prouinciam, qui rei curandæ onus in se recipiunt. Metaphora sumpta est à consuetudine Romanorum: apud quos qui magistratum gerebant, prouincias alias alij sortiebantur. Exēpla passim apud autores obuia sunt. Terentius in Seipsum excruciante: Videlicet ille Cliniæ seruus, tardiusculus est: Idcirco huic nostro tradita est prouincia. Idem in Phormione: O Geta prouinciam cepisti duram. Plautus in Cistellaria: Abi rus, abi directus in tuam prouinciam. Officium illi delegatum, prouinciam vocat.

Capere ciuitatem.

Plato in eodem dialogo significat prouerbio dici solere, Capere siue expugnare ciuitatem, qui rem difficilē esset assecutus. Neq; enim ciuitas primo dici solere, Capere siue expugnare ciuitatē, qui rem difficilē esset assecutus. Neq; enim ciuitas primo statim impetu capitur. Illic hospes animat Theætetum, vt quod instituit, persequatur: eo quòd qui ad leuiores difficultates aut hæret, aut resilit, nunquā aliquid perficiet in eo quod est disputationis caput. Verba Platonis sic habent: Θαρρεῖν ὦ Θεαίτητε χρὴ τὸν καὶ σμικρόν τι δυνάμενον εἰς τὸ πρόσθεν ἀεὶ προϊέναι. τί γὰρ ὁ ἀθυμῶν ἐν τούτοις δράσειεν ἐν ἄλλοις, ἢ μηδὲν ἐν ἐκείνοις ἀνύτων, ἢ πάλιν εἰς τοὐπίσω ἀπωσθείς; σχολῇ που, τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν λεγόμενον, ὅ γε τοιοῦτος ἄν ποτε ἕλοι πόλιν. id est, Confidere oportet Theætete, fore vt qui vel paululum aliquid potuerit, semper vltrà progrediatur. Quid enim facturus sit in aliis, qui in his animum desponderit? aut nihil in illis officiens, aut retrocedere etiam compulsus: haud vnquā ille talis, vrbē, quod dici solet, ceperit. In bello facile est in excursionibus, aut pagorum incēdiis aliquid designare: at munitas vrbes expugnare, perdifficile est. Simile est illi: Timidi nunquam statuerunt trophæum.

Omnes laqueos effugere.

In eodē dialogo non dissimilē huic allegoriam adducit, veluti prouerbio iactatam: Difficile, omnes laqueos effugere. Quod ipsum à venatu translatum est, in quo sic vndiq. sepiuntur exitus, vt necesse sit ferā in aliquas insidias incidere: ὀρθῶς γὰρ ἡ παροιμία, τὸ τὰς ἁπάσας μὴ ῥᾴδιον εἶναι διαφυγεῖν. i. Siquidem rectè habet prouerbium, quo dicitur, haud facile esse omnes laqueos effugere.

Trabs in omnibus.

Δοκὸς δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται. i. Trabes in omnibus facta est. Videtur hemistichium ex poeta quopiam: quo significatum est, nihil esse tam certum, quin obstet scrupulus, cogens nos ad exactiorē rei considerationē. De trabe in oculis meminit Euangelium. Porrò Græca vox δόκος, anceps est ad trabē, quam δοκὸν malunt sonare, & ad considerationem, quam δόκον. Notum est illud Socratis, φρόντισον. i. Sollicitè considera. Diuerbium refert Galenus de differentiis pulsuum libr. iij. Translatum apparet ab aratione, quam difficilem reddit trabs subinde occurrens in aruo proscindendo.

IVNII. Grauius quàm sit Troiam capere.

De re factu minimè procliui, sed imprimis difficili & ardua vsus est prouerbialis senarij ex Eubuli comici Amalthea:

Τοῦτ' ἐσθ' ἑκάστῳ μεῖζον ἢ Τροίαν ἑλεῖν.

Id est:

Id cuique grauius, Ilion quàm vincere.

Troia opulentissima copiosissimáque Asiæ vrbe, & multarum gentium viribus subnixa, ægrè, nec nisi astu post decennalem obsidionem Græci potiri potuerunt: vnde iocus Fimbriæ Romani (qui reædificatam Troiam, sed priori imparem, intra vndecimum diem ceperat postea) gloriantis totidem diebus à se captam Troiam, quot annis à tota Græcia domari olim nequiuerit. Eleganter ad animum transferetur, si dicamus: Animum vitiis addictum frenare operosius, quàm Troiam capere, μεῖζον ἢ Τροίαν ἑλεῖν. vel ita: Troiam citius expugnes, quàm auaritia obsessum animum.

Amnis cursum cogere.

Βιάζεσθαι ῥοῦν ποταμοῦ, id est, Amnis cursum inhibere. Prouerbium dicitur de eo qui duram & difficilem rem aggreditur, & quasi impossibilem: aut qui vitiis innutritum, ad viam virtutis reuocare conatur: aut qui naturam inuitam atque repugnantem aliò compellit. Nazianz. ad Eudoxium rhetorem: τὸ δὲ μὴ βιάζεσθαι ῥοῦν ποταμοῦ καὶ ἡ παροιμία παιδεύει, καὶ ἱππεύειν διδάσκειν μὴ ἄδειν ἐθέλει τὸ ποιητικόν, id est: Prouerbium docet, amnis alueum non esse sistendum: & poeta vult, equitandi peritum non canere. Quò cuiusque ducit ingenium, eò applicare se debet: malè namque coactum ingenium respondet. Pulchrè se habuit olim Atheniensium lex qui iuuenes prius quàm pubertatis annos attingerēt, ad opificij delectum diceban- tur, propositis publicè artium omnium instrumentis. In eam namque artem erudiendi tradebantur, ad quam naturæ impulsu ferebantur propensius. Laudat & Fabius certum studiorum delectum facere, quòd eò quò natura vocat, duci ingenia consultum sit: neque enim feliciter succedit, quicquid extortum & inuita Minerua tentatur.

Scaperdam trahere.

Σκαπέρδαν prouerbialiter dici annotat Eustathius Iliad. p. quicquid durum sit & difficile. Ita enim sonāt eius verba: τὸ δυσχερὲς πάντως σκαπέρδαν ἕλκειν παροιμιακῶς, ἐξ ἧς τὸ ὑπέρτερον τῆς ἑλκῆς καὶ ἀνθολκῆς. Natum à ludicro contentionis genere, quod ita describit idem author & Hesychius, nec non & Pollux Onomastici libr. ix. Collocatur in circo trabs, humanam staturam altitudine exæquans, perforata, per foramē traiecto fune, è cuius extremitate religantur vtrinque adolescentes duo auersi, qui valido nisu adurgentes alter alterum in sublime attrahere satagūt: quo certaminis genere victoriam reportat, qui supremo stipiti alterum admouerit. Itaque à laborioso molimine attractionis & aduersarij retractionis, σκαπέρδα de difficili & molestiæ pleno labore effertur: vt σκαπέρδαν ἕλκειν, id est, Scaperdam trahere dicatur, qui duram susceperit prouinciam.

Vmbræ me prohibent.

Τῆλέ με εἴργουσι ψυχαί, εἴδωλα καμόντων.

Id est:

Meque abigunt vmbræ, larualia spectra virorum.

Verba sunt Patrocli, in somnis Achilli conquerentis, se excludi ab inferis propter denegatum sibi humationis officium, apud Homerum Iliad. penultimo. Eustathius annotat quadrare, vbi quis impedimentum accipit in negocio quopiam in vilibus & nullius pensi hominibus, potissimèque si macilenti fuerint illi ipsi, & squallore obsiti: veluti quum docto homini negocium facessunt artistæ & inepti magisterculi, ne extra se Aristotelis alteriúsve rari in philosophia authoris librum publicè legat. Torquebitur & in strigosos & exangues, vmbris pallore similes: cuiusmodi apud Aristophanem Samyriōn tragœdus, Melitus, & Cinesias traducuntur quos à poetis ad cœtum poetarum apud inferos degentium legatos fuisse fingit, ᾀδόφοιτας eos nominans.

Habenas ignarus non tractet.

Μὴ θιγῇς ἡνιῶν παιδίον ἄπειρος ὤν.

Id est:

Ne frena tractes inscius quum sis puer.

Quadrabit, quum à negocio quopiam arduo deterrebimus ei prouinciæ imparem. Extat apud Clementem Pædagogi tertio: μὴ θιγῇς ἡνιῶν παιδίον ἄπειρος ὤν, μηδὲ ἀναβῇς τοῦ δίφρου ἐλαύνειν μὴ μαθών, id est, Ne tractes habenas fili regendi imperitus, nec currum conscendas aurigandi nescius. Apparet alicunde sumptum è tragœdia quapiam, vbi Phaëthontem filium deprecatur pater, ne exitiale votum vrgeat, sibiq; perniciē accersat, regendo solis equos. Vnde apud Ouidium Metamorph. 2. Sol filium alloquitur, paternos currus deposcentem:

Magna petis Phaëthon, & quæ non viribus istis
Munera conueniunt, nec tam puerilibus annis.
Plus etiam quàm quod superis contingere fas est,
Nescius affectas. —

Senex fatiscens.

Homericos versus, qui Iliados viij. leguntur, quibus Nestorem admonet Diomedes vt prælio excedat, suumq; vehiculum conscendat, prouerbiales esse annotat ibi Eustathius:

Ὦ γέρον ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί·
Σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ὀπάζει,
Ἠπεδανὸς δέ νύ τοι θεράπων, βραδέες δέ τοι ἵπποι.

Id est:

Casse senex, iuuenum te bellica dextra lacessit.
Fractus es (& uires consumptæ abiêre) senecta:
Cornipedes cursu tardi, væcórsq; minister.

Torqueri poterunt in hominem iuuentæ flore præclarum artificem, qui senectutis vitio defectus paria cum iunioribus facere posthac nequeat. Quadrabit in præceptorem ætate confectum atq; fatiscentem, qui discipulo victus succumbat in literario stadio: si substituas pro voce μαχηταί, quæ bellatores sonat, dictionem μαθηταί. i. discipuli, hoc modo:

Ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαθηταί.

Id est:

Casse senex, superat te dextera discipulorum.

Præterea in rhetorem senio grauem, cui non perinde, vt olim iuueni, fluat lacteū & vber eloquentiæ flumen. huic enim occinere illud licebit:

Ἠπεδανὸς δέ νύ τοι θεράπων, βραδέες δέ τοι ἵπποι.

Id est:

Cornipedes tibi sunt tardi, segnísq; minister.

Vt per equos tardigrados, verborū segne pondus innuamus, quę non amplius alata, iuxta Homericum epitheton, ferantur, sed torpidè ac subsultim quodammodo promanent: at minister allegoricè denotet mentē ipsam, cui non amplius acumen & vigor ille igneus constat, neq; sublimia appetit, sed humi propemodum repit.

Camelus pyrrhicham didicerit.

Ἡ κάμηλος πυρρίχην ἔμαθε Κινησίου.

Id est:

Pyrrhicam Cinesiæ camelus didicerit.

Locus erit adagio, vbi quis repugnante natura & genio aggreditur quippiam: veluti si stipes quispiam literis operam dare velit, aptior tractandæ stiuæ. huic enim dicetur:

Discit camelus pyrrhicham Cinesiæ.

Fuit Cinesias poeta prælongus, tardo immobiliq; corpore, quippe tiliæ arboris asserculis circummunito ad gressus firmitatem, ac proinde ad saltandum pyrrhicham, tripudij genus veloci s, inepto. Pyrrhicha namq; Laconum inuentum ab armatis adolescentibus obiri solebat, ad comparandum velocitatis habitum. quippe qua in bellis maximè opus sit, cùm ad persequendum hostem, tum ad fuga euadendum, si contingat inferiores obtinere. Aristophanis interpretes scribunt, Cinesiam poetam pyrrhicham composuisse, ad quam decursus modulatus fieret, lege carminis conflata è breuibus ferme pedibus, qui vel inde, vel ab ignea mobilitate pyrrhichij dicuntur: iidem & κινησίαι, vel ab authore, vel à mobilitate, vt à Diomede grammatico scriptum est. Allusum videtur ad versum

Aristoph.

Aristophanes in Nebulis:

Ἢ πυῤῥίχην τίς ἐμαθ' ἡ τὴν κινησίου;

Id est:

An Pyrrhicam Cinesiæ quis edidicit?

Gratiæ multum accedet adagio, si paululum deflectatur, hoc modo: Camelus citius pyrrhicam Cinesiæ didicerit, quàm talis caudex literas. Est enim Camelus, animal saltationi ineptum: tametsi nomen illi quasi χαμμηρὸς, à femorum incurvatione esse velit Euenus apud Artemidorum. Neque absurdus eius vsus erit, quādo significabimus sub institutione viri literati, stupidum discipulum plurimum profecisse: sub tali enim præceptore Camelus Pyrricham Cinesiæ didicit.

BRASSICANI. Nodus Gordius.

Prouerbium de re prorsus inexplicabili dicitur. Ausonius ad Paulinum:

Ocyus illa iugi fatalis soluere lora
Pelleum potuisse ducem reor, abdita opertis
Principiis, & vtroque caput cælantia nodo.

Idem in præfatione Bissulæ: Nec tu Alexandri Macedonis peruicaciam supergressus, qui fatalis iugi lora cùm soluere non posset, abscidit. Q. Curtius in exordio libri tertij: Alexander vrbe in suam ditionem redacta, Iouis templum intrat, vehiculum quo Gordium Midæ patrem vectum esse constabat, aspexit, cultu haud sanè à vilioribus vulgarisque curribus abhorrens. Notabile erat iugum, astrictum pluribus nodis, in semetipsos implicatis & celantibus nexus, Incolis deinde affirmantibus, editam esse oraculo sortem, Asiæ potiturum qui inexplicabile vinculum soluisset, cupido incessit animo eius sortis implendæ. Nequaquam igitur luctatus cum latentibus nodis: Nihil, inquit, interest quomodo soluantur: gladióque ruptis omnibus loris, oraculi sortem vel elusit, vel impleuit.

Teucrum Pacuuij ediscere.

Cicero in primo de Oratore: Mallem ediscere Teucrū Pacuuij: de re magni negocij, & in qua conficiēda oporteat ingentem laborem insumere. Pacuuij Teucrum sæpe citat Nonius Marcellus. Est autem verisimile, poema hoc fuisse arduum, & ex pari difficile, quod memoriæ non facilè mandari potuerit.

COGNATI. Plura sunt negocia, quàm vocabula.

Vlpianus lib. Pandect. xix. tit. v. de præscript. verb. cap. iiij. Natura, inquit, rerum inductum est, vt plura sint negocia, quàm vocabula. Huc pertinent, quæ de fingendis nouis vocabulis præclarè explicat Cicero libro iij. De finibus bon. & malorum, circa principium. Seneca quoq; libro secundo De beneficiis, dicit, plures esse res quàm verba.

Nodus inest.

Hoc est, robur & firmamentum. Elegans metaphora ab arboribus ducta, quæ qua ex parte sunt nodosæ, difficulter cuneis perrumpi possunt. x. Æneid.

—Primus Abantem
Oppositum interimit, pugnæ nodúmque morámq;.

Suprà, Nodum soluere pro eo quod est, negocium impeditum conficere.

Sphingus negocia facessit.

Σφιγγὸς πράγματα παρέχειν πολλά: hoc est, Multa Sphingus negocia facessere. Tritum sermone prouerbium apud Græcos de iis qui multas quęstiones habent absurdorum ænigmatum. Dictā verò Sphinga grāmatici putant, ἀπὸ τοῦ σφίγγειν, quòd mentes hominum suis ambagibus constringat.

Scruposa.

Quæ difficilia sunt & aspera, translatè ac vulgò dicuntur scruposa. Translatio à viis. Scrupi autem dicuntur saxa aspera: ex quo scruposam rem dicimus, quæ aliquid habet in se asperitatis. Solet enim scrupulus esse molestus ambulantibus, Lucret. lib. iiij.

Nunc alij sensus quo pacto quisque suam rem
Sentiat, haudquaquam ratio scruposa relicta 'st.

Hoc non dissimile est illi quod Erasmus noster retulit: Scrupulum iniicere.

Est operæ non mediocris.

Ibidem: Nobis autem orantibus vt disputationem illam referret, primò quidem recusabat: esset enim operæ non mediocris.

Quæ pulchra, difficilia.

Plato in Hippia maiore: Prouerbium dicit, quòd pulchra difficilia sunt.

Puteo inclusus.

Plato in Theæteto: Puteo quod dicitur inclusus.

Varium animal, non altera manu duntaxat apprehendendum.

Ibidem: Cernis verum esse quod dicitur, varium hoc animal esse (vtique prouerbio fertur) non altera manu duntaxat apprehendendum. Vtraque igitur vti oportet, & pro viribus sic agendum, vt eius vestigium percurramus.

Omnes effugere, difficile.

Ficinus in Sophista: Scitè namque prouerbio dicitur, omnes effugere difficile esse. Erasmus noster inter difficultatis, item elabendi adagia recenset, omnes laqueos effugere. Hieronymus in procemio in Eusebij Chronicôn: Nec ignoro, inquit, multos fore qui solita libidine detrahendi omnibus, quod vitare non potest, nisi qui omnino nil scribit, huic volumini genuinum dentem infigant. Calumniabuntur enim tempora, conuertent ordinem, res arguent, syllabas ventilabunt.

Bonum manere, difficile esse.

Plato in Protagora: Pittaci proprium hoc dictum circumferebatur, à sapientibus celebratum: Bonum manere, difficile esse. Simonides hoc prouerbium refellere voluit.

COELII RHODIGINI. Non si te ruperis.

Εἰ διαῤῥαγείης. Ad tumorem & leuitatem reprimendā. Desumptum è fabulis. Taurus bibens, ranúculos aliquot obtriuerat. Vnus trepidans ad matrem fugit: narrat fratrum exitium, à nescio quo immani exculcatos esse. Illa volens videri aliqua filio, tumescere cœpit: Ecquid, inquiens, tanta fuit perniciālis bellua? at is: Multo, inquit, te maior. Illa magis inflari ac magis, donec iterum filius, Non, si ruperis, par vnquam futura es.

DIFFERENTIÆ ET DISSIMILITVDINIS.

ERASMI. Longè latéque.

Cùm ingens discrimen significant, longè latéque distare dicunt. Aulus Gellius: Sic existimo, nisi me scriptoris istius, omnisque antiquæ orationis amor atque veneratio, cæco esse iudicio facit, longè latéque esse amplius, prolixius, fusius in significanda totius ciuitatis multitudine mortales, quàm homines dixisse. Citantur in Pandectis hæc ex Vlpiano: Si vsus fundi sit relictus, minus vtiq; esse quàm vsumfructum, longè latéque distare nemo dubitat. Translatum videtur ab agrorum mensoribus.

Quisquis fuerit.

Quemuis citra vllam exceptionem hominem indicabimus hoc versiculo, qui est in eodem libro:

Ὅς θνητός τ' ἐῃ, καὶ ἔδοι δημήτερος ἀκτήν.

Id est:

Qui modò mortalis sit edens cerealia dona.

Veluti si quis dicat humanas leges alibi alias esse, cæterùm legem naturę omnium esse communem: ὅς θνητός τ' ἐῃ.

Pilus in medio.

Minimum discriminis significantes dicimus pilum interesse: id vehementius est quàm si dicas culmum latum. Theocritus in Thyonicho:

Λασεῖ ἢ μανεὶς πίκα θρὶξ ἀνὰ μέσσον. id est:

At me imprudentem capiet vesania tandem:
Vix pilus in medio est.—

Verba sunt amantis, ac metuentis ne tandem amor exeat in insaniam: à qua tam parum absit, vt vix pilus sit in medio. Consimili tropo Plautus dixit in Mustel. Pluma haud

intereſt, patronus an cliens probior ſiet, Homini cui nulla in pectore eſt audacia. Non intereſt pluma, dixit: pro, nihil omnino refert Aſinius Pollio, M. Ciceroni. Nullum enim veſtigium, abs te, diſceſſurus ſum.

Myſorum ac Phrygum termini diſcreti ſunt.

Strabo libro Geographiæ xij. regiones quaſdam commemorat inter ſe finitimas: puta Phrygum, Bithynorum, Myſorum, Dolonum. Item qui iuxta Cyzicum accolunt, Mygdonum ac Troianorum. Neminem autē inficias ire, quin vnaquæque ſuis finibus ſit, circumſcripta. Verùm eos fines adamuſſim diiudicare, id neutiquam facile. Porrò de Phrygiis ac Myſis prouerbium quoque vulgò iactatum fuiſſe verſibus trimetris:

Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα·
Τὸ δὲ διορίζειν χαλεπόν.

Id eſt:

Sunt ſeparati Myſiorum termini,
Phrygúmque: ſed finire, perquàm eſt arduum.

Huius rei cauſam adducit, quòd hi populi non ſatis ſtabiliter tutati ſint ſuas ſedes, ſed ſubinde aliunde alio depulſi, terminos incertos reddiderint. Plin. lib. v. Myſiam in Phrygia collocat. Plutarchus ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς παραγγέλμασι: χωρὶς γὰρ ἔφη τὰ φιλοσόφων καὶ ἰατρῶν, ὥσπερ φασὶ καὶ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα. id eſt: Separatam enim aiebat eſſe philoſophorum ac medicorum profeſſionem, non aliter ac Myſorum ac Phrygum fines. Manent in hodiernum diem paſſim id genus de finibus gentium rixæ, longa ſerie temporum omnia confundente. Adagio licebit vti, de rebus toto genere inter ſeſe diſſidentibus: veluti ſi quis ſentiens longè aliud ſpectare philoſophum, aliud oratorem, dicat: χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν. Aut de hominibus inter quos nihil conuenit, nihilque commune intercedit, vt apud Euripidem Achilles:

Χωρὶς τἀμὰ κἀγαμέμνονος.

Id eſt:

Separatæ ſunt res meæ à bonis Agamemnonis.

Seiuncta ſunt Merrhæ ac Siloam fluenta,

Χωρὶς τὰ Μέῤῥας καὶ Σιλωὰμ ῥεύματα.

Id eſt:

Seiuncta ſunt Merrhæ ac Siloam flumina.

De longo interuallo diſſitis inter ſeſe: veluti ſi quis dicat, inter amicum & adulatorem plurimùm intereſſe. Finitimum illi, χωρὶς τὰ τῶν Μυσῶν καὶ Φρυγῶν: id eſt, Separatæ ſunt poſſeſſiones Myſorum & Phrygum. Apparet neotericum eſſe prouerbium: & haud ſcio an ab Apoſtolio adiectum ex literis Eccleſiaſticis. Siquidem Merrha vocatur locus, in quo Moſes aquas peſtilentes & amaras, iniecto ligno dulces reddidit ac ſalubres. Cæterùm ad aquas Siloam miſſus eſt à Ieſu cæcus Euangelicus, quo viſum reciperet. Vnde apparet ſalutares fuiſſe, diſſimillimas aquis Merrhæ.

Δὶς διὰ πασῶν.

Δὶς διὰ πασῶν: id eſt, Bis per omnia. Hoc prouerbio diſcrimen ingens ac longiſſimum interuallum ſignificabāt. Vnde quæ pugnantiſſima inter ſeſe viderentur, totóque diſſidere genere, ea δὶς διὰ πασῶν inter ſe diſcrepare dicebant. Lucianus in libro De conſcribenda hiſtoria: καὶ τὸ τῶν μουσικῶν δὴ τοῦτο, δὶς διὰ πασῶν ἐστὶν ἀπ' ἀλλήλων. hoc eſt: Denique iuxta muſicorum prouerbium, δὶς διὰ πασῶν interuallo ſeſe mutuò reſpiciunt. Idem in Apologia: ἀλλά μοι ἐκεῖνο ἐννόησον, ὡς πάμπολυ τὰ τοιαῦτα διαφέρει, εἰς οἰκίαν πλουσίου ὑπόμισθον παρελθόντα δουλεύειν, καὶ ἀνέχεσθαι ὅσα μοι φησὶ τὸ βιβλίον, ἢ δημοσίᾳ πράττοντά τι τῶν κοινῶν, καὶ ἐς δύναμιν πολιτευόμενον, ἐπὶ τούτῳ παρὰ βασιλέως μισθοφορεῖν. διελθὼν δὴ καὶ ἰδίᾳ καταθεὶς, ἑκάτερον σκόπει, εὑρήσεις γὰρ τὸ τῶν μουσικῶν δὴ τοῦτο, δὶς διὰ πασῶν τὸ διάγραμμα, καὶ τοσοῦτον ἐοικότας ἀλλήλοις τοὺς βίους, ὅσον μόλυβδος ἀργύρῳ, καὶ χαλκὸς χρυσῷ, καὶ ἀνεμώνη ῥόδῳ, καὶ ἀνθρώπῳ πίθηκος. μισθὸς μὲν γὰρ δὴ κἀκεῖ, κἀνταῦθα, καὶ τὸ ὑπ' ἄλλῳ τετάχθαι, τὸ δὲ πρᾶγμα πάμπολυ ἔχει τὴν διαφωνίαν. id eſt: Quin illud mihi iam conſidera, quàm maximo hæc inter ſeſe diſcrimine diſtare, videlicet in opulenti cuiuſpiā ædes adſcriptum, ſeruire ſeruitutem, & ea omnia perferre, quæ libellus ille meus commemorat, & publicè populi negocium gerentem, ac pro virili rempub. adminiſtrantem, hoc nomine ab imperatore ſalarium accipere. Age perpende hæc, & vtrúque per ſe, priuatímque contemplare. Reperies nimirum iuxta illud muſicorū prouerbium, δὶς διὰ πασῶν negocio diſcrimen ineſſe: & has duas vitæ rationes tantum inter ſe conuenire, quantū affinitatis eſt plumbo cum argento, æri cum auro, anemonæ cum roſa, homini cum ſimia. Nā merces quidē accipitur & illic quemadmodū hîc quoque, & vtrobique contingit, vt alij ſubiectus pareas: cęterū ipſius negocij non mediocris eſt diſſonantia. Hactenus Lucianus. Adagium, vt is etiā indicauit, ex arte muſica mutuò ſumptū eſt. Nam Macrobius commentario in Somnium Scipionis ſecundo, quinque ſpecies harmoniarum commemorat: διὰ τεσσάρων, διὰ πέντε, διὰ πασῶν, διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε, & δὶς διὰ πασῶν. Ex compoſitis harmoniis διὰ τεσσάρων & διὰ πέντε, cōſtituitur, διὰ πασῶν: cui nominis hoc inditum eſt, quòd abſolutam reddat ſymphoniam. vt mihi videatur huc etiam illud reſpicere prouerbiū, quod alio loco cōmemorabimus, ἄπωτ' οἴκοι. Similiter Plutarchus, & quicunque veterū, vel apud Græcos, vel apud Latinos de muſicę diſciplina conſcripſerūt, harmoniarum metā figunt in ea, quę vocatur δὶς διὰ πασῶν. Boetius item lib. De muſica primo tradit, antiquitùs harmonicam rationem heptachordo dūtaxat cōſtitiſſe, hoc eſt, fidibus ſeptem. quarum ima ὑπάτη dicebatur, ſumma νήτη. Deinde alias chordas adiicientibus aliis, ita creuit vocum numerus, vt ad duplicatū heptachordū perueniretur. Atque hic progredīēdi finis futurus videbatur, niſi quòd ipſa ſymphoniarum ratio μέσην illam, quæ in heptachordo locū nomini congruentē obtinuerat, & vtroque ad extremam relata chordam, harmoniam διὰ τεσσάρων edebat, deſiderare videretur. Hac igitur adiecta, & in ſuum immiſſa locum, ad quindecim chordas peruentum eſt: quarum extremam alteram, προσλαμβανόμενον dixere, alteram νήτην ὑπερβολαίων. Ita fit, vt μέση vtroque relata, reddat harmoniā διὰ πασῶν: rurſum extremarum vtralibet ad μέσην relata, eandem conſtituat harmoniā. Porrò ſumma relata ad imam, ſymphoniā reddat quā vocant δὶς διὰ πασῶν: propterea quòd hac, qua dixi ratione, bis complectatur eam harmoniam, cui nomen διὰ πασῶν. Quoniam autem hac fini cōſtitit harmonica ratio, nec vlterius procedere licuit, tractum eſt in popularē ſermonem, vt quæ lōgiſſimo diſcrimine inter ſe diſſita eſſent ea, δὶς διὰ πασῶν diſtare dicerent: perinde quaſi dicas adeò ſeiuncta, vt magis ſeiūgi non queant. Cui ſimillimum illud, ἐκ διαμέτρου: id eſt, ex diametro. Verùm quoniam velut imprudentes, noſtríque penè dixerim obliti, paulo altius muſicam ingreſſi ſumus, quàm operis inſtituti ratio poſtulabat: libet obiter & illud ſubnectere, quod equidem arbitror nec admodum vulgò cognitum, nec iniucundum ſcitu fore. Etenim cum hæc meis illinirem commentariis, fortè fortunā ſuperuenit Ambroſius Leo Nolanus, philoſophus huius tempeſtatis eximius, & in perueſtigandis diſciplinarum myſteriis, incredibili quadam diligentia ſolertiáque præditus: neque verò mediocriter exercitatus euoluendis & excutiendis vtriuſque linguæ ſcriptoribus. Is igitur poſteaquam ſcribentibus nobis interueniſſet, recitatis iis, quæ iā ſcripſeram: Vereor, inquam, Ambroſi, ne vulgus hoc muſicorum huic adagio noſtro, δὶς διὰ πασῶν, negocium faceſſat, obſtrepátque, ac prorſum δὶς διὰ πασῶν à mea diſcrepet ſententia: quippe qui non dubitarint harmoniarum limitem vel ad vigeſimum vocis gradum proferre. Quare tu problematum autor, & muſices non modò ſcientiſſimus, verumetiam peritiſſimus, hoc mihi paucis, niſi moleſtum eſt, expedias velim, quam ob cauſam antiquitas tantopere metuerit vltra decimamquintam chordam vel tantillū progredi, vt etiam prouerbio res ea iactata fuerit: aut qui factum ſit, vt hi neoterici nō vereantur tanto ſpacio ſymphoniarū proferre pomœria, prætéritíſque veterum metis, & quēadmodū dici cōſueuit, ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶντες, nō vereātur etiā ad vigeſimam chordā procedere. Ad quæ ille familiariter arridēs: Næ tu, inquit, homo es plus ſatis diligens, vt quem hoc quoque ſolicitum habeat, quid cantorum συμμορία de tuis ſentiant Adagiis. Quanquam ad propellendas muſicorum calumnias vnus ille ſat erat clypeus, te vetus adagium referre. Id vtique conueniebat cum veterum muſicorum, à quibus dictum eſt, ratione quadrare. Verum tamen vt tibi magis quàm illis faciam ſatis, quid

ego

ego super hac re vel obseruatim, vel sentiam, paucis accipe. Principiò quæ res commouerit recentiores musicos, vt antiquitatis limites præterierint, ipsi sanè viderint. At equidem duplicem video causam, quamobrem antiquitas in δὶς διὰ πασῶν consistendum duxerit. Primùm, quòd ipsa natura videatur hanc symphoniarum veluti metam præstituisse: quippe quæ modum hunc humanæ tribuerit voci, vt ad decimumquintum modo gradum intendatur: vltra quem si quis conetur progredi, non iam illa vox genuina, sed coacta, factitiaque, & gannitus magis quàm vox videatur. Rursus, si altius nitaris eam deprimere, protinus à ratione vocis in screatum quempiam degeneret. Proinde cùm vbique conueniat, artem quoad licet naturæ respondere, non abs re mihi videntur veteres iisdem cancellis circumscripsisse rationem artis, quibus natura vocem humanam circumscripserat. Satis erat ad persuadendum hæc opinor, causa. quanquam altera magis vrget. Ea est huiusmodi: Scis esse apud Boetium libro De musica iiij. harmoniam musices, non ratione tantùm, verùm & sensu perpendi oportere. Quapropter Ptolemæus apud hunc, quo dixi libro, Pythagoricorum quorundam sententiam reiicit, qui in diiudicandis harmoniis plurimum tribuerint rationi, minimum sensui: cùm dicerent sensum semina modò quædam cognitionis ministrare, at ratione perfectam constare scientiam. Rursum Aristoxeni refellit opinionem, qui plus satis tribuerit sensibus, perpusillum autem rationi: cùm musicam harmoniã ita temperatam esse oporteat, vt neque sensui ratio refragetur, neque sensus rationi reclamet. Neque dissentit à Ptolemæo Aristoteles ij. Physicorum libro negans musicam merè mathematicam esse, sed partim ratione, partim sensibus constare. Quod fieri nequaquam potest, si semel vltra decimamquintam intentionem, hoc est, δὶς διὰ πασῶν processum fuerit. Nihil autem vetat ratio, quo minus vel ad millesimum vsque tonum progrediare, recurrentibus subinde videlicet iisdem harmoniis, quas complectitur διὰ πασῶν. Non secus hic procedere liceat. quàm fit in numeris Arithmetices: vbi non aliter agnoscitur ἡμιόλιος, in duodecim millibus & octo millibus, quàm in quatuor & sex. Cæterùm harmoniæ sensus vltra decimam quintam vocem velut euanescit, iámque non magnopere refert, quæ sit harmoniæ ratio, quam non approbat sensus: & ideo non approbat sensus, quia non euidenter percipit. Porrò quo minus percipiat, interuallum æquo longius in causa est. Rationis vis in immensum se porrigit: at ediuersò sensus corporis admodum angustis limitibus cohibetur. Quod enim accidit in oculorum sensu, vt si longius æquo semota sint ea in quę fertur videndi vis, obtundatur ac deficiat visus, eóque magis deficiat, quo maiore distent interuallo, id multo magis accidit aurium sensui, quippe minus agili quàm oculorum. Iã verò quod vsuenit sensibus, in percipiendis iis quæ obiiciuntur, idem vsuenit animo per sensum diiudicanti. Si colorem colori propius admoueas, & quemadmodum Græci dicunt παραθεὶς παρὰ τὴν πορφύραν: nónne protinus dignoscit ex collatione sensus, quantum alter ab altero discrepet, aut alteri cum altero conueniat? Itidem si vocem voci vicinam auribus exhibeas, incunctanter diiudicant, quæ sit alterius cum altera, vel concordia, vel discordia: sin plus iusto dissitas interuallo, mox incipit anceps esse iudiciũ. Porrò quemadmodum citius hebetatur aurium sensus quàm oculorum, itidem citius obtunditur illarum quàm horum iudicium: propterea quòd altera res ex altera pendeat. Id ita esse, non est cur pluribus argumentis confirmem, cùm protinus ipsum experimentum fidem vnicuiq; facere possit. Pulsa chordam quampiam in organo, simúlque tange quæ sit ab hac octaua: statim rationi suffragans sensus, plenè percipiet harmoniam, & absolutissimam esse, suo quoque cõprobabit calculo. Rursum pulsata quapiam, simul moue aliam, quæ sit ab illa decimaquinta: statim & percipiet, & approbabit sensus symphoniam, agnoscens eam quam paulò antè senserat in διὰ πασῶν. At verò si tacta ima, moueris ab hac decimamnonam, nihil quidem obstrepit ratio, qua minus sit harmonia, quæ fuerat in διὰ πασῶν cum διὰ πέντε: verùm auris, acceptis vocibus, non perinde percipit harmonię rationem. Quòd nisi sensus certos quosdam terminos haberet, intra quos certum illius & exploratum iudicium sepiretur, nihil te vetuerit, si libeat vel vsque ad χιλιάκις διὰ πασῶν symphoniã procedere. Neq;.n. ratio quicquã offenditur numero, modò eãdem agnoscat analogiam. Verùm corporis sensibus natura suos quosdam limites præscripsit, vltra quos progressi, sensim iam incipiunt quasi caligare, hallucinariq;, neque iam certò sicuti solent, sed ceu per nebulam, vt aiunt, ac per somnium iudicare. Non conueniebat autem, vt cuius incertum esset iudicium, id ad artis præcepta traheretur. At quoniam vltra decimumquintum vocis gradum veteres intellexerunt euanescere iudicium auriũ, ibi metam harmoniarum figendam esse iudicarunt: ne meritò quis illud tuum adagium obiicere posset, ἀφανοῦς μουσικῆς οὐδὲν ὄφελος: id est, Occultæ musices nulla est vtilitas. Iam igitur neoterici, qui contra veterum authoritatem vltra summam chordam παραχορδὴν adiecêre, ad imã item adiecta vna, non perinde flagitium fecissent si in decimanona chorda terminassent harmoniarum progressum: propterea quòd hæc ima ad summam relata, si non auribus, certè rationi perfectam symphoniam repræsentat. Atqui in vigesima neque sensus est harmoniæ, neque harmonia perfecta. Quare nihil est, Erasme, quòd adagio tuo vllam metuas calumniam. Hæc cùm mihi tum argutè, tum admodum probabiliter ab Ambrosio meo dicta viderentur, nec ea quidem admodum aliena à prouerbij ratione, libuit his meis lucubrationibus adiungere futurum auctuarium, haudquaquam, vt arbitror, ingratum lectori non omnino fastidioso.

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.

Parœmias speciem præ se gerit illud Horatianum in Sermonibus:

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.

Dicendum vel in duos aliquos diuersis laborantes vitiis, vel in eundem sui dissimilem, nempe modò loquaciorem quàm sat sit, modò impendio taciturnum, interdum puerilitèr ineptum, interdum Catone seueriorem, nonnunquam profusum, nonnunquam sordidum. Siquidem vt vitio datum, si quis hircum oleat: ita adæquè vituperandum, si quis oleat vnguenta. Nam pastilli, pilulæ sunt vnguentariæ. Alterum spurci est, alterum mollis.

Valeat amicus cum inimico.

Ἐῤῥέτω φίλος σὺν ἐχθρῷ: id est, Valeat amicus cum inimico. Quadrat in eos, qui toti ad se spectant, nec amici magis quàm inimici rationem habent: cuiusmodi fertur Timon ille Misanthropos. Plutarchus in commentario quẽ modo citauimus: ἀλλὰ μὴ δεῖ μὴ καλῶς ἐπαινῶν, τὸ ἐῤῥέτω φίλος σὺν ἐχθρῷ. id est: Si nequaquam placeat illud, Valeat amicus cum inimico. Est autem Græcis hemistichium carminis trochaici.

Ne punctum quidem.

Diuus Hieronymus in Epistolis: Et Apostolicæ voluntatis sequentes vestigia, ne punctum quidem, vt dicitur, aut vnguem transuersum ab illius sententiis recedamus. Apud Mathematicos punctum minimum quiddam est in dimensione corporis, adeo vt diuidi non possit: quod imaginatione porrectum in longum, lineam efficit: rursum in latum porrecta linea, superficiem efficit. Ad eundem modum Terentius in Andria: Tum temporis ad hoc mihi punctum est.

Ingens interuallum.

M. Tullius in Epistolarum ad Atticum lib. vj. senarios hos seu prouerbiales vsurpat:

— Πολλὰ δ᾽ ἐν μεταιχμίῳ
Νότος κυλινδεῖ κύματ᾽ εὐρείας ἁλός.
Id est:
Multus at vndas voluit in Medio Notus
Vasti maris. —

significans illum procul abesse. Licet huc quoq; torquere, vt significes rem adhuc procul abesse à periculo.

Quid distent æra lupinis.

Prouerbij faciem habet, quod est apud Horatium in Epistolis:

guentis admisceri sansucum, quemadmodum & Telino: quin etiam ex simplicis amaraci succo nobilissimum vnguentum confici. Idem lib. xxj. cap. xxij. scribit in Cypro sansucum laudatissimum & odoratissimum nasci, eiúsque varia ostendit remedia: atque ex eo oleum quoque fieri, quod amaracinum seu sansucinum vocetur. Cùm igitur huiusmodi sit amaracinum, contrà suc nihil immundius, nihil sordium amantius (quamobrem dixit Vergilius:

Immundi meminere sues. —

Praeterea Flaccus:

— Vel amica luto sus. Et: — Lutulenta ruit sus:) nihil profectò minus conuenit rostro suillo, quàm deliciae vnguentariae: quippe cui id demum dulce olet, quod coenum olet. Maximè quòd inter vnguenta, peculiari quadam naturae proprietate amaracinum inimicum est suillo generi, ita vt illis veneni instar sit: si quidem credimus Lucretio, cuius in sexto libro hi sunt versus:

Denique amaracinum fugitat sus, & timet omne
Vnguentum: nam setigeris subus acre venenum est.

Suem olim Aegyptij vsqueadeò spurcam ducebant, vt si quis vel transiens cōtigisset, continuò properaret ad flumen, se pariter ac vestem abluturus. Subulcos etiam indigenas adeò inuisos haberi, vt nec in templa recipiantur, nec ad matrimonium aut affinitates admittantur. Autor Herodotus libro ij. Ad hoc adagium allusisse videtur M. Tullius, cùm ait: Illi alabastrus vnguenti plena putet: id est, optima pro pessimis displicent. Simile quiddam dici posset de scarabeo, cui vnguentum pro stercore est, oletum pro vnguento: id quod vulgò quoq; dici solere, propemodum innuit Plutarchus in cōmentario, in quo Stoicorum dogmata cum poetarum dictis componit: λέγεται οἱ κάνθαροι τὸ μύρον ἀπολείπειν, τὰ δὲ δυσώδη διώκειν. id est: Aiunt scarabeos vnguentum fugere, graueolentia sectari.

Nihil ad versum.

Οὐδὲν πρὸς ἔπος: id est, Nihil ad carmen. De iis qui longè discrepant ab iis, quae proposita sunt. Translatum videtur à scena, vbi histrio saltatu gestúque, carminis genus repraesentat. Et haud scio an alius fuerit qui recitaret versus, alius qui gesticularetur. Apparet enim vnum aliquem fuisse recitatorem, cuius est illa vox in calce Comoediarum: Calliopius recensui. Nec alioqui video quorsum pertineat, quod admonet Cicero, ab histrione deligi fabulam, ad quam natura sit appositus. quod in prologo Comediae Terentianae, qui prologum dicit, queritur clamosas fabulas ad se deferri, minus laboriosas ad alios. Quòd si saltatio parum respondisset ad numeros carminis, aiebant: οὐδὲν πρὸς ἔπος. Lucianus in Philopseude: οὐδὲν πρὸς ἔπος ἐρωτῶ, φασί, οὐδὲ πρὸς ταῦτα εἶπεν. id est: Ista nihil ad carmen, vt dici solet, neque enim de iis interrogabam. Qui in choreis non responderet ad numerum saltationis eum ἄρρυθμον appellabant: ísque ἀρρυθμεῖν dicebatur. Andreas Alciatus, hoc seculo non modò iuris Caesarei, verumetiam omnium studiorum decus, nec minus suspiciēdus ob rarum quendam ingenij candorem, quàm ob exactā omniū liberaliū disciplinarū peritiam, libro Dispunctionum suarum ij. cōsentit quidem mihi in sensu vsúque prouerbij, caeterùm de origine nonnihil dissentit: mauúltque ab oraculis esse natum, quae quondam carmine reddebantur, praesertim heroico, cuius inuentor fuerit Pythius Apollo. Graecis autē ἔπος dicitur, quòd ἕπονται τὰ πράγματα τοῖς χρησμοῖς: i. quòd res oraculis respondeant. Hanc enim etymologiā adfert Eustathius in princ. Iliad. Homericae: vnde probabilius esse iudicat Alciatus noster, quoties euenirent quae promissis aut proposito non quadrarent, dici solitum: οὐδὲν πρὸς ἔπος. Vsus est eo Vlpianus in Pandectis lib. xj. tit. de interrogatoriis actionibus, cap. xij. Quòd autem ait praetor, omnino non respondisse, posteriores sic acceperunt, vt omnino non respondisse videatur qui ad interrogata non respondit, id est, οὐδὲν πρὸς ἔπος. Suidas indicat nonnunquam vsurpari, οὐδὲν πρὸς ἔπος, pro temerè, ac de nihilo, siue abs re. Adducit hos versus ex poeta, nescio quo:

Οὐδὲν πρὸς ἔπος οὕτως ἀσύνετος ἐκβαλῶ,
Πρὶν ἐκπύθωμαι πᾶν τὸ πρᾶγμ' ὅπως ἔχει.

Id est:

Adeóne temerè & inscienter efferam,
Prius atque rem omnem vt sese habet cognouero?

Prior versus Graecus constabit, si legas pro οὕτως, χ' οὕτως. Vsurpauit idem Aristophanes in Concionatricibus: quē locum retulimus prouerbio, Extra cantionem.

Nihil ad fides.

Οὐδὲν πρὸς τὴν χορδήν. id est, Nihil ad chordam. In eos quorum vita vehementer est inaequalis, quorúmve mores ab oratione dissident. Lucianus De saltatione: καὶ μηδὲν πρὸς τὴν χορδὴν ἦν, ἀλλ' ὁ πούς, ἄλλα δὲ ὁ ῥυθμὸς λέγει. id est, Nihil ad chordam, vt dici solet: nam alia pes, alia loquitur rythmus. Idem in meretriciis: καὶ ἦν δὲ πρὸς τὴν κιθάραν ὁ ποὺς. id est: Et quòd pes probè responderet ad citharam. Plutarchus in commentario De verecundia: καὶ μὴ οὐδὲ ὅτι τὸν τῇ ποδὸς πρὸς τὴν λύραν ἀμαρτεῖν, ὡς Πλάτων ἔλεγε, καὶ πόλεις πόλεσι, καὶ φίλοι φίλοις δια φερόμενοι, ἴσχατα δρῶσι τε καὶ πάσχουσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν περὶ τὰ νόμιμα καὶ δίκαια πλημμέλειαν. id est: Haudquaquam ob id, quòd pes à lyra dissentiat, sicut ait Plato, ciuitates cum ciuitatibus, amici cum amicis confligantes, extrema tum faciunt, tum patiuntur: sed quòd circa leges atque aequitatem peccetur. Locus autem, quem citat Plutarchus, est in lib. De legib. vij. ἀποδιδόντας πρόσχορδα τὰ φθέγματα τοῖς φθέγμασι. τὴν δὲ ἑτεροφωνίαν καὶ ποικιλίαν τῆς λύρας, ἄλλα μὲν μέλη τῶν χορδῶν ἱεισῶν, ἄλλα δὲ τὴν μελῳδίαν συνθέντος, τὸ ποιητοῦ, καὶ τὰ λοιπά. id est: Reddentes voces cum lyrae sono concordes. Porrò vocis discrepantiam diuersitatémque quoties alios modos aedunt chordae, alios is qui cantilenam composuit, & caetera. Videtur ad hoc prouerbium allusisse diuus Augustinus in epistola quadam ad Licentium: Aut si ego canto, inquit, tu autem ad aliam vocē saltas, nec sic quidem me poenitet. Habet enim suam hilaritatem ipsa cantatio, etiā cùm ad eam membra non mouet, cui plena charitatis modulatione cantatur.

Nihil ad Bacchum.

Οὐδὲν πρὸς Διόνυσον: id est, Nihil ad Bacchum. Vbi quis ea nugatur, quae ad rem praesentem nihil attinent. Adagionis origo varia traditur. Zenodotus ait, antiquitùs in choris Dithyrambos in Bacchum cani solitos. Deinde poetas mutata consuetudine, Aiaces, Centauros, atque id genus fabulas coepisse describere. Proinde spectatores per risum acclamasse: Nihil ad Bacchum. Quo conuicio moniti, deinceps satyros inducere coeperunt, ne dei prorsus obliti viderentur. Strabo Geographiae suae libro viij. scribit, euersa funditùs à Romanis propter violatos legatos Corinthiorum vrbe, milites in opera quoque nobilia, quibus ea ciuitas praeter caeteras abundabat, ludibriis insultasse. Citátque testem Polybium, qui praedicet praesentem vidisse sese, tabulas quasdam abiectas in solum, in quibus milites talis luserint. Quarum vna fuit ab Aristide depicta. Argumentum erat Bacchus. Hinc, inquit, quidam aiunt manasse, quod prouerbio dicitur, οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον: id est, Nihil ad Bacchum. Suidas refert Epigenem quendam Sicyonium tragoediam de Baccho conscripsisse. quae cùm indigna deo videretur, quosdam è spectatoribus acclamasse: Nihil ad Bacchum. Eámque vocem in prouerbium abiisse. Verùm magis approbat eorum sententiam, qui dicunt quondam poetas de Baccho fabularum argumenta consuesse tractare, eáque demum actitari solita. Deinde paulatim ad tragoedias scribendas conuersos, alias fabulas & historias scriptitasse, praetermissa Bacchi mentione: spectatores igitur acclamasse, Nihil ad Bacchum. Eiúsque fermè sententiae suffragatorem citat Chamaeleontem. Huic opinioni astruit Plutarchus in primo libro Symposiacōn, ostendens ab Aeschylo & Phrynicho natam paroemiam, qui fabularum argumente ad historias & calamitates deflexerint. At Theaetetus apud eundem Suidam, in opere de prouerbio, scribit Parrhasium pictorem, Bacchum summa arte finxisse. Itaque cùm apud Corinthios pictorum inter ipsos de arte certamen ageretur, & complures Bacchum pictum proferrent, quorum nullus ad Parrhasij Bacchum accederet, succlamasse populum, Nihil ad Bacchum. Apud eundem, quidam cùm Choroebum, Vlyssem illum vafrum & versipellem vocasset, audiit: Canem nunc ad-

ducis ad præsepe, & nihil adfers ad Bacchum. Vtroque prouerbio significatum est, nimis inæqualem esse comparationem Corœbi cum Vlysse. Lucian. in Baccho. ἀλλά τι πρὸς· τί ταῦτα πρὸς τὸν Διόνυσον; εἴποι τις ἄν. id est: Sed dixerit quispiam, Quid ad Bacchum hic Bacchus? id est: Qui ad rem propositam pertinet hæc de Baccho fabula? Itaque videtur adagium quadraturum, vel de re ab instituto aliena, vel multò inferiore, vel contemnenda. Plutarchus in Symposiacarum quæstionum prima, de iis agens, qui anxios syllogismos, velut eum quem κυριεύοντα vocant, in poculis proponere solent: τί ταῦτα, inquit, πρὸς τὸν Διόνυσον; Idem inibi: πέμψω δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ταχέως, αἰ ταῦτα δόξῃ μὴ παντελῶς ἄμουσα μηδὲ ἀπροσδιόνυσα εἶναι. id est: Mittam autem propediem & reliqua, si quidem hæc quidem videbuntur non vsquequaque inscita, neque nihil ad Bacchum pertinentia. Nouè quidem, sed tamẽ oppidò quàm eleganter dixit, ἀπροσδιόνυσα: tacitè alludens ad prouerbium. Significat autem, οὐκ ἀπροσδιόνυσα, non aspernanda, & ad rem pertinẽtia. Idem in eiusdem operis libro quarto: οἶμαι δὲ καὶ τὴν σαββάτων ἑορτὴν μὴ παντάπασιν ἀπροσδιόνυσον εἶναι. id est: Arbitror autem nec sabbatorum festum, nihil prorsus ad Bacchum pertinere. Athenæus lib. xj. ἀπροσδιονύσους λύσεις πραγματευόμενος, id est, solutiones nihil ad rem pertinentes moliens. Tertiò παράχορδα μέλη dixit, modos non respondentes ad tibiam. Ac mox ἀκρότητα κύμβαλα, hoc est, cymbala non conquientia ad numeros saltationis: sic enim vocat sermones intempestiuos, aut nihil ad rem pertinentes, quos idem ἀμουσολογίας vocat. De huius formæ prouerbiis dictum est nobis alias. Nihil ad versum. Pindarus in Nemeis, παρὲκ μέλος ἔρχομαι dixit: pro eo quod erat, secus quàm conuenit loqui: μαθὼν δέ τις ἂν ἐρεῖ, παρὰ μέλος ἔρχομαι. Tullius lib. ad Atticum xvj. Sed nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primò videbatur.

Asinus ad lyram.

Ὄνος λύρας: subaudi, ἀκροατής: id est, Asinus lyræ auscultator. In eos, qui propter imperitiam nullo sunt iudicio, crassisque auribus. Hunc titulum prouerbialem M. Varro satyræ suæ cuidam indidit. Eiusdem apud Gellium extant hæc verba è satyra, cui titulus, Testamentum: Si quis mihi filius vnus, pluresve in decem mensibus gignũtur: si erunt ὄνοι λύρας, id est, asini ad lyram, exhæredes sunto. ὄνους λύρας, appellat indociles bonarum artium, atque intractabiles. Diuus Hieronymus ad Marcellam: Quos ego cùm possem meo iure cõtemnere (asino quippe lyra superfluè canit) tamen ne nos superbiæ, vt facere solent, arguant. Et idem aduersus Vigilantium: Quanquam stultè faciam, magistro cunctorum magistros quærere, & ei modum imponere, qui loqui nescit, & tacere non potest. Verum est illud apud Græcos prouerbium, ὄνος λύρας. Lucianus de his qui mercede seruiunt: τί γὰρ κοινὸν φασὶ λύρᾳ καὶ ὄνῳ; id est, Quid enim commercij, quod dici solet, asino cum lyra? Idem aduersus indoctum: ἀλλ' ὄνος λύρας ἀκούεις, κινῶν τὰ ὦτα. id est: Sed asinus lyram audis, auriculas mouens. Vnde & hoc pacto effertur adagium: ὄνος τὰ ὦτα κινῶν. id est: Asinus auriculas mouens. Rursum ad hunc modum: ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον, ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει. id est: Asino quidam narrabat fabulam, at ille auriculas mouebat. In eos, qui cùm nihil intelligãt, tamen perinde quasi nihil non intelligant, ita nutibus alludunt, aut arrident dicentibus. Est autem asino naturale, subinde mouere auriculas: veluti significanti se iam intelligere, cùm nihil etiam audierit. Aliquando referunt ad asinum non auscultantem lyram, sed ipsum canere conantem. Lucianus, καὶ μάλιστα ὁπόταν ᾄδῃ, καὶ ἀστεῖος εἶναι θέλῃ, ὄνος αὐτὸς λυρίζων φασί. id est: Maximè si quando canit, cupitque festiuus ac lepidus videri, asinus, vt aiunt, ipse lyra canẽs. Idem in Pseudologista. τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, ὄνον κιθαρίζειν πειρώμενον ὁρῶν. id est: Iuxta hoc ipsum quod vulgò dici solet, asinum conspiciens citharà canere tentantem. Citatur & hic versiculus:

> Ὄνος λύρας ἤκουε καὶ σάλπιγγος ὗς.
>
> Id est:
>
> Asinus lyram auscultauit, & porcus tubam.

Rectè torquebitur in eos, qui indecorè tẽtant artificium cuius sunt imperiti, & à quo naturà abhorrent. Festiuiter inuertit adagium Stratonicus apud Athenæum libro Dipnosophistarum viij. Erat Cleon quispiam, cui nomen inditum boui: is cum scitè caneret voce, cæterùm lyra non perinde vteretur, Stratonicus vbi canentem audisset: Olim, inquit, asinus ad lyram dictus est, nunc verò bos ad lyram.

Quid cæco cum speculo?

Τί τυφλῷ καὶ κατόπτρῳ; id est, Quid cæco cum speculo? Finitimum illi, Nihil cum fidibus graculo. Citatur à Stobæo versiculus ex Epicharmo:

> Τίς γὰρ κατόπτρου καὶ τυφλῷ κοινωνία;
>
> Id est:
>
> Luminibus orbo, cum speculo quid est rei?

Quorsum opus est libris illiterato? quò regnum iuueni stulto? quo diuitias ei qui nesciat vti?

Asinus ad tibiam.

Ὄνος πρὸς αὐλόν: id est, Asinus ad tibiam. Dicendum, vbi quis ea quæ scitè dicuntur, nec animaduertit, nec intelligit, nec laudat. Sunt enim animantia quędam, quibus nonnullus musices sensus inesse videtur: vt equis, auibus, serpentibus. Asinum nihil mouet cantus. Germanum est illi, ὄνος πρὸς λύραν: id est, Asinus ad lyram.

Aliud noctua sonat, aliud cornix.

Ἄλλο γλαῦξ, ἄλλο κορώνη φθέγγεται, id est, Aliud noctua sonat, aliud cornix sonat. vel, Alia noctuæ, alia vox cornicis. Accommodari potest vel ad eos, qui decertant cum longè præstãtioribus: vel ad illos, inter quos ad morum, ingeniique pugnantiam, minimè conuenit. Siue cũ est alius alio longè facundior. Quemadmodum enim auem etiamsi non videas tamen è cantu licet dignoscere: ita stylus diuersus prodit ψευδεπιγραφίαν. Nullum enim est autorum genus, vbi non reperias notha quædam & subdititia τοῖς γνησίοις admixta. Falsum titulum cuiuis licet adscribere. Cæterùm ipsa dictio, quæ vix vnquam eadem duobus accidit, prodit aut reiicit autorem.

Aliter catuli longè olent, aliter sues.

Apud Plautum legitur in Epidico sordidior quidem metaphora, sed tamen ad rem significandam apta: Aliter catuli lõgè olent, aliter sues. Quo dicto significatum est, non veste dignosci hominem ab homine, verùm inesse natiuum quiddam, genuinum ac proprium in vnoquoque, quod in ipso vultu oculisque eluceat: quo liberum à seruo, generosum à rustico, probum ab improbo facilè discernas. Atque hic est hominis veluti peculiaris quidã odor, quo deprehẽditur, si quis modò sit sagaci nare. Huc allusit Martialis libro vij.

> Cum bene se tutam per fraudes mille putauit,
>
> Omnia cum fecit, Thaida Thais olet.

Huc pertinet etiam illud cuiusdam apud Fabium: Ne faciem quidem liberi hominis habet. Quod cum à quodam esset dictum deformi specie, retorsit aduersarius, affirmans rectè dictum, eum non esse liberum, cui non sit facies liberalis.

Alia voce psittacus, alia coturnix loquitur.

Prouerbiali schemate dixit Martialis in clancularium quendam poetam, qui corniculam Æsopicam referens, suos ineptos versiculos nomine Martialis in vulgus spargebat, ratus futurum, vt titulo decepti lectores, Martialis esse crederent:

> —Credis hoc Prisce,
>
> Voce vt loquatur psittacus coturnicis.

Conueniet in musicos aut poetas longè dispari stylo, longéque dissimili facultate. Psittacus inter aues proximè voces humanas exprimit: coturnices pugnaces magis quàm loquaces. Vnde Ouidius in Epitaphio psittaci:

> Ecce coturnices inter sua prælia viuunt.

Graculus inter Musas.

Cui non dissimile videtur, κολοιὸς ἐν ταῖς μούσαις, id est, Graculus inter Musas. Indoctus inter doctissimos, infantissimus inter eloquentissimos. Rectè dicetur & in homines, ostentatione falsæ doctrinæ sese iactitantes, & viris eruditis

eruditis impudẽter obstrepentes. Est enim graculus,auis minimè canora,sed tamẽ odiosè garrula atq; obstrepera. Confine est his quod in Bucolicis ait Virgil.

— Sed argutos interstrepere anser olores.

Cygnos canoros esse, sic omnium poetarum literis est decantatum, vt nihil sit celebratius: etiam si nemini contigit hunc audire cantum. Nec desunt philosophi, qui huiusce rei rationem quoq; reddere conentur. Ælianus addit, eos non canere, nisi flante Fauonio. Vnde fertur etiam prouerbiũ, κύκνειον ᾆσμα.i. Cignea cantio. Contrà, anseres molesto quodam stridore obganniunt. Proinde cum indoctus inter eruditos garrit, in tempore vsurpabitur adagium: Anser inter olores.

Nunquid & Saul inter Prophetas?

Libro Regum j.cap.x. refertur huiusmodi prouerbium הגם שאול בנביאים id est: Nunquid & Saul inter Prophetas? Natum à Saule, qui cum in Prophetarũ cœtũ incidisset, subitò & ipse diuino furore correptus, vaticinari cœpit. Id admirantes qui Saulem antea cognouerant, inter se dictitabant: Quid accidit Sauli, nũ & Saul inter Prophetas? Ea vox deinde versa est Hebræis in prouerbium de re noua & inopinata, subitáq;. Est autẽ apud illos iambicus dimeter. Gregorius Nazianzenus in Apologia De fuga sua in Pontum sic vsurpat, vt quadrare videatur, vbi promiscuè quilibet sibi magnificam aliquam functionem vsurpant, velut hisce temporibus nemo non tractat sacras literas: ἄχρι νῦν, inquit, ὅτε διδακτοὶ θεοῦ, καὶ πάντων προφητευόντων, ἵνα καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις, κατὰ τὴν παλαιὰν ἱστορίαν καὶ παροιμίαν. id est, Dum pro eo quòd deberent esse dociles Dei, prophetant omnes, adeò, vt & Saul sit inter Prophetas, iuxta priscam historiã ac prouerbium. Finitimum illi: καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις, καὶ ἐν φακῇ μύρον. id est: Corchorus inter olera: &, In lente vnguentum: siue, Lenti admixtum vnguentum.

Syrus cum non sis, ne syrissa.

Μὴ ὢν σύρος μὴ συρίζε, id est, Cum non sis Syrus, ne syrissa. Ne sumas personam parum decoram, ne velis alius videri quàm sis. Aut cum sis natus ingenuus, ne moribus agas seruum & barbarum. Nam Syri malè audiebant ob morum mollitiem. Est autem facetus iocus, ex amphibologia huius verbi συρίζειν, quod significat & syrissare, & fistula canere.

Asinus in vnguento.

Ὄνος ἐν μύροις, id est, Asinus in vnguento. Cum deliciæ adhibentur iis, quos haudquaquam decent, neque qui vel vti norunt illis, vel delectantur. Nam asinus culmos ac fœnum mauult quàm aurũ, vel vnguentum, quo etiam offenditur. Locus fuerit huic adagio, si quãdo indoctus aliquis in optimos incidat autores, quos ob inscitiã aut negligat, aut etiam deprauet. Siue cùm amuso cuipiam cum eruditissimis viris viuere contigerit, quorum tamen consuetudine neq; frui nouerit, neq; omninò gaudeat. Refertur à Diogeniano prouerbium.

Asinus portans mysteria.

Ὄνος ἄγει μυστήρια.i. Asinus portans mysteria. In eum dicebatur, qui præter dignitatẽ in munere quopiam versabatur. Veluti, si quis ignarus literarũ, bibliothecæ præfectus esset. Aristophanes in Ranis:

Νὴ τὸν δί' ἐγὼ γ' οὖν ὄνος ἄγω μυστήρια·
Ἀτὰρ οὐ καθέξω ταῦτα τὸν πλείω χρόνον.

Id est:

Ita per Iouem sum asinus vehens mysteria:
Verùm ista non iam sustinebo diutius.

Interpres affirmat inde natũ adagium, quòd olim quibus ad peragenda sacra Eleusina opus erat, asino imposita deportabãtur. Quadrabit & in eos, quorum opera aliis duntaxat est vsui, cum ad ipsos præter molestiam nihil interim redeat. Veluti si quis cibos aliis gestet, quib. ipsi non liceat vesci. Huc allusisse videtur Apuleius, cum se fingit asinum, Cererem deam circumferentem. Suidas adscribit Dæmonem ad lapidẽ molarem referre, quẽ Græci ὄνον appellant. propterea quòd in sacris, molis frumentariis coronas imponere consueuerint. Itaq; torquebitur elegãter in eos, quibus immerentibus honos habetur. Veluti cum indoctis doctoris titulus, pileum & anulus, aliaq; id genus insignia tribuuntur.

Feli crocoton.

Γαλῇ κροκωτόν, id est, Feli crocoton: subaudiendum, das aut addis. Dici solitum, quoties honos additur indignis, & quos haudquaquam decet. Aut cum datur quippiam iis, qui munere non norunt vti: veluti si quis à musis alienissimo, bellissimum donaret librum. Crocoton vestis genus est rotundæ ac fimbriatæ, qua diuites vtebantur matronæ. Apud Nonium in dictione Richa, refertur inter vestes delicatas & crocoton. Sic enim arbitror legendum, mollicinam crocotam, chirodatam richam. Ac teste Plutarcho, quidam Herculem pingebant κροκωτοφόρον, Omphalæ seruientem. Sumptum adagium ab apologo Stratidis: quẽ alio loco narrauimus. Porrò vox hæc γαλῆ, felémne significet, an mustellam, an quem vulgò catum appellant, quoniam inter eruditos cõtrouersum esse video, relinquo aliis iudicandum.

9. Cibum in matellam ne immittas.

Σιτίον εἰς ἀμίδα μὴ ἐμβάλλειν. id est, Cibum in metallam ne immittas. Interpretatur Plutarchus, ne sermonem vrbanum immittas in animum hominis improbi. Nam oratio cibus est animi: is corrumpitur & putrescit, si in animum insincerum inciderit. Hoc est quod apud Gelliũ admonet Epictetus, etiã atq; etiam videndum, in cuiusmodi animum mittamus sermonem. Etenim si in vas insincerum immiserimus, in acetum aut lotium verti. Huc allusit Horat.

Sincerum est nisi vas, quodcunq; infundis, acescit.

Ex diametro opposita. Diametro distant.

Ἐκ διαμέτρου, id est, Ex diametro. De vehementer inter se pugnantibus olim dicebatur: sumpta metaphora à Geometris, apud quos perfectissima oppositio ex diametro est. Lucianus in Tyranno: ἐκ διαμέτρου γὰρ οἱ βίοι φασί. id est, Nostra enim & illorum vita, ex diametro, quemadmodum aiunt, inter se distant. Athanasius in libro quodam de synodo Nicæna: οἱ κατὰ διάμετρον, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀντίκεινται τῇ Σαβελλίου γνώμῃ. id est: Qui iuxta diametrum, vt ita loquamur, aduersantur Sabellij sententiæ. Basilius in epistola quadam ad Athanasium, κατὰ διάμετρον dixit. Diametrus enim est recta linea, figuram, qua longissimè patet, ex æquo secans: velut diametrus orbis est, quæ sic à summo ad summum tenditur circulum, vt per centrum eat. definitore Macrobio in somniũ Scipionis lib. ij. Nec ab hoc dissentit Euclidis diffinitio. Latini lineam hãc, dimetientem vocant. Nam Græcis διάμετρος παρὰ τὸ διαμετρεῖν, i. à dimetiendo. Nominis causam reddit Aristoteles in problematis, sectione xv. problem. 2. Cognatum est illi, quod alio recensuimus loco, δὶς διὰ πασῶν.

Alia res sceptrum, alia plectrum.

Equidem haud omnino contẽderim esse prouerbium, sed tamen ipse sermonis habitus colórq; adeò similis est prouerbio vt vix similior sit ficus ficui, quod Stratonicus citharœdus regi Ptolemæo respondit, pertinacius secum de arte canendi disputanti: ἕτερόν ἐστιν ὦ βασιλεῦ σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. id est, Alia res est, ô rex, sceptrum, alia verò plectrum. Locus erit vtendi, quoties diues ac potens, fortuna sua fretus, velut ex æquo disputat cum erudito: cum multo aliud sit diuitem aut fortunatum esse, aliud literatum.

Caluus comatus.

Caluus comatus apud eundem Martialem, hauddubiè figura prouerbiali:

Caluo turpius est nihil comato.

Rursus idem:

Caluus cum fueris, eris comatus.

Aptè dicetur in eum, qui veris bonis nudus, asciticiis se vendicat. Veluti si quis indoctus aliena pro suis ederet: aut si quis dissimulet esse se quod est: veluti si senex assuto galericulo, aut tinctis capillis affectet videri iuuenis: si deformis, adhibito fuco velit haberi formosa.

Simia in purpura.

Πίθηκος ἐν πορφύρᾳ, id est, Simia purpurata. In varios vsus potest adhiberi parœmia: nẽpe vel in hos, qui tametsi magnifico cultu sint ornati, tamen cuiusmodi sint, ex ipso vultu moribúsque cognoscitur: vel in hos, quibus dignitas indecora additur: vel quoties rei per se fœdæ, ascititia peregrináque ornamenta indecenter admouentur. Quid enim tam ridiculum, quàm simia vestita purpurea veste? Atque id tamen non rarò fieri videmus apud istos qui simias habent in deliciis, vt quàm maximè possunt, ad humanum morem ornent ac vestiant, aliquoties & purpura, quo parum attentos, aut imperitos fallant, proque homine salutetur simia, aut si deprehensus fuerit fucus, res magis fit ridicula. Quàm multos id genus simios videre est in Principum aulis: quibus si purpuram, si torquem, si gemmas detrahas, meros cerdones deprehendes. Lepidius erit si longius transferatur: velut in eos qui barba pallióque simulant sanctimoniam. Tales Augustinus alicubi non ineleganter amiculo philosophos appellat. Et Ammianus lib. xiiij. Antigonum quendam amictu tenus philosophum appellat. De Barbæ tenus sapientibus, antea nobis dictum est.

Induitis me leonis exuuium.

Ἐνδύετέ μοι τὴν λεοντῆν, id est, Induitis me leonis exuuium. In eos dici solitum, qui suscipiunt negocium maius facultate, quique se magnificentius gerunt quàm pro sua conditione. Quidam ab Hercule sumptum putant, cuius hic ornatus erat, vt leonis exuuio tegeretur, deinde altera manu clauam, altera gestaret arcum: atque hoc ornatu descendit ad inferos, Cerberum extracturus. Huc alludens Aristophanes in Ranis, Bacchum fingit, Herculis instar, leonis exuuio clauaque instructum, ad inferos descendere parantẽ, vt Euripidem cum Æschylo certantem audiret. Ridetur autẽ ab Hercule, quòd id gestaminis neutiquã illum deceret, vtpote mollẽ & effœminatum. Eódem pertinet quod Menippus ille Lucianicus eodẽ ornatu se ab inferis redisse adsimulat. Nihil autẽ prohibet, quo minus prouerbium ad apologum illum referatur, cuius meminit Lucianus in Piscatore: Apud Cumanos asinus quispiã pertæsus seruitutem, abrupto loro in syluam aufugerat. Illic fortè repertum leonis exuuium corpori applicabat suo. Atque ita pro leone se gerebat, homines pariter ac feras voce caudáque territans. Nam Cumani leonem ignorant. Ad hunc igitur modum regnabat aliquamdiu personatus hic asinus, pro leone immani habitus ac formidatus. Donec hospes quispiam Cumas profectus (qui sæpenumerò viderat & leonẽ & asinum: atque ob id non erat difficile dignoscere) aurium prominentiũ indicio, neque nõ aliis quibusdã coniecturis asinum esse deprehẽdit, ac probè fustigatum reduxit, dominóque agnoscenti reddiderit. Interim autem risum non mediocrem concitabat omnibus Cumanis asinus iam agnitus, quos dudum creditus leo, metu propemodum examinauerat. Cumanos autem hic appellat, non qui sunt in Italia, sed qui sunt in Æolide supra Lesbum. Nam & Lesbij & Cumani notati sunt stoliditatis, vt indicat Stephanus. Vsurpat hoc adagiũ Socrates Platonicus in Cratylo, negans oportere deterreri sese magnitudine disputationis institutæ, posteaquã semel leonis pellẽ esset indutus. Lucianus in Pseudologista: οὐδὲ δεῖ πρός σε ἄλλου ὅστις τὴν λεοντῆν περιαιρήσει, καὶ δείξει κάνθωνα ὄντα... [illegible] i. Nec opus est quopiã, qui tibi leonis exuuiũ detrahat, quo palàm fit te cantheliũ esse: nisi quis sanè ab ipsis Hyperboreis hospes modo ad nos aduenerit, aut vsqueadeò Cumanus sit, vt qui viderit, nõ protinus intelligat te asinorum omniũ asinum ferocissimũ esse, aut expectet, vt te præterea rudentem audiat. Eusebius Cæsariensis aduersus Heroclem: [illegible] id est: Abibit nobis quidẽ philosophus, cæterùm asinus leonis intectus pelle. Demutauit nonnihil de prouerbio Lucianus in Philopseude, cum ait: [illegible] ἐλελήθειν ἐμαυτόν... id est: Tantum temporis non animaduerti eum sub leonis exuuio ridiculam quandam simiam tectam habere.

In eburna vagina plumbeus gladius.

Huic confine est illud, ἐν ἐλεφαντίνῳ κολεῷ τὸ μολύβδινον ξίφος. id est, In eburna vagina plumbeus gladius. natum ex Diogenis Cynici apophthegmate. Nam cum adolescens quispiam, insigni forma, fœdum quiddam atque obscœnum dixisset. Ex eburna, inquit, vagina plumbeum gladium educis.

Extra organum.

Quintilianus lib. xj. Et his diuersa vox, & penè extra organum, cui Græci nomen amaritudinis dederunt, supra modũ ac penè naturã vocis humanæ acerba. Extra organum dicetur, quod immodicum est, & extra vulgarẽ mensuram. Veluti si quis leges Platonis huius ætatis ciuibus proponeret. Ductum est ab organo musico, quod intra vicesimam vocem consistit. Conueniet item in vehementer clamosum.

Ne puero gladium.

Μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν, id est, Ne puero gladium: subaudiendum, commiseris. Allegoria prouerbialis, admonens non esse mandandam potestatem vel adolescentibus, vel imperitis ac stultis: qua tum in suam, tum aliorum perniciem sint abusuri. Ne iuueni commiseris administrationem pecuniæ: ne puero gladium. Ne regnum impuberi: ne puero gladium. Ne stulto concionandi apud populum partes delegàris: ne puero gladium. Ne magistratum mandàris stultis: ne puero gladium. Ne inerudito, parumq; cordatoq commiseris episcopi munus: μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν. Plutarchus in libello cui titulus, ὅτι δεῖ τοὺς παιδας καλῶς παιδεύεσθαι, citãte Stobæo (nam is liber nondum emersit in lucem): μὴ παιδὶ μάχαιραν ἡ παροιμία φησί. ἐγὼ δὲ φαίην ἂν μὴ παιδὶ πλοῦτον, μηδ' ἀνδρὶ ἀπαιδεύτῳ ἐξουσίαν. id est: Ne puero gladium, ait prouerbium. Ego verò dixerim: Ne puero diuitias, nève viro imperitiam. Significat pecuniam pestiferam adolescentibus, viro inscitiam. Idem in Problematis Sympofiacis: εἰ δὲ μή, δοτέον ὥσπερ παισὶν ἀσθενοῦσι μὴ δυναμένοις, οὐ δόρυ οὐδὲ ξίφος, ἀλλὰ πλαταγὴν καὶ σφαῖραν. id est: Sin minus dare oportet, veluti pueris non valentibus conquiescere: non hastam aut ensem, sed crepitaculum aut sphæram. Vsurpauit & Athenæus lib. Dipnosophistarum v. in philosophum, cui commissum esset imperium. Non vsquequaq; diuersum est ab hac forma, quod eleganter simul & grauiter dictum est ab Henrico Britanniæ rege, eius nominis septimo, viro tum acri iudicio, tum Laconicis dictis mirè valenti, cum theologum quempiam ex horum genere, quos Mendicantes vocant, concionantem audisset: isq; effreni lingua in principum vitam magna non libertate, sed insania debacchatus fuisset (nam sunt qui hac quoq; via famã affectent:) Videbatur, inquit, furiosi manibus commissus gladius.

In lente vnguentum.

Τὸ ἐπὶ φακῇ μῦθος, id est, In lenticula fabulam: subaudi, narras. Vbi quis mentionem inducit vilis cuiuspiam & nihili hominis, aliis de viris egregiis verba facientibus. Ad hunc quidem modum legitur in omnibus vulgatis exemplaribus, apud A. Gellium lib. xij. cap. xxvij. Verùm placet Hermolai castigationi subscribere, qui locum hũc ita restituit, vt legat, τὸ ἐπὶ φακῇ μύρον, id est, In lente vnguentum. Quadrat autem in hominem aut in rem quampiam, quæ neutiquam in tempore adhibeatur iis, quibus minimè congruit. Veluti si philosophum iuuenum lasciuientium conuiuio misceas: aut inter pocula de rebus grauibus ac theologicis incipias disputare. Quemadmodum videlicet lenticulæ vili legumini, ineptè quis admiscuerit vnguentum. Siquidem, autore Dioscoride, & oculorum aciem hebetat, stomacho grauis, intestinis noxia, neruis, pulmoni, & capiti inimica, gignit turbulenta insomnia. Dicetur etiam, vbi plura inter se dissimilia confundentur. Verba Frontonis apud Gellium sunt hæc: Videte tamen, ne existimetis semper, atque in omni loco mortales multos, pro multis hominibus esse dicendum: ne planè fiat Græcum illud de Varronis satyra prouerbium

bium, τὸ ἐν φακῇ μύρον. id est, In lente vnguentum. Idem vsurpauit M. Tullius libro ad Atticum 1. Legati, inquit, cum autoritate mitterentur, qui adirent Galliæ ciuitates, darentq; operam ne eæ cum Heluetiis se iungerent. Legati sunt, Q. Metellus Creticus, & L. Flaccus, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον, Lentulus Clodiæ filius. Tametsi hic quoque locus eodem mendo laborat, quo Gellianus ille. Citatur autem adagium ab Aristotele, in lib. De sensu & sensili: ἀληθὲς γὰρ ὅπερ ἔσκωπτε Στράττις Εὐριπίδην ... id est: Nam verum est, quod ait Stratis Euripidem taxans, vbi lenticula coquitur, non oportere vnguentum infundere. quo sanè loco, quæ portenta habeant nostri vulgati codices, nihil attinet hic commemorare. Citat & Athenæus lib. Dipnosoph. :.

Παραινέσαι σοφόν τι βούλομαι σοφοῖς.
Ὅταν φακῆν ἕψητε μὴ πιχεῖν μύρον.

Id est;

Vos admonere callidum quiddam volo:
Vbi lens coquitur, vnguenta ne qua infundite.

Ex Phœnissis Stracidis Comici poetæ. Citat & ex Sopatri Necya: ... τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον πάρεστι, θάρσει ... id est: Ithacensis Vlysses in lente vnguentum adest, aude anime. Adducit & Clearchum prouerbiorum collectorem, qui hoc quoque recensuerit prouerbij titulo, τὸ ἐν φακῇ μύρον. addens extare apud Varronem, compluresque Latinorum vsus eo prouerbio, quibus incognitum tamen sit, vnde Varro desumpserit eum iambicum. Huc mihi videtur Aristophanes allusisse, cum ait ἐν εἰρήνῃ:

Κἀπειτα δ' ὑποκαὶ ... ἑρπυλλον ἄνω
Κἀν μύρον ἐπιχέεις.

Id est,

Præterea seres serpyllum sursum,
Et vnguentum infundes.

Porrò vnguentum intelligo oleum odoratum, ac velut vnguentarium. Alioqui plebeium oleum admiscere lenti, nihil prodigiosum. Athenæus lib. ij. citat hunc trimetrum ex Eupolide:

Ὄψον πονηρὸν πολυτελῶς ἠρτυμένον.

Id est:

Conditum opiparè vile malúmq; opsonium.

Est autem apud scriptores hoc legumen cum primis celebre, quemadmodum bulbus, cepe, & allium: nonnulli etiam encomium lentis scripsere. Quædam per se pulchra sunt, quæ tamen sibi non congruunt. Elegantis igitur est, scire quid cui conueniet. Diocles philosophus habitus est ... Huic cuidam interroganti, Vter piscis esset melior, congrus an labrax, nobis dictus lupus: Alter, inquit, elixus, alter assus. Sic Flaccus de poeta, Bello malus, vtilis vrbi. Quoties munus delegatur minus accommodè, aptè dixeris, ἐν φακῇ μύρον. Adiicietur & hoc: Apud autores dictionem hanc comperio variè scriptam, nunc acutè, φακῇ: nunc circumflexè, φακῆ: quod cum tam crebrò occurrat, vix inscitia casúve factum videri potest. Vnde coniicio, φακῆν dictam ex cõtractione pro φακέαν. Nam φακέας legimus apud Athenæum. Idem λεοντῆν dictam admonet, pro λεοντέαν. Hæc igitur quib. placet origo, malunt dicere φακῆ. quibus magis placet forma communis, origine neglecta scripserunt φακῇ & φακῆν.

Congregare cum leonibus vulpes.

Congregare cum leonibus vulpes, est res impares dissimilésq; permiscere. Martialis:

Quid congregare cum leonibus vulpes?

Vulpes dolis nititur, leo viribus fidit. Quãquam vtrunque coniunxit, Pindarus, indicans virum fortem leonem oportere præstare in exhauriendis certaminum laboribus, vulpem in consiliis. Sic enim in Isthmiis scribit: τόλμᾳ γὰρ εἰκὼς θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων ἐν πόνῳ, μῆτιν δ' ἀλώπηξ. id est: Animo similis frementib. leonibus in ferendis laboribus, consilio verò vulpes.

Aufer mothonem à remo.

Ἄπαγε τὸν μόθωνα ἀπὸ κώπης, id est, Aufer mothonem à remo. Admonet adagium, non obstrependum, nec obturbandum importunius iis, qui rebus alioqui seriis sunt occupati: veluti, si quis Reipub. curis sollicito, musicam adferat: aut de capite periclitanti, versus amatorios recitet. Mothon enim saltationis genus fœdæ, seruilis ac tumultuosæ. Lacedæmonij vernas, hoc est, seruos dominatos, μόθωνας appellant: aut eos qui ingenuorum filios instituant, quos Athenienses vocant οἰκοτρίβας. Vnde & in viles ac sordidos homines conuicium esse cœpit. Alij putant Mothonem hominem fuisse quempiam saltatorem & ebriosum. Sunt qui credant, Atticos Mothones vocatos, quòd hos domitos ad seruilia ministeria compulissent. Ad hunc modum Græci grammatici de Mothone nugantur. Iulius Pollux li. 4. tradit Mothonem genus esse saltationis molestum ac nauticum. Atque hinc sanè crediderim ortum prouerbium, vt accipiamus ἀπὸ κώπης, pro eo quod est, à remo profectum.

Canis in præsepi.

Ἡ κύων ἐν τῇ φάτνῃ: id est, Canis in præsepi. In eos dicitur, qui nec ipsi fruuntur re quapiam, neque reliquos item sinunt vti: veluti si quis egregios codices inclusos diligenter adseruet, quos nec ipse vnquam euoluat, nec aliis euoluendi faciat copiam. Quemadmodum canis in præsepi nec ipse vescitur hordeo, & equum vetat vesci. Lucianus aduersus indoctum: ἀλλὰ τὸ τῆς κυνὸς ποιεῖς, τῆς ἐν τῇ φάτνῃ κατακειμένης, ἣ ὑπ' αὐτὴ τῶν κριθῶν ἐσθίει, οὔτε τῷ ἵππῳ δυναμένῳ φαγεῖν ἐπιτρέπει. id est: Verùm haud aliter facis, quàm canis ille in stabulo cubans, qui cùm ipse non edat hordeum, tamen haud sinit equum qui posset edere, id facere. Vtitur eodem in Timone. Citatur apud Suidam in prouerbio ... : sed tacito autoris nomine: τῇ φάτνῃ προσάγεις τὴν κύνα, καὶ οὐδὲν πρὸς Διόνυσον ἄγεις οὐδέν. id est: Ad præsepe ducis canem, nihil autem adducis ad Bacchum. hoc est: Adfers, quæ ad rem nihil attinent, ex his verò quæ pertinebant ad causam propositam, nihil adfers. Simile quiddam refert Athenæus li. vj. de gente quadam Galatarum, qui dicuntur Cordistæ: abominantur aurum, nec important in suam regionem. nihilo secius tamen alios non desinunt eo spoliare. Aiunt eam gentem esse reliquias Galatarum, qui sub duce Brenno spoliarunt oraculum Delphicum, quos insecutus Bathanatus dux, inclementer tractauit. Hinc auri odium, cuius gratia tantum passi sint malorum, quod tamen aliis inuident.

Seruus cùm sis, comam geris.

Δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις, id est, Seruus cùm sis, comam habes. De eo qui præter decorum quippiam faceret. Veluti si quis humili conditione patriciorum cultum imitaretur. Apud Lacedæmonios enim ingenui comam alebant. Adagium refertur quidem à Suida, cæterùm extat apud Aristophanem in Auibus:

Ἔπειτα δῆτα δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις;

Id est:

Ac deinde seruus cùm sies, portas comam?

Quæ semel ancilla, nunquam hera.

Vt vulgò iactatum refertur in Græcis epigrammatis, lib. 1. titulo Palladæ:

Μή ποτε δουλ' ὤν ... δέσποινα γένοιτο,
Ἐστὶ παροιμιακόν. —

Id est:

Si qua ancilla semel fuit, haud vnquam dominetur,
Vt prouerbium habet. —

Videtur ideo dictum, quòd qui ex humili fortuna subuehuntur ad res amplas, soleant esse cæteris insolentiores, minúsq; tolerabiles quàm qui felices nascuntur.

In agro surculario capras.

Varro De re rust. lib. j. cap. ij. dictum hoc veluti legem agricolariam adfert: Colonus in agro surculario ne capras compascat. Deflecti potest ad eos, qui noxiarum rerum aut hominum admixtu, corrumpunt teneram ætatem. veluti si quis sacris virginibus adiungat iuuenes lasciuos, aut adolescentibus addat lasciuas puellas. Aut si quis studiis admisceat voluptates studiis inimicas. Nam capra plantis omnibus non vulnere tantùm, sed & veneno dentium pestifera est, præsertim oleæ & viti: vnde & Baccho

Baccho immolatur, vindictæ gratia: Mineruę nihil caprini generis, quòd ille vitis repertor dicitur, huic sacra est olea.

Tu in legione, ego in culina.

In Truculento Plautina militi atrociter minitanti coquus respondet: Sis tu in legione bellator si vis, at ego in culina Ares. Auxit coquus bellatoris verbum. Mars enim deus belli est. Quod autem dixit Ares pro Mauors, non est Plauto nouum, Græcas voces admiscere Latinis. Quanquam in nonnullis exemplaribus habebatur Aues, in nonnullis Aries: sed mendosè.

Multa sunt in duobus his Differentiæ & Dissimilitudinis locis prouerbia cum iis quæ ad locum Aliena à re retulimus communia, quare ex eodem loco potes eadem repetere.

EX APPEND. ERASMI.

Chorus illius maior, meus concinentior.

Βκείνῳ μὲν χορὸς μείζων, ἡμῶς δὲ συμφωνότερος. Ita Zenon præferens auditorium suum, auditorio Theophrasti. Vtemur, cùm dicemus nos malle existimationem parare apud doctos bonos, quàm apud multos. Vt Cicero ij. Tuscu. dixit Philosophiam paucis iudicibus esse contentam.

IVNII. Quis Eteobutades, quisve seruus.

Synesius in libello De insomniis: ἀμελεῖ δὲ θεῷ τίς ὁ ἐτεοβουτάδης καὶ τίς ὁ μανὴς ὁ ἐωνημένος. id est: Non curat Deus, quis Eteobutades sit, quisve venalitius seruus. Vsus erit adagij, quum significabimus, nostra nihil referre, quid cui obtigerit. Nouit & Scriptura, Deum personarum delectorem non esse. ἐτεοβουτάδαι apud Athenienses familiæ illustris nomen fuit, & perantiquæ, ad Butem Pādionis vetustissimi Athenarum regis filium, originem suam referentis, ex qua sacerdos Mineruæ arci tutelaris (πολιάδα vocant) deligi solebat: nominis etymo genuinam verámque gentis prosapiam indicante: quomodo & ἐτεόκρητες apud Diodorum Siculum primi Cretæ indigenę dicti fuerunt. Sunt qui Butem Neptuni filium scripserūt, vt Hesiodus: rectius Stephanus Pandionis: nam falsus est turpiter Gregorius Nicephorus, qui gentem deducit ab Argo, quem βούτην, à bubulci munere, quo Io obseruauit, Æschylus nuncupet. Meminit Eteobutadarum Suidas, Hesychius, Etymologici autor, Eustathius in primo Iliad. & Odyss. x. & Stephanus in voce βουτάδαι.

Non quacunque manu.

Non quacunque manu victima cæsa litat.
Exuta tunicam Doricè ingreditur.

Chorus apud Euripidem in Hecuba:

Λέχη δὲ φίλια μονόπεπλος
Λιποῦσα, Δωρὶς ὡς κόρα.

Id est:

Dulceis linquo thoros ego simplicem
Induta pallam, Dorides
Qualem solent virgunculæ.

Sic & Spartanæ puellæ incedebant olim incinctæ καὶ ἀχίτωνες, supparum habentes vtroque in humero quinis fibulis adstrictum, quod inferius laxum in incessu femora nudabat. vnde Callimachus: ἦσαν ὅτ' ἄζωστος, χἀπρόπεπλος. i. Erat quandoque incinctus, & alterutro ex latere fibulis astrictus. Eódem spectat, quòd Lacænas φαινομηρίδας dixit Ibicius poeta, quòd in incessu femora retecta ostenderent. & Euripides ait, incedere illas γυμνοῖσι μηροῖς καὶ πέπλοις ἀνειμένοις: id est, nudis fœminibus & retracta palla. quin & Sophocles θυραῖον μηρὸν, quasi clathratum aut fenestratum femur ipsis dat. D. Clemens pædagogi lib. ij. Lacænæ virginis more ὑπὲρ γόνυ ἐσταλμένας. id est, reductis supra genu vestibus incedere, indecorum esse ait. Quadrabit hodie in leues, parúmque castas.

Quid delphino & boui commune.

De dissimilibus, miniméq; inter se consonis effertur: vt siquis imperitos & doctos consociet, τί γὰρ δὴ δελφῖνι καὶ βοΐ φασὶ κοινόν; Quid enim commune habent bos & delphinus? Apparet contortum fuisse in Syllam Romanorum Imperatorem, quū occupatis Athenis, philosophos audiret homo à philosophia prorsus alienus. Refertur à Suida. Concordat cum illo: Quid graculo cum fidibus?

Pica Sirenem imitans.

De inepto imitatore dictum est illud à Galeno li. ij. De pulsuum differentiis, αἱ κίτται τὰς σειρῆνας μιμούμεναι, Pica Sirenis æmula. Doricum videtur esse prouerbium. quid enim consoni habet obstrepera pica, cum arguta Sirenum fabulosarum voce?

Quid Lecytho cum Strophio?

Τί λήκυθος καὶ στρόφιον; Quid Lecytho cum strophio? De rebus dissimilibus & absonis effertur. Citatur à Suida. Cui affinis est & illa parœmia: τίς δὲ κατόπτρου καὶ ξίφους κοινωνία; Quid speculo commercij cum gladio? Est autem Lecythus vas olearium, quod Capsacem vocat D. Cyprianus.

Quantum aquila culicem.

Quando ingens discrimen significare volumus, locus erit adagio, ὅσον αἰγύπιος τὴν ἐμπίδα νικᾷ. i. Quātum superat vultur culicem. Extat apud Phileten, qui de Animātibus Græcè scripsit versibus:

Ὡς αἰγύπιος πτεροῖς τὰς ἐμπίδας νικᾷ.

Id est:

Quantum aquila culicem vincit ala præpete.

Eleganter ad ingeniorum inæqualitatē transferri potest, si quando contentio incidat & iniqua comparatio dissimilium aut inæqualium. αἰγύπιος vultur est ex aquilarum genere: Hesiodi scholiastes aquilam exponit.

Fulicam cygno comparas.

De rebus aut personis maximè inter se dissimilibus conueniet dici hos Paulini Nolani ad Ausonium versus:

Si confers fulicas cygnis, & aedona parræ,
Castaneis corylos æques, viburna cupressis.

Dissimillimæ sunt inter se fulicæ colore fusco, & cygni niueo: rursus aedon seu luscinia, vocis amœnitate auium regina, & parra auicula inter oscines à Festo habita, sed stridulo & ingrato sono. Eadem imparitas spectatur in castaneis arboribus proceris, & humilibus corylis, quæ ab Auella Campaniæ oppidulo Auellanæ fuerunt dictæ: itidem inter cupressos, editas ac proceras admodum arbores, & breuia depressáq; viburna. qua comparatione etiam Virgilius Romā vrbem reliquis Italiæ oppidis confert, vt eam tantum dicat caput præ cæteris efferre,

Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Impuro purum nefas contingere.

Prouerbium è Platonis ludo profectum, apud authores frequens, extat autem in Phædone: μὴ καθαρῷ γὰρ καθαροῦ ἐφάπτεσθαι μὴ οὐ θεμιτὸν ᾖ. i. Non puro purū nefas sit contingere. Synesius in Dione: τὸ μὴ καθαρῷ καθαροῦ ἐφάπτεσθαι μὴ οὐ θεμιτὸν ᾖ, Πλάτωνος ἀποδεξάμεθα. i. Platoni acquiescimus in eo, quòd neget fas esse impuro purum attingere. Idem in epistolis: καθαρὰν εἶναι δεῖ τὴν ψυχὴν τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι δοχεῖον θεοῦ· μὴ καθαρῷ γὰρ καθαροῦ ἐφάπτεσθαι μὴ οὐ θεμιτὸν ᾖ. i. Animam Dei conceptaculum futuram, vacuam oportet esse ab affectibus: impuro namque purum contrectare fas non est. Nazianzenus aduersus Eunomianos: μὴ καθαρῷ γὰρ ἅπτεσθαι καθαροῦ, τυχὸν οὐδ' ἀσφαλὲς, ὥσπερ οὐδὲ ὄψει σαθρᾷ, ἡλιακῆς ἀκτῖνος. i. Impuro namq; purum attingere, fortè parum tutum fuerit, quemadmodum oculus debilis solares radios ægrè sustinet. Clemens Alexandrinus lib. ij. Pædagogi: βδελύττεται γὰρ τὸ ἅγιον μολύνεσθαι, ὥσπερ οὖν εἰκός, ἀλλὰ δὲ καθαρῷ καθαροῦ θιγεῖν θέμις. hoc est: Quod sanctum est conspurcari abhorret, vt par est: at casto castum semper fas fuerit attrectare. Nazianzenus in carminum opere ad Nemesium:

—Καθαροῖ γὰρ ἀλιτρὸν ὕποτ' ἀέξεται.

Id est:

—Quod castum est, incesti dexteram abhorret.

& mox:

Ἀκτὶς ἠελίοιο φέρει φάος, οὐς ἀπεμίχθη,

Ἔνθ' ὅσοι μὲν ποτ' ἀκτὶς ἐπέψατο...
Ἀλλ' οὐδ' ἠελίοιο μολύσματα, οὐδ' μύρου
Ἀπτεται.—

Id est,

Phœbeius radius, quæ attingit, lumine spargit:
Spirantum nares fragrans replet ocyus vnguem:
Nec tamen illuuies aut solem aut inficit vnguen.

Sol namque tametsi in cœnum radiis incumbat, purus semper & impollutus permanet.

COGNATI. A Dorio ad Phrygium.

De hoc aliquando contuli cum quodam, qui totus ab Henrici Glareani, viri in disciplinis mathematicis, vt in cæteris omnibus, præclarè docti atque etiam exercitati pendens, omnia dictata fidelissimè excepit. Dixit enim, inter nullos modos minus conuenire, quàm inter Dorium & Phrygium: vt si ab illo transeas in hunc, protinus offendantur aures, præsertim in genere diatonico. Totum autem inter modos discrimen nascitur ex harmoniarum variatione diatessaron diapente in diapason. Caput autem huius variationis est, quòd referat, quibus locis sint hemi tonia. Lydij igitur & hypolydij communis est diapente. Tertia est species, phrygij autem & hypolydij secūda. Secunda harum vtraque tritonum habet durum interuallum, ac à diatonico genere propemodum abhorrens. Vnde factum est, vt lydij ac hypolydi asperitatem in diapente nostra ętas penè aboleuerit, ac vnius hemitonij immutatione eas ex tetrachordo.

Orimalides cum Acylis ne contuleris.

Est hoc prouerbiale apud eundem in Viatoribus, quod magnam similitudinem, & iniquam comparationem significat. Lacon:

Οὐδ' γὰρ οὐδ' ἀκύλας ὀρειμαλίδες.—

Id est:

Neq; agrestia poma cum Acylis.

scilicet æquaueris. Acyla autem fructus, siue nux πρίνου arboris, similis nuci fagi. Dioscorid. lib. j. c. 26. Orimalides poma montana, ab ὄρος mons, & μῆλον pomum. Erasmus huic maximè dissimile annotauit in Chiliad. suis, Nihil simile.

Bouem asino non iunges.

Moses ait Deut. 22. Non iunges bouem & asinum. quasi diceret: Imperitos peritis, fatuos sapientib. ne socies. Hoc in prouerbium Gallis cessit, qui etiam Asellicipitē, hominem ignarum vocant: & quandoq; Asinum, tātùm dicunt. Cicero in Pisonem: Quid nunc te asine literas doceam? non opus est verbis, sed fustibus. Mentis autem tarditatem Scipio apud Numantiam ita C. Metello exprobrauit, vt diceret, si quintum páreret mater eius, asinum fuisse parituram. Quin & Iunius Bassus, vulgò asinus appellatus est, ob stuporem, ridiculosq; mores. Asini autem ignauia cùm sit omnib. nota, superfluum est eam latius explicare. Diuinæ verò literæ per bouem modò sapientes & iurisperitos, iustitiæ iugum trahentes, bonisque ac frugalibus & scientijs & laboribus intentos intelligunt: modò ipsos Apostolos, qui suscepto Christi iugo vniuersum terrarum orbem Euāgelico vomere coluerūt. de quib. Paulus citat illud ex Mose: Non alligabis os boui trituranti. quod mox ipse declarat. Vide superius, Onocephali.

Rana cum Grillo.

De maximè dissimilibus dicitur, Rana cum Grillo. id enim locustarum genus valde musicum, & ob acutum molliter stridorem, conciliando somno à delicatis hominibus expetitur. A vocis autem asperitate, Ranæ nomen, apud Græcos βάτραχος, quasi βοατράχος, id est, asperisonum: quod reperitur apud interpretes Theocriti in Thalysiis.

Cygni cantus melior quàm gruum.

Cygnos canoros esse, omnium poetarum scriptis celebratum est. Grues autem, anseres, hirundines, graculi, molesto quodam stridore & strepitu obganniunt. Proinde cùm indocti cum erudito fit comparatio, in tempore hæc vsurpabuntur: Cygni cantus melior quàm gruum: &, Non est quòd hirundo cum cygnis contendat, quæ prouerbia habentur apud Lucretium: hoc, lib. 3. in initio: illud, lib. 4. duobus in locis. Est enim hirundo minimè canora, sed molesto quodam stridore, quo plus tædij adfert, quàm voluptatis. Lucr. lib. 4.

Paruus vt est cygni melior canor, ille gruum quàm
Clamor in ætheriis dispersus nubibus austri.

Sed cum Lucretij loco maximè congruit illud Antipatri in Erinnam, lib. 3. epigr. Græcorum:

Λωΐτερος κύκνου μικρὸς θρόος, ἠὲ κολοιῶν
Κρωγμὸς ἐν εἰαριναῖς κιδνάμενος νεφέλαις.

Id est,

Paruus cygnorum melior cantus, strepitus quàm
Graccorum nebulis sparsus in ætheriis.

Amphion & Zetho.

Fertur hoc adagium de fratribus, moribus ita dissimilibus, vt ferè semper dissideant. Fuerunt autē hi fratres duo natura, verùm morib. ita dissimiles, vt nihil minus quàm fratres viderentur, & Ouidij sententiam, li. j. Metamorph. in tertia ætate,

—Fratrum quoque gratia rara est,

optimè confirmarent. Itaq; cùm Amphion musicam coleret, Zethus pastorem agebat, & musas aspernabatur, ac philosophiæ propè bellum indixerat, vt est apud Pacuuium, sic vt non rarò inter eos intercessisse iurgia, sit verisimile. Hoc autem argumentum tractauit in tragœdia quadam, quæ non extat, Euripides, & fratres hos inter se disputantes introduxit. At Zethus quidem fratrem increpabat, quòd ea quæ curanda essent maximè, negligeret, quæ minimè, curaret: ac dū soli musicæ daret operam, nec in curia, nec in bello posset inclarescere, neque familiæ curam gerere. Verba quidem ipsa sunt in Platonis Gorgia: ad quæ videtur Amphion sic respondisse, vt fratrem prorsus errare ostenderet, & contrarium eius quod vrgeret ille, verum esse declararet. Apud Platonem Callicles eodem modo cum Socrate, quo Zethus cum fratre agit, eúmq; inutile ætati suæ philosophiæ studium sectari dicit quo nec rem familiarē augere, nec seipsum in periculo defendere, nec alios iuuare possit: ac deniq; ipsa Euripidis verba, cōtra eum profert. Quibus auditis Socrates incipit eum suo more refutare, suámq; vitæ rationē magis esse, quàm alteram, probandam docere: nec tam alicui, ne quid iniustè patiatur, quàm ne quid agat, cauendum esse. Quæ cum ex parte perfecisset, & ad reliqua pergeret, ait interim se Amphionis dictum Callicli reddere cupere pro Zethi dicto: atq; vt Amphion fratrē, ita se Calliclē errare, velle ostēdere. Itaq; pòst etiam audet dicere, se cum paucis ciuibus artē ciuilem tractare, ac rēp. verè gerere. Suppetunt abūdè multa huiusmodi ex historicis exēpla: Cain & Abel, Romuli & Remi, Iacob & Esau, Antonini Seueri imperatoris filij in Getam odij, litis inter Hesiodum & Persam fratres, quem Hesiodus prauæ contentioni indulgentem, & eius vię insistentē per ocium & iniusticiam, dehortatur ab ea ad alterā contentionem meliorē, in labore & iusticia sitā, hoc est, ad laborandum, & agriculturæ doctrinam. Cum enim paternam sortem diuiderent, Persa præter suam partē, multa alia per vim iniustè abstulit, & solicitè munerib. studebat sibi conciliare & demereri iudices δωροφάγους, auaros, πονηρούς, & iniquos, qui in se recipiebāt horum litis dirēptionem. De simultate inter fratres, Euripides in Iphigenia Aulidensi:

Res dira, verbis inuicem altercarier,
Dictisq; fratres dimicare mutuis,
Si quando lis inciderit, aut contentio.

Sunt etiam apud Lucam c. x. sorores duę, Martha videlicet & Maria, quib. dissimile ingenium, atq; diuersa vitæ ratio fuit. Martha autem quæ Christum hospitio exceperat, cùm ægrè sufficeret omnib. obeundis, quæ pertinebant ad apparatum, & videret sororē feriatam, obmurmurat, & de ea conqueritur: Domine, inquit, non est tibi curæ, quòd soror mea patitur me solam ministrare? Iube vt me adiuuet. Vide apud Erasmum nostrum, Fratrum iræ acerbæ.

Qui secum dissentit, nullo modo cum alio consentiet.

Ficinus in Lyside: Qui verò secū ipse dissentit, nullo modo cum alio cōsentiet, nec vlli amicus esse poterit. Distichon cuiusdam Catonis in hanc sententiam:

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse:

Conueniet nulli, qui secum dissidet ipse.

Vide alibi, Similitudo mater beneuolentiæ: & , Contrarium contrario amicissimum.

Alterius alter est sensus.

Ficinus in Theæteto. Alterius enim alter est sensus, & alienum, aliúdque sentiētem efficit. In Protagora: Si duo simul coeant, alter altero magis intellexerit. Solus autem si quis quippiam cogitet, mox passim circumiens quærit quicum communicet, & à quo confirmetur tantisper dum inueniat.

Cum leonibus vulpes congregare: Aquilis similes facere noctuas.

Erasmus noster Chiliad. j. cent. ix. ad xviij. citat vtrumque ex Mart. x. epigram. quæ conueniunt, quum res impares dissimilésve permiscentur. Aquila visus acerrimi est, vt ἀσκαρδαμυκτῶς, id est, non conniuens, aduersus solem intueatur. Et sunt qui tradant, hanc auē hoc experimento probare, degenerésne sint pulli, an genuini. Contrà noctua solis lumen modis omnibus refugit. Pindarus graculos cum aquila confert.

COELII RHODIGINI.

Quod cani cum balneo commercium?

In eruditum, multos emptitantem libros. Balnea si nō ad delicias, certè ad infirmitatem humanæ naturæ leniendam inuenta sunt. Bruta istis nihil egent. Deinde τὰ θερμὰ λουτρὰ ἱερά, teste Aristot. balnea calida sacra: quia occultum naturæ opus, & latente ratione mirificum prēstant vsum ac fructum: sulfura inquam, & bituminosa. Confer cum hoc quæ habet Erasm. in adag. Quid cani & balneo?

DIFFIDENTIÆ.

ERASMI. Simul & da & accipe.

Ἅμα δίδου καὶ λάμβανε: id est, Simul da & accipe. Vbi res est cum homine parum certa fide, cui non sit tutum quicquam credere, nisi statim receperis quod fueris stipulatus. Torquebitur ad eum qui non collocat officium aut munus suum, nisi iam certus de mutuo: nec spem emit precio, quemadmodum ait leno Terentianus. Aristoteles hanc parœmiam venustius extulit lib. Moralium Nicomachiorum viij. taxans amicos, quos mutua cōciliat vtilitas: & perinde, vt in forensibus commerciis non dant beneficium, sed vendunt. ἡ μὲν πάμπαν ἀγοραία ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα, ἡ δὲ ἐλευθεριωτέρα εἰς χρόνον. id est: Altera quidem omnino sordida & cauponaria compensatio de manu in manum: altera magis ingenua ad tēpus. Allusit philosophus ad Comicum illud, quod citatur ab interprete Pindari:

Φοῖνιξ γὰρ δεινῶς γίγνομαι,
Τῇ μὲν δίδωμι χειρί, τῇ λαμβάνω.
Id est:
Phœnix enim fio ilicò:
Quippe altera manu do, & accipio altera.

Phœnices notantur nimio cauponandi studio. Vnde & Pindaro dictum in Pythiis, hym. ij.

Τὸ δὲ μὲν κατὰ φοίνισσαν ἐμπολὰν μέλος.

Phœnicum cōmutationem appellat, cùm datur aliquid, & vicissim accipitur. Porrò negociatorum genus nihil habet sacrum, præter vnum pecuniē lucrum, cui se totos ceu deo consecrārunt. Hoc pietatem, hoc amicitiam, hoc honestum, hoc famam, hoc diuina pariter & humana omnia metiuntur. Reliqua nugæ.

Fiducia pecunias amisi.

Iactatur & hodie, veréque dicitur, fiducia plerosque mortalium falli. Videtur autem ex antiquorum relictum prouerbiis: quandoquidem apud Theognidem legitur hic versiculus:

Πίστει χρήματ' ὄλεσα, ἀπιστίῃ δ' ἐσάωσα.
Id est,
Fiso res periit, diffiso salua remansit.

Proinde non pessimè monet Epicharmus: νῆφε, καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν, id est: Sobrius esto, & memineris diffidere. Quāquam nulli fidere, inhumanū est, omnibus fidere, stultum, Hoc honestius, illud tutius. Propterea quod, vt idem ait Theognis:

Παῦροι τοι πολλῶν πιστὸν ἔχουσι νόον.
Id est:
Paucis è multis fidus adest animus.

Nemini fidas, nisi cum quo prius modicum salis absumpseris.

Vulgo apud nostrates circumfertur adagium, haud fidendum esse cuipiam, nisi cum quo prius modiū salis absumpseris. Significant autem hominis ingeniū non posse perspici, nisi diuturno conuictu, longóq; commercio. Apparet prouerbium hoc ab antiquitate profectum esse. Quandoquidem Aristoteles li. Moralium viij. simile quiddam refert his quidem verbis: ἔτι δὲ προσδεῖται χρόνου καὶ συνηθείας. κατὰ τὴν παροιμίαν γάρ, οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλλήλους, πρὶν τοὺς ἅλας συναναλῶσαι. id est: Præterea autem spacio temporis & consuetudine opus est. Siquidem iuxta prouerbium fieri non potest, vt nos mutuò pernoscamus, antequam salis, quem dicunt, modium pariter absumpserimus. Idem Moralium Eudemiorum lib. 7. διὸ εἰς παροιμίαν ἐλήλυθεν ὁ μέδιμνος τῶν ἁλῶν. id est: Quapropter in prouerbium abiit salis modius. Eodem in libro refert illud quoque ex poeta quopiam hemistichium, ni fallor:

Οὐδ' ἄνευ χρόνου φίλος.
Id est,
Non est amicus absq; temporis mora.

Addit ex Theognide:

Οὐ γὰρ ἂν εἰδείης ἀνδρὸς νόον οὔτε γυναικός,
Πρὶν πειρηθείης ὥσπερ ὑποζυγίου.
Id est,
Haud nosse ingeniúmve viri licet aut muliebre,
Vt nec iumenti, ni expertare prius.

Notat hanc parœmiam & Plutarchus in commentario περὶ φιλαδελφίας, his quidem verbis: τοὺς μὲν γὰρ ἀλλοτρίους, ὡς ἔλεγε Θεόφραστος, οὐ φιλοῦντα δεῖ κρίνειν, ἀλλὰ κρίναντα φιλεῖν. ὅπου δὲ ἡ φύσις ἡγεμονίαν τῇ κρίσει οὐκ ἀναμένουσα δίδωσιν, οὐδὲ τὸν ἀθρύλητον ἐκεῖνον ἀναμένουσα τῶν ἁλῶν μέδιμνον, ἀλλὰ συγγεγέννηκε τὴν ἀρχὴν τῆς φιλίας, ἐνταῦθα δεῖ μὴ πικροὺς εἶναι μηδὲ ἀκριβεῖς τῶν ἁμαρτημάτων ἐξεταστάς. id est: Alienos enim, quemadmodum ait Theophrastus, non oportet amantem iudicare, sed amare posteaquam iudicaris. Siquidem vbi natura ipsa dux est ad beneuolentiam præcedens iudicium, neq; expectans illum vulgò celebratum salis modium, quippe quē amicitiē seminarium inseuerit, ibi non oportet acerbos & exquisitos esse delictorum expensores. Meminit huius parœmiæ & M. Tullius in sermone De amicitia: Verū illud est quod vulgò dicitur: Multos modios salis simul edendos esse, vt amicitiæ munus expletum sit. Huc pertinet illud quoque Sophoclis in Oedipo:

Χρόνος δίκαιον ἄνδρα δείκνυσιν μόνος,
Κακὸν δὲ κἂν ἐν ἡμέρᾳ γνοίης μιᾷ.
Id est,
Mora temporis probum arguit tantùm virum,
At improbum vel vnico agnoscas die.

Huc pertinet etiam ille senarius prouerbialis:

Ἦθους δὲ βάσανός ἐστιν ἀνθρώποις χρόνος.
Id est,
Nota morum & index tempus est mortalibus.

Idem admonet illud Epicharmi:

Νῆφε καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν.
Id est,
Sobrius sis, ac memineris nemini confidere.

Versus integer refertur apud Cic. lib. Epist. ad Atticum I. Atq; ita tamen nouis amicitiis implicati sumus, vt crebrò mihi vafer ille Siculus insusurret Epicharmi cantilenam illam suam,

Νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν· ταῦτα ἄρθρα τῶν φρενῶν.

Sic enim carmen Trochaicum è vestigiis codicum restituimus, ne quis temerè deprauet. Nam quod νᾶφε dixit pro νῆφε, & μέμνασο pro μέμνησο, Dorica proprietas est. Cicero in libello De petitione consulatus: Quamobrem Epicharmion illud teneto, neruos atq; artus esse sapiētiæ, non temerè credere. Item illud Euripidis in Helena:

Σώφρονος δ' ἀπιστίας

Οὐκ ἔστι οὐδὲν χρησιμώτερον βροτοῖς.

Id est:

Prudente diffidentia

Haud alia res difficilior est mortalibus

Inuenio citatum mutilatim ad hunc modum:

Ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών.

Id est:

Modium salis postquam ederis.

Quo quidem licebit vti, si dicas: Vide quid agas, qui tua arcana credas isti, nôdum ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών. Aut sic: Tum demum isti fidas, ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών. Est autem iambicus dimeter, ex poeta quopiam, sicuti coniicio, sumptus.

Ne Mercurio quidem credere.

Strabo lib. ij. De narratione parum probabili, ἣν οὐδὲν τῷ Ἑρμῇ πιστεύσαι τις λέγοντι: id est, Quam ne Mercurio quidē credat aliquis narranti. Tametsi locus mendosus est, vt sunt pleraque in hac editione. τῷ δ᾽ sine controuersia legendum est. Propriè conueniet in eos, qui longinquis peregrinationibus circumacti, narrare solent prodigiosa. At viatorum deus habebatur Mercurius.

Confringere tesseram.

Apud Plautum in Cistellaria confregisse tesseram dicitur, qui sibi reditum in domum aliquam præclusit. Siquidem cùm amans dixisset se iureiurando astrictum, vt lenæ filiam duceret, orans ne se periurum fieri pateretur: illa respondens, Abi, inquit, quærere, vbi tuo iurando satis sit subsidij. Hic apud nos iam Alcesimarche, confregisti tesseram. Est autem tessera, symbolum hospitale, quo prolato cognoscebantur hospites, si quando redissent.

Cæca dies: &, Oculata dies.

Plautus item cæcam diem & oculatam, pro die qua non numeratur præsens pecunia, & qua numeratur. Sic enim leno quidam loquitur in Pseudolo: Eme die cæca hercle oleum, id vendito oculata die: iam hercule vel ducentæ fieri possunt præsentes minę. hoc est: Eme non præsente pecunia, sed in diem pacta: reuende pecunia præsente. Vocant & Iurisconsulti cæcam diem, & cæca testimonia, quæ scripto perhibentur absentibus. Nam cæca sunt non tantùm quæ non vident, sed quæ non videntur & absunt.

Pluris est oculatus testis vnus, quàm auriti decem.

Plautus in Truculento: Pluris est oculatus testis vnus, quàm auriti decem. hoc est: Longè maior est habenda fides referentibus ea quæ viderint oculis, quàm iis qui narrant ab aliis audita. Idem innuunt poetæ, duas apud inferos insomniorum fingētes portas: alteram eburnam, per quam falsa insomnia veniant ad superos: alteram corneam per quam vera. Vergilius Æneidos sexto Homerum imitatus, ex Odysseæ τ.

Sunt geminæ somni portæ: quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris:
Altera candenti perfecta nitens elephanto.
Sed falsa ad cœlum hac mittunt insomnia manes.
His vbi tum natum Anchises, vnàque Sibyllam
Prosequitur dictis, portàque emittit eburna.

Seruius interpretatur per corneam portam, oculos intelligendos, quòd colore sint corneo: per eburneam, dentes, nimirum osseos & candidos. Per corneam egredi veras vmbras, quòd ea demum certa sint quæ conspicimus oculis: per eburnam falsas, quòd vana plerunque soleant esse quæ fama percipiuntur. Itaque Æneas per eburnam portam dimissus, significat pro falsis habenda, quæcunq; de inferis narrarit poeta. Adagij meminit & Apuleius lib. j. Floridorum, narrans quemadmodum Socrates prouerbium inuerterit: Pluris est auritus testis, quàm oculati decem. Nam cùm conspexisset adolescentem decorum, sed diutilè tacentem: Vt te videam, inquit, aliquid eloquere. Sensit itaque Socrates, aurium iudicium certius esse quàm oculorum: quòd oculis non nisi corporis formā contueamur, ex oratione mentis habitum deprehendamus. Iustinianus Institutionum lib. iij. de gradibus cognationum, Oculatam fidem appellat, quum res subiicitur oculis. Vnde Cæcam diem appellant, cùm non protinus exhibetur pactū: oculatā, cū præsente pecunia res agitur.

Oculatæ manus.

Oculatas manus dixit Plautus, quę promissa velint exhiberi re, non oratione promitti. Nam oculos habere, quibus videant exhibita: aures non habere, quibus audiāt pollicitationes. Ita lena quædam in Asinaria, adolescenti montes aureos pollicenti, cùm illa nihil commoueretur promissis: Semper, inquit, oculatæ nostræ sunt manus, credunt quod vident. In eadem erat sententia leno ille Terentianus Sannio: Nunquam, inquit, ego adeo astutus fui, quin quicquid possem, mallem auferre in præsentia potius. Huc allusit Chærea in Eunucho: Fac nunc promissa vt appareant.

Quot seruos habemus, totidem habemus hostes.

Macrobius in cœnis Saturnalibus: Vnde putas arrogantissimum illud manasse prouerbium quod iactatur, Totidem nobis hostes esse, quot seruos? Non habemus illos hostes, sed facimus. Meminit & Seneca epistola 47. cuius verba sublegisse videtur Macrobius, vt est omnium autorum verè fucus. Admonet adagium, ne quid fidamus illis, néve ex animo nobis amicos arbitremur, qui nos metu colunt. Admonet idem Plato libro De legibus vj. propterea quòd seruorum animus nequaquam integer sit, sed mētis dimidium iis ademerit Iupiter, Homero teste, quos seruituti fecit obnoxios. Verus autem amor, libertatis est alumnus. Odit verò quisquis metuit. Vnde genuinum quoddam odium insitum videtur seruis in dominos. Quadrabit & in principes, tyrannidem in suos exercentes. Verba Platonis sunt hæc: Οὐχ ὑγιὲς οὐδὲν ψυχῆς δούλης, οὐδὲ πιστεύειν οὐδέποτε οὐδὲν τῷ γένει δεῖν τὸν νοῦν κεκτημένον. ὁ δὲ σοφώτατος ἡμῖν τῶν ποιητῶν,

Ἥμισυ γάρ τ᾽ νόου ἀπαμείρεται εὐρύοπα Ζεὺς
Ἀνδρῶν οὓς ἂν δὴ κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι.

Id est:

Nihil enim integrum neque sanum habet animus seruilis. Nam nihil oportet credere his, hominem qui sapiat. Siquidem poeta doctissimus ait:

Dimidio mentis depriuat Iuppiter illos,
Seruilis quoscunque viro sors ceperit vnquam.

Ad hunc modum referuntur à Platone. Cæterùm aliter habentur apud Homerum Odysseæ ρ. nimirum hunc in modum: —

Ἥμισυ γὰρ τ᾽ ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
Ἀνέρος, εὖτ᾽ ἄν μιν κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι.

Asinius Capito apud Festum Pompeium (nam is quoque prouerbij facit mentionem) existimat hominum errore perperam fuisse pronunciatum: propterea quòd verisimilius sit, sic esse dictum initio, Quot hostes, tot serui, quòd capti victique ad seruitutem adducebantur: vnde etiam dicta mancipia.

Hostium munera non munera.

Priscorum superstitio credidit, obseruanda vel maximè munera, à quibus, quo animo mitterentur: propterea quòd quæ darentur ab iis qui nobis malè cuperent, exitio plerunque fuisse constaret: ita vt fuit pyxis illa fallax, per Pandoram à Ioue, Prometheo missa: quemadmodum fuit & vestis, qua Medea nouam nuptam Iasonis donauit: rursum vestis illa, quam Deianira misit Herculi. Prouerbiorum interpretes existimant hanc parœmiam ex historia natam, quæ refertur apud Homerum Iliados lib. vij. Narrat autem Hectorem & Aiacem inita amicitia, dona inter sese permutasse, atque Hectorem Aiaci donasse gladium, Aiacem Hectori dedisse baltheum, deinde pariter ambobus suum munus exitio fuisse. Siquidem Aiax victus ab Vlysse, cognitisque iis quæ per insaniam tum dixerat, tum fecerat, eodem gladio sibi necem consciuit. Item Hector per occasionem balthei occisus est ab Achille intra muros Troianos. Adagium refertur apud Sophoclem in Aiace Mastigophoro, sed ita refertur, vt non ab Aiace natum, sed tanquam vetus iam tum ab eo videatur vsurpari. Siquidem is posteaquam mori decreuisset, execratur eum gladium, quem quondam ab inimicissimo, dono acceperat, eúmque sibi fuisse inauspicatissi-

mum ait, neque quicquam omninò postea feliciter apud Argiuos successisse. Deinde suspicionem hanc vulgato dicto confirmans, ait:

Ἀλλ' ἔστ' ἀληθὴς ἡ βροτῶν παροιμία,
Ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα, κοὐκ ὀνήσιμα.

Id est:

Quin verum id est mortalium prouerbium,
Non esse dona, dona quæ veniant tibi
Ab hoste, verùm inauspicata ac noxia.

Hac de re fertur epigramma Græcum huiusmodi:

Ἕκτωρ Αἴαντι ξίφος ὤπασεν, Ἕκτορι δ' Αἴας
Ζωστῆρ'· ἀμφοτέρων ἡ χάρις εἰς θάνατον.

Aiaci datus ensis ab Hectore, baltheus Aiace
Hectori: vtrique suum donum erat exitio.

Rursum ex alio quodam epigrammate:

Οὕτως ἐκ δηίων αὐτοκτόνα πέμπεται δῶρα,
Ἐν χαρίτος προφάσει μοῖραν ἔχοντα μόρου.

Atque ita ab hoste hosti veniunt lethalia dona,
Quæ studij specie fata necémque ferunt.

Huc spectat & illud, quod apud Euripidem Medea recusans Iasonis xenia tanquam perniciem allatura:

Κακοῦ γὰρ ἀνδρὸς, inquit, δῶρ' ὄνησιν οὐκ ἔχει.

Id est:

Lædit, iuuat nil improbi munus viri.

Seruius ostendit & Vergilium huc allusisse, cùm ait in Æneid. lib. iiij.

--- Ensémque recludit
Dardanium, non hos quæsitum munus in vsus.

De gladio loquitur, ab Ænea relicto, quo Dido sese confodit: quem Æneam hostem & impium cadē vocat. Huic ascribendum loco, quod arcanæ scripturæ prouerbia admonent, ne de inimico reconciliato simus securi. Item prouerbialis ille senarius,

Λόγοι παρ' ἐχθροῦ μή ποθ' ἡγήσῃ φίλον.

Id est:

Ab hoste dicta ne vnquam amica duxeris.

Et alter huic similis:

Ἐχθροῖς ἀπιστῶν μή ποτ' αὖ πάθοις βλάβην.

Id est:

Diffisus hosti, nil feres vnquam mali.

Prouerbium accōmodari poterit etiam ad illos, qui pauperes munusculis quibusdam captāt diuites, ad eum modum liberalitatem illorum velut elicientes. Neque enim hoc est dare munus, sed flagitare. Vnde Plutarchus in cōmentario περὶ τοῦ ΕΙ τοῦ ἐν Δελφοῖς, probat quod Dicæarchus Archelao dictum ab Euripide putat:

Οὐ βούλομαι πλουτοῦντι δωρεῖσθαι πένης,
Μή μ' ἄφρονα κρίνῃς, ἢ διδοὺς αἰτεῖν δοκῶ.

Id est:

Donare pauper diuiti velim nihil,
Ne stultus habear scilicet, si muneris
Titulo atque specie dona videar poscere.

Quadrabit & in eos, qui per artes magicas dæmonum vtuntur obsequiis. Nam ea demum exeunt in perniciem vtentium. & in hæredipetas. postremò qui quouis officio captant, non ex animo, sed aliud spectantes. Itaque mutatione voculæ nouabitur parœmia: nempe hoc pacto, κολάκων ἄδωρα δῶρα: & πενήτων ἄδωρα δῶρα: denique, πάντων ἄδωρα δῶρα. quemadmodum admonuimus in operis initio.

Homo homini lupus.

Ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ λύκος, id est, Homo homini lupus. Superiori quasi diuersum est, ac velut hinc effictum videtur, quod vsurpauit Plautus in Asinaria, Homo homini lupus. Quo monemur, ne quid fidamus homini ignoto, sed perinde atque à lupo caueamus. Lupus est, inquit, homo homini, non homo, qui qualis sit non nouit.

Etiam si Cato dicat.

Plutarchus in vita Catonis Vticensis, narrat tantam Catonis apud populum fuisse fidem & autoritatem, vt de rebus incredibilibus prouerbio diceretur: τοῦτ' οὐδὲ Κάτωνος λέγοντος πιστευτόν ἐστι. id est: Istuc incredibile est, etiā si dicat Cato. Et orator quidam cum hyperbolicōs diceret, vni testi non esse credendum, adiecit, ne Catoni quidem. M. Tullius Epist. ad Attic. lib. ij. Quid Cato ille noster, qui mihi vnus est pro centum milibus? Similis erat autoritas Aristidis apud Athenienses, ac Xenocratis, cui vni populus remisit iusiurandum: quum alioqui nullus illic testis admitteretur absque iureiurando. Huic affine est, Nec iurato istuc crediturus sim.

Lydus ostium claudit.

Λυδὸς τὴν θύραν ἔκλεισεν: id est, Lydus ostium clausit. De furacibus dicebatur, quòd Lydi non discederent, nisi re quapiā sublata. Quòd si permittitur nobis diuinare (cur autem non permittatur in re tam vetusta, cùm nec autor extet, nec interpres?) malim accipere de iis, qui rē quampiam obscœnam aggressuri, fugitāt arbitros, addūnt que sese, propter Lydos mollicici notatos. Vnde & Plautus Lydum Volsum appellat. Allusit ad prouerbium, atque vtinam aperuisset etiam, Plutarchus in commētario quē scripsit aduersus Colotam: ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, καθάπερ ὁ Λυδὸς ἐφ' αὑτὸν ἀνοίγειν οὐ θύραν μίαν, ἀλλὰ ταῖς πλείσταις τῶν ἀποριῶν καὶ μεγίσταις περιβάλλειν τὸν Ἐπίκουρον. id est: At mihi videtur, quemadmodum Lydus aduersus seipsum, non vnam aperire ianuam, sed plurimis ac maximis difficultatibus Epicurum inuoluere. Nisi si cui magis placet, vt hic Plutarchi locus referatur ad illud, quod aliàs dicetur, Viro Lydo negocium non erat. Hesychius meminit prouerbij, sed nihil addens præter hæc verba, ἐπὶ τῶν μωροκλεπτῶν: de stultè furacibus. Verùm hic prodidit nobis deprauatam in aliis libris scripturam, legendúmque non ἔκλεισεν, sed ὤχλισεν: id est, mouit, siue tentauit. Fures enim imperiti dum non sine strepitu mouent ostiū, sese produnt sæpius. ὀχλίζειν enim Gręcis, autore Suida, polysemon est. Sonat enim, σαλεύειν, μοχλεύειν, ἦχον ποιεῖν, κινεῖν, id est, mouere, obdere pessulum, strepitum facere, attingere. Hæc est autem præcipua furum ars, vt siue ingrediantur, siue egrediantur, absque sonitu moueant ostium. Ex his iam arbitror esse perspicuum, quid sentiat Plutarchus.

Tuam ipsius terram calca.

Cùm iubebimus cuipiā, vt suo loco se cōtineat, neq. se recipiat in nostra, quadrabit illud ex eiusdē Hodœporis.

Τὰν αὑτῶ πατέων ἔχε τὰς δρύας.

Id est:

Quin propriam calcans terram, querceta teneto.

Conueniet, vbi parum fidemus alicui, nec volemus in domesticam recipere consuetudinem.

Cochleis diffidentior.

Ἀπιστότερος τῶν κοχλιῶν, id est, Cochleis diffidentior, de homine suspicaci, incredulo, & diffidente, prouerbialis hyperbole effertur. Anaxilaus comicus apud Athenæum libro secundo:

Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλιῶν πολλῷ πάνυ,
Οἳ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὰς οἰκίας.

Id est:

Es diffidentior multo quàm cochlea,
Domum quæ circunfert, alieni incredula.

Hesiodus cochleam φερέοικον epitheto dixit, quomodo testudinem domiportam Pacuuius. Latitat enim intra testam cochlea, velut sui diffidens, suóque succo, si cœlum neget, pascitur. Vnde Symmachus in epistolis: Aiunt cochleas dum sitiunt, atque illis de cœlo nihil illiquitur, succo proprio victitare.

Graculo impersuasibilior.

De homine diffidente, cui difficulter persuaderi aliquid possit, dici poterit illud Plutarchi ex libro De non fœnerando, ἀπιθανώτερος κολοιοῦ: Graculo ad persuadendum ineptior. Natum fortassis inde, quòd Graculi pertinacissimè suum genus colunt, mutuóque se diligunt, aliis auibus rarò se associantes: quanquam is sui generis amor ipsis cùm primis sit exitialis.

Brassicani.

Nerui & artus sapientiæ sunt, non temerè credere.

In oratione Q. Cice De petitione cōsulatus, & j. epist. ad Atticum, citatur sententia Epicharmi, mirum nisi prouerbialis: Nerui & artus sapientiæ sunt, non temerè credere. Nemo citius fallitur, quàm qui temerè credit: nemo verò rectius iudicat, quàm qui re prius ex omni

parte comperta atque explorata iudicat, qui celerius credunt, quàm rem inuestigauerint, non semel & se & alios in maximum discrimen adduxerunt. Verbum hoc cumprimis nobile, quum ad omnes pertineat, præcipuè principes officij sui commonefacit: qui si temerè crediderint, & se atque suos inæstimandis malis inuoluent. Consule prouerb. Erasm. Nemini fidas nisi cum quo prius modium salis absumpseris.

COGNATI. Visus fidelior auditu.

Quoniam fortius feriunt sensus, quæ in oculos incurrunt, quàm quæ auribus solùm percipiuntur: ideo multo plus intelligitur, vt inquit Hieronymus, quod oculis videtur, quàm quod aure percipitur. Theodoretus in religiosa historia, statim in principio, vt sunt verba Latinè reddita: Visum (inquit) esse fideliorem auditu dicunt: auditui tamen fit quoque fides, dum ex eorum qui dicunt, veritate, ea quæ dicuntur iudicat. Hoc simile est Plauti in Truculento: Pluris est oculatus testis vnus, quàm auriti decem. Ad quod Iustinianus Instit. lib. iij. de gradibus cognationum alludit, cùm oculatam fidem appellat, rem oculis subiectam. Quidam apud Lucianum in libello, cui τῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν nomen dedit: μέμνημαι γὰρ, ὦτα ὀφθαλμῶν ἀπιστότερα. id est: Memini enim, aures quàm oculi minus fidei digni sunt. Idem de saltatione: Herodoto, inquit, authori grauissimo, ea quæ oculis apparent, certiora videntur, quàm quæ percipiuntur auribus. Cicero pro Archia poeta: Adest vir summa authoritate, & religione, & fide, M. Lucullus, qui se non opinari, sed scire: non audiuisse, sed vidisse: non interfuisse, sed egisse dicit. Hinc oculis arbitrari, est præsentem esse, & videre, atque obseruare. Plautus: Hinc ego huc atque illuc potero quid agant arbitrarier. Idem in Captiu. Ne arbitri dicta nostra arbitrari queant. Bud. Robertero: Cùm ille rationem occupationum mearum norit aliquantulum, oculisque interdum arbitretur. Arbitrari autem est obseruare, & diligenter intueri. Inde illud Liuianum: Per deos fœderum arbitros & testes. Vide alibi, Sine arbitris.

Credimus, quæ coram intuemur.

Vulgato sermone in Gallia, Iam credere dicimur, quæ coràm intuemur, nihil etiam de euentu soliciti. Ita læna quædam in Plauti Asinaria, adolescenti montes aureos pollicenti, cùm illa nihil commoueretur pollicitis: Semper, inquit, oculatæ nostræ sunt manus, credunt quod vident.

Nous croyons ce que nous voyons.

[Huic affine videtur Erasmic. Oculatæ manus.]

DIGNITAS, ET EXCELLENTIA, ET INÆQVALITAS.

ERASMI. Digna canis pabulo.

Ἀξία ἡ κύων τοῦ βρώματος: id est, Digna canis pabulo. Fermè perinde valet ac si dicas: Dignus operarius mercede sua. Et: Vix quisquam est tam inutilis minister, quin si non amplo salario, certè victu dignus esse videatur. Refertur à Suida. Quadrabit in hominem non vsquequaque reijciendum atque inutilem: aut in hominem assentatorem, & ob id idoneum qui versetur in principum aulis: vbi nullo in precio sunt, qui nesciant adulari.

Canis digna sede.

Ἀξία ἡ κύων θρόνου: id est, Canis digna sede. Cùm nouus honos obtigit cuipiam immerenti. Sumptum videtur à Melitæis canibus, quibus nonnullæ mulierculæ maiorem habent honorem quàm ipsis maritis. Nisi mauis referre ad Anubim Ægyptiorum deum. Porrò constat, canibus à dominis tantum honoris habitum, vt defunctis etiam monumenta statuerint. Refertur à Diogeniano.

Dignus obelisco.

Ἄξιος ὀβελίσκου: id est, Dignus obelisco, dignus quouis honore. Summis enim viris eiusmodi columnæ ac pyramides erigebantur, magnificis inscriptæ titulis, aut ingentes colossi: sic enim stupidi principes olim fingi gaudebant. Tametsi prouerbium ancipitem habet sententiã: propterea quòd Aristarchus obeliscis iugulare sit solitus, quæ parum probaret. Meminit huius præter alios Suidas.

Quauis re dignus.

Ἄξιος τοῦ παντός: id est, Quauis re dignus. Refertur ab omnibus Græcorum adagiorum collectoribus. Vtitur Plato in Sophista: καί τισι μὲν δοκοῦσιν εἶναι τοῦ μηδενὸς τίμιοι, τοῖς δ' ἄξιοι τοῦ παντός. id est: Aliis videntur nulla re digni, aliis rursus quantauis. Similiter dixit Terentius, Hominem quantiuis precij. Quanquàm huius adagionis modò est facta mentio.

Dignus Argiuo clypeo.

Ἄξιος εἶ τῆς ἐν Ἄργει ἀσπίδος: id est, Dignus es Argiuo clypeo. De generoso, ac maiorem in modum venerando: inde sumptum, quòd apud Argiuos ex more pueri incorrupti purique, clypeos quosdam gestantes, pompas agebãt. Isque honos erat illi ætati, prisco quodam instituto decretus.

Dignum propter quod vadimonium deseratur.

Vbi rem maximi momenti volemus significare, quæq; vel quantouis dispendio debeat expeti, dignam esse dicemus, cuius gratia vadimonium deseratur. Nam qui vadati sunt, non nisi summo suo periculo abesse possunt. Plinius secundus præfatione Naturalis historiæ: Inscriptiones, inquit, propter quas vadimonium deseri possit. hoc est, quarum gratia omnia sint posthabenda, vel maximè seria. Seneca de Beneficiis libro iiij. Vadimonium promittimus, tamen deseritur. Non in omnes datur actio. Deserentem vis maior excusat. Hæc Senecæ verba declarant, vehementer vrgens esse oportere, quod excuset vadimonij promissi desertorem. Horatius:

— Et casu iam respondere vadato
Debebat.—

Ridet improbum garrulum, qui maluerit periclitari de causa, quàm à nugis discedere. Consimilis est forma, Quasi pro aris focisque dimicare: quum de re chara seriáque certamen est. Nec dissimili schemate dixit Celsus, libro Pand. vj. tit. de rei vindicatione: Laribus sepulchrisque auitis carere. Finge, inquit, pauperem, qui si reddere id cogatur, laribus sepulchrisque auitis carendum habeat: sufficit tibi permitti tollere ex his rebus quæ possis, dum ita ne deterior sit fundus, quàm si initio nõ foret ædificatum.

Digna cedro.

Digna cedro dicuntur, quæ promerentur immortalitatem, & eiusmodi iudicantur, vt posteritati consecrari debeant. Horatius in Arte poetica:

— Speramus carmina fingi
Posse linenda cedro.

Persius item:

— Et cedro digna locutus.

Sumptum ab arboris natura, cuius succo quæ sunt illita, non sentiunt cariem. Nam hac arte Numæ libros cùm essent chartacei, durasse ad annos quingẽtos trigintaquinque, terræ infossos, narrat Plinius lib. xiij. cap. xiij. Idem lib. xvj. cedrum inter æternas materias commemorat. Dioscorides ait maximè probari succum huius arboris, crassum, pellucidum, & odore vehementiore, quique non defluit, sed guttis concrescit manétque. Vim habet diuersam: viua corpora corrumpit, mortua seruat incorrupta. Vnde à nonnullis dictum esse tradunt, νεκροῦ ζωή. i. Cadaueris vitam. Eòdem pertinet illud:

— Nec scombros metuentia carmina, nec thus.

Item Martialis:

Ne nigram citò raptus in culinam,
Cordylas madida tegas Papyro.

Et Horatius:

Aut fugies Vticam, aut vinctus mitteris Ilerdam.

Dignus quicum in tenebris mices.

Qui certissima esset fide, eum dignum dicebant, quicũ in tenebris micaretur. Cicero libro Officiorum iij. Hoc nónne est turpe, dubitare philosophos, quæ ne rustici quidem dubitant, à quibus natum est id quod tritum est

vetustate prouerbium. Cùm enim ndem alicuius, bonitatémque laudant, dignum esse dicunt, quicum in tenebris mices. Idem De finibus libro ij. Cur iusticia laudatur, an verum est tritum vetustate prouerbium, quicum in tenebris mices? Est autem micare, lusus genus quoddã, quod adhuc apud Italos durat, vt repentè porrectis digitis, certantium vterque numerum diuinet. Huius Cicero mentionem facit, lib. De diuinatione ij. Quid est enim sors? Idem propemodum quod micare, quo talos iacere, quod tesseras. M. Varro: Micandum erit cum Græco, vtrum ego illius numerum, an ille meum sequatur. Nemesianus in carmine Bucolico:

Digitos iactare micantes.

Meminit diuus Augustinus lib. de Trinitate viij. cap. v. Nam id, inquit, vbi volumus, facilè habemus, vt alia omittam, vel micando digitis tribus. Porrò quicum micas in tenebris, ei liberũ est, si velit fallere. Proinde, Dignus quicum in tenebris mices, dicitur, qui sit vsque adeò certa fide, vt nec si tutò possit, velit quempiam mendacio fallere. Habent Græci simile quiddam, Dignus hic est, cui vel iniurato fidẽ habeas: ὁ δ᾽ ἀνὴρ καὶ ἀνωμότῳ πιστεύειν ἄξιος. id est, Hic vir dignus, cui credas etiam iniurato. Cui diuersum, Ne iurato quidem illi crediderim.

Regia vaccula.

Βασιλικὴ βοίδιον, id est, Regia bucula. De prodigiosa fœcunditate ferebatur: natum è miraculo rei gestæ. Ætate Ptolemæi iunioris, vacca quædam eodem partu sex edidit vitulos. Autor Diogenianus. Simile illud Iuuenalis:

—Scropha fœcundior alba.

Batti silphium.

Βάττου σίλφιον, id est, Batti silphium, Græci nouum & rarum quempiam honorem prouerbio vocant. Aristophanes in Pluto:

—Οὐκ ἂν εἰ δοίης γέ μοι
Τὸν πλοῦτον αὐτὸν, καὶ τὸ Βάττου σίλφιον.

Id est:

—Nec si mihi donaueris
Ipsúmque Plutum, ipsúmque Batti silphium.

Negat se sycophanta quieturum, etiamsi præmium quantumuis magnum detur. Idem in Equitibus:

—Τὸν καυλὸν οἶσθ᾽ ἐκεῖνον
Τὸ σαφίον τὸν ἄξιον ψηφίσματος οἶδα κτώμενον.

Id est:

—Nostine stipitem illum
Qui dignus habitus silphio est? notus quidem est mihi ille.

Interpres diuersam originem adagionis adscribit. Battus à Thera iuxta Cretam insula, profectus, oraculo monitus Apollinis, vel (vt alij tradunt) domestica pulsus seditione, Cyrenen condidit. Cui cùm Afri beneficij memores summum honorem habere studerent, donarunt illi silphium herbam apud illos omnium pulcherrimam: simúlque nomisma ferientes, in cuius altera parte regia facies erat insculpta, altera silphium, quo fuerat à ciuitate donatus. Cuius rei meminit & Aristoteles in Republica Cyreneorum. Sed fusius narrat Herodotus in Melpomene, addens, apud Libyas regem Battum appellari: & hoc nomine compellatum ab oraculo, significante fore regem. Sunt qui dicunt imaginem fuisse datam: sunt rursum, qui anulum, in quo ciuitas erat expressa, regi silphium deferens. Porrò Silphium inter herbas primam gloriam obtinet, cuius & folia, & fructus, & caulis, & succus preciosissimus sit. Vnde Ampeliotæ (ea gens quædam est Africæ) Delphis silphij caulem consecratum suspenderunt, vt autor est Alexandrides. Hæc fermè adfert in Plutum. nec dissident quæ Suidas memorat. At idem in Equites scribit, silphium fruticem esse inamœni odoris, rursus iuxta alios amœni, & ad medicaméta vtilem: cuius vsum primus inuenisse creditur Aristæus Apollinis & Cyrenæ filius, qui & mellis inuenisse traditur. Illud quid sibi velit, nescio, Aristophanes interpres ait, in altera nomismatis parte insculptam βασιλείαν, id est, regnum seu regiã, si transferas tonum: pro eo Zenodotus legit Ammonem. Sic enim habet: καὶ τὸ νομίσματος, ἐπὶ μὲν θατέρου ἄμμωνα, ἐπὶ δὲ θατέρου σίλφιον ἐντετυπῶσθαι, id est: Nomismatis altera parte Ammonem, in altera silphium expresserũt. Ammonem, vt arbitror, sentiens Iouem regnorum largitorem, si quidem Homero credimus. Huius Batti meminit & Pindarus in Pythiis: χρῆσεν οἰκιστῆρα Βάττον καρποφόρου Λιβύας. id est. Respondit habitatori Batto frugiferæ Africæ. Eruditi quidam putant silphium laserpitij genus esse.

Decernetur equa Thessalica.

Κρινεῖται ἵππος Θεσσαλική: id est, Decernetur equa Thessalica. De summo præmio dicebatur, propterea quòd antiquitùs prima laus fuerit equarum Thessaliç. Id quod satis indicat oraculum Æginensibus redditum. Citat Eustathius in secundũ Iliados librum. Suidas refert, haud dum scio ex quonam autore: ἱππεῖς μὲν ἐν Θετταλίᾳ καὶ Θρᾴκῃ, τοξόται δὲ καὶ τὰ κοῦφα ὅπλα ἐν Ἰνδίᾳ καὶ Κρήτῃ καὶ Καρίᾳ. id est: Equites in Thessalia Thraciáque, sagittarij atque armatura leuior in India, Creta & Caria. Finitimũ est illi quod alio dictum est loco: Pellenæa tunica. Lepidus erit per ironiam.

Bos in ciuitate.

Βοῦς ἐν πόλει, id est, Bos est in ciuitate. Dicitur, vbi quis ad nouos honores euehitur. Lysias bouis imaginem æreã in arce collocauit Athenis. Ea res in vulgi iocum cessit: nam in agris boum vsus est, non in vrbibus. Quadrabit & in eos, qui præter meritum euehuntur ad summos honores: veluti quum scortator indoctus fit episcopus aut abbas.

Sapientũ octauus.

Huic per omnia simillimum est illud Horatianum in Sermonibus: Sapiẽtum octauus, in eum, qui sibi multum tribuat in sapientia. Numerantur enim apud Græcos septem sapientes, eorúmque apophthegmata oraculorum vice celebrantur, etiamsi de nominibus magna inter scriptores varietas est. De numero certè constat inter omnes. Vnde per ironiam sapientum octauum dicebant, dignum qui septem illis adderetur. Horatius:

Hæc mihi Stertinius sapientum octauus.—

Item Ausonius:

Sapiénsque supra Græciæ septem viros
Octauus accessit sophos.

Columen familiæ.

Columen familiæ dixit Teren. in Phorm. non dubium quĩ prouerbialiter, Getam seruum natu grandem, cui peregrè profecturus, tanquam pædagogo & curatori iuuenum mores, & rem domesticam senex commendarat. Donatus columen dici putat, perinde quasi columnam dicas, cui reliqua domus innitatur: vnde antiquitùs seruos maiores, columellas dictos. Huic adstipulatur illud Vergilianum:

— In te omnis domus inclinata recumbit.

Item illud Euripidis in Iphigenia in Tauris:

Στῦλοι γὰρ οἴκων εἰσὶ παῖδες ἄρσενες.

Id est:

Domus columnæ liberi sunt masculi.

Pindarus in Olympiis Hectorem appellat columnam Troiæ: ὃς Ἕκτορ᾽ ἔσφαλε Τροίας ἄμαχον, ἀστραβῆ κίονα, id est: Qui Hectorem subuertit, Troiç inexpugnabilem, immobilem columnam. De Achile loquitur. His affine quod dixit Iuuenalis:

— Miserum est alienæ incumbere famæ,
Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.

Vtranque paginam facit.

Plinius Historiæ mundi libro ij. cap. vij. de fortuna loquens: Huic, inquit, omnia expensa, huic omnia feruntur accepta, & in tota ratione mortalium sola vtranque paginam facit. Prouerbij faciem habet illud, Vtranque paginam facit. sumpta metaphora à codicillis rationalibus, duas habentibus paginas: alteram quæ indicat quid sit datum, alteram quæ quid acceptum sit ostendit. Itaque in rebus humanis fortuna vtranque facit paginam: id est, siue quid obtigit boni, ea laudatur, quasi dederit: siue mali quid accidit, eadem incessitur, ceu malorum autor.

Esto promus.

Ἔγω ταμίας, ταμίας δ᾽ εἰ βούλει νῦν.

id est:

Id est:

Sis condus, in reliquis canis esto si libet.

Aiunt dictum in eum, cui felicitas immerenti contigisset, peculiariter in eunuchos. Suidas indicat, Athenis fuisse magistratum decemuiris commissum, qui pecunias in arce Palladis positas seruarent, quas sacras & publicas appellabant, vnà cum ipso Palladis simulacro, ac reliquis templi ornamentis. Erant & tamiæ triremium, qui præfectos triremibus solent comitari, veluti custodes. Is magistratus interdum furacibus committebatur, cùm oportuerit incorruptos atque integræ fidei viros ad id asciscere: quasi nihil referret qualis suscipias prouinciam, modò commissa sit. Per ironiam dici potest ei qui dignitatem inuadit, nihil laborans quam eruditionem, quósve mores postulet ea dignitas. quasi dicas: Esto dignitate episcopus, moribus vel canis, si libet. Solent autem reges gazas suas & vxores eunuchis committere.

Iupiter aquilam delegit.

Ζεὺς αἰετὸν εἵλετο: id est, Iupiter aquilam delegit. Vbi quis asciscit sibi præclaros, suisque rebus accommodos. Poetæ fingunt aquilam Ioui fulmen porrigere: quòd hæc auis omnium altissimè subuolet, nec ictu fulminis lædatur. Eiusdem vsus est operâ in rapiendo catamyto puero.

Glaucus comesa herba habitat in mari.

Γλαῦκος φαγὼν πόαν οἰκεῖ ἐν θαλάσσῃ: id est, Glaucus comesa herba habitat in mari. Dictum apparet per iocum de iis, qui cùm perierint, tamen vulgò creduntur viuere. qualis opinio complureis annos nostratium animos occuparat ad insaniam vsque de principe Carolo Burgundionum duce: qui cùm interisset in bello, tamen haud deerant, qui non dubitarent magno periculo rerum suarum asseuerare, illum adhuc in viuis esse. De Glauco Græci fabulam adferunt huiusmodi. Glaucus quispiam fuit Anthedonius piscator, natandi peritia longè omnium primus. Is quo magis esset miraculo, commentus est imposturam huiusmodi. Enatabat è portu spectantibus Anthedoniis, donec iam extra prospectum esset. Ibi reuersus in terram, secessit in locum aliquem semotum, atque in eo dies complureis commorabatur. Deinde cùm videretur, redibat nans in portum, spectantibus iis qui stabant in littore. Mirantibus autem amicis, ac sciscitantibus, vbinam gentium tam diu commoratus esset, adsimulabat in marinis fluctibus interim versatum esse sese. Auxit miraculum altero commento. Hybernis mensibus, cùm cæteri piscatores nihil piscium capere possent, ille ciues rogabat, quósnam pisces adduci vellent. Quósque iussissent, aduehebat: videlicet iam antè paratos in hunc vsum, atque alibi conclusos. Euenit tandem, vt hic impostor à belua quadam marina deuoraretur. Isque fuit eius comœdiæ finis. Porrò cùm non rediret ex more, populari fama iactatum est, Glaucum gustata herba factum immortalem, & in mari vitam agere. Interpres Apollonij poetæ consimilia tradit de Glauco, piscatorem fuisse: qui cùm aliquando multitudine piscium quos ceperat, defatigatus esset, onus in media abiecit via. Ibi verò res accidit mira dictu, vnus è piscibus iam moriens gustata herba reuixit. Id Glaucus obseruans, eadem herba comesa, immortalis est redditus. Tandem tædio vitæ semet abiecit in mare. Sunt qui prodant eum versum in deum marinum, sunt qui in piscem: de quo complura tradidit Athenæus lib. vij. apud quem citatur alicubi Alexis ἐν ἀπαγχομένῳ. Quòd si reliquas fabulas Græculorum de Glauco cupis cognoscere, lege septimum Athenæi librum, qui vsque ad nauseam vomitúmque garrit de Glauco pisce, de Glauco dæmone: mihi non licet tantum nugarum hìc repetere. Hoc commentũ animo penè reclamante adscripsi. Nam vt simpliciter, quod sentio, dicam, mihi subolet Græcum scriptorem, quisquis is fuit, in hoc finxisse prouerbium, quo fabulam hanc liceret commemorare. Malui tamen hoc operæ ludere, quàm quibusdam parum eruditis ansam calumniandi præbere, quòd insciens præterierim id quod in excusis etiam Græcorum commentariis habeatur.

Antiquior Codro.

Πρεσβύτερος Κόδρου. De priscis, & ob antiquitatem admirandis. Codrus antiquissimus Atticæ rex, cuius alibi nobis facta mentio. Ad hunc genus suum referebant, qui generosi videri volebant.

Pro dignitate cuiusque.

Cùm vnicuique partes tribuuntur pro decoro personæ, próque dignitate: veluti si negocium arduum committatur prudenti & exercitato, leuiusculum iuueni cuipiam & imperito: quadrabit illud ex eodem Iliados ξ.

Ἐσθλὰ μὲν ἐσθλὸς ἔδυνε, χέρεια δὲ χείρονι δόσκεν.

Id est:

Egregia egregius subit arma, ac deteriori
Deteriora dedit. —

Myrteam coronam ambis.

Μυῤῥινοῦν: id est, Myrteam cupere dicebatur, qui tyrannidem aut magistratum ambiret. Nam olim principes myrteis corollis coronabantur, si quidem Suidæ credimus.

Omnibus anteuertenda vitæ cura.

Qui dicet omnia posthabenda quò vitæ consulamus, accommodabit illud ex eodem libro:

Οὐ γὰρ ἐμοὶ ψυχῆς ἀντάξιον οὐδ' ὅσα φασὶν
Ἴλιον ἐκτῆσθαι εὖ ναιόμενον πτολίεθρον,
Τὸ πρὶν ἐπ' εἰρήνης. —

Id est:

Nullum equidem precium cum vita confero, nec cũ
Iliacis opibus, pridem quas tempore pacis
Vrbs opulenta tenebat, vti fama est. —

Móxque causa redditur, quod vna vita neque reuocari, neque sarciri possit, simulatque semel dentes reliquerit.

Ἀνδρὸς δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λεϊστὴ
Οὔθ' ἑλετή —

Cęcus & claudus non intrabunt templum.

Recensetur lib. Reg. ij. cap. v. Quum Dauid omnium tribuum consensu suscepisset regnum totius gentis Israeliticæ, iámque constituisset regiam suam statuere in monte Sion, quæ tum erat arx Hierosolymę, quam id temporis obtinebant Iebusæi, denunciatum est illi à Iebusæis, non futurum vt ingrederetur vrbem, ni prius amouisset cæcos & claudos. Id vbi factum esset, abiit in prouerbium: Cæcus & claudus non intrabunt in templum. Nec satis conuenit inter interpretes, quid hoc loco sibi velit cæcus & claudus. Quidam existimant per contemptum dictum, Huc non ingredieris, nisi sustuleris propugnatores mœnium, quibus tuẽdis sufficiunt cæci claudíque nostri. Hebræi solent affingere fabulas, per quas explicent nodum quæstionis. Aiunt in mœnibus vrbis positas fuisse duas imagines, Isaac & Iacob: quorum ille legitur cæcutisse senio, hic claudicasse ex lucta cum Angelo. Has ideo collocatas, vt essent monumentum fœderis, quod olim pepigerat cum Abraham: qua de re meminit libri Geneseos cap. xxj. His igitur sublatis capta est arx, & natum prouerbium, cuius sensum non satis perspicio. Nam quod in Leuitico cæcus & claudus arcentur à sacris ministeriis templi, non video quid faciat ad hanc historiam. Si diuinare licet: fortassis in summis tectis ædium erant imagunculæ, quales solent imponi fastigiis ædificiorum. Eas vulgò cæcos & claudos appellabant, quòd nec ambularent affixæ, nec cernerent. Non patebat igitur ingressus in arcem, nisi transcensis ædium fastigiis. Proinde Dauid pręmij loco promisit militiæ principem futurum, quisquis primus cõtigisset domatum fistulas. Fortassis adagio locus erit, quoties excluditur aliquis ab honore, velut indignus. Meritò enim excluduntur qui videbantur excludere. Et huiusmodi imagines in templorum tectis affigitur foris, quum ipsum templum nunquam ingrediantur.

Roscius.

Roscius histrio tam erat felix in agendis fabulis, vt quisquis in arte quapiam insignis esset, Roscius vocaretur. Id indicat M. Tullius libro De oratore j. Itaque hoc est iam diu consequutus, vt in quo quisque artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceretur. Idem in ij. De oratore: Soleo sæpe mirari eorum impudentiã, qui agunt in scena,

gestum spectante Roscio. Quis enim se commouere potest, cuius ille vitia nō videat? Rursus in Bruto, Et in scena Roscium esse intelligat. Hic est ille Roscius Ciceronis concertator, quem ornauit hōc elogio, vt diceret virum fuisse tam bonum, vt vnus indignus esset qui in scenam prodiret, & eundem tam præclarum artificem, vt solus dignus esset qui in scena versaretur. Eodem igitur tropo, quo vehementer in consiliis callidum, Dædalum vocamus: in laboribus patientem, Herculem: in disputando inuictum, Achillem: in iudicando, Aristarchum: patronum in causis agendis egregiè dextrum, Roscium licebit appellare.

Primas tenere.

M.T. ad Qu. frat. Epist. lib. iij. carmen adfert veluti παροιμιῶδες: Illud verò, inquit, quod à puero adamarem,

Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων,

totum occidisse. Queritur enim illic, oppressa repub. nullum esse locum vel exercendæ virtuti, vel tuendæ dignitati. Carmen suspicor esse Homeri, quod ita verti potest:

Primas vsque tenere, aliosque excellere laude.

Idem vsurpat lib. xiij. ad Cæsarem.

EXCELLENTIA ET INÆqualitas.

Hos etiam locos Excellentiæ & Inæqualitatis quòd maximam inter se habeant affinitatem cum superiore coniunximus.

ERASMI. Aquilam noctuæ comparas.

Αἰετὸν γλαυκὶ συγκρίνεις, id est, Aquilam noctuæ comparas. Martialis in Scazonte:

Aquilásque similes facere noctuis quæris.

Aquila visus acerrimi, adeò vt ἀσκαρδάμυκτος, id est, non conniuens aduersus solem intueatur. Et sunt qui tradant hanc auem hoc experimento probare, degenerésne sint pulli, an genuini. Contrà noctua, solis lumen modis omnibus refugit. Pindarus quodam loco graculos cum aquila confert.

Cicadæ apem comparas.

Τέττιγι τὴν μέλιτταν συγκρίνεις, id est, Cicadæ comparas apem. Nam cicada cùm maior, tū canora: cùm apis sit non modò minuto corpusculo, verùm etiam penè muta. Lucianus in Rhetorum doctore, prouerbium vtrunque attingit: καὶ τὴν ὑπερφωνίαν εὑρήσεις, ὁπόσον ἡ σάλπιγξ τοὺς αὐλοὺς, καὶ οἱ τέττιγες τὰς μελίττας. id est: Inuenies tanto voce superiorem, quanto tuba superat tibias, apes cicadæ.

Testudinem Pegaso comparas.

Χελώνην πηγάσῳ συγκρίνεις, id est, Testudinem Pegaso comparas. De rebus nequaquam inter sese conferendis. Pegasus equus erat volucer, si fabulis credimus: testudine nihil tardius. Vergilius in Tityro aliquot dissimilitudinis formulas congessit:

Sic canibus catulos, similes sic matribus hœdos
Noram, sic paruis componere magna solebam.
Verùm hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Tibiam tubæ comparas.

Αὐλὸν σάλπιγγι συγκρίνεις, id est, Tibiam tubæ comparas. Refertur à Diogeniano. Cōuenit in res supra modum impares: propterea quòd exilem vocem ædat fistula, tuba prægrandem.

Rana cum locusta.

Impar certamen expressit hac figura Theocritus in Thalysiis:

—Βάτραχος δέ ποτ' ἀκρίδας ὥς τις ἐρίσδω.

Id est:

Sic certò veluti si certet rana locustis.

Addit Scholiastes, Græcis ranam dici βάτραχον, quasi βοάτραχον, ob vocis asperitatem.

Officere luminibus.

Officere luminibus dicitur, qui gloriam alterius obscurat. Hic sermonis color sumptus est ex literis Iureconsultorum, in quibus cauetur ex seruitutibus prædiorum, ne vicinus altius sublato ædificio officiat luminibus vicini. Ita Paulus Pandect. lib. viij. tit. de seruitutibus vrbanorum prædiorum, cap. iij. Luminum, inquit, seruitute constituta id acquisitum videtur, vt vicinus lumina nostra excipiat. Quum autem seruitus imponitur, ne luminibus officiatur, hoc maximè adepti videmur, ne ius sit vicino inuitis nobis altius ædificare, atque ita minuere lumina nostrorum ædificiorum. Id eleganter aliò detorsit M. Tullius in Bruto: Nam vt Philisci & Thucydidis concisis sententiis interdum etiā non satis apertis officit Theopompus elatione atque altitudine orationis suæ, quod idem Lysiæ Demosthenes: sic Catonis luminibus obstruxit hæc posteriorum quasi exaggerata altius oratio. Idem pro C. Rabirio Posthumo, de C. Cæsare loquēs: Nec amicum pudentem corruere patitur, nec illius animi aciem perstringit splendore sui nominis, nec mentis quasi luminibus officit altitudo fortunæ & gloriæ.

Rosam cum anemona confers.

Ῥόδον ἀνεμώνῃ συγκρίνεις: id est, Rosam cum anemona confers: vbi quis vehemēter impares inter se componit. Rosa priscis in pretio fuit. Anemona papaueris genus, cuius flos specie quidem rosam imitatur, cæterùm nulla odoris gratia. Passim nascitur in agris, cùm olim rosæ summus sit habitus honos.

Acanthida vincit cornix.

Acanthidem superat cornix. Calphurnius Bucolicus poeta, ecloga vj.

Astyle credibile est, si vincat acanthida cornix,
Vocalem superet si turpis aedona bubo.

Acanthis enim vocalis est auis, & in primis canora. Cornix obstrepera quidem, sed minimè canora. Acanthidem Theodorus nunc spinum vertit, nunc ligurinum: quin & aedona Græcè dixit. Sic autem pronunciandum, vt ae faciant duas syllabas. Nam Græcis ἀηδὼν lusciniam significat. Plinius Græca voce dicit acāthidem, quasi dicas spinulam, eo quòd in spinis viuat: eóque asinos habent inuisos, quòd hoc animal spinæ florem deuoret. Est autem auium minima, tantæ fœcunditatis, vt pariat duodena. Autor Plin. lib. x. capitibus lxij. & lxxiiij.

Cancros lepori comparas.

Καρκίνους δασύποδι συγκρίνεις, id est, Cancros lepori comparas: de supra modum dissimilibus. Etenim vt leporum celeritas, ita & cancrorum tarditas nota est. Simillimum est illi, quod proximè retulimus. Refertur & hoc apud eundem. Suidas addit, καρκίνος λαγὼν αἱρεῖ: id est, Cancer leporem capiet: de absurdis, quæque fieri nullo modo possunt.

Optima quidem aqua.

Ἄριστον μὲν ὕδωρ: id est, Optima quidem aqua. videtur in prouerbium abiisse, quoties rei vehementer laudatę præfertur aliquid melius: quemadmodum Pindarus auspicās hymnos Olympiacos, aquam quidem fatetur esse optimam, sed aurum præfert: quòd ignis in morem noctu luceat. Sunt enim hęc duo præcipua elemēta, aqua & ignis: vnde Aqua & igni interdicitur, quos vita indignos iudicamus. Aristoteles lib. Rhet. iij. vt vulgò iactatum citat: ὅθεν, inquit, λέγεται, ἄριστον μὲν ὕδωρ. Quædam enim ob id præferuntur, quòd sint rariora. Alioqui aqua est magis necessaria quàm aurum. Meminit adagij Plutarchus in Commentario, in quo quærit vtrum aqua an ignis sit vtilior. Supra modum efferenti philosophiam, is qui fateatur quidem philosophiam esse rem præclaram, sed qua potior sit Theologia, facetè succinet illud Pindarici carminis fragmentum, ἄριστον μὲν ὕδωρ.

Crœsi pecuniæ teruncium addere.

M. Tullius lib. De finib. iiij. Itaque in quibus propter earum exiguitatem obseruatio consequitur, sæpe accidit, vt nihil interesse nostra fateamur, sint illa nec ne sint: vt in sole, quod à te dicebatur, lucernam adhibere, nihil interest, aut terunciū addere Crœsi pecuniæ. Tersicij nummi, à trib. vnciis dicti, vilitas prouerbio locū fecit. Crœsus Lydorum rex inter prodigiosè diuites celebratur.

Senecta

Senecta leonis præstantior hinnulorum iuuenta.

Γῆρας λέοντος κρεῖσσον νεβρῶν, id est, Leo senex vigente potior hinnulo. Citatur apud Stobæum ex Hippothoonte poeta. Senectus viri fortis ac strenui, præstantior est iuuenta quorundam ignauorum & imbecillis iuuenum. Venustius fiet si longiuſè transferatur. Veluti si quis ingenium docti senis & exercitati, præferat ingenio parum eruditi iuuenis. Dicetur non ineptè & in senectutem crudam, viridémq;, animiq; viribus adhuc pollentẽ, in quam competet illud Euripidis ex Ione.

Τὸ τῶ ποδὸς μὲν βραδὺ, τὸ τῆ νοὸς ταχύ.

Id est:

Tardus quidem pes, animus est velox tamen.

Eòdem pertinet illud eiusdem in Andromacha:

Πολλῶν νέων γὰρ καὶ γέρων εὔψυχος ὢν

Κρείσσων. —

Id est:

Gnauus senex & iuuenibus compluribus
Præstat. —

Aristophanes alicubi:

Ἐγὼ νομίζω γῆρας τὸ κρεῖττον ἢ πολλῶν μειράκων νεανικῶν.

Id est:

Meam senectam præferendam existimo
Complurium comis adolescentium.

Camelus vel scabiosa complurium asinorum gestat onera.

Κάμηλος καὶ ψωριῶσα, πολλῶν ὄνων ἀνατίθεται φορτία, id est, Camelus etiam scabiosa, complurium asinorum tollit onera. De iis, qui vsque adeò præcellunt quosdam, vt etiam senes, aut alioquin ægroti, præstantiores tamen sint illis integris: aut de his, qui rebus parum prosperis, tamen plus valent ob pristinæ fortunæ reliquias, quàm alij rebus integris. Vsus est Synesius.

Crotoniatarum postremus, reliquorum primus est.

Κροτωνιατῶν ὁ ἔσχατος, πρῶτος τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, id est, Crotoniatarum postremus, primus reliquorum Græcorum. Strabo libro Geographiæ suæ sexto, prouerbium hoc ait ob insignem Crotoniatarum præstantiam in certaminibus Græcanicis Plurimos enim egregios athletas protulit ea ciuitas, adeò vt in vno certamine Olympico, septem viri, qui reliquos virtute præcesserant, omnes pariter fuerint Crotoniatæ. Huius gentis præcipuum decus Milo, literis omnium celebratus qui septies continenter vicit Olympia. Hunc si constitisset, nullus è vestigio poterat educere. Malum tenenti nemo digitum corrigebat. De admirando, nec indigno vitæ interitu meminit Gellius. Adagioni locus erit, vbi genus aliquod tanto interuallo præcedere dicemus, vt qui in hoc sit vel infimus, in illo possit primus videri: veluti si quis dicat, in re militari velignauissimum Græcorum præstantiorem esse fortissimo Troianorum. Aut qui sit apud Italos infantissimus, apud Gallos eloquentissimum videri posse. Aut qui citharœdus sit deterrimus, eum aulœdorum principem haberi posse.

Plus apud Campanos vnguenti, quàm apud cæteros olei fit.

Plinius Naturalis historiæ lib. 18. cap. 11. In Campania tamen, inquit, laudatissimus campus est. Montibus subiacet nimbosis, totis quidem 40. mil. pass. planicie. Gratia terræ eius, vt protinus soli natura dicatur, puluerea summa, inferior bibula, & pumicis fistulans vice. Montium quoque culpa in bonum cedit. Crebros enim imbres percolat atque transmittit. Nec diluit, aut madore voluit, propter facilitatem culturæ. Eadem acceptum humorem nullis fontibus reddit, sed temperat, & concoquens, intra se vice succi continet. Seritur toto anno, panico semel, bis farre. Et tamen vere segetes interquieuère, fundunt rosam, odoratiorem satiua. Adeò terra non cessat parere. Vnde vulgò dictum, Plus apud Campanos vnguenti, quàm apud cæteros olei fieri. Quantum autem vniuersas terras campus circumcampanus antecedit, tantum ipsum pars eius quæ Laboriæ vocatur, quem Phlegræum Græci appellant. Hactenus Plinius. Si cui placebit adagium ad allegoriam trahere, poterit accommodari vel in regionem, vel in hominem adeò cæteris antecellentem, vt apud hunc maior sit exquisitarum rerum copia, quàm apud alios mediocrium, aut vulgarium.

Aquilæ senecta, corydi iuuenta.

Ἀετοῦ γῆρας, κορυδοῦ νεότης. i. Aquilę senecta, corydi iuuenta. De viuida viridiq; senecta, quæ præstantior sit aliquorum iuuenta. Nam anus aquila præstat, corydo auiculæ, etiam ætate integra. Citra allegoriam extulit Euripides in Andromache:

Πολλῶν νέων γὰρ καὶ γέρων εὔψυχος ὢν
Κρείσσων. —

Id est:

Multis enim iuuenibus antestat senex,
Cui mens adest generosa. —

Equis albis præcedere.

Vbi quem aliis quapiam in re longè superiorem significabant, longoq; anteire interuallo, cum albis equis præcedere dicebant: vel quòd antiquitus equi albi meliores haberentur: vel quòd victores in triumpho albis equis vectari soleant: vel quòd albi equi fortunatiores & auspicatiores esse credantur, vt ad equestre certamen referamus metaphoram. Quod quidem indicat Apuleius, cùm ait, Postquam ardua montium, & rosida cespitum, & glebosa camporum emersi, me equo indigena peralbo vehens, iam eo quoque admodum fesso. Neque enim temerè addit, vel indigena: idest, Thessalico, vel albo, nam vtrunq; pertinet ad emphasim pernicitatis. Horatius in Sermonibus de Persio quodam:

Durus homo, atque odio qui possit vincere regem,
Confidens, tumidúsque, adeò sermonis amari,
Sisennas, Barros vt equis præcurreret albis.

Erant autem Sisenna & Barrus, homines quidam insignita maledicẽtia: etiã si Acrõ Barbaros legit, vt sit epitheton. Neque dissimile huic Plautinum illud in Asinaria: Nam si huic occasioni tempus sese subterduxerit, nunquam ædepol albis quadrigis indipiscet postea. Græci simpliciter dicunt παρελαύνειν, pro longè antecellere: quòd equestris cursus sit expeditior.

Culicem elephanti conferre.

Κώνωπα ἐλέφαντι παραβάλλειν: id est, Culicem elephanti conferre dicuntur, qui minima maximis comparant. Libanius ad Casilum: ἐγὼ μὲν τοίνυν εἰμὶ κώνωψ ἐλέφαντι παραβαλλόμενος. id est: Ego verò perinde sum, quasi culex cum elephante collatus. Huius generis est & Vergilianum illud:

Sic canibus catulos similes, sic matribus hœdos
Nôram, sic paruis componere magna solebam.
— Si parua licet componere magnis.

Multis parasangis præcurrere.

Πολλοῖς παρασάγγαις προέχειν, id est, Multis parasangis pręcurrere, dicitur, qui longo interuallo præcedit, multísque partibus superior est. Est apud Athenæum libro Dipnosophistarum 3. πολλοῖς παρασάγγαις ὑπερβαλὼν τὸν Σικελιώτην Διονύσιον. id est: Multis parasangis superantes Siculum illum Dionysium. Id quo magis ad animi res transferetur, hoc erit venustius. Parasangam autem Persæ triginta stadiorum spacium vocant, vt locis aliquot indicat Herodotus. qua voce vsus est Lucianus in Icaromenippo: quem dialogum nos olim Latinitate donauimus.

Testitudinem equus insequitur.

Plutarchus in libello quem scripsit aduersus Stoicos: πολλῷ δὲ τοῦτο σχετλιώτερον καὶ μᾶλλον ἀπηρτημένον τῶν ἐννοιῶν, τὸ μηδὲν ὑπὸ μηδενὸς καταλαμβάνεσθαι, μηδ' ὑπὸ χελώνης, τὸ τοῦ λόγου φασὶ, μεταθεῖν Ἀδράστου ἵππον. id est: Multò verò illud indignius, & à cogitationibus seiunctius, nihil à quoquam comprehendi, nec si testudinem, id quod prouerbio dicitur, à tergo insequatur Adrasti celer equus. Conueniet vti, cum rem præposterè & absurdè geſ

significamus. Finitimum est illi, quod aliàs à nobis dictum est, Testudinem Pegaso comparas: &, citius testudo leporem præuerterit.

Pica cum luscinia certat, Epopa cum cygnis.

Consimilem habent sententiam, quæ leguntur apud eundem in eadem Ecloga:

Οὐ θεμιτὸν Λάκων ποτ' ἀηδόνα κίσσας ἐρίσδειν,
Οὐδ' ἔποπας κύκνοισι.

Id est:

Haud fas est Lacon, philomenam vt prouocet vnquã
Pica, nec argutis epopa obstrepat improba cygnis.

Nihil simile.

Ad iniquam comparationem significandam valebit illud ex eodem:

Ἀλλ' οὐ σύμβλητ' ἐστὶ κυνόσβατος οὐδ' ἀνεμώνη
Πρὸς ῥόδα.

Id est:

Imò res est stulta, cynosbaton aut anemonam
Composuisse rosis.

Cynosbatos Græcis sonat canis rubum. est fruticis genus, sed rosam producit, contemptam, minimé que grati odoris. Anemonam Dioscorides papaueris speciem facere videtur.

Sedecim pedibus superauit.

Haudquaquam alienum est à prouerbiali figura, quod in Pericle scripsit Aristides: nempe Periclem oratorem reliquos in dicendo sedecim præterisse pedibus. λέγει, inquit, ὡς ἐκκαίδεκα μὲν ποδῶν ᾕρει τοὺς μὲν πρὸς ἐν τοῖς λόγοις, μόνῳ δὲ πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐν τοῖς χείλεσι· τοὺς δὲ εἶναι φλυαρίας πρὸς ἐκεῖνον. id est: Dicens illum sedecim pedibus vicisse rhetores dicendo, atque in vnius illius labiis insedisse suadelam quandam: cætera verò omnia nugas præ hoc fuisse. Itaque Sedecim pedibus pro maximo interuallo dixit. Sumpta metaphora à stadiis cursorum. Locus autem hic de Pericle est apud Eupolim comicum, in comœdia cui titulus, δῆμοι:

Κράτιστος οὗτος ἐγένετ' ἀνθρώπων λέγειν,
Ὁπότε παρέλθοι, ὥσπερ οἱ ἀγαθοὶ δρομῆς,
Ἐκ δεκαπέδων ᾕρει λέγων τοὺς ῥήτορας.
Ταχὺς λέγειν μὲν, πρὸς δέ γ' αὐτοῦ τῷ τάχει,
Πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐπὶ τοῖς χείλεσιν.

Id est:

Hic inter homines plurimum vnus polluit
Dicendo, quoties præteribat, vti bonus
Agilisque cursor, sedecim spacio pedum
Linquebat à se cæteros iam rhetores.
Sermone celer erat, celeritati aderat huic
Suadela quædam illius insidens labris.

Hos versus & Aristophanes adducit in Acharnensibus ex Demis Eupolis, adiunctis his duobus:

Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων,
Τὸ κέντρον ἐγκατέλειπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Id est:

Adeò mouebat, atque solus rhetorum
Aculeum in animis liquit audientium.

M. Tullius in Bruto: Quam deam, inquit, in Periclis labris scripsit Eupolis sessitauisse. Huius immodicam eloquentiam idem taxauit in eâdem comœdia:

Ἐντεῦθεν ὀργῇ Περικλέης ὁ Ὀλύμπιος
Ἤστραπτ', ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα.

Id est:

Pericles at indignatus hinc Olympius
Tonat, coruscat, miscet omnem Græciam.

Porrò quod ad suadelam attinet, id imitatus Ennius apud Ciceronem in Catone Maiore, M. Cethegum Suadæ medullam dixit. Ab huius prouerbij forma non discrepat illud Aristophanis ἐκ Θεσμοφοριαζουσῶν:

Τῶν ἱππικῶν εἶναι λέγειν ἐκατὸν σταδίοισιν ἄριστον.

Id est:

Vt Graios dicat stadiis precedere centum.

Lepidius etiam erit, si pro pedibus parasangas dixeris.

Bubo canit lusciniæ.

Item illud proximè consequitur:

Κὴξ ὀρέων τοὶ σκῶπες ἀηδόσι γαρύσαιντο. Id est:
Bubóque montanus philomenis occinat ipsis.

Cum infans suadere conatur eloquenti, aut ineruditus docere doctissimum.

Si tanti vultum, quanti margaritum?

Diuus Hieronymus in epistola quadam ad Demetriadem virginem: Solent miseri parentes, & non plenæ fidei Christiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inueniunt, virginitati tradere: si tanti, vt dicitur, vitrum, quanti margaritum? Vtitur eodem compluscullis alibi locis; vsurpatur & à Tertuliano in libello ad martyres. Hoc dicto summa rerum inæqualitas significabatur. Inter gemmas prima laus olim fuit vnionibus, vitrum vilissimum: & tamen gemmas nonnihil imitatur. Si tanto studio curas, vt viuat corpus: quàm est danda opera, quo viuat animus? Si nihil non facis, quo placeas homini principi: quanto magis enitẽdum, vt placeas principi deo? Si tantis sudoribus parantur opes periturę, vel vsu, vel furto: qur non magis incumbimus, vt cœlestes opes accumulemus? In his & huiusmodi locus erit prouerbio.

Quanto asinis præstantiores muli.

Theognidis illud ipsissimam prouerbij faciem habet:

Γνοίης δ' ὅσσον ὄνων κρέσσονες ἡμίονοι.

Id est:

Nôris vti quanto muli asinos superent.

Dicendum vbi quis longo interuallo præcedit. Refertur apud Athenæum lib. Dipnosophistarum 7. Sumptum videtur ex Homero cuius hi versus sunt Iliad. κ.

Ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἀπέην ὅσσον τ' ἐπὶ οὖρα πέλονται
Ἡμιόνων· αἱ γάρ τε βοῶν προφερέστεραί εἰσιν,
Ἑλκέμεναι νειοῖο βαθείης πηκτὸν ἄροτρον.

Id est:

Verùm vbi tantum aberat, quantum pars vltima sulci
Mularum. Siquidem bubus longè potiores,
Ducere per pinguem segetem compactile aratrum.

Rursum Odysseæ θ.

Τῶν δὲ θέειν ὄχ' ἄριστος ἔην Κλυτόνηος ἀμύμων·
Ὅσσον τ' ἐν νειῷ οὖρον πέλει ἡμιόνοιιν,
Τόσσον ὑπεκπροθέων λαοὺς ἵκεθ', οἱ δ' ἐλίποντο.

Id est.

Hos cursu anteibat Clytoneus splendidus omnes:
Quantum mularum sulcus præcedit in aruo.

Fluuius cum mari certas.

Ποταμὸς θαλάττῃ ἐρίζεις, id est, Fluuius cum mari certas. vbi minimi cum maximis certamen suscipiunt. Est autem locus quispiam (vt autor Suidas) in Leontide, cui nomen ποταμοί, id est, fluuij. Huius incolæ ποτάμιοι, quasi fluuiales dicuntur. Hi notati sunt, quòd quàm plurimos in suam ciuitatem adscriberent, quos ea non satis commodè caperet. Atq; hinc prouerbij iocus, quòd cum fluuius esset. i. locus non admodũ amplus, mare videretur æmulari, cum omnes vndecunq; in sese reciperet.

Hirundo totos schœnos anteibit.

Πρόσω τις χελιδὼν ὅλους σχοίνους παρέσται, id est, Hirundo quæpiam totos schœnos præteribit. Vbi quis immenso vincit interuallo. Nam σχοῖνος Græcis mensuræ genus, quę (sicut existimat Herodotus lib. ij.) sexaginta complectitur stadia. Quemadmodum & docet Hermogenes in libello cui titulus περὶ μεθόδου δεινότητος, ostendens esse verbum Ægyptium, quemadmodum parasanges Persicum. Etiamsi Plin. lib. xij. cap. xiiij. quadraginta stadia tribuit schœno, quæ efficiant passuum quinq; milia. Rursus idem lib. v. c. x. scribit schœnum patêre stadia triginta: vnde varietas videtur accidisse scribarum vitio. Quanquam suspicor hoc loco Chelidonem pro viro accipiendum, cuius alibi facta est mentio: qui haud scio an cursu celeritatéq; præcelluerit.

Hinnulus leonem.

Prouerbialis est allegoria, ὁ νεβρὸς τὸν λέοντα, i. Hinnulus leonem. subaudiendum, cepit, vicit, aut prouocat, aut id genus aliquid pro ratione sententiæ: quoties præpostero rerum ordine, qui viribus multò est inferior, superat potea

potentiorem. Lucianus De captatore testamenti, qui iuuenis à sene, captator à captato captus est: πρὸ σκύλου τῆς πανουργίας, νεβρὸς τὸν λέοντα. Hoc est illud quod prouerbio dicunt, Hinnulus leonem. Huc respexit, quisquis fuit qui scripsit Megaram Herculis:

> Ἦ ῥα ἐπεὶ ἄλγεσι πίσχεται ἄσπετα φαίδιμος υἱὸς
> Ἀνδρὸς ἀπ' ἀνδρὸς οἷος, λέων ὡς εἴ τ' ἀπὸ νεβρὸς;
>
> Id est:
>
> An quoniam immensis affligitur inclyta proles
> A viro inerte, leonem vt si hinnulus vrgeat acrem?

Non inconcinnè trahetur ad id quoq;, quoties fit vt lõgè inferior lacessat potentiorem, aut multis partibus indoctior certet cum eruditissimo.

Mineruæ felem.

Ἀθηνᾶ τὸν αἴλουρον, id est, Mineruæ felem: subaudiendum, comparas. Cùm multo inferiora cum præstantiorib. comparantur, quòd leuicula quapiam in re conueniant. Quid enim habet Minerua dea cum fele commune, præter glaucorem oculorum? Nam is oculorũ color Mineruæ tribuitur, qui & noctuis adest, & felibus. Vnde apud Homerum etiam epitheton, γλαυκῶπις Ἀθήνη. Est & hoc felibus commune cum noctuis, quòd & noctu cernunt, & pariter insidiantur muribus. Refertur apud Zenodotum & Suidam. Etymologus indicat discrimen orthographiæ, quo ἔλουρος pro gente (est enim Scythiæ, à paludibus dicta) scribitur per ε: pro animante, per diphthongum, αἴλουρος, quasi dicas Torquicaudam, aut Trahicaudam. quod tamen apud autores video negligi.

Nihil ad Parmenonis suem.

Οὐδὲν πρὸς τὴν Παρμένοντος ὗν. id est, Nihil ad Parmenonis suem. De æmulatione dictum, quæ longo interuallo abesset ab eo quod imitaretur. Plutarch. in Symp. v. Decad. 1. Problem. quo pacto natum sit adagium, narrat ad hanc fermè sententiam. Parmeno quispiam fuit ex hominum eorum genere, qui nostris etiam temporibus varias animantium & hominum voces ita scitè imitantur ac repræsentant, vt audientibus tantùm, non etiam vidẽtibus, veræ, non imitatæ voces videãtur. Neq; desunt quos hoc artificium maiorem in modum delectet. Parmenon igitur hac arte vulgo vt iucundissimus, ita etiam celeberrimus fuisse perhibetur: quem cùm reliqui conarentur æmulari, ac protinus ab omnibus diceretur illud: εὖ μὲν, ἀλλ' οὐδὲν πρὸς τὴν Παρμένοντος ὗν. hoc est, Rectè quidem, verùm nihil ad Parmenonis suem: quidam prodiit, verã suculam sub alis occultatam gestans. Huius vocem cum populus imitaticiã esse crederet, statimq; sicut solent reclamarent: τί οὖν αὕτη πρὸς τὴν Παρμένοντος; id est, Quid hæc ad Parmenonis suem? vera sue deprompta, ac propalàm ostensa, refellit illorum iudicium: vtpote non ex vero, sed ex imaginatione profectum. Meminit idem Parmenonis ac suis adumbratæ, in comment. De audiendis poetis. Nec intempestiuiter vtemur hoc adagio, quoties aliquis opinione deceptus, de re perperam iudicat. Veluti si quis epigramma parum eruditum ac neotericum supra modum admiraretur, persuasus antiquũ esse. Rursum, si quod antiquum esset & eruditum, ceu nuperum dãnaret. Tantum enim valet hæc imaginatio, vt eruditissimis etiam viris in iudicando imponat.

Post Lesbium cantorem.

Μετὰ Λέσβιον ᾠδόν, id est, Post Lesbium cantorem. Hoc adagio significabant aliquem non primas, sed secundas tenere parteis. Finitimum illi: οὐδὲν πρὸς τὴν Παρμένοντος ὗν. id est: Nihil ad Parmenonis suem. Lacedæmonicum prouerbium, hac natum occasione, quemadmodum narrat Suidas. Cùm Lacedæmoniorum res seditionibus tumultuarentur, consultum oraculum iussit, vti Lesbium cantorem accerseret. Accersitus itaq; Terpander Lesbius, nimirum Antissæus, & ad Lacedæmonios missus. Is canendo sic illorum animos deliniuit, vt seditionem omnem sedaret, redactis in concordiam ciuibus. Qua ex re factum est, vt Lacedæmonij Lesbiis cantoribus primas in arte musica partes tribuerent, & si quem alium canentem audissent, protinus dicerent: μετὰ Λέσβιον ᾠδόν. id est: Post Lesbium musicum. Zenodotus prouerbium hoc citat ex Cratini fabula, cui titulus Chiron. Meminit huius adagij Plutarchus in commentario quem inscripsit περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ θεοῦ βραδέως τιμωρουμένων. quanquã mihi quidem stylus non redolet Plutarchum. Nihil autẽ vetuerit, quo minus prouerbium etiam ad rem deflectatur: veluti, si quis affirmans quærendam eruditionem, sed post paratam pecuniam, dicat: μετὰ Λέσβιον ᾠδόν.

Nihil aliæ ciuitates ad Crotonem.

> Μάταια τἄλλα παρὰ Κρότωνα ἄστεα.
>
> Id est:
>
> Sunt reliqua præ Crotone friuola oppida.

Theocriti interpres meminit huius prouerbij. Licebit accommodare ad rem aut hominẽ vsqueadeò præcellentem, vt reliqui cum hoc collati, nihil esse videantur. Natum fortassis est à pugilum Crotoniatarum excellentia, quorum erat Milo: de quo dictum est aliàs, nempe in prouerbio. Crotone salubrius.

Indignus qui illi matellam porrigat.

Hyperbole prouerbialis est, de vehementer inæqualibus, ac ne vlla quidem ex parte conferendis. Martialis:

> Dispeream si tu Pyladi præstare matellam
> Dignus es, aut porcos pascere Pirithoi.

Nam sordidissimũ obsequium est, micturienti matulam exhibere: quo qui sit indignus, is videlicet nimio inferior videtur. Vnde diuus Hieronymus in epist. ad Nepotianũ, inter sordida captatorũ ministeria hoc quoq; commemorat: Ipsi, inquit, apponunt matulã, obsident lectum. Plutarch. in apophthegmatis Laconicis refert, puerũ quendam Spartanũ ab Antigono captum ac venditum, paruisse quidem emptori in omnib. quæ non essent indecora ingenuis. Cæterùm iussus adferre matulã, detrectauit obsequium, addens: Non seruiã. Surgente domino, puer: Senties, inquit, quẽ emeris, simúlq; conscenso tecto sese præcipitẽ dedit. Extat & hodie vulgò tritissimus sermo: Indignus est, qui illi calceos detrahat. Quod adagium vsurpatum est in literis Euangelicis à Ioanne Baptista. Quinetiam negant eodem die nominandos, quos admodum inæquales volunt videri.

Nec dignus qui me intueatur.

Qui contemnet omninò quempiam, vt ignauum, multóque sese inferiorem, non ineleganter illud ex eodem libro detorserit, quod in Agamemnonem dixit Achilles:

> —Οὐδ' ἂν ἔμοιγε
> Τέτλαιη κύνεός περ ἐὼν εἰς ὦπα ἰδέσθαι.
>
> Id est,
>
> —Haud quidem ille ausit,
> Quamuis perfricta sit fronte, mihi ora tueri.

Quod idem etiam hodie vulgò dictitant. Est autem indicium animi conscij, non audere rectà faciem intueri eius quem læseris. Hinc est quod Menelaus in Iphigenia Aulidensi iubet in primis, vt Agamemnon obtueatur sese videlicet inde facti collecturus primum argumentum.

Celmis in ferro.

Κέλμις ἐν σιδήρῳ: id est, Celmis in ferro. Dici consueuit de iis, qui præter modum suis fiderent viribus, tanquam inexpugnabiles, inuictique cæteris. Celmis (vt scribit Zenodotus) vnus fuit ex Idæis Dactylis, qui cùm matrem deorum Rheam violasset stupro, deinde à reliquis fratribus reiectus est. Ab hoc ferrum solidissimum cudi solebat. Ait huius historiæ mentionem factam apud Sophoclem in Satyris. Enarrator Apollonij de Dactylis Idæis, inter quos & Celmis, refert hos versus ex autore Phoronide:

> Ἔνθα γόητες
> Ἰδαῖοι Φρύγες ἄνδρες ὀρέστεροι οἰκί' ἔναιον,
> Κέλμις, Δαμναμενεύς τε μέγας, καὶ ὑπέρβιος Ἄκμων,
> Εὐπάλαμοι θεράποντες ὀρείης Ἀδρηστείης.
> Οἳ πρῶτοι τέχνῃ πολυμήτιος Ἡφαίστοιο
> Εὗρον ἐν οὐρείοισι νάπαις ἰόεντα σίδηρον,
> Ἔς τε πῦρ τ' ἤνεγκαν καὶ ἀριπρεπὲς ἔργον ἔδειξαν.
>
> Id est:
>
> —Illic habitabant
> Montigenæ Phryges Idæi, gens arte celebris,
> Celmis, Damnameneúsque ingens, Acmonque superbus,

Montanæ docti cultores Adrasteæ.
A quibus ars Vulcania primis esse reperta
Dicitur,& nigrum nemoroso in monte repertum
In varios vsus monstrarunt cudere ferrum,
Impositúmque igni miro splendescere cultu.

Aquila in nubibus.

Αἰετὸς ἐν νεφέλαις,id est, Aquila in nubibus: plerique interpretantur de re magna quidem illa,sed quam non facilè assequaris.alij de iis, qui longè reliquis præcellunt.Aristophanes in Equitibus:

—Ἥσθην ἐν ὀνόματι
Ὡς ἐν νεφέλαισιν αἰετὸς γενήσομαι.

Id est,

—Gaudeo istoc nomine,
Quò aquila fiam in nubibus videlicet.

Verba sunt populi Atheniensis, promittentis sibi futurū, vt orbi vniuerso imperet. Et paulo inferius in eadem comœdia,tanquam oraculum pronunciatur:

Αἰετὸς ἐν νεφέλῃσι γενήσῃ,καὶ πάσης γῆς βασιλεύσεις.

Id est:

Quippe aquila es,terræq; omnem dominaris in vrbē.

Dicitur & hęc de populo Atheniēsi:nisi fortè placet allusio,ad spes huius principatus inanes.Rursum in Auibus:

Αἰετὸς ἐν νεφέλαισι γενήσεαι.

Id est:

Aquila in nubibus fies.

Interpres admonet,alludere poetam ad oraculum,quondam Atheniensibus redditum, quo prædicabatur futurum, vt Athenienses tanto interuallo reliquas vrbēs superarent, quanto aquila in nubibus reliquis auibus esset sublimior. Pindarus item in Nemeis (quem locum modò attigimus) se vocat aquilam, Bacchylidem æmulum graculum,videlicet quod illum immenso vinceret interuallo:

Αἰετὸς ὠκὺς ἐν ποτανοῖς
Ὃς ἔλαβεν αἶψα τηλόθεν μεταμαιόμενος
Δαφοινὸν ἄγραν ποσί·
Κραγέται δὲ κολοιοὶ ταπεινὰ νέμονται.

Quorum carminum hęc est sententia: Aquila pernix inter volucres, quæ repentè aduolans eminus,corripuit cruentam prædam: loquaces autem graculi humi pascuntur.

Manica.

Μανικὰ Phrygio prouerbio dicebantur ingentia,egregiáque facta: ducta voce à Mane quodā prisco apud ipsos rege, quem ferunt virum fuisse præpotentem, & admirabili virtute præditum. Autor Plutarchus in libello de Osiride. Quin & Latini insanum vocant, quod est præter vulgarem modum.

Insanire libet.— &:
— Insano iuuat indulgere labori.

Multi discipuli præstantiores magistris.

M.Tullius lib.Epist.famil.ix. scribēs Varroni senarium quendam refert,haud dum scio ex quo poeta. Cuius sententia etiam hodiernis temporibus vulgò celebratissima fertur: Aduenit,inquit, Dolobella. Eum puto magistrum fore.

Πολλοὶ μαθηταὶ κρείσσονες διδασκάλων.

Id est.

Plerique discipuli magistros antecunt.

Ad varios vsus potest accommodari, vel ad simplicem sensum: puta,frequenter euenire,vt discipulus eruditione superet eum à quo literas, aut artem quampiam didicit.Aut per iocum, cùm significabimus,improbitate vinci, qui malitiæ doctor fuit: veluti si quis deciperetur ab eo, cui viam ac rationem imponendi demonstrasset aliquando: siue eum quis ordine conditionéque inferior, tamen plus valet quàm is qui non parere,sed imperare videtur.

Pedibus trahere.

Pedibus trahere, est rem pro suo arbitratu versare.M. Tullius ad Atticum lib.iiij. Non recordor vnde ceciderim, sed vnde surrexerim. Fratrem meum & te si habeo, per me pedibus ista trahūtur. Idē lib.vj. Epistolarū familiarium: Nā de iudiciis quòd quereris, multo laboro minus.trahūtur per me pedibus omnes rei. Apud T. Liuium tertiæ decad. lib. 4. Andronodorum parantem cedere principatu, Demarata vxor admonuit vocis quam Dionysius vsurpare solebat: Non equo insidentem,sed pedibus tractum debere tyrannidem: quòd facili momento esset, quo quis vellet die cedere possessionem magnæ fortunæ:facere & parare eam,difficile atque arduum esse.Ex his verbis liquet,eos pedibus trahi, qui planè victi, sunt in potestate victoris. Metaphora ducta videri potest, vel à Vulcano illo Homerico, quem Iupiter vt longè viribus præstantior, pedibus tractum è cœlo deiecit, quemadmodum testatur ille:

Ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο.

Id est:

Protractum pedibus supero deiecit Olympo.

vel ab eiusdem Hectore, cui victor Achilles libro Iliados 22.

Ἀμφοτέρων μετόπισθε ποδῶν τέτρηνε τένοντε
Ἐς σφυρὸν ἐκ πτέρνης,βοέους δ' ἐξῆπτεν ἱμάντας,
Ἐκ δίφροιο δ' ἔδησε,κάρη δ' ἕλκεσθαι ἔασεν.

Id est:

Quà post ambo pedes calcaneus imus adhæret
Talo,transfodit neruos,ac bubula lora
Inseruit,corpus de curru deligat alto,
Pendulum at interea trahitur caput.—

Trahitur ad eundem modum & Cacus apud Maronem lib.8. ab Hercule victore:

—Pedibúsque informe cadauer
Protrahitur.—

Iuuenalis Satyra quinta:

Ducêris planta velut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponère foràs,si quid tentaueris vnquam
Hiscere.

Solus sapit.

Narrat Diogenes Laertius, Chrysippum philosophum vsque adeò sibi placuisse, vt consultus à quodam,cui potissimùm suum philosophiæ præceptis instituendum traderet,sibi committendum responderit. Nam si quem,inquit, alium me præstantiorem arbitrarer,ipse apud hunc philosophiæ darem operam. Vnde & illud Homericum de eo vulgò iactatum fuisse, quòd solus saperet, reliqui verò vmbræ ferrentur. Est autem apud Homerum Odysseæ de vate Tiresia, cui vna Proserpina dederit, vt etiam vita defunctus saperet, reliquas vmbras volitare, & eas quidem nihil aliud quàm vmbras:

Τῷ καὶ τεθνηῶτι νόον πόρε Περσεφόνεια,
Οἴῳ πεπνῦσθαι,τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι.

Id est:

Huic etiam extincto dederat Proserpina mentem,
Solus vti saperet,reliquis volit antibus vmbris.

Vsurpatur & à Platone, tanquam prouerbij loco. Vnde licet conijcere, carmen hoc Homeri vnum fuisse ex iis, quæ plurima Macrobius scribit, adagionum instar solere celebrari.Sic & Cato senior de Scipione Iuniore pronunciauit,vt narrat Plutarchus in præceptis ciuilibus.ac rursum in Apophthegmatis Romanorum:

Οἶος πέπνυται,τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι.

Id est:

Aptè dicetur de iis,qui tanto interuallo reliquos omneis post se relinquunt, vt illi nihil nisi vmbræ pro his esse videantur,planéque quemadmodum dicūt,λῆρος καὶ φλυαρία, id est,Nugæ deliriáque.

Formica camelus.

Μύρμηξ ἢ κάμηλος, id est, Formica camelus. De vehementer inæqualibus & modò minimis, modò maximis: quod perinde fit, quasi repentè camelus in formicam vertatur. Lucianus in prima epistola Saturnalium: ὡς δὲ νῦν γε ἡμῖν, μύρμηξ ἢ κάμηλος,ὡς ἡ παροιμία φησί.id est: Nam vt nunc viuitur à nobis, formica camelus, quemadmodum prouerbio dicitur. Loquitur de opibus inæqualiter inter mortales distributis, vt huic plurimum supersit, huic multum desit. Neque intempestiuè dicetur in eos, qui sibi non constant, in vtranque partem immodici. Quod genus hominum describit Euripides in Troadibus:

Τί δ' αὖθι τούσδ' ἄρ' ἄλλοτ' εἰς ἄλλους τρόπους;
Μισεῖς δὲ λίαν, καὶ φιλεῖς ὅταν τύχῃ.

Id est:

Quid ita modò hos, modò hosce mores transilis?
Odisti a cerbè, amásque nimium quemlibet.

Hercules & simia.

Ἡρακλῆς καὶ πίθηκος, id est, Hercules & simia. De minimè congruentibus. Simia dolis valet, Hercules viribus antecellit. Affine illi, Formicæ camelus. Nota est fabula de fratribus Perperis, quos Hercules comprehensos à claua suspendit. Eos ferunt versos in Simios.

Elucet egregia virtus.

Egregia virtus etiam si quando dissimuletur, tamen semper eminet inter alios, atque ex ipso oris habitu perspicitur, & in ipsa quasi relucet fronte. Veram item nobilitatem testatur facies hominis itidem, vt mores. In hanc sententiam quadrabit Homericum illud ex eodem libro:

—Ἀρίγνωτοι δὲ θεοί περ.

Id est,

—Insignia numina diuûm.

Quum sis nanus, cede.

Νάνος ὢν ὕπεικε, id est, Nanus cum sis, cede. De pusillis dictum. Nani enim homunciones appellantur infra modum humani corporis, & prodigiosæ breuitatis. Iuuenalis:

—Nanum Atlanta vocamus.

νάνος enim Græcè dicitur, quasi μὴ ἄνω, quòd non excrescat in altum. Citatur Theophrastus, qui senserit nanos dici, quibus pudendum membrum sit maius, quod in hoc hominum genere inueniri probabile est. Quadrabit in tenues & humilis fortunæ homunculos, ac (quemadmodum ait Horatius) moduli bipedalis, qui potentes sumptu conantur æquare.

Corui lusciniis honoratiores.

Κόρακες ἀηδόνων αἰδεσιμώτεροι, id est, Corui lusciniis honoratiores. Cū indocti doctis præferuntur, improbi probis, blaterones eloquentibus, rapaces ac furaces cordatis & integris viris. Aut cùm plus tribuitur improbitati & audaciæ, quàm eruditioni ac sapientiæ.

Hæc potior.

Plutarchus in Problematibus Græcanicis prouerbium quoddam refert ad hunc modum: πόθεν τὸ εἰρημένον παροιμιῶδες, αὕτη κυρία; Δίνων ὁ ταραντῖνος στρατηγῶν, ἀνὴρ δὲ ἐν ἀγαθοῖς ἐν τοῖς πολεμικοῖς, ἀποχειροτονούντων αὐτοῦ τὴν γνώμην τῶν πολιτῶν, ὡς ὁ κῆρυξ εἶπεν τὴν νικῶσαν, αὐτὸς ἀνατείνας τὴν δεξιάν, ἀλλ' αὕτη, κρείσσων. οὕτως γὰρ ὁ θεόφραστος ἱστόρηκε. προσιστόρηκε δὲ καὶ ὁ ἀπολλόδωρος ἐν ῥυτίνῳ, τοῦ κήρυκος, αὗται πλείους, εἰπόντος· ἀλλ' αὗται φησὶν βελτίους. καὶ ἐπεκύρωσαν τὴν τῶν ἐλαττόνων χειροτονίαν. Horum verborum hic fermè sensus: Vnde fluxit illud, quod prouerbij vice dicetur, Hæc victrix? Dinon Tarentinus, ductor exercitus, vir adprimè fortis, reique bellicæ sanè quàm peritus, cùm in concione dixisset sententiam, eáque ciuium suffragiis esset reiecta: deinde præco pronunciaret sententiam, quæ vinceret, sublata dextra: Hæc, inquit, potior. Nam hunc admodum retulit Theophrastus. Cæterùm Apollodorus in Rhitino illud adiunxit, cùm præco respondisset, At hæ sententiæ numero plures sunt: Dinonem protinus subiecisse, Sed hæ meliores. Atq; ita pauciorum sententiam fuisse promulgatam. Quibus ex verbis coniicere licet, ita vulgò dici solere, si quando significaretur consilium aliquod esse præstantius & conducibilius, etiamsi plurib. secus videretur: aut vbi qui numero pauciores essent, facultate præponderarent. Quod genus fuerit, vt rem exemplis demonstrem: Maxima pars hominum voluptate lucrísq; felicitatem metitur, perpauci virtutem amplectuntur. Caue ne quid te moueat multitudinis exemplum, αὗται γὰρ κρείσσονες. Item: Nemo penè est in toto principis famulitio, qui tibi non bene velit: sed vnus tibi refragatur, qui tantum vbique valet, vt in ipsum ferè principem agat tyrannū. Quare si res è suffragiis penderet, viceras: sed αὕτη κυρία. Porphyrion leuiter, ceu digito prouerbium indicat, exponēs eum locum in Horatianis Epodis:

Eamus omnis execrata ciuitas,
Aut pars indocili melior grege.

Quanquam deprauatè, sicut opinor, legitur in multis exemplarib. κρειττόνια. Castigatè legetur, ni fallor, κρειττόνων νίκη, hoc est, præstantiorum victoria. Nam Oda concionalis est, ac fugam decerni iubet, cōmunib. omnium suffragiis. Quod si fieri non queat, vt id quod est optimum, multitudini probetur: saltem vincat ea sententia quæ sit potior, etiamsi paucioribus suffulta suffragiis. Ad id faciunt, quæ Plato scripsit lib. De legib. j. pulcherrimum esse victoriæ genus, cū turba cedit potiorib. & in decernēdo magis spectatur pōdus suffragiorū, quàm numerus. Verba Platonis ex eo quē dixi li. c. 10. sūt hæc: ὁπόσαις μὲν γὰρ οἱ ἀμείνονες νικῶσι τὸ πλῆθος καὶ τοὺς χείρους, ὀρθῶς ἂν αὕτη κρείττων τε αὑτῆς λέγοιθ' ἡ πόλις, ἐπαινοῖτό τε ἂν ὀρθότατα τῇ τοιαύτῃ νίκῃ· τοὐναντίον δὲ ὅπου τἀναντία. id est, Quibuscunque siquidem in ciuitātib. meliores qui sunt, ij vincunt multitudinem ac deteriores: ibi respubl. seipsa superior rectè dicetur, & huius victoriæ nomine meritissimò laudabitur: secus autem, vbi secus accidit. Eōdē respexit Plinius, cùm queritur in epistolis, numerari sententias, non expendi. Huc pertinet Liuianum etiam illud: Maior pars vicit meliorem. Indicat idem Hom. Iliad. lib. j.

—Ἐπεὶ τὰ χερείονα νικᾷ.

Id est:

—Quando superant iam deteriora.

Neq; verò prætereundum hoc loco, quod de Zenone philosopho memorat Diogenes Laertius. Zenon cùm videret Theophrastum magnifieri, laudarique quòd plures haberet auditores, ad hunc respondit modum: ἐκείνου μὲν χορὸς μείζων, ὁ ἐμὸς δὲ συμφωνότερος. id est: Maior quidem est illius chorus, at meus melius cōsonans. Itaq; locus fuerit adagio, siue cùm negabimus spectandum, quàm multis placeamus, sed quàm bonis: siue cùm suadebimus, id sequi oportere, non quòd plurimis placeat, sed quòd per se sit optimum factu, etiāsi paucissimorū calculis approbetur: siue cùm dicemus, vnius aut alterius studium pluris æstimandum, qui vel opib. vel gratia, vel autoritate præpolleat, quàm multitudinis beneuolentiam, quæ numero tantùm superior sit, reliquis omnib. inferior. Quēadmodum apud Plautum quispiam contemnere se dicit minutos illos deos, modò Iouem vnum sibi propitium habeat. Nec absurdè trahetur in vsum, quoties vna vis plus potest reliquis omnibus, vt si quis dicat: Hæc causa plurib. probatur, plurib. fulcitur rationibus, nititur æquo, dictatur à legib. verùm altera κυρία. Sic enim volo, sic iubeo. Nā omnia cedant necesse est, quoties rex huiusmodi promit oraculum, quale profert apud Homerum Agamemnon:

Εἰ δέ κε μὴ δώωσιν, ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἕλωμαι.

Id est

Ipse equidem eripiam, si tradere fortè grauentur.

De cuiusmodi Lucian. in Captiuo: καὶ τὸ δίκαιον ἐν τῇ χειρὶ τιθέμενοι. id est, Qui ius in manu reponunt, quiq; ius in manu posuerunt. Pyrrhū è liberis quidam adolescens admodum, interrogabat cuinam esset relicturus regnum. Is respondit, ὃς ἄν, inquit, ὑμῶν τὴν μάχαιραν ὀξυτέραν ἔχῃ. id est: Quicunq; vestrûm acutiorem habet gladium. Id dictum Plutarchus in eius vita non arbitratur multum abesse ab illa tragica execratione:

Θηκτῷ σιδήρῳ δῶμα διαλαχεῖν τοὺς ἀδελφούς.

Id est,

Fratres acuto diuidant ferro domus
Vices habendæ.—

In hos igitur qui vi rem gerunt, & quibus, vt Ennius ait, ferro geritur res, quibus ius est in armis, & quibus leges inter arma silent, per ironiam rectè torquebitur: κρείσσους αὗται κρείσσονες, καὶ αὕτη κυρία. Nam Græcis κύριος non solùm dominum significat, verùm etiam eum, qui præualet autoritate. Et Suidas indicat concionem illis κυρίαν dici, in qua soliti sint creari magistratus. Aristophanes in Acharnensibus κυρίας ἐκκλησίας appellat, in qua ἐκύρουν τὰ ψηφίσματα, id est, vincebant suffragia. Nonnunquam ad rem refertur, vt apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi:

Οἴμοι, οὐχ ὁ τοῦδε μῦθος κυριώτερος λέγει. Id est,

Plus valere nostra debet, quàm huius hîc oratio.

Significat enim seruus quanquam esset conditione inferior Menelao, tamen hoc se potiorem esse, quòd iustiorem haberet causam. Non abhorret hinc quod M. Tullius dixit in Pisone. Sed omitto vt sit factus vterque nostrûm. Sit sanè fors domina campi.

Seruus seruo præstat, dominus domino.

Δοῦλος δούλου, δεσπότης δεσπότου.

Id est:

Seruóque seruus potior est, herúsque hero.

Senarius est prouerbialis, admonens in eodem hominum genere non statim omnes æquales esse, verùm hominum habendam esse rationem, non tantùm conditionis. Veluti generosus antecellit suopte genere plebeium. Verùm est non mediocre discrimen inter generosum & generosum, itidem inter plebeium & plebeium, adeò vt quosdam plebeios nonnullis ingenuis anteponas. Aristot. lib. Politic. j. τὰ μὲν ἐντιμότερα ἔργα, τὰ δὲ ἀναγκαιότερα· καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν,

Δοῦλος πρὸ δούλου, δεσπότης πρὸ δεσπότου.

Id est:

Quædam ministeria honoratiora, quædam autem magis necessaria & iuxta prouerbium,

Heróque herus, seruóque seruus est prior.

Antiquis debetur veneratio.

Cum summis & inuictis, vel cum antiquis non est certandum, qui velut extra aleam hominum positi videntur, sed his vltrò cedendum (veluti si quis neget sese cum M. Tullio de eloquentia velle conflictari, cum mediocribus non recusare) vsurpabit quod eodem in loco dicitur ab Vlysse:

Ἀνδράσι δὲ προτέροισιν ἐρίζέμεν οὐκ ἐθελήσω,
Οὔθ' Ἡρακλῆι οὔτ' Εὐρύτῳ Οἰχαλιῆι.

Id est:

Cum maioribus haud subeam certamina, vel cum
Herculea virtute, vel Euryto Oechaliensi.

Acarnici equi.

Ἀκαρνικοὶ ἵπποι. id est, Acarnici equi, dicebantur equi maximi. Finitimum illi cuius meminit etiam Aristoteles, ἵππος Θεσσαλική. id est, Equa Thessalica. Vergilius item in Georgicis tribuit primam laudem equis Epiroticis:

— Eliadum palmas Epirus equarum.

Acarnanes enim sunt iuxta Epirũ, quemadmodum Thessali. Conueniet vti de re quapiam eximia, aut insigni præmio.

Inter cæcos regnat strabus.

Ἐν τοῖς τυφλῶν τῶν τυφλῶν λάμων βασιλεύει: id est, In regione cæcorum rex est luscus. Inter indoctos, qui semidoctus est, doctissimus habetur: iter mendicos, qui paululum habet nummorum, Crœsus est. Sapit vulgi fæcem.

Qui probus Atheniensis.

Plato libro De legibus j. refert prouerbium: τὸ ὑπὸ πολλῶν λεγόμενον, ὡς ὅσοι Ἀθηναίων εἰσὶν ἀγαθοί, διαφερόντως εἰσὶ τοιοῦτοι, δοκεῖ ἀληθέστατα λέγεσθαι. id est: Et hoc quod vulgò dicitur, ex Atheniensibus qui probi sunt, eos egregiè probos esse, verissimè dictum videtur. Sentit autem Plato, in malè instituta, maléque morata Republica qui boni sint, eos naturà & insigniter bonos esse. Quippe qui neque fingere putandi sunt probitatem, nimirum inter improbos quibus morum similitudine poterant etiam commendari: neque corrumpi queant deprauatis aliorum moribus, & vitiorum contagio. Idem dici potest de ciuitate Romana, in qua non corrumpi, eximiæ cuiusdam integritatis argumentum est. Simili argumento Simo Terẽtianus colligit probitatem filij sui. Deflecti potest ad vitam aulicam, aut studij genus ad perniciem inuitans.

Vnus multorum instar.

Quod eodem in libro dictum est in laudem medici, idem torqueri poterit ad quemcunque virtute præstantem. Carmen est huiusmodi:

Ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

Id est:

Vir medicus multis aliis æquandus honore est.

Festiuiter hoc in Eryximachum torquet Alcibiades: cui iubenti negat se posse obsistere, quòd vir medicus multorum instar sit. Festiuius erit si transferatur ad res animi. Veluti Plato libro de Republ. 4. ἐὰν τὸ λεγόμενον ἓν μέγα φυλάττωσι. id est, Si illud vnum magnum quod dicitur seruauerint. Indicat illud ἓν μέγα fuisse prouerbiale. Vide prouerbium, Multa nouit vulpes, &c. Idem admonet elegantissima parabola Euangelica, de precioso margarito, & de thesauro in agro. Bona mens igitur πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. & eruditio & bona fama, πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

Alabanda fortunatissima.

Ἀλάβανδα Καρῶν εὐτυχεστάτη: id est, Alabanda Carum fortunatissima. Stephanus in commentario de vrbibus, tradit Alabandam Cariæ ciuitatem esse, conditam à Care, à cuius filio nomen sortita sit. Siquidem is postquam in equestri prælio strenuè nauasset operam, Alabandus est dictus. Cares enim sua lingua Ala vocant equum. Banda victoriam. Eámque vocem ait Romanis etiam in vsu fuisse, vt bandam victoriam dicerent. Equidem opinor hinc Germanis durare vocem eam, qua præpotentem & antiquæ nobilitatis, Banderum vocant: vt qui victor olim hoc honoris virtute bellica sibi pepererit. Addit ex Philoxeni in Odysseam Homeri commentariis, solœcismi genus esse, quod Alabandiacum vocetur: veluti si quis μὴ pro οὐ ponat, aut apud nos non pro ne, aut quòd pro vt. Quandoquidem Homerus quoq; Caras βαρβαροφώνους appellat, Iuuenalis in tertia Satyra, Alabandam recenset inter vrbes barbaricis delicijs ac luxu perditas:

Hic alta Sycione, ast hic Amydone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus aut Alabandis.

Stephanus admonet, olim Alabandam inter Cariæ ciuitates opulentissimã ac florentissimã fuisse, vt prouerbio quoque locum fecerit, quod modò retulimus. Quadrabit igitur, vbi volemus intelligi fortunam amplam, & vitæ genus voluptarium, quanquam à literis & virtutis studio alienum. Veluti si dicat aulicus aut negociator quispiam: Alij se in literis macerent, alij cum paupertate philosophentur, ἀλλ' Ἀλάβανδα Καρῶν εὐτυχεστάτη. Itaque confine fuerit illi, quod alio dictum est loco: εὐδαίμων ὁ Κορίνθιος. id est: Felix Corinthus. Poterit & per irrisionem vsurpari. veluti si ioceris in quempiam parum egregium, qui tamen in gente vehementer barbara crassaque præcellere videatur, ἀλλ' Ἀλάβανδα Καρῶν, &c.

Alpha penulatorum.

Martialis epigrammatum libro secundo:

Quem non lacernis Publius meus vincit,
Non ipse Codrus, Alpha penulatorum.

Alpha vocauit præcipuum, & quasi primatem, prouerbiali nimirum figura. Idem aliàs iocatur in quendam offensum, quòd eum dixisset Alpha, monétque, vt huius iniuriæ talionem faciat, séque vicissim Beta, si velit appellet. Translatum à notulis literarum, quibus Græci numerum indicant. Eosdem signiferos & antesignanos appellant, metaphora sumpta à militia. Quamobrem autem alpha inter literas primum obtineat locum, Plutarchus non inscitè caussas reddit Συμποσιακῶν προβλημάτων Decade nona. Protogenes grammaticus è suo ludo causam adducit, primùm vocales iure præferri consonantib. quòd citra illarum adminiculum sonent: deinde vocales ancipites meritò præferri longis ac breuibus, quòd vtriusque generis vim complectantur. Cæterùm inter ancipites rectè primum locum alpha tribui, quòd in conficiendis syllabis, iota & ypsilon sequatur alpha: velut in αἴρω, αὔω. Alpha nunquam sequatur illas duas, vt eandem efficiant syllabam, sed resilit, & proprium tuetur principatum. At Ammonius mox diuersam allegat causam, Cadmum ob id alpha principem inter literas locum tribuisse, quòd Phœnicum lingua bos alpha vocetur: cui primum locum attribuendum putârit, non secundũ, aut tertium: quemadmodum fecit Hesiodus,

Οἶκον μὲν πρώτιστα, γυναῖκα τε, βοῦν τ' ἀροτῆρα.

Id est:

Primùm ædes, deinde vxorem, inde bouem agricolantem.

Nam his præsidiis putat opus esse, si quis cupiat famem ac

ac paupertatem effugere. Rursum Plutarchus addit hanc causam se à Lampria suo didicisse auo. Primam vocem naturalem & articulatam reddi per alpha, propterea quòd spiritus qui est in ore, potissimum formatur ac fingitur motu labiorũ, quibus diductis, primùm hic egreditur sonus mirè simplex, & nullius indigens negocij, vt neque linguæ requirat auxilium, sed ea subiacente per spacium efferatur. Vnde & pueri nascentes, primùm hanc edunt vocem. Hæc atque huiusmodi quędam, eo quem ostendi loco, referuntur. Disputatur & apud Platonem de alpha inter literas principatu. Quin & illa prouerbium sapiunt, Primas tenere, primas deferre siue tribuere: &, Non posteriores feram. quæ metaphoræ sunt à partibus histrionum in fabula. & apud Græcos πρωτεύειν: &, τὰ πρῶτα λέγειν: καὶ, τὰ πρῶτα φέρειν. Quod à fabularum actoribus sumptum apparet: inter quos primas agunt, qui maximam fabulæ partem sustinent: secundas ac tertias, qui illis sunt inferiores. Quanquam & in causarum actionibus sunt πρωτολογίαι, δευτερολογίαι & τριτολογίαι: quemadmodum sunt πρωταγωνισταὶ, δευτεραγωνισταὶ & τριταγωνισταί. quæ si commodè transferuntur, speciem habent prouerbij.

Acesei & Heliconis opera.

Ἀκέσεως καὶ Ἑλικῶνος ἔργα: id est, Acesei & Heliconis opera. Quæ singulari artificio confecta viderentur, sic antiquitùs appellabantur. Locum prouerbio fecerunt duo quidam celebratæ artis artifices, Aceseus natione Patarensis, & Helicon Carystius. Hi primi contexuisse dicuntur peplum Palladis Poliadis. Id enim cognomen Mineruæ, quæ in arce Atheniensium colebatur.

Fœnum esse: Ambrosia alendus.

Fœnum esse: &, Ambrosia alendus. Vtrunque prouerbiali figura dixit M. Tullius: alterum in indoctos ac brutos homines, alterum in egregios: vt intelligas illos pecudibus, hos diis æquandos. nam fœno victitant boues. Ambrosia cibus est apud Homerum, deorum αἰὲν ἐόντων. Cicero libro de Oratore ij. Sic ego, Crasso audiente, primùm loquar de facetiis, & docebo sus, vti aiunt, oratorem eum, quem cùm Catulus nuper audisset, fœnũ alios aiebat esse oportere. Rursum idem eodem libro: Iocabatur, inquit, Catulus, præsertim cùm ita dicat ipse, vt ambrosia alendus esse videatur. Horatius prælautas opiparásque cœnas, deûm cœnas vocat:

O noctes cœnæque deûm. —

nectar & ambrosiam indicans. Nam hæc illis tantùm à poetis tribuuntur, si quando domi cibum capiunt, alioqui si contingat aliquò ad optimam victimam inuitari, nidore carnium magis delectantur.

Gorgonem Perseus aggreditur.

Γοργόνα Περσεὺς ἐχειρώσατο: id est: Gorgonem Perseus adortus est. Vbi quis egregium facinus incœptat. Notissima fabula est: Ne hoc quidem prouerbium asscripturus eram, ni mihi repertum esset in Græcorum collectaneis.

Lydius currus.

Λύδιον ἅρμα: id est, Lydius currus. Hoc scommate notabantur, qui in certamine quopiam longè cæteris essent inferiores: &, παρὰ λύδιον ἅρμα θεῖν: id est, Iuxta Lydium currum curris. Plutarchus in libello quem inscripsit, De dignoscendo assentatore ab amico: τὸν δὲ κρείσσονα τρέμων δέδοικεν, οὐ μὰ δία παρὰ λύδιον ἅρμα πεζὸς οἰχνεύων, ἀλλὰ παρὰ χρυσὸν ἑφθόν. id est: Cæterùm superiorem metuit ac veretur, non hercle ad currum Lydium pedes ingrediens, sed ad aurum purum. Refertur adagium à Diogeniano. Quidam ad Pelopem Lydum referunt, qui suo curru vicerit Oenomaum socerum: in quibus est Gregorius Nazianzenus, sic vsurpans, vt dicat se tanto esse inferiorem eximiis Basilij virtutibus, quantum pedes abest à Lydio curru. Effertur, & ad hunc, vt dixi modum parœmia: παρὰ λύδιον ἅρμα θεῖν. id est: Præter Lydium currum currere, aut iuxta Lydium currum. vt pedes intelligatur certare cum Lydio curru velocissimo: quod quidem certamen nimis iniquè comparatum videatur. Achilles apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi, pedestri cursu certat cum quadriga, & vincit. Plutarchus in vita Niciæ è Pindaro allegat: οὐ γὰρ μὰ δία, inquit, παρὰ λύδιον ἅρμα πεζὸς οἰχνεύων, ὥς φησι Πίνδαρος. id est: Non enim per Iouem iuxta Lydium currum pedes incedens, vt inquit Pindarus. Herodotus lib. j. tradit, olim Lydios præ cæteris equitatu valuisse, nec aliter ferè nisi ex equis pugnare.

Ne caprea contra leonem.

Μὴ πρὸς λέοντα δορκάς: id est, Ne caprea aduersus leonem. hoc est, ne longè inferior cum potentiore decertes. Dorcas enim syluestris est capreolus. Refertur à Diogeniano. Suidas integrum refert senarium:

Μὴ πρὸς λέοντα δορκὰς ἅψωμαι μάχης.

Id est:

Ne cum leone caprea pugnam sumpsero.

Homerus Odysseæ θ.

Ἀνδρὶ δὲ τῷ προφερέστερος ἐριζέμεν οὐκ ἐθέλοιμι.

Id est,

Cum potiore viro nolim certamen inire.

Monstrari digito.

Δείκνυσθαι τῷ δακτύλῳ: id est, Monstrari digito, pro eo quod est, insignem esse, hodie quoque prouerbio vulgari dictitant. Horatius in Odis:

Quod monstror digito prætereuntium.

Persius:

At pulchrum est digito monstrari, & dicier, Hic est.

Lucianus in Harmonide: καὶ τὸ ἐπίσημον εἶναι ἐν τοῖς πλήθεσι, καὶ δείκνυσθαι τῷ δακτύλῳ. id est: In turba insignem esse, digitóque demonstrari. Natum videri potest ab eo, quod in vita Diogenis narrat Laertius. Cùm hospites quidam Athenas aduenissent, vt Demosthenem, cuius famam acceperant domi, conspicerent, Diogenes τὸν μέσον δάκτυλον ἐκτείνας, οὗτος ὑμῖν, ἔφη, ἐστὶν ὁ Ἀθηναίων δημαγωγός. id est: Medio porrecto digito, Hic est vobis, inquit, ille Atheniensium concionator. Simul significans Demosthenem & gloriæ auidum, & moribus contaminatis.

Prodico doctior.

Προδίκου σοφώτερος: id est, Prodico doctior. Aiunt hunc Prodicum in diiudicandis litibus & arbitriis inter dissentientes amicos, acerrimi fuisse iudicij. Aristophanes in Centauro, citante Suida:

Ἐγὼ γὰρ εἴ τις ἠδίκησε, θέλω δίκην
Πρόδικον εἰδέναι.

Id est:

Ego nanque si quis præter æquum fecerit,
Prodicum volo negocium cognoscere.

Subest autem allusio ad vocabulum nominis. Prodicus enim veluti præiudicatorem sonat, qui antè de lite pronunciet, quàm ad iudices delata sit. Fuit huius nominis & sophista quidam, cuius meminit Plato locis aliquot.

Quò properas, num ad Ephebum?

Philostratus in vita Apollonij: ὅτι Κιλίκιος λόγος, ποῖ τρέχεις; ἦ ἐπὶ τὸν ἔφηβον; ἐπ᾽ ἐκείνῳ τε ἐλέγετο, καὶ παροιμίας ἠξιοῦτο. id est: Ac Cilicibus celebratum dictum, Quò curris? num ad Ephebum? de illo quoque ferebatur, adagiíque vim obtinebat. Parum liquet, quid sibi voluerit Cilicum illud adagium: nisi fortè sumptum est ab Apollinis oraculo, ad quod vndique festinabatur: fingebatur autem imberbis Apollo, quemadmodum & Bacchus.

Alius aliis in rebus præstantior.

Qui dicet alium alia dote præcellere, accommodabit quod in eodem libro dictum est de Polydamante & Hectore:

Ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἄρ μύθοισιν, ὁ δ᾽ ἔγχεϊ πολλὸν ἐνίκα.

Id est:

Hic dictis, hasta longè præstantior ille.

Eandem sententiam fusius explicat Iliados ν. Polydamas loquens Hectori:

Ἕκτορ, ἀμήχανός ἐσσι παραρρητοῖσι πιθέσθαι.
Οὕνεκά τοι περὶ δῶκε θεὸς πολεμήϊα ἔργα,
Τοὔνεκα καὶ βουλῇ ἐθέλεις περιίδμεναι ἄλλων,
Ἀλλ᾽ οὔπως ἅμα πάντα δυνήσεαι αὐτὸς ἑλέσθαι.
Ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήϊα ἔργα,

Ἄλλῳ δ' ὀρχηστύν, ἑτέρῳ κίθαριν καὶ ἀοιδήν.
Ἄλλῳ δ' ἐν στήθεσσι τιθεῖ νόον εὐρύοπα Ζεὺς
Ἐσθλόν.—

Id est:

Hector, non potis es deflectere pectora dictis.
An quia dij donant factis præcellere belli,
Vis in concilio reliquos præcedere sensu?
At non cuncta potes vnus simul omnia ferre.
Quippe deus dedit huic virtute excellere belli,
Huic laudem choreæ: citharã illi, & carmina blanda:
Rursum alij mentem præclaram in pectore magnus
Iuppiter inseruit.—

Non omnia possumus omnes.

Non omnia possumus omnes apud Virgil. in Pharmaceutria. Prouerbialis sententia qua vix tritiorem aliam reperies. Sumpta videtur ex Homero, apud quem Iliad. v. Polydamas sic alloquitur Hectorem:

Ἀλλ' οὔπως ἅμα πάντα δυνήσεαι αὐτὸς ἑλέσθαι.
Ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήϊα ἔργα,
Ἄλλῳ δ' ὀρχηστύν, ἑτέρῳ κίθαριν καὶ ἀοιδήν.
Ἄλλῳ δ' ἐν στήθεσσι τιθεῖ νόον εὐρύοπα Ζεὺς
Ἐσθλόν, τοῦ δέ τε πολλοὶ ἐπαυρίσκοντ' ἄνθρωποι.

Id est:

Haudquaquam poteris sortirier omnia solus.
Nanque aliis diui bello pollere dederunt,
Huic saltandi artem, voce huic citharáque canendi.
Rursum alij inseuit sagax in pectore magnus
Iuppiter ingenium: at multis est vtilis ille.

Item Odysse. θ.

Οὕτως οὐ πάντεσσι θεοὶ χαρίεντα διδοῦσιν
Ἀνδράσιν, οὔτε φυήν, οὔτ' ἂρ φρένας, οὔτ' ἀγορητύν.
Ἄλλος μὲν γάρ τ' εἶδος ἀκιδνότερος πέλει ἀνήρ.
Ἀλλὰ θεὸς μορφὴν ἔπεσι στέφει.

Id est:

Non ita cœlestes tribuunt sua dona quibusuis
Seu formam, siue ingenium, virésve loquendi.
Est etenim informis species cui contigit: atqui
Linguæ dote deus pensat dispendia formæ.

Euripides in Rheso.

Ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτὸς πάντ' ἐπίστασθαι βροτῶν
Πέφυκεν, ἄλλῳ δ' ἄλλο προσκεῖται γέρας.

Id est:

Vt cuncta nôrit, nemini mortalium
Datum est, at alia dos adest alij viro.

Eodem pertinet quod scribit Theognis:

Παῦροις ἀνθρώποις ἀρετὴ καὶ κάλλος ὀπηδεῖ·
Ὄλβιος ὃς τούτων ἀμφοτέρων ἔλαχε.

Id est:

Sunt pauci, quibus iisdem & virtus suppetit & ars:
Felix cui simul hæc sunt data sorte deûm.

Titus Liuius libro xxij. Non omnia eidem dij dederunt. Vincere scis Hannibal, victoria vti nescis. Videtur Liuius retulisse illud ex Iliados ψ.

—Οὐδ' ἄρα πως ἦν,
Ἐν πάντεσσ' ἔργοισι δαήμονα φῶτα γενέσθαι.

Id est:

—Haud illud contigit vnquam, vt
Omnibus in factis callens appareat idem.

Huc pertinet & Pindaricum illud ex Nemeis:

Τέχναι δ' ἑτέρων ἕτεραι.

Id est.

Artes aliis aliæ.

Interpres ostendit, illud Atticis prouerbij loco dictum fuisse:

Ἄλλαι δ' ἄλλων ἐπιτηχνήσεις.

Id est,

Aliæ aliorum inuentiones.

Item alibi:

Φυᾷ δ' ἕκαστος διαφέρομεν βιοτὰν λαχόντες, ὁ μὲν τά, τὰ δ' ἄλλοι
Τυχεῖν δ' ἕν' ἀδύνατον εὐδαιμονίαν ἅπασαν.

Id est:

Natura differimus, vitam sortientes, hic hanc, illam alij:
Porrò fieri nõ potest, vt omnis felicitas vni cõtingat.

Idem Olympiorum hymno primo:

Ἐπ' ἄλλοισι δ' ἄλλοι μεγάλοι.

Id est:

In aliis alij magni sunt.

Idem expressius Encomio octauo:

Ἄλλα δ' ἐπ' ἄλλοισιν ἔβαν
Ἀγαθῶν· πολλαὶ δ' ὁδοὶ
Σὺν θεοῖς εὐπραγίας.

Id est:

Alia ad alium venerunt bona: sed diis fauentibus multæ sunt viæ felicitatis. Rursus eiusdem tituli hymno nono:

Ἐντὶ γὰρ ἄλλαι
Ὁδῶν ὁδοὶ περαίτεραι,
Μία δ' οὐχ ἅπαντας ἄμμε θρέψει
Μελέτα.—

Id est:

Sunt enim aliæ viæ aliis efficaciores, sed non omnes nos alet vnum studium.

Diuinum excipio sermonem.

Plato lib. De repub. vj. demonstrat prouerbij vice in ore fuisse vulgo: θεῖον ἐξαιρῶ λόγον, id est: Diuinum excipio sermonem: quoties, opinor, gloriosius aliquid dictum esset, ominis gratia deos excipiebant, qui nihil non possunt, & quibus nemo præscribit. Platonis verba subscribam: οὔτε γὰρ γίγνεται, οὔτε γέγονεν, οὐδ' οὖν μὴ γένηται ἀλλοῖον ἦθος πρὸς ἀρετὴν παρὰ τὴν τούτων παιδείαν πεπαιδευμένον ἀνθρώπειον, ὦ ἑταῖρε. θεῖον μὲν τοι κατὰ τὴν παροιμίαν ἐξαιρῶ λόγον, id est: Neque enim sunt, neque fuerunt, neque futuri sunt mores aliter ad virtutem instituti, quàm ad horum institutionem. De humanis loquor amice: at diuinum (iuxta prouerbium) excipio sermonem. Apparet esse fragmentum carminis iambici:

Θεῖον ἐξαιρῶ λόγον.

fortassis ex Homero natum:

Θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.

Id est:

Diui tamen omnia possunt.

Accommodari potest ad summos Principes, veluti Pontificem, aut Cardinales, aut Monachos.

Dij omnia possunt.

Hemistichium Homericum:

—Θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.

Id est:

—At cœlestes omnia possunt.

Quadrabit in monarchas, quibus promptum est facere quidquid animo collibitum fuerit, siue iure, siue iniuria. Pindarus in Pythiis hymno 2. θεὸς ἅπαν ἐπὶ ἐλπίδεσσι τέκμαρ ἀνύεται: id est, Deus autem pro sua libidine omnem exitum perficit.

Ex Append. Erasmi.

Aurea barba dignus.

De iis qui magnis præmiis digni sunt, dixit Persius:
Præcipui sunto, sitque illis aurea barba.
Quibusdam enim signis aurea barba solebat addi. Lege superius prouerb. Aureus in Olympia stato. Sic hominem certa fide, qui etsi possit, nolit fallere, Græci hoc eloquio commendant: ὁ δ' ἀνὴρ κ' ἀνώμοτος πιστεύειν ἄξιος: Hic vir dignus cui credas etiam iniurato.

Omnia bonos viros decent.

Ἅπαντα τοῖς καλοῖσιν ἀνδράσιν πρέπει. Vel, quicquid vir bonus agit, decorum videtur: vel. Formę gratia commendat dicentem, canentem, & a[illegible] denique quiduis. vel, Ab homine principe aut nobis charo egregiè quicquid proficiscitur, gratiam promeretur & laudem.

Calceos mutare.

Dicuntur ij, qui nullo suo merito in ordinem & locum altiorem se ingerunt. Cic. Senatoriæ dignitatis insigne erat, nigro calceo addita lunula circa talum. Vide alibi, Calceos mutare. Chil. iiij. Centu. viij. prouer. xiij.

Luscinia Musarum.

Ἀηδὼν μουσῶν, id est, Musarum luscinia. Conuenit in hominem insigniter eruditum, & præcipuè in poetam carmine felicem. Chorus apud Euripidem in Palamede:

Ἐκάνετ᾽ ἐκάνετε τὰν πάνσοφον ὦ Δαναοί,
Τὰν οὐδὲν ἀλγύνουσαν ἀηδόνα μουσᾶν.

Id est:

Mecastis necastis omniscium ô Danai.
Musarum lusciniam cunctis innoxiam.

Sentit de Palamede, Vlysis dolo à Græcis saxis obruto. Fuit autem vir ille in philosophia excellens, & ad pangendum carmen factus, quem Iliacum bellum versibus cecinisse perhibent, sed abolitum inductúmque ipsius poematis nomen ab Homero, inuidiæ stimulis agitato. Citat carmen prædictum Philostratus in Heroicis. Notum est, poetas μουσῶν ὄρνιθας, velut Musarum aues à Theocrito vocari: & Latini cygnos pro poetis accipiunt: vt Virgilius ibi,

Cantantes sublime ferent ad sydera cygni.

Et Horatius Pindarum appellat Dyrcæum cygnum. Idem non vsitata nec tenui penna se ferri per æthera gloriatur, & in album alitem mutari: fictionem ab Anacreonte mutuatus: qui ait: ἀναπέτομαι δὴ πρὸς Ὄλυμπον πτερύγεσσι κούφαις. id est: Euolo in cœlum leuibus pennis. Et apud Aristophanem Cinesias poeta optat fieri luscinia, sic inquiens:

Ὄρνις γενέσθαι βούλομαι
Λιγύφθογγος ἀηδών. id est:
Pennata auis fieri volo
Philomela canora.

Diuersum ab hoc adagio est, quod Phrynichus de Lampro quodam musico aquæ potatore dixit, appellans illum μουσῶν σκελετόν, velut exarefactum cadauer Musarum. Callimachus ἀηδόνας vsurpauit pro libris eruditis, toto passim orbe loquêtibus, in Epigrammate quodam in Heraclitum elegiacum scriptorem:

Αἱ δὲ τεαὶ ζώουσιν ἀηδόνες, ᾗσιν ὁ πάντων
Ἁρπακτὴς Ἀΐδης οὐκ ἐπὶ χεῖρα βαλεῖ.

Id est:

Lusciniæ vsque tuæ viuent, quibus inuida, natum.
Omne vorans, nunquam Parca manum iniciet.

Coryphæus.

Qui primas sibi partes aliqua in re vendicat, aut caput, præcipuúsve est præ cæteris excellens, κορυφαῖος, & voce superlatiua κορυφαιότατος prouerbialiter dicitur, quasi verticissimum dicas. erat autem propriè inter choreutas primus, & veluti auspex, κορυφαῖος, præsultorem vocare licebit: qui in capite choreæ positus præcinebat, quem reliquus cœtus accinendo sequebatur. Aristoteles libro De mundo j. κατὰ τὸν αὐτὸν ἐνδόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ φθογγομένου κορυφαίου συγκαταβαίνοντες κινεῖται ἄστρα. hoc est, Sydera mouentur ea lege, quam altrinsecus Deus congrua ratione Coryphæus, velut mundi caput, dictus, præit. Plato in Theæteto: λέγωμεν δὴ ὡς ἔοικεν, ἐπεί σοι γε δοκεῖ, περὶ τῶν κορυφαίων. id est: Age verò, quoniam ita tibi visum est, de Coryphæis verba faciamus. Dionysius Areopagita ad Timotheum Ephesi antistitem de Petro Apostolorum principe loquens, ita scribit: καὶ Πέτρος ἡ κορυφαία καὶ πρεσβυτάτη τῶν θεολόγων ἀκρότης. id est: Vnáque Petrus coryphæum & antiquissimum inter theologos fastigium. Gregorius Palama: ἰσχυρὰ ἐκ τῆς χρονίας συγγυμνασίας πάθη καὶ κορυφαῖα τῶν λοιπῶν. id est: Animi passiones longo vsu validæ, & præ cæteris coryphææ & principatum obtinentes. Philostratus in Iconum priore libro: κορυφαία δὲ τοῦ χοροῦ ἡ ἀλώπηξ γέγραπται· χρῆται γὰρ αὐτῇ ὁ Αἴσωπος διακόνῳ τῶν πλείστων ὑποθέσεων, ὥσπερ ἡ κωμῳδία τῷ Δάῳ. id est: Coryphæa autem totius chori depicta erat vulpes: ea namque vtitur Æsopus administra in argumentis plurimis, velut Dauo Comœdia. Dion Chrysostomus in Euboico: πυνθάνομαι γὰρ δύο τοὺς κορυφαίους τῶν κατεικηκότων ἅπασαν σχεδὸν τὴν ὀρεινὴν χώραν. id est: Audio namque duos esse Coryphæos, qui vniuersam propè regionem montanam occuparunt. Memnō historicus: νυμφὶς δὲ λόγου ἱστορικὸς ὁ κορυφαῖος τῆς πρεσβείας. id est, nymphis historicus princeps legationis erat.

Mantissa obsonia vincit.

Vetus est adagium, Plus est mantissa, quàm obsonium: quando significabimus, dictum aliquod obiter aspersum orationi, pluris nobis esse, quàm reliquam orationis molem: veluti si epistolæ bene prolixæ, breuis aliqua parænesis adiecta sit, dicere licebit: Pluris nobis esse eam mantissam, quàm obsonium: Elegantissimè eo vsus est Lucilius in Satyris hoc hemistichio:

— Mantissa obsonia vincit.

Cælius Calcagninus in quadam epistola: Quam mihi superpondij vice nuncupasti, vt prorsus muneri tuo vetus illud dictum bellè conueniat, Plus est mantissa, quàm obsonium. Est autem Mantissa, appendix quædam & additamentum, quod merci appensæ & adnumeratæ superpondij loco, manu adiici solet.

Cœlo tenus altum. Οὐρανομήκης.

Οὐρανομήκης, hoc est, Cœlo tenus altum, prouerbiali voce frequenter ab authoribus vsurpatur, pro sublimi & incomparabili. Philon lib. περὶ τοῦ πάντα σπουδαῖον εἶναι ἐλεύθερον, aut, vt manuscripti codicis, qui Bononiæ in Bibliotheca S. Saluatoris extat, inscriptio præfert, ὅτι πᾶς ὁ ἀστεῖος ἐλεύθερος, sic de labore virtutum parente loquitur: οἱ δὲ χαλεπὸν μὲν ἡγούμενοι τὴν ἀργίαν, φιλοπόνως δὲ ζῶντες, καθάπερ οἱ γενναῖοι γεωργοὶ φυτῶν ἔρνη, ταῖς ἀρεταῖς οὐρανομήκεις βλαστάνουσι ῥίζας, ἀθάνατα ἔρνη. hoc est: At qui ocium noxium esse iudicant, & labores amant, hi agricolarum in modum qui generosos stolones plantant, continua industria quasdam virtutum viui radices cœlo tenus altas propagant, perennia atque immortalia germina. Iphicrates Thebanus (vt ex Lysia commemorat Aristides) ita gloriabatur ab Aristophonte reus factus: ἐμοὶ στήλη οὐρανομήκης ἕστηκεν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ μαρτυροῦσα τὴν ἀρετήν. id est: Erecta mihi stat in Peloponneso columna cœlo tenus alta, virtutis meæ testimonium, innuens res à se fortiter gestas in Peloponneso, immortalem sibi famam peperisse. Athenæus commemorat lib. j. Cleonis cuiusdam Thebani cantoris statuæ inscriptum epigramma, cuius hemistichium est:

— Καί οἱ κλέος οὐρανομήκες.

Id est:

— Cuius cœlum ferit ardua fama.

quo allusum videtur ad Homericum illud:

— Ἐπεί κλέος οὐρανὸν ἵκει.

Id est:

— Feriat cœlum ardua fama.

Aristophanes in Nubibus:

Οὐρανομήκη ῥῆξαι τί μοι φωνήν.

Id est,

Cœlo tenus grandem vocem erumpite mihi.

Citat & Suidas ex Aristophanis Nebulis,

Κλέος οὐρανομήκες ἐν βροτοῖσιν ἕξεις.

Id est,

Habiturus es inter mortales ad cœlum vsque diffusam gloriam.

Quod de Erasinis, Budæis, & id genus heroibus, qui scriptis clari sunt, dici conueniet. Huc spectat & illud ex historico quopiam, οἱ δ᾽ ἀπεκρίναντο οὐρανόμηκες ὅσον. id est, Clamorem ad cœlum vsque extulerūt. quod Virgilius dixit,

It clamor cœlo. —

Imitatus est illud Horatius Oda prima,

Sublimi feriam sydera vertice.

Et alibi,

Attingit solium Iouis. —

Nec abludit hinc Synesij illud, ὥσπερ ἀράττει τῇ κεφαλῇ τὸν οὐρανόν. id est, Is cœlum vertice pulsat. Extenditur hæc vox etiam ad omne quod procerum & altum est. Sic ἐλάτην οὐρανομήκη proceram & ingentem abietem dixit in Odyssea Homerus, ad instar Elates sororis Molionidarū, quibus vastam corporis molem fabula tribuit. Eòdem pertinet & illa locutio, Ἡρακλῆς ἀέριον ἦχε κλέος, Hercules aeriam gloriam reliquit, pro magna. Huius generis hyperbolas attingit & πυργῶσαι, pro in altum euehere, & quasi turrificare. Ælianus, ὡς ἐνενόει δ᾽ ἐκεῖνος Ὅμηρος ἐς τὸ καλὸν κλέος αἰθρίοις πυργῶσαι καὶ ἆραι, ἐξ ὧν ἐποίησεν τὸν Ἀχιλλέα, κατεῖδεν ὁ ποιητής Μεσσάπιος. id est, Probè intelligebat Messapius poeta Ennius, quantum præstare possit Homerus in laudanda & educenda turris in morem gloria hominum atque euehenda, idque ex Encomio quod Achilli dedit. Damascius Syrus in philosophica historia sic loquitur; τοῖς δὲ μόνον δὲ μάλα πυργώσαι

φιλοσοφίας. id est: His qui philosophiam ad altissimum rerum fastigium euexerunt. Antipater Sidonius de Æschylo:

Ὁ τραγικὸν φώνημα καὶ ὀφρυόεσσαν ἀοιδὴν
Πυργώσας στιβαρῇ πρῶτος ἐν ἀντιλίῃ.
hoc est:
Qui Tragici fastum primus strepitúmque cothurni,
Ceu turrim elato carmine inædificas.

Quo alludens Aristophanes in Ranis, πυργώσας ῥήματα illum dixit quòd turgeret vocabulis compositis, & turris ritu aggestis, quomodo metaphoricè Nazianzenus fœminas comæ suggestum in altum educentes, turrificare crines loquitur. ibi:

Μὴ κεφαλὰς πυργοῦτε νόθοις πλοκάμοισι γυναῖκες.
Id est:
Ne caput ædifica haud natiuo fœmina crine.

Qua de re plura diximus in commentario de coma. Aristophanes in Pace, πυργῶσαι τέχνην, id est, Artem turrificare: pro extendere, & in amplius fastigium educere. Mimnermus poeta apud Stobæum de medicis arrogantibus, qui magnos sibi spiritus sumunt, dixit, πυργοῦντες αὐτούς, velut torrificantes suam gloriam.

Niue candidior.

Prouerbialis hyperbole Græcis vsitatissima est, χιόνος λευκότερος, Niue candidius, de re quauis eximij candoris. Archestratus in Gastronomia, Lesbios panes candidissimos volens significare: λευκότεραι, inquit, θείας χιόνος. Æstiua niue candidiores. Homerus Iliados x. de Rhesi equis:

Λευκότεροι χιόνος, θείειν δ' ἀνέμοισιν ὁμοῖοι.
Præ niue candentes, similes pernicibus auris.

Quem versum Matron Parodus ad panes detorsit, hoc modo:

Λευκοτέρους χιόνος, γεῦσιν δ' ἀμύλοισιν ὁμοίους.
Præ niue candentes, similes dulcedine amylo.

& de bulborum radicibus iterum:

Λευκοτέρας χιόνος, ἰδεῖν ἀμύλοισι δ' ὁμοίας.
Præ niue candentes, similes albedine amylo.

Incertus autor apud Suidam: οὐ γὰρ ἦν τὴν Θρακῶν χιόνα ὑπερβαλλούσας χαρίζεσθαι δάπιδας, id est: Neque enim poterat donare tapetas Thraciæ niui comparandos. Apollinarius Laodiceus Dauidis illud, ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι, Præ niue dealbabor, sic expressit heroicè:

Καί με πολὺ λευκότερον χιόνος πλύνεις μιν λοέσσας.
Méque lauans multo reddes niue candidiorem.

Philostratus de Apollinis bubus, βοῦς ὑπὲρ χιόνα λευκάς, Boues præ niue candidas. Sophocles in Antigone: λευκῆς χιόνος πτέρυγι στεγανός: Candidæ niuis ala stipatus. hoc est, candidissima ala succinctus. Vtitur & Gregorius Palama. & Esaiæ cap. j. legitur: καὶ ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ, Etsi peccata vestra purpuræ instar rubuerint, ad modum niuis dealbabo. Huic assimile est Theocriti illud, λευκοτέρα πακτᾶς: Coagulo candidior. Eodem pertinent illæ hyperbolæ Martialis:

Toto candidior puella cygno,
Sed quando volo nocte nigriorem,
Argento, niue, lilio, ligustro.
Formica, pice, graculo, cicada.

est hyperbole illa Ouidij:

—Illyrica pice nigrior essem.

Alcinoi horti.

Ἀλκινόου κῆπος, Alcinoi hortus. Parœmiæ specie celebratur & Alcinoi pometum, apud Septimium Tertullianum, libro De pallio: Consitum & amœnum super Alcinoi pometum & Midæ roserum. quod alibi in libro De corona militis sic extulit: Centenariis quoque rosis ex horto Midæ lectis. Vt autem de loco deliciarum pleno dicitur, ita & tropicè transferri poterit ad librum eruditum ac variæ lectionis diuitiis excultum, vt dicamus non Alcinoi hortos cultiores esse, quàm sint huius aut illius commentarij. Notum est ex Homero, Alcinoi Phæacum regis affluentissimos culturæque diligentissimæ fuisse hortos. Iulianus ad Libanium: κῆπον δὲ τῷ μὲν Ἀλκινόου καταδεέστερον, ἐφάμιλλον δὲ τῷ Λαέρτου: Hortum imparem quidem Alcinoi pomario, sed tamen Laertæ consimilem. Consimili ratione Alcinoi mensam dixit Gregorius Nazianzenus de opipara & omni luxus genere referta:

Καὶ δόμον αἰγλήεντα, καὶ Ἀλκινόου τραπέζας:
Non si marmoreum dederis tectum, Alcinoique
Mensam.—

Et alibi in epistola ad Basilium: ἀλλ' ὡς Ἀλκινόου τράπεζαν. Sic Ciceronianam mẽsam dixit Tertullianus lib. De anima, pro sumptuosa, magníque precij mensa: Quòd, inquit, mensis Ciceronianis infertur. nam M. Tullius Cicero citream mensam quingentis millibus emit, vt idem ait libro de Pallio: aut, vt Plinius, H— S decem millibus.

Tu ipse & liberi tui.

Αὐτός τε καὶ τὰ παιδία, Ipse pariter cum liberis. Prouerbium esse vulgo frequens ostendit in Euthydemo Plato in calce dialogi, vbi Socrates his verbis: ἐὰν δὲ φαίνηται οἷον οἶμαι αὐτὸ ἐγὼ εἶναι, θαρρῶν δίωκε, καὶ ἄσκει τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο αὐτός τε καὶ τὰ παιδία. id est, Quòd si tale tibi esse probabitur, quale ego illud iudico, magno studio amplectere, túque ipse pariter & liberi (vt in prouerbio est) in eo operam nauate. Quo vti licebit, quum quid accuratè alicui amplectendum, & dignum posteritate denunciabimus.

Mosis tabulæ.

Πλάκες Μωσέως, id est, Mosis tabulas prouerbiali figura dixit Gregorius Nazianzenus in funebri oratione Athanasij, pro re inuiolabili, & sacrosanctæ augustæque reuerentiæ plena: vbi ait Athanasij tantam fuisse existimationem, vt legis loco haberetur quicquid illi visum esset, rursus execrabile quod ille respuisset: ἦν πλάκες Μωσέως αὐτοῦ τὰ δόγματα. quòd ipsius decreta populis essent abaci Mosis. Quicquid ergo magna religione obseruamus, & velut imbutis tactísque quodam numinis metu animis veneramur atque suspicimus, Mosis abacos, prouerbialiter dicemus.

Molones.

Molon, homo dicitur ingenti corpore seu prægrandi statura, vt apud Aristophanem exponit grammaticus Didymus: Μόλων, inquit, ὁ μεγαλόσωμος, nec in breui statura homuncionem competit. Locus est apud Aristophanem in Ranis, μικρὸς ἡλίκος Μόλων: Pusillus, quãtus Molon. quod contrario sensu prolatum est pro ingẽti. Nam quum Bacchus vehementi amore percussum se dicere vellet, Hercules interrogat, quantum sit illius amoris incendium, his verbis: πόσος τις; id est: Quantus est amor? respondet ille per iocum: μικρός, ἡλίκος Μόλων. hoc est: Exiguus, quantus fuerit Molon. Moliones, qui & Molionidæ, filij Actoris, aut secundum alios Neptuni & Moliones, Eurytus & Creatus, vasta corporis mole fuisse perhibentur, quos Augiæ Elidis regi auxiliares, dispositis insidiis oppressit Hercules, atque occidit, Pindaro teste. Hos fabulæ monstrosa forma bicorpores fuisse fingunt, costarum tenus coalitos, ita vt vno cincto præcingerentur. Ibycus Melicus poeta fabulatur eos, ἄλικας, ἰσοκεφάλους, ἑνιγυίους, ἀμφοτέρους γεγαῶτας ἐν ὠέῳ ἀργυρέῳ: id est, Æquales, capitibus pares, vnimembres, ex ouo argenti colore prognatos. Eustathius Ilia. λ. quaternos oculos totidémque manus pedésque illis attributos à veteribus annotat: nonnulli etiam prodigiosius vtrique bina corpora assignant. Nazianzenus Μολιονίδας Molionidas pro concordi fratrum iugo non sine prouerbij fuco extulit. ibi: οἱ Μολιονίδαι τῆς ὁμονοίας, δι' ἣν τὸ θαῦμα, ἧς κοινωνία συμφορῶν ἐγένετο. id est: Molionidæ ipsi, Homerici poematis miraculum, quos periculorum societas coniunxit. ita fermè & Plutarchus in libello De fraterno amore: θαυμάζουσιν οὐδὲν ἧττον ἢ τοὺς Μολιονίδας ἐκείνους συμφυεῖς τοῖς σώμασι γεγονέναι δοκοῦντας. id est: Mirantur non secus quàm Molionidas illos, quos coalito corpore concretos fuisse existimauit antiquitas.

Bibliotheca animata.

Prouerbiali tropo dictum est illud ab Eunapio Sardiano, βιβλιοθήκη ἔμψυχος καὶ περιπατοῦν μουσεῖον: id est, Animata bibliotheca & viuum Museum. Dici conueniet de homine valde erudito, & qui velut ex professo de omnibus respondere, & inexplicabiles authorum nodos dissoluere possit, tanquam ex secretiore Musarum adyto cuncta depromens.

depromens. Loquitur autem de Longino Cassio, Porphyrij præceptore: λογγῖνος δὲ βιβλιοθήκη τις ἦν ἔμψυχος καὶ περιπατοῦν μουσεῖον. id est: Erat Longinus bibliotheca quædam spirans & viuum Musæum. sic enim malo reddere, quàm vt Græcè sonat, obambulans Musæum. Simili loquendi genere Isidorum ἔμψυχον κίονα ἀσκήσεως dixit Nicephorus Callistus: hoc est, instituti monastici animatum columen. & Nazianzenus martyras nominat ἐμπνόους στήλας, quasi spirantes columnas, propter viuidæ fidei singularem constantiam. Porrò Μουσεῖον, id est, Musæum, mensa fuit Ægyptia, ad quam cunctis, quos tota passim Ægypto celebres eruditio faciebat, aditus patebat. ita enim scribit Philostratus de Milesio Dionysio loquens. quem ab Hadriano Imperat. ascriptum fuisse equitum ordinibus & iis qui in Musæo alebantur, dicit, subiungit: τὸ δὲ μουσεῖον ἐστὶ τράπεζα Αἰγυπτία ξυγκαλοῦσα τοὺς ἐν πάσῃ τῇ γῇ ἐλλογίμους. Idē de Polemone scribit, quòd illum Hadrianus κατέλεξε τῷ τοῦ μουσείου κύκλῳ ἐπὶ τὴν Αἰγυπτίαν σίτησιν: hoc est, Allegit circulo Musæi, vt Ægyptiaco more illic aleretur. ex quo colligo Musæum apud Ægyptios fuisse, quod fermè apud Athenienses Πρυτανεῖον Prytaneum, in quo viris bonis & de republica præclarè meritis victus quotidianus publico sumptu præbebatur, vt ex Cicerone discas. qui honos erat vel maximus. vnde Plutarchus vix alio nomine Luculli magnificentiam laudat magis, quàm quòd doctis viris ædes ipsius Prytaneum quoddam fuerint. sic enim inquit: ἦν ὅλως ἑστία καὶ πρυτανεῖον ἑλληνικὸν ὁ οἶκος ἐκείνου τοῖς ἀφικνουμένοις. Vtitur & Synesius in epistola ad Orum: οἱ δὲ ἀληθῶς ὄντες φιλοσοφοῦντες ἀπιστοῦνται καὶ ἐν κακῷ μοίρᾳ τιθέασθαι. id est: Verè philosophantibus fides derogatur, Carisque in loco habentur.

Ver vnicum inter anni partes.

De viro ad miraculum vsque docto, literarum coryphæo, τὸ μὲν ἔαρ ἐν ὥραις, ἥλιος δὲ ἐν ἀστέρσι: id est, Ver inter anni partes vnicum vnus inter astra sol. Videntur esse Basilij verba, præclarè de Nazianzeno existimantis, quæ à Gregorio repetuntur velut hyperbolicώτερον & minus verè de se dicta. Ver autē inter quatuor anni partes, quas à discrimine tēperiei ὥρας appellant Græci, vt amœnissimū, ita & salubritatis tēperamētiq; ratione in æquilibrio quatuor qualitatum excellit. Ita Ciceronem in omnibus, quæ singula in quolibet oratore laudantur, elegantia, copia, acumine, viribus, dignitate, aliisque oratoriis dotibus eminentissimum, vt Fabius insinuat, ὡς ἔαρ ἐν ὥραις dicere licebit: & Erasmus in hac literatorum infinitate ὡς ἥλιος ἐν ἀστέρσι, sol vnicus inter minora sydera emicuit. huc spectat illud Iuliani Ægyptij lib. iij. Epigram.

Φεῦ, χαρίτων ἔαρ ὤλετο κακῶς λείπεται ἔαρ.

Id est:

Hei, quò ver Charitum disperiit miserè.

Nectar spirat.

De re impensè suaui, aut quouis honore digna dicitur. Symmachus: Literæ tuæ olentes Platonicum nectar. Eubulus comicus vinum Lesbium vetus, nectar stillare ait eo versu: Λέσβιον γέροντα νεκταροσταγῆ. quod non incommodè transferri poterit ad orationem suauiloquam. Theocritus:

—ἀλλὰ νέκταρος ὄζει.

Id est:

—Fragrat nectaris instar.

Martialis lib. ix.

Nomen nectare dulcius beato.

Suidas ex incerto authore: αὐταὶ μὲν ὄζουσ' ἀμβροσίας καὶ νέκταρος. id est: Redolent ambrosia & nectar. quod annotat ille competere in eos, qui merentur & digni sunt admitti. Aristides: ἐπὶ τούτοις σεμνύνεται ὡς οὐδὲν ἀπολειπομένοις τοῦ νέκταρος. id est, His gloriatur atque superbit, tanquam nectare non inferioribus. Hermippus apud Athen.

Ὄζει ἴον, ὄζει δὲ ῥόδον, ὄζει δ' ὑάκινθον

Ὀσμὴ θεσπεσία, κατὰ πᾶν δ' ἔχεν ὑψερεφὲς δῶ

Ἀμβροσία καὶ νέκταρ. —

Id est,

Spirat odor mirus violásque rosásque rubentes,

Ambrosia augustas nectárque impleuerat ædeis.

Nō alienum hinc est quod Petronius Arbiter dicit, Mellitos verborum globulos, & omnia dicta factáque quasi papauere & sansuco sparsa. Porrò nectar volunt esse deorum potum, alij cibum: inter quos Anaxandrides comicus, τὸ νέκταρ πάνυ μάττων ἐσθίω, διαπίνω τ' ἀμβροσίαν. id est, Nectar præmansum edo, ambrosiámq; interbibo. & Alcman Lyricus ait deos τὸ νέκταρ ἐσθίειν: id est, Nectar esitare. ita Sappho Lyrica: ἀμβροσίας κρατὴρ ἐκέκρατο. id est: Ambrosiç poculum infusum erat. at Homerus nectar deorum poculum agnoscit. & Ibycus, qui ambrosiam cibum nouies dulcedine mel superare ait.

Colossi fragmenta.

Κολοσσοῦ ἀποσπάσματα, id est, Colossi frusta, prouerbiali specie dici possunt commentaria viri docti, specimen magnæ & incredibilis eruditionis præbentia: aut versus aliquot & sententiæ excerptæ, singularis ingenij testimonia: aut etiam discipuli literati, qui è schola insignis præceptoris velut ex equo Troiano prodierint omnes, ceu assulæ quæpiam & frustulamenta eximij colossi. Herodes Atticus quum audisset Hadrianum Tyrium adhuc adolescētem declamantem honorifico testimonio dixit: κολοσσοῦ ταῦτα μεγάλα ἀποσπάσματα ἂν εἴη. id est: Ingentia hæc fuerint Colossi frusta: magnæ spei illum fore auguratus. quod apud Philostratum legitur. Colossi moles sunt statuarum, turribus pares, vt inquit Plinius: sic dicti vel ab authore, vt Sextus Pompeius vult: vel ἀπὸ τοῦ κολούειν τὰς ὄσσεις, quòd altitudine nimia officiant inspectantium luminibus. vel à vasta inanitate specus cuiusdam interanei, quasi κοιλαί ἕσαι. hinc Colossica dicuntur, quæ magnæ molis sunt onera. Strabo lib. j. καθάπερ ἐν τοῖς κολοσσικοῖς ἔργοις οὐ τὸ καθ' ἕκαστον ἀκριβὲς ζητοῦμεν, ἀλλὰ τοῖς καθόλου προσέχομεν μᾶλλον εἰ καλῶς ἔχει τὸ ὅλον, οὕτω κἀν τούτοις δεῖ ποιεῖσθαι τὴν κρίσιν. κολοσσουργία γάρ τις καὶ αὕτη τὰ μεγάλα φράζουσα πῶς ἔχει. id est: Quemadmodum in Colossicis molibus singularum partium exactam structuram non exploramus, sed vniuerso operi an rectè fabricatum sit, attendimus potius, & idem in istis iudiciū est: siquidem & hæc Colossæa quædam fabrica est, rerum magnitudinem quomodo se habeant declarans. Ita Vitruuius lib. x. Colossicotera comparatiui modo dixit quæ immania sunt: Sin autem, inquit, colossicotera amplitudinibus & oneribus onera in operibus fuerint, non erit sucuIæ committendum. Procopius de statua grandi, κολοσσῷ ἐμφερής: id est, Colosso assimilis. Philon Iudæus De mundi fabricatione libro: ὡς γὰρ τὴν κολοσσιαίων μεγεθῶν τοῦ ἰδέας καὶ ἡ βραχυτάτη σφραγὶς τυπωθεῖσα δέχεται. id est: Quemadmodum enim perexiguum sigillum accipere potest expressam Colossicæ molis effigiem. Colossæam magnitudinem ad horrorem transtulit Eunapius: ὥσπερ ὁ Ῥοδίων κολοσσὸς διὰ μέγεθος καταπληκτικὸς ὢν οὐκ ἔστιν ἐράσμιος, κἀκεῖνος διὰ τὸ ἀξιόχρεων μετὰ θαυμασμοῦ συνεῖχε χάριν. id est: Sicut Rhodiorum Colossus propter inusitatam magnitudinem amabilis non est, sed formidinem potius & horrorē incutit, ita & ille, quamuis contemptus opum admirabilem eum fecerit, gratiosus tamen non fuit. Huic adagio affine est illud Alexandri Seleucensis sophistæ apud Philostratum eundem: τμήματα σοῦ ἐσμὲν οἱ σοφισταὶ πάντες. id est: Frustula aut particulæ tuæ sumus omnes quotquot sophistæ dicimur. quod ad Herodem Atticum dixisse fertur, quum literatorum omnium columen, facileque principē illum vellet innuere paulo diuersiore sensu Æschylus dictitare solebat, suas tragœdias esse frustula de magnis Homeri cœnis, τὰς αὐτοῦ τραγῳδίας τεμάχη εἶναι τῶν Ὁμήρου μεγάλων δείπνων, vti refert in Dipnosophistis Athenæus: cūm significaret se instruxisse ex ingeniorum affluentissimo fonte Homero suas fabulas. Isocrates apud Plutarchum in vita ipsius ad Demosthenem integram pro disciplina stipem persoluere nequeuntem: οὐ τεμαχίζομεν, inquit, τὴν πραγματείαν. id est: Artis oratoriæ institutionem in frustula non partimur.

Γοργιάζειν.

Γοργιάζειν, id est, Gorgianum prouerbialiter vocatur quod in speciem magnificum est, & affectatoribus verbis turgidum atque inane videtur, Asiatica dicendi mollitie luxurians. Synesius in epistola ad Pylæmenem: Τρύφωνι τῷ χρυσῷ, δεῖ γάρ τι καὶ τοῦτο ψυχρὸν εἰπεῖν καὶ Γοργιάζειν, Τρυχωνίτα δῆτα προσκαλέσομαι. i. Delicio aureo (licebit enim frigidū

quiddam & Gorgianum loqui) deliciosa munuscula parauimus. Tryphonem Delicium nominaui de industria, vt paronomasiam aptius exprimerem, in qua Gorgianæ phrasis tumiditas sita est. Dionys. Halicarnassęus ad Cn. Pompeium de duris & affectatis metaphoris loquens: μάλιστα τοῖς γοργιείοις σχήμασι καὶ μειρακιώδεσιν ἐναβρύνεται. id est: Intempestiuè maximéque iuueniliter Gorgianis verbis delectatur. Aristides: ἢ πάντως πάλιν αὐτοῖς γοργίειος λόγος φαρμάττωμεν, μὴ δυσχεραινέτω ἐὰν διαγράφωμεν. id est: Aut hasce Gorgianas voces si depingamus, ne ægrè ferant deprecamur. Gorgias Leontinus è Sicilia oriundus, quem sophistices patrem Philostratus appellat, primus ausus est in conuentu quæstionem poscere: id est, iubere dicere, qua de quis vellet audire. idem intemperantius vsus fuit numerosa dictione, vt insinuat Cicero ad vitiũ vsque.

In aceruum metere.

Πρὸς τὸν σωρὸν ἀμᾶσθαι, id est, In aceruum metere, prouerbium esse admonet Suidas in eos, qui ad magna aspirant, aut res arduas suscipiunt: vel qui edicta edictis, mandata mandatis accumulant. Sumpta à messoribus metaphora.

Καρυκκεία.

Καρυκκεία prouerbiali venere de quauis re opipara & palato grata effertur: nam καρύκκην exponunt esse eduliũ Lydis vsitatum, exquisito apparatu & conditaneo iure in deliciis habitum. potest transferri ad ingenij fœturam appellando poema aut opus doctum omnigenæ lectionis opibus fartum, καρυκκείαν. Gregorius presbyter in vita Nazianzeni in ipso initio: συγκαλεῖ μὲν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, γενναῖος ὁ πάνυ ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος, εἰς τὴν πνευματικὴν πανδαισίαν τῶν λόγων, ὡς ἐκεῖνος δὲ αὐτὸς οὐ λόγος καρυκκεία. id est: Gregorius ille eximius, cui Theologia cognomen dedit, vos pariter vocat, ô ciues, ad epulum verborum spirituale, in quo ipsemet apponitur carycea non edulis. Synesius in Dione: πανδαισίαν παρέθηκεν ἀττικῶν καταγλωττισμάτων καὶ καρυκκείας ποιητικῆς. id est: Epulum apposuit Atticorum colloquiorum & Caryceæ poeticæ. Cariceam poeticam nominat miscellam fabularum & narrationũ, quibus exornant atque condiunt scripta sua poetę. Apud Achæum Eretricensem Satyrus conuicio mordet sacerdotes Delphos, καρυκκοποιούς, id est, Caryccopœos nuncupans: eo quòd quotidianis epulis sacrificiísque victimariis operarentur, atque indulgerent: cuius hunc versum citat Athenæus in iiij.

Καρυκκοποιοὺς προσβλέπων βδελύττομαι.
Id est:
Caryccopœos intuens abominor.

Currulis.

Ἐπιδίφριος, hoc est Currulis, pro glorioso homine, & magnos sibi spiritus sumente, haudquaquam vulgariter se gerẽtes, accipi videtur à Cyrillo Alexandrino in libris quos aduersus Iulianum apostatam scripsit, nominans quosdam non fine morsu ἐπιδιφρείους ἰατρούς, id est, currules medicos, qui supercilio pleni põposè curru inuehuntur, & quasi obuiorum cõgressus aspernati de curru pharmaca præscribunt. Horum similes non paucos in aulis principum videre est non ἐπιδιφρείους, sed ἐφιππίους, qui mulis holosericatis inuecti feruntur.

Daphnis inter pastores primus.

Δάφνις παρὰ ποιμέσι πρῶτος ἐγένετο: id est, Daphnis inter pastores primus euasit. Extat apud Synesium in epistola ad fratrẽ, prouerbiali specie dictum: κἀκ τούτου Δάφνις παρὰ ποιμέσι πρῶτος ἐγένετο, τὸ τοῦ ἰδιώτου ἐπὶ μέγα τύχης ἐξῆρεν. id est: Ex ea occasione Daphnis inter pastores primus extitit, hoc factum Euthalium ad amplas fortunas euexit. Vsum prouerbij ipse author exponit propemodũ. Quoties namque opinionem alicuius augescere, ipsúmque admirationi esse volumus innuere, atque magnæ authoritatis haberi, dicemus: Daphnis inter pastores principatum obtinet. Prouerbij origo ex Theocriti Bucolis, vbi de victore Daphni ita canit:

Κἠκ τούτου Δάφνις παρὰ ποιμέσι πρᾶτος ἔγεντο.
Id est:
Daphnis se ex illo primus pastoribus infert.

Quò allusit Virgilius ibi:

—Daphnin ad astra feremus.

Historiam de Daphnide pertexit Diodorus Siculus lib. v. Is è Mercurio & Nympha Siciliæ indigena prognatus, & ab nymphis enutritus, multa boum armenta possedit, à quorum cura βουκόλος, id est, bubulcus dici cœpit. cúmque esset ingenio acri, carmen ab authore Bucolicum dictum, primus excogitauit: dicitur autem Syracusius fuisse. De hoc paulo fusius Ælianus lib. x. omnigenæ historię: Daphnis, inquit, Bucolus amasius fuit Mercurij, secundum alios filius, nomen ab euentu sortitus, quòd à partu expositus fuerit in laureto: quem boues in Sicilia pascentem nympharum vna deperiisse dicitur, cúmque illo primum iuuentæ florem delibasse, inito pacto, ne cum alia congrederetur, quòd si falleret interposita oculorum orbitatis pœna: sed quum non multo pòst adamatus à Regia puella, per ebrietatem pactũ dissoluisset, habita consuetudine cum Regis filia, captus luminibus, Bucolicum carmen, calamitatis solatium, primus cecinit.

Prisca manus.

Ἀρχαίας χειρός. id est, Priscæ manus opus esse dicemus, quod elegans est & artis plenum, quòdque vetustatem redolet. Synesius in epist. καὶ πρὸς δ' ἐπιδεικνύει τι τῆς ἀρχαίας, ὅπερ ἐπὶ τῶν ἀνδριάντων λέγειν εἰώθαμεν. id est, Commõstrantem quippiam priscæ manus, id quod de statuis dicere solemus. Vbi non indicat vsum modò, sed & originem adagij. Veterum curiositas atque peritia in affabrè sculpendis statuis celebratur. Themistius in oratione De amicitia: ἀγάλματα τῆς παλαιᾶς τέχνης χρόνου δέονται εἰς τὸ θαυμάζεσθαι καὶ ὀφθαλμῶν ἀκριβεστέρων. id est: Simulacra priscæ artis tempore indigent ad sui admirationem, & exacta oculorum acie.

Clauum tenere.

Οἴακα νωμᾶν, id est clauum gubernare, prouerbialiter de quouis imperio effertur. Æschylus in Septem ad Thebas:

Κάδμου πολῖται χρὴ λέγειν τὰ καίρια
Ὅστις φυλάσσει πρᾶγος ἐν πρύμνῃ πόλεως
Οἴακα νωμῶν.—
Id est:
Cadmæa pubes publicæ ex vsu rei
Quæ sunt, decet proferre, qui in puppi sedet,
Clauúmque ciuitatis obseruat manu.

Æschyli sententiam expressit in Euthydemo Plato, his verbis: ἐφαίνετο οὖν ἡμῖν ἥδε εἶναι ἣν ζητοῦμεν, καὶ ἡ αἰτία τοῦ ὀρθῶς πράττειν ἐν τῇ πόλει, ἀτεχνῶς κατὰ τὸ αἰσχύλου ἰαμβεῖον, μόνη ἐν τῇ πρύμνῃ καθῆσθαι τῆς πόλεως, πάντα κυβερνῶσα καὶ πάντων ἄρχουσα, καὶ πάντα χρήσιμα ποιεῖν. id est: Clarè videbatur nobis esse ea quæ petebatur, & causa felicis rerũ successus in ciuitate, imò reuera, iuxta Æschili senarium, sola in puppi sedere ciuitatis cuncta gubernans, cuncta moderans, denique omnia ex vsu facere. Pindarus in Pythionicis: νώμα δικαίῳ πηδαλίῳ στρατόν· ἀψευδεῖ δὲ πρὸς ἄκμονι χάλκευε γλῶσσαν. hoc est: Iusto clauo exercitum moderare, linguámque in incude veraci procudito. Fuit, quũ apud Nonium Marcellum, vbi Varronis citatur authoritas, οἰακῶν, legendum putaui, οἴακα νωμῶν: nisi manuscriptum exemplar, quod penes me est vetustissimum, legeret, Teneo, μακρὸν: pro eo quod in excusis est, Teneo. Idem οἰακῶν

BRASSICANI.

Contenti simus hoc Catone.

Suetonius Trãquillus in Augusto: Augustus quotidiano sermone quædam frequentius vsurpabat: vt cùm hortaretur, ferenda esse præsentia, qualiacunque essent, dicebat, Contenti simus hoc Catone: hoc est, præsentem rerum conditionem, quoniam aliter fieri non potest, æqui bonique consulamus. Ita Cic. lib. iiij. epist. ad Attic. Plus vnus Cato poterit quàm omnes quidem iudices.

Locum in balneis occupare.

Idem libro iij. contra Marcionẽ: Idcirco quasi locum in balneis, ita fidem occupauit. Adagium pertinet ad ambitiosulos, qui primi volunt esse in omni loco & tempore, qui passim in omnibus publicis locis primas ambiũt, ac præ cæteris insolentiss. videri volunt. Nunc diuites matronæ

matronæ consueuerunt primum sibi locum in balneis diligere: vtinam pari studio ad hæc commendatiore ambitione contenderent, & bonos mores assequi, atque arctam existimationem paulo inculpatius tueri.

IOANNIS VLPII.

Primus, secundus, tertius: Primus, medius, nouissimus.

Prouerbia Græcorum sunt in eos, quos laudibus efferunt. Sic Isocrates laudat Alcibiadem: [Greek text] Theocritus quoque Idillio xvij. Ptolemæum laudans dicit eum virorum primum, medium & nouissimum. [Greek text] Virgil.

—Nulli pietate secundus.

Id est:

primus in pietate.

Beta sapientum.

[Greek text] In eum competit, qui in aliqua re nec infimus est. In Eratosthenem dictum fuisse, author est Strabo, vt qui non primas, sed secundas inter doctos teneret. Theocrit.

COGNATI. Digito ostendere, seu monstrari.

Prouerbiale est apud Paulum lib. Pandect. xij. tit. si certum petatur, &c. c. vj. Nam & Pædius libro primo de Stipulationibus, nihil referre ait, proprio nomine res appellentur, an digito ostendantur, an vocabulis quibusdam demonstrentur, quatenus mutua vice fungantur quæ tantundem præstent. Quinimò multas res alienis vocabulis rectius demonstrari, quàm propriis nominibus appellari declarat Cic. lib. j. Offic. & lib. ix. Epist. in quadam epist. ad Papyrium Petum: [Greek text] Luciano: [Greek text] id est: Talibus scilicet ornamẽtis ego te insignem & conspicuum reddam, vt eorum quoque qui te aspicient, quisque proximè astantem leniter impellens atque commonens, digito te demonstret, atque dicat: Hic est ille, &c. Digito monstrari, & dici, Hic est: aliquando pulchrum est. vt illud, Ecce agnus Dei: & [Greek text]. & quod de Telamone memoratur, ob cuius os (ait Cicero) Graij ora obuertebant sua. Breuis enim est prosopopœia vulgi, per vrbem incedentes digito indicãtis, Hic est. quod doctis, illustribus & nobilibus viris sæpe solet contingere. Sic Martialis:

Sed toto legor orbe frequens, & dicitur, Hic est.

Et idem alibi:

Rumpitur inuidia, quòd turba semper ab omni
Monstramur digito.—

Sic Horatius:

Quòd monstror digito prætereuntium.

Et Persius satyra j.

At pulchrum est digito monstrari, & dicier, Hic est.

Aliquando contumeliosum est. vt illud: Ecce somniator venit. Confer cum alio, Monstrari digito.

Ducere funem.

Elegantissima est translatio, sumpta à choreis & comica saltatione, quam Græci [Greek text] appellant. Eò allusum est in Terentij Adelphis: Tu inter eos restim ductitans saltitabis. Donatus: Sed ego puto manu consertos choros puellorum puellarúmq; cantantes restim ducere æstimari. Apud Aristophanem in Nebulis, propemodum eius saltationis modus describitur. Sic enim ait: [Greek text] Rursus ibidem: [Greek text] In his choreis qui præsultor est, & moderator, funem ducit: quem alij eodem fune apprehenso præeuntem sequuntur. Virgil. ij. Æneidos:

—Pueri circum innuptæq; puellæ
Sacra canunt, funémq; manu contingere gaudent.

Ex eodem genere est illa metaphora apud Ciceronem in epist. familiam ducere, pro principem esse, & authorem alicuius sectæ. Pecunia igitur debet alterius ductum & imperium sequi, nō ipsa ducere. & hoc est quod dicit Horatius Epist. x.

Imperat aut seruit collecta pecunia cuiq;
Tortum digna sequi potius, quàm ducere funem.

Idem paulo antè:

Et mihi res non me rebus submittere conor.

Intelligit pecuniam sequi alterius imperium debere, non ipsa ducere. Nann. Misell. 4. Confer cum aliis Chil. Funem reducere: &, Funem abrumpere.

Primo gradu.

Iurisconsultis est tit. de gradibus affinit. & cognationum, in quo Paulus libr. Pandect. xxxviij. capit. x. Gradus autem dicti sunt ad similitudinem scalarum, locorúmque procliuium, quos ita ingredimur, vt à proximo in proximum, id est, in eum, qui quasi ex eo nascitur, transeamus. Transeamus nunc, & singulos gradus numeremus. Primo gradu cognationis sunt, &c. Simili metaphora Cicero appellat gradus officiorum, libro j. de Officiis, circa finem. & gradus rerum, libr. j. de natura Deor. Vide inferius, In gradum reponere: &, De statu mentis deturbare.

Athleta.

Athleta [Greek text] & à Græcis & à Latinis scriptoribus dicitur, appellatúrq;, qui eximius præstánsq; in aliquo artificio est: Timæus apud Athenæum accusans Philippum: [Greek text], Sed & aliæ iniustitiæ & execrationis primos reddidit. Demosthenes contra Aristogitonem: [Greek text], Vnde omnes rerum præclarè gestarum principes extitêre. Dionysius Halicarnassæus de iunctura verborum: [Greek text], Huiusmodi videlicet nominum connexionem & elegantem colorum dispositionem ab eius rei peritis fieri est existimandum. Varro lib. iij. Rerum rusticarum: Cùm hæc loqueremur, clamor fit in campo, vos athletæ comitiorum, vnà cùm id fieri nō miraremur propter studia suffragatorum. Idem secundo eorum librorum: Sed hęc ita à nobis accipietis (inquit) Scrofa, vt vos, qui estis Epirotici j, pecuarij athletæ, remuneremini nos, ac quæ scitis, proferatis in medium. Nemo enim omnia potest scire. Lucianus in dialogo Mercurij & Solis: [Greek text] id est: Sedebúntq; expectãtes, donec athletã illum quem dicis, absoluerit sub longis tenebris.

In gradum reponere.

Est deiectum restituere. Gradum autem pro existimatione & honoris loco vsurpari, notum est. Restituere porrò videtur, vt Vlpianus docet libro Pandect. 43. titul. ne quid in loco publico fiat, capite ij. sub finem: Qui in pristinum statum reducit, quod fit siue quis tollat id quod factum est, siue reponat quod sublatum est. Et id interdum suo sumptu. Nam si ipse quo cum interdixit, fecerit, vel iussu eius alius, aut ratum habitum sit quod fecit, ipse suis sumptibus debet restituere. Si verò nihil horum interuenit, sed habet factum, tunc dicemus patientiam solam eum præstare debere. Apud Comicum Pamphilus ita Dauum orat: Cupio restitui in quem me accepisti locum. Gradum in hac significatione etiam sumpsit Marcellus lib. Pandect. xxiij. titul. de ritu nupt. cap. 49. Obseruandum est, inquit, quòd inferioris gradus homines ducant vxores eas, quas ij qui altioris dignitatis sunt, ducere legibus propter dignitatem prohibentur. At contrà antecedentis gradus homines non possunt eas ducere, quas iis, qui inferioris dignitatis sunt, ducere non licet. Vide superius, Primo gradu: & alibi, De statu mentis deturbare.

[Greek text], delapsus de cœlo.

Epicurei cùm plurimum tribuerent Epicuri libr. [Greek text], atque eum imprimis suspicerent, non humano ingenio, sed diuino confectum, atque de cœlo delapsum ostendere ipsum volentes, [Greek text] appellabant. Quod verbum manifestò expressit Cice. lib. j. De finibus

bonorum & malorum, dicens: Delapsum de cœlo. Quibus verbis significauit hunc Epicuri librum. Tunc verò si stabilem scientiam rerum tenebimus seruata illa, quæ quasi delapsa de cœlo est ad cognitionem omniũ regula, ad quam omnia iudicia rerum dirigentur, nũquam vllius oratione victi, sententia desistemus. Idem libro j. De natura deorum, cœlestem dixit, cuius rationis vim atque vtilitatem ex illo cœlesti Epicuri de regula & iudicio volumine accepimus. Græco verò hoc verbo Græcos Epicureos vsos indicat, quòd ipsorum aduersarij, contemnentes eos, qui tantopere admirarentur id opus, tanquam grandi nomine appellarent, ipsum hoc vsurparent. vt Plutarchus in commentario aduersus Coloten Epicureum: [Greek]. Valere autem vnum illud iunctum verbum, quod Cicero pluribus expressit, apertum est. Euripides quoque ipso vsus est in graui carmine, & quod egregiè testatur infirmitatem nostri corporis: quod carmen ab erudito in primis eodem scriptore, vitæque nostræ conformandæ studioso, non semel citatur. Est autem hoc:

> [Greek]
> [Greek]
> [Greek]

Idem in Rheso, [Greek] dicit, à Ioue ad nos demissum. De cœlo venire seu cadere dicitur, authore Gellio libr. xv. cap. xxv. qui virtute, prudentia & moribus sit præstantissimus. Præstantissimos (inquit) virtute, prudentia, viribus, Iouis filios poetæ appellarunt: vt Æacum, & Minoa, & Sarpedona. Præterea scriptum reliquit Minutius Felix in eo lib. qui Octauius inscribitur: Qui repentino aduenerint, & inopinatos, de cœlo cecidisse dici. Quod refert etiam Tertullianus in Apolog. cap. x. Qua in significatione accipiendum est illud Albij poetæ lib. j. eleg. iij.

> Tunc veniam subitò, nec quisquam nunciet antè,
> Sed videar cœlo missus adesse tibi.

Quasi dicat inopinatus, nec vnde veniam intelligente. In priori verò significatione illud Iuuenalis ex Satyra xj.

> — Felicia tempora quæ te
> Moribus opponunt, habeat iam Roma pudorem,
> Tertius è cœlo cecidit Cato. —

Lucas Actorum xix. Magnam Dianam Ephesiorum appellat [Greek], delapsum à Ioue simulachrum, quia cœlitùs demissum putabatur. Quod ipsum Numa persuasit Romanis in Ancylibus, de quibus Ouid. Fastorum lib. iij. De Palladio. Fastorum lib. v. j Homerus hoc cognomenti tribuit regibus, velut à Ioue profectum. Catones, senior Censorinus, & minor Vticensis, propter summas virtutes tanquam è cœlo demissi iudicabantur, iuxta prouerbium:

> Tertius è cœlo cecidit Cato.

Σοφός.

Romani cùm aliquem laudare vellent, quòd doctè omnia dixisset, aut prudenter fecisset, σοφὸς, id est, Sapientem, doctum, scitum, bonum, vtilem appellabãt: vel mox adclamabant σοφῶς, hoc est, scitè, doctè, acutè, sapienter. Pomponius de Origine Iuris. Fuit post eos maximæ scientiæ Sempronius, quem P. R. σοφὸν appellauit, nec quisquam ante hunc hoc nomine est nuncupatus. Hic Sempronius Græcum cognomen sortitus, vocatus est nomine proprio P. Atilius: paulò pòst P. Atilius, primus à populo Sapiens appellatus est. Cicero in Lælio: Scimus P. Atilium apud patres nostros appellatum esse sapientem: quia prudens esse in iure ciuili putabatur. Illud non ignorandum est, quòd Iudæorum olim doctores (teste Hieronymo) σοφοὶ, hoc est, quod sapientes à plebe dicti sunt. Qua imitatione apud Græcos ἑπτὰ σοφοὶ, id est, Septem Sapientes nuncupantur: Thales Milesius, Solon, Chilon, Pittacus, Bias, Cleobulus, & Periander. Sed postea Pythagoras primus, vel hoc nomine sapientissimus, non sapientem se, sed philosophum, hoc est, sapientiæ amatorem appellari voluit, sapientiam soli Deo relinquens. Contrà, ambitiosi homines conducunt redimúntque laudatores, qui neque ex animo, neque verum prædicant. Vnde σοφωνεῖς Græcè, Laudiceni Latinè sunt, qui cœna pacta laudari ambiunt. apud Theocritum in Thyonicho, eidyllio 14. ait quispiam ludens: Quàm sapiens, inquit, illa [Greek]. Eironicon hoc est.

Optimus.

Inter omnes honoris titulos hic reputabatur præcipuus, qui à virtute ipsa sumptus, non cuiuis tribui solebat. Itaq; Caius Scipio Nasica, cùm ob singularem animi probitatẽm eximium mereretur encomium, Optimus à Senatu appellatus est: referentibus Pomponio de iuris origine, Liuio libro ab vrbe condita, Plin. lib. . Naturalis historiæ.

Flos.

Quod in quacunq; re pulcherrimum purissimúmq; est, id floris nomine indicatur. Sic Theocritus Hyla: Argonautas vocauit diuinũ heroum florem. Sic ab Ennio Cethegus elegantissimè dictus est:

> Flos inlibatus populi, suadæq; medulla.

Plautus in Casina: Ea tempestate flos poetarum fuit. Simonides in epigrammate, quo Sophoclem laudat:

> [Greek]

Euripides in Troade, [Greek], præstantissimos equos. Lucanus:

> Tunc flos Hesperiæ. —

Catullus:

> Ego gymnasi fui flos, ego eram decus olei.

Idem:

> Flos Veronensium depereunt iuuenum.

Sed & apud Ciceronem sæpissimè. Plautus in Curculione:

> Flos veteris vini meis naribus obiectus est.

Quod etiam flos est in herbis, idem in adolescente est pubertas. vnde & pubertatem herbarum, & florem iuuentutis dicit Virg. Lucret. lib. j.

> — Quibus possint æui contingere florem.

Idem lib. iij.

> Confirmata cupitum ætatis tangere florem.

Id est, ἀκμὴν.

Idem lib. iiij.

> Deniq; cum membris conlatis flore fruuntur
> Ætatis. —

Florem ætatis appellat, quem Græci [Greek] & [Greek] dicunt. Ibidem: — Quod in ipsis floribus angat.
[Greek]. id est, tum maximè, cum amor suas delicias, suámque ambrosiam amantibus propinat.

Oscè loqui.

Liuius author est, primùm apud Oscos fabularum ludos celebratos. Atque inde à iuuentute parophorus dicitur. Ignatius item, &c. Cyrillus lib. xj. c. xxvij. tradit diuinum appellari θεοφόρον, Euangelium in se per gratiam habentem.

Cedro dignum.

Cedro dignum dicere solemus, quicquid iudicare volumus immortalitatem mereri. Huius arboris ea natura est, vt cariem non sentiat: quare oleum cedrinum authore Vitruuio, libros à tineis conseruat. Illi folia non decidunt huius oleo peruncta, nec ipsa quidem cariem sentiũt aut tineam, vt ne clauum etiam fixum teneat. Et quia materia æterna est, ex ea simulachra factitarũt. Vide Plin. lib. xiij. c. v. & xiij. Diosc. Theophrast. lib. iij. Ouid. j. Trist. elegia j.

> Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.

Martialis:

> Quæ cedro decorata purpuráq;
> Nigris pagina creuit vmbilicis.

Idem.

> Cedro licet ambules perunctus.

[Lege Chil. Digna cedro.]

Ἔνθεος, Diuinus, Deum fieri.

Cicero in prima epistola ad Q. Fratrem Asiæ proconsulem de ea prouincia rectè & prudenter administranda, diuinum hominem vocat, tanquam ex Deo natum, & singularibus donis præditum, quæ in quoslibet non cadunt. Nam quidem (inquit) te ita viuentem intuebuntur, vt quon-

quendam ex Annalium memoria, aut etiam è cœlo diuinum hominem esse in prouinciam delapsum putent. Plato in Menone scribit: Lacones si quem laudarent virum bonum, dicere solitos esse, θεῖος οὗτος ἀνήρ. Basilius ad nepotes suos, θεὸς γίνεσθαι. Deum fieri, dixit specie prouerbiali, vt quem hominem vt Deum obseruent & colant: quemadmodum etiam Tityrus Virgilianus dixit,

— Deus nobis hæc ocia fecit:

Octauium Augustum subindicans. Enthei autem Græcis dicuntur numine diuino pleni, spiritu Dei instincti.

Ad sidera vsque notus.

Virgil. — Daphnis vsque ad sidera notus,
— Daphnimque tuum tollemus ad astra,
— Daphnim ad astra feremus.
Vare tuum nomen sublime ferent ad sidera. Æneid. j.
— Sublimémque feres ad sidera cœli
Magnanimum Æneam. —
Et duodecimo:
Ille quidem ad superos. —
Succedet fama, viuúsque per ora feretur.
Idem 3. Georgic.
— Victórque virûm volitare per ora.
Ausonius:
Ibis in ora hominum. —
id est. fama celebrabere.

Hæc omnia per hyperbolen. cuiusmodi sunt & illa:
Imperium Oceano, famam qui terminet astris,
Imperium terris, animos æquabit Olympo.

Nam sidera, astra, olympus, pro eodem istis in locis accipiuntur. Cicero Philipp. 2. Quid expectas M. Antoni iudicia grauiora? Cæsar fertur in cœlum. id est, summis laudibus celebratur. Sic in cœlo esse dicuntur qui omnium ore celebrantur. Contrà, de cœlo detracti dicuntur, qui è magna gloria exciderunt, & de summis laudib. deturbati sunt. Cicero in Philip. 2. Collegam tuum de cœlo detraxisti. Cæterùm vt referre inter deos, ἀποθεοῦν dicunt: sic ὑπὲρ οὐρανόν, pro, in cœlo esse, hoc est, ad cœlum ferri laudibus, & gloria celebrari. Cic. ad Atticum: Bibulus in cœlo est, nec quare, scio: sed ita laudatur, quasi vnus homo, qui nobis cunctando restituit rem.

Non bellè quædam faciunt duo.

Martialis lib. v.
Non bellè quædam faciunt duo: sufficit vnus
Huic operi: si vis vt loquar, ipse tace.

Allusio ad Homericum illud nobilissimum dictum. Iliad. ij.
Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. —
Id est:
Multos dominos non expedit esse.
Ad hoc quoq; Arius in Plutarchi Antonio alludit:
Οὐκ ἀγαθὸν πολυκαισαρίη. — Id est:
Haud expediet multos Cæsares esse.

In apibus princeps vnus est, inquit Hieronymus ad Ruffinum. Seneca libro De clementia j. cap. xix. Nec vnquam plus vno patiuntur. Quòd si propius contemplemur, hoc animal documento est, infidã esse regni societatem, nec regnum duos capere. Siquidem duo reges ita factionibus multitudinem distrahunt, vt ad totius sobolis internecionem depugnare paratæ sint, nisi prælium dirimatur altero ex regibus interempto.

Politus, ciuilis & vrbanus.

Qui ab hominum celebritate & frequentia sensum cōmunem didicerunt, vrbanã prudentiã compararunt, & agendi disserendiq; inter vrbaniores homines vsum tanquam magistrũ habuerũt, expolitionisq; artificē: in cuius officina qui se perpoliẽdos præberent, sermone antiquo, & adhuc hodie vsitato, præcipuè Gallis, Politi, siue ciuiles vel vrbani dicuntur. Politio enim & ciuilitas & vrbanitas, de homine dicitur. Varr. j. De re rust. c. 2. Video huc venire Cn. Tremeliũ Scrofã, virũ omnib. virtutib. politũ. Cic. 4. Acad. Politiss. & acutissimus nostrę memorię philosophus. Ibidē: Nihil acutius, nihil politius Aristot. Cic. 2. De orat. Vt videatis, quã sit illud genus istorũ qui sibi eruditi videtur, hebes & impolitũ. Expolio autē, & Perpolio, perfectionem actus denotãt: & antiqui oēs perfectiones, Politiones appellabant: hoc est, extremã illam manũ, quæ iã operi quodã modo perfecto imponitur. Suetonius in Tiber. Ciuilem se admodum egit. Quint. in proœmio lib. j. Ciuilem virum dixit. Adhæc, Ciuilis & humanus, Clementia & ciuilitas, coniuncta frequenter reperiuntur. Hinc est, quoniam ciuilitas, comitas, facilitas, ciui hominíque politico conuenit. Vrbani quoque dicuntur culti, & qui in verbis & sono, & vsu, proprium quendam præ se ferunt vrbis gestũ, & sumptã conuersatione doctorum tacitã eruditionem: quib. opponuntur rustici. Hinc vrbani mores, & vrbanitas, in qua nihil absonũ, nihil agreste, nihil incōditum, nihil peregrinũ, neq; sensu, neq; verbis, neq; ore, gestúve possit deprehendi. Quint. lib. 6. cap. 3. & Demosthenes.

Cantatissima.

Notum & vulgatum, vt famigerata & celebrata à Latinis dicantur cantatissima, & à Græcis ᾀοίδιμα. Nã quoniam veteres laudare, & vaticinari versibus solebant, factum est, vt cantare siue canere, pro laudare, celebrare, tollere laudibus, ἐγκωμιάζειν capiatur. Virg. 7. Æneid.
Regémq; canebant.
Cic. ad Atticum: Nam, vt scis, iampridem istum cãto Cæsarem. Statius j. Syl.
Asteris & Battis totam cantata per vrbem.

Accedit his.

Quoties Galli ad cumulum augeri significare volunt, dicunt: Accedit his. quod Græcè dicitur, ἐπιγίνεται πύνις. Id autem quòd sensim accrescit, προσαγωγὴν καὶ ἐπίδοσιν προσθήκην Græci vocant: nos verò accessionem. Hinc Budæus Brixio scribens: Huc adde maiorũ lancium accessiones, quasiq; iustorum ferculorum assecias. i. appendices, incrementa, & additamenta, quæ capiti accedunt, & (vt vulgò loquimur) principali.

Vnus multorum instar.

Prouerbiale est, ex Antimachi Clarij poetæ dicto deriuatum. Quum enim conuocatis auditoribus ingens recitaret volumen quod conscripserat, & ab omnib. esset destitutus, excepto Platone: Legam, inquit, nihilominus. Plato enim mihi instar est omnium auditorum. Refert Cicer. libr. De clar. orat. Cui subscribit illud poetæ Epigrammat.
Me raris iuuat auribus placere.
Itidem Cicero dixit, sibi vnicum Catonem esse pro centum millibus. Democrito vnus pro populo, & populus pro vno fuit. Extat epigramma Platonis, lib. 3. epigr. & apud Laertium: in quo, εἷς ἐμοὶ ἄνθρωπος: Hinc D. Hieronym. ad Marcellam: Eruditis auribus contenta, non magnopere cures quid imperitorum de ingenio tuo rumusculi iactitent. Vnde illud emergit:
Et verum, inquis, amo: verùm mihi dicito, de me
Quis populi sermo? —
Homerus Iliad. λ. de medico:
Ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.
Hodie Emmanuelis Philiberti Sabaudiæ ducis argēteum visitur numisma cum hoc symbolo: Instar omnium.

Quibusuis montium collibus altior.

Esaiæ prouerbialis hyperbole. capit. 2. Eleuatus super omnes colles. id est, super omnem altitudinem. Futurum est, inquit, nouissimis temporibus, vt ipsam Hierusalem collocatam videatis supra cunctos montes, quibusuis collibus altiorem. Sic Virg. Æneid. 2. equum Troianum quem maximum esse significare voluit, instar montis esse dixit.

Attalica.

Ab Attalo postremo Pergami rege amplissima & magnifica omnia Attalica sunt dicta, vt est author Plinius lib. . cap. 48. Propertius:
Nec si in Attalico mors mea nixa toro.
Horatius quoque lib. 1. Carminum, ode 1. Attalicas conditiones, amplissimas vocat. Hic omnes ætatis suæ reges preciosarum vestium, splendidæque suppellectilis luxu superauit: quo factum est, vt Ioannes Spangenbergius Psal. 101. dixerit:

Cuncta sed Attalici tegminis instar erunt,
Cùm autem Attalus liberis careret, populum Rom. hæredem instituit.

Familiam ducere.

Eo Cicero pluribus in locis vsus est, cùm præcipuum aliquid significat, quódque principem in re quapiam obtineat locum. Primùm in epistola, qua C. Trebatium Testam commendat Cæsari. Nam cùm eum multis laudibus affecisset, ad postremum addit: Accedit etiam, quòd familiam ducit, in iure ciuili singularis memoria, summa scientia. Quibus verbis significauit, hanc primam & præcipuam Trebatij esse laudem, cæteras ei fortasse communes cum multis: hoc esse ipsius penè proprium bonum. Deinde libro quarto De finibus, vbi Catonem alloquẽs: Sed primum illud, inquit, vide, grauissimã illam vestram sententiam, quæ familiam ducit, honestum quod sit, id esse solum bonum, honestéque viuere, bonorum finem, communem fore vobis cum omnibus, qui in vna virtute constituunt finem bonorum. Et oratione v. in Ant. Lucius quidem frater eius, vtpote qui peregrè depugnauit, familiam ducit,

Ἀπὸ κόδρου.

Adagium est, quo nobilissima ortos prosapia affirmamus, vt tradit Themistius. Eædem parœmiæ sunt, Codro antiquior, Codro generosior. De quibus Erasmus noster. Fuerunt Cecrops & Codrus Atheniensium reges.

Oculus.

Oculus prouerbialiter pro lumine & ornamento accipitur. Nonnus cap. xvij.

Ὅς ἀπὸ κόσμου
Υἱέι σῷ παρέδωκας ἀφέγγεας ὄμματι κόσμου.

Id est:

Sed quos dedisti è mundo, filio tuo, qui oculus est. id est lux caliginosi mundi. Hoc ipsum annotauit Ioannes Hartungus in decuria secunda. Solem Orpheus æternum mundi oculum appellauit, quandoquidem eius lumine omnia lustrantur atque incalescunt. Plato quoque in sexto De rep. & reliqui veteres Theologi, visibilem Dei filium appellarunt: quasi per hunc, tanquã per quandam diuinam imaginem, ineffabilem Dei naturam concipere valeamus. Quinimò contendamus, in mundo esse, tanquam in sacratissima æde, admirabilem Dei statuam. Quapropter apud Ægyptios aureis notis inscriptio inerat Mineruæ templis:

Ego sum quicquid est, quicquid futurum est,
Quicquid fuit. Velum meum sustulit nemo. Quem
Fructum protuli, Sol est.

Vnde liquet, Solem pulcherrimum sensilium omnium reuerà diuinam bonitatẽ referre. Ouid. Metamorph. iiij.

Ille ego sum, dixit, qui longum metior annum,
Omnia qui video, per quem videt omnia tellus,
Mundi oculus.— Capella:

Mundanusque oculus, fulgor splendentis olympi.

Iulianus Damascum vrbem τῆς ἑῴας ἁπάσης ὀφθαλμόν, totius Orientis oculum dixit: vti Cicero in Pompeiana, Corinthum totius Græciæ lumen. Nazianzenus Nemesium vocat, ὄμμα δίκης μύθων τε: velut iuris & eloquentiæ præcipuum ornamentum. Idem: Hi duos oculos terræ maritimæ effoderunt. Pindarus Olymp. ode ij. Σικελίας τ' ἔσαν ὀφθαλμός: Agrigentum Siciliæ oculum vocat. Catullus in hanc sententiam insularum peninsularúmque omnium ocellum dicit. A sole extant aliquot prouerbia: τῷ φῶς ἡλίῳ δανείζεις. id est: Lumen soli mutuum das. Est simile quiddam apud Fabium Quintilianum, Institutionum orat. lib. v. tit. De vsu argumentorum: de iis qui per se clara conãtur illustrare, eos perinde facere, quasi quis studeat clarissimo soli mortale lumen inferre & mutuare. His simillimum est, quod refert Gratianus ex Anacleto Papa, causa vj. quæst. j. Superuacuis laborat impendiis, qui solem certat facibus adiuuare. Verùm vt ad oculum redeamus: Hippolytus episcopus & martyr, in initio orationis De consummatione mundi: Quoniam, inquit, beati prophetæ oculi nostri fuerunt, rerum arcanarum declarationem indicantes, &c. Sunt autem oculi, pars corporis preciosissima, veri cordis nuncij. Cic. De natur. deor. Nam & oculi tanquam speculatores, altissimum locum obtinent, ex quo plurima conspicientes fungantur suo munere. Idem in Lælio per translationem quoque: Nec verò in luce modò, atque in oculis magnus, sed intus, domique præstantior. Magnus in oculis & luce, id est, coram hominibus. Plin. lib. xxxiiij. cap. vj. per translationem, oculatissimum locum appellat conspicuum. Tertul. in Apolog. verbo, Oculo, vsus est pro illustro, vel illumino, & quasi ex cæco oculatum facio. Sed quia, inquit, iam expositos, & ipsa vrbanitate deceptos, in agnitionem veritatis ocularet. Plautus in Pseud. oculatam diem vocat, qua numeratur præsens pecunia: cui opponit cæcam, qua nihil numeratur: Eme, inquit, die cæca oleum, id vẽdito oculata die. Idem oculatas manus dixit, quæ promissa velint exhiberi re, non oratione promitti. Cic. pro Cluentio, oculis teneri, dicit: pro, omnibus modis compertum ac deprehensum. Oculis magis creditur, quàm auribus. hinc oculatus testis, cui magis habetur fides, quàm aurito. Vide ea quæ de regum oculis annotauimus in Lucianum de mercede conductis.

Lumen.

Viros omnes insignes, qui vel rebus præclarè gestis patriam illustrarunt, siue sublimiori aliqua doctrina mortale genus instituerunt, aut vitæ sanctioris exemplo reliquis fuere documento, quo veram possent assequi beatitudinem, Lumina nuncupare mos est: vt Latinus rex apud Maronem queritur, lumina tot cecidisse ducum. Sic Galli nostri viros qui præclari nomi..is sunt, nomine luminis appellant. Et D. Ambrosius, luminaria, sanctos inquam homines, inter mortales versatos ait. Illi enim veræ participes lucis, eas animas quas erudiebant, ab ignorationis tenebris educentes, luminaria non iniurià nũcupati sunt. Cic. in Pompeiana, Corinthum totius Græciæ lumen dixit: hoc est, ornamentum. Itidem: Sol, oculus. Per lumen etiam cognitio significatur: vnde, Dare luci, pro, declarare & edocere, sæpe legimus: contrà verò inscitiam, tenebras vocamus: & Hallucinari, pro decipi per ignorãtiam, accipitur.

Nemo propheta acceptus est in patria sua.

Christus profectus in Galilęam, nempe in Canam, Galilææ oppidum, non autem in Nazareth patriam suam (inde enim fuerat eiectus, adeò vt rogatus, quare non se conferret ad suos, ostensurus quantus esset) vsurpauit illud vetus & tritum vulgi sermone prouerbium, prophetas à suis non agnosci: hoc est, nusquam esse contemptos, nisi in sua patria, & inter cognatos suos. Videtur autem Christus significare, quibus tãtum abest, vt iustus honos tribuatur, vt etiam afficiãtur contumelia. Nusquam enim contempti sunt, inhonorati, honoris expertes, & inglorij, nisi in patria, & inter cognatos & affines suos. Hoc refertur Marci 6. Luc. 4. Ioan. 4. Alludit autem hoc prouerbium ad illum locum Ennij in Medea, vel potius ex illo est expressum:

Multi suam rem bene gessere & publicam,
Patria procul, multi qui domi ætatem agerent:
Propterea sunt improbati.

Cicero libr. 7. Epist. ad famil. in sexta, quæ ad Trebatium scripta est: Tu modò ineptias istas & desideria vrbis & vrbanitatis depone: & quo consilio profectus es, id assiduitate & virtute consequere. Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quàm ignouerunt Medeæ, quæ Corinthi arcem altam habebant matronæ opulentæ optimates, quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi illæ vitio verterent, quòd abesset à patria. Nam multi suam rem bene, &c.

Gigantes.

Gigãtes celebrati sunt prouerbio, de hominib. magnis & splendidis, ac quadam authoritate magnifica prędi̇tis, qui omnem corrumpunt disciplinam, & viribus opprimunt remp. atq; Ecclesiam. Alcimus Auitus 4.

Si speciem quæras, humani corporis illis

Plus

Plus vultus quàm forma fuit, sic linea membris
Conueniens, hominem monstrabat, dissona molem.

Eorum quatuor genera nominibus distincta recensentur: Nephelim, qui inter Heuæos habitarût, dicti quasi grassatores, propter rapinam: Emim, inter Iebusæos, Moabitas & Ammonitas, quos hi gentili nomine Zamzumim, quasi formidabiles, propter violentiam nominarunt: Enachim, inter Hethæos, quasi torquati, ab ostentatione opum: Raphaim, qui sedes habuerunt inter Amorrhæos & Palæstinos, nomine sumpto honesto, quòd seruatores & curatores essent. Tot monstris antiquitùs oppressa fuit Dei Ecclesia. Sed fuerunt seculis omnibus viri superbi, cum potestate & honorib. virtutis & honestatis inimici: vnde etiam apud poetas inualuerunt nomina Titanum seu Gigantum, Cyclopum, Centaurorum, Tyrãnorum: qui cum Hebræorum nominibus & factionibus conferri debent. Celebrata fuit prouerbio γιγάντων βίος, de vita sceleribus & flagitiis obruta, in qua turpe haberetur, non esse turpem. Armati incedebant domi forisq;: vnde τὰ δ᾽ ἔχον λαμπρὰ ὅπλα apud poetam dicuntur. De quibus annotauimus aliquid copiosius alibi. De Titanis autem in adagio, Titani: de Cyclopibus, in adag. Cyclopica musica. & Erasmus noster in adag. Cyclopum more: & κυκλώπειος βίος. Centauri, multitudo equestris extitit, ἔθνος ὑβριστής, ἄνομος, ὑπέροχος βίαν, vt ait Sophocles, & alius poeta dixit, τοῖς αὐχένι καὶ πόρον. His deprauatis eorum moribus insuper addit Homerus violentiam, Pindarus feritatem, Ouidius libidinem, quæ vitia ferè sequuntur magnam opulentiam. Hinc Centauricè fieri dicebatur, quod immaniter, ferociter, inciuilitérve fieret. Tyranni nomen, vt Hippias Sophista scribit, poetæ Archilochi temporibus ortum: & existimantur à Tyrrhenis Italiæ populis dicti: vt in Græcorum scholiis est. Nota autem Mezentij crudelitas, qui mortuorum corpora cum viuentib. iunxit, & in tali complexu necauit. Nota eiusdẽ impietas. ita enim ipse inquit apud Virgilium:

Dextra mihi Deus, & telum.—

Similiter Capaneus Argiuus apud Statium:

—Virtus mihi numen & ensis,
Quem teneo.—

Fuerunt tales multi: vt Lycaon Arcas, Salmoneus Eliensis, Clearchus Heracleus, Eresichthon Thessalus, Polymnestor Thrax, apertè & in deos contumeliosi, & in suos populos violenter iniurij. Similes Gigantibus fuerunt Cambyses, Domitianus, Iulianus: Cyclopibus, helluones isti, Candaules Lydus, Heliogabalus Romanus, Venceslaus Boemus: Centauris, multi nobiles, καὶ πλουτοῦντες, & Nabal ille Carmelita, Dauidis exulis, sui tamen tribulis irrisor: Calebi & Othonielis, virorum lectissimorum, meritis & progenie tumidus. Tyrannis, Hercules, qui Linum præceptorem: Ioas rex Iudæ, qui præceptoris filium interfecit. Tyrannis præterea similes sunt, qui religionem contemnunt, humanitatem oderunt, Dei præsentiam negant, qui deniq; cæteris orantib. rident in tẽplis, aut garriunt. ita enim de Lycaone Arcade (quem Cainum fuisse nonnihil augurantur) scribit Ouidius,

Vulgusq; precari
Cœperat, irridet primò pia vota Lycaon.

Hebræorum & Græcorum exemplis si vellemus addere superioris aut nostræ memoriæ homines impios, & ventri deditos, ac mundi artibus corruptos: intelligeretur, nullis temporib. defuisse eiusmodi humani generis pestes atque portenta.

Λευκότης.

Λευκότης sæpenumerò prouerbialiter legitur apud Græcos authores, præsertim apud Eusebium, pro clarissimo & facillimo. Hinc Græco more factum esse suspicor, vt Asinius Pollio apud Senecam, Albutij sententias, quæ apertæ erant, faciles, non obscuræ, non tenebricosæ, appellet albas: quòd quæ alba sunt, nihil atrum, nihil caliginosum habeãt, sed clara quadam luce suffusa pelluceant. Eius verba sunt, Sententiæ, quas optimè Pollio Asinius albas vocabat.

Candidior niue.

Hyperbole prouerbialis, quæ hodie quoq; vulgò à nobis effertur, & fidem excedit augẽdæ rei gratia, Plus blãc que neige. Maro Æneid. xij.

Qui candore niues anteirent, cursibus auras.

Ad currum autem Iouis, censebant equos niuali candore iunctos esse, & eo per aerem inuehi Iouem credebant, cum tonabat aut fulgebat. Equos etiam candentes, celeriores credebant. Hinc, Niue candidiores equi, Niuei dentes, lacerti: Ebur niueum. Psal. 50. Laua me, & præ niue dealbabor. Alba facta est velut nix in Salmon, Psal. 68. Lætitiam quæ sequuta est propter reges profligatos in Ierusalem, comparat niuis candori, qualis spectari solet in monte Salmon.

Iunonio incessu ambulat.

Athenæus lib. Dipnosophistarum 13. ἡρῷον βαδίζει. i. Iunonio incessu ambulat: pro grauitate quadam, & magnificentia incessus dixit, vt & Propertius:

—Et incedit vel Ioue digna soror.

Ex eodẽm Athenæo cognoscimus, insigni quadam maiestate incessus, veteres existimasse Iunonem procedere. Quò respexisse Virgilius Æneidos j. videtur, cùm dicit:

Ast ego, quæ Diuûm incedo regina, Iouisq;
Et soror & coniunx.—

Cum fortasse incessum etiam imitabantur, qui eius sacra ferebant. Vnde & Horatius. scripsit Satyr. libro j. satyr. iij.

Persæpe velut qui Iunonis sacra ferret.

Qui versus ad Tigellium, suauissima vrbanitate & similitudine refertur, qui tam lento passu tardóque incedebat interdum, vt Iunonis sacra ferre videretur. Athenis enim virgines sacra canistris in capitib. reposita ferebant, & à virginibus id fieri in Iunonis sacris, religionis ritus postulabat, non à maribus, vel Ouidio teste, lib. 3. Amorum ita scribente,

More patrum sanctæ velatæ vestibus albis,
Tradita supposito vertice sacra ferunt.

Quanquam & alias sacra etiam omnia tardo gressu ferebantur. quod tamen propter dignitatem sacrorum, & propter pompam potius fiebat. Eos autem, qui Iunonis tantæ deæ, aut Cereris sacra ferebant, tardissimè incedere solitos esse, declarat locus ille M. Tullij Officiorum 1. de incessus moderatione, Cauendũ est, ne aut tarditatibus vtamur in ingressu mollioribus, vt similes pomparum ferculis esse videamur: aut in festinationibus suscipiamus nimias celeritates.

Vates profectò es.

Ibidem. & in Philebo: Nunc propemodum hæsito: téque vt esse nobis propheta velis, obsecro, ne quid nos tibi circa certatorem aberrantes, præter melodiam canamus. Cicero de philosophia, siue in Hortensio, apud Augustin. libr. 4. contra Pelagium, vocat vates in sacris, initiisq; tradendis, diuinæ mentis interpretes.

Virtus est, gaudere honestis.

Ibidem, Videtur mihi virtus esse, vt poeta inquit, gaudere honestis, ac posse. In Philebo: Boni homines veris aluntur: falsis verò voluptatibus praui vt plurimum gestiunt.

Pentathli similis: ὡς πένταθλον εἶναι.

Ibidem, videris enim mihi talem dicere, quales in certamine sunt pentathli, cursoribus, vel iaculatorib. collati. Philosophũ Pentathlo cõparasti, & vt Pentathlum esse oportere dicis, & secundas tenentem, inutilem esse. πένταθλος de viro vndecunq; doctissimo, & omnifariæ eruditionis opibus instructissimo. Laertius, Theodoretus, Eustathius, Budæus.

Thessalici homines.

Plato in Menone, vel, de virtute. Thessalici homines inter Græcos illustres, tum equestri facultate, tum etiam diuitiis habiti sunt. Alibi, Athenienses: &, Romani.

Mirificè, mirificus.

Ibidem, quæ enim dicis, menti meæ mirificè consonãt. Preclarè atque magnificè, in Hippia maiore. Ibid. Hui quàm mirificè & excellenter, & vt te decet, dixisti? In So-

phista: Quid verò ô mirifice adolescens? Item: Reuerà mirandus vir iste, cognitúque difficilis: quandoquidem & núc quàm scitè tergiuersatus in obscuræ speciei latebras secessit. Catullus in imperfecto carmine quodam:

Mirificè est actu nactus vtrunque malum.

hoc est, vt dicitur: ipso facto. Sunt qui pro, actu, à te legũt.

Vnicus.

Vnicum olim honoris causa dicebant, imperatorem præcipuè. Sueton. in Othone Siluio: Fortissimum virum, vnicum imperatorem prædicantes. Catul. in Cæsarem & Mamurram:

Dignus admiratione.

Alibi. Parmenides: O Socrates, quàm dignus es admiratione, propter impetum illum disputandi. Mirandus vir, mirificus, admirabilis, mirabilis. alibi, Mirificus, mirificè.

Nomen.

Catul. in eodem epithalam.

— Non decet Tam vetus sine liberis nomen esse.

Sic Virg. in vj. & Liu. in j.

Eóne nomine imperator vnice.

Idem in ingratum, vnicum pro summo accipit:

Qui me vnum, atque vnicum amicum habuit.

Vnicè enim diligimus, quos vehementer amamus.

In cœlum ferre.

Catullus ad Flauium:

— Volo te, ac tuos amores,
Ad cœlum lepido vocare versu.

Cicer. in ij. De legib. Et illos, quos in cœlum merita vocauerint. Et pro Deiotaro: Rex enim Deiotarus vestram familiam abiectam & obscuram è tenebris in lucem vocauit. Vide Syllogen, Ad sidera notum.

Cato sui temporis.

Fuerunt olim, & adhuc hodie sunt viri virtute & eruditione insignes, qui Catones sui temporis dicti sunt, & dicuntur. In his fuerunt Fabius Sabinus: cuius meminit Lampridius in Heliogabalo, & Capitolinus in Maximino patre. Sebastianus Foxius Morzillus de historiæ institutione. Extant Socratis eius, qui apud Græcos dictus est alter Cato, &c.

Dulcius Ambrosia.

Idem Catullus ad Iuuentium:

Surripui tibi, dum ludis mellite Iuuenti,
Suauiolum dulci dulcius ambrosia.
Verùm id non impunè tuli: namque amplius horam
Suffixum in summa me memini cruce.
Præterea infesto miserum me tradere amori,
Non cessasti, omnique excruciare modo:
Vt mi ex Ambrosia mutatum, iam foret illud
Suauiolum tristi tristius helleboro.

Significat inamabile suauium. Etiam Virgilio Comæ dicuntur ambrosiæ: & à quodam, ambrosium osculum. Ambrosia cibus est Deorum. Hinc ex Cicer. Erasmus noster annotauit, Ambrosia alendus.

Niue candidius.

Catullus ad Gellium:

Quid dicam, Gelli, quare rosea ista labella
Hyberna fiant candidiora niue.

Martialis:

Toto candidior puella cygno
Argento, niue, lilio, ligustro, &c.

Catullus in nuptiis Pelei & Thetidis:

Excipiet niueos perculsæ virginis artus.

Floret.

Cicero: Florere potuisset. Vide alibi nostrum adagium Flos.

Toto cantabitur orbe.

Ouid. in j. eleg.

Battiades toto semper cantabitur orbe

Quamuis ingenio non valet, arte valet.

Omnia Deo plena.

L. Aurelius Auianus Symmachus V.C. Omnia quidem Deo plena sunt, nec vllus perfidibus tutus est locus.

Vina theologica.

Scholastici Theologi, Sorbonistæ, Parisienses, Bononienses, Louanienses, Colonienses, Complutenses, in Sophisticarum rerum contemplatione, optima cum primis vina deligunt: quæ ob id ipsum iam passim etiam Theologica nominantur, etiam authore Arnoldo Villanouano, in scholam Salernitanam de conseruanda valetudine, capite viij. de cibis bene nutrientibus & vinis rubentibus.

Vnum quidem, sed leonem.

Quoties adstruemus, virtutem ac animi excellentiam spectandam esse, non vilem numerum. Ortum è fabulis. Obiiciebat leænæ vulpes in contentione de generositate, quòd semper tantùm vnum páreret: suus partus esset multiplex. Respondit leæna, se quidem vnum parere, sed λέοντα: quo animali nullum validius, aut ferocius.

Minerua Phydiæ.

De re cultissima, & quæ excelso, conspicuóque loco ostendi omnibus debeat. Cic. Fuit Athenis ad Acropolim Mineruæ statua ex ebore, à Phidia egregiè elaborata. Alibi dixit idem Cic. Phidiæ signum, pro re, quę (vt Erasmus interpretatur) primo statim aspectu omnium suffragiis approbatur.

Iouis Corinthus.

Vt Philostratus Antipatrum, qui Seuero Impe. ab epistolis erat, commemorat habitũ fuisse Iouis Corinthum, quòd & potens esset, & Seuero, qui vice Numinis colebatur ab omnibus, in primis carus. ita licebit eodem prouerbiali elogio quemuis ornãre, qui felicissimus sit, ac præpotens, virgula quadam diuina oblatus: quíque apud principem, aut ciuitatem aliquam quammaximè authoritate valeat & gratia. Natum inde, quòd Aletes Corintho ex Iouis Dodonęi oraculo potitus. cùm videret ciuitatem nobilem ac præualidam, subiectam sibi, eam appellarit Διοσκόρινθον, Iouis Corinthum.

Exigua aqua maiori interdum supernatat.

Non quicquid exile & paruum, statim à magnis despiciendum. Fluuij enim exigui, qui in mare feruntur, marinę tamen aquæ supernatant. Dictum est eius, qui Diogenem emerat: cùm hic venditus, & rogatus quid sciret, responderet, dominari se didicisse.

BOVILLI. Iulio & Cæsare Consulibus.

Iulius, teste Suet. in consulatu cùm collegam haberet M. Bibulum, eum obsistentem sibi vi è Capitolio & foro abegit. Vnde cùm hic postea tanquam priuatus domi se contineret, ille duorum vicem obiret: quidam consules eius anni hoc modo designabant: Iul. Cæs. COSS. vnde etiam illud:

Omnia cõsulibus sunt Iulio & Cæsare facta:
Nam Bibulo fieri consule nil memini.

Torqueri poterit vel idem hoc, vel quid simile ad huius exemplum lepidè efformatum, in eum, qui arroganter & præter officium suum, munij alicuius aut negocij administrationem sibi sumit: siue id permittat fieri socij ignauia, siue metus.

Ignis cineribus alitur suis.

De homine constante & æquanimi in aduersis rebus, cui bonorum amissio non solùm non animum deiicit, sed etiam accendit & inflammat, ad fortius impetui fortunæ resistendum. Cinerum quisquilias, igni, vbi alimentum deest, fouendo & conseruando officium præstare, quotidie experimur. Quin & carbones iuniperi ignitos, suis cineribus obtectos ferunt integrò ignem inditum alere.

Familiam

Familiam ducere.

Pro, præcipuum esse aliquid, & principem in re aliqua obtinere locum. Cicero ad C. Trebatium: Accedit etiam quod familiam ducit, in iure ciuili singularis memoria, summa scientia, quibus significat, hanc primam esse Trebatij laudem, & veluti propriam. Alibi, Sententia, quæ familiam ducit, &c. Item: Lucius quidem frater, vtpote qui peregrè depugnauit, familiam ducit. Muret. Variar. lect. iiij. cap. xvij

Herculis clypeus.

Prouerbij loco vtitur Iustinia. in hexasticho Digestis præposito:

Οἷα τις Ἡρακλῆι παναίολον ἄσπιδα τεῦξαι.

Sumptum apparet ex opere Hesiodi, cui titulus est, Ἀσπίς. Dicitur autem de re pulcherrima, & variis ornamentis insigni.

Gvl. Gentii. Homo omni exceptione maior.

De homine integerrimæ fidei. Sumptum à testibus inculpatis & sinceris, aduersus quos nihil præscriptionis obiici queat.

Caroli Bovilli. Scintilla etiam exigua in tenebris micat.

Quantulacunque dignitas, virtute, eruditione, factis, aut solo loco acquisita, statim se prodit: & eminet in plebe hominum, præsertim inter eos, qui minoris sunt sortis.

Solem manibus gestare.

Dictum de antesignano alicuius rei vel facultatis, & præcipuo magistro, & luce doctrinarum: vel potest ironicos torqueri in quendam, qui magnificum quid venditat, & præ se fert. Vtitur Oldendorp.

Facere totum.

Pro, vim, potestatémque omnem habere. Iustin. capite xxxv. de hæredum instit.

Talem oportet ducere, aut non ducere.

Ἢ τοιαύτην χρὴ γαμεῖν, ἢ μὴ γαμεῖν. ex aliquo poeta sumptum videtur. est enim trochaicus versus. Dicetur commodè de homine, qui in aliqua re excellat, & vel ipse sit sequēdus, vel alius nemo. Idem sermonum sacrorum iiij.

Pentathli similis.

Πένταθλος. De viro vndecunque doctissimo, & omnifariæ eruditionis opibus instructissimo: ὡς πένταθλον εἶναι, Quinquertiani assimilis videtur. Laertius, Theodoretus, Eumathius, Budæus.

Peplo dignus.

Ἄξιος τοῦ πέπλου. Aristophanes in Equitibus. de strenuo & quantiuis precij homine. Erat peplum Palla Mineruæ sacra, variis operibus intexta: quam operam sumebant virgines nobiles.

Μοισᾶν καπυρὸν στόμα.

Musarum os feruens. Theocritus eidyll. vij. Vtemur in hominem eleganti ingenio, & festiua dicendi gratia & suauitate insignem & expolitū, maximè qui animali carmine & dulci aures mentésque hominum demulcet. Veteres quicquid suaue & eruditum fuit, Musarum artificio assignabant, hinc Attica Musa dictus Xenophon.

Nouem Musis celatum opus.

Horatius epistola ad Florum vsus est hyperbole prouerbiali, cùm vellet significare opus supra modum egregium, supráque humani ingenij vires, & quod ne Musæ quidem artium inuentrices æquare possent. Vel si, cælatum, legas opus, sensus erit, in quod Musæ omne artificium suum contulisse simul videri queant. Verba eius hæc sunt:

> Carmina compono, hic elegos: mirabile visu,
> Celatúmque nouem Musis opus. —

Venustior vsus erit per ironiam: vt si de Scoti scriptis quis dicat, Esse nouem Musis celatum opus.

Per genium alicuius deierare.

Per genium alicuius deierare, est omne dictum & factum honestatis eulogio notare, nihilque non per assentationem gloriæ & laudi ducere, sed omnia votis honoribúsque prosequi, quasi Deo adhortante & præside gesta. Quod & ipsum vsurpat Suetonius in Caligula, eleganter prorsus, & facie prouerbiali, cùm voluisset significare, plerosque à Caio Caligula supplicio affectos, non quòd digni essent, sed propterea quòd non omnia ipsius tam dicta quàm facta, honesta duxissent, & assentando euexissent. Eius hæc sunt verba in Caligula: Multos honesti ordinis deformatos prius stigmatum notis, ad metalla & munitiones viarum, aut ad bestias condemnauit, aut bestiarum more quadrupedes cauea coercuit, aut medios serra dissecuit: nec omnes grauibus ex causis, verùm malè de munere suo opinantes, vel quòd nunquam per genium suum deierassent. Quæ hoc loco de superstitione gentilium in placando vel propitiando alicuius genio vel suo adferri possent, scripsi alibi. Nunc breuior esse volo, nihilque extrà euagari volo.

Genium habere aliquid.

Quod in metallis, idipsum in adagiis vsu venit, vt vsu cultus & splendor accedat: adeò vt nec illud iudicandum sit inelegans, quod etiam vulgò tritum circumfertur. Tale est Martiali, eiúsque syncrono vsitatum, Genium habere: quo prouerbio vtuntur significaturi, aliquid natiua quadam indole, & quadam arcana ratione mouere animos hominum, & ad sui amorem sponte sua trahere, vehementérque afficere. Refertur ad rem & ad personam. Ad rem, apud Martialem lib. vj.

> Ingeniosa tamen Pompilli scripta feruntur:
> Sed famæ non est hoc, mihi crede, satis.
> Quàm multi tineas pascunt blattásque diserti,
> Et redimunt soli carmina docta coqui!
> Nescio quid plus est, quod donat secula chartis:
> Victurus genium debet habere liber.

Ad personam, Iuuenal. sat. vj.

> Nemo mathematicus genium indemnatus habebit.

Indemnatum dixit, pœnæ immunem. Eiusdem notæ est Cæstum habere, Homero & Martiali, aliísque vsurpatum.

Mundi oculus.

Sol apud Ouidium Metamorphos. iiij. se mundi oculum lepida translatione vocat, eximium sui vsum, maximámque necessitatem significans.

> Omnia qui video, per quem videt omnia tellus,
> Mundi oculus. —

Sic Cicero pro lege Manilia Corinthum totius Græciæ lumen appellat. Et apud Ioannem Euangelistam variis in locis Christus se vocat τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Quadrabit in hominem omnibus sapientiæ numeris & virtutum insignibus instructum, Reip. summè vtilem ac necessarium.

Vlpii. Quasi locum in balneis occupare.

In publicis locis primum occupans, solet plus iuris habere. Vnde & Iureconsultus: Qui prior tempore, potior iure. Ad hunc morem allusit Tertullianus, vbi dicit: Sed quia prior eis venit, & prior virtutum documenta signauit, idcircò quasi locum in balneis ita fidem occupauit, posteris quibusque eripuit.

DILIGENTIA.

Hic locus multa cum ASSIDVITATE communia prouerbia habet, inde igitur Lector, eadem repetito.

Ad amussim.

Frequens est apud authores, Adamussim, examussim, examussatim, amussatim: pro eo quod est, exquisita diligētia, atque exactissima cura. Gellius lib. j. cap. iiij. Ad hæc omnia scripta antiquiora tam curiosè spectabat, aut virtutes pensabat, aut vitia rimabatur, vt iudicium factum esse ad amussim diceres. Et Amussitata, pro examinatis apud Nonium. Translatum à fabris lapidariis, aut lignariis, qui funiculo illo regulari, operis æqualitatem explorant. Quanquam Festus in dictione Examussim testatur, Amussim quibusdam esse non lineam, neque regulam, sed ferra-

mentum quo fabri in poliendo vtantur. Persius de poeta absoluta carmina componente, quod modò citauimus:

—Scit tendere versum,
Non secus, inquit, ac si oculo rubricam dirigat vno.

Item in carmine de viro bono, quod Vergilio tribuunt:

Ne quid hiet, ne quid protuberet angulus, æquis
Partibus vt coeant, ne quid deliret amussis.

Vsurpat idem Basilius ad nepotes, cùm iubet vnamquanque disciplinam ad finem felicitatis referre, perinde quasi lapides, iuxta Doricum prouerbium, ad amussim dirigentes. Natum videri potest apud Homerum Odysseæ ε. cùm loquitur de Vlysse nauem sibi fabricante:

Ξέσσε δ' ἐπισταμένως, καὶ ἐπὶ στάθμην ἴθυνεν.

Id est:

Expoliit multa arte, súperque induxit amussim.

Rursus Iliados ε.

Ἀλλ' ὡς τε στάθμη δόρυ νήιον ἐξιθύνει
Τέκτονος ἐν παλάμῃσι δαήμονος, ὅς ῥά τε πάσης
Εὖ εἰδῇ σοφίης ὑποθημοσύνῃσιν Ἀθήνης.

Id est:

Materiam veluti naualem exæquat amussis,
Ducta fabri docti digitis, qui calleat artem
Quæcunque est, teneátq. probè monitrice Mineruæ.

Est apud eundem & aliis aliquot locis.

Ad vnguem.

Ad vnguem, eúdem habet sensum. A marmorariis sumpta metaphora, qui superinducto vngui, commissuras explorant marmorum. Horatius:

—Fonteius ad vnguem
Factus homo. —id est, absolutus.

Idem in Arte:

—Carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atque
Perfectum decies non castigauit ad vnguem.

Vergilius ij. Georgicôn libro:

—Nec secius omnis in vnguem
Arboribus positis secto via limite quadret.

Persius:

—Vt per leue seueros
Effundat iunctura vngues.—

Macrobius Saturnalium lib. j. Nec quisquam alius tam subtilis posset esse iudicij, qui Romani anni sic ad vnguem, vt aiunt, emendatum ordinem non probaret. Ad consimilem modum Græci quod exactum sit, & impensius accuratum, δι' ὄνυχος vocant. Plutarch. de præceptis bonæ valetudinis: ἡ μὲν οὖν ἀκριβὴς σφόδρα καὶ δι' ὄνυχος λεγομένη δίαιτα. id est: Ita que vehementer exacta, quæ ad vnguem obseruata dicitur victus ratio. & ἐξονυχίζειν pro ἀκριβῶς ἐξετάζειν. Quam vocem vsurpat & Athenæus lib. iij. ἐξονύχιζε δὲ ταῦτα τὰ φροντιστήρια τοῖς συνάγουσι τὰ ... ἀκάνθας. id est: Porrò ad vnguem exploras omnia, quæ congruunt iis, qui cum spinis disputant.

Vltrò citróque.

Vltrò citróque, prouerbiali figura dicitur: valétque perinde quasi dicas, hinc atque illinc, siue vtrinque. Fit autem venustior metaphora, quoties ad mutuam altercationem, disceptationem, confabulationem, rixámve refertur. Quod genus est apud Ciceronem De republica: Multísque verbis vltrò citróque habitis, ille nobis consumptus est dies. Idem in libris Officiorum: Beneficiis vltrò & citro datis acceptísque. Seneca De beneficiis lib. v. Beneficium & gratiæ relatio vltrò citróque ire debet. Consimili forma dicimus: Vltrò citróque agitata causa: &, Vltrò citróque datis & acceptis cladibus: Vltrò citróque certatum conuiciis.

Thynni more.

Θύννου δίκην, id est, Thynni more videre dicuntur, qui limis aut altero oculo obliquè inspiciunt. Æschylus apud Athenæum lib. vij.

Τὸ σκαιὸν ὄμμα παραβαλὼν θύννου δίκην.

Id est:

Oculum sinistrum admoliens Thynni modo.

Siquidem Aristoteles indicat. Thynnos non cernere nisi læuo oculo, vt ibidem citat Athenæus: quum paulo superius ex eodem autore dixerit illum cernere dextro, sinistro cæcutire. Plinius lib. ix. cap. xv. dicit illos vtroque hebetes esse, dextro tamen plus cernere. Refertur idem versus ex eodem autore apud Plutarchum in dialogo De comparatione terrestrium ac marinorum. Addit eum piscem altero oculo cæcutire: eóque cùm immigrāt in mare, adhærent terris ad dextram: cum emigrant, contrà. Potest & ad eos referri, qui acriter ac diligenter inspiciunt. Persius:

Non secus ac si oculo rubricam dirigat vno.

Idque Aristoteles sectionis xxxj. probl. iij. & iiij. verè putat euenire, propterea quòd oculorum initia ab eodem dependeant. Vnde fit, vt altero occluso, vis illa quæ duos mouebat, ad vnum cōferatur, hoc acrior quo cōtractior.

Iuxta melam.

Κατὰ μήλην. id est, Iuxta melam. Suidas ostendit prouerbio dici solere, vbi quis incerta coniecturis persequeretur. Sumpta metaphora à medicis, hulcus internū immisso per fauces instrumento quopiam explorantibus. Id enim instrumentum μήλην vocant, & μηλῶσαι, ad hunc modum tentare.

In quadrum redigere.

In quadrum redigere dixit M. Tullius in eodem libro, pro eo quod est, in ordinem aptámque structuram concinnare. Sumptum ab iis, qui arbores aut lapides mathematicis gnomonibus exæquant, vt vndequaque congruāt inter sese: proinde quod conuenit, quadrare dicimus. Vergil. Georgicôn lib. iij.

Indulge ordinibus, nec secius omnis in vnguem
Arboribus positis, secta via limite quadret.

In nocte consilium.

Ἐν νυκτὶ βουλή, id est, In nocte consilium. Admonet adagium, non esse præcipitandum consilium, neque statim ad primos animi impetus quippiam agendum. Nox autem propter solitudinem ac silentiū, vel maximè ad considerandum, consultandúmq; de rebus grauibus est idonea. Præterea sępenumerò fit, vt somnus sedata cupiditate pristinam sententiam vertat. Vnde etiam vulgò dicitur ab idiotis nostratibus, Super hac re indormiam: vbi significant se per ocium deliberaturos. Porrò præceps consilium inauspicatum esse solere, & vulgato sermone dicitur, & eleganter admonuit Sophocles apud Plutarchum, libello de garrulitate:

Οὐ γάρ τι βουλῆς ταὐτὸ καὶ δρόμου τέλος.

Id est:

Cursus enim haud est finis idem & consili.

Siquidem in cursu vincit, qui celerrimus fit: in cōsultando contatio tutior est, periculosa celeritas. Plutarchus in Symposiacis decade septima, problemate nono, citat Platonem, qui scripserit, apud Lacedęmonios (ni fallor) fuisse νυκτερινὸν σύλλογον, id est, Nocturnum conuentum grauissimorum, ad quem difficillimæ causæ reiiciebantur. Addit apud veteres noctem εὐφρόνην fuisse vocatam, παρὰ τὸ εὖ φρονεῖν, à bene sapiendo.

Ruminare negocium.

Ἀναμαρυκᾶσθαι τὸ πρᾶγμα, id est, Ruminare seu remandere negocium, dicitur qui suo cum animo versat, etiam atque etiam expendens. Sumpta metaphora ab animantibus, qui cibum in eos reuocatum denuò mandunt, atque ita demum in alterum ventrem traiiciunt. Nam id non accidit, nisi iis quibus duo sunt ventres. Aristophanes in Vespis:

Μόλις τὸ πρᾶγμ' ἔγνωσαν ἀναμεμαρυκότες. Id est:

Vix causa cognita est, vbi ruminauerant.

Id etiam appellant ἀναμηρυκάζειν. Vsurpat hoc adagium & Lucianus quodam in loco.

Fixis oculis intueri.

Ἀτενὲς ὁρᾷν: id est, Defixis oculis obtueri. Si trāsferatur, prouerbialis erit figura: nempe pro eo quod est, attentius accuratiúsq; cōsiderare, fixius intueri, pressius inspicere. Sumptum est ab amantibus, qui stupentibus, nec vsquam dimotis oculis inspiciunt id quo delectantur. Adagium recensetur à Diogeniano. Plutarchus in commentario De audiendo: βαρὺς μὲν γὰρ ὁ ἀκροατὴς καὶ φορτικὸς ὁ πρὸς τῶν ἀτενὲς ... λεγομένων, id est: Grauis enim auditor: ac mo-

ac molestus, qui ad sing ula stupet, & defixis est oculis, vt dicitur. M. Tullius pro Lucio Flacco: Vt totam causam quàm maximè intentis, vt aiunt, oculis acerrimè contemplemini.

Γοργὸν βλέπειν.

Γοργὸν βλέπειν, aliquoties apud Lucianum, pro acribus oculis obtueri. Sumptum è fabula Persei & Gorgus, γοργὸν dictum putant παρὰ τῆς ὀργῆς, quòd irati acribus oculis obtueantur. Item Homerus Iliados θ. de Hectore:

Γοργοῦς ὄμματ᾽ ἔχων ἠδὲ βροτολοιγοῦ Ἄρηος.

Id est:

Gorgoneis oculis, quales & Martis atrocis.

Μανικὸν βλέπειν aliàs commemorauimus.

In occipitio oculos gerit.

Ὄπισθεν κεφαλῆς ὄμματα ἔχει: id est, In occipitio oculos habet. De versutis & circumspectis, quósque neutiquam procliue sit fallere. Quod genus hominum Persius Ianos appellat:

O Iane à tergo cui nulla ciconia pinsit.

Et Homerus à principe requirit, vt oculatus sit πρόσσω καὶ ὀπίσσω: id est, A fronte & à tergo. Plautus in Aulularia: Quæ in occipitio habet oculos.

Vnum ad vnum.

Ἓν πρὸς ἕν, inquit Lucianus: id est, Vnum ad vnum: nimirum figuram prouerbialem esse significans, cùm exactius singula singulis componantur. Theocritus in Pastore:

—Ἐμὶν δ᾽ ἐπὶ βουκολιάσδευ

Ἓν πρὸς ἕν. id est, si libet ad verbum reddi:

—Tu verò mihi pascito boues

Vnum ad vnum.—

Sic enim quidam eruditi legunt. Plato lib. De legibus v. δεῖ δὲ πάντα αὖ δρᾶν ἓν πρὸς ἓν τὸ παρὸν ἐπειχθῆναι. Reddetur & hoc ad verbum: Oportet autem omnem, vnum ad vnum, ad hoc festinare. hoc est, pro se quemque. Idem in libro vj. ἓν πρὸς ἓν παρέχειν. Vtitur & libro primo planè prouerbiali figura, ἓν πρὸς ἕν. rursum libro iiij. αὐτὸ πρὸς ἕν. Translatum videri potest à prælio, quoties acriter res geritur, singulis aduersus singulos dimicantibus. Nisi malumus ad Laconicum illud apophtegma referre. Narrat enim Plutarchus in libello De futili loquacitate, Lacedæmonios aliquando vnum legatum ad Demetriū regem misisse. Cúmque stomacharetur tyrannus, vociferaretúrque: Vnum, inquiens, ad me Lacedæmonij legatum? nihil attonitum respondisse: Vnum ad vnum. Nec absurdè dixeris, à mathematicis mutuò sumptum, quorum est hęc loquendi figura peculiaris, ἓν πρὸς ἕν: id est, Vnum ad vnum. sic enim proportionem constare dicunt, quam vocant parilitatis siue æqualitatis.

Incudi reddere.

Eleganter Horatius incudi reddere dixit, pro eo quod est, refingere ac mutare, corrigeréque:

Et malè tornatos incudi reddere versus.

Consimili forma dicunt Recoquere. Quintilianus lib. xij. Sed præcipuè tamen Apollonio Molioni, quem Romæ quoque audierat, Rhodi rursus reformandum, ac velut recoquendum dedit. Item Horatius:

—Recoctus Scriba ex quinqueuiro.—

Ruris fons.

Ἀγροῦ πηγή: id est, Ruris fons. De nimium laboriosis, & perpetuo operi assidentibus. Cuiusmodi fingit Menedemum Terentius. Conueniet item & de negocio laborioso, cuique nunquam exhausti satis est. Nam hoc ipsum verbum πηγὴ, hyperbolen habet copiæ non tantùm apud Græcos, verum etiam apud Latinos.

Ithorus.

Ἴθορος Suidas ait vocem prouerbialem fuisse, in eum qui velut instigator hortatórque foret aliis. Translatum opinor à nautis, quos remigantes naucleri vox animat ad gnauiter laborandum: siue ab equorum cursu. Plutarchus in Symposiacis decade septima, problemate quinto scribit, ἱππόθορον appellatam cantionem ad incitandas equas. Consimilia tradit de præceptis connubialibus. Nam θορεῖν Græcis est impetu insilire. Vnde & apud Homerum θοῦρος Ἄρης appellatur ab assultu citato. Apparet Græcam vocem compositam ex ἰθὺ & ὀρεῖν incitare.

Caput scabere, & consimilia.

Caput scabere, vngues arrodere, gestus hominis sunt cogitabundi, & de mutando, cuius pœniteat, secum agitantis. Vnde trahuntur in vsum prouerbialem. Horatius libro j. Satyra x. —Sed ille

Si foret hoc nostrum fato delapsus in æuum,
Detereret sibi multa, recideret omne quod vltra
Perfectum traheretur, & in versu faciendo
Sæpe caput scaberet, viuos & roderet vngues.
Sæpe stylum vertas, iterum quæ digna legi sint
Scripturus.—

Id imitatus Persius:

Nec pluteū, inquit, cædit, nec demorsos sapit vngues.

Idem alibi:

—Crudum Chærestratus vnguem
Arrodens ait hoc.—

In superiore taxat poetarum in scribendo negligentiam: in altero describit adolescentem, de mutanda anteactæ vitæ ratione cogitantem.

Aristophanis & Cleanthis lucerna.

Aristophanis & Cleanthis lucerna, propter insignem studij diligentiam in prouerbium abiit: vt is ad Aristophanis aut Cleanthis lucernam dicatur lucubrare, qui summo studio, exquisitáque cura, singula pensitat. Varro lib. de lingua Latina j. Quod non solùm ad Aristophanis lucernam, sed etiam ad Cleanthis lucubrem, nolui prætetire, qui poetarum modò verba, vt significant, expediunt. Opinor autem adagium sentire de Aristophane grammatico. Neque fama caruit etiam Epicteti lucernula, quæ post illius mortem magno ære redempta est. Cæterùm quod ait Iuuenalis,

Hæc ego non credam Lenusina digna lucerna?

magis pertinet ad inuestigationé, quàm ad lucubrationé.

Olet lucernam.

Τὸν λύχνον ὄζει. i. Lucernam olet. De re meditata, multóque studio elucubrata. Inde ductum, quòd studiosi ad lucernam vigilantes soleant elaborare, si quid accuratius velint excudere. Iactatum olim in Demosthenem, illius ἐνθυμήματα τὸν λύχνον ὄζειν. i. Enthymemata lucernam olere: quòd omnia de scripto diceret, ac præmeditatus domi. Vnde & illud de eodem celebratur elogium, quòd plus olei quàm vini consumpserit. Erat enim abstemius & ὑδροπότης: atque extrema etiam senecta ad lucernulam illam suam exercebatur.

Homini diligenti.

Homini diligenti semper aliquid superest. Chrysostomus homilia in Ioannem xix. refert hoc dictum, vt tritum vulgi sermone prouerbium: Qui verè diligens est in negocio, nunquam sibi satisfacit, semperque videt aliquid quod operi cœpto adiiciat: cùm ignauis, quicquid egerint, nimium videatur.

Non vna manu capere.

Οὐ τῇ ἑτέρᾳ ληπτέον: id est, Non vna tantùm manu capiédum. De re lubrica variáque, captúque difficili. Nam huiusmodi solemus vtranque admouere manum. Vsus est Plato in Sophista: ὁρᾷς οὖν ὡς ἀληθῶς λέγεται τὸ ποικίλον εἶναι τοῦτο τὸ θηρίον, καὶ τὸ λεγόμενον, οὐ τῇ ἑτέρᾳ ληπτέον. id est, Vides igitur verè dici, bestiam hāc esse variam, neque (quod dici solet) vnica manu capiendam. Sumptum est à venatu, in quo feræ quædam miris artibus ex ipsis venantium manibus frequenter elabuntur: quibus assimilem putat hominem sophistam, ad elabendum omnibus dolis instructum. Accommodari potest & ad opimum sacerdotium, quod nemo facilè assequitur, nisi summa vi adnitatur.

Metiri.

Qui rem accuratius expedit quàm oportet, digitis metiri dicitur: veluti si quis cum amico rationem ineat, vter in alterum plus contulisset officiorum. M. Tullius in paradoxo tertio: Poetam non audio in nugis, in vitæ societate audiam ciuem digitis peccata dimetientem sua? Si sunt visa breuiora, leuiora qui possunt videri? quum quicquid peccetur, perturbatione peccetur rationis atque

ordinis. Allusit huc Cicero, quòd poetæ carminis pedes digitis metiri soleant. vnde & Horatius:

Legitimúmque sonum digitis callemus & aure.

Non optimus autem poeta videtur, qui nō statim aurium iudicio deprehendit carminis vitium.

Arator nisi incuruus præuaricatur.

Prouerbij speciem habet quod refert Plin. lib. xviij. cap. xix. Arator nisi incuruus, præuaricatur. Præcipit vt arator aruum primum rectis sulcis proscindat, mox & obliquis subigat. Id fieri vix potest, nisi toto corpore incumbat labori: vnde & Vergilio dictus est curuus arator. Cæterùm Præuaricari, est à recto sulco diuertere. Vnde & in causis præuaricari dicuntur, qui causam diuersam adiuuant. Videlicet hoc est quod ait Plinius. Inde translatum hoc crimen in forum. Ibi itaque caueatur, vbi inuentum est. Transferri potest ad quemuis: vt, Leno nisi periurus est, præuaricatur: Miles nisi impius est, præuaricatur. Conueniet in negocium, quod absque magnis sudoribus peragi non potest.

Non nauigas noctu.

Οὐ νυκτὶ πλοῖς: id est, Non noctu nauigas. De eo cui nihil est certi quod sequatur, propterea quòd nocturnis tēporibus certius nauigant nautę propter stellarum notas, de quibus aliàs dictum est. Chrysippus, vt citant, negationem detraxit, νυκτὶ πλοῖς: manente, sicut ego quidem arbitror, eadem sententia. Nam quid alioqui fuerat memorandum, si Chrysippus citra negationem extulisset: quasi verò non idem iuris sit in quauis oratione. Quanquam autem nautæ noctu stellarum indicia sequuntur, longè tamen certior interdiu nauigatio.

Somnus absit ab oculis.

Ὕπνος δ᾽ ἀπέστω γλυκύθυμος ὀμμάτων.

Id est:

Oculis abesto leniens animum sopor.

Vbi quis rem aggreditur, quæ summam diligentiam curáque desideret. Quod genus, si quis philosophiæ capessat studium. Sumptus est autem hic senarius ex Aristophanis Nebulis, apud quem dicitur sub persona Socratis, adhortantis Strepsiadem, vt philosophiæ daturus operam, omnia tum faciat, tum patiatur.

Somnum non vidit.

Quum somnus non videatur, sed ille potius occludat oculos, dubium non est quin prouerbiali schemate dictū sit: Somnum oculis non vidit. Nam his verbis significant summam vigilantiam. M. Tullius Curio lib. viij. Epist. Ita Caninio consule, scito neminem prandisse. Nihil tamen eo consule mali factum est. Fuit enim mirifica vigilantia, qui toto suo consulatu somnum non viderit. Dicti argutia in hoc est, quòd is vnum modò diem consul fuit. Prouerbij ratio est in tropo.

Neque quantum lusciniæ dormiunt.

Οὐδ᾽ ὅσον ἀηδόνες ὑπνώουσι: id est, Nec quantum lusciniæ dormiunt. In eos cōuenit, qui somni parcissimi sunt, Lusciniæ minimum dormire feruntur, vel propter Ityn extinctum, vel ob timiditatem. Equidem magis arbitror dictum, quòd lusciniæ vernis mensibus, per omnem ferè noctem perpetuo cantu garriant.

Succisiua opera.

Succisiuis operis fieri dicitur, quod horis quibusdam quasi furtiuis agitur, vbi iam ordinariis ac legitimis officiis persuncti sumus. Metaphora traducta à mercenariis aut seruis, qui prçter pactas operas quas debent, extra iustas illas horas nonnihil etiam operantur sibi, quod cedat in peculium. M. Tullius lib. De oratore ij. Quæ ego sero, quæ cursim arripui, quæ succisiuis operis, vt aiunt, iste à puero summo studio, summis doctoribus. Idem Philippica ij. Et tamen omni genere monumentorum meorum perfecisse operis succisiuis, vt meæ vigiliæ meæque literæ, & iuuentuti vtilitatis, & nomini Romano laudis aliquid adferrent. Idem libro De legibus j. Succisiua quædam tempora incurrunt, quæ ego perire non patior: vt si qui dies ad rusticandum dati sint, ad eorum numerum accommodentur quę scribimus. Plinius in præfatione historiæ mundi: Et occupati officiis, succisiuis temporibus ista curamus: id est, nocturnis. Itaque quod obiter atque aliud agentes curamus, id operæ succisiuæ tribuitur. Græci simili penè figura πάρεργον appellant. Agathon apud Athenæum:

Τὸ μὲν πάρεργον ἔργον ὡς ποιούμεθα.

Τὸ δ᾽ ἔργον ὡς πάρεργον ἐκπονούμεθα.

Quorum carminum, quandoquidem verti commodè nō possunt, hæc est sententia: Quod obiter faciundum erat, ei principalem operam impendimus: quod principalis est operæ, id obiter curamus. Legimus etiam πὰς ἐν παρέργῳ, quod à proposito sit paulo alienius: & παρέργως, quod nos ferè, obiter aut negligenter vertimus. Diuus Hieronymus in epistola quadam: Cùm hoc furtiuis, vt aiunt, operis ad lucernulam velox notarij manus me dictante signaret. Furtiuas vocat, quod illi succisiuas.

Vel acum inuenisses.

Apud poetam in Menæchmis prouerbialis hyperbole, de re diligenter vestigata: Acum credo inuenisses, si acum quæreres. Nam acus inuentu difficillima, quòd ob exiguitatem facilè fallat oculos quærentis.

Grues lapidem deglutientes.

Αἱ γέρανοι λίθους καταπεπωκυῖαι: id est, Grues lapillos deglutientes. Suidas ex Aristophane citat, ostendens dici solitum de iis, qui summa prouidentia gerunt negocium: idque inde in vulgi sermonem venisse, quod gruibus his mos sit, vt quoniam admodum sublimes volant, magnóque ferantur impetu, neque possint deorsum aspicere, lapillos gestent: quos si quando fatigari cœperint inter volandum, ex alto deiiciant: quo videlicet è cadentium strepitu percipiant, vtrum supra terram, an supra mare volent. Quòd si lapillus in mare deciderit, pergunt viam: sin in terram, interquiescunt. Nec his dissimilia refert Plinius lib. x. cap. xxiij. Quando proficiscuntur, inquit, consentiunt: volant ad prospiciendum altè, ducem quem sequantur, eligunt: in extremo agmine per vices qui acclament dispositos habent, & qui gregem voce contineant: excubias habent nocturnis temporibus, lapillum pede sustinentes, qui lassatis somno decidens, indiligentiam sono coarguat. Cęterę dormiunt, capite subter alam condito, alternis pedibus insistentes: dux erecto prouidet collo, ac prędicit. Ac paulo pòst: Certum est, inquit, Pontum transuolaturas primum omnium angustias petere, inter duo promōtoria Criumetopum & Carambin, mox saburra stabiliri: quum medium transierint, abiicit lapillos: quum attigerint continentem, & è gutture arenam. Hactenus Plinius. Porrò locus quem Suidas citat, est in Auibus Aristophanis:

Ἐκ Λιβύης γ᾽ ἥκουσιν ὡς τρεῖς μυριάδες

Γέρανοι, θεμελίους καταπεπωκυῖαι λίθους.

Id est:

Venêre gruum ter dena fermè millia,

Libycis ab oris, deuoratis maximis

Saxis. —

Interpres hoc loco eadem fermè quæ Suidas.

Frons occipitio prior.

Priscis agricolis celebratum adagium, atque instar ænigmatis iactatum: Frons occipitio prior. Quo significauit antiquitas, rectius geri negocium, vbi præsens ac testis adest is, cuius agitur negociū. Prior dictū est, pro potior meliórque. Alioqui quis ignorabat frontem priorem esse capitis partem, occipitium posteriorem? Tametsi hęc amphibologia commendat nonnihil dicti gratiam, quod ob antiquitatem oraculi instar habebatur. Extat autem apud Catonem libr. De re rustic. cap. iiij. Si bene, inquit, ædificaueris, libentius & sæpius venies, fundus melior erit, minúsque peccabitur: fructi plus capies: frons occipitio prior. Plinius item in eandem fermè sententiam, lib. Historiæ mundi xviij. ca. v. Eū tamen, inquit, qui bene habitet, sæpius ventitare in agrum, frontémque domini plus prodesse quàm occipitium non mentiuntur. Rursus eiusdem libri cap. vj. Et ideo maiores fertilissimum in agro oculum domini esse dixerunt. Aristotel. Oeconomicorum libr. j. videtur hanc sententiam ad Persam quempiam

piam referre, subnectens alteram huic similem, quæ à Lybe quodam sit profecta. Sed satius fuerit ipsius ascribere verba, si quis fortè desiderabit: καὶ τὸ τοῦ Πέρσου καὶ Λίβυος ἀπόφθεγμα οὐ κακῶς ἔχει. ὁ μὲν γὰρ ἐρωτηθεὶς, τί μάλιστα ἵππον πιαίνει, ὁ τοῦ δεσπότου ὀφθαλμὸς, ἔφη. ὁ δὲ Λίβυς ἐρωτηθεὶς, ποία κόπρος ἀρίστη, τὰ τοῦ δεσπότου ἴχνη, ἔφη. id est: Atque illud Persæ Libyísque responsum, rectè seruabitur. Nam alter interrogatus, quæ res potissimùm saginaret equum? respondit, oculus domini. Alter rogatus, quod stercus esset optimum? domini vestigia, inquit. Vterque significauit domini præsentiam plurimum habere momenti ad rem bene gerendam. Item Columella putat rem malam esse, frequentem fundi locationem: peiorem tamen vrbanum colonum, qui per familiam mauult agrum quàm per se colere. Huc pertinet illud quod refertur à Gellio: quod cùm quidam corpulentus ac nitidus equum haberet macilentum ac strigosum, rogatus quid esset in causa? respondit mirum non debere videri, si equo suo esset habitior, quandoquidem ipse se pasceret, equum curaret seruus. Plutarchus in commentario de liberis educandis. καὶ ἀστεῖον δὲ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ ἱπποκόμου χαρίεν ὡς οὐδὲν οὕτω πιαίνει τὸν ἵππον, ὡς βασιλέως ὀφθαλμός. id est: Hinc & illud eleganter dictum ab equisone, nihil perinde saginare equum, vt regis oculum. Huius figuræ est quòd Æschylus in tragœdia, cui titulus Persæ, domini præsentiam oculum domus vocat.

Ὄμμα γὰρ δόμων νομίζω δεσπότου παρουσίαν.

Id est:

Nam domus oculum esse domini iudico præsentiam.

Eòdem pertinet quod perquàm venustè dixit T. Liuius, non satis feliciter solere procedere quæ oculis agas alienis. Innuit tale quiddam & Terentius in Eunucho, cùm ait: Ita vt fit, domini vbi absunt. significans, absentibus heris, ministros omnia facere indiligentius, & peccare licentius: nempe hæc omnia eò tendunt, vt quisque suum negocium præsens curet, neque magnopere fidat alienæ industriæ. Id nulli magis obseruandum quàm principi, si modò principis animum gerat, non prædonis: hoc est, si publicum commodum cordi habet. At hodie ferè episcopi & reges omnia alienis manibus, alienis auribus atque oculis agunt, neque quicquam minus ad se pertinere putant quàm remp. aut priuatis suísque distenti, aut voluptatibus occupati.

Arripe negocij curam.

Admonentes aliquem, vt diligenter negocium capessat, & grauiter rem aggrediatur, vtemur hoc ex eodem loco carmine, quo Æneas hortatur aurigam suum:

Ἀλλ' ἄγε νῦν μάστιγα καὶ ἡνία σιγαλόεντα
Δέξαι. — id est:
Quin age nunc scuticámque manu, depictáque lora
Corripe. —

Mihi curæ erit hoc negocium.

Cùm admonebimus quempiam, vt omne negocium in nos reiiciat, ipse securus, nobis rem curæ futuram, conueniet illud ex Odysseæ κ.

Ἀλλ' ἴθι σιγῇ τοῖον, ἐγὼ δ' ὁδὸν ἡγεμονεύσω.

Id est:

Quin tacitus procede, viæ huius ego fuero dux.

Funiculum ad lapidem.

Τὴν σπάρτην πρὸς τὸν λίθον ἄγειν: id est, Funiculum lapidi admouere dicuntur, qui curam omnem adhibent, ne quid geratur in Republica secus quàm oportet. Beatus Chrysostomus homilia in priorem ad Corinthios epistolam XXXV. σκόπει πῶς πάλιν ἐνταῦθα, πρὸς τὴν σπάρτην τὸν λίθον ἄγει τὴν οἰκοδομὴν πανταχοῦ ζητῶν τῆς ἐκκλησίας. id est: Considera vt hic rursus funiculum admouet ad lapidē, vbique quærens ædificationem ecclesiæ. Translatum est ab architectis, qui non credunt oculis suis, sed ad perpendiculum explorant lapidum æqualitatem. quod est exactæ diligentiæ.

Factum transactum.

Apud Iurisprudentes solennia sunt hæc, Factum transactum: quoties sentiunt nihil prætermissum, quod ad negocij tractationem pertinet. M. Tullius in Catilinam inuectiua tertia. Atque illud quod faciendum primum fuit, factum atque transactum est. Est alicubi & apud Terentium, alióisque complures melioris notæ scriptores.

Pleno gradu.

Qui leuiter rem quampiam attigerunt, summo pede dicuntur ingressi: contrà, qui magno studio instituerunt aliquid, pleno gradu dicuntur ingressi. Trebonius Ciceroni lib. xij. Nam illum paratum vt video, & ingressum pleno gradu, cohortari non intermittemus, quo in dies longius discendo exercendóque se procedat.

Ex Appendice Erasmi.

Nocti æquare diem.

De studij assiduitate. Liu. Alij in castris, siue stationibus per somnum vinúmque, diem noctibus æquabant. Huic simile illud: Noctésque diésque.

Sapit demorsos vngues.

De opere summa diligentia elaborato. Persius de carmine indocto:

Nec pluteum cædit, nec demorsos sapit vngues.

Ea quæ authorem coegêre sæpius caput scabere, & vngues mordere, pluteum cædere, & deterere dum sæpius voluuntur, & ærato in manus sumuntur, solent. Ita quod accuratum est, Græci δι' ὄνυχος vocant: & ἐξονυχίζειν, ad vnguē explorare. Athen. Plut. deniq; in memoriā reuocare & subducere dicunt, ἀναπεμπάζεσθαι: ducta metaphora ab iis, qui per quinos digitos aliquid computant. Lege prouerb. Ad vnguem.

Ivnii. Euclionis gallus gallinaceus.

Euclionis gallinaceus apud Ausonium quadam prouerbij specie dicitur, qui magna sollicitudine excutit & inquirit quippiam. ita enim scribit in epistola ad Symmachum vrbis præfectum: Latebat inter nugas meas libellus ignobilis, vtinámque latuisset, neque indicio suo tanquam sorex periret. hunc ego quum velut gallinaceus Euclionis, situ chartei pulueris eruissem, excussum relegi. Detortum ex Aulularia Plauti, apud quem Euclio auarus senex, qui vermis instar (quem σκώληκα vocant Græci) humi defossam ollam auri plenam habens, quum omnia illi essent suspecta, gallum gallinaceum scalpurientem vngulis circumcircà, obtruncauit, auri indicium proditum ratus. Euclionis gallinaceum imitatur, qui diligenter euoluit authores omnes, vt literariæ frugis materiam euertat. Alioqui Euclionis sordes etiā in prouerbium vocari queūt, de auaro animo geniúmque suum defraudante: quod apud Plautum ipse deplorat, surrepto iam illi auro.

Hoc age.

Attentionem imperantis adagium est: Hoc age. quasi dicas: In hoc totus incumbe sedulò. Tertullianus lib. iiij. aduersus Marcionem: Vt dici solet, ad quod venimus, hoc age. Natum à sacrorum voce, quam explicat in Coriolano Plutarchus, à Numa Pompilio instituta. sic enim scribit: ὅταν γὰρ ἄρχοντες καὶ ἱερεῖς πράττωσι τι τῶν θείων, ὁ κήρυξ πρόεισι μεγάλῃ φωνῇ βοῶν Ὅκ ἄγε. σημαίνει δὲ ἡ φωνὴ τοῦτο πρᾶττε, προσέχειν κελεύουσα τοῖς ἱεροῖς, καὶ μηδὲν ἔργον ἐμβαλεῖν μεταξὺ μηδὲ χρείαν ἀσχολίας. id est: Quando nanque principes aut sacrifici rei diuinæ operantur, præco accedens alta voce exclamat, Hoc age: quod sonat Latinè, Hoc fac: quo dicto iubentur sacris esse intenti, nec interim operis alicuius satagere, aut negocium suscipere. Hanc vocem à sacris translatam vsurpauit in negocio serio Cassius Cheræa, quum coniuratos in necem Caligulæ exhortans, primus eum gladio percuteret, præmissa voce, Hoc age. Huc spectat illud ex Cratini ὥραις (id fabulæ nomen:) τοῦτο δρᾶσον φάσκ' ἀνὴρ οὐδὲν ποιῶν. id est: Hæc age, inquit homo nihil agens. quod dici conueniet in hominem feriatum, segnique ocio addictum.

Studium generat studium, ignauia ignauiam.

Vbi semel bonum opus cœptum est, resumendum est,

donec habitum consequamur: quem vbi semel consecuti fuerimus, non erit quod ipsum deserere poterimus. cuiusque enim rei dulcedo cui assueti sumus, trahit. Chrysostom.

COGNATI. Ῥαβδίζειν.

Græcis idem valet, quod sursum deorsúmque cursitare: id etiam vulgo dicitur de quopiam, qui nulli labori parcens, rem suam procurat angustam.

Indesinenter.

Quod magno studio magnáque fit assiduitate, id indesinenter & sine intermissione, continenter noctes & dies vsitata ἀπαύστως fieri dicitur. Græci νωλεμέως pro indesinenter, continuè, iugiter dicunt. Deriuant à νω priuatiuo & λείπω, seu λιμπάνω, π in μ mutato.

Quasi thesaurum draco.

Est etiam hæc vox quasi prouerbialis apud Ciceroné in Philipp. xiij. Fingunt poetæ dracones thesauris incubare, & eorum custodiæ adhibitos, propterea quòd hi & mira oculorum acie præstant (nam ἀπὸ τοῦ δέρκεσθαι quod est videre, aiunt dictos esse) & existimantur vigilantissimi, vt apud Ouidium in vij. Metamorph.

Peruigilem superest herbis sopire draconem.

Nota est fabula de malis Hesperidum, & aureo vellere. Dicitur in veteres Eucliones, & Midas, reliquumque auarorum chorum: qui etiam Quintiliano velut clausis thesauris incubant.

Patiens pulueris atque solis.

Idem Od. viij. dixit, Patiens pulueris atque solis. Quod in hominem ad labores ferendos habilem quadrabit. Est huic simile quod à Zenodoto refertur: Neque compluitur, neque sole aduritur. Nec discrepat quod Marius apud Salust. dicit, Hyemem & æstatem iuxtà pati, humi requiescere. Militia enim requirit dura corpora, tolerandisque laboribus, atque omnibus iniuriis exercitata. Est carmen in volumine Virg. post lusus in custodem hortorum, huius sententiæ:

Immoderata pati nunc frigora, núncque calores,
Sternere vel dura posse super silice.

Ibidem:

Iacere me, quod alta non possum putas
Vt antè vectari freta,
Nec ferre durum frigus, aut æstum pati,
Nec arma victoris sequi.

Ad vnguem, Ad amussim, Ad regulam.

Parœmiacus loquendi modus, quo vt quidque est absolutum maximè, & exquisitissima diligentia curáque summa elaboratum, ita ad vnguem & ad amussim illud esse factum dicimus. Græci ἀκριβέστατον, & ἀπηκριβωμένον. Theodoricus in Heraclidis dixit, κατὰ σταθμὴν prouerbialiter, eadem significatione, αὐτὸς γὰρ μάλα ῥεῖα κατὰ σταθμὴν ἀείσεις: Et quidem valde facile ad amussim perpendisti. Doricum prouerbium est. Vitriuius lib. vij. Postea autem trulissatione arescente deformentur directiones arenati, vti longitudines ad regulam & lineam, altitudines ad perpendiculum, anguli ad normam respondentes exigantur. Plinius lib. xxxvj. Structuram ad normam & libellam fieri, & ad perpendiculum respondere oportet. Omnes isti loquendi modi quasi prouerbialiter dicuntur ab authoribus, translatione à structuris exactè factis. Budæus lib. j. De contemptu rerum fortuitarum: Nisi cultus animi accesserit, & mores ad amussim formati, ad perpendiculum exacti, ad regulam respondentes. Amussis autem norma est fabrilis: vnde adamussim, aduerbium compositum. Varro. lib. ij. De re rusti. Non est numerus adamussim. [Duo hæc prouerbia diligentissimè ab Erasmo sunt enodata sub finem Centu. v. Chil. j.]

Qui instat, extundit.

Qui instat, inquit Seneca, etiam ex duro & immemori pectore gratiam extundit. id est, tandem elicit. Instare autem, est molestius & vrgentius, & (quod dicitur) instanter aliquem solicitare. Cic. pro Quintio: Tibi instat Hortensius, vt eas in consilium. Idem pro Cæcinna: Noli mihi instare vt iudicem. Liuius ij. ab vrb. cond. Euincúntque instando, vt literæ sibi ad Tarquinium darentur. Extundere vero, est odiosè & cum molestia impetrare. Suet. in Vesp. Ea demum extudit magis conuicio, quàm precibus. Feriendo enim amicè aliquem, tandem impetramus, quod postulamus. Hinc Paulus ij. ad Timot. cap. iiij. Insta tempestiuè, intempestiuè, argue, increpa, exhortare cum omni lenitate & doctrina. Huc spectant illa Christi, Luc. xj. Quis vestrûm habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi. Amice, da mihi mutuò tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod apponam illi: & ille intus respondens dicat: Noli mihi molestus esse, iam ostium clausum est, & pueri mei sunt in cubili mecum, non possum surgere, & dare tibi. Dico vobis, etiam si non daturus sit illi surgens, eo quòd amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, ac dabit illi quotquot habet opus. Et ego dico vobis, inquit Christus apud eundem Lucam. & Matth. cap. vij. Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti, aperietur. Apud eundem Luc. cap. xviij. est parabola de iniquo iudice. Iudex quidam, inquit Christus, nec Deum timebat, nec homines reuerebatur. ad quem vidua quædam veniebat, dicens: Vindica me de aduersario meo. Et nolebat aliquandiu. Post hæc autem dixit intra se; Quanquam Deum non timeo, nec hominem reuereor, tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne tandem veniens sugillet me. Illa etiam hodie prouerbialiter sumuntur. Qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur.

Leporinus somnus.

Xenophon scribit, leporem palpebris clausis vigilare, adapertis dormire: vt non temerè forsitan nonnulli leporem ἀπὸ τοῦ λάειν, quod aspicere est, dictum existimarint. Vnde etiam in adagium cesserit, Leporinus somnus, quotiens vigilantiam eius qui dormitare videatur, intelligendam proponimus: cùm tamen perspicacissimis oculis omnia, quæ vsu veniant, in agendis rebus perlustrare non cesset. Tales homines Græci περιβλεπτικοὺς appellant. Vide Plin. lib. xj. cap. xxxvij. Ioan. Langius epist. xxv. to. j. medicinal. epist. In soporifera cerebri affectione ex pituita bili permixta æger instar leporis apertis oculis dormit, nec oculis conniuet, sed ἀσκαρδαμύκτως, id est, indefessè & toruè quemque intueri videtur.

Manu admota Deum inuocandum.

Fortunam Lacedæmonij vt etiam prouerbio celebratum, admota manu inuocabant: id significantes, sic quidem deos inuocari debere, vt simul & nos quoque nostram addamus operam, alioqui nostra frustra esse vota.

Nemo primo quoque die fit doctus.

Hanc autem prouerbialem sententiam ita expressit Ioannes Girardus:

Annon & vulgo (quod verum est) audio dici?
Primo quoque die nemo magister erit.

Eò videtur respicere Aloysius Luisinus lib. ij. De compescendis animi affectibus, dicens: Nam quamuis non multo fieri meliores statim queamus, at satis fuerit, anno vno in melius saltem paululum esse prouectum, &c. Iuxta enim Gallicum illud,

Du petit vient on au grand Et:
Grand bien ne vient pas en peu d heure. Et:
On ne fait pas tout en vn iour. Et:
On ne fist pas Rome tout en vn iour.

Telo non æquè opus facto est.

Epidicus Plautinus amplificans vtilitatem & necessitatem consilij, quod coram senibus iterem heri sui proponebat: Opus est, inquit, homine, qui illò argentum deferat pro fidicina. Nam telo nō æquè opus facto est. quasi diceret: Tam nobis opus est homine ad hanc ré exequendam idoneo: quàm ad belli prius indicti adornationem & actionem

& actionem comparatio telorum, reliquique bellici apparatus. Metaphora igitur omnibus nota. Valde dubito, an hoc hemistichium ab alio antiquiore poeta, sumptum & vulgatum eo tempore, vsurpauerit. Commodè nos idem nostrum faciemus, vbi nobis aut aliis re aliqua, aut facto multum vsus erit.

Cum Musis certare.

Ἁμιλλᾶσθαι ταῖς μούσαις, id est, Cum Musis certamen inire, dicetur prouerbialiter, qui doctrinæ quam callet indubitata certitudine, causæque bonitate confisus, cum doctissimo quoq; congredi, & in disputationis palæstrã descendere dubitârit. Galenus in fine lib.j. Therapeutices methodi: ἀλλὰ κατὰ τὸν παλαιὸν αὐλητὴν ὦ Ἱέρων, ἁμιλλάσομαι καὶ ταῖς μούσαις, Equidem antiquissimi tibicinis exemplo ô Hieron, etiam cum Musis concertarim. De Thamyra Thrace sentit, ni fallor: cui tamen peritiæ suæ confidentia parum prosperè cessit, orbitatis pœna victo inflicta. vnde hoc loco rectè φιλόνεικον eum vt ambitiosum vocat Galenus. Nō alieno hinc sensu συγχορευόντας μούσαις, dixit Philon Iudæus literatos viros, quasi qui cum Musis choros ductitarint.

Cum mortuis conuersari.

Συγχρωτίζεσθαι τοῖς νεκροῖς, id est, Cum mortuis conuersari, idem est planè cum illo adagio, Cum mutis magistris loqui. Zenoni Citiæo Stoico philosopho consulenti oraculum de vitæ ratione, quomodo felix euadere posset, responsum fuit: εἰ συγχρωτίζοιτο τοῖς νεκροῖς. id est, si cum mortuis commercium haberet. quo significabatur veterum assidua lectio. Extat apud Diogenem Laertium, & citatur à Suida.

Cyrenæus videris.

De homine quauis ratione inexpleto dicitur Alexidis comici illud è Tyndareo, id fabulæ nomen est:

Ἄνθρωπος εἶναι μοι κυρηναῖος δοκεῖς.

Id est:

Videris esse vir Cyrenæus mihi.

Prouerbij vice vsurpauit Athenæus libri duodecimi initio, ἄνθρωπος εἶναι μοι κυρηναῖος δοκεῖς, κατὰ τὸν Ἀλεξίδος Τυνδάρεον ἑταῖρε Τιμόκρατες: κἀκεῖ γὰρ ἄν τις ἕνα καλῇ ἐπὶ δεῖπνον, ἥκουσιν ὀκτωκαίδεκ' ἄλλοι, καὶ δέχ' ἅρματα. id est, Videris esse homo Cyreneus mihi, iuxta Alexidis Tyndareum, sodalis Timocratis: illic enim si quempiam ad cœnam voces, mox octodecim alij adsunt, & currus decem. Modestè Timocratis studiosi hominis inexplebilem in legendo & ad editionem deposcendis libris auiditatem perstringit, qui perlectis iam vndecim Dipnosophistarum commentariis, nondum satur, efflagitarat prædictis adiici librum de iis quos luxu diffluentes ac deliciis addictos fuisse obseruârat. Appositè igitur quadrabit in hominem inexhaustę lectionis, aut voluptatibus nunquam saturum.

Cerebrum interius inquirere.

Non inuenustè prouerbiali specie dictum est à Fulgentio mythologo illud: Nunc ergo huius mysticę fabulę interius cerebrum inquiramus. pro, occultiorem sensum laténsq; mysterium inuestigare. Qua ratione & Medullam exquirere dicimus relicto cortice: vtrunque ad imitationem Gręcorum, qui & φοίνικος ἐγκέφαλον, id est, palmę arboris cerebrum vocant, quod interius suaue est: & ἐντεριώνην arboris medullam intestinam. Idem libro primo, Quò, repulso mendacis Gręciæ fabuloso commento, quid mysticum in his sapere debeat, cerebrum agnoscamus.

Violento remigio.

Ῥοθίῳ κώπῃ, id est, Violento remigio fieri dicitur non sine prouerbiali venere, quicquid per molestias & rerum difficultates quęritur. Aristides: ῥοθίῳ κώπῃ παρελήλυθε τοὺς Ἕλληνας ὅσοι τῷ ἐπ' αὐτῷ... id est, Violento remigio Gręcos omnes, quoad eius fieri potest, à tergo relinquere. Trahi potest ad eum, qui nullis amicorum adminiculis, nullo relictarum opum adiumēto, nullis fortunę beneficijs, sed solis ingenij dotib. aut virtutum pręsidio eluctatur, & fortunam sibi fingit. alioqui verissimè dixit Satyrographus:

Rarò adeò emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi.—

Idem fermè est cum δευτέρῳ πλῷ, hoc est, altero cursu, vel secundo: ita enim vocant Græci, quum remi opera vtimur, vento aduersante, aut saltem operam non dante. ita namque Menãder in Thrasyleonte fabula apud Stobęum id exponit:

Ὁ δεύτερος πλοῦς ἐστὶ δήπου λεγόμενος,
Ἂν ἀποτύχῃ τις, οὐ ταῖς κώπαις πλεῖν.

Id est:

Cursus secundus dicitur prouerbio,
Si destitutus aura, remis nauiget.

Antrum Mercurij.

Ἄντρον Ἑρμοῦ, id est, Mercurij antrum ingredi, prouerbiali tropo dicuntur, qui libris inuigilant, rerúmq; cognitioni operam nauant. Zezes Mercurij antrum libros vocari annotat. Locus est apud Orpheum in Lithiacis, opere de gemmis conscripto:

Ὅν δ' ἂν ἀνθρώπων πεπνυμένον ἦτορ ἐγείρῃ,
Ἐς πολυευχὲς ἄντρον ἔσω νειῶν ἐριουνίου,
Ἔνθ' ὅγε παντοίων ἀγαθῶν κατέθηκεν ὅμιλον,
Αὐτίκα καὶ ἀμφοτέρησιν ἑλὼν πολλὰ κομίζων,
Οἴκαδ' ἀποστείχοι πενίην φυγὼν πολυδάκρυον ὀιζυ..

Id est,

Quemcunque ille hominum prudentem mente subire
Antrum Maiugenæ facundi suasit amœnum,
Quo cumulum omnigenum inclusit seruátque bonorum,
Mox illinc vtraq; manu referat domum opima
Commoda, pauperiem fugiens tristeisq; labores.

BRASSICANI.

Gallinaceus Euclionis.

Ausonius in præfatione Gryphi, de ternario numero, Gallinaceum Euclionis prouerbio dixit, qui soleat omnia diligentissimè perquirere & inuestigare, ne puluisculo quidem relicto, donec id inuenerit quod exquisita cura conquisierat.

Ad arculas sedere.

Idem Fabius lib.xij. Qui velut ad arculas sedent, & tela agentibus subministrant. Ad arculas sedere commodè dicuntur, qui rerum agendarum aliis tanquam formulam quandam præscribunt: sedent etiam ad arculas, qui planè nihil possunt nisi perpetuò libris adhæreant, à quibus si vel tantulum abstracti fuerint, nihil est quod amplius præstare possint. Quemadmodum autem scombris in aqua sulphureus color est, extrà qui cæteris: ita & hoc hominum genus donec libris suis adhærescere permittas, egregiè doctum existimes, postquam ab arcula semoueris, hoc est, libros ademeris, idem esse cũ imperitissimis quibusq; deprehendas. Antisthenes cùm quidam illi familiaris ingenti cum dolore quereretur, quòd commentarios suos amisisset: ἔδει γὰρ, inquit, ἐν τῇ ψυχῇ αὐτὰ, καὶ μὴ ἐν τοῖς χάρταις καταγεγράφειν. Decebat, inquit, illa animo potius quàm chartis inscripsisse.

Ad perpendiculum.

Ad perpendiculum Cicero dixit, de eo quod amussitatè & inculpatè compositum sit. Gellius lib. xx cap.j. dixit in librili perpendere. Varro de re rustica libro j. cap.vj. Campum ad libellam æquum vocat, qui fit ex omni parte & prorsus æquabiliter planus. Plinius etiam lib.xxxvj. cap.xxv. ad libellam exigere dixit. Plinius iunior libro 8. epistolarum ad Colonem dixit, Pari libra: pro eo quod est, æquabili iudicio & pari censura. Vitruuius libro septimo, dixit ad regulam respondere. hoc est, exactissimè competere & quadrare. Metaphora à structuris sumpta.

IOANNIS VLPII.

Introite, nam & hic dij sunt.

Laudabile Heracliti dictum: Introite, nam & hîc dij sunt: admonet, vt libros quàm familiarissimos nobis reddamus, studiáque colamus, ex quibus omnia arcana mysteria licebit haurire, & non deos tantùm videre, sed etiam cum iis familiarissimè colloqui dabitur. Aulus Gellius.

Vlpii. Qua in re clarus quisque est, ad eam properat.

Ἐν ᾧ βέλτιστος δοκεῖ εἶναι, αὐτὸς ἑαυτοῦ τούτῳ διατείβει. In quo quisque sibi excellentissimus videtur, in eo versatur. Aristo. Sic Ouid.

Scilicet est cupidus studiorum quisque suorum:
Tempus & assueta ponere in arte iuuat.

Quære adolescens, vtere senex.

Rectè dictum est à Portio Latrone, insigni rhetore: Quære adolescens, vtere senex. & in eádem sententiam à Seneca: Iuueni parandum, seni vtendum. Labor iuuentæ viribus, dum genua virent, conuenientissimus est: at senectutem decet feriatum à laboribus ocium, rerúmque par tarum vsus. Quò spectat laudatus ille Ennij poetæ versus:

Sicut fortis equus, spacio qui fortè supremo
Vicit olympia, nunc senio confectus quiescit.

Laboribus enim & vitæ subsidia quæruntur, & lætæ senectutis adiumenta comparantur.

Trutina exquirere.

Plato in Protagora: Sed perinde est, ac si vir quispiam ponderandi gnarus, collectis hinc voluptuariis, isthinc tristibus, tam quæ propè, quàm quæ procul sunt, trutina exquirat, dicátque vtra plura sint. Si enim voluptuaria, cum voluptuariis libres, maiora semper, & plura sunt eligenda: sin autem tristibus tristia compares, pauciora minoráque, &c. Vide Brassicanum: Ad perpendiculum.

Coelii Rhodigini.

Ludendum domi suæ.

Sententia hac prouerbiali admonemur, abiuncta ab rerum vanissimarum cura, mente intima obuersandum esse in contemplatione sapientiæ: è qua, quàm è ludo, voluptas percipitur & maior & verior.

Discenti assiduè multa, senecta venit.

Alibi: Dicebat enim alicubi Solon:
Discenti assiduè multa, senecta venit.

Et mihi quidem videtur semper sic oportere discere eum hominem, qui philosophus futurus sit, siue iuuenis, siue senex sit, vt in vita quàm plurima discat. Solonis autem more tandiu discendum nobis esse censeamus, quandiu viuendum.

C. Bovilli. Demandere calamum.

Pro, elaborare aliquid, & accuratè, sensimque expolire, vel, summo cum labore, & multo tempore aliquid efficere. Solent ij, qui minus prompta sunt memoria, aut felici ingenio, inter scribendum, tantisper dum cogitant & meditantur, calamum arrodere. Simile, Sapit puluillos: de re multum diúque præmeditata.

Tvrnebi. Fugitiuum retrahere.

Varro De ling. Lat. iiij. Quare illa, quæ iam maioribus nostris ademit obliuio, fugitiua, si sedulitas Mucij & Bruti retrahere nequit, non, si non potero indagare, eo ero tardior. Terent. Heaut. Retraham hercle opinor ad me illud idem fugitiuum.

DISCORDIA.

Erasmi. Bellum omnium pater.

Ὁ πόλεμος ἁπάντων πατήρ, id est, Bellum omnium pater. Lucianus veluti prouerbio iactatum refert, in commentario De ratione conscribendæ historiæ: μᾶλλον δὲ Θουκυδίδαι καὶ Ἡρόδοτοι καὶ Ξενοφῶντες ἡμῖν ἅπαντες, ὡς ἔοικεν ἀληθὲς ἄρ᾽ ἦν, ἐκεῖνο τὸ, πόλεμος ἁπάντων πατήρ, εἴ γε καὶ συγγραφέας τοσούτους ἀνέφυσεν ὑπὸ μιᾷ τῇ ὁρμῇ. id est: Quin potius Thucydides, Herodoti, Xenophontes, nobis erant omnes: adeò vt verum esse videretur illud quod dicitur; Bellum rerum omnium pater, siquidem tam multos scriptores produxit vnico ictu. Prouerbium ideo dictum est, quòd bellum omnium rerum nouandarum autor est, vt ex eo veluti nata videantur vniuersa. Nisi quis malit ad philosophorum quorundam decretum referre, qui dixerunt, rerum summam è lite progigni.

Tuas res tibi habeto.

Caius iurisconsultus Pandect. lib. 44. tit. de diuortiis, ostendit fuisse receptum, vt diuortium his verbis perageretur: Tuas res tibi habeto, tuas res tibi agito. Quorum altero reddit dotem, altero abdicat ab se tutoris munus, in rebus vxoriis. Hæc autem forma verborum præscripta est, ne vel non ratum esset diuortium, si nullis solennibus verbis perageretur: vel inauspicatum & odiosum, si verbis inciuilibus perageretur. Itidem in discutiendis sponsalibus visum est vti his verbis: Conditione tua non vtar. Hæc prouerbij gratiam habebunt, si cui ciuiliter renunciabimus amicitiam. Sed festiuius erit, si ad res animi transferantur. veluti si quis dicat: Monachi vitam professus est, mundum iussit sua sibi habere, suas sibi res agere. Item si quis ambiat consortium nostrum, quem iudicamus nobis inutilem, huic aptè dicetur: Tua conditione non vtar. pro eo quod erat, Non vtar tua familiaritate. Eleganter vsus est Plautus in Trinum. vbi Lysiteles adolescens multa queritur de miseriis amantium, ac meditatur amorem eiicere ex animo: Apage sis amor, tuas res tibi habe, amor mihi amicus ne fuas vnquam. Sine tropo vsus est in Amphitryone: Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.

Gamma Betam persequitur.

Procopius lib. 2. De bello Vuandalico refert Carthagine antiquum prouerbium à pueris iactari solere, Quòd Gamma quandoque Betam, & rursus Beta Gammam persequitur. Suspicor puerorum lusum huc spectasse, quòd inter vicinos frequenter oriatur dissidium. Verùm hic puerile dictum detortum ad rerum euentum, quòd Gizericus Bonifacium expulisset: postea Gilimerem Belisarius. Prouerbium non est natum ex euentu, sed puerorum Carthaginensium ænigma fuit, velut oraculum eius quod accidit postea.

Domesticum dissidium.

Ad detestandam seditionem domesticam, & mutuam contubernalium inter ipsos discordiam, insidiásq;, conueniet illud ex eodem libro:

— Οὐκ ὁσίη κακὰ ῥάπτειν ἀλλήλοισι.
Id est:
Impia res moliri inter sese mala. —

Cognati. Vltrò citróque.

Perinde autem valet, ac si dicas, hinc atq; illinc, siue vtrinque, in factis & in dictis, vltro citróque datis & acceptis cladib. vltrò citróq; certatum conuiciis vel agitata causa. Vlpian. lib. Pandect. ij. titulo de edendo. Rationem autem esse, Labeo ait, vltrò citrò dandi, accipiendi, credendi, obligandi, soluendi sui causa negociationem, &c. Item Vlpian. libr. Pandect. 50. tit. de verborum significatione. cap. xix. Labeo: Contractum autem vltrò citróque obligationem esse, quam Græci συνάλλαγμα vocant, &c. Vide sup. Chiliad. Vltrò citróque.

Πολεμίων χεῖρας.

Elegans loquendi modus, qui à Græcis scriptoribus sæpe vsurpatur: valet, veteri opinioni repugnare, & ab eo quod diu creditum est, liberè dissentire. Sumptus est à Lyrico poëta. Id autem fecisse Megarenses scriptores, qui de Scirone rem longè aliter commemorant quàm reliqui antiqui authores, ac præterita denique omnis ætas, Plutarchus in vita Thesei docet, inquit enim: οἱ δὲ Μεγαρόθεν συγγραφεῖς ὁμόσε τῇ φήμῃ βαδίζοντες, καὶ τῷ πολλῷ χρόνῳ κατὰ Σιμωνίδην πολεμοῦντες, οὔτε ὑβριστὴν, οὔτε λῃστὴν γεγονέναι τὸν Σκίρωνά φασιν, ἀλλὰ λῃστῶν μὲν κολαστὴν, ἀγαθῶν δὲ καὶ δικαίων οἰκεῖον καὶ φίλον. Eundem etiam in libro de Iside & Osiride, citato illic quoque poetæ eiusdem nomine vnde fluxisset, vsurpauit Plutarchus. Cùm enim aduersari vellet receptæ opinioni, ac reconditis literis Ægyptiorum, intelligerétque id difficile ac periculosum esse, inquit: ἐπεὶ δὲ μέγιστον ὃ τὰ ἀκίνητα κινεῖν, καὶ πολεμεῖν οὐ τῷ πολλῷ χρόνῳ κατὰ Σιμωνίδην μόνον, πολλοῖς δὲ ἀνθρώπων ἔθνεσι καὶ γένεσι, &c quæ sequuntur. Suspicor autem aliquando etiam dictum esse πολεμεῖν φήμῃ, eodem sensu, atque id ex contrario. Inueni namque apud eundem βοηθεῖν φήμῃ, quod

quod valet, peruulgatam opinionem adiuuare, auxilióque illi esse. In 7. quæst. quinti libri συμποσιακῶν, vbi disputatur de fascinatione, sic locutus est: ... Rem igitur hanc admirabilem reiici, explodíque ille non oportere aiebat, quamuis causam ipsius afferre non possemus, cùm ea quę quotidie fierent, traditum nobis à maioribus sermonem, famamque confirmarent.

Facilius inter horologia conuenit.

Iocus est apud Senecam in Ludo de morte Claudij Cæsaris, in horologiorum discrepantiam: Horam, inquit, non possum tibi certam dicere: facilius inter philosophos, quàm inter horologia conueniet. Quem Senecæ iocum Galli neutiquam absurdè vertunt, quum discordiam dissidiúmque perpetuum latenter notant, & quum nihil inter aliquos vspiam conuenire significant, facilius dicunt inter horologia conuenire, quàm inter hos.

Diametro distant.

Græci ἐκ διαμέτρου dicunt maximè oppositum esse. Galenus: ... Etenim affectiones è diametro mutuò existentes, etiam maximè contraria sæpe opitulationum egebunt. In diametro autem circuli, duo extrema puncta maximè opposita sunt, atque e regione mutuò obiacentia. Ideò per diametrum opponi est, maximè esse oppositum & abhorrens. Eo vsus est Lucianus in Tyranno. Bud. Philetoo: Tam maximè nunc in diuersum ac per diametrum illis (vt aiunt) oppositum institutum degenerauit, &c. Aulica conuersatio ex diametro contraria est Philosophiæ.

DISCRIMINIS.

ERASMI. Apio opus est.

Τοῦ σελίνου δεῖται, i. Apio est opus. Ita loquebantur, quoties morbum capitalem innuebant, & vitæ periculum imminere. Nam olim monumenta defunctorum apio coronabantur. Plutarchus in Sympósiacis: ... id est: Et qui periculosè ægrotant, iis dicimus apio opus esse. Idem prouerbij meminit, & causam addit in vita Timoleonis. Subest autem adagio iocus, alludens ad coronas victorum, quæ ex apio fiebant, præsertim in ludis Isthmiis, teste Diphilo apud Athenæum lib. 5.

Περὶ τοῦ σελίνου μαχόμεθ' ὥσπερ ἰσθμίοις.

Id est,

Super apio certamus vt solet Isthmiis.

Sub cultro liquit.

Sub cultro linqui dicitur, qui in præsentaneo periculo deseritur. Sumpta metaphora à victima, quæ iamiam ferienda sub cultro esse dicitur. Confine illis, Inter sacrum & saxum, Inter malleum & incudem. Horatius in Sermonibus:

– Fugit improbus, ac me
Sub cultro liquit. –

Non admodum abludit hinc Aristophanicum illud in Acharnensibus:

Ἐπὶ τοῦ ἐπιξήνου θελήσω τὴν κεφαλὴν ἔχων λέγειν.

Id est:

Sum paratus verba facere, caput epixeno admouens.

Est autem ἐπίξηνον, truncus, in quo coqui secant carnes. Est in eadé fabula multus deinde iocus in ἐπιξήνῳ. Conuenit in eos, qui periculo capitis parati sunt affirmare quippiam.

Sus sub fustem.

Ὗς ὑπὸ ῥόπαλον, id est, Sus sub fuste. Vbi quis sese in præsens discrimen ac perniciem præcipitat. Nam sues apud quosdam fuste mactari mos est. Refertur à Suida. Zenodotus indicat extare apud Dinolochum.

In Pythij templo cacare.

Ἐν πυθίου χέσαι, id est, In Pythij templo cacare dicebatur, qui rem nefariam & periculosam faceret: quòd Pisistratus tyrannus extructo templo inscripserat, ne quis inibi ventrem exoneraret: & aduenam quendam deprehensum è medio sustulit.

Vtinam domi sim.

Οἴκοι γενοίμην: id est, Vtinam domi sim. Dici solitû, vbi quis optat è malis, quibus implicitus est, emergere. Translatum videtur ab iis, qui in tempestate periclitâtur. Nam nunc etiam ita vulgò loquuntur qui periculosè nauigât, οἴκοι γενοίμην. Refertur à Suida.

Fuge procul a viro maiore.

Ἀπὸ τοῦ μείζονος ἀνδρός.

Id est:

Qui te fortior est, hunc tu vitare memento.

Caue commercio potentium: habe commercium cum æqualibus. Etenim optimatum familiaritas, aut seruum facit & turpem, aut si nescias adulari, periculis obiicit. Cum parib. vt multo suauior, ita tutior etiam vita est. Pindarus in Nemeis: ... id est: Caue certamen congredi cum hominibus potentioribus. Cõgruit cum eo quod alibi dictum est, Procul à Ioue & fulmine. & illo, Longæ regum manus. Herodotus in Vrania: ... id est: Etenim potentia regis supra hominem est, & manus prælonga. Hoc magis conueniebat illi prouerbio: sed quum locus occurreret in Herodoto, typographus priores chartas absoluerat.

Fuga tutior.

Qui dicet tutius esse fuga vincere libidinẽ, quàm contrà pugnando, poterit accommodare, quod de Charybde dictum est Odysseæ μ.

Οὐδέ τις ἔστ' ἀλκή, φυγέειν κάρτιστον ἀπ' αὐτῆς.

Id est:

Non est vlla medela: procul fugere optimum ab illa.

Post folia cadunt arbores.

Post folia cadent in te arbores. Quoties admonebimus, leuiores iniurias si quis ferat, sequi atrociores. Velut arborum decidua folia negliguntur: verum aliquando fit, vt ipsę arbores putres in caput subiecti decidant. Plautus in Menæchmis: Folia autem cadunt: Nunc si triduum hoc hic erimus, tum arbores in te cadent.

Nunc contingat seruari.

Νῦν σωθείην, id est, Nunc contingat seruari. Cùm significamus nos satis cauturos in posterum, si modò liceat præsens periculum effugere. Hoc modo Dauus in Andria: Posthac incolumem sat scio fore me, nunc si deuito hoc malum. Natum aiunt ex apologo quopiam. Aquila testitudinem vnguibus rapuerat: eam parabat è sublimi deiicere, quo testa rupta carnibus vesci posset. In hoc itaque discrimine testudo optabat, vt in præsens incolumis esse posset: de reliquo sibi curæ futurum, ne quando in simile periculum incideret. ... id est: Nunc liceat incolumem esse, de reliquo mihi ipsi curæ fuerit. Quidam apologúm narrant ad hunc modum. Testudini quondam incessisse volandi desiderium, aquilam orasse vt se doceret. Cúmque illa negasset fieri posse, quòd natura refragaretur, illa nihilominus instabat. Itaque paruit aquila, ac testudinem in sublime vectam demisit vt volatum experiretur. Ea cùm timeret infelicem euentum, optauit vt id temporis contingeret incolumem esse, νῦν σωθείην. Ita Diogenianus. Suidas hoc modo refert: ... id est: Vtinam nunc incolumis euadam, vt hoc mihi documentum sit in reliquum tempus. Plinius facit tertium quoddam aquilæ genus, quam alij morphnon, nonnulli plancum & anatariam, Homerus percnon vocauit: lingua caret, eóque muta, sed dentibus armata, nigerrima, prominentiore cauda. Huic ingenium est, testudines raptas frangere è sublimi iaciendo. Atque hac sorte ait Æschylum poetam interiisse, cùm prædictum esset, eum ruina periturum: isque quo caueret, eum diem sub dio perseuerasset. Nam aquila decepta splendore capitis, caluitio renidentis ad solem, dum saxum esse putat, testudinem illisit, vt fractæ carnibus vesceretur. Autor Valerius Maximus libro 9. cap. 12.

De tuo capite aguntur comitia.

Prouerbiali figura dixit Plautus in Aulularia:

Ibo intrò, vbi de capite meo sunt comitia.

Deliberabatur enim, ductúrúsne esset puellam, necne, quam amabat. Sumptum est à comitiis Romanorum, in quibus populi suffragiis noui magistratus creabátur. Itaque cùm statuitur de re quapiam, à qua pendeat felicitas alicuius, tum de capite illius fieri comitia rectè dicentur.

E canis podice.

Ἐκ κυνὸς πρωκτοῦ: id est, E canis culo. Dictum videtur à Luciano, pro eo quod est, rebus anxiis atque angustis: quòd ea pars arctior sit huic animanti, quamobrem & excernunt difficilius. Nam asinum suum finit his verbis, ἐκ δὲ θύσας θεοῖς σωτῆρσι ... id est: Hic diis seruatoribus rem diuinam feci, donáque suspendi, nimirum nô à canis podice, quemadmodum vulgo dici consueuit, quin magis ex asini curiositate, post multum denique temporis, idque etiam vix, domum incolumis reuersus. Vulgò iactatur & in Zenonem, teste Laertio, quòd in canis postico de Republ. conscripsisset: vel quòd nimis anxiè vel quòd ineptè. Verùm de hoc prouerbio meminimus alibi.

Ascisce ad extremum scientiam.

Πέμπε εἰς ἔσχατον τὴν ἐπιστήμην: id est, Accerse ad extremum scientiam. Non statim vtendum extremis ingenij viribus, verùm vbi iam vrget vltimum periculum, tum ad artes confugiendum.

In eâdem es naui.

M. Tullius Epistolarum familiârium libro secundo ad Curionem: Etsi vbicunque es, vt scripsi ad te antea, in eadem es naui: tamen quòd abes, gratulor. In eadem es naui dixit, pro eo quod est, in communi periculo. Siquidem ad eos qui eodem vehuntur nauigio, periculum naufragij communiter pertinet: neque magnopere refert, in prora sint, an in puppi, an carina, cùm nihilo magis absint à discrimine. Idem alibi: Hoc miror enim, querórque quenquam hominem ita pessundare alterum velle, vt etiam nauim perforet in qua ipse nauiget: hoc est, vt rép. euertat, cùm qua sit etiam ipsi pereundum. Aristophanes in Vespis:

Περὶ τῆς πόλεως χάρ' ἐστι σκάφος ὅλον. Id est:

De ciuitate est, naue de tota puta.

Est autem familiare poetis, à nauibus ad rempublicam similitudinem mutuari.

De pilo pendet, de filo pendet.

Ἐκ τριχὸς κρεμᾶται: id est, De pilo pendet. De re vehementer periculosa, Videtur natum ab historia illa Dionysij tyranni, propter gladium de pilo in caput impendentem. Ad quod allusit Persius Satyra tertia:

Et magis auratis pendens laquearibus ensis
Purpureas subter ceruices terruit.—

Citatur hic versiculus apud Macrobium lib. Saturnalium j. ex Ennianorum annalium lib. iij.

Hac noctu filo pendebit Hetruria tota.

id est, versabitur in summo discrimine. Hoc dicto non est aliud hodie vulgò tritius. Synesius in epistola quadā: ἀπὸ λεπτοῦ φασὶ μίτου τὸ ζῆν ἠρτῆσθαι, id est: Aiunt vitam de tenui pendere filo. Eodem pertinet dictum illud Laconicum, cuius meminit Plutarchus in apophthegmatis Laconicis. Nam cùm quispiam Lampen Æginetam efferret, tanquam longè ditissimum, propterea quòd multa possideret nauigia, Lacon quidam. οὐ προσέχω, ἔφη, τῇ ἐκ σχοινίων ἠρτημένῃ εὐδαιμονίᾳ, id est, Nihil, inquit, moror felicitatem de funiculis pendentem. Nimirum innuens, nauticas opes incertas esse, ac fortunæ ludibriis obnoxias.

Periculum proræ selis.

Κίνδυνος ἐν πρώρᾳ σέλις. id est, Periculum sella proræ. Quoties in re quapiam præcipuum periculum, capútque negocij esse significamus. Nā hostes expugnaturi nauim, in proram primum assultum faciunt. Selis autem sella est, quæ in proris esse consueuit, si Zenodoto credimus.

Inter sacrum & sacrum.

Tyndarus apud Plautum, alter è captiuis, cùm iam proditis dolis esset deprehensus, nec haberet quánam arte posset elabi: Nunc ego, inquit, omninò occidi. Nunc ego inter sacrum saxúmque sto, nec quid faciam scio. Apuleius Asini sui lib. 11. Plurimum ergo duritia paupertatis intercedente, quod ait vetus prouerbium, inter sacrum & saxum positus cruciabar. Explicat autem Apuleius allegoriam adagij, videlicet alludens ad sacerdotium cui erat initiandus, & paupertatem saxo duriorem, per quam non suppetebant sumptus. Sumptum apparet ex priscis fœderis feriendi ceremoniis, in quibus fecialis porcum saxo feriebat: hæc interim pronuncians: Qui prior populus fœdus rumpet, Iupiter ita eum feriat, quemadmodum ego porcum hoc lapide ferio. Sed vndecunque fluxit adagium, satis liquet dici solitum in eos, qui perplexi ad extremum periculum rediguntur.

Inter malleum & incudem.

Μεταξὺ τοῦ ἄκμονος καὶ σφύρας. id est: Inter incudem & malleum, Huic non dissimile refertur ab Origene theologo, quadam in Hieremiam homilia, his quidem verbis. nam Græca desideramus: Iam quoddam est apud nationes tritum vulgi sermone prouerbium, vt de his qui anxietatibus & ingentibus malis premuntur, dicant: Inter malleum sunt & incudem.

A fronte præcipitium, à tergo lupi.

Ἔμπροσθεν κρημνός, ὄπισθεν λύκοι, id est, A fronte præcipitiū, à tergo lupi. Quum aliquis hinc atque hinc duobus maximis premitur malis, vt in vtrunque inciderit, pereundum sit.

Flamma fumo est proxima.

Apud Plautum extat in Curculione, Flamma fumo est proxima. Admonet adagium, periculum maturè fugiendum esse: quiq; malū vitare cupiat, ei vitandam prius occasionem. Vt qui corrumpi nolit, ab improborum abstineat consuetudine: qui cum puella cubare nolit, ne det osculum. Nam & illud protinus addit poeta: Fumo comburi nihil potest, flamma potest. Fumus enim indicium est flammæ mox erupturæ.

Tua res agitur, cum proximus ardet paries.

Et hodiernis temporibus indocto vulgo passim in ore est, tùm nobis esse cauendum, cùm vicini domus ardet. Admonet prouerbium, vt ex alterius malo sumamus exemplum, alienóq; periculo discamus nostris rebus consulere. Sumptum est ex Horatianis Epistolis:

—Ecquid
Ad te pôst paulo ventura pericula sentis?
Nam tua res agitur, paries cùm proximus ardet.

Et Vergilius:

—Iam proximus ardet
Vcalegon.—

Per ignem incedis.

Ἐν πυρὶ βέβηκας, id est, Per ignem incedis. id est, versaris in periculoso negocio. Est apud Aristophanem in Lysistrata,

Κἂν μὲ χρῇ διὰ τοῦ πυρὸς
Θέλω βαδίζειν.—

Id est:

Velim & per ignem incedere, si fuerit opus.

Horatius in Odis:

Periculosæ plenum opus aleæ
Tractas, & incedis per ignes
Suppositos cineri doloso.

Tradunt etiam in eum quadrare, cui celeriter absoluendum est negocium. Qui per ignē incedit, minus læditur, si suspensis pedibus properet. Confine quod ille dixit apud Senecam declamator: Per spinas ingredior.

In neruum ire.

In neruum ire, Donatus, aut quisquis is fuit interpres Phormionis Terentianæ, demonstrat esse prouerbium: pro eo quod est, decipere. Sumptam à sagittariis metaphoram, quibus illud euenit interdum, vt dum nimium tendunt

tendunt ac cum, rumpant, aut sibi neruum aliquem fatigent, vt confine sit illi, de quo dictum est aliàs, κατέρρηξε τὸ ἄρθρον τὸν τεινόμενον. Dictum est autem, In neruum ibit: pro eo quod est, In vincula ibit. Antiquitùs enim qui soluendo non essent, vincti tradebantur creditoribus, donec opera compensarent creditam summam. Veretur enim adolescens amans, vbi eum in locũ traheretur Phormio, vt aut puellam domum ducere cogeretur ex pacto, aut certè pecuniam acceptam renumerare: ni faciat, vinciendus, & iuxta leges corpore luiturus, quod ære non posset, sibi magis consulturum illum, vt vel prodat omne commentum, vel verè mulierem abducat. Porro conijcere in neruum, & eximere è neruo: pro eo quod est, ob æs alienum vinctos abducere. Sed verba Terentij subscribã: At enim non ducet, noui. Cæterùm cùm argentum repetent, nostra causa scilicet in neruum potius ibit.

Nocuit & nocebit.

Si quando demonstrata præteritorum malorum causa, comminabimur, futurum vt accedant maiora, nisi quis resipiscat, non intempestiuiter vsurpabimus versum hunc Homericum ex eodem libro:

Τούνεκ' ἄρ' ἄλγε' ἔδωκεν ἑκηβόλος, ἠδ' ἔτι δώσει.

Id est:

Phœbus ob hæc mala multa dedit, atque insuper addet.

Veluti si medicus ostenso morbi periculo, moneat ægrotum reualescentem, vt temperet ab immodica Venere, alioqui rediturum cum fœnore malum.

In acie nouaculæ.

Nec abhorret à superioribus illud quod ab Homero sumptum, maximéq; celebratum autorib. in adagionem abiit, ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς. id est, In nouaculæ cuspide, siue acie: pro eo quod est, in summo discrimine. Sic enim in Iliadis decimo loquitur Nestor,

Νῦν γὰρ δὴ πάντεσσιν ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμῆς:
Ἢ μάλα λυγρὸς ὄλεθρος Ἀχαιοῖς ἠὲ βιῶναι.

Id est,

Nunc etenim cunctis sita res in cuspide ferri est,
Viuánt ne, an tristi exitio absumantur Achiui.

Sophocles in Antigone:

Φρόνει βεβὼς αὖ νῦν ἐπὶ ξυροῦ τύχης.

Sunt autem Tiresiæ vatis verba, Creontem admonentis, vt sapiat in tanto constitutus periculo. Rursum in Epigrammatibus,

Εὐρώπης Ἀσίης τε δορυσθενέες βασιλῆες,
Ὑμῖν ἀμφοτέροισιν ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμά.

Id est:

Europæ atq; Asiæ reges Mauorte potentes,
Nunc vobis vtrisq; nouaclæ in acumine res est.

De Menelao & Paride singulari certamine decernentibus, vter Helena potiretur. Theocritus in Dioscuris,

Ἀνθρώπων σωτῆρες ἐπὶ ξυροῦ ἤδη ἐόντων.

Id est,

Certa salus hominum iam ferri in cuspide stantum.

Sumptum videtur à circulatoribus, qui in cuspide gladiorum ingrediuntur, aut ab iis qui ferrum manu contrectãt: vt admonent in hunc autorem edita scholia.

Res in cardine.

Huic non omninò diuersum est illud: Res est in cardine, quod Seruius prouerbium esse admonuit, enarrans illud Maronis:

-- Haud tanto cessabit cardine rerum.

putátque perinde valere, quasi dicas, Res est in articulo. M. Tullius: In eo cardo rei vertitur, dixit: pro eo quod est, Ex hoc tota res pendet. Quintil. lib 12. Nam vt taceam de negligentibus, quorum nihil refert vbi litium cardo vertatur. Idem libr. v. Nam si fatetur, multis ex causis potuit cruenta esse vestis: si negat, hic causæ cardinem ponit: in quo si victus fuerit, etiam in sequentibus ruit. Sumptum ab ostiis, quæ cardinibus sustinentur, voluuntúrque.

E Nassa escam petere.

Admodum certè prouerbiali figura dictum est à Plauto, citante Festo Pompeio.

Nunquam hercle ex ista nassa hodie escam petam.

Et Cicero ad Atticum libro xv. epistola vltima: Ex hac nassa exire constitui non ad fugam, sed spem mortis meliorem. Est autem nassa, piscatorij vasis genus, quo posteaquam intrarit piscis, exire non potest. Vnde prouerbialia fuerint & illa, In nassam incidere: &, E nassa elapsus.

Vndarum in vlnis.

Suidas refert hunc senarium ex Aristophane:

Καὶ ταῦτ' ἔχοντες κυμάτων ἐν ἀγκάλαις.

Id est

Atq; id quidem; quum essent in vlnis fluctuum.

In vlnis vndarum esse dicebantur, qui in summis rerum difficultatibus versabantur. Neque enim suauiter iactant maris vndæ, quos amplexæ fuerint. Allusum est ad nutrices, quæ pueros in vlnis circumferunt, & agitatione mouent, vt fiant vegetiores: quod ipsum infantibus naturà gratum est, somnósque conciliat. Verùm alia est fluctuum iactatio.

Οἰόλυκος.

Herodotus in Melpomene, hoc est libro iiij. refert, quum Theres quidam adornaret longinquam nauigationem, ac filius ipsius adolescens negaret se futurum eius nauigationis comitem: τοιγαροῦν, ἔφη, αὐτὸν καταλείψω ὄϊν ἐν λύκοισι. id est, Itaque relinquam eum, inquit, ouem inter lupos. Ex eo dicto nomen inditum est adolescentulo οἰόλυκος, voce composita ex oue & lupo. Dici poterit in hominem desertum, ac destitutum auxilio. Quòd si quis negabit hoc esse prouerbium, patiatur appendicem esse eius quod alibi retulimus, Ouem lupo commisisti. Nam probabile est ab hac historia natum prouerbium.

Caluus quum sis.

Gregorius Theologus in epistola quadam ad Eustochium sophistam, quem lacessiuerat: καὶ οὐδ' ἀπὸ τῆς παροιμίας τῆς ἰδιωτικῆς ἐπαιδεύθην φαλακρὸς ὢν κατὰ κριοῦ μὴ τυχεῖν, μηδὲ τὴν σφηκιὰν κατ' ἐμαυτοῦ γλῶσσαν οὐκ εὐχερῶς λέγειν ἐπιμελεῖσθαι. id est, Ac non saltem à prouerbio plebeio didicerim, quum sim caluus, non obuersa fronte obnuere arieti, neque vesparum nidum in me prouocare, nimirum linguam ad maledicẽdum quàm ad benedicẽdum promptiorem. De non irritãdis crabronibus dictum est aliàs.

Ne vni naui facultates.

Quin illud etiam ad prouerbiorum classem, si longius deflectatur, referendum videtur, quod est in eodem opere:

Μηδ' ἐπὶ νηυσὶν ἅπαντα βίον κοίλῃσι τίθεσθαι.

Id est:

Ne bona tu pandis ratibus semel omnia mandes.

Ne quid aggrediaris, in quo sint vniuersa periclitanda. Non omnis statim alea iacienda est. Periculosa est nautica negociatio. Naufragium enim tollit omnia. Tutius est cum terra commercium. Alibi retulimus dictum Laconis, qui negabat sibi placere diuitias quæ penderent à funibus.

Filum contentionis tunc erat.

Μίτος ἔριδος τότ' ἦν, id est, Filum contentionis tum erat. Dici solitum in pertinaces cùm vterque peruicax est, neutérque concedit alteri. Est aliquoties in epistolis Hieronymianis, Funiculum contentiosum ducere: nec apud alium legisse memini, præterquàm apud Tertullianum in principio libri Aduersus Iudæos. Apparet natum à ludo, quo duobus hinc atq; hinc funem tenentibus, vterq; conatur alterum ad se trahere. Hinc & illud ductum arbitror, quod alibi retulimus: Ne rumpamus, dum nimium tendimus funiculum.

Obiicere canibus agnos.

Προβάλλειν τοῖς κυσὶν ἄρνας, id est, Obiicere canibus oues, dicebatur qui imbellem & litium imperitum, calumniatoribus & exercitatis exponeret: quòd id animal omnium maximè sit imbelle. Refertur à Diogeniano. Hemistichium est heroicum, ex oraculo quopiam, vt coniicio, decerptum.

Ouem lupo commisisti.

Τῷ λύκῳ τὴν ὄιν: id est, Lupo ouem. Terentius in Eunucho: Scelesta, ouem lupo commisisti. de Chærea ephebo, cui velut eunucho virgo soli credita est. Donatus admonet prouerbium esse, quod contineat fœmineam reuerentiam, meretricium sensum. Concinnè hoc vtemur, quoties ei seruandum aliquid committitur, cuius gratia custodem magis oporteat adhiberi. Cicero tertia Philippica: Etenim in concione dixerat se custodem futurum vrbis, vsque ad calendas Maias, ad vrbem exercitum habiturum. O præclarum custodem, ouium, vt aiunt, lupum: custósne vrbis, an direptor & vexator esset Antonius? Vnde quadrare videtur, quoties inimico negocium committitur, quique nobis pessimè velit: propterea quòd lupus & agnus genuino quodam odio dissident. Id quod ostendit etiam Homerus in Iliados χ.

> Ὡς οὐκ ἔστι λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστά,
> Οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν,
> Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισιν.

Id est,

> Fœdus vti non tutum homini, sæuóque leoni,
> Vtque ouibus prorsum concordia nulla lupisque,
> Sed semper cupiunt malè, séque odere vicissim.

Item Horatius in Odis:

> Lupis & agnis quanta sortitò obtigit,
> Tecum mihi discordia est.

Huc adscribendum illud, quod refert Suidas: πρὶν καὶ λύκος ὄιν ποιμανεῖ. id est: Prius etiam lupus ouem pascet. De re neutiquam verisimili. Huic confine Plautinum illud in Milite:

> Bono cella suppromo credita.

Sed propius accedit, quod est in Truculento:

> Nam oues illius haud longè absunt à lupis.

Ne in Melampygum incidas.

Μή τοι μελαμπύγου τύχοις: id est, Ne in Melampygum incidas. In lasciuos & iniuriosos homines quadrat. Est autem comminantis, nequando incidant in eum, qui malefactorum pœnas de eis sumat. Vtitur hoc adagio Philostratus in Apollonij vita, lib. ij. καὶ τοῦτ᾽ ἴσως ἦν τὸ μελαμπύγου τυχεῖν. id est: Et hoc fortassis erat in melampygum incidere. Aristophanes in Lysistrata:

> Καὶ Μυρωνίδης γὰρ ἦν τραχὺς ἐντεῦθεν,
> Μελάμπυγός τε τοῖς ἐχθροῖς ἅπασιν. Id est:
> Et Myronides enim erat hirsutus illinc,
> Melampygúsque hostibus omnibus.

Melampygum dixit, quasi vindicem, vltorémque. Porrò Melampygus Græcis significat eum, qui nigro sit podice, quo quidem cognométo notatus est Hercules, quòd eam corporis partem, nō Lydorum more vulsam, neque candidam, quemadmodum effœminati solēt, sed nigris pilis hirsutam ac syluosam haberet. Nam Græci quemadmodum molles & imbelles, fractósque deliciis, πυγάργους καὶ λευκοπύγους appellabāt: itidem ediuerso fortes ac strenuos μελαμπύγους vocare consueuerunt, vt autor est Lycophronis interpres. Idem ostendit parœmiam ad hunc quoque modum efferri: οὔπω μελαμπύγου τετύχηκας. id est: Nondum in Melampygum incidisti. Prouerbiū ex huiusmodi quadam historia natum existimant, quam partim ex Suida, partim ex Gregorij Nazianzeni enarrationibus adscribimus. Olim duo quidam fratres erant, omni genere maleficiorum passim in omnes debacchantes: vnde & ex morum atrocitate nomina repererunt. Nam alter Passalus dictus est, alter Achemon: siue (vt alibi legitur) Achmon. Hos mater nomine Semnonis, vbi videret atrocia facinora passim patrantes, iussit cauere, nè quando in Melampygum inciderent. Euenit deinde, vt Hercules aliquando sub arbore quadam dormiret, armis in eandem reclinatis. Accesserunt Cercopes siue Perperi fratres (vtrunque enim scriptum inuenitur) & Herculem dormientem ipsius armis aggredi tentarunt. Ille protinus sensit insidias, & correptos ac vinctos de claua à tergo suspendit leporum ritu, atque ad eum modum gestabat. Illi pendentes capitibus deorsum demissis, cùm Herculis posticum nigris pilis horridum atque hispidum viderent, materni moniti memores, super hac re inter sese confabulantur. Quod simulac audisset Hercules, hoc cognomine delectatus, & in risum effusus, eos vinculis solutos dimisit. Notat hanc historiam Plutarch. in libello De discrimine amici & adulatoris, cùm ait Herculem Cercopibus fuisse delectatum. Meminit & Herodotus in vij. de loco, dicto lapide Melampygo, & Cercopum sede. Quo sanè loco lapsus est insigniter Laurentius Valla: quòd fabulam hanc aut nesciret, aut certè non meminerit. Plutarchus in libello De puerorum educatione refert & hoc inter Pythagorica ænigmata: μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων. id est, Non gustanda quæ nigra sunt cauda. Atque hunc in modum interpretatur, abstinendum à conuictu mortalium atrorum & improborum: quanquam hoc à prouerbio diuersum.

Ne temerè Abydum.

Μὴ εἰκῆ τὴν Ἄβυδον. id est, Ne temerè Abydum, subaudiendum nauiges. Ne quod graue periculum suscipias sine causa idonea. Veluti si quis admoneat, ne se coniiciat aliquis facilè in aulam Principis, quod ea res non omnibus feliciter cedat: aut ne compotationibus temulentis admisceat sese, quòd fere non contingat abire sine malo: aut ne poetarum attingat literas, quòd animos complurium soleant corrumpere. Athenæus lib. xij. narrat, Alcibiadem posteaquam à tutoribus accepisset suas facultates, Abydum Hellesponti nauigasse, atque illic luxu deliciisq; fuisse corruptum, vt non dissimile sit illi: Non cuiuis homini contingit adire Corinthum. Malè audiebat Abydena gens, quòd calumniatrix esset: vt intelligas ea gratia non esse tutum illic versari. Meminit adagij Stephanus & Suidas. Stephanus sic effert adagium: μὴ εἰκῇ δ᾽ ἐπὶ τὴν Ἄβυδον πατεῖν. id est, Si ne temerè quidem Abydum calcare. id est, ne quis confidenter illam ingrediatur. indicat vsurpari de temerariis, addens hoc iaci solitum in eos qui Abydum insulæ Mileti incolebant. Commonstratum est olim mihi quoddam oppidulum in Picardia, quod negant vllum hospitem potuisse transire, non aliquo notatum scommate.

Ad Scolon nec proficiscēris ipse, nec alterum comitaberis.

Strabo libr. Geographiæ ix. scribit, Scolon vicum esse quempiam Asopiæ, sub monte Citherone, sedem inamœnam, incultam, infrugiferam, asperam. Atque hinc vulgò prouerbium manasse:

> Εἰς Σκῶλον μήτ᾽ αὐτὸς ἰέναι, μήτ᾽ ἄλλῳ ἕπεσθαι.

Id est:

> Nec per te Scolon ipse, nec vlli alij comes ito.

Refert eadem totidem verbis Eustathius in Bœotiam Homericam. Nam Scolon & Stephanus ponit in Bœotia. Nomen ex re videtur inditum. σκῶλος enim Græcis spinæ genus est. Quo prouerbio conueniet vti, si quando significabimus modis omnibus abstinēdum à conuictu cuiuspiam, aut à loco vbi nihil sit sperandum, quod vel ad voluptatem faciat, vel ad emolumentum.

Caue Thoracem.

Φύλαξαι τὸν Θώρακα. id est, Caue Thoracem. Strabo libr. Geographiæ i. scribit, fluuium esse nomine Letheum, vicinum Labybus Hesperiis. Huic imminere montē, cui nomen Thorax in quo fama est Daphitam grāmaticum cruci affixum fuisse: quòd maledico carmine reges incessiuisset: vnde dictum illud manarit in vulgus, vt dicerēt, φύλαξαι τὸν Θώρακα. id est, caue à Thorace. Hoc velut ænigmate prouerbiali festiuiter admonebimus, frænandam esse linguam, ne voces petulanter emissæ, per iugulum aliquando redeant. Stephanus tantùm indicat Thoracem esse ciuitatem Ætoliæ, & item Magnesiæ: de prouerbio silet.

Ægæum nauigat.

Τὸν Αἰγαῖον πλεῖ. id est, Ægæum nauigat: vt subaudias πέλαγος. Ælianus in epistola quapiam: γεωργίαν καὶ γεωργὸν βίον λιπὼν ὁ γείτων Λάχης ἐπιβὰς νεὼς, καὶ πλεῖ τὸν Αἰγαῖον φασὶ, καὶ ἄλλα πελάγη μετρεῖ, ἐν κύμασι τε ζῇ, καὶ ἀπορὸν βίον ζῇ, καὶ τοῖς κύμασι διαφέρεις. id est: Vicinus Laches relicta agricultura, & agricolationis vsu, nauem conscendit, atq; Ægæum, vt aiunt, nauigat, reliquáq; metitur maria, & in fluctibus agens,

agens, Lari vitam viuit, cúmq; varlis ventis dimicat. Persius item in quinta Satyra:

> Ocius ad nauem, nihil obstat quin trabe vasta
> Ægæum rapias. —

Arbitror hoc mare cæteris esse periculosius ob frequentes scopulos. Hinc est illa M. Tullij metaphora, in Diuinatione: Intelligo quàm scopuloso difficilique loco verser. Nec infrequens est apud Hieronymum, E scopulosis locis enauigauit oratio: quoties sentit expeditam quæstionum difficultatem. Quadrabit igitur in hominem ob lucri studium nihil omninò periculi recusantem.

Ne in neruum erumpat.

Terentius in Phormione: Verùm hoc sæpe vereor, ne ista fortitudo in neruum erumpat. Quadrat in temerariā inconsideratámque audaciam, quæ plerunque infelix esse solet, & in maximum malum aliquando adducere. Donatus interpres à sagittariis sumptam metaphoram existimat: qui dum neruum arcualem adducunt immodicè, rumpunt nonnunquam: idque non fine suo periculo.

A bis septem vndis.

Ἀπὸ δὶς ἑπτὰ κυμάτων: id est, A bis septem vndis. In eos competit, qui à noxia quapiam purgati sunt: propterea quòd antiquitùs mos esset, homicidio pollutos vestes suas bis septem inundationibus, immersionibúsque lauare. Testis Suidas.

Gladium acutum auertas.

Ὀξεῖαν μάχαιραν ἀποστρέφειν. id est, Ensem acutum auertas. Opinor innui, à periculosis negociis abstinendum. Nam fertur & aliud prouerbium, μὴ παιδὶ μάχαιραν, Ne puero gladium: subaudiendum, committas.

Pérque enses, pérque ignem oportet irrumpere.

> Διὰ καὶ μαχαιρῶν, καὶ πυρὸς ῥιπτεῖν δεῖ.
> Id est:
> Pérque ignem eundum est, & per enses impetu.

Cùm significamus quiduis periculi subeundum. Aristop. in comœdia, cui titulus, Lysistrata:

> Κἂν μὲ χρὴ διὰ τοῦ πυρὸς
> Ἐλθεῖν βαδίζειν. —
> Id est:
> Et si per ignem fiet opus
> Transire cupio. —

Et Terentius ait, parasitum non grauaturum, vel è flamma cibum petere. Calliæ adulatores taxauit comœdia: οὓς οὐ πῦρ, οὐ σίδηρος, οὐδὲ χαλκὸς εἴργει μὴ φοιτᾶν ἐπὶ δεῖπνον. id est: Quòd non ignis, non ferrum, neque æs prohibuerit illos, quo minus ventitarent ad cœnam. Hæc citat Plutarch. ex Eupolide. Refert eadem in libello De discrimine adulatoris & amici. Horatius item:

> Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes,
> Impiger extremos currit mercator ad Indos.

M. Tullius Tusculanarum quæst. lib. ij. Quæ flamma est, per quam non cucurrerint, qui hæc olim punctis singulis colligebant? id est: Quid non vel fecerunt, vel perpessi sunt?

Non certatur de oleastro.

Οὐ φυλλίας ὁ ἀγών. id est, Hoc certamen non est de oleastro. Quoties non de nugis, neque de gloria aut corollis, sed de seria ac pecunia ageretur. Siquidem in plerisque certaminibus victoriæ præmium erat oleagina, aut quernea, aut alioqui frondea corona. Meminit Diogenianus.

Maleam legens, quæ sunt domi obliuiscere.

Strabo libro Geographiæ octauo, tradit Corinthiorū vrbem in Isthmo sitam, duos habuisse portus: alterum Asiam versus, alterum Italiam. Verùm quòd freti instar nō esset, non sine discrimine eò nauigari, velut olim in mari Siculo, maximè præter Maleam, propter reflantes inde ventos. Vnde & prouerbium celebratum fuisse:

> Μαλέαν δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε.
> Id est:
> Maleam legens, quæ sunt domi obliuiscere.

Est autem Malea, promontorium Laconiæ, à Maleo Argiuorum rege dictum: quòd per quinque passuum millia in mari protenditur, autore Seruio in quintum Æneidos: in quo libro Vergilius videtur ad parœmiam allusisse, cùm ait:

> —Maleæque sequacibus vndis.

Item Statius septimo Thebaidos libro:

> — Et raucæ circumsonat vnda Maleæ.

Item in Tiburno Manlij Vopisci:

> Si Maleæ credenda ratis: —

Significat & Homerus libro Odysseæ ix. periculosam circa maleam nauigationem fuisse, sic Vlyssem loquentem inducens:

> Καί νύ κεν ἀσκηθὴς ἱκόμην ἐς πατρίδα γαῖαν·
> Ἀλλά με κῦμα ῥόος τε περιγνάμπτοντα Μάλειαν
> Καὶ Βορέης ἀπέωσε, παρέπλαγξεν δὲ Κυθήρων.
> Id est:
> Forsitan & patrias rediissem sospes in oras:
> Sed me dum Maleam præteruehor, vndáq; fluctúsq;
> Et Boreas illinc pulsum admouere Cytheris.

Allusit huc Ouidius in Heroinis:

> Ausus es ô nimium, nimiúmque oblite tuorum,
> Thracia nocturno tangere castra dolo.

Nam suorum obliti videntur, qui sese temerè periculis obiiciunt. Quandoquidem vna hæc præcipua causa vulgus à subeundis vitæ periculis deterret, quòd meminerint esse, quibus se saluo sit opus, vt ait Flaccus: & quibus incolumes prodesse tum debeant, tum possint, extincti grauem allaturi luctum. Videbimur non intempestiuiter vti hac parœmia, si quando discrimen negocij suscipiendi volemus ostendere, aut non esse suscipiendum, aut negligendam vitam.

Per hastæ cuspidem currere.

Δι᾽ ὀξείας δραμεῖν: id est, Per acutam currere dicebantur, qui in re magnopere periculosa versarentur. ὀξεῖαν enim hastam, siue hastæ cuspidem vocant. Translatum videtur vel à circulatoribus, qui per summas hastarum & gladiorum cuspides ingrediuntur: vel à militari consuetudine, qua fieri solet, vt qui mortem commeritus videretur, is nudus per medias copiarum hastas, hinc atque hinc intētatas, ire cogeretur. Nec absurdum si de Thracica saltatione intelligatur, de qua nobis aliàs dictum est.

Ex ore lupi.

Ἐκ λύκου στόματος: id est, E lupi rictu, vbi res quæpiam præter spem recipitur, quæ iam planè periisse videbatur: veluti cùm pecunia erepta à prædonibus, aut rapaci tyranno, aliquo inopinato casu recuperatur. Solent enim sic recepta esse gratiora. Sic Flaccus in Odis:

> Vel hœdus ereptus lupo.

Nota metaphora. Adagium refertur à Diogeniano. Natū videtur ab Æsopica fabella, quæ narrat gruem, cùm stipulata mercedem, os quod lupi gutturi inhæserat, immisso capite eduxisset, præmium exigentem irrisam à lupo fuisse: cùm is diceret, abūdè magnum esse præmium persolutum, quòd ex ore lupi caput incolume retulisset.

In periculoso negocio non est dormitandum.

Vbi monebimus, in re ardua non esse cessandum, congruet quod subinde repetitur apud Homerum Iliados π.

> Ὀλίγη δ᾽ ἀνάπνευσις πολέμοιο.
> Id est:
> —Exigua est interspiratio belli.

Poterit trahi vel ad litem forensem, vel ad simile negociū odiosum, & laboris plenum.

Lepus pro carnibus.

Λαγὼς περὶ τῶν κρεῶν: id est, Lepus de carnibus: subaudi, periclitatur. In eos dicitur, qui ob aliquam sui vtilitatem in discrimen vocantur. Nam leporem non insectamur, quòd noceat, sed quòd pulpamentum habeat. Est enim animal & esculentum, & timidum, atque inerme, vt natura hominum escis leporem genuisse videatur. Rheginenses autem vulgò lepores dicti sunt, vtpote pauidi ac formidolosi. Effertur & ad hūc modum: ὁ λαγὼς περὶ τῶν κρεῶν τρέχει.

id est: Lepus pro carnibus currit. De iis qui magno suo periculo, aut capitis etiam discrimine, atque ob id acriter decertant. Translata metaphora à venatu, in quo lepus quoniam intelligit sese ad necem peti, pernicissimo cursu fugit, adeò, vt non rarò deficiat, medióque in cursu examinetur. Qua de re Plutarchus in commentario De terrestrium & marinorum animantium prudentia, narrat quiddam haudquaquam indignum quod hoc inseratur loco: οἱ δὲ τοὺς λαγωοὺς διώκοντες, ἐὰν μὲν αὐτοὶ κτείνωσιν, ἥδονται διασπῶντες καὶ τὸ αἷμα λάπτοντες προθύμως· ἐὰν δ' ἀπογνοὺς ἑαυτὸν ὁ λαγωὸς, ὃ γίνεται πολλάκις, ὅσον ἔχει πνεύματος, ἀναλώσας εἰς τὸν δρόμον ἐκλίπῃ, νεκρὸν καταλαβόντες, οὐχ ἅπτονται τὸ παράπαν, ἀλλ' ἵστανται, τὰς οὐρὰς κινοῦντες, ὡς οὐ κρεῶν χάριν, ἀλλὰ νίκης καὶ φιλονεικίας ἀγωνιζόμενοι. id est: Porrò canes cum leporem insequuntur siquidem occiderint ipsi, gaudent dilacerare, atque alacres sanguine sese contaminãt obliníuntque. Quòd si lepus desperans de sese, quemadmodum accidit sæpenumero, quicquid habet halitus, id omne quàm intentissimo cursu consumpserit, atque ita defecerit, canes exanimem repertum omninò non attingũt, verùm consistunt mouentes caudam, perinde quasi non carnium gratia decertarint, sed magis de victoria contenderint. Charon apud Aristophanem in Ranis:

> Δοῦλον οὐκ ἄγω
> Εἰ μὴ νεναυμάχηκε τὴν περὶ τῶν κρεῶν.

Id est:

> Seruum haud veho, nauale ni peregerit
> Certamen, ac pro carnibus pugnauerit.

Adscribit hoc loco Aristophanis interpres, apud Arginusam, seruos non pro pecunia, aut alio quouis præmio, sed pro vita dimicare solere. Idem in Vespis:

> Ποιήσω δακεῖν Τὴν καρδίαν
> Καὶ τὸν περὶ ψυχῆς δρόμον Δραμεῖν.

Id est:

> Effecero, vt cor mordeas, cursúmque curras pro capite ac vita.

Idem in eadem fabula:

> Ἠ λαγὼ ἢ λάμπαδα ἔδραμες;

Id est:

> Leporem cucurristi, anne lampadem magis?

Plutarchus in Dialogo, quem scripsit aduersus Epicurum: παπαῖ εἶπον ἔγωγε γελάσας, εἰς τὴν γαστέρα τοῖς ἀνθρώποις ἔοικας ἐναλεῖσθαι, καὶ τὸν περὶ τῶν κρεῶν ἐπάξειν. id est: Papæ, inquam, ridens, in ventrem ipsum viris insultum facturus videris, & ad cursum qui pro carnibus dicitur, adacturus. Significat autem eum Epicureos in summum discrimen adducturum, quòd aduersus voluptatis assertores proposuisset, nec iucundè viui posse secundum Epicurum. Suspicor allusum ad priscas historias, quæ referunt aliquoties bellum natum inter populos ob direptas è sacrificiis carnes. Ita Pindarus in Nemeis:

> Ἵνα κρεῶν νιν ὕπερ μάχας ἔλασεν.

Id est:

> Vbi pro carnibus pugnas gessit.

Certamen non accipit excusationes.

Ἀγὼν οὐ δέχεται σκήψεις: id est, Certamen non admittit excusationes. Plato lib. De legibus vj. ἀλλὰ γὰρ ἀγῶνα προφάσεις οὐ πάνυ δέχεσθαι φασι. id est: Verùm aiunt certamen non admittere causationes. Et ἀγὼν πρόφασιν οὐκ ἀναμένει. id est: Certamen non expectat occasionem. Cum agitur periculo, non conuenit tergiuersari. Aut si mauis, in præsentaneo periculo non oportet occasionem expectare, quemadmodum aliis in rebus. Veluti si quis in morbo capitali medicum operiatur insignem, aut procul accersendum. Quæ res hominem illum verè diuinum extinxit Rodolphum Agricolam. Etenim dum conatur medicus, mors anteuertit. Huc pertinet quod legimus apud Quintum Curtium lib. vij. Sed necessitas ante rationem est, maximè in bello, quod rarò permittit tempora legere.

Corpore effugere.

Corpore effugere, est periculum iam imminens, ac penè premens, arte quadam declinare. Translatum à gladiatoribus, ictum modico corporis flexu fallentibus. M. Tullius in Catilinam inuectione prima: Quot ego tuas petitiones ita coniectas, vt vitari posse non viderentur, parua quadam declinatione, & (vt aiunt) corpore effugi? Hactenus Cicero. Itaque quoties aliquem discrimine quàm minimo à periculo absuisse significabimus, corpore declinatum malum dicemus. Minus enim periclitantur, qui mœnibus aut alio quopiam obiectu defenduntur: verùm qui nudi telis obiecti, nihil habent quo se tueantur, nisi commodo corporis deflexu, ij demum in extremo periculo versari videntur. Penè diuersa figura dixit Catullus:

> Contra nos tela ista tua euitauimus amictu.

id est, Facilè depellimus, non secus quàm muscarum insultus.

Ingens discrimen.

Quoties ingens discrimen innuemus inter homines, aut res plurimum inter se diuersas, aut immensum interuallum inter seiunctos, eleganter accommodabimus illud ex eodem libro:

> — Ἐπειὴ μάλα πολλὰ μεταξὺ
> Οὔρεά τε σκιόεντα θάλασσά τε ἠχήεσσα.

Id est:

> — Sunt in medio sita plurima, montésque
> Vmbrosi, fretáque horrisono clamosa fragore.

Ivnii. Inter vitam & necem.

Quintus Calaber, vel (vt nonnulli malunt) Smyrnæus in duodecimo prætermissorum ab Homero, loquens de iis qui ligneum Epei equum quem Durateum nominant, Troianæ Palladi votiuum, conscenderant, incerto iam tum exitu, dicit eos tacitè insedisse magno silentio, velut medio inter vitam mortémque spacio, perplexos. eius verba hæc sunt:

> — Τοὶ δ' ἀκέων
> Πάντες ἔσαν θανάτου μεσηγὺς ὁμῶς καὶ ὀλέθρου.

Id est:

> — Silenter
> Insedêre omnes medij vitæque necísque.

Conueniet dici in eos, qui magno in discrimine versantur, ad extrema redacti pericula, rebus in ancipiti positis. Finitimum est illi: Inter sacrum saxúmque.

Suilla absumpta, bouem non expectes.

Quando cunctationem damnosam fore, & vitæ periculo permistam indicare volumus, iuxta Lucani illud,

> — Semper nocuit differre paratis.

vsurpare licebit versiculum hunc prouerbialem:

> Φθάνετ' ἐπιπίνοντες ὑὸς κρέα, μηδ' ἀμένειν βοῦν.

Id est:

> Expectare bouem expleti nolite suilla.

Refertur ab Athenæo ex Anticlidis historiis, quòd quum Erythræi insidiis adoriri Chios inter cœnandum, eósque interficere cogitarent, quidam re cognita Chios versu isto admonuit, vt paratas ipsis insidias fuga præuenirent, priusquam in tragicum choragium exirent epulæ.

Curriculum animæ decurrere.

Τὸν περὶ ψυχῆς θεῖν, Animæ curriculum obire, dicitur prouerbio, quum quis extremo se discrimini exponit, & capitis periculum adit, vt aut fortiter cadat, aut lætam victoriam referat. Quadrabit & in eum, qui capite & fortunis omnibus oppugnatur. Synesius in epistola ad Euoptium de naufragio suo scribens: ἐπειδὴ ἡ ναῦς σαφῶς τὸν περὶ ψυχῆς θεῖν. id est: Quandoquidem res clarè docet nos de anima curriculum decurrere. Aristophanes in Vespis.

> Καὶ τὸν περὶ ψυχῆς δρόμον δραμεῖν.

Id est:

> Efficiam vt de vita certamen currendo obeas.

Originem sumpsit parœmia ex illo Homeri versu, qui lib. Iliad. xxij. extat de Hectore:

> Ἀλλὰ περὶ ψυχῆς θέον Ἕκτορος ἱπποδάμοιο.

Id est:

> Currebant de Priamidæ vita Hectoris.

Eusthatius diligentissimus Homeri interpres eo loco exponit, prouerbiũ efferri solere, vbi quis animi anceps rebus penè deploratis quiduis tentat, etiam vitæ præsenti periculo. Eiusmodi certamen cũ vitæ discrimine coniunctum, Eu-

ctum, Euripides in Oreste, ἀγῶνα θανάσιμον, velut funestum certamen dixit. sic enim nuncius loquitur.

Ὀρέστην κεῖνον οὐχ ὁρᾷς πέλας
Στείχοντ' ἀγῶνα θανάσιμον δραμούμενον.

Id est,

Orestem nónne cernis huc propè
Gradus ferentem, agona currentem necis.

Plenius, & quasi periphrasticè idem expressit eodem loco Chorus:

Ψυχῆς ἀγῶνα τὸν προκείμενον πέρι.
Δώσοντ', ἐν ᾧ ζῆν ἢ θανεῖν ὑμᾶς χρεών.

Id est:

Certamen editurus animæ maximum,
In quo necis vitæque cardo vertitur.

Quos versus, vt pleraque alia, transtulit dextrè, immutatis paucis, in tragœdiam cui titulus est Christus patiens, Gregor. Nazianzenus: vbi nuncius ita:

Ψυχῆς ἀγῶνα τὸν προκείμενον πέρι
Δραμούμενον, καθ' ὃν θανεῖν δίκη κελεύει.

Id est:

Qui stadium decursurus est vitæ vltimum,
Oppetere mortem quo lex damnatum iubet.

His affine est quod Herodotus habet: τὸν περὶ τῆς ψυχῆς δρόμον θέοντες. id est: De summa rerum curriculum obeuntes. & Thucydidis illud: ἀγῶνας περὶ τῆς ψυχῆς ἀγωνίζεσθαι. id est: Vos de vita certamina subitis. Gregorius Nazianzenus ad Cæsarium fratrem: ὅταν χρημάτων κοινὸν ἐμπρησμὸς ᾖ καὶ τὸν περὶ ψυχῆς δρόμον τρέχωσιν ἄνθρωποι. id est: Vbi commune pecuniarum ardet incendium, de anima curriculum decurrunt mortales. Idem in steliteut priore, De martyribus: πολλοῖς δὲ τὸν περὶ ψυχῆς τρέχουσι δρόμον διὰ τὴν τῶν διωκόντων ὠμότητα. id est: Multis stadium quo de vita certatur obeuntibus propter persecutorum crudelitatem. Non alienum hinc est illud Heliodori libro x. τὸν περὶ ψυχῆς ἀγῶνα καὶ δίαυλον. id est: Vos vt arbitri in hoc de vita curriculo statuite. Philostratus de Polemone: ἰδὼν δὲ μονομάχον ἱδρῶτι ῥεόμενον καὶ δεδιότα τὸν περὶ ψυχῆς ἀγῶνα. id est: Conspicatus gladiatorem sudore diffluentem, & de vita certamē formidantem. Huc spectat & illud, τρέχειν τὸν ἔσχατον. Postremum curriculum obire: quū res conclamatæ sunt, & deploratæ. Incerti authoris verba apud Suidam: εἰ δὲ τὸν λεγόμενον τρέχοιεν τὸν ἔσχατον, ὅτι τὴν Ῥωμαίων καταφεύξονται. id est: Si vltimum decurrendum sit curriculum (id quod dici solet) confugituros se ad Romanorum fidem dictitabant.

Inter Orci cancros adhæsit.

Intra orci cancros hærere dicitur prouerbio qui arctè irretitus tenetur, vt nullibi effugium pateat amplius. Apuleius lib. vj. de Asino aureo de Psyche loquens: Sed bene quod in meas potissimum manus incidisti, & inter Orci cancros iam ipsos adhæsisti, datura scilicet actutùm contumaciæ tantæ pœnas. Pulchrè Orpheus in hymnis, κλεῖθρα ἀνόστου οἴμου vocat Cocyti irremeabilem semitam: quòd ab inferis nulla sit reditus spes:

— facilis descensus auerni,
Sed reuocare gradum, superásque euadere ad auras,

id demum laboriosissimum est. Dixit autem cancros, pro claustro, & quos diminutiuè cācellos vsitatius dicimus.

Nox gubernatorem prudentem terret.

Ὀδίνα τίκτει νὺξ κυβερνήτῃ σοφῷ.

Id est,

Docto gubernatori nox metum parit.

In rebus dubiis, parúmque explicitis, vir prudens cautè timidéque gerere se debet. Periti quantumuis naucleri noctis tenebras suspectas habent, quòd illæ prospectum adimant, propter iniqua littora & latentes scopulos. ita & rerumpublicarum administratores, quantumuis prudentes, oborto tumultu, præpediti metu, omnia etiam timent. Exercitus ductores territat sæpe leuis occasio, quādo hostium consilia minus liquida sunt. Vsus tunc est prouerbialis senarij, quo Danaus apud Æschylum vtitur in fabula cui nomen Danaides siue Supplices:

— φιλαῖ
Ὠδῖνα τίκτει νὺξ κυβερνήτῃ σοφῷ.

Id est,

Amat nox atra nauclero scio parere metum.

Meminit & Plutarchus in libro aduersus Colotem. Idem tamen author in Agamemnone scitè dixit, μάταιον ἐκ νυκτὸς φόβον, hoc est, nocturnum pauorem vanum esse. Allusit ad adagium Gregorius Nazianzenus ad Eudoxium rhetorem scribens: ἔρρει τὰ καλά, γυμνὰ τὰ κακὰ, ὁ πλοῦς ἐν σκότει, πυρσὸς οὐδαμοῦ. id est: Bona diffluxêre, mala nudè se ostēdunt, nauigatio in nocte, facula nusquam. Innuit, plena esse periculorum omnia.

Appropera, vt letho sis vicinior.

Diomedis est ad Glaucum prouerbialis versus, Iliad. ζ.

Ἆσσον ἴθ', ὥς κεν θᾶσσον ὀλέθρου πείραθ' ἵκηαι.

Id est:

Appropera, vt citius lethi confinia tangas.

Quo licebit vti per ironiam apud adolescentem, cæca libidine in scortorum amorem pronum, aut temulentiæ, præsenti memoriæ & literarum pesti, plus æquo deditū: vel prauorum hominum commercio addictum turpiter. hæc enim vitia, expeditissima & compendiaria via adolescentes in præcipitium agunt. Lusisse hoc versu olim Stratonicum citharœdum facetiis nobilem prodidit Strabo libro xiij. detorto eo in Asson vrbem Asiaticam, natura & opere munitam, edito in saxo sitam, ad quam ascensus sit difficilis, semita præcipiti & longa. quòd & Eustathius Iliados vj. repetit, & Stephanus ethnicographus. nisi quòd in citharœdi nomine variat, Asson scribens Lyciæ oppidum in arduo, salebroso, atque abrupto & imperuio loco positum, in quod per iocum lusit Nicostratus citharœdus, dictitans:

Ἄσσον ἴθ', ὥς κεν θᾶσσον ὀλέθρου πείραθ' ἵκηαι.

Id est:

Asson eas, lethi vt citius confinia tangas.

Velut innuens, accelerandæ morti accommodam esse oppidi difficillima in rupe hærentis habitationem. Est autem venusta allusio in voce ἄσσον, pro oppido Asso, & ἆσσον prouerbio pro celerius.

Argi tumulus.

Ἄργου λόφος. id est, Argi tumulus, prouerbialiter dicitur locus periculosæ aleæ plenus, aut negocium difficile, capitis discrimini obnoxium. Origo sumpta ab accliui quodam colliculo, apud Argos copiosam olim & nobilem Peloponnesi ciuitatem, quem πρῶνα nominabant, vbi Danaus delectis iudicibus ex Argiuorū Ægyptiorúmq; primoribus, iudicio stetit, causam dixit necis à filiabus perpetratæ in fratris filios. Proditum enim est memoriæ Ægyptum necem filiorum vlturum venisse Argos cum exercitu, & Danaum re cognita expediuisse arma, Argiuósque in prælium eduxisse: sed Lyncei interuentu rem fuisse compositam, negociúmque delectis ex vtraque gēte arbitris delegatum, constituto ei rei in edito tumulo tribunali. Hecatæus historicus negat Ægyptum Argos appulisse: iudicij tamen locum in eo colle extitisse non inficiatur. Meminit Euripides in Oreste.

— Θάσσων τ' ἄκραν
Οὗ φασι πρῶτον Δαναὸν Αἰγύπτῳ δίκας
Διδόντ' ἀθροῖσαι λαὸν εἰς κοινὰς ἕδρας.

Id est:

— Conspicor collem editum,
Vbi perhibent primùm Danaum Ægypto necis
Causam ferentem, publica ad subsellia
Egisse plebem. —

Dinias historicus in rebus Argolicis meminit loci in hāc sententiam: Confestim Melachari loci dominum & Cleometram saxis obrutos interemerunt, cuius sepulchrum etiamnum hodie demonstrant in supremo colliculi vertice, quem πρῶνα nominant, vbi Argiui solent ius dicere. Videtur meminisse eius loci & Euripides in Bellerophōte fabula, his verbis:

Καὶ ξεστὸν ὄχθον Δαναϊδῶν ἑδρασμάτων.

Id est:

Circúmque saxeum, notum sedilibus Danaidum.

Extra callem.

Ἐκ πάτου, Extra callem. Eustathius ostendit esse paroemiam Odyss. ix. pro ἐκ ποδῶν, procul è pedib. vbi denūcia-

bimus periculi viciniam esse cauendam. Translatum à fugitiuorum periculo, quos in trita pedibus semita errantes facilè herus deprehendere atque assequi possit, maiore opera & difficilius in deuiis locis eos secuturus.

Ignem stipulæ admouere non tutum.

Prouerbij faciem habet illud Nazianzeni:

Πῦρ ἐγγὺς καλάμης οὐκ ἀσφαλές.

Id est:

Ignem si admoueas stipulæ, res plena pericli.

Iuuentus malè creditur libidinum magistris: tenellæ ætati non tutus est vini vsus, quòd rudis illa ætas flammis exæstuet inde ardentioribus, quàm Ætnæi crateres.

Terram ne legas nauigando.

Inter Pythagoræ symbola, dignitate adagiis simillima, huc ascribendum videtur ab omnibus hactenus præteritum, ἐπὶ γῆς μὴ πλεῖν: Nauigans terram ne radas. Quo innuere voluit, vectigalia similésque redempturas incertas, & curarum tumultuúmque plenas, contemnere & abnuere nos debere. Sic enim exponit D. Clemens Stromatum lib. v. his verbis: [Greek text partly illegible] ... Monet etiam Horatius, vt cauti horrescamus nimium premere littus iniquum.

Tempestas ingruit.

Quando significamus obuiam eundum esse imminenti periculo, vsus erit prouerbialis versus:

Ἄρν' ἄρνα μέλαιναν παῖδες ἐξενέγκατε.
Τυφὼς γὰρ ἐκβαίνειν παρασκευάζεται.

Id est:

Huc expedite gnati ouem nigram ocyus,
Nam turbidus Typho molitur exitum.

Veluti si dicamus, iram alicuius viri principis & potentis placandam esse literario quopiam munusculo, aut supplice libello, & decente excusatione deprecandam. Est autem Typhon, nimbus è nubibus erumpens, nautis admodum formidolosus, quem designat lib. Argonaut. iij. Valerius Flaccus. ibi:

Quantus vbi immenso prospexit ab æthere Typhon
Igne simul ventisque rubens, quem Iuppiter altè
Crine tenet, trepidant diro sub lumine puppes.

Æschylus in Prometheo Telluris filium Cilicem & centicipitem Typhona nominat: ex eóque turbines & impetuosos omnes vẽtos prognatos, præter Zephyrum & Boream, fingunt fabulæ. Heliodorus Trecensis episcopus lib. j. ἐγὼ δὲ ὥσπερ τυφῶνι βληθεὶς αὐτὸς, ἐπεπήγειν ἑστηκώς. id est: At ego attonitus steteram, velut Typhone ictus. Huc spectat illud Pherecratis comici, quod à Suida citatur:

Οἴμοι κακοδαίμων, αἰγὶς ἔρχεται.

Id est:

Hei misero mihi, tempestas occupat.

id enim exclamat apud eum quidam, imminentem tempestatem præuidens. Neque verò rectè dictum est illud, αἰγὶς ἔρχεται, id est, Ægis venit, efferri de iis qui impudenter agerent, & perperam nominatur eius sententiæ author Suidas: quum apud eum in dictione αἰγὶς, antè verba illa, ἐπὶ τῶν αἰσχύνην ... infarciri debeant hæ voces. αἲξ τὴν μάχαιραν: vt integer ita constet sensus. Capra gladium, effertur parœmia de iis qui inconsultè quid suo malo faciunt. Porrò cur expediri nigram ouem author versuum velit, ex ritualium librorum curiosa superstitione manauit, quæ censuit tempestates, cœlique iniurias, mactata atra bidente procurandas. vnde peritè dictum est à Virgilio Æneid. iij.

Nigram hyemi pecudem, Zephyris felicibus albam.

Nam (vt Arnobius lib. vij. aduersus gentes scripsit) Diis læuis, sedésque habitantibus inferas, color furuus gratior est, & tristibus suffectus è focis. Contrà, superis diis atque hominum dexteritate pollentibus, color lætus acceptus est, ac felix hilaritate cãdoris. Vnde Apollo apud Porphyrium in libris de philosophia ex oraculis capienda, ita statuit:

Φαιδρὰ μὲν οὐρανίοις, χθονίοις δ' ἐναλίγκια χροιῇ.

Id est:

Candida cœlitibus, Stygiæ sed furua cateruæ.

Rudens omnis disruptus est.

Πᾶν σχοίνισμα διέρρηκται: id est, Omnis rudens disruptus est. Prouerbium effertur de summo rerum discrimine, quum conclamatam esse spem significamus. Heliodorus libro septimo, Æthiop. historiæ: πᾶν δὴ τὸ τοῦ λόγου σχοίνισμα διέρρηκται, πᾶσα ἐλπίδος ἄγκυρα παντελῶς ἀνέσπασται. id est: Omnis quod dici solet, rudens perfractus est, omnísque spei ancora prorsus sublata est. Metaphora à naui, quæ amissis funibus in mari iactatur vndarum ludibrium.

Tria Theramenis cauenda.

Quum periculum ingens denunciamus, aut cauendum esse negocium periculosæ aleæ plenum admonemus, adagij vsus erit. Polyzelus comicus in Demotyndareo fabula:

Τριῶν ἑνὸς ἑλέσθαι, αὐτὸν τι πᾶσ' ἀνάγκη,
Ξύλον τ' ἐς ... κώνειον,
Προδόντα τὴν ναῦν ... τῶν κακῶν
Ἀπαλλαγῆναι ... Θηραμένους,
Ἅ σοι φυλακτέ' ἐστιν. — Id est:

Tribus è malis vnum necesse legere erat
Induere palum, vel cicutam obducere,
Vel naue prodita malis citò eximi.
Theramenis tria hæc cauenda censeo.

Apparet versus esse trimetros, quorum priores parùm suis numeris constant, corrupti nimirum. Aristophanes in Triphalete fabula:

Ἐγὼ γὰρ ἤδη δεδοικὼς ... τὰ τρία Θηραμένους.

Id est:

Ego metuo mihi tria hæc Theramenis.

Theramenes, cuius dubia in reipub. administratione fides literis consignata est, tria pœnarum genera Athenis inuexisse videtur: aut stipiti alligatum corpus lictori excarnificandum dare, aut cicutæ poculum ebibere, aut exilio solum vertere. Huc allusit Menander comicus eo versu:

Ἐν γάρ τι τούτων τῶν τριῶν ἔχει κακῶν.

Id est:

Id namque de tribus malis vnum obtigit.

Theramenes quomodo à triginta tyrannis è medio sublatus sit, quidque dixerit, ne Isocrates suscepto illius patrocinio periculum sibi ipse crearet, legas apud Plutarchum in vita Isocratis. Non dissimile est quod refert Suidas, capitis reis tria apponi solere, gladium, restim, & cicutæ potiunculam, quæ nominabant τὰ τρία τὰ εἰς θάνατον hoc est, Tria lethalia: vel, τὰ τρία τὰ εἰς τὸν θάνατον, hoc est, Tria morti addictorum. cuius rei meminit in Æpolis fabula Alexis comicus. quanquam etiam aliter illud efferatur, τὰ τρία τὰ παρὰ τῇ αὐλῇ, id est, Tria apud Prætorium siue iudiciarium forum. quod inde natum quòd capitalem sententiam subituris fas esset tria quæ lubitum esset, effari liberè, cibo prius vinóque expletis. Zenobius authoritate Aristidis commemorat, oraculum Delphicum consulentibus sortes exhiberi consueuisse annulo obfirmatas, cum admonitione ista, ne statum ante diem eas resignarent: præuaricatoribus enim impendere è tribus vnum, aut oculorum orbitatem, aut linguę iacturam, aut manus truncationem.

Nihil ad Persium.

Prouerbialiter vsurpatum est à Cicerone libro De oratore ij. quo vtemur, quum discrimen ingens eruditionis inter duos notare volumus. sic enim ait: Lælium Decimum volo, quem cognouimus virum bonum & non illiteratum, sed nihil ad Persium. Deflexum est autem è C. Lucidij Satyrographi verbis hisce: Persium non curo legere, Lælium Decimum volo. quibus significare voluit, se optare suis scriptis lectorem neque indoctissimum, neque rursus doctissimum: quòd ille nihil intelligat hic morosius aliquanto iudicet. ac plus intelligat fortassis quàm ipse author de se. Hunc locum attigit & Plinius in præfatione Naturalis historiæ, ita scribens: Præterea est quędam publica etiam eruditorum reiectio. Vtitur illa & M. Tullius, extra omnem ingenij aleam positus, & (quod mi remur) per aduocatum defenditur: Hæc doctissimũ Persium legere nolo, Lælium Decimum volo.

Ad Scir-

Ad Scirrhonem tendere.

Theætetus apud Platonem in cognomine sibi dialogo, σὺ δέ μοι δοκεῖς πρὸς τὸν σκίρρωνα μᾶλλον τείνειν. id est: Videris mihi ad Scirrhonem potius spectare. Prouerbiali figura dictum de eo, qui efficacibus argumentis & scientificis demonstrationibus, cuiusmodi lineales necessitates appellat Aristoteles, compellit quempiam ad assensum. Scirrhon latro fuit insignis, qui cognominatas à se Scirrhonidas cautes insidens, compellebat viatores ex abrupta caute præcipites se dare, vt in Bibliotheces quinto scribit Diodorus Siculus. Euripidis scholiastes annotat, solitum fuisse viatores ad abluendos ipsi pedes cogere, atque ita inter lauandum improuidos de præcipitio impactis calcibus deturbare. Huius meminit & Ouidius Metamorph. vij. & Propertius iij.

Nec tamen est quisquam sacros qui lædat amantes,
Scirrhonis media si licet ire, via.

Vbi Scirrhonis viam appellat periculi plenam. Pausanias in Atticis Scirrhonem memorat Pilæ regis Megatidis filium, qui de huius vrbis imperio cum Niso Pandionis filio contendens, belli ius & imperium omne obtinuit, iudicante Æaco arbitro: an autem hic idem fit cum latrone, ignoro. Cum hoc consonat & quod mox Plato subiicit: σὺ δὲ κατ' αὐτοῖον τι μοι μᾶλλον δοκεῖς τὸ δρᾶμα δρᾶν. id est: Tu fabulam agere mihi videris potius, qualem Antæus.

Duro flagello mens docetur rectius.

Σκληρῇ δὲ μάστιξ παιδαγωγὸς καρδίας.

Id est:

Durum flagellum est pædagogus ingeni.

Sententia monostichos prouerbialis apud Gregorium Nazianzenum. Solet ita vsuuenire in rebus humanis, vt periculorum magnitudine cautiores plerunque reddamur. Est & vulgo nostrati nihil in ore frequentius isto adagio: Graues casus docent rectissimè.

Brassicani. In eodem valetudinario iacêre.

De iis dicitur, qui eodem periculi genere & communi malo implicantur. Prouerbio vtitur Seneca libro tertio Epistol. Non sum tam improbus, vt curationes æger obeam, sed tanquam in eodem valetudinario iaceam, de cõmuni malo tecum colloquor, remedia communico. Cor. Tacitus in dialogo de Oratoribus: Qui in eodem valetudinario hæc ossa & hanc maciem probant.

Cognati. Tua res agitur, paries cùm proximus ardet.

Qui cauere sibi antea quospiam debere admonent, cùm malum pares illis similésque inuasit, simili plerunque vtuntur propinquarum ædium. Cùm enim aliqua conflagrare cœpit, ægrè incendium à proximis arcetur. Carmẽ est Horatij in posteriore epistola ad Lollium: Tua res agitur. i. in periculo versatur. Eò videtur allusisse Titus Liuius lib. vij. ab Vrbe cond. Quanquam pugnauimus verbo pro Sidicinis, re pro nobis, cùm videremus finitimum populum nefario latrocinio Samnitum peti, &c, vbi conflagrassent Sidicini, ad nos traiecturum illud incendium esse. Et xxxj. Ex duabus coloniis, quæ velut claustra ad cohibendos Gallicos tumultus oppositæ fuissent, cùm vna direpta & incensa esset, traiecturúmque id incendium velut ex continentibus tectis in alteram tam propinquã coloniam esset, quid tandem prætori faciendum fuisse? & C. Salustius lib. iij. historiæ, citante Flauio Sosipatre grãmatico: Non tu scis, si quas ædes ignis cœpit acriter, haud faciles sunt defensu, quin & comburantur proximæ. Quidam legatus est etiam vsus hoc simili apud Polybium libro xj. historiarum. Hæc valent ad excitandum quemlibet tardum etiam hominem, ad se muniendum aduersus incommodum impendens. Demonstrãt enim vicinorum periculum, nostrum esse. Cum hoc Horatij versu cõgruit illud Gallicum:

Qui la maison de son voisin void ardre, il doit auoir
peur de la sienne.

& hoc, Tibi luditur inferius. Prouerb. hoc Horatian. explicat Erasm.

In eodem valetudinario esse.

Seneca lib. Epist. iij. Non sum tã improbus, vt curationes æger obeam, sed tanquam in eodem valetudinario iaceam, de communi malo tecum loquor. Appellatur autem valetudinarium Senecæ, locus vbi ægroti curantur, quod Græcis νοσοκομεῖον Cor. Tacitus de Orator. Qui in eodem valetudinario hæc ossa & hanc maciem probant. Lucianus in tragopodagra sub finem, pro eodem dixit. In eadem naui esse. i. in communi morbo & periculo. Vide Erasmum nostrum.

Suspensos pedes ponere.

Idem in prologo Declamationum: Necesse est me per spinosum locum ambulantem, suspensos pedes habere seu ponere. Aiebat latro: Non mehercules tui pedes spinas calcant, sed habent. Vtrumque, Suspensos pedes ponere: & Tui pedes spinas calcant: ex trita loquendi consuetudine procedit. Lucianus: ἐπ' ἄκρων τῶν δακτύλων βαίνω. id est: ἀκροποδητὶ, summis pedum digitis insistens ingredior. Terentius Phorm. Hęc vbi ego audiui, suspenso gradu ire perrexi. id est, placido, leni, silenti. Et ita Nonius Marcell. Lucr. lib. iij. aura suspensa.

Res ad Triarios rediit.

Rem autem ad Triarios redisse dicebant Romani, cùm ad extremum discrimen, vltimámque dimicationem ventum erat. Inde est: ἐν πράγματι πρὸς τοὺς ἐπιτηδείους παρακαλεῖσθαι, τὰ τε ἀγῶνος εἰς τοὺς ἰσ... Budæus in eadem epistola ad Salmonium Macrinum: Quid causæ est, quin res literaria ad Triarios rediisse dictitetur? At hoc prouerbiali sermone literarum decus atque authoritatem in ancipiti esse significatur, &c. Erasmus noster ex viij. Liuij ab vrbe condita interpretatur.

Sed quis custodiet ipsos custodes.

Sententia est cuiusdã Latini poetæ, nobísque frequẽs, quando significamus, non omnium custodum firmam esse fidem, egeréque sæpe illos alio custode. Hanc prius expressit Plato lib. iij. De rep. vbi docet, custodes reipu. qui præsidio sunt reliquis ciuibus, ebrietatem cauere oportere: γελοῖον γὰρ δὴ ὅς τόν γε φύλακα φύλακος δεῖσθαι. Eõdem etiam respexit Cicero in diuinatione in Verrem, his verbis: Custodem, inquit, Tullio me apponite. quid? Mihi quàm multis custodibus opus erit, si te semel ad meas capsas admisero? qui non solùm ne quid enuncies, sed etiam ne quid auferas, cũstodiendũs sis. Necnon in iij. Philippica, irridens M. Antonium, qui in concione dixerat, se custodem futurum vrbis: ait enim: O præclarum custodem ouium (vt aiunt) lupum.

Dimicare pro carnibus.

Plutarchus in libello contra Coloten: καὶ τὸ περὶ τῶν κρεῶν ἐκεῖ... subaudio, τὸν πόλεμον. Et pro carnibus dimicandi afferes necessitatem. Prouerbium est, quò Aristophanes respexit in Ranis: περιμάχητοι τῶν περὶ τῶν κρεῶν. Suidas, in voce κρέας. [Huc confer alibi Erasm. Lepus pro carnibus.]

Ἐντὸς τοῦ βέλους Intra telum.

Celebratur prouerbiali figura, intra telorum iactum de iis, qui periculis obnoxij possunt videri: quemadmodum contrà, extra telorum iactum esse dicuntur, qui in tuto consistũt. ἐντὸς τοῦ βέλους, intra telum: ἔξω τῶν βελῶν, extra tela, dicunt Græci. Virgil. xj. Æneid.

Iámque intra iactum teli progressus vterque
Substiterat.—

Quod autem Latini dicunt, Extra teli iactum: Hebręis est, intra arcum. [Vide prouerb. Extra telorum iactum.]

Tibi luditur.

Tua res agitur, & de tuo periculo, non de meo agitur. Sumptum est ab alea, in qua res eius agitur, qui pecuniam deposuit in medium. Simile est illud Plauti in Epidico: Mihi isthic nec seritur, nec metitur. & illud in Milite: Temerè hanc dedolas tabulam tuis nunc cruribus. Persius satyra iij.

—Tibi luditur, effluis amens.
Huic etiam simile est illud Tibulli:
—Messes vris acerba tuas.
Vide superius: Tua res agitur, paries cū proximus ardet.

Indagine cinctus.

Indagine cinctus metaphoricōs dicitur, qui exitum non inuenit: tractum à venatorum inquisitione quæ Græcè θήραμα dicitur, & indagine cingi, σαγηνεύεσθαι, hoc est, plagarum serie circundari. Quoniam autem venatores saltus circundabant retibus, quæ Græcè ἄρκυες dicuntur, & Latinè plagæ varis erectæ, quæ Græcè χαλίδες appellantur: ideo factum est, vt indago pro serie plagarum saltus cingentium accipiatur. vt in iiij. Æneidos:
—Saltúsque indagine cingunt.
Et Lucian. in vj.
—Saltus nemorosáque tesqua,
Et syluas, vastáque feras indagine claudit.
Vocauit Indaginem, fossam, & munitionum turritarum seriem. Sic Plinius in Panegyr. Pœnarum indagine inclusos dixit, quasi ambitu Tacitus lib. xiij. Romæ testamenta & orbos velut indagine eius capi, id est, captatorem esse orborum; ita vt nullus captiones eius euadat: de Seneca dictum. Liuius lib vij. ab vrb. cond. Cùm præmissus eques velut indagine dissipatos Samnites ageret, cædem ingentem fecit. τοῖχος & σαγηνευμὸς à Græcis series plagarum & ambitus dicitur, quo saltus circundantur: vnde σαγηνεύειν verbum, circūdare indagine: hoc est, τῷ ἀκριβεστάτῳ σαγηνεῦσαι. Budæus Longolio. Quo fit, vt veluti quadam pudoris & ignominiæ cinctus indagine, exiliū consciscere mihi interdum sustineam à musarum contubernio. Idem lib. ij. De contemp. rer. fort. Quadamque (vt ita dicam) cingere indagine obfirmatæ contentionis, &c.

Incidere in laqueos.

Prouerbialia, In laqueos, casses, retia incidere: vbi quis in ipsam perniciem, periculum aut malum aliquod se imprudens implicat. Orestes apud Euripid. in Elect. actu. iiij. κἀκεῖνος ἐς ἄρκυν ἐς μέσον πέπτωκεν. Rectè sanè ipsos in laqueos incidit. Laqueorum autem, retium, insidiarum, frequens est metaphora in Scripturis: pro quauis nimirum implicatione & perplexitate: præsertim passim in Psalmis fraudulentorum & improborum astutias, calumnias, atque adeò spirituum immūdorum insidias, laqueos aut retia appellat. Psal. xxxj. & xxxv. Veniat illi laqueus quem ignorat, & captio quam abscondit, apprehendat. Apost. j. Corinth. vij. Non vt laqueum vobis iniiciam. Ouid. De arte amandi:
Decidit in casses præda petita meos.
Vide inferius, In foueam necessariò decidit.

Hac vrget lupus, hac canis angit.

Ἀμηχανίας quandam & inopiam consilij ancipitémque cogitationem, vtrum potissimùm sequaris, aut fugias, significat hoc prouerbium. Nam cui lupus instat à tergo, canis latrator, & mordax infestus est à fronte, is non facilè effugiendi consilium explicare potest. Horat. Satyr. lib. ij. satyr. ij.
—Et horum
Vtrum imitabitur? hac vrget lupus, hac canis angit.
Huic nō absimile istud ab Erasmo obseruatum: ἔμπροσθεν κρημνὸς, ὄπισθεν λύκοι. id est: A fronte præcipitium, à tergo lupi. Sunt qui apud Horatium, pro, Angit: legunt, Aiunt. quæ lectio prouerbij figuram propius exprimit.

Gladium acutum auerte.

Græcè sic: ξίφος μάχαιραν ἀποστρέφειν. quod ex re potius, quàm ex verbo interpretatus est Marsilius: Acutum omne abs te dimoue. Rheuclin: Aduersus solem, inquit, ne loquaris, ne videlicet incidas in periculum: quod rectè monet illud, Acutum gladium declines, Erasmus noster, auertas. Sic verò ferè ab omnibus exponitur: Ab his qui periculum afferūnt, vel afferre possūnt, abstineto, cauetóque: & quæ nocitura tibi vides, auertito, velut Diuinam vltionem, quæ gladius anceps dicitur, & malam linguam. quomodo & illud Iobi exponunt: De gladio oris liberabit. Non est etiam principibus & potentioribus, neque manifestæ veritati contumaciter repugnandum. Potest vel sic interpretari: Ne in gladium incidas, vel te in periculum conijcias.

Ab equinis pedibus procul secede.

De effræno & feroci equo vulgatum adagium est, Secede equinis à pedibus procul. Ab equo autem illo, qui semper Ægyptum, hoc est, voluptatum & illecebrarum planiciem appetit insultare, cauendum, & frænis catenisque compescendus est, nisi velimus in perniciem rapi, & nosmetipsos vnà cum fortunis dare præcipites. Nam, vt optimè ait Euripides, ἀχαλίνων στομάτων ἀνόμου τ' ἀφροσύνας τέλος δυστυχία, id est: Infrænis oris exlegísque dementiæ finis infortunium. Scitu dignum, & huic loco maximè accommodum, quod tradit Origenes, per figuram omnes qui in carne sunt nati, dici equos, & habere ascensores suos, &c. Equi præterea nomine lubrica vita, & stoliditas & insipientia, indomita ferocitas, superbia, arrogantia, fastus iuxta animantis naturam exprimitur. Hinc Psalm. xxxj. Nolite fieri sicut equus. & hoc: Ab equi pedibus procul secedite.

Miles Romane Ægyptum caue.

Legitur in Sibyllinis libris, Miles Romanę Ægyptum caue. Quod licet de Pompeio Magno dictum interpretati sint multi, solicitique aliquando Romani fuerint, ne Ptolemæum armis in regnum restituerent, hac religione deterriti: alia tamen, eáque lōgè verior eius oraculi videtur interpretatio: præceptū scilicet esse illis hoc velamento, vt quibus datum esset imperio populos regere, Ægyptum cauerent, quippe delitias & molliciem, eáque omnia quæ mox fortissimum id genus hominum, vt primum lasciuire cœpit, turpiter adeò effœminauit, vt pessum penitus ierit, imperio in eos trāslato, quos vt omniū despicatissimos expuebant, & omni contumeliarum genere insectabantur. Sed quanto erat ominosior Ægyptus pop. Romano, successum tanto prosperiorem Ægyptiis ex Romanorum aduentu in regionem eam oracula pollicebantur. Apud Memphim enim in aurea columna literis Ægyptiis scriptum erat, tum demum Ægyptum liberam fore, cùm in eam venissent Romani fasces, eorū prætexta: quod apud Proclum grammaticum se legisse testatur Pollio. Nimirum qui virtutem & rerum disciplinam admittit, vitiis liberatur. Sed enim Romani, pace iam terra marique parta, molles Ægyptiorum delicias suscipere: illi, delitiis amotis, pristinam Romanorum virtutem industriámque sibi mox vendicauêre. De fascibus Romanorum in iisdem Sibyllinis oraculis lib. ij. & de Christo:
Sed postquam Roma Ægyptum reget, imperióque
Frænabit, summi tum summa potentia regni
Regis inextincti mortalibus exorietur.
Quod verò facit ad rem, Ioseph totius Ægypti principatum obtinet: libidinem quippe calcauit, omnésque corporis voluptates edomuit atque frænauit. Hoc enim est, totum Ægypti principatum gerere. In Genesi, Fugere ex Ægypto, est, à vitiis desciscere. In Exodo: Rursus Ægyptiis imperauit. id est, vitiis. Iacob in Ægyptum iussus descendere, homo cum vitiis bellum & conflictum suscipere. Exitus ab Ægypto, à mundo & vitiis. Ambrosius autem, ex Apostolo, eo tempore ait Pascha celebrari, quo Israelitici Ægyptum reliquêre, solennitatémque eam animarum transitum interpretari, à vitiis ad virtutem, à corporis affectibus ad animi constantiam atque sobrietatem, à malitiæ nequitiǽque fermento ad veritatem & stabilem sinceri propositi firmitatem. Molliciem quippe in Ægyptiis, & alia multa carpit Hadrianus: maximéque optare videtur, vt melius esset morata ciuitas: Alexandriam notans. Chrysostomus in oratione, quam habuit in vigilia Epiphaniæ, de Ægypto multa ad huius adagij interpretationem disserit: quod cuiuis genti accommodatur. Dicitur enim: Germane Ægyptum caue. Et sic de aliis. Quòd autem libri Sibyllini prohibebant exercitum Romanum Ægyptum petere, Lucanus ad Pompeiū, qui nō à Ptolemæo (vt quidā asserūt) sed ab

sed ab huius filij seruis, iussu regis, fuit obtruncatus, vt Plutarchus, Cæsar in cõmentariis, & Appianus indicant, alludens ait:

> Noxia ciuili tellus Ægyptia fato,
> Haud equidem immeritò Cumanæ carmine vatis
> Cautum, ne Nili Pelusia tangeret ora
> Hesperius miles, ripásq; æstate tumentes.

In fossa ruere.

Tertullian. prouerbialiter in fossa ruere dixit, pro in defossa, id est, in scrobibus latentibus perire:

> Qui cæco duce præcipites in fossa ruistis.

Allusit ad aliud prouerbium Euangelicis literis celebratum, Matth xv. Omittite illos: cæci duces sunt cæcorum. Porrò si cæcus cæco dux fuerit, ambo in foueam cadent. Itidem Luc.6. Hinc in foueam cadere, quam aliis parauerat, prouerbium quoque est, in eos qui aliis student nocere, sibiipsis exitio sunt & incommodant. Dauid Ode vij. Incidet in foueam, quam fecit. Translatio ab his, qui foueis effossis insidiantur feris. Neq; enim cæcus dux, neque amens consultor adhibendus. Vide suprà, Incidere in laqueos: &, In foueam necessariò decidit.

Labyrinthus.

Labyrinthus, ædificium flexuosum & perplexum, in errorem inducens, prouerbialiter pro erroris occasione sumitur Prosp. c.Ing.

> —Labyrintho
> Fallitur, ambages dubiarum ingressa viarum.

Prudent. Apoth.

> —Anceps labyrinthus, & error
> Circumflexus agat.—

Solis medicis licet impunè occidere.

Et hoc vulgatum est: Solis medicis licet impunè occidere. Adeò malè audiunt medici, vt etiam prouerbialiter dicatur, medicos plures occidere, quàm sanare. Horum enim factum deterius est latronum facto. Illi enim notis parcunt, & homines iugulant, vt pecunias accipiant: hi verò iugulant pecuniis acceptis, salutis ergò. Discunt periculis nostris (vt Plinius inquit) & per experimenta impunè mortes agunt. Ad hæc, morbis relictis sanitatem iactitant. Ioannes Iouianus Pontanus in quinto dialogo Charontis: Sed dic Mercuri obsecro, quod nunc genus hominum in terris lætius ac liberius viuit? Mercur. Sacerdotes lætius, quos etiam in funeribus cantanteis audias. Liberius medici, vt quibus permissum sit hominem impunè occidere, quos lex non modò absoluit, verùm mercedem quoque eis statuit. Siquidem medicus non occidit, verùm qui medici vtitur cõsilio & opera. Quam quidem vel magno cõducũt precio. P. Pithœus li. Aduersariorum subsiciuorũ ij. c. xix. Perurbanè, inquit, olim poetarũ quidam dixit, Medico & iudici hominem occidere impunè licere. Gratis id modò & sine præmio fieret, profectò minus graue aliquanto, & fortasse tolerabilius videretur. Maior verò est in hoc scelere & parricidio medicorum, quàm iudicum licentia. Quod Plinius lib. xxix. nat. hist. ostẽdere volens, quámque interdum temerè medicis nos nostráq; committamus & credamus: Decuriæ, inquit, pro more censuris principum examinantur, &c. Confert Plin. medicos cum Quinqueuiris iudicibus. Iudices enim vix quadragesimo demum die, medici statim: iudices electi quinq; viri, medici quales quales: iudices quamuis de exilio tantùm sententiam dicturi, medici iudicem etiam ipsum occisuri.

In iisdem lineis dimicare.

Tertullianus etiam, in iisdem lineis dimicare, dicit: pro, in eodem gradu: quia sic interdum collato pede pugnabatur, vt lineæ ductæ pedem semper insistere oporteret, nec inde referri: hócque genere exercitationis vtebantur.

Caue canem.

Caue canẽ, prouerbij more vsurpatur à veteribus, cum quempiam terrere vel arcere volebant: ac satyra quędam Varronis hac inscriptione est Eumenidibus. Turnebus credit esse natum hoc prouerbium ex metu rabiosorum canum, vel acrium & mordacium. Verba Varronis sunt apud Nonium in Præbitio, Quod ea die mea erat præbitio, in ianuam, Caue canem, inscribi iubeo. Cum inquit, eo die conuiuium præbere deberem, vt ab aditu mearum ædium deterrerem, qui ad conditum venturi erant, inscribi iussi ianuæ, Caue canẽ: ne quis ingrederetur. Sumptum est à Græcis. Nam apud Aristophanem in Lysistrata, sic scribitur:

> Πρόσω γε μήπω τὴν θύραν ἀπαγορεύω μοι
> Βαδίζειν τὴν ἐμὴν, ἀλλ' ἀνακαλέσαι τὴν κύνα.

Non est fumus absque igne.

Cum rumor aliquis in vulgus emanat, dici solet, absq; igne fumum nullum oboriri. Et Petrus apud Clemẽtem: Fieri minimè potest, inquit, vt consurgat fumus, vbi non sit ignis. Ortus à terra fumus, & in cœlum sese attollens, ignem significare perhibetur, ait Horus. Sic Ecclesiastici xxij. Vaporem fumúmque emanare in altum ante ignem, ita & contumelias & minas sanguinis esse præuias. Porrò ignis Aristoteli nihil aliud est, quàm fumus incensus. Quinetiam vbi Pindarus Nemeis inquit, ὕδωρ καπνῷ φέρειν αἶνον, Certet aquam apposuisse fumo: Fumum, ait interpres, pro igne posuit, ex sequela scilicet signum quod præcedit indicans. Nam vt etiam apud Plautum, Flamma fumo est proxima: de quo Erasmus noster in Chiliad. Fumus enim indicium est flammæ mox erupturæ.

Neque inter mortuos, neque inter viuos est.

A Biante istud processit, de nautis per multa penetrantibus pericula. Plato in Axiocho: Nautam dicamus, per tanta penetrantem pericula: quíque, quemadmodum Bias ait, neque inter mortuos, neque inter viuos est.

In foueam incidere.

Ibidem In foueas ambiguitatésque multas propter rerum imperitiam incidit. Vide Erasm. Incidit in foueam.

Mediis versatur in vndis.

Catullus in Pelei & Thetidis nuptiis:

> —Propè iam mediis versatur in vndis.

Eodem modo etiam Horatius loquitur:

> —Et versor ciuilibus vndis.

POLID. VIRGILII.

Ceruus ad sagittam propera.

De omnibus qui imprudentes se eunt perditum, aut dolo ducũtur in interitum. Sumptum à venatoribus, qui priusquam damas ac ceruos canibus ac clamore agitent, abdunt sagittarios in ferarum saltus, à quibus postea acti & in diuersum fugientes, configantur.

Leo est foris: Leæna in itineribus.

Excusatio eorũ, qui metu persecutionis aut alicuius periculi, muneri & officio suo desunt: vel ignauorũ, qui suæ desidiæ semper habent quod prætexant.

PETRI GODOFREDI.

Caue tibi à cane muto & aqua silente.

Periculosissima ferè sunt, quæ latent, neque se ostẽdunt: ideóque ab iis maximè timendum. A simulatoribus præsentem esse noxam, nemo ignorat. Nobiles canes venaticos in regno Sophitis latratu abstinere, feram cùm viderunt, testis est B. Hieron. & vulgatum hodie, timidos latrare vehementius quàm mordere. Sic altissima quæque flumina minimo sono labuntur: vadosa, præsertim in rupibus, maximo. Vide Iunij prouer. Canis clanculum mordens.

Serpens eiiciundus è domo.

Quiescens malum & latens periculum, ne quando nos incogitantes & incautos opprimat, palàm faciendum, & protinus conficiendum.

Arundo alas verberat.

Abutar hoc titulo, & more vinitoris complures simul maleolos hac scrobe defodiam, dum opportuno tempore erutos, loco & ordine ipsis digno ponam. Pistoclerus Bacchidum blanditias habens suspectas: Dux, inquit, vnum expetitis palumbem. perij, arundo alas verberat. id est, sentio me irretiri: tacti sunt pedes visco, & quo auola-

turus diutius alas moueo hoc magis viscatis arundinibus impediuntur. Chrysalus infrà: Nunc ab transenna hic tardus lumbricum petit. Pendebit hodie pulchrè: ita intendi tenus. Vide Turn. Aduers. v. ix. Mercurius ad Amphitruonem in appendice: Noui te hominem molestum, qui non emas litigium. hinc confirmatur Turnebi emendatio, legentis, lites emunt: pro, lites serunt. aduers. xv. viij. cap. Sosia in Amphitr. Non ego cum vino simitu ebibi imperium tuum. qua forma Cicero in Lælio: Quòd summi puerorum amores sæpe vnà cum prætexta toga deponerentur. Pistoclerus in Bacchid. Stultior es barbaro Potitio. vide Camerarij annot. & Festum. Chrysalus in Bacchid. de sene mendaciis ipsius credulo: Ille est oneratus rectè, & plus iusto vehit. Sic & Tranio in Mostell. Ego homines habeo clitellarios. Magni sunt oneris, quidquid imperas, vehunt. Idem Tranio: Mali mœroris conspicatus sum montem maximum ad portum. Mira auxesis & audax, vsurpata tamen etiam à Charino in Mercat. Sosicles in Mænech. Certè hæc mulier canterino ritu hic adstans somniat. Celtæ: Plus fantastique que la mule du Pape. Turn. libro decimooctauo, capite decimoquinto. Mænechmus surr. Di illum perdant: ita mihi hodie corrupit diem. id est, non siuit me frui illo vt optabam. Sceledrus in Milite: Habent me venalem. id est, conantur fallere. Charinus in Merc. Deos absentes testes memoras. Qui credam tibi? In Amphitruon. Mulier es: audacter iuras. Pseudolus: Occisa est hæc res, hæret hoc negocium. id est, res desperata est, & deposita. Charmides in Trinum. Res cùm animam agebat, tum offusam oportuit, alibi apud Cognatum. Pseudolus ad Ballionem: Mortua re verba facis. Sic mortuas facit alibi potationes. & bonos mores morbo inuadi, ægrotare, intermori. In Trinummo bis dormitatorem, id est, vt Turn. explicat, furem vocat, noctu ad sua furta euigilantem, Hesiodus ἡμερόκοιτον.

In medio Tybure Sardinia est.

Prouerbialiter dictum est à Martiale lib. epigrammatum ij.

— In medio Tybure Sardinia est.

Quo voluit significare, nihil cœli locique ingeniû quamuis mite & clemens conferre, non impedire vernantis auræ mollem dulcedinem, non grato virore nemora, non suaue redolentes vndique herbas, non venas fontium, salubres animo, stomachóque laticum latebras profundentium: nihil denique quæcunque sensus, animúmque demulcent & afficiunt, vllam moram afferre: quo minus cum dies fatalis, & à rerum conditore designata cuique meta viuendi obrepsit, quisque moriatur. Tybur, species pro genere, accipitur hic pro omni loco salubritate commendabili: & Sardinia, pro omni regione, aere, solóque pestilenti. Sardinia enim pestilentem aerem, salutique hominum officientem, valetudinémque perturbantem, veteribus memoratur habere: Tybur autem vndique soli aspectu lætum & salubre prædicatur. Versus Martialis è lib. ij. de Curatio, quia (vt omnes illius poetæ) festiui admodum sunt, quique propè ipsam sententiam prouerbialem explicant, libenter subieci:

> Ardea solstitio, Præstanáque rura petantur,
> Quique Cleonæo sidere feruet ager:
> Cum Tyburtinas damnet Curatius auras,
> Inter laudatas ad Styga missus aquas:
> Nullo fata loco possis excludere: cùm mors
> Venerit, in medio Tybure Sardinia est.

Laudatas aquas vocat Albulæ, quæ vulneribus mederi dicuntur, quia sulphureis fumabat, vt ait Martialis lib. j. de Regulo. Nec me latet tamen, Tybur gelidum sæpe à Martiali vocari, quòd in regione calida (qualis est Latium, vbi Tybur extructum est) non tollit loci salubritatem. Adde quòd Horatius lib. Odarum j. vij. ad Plancum scribens, nulla regione vt Tyburtina perinde se capi testatur: haud dubiè amœnitate & salubritate loci, cœlique clementia & temperie adductus.

DIVITIÆ.

Erasmi. Crœso, Crasso ditior.

Apud Græcos opulentia Crœsi Lydorum regis in prouerbium abijt, præsertim nobilitata dicto Solonis. Apud Romanos item M. Crassi, cui cognomentum etiam diuitis additum est. Hic negabat diuitem esse, nisi qui reditu annuo legionem tueri posset. In agris suis sestertiûm vicies mille possedit. Commemorantur & alij nonnulli apud Plinium libro 33. cap. 10. & item 3. qui immodicas opes possederunt: atque in his est Aristoteles, sanctus ille philosophus, ac nostratium Theologorum penè deus, cuius hæredes in auctione septuaginta patinas venum produxisse leguntur. Verùm non itidem in vulgi cessere sermonem. Proinde nihil attinet hoc loco referre. Festiuior erit adagij figura, si numerum etiam commutemus, vt diuus Hieronymus: Crœsos licet spires, & Darios, literæ marsupium non sequuntur. Horatius & Arabum gazas dixit, pro cumulatissimis opibus, non fine specie prouerbiali: quemadmodum & Persicos apparatus, pro nimis exquisitis ac sumptuosis.

Pactoli opes.

Τὸν πακτωλοῦ πλοῦτον, id est, Pactoli diuitias, pro summis opibus alicubi dixit Philostratus. Est autem Pactolus Lydiæ fluuius, ex monte Tmolo profluens, aureis scatens harenis, vnde & χρυσορόας à poetis cognominatus. Cuiusmodi narratur & Tagus in Hiberia, & Ganges in India, & Hebrus in Thracia. Plinius addit Padum in Italia. negatque vllum esse aurum absolutius, quàm id quod in fluuiis reperitur, vtpote cursu ipso tritúque perpolitum. Horatius in Epodis:

> Sis pecore & multa diues tellure licebit,
> Tibique Pactolus fluat.

Iuuenalis:

> —Tanti tibi non sit opaci
> Omnis harena Tagi quodque in mare voluitur aurum.

Has hyperbolas in varios vsus accommodare licebit. Veluti si quis dicat: Hos tantos sumptus sustinere nemo queat, ne si Pactolus quidem illi domi fluat. Huius hominis cupiditatem ne Tagus quidem ipse possit explere. Nihil mediocre sperabat, sed totos Pactolos ac Tagos animo conceperat: aut, Pactolos pollicebatur. id est, diuitias effertissimas.

Pelopis talenta.

Consimili figura Theocritus in Idyllio Θ. dixit Pelopis talenta:

> Μή μοι γᾶν πέλοπος, μή μοι χρύσεια τάλαντα
> Εἴη ἔχειν, μηδὲ πρόσθε θέειν ἀνέμων.

Id est:

> Non Pelopis mihi sint agríque, auríque talenta:
> Nec ventos celeres anteuolasse pede.

Porrò talentum apud Atticos maxima pecuniæ summa erat. Talentum minus valebat libras sexaginta, talentum magnum octoginta. Vnde illud in Phormione:

> Si quis daret talentum magnum. Imò malum.

Et Aristophanes.

> Ἀλλ' ἐγώ γ' ὀπούντιος
> Οὐκ ἂν ἐβουλόμην ἐπὶ ταλάντῳ χρυσίου.

Id est:

> At ego sanè Opuntius.
> Nolim esse, si quis det talentum mi aureum.

Id est: Nolim esse luscus vel quantalibet pecunia.

Midæ diuitiæ.

Μίδου πλοῦτος, καὶ μίδου πλουσιώτερος, id est, Midæ opes, & Mida locupletior: in prouerbium abierunt, propter immensas eius regis opes, quæ fabulis quoque complurib. fecêre locum. Statius in Surrentino Pollij:

> Viue Midæ gazis, & Lydo ditior auro.

Fuit hic Midas Phrygiæ tyrannus, cui iuxta poetarum figmenta, concessum à diis est, vt propter Bacchum hospitio acceptum, quod vellet optaret, accepturus quicquid optasset. Optauit vt quicquid corpore contigisset, protinus in

nus in aurum verteretur. Historicorum literis proditum est, huic puero dormienti formicas in os grana tritici congessisse. respondisse augures, omnium mortalium illum ditissimum futurū, atq; ita euenisse. Huic Plinius primum attribuit locum inter insigniter diuites, lib. xxxiij.

Lysistrati diuitias habes.

Λυσιστράτου πλοῦτον πλουτεῖς, id est, Lysistrati diuitiis diues es. Prouerbialis ironia de magnopere tenuibus. A Lysistrato quodam tractum, extremæ paupertatis homine.

Cinyræ opes

Κινύρου πλοῦτος, id est, Cinyræ opes. De immensis diuitiis dicebatur. Simillimum illi, Midæ opes. Nam huius regionem opulentissimam fuisse, Naso satis indicat Metam. libr. 10.

> Gratulor huic terræ, quòd abest regionibus illis,
> Quæ tantum genuêre nefas: si diues amomo,
> Cinnamáq., costúmq; suam sudatáq; ligno
> Thura ferat, floréśq; alios Panchaica tellus:
> Dum ferat & myrrham. —

Pindarus in Nemeis meminit Cinyræ prædiuitis: σὺν θεῷ γάρ τοι φυτευθεὶς ὄλβος ἀνθρώποισι παρμονώτερος, ὅσπερ καὶ Κινύραν ἔβρισε πλούτῳ ποντίᾳ ἐν ποτὲ Κύπρῳ. id est: Deo fauente, felicitas hominibus stabilior, quæ sanè & Cinyram opibus cumulauit in marina Cypro. Prouerbij meminit & Plato lib. De legib. 2. ἐὰν δ' ἄρα πλουτῇ μὲν Κινύρα καὶ Μίδα μᾶλλον, ᾖ δὲ ἄδικος, ἄθλιός τε ἂν εἴη καὶ ἀνιαρῶς ζῇ. id est: Quòd si ditior quidem fuerit quàm Cinyra aut Mida, sit autem iniustus, & miser est. & molestè viuit. Suidas in dictione καταγηράσαις, refert hunc ad modum: καταγηράσαις τιθωνοῦ βαθύτερον, καὶ Κινύρου πλουσιώτερον, καὶ Σαρδαναπάλου τρυφηλότερον, ὅπως τὸ τῆς παροιμίας ἐπὶ σοὶ πληρωθῇ δὶς παῖδες οἱ γέροντες. id est: Consenescas Tithono profundius, Cinyra ditius, Sardanapalo deliciosius, vt in te compleatur prouerbium, Bis pueri senes.

Ad ambas vsque aures.

Μέχρι τῶν ἀμφοῖν ὤτων, id est, Vsq; ad aures ambas impleri dicuntur, qui supra modum ingurgitant sese. Sumpta metaphora à vasculis, ad ansas vsq; impletis. Extat apud Suidam.

Ne decima quidem Syracusanorum pars.

Οὐδὲ τὴν δεκάτην τῶν Συρακουσίων ἔχει, id est, Ne decimam quidem partem opum Syracusanorum possidet. Strabo lib. Geographiæ 6. Συρακούσας δὲ ἐπὶ τοσοῦτον εὐτυχῆσαι ... καὶ αὐτὰς ἐν παροιμίᾳ ἐξενηνέχθαι, λεγόντων πρὸς τοὺς ἄγαν πολυτελεῖς, ὡς οὐκ ἂν ἐκγένοιτο αὐτοῖς Συρακουσίων δεκάτη. id est, Syracusas eò diuitiarum peruenisse, vt in prouerbium abierint. Siquidem de diuitibus, ac splendidis ita dicere solent: Ne decimam quidem Syracusanarum opum partem assequi possent. Significabant autem aliorum opes, quātumuis amplas, nihil esse ad Syracusanas diuitias. Nonnihil veneris accesserit prouerbio, si paulo longius detorqueatur: vt si quis prælocutus, Ciceronem longo interuallo reliquos omneis post se relinquere, dicat: Opulentam quidem & vberem esse Quintiliani dictionem, verùm hanc vix esse τῶν Συρακουσίων δεκάτην.

Vltra res Callicratis.

Ὑπὲρ τὰ Καλλικράτους, id est, Super fortunas Callicratis. De immensis opibus dicebatur. Aiunt Carystium quempiam fuisse, nomine Callicratem, qui reliquos ciues opibus longè præstiterit. Vnde si quem magnopere locupletem intelligi volebant, eum vel Carystij Callicratis facultates vincere dicebant. Aristoteles autem in Atheniensium Repub. citante Suida, tradit Callicratem quendam è iudicum ordine fuisse, qui iudiciarias exactiones supra modum auxerit: atq; hinc natam parœmiam de immodicis exactionibus.

Zopyri talenta.

Ζωπύρου τάλαντα, id est, Zopyri talenta. De præclaris factis, magnóque æstimandis. Hic Zopyrus Darij regis amicus erat, qui sibi nares & aures conscidit, & omne corpus flagris cruentauit: vt his argumentis Babyloniis fidem faceret, se Dario malè velle, à quo tam immaniter esset acceptus. Itaque Babyloniorum ciuitatem ingressus, eam Dario prodidit. Vnde Darium dixisse ferunt, se vnum Zopyrum integrum malle, quàm centum Babylonas capere. Et oblato malogranato, tantum optauit sibi Zopyrorum quantum ibi granorum inesset: vt narrat Herodotus libr. 3. Meminit Plutarchus in apophthegmatis. Adagium recenset Zenodotus.

Diues aut iniquus est, aut iniqui hæres.

Diuus Hieronymus ad Hedibiam scribit in hunc modum: Vnde & illa vulgata sententia mihi videtur esse verissima: Diues aut iniquus, aut iniqui hæres. Quod si verum est illud Hesiodium, Non omninò temerè esse, quicquid vulgò dicunt mortales: prouerbium hoc haud oscitanter expendendum est iis, qui suis opibus stultè se iactant. Neque enim ferè parantur ingentes opes sine fraude. Et aut ipse possessor eas per fas nefásque congessit, aut certè successit ei, qui has ea parauit via. Plato lib. De legib. 5. ὡς τὸ λεγόμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν ὀρθῶς, ὡς οὐκ ἔστιν οἱ πάμπλουτοι ἀγαθοί. id est, Ita verum est, quod vulgò dicimus, admodum diuites non esse bonos. Circumfertur apud Græcos & hic versiculus ex Menandri comœdiis.

> Οὐδεὶς ἐπλούτησε ταχέως δίκαιος ὤν.
>
> Id est,
>
> Nunquam vir æquus, diues euasit citò.

Huc respexit ille, qui Syllæ iactanti sese, dixisse legitur: Quomodo vir bonus esse potes, qui tantas possideas opes, quum à patre nihil tibi sit relictum? Refert Plutarchus in illius vita.

Octapedes.

Ὀκτάποδες, id est, Octapedes, Scythico prouerbio dicebantur, qui duos possiderent boues, & currum vnum. Lucianus in Scytha siue Proxeno, οἱ παρ' αὐτοῖς ὀκτάποδες καλούμενοι. id est: Qui apud illos Octapedes vocantur. Dici poterit per iocum in hominem, qui sibi locuples videatur: vel in eum cui rusticanæ sunt opes. Inter opes enim rusticanas præcipuè recenset Hesiodus, τὸν βοῦν ἀροτῆρα, id est, Bouem aratorem. Addit prouerbio gratiam allusio ad scorpium, polypum, sepiam & theutidem, octonis pedibus animantia, & ob id Græcis dicta ὀκτάποδα. Scorpius etiam prouerbio locum fecit, Octapedem excitas. Siquidem hoc animal sub omni lapide dormire dicitur. Suidas ὀκτώπουν scribit per ω, non per α.

Quantum non miluus oberret.

— Quantum non miluus oberret.

Prouerbialis est hyperbole, de homine supra modum locuplete, cui tantum sit agrorum, quātum nec miluus peruolet. Persius:

> Diues arat Curibus, quantum non miluus oberret.

Id imitatus Iuuenalis Satyra nona:

> — Tot miluis, inquit, intra tua pascua lassis.

Sic & apud Plutarchum tragicus quispiam:

> Σπείρω δ' ἄρουραν δώδεχ' ἡμερῶν ὁδόν,
> Βερέκυντα χῶρον. —
>
> Id est:
>
> Aruum colo bis sex dierum iter, solo,
> Berecynthio. —

Plin. libro 18. Latifundia vocat, à quibus ait Italiæ perniciem inuectam fuisse: proinde veteres ita censuisse, Statius esse minus serere, & melius arare.

Tantali talenta.

Τάλαντα Ταντάλου, id est, Tantali talenta. De immensis opibus. Nam Tantalus Phryx ob luculentas diuitias in fabulam hominum venit, ita vt fingatur & apud inferos simile quiddam pati, cuiusmodi solent inter congestas opes tenaces isti diuites. Horatius:

> Tantalus à labris sitiens fugientia captat
> Pocula. quid rides? mutato nomine de te
> Fabula narratur. —

Ostendit, allegoriam figmenti ad diuites sordidos pertinere. Vsurpatur adagium à Platone in Euthyphrone. Suidas ait esse & apud Epicharmum, & apud Anacreontem. Effertur & ad hunc modum, cum venusta quadam vocum allusione: τάλαντα Ταντάλου ταλαντίζεται. id est: Tantali ta-

lenta talentizat: hoc est, librat & accumulat. Porrò Tantalum prædiuitem fuisse, testatur vel illud ex tragœdia carmen apud Plutarchum, libro De exilio:

Σπείρω δ' ἄρουραν δώδεχ' ἡμερῶν ὁδόν.

Id est,

Viam dierum duodecim sero iugera.

Idem alibi, ingentes diuitias, πλοῦτον ταντάλειον appellat: id est, opes Tantalicas. Antiphanes apud Athenæum lib. vj.

Οἷόν ποτ' εἶχε καὶ θρίβων ὁ τοῦ πάλαι,
Μαλακὸν τε λαβὼν ἐκ τῶν ταλάντων Ταντάλου.

Id est:

Qualem olim habebat & Thribon, qui molliter
Exutus est ipsis talentis Tantali.

Herculis quæstus.

Herculis questum pro magnis impendiis dixit Plautus in Mostellaria: Dapsiles sumptus facit: perdidit patrem, vnus istic seruus acerrimus Tranio: is vel Herculis conterere quæstum potis est. Aliàs dictum est, olim plerosque decimam lucri partem Herculi vouere solitos. Huius fauore persuaserunt sibi rem fore auctiorem. Ex tam multis autem decimis oportuit immensam pecuniarum vim conflari. Quæstum appellat facetè: quasi Hercules suum fauorem vendiderit.

Lysicrates alter.

Ἀλλότριος Λυσικράτης: id est, Alter Lysicrates. Lysicrates quidam in vulgi fabulam abiit, quòd capillos iam canos nigro tingeret, quò iuuenis etiamdum videretur. Cuiusmodi ridetur apud Martialem Ollus, comam tingens, cum barbam non posset.

Vestis virum facit.

Εἵματα ἀνήρ: id est, Vestis vir. Id hodie quoque vulgo tritissimum est. Aiunt enim ad hunc modum: Vestitus virum reddit. qui habet, induit. Idem affirmat Quintil. lib. Instit. viij. Et cultus, inquiens, concessus atque magnificus, addit hominibus, vt Græco versu testatum est, autoritatem. Hunc autem versum, quem citat Fabius, opinor esse illum apud Homerum Odysseæ ζ.

Ἐκ γάρ τοι τούτων φάτις ἀνθρώπους ἀναβαίνει
Ἐσθλή. —

Id est:

Quippe homini ex istis surgit bona fama decúsque.

Paulò inferius in eodem libro, quantum momenti cultus vestium adferat, ad conciliandam homini formam dignitatémque, satis indicat, cùm Nausicaam puellam ita de Vlysse loquentem facit:

Πρόσθεν μὲν γὰρ δή μοι ἀεικέλιος δέατ' εἶναι,
Νῦν δὲ θεοῖσιν ἔοικε, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι.

Id est:

Antè videbatur specie fœdissimus esse,
Nunc diuis similis, magnus quos pascit Olympus.

Nam antè nudus, iam vestes nitidas induerat Vlysses, ac protinus alius esse visus est.

Ἕζετ' ἔπειτ' ἀπάνευθε κιὼν ἐπὶ θῖνα θαλάσσης,
Κάλλει καὶ χάρισι στίλβων. —

Id est:

Deinde procul veniens ad littora pontica sedit,
Fulgescens forma, atque leporibus.

Diuitiæ non semper optimis contingunt.

Qui dicet opes non semper cordatissimis, sed pro fortunæ arbitrio, nunc huic, nunc illi contingere, citabit illud ex Odysseæ ζ.

Ζεὺς δ' αὐτὸς νέμει ὄλβον Ὀλύμπιος ἀνθρώποισιν,
Ἐσθλοῖς ἠδὲ κακοῖσιν, ὅπως ἐθέλῃσιν ἑκάστῳ.

Id est:

Iupiter emetitur opes mortalibus ipse,
Sic visum vt fuerit, cuicunque bonóve malóve.

Dicuntur à Nausica, ad Vlyssem mendicantem: nec illum ob inopiam habet despectui, quæ fortunæ sit imputanda, non homini, si is modò fuerit alioqui cordatus.

Noctuæ Laurioticæ.

Γλαῦκες Λαυρειωτικαί: id est, Noctuæ Laurioticæ. hoc velut ænigmate pecuniarū vim significabāt. Laurios enim Atticæ regio est, auri venis frequens. Porrò nomismatis aureis noctuarum figura insculpebatur, quemadmodum alio diximus loco. Interpres addit & tetradrachmis noctuam solere insculpi. Aristophanes in auibus:

Γλαῦκες ὑμᾶς οὔποτ' ἐπιλείψουσι Λαυρειωτικαί,
Ἀλλ' ἐνοικήσουσιν ἔνδον, ἔν τε τοῖς βαλλαντίοις
Ἐννεοττεύσουσι. —

Id est,

Noctuæ vos non relinquent Laurioticæ, sed hæ
Ædibus aderant in ipsis, inq; loculis nidulos
Sibi parabunt. —

Dextro Hercule: aut, Amico Hercule.

Eiusdem est generis, sed obscurius, quod apud Horatium legitur:

Diues amico Hercule. —

Et item apud Persium:

— O si
Sub rastris crepet argenti mihi seria, dextro
Hercule.

Quod quidem in eos competit, qui in accumulandis opibus sunt bene fortunati. Idque inde natum existimant, quòd Hercules moriturus dixerit, eos opulentos futuros, qui sibi decimam bonorum suorum partem consecrassent. Proinde locupletes plerosque ita facere solitos. Tametsi Plutarchus in Probl. huius consuetudinis aliam adfert causam puta quòd ipse quondam Hercules, boum quos Geryoni abstulerat, in Palatino decimam partem immolârit, vel quòd Romanos ab Hetruscis decimari solitos liberârit.

Prædiues.

Prædiuitem significabimus his versibus in ζ. κ. & λ. Iliadis:

Πολλὰ δ' ἐν ἀφνειοῦ πατρὸς κειμήλια κεῖται,
Χαλκός τε χρυσός τε πολύκμητός τε σίδηρος.

Id est,

Diuitis in patris sunt multa recondita tectis,
Æsque aurúmque fabrefacti quoque copia ferri.

Ad idem faciet etiam illud ex Iliados κ.

— Πολύχρυσος, πολύχαλκος.

Id est:

Multi auri, multique æris. —

Quantum habet.

Quantum habet quisque tanti fit. Quod scripsit Horatius in satyra prima:

— Nil satis, inquit, quia tantum quantum habeas, sis.

Item Iuuenalis satyra tertia:

Quantum quisque sua nummorum seruat in arca.
Tantum habet & fidei. —

Non recensuissem inter prouerbia (ne quis clamitaret me sententias collegisse, non adagia) nisi D. August. in libro De disciplina Christiana nominatim prouerbij titulo citasset: Vnde & illud prouerbium, inquit, Quantum habebis, tantus eris. Quanquam & Horatius satis indicat vulgò iactatam sententiam, eo quòd præcessit:

At bona pars hominum decepta cupidine falsò.

Vsurpat & Apuleius in Apologia: Tanti reuerà estis, quantum habetis. Videtur ex Euripide venisse in vulgi sermonem. Cuius & hunc versum inter cæteros refert Seneca:

Vbique tanti quisque quantum habuit, fuit.

Adminicula vitæ.

Omnia quæ ad vitæ pertinent commoditatem, non ineleganter indicare licebit hoc carmine ex Odysseæ τ.

Οἷσί τ' εὖ ζώουσι, καὶ ἀφνειοὶ καλέονται.

Id est:

E quibus & viuunt rectè, ditésque vocantur.

Vnde excoquat seuum.

Plautus in Captiui duo, prouerbiali dixit hyperbole, Vnde excoquat seuum senex. opes significans copiosissimas. Tametsi locus hic non videtur vacare mendo. Ratio trochaici carminis admonet, opimæ legendum, non optimæ. Plautinus versus hic est, ita vt in vulgatis circumfertur codicibus: Quid diuitiæ, sunt ne optimæ? Vnde excoquat seuum senex. Seuum autem, vel (vt alij) sebum, est pingue pecudum durius: quod Græci στέαρ appellant.

Pecuniæ vir.

Χρήματα ἀνήρ, id est, Pecuniæ, vir. hoc est, tanti quisque sit, quantum possidet. Horatius:

—Nil satis est, inquit, quia tanti quantum habeas, sis.

Zenodotus ex Pindaro citat. Extat autē in Isthmiis hymno secundo, his quidem verbis:

Νῦν δ' ἐφίητι τὸ ὠργείου φυλάξαι
Ῥῆμα τᾶς ἀλαθείας ἄγχιστα βαῖνον,
Χρήματα, χρήματ' ἀνήρ.
Ὃς φᾶ κτεάνων θ' ἅμα λειφθεὶς καὶ φίλων.

Id est:

Nūc subit illud Argiui seruare dictum, ad veritatem proximè accedens, Pecuniæ, pecuniæ vir. Sic ait, possessionibus simul destitutus & amicis. Interpres Pindari testatur Chrysippum autorem in prouerbiis, qui scripserit esse Aristodemi Spartani. Idem interpres versum quem paulo antè recensuimus ex Alcæo, refert hunc in modum: χρήματ' ἀνήρ, πτωχὸς δ' οὐδ' εἷς πέλετ' ἐσθλὸς οὐδὲ τίμιος. Meminit apophthegmatis & Laertius in vita Thaletis, addēs apud Lacedæmonios esse percelebre. Alcæi idem testantis hæc verba citantur apud Suidam: ὡς γὰρ δή ποτ' Ἀριστόδαμόν φαντ' οὐκ ἀπάλαμνον ἐν Σπάρτᾳ λόγον εἰπῆν, χρήματ' ἀνήρ, πτωχὸς δ' οὐδ' εἷς πέλετ' ἐσθλός. id est: Sic enim olim aiunt Aristodamum apud Spartanos verbum nō inscitum dixisse, pecuniæ vir, pauper autem nunquam probus. Quidam ad septem illos sophos referre malunt. Ad hanc sententiam pertinēt illi versus è comœdia quapiam:

Τἀργύριόν ἐστιν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς.
Ὅστις δὲ μὴ ἔχει τοῦτο, μηδ' ἐκτήσατο,
Οὗτος μετὰ ζώντων τεθνηκὼς περιπατεῖ.

Id est:

Argentum & anima & sanguis est mortalibus.
Hoc qui caret, nec sibi parauit sedulò,
Viuos hic inter mortuus circumambulat.

Secundus versus Græcis constabit, si tollas δὲ: aut si legas μὴ ἔχει, pro μὴ ἔχει. Tertius constabit, si pro τεθνηκὼς, legas τεθνεὼς. Celebratur & hic senarius, non alienus ab hac sententia:

Βίος βίου δεόμενος οὐκ ἔστιν βίος.

Id est:

Vita haud vocanda est vita victus indiga.

Proinde quemadmodum apud Græcos βίος, itidem apud Latinos vita significat, & vitam morti contrariam, & facultates quibus vitam sustinemus.

Magnum os anni.

Μέγα στόμα τοῦ ἐνιαυτοῦ, id est, Magnum os anni. Dicebatur, quoties vberior rerum prouentus, aut vilior annona animos & loquendi libertatem adderet, alioqui timidioribus. Solent enim rustici magnificentius loqui, largiúsq; polliceri, spe prouentus vberioris. Refertur à Suida. Non admodum dissidet ab illo, Fœnum habet in cornu. item illo, Argenti fontes loquuntur.

Nullius indigens Deus.

Ἀνενδεὴς θεός, id est, Nullius egens Deus. Admonet parœmia, nullum esse mortalium tam absolutum, in quo non aliquid desideretur: vnum esse Deum, vndequaq; perfectum. Dici potest & in diuites, aut plurimis præditos naturæ pariter ac fortunæ commoditatibus, tanquam dei cuiuspiam similes: vt quibus omnia suppetant, quæcunq; videntur ad perfectam felicitatem pertinere.

Attagenæ nouilunium.

Ἀτταγᾶς νουμηνία, id est, Attagenæ nouilunium. Refertur à Suida, nec explicatur: nisi quòd à diuersis locis haud difficilè coniectura colligi potest, dictum fuisse in turbam abiectorum & seruilium hominum. Siquidem Attagen auis est palustris, versicoloribus plumarum maculis distincta. vnde seruum hominem stigmaticum, & cui tergum ob plagarum vibices, variis pūctis esset picturatum, Attagenam vocabant. Porrò ad nouam lunam (sic enim Græci vocant initium mensis, cū Calendas non habeant) & serui distrahebantur apud Athenienses, & militum delectus agebatur.

Euparyphus ex comœdia.

Admodum prouerbiali figura dixit Plutarchus in Symposiacis: ὥσπερ εὐπάρυφος ἐκ κωμῳδίας. hominem significans magnificè vestitum, ac magnam seruorum turbam post se trahentem. Nam huiusmodi finguntur in comœdiis milites gloriosi: quorum insigne est chlamys purpurea, quemadmodum indicat Donatus. Ita Lucianus de milite: τὸν εὐπάρυφον λέγω τὸν ἐν χλαμύδι. id est, Euparyphum illum dico, illum chlamydatum. Vnde diuites omneis splendidè cultos, εὐπαρύφους appellant Græci: quod ipsum prouerbiale quiddam habet. Nam Paryphis, vestimenti genus est, cuius meminit Iulius Pollux libr. vij. Id vtrinque purpuram habebat assutam: quòd virgæ purpureæ intertextæ vesti. Ionum lingua Paryphi vocantur. Idem admonet, εὐπάρυφον nouæ comœdiæ verbum esse. Contrà tenues & humiles nullo cultu insignes, tunicati dicuntur. Cornelius Tacitus in dialogo De oratoribus: Quos sæpius vulgus imperitum & tunicatus hic populus transeuntes nomine vocat, & digito demonstrat. Similiter Horatius:

Vilia vendentem tunicato scruta popello.

Nam prætexta nobilium erat, & toga ciuium erat insigne. M. Tullius contra Rullum: Iam verò qui metus erat tunicatorum illorum. Item pro M. Cælio. Nobis quidem olim annus erat vnus ad cohibendū brachium toga constitutus, & vt exercitatione ludóque campestri tunicati vteremur.

Ad pedes, ad caput.

Non sine prouerbij specie dictum videtur illud Theocriti in pastoribus de rebus copiosis & affluentibus.

Ὡς μοι ἐς κεφαλάν, καὶ πὰρ ποσὶ κώεα κεῖται.

Id est:

Ad caput, ádque pedes, quarum me vellera cingunt.

Sermo est pastoris, iactantis opes suas, quibus vndiq; affluebat.

Λακκόπλουτοι.

Calliæ barbarus quispiam clàm indicauit, magnam auri vim in puteum quendam coniectam. Is & occidit indicem, ne proderet, & aurum sustulit. Vbi res innotuit, in comœdiarum iocum versa est, vt qui malis artib. subitò ditescerent, λακκόπλουτοι dicerentur. Refert Plutarchus in vita Aristidis. Attigit & Hesychius.

Ex Append. Erasmi.

Diuitiæ non semper optimis.

Ζεύς αὐτὸς νέμει ὄλβον ὀλύμπιος ἀνθρώποισιν
Ἐσθλοῖς ἠδὲ κακοῖσιν, ὅπως ἐθέλῃσιν ἑκάστῳ.

Id est,

Iupiter emetitur opes mortalibus ipse
Sic visum vt fuerit, cuicunque bonóve malóve.

Quoties dicemus opes non cordatis semper, sed pro fortunæ arbitrio, nunc illi, nunc isti obtingere. Homerus. Idem fermè à Theognide dictum est:

Ζεὺς γάρ τοι τὸ τάλαντον ἐπιρρέπει ἄλλοτε ἄλλῳ,
Ἄλλοτε μὲν πλουτεῖν, ἄλλοτε δ' οὐδὲν ἔχειν.

Itémque illud:

Πολλοί πλοῦτον ἔχουσιν ἀΐδριες, οἱ δὲ τὰ καλὰ
Ζητοῦσι χαλεπῇ τειρόμενοι πενίῃ.

Explicatum est hoc prouerb. suprà sub finem Centu. x. Chiliad. iij.

Arabum Gazæ.

Diuitiarum amplificationem habent & illa: Arabum Gazæ. Horat. Tantalicæ opes, πλοῦτος ταντάλειος. quòd Tantalus apud Comicos fingatur, σπείρειν δ' ἀρούρας δώδεχ' ἡμερῶν ὁδόν. Iugera dierum duodecim serere viam. Athen. Sic Persici apparatus, pro exquisitissimis.

Ivnii. Fructibus, non stadiis certare.

Καρποῖς οὐ σταδίοις ἐρίζειν, Fructibus, haud stadiis contendere, adagio dicitur, de loco exili quidem, sed frugifero, exiguis quidem spaciis circumscripto, fructuum tamen prouentu lōgè lætissimo. Antiphilus epigrammatarius de Chio insula loquens:

Καρποῖς οὐ σταδίοισιν ἐρίζομεν.
Fructibus, haud stadiis certamen inimus.

Licebit non malè transferre ad librum non magna quidem mole, sed eruditionis omnifariæ plenum. cuiusmodi iudicium de Persij Satyris tribuit Martialis eo disticho:

Sæpius in libro numeratur Persius vno,
Quàm leuis in tota Marsus Amazonide.

Quantum vel Midam satiarit.

De immensa pecuniæ vi dictum est prouerbialiter ab Eunapio Sardiano: λαβὼν χρυσίον ἐκ τῶν κοινῶν συμφορῶν ὅσον ἱκανὸν ὡς ἐμπλῆσαι καὶ τὸν ἐκ μύθου μίδαν. id est: E publicis calamitatibus tantum auri depeculatus, quantum vel fabulosum illum Midam expleret. Midas Phryx, homo ociosus & auarus, Satyrum ceperat infuso in fontem mero (est enim genus illud dæmonum potus appetentissimum) vnde inebriatus laqueos illi tensos euadere non potuit, & pro redemptionis præmio, votis Midæ satisfacere coactus est, postulantis vt terra, segetes, arbores, florésque in aurum abirent omnia, vt fabulatur Maximus Tyrius sermone tricesimo. Hinc Nazianzenus: ᾧ πλέον ἐφρονέομεν ἢ τῷ χρυσῷ ποτὲ μίδας. id est: Qua re plus gloriabamur quàm auro olim Midas. Porrò simile ecphrasi vtitur Heliodorus episcopus: τοσοῦτο ἦν ὁ πλοῦτος καὶ λῃστρικὴν κορέσαι πλεονεξίαν. id est: Tanta erat rerum omnium vis, vt vel prædonum insatiabilitatem exaturare posset. Prædonum impotens pecuniæ & inexplebilis est animus.

Darij opes.

Δαρείου πλοῦτος, id est, Darij opes, de immensis diuitiis prouerbialiter effertur. Synesius libro De regno πλοῦτον θησαυρίσαι ὑπὲρ τὸν παλαιὸν Δαρεῖον id est: Opum cumuli maiores quàm Darius ille vetus possederit. Huc spectat & illa Cratetis hyperbole in epistolis: πλουσιώτερος τῶν τὰ καρχηδονίων φροντιζόντων, id est: Ditior iis qui Carthaginensium rebus student.

Gygis opes.

Γύγου πλοῦτος, id est, Gygis opes, de maximis & inexhaustis dicuntur. Anacreon lyricus:

Οὔ μοι μέλει τὰ γύγεω
Τοῦ σαρδίων ἄνακτος.

Id est:

Haud curo Sardiani
Opes potentes Gygis.

Alphæus Mitylenæus:

Οὐ γύης βαθυληίου ἀρούρης
Οὐκ ὄλβον πολύχρυσον, οἷα γύγης.

Id est:

Non quæro multa agrorum latifundia,
Non quas possedit Gyges ingentes opes.

Gregorius Thessalonicensis citat ex theologo Iambographo hos versiculos:

Τί σοι θέλεις γενέσθαι; ψυχὴν ἐμὴν ἐρωτῶ,
Θέλεις γύγεω, τὰ καὶ τῶ;

Id est:

Feri tibi quid optas? Soleo rogare mentem,
Gygisne vis thesauros?

Constat Gygis (qui interfecto Candaule rege precium adulterij Lydiæ regnum fuit adeptus, testibus Herodoto, Iustino, Cicerone) prouentus immensos opésque infinitas habuisse è metallis: quod Strabo lib. xiiij. commemorat, annotans priscis regibus, vt Tantalo, Pelopidis, Cadmo, Priamo, Midæ, aliisque è metallorum fodinis memorabiles obuenisse diuitias. Gygen autem primum omnium tyrannum appellatum fuisse, refert ex Euphorione Clemens.

Agri podex.

Πυγὴ ἀγροῦ, id est, Agri nates: prouerbiale est de restibili agri feracitate: metaphora à carnulentis natibus sumpta. sic & οὖθαρ ἀρούρης accipitur. quod Virgilius vertit, Vber glebæ: τὸ τῆς γῆς πιότατον ἢ τροφῆς ἀναδοτικόν. Homerus etiam γονιὸν ἀλωῆς dixit: Varro, sumen terræ. Nonnulli efferunt adagium de hominibus immodicè rusticanis. Alij dici volunt de ociosis delicatisque, qui non agro tantùm assident magno in ocio, sed simpliciter quauis in re delicacius versantur: vt Eustath. annotat. Hesychius etiam locupletes homines & latifundiis opulentos, ἀγροῦ πυγὰς dici annotat, velut agris suffarcinatos.

Diitrephes doliares habens alas.

Διιτρέφης πυτιναῖα ἔχων πτερά, Dij trephes doliares habens pennas. Dici videtur posse de locuplete homine, qué tamen non pudeat vilibus mercimoniis aut opificio vulgari quod tractauit olim, insistere. Aristophanes in Auibus:

Ὡς διιτρέφης γε πυτιναῖα μόνον ἔχων πτερά.

Id est:

Ceu Diitrephes victorias tantùm pennas habens.

Fuit autem iste Diitrephes πυτινοπλόκος, hoc est, victor, qui vitilibus dolia compingebat, qui ex ea re ditatus, tribunus euasit Athenis. Vnde eius mensam alicubi in Heroib. fabula traducit Aristoph. nouum hominem & neoplutum notans, ἀπὸ τῆς διιτρέφους τραπέζης, Diitrephis mensam nominans è tenui lautiorem. πτερὰ autem hîc dicuntur vitilium extremitates. Meminit Suidas ex Euph.

IOANNIS VLPII.

Lydia arena.

Λύδιον ψῆγμα, id est, Lydium psegma, de re preciosa, & auri plena dicitur. Basilius in homelia ad nepotes: Est ψῆγμα arena, ex qua aurum expurgatur, quæ apud Lydos copiosa est. Statius:

Viue Midæ gazis, & Lydo ditior auro.

Pythiæ Mysi talenta.

De thesauro maximo & diuitiis amplissimis.

COGNATI.

Narcissi opes.

Hoc vtimur, quoties summam opulentiam significamus, Iuuenalis in xiiij. satyr. pro maximis seu infinitis posuit diuitiis:

Sed nondum impleui gremium, si panditur vltrà,
Nec Crœsi fortuna vnquam, nec Persica regna
Sufficient animo, nec diuitiæ Narcissi,
Indulsit Cæsar cui Claudius omnia, cuius
Paruit imperiis, vxorem occidere iussus.

Caius Plinius lib. xxxiij. eo capite, quo de immodica pecunia, & quorum maximæ opes fuerint, scribit, postquam de Crœso Crassoq; non pauca retulit tres Claudij libertos, quorum in numero Narcissus fuit, Crœso etiam opulentiores fuisse docuerit, his verbis: Nec fuit satis, nisi totum Parthorum esurisset aurum. Atq; vt nomen quidem optimi (de Crasso loquitur) occupauerit, (iuuat enim insectari inexplebilem istam habendi cupidinem) multos postea cognouimus seruitute liberatos opulentiores, pariterque tres Claudij principatu Pallantem, Callistum, & Narcissum.

Lydia harena.

Λύδιον ψῆγμα, speciem habet prouerbij, quemadmodum illa: Lydius currus, Lydius lapis. Apparet autem id de re non vili aut contemnenda dici, cùm & multum auri in Lydia prouenire receptum sit, vt est apud Lucianum in dialogo, qui inscribitur Contemplantes. Hoc vsus est Basilius ad nepotes: Et ex Lydia harena fit aurum.

Χρυσόμαλλον δέρας: Vellus aureum.

Vellus aureum prouerbialiter dicitur de iis, qui ex rebus admodum parui precij preciosissima quæque eliciũt: vel de his, qui artem parandæ pecuniæ habent, vt Romæ, Genuæ, Venetiis, alibique permulti: ab eo videlicet deductum, quòd ex argento viuo, quod Græci ὑδράργυρος, Chemicis Mercurius dicitur, conflari aurum existimatur. Pellis scilicet aurea dicitur contrectatione Mercurij pellem arietis factam esse auream. Aurea autem pellis methodus est chemiæ, id est, chrysopœiæ: vel chrysopi axiæ, id est, auri conficiendi: vel chrysographiæ, id est, auri describendi, quæ membrana continetur, propter quam, vti plurimi faciendam, Argonautas ad Colchos nauigasse traditum est. Suidas: Vellus ipsum liber erat in pellibus descriptus, continens artem, quo videlicet pacto per χημείαν aurum conficiatur, & perinde conuenienter aureum dicitur vellus, quòd eius auri confectio per ipsum fiat. χημεία, inquit, argenti & auri apparatus est: cuius artis libros cum Dio-

cletianus Cæsar inquisiuisset, combussit: ea scilicet ratione, quòd ij causa essent, vt Ægyptij quotidie noua aliqua in ipsum Diocletianū molirētur, qua re immitius & crudelius cōtra eos vsus est. Propter quod omnes chemiæ argēti & auri libros ab antiquis scriptos perscrutatus incēdi iussit, ne ab Ægyptiis deinceps ex huiusmodi arte opes compararētur, néve pecuniarum copia audaciores facti, in posterum contra Romanos rebellarent. Sanè hæc ars hac ratione nunc vulgò abdita, verum inter paucos propagata, per reges quoque serpit. Arabes alchímiam vocant, ex Arabo videlicet articulo al, apud eos masculini & foeminini generis, & chimia Græca dictione. Corruptè archimia, quasi ars chimia dicta.

Pythiæ Misij talenta.

Prouerbij speciem habere videtur, & illi confine esse, Tantali talenta, Crœsi opes. Dicitur enim vtrunque de immensis opibus. Diuus Basilius ad nepotes cap. xv. τὰ πυθίου τοῦ μυσοῦ, & cætera. At nobis nisi Pythiæ Misij talenta, &c. Porrò meminit Cicero cuiusdam alterius Pythij Siracusani, libro iij. Officiorum.

Pecunia neruus.

Hoc quoque deductum est in communem sermonem de re supra modum necessaria. Cicero Philip. v. infinitam pecuniam neruos belli appellat. Et contra Rullum: In senatu, subsidia belli & ornamenta pacis. In Verr. v. ait, vectigalia esse neruos reip. Hesiodus & Aristoteles, pecuniā velut alteram hominis animam esse scribunt. Ad hanc sententiam pertinet hic versus è comœdia quapiam:

τ' ἀργύριόν ἐστιν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς.

Id est:

Argentum & anima & sanguis est mortalibus.

Olympiodorus, νεῦρα ἀποδείξεως, neruos demonstrationis metaphoricè, pro solido robore & viribus dixit: quomodo Demosthenes νεῦρα πραγμάτων τὰ χρήματα: in Olynth. j. Pecuniis, inquit, opus est: cùm sine his eorum non licet quicquam fieri, quæ facienda sunt. Aristophanes in Pluto: πάντα τὰ πράγματα διὰ τὸν πλοῦτον γίγνεται. id est: Omnia fiunt propter pecuniam. Ita Georgius Pisides iambographus: βλέπων μάλιστα καὶ τὰ νεῦρα τῆς μάχης ... τοὺς βαρβάρους. Quum cerneret potissimè pecunias, belli neruos, ad barbaros dilabier. Diō Nicenus in Vespasiano: νεῦρα γὰρ τῆς ἡγεμονίας τὰ χρήματα ... ἔλεγεν. id est: Pecunias neruos esse imperij semper dixerunt. Hinc rem sine neruis dicimus, quam debilem & imbecillam significare volumus. Horat.

— Sine neruis altera quicquid
— Composui pars esse putat. —

Hinc apud M Varronem: Aristarchei suos contendunt neruos. pro eo quod est, vires omnes intendunt. Neruis autem vis robúrque corporis continetur. Quo genere elocutionis Cicero & Terentius vsi sunt.

Arcam habet.

Arcam olim habere, prouerbialiter dicebatur, & hodie vulgò dicitur, qui bene nummatus erat: cui verò nihil nummorum est, is arcam non habere dicitur. Sed multo ille pecuniosior, cui arcæ plures: vt Cicero Pæto scribēs, numero multitudinis loquutus est: Nos iam, inquit, ex arcis tantùm habemus, vt Verrium tuum & Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? vocare sæpius audeamus Sunt qui pro arcis, areis legendum esse putant: pro, è frugibus, & messibus nostris. vt apud Varronem: Rura largitur ad aream. Verùm idē Cicero quodam loco: Confido arcæ nostræ. Catullus de paupere:

Cui neque seruulus neque arca.

Pulytionis domus.

In dialogo Bryxias inscripto, vel, de diuitiis: Si quis Pulytionis domum possideat. Ibidem: Apud Scythas, qui Nomades dicuntur, si quis Pulytionis habeat domum, nihilo ditior esse videatur, quàm si apud nos Lycabettum possideat.

Coelii Rhodigini. Sulcus Ægypti Libyæ arenas non curat.

De loco non lato quidem, sed fœcundo insigniter & fructuoso. Ægyptus magnitudine multum cedit vtrique Libyæ, sed ita, vt huius vastitas inculta ne illius quidem portiunculam assequatur. Vnde & illa dicta est, Publicū orbis horreum.

Tantali diuitias assequutus.

Platò: Tantali diuitias assequi..

DIVITVM PRÆROGATIVA.

Erasmi. Felicibus sunt & trimestres liberi.

Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τριμηνα παιδία.

Id est,

Felicibus sunt & trimestres liberi.

Senarius prouerbialis in principum ac diuitum felicitatem, quibus per adulationem omnia laudi vertuntur, quique sibi nihil non licere putant: adeò vt quod in homine plebeio perinde vt summum scelus damnatur, in illis virtutis titulo celebretur. Vnde nata sit parœmia, Suetonius Tranquillus declarat, Claudij Cæsaris vitam his verbis exordiens: Patrem Claudij Cæsaris Drusum, olim Decimum, mox Neronem prænomine, Liuia cùm Augusto grauida nupsisset, intra mensem tertium peperit: fuitque suspicio ex vitrico per adulterij consuetudinem procreatum. Statim certè vulgatus est versus:

Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία.

Id est:

Potentibus sunt mensium & partus trium.

Nam mense septimo, decimo, & vndecimo, legitimi sunt partus: quarto & octauo, neque vitales ferè, & perquàm rari: mense tertio, nulli partus editi leguntur. Autor Plinius lib. vij. cap. v.

Multitudo imperatorum Cariam perdidit.

Πολλοὶ στρατηγοὶ Καρίαν ἀπώλεσαν.

Id est,

Multi duces deperdidère Cariam.

Admonet senarius, nihil esse perniciosius licentia multitudinis, dum nulli paretur, sed pro sua quisque libidine rem gerit. Hanc Græci vocant ἀναρχίαν, malum penè tyrannide peius, qua nihil potest esse peius. Par autem malum est πολυαρχία cum eo quod dicitur ἀναρχία. Idem docet Homericum illud Iliados libro ij. quod ipsum in prouerbium abiit.

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω.

Id est,

Multis imperitare malum est: rex vnicus esto.

Nam his verbis Vlysses milites tumultuantes compescit. Eum Homeri versiculum vsurpat Dion, quum videret Heraclidem moliri factionem. Autor Æmilius Probus. Natum adagium à Caribus quondam florentissimis, postea per ciuiles seditiones eò redactis, vt etiam in vilitatis prouerbium abierint: quemadmodū alio docuimus loco.

Citius Telegoræ donarim.

Telegoras apud Naxios prædiues quispiam ac præpotens erat: cui quòd quotidie multa missitarentur, vulgato sermone receptum est, vt venditores paruo licitantibus dicerent, μᾶλλον ἐθέλοιμι τῷ Τελεγόρᾳ δοῦναι: id est, Malim Telegoræ dare. Refertur apud Athenæum lib. Dipnosophistarum viij. ex Aristotele. Rem longius prosecuti sumus in prouerbio, Nullus malus magnus piscis. Nec video, quis vsus adagionis esse possit: nisi si dicamus officiū rectius gratuitò collocari penes probos ac magnos, quàm mercede penes improbos ac viles.

Non bene imperat, nisi qui paruerit imperio.

Οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξαι μὴ ἀρχθέντα. id est: Fieri non potest, vt bene gerat imperium, qui non tulerit imperium. Manet hoc adagium hodiéque vulgò celebre, neminem rectè dominum agere, qui non antè ministrum gesserit. Citat autem Aristoteles Polit. lib. iij. διὸ λέγεται καὶ τοῦτο καλῶς, ὡς οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξαι μὴ ἀρχθέντα. id est: Quapropter illud etiam rectè dicitur, Neminem bene imperium gerere, qui non ipse prius sub imperio fuerit. Rursum eodem libro. τὸν γὰρ μέλλοντα ἄρχειν καλῶς ἀρχθῆναί φασι δεῖν πρῶτον. i. Eū enim qui bene sit administraturus imperium, aiūt imperiū fer-

re prius oportere. Magis prouerbialiter extulit Plato, lib. De legibus vj. δεῖ δὴ πάντ' ἄνδρα διανοεῖσθαι περὶ ἁπάντων ἀνθρώπων, ὡς ὁ μὴ δουλεύσας οὐδ' ἂν δεσπότης γένοιτο ἄξιος ἐπαίνου. id est: Iam illud oportet vnumquenque de mortalibus vniuersis cogitare, qui non seruierit, eum haudquaquam dominum fore laude dignum. Plutarchus in ducem imperitum: οὔτε γὰρ πίπτοντος ὀρθοῦν, οὔτε διδάσκειν ἀγνοοῦντος, οὔτ' ἄλλους κοσμεῖν ἀκόσμητον, ἢ τάττειν ἄτακτον, ἢ ἄρχειν μὴ ἀρχόμενον. id est: Neque enim lapsi partes sunt alios erigere, neque inscij docere, neque incompositi componere, neque ordinare inordinati, neque imperare qui imperium non sit passus. Idem hoc laudis peculiariter tribuit Agesilao, ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἄρχειν μὴ ἀπαίδευτον τοῦ ἄρχεσθαι: id est, Venisse ad imperium, non indoctum parere imperio. Seneca lib. De ira ij. Nemo regere potest, nisi qui & regi. Natum adagium à nobili illo Solonis apophthegmate, quod in eius vita refert Diogenes Laertius: ἄρχε πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι. id est: Imperium gere, sed vbi prius imperium ferre didiceris. Itaque referri potest, vel ad eos, qui prius alieno parendo imperio discunt imperium in alios gerere: vel qui prius cupiditatibus imperant suis, quàm in alios exerceāt imperium. Neque enim idoneus est vt aliis dominetur, qui ipse seruit affectibus: neque rex aliis esse potest, nisi quem ratio rexerit.

Bonus dux bonum reddit comitem.

Ὁ καλῶς ἄγων, ποιεῖ τὸ καλῶς ἕπεσθαι: id est, Qui bonum ducem præstat, is bonum reddit comitem. In principe situm est, vt sit bene morata ciuitas, si modò ipse bonus sit imperator. In episcopo positum, vt piam efficiat plebem, si tamen ipse piam & integram agat vitam. Prudens & incorruptus magistratus, & probos & integros reddit ciues. Bonus paterfamiliàs domum efficit bene institutam. Doctus ac diligens præceptor eruditum reddit discipulum. Frugi maritus vxorem in suos trahit mores. Vnde quisquis præfectus est negocio, debet in primis operam dare, vt ipse suo fungatur officio, prius quàm ab aliis officium exigat. At nunc videas nonnullos principes, qui legum obseruationem exigant à populo, cum ipsi viuant prorsus αὐτονόμως, velut omnibus soluti legibus: à magistratibus & officiali integritatem requirant, cum ipsi palàm vendant, aut ad gratiam mandent officia. Nonnullos videas episcopos, qui à grege suo religionem & pietatem exigant, cùm ipsi procul absint ab omni pietate. Sumpta est metaphora à militia, in qua ferè qualiscúnque fuerit dux, eiusmodi solet esse miles. Refertur in Græcorum collectaneis, sed ἀδέσποτον. Extat autē apud Plutarchum, autorem minimè vulgarem, in vita Lycurgi: ἀλλ' ἡ πειθαρχία μάθημα ἦν ἐπὶ τῶν ἀρχόντων· ποιεῖ γὰρ ὁ καλῶς ἄγων τὸ καλῶς ἕπεσθαι. id est: Vt populus dicto sit audiens, hoc discit à principe. Nam qui bonum præbet ducem, is facit vt alij bene sequantur.

Vmbræ.

Σκιαί, id est vmbræ, prouerbiali ioco dicebantur olim ij qui venirent ad conuiuium, non ipsi quidem vocati, sed comites eorum qui vocati fuerant, sic illos sequentes, velut vmbra corpus vltrò sequitur. Ad hanc parœmiam allusit Horatius Epist. lib. j. scribens ad Torquatum:

> — Brutam tibi, Septimiúmque,
> Et nisi cœna prior, potiórque puella Sabinum
> Detinet: ad summam, locus est & pluribus vmbris:
> Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ.

Hoc loco neque Acron prouerbij facit mentionem, opinor quòd rem vulgò iactatam, ceu notā præterierit. Christophorus Landinus, vir alioqui doctus, vmbras interpretatur loca in rure operta vmbris, in quibus commodè discumbant conuiuæ. Præterea capras interpretatur scurras mordaces. Postremò, Dic quotus esse velis, ad hūc exponit modum: Rescribe, cuius fortunæ homines tibi conuiuas adhibeam. Nam si cupis digniores te, eris postremus: si inferiores, eris primus. Hæc nō fueram adscripturus, nisi conduceret ostendisse, in quæ deliramenta virum eruditum adigat nonnunquam vnius prouerbiali ignorantia. Sēsus autē Horatiani carminis sic habet: Admonet Torquatum, vt ad cœnam veniat, paucis comitatus, videlicet Bruta, Septimio & Sabino: nō quòd sit defuturus in accubitu locus, si velit plureis vmbras secum adducere: verùm id futurum incommodi, vt alarum odor offendat conuiuij suauitatem, si angustius sedeatur. Deinde si velit omninò plureis vmbras, id est, comites præmoneat se de numero, ne non respondeat apparatus. Brutā itaque Septimium & Sabinum vmbras Torquati vocat, si veniant, non ipsi quidem inuitati, sed à Torquato, quem vocarat Horatius, ceu comites adducti. Idem alibi:

> — Cum Seruilio Balatrone
> Vibidius, quos Mecœnas adduxerat vmbras.

id est, Vltroneos comites.

Plutarchus συμποσιακῶν, libro vij. quid sint vmbræ, narrat his verbis: τὸ δὲ τῶν ἐπικαλουμένων ἔθος, οὓς νῦν σκιὰς καλοῦσιν, οὐ κεκλημένους αὐτοὺς, ἀλλ' ὑπὸ τῶν κεκλημένων ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἀγομένους, ἐζητεῖτο πόθεν ἔσχε τὴν ἀρχήν. ἐδόκει δ' ἀπὸ Σωκράτους, Ἀριστόδημον οὐ κεκλημένον, εἰς Ἀγάθωνος ἰέναι σὺν αὐτῷ πείσαντος, καὶ παθόντα τι γελοῖον. ἐλθὼν γὰρ κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπολειφθέντος τοῦ Σωκράτους, ὁ δὲ προεισῆλθεν ἀτεχνῶς σκιὰ προβαδίζουσα σώματος, κατόπιν τὸ φῶς ἔχοντος. id est: Mos autem adducendi comites, quos nunc vmbras appellant, non ipsos quidem vocatos, sed ab aliis qui vocati fuerant ad conuiuium adductos, quæsitum est vndenam inoleuerit. Existimabant natum à Socrate, qui Aristodemo persuaserit vt non vocatus, secum ad Agathonis conuiuium accederet. Acciderat enim Aristodemo ridiculum quiddam. Siquidem cum inter eundum non sentiret Socratem à tergo relictum, prior ingressus est planè velut vmbra corpus præcedens, lumine à tergo sequēte. Hactenus Plutarchus. Est autem hæc de Socrate & Aristodemo fabula apud Platonem in dialogo, cui titulus συμπόσιον.

Arbore deiecta quiuis ligna colligit.

> Δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται.
> Id est:
> Ruente quiuis ligna colligit arbore.

Meminit huius prouerbij Theocriti Scholiastes: sed pro πεσούσης, scriptum est παρούσης, mēdosè, ni fallor. Si quem fortuna præcipitem dederit, in hunc passim omnes incurrunt, & quisque quod potest, diripit. Iam enim sibi putant impunè fore. Exemplum huius adagionis est apud Iuuenalem de Seiano.

Viua vox.

Viua vox olim dicebatur, non scripta, sed ab ipso pronunciantis ore percepta, quasi viuida atque efficax. Nam viua nonnunquam dicuntur quæ natiua sunt, nō factitia. vt, Viuo de marmore: &, Viuóque sedilia saxo. Inest autem rebus natiuis nescio quid gratiæ genuinæ, quod ars nulla queat imitatione consequi. Porrò scriptura vox quæpiam est, sed quasi factitia, veræque vocis vtcunque imitatrix. Deest actus motúsque, hoc est, vita. Siquidem actio, vt autor Fabius, orationis quasi vita est. Rerum inuentio, ossium instar est: ordo neruos imitatur: elocutio carnem, cutem, colorémque. Memoria spiritus vice fungitur: quibus omnibus accedit pronunciatio, velut motus quidam vitalis. Nullum enim certius argumentum vitæ, quàm motus. Vnde & flumina viua dicuntur, & argentum viuum. Contrà mortua quæ torpent, languéntque. Cicero libro Tusculanarum quæstio. secundo. Licet enim satis exemplorum ad imitandum ex lectione suppeditet, tamen viua illa, vt dicitur, vox alit plenius, præcipueque præceptoris. Idem ad Atticum lib. ij. Vbi sunt nunc qui aiunt ζώσης φωνῆς? Quanto magis vidi ex tuis literis quàm ex illius sermone, quid ageretur. Porrò quod Cicero protulit abruptum ac mutilum, hoc quidam supplerunt de suo, ad hūc modum: ζώσης φωνῆς μεῖζον ὄνησιν εἶναι. Plinius Iunior in epistola quadam ad Nepotem: Præterea magis, vt vulgò dicitur, viua vox afficit. Nam licet acriora sint quæ legas, altius tamen in animo sedent quæ pronunciatio, vultus, habitus, gestus etiam dicentis adfigit. Seneca epistola quinta: Plus tamen tibi & viua vox & conuictus quàm oratio proderit. Diuus Hieronymus in præfatione generali: Habet nescio quid latentis energiæ viua vox, & in aures discipuli de doctoris ore transfusa, fortius sonat. Hactenus ille. Vnde celebratum illud Æschinis de Demosthene: τί δὲ εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου ἠκούσατε; id est: Quid autem si ipsam audissetis beluam? Et illud: In scri-

In scriptis Demosthenis, magnam Demosthenis partem abesse.

Annus producit non ager.

Ἔτος φέρει, οὐχὶ ἄρουρα. id est, Annus producit segetem, non aruum. Hemistichium prouerbiale, quod refertur à Theophrast. libro De plantis viij. πρὸς αὔξησιν δὲ καὶ τροφὴν μέγιστα μὲν ἡ τοῦ ἀέρος κρᾶσις συμβάλλεται, καὶ ὅλως ἡ τοῦ ἔτους κατάστασις. ὅταν γὰρ ἐπομβρίαι καὶ εὐδίαι καὶ χειμῶνες γένωνται, ἅπαντα εὔκαρπα καὶ πολύκαρπα, κἂν ἐν ἁλμυρίδι καὶ λεπτογείοις ᾖ. διὸ καὶ παροιμιαζόμενοι λέγουσιν οὐκ ἀτόπως, ὅτι ἔτος φέρει, οὐχὶ ἄρουρα. μεγάλα δὲ καὶ αἱ χῶραι διαφέρουσιν. id est: Ad incrementum alimentúmque plurimum quidem cœli temperies, & in totum anni conditio iuuat. Etenim si imbres, serenitates, & hyemes accidant opportunæ, cuncta felicius atque vberius proueniunt, etiam in salsuginosis, ac parum pinguibus agris. Vnde non ab re est, quod prouerbio dicunt, Annum producere fructum, non autem aruum. Veruntamen non parui refert, quæ sit regionum ratio. Hic illud obiter admonendum duxi, in impressis exemplaribus legi, οὐ καλῶς, id est, non rectè: atque hoc ipsum, vt mea quidem est opinio, οὐ καλῶς, partim quòd Theodorus Gaza verterit hoc loco non perperam: partim quòd non perinde quadret ad Theophrasti sententiam. Nam is fatetur verum esse, plurimum habere momenti, cœli conditionem: id quod etiam prouerbio testatum sit, quo non sine causa, tota prouentus ratio tribuitur aeri: tamen nonnihil etiam discriminis situm esse in ipso soli ingenio. Proinde legendum suspicor pro οὐ καλῶς, οὐκ ἀλόγως, id est, non temerè. Quanquam equidem video & illud, οὐ καλῶς, vtcunque posse defendi. Nimirum vt Theophrastus improbet vulgare dictum, quod cœlo momentum omne tribuit: cùm & à soli ratione magna pars pendeat. Mihi tamen superior lectio magis arridet: atque huic meæ sententiæ doctos calculum suum addituros existimo. Repetit idem adagium lib. De causis plantarum iij. rationem reddens cur in frigidis pariter & calidis regionibus triticum proueniat: haud negans agri naturã nonnihil conferre ad fertilitatem, sed multò maximum momentum habere aerem circumfusum, & cuiusmodi cœli ventorúmque temperies contingat, tum ad quos flatus oppositus sit ager. Meminit & Plutarchus in Symposiacis, decade septima, problemate secundo. Porrò si libebit vsum prouerbij dilatare, non intempestiuiter accommodabitur in hanc sententiam, si quis dicat, ad virtutem educationem longè plus adferre momenti quàm genus, ac planè perparui referre, quibus maioribus sis natus, sed multò maximè, quibus rationibus educatus, quibúsque moribus sis institutus. Nam cœlum velut educat, quod progignit terra. Ad hoc adagij videtur allusisse Euripides in Hecuba, quam ita loquentem facit:

> Οὔκουν δεινὸν, εἰ γῆ μὲν κακὴ
> Τυχοῦσα καιροῦ θεόθεν, εὖ στάχυν φέρει,
> Χρηστὴ δ' ἁμαρτοῦσ' ὧν χρεὼν αὐτὴν τυχεῖν,
> Κακὸν δίδωσι καρπὸν, ἀνθρώποις δ' ἀεὶ
> Ὁ μὲν πονηρὸς, οὐδὲν ἄλλο πλὴν κακός·
> Ὁ δ' ἐσθλὸς, ἐσθλὸς, οὐδὲ συμφορᾶς ὕπο
> Φύσιν διέφθειρ', ἀλλὰ χρηστός ἐστ' ἀεί.
> Ἆρ' οἱ τεκόντες διαφέρουσιν, ἢ τροφαί;
> Ἔχει γέ τοι τι καὶ τὸ θρεφθῆναι καλῶς
> Δίδαξιν ἐσθλοῦ.

Id est:

> Non nouum ergo, si mala
> Fauente cœlo, terra fert segetem bonam:
> Bona, destituta quibus opus fuerat, malum
> Fructum ædit. At mortalium quisquis malus,
> Nil possit aliud esse quàm semper malus,
> Frugi vsque frugi. Sors nec ingenium viri
> Aduersa vitiat, sed probus semper manet.
> Vtrum id parentum, an educantium magis?
> Rectè educari, scilicet nonnullam habet
> Doctrinam honesti.

Videtur Hecuba plusculum tribuere geniture quàm institutioni, miratúrque proinde non idem euenire in mortalium moribus, quod in prouentu segetum accidat. Porrò quanto plus valeat institutio quàm genus, Lycurgus eleganter ostendit, prolatis apud multitudinem duobus canibus: quorum alter ingenerosa matre natus, propter institutionem gnauiter feram est insecutus: alter generosis ortus parentibus, quòd institutus non esset, turpiter relicta fera ad odorem panis ac cibi restitit.

Aliis lingua, aliis dentes.

Ἄλλοισι γλῶσσα, ἄλλοισι δὲ γόμφιοι.

Id est:

> His lingua, at illis sunt molares inuicem.

De loquacibus & edacibus dici consueuit. Quemadmodum non rarò fit in conuiuiis vt aliis garrientibus, & fabulis potius quàm cibis intentis, alij interim taciti, strenuè quod appositum est, deuorent. Venustius erit si longiusculè detorqueatur: veluti si quis minetur se facto nociturum ei, qui verbis duntaxat læserit. Poetis est lingua, qua inuehantur: at principibus sunt molares, quibus eos conficiant.

IVNII. Larus fortuna superior est.

Ὁ λάρος τῆς τύχης ὑπερέχει: id est, Fortunis superat Larus. Prouerbium est de diuitibus, qui plura possident, quàm necessitas requirat. Citatur apud Suidam, λάρος & λάρξ auis est, quam Larum nominant Latini, insigniter vorax.

Ventis & mare & ignis seruiunt.

Ἀνέμοις θάλασσα καὶ πῦρ δουλεύει: id est, Ventis mare ignísque seruiunt. E Menecratis Democritique fontibus haustum adagium, quo indicare illi voluerunt, ita comparatum esse diuinitus naturæ lege, vt mare, quamuis imperiũ in naues nautásque obtineat, ignis in subiectam materiã, ventis tamen obsecundare cogantur. quam sententiam pluribus versibus expressit in Alexipharmacis Nicander:

> — Θαλάσσαι
> Ἤ τε καὶ ἀτμενίην ἀνέμοις πόρεν ἐννοσίγαιος,
> Σὺν πυρὶ καὶ γὰρ δὴ πῦρ πνοιῆς φυσιδήμασι τοῖς ἐχθραίνει.
> Πῦρ ἀμαθύνει ἀχαμάτοιο ἑτ' ὕδωρ
> Ἀργέστας, &c. —

Id est:

> Inseruire dedit ventis, maris arbiter, æquor
> Atque ignem: hic etenim flatu stridente domatur.
> Nam viuax Euros ignis timet, & mare vastum.

Locus erit adagio, vbi significare volumus, magnates aut satrapas, tametsi ius & imperium pro suo arbitratu in minores exerceant, à potentiorum tamen dynastarum nutu pendêre, illisque obtemperare & obsequium debere: aut si leges humanas, quarum magna sit authoritas, diuinis cedere.

BRASSICANI. Quantum vbique possunt duo oboli?

Bacchus apud Aristophanem in Ranis postquam accepisset ab Hercule duos obolos Charonti pro transmissione paludis persoluendos esse, subiicit: ὡς μέγα δύνασθον πανταχοῦ τὼ δύ' ὀβολώ; Quantum vbique possunt duo oboli? prouerbiali nimirum dicto significans, pecuniam in omni re plurimum posse: quæ nisi esset, non committerentur etiam tot diuersi generis flagitia: ita quòd rectissimè dixerit Antiphanes:

> Ὁ πλοῦτος ἡμᾶς καθάπερ ἰατρὸς κακὸς
> Τυφλοὺς βλέποντας παραλαβὼν πάντας ποιεῖ.

id est: Diuitiæ tanquam malus medicus quos acceperint videntes, excæcare consueuerunt.

COGNATI. Teipsum continens impera.

Ad hoc allusisse videtur Cicero ad Qu. fratrem epist. j. Quam, inquit, minimi negocij est, continere eos quibus præsis, si te ipse contineas. & Officiorum lib. ij. Nulla autem re conciliare facilius beneuolentiam multitudinis possunt hi, qui reipublicæ præsunt, quàm abstinentia & continentia. Domini enim, nisi cupiditatibus imperent, ne seruis quidem suis imperare possunt. Vide Erasm. adag. Nemo bene imperat. Nec admodum dissimile est hoc: Vis loqui, disce tacere prius.

In auro nomina incidere.

Gallis admodum solēne & vsitatũ, in eos qui è cumulo

diuitiarum nobilitatem oriri sperant, & posteris sua nomina diuitiis cumulandis commendare student. Quod enim incisum est & sculptum, id est, ἐπιχαραγμένον, videtur esse perpetuum. Tales quoque dicuntur suæ gentis imagines condere, & posteris suis illustratione nominis prælucere. Græcis dicti ἀρχαὶ τῶν ἰδίων σημάτων. Budæus lib. iij. De contemptu rerum fortuitarum: Ita fit, vt ij qui imagines suæ gentis condere omnibus (vt dicitur) vngulis adnituntur, in auróque & argēto nomina sua incidere, ne opinione quidem tenus felices esse queant, si rem ad verum exactéque exquirimus.

Iuli instar gressiles.

Dion Chrysostomus, celebratissimus Græcis philosophus & orator, in Diogene siue de famulitio, diuites onerosa famulorũ turba stipatos, Iulis, & pilosis vermibus ar cuatim progredientibus assimilat: qui etsi pedum agmen infinitum moueant, reptilium tamen sunt facilè tardissimi. Sic enim ait: ἐστὶ τὸ πρᾶγμα ὅμοιον τοῖς ἰούλοις, οἳ μυρίους πόδας ἔχοντες βραδύτατοι τῶν ἑρπετῶν. Non absimili ratione Paridis triremes, quibus Helenam petebat, ob remorum ordinem multiiugum, ἰουλοπέζους, quasi Iuli instar gressiles appellat.

Ῥεῖα ζώοντες.

In hominum Græcorum ore istud loquendi genus est frequentissimum, de facilè viuētibus, præcipuè diis, quibus nihil deest. Sic & diuites, quibus facilè nullóque negocio omnia ad vitam degendam suppeditant, facilè agitare dicuntur ab elegantissimo & Latinissimo Comico: Quàm vos facillimè agitis. Eodem modo & bellissimè est dictum, locutione honesta & antiqua, apud Porcium in vita Terentij: Tres per idem tempus qui agitabant facillimè. Sed & nos antè attigimus. Rectè viuere: pro, lautè viuere, & opiparè: quod Seneca vsurpauit. Inquit enim: Hanc petunt omnes isti, qui (vt ita dicam) rectè viuunt. Apud eundem rectus apparatus, est lautus: Non, inquit, magnam rem facias, quòd viuere sine recto apparatu potes. Sed & vnctum rectè, Horatius eadem notione, pro apparatè condito cibo dixit:

Si verò est, inquit, vnctum rectè qui ponere possit.

Cœna etiam recta in Latinis authoribus, cœna est lauta, opipara: vnde & rectè conuiuari, Tranquil. Sed & conuiuabatur assiduè, nec vnquam nisi rectè & dapsilè. Nunc hæc repetimus, vt pleraque, & velut pridianos cibos reponimus.

Vitula trima.

Vitula trima prouerbialiter apud Esaiam cap. xv. vocatur, propter pubertatem pascuorum, & alia commoda quibus ea terra abundabat: sicut trima vitula fœcunda est, at abundans lactis. Cor meum ad Moab clamabit, vectes eius vsque ad Segor. Vitulæ triennis siue trimæ: sunt qui legunt, consternantem. Possumus, inquit Hieronymus, vitulam consternantem pro perfecta ætate accipere. Sicut enim tricesimus annus in hominibus, ita in pecudibus ac iumentis tertius robustissimus est. Alij verò conternantem, legunt: id est, trimam. Hinc more Hebræo Moabitæ dicti sunt vitulæ triennes, magnates & potentes, fortuna lautiore, & vita lasciuiore: quod cum secundæ ipsorum res essent, abusi sunt iis ad impietatem & arrogantiam. Quemadmodum ij quibus res feliciter succedunt, dicuntur capræ molliter stantes, iuxta vulgatum dictum: Cùm capra molliter stat, solet pedibus pauimenta verrere, hoc est: Qui felicem rerum suarum successum hìc habent, solent sua felicitate abuti. Sic in Osea iiij. Ephraim dicitur vitulus lasciuiens, ac declinans.

Pecuniosus, etiam nocens non damnatur.

Cic. in ij. actione in Verrem, dixit, sermone omnium percrebuisse, non apud Romanos tantùm, sed etiam apud exteras nationes, pecuniosum, quamuis sit nocens, neminem damnari posse. Plus enim pecunia exorat ab auaro prætore, quàm quæuis oratio. Idem j. De inuent. In fortuna quæritur, seruus sit, an liber, pecuniosus, an tenuis. Anacharsis cum audiuisset, Solonem legibus scribendis apud Athenienses incumbere, impensè eius operā irrisit, asserens, leges illas aranearum telis similes esse futuras, in quibus minores muscę hærerent & comprehenderentur, maiores & valentiores perrumperent. Ita leges, humiles ac tenues constringunt, à pecuniosis & potentibus impunè violantur. Meminit Valerius Max. & Francis. Patritius lib. j. de institutione reipub.

Si quid habes, viges: sin nihil, iaces.

Alibi: Quum patres hoc primùm filiis mandent suis, vt, quum primùm ad eam ætatem peruenerint: qua sibi intelligere videantur, iam tum circumspiciant, vnde diuites fieri possint: propterea quòd si quid habes, viges: sin nihil, iaces.

Deus nullis indiget.

Aristoteles magnorum moralium lib. ij. cap. xv. Iactato sermone Deus omnia bona continens, nullis indiget, éstque sibi satis.

Manibus habere.

Ἐν ταῖς χερσὶν ἔχειν. De re quæ in nostram potestatem venit. Aristid. Isthm. Respondent Latinæ phrases. Mancipio dare, accipere, mancipare, Plant. Trinummo: & in manu esse, Terent. Hecyra: Vxor quid faciat, in manu non est mea.

Flagellare opes.

Flagellare opes & annonam illi dicuntur, qui opes magnas arcis clausas tenent, & horreis fruges, quòd inuitas velut verberibus & carceribus coercitas erumpere foras non sinant. Martial. lib. ij. epigr. xxx.

Et cuius laxas arca flagellat opes.

Quod autem flagellare opes dixit, Papinianus, strangulare dixit. Tales Dardanarij vocantur, quasi veneficio in horrea sua fruges contrudant, quo carius postea pro sua libidine vendant: dicti à Dardano, insigni mago: à quo Dardaniæ artes, pro magicis, apud poetam: & Columell. lib. x. Plin. lib. xxx. cap. j. Euseb. εὐαγγελ. προπαρασκ. iij. Horum sit mentio, & simul pœna in eos constituitur in c. Dardanios. de pœnis. & in c. annonam. de extraordin. crim. Vide ante, Dardaniæ artes.

COELII RHODIGINI.

Solis mensa.

De diuitis cuiusdam liberalis domo, omnibus exposita. In Æthiopia pratum quoddam omnium quadrupedū carne refertum erat. Quod etsi dolo magistratus accidebat, indigenæ tamen existimantes eam diuinitùs copiam suppeditari, Solis mensam appellarunt.

DIVTVRNVM.

ERASMI. Et nati natorum.

Παῖδες παίδων, id est, Nati natorum. Prouerbialis figura, qua longam rei cuiuspiam propagationem significamus. Eam adagij vice fuisse vsurpatam, satis indicat Plato cùm aliis aliquot locis, tum libro De legibus iij. καὶ παίδων παῖδας ὁμιλοῦν. id est: Filios filiorũ, vt dicimus. Sumptum è carmine illo Homerico, quod est Iliados υ. sub persona Neptuni de Ænea ad Iunonem:

Καὶ παίδων παῖδες, καί τοι μετόπισθε γένωνται.

Quod Vergilius ita reddidit:

Et nati natorum, & qui nascentur ab illis.

Allusit ad Homericam figuram Aristophanes in Auibus:

Δώσομεν ὑμῖν αὐτοῖς, παισί, παίδων παισίν.

Id est:

Dabimus nobis ipsis, natis, ac natorum natis.

In Nebulis eandem figuram per iocum torsit ad vsuras, alias ab aliis nascentes:

Αὐτοῖσι καὶ τ' ἀρχαίοις καὶ τοῖσι τόκοιν. Id est:

Ipsi atque sortes, fœnorúmque fœnora.

Nimirum alludens ad illud quod alibi retulimus:

Ἐξ ἴσης καὶ τούτοις, τόκος δὲ γ' ἐπὶ γ' ἄλλος.

Vltra Hyperboreos.

Quod longissimè exigendum, & vlterius quàm hominibus concesserit natura, procurandum ostendere volumus, id Græci ἄχρις ὑπερβορέων ἀποπέμπειν, id est, Ad Hyperboreos vsque ablegare dicunt Græci. Extat in Epigr.

Νῦν

Νόσον τὴν συγγενῆ αὐθημερὸν ἂν ἐξελάσας
Ἐθελοντὴ πέμψαις ἄχρις ὑπερβορέων.

Id est,

Pellere luce vna regali ab corpore morbum
Luctificum, vt suprà cedat Hyperboreos.

Consimile est huic quod Nazianzenus ad Nemesium dixit, τὰ δ' ἐκ ῥίψαιμι Γαδείρων: id est, Vltra Gades ea abieci. hoc est, quàm longissimè. De Hyperboreis populis, qui sint, & vbi terrarum positi, varia apud authores contentio est. Nouè dixit Æschylus τύχην ὑπερβόρεον, fortunam ingentem, aut secundam, in Agamemnone:

Μεγάλης γ' ἂν τύχης καὶ ὑπερβόρεον μείζονα φωνεῖς.

Id est,

Insigni fortuna & Hyperborea maiora loqueris.

Commentaria exponunt τὴν ὄγαν πνέουσαν, velut insigniter & magis quàm Boreas afflantem.

COGNATI. Priusquam ignitus lapis enatarit.

Πρὶν ἢ τὸν μύδρον ἀναφανῆναι, Priusquam globus ignitus existat. Quando aliquid nunquam futurum significabimus, adagium conueniet: veluti si sempiternam accepti beneficij memoriam pollicentes, nunquam illius obliuionem nobis obrepturam dicamus, πρὶν ἢ τὸν μύδρον ἀναφανῆναι: aut iuxta Callimachum, μέχρις Φωκαίων ἐν ἁλὶ μύδρος, Donec Phocensum ignitus lapis in mari manserit, beneficij perpetuò memores fore. Natum à Phocensibus, qui diris execrationibus desertores suæ classis prosecuti, lapidem ignitum in altum mare proiecerunt, adhibitóque iuramento vouerunt, nunquam in Phocida reuerti, antequã è mari existeret ille lapis. Refertur his verbis ab Herodoto in Clio: καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν, καὶ ὤμοσαν μὴ πρὶν ἐς Φωκαίην ἥξειν, πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀναφανῆναι.

Φωκαίων μέχρις κε μένῃ μέγας εἰν ἁλὶ μύδρος.

Id est,

In pelago dum saxum ingens Phocense manebit.

Vsus est appositè Aristides in oratione in Romam panegyrica, vbi in fine ita precatur deos: διδόντων τὴν ἀρχὴν τήνδε καὶ τὴν πόλιν τήνδε θάλλειν δι' αἰῶνος, καὶ μὴ παύσασθαι πρὶν ἂν μύδροι ὑπὲρ θαλάσσης πλεύσωσι. Dent imperium hoc & hanc vrbem florere sempiternum in æuum, neq; prius desinere, quàm igniti lapides in maris æquore supernatent. Sophoclis interpres annotat, morem fuisse vt iuraturi ignitos lapides (quos μύδρους vocant) tollerent, & fœdera tantisper durare votis exposcerent, dum illi rursus apparerẽt: simúlque cum dictis solere eos in altum pelagus porricere, innuentes perpetuitatem pactorum. Huc spectauit Sophocles in Antigone:

Ἦμεν δ' ἕτοιμοι καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν,
Καὶ πῦρ διέρπειν καὶ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν.

Id est:

Globos parati tollere igneos manu,
Reptare per pyram, eiurare cœlites.

Hũc ritum attigit & Plutarchus in Aristide: ὁ δ' Ἀριστείδης ὥρκισε μὲν τοὺς Ἕλληνας καὶ ὤμοσεν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων μύδρους ἐμβαλὼν ἐπὶ ταῖς ἀραῖς εἰς τὴν θάλατταν. id est: Sacramento adegit Græcos in Atheniensium verba iurare, votísque nuncupatis ignitos lapides in mare porrecit. Allusisse videtur huc Macedonius in Epigrammate:

Ὤμοσα τὴν δυσέρωτα κόρην, τρισσαῖς ὀμόσας πέτραις
Μήποτε μειλιχίοις ὄμμασιν εἰσιδέειν.

Id est:

Virginis ora feræ iuraui triplice saxo
Me placidis nunquam velle tueri oculis.

Suidas in dictione λίθος, ritum iurandi ad lapidem apud Athenienses receptum, authoritate Philochori & Aristotelis, comprobat, citátque locum Demosthenis ex oratione aduersus Cononem: πρὸς τὸν λίθον ἄγοντες καὶ ἐξορκοῦντες. qui aliter legitur in vulgatis libris: qui habent βωμὸν, id est, aram: non λίθον, i. lapidem.

Cumæi anni.

Cumæi anni pro infinitis, vt Nestoris ætas in prouerbij locum abiit. Ouidius enim Cumæos annos pro infinitis fœminæ, Pylios viro eodem animo optauit. Ouid. lib. ij. de Ponto:

Sic pater in Pyleos, Cumæos mater in annos
Viuant, & possis filius esse diu.

Propertius Tithonum vt Nestorem posuit:

At me ab amore tuo deducet nulla senectus,
Siue ego Thitonus, seu tibi Nestor ero.

Quæ consecrauit sapientia, perire non possunt.

Idem de breuitate vitæ capite xv. Quæ consecrauit sapientia, perire non possunt, nulla abolebit ætas, nulla diminuet. Vulgò celebre. Euric. Cordus lib. j. Epigram.

Omnia rodit edax, vel sint adamantina, tempus:
Sola vetat dignum laude Thalia mori.

Bene fert ætatem.

Inter Ciceronis iocos Macrobius lib. ij. Saturn. cap. iij. hunc refert: Conuiuator apposuerat nouum vinum, quod peruetus & quadraginta annorum esse mentiebatur: Cicero cùm gustasset, ac durum & immite sensisset, bene ferre ætatem dixit: quòd nondum maturuisset, neque vetustatem sentiret, quæ lenitatem vino adfert. Homines autem, quos longa non lædit frangitque ætas, quique quàm videntur seniores sunt, bene dicuntur ætatem ferre: vnde metaphora ducta. Similiter dicitur ferre annos & vetustatem, siue perferre: & valet, vetustate non exolescere. Quintil. lib. ij. cap. iiij. Quare mihi ne maturitas quidem festinet, nec musta in lacu statim austera sint: sic & annos ferent, & vetustate proficient. id est, meliora fient. Idem lib. x. cap. j. Paucos enim, vel potius vix vllum ex iis qui vetustatem pertulerunt, existimo posse reperiri, qui iudicium adhibentibus non allaturus sit vtilitatis aliquid. Sumpta à vinis metaphora, quæ non fugiunt. Vina enim propriè ferre annos & vetustatem dicuntur. tamen ad alia transferuntur.

Clauo trabali figere.

Sunt autem claui trabales, quibus trabes configuntur, quos necesse est magnitudine præstare. Vnde prouerbium, Clauo trabali figere. Cicero Verrina de suppliciis: Vt hoc beneficium (quemadmodum dicitur) clauo trabali figeret. id est, confirmaret, & constabiliret. Necessitate autem nihil esse potentius, cùm alij multi, tum Euripides ait in Helena, his verbis:

Λόγος γάρ ἐστιν οὐκ ἐμὸς, σοφῶν δ' ἔπος,
Δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον.

Horatius libro j. carminum, ode xxxv. clauos quoque trabales pereleganti fictione & conceptione tribuit necessitati, quibus omnia figat firmétque & retineat, dicitque quòd ipsa fortunam antecedit: fortunæ dominatum & potentiam constituens, quòd quicquid ei collibuerit, nulla vis tanta sit, vt impedire possit:

Te semper anteit sæua necessitas,
Clauos trabaleis, & cuneos manu
Gestans ahena: nec seuerus
Vncus abest, liquidúmque plumbum.

DOCILITAS.

ERASMI. Apertæ musarum ianuæ.

Ἀνεῳγμέναι μουσῶν θύραι: id est, Apertæ musarum ianuæ. Hoc adagio conueniet vti, quoties aliquem facili, promptóque ingenio significamus, & in percipiendis optimis disciplinis celerem, quasi Musis fauentibus, & haud grauatim suppeditantibus. E diuersò, qui tardiores sunt, Clausis Musarum ianuis discere dici poterunt. Aut si quando dicemus, non oportere celare doctrinam musarum munus, sed candidè, citráque inuidiam impertire, tanquam lumen de lumine suppeditantes. Refertur à Zenodoto.

Bos alienus subinde foràs prospectat.

Βοῦς ἀλλότριος τὰ πολλὰ ἔξω βλέπει: id est, Bos alienus subinde foràs prospectat. De iis, qui apud alienos non satis ex animi sententia tractantur, eóque sæpius suos desiderant. Vnicuiq; domi, ac velut in suis præsepibus iucũdissima vita: peregrè permulta sunt quę lędãt, plurima desunt.

Allusisse videtur ad hoc prouerbium Plutarchus in Symposiacis decade octaua, problemate secundo: [Greek] id est: Verùm ne ipsos contemnatis, néue foras prospiciatis. id est: Ne aliunde petatis, quod ab ipsis Platonis interpretibus sumi potest. Proinde rectè dicetur: ἔξω βλέπειν, qui non contentus suis, aliunde pendet. Vsurpat & in libello, περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ κακίας.

COGNATI. Musarum fores candidæ.

Verbum est admodum tritum: quo admonemur, libentissimè impertiẽdos esse amicis, literarum studiorúmque labores. Refertur à Zenodoto, Erasmo nostro: Musarũ apertæ ianuæ. & à Barthol. Maranta Lucul. quæst. lib. v.

Dictis, non armis.

Hoc genus loquendi quoque agnoscũnt Latinè docti, & sæpe frequentant, quum admonent, verbis & rationibus, non ferro, neque corporis viribus rem geri debere. Lucretius lib. v.

Hæc igitur qui cuncta subegerit, ex animóque
Expulerit dictis, non armis: nónne decebit
Hunc hominem numero diuûm dignarer esse?
Idem ibidem:
Difficile est ratione docere, & vincere verbis:
Idem libro secundo.
Et quàm difficile id mihi sit peruincere verbis.

Lutum, nisi tundatur, non fit testa.

Vulgari prouerbio dicitur: ὁ πηλὸς [Greek] id est: Lutum nisi tundatur, non fit testa. Sic homo nisi emolliatur & excolatur honestis disciplinis & bonis moribus, parum differt à cadauere. Quemadmodum idem ostendere voluerũt poetæ, fabula de Orpheo & Amphione, feras, saxa, & stipites cithara mouentibus. Tum de formatis à Prometheo è luto hominibus: hoc est, ex agrestibus & rudibus, pia & honesta institutione politos, moribus atque literis, & disciplina excultos effecisse.

Nefas est rectè loquenti non assentiri.

Alibi: In Thæteto: Neque enim fas est, vt huiusmodi in rebus sapienti viro iuuenis minus pareat. Antè, Non esset rectum, minori parére maiorem: &, Credendum veteribus. In Sophista: Durum est, aduersus tam inclytos antiquósque viros me, vera siue falsa dixerint, ferre sententiam.

DOMI VIVERE.

ERASMI. Domus amica, domus optima.

Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος.
Id est:
Est grata domus, domus optima semper.

Nusquam cõmodius, nusquam liberius, nusquam lautius homini viuere cõtingit, quàm domi. Quidam per iocum detorquent ad testitudinem, de qua fertur apologus huiusmodi. Iupiter cùm animantium omne genus ad nuptias rogasset, venissentque reliqua, præter vnam testudinem (nam hæc peracto cõuiuio, tum demum aduenit) Iupiter admirans percontatus est, quid nam illi fuisset in mora. Atque illa respondit: οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. Iratus ille, iussit vt quocunque iret, domum suam secum circunferret. Vnde per iocum affectata obscuritate sic describitur apud Ciceronem, lib. De diuinatione ij.

Terræ tardigradam, domiportam, sanguine cassam.

Nam terræ, pro terrigenam, legendum opinor. Quin & iura publica fauent priuato domus. Sic enim Caius Pandect. lib. iiij. tit. de in ius vocando: Plerique putauerunt nullum de domo sua in ius vocari licere, quia domus tutissimum cuique refugium ac receptaculum sit: eúmque qui inde in ius vocaret, vim inferre videre. Similia Paulus libr. j. tit. de regulis iuris. Ad apologum allusit M. Tullius in epist. quadam ad Dolabellam: Hæc loca venusta sunt, abdita certè, & si quid scribere velis, ab arbitris libera: sed nescio quomodo οἶκος φίλος. Itaque me referunt pedes in Tusculanum. Cui respondet illud, alibi à nobis positum:

Οἴκοι μένειν δεῖ τὸν καλῶς εὐδαίμονα.
Id est:
Domi manendum est, fata cui sunt prospera.

Nam huic demum,

Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος.

Alioqui cui sit vxor rixosa domi, & nihil quod edatur, huic domus carcer est. Cæterùm Plutarchus hoc genus hominum ignauum, quod recto gaudet, & vmbra, quodque semper amat desidere domi, οἰκουρούς appellat: quasi dicas, custodes domus. Et in libello περὶ τῆς εὐθυμίας, non probat hãc οἰκουρίαν καὶ ἀπραξίαν. Idem in præceptis coniugialibus refert, Phidiam Heleorum Venerem ita finxisse, vt testudinem calcaret: tacitè significans, vxoribus domi manendum esse, silendúmque. Idem narrat, Ægyptiis hunc fuisse morem, vt nuptæ sandaliis non vterentur: ne videlicet domo vnquam prodirent. Atqui hæc imago haudquaquam placitura sit nostratibus fœminis, per omnia emporia, per omnia œnopolia, denique nusquam non terrarum terra marique volitãtibus. Huc adscribendum quod refert Plutarchus in vita T. Flaminij. Is dehortans Achaicos, ne sibi vindicarent insulam Zacynthiorũ, dicebat: [Greek] id est: Periculum ipsis fore quemadmodum testudinibus, si longius à Polopõneso proferrent caput. His non dissimilia T. Liuius de bello Macedonico lib. vj. vbi sic loquitur Quintius: Si vtilem possessionem eius insulæ censerem Achæis esse, autor essem S. P. Q. R. vt eam vos habere fineret: cæterùm sicut testudinem. vbi collecta in suum tegumen est, tutam ad omneis ictus video esse, vbi exerit partes aliquas, quodcunque nudauit, obnoxium atque infirmũ haberet: haud dissimiliter vobis. Achæi clausis vndique maris quod intra Pelopõnesum est, termino, ea & iungere vobis, & iuncta tueri facilè: si semel auiditate plura amplectẽdi hinc excedatis, nuda vobis omnia quæ extrà sint, & exposita ad omnes ictus esse.

Domi manere oportet bellè fortunatum.

Οἴκοι μένειν δεῖ τὸν καλῶς εὐδαίμονα.
Id est:
Domi manendum est, cuncta cui sint prospera.

Cui suppetit copia facultatum, is si velit felicem agere vitam, domi viuat. Nusquam enim viuitur commodius, nusquam liberius. Qui eget, peregrinando rem quærat, ac fortunæ experiatur aleam. Ita Menander:

Οἴκοι μένειν χρὴ καὶ μένειν ἐλεύθερον,
Ἢ μηκέτ᾽ εἶναι τὸν καλῶς εὐδαίμονα.
Id est:
Domi manere oportet, vt liber siet,
Aut liber esse desinat qui diues est.

Potest in hunc quoque detorqueri sensum: Qui sibi bene conscius est, ne captet ex alienis laudibus gloriam, sed sit suarum virtutum conscientia contentus.

Domus optima.

Infelicissimum, incertis vagari sedibus: quẽadmodum faciunt semper ἀλῆται, peregréque viuentes. Huic astipulatur eodem in libro:

Πλαγκτοσύνης δ᾽ οὐκ ἔστι κακώτερον ἄλλο βροτοῖσιν.
Id est:
Nil miserabilius quàm incerta sede vagari.

Transferri poterit ad eos, qui circumagũtur quibuslibet opinionibus, aut qui subinde mutant amicos, aut institutum vitæ.

Domi manendum.

Inutile diutius abesse domo, relictis possessionibus. In eam sententiam quadrabit illud ex Odysseæ γ.

Καὶ σὺ φίλος, μὴ δηθὰ δόμων ἄπο τῆλ᾽ ἀλάλησο,
Κτήματά τε προλιπὼν, ἄνδρας τ᾽ ἐν σοῖσι δόμοισι.
Id est:
Tu quoque amice domo diuturnus abesse caueto,

Idem Hesiodus.

Rebus itémque viris intra tua tecta relictis.

Οἴκοι

Item Hesiodus,

Οἴκοι βέλτερον εἶναι, ἐπεὶ βλαβερὸν τὸ θύρηφι.

Id est,

Esse domi præstat, quia damnosum foris esse.

Refertur et Euripide carmen hoc:

Μακάριος ὅς τις εὐτυχῶν οἴκοι μένει,
Ἐν γῇ δ' ὁ φόρτος καὶ πάλιν ναυτίλεται.

Id est:

Beatus is qui in prosperis manet domi,
Nam sarcina solo quæ tenetur, denuò
Potest salo committi.

Bovilli. Parietes amicitiæ custodes.

Nihil verius experimur, quàm nimiam frequentiam parere contemptum, inde odium: eóque nihil melius paruo aliquo interstitio, quod priuatos litium fomites extinguat.

ELABENDI.

Erasmi. Ἐκπερδικίσαι.

Ἐκπερδικίσαι, Græci prouerbiali metaphora vocant elabi ac suffugere. Aristophanes in Auibus:

Ὡς παρ' ἡμῖν οὐδὲν αἰσχρόν ἐστιν ἐκπερδικίσαι.

Id est:

Quippe apud nos turpe non est, suffugere de cassibus.

Ductum est ab auibus, quæ nonnunquam elabuntur è retibus seu laqueis. Aiunt autem perdicem præcipuæ calliditatis ad id, vt aucupum manus effugiat. Qua quidem de re libet ipsius Aristotelis verba subscribere, quæ scripta sunt libro De natura animantium 9. καὶ οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ τίκτουσι καὶ ἐπῳάζουσιν, ἵνα μή τις κατανοήσῃ τὸν τόπον πλείω χρόνον προσεδρευόντων. ὅταν δέ τις θηρεύων περιπέσῃ τῇ νεοττιᾷ, προκυλινδεῖται ἡ πέρδιξ τοῦ θηρεύοντος, ὡς ἐπίληπτος οὖσα, καὶ ὑπάγεται ὡς ἀντιληψόμενον ἐφ' ἑαυτὴν, ἕως ἂν διαδρᾷ τῶν νεοττῶν ἕκαστος. μετὰ δὲ ταῦτα ἀναπτᾶσα αὐτὴ ἀνακαλεῖται πάλιν. id est: Nec eodem in loco pariunt, & incubant oua, ne quis animaduertat, si diutius in eodem assideant loco. Porrò cum inter venandum inciderit quispiam in nidum, prouoluitur perdix ad pedes venantis, perinde quasi capienda sit: ad eúmq; modum illum allicit ad sese quasi capturum, donec interim pulli singillatim effugerint. Quod vbi factum est, & ipsa subuolans pullos reuocat. Hactenus Aristoteles. Neque verò grauabor huic adscribere loco, quod in eandem fermè sententiam scribit Plutarchus, libro, cui titulum fecit, πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα, τὰ χερσαῖα ἢ τὰ θαλάττια, id est, Vtra animalia sint prudentiora, terrestria an marina: ἄλλην δὲ πανουργίαν ὁμοῦ μετὰ τοῦ φιλοστόργου πέρδικες ἐπιδείκνυνται. τοὺς μὲν νεοττοὺς ἐθίζουσι μήπω πέτεσθαι δυναμένους, ὅταν διώκωνται, καταβάλλοντας ὑπτίους ἑαυτοὺς, βῶλόν τινα ἢ φορυτὸν ἄνω προΐσχεσθαι τοῦ σώματος εἶτα ἐπικαλύπτεσθαι. αὐταὶ δὲ τοὺς διώκοντας ὑπάγουσιν ἄλλῃ, καὶ περιστρέφουσιν ἑαυτὰς ἐμποδὼν διαπέτονται, καὶ κατὰ μικρὸν ἐξανιστάμεναι, μέχρις ἂν οὕτως ἀντιλαμβάνεσθαι δόξαντες ἀποσπασθῶσι μακρὰν τῶν νεοττῶν. id est, Aliam verò calliditatem vnà cum prolis amore coniunctam perdices exhibent. nam pullos adhuc inuolucres consuefaciunt, vt supinos prosternant sese, glebam aut palearum tegumentum aliquod impositum corpori sustinentes, atque ita veluti obtecti delitescant. ipsæ interim venantem aliò abducunt hac arte. Alliciunt illum ad sese, prouolantes ad pedes, ac paulatim prodeuntes, ac tamdiu spem ostendunt capiendi sui, donec eum procul à pullis abstraxerint. Ex his verbis arbitror satis liquere, quid sibi velit ἐκπερδικίσαι, nimirum elabi, perdicum arte ingenióque. Interim allusum est ad cauponem quendam insigniter improbum, cui nomen inditum Perdix, quòd claudicaret. Eius meminit Aristophanes in Auibus.

Ἐκλινίσαι.

Ἐκλινίσαι, prouerbiali figura dictum ostendit Eustathius in tertium Iliados. Sumpta metaphora à piscibus, qui suffugiunt à retibus, quíve ab hamo elabuntur. Nam lina retia dicuntur etiam Latinis, vt Maroni:

Humida lina trahunt. —

Inest autem piscibus quibusdam genuina quædam calliditas è retium textis elabendi, quemadmodum eleganter de Cestreo narrat Oppianus li. . Sed carmen ipsum, quandoquidem autor non admodum adhuc vulgatus est, adscribere præstat:

Κεστρεὺς μὲν πλεκτῇσιν ἐν ἀγκοίνῃσι λίνοιο
Ἑλκόμενος, δόλον οὔτι περίδρομον ἠγνοίησεν·
Ὑψοῦ δ' ἀναθρώσκει λελιημένος, ἠΰτε τις ἄκρυ,
Ὀρθὸς ἄνω σπεύδων ὅσσον σθένος ἅλματι κούφῳ
Ὁρμῆσαι· βουλῆς γὰρ σαόφρονος οὐκ ἐμάτησε.
Πολλάκι γὰρ ῥιπῇσι καὶ ὕστατα πείρατα φελλῶν
Ῥεῖα μάλ' ὑπερᾶλτο, καὶ ἐξήλυξε μόροιο.
Εἰ δ' ὅγ' ἐφορμηθεὶς πρῶτον ἐς στόλον, αὖτις ἐς ὁλκὸν
Ἐς βρόχον, οὐκ ἔτ' ἔπειτα βιάζεται, οὐδ' ἀνορούει
Ἀχνύμενος· πείρῃ γὰρ μαθὼν, ἀποπαύεται ὁρμῆς.

Id est:

Cestreus dum trahitur sinuosis æquore textis,
Haud illum quà suffugiat, latet arsq; dolusq;:
Subsilit in sublime alacer, saltúq; citato
Viribus eniti quantum valet omnibus, vndas
Emicat in summas sublato corpore toto.
Ingenio fortuna fauet nam subera sæpe
Quæ summos tollunt funes, retinacula cassis
Transilit, & fatum elabens fugit improbus atrum.
Sin primum expertus subsultum, in retia rursum
Delapsus recidat, iam nec pugnare laborat
Anxius, aut frustra niti: doctúsq; periclo,
Nec iactat sese, neque sursum promicat vnquam.

De permultis item aliis piscibus ad eundem commemorat modum, quibus artibus elabantur capti. Sed reliqua persequi, prælongum. Illud non iniucundum scitu, quòd de pisce torpedine narrat poëta Claudianus, quemadmodum illigatus hamo, subducat sese, vi veneni per linum atq; harundinem ad piscatoris vsq; manum immissa. Carmen sic habet. quur enim grauer adscribere, tam elegans, támque festiuum?

Si quando vestita cibis incautior æra
Hauserit, & curuis frenari senserit hamis,
Non fugit, aut vano conatur vellere morsu,
Sed propius nigræ iungit se callida setæ,
Et meminit captiua sui, longéq; per vndas
Pigra venenatis effundit flamina venis.
Per setam vis alta meat, fluctúsq; relinquit
Absentem vinctura virum. metuendus ab imis
Emicat horror aquis, & pendula fila sequutus
Transit harundineos arcano frigore nodos,
Victricémque ligat concreto sanguine dextram.
Damnosum piscator onus, prædámq; rebellem
Iactat, & amissa redit exarmatus habena.

Aristophanis interpres putat ab auibus traductum. Consimili figura Persius Satyr. v.

Ne trepidare velis, atque arctos rodere casses.

Omnes laqueos effugere.

In eodem dialogo non dissimilem huic allegoriam adducit, veluti prouerbio iactatam: Difficile, omnes laqueos effugere. Quod ipsum à venatu translatum est, in quo sic vndique sepiuntur exitus, vt necesse sit feram in aliquas insidias incidere: ὀρθῶς γὰρ ἡ παροιμία, τὸ τὰς ἁπάσας μὴ ῥᾴδιον εἶναι διαφυγεῖν. id est, Siquidem rectè habet prouerbium, quo dicitur, haud facilè esse omnes laqueos effugere.

Reperire rimam.

Prouerbiali figura dixit Plautus in Curculione: Aliquam reperietis rimam. In causatores ac tergiuersatores, qui nulla in causa tot fidei vinculis astringi possunt, quin aliquid inueniant quo elabantur. Similiter Horatius:

— Centum adde catenas,
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus.

Ductum ab auibus aut muribus captis.

Iunii. Formicæ semitam canit.

De eo qui subtilitates omnes persequitur, & minutissima quæque dictioni immiscet vt elabatur: aut qui vltrò citróque narrationem rei implicat, prima mediis, vltima primis inuoluens temerè: prouerbio dicetur, μυρμη-

πος ἀτραπὸς ἄδει: hoc est, Formicæ semitas canit. Extat apud Aristophanem in Thesmophoriaz. de Agath.comico dictum, quem suggillat vt subtilia ac flexiloqua carmina scribentem. Formicæ viam suam obliquant discursu implicito.

VLPII. De scammate egredi.

De scammate egredi, apud D. Hieronymum legitur, pro eo quod est, de proposito digredi. σκάμμα locus certaminis est, in quo congrediuntur athletæ, fossa plerunque aut saltem lineis cinctus.

COGNATI. Thynnus elapsus.

Lucianus in Timone prouerbialiter vsurpat: οἷος αὐτῷ ὁ θύννος ὑπεκφυγὼν τῆς σαγήνης ... id est: Quod eiusmodi thynnus ex intimo sagenæ sinu sit elapsus, qui non parum magnam escam deuorarit. De Thynno pisce Athenæus lib.vij. Eustathius Iliad.ξ. & Odyss.μ.& χ. dictus est ἀπὸ τοῦ θύειν, τὸ δῦον, ὃ ἐστιν ὁρμᾶν: à dando impetu,& motus vehementia. Nam sub ortum canis œstro agitatur. Hinc Plutarchus in Lucullo: ... &c. Quemadmodum (intelligit) thynnus œstro suo incitatus per mare se cum impetu fert, idque conturbat: ita consueuisse suis orationibus forum Romanum oratores cæteros concitare. Vide ea quæ in Lucianum annotauimus.

EXECRANDI.

ERASMI. Deuotionis templum.

Ἀρᾶς ἱερὸν, id est, Execrationis templum. In eos dicebatur, qui crebris execrationibus vti consueuerunt. Qui mos nunc vulgò plerisque plurimùm improbandus, vt nihil dicant, nisi diras admisceant deuotiones & imprecamina, vel ipso horrenda auditu. Erant autem antiquitùs etiam publicæ quædam detestationes: velut apud Athenienses, in eum, qui viam non monstrasset erranti. In quarum locum Christianis successit ea, quam vocant excommunicationem. Item deuotiónes hostium, quarum meminit Macrobius,& Horat.in Odis:

> Diris agam vos: dira deprecatio
> Nulla expiatur victima.

Hesychius indicat, templum execrationis fuisse Athenis, cuius meminerit Aristoph. in Horis. Dici porrò de graui calamitate. Alibi, ni fallor, nobis dictum est de execrationibus tragicis, quas Diogenes philosophus iocabatur sibi occurrisse, quòd viueret ἄοικος, ἄπολις, ἀπάτριος, ἀχρήματος, ἄστατος καὶ ἐφημερόβιος: id est, Carens domo, ciuitate, patria, pecunia, nullam habens certam sedem, & in diem viuens. Prouerbium refertur à Diogeniano.

Oedipi imprecatio.

Οἰδίποδος ἀρά, id est, Oedipi imprecatio. De tragicis & ingentibus malis. Qui Græca colligunt adagia, citant ex Æschylo huiusmodi fabulam. Eteocles & Polynices, de more patri ex vnoquoque sacro partem anteriorem mittebant. Cùm autem aliquando per imprudentiam atque incogitantiam, coxam, hoc est, posteriorem partem misissent, ille existimans id non obliuione, neque imprudentia, sed contumeliæ causa factum, imprecationibus diris eos est execratus. Alij narrant Oedipum, simulátque cognouisset se parricidam esse, tum autem cum matre consuetudinem habuisse, suis ipsius manibus oculos sibi eruisse. Quæ res vbi eius loci incolis cognita est, Oedipum expulerunt vrbe. Ille in exilium abiês, filios, quòd patrem in calamitate non defenderent, execrationibus deuouit. Quæ quidem neutiquam irritæ fuerunt: nam iuuenes mutua cæde extincti sunt: mater sibi mortem consciuit: Oedipus ipse fulmine ictus interiit. Cuiusmodi autem fuerint huiusmodi imprecationes, Diogenes Cynicus apud Laertium propemodum indicat, qui per iocum dicere solitus erat, sibi τὰς τραγικὰς ἀρὰς, id est, Tragicas execrationes occurrisse. Esse enim sine domo, sine ciuitate, priuatum patria, pauperem, palantem, vitam in diem agentem. Sophocles in Tyranno, fingit Oedipum (ignarum etiamnum de quo Phœbus dixisset exigêdo, tanquã qui ciuitatê suis sceleribus pollueret) multa dira in eum, hoc est, in se precantem. Euripides in Phœnissis:

> Ἀρὰς ἀρᾶται παισὶν ἀνοσιωτάτας.

Id est:

> Dirissimas preces precatur liberis.

Verba Iocastæ de Oedipo. Idem in Oedipo Coloneo, sic Oedipum imprecantem facit Polynici, vt fraterna manu occideretur, vicissimque occideret:

> —Τοιάσδ' ἀρὰς σοι ...
> ...
> ...
> ...
> ...
> Τοιαῦτ' ἀρῶμαι, καὶ καλῶ τὸ Ταρτάρου
> Στυγνὸν πατρῷον ἔρεβος ...

& reliqua quæ sequuntur.

Id est,

> Hæc te sequantur agmine imprecamina,
> Tibi quæ imprecor, vti néve vitali solo
> Potiare bello, néve ad Argos postea
> Redire liceat: imò fraterna manu
> Perimaris, ac vicissim eum dedas neci
> Qui te expulit, fratrem. Ista vobis imprecór,
> Testórq; patrij triste numen tartari.

Horatius hoc genus imprecationis diras vocat in Odis:

> Diris agam vos: dira deprecatio
> Nulla expiatur victima.

Huiusmodi autem parentum in liberos deuotiones esse formidâdas, Homerus quoq; testatur Iliados ι. cum Phœnix narrat se paternis execrationibus obnoxium fuisse, idq; contigisse quod illi fuerant imprecatæ. Carmen Homeri sic habet:

> Μή ποτε γούνασιν οἷσιν ἐφέσσεσθαι φίλον υἱὸν
> Ἐξ ἐμέθεν γεγαῶτα· θεοὶ δ' ἐτέλειον ἐπαράς.

Id est:

> Orat ne in genibus proles aliquando sederet
> Ex me nata suis: diiq; audiuère precantem.

Phocensium execratio.

Φωκαίων ἀρά, id est, Phocensium execratio. De iureiurando multis vinculis astricto. Nam olim in fœderibus quo minus violarentur, adhibebant non solùm promissa, dextras,& sacrificium, verùm execrationes in caput eius, quicunq; non staret pactis: id quod ex Euripide licuit colligere, cuius hi versus in Iphigenia Aulidensi:

> Ὅρκους συνάψαι, δεξιάς τε συμβαλεῖν
> Μνηστῆρας ἀλλήλοισι, καὶ δι' ἐμπύρων
> Σπονδὰς καθεῖναι, κἀπαράσασθαι τάδε.

Eorum versuum sententiam nos olim sic vertimus:

> Vt coirent iureiurando proci,
> Atq; inter ipsos iungerent dextras, adhæc
> Adolenda diuûm ponerent aris sacra:
> Ac semetipsi astringerent, diris ad id
> Caput obligantes execrationibus.

Prouerbium autem, vt ad id redeam, ab huiusmodi profectum est casu. Phocenses Ioniæ populus, olim communi populi consilio patrium solum reliquerunt, adacti deuotionibus atque execrationibus quibusdam, ne quisquã vnquã de repetêda patria cogitaret. Itaque iuxta Dianæ oraculum, Aristarcha duce, Galliam Narbonensem adierunt, ibique ciuitatê florentissimam Massiliam condiderunt. Cuius historiæ mentionem faciunt, Herodotus libro 1. Strabo 4. Meminit & Horatius libro Epodon:

> Fortè quid expediat communiter, aut melior pars
> Malis carere quæritis laboribus.
> Nulla sit hæc potior sententia, Phocæorum
> Velut profugit execrata ciuitas,
> Agros, atque lares patrios, habitandáque phana,
> Apris reliquit & rapacibus lupis:

Deinde qui fuerit eiusmodi ritus execrationis aperit.

> Sed iuremus in hæc, simul imis saxa renarint
> Vadis leuata, ne redire sit nephas.
> Neu conuersa domum pigeat dare lintea, quando
> Padus Matina lauerit cacumina:
> In mare seu celsus procurrerit Apenninus,
> Nouáque monstra iunxerit libidine
> Mirus amor, iuuet vt tigres subsidere ceruis,
> Adulteretur & columba miluio:

Credula

Credula nec flauos timeant armenta leones,
Amétque salsa leuis hircus æquora.
Hæc & quæ poterunt reditus abscindere dulces,
Eanius omnis execrata ciuitas.

Stephanus φωκαία urbem Ioniæ facit, cuius denominatiuum φωκαεὺς, iuxta Herodotum, καὶ φωκαιδς: & alteram eiusdem nominis in Mycala Cariæ. Est autem & φωκὶς Bœotiæ regio, iuxta Parnassum: à quo denominatiuum φωκεὺς ἢ φωκικοί. Hoc idcirco visum est mihi admonere, quod quidam affinitate nominum labi videntur. Siquidem à Phocæis siue Phocæensibus Ioniæ ductum est hoc prouerbium: à Phocicis Bœotiæ natum est, quod alibi referemus, Phocensium, seu Phocidensium desperatio. Prouerbium refertur à Zenodoto.

Phocensium desperatio.

Φωκέων ἀπόνοια, siue φωκικὴ ἀπόνοια: id est, Phocẽsium siue Phocica desperatio, de stultis & insanis consiliis dici solitum admonet Stephanus. Verùm ex Plutarcho Cheronensi conijcere licet dici solitũ, vbi desperatis rebus ad extrema consilia veniretur. Natum est autem ex euentu huiusmodi. Atrox odium & irreconciliabilis simultas, atque (vt Plutarchi dicam verbis) ἄσπονδος πόλεμος erat inter Thessalos & Phocenses: quòd hi primores illorum in suis vrbibus ad vnum omnes eodem die trucidassent, illi vicissim illorum obsides ducentos quinquaginta in crucem sustulissent. Deinde Thessali contractis omnibus copiis, per Locrenses irruperunt, edicto promulgato, ne cuiquam prouectioris ætatis parceretur: pueri cum mulieribus in seruitutem abducerentur. Daiphantus itaque qui fuit vnus è tribus, quibus Phocensium res erat commissa, suasit vti viri quidem Thessalis obuiam irent, cum illis conflicturi, cæterùm mulieres vnà cum liberis, ex vniuersa Phocide congregatas, in vno quopiam loco seponerent, congesta ingenti lignorum materia: & adhibitis custodib. mandarent, vt simul ac intellexissent, sese victos in prælio, continuò pueros & vxores iniecto igni exurerent. Id reliquis comprobantibus, exurgens quidam negauit æquum fieri, ni consilium hoc vxorum quoque suffragiis comprobatum fuisset. Quòd si non placeret, non esse cogendas. Itaque mulieres, vbi rem cognouissent, ipsæ inter se habito consilio, Daiphantum collaudârunt, qui rectissimè consuluisset Phocensium rebus. Eadem autem videri & vxoribus & liberis eorum. His ita peractis, congressi cum Thessalis Phocenses, superiores extiterunt. Ac decretum quidem illud Græci Phocensium desperationem appellarunt: quòd etiam si feliciter cessisset, tamen temerarium parúmque cordatum videretur. Huiusmodi fermè Plutarchus. Similia ferè narrat Pausanias in Phocicis, meminit & prouerbij, quod ait ex hoc euentu dici solitum, ἐπὶ πάντων βουλευμάτων ἀπαλγήτων: hoc est, de omnibus consiliis quæ carent dolore. Meminit & Stephanus, indicans dici solitum ἐπὶ τῶν τὰ ἀπαλγῆ βουλευομένων.

Adiurantis se facturum aliquid.

Cum adiurabimus nos facturos quippiam, si modò vita non destituat, licet accommodare versiculum ex eodem libro:

Μηκ ἔτ' ἔπειτ' ὀδυσῆι κάρη ὤμοισιν ἐπείη.
Id est:
Posthac ne caput hoc humeris insistat Vlyssis.
Item Iliados 5.
Αὐτίκ' ἔπειτ' ἀπ' ἐμεῖο κάρη τάμοι ἀλλότριος φώς.
Id est:
Mox caput hocce aliquis mihi barbarus ense recidat.

Nam hoc modo vulgus, nostris etiam temporibus deierat. Et nota sunt illa apud Latinos: Emoriar, dispeream.

In omni fabula & Dædali execratio.

Ἐν παντὶ μύθῳ καὶ δαιδάλου μῦσος, id est, In omni fabula & Dædali execratio. Quadrat in autores atrocium facinorum, aut ingentium calamitatum, vt frequenter illorum incidat mentio: sed non sine detestatione. Tradunt ab hac ortum fabula: Pasiphae regina Cretæ, tauri amore capta, Dædalum exorauit, vt sibi vaccam ligneam ad proximam veræ vaccæ simulationem effingeret. In hac inclusa mulier, è tauro concepit, ac Minotaurum monstrum abominandum peperit. Minos autem certis de causis iratus, Atheniensibus indixit, vt quotannis septem virgines, & totidem adolescentulos mitterent Mino tauro obiiciendos. Horum omnium quoniam Dædalus causam dedisse videretur, in eum vulgò dira imprecabantur: vnde res in prouerbium abiit.

In vltimas terras.

Ἐπ' ἔσχατα γῆς, id est, Ad extrema terræ: quum locum vehementer semotum intelligi volumus. Theocritus in Syracusiis:

Ταῦτ' ὁ πάραρος τῆνος ἐπ' ἔσχατα γῆς ἔλαβ' ἐνθὼν
Ἰλεόν, οὐκ οἴκησιν. —
Id est:
Huc veniens meus ille insulsus ad vltima terræ
Antrum, non ædes posuit. —

Vxor incusat maritum, quòd in loco nimium semoto domicilium sibi parârit, & cauum veriùs quàm domicilium. Est frequens apud Ciceronem, In vltimas terras: velut actione in Verrem 6. Quemadmodum accepturas hoc nationes cæteras, quemadmodum huius tui facti famam in regna aliorum atque in vltimas terras peruenturam putasti? Idem pro P. Sylla: Iam verò illud quàm incredibile, quàm absurdum, qui Romæ cædẽ facere, qui hanc vrbem inflammare vellet, eum familiarissimum suum dimittere ab se, emandare in vltimas terras? Item Philippica 13. Saxam verò Decidium præterire qui possum, hominem deductum ex vltimis gentib. Rursus ad P. Lentulum Epist. fam. lib. j. Recordare enim quibus ex vltimis terris miseris, nec hoc pertimueris. Idem lib. xv. ad M. Marcellum: Nos quidem longinqui, & à teipso missi in vltimas gentes. Apud diuum Hieronymum frequens est, Monstrum in vltimas terras deportandum. Plautus in Mustellaria: Sed etiam in terras solas, orásque vltimas sum circumuectus.

Ex Append. Erasmi.

Abiiciendum procul.

Ἐς μεγακήτεα ῥίπτειν, in immẽsum mare proiicere. Theog. De re noxia, quam fugere oportet, & procul reiicere. Sic Homerus:

Εἰς ὄρος, ἢ εἰς κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης:
In montes, tumidásque frementis in æquoris vndas.

Diris agere.

Pro, tristia omnia imprecari. Horat. Idem τεχνικοὶ ἀραί. vt sup. Oedipi imprecatio. eas sibi Diogenes dicebat occurrisse, quòd esset sine domo, sine ciuitate, patria, pauper, palans, vitam in diem agens. Laertius. Lege etiam sup. Deuotionis templum.

Ivnii. Hostibus eueniat.

A primis ortus nostri incunabulis medullitùs hausimus illud mali, quod libenter hostibus nostris, si quid aduersi sit, quantumuis dirum & exitiosum, imprecemur, id quod testimonia authorum abundè docent, nondum edito verbi diuini oraculo, quod inimicos amanter habendos præcepit. Æschylus in Prometheo:

Τοιᾷδ' ἐπ' ἐχθροὺς τὴν ἐμοὺς ἔλθοι Κύπρις.
Id est:
Talis venus contingat hostibus meis.

Loquitur de Danai filiabus, quæ maritos suos prima coniugalis congressus nocte interfecturæ essent. Ibidem paulo pòst Prometheus ad Mercurium, gaudij cuiusdam causam quærentem:

Χλιδῶντας οὕτως τοὺς ἐμοὺς ἐγὼ
Ἐχθροὺς ἴδοιμι. —
Id est,
Voluptuantes sic hostes videam meos.

Cui consonat quod Demænetus senex apud Plautum in Asinaria loquitur: Vtinam malè qui mihi volunt sic rideant. Ita apud Terentium in Eunucho: Vtinam sic sint qui mihi volunt malè. Nicander in Theriacis:

Ἐχθροῖς τὰ περὶ κεῖνα καρηάσι ἐμπλάσαιτο.

Id est:

Hæc portenta hosteis feriant adigántque sub vmbras.

Talis est Aristotelis illa imprecatio apud Io. Stobæum ad fastuosiorem adolescentem: Qualem te esse existimas, talem ego me optarim, cuiusmodi reuera es, τοιοῦτοί μοι οἱ ἐχθροὶ γένοιντο, id est, tales mihi obtingāt hostes. Apud neminem verò frequentius loquendi modus iste occurrit quàm apud Ouidium:

Hostibus eueniant conuiuia talia nostris.

& iterum:

Hostibus eueniat tam fœdi causa pudoris.

rursus:

Hostibus eueniat vita seuera meis.

& quartò:

Eueniat nostris hostibus ille color.

Vltra Herculis columnas.

Heraclides Ponticus in Allegoriis Homeri, improbos Homerici poematis interpretes exigendos putat ὑπὲρ Ἡρακλείους ἐσχάτας στήλας καὶ τὴν ἄβατον ὠκεανοῦ θάλασσαν, id est, vltra extremas Herculis columnas & inperuium Oceanum. quo prouerbio Pindarus etiam vtitur Isthmiorum Oda γ. in Melissum. Hoc nostra ætate commodè detorseris in sophistas, qui cùm ipsi sint omnium ineptissimi, & præ suis senticetis planè nihil sentiant, renascentes tamen vtcunque literas opprimere nituntur: ad hæc, rectè de bonis literis sentientes, nusquam non virulentissime proscindunt. Quis igitur hos Antronios asinos non ablegandos existimet vltra columnas Herculis, vt ne quid aliud ipsorum imprudentissima imperitia dignius hoc loco dicam?

BRASSICANI. Hostibus eueniat.

Vetus est verbum, ea quæ sint extrema & omnium perniciosissima, hostibus imprecari. Id quod ex optimorum authorum testimonio iam planum faciam. Terentius in Heauton. Isthuc nostris inimicis fiet. Idem in Eunuch. Vtinam sic sint qui mihi malè volunt. Vergil. libr. iij. Georg.

Dij meliora piis, errorémque hostibus illum.

Horatius lib. iij. Carminum Oda. xxvij.

Hostium vxores puerique cæcos
Sentiant motus orientis austri.

Ouidius:

Hostibus eueniant conuiuia talia nostris.

Idem in iij. De arte:

Hostibus eueniat tam fœdi causa pudoris.

Idem lib. iij. Fastorum.

Eueniat nostris hostibus ille color.

Idem lib. iij. Elegiarum:

Eueniat nostris hostibus ille pudor.

Idem lib. ij. Elegiarum:

Hostibus eueniat vacuo dormire cubili.
Hostibus eueniat vita seuera meis.

Propertius:

Hostibus eueniat lenta puella meis.

Serenus Sammonicus:

Sed fortuna potens omen conuertat in hostes.

Homerus Odyssex [illegible] de hostibus.

Τοῖς ζωὸς Ἀχιλεὺς [illegible] ὀνείδεα πῆμα φυτεύσῃ.

Necander in Theriacis:

Ἐχθρῶν αὐτὴ ἐν κεφαλῇσι γένοιντο.

Hoc est:

Inimicorum equidem illa capitibus accidant.

Max. Tyrius, Sermon. xxx. aurum hostium ceruicibus imprecatur. Demosthenes in Epistola de blasphemiis Theramenis: οἱ θεοὶ τὴν δ' ἀδίκως βλασφημίαν εἰς κεφαλὴν τῷ λέγοντι τρέψαιεν. Virg in viij. de Mezentio:

—Dij capiti illius generisque reseruent.

Agamemnon de Troianis, Iliad. lib. [illegible]

Σὺν σφῇσιν κεφαλῇσι γυναιξί τε καὶ τεκέεσσιν.

Antisthenes cuidam delitias laudanti: ἐχθρῶν παῖδες, inquit, delicatè viuant: authore Laertio. Marius, vt Plutarchus in eius vita narrat, Byorigi Cymbrorum regi se in dimicationem prouocanti: Nunquam, inquit, Romanorum mos fuit, vt pro prælio adeūdo consiliariis hostibus vtantur. Huc pertinet quod Stobæus scribit de Aristotele: Ἀριστοτέλης θεασάμενος νεανίσκον καταφρονοῦντα, μηδὲν δὲ ἐπιστάμενον, [illegible] Aristoteles cùm adulescentem elatiore supercilio superbientem, at prorsus in nulla re doctum esse cerneret: Adulescens, inquit, qualem equidem tu temetipsum esse credis talem ego me optarim esse: at qualis es reipsa, tales mihi hostes eueniant. Memorabile verbum est, quod extat apud Plutarchum in Pyrrho, Ciceronem de Senectute, & Valeriū Maximum lib. iiij. cap. iij. in hunc modum: C. Fabritius cùm apud regem Pyrrhum legatus esset, ac à Thessalo Cynea audiret Athenis quendam esse, qui se sapientem profiteretur, atque diceret omnia quæ faceremus ad voluptatem esse referenda, id ex eo audientes Manius Curius & T. Coruncanus optare solebant, vt id Samnitibus ipsique Pyrrho persuaderetur, quo facilius vinci possent, cùm se voluptatibus dedidissent. vnde & Iuuenalis Satyra xv. dixit:

Adde quòd & facilis victoria de madidis, &
Blæsis, atque mero titubantibus. —

Certè Valerius Max. li. ix. ca. j. dubitat, an perniciosius sit à voluptatibus an ab hostibus capi. Addā vnū hoc Plutar chi ex Commentario, Quomodo audiēdi sint adulescentibus poetæ, [illegible], Cretenses etiam, vt indicat Valerius Max. lib. [illegible] c. [illegible] cùm acerbissima execratione aduersus eos quos vehementer oderunt, vti volunt, vt mala consuetudine delectentur, optant.

COGNATI. Thyestea execratio.

Thyesteæ diræ, siue precationes, & execrationes, veluti in prouerbium abiisse videntur, pro diris. Vnde & apud Horatium in Epodo, Ode v. in Canidiam veneficam:

Mysit Thyesteas preces. &
Diris agam vos, dira detestatio
Nulla expiatur victima.

Preces Thyestæ fuerunt in fratrem Atreum, quia illi Atreus filios eius trucidatos, & in frusta sectos & coctos apposuerat. Idem Horat. epist. De arte poetica:

Aut humana palàm coquat extra nefarius Atreus.

Qua de re sic Cic. lib. 1. Tusc. quæst. Execratur luculentis sanè versibus apud Ennium Thyestes primùm, vt naufragio pereat Atreus. Durum hoc sanè. Talis enim interitus non est sine graui sensu. Illa inania:

Ipse summis saxis fixus asperis,
Euisceratus, latere penderes, (vt ait ille) saxa spargens tabo,
Sanie, & sanguine atro.

Neque sepulchrum, quo recipiatur, habeat, portum corporis vbi remissa humana vita corpus requiescat à malis. Idem in L. Pisonem: Neq; verò ego si vnquam vobis mala precarer (quod sæpe feci) in quo dij immortales meas preces audiuerunt. Thyestea ista execratio est poetæ, vulgi animos, non sapientum mouentis vt:

Tu naufragio expulsus vspiam, saxis fixus asperis.

Græci tales preces vocant ἀράς. Eurip. Phœniss.

Ἀρὰς ἀρᾶται παισὶν ἀνοσιωτάτας. Horatius:

— Improbus vrget
Iratis precibus. —

& Od. xxviij. lib. j.

— Precibus non linquar inu[illegible]s.

Talis fuit Oedipi imprecatio. Huiusmodi autem parentum in liberos deuotiones esse formidandas, Homerus quoque testatur Iliad. j. cùm Phœnix narrat se paternis execrationibus obnoxium fuisse, idque contigisse quod illi fuerant imprecatæ. ἀραὶ ἐπέρχονται dicebantur, qui diris deuouerent aliquem. Vnde autem natum sit, vide apud Erasmum nostrum, in adag Execrationes serere: & infrà, In morbo consumat: &, Capiti eueniat.

In morbo consumat.

Seneca lib. 4. De beneficiis: Quingenti, inquit, denarij sunt: Illud, quod dici solet, in morbo consumat. Verba sunt hominum malè precantium illis, quibus de suo aliquid erogauêre ingratis, aut improbis soluere coacti sunt. hac

hac inquiunt pecunia non sanus & valens fruatur, sed valetudinarius in morbo vtatur. vide antè, Thyestea execratio: & pòst, Capiti eueniat. Simile est apud Lucianum in dialogo cui titulus, τὰ πρὸς κρόνον. Imò, inquit Sacerdos, cui ista quæ dicis, non probantur, Saturne, precor vt ei nec tum bibere liceat, cum sitit.

Capiti eueniat.

Est istud è cômuni sermone sumptum, Capiti eueniat: quod malè precantis arbitror, & diras malásq; preces interponentis. vt apud Plautum:

Aliquid tulisse comminiscentur mali,
Capiti atq; ætati illorum, morbus quì auctus siet.

Et apud Maronem Æneid. 8.

—Dij capiti illorum generiq; reseruent.
& rursus:
—Quod dij prius omen in ipsum Conuertant.—

Telemus prædixerat Cyclopi, fore vt ab Vlysse exocularetur. Hoc omen Cyclops reiicit in vatem, ac ipsius liberos. Theocritus in Bucoliastis:

Α᾽ τεος ὁ μάντις, ὁ τήλεμος, ἐχθρ᾽ ἀγορεύων,
Ἐχθρὰ φέροι ποτὶ οἶκον, ὅπως παισὶν φυλάξῃ.
Id est:
Telemus at vates mihi qui canit omnia dira,
Dira domum referat, quo natis illa reseruet.
Sic Homerus:
Σῇ ἀὐτοῦ κεφαλῇ ἀποτίσεται ἠδὲ παίδεσσι.

Aristoph. εἰς κεφαλὴν σοί. Vide antè, Thyestea execratio: &, In morbo consumat: Procul à nobis Deus auertat.

Prò dij immortales.

Hac exclamatione vti solemus in indignationibus, quasi hominibus diffisi ad deos confugientes. Et variè profertur: Pro diuûm atque hominum fidem. Cicero in in Lælio: Nam quis est, prò Deûm fidem atque hominum, qui velit, vt neque diligat quenquam, neque ipse ab vllo diligatur, circumfluere omnibus copiis, &c. Lucret. lib. ij.

—Prò diuûm numina sancta.

Idem infrà eodem libro:

Nam (prò sancta Deûm tranquilla pectora pace,
Quæ placidum degunt æuum, vitámq; serenam:)

exclamat non sine stomacho iterum Lucretius. Innumera sunt alia apud Plautum & Terentium exempla.

Abi Morboniam.

Adeò populi ore frequentabatur, ceu oppidi nomen, sub sensu morbi & exitij. Hoc enim perinde est, ac si quis aliquem in malam crucem amandet, aut ad coruos abire iubeat. Certè compendium Dionis pro Morbonia, ἐς κόρακας, habet. Tranquillus: Quidam ex officio admissionis simul expellens abire Morboniam iusserat.

Vertatur in cineres.

Dirum & imprecatorium prouerbium, quo adhuc hodie Galli sua lingua vtuntur: Fust il conuerti & redigé en cendres. Homerus:

Ἀλλ᾽ ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.
quod est:
Vos omnes aqua & terra efficiamini.

Tibullus lib. j. huc allusit, eius verba sunt:

In cinerem, & rapidas munera vertat aquas.

Anathema est.

Græca vox ἀνάθημα, Christianis execrandum quid & inferis deuotum, prouerbialiter etiam significat: vt cùm Deus Hierichontem cum omnibus quæ in ea essent, præter aurum & argentum, quæ sibi sacra esse volebat, iuberet esse ἀνάθημα, volebat eam deleri prorsus, ac destrui. Vide historiam de Acham, apud Iosuam cap. 6. & 7. Deuteronom. 7. Quia anathema est. Paul. Galat. j. Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit.

Quis hoc potest videre, quis potest pati?

Catulli carmen in Cæsarem & Mamurram.

Hæc videbis, & feres?

Idem ibidem.

Dij magni.

Admirantis est. Ibidem Catul. Plautus in Capt. Audiui, Di magni. Ouid. in 2. eleg. & in 6. Fastorum. Lycophronis interpres, ὦ δαῖμον, apud Homerum idem valere significat idq; de aliorum sententia. Postea, Dij magni facite: &, ô Dij. Macrobius in 3. Saturna. de sententia Cassij Heminæ, Penates μεγάλους θεοὺς vocari scribit, in quibus esse Iunonem Virg. significans, dixit:

Iunonis magnæ primùm prece numen adora.

& Antimachus Nemesim magnam deam dixit: ἔστι δέ τις μεγάλη θεός. Cybelem magnam propriè vocabant poetæ.

Deum immortalem velim benefacere, vt ego pro certo habeo.

Apud Carisum in 2. ita ferè Caluus in Fusciniû ambitus. Non dissimile illud Catul. in Æmilium:

Non ita me di ament, quicquam referre putaui.

Plautus in Pœnulo:

Patrue mi ita me
Di amabunt, vt ego, si sim Iuppiter.

Rumpantur illi ilia.

Sic veteres dicebant de his, quos agi rabie & furore significabant. Sic Virg.

—Rumpantur vt ilia Codro.
Martialis:
Rumpitur inuidia.—
Catullus:
Sed identidem omnium ilia rumpens.

ad Furium & Aurelium.

Coruus oculos voret, canes intestina, cætera membra lupi.

Catullus in Cominium. Loci similes sunt apud Horat. in v. Carm. ode v.

Insepulta membra different lupi,
Et esquilinæ alites.

Ouid. in Ibin:

—Viscera piscis edet,
—membra volucres, &c.

Morboniam mittere.

Tranquillus: Quidam ex officio admissionis simul expellens abire Morboniam iusserat. vbi Morbonia, vel, vt in quibusdam libris scribitur, Morbonia, vt nomen oppidi, quod nusquam est, fingi videtur: aut adeò populi ore frequentâbatur, ceu oppidi nomen, sub sensu morbi & exitij. Hoc enim perinde est, ac si quis aliquem in malam crucem amandet, aut ad coruos abire iubeat. Certè compendium Dionis pro Morbonia ἐς κόρακας habet. Idem 24. cap. 36.

EX EVENTV IVDICIVM.

Erasmi. Mali principij malus finis.

Ἀρχῆς κακῆς τέλος κακόν.
Id est:
Orsus mali finis malus.

Iambicus dimeter ex Æolo poeta refertur. Quæ rectis consiliis instituuntur, etiam si qua incidat difficultas, tamen sortiuntur aliquando lætum exitum: contrà quę prauis rationibus inceptantur, quamuis initiò succedant, tamen habent infelicem exitum.

Mox sciemus melius vate.

Τάχ᾽ εἰσόμεσθα μάντεων ὑπέρτερον.
Id est:
Mox melius ipso vate rem cognorimus.

Ad eum modum dicebant, qui rem non coniecturis diuinabant, sed experimento deprehendere tentarent. Nihil enim experimento certius. In iisdem extat Plutarchi Collectaneis. Sumptum autem ex Sophoclis Antigona. At Titus Liuius belli Punici secundi libr. 2. euentum appellat stultorum magistrum.

Cocta numerabimus exta.

Cocta numerabimus exta. Diomedes grammaticus, vbi prouerbium definit, hoc exempli vice subiecit. Cuius hunc adscribit esse sensum: Ex euentu sciemus. Huic confinis color ille comicus: Res indicabit. Nam, vt ait Ouidius,

Exitus acta probat.—

Et apud Græcos, αὐτὸ δείξει: id est, ipsa res indicabit.

Res indicabit.

Αὐτὸ δείξει, subaudi, ἔργον. id est, Res ipsa indicabit. Cum significamus experimento exitúque perspici sermonis veritatem. Vtitur Plato in Theæteto. Nam illic Socrates exhortans ad inquisitionem rei: ὁ τὸν ποταμὸν καθηγούμενος, ὦ Θεαίτητε, ἔφη ἄρα δείξειν αὐτό, καὶ τοῦτο ἐὰν ἰόντες ἐρευνῶμεν, τάχ' ἂν ἐμπόδιον γένοιτο αὐτὸ φῆνειεν τὸ ζητούμενον, μένουσι δὲ δῆλον οὐδέν. Id est: Qui aliis per flumen iturus dux erat, ô Theætete, dicebat, Ipsa indicabit. Et hoc si pergamus inquirere, fortassis apparebit quid nobis obstet. At si maneamus, nihil erit perspicuum. Natum videtur à casu. Quidã ingressurus fluuium, vt aliis sequuturis dux esset percontantibus illis num esset aqua profunda: respondit, αὐτὸ δείξει: id est, Ipsa indicabit. Marsilius enim sic vertit, quasi subaudiendum esset ὕδωρ, in Platone: quum illic præcedat ποταμός. Suidas putat subaudiendum ἔργον, id est, ipsa res. Vsus est Aristophanis in Lysistrata:

Τὸ ἔργον τάχ' αὐτὸ δείξει.

Id est:

Res ipsa mox probabit.

Pindarus in Nemeis: ἐν δὲ πείρᾳ τέλος διαφαίνεται ὧν τις ἐξοχώτερος γένηται. id est, In experimẽto verò tandem apparet, quibus sit aliquis præstantior. Huic finitimum, τὸ πρᾶγμα λέγει, id est, Res ipsa loquitur, apud Lucianum in Toxaride. item illud Aristophanicum in Vespis:

Τὸ πρᾶγμα φανερὸν ὅτι, αὐτὸ γὰρ βοᾷ.

Id est:

Res est palàm, quando ipsa per se clamitat.

Id imitatus M. Tullius in oratione quadam dixit, totam hominis effigiem, malitiam quandam clamitare.

Magistratus virum indicat.

Ἀρχὴ τὸν ἄνδρα δείκνυσι: id est, Imperia demonstrant virum. Dimeter iambicus prouerbio celebratus. Quidam Pittaci Mitylenæi putant apophthegma. Sunt qui Soloni tribuant: quorum de numero Sophocles est, vt ferunt. Aristoteles quinto Moralium libro, Biantis nomine citauit. Item Theophrastus in prouerbiis (quanquam ea non extant) Bianti adscribit. Hoc adiiciẽdum putaui, ne quis cauilletur, sententiam esse, non prouerbium. Quanquam Plutarchus in vita Ciceronis ostendit, fuisse prouerbio celebratum dictum, loquens hunc in modum: ὃ δὲ δοκεῖ μάλιστα καὶ λέγεται πρὸς τὸν ἀνδρὸς ὅπη δ' εκτυπῶσαι καὶ βασανίζειν, ἐξουσία καὶ ἀρχὴ πᾶν πάθος κινοῦσα, καὶ πᾶσαν ἀποκαλύπτουσα κακίαν, Δημοσθένει μὲν οὐχ ὑπῆρχεν. id est: Quod autem videtur ac dicitur, maximè mores hominis ostendere, atque explorare, nimirum potestas ac magistratus, omnem mouens affectum, & omnem aperiẽs malitiam, id Demostheni quidem non adfuit. Sophocles in Antigone:

Ἀμήχανον δὲ παντὸς ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν
Ψυχήν τε καὶ φρόνημα, καὶ γνώμην, πρὶν ἂν
Ἀρχαῖς τε καὶ νόμοισιν ἐντριβὴς φανῇ.

Id est:

Fieri haud potest, cuiuspiam vt permoueris
Animum atque mentem, siue sensum, ni prius
Imperia nactus gesserit ciuilia.

Sensus est, in vita priuata vix satis perspici posse mores & ingenium hominis. Verùm si committas imperium, vt quod libeat, idem liceat, tum demum apparere quo sit animo. Eleganter inuertit Epaminondas: cui cùm Thebani per contumeliam magistratum quempiam sordidum & contemptum mandassent, non contempsit, sed ea cura gessit, vt muneri prius contemptissimo dignitas & autoritas accederet, dicens: οὐ μόνον ἡ ἀρχὴ τὸν ἄνδρα δείκνυσι, ἀλλὰ καὶ ἀρχὴν ἀνήρ. id est: Non solùm magistratus virum ostẽdit, sed magistratum vir. Meminit Plutarchus in præceptis ciuilibus.

Piscator ictus sapiet.

Eandem habet sententiam illud apud Græcos celebratissimum, ἁλιεὺς πληγεὶς νοῦν οἴσει. id est: Piscator percussus sapiet. Idq; ferũt ab huiusmodi quodã euentu natũ. Cum piscator quispiam piscibus, quos intra rete tenebat, manum admouisset, atq; à scorpio pisce feriretur: Ictus, inquit, sapiam. Itaq; suo malo doctus, cauit in posterum. Plinius lib. 32. demonstrat id esse peculiare draconi & scorpio pisci, vt lædant aculeis, si manu tollantur. Zenodotus ait parœmiam extare apud Sophoclem.

Factum stultus cognoscit.

Idem aliter effertur ab aliis, ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. id est, Rem peractam stultus intellexit. Sumptum est autem ex Homero, qui pluribus locis hanc vsurpauit sententiam. Vt in Iliados Π & Υ.

— Μηδὲ ἀντίος ἵστασ' ἐμεῖο,
πρίν τι κακὸν παθέειν· ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω.

Id est,

—Mihi obuius ire caueto, prius quàm
Noxæ aliquid capias: nam factum nouit & excors.

Huc allusit Euripides in Bacchis:

Κακοῖσι γὰρ νουθετηθεὶς αὐτοῖς.

Id est,

Nam didicit affinis malo.

De Penteo, qui serò, nec nisi sua pernicie doctus, cœpit reuereri Bacchum. Neq; huic diuersum est, quod admonet senarius ille, inter Græcanicas sententias celebris,

Ἡ δὲ μετάνοια γίγνεται ἀνθρώποις κενῶς.

Id est:

Tum iudicant homines, vbi iam pœnitet.

Eòdem pertinet Vergilianum illud:

Discite iusticiam moniti, & non temnere diuos.

Item illud Demosthenicum: Non emo tanti pœnitere. Vnde perquàm eleganter Fabius apud T. Liuium, euentum, stultorum magistrum appellat: Nec euentus docet hoc, inquiẽs, qui stultorum magister est, sed ratio. Plinius in Panegyrico, quem Traiano dixit, huiusmodi ferã & infrugiferam prudentiam, miseram vocat: Terror, inquit, & metus, & misera illa ex periculis facta prudentia, monebat vt à Rep. (erat autem omnino nulla Respub.) oculos, aures, animos auerteremus.

COGNATI.

Res authorem, qualis sit, coarguit.

Iidem Ecclesiasticæ historiæ scriptores ibidem, Res, inquiunt, ipsæ authorem, qualis sit, coarguunt, etiamsi pellẽ ouillam subinde ostentent. hoc est, ore impudenti vociferentur, sese esse constantissimos Christianos: cũ quidem iuxta regulam iuris, verba contraria factis nihil probent, imò scelus ipsum potius detegant atque arguant.

Dictis dabit ipsa fidem res.

Valet, fidem conciliabit meis verbis. & tum mihi credes, cùm cernes. Lucretianum est hemistichium, quo vtitur aliquot in locis.

Ipsa res hoc ostendet.

Ibidem: Quàm putidus est, & falsus ille, qui dicit: Statui simpliciter tecum agere: Quid agis? Non erat hoc præfari opus: ipsa res hoc ostendet.

EXITIVM HONESTVM.

ERASMI.

De pulchro ligno vel strangulare.

Ἀπὸ καλοῦ ξύλου κἂν ἀπάγξασθαι, id est, De pulchro ligno etiam strangulari conuenit. Admonet parœmia, calamitatem tolerabiliorem esse, si cum honestate fuerit coniuncta. & dedecore vacauerit. Veluti, si virgo vitietur à generoso ac prædiuite amante. Aristophanes in Ranis ad prouerbium alludens:

—Ἐξ ἀξίου γοῦν τοῦ ξύλου
Ἢν ἄρα ἀπάγχεσθαι, παρέχειν τοῖς σοφοῖς δοκεῖτε.

Id est:

— Digno si quid è ligno rei
Perferetis, ferre cordatis videbimini viris.

Quasi minus miserum sit suspendium, si ex arbore pẽdeat insigni.

insigni. Circumfertur huic simillimum prouerbium etiā hodie apud nostrates: Si demergendus sim, in aqua pura me demergam. hoc est, si pereundum est, honesta morte perire satius: aut si peccandum, honestiore peccandum titulo. Potest referri & ad eos, qui vincuntur quidem, sed à victore tam insigni: vt honestius & optabilius videatur sic vinci, quàm alios quosdam vicisse. Vnde est Vergilianum illud:

Æneæ magni dextra cadis. —

Et apud Ouidium, Aiax pudendum sibi putat cum Vlysse vel certasse, etiam si victor discesserit.

— Mecum, inquit, certasse feretur.

Item apud Homerum Iliados φ. ad hunc modum loquitur Achilles:

Ὥς μ' ὄφελ' Ἕκτωρ κτεῖναι ὃς ἐνθάδε γ' ἔτραφ' ἄριστος·
Τῷ κ' ἀγαθὸς μὲν ἔπεφν', ἀγαθὸν δέ κεν ἐξενάριξε.
Νῦν δέ με λευγαλέῳ θανάτῳ εἵμαρτο ἁλῶναι.

Id est:

O si me necet, huc qui egit fortissimus Hector,
Tum gnauus gnaui victus virtute perirem.
Nunc me fata volunt obscura morte perire.

Pindarus in Pythiis hymno tertio, non dissimili sensu dixit, καλὸν πῆμα: id est, pulchra noxa. de Ixione loquitur, qui deceptus imagine Iunonis, sibi parauit exitium.

Ne vestigium quidem.

Quoties hominem aut rem penitus abolitam significamus, ne vestigium quidem superesse dicimus. M. Tullius actione in Verrem iij. Nam si alienam vicem pro nostra iniuria doleremus, vestigium istius in foro non esset relictum. Rursus quinta: Prouidendum diligenter, ne quod in vita vestigium libidinis appareat. Item in oratione contra Rullum: Corinthi vestigium vix relictum erat. In eadem: Vt ipse locus eorum qui cum hac vrbe de imperio certarunt, vestigia calamitatis ostenderet. Item pro Cluentio: Quum interea Cluentianæ pecuniæ vestigium nullum inuenitis. Idem pro lege Manilia: Cuius legiones sic in Asiam venerunt, vt non modò manus tanti exercitus, sed ne vestigium quidem cuiquam pacato nocuisse videatur. Item pro Lucio Flacco: Legatos in vincula cōiectos, nominis propè Romani memoriam, cum vestigio imperij, non modò ex ædibus Græcorum, verumetiam ex literis esse deletam. Idem pro Sylla: Vt qui paulò ante consul designatus fuisset, repentè nullum pristinæ dignitatis vestigium retineret. Idem ad Cn. Plancum lib. v. Ne vestigium quidem vllum est reliquum nobis dignitatis. Rursus ad Papyrium Pætum lib. ix. Ego autem existimes licet quod lubet, mirificè capior facetiis, maximè nostratibus, præsertim quum eas videam primùm oblitas Latio, tum quum in vrbem nostram est infusa peregrinitas, nunc etiam braccatis & transalpinis nationibus, vt nullum veteris lepòris vestigium appareat. Pro vestigio dixit imaginem Philippica v. Quæ nisi autoritate senatus rescindantur, quoniam ingressi in spem Reipub. recuperandæ sumus, imago nulla liberæ ciuitatis relinquetur. Idem in epistola ad Q. fratrem: Non enim vidisses fratrem tuum, non eum quem noras, non eum quem flens flētem, prosequentem proficiscens dimiseras, ne vestigium quidem eius, nec simulachrum, sed quandam effigiem spirantis mortui. Idem aliis verbis expressit, ad Atticum lib. iiij. epistol. Occupationum mearum: Amisimus mi Pomponi omnem non modò succum ac sanguinem, sed etiam colorem & speciem pristinæ ciuitatis. Rursus epistola j. libri decimi familiarium. Nec omnino simulachrum aliquod aut vestigium ciuitatis.

EXILIVM.

ERASMI. Seruabis bouem.

Βουκολήσεις: id est, Bubulcus eris. Hoc velut ænigmate significabant exilium. Siquidem qui per ostracismum eiiciebantur, in Argiuam exulatum ibant. Ac illic bos erat Æneus, insigni magnitudine. Refertur in Plutarchi collectaneis: Hesychius testatur extitisse in Phasmate Menādri.

Testaceum flagellum.

Κεραμικὴ μάστιξ: id est, Testaceum flagellum, dicebatur ostracismus: de quo nobis abundè dictum est in prouerbio, Ostraci conuersio. Flagella autem vocabant, quòd hoc exigerentur in exilium: testaceum, quòd testulis soleant ea ferri suffragia.

Terram pro terra.

Γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνεσθαι. Prouerbialis est figura in hominem exulem, erronem, & incertis vagantem sedibus. Aristophanes in Acharnensibus:

Κἂν διώκειν γῆν πρὸ γῆς.

Id est:

Terram ante terram persequi.

Item alibi:

Ἐγὼ δὲ φεύγων γῆν πρὸ γῆς φοβούμενος.

Id est:

Solum at ego fugiens præ solo trepidus metu.

Lucianus in Pseudomante: ἀλλ' ἔδει γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνεσθαι. id est: Sed oportebat ad terram pro terra vehi. Apud Latinos Solum vertere dicuntur, qui exilij causa migrant aliò. Alciphron in epistola: ἀναστὰς ὁποιανοῦν γῆν πρὸ γῆς φεύξομαι μᾶλλον. Id est: Demigrans quolibet fugiam potius, terram terra commutans. M. Tullius in epistolis ad Atticum, libro xiiij. Hæc & alia ferre non possum: itaque γῆν πρὸ γῆς cogito. significat se de fugiendo cogitare.

EXPERIENTIÆ, SEV PERICLITATIONIS.

ERASMI. In Care periculum.

Ἐν Καρὶ τὸν κίνδυνον: id est, In Care periculum: subaudi, facio. hoc est, in homine, aut re viliore, fac periculosam experientiam, in qua si parum feliciter cesserit, non multum sit dispendij capiendum. Huic adagio Carum mores fecere locum. Hic populus est, vt autor est Mela Pomponius, incertæ originis: vt quos alij αὐτόχθονας, id est, indigenas, nonnulli Pelasgos, alij Curetes existiment. gens vsqueadeò armorum pugnæque amans, vt aliena etiam bella mercede conducti soliti sint agere. Vnde Theocritus in Encomio Ptolemæi:

Φιλοπτολέμοισι τε Καρσίν, dixit.

Id est:

Bellandique auidis Caribus.

Item Herodotus in Euterpe, ostendit Cares barbaro seruilique fuisse ingenio, & ad quiduis malorum ferendum paratos, mercede proposita. Id quod indicat & Aristophanes in Auibus: εἰ δὲ δοῦλός ἐστι καὶ κάρ. id est: Quòd si seruus est & Car. Strabo lib. Geographiæ xiiij. narrat Cares tota quondam errasse Græcia, passimque stipendiis meruisse. Cæterùm in rebus bellicis vsqueadeò præcelluisse, vt passim apud poetas arma bellica Carica nominentur: quemadmodum Anacreon Caricam loricam, Alcæus Caricam cristam dixit: ad quam alludit Aristophanes in Auibus. Suidas scribit, Cares primos mortalium mercede militasse, vt qui vitam suam vilem haberent. Hos igitur qui conduxerant, primos in acie collocare consueuerant, vt primos hostium impetus suo exciperent periculo: aut vbi fortuna belli difficillima videretur, illic obiiciebantur. Persæ sua lingua κάρδακας appellabant, qui rapto viuebant. Carum laudem his temporibus æmulari videntur Heluetij, gens bello nata, simplex alioqui, ac minimè malum hominum genus: planèque dignum, vt equidem sentio, quòd hac quoque nota vacaret, & in literis, & in cæteris honestis studiis egregiè valiturum, si relictis bellis huc animum appellerent. Vsurpat hoc adagium Socrates apud Platonem in Euthydemo, iubens in se potius fieri periculum transformationis, velut in homuncione Care: quem si perdas, non admodum grauis sit iactura: εἰ δ' ὑμεῖς οἱ νέοι φοβεῖσθε, ὥσπερ ἐν Καρὶ ἐν ἐμοὶ ἔστω ὁ κίνδυνος. ὡς ἐγὼ, ἐπειδὴ καὶ πρεσβύτης εἰμὶ, παρακινδυνεύειν ἕτοιμος, καὶ παραδίδωμι ἐμαυτὸν Διονυσοδώρῳ τουτῳί, ὥσπερ τῇ Μηδείᾳ τῇ Κόλχῳ. ἀπολλύτω με, καὶ εἰ μὲν βούλεται, ἑψέτω, εἰ δ', ὅ τι βούλεται τοῦτο ποιείτω· μόνον χρηστὸν ἀποφηνάτω. i. Quòd si timetis vos iuuenes, in me tanquā in Care fiat periculū. Nā & ipse quādoquidē senex sum, paratus sum subire periculū, mēq; ipsum trado huic Dionysodoro, quasi Medeæ Colchicæ. Perdat me: si velit. Sin minus, quicquid voluerit, id faciat;

tantùm vt me reddat probum. Idem in Lachete huc respexit, cum ait: Cogitandum esse iis, qui primùm docere incipiunt, & artis suæ periculum cum magno iuuenum periculo faciunt, non Carem quempiam mercenarium, sed ciuium liberos in discrimen adduci. Et hunc imitatus Aristides in oratione Panathenaica: ἐν δὲ τῷ καρὶ, καὶ οὐκ ἐν τοῖς ἑαυτῶν σώμασι τὰς πείρας ποιούμενοι. id est: In Care verò, non in suis ipsorum corporibus facientes periculum. Vsus est eodem M. Tullius in actione pro L. Flacco: Quid, inquit, de tota Caria? nónne hoc vestra voce vulgatum est: Si quid cum periculo experiri velis, in Caria potissimùm esse faciendum? Quem quidem locum apparet esse vitiatum: neque verear deierare, in Care legendum esse, non in Caria. Huic diuersum est illud: Aureo piscari hamo. quod alibi reddemus.

In dolio figularem artem discere.

Item illud, ἐν πίθῳ τὴν κεραμείαν μανθάνειν: id est, In dolio figulariam artem discere. De iis, qui protinus maximis in rebus artificij sui capiunt experimentum, cùm paulatim à minutis ad summa proficisci conueniat. Neque enim figulus statim à dolio, id est vase maximo artem auspicatur, sed à pusillis quibusdam vasculis, in quibus nõ fit graue dispendium, si quid secus accidat. In hanc fermè sententiam vsurpat Plato in Lachete: σκεπτέον χρὴ μὴ οὐκ ἐν τῷ καρὶ ἡμῖν ὁ κίνδυνος κινδυνεύηται, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς υἱέσι τε καὶ ἐν τοῖς τῶν φίλων παισὶ, καὶ ἀτεχνῶς τὸ λεγόμενον κατὰ τὴν παροιμίαν ἡμῖν συμβαίνῃ ἐν πίθῳ ἡ κεραμεία. id est: Considerare oportet, ne hoc periculum nobis fiat, non in Care, sed in filiis, simul atque amicorum liberis: ac planè contingat, quod prouerbio dicitur, in dolio figulina. Dicæarchus ad aliam sententiam torquet prouerbium, vt admoneat vnumquenque artificem in suis negociis exerceri oportere, velut aurigam in ducendis curribus, nauclerum in gubernanda naui, medicum in curandis morbis. Tanquam absurdum sit figulum in aurigatione versari, re videlicet aliena, ac nõ magis in dolio. Atque ita huc pertinebit illa sentẽtia:

> Quam quisque nouit artem, in hac se exerceat.

Et Horatianum illud in Epistolis:

> Nauim agere ignarus nauis timet, abrotanum ægro
> Non audet nisi quid didicit dare: quod medicorũ est,
> Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.
> Scribimus indocti, doctique poemata passim.

Sic propemodum vsurpat Gregorius theologus in Apologia De fuga. ὡς τό γε παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρεῖν, πρὶν αὐτοὺς ἱκανῶς παιδευθῆναι, καὶ τὸ ἐν πίθῳ τὴν κεραμείαν τὸ δὴ λεγόμενον, ἐν ταῖς τῶν ἄλλων ψυχαῖς μελετᾶν τὴν εὐσέβειαν, λίαν εἶναί μοι φαίνεται ἀνοήτων. id est, Itaque alios velle docere, prius quàm ipsi satis edocti sint, & in dolio, quod aiunt, figulinam, in aliorum animis meditari pietatem, mihi quidem videtur hominum insigniter desipientium.

In harenam descendere.

In harenam descendere, pro eo quod est, certamen inire. A gladiatoria item harena translatum, de qua Flaccus:

> Ne populum extrema toties exoret harena.

Quæ si ad rem animi transferantur, metaphoram habebunt prouerbialem. In exemplis referẽdis, quoniam passim obuia sunt, non arbitratus sum vel immorandum mihi, vel remorandum lectorem. Meam harenam, dixit Plinius in epistolis pro mea functione. Ita enim scribit Fabato: Itaque Beticio Prisco, quantum plurimum potuero, præstabo: præsertim in harena mea, hoc est, apud centumuiros.

Quanta mus apud Pisam.

Ὅσα μῦς ἐν πίσῃ, id est, Quanta mus apud Pisam: subaudi, tulit, aut simile quippiam. De iis qui vincunt, & optatis potiuntur, sed non sine summo negocio, neque citra magnum incommodum suum. Suidas natum ait ab athleta quodam, seu pugile Tarentino, qui in Olympiacis certaminibus apud Pisam semel duntaxat victor discessit, idque plurimis acceptis plagis. Plutarch. Symposiacõn commentario quinto, docet apud Pisam μονομαχίας, id est, singularia certamina celebrari solere, in quibus etiam ad cædem vsque affligebantur ij qui succubuissent.

Omnem mouere lapidem.

Πάντα λίθον κινεῖ: id est, Vnumquenque moue lapidẽ. hoc est: Omnia experire, nihilque intẽtatum relinque. Quod adagium hoc pacto natum esse plerique ferunt. Xerxes Græcos bello adortus, cũ esset apud Salaminẽ superatus, ipse quidem inde se mouit, verùm Mardonium reliquit, qui suo nomine bellũ prosequeretur. At cùm hic quoque in Platæis parum prosperè pugnasset, fugatúsque esset, fama vulgò inualuit, Mardonium intra ambitum tentorij sui thesaurum ingentem humo defossum reliquisse. Hac spe pellectus Polycrates Thebanus, eum agrum commercatus est. Verùm vbi iam multum diúque thesaurũ quæsisset, nec quicquam proficeret, Delphicum oraculum cõsuluit, qua ratione posset eas pecunias inuenire. Apollo respondit his verbis, πάντα λίθον κίνει: id est, Vnumquenque moue lapidem. Id simulatque fecisset, multam auri vim reperisse ferunt. Sũt qui metaphorã sumptam existiment ab his, qui cancros venantur in littore. Nam hi plerunque sub saxis latitant, quæ mouẽt qui cancros quęrũt. Effertur adagium etiam ad hunc modum, πάντα κινήσω πέτρον. id est, Omnem mouebo petram: hoc est, omnia periclitabor. Euripides in Heraclidis, πάντα κινῶν πέτρον: sentiens nihil non fieri. Plinius Iunior in quadam epistola: Ego iugulũ statim video, hunc premo. Premit certè quod elegit, sed in eligendo frequenter errat. Respondi posse fieri, vt genu esset, aut tibia, aut talus, vbi iugulum putaret. At ego, inquam, qui iugulum perspicere non possum, omnia pertento, omnia experior, πάντα denique λίθον κινῶ: id est, omnem lapidem moueo. Diuus Basilius ad nepotes: Ad quod vt viaticum paremus, omnis lapis, vt dici solet, mouendus est. Fortassis huc allusit & Theocriticum illud in Bucoliastis:

> Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον.—

De Galatea lasciuiente, atque omnia tentante, quo Polyphemum in se prouocaret: id quod alibi retulimus. Scholiastes admonet, prouerbio dici, significans idem valere quod πάντα κάλων σείειν, id est, omnem mouere funem. Addit, metaphoram sumptam à ludo quopiã: in quo qui potest alia ratione vincere concertatorem, mouet à linea lapidem, qui dicitur Rex. Nam quod adfert de statua saxea, quam sua forma mouere possit Galatea, coactius est, mea quidem sententia.

Omnem rudentem mouere.

Πάντα κάλων σείειν, id est, omnem funem mouere. Aliunde ducta metaphora, sensum eundem efficit. Aristophanes in Equitibus:

> Νῦν δή σε πάντα δεῖ κάλων ἐξιέναι,
> Καὶ λῆμμα θυμοειδὲς φέρειν, καὶ λόγους ἀφύκτους.

Quorum versuum hic est sensus:

> Nunc te necesse est omnem rudentem expedire,
> Et lemma ferre vehemens, ac rationes ineuitabiles.

Lucianus in Pseudomãte: καὶ πάντα κάλων ἐκίνουν ἀμύνασθαι βουλόμενος: id est: Atque omnem mouebam funem, hominem vlcisci cupiẽs. Apollonius in epistola ad Euphratẽ: πάντα φασὶ δεῖν τὸν ἔμπορον κάλων σείειν: id est, Negotiatorem aiunt omnem funem mouere oportere. Vsurpauit & Plato in Dialogo cui titulus Sisyphus: σκεπτέον ἂν εἴη, νὴ Δία, ἀκριβῶς αὐτὸ λεγόμενον, πάντα κάλων ἐφιέντας, καὶ πᾶσαν φωνὴν ἱέντας, id est, Consideremus itaque per Iouem exactè omnem, quod aiunt, rudentem laxantes, & omnem vocẽ emittẽtes. Iulius Pollux libro de vocabulis rerũ, ἐναυτιλλόμεθα παντὶ σεσεισμένῳ κάλῳ, καὶ ἅπασι κάλοις. id est, Nauigabamus omni moto rudente, & omnibus rudentibus. Ad eum modum significat difficilem nauigationem, in qua sunt omnia tentanda.

Respublica virum docet.

Πόλις ἄνδρα διδάσκει, id est, Respublica virũ docet. Significat, neminẽ ad rem gerendã idoneũ esse posse, nisi qui sit vsu exercitatus. Plutarchus citat ex Simonide, tametsi hemistichiũ carminis heroici: Quantúlibet diu versatus in agro, nõ fies idoneus administrãdę reipublicę, nisi vixeris in foro, in curia, in frequẽti populo. Allusit huc Socrates Platonicus, quum inuitatus ad loca amœna in agris, respõdit se cupidũ esse discẽdi, arbores autem nihil docere.

Omnem iacere aleam.

Omnem iacere aleam, est rem vniuersam periclitari, fortunæque arbitrio cõmittere. Siquidẽ alea, fortunæ ludus est magis quàm artis. Vnde prouerbiali figura si quãdo ancipitem rei euentum significamus, quasi non arbitrio iacientis, sed à fortuna pendentis, aleam iaci dicimus. Ita Terentius in Adelphis, vitam hominum perinde dixit esse, quasi cùm ludas tesseris, vt quod iactu non cecidit, id arte vt corrigas. Lucianus in dialogo, cui titulus, ὑπὲρ τῶν εἰκόνων: παντα κινησω ἀναρρ ῥιψω τον κύβον. id est: Audebo tesseram iacere. Euripides in Rheso:

Χωρῶ 'πὶ τ' ἀξίοισι πονῶν,
ψυχὴν προβαλὼν ἐν κύβοισι δαίμονος.

Id est:

Par est labore digna ferre præmia,
Quicunque vitam sortis obiicit aleæ.

Aristides in Pericle: καίτοι ὑπὲρ πάντων κύβος ἀνεῤῥίπτετο, σωμάτων, χρημάτων, δόξης, ἡγεμονίας. id est: Vna super omnibus alea iaciebatur, vita, pecuniis, fama, principatu. C. Cæsar ad Rubiconem, qui fluuius Italiam à Gallia disterminat, paulisper secum hæsitans, animóque reputans, quàm arduam rem moliretur, posteaquam ostento est animus additus: Eamus, inquit, quò deorum ostenta, quò inimicorum iniquitas vocat: iacta esto alea. Plutarchus in Apophthegmatis ad hunc modum dixisse refert: πᾶς ἀνεῤῥίφθω κύβος. id est: Omnis iacta sit alea. Ad quod alludens Lucanus:

—Cadat alea fati,
Alterutrum mersura caput.—

Plutarchus in vita Coriolani, extremam aleam in eundẽ sensum vsurpasse videtur, ὥσπερ ἔσχατον κύβον ἀφιείς. id est: Velut extrema iacta alea.

Item Petronius Arbiter:

Iudice fortuna cadat alea.—

M. Tullius lib. De diuinat. ij. Non perspicitis aleam quandam inesse hostiis deligendis, præsertim quum res ipsa doceat. Quum enim tristissima exta sine capite fuerint, quibus nihil videtur esse dirius, proxima hostia litatur sæpe pulcherrimè. Hic Tullius aleam dixit, casum. Prouerbium desumptum videtur ex Menandro Nam Athenæus lib. xiij. hæc citat illius carmina è comœdia quæ inscribitur Arrephorus, siue Tibicina:

Ου γαμεῖς ἂν ἐὰν ἔχῃς, τοῦτον καταλιπὼν τὸν βίον.
Γεγάμηκα γὰρ αὐτὸς διὸ παραινῶ σοι μὴ γαμεῖν.

Id est,

Siquidem sapis, ne coniugem vnquam duxeris.
Duxi ipse, proinde suadeo, ne coniugem vnquam duxeris.

Huic alter respondet.

Δεδογμένον τὸ πρᾶγμα, ἀνεῤῥίφθω κύβος.

Id est:

Decreta res est, esto iacta hæc alea.

Græci versus apud Athenæũ nonnihil corrupti sunt scribarum inscitia. Sed nullo negocio possunt restitui. Sic enim scriptos primùm arbitror:

Οὐ γαμεῖς ἐὰν νοῦν ἔχῃς, γε καταλιπὼν τοῦτον βίον,
Γεγάμηκα γὰρ αὐτὸς, διὸ παραινῶ σοι μὴ γαμεῖν τοῦ σοι παραινῶ.

Plato humanam vitam, teste Plutarcho, similem esse dixit alearum ludo, in quo & iacere oporteat accommoda, & iis quæ ceciderunt rectè vti. Quid cadat, id fortunæ in manu est. distribuere verò rectè quæ fortè ceciderunt, id in nobis situm est. Quam collationem imitatus videtur fuisse Terentius in Adelphis.

Aut ter sex, aut tres tesseræ.

Ἢ τρὶς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι, id est, Aut ter sex, aut tres tesseræ. Siquando significabimus nos extrema periclitari velle, & aut planè vincere, aut prorsum vinci, hoc adagio tempestiuiter vtemur. Sumptum est à vetusto tesserarum lusu: in quo qui nouem iecisset, is modis omnibus superabat: qui tres, is longissimè aberat à victoria. Nam antiquiores tribus tesseris vti consueuerant, non quemadmodum nunc duabus. Tesseram autem etiam iactum ipsum appellant: qui nonnunquam plenus est, interdum inanis. Itaque iactus ter trium felicissimus erat, trium inanis. Meminit huius adagionis Iulius Pollux, lib. de rerũ vocabulis ix. Porrò tesseras easdẽ esse cũ iis quos Græci κύβους appellant, testis est A. Gellius lib. j. cap. xx. κύβος enim, inquiens est figura ex omni latere quadrata. Quadrantales sunt, inquit M. Varro, tesseræ, quibus in alueolo luditur, ex quo ipsæ appellatæ κύβοι. Zenodotus parœmiam hanc citat ex Pherecratis fabula, cui titulus Myrmecanthropi: est enim clausula carminis trochaici. Suidas & Æschylum adducit ex Agamemnone:

Τὰ δεσποτῶν γὰρ εὖ πεσόντα θήσομαι,
Τρὶς ἓξ βαλούσης τῆσδέ μοι φρυκτωρίας.

Id est,

Nam res herorum faxo vt optimè cadant,
Ter sex vbi Phryctoriæ iaciam meæ.

Vsurpatum est à Platone libro De legibus vltimo: τί οὖν δὴ ποιητέον ἡμῖν; τοῦτο οὖν ἔτι τοῦτο λεγόμενον ὦ φίλοι ἐν κοινῷ μέσῳ ἔοικεν ἡμῖν κεῖσθαι, καὶ ὑποκινδυνεύειν περὶ τῆς πολιτείας ἐθέλουσιν ξυμπάσης, ἢ τρὶς ἕξ, φασίν, ἢ τρεῖς κύβους βάλλοντας, ποιητέον. id est: Itaque cùm hoc in loco res fuerint, quid faciendum censes hospes? Iuxta id quod vulgò dicitur, amici, visũm est nobis par esse, vti rem in publicum & in cõmune conferamus, velimúsque de vniuersa rep. supremũ subire discrimen, nihilque non facere, ita vt vel ter sex, vel tres talos iaciamus.

Rex aut asinus.

Βασιλεὺς ἢ ὄνος: id est, Rex aut asinus. hoc est, aut victor, aut victus. Simile illi, ἢ τρὶς ἕξ ἢ τρεῖς κύβοι: Aut ter sex, aut tres tali. Eustathius in Odysseæ sextum enarrans librum, ostendit metaphoram ductam ab his qui ludunt sphæra: quibus qui vicisset, rex appellabatur: qui victus fuisset, huic asino nomen erat. Plato in Theæteto: ὃς δ' ἂν ἁμάρτῃ, καθεδεῖται, ὥσπερ φασὶν οἱ παῖδες οἱ σφαιρίζοντες, ὄνος· ὃς δ' ἂν περιγένηται ἀναμάρτητος, βασιλεύσει ἡμῶν. id est: Qui aberrarit, is desidebit, quemadmodum dicunt ij qui sphæra ludunt, asinus: qui verò nihil aberrans vicerit, rex noster esto. Iulius Pollux lib. De rerum vocabulis ix. sphæra ludendi quatuor modos commemorat, quorum primus appellatur ἐπίσκυρος, alter φαινίνδα, seu φαινίνδα, tertius ἀπόῤῥαξις, quartus οὐρανία. Quorum postremum (nam is ad prouerbium propriè facit) describit his verbis: ἡ δ' οὐρανία ὁ μὲν ἀνακλασθεὶς ἀπορρίπτει τὴν σφαῖραν εἰς τὸν οὐρανόν. τοῖς δ' ἦν φιλονεικία πρὶν εἰς γῆν αὐτὴν πεσεῖν, δράξασθαι. ὅπερ ἔοικεν Ὅμηρος ἐν Φαίαξι ὑποδηλοῦν. ὁπότε μὲν πρὸς τὸ τεῖχος τὴν σφαῖραν ἀντιπέμψειεν, τὸ πλῆθος τῶν πηδημάτων ἐλογίζετο· καὶ ὁ μὲν ἡττώμενος, ὄνος ἐκαλεῖτο, καὶ πᾶν ἐποίει τὸ προσταχθέν· ὁ δὲ νικῶν βασιλεύς τε ἦν καὶ ἐπέταττεν. id est: Vrania verò lusus sic habet: Aliquis resupinans sese, sphæram in cœlum mittit. reliquis autem certamen erat, vt eam prius quàm in terram recideret, raperent. id quod in Phæacibus significare videtur Homerus. Sanè verò cùm aduersus parietem sphæram misissent, numerus subsultuum censebatur: & qui victus fuisset, is asinus appellabatur: & quicquid imperatum esset, faciebat: rursum qui vicisset, is & rex erat, & imperabat. Hactenus Iulius. Porrò locus quem ex Homero citat, est Odysseæ θ. ad hunc modum:

Τόν ῥα περιστρέψας ἧκε στιβαρῆς ἀπὸ χειρός.
Βόμβησεν δὲ λίθος· κατὰ δ' ἔπτηξαν ποτὶ γαίῃ
Φαίηκες δολιχήρετμοι, ναυσίκλυτοι ἄνδρες,
Λᾶος ὑπὸ ῥιπῆς· ὁ δ' ὑπέρπτατο σήματα πάντων.

Id est,

Versatum hunc valida submisit in aera dextra,
Intonuit lapis: ast in imum formidine fidunt
Phæaces, gens gnara maris, ratibúsque superbæ;
Ob saxi iactum: verùm id procul omnia signa
Transuolat.

Ab hac forma non videtur alienum quod est apud Plautum in Pœnulo. Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me illexero. Licebit vti, cùm significabimus iaciendam aleam, quæ vel summos reddat, vel infimos.

Vela ventis permittere.

Neque dissimili figura dixit Quintilianus in præfatione Institutionum oratoriarum: Permittamus vela ventis, & oram soluentibus bene precemur. hoc est: Aeditionis ancipitem euentum vtcunque cadet experiamur. Simillimum est illud apud Senecam in Agamemnone: Fluctibus dedi ratẽ. hoc est: Rẽ fortunæ arbitrio cõmisi. Theognis:

Ὁππυταυ φερόμεθα καθ' ἱστία λευκὰ βαλόντες.

Hoc eſt:

Quare nunc ferimur tendentes carbaſa ventis.

Venuſtè Græcis πλησίστιος φέρεσθαι, dicitur qui toto pectore ſummóque conatu rapitur ad aliquid. Ita Plutarchus in Catone ſeniore de Scipione: Hunc Cato reprehendebat, quòd largitione corrumperet. Scipio reſpondit, ſibi non opus eſſe quæſtore nimium diligenti, quum ipſe πλησίστιος, id eſt, plenis velis ad bellum raperetur. Ouidius.

Et quoniam magno feror æquore, plenáque ventis
Vela dedi.—

Deo fortunæque committo.

Qui fortunam experiri ſtatuerit, euentum negocij fortunæ committens, in hunc conuenerit illud ex eodem libro.

Ἤδη γὰρ καὶ ἐγὼ τὰ δὲ μοι Διὶ πάντα μελήσει.

Id eſt:

Torſero & ipſe, Ioui fuerint hæc omnia curæ.

Ad aſylum confugere.

Huic cognatum eſt, Ad aſylum confugere, M. Tull. actione in Verrem iij. Se quæſtorem prohibitum eſſe dicebat, quo minus è phano Dianæ ſeruum ſuum qui in illud aſylum confugiſſet, abduceret. Hæc fient venuſtiora & παροιμιωδέστερα, ſi ad animi res transferantur.

Quò properas, num ad ephebum?

Philoſtratus in vita Apollonij, ἐν κιλικίοις λόγος, ποῖ τρέχεις; ἆρα ἐπὶ τὸν ἔφηβον; ἐκεῖνο τι ἐλέγετο, καὶ παροιμιῶδες ἦν ἴσχυε. id eſt: Ac Cilicibus celebratum dictum, Quò curris? num ad ephebum? de illo quoque ferebatur, adagijque vim obtinebat. Parum liquet, quid ſibi voluerit Cilicum illud adagium: niſi fortè ſumptum eſt ab Apollinis oraculo, ad quod vndique feſtinabatur: fingebatur autem imberbis Apollo, quemadmodum & Bacchus.

Tanquam ad aram.

De ſacra ancora dictum eſt aliàs. Illi ſimillimum eſt, Ad aram, quum extremum refugium intelligi volumus. Inde ſumptum, quòd olim qui extrema neceſſitate vrgebantur, ad aras deorum ſoleant confugere, vnde nefas erat quenquam detrahere. M. Tullius in oratione pro Roſcio Comœdo: Quod item nuper in Erote Comœdo vſuuenit, qui poſteaquam è ſcena non modò ſibilis, ſed etiam conuicio explodebatur, ſicut ad aram confugit in huius domum, diſciplinam, patrocinium, nomē. Idem libro iij. De natura deorum: Quod vos, inquit, quum facere non poteſtis, tanquam ad aram confugitis ad deum. Idem actione in Verrem iiij. Magiſtratuum autem noſtrorum iniurias ita multorum tulerunt, vt nunquam ante hoc tempus ad aram legum, præſidiúmque veſtrum publico conſilio confugerent. Ouidius Epiſtolarum libro iiij.

Vnica fortunis ara reperta meis.

Plautus in Moſtellaria: Ad aram confugiſti.

Res ad triarios rediit.

Romanum extat adagium, elegans cum primis & annotandum: Res ad triarios rediit. Eo licebit vti, cum ſignificabimus rem eò periculi redactam eſſe, vt extremo conatu, ſummiſque viribus ſit enitendum, & ad ſuprema confugiendum conſilia: quibus ſi nihil proficiatur, iam nihil reliquum eſſe videatur, vnde ſubſidiū ſperare poſſis. Veluti ſi in diſceptatione quapiam literaria, mediocribus ambigentibus, ad vnum aliquē ſummæ doctrinæ virum rem deferre cogeremur: aut in ancipiti negocio potentiſſimorum amicorum opem implorare compelleremur, quos non niſi maxima quadam adacti neceſſitate ſoleamus interpellare. Denique ſi cum vulgaribus illis conſiliis res implicari nequit, ad nouum aliquod & egregiè callidum confugitur. Quemadmodum Terent. ille Phormio in ſui nominis fabula, cùm ſignificaret neque in Antiphone, neque in Phædria, neque in Geta ſatis eſſe præſidij ad retundendam ſenis ſæuitiam: Ad te, inquit, Phormio ſumma redit. Natum eſt adagium à ratione modóque componendi Romani exercitus. Refertur autem pariter, & explicatur à T. Liuio, primæ Deca. libro octauo cuius verba libuit ſubſcribere. Poſtremò in plures ordines acies diſtribuebatur. Ordo enim ſexagenos, ſiue (vt alij legunt) ſexcenos milites, duos centuriones, vexillarium vnum habebat. Prima acies haſtati erant, manipuli xv. diſtantes inter ſe modicum ſpatium. Manipulus leues vicenos milites, aliam turbam ſcutatorum habebat. Leues autem, qui haſtam tantùm geſſaque gererent, vocabantur. Hæc prima frons in acie florem iuuenum pubeſcentium ad militiam habebat. Robuſtior inde ætas totidem manipulorum, quibus Principibus eſt nomen. Hos ſequebantur ſcutati omnes, inſignibus maximè armis. Hoc triginta manipulorum agmen antepilanos appellabant, quia ſub ſignis iam alij quindecim ordines locabantur, ex quibus ordo vnuſquiſque tres partes habebat. Earum vnamquanque primum pilum vocabant. Tribus ex vexillis cōſtabat. Vexillum clxxxiij. vt alij, ſed homines erant. Primum vexillum triarios ducebat, veteranum militem ſpectatæ virtutis. Secundum rorarios, minoris roboris ætate factíſque. Tertium accenſos, minimæ fiduciæ manum. Eò & in poſtremam aciem reiiciebantur. Vbi his ordinibus exercitus inſtructus eſſet, haſtati omnium primi pugnam inibant. Si haſtati profligare hoſtem non poſſent, pede preſſo eos retrocedentes, in interualla ordinum principes recipiebant. Tum principum pugna erat, haſtati ſequebantur. Triarij ſub vexillis conſidebant, ſiniſtro crure porrecto, ſcuta innixa humeris, haſtas ſubrecta cuſpide, in terram fixas, vt haud ſecus quàm vallo ſepta inhorreret acies, tenentes. Si apud principes quoque haud ſatis proſperè eſſet pugnatum, à prima acie ad triarios ſenſim referebantur: inde rem ad triarios rediſſe, cùm laboratur, prouerbio increbuit. Triarij conſurgentes, vbi in interualla ordinum ſuorum principes & haſtatos recepiſſent, extemplò compreſſis ordinibus velut claudebant vias, vnóque continente agmine, iam nulla ſpe poſt relicta, in hoſtem incidebant. Id erat formidoloſiſſimum hoſti, cum velut victos inſecuti nouam repentè aciem exurgentem auctam numero cernebant. Hactenus T. Liuius: cuius ex verbis ſatis arbitror liquere prouerbium: vt noſtra interpretatione iam non ſit opus. Item Veget. De re milit. libro ſecundo, declarat, poſt omnes acies ſolere collocari triarios, omni armorum genere inſtructos, qui genu poſito ſubſidebant: vt ſi primam aciem vinci contigiſſet, ab iis integrato prælio victoria repararetur. Modeſtus in libello De vocabulis rei militaris: Sextus, inquit, ordo poſt omnes à firmiſſimis & ſcutatis, & omni genere armorum munitis, bellatores tenebat, quos antiqui triarios appellabant. Hi vt requieti & integri acrius inuaderent hoſtes, poſt vltimas acies ſedere conſueuerunt, & ſi quid in primis ordinibus accidiſſet, de eorum viribus ſeparaturis ſpes tota pēdebat. Flauius Vopiſcus in vita Firmi Imperatoris, indicat robuſtiſſimum quemque militem in triarios allegi ſolitum, docēs eum neruis robuſtiſſimis fuiſſe, hoc argumento, quòd triarium quoque vinceret.

Sacram ancoram ſoluere.

Huic finitimum eſt illud, quod apud Græcos celebratur: ἱερὰν ἄγκυραν χαλάζειν. id eſt, Sacram ſoluere ancoram: quoties ad extrema præſidia confugitur. Translatum à nautis, qui maximam ac validiſſimam ancoram ſacram vocant, eámque tum demum mittunt, cùm extremo laborāt diſcrimine. Lucian. in Ioue tragœdo: ἄκουε δὴ ἱερὰν φασὶν ἄγκυραν, καὶ ἣν οὐδεμιᾷ μηχανῇ ἀπορρήξεις. id eſt, Audi iam ſacram, vt aiunt, ancorā, quámque nulla vi queas abrūpere. Sic enim appellat argumentum inſolūbile. Rurſum Drapetis: ἔδοξεν οὖν σκοπουμένοις τὴν ὑστάτην ἄγκυραν, ἣν ἱερὰν οἱ ναυτίλοι φασὶ, καθεῖναι, id eſt: Viſum eſt igitur re perpenſa, extremam ancoram, quam nautæ ſacram nomināt, demittere. Rurſum in Apologia. Μία μοι ἴσως ἐκείνη ἄγκυρα ἐν ἀβλαβής. id eſt: Mihi fortaſſis vna illa ancora adhuc ſupereſt integra. id eſt: Illud mihi adhuc ſupereſt, quò poſſim confugere. Euripides in Helena:

Ἄγκυρα δ' ἥμου τῆς τύχης ὀχεῖ μόνη.

Id eſt:

Mihi ab vnica fortuna pendet ancora.

hoc eſt:

Vna duntaxat ſpes mihi ſupereſt.

Ariſtides

Ariſtides in Themiſtocle: καὶ ὥσπερ τῆς ἱερᾶς ἀγκύρας τῆς ἐκείνου φωνῆς ἐχόμενοι. id eſt: Ac velut à ſacra ancora de illius voce pendentes. Diuus Chryſoſt. de Lazaro concione iiij. conſcientiam appellat ἱερὰν ἄγκυραν: quòd illa nunquam patiatur hominem abripi vi cupiditatum, veluti ventorum procella, quin obnitatur.

Mouebo talum à ſacra linea.

Idem pollere putat Diogenianus, κινῶ τὸν ἀφ' ἱερᾶς. id eſt: Sacræ lineæ talum moueo. De iis qui extrema parant experiri. Id Iulius Pollux lib. ix. exponens, ait à ludo quopiam teſſerarum natum eſſe adagium. Luſum autem fuiſſe huiuſmodi, vt vtrique ludentium eſſent calculi quinque, totidem impoſiti lineis: vnde & Sophocles dixerit, πεντε γραμμα. id eſt, Teſſeræ quinque linearum. Inter eas lineas, vtrinque quinas, vnam fuiſſe mediam, quam ſacram vocabant: vnde qui talum mouiſſet, is ſacræ lineæ calculũ mouere dicebatur. Id verò non fiebat, niſi cùm res poſceret, vt ludens ad extrema confugeret auxilia. Vſurpat hoc adagium Plato lib. De legibus v. καθάπερ πεττὸν ἀφ' ἱεροῦ: id eſt, Tanquam à ſacra teſſera. Plutarchus in libro qui inſcribitur, An ſeni ſit gerenda reſpub. τελευταίαν ὥσπερ τὴν ἀφ' ἱερᾶς ἐπάγουσιν ἡμῖν τὸ γῆρας. id eſt: Poſtremam nobis, tãquam à ſacra linea ſenectam allegant: hoc eſt, veluti cauſam grauiſſimam. Idem commentario De comparatione terreſtrium ac marinorum: Φέρε κινήσαντες τὴν ἀφ' ἱερᾶς, βραχέα περὶ θειότητος αὐτῶν καὶ μαντικῆς εἴπωμεν. id eſt: Age moto talo à ſacra linea, paucis de diuinitate eorum & diuinatione dicamus. Rurſum idem aduerſus Colotam Epicureum: εὐθὺς οὖν τὸν ἀφ' ἱερᾶς κεκίνηκεν ὁ Κωλώτης. id eſt: Protinus igitur talum à ſacra mouit Colotes. hoc eſt: ſtatim id quod eſt grauiſſimum, aggreſſus eſt, vt impugnaret Apollinis de Socrate iudicium. Idem in vita Martij Coriolani, de ciuitate Romana ob Coriolani minas perturbata: ἄρα τὴν ἀφ' ἱερᾶς ἀφῆκεν. id eſt: Sublatam à ſacra linea teſſeram miſit. Deſperatis enim rebus ad deorum religionem confugiebat, ſupplicatum miſſis ſacrificis, æditnis, initiatoribus, auguribus, &c. Huc alluſit & Theocritus in Buccoliaſtis:

Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον.

Atque a lineola lapidem mouet. — de quo nobis & aliàs facta mentio.

Semper tibi pendeat hamus.

Adſimili metaphora dixit Ouidius in Amoribus:

Caſus vbique valet, ſemper tibi pendeat hamus:
Quo minimè credis gurgite piſcis erit.

Id eſt:

Semper experienda fortuna, & omnis tentanda occaſio. Simile illi, Omnem mouere lapidem.

Tentantes ad Troiam peruenerunt Græci.

Theocritus in Siracuſiis, tentando atque experiendo quantumlibet etiam ardua perfici, figura prouerbiali ſignificans:

—Ἐς Τροίαν, inquit, πειρώμενοι ἦνθον Ἀχαιοί.
Καλλίστα παίδων πείρᾳ θὴν πάντα τελεῖται.

Id eſt:

—Tentando ad Troiam venêre Pelaſgi.
Cuncta, puellarum pulcherrima, perficit vſus.

Et poſt malam ſegetem ſerendum eſt.

Equidem non pugno eſſe prouerbium, etiam ſi prouerbij ſimillimum eſt, illud epiphonema Senecæ, lib. Epiſtolarum xj. Et poſt malam ſegetem ſerendum eſt. Quo licebit vti, quoties res parum ex animi ſententia cecidit, & ſignificabimus non eſſe deſiſtendum à conatu. Quanquam Seneca loquitur de iis, qui refugiunt in vllum hominem beneficium collocare, quòd ſemel inciderint in ingratũ. Eiuſdem generis eſt, quod eodem ſubnectitur loco: Poſt naufragium maria tentantur.

Ex Appendice Erasmi.

Tractant fabrilia fabri.

Natura monemur, vt ea, quorum gnari ſumus, quibúſque aſſueuimus, ea faciamus. Horatius epiſt. j.

— Quod medicorum eſt
Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.

Idem alibi:

Quam ſcit quiſque lubens cenſebo exerceat artem.

Lege alibi prouerb. In dolio figularem artem diſcere.

Vnedo.

De re, quæ initio quidem nouitate arridet, verùm repetita ſordeſcit: cùm contrà κόρος οὐδεὶς τῶν καλῶν, nulla ſit ſatietas rerum honeſtarum. Tradit Plinius, vnedonem pomum eſſe.

Ivnii. Ἐκκυβεύειν.

Ἐκκυβεύειν, quaſi dicas aleam iacere, prouerbialiter vſurpatum, pro periculum facere, & experiri ancipiti quodam marte, elegantius quidem, quam cæteri, qui ἀναρρῖψαι κύβον duobus verbis efferunt. Polybius libro j. ὡς ἂν μέλλοντες ἐκκυβεύειν περὶ τῶν ὅλων. id eſt: Velut aleam periclitaturi de ſumma rerum. & lib. ij. οὗ δὴ ἀκούσαντά φασι κρῖναι Κλεομένη παραχρῆμα, ἐκκυβεύειν τοῖς ὅλοις, πρὶν ἢ συνεῖναι τὰ προσαπηγγελμένα τὰς δυνάμεις. id eſt: Quo audito Cleomenẽ aiunt decreuiſſe eueſtigiò totis viribus belli aleam eſſe tentandam, prius quàm miles quid accidiſſet, cognoſceret. Apud Suidam: οἰηθεὶς κατὰ τὸν ποιητὴν δόλον εἶναι, ὑπέλαβεν οὐ δεῖν ἐκκυβεύειν οὐδὲ παραβάλλεσθαι τοῖς ὅλοις. id eſt: Ratus, iuxta poetam, dolum ſubeſſe, iudicauit haudquaquam iaciendam eſſe aleam, aut periclitandum omnibus commiſſis copiis. & iterum Polybius: ἔδοξε τοῖς Καρχηδονίοις ἐκκυβεύειν καὶ παραβάλλεσθαι. id eſt: Decreuerunt Carthaginenſes aleam iacere, & prælio congredi. ita Ammianus lib. xxiiij. Imperator omnes aleæ caſus inter mutuas clades experiri feſtinans. Huc ſpectat illud Æſchyli in ſeptem ad Thebas:

Ἔργον δ' ἐν κύβοις Ἄρης κρινεῖ.

Id eſt:

Mars belli incertus negocium finiet alea.

Brassicani. Mittere lineam.

Plautus in Moſtellaria: Non ego ita extemplò meum oſtendam ſenſum, mittam lineam. Metaphora à pictoribus deſumpta. Lineam mittere dicuntur, qui rem tantùm adumbrant, & coniecturis quibuſdam inquirendam proponunt. Siquidem ex linearum ductu, iuſtum etiam picturæ artificium diſcimus. Vnde verſiculus ille paſſim celebratur:

Linea, quæ veterem longè fateatur Apellem.

Cognati. Iacta eſt alea.

In prouerbio eſt, Iacta eſt alea, cùm ſic incœpta res eſt, vt deſiſtere integrum non ſit. quod verbum Cæſar traiecturus Rubiconẽ vſurpauit, vt inquit Plutar. ἐρρίφθω κύβος: & pro euentu rei dubio ponitur. Lucianus in Hermonide: Itaque iuxta prouerbium, in vno viro iecimus aleam. Idem pro imaginibus, παραβόλως ἀναρρῖψαι τὸν κύβον. id eſt: Audebo iactare aleam. In Saturnalibus, aleam vocat naufragium. Aleam ab inuentore dictam, quidam tradunt: eſt autem tabula luſoria, quæ & latruncularia, & pyrgus, & alueus, & alueolus vocatur, rotunda illa tabella rotulæ inſtar, quæ mouetur. Ad hæc pertinent elegantes verſiculi Alexidis, quos citat author Græcus, ſed innominatus, in eclogis rei ruſticæ:

Τοιοῦτο τὸ ζῆν ἐστιν ὥσπερ οἱ κύβοι,
Οὐ ταὔτ' ἀεὶ πίπτουσιν οὐδ' ἐν τῷ βίῳ
Ταὐτὸν διαμένει σχῆμα, μεταβολὰς δ' ἔχει.

Sic in Antiphonte περὶ ὁμονοίας: ἀνατίθεται ὥσπερ πεττὸν τὸν βίον ἐκ ... [Suprà Iunij prouerb. ἐκκυβεύειν, aleam iacere.]

Experientia rerum magiſtra.

Et hoc hodie vſitatum eſt, atque in prouerbiis numeratur: quod ſic expreſſit Lucretius in extremo lib. v.

Vſus & impigræ ſimul experientia mentis
Paulatim docuit pedetentim progredientis.
Namque aliud ex alio clareſcere corde videbant
Artibus, ad ſummum donec venêre cacumen.

Igne probatus.

Aurum igne optimè probari, ecquis eſt omnium qui ignoret? Ita enim maximè probum improbúmque explo-

rari, in ore est omni populo. Nec coticulæ tanta in hac re fides est, quanta ignis, etsi eius ope tradunt scrupulari differentia & discrimine, aurum omnis generis spectari. Hinc illa præclara & elegans manauit elocutio, quæ frequenter occurrit libros eruditorum virorum legétibus: Igne probatus. Cicero ij. Officiorum: Quòd in quo viro perspectum sit, hunc igni spectatum arbitrentur. hoc est, eius fides rebus aduersis explorata spectatáque est. Eadem similitudine vtitur in epistolis familiaribus lib. ix. D. Petrus epistola priore: Multo preciosius auro, quod tamen per ignem probatur. Frequens est hæc collatio in sacris literis.

Fecimus periculum.

Plato in Axiocho: Tu namque dicis hæc, qui de sublimi spectaueris: nos verò, qui periculum fecimus, quanto exactius scimus? In Menone, vel, de virtute: Quanam ratione dignosces, bonumne an malum sit, cuius nullum fecisti periculum?

Quàm alta sit aqua, ipsa ostendet.

Alibi: Qui in transeundo flumine præit sequentibus, cùm interrogant quàm alta sit aqua: Ipsa ostendet, inquit.

Multa sunt in hoc Experientiæ loco communia cum Discriminis superiore, quare, lector, ea inter se conferre poteris.

EX SESE.

ERASMI. Domi habet, domi nascitur.

Ad eandem pertinet metaphoram: Domi habere. Nam id domi dicimur habere, quod in nobis situm est, nec necesse est ab aliis mutuò sumere. Translatum apparet ab ea consuetudine foris rogandæ suppellectilis, quam domi desideres. Terent. in Adelphis: Phy. domi habet, vnde discat. Tullius ad Varronem: Sed quid ego nunc hæc ad te, cui domi talia nascuntur? Idem Academicarum quæstionum lib. ij. Desine quæso communibus locis, domi nobis ista nascuntur: id est, hæc oratorum sunt propria. Proinde dixeris eleganter: Quid in rebus istis felicitatem venaris? domi habes, vnde beatus esse queas. Regum est, domi cōsilium habere, non ab aliena pendere sententia.

Domesticum malum.

Ad significandum priuatum ac domesticum malum, quod ad alios nihil attinet, conueniet illud ex eodem libro:

Ἀλλ' ἐμοὶ αὐτῷ χρέος, ὅ μοι κακὸν ἔμπεσεν οἴκῳ.

Id est:

Porrò malum nostras quod in ædes incidit, vnum
Ad me pertinet.—

M. Tullius in actione in Verrem v. domesticum ac vernaculum crimen appellat, quod intra parietes admissum nondum peruenit in publicum rumorem.

Nihil graue passus es, nisi, &c.

Οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, εἰ μὴ προσποιῇς.

Id est:

Nihil graue accidit, nisi tibi vindicas.

Meminit Diogenianus. Nemo læditur, nisi à seipso. Nemini fit iniuria, si eam existimet ad se non pertinere.

Emere malo quàm rogare.

M. Tullius in Verrinis actionibus adagij vice citat: Emere malo quàm rogare. Quo significatum est, haudquaquam gratis accipi quod precibus emitur: imò nihil emi charius quàm quod roganti datur. Durum enim illud verbum ingenuis animis, Rogo, nec inter amicos vnquā expectandum: autore Seneca. Trāslatum à veterum consuetudine, qua vicinus à vicino supellectilem commodato rogabat, quam ipse fortè domi nō habebat. Hunc autem morem antiquitùs fuisse, ex Plauti tum Aulularia, tum Rudentibus licet cognoscere. L. Apuleius in Floridis: Neque enim leui mercede emit qui precatur: aut paruū precium accipit qui rogatur, adeò vt omnia vtensilia emere potius velis quàm rogare. Idem innuit, obscurius quidem, sed elegāter, Græcis celebratum prouerbium, quod alio reddemus loco: Εὔχου τῷ γείτονι ἔχειν, ἐᾶν δὲ πλέον δὲ τῇ χύτρᾳ. id est: Precare vicino vt habeat, magis autem ollæ. Significat autem, optandum quidem, vt vicinum habeas locupletem, à quo queas vtendum sumere, quod ipse domi nō habes. verùm multo satius esse, teipsum domi possidere, quicquid postulat vitæ vsus.

EXERCITATIO.

COGNATI. Exerce iuuentam.

Catull. in nuptias Iuliæ & Mallij:

—Munere assiduo valentem
Exerce iuuentam.—

Stat. in j. Syluarum, in epithalamio Stellæ & Violantillæ, in eandem sententiam:

Exerce formam, & fugientibus vtere donis.

Cotem esse.

Ταῖς ἀκόναις εἶναι. De eo quod disciplinam continet, nec in segnitiem prolabi finit: vt Carthaginem Nasica appellabat cotem iuuentutis Romanæ.

FACVNDIA.

ERASMI. Attica musa.

Cui diuersum, ἀττικὴ μοῦσα: id est, Attica musa: pro venusta, lepidáque oratione. Nam inter dicendi genera laudatur in primis Atticum. Diogenes Laertius & Plutarchus in vita Platonis, scribit id cognominis vulgò tributum fuisse Xenophonti, vt Attica musa vocaretur: propter admirabilem quandam hominis in dicēdo venustatem. Vnde & Atticam eloquentiam, & Atticum leporem appellant: quemadmodum indicauimus alibi. Sed ad hominem accommodatum, erit venustius, præsertim si accedat ironia: velut si inelegantem aliquem, & ab omnibus literis & gratiis alienissimum, Atticam musam voces. Nam amusi vocantur omnes huiusmodi.

Lepos Atticus, Eloquentia Attica.

Inter reliquos Græciæ populos, lepos quidam, & festiuitas quasi vernacula ac peculiaris adest Atticis, adeò vt & in prouerbium abierit, Atticus lepos, Attica eloquentia: pro summa. Terent. in Eunucho: Dixin' in hoc Atticam esse eloquentiam? cùm insulsum atque inuenustum militem rideret. Diuus Hieron. ad Pammachium, Iouinianū, vt opinor, irridens: Hæc inquit, Plautina eloquentia, hic lepos Atticus, & musarū, vt dicitur, eloquio comparandus. Quanquam illud de musarum eloquio, ad M. Varronis eloquium de Plauto celebratum respicit, qui dixit, Musas ipsas, si Latinè loqui voluissent, Plautino ore fuisse locuturas. Huc allusit & Lucianus in libello De mercede seruientibus. κἄν ποτε ἀγροικότερόν τι χωρῇ, αὐτὸ τὸ τῆς ἀττικῆς καὶ τοῦ ὑμηττοῦ. id est, Quod si quando quid etiam rusticè dixerint, hoc ipsum merè Atticum, atque ab Hymetto profectum videri volūt. Est autem Hymettus mōs Atticæ, mellificio nobilis: vnde & mel Atticū, & Hymettia mella. quę precipua fuisse testatur & Martia. in Xeniis:

Hoc tibi Thesei populatrix misit Hymetti
Palladis à syluis nobile nectar, apis.

Cygnea cantio.

Κύκνειον ᾆσμα, id est, Cygnea cantilena. Refertur inter Græcanica prouerbia. Notatur & ab Æliano in opere De naturis animalium, prouerbij vice. Conuenit in eos, qui supremo vitę tempore facundè disserunt, aut extrema senecta suauiloquentius scribunt: id quod ferè solet accidere scriptoribus, vt postrema quæque minimè sint acerba, maximéque mellita, videlicet per ætatē maturescente eloquentia. Porrò cygnos instante morte mirandos quosdam cantus ædere, tam omnium literis est celebratum, quàm nulli vel compertum, vel creditum. Nam Lucianus negat, se vel vidisse cygnos, cū in Pado flumine nauigaret. Ælianus addit cygnos non canere, nisi flante zephyro vento. quem Latini Fauonium dicunt. Martial.

Dulcia defecta modulatur carmina lingua,
Cantator cygnus funeris ipse sui.

Neque desunt philosophi, qui huius rei causam etiam ad-

dere conantur, affirmántque id accidere propter spiritus, per collum procerum & angustum erumpere laborantes. Diuus Hieron. in quodam laudans senilem eloquentiam, commemoratis aliquot scriptoribus: Hi omnes, inquit, nescio quid cygneum vicina morte cecinerunt. Idem in epitaphio Nepotiani: Vbi est ille ἐργοδιώκτης noster, & cygneo canore vox dulcior. Nos item in Epigrammate quodam, quod olim extemporè lusimus, ad nunquam satis laudatum studiorum omnium Mecoenatem, Gulielmum archiepiscopum Cantuariensem:

Vates videbis exoriri candidos,
Adeò canoros atq; vocaleis, vti
In alto fundant astra cygneum melos,
Quod ipsa & ætas posterorum exaudiat.

Meminit adagij & Athenæus lib. Dipnosoph. xiiij. ex autore Chrysippo: referens quendam adeò impensè delectatum fuisse dicteriis, vt cùm esset à carnifice trucidandus, dixerit se velle mori, decantata cygnea cantione: sentiens, opinor, dictum aliquod falsum, quod simulatq; proloquutus esset, non cunctaretur emori. M. Tullius præfans in librum De oratore tertium, de L. Crasso ita loquitur, Illa tanquam cygnea fuit diuina hominis vox & oratio, quam quasi expectantes post eius interitum veniebamus in curiam, vt vestigiũ illud ipsum, in quo ille postremùm institisset, contueremur.

Tunc canent cygni, cùm tacebunt graculi.

Τοτ' ᾄσονται κύκνοι ὅταν κολοιοὶ σιωπήσωσι, id est, Tum canet cygni, cum tacuerint graculi. hoc est, tum loquentur eruditi, cum garrulis non erit loquendi locus. aut, inter garrulos & obstreperos non est eruditis dicendi locus. Vsurpauit adagium Gregorius Theologus, opinor in epistolis: παῦσαι τὰ πολλὰ φλυαρῶν ἡμῶν τῆς σιωπῆς, ἤ σοι παροιμίαν ἐρῶ μάλιστα ἰδοὺ ἀληθῆ, μάλιστα δὲ συντομον ὅτι τότε ᾄσονται κύκνοι, ὅταν κολοιοὶ σιωπήσωσιν, id est, Aut desine tuis nugis obstrepere nostro silentio, aut tibi referam prouerbium, vt verissimum, ita breuissimum: Tunc canent cygni, cùm tacebunt graculi. Ita nunc loquuntur Cicero, Vergilius, Horatius: & tacent Pero, Philiscus, Meuius, qui viuis illis obstrepebant, tanto loquaciores, quanto indoctiores.

Nestorea eloquentia.

Nestoris Pyliorum ducis facundia in prouerbium abiit, siquando senilem suauiloquentiam significamus. Nam huic Homerus, vt tria secula, ita plus quàm mellitã quandam facundiam affingit. Sic enim ait in Iliad. α.

—Τοῖσι δὲ Νέστωρ
Ἡδυεπὴς ἀνόρουσε λιγὺς Πυλίων ἀγορητής,
Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

Id est:

Post hos assurgit Pylius dux ille disertus
Nestor, cuius ab ore fluit vox melle liquenti
Dulcior. —

Quem locum imitans Theocritus, autore Plutarcho, scripsit in Bucolicis:

Οὕνεκά οἱ γλυκὺ Μοῖσα κατὰ στόματος χέε νέκταρ.

Id est,

Propterea quòd in os illi prædulce camœna Infudit nectar. —

Huc spectat & Horatianum illud:

— Fidis enim manare poetica mella
Te solum. —

Nihil ex agro dicis.

Οὐδὲν ἐξ ἀγροῦ λέγεις, id est, Nihil è rure loqueris. i. nihil humile, neq; triuiale. Quod enim parum elegans, parum expolitum, id ex agro profectum dicitur: contrà quod festiuum, quod lepidum, id vrbanum ac ciuile vocant. Meminit Suidas.

Nunc ipsa viuit sapientia.

Αὐτὴ νῦν σοφία ζῇ, id est, Nunc ipsa viuit sapientia. Applaudentis & adgratulantis est sermo, si quid aliquando videtur scitè & arte dictum factúmve. Festiuius erit, si per ironiam efferatur in eos, qui res egregias stultissimè tractant.

Nunc ipsa floret Musa.

Ἀρτὶ νῦν αὐτὴ ἡ Μοῦσα ἀνθεῖ, id est, Nunc ipsa floret Musa. Superiori simillimum: vbi quid eruditè, facundè, venustè dictum aut scriptum videbitur, quasi Musis bene fortunantibus. Et hoc venustius fiet per ironiam, vbi quis sibi videtur mirificè dicere, quum dicat insulsissimè.

Musarum aues.

Μουσῶν ὄρνιθες, in eadem Ecloga dicti sunt poetæ, quòd assiduè modulentur sua carmina:

Καὶ Μοισᾶν ὄρνιχες ὅσοι ποτὶ Χῖον ἀοιδὸν,
Ἀντία κοκκύζοντες ἐτώσια μοχθίζοντι.

Id est:

Quotquot aues Musarum, audent certare poetæ
Chio, coccysando, opera conantur inani.

Musarum aues.

Μουσῶν ὄρνιθες, id est, Musarum aues, non absq; prouerbij specie Theocritus in Thalysia appellat poetas, quòd lusciniarum in morem assiduè canant sua poemata. Scholiastes admonet, omnes aues canoras Musarum aues appellari. Sentit autem sibi displicere poetas, qui cuculorum more audent Homero occinere.

IVNII. Corinthia verba & Ionica.

Corinthia verba pro exquisitis & magnopere elaboratis & ad ostentationem nitidis, vel etiam pro delicato & molli dicendi genere, poni video. Quintilianus lib. 8. capit. 3. Sed ita demum, si non appareat affectatio, in qua mirificè Virginius, Corinthiorum amator iste verborum. Corinthia opera olim laudatissima fuerunt, & primæ nobilitatis, de quibus ita Plinius lib. xxxiiij. cap. ij. Sunt ergo vasa Corinthia, quæ isti elegantiores modò in esculenta transferunt, modò in lucernas, modò in trullas, nullo munditiarum respectu. Cicero in oratione pro Sex. Roscio: Domus referta vasis Corinthiis & Deliacis. Strabo libr. viij. ἐτιμήθη ὁμοίως τοῖς χαλκώμασι τοῖς κορινθιουργέσιν, id est: Æquali in precio æstimata fuerunt cum vasis Corinthiis. Addit Lu. Florus: Æris notam preciosiorem fecit opulentissimæ vrbis Corinthi iniuria, quia incendio permistis plurimis statuis atque simulachris, æris, auri, argentique venæ in commune fluxerunt. Quòd si ad mollitiem mauis referri, succurrat verbum κορινθιάζειν pro scortari, quódque Corinthia scorta toties apud veteres scriptis nobilitata sint, vt apud Aristophanem est videre. Simili modo, ἰωνικὸν ῥῆμα, id est, Ionicum verbum pro dissoluto & molli extulit Æschylus. vnde Athenæus lib. xiij. Dipnosop. καταλέξω σοι κυνουλκε ἰωνικὸν κατὰ ῥῆμα ὀκτείνας κατὰ τὸν Αἰσχύλον. id est, Commemorabo tibi Cynulce & proferam Ionicum dictum, vt Æschyli more loquar. Hesychius ἰωνικὸν exponit τρυφερὸν Ionicum, delicatum, aut effœminatum fractúmque, quo nomine traducebantur Iones: ita enim emendandus est Græcus codex, ἐπεὶ τούτου γὰρ διαβεβόηνται οἱ Ἴωνες. Vnde & Horatius illud, Motus doceri gaudet Ionicos, ex Aristophanis Concionatricibus mutuatus est. vbi anus ita loquitur:

Ἤδη τί καὶ ἰωνικὰ τρόπον κνησιᾷς,

Id est:

Misella pruris nunc Ionico modo.

Vtitur ita & Philostratus in Iconibus:

Ἁβρὸν μὲν αὐτῷ τὸ εἶδος καὶ μάλα ἰωνικόν.

Id est,

Forma illi delicata valdéq; Ionica.

Dion Chrysostomus, καλὸς καὶ μέγας, πολὺ ἔχων ἰωνικὸν τοῦ εἴδους. id est, Formosus & procerus, multum Ionicæ venustatis ore præferens. Varro apud Nonium: ἀχίλλειος, ἐρωτικὸς, ἰωνικὸς κίναιδος. id est, Achilleus, hoc est, venustus, lasciuus, Ionicus cinædus. sic enim interpolanda sunt ex manuscripto Nonio verba, quæ portẽtosè hoc modo leguntur, ἀξιαὸς ἠρωικὸς ἰωνικὸς, in dictione Cinædi.

Gratias Musis commiscere.

Extat apud Agathium historicum lib. 1. ταῖς μούσαις φασὶ, τὰς χάριτας συγκαταμιγνύναι, id est, Musis gratias, quod aiunt commiscere. hoc est, operi historico & erudito, gratiæ & ingenij lenocinium aspergere. Euripides in Hercule furente: οὐ παύσομαι τὰς χάριτας ταῖς μούσαις συγκαταμι-

γνὺς, ἡδίσταν συζυγίαν. id est, Non desinam Charitas Musis coniungere, copulam suauissimam. Vtitur & Dion Chrysostomus in oratione ad Alexãdrinos. Non absimile huic est quod apud Heliodorum libr. v. Æthiopicæ historiæ Cnemon dicit ad Nausiclem: καί μοι δοκεῖς καὶ τὰ δαιμόνια μάλιστα συνιέναι, τὸν ἑρμῆν τῷ διονύσῳ συγκαθιδρύων καὶ λόγων ἥδυσμα τῷ πότῳ συγκεραννύων. id est: Videris mihi rei sacræ rationem optimè callere, qui Baccho Mercuriũ associas, & orationis condimentum poculis permisces. ita Plutarchus lib. j. Symposiac. de philosophis qui non minus satagunt literatis sermonibus condere symposij apparatum, quàm vinum affusa aqua diluere, dixit, οὐχ ἧττον ταῖς μούσαις τὸν Διόνυσον ἢ ταῖς νύμφαις κεραννύντες: id est, non segnius Bacchum Musis quàm Nymphis permiscentes. Nam vt vino affusa lympha diluto temperies robúrque corporis conseruatur: ita colloquiis eruditionis sale conditis animus pascitur. Propterea addit ibi Plutarchus, seque ipse exponit: Nymphæ namque placidum mitémque est corpori conciliant, at Musæ melleum reuera & benignum animis præstant: vtrunque assequuntur docti & philosophi, qui pocula diluere, parique studio doctis fabulis coronare laborant. Plato etiam admonet alicubi, vt temulentum Bacchum sobriis deabus nymphis contemperemus. Huc spectat, quòd incertum Nympharum numerum Baccho attribuerit antiquitas: quòd plusculis aliquãdo lymphæ mensuris cicuranda sit vini proteruia. Attingit adagij huius gratiã Martialis lib. xij. de Philostrato quodam loquens, qui potus per gradus præceps corruit, periclitatus ceruicem frangere: non passurus idem, si nympharum aquis proluere se maluisset. Sic enim inquit:

Non esset, Nymphæ, tam magna pericula passus,
Si potius vestras ille bibisset aquas.

Mercurij typus.

In virum insigniter eloquentem, & omnibus doctrinæ numeris absolutum, quadrabit illud Synesij Cyrenæi ex epistola ad Pylæmenem, ἑρμοῦ λογίου τύπος: id est, Mercurij eloquentiæ præsidis typis siue exemplar. Sic autem sonãt eius verba: προσέρειν παρ' ἐμοῦ παῖν πολλὰ τὸν θαυμάσιον μαρκιανὸν, ὃν εἰ προλαβὼν ἀριστείδου ἑρμοῦ λογίου τύπον τις ἀνθρώποις ἰδεῖν ἐληλυθέναι, οὐ μᾶλλον ἂν ἔτυχεν τῆς ἀξίας, ἐπεὶ πλέον θεῷ ἢ τύπος.. id est: Salutabis ex me pluribus verbis eximium Martianum, quem si ego prior Aristide, Mercurij eloquentis typum inter mortales venisse dicerem, non satis pro merito illum descripsissem, quoniam plus aliquãto est quàm typus. Quin & ἑρμῆς λόγιος absque adiuncto prouerbialiter de magnæ eruditionis homine dicetur. Iulianus parabates ad Maximum philosophum: ὑμῖν δὲ σοι καθάπερ ἑρμῇ λογίῳ τοὺς ἡμετέρους λόγους ἐγχειρίζομεν. id est: Nos tibi tanquam eloquentiæ præsidi Mercurio nostra scripta in manus tradimus. Idem ad Iamblichum scribens, illum nominat ἑρμοῦ λογίου μαθητήν, εἰ δὲ βούλει τρόφιμον: hoc est, Mercurij eloquentiæ præsidis discipulum, aut si mauis, alumnum. Huc respexit Nazianzenus in Stetileutice priore in Iulianũ dicta: τίς ἑρμῆς σοι λόγιος, ὡς ἂν αὐτὸς εἴποις, τοῦτ' ἐπὶ νοῦν ἤγαγε; id est: Quis Mercurius eloquẽtiæ antistes quemadmodum tu dicturus esses, istud tibi in mentem redegit? Quòd propterea dicit. quòd Mercurium λόγιον frequenter in scriptis suis inculcaret. Est autem ita legendum in Nazianzeni codice, pro λογος. Non abludit à typi metaphora, quòd Synesius τῆς κακίας χαρακτῆρας nefarios homines appellat, velut improbitatis & scelerum typos & characteres: & Nazianzenus episcopum sanctæ vitæ exemplar, χαρακτῆρα τῆς ἐκκλησίας. Id est, Ecclesiæ typum nominat.

Os duodecim salientum.

Δωδεκάκρουνον στόμα. quasi duodecim salientiũ os, prouerbiali figura extulit Ioannes Zetzes de homine lacteo eloquentiæ fonte manante, quod de Tito Liuio dixit Hieronymus. sic enim ait:

Οὐδ' δωδεκάκρουνον ἔχομεν στόμα, καθά φησι ὁ κρατῖνος.

Id est:

Neq; verò nobis est duodecim salientum os, vti Cratinus inquit.

Vsus ita est & Philostratus de Dionysio Milesio loquens, quem nonnulli laudantes, δωδεκάκρουνον στόμα, duodecim scatebrarum os nominabant. Versus Cratini comici hi sunt:

Αναξ ἄπολλον τῶν ἐπῶν τῶν ῥευμάτων,
Καὶ κρῆναι πηγαὶ δωδεκάκρουνον στόμα,
Ιλισσὸς ἐν φάρυγι, τί ἂν εἴποιμι;

Id est:

Apollo, fontes verborum puri licet
Salientibus bis sex os occupent
Ilissus impleat fauces, quid eloquar?

Metaphora sumpta à fonte Callirhoe Atheniensi, quem à duodecim salientũm scatebris δωδεκακρούνου indito nomine vocarunt Triginta tyranni, antea à nouena scaturigine per nouem tubulos manante, ἐννεακρουνος etiam dictus: vnde nouis nuptiis lauandis aqua petebatur, puero gentili lauacrum gestante, quem ab officio λουτροφόρον vocabant: quemadmodum scribunt Iulius Pollux libr. iij. & authoritate Philostephani Harpocration. de quo fonte loqui etiam Vitruuium lib. viij. cap. iij. puto, vbi sic ait: Ibi (de Athenis sermo est) enim ex eiusmodi locis & fontibus & in ἄστ. & ad portum Piræum ducti sunt salientes, è quibus bibit nemo, sed lauationibus & reliquis rebus vtuntur. Porrò illud ipsum etiam quod sequitur, ἰλισσὸς ἐν φάρυγι, id est. Ilissus in faucibus, prouerbij vicem obtinet, de eo qui locuplete rerum ac verborum scatebra affluit: quandoquidem ἰλισσὸς (sic enim potior lectio habet) id est Ilissus, Athenarum fluuius limpidus admodum celebratur, in cuius ripis Orithyam à Borea raptam fabulantur, & quem Musis, quas ab amnis nomine ἰλισσιάδες nominant, sacrum esse scribunt Pausanias & Stephanus.

Byssina verba.

Βύσσινα ῥήματα, id est, Byssina verba, specie prouerbiali dicuntur verba splendida, & cum authoritate ac maiestate quadam prolata. Plutarchus in Apophthegma. παρύσατις ἡ κύρου καὶ ἀρταξέρξου μήτηρ ἐκέλευσε τὸν βασιλεῖ μέλλοντα μετὰ παρρησίας διαλέγεσθαι, βυσσίνοις χρῆσθαι ῥήμασι. id est, Parysatis Cyri & Artaxerxæ mater iussit eum qui liberè cum rege verba facturus esset, byssinis vti sermonibus. nam Christophorus Longolius, homo doctissimus, ex collatione veterum codicum in suo Plutarcho hanc lectionem manu sua annotauerat: alioqui sermo est de rege cum popularibus liberè transacturo, si βασιλεῖα legas. Extat idem apud Herodotum. Byssina vestis principatus authoritatisque primariæ symbolum erat. Sophocles in Laocoonte fabula, loquens de Ænea patrem Anchisen succolante:

Πάρεστ' ἐπ' ὤμων πατέρ' ἔχων κεραυνίου
Νῶτον καταστάζοντα βυσσίνου φάρος.

Id est:

Adest, in humeris efferens dorso patrem
Sublimem, pallium trahentem byssinum.

Et apud Æschylum Antigone fratri puluerem mortuo inspergit, quem byssinæ vestis sinu exceperat: Græcè est, κόλποις φέρουσα βυσσίνου πεπλώματος. Apud Ioseph. libr. vj. belli Iudaici, sacerdotes quorum magna erat authoritas, byssinis vestibus amicti fuisse leguntur. Apuleius libr. xj. Byssina quidem, sed floridè depicta veste conspicuus. Aretas Cæsariensis in Apocalypsin ait Byssum esse corticem Indicæ plantæ, ad linum redactum. Plinius lino byssino secundam bonitatis palmam dat, mulierum maximè deliciis. Pollux byssum lini speciem indici exponit, quòd è ligni fructu, Ponticæ nucis assimili, in modum lanæ, carpitur.

Mercurij catena.

Ἑρμαϊκὴ σειρά, id est, Mercurij catena, adagiali specie vsurpatur

vſurpatur ab Eunapio Sardiano, de inuictæ eloquētiæ homine, qui quò velit, linguæ lenocinio auditores rapere & transducere poſſit. Sic enim ait, ὁ δὲ πορφύριος ὥσπερ ἑρμαϊκή τις σειρὰ καὶ πρὸς ἀνθρώπους ὁπιρρέπουσα διὰ ποικίλης παιδείας πάντα ἐς τὸ εὔγνωστον καὶ καθαρὸν ἐξήγγελλεν. id eſt: At Porphyrius velut Mercurialis quædam catena ad mortales deuergens cuncta, clarè puréque in lucem protulit, variæ doctrinæ beneficio. Notum eſt de Herculis Ogmij catena auribus hominum inſerta, qua eos circumducebat, ex Luciani opuſculo: Herculem verò eundem cum Mercurio exiſtimauit religio Druidarum, & Ægyptiorum ſchola.

Quanto verborum ſtillat auro.

Eloquentiæ ſummæ, & felicis verborum copiæ præconium habet illud Symmachi in epiſtolis: Ipſa verò pars materiæ digna laudari, quanto verborum ſtillat auro. Videtur reſpexiſſe ad illud Ariſtophanis in Pluto fabula, ὦ χρυσῶν ἀγγείλας ἐπῶν, Macte, qui verborum aurum nuncias. Niſi potius ad fabulam, qua Iupiter Rhodon aureo imbri perfudiſſe ab Homero, Pindaro, aliiſq; dicitur.

Prætextata narratio.

Εὐπάρυφον διήγημα. Euparypha ſiue prætextata narratio ſcitè, nec ſine prouerbij ſpecie dicitur ſermo ſpecioſus, & faſtu quodam verborum turgidus, aut certè ſplendida ac glorioſa narratio. Plutarchus libro, Quomodo citra inuidiam laudare ſeipſe quis poſſit: ταῦτα γὰρ οὐ πρὸς στρατιώτας, οὐδὲ νεοπλούτους μόνον ἁδρὰ παρυφὰ καὶ σοβαρὰ διηγήματα περαίνοντας. id eſt: Hæc dicta ſunto non ad milites ſolùm aut nouos homines nuper locupletatos, qui prætextatas & magnicrepas de ſe narrationes contexunt. Veſtium apud Græcos virilium duo ſunt prima genera, veſtis ſeu Toga pura, quam Plutarchus λευκὴν candidam, ἀπόρφυρον purpuræ omnis expertum, τελείαν iuſtam, & καθαρὸν puram vocat, Pollux etiam ὁλόλευκον, ceu penitùs candidam: & Pretexta, quæ Plutarcho περιπόρφυρος à purpureæ oræ ambitu: παραπόρφυρος ab attextu purpuræ Polluci, eadémque de cauſa παραλουργὴς eidem, & παρυφὶς, atque inſuper etiam ἀπάρυφος nouæ Comœdiæ vocabulo appellata eſt: quod à nemine annotatum eſt hactenus. quanquam παρυφὴν non eſſe oram ſeu limbum veſti additum putat Euſtathius in Odyſſ. ſecundo commentario, ſed ornamentum quodpiam & inſigne certis veſtimenti locis intextum. Hinc ἁπαρυφος apud Plutarchum in Sympoſiacôn 1. de ſplendidè veſtito dicitur. Conſtat autem ex eodem & aliis, honoris dignitatiſq; inſigne fuiſſe Prætextam, vnde Prętextatum ſermonem maximè pudicum, nihilque obſcœni aut ſpurci habentem, dici annotat Sex. Pompeius, quòd prætextatos nefas eſſet turpibus vti verbis. quanquam diuerſo ſenſu Prætextata verba pro impuris Suetonius in Veſpaſiano vſurparit. Author incertus apud Suidam: ἐπεὶ πᾶσι τοῖς ἱμάτια ἠξίουν ἅπαντες ἁπαρυφεῖ εἶναι, κομπωδέστερα ἢ κατὰ τὴν ἑκάστου ἀξίαν ἐνδιδυσκόμενοι τὴν ἐσθῆτα. hoc eſt: In veſtitu omnes prætextati volebant videri, ſumptuoſioribus quàm pro ſuo loco & dignitate indumentis amicti.

Flumina in terram commutat.

Χερσοῖ τὰ ῥεῖθρα, πλημμυρεῖ δὲ τοὺς λίθους.

Id eſt:

Amnes humum facit, mutat ſaxa in lacus.

Citatur ex Piſide. Quadrabit in præpoſterè omnia facientes: aut in magnicrepos, qui ex cloaca arcem faciunt. Poteſt & in oratorem aut inſignem concionatorem competere, qui ſaxea corda ad pœnitentiam commutet, rurſus fluxos & quouis vento mobiles animos confirmet. Alluſum puto ad hiſtoriam de Xerxe, qui rerum naturæ frenum quoddam iniicere tentauit, Athon montem nauigabilem faciēs, & fluuios ſiccis pedib. permeabiles reddēs. quanquam & ad magicæ vires referri poſſe origo videri queat, quomodo apud Petronium Arbitrum Genotta inquit de ſe gloriabunda:

—His ego callens
Artibus Idæos frutices in gurgite ſiſtam,
Et rurſus fluuios in ſummo vertice ponam.

Sirenibus ad perſuadendum aptior.

Σειρήνων ἐπαγωγότερος, id eſt, Ad perſuadendum quàm Sirenes magis appoſitus: hyperbole parœmiaca de efficaci eloquentia. Achilles Alexandrinus in lib. 6. De amoribus Clitophontis & Leucippes, de calumnia loquens: ἡ διαβολὴ ξίφους, inquit, τομωτέρα, πυρὸς καυστικωτέρα, καὶ τῶν σειρήνων πιθανωτέρα. id eſt, Calumnia enſe acutior, igne ardentior, & Sirenibus eſt ad ſuadelam potentior. Quin & σειρὴν, id eſt Siren, pro illecebra & dicendi vi ponitur, non abſque prouerbij ſpecie. Heliodorus lib. 5. ὑπὸ δὲ τῶν λόγων ὥσπερ τινὸς σειρῆνος κηλούμενος. id eſt: Verbis tanquam à Sirene quapiam delinitus. Damaſcius Syrus: ἐντήξας αὐτοῦ ταῖς ψυχαῖς ἰσχὺν λόγων ἄμαχον καὶ σειρῆνα γλωττίας ὑφελκυστικωτάτην. id eſt, Inſtillans illorum animis inſuperabilem verborum vim & pellaciſſimam eloquentiæ Sirenem. Philoſtratus in Iſocrate: ἡ δὲ σειρὴν ἡ ἐφεστηκυῖα τῷ Ἰσοκράτους τάφῳ ... id eſt, Siren Iſocratis linguæ inſidens. Syneſius: ἐμὲ γὰρ παρεῖλκεν ἡ σειρὴν τῶν λόγων. id eſt, Præſens me traxerat dulci verborum Sirene. Pauſanias in Atticis, Sophoclem tragicum, νέαν σειρῆνα, hoc eſt, nouam Sirenem nominat: cauſámque adſcribens, addit, εἰώθασι δὲ καὶ νῦν ἔτι ποιημάτων καὶ λόγων τὸ ἐπαγωγὸν σειρῆνι εἰκάζειν. id eſt, Conſueuerūt etiamnum hodie illecebras poematum ac verborum pellacias, ſirenibus aſſimilare. Tale eſt illud Heliodori libro v. οὕτως ἀκόρεστον καὶ σειρήνιον τι κατ᾽ αὐτήν. id eſt: Vſqueadeò illecebroſa erat, & faſtidij omnis expers. Sirenas Acheloj & Steropes Amythaonis filiæ, aut Terpſichores Muſæ filias fabulantur fuiſſe: alij prognatas è ſanguine manante à cornu Acheloi, quod Hercules in lucta confregerat, volunt: earum nomina Aglaophene & Thelxiepia. Lycophron tres ponit, Parthenopen, Ligean, & Leucoſian. Verior hiſtoria eſt, Sirenas pſaltrias fuiſſe & meretriculas, hoſpitum illices, propter cantus ſuauitatem: quo nomine etiam captos alienabant à reditus memoria, obliuionem quandam patriæ rerúmque ſuarum illis conciliantes: vnde κηληδόνας eas nominat Pindarus, quòd illecebris quibuſdam mulcerent aduenas, & ineſcarent, præ voluptate reddentes eos immemores cibi, eáque ratione ad marcorem illos deducentes. Hinc Martialis lib. iij.

Sirenas hilarem nauigantium pœnam,
Blandáſq; mortes, gaudiúmq; crudele,
Quas nemo quondam deſerebat auditas.

Sunt qui non ſcorta eas, ſed perpetuæ virginitatis cultrices fuiſſe dicant: qua de cauſa inuiſæ fuerint Veneri, & huius opera in aues mutatæ. Plura de Sirenibus legas apud Euſtathium Iliados xij. Syneſius in epiſtola ad Herculianum Sirenas allegoricè voluptates exponit, ἤκουσα δὲ τινὸς τῶν σοφῶν ἀλληγοροῦντος τὸν μῦθον· σειρῆνας γὰρ αὐτὰς αἰνίττεσθαι τὰς ἀπολαυστικὰς ἡδονὰς, αἳ τοὺς ἐξάψαντας καὶ καταχρησαμένους αὐτῶν τῆς γοητείας, κατὰ μικρὸν ἀπόλλυσι. id eſt, Audiui doctum virum qui fabulam allegoricè exponeret. Sirenas enim denotare voluptates, quæ delinitos & ſuauitate eas captos, paulo pòſt interimunt. Ælianus Sophiſta: σειρῆνας γὰρ εἰκὼ τὰς ἀσχήμονας ἡδονὰς τὴν ποίησιν αἰνίττεσθαι. id eſt: Poeſis namque Sirenas (vt equidem exiſtimo) comminiſcitur eſſe fœdas voluptates.

Inſtar Olympicæ turbæ.

Philoſtratus in Polemone ſophiſta, ἐναγώνιος δὲ πρὸς ἠχοῦσα ὥσπερ ὀλυμπικὴ σάλπιγξ. hoc eſt, Dictio pugnax, & aures acri tinnitu vibrans, in modum Olympicæ buccinæ. Dicetur de acri & vehementi concionatore, cuius dicta non aures modò radunt, ſed intima quoque animi penetralia altius commouent. cuiuſmodi perhibetur fuiſſe Periclis Athenienſis oratio, qui ceu tonitru quodam Græciam collidere dictus eſt ab Ariſtophane. Cōſimili ratione Vlyſſes apud Sophoclē in Aiace flagelligero dicit, Mineruæ conſilia animum ſibi concutere, & penetrare in morem æneæ tubæ. ſic enim ait:

Φώνημ᾽ ἀκούω, κἂν ἄποπτος ᾖς, ὅμως,
Χαλκοστόμου κώδωνος ὡς Τυρσηνικῆς.

Id eſt:

Aures ferit tua vox & animum percutit,
Tyrrhenicæ in morem æneæq; buccinæ.

Huc pertinet illud Synesij ex libro De prouidentia: οἷς αἱ ὁ μῦθος περιωσαπτεῖ τὰ ὦτα. id est: Quorum aures fabula cubali crepitu impleuerit. Athanasius Alexãdrinus à Greg. Nazianzeno μεγάλη σάλπιγξ τῆς ἀληθείας vocatur, hoc est, veritatis ingens buccina: quòd confessionem veræ ac syncera doctrinæ latè disseminaret, & quadam veluti buccina mentes impleret.

Præ Nili catarractis.

Ὑπὲρ τοὺς νειλῴους καταῤῥάκτας, id est, Præ Niliacis catarractis: de vehemẽte eloquentia. Suidas de Chrysostomo: τὴν γλῶτταν αὐτοῦ καταῤῥεῖν ὑπὲρ τοὺς νειλῴους καταῤῥάκτας, id est: Dum lingua eius vehementius præcipitat quàm Niliaci catarractæ. Ita Zetzes νειλῴους ἰσανάμους, id est, Niloa fluẽta, vocat orationem fluidam & vberem, à natura amnis Nili, agros omneis fœcundos reddentis pastinantísque. Aristides in Rhodiaco refert ad ingentem & inauditum fragorẽ ac strepitum: οἶμαι γὰρ οὔτε τοὺς ὑπὲρ αἰγύπτου καταῤῥάκτας, οὔτε τὰς ἔξω θαλάττης ῥαχίας, οὔτε σκηπτοὺς πυρφόρους, οὐδ' ὅτι πλεῖστον ἠχεῖ κατ' ἀνθρώπους, τῷ τότε εἶναι κακῷ καὶ κτύπῳ παραβαλεῖν, id est: Arbitror neque catarractas supra Ægyptum, neque Oceani salebrosum littus, neque ignita quæ nubibus erumpunt fulmina, neque etiam quicquid maximè inter homines instrepit, huic malo & fragori comparari posse. Catarractes locus dicitur in Nilo, vbi per arduas & excisas pluribus locis rupes Nilus insurgit, & vires suas concitat, ac concurrentibus saxis fractus pérque angustias eluctatus cadit cum ingenti circumiacentium regionum strepitu: vt lib. iiij. Natural. quæst. scribit Seneca, eiúsque loci accolæ gentes propter magnitudinem sonitus, sensu audiendi carent, vt inquit Cicero in Somnio Scipionis. De eo ita Plinius lib. v. Nouissimo catarractæ inter occursantes scopulos non fluere immenso fragore creditur, sed ruere. Est autem catarractes, limitaneus terminus Ægyptum ab Æthiopia separans: vt apud Heliodorum Emesenum declarat Hydaspes rex.

BRASSICANI. **Byssina verba.**

Plutarchus in Apophtheg. παρύσατις ἡ κύρου καὶ ἀρταξέρξου μήτηρ ἐκέλευε τὸν βασιλέα μέλλοντα μετὰ παῤῥησίας διαλέγεσθαι βυσσίνοις χρῆσθαι ῥήμασι. hoc est: Parysatis Cyri & Artaxerxis mater, iubebat eum qui regem liberius esset allocuturus, byssinis vti verbis. Byssina verba vocat, quæ nitorem habeant cum grauitate mixtum, immò quæ commonendi asperitatem, iucundo quodam candore, atque adeò niuea quadam facilitate côdiant. Aristoteles etiam præcipit, cum principibus aut rarissimè aut iucundissimè colloquendum esse.

IOANNIS VLPII.

Eloquentia malè sine moribus discitur.

Antiqui morum probitatem semper anteposuerunt facundiæ. Orator, inquit Cato, vir bonus dicendi peritus. Lege Ciceronis præfationem lib. de Inuentione primi.

COGNATI. ἐγκαίρειν.

Plato lib. iiij. De rep. μαθηματικῶς vsurpauit, οὐδὲ γὰρ ἐργάζεται ἔργον ἄλλο γε ἢ κατὰ μικρὸν οἰκεῖον ἀτρέμα ὑπορρεῖ πρὸς τὰ ἤθη, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα. Cui respondet illud influere. Cic. in ij. lib. De legibus, non de aquis tantùm, humoréque aliquo, verumetiam de rebus solidis loquens, sensúsque participibus, vt de rebus quoque quæ sensu aurium percipiũtur, nec tamen manu tanguntur: Assentior (inquit) Platoni, nihil tam facilè in animos teneros atque molles influere, quàm varios canendi sonos.

Atticè dicere.

Plinius Iunior libro quarto epistolarum, summis laudibus euehens Adriani epistolam, dicit ipsas Athenas nõ tam Atticas esse: nempe eas supra modum elegantes: siquidem Attici limati, pressi & emuncti, nihil inane ac redundans ferebant. Cicero in Oratore ad Brutum, & in libro de Claris oratoribus dicit, Atticè dicere, esse ornatè, appositè, eleganter, & vnoquoque dicẽdi genere probato disserere. Tum qui Demosthenem imitetur, cum & Atticè dicturum, & optimè, &c. Lucianus in Demonactis vita: Cæterùm lepore Attico congressus referros reddebat, &c. [Sup. Chilia. Attica Musa: &, Lepos Atticus, eloquentia Attica.

In toga.

Id est, rebus pacatis. Cic. lib. ij. Officiorum: In toga, dignitatis principatus est datus. Idem in oratione in Lucium Pisonem:

> Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ.

hoc est: Bellum ac tumultus paci ocióque concedat: Ars imperatoria eloquentiæ facultatiq; dicendi. Idem secunda oratione aduersus Catilinam: Atq; hęc omnia sic agentur, Quirites, vt res maximæ minimo motu, me vno togato duce sedentur.

Ab aure reuinctos ducit.

Prouerbialis species in inuictæ eloquentiæ hominem, qui quò velit linguæ lenocinio auditores rapere & traducere possit. Vsus est Lucianus in Ioue tragœdo, alludẽs ad Herculis Ogmij catenam, hominum auribus insertam, qua eos circunducebat, quæ satis nota est ex eiusdem Luciani opusculo. Hinc Athenienses, oratores suos δημαγωγοὺς & populi ductores appellãt: Gellio lib. 12. c. 1. referente. In quo vocabulo mirè includitur oratoris laus, qui vulgi animos quò vult impellit. vnde & illud Æneid. j. de viro graui, dicendi perito:

> Ille regit dictis animos, & temperat iras.

Angli dicunt, demagog. Est enim δημαγωγεῖν, si verbum de verbo reddas, populum trahere. Id nulla re alia quàm dicendo, hoc est oratione, magis fieri notum est. Latini à præcipuo instrumento Oratores vocant. Quintilianus li. x. de Cicerone, qui optimè omnium oratorum persuadebat: Quare non immeritò ab hominib. ætatis suæ regnare in iudiciis dictus est: apud posteros verò primusc onsecutus Cicero, vt iam non hominis nomen, sed eloquentiæ habeatur. Verinus de eloquentia:

> Nil tam difficile est, quod non persuadeat, & non
> Efficiat docti lingua diserta senis.
> Ancipiti eloquium longè penetrantius ense:
> Hoc rabiem motam sedat, & arma mouet.

Non incedit, sed fertur.

Erasmus noster in nuncupatoria epistola, quam Senecę præposuit: Non enim incedit Senecę oratio, sed fertur magis, salitq; potius quàm ingreditur, id quidẽ quod ad sententias attinet. In authoribus talis loquendi modus frequenter est obuius.

Summi artificis, artem dissimulare.

Disputandi ratio acuta dicitur, quæ artificio tecto scitè lectorem fallit. Hinc illud vulgò iactatum, sæpe apud Fabium iteratur: Summi artificis esse, artem posse dissimulare. Hoc & in arte rhetorica præcipitur: ne oratio videatur elaborata, sed si quid tale fit, lateat artificium. Summum itaque studium adhibere debẽt, quicunque aliquid dicendo persuadere meditantur, in ipso dicendi artificio occultando & obtegendo. Naturâ enim comparatum est, vt facilius assentiamur iis, qui ita vti naturæ impetus fert, loqui videntur, quàm illis, à quibus naturalem illum cursum arte quadam inflecti opinamur. Etenim veritatis, vt ait Euripides, simplex est oratio. Quo fit, vt quicunque ab illa naturali simplicitate discedunt, veniant nobis in suspicionem, quasi decipere nos, ac circumscribere moliantur. Sapienter igitur à dicendi magistris præcipitur, summam artem in arte dissimulanda sitam esse: quod Arist. 3. De arte dicendi docuit. Galli: Ouurier gaillard, cele son art. Bartholomæus Maranta Venus. Lucullianarum quæstionum lib. 3. Maximè enim animaduertendum est in oratione soluta, ne fictè, & ex arte dicere videamur: sed latère oportet artificium, vt innata appareat elocutio, &c. Erasmus noster in Lingua: Qui docent esse caput artis, artem dissimulare, simulant contationem, quo magis attentos, magísque credulos habeant auditores.

Ornari res ipsa negat, contenta doceri.

Defendunt sese literarum minus periti, si in elegantia peccant, hoc Manilij versu:

> Ornari res ipsa negat, contenta doceri.

Alij citant illud Gregorij, præcipuè indocti sacerdotes & monachi: Rem diuinam non subiacere grammaticis legibus.

gibus. Quod quàm feliciter faciant, ipsi viderint. Certum est, cùm ea quæ pueri didicerint, tam anxiè seruent, etiam reliqua obseruaturos, si norint. Vlpianus de adimendis legatis, vel fideicom. l. si quis ita. sub finem: Melius est, sensum magis quàm verba amplecti. Epicurus à Gell. li. 2. c. 9. defenditur, quòd leuiculas vocularum differẽtias non curauerit, existimans eas ad rem parum facere. Sic Galenus De alimentorum facultatibus: Non nimis anxiè verbis inhærendum censuit, improbauitq; inanem verborum congeriem, cui nulla sit subiecta vis, nulla sententia. Gregor. Theol. lib. 2. Sent.

Νόμοις ἀεὶ ἐφελκύεται οὐκ ἐλαθείας,
Ο μὴ νόμου φυλάξη ἀκριβῶς φέρων.

Id est:

Accersit ingens legibus malum sibi,
Qui ritè sensum legis obseruat minus.

Cambius in lib. j. Lucullianarum quæstion. Maranthæ. De nominibus, inquit, non oportebit nos multum esse sollicitos, dummodo res de quibus agimus, rectè intelligãtur. Quin tu potius exemplis expone. & paulo antè: Si verbis iisdem non poteris, sufficiet sensum ostendere. Seneca li. De clemẽtia 2. c. 7. De verbo (vt mea fert opinio) controuersia est, de re quidem conuenit.

Viuam vocem audire.

Ibidem de Cicerone loquens: Potui & illud ingenium, quod solum P. R. par imperio suo habuit, cognoscere, & quod vulgò dici solet, sed de illo propriè debet, potui viuam vocem audire. Quid si ipsum audiuissetis, inquit Æschines de Demosthene. Vnde id, Viua vox magis afficit.

Iconicè & Ethicè.

Iconicè & Ethicè elaborata dicuntur prouerbialiter, perfecta. Hinc Iconicæ imagines dicuntur, quæ ad viuos vultus sunt expressæ. Plin. libr. xxxv. Adeò autem iam colorum vsus increbuerat, adeò ars perfecta erat, vt in eo prælio iconicos duces pinxisse tradatur Atheniẽsium Miltiadem, Callimachum: Barbarorum Tissapharnem. Ethicæ autem imagines sunt, quæ non modò vultuum similitudinem, sed etiam sensuum & effectuum referunt. Cicero in Oratore perfecto: Duo sunt, inquit, quæ ab oratore bene tractata, admirabilem eloquentiam faciant: quorum alterum est, quod Græci Ethicon vocant, ad naturam & ad mores, & ad omnem vitæ consuetudinem accommodatum. Arist. libr. viij. Politicôn, Polygnoton & alios quosdam fuisse scribit pictores, & statuarios ethicos. Et harmonias quasdam esse dicit Ethicas. Idem de Aristide: Is omnium primus animum pinxit, & sensus omnes expressit, quos vocant Græci Ethe. Idem pinxit & currentes quadrigas, & supplicantem penè cum voce, & venatores cum captura.

Vrbanus sermo.

Oratio salibus condita, elegans & nitida, sermonis lepor, vrbanus sermo per translationem dicitur. Cicer. pro domo sua: Et homo facetus inducis etiam sermonem vrbanum ac venustum. id est, facetum, comem & lepidum: quem Græci ἀστεῖον vocant, siue χαρίεντα, & sumptam ex conuersatione doctorum tacitam eruditionem. Horatius j. Serm. satyr. x.

—Fuerit Lucilius, inquam,
Comis & vrbanus, fuerit limatior idem.

Hinc vrbanitas, metaphorica significatione, tracta à moribus eorum, qui in vrbibus agunt: quorum oratio, vitáq; omnis lepôre, salibus & venustate amœnius condita est, quàm eorum qui in agris agunt. Sermoni autem vrbano opponitur oppidanus, vicanus, municipalis, castellanus & rusticus. In oppidis enim, vicis, castellis, municipiis, & ruri, non tam integrè incorruptéque, quàm in vrbe loqui solet. Cicer. in Bruto: Ignoti homines & repentini quæstores celeriter facti sunt, oppidano quodam & incondito genere dicendi.

FAMES.

ERASMI.

Fames & mora bilem in nasum conciunt.

Sosia Plautinus in Amphitrione: Vetus adagium est, inquit, Fames & mora bilem in nasum conciunt. id est, Latrante stomacho omnis mora bilem mouet. Quod autem dixit, bilem in nasum conciunt, conuenit cum illo quod ait Theocritus in Thyrside:

—ἔστι γὰρ πικρός,
Καί οἱ ἀεὶ δριμεῖα χολὰ ποτὶ ῥινὶ κάθηται.

Id est:

—Est enim acerbus,
Atq; illi semper sedet in nare aspera bilis.

Ducta est metaphora ab animantibus, iram narium flatu significantibus. Vnde fabula de tauris ignem spirantibus. Quin hominibus etiam nonnullis ex naribus indicium iracundiæ. Vnde & Corrugare nares dicuntur, quæ offendunt. Horatius:

—Ne sordida mappa
Corruget nares.—

Item Persius in quinta satyra:

— Sed ira cadat naso, rugosáq; sanna.

Potest id trahi latius: nempe ad quemlibet vehementius aliquid cupientem, cui omnis mora quantumuis pusilla, longissima videtur, attestante Mimo:

Etiam celeritas in desiderio mora est.

Huc respicit & Horatianum illud:

Vt nox longa quibus mentitur amica, diésq;
Longa videtur opus debentibus, vt piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum.

Miserrimum, fame mori.

Sententia etiam cantionibus apud veteres celebrata, teste Platone, Miserrimũ mortis genus, fame mori. Sumpta est autem ex Homericæ Odysseæ μ.

Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι,
Λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν.

Id est,

Dura quidem miseris mors est mortalibus omnis:
At periisse fame, res vna miserrima longè est.

Plato libro De republica iij. refert hoc carmen, veluti pestilens moribus adolescentum: quum nulla mors sit misera, quæ honestatis gratia oppetitur. Accommodari poterit in sordidos quosdam, qui quo parcant nummis, defraudant genium suum: aut in eos, qui pereunt inscitia veri: cum animus hominis non aliter pascatur verbo Dei, quàm corpus cibo. Verè miserrimum est hac fame mori.

Molestus interpellator venter.

Venter improbus interpellator, non finit vnquam quempiam obliuisci sui. Id ad egestatem torqueri poterit, quæ mortales ad omnia tum facienda, tum ferenda solet compellere. Sic autem Vlysses in eodem libro:

Οὐ γάρ τις στυγερῇ ἐπὶ γαστέρι κύντερον ἄλλο
Ἔπλετο, ἥτ' ἐκέλευσεν ἕο μνήσασθαι ἀνάγκῃ,
Καὶ μάλα τειρόμενον καὶ ἐνὶ φρεσὶ πένθος ἔχοντα.

Id est,

Non est improbior res altera ventre molesto:
Quippe vel inuitum meminisse sui iubet, etsi
Valde animo crucieris, & angat pectora mœror.

Cestreus ieiunat.

Κεστρεὺς νηστεύει, id est, Cestreus ieiunat. De famelicis & voracibus dici conuenit. Vnde & qui fame oscitant, κεστρεῖς dicuntur, & κεστρίζειν, quod conuicium olim in Athenienses iactum, tradit Hesychius. Alij malunt referre ad eos qui vitam innocuam agunt, & ab aliorum iniuriis abstinent, nec vllum emolumentum ex sua innocentia ferũt. Est enim cestreus, piscis genus quoddam, quod reliquis mutua deuoratione victitantibus vnum ab aliorum carnibus abstinet: ideóque non capitur esca, sed in limum abdit sese, atque ibi perdurat: &, vt arbitrantur nonnulli, limo pascitur. Quin captus etiam non alitur escis, aut vllo animante, cum sit acutis dentibus. Quin ipse impunè deuoratur à lupo, atque ob id quia non sit edax, parum est esculentus. In metu verò caput occultat, arbitrans to-

tum corpus iam esse tutum. Vnde & Aristophanes apud Athenæum:

> Ἆρ᾽ ἔνδον αἰ δρῶν ἀποικία;
>
> Id est:
>
> Num intus virorum Cestreûm colonia?

Alludit ad Cestrinam Chaoniæ partem. Et apud eundem Diphilus:

> Κεστρεὺς ἀποθανεῖται νηστείας ἄκρας.
>
> Id est:
>
> Cestreus futurus ob inediam grauissimam.

Rursum libro septimo refert ex Anaxandride:

> Τὰ πολλὰ δ᾽ ἄδειπνος περιπατεῖ, κεστρεὺς ὅδ᾽ ὡς.
>
> Id est:
>
> Incœnis obambulat ferè ieiunus ille mugil.

Refertur adagium à Zenodoto, Diogeniano, Suida, Athenæo libro Dipnosophist. vij. qui quidem præter alia complura & illud asscribit, piscem à nonnullis appellari ploten, & à congro deuorari, vt congrum ipsum à murena. Theodorus Gaza mugilem vertit.

Non interpellandus famelicus.

Quoties innuemus, non esse confabulandi ocium, nisi prius placauerimus latrantem & iratum, vt ait Horatius, ventrem: aut vbi significabimus aliquem, simulatque sit assecutus quod expetebat, iam ad alia conuerti: non ineptè proferemus versiculum hunc, & eodem libro, & aliàs apud Homerum solennem:

> Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο.
>
> Id est:
>
> At postquam his potus exempta cupido, cibique.

Id Vergilius ita reddit:

> Postquã exempta fames, & amor compressus edêdi.

Ventre pleno melior consultatio.

Plutarchus Sympofiacôn lib. vij. citat hoc carmen:

> Γαστρὸς ἀποπλήσας βουλὴ κρείσσων ἀμείνων.
>
> Id est:
>
> Consultatio tum melior, cùm expleueris aluum.

Cùm fames interpellat, non vacat deliberare: propterea quòd consultatio moram desiderat, & animi tranquillitatem, at fames bilem acuit. Potest & huc torqueri. prius agendum quod instat & vrget, deinde de futuro deliberandum. Congruet & in illos, qui bene poti consultant de rebus grauissimis: quem morem Herodotus libr. j. tradit fuisse Persis. Item Persius:

> — Ecce inter pocula quærunt
>
> Romulidæ saturi, quid dia poemata narrent.

Etiam Bætylum deuorares.

Καὶ βαίτυλον ἂν καταπίοις, id est, Etiam Bætylum deglutires. In voracem, & omnia concoquentem. Nam Bætylus dicitur saxum illud fasciis obuinctum, quod pro Ioue deuorauit Saturnus: vt testatur & Hesychius.

Manduces.

Manduces dicebantur vehementer famelici, aut qui minis manibus terrorem incuterent. Festus Pompeius tradit, in pompis olim inter cæteras ridiculas ac formidolosas imagines ire solere effigiem, magnis malis, latè dehiscente rictu, & ingentem dentibus sonitum facientem. Eam manducem appellabant. Apud Plautum in Rudentibus, ita loquitur Charmides parasitus: Quid si aliquo ad ludos pro manduce me locem? quapropter? quia pol clarè crepito dentibus. Enatârat parasitus è naufragio, totúsque horrebat pre frigore. Vnde paulo pòst dicit se omnia corusca loqui. Aut de hac aut de simili effigie sentire videtur Martialis, quum ait:

> Sum figuli lusus, rufi persona Bataui.
>
> Quæ tu derides, hæc timet ora puer.

Hoc genus imaginum Græci vocant μορμολύκεια, quòd lupina specie terrerent pueros, vt à plorando desisterent.

Ex Append. Erasmi.

Maza esurienti auro charior.

Πεινῶντι γὰρ ἀνδρὶ μᾶζα τιμιωτέρα χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος: Offa esurieti homini charior & auro, & ebore. Quoties rẽ vsu, non opinione æstimabimus. Athenæus.

Ivnii.

Argentea fame conuiuari.

Ἀργυρέᾳ λιμῷ ἑστιᾶν, ἢ εἰλαπινάζειν. i. Argentea fame conuiuari epulari've dicitur prouerbialiter, qui verè splendidam, hoc est, argẽteis lancibus onustam, sed obsoniorum inanem mensam apponit. extat apud Epigrammatarium lib. 2. titulo in Parcos:

> Ἀργυρέῃ λιμῷ τις ἐς εἰλαπίνην με καλέσσας
>
> Ἔκτανε κεινὰ λέγων πολλὰ πίνακας φορέων.
>
> Id est:
>
> Ad cœnam accitum esuries argentea nuper
>
> Me necuit, vacuis lancibus assiduum.

Vbi ludit elegãter in voce πινάκων. i. lancium: quarũ scrutatus etymon quum speraret eas fore sibi πείνης ἄκος, hoc est, famis medelã, prorsus πεινάλεας. i. famelicas & inanes reipsa fuit expertus. Huc spectat epigramma Martialis, cuius ego mentionem alio loco feci:

> Auro, non dapibus, oneratur mensa, ministri
>
> Apponunt oculis plurima, pauca gulæ.

Cum argentea fame eandem esse putant, quam idem Epigrammatarius preciosam vocat lib. x.

> Hic preciosa fames, conturbatrixq; macelli.

Sic enim in duobus vetustissimis exemplaribus lego, reponendúmque censeo: pro quo vulgati libri habent, conturbatórque macellus. Preciosam autem famem illic & conturbatricem macelli intelligo, qua exoticæ deliciæ & ganeata obsonia, inexhaustis preciis alio ex orbe petebantur, quod Satyricè carpit Petronius Arbiter. ibi:

> Luxuriæ rictu Martis marcent mœnia,
>
> Tuo palato clausus pauo nascitur,
>
> Plumato amictus aureo Babylonico,
>
> Gallina tibi Numidica, tibi gallus spado, &c.

Diuersa ab hac est, ἀργυρία λιμός. i. Argentea fames: pro argenti pecuniæve inopia, apud Hesychium.

Choros tragicos molestè fert.

Χοροὺς τῶν τραγῳδῶν ἄχθεται, id est, Tragicos choros ægrè fert. Suidas annotat dici de famelicis, quòd moræ sit impatiens venter: qui verò esuriunt, hi choros, qui fermè prolixi sunt, in longum extrahi molestè ferant. Aristophanes.

> Εἶτα πεινῶν τις χοροῖς τῶν τραγῳδῶν ἄχθοιτο.
>
> Id est:
>
> Deinceps esuriens tragicos choros indignè ferat.

Fames implacabile malum est, moræq. diuturnitate inualescit magis eius impatientia. Pulchrè Socrates illud prouerbiale extulit in Phædone, οὐδὲν ᾄδει ὄρνεον ὅταν πεινῇ. id est, Nulla cantillat auis, quando esurit. Iacet voluptas omnis & animi gaudium, vbi esuritur.

Cognati.

Inflatum saliunt oues ad vtrem.

O quàm bellè hoc etiam mercenariis & ventriosis (vt Plautino verbo vtar) Tityris conuenit, qui ad verbi Dei famem suas oues adigunt illisque subducunt spiritualem alimoniam: cuius loco nescio quas similiter cadentes ac desinentes cantilenas, quas nostrûm vulgus rhythmos appellat, & ludicra quędã auribus instillant. Vulgo iactatum prouerbium. Virgil. 2. Georgic.

> — Atque inter pocula læti,
>
> Mollibus in pratis vnctos saliêre per vtres.
>
> Necnon Ausonij Troia gens missa coloni,
>
> Versibus incomptis ludunt, risúq; soluto, &c.

Græci ἀσκωλιάζειν dicunt. Varro: Etiã pelles bubulas oleo perfusas percurrebãt, ibíque cernuabant, à quo vetus est ille versus in carminibus:

> Ibi pastores ludos faciunt coriis consualia.

Cernuare, erat labante vestigio in pronum ire, & sæpe etiam labi; quo genere lusus consualibus vti solebant per pelles vnctas currentes. De ἀσκωλιασμῷ, quo in ἀσκωλίοις, seu Bacchi festo, vnctos in vtres, & inflatos in medio theatri positos vno pede insiliebant, vt delabentes risum excitarent, multa ex Athenęo notat Cælius lib. v. c. 4.

Malesuada fames.

Famam disertè malesuadã vocat Virgilius Æneid. 6. quę per

per egestatem miseros mortales ad furta, cædes, rapinas, & iniurias alias impellit. Quare signanter per expolitionem addit:

— Et turpis egestas.

Non enim suapte natura turpis est, sed efficit vt homines se turpiter sæpe dent, cùm malis artibus victum quærunt. Contrà, iuxta aliud prouerbium: In optimis ingeniis multa docet fames.

Ingenium mala sæpe mouent, —
inquit Ouid. & Persius:

—Ingeniique largitor
Venter, negatas artifex sequi voces.

Declarat id senarius Græcus:

Πολλῶν δ' ὁ λιμὸς γίγνεται διδάσκαλος.

Vide antè, Calamitas virtutis occasio: &, Egestas artes docet. Vlysses ὀδυσ. ξ. ait se æquè atq; orci portas eū odisse, qui paupertate coactus homines insidiosa oratione inducat ac fallat. Sic enim loquitur:

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσι
Γίνεται, ὃς πενίῃ εἴκων ἀπατήλια βάζει.

Dentes dentire.

In comœdia Plautini Militis Dentes dentire dicuntur esuritorum. Vt enim pueri dicuntur dentire, cùm eis primùm oriuntur: sic quibus cessant à terendo cibo, quia non deteruntur, grandescere videntur, atq; dentire populari ioco dicuntur. Venter creas omnes has ærumnas: auribus perhaurienda sunt, ne dentes dentiant. id est: ne inuicem atterantur, & concutiantur fame.

Eius dentes vel silicem comedere possunt.

Hyperbole ad mitificam famem ostendendam. Idem ibidem:

Verùm est & pater, & nouerca, quorum
Dentes vel silicem comesse possunt.

Coelii Rhodigini. Autumnalis appetentia.

De ea quæ apta est voracitati. Sub autumnum oporæ, id est, fructus magna copia sumpti stomachum vitiant: illiq; mordacem quendam appetitum accersunt: frigus etiam circunstans maius cogit intrò calorem, vt hyeme solet: vnde fames naturalis maior, licet illa sit præter naturam.

Pol. Virgilii. Animæ esurienti etiam amara dulcia videntur.

De hominibus bonæ frugis, & sobriis, quibus sitis & fames condimenti loco sunt: vel, de iis qui malis assueti minora incommoda pro commodis ferunt. Vulgus è diuerso refert ad luxuriosos & voraces, qui famem anteuertentes omnia fastidiunt præter delicatiora. Iob 6.

Famem pestilentia sequitur.

Quoties à malo malum oritur. Natum ab eo quod frequenter euenit. Nam in annonæ caritate, insalubres cibi in vsum necessariò recepti, & pessimum succum generantes, pessimorum morborum origo sunt. Curtius 9. Galen. de cibis euchymis.

Fames præter seipsam edulcat omnia.

Hoc dici solet, & refert enarrator Hesiodi, vbi is vocat epitheto proprio λιμὸν ἀτηρὸν, seu ἀτηρὸν, hoc est, ipsam famem iniucundam & molestam: quæ tamen iucundum reddit cibum, alioquin maximè asperum & inuisum. Huc refer illud Erasm. Optimum condimentum fames.

FESTINATIONIS.

Erasmi. Nauibus atque quadrigis.

Pro summo studio, summáq; festinatione, Flaccus dixit, Nauibus atque quadrigis: in Epist.

Strenua nos exercet inertia: nauibus atq;
Quadrigis petimus bene viuere. quod petis, hic est.

Plutarchus aduersus vsuram: μηδ' ἂν ἱππεὺς ᾖς, μηδὲ ὄχημα ζευκτὸν, κεραοφόρον ἢ κατάργυρον, ἃ ταχεῖς τόκοι καταλαμβάνουσι καὶ παρατρέχουσιν· ἀλλ' ὄνῳ τῷ τυχόντι, καὶ καβάλλῃ χρώμενος φεῦγε πολέμιον, καὶ τύραννον δανειστήν. Id est, Ne verò tu aut equitatum oppertus fueris, aut vehicula iugalia, cornigera, & argento picta, quæ celeres vsuræ assequuntur, & prætercurrunt: verùm asino quopiam, quemcunq; fortè nactus fueris, aut caballo fuge hostem ac tyrannum fœneratorem.

Citis quadrigis: Iouis quadrigis.

Citis quadrigis fugere, & Iouis quadrigis fugere: pro eo quod est, quàm ocyssimè fugere: legitur apud Plautum, ab Homero trãslatum, qui diis quadrigas affingit, quibus quò lubitum sit, repentè rapiãtur, ex olympo in terras, rursus è terris in cœlum. Ad quas allusit Cicero, scribens Q. fratri: Quoniam scribis poema nostrum ab eo probari quadrigis poeticis, modò mihi date Britanniam, quam pingam colorib. tuis, meo penicillo. Plaut. in Aulularia: Quod iubebat, citis quadrigis properet persequi. Liu. j. decadis lib. v. narrat Camillum captis Veiis, ita triumphantem ingressum vrbem, vt curru equis albis iuncto veheretur: & ob id eum triumphum clariorē fuisse quàm gratiorem, quò Solis ac Iouis currum æquiparasse moliretur.

Dædaleum remigium.

Ad celeritatem significandam Plautus in Amphitryone dixit, Remigiis Dædaleis, pro volatu: Non ocyus quiuis Dædalis me tulissem remigiis.

Equis albis præcedere.

Vbi quem aliis quapiam in re longè superiorem significabant, longóque anteire interuallo, cum albis equis præcedere dicebant: vel quòd antiquitùs equi albi meliores haberentur: vel quòd victores in triumpho albis equis vectari solerēt. vel quòd albi equi fortunatiores & auspicatiores esse credantur, vt ad equestre certamen referamus metaphoram. Quod quidem indicat Apuleius, cùm ait: Postquam ardua montium, & rosida cespitum, & glebosa camporum emersi, me equo indigena peralbo vehens. iam eo quoque admodum fesso. Neque enim temerè addit, vel indigena: id est, Thessalico, vel albo, tam vtrunque pertinet ad emphasin pernicitatis. Horatius in Sermonibus de Persio quodam:

Durus homo, atque odio qui possit vincere regem:
Confidens, tumidúsque, adeò sermonis amari,
Sisennas, Barros vt equis præcurreret albis.

Erant autem Sisenna & Barrus, homines quidam insigni ta maledicentia: etiam si Acron Barbaros legit, vt sit epitheton. Neque dissimile huic Plautinum illud in Asinaria: Nam si huic occasioni tempus sese subterduxerit, nunquam ædepol albis quadrigis indipiscet postea. Græci simpliciter παρελαύνειν, pro longè antecellere: quòd equestris cursus sit expeditior.

Talaria inducre.

Extat apud M. Tullium prouerbialis allegoria, Talaria induere: pro eo quod est, fugam adornare, quasique velle quopiam auolare. Sic enim scribit ad Atticum lib. 14. Nemo est istorum qui ocium non timeat. quare talaria induamus. Sumptum ab Homero, qui Mercurium auolaturum aliquò, frequenter adornat talaribus:

Αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα
Ἀμβρόσια, χρύσεια, τά μιν φέρον, ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν,
Ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο.

Id est:

Mox vbi iam pedibus talaria subdidit aurea,
Pulchráq;, & ambrosiam spirantia: quæ simul illum
Aera per liquidum, simul ampla per æquora vastæ
Telluris, venti flatu dominante ferebant.

Quem Homeri locum Vergilius veluti interpretans, in quarto Æneidos:

—Et primum, inquit, pedibus talaria nectit
Aurea, quæ sublimem alis, siue æquora supra,
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.

Itaque talaria induere dicemus eos, qui parant aufugere. Nam hoc ipsum Auolare & Reuolare, apud M. Tullium pro fugere & redire frequens est.

Citius quàm asparagi coquuntur.

Velocius quàm asparagi coquuntur. De re vehementer properata. Sunt quædam figuræ prouerbiales, quæ Octauio Augusto peculiariter arriserunt: inter quas hæc quoque refertur à Tranquillo, cùm scribit eum ad exprimendum festinatæ rei velocitatem solere dicere, Velocius quàm asparagi coquantur. Idque identidem in literis vsurpat. Est autẽ asparagus, herbæ genus spinosum, & in medicinã vtile, & in cibos gratum, cuius summa prius quàm durescant, leuiter coquuntur, tantùm vt cruditas absit. Dicitur autem asparagus, quòd qui sunt in his præcipui, non seruntur, vt Athenæus dixit. Docti quidã admonent, simile quiddam dici de salsamentis, Citius quàm salsamenta coquantur: eo quòd quidã pisces sale conditi, aut fumo ventóve durati, crudi quoq; comedantur, aut leuissimè cocti. Quanquã hoc prouerbiũ apud Athenæum vnde citãt, nondum reperi. Confine illi, quod alibi dicetur, ἀφύα ἐς πῦρ Aphya ad ignem.

E vestigio.

Non ignotum est Latinis, è vestigio fieri, quod citra moram ac protinus fit: quod prisci dicebant Extemplò. Eadem figura reperitur & apud Græcos ἐκ ποδός, pro ilicò. velut in Theocriti verno itinere:

—Ος ἐκ ποδὸς αὐτὰ κρανάν.

Id est:

Qui tum protinus extruxit fontem.

De ἐκ ποδός, quod significat ab imis, velut à pedibus vsque ad caput, dictum est alibi.

Celerius quàm Butes.

Θᾶττον ἢ Βούτης, id est, Celerius quàm Butes. Hoc adagio significabant aliquid quàm primùm absolui, compendióque explicari. Quemadmodum solent ij qui paucis verbis, & iis truncè pronunciatis, longam sententiam significant. Aiunt hinc fuisse natum. Athenis inter picturas Stoæ porticus, depictus erat Butes quidã, atq; ita pictus, vt summa capitis pars cum oculis duntaxat videretur: videlicet vt spectator imaginaretur reliquum corpus tegi montis obiectu, in quo ingrediebatur. In eius igitur pictura quoniam non multũ operæ sumpserat pictor, prouerbio iactari consueuit de his quæ facilè perficiuntur. Autor Zenodotus.

Simul & dictum & factum.

Ἅμ᾽ ἔπος, ἅμ᾽ ἔργον, id est, Simul dictũ, simul & factũ. Vbi qui citra morã id re præstat, quod verbis pollicetur. Latini, Cum dicto, dicunt: pro eo quod est, statim postea quam dixeris. Et Vergilius:

—Et dicto citius tumida æquora placat.

Sumptum apparet ex Homero, apud quem est hoc carmen:

Αὐτίκ᾽ ἔπειθ᾽ ἅμα μῦθος ἔην, τετέλεστο δ᾽ ἔργον.

Id est:

Mox simul ac dictum est verbum, res ipsa peracta est.

Idẽ Græcis dicitur vnica voce αὐτοβοεί, quod à militari clamore translatũ videtur, quo nonnunquã funditur hostis, priusquã ad manus fuerit ventum. Sic vsus Thucydides. Theopõpus vsus est pro κατὰ κράτος. i. vi ac virtute, non ex insidiis. Quisquis enim insidias molitur hosti, silet: qui fidit viribus suis, cũ clamore irruit in hostem. Quidam putat dictum à bubus, vt deductũ videatur ab arantibus: qui quum pollicentur se eodem die, id est, αὐθήμαρ aliquid operis absoluturos, dicere solent αὐτοβοεί, hoc est, Priusquam disiungam boues. Transfertur ad cuiuslibet actionis celeritatem, vt perinde valeat atque παραχρῆμα, αὐτίκα.

Duobus pedibus fugere.

Ἐκ δυοῖν ποδοῖν καταφεύγειν. i. Duobus pedib. confugere. Aristides in oratione Panathenaica: ἡμῖν δ᾽ αὐτὸ πρῶτον τοῦτο, τὸ πάντας τοὺς ἐν χρείᾳ βοηθείας καταφεύγειν ἐπὶ τὴν πόλιν ὥσπερ ἐκ δυοῖν ποδοῖν ὡς ἀληθῶς, καὶ μηδεμίαν τῶν ἄλλων πόλεων ὁρᾶν, μέγα καὶ φανερὸν συμβόλον ἐστί, καὶ σῆμα ἀμείνον, τοῦ πόλιν εἶναι τὴν ἀρχήν. i. Atqui primũ illud ipsum, quod quibuscunq, opus esset auxilio, ad hãc confugerent ciuitatẽ planè tanquã duobus pedibus, neq; vllam aliã reliquarum ciuitatum respicerent, magnum & euidens argumentum est, ac monimentum columna præstantius, eam protinus ab initio præcelluisse. Is qui scholiis quibusdã haudquaquam contemnendis hunc autorẽ illustrauit, admonet prouerbium ductũ ab iis, qui festinant cursu, vt non dissimile videatur illi, ἀμφοτέραις χερσίν, id est, Ambabus manibus. quo prouerbio sedulitatẽ celeritatẽmq; peragendi negocij significamus. Vel à nauigãtibus: perinde quasi dicas, duobus clauis. Nam gubernaculum nauis pedem appellant, quòd eo nauis, cùm huc atq; illuc vertitur, velut ingredi videatur. Itaque confine fuerit illi, quod alibi diximus, ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖν, vt alterutrum sensum accipiamus, aut summo studio, summáq; celeritate illos ad vrbem confugere solitos, aut tutissimum illic omnium receptaculum fuisse. Quanquam Aristophanes ἐκ ποδοῖν, ad celeritatis significationem retulit, cùm ait:

Ἀνεπτόμεσθ᾽ ἐκ τῆς πατρίδος ἀμφοῖν ποδοῖν.

Id est:

E patria vtroq; deuolauimus pede.

Interpres admonet à nauibus sumptum, secundo vento currentibus: sensum autem esse hunc, summa vi, summóque conatu.

In foribus adesse.

Περὶ τὰς θύρας, id est, In foribus adesse: dicitur allegoria prouerbiali, quod instat, iámque in proximo est. Plutarchus: πυρετοῦ περὶ θύρας ὄντος. id est: Cùm febris in foribus adest. Sic & orbis opifex in arcanis literis ad Cain fratricidam: Sin malè egeris, statim in foribus peccatum tuum aderit.

Velis equísque.

Similem conatum significat, Velis equísque, ad fugiendum aut assequendum magis, quàm ad efficiendũ. M. Tullius ad Q. fratrẽ lib. ij. Sic ego, qui in isto homine colendo tam indormiui diu, te mehercle sæpe excitante, cursu corrigã tarditatem, tum equis, tum velis. Quo quidẽ loco, in vulgatis exemplarib. pro velis, viris scriptum habetur. Idem Officiorum libr. 3. Quibus obsoletis floret Epicurus, eiusdem ferè autor adiutórq; sententiæ. Cum his equis velisq;, vt dicitur, si honestum tueri ac retinere sententia est, decertandum est. In quibus exemplis vsus est eadem metaphora paulo diuersius, vt qui illic respexerit ad celeritatem, hic ad vtrunque pugnæ genus, equestre ac nauale.

Vir fugiens haud moratur lyræ strepitum.

Ἀνὴρ δ᾽ ὁ φεύγων οὐ μενεῖ λύρας κτύπον.

Id est,

Hunc qui fugit strepitus lyræ haud morabitur.

Senarius prouerbialis in eos, qui in rebus periculosis ac seriis, properandi studio negligunt leuiora. Nam qui fugit in bello, non putat sibi liberum ac vacuũ, vt cãtorem aliquem auscultet, Idq; ad complures res accommodari potest. Veluti si dicas, non esse rebus friuolis ac voluptariis nugandũ, cum hæc vita tot periculis sit obnoxia. In hanc sententiã eleganter Seneca in epistola quadam ad Lucilium: Trãscurramus, inquit, solertissimas nugas, & ad illa, quæ nobis aliquã opem sunt latura, properemus. Nemo qui obstetricem parturienti filiæ sollicitus accersit, edictum, & ludorũ ordinem perlegit. Nemo qui ad incendium domus suæ currit, tabulã latrunculariã perspicit, vt sciat quomodo alligatus exeat calculus. At mehercule vndiq; tibi omnia nunciantur, & incendiũ domus, & periculum liberorũ, & obsidium patriæ, & bonorum direptio. Adiice his naufragium, motusq; terrarum, & quicquid aliud timeri potest. Inter ista districtus, rebus nihil aliud quàm animum oblectantibus vacas. Plutarchus in libello quem scripsit de ει Delphico:

Οὐ παῦλα κηλεῖν, οὐ λύρα φίλη.

Id est:

Ingrata naubla, ingrata lugenti lyra.

Concinit huic dictum Ecclesiastici: Musica in luctũ, importuna narratio.

Ocyor accipitre.

Admirandam celeritatem hyperbola prouerbiali licebit indicare, quæ est in eodem libro:

Θᾶσσον

Θάσσονες ἱρήκων. —

Id est,

Pernices magis accipitre. —

Parit puella, etiam si malè adsit viro.

Τίκτει κόρη, ὅταν κακῶς αὐδῇ παρῇ, id est, Parit puella, cùm malè etiam adfuerit viro. Dici conueniet, quoties res facilè conficitur ex sententia, etiamsi negligenter & ignauiter gesta fuerit. Veluti puella propter ætatis felicitatem facilè gerit vterum, etiamsi cum viro non admodum viro rem habuerit. Non item anus. imò bis virum requirit ætas affecta mulieris. Ea res nec Augustinum fugit theologum. Nam quæstionem, quòd Abraham, autore Paulo, Saræ effœtus, tamen ex Cethura sustulisse prolem legitur, sic explicat, vt dicat, illum Saræ anui effœtum fuisse, Cethuræ puellæ fuisse virum. Egregium ingenium etiam sub malo & indiligente præceptore bonas literas assequitur. Contrà, si discipulus sit ὄνος λύρας, præceptor etiam optimus oleum perdit & operam.

Pegaso velocior.

Πηγάσου ταχύτερος, id est, Pegaso velocior. Hyperbole prouerbialis de præuelocibus. Nota fabula de equo alato. Ita Pindarus Olymp. hymno ix. καὶ ἀγάνορος ἵππου θᾶσσον καὶ ναὸς ὑποπτέρου. id est: Velocius & generoso equo, & alata naue.

Salaminia nauis.

Σαλαμινία ναῦς, Salaminia nauis: de præuelocibus dictitatum est. Celebratur enim vel in primis nauale bellum aduersus Xerxem gestum apud Salaminem: siue quòd ex triremibus altera Salaminia vocari consueuit, altera Πάραλος. Aristophanes in Auibus: ἔχεις ταχεῖα, Πάραλος ἢ Σαλαμινία. Vnde & Bacchus eo quem modò citauimus loco, ἀσαλαμίνιον appellat sese, quòd bellicarum rerum ac remi ducendi esset ignarus. Allusit autem poeta, sicut opinor, ad prouerbium quod alibi retulimus, δεῖ τὴν κώπην ἐλαύνειν τὸν εἰδότα, id est, Oportet ducere remum cum qui nôrit. Plutarchus in vita Periclis, nauim robustã, & in qua velut in triariis vltimum sit præsidium, Salaminiã appellat: οὐδ᾽ ἀεὶ παρεῖναι εἰς πλῆθος, ἀλλ᾽ ἑαυτὸν ὥσπερ σαλαμινίαν τριήρη, φησὶ Κριτόλαος, πρὸς τὰς μεγάλας χρείας ἐπιδιδούς. id est: Nec semper obambulās in turba, sed veluti Salaminiam triremem, vt inquit Critolaus, sese ad maiorem rerum vsum præbens. Scholia quæ feruntur in Aristophanem, tradunt Athenis duas fuisse naues vsui publico destinatas, è quibus Salaminia subueheret ad iudicium euocans, Paralus aucheret. Nam Theoris eos vehebat, qui voti aut religionis ergò Delphos aut aliò quopiam proficiscerentur.

Ignem palma

Πῦρ παλάμῃ. id est, Ignem palma. Dici solitum, si quando protinus aliquid intellectum esset à quopiam, vt si scommate dicto, statim sentiat aliquis in se dictum. Sumptum videtur ab iis, qui per lusum ignem admouent manibus alienis, qui subito sensu excitati resilire solent, risúmque mouere spectantibus.

Aphya in ignem.

Ἀφύα ἐς πῦρ, id est, Aphya ad ignem. Prouerbium in ea quæ celeriter intereunt, aut absumuntur, siue quæ facilè ac statim conficiuntur. Nam Aphya piscis genus candidum, molle ac tenerum, quod admotum igni protinus decoquitur. Vnde meretrices aliquot aphyas dictas, indicat Athenæus libr. xiij. quòd essent candidæ, graciles, & oculis prægrandibus. Talis enim apua. Frigitur autem in oleo feruenti: vnde fertur & illud apud Græcos, ἀφύων τιμὴ ἔλαιον, id est, Aphyarum honor oleum: ac protinus vt contigerunt oleum feruens, iam decoctæ sunt, adeò vt ilicò cum oleo stridant, statimque percoctæ tollantur è patella. Hunc piscem Suidas scribit etiam ἀφρὸν, id est, spumam appellari, propter candorem, & ἐγγραυλιν, complura commemorans eius genera. Athenæus libro septimo, quibusdam & ἀφρίτην dici nimirum à spuma, & ob id Veneri sacrum, quòd eam poetarum fabulæ gignant è spuma maris. Idem eorum quæ suprà diximus Clearchum adducit autorem, addens & ad hunc modum efferri parœmiam, εἶδε πῦρ ἀφύα. id est, Aphya vidit ignem. Quasi vidisse modò sufficiat ad decoctionem. Itaque si puella iam nubilis statim sponso viso incalescat, conueniet, εἶδε πῦρ ἀφύα. Non dissimile ei quod alibi recensuimus, τὸν ἵππον εἰς πεδίον, id est, Equum in planiciem.

Ne nimium callidum hoc sit modò.

Terentius in Eunucho: Vide ne nimium callidum hoc sit modò. Donatus prouerbium esse demonstrat: quanquam anceps est lectio. potest enim vtrunq; legi, & calidum & callidum. vt prius illud ad festinatũ consilium, alterum ad nimis astutum referatur. Siquidẽ vtraque parum feliciter euenire solent, vel quæ nimiũ calent, id est, quæ præcipitantius instituuntur, vel quæ nimium audacibus aguntur dolis. Et sicut autore, apud Titum Liuium, Fabio Maximo, temeritas non solùm stulta, verumetiã infelix plerunque est: ita versutia nonnunquã ad summum discrimen adducit. Qui callidũ legunt, respicere videntur ad id quod paulo superius dixerat Chærea: Nunquã vidi melius consiliũ dari. Qui calidũ legunt per vnicum l (& mea quidẽ sententia rectius) Græcã figuram agnoscunt. Quoniam θερμὸν, illi tum scelestum, tum præceps & audax facinus vocant. Sic enim Penia in Pluto Aristophanica de senibus, qui rem nouam moliuntur, vt Pluto cæco restituant oculos:

Ω θερμὸν ἔργον, κἀνόσιον, καὶ παράνομον.

Id est,

Calidum ô facinus, & impium, & nefarium.

Interpres exponit θερμὸν, παράδοξον, τολμηρὸν, ἀσεβές. id est, inauditum, audax & præceps, ac temerariũ. Item Sophocles in Antigone:

Θερμὴν ἐπὶ ψυχροῖσι καρδίαν ἔχεις.

Id est:

In frigidis tibi mens calet negociis.

Obiurgatur Antigone, quòd nimium auidè cuperet sepelire fratrem. Et Plutarchus Symposiacôn Decade quinta, significat ζωρότερον quibusdam significare τὸ θερμὸν, vt Achilles apud Homerum iubens Patroclum miscere ζωρότερον, exegerit celeritatem ministerij. Quemadmodum nos quoque, inquit, sæpenumerò iubemus ministris θερμότερον ἅπτεσθαι τῆς διακονίας, id est, calidius ac celerius adire ministerium.

Prius quàm gallus iterum cecinerit.

Πρὶν ἢ δὶς πρὶν ἀλεκτρυὼν φθέγγεται.

Id est,

Prius atq; gallus cantet iterum cristiger.

Græcus versiculus constabit, si pro ἀλεκτρυὼν, legas ἀλέκτωρ, id est, Admodum mane, & antelucano. A prisca consuetudine sumptum, qua noctis deliquium & accessum diei, galli cantu metiebantur, gnomonibus horariis nondum repertis. Gallus autem tribus interuallis canit, prænuncians diem. Qua de re Plinius lib. x. cap. xxj. Et hi nostri vigiles nocturni quos excitandis in opera mortalibus rumpendóque somno natura genuit. Norunt sidera, & ternas distinguunt horas interdiu cantu. Cum sole eunt cubitum. Quartáque castrensi vigilia ad curas laborémque reuocant. Nec solis ortum incautis patiuntur obrepere. Diémque venientem nunciant cantu, ipsum verò cantum plausu laterum. Hactenus Plinius. Cur autem id accidat gallis, Democritus apud M. Tullium concoctionem in causa esse putat, quòd id temporis cibus à pectore depulsus in omne corpus digeritur. Poetæ ad fabulam referunt, cuius meminit Lucianus in Gallo. Mihi magis arridet Ambrosij Leonis Nolani ratio: quem virum equidem non dubitem in peruestigandis naturæ mysteriis, vel cum quouis veterum philosophorum conferre. Hic in quæstionibus suis gallorum cantum à peculiari quadam salacitate proficisci putat. Esse enim hoc animal præ cæteris gallinis deditum, ac velut vxorium, miréque sollicitum de sobole quàm maximè propaganda: adeò vt vnus gallus compluribus gallinis præficiatur, tantámq; turbam vnicus maritus impleat, tum pro fœminis ac pullis acerrimè depugnet. Porrò cantum gallorum ab imaginatione Veneris proficisci, vel illud satis arguit, quòd prius quàm ineundis gallinis maturi sint, fileant. Ex reliquis item auibus pleræque in coitu, coitúsve desiderio vocem ædunt,

vt anates, passeres, hirundines, perdices. Vox autem maris, in auium genere, tantam vim habet ad incitandam Venerem, vt quædam hac audita tantùm, concipiant oua. Quo in numero sunt perdices. Gallus itaque dilabente iam per viscera cibo, somnóque discedente, quo tempore corpora sua sponte concitantur ad Venerem, statim gallinarum meminit: quóque copiosior sit fœtura, cantus illecebra prouocat. Quod autem subinde canit, in causa est, quia galli somnus est intersectus, miniméque perpetuus, maximè cùm vigens ætate: vt intelligas & hoc à salacitate proficisci. Sed vt ad interpretationem adagij recurramus, veteres initium diei à prima mediæ noctis inclinatione ordiebantur: proximum tempus gallicinium vocabant, quòd id temporis lucem multo antè præsentientes incipiunt canere. Tertium conticinium, cùm & galli conticescunt, & homines etiam tum quiescunt. Quartum diluculum, cùm incipit dignosci dies. Quintum mane, cùm clarus iam dies exorto sole. Itaque secundus gallorum cantus, multo solis exortum anteuenit. Hinc Iuuenalis:

> Quod tamen ad galli cantum facit ille secundi
> Proximus ante diem caupo sciet.—

Consimiliter Aristophanes in Concionatricibus:

> —Πόθεν;
> Οὐδ' εἰ μὰ δία τὴν ἄλεκτρυὼν τὸ δεύτερον
> Ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο.
> Id est:
> —Minimè gentium.
> Ne si quidem te illo appulisses tempore,
> Cùm gallus iterum caneret.

Huius rei mentio fit & in Euangelicis literis.

Inter septimam.

Ἐντὸς ἑβδόμης, id est, Intra septimam. subaudi lunam. Edictum erat Athenis, ne ante septimum diem mensis, exercitum educerent. Rectè fortassis vtemur hoc adagio, quoties admonebimus, maturè, suóq; tempore negocium aggrediēdum. Meminit Zenodotus, Suidas & Hesychius: nec præterea quicquam adscribunt. Vide num allusum sit ad id, quod alio retulimus loco, ἕβδομος βοῦς, id est, septimus bos. &,

> Τὸν ἕβδομον βοῦν ἡ σοφὴ παροιμία. Id est:
> Et septimum venustus adagio bouem.

quòd pueris sextum mensem egressis farinaceus bos fingi consueuerit: qui lunæ primùm apparentis cornua repræsentaret.

Viuit, incende ignem.

Ζῇ, καῖε πῦρ, id est, Viuit, incende ignem. Vbi in negocij periculosi puncto festinandum admonemus, & occasionem arripiendam: vt cum reperta scintillula properatur, ne pereat & illa. Simile illi, Nunc tuum ferrum in igni est. Refertur apud Suidam.

A subeunte portum naui.

Ἀπὸ καταδυομένης, id est, A subeunte. subaudi, naue lucrum capias. Admonet adagium, celeritatē ad quæstum plurimum valere: & in negotiatorē illud in primis competere, ὕπνος ἀπέστω, id est, Somnus abesto. Sumptum à mercatorum diligentia, qui merces statim emunt ab ipsis nauis in portum appellentibus. Tū enim & minoris emuntur, & maiori distrahuntur lucro. Trahi poterit ad eam sententiā, vt si quis dicat statim arripiendā oblatam occasionem lucri: aut tum rogandū quempiā, vbi fortuna recentem aliquā commoditatem obiecerit. Nam sumus plerique tū ad gratificandū benigniores. Persius in quinta Satyra metaphoram variauit, cùm ait:

> Tolle recens primus piper è sitiente camelo.

id est, ilicò cùm adhuc de via sitit camelus, qui merces attulit. Prouerbij meminit Suidas.

Matura satio sæpe decipit, sera semper mala est.

Columella de re rustica scribit hunc in modū: Sed quū omnia in agricultura strenuè facienda sunt, tum maximè sementis. Vetus est agricolarū prouerbium: Maturam sationem sæpe decipere solere, serā nunquam, quin mala sit. Hactenus Columella. Admonet adagium, in omni negotio maturandum esse: neque paulo satius esse, occupare tempus legitimum, quàm serius aggredi. Veluti si quis admoneat, vt puer tenera adhuc ætate præceptoribus committatur erudiendus. Consultius enim anteuertere, quàm prouectioribus annis tum demum incipere.

Sacra celerius absoluenda.

In rebus diuinis attentum esse conuenit magis, quàm diuturnum, ne vilescant assiduitate, contra quorundam morem sacerdotum, qui nimium immorantur sacro, precibúsq;, quas vocant horarias. Ad id torqueri poterit illud ex Odysseæ γ.

> —Οὐδὲ ἔοικε
> Δηθὰ θεῶν ἐν δαιτὶ θαασσέμεν, ἀλλὰ νέεσθαι.
> Id est:
> —Neque par est
> In diuorum epulo sedisse diutius, imò
> Surgere maturè decet.—

Lupinum potum.

Λυκεῖον πιεῖν, id est, Lupinū potum dicebant, vbi quis voluptatē suo periculo capitis emeret. Narrant duos erupisse fontes sacros Apollini, quorū alter vino scateret, alter melle: ad quos cū aues aduolarent, arcu feriebantur. Porrò Apollo super cætera cognomina dictus est & Lucius: siue à luce quā aperit, siue à lupis interfectis. Autores Zenodotus & Suidas, admonentes penultimā esse circunflectendam. Nam λύκειον prima acuta, gymnasiū est Athenis: quod quidam à Pisistrato, quidam à Pericle constructum putant. Atque hinc ortum prouerbium, confine illi, Vt canis è Nilo.

Vt canis è Nilo.

Qui leuiter ac velut obiter artē quampiā, aut autorem degustant, hi ceu canis è Nilo degustare dicentur. Id adagij natū est ex apophthegmate quodā, cuius meminit Macrobius Saturnaliū libr. 2. id est huiusmodi. Post fugam Mutinensem, quærentibus quid ageret Antonius, quidam familiaris eius respondit: Quod canis in Ægypto, bibit & fugit. Nam in illis regionibus constat canes raptu crocodilorū exterritos, bibere, & fugere. Solinus ait, eos non nisi currentes lambitare, ne deprehendantur.

Alienis soleis vti.

Ἀλλοτρίαις βλαυτίοις χρῆσθαι, id est, Alienis soleis vti dicuntur, qui moribus aliorum ad suum abutuntur emolumentum. Aristophanes in Equitibus:

> Οὐκ ἀλλ' ἐγὼ πιστεύων τῷ δήμῳ ἐσθίειν χρεών,
> Τοῖσιν ἔπειτα τοῖς σοῖσιν, ὥσπερ βλαυτίοισι χρῆσθαι.

Quibus verbis negat se circumuenire populū Atheniensem, sed facere quod solent qui desident in compotationibus, & vrgente aluo surgunt, arreptis alienis soleis, siue quòd festinant, siue quòd ebrij sunt. Ita ille abutebatur moribus populi Atheniensis, qui cibo corrumpi volebat, & blanda libentius audiebat quàm salutaria. Apparet olim Græcos absque soleis solere accumbere. Exituri domū poscebāt soleas. Hinc quæstus Lopodytis. Quidam etiam nudi accumbebant.

Quantum pedibus potes.

Socrates in Gorgia Platonis ita loquitur: σωφροσύνην μὲν διωκτέον καὶ ἀσκητέον, ἀκολασίαν δὲ φευκτέον, ὡς ἔχει ποδῶν ἕκαστος ἡμῶν. id est, Temperantiā quidem sectari atq; exercere oportet: contrà intemperantiam fugere, quantum quisque nostrûm pedibus valet. Id quò longius transfertur à reb: corporeis, hoc magis accedit ad prouerbium celeritatis. Quod in corpore sunt pedes, hoc in animo sunt affectus, quibus expetimus aliquid, aut refugimus.

Crisonem Himeræum præcurrere.

Prodigiosa celeritas, Crisonis videtur locū dedisse prouerbio. Sic enim Socrates apud Platonem in Protagora, rogatus vt institutā cum Protagora disputationem perageret: βουλοίμην ἄν σε χαρίζεσθαί σοι εἰμὶ ἄν Κρίσωνι τῷ Ἱμεραίῳ δρομεῖ ἀκμάζοντι ἕπεσθαι, ἢ τῶν δολιχοδρόμων τῳ ἢ τῶν ἡμεροδρόμων διαθεῖν τε καὶ ἕπεσθαι. i.

Optârim

Optârim quidem tibi morem gerere, si quod petis, meæ facultatis esset: nunc perinde est, ac si me roges vt Crisonem Himeræum insignem cursorem sequar, aut dolichodromon quempiam, aut hemerodromô perpetuo æquem cursu sequárq;. Himera Siciliæ ciuitas est, quanquã eiusdem nominis est altera in Africa. Vnde Crison dictus est Himeræus, celeritate currendi celebris, qualem refert libro 7. Plinius fuisse Philippidem, & Canistium Lacedæmonium, cúmq; his Philonidem Alexandri magni cursorem. Dolichodromi dicebátur, qui perpetuo impetu duodecim stadia decurrebát: Hemerodromi, qui totum diem à mane vsq; ad vesperam citra respirationem currebant. Plinius scribit, puerum nouem natum annos à meridie vsque ad vesperam continuasse cursum. Vnde Græci poetæ solem appellant ἡμεροδρόμον, quòd singulis diebus cursum suum peragat: quasi verò noctu requiescat in diuersorio Thetidis.

FESTINATIO PRÆPROPERA.

Erasmi. Qui nimium properat, serius absoluit.

Plato in dialogo, cui titulus De regno: πεποίηκε γὰρ ἡμᾶς ἡ νῦν ποιῆσαι τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν τάχος, ποῖον, οὐχ ἧττον χρῆναι διαιρουμένους, ὑστέραν βραδύτερον. id est, Fecit enim vt hunc quoq; nobis acciderit, quod prouerbio dicitur, quódnã? vt dum parũ rectè per ocium diuidimus, serius perfecerimus. Idem in De repub. lib. allusit ad prouerbium: σπεύδων γὰρ ἐγὼ, ἔφη, πάντα διελθεῖν, μᾶλλον βραδύνω. id est, Dũ festino, inquit, omnia celeriter percurrere, tardior sum. Idem in Cratylo simile quiddam habet: ἵνα μὴ ὅπερ οἱ ἐν Αἰγίνῃ νύκτωρ περιιόντες, ὀψὲ ὁδοῦ καὶ ἡμεῖς ὅτι τὰ πράγματα δόξωμεν αὐτῷ τῷ ἀληθεῖ, οὕτω πως ἐληλυθέναι, ὀψιαίτερον τοῦ δέοντος. id est, Ne nobis vsu ueniat, vt quemadmodum qui apud Æginetas noctu obambulant, serius perficiunt iter, itidem nos ad rem ipsa veritate serius quàm oportet, peruenisse videamur. Scitũ est & illud diui Augustini aduersus Petilianũ, iis qui perturbatione aliqua festinãt, vsuuenire nonnunquam vt vestem aut calceos peruersè induant, quæ res postea moram adferat. Idem vsuuenit his qui multa simul agere conantur, neq; quicquam assequuntur. Plato lib. De rep. 3. ὅτι εἷς ἕκαστος ἓν μὲν ἂν ἐπιτήδευμα καλῶς ἐπιτηδεύοι, πολλὰ δ' οὔ, ἀλλ' εἰ τοῦτο ἐπιχειροῖ, πολλῶν ἐφαπτόμενος, πάντων ἀποτυγχάνοι. id est, Vnusquisq; rectè vnum studium exerceat, multa nequaquam. Imò si id tentârit, multa aggressus, omnib. frustrabitur. Idem eiusdem operis lib. x. docet idem accidere iis qui non veritate, sed fucis ac malis artibus properãt ad honorem: οὐχ οἱ μὲν δεινοί τε καὶ ἄδικοι δρῶσιν ὅπερ οἱ δρομεῖς, ὅσοι ἂν θέωσιν εὖ ἀπὸ τῶν κάτω, ἀπὸ δὲ τῶν ἄνω μή; τὸ μὲν πρῶτον ὀξέως ἀποπηδῶσι, τελευτῶντες δὲ καταγέλαστοι γίγνονται, τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες, καὶ ἀστεφάνωτοι ἀποτρέχοντες. id est, An non isti artifices & iniusti idem faciunt quod solent cursores quidam, qui bene quidem currunt ab inferiore loco, à superiore verò nequaquam? Primùm quidem celeriter prosiliunt, cæterùm in fine cursus ridiculi sunt, atque auriculas in humeris habentes incoronati semet abripiunt. Monet adagium, instituendæ rei non tam celeritatem quàm curam adhibendam esse, ne postea sit in mora, quod in operis ingressu fuerit erratum. Obnoxij sunt huic prouerbio quidam, qui compendij causa, Græcanica literatura prætetita, protinus ad philosophiæ studium insiliunt: ac dum stultè captant compendium, in maximum incidunt dispendium. Fit enim, vt hi dum repentè philosophi student euadere, nunquam philosophię scientiam assequantur: cúmque se iam ad metam peruenisse credunt, denuò ad carceres sit redeundum, denuóq; à linea, quemadmodum Græci dicunt, exordiendum. Item in re bellica plus efficit Fabij cunctatio, quàm M. Minutij pręceps temeritas. Siquidē is vnus Hanibalem multis iam præliis inuictum, non viribus, sed lẽtitudine superauit. De quo præclarè Ennius apud M. Tullium in Catone maiore:

> Vnus homo nobis cunctando restituit rem:
> Non ponebat enim rumores ante salutem.

Canis festinans cæcos parit catulos.

Ἡ κύων σπεύδουσα τυφλὰ τίκτει. id est, Canis festinans cæcos parit catulos. In eos iaciebatur, qui nimio festinandi studio rem parum absolutam ædunt, vt si quis operis parum elimati præcipitet æditionem. Hinc natum, quòd canis quia celerius pariat, catulos cæcos velut adhuc immaturos ædit. Aristot. libr. De generatione animalium 4. demonstrat, id potissimùm euenire in animantibus, quę multifidis sunt pedibus, & numerosum alunt fœtum, vt vulpes, vrsa, leæna, canis, lupa. Nam hęc omnia cæcos pariunt catulos: quædam etiam informes adhuc ædunt. In causa putat, quòd cum corporis humor non sufficiat alendo tam numeroso fœtui, natura partum imperfectum potius educit. Galenus item libro quem conscripsit De semine: τὰς γὰρ κύνας ἤδη που καὶ ἡ παροιμία φησὶ τυφλὰ τίκτειν ὑπὸ σπουδῆς. id est, Canes verò etiam prouerbio iactatum est, ob festinationem cæca parere: quanquam canũ catulos Galenus mauult imperfectos dici quàm cæcos, quum talpæ propriè cæcæ dicantur. Animantia quæ fœtus ædunt cæcos, ἀλάστικα vocantur Græcis, quasi Latinè dicas cæcipara. Alludit ad parœmiam Aristophanes in Pace:

> Ἡ κύων ἀκαλανθὶς ἐπειγομένη τυφλὰ τίκτει.

Id est:

> Cæca parit properato acalanthis tinnula nixu.

Et interim Græci grammatici dubitant, quid sit Acalanthis: alij putant nomen insignis canis, deductum παρὰ τὸ ἀκαλὸν θεῖν, id est, quòd placidè currat. Sunt rursus qui suspicentur auem esse. κώδων autem tintinabulum est, quo in ædibus magnatum, & hodie in collegiis, conuocantur familiares ad officium. Alij suspicantur dictum παρὰ τὸ ἀκαλλειν, id est, à blãdiendo: quòd notis adblandiens canis, allatrat hospites. Sic diuinant Aristophanis interpres, Etymologus, & Suidas.

Ante victoriam encomium canis.

Πρὸ τῆς νίκης τὸ ἐγκώμιον ᾄδεις, id est, Ante victoriam encomium canis. In eum, qui præproperè gloriatur, re nondum confecta. Nam apud Græcos, qui rem strenuè gessissent in bello, oratione quapiam aut carmine laudabantur: quæ laudatio propriè encomiũ dicitur. Extat enim Theocriti carmen in laudem Ptolemęi, cui titulus, Encomium: & Luciani, Demosthenis encomium. Apud Romanos, ouationes, supplicationes, triumphi, præmia virtutis erant: vnde liceat dicere, Antequam viceris, triumphum paras. Plato in Lyside: πρὶν νενικηκέναι, ποιεῖς τε καὶ ᾄδεις εἰς σαυτὸν ἐγκώμιον. id est, Priusquam viceris, & facis & canis de teipso encomium. Non abludit hinc, quod ait Plato in Theæteto. φαινόμεθα ἀλεκτρυόνος ἀγεννοῦς δίκην πρὶν νενικηκέναι, ἀποπηδήσαντες ἀπὸ τοῦ λόγου ᾄδειν. id est: Videbimur galli ignaui more priusquam vicerimus, à sermone desilientes canere. Siquidem hic mos animanti cantu victorem se testari. Huc pertinet illud quod alibi retulimus ex Solonis autoritate: σκόπει τέλος μακροῦ βίου. Tum illud Pindari in Isthmiis: ἔστι δ' ἀφάνεια τύχας καὶ μαρναμένων, πρὶν τέλος ἄκρον ἱκέσθαι. id est: Est autem incerta fortuna etiam pugnantium, priusquam ad summum finem perueniatur.

Ante lentem augere ollam.

Πρὸ τῆς φακῆς αὐξάνειν τὴν χύτραν. i. Ante lentem augere ollam. Prouerbiali figura dictum, pro eo quod est, spes ingentes in animo concipere, priusquam res ipsa teneatur: aut polliceri quod ipse nondũ habeat: aut præproperè sibi placere, quasi iam possideat ea quæ procul etiam dũ ab sunt vt teneantur. Velut si quis spe sacerdotij sumptus iam incipiat facere, quod nõdum acceperit. Aut si quis vitæ strepitum augeat spe magistratus, quem incertum est an sit impetraturus. Citatur adagium ex Cratete apud Athenæum: μὴ πρὸ φακῆς λοπάδ' αὔξων εἰς στάσιν ἄμμε βάλῃς. id est, Ne ante lenticulam augens ollam, aut patinam, in seditionẽ nos mittas. Citatur & à Plutarcho, commentario De præceptis bonæ valetudinis, eiusdem Cratetis nomine, his quidem verbis: ὁ μὲν γὰρ Κράτης οἰόμενος ἐκ τρυφῆς καὶ πολυτελείας οὐχ ἥκιστα τὰς στάσεις καὶ τυραννίδας ἐμφύεσθαι ταῖς πόλεσι, μετὰ παιδιᾶς παρῄνει, μὴ πρὸ φακῆς λοπάδ' αὔξων εἰς

[Greek] id est, Crates igitur cum existimaret in ciuitatibus seditiones ac tyrannides potissimùm è deliciis ac luxu nasci, per iocum admonuit, ne præ lenticula semper augens patinã, in seditionem nos conicias. Sed seipsum adhortetur quisque, ne semper præ lente augens patinam, né ve modis omnibus, præterito nasturtio & olea, ad farcimen & piscem desciscens, ex repletione corpori seditionem conciter, ac tumultum & diarrhœas. Crates eò detorsit dictum, vt appareт, poetæ cuiuspiam, vt pertineat ad homines impendiò sumptuosos. Allusit autem ad morem plebis, quæ solita sit excitare seditiones, si cõspiciat optimates sibi præponi. Nam lopade apponebantur cibi lautiores: id quod licet colligere ex Luciani Saturnalibus. Lens legumen est vilissimum ac plebeium.

Æstate penulam deteris.

[Greek], id est, Æstate penulam deteris. Refertur à Zenodoto, Diogeniano, Suida. Rectè dicetur in eum qui res necessarias temerè, nec in tempore profundit, aliquando futuras vsui, si seruentur. Id quod vulgò factitant adolescentes, qui facultates patrias stultè prodigunt in iuuenta, quibus sustinenda fuerat imbecillitas senectæ. Neq; malè quadrabit in eos qui corporis vires in voluptatibus frustra consumunt, quas in obeundis negociis seriis postea sunt desideraturi. Nam χλαῖνα, summa vestis est: quæ pro tempore sumitur ad ventos, pluuiam, frigúsve depellendum, quasi Latinè dicas penulam. Iuuenalis:

— Et multo stillaret penula nimbo.

Quanquam & Latini lænæ vocabulo vtũtur, pro eo quod Græci χλαῖναν appellãt. Nonius indicat genus vestis militaris, quæ sit omnium extima, veluti chlamys, pallium, & penula. Apud Diogenem Laertium tale quiddam obiicit Philemon comicus in Cratetem, quòd æstate gereret pallium crassum, hyeme laceram tunicam: videlicet quo disceret temperantiam ac tolerantiam.

Muscum demetere.

[Greek], id est, Muscum demetere: dici solitum, vbi quis tener adhuc & intempestiuus durius tractaretur, aut tolleretur emolumentum prius quàm opportunum esset. Translatum ab iis, qui statim vt ager obduci cœperit herba, demetunt, nec sinunt adolescere gramen. μνίον enim muscus, & additione literæ ἀμνίον: sicut ἄσταχυς, pro σταχύς.

Siculus omphacissat.

Σικελὸς ὀμφακίζει, id est, Siculus omphacissat. Omphaca Græci dicunt vuam acerbam & immaturam, [Greek], id est, quòd crudi comedantur. Vnde dicebatur in eos, qui libidine furandi quantumlibet vilia tollerent furto. Ductum à furacitate Siculorum. Non perperam dicetur & in illos, qui ob immodicam & præproperam auiditatem, quo pusillum lucelli faciant sibi, damnum ingẽs aliis inferunt. Sunt qui credant quadrare posse in eos, qui bellissima quæque sibi decerpunt, vt Syrus ille Terentianus. Zenodotus ait ex Epicharmo sumptum. Refertur & à Suida.

Præmouere venatum.

[Greek], id est, Preturbare ferã. Aristides in Pericle citat ex Platone, [Greek]. id est, Igitur ad eum modum quod ipse ait, turbauit venationem. Cæterùm verba Platonis in Lyside sic habent, [Greek]; id est: Qualis igitur tibi videatur esse venator, si inter venandum excitet feram, & captum reddat difficiliorem? Dici solitum apparet. vbi quis non satis dissimulat quod molitur. quemadmodum vsuuenit, vt fera tumultu excitata intellectis insidiis, subducat sese.

Odi puerulos præcoci sapientia.

Apuleius in apologia secunda, versiculum hunc nescio ex quo poeta citat, ceu vulgo celebrem:

Odi puerulos præcoci sapientia.

Vulgò inualuit opinio, vt credant puerulos maturius sapientes, aut non fore vitales, aut dementes futuros, simulatq; ad ætatem maturam peruenerint. Plinius libr. 7. refert Catonem Censorium velut ex oraculo prodidisse, senilem iuuentam præmaturæ mortis esse signum. Et apud Senecam libro Controuersiarum 1. controuersia j. Cestius de ingenio Alfij Flauij prædicare consueuit, tam maturè magnum ingenium non esse vitale. Talem puerum Sophocles [Greek] vocat. Citatur autem hic versiculus ab interprete Pindari in Pythiis hymno 1. [Greek]. id est, Puerum virilem dominus ipse perdidi. [Greek] vocat, quòd ætate puer, viri sapientia præditus esset. Adaptare licebit ad discipulum, qui in ipsis statim rudimentis sibi placeat. Aristoteles libro Rhet. ij. refert hanc sententiam ex poeta nescio quo:

[Greek verses]

Id est:

Quisquis sapit, non vnquam oporter, plus satis
Docendo pueros, mox philosophos reddere.

Non statim finis apparet.

Herodotus in Polymnia, significat hoc olim prouerbio dici solitum, Non statim cum principio apparere rei exitum: [Greek], inquit, [Greek]. id est, Et vetus adagium, quo rectè dictum est, non statim cum initio apparere finem. Conueniet in quorũdam præproperas spes, qui negocio vix cœpto, statim arbitrantur se rem factam habere: quum sæpe exitus non respondeat initiis. Vulgi iocus est in Batauum quendam, qui iussus sumere catapotia, rogauit medicum quid essent effectura. Cùm medicus respondisset, fore vt moueretur aluus, deuorauit: móxq; nondum egresso medico, clamauit se cacaturire: nimirum suspicans statim apparere finem vnà cum principio. Alter quidam eiusdem sapientiæ, quum à parentibus missus esset in Galliam, vt Gallicè disceret, quum illic egisset quatriduum, querebatur apud suos, quòd nondum loqueretur Gallicè: putans hãc vim habere solum ipsum, vt quisquis adisset Galliam, ilicò Gallicè loqueretur. Sunt & huiusmodi quidam, qui simulatque filius triduo versatus est in ludo literario, mirentur cum nondum scire literas, querantúrq; operam simul & impensam perisse. Poterit ad seria torqueri. Rebus honestis strenuè vacandum, vt olim liceat egregiorum laborum opimam messem metere. Semper in hac vita rectè faciendum, olim non defutura præmia, etiam si non contingant in hoc mundo.

Festina lentè.

Σπεῦδε βραδέως, id est, Festina lentè. Prouerbium hoc non inuenustam ænigmatis speciem præ se fert, propterea quòd constat ex verbis inter sese pugnantibus, Ideóque referendum est ad eam formã, quam in operis huius initio demonstrauimus: nimirum eorum, quæ per ἐναντιώσιν, id est, contrarietatem efferuntur. Quod genus est illud, δυσδαίμων εὐδαιμονία, id est, infelix felicitas. Nec absurdè mihi coniectasse videatur, si quis effictum existimet ex eo, quod est apud Aristophanem in Equitib. σπεῦδε ταχέως, id est, Propera properè. vt allusor, quisquis is fuit, τῷ παραδίγματι in ἐναντίωσιν commutarit. Ad hũc autem figuræ colorẽ atq; ad hanc allusionis facetiã, non mediocrem gratiã adiungit tam cõmoda, tãque absoluta breuitas, quæ & ipsa velut in gẽmis, itidem & in adagiis nescio quo modo peculiariter decere mihi videtur, & ad precij miraculum facere. Etenim si vim ac sententiam æstimes, quã hæc tam circuncisa vocum breuitas in se complectitur, quàm sit fœcunda, quàm grauis, quàm salutaris, quàm ad omnem vitæ rationem latè patens, profectò facilè discesseris in hanc sententiam, vt in tanto prouerbiorum numero non arbitreris vllum aliud esse perinde dignum, quod omnibus incidatur columnis: quod pro templorum omnium foribus describatur, & quidem aureis notis: quod in principalium aularum valuis depingatur: quod primatium insculpatur anulis: quòd regiis in sceptris exprimatur: deniq; quo omnib. vbique monumentis represen-

repræsentetur, propagetur, celebretur: vt quod tantopere expediat semper cuiusque obseruari animo, quo nusquam non occurrat oculis, nulli quidem mortalium, non maximo futurum vsui, præcipuè tamen principibus, & iis, quibus, vt verbis dicam Homericis,

Λαοί τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλε.

Id est:

Commissi populi, ac tam multa negocia curæ.

Quandoquidem à plebeiæ sortis hominibus, si quid fortè sit vel prætermissum socordia, vel admissum temeritate, quemadmodum iactura leuior, ita & incommodum quod acceptum est, faciliore remedio sarcitur. At verò principis vel vnica cessatio, semélve præcipitatum consilium, Deum immortalem, quas tempestates nonnunquã excitat, quantas rerum humanarum ruinas secum trahit? Rursum si adsit τὸ σπεῦδε βραδέως, hoc est, maturitas quædam ac moderatio, simul ex vigilãtia lentitudinéque temperata, vt neque per temeritatem quicquam faciat poenitendum, neque per socordiam quicquam prætereat, quod ad Reipub. commodũ pertinere videatur: quæso te quid esse possit hoc imperio felicius, firmius, stabiliúsque? quanquam hæc felicitas haudquaquam ipsis imperij terminis circumscribitur: quin vndique longè latéque ad finitimos populos dimanat, nec vsquam æquè locum habet Hesiodium illud:

Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ.

Proinde sic equidem existimo, prouerbium hoc, si quod aliud, optimo iure βασιλικὸν, id est, regium appellari debere: non tantùm ob eam quam modò diximus causam, verumetiam quòd duobus his vitiis ingenia principum ferè peculiariter videantur esse confinia. Nam fortunæ fauor, rerum affluentia, tam paratæ voluptatum illecebræ: præterea protinus licere quicquid collubitum fuerit: denique pestilentissimum illud assentatorum εὖγε, sempérque parati, quicquid quocunque modo dictum factúmve fuerit arrisus, applausus, adgratulatio: hæc inquam, atque id genus alia, nõ mirum, si quibusdam socordiam cõcilient. Maximè si his omnibus fomentis ætas iuuenta contigerit, & huius comes rerum imperitia. At ediuersò fit nonnunquam, vt insitus ille principum ingeniis vigor, & impetus quidam, (vt ita dixerim) leoninus, adauctus amplitudine fortunæ, excitatus rerum maximarum successibus, inflammatus vel iracundia, vel ambitione, vel aliis huiusmodi cupiditatibus, extimulatus consiliis præferocibus, transuersos rapiat aliquoties, ac tum ipsos, tum omnem imperij molem in præcipitium auferat. Quanquam siquidem in alterutram partem peccandum sit, non paulo præstiterit, regem impendio lentum esse, quàm plus æquo præcipitem. Homerus Agamemnoni vitiosam quandam animi molliciem, hoc est, τὸ βραδέως affixisse videtur: vt eius nullum egregium facinus adferatur, aut animosum, nisi cùm ob ereptam Chryseidem stomachatur & Achillem sua spoliat Bryseide. Rursum Achilli parum moderatos impetus, hoc est, τὸ σπεύδειν, attribuit: nisi si cui tum σπεῦδειν βραδέως videtur, cùm in cõsilio districto gladio regem impetiturus, à Pallade coercetur, admonitus vt intra conuicia dũtaxat indignetur. Atqui hoc ipsum erat impotentis animi, in frequenti principum consessu, tot probris, tam manifestis conuiciis in eum debacchari, penes quem rerum erat summa. Achillem imitatus videtur Alexander ille Magnus, ac planè vicit: quippe quem eovsque præcipitem egerit impetus animi, vt in amicissimos etiam ferrum distrinxerit. Agamemnonem Sardanapalus est æmulatus, sed ita æmulatus, vt longo præcesserit interuallo. Quin vtriusque generis innumerabiles inuenire liceat, qui vel huius inertiam, vel illius ferociã referant: perpaucos autem reperias, qui prouerbium hoc secuti, tempestiuam celeritatem cum prudenti tarditate rectè miscuerint: nisi quod pro multis vnus sufficit, Fabius ille Maximus, cui cognomẽ etiam additum Cunctatori. qui cùm sibi laudem peperit immortalem, tum Romano imperio cunctando restituit rem, aliorum ducum inauspicata celeritate iam ad extrema redactam. Itaque nõ sine causa video factum, vt hoc σπεῦδε βραδέως in tantum arriserit duobus imperatoribus Romanis, omnium facilè laudatissimis, Octauio Augusto, & Tito Vespasiano, quorum vtrique singularis quædam aderat animi magnitudo, cum incredibili quadam lenitate, facilitatéque coniũcta: vt cum amabili morum popularitate, omnium animos sibi deuinxissent, nihilo secius tamen pari diligentia, si quando res virum postularet, celeriter res maximas confecerint. Octauius igitur hoc dicto tam impensè delectatus est, quemadmodum in Noctibus Atticis libro x. cap. xj. narrat Aulus Gellius, & hunc secutus Macrobius Saturnal. lib. vj. vt non in sermonibus modò quotidianis crebrius vsurparet, verumetiam epistolis suis frequenter insereret: admonens his duabus vocibus, vt ad rem agendam adhiberetur simul & industriæ celeritas, & diligentiæ tarditas. Quod quidem Gellius Latinis existimat vnico verbo dici, Matura. Nam maturari, quod neque præproperè fiat, neque serius quàm oporteat, sed ipso in tempore. In hunc sensum vsurpasse Maronem, cum ait Æneidos libro primo:

Maturate fugam.—

Quanquã omninò vox hæc apud autores significat idem quod festinare: sed ita festinare, ne tempus legitimum anteuertas. Siquidem festinata rectè dixeris etiam præpropera, maturata non dixeris. Neque dissident ab his quæ Suetonius tradit in huius vita: Nihil, inquiens, minus in duce perfecto, quàm festinationem, temeritatémque conuenire arbitrabatur. Crebrò itaque illa iactabat:

Σπεῦδε βραδέως· ἀσφαλὴς γὰρ ἐστ' ἀμείνων ἢ θρασὺς
Στρατηγός.

Hæc fermè Suetonius. Est autem versus trochaicus tetrameter catalecticus ex poeta quopiam, vt coniicio, decerptus: cui Cæsar de suo subiecit, στρατηγός. Cuius hæc est sententia: Festina lentè. Nam qui tutò citráque lapsum rem gerit, melior est, quàm audax & confidens. Tutiora sunt enim, quæ lentis consiliis prouidentur, quàm quæ calidis consiliis properantur. Iam verò dictum idem Tito Vespasiano placuisse, ex antiquissimis illius nomismatis facilè colligitur: quorum vnum Aldus Manutius mihi spectandum exhibuit argenteum, veteris, planéque Romanæ scalpturæ, quod sibi dono missum aiebat à Petro Bembo, patritio Veneto, iuuene cùm inter primos erudito, tum omnis literariæ antiquitatis diligẽtissimo peruestigatore. Nomismatis character erat huiusmodi: altera ex parte faciem Titi Vespasiani cum inscriptione præfert, ex altera ancoram, cuius medium ceu temonem, delphin obuolutus complectitur. Id autem symboli nihil aliud sibi velle, quàm illud Augusti Cæsaris dictũ, σπεῦδε βραδέως, indicio sunt monimenta literarum hieroglyphicarum. Sic enim vocantur ænigmaticæ scalpturæ, quarum priscis seculis multus fuit vsus potissimũ apud Ægyptios vates, ac theologos: qui nefas esse ducebant, sapientiæ mysteria literis communibus vulgo prophano prodere, quemadmodũ nos facimus: sed si quid cognitu dignum iudicassent, id animantium rerũque variarum expressis figuris ita repræsentabant, vt non cuiuis statim promptum esset coniicere: verùm si cui singularum rerum proprietates, si peculiaris cuiusque animantis vis ac natura cognita penitúsque perspecta fuisset, is demum collatis eorum symbolorũ cõiecturis, ænigma sententiæ deprehendebat. Veluti cum Ægyptiis Osirim suum, quem eundem solem esse putant, significare volunt, insculpunt sceptrũ, inque eo speciem exprimũt oculi: nimirũ innuentes hunc deum esse, regalíque potestate sublimẽ, cuncta despicere: quia solem Iouis oculum appellat antiquitas. Huiusmodi fermè refert Macrobius libro Saturnalium primo. Item annum hoc modo demonstrabant: Effingebant serpentem ita circumuolutum, vt caudam ore teneret insertam: innuentes, annum semper iisdem vicibus temporum reciprocantibus in sese recurrere. Vnde Seruius autumat apud Græcos ἐνιαυτὸν vocabulum attributum anno, atque huc respexisse Maronem, cum ait:

Atque in se sua per vestigia voluitur annus.

Etiamsi Horus Ægyptius, cuius extant duo super huiusmodi symbolis libri, serpẽtis scalptura non annũ, sed æuũ repræsentari tradit: annum autem tum Isidis, tum Phoenicis imagine. Scripsit his de rebus Plutarchus in cõmentario de Osiride, & Chæremon apud Græcos, testimonio Suidæ: cuius ex libris excerpta suspicor ea, quæ nos nuper

conspeximus huius generis monimenta, in quibus etiam hæc inerat pictura. Primo loco circulus, deinde ancora, quam mediam (vt dixi) delphinus obtorto corpore circumplectitur. Circulus, vt indicabat interpretamentum adscriptum, quoniã nullo finitur termino, sempiternum innuit tempus: Ancora, quoniam nauim remoratur & alligat, sistitque, tarditatem indicat. Delphinus, quòd hoc nullum aliud animal celerius, aut impetu perniciore, velocitatem exprimit: quę si scitè connectas, efficient huiusmodi sententiam, ἀεὶ σπεῦδε βραδέως: id est, Semper festina lentè. Porrò hoc scripturæ genus non solùm dignitatis plurimum habet, verumetiam voluptatis non parum, si quis modò rerum, vt dixi, proprietates penitus perspectas habuerit: id quod partim contingit solerti contemplatione rerum, causarúmque naturalium, partim liberalium cognitione disciplinarum. Veluti si quis ex Aristotelicis libris, quos de naturali auditu inscripsit, probè teneret analogiam quandam esse & similitudinem inter magnitudinem, motum, ac tempus: nam horũ trium vnumquodque pariter in eodem existunt. Siquidem vt tempus adhæret motui, ita motus adhæret magnitudini. Quod in magnitudine punctum, hoc momentum in tempore, impetus in motu (liceat enim interim sic appellare, quod in motu minimum est atque indiuisibile. neque enim de vocibus laborandum, si de re conueniat.) Iam igitur si in recta linea magnitudinem consideres, duo puncta reperies, quorum alterum sit initium duntaxat, alterum finis tantùm: hoc est, vnde quasi fluit longitudo, & in quod desinit. In eadẽ si motũ cõstituas, duos itẽ reperies impetus: alterũ vnde motus oritur, alterũ in quẽ desinit. Horum ea ratio est, vt qui initiũ est, tantùm eius motus initiũ sit: qui finis, tantummodo finis. Motum tempus necessariò comitatur. Est enim huius veluti regula: cuius naturam si separatim contemplere, duo vides momenta (liceat enim ita loqui) alterum temporis illius initium, alterum finem. Rursum autem, si in eadem linea consideraris puncta magnitudinis, impetus motus, momenta temporis, quæ media intercedunt inter initium & finem: vides horum vniuscuiusque velut ancipitem esse naturam. Etenim ad initium relata, fines sunt: ad finẽ, initia. Proinde vbi finita erit magnitudo, ibi simul & finitus motus, & tẽpus finitum sit oportet. Finita est autem ea magnitudo, in quam tale competit initium, vt idẽ finis esse non possit: talis inquam finis, vt in eundẽ non cadat ratio principij: id quod euenit in omnibus figuris, excepta circulari, seu sphærica. Nam vt in hac nullũ certũ est punctũ, quod propriè dici queat initium, nullum item quod ita sit finis, vt tantùm eam recipiat appellationẽ: ita nec momentum huiusmodi vllum est, nec impetus. Vnde consequitur, vt ibi neque finita sit magnitudo, neque motus finitus, neque finitum tempus. Rursum vbi quodlibet magnitudinis punctum, simul & initiũ & finis esse potest, ibi magnitudinẽ infinitam esse necesse est. Ad eandẽ rationẽ, vbi quilibet impetus vel principium motus esse potest, vel finis, illic motus videtur infinitus. Demũ vbi quoduis momentũ, simul vel initium temporis esse potest, vel finis, ibi tempus infinitũ oportet esse. Sed infinitum tempus, æternum vocamus, quod quidem æterno respondet motui. Motus æternus magnitudinem itẽ æternã requirit. Hæc non possunt competere, nisi in sphæricam aut circularem magnitudinem. Vnde philosophi quidam æternitatẽ mundi collegerunt, quòd animaduerterent cœli vniuersi, syderúmque & sphæricam esse figurã, & motũ itemesse sphæricum. Porrò non solùm in huiusmodi magnitudinẽ, circuli ratio quadrat, verumetiã motus huic adhærens circulus est quidã. Item tempus eum dimetiens motũ non respuit appellationem circuli: quemadmodũ testatur etiã Aristoteles quarto περὶ τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως libro. Hæc igitur, atque id genus alia, qui ex philosophorũ disciplinis perdidicerit, is facilè coniectabit, quam ob rem Ægyptij circulo sempiternum tempus exprimere voluerint. Iã verò Delphini vim, naturámque paucis inspiciamus. Tradunt autores, hunc incredibili velocitate, & admirabili impetu reliquum animantiũ genus longo interuallo post se relinquere. Proinde Oppianus libro De naturis piscium secundo, delphinos nõ cum quibuslibet auibus, sed cum aquilis confert:

> Ὅσσον γὰρ κύφεισι μετ' οἰωνοῖσιν ἄνακτες
> Αἰετοὶ ἔπλοντο, μετ' ὠμηστῇσι λέοντες,
> Ὅσσον ἀριστεύουσιν ἐν ἑρπηστῇσι δράκοντες·
> Τόσσον καὶ δελφῖνες ἐν ἰχθύσιν ἡγεμονῆες.
>
> Hoc est:
>
> Quippe citas quantum inter aues, insignis honore
> Regali, reliquas aquila præuertitur omneis,
> Inque feris leo crudiuoris, sæuíque dracones
> Serpentum in genere exuperant: tantum impete delphin
> Eximius vincit regnantes æquore pisces.

Confert & iaculo:

> — διὰ γὰρ βέλος ὣς θαλάσσας
> Ἵπτανται. —
>
> Id est:
>
> – Namque per æquora lata sagittæ
> More volant.

Denique confert etiam vento, vel turbini potius, ac procellæ ventorum:

> Ἄλλοτε μὲν βαθὺ κῦμα διατρέχει ἠύτε λαίλαψ.
>
> Id est:
>
> — Altas aliquando per vndas
> Turbinis in morem discurrit. —

Plinius libro historiæ mundi nono, capite octauo. Aristotelis secutus sententiã haudquaquam ab his discrepantia refert, videlicet delphinũ omnium animalium pernicissimum esse: neque id solum inter maritimi generis, verumetiam volucri quauis ocyorẽ, quouis acriorẽ telo. Singularem autẽ huius velocitatẽ hoc potissimùm argumento colligi, quòd cum os habeat longo distitum interuallo à rostro, nẽpe medio penè ventre, (quæ res in consectandis piscibus non mediocrẽ illi morã adferat necesse est: neque enim nisi resupinus atque conuersus corripit:) tamen vix vllus est pisciũ qui illius effugiat celeritatẽ. Nec ignorat ipse hanc naturæ dotẽ, sed veluti laudis animive caussa, certat aliquoties cum nauigiis, plenis velis euntibus. Est enim præcipuè φιλάνθρωπος delphin, quin & παιδεραστὴν aiunt nonnulli: & ob id capitalis est hostis crocodili, quo non aliud animal infensius homini. Itaque non pauescit hominẽ vt alienũ, verùm obuiam nauigiis venit: alludit exultans, certat etiã, & quamuis plena præterit vela. Quin etiam in mugilum venatu apud stagnum Laternam magnificè declarat, quantum valeat celeritate, quantum polleat ingenio, quantum denique bene velit homini. Iam verò quid dicam de impetu vix credibili? Siquidem vbi fame concitatus, fugientem in vada ima persecutus piscem, diutius spiritum continuit, non aliter quàm arcu emissus ad respirandum emicat, tantáque vi exilit, vti plerunque vento turgentia vela nauium saltu transuolet. Quod igitur symbolum magis cõueniebat ad exprimendum acrem illum & indomitum animi impetum quàm delphini? Porrò ad significandam tarditatem, cunctationémque, non malè quadrabat ἐχενηΐς piscis, quem Latini remoram vocant: verùm quoniam huius figura parum cognoscibilis videbatur (nam præterquã quòd admodum pusillus est, nec vlla insigni nota discernitur) magis ad id placuit ancoræ symbolum: quæ si quando periculosè nauigatur ob ventos nimium secundos, ibi cursum immoderatum nauis figit ac retinet. Itaque dictum est, σπεῦδε βραδέως, ex ipsis vsque priscę philosophiæ mysteriis profectum apparet: vnde ascitum est à duobus omnium laudatissimis imperatoribus, ita vt alteri adagionis esset loco, alteri insignium vice, vtriusque moribus ingenióque mirè quadrans. Nunc verò in Aldum Manutium Romanum ceu tertium hæredem deuenit:

Haud equidem sine mente reor, sine numine diuûm.

Nam huius eadem quæ quõdam Tito Vespasiano placuerunt, celebrantur insignia, non notissima modò, verumetiam gratissima quibuscunque vbiuis terrarum bonæ literæ vel notæ sunt, vel charæ. Neque verò symbolum hoc tum illustrius fuisse crediderim, cùm insculptum Imperatorio nomismati, negociatorum manibus terẽdum circumferretur, quàm nunc, cùm vbique gentium, vel vltra Christiani imperij terminos, vnà cum omnigenis vtriusque linguæ voluminibus propagatur, agnoscitur, tenetur, celebratur ab omnibus, qui liberalium studiorum colunt

colunt sacra: præsertim iis, qui fastidita barbara ista pinguique doctrina ad veram atque antiquam aspirant eruditionem: ad quam restituendam vir is quasi natus, & ab ipsis, vt ita dixerim, fatis factus, scalptúsque videtur: tam ardentibus votis vnum hoc optat, tam infatigabili molitur studio, vsqueadeò nullum refugit laborem, vt literaria supellex & integra, & sincera, puráque bonis ingeniis restituatur. Quam quidem ad rem quantum iam attulerit momenti, tametsi fatis, penè dixerim, inuitis, res ipsa nimirum indicat. Quòd si pulcherrimis, planéque regiis Aldi nostri votis deus aliquis, bonis literis amicus aspirauerit, & si quem numina læua sinant, intra paucos annos illud futurum polliceor studiosis, vt quicquid est bonorum autorum in quatuor linguis, Latina, Græca, Hebraica, Chaldaica, tum autem in omni genere disciplinarum, id vnius huius opera, & plenum habeant & emendatum, nullámque iam literariæ supellectilis partem quisquam desideret. Quod simul atque contigerit, tum verò palàm fiet, quantum adhuc bonorum codicum in abdito sit, vel retrusum ob negligentiam, vel suppressum quorundam ambitione, quibus hoc vnum cordi est, vt soli sapere videantur. Tum denique cognitum erit, quàm prodigiosis mendis scateant autores, etiam hi, qui nunc satis emendati putantur. Cuius rei si cui libebit, velut ex degustatione coniecturam facere. Plinianas epistolas, quæ propediem ex Aldina officina prodibunt in lucé, cum vulgatis exemplaribus conferat: quódque ibi deprehenderit, idem in aliis expectet autoribus. Herculanũ mehercule facinus, ac regio quodam animo dignum, rem tam diuinam, quasi funditùs collapsam, orbi restituere, latẽtia peruestigare, eruere retrusa, reuocare extincta, sarcire mutila, emendare tot modis deprauata, præcipuè vulgarium istorum excusorum vitio: quibus vnius etiam aureoli lucellum, antiquius est, quàm vel vniuersa res literaria. Adde iis, quòd quantumlibet exaggeres eorum laudem, qui respublicas sua virtute vel tuentur, vel etiam augent, in re certè prophana, tum angustis circumscripta spaciis versantur. At qui literas collapsas vindicet, (nam id penè difficilius quàm genuisse) primùm rem sacram molitur & immortalem: tum non vnius alicuius prouinciæ, sed omnium vbique gentium, omnium seculorum negocium agit. Postremò quondam principum hoc munus erat, inter quos præcipua Ptolemæi gloria. Quanquam huius bibliotheca domesticis & angustis parietibus continebatur. Aldus bibliothecam molitur, cuius nõ alia septa sint quàm ipsius orbis. In hanc digressiunculam non abs re mihi videor exspatiatus, nẽpe quò studiosi hoc impẽsius his insigniis & faueant, & delectentur, posteaquam cognouerint à tam inclytis autoribus fluxisse: præterea quid sibi velint, intellexerint: denique cùm meminerint, quantum bonæ rei Delphinus ille polliceatur, si quis modò deus pulcherrimis conatibus dexter adfuerit. A diuerticulo repetetur fabula, si prius exposuero querelam de typographis quibusdam, pessimè de re literaria merentibus. Non est noua querimonia, nunquam tamen iustior quàm hisce temporibus, quibus hæc mihi quarta, ni fallor, parabatur editio. Ea fuit anno 1525. Venetorum vrbs multis quidem nominibus celeberrima, per Aldinam tamen officinam celebrior est, adeò vt quicquid librorum isthinc adfertur ad exteras nationes, ob ciuitatis tantùm titulum illicò fit vendibilius. Atqui eius nominis lenocinio sordidi quidã typographi sic abutũtur, vt vix ab vlla ciuitate nobis veniant autores impudẽtius deprauati. nec ij sanè quilibet, sed omnium primi, velut Aristoteles, M. Tullius, & Quintilianus: ne quid querar de sacris voluminibus. Curatum est legibus, ne quis consuat calceum, ne quis faciat scrinium, nisi fuerit ab eius opificij sodalitio comprobatus: & tantos autores, quorum monumẽtis etiam religio debetur, emittunt in vulgus adeò literarum ignari, vt ne legere quidem possint: adeò ignaui, vt nec relegere libeat quod excedit: adeò sordidi, vt citius patiantur sex milibus mẽdarum oppleri bonum librum, quàm paucis aureolis velint conducere qui præsit castigationi. Nec vlli magnificẽtius pollicentur in titulis, quàm qui impudentissimè deprauant omnia. Ex legum autoritate datur redhibitio, si quis pannum vt cocco tinctum vendiderit, si deprehẽdatur in tinctura nihil additum cocci: quin mulcta afficitur, quisquis in huiusmodi mercibus fucum fecit: & lucro suo vel furto potius fruitur, qui eadem opera tot hominum milibus imponit? Olim & in describendis libris adhibebatur religio non minor, quàm nunc adhibetur in notariis publicis ac iuratis, certè maior debebatur: nec aliunde tam prodigiosa librorum confusio profecta est, quàm quòd obscuris quibuslibet & monachis imperitis, mox etiam mulierculis, citra delectum rei tam sacræ tractatio committebatur. At quantulum est mali, quod adfert scriba negligens aut indoctus, si conferas typographum? Et hîc oscitant leges publicæ. Punitur, qui vendit pannum apud Britannos tinctum, pro panno tincto apud Venetos: & audacia sua fruitur, qui meras cruces & ingenij tormina vendit pro bonis autoribus? Dices, non est venditoris emptori præstare quoduis vitium. Certè hic debebat esse, si titulus promittit exactam diligentiam, & liber scatet mendis, & sunt errata quæ nec ab eruditis statim deprehenduntur. Iam typographorum innumerabilis turba confundit omnia, præsertim apud Germanos. Non licet cuiuis pistorem esse: Typographia quæstus est nulli mortalium interdictus. Nec tutum est quiduis pingere aut loqui: at quamuis materiam excudere fas est. Vbi terrarum non volitant nouorum libellorum examina? Quorum si singuli adferrent aliquid scitu dignum, tamen ipsa turba studiis vehementer officeret, vel ipsa satietate: quæ bonis in rebus est multo perniciosissima, vel hoc ipso, quòd his velut illecebris animi hominum natura apsicori, & nouarum rerum auidi, seuocentur à lectione veterum scriptorum, quibus nihil melius proferri potest: etiamsi nõ inficior, à neotericis aliquid inueniri posse quod illos fugerit. Existere potest, verbi causa, qui doceat aliquid quod latuerit Aristotelem: nullum tamen arbitror exoriturum, qui philosophiæ corpus tradat absolutius, quàm ille tradidit. Sic erit fortassis, qui in literis sacris videat quædam, quæ fefellerint Chrysostomum aut Hieronymum: at nõ arbitror fore, qui in summa præstet, quod illi præstiterunt. Nunc illis propemodum antiquatis, omnibus omnium næniis terimus horas: negliguntur interim honestæ disciplinæ cum suis autoribus: collabitur autoritas Senatuum, Conciliorum, Scholarum, Iureconsultorum ac Theologorum. Quòd si res pergat quà cœpit, futurum est vt summa rerum ad paucos redacta, barbarica quædam tyrannis sit apud nos, qualis est apud Turcas. Vnius aut paucorum libidini patebunt omnia, nec erunt politiæ ciuilis vlla vestigia, sed militari violentia gubernabuntur vniuersa. Iacebunt omnes honestæ disciplinæ, lex vna vigebit: Sic vult ὁ χειρομοκράτωρ. Religionis antistites aut nullo erunt in precio: aut si quid habebunt opum dignitatisve, id totum seruiet iis, quorum non iudicio, sed nutu ac renutu temperabuntur omnia. Quanto melius consuleretur rebus humanis, si quemadmodum in elementis mundi alia ab aliis sic temperantur, vt æterno fœdere consistant omnia: sic in republica sua cuique legitima maneret autoritas, populo tribueretur quod æquũ est, senatui ac magistratui tantum concederetur, quantũ eruditio, leges & æquitas paterẽtur, episcopis ac sacerdotibus suus maneret honos: nec monachis negaretur quod debetur. Horum omnium concors discordia, & eodem tendens varietas, longè fidelius seruaret Reipublicæ statum, quàm nunc, dum quisque ad se rapere conatur omnia. Ne familia quidem potest consistere, nisi maritus functionis partem cedat vxori, ni discrimen sit inter liberos & seruos, & nisi serui quoque non pro iumentis habeantur, sed pro hominibus: postremò nisi discrimen sit inter seruum & seruum: vt qui liberaliter seruiunt, habeantur indulgentius, ac præmium officiorum expectent libertatem. Dicet hîc aliquis: Heus diuinator, quid hæc ad typographos? Quia nonnullam mali partem inuehit horum impunita licentia. Implent mundum libellis, non iam dicam nugalibus, quales ego forsitan scribo: sed ineptis, indoctis, maledicis, famosis, rabiosis, impiis ac seditiosis: & horum turba facit, vt frugiferis etiam libellis suus pereat fructus. Prouolant quidã absque titulis, aut titulis (quod est sceleratius) fictis. Deprehensi respondent: Detur vnde alam familiam, desinam tales libellos excudere. Aliquan-

to meliore fronte reſpondeat fur,impoſtor aut leno: Da qui viuam & deſinam his artibus vti.niſi fortè leuius crimen eſt, clàm minuere rem alienam,quàm palàm eripere famam alienam: aut ſine vi ad quęſtum abuti tuo alienóve corpore, quàm vitam alterius ac famam vita quoque chariorem impetere. Sed querelæ iam dudum ſatis. Indicandum eſt remedium. Mitigabitur hoc malum,ſi principibus ac magiſtratibus curæ fuerit,vt quantum fieri poteſt,excludantur ocioſi,quos potiſſimùm bella mercenaria nobis propingunt: deinde ſi improbis,quos nec ratio nec pudor cohibet,leges oſtendant fuſtem paratum, niſi ſe verterint ad meliora:deinde conantibus ea quæ faciũt ad publicam vtilitatem ſi viribus deſtituãtur, ſuccurrant præmia, vel à principibus vel ab epiſcopis & abbatibus, vel ex ærario publico. Nam à negociatoribus, qui ſe plerique Mammonæ dedicarunt, fortaſſis improbum ſit tale officium exigere. Qui extructo altari ſepulchróve,qui ſuſpenſa tabula aut ſtatua poſita,ſibi promittunt nomen apud poſteros,quanto viuaciorem famam hac via ſibi pararent? Ex multis vnum exemplum proferam. Vix alius in enarrandis ſacris voluminibus dexterius verſatus eſt, quàm diuus Ioannes Chryſoſtomus: nec alius ſcriptor magis accommodus his, qui ſe parant ad munus concionandi. Et ſcripſit plurima, quorum bonam partem habemus, vtcunque verſam:ſed pleriſque deprauatis,nonnullis etiam admixtis,quę nihil habent Chryſoſtomi. Quanta verò lux accederet ſacris ſtudiis, ſi tantus doctor totus haberetur Græcus & emẽdatus: aut certè ſic haberemus eum loquentem Latinè,quemadmodum loquitur Gręcè. Non hîc commemorabo, quot modis pereant magnatibus pecuniæ, quantum abſumant alea, ſcorta, compotationes, profectiones non neceſſariæ,pompæ, bella quęſita,ambitio,colax,morio,ludio: ſaltem ex his quæ turpiter pereunt, aliquam portionem decidant vel vtilitati publicæ, vel ſuę glorię, vel vtrique. Aldo hęc molienti quis non fauit eruditorum? Quis non ſuggeſſit aliquid, quod illum laboribus tantis imparem ſubleuaret? Quoties ad illum ab Hungaris ac Polonis miſſa ſunt vltrò vetuſta exemplaria, non ſine honorario munere, vt ea iuſta cura publicaret orbi? Quod Aldus moliebatur apud Italos (nam ipſe conceſſit in fata, quanquam gratioſi nominis titulo adhuc cõmendatur officina) hoc Ioannes Frobenius molitur apud Ciſalpinos,nõ minore ſtudio quàm Aldus,nec prorſus infeliciter ſed & quod negari non poteſt) impari lucro. Si cauſam requiras, ex multis hanc vnã eſſe puto,quòd non eſt idem ingeniorũ candor apud nos, qui eſt apud Italos, ſane quod ad rem attinet literariam. Nec enim vereor prędicare, quod ſum expertus, cùm apud Italos æderem Prouerbiorum opus, homo Batauus, quotquot illic aderant eruditi, vltrò ſuppeditabant autores nondum per typographos euulgatos,quos mihi ſuſpicabantur vſui futuros: Aldus nihil habebat in theſauro ſuo, quod non communicaret. Idem fecit Ioannes Laſcaris, Baptiſta Egnatius, Marcus Muſurus, Frater Vrbanus. Quorundam officium ſenſi, quos nec de facie nec de nomine noueram. Venetiam nihil mecum apportabam, præter confuſam & indigeſtam operis futuri materiam: idque ex euulgatis duntaxat autoribus. Magna mea temeritate ſimul vtrique ſumus aggreſſi: ego ſcribere, Aldus excudere. Summa negocij intra menſes plus minus nouẽ confecta eſt, & interim mihi cum calculo malo nondum noto res erat. Hic mihi cogitate, quanta pars vtilitatis abfutura fuerit, niſi docti libros manu deſcriptos ſuppeditaſſent. In his erant, opera Platonis Græca, Plutarchi vitæ, eiuſdem moralia, quę ſub fidem operis mei cœpta ſunt excudi, Athenæi Dipnoſophiſtę, Aphthonius, Hermogenes cum commentariis, Ariſtotelis rhetorica cum ſcholiis Gregorij Nazianzeni, Ariſtides totus cum ſcholiis, commentarioli in Heſiodum ac Theocritum, Euſtathius in totum Homerum, Pauſanias, Pindarus cum accuratis commentariis, Prouerbiorum collectio titulo Plutarchi, rurſus alia titulo Apoſtolij, cuius libri nobis copiam fecit Hieronymus Alexander. Erant & alia minuta, quæ vel non ſuccurrunt, vel non attinet referre. Horum nihil adhuc fuerat typis euulgatum. Nunc viciſſim accipe candorem amici cuiuſdam Ciſalpini, quem in præcipuis habebam,nec habere deſij: quandoquidem amici mores noſſe oportet, non odiſſe. Cum adornarem editionem Venetam, fortè videram apud illum Suidam, cuius margines habebant parœmias annotatas. Opus erat ingens, & erant euoluenda plurima. Cupiens igitur hoc laboris lucrifacere, rogaui faceret eius voluminis copiam vel ad horas paucas, dum puer notulas in meum codicem tranſcriberet. Iterum atque iterum roganti pernegauit. Cum nullum obteſtationis genus non admouiſſem, nec exorarem,rogabam num ipſe haberet in animo ædere prouerbia,me ceſſurum perlubenter hoc opus felicius tractaturo. Deierabat nihil eſſe tale. Quid igitur,inquam, te mouet? Tandem veluti tormentis adactus, faſſus eſt,hęc iam euulgari, per quę docti hactenus fuiſſent vulgò mirandi. Hinc illę lacrymæ. Latitant in collegiis ac monaſteriis Germanorum, Gallorum & Anglorum peruetuſti codices:quos,exceptis paucis,adeò non communicant vltrò, vt rogati vel celẽt,vel pernegent,vel iniquo precio vendant vſum decuplo æſtimatorum codicum. Tandem pulchrè ſeruatos vel caries tineæque corrumpunt, vel fures auferunt. Magnates autem adeò non adiuuant ſua benignitate rem literariam, vt exiſtiment nullam pecuniam perire perditius, quàm quæ in tales vſus conſumitur: neque quicquam omninò placet illis, vnde nõ vectigal aliquod tollitur. Quòd ſi pari candore principes Ciſalpini proſequerentur honeſta ſtudia cum Italis, Frobeniani ſerpentes non tantùm abeſſent ab opibus delphinis Aldini. Ille lentè feſtinans non minus auri ſibi peperit, quàm nominis,vtroque dignus: Frobenius dum baculum ſemper erectum gerit, non aliò ſpectans quàm ad publicam vtilitatem, dum à columbina ſimplicitate non recedit, dum ſerpentum prudentiam magis exprimit inſigniis ſuis quàm factis,fama potius diues eſt quàm re. Sed digreſſionum iam modus eſto: nunc ad adagionis enarrationem noſtra ſeſe referat oratio. Trifariam vti licebit prouerbio:primùm, ſi quando admonebimus, diutius deliberãdum,prius quàm aggrediare negocium: poſteaquam ſtatueris,tum velociter peragendum:vt ad conſultandi moram pertineat ancora,ad conficiendi celeritatem delphinus. Huc pertinet Saluſtianum illud: Antequam incipias, conſulto:vbi conſulueris,maturè facto opus eſt. Quam ſententiam Ariſtoteles recenſet vj. Moralium libro, tanquam vulgò iactatam: Aiunt,inquiens,de quibus iam deliberaris, ea celeriter eſſe peragenda: cunctanter autem conſultandum. Cuius autorem Biantem fuiſſe teſtatur Laertius, qui ſolitus ſit admonere: Βραδέως ἐγχείρει τοῖς πραττομένοις· ὃ δ' ἂν ἕλῃς, βεβαίως τηρῶν διαμένε, id eſt: Cunctanter aggrediendum negocium,verùm in ſuſcepto cõſtanter perſeuerandum. Nec admodum abludit hinc Mimus ille,Publianus opinor:

Diu apparandum eſt bellum vt vincas celerius.

Item ille:

Deliberare vtilia,mora tutiſſima eſt.

Adde his prouerbium illud: ἐν νυκτὶ βουλή, i. In nocte conſilium. Præterea Sophocleum illud in Oedipo tyranno:

Φρονεῖν γὰρ οἱ ταχεῖς οὐκ ἀσφαλεῖς.

Id eſt:

Perículoſa eſt præpropera prudentia.

Addendum his illud Platonis,quod alibi citauimus: Qui plus ſatis feſtinat initio, ſerius ad finem peruenit. Paulò diuerſius eſt, ſed tamen ad hanc referendum formam, quod ait Quintilianus: Præcox illud ingeniorum genus non temerè peruenire ad frugem. Et quod vulgò dicunt: Qui pueri adhuc,& velut ante tempus ſapiunt, eos in ſenectute ſtultos euadere. Quod Actius approbare videtur qui apud Gellium ait,ſibi in iuuenilibus ingeniis itidem vt in pomis immaturis placere acerbitatem:nam hæc demum maturеſcere (porrò maturitas tempeſtiuam adfert ſuauitatem)reliqua ante tempus putreſcere. Alter vſurpandi modus fuerit, cùm admonebimus adfectus animi, rationis velut habenis reprimendos eſſe. Siquidem Plato animum hominis in treis partitus parteis, rationem,iracundiam,concupiſcentiam,in hoc philoſophię ſummam ſitã eſſe putat,ſi affectus pareant rationi non aliter quàm regi:cui quidem ob id ipſum ſedem in cerebro, velut in arce datam exiſtimat. Peripatetici, quorum ſignifer Ariſtoteles

stoteles, affectus qui sunt animorum impetus quidam, ceu stimulos quosdam natura datos existimat, quibus ad virtutis vsum excitemur. quanquam reclamantibus Stoicis, & nominatim Seneca, in libris quos ad Neronem scripsit De ira. Putant enim affectus huiusmodi non modo nihil conducere ad virtutem, verum etiam officere: quanquam ne isti quidem inficias eunt, in animo sapientis illius quē imaginantur, relinqui primos impetus, anteuertere solitos rationi, quos funditus extirpare non queas: verùm ij, ne consequatur assensio, protinus à ratione reiiciuntur. Hoc innuit Homerus, cum Iliados j. Pallas à tergo adstat Achilli, iámque manum admouentem gladio, coercet. Igitur violentos illos animi motus, delphinum rectè dixeris: ancoram, moderatricem sapientiam. Seneca scripsit, nulli rei prodesse moram, nisi iracundiæ. Imò quicquid impensè cupimus, aut odimus, ibi salutaris est mora. Plutarchus in Apophthegmatis Romanorum narrat Athenodorum philosophum, cùm ob senium impetrasset ab Octauio Augusto veniam redeundi domum, admonuisse illum, vt ne quid iratus diceret, faceretve, prius quàm vigintiquatuor Græcorum literas apud se nominatim recensuisset. Quo audito respondit, sibi illo adhuc opus esse, quo disceret & tacendi artem: atque hoc prætextu totum annum hominem apud se detinuit. Huc spectat etiam Terentianum illud:

Vide ne nimium calidum hoc sit modò.

Sunt autem quædam ingenia, quibus calcaribus est opus: sunt, quibus freno. Proinde rectè veteres illi à delphino ancoram complecti voluerunt: quòd oporteat alterum altero temperari, & vtrunque cum altero coniungi. quo videlicet eiusmodi quidam animi habitus existat, qualem Plato conflari putat ex musica, gymnasticáque, si pariter exerceantur. Tertia vtendi ratio fuerit, cùm admonebimus, in omni negocio vitādam præcipitem celeritatem: quod vitij quibusdam ingeniis peculiariter insitum est, vt illis in omni re quantulacunque mora longa videatur. Huiusmodi festinationis comites esse solent error & pœnitentia, iuxta versiculum illum apud Græcos celebrem:

Προπέτεια πολλοῖς ἐστὶν αἰτία κακῶν.

Id est:

Multis malorum est causa præcipitantia.

His occinendum nobile illud Catonis dictum: Sat citò, si sat bene. cuius mentionem fecit diuus Hieron. scribens ad Pammachium in hæc verba: Scitum est illud quoque Catonis: Sat citò, si sat bene. quod nos quondam adulescentuli, cùm à perfecto oratore in præfatiuncula diceretur, risimus. Meminisse te puto erroris mutui, cùm omne Athenæum scholasticorum vocibus cōsonabat: Sat citò, sat bene. Hactenus Hieronymus. Quadrabit & in illos, qui præproperè famam affectant, malúntque paratam ac magnam, quàm solidam & perpetuam. Solent enim præcocia subitò flaccescere. Quod autem paulatim accrescit durabile est. Horatius:

Crescit occulto velut arbor æuo
Fama Marcelli.

Et Pindarus in Nemeis hymno viij. αὔξεται δ' ἀρετὰ, χλωραῖς ἐέρσαις ὡς ὅτε δένδρεον ἀΐσσει, σοφοῖς ἀνδρῶν ἀερθεῖσ' ἐν δικαίοις τε πρὸς ὑγρὸν αἰθέρα. id est: Augescit autem virtus, veluti cùm arbor virenti rore surgit, sapientes inter viros sublata iustósque, ad liquidum æthera. In summa quicunque vel socordia peccant, vel immoderato impetu, iis illud Octauij Cæsaris, σπεῦδε βραδέως, simul symbolum illud olim Titi Vespasiani, nūc Aldinum, oportebit in memoriam reuocare, vt delphini atque ancoræ meminerint.

Ex Append. Erasmi.

Opus est Zephyris, & hirundine multa.

Δεῖ δή σοι χελιδόνων οὐκ ὀλίγων: Multa videtur opus habere hirūdine. Quoties dehortabimur aliquem à præpropera festinatione, aut negabimus vnico die eruditionem, artem, virtutem & gloriam comparari posse. Horat. Arist. Sumptum ab hirundinis natura, quæ veris nuncia est, hyeme auolat. Simile illud Sophoclis:

Πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ' ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἑνός.

Namque vnius quæ sit viri, haud est ciuitas.

Iunii. Nihil cunctandum.

Quoties detrimentosam esse cunctationem significabimus, & præcidendam omnem moram, eleganter vsurpare licebit illud Bacchilidæ Lyrici poetæ, quod apud Athenæum legitur lib. xiiij.

Οὐχ ἕδρας ἔργον οὐδ' ἀμβολᾶς.

Id est:

Haud sessione aut comperendinatione opus est.

Citius quàm gradatim.

Θᾶττον ἢ βάδην. Citius quàm gradatim, prouerbio dicunt Græci, quum insignem celeritatem & properandi studium significare volunt. Menander:

Τὸ δὴ λεγόμενον τοῦτο θᾶττον ἢ βάδην.

Ocyssimè id curabo, quod dici solet.

Porrò quod addit, τὸ δὴ λεγόμενον, clarissimè ostendit prouerbium fuisse, ne quis huc temerè irrepsisse existimet. Vsus eo est & Plutarchus in Fabio Maximo: αὐτὸς δ' ὁ πατὴρ καταβὰς ἀπὸ τοῦ ἵππου, θᾶττον ἢ βάδην προσῆλθε τῷ υἱῷ, ἐπειχθείς. id est: Pater ipse ocyus descendens ab equo, concitato quàm potuit maximè gressu ad filium approperans: siue, ad verbum si mauis, citius quàm gressim. Suidas ex incerto authore: ὁ δὲ θᾶττον ἢ βάδην τήν τε κεφαλὴν ἐπισείων καὶ βαρβαρικῶς τινα ἐπιφθεγγόμενος ὅσα τῆς τε φωνῆς ἐν τῷ τόνῳ καὶ τῷ ξένῳ ἐμμελῶς ἐν τῷ σοβαρῷ εἰκάσαι ἐπαπειλῶν. id est: Ocyssimè ille caput quassans, & barbara voce nonnulla locutus, quantum licuit coniectare tum ex vocis contentione, tum ex incisus insolentia, grauia minitabatur.

Ne propera, nondum ignem calcas.

Theocritus Syracusanus in Viatoribus:

Μὴ σπεῦδ', οὐ γάρ τοι πυρὶ θάλπεαι.—

Id est:

Ne propera, nudum premis ignem calce.—

Scholiastes admonet prouerbium esse in temerè atque inconsideratius feruido quodam æstu aliquid perficere deproperantes, quos hoc dicto admonebimus, non tantopere festinandum: neque enim per ignem ipsos incedere debere, vt periculum sit ne plantæ exurātur. Est & nostrati vulgo tritissimum illud adagium, vt quando nimium festinandi studium castigari volunt, dicant: Quid approperas, neque enim viuo carboni insides.

Boreadibus pernicior.

Hyperbole prouerbialis summam velocitatem indicans, est illa apud Theognidem Megarensem, in iis quæ hypothecæ inscribuntur:

Ἁρπυιῶν τ' εἴης ὠκύτερος πτερύγων ἀρπυιῶν,
Καὶ παίδων Βορέου, τῶν ἄφαρ εἰσὶ πόδες.

Harpyias quanquam volucres superare volatu,
Et Boreæ natos fata tibi dederint.

Et altera Tyrtæi Lacedæmonij poetæ:

Νικῴη δὲ θέων Θρηΐκιον Βορέην.

Præuertat cursu Threicium Boream.

Fabula memorat, Zetem & Calain è Borea & Orythia Erechthei filia prognatos, capitibus pedibúsque pennatos fuisse, criniúmque re[...]do remigio vsos volasse: & Harpyias Thaumantis filias similiter pēnatas pepulisse: quod refertur ab Apollonio Argonauticôn ij. Virgilio Æneidos iij. & Hygino in fabulis. Vnde Themistius in iij. de anima: πτερωτοὺς τοὺς Βορεάδας. id est: Pennatos, vt Boreadas. Huius classis est & Menandri comici illud:

Θᾶσσον μὲν οἰστοῦ καὶ πτεροῦ χωρίζεται.

Velocius penna alite, & sagitta abit.

& Thryphiodori illud: ἐπέδραμε θᾶσσον ὀϊστοῦ. id est: Accurrit citius quàm lata sagitta. & illud Callimachi de canum celeritate: θάσσονας αὐγέων κυνοδρομέας. id est: Perniciores ventis catulos. & Virgilianum illud:

— Et ventis & fulminis ocyor alis.

Theodoretus, ἁπάντων πτηνῶν, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἀνέμων ὀξύτερος. id est: Alitibus omnibus, imò verò etiam ventis ipsis pernicius. Apollonius Rhodius:

—Ζεφύρου παραλέσθαι ἀέλλας.

Id est:

— Zephyri poterant præuertere nimbos.

Vtroque velo fugere.

Τὰ ἱστία ἀμφότερα ἐκπετάσας, id est, Vtrunque velum expan-

dere, prouerbiali figura dixit in Sympofiacis Plutarchus quum contentionis summæ studium vellet significare. ita enim habet: μὴ πάσῃ κώπῃ καὶ ἱστίῳ φεύγωμεν τὴν ἡδονήν, &c. id est: Ni sublato vtroque velo voluptatem fugiamus. Olim binus fermè velis in naui vtebantur, artemone & dolone. Simili loquēdi modo vsus est ferè Synesius in Dione: κατὰ μικρὸν, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἱστίοις ἀπελαυνόμενος. id est: Nō pedetentim, sed velis omnibus ferebatur.

Abaridis sagitta.

Ἀβάριδος ὀϊστός, id est, Abaridis sagitta, de velocibus dicitur, vt & Pegasus. Nazianzenus in funebri oratione Basilij: τί γάρ ἀβάριδες οὗτοι τί δεῖ λέγειν τῷ ὑπερβορέῳ, ἢ τὸν ἀργεῖον πήγασον, οἷς οὐ τοσοῦτον ἦν διὰ τοῦ ἀέρος φέρεσθαι ὅσον ἡμῖν τὸ πρὸς θεὸν ἀνίεσθαι. id est: Quid Abarides Hyperborei iaculum recenseam, aut Argiuum Pegasum, quibus non tā studio fuit per aerem volare, quàm nobis ad deum mentes attollere. Abaris Scytha fuit Seuthæ filius, qui oracula Scythica cōposuit, & è Scythia in Græciā Athenas legatus venit: memoratúrque, inquit Suidas, eius fabulosum iaculum è Græcia ad Hyperboreos vsque Scythas deuolantis. Licebit in vsum hoc modo vocari, si dicamus non Abaridis sagittam celerius deuolasse, quàm alicuius literæ ad nos commearint. Elegantissimè Nazianzen. in epistola ad Basilium: σὺ δὲ πτερὸς καὶ μετάρσιος, καὶ τῷ Ἀβάριδος ὀϊστῷ συμφερόμενος. id est: Alate tu & sublimipeta, & qui vnà cum Abaridis iaculo per ardua raptaris. Istud dici conueniet festiuiter in astrologum, aut in peregrinantem, maximè si pernicibus veredis celeriter auectus fuerit.

Lada pernicior.

Prouerbialis hyperbole, summæ velocitatis significationem habens: siquidem, Solino teste, primam palmam velocitatis Ladas adeptus est, ita supra cauum puluerem cursitans, vt arenis pendentibus nulla vestigiorum indicia relinqueret. Attestatur & Pausanias in Laconicis: Λάδας τοὺς κατ' αὐτὸν ὑπερβαλόμενος ποσὶν ὠκύτητι. id est: Ladas qui cunctos sui temporis mortales pedum pernicitate superauit. Meminit & in Corinthiacis idem. de quo Epigrammatarius:

> Λάδας τὸ στάδιον εἴθ' ἥλατο εἴτε διέπτη,
> Δαιμόνιον τὸ τάχος, οὐδὲ φράσαι δυνατόν.

Quo incredibilem viri celeritatem innuit, qui tanta agilitate curriculum absoluit, vt videri potuerit saltu illud aut volatu transmisisse. Catullus:

> Nō si Pegaseo ferar volatu,
> Nō Ladas ego, pennipésve Perseus.

Meminit & Iuuenalis satyra xiij.

> — Pauper locupletem optare podagram
> Ne dubites Ladas: quid enim velocis gloria plantæ
> Præstat?

Eleganter in contrarium sensum detorquebitur, vt si tardigradum quempiam Ladam nominemus. Martialis lib. x. ineptum quendam poetam, proprios versus interserentem Martialicis, comparat homini qui alterum pedem Ladæ habeat, alterum ligneum. ibi:

> Habeas licebit alterum pedem Ladæ,
> Inepte frustra crure ligneo curres.

COGNATI. Dædalæis ferri remigiis.

Μεταφορικῶς vsus est Plautus in Amphitrione, cùm Sosiam hero se purgantē inducit, qui putabat se cędi, quòd lentè iter fecisset: Non ocyus quiui, si me Dædalæis tulissem remigiis. Virgilius quoque motū alarum in nauibus remigium dixit, vj. Æneid. quam metaphoram videtur etiam vsurpasse Lucret. in vj. cùm de volucribus ait:

> Remigio oblatæ pennarum vela remittunt.

Id tractum videtur à nauibus ad aues, ac quicquid denique ocyus fertur. Hæc trāslatio tam poetica est, vt Quintilian. in agendo hac se non vsurum fateatur, sicut nec pastorem populorum, quod Homerus dixit, ποιμένα λαῶν. Idem Virgil. j. Æneid.

> — Volat ille per aera magnum
> Remigio alarum, &c. —

Æschylus etiam in Agamemnone aptissimè vsus est hac translatione, declarans profectionem Atridarum cū exercitu è Gręcia ad Helenam recuperandam: τρόπον αἰγυπιῶν οἵτ' ἐκπατίοις ἄλγεσι παίδων ὕπατοι λεχέων στροφοδινοῦνται πτερύγων ἐρετμοῖσιν ἐρεσσόμενοι δεμνιοτήρη πόνον ὀρταλίχων ὀλέσαντες. Illos enim, inquit, cum classe ad Troiam euntes, similiter fecisse atque accipitres, qui amissis pullis longè à nidis illis sublimè volantes, ac remis alarum remigantes, gyrum conficiant, atque aerem questu impleant. A Dædalo, pręstantissimo fabro, quoque omnia luculenta & magnifica opera παροιμιακῶς δαίδαλα ἔργα, Dædala opera vocantur. Et Dædala tecta apud poetam, lib. iiij. Georg. Festus: Dædalam à varietate rerum artificiorúmque, dictam esse apud Lucretium terrā: apud Ennium Mineruam, apud Virgilium Circen: facilè est intelligere: cùm Gręcè δαιδάλλειν significet variare. Hactenus Festus. Lucretius lib. j.

> — Tibi suaues Dædala tellus
> Summittit flores. —

Idem eodem libro:

> — Aut reductum Dædala tellus
> Vnde alit? — Idem lib. iiij.
> Mobilis articulat verborum Dædala lingua.

Idem libro quinto:

> — Naturáque Dædala rerum. Ibidem:
> Carmina, picturas, & Dædala signa polire.

Homerus Iliad. vj. duobus in versibus. Huc refero prou. è Chili. Dædalium remigium.

Ἐν ἀτόμῳ.

Græcis ἐν ἀτόμῳ valet momento temporis, & vt ratio eius sermonis declarat, in spacio temporis, quod diuidi secarique non potest. Atomus enim est indiuisus, indiuiduus, ideóque incorporeus: ab α. id est, sine, & τομὴ incisio. Hodie etiam vulgò vtimur, cùm significare volumus aliquid celeriter summáque festinatione factum esse. Simile huic, Simul vt dictum, ac factum. Vide alibi, ἐν ἀτόμῳ.

Demissis manibus fugere.

Quid sit fugere demissis manibus, ex Plauto intelligere licet. Sic ille in Epid.

> Imò si audias meas pugnas, fugias dimissis manibus domum.

Docet Aristoteles libro de Ingressu animaliū, eos citius currere, qui dimissis manibus currant. Verba Aristotelis sunt hęc: καὶ οἱ θέοντες θᾶττον θέουσι παρασείοντες τὰς χεῖρας. Plautinus cocus in Pseudolo:

> Vbi omnes patinæ feruent, omnes aperio.
> Is odos dimissis pedibus in cœlum volat.
> Eum odorem cœnat Iuppiter quotidie.
> Ba. Odor dimissis pedibus? Coc. Peccaui insciens.
> Ba. Quid est? Coc. Quia enim dimissis manibus volui dicere.

Alieno more, nutu, vel arbitratu viuere.

Aristoteles lib. Rhetor, j. ἐλευθέρου γὰρ τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν. id est, Liberalis enim ingenij est, alterius arbitratu non viuere. Idem libro iiij. Ethicorum: καὶ πρὸς ἄλλον μὴ δύνασθαι ζῆν id est: Neque verò alterius nutu atque arbitratu viuere potest, nisi amici. Est enim hoc seruile. Demosth. περὶ παραπρεσβείας: ζῆν πρὸς τινας, καὶ τὰς παρ' αὐτοῖς ἡμᾶς γλίχεσθαι. id est: Viuere ad nutum & voluntatem aliquorum, &c.

Fulminis in morem.

Alibi est hęc hyperbolica & prouerbialis collatio, qua atrocitatem rei alicuius hodie Galli amplificant: Comme la foudre. Virgil.

> — Excussus Aconteus
> Fulminis in morem, aut tormento ponderis acti.

Cursu præuertere ventos.

Virgil. vij. Æneid. sub finem, & duodecimo, hyperbolicè per comparationem, ventos equo siue cursu pręuertere dicit:

> — Illi (inquit) æquore aperto

Et paulo pòst:

> — Vel equo præuertere ventos.

Decimo:

> — Fugit illa per vndam,
> Ocyor & iaculo, & ventos æquante sagitta.
> Æneid. xij.
> Qui candore niues anteirent, cursibus auras.

Æneid.

Æneid. v. gemina hyperbole, Nisi cursus velocitatem admirabilem amplificat à natura vētorum & fulminis, quorum celeritas excedit omnem admirationem: Nisus inquit,

Emicat & ventis & fulminis ocyor alis.

Vide apud Homer. equorum Rhesi descriptionem: quos volucribus Euris assimiles cursu dixit. Theoc. Eidyl. viij.

Μὴ μοι γᾶν Πέλοπος, μὴ μοι χρύσεια τάλαντα,
Εἴη ἔχειν, μηδὲ πρόσθε θέειν ἀνέμων.

Id est:

Non regnum Pelopis, non auri talenta
Opto habere, & cursu superare ventos.

Daphnidis sunt gnomica: Quisque sit contētus sua sorte.

Sis asinus quemcunque asinum sors aspera fecit:
Qui fortem placidè ferre scit, ille sapit.

Plautus: Vinceretis ceruum cursu, vel grallatorem gradu.

Volat.

Omnia quę magno impetu feruntur, aut immittuntur: volare dicimus metaphoricè. Qui sermo tam in soluta quàm metrica oratione conspicuus est. Virgil. iij. Æneid.

Fama volat.— Et viij.
Fama volat, paruam subitò vulgata per vrbem.
Ibidem de Pallante:
—Raptóque volat telo obuius ipse.
Item lib. xij.
Et iam fama volans tanti prænuncia luctus.

Vnde volatile ferrum, Æneid. iiij. & viij. appellauit decenter sagittam, quæ arcu impulsa celeriter fugiat, celeritatem adaugentibus quibusdam quasi alis additis, vt volare videatur. Decimo:

—Dixit, telúmque intorsit in hostem.
Inde aliud super, atque aliud figitque volátque.
Ibidem:
—Vesano talia latè
Dicta volant Ligeri.—
Vndecimo:
—Sed non replenda est curia verbis:
Quæ tutò tibi magna volant, &c.—
id est, verba. Lucr. j.
—Iaciántque volatile telum,
Idem quarto:
Antè fuit multo, quàm lucida tela volarent.
Virgil. iiij. Georg.
—Sed viua volare
Syderis in numerum, atque alto succedere cœlo.

Liuius de Regulo Veientinorum: Quem cùm volitantem vidisset Corn. Romanus eques, [hoc est, strenuè discurrentem] interemit. Cicer. Tu autem fac vt mihi literæ tuæ volent obuiæ. Ita Hebræi cùm celeritatem quandam mittendi significare cupiunt, volare dicunt. vt Esaiæ vj. Et volauit ad me vnus ex Seraphim.

In idem flumen bis non descendimus.

Sententia Aristoteli & aliis memorata, in primis Senecæ lib. Epist. viij. epist. lix. Hoc est quod ait Heraclitus: In idem flumen bis non descendimus. Manet enim idem fluminis nomen, aqua transmissa est.

Ictu oculi.

Apostolus j. Corinth. xv. πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα ἐν ἀτόμῳ, id est in momento siue puncto temporis indiuisibili: ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, id est, in ictu oculi. Quod translatum est ab ictu teli, seu fulminis: dictum verò à ῥίπτω. Dicitur & ῥοπὴ à ῥέπω, id est, motus siue nictus oculi: translatum à motu lancis seu libræ. Vide Hieronymum ad Minerium, & Laurētium Val. in suis annot. Aloysius Luisinus lib. iij. De compescendis animi affectibus, cap. viij. Ne ictu oculi (vt aiunt) absumant, quæ sibi apposita fuerunt. Et paulo pòst: Ictu oculi rem istam peragi. Græci autem ἐν τῷ δὲ τῷ καιρῷ: id est, in hoc articulo & temporis momento. Terentius: In articulo oppressit. Plaut. in Menech. Non potuisti magis per tempus aduenire quàm aduenis. Pe. Sic soleo, commoditatis omnes articulos teneo, ἀκμὴ Græcè dicitur.

Vasis non conclamatis abire.

De iis dicitur hoc, qui hospite, vt aiunt, insalutato abeunt. Exercitu enim castra moturo conclamari solet, vt vasa colligant. Cæsar lib. 3. De bello ciuili: Scipio nostrorum studium alacritatémque pugnandi cùm cognouisset, suspicatus fore, vt postero die aut inuitus dimicare cogeretur, aut magna cum infamia in castris se continere, noctu neque conclamatis quidem vasis flumen trāsiit. Alibi: Vasis militari more cōclamatis, progressus milia, &c. Hoc Græci ἀνασκευὴν σημαίνειν dicunt, & τῷ ἀνασκευάζειν τοῦ ἐπιφθέγματος. Budæus Ludouico Ruzæo: Repentè se proripuit, ita vt saluere simul valeréque nos iusserit. Num etiam vasis non conclamatis?

Pegasus nuncius.

Certè νῦν βιβλικῶς hodie pegasos nuncios siue tabellarios velocissimos, & cursores, quos postas nostri homines vocant, nominamus: quomodo Cicero pro Publ. Quintio nominauit: O hominem fortunatum, qui eiusmodi nuncios, seu pegasos habeat. Plin. lib. 8. Nat. hist. cap. 21. scribit, Æthiopiam generare pennatos equos, & cornibus armatos, quos Pegasos vocant. Cælius Secundus existimat, equos pernicissimos à veteribus Pegasos appellatos: & hinc natam esse fabulam de volucribus equis: à quibus nuncios volucres Pegasarios etiam vocari scribit Cælius Rhodiginus.

Equus Probi.

Cælius lib. 1. Lectionum antiquarum. cap. 20. scribit, equum imperatoris Probi in parœmiæ formam deduci item posse. Is erat nec decorus quidem, nec statu: osus: verùm mira ac tanta celeritate, vt diurnis spaciis centum obiret miliaria, vel in decimum diem, labore haud interpellato. Eum tamen fugaci magis quàm forti ac strenuo congruere militi, pronunciauit Probus idem. Equus porrò interdū in Scripturis propter cursus velocitatem, pro tempore plerumque accipi solet: quemadmodum apud Zachariam, præcipuè cap. 5. videre licet.

Pegaseo ferri volatu.

Idem ibidem:
—Non si Ladas, pennipésve Perseus,
Non si Pegaseo ferar volatu,
Non Rhesis niueis, citísque bigis:
Adde huc plumipedas, volatilésque.
Ventorúmque simul require cursum.

Eiusmodi multa simul posuit etiam Alexis Comicus apud Athenæum in 6.

POLYDORI VIRGILII. Sub manu.

Senec. Sub manu consilium nascatur. Sueton. Et quò celerius ac sub manu enunciari, atque cognosci posset. De summa temporis celeritate.

Noli respicere post tergum.

Non tanto studio inquirendum, quid sit futurum cras. totum enim hoc dubium est, & incertum. Dictum fuit Gen. 19. ab angelis ad Lot, euitandi periculi caussa. Sumptum videtur à fugientibus, qui, dum sæpe respiciunt, & moram sibi & periculum creant.

TVRNEBI. Salaminia nauis.

De iis quæ vilia non sunt, nec omni tempore exposita, quæque difficillimis temporibus necessaria reseruantur: qualem se Pericles præstabat, οὐκ ἀεὶ πρὸς ἅπαν ἐπιβαίνων, ἀλλ' ἑαυτὸν ὥσπερ τὴν Σαλαμινίαν τριήρη φησὶν Κριτόλαος, πρὸς τὰς μεγάλας χρείας ἐπιδιδούς. Plutarch. in Pericle. Eodem sensu vsus est Cel. Calcagninus. Ita rursus Luisin. explicat. quod etiam habet Erasm. in Chilia. Salaminia nauis.

Celer, vt mens, vel ala.

Τῶν νέες ὠκεῖαι, ὡσεὶ πτερὸν ἠὲ νόημα.

His naues celeres, vt mens, vtque ala feruntur.

Versus est Hom. Odyss. η. de nauibus Alcinoi Phæacum regis, quem, vt hyperbolicum & vulgato sermone vsurpatum, non ineptè trahemus ad omnia quæ pernicitate insigni celeritatéque valent. πτερὸν ala, vel alata sagitta.

FIDES ET GRAVITAS.

ERASMI. Folium Sibyllæ.

Folium Sibyllæ apud Latinos eandem vim obtinet. Iuuenalis:

Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.
id est, rem indubitatam.
Aristophanes in Pace:
Οὐ μαντίχω πώποτε· οὐ γὰρ Βάκις εἶπε ταῦτα.
Id est:
Haud equidē agnosco, neque enim cauit ista Sibylla.
Ductum adagium à Cumana Sibylla, cuius oracula cum primis celebrantur. Huic autem mos erat, vt testatur M. Varro, in palmarum foliis oracula scribere. Quod secutus Vergil. in iij. Æneid.
Insanam vatem aspicies, quæ rupe sub ima
Fata canit, foliisque notas & nomina mandat.
Quæcunque in foliis descripsit carmina virgo,
Digerit in numerum, atque antro seclusa relinquit.
Illa manent immota locis, neque ab ordine cedunt.
Item in sexto:
—Foliis ne tantùm carmina manda,
Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.

Diues promissis.

Ὁ μὲν λόγος θαυμαστός, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος, id est, Magnifica quidē oratio, cæterùm non habetur fides loquenti. Quoties aliquis ingentia pollicetur, quæ non videatur præstiturus. Plutarchus in Apophthegmatis regum & imperatorum, tribuit Eudæmonidæ: qui quum audisset, Stoicum opinor quempiam dixisse, quòd solus sapiens esset bonus imperator: ὁ μὲν λόγος θαυμαστὸς, ὁ δὲ λέγων οὐ περιεσάλπισται. id est: Admiranda quidem oratio, cæterùm qui dicit, nunquam cinctus fuit tubarum strepitu. Refert idem in Laconicis integrè: ὁ μὲν λόγος θαυμαστὸς, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος, οὐ γὰρ περιεσάλπισται. Idem conueniet in Theologos, cœlestia quædam docentes, quū orationi vita non respondeat.

Priscis credendum.

M. Tullius in libello De vniuersitate: Credendum, inquit, nimirum est veteribus, & priscis (vt aiunt) viris, qui se progeniem deorum esse dicebant. Incertum, vtrum Cicero sentiat eam sententiam fuisse vulgò decantatam: an notet vocem prisci, qua declaramus homines extremæ antiquitatis: quorum origo quoniam posteris erat incognita, ferè referebatur ad deos.

Recto pectore.

Ammianus Marcellinus lib. xvij. His literis diu libratis, recto pectore, quod dicitur, consideratéque responsum est. Recto pectore, dictum est pro eo quod erat, ingenuè, citráque dissimulationem, vt veritatis simplex est oratio. Qui probant quod probandum est, damnant quod damnandum est, recto pectore loquuntur. Qui nihil non probant, aut nihil non damnant, non agunt recto pectore.

Ex tripode.

Τὰ ἐκ τοῦ τρίποδος, id est, Ex tripode dicta. Dici solitum de iis, quæ vehementer vera atque indubitata videri volumus. Effertur variè adagium, ὡς ἐκ τρίποδος, id est, Tanquam ex tripode dicta, τάδε ἐκ τρίποδος, id est, Hæc ex tripode dicta, id est, certissima, perinde quasi ex Apollinis oraculo profecta. M. Tullius in epistola quadam ad Brutum: Hæc ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi puta. Translatum à tripode, vel Delphica, vel Pythia. Nam hæc duo oracula quōdam summam fidem apud mortales obtinuerunt. De Pythio testatur Strabo libro Geographiæ ix. fuisse quondam celebratissimum, idque liquere thesauris ingentibus inibi constructis, in quos sacræ conferrentur pecuniæ, tum operibus præstantissimorum artificum: deinde ludis Pythiis illic celebratis, denique innumerabilibus oraculis, quæ mandata literis extarent. Tripodem ita describit: Autores, inquit, certi memorant, diuinum ipsum domicilium, profundam & curuam esse speluncam. non admodum lato patētem ore. Atque hinc auram reddi, sacro efflante numine. Excelsum autem ostio imminere tripodem. quem simul atque Pythia vates inscenderit, hausto diuinationis spiritu, respōsa ædere, partim metro, partim oratione libera. Comicus: Non Apollinis magis verum atque hoc responsum est. Plato libr. De legib. xij. Ne si Pythius quidem affirmauerit. Quin illæ quoque figuræ prouerbium resipiunt: Quicquid dixerit, oraculum videri vult. Quicquid dixerit, legem esse vult. Stoicorum δόγματα, id est, decreta. Et quod apud Plinium de medicis ait Cato: Et hoc puta vatem dixisse, id est: Existima verum fore quod dixi. Ipse Plinius alibi: Vtinámque falsum hoc, & non à vate dictum, quàm plurimi iudicent. Et Plutarchus in commentario De dignoscendo adulatore ab amico: ὥστ' ἀκούσας ὅτι αὐ[illegible] ἀπιέναι, μὴ γνώμην, ἀλλὰ χρησμὸν ἀκηκοώς. id est, Cum is audito quicquid dictum fuerit, ita discedit, vt existimet se oraculum accepisse, non sententiam. Cæterùm ab his nōnihil diuersa sunt, quæ Athenæus secundo Dipnosophistarū libro commemorat: nempe in Bacchi certaminibus præmium fuisse tripodem: atque ob id qui vera dicerēt, vulgò è tripode loqui dictos. Tripodem autem fuisse lebetem tribus fultum pedibus. Huius duo erant genera: alterum Apollinis, ob veritatem oraculorum: alterum Bacchi, in quo vinum miscebatur, quòd ebrij vera loquantur, quemadmodum dictum est in prouerbio. In vino veritas. Simili figura dixit Galenus lib. περὶ φυσικῶν δυνάμεων primo, velut ex adyto: ἀπεφθέγγετο γάρ ὁ λύκος οὗτος, ὥσπερ ἐξ ἀδύτου τινὸς χρησμὸν ἀποφαίνων, [illegible] μα τῆς τῶν νεφρῶν θρέψεως εἶναί τι οὖρον. id est: Pronunciabat enim lupus iste, perinde quasi ex adyto quopiam redderet oraculum, quod superfluum est ex nutrimento renum, id esse vrinam.

Multi bonique.

Πολλοὶ κἀγαθοί, Multi bonique. Prouerbiali figura dicebatur olim. Translatum à ritu sacrorum, in quibus sacrificus rem diuinam facturus dicebat, τίς τῇδε; id est, Quis hic? Deinde qui aderant, respondebant πολλοὶ κἀγαθοί. id est, Multi & boni. Atque hæc partim ominis causa dicebantur (oportebat enim in sacris εὐφημεῖν, hoc est, bene ominata dicere) partim vt si quis esset sibi conscius admissi piaculi, discederet à mysteriis. Plutarch. in Sympos. ἐπεὶ μάρτυρές γε τῷ Πλάτωνι πολλοί τ' ἀγαθοί τε πάρεισιν. id est, Quandoquidem Platoni testes adsunt multíque boníque. Sed de hoc antè meminimus. Quo quidem allusit & Aristides in Pericle, Ἀλλ' ὥσπερ αὖ εἷς τῶν καλῶν κἀγαθῶν, αὐτὸς ἀποδέδωκεν αὐτῷ καὶ καθαρὰν τὴν μαρτυρίαν ἀφθόνως. id est Verùm, velut vnus è numero honestorum ac bonorum, citra inuidiam ac purum illi reddidit testimonium. Quinetiam Homericum illud iam prouerbij vice receptum est, ἠΰς τε μέγας τε, magnúsque bonúsque. Est subinde & apud Aristophanē. Prouerbium igitur locū habuerit quoties aut testes, aut iudices, aut conuictores significamus idoneos ac neutiquam reiiciendos.

Legatus non cæditur, neque violatur.

Scholiastes in Iliados quartum refert hoc prouerbium, πρέσβυς οὐ τύπτεται, οὐδ' ὑβρίζεται. id est, Orator nec percutitur, nec violatur. quod præconum genus olim habitum fuerit sacrum. Id iure gentium receptum est, vt legati publica fide veniant & redeant inuiolati, etiamsi perferant atrocia. quales erant olim feciales ac patres patrati. Nunc in mediis etiam bellis caduceatoribus parcitur. Deflecti poterit ad bene monentem, siue recta consulentem, siue concionantem liberè: Legatus est, refert mādata sui principis. aut, Agit negocium publicum, non est fas illi vim admouere.

Ex Iouis tabulis testis.

Ἐκ τῶν Διὸς δέλτων ὁ μάρτυς. id est, Ex Iouis tabulis testis. Apud Græcos dicebatur, pro certo & indubitabili teste. Lucianus in libello De mercede seruientibus: ἤν τις εἴπῃ μοιχὸν ἢ παιδεραστὴν, αὐτίκα οὗτος ἐκ τῶν Διὸς δέλτων ὁ μάρτυς. id est: Si quis te adulterum, aut pæderasten dixerit, is protinus, iuxta id quod dici solet, ex Iouis tabulis testis. Allusum est, ni fallor, ad diphtheram, in qua Iupiter omnia mortalium acta describere fingitur à poetis.

Rhadamantheum iudicium.

Ῥαδαμάνθυος κρίσις, id est, Rhadamanthi iudicium. De incorruptè iudicantibus. Rhadamanthus enim manium iudex, neque muneribus, neque gratia deflectitur, quo minus seuerè iudicet. Accommodari poterit ad mortis necessitatem, maximis pariter ac minimis ex æquo communem. Iuxta illud Æschyli apud Aristophanē in Ranis:
Μόνος θεῶν γὰρ θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ.
id est:

Id est:

Vna è deis Mors nulla captat munera.

Item Horatius:

Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,
Regúmque turreis.

Item alibi:

Non si trecentis, quotquot eunt dies,
Amice places illachrymabilem
Plutona tauris.

Item Pindarus in Nemeis:

Ἀλλὰ κοινὸν γὰρ ἔρχεται
Κῦμ' ἀΐδαο· πέσε δ' ἀδόκητον
Καὶ δοκέοντα.

Id est:

Fluctus enim Orci communiter accidit: obruitque tum opinantem, tum inopinum, hoc est, & iuuenem & senem: aut, pariter & nobilem & obscurum. Bifariam enim interpretantur ἀδόκητον καὶ δοκέοντα. Item in Olympiacis:

Βουλαῖς ἐν ὀρθαῖς Ῥαδαμάνθυος.

Id est:

Rectis Rhadamanthi decretis.

Item alibi demonstrans vnum Rhadamanthum nec assentiri cuipiam, nec quicquam ad gratiam facere: ὁ δὲ Ῥαδάμανθυς δ' πέπραγεν, ὅτι φρενῶν ἔλαχε καρπὸν ἀμώμητον, οὐδ' ἀπάταισι θυμὸν τέρπεται ἔνδοθεν. id est: Fortunatus Rhadamanthus, qui fructum iudicij sortitus est inculpatum, neque imposturis intus in animo delectatur. Vsurpat & Plato lib. De legibus xij.

Rhadamanthi iusiurandum.

Ῥαδαμάνθυος ὅρκος, id est, Rhadamanthi iusiurãdum: dicebatur quod verissimum quidem esset, cæterùm nullum deum asciseeret. Socrates per canem & anserem iurare consueuit, ne quem deorum citaret: siue quòd non crederet vllos esse deos, siue quòd non arbitraretur esse boni viri, deos suorum negociorum testes accersere. Hoc autem iusiurandi genus ad Rhadamanthum referebant. Notauit adagium Aristides rhetor in Pericle, cùm ait, ὥσπερ εἰ τις λέγοι τὸ Ῥαδάμανθυν ὁδ ζῆν τοὺς ἀνθρώπους ἐπιορκεῖν, ὡς τοσοῦτον εἰς εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης, ὥστε τι καὶ τελευτήσας τοῖς ἐκεῖσε ἀφικνουμένοις δικάζειν δοκεῖν. id est: Perinde quasi dicas Rhadamanthum mortales in consuetudinem adduxisse peierandi, qui vsque adeò pietate, iusticiáque præcelluerit, vt etiam vita defunctus, iis qui illuc appellunt, iudex esse credatur. Pythagorici per quaternionem iurare solent, quem τετρακτὺν appellant:

Οὐ μὰ τὸν ἀμετέρα ψυχᾷ παραδόντα τετρακτύν.

Id est:

Non per eum à quo animæ est datus ille quaternio nostræ.

Existimant enim hunc numerum vsque adeò ad animæ perfectionem pertinere, vt eum in arcanis venerentur. Autor Macrobius primo commẽtario in Somnium Scipionis. Pythagoras in Carminibus aureis, quaternionem sacrum animæ fontem vocat. Græci per caput alterius iurare consueuerunt. Iuuenalis:

—Græcis nondum iurare paratis
Per caput alterius.—

Vergilius:

Per caput hoc iuro.—

Viri iureiurando, pueri talis fallendi.

Ὅρκοις τοὺς ἄνδρας, ἀστραγάλοις δὲ παῖδας ἐξαπατᾶν: id est, Iureiurando viros, talis pueros oportet fallere. Docet viris nulla re citius imponi posse quàm iureiurando: quòd nemo tam improbus esse credatur, qui id velit violare. Lysandri Lacedæmoniorum ducis apophthegma autore Plutarcho.

Atticus testis.

Ἀττικὸς μάρτυς, id est, Atticus testis, legitur in collectaneis Diogeniani, pro probatissimo atque incorruptissimo teste. Quod si quis per ironiã torqueat in testem vanum, non inconcinnè dixerit.

Attica fides.

Ἀττικὴ πίστις, id est, Attica fides, legitur apud eundem, de minimè vanis, miniméque periuris. inde natum, quòd apud Atticos templum esset Fidei deæ constructum. Cuius meminit etiam Plautus in Aulularia. Velleius Paterculus meminit his quidem verbis: Si quis hoc rebellandi tempus, quo Athenæ à Sylla captæ sunt, imputat Atheniensibus, nimirum veri vetustatisque ignarus est. Adeò enim certa Atheniensium in Romanos fides fuit, vt semper, & in omni re, quicquid sincera fide gereretur, id Romani Attica fide fieri prædicarent. Quintilianus lib. xij. cap. De genere dicendi. scribit hunc in modum: Quos ego existimo, si quod in his finibus vberius inuenerint solum, fertilioréme segetem, negaturos Atticã esse, quod plus quàm acceperit seminis reddat, quia hanc eius terræ fidem Menander eludit. Ex his colligimus, Atticam fidẽ dictam, quòd nec detraherent pactis, nec adderent. Talis erat & soli fides non admodum feracis, quum agrorum fides laudetur, si cum fœnore reddant quod creditum est.

Iouem lapidem iurare.

Iouem lapidem iurare, dicuntur qui sanctè & religiosè deierant. M. Tullius Epistolarum familiarium vij. ad Trebatium: Quomodo autem tibi placebit, Iouem lapidem iurare, cùm scias iratum esse Iouem nemini posse? Sumptum à prisco feriendi fœderis ritu, quod à patre patrato manu tenente lapidem conceptis verbis peragebatur, quemadmodum describit T. Liuius & Macrobius. Vtebantur & Arabes lapide in feriẽdis fœderibus, quemadmodum refert Herodotus in tertio. Adagium variè poterit vsurpari: Ego tibi super hac re nõ dubitem, vel Iouem lapidem iurare, id est, quantumuis sanctè. Huic iniurato fidem habere malim, quàm tibi Iouem lapidẽ, vt aiunt, iuranti. Iouem lapidem iurabat, nihil istiusmodi cogitatum fuisse. id est, magnopere asseuerabat. A. Gellius in noctib. vsurpauit ad hunc modum: Iouem lapidem, inquit, quod sanctissimũ iusiurãdum est habitũ, paratus sum ego iurare, Vergilium hoc nunquam scripsisse. Apuleius in sermone De deo Socratis: Quod igitur iurabo per Iouem lapidem, Romano vetustissimo ritu: Equidẽ arbitror huc pertinet, quod ex Augustino citatur in Decretis, eos teneri periurio qui iurarint per lapidem, nec præstiterint quod iurarunt. etiam si illic scriptum est, Super lapidem: ex librarij, ni fallor, deprauatione. Indicat autem illic hoc iusiurandum esse sanctum ei cui iuratur: hoc est, si Christianus iuret pagano, cui hoc iusiurandum erat sanctissimum. Quid hic attinet referre, quæ glossographi, & hos secuti theologi, commenti sunt de hoc lapide, tam absurda, vt vix lapides talia dicturi sint? Mihi satis est indicasse, legat qui velit. Veteres per caput illius, quem charissimũ habebant, iurabant: Romani per genium principis: Socrates per canem & anserem: Zeno Citiensis per capparim: plerique per brassicam, ναὶ μὰ τὴν κράμβην (quod multis exemplis è veterum poematibus repetitis docet Athenæus lib. ix.) eo quod huic diuinatoria quædam vis insit, eóque & sacram habitam tradit.

Iouis suffragium.

Διὸς ψῆφος, id est, Iouis suffragium dicebatur sacrum & inuiolatum. Vnde sententiam eius cuius sit velut irrefragabilis autoritas, Iouis suffragium rectè dixeris. Aut per ironiam, vbi quis arrogantius de re quapiam pronunciat, suámque opinionem pro lege atque oraculo postulat accipi, subiicietur, Διὸς ψῆφος. Aiũt enim locum, in quo Neptunus & Minerua iudicium peregerunt, verius nomine auspiciisque ciuitas Atheniensium instituueretur, Iouis suffragium appellatum fuisse. Suidas Cratinum citat ex Archilochiis:

Ἵνα Διὸς μεγάλου θᾶκοι πεσσοί τε καλοῦνται.

Id est.

Magni vbi dicuntur tali, sedésque tonantis.

Nam & talis olim ferebantur suffragia, nimirum à sortientibus.

Amphictyonum consessus.

Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, id est, Amphictyonicus consessus. De frequenti grauium virorum conuentu. Ductum à conuentu illo Græcorum olim celebratissimo, qui Amphictyonum dicitur: vel ab Amphictyone Deucalionis filio, qui cùm rerum potiretur, gentes Græcanicas dicitur conuocasse, vt citatur autor Theopompus in octauo historiarum libro, ac testatur Pausanias in Phocaicis.

placuit. Rursum Codic. lib. iiij. eodem titulo: Etiam iure ciuili domestici testimonij fides improbatur. Lucianus in Ioue tragoedo: εὖγε, οἴκοθεν ὁ μάρτυς φασί. id est, Euge, domo adductus testis, vt dici solet. Huc allusisse videtur Seneca ad Luciliu n, cùm scribit in hunc modum: Expecta me pusillum, & de domo fiet remuneratio. nisi quis malit illic Dono legere. Sunt Græci scriptores, qui dicāt hoc adagium conuenire in eos, qui prius mentiti. postea veru n confitentur: veluti adacti conscientia, quæ pectoris testis est. Sic Plutarchus τὴν οἴκοθεν κρίσιν, vocat animi iudicium, quod nō corrumpitur. Nec hic multum abhorret quod est apud M. Tullium De oratore libro ij. Tertium verò illud, clamare cōtrà quàm deceat & quàm possit, hominis est: vt tu Catule de quodam clamatore dixisti, stulticiæ suæ quàm plurimos testes domestico præconio colligentis. Domesticum præconium appellauit, quòd ipse suam stulticiam traduceret. Idem in eius libri principio: Quos tum vt pueri refutare domesticis testibus, patre & C. Aculeone propinquo nostro & L. Cicerone patruo solebamus. Hic simpliciter domesticos testes appellat, propinqua cognatione iunctos Nihil autem magis domesticū esse potest, quàm sua cuique conscientia. Idem M. Tullius Cicero librō Epist. famil. 2. ad Cæliū, epist. cuius initium, Raras tuas: Mea verò officia ei non defuisse, tu es testis: quoniam οἴκοθεν ὁ μάρτυς, vt opinor, accidit Phania. Nam ita legendum suspicor: tametsi nōnulli lacunam expleuerant his vocibus, κωμικὸς μάρτυς. nisi fortè pro κωμικὸς, magis placet, οἰκιακός. Idē in oratione pro L. Flacco: Neque in toto Æmoensium testimonio, siue hîc confictum est (vt apparet) siue missum domo est (vt dicitur) commouebor. Terentius: Ego hanc domi coniecturam facio.

Venéreum iusiurandum.

Ἀφροδίσιος ὅρκος οὐκ ἐμποίνιμος, id est, Venereū iusiurandum non punitur. Sensus est, amantium iusiurandum irritum esse: neq; ad deos quicquam pertinere, tanquā iocosum. Et autore Nazone,

Iuppiter ex alto periuria ridet amantum,
Et iubet Æolios in freta ferre notos.
Et Horatius:
Ridet hoc inquam Venus ipsa, rident
Simplices nymphæ. — Tibullus,
— Periuria ridet amantum
Iuppiter & ventos irrita ferre iubet.

Citatur hoc adagium à Platone in Cōuiuio: ὃ δὲ δεινότατον, ὥς γε λέγουσιν οἱ πολλοί, ὅτι καὶ ὀμνύντι μόνῳ συγγνώμη παρὰ θεῶν, ἐκβάντι τῶν ὅρκων. ἀφροδίσιον γὰρ ὅρκον, οὔ φασιν εἶναι. οὕτω καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι πᾶσαν ἐξουσίαν πεποιήκασι τῷ ἐρῶντι. id est, Quódque omnium maximum est, vt sanè dicitur vulgò, vni etiam iuranti è diis parata est venia, si quæ iurauit nō præstiterit. Venereum enim iusiurandum negant esse. adeò tum dij tum homines nihil non permittunt amanti. In verbis Platonis videtur deesse vocula, ἐμποίνιμον, οὔ φασιν εἶναι ἐμποίνιμον. Meminit & Procopius in epistola ad Epiphanium vltima, καλῶς ἄρα πῶς ἐπὶ τῶν ἐρώντων τοῖς ἐπιορκίαις ἡ παροιμία ... συγγνώμην αὐτοῖς ... ἐπαγγέλλεται. id est, Pulchrè nouit amantium affectum prouerbium, etiam si peierare voluerint, veniam illis à diis pollicetur. Plato in Philebo apud Athenæum libr. xij. ὡς δὲ λέγουσιν ἐν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς περὶ ἀφροδίσια, ἃ δὴ μέγισται δοκοῦσιν εἶναι, καὶ τὸ ἐπιορκεῖν συγγνώμην εἴληφε παρὰ θεῶν, ὥσπερ καθάπερ παίδων τῶν ἡδονῶν οὐδὲ τὸν ὀλίγιστον νοῦν κεκτημένων. id est, Cæterùm quemadmodum dicitur, etiam im voluptatibus circa res venereas, quæ sanè videntur esse præcipuæ, periurium quoque venia donatur à diis, perinde quasi voluptates puerorum instar sint, qui nondum rationis sunt compotes. Refertur & illud ex Callimacho,

Ὤμοσεν, ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα τοὺς ἐν ἔρωτι
Ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων. Id est:
Iurauit, verùm vulgo dicunt, in amore
Quod iuras, aures non penetrare deûm.

Prior versus non caret mendo. Deflecti potest ad quodnis promissum, cuius fides præstanda non videatur.

Dignus quicum in tenebris mices.

Qui certissima esset fide, eum dignum dicebāt, quicum in tenebris micaretur. Cicero libr. Officiorum iij. Hoc nónne est turpe, dubitare philosophos: quæ ne rustici quidem dubitant, à quibus natum est, id quod tritum est vetustate prouerbium. Cum enim fidem alicuius, bonitatémque laudant, dignum esse dicunt, quicum in tenebris mices. Idem De finibus libro secundo. Cui iustitia laudatur, an verū est tritum vetustate prouerbiū, quicum in teñebris mices? Est autem micare, lusus genus quoddā, quod adhuc apud Italos durat, vt repentè porrectis digitis, certantium vterque numerum diuinet. Huius Cicero mentionem facit, libr. De diuinatione ij. Quid est enim sors? Idem propemodum quod micare, quod talos iacere, quod tesseras. M. Varro: Micandum erit cum Græco, vtrum ego illius numerum, an ille meum sequatur. Nemesianus in carmine Bucolico:

— Digitos iactare micantes.

Meminit diuus Augustinus libro De Trinitate viij. cap. v. Nam id, inquit, vbi volumus, facilè habemus, vt alia omittam, vel micando digitis tribus. Porrò quicum micas in tenebris, ei liberum est, si velit fallere. Proinde, Dignus quicum in tenebris mices, dicitur, qui sit vsque adeò certa fide, vt nec si tutò possit, velit quempiam mendacio fallere. Habēt Græci simile quiddam: Dignus hic est, cui vel iniurato fidem habeas: ὁ δ' ἀνὴρ κἂν ἀνώμοτος πιστεύεσθαι ἄξιος. id est: Hic vir dignus, cui credas etiam iniurato. Cui diuersum, Ne iurato quidem illi crediderim.

De manu in manum.

Vt non arbitror idem esse cum superiori, ita nō vsquequaque dissimile est, quod scribit Cicero lib. Epist. famil. vij. Totum denique hominē tibi trado de manu, vt aiunt, in manum tuam istam, & victoria & fide præstantem. Traduntur enim & qui commendantur. Terentius: Hanc in manum dat. Item Horatius:

—Vbi tibi se laudare ac tradere coner.
Item:
Huc hominem velles si tradere.—

Manu longa, & manu breui tradere.

Libro Pandectarum xlvj. tit. de solutionibus scribitur hunc in modum: Pecuniam mihi debes, aut aliam rem. si in conspectu meo ponere te iubeam, efficitur, vt & tu statim libereris, & mea esse incipiat. Nam tunc quod à nullo corporaliter eius rei possessio detinetur, acquisita mihi & quodammodo manu longa tradita existimanda est. Simili figura dictum est, Breui manu dare, libr. Pandect. xxiij. tit. de iure dotium, cap. licet soleat: Quoties autem extraneus accepto fert debitori dotis constituendæ causa, si quidem nuptiæ insecutæ non fuerint, liberatio non sequetur: nisi fortè sic accepto tulit, vt velit mulieri in totum donatum. Tunc enim credendum est breui manu acceptum à muliere, & marito datum. Quę si deflectas, plus habebunt veneris: veluti qui promissis agit, ac spem tantùm ostendit, longa manu dat, quod animo contueri possis, nō statim etiam tollere. Contrà, qui præsens ac statim exhibet quod promittit, breui manu dat. Pueri assem ostendunt elephanto, nec audent porrigere. De longis regum manibus, alibi dictum est.

IVNII. Iusiurandum, emplastrum debiti.

Venustè dictum est à mimographo Laberio, in mimo quem inscripsit Alexandriam, & dignum quod in prouerbiorum classem referatur, cóque magis, quod mimi parœmiis affines sint. eius verba vt ab Aul. Gellio adducta sunt lib. xvj. ascribam.

Quid est iusiurandum? emplastrum æris alieni.

Tametsi maiores nostri nullum arctius ad astringendam fidem iureiurando vinculum esse voluerint: haud scio tamen quo malo genio in offusias & tendiculas conuersum illud sit, speciosum fallendæ fidei velamentum, καὶ σχῆμα. Nam vt æris alieni, quod creditori debetur, nexum fugiamus & creditorem satisdari sibi instantem placemus, nullum aptius est remedium, quàm si religiosa iurisiurādi affirmatione polliceamur nos illi propediem persoluturos: vbi status aduenerit dies, iuratissimos rationum implicitarum libellos proferamus, qui aliena

debita loquantur, quibus vbi primum fuerit satisfactum, euestigio cum pecunia adfuturos: ni id fiat, tellus nobis vt ima dehiscat. Sic creditorem ludificamus, sic iusiurandi sacramento tanquam emplastro quopiam, æstuantem irati creditoris stomachum comprimimus. Cognata huic est sententia Simocati in epistolis:

Πρὸς ἀπάτην ὅρκος σοφιστὴς ἐστὶν ἀξιόχρεως.

Hoc est:

Iusiurandum est egregius artifex doli.

Nauem rectam semper.

Extat, ni fallor, apud Aristidem, prouerbialis contestatio ex tragœdia alicunde desumpta:

Ἀλλ' ἴσθι Πόσειδον ὅτι ὀρθὰν τὰν ναῦν καταδύσω.

Id est:

Neptune non te latet rectam me semper rexisse nauem.

quam ita à poeta quopiam conuersam & vulgatam citat lib. Epistolarum xij. Seneca:

Neptune nunquam hanc nauem, nisi rectam.

Apparet dici posse, quoties testatam & spectatam nostrâ fidem atque integritatem volumus significare, nihil maliciosè aut prauè à nobis actum esse. exempli gratia: si Ecclesiastes probatæ vitæ, integerrimè rexisse se ecclesiam suam quantum in se fuerit, deos hominésque testetur. Allusisse huc videtur Cicero in epistola ad fratrem: Cætera fuerunt in eadem epistola grauiora quàm vellem, ὀρθὰν τὰν ναῦν.

COGNATI. Azymus.

Azymus μεταφορικῶς dicitur sincerus, verus, non elatus, sine iniquitate. Hinc Paulus j. Corinth. xv. Epulemur itaque in azymis sinceritatis id est, in simplici doctrina. Infermentata enim conspersio non attollitur. Contrà fermentum impiam & mēdacem doctrinam designat. Hose. Quieuit paululum ciuitas à cōmixtione fermenti. Matth. xvj. Luc. xij. & xiij. Paul. j. Corinth. v. Festum celebremus in panibus fermento carentibus: hoc est, sinceritate & veritate, non in fermento malitiæ & versutiæ. Sic Galat. v. Plautus in Mercatore per translationem dixit quoque: Nam nec vxor propter illum tota in fermēto iacet, id est, inflata est & irata. Idem in Cass. Nunc in fermento tota est, ita turget mihi.

Manus porrigendæ non confusis digitis.

Huius sensus est: Omnia esse aperto animo & simplici facienda, non autem fucato & simulato: vel non oportere esse rapacem. Nam qui aliquid in vola abdunt, manum non extendunt. Potest & ad orationem referri, sicut olim Zeno, orationem oportere esse planam & apertam, non concisam, confusam atque obscuram. Apud Laertium Diogeni tribuitur hoc adagium.

Aphrodiseum iusiurandum.

Venereum iusiurandum, pro vano & momenti nullius, ex adagio vsurpatur, quoniam eiusmodi fit amantium adiuratio, quibus peierare frequentissimi moris est, vel impunè. Catul. in nupt. Pelei & Thetid.

Nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt,
Sed simul ac cupidè mentis satiata libido est,
Dicta nihil metuere, nihil periuria curant.

Tibullus ex collaudatione Pausaniæ apud Platonem in Symposio, Eleg. prima, lib. iij.

Nec iurare time, Veneris periuria venti
Irrita per terras, & freta summa ferunt.

Ouidij præceptum tale est in ij. de Arte amandi:

Promittas facito: quid enim promittere lædit?
Pollicitis diues quilibet esse potest.
Nusquam tuta fides: — dixit Dido Virgiliana.

Et Catullus in iisdem nuptiis:

Nunc iam nulla viro iuranti fœmina credat.

Huc respiciens Ouidius sub persona Ariadnes querentis se à Baccho relictam fuisse, sic ait in iij. Fastorum:

Nunc quoque nulla viro, clamabo, fœmina credat.

[Lege alibi: Chiliad. Venereum iusiurandum.]

Totus teres atque rotundus.

Galli vulgo rotundos homines vocant sinceræ fidei, sui similes, nihil habentes asperum. Ductum à forma conglobata, & vndique polita. Figura enim orbicularis, quā cœlum possidet, perfectissima est. Horatius lib. Sermon. ij. satyr. vij.

— Et in seipso totus teres atque rotundus.

Idem De arte poetica:

— Graiis dedit ore rotundo
Musa loqui. —

id est, non hiulcè, non asperè.

Hinc Cicero in Oratore perfecto: Thucydides præfractior, nec satis, vt ita dicam, rotundus. Idem in Bruto: Et quasi rotunda constructio. In Oratore perfecto, aures Atticorum teretes nominat: propterea quòd nihil ferre possunt insolens, putidum & inuenustum. In lib. De optimo genere oratorum: Qui teretes aures habent, intelligénsque iudicium. Apellus in Isagogico: Libellus Institutionum Iustiniani Cæsaris continet artis prima principia, & summam: & est talis, vt omnes suos numeros contineat, totus teres ac rotundus. Sciblinus in Iphigeniam in Aulide: Ea, inquit, in sapiente locum non habet, vt qui totus sit teres atque rotundus. Seneca in eodem Ludo de morte Cæsaris Claud. Quomodo potest rotundus esse (vt ait Varro) sine capite, sine præputio? id est, perfectus.

Ἀνὴρ ῥωμαῖος.

Romanus prouerbialiter intelligitur vir grauis seuerúsque, & propositi tenax, atque ἀπαραίτητος: quales prisci illi viri fuêre Romani, rigidi homines, etiam in plectēdis capitali supplicio liberis. Guilhelmus Xylander Augustanus in P. Æmilium Plutarchi scribit, ad hec verba, Romanum virum vxori suæ nuncium remisisse: Videtur, inquit, mihi Plutarchus hoc velle, quia eius diuortij causam nemo compererisset, & certum tamen esset, haud ab re Paulum tale aliquid facturum fuisse, vulgi sermonem extitisse, dimissam à Romano viro coniugem, atque hoc quasi prouerbium fuisse: nam λόγος sæpe etiam prouerbium significat. Hinc Romano more in epistolis Cicero dixit, pro verè & ex animo: Ego te, inquit, Balbo, cùm ad vos proficisceretur, more Romano commendabo. Iterum: Sed more Romano, quomodo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem esse neminem.

Iuratissimus.

Quoniam homini quantumuis graui non creditur nisi iurato, ideo factū, vt Latinis iuratissimus pro fide dignissimo, cuique credendum maximè omnia sunt, & commendenda, accipiatur. Sic Plin. in præfatione: Scito enim conferentem me authores deprehendisse ab iuratissimis & proximis veteres esse transcriptos ad verbum, neque nominatos. Iuratissimos amicos vocat, quos Græci μάλιστα πιστωμένους φίλους appellant. Illis autem fidimus maximè. Translatio est à testibus, quibus non creditur nisi iuratis. Hinc apud Budæum libro secundo, De contempt. rer. fort. Apostoli & martyres iuratissimi testes veritatis vocantur. Iuratissimi quoque dicuntur, qui in alicuius principis verba iuramētum fecerunt, & consentiunt, ac quasi iureiurando conspirant: principe scilicet verba præeunte, ipsis autem in verba concepta iurantibus. Sic Acron & Porphyrio accipiunt illud Horatij in Epod.

Cum tu magnorum numen læsura deorum,
In verba iurabas mea.

Vide pòst: Conceptis verbis iurare.

Omni exceptione maior.

Testis exceptione maior est, qui refutari non potest: sermo Iurisperitis vsitatus. Iustinianus A. Ioanni PP. C. de contrahend. & committ. stipul. l. optimam. sub finem: Liquidis ac manifestissimis probationibus, & melius quidem si per scripturam, vel saltem per testes vndique idoneos, & omni exceptione maiores, ostenderit sese vel aduersarium suum eo die ciuitate abfuisse. Idem in Institut. iuris lib. iij. de inutilib. stipul. §. item verborum. Budæus Roberteto: Consciētia mihi instar est testium multorum locupletum, omnique exceptione maiorū, id est, quorum fides nulla ex causa legitima potest eleuari, & qui cómuni hominum opinione reputātur boni viri. Et vt egestas, mùltos fieri falsos testes coegit, ita fideles testes à Budæo

& à Cice-

& à Cicerone sæpe appellantur locupletes. Quæ autem in testibus consideranda sint, hoc eleganti disticho Ioan. Tistinus complexus est:

Conditio, fortuna, fides, discretio, sexus,
Fama, ætásq. bonis testibus esse volunt.

Quibus verò suspicionis exceptio rectè opponatur, tradunt Iurisconsulti l. 1. & 3. de testam. Vide infrà, Omnibus numeris.

Omnibus numeris.

Omnibus numeris perfectum dicitur, cui nihil addi potest, aut in quo nihil desideratur. Iuuenalis sat. 6.

Atq; omnes implet numeros.—

Plin. in Paneg. Omnes comitatis numeros obibas. Sic, per omnes numeros cognoscere. Quint. in præfat. octaui: illud autem officium, quod rectum appellant, perfectum atque absolutum est, & (vt iidem dicunt) omnes numeros habet. Seneca De benef. Magnus luctator, non qui omnes numeros, nexúsq; perdidicit. Hinc, Exemptus numero, est eximius, egregiúsq;, ἔξαιρετος, ἔξω ἀριθμοῦ. Eximij enim sunt, qui supra numerum euaserunt. Contrà, numerus pro turba quorûlibet, id est, τῶν τυχόντων ponitur, vt apud Horatium:

Nos numerus sumus, & fruges consumere nati,
Sponsi Penelopes.—

hoc est, non eximij, sed in ordinem coacti. Sic Augere numerum, dicitur à Liuio de Hercule: Mater mihi vericida interpres Deûm aucturum te numerum cœlestium cecinit. Inde, Loco nullo numerare. Cic. De finibus: Idque Socratem, qui voluptatem nullo loco numerat, audio dicentem. id est, inter bona non ducit habendam. ἐν μηδενὶ λόγῳ τίθεσθαι, ἐν οὐδενὶ λόγῳ τίθεσθαι. Idem lib. 3. ad Q. fratrem: Accensus sit etiam eo in numero, quo eum maiores nostri esse voluerunt. id est, ea existimatione, & eo honore vel gradu potentiæ, & ea authoritate. In Ver. Exponam quid hominis sit, vt istius nequitiam, qui eum secum habuit, eo præsertim numero & loco, cognoscatis. Vide suprà, Omni exceptione maior.

In summo labro iusiurandum.

In summo labro iusiurandum habere dicuntur, qui consuetudine & facilè peierant. Lucianus de amatoribus, in dialogis amatoriis: ἐπ' ἄκρου τοῦ χειλοῦς τοὺς ὅρκους ἔχουσι. id est, In summo labro iusiurandum habent. Sic in Apologia mercenaria: ἀπ' ἄκρου τοῦ χείλους φιλοσοφεῖν. Extremis labris philosophari. id est, non verè. In rhetorum præceptore, καὶ ὅρκος ἐπ' ἄκροις ἀεὶ τοῖς χείλεσι. id est, Et semper in labiis summis periurium. In amore fugitiuo: κακοῖ τὰ φιλάματα, τὰ χείλεα φάρμακον ἐστι. Nam labris certum est habitare venenum. Contrarium est huic: Ex animo polliceri, ex corde dicere, proferre. & illud Plautinum in Capt. Corde amare.

Promissis morari.

Hoc genus loquendi sæpe frequentat Lucretius, & Galli tenent. Lucr. lib. v.

Quod superest, ne te in promissis plura moremur.

Quidam legunt, Ne te promissis: sine præpositione. Idem lib. vj.

Expediam, neq; te promissis plura morabor.

Plura: id est, amplius.

Ne tibi sit fraudi.

Hoc genus loquendi est & elegans, & prouerbiale, & Lucretio frequens: pro, Ne te decipiat: vel, Et non te inducat. lib. vj.

Ne tibi sit fraudi, quod nos infernè videmus, &c.

Virg. xj. Æneid.

Iam nosces ventosa foret cui gloria fraudem.

Noxæ esse, etiam dicebant veteres. vt ex Liuio obseruauimus.

Conceptis verbis iurare.

Conceptis verbis iurasse dicuntur, qui in alicuius verba consentiunt, & iureiurando conspirarunt, eo verba præeunte, ipsis autem in verba concepta iurâtibus. Plautus in Cistellaria:

At ille conceptis iurauit verbis apud matrem meam,
Me vxorem ducturum esse.

Itidem in Bacchidibus. Sic Acron & Porphyrio accipiunt illud Horatij in Epod. ad Neæram od. xv.

Cum tu magnorum numen læsura deorum,
In verba iurabas mea.

Seneca lib. 1. cap. 3. De clementia: O vocem in concionem mortalium mittendam, in cuius verba principes regésq; iuramentum faciant. id est, in cuius verba consentiant, & conspirent. Sermo militaris est. Cæsar lib. j. De bello ciuili: Princeps Petreius in hęc verba iurat ipse, ad idem iusiurandum adigit Afranium, subsequuntur tribuni militum. Liuius lib. 3. Nobis verò (inquit Quinctius) nihil delectu opus est, cùm, quo tempore P. Valerius ad recipiendum Capitolium arma plebi dedit, omnes in verba iurauerint, conuenturos se iussu consulis. Idem lib. 7. huius etiam locutionis significationem euidenter ostendit: Et super lectum stans, ferro intento, nisi in quæ ipse concepisset verba iuraret, se patris eius accusandi causa conciliũ plebis nunquam habiturum, se eum extemplò transfixurum minatur. Idem libr. 15. Omnes, qui in consulis verba iurauerint. Hora. epist. j. lib. j.

Nullius addictus iurare in verba magistri:
Quò me cunque rapit tempestas, deferor hospes.

Est autem in verba iurare, verbis ab altero conceptis iurare se ita fecisse, vel non: facturum, vel non. Is autem qui alteri verba côcipit, dicitur in verba adigere. Liu. li. 7. Pauidus, inquit, tribunus adiurat in quæ adactus est verba. Gelli. 16. c. 4. Cû delectus antiquitùs fieret, & milites scriberêtur, in iusiurâdum eos tribunus militaris adigebat in hęc verba. Tacitus: Imminere Narbonẽsi prouincię verba Vitellij adactæ. Sic adigere iureiurâdo, siue ad iusiurâdũ, ὅρκῳ προσάγειν dicitur. qui conceptis verbis, hoc est, arbitrio suo dictatis, alium iureiurando obstringit. Eadem ratione dicitur iurare in nomen principis, & iurare in leges: id est, iurare se seruaturum leges. Plin. de viris illust. Aqua & igni interdixit ei, qui in leges suas nô iurasset. Peierare verbis conceptis, ab Erasmo nostro refertur inter parœmias: quod prouerbiale fuisse significat. Vide antè, Iuratissimus.

Certiorariis, quæ apud Sagram acciderunt.

Cic. lib. 2. & 3. De natura deorum: De Sagra Græcorum est vulgare prouerbium, qui quæ affirmant, certiora esse dicût, quàm illa quæ apud Sagram. Hæc vim & vsum prouerbij satis indicant. Sagram autem fluuium Italiæ eius, quæ magna Græcia dicitur, inter Locros & Caulonem fuisse, Plin. lib. 3. cap. x. asserit, vbi pugnatum fuit à Locris aduersus Crotoniatas: hi cxxx. millia, illi x. millia in aciem eduxerunt. vicerunt tamen Locrenses. Nuncius victoriæ eadem die Olympiam, Spartam, Corinthum, & Athenas perlatus est. Hæc ferè Strabo, lib. 6. in descriptione Calabriæ, Cicero ibidem, Suidas, Iustinus lib. xx. qui tamen locum non nominat, historiam perspicuè describit. Atque inde ortum prouerbium, Strabo & Cicero, & Eustathius in secundum Iliados, & Suidas ostendunt, vt de re certa incredulis diceremus: Certiorem esse rem iis quæ apud Sagram gesta sint: ἀληθέστερα τῶν ἐπὶ Σάγρας. Sed quo tempore pugnatum sit, non facilè cognoscitur: tametsi id maximè in historia desideratur. Guilielmus Xylander Augustanus in vitam P. Æmilij apud Plutarch. ex Pausaniæ Laconicis, quo loco is Crotoniatarum de Achille & Helena sermonem commemorat, deprehendit, Stesichori iam tum excæcati tempestate rem eam gestam fuisse: quem natum Olymp. 37. mortuum 56. Suidas, adstipulatore Eusebio, tradit: vt haud longè ante aut post quinquagesimam Olymp. & Tarquinij fortè Prisci temporibus, prælium id pugnatum fuisse, coniectura esse videatur. Vide apud Erasmum nostrum, Fides & grauitas.

Capaneus.

Capaneus pro fideli & certo amico prouerbialiter vsurpatur apud Plutarch. in Pelop. Exemplo, inquit, Euripidæi Capanæi. De eo Euripides in Supplicib. aureis versib. quos hic Latinè adscribam, quoniam exemplum continent hoc seculo rarum, & officium certi & potentis amici. verba sunt Adrasti:

Tenerum vidésne hunc, qui traiectus fulmine est?

Capaneus is erat.opes habuit amplissimas.
Minimè superbiebat his,neq; spiritus
Trahebat tamen vnquam altiores paupere:
Vitare luxum suetus,& vulgaria
Fastidientes:non ratus in gula sitam
Virtutem,& esse modica naturæ satis.
Præsentibus fidelis,atq; absentibus.
Amicus(hoc perpauci præstant nunc)fuit.

Non quibuslibet temerè credendum.

In dialogo,qui inscribitur Demodocus, vel,de consultando,inter Platonicos; Verùm ego non quibuslibet reor esse credendum:& arguenda est hominis inscitia, quòd cito,& quibusuis hominib.aliquid dicentibus credat. Vide in sequentibus, Mulieri non temerè credendum est: &, Veteribus credendum est.

Credendum est veteribus.

Ibidem:Credendum nimirum est veterib. & priscis,vt aiunt, viris. Etenim prisci nobis præstantiores, diisque propinquiores.In Philebo.Idē in Hippia maiore:Priscos homines præferre semper recentioribus consueui, vt & viuentium inuidiam, & defunctorum indignationem vitarem. Suprà,Non quibuslibet temerè credēdum: &,Mulieri non temerè credendum.

Venereum iusiurandum.

Plato in conuiuio,vel,de amore,in Pausaniæ collaudatione:Et quod permaximum est,vulgò fertur, quòd solis amatoriis periuriis dij dant veniam: Venereum quippe iusiurandum nihil valere aiunt. Itaq; tam dij quàm homines,omnem amanti licentiam præstiterunt, vt lex nostra testatur.Idem in Philebo,sub finem: Fertur enim de Venereis voluptatibus, quæ ingentissimę omnium æstimantur, quòd peierantibus illis, dij prorsus ignoscant. Catul. ad Alphenum:

Idem nunc retrahis te.—

Idem in nuptiis Pelei:

Qui dum aliquid cupiens animus prægestit apisci,
Nil metuunt iurare,nihil promittere parcunt:
Sed simulac cupidæ mentis satiata libido est.
Dicta nihil metuêre,nihil periuria curant.

Toto pectore, Toto animo.

Idem ibidem:

Toto pectore.—
Toto animo.—

Et hoc quoque in vsu quotidiani sermonis est. Virgil.vij. Æneid.

—Toto percepit pectore flammam.

Idem Catullus ibidem:

—Quam toto concepit pectore flammam.

Vide antè,Sincerè & ex animo.

Sincerè & ex animo.

Idem ad Lesbiam:

Dij magni,facite vt verè promittere possit,
Atq, id sincerè dicat,&ex animo.

Sic Terentius in Eunucho loquitur:

Si istuc crederem sincerè dici.

Ex animo autem dicere, id Græcè est,ἀπὸ καρδίας. Sic vetus poeta: ἡμῖν ἐρῶ σοι τ᾽ ἀπὸ καρδίας ... μηδὲν, ἀλλ᾽ ἴσον φρονῶ. Vide post, Toto pectore,toto animo.

Totus teres atque rotundus.

Idem lib.11. Efficies ex te ipso globum,qualis ille Empedocleus:

Se solo exultans,totus teres atq, rotundus.

Animus globo similis est, figuræ æquabilis, quando neq; effert se neq; contrahit: sed lumine fulget,quo in omnibus rebus veritatem cernit,& in se quoque ipso.

Tvrnebi. Arietinum oraculum.

Id est, oraculum Iouis Ammonis, quod exploratæ indubitatæq; fidei habebatur, colebatur autem ille specie arietis, vt norunt omnes, Tale oraculum eiusdem refert Gell.lib.2.c.1.ad quēdam,ita nempe anceps, vt vtrumcunque faceret,malum haberet: Peribis,inquit,si nō feceris: si feceris, vapulabis. Turn. Aduers. 14.c.18.Trahi poterit ad similia,ipsa veritate veriora,vt promissa, minas,dictáque alia eiusmodi.

Latinè loqui.

Cic.in Verrem:Non enim verbi, neque criminis caussa augendi complector omnia, cùm dico nihil istum eiusmodi rerum in prouincia reliquisse. Latinè ne scitote, non accusatoriè loqui id est, verè & simpliciter loqui, nihilque mentiri,nec supra verum rem efferre. Natum inde, quòd Latini de Latinis bene existimarent, eos simplices & ingenuos, miniméque simulatos & fallaces mendacesque existimarent. Vnde Martialis idem vsurpauit,pro, apertè,& sine dissimulatione, verborúmque integumento loqui,dicens se tum loqui Latinè, cùm obscœna & lasciua obscœnis & lasciuis verbis apertè proloqueretur,epigrammata enim sine circuitu vllo lasciuiūt apertè & petulanter,id est,vt alibi loquitur,Romana simplicitate,lasciuiam & flagitia enunciant. Turn. Aduers.lib.24.cap.5.

Gentii. Πρακτικῶς μὴ ὄμνυε.

Hoc est;Petulanter ne iurato. De crimine famoso publicitùs animaduertendo. Vsus est Vlpian.in cap. xiij. de iureiu.Qui,inquiens,iurauit in re pecuniaria per genium Principis dare se non oportere,& peierauerit:Imperator noster rescripsit, fustibus eum castigatum dimitti, & ita ei superdici, προπετῶς μὴ ὄμνυε. Veteres cùm supplicium sumerent de damnato homine, in loco supplicij conspicuo ἐπιγραφὴν seu titulum affigebant: quo breuiter admonitus populus pœnæ à reo expetitæ caussam intelligeret,eóq; exemplo à simili facinore perpetrando cæteri auocarentur. Ex hoc more impositam fuisse inscriptionem cruci Christi Seruatoris nostri, ait Duaren. Alciat. & Oldendorp.contendunt esse speciem prouerbij de facinore memorabili:sed non sunt interpretati. Non dissimile est quòd alicubi animaduertit Hotoman. ex Nonio & Plauto,de directis,crucifixis,quasi ad diem erectis,de hominibus perditis & facinorosis, quos sic appellabant, vt Galli Pendars,suspendiosos.

FOEMINÆ.

Fœmina nihil pestilentius.

Nihil fœmina pestilentius. hanc sententiam eodem in libro sic effert Homerus:

Ὡς οὐκ αἰνότερον καὶ κύντερον ἄλλο γυναικός.

Id est:

Vsqueadeò nihil improbius,mulieréq; peius.

Frequenter apud antiquos poetas malè audit mulierum genus. Quæ quidem & hodiernis temporibus strenuè dant operam,ne poetæ planè vaniloqui fuisse videantur.

Ignis,mare,mulier,tria mala.

Circumfertur apud Græcos & hic trimeter prouerbialis:

Πῦρ καὶ θάλασσα καὶ γυνὴ,κακὰ τρία.

Id est:

Ignis fretúmq; & mulier,hæc mala tria.

Nam incendio nihil formidabilius, mare item periculosissimum est. Vnde & Æschylus in Persis:

Ἀμαχον κῦμα θαλάσσης.

Id est:

Maris haud vincitur vnda.

His autem simillimum quiddam esse mulierem, sentit parœmia.Porrò mulierem omnem esse malam, perquàm venustè significauit Lacon quidam. qui cum vxorem duxisset perpusillam,dicebat:E malis, quod minimum esset,eligendum. Fatetur & apud Euripidem Medea, fœminarum genus esse malum:

Ἀλλ᾽ ἐσμὲν οἷον ἐσμὲν,οὐκ ἐρῶ κακὸν,
Γυναῖκες.—

Id est,

Sumus quidem quales sumus nos fœminæ,
Neque enim malæ ausim dicere.—

Euripides apud Planudē in vita Æsopi, inter omnia mala principatum tribuit mulieri:

Πολλαὶ μὲν ὀργαὶ κυμάτων θαλασσίων,
Πολλαὶ δὲ ποταμῶν,καὶ πυρὸς θερμοῦ πνοαί.

Δεινὸν

Δειὸν δὲ πεῖα, δεινὰ δ᾽ ἄλλα μυρία·
Πλὴν οὐδὲν οὕτω δεινὸν, ὡς γυνὴ κακή.

Id eſt:

Furore multo ſæuit iratum mare,
Proniq; fluuij,& ignis acris impetus.
Inopia acerba,acerba alia quàm plurima:
Sed nil ita acerbum & noxium,vt mulier mala.

Sublata lucerna nihil intereſt inter mulieres.

Λύχνου ἀρθέντος γυνὴ πᾶσα ἡ αὐτή. i. Lucerna ſublata nihil diſcriminis inter mulieres. Sentit adagium nullam mulierem non eſſe impudicam, ſi detur facultas ſine teſte peccandi. Recenſet Apoſtolius, & vſurpatur à Plutarcho in Præceptis connubialibus.

Malè coniugati.

In eum, qui coniugio vinctus eſt cum ea, quam non amet viciſſim ex animo, quamuis ob voluptatem vxoriam ametur, non inſcitè torquebitur illud ex eodem libro:

Ἀλλ᾽ ἤτοι νύκτας μὲν ἰαύεσκεν καὶ ἀνάγκῃ,
Ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι παρ᾽ οὐκ ἐθέλων ἐθελούσῃ·
Ἤματα δ᾽ ἐν πέτρῃσι καὶ ἠϊόνεσσι καθίζων,
Δάκρυσι καὶ στοναχῇσι καὶ ἄλγεσι θυμὸν ἐρέχθων.

Id eſt,

Sed nolens licet ac vi,cum illa nocte cubabat
Nolens cum cupiente ſub antris conditus atris:
Verùm perdius in ſcopulis ac littore ſedit,
Excrucians animum lachrymis,curis gemitúq;

Mulieri ne credas,ne mortuæ quidem.

Γυναικὶ μὴ πίστευε μηδ᾽ ἀποθανούσῃ.

Id eſt:

Ne fidem habeas,nec emorienti fœminæ.

Hyperbole prouerbialis. Vſqueadeò non eſt fidendum mulieri,vt etiam ſi morientem videas,putes fingere. De nouerca, quæ ſepulta quoque priuignum interemit, illapſa in pueri caput pyramide, meminimus aliàs. Refertur à Diogeniano.

Nec mulieri,nec gremio credendum.

Idem Feſtus indicat huiuſmodi prouerbium vulgò dictitatum fuiſſe, Nec mulieri, nec gremio credi oportere: quòd illa incerti ac leuis ſit animi, & plerunque ſit,vt in gremio poſita,cum in obliuionem venerint,exurgentibus procidant. Itidem ſinui commiſſa decidunt, niſi cingaris. Itaque M.Tullius ſilentium promittens, ait: In ſinu eſt, nec diſcingor.

Mulierum exitia.

Γυναικῶν ὄλεθροι,id eſt,Mulierum exitia. De his qui funditùs ac miſerabiliter pereunt. Mulieres enim omnium ferè calamitatum autores fuiſſe viris dicuntur. Teſtis Pandora Heſiodia, teſtis bellum Troianum, teſtis Hercules à Deianira extinctus,teſtis Danaidum fabula,teſtis Lemniarum mulierum hiſtoria, teſtis Cleopatra, teſtis Eua, prorſus infamis apud omneis Chriſtianos. Quanquam hæc magis conueniebat ſtulticiæ virorum adſcribere,qui tantum indulgeant mulierculis, vt velut amentes amore, in quoduis malum ſequantur: cùm par fuerit, vt illis moderantibus mulier naturâ ſtultior ſimul & imbecillior, minus deſiperet. Quod enim animus eſt corpori,id virum oportebat eſſe mulieri. Verùm queadmodum vulgus ſua vitia corpori imputat, cùm ab animo proficiſcantur, & ſtulti principes inſaniſſimos bellorum tumultus imputant populo, quorum ipſi ſunt autores: ita viri reiiciunt in fœminas,ſi quid ipſi delirauerint.

Mulieris oculus.

Γυναικὸς ὄμμα τοῖς ἀκμάζουσι βέλος.

Id eſt:

Mulieris oculus ſpiculum iuuenibus eſt.

Et Vergilius:

—Vritque videndo
Fœmina.—

Idem:

Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error.

Illud aliàs recenſuimus, ἐκ τοῦ ὁρᾶν γίγνεται τὸ ἐρᾶν. id eſt, Ex aſpectu naſcitur amor.

Mulier pudica ne ſola ſit vſquam.

Cùm admonebimus non conuenire, vt pudica mulier ſola,citráq; teſtes cum viris colloquatur, vſui fuerit illud Homerum frequens de Penelope:

Οὐκ οἴη, ἅμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι δύ᾽ ἕποντο.

Id eſt,

Haud ſola,aſt illam famulæ binæ comitatæ.

Qui non litigat,cœlebs eſt.

Diuus Hieronymus tanquam prouerbio iactatum citat:Qui non litigat,cœlebs eſt. Indicat adagium, rixoſum eſſe omne coniugium, nec eſſe tranquillam vitam, niſi in cœlibatu. Iuuenalis,

Semper habet lites,alternáq; iurgia lectus,
In quo nupta iacet:minimùm dormitur in illo.

Aſtipulantur huic ſententiæ verſus aliquot prouerbiales:

Χειμὼν κατ᾽ οἴκους ἐστὶν ἀνδράσιν γυνή.

Id eſt,

Mulier in ædibus atra tempeſtas viro.

Item:

Ζηλοτυπία γυναικὸς πάντα πυρπολεῖ δόμον.

Id eſt:

Incendit omnem fœminæ zelus domum.

Item:

Οὐδὲν γυναικὸς χεῖρον οὐδὲ τῆς καλῆς.

Id eſt:

Mulier nil eſt peius, atq; etiam bona.

Sed Heſiodus,vt modeſtius,ita verius opinor,

Οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ᾽ ἄμεινον
Τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ᾽ αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο.

Id eſt:

Sors potior muliere proba,non obtigit vnquam
Vlla viro:contráq; mala nil tetrius vſquam eſt.

Tanquam Chalcidica nobis peperit vxor.

Ὥσπερ χαλκιδικὴ τέτοκεν ἡμῖν γυνή, id eſt, Tanquam Chalcidice peperit nobis vxor. De ea dicebatur,quæ liberos quàm plurimos peperiſſet. Tradunt heroinam quampiam fuiſſe, nomine Comben, cui cognomen fuerit Chalcidi, quòd prima arma ærea confecerit. Ea viro coniuncta centum liberos enixa dicitur: ſicuti proditum eſt in Euboicis annalibus, & atteſtatur Ariſtus Salaminius. Quidam ad Chalcidem Eubœæ ciuitatem referunt, quòd è Chalcidenſium officinis ingens armorum æreorum & quadrigarum vis prodiret. Stephanus enim ab officinis ærariis vrbi nomen additum putat. Vſurpare licebit, vbi ſignificabimus,multum litium,bellorum,aut curarum alicunde natum.

Theſſala mulier.

Θεσσαλὴ γυνή, id eſt, Theſſalica mulier. In veneficas, malarumq; peritas artium dici ſolitum. propterea quòd ea gens præter cæteras hoc nomine notata eſt. id quod ex Apuleiano aſino,pluribúſq; ſcriptoribus alijs ſatis liquet. Vnde Horat.in Odis:

Quæ ſaga,quis te ſoluere Theſſalis
Magus venenis,quis poterit deus?

Plautus in Amphit. veneficum appellat Theſſalum. Et Strepſiades apud Ariſtoph.in Nub.conſulit Socratem,an adhibenda ſit Theſſala in cantatrix, quæ lunam cœlo detrahat, quo minus in Neomenia cogatur æs alienum reddere. Eam ſuperſtitionem in Theſſalos à Medea profectam exiſtimant:quæ cùm illac fugeret, per aerem vecta, ſcriniolum veneficiis ac magicis herbis plenum deiecerit,eáq; ſparſa ſuppullulaſſe. Quin & Plin. lib.xxx.cap.j. docet,magiam ad Theſſalos vſque propagatam,diu ab ea gente cognomen obtinuiſſe:adeò vt Menander quoq; literarum ſubtilitatibus peritus, Theſſalam cognominârit fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium lunam.

Τεθρίωνισμένη.

Τεθριωνισμένη, dicitur iam propinqua partui. Sumptâ metaphora à ficis,poſt immiſſos pſenas matureſcentibus. Hoc quid ſit,explicuimus in prouerbio ἀπεψίας. Deflecti poteſt ad ingenium, ad hoc aut illud vehementer propenſum.

COGNATI. Sublata lucerna, nihil discriminis est inter mulieres.

Ἀύχνου ἀρθέντος γυνὴ πᾶσα ἡ αὐτή. Omnes in tenebris æquè formosas esse, sentire videtur adagium. Idem sup. retulit Erasm. Chiliad. 3. Centur. 4. prou. 77. sed aliò torquet.

Nec mulieri, nec gremio credendum.

Nec mulieri, nec gremio credi oportere, prouerbium est: quòd & illa incerti & leuis animi est, & plerunque in gremio posita, cum in obliuionem venerint exurgentium, decidunt. Festus. Erasmus noster in Lingua sua: Graues, inquit, pœnas dedit Fuluius neglecti prouerbij, quod monet nec sinui, nec mulieri credendum esse celebrisquè sententiæ, Quod tacitum velis, nemini dixeris. Atque adeò si prouerbiis credimus, mulieri ne mortuæ quidem fidendum est. Vtinam autem à mulieribus tantùm esset periculum. Nusquam non est tempestiuum illud Epicharmi: νᾶφε, καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν. tametsi fœmininum genus magis laborat huius mali infamia. [Vide num huc referas illud è Chiliad. Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem.

Fœmina aut minus quàm canem, aut plus quàm senionem iacit.

Prouerbium est apud Italos admodum frequens. Iulius Cæsar Scaliger in Idea sua, capite 1. Omnino autem nihil mediocre in hoc sexu. Semper enim, vt est in nostro prouerbio, aut minus quàm canem aut plus quàm senionem iacit. Alludunt autem Itali ad astragalorum ludum, qui vt facilius intelligatur quid de eo exploratum habeam, hic lubet ascribere. Astralagi seu cubi. dicuntur τὰ στιγ. διαστά, id est, punctis distincta ossa, quibus vtuntur οἱ πεττεύοντες, id est, tabissantes (vt est apud Diomedem duob. locis) qualia sunt quæ tesseræ & tali appellantur. inter quæ hoc apud veteres fuit discriminis, quòd tessera lateribus constabat sex, talus autem quatuor: quodque tesseris inter ludendum vtebantur tribus, talis verò quatuor. Quod videtur animaduertisse in Diuinatione Cicero, & in Senectute, cùm sic Catonē loquētem facit: Nobis senibus ex multis lusionibus talos relinquant & tesseras. Et Martialis lib. 13.

Non mea magnanimo depugnat tessera talo:
Senio nec nostrum cum cane cassat ebur.
Item:
Non sum talorum numero par tessera: cùm sit
Maior quàm talis alea sæpe mihi.

In tesseris numeri certi descripti erant, vt 1. 2. 3. 4. 5. 6. In talis autem, figuræ numeri vicem habebant. vnitatem enim canis (quam caniculam vocat Persius) significabat: quod signum infelix erat & damnosum, quia damnum afferebat. Propertius:

Semper damnosi subsiluêre canes.
Et Ouidius secundo libro de Arte amandi:
Seu iacies talos victum ne pœna sequatur,
Damnosi facito stent tibi sæpe canes.

Stesichori verò signum, quia (vt ait Pollux) illius poetæ sepulchrum, quod erat in Hymera vrbe Siciliæ, 8. angulorum fuit, viij. repræsentabat. Euripidis poetæ species, quia post eiectos Athenis 30. tyrannos, vnus ex 40. præfectis fuisse putaretur, 40. Fuit & Midæ signum fortunatissimum. Ex quatuor autem talis, diuersas species referentibus, Venus exurgebat. Sic Suetonius in Augusto: Talis iactatis vt quisque canem aut senionem miserat, in singulos talos singulos denarios conferebat in medium, quos tollebat vniuersos, qui Venerem iecerat. Fuit autem senio, punctus in talis, qui à Græcis ὀξίνης dicitur ab Aristotele κῶος libro 2. De cœlo: qui dexter appellabitur, quia lucrum afferebat. Latus tali est sex puncta continens, & à senario numero dici videtur. Pers. sat. 1.

Iure etenim id summum quid dexter senio ferret.
Scire erat in voto. —

Canis vnum duntaxat punctū continebat. Lucianus in Saturnalibus: Nisi fortè tibi paruū esse videtur, vt in tesserarūm ludo vincas, cùm quæ cæteris alea in vnionem voluatur, tibi senionem semper in summo latere ostendat. Nam hinc sibi plerique victum parant vel ad saturitatem vsque, quibus propitia ac secunda aspirarit tessera. Rursum alij nudi enatarunt, naue elisa, fracta ad tam minutum scopulum, puta aleam. Vide Cælium Rhodig. libro vicesimo, capite vicesimoseptimo, & Gellium libro primo, cap. 20.

Mulier Satanæ opus.

Ex Seuerianorum & Archonticorum hæresi istud fluxit adagium in varias nationes. Docebant autem isti, mulierem esse opus satanæ: & matrimonium contrahentes, satanæ opus explere dicebant. Velut etiam hoc vbique ferè dicitur. Galli autem mulieris corpus, Dei formationem esse dicunt: caput verò malæ potestatis & diaboli. Hinc quidam definiunt mulierem, ac dicunt, inuersum esse Michaelem, cuius simulachrum pedibus diabolum calcat. Hinc Afranius in auctione, referente Nonio:

Haud facul (vt ait Pacuuius) fœmina inuenietur
bona.

Muliebre est furere.

Nihil fœminæ iracundia efferatius. Ait enim Iuuenalis:

—Sic collige quòd vindicta
Nemo magis gaudet quàm fœmina.—

Vbi vires ad nocendum deficiunt, tunc cæca rabies, & sui impotens, furit ac fremit. Nam si secundum Horatium,

Ira furor breuis est. —

quid est aliud ira obstinata, quàm planè furor? Ideo dicit Seneca libr. j. De clementia, capit. v. Muliebre est, furere in ira.

Mulier es.

Hoc conuicio irati dimittebant à se mulieres, sicut & hodie quoq; solent facere in communi sermone. Plautus Casina: Insipiens semper tu huic verbo vitato abs tuo viro? Cl. Cui verbo? Mu. I foràs, mulier es. In Pœnulo: Tacitius tibi resistam, quàm quod dictum est malæ mulieri. Terent. O pergin mulier esse? Rixanti enim & garrienti dicunt: Mulier es. Itaque garrientem mulierem malam vocat Plautus, quia videtur fuisse quoque prouerbium: Mulier, cùm tacet, bona est. Idem in Rudente: Eò tacent, quia tacita bona est mulier semper, quàm loquens. ex illo:

Γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει.

Mulieri non temerè credendum.

Idem: Monet Agamemnon Vlyssem, ne mulieri fidem habeat, nève omnem animi sui sententiam eloquatur:

– Notumq;, furens quid fœmina possit.

Deiphobus ab vxore proditum se fuisse dixit. Quis igitur non videat ante omnia, cui procliuius faciliúsque credatur. Vide alibi, Non quibuslibet temerè credendum: & pòst, Credendum est veteribus. vide item in Sylloge, Nec mulieri.

Siccius cornu.

Author lusus in Priapum, comparat tenuissimam puellam cornu: quod quia totum huius est poema sententiæ, ponam:

Vuis aridior puella passis,
Buxo pallidior, nouáq; cera,
Collatas sibi quæ suisq; membris,
Formicas facit altiles videri:
Cuius viscera non aperta Thuscus
Per pellem poterit videre haruspex:
Quæ succo caret, vt putrisq; pumex,
Nemo viderit hanc, vt expuentem.
Quam pro sanguine puluerem, scobémq;
In venis medici putant habere:
Ad me nocte solet venire, & adfert
Pallorem, maciémq; larualem:

Ductor

Ductor ferreus insularis, æquè
Lateræ videor fricare cornu.
Catullus ad Furium:
Aut qui corpora ficciora cornu,
Aut si quid magis aridum est, habetis,
Sole & frigore, & esuritione.

Bonæ semper laudantur.

Catullus ad Aufilenam:
—Bonæ semper
Laudantur: fœminarum laus . Bona.—
Pudica & proba, Pudica & formosa: post.

Pudica & formosa.

Fœminarum laus vel maxima. Catull. in quandam: Pudica & proba. Afran. epistola commissa:
Nam proba & pudica quòd sum, consulo, & parco mihi,
Quoniam comparatum est, vno vt simus contentæ viro.
Et Horatius in v. Carminum:
—Tu pudica tu proba,
& Pompon. Mela in ij. Probat. Formosæq; in precio sunt.
Catul. ad Aufilenam:
—Bonæ semper laudantur.
Ad eandem:
—Viro contentam viuere solo,
Nuptarum laus est laudibus eximiis.

FOCVS.

ERASMI. Focus luculentus in ædibus.

Primum domus ornamentum est, vt luceat focus: proinde qui in ædes immigrant nouas, aut in diuersorium ingrediuntur, ante omnia iubent ignem incendi. Quod ex Homeri χ sumptum videtur, apud quem Vlysses:
Πῦρ νῦν μοι πρώτιστον ἐνὶ μεγάροισι γενέσθω.
Id est:
Nunc ante omnia mi lucescat in ædibus ignis.
Item illud celebratum:
Αἰθομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ἰδέσθαι.
Id est:
Scilicet accenso domus est ornatior igni.
Quo quidem versiculo videtur impendiò delectatus Plutarchus: adeò subinde vsurpat, & in varios detorquet vsus: in commentario De virtute & vitio, refert ad opes, potentiam, quæ tum fiunt iucundiora, si adsit animus à molestia. Rursum in libello quem Amatorium inscripsit, detorquet ad amantis animum longè splendidiorem, si calor amoris eum inflammârit.

FORMA ET DEFORMITAS.

ERASMI. Ominabitur aliquis te conspecto.

Σὲ δ' οἰωνίσαιτ' ἄν τις ἰδών, id est, Qui te conspexerit, augurium poterit capere. Dici consueuit in deformes, fœdóque aspectu. Veteres ex primo hominis occursu sumebant omen. Occurrere formoso, felix omen habebatur: occurrere deformi nigróque, contrà. Romanus quidam imperator, Hadrianus opinor, vt erat omnium superstitionum observantissimus, ex Mauri cuiusdam scurræ occursu, mortem ominatus est. Ille iussus abire, dictum addidit ominosius, Totum vicisti, totum fecisti, nunc deus esto. Nam imperatores defuncti, solennibus quibusdam ceremoniis referebantur in numerum deorum.
Iuuenalis:
Et cui der mediam nolis occurrere noctem.

A furiis oriundis.

Ἐριννύων χαλκευτόν, id est, A furiis profectus. Olim dicebatur tetra fœdáque specie, quique μανικὸν βλέπει, quemadmodum ait Aristophanes. Item quod noxium & exitiale sit, id à furiis ortum aiunt, quemadmodum Aiax in tragœdia:
Ἆρ' οὐκ Ἐρινὺς τοῦτ' ἐχάλκευσε ξίφος.
Id est:
Annon mucronem hunc furia cudit tartari?

Leporem non edit.

Antiquitùs superstitiosè creditum est, esu leporinę pulpæ conciliari formam. Vnde extat iocus Martialis in Gelliam lib. v. quæ misso lepore addebat ex vulgata opinione ad muneris commendationem:
Formosus septem Marce diebus eris.
Id poeta in ipsam torquens, quæ deformis esset:
Si me non fallis, inquit, si verum lux mea dicis,
Edisti nunquam Gellia tu leporem.
Plin. lib. xxviij. c. ix. scribit leporem in cibis sumptum gratiam corporis in septem dies conseruare. Lampridius scribit, poetam quendam in Alexandrum Seuerū, quòd quotidie vesceretur leporina, ita lusisse:
Pulchrum quòd vides esse nostrum regem,
Quem Syrum sua detulit propago,
Venatus facit & lepus comesus,
Ex quo continuum capit lepôrem.
Primum carmen vitiatum est. Hos versus quum quidam ex amicis ad Alexandrum detulisset, respondisse fertur in hanc sententiam satis Christianè, (nam hoc illi ab inimicis obiectum est, quòd Mosen & Christum quendam haberet in larario:)
Pulchrum quòd putas esse vestrum regem
Vulgari miserande de fabella,
Si verum putas esse, non irascor.
Tantùm tu comedas velim lepusclos:
Vt fias animi malis repulsis
Pulcher, ne inuideas liuore mentis.
Si vides lector parum obseruatas metri leges, memineris Imperatorem scripsisse: cuius est præscribere leges, non parêre. Est autem & piscis lepus appellatus, qui venenum habet immedicabile, si quis imprudens ederit. In Indico mari etiam contactu necat hominem, autore Plinio: lenta tabe consumit. Malum hac deprehenditur nota, quòd piscem olent, qui ederint. Huic homo vicissim pestilens est, cuius contactu protinus emoritur. Hoc cibis admixto, multos sustulit Domitianus: eodem Titum fratrem sustulisse creditur, vt autor est Philostratus in Apollonij vita. Proinde in hos qui contabescunt, nec vlla medicorum ope possunt restitui, dici poterit: Edit leporem marinum.

Myconius caluus.

Μυκώνιος φαλακρός, id est, Myconius caluus. Strabo lib. Geographiæ x. refert vulgò Myconios caluos dici solitos, quòd in ea insula vitium hoc quasi gentilium sit, atque omnibus fermè commune. Idem affirmat Plinius libro xj. xxx vij. Meminit & Stephanus. Est autem Myconus, vna Cycladum insularum. Quanquam Herodotus in quarto scribit, in Scythia quoque gentem esse ab ipso natali caluam. Admonet & Donatus grammaticus, Hecyram interpretans Terentianam, prouerbio dictum, Caluus Myconius, citátque Lucilij testimonium: Myconi omnis calua iuuentus. Tuetur autem Terentium, qui à nonnullis hoc loco imperitiæ nomine reprehenderetur, quòd cum Apollodorus caluum dixerit, ipse crispum mutauerit: putátque poetam non inscitia, sed facetius etiam per ironiam dixisse crispum, quàm si caluum dixisset. Quod quidem etiam ipsum prouerbium resipit de raris inuentu: veluti si quis Scytham dicat eruditum, Italum bellacem, negociatorem integrum, milité pium, aut Pœnum fidum. Erit autem elegantius adagium, si caluos homines, raróque capillitio, simpliciter Myconios appellemus: perinde vt si quis fastuosum Sybaritam nominet, negociatorem Phœnicem. Notati sunt olim & alio nomine Myconij, quòd ob tenuitatem alienas cœnas captarent: proinde qui inuocati ad conuiuium venirent, Myconij more venire dicebantur. Inuehitur enim in Periclem Archilochus apud Athenæum in primi libri fragmentis, ὡς ἄκλητος ἐπεισφοιτῶντα εἰς τὰ συμπόσια μυκωνίων δί-

Simia simia est, etiam si aurea gestet insignia.

Πίθηκος ὁ πίθηκος, κἂν χρύσεα ἔχῃ σύμβολα, id est, Simia simia fuerit, etiam si aurea gestet insignia. Superiori respondet, admonens fortunæ ornamenta non mutare hominis ingeniũ. Citatur adagium à Luciano in oratione contra ineruditum. Natũ videtur à simiis illis Ægyptiis, saltationem humanam imitantibus. Lucianus refert apologum in hunc modũ. Rex quidã Ægyptius simias aliquot instituit vt saltandi rationẽ perdiscerẽt. Vt enim nullũ animal ad figurã hominis propius accedit, ita nec aliud actus humanos aut melius aut libentius imitatur. Artem itaque saltandi protinus edoctæ saltare cœperunt, insignibus indutæ purpuris, ac personatæ. Multóq; iam tempore maiorem in modum placebat spectaculum, donec è spectatoribus facetus quispiam, nuces, quas clanculum in sinu gestabat, in medium abiecit. Ibi simiç, simulatq; nuces vidissent, oblitæ choreæ, id esse cœperunt quod antè fuerant, ac repentè è saltatricibus in simias redierunt. Contritisq; personis, dilaceratis vestibus, pro nucibus inter se depugnabant, non sine maximo spectatorum risu. Narratur apologus non absimilis de fele, quam Venus bellè adornatam in pedissequarum ordinem asciuerat, ac satis aptè ἐγύναιξε, donec mure è cauo quopiam in medium procurrente, declarauit sese nihil aliud esse quàm felem.

Thersitæ facies.

Θερσίτειον βλέμμα, id est, Thersitica facies. De prodigiose deformi dici solitum, quòd Homerus scripserit hunc omnium qui ad Troiam venissent, fœdissimum fuisse. Ac totum hominem à capite, quod aiunt, vsque ad pedes ita graphicè depingit, & corporis vitia & animi morbos, vt dicas pessimum ingenium in domicilio se digno habitasse. Locus apud Homerũ est Iliad. li. 2. notior quàm vt hic referat adducere. Venustius erit si ad animũ transferatur: veluti si de formoso, sed moribus improbo dicas: Si corpus aspicias, Nireus est: si animum, plus quàm Θερσίτειον βλέμμα reperies. Adagij mentionem fecit Suidas.

Corytheo deformior.

Κορυθέως αἴσχιστος, id est, Corytheo deformior. Aiunt Corytheum quempiam fuisse hominem insignitè stultum ac vecordem, ad hoc forma infelicissima fœdissimáque, cui liberi item fuerint omnes patrem referentes: vnde vulgaris dictus est iocus, in hominem bardum, ac perinde deformem. Refertur adagium à Zenodoto.

Simiarum pulcherrima deformis est.

Τῶν πιθήκων ὁ κάλλιστος αἰσχρός ἐστι, id est, Simiarum pulcherrima deformis. Rectè dicetur de his, quæ ipso genere sunt vitiosa, neq; prorsus conferenda cum vel extremis eorum quæ sunt in honestorum ordine: veluti si quis dicat lenonem integerrimum esse periurum, aut honestissimum histrionem infamem, aut optimum Mæuij carmen malum esse. Citatur à Platone, & ad Heraclitum autorem refertur.

Μονόγραμμοι.

Olim homines macie prætenues, vesculi, ac decolores, prouerbiali ioco μονόγραμμοι vocabantur. Lucilius: Vix viuo homini ac monogrammo. Rursum idem alibi: Quæ pietas monogrãmi. Nonius Marcellus ductũ autumat à pictura, quæ prius quàm colorib. corporatur, vmbra fingitur. Non perperam quidem Marcellus: venustius tamen erit adagium, si ad veterum picturam respiciamus: quæ primitùs omnium consensu ab vmbra hominis lineis circumducta cepit initium, quod vocant Delineare. Deinde singulis coloribus pingi cœptum est, eásque picturas μονοχρωμάτους appellabant. Mox ars distinxit sese, & inuenit lumen atque vmbras, vt quædam eminere, quædã abdi premique viderentur, differentia colorum. Deinde adiectus est splendor, quem aliũ à lumine volunt esse, medium tamen inter lumen & vmbrã: proinde eundem Tonon vocant. Nam commissuram ac transitum colorum, ἁρμογὴν appellant. Huiusmodi fermè Plinius libro tricesimoquinto, capite quinto. Conueniet igitur in hominẽ deformem, nullo aut eodem vultus colore, cuiusmodi priscorum erant imagines. M. Tullius libro De natura deorum ij. Non enim venis & neruis & ossibus continentur: nec escis, nec potionibus vescuntur, vt aut nimis acres, aut nimis concretos humores colligant. Nec his corporibus sunt, vt aut casus, aut ictus extimescant, aut morbos metuant, ex defatigatione membrorum. Quæ verens Epicurus, monogrammos deos, & nihil agentes commentus est. Illi autem pulcherrima forma præditi, purissimáq; in regione cœli collocati, ita feruntur, moderantúrq; cursus, vt ad omnia conseruanda & tuenda consensisse videantur. Monogrammos appellat Cicero informes, nulláque specie.

IVNII. Scapha lignea.

Συλοκύμβη, quasi lineam scapham dicas, prouerbiali scommate dicitur fœmina, in qua nec renidet forma, nec corporis mensuratum filum aut proportio respondet, stupida vt lignum, inconcinna vt cymba. Annotatum à me fuit de hac voce etiam olim in Lexico, per me multis dictionum chiliadibus locupletato, ex Eustathio.

COGNATI. Comæ venustate vel ipsum Absalona vincentes.

Absalon Dauidis illius beati filius, mortales omnes comæ decore superasse creditus est: vnde prouerbiale illud in Zezi Isaicij omnigena historia, καὶ τὸν Ἀβεσσαλὼμ αὐτὸν εἰς τρίχωσιν νικῶντες. id est, Comæ venustate vel ipsum Absalona vincentes. Achillæas etiam comas vt prolixas densásque celebrat Martialis, de Menogene parasito loquens, qui dum palpatur, pro exigui incrementi & raris capillis aiebat se Achillæas disposuisse comas: quod minimè ambiguè extat apud Philostratũ Heroicis, de Achille sic scribentem: τὴν μὲν ἔγκομον ἀμφιλαφῆ αὐτῷ φησὶν εἶναι καὶ χρυσοῦ ἡδίω. καὶ εὐσχήμονα, ὅπη καὶ ὅπως κινοίη αὐτὴν ἢ ἄνεμος, ἢ αὐτός. hoc est: Comam illi attribuit spissam & vtraq; manu prehensibilem, auro venustiorem, gratiorémque, quocunque aut vtcunque agitaretur vel à vento vel ab ipso. Idẽ rursus alio loco, sparsam & prolixam cæsariẽ illiam tum iuueni addit: ὀπισθοκόμον περὶ τὸ μετωπῶδες φρύαγμα, velut vmbraculũ quoddam frontis, & magni animi, quo ferociat magis, incitamentum.

Ἀλφεσίβοια.

Ita vocabant omnes elegantioris formæ puellas, quæ propter pulchritudinẽ reperirent procos, qui ipsis magnam dotem & boues dotis nomine darent. Eo enim pecore solitos vei antiquissimos in æstimandis rebus, nondum introducto nummorũ vsu, indicant authores. Vxores enim à viris, non (vt nunc) viros ab vxoribus, dotem accipere mos iserat. Fuit autẽ ἀλφεσίβοια Phlegei fluminis, quã Alcmæon donato illo monili, quod Eriphylę matri detraxerat, in vxorẽ duxit. Hinc illud epitheton elegantioris formæ puellis.

Forma regia.

In eadẽ comœdia, forma regia corporis est dignitas egregia & superans atque augusta, qualis regẽ decet. Nam versus ille notissimus est:

Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος.

Sic Priamus Agamẽnonem miratus, eiúsque corporis maiestatẽ & dignitatẽ, & si quis esset mortalis nesciebat, tamen regi similem dixit. scribit enim Homerus:

— Βασιλῆϊ γὰρ ἀνδρὶ ἔοικεν.

Καλλιπλόκαμος.

Inter laudes mulierum καλλιπλόκαμος, καὶ καλλίσφυρος, sicut contrà inter vitia Compernis, & Valga, & Varia, extritis talis. Lucilius lib. 17.

> Num censes καλλιπλόκαμον, καλλίσφυρον vllam,
> Non licitum esse vterum, æquè etiam inguina tangere mammis.
> Compernem, aut varam fuisse Amphitruonis ἄκοιτιν
> Alcmenam, atque alias, Helenam ipse denique nolo
> Dicere. Tute vide, atq; dissyllabon elige quoduis.
> Τὴν δ' ἀπνοιαν aliquam rem insignem habuisse.

Verrucam, næuum pictum, dentem eminulum vnum.

Quæ erant extritis talis, λαισποδίαι ab Atheniensib. dicebantur. Quanquam nonnulli dicũt, λαισποδίας eos esse, qui ... habebant πόδας, vt ij sint, quos Falcones à veteribus vocatos esse testatur Festus. Scauripedęq; eædem erunt, quæ extritis talis, id est, non καλλίσφυροι neq; ... Scauri quoq; erant homines prauis fulti malè talis, vt verbis Horatij vtar. Ariditatem in corporibus mulierum notat etiam Plautus in Curculione:

Tibi qui screanti, siccæ, semisomnæ adfert potionem.

Et in Priapeis:

Quæ succo caret, vt putrisq; pumex,
Nemo viderit hanc vt excreantem:
Quam pro sanguine puluerem, scobémq;
In venis medici putant habere.

Apud Varronem lib. 6. De ling. Lat. Ab excreando screantia siccam significat, quæ tussiendo & excreando exhausta fit. Vnde ille in Milite Plauti, vult scortum siccum, succidum. siccum, non tamen succo carens, exhaustum, ideo succidum, vt Terentius succiplenum. Itaq; siccam, minimè sputatricem. Vnde apud Iuuenalem repudiatæ mulieri inter alias causas repudij hæc præcipua velut sontica assignatur, quòd nimium emungeretur:

Iam grauis es nobis, nimiúmq; emungeris.—

Quas causas repudiata quædam apud Afranium à se reiicit, cum ait:

Vigilans, ac solers, sicca, sana, sobria,
Virosa non sum: & si sum, non desunt mihi
Qui vltrò dent: ætas integra est, formæ satis.

Sunt enim ex Repudiata Afranij.

Incoctæ mulieres.

Incoctæ dicebantur mulieres, quæ stringebant cutem & rugas in facie extendebant. Itaque ad id fiebat τανύωθρον, vt vocat Dioscorides, quod Latinè Tentipellium. Titinnius:

—Tentipellium
Inducis: rugæ in ore extenduntur tuæ.

Ex psilothro, pumice & volsellis crebrò vtebantur ad cilia castiganda, & cæteros pilos euellendos, calamistrorúmque nimio vsu pellem adurebant. Propterea incoctæ dicebantur.

Speciosissima simiarum deformis est.

Simiarum speciosissima deformis est, cum alio genere animalium comparata, etiã si aurea gestet insignia. Erasm. noster vtrumq; refert adagium, in forma & deformitate. Pulchrum enim ornatum turpes mores peius cœno collinunt: vt Plautus inquit in Pseudolo.

Splendophori.

Splendophori apud Martialem pro formosis sumũtur, & Telesphori. Halmyotes verò pro deformi.

Bellus.

Bellum hominem dicebant elegantem, venustum, dicacem atque vrbanum. Catullus ad Iuuentium puerum:

—Homo bellus, inquies, est.

Sic Cicer. in vij. epistol. ad Trebatium: Homo bellus est. & in j. ad Attic. Durius accipere hoc mihi visus est quàm vellem, & quàm homines belli solent. Catul. ad Varrum:

Hæc cùm legit, tum bellus ille, & vrbanus.

Idem de Gallo:

Gallus homo est bellus.

id est, lepidus.

Ligneus, Iunceus.

Catullus ad Furium:

Et cum coniuge lignea parentis.

Lucret. in iiij.

—Neruosa, & lignea Dorcas.

Terentius, puellas curatura iunceas reddi, dixit, id est, tenues. Latini sic & Græci. Apud Athenæum Alexis: ... ... ἄλλο σῶμα ... ξύλον. Græci eodem modo graciles & macilentos ... vocãt: à ligno scilicet, ad quod certæ imagines fingantur.

Rosea.

Idem ibidem:

Quid dicam Gelli, quare rosea ista labella
Hyberna fiant candidiora niue?

Vultu pulchro magis quàm venusto.

Suetonius in Nerone Claudio, pulchrum à venusto secernens: Vultu, inquit, pulchro magis quàm venusto. Catullus ad Quinctiam & Lesbiam:

Totum illud, formosa, nego: nam nulla venustas,
Nulla in tam magno est corpore mica salis.

TVRNEBI. Quod pulchrum est, placet.

Ὅ,τι καλὸν φίλον ἀεί. Quę pulchra sunt, eam vim habent, vt statim conspecta, omnium sibi voluntatem concilient, amorémque adiungant. Aristot. Plat. in Lyside. Origo ista Musæ & Gratiæ conuenientes ad nuptias Cadmi & Harmoniæ, pulchrum carmen, quo ea sententia contineretur, canebant, nouæ nuptę pulchritudinem commendantes. Hoc elegantissimis versibus scriptum reliquit Theognis: quos ob suauitatem cogor præter meum morem subiicere:

Μοῦσαι καὶ χάριτες, κοῦραι Διὸς, αἵ ποτε Κάδμου
ἐς γάμον ἐλθοῦσαι καλὸν ἀείσατ' ἔπος.
Ὅ,ττι καλὸν φίλον ἐστὶ, τὸ δ' οὐ καλὸν οὐ φίλον ἐστί.
Τοῦτ' ἔπος ἀθανάτων ἦλθε διὰ στομάτων.

Muret. Var. lect. 14. Vide etiã in Chiliad. Quod pulchrum, idem amicum. eos ita vertit Schegkius:

Vos Charites, Musæ, proles Iouis inclyta, Cadmo,
Qualis erat quondam quem cecinistis, Hymen.
Quod decet, optandum: quæ turpia sunt, fugienda.
Hæc sunt à vobis tum celebrata Deæ.

FORTITVDINIS.

ERASMI. Masculum.

Masculus apud veteres non semper significat sexum, sed interdum quicquid vegetum, solidum ac robustum est, masculum dicitur. Exemplum Nonius Marcellus citat ex Varronis fabula, cui titulus ὄνος λύρας. Vincor non esse masculum ad rem. Grammatici putant ab Horatio marem vitellum dictum, solidum ac firmum. De ouis oblongis ita loquitur in Sermonibus:

—Namq; marem cohibent callosa vitellum.

Vergilius quoq; mascula thura dicit alba & meliora. Lepidius erit, si ad incorporea transferatur. veluti quum excelsum fortémque animum, masculum appellamus.

Adamantinus.

Ἀδαμάντινος, id est, Adamantinus: pro eo quod est, inexorabilis, aut infatigabilis. Huic prouerbio incredibilis huius lapidis duricies locum fecit: de qua Plinius lib. xxxvij. scribit ad hunc modum: Incudibus adamãtes deprehenduntur, ita respuentes ictum, vt ferrum vtrinque dissultet, incudésque etiã ipsæ dissiliãt. Quippe duritia inenarrabilis est, simúlque ignium victrix natura, & nunquam incalescens. Vnde & nomen indomita vis, Græca interpretatione accepit. Hactenus Plinius. Vnde quicquid inuictum atque inexpugnabile, id adamantinum vocamus. Hesiodus:

Ἀλλ' ἀδάμαντος ἔχει κρατερόφρονα θυμόν.

Id est,

Durus at his animus solido ex adamante creatus.

Theocritus in Amaryllide:

Καί μ' ἴσως ποτίδῃ, ἐπεὶ οὐκ ἀδαμαντίνα ἐστί.

Id est:

Me quoq; respiciet, neq; enim est adamãtina forsan.

Eòdem pertinet quod Homerus Vulcanum fingit, adamãtinis vinculis irretientem Venerem & Martem: quòd Maro portas & columnas inferorum ex adamante fabricatus est. Socrates in Gorgia Platonis rationes adamantinas vocat: id est, inexpugnabiles. Rursus libr. de Rep. x. ἀδαμαντίνως ἔχειν dixit, pro firmiter tenere, ἀδαμαντίνως δὴ δεῖ τὴν ταύτην δόξαν ἔχοντα εἰς ᾅδου ἰέναι. i. Oportet nimirum adamantinè sententiam hanc obtinentem ad in-

ad inferos proficisci: Plutarchus in vita Dionis: [Greek] id est, ex hoc autem progressa ac paulatim serpens circa adolescentem remissio, adamantina illa vincula, quibus senior Dionysius dixerat se relicturum astrictam monarchiam, soluit ac perdidit. Horatius in Odis:

Quis Martem tunica tectum adamantina.
Item alibi:
—Si figit adamantinos
Summis verticibus dira necessitas
Clauos.—

Itidem Augustinus aduersus Manichæum: Sed cum ostendere cœpero certas necessariasq; rationes, quæ illas propositiones adamantinis, vt dicitur, catenis innexæ consequuntur. Deniq; scriptoribus aliquot propter infatigatam studij tolerantiam, adamantini cognomen inditum, vt Didymo grammatico, & Origeni theologo. In consimilē sensum vsurpat Pindarus in Isthmiis encomio quinto, laudans Lamponem quēdam inter fortes fortissimum, qualis est Naxia cos inter reliquas:

Φαίης κέ νιν ἀνδράσιν ἀεθληταῖσιν ἔμμεν
Ναξίαν πέτραις ἐν ἄλλαις
Χαλκοδάμαντ' ἀκόναν.
Id est:

Diceres sanè eum virum inter athletas esse Naxiam, in cęteris saxis ferriq; domitricem cotem. Plinius lib. xxxvj. c. vij. meminit Naxij marmoris, quod diu fuit in precio: & hinc cotes dictas Naxias, quæ in insula Cypro nascerentur. Est autem Naxus, vna Cycladum, haud procul à Paro, cuius marmora celebrantur ob candorem. Pindari interpres ponit Naxum hanc in Creta: quid sequutus, incertum. Plinius ponit Naxum oppidum in Sicilia. Stephanus indicat, hoc nomen (vt pleraque sunt) compluribus locis esse commune. Addit, Creticā cotem appellatā Naxiam, quæ eadem dicta sit ναξίας. Subindicat autem hoc prouerbium magis pertinere ad diiudicandum & prodendum quod fallebat, quàm ad robur: quemadmodum antè de Lydio lapide diximus. Vnde considerandum, an in Plinio pro Cypro, legendum sit Creta, aut Naxo.

Aut manenti vincendum, aut moriendum.

Ἡ μένοντα ἀποθανεῖν, ἢ νικᾶν, id est, Oportet aut manentem vincere, aut interire. Dici solitum, vbi certa stat sententia, aut negociū aliquod absoluere, aut immori. Translatum ab instituto Lacedæmoniorum, qui hoc animo prælium inibant, vt aut victores redirent domum, aut victi occumberent. Celebratum ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τᾶς est Lacænæ cuiusdā apophthegma, quę filio tradens clypeum dixerit: ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τᾶς, Aut hunc, aut super hunc. Laconicè significans, aut referendum clypeum, aut in eo moriendum.

Thurium lema.

Θούριον λῆμα dicebant animum intrepidum, & ad bellum paratum. Nam λῆμα genere neutro Græcis sonat voluntatem, animum siue propositum, aut dignitatem & autoritatem: vox dicta à λῶ, quod est volo. Nam λῆμμα, quod scribitur per geminum μμ, venit à λάζω siue λαμβάνω, est argumentum quod assumitur ad probationem. Thurion autem dicitur, quicquid est vehemens ac bellicum. Vnde Homerus θούριδα ἀλκὴν, id est, Thurium robur appellat. Quin & ipse Mars dictus est θοῦρος, à θορεῖν, quod est insilire. Suidas citat ex Aristophane. Inuenitur & θούριος λόγος, pro sermone diuinitùs afflato ac vehementi, quum quis intrepidè cum autoritate loquitur.

Infflige plagam ab aratro.

Παῖε τὴν ἀπ' ἀρότρου, id est, Infflige plagā aratri: siue, Impinge vomerē. Cum iubebimus strenuè pugnare, licet sine arte. Natū aiunt ab huiusmodi fabula, quā narrat Pausanias li. Eliac. 2. Glaucus quidā Carystius cùm terrā aratro proscindenti fortè fortunā vomis excidisset ab aratro, sublatū aptauit manu vice mallei. Quod vbi cōspexisset pater Demylus, iuuenē produxit in Olympia, ad pugilū certamē: verùm vbi iā artis imperitus, plagis afflictus penè deficeret, pater acclamauit: παῖε τὴν ἀπ' ἀρότρου admonens vt sic peteret hostem, quemadmodum vomere solet vulnerare terram. Hac voce rediit animus iuueni, vicitq;. Idem postea bis vicit Pythia, octies Nemea, item octies Isthmia. autor Pausanias.

Mœnia ferrea, non terrea.

Plato libro De legibus ς. [Greek] id est, De mœnibus autem Megille equidem cum Sparta consenserim, vt mœnia videlicet humi deposita, dormire sinamus, neq. huius rei gratia rursum velimus excitare. Rectè quidem & poeticum dictum super his canitur, Mœnia ærea magis ac ferrea esse oportere, quàm terrea. Prouerbio iactatum fuisse videtur, & habet veluti ænigmatis figuram. Innuit autem, non oportere tutamentum ciuitatis in mœnibus collocare, sed in viris armatis: quorum consensus murorum inexpugnabilium vice, ciuitatem optimè tuetur. Alludit autem Plato ad apophthegma Laconicum, cuius meminit Plutarchus. Equidem arbitror & Horatium huc leuiter allusisse, quum ait:

—Hic murus aheneus esto.

Præbere viros.

Ad fortiter agendum, ferendúmve, adhortabimur hoc carmine ex eodem Iliad. ρ. quanquam idem aliàs subinde repetitur:

Ἀνέρες ἐστὲ φίλοι, μνήσασθε δὲ θούριδος ἀλκῆς.
Id est:
Eia estote viri, validásq; expromite vires.

Reiicientis autorem formidinis.

Territanti metúmque inanem iniicienti, versum hunc occinere licebit, quo Sthenelum ibidem alloquitur Diomedes:

—Μή τι φόβονδ' ἀγόρευε.
Id est:
Ne trepidandi autor mihi sis.—

Vnum augurium optimum, tueri patriam.

Abiit in prouerbium etiam hic versus Homericus:

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.
Id est:
Vna auis optima, pro patria pugnare tuenda.

Vsurpatur à M. Tullio in Epistolis ad Atticum: itē à Plinio minore in Epistolis familiaribus. Citatur ab Aristotele in Rhetoricis lib. 2. inter sententias. Sumptus est autem ex Iliad. μ. vbi Hector auguria reliqua negligens loquitur ad hunc modum:

Τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις
Πείθεσθαι, τῶν οὔτι μετατρέπομ', οὐδ' ἀλεγίζω,
Εἴτ' ἐπὶ δεξί' ἴωσι πρὸς ἠῶ τ' ἠέλιόν τε,
Εἴτ' ἐπ' ἀριστερὰ, τοίγε ποτὶ ζόφον ἠερόεντα.
Ἡμεῖς δὲ μεγάλοιο Διὸς πειθώμεθα βουλῇ,
Ὃς πᾶσι θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει.
Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.
Id est:
Aligeris auibus tu me parēre iubes nunc,
Quarum nulla mihi cura aut respectus, vtrúmne
Ad dextram Eoi veniant mihi solis ad ortum,
An læuam, ad solem occiduum, noctisq; tenebras.
Verùm nos Iouis arbitrio parēre necessum est
Altitonantis: hic imperium tenet vnus in omneis,
Quotquot mortales, quotquot sunt morte carentes.
Vna auis optima, pro patria pugnare tuenda.

Hanc Homeri sententiā expressisse videtur Q. Fabius Maximus apud M. Tull. li. De senectute. Is enim cùm esset augur, dicere ausus est: Optimis auspiciis ea geri, quæ pro Reipub. salute fierēt: quę cōtra Rempub. ferrētur, contra auspicia ferri. Apud Athenæum Heniochus detorquet ad parasitum, ex Metagene comico versiculum hunc citans:

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ δείπνου.
Id est:
Vna auis optima, pro cœna pugnare tuenda.

In Lipsydrio pugnas.

Ἐπὶ λειψυδρίῳ μάχῃ, id est, In Lipsydrio pugnas. Lipsy-

drium locus erat, haud procul à Parnethe, quem mœnibus cinxerant tyranni, qui profugerant ex vrbe, prius condiderant Alcmæonidæ, sed in hos obsessos, victósque à Pisistrati copiis, obliqua cantio cani cœpta est huiusmodi: αἰαῖ λειψύδριον προδωσέταιρον οἵους ἄνδρας ἀπώλεσας, μάχεσθαι ἀγαθούς τε καὶ εὐπατρίδας, οἳ τότ' ἔδειξαν οἵων πατέρων ἔσαν. id est: Heu heu Lipsydrion, sociorum proditor, quales viros perdidisti, ad pugnandum idoneos & claros, cùm ostenderent è qualibus essent orti maioribus. Prouerbium dictum in strenuos & bellicosos viros. Locus nomen habet ab aquarum inopia.

Solæ Lacænæ viros pariunt.

Μόναι λάκαιναι ἄνδρας τίκτουσι, id est, Solæ Lacænæ viros pariunt. Apud Lacedæmones fortissimi viri nascebantur, & apud eosdem matres seuerè natos educabant. Natum est prouerbium ex apophthegmate Gorgûs Lacænę Leonidæ vxoris: cui cùm peregrina quæpiam dixisset, μόναι αἱ τῶν ἀνδρῶν ἄρχετε ὑμεῖς αἱ λάκαιναι, id est, Solæ viris imperatis Lacedæmoniæ: respondit, μόναι γὰρ τίκτομεν ἄνδρας, id est, Solæ enim parimus viros. Refert Plutar. in vita Lycurgi.

Ex Append. Erasmi.

Pedem nunquam.

Cic. A Chrysippo pedem nunquam. Alibi: Mihi certissimum est, ab honestissimo digitum nunquam. subaudi, discedere. Plaut. Si tu ex hoc loco digitum transuersum, aut latum vnguem excesseris. Hieron. Ne puncto quidem ab illius sententiis recedamus. Cic. Quibus concessis, digitum progredi non possunt.

Ἢ ταν, ἢ ἐπὶ τᾶς.

Ita Lacæna filium amans clypeo, eundem cohortabatur: aut referendum clypeum, aut in eo moriendum. Vtemur & nos, cùm aliquem ad honestum, arduum tamen negocium instigabimus, & veluti iaciendam aleam esse ostendemus.

Naxia cos.

Ναξία ἀκόνη ἐν ἄλλαις χαλκοδάμας ἀκόνη, Naxia cos, maxima, inter saxa omnia, ferri domitrix. De viro egregiè forti: aut indefatigato in perpetiendis studiorum laboribus: aut deniq; de eo quod sincerum est, inter alia adultera & fucata facilè se prodit. Pind. Marmor è Naxo insula olim summo erat in precio.

Ivnii. Trabali clauo figere.

Trabali clauo figere prouerbialiter dixit Cicero pro validè munire, & nexu indissolubili atque adamantino, quum ait in actione in Verrem septima: Et vt hoc beneficium, quemadmodum dicitur, trabali clauo figeret. Arnobius Lactantij Firmiani præceptor, lib. aduersus gentes ij. Metus ille vos habet, ne veluti trabalibus clauis affixi, corporibus hæreatis. Denique quicquid ingens & validum est, Trabale veteres vocant. Statius Papinius Thebaidos iiij.

—Dextráque trabalem
Hastam intorsit agens.—

Claudianus de raptu Proserpinæ:

—Indignatúsque trabali
Saxa ferit sceptro.—

Virgilius quoque trabale telum dixit Æneidos ij. quod Tiberius Donatus exponit, fortè vt sunt trabes. Nazarius Panegyristes: Quos cùm trabalis hasta deiecit, insultans ferus proterit. Ammianus libr. xvj. Quorundam capita discissa trabalibus telis. Apud Horatium Odarum libro j. Necessitas gestat clauos trabaleis & cuneos manu ahena: nimirum ferreos clauos suffigendis in crucem noxiis paratos, magnæ quidem molis illos & trabium instar grandes, vt & cuneos: quos Æschylus in Prometheo similiter σφῆνας nominat: Suetonius fidiculas. Congenere metaphora dixit Ioan. Chrysostomus, καὶ τῇ μέθῃ προσηλωμένους, hoc est, ebrietati tàquam trabali clauo affixos, & iterum, βιωτικαῖς ταῖς φροντίσι προσηλωμένους, id est, Curis quotidiani victus tanquam clauo affibulati.

Murus Semiramidis.

Σεμιράμιδος τεῖχος, id est, Semiramidis murus, prouerbiali figura effertur à Synesio in epistolis, pro re inuicta & inexpugnabili, τὸ δὲ παραπέτασμα τὸ ὑφὰς ἀποτειχίζον καὶ πρὸς ἡμᾶς ... id est, Cortinæ intergerinæ, qua viri à fœminis seclusi eramus, vicem obtinebat, veli paulo antè discissi validum segmentum, tēperantib. murus hominib. planè Semiramidis. Semiramis vernæ regij pellex fuerat, postea Nino potētissimo Assyriorū regi amorib. illius illaqueato innupsit, tantúmq; potuit apud maritū illex fœminę philtris, vt postulanti concederet vnius diei imperiū. id nāq; popóscerat, vt liceret sibi diē vnum regali in solio præsidere, diadema capite præferre, iura q́ue dare annuente rege, iubentéq; cunctos illi esse obsequentes, primis imperiis modestē vsa, satellitum periculum fecit. quos dictis morigeros experta, nihílque tergiuersantes, Ninum maritum comprehendi primò mandat, mox vinculis astringi, tandem etiam obtruncari: quo peracto facinore, Asiæ rerum potita fuit, & Babylonem decantatissimam vrbem à Nino conditam, vel (vt Iosephus vult) instauratam, muris validissimis cinxit, quorum altitudo pedes ducenos, latitudo quinquagenos æquaret, in singulos pedes, ternis digitis mensura ampliore, quàm nostra, vt authores sunt Plinius & Strabo. Murus ergo Semiramidis, pro validissimo præsidio & indubitato munimento, parœmiacè accipietur hoc modo, si dicamus: Pio homini sacrarum literarum lectionem esse murum Semiramidis, aduersus mundi fastum & diaboli insidias. Iurisconsulto æquitas murus Semiramidis in causis controuersis. Nullius mali sibi esse conscium, muro Semiramidis tutius præsidium, integræ vitæ homini. Haud scio an ad illud adagium alluserit Horatius, vbi ait:

—Hic murus aheneus esto:

eo quòd fabricati à Semiramide muri, portas habuerint aheneas: certè vtriusq; idem sensus est. Cōuenit cum hoc illud Nazianzeni de Basilio dictum: γίνεται πίστις μὲν τεῖχος ὀχυρὸν καὶ χαράκωμα. i. Fit istis murus validus & vallū quoddam. Potest huc referri & ἀδάμαντι πεδήσας κίονι, quasi adamante reuinctam columnam dicas, pro firmissimo munimine, quo Pindarus vsus est.

Seruus non est qui mortem negligit.

Senarius prouerbialis est Euripidis, diuersis authoribus vsitatus:

Τίς δ' ἐστὶ δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν;

Id est:

Haud seruus est, quicunq; mortem despuit.

Viri propria maximè virtus est fortitudo: cuius duo imprimis sunt munera, mortis & doloris contemptus, vt inquit Cicero. Elegantissimè Nazianzenus constantem animum incudi malleorum ictus despuenti comparat. Vtitur Cicero in nono ad Atticum: Quod ego eò non vereor, quòd mihi noceat. quid enim faciet τίς δ' ἐστὶ δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν. Vsus & D. Clemens Stromatum lib. 4. & Plutarchus libro De prælegendis iuuentuti poematibus: πάλιν πρὸς ἐκεῖνο ... τίς δ' ἐστὶ δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν; ... id est, Rursum vbi dicit Euripides, Haud seruus est, quicunque mortem despuit, intelligendus est idem dixisse & de labore & morbo. Philon Iudæus in lib. Quòd vir bonus liber sit, ἐπαινεῖται παρά τισιν ὁ τὸ τεῖον ἐκεῖνο ποιήσας, τίς δ' ἐστὶ δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν; ὡς μάλα συνιδὼν τὸ ἀκόλουθον ... id est: Laudatur à nonnullis author illius senarij, Haud seruus est, quicunque despuit necem: tanquam qui prudenter perspexerit quid consequi soleat. existimauit enim nihil adeò seruiliter animi impetum subigere, atq; interitus metum, propter innatum vitæ desiderium. Cogitandum verò nobis est, non solùm illum qui mortem contemnat, liberum esse, sed & eum qui egestatem, infamiam, dolorem, & id genus alia, quæ vulgus hominum in malis ducit, forti animo despiciat. Fortitudinis munus esse definit Aristoteles, intrepidum & inconcussum aduersum mortis terrores animi statum, & in contem-

nendis

nendis periculis constantiam. Huius præclara documenta ediderunt inter ethnicos, Zenon Eleates & Anaxarchus philosophi: quorum ille quæstioni adhibitus, vt con iuratorum nomina proderet, linguam præmorsam in tyranni (quem Nearchum, alij Demylum vocant) os expuit: hic in pilam ferream coniectus, quum pistillis ferreis tunderetur, dicterio etiam tyranni iræ insultauit, monens vt Anaxarchi vtrem subigeret in pollinem. Refert Philon, puerum Spartanum ab Antigoni militum quopiam captum liberalia omnia ministeria iussum obiuisse, seruilia renuisse, cum hoc dicto, Non seruiam: quo factum sit, vt desperata redemptionis spe, sibi ipse necem consciuerit. Narrat idem Dardanidarum fœminas, quum nihil seruitute fœdius esse ducerent, liberos suos in amnem profundissimum demersisse, addito hoc elogio: Atqui vos non seruietis. Calanus Indus Alexandro Macedoni minitanti illum abducere, tale dedit responsum (vt Alexandrinus Clemens & Philon commemorant:) Non compelles inuitum facere, quod nolim: dirissimum mortalibus tormentũ ignis est, at eo superiores nos sumus. Isti exẽplis dictisq; abundè docuerunt, seruum non esse qui mortem nihili faciat, rectéque se habere Euripideam sententiam, qua vtetur, qui ad indigniora seruitia adigitur à potentiore: aut qui inuito genio dictorum palinodiam canere minis aut tormentis cogitur. Quemadmodum Philoxenus Dionysio tyranno adulari nolens, quum iussus esset ipsius tragœdiam ad limam reuocare, conuersus ad tyranni ministros, ἀπάγετέ με, inquit, εἰς λατομίας, id est, Abducite me in Latomiam, eo nomine carcer erat horrendus Syracusis. Maluit poeta in teterrimum carcerem includi, quàm seruitio indigna pati.

Achilleum spirat.

Ἀχίλλειον πνέειν, id est. Achilleum spirare dicitur, qui excelso est animo, & qui ingenuam nobilitatem toto corporis filo moribúsque præ se fert. Heliodorus Emesenus historiæ Æthiopicæ libro ij. εἰσῆλθε ὁ νεανίσκος ἀχίλλειον τι πνέων. id est: Ingressus est adolescens, Achilleum quid reuera spirans. Idem lib. 4. εἰ δεῖ τῷ μεγέθει καὶ τῷ κάλλει τοῦ νεανίου τεκμαίρεσθαι τὴν εὐγένειαν [illegible]. hoc est, Si licet coniecturam facere ex heroica statura præsigni forma adolescentis, Achilleæ nobilitatis fidem facientibus. Varro in ὄνος λύρας, Probandus ἀχίλλειος ἐρασμίος [illegible]: vbi Achilleum & venustum, lasciuum, delicatum laudat cinædum. qui locus in Nonio corruptus est, sed ex manuscripti exemplaris fide restituendus in dictione Cinædi. Huc pertinet Achillea coma, pro cæsarie egregia & spissa, cum quadam nobilitatis opinione, aut fastus potius. Philostratus enim scribit, Achillem habuisse cæsariem ἀμφιλαφῆ καὶ χρυσοῦ ἡδίω καὶ εὐσχήμονα, hoc est, densam, auro micãtiorem, aptéq; compositam. Idem alio loco Achilli comam tribuit θυμοειδῆ ὀρθιάζουσαν, qua ferox & animi magnitudine insolens efferebatur. Menogenes parasitus apud Martialem dicit se Achilleas disposuisse comas. Achilleos pedes pro velocitate prestantes dixit idem Martialis lib. ij.

Laudat Achilleos, sed fine fine, pedes.

Celebrantur & ἀχίλλειαι κριθαί, Achilleum hordeum, vt purgatius, longéque præstantius. Porrò generositas animique magnitudo Achillis, nota est iis qui Homerum triuerunt.

Amentata sententia.

Amentatam sententiam dixit D. Ambrosius epistolarum lib. 7. pro valida & haud vulgari, firmísq; argumentis roborata. sic enim ait: Rem exposui, causam probaui: intorquenda est amentata illa, non manipularis sententia. Est autem amentum lori genus, quo hasta præligata validius certiúsque libratur euibratúrq;. hinc amentata sententia ea est, quæ neutiquam triuialis est & pedanea, cuiusmodi manipularis vocatur, velut à gregario milite profecta, sed eximia & artificio vallata. Sic vsurpauit illud Cicero lib. De oratore 1. A quo cùm amentatas hastas acceperit, ipse eas oratoris lacertis viribúsque torquebit. hoc est, argumenta dictaq; vehementia & fortia. Tertullianus libr. 4 aduersus Marcionem, de nummi cupiditate loquens, sic ait: Cui famulatam videns Pharisæorum cupiditatem amentauit hanc sententiam: Non potestis Deo seruire & mammonæ.

Inconcussa columna.

Ἀσάλευτος κίων, id est, Inconcussa columna, prouerbialiter effertur de re pariter & persona singularis constantiæ, quem neque præmiorum spe, neque metu periculorum possis vnquam de integritatis incorruptæ statu deiicere. Eunapius, aut alius quispiam Chronologiæ scriptor, citante Suida, καὶ τὸ τῆς ἑαυτοῦ βάρος ἐπιθεὶς καθάπερ ὀρθὸν καὶ ἀσάλευτον κίονα τοῖς βασιλείοις, πρὸς τὸ μηδὲν τῶν περὶ τὴν αὐλὴν διαφθείρεσθαι ἢ ἁμαρτάνεσθαι. Qui innatam grauitatem adiiceret, veluti rectam atq; infractam quandam columnam palatij, ne quid in aula corrumperetur, aut praui committeretur. Pindarus de Achille loquens in Olympiorum Oda secunda:

Ὃς Ἕκτορ᾽ ἔσφαλε Τροίας
Ἄμαχον ἀστραβῆ κίονα. Id est:
Qui profligauit Hectorem Troiæ
Inuictum & inconcussum columen.

Æschylus de Atlante:

Ἕστηκε κίον᾽ οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς
Ὤμοις ἐρείδων ἄχθος οὐκ εὐάγκαλον.

Id est,

Columna stat telluris & cœli ardua,
Suffulciens humeris onus intractabile.

Confine illi est quod de Athanasio dixit Gregorius Nazianzenus: ἕως παρῆν ὁ στῦλος τῆς ἐκκλησίας. i. tantisper dum præsens erat Ecclesiæ columna. Nicephorus Callystus lib. 4. c. 17. de Gallicis martyribus loquens: ἀντιπαρέταξε δὲ στύλους ἑδραίους. i. Opposuit stabiles & firmas columnas. Ibidem Attalum Pergamenum martyrem appellat στῦλον καὶ ἑδραίωμα, hoc est, cippum seu columen & stabilimentum reliquorum. Synesius in epistola ad Orum de Astronomia loquens, [illegible] γεωμετρία καὶ ἀριθμητικὴ, ἃς ἀσάλευτον [illegible] ἀληθείας κανόνα [illegible]. id est, Administris vtitur geometria & arithmetica, quas qui inconcussam veritatis normam appellarit, à decoro non oberrauerit. quanquam hoc in loco κίονα malim legere pro κανόνα. Huc refer quod de Socrate Phauorinus dixit, ἑστήκει ἀστεμφέστερος τῶν πρέμνων. i. Steterat magis immotus atque inconcussus, quàm truncus arboris.

Lingua quidem segnis, sed dextra viget.

Γλῶσσα μὲν ἀργὴ, χεὶρ δ᾽ ἔχει ἰσχύν.

Id est,

Ignaua lingua, fortis at manus viget.

Senarius est prouerbialis, frequens apud Eustathium, ex Philoctete Sophoclis desumptus, de iis qui dicendo parum valent, verbis inferiores, sed fortitudine aut robore præstant. sic Aiax Telamonius apud Homerum breui oratione plerunque vtitur, dextræ tamen gloria nulli cessurus. Non absurdè quis transferat ad hominem doctum paucorum verborum, sed calamo promptiorem. Tales non paucos inuenias, qui si verbis agendum sit, penè elingues videãtur: sin ad stylũ res peruenerit, parum muti sint.

Tydæus corpore, animo Hercules.

De staturæ quidem pusillæ homine, sed animo infracto dicitur. Menander historicus de Sapiro milite plus quàm Herculeo animi robore: τὸ μὲν σῶμα ὡς ὁ παρ᾽ Ὁμήρῳ Τυδεὺς αἰνῶς βραχὺς, τὴν δὲ ψυχὴν καὶ [illegible] τυδέως· [illegible] γὰρ ἦν τὴν ψυχὴν, καὶ εἴ τις τούτου ἐγεγόνει περὶ ἀλκὴν [illegible] οὐ γὰρ [illegible] τῷ μεγέθει τῆς ἀρετῆς [illegible]. id est, Corpore exiguo Tydeus, tantopere ab Homero celebratus, animi verò constantia Tydeo superior: quippe qui Hercules animo fuerit, & si quis illo vnquam extitit fortior. neque enim vereor Herculem secundo loco ponere, quod ad magnitudinem constantiæ attinet. Homerus Iliad. v.

Τυδεύς τοι μικρὸς μὲν ἔην δέμας, ἀλλὰ μαχητής.

Id est:

Tydeus paruus eram, at bellator strenuus armis.

Hinc Fabius Quint. li. 3. Interim confert admirationi multum etiam infirmitas, vt cùm idem Tydea paruũ, sed bellatorem dicit fuisse: & Grãmatici nominis etymon deducunt à τυτθὸν, quod pusillum significat, ob corporis breuitatem. Statius Papinius de Tydeo:

Maior in exiguo regnabat corpore virtus.

Fuit autem Tydeus Oenei Ætolorum regis ex Periboea filius, qui Alcathoum & Lycopea patrueles patri suo insidiantes in agro occidit, cum patruo Melane, quem imprudenter vulnerauerat.

In repagulis stare.

Ἐφ' ὑσπληγγος, id est, In carceribus seu repagulis stare, prouerbio dicitur, qui in procinctu stat paratus. Iosephus: οἱ δ' ἱστάμενοι ὥσπερ ἐφ' ὑσπληγγος, ὁρμᾶν ἔμελλον. id est, Illi consistunt velut in repagulis, eruptionem facere parati. Suidas ex incerto authore, ὁ δ' ὥσπερ ἀπὸ ὑσπληγγος ἱέμενος, ἐξαίφνης ἦλθε. id est, At ille expeditus quasi de carceribus confestim accurrit. In stadio locus vnde cursum auspicabantur, trāsuersario fune (vt in Eliacis scribit Pausanias) quo cursores & quadrigæ coercebantur, exclusus, Græcis ὕσπληγξ, βατήρ, βαλβὶς, ἄφεσις, & ἱππάφεσις vocatur: nobis plurali voce Carceres & repagula. ibi qui stabant ad præmium cursuri, non oscitabundi aut quasi aliud agentes, sed expediti ac attenti primum tubæ signum expectabant, quo accepto agilitatis specimen ostenderent.

Atticus miles.

Ἀττικὸς πολεμιστής, id est, Atticus miles, prouerbio dicitur in fortem ac strenuum virum. Heliodorus libr. ij. Æthiop. historiæ: τὴν γυναῖκα νεκρὰν καὶ ταύτην ἀποφεύγεις ὁ γενναῖος καὶ Ἀττικὸς πολεμιστής. hoc est: Terga dedisti mortuam fœminam fugiens, tam strenuus & Atticus miles. Potest ironicè torqueri in meticulosum, & quouis lepore timidiorem, talem hominem nominando militem Atticum. Porrò in pedestri & statario prelio laudati olim fuerunt milites, quos Attica mittebat.

Acernus.

Σφενδάμνινος, id est, Acernus, prouerbiali metaphora dicitur homo robustus & solidarum virium. Aristophanes Acharnensibus: ἀπεράμονες, Μαραθωνομάχαι, σφενδάμνινοι, hoc est: Infracti, Marathone victores, acerni, nempe validi ac strenui ad modum aceris arboris: cuius lignum ob soliditatem & duritiem inuictam commendatur ab artificibus ad opera elegantia & subtilia, quippe quum sculptura fragile lignum respuat. Refertur ab Eustathio Odyss. primo.

Tyrtæo bellicosior.

De pugnace & strenuo homine, militię assueto, prouerbiali facie dixit Plato lib. De legibus 1. ὃν δὴ κατ' ἀρχὰς ἔφαμεν τοῦ Τυρταίου πολεμικώτερον πολυμικώτερον. id est: Quem per initia sermonis diximus bellicosiorem fore, quàm sunt ipsa Tyrtæi bellica præcepta. Tyrtæus poeta genere Atheniensis, Lacedæmoniis ascriptus ciuis, librum elegiaco carmine scripsit adhortatorium ad bellicam virtutem, & ad capessenda militiæ munia: quem Spartana iuuentus memoriæ mandare, & in procinctu stans recitare solebat, ad excitandos mutuo animos: cuius versus aliquot ad verbum penè redditos hic adscribere non grauabor: quos qui Græcè mauult legere, apud Stobæum petat sermone 49.

> Nullus ego memorem, nec magni fecero, seu quis
> Polleat aut lucta aut præpetibus pedibus,
> Non si vel mole aut Cyclopas viribus æquet,
> Aut cursu superet Threicium boream.
> Nec si Tithono forma præstantior esset,
> Aut Cinyræ teneat diuitiásq; Midæ.
> Non si nectaream Adrasti facundiam, & amplum
> Imperium obtineat Tantalidæ Pelopis.
> Vilent cuncta mihi, Mauortia gloria ni te
> Commendet: bello nemo quis emineat,
> Ni cædes ferat illi oculis spectare cruentas,
> Collatóq; hostis ora ferire pede.

Hos versus innuit Plato lib. 1 legum, de Tyrtæo loquens. vbi sic ait: ὃς δὴ μάλιστα ἀνθρώπων περὶ ταῦτα ἐσπούδακεν, εἰπὼν ὅτι,

> Οὔτ' ἂν μνησαίμην, οὔτ' ἐν λόγῳ ἄνδρα τιθείμην,

οὔτ' εἴ τις πλουσιώτατος ἀνθρώπων εἴη φησὶ, οὔτ' εἰ πολλὰ ἀγαθὰ κεκτημένος (εἰπὼν σχεδὸν ἅπαντα) ὃς μὴ περὶ τὸν πόλεμον ἄριστος γίγνοιτ' ἀεί. i. Qui præ cæteris in bellica adhortatione plurimum operæ posuit, ita canens:

> Nullus ego memorem, nec magni fecero, non si

vel mortalium ditissimus fuerit, inquit, neq; si multis quæ inter bona habentur, abundet (quæ singula ferè enumerat) nisi idem quoque bellica gloria præstet.

BRASSICANI. Non verbis, at factis spectari vult Græcia.

Suidas citat prouerbium aduersus insolentiores ardeliones, qui verbis etiā cœlum territāt, cæterùm vbi fit ad rem ipsam accedendum, imbelles & ignaui reperiūtur: ἡ λογοτάγη δ' ἐπεὶ Ἑλλὰς ἐστ', ἀλλ' ἔργων. quanquam Liuius Decad. j. lib. 8. Græcos magis lingua quàm factis strenuos esse scribat.

IOANNIS VLPII. Pro aris & focis.

Crebro apud Romanos scriptores reperitur, Pro aris & focis: quod idem ac sacra & prophana defendere. Originem habent ex sacramento militari: inter cætera enim milites etiam iurabant, se pro aris focis pugnaturos. Agellius.

Gradum figere.

Sumuntur ab athletis crebræ metaphoræ: vt, Gradum figere: conferre gradum: de gradu cedere: in gradū redire: de gradu pellere: de gradu primo prçludere, eodem gradu occurrere. Gradum figere, est conceptā semel sententiā acriter defendere, & in ea persistere: vel, vt Cic. ait, argumētum suum premere. quater eo ita Tertul. vsus est, vt notauit Iunius: quem vide prou. 36. Centu. 2. Gradum conferre, quod Cicero & Quintilianus dicunt pedem conferre, est initium disputationis facere, & cominus aggredi. De gradu recedere, à sententia recedere. In gradum redire, ad sententiam & propositum reuerti. Eodem gradu occurrere, pro, eodem telo & argumento obuiam ire.

COGNATI. Sanguis integer.

Integer sanguis à Plauto Vergilióque dictus iis esse, quos validos florentesque viribus ostendere voluerunt inquit Demiphon apud Plautum: Nam hanc se bene habere ætatem nimio est æquus, Adolescens cùm sis, tum quum est sanguis integer, rei quærendæ tunc conuenit operam dare. Virg. Anchysen filio sic loquentem introducit:

> —Vos ô quibus integer æui
> Sanguis ait, solidæq; suo stant robore vires,
> Vos agitate fugam.—

In sanguine vitalis calor, vigor, & corporis robur est: tum integer purusq; sanguis vires adiuuat. Hoc etiam à nobis vulgo fertur, in oreq. est omnis multitudinis, cùm idem significare volumus: Il est en son sang chault. hoc est. Firma validáq; çtate est, in flore çtatis est, ac firmū corpus habet. Empedoclis autē sentētia est, vim animi esse sanguinē circa prçcordia. Ille aūt cui sanguis frigidus est, naturā est tardi ingenij & hebetis: & ille cui sanguis est integer, hoc est calidus, est prompti & celeris ingenij. De his plura nos alibi & exactius dicturi sumus, inferius in adagiis, Sāguinis plenus: &, Sanguine caret.

Pygmæi vel Thiodamas cum Hercule.

Ammianus libr. xxij. vbi Iuliani imperatoris animi inuictam constantiam & susurronum contemptricem laudat, prouerbiali schemate illud extulit: Frustra virum circumlatrabant immobilem occultis iniuriis, vt Pygmæi vel Thiodamas agrestis homo Lindius cum Hercule. Innuit enim, Iulianum nihilo magis commotum fuisse blateronum iniuriis dicteriisq;, quàm Hercules Pygmæorum assultibus exterritus fuerit: imò ea ipsa contempsisse risisseq;, velut Thiodamantis Lindij probra conuiciáq; inultus neglexit Hercules. Ad illud de Pygmæis allusit Alciatus iurisconsultus in Emblemate quodā, in eos qui maiora virib. aggrediuntur, suæ imbecillitatis non conscij. quod hunc in modum habet:

> Dum dormit, dulci recreat dum corpora somno
> Sub picea, & clauam cæteráq; arma tenet.
> Alcidem Pygmæa manus prosternere letho
> Posse putat vireis non bene docta suas:
> Excitus ipse, velut pulices sic proterit hostem,
> Et saeui implicitum pelle leonis agit.

De

De Thiodamante hæc est fabula. Quum in Thiodamantem Lindium terram aratro proscindentem ex improuiso incidisset famelicus Hercules; alterum ex iugo boum iugulat illo præsente, & deuorat: quam ille iniuriam maledictis vlcisci fuit aggressus. At iste illum sibi amarissime conuiciantem cum risu & cachinnis audiit. Vnde in prouerbium vsque res fuit deducta. Sunt qui Herculem bis integrum deuorasse bouem scribunt, semel apud Lindum Rhodi vrbem, & iterum apud Driopas Thiodamantis bouem.

Ille velut pelagi rupes immota resistit.

Macrobius Saturnal. libr. vj. cap. iij. hoc Virgilij versu veluti prouerbiali vtitur. Habetur Æneid. libr. vij. & hac comparatione constantiam Latini amplificant.

Hercules, Achilles.

M. Varro, post enumeratos quadraginta tres Hercules, addit, omnes Hercules dici posse, qui res magnas gesserint. Quæ appellatio durat adhuc apud Gallos, quoties viros fortes denotant. Macrob. lib. j. Saturn. docet, Herculis nomen pluribus fuisse cōmune. Plutarch. scribit Theseo attributum fuisse, quòd esset laborum tolerātissimus. Lucian. in Demonacte dicit, Græcos vocare solitos Bœotium Sosastrum, Herculem. Cleanthes philosophus, authore Laertio, Hercules dictus est, quòd nocturnis laboribus diurnum victum pararet. Plinius lib. vij. cap. xx. ex Varronis authoritate rusticum quendam, qui mulū suum tollebat, Herculem appellatum fuisse scribit. Aul. Gell. lib. ij. cap. xj. innuit, etiam Achillis nomen iis esse factum, qui ingentis essent fortitudinis. Herculis autem nomen commune quoddam epitheton fortium virorum fuit, & est adhuc hodie: poetæque ex multis fortitudine præstantibus, vnum quoddam exemplum confinxerunt.

Gallica furia.

Prouerbium est de Gallis, quòd omnibus, frequens in ore est, præcipuè Itali, furia Francesa. Natum puto ab eo, quod in Gallis Liuius & Iulius Cæsar obseruarunt: quorum ille, prima illorum prælia plus quàm virorum, postrema minus quàm fœminarum esse dixit: hic vt ad bella suscipienda Gallorum alacer ac promptus est animus, sic mollis ac minimè resistens ad calamitates perferendas. Qui bile tantùm copiosa concitantur, magno illi quidem animi impetu mouentur, sed ferè repentino, ac quasi vento siue fumo mox deficiente. Illud enim ferè huiusmodi homines habent, quod apud Homerum in Agamemnone Achilles vituperat: canibus similes sunt, in lacessendo quidem procaces ac petulantes, verùm icti mox fugiunt. θρασύδειλον enim vocat, hoc est, audacem & temerarium in prouocandis aliis, at parum in dimicando constantem. [Gallorum audaciæ meminit præter alios Aristot. iij. Ethic. ad Nicomach. cap. vij. & Erasm. in prou. Gladiatorio animo, Ælian. de varia histor. lib. xij.]

Elata manu.

Vulgatissimus Hebraismus, quo indicatur aliquid vi, & inuito aliquo fieri: vt cum exercitus per alienos fines inuito domino transit. Itaque tum milites manum extollunt, hoc est, elato signo incedūt. Sic Israelitæ ex Ægypto migrasse dicuntur in manu excelsa, Exodi xiiij. hoc est, elata manu, audacter, & inuitis Ægyptiis. Eodem modo Deus eos eduxisse dicitur elata manu. Atque hūc Hebraismum Galli quoque ad verbum sic exprimunt, à main forte: & Germani sic, mutvuilliglich sündigen. Castellio Numer. xv. pro data opera, accipit: Qui verò data opera fecerit (videlicet contra legem) Iouam despicatus est, de suorum numero excinditor, quoniam Iouæ dictum contempsit, eiúsque præceptum violauit. Manus extollit aduersus Deum, & eo vetante tamen perrumpit.

Vbi mures ferrum rodunt.

Hoc dicitur, quum significamus, illic oportere esse homines præstantiores, vbi mures ferrum rodunt. Idem ibidem: Venisti huc, vbi mures ferrum rodunt. quasi diceret: Si mures hic ferrum rodunt, quales nos esse putas? Theophrastus author est Syaro lib. ix. De hist. plant. cap. xviij. (vt refert Plin. lib. viij. cap. lvij.) mures in Gyaro insula, cùm incolas fugassent, ferrum quoque rosisse. Non dissimile illud eiusdem Senecæ, De beneficiis lib. v. cap. xvj. Armatus sit oportet, quem oderim.

Decianum sacrificium.

Decianum sacrificium prouerbialiter dicitur, quum dux pro seruando exercitu mortem non inuitus obit, Deciorum exemplo, Romanorum fortissimorum: qui tanta patriam charitate complexi, vt pro eius salute se diis manibus etiam vltrò deuouere non dubitarint: pater quidem bello Latino, filius bello Hetrusco, nepos verò eo bello, quod Pyrrhus pro Tarentinis gessit. Cic. j. Tuscul. Si mors timeretur, non cum Latinis decertans pater Decius, cum Hetruscis etiam filius, cum Pyrrho nepos, se hostium telis obiecissent. Claud. in Panegy. Honorij & Arcadij:

> His ego non pulchros Decios, fortésque Metellos
> Prætulerim, &c.

Hoc prouerbio vtitur Budæus.

Leones.

Galli strenuos, fortes, audaces, & egregiè pugnantes, Leones prouerbij vice appellare cōsueuerunt: siquidem, vt Plinius docet lib. viij. cap. xvj. cum pro catulis fœta dimicat, oculorum aciem traditur in terram defigere, ne venabula expauescat. Quod & Homerus significat Iliad. lib. ρ. quando de leone dicit:

> — ὄσσε καλύπτων.

Contrà Demonax Cynicus apud Lucianum, athletas sui temporis leones dici testatur, cum non viriliter, sed malè & ignauiter pugnarent, prætérque legem eisdem constitutam se mutuis morsibus peterent & configerent: Non iniuriâ, inquit, ij qui spectant nostra tempestate athletas, Leones vocant. Simile quiddā refert Plutarchus de Alcibiade: qui cùm puer adhuc esset in lucta quadam pressus, ne caderet, prementis manus ad os attraxit, mordicúsque impetit: sicque dimissus ab eo dicente, Mordes ô Alcibiade tanquam mulieres? Nequaquam, inquit, sed vt leones. Mulierum enim & puerorum est, mordicùs certare. Vide alibi, Mulierum ritu altercari.

Vtroque cornu bouem continere.

Et hoc quidem prouerbij loco vti possumus, cùm in alicuius potestatem rem quampiam facilè trahi posse, innuere voluerimus. Sumptum ex Demetrij Phalerçi dicto, quod habetur apud Strabonem lib. viij. Geograph. Nam cùm Philippo Demetrius persuadere conaretur, vt arces duas occuparet, Acrocorinthum videlicet, & Ithonem (fieri enim vt his captis, facillimè tota Peloponneso potiretur) his verbis vsum fuisse ait: Vtroque cornu bouem continebis. Ithonem quidem & Acrocorinthum, cornua: Peloponnesum verò bouem nūcupans. Sic Daniel. ca. vij. Cornua potentissima regna demonstrant. Habet enim cornu dictio metaphoram potentię ac roboris, sumptam à quadrupedum animalium potentia, quorum robur cornua sunt.

Tortus tortore fortior.

Tortus tortore fortior, prouerbiali schemate de maximo animi robore, cum victori victus insultat. Prudent. Steph.

> Gaudet, renidet, prouocat
> Tortore tortus acrior.

Quasi lupus in armis.

Fuit opinio olim, lupum armis validum, tergo infirmum esse. Plautus apud Nonium: Quasi lupus in armis valeo, clunes infractos gero. Ita in prouerbialem propè sentētiam, vt ex hoc Plauti loco apparet, abiisse videtur.

Ὀρθὰν τὰν ναῦν.

Prouerbium Græcum, ortum habens ex apophthegmate nautæ cuiusdam Rhodij (vt testatur Aristides in oratione Rhodiaca) qui cùm in alto tempestate premeretur, & naufragium iamiam facturus videretur, in hęc tandem verba prorupit: ἀλλ' ὦ πόσειδον, ἴσθι ὅτι ὀρθὰν τὰν ναῦν καταδύσω. Quorum verborum sensus hic est: At Neptune, rectam, vt scias, nauem demergam. Indicabat autem his verbis nauta, nihil se præter decorum, & quàm res postularet, facturum, verùm omni suo prius satisfacturum officio, quàm nauis periret. Atque hinc ad alios potest hoc

dictum referri, qui dum periculosis funguntur muneribus nec omnem possunt euentum præstare, officium tamen suum à nemine patiuntur requiri: quódque solum possunt efficere, id nunquam, donec viuant, omittunt. Cicero in altera ad fratrem Quintum epistola: Cætera fuerūt in eadem epistola grauiora: quàm vellem. ὀρθὰν τὰν ναῦν, & ἄπαξ θανεῖν. Nec aliter videtur hoc vsurpasse dictum Quintus, quàm vt ostenderet, quamuis in prouincia non rectè succederent omnia, sibi tamen id imputari non debere, qui nullum non ad rempub. rectè gerendam moueret lapidem, vitámque mallet profundere, quàm ab officio latum vnguem, quod aiunt, discedere. Quapropter, inquiebat, quemadmodum si gubernator nauim nō nisi rectam patiatur demergi, id eius fidem & industriam comprobat: ita si quod accipiet meo tempore detrimentum respubl. nihilominus hoc illi, dum consiliis meis recta stabit, & à nemine labefactata, continget: siquidem omnem fortunæ præstare euentum, meum non est. Ac similiter intelligenda sunt hec Senecæ verba: Qui potuit dicere, Neptune, nunquam hanc nauem nisi rectam: arti satisfecit. tempestas nō opus gubernatoris impedit, sed successum. Hæc quidem in hunc sensum interpretatus est doctissimus ac diligentissimus vir Guilhelmus Canterus Vltraiectinus noster.

Atheniensis.

Græcis est peculiare, & ab omnibus iactatum, pro eo quod Latini dicunt, Romanus vir. Plato in Axiocho, de contemnenda morte: An non circumspectè considerabis naturam, vir tanta ætate, & rationi obsequens, vtque nihil aliud, Atheniensis?

Romanus vir.

Romanus vir, prouerbialiter intelligitur grauis, seuerúsque, & propositi tenax, atque ἀπαραίτητος: quales prisci illi fuêre Romani, rigidi homines, etiam in plectendis capitali supplicio liberis. Plutarchus in Paulo Æmilio hoc vsus est, Romanum virum vxori suæ nuncium remisisse. Græcis itidem dicitur, Atheniensis: de quo antè.

Contraria fortitudo timiditati.

Plato in Protagora item: Fortitudo à natura, debitáque educatione.

Verendus & acer.

Ficinus in Timæum: Parmenides autem, vt Homericis verbis vtar, verendus mihi acérque videtur.

Cunctos vmbone repellet.

Id de iis dici solitum, qui velut vmbone clypei obstantes reiiciunt nisu corporis, aut laterum firmitate. Martial. lib. v. epigr. xciij.

— Cunctos vmbone repellet.

Suetonius de Acilio Cæsaris milite: Transiliuit in nauem, vmbone obuios agens id est, orbe clypei.

Achilles.

Strenui bellatores, & insigni fortitudine homines, Achilles dicuntur. quod Erasmus noster ex Gell. lib. ij. cap. xj. etiam animaduerterit. Catullus in nuptiis Pelei & Thetidos:

Nascetur vobis expers terroris Achilles.

id est, μεγαλήτωρ. Idem propè Thetidi Proteum dixisse, narrat Ouid. in xj. Metamorph.

Namque senex Thetidi Proteus prædixerat vdæ:
Concipe, mater eris iuuenis, qui fortibus ausis
Acta patris vincet, maiórque vocabitur illo.

Vide antè, Non es tu Achillis filius.

Hostibus pectore notus.

Idem Catullus ibidem:

Hostibus haud tergo, sed forti pectore notus.

POLYDORI VERGILII.

Stylo ferreo scribit.

De eo qui quod ait mutare non vult: quod literæ scalpello ferreo incisæ non facilè deleantur. Hiero. xvij.

PETRI GODOFREDI.

Vnus lanius non timet multas oues.

Verbum est Alexandri, cùm minimo instructus exercitu pugnaturus esset aduersus Darium, multis myriadibus militum stipatum. Vtemur in consimili quoque, vt literaria in scribendo vel dicendo in multos victoria fortiter sperata.

BOVILLI. Pons à tergo abruptus est.

Quoties monebimus, in sola virtute, & animi robore spem esse, neque subsidium aliunde amplius expectari, imò ne effugia restare, ac proinde aut rem cum laude conficiendam esse, aut alioqui turpiter pereundum. Solent pugnaturi in summa desperatione militi equos adimere, pontes aliáque effugia eripere: quo, nisi tu piter cædi malint, animosius in hostem procurrant. Tale fuit stratagema Heluetiorum: tale item Caroli Martelli, cùm secundam cum Agarenis pugnam depugnaturus esset.

G GENTII. Μονομερής.

Quasi dicas, vnimembris. Dictum de argumēto Achilleo, vel actione validissima & perpetua, quę repellat facilè aduersarium. Vtitur Vlpian. in cap. xiij. de iureiur. Et quasi, inquiens, μονομερής condictio dari debet aduersus furis hæredem, puta quæ nullo adminiculo præscriptionis obiecto repelli potest. Sumptum à rhetoribus Græcis, qui solebant μονομερῆ, διμερῆ, τριμερῆ, ἀντεγκλῆ vocare: quarum prima semel intentata, exceptione non potest eludi: secunda bimembri, hoc est, exceptione reus partibus actoris fungebatur: tertia iuuabat vicissim intentionem actoris ad oppugnandam exceptionem aduersarij: vulgò Replicatio. Inde (etsi alio ferè significatu) μονομερῶς agere dicitur is, cuius aduersarius in iudicio non adfuit: ex quo Eremodicium contigit. Vtitur Paulus in cap. vlt. ad Trebell.

FORTVNÆ COMMVTATIO.

ERASMI. Testulæ transmutatio.

Ὀστράκου περιστροφή, id est, Testulæ conuersio. De rebus repentè in diuersum commutatis. Lucianus in Apologia περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων: ἔπειτα πάντων ἐκλαθόμενος, ὀστράκου μεταπεσόντος, εἰς δουλείαν οὕτω περιφανῆ καὶ ἐπίσημον ἑαυτὸν ἐνέβαλεν. id est, Deinde oblitus omnium, testula, vt aiunt, trāsmutata, volens ipse semet in seruitutem vsqueadeò manifestariam & insignem coniecit. Incertum, vtrū sumpta sit metaphora à ludi genere quodam, quem ostracinda Græci vocát (hunc innuit Plato in amatoriis, nempe in Phædro: φυγὰς, inquit, γίγνεται ὁ κατὰ ταῦτα καὶ ἀπεστερημένος ὑπ' ἀνάγκης, ὁ πρὶν ἐραστὴς, ὀστράκου μεταπεσόντος ἵεται φυγῇ μεταβαλών. ὁ δὲ ἀναγκάζεται διώκειν ἀγανακτῶν καὶ ἐπιθειάζων. id est: Tandem profugus fit ab his & dum necessariò priuatus est is, qui prius erat amator, testula in diuersum versa, fuga se proripit immutatus. At ille cogitur insequi, indignans, deósque obtestans:) an ab Ostracismo, suffragiorum genere quodam, quod per calculos ac fabas ferebatur: in hoc repertum, vt per id ciues, qui vel opibus immodicis, vel nobilitate, vel gloria, vel alia quauis insigni virtute multitudinis inuidiam in se prouocassent, in exilium decenne relegarentur. Hoc pacto fuit eiectus & Aristides: non aliam ob causam, nisi quòd molestum esset populo, Iusti cognomen illi vulgo tributum. Ferebatur autem ostracismus ad hunc modum. Ostraci, id est, testulæ viritim in comitiis dabantur. In eis, quem quisque vellet vrbe cedere, literis inscriptis indicabat: hos deinde omneis in fori locum quendam cancellis circumseptum, deportabant. Porrò magistratus, quibus hoc datum erat negocij, primum vniuersos recensebant: qui nisi plures sex milibus fuissent, nihil conficiebatur. Deinde semotis vniuscuiusque calculis, is qui pluribus calculis damnatus erat, ad decennium in exilium ire iubebatur: ita tamen, vt illi liberum interim esset, fructus suos accipere. Erat itaque ostracismus non improbitatis castigatio, sed vulgaribus animis insitæ inuidiæ placatio. Antiquatus est autem hic ostracismus, eiecto per hunc Hyperbolo quopiam, homine cōtemptо atque humili. Huiusmodi fermè referuntur à Plutarcho in vita Aristidis. Ab hoc igitur ostracismo, quoniam magna vulgi licentia ac temeritate peragebatur, ac repetè pręstātissimi cuiusque ciuis fortunam commu-

commutabat, non absurdè videri potest ductũ adagium. De lusu ostracorum, Iulius Pollux, in hunc ferè modum tradit. Pueri ducta in medio linea, duas in partes sese distribuebant: quarum altera intra ostracum, altera extra dicebatur. Deinde mittente quopiam ad lineam testam, vtrius partis superior extitisset aliquis, hunc insequebantur, qui illi adhærebant, reliquis in fugam conuersis. Cæterùm è fugientibus qui comprehensus esset, is considebat, asinus dictus: testaque proiecta dicebat, Nox dies. Nã interior testæ pars pice sublita erat, quæ nocti respondebat. Hoc autem lusus genus appellabatur ὀστράκου περιστροφή: id est, Testæ conuersio. Plato lib. De repub. vj. videtur ad lusus genus referre, quum ita loquitur: τοῦτο δὴ ὡς ἔοικεν οὐκ ὀστράκου ἂν εἴη περιστροφή, ἀλλὰ ψυχῆς περιαγωγὴ ἐκ νυκτερινῆς τινὸς ἡμέρας εἰς ἀληθινὴν τοῦ ὄντος οὖσαν ἐπάνοδον. id est: Istuc sanè vt videtur non fuerit testæ conuersio, sed mentis circunductio, ex nocturno quodam die ad eius quod verè est ascensum euntis. Agit de philosophia, quæ à falsis bonorum simulacris educit animum ad verorum bonorum cognitionem.

Alia vita, alia diæta.

Ἄλλος βίος, ἄλλη δίαιτα: id est, Alia vita, alia viuendi ratio. In eos quadrabit, qui commutata in melius fortuna pariter & vitæ rationem moresque commutant. Translatum ab iis, qui lautius incipiũt viuere, vbi res lautior obtigit. Huc allusit Aristophanes in Pluto, cum ait:

Ἐπειδὴ πλουτεῖ, οὐκέθ' ἥδεται φακῇ.
Πρὸ τοῦ δ' ὑπὸ τῆς πενίας ἅπαντ' ἐπήσθιεν.

Id est:

Dein diuitem factum, nihil iam lens iuuat.
At pauper antehac deuorabat quælibet.

De iuuene, iam anum amicam fastidiente, posteaquam desiisset egere. Allusit huc Horatius:

Non eadem est ætas, non mens.—

Nunc pluit, & claro nunc Iuppiter æthere fulget.

Diuersa metaphora rem eandem explicuit Theocritus in Batto:

Χ' ὡ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει.

Id est:

Nunc pluit, & claro nunc Iuppiter æthere lucet.

id est: Aliquando res aduersæ sunt, aliquando secundæ: quemadmodum cœlum nunc serenum est & placidum, nunc turbidum ac tempestuosum. Huic affinis est allegoria Pindarica, e Pythiis hymnis: non semper eosdem flare ventos, sed nunc hos, nunc alios:

Ἄλλοτε δ' ἀλλοῖαι πνοαὶ ὑψιπετᾶν ἀνέμων.

Id est:

Aliàs alij flatus, sublimiter volantium ventorum.

Idem in Isthmiis, hymno iiij. ἄλλοτε δ' ἀλλοῖος οὖρος πάντας ἀνθρώπους ἐπαΐσσων ἐλαύνει. id est. Sed aliàs alius ventus omnes adflans agit.

Cum Deo quisque gaudet & flet.

Σὺν τῷ θεῷ τις καὶ γελᾷ καὶ κλαύεται.

Id est:

Deo volente, quisque ridet atque flet.

Admonet adagium, rerum humanarum celerem esse commutationem: neque in nobis situ, vt res perpetuò secundæ sint, verùm vtcunque fortunæ lubitum fuerit, ita vel secundis rebus attollimur, vel aduersis affligimur. Extat hic versiculus apud Sophoclem in Aiace flagellifero. Idem sibi vult illud Euripideum ex Iphigenia Aulidensi:

Οὐκ ἐφύτευσ' ἐπὶ πᾶσί σ' ἀγαθοῖς,
Ἀγάμεμνον, Ἀτρεύς.
Δεῖ δέ σε χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι·
Θνητὸς γὰρ ἔφυς. κἂν μὴ σὺ θέλῃς,
Τὰ θεῶν οὕτω βουλόμεν' ἔσται.

Id est:

Non te seuit ad omnia læta
Agamemnon Atreus.
Gaudere atque dolere necesse est:
Mortalis enim es. Sin tu nolis,
Tamen eueniet: sic diis placitum.

Cum Deo sit Græcis, quod fit fauente numine: contrà, Sine deo, quod absque deorum fauore. Pindarus in Pythiis hymno v. οὐ θεῶν ἄτερ, id est, Non sine diis. Idem eiusdem operis hymno ix.

Ὠκεῖα δ' ἐπειγομένων ἤδη θεῶν πρᾶξις, ὁδοί τε βραχεῖαι.

Id est:

Velox actio iam diis accelerantibus, breuesque viæ.

Rursum hymno decimo.

Θεῶν δὲ τελεσάντων,
Οὐδέν ποτε φαίνεται ἔμμεν ἄπιστον.

Id est:

Quum dij peregerint, nihil videtur esse incredibile.
Et Vergilius:
Haud equidem, sine mente reor, sine numine diuûm.

Ita quod præter spem vltrò obtingit, Diuinitùs fieri dicitur Aristoph. in Equitibus:

Ἀλλ' οὗτος αὐτὸς προσέρχεται
Ὥσπερ κατὰ θεὸν εἰς ἀγοράν.

Id est:

Sed ipse in concionem prodit huc,
Tanquam Deo volente.

M. Tullius in Verrem actione v. Qui Metello diuinitùs hoc venit in mentem? Et Horat. lib. iij. Oda iiij.

Non sine diis animosus infans.

Et, σὺν ταῖς μούσαις, id est, Musis fauentibus. σὺν τοῖς θεοῖς: id est, Diis bene iuuantibus. Festiuum est quod de Stratonico refert Athenæus lib. viij. Is quum esset parum insignis citharœdus, haberetque in ludo suo nouem Musarum imagines, & Apollinis vnam, discipulos duos, rogatus à quopiã quot haberet discipulos, σὺν θεοῖς, inquit, δώδεκα: ludens amphibologia, σὺν θεοῖς accipi potest, annumeratis diis, aut diis fauentibus. Porrò veteres præcipuum numẽ tribuebant fortunæ, cui tribuitur quicquid feliciter aut secus euenit: de qua Demosthenes in oratione ad Philippi epistolam: μεγάλη γὰρ ῥοπή, μᾶλλον δὲ τὸ ὅλον ἡ τύχη παρὰ πάντ' ἐστὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. id est: Magnum enim momentum, imò verius totum est ipsa fortuna ad omnes hominum actiones. Item Æschines in Apologia, περὶ παραπρεσβείας: ἡ τύχη πάντων κυρία. id est: In fortunæ manu sunt omnia.

Ipsa dies quandoque parens, quandoque nouerca.

Versus est Hesiodi in lib. De obseruatione dierum auspicatorum atque inauspicatorum, qui deinde in prouerbium abiit, longo hominum æuo probatus, vt apud Gellium refert Phauorinus philosophus, is est huiusmodi:

Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

Id est:

Ipsa dies quandoque parens, quãdoque nouerca est.

Eo versu significatum est, non omni die bene esse posse, sed isto bene, atque alio malè. Inde translatum, quòd matres bene volunt liberis, nouercæ oderũt priuignos. Proinde Plinius dubitare se dicit, vtrum natura sæpius nouerca sit, an mater, vt quæ tot venena, tot item remedia progignat.

Omnium rerum vicissitudo est.

Terentius in Eunucho: Omnium rerum vicissitudo est. Quæ sententia significat, in rebus mortalium nihil esse perpetuum, nihil stabile, sed omnia velut æstuario quodã fluxu refluxúque decedere atque accedere. Atque his vicibus fortunæ, ab aliis ad alios transferuntur imperia, opes, gloria, voluptas, eruditio: denique quicquid est, aut accommodorum aut incommodorum. Sophocles in Oedipo Coloneo has rerum humanarum vices eleganter describit:

—Μόνοις οὐ γίγνεται
Θεοῖσι γῆρας, οὐδὲ κατθανεῖν ποτε·
Τὰ δ' ἄλλα συγχεῖ πάνθ' ὁ παγκρατὴς χρόνος.
Φθίνει μὲν ἰσχὺς γῆς, φθίνει δὲ σώματος·
Θνήσκει δὲ πίστις, βλαστάνει δ' ἀπιστία.
Καὶ πνεῦμα ταὐτὸν οὔποτ' οὔτ' ἐν ἀνδράσιν
Φίλοις βέβηκεν, οὔτε πρὸς πόλιν πόλει.
Τοῖς μὲν γὰρ ἤδη, τοῖς δ' ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ
Τὰ τερπνὰ πικρὰ γίγνεται, καὖθις φίλα.

Id est:

Quorum carminum sententiam vtcunque reddemus:

—Solis deis

Nunquam senecta molesta, nec mors accidit.
At reliqua miscet cuncta tempus impotens.
Terræ per hoc vis atque robur interit,
Simúlque nostri corporis perit vigor.
Moritur fides, perfidia pullulat inuicem.
Nec animus idem, nec eadem fragrantia
Haud vnquam amico durat erga amiculum,
Nec ciuitati in ciuitatem permanet.
Siquidem his statim, illis post pusillum temporis,
Iucunda quæ fuerant, amara ac tristia, &
Ingrata dudum grata fiunt inuicem.

Homerus item Iliados ζ.

—Νίκη δ' ἐπαμείβεται ἄνδρας.

Id est:

Nunc his nunc illis contingit vincere.—

Item Iliados σ.

Ξυνὸς ἐνυάλιος, καί τε κτανέοντα κατέκτα.

Id est:

Communis Mars inque vicem perimit perimentem.

Neque verò prætereundum hoc loco bellissimum eiusdē poetæ figmentum de duobus doliis, ex quibus Iupiter varie miscet res mortalium. Carmen extat in Iliados vltimo libro, quod non ab re fuerit adscribere:

Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει
Δώρων οἷα δίδωσι, κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων.
Ὧι μέν κ' ἀμμίξας δώη Ζεὺς τερπικέραυνος,
Ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅ γε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ.

Id est:

Dolia namque Iouis duo stant in limine, plena
Muneribus quæ is donat: in hoc mala sunt, bona in illo.
Hinc miscens dispensat acuto fulmine gaudens,
Nunc mala distribuens ac tristia, nunc bona rursum.

Tractum videtur adagium ab Æsopi responso. Is enim rogatus, autore Laertio, quid ageret Iupiter? respondit, τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινοῖ, τὰ δὲ ταπεινὰ ὑψοῖ. id est: Deprimit excelsa, & tollit humilia. Euripides in Ione:

Τὰ θνητὰ τοιαῦτ', οὐδὲν ἐν ταὐτῷ μένει.

Id est:

—Eiusmodi mortalium
Sunt res, vt in eodem nihil duret statu.

Euripidis in Icetidibus:

Ὁ γὰρ θεὸς πάντ' ἀναστρέφει πάλιν.

Id est:

Fortuna cuncta versat in contrarium.

Theognis in sententiis:

Ζεὺς γάρ τοι τὸ τάλαντον ἐπιρρέπει ἄλλοτε ἄλλῳ,
Ἄλλοτε μὲν πλουτεῖν, ἄλλοτε δ' οὐδὲν ἔχειν.

Id est,

Nunc etenim huic libram inclinat, nunc Iupiter illi,
Vt modò sis diues, nil modò possideas.

In quibus versibus Theognis, vt illud obiter indicem, allusit ad locum Homericum in Iliados θ. vbi Iupiter aureis lancibus expendit Troianorum ac Græcorum fata. Fertur in eandem sententiam huiusmodi versiculus:

Τὰ θνητὰ ταῦτα μεταβολὰς πολλὰς ἔχει.

Id est:

Varias vices, res obtinent mortalium.

Celebratur & hoc dictum, κύκλος τὰ ἀνθρώπινα: id est, Circulus res mortalium: vt subaudias, sunt: quòd circũagantur, & velut in orbem recurrant, fortuna versante rotam. Item Pindarus in Therone:

Ῥοαὶ δ' ἄλλοτ' ἄλλαι
Εὐθυμιᾶν τε μετὰ καὶ
Πόνων ἐς ἄνδρας ἔβαν.

Quorum carminum sensus est: Iucunda ac tristia, æstus in morem, vicissim accidere mortalibus. Homerus locis aliquot appellat ἑτεραλκέα νίκην: id est, Victoriam alternatim nunc his nunc illis obtingentem.

Multæ rotæ voluentur.

Prouerbialiter extulit, & ad eandem pertinet sententiam, quod proximè consequitur.

Πολλοί κυλίσουσι ἔτι τροχοὶ ἁμάξας ἵπποι.

Id est:

Permultis voluetur adhuc rota mota caballis.

id est: Multum adhuc temporis restat, multæque rerum incident mutationes. Quod quidem adagium & hodie nostrati vulgo in ore est. Frigidius enim est quod quidam interpretantur de certaminibus Olympiacis, de quibus illic non agit poeta in carmine Bucolico.

Fortuna æstuaria.

Τύχη Εὔριπος, id est, Fortuna Euripus, siue volubilis: quòd vicissim nũc huic fauere soleat, nũc illi. De qua Bœotius:

Exæstuantis more fertur Euripi.

De mari Euripo, alio diximus loco. Quemadmodum autem mare habet accessus ac recessus æstuarios, ita nihil est in rebus humanis perpetuum. Nullum autē mare crebrius aut celerius recurrit quàm Euripus: Pindarus in Pythiis hymno iij. metaphoram sumpsit à ventis: χρὴ τὸς μακάρων τυχόντ' εὖ πασχέμεν. ἄλλοτε δ' ἀλλοῖαι πνοαὶ ὑψιπετᾶν ἀνέμων. ὄλβος οὐκ ἐς μακρὸν ἀνδρῶν ἔρχεται. id est: Oportet vbi contigerit à diis, frui. Cæterùm aliàs alij sunt ventorum flatus. Felicitas autem mortalium, non venit diu mansura. Interpres citat versus Euripidis:

Κάμνουσι γάρ τοι καὶ βροτῶν αἱ συμφοραί,
Καὶ πνεύματ' ἀνέμων οὐκ ἀεὶ ῥώμην ἔχει.

Id est:

Quin & laborant calamitates hominibus,
Nec habent vigorem semper auræ flamina.

Fors domina campi.

In creandis magistratibus nō semper vincebat, qui potior esset, sed cui fortuna fauebat. Nam à populi suffragiis res omnis pendebat. M. Tullius in Pisonem: Sed omitto vt sit factus vterque nostrûm, sit sanè Fors domina campi: magnificentius est dicere, quemadmodum gesserimus consulatum.

Multa in medio.

Antea commemorauimus,

Multa cadunt inter calicem supremáque labra.

Idem alia metaphora extulit M. Tul. ad Attic. lib. vj. epist. Et si nil sani: Non quo me aliquid iuuare posses, quippe res in manibus, tu autem habes longè gentium.

—Πολλὰ δ' ἐν μεταιχμίῳ,
Νότος κυλίνδει κύματ' εὐρείας ἁλός.

Ita Cicero sentit multas rerum nouationes exorituras, antequam Atticus, qui procul aberat, possit opitulari. Senarij sunt, quos ita vertas licet:

Sed interim in medio notus
Multas patentis voluit vndas æquoris.

Inter manum & mentum.

Festus Pompeius indicat esse prouerbium apud Latinos, sed ex illo Græco ductum:

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.

Cuius originem ita refert. Quum Chalcas vitem sereret, quidam augur vicinus prætēriens, dixit illum errare. Non enim ei fas esse, nouum vinum degustare. Tãtum colligere licuit è fragmentis, quæ nobis quorundam stoliditas superesse voluit ex autore vndequaque doctissimo. Prouerbium admonet, in hominum vita nihil esse certi. Nam sæpenumerò fit, vt quod nos maximè tenere credimus, casus aliquis inopinatus interuertat. Veluti cùm quis manu tenet poculum, minimúmque spacij sit inter manum & mentum, tamen interdum fit, vt is moriatur antequam bibat. Hoc prouerbium variis modis effertur, eiúsque originem alij aliter prodiderunt: de quibus satis opinor dictum est in prouerbio,

Multa cadunt inter calicem supremáque labra.

Hic ideo retulimus, quòd aliis verbis commemoratur à Festo: in quibus nonnihil est gratiæ ex prosonomasia, Manum & mentum.

Res in foro nostro vertitur.

Plautinus Tranio in Mustellaria: Vbi egomet video rē verti in meo foro. Prouerbialiter dictum, pro eo quod est, posteaquam intelligo fortunas nostras commutari in diuersum. Traductum à mercatibus, in quibus rerum precium, pro tempore sæpenumerò commutatur. Aut certè à iudiciorum formulis, & explicandarum litium. cui diuersum est illud: In alieno foro litigare. Cognatum illi, Vti foro: quod alibi dictum.

Flos

Flos cinis.

D. Augustinus lib. Aduersus Petiliani literas ij. ca. lxvj. irridens quòd aduersarius iactaret, quòd suorum animabus impletum esset cœlum, corporum memoria terræ floruisset, respondit: Sanè de corporibus eorum multorum terrarum flores videmus, sed, sicut solet dici, flos cinis. Donatistæ suos qui sibi manus attulissent, quiue prouocassent alios vt ab eis occiderentur, ni mallent occidi, in numerum martyrum referebant, eorum monumenta frequentantes: vnde flores illos cinerem vocat. Dici solitum videtur in fugacitatem humanæ vitæ. Hodie floret iuuentus, cras erit in sepulchro. Et iuxta prophetam, Omnis caro fœnum.

Catastrophæ fabulæ.

Cuiuslibet exitum rei, prouerbiali figura, catastrophen vocamus. Porrò inter figuras prouerbiales illud admonuimus, vnicuique disciplinæ atque artificio sua quædam esset peculiaria vocabula, quæ quemadmodum in sacrorum ceremoniis ac magicis precaminibus fieri cõsueuit, penè superstitione quadam vsurpantur. Ea quoties in aliud quippiam trahuntur, ferè prouerbij speciem obtinent: velut ex militari disciplina, receptui canere, & locum deserere, & prima acies, &c, res ad triarios rediit. Ex musica, præludium pro præfatione, aut ingressu negocij: summa & ima chorda, pro clamosa & graui voce: &, eadẽ oberrare chorda, pro eo quod est, in eadẽ re peccare sæpius. Porrò fabula omnis, vt ostendit Donatus, in treis partes distribuitur, in πρότασιν, ἐπίτασιν, καταστροφὴν. Protasis, est primus ille tumultus iam quasi gliscens. Epitasis, turba feruidissima. Catastrophe, subita rerum commutatio. Vnde Lucianus eleganter exitum euentúmque negocij catastrophen appellat, cùm aliàs, tum in commentario De mercede seruientibus: ἐπὶ πᾶσι δὲ ἡ τίς αὐτοῖς ἡ καταστροφὴ τοῦ δράματος γίνεται, id est, Post omnia denique quæ illis catastrophe fabulæ contigit, hoc est, quis exitus seruitij. Et in Alexandro Pseudomante: τοιοῦτο τέλος τῆς Ἀλεξάνδρου τραγῳδίας. id est: Eiusmodi finis tragœdiæ Alexandri. Idem in vita Peregrini: αὖθις ὁρῶ γελῶντα σε ὦ καλὲ Κρόνιε τὴν καταστροφὴν τοῦ δράματος. id est: Rursus video te ô bone Cronie ridentem fabulæ catastrophen.

Vbi non sis qui fueris, non est cur velis viuere.

Cicero in epistola quadam lib. vij. Familiarium, sententiã huiusmodi veteris prouerbij citat: Vetus est, inquiẽs, Vbi non sis qui fueris, non esse cur velis viuere. Sumptum est à communi mortalium affectu, qui nihil minus tolerandum putant, quàm vt inter eos neglecti, aut etiam notati viuant, apud quos aliquando cum splendore atque autoritate sint versati: adeò vt exilium vbiuis præoptent potius, aut etiam è vita decedere, quàm mutatæ fortunæ pudorem perpeti. Id quod notauit Euripides in Hecuba, quam ita facit loquentem, vt dicat sibi pudorem in causa esse, quo minus obtueatur Polymnestorem. Pudere enim in tam calamitoso rerum statu cõspici ab eo cui aliquando visa sit florens. Idem in Alcestide:

> Τί μοι ζῆν δῆτα κύδιον, φίλοι,
> Κακῶς κλύοντι, καὶ κακῶς πεπραγότι;

Id est:

> Posthac amici, cur mihi sit viuere
> Cordi, malè audienti, & affecto malè?

Ad eandem facit sententiam, quod apud Sophoclem ait Aiax:

> Αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τοῦ μακροῦ χρῄζειν βίου,
> Κακοῖσιν ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσσεται.

Id est:

> Est turpe, vitam prorogare longius,
> Quisquis malis nil explicat sese suis.

Item paulò pòst in eadem tragœdia:

> Ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι,
> Τὸν εὐγενῆ χρή.—

Id est:

> Verùm aut decorè viuere ingenuum virum'
> Decet, aut decorè oppetere mortem.

Fertur hic quoque senarius:

> Ζῆν αἰσχρὸν οἷς ζῆν ἐπιφθόνως ἡ τύχη.

Id est:

> Fortuna quibus inuidit aspera viuere,
> Hos indecorum ac turpe velle viuere.

Sed propius ad Ciceronis sententiam accedit locus ille apud Euripidem in Hecuba, vbi Polyxena ratiocinatur, sibi non esse causam cur optaret viuere, quòd omnibus ornamentis pristinæ fortunæ iam esset spoliata:

> Τί γάρ με δεῖ ζῆν; ᾗ πατὴρ μὲν ἦν ἄναξ
> Φρυγῶν ἁπάντων. τοῦτό μοι πρῶτον βίου.
> Ἔπειτ' ἐθρέφθην ἐλπίδων καλῶν ὕπο
> Βασιλεῦσι νύμφη.—

Id est:

> Quæ nanque vitæ causa iam superest mihi?
> Vt cui pater rex omnium fuerit Phrygum:
> Etenim rudis mi lucis hoc initium.
> Dein spes in amplas educabat, regibus
> Desponsa.—

Et reliqua quæ sequuntur. Sunt enim longiora quàm vt hic putem esse percensenda.

Ad pristina præsepia.

Εἰς ἀρχαίας φάτνας: id est, Ad pristina præsepia. In eos dicebatur, qui è vita quapiam lautiore excussi, ad pristinam tenuitatem rediguntur. Aut contrà de iis, qui restituuntur in pristinam fortunam vnde exciderant: aut qui ad solitum contubernium sese recipiunt. Translatum ab animantibus, quibus nota familiariáque præsepia gratissima solent esse. Vsurpauit & Plautus in Curculione: Tormento non retineri ferreo, quin reciperet se huc esum ad præsepim suam.

A remo ad tribunal.

Ἀπὸ κώπης ἐπὶ τὸ βῆμα: id est, A remo ad tribunal. Dici solitum, vbi quis repentè ab infima conditione prouehitur ad honesti muneris administrationem. Id quod haud scio an vlli contigerit felicius quàm Iulio secundo. Nam fama est hunc iuuenem ad stipem scalmum remo subigere solitum, & tamen à remulco non solùm ad tribunal, verumetiam ad animum illud rerum humanarum culmen euectus est. Nec contentus hoc fastigio, Pontificiæ ditionis pomeria multum protulit: longius etiam producturus, si per mortis inclementiam vitam illi producere licuisset. Taxat Demadem oratorem Syrianus Hermogenis interpres, qui citra cognitionem artis, statim ad agendas causas irrupesit. ἀπὸ τῆς κώπης ἀνίπτοις τὸ τῶν λόγων χερσὶν ἐπὶ τὸ βῆμα πηδήσας. id est, Qui illotis: vt aiunt, manibus à remo ad tribunal irruit.

Dionysius Corinthi.

Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ, id est, Dionysius Corinthi. Prouerbialis allegoria, qua significamus aliquem è summa dignitate atque imperio, ad priuatam humilémque redactum fortunam: quemadmodum Dionysius Syracusarum tyrannus expulsus imperio, Corinthi pueros literas ac musicam mercede docuit. Cic. epist. ad Attic. lib. ix. De optimatibus: sit sanè ita vt vis. Sed nosti illud. Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. Quint. Instit. orat. lib. viij. Est in exemplis allegoria, si non prædicta ratione ponantur. Nam vt Dionysium Corinthi esse, quo Græci omnes vtuntur, ita plura similia dici possunt. Hic Cic. cùm ait, Nosti illud, & Quintil. Quo Græci omnes vtuntur: nimirum vterque vulgò iactatum fuisse significat. Cæterùm vnde natum sit adagium, Plutarchus aperuit in libello cui titulus, περὶ τῆς ἀδολεσχίας: id est, de futili loquacitate. Laudans enim breuiter & grauiter dicta, cõmemorat & illud à Lacedæmoniis responsum regi Philippo, bellum minanti ferocientique: Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. Quibus vbi rex rescripsisset, siquando in Laconicam duxisset exercitum, euersurum se Lacedæmonios: verbo duntaxat responderũt, αἴκα, id est, si. Plato ter nauigauit in Siciliam, non sine sinistri rumoris aspergine. Vnde Molon, qui inimicum in Platonem gerebat animũ, dicebat non esse mirum, si Dionysius esset Corinthi, sed si Plato in Sicilia. Regem enim vrgebat necessitas, Platonem solicitabat ambitio.

Citius quàm formicæ papauer.

Non caret adagij specie, quod est apud Plautum in Trinummo: Confit citius, quàm si tu obiicias formicis papauerem. Verba sunt Stasini serui, narrãtis quadraginta minas intra quindecim dies fuisse consumptas: vtpote in

commessationes, compotationes, balnea, in piscatores, pistores, lanios, coquos, olitores, myropolas, & aucupes dissipatas, non aliter quàm si papauer obiicias agmini formicarum. Mox enim distrahitur aceruus, dum vnaquæque suum arripit granulum.

Nemo mortalium omnibus horis sapit.

Plinius lib. vij. cap. De præstantia gentium: Si verum facere iudicium volumus, ac repudiata omni fortunæ ambitione decernere, mortalium nemo est felix. Abundè igitur atque indulgenter fortuna decidit cū eo, qui iure dici nō infelix potest. Quippe vt alia nō sint, certè ne lacessat fortuna metus est. Quo semel recepto, solida felicitas non est. Quid, quòd nemo mortaliū omnibus horis sapit? Vtinámque falsum hoc, & non à vate dictum quamplurimi iudicent. Ex quibus Plinij verbis coniicere licet, eam vocem. Neminem omnibus horis sapere, velut oraculo proditam, in vulgi sermonem abiisse. Sensus vel citra interpretem liquet: nempe neminē esse, qui non aliqua parte vitæ desipiat ac peccet. Porrò stulticiæ comes est infelicitas. Aut certè si quod incidit infortunium, id stulticiæ solet imputari. Eodem pertinet, quod paulo pòst eodem in loco subnectit: Alius de alio iudicat dies, supremus de omnibus. Extat apud Aristophanem in Ranis & huiusmodi senarius, quem illic indicat Euripidis esse:

Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ.

Id est:

Haud viuit vllus omnibus felix modis.

Item Euripides in Supplicibus:

—Τῶν γὰρ ἐν βροτοῖς
Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς διὰ τέλους εὐδαιμονῶν.

Id est:

Siquidem vniuersis rebus in mortalium
Nil continenter & vndecunque prosperum est.

Ad eundem modum Horatius:

—Nil est ab omni
Parte beatum.

Simonides apud Stobæum:

Πάμπαν δ' ἄμωμος οὐ τίς οὐδ' ἀκήριος.

Id est:

Nemo vacat prorsum malo, neque discrimine.

Pitana sum.

Πιτάνη εἰμί, id est, Pitana sum. Zenodotus indicat, dici solitum de iis, qui in extremas redacti calamitates, ab iisdē denuò in pristinam felicitatem restituuntur. Sic enim euenisse quondam Pitanæ Æoliæ ciuitati. Nam hāc à Pelasgis in seruitutem redactam, Erythræi in libertatem pristinam vindicarunt.

Quod alius condiuit coquus, aliter condiam.

Vbi quis rem omnem nouat ac perturbat, conueniet Plautinum illud ex eadem fabula, non dubium quin prouerbiali dictum forma:

Ibo intrò, vt id quod alius condiuit coquus, ego nunc vicissim
Vt alio pacto condiam, quicquid prandij est, vt paratum ne fiet,
Siétque ei paratum, quod paratum non erat.

Bona nemini hora est.

Bona nemini hora est, quin alicui sit mala.

Ita fortuna temperauit res mortalium, vt quod huic lætū est, alij pariat dolorē: quod alij lucro est, alij damnū adferat. Nemo ditescit, nisi malo alterius. Nemo vincit in bello, nisi exitio alterius. Nisi mauis pro alicui, legere alicubi.

Osculana pugna.

Festus Pompeius indicat Osculanam pugnam prouerbio dici solitam, quoties victi vincerent. Idque inde natum, quòd Valerius Leuinus imperator, prius à Pyrrho victus, paulo pòst eūdem regem deuicerit. Citat Ticinium, qui huius adagij fecerit mentionem. Quanquam hic quoque locus mutilus ac truncus est apud Festum.

Per manus tradere.

Quod successione quadam ab aliis ad alios deuenit, per manus tradi dicitur: quod translatum videtur ab his, qui nauim aut plaustrum exonerant. Idem frequenter fit in militia. veluti in Commentario belli Ciuilis j. Saxa, inquit, prærupta multis locis iter impediebant, vt arma per manus necessariò traherentur, militésque inermes subleuati alij ab aliis magnam partem itineris conficerent. Rursus belli Gallici libro septimo. Quidam ante portam oppidi Gallus per manus sebi ac picis traditas glebas in ignem è regione turris proiiciebat. In eodem: Nonnullæ de muris per manus demissæ. Item libro viij. Tale consilium sui recipiendi inierunt: fasces vbi consederant, per manus, stramentorum ac virgultorum, quorum summa erat in castris copia, inter se traditos, ante aciem collocauerunt. Verùm hic nullus est tropus. Qui quoties accedit, transit in speciem prouerbialem, quomodo frequenter obuium est apud autores, velut apud Fabium lib xij. Non ea modò quæ conscripta sunt historiis, aut sermonibus velut per manus tradita, quæque quotidie aguntur nosse, verùm ne ea quidem quæ à poetis ficta sunt, negligere. Item Liuius lib. ab Vrbe condita v. Etiam si nobis cum vrbe simul positæ, traditǽque per manus religiones nullæ essent. Idem lib. ix. Tum disciplina militaris iam inde ab initiis vrbis tradita per manus, in artis perpetuis præceptis ordinatæ modum venerat. M. Tullius in oratione De prouinciis consularibus: Nam vt C. Iulius omnibus à senatu eximiis ac nouis rebus ornatus, per manus hāc prouinciam tradat ei cui minimè vos velitis. Quin & Iureconsultis Per manus tradi dicitur, quod de manu in manum datur. Veluti Papinianus libro Pandectarum xxix. tit. de iure codicillorum: Quod per manus traditum est, codicillis hæreditatem dari non posse, rationem illam habet, &c. Plautus in Trinummo: E manibus dedit ipse mihi in manus. de Epistola loquitur. Fit autem iucundius, quoties ad res animi prouerbium accommodatur: quemadmodum quum dicimus institutum, aut opinionem, aut consuetudinem, aut disciplinam aliquam, per manus traditam ad nos venisse.

Rerum omnium vicissitudo.

Variæ fortunæ vices, & nunc læta contingunt vnicuique, nunc tristia. Ad eam sententiam applicabitur illud ex eodem libro:

—Ἄλλοτ' ἀλλοῖος ἄλλοτε ἄλλῳ,
Ζεὺς ἀγαθόν τε κακόν τε διδοῖ.—

Id est:

—Nunc huic, nunc Iuppiter illi
Nunc læta immittit, nunc tristia.—

IVNII. Herculis cornu.

Ἡρακλέους κέρας, id est, Herculis cornu, de affluentia bonorum omnium prouerbialiter dicitur apud Dionē Chrysostomum, oratione ij. de Fortuna. ibi: τοῦτ' ἦν ἄρα τὸ χρυσοῦν γένος, καὶ νῆσοι μακάρων τινὲς αὐτόματοι ... καὶ Ἡρακλέους κέρας καὶ Κυκλώπων βίος. id est: Istud ipsum fuit & aureum seculum, & fortunatæ dictæ insulæ, sponte sua proferentes alimentorum genus omne, & Herculis cornu, & Cyclopum victus. Adagium merè idem cum Amaltheæ cornu. de cuius origine, quia ab authoribus & prorsus diuersa prodi video, ab Erasmo nostro præterita, non lusurum me operam putaui, si in studiosorum gratiam philologia hac accessione per me adiuuaretur: vnde elucesset ratio cur Herculis cornu dicatur. Helenius. Acron & Porphyrion grammatici, in illud Horatij Odarū lib. j.

—Hinc tibi copia
Manabit, ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu:

referunt adagij natalem ad cornu Fortunæ, quod Acheloo detractum victor Hercules Fortunæ donasse perhibetur. de quo ita Dion Prusiæus: οἱ δὲ τῇ ἀληθείᾳ χαίροντες τὸ τῆς Ἀμαλθείας κέρας ἀδόντων κέρας πλήρες καὶ βοῶν ... ἐν μάχῃ Ἡρακλῆς Ἀχελῴου ἀπέρρηξε. id est: Qui veritati magis consona pingunt, dant Fortunæ cornu Amaltheæ, refertum omnigenis fructibus, quod in conflictu Acheloo defregit Hercules. subiicit paulo pòst: τὸ δὲ τῆς Ἀμαλθείας, (ita enim legi debet loco ἀμαλείας, quæ vox incuriā denotat) κέρας μηνύει τὴν τῶν ἀγαθῶν δόσιν τε καὶ εὐδαιμονίαν. hoc est Amaltheæ cornu indicat bonorum largitionem & felicitatem. Eustathius in cōmentariis Dionysij Afri paulo aliter fabulatur,

fabulatur, Acheloum videlicet pro læuo cornu per Herculem comminuto, Amaltheæ cornu muneris loco illi rependisse, cuius beneficio bonorum omnium affluentia vtenti suppetebat. Quam fabulam ita sanant quidam, dictitantes, Herculem cunctos vbiuis gentium mortales sibi beneficio deuincere volentem, quum intellexisset Acheloum fluuium errabundis flexibus magnam Ætoliæ partem lancinare, atque ita variis fossis, aggeribus, alueorúmque elicibus regioni iniurium, vim quodã modo adhibuisse, & ad moderationem reuocasse superuacuos amnis cursus, eáque cultura ferociorem agrum reddidisse: qua ratione sinistrũ fluminis cornu incompositis sinuosisque anfractibus inutile atque incolis infructuosum, tractabile ac commodum præstiterit: atque ista esse Acheloi cornua exponũt, superatam & cõpressam amnis iniuriam, & repositam fœcunditatem. Palephatus narrat, Herculẽ aliquando Thespiis Bœotiæ oppido commoratum fuisse, apud fœminã liberalis formę, cui Amaltheę nomen fuerit, postposito Iolai nepotis hospitio. quod quum iste iniquius ferret, cogitarétque peculium omne, quod in cornu bubulo illa asseruabat in vsum Herculis, si quid emptitaret, furto auferre, factum est vt socij peregrinationis dicerent, Herculem habere cornu Amaltheę, vnde promeret affluenter ea omnia quæ ipsi forent vsui. Alij hanc ipsam Amaltheam anum faciunt ex mercimoniis opulentam, & quę pleramque peculij sortem è diuenditis mercibus contractã, includere in cornu ab eius nomine nuncupatum consueuerit: quòd quia pecuniis refertum Hercules abstulerit, splendidè inde victitans, prouerbialis sermo increbuit, ex Amaltheę cornu cuncta bona Herculi suppetere. Fuerunt & qui aliam commenti sunt fabulam, fuisse in Lybia diriunculam supra modum feracem, forma loci bubulo cornu non absimili, à fœmina nomine Amalthea possessam, à cuius singulari fœcunditate fructuũ genus omne copiosissimo prouẽtu affundentis, natam parœmiæ originem autumant. Callimachi scholiastes Gręcus Amaltheam capram, quę Ioui lac prębuerit, scribit ex altero cornu ambrosiam fundere, ex altero nectar, creditam fuisse. Theon Alexandrinus in Aratęis commentariis annotat, Capram istam mulierem fuisse Arcadicam, Iouis nutricem: Iouémque alumnum beneficij memorem, nutricis mortuę pellem complicatam sibi circumposuisse, ac inter astra retulisse, eámque esse Amaltheam. Parmeniscus ait, Melisseo Cretę regi alumnũ fuisse datum Iouem infantem: cuius filię Dodonides quum lacte carerent, illum capram geminos hœdos enixam puero adhibuisse, nomine Amaltheam, quę eum educarit, eiúsque fœcunditatem prouerbio locum dedisse. Musęus (hunc enim fabulę authorem citant Hyginus & Bassus, Aratęi commentarij author creditus) tradit Iouis nutrices Themidem & Amaltheam nymphas ab Ope matre delectas fuisse, ac postremam Amaltheam in deliciis habuisse capram incredibili lactis copia scatẽtem, cuius ille vbera suxerit. Diodorus Siculus Bibliothecę libro quarto, refert Hammonem Libyę patris regem virgini pręstanti forma Amaltheę dictę stuprum obtulisse, procreata ex ea sobole, ipsámque propinquæ orę pręfecisse, quę quòd bouis cornu speciem imitaretur, occiduum cornu nuncupata sit. & Amaltheę cornũ, quòd vineis & fructiferis omnis generis arboribus abundaret, posteris eam appellationem transferentibus ad optimam & primæ feracitatis terram. Hactenus de origine. Socrates (vt Ioannes Stobœus commemorat) Amaltheæ cornu dicebat esse symbolum industriæ & sedulitatis: illic enim omnia manare bona illi, qui μέλλων, hoc est, ignauus & socors non pergat esse. Cornu nanque bouis, animalis laboriosissimi, operarium significare: vuas & alios fructus quibus cornu scateat, indicare affluẽtiam bonorum ex agricultura prouenientium: cornu autem illud à bono Genio & Fortuna bonorum largitrice, vtrinque sustineri volunt. Philemo comicus per iocum Amaltheæ cornu pecuniam esse ait: cuius hi leguntur senarij:

> Τὸ τῆς Ἀμαλθείας δοκεῖς εἶναι κέρας,
> Οἷον γράφουσιν οἱ γραφεῖς, κέρας βοός;
> Ἀργύριόν ἐστι, τοῦτ' ἐὰν ἔχῃς, λέγε,
> Πρὸς τοῦθ' ὃ βούλει, πάντα σοι γενήσεται.

Id est:

> Tùne illud esse cornu Amaltheæ putas,
> Cuiusmodi pingit pictor cornu bouis?
> Argentea est moneta: quam qui possidet,
> Huic copiosè pro votis cuncta affluunt.

Phocylides agrum cornu Amaltheæ accipit, quòd ad victum necessaria, & sustinendæ vitæ alimoniam suppeditet, eo versu:

> ἔχοι γάρ τι λέγουσ' Ἀμαλθείης κέρας εἶναι.

Phocion Peripateticus librum scripsit, multa variáque historia refertum: inscripsítque κέρας Ἀμαλθείας, teste Gellio. Philostratus de Dione: Δίωνα τὸν Προυσαέα. οὐκ οἶδ' ὅ τι χρὴ προσειπεῖν, διὰ τὴν ἐς πάντα ἀρετὴν Ἀμαλθείας γὰρ κέρας ἦν τὸ τοῦ λόγου. id est: Dionem Prusiæum haud scio quo nomine compellabo, propter mirificam in omni genere præstantiam: erat enim iuxta prouerbium, Amaltheæ cornu.

Istud prouerbium etiam commode ad locum Bona fortuna retuleris.

Homo Dei ludibrium.

Θεοῦ παίγνιον ἄνθρωπος, id est, Dei lusus homo, veteribus vsitatum prouerbium: quo fortunæ iactatio significatur, quæ pilæ in modum nunc euehit in altum, nunc solo allidit mortales: sors enim pro Deo habetur, qua Deus probatur incertus, vt inquit Plinius. Synesius lib. De prouidentia: καί μοι δοκεῖ παγκάλως εἰρῆσθαι, θεοῦ παίγνιον ἄνθρωπος εἶναι, παίζοντος ἀεὶ τοῖς πράγμασι καὶ πεττεύοντος. id est: Rectéque dictum mihi videtur, quòd homo ludibrium sit Dei, ludentis semper in rebus mortalium, & quasi aleam iacientis. Philostratus in Scopeliano sophista, loquens de eius patre, qui exhæredato filio coquum hæredem scripserat, subiicit: συνιέναι δὲ κἀκ τούτου, ὅτι οἱ ἄνθρωποι μὴ θεοῦ μόνου, ἀλλὰ καὶ ἀλλήλων παίγνια. id est: Vt vel ex hoc facto intelligere possimus, homines non Dei solùm, sed alterum quoq; alterius esse ludibria. Zenõ Imperator audita suorum strage, in castellum, quod Constãtinopoli cognomine erat, in edito tumulo situm, aufugerat, ingemiscénsque ob præsentium rerum calamitosum statũ: Ἦν, inquit, παίγνιον ἄρα ὁ ἄνθρωπος, ἐπεὶ καὶ ἐμὲ ὧ τι παίζειν φιλεῖ τὸ δαιμόνιον. id est: Nimirũ Dei ludibriũ est homo, quandoquidẽ & mihi ita illudere amat fortuna. Huc spectat Plautina sententia ex Captiuis: Enimuerò dij nos quasi pilas homines habẽt.

Brass. Computatorum digiti.

Computatorum digitos eleganti prouerbio dicimus, qui variis & incertis fortunæ casibus obnoxij sunt. Plutarchus in Apophtheg. Ὀρόντης ὁ βασιλέως Ἀρταξέρξου γαμβρὸς ἀτιμίᾳ περιπεσὼν δι' ὀργὴν καὶ καταγνωσθεὶς ἔφη, καθάπερ οἱ τῶν ἀριθμητικῶν δάκτυλοι, νῦν μὲν μυριάδας, νῦν δὲ μονάδα τιθέναι δύνανται, τὸ αὐτὸ καὶ τοὺς βασιλέων φίλους νῦν μὲν τὸ πᾶν δύνασθαι, νῦν δὲ μηδέν. hoc est: Orontes Artaxerxis regis gener, cùm ob iracundiam, honorato loco excidisset: Quemadmodum, inquit, Arithmeticorum digiti nunc myriades, nunc autem vnum tantùm significant: ita regum quoque amici siue purpurati, nunc omnia, nunc autem nihil omnino possunt. Laertius hoc Soloni tribuit.

Cognati. Zonam deponere, vel amittere.

Dicitur, qui vel administratione sua functus est, aut cui ob delictum adempta. Iustinianus in nouellis constitutionibus, περὶ ἀδημιουργήτων de pœna damnatas nuptias contrahente infligenda loquens: καὶ ἴστω αὐτὸς ὁ τοιοῦτος μὴ ἀπολύεσθαι μόνον ἀπὸ τῆς ζώνης ἀξιώματος, καὶ ἐξορίας, &c. Impp. Honor. & Theodos. lib. Codicis iij. tit. vbi de ratiociniis tam publicis quàm priuatis agi oportet: Nemo post depositum cingulum suæ priuatæ vitæ redditus ob negocium, quod militiæ causa est ei exortum, præstandi ratiocinij gratia eius numeri, in quo militauit, vel quem ipse gessit, à quocunque pulsatus, fori præscriptionibus vtatur. Vide prou. Chiliad. Zonam perdidit.

Catastrophe vitæ.

Quinque sunt actus comœdiarum, nõ plures, vt inquit Horatius. In quarto autem actu fabula iam vergere ad exitum incipit, & inclinare ad catastrophen, quæ est clausula omnium actuum: sicut quintus actus ætatis humanæ, clausula est actionum omnium. Sic autem multi

hoc verbo metaphoricè vsi sunt, ac pro ipsa morte posuerunt, quæ est extremus vitæ nostræ actus. In Comœdiis res turbulentæ in lætum conuertuntur exitum, In tragœdiis verò & in vita res lætæ tristem sortiuntur exitum. Vnaquæque enim ætas tria habet momenta: principium, quasi florem: medium, id est, vigorem: & præcipitium, id est, desinentiam. Prima pars viridis, id est, immatura: secunda, adulta: tertia, præceps. Meminit Seruius in lib. v. Æneid. enarrans illum versum:

Euryalus forma insigni, viridique iuuenta.

Simile est de Charone, in vj.

—Sed cruda Deo viridisque senectus.

A Græcis tractum, qui ὠμογέροντας vocant, in prima iam senectute existentes. hoc est, ἄρτι ἤδη πρεσβυτέρους τῇ ἡλικίᾳ. Præceps verò senectus dicitur ætas iam decrepita. Curtius lib. v. Ego cæteris lætus hoc vno torqueor, quòd præcipiti senectute diu frui tua bonitate non possum. nonagesimum & quintum annum agebat. Græcis καταστρέψαι τὸν βίον, finio vitam. Vide in Chiliad. Erasmi.

FORTVNATA STVLTITIA.

ERASMI. Atheniensium inconsulta temeritas.

Ἡ τῶν Ἀθηναίων δυσβουλία: id est, Atheniensium inconsulta temeritas. Quadrat in eos, quibus malè consulta vertunt bene. Nam id olim vulgò tributum est Atheniensibus, quòd ipsi quidem socorditer consultarent, parùmque prospicerent, verùm Minerua ciuitatis præses, illorũ malè instituta, bene vertere consueuit. Simile est huic, quod hodiéque vulgò dicunt: Est fortunatior quàm prudentior. de quopiam non suapte industria, sed fortunæ commoditate, successu rerum vtente. Eupolis apud Suidam & Athenæum libro x. in Atheniensium mores:

Οὓς δ' οὐκ ἂν εἵλεσθ' οὐδ' ἂν οἰνόπτας πρὸ τοῦ,
Νυνὶ στρατηγοὺς λύομεν. ὦ πόλις πόλις
Ὡς εὐτυχὴς εἶ μᾶλλον, ἢ καλῶς φρονεῖς.

Id est:

Quos antehac nec præfici conuiuio
Quisquam tulisset, nunc videmus scilicet
Belli duces. ô ciuitas, ô ciuitas
Fortuna vt es feliciore, quàm sapis.

Porrò Atheniensium incogitantiam notat & Aristophanes hoc versu in Nubibus:

Φασὶ γὰρ δυσβουλίαν τῇδε τῇ πόλει προσεῖναι.

Id est:

Læua consilia ferunt huic adesse ciuitati.

Quo loco interpres adscribit fabulam huiusmodi. Cùm Neptunus à Minerua victus, non posset Attica regione potiri, iratus immisit illis δυσβουλίας, id est, læua stultáque consilia: hoc deinde vitium Atheniensibus ἐπιχώριον, hoc est, vernaculum fuisse. Idque Mineruam non mutasse: cæterùm quod illi malè statuissent, illa in bonos exitus vertebat. Allusit huc idem Aristophanes in Vespis:

Γλαὺξ γὰρ ἡμῶν πρὶν μάχεσθαι τὸν στρατὸν διέπτατο.

Id est:

Vlula nostras ante pugnam peruolarat copias.

Eodem mihi leuiter allusisse videtur Demosthenes, cùm ait in Olynthiaca prima, in ipsa statim fronte. ἀλλὰ καὶ τὴν ὑμετέραν τύχην ὑπολαμβάνω, πολλὰ τὰ δέοντα ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἐνίοις ἂν ἐπελθεῖν εἰπεῖν. id est: Sed & vestræ fortunæ arbitror, nonnullis ex tempore venire in mentem, vt dicant ea quæ ad rem pertinent. Verùm hoc vitij manifestius exprobrat illis in alia quadam oratione, dicens, alios homines solere consultare prius, ac deinde rem aggredi: contrà Athenienses post rem factã tum consultare. Theognis:

Πολλοί τοι χρῶνται δειλαῖς φρεσί, δαίμονι δ' ἐσθλῷ,
Οἷς τὸ κακὸν δοκέον γίγνεται εἰς ἀγαθόν.

Id est:

Multis læua quidem mens est, sed numina dextra,
Queis bene vertit & id quod temerè instituunt.

Aristophanes in Concionatricibus:

Λόγος τίς ἐστι τῶν γεραιτέρων,
Ὅσ' ἂν ἀνόητ' ἢ καὶ μωρὰ βουλευσώμεθα,
Ἅπαντ' ἐπὶ τὸ βέλτιον ἡμῖν ξυμφέρειν.

Id est:

Est sermo quidam ductus à maioribus,
Fatua licet statuamus ac væcordia,
In melius attamen omnia nobis cedere.

Medium carmen Græcum carebit vitio, si tollatur coniunctio ἢ, quanquam æditio Aldina habebat. Et apud Liuium subinde nominatur fortuna Romana. Nec abhorret hinc quod alibi retulimus: εὕδοντι κύρτος αἱρεῖ. id est: Dormienti rete tollit.

Dormienti rete trahit.

Εὕδοντι κύρτος αἱρεῖ, id est, Dormiẽti rete capit. In eos qui bus citra conatum obtingunt ea quæ cupiunt. Natum ex euentu, quòd aliquando acciderit vt dormientibus piscatoribus pisces fortè retibus inuoluti caperentur. Quidam ad Thimotheum imperatorem Atheniensium referunt, cui quòd multa fœliciter obtingerent, magis commoditate fortunæ quàm ipsius opera, εὐτυχὴς, (id est fœlicis) cognomen inditum. In huius inuidiam pingebãt nonnulli fortunam ad rete cogentem vrbes, illo iuxtà dormiẽte. Quos ille sic elusit (authore Plutarcho) vt diceret, Si huiusmodi vrbes capio dormiẽs, quid me facturum arbitramini si vigilaro? Huc allusit Terentius, quum ait in Adelphis, Quid? credebas dormiẽti hæc tibi cõfecturos deos? Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductum domum? Non dissimili forma dictum est apud T. Liuium libro ab vrbe condita vj. Vnicum belli ducem, qui nihil agenti sibi de cœlo deuolaturam in sinum victoriam censet. M. Tullius in Verrem actione vltima. Sed non idem mihi licet quod iis qui nobili genere nati sunt, quibus omnia populi Romani beneficia dormientibus deferuntur. Quin & hodie vulgò dicitur in id genus homines, Fortunatior est quàm sapientior. Et Eupolis comicus apud Athenæum,

— Ὦ πόλις πόλις
Ὡς εὐτυχὴς εἶ μᾶλλον ἢ καλῶς φρονεῖς.

Id est,

O ciuitas, ô ciuitas
Vt tu quidem es fœlix magis quàm prouida.

Congruunt quæ dicentur in prouerbio, Atheniensium inconsulta temeritas.

In nihil sapiendo iucundissima vita.

Sophocles in Aiace mastigophoro, sub persona Aiacis, qui iam ab insania resipuerat:

Ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν, ἥδιστος βίος.
Τὸ μὴ φρονεῖν γὰρ, κάρτ' ἀνώδυνον κακόν.

Id est:

Suauissima hic est vita, si sapias nihil.
Nam sapere nil, doloris expers est malum.

Hanc sententiam docti citant prouerbij loco. Consentaneum est autem, vulgò iactatum fuisse vel eius argumento fabulæ, quam Horatius narrat de quodam Argiuo, qui felicius existimaret insanire quàm sapere & ringi:

— Pol me occidistis amici,
Non seruastis, ait, cui sic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratissimus error.

Huic concinit illud Ecclesiastæ dictum: In multa sapientia, multa indignatio. & : Qui addit scientiam, adiiciet & laborem. Heraclides Ponticus apud Athenæum autor est, Thrasylaum Axonensem Pythodori filium, hoc insaniæ genere correptũ fuisse, vt existimaret naues omneis quæ in Piræum appellerent, suas esse. Eas appellentes summa cum voluptate recipiebat. soluentes dimittebat, ac prosequebatur: in summa felix erat, perinde quasi tantarum rerum dominus. Si quid perisset, non requirebat: si quid esset incolume, vehemẽter gaudebat, aliis iactitans suam fortunam: donec Crito frater è Sicilia reuersus, correptũ hominem traderet medico. Cæterùm is ad se reuersus, negauit vnquam suauius vixisse sese, quàm cùm eo mentis errore teneretur. Siquidem cùm tantum adesset voluptatum, nihil vnquam sensisse molestiæ.

Malum vas non frangitur.

Κακὸν ἄγγος οὐ κλᾶται, id est, Malum vas non frangitur. Qui deterior, is nonnunquam viuacior, & in periculis tutior. Simili metaphora dicunt & hodie vulgò, malam herbam non perire.

FRAVS AB AMICO.

ERASMI. Κύκλῳ περιελκειν.

Qui arte circumagit quempiam, vt quum se putet aliquid egisse, nihil egerit, aut in idem recidat vnde volebat extricari, κύκλῳ περιελκειν dicitur. Ita Plato in Charmide: ὦ μιαρὲ, ἦν δ' ἐγώ, πάλαι με περιέλκεις κύκλῳ ἀποκρυπτόμενος: O scelerate, inquam, iamdudum me in orbem circumagis non sentientem. Fit enim hoc arte sophistica, vt qui contrà disputat pòst asseueret, ambagibus circumactus, quod prius negabat: aut contrà. Metaphora ducta ab equis, qui circumacti, eò reducuntur, vnde prius resiliebant pauidi. Similis ludus exercetur in Labyrinthis. Confine illi, In easdem ansas incidisti.

Vallus vitem decepit.

Η χάραξ τὴν ἄμπελον ἐξηπάτησεν, id est: Vallus vitem decepit. Vbi quispiam ab eo fallitur aut læditur, à quo pendebat, cuiúsque fidei nitebatur. Traductum à vallis, quibus alligatæ fulciuntur vites. Fit autem interdum, vt illi radicibus actis, ramis ac frondibus suis vitem strãgulent, aut prostrati palmitem secum trahant. Aristophanes in Vespis:

Εἶτα νυνὶ ἐξηπάτησεν ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον;

Id est:

Itáne circumuenit ipse vineam palus suam?

Canis mendico auxilians.

Κύων τῷ πτωχῷ βοηθῶν, id est, Canis mendico auxiliãs. Vbi quis nobis aduersatur, & diuersis studet partibus, is cuius auxilio nitebamur. Nam canes infesti sunt mendicis, velut ὁμοτέχνοις, nisi si quando frusto panis corrumpuntur.

FRVGALITAS.

ERASMI. Acolo, non ficui.

Ἀκόλῳ τὰ χείλη μὴ σύκῳ βάπτε: id est, Acolo, non ficui immergere labra. Suidas indicat dictum, vbi promitteretur prospera valetudo, aut significaretur rebus fortiter vtendum. Nam ἀκόλους Græci vocant, minutas offulas. Interdũ & fragmenta panis, παρὰ τὸ μὴ κολλᾶσθαι: id est, quòd non cohæreant. Hesychius indicat ἀκόλους vescentes reddere bilis expertes ac placidos, cum ficus incẽdat sanguinem. Vidimus Italos, si quando bilem vellent eximere, dies aliquot nihil sumere præter offulas pauculas, ex aqua cum paululo butyri recentis decocta. Quidam addunt herbarum ac radicum pauxillum. Prouerbium hortatur ad victum tenuem.

Μυσκαρφεῖ.

Μυσκαρφεῖ dicebantur agere, qui durè ac siccè viuerent. Vox ficta videtur à mure & palea, quòd mus in re pusilla vehementer laboret: nisi malumus dictum à μύσσω, quod est sicco, & μύσις præfocatio: quasi si quis festuca præfocetur. Nam Hesychius indicat sic hanc vocem pronunciandam, vt dicitur, μυσκαρφεῖ: vsurpatam autem à Cratino in fabula cui titulus, Horæ. Alij virum quempiam μυσκαρφον dictum existimant, qui ex se quidem nihil venustiorum dicteriorum adferre poterat, sed tamen libenter aliorum dictis arridebat. Et huius nominis mentionem factam, apud Apollophanem comicum. Torquebitur igitur in hominem parcum ac sordidum, aut in frigidè iocosum.

Allium in retibus.

Σκόροδον ἐν δικτύοις: id est, Allium in retibus, de sordido commeatu dicebatur: hinc natum, quòd Attici, quoties nauigationem, aut expeditionem adornabant, commercabantur allia, eáque retibus imposita secum ferebant. Item in obsidionibus vrbium in precio erat allium. vnde illud citra nomẽclaturam apud Suidam: ἀπόλλυμαι τὰ σκόροδα πολιορκούμενος. id est, Perdo allia in obsidione. Thraces præcipuè delectantur alliis, vtpote calidis, quum regionem inhabitẽt frigidam. Quin & hodie nautarum deliciç sunt allium, non ingratus & rusticorum cibus, vtcunque execratus Horatio. Locus erit adagio, si quem admoneas, vt philosophiæ studium aggressurus, paret sese ad frugalem victum, ad vigilias ac labores, sine quibus non paratur eruditio, καὶ σκόροδον ἐν δικτύοις.

Phormionis thori.

Στιβάδες φορμίωνος, id est, Thori Phormionis. De stratis sordidis ac frugalibus, minimèque delicatis: qualia sunt cubilia militaria, & quale sibi apud Homerũ parat Vlysses, ex arborum congestis frondibus. ac ramis humi substratis. Refertur à Suida. Phormio dux quispiam militum fuit, in perferendis militiæ incommodis natæ, sicut conicio, patientiæ. Poterit & longius deflecti ad quamuis tractationem duriusculam. Extat in Pace Aristophanis:

Εἰ γάρ μοι ξυμβαίη ἰδεῖν ταύτην τὴν ἡμέραν ποτέ.

Πολλὰ γὰρ ἀνέσχόμην

Πράγματά τε καὶ στιβάδας, ἃς ἔλαχε Φορμίων.

id est: Vtinam mihi contingat videre hunc diem. Multas enim sustinui tum molestias, tum culcitras quas sortitus est Phormio. Versus sunt chorici: eóque prosa vertimus.

Cilicij Imperatores.

Κιλίκιοι στρατηγοί: id est, Cilicij duces, Dicebantur homines hirsuti, & pilis obsiti. Vnde & saga pilis contexta, Cilicia vocantur. Autor Diogenianus. Simpliciter autem κιλίκιοι dicebantur robusti, sordidi & magni: vnde & κιλικίζεσθαι dicuntur, qui prauis sunt moribus: & κιλίκιοι λόγοι, barbarica suffragia: quòd illi sortibus in galeam missis soleant decernere. Memorantur κιλικιεῖς, qui cum essent serui, heris eiectis occuparunt regionem. κιλικιῶν ἀγαθῶν aliàs recensuimus.

Vita doliaris.

Ζωὴ πίθου: id est, Vita dolij, prouerbio dicitur vita frugalis, parca, & ab omni strepitu atque ambitione semota. Breuiter talis, qualem Diogenes nobilis ille Cynicus Athenis egisse legitur, vnico contentus pallio, baculo, quo canes abigeret, dolio de palo suspenso pro domicilio libenter vtens, crudis herbis & aqua simplici victitans, pane excauato pro catino, manu caua poculi vice solitus vti: idque à puero quodam didicisse se prędicabat, quem fortè ad eum modum aquam haurientem viderat. Porrò vt in dolio habitaret, inde sibi dicebat in mentem venisse, quòd cochleas cõtemplatus, nullum aliud æquè commodum domiciliũ iudicasset, vnde proreperet ad solem, & vbi se conderet à ventis atque ęstu. Poterit torqueri & in eos, qui nimium sordidè, nimísque durè atque immundè viuunt. Hos ita depingit Eubulus comicus apud Athenæum lib. ij. ἀνιπτόποδες, χαμαιεῦναι, ἀεροδίαιτοι: id est, Illotis pedibus, humicubantes, in aere domicilium habentes. Idem lib. iiij. de Pythagoricis, ex Antiphane:

Ἐνδεῖν ὑπομένειν μικρὸν, ἀσιτίαν, ῥύπον,

Ῥῖγος, σιωπὴν, στυγνότητ', ἀλουσίαν.

Id est:

Inedia, sordes sunt ferendæ paululum,

Silentium, tristicia, frigoris rigor,

Simul ferendum corpus expers balnei.

Ad hanc formam torqueri poterit Hamaxobiorum (ea gens est Sarmatię) appellatio: vt Hamaxobij dicantur, qui durè sordidèque viuant. Nomẽ hinc inditum genti, quod iis plaustra ædium vice sint.

Tanquam in phiditiis.

Ὥσπερ ἐν φειδιτίοις. id est, Velut in phiditiis. vbi quid parcius, nimiúmque frugaliter actũ significabimus. Lacedæmonij publica loca habebãt, in quibus cibum caperent. In his accipiebant hospites ac legatos suos, sed apparatu perparco. Vnde & Græca vox ducta videtur, à φείδεσθαι, id est, parcendo. Quanquam sunt qui malunt φιδίτια dicta quasi φιλίτια, quòd eiusmodi conuiuiis coiretur sodalitas. Vtranque vocis etymologiam recenset Plutarchus in vita Lycurgi. In priore abiicitur ι, è diphthongo, in posteriore λ, vertitur in δ. Addit autem tertiã etymologiã, phiditia dicta quasi ἐδίτια, à sumẽdo cibo: quæ Græci, præsertim Athenienses, vocãt συσσίτια, Cretẽses ἀνδρεῖα: quemadmodum ibidẽ indicat Plutarchus. Hoc genus conuiuiorũ Lycurgus instituit, ad excludendum luxum ac temulentiam, M. Tullius meminit Phiditiorum lib. Tusculanarum quæstionum v. Quid, inquit, victum Lacedæmoniorum in phiditiis, nónne videmus? Vbi quum tyrannus cœna-

tuisset Dionysius, negauit se iure illo nigro, quod cœnę caput erat, delectatum: tum is qui illa coxerat, Minimè mirum, inquit: condimenta enim defuerunt. Quæ tandem? inquit ille. Labor in venatu, sudor, cursus ab Eurota, fames, sitis. His enim rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur. Quanquam hæc fabula secus narratur apud Plutarchum in Coronide, quam adiectam videmus apophthegmatis Laconicis, de Lycurgi institutis. Erant apud Lacedæmonios & aliæ conuiuiorum species: quorum vnum erat κοπίς, quod certis ciborum generibus instruebatur: alterum ἄικλον, aliquanto splendidius. Omnium frugalissimum erat, quod agebatur in phiditiis. Multa super his Athenæus lib. iiij. si cui libebit cognoscere. Accommodari poterit & ad orationem: vt si quis neget se contentum simplici sermone, velut in Laconicis phiditiis accipiatur, sed desiderare splendoris aliquid, & quod appetentiam irritet illecebra.

Hecatæ cœna.

Veteres cœnam perparcam & impendiò frugalem, Hecatæ cœnam appellabant: quòd apud inferos tenuissimo victu, minimóque cibo eóque vilissimo viuitur, iuxta poetarum theologiam. Siquidem vmbræ plebeiæ malua porróque victitant: Hecate mænides ac triglidas pisces, apud nos contemptissimos, habet in deliciis, vt sibi sacros. Vnde & Athenis locum esse dictum Triglam, atque inibi simulachrum Hecates Triglantinæ, Alij triglam illi sacram putant ob nominis rationem, à ternione dicti, cum triformis sit & Hecate. Extat apud Athenæum libro septimo, meminit & octauo. Meminit & Lucianus alicubi. Verùm illud expendat eruditus lector, an prouerbium accipi possit de cœna illa, quam singulis mensibus in triuiis Hecatæ collocabant diuites, diripiebant pauperes. Cuius rei meminit etiam Aristophanes in Pluto:

Παρὰ τῆς Ἑκάτης ἔξεστι τοῦτο πυθέσθαι,
Εἴτε τὸ πλουτεῖν, εἴτε τὸ πεινῆν βέλτιον. φησὶ γὰρ αὕτη
Τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλουτοῦντας δεῖπνον κατὰ μῆνα προσπέμπειν,
Τοὺς δὲ πένητας τῶν ἀνθρώπων ἁρπάζειν, πρὶν καταθεῖναι.

Id est:

Hoc ex Hecata, si vis, didicisse licebit,
Vtrum potius, ditem esse, an egenum. quādoquidem iubet illa
Hos quibus est res, quoque benignam mensę vno ponere cœnam,
Cæterùm egenos hanc prædari prius ac deponere possunt.

Quo quidem loco in hanc sententiam scribit interpres: Olim in triuiis venerabantur Hecaten, quòd eadem tribus nominibus appelletur, Luna, Artemis & Hecate. Cæterùm sub nouilunium diuites mittebant cœnam vespere, veluti cœnam Hecatæ in triuiis. Pauperes autem esurientes diripiebant ac deuorabant, quæ erant apposita, dicentes quòd Hecate comedisset. Itaque congruet, vbi res per tumultum diripitur.

Oliuam ne comedas.

Chrysip. apud Athenæū lib. x. in opere περὶ τῶν καλῶν, tradit huiusmodi sententiā: μή ποτ' ἐλαίαν ἴδῃς, ἀκαλήφην ἔχων χειμῶνος ὥρᾳ: id est, Ne quando comederis oleam, quum habeas vrticam hyberno tempore. Opinor illum sentire de herba, nō de pisce. Nec vsum adagij video: nisi si quādo significabimus extremam victus parsimoniam, vt nec vrticæ quicquam adhibeatur condimenti. Mox subiicit, βολβοφακῆν velut delicias, cibi genus (vt Græca vox indicat) ex bulbis & lenticula confectum: βολβοφακῆν, βαβαὶ βαβαί. Vrtica calida est, sed minoris constat quàm oleum. Subindicat autem, æstiuis mensibus nec oleo nec vrtica opus esse. Talis victus decebat istos, qui sibi videtur Pauli & Antonij, luxu propiores Sardanapalo.

Sicyon arrodens vxor lacernam texe.

Athenæus libro Dipnosophist. iij. heroicum hunc vt prouerbialem adducit:

Τὸν σικυὸν τρώγουσα γυνὴ τὴν χλαῖναν ὕφαινε. Id est:
Arrodens Sicyon vxor, subtexe lacernam.

Apparet esse verba mariti, iubentis vt vxor tenui contenta victu, peragerer opus suum. Nā Sicyon seu Sicyos, bulbi genus est, aut certè peponis: nonnulli putant cucumeris. Vox ea propemodum quadrat in huius temporis principes, qui strenuè profundunt, quod populus esuriēs summis laboribus parauerit. Idque suum ius esse putant, vt ceu fuci quidam alienis fruantur sudoribus. Hermolaus Barbarus Corollariis in Dioscoridem, cap. cclxvj. videtur aliud diuinare, scribens ex Aristotelis sententia, plerasque textrices esse impudicas: An Sicyos Venerem temperet nescio.

Thymbra victitans.

Θυμβροφάγοι, id est, Thymbra victitantes adagio dicebantur, vel qui tutiùs ac liberius vitam agerent, vel qui moribus essent parum blandis, vel qui hilariter citraque sollicitudinem paruo contenti viuerent, quòd Thymbra, quam eandem cunilam dicunt, herbæ genus sit, quam Plinius non distinguit a Satureia, Columella distinguere videtur:

Et Satureia, inquiens, Thymi referens, Thymbræque saporem.

Est autem saporis subamari. in agris passim prouenit, & pratensis ad remedia præstantior est hortensi (vt autor est Dioscorides) locis gaudens petricosis. Hortensis cibis aptior. Prouerbium recensuit Suidas & Hesychius. Fertur Epaminondas mirè frugalem vitam egisse: itaque de prandio parco tenuique dixisse, τὸ τοιοῦτο ἄριστον οὐ χωρεῖ προδοσίαν: id est, Tale prandium non recipit proditionem. Sensus autem dicti geminus est: vel quia nemo molitur insidias rebus modicis, vel quia qui modicis contenti sunt, non facilè corrumpuntur, vt prodant rempublicam. Amphis apud Athenæum lib. x.

Εὐτελὲς γὰρ δεῖπνον οὐ παροινίαν. Id est:
Vbi cœna frugi est, nulla debacchatio.

Græcus trimeter videtur corruptus in versione duarum dictionum: restituetur si legas, δεῖπνον γὰρ ὀλίγον ... πλέες, & subdit ex Alexide, Ex prolixis conuiuiis primùm nasci scommata, è quibus ferè plus est doloris quàm voluptatis. Hinc maledictum: id ingeritur ac reciprocatur in dicentem: mox à verbis ad verbera. Non ita qui Thymbra victitant.

Salem lingere.

Ἅλα λείχειν: id est. Salem lingere, dicuntur qui perquam tenuiter victitant. Sic enim Persius:

Vare regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages, si cum Ioue viuere pergis.

Diogenes cùm à Cratero prædiuite quodam inuitaretur, vt ad se veniret, vsurus hospitio suo, suáque liberalitate: respondit se malle salem Athenis lingere, quàm apud illum opiparis mensis frui. Itidem Plautus in Curculione: Hodie apud me nunquam delinges salem.

Si caseum haberem, non desiderarem obsonium.

Εἰ τυρὸν εἶχον, οὐκ ἂν ἐδεόμην ὄψου: id est, Si caseum haberem, non egerem obsonio. Dicendum, vbi quis minimis vilissimisque contentus est. Refertur apud Plutarch. in Laconicis. quum Lacon quispiam cauponi dedisset parandum obsonium, atque is peteret caseum & oleum, quibus illud condiret: Non opus, inquit Lacon, fuisset mihi obsonio, si caseum habuissem. Si quis pro caseo malit hoc loco butyrum, cum eo non pugnabo: videtur enim butyrum magis congruere oleo, etiamsi apud Italos etiam siccissimus caseus condimentum est.

Xenocratis caseolus.

Ξενοκράτους τυρίον, id est, Xenocratis caseolus. De cibo qui perquam diu durat, prius quàm absumatur. Quāquam nihil vetat, quo minus ad alia quoque transferatur: puta ad vestem, ad librum, ad pecuniolā, aut simile quippiam, quo sic parcè circumspectéque quispiam vtitur, vt quàm diutissimè duret. Sumptum adagium ab admirabili Xenocratis philosophi frugalitate: quem tradunt sæpenumerò obsonia iam rancida facta abiecisse, neque rarenter euenisse, vt cum cadum aliquem relinire vellet, iā vinum reperiret in acorem versum. Proinde prouerbium appositè dicetur in sordidos quosdam, quibus hic mos omnem penum eousque seruare, quoad fuerit corruptus: perinde quasi nefas sit, rebus sinceris & integris frui. Adagium refertur in Stobæi Collectaneis.

Aspe-

Aspera vita, sed salubris.

In vitæ rationem, duriusculam quidem, sed tamen ad rectam morum institutionem idoneam, conueniet illud ex Odysseæ ι. dictum de Ithaca:

—Τραχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος.

Id est:

Aspera, sed iuuenum nutrix bona.—

Salem & caseum edere.

Plinius lib. xxj. cap. vij. indicat prouerbium, quod tamen non refert. Siquidem inter laudes salis & hoc refert. Varro etiam pulmentarij vice vsos veteres autor est: esitasse enim salem cum pane & caseo, vt prouerbio apparet. Conicere licet tale fuisse dictum: Nihil conuiuio deerat: habuimus salem, panem & caseum. Aut: Ne sis solicitus, quo me apparatu accipias: præter salem, panem & caseum nihil requiram. De Xenocratis caseo dictum alibi.

IVNII. Aere & rore pastus.

Ἐν ἀέρι καὶ δρόσῳ ποιμαινόμενος: id est, Aere & rore saginatus. Prouerbij specie dicetur de eo, qui frugali admodum & tenui victu vtitur. Plutarchus Symposiacôn quarta decade: ὡς ἀέρα καὶ δρόσον λέγουσι καθάπερ οἱ τέττιγες ποιμαίνεσθαι. hoc est: Aere ac rore cicadæ in morem enutritum aiunt. Cicadas rore viuere, author est Plinius, & Virgilius eo versic.

—Et pastæ rore cicadæ. & eo:

Dúmque thymo pascentur apes, dum rore cicadæ.

Cuius rei argumentum est humor quem reddũt, dum excitatæ subuolant. Cui consonat Theocriti illud in Ecloga cui titulus ποιμένες, id est, opiliones:

—Μὴ δρόσον ὡς ἔστιν ὥσπερ ὁ τέττιξ;

Id est:

Aerióne fouet vitam ceu rore cicada?

Philo Iudæus de Iudæis philosophis, vitam famelicam ducentibus: ἐθισθέντες ὥσπερ φασὶ τὸ τῶν τεττίγων γένος, ἀέρα τρέφεσθαι, τῆς ᾠδῆς ὡς γε οἶμαι τὴν ἔνδειαν ἐξημεροῦσης. id est: Assueti aere vesci, quemadmodum cicadæ solent, cantu (vt equidem existimo) esuriem mitigante. Huc respexit Nazianzenus ad Amphilochium: καὶ εἰσόμεθα εἰ ὄντως δρόσῳ μόνῃ τρέφονται τέττιγες. id est: Sciemus an reuera solo rore pascantur cicadæ.

Laconicè cœnat.

Λακωνικῶς δειπνεῖν, id est, Laconicè epulari: pro frugaliter, & cibis parum exquisitis vti, prouerbio dicunt Græci. Diphilus apud Athenæum lib. ij.

Δειπνεῖ δὲ κατ' οἶκον, πῶς δοκεῖς, λακωνικῶς,

Ὄξους δὲ κοτύλην.—

Id est:

Cœnat larem intra, quid putas, Laconicè,

Heminam aceti.

Laconum in victu frugalitas à Plutarcho in vita Lycurgi celebratur, quippe apud quos exoticis mercimoniis locus non erat. Laudatur & à Critia κώθων λακωνικός, fictile poculum Laconicum, quo vtebantur.

Anima sicca sapientissima.

Ψυχὴ ξηρὴ σοφωτάτη, id est, Anima sicca sapientissima. Adagium est elegans ex obscuris Heracliti fontibus haustum, quo sobrietatis virtus commẽdatur, velut ingeniorum & industriæ parentis. Verba eius recitat Galenus in libello, Quòd corporis temperiei respondeant animi mores: atque exponit obiter, αὐγὴ ξηρὴ ψυχὴ σοφωτάτη, id est, Aridus fulgor, mens sapientissima: vel aliter, Anima sicca iubar est sapientissimum: Dictum est, inquit, Heracliti, quo innuere voluit, siccitatem prudentiæ autorem esse, siquidem astra quum fulgido iubare micent, paritérque sint & arida, eximia prædita esse sapientia verisimile est. Hæc ille. Clemens Alexandrinus Pædagogi libro secundo loquens qua ratione euitando temulentiam animus reddatur purus ab omni labe, atque adeò luminis capax & perspicax etiam subiungit: αὐγὴ δὲ ψυχὴ ξηρὰ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη, ἔστι δὲ καὶ ἐποπτική, οὐδὲ ἔστι καθύγρος ταῖς ἐκ τοῦ οἴνου ἀναθυμιάσεσιν, νεφέλης δίκην σωματοποιουμένη. id est: Iubar verò est anima sicca sapientissimum & præstantissimum, idémque & perspicax, neque madescit vini halitu, in modum nebulę crassescens. Synesius libro De insomniis, vbi dicit calorem & siccitatem esse quædam animæ vehicula, addit, τοῦτο τὸ αὖ ξηρὴ ψυχὴ σοφή, πρὸς ὃ δεῖν ἄλλο τι ἐγκαλεῖν τοῖσι ἐνεισκομένοις, ἢ παχυνθεῖσα καὶ ὑγρὰ γενομένη τοῖς χρήμασι τῆς γῆς ἀπὸ δυνάμεως τῇ φύσει, ὀλισθαίνει ἐς τὰς ὑπογείους χώρας. id est: Illud verò, anima sicca sapiens, quod Heracliti dictum est, non aliò tendere inuenio, quàm quòd anima opima & vuida si fiat, naturali põdere in terrę cauernas demergatur, in subterranea loco detrusa. Quo in loco (vt in transcursu id admoneã) pro αὖ legendum cẽseo αὐγή, superiorum authorum testimonio. Heracliti verba annotat Stobæus capite de Temperantia: ἀνὴρ ὁκόταν μεθυσθῇ, ἄγεται ὑπὸ παιδὸς ἀνήβου σφαλλόμενος, οὐκ ἐπαΐων ὅκη βαίνει, ὑγρὴν τὴν ψυχὴν ἔχων· αὔη ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη. hoc est: Temulentus malefirmo gressu nutans ab impubere puero ducitur, ignarus quorsum eat, vuidam habens animam. Est verò sicca anima sapientissima & præstantissima. Vnde asseri potest duplex lectio, αὔη ψυχὴ σοφωτάτη, id est, Anima sicca sapientissima: & αὐγὴ ξηρὴ ψυχὴ σοφωτάτη, id est, Anima sicca iubar sapientissimũ: eundem vtraque sensum obtinens. Mens, cuius cœlestis est origo, & quam non malè diuinæ auræ particulam Flaccus nominat, multo cibo potionéque madida, altum sapere non potest, neque ad cœlestium rerum contemplationem assurgere valet. Androcydis oratoris dictum memorabile refertur apud Clementem Alexan. Strom. libro septimo, Vinum & carnium sagina, robur quidem adiiciunt corpori, at animum reddunt languidum. Tribuit Ioannes Philoponus Plautino diuinam, vt ipse ait, sententiam, qua dicit eos omnes qui saginando corpori indulgent, parum abesse quin arborescant, hoc est, in plantarum naturam degenerent: cuius hæc sunt verba: ὅσοι ἐμμανῶς κατὰ τὰς θρεπτικὰς δυνάμεις ἐνεργοῦσι, ὅτι κινδυνεύουσιν ἀποδενδρωθῆναι. In eandem sententiam Eusebius apud Stobœum: Crapula corpus quidem optimum reddit, at vecordiam & stuporem conciliat, & rationem, quæ princeps animi pars est, obliterat. Nemo est adeò à sensu communi alienus, qui non libenter assentiatur illi diuerbio vulgato, Pinguis venter non gignit sensum tenuem: aut illi senario Nazianzeni,

Νοῦς λεπτὸς ὄγκον ἐκ διώκει γαστέρος.

Id est:

Subtilis animus, molem ventris defugit.

Hinc est, quòd Plato in Epistola ad Dionis familiares detestatus in Sicilia vitam degere, nullo modo placere sibi posse scribens mensas Italicis Syracusanísque ferculis onustas, & receptam in mores consuetudinem saburrandi bis in die corporis: vnde apud Ælianum, Non, inquit, huc veni, vt in mensam pronus incumbam, brutæque pecudis in modum saginer. Diuersa sunt nutrimenti capiendi genera: aliud enim est corpus pascere, aliud pinguefacere, aliud necessaria præbere, aliud helluonari. indubitatum autem est, nutrimento omnino opus esse: sed tamen nihil æquè satagendum nobis est, quàm qua ratione præstantissimam & diuinissimam nostri partem saginemus, mentem nimirum, non caducum istud corpus, tenebrosum velamen, & circumgestatile sepulchrum, vti Trismegistus illud vocat. Corpus namque vuidum, & opimè pastum, esurire animam facit à beata vita, mortalitatem adauget, sublata atque obstructa ad immortalem vitam semita, animæque spurcas sordes affricat contagio quodam: vt in quarto de abstinendo à carnibus disserit Porphyrius. Hinc Ægyptij in expiatoriis sacris non indulgebant sacerdotibus suis carnium esum aut piscium, sed exiles quasdam volucres, quo symbolo innuere voluerunt, parco & leui victu contentos esse debere, qui res diuinas attrectant, aut ad Deum animum egerunt, abhorrentes à crassa & opima sagina, quæ & corpus vliginosum reddat, & mentem obnubilet, nec in altum tendere patiatur. Iidem Ægyptij, quantopere propter ventris saginam inquinetur anima, mystico quodam symbolo significare voluerunt. quoties namque medicatum aliquod funus apparabant, è prima nobilitate mortuum condientes, seorsum eximebãt ventriculum, eúmque in arculam seponebant: deinde quum pollinctor elato funere, cadauer ad solem obuertisset, defuncti nomine, solem cœlitésque omnes insigni elogio cõtestabatur.

quod quia rarum est, nō grauabor huc è Græcis fontibus deriuatum ascribere. id in hanc sententiam conceptum erat: Sol rerum domine, vósque cœlites, qui mortalibus lucis vsuram largimini, me accipite, & cœlestibus contubernalem addite. Equidem piè ac religiosè numina à maioribus mihi commonstrata semper, dum vixi, excolui, genituræ meæ authores semper honoraui: hominem occidi neminem, aut deposito fraudaui, nec aliud quicquā infandum patraui: quòd si quid à me peccatum est edendo bibendóve, quod non oportuerit, id omne non mea, sed huius causa cōmissum est. simúlque cum dicto arcam, in qua ventriculus iacebat conditus, digito commonstrabat, mox in profluentem sublatam porriciebat, corpúsque reliquum, vt purum, labísque immune, condebat. Tanta cum religione excusandam esse apud Deum putarunt illi contractam è cibo potúque maculam animæ. Neque sine causa est quòd Athenienses, teste Polemone, sobria siue abstemia potius sacra (νηφαλίους σπονδάς vocabant) Memoriæ, Musis, Nymphísque, quæ sacrosancta illis erant numina, offerenda esse putarint: nullo vini vsu, quòd eius meraciore potu Memoriam obnubilari, ingenij aciem obtundi, virginitatis secreta tentari, demonstratione symbolica ostenderint. hinc Philon Iudæus in lib. De contēplatiua vita: νηφάλια ὡς τοῖς ἱερεῦσι θύειν, καὶ τούτοις βιοῦν, ὁ ὀρθὸς λόγος ὑφηγεῖται. οἶνος μὲν γὰρ ἀφροσύνης φάρμακον, ὄψα δὲ πολυτελῆ τὸ βρωμάτων ἀπληστότατον διεγείρει τὴν ἐπιθυμίαν. id est: Abstemia sacra sacerdotes offerre præcipit recta ratio, & in vitæ vsu obseruare: quandoquidem amentiæ pharmacum vinum est, & opipara fercula hominem omni pecorum genere animal maximè insatiabile, ad libidinem irritant. Rectè proinde exclamat Mercurius ille Trismegistus: Quò ruitis mortales, epoto ignorationis mero? state sobrij, resupinatis in sublime cordis oculis: siquidem ignoratio Dei omnem inundauit terram, animámque corpori inclusam contagione corrupit, neque patitur eam in tranquillo salutis portu stare. Quemadmodum autem nauigium iusto grauius saburræ pondus accipiens, cedit vecturæ, ac depressum subsidit: ita & anima maiore quàm naturæ necessitas postulet, saginæ cibi potúsque onere grauata, ὑπέραντλος γίνεται (vt inquit Chrysostomus) & exhauriendæ sentinæ impar, obruitur demergitúrque. Nec aliud sibi voluit Epimenidis Cretensis commentum, quod de altissimo suo somno in plures annos extracto finxit, quàm crapulam & corporis saginæ studium (cui annis ipse aliquot addictus, atque adeò immersus, viuum quodammodo sepulchrum circumtulerat) animæ Lethæam quandam cœlestium rerum obliuionem, & altissimum ab altioribus cogitationibus soporem propinare. Propterea sapienter Pythagoras decantatam illam Metempsychosin, hoc est, animæ de corpore in aliud immigrationem, inuexit. qua significaretur, animum prudentis viri, à voluptatum & corporeatum affectionum commercio, sanæ menti restitutum, vbi perturbationum chaos euaserit, relictis rerum simulachris, veritatem attingere debere, vti Maximus Tyrius voluit. Synesius lib. De prouidentia proponit bina contrariarum vitarum exempla duos fratres, in quibus ceu in speculo temperantiæ luxuriæque pugna cernatur. Osyridem enim optimæ conditionis adolescentem & temperantissimum, agilem describit, καὶ ἀσκεπτοειδῆ καὶ ἐλαφρὸν τῇ ψυχῇ, φορτίον τὸ σῶμα ἀρκούμενον: hoc est, excussum & animo expeditum, licet corpore ceu pondere iniquo amictum: innuens quo sit saginatius corpus, hoc grauiore mole prægrauari animum. E diuersò Typhon illius frater segnis, ventricosus, telluris inutile pondus, describitur deditus solummodo farcire corpus, & ciborum saburram accumulare soporis commeatum: vbi lepidè ferculorum apparatum ἐφόδιον τοῦ καθεύδειν, id est, somni commeatum siue viaticum nominat: quòd gula, copiosíque cibi ingestio, profundiorem soporem accersat. Conuiciū est ingens audire, quo apud Plutarchū Diphilus crassum quempiam flagellat, παχὺς, ὦ θεοί, μαινομένως σιτευόμενος, hoc est, Obesus, adipe fartus, atque adeò stercoratus Siculo: sed longè magis pudēdum, quod à morte Bonosus Imperator audiuit, Amphorā pendere, nō hominem: aut quod Bœotij, apud Athenæum, Idem locuturas esse ferias vinarias, si vocem haberent, quod Bœotij, quantum videlicet quisque vini capiat. Est ergo diuinè dictum ab Heraclito. Animam siccam esse sapiētissimam: quòd sobrietas expeditiores reddat ad recipiendum numinis inspiratum, & aptiores ad intelligenda meditandáque omnia, quódque inuentiones felicius subministret, ingeniíque aciem intendat. Pulchrè igitur Prudentius:

> Parcis victibus expedita corda
> Infusum melius deum receptant.

Quò spectat Chaldæi Zoroast. oraculum, iubentis nos igneum animum cœlo appellere. cuius hi sunt versus:

> Πρὸς τὸ φάος χρὴ σπεύδειν καὶ πατρὸς αὐγάς,
> Ἔνθεν ἐπέμφθη σοὶ ψυχὴ πολὺν ἑσσαμένη νοῦν.
> Id est:
> Ad lumen patrísque iubar properare iuberis,
> Vnde animum multa vestitum mente es adeptus.

Hecales cœna.

De frugali admodum, tenuíque apparatu effertur Hecales cœna: ab Hecale paupercula, cuius apud Ouidium fit mentio, & cuius egenā cœnā nō aspernatus fuisse Theseus legitur. Iulian. Cęsar ad Iāblichū philosophū: πάνυ γὰρ τῆς Ἑκάλης ὁ Θησεὺς τὸ δεῖπνον τὸ λιτὸν οὐκ ἀπηξίωσεν, ἀλλ' ᾔδει καὶ μικροῖς εἰς τὰ ἀναγκαῖα ἀρκεῖσθαι. id est: Nimirum Theseus non detrectauit tenuem Hecales cœnulam, sed norat etiam paruis esse contentus, quum ita ferret necessitas. Dicitur autem Hecale anus Theseum iam tum iuuenili in ætate hospitio solere excipere, próque illius ad pugnam profecturi sospite reditu vota diis nuncupasse: in cuius beneficij memoriam Theseus instituit postea Hecalesion festum, quo Ioui ab illius nomine Hecalo dicto sacrificabatur. Callimachus scribit in opere quod ab anu inscripsit Hecalem, habuisse illam φιλοξείνοιο στέγος ἀκλῄιστον id est: hospitij lares cunctis patentes.

BRASSIC. Cogitato quàm longa sit hyems.

Cato De re rustica: Cogitato quā longa sit hyēs. Vetus hoc rusticum verbum meritò debet allegi in classem adagiorum: significat autem, & frugaliter & parce viuendum esse, ne nobis id contingat quod à formicis audiunt cicadæ apud Æsopum: Æstate cecinistis, hyeme igitur saltate. De sumptibus moderandis extat apud Græcos elegans Epigramma, titulo Luciani:

> Ὡς τεθνηξόμενος τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυε,
> Ὡς δὲ βιωσόμενος φείδεο σῶν κτεάνων.
> Ἔστι δ' ἀνὴρ σοφὸς οὗτος, ὃς ἄμφω ταῦτα νοήσας
> Φειδοῖ καὶ δαπάνῃ μέτρον ἐφηρμόσατο.

Quos versus non ineleganter vertit Thomas Morus:

> Tanquam iam moriturus partis vtere rebus,
> Tanquam victurus denuò parce tuis.
> Ille sapit qui perpensis his ritè duobus,
> Parcus erit certo munificúsque modo.

Huc pertinet hoc Lucretij libro quinto:

> Diuitiæ grandes homini sunt viuere parcè
> Æquo animo: neque enim est vnquam penuria parui.

Et Claudianus:

> Viuitur exiguo melius: natura beatis
> Omnibus esse dedit si quis cognouerit vti.

IOANNIS VLPII.

Indigentia mater sanitatis.

A medicis sumptum, qui parsimoniam & ciborum paucitatem commendant. Chrysosto. ad animam trahit, qui non corpora ieiunio solùm roborari, sed & animam à vitiis expurgari docet.

COGN. Parsimonia summum vectigal.

Hoc quoque adeò in Galliis frequens est, vt etiam mulierculariarum in ore semper sit, cùm sumptus ne censum superet, admonent. Vectigal autem reditum priuatum, & πρόσοδον etiam significare docet Porphyrion, enarrans illud Horatianum:

> —Ego vectigalia magna,
> Diuitiásque habeo tribus amplas regibus.—

& Cicero in Paradoxis ait: Non intelligunt homines, quā magnum vectigal sit parsimonia: ὅσος πόρος ἡ φειδώ.

Et paulo

Et paulo pòst: Tenui vectigali detractis sumptibus cupiditatis, aliquid etiam redundabit. Idem in vltimo paradoxo: Non esse cupidum, pecunia est: non esse emacem, vectigal. Idem pro Quintio: Amicos obseruantia, rem parsimonia retinere. Idem ij. Offic. Res autē familiaris quæri debet iis rebus, à quibus abest turpitudo: conseruari autem diligentia & parsimonia: iisdem etiam rebus augeri. Budæus ad Ruzæum: Nesciunt, qui in forense ascribi præclarum esse ducunt, quantum vectigal lucratiui temporis, atque æquanimitatis, hac ex officina liberalis ocij securitatísque percipiam. hoc est, in hac officina ocij literarij atque securæ mentis magnum prouentum redditúmq; habeo. In lucro enim pono temporis parsimoniam, & ægritudinum vacuitatem. i. æquanimitatem. Animus enim æquus, id est, ἀγτωμεσωιν ægro animo oppositus est. [Vide Chiliad. Sera in fundo parsimonia.]

Ciuiliter cœnare.

Ciuiles epulas vel domesticas prouerbialiter dicimus, non luxuriosas, non lautiores maiorésque ciuili fastigio. Hinc Iuuenalis satyr. 5.

— Solum
Poscimus, vt cœnes ciuiliter. —

Id est:

vt tibi sit panis idem qui aliis, iisdémque ferculis vtaris: non tibi sit panis lautus, & cæteris vulgaris: nec sit delectus ferculorum, ne tyrannico aut regio more cœnes, sed ex ciuilitatis præscripto. Budæus Ruzæo: Et ciuilibus (vt ita dicam) epulis, ad ferinam & cupedias me traduceres.

Orphica vita.

Orphicam vitam agere hodie dicuntur statis quibusdam diebus Papistæ à carnibus abstinentes: quibus diuersa sunt hominum studia, partim cum ordine, partim etiam sine ordine. Cibi item potúsque, & vescendi condiendíque vsus quàm plurimi, & mutationes temporum variæ, in quibus cibi diuersis modis transmutati sunt. Hæc Plato, dialog. 6. De legibus, vel legum latione, sub finem. Erasmus noster, Orphicam vitā, à luxu, sanguinolentísque dapibus puram, dixit & interpretatur.

Frugi homo.

Ælius Spartianus in Adriano: Et frugi Crassus. Cognomentum hoc Pisonum vel peculiare fuit. Qui verò frugi dicantur homines, ex Cicerone pete.

RHODIGINI. Lucerna qui indigent, oleum affundunt.

Οἱ τὸ λύχνου χρείαν ἔχοντες, ἔλαιον ἐπιχέουσι. Anaxagoræ est, destinantis mori, ad Periclē ab instituto reuocantē. Conueniet, quoties recusabimus immoderatos sumptus, & minimè necessarios.

BOVILLI. Frigidior salamandra.

De iis, qui vel parcissimè sumptus faciunt: vel in deliberando, aut negocio suscipiendo tardissimi sunt. Salamādra animal lacerti magnitudine, nunquam nisi magnis imbribus prouenieus, & æstate deficiens tanti algoris est, vt tactum ignem haud secus quàm glacies extinguat. Plinius.

Oleo fraudare lucernas.

Dictum est ab Horat. sat. 5. in Nattam, hominem etsi nobili & honesta familia natum, valde tamen sordidum: qui se inungebat vili, rancido, & ad lumina relegato olei genere, (Aetius λυχναῖον, lucernarium appellat) atque ita lucernas suo alimento & fomēto defraudabat. Turn. Aduers. 4. capite ix. Simili migratione & facetè dicemus sordidè & cibis fine sanguine victitantem, fraudare iumenta suo alimento, &c.

FRVSTRATA SPES.

ERASMI. Coruum delusit hiantem.

Haud dissimili figura dictum est ab Horatio, in eum qui captatorem suum arte frustratus fuerat:

—Coruum delusit hiantem.
(Nam hæc quoque auis cadaueribus imminet.)
—Plerunque, inquit, recoctus
Scriba ex quinqueuiro coruum delusit hiantem.

Loquitur de Corano, qui Nasicæ socero, spe testamenti per dolum ostentata, moriens, nihil præter plorare reliquit. Videtur autē hoc adagiū affictum, & imitatum ad illud Græcorum, λύκος ἔχανεν, id est, Lupus hiat. Vt itidem dicere liceat, Lupum delusit hiantem: & κόραξ ἔχανεν, id est, Coruus inhiabat.

Thesaurus carbones erant.

Ἄνθρακες ὁ θησαυρὸς πέφυκεν, id est, Carbones thesaurus erant. In eos competit, qui spe sua frustrantur: quíq; magnificis rebus expectatis, meras nugas reperiunt. Ex euentu quopiam natum videtur, quo quispiam thesauri spe fodiens, carbones defossos inuenit. Eáque res in risum, vulgíq; sermonem abiit. Nam antiquitus carbones in terra defodi solent, ad indicandos agrorum terminos: propterea quòd (vt testatur in opere De ciuitate Dei diuus Augustinus) nulla res magis durabilis, magisque perpetua, quàm carbones sub terra defossi. Lucianus in Zeuxide: τὸ δὲ κατὰ τὴν παροιμίαν ἄνθρακες ἡμῖν ὁ θησαυρὸς ἦσαν. id est: Verùm, iuxta prouerbium, thesaurus noster carbones erant. Rursum in Philopseude, τὸ γοῦν τοῦ λόγου ὅ φασιν, ἄνθρακες ἡμῖν ὁ θησαυρὸς πέφηνας. id est, Proinde, iuxta id quod dici solet, tu nobis qui thesaurus credebaris, carbones extitisti. Idem in Timone de auro inuento, δέδια γοῦν, μὴ ἄνθρακας εὕρω ἀφυπνισθείς. id est, Vereor itaq; ne expergefactus carbones reperiam. Rursum in Votis, καὶ ἄνθρακές σοι ὁ θησαυρὸς ἔσται. id est, Ac thesaurus tibi carbones fuerint. Alciphron in epistola quadam: οὐ πάντες μοι πάντως οἱ θησαυροὶ τέφρα ἦσαν, id est, Non omnes thesauri mihi cinis erunt.

Bolus ereptus è faucibus.

Bolus è faucibus eripi dicitur, quoties commoditas aliqua, quæ iam propemodum tenebatur, præter expectationem subitò præripitur. Terentius in Seipsum excruciante: Crucior bolum tantum mihi esse ereptum subitò è faucibus. Bolum autem dixit, quod Græci vocant βλωμόν. Metaphora per se liquet.

Murem ostendit pro leone.

Μῦν ἀντὶ λέοντος ἀπέδειξε, id est, Murum pro leone ostēdit. Prouerbiali schemate dictum, pro eo quod est, ingentia pollicitus & fortia, lōgè diuersa exhibuit. Synesius in epistola quadā ad Anastasiū: ὁ κεκραγὼς γὰρ αὐτοῖς δίς που καὶ τρὶς ἐξ ἁμάξης, ἐκείνοις προσηκούσας τὰς ὕβρεις, ... καὶ παρ' ἐμοῦ, ... ἀπέδειξε τὸ κάθαρμα μῦν ἀντὶ λέοντος. id est, Cùm inclamasset in illum bis aut ter, ac de plaustro, quod aiunt, conuiciis insectatus, nihilq; non in eum esset vociferatus, cùm eiusmodi vel à meipso dicta fuisse maximi fecerim, deinde murem pro leone exhibuit scelus. Sumptum apparet à bestiariis, qui ridiculi gratia multa polliciti, quasi leonem immanem, & insolitæ magnitudinis emissuri, mox murem emittunt in caueam.

Concupiuit assam farinam.

Ἤρα τοῦ ὀπτοῦ ἀλεύρου, id est, Concupiuit assam farinam. In eum dicebatur, qui domesticam tenuitatem pertæsus, apud alios lautiorem vitam quæsisset. Dictum est autem in Platonem, qui relictis Athenis, ter in Siciliam ad Dionysium nauigauit, quò fortunam suam redderet lautiorem, quemadmodum interpretantur æmuli. Nam hanc professionem probro illi datam fuisse, testatur etiam Aristides in oratione, qua tuetur oratores quatuor, aduersus Platonis calumniam. Et Diogenes, autore Laertio, cum animaduertisset Platonem in opiparo quodam conuiuio, à reliquis temperantem cibis, & oleis duntaxat vtentem, taxauit hominis ambitiosam abstinentiam: τί ὁ σοφὸς εἰς Σικελίαν πλεύσας τῶν τραπεζῶν τούτων χάριν, νῦν παρακειμένων οὐκ ἀπολαύεις; id est: Quid homo sapiens, cùm ob huiusmodi mensas in Siciliam nauigāris, nunc appositis non frueris? Ad quod ita Platonem respondisse narrat: νὴ τοὺς θεοὺς Διόγενες, κἀκεῖ τὰ πολλὰ παρεκειμένης ἐλαίας καὶ τῶν τοιούτων ἐγινόμην. id est, Per deos Diogenes, & illic plerunque oleis, atq; id genus cibis vtebar. Ad quod rursum Diogenes: τί οὖν ἔδει πλεῖν

εἰς συρακούσας; ἦ τῶν αἱ ἀττικαὶ οὐκ ἔφερον ἐλαίας; id est: Quorsum igitur attinebat Syracusas nauigare? Num id temporis Attica non ferebat oleas? Theocritus in Cyniscis:

Ἡγεῦμαι μὲν τῆνος ἐμῖν δοκεῖ, ὀπτῶ δ' ἀλφίτω.

Id est:

Nam puto & hic assæ correptus amore farinæ.

Porrò farinam assam, nouam & lautiorem victus rationem vocat: propterea quòd priscos illos pulte duntaxat victitasse legimus, videlicet clibano coquendi panis vsu nondum reperto. Vnde & Annus ille Ægyptius, qui primus panarium clibanum excogitauit, in prouerbij locum abiit, tanquam qui rem nouam esset commentus, quemadmodum alibi retulimus. De deliciis coquendi panis, multa recenset Plin. lib. xi. c. xj.

Ne per somnium quidem.

Οὐδ' ὄναρ, id est, Ne in somnio quidem. Græcis prouerbialiter dictum est, pro eo quod est, nulla ratione, nullo tempore. Alioqui nemo ferè tam omni felicitate destitutus, quin aliquando per quietem vel somniet lætiora quęppiam. Lucia. ἐν τῷ περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων, οὐδ' ὄναρ λευκοῦ ποτε ἄρτου ἐμφορηθείς. id est, Ne per somnium quidem vnquam albo pane satiatus. Idem vsurpauit in Gallo, quum ait, regibus ne per somnium quidem aliqua re iucunda frui licere: ὑφ' ὧν οὐδ' ὄναρ ἀπολαῦσαι τινος ἡδέος ἐγγίνεται. Rursus περὶ τοῦ ἠλέκτρου, ᾄδοντας δὲ οὕτω, καὶ οἷον σὺ φῂς, ὄναρ οὐκ ἠκούσαμεν. id est, Porrò suauiter canentes, & eo modo quo tu prædicas, ne per somnium quidem audiuimus. Huc eleganter allusit Theocritus ἐν βουκολίσκῳ, apud quem Eunica puella ciuilis, rusticum, basium dare conantem, ab se repellit, dicens tantum abesse vt illi datura sit basium, vt hoc ne per somnium quidem oporteat sperare. Carmen sic habet:

Ἔρρ' ἀπ' ἐμεῖο.
Βουκόλος ὢν μ' ἐθέλεις κύσαι τάλαν; οὐ μεμάθηκα
Ἀγροίκως φιλέειν, ἀλλ' ἀστικὰ χείλεα θλίβειν.
Μὴ τύγε μευ κύσῃς τὸ καλὸν στόμα, μηδ' ἐν ὀνείροις.

Id est:

—Aufer te hinc procul, inq; malam rem
Tu mihi suauiolum dare vis homo rusticus? atqui
O miser haud didici dare basia agrestibus vnquam.
Sed magis vrbanis soleo oscula figere labris.
Non mihi tu nitidum os labris sordentibus vnquam,
Contigeris, nec per somnum.—

Vtitur eodem & M. Tullius in Epist. ad Attic. παντελὼς ἀνήρ, οὐδ' ὄναρ, quisquam inueniri potest. Theocritus in Megara Herculis vxore: τὸ δ' οὐδ' ὄναρ ἄλλοισι ἀνῆκε. id est, Quod alij ne per somnum quidem accidit. Galenus περὶ φυσικῶν δυνάμεων libr. ij. καὶ ταῦτα οὐκ ἐχρῆν ἀγνοεῖν τὸν ἐρασίστρατον, εἴπερ κἂν κατ' ὄναρ ποτὲ τοῖς ἐκ τοῦ περιπάτου συνέτυχε. id est: Atque hæc oportebat non esse ignota Erasistrato, si modò vel in somnis vnquam illi cum Peripateticis incidisset consuetudo. Solent autem vel extremæ sortis homines aliquando magnifica quædam somniare: quemadmodum apud Lucianum Micyllus, qui per somnium opulentissimus, experrectus, cerdo quispiam erat Iro penè pauperior. Nam somniare, sperandi genus est. Vnde & Vergil. in Bucolicis, spes inanes amantum somnia vocat:

—An qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

Huc respexit & Flaccus in Satyris, cum ait:

Cum te seruitio longo curâq; leuârit,
Et certum vigilans, quartæ sit partis Vlysses
Audieris hæres.—

Itaq;, Ne per somnium quidem, perinde valet, quasi dicas: Quod ne sperare quidē audeas. Plutarch. in libello quem scripsit aduersus Stoicos, adagiū extulit paulo diuersius: ὧν οὐδ' ὀνείρατα λαβεῖν μᾶλλον ἔστι παρὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας. id est, Quorum ne somnia quidē magis capere licet extra communes cogitationes. Diuus Chrysostomus aduersus Iudæos concione tertia sic extulit: οὐδ' εἰς ὄναρ.

Aliena iacis.

Ἀλλότρια βάλλεις, id est, Aliena iacis. Quoties res parum ex animi sententia cadit. Translatum ab iis qui ludunt alea, quib. iacientibus interdum ea cadunt, quæ minimè sunt ad victoriam accommodata. Proinde si quando frustratur nos spes, rectè dicemur, ἀλλότρια βάλλειν. Adagium refertur à Diogeniano.

Larus parturit.

Κέπφος ὠδίνει. id est, Cepphus parturit. Antiquitùs dicebatur in eos, qui pollicerentur ingentia, nihil dignum promissis exhiberent. Aiunt cepphum, siue cemphum, auiculam esse stupido ingenio, vnde & in prouerbium stoliditatis abiit: quam nonnulli larum appellant: alij (quorum est Theodorus Gaza) fulicam vertunt: eam viuere spuma marina, plumis ac pennis esse copiosis, corpore pusillo: cùm parturit, vociferari. Hinc natum prouerbium, Larus parturit: vbi quis magna præ se fert, pusilla præstiturus. Hæc fermè scribit interpres Aristophanis, in comœdiam Pacem. Hesychius tradit, esse auem leuissimam circa mare versantem, quæ facilè vento moueatur: eóq; hominem inconstantem ac leuem, cepphon dici. Plin. libr. x. c. xix. meminit cephi quadrupedis, quod Pompeius ex Ægypto deportatum Romanis ostenderit: cuius pedes posteriores humanis pedibus, priores manibus erāt similes. Id negat postea Romæ visum. Verùm id quidem nihil ad prouerbium.

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.

Ὤδινεν ὄρος, εἶτα μῦν ἀπέτεκεν.

Id est,

Mons parturibat, deinde murem prodidit.

Senarius prouerbialis, dici solitus in homines gloriosos & ostentatores, qui magnificis promissis, tum vultus vestitúsque autoritate miram de se mouent expectationem: verùm vbi ad rem ventum est, meras nugas adferunt. Vtitur hoc adagio Lucianus in libello, cui titulus, Quemadmodum oporteat historias conscribere: dicit enim sic reclamari à vulgo in Cupidinem, Herculis aut Titanis personam assumentem: ὠδίνει ὄρος. Athenæus in Dipnosophistis. libr. xiv. refert, quòd Tachas rex Ægyptiorum huiusmodi scommate tetigerit Agesilaum Lacedæmoniorum regem, cum ad eum venisset, suppetias illi laturus in bello, ὤδινεν ὄρος, Ζεὺς δ' ἐφοβεῖτο, τὸ δ' ἔτεκεν μῦν. id est, Parturiit mons, Iupiter autem metuit, at ille peperit murem. Erat autem Agesilaus pusillo corpore. Porrò dicto offensus, respondit: φανήσομαί σοί ποτε καὶ λέων. id est, Atqui aliquando tibi videbor leo. Pòst euenit, vt exorta seditione apud Ægyptios, cum Agesilaus non adesset regi, coactus sit ad Persas fugere. Porrò Græcis videtur esse carmen anapæsticum.

Lupus circum puteum chorum agit.

Λύκος περὶ τὸ φρέαρ χορεύει, id est, Lupus circum puteum chorum agit. In eos dicetur, qui sumpta inaniter opera, spe sua frustrātur. Aiunt enim lupo morem esse, vt si quando sitiat, nec tutò se possit demittere, circum puteum oberret, frustra inhians aquæ, quam non possit contingere. Sunt qui parœmiā inde ductam existiment, quòd aliquādo veniat vsu, vt lupus pecudem aliquā, aut hominem insectetur: qui postea quàm se in puteum quempiam altiorem metu demiserit, obambulat ille, velutiq; saltantium in modum in orbem circumagitur, prædæ cupiditate, qua tamen potiri non queat. Plutarchus in commentario, cui titulus, Quomodo possit adulator ab amico dignosci, οἱ χρώμενοι σφᾶς αὐτοὺς ἀπολλύουσιν αὐτοὶ, τὴν περὶ τὸ φρέαρ ὄρχησιν ὀρχούμενοι. id est, Qua qui vtuntur, seipsos quoque in perniciem adducunt, reuera saltationem illam circum puteum saltantes. Loquitur autem de dicacitate intemperanti & virulenta, qua fit, vt illis quicquam vtilitatis adferamus, in quos dicimus, & nobis ipsis maximum malum conciliemus. Refertur adagium à Zenodoto, Suida, Diogeniano.

Lupus hiat.

Λύκος ἔχανεν. id est, Lupus hiat. dicebatur, si quis re multum sperata, multúmq; appetita frustratus discederet. Aiunt enim lupum prædæ inhiantem rictu latè diducto accurrere: qua si frustretur, obambulare hiantem. Aristophanes in Lysistrata:

Οἷς πιστὸν οὐδὲν, εἰ μὴ περ λύκῳ κεχηνότι.

Id est,

Queis nihil fidum ac tutum est, inhianti nisi lupo.

Item

Item Lucianus in Gallo: εἰσῄειν οὖν, μάτην λύκος χανὼν ἀφελ μικρόν. id est: Ingrediebar itaque, cum parum abfuisset vt lupus hians discederem. Dionysius sophista in epistola quapiam: ἆρ' ἐχ μὴ λαθὼν ἐμαυτὸν εἰς παροιμίαν ἐνέπεσον, καὶ γεγονα λύκος χανὼν διὰ κενῆς; id est, Num insciens in prouerbium incidi, factúsq; sum lupus frustra hians? Apud Athenæum lib.14. citantur hæc ex Eubulo:

Σπεῦδ' ἐπειγόμενος, μή πως ὡς λύκος χανὼν,
Καὶ τὸν δ' ἁμαρτὼν, ὕστερον συχνοῖς δράμῃς.

Id est,

Properato propera, more ne lupino hians
Frustratus his, in posterum curras diu.

Quærens obsonium, vestem perdidi.

Ζητῶν γὰρ ὄψον θοιμάτιον ἀπώλεσα, id est, Obsonium dum quæro, vestem perdidi. Vbi res pessimè cadit: aut cùm pu silla quædam captantes, maiora perdimus. Refertur à Suida, & ab aliis: nec indicant vnde sit natum. Quãquam obscurum non est, ab euentu profectum esse, quo fur quispiam, dum studet cibum tollere, comprehensus vix pallio quoque reiecto, effugit. Allusit ad hoc prouerbium Aristophanes:

Διὰ ταῦτα δή γε θοιμάτιον ἀπώλεσας.

Id est:

Ob hæc tibi vestis quoq; periit insuper.

Aurificem te futurum credebas.

Χρυσοχοήσειν ᾤου, id est, Aurificem te futurum arbitrabare. Natum aiunt ab huiusmodi quodam euentu. Inualuerat aliquando fama apud vulgus Athenensium, in Hymetto monte magna auri fragmenta videri, quæ à formicis illis pugnacibus seruarentur. Itaque quidam creduli sumptis armis exierunt illas expugnaturi: qui quum re infecta, frustráque sumpto labore redirent in vrbem, irrisi sunt à cæteris ciuibus, illud obiectantibus, σὺ δ᾽ ᾤου χρυσοχοήσειν. i. Tu credebas te fusurum aurum. Meminit huius rei Eubulus in fabula, cui titulus Glaucus:

Ἡμᾶς ποτ' ἄνδρας Κεκροπίδας ἐπείσαμεν,
Λαβόντας εἰς Ὑμηττὸν ὅπλα ἐλθεῖν ὅπλα,
Καὶ σὺ δ' ὅτι μύρμηκας ἡμερῶν τριῶν
Ὡ. χρυσοῦ δόξαιεν ψήγματα φέροντες.

Id est:

Quondam viris nos Cecropidis persuasimus,
Sumptis vt armis montem Hymettum incurrerent:
Contráq; formicas cibaria tridui
Ferrent, velut fragmentula auri fusilis
Apparuissent. —

In penultimo versu aut mendum est, aut defectus. fortasse pro σὺ, legendum ὅταν. Ita certè constabit versus.

Καὶ ὅταν ὅτι μύρμηκας ἡμερῶν τριῶν.

Extat & apud Platonem libro De republica v. τί δὲ οἴει τούσδε ἐνθάδε ἀφῖχθαι; Θρασύμαχος χρυσοχοήσοντας, ἀλλ' οὐ λόγων ἀκουσομένους. id est: Quid autē erat tuus Thrasymachus, si auri fusor, ad eos qui nunc hic sunt, aduenisset, ac non potius rationes auditurus. Æschines: ὑποφεύγοντος ἀεί τινος δῆλον ὅτι χρυσοχοεῖν μανθάνει, ἀλλ' οὐ τὸ προκείμενον αὐτῷ πράττειν ἐπιχειρεῖ. id est, Quum hinc se subduxerit, perspicuum est quòd aurum fundere dicit, potius quàm id facere pative, quod ipsi propositum erat. Parœmia conueniet, vbi quis ingentes spes animo concepit, sed discedit frustratus. Quod ferè solet accidere iis, qui suo sumptu mittunt, qui terras peruestigent incognitas, aut qui in fornaces alchimisticas omnia sua profundunt.

Cadere in cursu.

Cadere in cursu, M. Tullius dixit, pro eo quod est, expetita laude frustrari: quemadmodum si quis ad lauream theologicam contendens emoriatur priusquam ad summum eius nominis fastigium peruenerit. M. Tullius libr. De claris oratoribus, de Galba loquens: Laudabant hunc patres nostri, fauebant etiam propter patris memoriam, sed cecidit in cursu. Nam rogatione Manilia Iugurthinæ coniurationis inuidia, quum pro se ipse dixisset, oppressus est. Simili tropo dicimur eos è cursu reuocare, quos ab instituto ad aliud quippiam retrahimus. Et in cursu esse dicuntur, qui magno studio contendunt aliquo. Metaphora sumpta est à publicis certaminibus, pedibus aut equis currentium.

Ne quære mollia, ne tibi contingant dura.

Μὴ τὰ μαλακὰ μώσο, μὴ τὰ σκληρὰ ἔχῃς. id est, Ne quære mollia, ne dura feras. Refertur à Phurnuto in opere De natura deorum, capite de Musis, & ita refertur tanquam vulgò iactatum. Congruit in eos. qui dum nimis improbè ac morosè petunt quæ volunt, offensis iis à quibus petunt, accipiũt ea quæ nolunt in eos qui dũ præter modum captant voluptatem, incidunt in molestiam.

Duos insequens lepores, neutrum capit.

Ὁ δύο πτῶκας διώκων οὐδέτερον καταλαμβάνει, id est, Qui duos insectatur lepores, neutrum capit. Huius prouerbij sensus est: Qui simul duplex captat commodum, vtroque frustratur. Effertur in Græcorum collectaneis. & citra figuram: δυοῖν ὅτι θελήσας οὐδετέρου ἔτυχες. id est: Ambo concupiscens, neutrum assecutus es.

Huic funis nihil attraxit.

Κύτη μὲν μήρινθος οὐδὲν ἔσπασεν, id est, Funis quidem iste piscium attraxit nihil. Senarius prouerbialis, quo significabant operam frustra sumptam, neq; ex sententia euenisse, quod quis conabatur. Translatum ab hamato funiculo piscantibus, qui sæpe hamum retrahunt inanem. Natum videtur ex fabula Aristophanis, cui titulus Θεσμοφοριάζουσαι, vbi legitur hic senarius. Ad adagium allusit idem in Vespis: ἀλλ' οὐκ ἔσπασεν. i. Atqui non attraxit. De eo qui tetenderat patri laqueum, ne quo exiret.

Inani spe flagrat.

Κεναῖσιν ἐλπίσι θερμαίνεται. i. Inanibus spebus incenditur. In eum, qui frustra sibi magna pollicetur. Spes enim stultis addit animos, etiamsi procul absint. Sapiens etiamsi sperat, dissimulat. Decerptum apparet ex Sophocle, apud quem Aiax ita loquitur:

Οὐκ ἂν πριαίμην οὐδενὸς λόγου βροτὸν,
Ὅς τις κεναῖσιν ἐλπίσιν θερμαίνεται.

Id est,

Haud emero virum mente nulla præditum,
Quemcunque inanes spes mouent & incitant.

Æschines contra Timarchum: ἐλπίδων κενῶν ἐμπλήσας. id est: Posteaquam illum implesset inanibus spebus.

Fluuius non semper fert secures.

Οὐκ ἀεὶ ποταμὸς ἀξίνας φέρει, id est, Non semper secures fert fluuius. id est, non protinus tibi speres idem quod alius feliciter cessit. Natum ab apologo Æsopico. Cuidam cædenti syluam, securis è manibus excidit. Mercurius inuocatus reddidit argenteam. Neganti suam esse, reddidit auream. Hanc quoque suam esse neganti, ferream tandem restituit, & illas insuper donauit. Alius quidam eundem euentum sperans, data opera, passus est elabi securim. Ea cùm periisset, nec Mercurius imploratus fuisset, expostulanti prior ille respondit ad hunc modum: οὐκ ἀεὶ ποταμὸς ἀξίνας φέρει. Quanquam hic apologus variè narratur in aliis commentariis, nempe adfuisse Mercurium, & prolata aurea securi rogasse, num ea esset quæ periisset: atq; eo protinus affirmante suam esse, Mercurium offensum hominis impudentia, nec ferream restituisse.

Spem precio emere.

Est lucrum incertum, & in euentu situm, certo affectare damno. Terentius in Adelphis: Ego spem precio non emo. Hanc sententiam leno refert illi: Pecuniam in loco negligere, maximum interdum est lucrum. Quadrabit potissimùm in eos, qui spe rerum adducti maximarum, principum fauorem muneribus obsequiisque captant: certè ætatis ac temporis impendio, quo non alius sumptus charior. Nam ij quid aliud quàm spem precio emunt? Figura mutuò sumpta videtur à quodam emptionis genere, in quo consueuit alea rei non res emi. Veluti si quis retium iactum emat in piscando, aut missilium prædam in venatu, aut si quid aliud eiusmodi. Qua de re multa fit mentio in Pandectis libr. xviij. titulo de contrahenda emptione: veluti cùm quis emit prouentum agri in annum proximum, aut partum animantis: siue cùm emitur captus pi-

scium aut auium, aut etiam missilium, quam illi vocant aleam: in partu tamen non tenetur emptor, si nihil natum fuerit: nisi fortè hoc per ipsum actum est, ne quid nasceretur: in alea tenetur, quoniam spes empta est: tantum in missilibus euictio rei captæ perimit ex empto actionem.

Semper agricola in nouum annum diues.

Ἀεὶ γεωργὸς εἰς νέωτα πλούσιος.

Id est:

Agricola semper diues annum in proximum.

De iis dictitatum, qui spe futuri compendij diuites sunt, ac sibimet expectatione rerum amplarum blandiuntur. Ductum à colonis, qui semper proximę ęstatis vberiorem prouentum sibi pollicentur, eáque spe iam sumptus nonnullos audent facere.

Cretenses sacrum.

Οἱ κρῆτες τὴν θυσίαν, id est, Cretenses sacrum. subaudi, faciunt, aut simile quippiam. Adagium Zenodotus ad huiusmodi refert fabulam. Tempestate iactatus Agamemnon, delatus est in Cretam, ingressúsq; Polyrrhenen (nam id est Cretæ insulæ oppidum, ab ouium copia sic appellatum, autore Stephano) rem diuinam fecit. Interea verò captiui consensis nauib. aufugerunt. Quæ res cùm illi renunciaretur, fertur dimidiatum & imperfectum sacrificium, & iam incensam victimam reliquisse, curriculóque ad maris littus properasse, perturbatum maiorem in modum, animóque consternatum. Ibi vix vnam reperisse nauem reliquam qua deuectus est. multum imprecatus malorum eius insulæ cultoribus. Vnde si qua res per tumultum, ac turbulentè fieret, κρητικὴν θυσίαν, id est, Cretense sacrum vocabant. Mihi videtur quadraturum, vbi quis non fruitur his quæ parauit. quemadmodum vsuuenit Agamemnoni, cuius victimas deuorauêre Cretenses.

Nucleum amisi, reliquit pignori putamina.

Plautus in Captiui duo: Nucleum amisi, reliquit pignori putamina. Verba sunt Hegionis, vbi rescriuisset sibi impositum esse, & herum amissum pro seruo, seruum pro domino retentum. Is enim ex quo fructus expectabatur, aufugerat, eo relicto ex quo nihil emolumenti poterat capi. Allegoria per se liquet.

Præuertit ancoræ iactum Deus.

Ἀλλ' ἔφθη ποιεῖ τὴν τ' ἄγκυραν θεός.

Id est:

Sed anteuertit ancoræ iactum Deus.

Cùm res præter spem euenit. Traductum à nautis, quibus accidit sæpenumerò, vt cùm parant sese vt ancoram iaciant, in portum appulsuri, repellantur à ventis, & in mediam tempestatem reuocentur.

In caducum parietem inclinare.

Prouerbiali figura, In caducum parietem inclinare dicimur, cùm nitimur, confidimúsq; rei parum firmæ: ducta metaphora ab ædificiis. Hadrianus imperator de Commodo adoptato, & imperij successioni destinato, dictitare consueuit: In caducum parietem inclinamus, & perdidimus quater milies sestertiûm, quod populo & militibus pro adoptione Commodi dedimus. Caducum autem parietem vocabat, quòd esset valetudinarius, & rebus gerendis inhabilis esse videretur. Item qui senis præsidio nititur, qui forma superbit, qui in caducis fortunæ bonis vitæ præsidia collocat, rectè dicetur, in caducum inclinare parietem. Huic proximum est illud Maronis:

—In te omnis domus inclinata recumbit.

Fœdum & mansisse diu, vacuúmque redisse.

Versus hic Homericus ex secundo Iliados libro, non dubium quin annumerâdus sit inter eos, quos Macrobius scribit in prouerbium abiisse:

Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν, κενεόν τε νέεσθαι.

Id est:

Turpe est & mansisse diu, vacuúmq; redisse.

Conueniet vbi quis longam de se concitauit expectationem, cui postea non respondeat. Veluti si quis studij causa diu peregrinatus, domum redeat nihilo doctior: aut si negociator post diutinam absentiam reuertatur, nihilo ditior: aut si quis admodum longæuus nihil præclari gesserit in vita, quo se vixisse testaretur. M. Tullius prouerbij vice vsurpauit Epistolarum ad Atticum lib. . epistola cui initium, Nunc quidem profectò.

Non omnia eueniunt quæ in animo statueris.

Homerus Iliados σ.

Ἀλλ' οὐ Ζεὺς ἄνδρεσσι νοήματα πάντα τελευτᾷ.

Id est:

Iuppiter haud quicquid animo conceperis, illud
Perficit extemplò. —

Hoc equidem carmen inter adagia adscribendum existimaui, propterea quòd eadem sententia etiam hodie vulgò dicitur. Et Pindarus in Olympiis:

Πολλὰ δ' ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσεν.

Id est:

Multa mortalibus præter animi sententiam eueniunt.

quod ipsum citauimus & alibi. Rectè vtemur, quoties significabimus, non euenire protinus quicquid spe votísque conceperimus.

Scipioni arundineo inniti.

Ad eandem formam pertinet, quod apud Hebræos in prouerbio fuisse videtur, Arundineo inniti baculo: de eo qui spes suas figit in his, qui non solùm non possunt esse præsidio, verumetiam noceant destituto. Siquidem arundineus scipio non modò non sustinet innitentem, verumetiam manum penetrat, ac vulnerat. In libri Regum quarti, cap. xviij. & item apud prophetam Esaiam, c. xxxvj. ac rursum apud Ezechielem, c. xxix. Ægyptus & Ægypti rex baculus arundineus dicitur, cuius fiducia bellum suscipiebatur: & futurum prædicitur, vt is confractus non solùm non fulciat innitentem, verumetiam manum illius perterebret. Non admodum abludit ab illo quod alibi retulimus, Ficulnum auxilium.

Ex Append. Erasmi.

In spem frustratam.

Νήπιος, οὐ δ' τὰ ἄλλα μερ ζ(?) ... ἔργα.

Id est,

Insipiens, nam Iupiter his diuersa parabat
Ignaro. —

Hom. de re cuiquam secus euenienti, atque expectat. Huc refer:

Multa cadunt inter calicem, &c. —

Esurienti leoni prædam exsculpere.

Simile illi superiori, Bolus ereptus è faucibus: item illi, Agnam lupo eripere. Lucilius.

Ivnii. In debiles debilis incidit.

Εἰς ἀσθενοῦντας ἀσθενὴς ἐλήλυθα.

Id est:

Incurri in imbecillos ipse debilis.

Versus senarius prouerbialis citatur à Suida, de iis qui paria cum aliis & similia patiuntur: vel qui liberali patrocinio aut opibus alterius magnis freti, præter opinionem caduco parieti connixos se fuisse experiuntur re ipsa, taléisque nihilo plus posse quàm ipsi valeant. Videtur haustum è vulgo.

Cognati. Caniciémque sibi, & longos promiserat annos.

Refertur hic versus inter præcipuè Virgilij prouerbialiter celebratos. Stultorum enim est, ea sibi promittere, quæ in nullius hominis manu sunt, sed à Deo pendent. Nemo fatum suum, aut fatalem diem nouit, ita vt præsens hora certam non habeat fidem.

Alterum contingit, alterum negatur.

Æneid. xj.

—Voti Phœbus succedere partem
Mente dedit, partem volucres dispersit in auras.

Hic

Hic versus Virgilianus inter prouerbiales sententias celebratur, Homeriq; exemplo concesserit, quidque non annuerit Apollo interpretatur poeta: Volucres dispersit in auras: hoc est, negauit, in ventum abire iussit, frustra orauit. Erit vsui, quoties è duobus naturæ beneficiis alterum contingit, alterum negatur. Vt si cui formæ decus, aut generis imagines aut opes negentur, adsit ingenij laus, aut retrò. Deliniatus hic locus est scitissimè ad archetypum Homericum, apud quem Iliad. xvj. vbi Achilles multis pro incolumitate ac salute precatus fuisset Patrocli, prælium inituri: addit statim, quid annuerit, quidq; non dederit, vt hic noster vates. Annuit enim Iupiter alterũ, nempe vt strenuè pugnaret: alterum non dedit, vt saluus reuersus arma restitueret. Nam & ipse occisus fuit, & arma ab Hectore detracta perierunt.

Salue æternum, æternúmque vale.

Verbum hoc mansit etiam in vulgi vsu, sumptum à vetustate, quę mortuos ita suo more salutabat: Salue & vale. non quòd ij valere, aut salui esse iam possent: sed quòd ab eis semel recedebant, quos àmplius visuri non erát. Virg. xj. Æneid.

— Salue æternum mihi maxime Palla,
Æternumq; vale. —

Anchises lib. ij. Æneid. de se desperatum esse volens significare, alludénsq; ad hunc morem:

Sic, ô sic (inquit) positum, affati discedite corpus.

hoc est: Iterum atque iterum conclamate, Vale extremum. Etiam qui ab aliquo discedunt, & qui abalienari alicuius societate & amicitia significare se volunt, ij vulgò hæc verba vsurpant: Salutem tibi dico. &, Valere te iubeo. quod etiam verbum in ea re antiqui vsurpabant. vt Cic. ad Atticum: Subturpicula mihi videtur esse palinodia: sed valeant recta & honesta consilia. id est, sed iam abiecimus honesta consilia, sed iam nihil nobis & honestati. Sic Herodotus: τὰ μὲν σφάγια ἐάν χαίρειν, συμβουλὴν δὲ ποιῶμεν. id est, Sed iam valere sinamus victimas & sacrificia, & consilia agitemus. Verba sunt eius qui litare non potuerat. Sic χαιρέτω φιλία, & apud Platonem, χαιρέτω λόγος: & illud Epicuri eum apud Athen. τὸ ἢ καλὸν ἐὰν μὴ ἡδονὴν παρασκευάζῃ, χαίρειν ἐατέον. Sic apud Ciceronem, salutem dicere, accipitur pro abire, discedere, & quasi nuncium remittere, & migrare. Ad Atticum, de fuga Pompeij loquens: At ille πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens, pergit Brundusium, & fugam arripit. Quæ verba ex Demosthenis oratione sumpsit, quæ de legatione perperam obita inscribitur. Saluere enim tam abeuntis est, quàm adeuntis: vt docuit L. Valla in vj Elegant. & tam in malam quàm in bonam partem accipitur, & vt Demosthenis interpres docet, ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν [illegible]. Quod etiam ipsum figuratè accipitur, in eámque formam, qualis est illa Terentij: Valeant, qui inter nos dissidium volunt. Vide suprà, Nuncium remittere. vbi ex Plauti Amphitr. verba vxoris iratæ, & alludentis ad morem antiquum, & verba solennia nuncium remittentium vxori, refero: Valeas tibi habeas res tuas, &c. Salue, etiam dicimus in salutatione matutina, & cum aliquem adimus: Vale, cum discedimus. Vtrunque Virgilius posuit. Suetonius in Galba: Vt liberti seruique bis die frequentes adessent, ac mane saluere, vesperi valere sibi singuli dicerent.

Conclamatum est.

Solebant corpora aqua frigida ablui primùm, quòd vitalis spiritus inclusus non rarò fallere soleat, deinde per interualla ter conclamare. Quòd si ne tum quidem spiritus se proderet, quasi rebus desperatis, rogo imponebantur. Hinc in parœmiam abiit, Cõclamatum est: quum significamus, nihil superesse spei. Itaq; iubet Anchises apud Virgilium ter se affatos, è Troia facessere. Hoc sermone Terentius in Eunucho, actu ij. scena 3. prouerbij loco vtitur de virgine Chæreæ, in persona Parmenonis. Vide infrà, Deploratum est.

Frustra esse.

Frustra esse, communi prouerbio dicimus eum, quem expectatio fefellit, quique exitum speratum non habet, nec ei ex sententia euenit. Salustius: Cuius neque consilium vllum, neque incœptum frustra erat. Idem: Ea res frustra fuit. id est, expectationem frustrata est, οὐκ ἀπέβη, οὐκ ὅπῃ τὶς ἐλπίζε. Falluntur enim, quibus res speratæ non eueniunt. Idem: Quo mihi magis adnitendum est, vti neq; vos decipiamini, & illi frustra sint. id est, vt quod sperauerunt, non assequantur. Plautus: Stulti haud scimus, frustra vt simus, cùm quid cupientes dari petimus nobis. id est, quid in rem sit, possimus noscere. Budæus Draconi filio: Nõ frustra fuisse hortaméta mea video apud te. Plaut. in Pen. Nunquam hercle prius hic edes, ne frustra sis. id est, ne falsus sis, sperando te apud nos cœnaturum. Bud. Deloino: Quæ spes si me non frustra habitura est. id est, frustretur.

FVCVS.

Erasmi. Lecythum habet in malis.

Ἔχειν λήκυθον ἐπὶ ταῖς γνάθοις. i. Lecythum habere ad malas, tectum & ænigmaticum conuiciũ est in anus, quæ rugas illitis pigmentis dissimulant. Qualis erat Phryne meretrix, iam vetula, nec tamen à quæstu recedens. Aristophanes in Concionatricibus:

Φρύνην ἔχουσαν λήκυθον πρὸς ταῖς γνάθοις.

Id est,

Phrynen gerentem lecythum iuxta genas.

Lecythum appellat vasculum vnguentarium vnde fucatur facies. Eadem solita est dicere, multos bibere fæcẽ ob vini nobilitatem: quòd ad illã Χώρην, propter scorti celebre nomen commearent amantes, quo gloriari possent sibi cum Phryne fuisse rem.

Schœnicolæ

Festus Pompeius indicat olim schœnicolas appellata scorta plebeia ac vilia, ab vnguento vilissimo quo oblinuntur. Plautus in Pœnulo: Miseras, schœno delibutas, schœnicolas sordidas.

Oleo nitidius.

Olei nitor adeò venerat in prouerbiũ, vt mysticæ quoque literæ iubeant facie oleo vncta dissimulare tristitiam ieiunij. Plautus in Truculẽto, de amica pulchrè compta: Feruidè vt tota floret, vt oleum nitidè nitet. Oleum nitorem ac idem addit rebus omnibus.

Ex Append. Erasmi. Manticulari.

Pro, fucum facere, & subdolè agere. tractum à manticulis, quas fures contrectare solent, quò manu sinistra, vt ait Catul. tollant lintea negligentiorum, qui vel oculos aliò deflectunt, vel animum ad ea quæ dicuntur, non ad ea quæ fiunt, aduertunt.

Ivnii. Fucus.

Fuci apud Latinas aures, vt κηφῆνες apud Græcos, prouerbialiter dicuntur quicunque alienis insidiantur laboribus. Menander Byzantius historicus, qui post Agathum scripsit: τὸν κηφῆνα τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς τὸν πέρσην ἀπέκτεινε. id est, Persam virtutis suæ fucum interemit. Procopius libr. ij. De bello Gothorum Belisarij dictum referens: ὑπογελάσας (inquit) εἶπεν, οὐ δίκαιον τοὺς κηφῆνας ἀφ᾽ ὧν ἑτέροις πόνοι μεγάλοι ἐπονήθησαν, ἀπολαύειν, ἄλλοις ἢ τοῦ μέλιτος οὐδεμιᾶ ταλαιπωρίᾳ ξυνειλεγμένου. hoc est: Subridens dixit, iniquum esse, quòd fuci alienis apum magnis laboribus fruantur, & mella depascant, ab aliis elaborata. Simocatus in Epistol. οὐδὲν κηφήνων διενήνοχας ὑμῖν. hoc est, Nihil à fucis discrepas: de eo qui alterius apibus ingentem noxam attulerat, agris cicuta consitis. Hippocrates in præceptis medicis de ambitioso: φυλακτέον γὰρ κηφῆνος ματαιοπονίην ἐπιτεχνησίην [illegible]. id est, Affectare namq; videberis voluntariam fuci sedulitatem cum ambitione coniunctam. Hesiodus in opere cui titulus, Opera & dies:

—Κηφήνεσσι κοθούροις εἴκελος ὀργήν.

Id est,

Ignauis fucis non dispar desidé vita.

Quo loco κόθουρος epitheton elegans residem notat, qui

tempus obseruet, quo egressis apib. clàm subeat aluearia, mel depasturus. Virgilius de apibus:

—Ignauum fucos pecus à præsepib. arcent.

Geometriam exercere in cilio.

Γεωμετρεῖν περὶ τὸ ὑπόκυλον, Geometriam exercere in cilio. Iulius Pollux libro v. cap. xv. de mulieribus dixit, quæ formam ascititiis lenocinijs commendant: quod tandem ad omnes illos pertinet, qui fucis quibusdam adulterinis, & quod Plautus ait, Exoticis condimentis sese suáq; venditant. Prouerbij meminit & Hermolaus Barbarus libr. v. Corollarij in Dioscoridem. Dictione γεωμετρεῖν antiqui, vt ex Platone atq. Plutarcho colligimus, non tantùm in dimetienda terra vsi sunt, sed in omni negocio, quod exactius & diligentius tractamus. ὑπόκυλον autem extraneus ambitus est genæ superioris, quem antiqui cilium appellarunt: & ex eo etiam supercilia, in quibus superbia sedem habet, authore Plin. lib. xj. c. 37. Demetrius Phalereus χαριτοβλέφαρος, à venustate superciliorum dictus fuit: Athenæo teste lib. 13. Dipnosoph.

IOANNIS VLPII. Totam spirare Arabiam.

Τὴν ὅλην Ἀραβίαν ἀποπνεῖν. i. Totã Arabiã spirare, est, vnguenta preciosa, vt olim in vsu veterũ fuit, aut vt nunc, moscum olere. Arabia ponitur pro odorib. & vnguentis, continens pro contento. Lucretius.

Calathum Sycaminorum in malis habere.

Aristoteles, εἶναι αὐτὸν τὸν συκαμίνων τάλαρον. i. Videris esse ipsum Sycaminorum calathum. in eum dicitur qui faciem & mala hypopio aut cerussa fucarit, quem ὑπωπιασμένον Græci vocant.

Formosus sine pulchritudine.

Ὡραῖος ἄνευ κάλλους. Non dissimile superioribus: in eos dicitur, qui pigmentis exoticam formam adsciuerunt. Aristoteles.

COGNATI. Fucum facere.

Qui dolosa specie fallunt, fucum facere dicuntur, quod obuium est apud omnes authores, & ab Erasmo non neglectum. Seneca lib. De consolatione ad Martiam cap. 1. Nec fucum facere affectibus cogitem. hoc est, fraudem facere. vt illud, Fucum factum mulieri: apud Comicum. Budæus Deloino: Vt qui aliquantum imbutus essem rudimentis philosophię & ingenuo colore tinctus, qui fucum non admittit. hoc est, fallaces vultus, & simulandi dissimulandíque peritos.

Velut vinum aqua mistum.

Eodem capite: Vinum tuum mistum est aqua. Eloquia Domini, eloquia casta, & argentum igne examinatum. At nunc traditiones humanæ atq; Pharisaicę, tum Papisticę, in horum irrepserunt locum: ex quibus vel solis olim Pharisæi vixerunt, & hodie Papistæ viuunt atq; pendent. Vt maximè autem diuina præcepta locum apud eos inueniant, ea immisso fermento Pharisaico & Papistico vitiata, se habent velut vinum multa aqua dilutum. Hieronymus: Omnis dolor qui austeritatem Scripturarum, per quam potest audientes corripere, vertit in gratiã, & ita loquitur vt non corrigat, sed delectet audientes, vinum sanctarum Scripturarum violat atq; corrumpit sensu suo. Pharisæi, Papistæ, cæteriq; hæretici, Euangelicam veritatem corrumpunt praua intelligentia, & sunt caupones pessimi, facientes de vino aquam: cùm econtrariò Dominus aquam in vinum verterit. Sic enim apud authores aliquot Græcos reperitur illud Polyphemi, Vlyssem increpantis, quòd vinum aqua temperasset: Vinum perdidisti infusa aqua. quod in eos torquetur, qui benefacta malefactis subuertunt. De eo vide Erasm. nostrum. Columnæ apud Marantã libr. 3. Lucullianarum quæst. Nã verisimilem oportet orationẽ efficere, qui persuadere velit. Fictã enim tanquã insidiantem respuunt, & quemadmodum vina mista, vt Aristotelis verbis vtar vituperãt. Huic non absimile est: Coruus omnia corrumpit. quod dicitur in eos, qui tantummodo sua quærunt, & non quæ Dei sunt, nec sincerè verbum eius proferunt.

Phaleratus.

Phaleratum communi prouerbio dicimus eum, qui (vt est apud Horatium)

Introrsum turpis, speciosus pelle decora est.

hoc est, fucatus, & ad speciem ornatus: metaphora ab equis ducta. Sunt enim Phaleræ, equorum ornamenta. καὶ τὸ φάλαρον adiectiuo, id est, illustri. Vnde Suidas: φάλαρα· τὰ περιμετωπίδια καὶ τὴν κόσμησιν κατὰ τὸ μέτωπον τῶν ἵππων, &c. Hinc quia mangones sæpe mercatorum oculos phalerarum ornamentis perstringunt, & pro valentibus & generosis, ignauos & infirmos equos vendunt, phaleras pro simulatione & exteriore vestitu, boni speciem aliquam referente, vsurpamus. Hieronym. Noli respicere phaleras. Hinc verba phalerata apud Terentiũ in Phormione, pro ornatis, comptis & fucatis. Pers. sat. 3.

Ad populum phaleras. —

Eludit adolescentem monitor libidini suæ velificantem, animíque sordes & maculas, splendidiore corporis cultu tegentem: quòd externis illis corporis ornamentis, populo & multitudini imperitæ imponi possit. quæ animi virtutem, corporis splendore metiatur, sibi verò non possit.

Ad populum phaleras, qui (ait Horatius) famæ seruit ineptus,

Qui stupet in titulis & imaginibus.

Phaleratus.

Translatè phaleratum Latini appellant quod fucatum est, & ad speciem ornatum: metaphora ducta ab equis venalibus, qui vt carius vendãtur, phaleris solent exornari. Sic Terentius in Phormione, Phalerata dicta posuit, pro ornatis, comptis & fucatis:

Vt phaleratis dictis ducas me, & meam ductes gratiis.

Iam antè haberi, nunc recordor. Non enim fieri potest, quin cùm hanc varietatem sectemur, & per authores erremus, pleraq; sæpius vel de industria, vel inuiti, vel obliti repetamus.

Personatus.

Personatum hominem dicimus fucatum & hypocritam: sumpta à comœdiis & tragœdiis metaphora, qui personati solebant agere in theatro. Vnde ferre personã, quasi à natiua forma desciscere, Seneca lib. 1. cap. ij. De clementia: Nemo enim potest personam diu ferre: ficta citò in naturam suam recidunt. Ciceronis est imitatio ex ij. Officiorum. Socrates hanc viam proximam, & quasi compendiariam ad gloriam dicebat esse, si quis id ageret, vt qualis haberi vellet, talis esset. Quòd si qui simulatione & inani ostentatione, & ficto non modò sermone, sed etiam vultu, stabilem se gloriam consequi posse rẽtur, valde decipiuntur. Vera enim gloria radicem agit, atq; etiam propagatur: ficta omnia celeriter, tanquam flosculi decidunt: nec simulatum quicquam potest esse diuturnum. Quid nónne & nostra ætate videre est monstra hominum, intercutibus vitiis madentium, præferentium tamen externam speciem & laruam probitatis? Qui tamen instar ceræ, nunc emergẽte veritate, quæ est filia temporis, colliquescunt. Vendant, vt volent, populo tristes sanctimonias, erit aliquando vt fumo pereat, qui fumum vẽdiderit. Cic. ad Attic. libr. vij. Quàm non est facilis virtus, quàm verò difficilis eius diuturna simulatio. Vide antè non dissimilia huic: Aliud in pixide: Rhetorici colores: Phaleratus: Albati scurræ: Alia dicunt, alia faciunt. Paries dealbatus: Hiantia & dealbata sepulchra: Fronte politus. Quòd si verum aliquando fuit, vitia virtutes mẽtiri: magno nostro malo hodie in cucullatis personis verissimum experimur, qui paupertatẽ simulantes, ferè omnia possident. Iuuenal. sat. xiiij.

Fallit enim vitium specie virtutis, & vmbra,

Quum sit triste habitu, vultúq; & veste seuerum.

Cauendum est igitur diligenter, ne fallant ea nos vitia, quæ virtutem videntur imitari. Gregorius inquit: Sæpe se vitia ingerunt, & se virtutes esse mẽtiuntur. Vitia nobis sub religionis nomine obrepunt: hypocrisis & fraus sub titulo & cucullo pietatis latent.

Speciosum nomen.

Speciosum nomen etiam in sermone communi est, & eleganter. pro colorato & fallaci prætextu dicitur; & quum quid prætenditur in vijs, virtutes imitantibus. Ouid. Metam.

—Speciosáq; nomina culpæ,
Imponis Medea tuæ: quin aspice quantum
Aggrediare nefas.—

Cornel. Tacitus lib. xx. Cæterùm libertas, & speciosa nomina prætexuntur: ne quisquam alienum seruitium & dominationem concupiuit, vt non eadem ista vocabula vsurparet. Curtius libr. . Tacitus facinoris speciosus præferebatur, vindicta Darij. Quintilianus: Et dum ostentare discipulos circa speciosum clementiæ nomen aliquando, & in contrarium aliquando abducat, &c. quod scilicet prætenditur in vitijs, virtutes imitātibus: vt in misericordia. Inde in speciem, pro simulatè. Liuius lib. 4. ab vrbe condita, de Sempronio reo: Ægrè Hortensius pati, tentationem eam credere esse perseuerantiæ suæ, nec precibus tribunorum, quæ in speciē modò iactentur, se auxilio confidere reum.

RHODIGINI. Prosopion habet, non prosopon.

In mulierem, obuelantem fucis deformitatem insitam & senectutem, & veluti laruatam. Lucilius:

Μὴ πᾶσαν τὸ πρόσωπον ψιμυθίῳ καταπλάττης,
Ὡς προσωπεῖον ἔχῃς καὶ οὐ πρόσωπον ἔχειν.

Id est,

Faciem totam psimythio ne colline,
Ne personam videaris habere non faciem.

Linire parietem luto.

Quomodò cibus sine sale dicitur, quod gratia, vtilitatéq; caret, Ezec. xij. ita ibidem, Linire parietem luto absq; paleis, est vnica virtute niti: aut externa tantùm probitatis indicia consectari: aut deniq; dogmata sua falsis comprobare. Ratio hæc, quòd luteus paries nihil habeat roboris, nisi paleis obfirmetur, quæ luto admistæ tenaciùs stringunt.

FVERVNT NON SVNT.

ERASMI.

Sæpe etiam est holitor valde opportuna locutus.

Aulus Gellius in Noctibus suis li. 2. c. 6. testatur hunc versiculum olim prouerbio fuisse celebratum:

Πολλάκι γὰρ καὶ κηπωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπε.

Id est:

Sæpe etiam est holitor valde opportuna locutus.

Quo quidem admonemur, non esse fastidiendam salutarem sententiam, propter autoris humilitatem: nam fieri nonnunquam, vt aliquis infimæ sortis ac notæ vir, aut minimè doctus, dicat quiddam haudquaquam aspernandum etiam summis viris. Huic respondet illud Cæcilianum apud Ciceronem in Tusculanis quæstionibus: Sæpe est etiam sub pallio sordido sapientia. Neq; dissonat Plautinum illud in Captiui duo: Vt summa sæpe ingenia in occulto latent. Porrò quod ad Græcum attinet adagium, lectorem admonendum putaui, hunc quidem ad modum in omnibus, quos adhuc viderim, Gellianis codicibus inueniri scriptum. Verùm sicuti recordor, aliquando scrupulum iniecit mihi, ac mēdum subesse monuit Paulus Bombasius Bononiensis, inter bonarum literarum professores eius ciuitatis vt multò doctissimus, ita longè primi nominis: idque iure optimo, quippe qui primus ibi Græcas pariter ac Latinas literas pari facultate publicè priuatimque docere cœperit: vir alioqui naris emunctissimæ, acerrimique iudicij. Mihi verò tum propter egregiam ac multiiugam eruditionem, tum ob incredibilem quandam morum suauitatem ita coniunctus, vt haud sciam, an cum vllo mortalium vnquam mihi fuerit vel arctior necessitudo, vel consuetudo iucundior. Hunc igitur in literariis illis nostris confabulationibus aliquando dixisse memini, nequaquam placere sibi dictionem illam κηπωρὸς, in Gelliano prouerbio; planéque suppositiitiam & adulterinam videri: suspicari verò sese, vt pleraque sunt apud eum autorem deprauata, pro μωρὸς, nescio quem holitorem, illud κηπωρὸς submisisse. At tum quidem, quanquam & admodum verisimile videretur, & plurimum apud me valeret hominis tam eruditi iudicium, tamen haud etiam sum ausus, in tanto exemplarium consensu solus dissentire. Verùm dum sursum ac deorsum in Græcis autorib. oberro, fortè fortunà in collectaneis quibusdam, nullum quidem autoris titulum præferentibus, sed eiusmodi tamen, vt aut Stobæi, aut certè ex hoc decerpta viderentur, huiusmodi carmen inuenio citatum ex Æschyli tragœdia, cui titulus, Phryges:

Πολλάκι καὶ γὰρ μωρὸς ἀνὴρ κατακαίριον εἶπεν.

Id est,

Sæpe etiam stultus fuit opportuna locutus.

Proinde prorsum in Bombasij mei pedibus eo sententiam, atque omnibus eruditis eundem censeo, vt μωρὸς legatur pro κηπωρὸς: maximè, quòd eadem sententia totidem verbis etiā vulgò nunc dicitur, A viro stulto nonnunquam sapiens dictum proficisci. Respondet autem ad illam, quam superius ex Euripide citauimus:

—Μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει.

Id est,

—Nam stulta stultus loquitur.

Etenim hoc tametsi verè dictum est, tamen fit nonnunquam, vt fatuus vel casu, vel imprudens aliquid egregiè dicat, & ad rem vehementer accommodatum. Id quod accidere sæpenumerò videmus. Quid enim potuit vel ab homine salsissimo dici accommodatius, quàm quod narrat Suetonius dictum à quodam, qui mente parum constabat, in Pompeium & Iulium Cæsarem: Salue rex, salue regina? cùm Pompeius regni affectati laboraret inuidia, Cæsarem rumor esset, Nicomedi regi vxoris vice fuisse.

Summaria indicatura.

Ῥωπικὴ ὠνή. Summaria indicatura. De rebus vilibus, magno tamen empris. Quemadmodum fit nonnunquam in actionibus, cùm non expenditur singillatim vniuscuiusque rei precium, sed multa simul congesta pariter æstimantur. Græcis enim ῥῶπες virgulta dicuntur. & ῥῶπον appellant fasciculum, seu sarcinam è diuersis rebus colligatam, aut varios colores simul confusos. Fit autem sæpenumerò, vt emptor parum attentus in hoc emptionis genere circumueniatur. Adagium refertur à Diogeniano. Meminit & Suidas.

Οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔτ' εἰσίν, οἱ δ' ὄντες κακοί.

Id est,

Partim haud quidem iam sunt: at ij qui sunt, mali.

Nam iam illi non sunt: at qui sunt, mali.

Dici solitum, vbi quis requirit ea, quæ quondam quidem extiterunt, verùm temporum culpa perierunt. Veluti si quis inter principes Codros, Camillos, Fabricios, Epaminondas, hac tēpestate requirat, aut inter monachos Paulum, Antonium, Hieronymum, non intempestiuiter hoc carmen occinas. Est autem Aristophanis in Ranis: In qua fabula Bacchus inducitur descendens ad inferos, vt Euripidem, aut bonum aliquem poetam inueniret. Apud superos enim neminem reperiri, nisi malum.

Πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι.

Id est,

Fuère quondam strenui Milesij.

Fuere quondam strenui Milesij.

Hoc senario notabant eos, qui à pristina fortuna defluxissent, aut à maiorum moribus degenerassent. Breuiter in omnes quadrabit, qui desierunt esse quod erant, facti deteriores. In senem: in pauperem factum è diuite: in priuatum, qui quandoque regnauit: in obscurum, qui aliquādo floruerit. Origo prouerbij variè narratur à Græcis.

Quidam aiunt, Milesios olim belli gloria præter cæteros floruisse, adeò vt quoscunq; bello lacesserent, eos superarent. Proinde Polycrates Samiorum tyrãnus, bellũ quoddam gesturus, cùm in animo haberet Milesios socios ad eam rem accersere, oraculum super eo negocio consuluit. Deus respondit: Quondam fuere strenui Milesij. Alij diuersam adferunt fabulam. Cùm Cares bellum aduersus quosdam molirentur, statuissẽtq; eius gentis auxilijs vti, quæ tum esset inter finitimos pollentissima, quidam Milesios accersendos censuerunt, alij cum Persis res componendas. Itaque consultus hac de re Apollo, respondit modò dictum senarium. Dissipato per omnem Asiam oraculo, Milesij propemodum omnes in prælio cum Persis collato, cæsi sunt. Itaque oraculum cum risu in prouerbium abiit. Rursum alij scribunt: Cares cum Dario belligerantes, iuxta vetus quoddam oraculum, quo monebantur, vt fortissimos auxilio aduocarent, in Branchidas fuisse profectos: atque eius loci deum consuluisse, num Milesiorum auxilijs oporteret vti. atque eum respondisse: Quondam fortes fuisse Milesios, significantem videlicet, eos iam imbelles esse, & delicijs effœminatos. Verùm hoc commentum ex ipsa temporis ratione coarguit Zenodotus. Siquidem hunc senarium legi apud Anacreontem, qui floruit ætate Cyri Persarum regis, à quo Darius fuerit tertius. Angelus itaq; Politianus maluit ad Milesiorum mores in mollitiem versos referre: quemadmodum facit & Athenæus libr. Dipnos. 1. Vsurpat hoc adagium semel atq; iterum Aristophanes in Pluto:

> Καὶ πρὸς ἐπὶ τούτοις ἐστιν ἀπειπημμένον, ἵνα
> Πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι.

Id est,

> Ac præter hæc renunciauit hoc quoq;,
> Fuisse quondam strenuos Milesios.

Dicitur autem sub persona adolescentis, qui reuocatus ab anu, quam pauper aliquando diuitem emolumenti gratia coluerat, tunc diues effectus, eandem exhaustam fastidit. Allusit eòdem in Vespis, iocans in senes:

> Ὦ πάλαι ποτ' ὄντες ὑμεῖς ἄλκιμοι μὲν ἐν χοροῖς
> Ἄλκιμοι δ' ἐν μάχαισιν
> Καὶ κατ' αὐτὸ δὴ τοῦτο μόνοι, ἄνδρες μαχιμώτατοι,
> Πρίν ποτ' ἦν, πρὶν ταῦτα, νῦν
> Δ' οἴχεται, κύκνου πολιώτεραι δή
> Αἵδ' ἐπανθοῦσιν τρίχες.

Id est,

O qui quondam fortes fuistis in choreis, fortes in pugnis: & secundum hoc deniq; tantum viri pugnacissimi. prius olim fuerunt, prius ista. nunc verò perierunt, cygno magis cani iam. Aristophanes in Ranis notat μιλήσια στρώματα, id est, stragulas Milesias, vt delicias effœminatorum. Vsurpatur & à Synesio in epistola quadã ad Philosophon mulierem, significans sese à pristina felicitate redactum ad calamitatem.

Fuimus Troes.

Ἦμεν Τρῶες, id est, Fuimus Troes. Hic loquendi color in Græcanicis tragœdiis adeò passim obuius est, vt tãquam in adagium abierit, vbi perisse quempiam significant. Euripides in Hecuba: Κἀγώ ποτ' ἦν τι. i. Et quondam ego fui. Sophocles in Electra:

> Ἀπωλόμην δύστηνος, οὐδέν εἰμ' ἔτι.

Id est,

> Miseranda perij, nulla sum posthac ego.

Id imitatus Virg. 2. Æneid. lib.

> — Fuimus Troes, fuit Ilium & ingens
> Gloria Teucrorum. —

Rursum alibi:

> Et campos vbi Troia fuit. —

extinctam significans.

Eandem sententiam diuersa metaphora extulit Ouid. lib. De tristibus:

> Nos quoq; floruimus, sed flos fuit ille caducus:
> Flammáq; de stipula nostra, breuisq; fuit.

Ad eandem figuram pertinet & illud ex Terentiana fabula, cui titulus, ἑαυτὸν τιμωρούμενος: Imò habui Chreme. tanquam periisse significans. Item illud ex Rudentibus Plauti: Miserum isthuc verbum, & pessimum est, habuisse.

Præterea nobilis illa vox M. Tullij de coniuratis supplicio affectis: Vixerunt. cùm occisos significaret. Hanc sermonis figuram ex antiquissima illa Lacedæmonij chori cantilena putant increbuisse. Eius chori mentionem facit Plutarchus in libello, cui titulus: Quo pacto laudare se quispiam citra inuidiam possit. Meminit & Diogenianus in Græcorum adagiorum collectaneis. Constabat autem is chorus triplici serie atq. orbe, senum, puerorum, iuuenum. Senum hæc erat cantio:

> Ἄμμες ποτ' ἦμες ἄλκιμοι νεανίαι.

Id est,

> Nos fuimus olim strennui iuuenculi.

Deinde puerorum hæc erat:

> Ἄμμες δέ γ' ἐσσόμεσθα πολλῷ κάρρονες.

Id est,

> Præstantiores nos futuri olim sumus.

Postremò iuuenum hæc erat:

> Ἄμμες δέ γ' εἰμέν· αἰ δὲ λῇς αὐγάσδεο.

Id est:

> Et nos sumus: vel experire, si velis.

Hunc chorum, quem τριχορίαν vocant, instituit apud Lacedæmonios Tyrtæus, iuxta triplex ætatũ discrimen. Nam pueritia ingressus est vitæ, virilis ætas progressus, senecta exitus.

Cognati. Hactenus potui, habui, fui.

Huiusmodi loquendi colores desperantis formulæ apud vtriusque linguæ authores passim obuij sunt, quibus significamus id iam non esse, quod fuit. Menedemus Terentianus in Heautontimorumeno: Imò habui Chreme, Fuimus quondam fortes. Fuimus Troes, Fuit Ilion & ingens gloria Teucrorum, Vixerunt: Virg. 11. Æneid.

> —Purpureus quondam color ora reliquit.

Hactenus Acca soror potui. Indicat Camilla, se iam non posse quicquã. Plautus in Rudente: Papę diuitias tu quidem habuisti luculentas Labrax: Miserum istuc verbum & pessimum est, habuisse, & nihil habere. Apud eundem in Persa virgo: Omne pro nihilo esse ducto, quod fuit, quando fuit. Tanquam hominem, quando animam afflauit, quid eum quæras, qui fuit? Quid illum miserum memorem qui fuit? Euripides in Hecuba: κἀγώ ποτ' ἦν τι. Cicero significans coniuratos extremo supplicio affectos: Vixerunt, inquit. Ista & id genus multa eruditè annotauit D. Erasmus præceptor noster. Dido in 4. Æneidos, significãs se, rẽsq; suas in magna fuisse gloria, iamque de vita sua desperatum esse:

> Vixi (inquit) & quem dederat cursum fortuna peregi:

præsens reliquæ vitæ momentũ perinde ducens, ac si non esset. Ouid. in quadam epist. Tristium:

> Nos quoq; floruimus, sed flos fuit ille caducus:
> Flammáq; de stipula nostra breuisq; fuit.

Seneca lib. 7. de Benefic. c. xix. Scimus nos quales fuimus.

Scimus nos quales fuimus.

Idem ibidem: Scimus nos quales fuimus. Specie prouerbij à Gallis vulgò etiam hodie dicitur. Vide suprà: Hactenus potui, habui, fui. Dido mox moritura apud Virgil.

> Vixi, & quem dederat cursum fortuna peregi.
> Et nunc magna mei sub terras ibit imago:
> Vrbem præclaram statui, mea mœnia vidi:
> Vlta virum, pœnas inimico à fratre recepi.

Vixit.

Veteres, cùm aliquem vita cessisse indicarent, non id proprio nomine dicebant, sed tantùm hoc: Vixit. Abstinebant enim mortis mentione, ne cogerentur δυσφημεῖν. Itaque abitionem pro morte dicebant, vt Græci οἴχεται, & ἀπώλετο, mortuus est, periit. οἴχεται, pro euanescit, vsurpauit Cicero, Attico scribens. Plutarchus Cicerone: φθεγξάμενος δὲ μέγα Ἔζησαν, οὕτω γὰρ οἱ ῥωμαῖοι τοὺς τεθνηκότας βουλόμενοι μὴ δυσφημεῖν ὀνομάζουσιν. Hic loquendi color in adagium abiit. Eadem figura dicitur, Fuit: de qua Erasmus noster in adagio, Fuimus Troes.

GARRV-

GARRVLITAS.

ERASMI. Archytæ crepitaculum.

Ἀρχύτου πλαταγὴ, id est, Achytæ crepitaculum. In hominem vehementer garrulum & obstreperum iaciebatur. Archytas, crepitaculi genus æreum excogitauit, quod pueris lusitantibus daretur, ne quid interim ex vasis domesticis contingerent: quemadmodum docet Aristoteles 8. lib. Politicorum. Suidas indicat, Archytam fuisse Pythagoricum, Empedoclis præceptorem. Quanquam huius nominis referuntur aliquot, tamen consentaneum est hunc Tarentinum philosophum eius organi fuisse opificem, vtpote qui fertur in mechanicis mirè præcelluisse. Cuius & columba lignea celebratur, ita ratione mathematica librata, vti volaret. Quanquam Diogenes Laertius in huius vita testatur, huius nominis & architectum fuisse quendam, qui librum quoque conscripserit de machina. Columbæ meminit & A. Gellius libr. x. cap. xij. ex autoritate Phauorini tribuens inuentum hoc Archytæ philosopho. Sed vtriuscunque fuit inuentum, consentaneum est huiusmodi quoddam organum fuisse, quod suapte sponte sonaret. Vnde non absurdè torquebitur in eos, qui naturæ vitio, quouis loco, quauis de re, & apud quosuis, quiduis garriunt: quos Græci λάλους, ἀδολέσχας, ἀκρατογλώττους, & πολυλόγους appellant. Latini garrulos, loquuleios, rabulas, blaterones & linguaces. In quos Eupolis scitè:

Λαλεῖν ἄριστος, κἀδυνατώτατος λέγειν.
Id est,
Ad garriendum præcipuus & optimus,
Verùm ad loquendum nemo minus idoneus.

Nec inscitè Epicharmus:

Οὐ λέγειν δεινὸς, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος.
Id est,
Nihil valebat eloquendi viribus,
Verùm silendi habebat impotentiam.

Habebatur simile quiddam & apud Romanos, Citeriam appellabant. Erat ea effigies quædam arguta & loquax, quæ ridiculi gratia in pompa vehi solita sit. Vnde M. Cato in M. Cecilium: Quid ergo dicerem amplius, quem ego deniq; credo in pompa vectitatum iri, ludis pro Citeria, ac spectatoribus sermocinaturum? Ergo prouerbij speciem habebunt orationes huiusmodi, Citeria loquacior: &, Præ hoc mutam dicas Citeriam: &, Vnus cum multis Citerijs certare possit.

Arabius tibicen.

Ἀράβιος αὐλητὴς, id est, Arabius tibicen, aut, Ἀράβιος ἄγγελος, id est, Arabius nuncius. In eos dici solitum, qui à semel cœptis nunquam desistunt. Quod vitij Flaccus cantoribus peculiare esse scripsit, vt iussi cantare, nunquam adducantur vt incipiant: si iniussi cœperint, nunquam desinant. Citatur ex Menandro: Ἀράβιον ἄρ' ἐγὼ κινῶ αὐλόν: Arabiam ego hercle tibiam excitaui. Meminit adagij Iul. Pollux c. De loquacibus, ad hunc modum: Ἀράβιος αὐλός. id est: Arabia tibia. Citatur & Cantharus in Medea: κιθαρῳδὸν ἐξήγειρα Ἀράβιον. id est, Citharœdum excitauit Arabium. Celebratur Græcis & hic versiculus de tibicine Arabio:

Δραχμῆς μὲν αὐλεῖ, τεττάρων δὲ παύεται.
Id est,
Drachma canit, sed quatuor compescitur.

quòd paululo precio prouocaretur ad canendum, non nisi magna mercede desisteret. Adagium hinc natum existimant, quòd olim tibiis canendi artem non discebant ingenui, tanquam sordidam, sed hanc sola mancipia exercebant, quæ plerunq; ex Arabia producebantur. Deinde ingenuis vsq; adeò placere cœpit, vt indoctus haberetur, quisquis huius esset rudis: donec Alcibiades tibias abiiceret, oris deformitate cōspecta ad speculum. Conueniet & in eos, qui laborant morbo, quem Græci vocant ἀπεραντολογίαν, id est, qui dicendi finem facere nesciunt. In quos extat illud Sophoclis:

Ἀνὴρ γὰρ ὅστις ἥδεται λέγων ἀεὶ,
Λέληθεν αὑτὸν τοῖς ξυνοῦσιν ὢν βαρύς. Id est:
Quicunq; gaudet continenter proloqui,
Is se grauem esse, quotquot adsunt, non videt.

Turture loquacior.

Τρυγόνος λαλίστερος, id est, Turture loquacior. In garrulos & impendiò loquaculos homines dici solitum. Sumpta metaphora ab auis natura, quæ non ore tantùm, sed etiam postica corporis parte clamare fertur: ob id opinor, quòd vocem ædens, etiam illam mouere videatur. Citatur apud Zenodotum ex Plotio Menandri. Ælianus lib. xij. c. x. meminit huius prouerbij, deq; aue vtraq; corporis parte loquaci. Theocritus in Syracusanis, mulieres quasdam loquaculas, turtures appellat:

Τρυγόνες ἐκκναισεῦντι πλατειάσδοισαι ἅπαντα.

Prolixius Iliade.

Μακρότερα τῆς Ἰλιάδος λαλῶν, id est, Prolixiora Iliade loquens. Refert Iulius Pollux, libro De rerum vocabulis 6. cap. 26. adiungens ei quod alibi docuimus, competere in homines vehementer garrulos, πόρδων χαλκεῖον, & ἀρχαῖος αὐλός. sic enim ibi refertur. Hunc in sensum vsus est & Æschines in Demosthenem: qui locus nobis alibi citatus est. Non dissimile est huic, Ilias malorum. Sed quoniam hoc congruit immensis malis, quod nunc referimus immodicæ loquacitati, separare visum est ob vsum diuersum. Est autem Ilias, nobile opus Homeri, quo Troiæ captæ historiam libris vigintiquatuor explicat: quum Vergilius duodecim libris complexus sit, quod ex vtroq; opere visum est decerpere.

Cornicari.

Quin & Græci prouerbio κρώζειν, dicunt, pro eo quod est, inhiare prædæ, aut ineptè garrire. Aristophanes in Pluto:

Σὺ δ' οἶδ' ὁ κρώζεις, ὡς ἐμοῦ τι κεκλοφότος
Ζητεῖς μεταλαβεῖν. Id est:
Quid crocites scio, nempe si quicquam rei
Furto inuolarim, vt hinc tibi partem feras.

Interpres admonet esse prouerbium in eos, qui cornicum more frustra cornicantur. Sunt autem verba Chremyli senis: qui ait se ignorare, quid sibi vellet Blepsidemus, sursum ac deorsum vertens orationem, dum studet furti confessionem elicere, nimirum vt conscius in prædæ partem veniret. Persius satyr. v.

Nescio quid tecum graue cornicaris ineptè.

Vsus est & diuus Hieronymus in epistola ad Rusticum monachum.

Musarum aues.

Μουσᾶν ὄρνιθες, in eadem Ecloga dicti sunt poetæ, quòd assiduè modulentur sua carmina.

Καὶ μοισᾶν ὄρνιχες ὅσοι ποτὶ Χῖον ἀοιδὸν,
Ἀντία κοκκύζοντες ἐτώσια μοχθίζοντι. Id est,
Quotquot aues Musarum, audent certare poetæ
Chio, coccysando, opera conantur inani.

Musarum aues.

Μουσῶν ὄρνιθας, id est, Musarum aues. non absq; prouerbij specie Theocritus in Thalysia appellat poetas, quòd lusciniarum in morem assiduè canant sua poemata. Scholiastes admonet omnes aues canoras Musarum aues appellari. Sentit autem sibi displicere poetas, qui cuculorum more audent Homero occinere.

Tam multa quàm sapiens.

Aristoteles libr. Rhet. 3. admonens ne orator nimium crebris enthymematibus vtatur, sed tantùm intermisceat, subiicit hoc carmen, Homeri, ni fallor, ceu vulgò iactatum:

Ὦ φίλ' ἐπεὶ τόσα εἶπες, ὅσ' ἂν πεπνυμένος ἀνήρ.
Id est,
Quandoquidem nobis tam multa locutus amice es,
Quàm multa prudens vir diceret atq; peritus.

Conueniet in hominem multa loquentem potius quàm opportuna. τόσα, inquit Aristoteles, ἀλλ' οὐ τοιαῦτα. i. Tā multa, at non talia. Neq; enim perinde refert quàm multa loquamur, sed quàm ad rem facientia. Quemadmodum philosophus quidam dixit, non eos pro doctis habendos qui multa didicissent, sed qui vtilia.

Daulia cornix.

Δαυλίαν κορώνην, id est, Dauliam cornicem, lusciniam vocant poetæ: siue quòd Tereus in Daulide Phocidis cum ea vixerit: siue quòd illic Philomena mutata sit in auem. Non video quid sibi velit adagium, nisi fortè dictum est in garrulos aut canoros. Magis autem suspicor Zenodotum (siue Zenobius, siue quisquis alius fuit) hoc prouerbium fuisse commentum, quo locum faceret narrandæ fabulæ: quod idem in nonnullis alijs ab eo factum coniicio.

Hirundinum musea.

Χελιδόνων μουσεῖα, id est, Hirundinum musea. Aristophanes in Ranis:

Επιφυλλίδες ταῦτ' ἐστὶ καὶ στωμύλματα,
Χελιδόνων μουσεῖα, λωβηταὶ τέχνης.

Id est:

Sunt ista folia, & stulta blateramina,
Musea hirundinum, artis ac subuersio.

Interpres admonet, prouerbium esse in impendiò loquaces, & obstreperos. Hirundines enim inepto garritu plus tædij auditoribus adferre, quàm voluptatis. Est enim hæc auis minimè canora, sed molesto quodam stridore. Vnde apud Pythagoricos loquacitatis symbolum esse meruit, cùm vetant ne quis hirundinem sub eodem habeat tecto. Aptè dicetur in poetas indoctos, oratores loquaces magis quàm eloquentes, aut in cœtum hominum ineptè loquacium.

Lusciniæ nugis insidentes.

Ἀηδόνες λέσχαις ἐγκαθήμεναι, id est, Lusciniæ nugis insidentes. Proximum illud ad imperitos, & tamen garrulos conuenit: hoc ad eruditos, qui tamen immodicè suo studio delectentur. Quod genus sunt poetæ potissimùm. Plaut. in Bacchid. ad puellam transtulit: Metuo, inquit, ne lusciniolæ defuerit cantio. Quanquam in Græco prouerbio iocosa deprauatio videtur inesse, vt pro λόχμαις, dictum sit λέσχαις. Sumptum est autem ab incredibili canendi tum studio, tum arte, quæ huic auiculæ tribuitur. Siquidem, vt narrat Plin. libr. x. c. 29. diebus ac noctib. quindecim cõtinuis citra intermissionem canit, densante se frondium germine. Multis nominibus admiratione digna auis. Primùm tanta vox in tam paruo corpusculo, tam pertinax spiritus: deinde in vna perfecta musicæ scientia. Modulatus æditur sonus: & nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur concisо, copulatur intorto, promittitur, reuocatur, infuscatur ex inopinato (interdum & secum ipsa murmurat) plenus, grauis, acutus, creber, extentus, vbi visum est, vibrãs, summus, medius, imus. Breuiter, omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit. Ac ne quis dubitet artis esse, plures singulis sunt cantus, & non idem omnibus, sed suus cuique. Certant inter se, palámque animosa contentio est. Victa morte finit sæpe vitam, spiritu prius deficiente quàm cantu. Meditantur aliæ iuniores, versúsque quos imitentur, accipiunt. Audit discipula intentione magna, & reddit, vicibúsque reticent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docente quædam reprehensio. Hæc & alia nonnulla de lusciniarum cantu refert Plinius, quo diximus loco.

Dodonæum æs.

Δωδωναῖον χαλκεῖον, id est, Dodonæum cymbalum, aut tintinnabulum. In hominem dici consueuit improbæ atque importunæ loquacitatis. Zenodotus citat ex Ariphoro Menandri. Tradit autem in Dodona duas fuisse sublimes columnas, in altera positam peluim æream, in altera pensile pueri simulachrum, flagellum æreum manu tollentis: quoties autem ventus vehementius flauerit, fieri vt scutica impulsa crebrius lebetem feriat, isque percussus tinnitum reddat ad multum etiam temporis resonantem. Alij referunt ad æra Corinthia, quæ præ cæteris clarius tinniant. Meminit huius adagij Stephanus in dictione Dodone. Iuuenalis ad adagium allusisse videtur, cùm ait:

Tot pariter pelues, tot tintinnabula credas

Pulsari:—

muliebrem garrulitatem taxans. Suidas diuersam adagij adfert interpretationem ex Dæmone. Ait enim oraculum Iouis, quod olim erat in Dodona, lebetibus æreis vndiq; cinctum fuisse, ita vt inuicem sese contingerent. Itaq; necessum erat fieri, vt vno quopiam pulsato, vicissim & omnes resonarent, sonitu per contactum ab alijs ad alios succedente. Durabátq; in longum tempus tinnitus ille, videlicet in orbẽ redeunte sono. Putátq; parœmiã dictam in sordidos, & quantumuis pusilla de re querulos. Verùm Aristoteles hoc commentum vt fictitium refellit, adferens aliud interpretamentum, quod modò retulimus, de columnis duabus, & simulachro pueri. Plutarch. in commentario περὶ τῆς ἀδολεσχίας indicat, in Olympia porticum quandam fuisse, ratione mathematica ita compositam, vt pro vna voce multas redderet, atq; ob id ἑπτάφωνον appellatam. Cúmq; hac confert homines impendiò loquaces, quos si verbulo tãgas, continuò referunt tantum verborum, vt nullus omninò sit garriendi finis. Meminit huius adagionis & Iulius Pollux libr. 5. c. de loquacibus, his verbis: τὸ ἐκ Δωδώνης χαλκεῖον.

Caute loquacior.

Ραχίας λαλίστερος. i. Caute loquacior. Prouerbialis hyperbole in hominem immodicè ac permolestègarrulum. Sumpta metaphora à cautibus: quæ quoniam assiduis fluctibus tunduntur, multo resonant fragore.

Cicada vocalior.

Τέττιγος ἀφωνότερος. i. Cicada vocalior. Dicebatur in hominem impẽdiò garrulum, aut admodum musicum: propterea quòd hoc insectum rore duntaxat viuens, cantu potissimùm delectetur. Et quosdam ita Musicæ deditos, vt neglecto cibo perituri fuerint inedia in cicadas à dijs mutatos, narrat apud Platonẽ Socrates in Phædro. Et Theocritus in Daphnide:

—Τέττιγος ἐπεὶ τύγε φέρτερον ᾄδεις.

Id est:

—Quippe canis melius quacunq; cicada.

Apud Diogenem Laertium refertur Timonis carmen in Platonis eloquentiam:

Τῶν πάντων δ' ἡγεῖτο πλατύστατος, ἀλλ' ἀγορητὴς
Ἡδυεπὴς τέττιξιν ἰσογράφος, οἵθ' ἑκαδήμου
Δένδρει ἐφεζόμενοι ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσι.

Id est:

Cunctos anteibat latissimus ille, suauis
Orator, cuius non cedunt scripta cicadis,
Quæ super arboribus residẽt lucis in opacis,
Ac mittunt vocem modulato gutture amœnam.

Est autem allusio: quam Latinus interpres non potest reddere, in πλάτυς, ad Platonem: & in ἑκαδήμου, ad illius Academiam. Allusum item ad carmen Homeri Iliados γ. de senibus, qui ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσι, id est, Vocem floridam emittunt. Apud Athenæum lib. 6. parasitus quispiam seipsum depingens, λαλῶ, inquit, τέττιξ, id est, garrulitate cicada sum. Et apud eundem libro xj. Theopompus τέττιξ κελαδεῖ, id est, Cicada stridet. quod tamẽ illic videtur boni ominis causa dici.

Littore loquacior.

Ραχίας λαλίστερος, id est, Littore loquacior. In rabulam & obstreperum dicebatur. Nam rhachia Græcis littus appellatur, præsertim scopulis ac rupibus asperum, quod assiduis tunditur fluctibus, nõ sine fragore: vnde & Græca vox ducta videtur, ῥαχία quasi ῥηχία. Nam ea vox ad omne quod asperum ac spinosum est, deflectitur.

Non est eiusdem, & multa & opportuna dicere.

Χωρὶς τά τ' εἰπεῖν πολλὰ καὶ τὰ καίρια.

Id est,

Seiuncta sunt hæc, multa & apta dicere.

Senarius prouerbij vice celebratus, admonet vitandam multiloquentiã, quòd ferè labi necesse sit, quisquis multum loqui conetur. Extat & in Hebræorum prouerbiis: In multiloquio non abesse peccatum.

Homo semper contradicens.

Galenus librò quo refellit Iulianũ nescio quem, calumniantem

niantem aphorismos Hippocratis, refert hanc sententiam, vt vulgò celebratam: οὐδὲν ἐστιν ἀπεραντολογώτερον ἀνθρώπου. i. Nihil est pertinacius ad contradicendum quàm homo. ἀπεραντολογία est vitium, quo quis garriendi finem nescit facere. Conuenit in eos, qui nunquã fatentur se victos. Hoc vitio maximè laborant stupidi & imperiti.

Os infrene.

Ἀχαλινοστόμια. id est, Os infrene, vocant os petulans, & maledicum. Sumpta metaphora ab equis, nullo freno coercitis. Ita Plato lib. De legib. 3. ἀχάλινα στόματα vocat: Euripidem opinor imitatus, qui in Bacchis,

> Τῶν ἀχαλίνων στομάτων ἀνόμου ἀφροσύνας τὸ τέλος δυστυχίας.

esse scripsit: quemadmodum alibi meminimus. Plutarch. De liberis educandis, ἀθύρωτον στόμα dixit, quasi ianitoris egens. Aristophanes in Ranis:

> —Αὐθαδόστομον
> Ἔχοντ' ἀχάλινον, ἀκρατὲς, ἀπύλωτον στόμα.
> Id est:
> – Oris improbi,
> Infrene habentem, intemperans, & ostij
> Os indigum. —

Iulius Pollux docet id genus homines dici ἀθυρογλώττης. quam vocem vsurpat Euripides in Oreste:

> Κἀπὶ τῷδ' ἀνίσταται
> Ἀνήρ τις ἀθυρόγλωσσος, ἰσχύων θράσει,
> Ἀργεῖος οὐκ Ἀργεῖος ἠναγκασμένος,
> Θορύβῳ τε πίσυνος, κἀμαθεῖ παρρησίᾳ
> Πιθανὸς ἔτ' αὐτοὺς περιβαλεῖν κακῷ τινι.
> Id est:
> Sub ista surgit quispiam vir, cuius os
> Carebat ostio, valens audacia,
> Argiuus haud Argiuus: huc adactus est
> Turbæ obsequens, & imperita audacia:
> Qui orationis posset eloquentia
> Malo vel ipsos principes inuoluere.
> Sic Euripides depingit.

Sed vtinam hæc forma non competeret in tàm multos concionatores, non Euangelicos, sed sycophanticos ac meros adulatores.

Tanquam suber.

Ὡς φελλὸς, id est, Tanquã suber. de ijs, qui non norunt dissimulare, aut qui nesciunt mergi aduersis fortunæ procellis. Extat apud Pindarum. Tractũ à natura ligni, quod non solùm ipsum non mergitur, verumetiam alligatum alijs ne fidant, sustinet. Vnde retibus assuitur, & natãtibus subditur.

Telenicia echo.

Τελήνικος ἠχὼ, id est, Telenicia echo, rectè dicetur oratio fatui. Sic enim vocãt crepitum vasculorum inanium. sumpto epitheto ab eodem, de quo alibi diximus Telenico. Quanquam Plutarchus inter argutè dicta Epaminondæ, meminit Tellenis cuiusdam pessimi tibicinis, cui dissimillimus fuerit Antigenidas. Expẽdat igitur lector, an ab hoc malit deductum prouerbium. Etenim de Tellenis cantilenis aliàs nobis dictum est.

Balneator.

Βαλανεὺς, id est, Balneator, siue balnei caupo. Id nominis vulgato conuicio dicebatur in hominem alienarum rerum plus satis curiosum, propterea quòd huiusmodi genus hominum, quoniam in ocio viuit, neq; suis negocijs destinetur, aliena curare consueuit. Quemadmodum ille Damasippus Horatianus,

> Aliena negocia curans,
> Excussus proprijs.

Cuiusmodi sunt & Tonsores.

> Vnde idem Horatius:
> —Opinor
> Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse.

Plato li. De Repub. 1. videtur vsurpare in verbosos. Quãquam germana inter se vitia sunt, curiositas & garrulitas, teste vel Horatio:

> Percunctatorem fugito, quia garrulus idem est.

Meminit adagij Diogenianus.

Battologia, Laconismus.

Βαττολογία, Græcis multiloquium vocatur: à Batto quopiam inepto poeta, qui hymnos quosdam cõscripsit prolixos, in quibus eadem crebrius iterabantur. Hinc vox etiam conficta, βαττολογεῖν, quæ quidem adeò vulgò fuit vsurpata, vt ea Matthæus Apostolus sit vsus. Sic enim apud hunc loquitur Christus: προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί. i. Orantes autem, ne battologissetis, more gentilium. E diuersò λακωνισμός. i. Laconismus, in breuiloquentiæ significationem abiit: quo modo vsurpatur aliquoties apud M. Tullium in Epistolis.

Moschus canens Bœoticum.

Μόσχος ᾄδων Βοιώτιον, id est, Moschus canens Bœoticum. Moschus hic citharœdus fuit imperitus, qui citra respirationem vocem in longum producebat. Bœoticum autem vocat cantionis genus, veluti Phrygium aut Dorium. Quadrabit in multiloquos, sed tamen ineptè loquaces.

Si coruus posset tacitus pasci.

Si breuis apologus, autore Fabio, parœmiæ genus est: cur non illud etiam prouerbijs annumeremus, quod scripsit Horatius:

> Sed tacitus pasci si posset coruus, haberet
> Plus dapis, & rixæ multo minus inuidiæq;.

Quidam existimant mutuò sumptum ex apologo, quem in libro De deo Socratis refert Apuleius, de coruò prædam nacto: quam vulpes ita intercepit, dum arte persuadet illi, vt canere incipiat. Quadrat in eos, qui si quid bonæ rei nacti sunt, continuò iactant ostentántq;: atque ad eum modum efficiunt, vt alij tum obsistant, quo minus eiusmodi plura commoda nanciscantur, tum quæ nacti sint, interuertant.

Quicquid in buccam venerit.

Quicquid in buccam venerit. Quoties liberè quospiam ac tutò loqui significamus, incircumspectè, & quicquid fortè fortunà in animum inciderit. Quemadmodum apud fidos amiculos facere solemus, apud quos impunè quiduis nugamur atque effutimus. M. Tullius ad Atticum, libr. 14. Aut si nihil erit, quod in buccam venerit, scribes. Idem libro 12. Quid cùm coràm sumus, & garrimus quicquid in buccam venit? Rectè torquebitur & in eos, qui temerè atque inconsideratè loquuntur, perinde quasi sermo illis non in pectore nascatur, sed in faucibus.

Quicquid in linguam venerit.

Huic planè germanum est illud, quod vsurpat Lucianus in libello De ratione conscribendi historiam: ἐπινοοῦντες δὲ καὶ ἀναπλάττοντες ὅτι ἂν ἐπ' ἀκαιρίαν γλώττης φασὶν ἔλθῃ. id est: Comminiscentes affingentesq; quicquid verbi temerè in linguam, vt aiunt, venerit. Plato dictum hoc libro De repub. 8. citat ex Æschylo Tragico poeta. Vsurpauit & Athenæus lib. Dipnosophist. v. κατὰ γὰρ τὸν αἰνοῦντα ποιητὴν, ὅτι ἂν ἐπ' ἀκαιρίαν γλώττης ἔλθῃ. id est: Iuxta poetam qui dixit, Quicquid temerè in linguam venerit. Hoc velut interpretans Isocrates in oratione Panathenaica: ὅμοιος ἂν δόξαιμι τοῖς ἀνευ κρίσεως καὶ θρασέως καὶ χύδην ὅτι ἂν ἐπέλθῃ λέγουσι. i. Similis videbor ijs qui temerè & arroganter ac futiliter quicquid in mentem venerit, loquuntur.

Citra vinum temulentia.

Ἄοινος μέθη. i. Ebrietas absq; vino. Theophrastus, vt testatur in Sympos. Plut. τὰ κουρεῖα ἄοινον μεθύσματα καλεῖ. i. Tonstrinas ebrietatem absq; vino vocabat: propterea quòd illic desidentes, sermonib. ita temulenti redderẽtur, vt non aliter effutirent quicquid esset in animo, quàm inter pocula solent ebrij, voces interdũ temulentiã effutientes, per iugulũ, vt ait Plin. redituras. Horatius insolentiã ebrietatem appellat: Fortunáq; dulci ebria. Vulgò panariã ebrietatem appellãt arrogantiã, licentiamq; morũ, quæ secundis reb. comes esse cõsueuit. Et est hæc quidem non paulo periculosior illa, quam vinum adduxit. Siquidem vini æstus pauculis horis, aut etiam somno deferuescit: hæc multis in omnem vsque vitam durare consueuit.

Meliacum nauigium.

Τὸ μηλιακὸν πλοῖον, id est, Meliacum nauigium. In futilem & rimarum, vt ait Terentius, plenum, hac atq; illac perfluentem, dictitatum videtur. Paroemiam ad historiam quāpiam referunt. Ea sic habet. Aristoteles quidam Meliacus deducendæ coloniæ præfectus, cùm multi detrectantes nauigationem, varia causarentur, & alij dicerent vxores suas aduersa valetudine teneri, alij naueis suas perstillare, atque his prætextibus domi manerent: ille indignatus, imprecatus est illis, vt nunquam haberent naues integras, & semper sub vxorum imperio viuerent. Vnde quadraturum videtur. vbi quis causas fingit, quo suffugiat officium. Est autem Melia Cariæ ciuitas, autore Stephano. Suidas indicat, & arboris genus esse Meliam, proferens exemplum ex Auibus Aristophanis:

Ἐξόμενος μελίας ἐπὶ φυλλοκόμου.

Id est,

In Melia residens frondosa.

Et fortassis huius arboris materia inutilis est ad fabricam nauigiorum. Verùm vt vera sit fabula de populo Meliaco, certè allusum est ad arborem.

Intersecta musica.

Ἐκκέκοπται ἡ μουσική: id est, Interrupta est musica. Veteres in conuiuiis eruditis confabulationibus vti consueuerunt. Pòst cantores, histriones, saltationes induci cœptæ. Vnde quidam molestè ferentes interrumpi sermones suos dicebant: ἐκκέκοπται ἡ μουσική. Quæ vox in prouerbium traducta est, quoties aliquis interueniens sermonem institutum interpellaret. Simile quiddam memini legere apud Platonem, licet in præsentia locus non occurrat.

Lingua quò vadis?

Γλῶσσα ποῖ πορεύῃ; πόλιν ὀρθώσουσα καὶ πάλιν ἀνασκάψουσα, id est, Lingua quò vadis? Erectum ciuitatem, eandem denuò subuersura. Refertur à Suida, Zenodoto, Diogeniano. Docet linguam plurimum vtilitatis adferre mortalibus, eandem rursum plurimam adferre perniciem, tametsi membrum corporis sit perquàm exiguum. Proinde diuus Iacobus Apostolus eam clauo nauis adsimilem facit: quæ cùm pars sit minima, tamen totam nauem aut seruat, aut euertit. Bias, referente Plutarcho in libello De audiendo, rursum in alio De loquacitate, Amasidi Ægyptiorum tyranno iubenti, vt sibi quod esset in victimæ, quam ad illum miserat, carnibus & optimum & pessimum, mitteret, linguam resectam misit: innuens huius vsum esse præcipuum, siue prodesse cupias, siue nocere. Nec insciè dictum est à Solomone capite 18. Mors & vita in manibus linguæ.

Cane Tellenis cantilenas.

Ἄειδε τὰ Τελλήνιος. i. Cane cantiones Tellenis. Quidā dici putant de dicacibus, mordacibúsq;: quidam de ineptè loquaculis. Nam Tellenem hunc, tibicinem quendā fuisse, poetā item carminum ineptissimorum. Alij tradunt, hunc iocos quosdam versibus lepidissimis descripsisse, non sine multo sale scommatū. Meminit huius Tellenis Diarchus Messenius apud Zenodotum. Item Plutarchus in Apophthegmatis.

Ad vinum diserti.

Cicero in oratione pro M. Cælio, ad vinum disertos appellat, qui ad serias causas agendas inepti, inter pocula multa garriunt, vbi nihil opus: Qui se nunquam profectò si istum in locum processerint, explicabunt, quàm volent in conuiuiis faceti, dicaces, nonnunquam etiam ad vinum diserti sint. Alia fori vis est, alia triclinij. Notum est illud Flacci:

Fœcundi calices quem non fecère disertum?

M. Tullius allusit ad morem priscum, quo causæ ad aquæ modum agebantur. Ea diuidebatur in tres partes. vna infundebatur actori, altera reo, tertia iudici. At qui ad vinum diserti sunt, ad aquam ferè muti sunt.

Leuissima res oratio.

Κουφότατον πρᾶγμα λόγος, id est, Leuissima res oratio, Synesius in epistola quadam ad Theophilum. ἀνθρώπους γλῶττα πεσεῖν ... τῇ χειρὶ, ... τὸ λέγεσθαι, κουφοτάτου πράγματος, βαρυτάτην ζημίαν ... id est, Homo præcipit lingua cùm incidisset in virum manu magis præcipiti, iuxta id quod dici solet, rei leuissimæ nempe sermonis, grauissimas pœnas dedit. Porrò quod Synesius adducit, propemodū videtur esse apud Platonem lib. De legibus iiij. διότι κούφων ... λόγων βαρυτάτη ζημία. i. Propterea quòd leuium ac volatiliū verborum grauissima sit pœna. Refertur & apud Plutarchum in libello περὶ ἀοργησίας, ex autore Platone. Apud Homerum passim obuium est illud:

— Ἔπεα πτερόεντα προσηύδα.

Id est:

— Verba volucria dixit.

Verba alata cognominat, quòd facilè euolent, ac reuolare nesciant. Proinde Horatius:

Et semel emissum volat irreuocabile verbum.

Eam sententiam citat ex Menandro:

Οὔτ' ἐκ χερὸς μεθέντα καρτερὸν λίθον
Ῥᾷον κατασχεῖν, οὔτ' ἀπὸ γλώσσης λόγον.

Id est,

Nec durus vlli emissus è manu lapis,
Neq; sermo lingua, facilè compesci valet.

Alibi indicauimus, ἀπτερους λόγους dici Græcè, id est, verba sine pennis, quæ premit apud se qui audiuit, nec sinit ad alios euolare.

Farcire centones.

Periphanes in Epidico Plautina, militi iam pugnas suas militari more paranti narrare: Quin tu, inquit, alium quæras, qui centones farcias. id est, quem tu gloriosis mendaciis & consarcinatis fabulamentis expleas. Solent enim homines gloriosi mendacium aliud ex alio connectere, nullum facientes neque finem neque modum. Centones autem dicuntur vestes è variis panniculis, ac diuersis etiam interdum coloribus consarcinatæ.

Iuuenalis:

Intrauit calidum veteri centone lupanar.

Ad harum similitudinem centonem vocant carminis genus, ex diuersis carminibus & carminum fragmentis, hinc atq; illinc accersitis, contextum, quasiq; consutum: Græci κέντρωνας appellāt, addita litera, quā abiiciunt Latini. Extant adhuc ὁμηρικέντρωνες, quorum meminit & diuus Hieronymus: & Virgiliocentones Probæ mulieris: & Centon nuptialis Ausonij, qui legem etiam carminis tradit.

Sine capite fabula.

Ἀκέφαλος μῦθος. id est, Sine capite sermo. dicitur imperfectus ac mutilus. Plato lib. De legib. vj. Οὔκουν ἔγωγε ... λόγον γὰρ αὖ μῦθον ἀκέφαλον ἑκὼν καταλείποιμι, πλανώμενος γὰρ ἂν ἁπανταχῇ ἀμορφος φαίνοιτο. id est, Nequaquam profectò, posteaquam dicendi parteis suscepi, sermonem absq; capite libens reliquerim. Etenim si oberrās talis occurrat alicubi, fœdus videretur. Rursus in Gorgia: ἀλλ' οὐδὲ τοὺς μύθους φασὶ μεταξὺ θέμις εἶναι καταλείπειν, ἀλλ' ἐπιθέντας κεφαλὴν, ἵνα μὴ ἄνευ κεφαλῆς περιίῃ. id est, At ne sermones quidem interim aiunt fas esse deserere, quin potius imponendum illis caput, ne sine capite obambulent. Fortassis allusit ad id, quod refert Plutarchus in Dialogo De defectis oraculis. Apud Cretēses festum quoddā nouis & absurdis ceremonijs agebatur, ostēsō hominis simulachro sine capite. Hunc aiebant Merionis patrē fuisse, qui constuprata per vim Nympha, sine capite fuerit repertus. Prouerbium refertur à Zenodoto.

EX APPEND. ERASM.

Ἄοινα συμπόσια.

Sine vino compotationes. De locis vbi ociosi desident garrientes quiduis, atq; vbi loquacitate temulenti penè redduntur: vt tonstrinæ sunt, balnea, &. hodie in ædibus magnatum proiecturæ vestibulorum, Plut. eadem loca λέσχαι ab alijs appellabantur. Hesiod.

Lingua præconi.

Sup. Lingua seorsum inciditur. quo allusum est ad prouer

prouerbiale dictum, ἡ γλῶττα τῷ κήρυκι. Olim in sacrificiis lingua exsecta præconibus dari solebat, tanquam membrum profanum, & indignum, quod sacrificij pars esset: præconibus, inquam, qui linguam habent venalem, Aristophan. Hom. Hinc Antipater, iniecta mentione de sene imbecillo, dixit ex immolata victima tantùm linguam & ventrem superesse. Plutarch.

Citeria. Citeria loquacior.

De homine impendio loquace, ὁ λέγειν δεινός, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος. M. Cato. Citeria apud Romanos erat effigies quædam arguta & crepera, quæ ridiculi caussa in pompa vehi solita est. Festus.

IVNII. Frenum non habet lingua.

Χαλινὸς οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῇ γλώττῃ. Freno caret lingua. De garrulo & silentij modum ignorante. Philostratus libro iiij. de vita Apollonij, loquens de Basso quodam Corinthio parricida, qui philosophi nomine sese venditabat, sic inquit: σοφίαν γὰρ ἑαυτῷ κατεψεύδετο, καὶ χαλινὸς οὐκ ἦν ἐπὶ τῇ γλώττῃ. id est: Sapientiam falsò affectabat, nec inerat eius linguæ habena. Talem ἀπεραντολόγον sine fine loquacem appellat Galenus libro aduersus Iulianũ: Euripides ἀθυρόγλωσσον, quòd nullis obicibus interseptam habeat linguam: & eadem metaphora, ἀθυρόστομον. Idem & Aristophanes ἀχάλινον στόμα, os tacere impotens vocat. D. Clemẽs ἄθυρον γλῶτταν, linguam futilem, nullisque obicibus septam, liberéque euagantem. Nazianzenus ad Eudoxum, ἀχαλίνωτον εὐημερίαν felicitatem effrenem & insolentem dixit.

Chius Coum loqui non finit.

Χῖος παραστὰς Κῷον οὐκ ἐᾷ λέγειν.

Id est:

Hic Chius astans, non finit Coum loqui.

Senarius prouerbialis è Strattidis comici fabulis. Competet in rabulam verbosum, qui multiloquio os prudentioris doctiorisque obstruit, nec patitur verba pro se facere. Chiorum scurrilitas & illaudata leuitas ex authoribus notissima est: at Coos insula magni nominis, & decantatissimos viros permultos protulit. Nisi mauis referre ad iactuum tesserariorum vilitatem dignitatémque, in quibus χῖος vnionem caniculámve designabat, infelix iactus: at κῷος senionem, felicissimus omnium iactus.

Στριφνιμαμος.

Blateronem, qui malè feriato ocio ineptè tempus deterat, στριφιμαμον veteres dixerunt, quasi lanitorquem, velut de lana caprina inutiliter garrientem: sumpta occasione scommatis à lana contortos villos habente, ac proinde intricata. Refertur ab Eustathio Odysseæ ix. meminit & Hesychius.

Magis mutus quàm perdix.

Meminit Plutarchus libello De non fœnerando, ἀφωνότερος πέρδικος, Perdice magis mutus, in hominem impendio loquacem, vt per antiphrasin proferatur: quippe quũ loquacitatem auis non dissimulanter in Symposiacis perstringat Plutarchus. vel saltem in indoctum hominem & hæsitabundum, qui lapsante lingua, aut odiosa verborum ingeminatione aures obtundit. Natiuus enim auis sonus est κακκαβίζειν. vt autem perdix iterato vocabulo, caca, fastidium auribus creat: ita & ineptus poetaster, verborum & rerum optimarum parcus, perdice magis mutus.

Λογοδιάρροια.

Futilem loquacitatem, merisque nugis diffluens multiloquium, λογοδιάρροιαν cũ Athenæo dicemus, velut quandam verborũ proluuiem. est autẽ apud Medicos διάρροια, copiosum alui profluuium quale in Harpyis describit Maro, ex concoctionis impotentia solitũ nasci vitium, quomodo garruli verba non cõcocta temerè effutiunt. Athenæus libro quarto, ὑπὸ λογοδιαρροίας συνεχόμενοι: Quos agitat verborum proluuies.

Anui assimilis.

Γραὶ καμινοῖ ἴσος, Anui exoletæ aut foco assidenti similis: prouerbiale dicterium in blateronem garrulitate anili infamem, vel in rugis deformem vetulum. Hoc scommate Vlyssem excipit Irus mendicus, Odyss. xviij. vbi Eustathius ex Rhetorici lexici interpretatione multiloquum notari adscribit: secundum alios verò rugosam faciem perstringit. Aristarchus & Herodianus grammatici καμινοῖ furnariam exponunt vetulam, fornaci assidentem, & hordeum frigentem, quo facilius pinsatur, & in pollinem pila comminutum redigatur: alij ad nigroris suscedinisque significationem dictum trahunt, quasi fuligine opplętum incessat. Comanus grammaticus epitheton vult esse exoletæ viribúsque defectę anus: παρὰ τὸ κεκμηκέναι τὰς ἶνας ὑπὸ γήρως, quòd senij vitio debilitati sint nerui.

Cornice loquacior.

Λαλίστερος κορώνης, id est, Cornice magis garrulus. Columbam inducit Anacreon lyricus ita loquentem:

Λαλιστέραν μ' ἔθηκας
Κορώνης ἐργάσω (?) καὶ κορώνης.

Id est:

Tu me loquaciorem
Cornice reddidisti.

Prouerbialis hyperbole in garrulos & impensius verbosos, vt & κρώζειν, id est, Cornicari: qui fictitius est cornicum sonus. Simile est illi, Turture loquacior.

Ἐξορχεῖσθαι.

Ἐξορχεῖσθαι & ἐξορχήσασθαι, quod ferè sonat extra tẽpli vestibula choreas educere, prouerbiali tropo vsurpatur pro, arcana & reticenda in vulgus edere, publicique ea iuris facere. Dionysius Areopagita initio operis de Hierarchia ecclesiastica: ἀλλ' ὅρα ὅπως οὐκ ἐξορχήσῃ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων. id est: Caue ne sancta sanctorum elimines: hoc est, prophanis qui mystica rident, parum tempestiuè communices. ἀμύητα μὲν αὐτὰ καὶ ἄχραντα τῆς ἀτελέστου διατηρῶν: id est, Conseruãdo ea intacta & impolluta plebeiis. Clemẽs Alexandrinus Stromatum li. j. ὁ κίνδυνος μέγας ἐστὶ τὸν ἀπόρρητον ὡς ἀληθῶς τῆς ὄντως φιλοσοφίας λόγον ἐξορχήσασθαι τοῖς ἀφειδῶς πάντα μὲν ἀντιλέγειν ἐθέλουσιν, οὐκ ἐν δίκῃ. id est: Magnum namque periculum incumbit iis, qui mera illa germanæ philosophiæ arcana effutiũt apud eos, qui citra delectum temerè quiduis contradicere parati sunt. Idem in Protreptico: τί σοι ἀπαγγελῶ τὰ μυστήρια, οὐκ ἐξορχήσομαι μὲν ὥσπερ Ἀλκιβιάδην λέγουσιν, ἀπογυμνώσω δὲ εὖ μάλα τὴν γοητείαν τὴν ἐγκεκρυμμένην αὐτοῖς. id est: Quid si pandam tibi mysteria, non veluti saltatione ludicra ea eliminabo, quod Alcibiadem fecisse perhibent, sed ritè denudabo præstigias omnes in illis abstrusas. Synesius lib. De prouidentia: ἀλλ' εὐλαβητέον γὰρ νῦν μή τι καὶ τῶν ἀπορρήτων ἐξορχησώμεθα. id est: Cauendum enim nunc est, ne quid arcani eliminemus. Idem alibi in epistolis scribit se ἐξορχήσασθαι τὰ ἀνήκουστα: hoc est, antehac inaudita prodidisse. Rursus in Dione: οὐ μὴν τι τοσοῦτον ὁ Δίων ἐξορχήσατο τὴν ἀρχαίαν ῥητορικήν. id est: Nec enim tantopere Dion antiquorum rhetoricam publicam fecit. Tatianus Assyrius martyr: τὸν ἐξορχησάμενον τὰ παρ' Ἀθηναίοις μυστήρια τιμωρήσαντες. loquitur de Diagora Melio, quem ad proditam in vulgus mysteriorum fidem Athenienses quouis supplicio dignum censuerant, propositis occisori magnis præmiis, vt indicat Aristophanes. Aristides in Eleusinio: ὦ κακῶς ἐξορχησάμενοι τὰ μυστήρια, ὦ τὰ ἄφατα φαίνοντες, id est, O vos qui indignè mysteria euulgatis, ô qui infanda retegitis. Idem alibi, καί τινα πρόσω ἐξορχήσομαι χορούς ἀμυήτῳ τῷ ἱερῷ, id est: Et quodammodo extra limen choreas produco, qui haud initiato sacra reuelo. Lucianus libro De saltatione, τοὺς ἐξαγορεύοντας τὰ μυστήρια, ἐξορχεῖσθαι λέγουσιν οἱ πολλοί. id est: Mysteriorum eliminatores, vulgò ἐξορχεῖσθαι dicimus. Parrhesiades apud eundem in piscatore, ἤν τινα τῶν μεμυημένων ἴδω, ἐξαγορεύοντα τοῖν θεαῖν τὰ ἀπόρρητα καὶ ἐξορχούμενον. id est: Si quem initiatorum conspicatus deorum arcana publicantem enunciantémque. Demosthenes aduersus Androtionem, ἐξορχεῖσθαι extulit de facinoroso, qui solenni in pompa saltans in fugam se coniecit. id enim illi obiicit de ipsius patre: εἶτ' ὁ πατὴρ ὁ σὸς ὤχετ' ἐνθένδε ἀποδρὰς ἐν τοῖς Διονυσίοις ἐξορχησάμενος τὰς πέδας. id est: Siquidem tuus pater hinc fuga elapsus est in Bacchanalium pompa cum ipsis compedibus desultãs. Moris enim erat, solennibus in feriis captiuos solui, peractis illis iterum in carcerem contrudi, vt Vlpianus interpres annotat: Androtionis autẽ pater, peculatus reus, vinctus licet, effugerat. Diuersum hinc est ἀπορχήσασθαι: quomodo Herodotus, & ex eo Athenæus, referunt Hippoclidem Atheniensem ambientem Clisthenis Sicyo-

niorum tyranni filiam ἀπορχήσασθαι τὸν γάμον. id est, à nuptiis excidisse indecoro tripudio. quod factum recensens Plutarchus libro De Herodoti maleuolentia, sic scribit: δοκεῖ μοι καθάπερ ὁ Ἱπποκλείδης ὁ τοῖς σκέλεσι χειρονομῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐκεῖνος ἂν ἐξορχούμενος τὴν ἀλήθειαν, οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδη. id est: Videtur mihi sicut Hippoclides ille qui immensa cruribus manuum vice micabat, siue gesticulabatur, dicere potuisse veritatem in propatulum efferendo: Nō est curæ Hippoclidi. id enim hoc loco significat ἐξορχῆσαι. Erasmus vertit ita: Postquam à veritate desultauit.

Abderologus.

Ἀβδηρολόγος, Abderologus prouerbialiter dicitur stultiloquus, qui nænias merásque nugas effutit, stultitiámque & ingenij inopiam verbis prodit. Tatianus Assyrius in oratione aduersus gentes, loquens de Democrito Abderitano, περὶ λέγω ἐχομένῳ τί ἦν; ὅτι κατὰ τὸν κοινὸν λόγον Ἀβδηρολόγος ἐστὶν ὁ ἀπὸ τῶν Ἀβδήρων ἄνθρωπος. id est, De sympathia & antipathia Democriti quid dicemus? nisi hoc ipsum quod iuxta vulgi dictum Abderologus est homo iste Abderis natus. Arnobius lib. aduersus gentes quinto, prouerbij specie dixit: O Abdera Abdera, quàm fias mortalibus irridenda, talis si apud te esset fabula ita conflata? Abderitani namque fatui habebantur, & frigidæ stoliditatis pleni. vnde Martialis epigrammatarij illud libro decimo.

Abderitanæ pectora plebis habes.

Quin & ἀβδηριτικόν, id est, Abderiticum, prouerbiali sensu protulit Cicero in septimo ad Atticum, pro friuolo & stolido, vbi ait. Id est, ἀβδηριτικόν Martianus Mineus Felix lib. ij. Philologiæ Abderitam senem Democritum appellat. vbi perperam scriptum vulgò legitur. Sed aduersum illam quoddam Abderitatæ senis alyma præparauit. ego lectionem ita reponendā censeo, Abderitæ senis ἄλειμμα, hoc est, pigmentum, seu vnguen. Est autem Abdero, Thraciæ ciuitas, nomen sortita à conditore Abderito Erimi filio, Herculis (vt fabulantur) amico, quem Diomedis equi dilaniatum comederunt: vt adagij author Tatianus refert.

Dicelites.

Δεικηλίσται siue δεικηλίκται vocant Græci cauillatores, & dicacitatis affectatores, qui alium quempiam in scommatibus imitantur, vt Apollonij Rhodij interpretes annotant: à δείκηλον, quod propriè sit Ioui assimilis effigies, & abusiuè quæuis similitudo. Eustathius Odysseæ ρ. δεικηλίστας vocari dicit frigidos quosdam vocabulorū mimos & afflictores, qui non contenti vsitatis vocibus, nouas fingunt. exempli gratia, medicos σιτευτὰς quasi saginatores nominant: sæpiam ὀπισθοτίλαν velut retrostercorantem, quòd atramentum in cauda latens excernat in metu: gallum ὀρθροβόαν velut pipionem auroræ indicem. hirundiné κωτίλαν quasi garritricem, quæ omnia etiam apud Athenæum legas in decimoquarto Quint. & Lacones Dicelistas Comicos & Mimos vocabant, velut imitatores personarum & effictores, quos φαλλοφόρους Sicyonij, Thebani ἐθελοντάς, alij αὐτοκαβδάλους & ἰάμβους, Itali φλύακας vocabant: vt Iliad. λ. scribit Eustath. ex Athenæo. Ex quo coniicio lapsum fuisse Lilium Gyraldum, virum certè doctū, in historia poetarum, φλοιακογράφον exponés eum qui cortice scribit: malens interim immutata genuinæ lectionis fide, loco illius substituere φλυαρογράφος, quod nugarum scriptorem significat. proinde φλυακογράφον puto esse, quem etiam Mimographum dicimus.

Supra clepsydram dicere.

Ὑπὲρ τὸ ὕδωρ ὀχλούμενοι εἰπεῖν, id est, Supra aquam infusam dicere. Prouerbium annotatur à Budæo, non explicatur tamen: sonat autem idem quod, supra clepsydram loqui: & quod Quintilianus dixit, Aquam perdere: videtur dictum de garrulis, qui loquentiæ multū habent, sapientiæ parum, quique verbositate nimia tempus extrahunt. Synesius in Dione: ὕδωρ δὲ ταχὺ δεῖ ἐξιέναι δρόμον οὐ μεμετρημένον, οὐδὲ πρὸς κλεψύδραν πεπιθευμένον, ἀλλ᾽ ἐγὼ μὲν εἰ μήπω πέπαυμαι, ἀλλ᾽ αὐτίκα πεπαύσομαι. id est: Aqua celeriter diffluit, non dimensa aut ad clepsydram expensa: attamen ego si nōdum finem facio, mox saltem desistam. Philostratus in Pausania sophista. τοὺς τῇ κλεψύδρᾳ μετέχοντας: id est, clepsydræ participes nominat, qui ad clepsydram declamabant aquæ certa mensura repletam: κλεψύδρας ξυμμεμετρημένης vocat, talésque vulgari dicterio, διψῶντας, quasi siticulosos appellatos fuisse scribit. Solebant veteres ad aquæ stillicidium, orandi modum metiri, productiore breuioréve tempore circumscriptum.

Qualia canicies loquitur.

Πολιαῖς ὅμοια μυθολογεῖν, id est, Caniciei congrua effutire, prouerbialiter dixit Nazianzenus: pro, aniles fabulas & deliramenta proferre. Sic enim ait ad Nemesium: αἰδόμενος πολιῇσιν ὁμοῖα μυθολογεύειν. id est: Reueritus blaterare senilia fabulamenta, caniciei assimilia. Olympiodorus in Platonis Gorgiam, causam reddens cur comœdiam exploserit e sua repub. Plato, εἰκότως, inquit, γραώδη εἰσάγει μυθάρια. hoc est: Quia fabulas aniles inducit Plato in Gorgia: τάχα δ᾽ οὖν ταῦτα μῦθός σοι δοκεῖ λέγεσθαι ὥσπερ γραός. id est: Fortè ista tibi ab anilibus fabulis haud aliena dici videntur. Polemon Laodiceus cuidam in Phauorino philosopho loquacitatē notanti, vrbanè dixit, καὶ πᾶσα γραῦς: Etiam anus omnis garrula est: vt apud Philostratum legas. Abiit & in vulgare dicterium nostrate lingua, quòd nugas vocitamus, anilis colus euangelia: eo quod vetulæ dum colum tractant, vanis fabulis plerunque tempus terant.

Nouus iste Palæphatus.

Καινὸς οὗτος παλαίφατος: id est, Nouus iste Palæphatus. Venustè quadrabit in eos, qui fabulosa, & qualia fidem non inueniant, seria oratione verisimilia facere, aliísque approbare satagunt. Extat apud Athenæum de coquo, artem suam ostētante gloriosius: ἰδοὺ χαιρεὶς οὗτος ὁ παλαίφατος. Id est: En nouus iste Palæphatus. de quo ita Eustathius in Odyss. xix. sentit: παροιμιάζεται δὲ τὸ πιθανολογεῖν τοὺς τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα συνιστῶντι ἔχει. id est, Prouerbialiter torquetur in assertores rerum, quæ fidem non merentur. Palæphatus scriptor fuit fabulosarum narrationū, quas ad historias transfert. eiúsque hodie extat περὶ ἀπίστων liber de rebus incredibilibus, in quod opusculum multa commentati fuisse dicuntur Heraclitus & Charax. Meminit eius & Virgilius in Ciri, eo versu:

Docta Palæphatia testatur voce papyrus.

Paphlagon.

Eustathius Iliad. xiij. indicat prouerbialem Homeri esse versum hunc:

Τὸν μὲν παφλάζοντες μεγαλήτορες ἀμφιέπεσκον.

Id est:

Magnicrepi propter hunc Paphlagones satagebant.

Innuit autem vrbanè dici illum posse, quoties à garrulis & futilibus hominibus, loquentiæ multum habentibus, turba excitatur: talésque loquutuleij, λόγους παφλάζειν dicuntur. Sic Cleonem Atheniensem clamosum & loquacē homuncionem falsè παφλαγόνα nominat Aristophanes. est autem παφλάζειν, verbum fictitium, marinarum vndarum strepitum mentiens, quando vndam vnda superuenit, aut in littus illiditur. Eius vsus est apud Cratinū in Seriphis: οὕτω σαθρὰ τοῖς λουτροκόποις ὁ φόρος ἀπτόμενα παφλάζει. id est: Adeò flata merces famelicis istis balneorum furibus. Hippocrates quoque παφλάζειν vsurpauit, pro inter dicēdum labi & verba resumere, vt interpretatur Galenus. Quin & olla παφλάζειν dicitur, quādo ebullit: quod & καχλάζειν dicitur. Sapit prouerbiū & Pherecratis comici senarius:

Λοπὰς παφλάζει βαρβάροις λαλήμασι.

Id est:

Sartago barbaris scatet vocabulis.

Quem vsurpat & Eubulus in fabula, cui nomen Titanes.

— Προσγελῶσά τι

Λοπὰς παφλάζει βαρβάρῳ λαλήματι.

Id est:

Bullit renidens olla lingua barbara.

Dici enim poterit in indoctum & ineptè barbarum. Aristopha. in Auib. παφλάσματα vocat sciscitationes curiosas & loquaces. ibi, παῦσαι τῶν παφλασμάτων. id est: Supersedeas istis ebullitionibus.

Vna clamore Neadas superat.

Μία φωνὴ τῶν νηάδων, id est, Vna clamore vincit Neadas. Ælianus lib. xvij. De animalibus indicat adagiū fuisse in clamo-

in clamosas mulieres: esse autem νηίδας, id est, Neadas, animantium genus, quorum clamore terra in hiatum discedat, authoritate Aphorionis, qui etiam Samum desertam ab incolis, propter harum Neadum multitudinem, scripto prodiderit. Neida in auem mutatam, ex Pherecyde fabulatur Didymus, Ædonis & Zethi filiam. Perstringit simili ratione fœminarum verbositatem Iuuenalis satyra sexta. ibi:

> Vna laboranti poterit succurrere lunæ,
> Tot pariter pelues & tintinnabula dicas
> Pulsari. —

Tanquam pelues complosæ.

Ibidem subiicit prouerbiale istud, ἐὰν τις καὶ σμικρὸν ὑπολαβὼν ἔροιτο τῶν ῥηθέντων, ὥσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρὸν ἠχεῖ καὶ παρατείνει, ἐὰν μή τις ἐπιλαβηται τῇ χειρὶ. id est: Sin quis paululum ex dictis exceptum percontetur, tanquam nola complosa, longum resonat, & pertendit, nisi quis interpellet ac sermonem extorqueat. De garrulo & verborum nimio dicetur, qui loquendi modum nesciat. Origo à Dodonæo oraculo, quod contiguis æreis peluibus circumseptum, percusso vno, longum sonitus tractum edebat.

Glossaspides.

Γλωσσάσπιδες apud Hesychium prouerbio dicunt homines effrenioris, & qui lingua vice scuti vtuntur: quo nomine malè audit grex mulierum. Heraclitus in epistola ad Hermodorum scribit, Ephesios τὰ ὅπλα ἐν ταῖς γλώτταις ἔχειν, hoc est, vniuersam armaturam suam in lingua habere. Ego certè linguam tum primùm optimam armaturam esse crediderim, quando vinculis quibusdam in imo pectore gubernabitur, vt Gellius admonet libro primo cap. xv.

Asinus de Æsopi puteo.

Asinus de Æsopi puteo modo venis, & iam exclamas. In eum vsurpari potest, qui recens in aliquem locum venit, & ibi mira inter ignotos iactat. Tertullianus.

Voces iactat inertes, Dat sine mente sonum.

Hæc hemistichia Virgilij habentur libro x. Æneidos. quorum primo notatur Pharonis ignauia, lingua magis quàm viribus pollentis. In bello etiam ignauissimo cuique, lingua bellare & vincere licet: re ipsa verò, tantùm fortibus & cordatis viris à Deo concessum est superare. Vera enim fortitudo neque maledica est, neque minax. Temperandum à magniloquentia & iactantia, qua nihil omni vita est neque molestius, neq. intolerabilius. Quarè Nemesis tales nunquam sinit impunitos. Vnde hoc prouerbio moneri solemus, ne grandia spiremus, μὴ μεγάλα λέγε: cùm modestia nihil sit amabilius in societate humana, & procacitas linguæ non potest non optimi cuiuslibet animum exacerbare. In prælijs nil valent arma maiorum, sed in eo præcipuum momentum habet virtus præsens. Contrà, stultorum est & ignauorum, maiorum suorum imaginibus, telis armísque se venditare. Dici etiam possunt de interpretibus qui verba reddunt, cùm sententiam non apprehendant, atque (vt Terent. ait) ex Græcis bonis, Latinas faciunt non bonas. Verbum verbo dum reddere curant, non pensant pondera. Tria enim in translatione sunt seruanda: vt verbum verbo exprimatur, vt sententia vbique incolumis maneat, vt indoles incorruptè seruetur, quæ consistit in ipsis figuris dictionis, & motatam actuosámque sententiam reddit. Qui verò in reddendis verbis sententiam corrumpunt, dant sine mente sonum. Omne autem punctum tulit, qui tria ista officia absoluit. Petrus Nannius συμμίκτων libro primo de recta vertendi ratione: iā superiori, inquit, seculo quidam verba verbis ita admensi sunt, vt sententiam deprauarint, nō aliter quàm indocti pictores, qui operosi in cultu effingendo, membra secundum vestem distorquent: quum Apelles Parrhasiíq; prius nudum corpus atformare, quàm amictum superinducere soleant. In quorum numero Argyropilum reponas, & Ruffinum: alterum Aristotelis interpretem alterum Gregorij Nazianzeni. de quibus verè id hemistichij dici potest:

> Dant sine mente sonum. —

Hactenus Nannius. Erasmus noster in Lingua: Etenim, inquit, qui sic loquuntur, nescire vidētur se loqui, sed quemadmodum de furentibus vatibus dictum est:

> Dant sine mente sonum. —

Bambalio, Batalus, Bacellus, & Babalus.

Hæ voces in ore omnium sunt de loquaculo, & blaterone, qui multa, & ea quidem inania, quíque confusè nec satis distinctè loquitur. Hinc voces Gallicæ bauard, babillard, & baueur. Primum nomen primo impositum fuit M. Antonio. Cic. iij. Philippica. Tuæ coniuges, bonæ fœminæ, locupletis quidem certè, Bambalio quidam pater, homo nullo numero, nihil illo contemptius, qui propter hæsitantiam linguæ, stuporémque cordis, cognomen ex contumelia traxerit. Adamātius vetus Grammaticus: Atque bambalo, ψελλίζεις. A Græcis autem ψάμαλας vocatos balbos, & qui lingua hæsitarent, notum est. Addit ille: Bambalo verò nominatus est ἀπὸ τοῦ βαμβαλίζειν. Fuluius Peregrinus Moratus Olympiæ filiæ suæ: Ne supplantet verba sesquipedalia & ampullosa nimis tenero palato, ita vt pulmo animę grauiter anhelet, vt multi cucullati Bombalibombaces (vt interim sic illudamus) stentores, trachali, lari, thrasones magniloqui, inclamare solent. Græci Batalum mollem appellant, Bacelum stultum, Babalum loquacem. Plautus in Pseudolo, Bombax dixit.

Alcinoi apologus.

Aristoteles libro quarto Rhetoricorum ita ait: ἔτι μὴ λίαν πραγματικὰ δὴ λέγειν ὅσα πραχθῆναι, ἢ οἰκτρὰ ἢ δεινὰ ποιεῖ, σημεῖον δὲ τὸ γμα ὁ Ἀλκίνου ἀπόλογος, ὅτι πρὸς τὴν Πηνελόπην ἐν ἑξήκοντα ἔπεσι πεποίηται, καὶ ὡς Φάϋλλος τὸν κύκλον, καὶ ὁ ἐν τῷ Οἰνεῖ πρόλογος, &c. i. Adhæc quæ gesta non sunt, si cōmiserationem aut indignationem faciunt, perinde vt gesta narranda. Huius exemplum Alcinoi apologus, quòd ad Penelopem in sexaginta annis esset factus, & Phaylli circulus, & in Æneam præfatio. Cæterùm prouerbiū puto esse, cùm narramus quædam quæ possunt in immensum extolli figmentis additis. Ita de Penelope finxerunt quidam, quòd per viginti (ita enim malo legere εἴκοσι, pro ἑξήκοντα) illos annos dum in excidio Troiano, & erroribus fuit Vlysses, fecerit. Ita & apud nos quidam descripsit Christi vitam, quomodo in Ægypto luserit cum pueris, qui liber ipsis Biblijs maior est: vnde meritò appellabitur Alcinoi apologus. sic & Phayllus circulum, &c.

Arabicus tubicen.

Ab Arabum gente, quæ delectari solet musica, prouerbium manauit: quod garrulis hominibus & loquacibus aptari potest, vel tuba etiam canendi imperitis. Arabicus enim tubicen fertur pro drachma tubam pulsasse, pro quatuor verò tacuisse. [Vide Erasm. in prouer. Arabius tubicen: Chil. j. Cen. vij. adag. xxxij.]

Ρωποπερπερήθρα.

Dictio hæc componitur ἐκ τῶν ῥώπων καὶ περπέρων, eleganti translatione inanem ac temerariam loquacitatem & futiles nugas explicans (quo in genere comici solebāt ludere, & quale notum illud κομποφακελορρήμων) atque ab eo ῥωποπερπερήθρα fit, apud Plutarchum in Demosthene. Quando & Eustath. in ι. Iliad. hoc ipso vocabulo notari futiles & garrulos testatur. inquiens: ἐκ τούτων δὲ ῥωποπερπερήθρα τις σκωπτόμενος (nimirū Demosthenes) διὰ χυδαιότητα καὶ φλυαρίαν σκωπτόμενος. Simile huius est illud ῥωπομυλήθρα, obiectum Eubulidæ Milesio, Euclidis sectatori, à quodam comico, apud Diogenem Laertium libr. ij. Apud Suidam est μυβισωμυλήθρα. Nota sunt πέρπερος, περπερεία & περπερεύεσθαι. ῥῶποι. inutiles & viles res, seu merces significantur, quales vulgò multæ circumferuntur, non ad instruendos aliqua vtilitate, sed emungendos pecunia homines, leues pręsertim, & curiosos, paratæ. Et ῥωπικὰ etiam in Lycurgo. Plutarchus eodem modo dixit. Estque venustum Erasistrati dictum: τὴν φύσιν οὐδὲν ἔχειν ῥωπικόν.

Muliere loquacior.

Solent mulieres prouerbio loquacitatis taxari. Hinc viri loquaces & garruli à Gallis muliere dicuntur loquaciores. Est etiam prouerbialis allegoria: Mulieri desunt verba. Mulier enim animal est naturâ loquax: quam ideo

Paulus non vult in Ecclesia loqui. Lucianus in rhetorum præceptore: Cernis etenim vt loquaciores sunt fœminæ,&c. Plautus in Aulularia:

Nam multum loquaces meritò omnes habemur.

Idem in Cistel.

Largiloquæ exemplo sumus, plus loquimur quàm fas est.

Verba in consilio, valet in certamine robur.

Versus est Homericus, quo curiam & castra inter se componit. Virgilius lib.xj.

—Sed non replenda est curia verbis.

Turnus Dranci inquit: In concilio polles lingua, re ipsa imbellis es. Vide antè, Voces iactat inertes,&, Dat sine mente sonum. Turpelius in Lindia: Comperce verbis velitare, ad rem redi. velitare, inquit Nonius: pro, leuiter contendere. dictum à militum congressione.

Sine viuus ab eam.

Non incommodè prouerbij loco sermo iste inter verbosos homines vsurpatur, vt iubeamus eos ζῶντας ὑμᾶς ἀφεῖναι, viuos nos ac saluos dimittere. Eleganter autem apud Theocritum εἰδυλλίοις, Lacon pastorem alterum, nimis garrulum, increpat his verbis:

Εἰς λιγ ὅπα λέγεις, τοὶ μὲ ξεῖνοι ἐς πόλιν αὖθις

Ζῶντ' ἀφῇς τοῦ παιᾶν ἤσαμι κῶς ἅδε καλᾶς.

Quasi dicat: Non esse quod gregis vtriusque dominos, aut suos mores pluribus prædicet: atque ita Morsonem, arbitrum vocatum, garrulitate sua propemodum enecet: quin potius ad rem ipsam, omissis ambagibus, veniat, cantúmque incipiat, & hospitem saluum remittat Verba sunt Laconis ad Comatem. Quod autem dixit, ζῶντ' ἀφῇς: id pari ferè venustate Plautus expressit in Milite glorioso: vbi cùm itidem se Pyrgopolinices magnificentius de sese, suísque liberis apud Milphidippam iactaret, pulchrè interim subseruiente ipsi Palæstrione, Gnathone altero, illa tandem loquacitatis tantæ tædio affecta, dimitti se postulat, & ait:

Iam iam sat amabo est: sinite abeam, si possum, viua à vobis.

Dicimus hodie iis, qui verbis minacibus & conuiciis ferociunt: Eia, sine hominem viuere.

Mortuaria glossaria.

Domitius quidam Grãmaticus apud Gellium lib. xviij. cap.vij. Ego, inquit, vitæ iam atque morum disciplinas quæro, vos Philosophi mera estis (vt M. Cato ait) mortuaria glossaria, &c. Philosophos his verbis acriter pungit, vt loquaces, & inanium verborum funditatores, præficísque similes, quæ in mortuos nænias argutam & nugacem canebant. Simile est illud Plauti in Asinaria:

Hæ non sunt nugæ, non enim mortualia.

Nam mortualia, nænias illas in mortuos ineptas appellat. Glossaria mortuaria in Gellio per diminutionem linguas audio ad contemptum (vt ita dicam) præficales.

Λογοποιός.

Iulianus apostata in epistola ad Leontium, quam Suidas citat, Herodotum per ignominiã ξυόμενον λογοποιὸν vocat nugacem, & fabularum, non historiæ, parentem ac scriptorem. Plutarchus in Solone, & Lucianus in Icaromenip. ὁ λογοποιὸς citatur ἀδολέσχης. Idem Plutarch. in Paulo Æmylio, λογοποιεῖν posuit, pro fabulas & falsos rumores spargere, nugari, vanos sermones comminisci. In Phocione λόγος pro fabula seu apologo ponitur: & in extremo Niciæ, is qui de clade Siciliensi incerto authore nuncium retulerat tonsor, δόξας λογοποιὸς εἶναι, infortunium habuit. Liuius ita habet: Rumores vestra crudelitate ne alatis, quorum nemo author extabit. Alius admonet, rumores in vulgus non esse spargendos, hoc disticho:

Rumores fuge, ne incipias nouus author haberi.

Nam nulli tacuisse nocet: nocet esse locutum.

Adde illud quoque poetæ:

Ἡ γλῶσσα πολλῶν ἐστὶν αἰτία κακῶν.

Lingua multorum est causa malorum.

Plato in Sophista, vel, de ente: Quicunque, inquit, contentionis studio delectatur, res suas negligit, verba autem audientibus iucunda componit, & quæstiunculas semper aucupatur, non aliter, vt mea fert opinio, quàm nugator & garrulus vocandus est.

Bis eadem recensere, ridiculum.

Plato in Euthydemo: Ridiculum porrò, quod antè positum est, ponere rursus, bísque eadem recensere.

Nihil pensi est illis.

In Euthydemo: Vt seipsum hominibus tradere cuperet, quibus nihil pensi est quid loquantur.

GRATITVDO.

ERASMI.

Qui lucerna egent, infundunt oleum.

Plutarchus in vita Periclis refert, Anaxagoram Pericli in administranda Rep. magno adiumento fuisse: verùm vbi iam grauaret senectus, & à Pericle publicis intento negociis negligeretur, decreuerat inedia finire vitam. Id vbi resciuit Pericles, accurrit ad ædes philosophi, precibúsque & lachrymis conatus est illum ab instituto reuocare: idque sua ipsius causa magis, quàm Anaxagoræ. At ille iam agens animam dixit: ὦ Περίκλεις, καὶ οἱ τοῦ λύχνου χρείαν ἔχοντες, ἔλαιον ἐπιχέουσιν, id est, O Pericles, & quibus lucerna est opus, infundunt oleum: exprobrans illi neglectum amici, vnde non vulgarem capiebat vtilitatem: quum qui egent lucerna, ob vsum qualemcunque curent illam, abstergentes atque infundentes oleum. Et quibus opus est fructu, stercorant agrum.

Lingua seorsum inciditur.

Aristophanes in Pace:

Ἡ γλῶττα χωρὶς τέμνεται.

Id est:

Lingua ipsa seorsum inciditur.

Interpres admonet prouerbialiter dictum. Sumptum autem ex Homero Odysseæ γ.

Ἀλλ' ἄγε τάμνετε μὲν γλώσσας.

Id est:

Eia age iam linguas incidite.

Eiúsque sententiæ Callistratum citat autorem. Rursum in Pluto:

Ἡ γλῶττα τῷ κήρυκι τούτου τέμνεται.

Id est:

Præconibus horum lingua præcidi solet.

Callistratus, vt citat interpres tradit olim in sacrificiis linguam exectam præconibus dari solitam, Nam alioqui sunt qui dicant, ex victimis Mercurio deberi linguam. Est autem in Aristophanis verbis ἀμφιβολία non infaceta, quòd lingua vtrolibet referri potest, vel ad boues, vel preces. Interpres admonet, allusum esse ad prouerbiale dictum, γλῶττα τῷ κήρυκι: id est, Lingua præconi. Quo rectè videbimur vsuri, cum præmij nonnihil deberi significabimus, ei qui in cõficiẽdo negocio pro sua virili in partẽ adiumento fuit: aut Χάριν dandum læta nuncianti. Sic enim vocat Homerus mercedulam, quę dari consueuit, lætum adferentibus nuncium. Apud Plutarchum Antipater cùm incidisset mentio de Demade iam senio imbecilli fractóque: Velut, inquit, ex immolata victima, solus venter & lingua superest. Apparet linguam ceu prophanum membrum sacris adhiberi non solere. Et Pittacus Amasidi regi mittit è victima linguam, vt membrum pessimum, & idem optimum. Pręcones autem habent linguã venalem: & in sacrificiis admonebãt populum, vt linguis faueret. Plautus in prologo Pœnuli: Exerce vocẽ, quam per viuis & colis: nam nisi clamabis, statim te obstrepet fames.

Pro bonis glomi.

Ἀντ' ἀγαθῶν ἀγαθίδες: id est, Pro bonis glomi. Dici consueuit, vbi quis beneficium, quod in alium contulisset, cumulate, cúmque fœnore reciperet, Agathides enim Grecis glomi dicuntur: verùm allusionis decus in voce Græca est, quod in sermone Latino reddi non potest. Meminit Suidas.

Sylosonn-

Sylosontis chlamys.

Ἡ συλοσῶντος χλαμύς, id est, Sylosontis chlamys. Refertur à Diogeniano, dici solitum in hos, qui se cultu vestitúque iactitant ac venditant. Videtur haud absurdè dici posse & in eos, quibus munus exiguum in tempore, magno cum fœnore redijt. Historiæ quę prouerbij dederit occasionem, meminit Herodotus in Thalia: quanquam apud hunc χλανίς legitur, non χλαμύς. χλανίς autem, vestis militaris. Meminit & Strabo Geographiæ lib. xiiij. Historia sic habet. Syloson quidam cùm sensisset Darium Hystaspis filium, cùm adhuc priuatus ageret, chlamyde quadam sua admodum bella impensius fuisse delectatũ, eam vltrò dono misit. Cuius tam tempestiuæ liberalitatis memor Darius, cùm iam rebus esset præfectus, totam & vrbem & insulam Samiorum Sylosonti in manus tradidit, vnius vestis munus tam opulento regno cõpensans. Mentionem facit huius rei Valerius quoq; Maximus, lib. Memorabilium quintò, titulo De gratitudine. Porrò quod alij chlamydem vocant, hic amiculum appellat. id est pallij genus.

Ἀντιπελαργεῖν.

Ἀντιπελαργεῖν, apud Græcos est mutuam officij vicem rependere, maximè nutricandi, fouendique eos, à quibus aliquando fueris enutritus aut institutus: vt si liberi parentes ætate fessos vicissim alant, foueántque: aut si discipulus præceptorem inuicem erudiat. A ciconiæ natura sumptum, quæ Græcè pelargus dicitur. Ea inter aues vna pietatis symbolum obtinet. Extat autem lex pietatis magistra, quæ edicit, vt liberi parentes alant, aut vinciantur. Ad id respexisse videtur Homerus Iliados Δ. cùm ait:

—Οὐ δὲ τοκεῦσι
Θρέπτρα φίλοις ἀπέδωκε, μινυνθάδιος δέ οἱ αἰὼν.

Id est:

Nec nutricandi officium genitoribus vnquam
Persoluit charis, breue at illi contigit æuum.

Eodem allusit Euripides in Oreste:

Καί μὴν τροφεῖά γ' ἀντέδωκε ... Id est:

Atqui rependet mortuæ alturæ vicem.

Hanc itaque legem, quam plerique etiam mortales negligunt, sola ciconia inter omnia animantium genera exprimit. Siquidem reliqua tantisper amant, agnoscuntque parentes, dum egent illorum ad nutricationem opera: vna ciconia parentes senecta defectos, vicissim alit, & volandi impotentes humeris gestat. Quorum posterius laudatur in Ænea, cui inde Pij cognomen: alterum miris laudibus fertur in puella, quæ matrem captiuam complureis dies suis vberibus aluit. Hanc ob causam (vt autor est Suidas) antiquitùs in regum summo sceptro ciconiæ figura ponebatur, in imo hippotamus: vt ipso gestamine admonerentur, pietatem plurimi facere oportere, violentiam cohibere. Nam hippotamus animal efferum est ac violentum, atque adeò impium: quippe quod interfecto patre, matrem init: teste Plutarcho in commentario, cui titulus, Vtra animantia sint prudentiora, terrestria, an aquatilia. Laborant infamia impietatis & viperæ, quòd perfracta matris aluo nascãtur. Item scorpiones & aranei, qui post incubatus officium à suis fœtibus interimuntur. Testis Aristot. lib. De natura animal. v. De ciconiarum pietate Plin. in x. cap. xxiij. testatur his verbis: Ciconiæ nidos eosdem repetunt. Genitricum senectam inuicem educant. Quin & diuus Basilius ciconiarũ nobis pietatis erga parentes exemplum proponit. Eodem allusit Crates Cynicus, scribens Hipparchiæ vxori de filio nato, cùm pollicetur sibi curæ futurum, vt illum matri ciconiam pro cane remittat in senecta. Canes enim vocantur Cynicæ sectæ philosophi. Significat igitur puerum fore pium, qui parentem iam decrepitam mutuò foueat. De ciconiarum pietate meminit & Aristophanes in Auibus:

Ἀλλ' ἔστιν ἡμῖν τοῖσιν ὄρνισιν νόμος
Παλαιὸς ἐν ταῖς τῶν πελαργῶν κύρβεσιν,
Ἐπὴν ὁ πατὴρ ὁ πελαργὸς ἐκπετησίμους
Πάντας ποιήσῃ τοὺς πελαργιδῆς τρέφων,
Δεῖ τοὺς νεοττοὺς τὸν πατέρα πάλιν τρέφειν.

Id est:

Nobis quidem auibus peruetusta lex viget,
Ciconiarum inscripta tabulis, vt simul
Ciconia parens educauerit suos
Ciconiadas, & iam volucres euaserint,
Pulli vicissim nutriant patrem suum.

Vtitur eodem Plato in Alcibiade j. Sed nemo profectò venustius, nemo felicius, quàm Angelus Politianus in quodam epigrammate:

—Κοὐ τι γε θαῦμα
Εἴ γε νέοι τοὺς γηραιοὺς ἀντιπελαργέομεν.

Id est:

Si nos Latini olim Græcorum literis educati, nunc Græciam velut anum atque effœtam vicissim suas doceamus literas. Porrò huiusmodi officium, quod liberi vicissim in parentes collocãt, Græci vnico verbo dicunt, γηροβοσκεῖν, seu γηροτροφεῖν & γηροκομεῖν. Extat in hanc sententiam huiusmodi senarius:

Ἱκανῶς βιώσεις γηροβοσκῶν τοὺς γονεῖς.

Id est:

Viuax eris, senes parentes confouens.

Ex Append. Erasm.

Obtestatio veterum meritorum.

Quomodo Penelope deos sacrificiorum & nidoris admonet, ita etiam amicum nos, vtentes illo Homeri:

Ἤ βοὸς ἠδ' οἰὸς κατὰ πίονα μηρία ἔκηε,
Τῶν νῦν μοι μνῆσαι. —

Si aut bouis aut ouis incendit tibi pinguia membra,
Horum nunc memor esto. —

Benefactorum memoria.

Vbi quid boni contingit, propter veterum benefactorum memoriam, locus erit illi Homerico:

Ὡς χάριτος ἀντ' ἀγαθῶν μεγ' ὀνήσεις.

Benignè facere, & in officio esse, multo præstat magísque lucro est, atque secus.

Ivnii. Immortales Gratiarum horti.

Ἀκήρατοι χαρίτων κῆποι, id est, Interitum nesciũt Gratiarum horti. Aristides: καὶ μάλ' ἐν ἀκηράτοις χαρίτων κήποις. id est: In immortalibus Gratiarum hortis natum. Prouerbij facies ad gratitudinis significationem trahi potest. Nam beneficij collati memoria immortalis esse debet, sempérque in animo grato viuere: vnde & Gratiarum vni, à vigore perpetuo Thaliæ nomen fuit. Potest & ad personam transferri, si dicamus virum sempiterna memoria dignissimum, in Charitum hortis immortalibus viuere. A quo non abludit Sapphùs poetriæ inuectiua in indoctam, & à Musis Gratiisque alienam fœminam: κατθανοῖσα δὲ κείσεαι, οὐδέ ποτε μναμοσύνα σέθεν ἔσσετ' οὐδέ ποκ' ὕστερον. οὐ γὰρ μετέχεις ῥόδων τῶν ἐκ Πιερίας, ἀλλ' ἀφανὴς κἠν ἀΐδα δόμοις φοιτάσεις. hoc est: Mortua iacebis, nec tui vnquam à morte extabit memoria: quippe expers rosarum in Pieria nascentium, sed obscura vmbra apud inferos maneis oberrabis. Quæ verba corruptè leguntur apud Plutarchum in tertio Symposiacõn in codice Aldino, parúmque integrè.

Gratia non ducitur pœnitentia.

Breuius concinniúsque Græcis dicitur, χάρις ἀμεταμέλητος, id est, Gratia pœnitentiæ expers. Elogium breue, & Theophrasto authore dignum, & cuius gloriam discipulo non inuidit Aristoteles: quo significatur, gratiam pœnitentia non duci, neque reuocare collatum beneficium. Ita Terentianus Simo ad Sosiam libertum beneficij memorem, dicit se haud mutare factum. Conueniet eo vti, neque sine venere, quando volumus significare non pœnitere nos beneficij in hominem non malè merentem collocati. Antiph. comicus apud Athenæum libr. j. eleganter:

Τοῦ γὰρ τις ἄλλου οὕνεκ' εὔχοιτ' ἂν πλουτεῖν
Εὔξαιτο πλουτεῖν, ἢ ... χρημάτων,
Ἢ τοῦ δυνάσθαι ... τοῖς φίλοις
Σπείροντα καρπὸν χάριτος ἡδίστης θεῶν.

Id est:

Qua gratia, testor deos, ditescere
Quis optet, atque affluere gaza diuite,
Nisi vt suo ferat opem amico & Gratiæ
Inter deas primariæ fructum ferat.

COGNATI. Ἀντιπελαργεῖν.

Prouerbialis figura, pro, merentibus gratiam in tempore referre. Idem statutum est iure Romanorum, vt ex Vlpian. respõso edocemur lib. Pandect. xxv. tit. de agnoscendis vel alendis liberis, vel parentibus. Idem docet Arist. lib. Oeconomicôn j, cap. iij. à ciconiæ natura sumptũ, quæ eundem nidum repetit, genitricis senectam vt educet. Valerius Maximus lib. v. cap. iiij. Nullo enim vocis ministerio, nullo vsu literarum indigens rerum natura, propriis ac tacitis viribus charitatem parentum liberorum pectoribus infudit. alibi Chiliad. prouerbio ἀντιπελαργεῖν.

Ἡ χάρις, μοῖνον ἀντιμιον.

Hesychius hoc Siculorum prouerbium annotat, quod mutuum in gratia vult esse. Quasi dicas: ἡ χάρις ἀντὶ ἀντιμίων: quòd gratus animus sufficit ad repetendum beneficiũ. Hesychius sic explicat: μοῖνον ἀντιμιον ... ἡ χάρις μοῖνον. Ergo μοῖνον ἀντιμιον, mutuas vicissitudines, hoc est, par pari. Nam ἀντιμια, τὰ ἀντίτα.

Cordi esse.

Cordi est honestè dicitur, pro, animo sedet. Non. Mar. Catullus in Fundum:

—Quibus non est,
Cordi Catullum lædere: at quibus cordi est.

Idem ad Iuuentium:

Qui tibi nunc cordi est.—

In nuptiis Pelei & Thetidis:

Si tibi non cordi fuerant connubia nostra.

De Smyrna Cinnæ poetæ:

Parua mei mihi sunt cordi monimenta sodalis.

Cornelius Gallus:

Carmina pulsa procul nimium dilecta iacebant:
Solus amor cordi, curáque semper erat.

Nemo vnquam benefactori bouem immolauit, præter Pariam.

In eum qui se bene meritũ inusitato & immodico honore afficit, quomodo multi aliis deuincti, etiam malam in rem iisdem obsequi parati. Ortum à Paria, qui cùm senem quendam captiuum à latronibus redemisset, & ab eodem repentè ditatus esset, eidem bouem immolauit. Heraclides in Politiis.

Κριὸς τροφεῖα ἀπέτισεν.

Vide Erasm. prouerb. Aries nutricationis mercedem persoluit. Dictum à Menãdro est in gratos homines: quia Athenienses in Connidam grati, quòd ille Theseum sanctè instituisset, & præclarè educasset, arietem illi, tanquã præmium & grati animi indicium, immolabant. Plutarc. in Theseo: Luisin. ibid.

HÆREDIPETÆ.

ERAS. Si vultur es, cadauer expecta.

Captatores testamentorum & hæredipetæ, vulgata metaphora vultures appellantur, quod senibus orbis, ceu cadaueribus, inhient. Nam huic aui proprium, cadaueribus tantùm viuere. Vnde & natura tantum illi sagacitatis addidit, autore Plinio, vt biduo aut triduo præuolet illuc, vbi cadauera sint futura: eóq; vt refert verè Magnus ille Basilius, ingẽti agmine solet comitari castra militum. Hoc minus nocens, quàm sint homines isti diuitum funeribus imminentes, quòd neque fruges attingit, neque vllum animal, quantumuis imbelle, occidit, aut insectatur: tantùm cadauera, vel eorum quæ sponte interierunt, vel ab aliis relicta sunt, depascitur. In quibus tamen abstinet à sui generis, id est, auium cadaueribus. Quemadmodum & Plutarchus docet in problematis rerum antiquarum: ne quid interim adferam ex Ægyptiorum opinione, qui dicunt vultures omnes esse fœminas, nec aliter ex euro concipere, quàm è zephyro grauidæ fiunt arbores. Vnde nimirum est, hanc auem innocentissimam apud homines tam malè audire. Proinde qui diuites audẽt aut accusare aut veneno tollere è medio, miluij vocãtur: qui verò duntaxat obsequiis & adulationibus aucupãtur, vt misceantur testamento, vultures prouerbio dicuntur. Seneca libro Epistolarum quindecimo, epistola. xcvj. Si vultur es, cadauer expecta. Martial. lib. vj.

Amisit pater vnicum Silanus.
Cessas mittere munera Oppiane?
Heu crudele nephas, malæque Parcæ,
Cuius vulturis hoc erit cadauer?

Diogenianus in collectaneis meminit huius adagij, sed alia figura: αἰγυπιός, id est, vulturum ritu. Admonet autem dictum de iis, qui vel ob hæreditatis, vel alterius alicuius emolumenti spem insidiantur cuipiam.

Eidem inhiantes testamento.

Duriusculum quidem, sed tamen non inscitum, si, quod est in eodem libro dictum de Græcis ac Troianis, pro Patrocli cadauere dimicantibus, torqueatur ad hæredipetas, eundem senem, velut idem cadauer certatim capiantes:

Ὣς οἵ γ' ἔνθα καὶ ἔνθα νέκυν ὀλίγῃ ἐνὶ χώρῃ
Εἵλκεον ἀμφότεροι.—

Id est:

Sic illi exiguo discrimine vtrique cadauer
Hinc atque inde trahunt.—

COGN. Vulturius aut coruus.

Vulturiôs aut coruos per iocum, hæreditatum captatores vocabant. Nos hodie subdolos atque rapaces dicere solemus, prædæ furtóque instar vulturum assuetos. De quarum auium natura Plinius libro decimo capite sexto, Catullus:

Suscitat à cauo vulturium capite.

Dinarchus in Turculento Plauti:

Vide vt iam quasi vulturij triduò,
Prius prædiuinant, quo die esurissent.
Illum inhiant omnes.

Callicles in Trinummo Megaronidi:

Turpilucri turpidum te vocant ciues tui:
Tum autem sunt alij, qui te vulturium vocant.

Seneca epist. xcvj. Amico ægro aliquis assidet, probamus. At hoc si hæreditatis causa facit, vultur est, cadauer expectat. [Id commodissimè Chiliad. j. Cent. vj. prouerb. xiiij. explicuit Erasmus, vt præter duos Plauti locos nihil noui afferat Gilbertus.]

Absens hæres non erit.

De iis qui ob absentiam suam quapiam vtilitate frustrantur. Tractum ab illis, qui cùm propinquitate quadam legitimam alterius successionem sperare possint, eadem, dum absunt, opportunis obsequiis & delinimentis aliorum priuantur. Demosth. Xenophon.

HONOS INDIGNO HABITVS.

ERASMI. Bos in quadra argentea.

Βοῦς ἐπὶ πίνακος ἀργυρέου: id est, Bos in quadra argentea. In eos qui personam sustinent, officium aliquod egregiũ pollicentem, nec vlli tamen sunt vsui, nisi ad voluptatem aut fastum. Simillimum est illi quod alibi retulimus, Bos septimus. Olim apponebantur bellaria, sic efficta, vt nouæ lunæ cornua præ se ferrent, quod luna nascens ac desinens cornuta videatur. Quin & lunę dicebantur huiusmodi bellaria. Qua de re Suidas citat epigrãma non inelegãs.

Πῶς βοῦς ... αὔλακας ...
Ἀλλ' ὡς ...
Πῶς ...
Ἀλλ' ἀργυρέοις ...
Ἔστηκα ...

Id est:

Quinam fit, vt bos quum sies, aruum haud ares,
Sed ebrij in morem recumbis rustici?
Quin hirce tu quoque curris hinc in pascua,
Sed potius hic imago stas argentea?
Hic sto, tuam redarguens inertiam.

Meminit huius bouis Iulius Pollux libro sexto cap. xj. demonstrans hoc cibi genus inferri solere Apollini, Dianæ, Hecatæ, & Lunę. Finguntur & hodie varię animantium species in bellariis. Huic non dissimile est, quod Galli vocant regem chartatum, qui titulo verius quam opibus rex est.

Fato

Fato Metelli.

Asconius Pedianus in oratione pro Milone refert Nævij poetæ senarium iactatum in familiam Metellorum, quòd Consules designarentur, arbitrio fortunæ (quæ eam in domina dicitur) verius, quàm suis meritis:

Fato Metelli Romæ fiunt Consules.

Ad id tum Metellus Consul iratus respondit senario hypercatalectico quem ait & Saturnium appellari:

Dabunt malum Metelli Nævio poetæ.

Ad id rectè allusit M. Tullius, quum ait: Te non fato, vt cæteros ex nostra familia. Dictum facetè & contumeliosè in Metellos, torqueri poterit in eos, qui præter meritum suum ad opes ac dignitates prouehuntur.

Malus choraules, bonus symphoniacus.

Diuus Augustinus in epistola ad Aurelianum, & refertur in Decretis, causa xix. quæst. prima, cap. legi epistolam: commemorat vulgò illud iactatum, Malus choraules, bonus symphoniacus: vbi quis in suo genere contemptus, in præstantiore, habetur in pretio: veluti si quis poeta ineptus profiteatur medicinam, & inter præclaros medicos habeatur. Augustini verba sunt hæc: Ordini clericorum fit indignissimè iniuria, si desertores monasteriorum ad militiam clericorum eligantur, quum ex his qui in monasterio permanent, non tamen nisi probatiores ac meliores in clerum assumere soleamus: nisi fortè sicut vulgares dicunt, Malus choraules, bonus symphoniacus est, ita ipsi vulgares de nobis iocabuntur, dicentes, Malus monachus, bonus clericus est. Sumptum apparet ex M. Tullio, qui in oratione pro Murena ita loquitur: Itaque mihi videntur initiò multò hoc maluisse: postquam id assequi non potuissent, illuc potissimùm sunt delapsi. Vt autem in Græcis artificibus eos auloedos esse, qui citharoedi fieri non potuerint: sic nonnullos videmus, qui oratores euadere non potuerunt, eos ad iuris studium deuenire.

Strumam dibapho tegere.

Strumam dibapho tegere, dixit M. Tullius ad Atticum: pro eo quod est, infamiam aliqua dignitate obliterare: Vatinij, inquit, strumam sacerdotij dibapho tegere. Dibaphon appellat purpuram bis tinctam. Struma est tumor corporis, veluti gibbus. Ea deformitas interdum purpura dissimulatur. Idem ad M. Cælium libro secundo. Nam Curtius noster Dibaphum cogitat, sed eum infector moratur. Dibaphi nomine designat magistratum, cui fas erat dibapho vti. Sed iocatur, illi rem parum ex sententia cedere, quòd tinctor esset in mora. Est autem hæc vna ratio obliterandæ infamiæ, splendore dignitatis hominum calumnias deterrere. mediocris enim fortuna patet iniuriæ. Nec desunt fortasse, qui hoc consilio enituntur ad mitras & ad galeros Cardinalitios.

Induitis me leonis exuuium.

Ἐνδύετέ μοι τὴν λεοντῆν, id est, Induitis me leonis exuuiũ. In eos dici solitum qui suscipiunt negotium maius facultate, quique se magnificentius gerunt quàm pro sua conditione. Quidam ab Hercule sumptum putant, cuius hic ornatus erat, vt leonis exuuio tegeretur, deinde altera manu clauam, altera gestaret arcum: atque hoc ornatu descendit ad inferos, Cerberum extracturus. Huc alludens Aristophanes in Ranis, Bacchum fingit, Herculis instar, leonis exuuio clauáque instructum, ad inferos descendere parantem, vt Euripidem cum Æschylo certantem adiret. Ridetur autem ab Hercule, quòd id gestaminis neutiquam illum deceret, vtpote mollem & effoeminatum. Eodem pertinet quod Menippus ille Lucianicus eodem ornatu se ab inferis redisse adsimulat. Nihil autẽ prohibet quominus prouerbium ad apologum illum referatur cuius meminit Lucianus in Piscatore: Apud Cumanos asinus quispiam pertæsus seruitutem, abrupto loro in syluam aufugerat. illic fortè repertum leonis exuuiũ corpori applicabat suo. atque ita pro leone se gerebat, homines pariter ac feras voce caudáque territans. nam Cumani leonem ignorant. Ad hunc igitur modum regnabat aliquandiu personatus hic asinus, pro leone immani habitus ac formidatus. Donec hospes quispiam Cumas profectus (qui sæpenumero viderat & leonem & asinũ, atque ob id non erat difficile dignoscere) aurium prominentium indicio, neque non aliis quibusdam coniecturis asinum esse deprehendit, ac probe fustigatum reduxit, dominóque agnoscenti reddidit. Interim autem risum non mediocrem concitabat omnibus Cumanis asinus iam agnitus, quos dudum creditus leo, metu propemodum exanimauerat. Cumanos autem hic appellat, non qui sunt in Italia, sed qui sunt in Æolide supra Lesbum. Nam & Lesbij & Cumani notati sunt stoliditatis, vt indicat Stephanus. Vsurpat hoc adagium Socrates Platonicus in Cratylo, negans oportere deterreri sese magnitudine disputationis institutę, posteaquã semel leonis pellẽ esset indutus. Lucianus in Pseudologista, οὐδὲ δεῖ τινός σοι τοῦ ἀποδύοντος τὴν λεοντῆν, ὡς φανερὸς γένοιο κανθήλιος ὤν. εἰ μή τις ἐξ Ὑπερβορέων ἀρτίως ἡμᾶς ἥκει, ἢ Κυμαῖος οὕτως ἂν εἴη [illegible] id est, Nec opus est quopiã qui tibi leonis exuuium detrahat, quo palàm fiat te cantheliũ esse: nisi siquis sane ab ipsis Hyperboreis hospes modo ad nos aduenerit, aut vsqueadeo Cumanus sit, vt qui viderit, non protinus intelligat te asinorum omnium asinum ferocissimum esse, aut expectet vt te prętereá rudentem audiat. Eusebius Cæsariensis aduersus Hieroclem, [illegible] id est, Abibit nobis quidem philosophus, cæterum asinus leonis intectus pelle. Demutauit nonnihil de prouerbio Lucianus in Philopseude, cùm ait, [illegible] id est, Tantum temporis non animaduerti eum sub leonis exuuio ridiculam quandam simiam tectam habere.

IVNII. Omnem lapidem nitidum adorantes.

De iis qui temerè & sine iudicio erga quosuis afficiuntur, elegans extat adagium apud D. Clementem libr. vij. Stromatum: [illegible] id est Illi ipsi quoduis lignũ & quemlibet lapidem (quemadmodum dici solet) politum adorantes. Loquitur de superstitiosis hominibus, quorum mentes prauitatis erroribus imbutas, numinis metus ita penitùs perculit, vt ad quemuis vel facis vel sulphuris aspectum illicò inhorrescant. Transfertur venustè ad iudiciorum morositatem. Inuenias enim quosdam ita sinistros eruditionis iudices, vt verbosum & volubili lingua verborum aliquantum hinc inde è colloquiis Erasmi consarcinantem, non minore admiratione quàm virum ad miraculum vsque doctum suspiciant, & tantùm non adorent, πάντα λίθον λιπαρὸν προσκυνοῦντες.

HOSPITALITATIS, ET contra

ERASMI. Haudquaquam arcet ostium.

Οὐδέποτ' ἔρξει θύρα, id est, Haud vnquam arcet ostium. Interpres Aristophanis parœmiam admonet esse de iis, qui impendiò sunt hospitales, quorum fores semper patentes neminem excludunt. Sumptum ait ex Eupolidis comœdia, cui titulus φίλοι. Eleganter accommodabitur vel ad credulum, qui quoduis mendacium admittat auribus: vel in mulierem nulli negantem.

Semper aliquis in Cydonis domo.

Ἀεί τις ἐν Κύδωνος, id est: Semper aliquis in Cydonis domo. Cydon Corinthius quispiam erat, adeò insignis hospitalitate, vt etiam prouerbio locum fecerit. Refertur à Suida pariter & à Zenodoto, neque non ab Aristophanis interprete. Hæc cùm non careant gratia, quoties simpliciter accommodantur ad homines φιλοξένους, tamen plusculum habebunt veneris, si ad animum deflectantur: veluti si quis admoneat pium hominem, ne finat animum suum quibuslibet cogitationibus patere.

Scindere penulam.

Hodiéque vulgo tritissimum est, scindere penulam: pro eo quod est, impensius retinere hospitẽ, atq; inuitare prolixius: quod qui faciunt, manu in penulam iniecta, quasi vi

conantur remorari. Id adagium ex antiquitate fluxit, vt alia complura. Cicero ad Atticum lib. xiij. de Varrone loquens: Venit, inquit, ad me, & quidem id temporis, vt retinendus esset. At ego ita egi, vt non scinderem penulam. Memini enim tui, & multa erant, nósque imparati. Quid refert? paulo pòst G. Capito cum T. Carinate. Horum ego vix attigi penulam, tamen remanserunt.

Fores habet tritas, vt pastorum casæ.

Τὴν θύραν ἔχει περιτετριμμένην ὥσπερ αἱ ποίμναι. id est, Ostium habet tritum, vt sunt casæ pastorum. Ironia prouerbialis in homines inhospitales, aditu difficiles, sibi viuentes, semper occlusis foribus: quòd pastores procul ab hominum commercio semotos vix vnquam quisquam interuisat. Meminit Diogenianus.

Ex Append. Erasm.

Cura hospitum habenda.

Αἰδοῖος μέν τ' ἐστὶ καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσιν
Ἀνδρῶν ὅς τις ἵκηται ἀλώμενος.—

Nam diuis reuerendus & immortalibus ille est,
Quicunque appulerit multis erroribus actus.
Homerus.

Ivnii. Apertis ianuis.

Ἀκλεῖστοι θύραι, apertæ ianuæ in prouerbij honorem cessere de obuia & vltronea humanitate. Vespasianus apud Philostratū, ἀκλείστους θύρας παρέχειν σοφοῖς ἀνδράσι, patulas fores doctis præbere profitetur. Quod dictum vtinam magnates principésque viri cordi ducerent, aliquanto certè melius cum literis ageretur. Cicero valde decorum ait esse, patere domos illustrium hominum. Hospitalitatem commendat, imò requirit in episcopo D. Paulus, vt eius domus iuxta Pindarum πάμφιλος ξείνοις, ἴσταται τῶν θυρῶν, reseratis ostiis ad excipiendos hospites pateat. Laudatur illud hospitalitatis munus in Cimone Atheniensi, in Cydone Corinthio, cuius domus omnibus exposita prouerbio locum dedit: & prædicat in Hecale, quamuis paupercula & tenuis fortunæ, Callimachus his verbis:

—Τίον δέ ἑ πάντες ὁδῖται
Ἦ γὰρ φιλοξείνοις ἔσχε στέγος ἀκλήϊστον.
Cuncta viatorum gens hanc venerata colebat,
Namque larem hospitij nulli præcluserat vnquam.

Huc spectat illud Eupolidis in Amicis, fabulæ id nomen est:

Νὴ τὸν κτονδὸν οὐδένα ἀπείργει ἡ θύρα.
Ecastor hæc nullos abarcet ianua.

Quò allusit in Acharnens. Aristoph. ibi:

Τούς γε ξενίζων οὐδένα ἀπεῖργ' ἡ θύρα.
Nullum hospitem seclusit isthæc ianua.

Dion Nicenus Vespasiani laudibus adscribit quòd regiæ fores semper paterent, αἵ τε θύραι τῶν βασιλείων ἀνεῳγμέναι. quod tamen ad securitatis argumētum factum puto, absque munificentiæ conscientia.

Cognati. Igne eodem & aqua vti.

Budæus Brixio: Quum igne eodē aquáque (vt dicitur) eadem vterer. id est, eodem contubernio. Sic qui in cœnobio viuunt, & eadem in mensa epulantur.

IGNAVIA ET INSCITIA.

Erasmi. Neque compluitur, neque sole aduritur.

Οὐδ' ὕεται, οὔτε ἡλιοῦται: id est, Neque compluitur, neque sole aduritur. De eo dici solitum, qui procul ab omni incommoditate semotus, vitam ageret. Cui contrarium illud Horatianum:

—Sudauit & alsit.

Et pulueris, & solis, & cœlestis aquæ patiens latus. Negociatores, milites, athletæ, nautæ, atque id genus homines, soli ferendo, & imbribus tolerandis assuescant oportet. Qui domi molliter viuit, ab his malis abest. Quamobrem in hominem delicatum, & ad labores ferendos inhabilem quadrabit. Aristophanes in Ranis, Bacchi mollitiem notans:

Καὶ μήτε θερμὴν, μήτ' ἄγαν ψυχρὰν σφόδρα.
id est:
Nec æstuosam, nec nimis cedo frigidam.

Refertur à Zenodoto prouerbium.

Neque natare, neque literas.

Μήτε νεῖν, μήτε γράμματα, id est, Neque natare, neque literas, subaudiendum, nouit. In eos dicitur, qui supra modū indocti sunt, nihilque prorsus bonarum artium in pueritia didicerunt. Nam hæc duo statim discebant pueri Athenis. Atque adeò Romæ quoque. id quod satis declarat Suetonius in Augusto: Nepotes, inquiens, & literas, & natare, aliáque rudimenta per se plerunque docuit. Idem de Caligula prodidit, quòd ad cætera magnopere docilis, natare tamen nescierit: velut postremum hoc nemo nesciret. Plato libr. De legibus iij. τοῖς δὲ ἐναντίως ἔχουσιν τούτων, ὡς σοφοῖς τε προσρητέον αὐτοὺς, κἂν τὸ λεγόμενον, μήτε γράμματα, μήτε νεῖν ἐπίστωνται. Qui verò contrà affecti, sapientes appellandi, etiam si neque literas vt dicitur, neque natare sciāt. Item Aristides in Apologia communi quatuor oratorum: ὥσπερ οἱ λεγόμενοι δεῖ τὸν μήτε γράμματα, μήτε νεῖν εἰδότα ἐλέγχειν ἀξιοῦν, id est: Sed, quemadmodum dici consueuit, perinde coarguendum existimans, quasi qui neque literas, neque natare norit.

Ne tria quidem Stesichori nosti.

Οὐδὲ τὰ τρία Στησιχόρου γινώσκεις, id est, Ne tria quidem Stesichori nosti. De vehementer indocto & imperito dici solitum. Adagium sumptum hinc existimāt, quòd pleraque Stesichori poemata Epodica sunt, quæ tribus constant, στροφῇ, ἀντιστρόφῳ, καὶ ἐπῳδῷ. Strophe, est primo series variis metrorum generibus incedens. Antistrophus, est iteratus per eadem fermè genera recursus. Epodus, est diuersi carminis accentio. His & alij tragici poetæ nonnunquam vtuntur, potissimum in choris.

Inelegantior Libethriis.

Ἀμουσότερος Λειβηθρίων, id est, Indoctior Libethriis. Prouerbialis hyperbole, quadrans in hominem admodum idiotam, & ab omni Musarum commerciò prorsus alienum. A gentis huius agresti imperitia sumptum est prouerbium. Tradunt enim Libethrios, musices ac poetices, breuiter omnium elegantiorum disciplinarum stolidissimos contemptores fuisse, adeò, vt apud hos quidam occisum Orpheum existiment: quorum de numero Zenodotus est, qui Libethrios gentem Persicæ scribit fuisse. Seruius Libethrum fontem quempiam esse credidit, vnde Vergil. in Melibœo Musas Libethridas cognominarit. Plinius libro quarto, mentionem facit Libethræ fontis: quem constituit in Magnesia, quæ Thessaliæ regioni adiungitur. Solinus Libethrum vocat, genere masculino. Strabo item libro Geographiæ nono, Libethri meminit: Hoc in loco, inquit, consecrata est Musis ædes, fonsque caballinus, & Libethridum spelunca nympharum. Qua ex re suspicari licet, eos qui & Helicona & Pieriam & Libethrum & Pimpliam eisdem Musis consecrarunt, Thraces extitisse. Pieres autem vocabantur, quibus extinctis loca hæc Macedones nunc possident.

Barbarus ex triuio.

Βάρβαρος ἐκ τριόδου, id est, Barbarus ex triuio. In hominem dicebatur extremæ humilitatis, ac prorsum nullius precij: perinde quasi dicas, extremum ac vilem seruulum alicunde è triuiis emptum, non dono datum, aut domi natum. Lucianus in eum, à quo fuerat Prometheus appellatus: οἷος ἐκ τριόδου βάρβαρος τις ἄλλα μικρὸς, id est: Qualis penè barbarus quispiam è triuio. Quanquam quidam hoc loco legunt non barbarus, sed βόρβορος ἐκ τριόδου, id est, Cœnum è triuio. quæ lectio sola probanda est, mea quidem sententia: propterea quòd eo loco de luto fiat mentio, non de barbaro quopiam. Item Plato lib. de Rep. vij. καὶ τῷ ὄντι ἐν βορβόρῳ βαρβαρικῷ τινι. id est: Ac reuera in cœno quopiam barbarico. Loquitur de anima demersa tenebris ignorantiæ.

Nec sibi nec aliis vtilis.

Qui prorsus inutiles sunt, & fruges consumere nati, schemate

schemate prouerbiali, nec sibi nec alijs vtiles dicuntur. M. Tullius in libris Officiorum: Quamobrem, vt antè dixi, contemnuntur ij, qui nec sibi, nec aliis prosunt, vt dicitur: in quibus nullus labor, nulla cura, nulla industria est. Sumptum est ex nobili illo carmine Hesiodi, ex opere quod inscribitur ἔργα καὶ ἡμέραι, quod subinde citat Aristoteles:

Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ
Φρασσάμενος, τά κ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾖσιν ἀμείνω·
Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται·
Ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων
Ἐν θυμῷ βάλληται, ὃ δ' αὖτ' ἀχρήιος ἀνήρ.

Id est,

Omnia qui per se sapiat, longè optimus ille est,
Multo antè expendens quænam sint optima factu:
Is tamen & frugi est, qui paret recta monenti,
At qui nec per se sapiat, neque mente reponat
Ex aliis audita, vir vndique inutilis hic est.

Horum carminum sententiam T. Liuius sanè quàm eleganter & commodè reddidit: Sæpe ego, inquit, audiui milites, eum primum esse virum, qui ipse consulat quid in rem sit. Secundum, eum qui bene monenti obediat. Qui nec ipse consulere, nec alteri parere scit, eum extremi ingenij esse. Huius generis haud paucos videas mortales, qui cùm ipsi ob mentis inopiam nequeat dispicere, quid facto sit opus, dictu tamen mirum, quàm sint præfracti, quámque non admittant alienum consilium: videlicet asinum illum Horatianum referêtes, qui cùm nec viam nosset, nec duci pareret, in rupem præceps datus est. Hesiodi carmen Zenon teste Diogene, sic inuertit:

Κεῖνος μὲν πανάριστος ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ.

Id est:

Optimus ille quidem, qui paret recta monenti.
Rursus at ille bonus, qui per sese omnia nouit.

Videlicet anteponens eum qui bene pareret, ei qui bene saperet. Huic enim intelligentiam duntaxat adesse, illi verò etiam vsum & exercitationem.

Ἀμυστὶ πίνειν.

Ἀμυστὶ πίνειν, dicuntur qui haustim auidéque bibunt, nec inter bibendum spiritum reciprocant, sed potum in aluum non secus atque in dolium infundunt. Sonat autē ἀμυστί, quasi dicas, citra suctum. Traduci poterit ad eos, qui sermonem nullo delectu, nimis auidè accipiunt. Aut qui immodica lectione obruunt ingenium: quum magis expediat, subinde cogitationem admiscere lectioni. Similis potatio Græcis dicitur ἄμυστις, quòd inter bibendum labia non claudantur.

Claudi more tenere pilam.

M. Tullius aduersus Pisonem scribit in hunc modum. Græcus primùm distinguere illa atque diuidere, quemadmodum dicerentur: iste claudus (quomodo aiunt) pilam retinere, quod acceperat testificari. Hactenus Cicero. Prouerbium congruit in eos, qui quicquid à præceptoribus acceperint, siue id doctum sit, siue indoctum, nullo delectu, nullóque iudicio tenere solent, ac sequi. Sumpta metaphora à claudo diffidente suis pedibus, & ob id pertinaciter columnis innitente. Nisi si cui magis referendum videtur ad lusum pilæ, quam claudus ita demum accipit si commodè illi mittas. Alioqui pedibus tardus non poterit vtcunque missam accipere. Seneca libro De beneficiis vij. Quid si me remittere pilam manco iubeas? hoc est, dare beneficium illi, qui non sit idoneus ad accipiendum. Plautus in Aulularia: Tum autem interdiu, quasi claudus sutor domi sedet totos dies. Generatim conueniet in omneis, qui de alieno pendent iudicio, alienæque innituntur autoritati: quemadmodum isti, quibus satis est dixisse, αὐτὸς ἔφα.

Equi senecta.

Ἵππου γῆρας, id est, Equi senecta. Prouerbium in eos dici solitum, qui præclaris rebus gestis in iuuenta, posteaquam consenuerint, ad sordidas curas semet abiiciunt. Allegoria sumpta à generosis equis, qui senio facti segnes, in pistrinum, aut carrũ, aut aliud id genus opus detruduntur: olim in precio habiti, dũ viribus integris essent. Plutarch. in libello, cui titulus, An seni sit administranda Respub. ἢ παντάπασιν δόξει τὸ δὴ λεγόμενον, ἵππου γῆρας ἐπισπώμενος αὐτεπάγγελτος: id est: An non planè videbitur equi senectam, quemadmodum vulgò vocant, accersere, nemine compellente? Cum hoc conuenit Ennianum illud, quod refertur à Cicerone in Catone Maiore:

Sicut fortis equus spacio qui fortè supremo
Vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit.

Anus velut equus profundam habebis fossam.

Γραῦς ὥσπερ ἵππος τὸν χασκόμενον τάφρον ἕξεις, id est, Anus velut equus, altè hiantem habebis ac nigrum specum sepulta. De iis, qui penitùs abiiciuntur, tanquam prorsus inutiles. Equi posteaquam consenuerint, in altos terrarum specus aliquò præcipitantur. Ita mulier olim amata, sin ubi atque defloruit forma, fastiditur ab omnibus. Qualis est apud Horatium Lyce. simile illi: Equi senectus.

Ab asino delapsus.

Ἀπ' ὄνου καταπεσών, id est, Ab asino delapsus. In eos dicitur, qui inconsultè quippiam agunt, & imperitè: aut in eos, qui a præsentibus commodis, quibus ob inscitiam vti nesciunt, excidunt. Est autem in Græcis verbis faceta allusio ad finitimam orationem, mutato accentu, ἀπὸ νοῦ, id est, à mente delapsus, tanquam vecors & mentis impotens. Vtitur hoc adagio Plato lib. De legibus iij. δεῖ μοι φαίνεται καθάπερ ἵππον τὸν λόγον ἑκάστοτε ἀναλαμβάνειν, καὶ μὴ καθάπερ ἀχάλινον κεκτημένον ἀεὶ τὸ στόμα, βίᾳ ὑπὸ τοῦ λόγου φερόμενον, κατὰ τὴν παροιμίαν ἀπό τινος ὄνου πεσεῖν. id est, Mihi sanè videtur sermo velut equus vndiquaque restringendus, ne tanquam os habens effrene, impetu abreptus, iuxta prouerbium, ab asino tanquam à mente excidat. Vtitur item Plutarchus in Gryllo. Rursum Aristophanes in Nubibus:

Κακῶς γὰρ ὄντως ὡς ἔοικέ σοι γ' ἔχει.
Ἵππους γ' ἐλαύνων ἐξέπεσον νὴ τοὺς θεούς.
Τί δῆτα ληρεῖς, ὥσπερ ἀπ' ὄνου καταπεσών;

Id est:

Mali, vt videtur, accidit tibi quippiam.
Ita per deos, equos agens, miser excidi.
Quid hæc ita, vt delapsus asino blatteras?

Primus versus dicitur à Strepsiade Danistam irridente, quod pecuniam filio suo mutuò datam repetat. Alter est Danistæ, iuuenem tacita illusione notantis, qui studio alendorum equorum pecuniam eam absumpserat. Tertius rursum Strepsiadis, dicentis illum delirare, perinde quasi non ab equis, sed ab asino decidisset: hoc est ἀπὸ νοῦ, id est, à mente. Quandoquidem & Latinis Mente delapsi dicuntur, qui mente exciderunt. Suetonius in Augusto: Rectorem quoque solitus apponere ætate paruis, aut mente lapsis. Quidam huic quoque prouerbio huiusmodi affingũt fabulam. Duo quidã, cùm in desertis locis asinum quempiam fortè fortuna nacti essent contendere inter sese cœperunt, vter eum, vti suum, domum abduceret: nam vtrique pariter à fortuna videbatur obiectus. Hac interim de re illis inuicem altercantibus, asinus sese subduxit, ac neuter eo potitus est. Atque hinc prouerbium natum autumant. Mihi magis placet, in adagio captatam fuisse allusionem, de qua diximus: maxime quòd animaduertam, grammaticis id studio fuisse, vt omnibus adagiis fabulam aliquam, aut historiam, vel commentitiam adiungerent. Vt autem Suetonius dixit mente lapsos, ita Vlpianus titulo, De magistratibus conueniendis, facultatibus lapsos dixit, qui redacti essent ad inopiam.

Ἄμουσοι.

Inelegantes & indoctos Græci vocant ἀμούσους, hoc est, à Musis alienos. Antiquitùs enim nihil eruditum habebatur sine musica: Vnde apud Comicos, qui literas se didicisse negant, aiunt se non didicisse musicam. Quintilianus lib. j. c. De musicæ laudibus: Denique, inquit, in prouerbium vsque Græcorum celebratum est, indoctos à Musis atque à Gratiis abesse. Plato lib. De repub. viij. ἀμουσότερον dixit improbiorem, & rusticius inuerecundum. Et Aristoteles lib. Rhetoricorũ ij. ὥσπερ οἱ ποιηταί φασι τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὄχλῳ μουσικωτέρους λέγειν. id est, Quemadmodum aiunt poetæ, indoctos apud multitudinē elegantius dicere. Hominē insigniter elegantē μουσικώτατον dicimus:

denique quicquid est moderatum compositúmque, ἄμμουσον dicunt Græci. Et Athenæus ἀμουσολογίας appellat ineruditas parúmque tempestiuas fabulas. Æschines aduersus Timarchum: καὶ γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς ἄμουσος τε ὤν καὶ ἀπαίδευτος ἄνθρωπος ἐστιν. id est: Nam & præter alia mala, alienus à musis, & ineruditus est homo. Aristophanes in Equitibus:

ἀλλ' ὦ 'γαθ' οὐδὲ μουσικὴν ἐπίσταμαι.

Id est:

Imò nec ipsam musicam noui ô bone.

Homines ab humanitate politioribúsque literis alienos iubebant Gratiis & musis sacrificare: quemadmodum Plato Xenocratem subinde monere solitus est, vt Gratiis litaret. Apud Athenæum, libro iiij. quidam Cynico inhumanitatem exprobrans ait: οὐχ ὥσπερ σὺ κυνικέ, ὁ μηδὲ ποτε ταῖς χάρισιν, ἀλλ' οὐδὲ ταῖς μούσαις θύσας. id est: Non quemadmodum tu Cynice, qui nunquam Gratiis ac ne Musis quidem sacrificaris. Apud eundem libro xiij. citatur ex parodo quapiam:

—Οὓς αἱ Πίδαξαι ἀριστερὰ γράμματα μοῦσαι.

Id est:

Literulas Musæ quos edocuere sinistras.

Videtur in peruersè doctum aut maledicum cõgruere. Si quidem ibidem Ephippus in quendam dixit: ἐπαριστερὰ ὅτι σώματι τὴν γλῶτταν φορεῖς. id est: Similiter linguam in ore gestas. nisi fortè legendum censes ἐπ' ἀριστερὰ, id est, in læuam partem. Qui cuncta interpretatur in læuam partem, omissis bonis, in læua parte gestat linguam. Vnde & Sinistras suspiciones, & Sinistras interpretationes dicimus. Celebratur & Philosophi cuiusdam dictum, ipsum philosophiæ præcepta tradere dextra, auditores autem accipere sinistra. Plutarchus in vita Romuli, quem vult intelligi nec indoctum, nec inhumanũ, dicit nec Musis carere, nec Gratiis: σέξτιος δὲ σύλλας ὁ καρχηδόνιος οὐκ ἄμουσος οὐδ' ἀχάριστος ἀνὴρ. id est, Sextius Sylla Carthaginensis, neque Musarum neque Gratiarum expers.

Liberæ capræ ab aratro.

—Ἐλεύθεραι αἶγες ἀρότρου.

Id est:

Immunes capræ ab aratris.

Hemistichium heroici carminis prouerbiale: dictũ olim ab iis, qui se ab onere quopiam, aut molestia liberatos glorietur. Veluti si quis parasitus iactet felicitatem suam, quòd ad reipublicæ munia non vocetur, cum ad nullam honestam functionem sit appositus. Zenodotus autor.

Ne Æsopum quidem triuisti.

Οὐδὲ τὸν αἴσωπον πεπάτηκας, id est, Ne Æsopum quidem triuisti: de vehementer stupidis & imperitis. Refertur à Suida. Extat autem apud Aristophanem in Auibus:

Ἀμαθὴς γὰρ ἔφυς κοὐ πολυπράγμων,
Οὐδ' αἴσωπον πεπάτηκας. Id est:

Indoctus enim es, neque sat solers,
Neque triuisti saltem Æsopum.

Nam antiquitùs Æsopi fabellas etiam vulgus idiotarum tenebat. Has igitur qui non legisset, nihil scire videbatur. Erat autem natione Phryx, seruus Xanthi, liber factus est ab Idmone cæco. Plato comœdiarum scriptor, fingit illum reuixisse. Ab hoc omnes fabellæ in quibus inducuntur animalia bruta, αἰσώπειοι dicuntur: quemadmodum in quibus homines, Sybariticæ, siue Sybaritides diminutiuè.

Nullam hodie lineam duxi.

Τήμερον οὐδὲ μίαν γραμμὴν ἤγαγον, id est, Hodie nullam lineam duxi. Ab Apelle pictore natũ adagium: in eos quadrat, quibus cessatum ab exercitio studij, artisque suæ. Id refertur à Plinio lib. xxxv. cap. x. cuius verba nõ grauabor in hoc commentarium transcribere: Scitum est, inquit, inter Protogenem & eum quod accidit. Ille Rhodi viuebat. quò cum Apelles adnauigasset, auidus cognoscendi opera eius, fama tantùm sibi cogniti, continuò officinam petit. Aberat ipse, sed tabulam magnæ amplitudinis in machinam aptatam picturæ, anus vna custodiebat. Hæc Protogenem foris esse respondit, interrogauítque à quo quæsitum diceret. Ab hoc, inquit Apelles: arreptóque penicillo, lineam ex colore duxit summæ tenuitatis per tabulam. Reuerso Protogene, quæ gesta erant, anus indicauit. Ferunt artificem protinus contemplatum subtilitatem, dixisse: Apellem venisse. Non enim cadere in alium tam absolutum opus: ipsum tunc alio colore tenuiorem lineam in ipsa illa duxisse, præcepisseque abeuntem, si redisset ille, ostenderet, adiiceretque hunc esse quem quæreret. Atque ita euenit. Reuertitur enim Apelles, sed vinci erubescens, tertio colore lineas secuit, nullum relinquens amplius subtilitati locum. At Protogenes victum se confessus, in portum deuolauit, hospitem quærens. Placuit sic eam tabulam posteris tradi, omnium quidem, sed artificum præcipuè, miraculo. Consumptam eam constat priore incendio domus Cæsaris in palatio, auidè antè à nobis spectatam, spaciosiore amplitudine nihil aliud continentem, quàm lineas visum effugientes, inter egregia multorum opera inani similem, & eo ipso allicientem, omnique opere nobiliorem. Apelli fuit alioqui perpetua consuetudo, nunquam tam occupatam diem agendi, vt non lineam ducendo exerceret artem: quod ab eo in prouerbium venit. Hactenus Plinius. Cæterùm ad hanc lineam, qua protinus agnitus est à Protogene, respexit Statius in Hercule Vindice Epitrapezio, cùm ait:

Linea quæ veterem longè fateatur Apellem.

Neglectis vrenda filix innascitur agris.

Horatius Satyra tertia:

Neglectis vrenda filix innascitur agris.

Mira admonuit allegoria, animum honestis excolendum disciplinis: alioqui futurum, vt inutili sylua vitiorum occupetur. Filix enim herba inuisa agricolis, quæ totos agros occupare solet: nec facilè repurgatur, vbi semel occupauerit.

Ameles angulus.

Ἀμελὴς γωνία, id est, Ameles angulus: id est, neglectus angulus, dicebatur, qui supinus & oscitabundus desideret, nihil bonarum rerum tentans. Aiunt in Libya locum esse, qui ἀμελὴς γωνία, hoc est, securus angulus vulgò dictus sit: ob id fortasse, quòd neglectus & incultus iaceret. Comperio scriptum & ἀμελοῦς γωνία, id est, negligentis angulus. Recensent Zenodotus & Hesychius.

Ignauis semper feriæ sunt.

Qui vacant ocio, feriari dicuntur: & ociosi, feriati: & ocium, feriæ. quæ metaphoræ tanquam in prouerbium receptæ sunt. Theocritus in Bucolicis:

—ἀεργοῖς αἰὲν ἑορτά.

Id est:

Semper feriæ inertibus.

Nam feriis etiam ethnici à prophanis negociis abstinebant. Qui fugitant laborem, optant dies festos, quo liceat ociari, ventríque & voluptatibus indulgere. Siquidem antiquitùs in hoc dabatur agricolis feriati dies aliquot, volusu reficerent lassitudinem. Admiscuerunt autem religionem, quò moderatiores essent lusus. At hodie Christianorum vulgus feriis olim ad pietatis vium institutis, in cõputationes, in scorta, in aleas, in rixas, in pugnas abutitur: nec vllo tempore plus committitur flagitiorum quàm quo maximè cõueniebat à flagitiis abesse. Nec vnquam magis imitamur Ethnicos, quàm quum præcipuè Christianos oportebat. Quumque palàm sit, rem iuuandæ religioni repertam in religionis perniciem vergere: tamẽ haud scio quo consilio Pontifices quotidie ferias addunt feriis, quum potius conueniat prudentes imitari medicos, qui pro ratione morborum mutant remedia, tantum illud ceu scopum spectãtes, vt bonę valetudini conferant. Proinde cùm videant rem olim pro temporũ illorum ratione salubriter institutam, nunc mutatis Christianorum moribus, pestem esse pietatis: quæ tandem religio est, constitutionem eodem mutare consilio, quo veteres illi constituerunt? Quod de festis diebus dico, de multis aliis sentiendum est: non quòd damnandas existimẽ Christianorum ferias, sed quòd in immensum nolim crescere: & paucas eas quas instituit priscorũ autoritas, ad id conuerti cupiam, ad quod repertæ sunt. Nam verè Christianis omnis dies festus est: malis verò, quæ maxima turba est, festi dies minus festi sunt quàm prophani. Sed vt ad prouer-

prouerbium reuertamur, aptè accommodabitur in eos, qui nunquam non causantur aliquid, quo sint in ocio: veluti quibus insuaues sunt literę, nunc excusant valetudinem, nunc occupationes rei domesticę: nonnunquam obstat rigor hyemis, alias æstatis feruor, interdum autumni periculosum cœlum: demum auocat à libris veris amœnitas mox fugitura. Pransi negant esse rem habendam cũ libris, antequam concoxerit stomachus. Impransis obstrepit fames, quo minus libeat. Luci dicunt ignauum esse, domi desidere: cæterùm ad lucernam vigilare, oculis inimicum. Si suppetit res domestica, quorsum opus, inquiũt, literis? Si deest, negant pauperem posse philosophari. Iuuenis negat, cui florem curis senilibus absumẽdum. Prouectior ait, valetudini parcendum.

Mulieris podex.

Γυναικὸς πυγή, id est, Mulieris podex. In ignauum ac desidiosum dicebatur. Ignauum animal mulier, & quo minus habet mentis, hoc inhonestis voluptatibus est addictius. Amat ocium, & fucorum in morem, quemadmodum ait Hesiodus, virorũ laboribus quæsita sibi insumit. id quod indicat etiam illud prouerbium, ὄκνος ὄνος. Et omninò tales permultas habet Gallia. Atqui Hollandia innumeras habet, quæ sua industria viros ociosos & voluptarios alunt.

Qui domi compluitur.

Τὸν οἴκοθεν βρεχόμενον οὐδὲ θεὸς οἰκτείρει: id est, Qui domi compluitur, huius ne Deum quidem miseret: vulgò Græcis iactatum. Sensus est, eum modis omnibus suo malo videri dignum, qui sit vsqueadeò ignauus, vt nec domi suæ possit à pluuia tutus esse. Eiusdem farinæ cum superiore prouerbium, ni me prorsus fallit nasus.

Ne vidit quidem oleum.

Ecloga, cui titulus νομεὺς, scatet prouerbialibus sententiis ac figuris: quarum de numero primum est illud:

Καὶ πῶς πόθ' ὄψει σὺ ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ἰδών;

Id est:

Et quando ille oculis, oleum conspexerat vnquam?

Conueniet in eos, qui sunt artis alicuius prorsus rudes & imperiti. veluti si quis profiteatur rem medicam, qui nunquam didicerit quicquam illius artis, venustè notabitur hoc versu:

Καὶ πόκα τήνως ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὄπωπε;

Vngebantur enim athletæ, quo membris euaderent duríoribus: vnde per oleum significant certamen. Quanquã scholia declarãt, quosdam hoc ad arborem referre: quòd in Olympiacis oleastro siue olea coronari solebant.

IVNII, Ignaui quiduis tentant.

Πάντα καλοὶ τολμῶσι, id est, Cuncta ignaui audent. Citatur parœmia ab Eustathio, Odysseæ iiij. nam tales nihil non audent, præproperæ atque inconsultæ audaciæ æstu concitati: qui mox vbi deferbuerit primus ardor, cęteris timidiores euadunt. Eandem sententiam exprimit senarius ille:

Θρασὺς πρὸς ἔργον ἐστὶν ὁ πολὺ κακός.

Id est:

Audax ad opus est plerunque ignauissimus.

Consimile illi est istud comici Epicharmi:

Κακὸς θαρρεῖ μάλ' αὐτόθεν, ἔπειτα δὲ φεύγει.

Id est:

Ignauus initio ferocit, mox fugit.

Potest intelligi & de improbis & sceleratis hominibus, qui flagitiis manifestis subsidium ab audacia petere solẽt, vt inquit Corn. Tacitus.

Niobes Archetypum.

Νιόβης ἀρχέτυπον, id est, Niobes architypum: de homine stupido & immobili, quem Saxeum etiam dicimus. Lucilius de saltatore nihil agilitatis habente:

Ὀρχηστὴς ζῶν τῆς Νιόβης ἀρχέτυπον.

Id est:

Orchestes viuens archetypum Niobes.

Potest & dici de taciturno homine & attonito, vnde verbum exculpere nequeas: quomodo apud Antiphanem comicum loquitur quispiam, saxeum euadere se dictitans, quum audito immani piscium venalium precio velut attonitus hiscere nequiret. Sic enim ait: ἐμβλέπων γὰρ αὐτοῖς ἰχθυοπώλαις, λίθινος εὐθὺ γίγνομαι, id est: Quando intueor cetarios, confestim euado saxeus. Quod alludit ad fabulam de Gorgoneo capite, cuius aspectus homines in saxa conuertebat. vnde illud Philostrati de Perseo: καὶ τὸ δεῖμα τῆς Γοργόνος, ἵνα μὴ ἀπολιθῶνται οἱ ἐντυγχάνοντες αὐτῷ, λαοί, [illegible]. id est: Seposito Gorgonis terriculamento, ne lapidescerent homines ipsi occurrentes. Neque absurdè præfracti ingenij hominem, quem expugnare nequeas, & ab opinione concepta depellere, vnum Niobes exemplar seu archetypum dixeris. De Niobe in scopulum versa, multa apud poetas mentio.

Θαλλοφόρος.

Θαλλοφόρος, quasi ramigerum dicas, prouerbialiter dicebatur, teste Eustathio in Odyss. xvij. homo ad omnia inutilis, nisi qui fortè pascendo pecori in suggerendis surculis operam præstare foret idoneus. Natum à pompa Atheniensium, quam Panathenæa vocabant, in qua senes emeriti oleaginos termites gestabant, testibus Philochoro & Xenophonte. Meminit & Iuncus in lib. de senectute: ὅτι νόμος αὐτοὺς ἐκέλευε χειροτονεῖν τῇ Ἀθηνᾷ, ὥς φησι Ξενοφῶν ὁ φιλόσοφος, θαλλοφόρους. i. Lex illos ipsos decernit Mineruæ oleaginas virgulas deferre, vt testatur Xenophõ. hinc est quòd θαλλοφόρους ipsos senes nominat Aristophanes, ceu ad obeunda alia munera ineptos. Licebit itaque ciuilibus negociis parum idoneum aut aliis quibuscunque, θαλλοφόρον appellare Comico sale.

In Ialemos adscribendus.

Εἰς τοὺς ἰαλέμους ἐγγραπτέος, inter Ialemos adscribendum dicimus, qui ineptè insulseq; se gerit. Menãder comicus.

Ὅτων ἡ ἐρῶντος τόλμα ἀφαιρεθῇ, ἐγχέεται
Εἰς τοὺς ἰαλέμους τοῦτον ἐγγραφεῖ.

Audaciam, cui dempseris amans, perit,
Potẽstque is inter Ialemos adscribier.

Ialemus homo inamœnus, matríque Calliopæ dissimillimus fuisse perhibetur: nomẽ fortassis adeptus ἀπὸ τοῦ πλανᾶσθαι καὶ ἀλᾶσθαι, quòd insulsus in loquendo esset, & in loquela aberraret, quasi ὁ ἐν τῷ ἰᾶν ἀλώμενος, quomodo & κοάλεμος, ὡς ὁ ἐν τῷ κοεῖν ἀλώμενος stolidus fatuúsque homo dicitur. Galenus lib. De prænotione, ἰαλέμους ἰατροὺς insulsos medicos vocat. Hermogenes rhetor: παρέχει μυρία πράγματα φθέγματα ζητεῖν ἀεὶ αὐτοῖς τοῖς ἰαλέμοις τισίν. Mirum quantum negocij exhibeat Ialemis istis hac de re sciscitantibus. Sunt qui Ialemum eundem esse cum Lino putant.

Βλιτομάμμας.

Βλιτομάμμαν fatuum hominem appellat Aristophanes in Nebulis, à blito insipido olere: vnde & βλιτέας quasi bliteos, stolidos dici annotat Hesychius. verba Comici sunt: καὶ σὲ καλοῦσι βλιτομάμμαν. id est: Téque Blitomammam nominant. Non dissimiliter Bambalionem cum Cicerone insulsum hominem & contemptum dixeris: de quo ita ille in tertia Philipp. Bambalio quidam pater homo nullo numero, nihil illo contemptius, qui præter hæsitantiam linguæ, stuporémque cordis, cognomen ex contumelia traxerit.

Extibiatus senex.

Παρεξηυλημένος, quasi extibiatum dicas, vocatur senex inutilis rerum administrationi, teste Eustathio Iliados penultimo: nam in codice Romæ excuso perperam scribitur παρεξηβλημένος, metaphora sumpta à linguis tibiarum, longo vsu detritis, ac propterea ineptis ad vsum. Euphronius παρεξηυλημένον νοῦν exponit ingenium segne & hebes, cuius vigor præ senio retusus sit & debilitatus: nam tibiarum lingulas attritas, ἐξηυλῆσθαι dicunt Græci, quum iam edendo sono ineptiores redditæ fuerint. Aristophanes:

Οὐδὲν ὄντας, ἀλλὰ κωφοὺς καὶ παρεξηυλημένους.

Id est:

Nihili homines, sed mutos & extibiatos.

Synesius in Dione: τοῖς ἐξηυλημένοις τὰ ὦτα, παραπίπτει τις ἠχὼ καὶ πεπαυμένης τῆς μάχης. id est: Quibus extibiatę sunt aures, his obuersatur echo quædã, finito etiamnũ cantu. Vbi extibiatas aures vocat multa assuetudine extritas. Hesychius ἐξηυλημένον interpretatur inutile & ineptum, à tibiis

quæ diu multúmque pertritæ ἐξωλίδες vocantur, quòd cedendo concentui aptæ minimè sint. Idem ferè annotat Etymol. author.

Bucula.

Βελὶς, quasi bucula, prouerbiali scommate dicitur à Menandro comico homo fatuus & ignauus, qualem ab ingenij simplicitate εὐήθη nominant Græci: cuiusmodi & ἀμνοκῶν ab Aristophane vocatur, quasi νοῶν ὡς ἀμνός, hoc est, agnina sapientia præditus: alioqui κῶν pecudem seu ouem à Caribus vocari, ex Cratete annotat Etymologici author.

Brassic. Ἀπάλαιστροι.

Apalæstri prouerbio dicuntur incompositi, & in aliqua arte parum exercitati homines. Cicero in Oratore perfecto: Itaque qualis eorum motus quos ἀπαλαίστρους Græci vocant, talis eorum mihi videtur oratio, qui non claudũt numeris sententias. Id quod Quintilian. in ix. attigit. Rursus Cicero lib. j. De legib. vbi de Antipatro loquitur. Habuitque vires agrestes ille quidem atque horridas, sine nitore ac palæstra. Significat autem Palæstra, vt Budæus admonet, decentiam illam qua status, motus flexúsque corporis, ac omnes omnino habitus venustatem quandã leporémque præ se ferunt: quam qui non didicerunt, verè dicuntur ἀπάλαιστροι. Eiusdem rei Cicero meminit lib. j. de Oratore & in Bruto de Demetrio Phaleræo. aliter dixit Pindarus in Nemeis, ἀπάλαιστρος ἐν λόγῳ de eo qui sit inuictæ eloquentiæ.

Fortes in tabula.

Plutarchus in Apophtheg. Laconicis: ἰδὼν δὲ ἐν πίνακι γεγραμμένους Λάκωνας ὑπὸ Ἀθηναίων σφαττομένους, ἀνδρεῖοί γε, ἔφη, ἐν τῷ πίνακι Ἀθηναῖοι... Quidam cum in tabula picta Lacones videret ab Atheniensibus interfici, atque ob id diceret, fortes equidem Athenienses sunt, Lacon fortè fortunâ incidens subiecit, Et in tabula quidem. fortes autem in tabula sunt, qui ficti ita fortitudine passim sese venditant. cæterùm cùm ad serium certamen peruentum est, tum non milites, sed planè mulieres esse videas. Docti quidem in tabula sophistæ sunt, verùm vbi eos excusseris, quã nihil nisi Antronios asinos, aut siquid iis rudius aut impolitius dici possit inuenias.

Cogn. Ἀεργοῖς αἰεὶ ἑορτή. Pigris semper esse festum.

Olim valde potentes fuere Tarentini, sed deliciæ eos perdiderunt: quia plures apud eos fasti dies in annum, quàm alij celebrabantur, institutis propter ocium ac delicias continuis feriis: vnde & vulgari prouerbio fertur: Pigris semper esse festũ. Hoc vsus est Theocritus in Bucolicis. [alibi apud Erasm. Chiliad. Ignauis semper feriæ.]

Terræ odium.

Hoc prouerbij figuram habet, velut illud: Telluris inutile pondus, siue onus. Plautus in Bacchidibus: Terræ odium ambulat.

Corbita tardiores.

Plautus in Pœnulo prouerbiali figura dixit, Tardiores quàm corbitæ sunt, etiam in tranquillo mari. de tardis, pigrisque, & quibus

Pinguis aqualiculus propensè sesquipede extet.

vt Pers. saty. j. inquit. Corbita autem genus est nauigij tardum & grande: dicta à corbe corbita, quòd videlicet in summo eius malo, veluti corbi pro signo suspendatur: vt scribit Festus. Corbitam ab Hippio Tyrio inuentam tradunt, & eandem cum oneraria faciunt. Nam onerarias & Nonius ex oneribus tardas scribit, atque ab iis appellatas. Hinc Corbitare Plautus in Cassina per translationem etiam dixit, pro eo quod est, ventrem complere, quasi nauigium onerare: Noui, inquit, ego illas ambas estrices, corbitant vbi comesse possunt.

Glire somnolentior.

Glires bonam anni partem somno consumere dicuntur: de quorum profundo somno, diuturnáque veternositate, multa passim à Græcis Latinísque authoribus memoriæ prodita reperiũtur. Vide Plinium lib. viij. cap. lvij. Martialis lib. v.

Somniculosos ille porrigit glires.

Idem lib. xiij.

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Idem.

Dormientis nimium glires, vitulíque marini:
Nil mirum, si vos crassa Minerua premit.

Hinc qui oscitanter agunt, stupidi & imperiti, quíque nihil cum Minerua commune aut sociale habuerunt, prouerbialiter dormire, & glire somnolentiores dicuntur. Plato vij. De legibus lib. καθεύδων γὰρ οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος. id est: Nullus enim dormiens, alicuius est rei.

Futilis.

Lactatius lib. viij. Thebaid. Futile, inquit, vas est quoddam lato ore, fundo angusto: quo vtebantur in sacris deæ Vestæ quia aqua ad sacra in terra non ponebatur: quod si factum esset, piaculum ac triste omen erat. Vnde excogitatum est vas, quod stare nõ posset, sed si positum esset, statim funderetur. Vnde & homo, commissa & tacenda non satis fideliter retinens, futilis dicitur: & contrà non futilis, bonus consiliis. De hoc vase Donatus & Seruius: Græcis χυδαῖος, φλύαρος futilis dicitur. Terent. in And. Tam iners, tam nulli consilij sum: Seruon' fortunas meas commisisse futili? Idem in Adelphis: Tu quantus quantus es, nil nisi sapientia es: Ille futilis, somnium. Apuleius: Leuis homo & futilis, ac rimarum plenus. Plinius lib. xxxiij. cap. ij. causam futilem vocat, quç leuis est, vana, nullius momenti, & inutilis. Sic, Cicer. de natura deorum. Futiles commentitiæque sententiæ. Idem lib. ij. De nat. deorum: Hæc & dicuntur & creduntur stultissimè, & plena sunt futilitatis, summæque leuitatis.

Cedere casui.

Idem Thucydides lib. vj. vsus est prouerbialiter, Cedere casui, vel, ei quod accidisset: pro, despondere animũ propter id quod accidisset. Hermocrates, inquit, cùm in cæteris rebus prudenter agendis nulli secundus, tum in bellicis experta strenuitatis, conspicuæque fortitudinis, exhortabatur eos, nec sinebat casui cedere, & (vt Laurentius Valla vertit) fortunæ succumbere. Congruit huic illud Catoni adscriptum:

Cede locum læsus fortunæ, cede potenti.
Cedere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Potentum iniuriæ sunt tacitè ferendæ.

Ἀμφίβιοι.

Prouerbiali figura dicuntur hodie ἀμφίβιοι, qui sibi viuunt, nec vllarum sunt partium, quique aliis prouerbiis, neque caro sunt, neque piscis, neq; intus, neque foris, neque domi, nec militiæ. A Luciano Tiresias etiam ἀμφίβιος dicitur, in Astrologia, id est, ancipitis sexus. Ciceroni j. De natura deorum ἀμφίβιος dicitur anceps, & in vtraque sede viuens. Columella lib. viij. cap. xiij. Venio nunc ad eas aues, quas Græci ἀμφίβια vocant: quia non tantùm terrestria, sed aquatilia desiderant pabula: nec magis humo, quàm stagno consueuerunt. Ennius in Iphigenia, Aulo Gellio referente lib. xix. cap. x.

Ocioso initio animus nescit quid velit.
Hoc idẽ est, neque domi nũc nos, nec militiç sumus.
Imus huc, hinc illuc: quum illuc ventum est, ire illinc lubet.
Incertò errat animus, præter propter vitam viuitur.

Oscitat.

Oscitatio hominis est aliud agẽtis, & præsentibus non contenti, & quæ adsunt fastidientis, & quæ absunt desiderantis. Lucret. lib. iij.

Oscitat extemplò tetigit cùm lumina villæ.

Ab ore ciendo, id est, commouẽdo dicta: vt docet Donatus in Adriam. Interdũ tamen naturç vitium magis quàm hominis. vnde oscedo appellatur: vt meminit Gellius lib. iiij. cap. vlt. Et hoc naturale esse putat Alexander, vt qui oscitantem videant, & ipsi oscitent: quia natura animantium, maximeque natura carentium, similitudinum quendam consensum, itémque affectuum habet.

Tempore hybernali, quando exossis suum pedem rodit.

Versus ille Hesiodi in lib. ἔργα καὶ ἡμέρ. lib. ij.

Ἤμαπ

Ἤματι χειμερίῳ, ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει.

Id est:

Tempore hybernali, quando exossis suum pedem rodit.

qui vulgò de polypo pedem suum rodente intelligitur. Prouerbialiter dicitur de homine ignauo, & inerti: qui nullo in hyemem æstate præterita præsidio parato, nullâq; re ad vitam tolerandam prouisa, corpore contracto domi residet, frigore rigens, faméque tabescens.

Fucus.

Fucus genus insecti, apis similitudine, sed maiori corpore, quod non mellificat, neq; operam aliquam præbet in faciendo opere, & consumit alimenta, quæ apes congesserunt. Vnde etiam non inuenustè transfertur ad ignauissimos aliquot homines, qui quum nihil egregium per se præstare possint, alienis tamen laboribus insidiantur, falcémq; in messem iniiciunt, cuius ipsi sementem non fecerint. Sunt igitur, qui à verbo Græco φαγεῖν deduci putent, quòd apum mellificia absumat. Tales sunt Parasiti, & monachi Papistæ. Priscianus citat ex Plauti Lipargo, hoc est, parasito pigro hæc:

Nil moror mihi fucum, in alueo apibus qui peredit cibum.

Quæ manifestò dicta sunt in parasitum pigrum. Hesiodus:

Τῷ δὲ θεοὶ νεμεσῶσι, καὶ ἀνέρες, ὅς κεν ἀεργὸς
Ζώῃ, κηφήνεσσι κοθούροις εἴκελος ὀρμήν.
Οἵ τε μελισσάων κάματον τρύχουσιν ἀεργοὶ
Ἔσθοντες, &c.—

Pueri more.

Plato: Tam molliter verò habere se, támque ægrè, pueri more diuelli, nequaquam prudentiæ præ se fert altioris ætatem. Et: Priora illa puerilia videntur, & infantium reuerà territamenta. Ficinus: Citò tristis senectus superueniens efficit, ne quis optet rursus in vitam redire, cum præteritas molestias cogitet, nisi puerili opinione feratur. Plato in Alcibiade 1. Puerum te ijs omnibus in rebus iudicabis. In Philebo: Cùm puerilia sint quædam, & facilia cognitu. In Theæteto: Eorum rhetorica penitùs euanescit, vt nihilo differre à pueris videantur. Ibidem. Metu puerili. & : Ne in puerilem loquendi ritum labamur. In Sophista: Fabulam nobis tanquam pueris vnusquisq; narrasse videtur. In Protagora: Qui cum eo loquitur, nihil à puero differre existimatur. Catullus ad Coloniam:

Insulsissimus est homo, nec sapit pueri instar
Bimuli, tremula patris dormientis in vlna:
Talis iste meus stupor, nil videt, nihil audit,
Ipse quis sit, vtrum sit, annon sit, id quoq; nescit.

Prouerbium in ignauos & somnolentos. Sacerdos quidam Ægyptius apud Platonem in Timæo pueros vocat Solonem Græcosque, quòd nullam antiquitatis memoriam, nulla certa & vetusta monumenta haberent. Atque ipsum non Græcis modò rectè congruere potest, sed omnibus etiam viris præclaris: quòd quamdiu memoriam sui contemnant, pueri semper, & eidem stolidissimi, iure optimo iudicabuntur. Memoria enim & noticia rerum carentes, rudes, agrestes, inculti, cæci, muti, infantes denique, ac brutis persimiles sunt. Cicero in Oratore ad Brutum, de historia: Nescire quid antequam natus sis, acciderit, id est semper esse puerum. Quid enim est ætas hominis, nisi cùm memoria rerum veterum, cùm superiorum ætate contexitur?

Par impar ludunt.

In eodem dialogo de deliberando, qui inter Platonicos Sisyphus inscribitur: Mihi quidem, Sisyphe, si quid aliud est, quàm quod is, qui nesciat ea, quorum aliquid facere oporteat, proponit, quasi vaticinans, & improuiso, temereq; pronuncians, atq; adeò, quicquid ad dicendum occurrit, ad ipsum non aliter accommodans, quàm qui par impar ludunt: qui, quum nesciant, pariáne sint, an imparia quæ manibus comprimuntur, fortuito tamen enunciant, atque de his vera dicunt. Sic igitur Deliberare, sæpe id esse videtur, quod is qui nihil eorum sciat, de quibus aliquis deliberet, casu dicit, sed assequitur tamen, vt vera proferat. Plato in Lyside, vel, de amicitia, de ludis iuuenum post sacra: ingressi iuuenes sacrificantes inuenimus, & sacra fermè peracta, illos autem comptos, calculis talisq; ludentes, partim in ipso vestibulo foris, partim in gymnasij angulo, par pari ludebant, calculos è calathis quibusdam deligentes. In Protagora: Quid porrò? si in ipsa paris imparisve electione salus vitæ consisteret, quando quod plus est, rectè eligi oporteret, &c. Horat. sat. li. 2. satyr. 3.

Quorsum abeant sani creta an carbone notandi?
Ædificare casas, plostello adiungere mures,
Ludere par impar, equitare in arundine longa,
Si quem delectet barbatum: amentia verset.

Viro forti fœminæ nocere, indecorum.

Idem: Fœminæ nocere, viro forti indecorum ac turpe est: vim ac necem inferri ab illis autem, quibus non succurrere turpissimum, parente, filio ac vxore, &c.

Veientone asináque pigriores.

Idem eodem lib. epigram. xxv.

Cessatis pueri, nihilq; nostris,
Veientone asináq; pigriores.

Veientonis meminit Iuuenalis: ex cuius verbis colligere licet, hunc fuisse obesiorem & pigriorem, & deformiorem.

Veternosus.

Veternus, morbus est senib. familiaris, somnolentia. Vnde Terentius veternosum dixit, senilem eunuchum, ac flaccidum, sordidum, squalentem & torpentem. Habet annus seruum suum. Extremus autumnus respondet senectæ decrepitæ, siccus ac frigidus. Bruma velut fouet in vtero fœtum humidum & calidum. Eum ver velut edit, donec adolescat. Æstas virilis est ætas anni. In hyeme squalent ac torpent omnia: vnde & ignaua dicitur à poetis, quòd tum cessent agricolæ.

RHODIGINI. Lepores mœnibus indormire.

Conueniet ad coarguendum torporem & desidiam. Natum à Lysandro, Corinthios obsidente. videns enim leporem transilire fossam: Non erubescitis, inquit, Spartæ eos hostes formidare, ad quorum mœnia lepores, formidolosa animalia, & frequentatum locum fugientia, ociosè dormiunt?

VIRGILII. Cæcus parietem palpat.

In negligentes, & qui, quod legunt, non attendunt, ritu cæcorum, qui parietes quidem attingunt, cæterùm quales sint, videre nequeunt. Esa. 59.

Coruus ab aquila relictis cadaueribus vescitur.

In eos qui ignaui & desides ex aliorum laborib. famam sibi aucupantur. De aquila aui rapacissima, quæ ad populandum magno tractu vt satietur, indiget. Plin. x. 3. Ei ergo quod ex raptu in vorandis cadaueribus superest, imbelles aues veluti coruus, edunt.

BOVILLI. Surgentem auscultare auenam.

Rusticum prouerbium in desides & ignauos, qui somnolenti, & in herbescēte agro prostrati diem deperdunt. Natum ex responsione cuiusdam, qui rogatus de socio, quid egisset: Auenæ, inquit è terra enascentis motum arrectis auribus captauit. ridiculè, cum sensim emergant herbæ, & omnem humanum sensum fugiant. Quadrabit in eos etiam, qui ad omnem auram, & spem, sæpe ridiculam, aures & animum arrigunt.

GVLIELMI GENTII.

Ἀγωνίσασθαι χάριν.

Hoc est, Dicis caussa, adagij loco vsurpat Modest. in c. 11. de excusat. tuto. Ac quamuis alij eam Græcam vocem interpretentur esse, perfunctoriè: attamen Hotomanni rectiori iudicio, Dicis gratia, vertendum est: idq; ex vi vocis χάριν. Vt suscipiamus interpretationem satis præpeditam Latini vocabuli, admonet hic locus, etsi alibi in præ-

cedaneis prouerbijs fusius enarrati, non minus tamen hic commodè quàm verè. Hotomannus, vir politissimus, arbitratur, Dicis, patrium esse casum, à recto dex, vt fit, dex dicis à dico, item vt iudex iudicis à iudico, & index ab indico, lex à lego. Nam si iuncto verbo iudex, authore Varrone, dicitur qui ius dicit: verisimile est, voce simplici similiter eum qui dicit, dicem appellatum. Quin cùm Varroni manipuli Castrenses dicerentur dices: perspicuum est, dex, fuisse singularis numeri, vt iudex & index. Nunc de locutionis Latinæ sententia. Ioannes Corasius ait, dicis caussa aliquid fieri, quod neglectè, remissè, & eo tantùm animo, vt officio functi videamur, non accuratè, sed perfunctoriè, quatenus satis sit ad vitandam reprehẽsionem. Sic in cap. 1. ad Sylla. Vlpian. ait non prodesse seruo, si finxit se ferre auxilium, aut dicis gratia, hoc est, non ex animo, sed ne officio diceretur defuisse, propter dicem, hoc est, eum qui aderat ac dicere poterat, seruum conatum esse suum dominum defendere: hæc simulatio ei nihil proderit. Sic & in Caij responso, in cap. 3. commoda. Commodabatur pecunia non animo contrahendi mutuum. licet numerationem factam simulauerit qui tradebat, nec eo consilio, vt qui accipit, vteretur, nisi ad pompam vel ostentationem, sed tradidit tantùm nummum, vt suo munere defunctus videretur, accipientis precibus peruictus, cùm alibi tamen numeraretur pecunia, vt fit in noxis & mancipijs, itemq; in omnibus adumbratis, siue imaginarijs contractibus, quibus vno numo emptio per ficiebatur, vt in superiori adagio, Numo addicere. Numus enim aliam nullam ob caussam tradebatur, nisi vt qui ei contractui quasi testis ac spectator interesset, dicere ac testari posset pecuniam fuisse traditam, vt testatur Hotoman. Vtitur & Cicero in Verr. 6. Attamen, inquit, vt possit se dicere emisse, Arthagato imperat, vt aliquid illis quorum argẽtum fuerat, numorum dicis caussa daret. Inuenit Arthagatus paucos qui vellent accipere, his dedit, &c. hoc est remissè, neglectim, non seriò. etsi Forcatulus magno studio conetur legere superioribus locis, Ditis: non dissimili à prædictis interpretatione & sensu. Dicis quoq. caussa ea sententia fieri quid testatur Plin. lib. 28. c. ij. hoc est, non bona fide, nec verè, sed per simulationem quandã: vt & Duaren. Interpretatur hoc alibi Iurisc. in c. ij. qui pet. tut. ὁσίας χάριν, hoc est, dicis caussa: veluti & Gell. lib. xv. cap. 25. Huc confer quod est in collectanea ex Turnebo, &c. prouerb. Dicis caussa.

Subrostrani.

Sic dicebantur olim homines inertes in ocio degentes, qui totos dies sub rostris desidentes, rumores vanos aut venabantur, aut ipsi confingebant. Transferri potest ad omnes rerum nouarum immodicè auidos: quo nomine quidam egregiè celebris Louanij meo tempore, ob penum semper æquè instructam, Calepini nomen promeruit. quod etiam agnomen si alijs illi similibus (nusquam desunt) hodie tribuerimus, ille quidem hac gloria, nos autem adagione non inelegante ditabimur. Cælius epistola ad Cic. Eòdem pertinet, quòd ociosos & à reip. munerib. vacuos vocarint ἀγάλματα τῆς ἀγορᾶς, statuas fori, tanquam nihilo plus illis in commune conferentes, quàm quòd se publicè ostendant.

Ὀπιπτεύειν πολέμοιο γεφύρας.

Argutia, festiuitate, allusione & translatione scatet illud Hom. Iliad. δ. Agamemnonis ad Diomedem:

Τί πτώσσεις, τί δ' ὀπιπτεύεις πολέμοιο γεφύρας;

Agamemnon ergo instruens aciem Argiuorum aduersus Troianos, violati fœderis reos, sauciato per insidias Menelao, cùm phalanges plerasq; suorum lustrasset: alios exhortando, alios increpãdo, quosdã etiam laudando, vtpote paratos, circumiens agmina, cùm ad Diomedem venisset, his verbis illum obiurgauit:

Ὤ μοι Τυδέος υἱὲ δαΐφρονος ἱπποδάμοιο,
Τί πτώσσεις; τί δ' ὀπιπτεύεις πολέμοιο γεφύρας;

Ea quanquam difficilius reddi queant Latinè, verti tamen:

Progenies, quàm fortis equis, quàm fortis in armis,
Produxit Tydeus: nam quis metus vrget inertem,
Et belli pontem circumspectare coegit?

Vsus erit in ignauum, sibiq; vt Terentius ait, post principia cauentem, qualem hoc loco Diomedem suggillat Agamemnon. Nec incommodè iacietur in sophistam, veris rationib. impeditum, & conclusum, vtq; sese extricet & explicet, ad ridiculas elenchorum captiunculas confugientem. Par iudicium de hæreticis sophistarum primipilis, vel subsidiarijs, qui argumentis solidis destituti, fictis criminibus aduersarios suos impetunt: modò dicãt, quid dicant, non curantes.

IGNORATIO.

ERASMI. Nullius coloris.

Alibi commemorauimus, de modis omnibus ignoto solere dici, Albus an ater sit, nescio. Huic simillimum est, quod ait Harpax apud Plautum: Quem Pseudolum, quas tu prædicas fallacias mihi? Quem ego hominem nullius coloris noui. Vehementius est, quàm si dixisset, Albus an ater. Et paulo pòst, pro eo quod dici solet, Non noui hominem: Neq; istum inquit, Pseudolum mortalis qui siet, noui neque scio. Rursum in eadem: Qui suum repetunt, alienum reddunt nato nemini. Idem in Rudentibus: Dominus huic ne frustra sit, nisi ego nemo natus est. Rursus in Mustellaria: Curabitur, tanquam si intus nemo in ædibus habitet. Iterum in eadem: Natus nemo in ædibus fuit.

Iuxta cum ignarissimis.

Non sine prouerbij specie Simo senex apud Plautũ in Pseudolo rogatus à Ballione: Iamne scis quæ sit hæc res? respondet: Iuxtà cum ignarissimis. sentiens se nihil omninò scire, nihilóq; plus quàm hi qui maximè sunt ignari. Consimilis forma sermonis frequens est apud veteres, ad personam vt, Tam mihi charus es, quàm qui charissimus. ad tempus, vt, Pamphilus amabat, vt quum maximè. ad rem: Istud officium tam mihi fuit gratum, quàm quod est gratissimum. Tam odi temulentiam, quàm quæ maximè.

In alio mundo.

Ὡς ἐν ἄλλῳ κόσμῳ, id est, Tanquam in alio mundo. Schema prouerbiale est, quo nunc etiam vulgus vtitur: de iis qui longè latéque dissident à moribus aliorum, aut quibus omnia noua videntur, aut qui longè dissiti sunt à patria. Plutarch. in Symposiacis, τὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων γένος ἀπήρτηται ὅλως καὶ ἀπῴκισται ἡμῶν, ὥσπερ ἐν ἄλλῳ τινὶ κόσμῳ γεγονότων καὶ ζώντων. id est, At Græcorum genus prorsus alienum ac peregrinum à nobis, velut in alio quopiam mundo natorum ac viuentium. Non dissimili figura dixit Horatius in Odis:

Quid terras alio calentes
Sole mutamus? —

Et Macrobius in præfatione Saturnalium: Nisi sicubi nos sub alio ortos cœlo, Latinæ linguæ vena non admittet. Cum enim solum sit omnibus commune, figuratum sit necesse est, sub alio cœlo nasci. Et de campis Elysijs apud Verg.

— Solẽmq; suum, sua sidera norunt.

Suum dixit, tanquam à nostro diuersum.

Item Claudianus:
— Sunt altera nobis
Sidera, sunt orbes alij, lumenq; videbis
Purius. —

Rursum Vergilius in Bucolicis:
Et penitùs toto diuisos orbe Britannos.

Solet autem hoc vsuuenire plerisque mortalibus, vt si quando noui hospites in regionẽ longulè à suo nido dissitam peruenerint, nihil non horreant, non stupeant, non admirentur, perinde quasi in alium delati orbem.

In alieno foro litigare.

Prouerbium resipit hæc quoque figura, in alieno foro litigare: pro eo quod est, in re noua, cuiq; nondũ assueueris, versari. Habent. n. diuersa fora diuersas litiũ formulas, variásq; tractandarum causarum rationes: quarum qui rudis sit, is tanquam hospes in peregrina regione multa desideret necesse est. Martialis in præfatione libri 11. Accipe

ergo

ergo rationem, in qua hoc maximum & primum est, quòd ciuitatis aures quibus assueueram, quæro, & videor mihi in alieno foro litigare.

In tua ipsius harena.

In tua ipsius harena, id est, In tua ipsius arte. Sumptum à gladiatoribus, solitis in harena digladiari. Neque verò parui referebat horum, nota an ignota dimicarent harena.

Albus an ater sis, nescio.

Albus an ater sis, nescio. Solet dici de homine vehementer ignoto. Cic. Philippica secunda: Me nemo nisi amicus fecit hæredem, vt cum illo commodo, si quod erat, animi quidam dolor iungeretur. Te is, quem nunquam vidisti, L. Rubrius Cassinas fecit hæredem. Et quidem vide quàm te amârit is, qui albus, aterve fueris ignorans, fratris filium præteriit. Quintilianus in xj. Oratoriarum institutionum lib. Negat, inquit, se magnifacere aliquis poetarum, vtrum Cæsar sit albus, an ater homo. Catullum, opinor, digito indicans, cuius in Cæsarem hoc extat carmen:

Nil nimium studeo Cæsar tibi velle placere,
Nec scire vtrum sis albus, an ater homo.

Apuleius in apologia Magiæ: Etiam libenter te nuper vsque, albus an ater esses, ignorabam: adhuc hercle non satis noui, Diuus Hieronymus aduersus Heluidium: Quis te, oro, ante hanc blasphemiam nouerat? Quis dupondio supputabat? Consecutus es, quod volebas. Nobilis es factus in scelere. Ego ipse, qui contra te scribo, cum in eadem vrbe tecum consistam, qua balbutis & erubescis, albus, vt aiunt, an ater sis, nescio. Horatius in extrema epistola:

— Vultu mutabilis, albus & ater.

Quo loco Porphyrion admonet prouerbiali figura dictũ, albus & ater: pro eo quod est, bonus & malus. & Horatium album, aut ad liberalem, aut lætum reddidisse: atrum, ad sordidum & ærumnosum. Huc festiuiter allusit Mateon apud Athenæum lib. 4. de sepia loquens.

Ἡ μόνη ἰχθὺς τοδὲ τὸ λευκὸν ἐγνω μέλαν τέ...

Id est,

Quæ quum sit piscis, sola album nouit & atrum.

Est enim sepia colore albo, sed succum habet atrũ, quem spargit in metu ne deprehendatur.

Non nouit natos.

Simillima huic figura est, Natum non noui: pro eo quod est, prorsus ac modis omnibus ignoro. M. Tullius libro familiarium epistolarum v. ad Papyrium, Nam mihi scio iam à regibus vltimis allatas esse literas, quibus mihi gratias agunt, quòd se mea sentẽtia reges appellauerim: quos ego non modò reges appellatos, sed omninò natos nesciebam. Simillimum est illi, quod est apud Aristophanem in Vespis: ὃς μ' οὐκ αἶδ' ὄντ' ἤδει. i. Qui me ne viuum quidem nouisset. i. nullam omninò mei rationem habuisset.

Item Theocritus in Pharmaceutria:

Οὐδ' ἔγνω ποτερον τεθνάκα ἢ ζωὸς εἰμί.

Id est:

Non etenim illud vtrum sim viua, an mortua nouit.

In eandem sententiam vsurpauit Plautus in Euclione: Non magis me respicias, quàm si natus nunquam siem.

Ne pictum quidem vidit.

Quemadmodum de vehementer ignoto dicimus, Ne natum quidem noui: sic dicimus, Ne pictum quidem vidit. Multas enim vrbes & res, atque etiam homines, nunquam nobis conspectas, ex pictura vtcunq; nouimus. M. Tul. libro De finibus bonorum vltimo: Dicis eadem omnia & bona & mala, quæ quidem dicunt, qui nunquã philosophum pictum, vt dicitur, viderunt. Plautus in Asinaria: Nam neque vnquam fictum, aut pictum, neque scriptum in poematis. vbi lena bene agat. Venustius etiã fiet, si longius transferatur: Rhetoricam ne pictam quidem vidit, Virtutem ne pictam quidem. Nam pinguntur hæc quoque.

Nomine tantùm notus.

Huic simillimum est illud Horatianum in Sermonibus:

Accurrit quidam notus mihi nomine tantùm.

Nam hoc quoque prouerbio vulgus tenuem quandam ac vulgarem noticiam significat. Atq; id etiam plus habebit veneris, si ad res animi traducatur: vt si quis dicat, philosophiam alicui vix etiam nomine cognitam.

Late viuens.

Λαθὲ βιώσας, id est, Late viuens. Admonet adagium, in humili fortuna vitam esse feliciorem ijs qui obscurè viuunt, & à publicis negociis ita semoti, vt cùm vita decessissent, nemo illos vixisse sentiret. Nam λαθὲ βιώσας, ad verbum commodè non potest reddi, verùm hanc habet sententiam, quasi dicas: Nemo te sentiat in vita fuisse. De hoc adagio rectè dictum sit, nec ne. Plutarchus commentarium conscripsit, si modò non fallit inscriptio. Nam cùm verteremus, phrasis ipsa nonnihil reclamare titulo videbatur. Allusit ad id Horatius,

Nec vixit malè, qui natus moriẽsq; fefellit.

id est, quem nemo sensit, nec prodeuntem in hanc vitam, nec excedentem è vita. Allusit huc, ni fallor, Ouidius in libris Tristium:

Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit, & intra
Fortunam debet quisque manere suam.

Recensetur apud Suidam prouerbij nomine.

Accepta candela.

Diphilus apud Athenæum lib. xv. in fabula cui titulus ... ἀρπάσας λύχνον λυχνίαν ἐζητεῖς ... i. Arrepta candela, candelabrum quærebamus. quum res improuidè geritur: oportuit enim candelabrum esse paratum, antequam candelam attingeres.

Cognati. Nemo natum nouit.

Hoc vtimur, obscuritatẽ alicuius indicantes. Seneca in Ludo de morte Cl. Cæsaris, Horam eius nemo nouit: nemo enim illum vnquã natum putauit. Cicero se quosdam reges natos nescisse dixit, pro eo quod est, prorsus ignorare. Hybrida dicitur ignobiliter natus à Latinis. Vide apud Erasmum: Non nouit natos.

Nescio.

Hoc verbo Nescio, prouerbialiter ab indoctis soluitur omnis quæstio. Cic. j. De orat. Nemo in eo quod nesciat, disertus esse potest. Vsu tamen aliquantum diuerso Socrates se nihil scire profitebatur. de omnibus rebus dubitabat, & nullam ijs de quibus differendo affirmationem adhibebat, dicit habere se solitum ἐλεγκτικὸν λόγον, tanquam καταρκτικὸν σφαίρας. Vnde vulgatum est argumentum in eos, qui se & alios nihil scire dicunt. aut enim id sciunt, aut nesciunt. si sciunt, ergo aliquid sciunt; si nesciunt, audiendi non sunt. Ad quam cauillationem excludendam dixit Socrates, Hoc tantùm scio, quòd nihil scio. Lucianus ἐν βίων πράσει introducit, & quidem facetissimè, suo more, Scepticum philosophum, se nihil nosse, & μήτε ἀκούειν μήτε ὁρᾶν profitentem. Nulli enim rei incertæ & controuersæ assentitur Pyrrhonius. Imò verò tum quidem dogmata statuit, cùm voces scepticæ institutionis pronunciat: nimirum vel hanc, οὐδὲν ὁρίζω. i. Nihil definio; aut illam, οὐδὲν μᾶλλον, id est, Nihilo magis.

Sic illum fata trahebant.

Quando causam rej assignare nescimus, hoc Ouidij hemistichium ex Metamorph. lib. 3. de Actæone referre solemus:

— Sic illum fata trahebant. &,
Sic visum superis. —

Ioannes Secundus in dialogo Neptunj & Polyphemi, ex Homero & Luciano. Polyphemus;

Ipse ego, seu demens, seu sic mea fata volebant.

Nescire præstat.

Etiam nescire quædam, inter virtutes reponi solet, vt vulgò dicitur. Adde, quòd nesciri facienda (vt ait Vegetius) tutissimum in expeditionibus creditur. Horat. libr. 4. Carmin. od. 4.

— Quærere distuli;
Nec scire fas est omnia.

Id est:

Nec scire licet omnia. Idem Horat. ode xj. lib. j. fas pro eo quod δυνατὸν dicunt Græci, vsurpauit:

Túne quæsieris (scire nefas) quem mihi, quem tibi
Finem Dij dederint. —

Itidem Tibullus eleg. v. libr. j. Seneca lib. De clementia 1. cap. j. Neroni scribens: Animaduersurus, inquit, in latrones duos Burrus præfectus tuus, vir egregius, & tibi principi notus, exigebat à te scriberes in quos, & ex qua caussa animaduerti velles. Hoc sæpe dilatum, vt aliquando fieret, instabat. Inuitus inuito cum chartã protulisset, traderétq;, exclamasti: Vellem nescirem literas. O dignam vocem, &c.

Multa nouit, sed malè nouit omnia.

Homerus de eodem Margite, Platone in Alcibiade 2. vel de voto referente:

Multa quidem nouerat, sed malè nouerat omnia.

Illi certè, inquit Socrates, conuenire ac penitùs quadrare videtur hoc Homeri carmen, qui multis ac varijs artibus & scientijs ornatus est, sit autem expers istius scientiæ, ductus à singulis alijs, nónne meritò multa tempestate iactabitur? quippe cùm absq; gubernatore oberret in pelago, breui tempore periturus? Sic per ænigmata, & hic & cæteri fermè omnes poetę loquuntur. Est enim ipsa natura vniuersa poesis ænigmatum plena, nec quiuis eam dignoscit. Ad hanc illius naturam accedit, quod quando insit in homine inuido, nolente sua sensa cæteris hominibus reuelare, mirum est quàm difficile cognitu sit, quod poeta senserit. Neque enim Homerum diuinissimum sapientissimúmq; poetam ignorasse putes, quòd scire malè impossibile sit. ipse enim est qui inquit: Margitem multa quidem scire, malè autem scire omnia. Sed ænigmate sensum occultat, vt arbitror, malè pro malum ponens: scit autem, pro scire: vnde compositio quædam extra carminis mensuram conficitur. Quod verò sentit, hoc est. Multa quidem sciuit, sed malum sibi fuit hæc omnia scire. Patet igitur, quòd si erat illi malum multa scire, ipse quoque malus erat, si qua fides supradictis sermonibus adhibéda est. Hactenus Socrates. Huic Homerico versui non dissimile est illud quod vulgò hodie iactatur: De omnibus aliquid, & de omnibus nihil. illud quoque: Bene consulit, sed malè facit.

Albus an ater.

Author dialogi de diuitijs, qui Eryxias inscriptus est, & inter Platonicos habetur: Vtrum acquirere diuitias nigrum sit an album, leue an graue, malum an bonum. Honestis quidem viris & bonis, hisq; qui vbi nummis vti oporteat, sciunt, bonum: improbis verò, & his qui nesciũt vti, malum. Sic res aliæ etiam se habent. Quales enim sunt qui vtuntur, tales etiam res ipsis sint necesse est. Vide Syllogen nostram, & hæc adde. Horatius in extrema epistola:

Vultu mutabilis albus & ater.

pro eo quod est, bonus & malus. Plautus in Pseudolo: Quem ego hominem nulli coloris noui. Eiusdémq; sententiæ est Ciceronis ironia in 13. Philipp. Magnum crimen senatus, de Theopompo summo homine, neglexi mus, qui vbi terrarum sit, quid agat, viuat denique an mortuus sit, quis aut sit, aut curet. Quint. x. dissimulato Catulli nomine: Negat, inquit, aliquis poetarum, vtrum Cæsar ater, an albus homo sit: insania. Verte, vt de illo dixerit, Arrogantia est.

In turpissima inscitia versaris.

Ibidem: In turpissima namq; inscitia, optime vir, versaris: id quod ipse oratione tua satis declaras, qui prius te ad ciuilia confers, quàm sis gubernandi peritus. Neque te solùm morbus hic tenuit, verùmetiam omnes, qui hanc remp. administrarunt. In Philebo: Sic tandem sermo noster tãquam fabula euanesceret, nos autem ruditate quadam detineremur.

Indocto nihil iniquius.

Ignorantia potentum robustorúmq; hominum hostilis atq; teterrima res est, inquit Socr. apud Plat. in Philebo. hæc enim proximis omnibus noxia. Malum quidem ignorantia est, & (vt nunc loquimur) stoliditas quædam. Plato in Philebo. Vide in nostra Sylloge: Quæ ignoramus, aspernuntur. Nunc tantus est literarum doctorúmq; contemptus, vt quosdam audierim aliquando asserentes, nunquam se liberos suos ad studia missuros, quòd ijs esset nihil scire vtilius. His nihil grauius imprecor, quàm vt vnà cum opib. suis sepeliantur, obliti, neglecti, contempti, eiusdem conditionis denique cum infimis & obscuris hominibus.

Cæcutio.

Alioqui (quod dici solet) cæcutio. Et Lyncei etiam cæcutiunt, vt quidam inquit.

IMPOSSIBILIA.

ERASMI. Prius lupus ouem ducat vxorem.

Aristophanes ἐν εἰρήνῃ,

Πρὶν κεν λύκος οἶν ὑμεναιοῖ.

Id est:

Antè lupus sibi iunget ouem.

De his, inter quos insanabile dissidium. Consimili figura dixit Horatius;

— Sed prius Apulis
Iungentur capreæ lupis. —

Plautus in Pseudolo: Vt mauelis lupos apud oues linquere, quàm hos domi custodes. Ad rem relatũ erit lepidius: quod genus si dicas, non cohærere pecuniæ studium, cum studio literario: atq; eam sententiam accommodes prouerbium.

Prius duo echini amicitiam ineant.

Πρὶν ἂν δύο ἐχῖνοι εἰς φιλίαν ἔλθωσιν, ὁ μὲν ἐκ τῆς θαλάσσης, ὁ δὲ ἐκ χέρσου, id est, Prius echini duo inierint amicitiam, alter è mari, alter è terra. De ijs qui moribus ac studijs sunt inter se discrepãtiores, quàm vt spes sit aliquando inter eos necessitudinem coituram. Venustius erit ad rem deflexum. Malè conuenit Theologorum spinis cum bonis literis: citius echino marino cum terrestri conueniret. Nam est echinus marinus, de quo multa Plinius & Aristoteles. Est & terrestris, quẽ alio nomine vocãt erinaceum: illud commune, quòd vterq; spinosus est, vnde & vocabulum inditum. Refertur à Suida.

Prius locusta bouem pariet.

Prius locusta bouem pariet, πρὶν ἀκρὶς βοῦν τέκῃ. M. Varro De lingua Latina libro tertio, refert ex Ennio versum hunc:

Atq; prius pariet locusta lucam bouem. —

Nam lucas antiqui boues appellabant elephantos, quòd in Lucania primùm à Rom. visi sint.

Mare prius vitem tulerit.

Τὸ πέλαγος πρότερον οἴσει ἄμπελον, id est, Mare prius vitem feret. De ijs quæ nullo pacto fieri possint. nam salsitudo vitibus inimicissima. Hinc opinor Homerus & Hesiodus itidem pontum vocant ἀτρύγετον, quod illic nulla colligatur vindemia. Salsa terra ferè sterilis est frugibus, sed vitibus inimicissima. Refertur apud Diogenianum.

Prius testudo leporem præuerterit.

Πρότερον χελώνη παρελεύσεται δασύποδα, id est, Prius testudo leporem cursu præterierit. De re neutiquam verisimili. Testudine nihil tardius. Vnde & testudineum incessum dicimus: & apud Ciceronem in libris De diuinatione quispiam testudinem tardigradam, & domiportam vocat. Lepus autem celeritate præcellit. Meminit huius adagij Diogenianus. Huius generis sunt illa apud Theocritum in Thyrside:

Νῦν ἴα μὲν φορέοιτε βάτοι, φορέοιτε δ' ἄκανθαι,
ἁ δὲ καλὰ νάρκισσος ἐπ' ἀρκεύθοισι κομάσαι.
Πάντα δ' ἔναλλα γένοιντο, καὶ ἁ πίτυς ὄχνας ἐνείκαι,
Δάφνις ἐπεὶ θνᾴσκει, καὶ τὼς κύνας ὥλαφος ἕλκοι,
Κἠξ ὀρέων τοὶ σκῶπες ἀηδόσι γαρύσαιντο.

Id est:

Nunc violas proferte rubi, producite spinæ,
Iuniperúsq; comet narcissi flore decenti:

Omnia

Omnia vertantur: portet pyra mitia pinus,
Postquam obijt Daphnis trahat & iam cerua molossos,
Montibus in summis philomenæ noctua cantet,

Sursum versus sacrorum fluminum feruntur fontes.

Prouerbialis allegoria, qua quippiam præposterè fieri significamus, legitimásq; rerum vices inuerti: quod genus fit, si puer senem admoneat, discipulus præceptorem docere conetur, seruus imperare domino. Sumptum est adagium ex Euripidis Medea:

Ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί,
Καὶ δίκα, καὶ πάντα πάλιν στρέφεται.
Ἀνδράσι μὲν δόλιαι βουλαί, θεῶν δ'
Οὐκέτι πίστις ἄραρε.

Quibus verbis chorus indicat, pristinum rerum ordinem inuerti, viros iam dolis muliebribus vti, neque manere promissis: contrà mulieres audere virilia. Vsurpat hanc parœmiam Lucianus in Terpsione, vbi hæredipeta delusus Plutonē incusat, quòd ipse iuuenis adhuc morte præreptus esset, superstite sene quem captauerat, idq; contra naturalem ordinem: ἄνω γὰρ ποταμῶν τὸ τῆς, inquit. Rursus idem in Apologia libelli, πόρρω τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων· τοσοῦτον ἡ διαφωνία τοῦ νῦν βίου πρὸς τὸ σύγγραμμα, καὶ τὸ ἄνω τοῦ ποταμοῦ χωρεῖν, καὶ μεταστρέφεσθαι τὰ πάντα, καὶ τὰ πλείω ἐπὶ τὸ χεῖρον τοῦ ἀπεῖν. id est, Longè, inquit, latéq; à scriptis tua nunc dissidet vita. Iámque illud quod aiunt, accideret, vt sursum versus incedant flumina, cunctáque pariter inuerterentur, ac in deterius recantarentur. Vsurpat & Diogenes Laertius in vita Diogenis Cynici, narrans quemadmodum Diogenes, vbi perinde quasi dominus esset, non seruus, hero suo mandaret, vt quod erat iussus, faceret: atque ille prouerbio respondisset, ἄνω ποταμῶν ἱερῶν: Atqui si medicum, inquit, ægrotus, esses ære tuo mercatus, vtrum illi monenti parêres, an istum ad modum responderes, ἄνω ποταμῶν; Vsurpat & Aristot. in Meteorologicis. Eodem allusit Verg. in Æneid. cum ait:

Amnis & Adriacas retrò fugit Aufidus vndas.

Vbi Seruius admonet, subesse prouerbium de re neque verisimili, neque consistente. Flaccus in Odis sic extulit.

—Quis neget arduis
Pronos relabi posse riuos
Montibus, & Tyberim reuerti:
Cum tu coemptos vndiq; nobiles
Libros Panæti, Socraticam & domum,
Mutare loricis Iberis
Pollicitus meliora, tendis?

Vbi prouerbium annotauit Porphyrion. Item Ouidius in Heroidum epistolis:

Cum Paris Oenone poterit spirare relicta,
Ad fontem Xanthi versa recurret aqua.
Xanthe retrò propera, versæq; recurrite lymphæ:
Sustinet Oenonem deseruisse Paris.

Item Propertius:

Fluminàque ad caput incipiunt reuocare liquores.

Citius in naui cadens à ligno excideret.

Θᾶττον ἄν τις ἐν πλοίῳ πεσὼν διαμάρτοι ξύλου. id est, Citius alicui in nauigio cadenti lignum defuerit. Hyperbole prouerbialis, qua tantam vbique copiam significamus, vt quocunque te vertas, occurrat quod quæris. Etenim cum nauis ipsa vndiq; sit lignea, non potest non in lignum incidere, quisquis in ea cadit. Lucianus in bis accusato: ὥστε κατὰ τὴν παροιμίαν θᾶττον ἄν τις ἐν πλοίῳ πεσὼν διαμάρτοι ξύλου, ἢ ἔνθα ἂν ἀπίδῃ ὁ ὀφθαλμὸς ἀπορήσειε φιλοσόφου. id est, Itaque iuxta prouerbium citius fiet, vt in naui lapsus, non incidat in lignum, quàm vt quocunque aspexerit oculus, philosophum desideret. Taxat Lucianus philosophorum turbam tantam, vt omnia vbiq; plena videātur, nec liceat effugere.

Fontes ipsi sitiunt.

Fontes ipsi sitiunt. Ironia prouerbialis in eos, qui petunt ab alijs quod ipsis affatim abundet domi. Cicero ad Q. fratrem: Tibi quod rogas, quoniam ipsi fontes iam sitiunt, si quid habebo spacij, scribam. Significat fratrem magis abundare versibus, quos tamen à se petat, perinde quasi carminum indigens. Idem ad Atticum lib. 1: Non ad διψῶσαν κρήνην, sed ad πλείω cum venisse, vt scribis, in tantis præsertim angustijs.

Aquilam testudo vincit.

Ab hoc non discrepat illud quod refert Diogenes Laertius in vita Menedemi philosophi, ex Achæi poetæ satyra, cui titulus Omphale:

Ἡλίσκετ' ἆρα καὶ πρὸς ἀσθενῶν ταχύς,
Καὶ πρὸς χελώνης αἰετὸς ἐν βραχεῖ χρόνῳ.

Id est,
Capta est profectò celer ab imbecillibus,
Et aquila tempore in breui à testudine.

Hos senarios ait vsurpare solitum Menedemum in eos, qui secum in ciuilibus honoribus contenderent. Accipi potest per ironiam, aut simpliciter, vbi quis potentiorem arte vincit, & quod viribus non potest, assiduitate conficit.

Terra volat.

Ἡ γῆ πέτεται, id est, Terra volat. De re vehementer absona, quæque nullo pacto fieri queat. Suidas hoc adfert exemplum, τὸ ἀδύνατον. Iulianus in epistola quadam prouerbij nomine refert mutato verbo, πτήσεται ἡ γῆ κατὰ τὸ πρὸ λόγου, i. leuis terra, quemadmodum dicitur. Adagium hoc ad illorum affinitatem pertinet quæ retulimus alibi: ζεὺς ἄπαις, id est, Iupiter orbus. Et

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Citius elephantum sub ala celes.

Lucianus in indoctum: θᾶττον ἂν πέντε ἐλέφαντας ὑπὸ μάλης κρύψειας ἢ ἕνα κίναιδον. i. Citius quinque elephantos sub ala regas, quàm vnum cinædum. De iis qui dissimulari nullo pacto possunt, qui notis aliquib. prodāt animi morbū. Est autem figura prouerbialis in hyperbole: cui cognatum illud apud M. Tullium ex Ennio, libr. De oratore 2. Flammā à sapiente facilius in ore ardente opprimi, quàm vt bona dicta teneat.

Capram portare non possum, & imponitis bouem.

Plutar. in commentario, cui titulus, περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, κατὰ τὸ τῆς παροιμίας ἴσως γελοῖον,

Οὐ δυνάμενος τὴν αἶγα φέρειν, ἐπιτίθετέ μοι βοῦν.

Id est,
Tauro oneratis, cùm nequeam portare capellam.

Vbi quis quod leuius est, recusat: & quod multo sit intolerabilius, imponi sibi postulat. Veluti si quis impâtientia paupertatis (nam ad id accommodat Plutarchus) vsuris inuoluat sese, quod onus vix diuitibus sit tolerabile.

Ab asino lanam.

Cui finitimū est & illud, ὄνου πόκας ζητεῖς, id est, Asini lanas quæris. De iis, qui stultè quærunt ea quæ nusquā sunt. Effertur adagium etiam ad hunc modum: ὄνου πόκαι. i. Asini lanæ. Aristophanes:

Τίς εἰς τὸ Λήθης πεδίον; τίς εἰς ὄνου πόκας;

Id est,
Asini quis ad lanas? quis in Lethes solum?

Per asini lanam, res vanas significans, & quæ nusquam sunt. Trimeter Græcis constat, si tollas alterum, τίς.

Simul sorbere & flare, difficile.

Tranio seruus apud Plautum in Mostellaria, obiurgatus est ab hero, quòd non maturius redisset: cùm ille se alibi fuisse diceret, nec simul apud herum esse potuisse, & illud quod iussus fuerat, peragere: Si voles, inquit, verbum hoc cogitare, simul flere sorberéque, haud factu facile est. Commodè vtemur hoc adagio, si quando significabimus, negocia quæpiam id genus esse, vt pariter ab iisdem tractari non queant. Veluti si quis conetur simul & literis & voluptatib. vacare: simul amoribus & parsimoniæ indulgere: simul vxori studiisque satisfacere: simul & poeticis & theologicis studiis operam dare: simul & mundo seruire & Christo. Quemadmodum fieri non potest, vt quis eodem in tempore sorbeat, hausto spiritu: & flet,

emisso halitus. Affine videtur huic adagio dictum illud Euangelicum: Nemo potest duobus dominis seruire: nemo potest Deo seruire & Mammonæ. Item illud Phocionis ad Antipatrum: οὐ δύνασαί μοι καὶ φίλῳ χρῆσθαι καὶ κόλακι. id est, Non potes me simul & adulatore vti, & amico. Ad hęc senarius ille, qui falsò Senecæ inscribitur:

Amare & sapere, vix deo conceditur.

Quódq; ait Terentium imitatus Horatius:

—Nihilo plus explicet, ac si
Insanire paret certa ratione, modóque.

M. Tullius Philippica xj. Duas tamen res magnas præsertim, non modò agere vno tempore, sed ne cogitādo quidem explicare quisquam potest.

Sine pennis volare, haud facile est.

Manet etiam hodiernis temporib. vulgò celebre, quod est in Pœnulo Plautina: Sine pennis volare, haud facilè est. Idem in Asinaria: Defraudem te ego? Age sis, sine pennis vola. Locum habet, cùm deesse significamus adminicula, sine quibus negocium peragi non possit. Repetitur apud idoneos autores; Accidere alas: pro eo quod est, adimere materiam, facultatémque conandi quippiam. Et: Addere alas. Horatius simili forma dixit, Decidere pennas.

Vnde simul primùm me dimisere Philippi,
Decisis humilem pennis.—

Et Cic. ad Attic. li. 4. Qui mihi pennas inciderant, nolunt easdem renasci. Idem in Academicis dixit, Incidere neruos: pro, adimere vires. Cognatum est illi quod alibi retulimus, εἰς πῦρ ξαίνειν, id est, ignem diuidere. Quos pro impossibili retulit Plato libr. De legib. 6. σχεδὸν ἂν τοῦτο τὸν νομοθέτην τὸ τῶν παιζόντων εἰς πῦρ ξαίνειν. id est, Vt propemodum legum conditor faciat, quod solent qui ludunt, in ignem impingentes ictum. hoc est, inaniter laboret: quòd ignis mox in se coeat. Eius generis est illud apud Platonem in Eryxia, καταμαθὼν δ' αὖ τὴν ἐμὴν ὂν ἴσον ἐστὶ πείθειν, ὥσπερ ἂν τὸ λεγόμενον λίθον ἕψειν. id est, Vbi cognouissem tale esse hominis ingenium, vt illi suadere nihil aliud fuerit quàm lapidem decoquere. Hæc fateor aliis locis tempestiuius potuisse dici: sed non omnia locis omnibus occurrunt.

Impossibilia captas.

Ἀδύνατα θηρᾷς, id est, Quæ fieri non possunt, venaris. In eum, qui molitur, quod efficere non queat. Sumptum ab aucupio seu venatu prædarum, quas consequendi non sit facultas. Quod quidem inter adagiones non recensuissem in collectaneis Græcorum. Nam præter metaphoram θηρᾷς nihil sapit prouerbij. Cæterùm præceptum est haud inutile. Siquidem si rectè præcipiunt Græci non esse tentandum de quo dubites: multo minus quod certum sit, te non assecuturum. Veluti si quis animi tranquillitatem opibus, aut voluptatib. istis vulgarib. sibi comparare conetur, aut veram eruditionem citra linguarum cognitionem. hic ἀδύνατα θηρᾷ. Pindarus in Nemeis: κενεᾶν δ' ἐλπίδων χαῦνον τέλος. id est, Inanis spei sterilis exitus. Idem in Pythiis hymno tertio:

Χρὴ δὲ κατ' αὐτὸν αἰεὶ παντὸς ὁρᾶν μέτρον.
Id est,
Oportet autem apud sese semper cuisq; rei
Videre modum.—

Interpres indicat hunc esse sensum, ne quis tentet maiora suis viribus. Commemoratur inter Chilonis apophthegmata, non esse tentandum quod efficere non possis. Quædam enim consilia magnifica sunt, sed ob hoc ipsum inutilia, quòd ἀδύνατα.

Scarabeus citius faciet mel.

Ad τῶν ἀδυνάτων classem pertinent, quæ referuntur in Epigrammate Palladæ: Citius mel faciet scarabeus, aut lac culex:

Θᾶσσον ποιήσει μέλι κάνθαρος, ἢ γάλα κώνωψ.
Id est,
Mel citius faciet scarabeus, & antè culex lac.

Statuam faucibus colas.

Ἀνδριάντα γαργαλίζεις id est, Statuam colas gutture. De re maiorem in modum absurda, quæque fieri nullo pacto possit: veluti si quis hominē præpotentem & inuictū frustra conetur opprimere: neċ enim liquescit statua.

Nunquam efficies vt rectè ingrediantur cancri.

Aristophanes in Pace:

Οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν,
Οὐδ' ἔτι τὸν τραχὺν ποιήσεις λεῖον ἐχῖνον.
Id est,
Ambulet vt cancer recta, haud effeceris vnquam,
Nec quicquam efficies, vbi res erit antè peracta.

Hoc velut oraculum poeta facetus pronunciat, quod à natura sit insitum, nullo corriges negocio. Nam cancris genuinum, obliquè ingredi. In quorum altero carmine tangit adagium, quod superius dictum est: Actum ne agas.

Sambucam citius.

Adagij speciem præse gerit Persianum illud carmen:

Sambucam citius caloni aptaueris alto.

Cuius vsus incidet, si quādo significabimus aliquem à disciplina percipienda, siue munere gerēdo nimis alienum esse. Siquidem sambuca organum est musicorum, quod haudquaquam congruat caloni. Quanquam Athenæus lib. 14. indicat & bellicum instrumentum dici sambucam, quod machinæ in morem admouebatur hostium mœnibus. Calones autem vocantur militum ministri, qui vallos ac ligna gestitant. Vnde & nomen inditum autumant grammatici. Porrò cum milites sint imperiti musices, multo magis calones. Quanquam potest non absurdè accipi de sambuca, militari machina, quæ ritu organi musici, chordis quibusdam intenditur. Ad hanc intendendam haudquaquam idonei sunt calones, vtpote stolidi, & ob id ipsum ad infima ministeria retrusi, quòd disciplinæ militaris prorsum rudes sint, & indociles. Vnde Persius non citra ἔμφασιν addidit, alto: propterea quòd homines prælongi etiā prouerbio vecordiæ notantur, ἀνὴρ ὁ μακρός.

Lenticulam angulo tenes.

Φακὸν γωνίας κρατεῖς, i. Lentem angulo tenes. De negocio quod fieri nullo pacto queat, propterea quòd hoc leguminis genus angulis careat. Refertur à Suida, ne quis contemnat.

Ex harena funiculum nectis.

Ἐκ τῆς ψάμμου σχοινίον πλέκειν, id est, Ex harena funiculum nectere. Est frustra conari, quod nulla ratione potest effici. Quid enim stultius, quàm ex harena, quæ nullo modo cohæręscit, funem velle nectere? Prouerbium vtrunque nempe cum hoc, tum quod proximè retulimus, vsurpat Aristides in communi defensione quatuor oratorum: κατὰ δὲ αὑτοὺς δ' εἰς τινὰς γωνίας ... τὴν θαυμαστὴν σοφίαν ..., τοὺς λόγους σκιαγραφοῦντες, ... ἀνθερίκους θερίζοντες, καὶ ἐκ τῆς ψάμμου σχοινία πλέκοντες, ... τὸν ἱστὸν ἀναλύοντες. id est: Verùm abdentes sese in secessus quosdam, illic admirandam illam comminiscuntur sapientiam, vmbra quadam attrahentes verba, quemadmodum abs te dictum est Sophocles, anthericum metentes, ex harena nectentes funiculum, & haud scio quam retexentes telam. Significat his adagiis, vmbraticū illud philosophorum studium nihil omninò fructus adferre. Columel. in præfatione carminis De cultura hortorum: Nam etsi multa sunt eius quasi membra, de quibus aliquid possumus effari: tamen eadem tam exigua sunt, vt, quod aiunt Græci, ex incomprehensibili paruitate harenæ funus effici non possit. Prouerbium peculiariter accommodabitur ad vsus huiusmodi: si quis conetur in concordiam redigere, moribus longè dissimillimos, & inter quos nihil omninò conuenit: aut si quis orationem ex argumentis dissonis contexat, quasi Chimæram quandam fingens, & huiusmodi monstrum, cuiusmodi describit Horatius: Humano capite, equina ceruice, reliquis item membris ex variis animantium generibus ita collocatis,

—Vt turpiter atrum
Desinat in piscem, mulier formosa supernè.

Asini cauda.

Οὐκ ἐν ὄνου κέρκῳ ποιεῖν τὸ πτῆσμα, id est, Asini cauda non facit cribrum

cribrum: vbi quis ad hoc aut illud dicetur inutilis. Cribrum è pilis equinis fieri consueuit, non è villis asininæ caudæ. Suspicor hoc ex huius ætatis fæce sumptum ab Apostolio.

Veste circumfers ignem.

Ἱματίῳ τὸ πῦρ περιστέλλεις, id est, Veste circumfers ignem: vbi quid ridiculè fit. Aut vbi quis suum ipsius malum fouet, veluti scortum, aut adulatorem, aut fictum amicum.

Augiæ stabulum repurgare.

Αὐγείου βουστασία, id est, Augiæ bubile. Allegoria prouerbialis in hominem, aut in rem maiorem in modum inquinatam. Lucianus in Pseudomante: καὶ τὴν Αὐγείου βουστασίαν, εἰ καὶ μὴ πᾶσαν, ἀλλ' ὅσα γε δύναμις ἀνακαθάρασθαι τῷ μεγέθει τοῦ ἐπιχειρήματος. id est, Et Augiæ bubile, si non omne, at certè pro mea virili conabor submouere. Ostendit autem huius stabuli tantum habuisse congesti fimi, quantum ter mille boues pluribus annis reddere potuerint. Huius mentionem facit & Pausanias in Eliacis, déque bubus & fimo nonnihil meminit. In Græcis epigrammatis recensetur inter Herculis labores Augiæ stabulum repurgatum. Quin & Seneca ludiero libello de morte Claudij Cæsaris vsurpat hoc prouerbium: In quos, inquit, si incidisses, valde fortis licet tibi videaris, maluisses cloacas Augiæ purgare, multò plus ego stercoris exhausi. Etiamsi prouerbium emissum erat in exemplari, quod primùm secutus est Frobenius: id nos restituimus ex exemplari, cuius nobis copiam fecit ex sua bibliotheca Collegium liberales artes profitentium, in florentissima Louaniensium Academia. Neque enim æquum arbitror imputari Vniuersitati, quod paucorum seniculorum conspiratione, tam odiosè repugnatum sit hic bonis literis ac linguis. Gregorius Theologus ad Basilium Magnum: πῶς, inquit, παρέλθω τοὺς ἀκόπους καὶ τοὺς ὀλιγοπόνους κήπους καὶ λαχάνων, καὶ τὴν Αὐγείου κόπρον ἣν τῆς οἰκίας ἐξεκαθάρομεν; Quomodo præter eam hortos illos incultos & holerib. vacuos, atq; Augiæ stercus ex ædib. repurgatum? Sentit vitam luxu perditam in melius correctam.

Lupo agnum eripere postulant.

Leno quispiam in Pœnulo Plautina: Lupo agnum eripere postulât, nugas agunt. Vbi quis frustra conatur prædam recipere, cui semel manus iniecit rapax aliquis. Improbum enim videtur, sperare futurum, vt lupus agnum semel arreptum amittat. Confine quod alibi diximus, ἐκ λύκου στόματος, id est, E lupi ore.

Lusciniæ deest cantio.

Lusciniæ deest cantio. Prouerbialis allegoria, perinde quasi dicas, Mulieri desunt verba, poetæ versus, oratori color, sophistæ cauillum. Nulla enim auium æque canora atque luscinia, etiam fœmina, sicuti testatur Plin. lib. x. c. 29. Sed haud fuerit alienũ ipsius verba subscribere. Lusciniis, inquit, diebus ac noctib. continuis quindecim garrulus sine intermissu cantus, densante se frondium germine non in nouissimum digna miratu aue. Primùm tanta vox, tam paruo in corpusculo, tam pertinax spiritus: deinde in vna perfecta musicæ scientia modulatus æditur sonus. Et nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intorto, promittitur, reuocatur, infuscatur ex inopinato: interdum & secum ipsa murmurat: plenus, grauis, acutus, creber, extentus: vbi visum est, vibrans, summus, medius, imus. Breuitérq; omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit. Plautus in Bacchidibus:

> Ego quoque pol metuo, ne lusciniolæ defuerit cantio.

Quid si cœlum ruat?

Τί δ' ἂν οὐρανὸς ἐμπέσοι, id est, Quid si cœlum ruat? Ironia prouerbialis in eos, qui tutissimis etiam in rebus ridiculè timent. Hoc vnde manârit, Aristoteles indicat lib. περὶ ζῴων κινήσεως v. scribens priscis illis & rudib. mortalib. persuasum fuisse, cœlũ hoc, quod videbant imminere, Atlanticis humeris sustineri. Quòd si ille se subduxisset, fore vt è sublimi in terram decideret. Idque non solùm poetarum figmentis fuisse proditum, verumetiam à physicis nõnullis adfirmatum. Plutarchus in libello De facie quæ apparet in orbe Lunæ, citat Phenacem quendam, qui metuerit ne luna decideret in terram, quiq; commiseratus sit vicem eorum qui Lunæ forent subiecti, cuiusmodi sunt Æthiopes ac Taprobani, si tantum pondus in eos rueret: idem veritus de terra cœlóq;, nisi colũnis Atlanticis fulcirentur, Theognis:

> Ἐν μοι ἔπειτα πέσοι μέγας οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν
> Χάλκεος, ἀνθρώπων δεῖμα παλαιγενέων.
>
> Id est,
>
> Deinde meo vastus capiti illabatur Olympus
> Ferreus, antiqui quod metuêre viri.

Terentius ὁ ἑαυτὸν τιμωρούμενος, Quid si redeo ad illos, qui aiunt: Quid si nunc cœlum ruat? Allusit huc Horatius in Odis:

> Si fractus illabatur orbis,
> Impauidum ferient ruinæ.

Bos porrecto vltra Taygeton capite.

Ταῦρος ὑπερκύψας τὸ Ταΰγετον ἀπὸ τοῦ Εὐρώτα πίνει, id est, Taurus porrecto vltra Taygetum capite bibit ex Eurota. de re vehementer absurda. Simillimum illi, Quid si cœlum ruat? Natum ex apophthegmate Geradæ Lacedæmonij. Is ab hospite quopiam interrogatus, quæ pœna foret adulteris apud Lacedæmonios, negauit vllos esse adulteros apud Lacedæmonios. At instans ille: Quid si quis extitisset, inquit, quam pœnam daret? Is, inquit, taurum maximum dependeret, qui producto vltra Taygetum montem capite, biberet ex Eurota: cúmq; hospes arridens, Et vnde taurus tam ingens? Lacedæmonius vicissim, At vnde apud Lacedæmonios adulter? Refertur à Plutarcho in vita Lycurgi.

IV. II. Atlanticum mare cotylæ exorbere.

De re impossibili, aut etiam supra modum difficili, hyperbolicè dictum est à Simocrato in epistolis: λίαν ἐργῶδές ἐστι καὶ τὴν Αὐγείου κόπρον ἐκκαθαίρειν, ἢ τὸ Ἀτλαντικὸν πέλαγος κοτύλῃ ἀπαντλεῖν, id est, Valde operosum & difficilius, quàm sit repurgare Augiæ sterquilinium, aut quàm sit Atlanticum mare totum cotyla exorbere. Est autem cotyla, mensuræ genus, sex cyathos capiens. de qua Rhemnius Fannius ita:

> At Cotylas (quas, si placeat, dixisse licebit
> Heminas) recipit geminas sextarius vnus.

Mulgens hircos, sanguinem ducit.

> Ποιμὴν ἀμέλγει, εἰ θέλει, καὶ τοὺς τράγους,
> Ἀλλ' ἀντὶ γάλακτος αἱμάτων πηγὰς ὕσει.
>
> Id est,
>
> Mulgere & hircos, si velit, pastor potest,
> Sed sanguinis pro lacte salientes fluent.

Leguntur apud Nazianzenum hi senarij prouerbiales, qui salubriter monent, non esse exugendos subditos, vt ad vitalis vsque sanguinis fontes descendatur. Conuenit cum Tiberij dicto, Tondẽdum esse pecus, non deglubendum: quod Æmylio Recto Ægypti prætori, grauiora consuetis vectigalia imperanti rescripsit. quod his verbis expressit Dion libro quinquagesimoseptimo, κείρεσθαί μου τὰ πρόβατα, ἀλλ' οὐκ ἀποξύρεσθαι βούλομαι. id est, Tonderi meas oues, non radi volo.

Citius terra ætherem conscendet.

Impossibilis conatus significationem habet illud, quod apud Euripidem Hercules loquitur:

> —Πολλὰ γὰρ κάτω
> Γῆς εἶμ' ἄστρα, γῆ τ' ἀνεῖσ' εἰς αἰθέρα,
> Πρὶν ἐξ ἐμοῦ σοι θῶπ' ἀπαντῆσαι λόγον.
>
> Id est,
>
> Citius humo insigentur astra, & ætherem
> Terra occupabit, quàm verbis palper tibi.

Refertur à Philone semel atq; iterum. Cui affine est Zenonis dictum: θᾶττον ἀσκὸν βαπτίσαι πλήρη πνεύματος. hoc est, Procliuius mergi posse vtrem vento distentum: cuius idem scriptor meminit.

IOANNIS VLPII.

Ne Mercurius ipse quidem cum Musis sanarit.

Et hoc à Galeno in stupidos dictum legitur, & omnium rerum ignaros.

COGNATI. **Cribro vaticinans.**

Id est, Stultè de rebus occultis diuinans. Parœmia sumpta est à diuinationis genere, quòd suspenso circumactóque cribro peragebatur. Vide infrà, Stulti ad cribrum.

Aufidus Hadriam retrò fugit.

Virgil. 11. Æneid.

Amnis & Hadriacas retrofugit Aufidus vndas.

Vbi Seruius admonet subesse prouerbium de re neque verisimili, neque consistente. Allusum est ad parœmiam: Sursum versus sacrorum fluminum feruntur fontes, cùm præposterè hoc fieri velit significare. Aufidus amnis oritur ex montibus Hirpinis, & Canusium præterfluit.

Stulti ad cribrum.

Apud Galenum prouerbium est, Stulti ad cribrum: cùm illi notantur, qui rem aut negocium, quod vires exuperat, aggrediuntur. Non enim stultorum est, naturæ secreta inuestigare. Quamuis alij putant id ideo dictum, quia si Thessali velit errores omnes corrigere, vel dictione prosequi, numero superatus, in scomma prouerbij decidat, quod est. Stulti ad cribrum: hoc est, Stultorum conatum esse, velle singula totius cribri foramina obturare. Vide, Cribro vaticinans.

Nunquam expugnabis vrbem.

Plato in Sophista: Qui illis aut nihil efficit, aut retrò repellitur, nunquam, vt prouerbio fertur, expugnabit vrbem.

Quicquid est factum, semper factum est totum.

Factum infectum fieri non potest. Plato In Protagora: Potest enim bonus aliquis malus fieri: quod alius quoque poeta testatur, dicens: Vir bonus nunc prauus, nunc bonus est. Vt autem malus efficiatur malus, fieri non potest. Esse enim semper, necesse est. Ibidem: Neque enim assequi potest, vt quod est factum, fit infectum. Semel quod est, semper erit. l. & si finem. sed quod Papinian. ff. de minorib. & ff. de hæred. instit. Instit. vt de fideicom. hæred. §. restituta. Contrà in §. vt authent. in Authent. de non alien. Erasm. noster, Quod factum est, &c.

Factum infectum fieri non potest.

Plato in Sophista, vel, de ente: Quicquid factum est, semper factum est totum. Aristot. 6. Ethic. c. 2. Rectè Agatho dixit:

Hoc etiam ipse Deus, solóq; carere videtur,
Infectum vt faciat quod factum est, atque peractum.

Facta pro infectis haberi nequeunt. l. in bello. §. facti. ff. de capt. & postlim. reuers. Vide antè, Quicquid est factum, &c. & pòst, Quod periit, perit: &, Quod præteriit, leuius est.

Montes transferre.

Vtriusque hyperboles vsus est in sacris literis: vnius quidem de fide incredibiliter efficaci, 1. Cor. xiij. alterius ad innuendum, superbos, qui pectus habent instar montis tumidum, posse conteri & deprimi. Esa. 41.

VIRGILII. **Si laueris te nitro, maculata es.**

Prouerbialis metaphora in hominem infamiæ nota inustum, qui se purgare nequeat. Similis, Aqua Tiberis aut Nili non id elueret. Deductum à fullonibus, qui vestimenta poliunt, eorúmque sordes nitro etiam lauant. Hierem. 2.

Prius cauum à conuexo disiunxeris.

Hoc prouerbiali schemate vtitur idem Bud. ex Aristot. qui dicit facilius esse cauum à conuexo, quàm hircosam inscitiam ab improbitate disiungere: quòd nimirum imperiti indoctive laudem alienam impudenter quodam naturali vitio carpant, quòd æmulari non queant. Eiusdem monetæ est & hoc: Flammam citius ore inardenti opprimes, quàm sordidæ Mineruæ hominem ad candorem traducas.

ILLECEBRA MALI.

ERASMI. **Lotum gustauit.**

Λωτοφαγεῖς, id est, Lotum gustasti. de iis dicebatur, qui diutius in peregrinis regionibus hærerent, veluti obliti reditus. Neque inconcinnè dixeris in eos, qui simulatque semel voluptatem inhonestam degustarint, ad pristina studia reuocari non queunt. Sumptum à fabula Lotophagorum: de quibus meminit Homerus Odyss. lib. 9. narrans quemadmodum Vlyssis socij, gustata apud Lotophagos populos herba loto, redire ad nauim noluerint, nisi verberibus adacti:

—Ἀλλά σφι δόσαν λωτοῖο πάσασθαι.
Τῶν δ' ὅστις λωτοῖο φάγοι μελιηδέα καρπόν,
Οὐκ ἔτ' ἀπαγγεῖλαι πάλιν ἤθελεν, οὐδὲ νέεσθαι,
Ἀλλ' αὐτοῦ βούλοντο μετ' ἀνδράσι λωτοφάγοισι
Λωτὸν ἐρεπτόμενοι, μενέμεν, νόστου τε λαθέσθαι.

Id est,

Verùm illis lotum degustandam exhibuêre.
Ast horum quisquis loti gustârat amicum
Et suauem fructum, neq; nuncia protinus illi
Vlla remittere cura, nec ipse redire studebat.
Verùm inibi cum Lotophagis remanere volebant
Obliti reditus, capturi germina loti.

Est autem lotus (quam eandem celtim dici docet Dioscorides lib. j.) arbor, de qua Plinius lib. xiij. Tam dulcis ibi cibus, vt nomen etiam genti terræque dederit, nimis hospitali, aduenarum obliuione patriæ. Est & herba eiusdem nominis gratissima & ipsa palato, de qua permulta Theophrastus lib. De plãtis 4. c. 9. Reperimus & hoc prouerbium in collectaneis cuiusdam recentioris: quod quoniam videbatur haud illepidum, non grauatus sum adscribere.

Periculosum est canem intestina gustasse.

—Χαλεπὸν χορίω κύνα γεῦσαι.

Id est,

Intestina canem semel adgustasse periculum est.

Prouerbiali allegoria dictum est à Theocrito in Idyllio decimo. Admonet adagium, haud facillè temperare à peccando, qui semel illecebram illam, velut autoramentum vitiorum degustârit. Quemadmodum qui semel scortum attigerit, qui semel periurio, siue furto, rem auxerit, qui semel aulicam vitam sit expertus. Effertur & ad hunc modum apud Lucianum: οὐδὲ κύων παύσεται ἅπαξ σκυτοτραγεῖν μαθοῦσα. id est, Neque canis desiturus est, qui semel corium edere didicerit. Theocriti Scholiastes indicat, hoc prouerbium & hunc in modum efferri: χαλεπὸν μαθοῦσαν κύνα σκυτοτραγεῖν. id est, Periculosa res est, canis quæ didicit arrodere coria. Horatius in Sermonibus simili figura dixit:

—Quæ si semel vno
De sene gustârit, tecum partita lucellum,
Vt canis à corio nunquam absterrebitur vncto.

EX APPEND. ERASM.

Obolum reperit Parnœtes.

Ὀβολὸν εὗρε παρνόπης. De iis, qui nouum aliquod excogitant præmium, quo illectent. Natum à Callistrato Atheniensium principe, cui cognomento Parnœte: qui instituit, vt in iudicijs & concionibus nummuli quidam distribuerentur. Comici id statim in prouerbium traxerunt.

Παλλίσεια.

De illecebris, aut re alioqui ad fallendum comparata. Propriè columba exoculata, quã aucupes in reti ponũt, quò subsultans cæteras alliciat columbas: à παλλίειν quod seducere est, seu in laqueum illicere. Aristoph. Eõdẽ non malè referas illud sup. Columba sedens.

Πιθηκίζειν.

Pro, fucis & blanditiis fallere: vnde & πιθηκισμός. Aristoph. Vide sup. adag. Simia fucata.

IVNII. Cesto pellacius.

Κέστου μαγώτερον, id est, Cesto pellacius, dicitur quicquid magnopere vel animum delinire potest, aut etiam amorem alicuius rei conciliare. Philodemus Epigrammatarius:

Καὶ κεστοῦ φωνοῦσα μαγώτερα.

Id est:

Verba edens cesto magis illecebrosa.

Extat & Epigrammatum lib. 7. tale carmen:

Χείλεα μὲν δροσόεντα, ἡ ἡ μελίφυρθος ἀοιδὴ
Ἤθεος ἁρμονίης, κεστὸς ἐμοὶ παφίης.

Id est,

Roscida labra quidem, diuina & mellea linguæ
Harmoniæ, cestus sunt mihi Cyprigenæ.

Cestus Veneris baltheus fuisse fingitur, conciliandæ gratiæ efficacissimus, quem plurib. describit Homerus Iliad. xv. ibi:

—Ἀπὸ στήθεσφιν ἐλύσατο κεστὸν ἱμάντα
Ποικίλον, ἔνθα δέ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο, &c.

Id est,

—Acu pictum de pectore soluit
Baltheolum, illecebris cunctis & amore refertum
Omnino.—

Theophylactus scholasticus in epistolis: ποικίλοις γὰρ πάθεσι ὁ τῆς ἀφροδίτης κεστὸς ἐγκεχάρακται. id est, Veneris cestus varijs animi passionibus insculptis interpunctus est. Sextus Africanus philosoph. libros vigintiquatuor omnigena materia plenos κεστοὺς inscripsit, velut picturatos, cesti venerei instar. Sunt & qui literarum monumentis consignarunt, Cestum illum fabulosum, fuisse hymnum ab Alexandro Paride Priami filio conscriptum in honorem Veneris.

Iynges.

Iyngis voce pro illecebris & blandimento lenocinióve quodam prouerbialiter vtuntur passim authores. Sophocles in Hippodamia, loquens de præstantia formæ Pelopis:

Τοιάνδ' ἐν ὄψει ἴυγγα θηρευτείας,
Ἔρωτος ἀστραπήν τιν' ὀμμάτων ἔχει.

Id est:

Iynga talem lumina efflant illicem,
Amoris igneum iubar in oculis cubans.

Quanquam apud Athenæum in 13. λύγγα legitur. Æschylus in Persis:

Ιυγγά μοι δῆτ' ἀγαθῶν ἑτέρων ἀναμιμνήσκεις.

Id est,

Regeris mihi aliorum bonorum lenocinantium memoriam.

Heliodorus Emesenus lib. 4. Æthiopicæ historiæ: ἀναμφίλογον ἴυγγα κέκτηνται πρὸς γυναῖκας χρυσὸς καὶ λίθος. id est, Aurum & gemmæ vim pellaciæ haud dubiam obtinent apud fœmineum genus. Synesius ad Herculianum: πολὺ πρότερον ὑπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τῶν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ἰύγγων αὐτὸς ἐθηλύνθην. id est, Multo antè ipse quodam tuarum in epistolis iyngum & deliciarum diluuio effœminatus sum. Idem ad Athanasium: αὐτὴν ἐκείνην τὴν Γαλάτειαν σοι δῶρον πέμπω, ἴυγξι γεγονυῖαν ἐκπεπλασμένην. id est, Ipsam illam Galatheam tibi hic fistam illecebris variis conciliatam. Suidas ex incerto authore: ἡ δὲ Κλεοπάτρα ᾤετο ταῖς αὐταῖς ἴυγξι καὶ τὸν Ὀκτάβιον χειρώσεσθαι, id est, Cleopatra rebatur se iisdem illecebris, quibus Cæs. & Antonium, tertium quoque Augustum expugnaturam. Idem: τοιαύτη τις ἐνεστιν ἴυγξ τοῖς Διογένους λόγοις τοῦ κυνός. id est, Tantum inerat illicium Diogenis Cynici verbis. Sic de Helena dictum est illud: οὕτω τὰς ἐρωτικὰς πάσας εἶχε τότε ἴυγγας. hoc est: Tam validas & illices amoris, iyngas habuit. vt quum Priamus illam agnosceret esse belli causam, irasci tamen illi nequiuerit, imò filiæ nomine eam compellarit amanter. Philostratus iunior. ὑπὸ τῷ τοῦ κεστοῦ ἴυγγι. id est: Sub cesti pellacia. Lycophron etiam πυρφόρον ἴυγγα, igniuomam iyngem vocat amoris illicias: & Zetzes λογικὰς ἴυγγας, verborum iyngas appellat, quòd animos verba attrahant, quantumuis duros & inflexibiles, quodam lenocinio. Vtitur etiam Pindarus ea voce pro cupidine & desiderio, in Nemeis: ἴυγγι τήκομαι νῦν. id est, Liquescit iynge seu amore pectus. Est autem Iynx auicula plumis discoloribus, collo prælongo, lingua exerta, crebro motu se circumagens, & ceruicem in orbem flectẽs, vropigiúmque succussans: vnde σεισοπυγὶς à nõnullis vocatur, ab alijs κιναίδιον, ex eadem causa. Zetzi etiam κιγκλις, Latinis motacilla: cuius vsus ad veneficia infamis fuit atque ad incantamenta. nam de trocho eam religabant veneficæ, & carmina quædam admurmurantes circumgyrabant, aut exenteratam trocho adnectebant. Hanc fingit Pindarus in Pithiis à Venere primùm è cœlo ad homines deportatam, & Iasoni traditam, additis veneficij documentis, quibus Medeam irretiret. Fabulæ narrant, Iyngem mulierculam fuisse Iunonis iussu in auem commutatam, quòd pharmacis quibusdam Iouem in Iûs amorem concitasset, vt Nicephorus pariter & Pindari Scholiastes cùm Zetze annotant: nam apud Suidam pro ἀπολωλέναι legendum est ὑπεφίλτρωσεν. Theocriti interpres scribit eam id veneficij molitam fuisse, vt in sui amorem Iouem pertraheret. Callimachus Iyngem Echûs filiam facit: alij Pithûs siue Suadelæ. Nicephorus Gregoras ex aliorum authoritate scribit, ἴυγγα fuisse citharam mirè concinnam, κιθάραν ἐμμελεστάτην, atque inde prouerbiali figura ἴυγγα dici quiduis suaue & desiderabile, πᾶν γλυκὺ καὶ ποθεινόν. at Theocriti glossematarius annotat iyngi auiculæ vim inesse natiuam amatorij philtri, ac propterea omnia ad amorem impellentia, gratiosa, pellacia, & ad persuadendum apposita, ἴυγγας metaphoricè dici, τὰ ἐπαγωγὰ καὶ χαρίεντα. Quid, quòd inuocationes & arcanæ precum vires, quas mutare nefas erat certis verborũ legibus conceptas, ἴυγγες dicebantur? quo spectat illud Synesij libro De insomniis: καὶ μάταιοι αἱ μάγων ἴυγγες αὐταί, quod Marsilius Ficinus nescio quàm rectè vertit, Consideratione verò dignũ est, Verum huc tendant illices vel motacillæ magorum. Illo quo diximus modo accipitur in Hecates oraculo apud Porphyrium:

Τοὺς μὲν ἀπειρεσίαις ἐρόων ἴυγξιν ἀπ' αἰθρης
Ῥηϊδίως εἵλκυσας ἐπὶ χθόνα δῆθ' ἀέκοντας.

Id est:

Dæmonas innumeris in terram ex æthere votis
Traxisti diua inuitos magno absque labore.

Xenophon etiam pro venefico iynga dixit. ibi: ὅτι ταῦτα οὐκ ἄνευ φίλτρων καὶ ἐπῳδῶν καὶ ἰύγγων. id est, Quòd ista non citra philtra, incantamenta, & iyngas accidant.

COGNATI. Sirenas præternauigare.

Σειρῆνας παραπλεῖν, id est, Sirenas præternauigare, prouerbiali tropo dicitur, qui Philosophiæ præceptis communitus voluptatum illecebras despuit, aut quomodocunque vitiorum occasionem declinat. Socrates apud Platonem in Phædro: ἐὰν δὲ ὁρῶσι, διαλεγομένους καὶ παραπλέοντάς σφας, ὥσπερ σειρῆνας ἀκηλήτους. id est, Sin videant nos sermones conferentes & illecebris immobiles præternauigare ipsos, tanquam Sirenas quaspiam. Similiter dixit in Sympofio: βίᾳ οὖν ὥσπερ ἀπὸ τῶν σειρήνων ἐπισχόμενος τὰ ὦτα, οἴχομαι φεύγων. id est, Fuga abeo, vim mihi adhibens, & tanquam à Sirenibus aures obstruens. Notissima est ex Homeri Odyssea, fabula de Vlysse, sociorum aures cera claudente, vt periculum sibi suísque imminens effugeret.

Ferrum virum attrahit.

Ἕλκει τὸν αὐτὸν ὁ σίδηρος. In omni re & ad omnẽ rem multum valent oculi. Sic visa solùm fœmina ad amorẽ accendit: visi inimici mouent dolorem: ferrum visum trahit ad bellum. Tertullianus Græco dixit hemistichio, quod alicubi apud Homerum legitur:

—Ἕλκεται ἄνδρα σίδηρος.

Id est,

Ferrum verò virum trahit.

Aliquando qui lusit, iterum ludet.

Crebris sermonibus à Græcis vsurpatur, ὁ μὲν ποτε παίξας, πάλιν παίξει, hoc est, Aliquando qui lusit, iterum ludet. Nunc etiam prouerbiali sermone ab Hispanis dicitur: Qui en iugò, iugarà. Huic non dissimile, Semel malus, semper malus. Aleatores autem multi quasi vi coacti, ita ne cupientes quidem abstinere possunt: tanta illorum ad ludendum est procliuitas.

Trahit sua quemque voluptas.

Seneca lib. Epist. 11. epist. 89. His imperitorum feruntur oculi, hoc est, ducuntur, trahuntur. vt illud summi poetæ, eclog. 2.

—Trahit sua quemq; voluptas.

Hæc Pincianus ibidem. Mortales autem ad varia studia trahuntur. Hinc alius mercatura, alius agricultura, alius ludo, alius Musis & ocio, alius negocio delectatur: &. vt ille ait, multos castra iuuant: & lituo tubæ permistus sonitus.

Pulchra placent.

Quæ pulchra sunt, habere eã vim, vt statim conspecta omnium sibi voluntatem concilient, amorémque adiungant, nemini ignotum esse, nisi communis sensus experti potest. Itaque Aristoteles pulchritudinem dicebat quauis epistola efficaciorem: & Theophrastus silentem fraudem, quòd absque verbis persuadeat: Carneades ἀδορυφόρητον βασιλείαν, id est, regnum absque satellitio: quòd formosi impetrent quicquid volunt, nulla adhibita vi. Et Græci sapienter sua lingua pulchro ex eo indidère nomen, quòd omnes ad se alliciat: dixerunt enim καλὸν, παρὰ τὸ καλεῖν, ὅτι πάντας ἐφ' ἑαυτὸν καλεῖ. Pulchrum à calando, id est, vocando, quoniam omnes ad se vocat. Testati sunt idem vulgato olim prouerbio, quo dicebant, Quod pulchrum esset, id demum amicum esse. Galli verò simplicius proferunt, cùm dicunt: Pulchra placent. Eo vsus est Euripides in Bacchis, vbi hic versiculus legitur, in actu 3. ὅ, τι καλὸν, φίλον αἰεί. Quod pulchrum est, semper amicum est. Et Plato in Lyside. Eius autem originem ad Musas & ad Gratias referunt: quæ cùm conuenissent ad Cadmi & Harmoniæ nuptias, pulchrum carmen, quo ea sententia contineretur, immortali ore cecinerint, nouæ nuptæ pulchritudinem, vt verisimile est, commendantes. Hoc de sapientissimo poeta Theognide in principio gnomarum cognouimus. cuius hæc sunt:

> Μοῦσαι καὶ χάριτες, κοῦραι Διὸς, αἵ ποτε Κάδμου
> Ἐς γάμον ἐλθοῦσαι καλὸν ἀείσατ' ἔπος.
> Ὅ, τι καλὸν φίλον ἐστὶ, τὸ δ' οὐ καλὸν, οὐ φίλον ἐστί.
> Τοῦτ' ἔπος ἀθανάτων ἦλθε διὰ στομάτων.

Id est:

> Musæ & Gratiæ, filiæ Iouis, quæ olim Cadmi
> Ad nuptias venissetis, pulchrum cecinistis carmen.
> Quicquid pulchrum, amicum est: non pulchrum autem, non est amicum.
> Hoc carmen immortalia ijt per ora.

Lege in eum locum Camerarij Græcã interpretationem. Nam ad illas nuptias venisse diuos, testatur etiam Euripides in Phœnissis, actu 3. Ἁρμονίας δέ ποτε ἐς ὑμεναίους ἤλυθον οὐρανίδαι. id est, Harmoniæ verò ad nuptias venerunt cœlites, &c. Huic simile est, quo significamus, humanũ animũ nouitatis studio duci: Noua placent. Gaudent enim res varietate: & sicut oculi diuersarum aspectu rerum magis detinentur, ita semper animus perstat, in quod se velut nouum intendat: vt ait Quintil. 9.

Stipula flammæ proxima ignem concipit.

Nostrates non minus verè quàm facetè dicunt: Stipulam flammæ proximam subitò concipere ignem. Parit etiam puellarum & muliercularum familiaritas τὸν ἐρωτικὸν κίνημα τῆς ἀφροδισίου ἐπιθυμίας. Nimia enim familiaritas cum mulierculis haud vnquam ferè periculi expers est: à quarum conspectu ad risum & colloquia venitur, inde ad familiaritatem & contrectationem, denique ad oscula & complexum, cuius est comes pœnitentia. Non abs re à Græcis dicitur: ἐκ τοῦ εἰσορᾶν γίγνεται ἀνθρώποις τὸ ἐρᾶν. id est, Amor ex aspectu nascitur mortalibus. Vrit enim videndo fœmina. Quanto magis confabulando, & contrectando? Vitanda quoque est hominum mollium, obscœnorum, libidinosorum consuetudo, tanquam pestis certissima. Multi enim castè vixissent, omniq; & probro caruissent, & officio functi essent, nisi in perditorum hominum gregem, malo quopiam fato, iratóq. Deo incidissent. Præclarè Menander, cuius testimonio & D. Paulum vti non puduit: φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί.

Oscitat.

Oscitatio hominis est aliud agentis, & præsentib. non contenti, & quæ adsunt fastidientis, & quæ absunt desiderantis. Lucret. lib. .

Oscitat extemplò tetigit cum lumina villæ.

Ab ore ciendo, id est, commouendo dicta: vt docet Donatus in Andriam. Interdum tamen naturæ vitium magis quàm hominis. vnde oscedo appellatur, vt meminit Gellius lib. 4. cap. vltimo. Et hoc naturale esse putat Alexander, vt qui oscitantem videant, & ipsi oscitent: quia natura animantium, maximéque natura carentium, similitudinum quendam consensum, itémq; affectuum habet.

VIRGILII. Consuere puluillos sub cubito.

Pro, alteri ocio vacanti delicias facere, instrumenta libidinis afferre, malè agenti opitulari & blandiri. Capiti vt ceruical, ita puluillos cubito subijcimus, quò mollius quiescamus. Ezech. Hieronym. Gregor.

Pomum Atalantæ sequi.

Vtitur eo prouerbialiter Zañu. lib. 3. Respõsio. c. 5. pro, à proposito & instituto digredi, & aliena consectari. Natum ab Atalanta, Cenei filia: quæ cum Hippomene pedum celeritate decertans, eo ipso victa est, quòd inter currendum obiecta ab Hippomene aurea mala colligeret, itáque cursum suum retardaret.

IMPERITIA.

ERASMI. Dulce bellum inexpertis.

Et elegans cum primis, & multorum literis celebratum adagium est, γλυκὺ ἀπείρῳ πόλεμος, id est, Dulce bellum inexperto Id ita reddit Vegetius lib. De re militari 3. cap. 1. Nec confidas satis, si tyro prælium cupit: inexpertis enim dulcis est pugna. Citatur ex Pindaro: γλυκὺ δὲ πόλεμος ἀπείροισιν, ἐμπείρων δέ τις ταρβεῖ προσιόντα νιν καρδίᾳ περισσῶς. id est: Dulce bellum inexpertis: at si expertus quispiam horret, si accesserit cordi supra modum. Sunt quædam in rebus mortalium, quæ quantum habeant discriminis ac malorum, non intelligas, nisi facto periculo.

> Dulcis inexpertis cultura potentis amici,
> Expertus metuit.

Bella res & splendida videtur, inter aulicos obambulare proceres, in regijs versari negotijs: at senes, quibus vsu peritus cognita res est, ab ea felicitate libenter abstinent Suaue videtur, amare puellas: sed ijs qui nondum senserunt, quantum amori insit amari. Ad eundem item modum accommodari poterit ad quoduis negocium multo periculo, multisque coniunctum malis, quod nemo velit capessere, nisi iuuenis, & rerum imperitus. Siquidem Aristoteles in Rhetoricis hanc adfert causam, cur iuuenta

iuuenta sit audacior, contrà senecta timidior: quòd illis imperitia rerum confidentiam pariat, his multorum experientia malorum, timiditatem & cunctationem. Quòd si quicquam est in rebus mortaliū, quod cunctanter aggredi conueniat, imò quod oporteat modis omnibus fugere, deprecari, propellere: certè bellum est, quo non alia res vel magis impia, vel calamitosior, vel latius perniciosa, vel hærens tenacius, vel tetrior, & in totū homine indignior, vt ne dicam Christiano. At dictu mirum, quàm hodie passim, quàm temerè, quàm quauis de causa suscipitur, quàm immaniter ac barbaricè geritur, non tantùm ab ethnicis, verumetiam à Christianis: nec prophanis modò, verumetiam à sacerdotibus & episcopis: nec solùm à iuuenibus & imperitis, verumetiam à senibus, & toties expertis: nec à plebeijs tantùm, & vulgo naturâ mobili, sed potissimùm à principibus, quorum officium erat, temerarios stultæ multitudinis motus, sapientia, rationéque componere. Neque desunt Iureconsulti ac Theologi, qui ad ista tam nefaria, faces admouent, & frigidam, quod aiunt, suffundunt. Quibus rebus fit, vt nunc bellum adeò recepta res sit, vt demirentur homines, esse cui non placeat: adeò probata, vt impium, ac penè dixerim, hæreticum sit, improbasse rem vnam omnium vt sceleratissimam, ita miserrimam quoque. At quanto iustius erat illud demirari, quis malus genius, quæ pestis, quæ intemperia, quæ furia primùm in hominis mentem immiserit rem vsqueadeò beluinam, vt placidum illud animal, quod natura paci beneuolentiæque genuit, quod vnum omnium saluti prodidit, tam ferina vesania, tam insanis tumultibus in mutuam rueret perniciem. Id quod magis etiam admirabitur, quisquis animum à vulgò receptis opinionibus, ad ipsam rerum vim ac naturam perspiciendam conuerterit, ac seorsum hinc hominis imaginem, hinc belli simulachrum verè philosophicis oculis aliquantisper contempletur. Primùm igitur, si quis habitum modò, figurámque corporis humani consideret, annon protinus intellecturus est, naturam, vel potius Deum, animal hoc non bello, sed amicitiæ: non exitio, sed saluti: non iniuriæ, sed beneficentiæ genuisse? Nam cæterorum animantium vnum quodque suis instruxit armis. Taurorum impetus armauit cornibus, Leonum rabiem vnguibus. Apris fulmineos affixit dentes. Elephantos cutem & molem, promuscide quoque tutatus est. Crocodilum crustis, velut laminis, communiuit. Delphinis teli vice pinnas addidit. Histricem spinis, Raiam aculeis defendit. Gallis calcar affixit. Alia testis, alia corio, alia cortice communiuit. Sunt quorum incolumitati, pernicitate prospexit, veluti columbis. Sunt rursum, quibus venenum teli vice tribuit. Addidit his speciem tetram ac beluinam, addidit oculos truces, vocis stridorem. Inseuit natura quædam dissidia. Solum hominem nudum produxit, imbecillem, tenerum, inermem, mollissima carne, cute leui. Nihil vsquam in membris, quod ad pugnam aut violentiam datum, videri possit, vt ne dicam interim, quòd cætera ferè statim vt nata sunt, sibi sufficiunt ad vitam tuendam: solus homo sic prodit, vt multo tempore totus à subsidio pendeat alieno. Nec fari nouit, nec ingredi, nec cibum capere, vagitu tantùm implorat opem: vt vel hinc coniici possit, solum hoc animal totum amicitiæ nasci, quæ mutuis officijs & coit, & cohæret potissimùm. Proinde natura voluit hominem vitæ munus non tam sibi, quàm beneuolentiæ acceptum ferre: quo videlicet intelligeret, sese gratijs esse dicatum, ac necessitudini. Tum speciem dedit non tetram & horridam, vti cæteris, sed mitem ac placidam, amoris ac beneuolentiæ notas præ se ferentem. Tribuit oculos amicos, & in his animi signa. Dedit brachiorum sinus ad complexum. Dedit osculi sensum, quo ceu copularentur, & sese contingerent animi. Vni risum attribuit, alacritatis indicium: vni lachrymas, clementiæ & misericordiæ symbolum. Quin & vocem dedit, non minacem & horrendam, sicuti beluis, sed amicam & blandam. Nec his contenta natura, sermonis & rationis vsum vni tribuit: quæ quidem res ad parandam & alendam beneuolentiam in primis valet, ne quid omninò per vim inter homines gereretur. Inseuit odium solitudinis, amorem sodalitatis. Indidit penitus beneuolentiæ semina. Fecit vt quod est saluberrimum, idem sit & suauissimum. Quid enim amico iucundius? At rursum quid æquè necessarium? Proinde si maximè liceret absque mutuo commercio commodè vitam agere, nihil tamen iucundum videri possit absque socio: nisi si quis prorsus hominem exuerit, & in feram degenerarit. Addidit insuper liberalium disciplinarum studium, & cognitionis ardorem: quæ res vt potissimùm abducit hominis ingenium ab omni feritate, ita ad conciliandas necessitudines præcipuam vim habet. Siquidem nec affinitas, nec sanguinis propinquitas, arctiorib. aut firmioribus amicitiæ vinculis astringit animos, quàm societas honestorum studiorum. Super hæc admirabili quadam varietate, dotes tum animorum tum corporum inter mortales partita est: nimirum vt singuli in singulis inuenirent, quod vel amarent ac suspicerent ob excellentiam, vel ob vsum & necessitatem ambirent & amplecterentur. Denique indidit diuinæ mentis scintillulam, vt nullo etiam ostenso præmio, tamen per se iuuet benemereri de omnibus. Id enim Deo maximè proprium ac naturale, suo beneficio consulere vniuersis. Alioqui quid illud est, quòd haud vulgarem animo sentimus voluptatem, vbi quempiam per nos seruatum intelligimus? & ob hoc ipsum homo charus est homini, quòd insigni quopiam beneficio obstrictus est? Proinde Deus in hoc mundo velut simulacrum quoddam sui constituit hominem, vt ceu terrenum quoddam numen saluti prospiceret omnium. Sentiunt hoc ipsa etiam bruta: cùm videamus non mitia solùm, verumetiam pardos & leones, & his immitiores bestias, in magnis periculis ad hominis opem confugere. Hoc extremum omnibus asylum, hæc ara est sanctissima vniuersis, hæc nulli non sacra est ancora. Hominis effigiem vtcunq; depinximus. Nunc belli simulachrum ex aduerso, cum hac, si videtur, componamus. Iam igitur videre te puta barbaras cohortes, ipso vultu sonóque vocis horrendas, hinc atque hinc instructas ferratas acies, formidabilem armorum crepitum simul & fulgorem, inamabilem tantæ multitudinis fremitum, oculos minaces, rauca cornua, terrificum taratantaræ cantum, bombardarum tonitrua, non minus formidolosa veris, sed magis noxia: clamorem insanum, concursum furiosum, immanem laniationem, cadentium & occidentium crudeles vices, congestas strages, vndantes cruore campos, fluuios humano tinctos sanguine. Fit interea nonnunquam, vt frater incidat in fratrem, affinis in affinem, amicus in amicum, & communi furore iam debacchante, in eius viscera stringat ferrum, à quo ne verbo quidem vnquam fuerat læsus. Denique tantum malorum habet illa tragœdia, vt à commemoratione quoque pectus humanum abhorreat. Vt interim non referam, illa vulgaria præ his, leuiáque, protritas passim segetes, exustas villas, incensos pagos, abacta pecora, constupratas virgines, tractos in captiuitatem senes, direpta phana, latrocinijs, prædationibus, violentia plena confusáque omnia. Vtque taceam illa, quæ felicissimum etiam ac iustissimum bellum consequi solent, expilatam plebem, oneratos proceres, tot senes orbos, & simul in cæde liberorum infelicius occisos, quàm si hostis mali sensum vnà cum vita sustulisset: tot anus destitutas, & crudelius quàm ferro peremptas, tot matronas viduas, tot liberos orphanos, tot domus funestas, tot opulentos ad inopiam redactos. Nam de morum pernicie quid attinet loqui, cùm nemo nesciat vniuersam vitæ pestem, semel è bello proficisci? Hinc pietatis contemptus, hinc legum neglectus, hinc ad quiduis audendum sceleris promptus animus. Hoc fonte nobis tam ingens latronum, raptorum, sacrilegorum, percussorum turba scatet. Et, quod est omnium grauissimum, hæc tam exitialis pestilentia nescit se suis continere spacijs: sed in vno quopiam angulo nata, non solùm finitimas regiones veluti contagio peruadit, verumetiā procul semotas, vel mercede, vel per affinitatis aut fœderis occasionem, in communem tumultum, ac rerum tempestatem pertrahit. Quinetiam bellum è bello seritur, è simulato verum, è pusillo maximum exoritur: neq; rarò so-

let in his accidere, quod de Lernæo monstro fabulis proditum est. Hisce de causis, opinor, veteres illi poetæ, qui rerum vim ac naturam & sagacissimè perspexerunt, & aptissimis figmentis adumbrarunt, tradidère bellum ab inferis immitti, idq; Furiarum ministerio: neq; quamlibet furiam ad hoc negocij conficiendum esse idoneam. Deligitur omnium pestilentissima,

—Cui nomina mille,
Mille nocendi artes.—

Hæc innumeris armata colubris, tartarea buccina præcinit. Pan insano tumultu complet vniuersa. Bellona furiosum quatit flagellum. Furor impius, ruptis omnibus vinculorum nodis, euolat horridus ore cruento. Neque non viderunt hæc grammatici: quorum alij bellum κατ' ἀντίφρασιν dictum volunt, quòd nihil habeat neque bonum, neque bellum: nec alia ratione bellum esse bellum, quàm Furiæ sunt Eumenides. Alij malunt à belua deductum, quòd beluarum sit, non hominum, in mutuum exitium congredi. At mihi sanè plus quàm ferinum, plus quàm beluinum esse videtur, armis confligere. Primùm enim pleraque brutorum animantium in suo quodque genere concorditer & ciuiliter degunt, gregatim incedunt, ope mutua sese tuentur. Ne feræ quidem omnes dimicant (sunt enim & innoxiæ, sicut damæ & lepores) sed omnium efferatissimæ, veluti leones, lupi, tigrides. Quanquam nec hæ belligerantur inter sese, quemadmodum nos. Canis caninam non est: leonum inter se feritas non dimicat: draconi cum dracone pax est: inter venena conuenit. At homini nulla fera perniciosior, quàm homo. Rursum illæ cùm pugnant, suis pugnant armis: nos præter naturam arte cacodæmonum excogitatis instruimur homines in hominum perniciem. Nec illæ quibuslibet de causis sæuiunt, verùm vbi vel fames stimulat in rabiem, vel se peti sentiunt, vel fœtui suo timent: nos, Deum immortalem, quàm friuolis de causis, quas bellorum tragœdias excitamus: ob inanissimos ditionum titulos, ob puerilem iram, ob interceptam mulierculam, ob causas his quoque multò magis ridiculas. Ad hæc inter feras, vni cum vna bellum est, idque perbreue, & vt cruentissima pugna sit, vna aut altera vulnerata disceditur. Quando auditum est id quod passim faciunt homines, centum milia beluarum mutuo laniatu concidisse? Adde quòd vt feris quibusdam naturale dissidium est cum alijs diuersi generis, ita rursum habent, cum quibus genuina firmáque cohærent amicitia. At homini cum homine, & cuilibet cum quolibet, iugis pugna est, nec vllum satis firmum fœdus inter vllos mortalium. Adeò quicquid à sua recessit natura, in peiorem degenerat speciem, quàm si natura malitiam ingenuisset. Vis scire quàm ferina, quàm fœda, quam non digna homine res sit bellum? Spectastíne aliquando leonem cum vrso commissum? Qui rictus, qui rugitus, qui fremitus, quæ immanitas, quæ laniatio? Inhorrescit qui spectat etiam in tuto. At quanto fœdius spectaculum, quanto immanius, videre hominem cum homine, tot armis, tot telis instructum confligere? Quæso te, quis homines crederet, nisi consuetudo mali sustulisset admirationem? Ardent oculi, pallent ora, furorem præfert incessus, frendet vox, clamor insanus, totus homo ferreus est, crepant arma, fulminant bombardæ. Mitius erat, si cibi causa homo hominem deuoraret, si sanguinem hauriret: quanquam huc quoque ventum est à quibusdam, vt id odij gratia faciant, quod excusatius faceret vsus aut necessitas. At nunc idem fit crudelius, telis veneno tinctis, tartareis machinis. Nullum vsquam hominis vestigium. An credas hic ipsam naturam agnituram quod condidit? Et si quis admoneat, annon meritò huiusmodi verbis sit execratura facinus impium? Quod nouum spectaculum ego video? Quis tartarus hoc nobis portentum ædidit? Sunt qui me nouercam appellent, quòd in tam immensa rerum summa, venena quædam genuerim, quanquam & hæc in hominis commodum cessura: quòd aliquot animantia parum mitia finxerim, etiamsi nulla fera tam immitis est, quin arte & officijs possit cicurari. Hominis cura mansuescunt leones, mitescunt dracones, seruiunt vrsi. Quæ tandem est ista plus quàm nouerca, quæ nouam hanc beluam, totius mundi pestem nobis dedit? Vnum animal totum genui beneuolentiæ, placidum, amicum, salutare. Quid accidit, vt in huiusmodi feram degenerârit? Nihil agnosco hominis illius, quem finxi. Quis malus genius vitiauit opus meum? Quæ saga mentem humanam excantauit, & incantauit beluinam? Quæ Circe natiuam vertit formam? Iuberem vt ad speculum sese contemplaretur infelix: sed quid cernant oculi, cùm mens absit? Tamen aspice teipsum, si potes, furiose bellator, si quo pacto contingat resipiscere. Vnde tibi minax crista verticis? vnde fulgens galea? vnde ferrea cornua? vnde pinnati cubiti? vnde squamæ? vnde dentes ærei? vnde laminæ? vnde tela letifera? vnde vox plus quàm ferina? vnde vultus iste plus quàm beluinus? vnde tonitru & fulmen, ipso Iouis fulmine tum formidabilius, tum nocentius? Ego te diuinum quoddam animal finxi: quid venit in mentē, vt teipsum in tam immanem beluam transformares, vt nulla iam belua futura sit belua, si cum homine componatur? Hæc atque id genus alia permulta diceret, opinor, architectrix illa rerum natura. Proinde cū sic conditus sit homo, quemadmodum ostensum est: cùm huiusmodi res sit, bellum quemadmodum nimium crebrò sentimus: haud mediocriter admirandum videtur, quis deus, quis morbus, aut qui casus primùm in humanū pectus immiserit, vt lethale ferrum in hominis stringeret viscera. Multis gradibus ad tam insignem vesaniam ventum sit oportet. Nemo siquidē repentè fuit turpissimus, vt inquit poeta Satyricus. Sémperque malorū maxima, sub vmbra ac specie boni subrepserunt in vitam hominum. Olim igitur cùm rudes illi priscique mortales, nudi, sine mœnibus absque tecto, vitā in syluis agerent, euenit aliquoties, vt à feris ac beluis offenderentur. Cū primùm homini bellum susceptum est: & vir fortis habebatur ac dux, qui ferarū vim ab hominū genere depulisset. Quin & æquissimū videbatur, iugulare iugulantes, trucidare trucidantes: præsertim cū nulla lacessitæ iniuria, vltrò nos impeterent. Ea res cū summæ laudi duceretur (hinc enim deus factus est Hercules) cœpit animosa iuuentus passim venari bestias, exuuiū ceu trophæū ostentare. Deinde non contenti iugulasse, pellibus illarum sese munierunt aduersus rigorē hyemis. Hæc erant prima homicidia, hæc spolia. Post hæc longius progressi rē ausi sunt, quam Pythagoras vehementer impiā arbitratus est: & nobis poterat prodigiosa videri, nisi vetaret consuetudo: quæ tantā vbique vim habet, vt apud nationes quasdam pium fuerit habitum, parentē grandæuū plagis obrutum in fossam depellere, & eripere vitā illi, per quem vitæ munus contigerat: sanctum haberetur, carnibus affinium amicorum vesci: pulchrū existimaretur, virginem in Veneris phano prostare populo: multáque his absurdiora, quæ si quis nunc referat tantùm, nemo non sit abominaturus. Adeò nihil est tam scelerosum, nihil tā atrox, quod & non probetur, si id commendet assuetudo. Ergo quod ausi sunt facinus? Non veriti sunt vesci ferarū extinctarum cadaueribus, dentibus laniare carnē exanimem, haurire sanguinē, exugere saniem, & viscera (vt ait Ouidius) in viscera condere. Id facinus tametsi mitioribus ingeniis tam immane videretur, tamen commendauit vsus & cōmoditas. Placuit & in deliciis, cadaueris species. Carnes insepeliuntur crustis, condiuntur aromatibus, inscribitur titulus: Hic situs est aper, hic sepultus est vrsus. O cadauerosas voluptates. Processum est longius. A noxijs feris itum est ad pecudes innoxias. Sæuitum est passim in oues,

— Animal sine fraude dolóq;,

sæuitum in leporem, non ob aliud crimen, nisi quòd esculentus esset. Nec temperatum à boue domestico, qui suo sudore diu familiam aluerat ingratam: nulli volucrum, nulli piscium generi parcitum est, & eò processit gulæ tyrannis, vt nullum animal vsquam tutum esset ab hominis crudelitate. Verùm hoc quoque persuasit consuetudo, vt sæuitia non videretur in vllum animantis genus, modò ab hominis cæde temperaretur. Sed in nobis fortasse situm est, vitia quemadmodum mare non admittere: verùm vt admisso limitem præscribamus, id non est vtiquam in manu. Semel receptum vtrumuis, haud nostro ducitur arbitrio, sed suo fertur impetu. Posteaquam his rudimentis essent ad cædem exercitati, persuasit ira, vt homo

hominem

hominem fuste, saxóve, aut pugno peteret. Siquidem iis adhuc armis cum pugnabatur, opinor, & iam occidendis pecudibus didicerant, hominem quoque minimo negocio posse perimi. Verùm ista crudelitas diu constitit intra monomachias. Vnius iactura bellum dirimebatur: nonnunquam vterque cadebat, sed vterque vita indignus. Ad hæc nonnullam etiam æqui speciem habebat, sustulisse inimicum: laudi quoque cœptum est dari, si quis violentum & pestilentem hominem, cuiusmodi ferunt fuisse Cacum & Busiridem, confecisset, orbémque monstris istiusmodi liberasset. Siquidem videmus hos etiã titulos, in Herculis extare laudibus. Deinde concursum est à pluribus, vt quosque vel affinitas, vel vicinia, vel necessitudo coniunxerat. Et quod nunc latrocinium est, tum bellum erat. Saxis & sudibus præustis, etiamnum res gerebatur. Riuulus occurrens, aut rupes, aut simile quippiam obuiũ, prælia dirimebat. Interea dum crescit vsu feritas, dum gliscunt iræ, dum magis artescit ambitio, furorem suum armant ingenio. Excogitantur arma qualiacunque, quibus se communirent: & cogitantur tela, quibus hostem perderent. Iam passim, iam frequentiore manu, iam armati confligari cœperunt. Nec huic manifesto furori, suus defuit honos. Bellum appellarunt, & virtutem esse voluerunt, si quis sui capitis periculo vim hostium à liberis, ab vxore, à pecore, à domesticis latebris propelleret. Atque ita paulatim vna cum rerum cultu crescente militia, bellum indicere cœpit ciuitas ciuitati, regio regioni, regnũ regno. Quanquam in re per se crudelissima tamen remanebant adhuc humanitatis pristinæ vestigia. Repetebantur res per fecialem, citabantur testes superi, velitatione præludebatur ad pugnam. Telis vulgaribus, & virtute, non dolo, res agebatur. Nefas erat ferire hostem, nisi signo dato: non licebat pugnare, vbi receptui cecinisset imperator. Denique virtutis & gloriæ certamen erat, magis quàm occidendi cupiditas. Nec dum arma mouebantur, nisi in exteros: quos ob id hostes, velut hospites appellabant. Hinc nata sunt imperia: quorum nullum vnquã fuit in vlla natione, quod non fuerit multo generis humani sanguine paratum. Deinceps assiduæ bellorum vices, dum vicissim alius alium ab imperio depellit, & sibi vindicat. Post hæc cum imperia quoque ad sceleratissimos mortales deuenissent, iam in quoslibet pro libidine mota sunt arma: neque malè meriti, sed bene fortunati, cœperunt maximè belli periclis esse obnoxij: & iam prælij scopus, non laus esse, sed sordidum lucrum, aut hoc etiam sceleratius aliquid. Non dubito quin hæc prospexerit sapientissimus ille Pythagoras, cùm philosophico commento multitudinem hominum imperitam à laniandis pecudibus deterreret. Videbat futurum, vt qui nulla lacessitus iniuria, pecudis innoxię sanguinem fundere consueuisset, idem commotus ira & iniuria prouocatus, non metueret hominem interimere. Porrò bellum quid aliud est, quàm multorum commune homicidium, & latrocinium, hoc sceleratius, quo latius patens? Sed ridentur hæc ceu deliramenta scholasticorum à crassis proceribus nostri temporis: qui cùm præter figuram nihil habent hominis, tamen ipsi sibi planè dij videntur. Et tamen ab iis initiis, huc videmus esse peruentum insaniæ, vt tota vita nihil aliud agatur. Belligeramur assiduè, gens cum gente colliditur, regnum cum regno, ciuitas cum ciuitate, princeps cũ principe, populus cum populo, & (quod Ethnici quoque fatentur impium) affinis cum affini, cognatus cum cognato, frater cum fratre, filius cum patre. Denique (quod ego, sanè puto his omnibus atrocius) Christianus cum homine: addam inuitus, quod est atrocissimum, Christianus cum Christiano. Et ò cæcitatem mentis humanæ, hęc nemo miratur, nemo detestatur. Sunt qui applaudant, qui vehant laudibus, qui rem plus quàm tartaream, sanctam appellent, ac principes vltro furentes instigant, oleum (quod aiunt) addentes camino. Alius è sacro suggesto promittit omnium admissorum condonationem, qui sub eius principis signis pugnarint. Alius clamat: Inuictissime Princeps, tu modò serua mentem istam religioni fauentem, Deus pugnabit pro te. Alius promittit certam victoriam, prophetarum voces ad rem impiã detorquẽs, interpretans illa, Non timebis à timore nocturno, à sagitta volante in die, à dæmonio meridiano: &, Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: &, Super aspidem & basilicum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Denique totus hic mysticus Psalmus ad res prophanas, ad hos & illos principes detorquebatur. Nec deerant vtrique parti tales prophetæ, nec deerant talibus prophetis applausores. Tam bellaces audiuimus conciones Monachorum, Theologorum, Episcoporum. Itaque bellatur à decrepitis, bellatur à sacerdotibus, bellatur à monachis: & cum re tam diabolica Christum miscemus. Concurrunt acies vtrinque crucis insigne præferentes: quæ vel ipsa poterat admonere, quo pacto conueniat vincere Christianos. A sacro illo cœlesti, quo perfecta illa & ineffabilis Christianorum coniunctio repræsentatur, curritur ad mutuam cædem: & rei tam impiæ Christum facimus & spectatorem & autorem. Vbinam diaboli regnum est, si in bello non est? Cur huc pertrahimus Christum, cui citius cum quouis lupanari conueniat, quàm cum bello? Indignatur Paulus Apostolus, vllam esse controuersiam inter Christianos, vt iudex sit adeundus, qui litem dirimat. Quid si conspiceret nos toto orbe belligerantes, & quamlibet leui de causa, immanius quàm vlli bellarint Ethnici, crudelius quam vlli barbari? idque fieri autoribus, hortatoribus, adiutoribus his, qui pacificum illum & omnia conglutinantem pontificem repræsentant, quique pacis omine salutant populum? Neque me clam est, quid iamdudum mihi reclament Cares isti, quorum messis est è malis publicis. Bellum suscipimus inuiti, aliorum coacti malefactis. Ius nostrũ persequimur. Quicquid malorũ habet bellum, illis feratur acceptum, qui belli dedere causas. Sed quiescant interim paulisper, & horum causationes suo loco refellemus, ac fucũ hunc, quo morbum nostrum præteximus, detrahemus. Iam sicut hominem cum bello, hoc est, animal placidissimum cum re lõgè immanissima composuimus, quo magis perspicua fieret atrocitas: sic bellum cum pace, rem miserrimam pariter & sceleratissimam, cum re felicissima simul & optima comparemus: atque ita demũ apparebit, quantæ dementiæ sit tanto tumultu, tantis laboribus, tanto sumptu, tanto discrimine, tot calamitatibus affectare bellum, cùm multo minoris emi possit concordia. Principiò quid in rerum natura dulcius aut melius amicitia? Nihil profectò. Atqui quid aliud est pax, quam multorum inter ipsos amicitia? Sicuti contrà bellum nihil aliud est, quam plurium simultas. Bonorum autem ea ratio est, vt quo latius pateant, hoc plus adferant commoditatis. Proinde cum vnius cum vno necessitudo, res sit adeò suauis & salutaris: quam ingens erit felicitas, si regnum cum regno, si natio cum natione, necessitudinis vinculo copuletur? E diuersò malorum rerum ea est natura, vt quo latius manarint hoc magis sint suo dignę vocabulo. Itaque si miserum, si sceleratum est, hominem cum homine ferro congredi: quantò calamitosius, quantóque sceleratius est, idẽ à tot hominum millibus fieri? Concordia res paruæ crescunt, discordia dilabuntur & magnę. Pax omnium bonarum rerum & parens est, & nutrix. Bellum repentè semelque quicquid est lætum, quicquid est pulchrum, obruit, extinguit, abolet, omniúmque malorum Lernam quandã in vitam mortalium effundit. Pacis tempore, non secus ac si nouum quoddam ver rebus humanis adfulserit, coluntur agri, vernant horti, pascuntur lętæ pecudes, ædificantur villæ, extruuntur oppida, instaurantur collapsa, ornantur & augentur extructa, crescunt opes, aluntur voluptates, vigent leges, floret reipublicæ disciplina, feruet religio, valet æquitas, pollet humanitas, calent artes opificũ, vberior est quæstus pauperum, splendidior opulentia diuitum: efflorescunt honestissimarum disciplinarum studia, eruditur iuuentus, tranquillo fruuntur ocio senes, bonis auspiciis nubunt virgines,

Laudantur simili prole puerperæ:

florent boni, minus peccant mali. At simulatque belli sæua tempestas ingruerit, Deum immortalem, quàm ingens malorum pelagus occupat, inundat, obruit vniuersa. Abiguntur armenta, proteruntur segetes, trucidantur agricolæ, exuruntur villæ, tot seculis extructæ florentissimæ ciuitates, vna procella subuertũtur. Adeò procliuius est lędere,

quàm benefacere. Ciuium opes ad execrandos latrones ac sicarios transferuntur. Mœrent domus: metu, luctu, & querimoniis, lamentis complentur omnia. Frigent artes opificum: pauperibus aut ieiunandum, aut ad impias confugendum artes. Diuites aut ereptas deplorant facultates, aut timent relictis, vtroque modo miserrimi. Virginũ aut nullæ, aut tristes & funestæ nuptiæ. Desolatæ matronæ domi sterilescunt: silent leges, ridetur humanitas, nullum habet locũ æquitas: religio ludibrio est, sacri & prophani nullum omnino discrimen. Corrumpitur omni vitiorum genere iuuentus: damnant longæuitatem suam luctuosi senes. Nullus honos honestis literarum studiis. In summa plus malorum sentimus in bello, quàm vllius sermo possit assequi, nedum meus. Forte tolerari poterat, si bella calamitosos modò nos facerent, non etiam nocentes & impios: si pax feliciores tantùm redderet, non meliores quoque. Impius autem est, quisquis bellum accersit. Nimium heu nimium malorũ erat, quibus assiduè velit nolit, vexatur, atteritur, absorbetur ærumnosa mortalitas. Ante bis mille fermè annos trecenta morborum nomina medicis sunt animaduersa, præter species, iã & quotidie subnascentes nouos, & senectutem ipsam, morbum immedicabilem. Legimus alibi totas vrbes terræ quassatione subrutas, alibi conflagrasse fulmine, alibi solidas etiam hiatu terrarũ absorptas regiones, oppida suffossione cuniculorum corruisse: vt ne commemorem, quantam hominum multitudinem iam ob assuetudinem cõtempti casus absumant, exundatio maris & fluminũ, ruinæ montium & ædificiorum, venena, lapsus, feræ, cibus, potus, somnus. Alium haustus in potu lactis pilus, alium acinum vuæ, alium os piscis inhærens gutturi præfocauit. Sunt quos subitum exanimarit gaudium: nam de vehemẽti dolore minus est mirum. Adde nunc fatales pestilentias, nõ rarò passim sæuientes. Nulla pars orbis est, vnde non immineat periculum humanæ vitæ, alioqui per se quoque fugacissimæ. Tantum vndique malorum obturbat, vt non sine causa Homerus hominem animantium miserrimum pronunciauerit. Verùm hæc mala, quoniam nec vitari facilè possunt, nec nostro accidunt vitio, calamitosos tantùm faciunt, non item facinorosos. Quid iuuat tam innumeris obnoxios calamitatibus, vltrò sibi malum, perinde quasi desit, accersere? Et accersere non quoduis malum, sed malum omnium multo teterrimum: tam periculosum vt vnum vincat omnia: tam fœcundum, vt vnũ in se complectatur vniuersa: tam pestilens, vt non minus impios efficiat, quàm ærumnosos: vt miserrimos reddat, nec tamen miserandos, nisi hos qui minimè volunt, & maximè sentiunt? Adiice iam his omnibus, quòd pacis commoda latissimè sese diffundunt, & ad plurimos pertinent. In bello si quid feliciter cecidit (quanquam, ô superi, quid hic potest dici felix?) id ad paucos pertinet, & eos indignos. Alterius salus, alterius est exitium: alterius opes, alterius sunt spolia: huius triumphus, illius est luctus: vt acerba sit infelicitas, immanis & cruenta felicitas. Quanquam plerunque fit, vt iuxta Cadmeam, quam vocant, victoriã vtraque pars ploret. Et haud scio an vnquam bellum adeò cesserit feliciter, vt cordatum victorem suscepti non pœnituerit. Ergo cùm pax res sit omnium tum optima, tũ iucundissima: bellum cõtrà res omnium miserrima, simul & sceleratissima: num hos sanę mentis arbitrabimur qui cùm illam mediocri negocio parare queant, hoc malint summis etiam difficultatibus accersere? Primùm quàm insuauis res, primus ille belli rumor: deinde quantum inuidiæ subeundum principi, dum crebris decimationibus expilat suos. Quantum negocij in adiungendis aut retinendis auxiliis, quantum in accersendis barbaricis cohortibus & mercenario milite. Quantum impendij simul & curarum in apparandis classibus, in extruendis aut sarciendis arcibus & præsidiis, in adornandis tentoriis, in fabricandis & comportandis machinis, armis, telis sarcinis, vehiculis, commeatu. Quantum laboris exhauriendũ in compingendis vallis, in euacuandis fossis, in suffodiendis cuniculis, in excubiis, in stationibus, in exercitamentis. Omitto iam metus, omitto pericula. Quid enim non metuendum in bello? Quis enumerare valeat incommoda vitæ, quę stultissimi milites in castris perferunt, & ob id maioribus digni, quòd spontè perferant? Victũ, quem bos quoque fastidiat Cyprius: cubile, quod aspernetur scarabeus: somnos raros, nec hos tuo datos arbitrio. Tentorium vndique ventis peruium, ac ne tẽtorium quidem. Durandum sub dio, cubitandum humi, standum in armis, ferenda inedia, frigus, æstus, puluis, imber: seruiendum ducibus, vapulandum ferulis: quandoquidem nulla est vllius mancipij seruitus indignior, quàm militum. Ad hęc ad triste signum eundum in mortem, vt aut occidas immaniter, aut cadas infeliciter. Tantum malorum suscipitur, vt ad rem omnium miserrimam liceat peruenire. Tam immensis malis nosipsos prius affligimus, vt alios possimus affligere. Quòd si velimus rem ad calculum vocare, & veris rationibus expendere, quanti bellum constet, quanti pax: profectò comperiemus, hanc vel decima parte curarum, laborum, molestiarum, periculorum, sumptuum, denique sanguinis posse comparari, quibus bellum accersitur. Tantam hominum turbam educis in periculum, vt oppidum aliquod euertas: at horum opera, vel citra periculum, aliud extrui poterat multo preclarius oppidum. Sed nocere vis hosti. Iam hoc ipsum inhumanum. Attamen illud expende, num illi nocere non possis, nisi prius noceas tuis. Et furiosi videtur hominis, tantum certi mali sumere: cùm incertũ sit, quò sit alea belli casura. Verùm esto, rapuerit ad hanc vesaniam ethnicos vel stulticia, vel ira, vel ambitio, vel auaritia, vel immanitas, siue (quod magis arbitror) ab inferis immissæ Furiæ: vnde hoc nobis in mentem venit, vt Christianus in Christianũ cruentũ stringat ferrũ? Parricidiũ vocatur, si frater occidat fratrẽ. At Christianus cõiunctior Christiano, quàm vllus germanus germano, nisi firmiora sunt naturæ vincula, quàm Christi. Quàm absurdum est, eos penè continenter inter se belligerari, quos vna domus habet Ecclesia, qui eiusdẽ corporis membra cõmuni capite gloriãtur, nẽpe Christo: communem habẽt patrem in cœlis, cõmuni vegetantur spiritu, iisdẽ initiati sunt mysteriis, eodẽ redempti sanguine, eodẽ renati fonte, iisdem aluntur sacramentis, eidem militant imperatori, eodẽ vescuntur pane, eiusdem participes sunt calicis: communẽ habent hostẽ diabolum, postremò ad eandem omnes vocati sunt hæreditatẽ. Vbi sunt tã multa perfectæ concordiæ sacramenta, vbi tam innumera pacis documenta? Vnum præceptum Christus appellauit suum, nẽpe charitatis. Cum hac quid æquè pugnat atque bellũ? Felici pacis omine salutat suos. Discipulis preter pacem nihil donat, præter pacẽ nihil relinquit. In sacris illis precibus illud præcipuè patrem orat, vt quemadmodum ipse idem erat cum eo, ita & sui, hoc est, Christiani, idem essent secũ. Iam plus audis, quàm pacem, plus quàm amicitiã, plus quàm concordiã. Christi typum habebat Solomon, quod Hebræis pacificũ sonat: ab hoc sibi templum extrui voluit. Dauid alioqui diuersis virtutibus egregiè clarũ, tamẽ hoc elogio submouit ab extructione templi, quòd sanguinarius esset. Et tamen is autore Deo bella ferè gessit aduersus impios: atque id sanè eo seculo, quo nondum docuerat ille Mosaicæ legis absolutor, etiã inimicos esse diligendos. Nato Christo, non bellũ, neque triumphos, sed pacẽ canunt angeli. De nondũ nato præcinuit vates ille mysticus: Et factus est in pace locus eius. Vniuersam illius doctrinã excute, nihil vsquam reperies, quod non spiret pacẽ, quod non sonet amicitiã, quod non sapiat charitatem. Et quoniã intelligebat pacẽ aliter non posse cõstare nisi penitùs contẽptis his, pro quibus mundus hic digladiatur, iussit vt ab ipso disceremus esse mites. Beatos vocauit, qui diuitias, & harũ filiam superbiam pro nihilo ducerent (nam hos vocat pauperes spiritu:) beatos, qui voluptates huius mundi spernerent, quos lugentes appellat, qui se paterẽtur suis exturbari possessionibus, scientes hic nihil aliud esse, quàm exilium, veram patriã, verã possessionem in cœlo sitam esse piis. beatos, qui benemerentes de omnibus impunè & malè audirent, & malis afficerentur. Vetuit, ne quis malo resisteret. Breuiter, vt omnis illius doctrina tolerantiã & amorem precipit, ita tota vita nihil aliud docet, quàm mansuetudinẽ. Sic ille regnauit, sic bellauit, sic vicit, sic triũphauit. Nec aliud inculcant Apostoli, qui purum adhuc Christi spiritum imbiberant, & musto illo feliciter erant temulenti.

Quid vn-

Quid vndique sonant omnes Pauli literæ, nisi pacem, nisi lenitatem, nisi charitatem? Quid Ioannes loquitur, quid iterat, nisi dilectionem? Quid aliud Petrus? quid aliud omnes verè Christiani scriptores? Vnde tantus bellorum tumultus inter filios pacis? An fabula est, quòd Christus se vitem appellat, suos palmites? Quis vnquam vidit palmitē pugnare cum palmite? An vanū est, quod non semel scripsit Paulus Ecclesiā nihil aliud esse, quàm vnū corpus è diuersis mēbris connexū, adhærens vni capiti Christo? Quis vidit oculum pugnare cū manu, aut ventrem cum pede? In hoc vniuerso, rerum omniū tam dissimiliū, harmonia est. In animalis corpore, pax est mēbro: quod quæque pars dotis habet, non vni sibi habet, sed in cōmune omnibus. Si quid accidit vnicuilibet opitulatur vniuersum corpus. An plus potest in perituro corpore, naturæ connexio, quàm in mystico & immortali, copula spiritus? An frustra precamur illud ex præscripto Christi: Fiat voluntas tua, quemadmodū in cœlo, sic & in terra? In illa ciuitate, summa concordia est. At Christus nihil aliud esse voluit suam Ecclesiā, quàm cœlestē quendam populū, in terris ad illius imaginem, quoad fieri potest, viuentē, illò properantē, ab illa pendentem. Age, finge iam mihi nunc nouum aliquem hospitē, vel è lunaribus illis ciuitatibus, quas inhabitat Empedocles, vel ex vno quopiam mundo eorū, quos innumerabiles fabricatus est Democritus, in hunc nostrum venisse, quid rerū agatur cupientē cognoscere. Cúmq; de singulis edoctus, audierit esse vnū quoddam animal, mirè cōmixtum ex corpore, quod cū brutis habeat cōmune, ex animo, quo diuinæ mentis referat imaginem: id adeò esse generosum, vt quanquā hic exulet, tamen cæteris omnibus imperet animantibus: quod ob cœlestem originē, semper ad cœlestia nitatur & immortalia: quod in tantū curæ fuerit æterno numini, vt quoniā neque naturæ viribus, neque philosophiæ rationibus assequi poterat quod affectabat, vnicū filium suum huc delegarit, qui nouū doctrinæ genus inueheret. Deinde simulátque totam Christi vitā ac decreta perdidicerit, cupiat ex ædita quapiā specula, videre quod audisset. Vbi conspexerit cætera animantia probe in suo genere degere, ac naturæ legibus duci, nihil appetere, nisi quod dictet natura, vnū animal inter se cauponari, negociari, rixari, belligerari: nónne, quoduis animal potius suspicabitur hominē esse de quo audierat, quàm ipsum hominē? Deinde admonitus ab indice, quis sit homo, iam dispiciat, vbi sit grex ille Christianorū, qui cœlestis illius doctoris institutum sequentes, angelicæ ciuitatis simulacrum exhibeant. annon vbiuis potius iudicabit habitare Christianos, quàm in hisce regionibus, in quibus tantam videret opulentiam, luxum, libidinē, fastum, tyrannidē, ambitionem, fraudē, inuidiam, iracundiam, discordiam, rixas, pugnas, bella, tumultus, breuiter omniū rerum, quas Christus damnat, maiorem penè Lernam, quā apud vllos Turcas aut Saracenos? Vnde igitur pestis hęc irrepsit in populum Christianū? Nimirum paulatim hoc quoque malum, sicuti cætera pleraque, receptum est ab incautis. Siquidē omne malū aut sensim obrēpit in hominū vitam, aut sub prætextu boni sese insinuat. Primùm igitur irrepsit eruditio, velut idonea res ad confutandos hæreticos, philosophorum, poetarū, & oratorum literis armatos. Et initiò quidem non ista discebātur à Christianis, sed quibus fortè contigerant ante Christū cognitum, hi quod iam partum erat, in pios conferebant vsus. Eloquentia quoque dissimulata magis quàm spreta primùm, deinde palàm etiam. Proinde sub prætextu profligandi hæreticos, subrepsit ambitiosa rixandi libido, quæ non mediocrem Ecclesiæ pestem inuexit. Tandem huc processum est, vt in mediam Theologiā totus sit receptus Aristoteles: & ita receptus, vt huius autoritas penè sanctior sit, quàm Christi. Nam si quid ille dixit, parū accōmodum ad vitam nostrā, licet interpretamento detorquere: cæterùm exploditur ilicò, qui vel leuiter ausit Aristotelicis oraculis refragari. Ab hoc didicimus, non esse perfectam hominis felicitatem, nisi corporis & fortunæ bona accesserint. Ab hoc didicimus, non posse florere Remp. in qua sint omnia communia. Huius omnia decreta, cum Christi doctrina conamur adglutinare: hoc est aquam flāmis miscere. Recepimus nonnihil & à Cæsareis legibus, propter æquitatem quam præ se ferunt: & quo magis conuenirent, Euangelicam doctrinā ad eas quoad licuit detorsimus. At hæ permittunt vim vi repellere, suū quemque ius persequi, probant negociationem, recipiunt vsuram, modò moderatā: bellum ceu rem præclaram efferunt, modò iustum. Iustū autem esse definiunt, quod indictum sit à principe, quamlibet puero aut stulto. Denique tota iā Christi doctrina, dialecticorum, sophistarum, mathematicorū, oratorum, poetarum, philosophorum, & iureconsultorū, ethnicorū literis ita contaminata est, vt maxima pars ęui consumenda sit, prius quā vacet arcanas scrutari literas: ad quas vt aliquando venias, tot tamen opinionibus mundanis infectus accedas oportet, vt Christi iam decreta aut prorsus offendant, aut ad illorū dogmata torqueātur. Atque hæc res adeò non improbatur, vt nefas sit eum de Christianis loqui literis, qui sese nugis Aristotelicis, vel potius sophisticis, totū ad ambas vsque, quod aiunt, aures non expleuerit. Quasi verò Christi doctrina sit eiusmodi, vt non vel maximè possit esse cōmunis omniū, vel vllo pacto cū philosophorum sapientia consentiat. Post hæc recepimus honoris nonnihil, sed vltrò delatum: quem deinde, veluti debitū cœpimus exigere. Id visum est non iniquū. Deinde recepimus opes, sed in pauperū subsidium distribuendas, pòst etiam in vsus nostros. Quid ni, posteaquā didicimus hunc esse charitatis ordinē, vt sibi quisque sit proximus? Neque deerant prætextus huic malo. Pium, consulere liberis: æquum, prospicere venturæ senectuti. Postremò: Cur reiiciam opes, inquiunt, si citra fraudem contingant? His gradibus paulatim eò ventum est, vt is optimus habeatur, qui sit locupletissimus: nec vnquam maior fuerit honos diuitiis apud ethnicos, quā hodie sit apud Christianos. Quid est enim omninò vel sacrum, vel prophanum, quod non harū geratur arbitrio? Videbatur his ornamentis conuenire nonnihil imperij. Neque defuit, qui vellet cedere. Receptū est hoc quoque, sed grauatim & parcè. Deinde ita, vt solo titulo contenti, rem libenter in alios reiicerent. Postremò paulatim huc itum est, vt episcopus sibi non videatur episcopus, nisi mundanæ aliquid ditionis accesserit. Parū honestus abbas, si nusquam possit, quod possunt tyranni. Tandē perfricta facie pudorē omnem abstersimus, omnia verecūdiæ repagula discussimus. Quicquid vnquam apud Ethnicos fuit auaritię, quicquid ambitionis, quicquid luxus, quicquid fastus, quicquid tyrannidis id imitamur, æquamus, vincimus. Et vt de leuioribus interim sileam, an vnquam apud ethnicos bellatum est, aut æquè perpetuò, aut crudelius quā inter Christianos? Quas tempestates, quos bellorū æstus, quoties discissa fœdera, quas strages his paucis annis cōspeximus? Quę natio cum qua non conflictata est ferro? Et postea Turcā execramur: quasi possit vllum spectaculum esse Turcis iucundius, quā quod illis quotidie mutuis cladibus exhibemus ipsi. Insaniebat Xerxes, cùm ingentē illam multitudinem, Græciam inuasurus educeret. An tibi constitisse animo videtur, qui Atho monti minaces scripserit epistolas, ni cederet: qui mari Hellesponto, quòd parum cōmodum fuisset nauigare volenti, plagas iusserit infligi? Furebat Alexander ille magnus. Quis negat? Optabat semideus ille plureis mundos, quos deuinceret: tanta gloriæ febris iuuenilem obsederat animū. Et tamen isti, quos Seneca non dubitat furiosos appellare latrones, bellabant humanius nobis, bellabant maiore fide, nec similibus machinis, nec similibus artibus, nec tam friuolis titulis, quàm bellamus Christiani. Si reuolues ethnicorum historias, quā multos reperies duces, qui miris artibus bellum declinarint? qui hostem officiis deuincire quā armis deuincere maluerint? Quidam etiam cedere principatum prius habuerunt, quā experiri Martem. Nos pseudochristiani nihil nō rapimus ad occasionem belli. Ethnici bellatores priusquam venirent ad arma, veniebant in colloquium. Apud Romanos omnibus tētatis mittebatur Fecialis cum Patre Patrato, peragebantur ceremoniæ: nimirum moræ quærebantur, quę bellandi furorē temperarent. Atque iis quoque peractis non licebat manum conserere cum hoste, nisi signo dato: quod ita dabatur, vt miles nesciret, quādo dandum esset. Ac ne hoc quidem dato, licebat cuiquam hostem

vel lacesseres vel ferire, qui quanquam in castris versaretur, tamen sacramento militari non esset obstrictus: adeò vt Cato senior filium in castris cessantem per literas admonuerit, vt Romam redeat, aut si mallet in exercitu manere, veniam petat à duce, vt sibi cum hoste congredi liceat. Iam vt belli signum non faciebat potestatē pugnandi, nisi sacramento astrictis: ita signum quo canebatur receptui, omnibus adimebat occidendi facultatem: adeò vt à Cyro laudatus sit miles quidam qui quum sublato gladio fuerat hostem interfecturus, mox vt sensit cani receptui, dimiserit hostem. Hæc eò pertinebant, ne quis crederet sibi licere occidere hominē, nisi necessitas eò compelleret. Nunc inter Christianos vir fortis habetur, si quis eius gentis quicum bellum est, hominem, fortè obuium in nemore, non armatum, sed pecuniis onustum, nec bellum molientem, sed aliquò fugientem ne bellet, occiderit, occisum spoliauerit, spoliatū defoderit. Et milites vocantur, qui spe lucelli vltrò prouolant ad pugnam, & in vtraque acie ceu gladiatores pugnant germani aduersus germanos, ad eiusdem principis ditionem pertinentes. Et hi cùm à talibus præliis redeunt domū, veluti milites narrant sua facinora: nec interim vt prædones ac patriæ perduelles, ac principis sui desertores puniuntur. Carnificem abominamur, quòd conductus, ex legum autoritate nocentes damnatósque iugulat: & qui relictis parētibus, vxoribus ac liberis, vltro procurrunt in bellum, non conducti, sed ambientes vt ad impiam lanienā conducantur, vbi domū redierint, gratiosiores penè sunt, quàm si nusquam abfuissent. Ex facinoribus aliquid nobilitatis putāt accedere. Infamis est, qui vestem furto sustulit: qui & proficiscens in militiam, & militans, & rediens à militia, tot immeritos spoliauit, inter probos ciues habetur. Ex militibus autem qui sese gessit immanissimè, dignus habetur proximo bello ducē agat. Itaque si veteris militiæ disciplinam contempleris, Christianorum militia latrocinii ferè est, non militia. Quod si monarchas Christianos cum Ethnicis conferas, quanto nostra causa deterior? Illi præter gloriam nihil ambiebant. Gaudebant florētiores reddere prouincias, quas bello subegissent: populos agrestes, sine literis, sine legibus ritu ferarum viuentes, ciuilibus artibus expoliebant. Regiones incultas extructis oppidis reddebant celebres. Parum tuta communiebant, pontibus, litoribus, aggeribus, milléque id genus commoditatibus, vitam hominum adiuuabant, vt tum expedierit deuinci. Quin in mediis etiam bellis, quàm multa ferūtur ab his vel dicta sapienter, vel gesta temperatè? Cæterum quę geruntur in bellis Christianorū, & obscœniora sunt, & atrociora, quàm vt sint hic commemoranda. Proinde quod in illis erat pessimum, id solum exprimimus, imò superamus. Sed iam operæpreciū fuerit audire, quibus modis hanc tantam insaniam nostram tueamur. Si nullo, inquiunt, pacto fas esset bellare, Deus nō fuisset Iudæis autor bellandi aduersus hostes. Audio: sed illud addas oportet, Iudæos vix vnquam bellasse inter se, verùm aduersus alienigenas & impios: nos Christiani pugnamus cū Christianis. Illis diuersa religio, & non eadem numina, dissidij causa fuit: nos aut puerilis ira, aut pecuniæ fames, aut gloriolæ sitis, sæpenumerò fœda merces huc adducit. Illi iussū diuino pugnabāt: nobis animi perturbatio ferrum dat in manum. Quanquam si vsqueadeò placet exemplum Iudæorum, quin eadem opera præputium recidimus? Quin immolamus pecudes? Quin abstinemus à carne suilla? Cur non ducimus singuli plures vxores? Cùm hæc execremur, cur solum bellandi placet exemplum? Cur hîc denique literam sequimur occidentem? Iudæis permissum est bellum: sed ita quemadmodum & repudium, nimirum ob duritiam ingenij. At posteaquam Christus iussit recondi gladium, non decet pugnare Christianos: nisi pulcherrimum illud prælium, cum teterrimis hostibus Ecclesiæ, cum studio pecuniæ, cum iracundia, cum ambitione, cum metu mortis. Hi sunt Philistęi nostri, hi Nabuchodonosores, hi Moabitæ & Ammonitæ, cum quibus nullas nobis inducias esse oportet: assiduè conferendæ manus, donec excisis funditus hostibus succedat trāquillitas. Quos nisi subegerimus, neque cuiquam secum, neque cū alio vera pax cōstare poterit. Solum hoc bellum veram gignit pacem. Hîc qui vicerit, cùm nemine mortalium belligerari velit. Nihil enim me mouet, quòd quidam duos gladios interpretantur vtranque potestatē, ciuilem & Ecclesiasticam, quam vtranque vindicant Petri successoribus: cùm Christus in hoc ipsum passus sit Petrum errare, vt posteaquam iussus esset gladium recondere, nemini dubium relinqueretur, quin vetitum esset bellum, quod antea videbatur esse licitum. Sed Petrus, inquiūt, pugnauit. Pugnauit: sed Iudæus adhuc, nondum accepto spiritu verè Christiano. Pugnauit non pro suis titulis, aut prædiis, vti nos: ne pro sua quidem vita, sed pro vita magistri. Denique pugnauit is, qui paulo pòst abnegauit. Si placet exemplum pugnantis, placeat & inficiantis. Et cùm simplici laberetur affectu, tamen reprehensus est. Alioqui, si probat huiusmodi defensionem Christus, sicut quidam insulsissimè interpretantur: cur omnis illius & vita & doctrina, nihil aliud quàm tolerantiam prædicat? Cur suos baculo tantùm & pera armatos, tyrannis obiicit? Si gladius ille, quem diuenditis omnibus iubet emi Christus, est moderata aduersus persecutores defensio, quemadmodum impiè quidam interpretantur, nō tantùm ineruditè: cur hac nunquam vsi sunt martyres? Hîc proferuntur illæ Rabinicæ definitiones, licet bellare militi conducto, non aliter quàm licet lanioni ex arte sua parare victum. Siquidem hic didicit laniare pecudes, illic homines: licet & ciuibus bellare, sed bello iusto. Iustum autem, quodcunque quomodocunque quibuscunque indixit princeps qualiscunque. Sacerdotibus & monachis vibrare ferrum non licet: interesse tamen & præesse bello licet. Nec fas est animo vindicandi bellare, sed studio iusticiæ. Cui autem sua causa non videtur iusta? Christus absque pręsidiis emisit suos: sed donec aderat ipse, non egebant præsidiis. Quum instaret tempus abitus, admonuit illos vt peram pararent, & gladium: peram aduersus inopiam commeatus gladium aduersus hostes. Cæterùm illa, Nolite esse soliciti de crastino, benefacite iis qui oderunt vos, atque id genus alia, vsque ad tempus discessus valent. Porrò sicubi similia docet Paulus, aut Petrus, consilij sunt, non præcepti. Huiusmodi præclaris dogmatibus alimus principum cupiditates, ac porrigimus quo sibi blandiantur. Et perinde quasi periculum sit, ne quando mundus conquiescat à bellis, ex Christi verbis bellum asserimus: & perinde quasi metuamus, ne relanguescat in congerendis opibus mortaliū auaritia, Christum facimus autorem congerendæ rei, huc detorquentes illius verba, quasi pręceperit, non permiserit ea quæ prius interdixerat. Mundus habebat suas leges, antequam exoriretur Euangeliū, puniebat, bellabat, congerebat in ærarium ac penum. Non ideo venerat Dominus, vt admoneret quid esset nobis permissum, hoc est ad quam vsque lineam liceret à perfectione discedere: sed ad quem scopum esset pro viribus enitendum. Hæreseos suspectus est, qui vehementer dehortatur à bello: & qui talibus commentis diluunt vigorem Euangelicæ doctrinę, principibus suggerunt occasiones, per quas suis cupiditatibus blandiantur, orthodoxi sunt, & pietatis Christianæ doctores. Doctor verè Christianus nunquam bellum probat: fortassis alicubi permittit, sed inuitus ac dolens. At dictat hoc, inquiunt, ius naturæ, legibus comprobatū est, consuetudine receptum, vt vim vi propellamus, & vitam quisque suam tueamur, tum & pecuniam, quandoquidem animæ loco est, vt inquit Hesiodus. Fateor. At his omnibus efficacior Euangelica gratia, dictat, ne remaledicamus maledicentibus: vt de malè merentibus benè mereamur, vt tollenti partem possessionum, totam concedamus, vt deprecemur pro his quoque, qui mortem intentant. Ad Apostolos, inquiunt, ista pertinent. imò ad vniuersum Christi populum, & corpus (vt diximus) quod totum absolutū esse oportet, etiam si in dotibus aliud membrum alio sit insignius. Ad eos nihil pertineat doctrina Christi, qui non sperant præmium cum Christo. Illi pro pecunia, prędiisque & imperio degladientur, qui rident quod dixit Christus, beatos pauperes spiritu: hoc est, eos diuites, qui nihil in hoc mundo concupiscerent diuitiarū aut honorum. Qui felicitatis summam in his collocarunt opibus, dimicant pro tuenda vita: sed ij, qui non intelligunt hanc mortem esse potius quam vitam, & piis immortali-

mortalitatem esse paratam. Iam obiiciunt nobis Romanos aliquot pontifices, qui bellandi fuerint autores simul & adiutores. Obiiciunt decreta Patrum, in quibus bellũ approbari videtur. Sunt quidem huiusmodi quædam, sed apud recentiores, Christi vigore iam relanguescente, sed ea perpauca: cùm sint innumera apud probatę sanctitatis scriptores, quę a bello deterreant. Cur hęc paucula nobis potissimum in mentem veniunt? Cur à Christo ad homines deflectimus oculos, & incerta exempla quàm indubitatum autorem sequi malumus? Romani pontifices primùm homines fuerũt. Deinde fieri potest, vt fuerint malè persuasi, vt fuerint parum attenti, denique vt parum prudentes aut pij. Quanquam ne in istis quidem cõperies hoc genus bellorum, quo nos assiduè cõflictamur, approbatum fuisse. Id quod clarissimis euincerem argumentis, ni fugerem digressioni longius immorari. Laudauit diuus Bernardus bellatores, sed ita laudauit, vt nostram omnẽ damnet malitiam. Quanquam cur me moueat potius Bernardi scriptũ, aut Thomæ disputatio, quàm Christi dogma, qui in totum vetuit, ne malo resistamus: nimirum eo more, quo vulgus resistit? Sed licet, inquiunt, vnum maleficum afficere supplicio: licet igitur & ciuitatem vlcisci bello. Quid hoc loco respõderi possit, prolixius est, quàm vt sit replicandũ. Illud modò dicam, hoc interesse, quòd in iudiciis cõuictus dat pœnas legibus, in bello vtraque pars alteram ream agit. Illic ad eum modò redit malum, qui læsit, exemplum ad omnes peruenit: hic maxima pars malorum in eos redundat, qui minimè digni sunt malo: nempe ad agricolas, ad senes, ad matronas, ad pupillos, ad virgines. Cæterùm si ex re omnium pessima quicquam omninò commodi potest colligi, id totum ad sceleratissimos aliquot latrones deriuatur: ad militem mercenariũ, ad strenuos prædones, ad pauculos fortè duces: quorum artificio bellum in hoc ipsum fuerat excitatũ, & quibuscum nunquam melius agitur, quàm in summo reipublicæ naufragio. Illic vni non parcitur, vt omnium consulatur saluti: hic vt paucorum, aut vnius fortassis vicem vlciscamur, tot hominum millia nihil commeritorum crudeliter affligimus. Præstat paucorum admissum impunitum omitti, quàm dum vnum aut alterum in pœnam deposcimus incertam, nostros pariter & finitimos, & innocentes hostes (sic enim vocamus) in certum adducere discrimẽ. Satius est relinqui vulnus, cui sine graui totius corporis pernicie mederi nõ queas. Quòd si quis clamat iniquum, non dare pœnas, qui peccarit: respondeo, multò esse iniquius, tot innocentum millia, citra meritum in extremã vocari calamitatem. Quanquam his temporibus omne ferè bellũ è titulis nescio quibus, nasci videmus, & ex principum ambitiosis fœderibus: dum vt vnum aliquod oppidulum suę vindicent ditioni, totum imperium adducũt in extremum discrimen. Deinde hoc ipsum, quod tanto sanguine vindicatum est, rursum aut reuendunt, aut donant. Dixerit aliquis: Non vis igitur principes suũ ius persequi? Scio non esse mei similium, de principum negociis audacius disputare: quod vt tutum sit, prolixius tamẽ est, quàm vt huic loco conueniat. Tantum illud dicam, si titulus qualiscunque videbitur idonea suscipiendi belli causa, in tantis rerum humanarum vicibus, tantis commutationibus, nulli posse titulum deesse. Quæ gens non aliquando suis sedibus & pulsa fuit, & pepulit? Quoties aliunde demigratum est alio? Quoties huc & illuc vel casu, vel ex fœdere translata imperia? Repetant scilicet hodie Patauini Troianũ solũ, quòd Antenor olim fuerit Troianus: repetant Africam & Hispaniam Romani, quòd hæ prouinciæ quondam fuerint Romanorum. Ad hęc dominium vocamus, quod est administratio. Non est idem ius in homines naturà liberos, & in pecudes. Hoc ipsum ius quod habes, populi consensus dedit. Eiusdem autem, ni fallor, est tollere, qui contulit. Vide porrò quàm non magna res agitur. Non illud decertatur, vt hæc aut illa ciuitas bono principi pareat, potius quàm tyranno seruiat: sed vtrum Ferdinandi censeatur titulo, an Sigismũdi: Philippo censum pendat, an Lodouico. Hoc est illud egregium ius, ob quod vniuersus orbis bellis cædibúsque miscetur. Sed esto, valeat quantumlibet hoc ius, nihil interfit inter priuatum agrum & ciuitatem: nihil inter pecudes tuo ære emptas, & homines non solùm ingenuos, verumetiam Christianos: attamen prudentis est expendere, num tanti sit, vt tam immensis tuorum malis persequaris. Si principis animum præstare non potes, at saltem negociatoris adhibe. Contemnit ille dispendium, si perspexerit vitari non posse, nisi grauiore iactura: & lucri loco ducit, quod paululo damno cum fortuna deciderit. Saltem illud priuatum exemplum in reipub. periculo imiteris, de quo vulgò non infestiua fabula celebratur. Parum conueniebat inter duos quosdam cognatos, de re diuidenda. Cúmque neuter alteri vellet concedere, res eò spectabat, vt iretur in ius, & iudicum sententiis controuersia finiretur. Adibantur aduocati, parabantur dicæ, res erat cum iureconsultis. Aditi iudices, contestata lis, cœpit agi causa, hoc est, bellum susceptum est. Ibi alter maturè resipiscens, aduersarium priuatim accersitum his verbis alloquitur: Principiò parum decorum est, vt quos natura copulauit, pecunia dissociet: deinde incertus est litis euentus, haud minus quàm belli. Suscipere nobis in manu est, finire non est. De centum aureis tota lis est. Eius summæ duplum in notarios, in promotores, in aduocatos, in iureconsultos, in iudices, in iudicum amicos expendetur, si legibus experiamur. His erit inseruiendum, adulandum, dandum: interim taceo curas, ambiendi cursitandique labores. Denique vt maximè vnicam, plus tamẽ est incommodi quàm commodi. Quin potius ipsi nobis sapimus, quàm istis prædonibus, & in hos malè collocandam pecuniam, inter nos partimur? Concede dimidium de tuo, ego tantundem de meo concedam. Ita & amicitiam nostram, alioqui perituram, lucrifaciemus, & tantam molestiam effugiemus. Quòd si recusas quicquam concedere, ego vel vniuersum negociũ tuo permitto arbitratui. Malo penes amicum sit hæc pecunia, quàm penes insatiabiles illos prædones. Abundè magnum fecero lucrum, si & famæ pepercero, & amicum seruauero, & tantum effugero molestiarum. Mouit aduersarium tum rei veritas, tum cognati festiuitas. Rem inter se transegerunt, iratis aduocatis & iudicibus, quos corui deluserant hiantes. Vel horum igitur prudentiam, in re tanto periculosiore studeas imitari. Neque solùm spectes quod velis assequi, sed quanta bonarum rerum iactura, quantis periculis, quantis calamitatib. sis assecuturus, vt assequaris. Quòd si ceu lancibus hinc atque hinc expensis commodis & incommodis, comperis, multo potiorem esse pacem iniquam, quàm bellum æquum: cur mauis Martis aleam experiri? Quis enim nisi demẽs aureo piscetur hamo? Si vides multo plus impendij, quàm lucri, etiam si feliciter cadant omnia: nónne pręstat aliquid de tuo iure concedere, quàm paululum commodi tam innumeris mercari malis? Malo penes quemcunque sit titulus si mihi tanta Christiani sanguinis iactura vindicandus est. Ille quisquis est, multis iã annis possedit, assueuit habenis, agnoscitur à suis, fungitur munere principis: & exorietur aliquis qui veteri quopiam titulo ex annalibus, aut obliteratis monumentis reperto, bene compositũ rerum statum, sursum ac deorsum misceat. Præsertim cùm videamus, in rebus mortalium nihil diu suo loco consistere, sed ludibrio fortunæ, velut æstu quodam affluere ac deffuere. Quorsum attinet tanto tumultu vindicare, quod mox quolibet casu sit alio demigraturum? Postremò si ista tam leuicula non possunt contemnere Christiani, quorsum opus est, protinus ad arma rapi? Tot habet mundus episcopos graues & eruditos, tot habet venerabiles abbates, tot optimates grandęuos, & longo rerum vsu sapientes, tot concilia, tot senatus nõ frustra à maioribus institutos. Cur non potius horum arbitrio, pueriles istiusmodi principum querimoniæ componũtur? Sed honestior est illorum oratio, qui prætexuerunt Ecclesiæ defensionem: quasi verò populus non sit Ecclesia, aut quasi tota Ecclesię dignitas in sacerdotum opibus sita sit, aut quasi bellis ac stragibus orta, prouecta, constabilita sit Ecclesia, ac non potius sanguine, tolerantia, vitæque contemptu. Mihi sanè ne hoc quidem adeò probandum videtur, quòd subinde bellum molimur in Turcas. Malè profectò agitur cum religione Christiana, si illius incolumitas à talibus pendet præsidiis. Neque consentaneum est, his initiis bonos gigni Christianos. Quod

ferro paratum est, ferro vicissim amittitur. Vis Turcas ad Christum adducere? Ne ostentemus opes, ne militum manum, ne vires. Videant in nobis non titulum tantùm, sed certas illas hominis Christiani notas, vitam innoxiam, studium benemerendi etiam de hostibus, inuictam omnium iniuriarum tolerantiam, pecuniæ contemptum, gloriæ neglectum, vitam vilem: audiant cœlestem illam doctrinam, cum huiusmodi vita congruentem. His armis optimè subiguntur Turcæ. Nunc sæpenumerò mali pugnamus cum malis. Dicam aliud, & vtinam audacius quàm verius, si titulum crucisque tollas insigne, Turcæ cum Turcis digladiamur. Si militum manu constituta est religio, si ferro confirmata, si bellis aucta, tueamur eam iisdem præsidiis. Quòd si diuersis rationibus peracta sunt omnia, cur veluti Christi præsidio diffisi, ad ethnicas confugimus suppetias? At cur non iugulem, inquiunt, eos qui nos iugulant? Itáne putas indignum, si quis sit te sceleratior? Cur non spolias spoliantem? Cur non conuiciaris conuicianti? Cur non odisti odio habentem? An Christianum facinus esse putas, si trucidatis impiis quidem, vt nos arbitramur, sed tamen hominibus, pro quibus seruandis mortuus est Christus, gratissimam diabolo victimam mactes: bisque delectes hostem, & quòd occiditur homo, & quòd occidit Christianus? Plerique dum volũt videri valde Christiani, student Turcis quàm plurimùm facere mali: & quod facere non possunt, execrantes imprecantur, cùm hoc ipso argumento, parum Christianum liceat deprehendere. Ita nonnulli dum videri volunt vehementer orthodoxi, diris execrationibus deuouẽt, quos vocant hæreticos, ipsi fortassis digniores hoc vocabulo. Qui vult orthodoxus videri, mansuetis rationibus adnitatur, vt qui errat, resipiscat. In Turcas expuimus, ita nobis videmur pulchrè Christiani, fortassis abominabiliores apud Deum, quàm ipsi Turcæ. Quòd si veteres Euangelij præcones hoc animo fuissent in nos, quo nos sumus in Turcas: vbi nos nunc essemus, qui illorum tolerantia sumus Christiani? Succurre Turcis: ex impiis, si potes, reddito pios: si non potes, opta: & agnoscam mentem Christianam. Tam multi sunt in orbe, monachorũ mendicatò viuentium ordines, qui se columnas Ecclesię videri volunt: ex tot millibus quotusquisque est, qui pro religione Christi propaganda vitam suam vilem habeat? Sed spes non est, inquiunt. Imò summa spes esset, si mores adferrent maiorum suorum Dominici & Francisci, in quibus viris summum mundi huius contemptum fuisse arbitror: ne quid interim commemorem de moribus Apostolicis. Ne miracula quidem nos destitutura sint, si quidem id postularet Christi gloria. Nunc qui se Petri principis, Ecclesiæ, qui cęterorum Apostolorum vicarios ac successores gloriantur, plerunque totam fiduciam in humanis præsidiis constituunt. Illi verò rigidi veræ religionis professores, versantur in vrbibus opulentis, ac luxu perditis: vbi citius corrumpantur ipsi, quàm alios reddant emendatiores: & vbi est affatim pastorum, qui populum doceant, ac sacerdotum, qui laudes Deo canant. Versantur in aulis principum, vbi quid agant, in præsentia non referam. Vtinam ne quid peius quàm canis in balneo. Inhiant testamentis, venantur lucrum, subseruiunt principum tyrannidi: & ne nihil agere videantur, notant articulos erroneos, suspectos, scãdalosos, irreuerentiales, hęreticos, schismaticos. Malunt enim ipsi regnare malo populi Christiani, quàm suo periculo Christi regnum propagare. Atqui quos vocamus Turcas, magna ex parte semichristiani sunt: fortassis propiores vero Christianismo, quàm plerique nostrûm sunt. Quot enim sunt apud nos, qui nec resurrectionem corporum credunt, nec animam credunt corpori superstitem? Et interim per istos sæuitur in hęreticulos, qui dubitant, an Romanus pontifex habeat ius in animas igne purgatorio cruciatas. Eiiciamus primùm trabem ex oculo nostro, mox eiecturi festucam ex oculo fratris. Euangelicæ fidei finis, sunt mores Christo digni. Cur vrgemus ea, quæ nihil ad mores faciũt, his neglectis, quibus ceu columnis subductis, tota fides semel collabitur? Postremò quis credet nobis prætexentibus crucem, & Euangelij titulum, si tota vita nihil aliud vndique præ se fert quàm mũdum? Ad hæc Christus, in quo nihil erat imperfectum, tamen linum fumigans nõ extinguit, & baculum confractum non comminuit, iuxta prophetiam; sed quod imperfectum est, fouet ac tolerat, donec proficiat in melius. Nos totam Asiam & Africã ferro paramus extinguere, quum plurimi sint illic vel Christiani, vel semichristiani? Qur non illos agnoscimus potius, hos fouemus, & clementer emendamus. Quòd si studemus imperio propagãdo, si inhiamus illorum opibus, qur rei tam prophanæ Christi titulum prætexìmus? Quid quòd interim, dũ humanis opibus tãtùm adorimur illos, hoc ipsum quod superest nobis ex orbe, totum in manifestum discrimen adducimus? Quãtulus orbis angulus nobis reliquus est? Quantam barbarorum multitudinẽ quàm pauci prouocamus? At dicet quispiã: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Isthuc meritò dicet, qui solius Dei præsidiis fretus est. Cæterùm his, qui diuersis nituntur præsidiis, quid dicit imperator noster Christus Iesus? Qui gladio percutit, gladio peribit. Si volumus Christo vincere, accingamur gladio sermonis Euangelici, assumamus galeam salutis, & scutum fidei, reliquamque verè Apostolicam panopliam. Ita fiet, vt tum maximè vincamus, quũ vincemur. Sed finge nobis feliciter cadere Martis aleam: quis vnquã vidit ferro, cæde, incendiis, prædationibus reddi verè Christianos? Minus mali est, palam esse Turcãm, aut Iudæum, quàm hypocritam Christianum. Sed depellenda est illorum vis à capitibus nostris. Qur igitur illorũ vim, mutuis dissidiis in nostra capita prouocamus? Certè concordes nos non facilè impetent: & nostris officiis citius ad fidem conuertentur, si seruentur, quàm si perimantur. Malo Turcam ingenuum, quàm fucatum Christianũ. Nostrum est, seminare semen Euangelicum, Christus dabit prouentum. Messis est copiosa, si non desint operarij. Et tamen vt ex Turcis reddamus aliquot malè fictèque Christianos, quot ex bonis Christianis reddemus malos, ex malis peiores? Quid enim aliud gignet tantus belli tumultus? Nolim enim hic suspicari: quod tamen heu nimium sæpè compertum est, prætexi belli Turcici rumorem, vt hoc titulo spolietur populus Christianus, vt omnibus modis pressus fractúsque, seruilius ferat principum vtriusque generis tyrannidem. Non hæc dixerim, quòd in totum damnem expeditionem in Turcas, si nos vltrò impetant: sed vt bellum, cui Christum autorem prætextimus, animis Christianis, Christique præsidiis geramus. Sentiant sese ad salutem inuitari, nõ peti ad prædam. Adferamus ad illos mores Euangelio dignos, si lingua deerit, quibus cum illis congrediamur. Magnam habebit eloquentiam & ipsa vita. Adferamus fidei professionem simplicem, verèque Apostolicam: non tam articulis humanitùs additis oneratam. Ea potissimùm exigamus ab illis, quæ nobis apertè sacris voluminibus & Apostolorum literis tradita sunt. In paucis facilior erit consensus, & facilius constabit concordia, si in plerisque liberum erit in suo cuique sensu abundare, tantùm vt absit contentio. Verùm hisce de rebus omnibus aliquanto copiosius audietur, cùm ædemus librum, cui titulum fecimus Antipolemo: quem olim Romæ vitam agentes, ad Iulium ij. Romanum pontificem conscripsimus, eo tempore, quo de bello in Venetos suscipiendo consultabatur. Illud deplorandum potius, quàm refellendum, si quis exactius rem excutiat, reperiet omnia fere Christianorum bella vel è stulticia, vel è malicia nasci. Nonnulli iuuenes & rerum imperiti, maiorum malis exemplis, historiarum, quas de stultis prodidère stulti monumẽtis, ad hoc inflammati: dehinc instigantibus adulatorum hortatibus, extimulantibus iureconsultis ac theologis, assentantibus aut conniuentibus episcopis, fortassis & exigentibus, temerè magis quàm maliciosè bellum suscipiunt: & tanto totius orbis malo discunt, bellum rem esse modis omnibus fugiendam. Alios occultum odium, alios ambitio, alios animi feritas, in bellum impellit. Quandoquidem ne nostra quidem Ilias quicquam, prætterquam stultorum regum & populorum continet æstus. Sunt qui non aliam ob causam bellum mouent, nisi vt hac via facilius in suos tyrannidem exerceant. Nam pacis temporibus, senatus autoritas, magistratuũ dignitas, legum vigor nonnihil obstant, quo minus liceat principi, quicquid libet.

At bello

At bello suscepto, iam omnis rerum summa ad paucorum libidinem devoluta est. Evehuntur, quibus bene vult princeps: deiiciuntur, quibus infensus est. Exigitur pecuniæ quantum libet. Quid multis? Tum demum sentiunt se verè monarchas esse. Colludunt interim duces, donec infelicem populum vsque ad radicem arroserint. Hoc animo qui sint, an eos putas grauatim arrepturos oblatam quamcunque belli occasionem? Deinde morbum nostrum honestis titulis prætexìmus. Inhio Turcarum opibus, & obtendo religionis defensionem: obsequor odio meo, & prętexo ius Ecclesiæ. Seruio ambitioni, sequor iram, rapit animus ferox & impotens, & ruptum fœdus, violatam amicitiam, omissum nescio quid de sponsalium legibus, aut simile quippiam causor. Iam dictu mirum est, quàm non assequantur hoc ipsum, quod affectant: & dum stultè vitant hoc aut illud malum, in aliud, aut etiam in idem multo grauius incidunt. Etenim si gloria ducuntur, non paulo magnificentius est seruare, quàm perdere: multo pulchrius extruere ciuitatem, quàm demoliri. Deinde vt prosperrimo Marte res geratur, quàtula gloriæ portio redibit ad principem: vnde magnam partem sibi vindicat populus, cuius pecunia res confecta est: maiorem miles exterus (vt plerunque fit) & conductitius: nonnullam duces: maximam fortuna, quæ cùm in omni negocio, tum in bello valet plurimùm. Si sublimitas animi stimulat in bellum, vide quæso quàm non rectè tibi consulis ista ratione. Dum vni non vis cedere, puta vicino principi, fortassis affini, forsitan olim bene merito: quanto abiectius te supplicem facis, dum suppetias imploras barbarorum: & quod est indignius, omnium facinorum genere contaminatorum hominum, si modò homines oportet vocare huiusmodi beluas? Dum incestis, homicidiis, prædonibus (per hos enim potissimùm bellũ geritur) polliceris, adularis, palparis. Et dum in æqualem feroculus esse studes, infimæ mortalium fæci teipsum cogeris submittere. Dúmque paras qualemcunque finitimum suis sedibus deiicere, pestilentissimam nebulonum colluuiem in tuas sedes admittas oportet. Non fidis affini, & armatæ multitudini credis teipsum? Quanto tutiorem poterat reddere concordia? Si lucro traheris, calculos adhibe. Placeat bellum, nisi videris non æstimandis dispendiis compendium peti, non solùm longè minus, sed etiam incertum. At consulis reip. imò non alia via citius ac perditius pereunt resp. quàm bello. Prius quàm incipias, iam plus nocuisti patriæ, quàm sis profuturus victor. Exhauris ciuium opes, luctu funestas domos, omnia latronibus, furibus, stupratoribus imples. Has enim reliquias parit bellum. Et cùm antè licuisset vniuersa frui Gallia, à multis regionibus teipsum excludis. Si verè tuos amas, quin tibi illa veniunt in mentem? Cur ego hanc tam floridam iuuentutem omnibus malis obiiciam? Cur tot matronas suis maritis, tot liberos suis orbabo parentibus? Cur titulum, nescio quem, & anceps ius, meorum asseram sanguine? Vidimus, cùm prætextu defendendæ Ecclesiæ, bellum esset susceptum, crebris decimationibus sic expilari sacerdotes, vt nullus hostis potuerit hostilius. Itaque dum stultè vitamus foueam, vltrò nos ipsos in foueam præcipitamus. Dum leuem iniuriam pati non possumus, ipsi nos summis afficimus contumeliis. Dum pudet morigerum videri principi, supplices reddimur infimis. Dum libertatem impudenter affectamus, grauissimæ seruituti nosmet irritemus. Dum paululum venamur lucri, damnis immensis nos ac nostros afficimus. Prudentia erat, hæc secum expendere: Christiani (si modò verè Christianus sit) rem tam tartaream, tam alienam à vita simul & doctrina Christi, modis omnibus fugere, deprecari, propellere. Quòd si vitari nullo pacto potest ob multorum improbitatem, vbi nihil intentatum reliqueris, posteaquam pacis studio omnem moueris lapidem: tum proximum erit dare operam, vt mala res per malos geratur, & quàm minimo dispendio humani sanguinis conficiatur. Nam si damus operam, vt re simus id quod audimus, hoc est, nihil admiremur, nihil ambiamus, quod est huius mundi: si tantùm hoc agimus, vt hinc quàm maximè expediti euolemus: si toto nisu rapimur ad cœlestia: si felicitatis nostræ summam in vno Christo collocamus: si quicquid est verè bonum, verè splendidum, verè iucundum, in hoc vno situm esse credimus: si persuasum habemus, hominem pium a nemine lædi posse: si perpẽdimus, quàm inania sint, quàm fugacia, rerum humanarum ludibria: si penitùs intuemur, quàm ardua res sit hominẽ quodammodo transformari in Deum, & hic ita meditatione quadam infatigabili repurgari ab huius mundi cõtagiis, vt mox abiecto corporis exuuio, in angelorum demigret consortium: in summa, si præstamus hæc tria, sine quibus nemo Christiani cognomen promeretur: innocentiam, vt puri simus à vitiis: charitatẽ, vt bene mereamur quantum fieri potest de omnibus: patientiam, vt malefacientes toleremus, & si licet, iniuriam beneficiis obruamus: quæso quod bellum possit inter nos de nugis existere? Si fabula est Christus: cur non explodimus ingenuè? Cur illius titulo gloriamur? Sin is verè est & via, & veritas, & vita, cur omnes nostræ rationes ab hoc exemplari tantopere dissident? Si Christum autorem agnoscimus, qui charitas est: nihil docuit, nihil tradidit, nisi charitatem & pacem: agedum non titulis & insignibus, sed factis hunc exprimamus & vita. Amplectamur pacis studium, vt Christus vicissim agnoscat suos. In hoc pontifices, in hoc principes, in hoc ciuitates, consilia sua conferant. Satis hactenus fusum Christiani sanguinis. Satis voluptatũ exhibuimus Christiani nominis hostibus. Quòd si quid suo more tumultuatur populus, à principibus cohibeatur: quos hoc oportet esse in republica, quod oculus est in corpore, quod in anima ratio. Rursum si quid turbant principes, certe pontificum est, sua prudentia, suáque autoritate, rem motus componere. Vel tãdem satiati bellis tam diutinis, pacis tãgamur desiderio. Trahit huc ipsa calamitas, efflagitat orbis defessus malis, inuitat Christus, adhortatur Pontifex Maximus Leo nominis huius decimus, qui vere pacifici Solomonis Iesu Christi vices gerit in terris, agnus ad nocendũ, leo rugiens aduersus ea quæ sunt aduersa pietati: cuius omnia vota, omnia consilia, omnes conatus huc tendunt, vt quos communis copulat eos & communis iungat concordia. Hoc molitur, vt Ecclesia non opibus aut imperio, sed suis ac propriis dotibus effloresat. Pulcherrimũ profectò munus, ac prorsum tali dignum heroe, clarissimis illis Medicibus prognato: quorum ciuili prudẽtia factum est, vt inclyta Florentinorum ciuitas, diutina pace fuerit florentissima: quorum domus omnium bonarum disciplinarum fuit pręsidium. Ipse placidum ac mite sortitus ingenium, à teneris (vt aiunt) vnguiculis, humanis literis, ac mansuetioribus musis est initiatus: inter eruditissimos viros, ac velut in musarum gremio educatus, vitam ac famam inculpatam, & ne in liberrima quidem ciuitate Roma, vlla vnquam sinistri rumoris aspersam macula, ad summum Pontificium attulit. Ad quod hic non ingessit sese, sed nihil minus quàm hoc expectans, veluti diuina voce nominatim ascitus est, quo rebus humanis longa bellorum tempestate fessis succurreret. Sit penes Iulium belli gloria: habeat ille sibi suas victorias: habeat sibi magnificos triumphos. Quæ quàm deceant Christianum pontificem, haud est mei similium pronũciare. Dicam hoc modò: Gloriam illius, qualiscunque fuit, cum plurimorum exitio doloréque coniunctam fuisse. Longè plus veræ gloriæ pariet Leoni nostro pax orbi reddita, quàm Iulio pepererunt tot bella per vniuersum orbem vel excitata fortiter, vel gesta feliciter. Sed longius quàm par est huic digressioni videbimur immorati, his qui de prouerbiis, quam de pace bellóque malunt audire.

Pedum visa est via.

Τῶν ποδῶν ἑώραται ὁδός. id est, Pedum visa est via. Dẽ negocio, cuius aliquando periculum feceris. Sumptũ à viatoribus. Terentius in Phormione: Ah non ita: Factum est periculum, iam pedum visa est via.

Operarij.

Cicero non absque prouerbij specie operarios appellat, qui citra philosophiæ cognitionem causas agunt. Architectus ex arte rationẽ operis præscribit, operarij verò non iudicium suum, sed tantùm operam adhibent, iuxta præscriptum. At qui philosophiam callet, ex se paratus est de quauis re rectè dicere. M. Tul. de Mnesarcho loquens:

Hos quos nos oratores vocamus, nihil esse dicebat nisi quosdam operarios, lingua celeri & exercitata: oratorem autem nisi qui sapiens esset, esse neminem. Rursus in Bruto: Nam illud minus curo, quòd cõgessisti operarios omneis, vt mihi videantur mori voluisse nonnulli, vt à te in oratorum numerum referrentur. Huius generis oratores lib. De claris oratoribus appellat vocales: Addamus, inquit, huc etiam, ne quem vocalem præteriisse videamur, C. Cosconium Calidianum. Transferri poterit ad concionatores, qui quòd parum exercitati sunt in sacris literis, è Collectaneis ediscunt quod apud populum multo clamore, multáque corporis iactatione detonent. Aut qui in templis ingenti boatu canunt non intellecta, non concionatores, sed operarij: non cantores, sed operarij.

IVNII. Cuculus.

Κόκκυξ, id est, Cuculus, prouerbiali sale dicitur homo rerum imperitus, rebúsque tum domi, tum foris gerendis ineptus, ὁ ἄπρακτος καὶ ἀπαίδευτος, vt Aristophanis interpres in Acharn. annotat, à Cuculo aue obstrepera, maléque garrula. Plato comicus in Laio fabula: ὁ δ' ὁ μελεαγρος ὁ γλαύκωνος ὢν μεγάλων γονέων κόκκυξ ἠλίθιος περιέρχεται. id est: Meleager Glauconis filius magno genere ortus, cuculus insulsus circumit. Lycophron Chalcidensis in Alexandra nominat Aiacem κόκκυγα, id est, cuculum, in illo versu:

Κόκκυγα κομπάζοντα μαψαύρας τρίβους.

Id est:

Futilia iactantem cuculum conuicia.

Cuculum quidem eum vocat, tum propter futilitatem & temerariam hominis deblaterationem, quo nomine à Sophocle & ab Homero notatur non semel: tum διὰ τὸ μονόμορον, id est, propter solitarium, miniméque sociale ingeniũ. Id namque cuculo tribuitur, quòd propter innatum pauorem cum reliquis auibus commercium non habeat. Pindari scholiastes annotat in Pythiis, Battum Cyrenæũ regem, propterea quòd blæsa lingua parum articulatè sonaret, κόκκυγα, id est cuculum cognomento nuncupatum fuisse. Hesychius Cuculos dici scribit, si qui numero plures crederentur esse, qui reipsa pauculi forent: ita vt summo iure Cuculi vocari debeant, qui inconditis clamoribus sursum deorsum omnia miscent soli, ne musca quidẽ præsente. Secus Erasmus in prouerbio Cuculi.

Threicia hirundo labiis instrepit.

Χείλεσιν ἐπιβρέμεται θρηκία χελιδών.

Id est:

Labris immurmurat hirundo Thracia.

De indocto & barbaro dicitur. Hirundo obstrepera auis est, inepto garritu auribus molesta. Extat apud Aristophanem dicterium de Cleophonte:

Ἐφ' οὗ δὴ χείλεσιν ἀμφιλάλοις δεινὸν ἐπιβρέμεται θρηκία χελιδών.

Id est:

Cuius labris hirundo Thracia instrepit.

Aliter de Pericle dictum est, eius labris insidere Suadam deam.

Ferreus.

Ferreum pro duro & imperito, atque item pro solido accipi, doctissimè vt cætera omnia annotauit Erasmus noster: sed etiam aliam significationem hîc attexendam duxi, non minus prouerbialem, quàm priorem illam. Ferreus ergo pro impudẽte & frontis vacuo pônitur, vt apud illos σιδήρεος. Catullus in quandam:

Quòd si non aliud potest, ruborem
Ferreo canis exprimamus ore.

Quo loco ferreum os appellat effrõtem, & detorso pudore cassam adulteram. id quod & addita vox, Canis, abundè declarat vt alibi annotauimus in adagio, Cane impudentior. alioqui Terentio & Ciceroni durum os, similiter impudentiam denotat. Eustathius Odyss. ψ. ἡ παροιμία βαρύτερον μεταλαβοῦσα ἔφη, ἀναίσχυντος καὶ σιδήρεος ἄνθρωπος. ὅτι δὲ καὶ Ἀριστοτέλης λαμβάνει ὅτι ὁ σίδηρος, δηλοῖ ἀφ' οὗ ... τῇ χατ' αὐτὸν ῥητορικῇ, τὰ ἔπος γυναῖκα ... τὴν σιδηρῶν ... id est, Paroemia durius transsumens illud extulit, Impudens homo atque ferreus. quòd autem ferrum etiam de impudentia proferatur, manifestum facit Aristoteles in sua Rhetorica, scribens Sideron quasi Ferream fœminam effrontem, proprium circumferre nomen. Porrò quod prouerbij nomine citat hic Eustath. extat apud Aristophanem in Acharnensib. in hæc verba:

Γνώσει νῦν ἀναίσχυντος ὢν σιδηροῦς τ' ἀνήρ.

Id est,

Scis nunc impudentem te esse & ferreum virum.

At quod ex Aristotele adducit, legitur in Rhetorices ij. cap. xxiij. authoritate Sophoclis, cuius hic senarius est integer:

Σαφῶς σιδηρὼ καὶ φοροῦσα τοὔνομα.

Id est:

Clarè Sidero, ferrum nomine exprimens.

Quanquam in Basiliensi exemplari malè σιδηρῷ in dandi casu scriptum legitur. Hoc ipso sensu accipi potest Ciceronis illud in epistola ad Trebatium: Ferreus essem, si te non amarem. quum vellet innuere, impudentiæ extremæ insimulari meritò debere se si tam amabilem, tam beneuolum virum non redamaret. Ferreus alioqui pro inexorabili interdum accipitur. vt apud Ciceronem in xiij. ad Atticum: O te ferreum, qui illius periculis non mouearis. qua ratione σιδηρόφρων apud Æschylum Prometheus audit, vt inflexibilis & in ferri duritiem rigidus: interdum pro valido firmóque, vt Plutarchus in Pantelei cuiusdam versibus:

Δένδρον δ' ὡς ἔστη σιδηρίαις ὑπὸ ῥίζαις.

Id est:

Constitit vt solidis ferro radicibus arbor.

Lippus oculus solis radios non fert.

Proclus Constantinopolit. episcopus: λημῶν ὀφθαλμὸς ἡλίου ἀκτῖνας καθαρὰς οὐ δέχεται· καὶ ἀσθενοῦσα διάνοια πίστεως οὐ περιέπεται ὕψος. id est: Lippus oculus solare iubar inoffensè non admittit: nec imbecilla mens fidei fastigium càpit. Non illicò perspicua sunt lectori medicos libros euoluenti, eius artis mysteria, nisi ea doctrina imbuto. Diuinarum literarum arcana non obuia sunt prophano vulgo ad ea ritè intelligenda opus est prius in veterum theologorum adyta penetrasse. Porrò in Græco exemplari perperam scriptum est λιμῶν, pro λημῶν.

BRASSICANI. Indoctior quàm in tragœdia comici.

Plautus in Pœnulo: Quin ædepol sum indoctior quàm in tragœdia comici. Prouerbiũ indicat summam in aliqua re agenda imperitiam. quemadmodum enim in tragœdia comici, ita & in comœdia tragici minus præstare possunt. Laertius in Xenocrate, & Valerius Maximus libro quarto capite tertio, rationem reddunt, quamobrem poetæ præstent etiam in pedestri oratione scribenda: Cæterùm qui pedestri oratione scribunt, si quando poeticæ partes sibi vendicare velint, nihil planè posse consequi. Confer Erasm. Quàm tragœdia comici.

In nauibus nutritus.

Plato in Phædro, In nauibus nutritos, prouerbialiter appellat homines subrusticos, incompositos, & ingenio minimè liberali, qui nusquam inter homines inculpata vita, sincerísque moribus ornatos vixerint. Imò qui neque mores mutare suos, neque ferre possint alienos, vt Cor. Tacitus inquit.

IOANNIS VLPII. Πτωχομούσος.

Significat Grammaticulum, vel Rhetorculum, vel potius rabulam forensem, qui literas ob nihil aliud quàm ventris caussa & ad quæstum scire videntur.

COGNATI. Per nebulam siue caliginem videre siue audire.

Quæ per nebulam videmus, incerta sunt, nec planè ipsa perspicere possumus. Nam nebula sensum oculorum impedit. Cic. xij. Philippica: Quod videbam equidem per caliginẽ, hoc est, non acutè subtiliterque, sed obscurè, vt visuntur res, quæ per caliginẽ aspiciuntur. Idem valet per nebulam siue in strepitu audire. Cic. in epist. ad Atticum: In strepitu videor exaudisse: hoc est, non firmiter. Quæ enim dicuntur vbi multi strepunt ac clamitant, certò intelligi nequeūt, sempérq; dubij aliquid in animis nostris restat, an dicta sint: itaq; omnino nõ asseueramus id probatum esse,

tum esse, excusantes strepitum aut nebulam. Sic etiam consuetudo obtinuit, vt per nebulã audire dicamur, cùm id non plane auribus accepisse videmur. Plautus in Captiuis: Nunc ædepol demum in memoriam regredior audisse me quasi per nebulam, Ægionem meum patrem vocarier. In Pseudolo. Sunt quæ te volumus percontari, quæ quasi per nebulam nosmet scimus, atque audiuimus.

Ne eruditum quidem puluerem attigit.

De valde humilibus, stupidis & imperitis. Cicero de Natura deorum ij. Sed hoc non videris, quia illum nunquam eruditum puluerem attigistis. Tusculan. v. Ex eadem vrbe humilem homunculum à puluere & radio excitabo. Huc referendum est, quod Aristippus facto naufragio, geometrica schemata in littore descripta animaduertens, hominum vestigia se videre exclamauit. Et illæ quoque Aristoph. in Nebulis facetiæ: καὶ τῆς τραπέζης κατέπασε λεπτὴν τέφραν, κάμψας ὀβελίσκον, εἶτα διαβήτην λαβών, ἐκ τῆς παλαίστρας θοἰμάτιον ὑφείλετο. Cicero puluerem eruditum pro mathematicis disciplinis vsurpauit. Nam adolescentes olim vt ad certas artes perdiscendas, libero quidem homine dignas animum appellebant, ita Geometriç plurimum operæ impendebant. Quare in gymnasiis præsto semper erat abacus puluere conspersus, in quo lineas virgula describerent, ac figuras ducerent: quas commodè si quid displiceret, aut immutarent, aut delerent, aliáque ratione deformarent. [Totum hoc, ad verbũ fermè sumptum apparet ex j. cap. lib. j. Miscellan. Brodæi. Ita facillimum ex aliorum laboribus multa sublegere, & adagiorũ syllogas contexere. Deberent tamen qui id habent consilij, ne furtum tam facilè deprehenderetur, ansas ingeniosè commutare, vt fures in vasis quæ nolunt à quopiam agnosci.]

Loqui nescit, at tacere non potest.

Hieronymus aduersus Vigilantium: Quanquam stultè faciam, magistro cunctorum magistros quærere, & ei modum imponere, qui loqui nescit, & tacere non potest. Augustinus Petiliano obiecit, eum nec loqui, nec tacere potuisse. Hoc in vsu est, & vtitur Fuluius Peregrinus, Olympiæ Moratæ filiæ scribens. Addit, Non iniuria, inquit ille, si legis, cantas: si cantas, malè cantas. Non dissimile est illud eorum, qui asinos ad sacros ordines promouent: Nec legit, nec cantat, amore Dei transeat.

Crudus.

Crudos communi prouerbio nos vocamus, nulla institutione, nullisque philosophię preceptis reformatos, imperfectos, quibus ingenium impolitũ est, nulla in re exercitatos, acerbos, immaturos, insipidos, & (vt Seruius in xij. Æneid. interpretatur) duros. Metaphora ab incoctis & immaturis fructibus ducta. Sic res temerè, nec satis matura meditatione factæ, crudæ dicuntur. Persius saty. j. crudos numeros vocat ex tempore profusos versus, nec matura meditatione decoctos:

> Sed numeris decor est, & iunctura abdita crudis.

Crudo contrarium est coctus: qui ponitur quãdoque pro perfecto. vt suprà, Decoctus. Idem Pers. ibid.

> —Si fortè aliquid decoctius audis.

id est, perfectius.

Nescio.

Hoc verbo Nescio, prouerbialiter ab indoctis soluitur omnis quęstio. Cicer. j. De orat. Nemo in eo quod nesciat, disertus esse potest. Vsu tamen aliquantum diuerso Socrates se nihil scire profitebatur. de omnibus rebus dubitabat, & nullam iis de quibus disserendo affirmationem adhibebat, dicit habere se solitum ἐλεγκτικὸν λόγον, tanquã παρακρουστικὸν φάρμακον. Vnde vulgatum est argumentum in eos, qui se & alios nihil scire dicunt. aut enim id sciunt, aut nesciunt. si sciunt ergo aliquid sciunt: si nesciunt, audiendi non sunt. Ad quam cauillationem excludendam dixit Socrates: Hoc tãtùm scio, quòd nihil scio. Lucianus ἐν βίων πράσει introducit, & quidem facetissimè, suo more, Scepticum philosophum, se nihil nosse. & μὴ ἀκούειν μὴ ὁρᾶν profitentem. Nulli enim rei incertæ & controuersę assentitur Pyrrhonius. Imo verò tum quidem dogmata statuit quum voces scepticæ institutionis pronuntiat: nirũ vel hanc, οὐδὲν ὁρίζω, id est, Nihil definio: aut illam, οὐδὲν μᾶλλον, id est, Nihilo magis.

Monacho indoctior.

Non diffiteor, quin in prima ætate Ecclesia, & maior pietas fuerit in Monachis, & sanctior vitæ disciplina, & discendi studium ardẽtius. Nec illud negauerim, quin subsequuta secula multos ignauos fucos pro sedulis monachis nobis pepererint. Monachi enim nostri omnes tam sunt barbari, vt non solùm non intelligant missam, quam missant, sed vt in prouerbium abierint: quum enim insignem alicuius inscitiã exprimere volumus, dicimus eum monacho indoctiorem seu imperitiorem: hoc est, ab imis vnguibus ad verticem summum, totum ignorantia concretum. Quid quæso, Lector, putas homines cordatos cogitare, cùm videant in aulis Episcoporum, in Canonicorum collegiis, in Abbatum monasteriis versari asinos, & pro apibus fucos, pro fucis crabrones, & pro vtrisque serpentes. Patres ab omni literarum studio alienissimi, turpiter Ecclesiæ bonis abutuntur ad luxum, ad fastum, ad libidines: & pro aratore boue, pigrum asinum substituũt, pro fœcunda asina, mulam sterilem: & denique malunt nugatoribus, leonibus & parasitis, item coquis stipendia conferre, & pabulum concedere, quàm literatis & doctis viris. Quiuis enim horum præfertur, ac maiori in honore est, quàm literatissimus quisque. Quo fit, vt vir doctus in prælatorum domibus albo coruo rarior. Interea conqueruntur se doctis hominibus destitui. Deum immortalem, quanta impudentia isthæc est? Præsentes fastidiunt, absentes aiunt se desiderare: in quos ne teruntium quidem volunt impendere: quum Prælatos deceat, literarios ludos aperire, sumptus conferre, & hoc conari vnicè, vt clerici & monachi eruditi sint & habeantur. Legi enim de vtrisque monachis non ita pridem hoc non infacetum carmen:

> Gratum murmur apes, his quondam viuere cellis
> Nouimus, vnde piis copia mellis erat.
> Ignauum pecus hinc aliena ad pabula fuci,
> Venerunt monachi, bestia pigra, vorax.
> Denique crabrones his successere maligni,
> Qui fucorum & apum dissoluêre domos.

Ita enim monachi ferè omnes insigniter degenerarunt à maiorum suorum instituto, cùm fuerint literarum ac pietatis amantes & studiosi, nunc verò turba scelestorum nebulonum: vt rectè alio communi prouerbio dicatur, Monachum pestem & exitium totius orbis: quum quotidie nihil aliud agant, quàm potent, scortentur, inuicem inuideant, mordeant, detrahãt, scurrilia loquantur, vltrò citróque nefanda patiantur & agant. Magni asotici helluones præ ebrietate nunquam solem orientem (vt dicitur) vel occidentem vident. Tales Stoicæ simiæ, discolores, & cucullata monstra, dicuntur vulgò inscitiæ & cacologiæ doctores. Argento inhiant, & sunt iracundiores canibus, timidiores leporibus, blandiores simiis, petulantiores asinis, rapaciores felibus, pugnaciores gallis gallinaceis. Continenter ventri inseruiunt, conuiuiis tabescunt, varia ciborum genera cogitant, in merum se ingurgitant, præter modum cibo ventrem onerant.

Ἀλάπηρος.

Diogenes elegantissima allusione dicebat ἀλαπήρους esse non solùm eos, qui cæci, surdi, claudi, muti, oblæsi, mutilati, manci, & prorsus debiles essent, sed illos qui præcipua supellectile philosophiæ, hoc est, pera, aut mantica carerent. In ore atque in communibus prouerbiis versatur cùm significamus inexercitatum, atque rudem, & nullis bonis disciplinis instructum ad aliquod munus accedere, siue rhetoricum, siue theologicum, aut aliud quoduis.

Aglaus alter.

Dicitur in hominem locorum, rerúmque omnium ignarum, in quo ea imperitia præcipuè notatur, quæ plurimùm ex solitaria accidit educatione: quippe, cùm quis tanquam Aglaus alter, intra priuatos parietes semper altus & educatus, pedem è domo, vel è patria nunquam tulisset foràs: oportere scilicet hunc parũ experientem esse,

& officiorum hospitalium inscium. Aglaus autem senex fuit Psophidius: qui ab Apolline Gyge felicior est iudicatus, quòd agelli sui limites nunquam fuisset egressus. Plin. lib.vij.cap.xlvj. Valerius lib.vij.cap.j.

Ignorantia scientiæ inimica.

Ignorantia enim potentum hominum, vt Plato inquit, hostilis atque teterrima res est. Sed perniciosior est, cum rationi aduersatur, cum optimam rationem quidem audit, sed contra omnia peragit. Galli prouerbialiter dicũt: Scientiam habere inimicum ignorantem. Ignorantia enim superbiam sibi adiungere semper solet, & omnes sanè alienas vires suis metientes ignari, hac solùm excusatione se tegunt, quòd per inscitiam peccant.

Imperito nihil iniquius.

Vulgaris & consueta est hæc Terentij sententia: Homine imperito nihil quicquam iniustius, qui nisi quod ipse fecerit, nihil rectum esse putat. Similiter Oppianus poeta Cilix lib.j. de Piscatione:

—Αἰεὶ μὲν ἀπειρήτων νόος ἀνδρῶν
Δύσμαχός, οὐδὲ θέλουσι καὶ ἀτρεκέεσσι πιθέσθαι,
Ἀλλ' αὐτοὶ κρατέουσι, καὶ ἀθρήσαντες ἔκαστα
Τηλόθι ἐγγὺς ἐόντας.—

Id est:

Semper enim imperitorum mens hominum
Intractabilis est, neque volunt imperiti veris etiam
Obtemperare dictis.—

Hoc ferè sonat cum illo Claudiani:

Asperius nihil est humili, cùm surgit in altum:

de quo alibi. Contrà, Eruditio & sapientia mores emollit: iuxta illud Cointi Smyrnæi ὁμηρικωτάτης libro tertio, παραλειπομένων:

Ἀνδράσι γάρ πινυτοῖσι πέλει νόος ἤπιος αἰεί.

Id est:

Viris sapientibus semper mens blanda est.

Contrà, in secundis rebus, ferociores & insolentiores fiunt imperiti. Sunt morosi, intractabiles, nulli cedunt, nulla consilia intelligunt.

Non est filius piscatoris, qui ignorat quid sit menuise.

Habent Galli prouerbium. Non est piscatoris filius, qui ignorat quid sit menuise. Terentius in Andria, act.ij. scen.ij. per pisciculos minutos, planè expressit nostratem vocem menuise, quæ ad verbum sonat minutias:

—Etiam puerum inde abiens conueni Chremis,
Olera & pisciculos minutos ferre obolo in cœnam seni.

Quæ Terentij verba faciunt vt suspicer, ἀφύας aliquando generaliter de omnibus minutis piscibus dici, nõ de certa quadam specie. Menander in Perinthia: ὁ παῖς ἰὼν δ' εἰσῆλθεν ἀφύας φέρων. Quem locum expressit Terentius, verbúmque Græcum duobus Latinis reddidit, dicens pisciculos minutos. Quinetiam ἀφύη (vt ex antiquis authoribus docet Eustathius) vocatur edulium quoddam ex minutis piscibus.

Medici ex commentario.

Ioannes Manardus epistolarum medicinalium lib.vij. epistola ij. Ex commentario medicos, communi prouerbio dici scribit, communes, & qui totam suam medicinam non in pectore & mente, sed in chartis habent & membranis sepositam: nec manum adhibere curationi alicuius morbi sciunt, nisi nomine prius habito, remedia proprio eius capite à libris requirant: quum veri medici, vt qui methodo artem prosequuntur, exiguam nominum curam habentes, morborum substantias atque causas, per diuisionem & resolutionem inquirant, è quibus curatiuas indicationes eliciant, & intentiones acquirant, quibus instrumenta inueniant, morbos ab humanis corporibus propulsantes, & si quandoque ad libros recurrunt, non tanquam cæci, vt illi, à nominibus seduci, ad eos veluti ad iudices permittunt, sed ad limam rationis, quæ legunt, applicantes, scriptis non tanquam dominis parent, sed ipsa potius tanquam mancipia ad suas prosequendas intentiones trahunt. Hactenus Manardus. Apud Erasm. huic simile habetur Galenicum istud, ἐκ βιβλίου κυβερνήτης: id est, Ex libro nauta: in sola lectione citra experientiam doctos.

Qui multos ignorat, ignorabit & vnum.

Plato. In Alcibiade j. Prudentia summa est, seipsum nosse. Nam qui sua ignorat, ignorat itidem & aliena. In Ciuili: Videtur enim vnusquisque nostrùm tanquam per somnium nosse omnia, reuera autem rursus omnia ignorare. Plinius Secundus in Panegyrico: Didicimus quidẽ cui virtus aliqua contingat, omnes inesse. Stoicorum autem hæc est sententia, virtutes ita esse inter se connexas, vt qui vnam habeat, omnes habeat. Sic qui vnam planè scientiam callet, omnes ferè tenere videtur. Omnes enim scientiæ communi continentur vinculo. Quam Plat. sententiam Cice. pro Archia poeta tractat. Vide pòst, Scientias qui primas habet, &c.

Ne numerare scit.

Plato in Hippia maiore. Nam multi admodum ex illis, vt ita dicam, ne numerare quidem sciunt. Pòst, Viam in forum ignorant.

Ne prophanus audiat.

Plato in Theæteto: Caue ne quis prophanus hæc audiat. Prophani verò sunt, qui nihil aliud esse putant, quã quod pugno tenere possunt. Duri nimium, & proterui homines, ac à Musis admodum alieni. Vide pòst, Res diuinæ vulgus latent.

Viam in forum ignorat.

Ficinus in Timæum: Qui philosophiæ studio abutuntur ab ineunte ætate, primùm quidem viam in forũ ignorant, neque iudicium, aut consilium, aut consilium ciuitatis aliud vbi sit, norunt: leges autem decretáque vel promulgata, vel scripta, nec vident, nec audiunt. Huic haud absimile antè, Ne numerare scit.

Magis latet eos, quàm maris arenæ.

Ibidem: Magis eos latet, quàm maris, vt dicitur, arenæ. Vide pòst, Arenæ maris numerum superare.

Res diuinæ vulgus latent.

Ficinus in Sophista: In rebus diuinis quæcunque vulgus latent, contradicendi facultatem præstãt. The. Certè hoc de illis dicitur. De his autem quæ oculis conspiciuntur, cœlo ac terra, & hisce rebus quæ his continentur, cõtrà. Cicero De natura deorum lib.iij. apud Lactan. lib.ij. cap. iij. Non sunt ista vulgò disputanda, ne susceptas publicè religiones disputatio talis extinguat. Idem Academicorum lib. ad Varronem, apud Marcianum lib.v. & Fortun. lib.iij. Latent ista omnia Varro, magnis obscurata & circumfusa tenebris. Vide alibi, Ne prophanus audiat.

COELII RHODIG. Lapis super lapidem.

In imperitos. Rogatus Aristippus, quì melior euasurus esset filius, si erudiretur: Vt nihil aliud, certè, inquit, in theatro non sedebit lapis supra lapidem.

GVL. GENTII. Dupondij iuuenes.

De iis qui studiis tantùm initiati, & vix dum à limine ea salutarunt: Pupilli dicti ab Alciat. A dupondio nummo, quasi duobus assibus æstimarentur: seu à pondere dupondio, quod & stater dicitur, & παραδράχμον, modici valoris. Consule Rhodig. lib.iiij. cap.vij. Contrà λύται & προλύται, dicuntur absoluti & consummati in aliqua disciplina. De iis agit Iustinian. in epistola, Antecessoribus quibusdam missa. Dicti Lytæ, quasi λύται hoc est solubiles: quasi iam à præscripta studiorum ratione soluendi, & legendi libertate donandi.

IMPOSTVRÆ.

ERASMI. Dare verba.

Dare verba, passim obuium est apud omnes authores, pro eo quod est fallere. Persius quarta Satyra,

—Vt mauis, da verba, & decipe neruos.

Terentius,

Cui verba dare difficile est.

Ouidius,

Verba dat omnis amans.

Idem cle-

Idem eleganter transtulit ad fallendas animi curas:

> Detineo studiis animum, fallóque labores:
> Experior curis & dare verba meis.

Sed tum frequentiora tum expositiora sunt exépla, quàm vt operæprecium sit ea persequi. Tantùm illud admonuerim, nonnihil veneris accessurum prouerbio, si longiùs à simplici detorqueatur oratione, videlicet ad fraudem im posturámve, quæ vel citra verborum fucos peragitur. Quod genus fuerit, siquis dicat mundum hunc dare verba suis cultoribus, & Alcimisticam, quam vocant, artem, dare verba sui studiosis. &, Eum sibiipsi dare verba, qui sibi pollicetur haudquaquam speranda.

Addere manum.

Illud inusitatius quod est apud Plautum in Persa, Addere manum, pro eo quod est ludibrio habere. Translatum opinor ab iis qui manu ad aurem porrecta, motáque, quempiam irrident. Plautina verba sunt hæc, Quid ais, crux, stimulorum tritor? quomodo me hodie versasti? vt me in tricas coniecisti? quomodo de Persa manus mihi addita est. Item in Pœnulo, Quo pacto auaræ Veneri pulchre adij manum. Rursum in eadem scena, Ego faxo posthac dij deæque cæteri contentiores magis erunt atque auidi minus, quum scibunt Veneri vt addiderit leno manum. Idem in Aulularia, Ita illis impuris omnibus adij manum. Iterum in Casina, Satin' lepide addita nobis manus merito? Quanquam variè scriptum inuenio, nunc adij, nunc addita. Mihi videtur rectius legi addidi, vt accipianus sumptam metaphoram ab irridentium (vt dixi) gestu, cuius meminit Persius,

> Nec manus auriculas imitata est nobilis albas.

Os sublinere.

Os sublinere, pro eo quod est, dare verba, & arte quadam illudere, reperitur aliquoties apud autores. Nonius Marcellus tractum putat à ridiculo quodam lusus genere, quo dormientibus ora pinguntur. Plautus in Aulularia: Fidei censebam maximam fidem esse. Ea subleuit os mihi pessimè. Idem alibi: Os mihi probè sublitum est. Idem in Epidico: Ego si adlegassem aliquem, ad hoc negocium minus hominem quàm doctum, minúsque ad rem callidum, os sublitum esset. M. Varro in mysteriis apud Nonium: Æs defraudasse cauponem, bonam luto obliuisse, cum portitores æra induxere. Sophocles in Antigone:

> Ὁρῶσι χ' οὗτοι, σοὶ δ' ὑπίλλουσι στόμα.
>
> Id est:
>
> —Vident & hi, sed os tibi sublinunt.

Vergil. item in carmine Bucolico, pueros inducit per lusum, Sileni faciem mori succo oblinentes:

> —Iámque videnti
> Sanguineis frontem moris & tempora pingit.
> Ille dolum ridens, Quò vncula nectitis? inquit.

Fucum facere.

Fucum facere, pro eo quod est imposturam facere, & artificiosa dissimulatione deludere, frequens est apud bonos authores. Terent. in Eunuch. Per alienas tegulas venisse clanculum, fucum factum mulieri. Quo loco, factum, supinum est, non participium. Quintus frater ad Ciceronem, Si eum, qui tibi promiserit, fucum (vt dicitur) facere velle senseris: vt te id audisse & scire dissimules. Nam fucus herbæ genus, quam Græci φῦκος vocant, tingendis lanis vtile. Vnde simpliciter fucum pro colore reperire licet, & fucare pro colorare. Horatius in Odys.

> —Stercore fucatus crocodili.

Maximè si colorem non natiuum aut genuinum, sed artificiosum ac velut adulterinum significemus. vt idem Horatius,

> —Nec amissos colores
> Lana refert medicata fuco.

Proinde medicamētum illud, quo cuti superinducto muliereulæ vitia formæ dissimulant, quasique personam assumunt, fucum vocant. Plautus, Vitia corporis fuco occulunt. Vt autem fucus est color arte additus, ita persona facies est non vera, sed apposititia. Vnde eleganter dictum à Seneca, vt personam malit quàm faciem: id est, videri malit quàm esse. Lucretius item lib. iij.

> Nam veræ voces tum demum pectore ab imo
> Eliciuntur, & eripitur persona, manet res.

Corn. Tacitus in dialogo De orator. Ita nec præceptor deerat optimus quidem & electissimus, qui faciem eloquentiæ non imaginem præstaret. Itaque personatos dicimus, qui aliud præ se ferunt quàm sint. Quin & offucias vocant, inania quædam rerum simulachra, quę veluti prçstigiis quibusdam, oculis intuentium imponunt. Græci simplici verbo φενακίζειν vocant, & φενακισμὸν, huiusmodi imposturam, φέναξ, fuci artificem. Qui scripsit etymologicum Græcum, author insincerus & impurus, vocem deductam existimat παρὰ τὴν πηνήκην, quæ Græcis coma dicitur apposititia, Latini galericulum appellant. Quin & colorem pro fuco vsurpauit Iulianus, citante Vlpiano libro Pand. xiiij. Tit. Ad senát. consul. Maced. cap. ix. Sed Iulianus (inquit) adiicit, si color quæsitus sit, vt filiusfamiliás qui mutuam pecuniam accepturus erat, fideiuberet. Quin & rhetores, probabilem rationem quam ad defensionem commenti sunt, colorem appellant. Iuuenalis.

> Dic aliquem nobis, dic Quintiliane colorem.

Et hærente summo rhetore, vxor deprehensa impudentissimo colore se tuetur,

> — Conuenerat olim
> Vt faceres tu quod velles, nec non ego possem
> Indulgere mihi.

Obtrudere palpum.

Obtrudere palpum, apud Plautum, est arte, fucóque decipere: Ego, inquit, istuc aliis dare condidici, mihi obtrudere non potes palpum. Vnde & palpari, pro adulari: & palpones, adulatores vocamus, à simili metaphora. Metaphora tracta est ab equisonibus, qui ferocientibus equis, plausu manus adblandiuntur, vt ostendimus alibi.

Reliqua similia istiusmodi require in superiore loco, Fucus.

Noua hirundo.

Νέα χελιδών, id est, Noua hirundo. Suidas hoc adagium citat ex Auibus Aristophanis, fallente, sicut opinor, memoria. Nam extat apud hunc poetam in Equitibus, his versibus:

> Ἐξηπάτησα γὰρ τοὺς μαγείρους, ἐπὶ λέγων τοιαυτί
> Σκέψασθε παῖδες, οὐχ ὁρᾶτ', ὥρα νέα χελιδών.
> Οἱ δ' ἔβλεπον, κἀγὼ 'ν τοσούτῳ τῶν κρεῶν ἔκλεπτον.
>
> Id est:
>
> Etenim cōquos ego fefelli, fatus hæc ad illos:
> Spectate pueri, non videtis ver, noua ecce hirundo:
> Illi tuentur, interim autem sustuli ipse carnes.

Interpres admonet prouerbiali figura dictum, ac perinde valere, quasi dicas initium veris: propterea quòd id temporis appareat hæc auis. Quemadmodum & Horatius:

> — Zephyris & hirundine prima.

Suidas ait dici solere, quoties verba darētur alicui, Sumptum à ioco puerili. Nam hi data opera, nouam hirundinem adsimulantes videre sese, ostēdunt aliis: deinde contemplantibus illis & intentis, interim quod volunt surripiunt. Theognis apud Athenæum lib. viij. declarat Rhodiis solenne fuisse, quotannis publicis votis inuitare hirundinem sub tempus vernum, quod illi χελιδονίζειν appellabant, acclamantes in hunc modum: ἦλθ' ἦλθε χελιδὼν, καλὰς ὥρας ἄγουσα, καὶ καλοὺς ἐνιαυτούς. id est: Veni veni hirundo, pulchra tempora adducens, ac pulchros annos. Proinde quadrabit in eos, qui falsa spe quapiam iniecta fallunt ac nocent.

In laqueum inducere.

In laqueum inducere: &, In casses inducere: est arte sic concludere quempiam, vt iam nullum sit effugium. Qui mos fuit Socrati Platonico, suis illis rogatiunculis eò depellere sophistas, vt negarent quæ prius affirmauerant: quæ negauerant, affirmarent: denique nihil non dicerent. Quintilianus libro Institutionum v. Turbantur enim, & à patronis diuersæ partis in laqueum inducuntur. Græci

qui iam capti teneantur, ἐμβρόχους vocant. Ouidius.

Decidit in casses præda petita meos.

Euripides in Hippolyto coronato:

Κρεμαστοῖς ἐν βρόχοις ἀνήρτημένη.

Id est:

Pensilibus irretita cassibus.

Ibidem paulo post:

Λύσαι τ' ἀπὸ ἀρτάνης ...

Id est:

Heram è tenacibus expedire cassibus.

Ephesiæ literæ.

Ἐφέσια γράμματα: id est, Ephesiæ literæ. Dictum videtur de iis, qui mira felicitate, tanquã diuina virgula, quicquid optarent, assequerentur. Aiunt enim Ephesiis notulas quasdam, & voces magicas fuisse, quibus vtentes in omni negocio victores euaderent. Autor Diogenianus. Eustathius in Odysseæ φ. tradit his literis vsum Crœsum in rogo. Fuisse autem verba quædam obscura, ænigmatibus simillima, neutiquam cohærentia, descripta in pedibus, Zona, & corona Dianæ. Suidas addit huiusmodi fabulam. In Olympiis Milesium quempiã cum Ephesio palæstra commissum, nihil potuisse in cõflictu, quòd is Ephesius in talo Ephesias haberet literas. Quod simul ac animaduersum esset, ademptis literis, Ephesiũ qui iam triginta defatigârat, succubuisse. Hesychius indicat fuisse priscas quasdam voces pro sacris habitas, quibus impostores deinde multas addiderint. Priscas putat has fuisse, ἄσκιον, quod interpretatur tenebras: κατάσκιον, lumen: λίξ, ipse: δαμναμενεύς, sol: αἴσιον, verum. Meminit harum & Anaxilas apud Athenæum lib. xij. Commemoratis enim philosophi cuiusdam deliciis, ait: καὶ ... ἐν σκυταρίοις ... φορῶν ... γράμματα καλά. id est: Ad hæc, in consutilibus pelliculis gestans Ephesias literas pulchras. Nec desunt hodie, qui huiusmodi confictis vocibus imponant stultis. Illud satis apparet, librariorum incuria commissum, quòd quum Hesychius inter magicas voces recenseat τετραξ, non meminit tamen, interpretans singulas.

IVNII. Phœnicium mendacium.

Prouerbij specie dicit Plato in iij. De repub. sub finẽ: μηδὲν καινὸν, ἦν δ' ἐγὼ, ἀλλὰ φοινικικόν τι. hoc est: Nihil inauditum, inquã ego, sed Phœnicium quippiam. Nota est fabula de Draconis dentibus, à Cadmo Phœnice satis, vnde armata virorum seges extiterit, enato inde illis nomine à satione: σπαρτοὺς enim dictos constat. quanquam Stesichorus eos dentes à Minerua humo mandatos voluit. Androtion verò vocatos ait inde, quòd secuti è Phœnicia Cadmum, sparsim habitare defixis sedibus cœperint: Amphilochus, quòd insitione quadam Thebanis ciuibus adiuncti fuerint: alij aliter, vt quisque in re fabulosa noui quippiam comminisci instituit. Dicetur igitur de fabuloso commento, insignique mendacio & fidei portentosæ narratione, illa spirare φοινικικόν τι, id est, Phœnicium quiddã: aut φοινικικὰ ψεύδη hoc est, mẽdacia Phœnicia veriora esse, quàm sint istorũ dicta. Vsus est adagio & Strabo lib. iij. ... id est. Oraculum & frequentes eò missas legationes, existimat esse Phœnicium commentum. Olympiodorus in commentario in Gorgiam Platonis, à Cadmi fabula ductum prouerbium ait. Potest etiam videri profectum adagium à Phœnicum negociatorũ consuetudine. quod genus hominum mendaciis fermè transigit mercaturas, euanidas atque obsoletas merces, interposito etiam iuramẽto, pro frugi & probis venundantes. Phœnices verò primi mercatus gratia alienas terras exoticasque regiones adiisse leguntur, & peregrinas merces exportasse: vnde & literarũ inuentio illis tribuitur, per quas inter se mutuò sensa consiliáque communicarent. hinc illud Critiæ apud Athenæum: φοίνικες δ' εὗρον γράμματα λεξιλόγα, aut (vt Eustathius citat, ἀλεξίλογα,) quòd solatio quædã sint animorum. Porrò quòd mercaturam exercuerint, fidem facit & illud Pindari, φοινικεμπολά, id est, Phœnicia mercimonia. & Sophoclis illud:

Εἰθισμένος ... ὡς φοῖνιξ ἀνήρ.

Id est:

Assuesce mercari & venũdare, vt Phœnix negociator.

Manducones.

Τρώκτην quasi manduconem dicas, vocari annotant veteres impostorem, & dolos cõsuere doctum, ... apud Homerum Odysseæ ξ.

—Δὴ τότε Φοῖνιξ
Ἦλθεν ἀνὴρ ἀπατήλια εἰδὼς τρώκτης.

Id est,

Texendísque dolis natus manduco recepit
Me Phœnix.—

Alij edonem exponunt aurarum & lucri auidum, qui, vndecunque spes nummi arriserit, velit τρώγειν, hoc est, rodere atque lucrari. Latini lucripetam vocant. Est & τρώκτης piscis nomen, voracis admodum, apud Ælianum.

Lamiæ turres.

Lamiæ turres, pro anilibus fabulis prouerbialiter extulit Qu. Septimius Tertullianus & pro narratione portentosa, nihilque veri habente. Sic enim inquit, libro aduersus Valentinianos: Iam si & in totam fabulam initietur, nónne tale aliquid dabitur, te in infantia inter somni difficultates à nutricula audisse Lamiæ turres & pectines Solis? De Lamiis historiam vt pertexamus, locus postulat, quòd ab aliis parum diligenter dicta sit. Lamia Beli & Libyes filia, in Libyæ locis regina fuit. quæ ob liberorum suorum interitum, aliis matribus inuidens eam dulcedinem, percussores immisit, qui crudeli exemplo raptos è parentum sinu liberos trucidarent. De qua sic scribit Diodorus Siculus historicorum veracissimus libro vigesimo. Ad rupis, inquit, radices specus erat ingens, hedera & similace obtectus, quem insedisse fabulantur Lamiam reginam, præstanti formæ insignem, quam posteritas belluinam finxit, propter illius ingenij feritatem. Nam quũ proles eius omnes quas partu extulerat, diem obirent, casum hunc illa iniquissimo animo ferẽs, inuidénsque aliarum fœminarum in educandis liberis felicitati, rapi ad cædem è matrum vlnis, proles, & e vestigio interfici iussit. vnde in hanc vsque ætatem apud infantes mãsit istius fœminæ fama, & formidolosa ipsis, nominis memoria. Eadem inebriata cunctis quiduis sine discrimine patrãdi licẽtiam permittebat: ac proinde quoniam rerum sui regni non satagebat, credita fuit oculis carere. Quidam etiã fabulosè commenti sunt, quòd in vimineũ cophinum oculos exemptiles iniiceret: innuere volentes rerum incuriam temulentiæ vitio natam. Obiter enim admonendus est error Græci codicis, qui legit, εἰς τ' ἐς αἴσχιον: vbi reponendum est, ἀσκὸν. Quòd autem Libyca fuerit, indicat & Euripides:

Τίς τοὔνομα τὸ ἐπονείδιστον βροτοῖς
Οὐκ οἶδε Λαμίας, τῆς Λιβυστικῆς γένος; Id est:

Infame nomen atque inuisum gentibus
Lamiæ quis ignorat, genere Libysticæ?

Astipulatur huic historiæ & Duris in Libycarum rerum secundo, scribens Lamiam formosam fuisse fœminã: cum qua stupri commercium quum haberet Iupiter, Iunonem zelotypã proles eius omnes statim à partu vita orbasse: qua ex re concepto mœrore formæ illius gratiam dispersisse, aliarúmque infantes raptos iugulasse. Cui consentit & Aristophanis scholiastes in Pace. Philostratus lib. iiij. de vita Apollonij refert, fœminas quasdam esse, Empusas, quas Lamias & μορμολυκίας, hoc est, Laruarũ lemurúmve spectra vulgus hominum existimet, venereæ rei auidissimas, & carnium, præsertim humanarum appetentissimas, quæ veneris appetitum immittere soleant iis quos velint deglubere. Strabo fabulam esse meram putat his verbis lib. j. ἡ τε γὰρ Λαμία μῦθός ἐστι καὶ ἡ Γοργὼ καὶ ὁ Ἐφιάλτης καὶ ἡ Μορμολύκη. id est, Nam Lamia fabulamẽtum est, vt & Gorgò, & Incubus, & Larua. Stesichorus Lamiam Scyllæ matrem fuisse dicit. Lamias nonnulli cum Strigibus confundunt, & infantiũ voratrices scribunt. in quorũ sententiam descẽdisse videtur & Horatius in arte Poetica, vbi sic ait:

Neu pransæ Lamiæ viuum puerum extrahat aluo.

Apuleius puerorum terriculamẽta Lamias esse ostendit, quomodo & Lucilius in satyris scripsit illud:

Terriculas Lamias Fauni quas Pompiliique
Instituere Numæ: tremit has, his omnia ponit.

Lamias arbitrantur esse, quas vt Libycas feras describit

in ora-

in oratione quinta Dion Chrysostomus, tali specie: [Greek] &c. i. Vultus muliebris est, & quidem eleganti forma præditæ fœminæ: pectus & vbera longè pulcherrima: ceruix, qualis neque mortalis virginis fuerit, neque adultæ nymphæ: color nitidissimus, qualem nullus vel plastes vel pictor imitari queat: corpus reliquum scabrum & squarosum: pars infima in anguem desinit. Fuit & Lamia altera, Trachiniorum regina, vt annotatum est ab Etymologici authore, & Demetrij Poliorcetæ amasia, & apud Plutarchum etiam Neptuni filia quædam. Hactenus de Lamijs: nunc ad adagium redeamus. Lamias turres fortassis non malè vocabimus res in speciem formidabiles, quibus tamen periculi nihil insit: eo quòd Lamiæ, vt diximus, ad territandos pueros instituta nomina fuerint, vt ex Aristophanis interprete colligere licet: quomodo apud Romanos inter ridiculas res obijcere olim moris fuit Manducem, monstrificam effigiem, pando ore dehiscentem, ac dentib. infrendentem, vt eiulantes pueros eo spectro cohiberent: quemadmodum apud Turcas Ioannis Huniadæ, strenuissimi ducis nomen, Lamiæ cuiusdam instar, ad terrorem comparatum fuisse author est Æneas Syluius, vsqueadeò vt infantium ploratus sisterent nutrices, illius viri aduentum pueris minitantes.

Sisyphus.

Sisyphus prouerbialiter accipitur apud Synesium pro impostore, in epistola ad fratrem, [Greek]; id est, Quid ad hæc Sisyphus ille parum elegans? Idem alibi: [Greek]. id est, Enimuerò meritas das pœnas, qui te audacia Cyclopem, dolosis conatibus Sisyphum præstitisti. Sisyphum Æoli filium, Corinthi regem, primum omnium dolis fallacijsque vsum fuisse, Polyænus stratagematum author scriptis prodidit. Sophoclæus interpres scribit Sisyphum vaferrimum fuisse furem, qui bestiarum ab se furto abactarum pedibus sole ret characteris loco imprimere nomen suum [Greek], vnius literæ ductu exaratum. Aristophanes in Acharnensibus:

[Greek verse]
[Greek verse]

Id est:

Quin Sisyphi expedi ocyus molimina,
Etenim moram non postulat negocium.

Xenophon rerum Græcarum li. 3. refert Dercyllidam industrium extritiq; ingenij virũ [Greek], hoc est, in excogitando mirè vafrum, cognominatum fuisse Sisyphum. Apuleius lib. de Magia: Quis Palamedes, quis Sisyphus, quis denique Eurybates aut Phrynondas talem excogitasset? Quo loco enumerantur quatuor memorabili vafricia clari. Theognis poeta:

[Greek verse]

Id est,

—Non si
Plura scias, quàm vel Sisyphus Æolides.

Aristides, [Greek]; id est, Quid opus est meminisse Sisyphi prudentiæ? De Sisypho ita fermè Eustathius Iliad. ς. Virum fuisse sapientem, nominis ratio loquitur: idem enim sonat quod [Greek], diuinarum rerum gnarus, [Greek] enim Deum nominant Peloponnesij, & [Greek] Æolico idiomate vocari constat. Videtur autem ille pacificum tenuisse imperium, suisque subditis securum: vnde & mortem vinculis coercuisse legitur, nisi fortè eò spectat commentum, quòd amuleta quædam, & morborum remedia inuenerit. Lycophron Mopsum vatem [Greek], velut Sisyphiũ appellat, quòd in arte numerandi insignis esset. Memoratur à Zeze & Sisyphus Cous Teucri fuisse scriba, vir doctus qui ante Homerũ Iliada scripserit, æra merẽs in expeditione Troiana, cuius postea metaphrastes fuerit Homerus.

GOGNATI. Frondes fructuum expertes.

Istud theologicum est prouerbium in eos, qui ore Deum se scire profitentur, & eundem factis negant, lucernas habent, sed extinctas, nefarij, contumaces, & ad omnem rem bonam inepti: Domine domine ingeminant, sed supremi voluntatem non obeunt. Nihil aliud quàm fidem, idq; ad rauim vsq;, crepant: tamen si penitius ipsorum considerentur opera, mores, vita, conuersatio, comperiemus ne scintillam quidem viuidæ & Christianæ fidei illorũ pectorib. esse relictam. Igitur ex fructibus ipsorum cognoscetis eos: inquit Christus Matth. 7.

Dardaniæ artes.

Dardaniæ artes, pro magicis vsurpauit Colum. libr. x. Veniant (inquit) Dardaniæ artes. Dictæ autem sunt à Dardano, insigni (vt tradunt) mago, cuius commentarijs diligenter perlectis, longè doctissimus euasisse Democritus memoratur. Consule Plin. lib. 30. cap. 1. Apuleius, vel ipse Dardanus, vel quicumque alius post Zoroastrem. Euseb. libr. [Greek] 3. [Greek].

IMPROBI.

ERASMI. Lydi mali, post hos Ægyptij, &c.

[Greek verse]
[Greek verse]
[Greek] Id est,

Lydi improbi, post hos secundi Ægyptij,
Tertiiq; Cares perditissimi omnium.

Tempestiuiter vtemur, si quando mali cum malis conferentur, & collatus cum sceleratioribus, ita demum minus illaudatus aliquis videtur. Velut apud Athenæum Antiphanes, cum [Greek] fecisset omnium sceleratissimos, tamen excepit mensarios, his quoque nocentiores. Diogenianus.

Lerij mali.

[Greek], id est, Lerij mali. In eos rectè dicetur, qui pariter omnes gentis vitio sunt improbi. Leriorum enim populus ob insignem morum improbitatem in prouerbium abijt, autore Strabone lib. Geographiæ 5. Citatque Phocylidis nescio cuius verba hæc: [Greek]. i. Lerij mali, non vt hic malus sit, ille nequaquam: verum omnes, excepto Patroclo. & Patroclus est Lerius. Leria insula est vna ex Sporadibus contra littora Cariæ: quam Plinius Leron appellat, quum alijs aliquot locis, tũ li. v. c. xxj. Quod hic dictum est in Lerios, Græca epigrammata detorquent in Chios. Epigramma sic habet:

[Greek verse]
[Greek verse]

Id est:

Hoc quoque Demodoci, Chius malus, haud quidem hic, hic non:
Omnes absq; Procle: Chius at ipse Procles.

Apud Strabonem Græcum scriptura mendosa est: quum [Greek] legendum sit, non [Greek]. Interpres vsus est codice castigatiore: quin ipsa carminis ratio reijcit [Greek]. Si addas, [Greek], plenum erit distichon. Id reddetur venustius, si ab homine ad rem deflexeris, vt si dicas, Omnes prognostæ vani, vno excepto Venantio, & tamen prognostes est Venantius. Impij sunt milites omnes, vno excepto Langio, & tamen miles est Langius. Græcorum prouerbium imitatus est Ausonius in Siluium quendam cognomento bonum, natione Brittonem: quæ natio & hodie apud Gallos vulgò malè audit.

Mali commatis.

[Greek], id est, Mali commatis, dicebatur improbus, contemptus, & reijculus quispiam. Sumpta metaphora à reprobatis nomismatis. Aristophanes in Pluto:

[Greek verse]

Id est:

Videtur esse non probati commatis.

In sycophantam dictum, iam ad paupertatem famémque redactum, posteaquam Plutus oculos receperat. Inter-

pres ostendit, comma genus esse vilissimi nomismatis. Sonat autem perinde quasi dicas, malæ monetæ. Rursum in eadem fabula:

—Γνώσεται
ὅτ' ἐς ὄντα τοῦ πονηροῦ κόμματος.

Id est,

—Nouerit
Illius esse hunc improbati commatis.

Apud eundem in Ranis: τοῦ κακίστου κόμματος. Idem in Concionatricibus:

Καὶ κακὸν γέ μοι τὸ κόμμα τοῦτο γέγονε σφόδρα.

Id est,

At istud hercule comma mihi fuit malum.

Reddit causam, quòd quum abisset in forum empturus farinas, iámque peram suppleuisset, præco clamauit, ne quis reciperet æreos nummos, sed argento venderentur omnia. Ad hanc formam pertinent etiam illæ, ceu prouerbiales metaphoræ, κιβδήλους ἀνθρώπους, &, κιβδηλεύειν: pro eo quod est, imposturam facere: & κιβδηλία, pro impostura: quæ voces reperiuntur cùm aliàs frequentius, tum Platonis libro De legibus xj. si quis fortè certius desiderabit testimonium. Proinde qui moribus sunt improbatis, eos κιβδήλους vocant: quasi dicas adulterinæ monetæ. Appositius autem ad oris figuram, morum & indolis indicem referetur. Siquidem quemadmodum nummus inspecta imagine dignoscitur ilicò, probus úsne sit an adulterinus: itidem ex ipsa statim hominis forma deprehenditur ingenium: vel Euripide teste, cuius hæc sunt in Ione:

Γνοίη δ' ἄν τις τὰ πολλά γ' εἰς ἄνθρωπον βλέπων,
Τὸ σχῆμ' ἰδών τις εἰ πέφυκεν εὐγενής.

Id est,

Plerunq; species ipsa, simul aspexeris,
Hominem arguit, generosus is sit, an secus.

Κίβδηλος, id est, adulterinus.

Quod simplex non est, neque sincerum, id vulgato verbo Græci κίβδηλον vocant. Hinc ducto vocabulo, quòd aliud præ se ferant, aliud tegant: ἀπὸ τοῦ κεύθειν τὸ δόλον. vel quòd Athenienses ob summum in Chios odium, si cui male vellent, huius nomen numismati solent insculpere, addita litera, iisque in terram abiectis dira imprecari: ἀπὸ τοῦ Χίους βάλλειν. sed propriè nummum subæratum, κίβδηλον appellant: & κιβδηλίαν, insinceritatem, seu corruptelam. velut Aristophanes:

Πολλὴν ἀφεῖλε τοῦ βίου κιβδηλίαν.

Id est:

Corruptionem vitæ ademit plurimam.

Et κιβδηλεύειν, corrumpere fuco: & qui pallent, κιβδηλιῶντας appellant: quòd aliquid morbi vitiiue subesse videatur. Quemadmodum in nummis quoque color nonnunquam arguit fucum. Conueniet igitur in amicitiam insinceram & fictam: aut in hominem blando vultu, sed animo virulento: aut in eum qui sanctimoniam habitu præ se ferat, quum vita sit impia: veluti Pisides, citante Suida:

Πραγμάτων πάντως δυοῖν
Κίβδηλος ἐστιν ἐργάτης οἷος, ὡς λόγος.

Id est,

Rerum duarum prorsus vnus autor est,
Vulgò vt loquuntur, quisquis insincerus est.

Aut in orationem insinceram, vt Plato libro De legib. v. τιμὰς ἢ αὖ πάλιν δεῖ σκοπεῖν, καὶ τούτων τίνες ἀληθεῖς, καὶ ὅσαι κίβδηλοι. Id est: Rursum honores oportet considerare, quinam ex his veri sint, qui adulterini. Rursum eodem in libro, ὅπως μήτε αὐτὸς κίβδηλός ποτε φανεῖται ὁτῳοῦν, ἁπλοῦς δὲ καὶ ἀληθὴς ἀεί. id est, Vt neque ipse adulterinus aliquãdo cuiquam appareat, sed simplex & verax semper. Hoc igitur à nummis traductum, si ád diuersas res traducatur, prouerbiale fiet. Sed huius rei mentionem fecimus in prouerbio, πονηροῦ κόμματος.

Bipedum nequissimus.

Bipedum nequissimus, de homine vehementer improbato, quique vel pecudes nequitia superet. Dictum est in Regulum quendam oratorem, quem Plinius in epistolis subinde suis pingit coloribus, vbi & adagium hoc refertur: sed ante hunc Cicero torserat in Clodium, in oratione pro domo sua: Hoc tu proscriptore, hoc consiliario, hoc ministro, omnium non bipedum solùm, sed etiam quadrupedum impurissimo Remp. perdidisti. Consimili figura Alexander imperator apud Ælium Lampridium: Nuper certè patres meministis, cùm ille omnium non solùm bipedũ, sed etiã quadrupedũ, spurcissimus, Antonini nomẽ præferret: Heliogabalũ significãs, imperatorũ vnum omniũ effœminatissimũ, & quẽ optimò iure Romanũ Sardanapalum possis dicere. Addit autem in hoc sermone, nominis generalitas gratam quandam & nouam ἔμφασιν: quemadmodum & Nullum animal, pro nullo homine vulgò dicimus.

Βωμολόχος, βωμολοχεύεσθαι.

Βωμολόχοι, prouerbiali conuicio dicebantur scelesti & improbi. Quod nominis olim inditum videtur ijs, qui obuersantes circum aras, victimis tendere consueuerunt insidias: aut qui ob id rem diuinam facerent, quòd ex aliorum accusatione compendij nonnihil auferrent. Nam huiusmodi mortalium vota Iupiter audit apud Lucianum in Icaromenippo. Dicuntur item βωμολόχοι, qui cùm res diuina peragitur, non faciunt vota diis, sed nugas inanes deblaterant. Qui mos hodie magnatib. præcipuè placet, & illud admodum ciuile putant, si inter sacrificandum assiduè cuipiam ad aurem obganniant. Aristophanes in Nebulis, ἢ βωμολόχος. Idem in eadem fabula:

Εἰ δέ τις αὐτῶν βωμολοχεύσαιτ', ἢ κάμψειέν τινα καμπήν.

Id est,

Si quis eorum bomolochum egerit, & flexũ aliquem
flexerit.

Quanquam in hoc ipso καμπὴν ἀνακάμψαι, subest prouerbij color. Idem in Equitibus, ὡς ἐγὼ καινὸν βωμολόχευμά τι, sentiens aduersarium excogitasse quiddam egregiè scelestum, quod βωμολόχευμα appellat, quasi insigniter adulatorium. Vox deducta videtur à βωμὸς altari, & λόχος insidiis: quòd nec illic desint, qui cibos suffurentur, aut mendicando petant. Hinc translatum est ad abiectè adulantes, ventris gratia. Vnde dicta sunt βωμολοχεύματα καὶ βωμολοχεύματα, pro sordidis adulationibus. Interdum βωμολόχου vox tribuitur aruspicibus, diuinis, tibicinibus, & huic hominum generi quod nidorem altaris sequitur. Denique vocis vsus transijt ad omnes, qui improbis artibus venantur quæstum.

Diagoras Melius.

Διαγόρας ὁ Μήλιος. id est, Diagoras Melius. In sceleratum ac fœdifragum & impium. Hic capta Melo vixit Athenis, & Atheniensium sacrorum mysteria vsqueadeò contempsit, vt complureis auerterit à religione, deterrueritque ne iam vellent initiari. Præterea arcana illa mysteria, quæ nefas est prophanis ædere, ille impius in vulgus extulit, modis omnibus irridens. Quas ob res ab Atheniensibus proscriptus est: eámque proscriptionem palàm in ærea columna posuerunt, addito præmij loco, talento, si quis hominem occidisset: si quis viuum adduxisset, duobus. Meminit huius Aristophanes in Auibus:

Ἢν ἀποκτείνῃ τις ὑμῶν Διαγόραν τὸν Μήλιον,
Λαμβάνειν τάλαντον, ἤν τε τῶν τυράννων τις τινα
Τῶν τεθνηκότων ἀποκτείνῃ.

Id est,

Si quis è vobis Diagoram Melium interfecerit,
Præmium feret talentum, siq; quis quem è mortuis
Interemerit tyrannis.

Lupi decas.

Λύκου δεκάς, id est, Lupi decas. Dictum apparet in eos, ad quos inhonesti lucri pars aliqua tametsi pusilla rediret: aut in eos qui largitionib. essent corrupti, aliósve corrumperent. Nam Athenis in foro vbi causæ agebantur, Lycus quidam genius scalptus stabat, lupina specie. Apud hanc statuam sycophantæ pecunia corrupti versari consueuerunt, velut apud deum quempiam sui quæstus præsidem, eíque in dies singulos triobolus secabatur: autore Zenodoto. quanquam attigit & Hesychius. Suidas addit,

Syco-

Sycophantas fuisse decem numero, veluti decem viros referentes. Meminit huius Aristophanes in Vespis:

Θ' ἠρξω ἐν τοῖς σκιαλοιμοις τὸ τοῦ λυκου.

Id est,

Siquã simulachrum efferre posses Lyci.

Erat hoc quęstus genus apud veteres inuisissimum, eorum qui in ius vocabant, vt ex damnato dicta mulcta portionem aliquam præmij loco ferrent. Vnde & Sectores dicti sunt, & quadruplatores.

Cum sacco adire.

Prouerbiali schemate dictum est, quod adfertur ex Paulo lib. Pandect. 46. tit. de solu. & liber. cap. quod dicimus: Quod dicimus, inquit, in eo hærede, qui fideiussori testatoris id quod ante aditam hæreditatem ab eo solutum est debere statim soluere, cum aliquo scilicet temperamento temporis intelligendum est: nec enim cum sacco adire debet. Hæc ibi. Non dubium est, quin hic sermo fuerit vulgò iactatus de quouis qui postulat, vt statim exhibeatur quod petit. Alioqui non ad omnia recipienda sacco est opus, velut ad oleum aut vinum. Græcis θυλακίζειν dicitur, qui cum pera sequens postulat aliquid, qui mos est mendicorum: vnde prouerbium, mendicorum peras semper esse inanes. θύλακος autem vas est farinarium. Hesychius indicat, eam vocem fuisse peculiarem Tarentinis.

Onobatis.

Apud Cumanos mulier in adulterio deprehensa ducebatur in forum, vt illic lapidi insistens omnibus esset conspicua. Deinde impositam asino, atque ita per totam ciuitatem circunductam, reducebant ad lapidem, vt ibi rursus esset omnibus spectaculo. His actis habebatur infamis per omnem vitam, & ignominiæ gratia ὀνοβάτις dicebatur, quòd asinum equitasset. Lapis autem nefastus ac detestabilis habebatur, in quo steterat mulier. Quadrabit in quamuis prostitutæ famæ. Asinus apud Cumanos erat iocus prouerbialis, qua de re nobis dictum est aliàs. Illud hic annotandum, quomodo decreuerit legum seueritas. Apud Hebræos adultera lapidabatur. Apud Romanos aliquando minitabatur lex Iulia. Apud Cumanos summa ignominia supplicij loco erat. Nunc apud Christianos ludus est adulterium: apud quos tamen matrimonium est sacramentum. Quid superest, nisi vt præmia decernantur his qui multorum vxores constuprarunt? Olim incestæ prophanæ viuæ defodiebantur. Nunc violare virginem Christo dicatam pietas est. Verùm quod ad prouerbium attinet refertur à Plutarcho in Problematis.

Cercopum cœtus.

Ἀγορὰ κερκώπων, id est, Cœtus Cercopum, de conciliabulo, conuentúque versutorum & improborum hominum dicebatur. Narrant enim, Cercopes quosdam in Epheso fuisse, notæ fraudulentiæ viros, qui suis dolis conati sint ipsi Ioui imponere. Hos admonuerat mater, ne in Melampygum inciderent: id quod euenit. Nam post ab Hercule vincti sunt, iussu Omphales. Quidam aiunt, quosdam ob imposturas & malas artes, κέρκωπας, quasi caudatos, appellatos fuisse apud Ephesios atque Athenienses: vt idem sit sensus huius adagionis, & illius cuius alibi meminimus, λύκου δεκάς. Torquet hoc conuicium Æschines in Demosthene: ὁ δ' ἀνθρωπος οὗτος ὁ κέρκωψ, ἢ τὸ παιπάλημα, ἢ τὸ παλίμβολον, ἢ τὰ τοιαῦτα ῥήματα, οὐχ ὅθεν ποτὲ τηρεῖ ... τοῦτον λαβὼν, τῆς πάσης κακοηθείας μαθητ... i. Aliquando fuisse cercopem, aut quod dicitur pæpalema, aut palimbolum, antehac nesciebam. Nunc verò nactus hunc omnis maliciæ expositorem, didici. Videntur & illa duo verba, pæpalema & palimbolum, fuisse iactata vulgò. Hesychius indicat παιπάλημα dictum hominem ποικίλον ἐν κακίᾳ. i. varium in malicia. dictum apparet à πάλλω, quod est, moueo: & παι syllaba per conduplicationem adiecta est: cuius futurum παλῶ. & παιπαλᾶν est circumspicere ac scrutari, nihilque non tentare. Rursus παιπάλη, subtilissima pars frumenti cribro excussi. Concussione fit vtrumque, sortitio & frumenti purgatio. Vnde πάλος sors, & πάλη farina. Proinde qui se vertunt in omnia, pæpalematis scommate notari videntur. Simul allusum suspicor ad voces. Nam παῖς puerum sonat, & πάλλω venor, siue in retia duco. Idem exponit multis verbis quid sit παλίμβολοι: nimirum hominem qui sibi minimè constat, sed facilè in diuersum reuoluitur. Suspicor conuicium sumptum ab instrumētis sic arte confectis, vt facilè recurrant in diuersum: atque hinc detortum in hominem lubricæ fidei.

Cercopissare.

Κερκωπίζειν, id est, Cercopissare dicuntur, vel qui lasciuiunt, aut qui adulantur. Metaphora ducta ab animantibus, quæ mota cauda adblandiuntur, vt Chrysippo placet, Suida teste. vel qui molesti sunt, obturbántque & obstrepunt, vt vox deflexa sit à Cercopibus illis Lydijs, quos Hercules, quòd sibi cum Omphale cubanti, petulantius obturbarent, amicæ iussu vinctos de claua suspendit: quemadmodũ retulimus in adagio, Ne in Melampygum incidas.

Ἀλιτήριος.

Ἀλιτήριος vulgò dicebatur, qui per vim raperet aliena. Natum ex euentu huiusmodi. Temporibus Ætolici belli tanta frumentariæ rei penuria incidit Atheniensib. vt pauperes coacti fame captiuorum farinã diriperent: inde vox traduci cœpit ad hominem quocunque modo sceleratum. Plutarchus in commentario De curiositate, diuersam huius nominis originem reddit: nempe cùm Athenis fame vehementer laboraretur, & hi qui iussi fuerant, frumentum non efferrent in publicum, sed domi clanculum molerent ac noctu, curiosi quidam obambulantes obseruato molarum strepitu, eos prodiderunt: atque hi quidem Aliterij dicti sunt, quemadmodum & sycophantæ. Verùm ab hoc commento diuersa memorat in Problematib. volens aliterium à fugiendo dictum. Nam Græcis ἀλέω vtrunque significat, molo & fugio: eóque vocabulo scribit notatum eum, qui tantæ fuisset improbitatis, vt quisquis eum effugere valuisset, is felix haberetur. Aristophanes in Equitib. Aliterids appellat eos, qui violarunt templum Palladis: ἐκ τῶν ἀλιτηρίων σε φημὶ γεγονέναι τῶν τῆς θεοῦ. i. Aio te esse de numero Aliteriorum, qui deæ arcem inuaserunt. Interpres multa recensens hoc quoque commemorat. Cylon quidam per tyrannidem occupauit arcem, ac deprehensus est spoliare templum Mineruæ. At ipse quidem effugit nactus opportunitatem: cæterùm illius amicos, qui ad aram deæ confugerant, inde retractos occiderunt Athenienses. Vnde qui violassent supplices, ἀλιτήριοι dicebantur. Etenim qui violato deæ templo supplices interfecerant, pòst supplicio capitis affecti sunt. Denique & Ceres dicta est ἀλιτηρία, & Iupiter ἀλιτήριος: quòd in publica fame seruassent molitores, ne farina diriperetur. Quin & illud admonent. ἀλιτηρίους dici, qui frustrantur spe sua, nec perficiunt quod tentarunt. Ambiguitas hinc est, quòd ἀλέω duo significat, molo & aberro: vnde & ἀλήτης erro. Porrò vt ἀλιτήριος vsurpatur pro sacrilego & impio, ita ἀλιτήριοι dicuntur, qui sacrilegium committunt.

Tenedius tibicen.

Τενέδιος αὐλητής. i. Tenedius tibicen, dicebatur testis falsus & calumniator. hinc natum, quòd Philonome tibicinem suum subornauit, qui testaretur apud Cygnũ, ipsam à Tenne de stupro fuisse interpellatam, ac vi etiam tentatam. Hec fermè Stephanus in catalogo vrbium. De Tenedo sæpe iam dictum est alibi.

Eurybatizare.

Εὐρυβατίζειν, id est, Eurybatizare, est improbis vti moribus. Eurybatus ex Cercopib. vnus fuit insignitæ improbitatis homo. Huius meminit Lucianus in Pseudomante, ὑπὲρ τοὺς κέρκωπας, ὑπὲρ τὸν Ἀριστόδημον, ἢ Φρυνώνδαν, ἢ Εὐρύβατον, ἢ Σώστρατον, id est, Vltra Cercopas, vltra Eurybatum, aut Phrynondam, aut Aristodemum, aut Sostratum. Neque verò vnus duntaxat huius nominis fuit, infamis versutia, morúmque improbitate. Nam & Ephesius quidam Eurybatus fuit, qui cum à Crœso cum multa pecuniarum vi missus esset, vt exercitum contraheret, ad Cy-

rum defecit, vt autor est Ephorus. Alij malunt ad Eurybatum referre, qui fuisse perhibetur alter è Cercopib. vt dixi. Duris ad Eurybatum refert Vlyssis socium. Nicander prodidit Eurybatum quendam Æginensem fuisse longè versutissimúmq; scelestissimúmq;. Neq; verò desunt, qui dicát hoc nomine furē fuisse quempiā astutia singulari: is cū deprehensus, captúsque seruaretur, custodes in conuiuio animi causa iusserunt vt ostenderet, quibusnam modis consueuerit domos conscendere. Cúmque illum initiò renuētem, scilicet tanquam inuitus facturus esset, rogarent instantius, ac vix tandem persuasissent: ille aptatis spongiis ac stimulis, ferreísque retinaculis, quas ἐγκεντρίδας Græci vocant, parietem cœpit conscendere. Porrò suspectantib. illis, & artificij nouitatem admirantib. Eurybatus prehenso laqueari, per tegulas aufugit, priusquam illi domum circumire potuerint. Atque hūc ad modum delusis custodib. periculum euasit. Meminit huius & Eustathius in primum Iliados, admonens eam vocem ambiguè pronunciari Εὐρύβατον καὶ Εὐρυβάτην: dictum autem παρὰ τὸ εὐρυβάζειν, quod latè grassaretur. Itaque peculiariter conueniet in eum, qui deprehensus, arte quapiam relabitur.

Phrynondas alter.

Φρυνώνδας ἄλλος, id est, Phrynondas alter. De improbo. Huius meminit Lucianus in Pseudomante, inter nobiles facinorosos. Phrynondas, cùm esset hospes Athenis, in negocijs Peloponnesiacis versabatur, homo versutus, maleficus, impostor, summus malarum rerum artifex, vt hominis vocabulum in rei transierit appellationem. Etenim quoties insigniter malum & sceleratum accipi volebant, Phrynondam appellabant. Sic Aristophanes in Amphiareo, citante Suida:

Ὦ μιαρὲ καὶ Φρυνώνδα καὶ πονηρότατε.

Id est,

Scelerate tu ac Phrynonda, & impurissime.

Vsus est & Plato in Protagora. Meminit horum & Æschines aduersus Ctesiphontem: οὐχ ὁ Φρυνώνδας, οὐχ ὁ Εὐρύβατος, οὐκ ἄλλος οὐδεὶς πώποτε τῶν πάλαι πονηρῶν τοιοῦτος μάγος καὶ γόης ἐγένετο. i. Nec Phrynondas, nec Eurybatus, nec alius quisquam veterum improborum vnquam talis magus & impostor fuit.

Noui Simonem, & Simon me.

Οἶδα Σίμωνα καὶ Σίμων ἐμέ, id est, Noui Simonem, & me Simon. De ijs dicebatur qui pares essent. Zenodotus & Suidas scribit duos fuisse ductores, notæ vtrunque improbitatis, Simonem & Niconem. Simonem autem, quòd vitiis antecelleret, alterius famam obscurasse. Vnde prouerbio, Simonem vnum nominant. Tradunt hos duos Telchines fuisse, qui inducta in terram aqua Stygia, Atnon ædificarint. Vocātur autem apud Grēcos Telchines, mali genij, siue homines fascinatores & malefici. Strab. li. x. meminit Telchinū, aitq; nouē fuisse, qui è Rhodo Rheā sint comitati in Cretā. τελχῖνας aūt dictos volunt παρὰ τὸ θέλγειν, quod est obscurare siue demulcere: quòd homines illectos circumueniant. Hinc & τελχίνειοι siue τελχινώδεις dicunt, quicquid insigniter est improbum: & τελχινεύειν, pro contentiosè ac pertinaciter agere. Addit Etymologus, omnes Cretenses τελχῖνας dici: & ipsam Cretā dictam τελχινία. Adagium vsurpat Chrysostomus in Babylam: ὦ δεξιὰ τελχῖνος. id est, O dextram Telchinis. Sic enim appellat nocentem dextram.

Ballio.

Nomina quædam ob insignem improbitatem abierunt in prouerbium, quod interdum à veris, interdum à fictis in comœdia personis sumitur. Nam Marcus Tull. in actionib. suis subinde C. Fannianum Chæream quendam Ballionem appellat. veluti pro Roscio Comœdo: Qui idcirco capite & superciliis, inquit, semper est rasis, ne vllum pilum boni viri habere dicatur. Cuius personam præclarè Roscius in scena tractare consueuit: neque tamen pro beneficio ei par gratia refertur. Nam Ballionem illum improbissimum & periurissimum lenonem quum agit, agit Chæream. persona illa lutulenta, impura, inuisa, in huius morib. natura vitáque est expressa. Rursus in eadem: Vix me diusfidius tu Fanni à Ballione aut aliquo eius simili postulare auderes, & impetrare posses. Ballionem inducit Plautus in Pseudolo, lenonem impurissimum, rapacissimum, improbissimum. Nomen confictum est à βάλλειν, quòd semper aliquid prædæ venetur leno: vel à βαλλίζω, quòd lasciuiarum ac saltationum sit architectus.

Ambrones.

Ambrones olim vulgò dicebantur, qui rapto malísque artib. viuerent. Originem indicat Festus Pompeius, admonens eam fuisse Galliarum gentem: quam quum mare inundans finib. suis depulisset, per aliena oberrantes, rapinis ac prędationib. se suósque alere cœperunt. Manus erat formidabilis non numero tantùm (dicuntur enim fuisse triginta millia) verumetiam tum animorum ferocia, tum ratione pugnandi. Siquidem conferti, rhythmis & concentu quodam in hostem ferebantur, subinde intonantes, Ambrones Ambrones: siue vt hac voce suos in vnum conuocarent, siue vt hostib. terrorem incuterent. Ab his victi fuerant Romani duces, Manlius & Cepio: sed primùm à Ligurib. fracti sunt, mox à C. Mario prostrati, tandem ad aquas Sextias vnà cum Cimbris ac Teutonib. deleti sunt. Ita fermè Iul. Florus in Epitoma libri 68. & Plutarch. in vita C. Marij. Simili modo Cilicis vocabulum abijt in conuicium rapacitatis ac prædationis.

Βεργαΐζειν.

Stephanus scribit Βέργην esse ciuitatem Thraciæ, siue (vt Strabo refert) vicum. Eius gentis improbi mores in prouerbium abierunt, vt dicerentur βεργαΐζειν, qui nihil sani loquerentur. Tota enim natio Thracum multis nominibus malè audiebat, sed præcipuè ob morum truculentiam ac perfidiam. Thrax erat Polymnestor, qui victricia arma sequutus, Polydorum obtruncauit, & auro vi potitus est.

Tria cappa pessima.

—Τρία κάππα κάκιστα.

Id est,

—Tria pessima cappa.

Iactatum & hoc olim ęnigmatis vice, quo trium gentium mores notati sunt, Cappadocum, Cretēsium & Cilicum. Augustinus in grammaticis indicat fuisse tortum in Cornelium Syllam, Cornelium Cinnam & Cornelium Lentulum. Creditúmq; est, in libris Sibyllinis horum nomina trib. hisce literis fuisse designata. Est item clausula carminis heroici.

Duplex cappa.

Διπλοῦν κάππα. i. Duplex cappa, velut ænigma, quo malum aliquod significabant. Siquidem gemino cappa, scribuntur κακά. Simili figura Plautus furem, trium literarum hominem appellauit.

Inexploratus homo.

Ἀβασάνιστος ἄνθρωπος, id est, Inexploratus homo. i. ἀνεξέταστος, ἀγύμναστος, ἀδόκιμαστος. i. inexpēsus, inexpertus, non probatus. Suidas Ælianum citat autorem in libr. De prouidentia, qui ἀβασάνιστον dixerit, dolore vacuum: eo quòd Græcis βασανίζειν sit etiam torquere. Subest autem metaphora in ἀβασανίστῳ. Βάσανος enim coticula est, qua solet aurum explorari, Latini vocant indicem. Extat Chilonis dictum: Id aurum esse homini, quod index lapis est auro. hoc est, non aliter ingenium hominis auro spectari, quàm indice spectatur aurum.

Ferre iugum.

Plautus in Curculione: Iámne fert iugum? De puella percunctatur quispiam, num iam per ætatem virum reciperet. Id enim significari, satis arguunt ea quæ sequuntur: Tam à me pudica est, quasi soror mea sit. Horatius in Odis, de puella nondum viro matura:

Nondum subacta ferre iugum valet
Ceruice —

Videlicet indicans, vnde ducta sit translatio: nimirum à iuuenco, cui nondum suppetunt vires, vt ducēdo aratro pares operis vices sustineat. Nam & coitus duorum ex æquo

æquo negotium est,itidem vt in iugo. Vnde dictum etiam coniugium.

Magis impius Hippomene.

Ἀσεβέστερος Ἱππομένους, id est, Magis impius quàm Hippomenes. Hic Atheniensium princeps filiam à ciue quopiam vitiatam, vnà cum equo feroci conclusit in domicilio: nec huic nec illi cibum præbens. Equus igitur fame in rabiem actus, puellam adortus confecit: deinde periit ipse quoque, pabuli videlicet inopia: post hæc pater domum est demolitus, loco nomen inditum, Equi & puellæ. Recenset adagium Diogenianus.

Mare proluit omnia mortalium mala.

Θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

Id est,

Hominum vniuersa proluit pelagus mala.

Refertur ab Eustathio in primum Iliadis Homericæ. Extat autem apud Euripidem in Iphigenia Taurica. Natum est ab euentu eiusmodi. Refert Diogenes Laertius, Euripidem Platoni comitem fuisse peregrinationis, quum Ægyptij mersione marina sanarunt hominem. Hinc postea versiculum hunc composuisse:

Κλύζει θάλασσα πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

tanquam aqua marina morbis omnib. mederetur. Quin hodie morsos à cane rabido, si nouies mergantur in mare, putant à rabie liberari.

Qui omni in re, & omni tempore.

Aulus Gellius explicans vim μορίου στερητικοῦ, ait hunc senarium antiquissimum prouerbij vice celebratum fuisse:

Sed enim qui in omni re, atque in omni tempore
Omni laude vacat, is illaudatus est,
Isque omnium pessimus deterrimúsque est.

Admonet parœmia ferè neminem esse tam deplorati ingenij, qui non aliquãdo dicat faciátve quod laudem promereatur. Refertur iisdem fermè verbis a Macrobio libr. Saturnalium vj. ex quo mihi visus sum deprehendisse manifestum errorem scripturæ in Gelliano libro, per eruditum quempiam admissum. Is enim non intelligens hos esse versus Sed enim qui in omni re atque in omni tempore, &c. suspicatus est Græcum versiculum omissum à librariis, in eius locum supposuit hoc carmen:

Πάμπαν δ' ἀναίνετος ὃς πάμπαν κακὰ ῥέζει (?)

quum versus de quo sentit Gellius, sit Latinus quem mox subiicit: Sed enim qui in omni, &c. Id liquet ex Macrobio, qui locum hunc ad verbum penè suffuratus est in suos commentarios. Porrò Græcus versiculus nihil facit ad explicandam vim huius vocis Illaudatus, sed obiter admixtus est: quasi probandum esset quod dixerat, neminem esse tam efflictis morib. quin faciat dicátve nonnunquam aliquid, quod laudari queat. Quo quidem loco rursus Efflictis deprauatum est in Efferis: potest enim illaudatus esse, qui non sit efferis moribus, sed efflictos mores dixit perditos & corruptos. Sũt autem tres senarij sententiam absoluentes, nisi quòd alicubi videntur vitiati à scribis:

Sed enim qui in omni re atque in omni tempore.

Hic primus pulchrè constat. Constabit & alter, si legatur:

Qui omni vacat laude, is vir illaudatus est.

Nam dictiunculã Vir, etiã aurium sensus in hoc versu videtur requirere. Constabit & tertius, si legas:

Isque omnium est deterrimúsque ac pessimus.

Locus est apud Gellium librò ij. cap. vj. si quis volet conferre.

Seruilis capillus.

Ἀνδραποδώδη τρίχα ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἔχειν (?), id est, Seruilem capillum præ se ferre dicuntur, qui agrestib. & elegantib. sunt moribus. Inde ductum, quòd Athenis serui manumittendi capitis pilos deradebant. Plato scribit in Alcibiade, quosdam seruiles pilos in animo gestare: indoctos & stupidos significans. Citantur apud Suidam hæc ex autore nescio quo: πολλοῦ γε δεῖν οἱ ἄνδρες οὐδὲ τῶν μουσῶν κατειλεγμένοι, ἀλλ' ἔτι τὴν ἀνδραποδώδη τρίχα φέροντες ἐπὶ τῆς ψυχῆς (?), id est, Musis collectis viris, neque compositis affectibus, sed qui seruilem, vt aiunt, capillum adhuc præ se ferrent. Plin. lib. xj. c. xxxvij. tem prodigiosam tradit, homines quosdam hirsuto corde nasci. Pliniana verba sunt hæc: Hirto corde gigni quosdam homines produnt, nec alios fortiores esse industria: sicut Aristomenem Messenium, qui trecẽtos occidit Lacedæmonios, ipse conuulneratus & captus, semel per cauernam latomiarum euasit, angustos vulpium aditus secutus: iterum captus sopitis custodib. somno, ad ignem aduolutus lora cũ corpore exussit. tertiò capto, Lacedæmonij corpus dissecuère causa videndi, hirsutúmque cor repertum est.

Vlyssis remigium.

Homines nequam & voluptatib. addictos Horatius in Epistolis Vlyssis remigium appellauit, prouerbiali nimirum figura:

—Remigium vitiosum Ithacensis Vlyssi.

Vt qui nec à Circes poculis temperàrint, nec à Lothophagis auelli potuerint, nec à Solis bubus abstinuerint. Vnde Homer. Odiss. j.

Αὐτῶν γὰρ σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο
Νήπιοι.—

Id est,

Ipsorum siquidem vecordia perdidit illos
Amentes.—

Non dissimili figura dixit, spõsos Penelopes, & Alcinoos, voluptarios & virtutis negligentes. Item alio loco Phæacem appellat nitidum, & bene curata cute,

—Vt possim pinguis phæaxque reuerti.

De Phæacib. Homer. Odyss. lib. 8.

Αἰεὶ δ' ἡμῖν δαίς τε φίλη, κίθαρίς τε, χοροί τε,
Εἵματά τ' ἐξημοιβὰ, λοετρά τε θερμὰ, καὶ εὐναί.

Id est,

Nos verò semper capiunt citharæque chorique,
Et variæ vestes, & balnea calda, thorique.

Idem de procis Penelopes, Odyss. lib j.

Τούτοισιν μὲν ταῦτα μέλει, κίθαρις καὶ ἀοιδὴ,
Ῥεῖ', ἐπεὶ ἀλλότριον βίοτον νήποινον ἔδουσιν.

Id est,

Istos solicitant hæc, concentus, citharæque:
Et facilè, vt qui aliena sient impunè vorantes.

Dij tibi dent tuam mentem.

Dij tibi dent tuam mẽtem, in insanum congruit, & sui dignum mente. Quid enim precemur infelicius scelestis hominibus? Martialis:

Dij mentem tibi dent tuam Philœni.

Horatius:

Quid facias illi? iubeas miserum esse libenter,
Quatenus id facit.—

Contrà Demea Terentianus: Mentem meliorem vobis dari.

Non est laudandus, ne in cœna quidem.

Οὐκ ἐπαινεθείης οὐδ' ἐν περιδείπνῳ, id est, Non queas laudari, ne in parentalib. quidem. In hominem dicebatur vehementer illaudatum. Antiquis mos erat, præsertim Atticis, in cœnis funeralib. quas Græci περιδείπνα vocant, encomiis, epicediis & epithaphiis laudare vita defunctum, etiam si parum meruisset in vita. Siquidem, vt inquit Ouidius:

Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit.

Vnde fit, vt viuos nonnunquam merita laude fraudemus, mortuis etiam immeritam tribuamus. Festus Pompeius docet, antiquitùs solere conduci mulieres, quæ in funere non sine laudib. lamentarentur vita defunctum, aliisque lamentandi modum præirent: vnde & præficæ dictæ sunt, quasi præfectæ: citátque Neuij testimonium. Hæc quidem mehercle opinor præfica est, quæ sic mortuum collaudat. Fortassis hinc ductum est, quòd antiquitùs mos fuisse videtur, in compotationibus aliquorum, etiam viuentium laudes dicerentur. Quemadmodum apud Platonem Alcibiades Socratis encomium refert, & apud Plutarch. Alexandrum Magnum laudat Callisthenes. Eiusmodi verò laudes non admodum speciosæ videbantur

vt inter pocula decantatæ. Nec absurdum arbitror, si quis ad priscorum consuetudinem referat parœmiam, quâ fieri solet, vt in conuiuijs citharœdus, aut deorum, aut insignium virorum facta cantaret. Velut apud Homerum in om. lib. sermè conuiuijs. Apud Virgilium item:

— Cithara crinitus Iopas
Personat aurata. —

Tametsi hę quoq; laudes plerunq; ad auditorum gratiam fingebantur. Adagium refertur à Diogeniano.

Compendiaria res improbitas.

Σύντομος ἡ πονηρία, βραδεῖα δ' ἡ ἀρετή. id est, Compendiaria res improbitas, virtus longa. Qui semel addixit animum vitijs, is quiduis flagitij facilè patrabit. At singulę virtutes magno sudore parandæ. Fitq; nescio qua naturæ corruptione, vt quæ turpia sunt, vel αὐτοδίδακτοι protinus arripiamus: quæ honesta, vix laborib. diutinis inculcentur. Plutarch. in Apophthegmatis tribuit hoc dictum Cleomeni. Quum prædo quispiam in agrum Lacedæmoniorum fecisset incursionem, atq; vbi captus esset, dixisset, Ideo hæc se fecisse, quòd non esset quo aleret militē, proinde ad eos vertisse sese, quib. superesset, nec impartirentur: Cleomenes, σύντομος, ἔφη, ἡ πονηρία.

Insania non omnibus eadem.

— Μανία γ' οὐ πᾶσιν ὁμοία.
Id est,
— Haud est eadem vesania cunctis.

Hemistichium heroicum, sicut & illud superius, extat in eisdem Collectaneis. Sensus est, nullum esse mortalem, qui non in aliqua re desipiat. Quanquam alius alio morbo laboret, hic auaritiæ, ille libidinis: hic ambitionis, ille inuidiæ. Quod copiosè demonstrat Stoicus Damasippus apud Horatium in Sermonibus. Et in hac hominis calamitate, mira ludit varietate natura. Inter hos qui mente lapsi sunt, alij sibi videntur cornib. taurinis, alij naso prælongo, alij vasa fictilia: nonnulli se credunt esse mortuos: alij sibi videntur esse principes, alij doctissimi philosophi. Noui qui se credit omnium qui sunt aut fuerunt esse multo sceleratissimum: noui qui neminem crederet ipso vlla in re præstantiorem: noui qui se crederet esse Christum, & alterum qui se putaret Deum. Argiuus ille solus plaudebat in theatro, credens se miros audire tragœdos. Athenæus libro 12. refert de quodam Atheniensi, qui persuasum habebat, omnes naues quæ appellerent in Pireum, esse suas, easq; recensebat, dimittebat, ac deducebat: & appellentes tanto gaudio excipiebat, ac si omnium rerum quas vehebant, esset dominus: at si quid perisset, non amplius quærebat: si incolumes peruenissent, augebat, multa interim cum voluptate vitam agens: donec frater eius Crito è Sicilia aduectus, tradidit illum medico, cuius opera liberatus est insania. Cæterùm ad se reuersus dicere solebat, se nunquam vixisse iucundius.

Ex Append. Erasm.

Ætoli.

Αἰτωλοί: petaces & improbi.

Omnibus modis nocens.

Hominem fucis, vi, factis, verbisque perniciosum, dicemus nobis molestum esse καὶ χερσὶ, καὶ λόγοισι, καὶ πᾶσι κακοῖς, manu, & venenis, & malis demum omnibus. Sophocles.

Ἀλιτήριος.

De homine quocũque modo scelerato, præcipuè qui per vim rapit aliena, impiúsq. est sacrilegus: unde & ἀλιτηριάζειν, sacrilegium committere. Inter varias adagij origines est & hæc. Temporib. Ætolici belli tanta frumētariæ rei penuria incidit Atheniensibus, vt pauperes fame coacti captiuorum farinā diriperent: inde vox ad alia traduci cœpit, Plutarchus, Aristoph. interp.

IVNII. Salmoneus alter.

Salmoneus alter, parœmiæ specie vsurpatur à Symmacho, de supra modum superbo & elato. verba eius sunt ad Theodosium Imperatorem, vbi deprecatur honorarij vehiculi vsum, ista: Absit vt moderator vrbis liberæ, atque ideo deuotæ, tanquam Salmoneus alius inuehatur. Eunapius Sardianus in Chronographia de Eutropio eunucho, aduersus quem inuectiuæ extant Claudiani poetæ, τοσοῦτον κράτος ἐς πάντα κατέσεισεν ἅπαντα καὶ κατεβρόντησεν, ὥστε οὐ μόνον Ρουφῖνος ἦν αὐτός, ἀλλ' ὁ τὸ μῦθον σαλμωνεὺς μικρὸν πρᾶγμα πρὸς αὐτὸν ἦν. id est, Illius potentia adeò concussit omnia, & tonitru quodam perculit, vt non modò Ruffinus esse reipsa deprehensus fuerit, sed fabulosus ille Salmoneus nihil fuerit præ isto. Galenus Therapeutices primo, in Thessalum inuehens, dicit eum imitari Zoilum, qui Homeri simulachrum flagellare solebat, & Salmoneum Iouis æmulum. sic enim inquit, καὶ οὕτω γε καὶ ζωίλος ἔνδοξος τὴν ὁμήρου μαστίζων εἰκόνα, καὶ σαλμωνεὺς τὸν Δία μιμούμενος. id est, Hac ratione nobilitatus est Zoilus Homeri effigiem verberando, & Salmoneus Iouem imitando. & rursus: οὐδεὶς γὰρ ὅστις εὖ ἔχων αὐτὸς ζηλοῖ τὸν τὸν ὅμηρον μάστιγα ζωίλον, ἢ τὸν ἐμβρόντητον σαλμωνέα, καίτοι τοῖς λοιδόροις ὁ ζωίλος, τοῖς δ' ἱεροσύλοις ὁ σαλμωνεύς. hoc est, Nemo quisquam sanæ mentis æmulatur Homeri flagellatorem Zoilum, neque vecordem Salmonea, tametsi maledicis scurris in exemplo fit Zoilus, & sacrilegis Salmoneus. Hesiodus:

Σαλμωνεύς ἄδικος καὶ ἀθέμιστος ὑπέρθυμος.
Id est:
Salmoneus plenus fastus ac nescius æqui.

Qui & ipse prouerbialis versus in principem subditis grauem, & superbiæ immodicum, aut prætorem insolentem & iniquum aptè torqueri poterit. Salmoneus filius fuit Æoli Elidis reguli ex Laodice Aloei, qui curruum rotas æreis canthis obmunitas, super pontem æneum quē construxerat, agitasse, ad imitanda vera tonitrua, & immissis in homines facibus, neci eos dedisse legitur. vnde Virgil. lib. Æneid. 6.

Vidi & crudeleis dantem Salmonea pœnas,
Dum flammas Iouis & sonitus imitatur Olympi.

Et Valerius Flaccus Argonauticorum 1.

Salmoneus nondum ille furens, quum fingeret alti,
Quadrifida trabe tela Iouis. —

Salmoneum fuisse industrium mechanicarum operarum artificem putat Eustathius Odysseæ λ. quando & alij quidam βροντεῖα ad imitanda cœli tonitrua leguntur excogitasse, vas ingens mugitum illum tonitrui per calculos immissos exprimens. Produnt & historiæ Archimedem Syracusanum fulgurationes quasdam igniuomas per specula edidisse. Idem commemorat, peritum quendam mathematicum adiumento machinæ, inimici sui ædes non aliter quàm terræ motu vibratas concussisse, fulguritósq; quosdam radios in illum distrinxisse, vt cōfessione inimici & ἐνοσίχθων & περικέραυνος dictus fuerit, Neptuni Iouísq. illius terræ quassoris, huius fulguratoris, epithetis. quòd dictum de Arthmesio intelligendum est. quem scribit Agathius historiæ libr. v. domum Zenonis vicini sui æmula terræ motus concussione per dispositos certis locis tubulos perculisse.

Muræna.

Apud eundem prouerbiali specie μύραινα. i. Muræna dicitur homo perniciosus & exitialis calamitatis author. ita namq. de Ægystho adultero loquitur ibi Orestes, paternæ necis vindex:

Μύραινα γ' ἢ ἔχιδνα ἔφυ.
Id est:
Muræna viperáve extitit.

Habent enim murænæ dentes longiores, acicularum modo acutos & vncinatos, quib. infestant piscatores: quo fit, cur hi noxiam illarum impressionem formidantes, forcipibus prehensas capita bacillis dedolant & delumbant insuper, ne dissiliant, morsúsque venenatos infligant. Apud Euripidem Orestes matricida δράκων vocatur, synecdochicè vt vult scholiastes, speciē pro specie accipiendo, vt viperam innuat, quæ maternum vterum in partu solet erodere. Murænam autem de improbo & scelerato efferri annotatū est ab Hesychio, vt & ἔχιδναν, i. viperam. vnde

vnde & in meretricem Comico sale effertur à Comico, ... προδότις, καὶ προάγωγος, καὶ μύραινα σὺ. i. proditrix, productrix, muræna effera.

Cybiratici canes.

Ardeliones, genus hominum in quietum & omnia inuestigans, Cybiratici canes non inuenustè, neque citra prouerbij speciem vocari possunt ex Cicerone: item quadruplatores, qui canum instar cuncta odorantur, intercipiunt, deferunt, vnde lucrum faciant: in qua classe sunt, imò primatum obtinent, qui adaugendo principis fisco, & emungendis prouincijs nouas semper machinas excogitant. Ita fermè vtitur Ammianus Marcellinus libro decimoquinto, Vnde rumorum aucupes subitò exterrere complures bonorum, vertices ipsos ferinis morsibus appetentes, posteàque pauperes & diuites indiscretè, non vt Cybiratæ illi Verrini, tribunalium ius legati lambentes, sed reipub. membra totius per incidentia vexantes. De Cybiratis locus est apud Ciceronem Verrinarum sexta: Cybiratæ sunt fratres quidam Tlepolemus & Hiero, quorum alterum fingere opinor è cera solitum esse, alterum esse pictorem, &c. Eos iam bene cognitos & reprobatos secum in Siciliam duxit Verres: quò posteaquam venerunt, mirandum in modum (canes venaticos diceres) ita odorabantur omnia, & peruestigabant, vt vbi quicquid esset, aliqua ratione inuenirent, aliud minitando, aliud pollicendo, aliud per liberos, per amicum aliud, aliud per inimicum inueniebant. Rursus aliquanto pòst: Qui simulatque in oppidum quodpiam venerat, immittebantur illi continuò Cybiratici canes, qui inuestigabant & perscrutabantur omnia: si quod erat grande vas, & maius opus inuentum, læti auferebant: si minus eiusmodi quippiam venari potuerant, illa quidem certè pro lepusculis capiebantur, patellæ, pateræ, thuribula. Idem libro quinto, epistolarum ad Atticum: Vnum hoc nouum de Cybiratis Pantheris, vbi festiuè id genus homines sagace nare omnia peruestigantes pantheras appellat, ἀπὸ τοῦ πάντα θηρᾶν, quòd cuncta venentur & captent, alludens ad nomen Pantherarum animalium. Porrò Cybira, aut, vt alijs magis placet, Cibyra (sic enim Strabo & Stephanus scribunt) Lycaoniæ vrbs ingens & populosa fuit, Lydorum colonia eorum qui Cabalida tenuerunt. emendandus enim Stephani codex hoc modo: ἀπόγονοι δὲ Λυδῶν οἱ Κιβυρᾶται τῶν κατασχόντων τὴν (non autem ὅτι) Καβαλίδα, quæ ambitu stadia circiter centum occupauit, in immensum aucta vicis & propagatis vrbis pomœrijs, affluentib. eò vndecunq; vicinis gentib. propter benè constitutam legibus rempublicam: videtur eadem habuisse etiam ferri fodinas, sculptilij tornatilique operi expetiti.

Cilicica insolentia.

Χαυ ... κιλίκισσα, id est, Cilicica insolentia, prouerbiali schemate dicitur insignis nequitia, & singulare flagitium. Plutarchus in Erotico: τὰ δὲ ... χρήματα ... id est, Diuitiæ deliciarum authores sunt, & proteruias insignes plane Cilicicas inuehunt, natum à gentis improbitate peculiari: vnde & κιλικίζειν & ἐγκιλικίζειν à Cilicum ingenio accipi annotant, pro nequiter atque impurè se gerere, malisque artib. circumuenire. Pherecrates comicus: ἀεὶ ... ἐγκιλικίζουσ' οἱ θεοί, id est: Dij nobis semper imponunt more Cilicum. Quod ipsum & ἐγκιλικίζειν dicitur: quomodo κιλίκιοι λόγοι apud Hesychium pro fraudulentis fallacibúsque dictis, vt equidem existimo, sumuntur: & Theopompus κιλικισμὸν, id est, Cilicismum dixisse annotatur à Suida, pro cæde per temulentiam aut proteruiam commissa, à gentis nimirum immani feritate: & κιλίκιοι τράγοι hirci hispidi ac feri vocantur ab eadem causa, quòd hirsuties feritatis ferè comes est: vnde operimenta hircorum villosis pilis hirsuta κιλίκια, id est, Cilicia vocantur, vel Procopio attestante: quo nomine mirari satis nequeo, cur Erasmus præter consensum authorum adagij vice vsurpatum legat, κιλίκιοι στρατηγοί, pro τράγοι. ita enim & Suidas & Hesychius legerunt, nisi quòd Diogeniani codex corruptus illi imposuit. Accedunt huc & κιλίκιοι ἄρτοι, id est, panes Cilicij, pro atris, aut his deterioribus: quales φαιούς dixit Alexis. Plato comicus: κατ' ἄρτους ... μεγάλους κιλικίους. id est, Mox aduolauit coemptis panibus, non puris illis & nitidis, sed grauib. Cilicijs: hoc est nigris & squallidis, quorum meminit Athenæus & Eustathius in Odys.

Scæua.

Scæuam prouerbialiter dixit Symmachus orator improbum & sinistræ famæ hominem, vel stolidum atque rerum imperitum: cuiusmodi Græci σκαιοὺς nuncupant, tardo ingenio, ... καὶ μωρόν. eius hæc sunt verba: Quæ sub obtentu tuo à quibusdam scæuis designata dicuntur. Demosthenes similiter in oratione aduersus Androtionem: οὕτω δ' ὁ μιαρὸς εἰς χρήματα αἰσχρὸς ... καὶ σκαιός ἐστι. id est, Vsqueadeò non modò pecuniæ impudenter auidus, sed & scæua & sinistrè improbus est. Aristoph. in Nebulis:

> Οὐκ εἶδον οὕτως ἄνδρ' ἄγροικον οὐδένα,
> Οὐδ' ἄπορον, οὐδὲ σκαιὸν, οὐδ' ἐπιλήσμονα.
>
> Id est:
>
> Vidisse nunquam memini rusticum magis,
> Obliuiosum, scæuam, inopémq; consili.

Idem alibi σκαιότατον γέροντα, vetulum flagitiosum appellat. Æschylus:

> Η σκαιός ἐστιν ἢ καλῶν ἀπειρος ὤν.
>
> Id est,
>
> Aut læuus est, aut rerum honestarum rudis.

Galenus libr. I. Therap. ... πικρῶς τοὺς σκαιούς. id est, Parum assuetus scæuas indoctósq; acerbius traducere. Philostratus: ... μὴ σκαιὸς μὲ ἡγῆται. id est, Ne me scæuam suspicetur. Athenæus lib. ... σκαιὸς εἶ καὶ ἄγροικος ... hoc est, Es scæua, & rusticanus, atque inter turpiloquos prorsus fæuus. Vnde & σκαιοβατεῖν, quasi sinistrè ingredi dicas, Græcis vsurpatum, transferri potest ad flagitiosos homines, qui malis artib. & via haud vulgata insistunt.

Cœni agitator.

Βορβοροτάραξιν, quasi cœni agitatorem, prouerbiali voce turbulentum & seditiosum hominē, quiq; turbis rempubl. commiscet, & factionum dissidia excitat, appellat in Equitibus Aristophanes: metaphora sumpta ab ijs, qui lutum & sterquilinium commouent. Sic enim loquitur de Cleone:

> Ὦ βορβοροτάραξι, καὶ τὴν πόλιν ἅπασαν ἡμῶν ἀνατετυρβακώς.
>
> Id est,
>
> O cœni agitator, qui remp. nostram sursum ac deorsum commouisti.

Quin & omne quod sordidum est & impurum, βορβορῶδες, id est, lutulentum prouerbialiter vocant. Proclus Constantinopol. episcopus: φύγωμεν ... καὶ βορβορώδεις (ita enim reponendum est pro ...) τῆς ἀπάτης ... i. Fugiamus turbidos & cœnosos imposturæ alueos, hæreses inquam Deo aduersantes. A cœno etiam illa parœmia fluxit: βαθεῖ βορβόρῳ συγκαλύπτεσθαι, id est, Alto cœno operiri: qua vsus est Gregorius Nazianzenus in Inuectiua priore, nominatim prouerbij nomine, quum ait: ἀλλὰ βαθεῖ βορβόρῳ ... id est, Sed alto cœno (quod dici solet) & tenebrosa erroris imperitiæq; caligine opertus fuit. Gregorius Palama Thessalonicensis, εἰ μὴ ... βορβόρῳ. id est, Nisi amabilem meam pulchritudinem cœno inuolueres. hoc est, animæ labem induceres. Nazianzenus in Steliteut. ὗς ἐν βορβόρῳ κυλισθεὶς κατὰ τὴν παροιμίαν. id est, Sus iuxta parœmiam in cœno volutans. Idem in secunda: κακίας βορβόρου γέμουσα. id est, Cœno nequitiæ referto. Idem in funebri oratione patris: ... id est, Liber & immunis à luto mentis statum demergente. Ioan. Chrysostomus de eo qui in peccatorum sentinam recurrit: πάλιν ῥύπους βορβόρῳ. id est, Iterum cœno te inquinas. Nazianzenus in Athanasium: ... ὥς μὴ ... τῆς ἀληθείας αὐγαῖς. i. Vsqueadeò limo immersus fuit, vt veritatis iubar obtueri nequiuerit. Cercidas Megalopolites apud Stobæum:

—Οἷς πηλὸς
Πηλῷ σέσακται ἢ βυσσοῖτις φρενί.
Id est,
Quorum est farta mens luto,
Et fæce,quam vix eluas,immergitur.

Sacrum ignem inflare illi nefas.

De improbo & scelerib. operto dicitur illud: ᾧ οὐ θέμις τὸ πῦρ ἱερὸν ἐμφυσᾶν, id est, Cui sacrum ignem inspirare nefas est. Timæus historicus scriptum reliquit Demochari cuidam soli inter Athenienses non licuisse sacrum ignē (qui in æde Vestæ asseruabatur) inflare, quippe superiore corporis parte flagitiosè impuro. Duris Samius scribit Pytheam istud ipsum obiecisse Demostheni.

Agrestis apis.

Ἀγρία μέλιττα, id est, Fera aut agrestis apis, prouerbialiter dicitur de improbis præter modum & crudelibus, testante Suida, ab api quæ aculeum in vulnere relinquere solet. Fuit & Hegesias Cyrenaicus philosophus, cuius non semel meminit Cicero, cognomento ἀγρία μέλιττα dictus, eo quòd de morte disserens, in magna orationis contentione multos necem sibi consciscere compulerit, attestante Valer. Maximo. E diuerso Xenophon ob styli suauitatem ἀττικὴ μέλιττα, id est, Attica apis nuncupatus fuisse legitur. Alioqui ἄγριον pæderasten circa puerorum amores efferatum dixit Æschines in oratione aduersus Timarchum. & Menander ἀγριωτάτην, aleatorē aleæ insigniter deditum nominat.

Multa noris quibus Deum fallas.

Πολλὰς ἂν εἰδείης οἷς τὸν θεὸν ἐξαπατήσεις.
Id est:
Multa scias, queis vel cœlestia numina fallas.
Versus adagialis in improbos, planos & fraudulentos nebulones, qui inuenta semper noua excogitant, quib. prouincias exhauriant & expilent, nunc subsidia, nunc decumationes prouentuum, nunc imposita, nūc mutuationes, & id genus sexcentas emungendæ pecuniæ tendiculas ingeniosè commenti.

Vnum alueare.

Ἓν σμῆνος, id est, Vnum idémq; alueare. Prouerbium est de collegis socijs & cōiuratis, qui eiusdem sodalitij sunt, ijsdem studijs addicti, aut similib. scelerib. operti. Citatur in Suidæ collectaneis.

Chalanes turris.

Χαλάνης πύργος, id est, Chalanes turrim, prouerbiali tropo vocat Nazianzenus conciliabulum improborum hominum, diuersa in aliorum perniciem machinantium, vt in oratione funebri in Athanasium habita, loquens de Arrio, qui vrbes honestissimis studijs claras, hæresi sua famosas reddidit: εἴτε τις Χαλάνης πύργον, εἴτε τὸ Καϊάφα συνέδριον, εἴτε ἄλλο τι δεῖ τοῦτο ὀνομάζειν. id est, Siue is cœtus Chalanes turris, siue Caiaphæ concilium, siue aliud quippiam vocari debeat. & iterum in Monodia Basilij, ἤ τις Χαλάνης πύργος κακῶς μὲν οἰκοδομηθείς, καλῶς δὲ λυθείς. id est, Aut Chalanes turrim malis inceptis ædificatam, malóque exemplo euersam. Chalanen regionem arbitror fuisse, in qua turris Babel condita fuit, adductus Esaiæ testimonio, c.x. οὐκ ἔλαβον τὴν χώραν τὴν ἐπάνω Βαβυλῶνος καὶ Χαλάνης, οὗ πύργος ᾠκοδομήθη. i. Non ne occupaui ditionem supra Babylonem ac Chalanen positam, vbi exædificata fuit turris. pro quib. verbis nescio quid vetus translatio ingerit.

Cylones.

Cylones, impuri & flagitiosæ vitæ homines vocari à Cicerone videntur in responsione in Salustium, quum inquit: Quo tanquam in vnam voraginem cœtus omnium vitiorum excesserat, quicquid impudicorum Cylonum, parricidarum, sacrilegorum fuit in vrbe. quanquam eo loco Cillones & legant & exponant quidā, pro turpi hominum genere, qui ceuendo libidinem exercent: quos κινουμένους τὰς ὀσφύας & σαλακωνίζοντας dicūt Græci: ab antiquo verbo Cillire, quod mouere significat. alij etiam Chilones, vt ita rumatorum nefarium genus denotet vox, τῷ χείλει τὰ αἰσχρὰ χρωμένους μισούμενος, quod in scholijs olim illic pro amico adnotauimus. Porrò Cylon Atheniensis fuit, homo non ignobilis, & potens, qui Diaulo in Olympijs victor extiterat, vt in Atticis commemorat Pausanias: quare à Thucydide Olympionices vocatur. iste Theagenis Megarensium tyranni filiam vxorem duxerat. itaque ad tyrannidem aspirans consulto prius oraculo, & perperam intellecto, rem nefariam aggressus, dignum malè conceptis exitum habuit. nam ab arcta, qua in arce premebatur, obsidione ægrè dilapsus, in Eumenidum aram ad quam confugerat confossus perijt, ædis religione minimè tutus. quam historiam latè describit Thucydides libro primo. Cædis autores Periclæos nominat Suidas, & Κυλώνειον ἄγος, vocat Cicero Cylonium scelus. sic enim libr. De legibus secundo legas: Nam illud vitiosum Athenis, quod Cylonio scelere (malè namque Cilonio scriptum illic inuenias) expiato, Epimenide Crete suadente fecerunt Contumeliæ fanum & Impudentiæ. Suidas alibi refert, Epimenidem iam senio confectum, Athenas expiasse Cylonio scelere. Herodotus quoque & Euphron Κυλώνειον ἄγος scriptis mandasse leguntur, authore Theone Alexandrino. Videntur ergo Cylones dici posse publicæ libertatis oppressores, & profligati homines.

Circulator Cybeleius.

Μητραγύρτης, hoc est, Cybeleius circulator prouerbiali specie dicitur homo contaminatus flagitijs, & libidinibus temulentiæque addictus. Plutarchus de Ptolemæo iuniore loquens, qui in palatio temulentus tympano complosο obambulabat: δεινὸν γὰρ ἐνόμιζεν ὁ Κλεομένης, εἰ τὴν τοῦ μητραγύρτου βασιλέως σχολὴν ἀναμένοι, ὅταν πρῶτον ἀποθῆται τὸ τύμπανον, καὶ καταπαύσῃ τὸν θίασον. id est, Graue & calamitosum esse, si Cleomenes operiretur feriatum ocium Regis Cybeleij præstigiatoris, vbi primùm ille tympanum posuerit, & cœtus tripudiantium dimiserit. Metragyrtæ dicebantur Phrygiæ Cybeles sacris operati, fanatici homines, qui tympani complosu stipem corrogabant, qui & diuisim μητρὸς ἀγύρται dicuntur, velut matris deorum præstigiatores. Dionysius Halicarnass. libro secundo, Pessinuntiæ, inquit, deæ sacerdotes sunt Phryx vir & Phrygia fœmina, quæ deam circumferunt μητραγυρτοῦντες per vrbem, more patriæ suæ, simulacra picta circumposita pectori gestantes, turba reliqua deam quæ sequitur, tibijs circunstrepente, ac tympana complodente. at Romanorum ciuium nemo μητραγυρτῶν aut tibijs personans incedit, variegato amictu conspicuus, aut orgijs Phrygio ritu deam colens. Reliqui qui vocem Græcam quæ in impressis codicib. legitur, quòd Eusebius libro secundo, Præparationis Euangelicæ locum Dionysij citans, μηναγυρτοῦντες & μηναγυρτῶν scribat, quæ vox idem cum priore denotat: nisi quòd ex etymi ratione menstruum circulatorem intelligamus, nam quolibet mense cœtus faciebant, stipémque corrogabant, vt ex Suida quoque discimus. Cum hac voce nihil habet commune Mithras, quæ solis appellatio est apud Persas, vti Lutatius Placidus in Statianis commentarijs annotat, his verbis: Sol apud Achæmenios Titan, apud Assyrios Osiris, apud Persas, vbi in antro colitur, Mithra vocatur. Vnde in fine primi Thebaidos sic Papinius:

—Seu te roseum Titana vocari
Gentis Achemeniæ ritu, seu præstat Osirin
Frugiferum, seu Persæi sub rupibus antri
Indignata sequi torquentem cornua Mithram.

Porphyrius lib. . De abstinentia ab animatis, refert Symbulum quempiam contexuisse historiam Mithriacam plurib. libris, in quibus Mithræ mysteria & orgia explicarit. Meminit & Plin. lib. 36. Mithræ Ægyptij regis, qui in Solis vrbe regnans primus obeliscos Solis numini consecratos posuerit. Persis quoque solenne erat iuramentum per Mithram.

BRAS-

BRASSSICANI. Ambrones.

Festus Pompeius scribit, Ambrones turpis vitæ homines prouerbio fuisse dictos: adagio ex hoc euentu nato, siquidem Ambrones gens Gallica, cùm subita maris inundatione suas sedes amisissent, rapinis & prædationib. se suósque alere cœperunt, eos postea Marius deleuit. Eius rei locupletissimè meminit Plutarchus in Mario.

E scurra facilius diues quàm paterfamiliâs fit.

Cicero in oratione pro Quintio: Vetus est, de scurra facilius diuitem quàm patremfamiliâs fieri posse. Prouerbium ad improbos & desperatæ probitatis homines pertinet, qui nihil non prius assequi, quàm ad bonam frugem redire possunt. Patremfamiliâs antiquitas integrum & inculpatæ existimationis virum intelligit. Diuitias autem non semel assequuntur, qui sunt omnium perditissimi. Sic Euripides apud Athenæum libr. 4. Dipnosoph.

Μὴ πλοῦτον εἴπῃς, οὐχὶ θαυμάζω θεὸν
Ὃν χ' οἱ κάκιστοι ῥᾳδίως ἐκτήσαντο.

Demetrius, authore Seneca lib. 4. Natural. quæst. cuidam libertino potenti dicebat, facilè sibi esse ad diuitias viam, quo die bonæ mentis pœnituisset. Max. Tyrius sermone 30. putat eum facilè posse magnam pecuniæ vim conquirere, qui semel omnem honestatem abiurauerit. Adagij nominatim meminit Romanus Aquila in commentario de figuris.

IOANNIS VLPII.

Bene consulit, sed malè facit.

Senarium prouerbialem ex Anaxandrida Aristotel. citat: πόλις ἐβουλεύσατ', ἧ νόμων οὐδὲν μέλει. hoc est: Vrbs consulit, cui nulla legum cura est. Dicitur in omnes, qui recta quidem consulere norunt, recta autem facere nolunt. Non absimile huic quod habet Cicer. in Catone: Athenienses sciunt quæ recta sunt, sed facere nolunt.

COGNATI. Hiantia sepulchra.

In eos dicitur, qui pestilente sunt lingua, atque oratione fœtida spurcáque, qua inficiuntur animi auditorum, & moriuntur plerunque contagio pestiferi odoris. Sepulchrum enim omne cadauer intus celat. Quod si clausum est, & picturis & monumentis ornatum, religiose colitur: sin apertum, fugiunt omnes qui sapiunt, ne pestem hauriant. vnde Dominus Iesus in Euangelio Pharisæos, sanctimoniæ simulatores, sepulchra nominat, non hiantia, sed dealbata, quæ cùm foris niteant, intus sunt cadauerum ossibus polluta: quòd introrsum turpes haberentur, speciosi pelle decora, vt ait Flaccus. Verùm qui iam posito omni pudore, ne dissimulant quidem internam animi labem, sepulchra sunt hiantia vel patentia, de cadauere animæ fœtorem tetrum exhalantes: quæ si viueret, verba Dei viua ab ea manarent in os, nunc mortua diaboli verba eiectat. Quare si quem conspexeris, obscœna, tumida, crudelia, maledica, impia verba promentem, ne dubita quin in eius pectore iaceat putre cadauer. Ex abundantia enim cordis os loquitur. sed protinus quam potes longissimè profugies, ne inficiaris & tu vicinæ pestis contagio. De his Psal. Sepulchrum patês est guttur eorū. Sic Paulus Apostolus Ananiam sacerdotem & fictum & fucatum, parietem dealbatum appellat in Actis Apost.

Sarabaitæ.

Videntur pro his ab Augustino & Hieronymo accepti, qui cùm vultum seueritatis vendicent, atque seueritatem egregiam præ se ferant, in recessu scelera omnia & flagitia retinent. Cuiusmodi homines & à Paulo, & à cæteris, magnopere exagitantur: siquidem Catones & Curios simulant (vt inquit ille) viuunt autem Bacchanalia. Sunt enim eo nomine in Ægypto sacerdotes, in saxorum cauitatibus ferè habitantes, suillis ac bubulis circumamicti exuuijs, funibus zonarum præcincti loco, pedib. nudis, cruore conspersi: vbi Scenopegiorum ingruit celebritas, è cauernis se promentes. Hierosolymam petunt, ac templum adeuntes inopiam & abstinentiam ostentui habent, ingerunt omnibus, barbam sibi etiamnum acriter vellentes, vt spectent ista vniuersi, & velut cœlitùs demissos homines opinentur, suspiciántq; etiãsi intercutib. nunquam non vitijs madent. Nummis enim tali astu & commento adeptis, in suam regionem remeãt, & in lætitia & dapib. epulantur. Propterea non esse imitandos præcipit Augustinus, & commeminit facundus scriptor Hieronymus.

Κακὰ θηρία, Mala bestia.

Vox est admodum frequens apud Græcos, Latinos, Italos, & apud Gallos: Mala bestia est. Plautus quoque ita loquutus est in Bacchidibus & in Penulo: Mala illa bestia est. Item Catullus in epigrammate, quod fecit in Rufum: Mala valde est bestia. Paulus ad Titum j. Dixit quidã ex ipsis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. Testimonium hoc est verum. Esaiæ xj. Gentes bestiæ & feræ dicuntur, quia semper meditantur bella, & sanguinem effundunt. Idem vicesimoquinto, malam bestiam appellat diabolum: Mala, inquit, bestia non transibit per eam. Hiob v. Bestias terræ non formidabis. Item pro incredulo, & impuro, & peccatore vsurpatur. Demosth. contra Aristogit. j. οὕτω πάντη τὸ θηρίον ὑμᾶς ἐξορίσαι εἰς ἀπελαύνειν τῆς πόλεως. id est, Ita vos omnes oportet beluam hanc exterminare, & ex vrbe eijcere. Idem, quod annotatu & scitu dignum est, extorris, & in exilium pergens, cum suspirio dixit: O Pallas, quæ tribus infestissimis belluis delectaris, noctua, dracone & populo: tanquam populus inter κακὰ θηρία, id est, malas bestias sit numerandus. Mauuaise beste. Lucianus in rhetoris præceptore Belucum pro bestię similem, dixit. [Illud etiam à Græcis iactatū memini: Quàm pessima bestia venter, id est, ὡς κάκιστον θηρίον ἐστὶ γαστήρ.

Scelera non habent consilium.

Quintilianus lib. 7. de coniectura loquens: Præterea cur potissimùm illo loco, illo tempore, illo modo sit adgressus, qui & ipse diligentissimè tractatur pro eodem locus: an etiam si nulla ratione ductus est, impetu raptus sit, & absque sententia. Nam vulgò dicitur, scelera non habere consilium. Idem dicit, sceleri nunquam defuisse rationem: inferius adag. 500.

Gergeseni.

Gergeseni Theologis dicuntur, qui (vt inquit Paulus 2. Timoth. 4.) sanam doctrinam non ferunt, sed ad suas libidines sibi magistros cumulant, auribúsque prurientibus, & à vero auersis, ad fabulas se conuertunt. Sui amantes, vt præcedenti eiusdem epistolæ capite dixit, auari, arrogantes, superbi, maledici, in parentes contumaces, ingrati, irreligiosi, inhumani, fœdifragi, calumniatores, intemperantes, immites, virtutis inimici, proditores, temerarij inflati, voluptatis magis quàm Dei amantes, pietatis speciem habentes, sed qui eius vim abnegauerint. Gergeseni autem nullo ferunt modo (apud Matthæum 8.) vt Christus eorum fines inuisat. Imò nostri hodie Gergeseni plerīq; omnes non votis sed minis, non suasionib. sed carceribus, non hortatu sed resti, non verbo sed gladio, non rogatu sed igni, non argumentis sed laqueis, non ratione sed tyrannide, non scripturis sed catenis, Christum, & eius verbum à suis finibus arcent atque propellunt. E quorum quidem albo sunt, quos in Euangelica historia Christus compellat: Væ vobis Scribæ & Pharisæi simulatores, qui cœleste regnū alijs præcluditis: vtpote qui nec intretis ipsi, nec intrare conantes, finitis

intrare. O mores, ô tempora: eo improbitatis deuenêre res humanæ, vt Christo, & eius verbo spreto, contempto, omnes suæ rei studeant, omnes terrestria curent, omnes gloriam in sua turpitudine collocent. Hic Pluto inhiat, hic Baccho indulget, hic Venere impallescit, alter aleæ, venationi, aucupio, choreis, saltationib. inuigilat. Omnes denique (vt idem Paulus Apostolus Philippen. 2. inquit) suæ rei student, non Iesu Christi, adeò vt quiduis hodie nostri Gerseni potius ferant, quàm sincerum Dei verbum. Ijs haud dissimiles, qui apud Iobum dicunt Deo: Abi hinc, tuas quidem nosse vias nobis non libet, &c.

Lydi mali, secundi Ægyptij, tertij Cares

Lydi propter improbitatem malè audiunt: vnde & hoc prouerbium manauit.

Striges.

Hoc nomen olim maleficis mulierib. inditum fuit. Striges autem, Sexto Pompeio authore, sunt inauspicatæ aues: vnde natum prouerbium. De his Plin. lib. xj. c. 3-. sub finem. Cocus Plautinus in Pseudulo: Ei homines cœnas sibi coquunt, cùm condiunt: Non condimentis condiunt, sed strigibus.

Albus vel ater.

Hominē probis morib. album dicimus: sicut contrà, improbis, nigrum. Vnde est illud Catulli in Cæsarem:

Nec scire vtrum sis albus, an ater homo.

Prouerbium est ad contemptū indicandum, Ciceroni & alijs vsitatum. Veteres enim ex Pythagoræ sententia, alba omnia bona, honesta, feliciáq. esse iudicabant. Vnde Pers. satyr. j.

Per me equidem sunt omnia protinus alba.

id est, bona & honesta. Sic paulo pòst, dies candidus appellatur, i. felix & fortunatus. Idem sat. 2. per meliorem lapillum album, i. felicem auspicatum intelligit. Allegoria ab antiquo Thraciæ gentis instituto, quæ (vt ait Plin. li. 7. c. 40.) calculos colore distinctos pro experiméto cuiusq; diei in vrnam condit, & primo die separatos dinumerat, atq; ita de quoq; pronunciat. Ex contrario per nigrum, malum, infelicem & infaustum sæpe intelligimus. Horat. in Epist.

—Hic niger est, hunc tu Romane caueto.

id est, malus & improbus. Cic. pro Cecinna, de Clodio Phormione: Nec minus niger, inquit, nec minus confidés, quàm Terentianus ille Phormio. Quod sit de deductum puto, quia veteres, vt ait Pers. sat. v.

Quæq; sequenda forent, & quæ vitanda vicissim,
Illa prius creta, mox hæc carbone notarent.

Hinc albo calculo, absolutio: nigro verò, damnatio significatur. Ouid. xv. Metamorph.

Mos erat antiquis, niueis atrisq; lapillis,
His damnare reos, illis absoluere culpa:
Tunc quoq; sic lata est sententia tristis, & omnis
Calculus immitem dimittitur ater in vrnam, &c.

Albus color solus, (authore Plutarcho, Problemate xxv.) est sincerus, purus, ac minimè inquinatus. Plato etiam docens in Phædro, qualis esse debeat bonus vir, ipsi dat rectam speciem, nitidum colorem, arduam ceruicem. Socrates, vt est apud Xenoph. in 3. de eius factis & dictis, Parrhasium docuit animi effigiem pingere, ita vt qui formosi sunt, ij nequaquam fallaces iure credi debeant. Ex quo Ouid. Medea in 7. Metamorph.

—Sed non is vultus in illo,
Non ea nobilitas animo est, ea gratia formæ,
Vt timeam fraudem, meritiq; obliuia nostri.

Vide inferius adag. Chussus.

¶Huic simile prou. Chiliad. Albus, an ater sis, nescio. & postea prouerb. Niger est: quod eodem fasce complecti par erat. ¶

Nepos.

Nepotes vocabant nequā & dissolutos homines ideo, quòd qui pherj, patre mortuo, in aui tutelam veniunt, tales euadere consueuerint. Nam & indulgentiores patribus ferè sunt auj, & si seueri esse velint, facilè propter ætatis imbecillitatem à pueris patrio metu solutis contemnuntur. Ab his nepotari dicitur. Seneca lib. De benefic. j. Veto liberalitatem nepotarj. Sensit autem beneficium non esse dádum, ei qui nequiter profusurus sit quod dederis. Vide infrà, Asotj, & suprà, Nequam.

Postremi.

Homines dissolutos, abiectos, nequitiæ ac libidini deditos, non absq; elegãtia, vulgò postremos homines nuncupamus. Cicero, Vt postremi homines alienis pecunijs locupletarentur. Idem: Nihil scitote esse posterius, nihil nequius. In 2. Catil. Postremum genus est, non solùm numero, verumetiam genere ipso atq; vita. Vide Nequam, Nepos, Asoti.

Vir sacer.

Lege Tribunicia prima cauetur, si quis eum qui plebiscito sacer sit, occiderit, parricida ne sit. Festus: Homo sacer is est, quem populus iudicauit ad maleficium, neque fas est cum immolari: sed qui occidit, parricidij non damnatur. Ex quo quis homo malus atque improbus, sacer appellari solet. Afranius in atribus. O sacrum scurram & malum. Turpilius Demetrio: Etiã me irrides pessume & sacer sume? Et Plautus in Penulo:

Vendidit has omnes præsenti argento, homini
Quantum hominum terra sustinet, sacerrumo.

Sic igitur dixit Virg. Sacram auri famem.

In Rudente:

Vtinam sit is, quem ego quæro, vir sacerrumus.

In Pœnulj prologo:

Vendit præsenti argentó homini, si leno est homo,
Quantum hominum terra sustinet sacerrumo.

Mala mens.

Apparet prouerbiali figura ab eodem Theocrito in Tyonico dictum fuisse, de malicia quæ dissimularj atque celari non potest, sed vltrò erumpit, ac se ostendit & prodit. Sic & apud Terentiū est in And. act. j. Mala mens, malus animus, voluntas Moschus de amore fugitiuo:

—Κακαὶ φρένες, ἁδὺ λάλημα.
Οὐ γὰρ ἴσον νοέει καὶ φθέγγεται, ὡς μέλι φωνά.

Id est:

Mala mens, dulcia verba.
Non enim idem sentit, quod sonat: vox illi dulcis vt mel.

Item paulo pòst:

Γυμνὸς μὲν τό γε σῶμα, νόος δέ οἱ ἐμπεπύκασται.

Id est,

Corpore quidem nudus, at mens illi tecta est.

hoc est, multis dolis inuoluta ac velut cataphracta.

Tityo similis.

Tityus terræ filius, ea mole corporis fuisse perhibetur vt stratus ab Apolline, apud inferos religatus, nouem iugera occupet. Ouid. 4. Metamorph.

Viscera præbebat Tityus lanianda, nouémq;
Iugeribus districtus erat.—

Theocritus in Dioscuribus de Amyco immani:

Χώρῳ ἐνὶ στεινῷ ἀνὴρ ἴσος Τιτυῷ ἀνήρ.

Id est,

In loco angusto vir Tityo similis.

Sceleri nunquam defuit ratio.

Ita nunquam desunt rationes speciosæ & probabiles in quamlibet iniustis & nepharijs conatibus. & vt Quintilianus dicit: Sceleri nunquam defuit ratio. Hæc est illa miserrima via, cuique in suis oculis speciosa, de qua Salomon Prouerbiorum c xvj. Est via quę videtur homini recta, & nouissima eius ducunt ad interitum. Sapienter hoc quoq; à quodam dictum est: Malum videri interdum bonum illi esse, cuius animum Deus impellat ad exitium, qui proinde breui tempore extra exitium degat. vnde est illud Horatij:

Decipimur specie recti.—

& hoc vsitatum: Suum cuique pulchrum. Seneca libr. 4. Controuersiarum, controu. xvj. Vitia sua excusare malūt, quàm

quàm effugere. Idem epist. 117. Nullum est vitium sine patrocinio. Vide suprà, Scelera non habent consilium. Demosthen. De falsa legatione: Nemo vnquam, qui peccasse se fateretur, deprehensus est, sed inficiantur, mentiuntur, & excusationes fingunt. Sumus enim ferè eo nati ingenio, vt ægrè nostra, libenter aliena carpi vitia, & corrigi errores audiamus. Se tamen iudice, vt dicit Iuuenalis, nemo nocens absoluitur.

Niger est, Chussus.

Latini improbos & impios, nigros dicebant, vt in Horatij versu est:

—Hic niger est, hunc tu Romane caueto.

Item,

Albus, an ater homo.—

Superstitiosa siquidem antiquitas nigri seu deformis occursum infelicis ominis loco ponebat. Et tempus nocturnum, alioqui per se subinfaustum habetur. Hinc illud apud Satyrographum:

Et cui per mediam nolis occurrere noctem.

Cerberum nigrum canem intelligit, de quo Seneca in libello de morte Claudij Cæsaris: Vt illum vidit canem nigrum, quem non velis tibi in tenebris occurrere. Ab historicis memoriæ proditum est, quo pacto quidam Imperator, quòd in via Maurum histrionem habuisset obuium, mortem sibi sit ominatus. Hinc clarissimè de Saulis filij Biniamin perfidia Dauid cantans Psalm. 7. illum Chus filium Iemini vocat, more Latinorum. Quum autem vox ista Chus nigrum significet, Chussi nigredo nunquam nisi pro malignis hominib. ponitur. Chussia autem prouincia, Græcè Æthiopia dicitur, à qua Æthiopes, qui sibi de sua placent nigredine, quique in Chamesia tantùm reperiuntur. In alijs prouincijs nulli planè Æthiopes nigrive, sed oleastrino, Indóve, aut vt plurimum cinericio colore sunt hactenus inuenti. Deus autem ad inobedientiæ & contemptus diuini indicium, Chussum filium atro colore voluit nasci, vnde stirpe & sanguine, non à regione (vt hactenus putatum est) cæteri descendunt Æthiopes. Nigri itaque quotquot sunt in orbe, sunt traducti ex Chamesia, vti gens sola vafricie & dolis pollens, & nihil animi habens, sed planè ad seruiendum nata, præter illos qui nomen Christo dedère. Nam nulla planè cæteri fide sunt. Hinc Punicæ fidei traductio, in prouerbium infamiæ. Ex huius itaque Chussi iure. Græci nomina Æthiopum & Maurisitorum Maurorúmve traxère. Suprà, Albus, an ater sis, nescio.

Sentina reipublicæ.

Cicero metaphoricôs hominem improbitate insignem dixit reip. sentinam. Quemadmodum enim vsuuenire solet, vt quicquid humoris corrupti in corpore fit, id totum vlcus ad se contrahat: quicquid aquæ in naui est, id ad sentinam confluat: ita in ciuitate quoquot improbi sunt, ad aliquem vnum improbitate insignem concurrût. Quint. libr. viij. Non enim, inquit, si Cic. rectè sentinam reipublicæ dixit, fœditatem hominum significans: itidem metaphoricè dicitur reipublicæ calamitas. Vnde Terent. in Eunucho, de meretrice Parmeno dixit: Sed ipsa egreditur nostri fundi calamitas. Propriè calamitas à rusticis grando vocatur, quòd comminuat calamum, hoc est, culmum & segetem.

Ἀλάστωρ, ἀλιτήριος.

Ἀλάστωρ, inquit Plutarchus in Hellenicis, ἐκλήθη ὁ ἄλαστα καὶ πολὺν χρόνον μνημονευθησόμενα εἰργασμένος. ἀλιτήριος δ' ὃν ἀλεύασθαι καὶ φυλάξασθαι διὰ μοχθηρίαν καλῶς ἔχει. id est, Qui non obliniscenda, sed diu memoriæ hæsura patrauit, Alastor appellatus est: Aliterius autem, quem vitare & cauere ob improbitatem & scelus conuenit. Apud Euripidem in Troade, ἀλάστωρ pro malo genio, atque infelicissimo filio accipitur.

Sentina reipublicæ.

Cicero metaphoricôs hominem improbitate insignem dixit reip. sentinam. Quemadmodum enim vsuuenire solet, vt quicquid humoris corrupti in corpore fit, id totum vlcus ad se contrahat: quicquid aquæ in naui est, id ad sentinam confluat: ita in ciuitate quoquot improbi sunt, ad aliquem vnum improbitate insignem concurrunt. Quint. lib. viij. Non enim, inquit, si Cic. rectè sentinam reipublicæ dixit, fœditatem hominum significans: itidem metaphoricè dicitur reipublicæ calamitas. Vnde Terent. in Eunucho, de meretrice Parmeno dixit: Sed ipsa creditur nostri fundi calamitas. Propriè calamitas à rusticis grando vocatur, quòd comminuat calamum, hoc est, culmum & segetem.

Iniuria à consilio.

Idem lib. 2. De ira, cap. 26. Non est iniuria, nisi à consilio profecta. Quod igitur incautè factum est, pro non facto habetur: inquit Vlpianus, de ijs quæ in testamento delentur & inducuntur, in Pandectis. Adhæc Voluntas & propositum facientis distinguunt maleficia l. qui iniuriæ. ff. de furtis. & l. diuus de sicarijs. Solam autem peccandi voluntatem haberi pro facti crimine, Iuuenalis saty. 13. etiam docet:

Has patitur pœnas sola peccandi voluntas.
Nam scelus intra se tacitum qui cogitat, vllum
Facti crimen habet.—

Virgil. 6. Æneid.

Ausi omnes inane nefas, ausoque potiti.

Eosdem docet esse in tartaro.

Vtrique fures, & qui recipit, & qui furatur.

Frequenter & notabiliter vsurpatur Phocylidis sententia hæc:

Ἀμφότεροι κλῶπες, καὶ ὁ δεξάμενος, καὶ ὁ κλέψας.

Id est,

Vtriq; enim fures sunt, & qui recipit, & qui furatur.

Hinc apud Iurisconsultos, Agens & consentiens pari pœna adficiuntur: Pandect. lib. 47. tit. 16. l. 1. Hospitalius in Francisci xj. Galliarum regis initiatione, Phocylidis sententiam sic expressit.

—Nec minus est fur Qui prædę partem capit, ac qui
Surripit ipse.

Demosth. in oratione De fals. legat. οὐδὲν ἧττον ἠσέβησαν οἱ βουλεύσαντες τῶν ταῖς χερσὶ πραξάντων, id est, Non minus impiè fecerunt, qui consilium dederunt, quàm qui manibus suis facinus admiserunt. Idem in orat. de Coron. ὁ τὸ σπέρμα παρασχὼν, οὗτος τῶν φύντων κακῶν αἴτιος. id est, Qui semen præbuit, is est natorum malorum author. in Gallicis prouerbijs est & hoc, Assez escorche, qui le pied tient. Germani verò dicunt: Der Heler ist vuie der steler.

Pestis Italica.

Plutarch. in vita Antonij ἰταλίας κῆρας vocat mimos, tibicines, præstigiatores, & alios eius farinæ homines: quib. impensè delectatum, deditúmq; fuisse Antonium, nemo nescit. κῆρας autem, sicut & ὄλεθρον, & similia, Græcj dicunt, vt Latini pestem, scelus, pro pestilentib. & scelerosis hominibus. Estq; peruulgatum prouerbium, Pestis Italica: pro quauis luxuria, & procaci scurrilitate.

A signatis caueto.

Ex his quoque qui nota aliqua insigniti sunt, manauit hoc prouerbium: Caueto à signatis. Quo designant humanarum rerum periti, declinandam consuetudinem, commerciúmq; improborum: quòd quotidiano vsu atq; experientia compertũ habeant, fallaces esse huiusmodi homines, ac technis dolisque esse imbutos. Omnes enim propemodum gibbosi, lusci, claudi, ficosi, mutili, distorti, varis repandisque crurib. homines, sunt impostores, versipelles, subdoli, dolosi, ac non solùm obscœnis facetijs, sed etiam dicterijs salibúsq; dentatis abundè instructi. Aiunt quoq;, gibberosos omnes astutos esse, multáq; pollere sagacitate. Quod etiam claudi impensè salaces sint, prouerbium inde natum indicat: Claudius optimè virum agit. de quo Erasmus noster. Species enim, externúsq; corporis habitus, improbos illos esse arguit ac sceleratos, nec nisi fraudes, imposturas, insidias, seditiones, omniaque hostilia meditari. Regulus autem στραβὸς, id est, strabo, & aliter quàm decet cernens, non solùm oculorum acie peruersa, sed linguæ veneno hominem perimit.

ab eo igitur cauendum. Vt enim fascinantes, sic inuidi oculis homines enecant. Sed difficile est, nosse mores hominum versipellium. Martialis in Zoilum:

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læsus,
Rem magnam præstas, Zoile, si bonus es.

Alia dicunt, alia faciunt.

Dicitur in quosdam pessimos, qui dāt operam quibusdam cauillationib. vt sancti appareant. quòd hac tempestate fieri persæpe videas à complusculis concionatorib. Ecclesiasticis & monachis, qui (vt est in Æsopi fabula) ἄλλα μὲν λέγουσι, ἄλλα δὲ ποιοῦσι. i. alia quidem dicunt, alia verò faciunt: & in templis claustrísq; suis, pro suggestu in maxima populi corona virtutem prædicāt, virtutum præcones sunt, virtutes sonoro boatu insonant, adeò vt in ore eorum & labris nihil aliud quàm virtus audiatur: quòs si intrinsecus introspicere liceret, haud dubiè videres vitijs enormib. refertissimos. Ita fit, vt homo iracundissimus præcipiat non esse irascendum, vt vitiosissimus prædicet virtutes esse suscipiendas, quas ipse ore exornat, & mente deculcat, lingua ostentat, & animo incestat, foris tristis, intus dissolutus. Ioannes Chrysostomus tales accusans: Bene, inquit, docendo, & malè viuendo, Deum instruis quomodo te debeat condemnare. Seneca iudicat nullos peius mereri de omnib. mortalib. quàm qui aliter viuunt, quàm viuendum esse præcipiunt. Macedo philosophus apud Gell. lib. 13. ca. 8. dicit, versiculum illum Pacuuianum pro foribus omnium templorum scribi debere: videlicet,

Odi homines ignaua opera, & philosopha sententia.

nihil.n. fieri posse indignius, neq; intolerabilius dicebat, quā quòd homines ignaui ac desides, operti barba & pallio, mores & emolumenta philosophiæ in linguæ verborúmq; artes conuerterent, & vitia facundissimè accusarent, intercutib. ipsi vitijs madentes. Accius in Agamemnonidibus, citante Nonio in, Componere:

Sic multi, animus quorum atroci iunctus malitia est,
Composita dicta ex pectore euoluunt suo,
Quæ quum componas, dicta factis discrepant.

Scordalus.

Fuit olim, & adhuc hodie frequentatum est hoc verbum, pro scorodalo & homine alliato, illuuie squaloréq; fœdo & sordido atq; impuro. Seneca in epist. 57. Adijce nunc scordalum & furem deprehensum. In alia epistola: Tullius, inquit, Cimber & minius erat in vino & scordalus. Plautus de quodam seruo:

Germana illuuies oboluisti allium.

Talis cùm balneas inibat, hypocausta & sudationes, & in elegātes lautósq; inciderat, magno clamore & vociferatione excipiebatur. Hoc verbum etiā extat in V.C. Memmij Petronio: Ego autem nactus occasionē vindictæ, Eumolpum excludo: redditáq; scordalo vice, sine æmulo scilicet & cella vtor & nocte. Sunt qui scordalum ab immunditia & fœtore excrementorum alui nomen habere existimant.

Belial.

Belial, Solomonico prouerbio dicitur c. 6. homo qui omni ratione, humanitate, religione, pietate, & omni probitate destitutus est: Homo, inquit, Belial est vir vanus, ore peruerso incedens. Annuit oculis suis, indecorè pedes suos succutit, significat digitis suis. Peruersitates habet in corde suo, concinnat malum omni tempore, immittit contentionum occasiones. Proinde subitò veniet interitus eius, subitóq; sic conteretur, vt mederi nemo queat. Psal. 41. Verbum Belial effusum est in ipsum. i. Vltio grandis cuiuspiam sceleris penitùs occupauit & penetrauit istum, vt liberari ab illa nequeat. Hinc filij Belial, malitię, nihili & perditi homines, quísq; ex aduerso semper nituntur. Quicquid omnib. placet, hoc displicet illis. Homines peruicaces, illegitimi, temerarij, absq; iugo legis diuinæ, perfricta fronte, & absq; vtilitate, Apostatæ, qui ad alijs nocendum tantùm viuunt. Deut. 13. & 15. Iudic. 14. & pluribus alijs in locis.

Pestis est.

Eorum quippe consuetudo certa, illorum qui sectantur, pestis est. Catullus ad seipsum:

—O Di
Me miserum aspicite: &, si vitam puriter egi,
Eripite hanc pestem, perniciémq; mihi.

Idem ad Rufum:

Eripuisti heu heu nostræ crudele venenum
Vitæ, heu heu nostræ pestis amicitiæ.

Idem ad eundem:

Quare aut crudelem nasorum interfice pestem:
Aut admirari desine, cur fugiunt.

Sic pestes Virg. in 1. Georg. dixit:

Tum variæ inludunt pestes, sæpe exiguus mus, &c.

Atque alibi de colubro:

Pestis acerba boum.—

Itaque vt ille frumenti pestes, illa boum, ita hæc nasorum.

Retrogradi.

Dicuntur duri & peruicaces. Lampridius in Alexandro Mammææ Seuero: Verùm Gallicanæ mentes vt sese habent duræ ac retrogradæ, & sæpe imperatorib. grauies. Dicuntur quoq; retrogradi equi, muli, &c. Pòst, Sæuus & indomitus.

Virgilii. Spinæ se inuicem complectuntur.

Scomma in malos, vt hæreticos, & improbitatis suę sibi conscios, qui veluti spinæ semper pungunt: 13 alius ad alium, More spinarum adhærescunt, seq; inter se defensitant. Nahum 1.

Godofredi. Cercopum forum.

Κερκώπων ἀγορά. vide Chilia. prou. Cercopum cœtus. & Iunij, Cercops. Ex latronibus, qui Cercopes dicti sunt, profluxit adagium in scelestos & improbos, fraudulentos consultores, insidiatores, peremptores hominū. Thomæus Var. histor. libro tertio, capite octauo, Annotat & Iunius adagio suo cccccc xxxviij. Athenis apud Heliæam porticū celebre fuisse Cercopum forum, vbi res furto sublatæ vendebantur.

Turnebi. Subiicere pedibus Acherontem.

Vsurpauit Virg. Georg. 2. pro. Philosophiæ cognitione tollere inferos, in illo agens de Epicuro:

—Inexorabile fatum
Subiecit pedibus, strepitúmq; Acherontis auari.

quod ita Lucret. 3.

Et metus ille foràs præceps Acherontis agendus.

Idem Adu. xxj. c. x. Trahi poterit ad homines improbos, pertinaciter in omne flagitiorum genus se ingurgitantes, & deorum vindictam strenuè contemnentes: item ad omnes impiè de immortalitate sentientes: & contrà etiam ad pios bene sibi conscios, &c. Simili locutionis forma, sed diuerso sensu, dixit Hor. Carm. 3. od. xx. Nearchum adolescentem arbitrum pugnæ inter duos riuales, posuisse palmam sub nudo pede: pro, victoriam habere in sua potestate, & arbitratu, vtri eam addicat. quòd prostrata, & pedib. nostris subiecta, nostri sint iuris & arbitrij. Ita etiā Lusinus lib. 2. c. xxvj. licet alij dissentiant.

Σπιλάδες.

Pestiferos homines cæteris oratione & fœdo morum exemplo perniciosos, Iudas apostolus σπιλάδες vocat per enallagen metaphoricam, quæ probè adscribitur παροιμίαις: maximè cùm ea vsus sit Paulus. & quod sanè mirandum puto, Iuuenal. satyr. cuiusdam initio, qui posteriores tropum duplicant, maculæ vocabulo etiam, ruga, addentes. Iudas: οὗτοί εἰσιν οἱ ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες, συνευωχούμενοι ἀφόβως ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες. Paulus ad Ephesios v. de Ecclesia: ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ [illegible] ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα,

ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπῖλον, ἢ ῥυτίδα, ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία, καὶ ἄμωμος: Vt exhiberet eam sibiipsi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut quicquã eiusmodi, sed vt sit sancta & inculpata. B. Augustinus alicubi tractans exponénsque hæc Paulina, maculã ad mores vitiosos refert, rugam ad vanam corruptámque in oratione doctrinam. Non malè exponendo Iuuenalis principio accommodandus: qui saty. xiiij. incessens parentum in disciplinæ liberorum prauitatem, eos ait maculam & rugam nitidis rebus figere: id est, teneram illam indolem nullis adhuc vitiorum sordibus inbutam, probéque si formaretur, virtuti natam, pestiferis persuasionibus, & fœdis morum exemplis contaminare.

IMPVDENTIA.

ERASMI. Lingua non redarguta.

Plato in Theæteto: ἀτάρ, ὡς ἔοικεν, εἰ δὲ ἀποκρίνοιο ... Εὐριπίδειον τι ξυμβήσεται· ἡ μὲν γλῶττα ἀνέλεγκτος ἡμῖν ἔσται, ἡ δὲ φρὴν οὐκ ἀνέλεγκτος. id est, At, vt videtur, si posse responderis, Euripideum quiddam nobis accidet, lingua quidem nobis erit irredarguta, mens autem non erit irredarguta. In eos quadrat, qui rationibus conuicti, non cedunt tamen, sed tergiuersantur, reclamantes aduersus suam ipsorum conscientiam.

Faciem perfricare, Frontis perfrictæ.

Frons habita est antiquitùs pudori sacra: & facies item. id quod & prouerbio testatum est, quo dicunt, Pudorem esse in oculis. Inde Frontem aut faciem prouerbio perfricuisse dicuntur, qui pudorem omnem dedidicerunt, velut absterso manu à vultu pudore. Translatum apparet à gestu quorundam, qui dicunt factitive quippiam apud ignotos, manu faciem perfricant: id quod rusticani cuiusdam pudoris indicium est, quem coneris peruincere. Hũc gestum Quintilianus notat inter vitia pronunciationis, libro vndecimo. Plutarchus scribit, hũc gestum peculiarem fuisse M. Tullio, vt dicturus, læua faciem demulceret. Alioqui non inficias it ipse Cicero, initio dicendi trepidantiorem fuisse sese. Fabius libr. nono, citat hæc ex Caluo: Perfrica frontem, & dic te digniorem qui prætor fieres, quàm Catonem. Significat id esse dictu vehementer improbum. Plinius in præfatione naturæ historiarum: Perfricui faciem, nec tamen profeci, quando alia via ingens occurris. M. Tullius Tuscul. quæst. libr. iij. in eundem sensum dixit, Perfricare os: Quid tergiuersantur Epicurei? nec fatemur eam nos dicere voluptatem, quam tu idem, quum os perfricuisti, soles dicere? Seneca libro v. epistola xl. Perfrices frontem oportet, & ipse te non audias. Huc pertinẽt etiam illa, quòd Effrontes appellamus inuerecundos. Et: Qua fronte audebis hæc facere? Quod enim Horatius dixit,

—Clament perisse pudorem
Cuncti penè patres.—

id Persius imitatus,

—Exclamet, inquit, Melicerta perisse
Frontem de rebus.—

Item illa: Quo ore obiurgabis filium? Et, Os impudens, os durum, os ferreum: cùm impudentiam indicamus. Ouidius:

Non tibi plus cordis, sed minus oris adest.

Non plus audes aut sapis, sed minus pudet. M. Tullius in Verrem: Os hominis, insignémque impudentiam cognoscite. Idem in Philippica v. Sed illud os, illam impuritatem. Idem pro C. Rabirio Posthumo: Quod habent os, quam audaciam. Rursus in Oratore: Quod tamẽ os est illius patroni, qui ad eas causas sine vlla scientia iuris audet accedere. In Philippica xj. Audisset furentis introitum Dolabellæ, vocem impuram, atque os illud infame. Martialis lib. ix.

Santonica medicata dedit mihi pocula virga.
Os hominis: mulsum me rogat Hippocrates.

Homericus Achilles Agamemnonem κυνώπιδα appellat: id est, canino aspectu. & apud eundem:

—Κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο.

Id est:

Canis habens oculos, cor cerui.—

impudentiam significans cum timiditate coniunctã. Denique haud scio an huc pertineat, quod apud Athenæum in Dipnosophistis adducitur è Cyrenæo poeta:

Τρὶς δ' ἀπομαξαμένοισι θεοὶ διδόασιν ἀμείνω.

Id est:

Porrò ter absterſis diui donant meliora.

Subindicat, ni fallor, impudentius id postulare, vt quæ sint acta in conuiuio, narret.

Dea impudentia.

Θεὸς ἡ ἀναίδεια. id est, Dea impudentia. Dici solitum, vbi quis ex audacia inuerecundiáque sua lucrum atque emolumentum ferret. Nam inutilis, vt ait Homerus, verecundia viro egenti: compluresque mortales videas, quibus magno bono fuerit, nihil omnino puduisse. Siquidem nullus vnquam rem ausus est adeò stultã, aut absurdam, quæ non inuenerit & fautorem & admiratorem: multóque maxima pars mortalium, quæ stultissima sunt, ea miratur maximè. Refertur à Zenodoto & à Diogeniano. Theophrastus in libro De legibus prodidit, apud Athenienses aras fuisse Contumeliæ & Impudentiæ dicatas. Idem attestatur Istrus libro decimoquarto. Item M. Tullius libro De legibus secundo. Nam illud vitiosum Athenis, quòd Cylonio scelere expiato, Epimenide Cretensi suadente fecerunt Contumeliæ fanum & Impudentiæ: virtutes enim, non vitia consecrare decet. Menander in Gnomologiis appellat illam omnium dearum maximam:

—Ὦ μεγίστη τῶν θεῶν
Νῦν οὖσ' ἀναίδει', εἰ θεὸν καλεῖν σε δεῖ.
Δεῖ· τὸ κρατοῦν γὰρ νῦν νομίζεται θεός.

Id est:

—O dearum maxima,
Hoc seculo, si te vocare fas deam.
Fas: quando nunc vicisse habetur pro Deo.

Nudo capite.

Γυμνῇ κεφαλῇ: id est, Nudo capite facere quæpiam dicuntur, qui palàm ac citra pudorem omnem faciunt. Qui rem pudendam faciebant, iis mos erat centonibus caput operire. Plautus in Captiui duo: Ipsi de foro tam aperto capite ad lenones eunt, quàm in tribu aperto capite sontes condemnant reos. Neque refert vtrum hic aperto, an operto legas per ironiam: nam sensus idem vtriusque lectionis. Vsus est hoc prouerbij titulo & Cyrillus, interpretans Ioannis Euangelium, & diuus Chrysostomus in Encomio Babylæ martyris. Tegit & Socrates faciem apud Platonem in Phædro, dicturus vituperationem amoris.

Atticus aspectus.

Ἀττικὸν βλέπος, id est, Atticus aspectus: perinde est quasi dicas, os impudens. In eos dicebatur, qui vultu ipso præ se ferebant impudentiã, dicendique confidentiam. Nam hoc vitio notati sunt Atticorum mores. Aristophanes in Nubibus:

Ἐπὶ τοῦ προσώπου τ' ἐστὶν Ἀττικὸν βλέπος.

Id est:

Ac vultu in ipso aspectus Atticus eminet.

Sic enim loquitur Strepsiades de filio, Socratica è schola redeunte, quem ex ipsa fronte coniicit, malam causam agere posse: quod nescio quid Atticæ astutiæ simul atque impudentiæ præferret. Quin & Achilles apud Homerum Agamemnonem appellat κυνώπιδα, ob impudentiam. tales & κυνοβλῶπας dici admonet Hesychius.

EX APPEND. ERASMI.

Κυναλώπηξ.

Qui caninam impudentiam cum vulpina astutia coniungit: vel, cuius in animo canis habitat & vulpes: quomodo de Sulla dixit Carbo. Aristoph. Plutarch.

Χηναλώπηξ.

Sic dictus est Theagenes, quòd garrulus esset, stupidus more anserum, & versipellis more luporum: vel quòd vulpium instar, anseribus aliisque auibus admodum delectaretur. Aristoph. Didymus.

IVNII. In triclinio choa.

Prouerbiale ænigma extat apud Fabium Instit. orat. lib. viij. cap. vlt. ex Cæcilio comico. Et in triclinio Choa, & in cubiculo nola. quod detorsit ille in multibibam fœminam, quæ citra pudorem in conuiuio calices determinet, eandémque importunè garrulam vbi minimè oporteat: siquidem vbique, iuxta Sophoclem, γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει: hoc est, Silentium addit fœminis decus: sed potissimè cubiculo silentium debetur. Quadrabit igitur in bibosam anum, & odiosè loquacem. Choæ vocant Græci congium, sextariorum sex capacem, vt ex Rhemnio Fannio constat. Epinicus apud Athenæum: ῥυτὸν χωροῦντα δύο χόας, ὃν οὐδ᾽ ἂν ἐλέφας ἐκπίοι. id est, Rhytum duorum congiorum capax, quod ne elephas quidem ebibat.

Cane impudentior.

Κυνῶν ἀναιδέστερος. Venustius apud Græcos effertur, quàm Latinè, Canibus impudentior: vel, si fas est ita loqui, Caninior: de homine perfrictæ frontis, qui nihil pensi faciat. Suidas citat alicubi de homine deplorato: ὁ κυνῶν κακώτερος καὶ δαιμόνων ἀρχαιότερος, id est: canibus impudentior, & dæmonibus infectior, molestiórque. Plutarchus libro De non fœnerando: κυνὸς ἀγεννέστερος. id est: cane ignobilior. Obiicit Achilles Homericus Agamemnoni indelebilem probri notam:

Οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ᾽ ἔχων, κραδίην δ᾽ ἐλάφοιο.

vbi temulentum regem proscindit, ore canino, animo verò ceruino, designans impudentem illum & ceruo timidiorem. Helena quoque in Odyssea alicubi κυνώπιδα se non sine infamiæ macula nominat, stupri sibi conscia, quã pudor nõ potuerit retrahere ab alieni thori commercio. Hinc etiam ferox & impudens mulier κυνάμυια, ac si caninam muscam dicas, vocatur à duobus animantibus notæ impudentiæ. Sic Cassandra θρασεῖαν κυνάμυιαν à Tryphiodoro dicitur in poemate, cui nomen est Troiæ excidium, velut proterua Cynomyia Æschylus in Danaidibus nominat Ægyptios κυνοθρασεῖς, hoc est, Canum instar feroces & audaculos. Hesychius κυνοβλῶπας dici annotat impudentes, quasi si dicas, caninum intuentes: eosdémque & κυνῶπας & κυνώπεις. Cleon apud Aristophanem in Equitibus seipse appellat κυνοκέφαλον, quasi canicipitem, impudentiæ perfrictæque frontis sibi conscius. Hinc etiã κυνικὸς τρόπος, id est, Canini mores. in prouerbium abiêre. & Iuno alicubi Dianam appellat κύνα ἀδεῆ, id est, intrepidam canem.

IOANNIS VLPII. Personam, non faciem gerit.

Οὐ πρόσωπον, ἀλλὰ προσωπεῖον φέρει. Dici potest in homines perfrictæ frontis, quod nihil pudet: & maximè in mulieres meretrices, quæ faciem stibio & cerussa fucant. Iul. Pollux. Vide alibi, Cælij Rhodig. adag. Prosopion habet, non prosopon.

Tabernariam exercet fronte.

Καπηλείαν ἀσκεῖ προσώπῳ. Superiori simile est, & in eosdem dicitur. Pollux.

Κριόμυξοι.

Vide alibi Iunij prouerb. Veruecei. Licebit & in impudentes interpretari, quòd scilicet more arietis tanquam cornibus quemlibet impetant: qui mos ferè indoctorum est. κριὸς enim idem quod aries. Galenus.

COGNATI. Τρίψαι μέτωπον.

Græcis in ore est, quum abiicere verecundiam & omnem partem pudoris conterere, significare volunt. Latini itidem pro imprudenter se gerere in aliquo negocio, dicunt fricare frontem siue os. Athenæus lib. v. ὁ περιπατητικὸς, de impuro & consceleratо viro Athenione loquens, qui è philosopho tyrannus euasit, ac plebis fauore regnũ Athenis occupauit: μικρὸν δ᾽ ὕστερον ἐπὶ τύχης καὶ ἵππους τοὺς πολλοὺς ἐπιθρώσκων ... τὰ μέτωπα τρίψας ... εἶπε. & quæ sequuntur. Quamuis enim antea quoque falsò nonnulla dixisset, nondum tamen omnem impudentiam effuderat, & Strabo in xiij. libro γεωγραφικῶν, cũm licentiam quorundam accusaret in Homeri loco immutãdo, audacterque interpretando. inquit enim: ἰσχυρὸν γὰρ καὶ ... ἀποτετριμμένως τὰ μέτωπα, καὶ μὴ χωλὸν ἐᾶν ἔπειτα ... ἀπορῶτας.

Σκληρὸν ἦθος.

Durum etiam hominem appellari certum est, qui pudore non mouetur, nec flectitur precibus vllis: translato à corpore ad animum nomine. quod Græci quoque fecerunt, qui σκληρὸν ἦθος dixerũt. [Simile, Durus & implacabilis, ferreus, & ἀμετάβολος, apud Erasm.]

Flos.

Quod in quacunque re pulcherrimum purissimúmque est, id floris nomine indicatur. Sic Theocritus Hyla: Argonautas vocauit diuinum heroum florem. Sic ab Ennio Cethegus elegantissime dictus est:

Flos inlibatus populi, suadæque medulla.

Plautus in Casina: Ea tempestate flos poetarum fuit. Simonides in epigrammate, quo Sophoclem laudat:

Ἐσβέσθης γηραιὲ Σοφόκλεες, ἄνθος ἀοιδῶν.

Euripides in Troade, ἄνθος πώλων, præstantissimos equos.

Lucanus:

Tunc flos Hesperiæ.—

Obducta frons.

Quintil. lib. x. cap. iij. Interrogauit quæ causa frontis tam obductæ. id est, cõtractæ & corrugatæ. Senec. epist. j. Quum aliquid à se petit, frontem obduxit. Horatius epod. xiij.

—Obducta soluatur fronte senectus.

id est, tristi. Iuuenalis saty. ix.

— Obducta fronte tristis.

Frontem autem obducere siue cõtrahere dicimur, quum ringimur, hoc est, vbi quid molestum est. Explicare vel exporrigere, quum hilarescimus. Frons enim, inquit Plinius lib. xj. cap. xxxvij. homini tantùm tristitię, hilaritatis, clementiæ, seueritatis index. Cic. in Lælio: Vt & bonis amici quasi diffundatur, & incommodis contrahatur. id est, συστέλληται. Diffundere verò & lætitia perfundere, διαχεῖν.

Ὕφαιμος ὀφθαλμός.

Signatè admodum inuerecundi, & maximè petulantis hominis hieroglyphicum fieri ex oculo subsanguineo, obseruatum ab iis, qui Physiognomiæ scientiam tradidère. Quare apud Lucianum de lasciuo & admodum improbo adolescente dictum, habuisse eum ὕφαιμον ὀφθαλμόν. Hesiodus in Theogonia, ἑλικοβλέφαρον Venereum appellat, quasi lasciuię amorísque plenum, & mobilitate lubrica quoquo se facilè vertentem, hominísque mentem in quem inspexerit, tenacissimè complicantem: sumpta Hesiodi à vitium clauiculis metaphora, quasi aspicientes laqueis & vinculis deuinciant atque constringant.

Cynicè viuere.

Cinicè viuere, prouerbialiter dicuntur, qui miserè viuunt, vt siliquis, & leguminibus, quique vilissimis cibariis se tolerant, atque sustentant. nam talis erat Cynicorum philosophorum victus. quod è Luciani Cynico intelligi potest, & ex versibus imprimis elegantibus Petronij Arbitri:

Quid faciant leges, vbi sola pecunia regnat?
Aut vbi paupertas vincere nulla potest?
Ipsi qui Cynica traducunt tempora cœna,
Nonnunquam nummis verba solent emere.
Ergo iudicium nihil est nisi publica merces,
Atque eques in causa qui sedet, empta probat.

Cœna quoque Hecates & ouis lustrationum, vt mendici, & sepius crudis viuebant. inde & digna sacris Hecates, apud eundem Lucianum dicitur Hecale mulięr pauperrima, quòd cœna Hecatæ sacra à pauperibus raperetur: de qua Aristophanes in Pluto, Lucianus in Dialogo Diogenis & Pollucis, item Charontis ac Menippi. De Hecale, Plautus in Cistellaria: Siquidem eris vt volo, nunquam Hecale fies. Ouidius:

Cur nemo est Hecalem, nulla est quæ cœperit Irum?

Renidet canum more.

Et hoc admodum vulgare, etiam ipsis Gallis. Catullus in Egnatium:

— Renidet vsquequaque.

Renidet

Renidet ille quicquid est, vbicunque est,
Quodcunque agit, renidet: hunc habet morbum,
Neque elegantem, vt arbitror, neque vrbanum.
Vide post, Os canis.

Os canis.

Pro impudente aut mordaci Catullus posuit. Eodem carmine pro insigni impudentia, dixit, ferreum & caninum os. Licinius Crassus orator apud Suetonium in Nerone Claudio: Non est, inquit, mirandum, quòd æneam barbam haberet, cui esset os ferreum, cor plumbeum. Artemidorus in primo de insomn. impudentiam quoque eiusmodi ore significari scribit, capite περὶ μετώπου. Os canis etiam significauit Homerus, his verbis: κυνὸς ὄμματ' ἔχων. Vide antè Renidet canum more. Adde hæc Syllogæ nostræ.

IMPVDICITIA.

ERASMI. Oscè loqui.

Oscè loqui vetusto prouerbio dicebantur, qui turpiter parúmque pudicè loquerentur. Ab Oscorum moribus allusione sumpta, quòd apud eos spurcarum libidinum impunitus vsus fuerit: vnde & obscœna dicta quidam putant, quæcunque factu dictúve turpia sint: etiamsi refragatur Festus Pompeius. Citat autem Ticinium quendam, qui scripserit ad hunc modum: Oscè & Volscè fabulantur, quia Latinè nesciunt.

Ægis venit.

Αἰγὶς ἔρχεται, id est Ægis venit. Suidas indicat prouerbio dici solitum, de iis qui petulanter & impudenter agerent. Refertque ex Pherecrate: εἶεν κακοδαίμων αἰγὶς ἔρχεται. Ægis autem Græcis varia significat: pelliceum tegmen quod gestant Afri, præterea maris intumescentis vndas ac procellas ventorum, idque lingua Dorica: vnde ἐπαιγίζειν reperitur, pro vehementer flare. Alij malunt esse quid è coronis contextum, aut rete ex coronamentis contextum. Sic ait vsurpatum apud Herodotum libr. iiij. & apud Lycurgum. Nec desunt, qui putent significare sacerdotem, quæ Athenis solita sit ferre sacram Ægidem, itaque ingredi ad eos qui nuper duxissent vxores. Apparet in huiusmodi sacris multum fuisse licentiæ, quemadmodum & apud Christianos multis ineptiis celebrantur nuptiæ: simúlque allusum est ad procellam.

IVNII. Æditimus Conissalis.

Τοῖς Ἀττικοῖς κονισάλοις νεωκόρος, id est, Atticis Conissalis æditus est. Dicitur de profligatę vitę & impuro flagitiisque adoperto homine. Synesius in epistola ad fratrem: ἐμοὶ μὲν γὰρ καὶ Ἑρμῇ καὶ Ἡρακλεῖ τοῖς παλαίστρας ἐφόροις οὐδὲ κατὰ μικρὸν προσέστι... ὁ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις Ἀττικοῖς κονισάλοις νεωκόρος... id est: Nam cum Mercurio & Hercule palæstræ præsidibus ne tantillum quidem commune habet, quinimò Cotytto cæterisque Atticis Conissalis æditimus est, & si qui sunt eiusce commatis alij dęmones. Cõmemorat Plato comicus in Phaone administros Priapi deos, Conissalum, Orthannen, Dordonem, Cybdason, Pyrgen. Strabo addit & Tychonem, præclara numina, & tantæ potestatis deo digna opercula. quibus singulis quæ libamenta apponẽda sint, Phaon edocet apud Athenæum lib. xiij. de Priapo loquens, priscis ignoto deo, sed à recentiore ætate in deorum numerum coöptato: Quippe, inquit, quem Hesiodus ignorauit, ... : Verum Atticis Orthannæ, Conissalo, Tychoni, eiúsque farinæ diis persimilis videtur. Suidas Conissalum facit deum Priapeium, nomen habentem inde, quòd impiger sit in venerem vel in puluere exercẽdam, ἐκ τοῦ μὴ ὀκνεῖν καὶ ἐν τῇ κόνει συμμίγνυσθαι: vt etymon eius sit παρὰ τὸ ἀκονιτὶ ... De Cotitto dea dicemus proximo adagio. Porrò cur dixerit Synesius, nihil illi conuenire cum Mercurio & Hercule, repetendum est ex antiquitatis cognitione, quæ in gymnasiis solebat vnà dedicatos collocare Amorẽ cum Mercurio & Hercule, quorum ille orationis, hic roboris prę̃ses deus habebatur, quibus coniunctis amicitia concordiáque nasci solet: vt in Athenæi collectaneis libro decimotertio, præscriptum est. Orthannæ meminit & Hesychius: quanquam malè apud eum scribatur ὀρθάννες, pro ὀρθάννης, dicitque vnum esse ex numinibus Priapi administris, erecto vt illum fascino.

Cotyos contubernalis.

Κότυος συσκηνίτης, id est, Cotyos collega, aut sodalis: prouerbio dicitur effœminatus, & infami mollitie scelerosus, parum vir. Synesius epistola ad Ioannem: ἀλλὰ κἂν σεμνότατος εἶναι δοκῇ, θαρρῶν ἀποφαίνου τὸν ἄνδρα ... id est, At tu hominem, tametsi integerrimus videatur, audacter prædica esse semiuirum, & ipsa Cotyos collegam. Idem in Caluitij encomio: οὐδὲν ἄλλο τεκμήριον ... hoc est: Nullo opus est alio documento, vt quis Cotyos collega habeatur, quàm si maximo studio comam excolat, adhibendo vnguenta, & in cincinnos eam frangẽdo: confestim enim cuiuis in promptu est dicere, eiusmodi hominem operatum esse & initiatum Cotyos deæ Chiorum Priapi sacris. Suidæ testimonio constat, Corinthum vrbem Veneri operatam, Cotyndeã turpitudinis & præposterę libidinis pręsidem, coluisse, quæ eadem & Cotytto dicebatur: in cuius tutela obscœni infamium amorum sectatores erant. Suidas enim ἔφορον τῆς αἰσχύνης nominat: Eupolis comicus odio Corinthiorum (aduersus quos Baptas fabulam docuit) ... grauem & scelerosam deam inducit Cotytto. Illud verò obseruãdum, quòd quam Suidas Corinthiacam, Synesius Chiorum diuam facit. Meminit huius & Æschylus in Edonis fabula, his verbis: σεμνὰ Κότυς ἐν τοῖς Ἠδωνοῖς, Sancta dea Cotys inter Edonos Thraces.

In Cybeles sacrario factus.

Ad superiorem classem pertinet, quod idem Synesius libello de Caluitio extulit, his verbis: πολλὴν εἶναι ... ἐν τοῖς Κυβέλης ἀνακτόροις κατεαγότας ... id est: Multum Dioni debent (vt equidem existimo) pro oratione quam de Coma scripsit istis qui in Cybeles sacrariis fracti sunt, quibus verbis non sine prouerbiali figura prolatis, molles & effœminatos designat. Cybeles futratis sacris qui nomina dederãt, exectis seminalis viæ fontibus, virilitatem amittebant. Itaque parum virum & nimis mollem ἐν τοῖς Κυβέλης ... κατεαγότα, id est, in Cybeles sacrario euiratúmque fractúmue dicemus.

Doricè incedere.

Doricè incedere, hoc est, δωριάζειν dicuntur quæ nudant bonam corporis partem depositis vestibus, vt Ælius Dionysius exponit. Nam in Peloponneso puellæ discinctę & sine tunica interdiu incedebant. quod & Pausanias confirmat, interpretans ... : quòd Doricum esset, artus nudos spectantium oculis exhibere, nullo cinctus vsu. Anacreon Lyricus:

Ἐκδῦσα χιτῶνα δωριάζειν.
Id est.
Exuta tunicam Doricè ingreditur.

Chorus apud Euripidem in Hecuba:

Λέχη δὲ φίλια μονόπεπλος
Λιποῦσα, Δωρὶς ὡς κόρα.
Id est.
Dulceis linquo thoros ego simplicem
Induta pallam, Dorides
Qualem solent virgunculæ.

Sic & Spartanæ puellæ incedebant olim incinctæ καὶ ἀχίτωνες, supparum habentes vtroque in humero quinis fibulis adstrictum, quod inferius laxum in incessu femora nudabat. vnde Callimachus: ἄζωστος ... id est, Erat quando incinctus, & alterutro ex latere fibulis astrictus. Eodem spectat, quòd Lacænas φαινομηρίδας dixit Ibicius poeta, quòd in incessu femora retecta ostenderent. & Euripides ait, incedere illas γυμνοῖσι μηροῖς καὶ πέπλοις ἀνειμένοις, id est, nudis fœminibus & retracta palla. quin & Sophocles θυραῖον μηρόν, quasi clathratum aut fenestratum femur ipsis dat. D. Clemẽs pædagogi lib. ij. La-

cenæ virginis more ὑπὸ γόνυ ἐσταλθαι, id est, reductis supra genu vestibus incedere, indecorum esse ait. Quadrabit hodie in leues, parúmque castas.

Quadrantaria Clytæmnestra.

Quadrantariam Clytæmnestram, prouerbialiter quidem, sed obscurè, &, vt voluit Quintilianus, ænigmaticè dixit orator. Cæcilius fœminam matronali habitu pudicitiam mentientem, impudicam tamen, & prostitutę libidinis. Natum dicterium à quadrantibus meretricum vili precio. Non absonum hinc est, quod de Clodia Metelli vxore dixit Cicero in oratione pro M. Cælio: Nisi fortè mulier potens, quadrantaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori. vbi tacitè meretriciam turpitudinem perstringit in potente fœmina, quę pro quadrante balneatori in ingressu balnei numerari solito, quadrãtem à balneatore stupri gratia accepisset. facit & ad turpis precij significationem nõnihil vocis Clytęmnestrę etymon, quasi quę κλυτὸν μνῆστρον, id est, egregium congressus venerei arrabonem, quadrantem scilicet, acceperit. De Clytęmnestræ Agamẽnonis vxoris meretricia leuitate, qua corpus Ægystho adultero vulgauit, plena est omnis historia. Quadrabit itaque in matronas religionis prætextu aut nobilitatis velamento honestas, occultè prostituti corporis notas.

Philænidis commentarij.

Φιλαινίδος ὑπομνήματα id est, Philænidis commentarij, non absque prouerbiali sale dicuntur impudica scripta & spurca. Timæus de Demochare consobrino Demosthenis loquens: ὑπερβεβηκέναι δὲ τῆς ἀσελγείας τὰ Βότρυος ὑπομνήματα καὶ Φιλαινίδος καὶ τῶν ἄλλων ἀναισχυντογράφων. quibus verbis indicat illum adeò flagitiosum, turpique libidine contaminatum fuisse, vt in vitæ studiis, Botryos & Philænidis commentarios, aliorúmque pudenda scriptitantium, longè superarit. Philænidis schemata venerea notat D. Clemens in protreptice, his verbis: ἐν ἴσῃ ἐγγραφόμενοι τὰ Φιλαινίδος σχήματα ὡς τὰ Ἡρακλέους ἆθλα, id est: Eadem in ratione habitis Philænidis schematibus, qua Herculis certamina depicta visantur. Philænidem Leucadiam inter prostitutissimas enumerat Athenæus, talémque agnoscit & Lucianus: tametsi Æschrion Samius Scazõte, qui lib. iij. Epigrammaton extat, illius famam asserat. Chrysippus tamen in libris De honesto & voluptate, eodem loco haberi vult Archestrati opus (quod à studio abdominis γαστρονομίαν inscripsit) quo scripta Philænidis, vtrunque opus bonis moribus ineptum iudicans. Idem audiunt apud Appianum in Parthico, Μιλησιακὰ βιβλία Ἀριστείδου καὶ ἀκολαστήματα: id est, Milesiaci Aristidis libri. & rursus Μιλησιακὰ ἀκολαστήματα, Milesiacæ proteruiæ. & apud Martialem lib. xij.

> Musæi pathicissimi libelli,
> Qui certant Sybariticis libellis.

Laxare fibulam.

Laxare fibulam dixit prouerbialiter Septimius Tertullianus, pro ansam ministrare, aut fenestram aperire. Sic enim inquit lib. de Corona militis: Vt etiam voluntariis delictis fibulam laxet. Cui oppositum extulit in libro De Monogamia, Fibulã imponere, pro coercere & reprimere. Natum à fibula cinguli, qua vestis astringitur, si fluxior sit, aut remittitur, si fuerit astrictior. Nisi etiam ad fibulæ astrigmentum referre malis, qua adolescentulorum prurientium genitalia traiiciebãt tum valetudinis, tum conseruandæ vocis gratia: quod infibulare vocabant. cuius rationem describit Corn. Celsus lib. vij. de qua Martialis libro septimo.

> Menophili penem tam grandis fibula vestit.

& libro decimoquarto.

> Dic mihi simpliciter Comœdis & Citharœdis
> Fibula quid præstas?

Et Iuuenalis:

> Soluitur his magno Comœdi fibula. —

Laxare itaque fibulam dicetur, quisquis perrupta pudoris lege, nullum libidini indomitæ modum ponit: & è diuersò, Fibulam imponere, qui continenter viuit.

Qualis hera, talis & canis.

Refertur à Clemente Alexandrino lib. Pædagogi iij. οἵα γὰρ δέσποινα (φασὶν οἱ παροιμιαζόμενοι) τοιάδε χ' ἡ κύων, id est, Qualis namque hera, iuxta prouerbium, talis est & canis. Quadrabit in impudicæ aut ebriosæ matris, libidinosam aut temulentam filiam. Vsus eo est Gregorius Palama, in declamatione, qua corpus aduersus animum se defendit, testatúrque se mereri veniam, raptum illius affectionibus: οἵα γὰρ, φασὶν, ἡ δέσποινα, τοία χ' ἡ κύων.

Fescennina licentia.

Fescennina licentia, pro immoderata verborum licentia lasciuiáq; capitur. Martianus Felix Capella lib. ix. philologiæ: His hymenæo diutius velut Fescennina quadam licentia personante. Fescennium oppidum Campaniæ traditur à Seruio, vbi nuptiale carmen primùm inuentum fuisse putatur, multa verborum procacitate respersum. T. Liuius lib. vij. Fescẽnino similem versum compositum temerè ac rudem alternis iaciebant. Catullus in epithalamio:

> Nec diu taceat procax
> Fescennina locutio.

Meminit & Plinius libr. xv. cap. xx. Fescenninor nuptialium, comites nuces. Testatur Macrobius, Augustum indulsisse se Fescenninis versibus. & T. Annianum Fescenninos scripsisse indicat Ausonius. Licebit & spurcum impudicúmque sermonem vocare Fescenninum: & mores Fescenninos, contaminatos & turpes.

COGNATI. Hirci, Cuculus.

Vulgus Italorum, id hominum genus, quibus vxores sunt impudicæ, hircos appellare solet, quòd hirci zelotypia non afficiantur, vel quòd eos vxores tanquam hircosos auersentur. Vnde & Catullus: Solis licere quicquid est puellarum, contingere, & putare cæteros hircos. Lysimachus apud Plautum in Mercatore:

> Iam plenus ætatis animáque fœtida,
> Senex hircosus, tu osculere mulierem,
> Vt ne adueniens vomitum excutias mulieri.

Qui matrimonij sui incuriosus est, quique vxorem suam mœchis permittit, à vulgari nostra lingua etiam cuculus dicitur: à natura auis, quæ in alienum nidum, maximè hypolaidis, quæ quibusdam curruca dicitur, oua sua transfert. Sed hac ratione non cuculi, sed currucę dici debuissent: cùm non ipsi in alienum, sed alij in suum nidum congerant. Vnde & adulterium dictum, quasi ad alterius thorum. Plautus in Trinummo:

> Ibi ille cuculus, ocelle mi, fiat & isthuc.
> In Persa:
> Tua quidem cucule causa.

Apud Horatium Rupilius vindemiatoriis probris & dictis petulanter, respondit:

> — Cui (inquit) sępe viator
> Cessisset, magna compellans voce cucullum.

Viatores solebant cultores & vinitores serò colentes, appellare cucullos, in desidiei probrum. Plinius lib. xviij. Dum sciat inde natam exprobrationem fœdam putantium vites, per imitationem cantus alitis temporariæ, quam cucullum vocant. Dedecus enim habetur, opprobriúmque meritum, falcem ab illa volucre in vite deprehendi: vt ob id petulantiæ sales, etiam cùm primo vere laudantur, auspicio tamen detestabiles videantur. [Sup. Chiliad. prouerb. Cuculus.]

Eruca.

Erucę nomen turpi & salaci marito conuenit. Nam herba etiam salax est, Virgilio in iuuenilibus, & Æmilio Macro:

> Excitat in venerem tardos eruca maritos.
> Ouid. De arte ij.
> —Et ex horto quę venit herba salax.
> Idem alibi:
> Nec minus erucas aptum est vitare salaces.

Cauponariæ mulieres.

Solent Hebręi vna eadémque voce meretricem & cauponariam mulierẽ nominare, quasi eiusdem generis sint. Vulgatæ enim (vt Constantinus ait) sunt pudicitiæ, quę in cauponis seruiunt: lege, quę adulterium, Codice Ad legem Iuliam de adulteriis.

Καὶ ὅτι

Ἔλυσεν μίτρην.

Frequens locutio apud poetas, ἔλυσεν μίτρην, id est, Soluit zonam: hoc est, virginitatem amisit. Vnde ἄμιτροι dicuntur puellæ innuptæ, & coniugij expertes. Rationē verò soluendæ zonæ est legere in scholijs Apoll. λύσαι τὰς ζώνας αἱ πρῶτον τίκτουσαι καὶ ἀνέθηκαν Ἀρτέμιδι, ὅθεν καὶ λυσιζώνου Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἐν Ἀθήναις. Aliquando λύειν μίτρην, est eripere virginitatem, & ad homines refertur. Musæus: ὡς ἐμὲ αὐτὸς ... αὐτίκα λύσατο μίτρην. id est: Virginitatem eripuit. Apud Apoll. est parere: ὃν ἐπὶ μοῦνον, μίτρην πρῶτον ἔλυσα ... id est: Quem vnicum peperi. Callimachus in hymno Iouis hac locutione vsus est.

Τραγίζειν.

Τραγίζειν, id est, hirquitallire, siue hircum olere dicitur, qui malo odore infestatur. Nam alarum fœtor, caper & capra à Latinis appellatur, τράγος à Græcis, vnde τραγίζειν, virus illud olere. Hippocrates, ... ἄρξωνται τραγίζειν. Sed quia malus odor ille rarò quem inuadit, nisi qui rem cum mulieribus habere per ætatem queat, aut quia tum maximè fœtent hirci, cùm coitum appetūt, Theophrastus: ... διὸ καὶ οἱ τράγοι καὶ οἱ ἔλαφοι, καὶ οἱ ἄνδρες, περὶ τὰς ὀχείας μάλιστα ὄζουσι. eo factum est, vt τράγος aliquando pro re venerea vsurpetur. τραγίζειν quoque & τραγᾶν, pro eo quod est, hircinam vocem æmulari, offendes. Horatius in libidinantem:

> —— Namque sagacius vnus odoror
> Polypus, an grauis hirsutus cubet hircus in alis,
> Quàm canis acer, vbi lateat sus.

Quadrantaria.

Prostituta, ab ea stipe, quæ parabilis habetur, prouerbialiter Quadrantaria dicitur, & apud Plutarchum in M. Tullij vita, & apud Cic. in oratione pro M. Cælio. Sedenim Siculi ad hæc vsque tempora meretrices vulgò quadratas dicunt: easdem Itali reliqui, vel ab obsequio, vel ironicè, bonas fœminas appellitare consueuerunt. Galli prostitutis cautillosè assis quadrantem, vel grossi veteris offerunt. Assis autem quadrans, Quart, siue Quatrin, illis dicitur: grossi verò, Blanc. Terentiam, inquit Plutarchus, Quadrantariam appellabant, quòd amator quidam ipsi quadrantes (æreum nomisma est, omnium minimum) in loculis pro argento miserat. Cicero pro Cælio: Nisi fortasse mulier potens quadrantaria illa, permutatione facta, familiaris erat balneatori. Huc etiam respexisse videtur Cæcil. apud Quintil. lib. viij. cap. vj. quum Clytæmnestram quadrantariam vocat: impudicitiam nimirum illius notans. Solet enim prostibulis quadrantum aliquot merces esse constituta. Vnde Quadrantaria meretrix dicitur vilissimum & contemnendum scortum, quod vix paucis quadrantibus noctes suas posset locare. Quadrantarij itē balneatores, quibus talis numerabatur nūmus, assis pars quarta, non magni precij. Inter quadrantarias meretrices & vilissimas, præter Terentiam & Clytæmnestram, fuit & Clodia. Vide alibi, Ad quadrātem & denarium soluere. Quartarios etiam appellabant antiqui muliones mercenarios, quòd quartam quæstus partem capiebāt, inquit Festus, citans istud Lucillij in Serano: Porro homines nequam malus, vt quartarius cippos colligere omnes.

Clusinum pecus.

Clusinum pecus Plautus dicit ioco & prouerbialiter, ex ambiguitate à cludendo: claudūtur enim meretriculæ, quæ clam habentur, & pecora morbida.

Lupæ.

Lupæ meretrices dicūtur, & Lupariæ in Suburra Reg. ij. Lactantius lib. j. cap. xx. Diuinarum institutionum, vbi de falsa religione: Romuli nutrix lupa honoribus est affecta diuinis. Et ferrem, si id animal ipsum fuisset, cuius figuram gerit. Autor est Liuius Larentiæ esse simulachrum, & quidem non corporis, sed mentis ac morum. Fuit enim Faustuli vxor, & propter vulgati corporis vilitatem lupa inter pastores, id est, meretrix nuncupata est: vnde etiā Lupanar dicitur. Exemplum scilicet Atheniensium in ea figuranda secuti sunt Romani: apud quos meretrix quædam nomine Leæna, cum tyrannum occidisset, quia nefas erat simulachrum constitui meretricis in templo, animalis effigiem posuerunt, cuius nomen gerebat, &c. Hactenus Lactantius. Idem Catul. ad Iuuentium, lupam quoque meretricem intelligit:

> Tanquam commixtæ spurca saliua lupæ.

Commixtæ, id est, fœdæ & spurcæ. Cic. pro Milone: illo, qui semper secum scorta, semper exoletas, semper lupas ducebat. Sic Martialis in j.

> Abscondunt spurcas hæc monumenta lupas.

Ausonius Euno cuidam:

> Inritant volsas leuia membra lupas.

Milesius sermo.

Sermo lasciuus, siue fabellæ dicuntur. Iulius Capitolinus in Clodio Albino: Milesias nonnulli eiusdem esse dicunt, quarum fama non ignobilis habetur, quamuis mediocriter scriptæ sint. Per Milesias Io. Baptista Egnatius fabellas lasciuas intelligit, quales Aristides olim libros Milesiacos conscripsisse dicitur. Sed iam cantatissima omnia inter Milesias punicas Apuleij: apud quem Milesius sermo.

Linge culos & crepidas.

Idem Catullus in Victium:

> In te, si in quenquam, dici pote, putide Victi,
> Id quod verbosis dicitur, & fatuis,
> Ista cum lingua, si vsus veniat tibi possis
> Culos, & crepidas lingere Carbatinas.

Obscœnitatem eiusmodi Enno cuidam obijcit Ausonius. Cicero in oratione pro domo: Sextus Clodius dicitur cunnilegus. Gellius apud eundem Catullum irrumator.

Datatim dare se.

De muliere quæ sui copiam facit: etsi alioqui mulieres impudicæ dare dicantur, vt ex Martiale notum est. Ennius:

> —Quasi in choro pila,
> Ludens datatim dat sese, & communem facit:
> Alium tenet, alij nutat, alibi manus
> Est occupata.—

Sic Afranius, & Pomponius apud Nonium, in datatim. metaphora nota, nempe à lusu pilæ, in quo datur. Turn. Aduers. vij. cap. iiij.

Τεγεάτης.

Cum Diogene Cynico impudicū impudicámve, τεγεάτην possumus appellare, non secus ac Galli libidinosam puellam vel matronam de Bordeaux dicunt, voce ambigua, & oppidum & prostibulum indicante. Sic Tegeates, ex Lupanari & Tegea Arcadiæ oppido ortus, prouerbiali conuicio appellabitur.

INANIS METVS.

ERASMI. Panicus casus.

Πανικὸν, veteres vocabant subitum animorum tumultum, sed inanem. Veteres enim existimabāt Panem deum repentinos terrores, & animi consternationes immittere, lymphaticis simillimas, vsqueadeò impotentes, vt non ratione modò, verùm & mente careant. Sicuti non rarenter vsuuenit, cùm in exercitu, nulla comparente idonea causa, viri pariter atque equi perturbantur. Cuius rei meminit & Euripides in Rheso:

ἀλλ' ἦ Κρονίου Πανὸς τρομερᾷ μάστιγι φοβῇ.

Verba sunt Hectoris ad custodes nunciantes, nouum tumultum in castris oriri: atque is motum Panicum esse respondet. Pindarus in Nemeis scribit, non oportere fortibus viris vitio vertere, si fugiant in huiusmodi tumultu;

Ἐν γὰρ δαιμονίοις φόβοις φεύγοντι καὶ παῖδες θεῶν.

Id est:

> In diuinis terroribus fugiunt & filij deorum.

δαιμονίους φόβους appellans τοὺς πανικούς. Narratur idē Deus concham illā tortilem ac turbinatā, quæ Græcè κόχλος, id est, testudo dicitur, primus reperisse: eáque personans olim Titanas contra quos bellabat, in fugam egisse. Pausanias in Phocaicis: ... id est, Cęterùm noctu irruit in eos pauor Panicus: siquidem terrores nulla de causa exortos, aiunt ab hoc immitti. Hac de re copiosius differit, citatis aliorum etiam Græcorum

testimoniis, Angelus Politianus in Miscellaneorum annotatione vigesimaoctaua. Hoc adagij subinde refertur à Cicerone in epistolis ad Atticum: Ego, inquit, bellum fœdissimum futurum puto, nisi qui (vt tu scis) Panicus casus extiterit. Rursum alibi: De Ventidio, Panicon puto. Item alibi: Rumorem adferunt magnum, Romę dum ad Antonium frumentum omne portari, πανικὸν γεγονέναι certè. Item alibi: Interim (scis enim quædam πανικὰ dici, item τὰ κενὰ τοῦ πολέμου) rumore aduentus nostri, & Cassio qui Antiochię tenebatur, animus accessit, & Parthis timor iniectus est. Idem ad Tyronem: Etsi Atticus noster, qui me quondam moueri πανικοῖς intellexit, idem semper putat: nec videt, quibus pręsidiis philosophię septus sim. Et hercle quòd timidus est ipse, θορυβοποιητικός, id est, tumultum ciet, & Panicis mouetur. Huc allusisse puto & Apuleium in Asino suo, cum Psychę ad mortem spontaneam properanti, Panem obuium facit.

Da lapidi volam.

Interpres Aristophanis indicat pueros, si quando viderint aues, dicere solere: Da lapidi volam, & cadêt omnes. Conuenit, vbi quis sectatur quę non possit assequi, aut minatur iis quibus non potest nocere. In comœdia quispiam ait se velle strepitu excitare aues: alter iocās respondet: τῷ σκιαλίθῳ τὴν πτέρναν. id est: Tibia lapidem feri. Atque interim aues nihil habêt incommodi, sed manus aut pes percutiens saxum. cóque iubet alter, vt ipse capite percutiat lapidem, quo strepitus fiat duplex.

Metum inanem metuisti.

Κενὸν δέδιας φόβον, id est, Inanem metuis metum. Vbi quis formidat in re tuta. Vergilius:

Omnia tuta timens. —

Inest autem in ipsa Gręcanici dicti figura prouerbiale quiddam, propter αὔξησιν. Velut in his quoque, ἄδωρα δῶρα, δύσμοιρ' ἄθλιος, ἀγαμος γάμος, ἄκαρπος, ἀνυμφος νύμφη, κῆπος ἄκηπος, atque id genus aliis: de quibus iam non semel admonuimus. Grçci dicunt μορμολύττειν. nam μορμολύκειον Græcis persona est, larue aut malo genio similis, qua pueros territant quidam. Basilius Atanasio: Ἦ σφόδρα γὰρ παῖς ἤμην, εἰ τὰ τοιαῦτα μορμολύκεια ἐδεδοίκειν. id est: Sanè vehementer essem puer, si talibus terriculamentis expauescerem. Refertur adagium in collectaneis Plutarchi, si modò titulo est habenda fides.

Multa in bellis inania.

Πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου, id est, Multa belli inania. De inani suspicione, aut pauore sine causa oborto, quem Greci πανικὸν vocant. Parœmiam hinc manasse putant, quòd huiusmodi panici terrores plerunque solent in bellis accidere. Vel quòd Lacedęmonij fundis quibusdam & neruis crepitantibus vti consueuerint, ad terrorem incutiendū hosti. Polybius apud Suidam: Cum luna defectum passa esset temporibus Persei Macedonum regis, vulgò rumor increbuit, regis interitum significari. Eáque res pariter & Romanis addidit animos, & Macedones consternauit. Deinde subnectēs adagium, ὅπως, inquit, ἀληθὲς εἶναι τὸ θρυλούμενον, ὅτι πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου. id est: Itaque verum est, quod vulgò circumfertur, Multa esse inania belli. M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro quinto. Interim scis esse quædam πανικὰ, dici item, κενὰ κατὰ τὸν πόλεμον, rumore aduentus nostri. Plutarchus in commentario περὶ τοῦ ἀκούειν: Ὡς γὰρ πολέμου καὶ ἀκροάσεως πολλὰ τὰ κενά ἐστι, id est: Vt enim belli, sic & auditionis multa inania sunt. Respexit huc Q. Curtius lib. tertio. Fama bella stare, & eum qui recedat, fugere credi. Ac rursum lib. v. Ac fama maximum vtique in bello momētum. Item libro viij. Fama enim bella constant: & sæpe etiam quod falsò creditum est, veri vicem obtinuit. Sed apertius lib. vij. Ea res, sicuti pleraque belli vana & inania, Barbaros ad deditionem traxit.

Theagenis hecateum.

Θεαγένους ἑκάτειον, id est, Theagenis hecateum. In superstitiosos ac ridiculè meticulosos dictum est. Hic Theagenes legitur vsqueadeò fuisse superstitiosus, vt domi haberet Hecates simulacrum: nec vsquam pedem moueret, nisi illo consulto. Vnde & καπνὸς, id est, fumus, est cognominatus: quòd magnificè polliceretur, cùm esset pauper. Qua de re meminimus alibi.

Canes timidi vehementiùs latrant.

Qu. Curtius lib. vij. demōstrat huiusmodi prouerbium apud Bactrianos vulgò iactatum fuisse. Canis timidus vehementius latrat quàm mordet. Thrasonum est, turgidis minis dira molliri: at Chremes ad rem gerendam promptior. Sic & Athenienses ad bene dicēdum, quàm ad grauiter agendum accommodatiores fuisse leguntur. Nec Aiaci promptum fuit dicere, nec Vlyssi bellare. Et Lacedæmonij verbis parcissimi, virtute longè præcelluerunt. Et apud Homerum Græci taciti pugnam ineunt, sed vim spirantes, cùm barbari immani clamore accurrerent. Denique mulieres lingua melius quàm viri belligerantur. Qu. Curtius eodem in loco subiicit allegoriam huic similem, altissima quæque flumina minimo sono labi.

Aspersisti aquam.

Aspersisse aquam dicitur, qui dicto quopiam reddiderit animum, ac metum ademerit. Mutuò sumptum ab iis, qui in deliquio, quam Græci λειποθυμίαν appellant, aspersa in faciem aqua ad sui sensum reuocātur. Plautus in Bacchidibus. Euax, aspersisti aquam. Idem in Truculento: Aspersisti aquam, iam rediit animus. Quod Terentius simpliciter: Reddidisti animum.

Vtre territas.

Ἀσκῷ με ἐπιὼν μορμολύττεται, id est, Vtre terrere, siue terreri. Dici solitum, quoties inanem formidinem aut cōcipit aliquis, aut incutit. Sumptum ab iis, qui vasorum inanium strepitu pauefaciunt pueros, aut alioqui formidolosos, vel potius qui vasorum huiusmodi sonitu propellunt aues: vt indicat in Auibus Aristophanes. Extat apud Diogenianum. atque huic finitimum putat, ἀσκῷ φαντάζει. Hesychius vnica dictione pronunciat, ἀσκοφαντάζειν, pro inani metu. Putat idem valere, τῇ σκιᾷ μορμύσσεσθαι, id est, Vmbra territas.

Leonem larua terres.

Μορμολυκείοις ἐκφοβεῖς τὸν λέοντα, id est, Laruis terres leonem. Apud eundem refertur. Conueniet de minis inanibus, ac terriculis deridēdis. Quanquam, vt inquit Plinius, hoc tale tamque sæuum animal, rotarum orbes circumacti, currúsque inanes, & gallinaceorum cristæ cantúsque etiam magis terrent, sed maximè ignes. Quod, ni fallor memoria, reperiri apud autorem quempiam, leonem etiam laruis & appositiciis vultibus offendi. Adagium vsurpat Seneca lib. ij.

COGNATI. Obsipat aquam.

Plautus in Cistellaria, Obsipat aquulam, aspergit: id est, recreat me, qui autem exanimantur, ij aqua frigida recreari solent. Quod & in Curculione innuitur, vbi adolescens postulat aquulam cum aqua, cùm simularet parasitus, se in lassitudine animum relinquere, & interrogat, Vin' aquam? In Trinummo Charmides: Adimit animam mihi ægritudo Stasine, tene me. Staf. Visne aquam tibi petam? Ch. Res quum animam agebam, tum esse offensam oportuit. Aspersisti aquam, obseruatum est ab Erasmo præceptore nostro, cui multum hæ nostræ debent annotationes. [Vide Camerar. in Plautum: & prouerb. Aspersisti aquam, in Chiliad.]

Canis etiam Hecate terretur.

Hoc quoque passim vtimur, & vsu compertum est, canes etiā ferocissimos & audacissimos, luna atque nocturnis spectris admodum terreri, tremere, atque ad homines se fuga recipere & intra crura hominū sese abdere. Hinc Theocr. in Pharmaceutria dicit, & ad Hecaten subterraneam catulos tremere. [Id commodius, quantum conijcio, de inani impetu intelligeretur, qui solet excitari plerunque ab importunis & odiosis quibusdam sciolis, in viros doctos: quos cùm imitari nequeant, iis obloqui non verentur. quo sensu accipio illud Alciati:

Allatrant, sed frustra agitur vox irrita ventis,
Et peragit cursus surda Diana suos.]

INANIS OPERA.

ERASMI. Asinum tondes.

Τὸν ὄνον κείρεις, id est, Asinum tondes. De his, qui rem absurdam atque inutilem aggrediuntur: propterea quòd asinum

asinum neque pectere possis propter villos, neque tondere quum lanam non habeat. Huius meminit Aristophanes in Ranis.

Ab asino lanam.

Huic finitimum est & illud, ὄνου πόκας ζητεῖς, id est, Asini lanas quæris. De iis qui stultè quærunt ea quæ nusquam sunt. Effertur etiam adagium ad hunc modum, ὄνου πόκαι, id est, Asini lanæ. Aristophanes. πῶς εἰς πόκας ἐλθεῖν, πῶς εἰς ὄνου πόκας; id est, Asini quis ad lanas? quis in lethes solum? Per asini lanam, res vanas significans, & quæ nusquā sunt.

Vtrem vellis.

Huic simillimum, ἀσκὸν τίλλεις, id est, Vtrem vellis. vel quòd non sentiat, vel quòd pilis careat.

Caluum vellis.

Φαλακρὸν τίλλεις, id est, Caluum vellis. Vbi inanem operam sumit, aut vbi quis auferre conatur, quo vacat is, à quo petitur. Veluti si quis à paupere conetur extundere pecuniam, ab indocto literaturā. Simillimum est illi Plautino: Aquam è pumice postulas. Rursum illi, Nudo vestimenta detrahere. Quin hodie quoque vulgus vbi significat nihil esse quod adimatur, volam manus ostendens, iubet inde velli quippiam: quòd ea corporis pars nemini non sit calua.

Laterem lauas.

Feruntur huic confines aliquot apud Græcos parœmiæ, quibus operam inanem significamus: veluti, πλίνθον πλύνεις, id est, Laterem lauas: id quod vsurpat Terentius in Phormione: Loquarne? Incendam. Taceam? instigem. Purgem me? Laterem lauem. Theocritus in Charitibus:

Καὶ ὕδατι νίζειν θολερῷ διαειδέα πλίνθον.

Id est.

Et nigram silicem lauisse liquentibus vndis.

Lapidem elixas.

Cui simillimum est, quod refertur apud Aristophanem in comœdia cui titulus σφῆκες: λίθον ἕψεις, id est, Lapidem decoquis: pro eo quod est, inaniter laboras, ἀλλ' ὅτ' ἂν ἀντιβολῇ τις, κατακύψας ἂν οὕτω, λίθον ἕψεις ἔλεγεν. id est: Quin vbi quis obsecrauerit, demisso sic capite: Lapidem decoquis, inquit. Neque enim vnquam mollescit lapis, quantumuis diutina coctione. Generaliter côueniet in quamuis inanem operam: speciatim in hominem durum, nulliusque precibus mollescentem.

Æthiopem lauas: Æthiopem dealbas.

Eandem vim habent, Αἰθίοπα σμήχεις, id est, Æthiopem lauas: &, Αἰθίοπα λευκαίνεις, id est, Æthiopem dealbas. Lucianus in libro contra indoctum: καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν, Αἰθίοπα σμήχειν ἐπιχειρῶ. id est: Ac iuxta prouerbium, Æthiopem lauare conor. Nam natiuus ille Æthiopum nigror, quem Plinius ex vicini syderis vapore putat accidere, nulla abluitur aqua, neque vlla ratione candescit. Hoc item peculiariter quadrabit, cum res parum honesta verborum fucis adornatur, aut cum laudatur illaudatus, aut docetur indocilis. Adagium ortum videri potest ab Æsopica fabula. Nam quidam mercatus Æthiopem, & existimans eum colorem non natura, sed superioris domini negligētia accidisse, nihil non adhibuit eorum, quibus vestes candefieri solent: adeóque perpetuis lotionibus miserum diuexauit, vt illum in morbum impulerit, colore, qui fuerat, manente.

Arare littus.

Αἰγιαλὸν ἀροῦν, id est, Arare littus. Est sterilem operam sumere. Ausonius ad Theonem:

Quid geris extremis positus telluris in oris,
Cultor harenarum vates, cui littus arandum?

Significans eum inaniter laborare. Huius peculiaris vsus erit, cùm officium impenditur in eum, à quo nihil sis fructus aliquando percepturus: veluti si quis doceat ἄνουν, aut beneficium collocet in ingratum. Salsitas enim facit, vt littorales oræ fermè sint steriles: quod etiam prouerbio testatum est, ἁλμυρὸν χώριον, id est, Salsuginosa vicinia, pro sterili. Est autem adeò sterilis humor marinus, vt nec arbores ferat. Atque huiusce rei varias adfert causas Plutarchus in commentario De causis naturalibus primo statim problemate.

Harenæ mandas semina.

Εἰς ψάμμον σπείρεις, id est, Harenæ mandas semina: propterea quòd steriles harenæ, maximè littorales, nec idoneæ ad sementem. Oenone Paridi apud Ouidium:

Quid facis Oenone, quid harenæ semina mandas?
Non profecturis littora bubus aras.

Atqui in nostra Brabantia sunt agricolæ tam industrij, qui sitientissimas harenas cogant & triticum ferre.

In aqua sementem facis.

Εἰς ὕδωρ σπείρεις, id est, In aqua sementē iacis. Theognis:

Σπέρμα σπείρειν πόντου ἁλὸς πολιῆς. id est:

Par vt qui æquoreis semina mandet aquis.

Loquitur de iis, qui beneficium conferunt in ingratos atque improbos homines: idq; perinde perire dicit, quasi sementem facias in vndis marinis. Aristophanis interpres & hoc pacto effert prouerbium, κατὰ θαλάττης σπείρεις, id est, In mari sementem facis.

In saxis seminas.

Κατὰ πετρῶν σπείρεις, id est, In saxis sementem facis. Quòd quidem allusisse credi potest allegoria Euangelica de semine, quod in petras inciderit. Nam hoc terræ genus ferè sterile est: vel quia nō potest aratro proscindi, vel quia quod satum est, non habet quò radices agat.

Ignem dissecare.

Εἰς τὸ πῦρ ξαίνειν, id est, Ignem diuerberare. Ad hanc formam pertinet, quanquam hoc inter Pythagorica retulimus symbola. Aristides in communi defensione quatuor Rhetorum: ἐλάνθανες δὲ ἄρα σαυτὸν ἁπάσαις ταῖς παροιμίαις ἔνοχος ὤν, τὸ πῦρ ξαίνων, καὶ λίθον ἕψων, καὶ σπείρων κατὰ πετρῶν; id est: non intelligebas autem teipsum omnibus illis prouerbiis obnoxium esse: quòd ignem diuerberares, quòd lapidem elixares, quòd in saxis sementem faceres? Taxat Platonem, qui apud Dionysium tyrannum nullum omninò fecerit operæ precium.

In aqua scribis.

Καθ' ὕδατος γράφεις, εἰς ὕδωρ γράφεις, id est, In aqua scribis. hoc est, nihil agis. Lucianus in Tyranno: παίζεις ὦ Χάρων, ἢ καθ' ὕδατος ἐμοὶ τὸν χάρην, παρὰ Μικύλλου τινὰ ὀβολὸν περιμένων; id est: Vtrum ludis Charon, an iam in aqua (quod aiunt) scribis, qui quidem à Micyllo obolum aliquem expectes? Plato in Phædro: ὕδατι ἄρα αὐτὰ ἐν ὕδατι γράψει μέλανι, σπείρων διὰ καλάμου, id est: Num hæc studiosè in aqua scribet nigra, seminans calamo? Extat huiusmodi senarius inter sententias Græcas:

Ἀνδρὸς πονηροῦ τὸν ὅρκον εἰς ὕδωρ γράφε.

Id est:

Hominum improborum inscribe iusiurandum aquæ.

Id ita deprauat Xenarchus in Pentathlo apud Athenæum libro decimo:

Ὅρκους ἐγὼ γυναικὸς εἰς οἶνον γράφω. Id est:

Inscribo vino si qua iurat fœmina.

Item Catullus:

— Mulier cupido quod dicit amanti,
In vento & rapida scribere oportet aqua.

In harena ædificas.

Εἰς ψάμμον οἰκοδομεῖς, id est, In harena ædificas. Ad quod Euangelica parabola videtur alludere. Non cōsistit, quod super harenam struxeris. Proinde rectè vsurpabitur, vbi quis negocium aggreditur inutile futurum, vtpote non rectè iactis antè fundamentis.

Ventos colis.

Ἀνέμους γεωργεῖς, id est, Ventos colis. Colis autem dico, pro eo quod est, agricolationem exerces. Refertur à Zenodoto. dicitur in eos, qui è suis laboribus nihil fructus reportant.

Ferrum natare doces.

Σίδηρον νεῖν διδάσκεις, Ferrum fluitare doces. De iis, qui rem conantur, quæ repugnante natura, nequaquam fieri possit.

Cribro aquam haurire.

Κοσκίνῳ ὕδωρ ἀντλεῖν, ἢ φέρειν, id est, Cribro aquā haurire. Quod etiā in obliuiosos non incōcinnè dicetur. Plautus in Pseudolo: Nō pluris refert, quàm si imbrem in cribrum

geras. Id autem olim inter ἀδυνάτων habitum, vel illud est argumento, quòd inter prodigia refertur, Tuciam virginem Vestalem, aquam cribro tulisse, anno ab vrbe condita sexcentesimonono: teste Plinio lib. xxviij. cap. ij. Cuius meminit Dionysius Halycarnassæus lib. Romanarum antiquitatũ secundo. Sumptum à fabula Danaidum puellarum: quas Plato scripsit apud inferos hoc pœnæ genus pendere, vt assiduè aquam in dolium pertusum vasis item pertusis inferant. Alciphron in epistola Galeni ad Cyrtonem: κατὰ τὸ λεγόμενον δὴ τῶν εἰς Δαναΐδων πιθ ἀμφορέας ἐκχέομεν πίθους, id est: Ac iuxta prouerbium, amphoras in Danaidum dolia infundimus. Lucianus in Timone: ὥσπερ εἰς κοφίνον τετρυπημένον. id est: Tanquam è cophino perterebrato. Effertur & hunc ad modum: εἰς πίθον τετρημένον ὕδωρ ἀντλεῖς, id est: In dolium pertusum aquam hauris. Plautus in Pseudolo. In pertusum ingerimus dicta dolium: operam ludimus.

Apud fimum odorum vaporem spargis.

Εἰς κόπρον θυμιᾷς, id est, In fimum aromatum odorẽ spargis. Nam perit omnis fragrantia, fimique fœtore vincitur. Est apud Suidam. Conueniet autem in hos, qui rem egregiam indignis adhibent. quod genus est illud: In lente vnguentum.

Et operam & retiam perdere.

Plautus in Rudentibus: Iam nunc & operam ludos facit & retiam. Id quidem citra tropum dictum est à sene, qui Grippum seruum piscatum miserat. quum, esset noctu orta tempestas grauissima. Venustius erit, si tropo adhibito dicatur in captatorem, cui nõ successit aucupium. Porrò retiam Plautus antiquè dixit pro rete. Affine est illi quod alibi retulimus, Oleum & operam perdidi: &, Opera & impensa periit.

Senis mutare linguam.

Cùm ad omnem disciplinam tardior est senectus, tum potissimùm ad discendam linguam: quæ facultas maximè pueris à natura data est. Quapropter etiam vulgò compertissimum, pueros facilè quamuis exprimere linguam: contrà natu grandiores, aut non assequi, aut parum feliciter imitari. Inde prouerbium, Senis mutare linguam, de frustra atque intempestiuè laborantibus. Diuus Hieronymus præloquens in quatuor Euangelia: Pius, inquit, labor, sed periculosa præsumptio, iudicare de cæteris, ipsum ab omnibus iudicandum, senis mutare linguam, & canescentem mundum ad initia retrahere paruulorum. Quo significatur, adultam ætatem ad omnia minus esse tractabilem, quàm rudes illos ac teneros annos. id quod eleganti metaphora dictum est à Nasone:

Quæ probet lætas arbor spaciantibus vmbras,
Quo posita est primùm tempore, virga fuit.
Tunc poterat manibus summa tellure reuelli,
Nunc stat, in immensum viribus aucta suis.

Quare tunc formandi mores, cum mollis adhuc ætas: tũc optimis assuescendum, cùm ad quiduis cereum est ingenium. Nam posteaquam annis iam ceu diriguit animus, & vix didiscimus, quæ perperam didicimus: & quæ nescimus, non sine maximo negocio nobis inculcantur. Neque hæc dixerim, vt adultiores à discendo deterream, cùm nulla sit ætas ad discendum sera: sed vt pueros ad discendi studium acuam. Ne hoc quidem prætermittendum, quanquam vulgò iactatum: Senex psittacus negligit ferulam. Adagij sensus tametsi per se non est obscurus, tamen magis liquebit ex Apuleij verbis, quæ sunt in libro Floridorum secundo, de psittaco: Quæ rusticum nostrum sermonem cogitur æmulari, ferrea clauicula caput tunditur, imperium magistri vt persentiscat. Hæc ferula discenti est. Discit autem pullus vsque ad duos ætatis suæ annos, dum facile os vti conformetur, dum tenera lingua vti conuibretur. Senex autem captus, & indocilis est, & obliuiosus. Hactenus Apuleius. Indicat & Plinius libro decimo capite quadragesimosecundo, mirum esse docilitatem huic aui, verùm non nisi primis duobus vitæ annis. His finitimum est, quod vulgò quidem, attamẽ haudquaquam ineleganter dicitur: Seruum esse, canes vetulos loris assuefacere.

Reti ventos venaris.

Δικτύῳ ἄνεμον θηρᾷς. id est: Reti ventos captas. De frustra laborantibus: aut qui stultè sequuntur ea, quæ nulla sit assequendi spes: aut qui rem inanem inaniter captant. Nam vtre contineri ventus potest, reti nequaquam.

Tranquillum æthera remigas.

Αἰθέρα νήνεμον ἐρέσσεις, id est, Aere tranquillo remigas. Apud Zenodotum refertur de incassum laborantibus. perinde est quasi dicas: Aerem diuerberas, remigantium more.

Mortuum flagellas.

Νεκρὸν μαστίζεις, id est, Mortuum flagellas. In eos, qui obiurgant illos, qui nihil prorsus obiurgatióne commouẽtur: aut qui vita defunctos insectantur ac lacerant.

Ollam exornas.

Χύτραν ποικίλλεις, id est, Ollam exornas, siue picturas. De iis, qui in re vehementer absurda frustra conantur. Ineptus enim labor, ollæ vasi cõtempto, & culinariis vsibus destinato, picturæ lenociniũ adhibere. Cui simillimũ quiddam vulgò iactatur, Bracteis aureis inaurare iuglandium putamina.

Mortuo verba facit.

Νεκρῷ λέγοντα μῦθον εἰς οὖς, id est, Mortuo ad aurem fabulam narrans. Plautus: Mortuo verba nunc facio. Terentius: Verba fiunt mortuo. Rursum Plautus: Nihilo pluris refert, quàm si ad sepulchrum mortuo dicat iocum. Pertinet huc quod est apud Æschilum in Agamemnone:

Ἐγὼ θρηνῶν ζῶντα τοῖς τύμβοις μάτην.

Id est:

Frustra ad sepulchrum viua ploro mortui.

Natum adagium à ridicula consuetudine veterum, vita defunctos ter voce cientiũ: vnde & conclamati dicebantur: præterea in pompis funeralibus multa deplorantium erga mortuum. Quem morem irridet Lucianus in libello De luctu, quem nos Latinum fecimus.

Surdo canis, Surdo fabulam narras.

Eandem vim habet, κωφῷ ᾄδεις, id est, Surdo canis. Vergilius in Bucolicis:

Non canimus surdis, respondent omnia syluæ.

Horatius:

—Narrare putaret asello
Fabellam surdo. --

Terentius in Heautontimorumeno:

Næ ille haud scit, quam mihi nunc surdo narret fabulam.

Item T. Liuius de bello Macedonico libro decimo. Quæ vereor ne vanis auribus cecinerint. Æschylus in ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις:

Ἤκουσας, ἢ οὐκ ἤκουσας; ἢ κωφῇ λέγω;

Id est:

An audisti, an non audisti? num surdo loquor?

Allusit huc Ouidius Amorum lib. iij.

Quid iuuat, ad surdas, si cantet Phemius aures?
Quid miserum Thamyram dicta tabella iuuat?

Ortum videtur à ridiculo casu: quo sæpe fit, vt hospes incidat in surdum, quem percontetur multa, ridentibus iis qui surdum nouerunt.

Littori loqueris.

Αἰγιαλῷ λαλεῖς, id est, Littori loqueris. Refertur à Græcis adagiorum collectoribus. Dictum in eos, qui frustra vel suadent, vel orãt: perinde quasi surdo loquantur. Nam littora propter assiduum fluctuum fragorem surda dicuntur. Ouidius:

Surdior ille freto clamantem nomen Orestis,
Traxit inornatis in sua tecta comis.

Aquilam volare doces.

Ἀετὸν ἵπτασθαι διδάσκεις, id est, Aquilam volare doces. Diuersa metaphora sententiam eandem declarat. Quod enim Delphini inter pisces, id Aquila inter volucres. Quibus id etiam commune, quòd vterque φιλόστοργος esse narratur. Allusisse videtur huc Gregorius in epistola quadam ad

dã ad Eudoxum rhetorem: [Greek], Sine valere vulgus, fine esse graculos,qui volatum aquilarum probent.

Delphinum natare doces.

[Greek], id est, Delphinum natare doces. In eos competit, qui monere quempiam conantur in ea re, in qua cùm fit ipse exercitatissimus, nihil eget doctore. Nam Delphinus in natando pernicissimi impetus est, ita vt non modò superet omne natatiliū genus velocitate, verumetiam terrestrium animantium: vt autor Ælianus lib.xij. Quin & naues transilit, seque contento spiritu,teli in morem eiaculatur.

Delphinum cauda ligas.

[Greek]: id est,Delphinum cauda alligas. In eos qui quippiam incassum conantur: propterea quod delphinus cauda fit lubrica, nec ea parte teneri queat: aut quòd cauda fit valida, cuius agitatione fertur & naues aliquando subuertere, vt hac parte fit inuictus. Quadrabit & in eos,qui ea via quempiam aggrediuntur, qua nequaquam possit superari.

Nebulas diuerberare.

[Greek],id est,Nebulas diuerberare dicitur,qui vel in re stulta,vel quæ fieri non queat, frustra sumit operam.Meminit Diogenianus. Suidas suspicatur ductum ab eo qui dixit nebulas esse lanam expansam, quasi similiter debeat carminari.

Asini caput ne laues nitro.

[Greek].id est,Asini caput ne laues nitro. Ne multum sumptus operæve impendas in rem vilem ac sordidam. Finitimum illi, [Greek], id est,Ollam variegare.

Ad fractam canis.

[Greek], id est, Ad fractam canis. subaudi, vel chordam, vel citharam. Suidas ostendit dici solitum de iis,qui frustra laborát. Antiquis mos erat ad citharam canere: in qua si qua chorda rupta fit, ad eam frustra vocem accommodes, cùm illa non respondeat. Fabulam de cicada,fractæ fidis vicem supplente,diximus alibi.Quanquam non inscitè accommodabitur, vbi non respondetur officiis alicuius, aut vbi quis suadet obstinato, aut orat inexorabilem.

De fumo disceptare.

Huic confine est illud quod apud Aristophanem legitur in Nubibus: [Greek]. In philosophos dictum, qui de fumo, hoc est de rebus nihili, nimium anxiè disputant.Inest autem non parum comici salis in illis ipsis verbis ad iocum confictis, [Greek]: quorum alterum significat de rebus tenuibus ac friuolis disceptare, alterum de meris nugamentis sollicitum & anxium torqueri.Quapropter etiam Socratis scholam [Greek] appellat.

Arenam metiris.

[Greek],id est,Harenæ modum quæris,siue metiris. hoc est, rem infiniti laboris atque inexplicabilem inceptas. aut, frustra conaris,quod nequeas efficere. Athenæus libro sexto, Alexidem quendam adducit, qui innumera dixerit [Greek], velut æquantia numerum harenarum. [Greek], id est, nominibus vtens harenaginta, vt Græcæ vocis figmentum imitet. Plato in Theæteto: [Greek]. id est: Magis illum latet, quàm magis, vt dicitur, harenæ.

De lana caprina.

Huic simillimum est illud Latinorum adagium, De lana caprina: quod à simili quopiam euentu natū apparet, contentiosè decertantibus duobus vtrum lanas haberet caper an setas. Aut alioqui de villis caprinis dimicantibus re videlicet inutili, minimique momēti, cuiusmodi iocus fertur & de asini lana. Horat. in epistolis ad Lollium:

> Alter in obsequium plus æquo pronus, & imi
> Derisor lecti sic nutum diuitis horret,
> Vt puerum sæuo credas dictata magistro.
> Reddere, vel partes mimum tractare secundas.
> Alter rixatur de lana sæpe caprina,
> Propugnat nugis armatus.—

Loquitur de morosis in amicitia, qui quantumlibet friuola de causa litem cum amico suscipiunt.

Isthmum perfodere.

Isthmum perfodere dicebantur, qui magno quidem conatu, sed irrito molirentur aliquid. Ductum ab Isthmo Corinthiaco, qui efficiebat, vt naues longo & ancipiti ambitu iuxta peninsulam circumagerentur. Vnde complures illum adorti sunt, quà erat angustissimus, perfodere: nempe Democritus rex, Dictator Cæsar, C. princeps, Domitius Nero, infausto (vt omnium patuit exitu) incepto. Autor Plinius lib.iiij. cap.iiij. Tranquillus ostendit idem tentatum à Caligula. Philostratus in vita Apollonij negat Neronem destitisse, victum operis difficultate: sed quòd timeret, ne admissum mare, perituram Æginam portenderet, aut res nouas in imperio Romano coorituras: nam id prædixerant Ægyptij vates. Quin & vetustissimus scriptor Herodotus libro Historiæ suæ primo, prodidit Cnidios Isthmum, quà angustissimo spacio, nempe quinque stadiorum, spectabat continentem, perfodere adortos, quo insulam facerent, cæterùm ictos scopulos in fodientium oculos resiliisse, deinde Delphicum Apollinem ab eis consultum trimetris respondisse:

> [Greek]
> [Greek]

Id est:

> Neque cingite Isthmum mœnibus, neque fodite.
> Nam si Ioui id visum, locasset in salo.

Denique Nicanor Seleucus aggressus est Isthmum, qui dirimit Euxinum & Caspium mare, nec perfecit, à Ptolemæo Cerauno interfectus.

Lapidi loqueris.

[Greek]. Lapidi loqueris. Eundem sensum habet. Et apud Terentium in [Greek]. Lapis pro stupido brutoque homine ponitur aliquoties. Non inscitum est quod refert Laertius. Cuidam interroganti, quánam in re melior esset euasurus filius si erudiretur? Si nihil aliud, inquit Aristippus, certè in theatro non sedebit lapis super lapidem.

Parieti loqueris.

[Greek], id est, Parieti loqueris. Et hoc quoque refertur à Græcis collectoribus. Effertur & ad hunc modum, [Greek]: id est, Per parietem loqui. Dici consueuit, vbi quis rei quippiam faceret vehementer absurdæ. Fortassis ab amantibus sumptum, qui ad fores ac fenestras, aut etiam parietes amicarum perinde loquuntur nonnunquā, quasi sensus aliquis illis adsit. Plautus in Truculento vsurpat pro eo quòd est taciturno loqui: Ego, inquit, ero paries, loquere tu.

Sterilem fundum ne colas.

[Greek], id est, Agrum sterilem ne colas. Refertur inter leges Platonicas. Hoc ænigmate lex apud Platonem verecundè deterret à venere mascula, si satis commemini. In octauo De legibus, ait illos facere semētem in petras. Potest tamen ad alios vsus accommodari. Ne doceas indocilem, ne felicitatem quæras in diuitiis. Non enim pariunt homini beatitudinem. Plautus in Amphitryone: Nam vxorem vsuratiam perinde est præberier, ac si agrum sterilem sarriendum colloces.

Vtrem mergis vento plenum.

[Greek], id est, Vtrē mergis vento plenum. Competit in eum qui frustra conatur: vt qui castigat inemendabilem: quòd inflatus vter quantumuis immergas, rursum emicet. Natum videtur ex oraculo Sibyllæ, quod illa ædidit de ciuitate Atheniensi.

> [Greek]

Id est:

> Vter tingêris, sed mergere nemo valebit.

Cauam Arabiam serere.

[Greek], id est, Cauam Arabiam serere. pro frustra sudare, aut in re perdifficili, nec admodum frugifera, operā sumere. Lucianus in Apologia, [Greek]. id est: Vt cauā Arabiā serere.

aggrediatur. Significat autem palustrem Arabiæ partem neutiquam idoneam sementi. Plutarchus [Greek illegible] id est: Aiunt enim sterilem esse sationem humilium Asiæ regionum: at loquaculorum ipsa oratio inutilis est atque infrugifera.

Aranearum telas texere.

[Greek illegible], id est, Aranearum telas texere. Est in re friuola, nullúsque frugis, infinitũ atque anxium capere laborem. Refertur prouerbij vice à diuo Basilio in initio enarrationis Hexameron. Vnde & apud Diogenem Laertium in vita Zenonis, philosophus quidam rationes dialecticas, aranearũ textis similes esse dicebat: quæ cùm operosum quiddam atque exactum præ se ferant, tamen nugatoriæ sint atque imbecilles. Et alius quispiam leges cum araneareum textis comparabat, quæ cùm à magnis auibus facilè discinderentur, muscas duntaxat irretirent.

E multis paleis paulum fructus collegi.

[Greek illegible], id est, Ex multis paleis parum fructus collegi. id est, multo labore non multum emolumenti sum consecutus: aut è verboso sermone paululum bonæ sententiæ percepi: ex ingenti volumine minimum doctrinæ retuli. Translatum ab excussoribus tritici.

Ouum adglutinas.

[Greek illegible], id est, Ouum glutino compingis. Refertur à Diogeniano. Ridiculè laborat, qui fractum oui putamen glutino sarcire & coagmentare conetur.

Penelopes telam retexere.

Penelopes telam retexere, est inanem operam sumere, & rursum destruere quod effeceris. Natum ex Homero, qui lib. Odysseæ ij. fingit Penelopen Vlyssis vxorem procos iam vrgentes, hac conditione delusisse, vt tum se promitteret nupturam, vbi telam quam habebat in manibus, absoluisset. Quam conditionem postea quàm illi accepissent, mulier astuta, quod interdiu texuisset, id noctu retexere cœpit:

[Greek illegible]
[Greek illegible]

Id est,

Illa diurna quidem ingentem contexere telam,
Verùm eadem admotis soluebat nocte lucernis.

Vsurpat hoc adagium Plato in Phædone. Item Cicero Academ. quæst. lib. ij. Quid quòd eadẽ, inquit, illa ars, quasi Penelopes telam retexens, tollit ad extremum superiora. Sentit autem de dialectica, quæ iisdem illis rationibus, quibus confirmauit aliquid, rursum soluit ac destruit, vt nihil iam actum videatur. Seneca De beneficiis v. Quid enim boni est, nodos operosè soluere, quos ipse vt solueres feceris? Aristides in defensione quatuor oratorum, [Greek illegible] id est Et telam nescio quam retexentes. Quantum enim faciunt compendij in sapientia, tantum rursum dispendij, dum arrogantes euadunt. Hoc quoniam aliis prouerbiis, quæ mox dicemus, subnectit, indicat nimirum & hoc esse prouerbium.

Oleum & operam perdidi.

Eodem pertinet & illud quod est apud Plautũ in Pœnulo, Tum pol ego & oleum & operam perdidi: id est, quicquid insumpsi, seu rei, seu laboris, id frustra insumptum est. Metaphora ducta est à gladiatorum ac palæstritarum certaminibus: in quibus certaturi, vnguentis quibusdam oleaceis peruangebantur. Cicero in Epistolis, Nã quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores contempseris? in quibus ipse Pompeius profitetur se & oleum & operam perdidisse. Quanquam potest & ad lucubrantium lucernas referri: sicuti Cicero fecisse videtur, scribens ad Atticum lib. xiij. Ante lucem quum scriberem cõtra Epicureos, de eodem oleo & opera exaraui nescio quid ad te, & ante lucem dedi. Idem ad eũdem alibi, Non defleamus, ne & oleum & opera nostræ philologiæ perierit: sed consequamus tranquillo animo. Quo quidem in loco plus habet gratiæ, quòd ad rem animi translatum sit. Ergo hic oleum pro sumptu positum est: nam & sic effertur adagium. Plautus in Rudentibus, Et operam & sumptum perdunt. Eodem pertinet etiam illud quod coruus ille salutator sonare didicerat: Opera & impensa periit. Cuius fabulæ meminit Macrobius lib. Saturnaliũ ij. Eam, quoniam haudquaquam indigna memoratu videtur, non grauabor adscribere: idque ipsius verbis. Sublimis, inquit, Actiaca victoria reuertebatur Octauius. Occurrit ei inter gratulantes coruum tenens, quem instituerat hoc dicere: Aue Cæsar victor Imperator. Miratus Cæsar officiosam auem, viginti milibus nummum emit. Socius opificis, ad quem nihil ex illa liberalitate peruenerat, affirmauerat Cæsari illum habere & alium coruum: quem vt afferre cogeretur, rogauit. Allatus, verba quę didicerat, expressit: Aue victor Imperator Antoni. Nihil exasperatus, satis duxit iubere illum diuidere donatium cum contubernali. Salutatus similiter à psittaco, emi iussit eũ. Idem miratus in pica, hanc quoque redemit. Exemplum sutorẽ pauperem solicitauit, vt coruum institueret ad parem salutationem: qui impendio exhaustus, sæpe ad auem non respondentem dicere solebat: Opera & impensa periit. Aliquando tamen coruus cœpit dicere dictatam salutationem. Hac audita dum transit Augustus, respõdit: Satis domi salutatorum talium habeo. Superfuit coruo memoria, vt & illa quibus dominum querentem solebat audire, subtexeret. Opera & impensa periit. Ad quod Cæsar risit, emique auem iussit, quanti nullam adhuc emerat. Hactenus Macrobij verba reddidimus. Diuus Hieronymus ad Pammachium, videtur huic adagio velut alterum quoddam adagium subtexuisse: Oleum perdit & impensas, qui bouem mittit ad ceroma. Siquidem hoc ipsum, Bouem ad ceroma mittere, prouerbium sapit: pro eo quod est, docere indocilem: aut ad id muneris quempiam asciscere, ad quod obeundum minimè sit idoneus, videlicet ingenio repugnante. Nam ceroma dicitur vnguentum, quo olim vngebantur athletæ, id ex oleo certisque terræ generibus conficiebatur. Porrò ad certamina bos inutilis est.

Nihil agere.

Suidas hunc versiculum citat è Cratini fabula, cui titulus, Horæ:

[Greek illegible]

Id est:

Atque ista faciens quidem ait, faciens nihil.

Admonetque subesse prouerbium, quod quadret in eos qui frustra laborent. Apud Latinos item nihil agunt, qui sumunt inanem operam: vt apud Terentium: Cæterùm hoc nihil agit. Celebratur & illud Attilij: Satius est ociosum esse, quàm nihil agere.

Periit fus.

[Greek illegible]

Periit mihi sus & talentum & nuptiæ.

Dici suetum, vbi quis frustratus perdidisset operam impensam. Natum à quodam, qui cùm apparasset ad nuptias omnia, non est eas assecutus. Affine illi, Oleum & operam perdidi.

Quid opus erat longis canere tibiis?

Dion lib. j. huiusmodi quoddam adagium refert: [Greek illegible]; id est: Quorsum attinebat me lõgis tibiis canere? Idque aiunt cõuenire in eos, qui sumpsissent inanem operam, aut sumptum. Ductum ab Othone, qui post cæsum Galbam fecerat sacrum, in quo exta inauspicatos exitus portendebant. Itaque pœnitens sumptus & operæ frustra insumptæ, fertur ita dixisse: [Greek illegible] quæ verba deinde in vulgi fabulam abierunt. Olim in sacris longis tibiis cani solitum est, qui mos postea sublatus, autore Plutarch. Meminit huius & Suetonius in vita Othonis: Postridie quoque, inquit, in augurãdo tempestate orta grauiter prolapsum, identidem obmurmurasse: [Greek illegible] id est: Quid mihi cũ longis tibiis? Quo quidẽ loco demiror quid commouerit quendam, non obscuri nominis interpretem, vt reiectis Suetonij verbis velut adulterinis, Dionis supponenda putaret: quasi verò nephas sit autoribus eandem sententiam diuersis explicare formis, aut quasi non elegantius

gantius etiam dixerit Suetonius quàm Dion.

Ollas ostentare.

Χύτρας ἐπιδείκνυσθαι, id est, Ollas ostentare, est rem per se ridiculam ac sordidam, perinde vt maximam efferre. Plutarch. in libello De auscultando, taxans sophistas, quibus mos erat ἀδόξοις, id est, infames materias verborum fucis exornare, cum vomitum, febrim, Busiridem, atque id genus alia laudant, καὶ νὴ Δία, inquit, χύτρας ἐπιδεικνύμενοι, id est, Ac per Iouem ollas ostentantes. Non quòd prorsus improbandum sit, si quis vel exercendi vel laxandi ingenij gratia, ludat nonnunquam in huiusmodi argumentis: modò iocus sit eruditus, & cum voluptate misceat nonnihil vtilitatis. Quandoquidem ridentem dicere verum, quid vetat? Imò fit, vt citra offensam & gratius irrepat in animos mortalium veritas, huiusmodi lenociniis commendata: adeò, vt Aulus Gellius non dubitet ridiculas Aesopi fabellas tetricis illis & è cœlo delapsis Stoicorum dogmatis anteponere. Lusit & ipse Plutarchus in Gryllo, festiuiter sanè, sed ita tamen, vt philosophum iocari, non scurram, possis agnoscere. Lusimus & nos ante compluries annos μωρίας ἐγκώμιον, cui non plus septem dierum operam impendimus, idque nullis librorum adminiculis adiuti. Nam nostra sarcina nondum aduecta tum erat. Hoc quicquid est libelli, video candidis ingeniis, & iis qui bonis literis sunt initiati, magnopere probari: qui præter iocandi festiuitatem affirmant illic esse non pauca, quæ ad corrigendos hominum mores magis conferant, quàm Aristoth. Ethica, aut Politica dogmata, qui paganus plus quàm paganicè hisce de reb. præcepit. Et tamen audio nonnullos offendi, sed paucos: atque hos eiusmodi vt nihil probent, nisi barbarum, insulsum, & ab omnibus Musis alienissimum. Ipsi Iuuenalem legunt, alioquin acerrimi poetarum hostes, quo principum, sacerdotum, negociatorum, ac præcipuè mulierum vitia in concionibus suis insectentur: quæ sæpius ita depingunt, vt obscœnitatem doceant. Ego, cum argumentum susceptum ab hoc non abhorreret, & vbique tantus pateret campus, neque mordeo quempiam nominatim, nisi fortè meipsum: & odiosam illam scelerum ac vitiorum Camarinam nusquam mouens, ridicula quædam magis quàm fœda paucis attingo. Sed taxas, inquiunt, episcopos, taxas theologos, taxas principes. Primùm non animaduertunt, quàm hoc ipsum faciam moderatè, miniméque odiosè. Deinde non meminerunt illius regulæ, quam toties inculcat diuus Hieronymus, vbi generalis de vitiis disputatio est, ibi nullius personæ esse iniuriam, neque carbone notari quenquam quasi malus sit, sed omnes admoneri, ne sint mali: nisi fortè illud contendant, omneis principes esse sapientes, omnes theologos absolutos: omnes episcopos & pontifices esse tales quales fuerunt Paulus & Martinus: vniuersos monachos ac sacerdotes, Antonios esse & Hieronymos. Denique non perpendunt id quod in dialogis est potissimum, personæ decorum: & Erasmum imaginantur loqui, non Moriam. Quasi verò si quis Ethnicum cum Christiano loquentem faciat, nefas sit Ethnicū quicquam dicere, quod abhorreat à doctrina Christiana. Postremò cum tyranni quoque cùm à morionibus quiduis audiunt, rideant, partímque ciuile putent, vllis offendi dicteriis, mirum est istos, nescio quos, ab ipsa Moria nihil omninò posse audire: quasi quicquid de vitiis vtcúque fuerit dictum, id prorsum ad ipsos pertineat. Sed hac de re iam amplius satis. Ad ollas redire præstat. Ergo prouerbium affine fuerit illi, quod alibi dictum est χύτραν ποικίλλεις, id est, Ollam variegas.

Cum diis pugnare.

Θεομαχεῖν, id est, Cum diis pugnare dicuntur, qui vel naturæ repugnant, vel aduersus fatalem necessitatem reluctantur. Sumptum à Gigantum fabula. M. Tullius in dialogo De senectute: Quid enim aliud, Gigantum more bellare cū diis, nisi naturæ repugnare? Euripides in Bacchis.

Κοὐ θεομαχήσω, τῶν λόγων πεισθεὶς ὕπο.

Id est:

Cedam deis, parens tuis sermonibus.

Fertur & huiusmodi senarius inter sententias prouerbiales.

Θεῷ μάχεσθαι δεινόν ἐστι καὶ τύχῃ.

Id est:

Pugnare cum diis, cúmque fortuna, graue est.

Celebratur & illud Homericum:

Οὐκ ἔστ' ἀντὶ δαίμονι φωτὶ μάχεσθαι.

Id est:

Haud pugnare potest hominū cum numine quisquā.

Id imitatus Pindarus:

Χρὴ δὲ πρὸς θεὸν οὐκ ἐρίζειν.

Id est:

Non conuenit cum Deo contendere.

Cum diis non pugnandum.

Qui monebit non esse pugnandum cum genio, cum superis, cum magnis principibus, quos Hebræorum etiam literæ vocant deos, vsurpabit illud ex eodem libro:

— Θεοὶ δέ τοι φέρτεροι ἀνδρῶν.

Id est:

— Verùm homines diis inferiores.

De θεομαχεῖν, diximus alibi. Pindarus Pythiis hymno secundo sententiam hanc sic extulit, χρὴ δὲ πρὸς θεὸν οὐκ ἐρίζειν. id est, Oportet aduersus Deum non contendere.

Asinum sub freno currere doces.

Asinum sub freno currere doces: hoc est, doces indocilem. Nā equus ad cursum idoneus, asinus ad equestrem cursum inutilis. Horatius:

Infelix operam perdas vt si quis asellum
In campum doceat parentem currere freno.

Acron admonet prouerbialiter dictum de asino. Est autem diuersum illi, quod alibi retulimus, τὸν ἵππον εἰς πεδίον: id est, Equum in campum.

Apud nouercam queri.

Qui deplorant infelicitatem suam apud eos, qui nihil auxilij sint laturi, vel gauisuri magis conquerentium malis, apud nouercam queri dicuntur: quòd nouercæ ferè malè velint priuignis. Ballio leno in Pseudolo Plauti:

Nam isthuc quod nunc lamentare, non esse argentum tibi,
Apud nouercam querere. —

Leno pro se supposuit nouercam. Quod dictum Pseudolus simulans se non intelligere:

Eho, inquit, an vnquam huius nupsisti patri?

Cauda tenes anguillam.

Κατ' οὐρᾶς τὴν ἔγχελυν ἔχεις, id est, Cauda tenes anguillam. In eos aptè dicetur, quibus res est cum hominibus lubrica fide, perfidisque, aut qui rem fugitiuam atque incertam aliquam habent, quam tueri diu non possint.

Austrum perculi.

Austrum perculi: id est, Operam lusi: est apud Plautum in Epidico. Quo quidem adagio non grauatus est vti Paulus in epistolis suis. Aer enim verberantis ictum, cedens eludit. Sumptum videri potest vel ab his, qui exercentur ad artem gladiatoriam ensem per aera ventilantes: vel ab historia, cuius meminit Aulus Gellius de gente quadam, quæ cum hoc vento bellum gessit.

Σκιαμαχεῖν.

Olim qui inaniter laborabant, σκιαμαχεῖν dicebantur: hoc est, cum vmbra pugnare. Plato lib. De legibus viij. καὶ εἰ πάντων τούτων ἐμψύχων ἡμῖν ἀφ' ὧν ἀπεστερημένοι τὸν συναγωνιστὴν σκιαμαχοῦμεν... id est: Ad hæc, si quādo ab omnibus & animatis & inanimis destituti, nullū haberemus concertatorem, num substinebimus ipsi contra nos ipsos, verè vmbraticam exercere pugnam? Idem in Apologia Socratis: ἀλλ' ἀνάγκη ἀτεχνῶς ὥσπερ σκιαμαχεῖν ἀπολογούμενόν τε καὶ ἐλέγχειν μηδενὸς ἀποκρινομένου. i. Sed necesse est omninò, vt cum vmbra pugnem, simul & defendens & accusans, quum nemo responderit. Idem de Rep. lib. vij. ἀλλ' οὐχ ὥσπερ οἱ νῦν αἱ πολλαὶ ὑπὸ σκιαμαχούντων τε πρὸς ἀλλήλους καὶ στασιαζόντων περὶ τοῦ ἄρχειν, οἰκοῦνται. i. Non per somniū vt nūc cōplures ciuitates, ab iis qui cū vmbra pugnāt, ac de principatu seditiones excitant, habitantur. Huc fortasse pertinet quod scribit Florus Epitome in librū Titi Liuij xlix. Quū enim Scipio rem in Africa fortiter ac feliciter gereret, Cato in senatu reliquos, qui militarent in Africa, vmbris

militare dicebat, Scipionem vigore. Iulius Pollux lib. vj. indicat, eos qui molliter ac deliciosè viuerent, σκιατροφίας appellari solitos, velut educatos in vmbra & ob hoc impatientes pulueris atque solis, & σκιατροφῆσθαι, qui voluptatibus effœminantur. Nam luxus & libido lucifugæ sunt, amant tenebras & secretum. Porrò ludus vmbraticæ pugnæ durat etiam hodie non illepidus. Húc qui exercet, pro vtroque respondet, & pro se, & pro vmbra. Hoc admonere visum, quo magis liqueat quod ex apologia citauimus. Meminit & Lucianus in Sectis. Vide prouerb. Cum laruis luctari.

Milium terebrare.

Κέγχρον τρυπᾶν, id est, Milium perforare dicuntur, qui in re difficili, sed prorsus inutili laborant. Galenus libr. De præscientia, taxans sophistas, qui putant philosophiæ studium vehementer inutile, sic loquitur: ἀλλ' ἁπάντων μαθημάτων ἀχρηστότατον τοῦτο ... ὅμοιον τῷ κέγχρον τετρημ. id est, Quin potius omnium disciplinarum hoc existimāt inutilissimum perinde vt milium perterebrare. Sic enim arbitramur legendum, quum in æditis libris habeatur, τὸ κέγχρον, id est minutum leguminis genus, quod haud facilè perterebres gemmarum more, quum perterebrati nullus sit vsus. Simile studium fuit illius, qui grana milij è longinquo mittebat per foramen acus.

Vacuam inhabitare.

Κενὸν ἐγκατοικεῖν δόμον, id est, Vacuam habitare domum dicuntur, qui speciem rei magnificā ostentāt, quum ipso bono vacui sint. Plato trimetrum citat, haud dubiū quin vulgò iactatum, quandoquidem autoris nomen tacet: καὶ ζηλοῦν ... δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτα ἀφεὶς εἴτε ληρήματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας

ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις.

ζηλῶν οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἔστι καὶ βίος, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά, id est, Eàque exerce vndecunque videberis sapere, omissis istis ad ostentationem facientibus: siue deliramenta ea vocari decet, siue nugas:

Ex quibus inanes incolas tandem domos:

neque magnifacias viros qui hæc minuta redarguunt, sed illos potius, quibus adest res familiaris & honesta fama, aliáque multa bona. De vacuo Gratiarum scrinio diximus aliàs.

In frigidum furnum panes immittere.

Ἐπὶ ψυχρὸν ἰπνὸν τοὺς ἄρτους ἐπέβαλεν, id est, In frigidum furnum immittere panes dicuntur & hodie, qui docet indocilem, qui monet auersum, aut qui alioqui sumit inanē operam. Refertur apud Herodotum lib. v. cui titulus Terpsichore: Consultis manibus Melissa apparens, negauit se indicaturam, vbi reconditum esset depositum, quum ipsa algeret nuda. Nihil enim sibi profuisse vestes, quibuscum fuerat sepulta, quòd non essent exustæ. Astruxit fidem suis dictis hoc indicio, ὅτι ἐπὶ ψυχρὸν τὸν ἰπνὸν Περίανδρος τοὺς ἄρτους ἐπέβαλε, id est, quòd in furnum cùm frigeret, Periander ingessisset panes. Hoc ænigma solus Periander renunciatum intellexit, sibi conscius, quòd cùm exanimi coierat. Hoc ad prouerbij sensum opinor esse satis: quo nobis licet castius ac verecundius vti.

Linum lino nectis.

Λίνον λίνῳ συνάπτεις, id est, Linum lino connectis. Huius adagij duplicem apud Græcos interpretes sensum inuenio, quorum alter est: Infirmis infirma copulas, friuola friuolis. alter: Eadem non iisdem rationibus facis aut dicis. Ctesippus in Platonis Euthydemo: Haud tu quidem linum, vti prouerbio dicitur, lino connectis, si pater tuus, pater est omnium. Est autem ironia in sophistam, qui friuolis argutiis id sibi collegisse videbatur. Aristoteles in iij. lib. τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως, disputans de infinito, vbi Parmenides sententiam præfert sententiæ Melissi. Melissus enim ipsum infinitum totum dixerat. At Parmenides totum dixit esse finitum, à medio æquè distans. Fieri enim, inquit, non potest, vt infinitum cum toto atque vniuerso, perinde atque cum lino linū nectatur. Ipsa Philosophi verba subscribā, si quis fortè requiret: διὸ βέλτιον οἰητέον Παρμενίδην Μελίσσου εἰρηκέναι. ὁ μὲν γὰρ τὸ ἄπειρον ὅλον φησίν, ὁ δὲ τὸ ὅλον πεπεράνθαι, μέσσοθεν ἰσοπαλές. οὐ γὰρ λίνον λίνῳ ἐστὶ συνάπτειν τῷ ἅπαντι καὶ ὅλῳ τὸ ἄπειρον. Suidas hoc adagium ex Stratidis citat Politia. Proculus item in discutiendis quæstionibus, quæ exoriūtur ex dictis Platonis, quodam in loco sic vtitur, vt videatur conuenire in eum, qui copulet inter se pugnantia, ostendens quemadmodum Plato de Homero diuersa pugnantiáque dixerit: ἢ γὰρ λίνον λίνῳ συνάπτειν ἐστὶ τὸ ταῦτα ἀλλήλοις συμπλέκειν; id est, Annon enim linum lino connectere est, ista inter se copulare? Huic affine est quod apud Athenæum libro sexto, ex Thebano poeta, Pindaro (ni fallor) citatur: κολλῶν ὥσπερ ξύλον ξύλῳ. id est, Adglutinans ceu lignum ligno. Prior enim dixerat de parasitis: is qui hoc dicit, sermonem suscipit de adulatoribus, superiori congruentem.

Surdo oppedere.

Παρὰ κωφῷ κλάνσασθαι ἴσον, id est, Apud surdum crepitum ædere. dicitur vbi quid frustra fit: aut vbi peccatur apud stupidos, qui non queant sentire: siue cum conuiciis incessitur is, qui perinde negligit, quasi non audiat. Refertur à Diogeniano & à Suida.

De asini prospectu.

Περὶ ὄνου παρακύψεως, id est, De asini prospectu. Vetus adagium dici solitum in eos, qui ridiculo titulo quempiam calumniantur, aut de friuolis rebus aliquem in ius vocāt. Euentus qui fabulæ præbuit occasionem, variè narratur ab autoribus. Quidam huiusmodi quædam memorant. Figulus quispiam varias auium formas finxerat, easque in officina collocatas habebat. At asinus quidam, inobseruantius sequēte agasone, inserto per officinæ fenestellam capite, pariter & aues & reliqua vasa deiecit, comminuitque. Is cuius erat officina, agasonem in ius vocat. Quumque rogaretur ab omnibus, quánam de re litē moueret: De asini, inquit, prospectu. Alij aues non fictiles, sed veras fuisse volunt, quæ asino, sicuti dictum est, per fenestram immittente caput, disturbatæ perticam ruperūt, reliquáque vasa subuerterunt. Reliqua fabulæ vtcunque conueniunt. Lucianus in Asino suo parœmiam hanc fingit ex se natam, quòd dum asinus conaretur obliquato capite per fenestrā prospicere quid ageretur, tum sese, tum dominos suos prodidit. Eámque rem magno omnium risu exceptam, in adagionem abiisse, ἐξ ὄνου παρακύψεως, id est, Ex asini prospectu. Porrò iuxta Luciani sententiam magis quadrabit in eos, qui stoliditate sua, dum ineptè studen dissimulare, ridiculè produntur. Hunc Luciani locum æmulans Apuleius in ix. Metamorph. suæ lib. scribit ad hunc modum: Qua contentione & clamoso strepitu cognito, curiosus alioqui & inquieta procacitate præditus asinus dum obliquata ceruice per quandam fenestrulam, quid nam sibi vellet tumultus ille, prospicere gestio: vnus è commilitonibus, casu fortuito conspicatus oculis ad vmbram meam cunctos testatur in coram. Magnus denique continuò clamor exortus est. Et emersis protinus scalis, iniecta manu quidam me veluti captiuum detrahunt: iamque omni sublata cunctatione, scrupulosius contemplantes singula, cista etiam illa releuata, repertum productúmque, & oblatum magistratibus miserum hortulanum, pœnas scilicet pensurum, in publicum deducunt carcerem, summóque risu de meo prospectu cauillari non desinunt. Vnde etiam, De prospectu & vmbra asini natum est frequens prouerbium. Hactenus Apuleius.

Anthericum metere.

Τὸν ἀνθέρικον θερίζειν, id est, Antheticū metere, dicebantur, qui laborem inanem ac sterilem caperent. Anthericus, herbæ genus, quod meti non possit, sed velli manibus necesse est, velut & linum. Antherices vocantur summa spicarum fastigia, siue atheres. Herodotus asphodeli caules antherices vocat, teste Suida: quos & tenaciores ait esse, quam vt frangi queant. Atherici meminit & Plinius libro vigesimoprimo capite decimoseptimo. In Græcorum commentariis reperio promiscuè positum Antherices, & atherices.

De asini vmbra.

Ὑπὲρ ὄνου σκιᾶς, id est, Super asini vmbra: pro eo quod est, de re nihili. Sophocles in Cedalione apud Suidam, τὰ πάντ' ὄνου σκιά: id est, Cuncta asini vmbra, hoc est, nugæ, nihilique res. Apud eundem Aristoph. in Dædalo: περὶ τοῦ γὰρ ὁ πο-

τῆ ὄνου σκιᾶς; i. Qua de re nunc inter vos bellum est? Nimirum de asini vmbra. Citatur ab eodem & Aristoteles, ... qui fabulam quandam extare dixerit hoc titulo, ὄνου σκιά, i. Asini vmbra: Archippi comœdiam, opinor, sentiens, de qua meminit Zenodotus. Lucianus in Sectis: ... περὶ ὄνου σκιᾶς ... i. Omnes, vt ita dixerim, de asini vmbra depugnant philosophi. Aristophanes in Vespis: περὶ τῆς μάχης ... ὄνου σκιᾶς. i. De quo pugna est nobis? de asini vmbra. Demosth. in Philippica quadam: ... περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς νυνὶ πολεμῆσαι. i. Cum omnibus in præsentia de Delphica vmbra digladiari. Proinde sunt qui credant hoc adagij primùm ab autore Demosthene natum fuisse, fabulam huiusmodi referentes. Cum aliquando Demosthenes quendam in causa capitali defenderet, ac iudices haberet parum attentos, sed dicenti obstreperent, ille: Paulisper, inquit, aures mihi præbete, siquidem rem narrabo nouam ac lepidam, atq; auditu iucundam. Ad quæ verba cùm illi iam aures arrexissent: Adolescens, inquit, quispiam asinum conduxerat, rerum quiddam Athenis Megaram deportaturus. Inter viam autem cùm æstus meridianus ingrauesceret, nec inueniret quónam vmbraculo solis ardorem defenderet, depositis clitellis, sub asino sedens, eius vmbra semet obtegebat. Cæterùm id agaso non sinebat, hominem inde depellens: clamánsque asinum esse locatum, non asini vmbram. Alter item exaduersò tendebat, asseuerans etiam vmbram asini sibi conductam esse. Atq; ita inter eos acerrima rixa in longum producta est, ita vt etiam ad manus venerint: hoc pertinaciter affirmante, non conductam esse asini vmbram: illo pari contentione respondente, vmbram etiam asini conductam esse. Demùm in ius ambulant. Hæc locutus Demosthenes, vbi sensisset iudices diligenter auscultantes, repentè cœpit à tribunali descendere. Porrò reuocatus à iudicib. rogatúsq;, vt reliquum fabulę pergeret enarrare: De asini, inquit, vmbra libet audire, viri causam de vita periclitantis audire grauamini? Paulò aliter narrat Plutarch. in vita Demost. his quidem verbis: λέγεται δὲ ... [illegible Greek] ... i. Cum in concione dicenti obstreperent Athenienses, ait se breuiter illis velle narrare quiddam. At silentio facto: Adolescens, inquit, æstatis tempore asinum mercede conduxerat, vt eo ab vrbe Megaram proficiscens veheretur. Porrò meridie cùm sol acriter æstuaret, vterq; cupiebat sub vmbram asini succedere. Verùm alter alterum arcebat: cùm hic diceret asinum conductum esse, non vmbram: rursus alter qui conduxerat, se plenum habere ius responderet. Atque hæc locutus, discedere parabat. Retinentib. autem Atheniensibus, vtq; reliquam fabulę partem adderet, orantibus: Itáne, inquit, de asini vmbra audire cupitis, de reb. serijs loquentem auscultare non vultis? Quidam aiunt, asinum Athenis, non Megaram, sed Delphos fuisse conductū. quod idem apparet ex verbis Demosthenis, qui Delphicam vmbram nominat, in calce orationis De pace: ... περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς νυνὶ πολεμῆσαι; i. An nō igitur stultū ac vehementer miserum, singulos aduersus singulos ita commissos, de reb. proprijs ac maximè necessarijs, cum vniuersis de vmbra Delphica nunc depugnare? Apuleius in Asino, iocatur ex sese natum. Vsurpauit hoc adagium Menander in Enchiridio, & Plato in Phædro, cùm ait, Oratores imperitos impudenter ac periculosè facere, quoties apud plebem imperitam & ipsam, non vmbram asini, rem videlicet leuem ac nullius momenti, sed turpia pro honestis laudant: μὴ περὶ ὄνου σκιᾶς, inquit, ... ὡς ἀγαθοῦ. Procopius in epistola quapiam, ... περὶ τῆς τέχνης ... μάχεσθαι ὡς ἔοικε χάριν, ὄνου φασὶ σκιᾶς ἐγκαλεῖς. id est, Ipse etiā opinor, doctissime, de arte pugnātia cùm sentias, deriden di sicut videtur, gratia, de asini, quod aiunt, vmbra litem moues. Vsus est eodem Origenes in præfatione li. 5. quem scripsit aduersus Celsum. Sed iamdudum tempus vt ab asini vmbra digrediamur: ne quis iure nos rideat, περὶ ὄνου σκιᾶς plus satis curiosos.

Verberare lapidem.

Planesium meretrix apud Plautum, amatorem admonens, ne seruum, qui iam ad plagas obduruerat occallueràtque, pulset, manui potius quàm illi nociturus: Noli, inquit, amabo verberare lapidem, ne lædas manum. Aptè dicetur, vbi quis obiurgat incastigabilem, aut docet indocilem, aut inanem operam sumit in re quacunque.

Laborem serere.

Πόνον σπείρειν, id est, Laborem serere, vulgò dicebantur, qui frustra laborarent, quasi nihil fructus è labore reportaturi, præter laborem ipsum. Autor Diogenianus.

A lupi venatu.

Ἀπὸ λύκου θήρας, id est, A lupi venatu. Dici solitum, vbi quis protinus re infecta discedit. Aut de negocio molesto, & agresti. Neque enim tutum est lupum insequi, neque is facilè capitur, cùm reliquarum ferarum venatus non vulgarem adferant voluptatem. Meminit Suidas.

Alienum arare fundum.

Ἀλλοτρίαν ἀροῦν ἄρουραν, id est, Alienum aruum arare. Prouerbiali metaphora dictū est, proeo quod est, alienum agere negocium, aut cum alienis vxorib. habere rē. Theognis in sententijs:

> Ἐχθαίρω δὲ γυναῖκα περίδρομον, ἄνδρα τε μάργον,
> Ὃς τὴν ἀλλοτρίαν βούλετ' ἄρουραν ἀροῦν.
>
> Id est,
>
> Est inuisa mihi mulier vaga, inérsq; maritus,
> Alterius fundum quisquis arare cupit.

Plautus item de marito adultero: Fundum alienum arat, suum incultum deserit. Huic similis color est apud Iureconsultos, Alienos irrigare agros, tuis sitientibus. C. de seruit. & aquæ. cap. Præses. Durum est, & crudelitati proximum, ex tuis prædijs aquæ agmen ortum, sitientib. agris tuis, ad aliorum vsum vicinorum iniuria propagare.

Hylam inclamas.

Ὕλαν κραυγάζεις, i. Hylam inclamas. De frustra vociferantib. aut in genere, de nihil proficiētibus. Ab huiusmodi casu natum adagium. Hylas Theodamantis filius, cùm esset inter Argonautas formosus adolescens, adamatus est ab Hercule. Is cùm esset in Mysia, fortè aquatum egressus, in fonte perijt: vnde & à Nymphis adamatus ac raptus fingitur. Ad hunc vestigandum missus est Polyphemus, qui ingenti vociferatione nomen inclamabat Hylæ, neque quicquam tamen profecit. Atque hinc ortum prouerbium. Virgil. videtur ad naturam clamorem retulisse, cum ait:

> His adiungit, Hylam nautæ quo fonte relictum
> Clamassent, vt littus Hyla, Hyla omne sonaret.

Meminit huius & Theocr. in Idyl. N.

> Τρὶς μὲν Ὕλαν ἄυσεν, ὅσον βαθὺς ἤρυγε λαιμός·
> Τρὶς δ' ἄρ' ὁ παῖς ὑπάκουσεν, ἀραιὰ δ' ἵκετο φωνά.
>
> Id est,
>
> Ter quanto potuisset Hylam clamore vocabat,
> Mugitum intendens imo de gutture vocis.
> Ter puer audijt, ac tenuis vox perculit aures.

Nihil obstat, quo minus ad sacrorum consuetudinem referatur, quæ in Hylæ rapti memoriam sunt instituta: in quib. Hylæ nomen inclamabatur. Id fuerit venustius atq; concinnius, vbi quis rem absentem frustra desiderat, vel deplorans, vel optans. Vt si quis ad inopiā redactus, optaret sibi centū talenta, quæ quondā habuisset. Ad hanc parœmiam respexisse videtur Aristophan. in Pluto:

Ποθεῖς τὸν οὐ παρόντα, ἢ μάτην καλεῖς.

Id est,

Desideras absentem, inaniter vocans.

De Mercurio dictum, placentas illas deplorante, quas in sacris consueuerat aliquando edere.

Hic funis nihil attraxit.

Αὕτη μὲν μήρινθος οὐδὲν ἔσπασεν, id est, funis quidem iste piscium attraxit nihil. Senarius prouerbialis, quo significabant operam frustra sumptam, neque ex sententia euenisse, quod quis conabatur. Translatum ab hamato funiculo piscantib. qui sæpe hamum retrahunt inanem. Natum videtur ex fabula Aristophanis cui titulus Θεσμοφοριάζουσαι, vbi legitur hic senarius. Ad adagium allusit idem in Vespis, Ἀλλ' οὐκ ἔσπασεν. i. atqui non attraxit. De eo qui tetenderat patri laqueum ne quò exiret.

Hydram secas.

Ὕδραν τέμνεις. id est, Hydram secas. Est apud Platonem lib. De repub. 4. ἀγνοοῦντες, inquit, ὅτι τῷ ὄντι ὥσπερ ὕδραν τέμνουσι. i. Ignari se reuera tanquam hydram secare. Est autem hydram incidere, ita vnum aliquod incommodum tollere, vt in eius locum alia plura recipias. Adagium natum à fabula hydræ Lernææ, quam alij centum fuisse capitum aiunt, alij octo: è quib. vnum erat immortale. Cum hoc monstro multū diúque conflictatus est Hercules, propterea quòd vno reciso capite, plura renascerentur. Plutarc. in commentario De fortuna Alexādri: ὁ ἐχθρὸς τῆς ὕδρας ἀεὶ τοῖς πολέμοις ἀναβλαστάνουσαν. i. Hydram secās semper aliquibus bellis repullulātem. De Alexādro loquitur, cui vno bello cōfecto, subinde aliud atq; aliud exoriebatur. Cyneas cognita Romanorū multitudine, identidem post acceptam cladem copias instaurantium, dixit, Pyrrhum sibi videri aduersus Lernæam hydram pugnare. Hinc Horat. in Odis:

Non hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem creuit in Herculem.

Accommodari poterit ad eos, qui litib. inuoluuntur nunquam finiendis. Lis enim litem parit: & sæpenumerò pro vna enecta, tres subnascuntur. Seneca quodam in loco scribit, negocia sordida, quæ nos auocāt à studio sapientiæ, abrumpi posse, explicari non posse: quòd negocium ex negocio seratur, & occupationi occupatio, velut vnda succedat vndæ.

Cotem alis.

Ἀκόνην σιτίζεις, i. Cotem alis. Dicitur in homines edaces, plurimiq; cibi: qui nihilotamen habitiores inde reddantur. Nam in cotis macilentiā hodiéque vulgò iactatur adagium, cum aiunt Tā pinguem quàm cotem: macilentum quempiam esse significantes. Hermolaus Barbarus in epistola quadā ad Picum, interpretatur hoc prouerbium pro malè collocare beneficium, vnde non sit reditura gratia, vt affine sit illi, quod alibi dicetur: Ale luporum catulos: quum ex beneficio redit mala gratia.

Cum Coryco luctari.

Πρὸς κώρυκον γυμνάζεσθαι, i. Aduersus Corycum luctari dicebatur, qui sumeret inanem operam. Opinor Corycum palæstriten fuisse quempiam inuictum. Nisi malumus Corycum esse menticā coriaceam, vt adagium affine sit illi, Vtrem vellis. Verùm hoc sensu Hesychius scribit per ω & υ. Suidas scribit per ο & ι. Porrò talis pugna pugnata est Apuleio in Thessalia.

Cauam Arabiam serere.

Τὴν κοίλην Ἀραβίαν σπείρειν, id est, Cauam Arabiā serere. pro frustra sudare, aut in re perdifficili, nec admodum frugifera operam sumere. Lucianus in Apologia: ἐς τὴν κοίλην Ἀραβίαν σπείρειν ἐπιχειρεῖ. id est, Vt cauā Arabiam serere aggrediatur. Significat autem palustrem Arabiæ partem, neutiquam idoneā sementi. Plutarchus περὶ τῆς ἀδολεσχίας, τὴν μὲν γὰρ ἀρὰς τοῖς Λοιὰς κατασπείρων ἄγονον τῷ τὸ σπέρμα λέγουσι· τῷ δ' ἀδολέσχῳ ὁ λόγος ἄπασιν ἀκαρπὸς ἐστι. id est, Aiunt enim sterilem esse sationem humilium regionum: at loquaculorum ipsa oratio inutilis est atque infrugifera.

Cum laruis luctari.

Cum laruis luctari, dicuntur ij, qui vita defunctos insectantur maledictis: qua re nihil esse potest indignius ingenuo viro. Suidas Aristophanem citat, qui scripserit:

Παῦε παῦ' ὦ σιωπῶ Ἑρμῆ,
Νεκρῷ γὰρ ὄντι Κλέωνι τ' ἐλοιδόρει. Id est,
Compesce compesce here, Mercuri,
Mortuo enim Cleoni conuiciatus est.

Lucianus in Sectis: σκιαμαχοῦσι πρὸς ὑμᾶς λέγοντες. id est, Vmbraticam pugnam aduersus vos absentes pugnant. Sentit autem de mortuis & absentibus. Meminit huius Plinius in præfatione histor. mundi, ad hunc modum: Nec Plancus illepidè, cum diceretur Asinius Pollio orationes in eum parare, quæ ab ipso, aut liberis post mortem Planci æderentur, ne respondere posset: Cum mortuis non nisi laruas luctari. Quo dicto sic repercussit illos, vt apud eruditos nihil impudentius videretur. Aristo. in Rhetor. citat Platonem ex Politia, qui scripserit eos, qui mortuos allatrarent, videri similes catellis, qui lapides iactos mordere nt, ipsos qui læsissent non attingerent.

Vndas numeras.

Κύματα μετρεῖς. i. Vndas numeras. Eundē cum proximo sensum habet. Vergilius vtranq; parœmiā eleganter attigit lib. Georgicôn.

Quem si scire velit, Libyci velit æquoris idem
Dicere quàm multæ zephyro turbentur harenæ.
Aut vbi nauigijs violentior incidit Eurus,
Nosse quot Ionij veniant ad littora fluctus.

Theocritus in Charitibus

Ἀλλ' ἴσος γὰρ μόχθος ἐπ' ᾐόνι κύματα μετρεῖν,
Ὅσ' ἄνεμος χέρσονδε μετὰ γλαυκᾶς ἁλὸς ὠθεῖ.

Id est:

Nanq; perinde fiet quasi si numerare labores,
Quot venti è pelago trudant ad littora fluctus.

Videri potest ab Æsopico quodam apologo natum adagium, quem refert Lucianus in Sectis: Olim quendam in maris littore sedisse, conantem singulas vndas pernumerare: cúmq; vndas vndis trudentibus obrueretur, animóque malè angeretur, quòd eas numero complecti non posset, adiens callida vulpes opportuno consilio sic hominem sublauit: Quid angeris, inquit, propter vndas quæ prætereunt? Hinc numerare incipias oportet, illas missas facias.

Inaniter aquam consumis.

Ἄλλως ἀναλίσκεις ὕδωρ. id est, Inaniter consumis aquam. In eos quadrabit, qui frustra suadent. A prisco more iudiciorum sumptum, in quib. ad clepsydræ modum dicebatur. Æschines contra Demosth. ostendit, primam aquam infundi solere actoribus, alteram patronis, tertiam iudicibus, ad pœnam constituendam, nisi primis sententijs reus fuisset absolutus. Et Demosth. Æschinem prouocat, vt vel in suo aqua, si possit, dicat, quod decretum fuisset ipso vnquā autore scriptum. ἀναστὰς ἐν τῷ ἐμῷ ὕδατι εἰπάτω. Huc alludens Lucianus ἐν τῷ περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων, in rhetorem quendam iocatur, qui apud barbaros in conuiuio diceret, non ad aquæ, sed ad amphoræ vinariæ modum. Idem in Bis accusato: ἐκείνης γὰρ παρούσης ῥεῖ. id est, Nam illius sanè in præsentia fluit aqua. Videtur id subindicare Plato in Theæteto, cùm ait, quosdam πρὸς μικρὸν ὕδωρ, id est, ad pusillum aquæ docere posse quæ gesta sint. Idem in eodem. κατεπείγει γὰρ ὕδωρ ῥέον. id est, Vrget enim aqua fluens. quòd oratoris sit, ad præscriptas clepsydras dicere. Apuleius in Asino aureo: Rursum præconis amplo boatu citatus accusator quidam senior exurgit, & ad dicendi spacium, vasculo quodam in vicem colli graciliter fistulato, ac per hoc guttatim defluo, infusa aqua, populum sic adorat. Plinius Iunior Falconi: Et qui iubere posset tacere quemcunque, huic silentium clepsydra indici. Idem Arriano: Dixi horis penè quinque. Nam viginti clepsydris, quas speciosissimas acceperā, sunt additæ quatuor. Quintilianus libro duodecimo. Et si quid ipse tibi sumas, probandum est: & laboratam congestámque dierum ac noctium studio

studio actionem, aqua deficit. Marcus Tullius in calce secundi libri Tusculanarum quæstionum: Cras ergo ad clepsydram, sic enim dicimus. Idem De oratore lib. 3. de Pericle loquens: At hunc, inquit, non clamator aliquis ad clepsydrã latrare docuerat, sed (vt accepimus) Clazomenius ille Anaxagoras, vir summus in maximarum rerum scientia. Philetas apud Athenæum lib. 2. τοσαῦτα, ὅσ᾽ ὥσπερ οἱ ῥήτορες πρὸς ὕδωρ εἶπον. id est, Tantum, vt solent rhetores, ad aquam dixi. fuerat autem de aqua sermo. Hinc captata est allusionis gratia. Demades iocabatur in Demosth. ὑδροπότην, quòd cæteri quidem ad aquam dicerent, Demosthenes ad aquã scriberet. Philostratus in Adriano sophista, πρὸς κλεψύδραν appellat sophistas, qui ad aquam exercebantur. Porrò prisci lineis & vmbris horas distinguebant. P. Scipio Nasica primus repetit clepsydram, qua nubilo quoque die & noctibus, horæ distinguerentur. Nunc pro clepsydris, clepsammis & αὐτομάτοις vtuntur horologiis.

Voluitur dolium.

Κυλίνδεται ὁ πίθος, id est, Reuolutum est dolium. In eum qui commouetur alieno exemplo, siue instinctu ad stultè quid faciendum. Nam dolium facili impulsu quò velis voluitur. At sapiens tetragono similis, semper fixus & immotus. Apparet esse natum ab historia de Diogene, in publico ciuitatis tumultu voluente dolium, quam refert Lucianus lib. De conscribenda historia.

In cœlum iacularis.

Εἰς τὸν οὐρανὸν τοξεύεις, id est, In cœlum sagittam torques. Est apud Zenodotum ac Suidam, de ijs qui frustra laborant: aut qui audent eos lacessere, quos non possunt lædere. nihil enim ferire potest, qui in cœlum torquet, nisi quòd diuos videtur petere. At non rarò fit, vt iaculum in ipsum mittentem recidat. Extat huiusmodi quædam sententia in prouerbijs etiam Hebræorum, nempe apud Ecclesiasticum c. 27. Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet, & plaga dolosa dolosi diuidet vulnera: & qui foueam fodit, incidet in eam: & qui statuit lapidem proximo suo, offendetur in eo: & qui laqueum alij ponit, peribit in illo.

Vlulas Athenas.

Γλαῦκας εἰς Ἀθήνας, id est, Vlulas Athenas: subaudiendum, portas aut mittis. Conueniet in stultos negociatores, qui merces eò comportant, vbi per se magis abundãt, vt si quis in Ægyptum frumentum, in Ciliciam crocum inuectet. Venustius fiet si metaphora ad res animi transferatur, vt si quis doceat doctiorem, carmina mittat poetæ, consilium det homini consultissimo. Cic. ad Torquatum: Sed tu, sis γλαῦκ᾽ εἰς Ἀθήνας, qui hæc ad te. Idem ad fratrẽ: Et tibi versus quos rogas, hoc est, Athenas noctuã mittam. Aristophanes in Auibus:

> τίς γλαῦκ᾽ Ἀθήναζ᾽ ἤγαγε;
>
> Id est,
>
> Quid ais? quis, oro, vehit Athenas noctuam?

Vsurpat idem atq. exponit Lucian. in Epist. ad Nigrinum. Porrò parœmia inde fluxit, quòd noctua in Attica plurima est et regioni quasi peculiaris. Fertur autem versari in Laureo Atticæ loco, vbi auri metalla sunt, vnde & Laureoticæ noctuæ vocantur. Hæc auis Atheniensium populo quondam erat gratissima, ac Mineruę sacra habebatur, propter oculos cæsios, quib. etiam in tenebris perspicit, quæ vulgus autum non videt. Vnde & auspicata consilijs credebatur: id quod indicat prouerbium, γλαῦξ ἵπταται, id est, Noctua volat. Dictum est & illud de Minerua, quòd Atheniensium malè consulta in bonum exitum verteret. Dæmon autem apud Aristophanis interpretem existimat, non ob id solùm dici, Noctuas Athenas, quòd Athenis noctuarum sit copia: sed quòd in nummis etiam tum aureis, tùm argenteis Atheniensium noctua insculpi soleat, vnà cum facie Mineruæ. Porrò nummus is appellabatur τετράδραχμον, id est, quatuor drachmarum: cum antea soliti fuissent vti nomismatib. didrachmis, quorum insigne erat bos: vnde etiam natum est prouerbium illud, Bos in lingua. Sunt qui tradũt, apud eosdem fuisse triobolum, quod & hemidrachmium appellant. Nam drachma senos obolos continet. Trioboli nomisma, ex vna parte Iouis effigiem habebat, ex altera noctuæ. Proinde absurdum videbatur, noctuam Athenas deportare, cùm illic passim omnia noctuis abundarent. De nomismate Atheniensi testatur & Plutarch. in vita Lysandri, cùm de seruo meminit, qui domini sui furtum αἰνιγματωδῶς indicans, ait, multas sub tegulis cubare noctuas: ostendens illic abditas pecunias, noctuis insignitas.

In eodem hæsitas luto.

Terentius in Phormione: In eodem hæsitas luto. In eos competit, qui sic implicantur negocio cuiquam, vt se nequeant extricare. A viatorib. translatum: qui simulatq; in lutum inciderint, cùm alterum pedem conantur educere, altero altius immerguntur. Rursum, vt hunc extrahãt, alter quem eduxerant, denuò est infigendus. Eôdem alludens Horat.

> —Nequicquam, inquit, cœno cupiens euellere plantam.

Huic simile est: In eodem hęsitare vestigio. Quint. Curtius lib. 4. Tertium diem metu exãgues, iam armis suis oneratos in eodem vestigio hærere.

In syluam ligna ferre.

In syluam ligna ferre, est aliquem ijs rebus augere velle, quibus ipse maximè abundet. Horatius in Sermonibus:

> Atq; ego cùm Græcos facerem natus mare citra
> Versiculos, vetuit me tali voce Quirinus
> Post mediam noctem visus, cùm insomnia vera:
> In syluam non ligna feras insanius, ac si
> Græcorum malis magnas implere cateruas.

Eadem ratione dicimus: In mare deferre: aquam quorum vtrunque nos in epigrammate quodam coniunximus:

> Largiri numeros tibi Petre, hoc est,
> Syluæ ligna, vago mari addere vndas.

Vtrunq; congruit cum eo, quod alio retulimus loco, Vlulas Athenas.

Contorquet piger funiculum.

Huic adeò simile est, vt idem videri possit, quod de ocno ono, id est, pigro asino refert Pausanias in Phocicis, apud Ionas, vt ait, celebratum: ὁ ἀνὴρ πλέκει τὴν σπαρτίνην. id est, Torquet piger funiculum. Ipsius verba super hac re subscribam: μετὰ δὲ αὐτὰς ἀνήρ ἐστι καθήμενος, (ὄκνον τὸ ἐπίγραμμα δὲ ἄνδρα εἶναι λέγει τὸν ἄνθρωπον) πεποίηται πλέκων σχοῖνον, παρέστηκε δὲ θήλεια ὄνος ἐσθίουσα τὸ πεπλεγμένον ἀεὶ τοῦ σχοινίου. τοῦτον εἶναι τὸν ὄκνον, φιλεργόν φασιν ἄνθρωπον, γυναῖκα δὲ ἔχειν δαπανηράν, καὶ ὁπόσα συλλέξαιτο ἐργαζόμενος, οὐ πολὺ ὕστερον ὑπὸ ἐκείνης ἀνήλωτο. οἶδα δὲ καὶ Ἴωνας ὅταν ἴδωσί τινα πονοῦντα ἐπὶ οὐδενὶ ὠφελήματι, λέγοντας ὡς ὁ ἀνὴρ οὗτος συνάγει τοῦ ὄκνου τὴν θώμιγγα. id est, Post hos vir quidã est sedens, (titulus indicat eum ὄκνον esse) Factus est autem ad hunc modum, vt ipse funiculum torqueat, astante asella, quæ quod tortum fuerit, assiduè abrodat. Hunc Ocnum aiunt hominem esse industrium, operiqué intẽtum, sed vxorem habere sumptuosam ac prodigã, vt quicquid is suo labore corraserit, id mox absumatur ab illa. Cognitum autem est mihi, etiã ab Ionibus dici solere, si quem conspexissent in re quapiã elaborãtem, quæ nihil adferret emolumenti: Hic homo funiculum Ocni cõtorquet. Videtur argumentum picturæ sumptum ab occasione vocis, ancipitem obtinentis significatum. Siquidem συστρέφειν τὸν βίον, aiunt Græci pro comparare victũ. Colligit autẽ, qui rem auget: dissipat, qui profundit. Atque hoc quidem argumentum apparet olim multorum artificum operibus fuisse celebratum. Siquidem Plinius in historia mundi, inter Socratis egregij pictoris argumenta, commemorat & de asino spartum arrodente: Et piger, inquit, qui appellatur ocnos, spartum torquens, quod asellus arrodit. Fertur idem picturæ genus & Delphis fuisse, à Polygnoto Thasio dicatum. Quo quidem negant desidem & ignauum significatum, quemadmodum existimat Varro, imò laboriosum magis

& industrium, sed cui sit vxor prodiga. Eóque Pausanias ait, non marem asellum, sed fœminam, in pictura fuisse. Idem argumentum, marmore cælatum, Romæ duobus visitari locis, nempe in Capitolio & in hortis Vaticanis, Hermolaus Barbarus testis est. Vsus est hoc adagio & Propertius:

> Dignior obliquo funem qui torqueat ocno,
> Æternúsq; tuam pascat aselle famem.

Verùm illud interim admirandum, cur Plinius eum scripserit appellatum ocnum, id est, pigrum, qui funem torqueret, ac non magis asellum arrodentem.: maximè cum Propertius non eum ocnon appellet qui torqueat, sed illi torqueri funem: vt asinum intelligas citius, quàm torquentem. Meminit huius adagij Plutarchus in commentario περὶ τῆς εὐθυμίας: ἀλλ᾽ ὥσπερ ὁ ἐν ᾅδου ζωγραφούμενος σχοινοπλόκος ὄνῳ τινὶ παρίησι ἐπιβοσκομένῳ καταναλίσκειν τὸ πλεκόμενον. id est, Sed quemadmodum apud inferos depictus is qui funem torquet, cui adest, qui depascens absumit id, quod tortum fuerit.

Vento loqueris.

Suidas addit & hoc, ἀνέμῳ διαλέγῃ, id est, Vento loqueris: pro eo quod est, inaniter. Nam ventus omnia dissipat, cogitq; euanescere. Vnde & Auris discerpta mādata, dixit Vergilius, quæ abierant in obliuionem. Plautus in Mostellaria,

> Hic nescit quidem nisi fœnus fabulari vento.

Consimili figura apud Athenæum legitur, γῇ καὶ οὐρανῷ λαλεῖν, id est, Cœlo ac terræ loqui.

Nugas agere.

Latinis perinde atque Græcis tritum adagium, Nugas agere: pro eo quod est, rem friuolam ac nihili facere, seu frustra conari. λῆρον ληρεῖς, Atticis familiare, id est, Nugas nugaris. Aristoph. in Nebulis, Socratem subtilium nugarum antistitem vocat quasi friuolarum argutiarum autorem, σοφωτάτων λήρων ἱερεῦ. λῆρος μακρὸς dixit Galenus libro περὶ δυνάμεων φυσικῶν 1. λῆρος οὖν μακρός ἐστιν ἅπαντα τὰ τοιαῦτα καὶ σαφῶς τῆς φύσεως ἔργα. id est, Magnæ igitur nugæ sunt omnis pororum suppositio ad vim naturalem. Iucundius fit, quum refertur ad personā, velut apud Athenæum lib. ... καὶ ὁ ποιητὴς ὅσα λῆρος ἐστί. i. Porrò poetas nugas esse prædicat dicūt & λῆρος, id est, deliras ac desipis: quod est, translatum ab aniculis, quæ posteaquā ætatis vitio cœperint desipiscere, futiles quasdā nugas blaterare solent. Ausonius ad Paulum:

> Phœbus iubet verum loqui.
> Etsi Pierias patitur lirare sorores,
> Nusquam ipse torquet aulaca.

In quibus versibus obscurior est allusio, ac propè dixerim inepta. Nam homo bilinguis pariter ad vtrunque sermonem, & duplicem nominis significatum respexit. Siquidem λῆροι, Græcis nugas significat, & liræ seu porcæ, Latinis vocātur sulci. Nam agricolæ primùm proscindunt, deinde comminuunt glebas, postremò lirāt. Proinde subtexuit, nunquā ipse torquet αὔλακα. Olim enim agricolatores delirare dicebātur, qui à recto sulcorum ordine deflecterent. Inde transumptum ad eos qui desipiscunt.

Actum agere.

Terentius in Phormione: Ohe actum, aiunt, ne agas, τὸ πραχθὲν μὴ πρᾶττε. A iudiciorum cōsuetudine sumptum, qua fas non est iterum agere causam, de qua iā sit pronunciatum. Plautus, Rem actā agis. id est, incassum laboras. Q. Fabius apud T. Liuium Dec. 3. li. 8. Scio multis vestrûm videri, patres conscripti, rem actā hodierno die agi, & frustra habiturum orationem, qui tāquam de integra re, de Africa prouincia sententiā dixerit. M. Tullius libello De amicitia, indicat, dici solitum de negocio, quod præposterè geritur. Sed cùm multis, inquit, in reb. negligentia plectimur, tum maximè in amicis & deligendis & colendis. Præposteris enim vtimur consilijs, & acta agimus, quod vetamur prouerbio.

Aquam in mortario tundere.

Ὕδωρ ὑπὲρ ὑπέρῳ κόπτειν, id est, Aquā pistillo tundere. Lucianus in Sectis, ὥσπερ ἄν τις ἐς ὅλμον ὕδωρ ἐγχέας σιδηρῷ ὑπέρῳ κόπτοι. id est, Tāquam si quis aquā in mortarium infusam ferreo pistillo tundat. Quadrat in eos qui laborāt inaniter: siquidem aquā si quis vel ætatem contundat, nihil aliud erit quàm aqua. Lucianus in eodem opere: οὐκ εἰδὼς, ὅτι κἂν ἀποβάλλῃ φασὶ τοὺς ὤμους κόπτων, ὕδωρ ὁμοίως τὸ ὕδωρ μένει. id est, Ignarus, quòd etiam si humeros, vt aiunt, verberando decutias, tamen aqua manet aqua. Suidas ad hunc effert modum: ἀποπτίσας τοὺς ὤμους ὕδωρ πτίσσων, ὁμοίως ὕδωρ μένει. id est, Versas scapulas aquam pinsens, aqua tamen æquè aqua manet. Quantumuis doceas ὄνον λύρας, quantumlibet admoneas stupidum, sui similis esse pergit.

Volantia sectari.

Huic affine est, quod vsurpat Aristot. 3. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ libro, τὰ πετόμενα διώκειν. id est, Volātia sectari. loquitur autem de vehemēter obscuris, & quæ difficillimum sit peruestigare Cui non dissimile est illud:

> Est aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum?
> An passim coruos sequeris, testáq; lutóq?

De ijs, qui nullum certum vitæ scopum sibi proponunt, sed ex tempore viuunt, ad quamuis occasionem mutabiles.

Vorsuram soluere.

Vorsuram soluere dicitur, qui sic è præsentibus malis extricat sese, vt alijs grauioribus impediatur. Nā Donato, vorsurā facere, est æs alienum alieno ęre soluere, aut minore fœnore maiorem acceptā pecuniam occupare. Hinc ducta voce, vt autor est Festus Pompeius, quòd vertant creditorem. Terentius in Phormione: In eodem luto hæsitas, vorsuram soluis. præsens quod fuerat malum, in diem abijt, plagæ crescunt. Cicero ad Atticum: Admirabilis abstinentia ex tuis præceptis, vt verear, ne illud quod tecum permutaui, versura mihi soluendum sit. In oratione pro L. Flacco: Negauit sese omninò vllam versurā fecisse Romæ. Seneca De beneficijs lib. v. Domi (quod aiunt) versura fit, & velut lusorium nomen statim transit. Idem libr. ... epistol. vltim. Vtut se res habet, ab Epicuro versura facienda est. id est, ab Epicuro sumendum est mutuum, quo tibi satisfaciā. Idem simili tropo dixit libro primo, epistol. 4. Sed vt epistolæ finem imponā, accipe quod hodierno die mihi placuit, & hoc quoque ex alienis hortis sumptum est. Lactātius libro 2. Institutionum vsus est hoc prouerbio: Cùm ... itur, inquit, ortum rerum tribuis naturæ, ac detrahis Deo, in eodem hęsitās luto, versurā soluis. Explicuit eleganter hāc metaphorā Demosthenis in Olynthiaca 3. δέδοικα ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥσπερ οἱ δανειζόμενοι ῥᾳδίως ἐπὶ τοῖς μεγάλοις τόκοις, μικρὸν εὐπορήσαντες χρόνον, ὕστερον καὶ τῶν ἀρχαίων ἀπέστησαν· οὕτω καὶ ἡμεῖς αἱ ἐπὶ πολλῷ φανῶμεν ἐρρᾳθυμηκότες, καὶ ἅπαντα πρὸς ἡδονὴν ζητοῦντες, πολλὰ καὶ χαλεπὰ, ὧν οὐκ ἐβουλόμεθα, ὕστερον εἰς ἀνάγκην ἔλθωμεν ποιεῖν, καὶ κινδυνεύσωμεν περὶ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ. id est, Vereor Athenienses, ne quemadmodum hi, qui contrahunt æs alienum, facilè magnis vsuris, ad breue tempus diuites sunt, paulo pòst etiā à principali summa excutiuntur: itidem & nos, si diutius videamur negligentes, cunctáque ad voluptatem quærentes, paulo pòst in necessitatem veniamus, vt nobis multa etiā acerba sint facienda, quæ nequaquā voluerimus, déque hoc ipso loco periclitemur.

Saxum voluere.

Λίθον κυλινδεῖν, id est, Saxum voluere dicuntur, qui inexhausto quopiam atque inutili labore fatigātur. Terentius in Eunucho: Satis diu iam hoc saxum voluo. Donatus admonet, prouerbium fuisse in eos, qui inextricabili sudore, sed inutili affligerentur: tractúmque putat à notissima Sisyphi fabula, saxum apud inferos sursum ac deorsum voluentis. Aptè verò stolidum militem saxum vocat: cui ipse fuerit Sisyphus, vafer & callidus.

Ex inanibus paleis.

Ἀτὰρ ἐκ κενεῶν ἀχύρων περιφορὰς ποιεῖ, id est, Atqui è puris paleis trituram frumenti facis. id est, Operam sterilem & infrugiferam sumpsisti. Natum à rusticis adagium

gium, cum malè enatis segetibus, præter culmos & paleas nihil adferunt in horrea. Recensetur à Diogeniano.

Frustra canis.

Ἄλλως ᾄδεις, id est, Frustra canis. Πρὸς κωφὸν ᾄδεις, id est, In vanum cantas. De ijs, qui frustra suadent. A cantoribus ductum, qui cùm ingrati sunt auditoribus, inaniter canunt, cùm à nemine audiantur: aut qui canunt suo sumptu, nihil auferentes præmij. Nam cantilenam Græci prouerbiali metaphora frequenter appellant orationem. Inde est illud in Euripidis Hecuba, ἥξει τι μέλος. id est, Veniet aliqua cantilena. Et, Eandem cantilenam canis: &, Ad aures occinere: &, ... φθέγξασθαι, i. præter cantum sonans. Vsurpauit adagium hoc, ac simul exposuit Lycophron poeta:

Τοιγὰρ ματαίως ... ἀνεὶς ...,
Ἄλλως ... μέλη.

Id est,

Itaq; ciebis irritos fidium sonos,
Ieiuna & indonata pulsans carmina.

Interpres addit prouerbium ad hunc etiam efferri modum: Εἰς κενὸν κρούεις τὰς χορδάς. id est, Frustra pulsas chordas. Sumptum autem à citharœdis, qui sic canunt, vt nihil accipiant muneris, & domi cibum capiant: hoc est, suo sumptu, suóq; victu, quemadmodum ait Plautus, alijs cantent. Nisi cui videbitur ad apologum Æsopi referendum, de tibicine frustra pisces inuitante cantilenis. Nam audierat Arionis fabulam.

Frustra currit.

Εἰς κενὸν τρέχει, i. Frustra currit: pro eo quod est, frustra laborat. Sic vsus est diuus Paulus Apostolus complurib. locis. Sumptum ab his qui in stadio cursu certant. Celebris est hic senarius:

Ἄβουλος ἀνὴρ εἰς κενὸν μοχθεῖ τρέχων.

Id est:

Temerarius labore currit irrito.

Celebratur & illud cuiuspiam ... τῆς ὁδοῦ. id est, Currunt extra viam. vbi quis sedulò quidem molitur, sed nulla certa ratione quæ præmonstret, quid quatenúsq. sequendum sit.

Milium torno sculpere.

Τὰς κέγχρους ... id est, Milij grana torno sculpere dicebantur, qui rem absurdam moliuntur. Milium enim minutius est, quam vt inde quicquam descalpi possit. Suidas ad hunc modum effert parœmiam, γελοιότερον ... τὰς κέγχρους ... id est, Magis ridiculè facis, quàm ij qui milij granula torno polire conantur.

Memorem mones, doctum doces, & similia.

Identidem in Plautinis ac Terentianis comœdijs occurrit: Memorem mones, & doctum doces. Idem pollet Græcanicum illud: λαλεῖς ... id est, Loqueris ei qui ipse rem calleat. ... λέγεις, id est, Scienti narras. Plato in Hippia maiore: ... id est, Hæc scienti Socrates narrabis. Euripid. in Hecuba:

Οὐκ ... εἰδόσιν δ' ὠνείδισας.

Id est,

Dixti nouum nil, sed probè scientibus
Hæc opprobrasti.

Homerus cùm aliàs aliquoties, tum Odyss. ρ.

Γινώσκω, φρονέω, τάγε δὴ νοέοντι κελεύεις.

Id est,

Esnoui, & teneo, iam narras ista scienti.

Idem Iliad. ψ. de Nestore admonente filium:

Μυθεῖτ' εἰς ἀγαθὰ φρονέων νοέοντι καὶ αὐτῷ.

Id est:

Dixit amico animo, licet hæc per se sapienti.

M. Tullius lib. epist. ad Attic. 9. Mirandū enim in modum Cn. noster Syllani regni similitudinem concupiuit, εἰδότι σοι λέγω.

Obturbas frustra velut vnda.

Ὀχλεῖς μάτην με κῦμ' ὅπως.

Id est:

Turbas me vt vnda inaniter.

id est, Incassum mihi molestus es. Fragmentum est ex poeta quopiam. Traductum ab vnda, cautem assiduè verberante. Quò pertinet illud Maronis:

Quàm si dura silex aut stet Marpesia cautes.

Cancrum ingredi doces.

Καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις, id est, Cancrum rectè ingredi doces. De eo qui docet indocilem. Refertur in eiusdem Collectaneis. Finitimum, vel idem potius cum illo, quod paulo superius retulimus ex Aristophane, in prouerbio, Nunquam efficies. Pertinet ad genus ἀδυνάτων, Æthiopem dealbas, &c. Siquidem animal hoc non ingreditur nisi obliquo corpore, & in omnem partem mouet gressum. Dictum putant καρκίνον, quasi κάρα κινοῦντα, à mouendo capite. Dicitur & capite gignere.

Inuitos boues plaustro inducere.

Simile dictum etiam hodie perseuerat vulgò celebratum, Incommodum esse, bubus inuitis plaustrum ducere, aut inuitis equis plaustrum agere. Videtur autē ex Theognide sumptum:

Μή μ' ἀέκοντα βίῃ κεντῶν ὑφ' ἅμαξαν ἐλαύνε.

Id est:

Inuitum ne me scutica, stimulisq; subactum
Vi studeas vnquam ducendo inducere plaustro.

Inuitis canibus venari.

Inuitis canibus venari. Hoc adagio significatum est, non sat feliciter succedere quod à nolentib. extorquetur. Neque eorum officio vtendum, qui non ex animo operam suam nobis commodant. Apud Plautum in Sticho Panegyris patri interminans, ne se suámq; sororem inuitas viris collocet: Stulticia est, inquit, pater, venatum ducere inuitas canes. Addítque sententiam, qua metaphoram explicat: Hostis est vxor, inuita quæ ad virum nuptum datur.

Contra torrentem niti.

Contra torrentem niti dicuntur, qui frustra certant cum ijs, quos vincere non queant. Sumptū à natantibus, qui solent secundo natare flumine, maximè si torrens fuerit. Quòd si contrà nitantur, nihil promouerint. Vsurpat hoc adagium Aurelius Augustinus in epistola quadam ad diuum Hieronymum. Et laudatur à Iuuenale Crispi prudentia, qui Domitiani violentiæ concesserit, & ingenio alioqui insanabili obsecundārit:

Ille igitur nunquam direxit brachia contra
Torrentem. —

Item Ouidius:

Stultus, ab obliquo qui cùm discedere possit,
Pugnat in aduersas ire natator aquas.

Gregorius Theologus ad Eudoium rhetorem: ... id est, Non esse cogendum fluminis impetum, docet etiam prouerbium.

Contra stimulum calces.

Πρὸς κέντρα λακτίζειν, i. Cōtra stimulos iactare calcem: est frustra repugnare iis quos vincere nequeas, aut eos prouocare qui lacessiti noceant. Aut reluctari fatis, & incommodum quod euitare non queas, impatienter ferendo, non solùm non effugere, verumetiam conduplicare. veluti si quis vxorem nactus rixosam, assiduè cum ea litiget, nihil profecturus, nisi quòd illam reddat rixosiorem. Terentius in Phorm.

Nanq. inscitia est, aduersum stimulum calces.

Donatus παροιμίαν esse admonet cùm eclipsi: deesse enim, iactare: quod vnico verbo Græci dicunt, λακτίζειν. Plautus in Trucul.

Si stimulos pugnis cædis, manibus plus dolet.

Extat hoc adagium etiam in Actis Apostolorum: Durum est tibi cōtra stimulos calcitrare. i. durū aduersum Deum pugnare. Euripides in Bacchis:

Θύοιμ' ἂν αὐτῷ μᾶλλον, ἢ θυμούμενος

Πρὸς κέντρα λακτίζειν θνητὸς ὢν θεῷ.

Id est,

Potius sacra illi fecerim,quàm calcibus
Stimulos ferire coner,iracundia
Citus in Deum, mortalis ipse cùm siem.

Pindarus in Pythijs: ποτὶ κέντρον δέ τοι λακτιζέμεν τελέθει. id est, Contra stimulum autem calcitrare est. Metaphora ducta est à bobus, quos agricolæ lignis præacutis à tergo fodiunt. vnde & βουπλῆγες dicuntur in prouerbio:

Πολλοὶ βουπλῆγες, παῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρες.

Id est,

Multi boum stimulatores, pauci autem terræ aratores.

Quòd si quando calcib. repugnent aduersus stimulũ, grauius etiam lædũtur boues, tantùm abest vt stimulo noceant. Plutarch. in commentario περὶ ἀοργησίας, cuiusdam meminit Ctesiphontis pancratiastæ, qui per iracundiam mulæ calcitranti recalcitrârit.

Senis doctor.

Γεροντοδιδάσκαλος, id est, Senis doctor. Citatur sæpiculè titulus hic à Nonio Marcello, inter titulos fabularum Varronis: quem dubium non est prouerbialem esse, sicuti sunt alij plerique. Conuenit in eũ, qui in sera re atque intempestiua frustra sumit operam. Siquidem vt est iuuenta docilis, atque in quemuis habitum sequax, ita senecta intractabilis, tarda atque obliuiosa. Proinde Theognis:

Μή με δίδασκ', οὐ τοι τηλίκος εἰμὶ μαθεῖν.

Id est,

Ne doceas me, ætas iam facit indocilem.

Euripides in Bacchis:

Γέρων γέροντι παιδαγωγήσω σ' ἐγώ.

Id est:

Senem senex & ipse te erudiuero.

Atque hic quidem versus inuentus est in Sophoclis Philocteta, quem celebrem ac prouerbialem fuisse testatur Gellius libr. Noctium xiij. Vafro titulum suum sumpsisse videtur ex Euthydemo Platonis, vbi Socrates narrat Connum præceptorem suum, à quo senex fidib. canere didicit, ludibrij causa à pueris vocatum fuisse γεροντοδιδάσκαλον. Ad hanc sententiam pertinet, quod dixisse fertur Diogenes, [illegible] i. Mortuo mederi, & senem admonere, idem esse. Quanquam inutilis est sententia, quæ senes deterret à discendis ijs, quæ nescire turpe est.

Asinus balneatoris.

Ὥσπερ ὄνος βαλανέως, id est, Vt asinus balneatoris. Dictum est in eos, qui ex suis laboribus ipsi nihil fructus caperent. Plutarchus in libello [illegible] id est, Nihil inde capiens cõmodi, velut asinus balneatoris, qui ligna & sarmenta defert, semper fumo ac fauillis oppletus, nunquam autem particeps balnei, neq; temporis, neq; mundiciæ. Loquitur de diuite parco ac sordido, qui cùm sit onustus diuitijs, non fruitur tamen.

Exurere mare.

Admonuimus ἀδύνατα fermè pertinere ad cognationem prouerbiorũ. Quod genus est illud quod refert Vergil. Æneid. lib. 9.

—Maria antè exurere Turno,
Quàm sacras dabitur pinus.—

Nec dissimile est quod habet Propertius:

Tu prius & fluctus poteris siccare marinos,
Altáq; mortali detrahere astra manu.

Mare exhauris.

Θάλατταν ἀντλεῖς, i. Mare exhauris. De eo qui conatur, quod effici non possit. Nam montes vtcumq; perfodiuntur, at mare non possit exhauriri.

Muscas depellere.

Muscas depellere, etiam hodie vulgato ioco dicitur, qui ocioso atq; inutili fungitur officio. Aristophanes in Vespis:

Ἀλλὰ φυλάττει διὰ χειρὸς ἔχων ἢ τὰς μυίας ἀπαμύνει.

Id est,

Imò cauet præ manu habens, etiam muscas depellere curans.

Conchas legere.

Summi ocij est, & vmbilicos legere in littoribus: qui lusus esse solet puerorum. Quanquam transferri potest ad eos, qui aliud agentes, obiter etiam leuiora quædam animi gratia admiscent. Crassus orator apud Ciceronem lib. De oratore 2. de Lælio & Scipione loquens: Non audeo, inquit, dicere de talib. viris, sed tamen ita solet narrare Scæuola, conchas eos & vmbilicos ad Caietam & ad Lucrinum legere consueuisse, & ad omnem animi remissionem ludúmq; descendere. Vmbilicos opinor appellabat, vel conchas vel calculos, vmbilici formam imitantes, vel herbam quæ Veneris vmbilicus dicitur, autore Dioscoride. In conchis enim incredibili varietate lusit natura, quemadmodum refert Plin. libr. [illegible] cap. 33. Tot, inquit, colorum differentiæ, tot figuræ: planis & concauis, longis & lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæsis, in dorsum elatis, leuib. rugatis, denticulatis, striatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso, foris effuso, intus replicato. Iam distinctione virgulata, crinita, crispa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim, vndatim, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expansa, prædensata, porrecta, sinuata, breui nodo ligatis, toto latere connexis, ad plausum apertis, ad buccinam recuruis, &c. In subterraneo domicilio, quod ostenditur iuxta Cumas Italiæ, quod vulgus fingit fuisse antrum Sibyllæ, quum verisimile sit fuisse speluncam prædonum ac piratarum, visuntur parietes vario concharum contextu musaicum opus imitantes. Valerius Maxim. lib. 8. c. viij. de Scipione & Lælio refert idem quod narrat Cicero.

Aues quæris.

Ὄρνις ζητεῖς, Aues quæris. Rem vagam, & captu difficilem sequeris. Persius:

An passim sequeris coruos, testáq; lutóq;?

Item Aristoteles, τὰ πετόμενα διώκειν, id est, Sectari volantia. Et ante hunc Plato in Euthyphrone: τὸ δὲ πετόμενόν τινα διώκεις; id est, Quid autem volantem quempiam insectaris?

Humi hauris.

Χαμαὶ ἀντλεῖς, id est, humi hauris. De inaniter laborante dicebatur. Nihil est enim quod è solo haurias, hoc est, ab imo putei fundo, si is siccus sit. Apparet dici posse quoties exhausta copia, non multum superest, quod haurias. Zenodotus meminit.

Influit quod exhauritur.

Ἐπιρρεῖ τὸ ἐξαντλούμενον, id est, Affluit quod exhauritur. Vbi quis frustra sumit operam in re quapiam. Lucianus in Sectis: [illegible] id est, Influit, iuxta prouerbium, negocium dũ exhauritur, ac diuersum quiddam accidit atq; in Danaidum dolio. De philosophiæ studio loquitur, in quo quantumlibet operæ sumpseris, nũquam tamen deest quod te laborib. exerceat, & labor laborem serit: & iuxta Sophoclem,

Πόνος πόνῳ πόνον φέρει.

Id est,

Labore laborem fert labor.

Zenodotus carmen prouerbiale recenset huiusmodi:

Ἀντλοῦμεν [illegible] ἐπιρρεῖ.

Id est,

Exhausimus quidem illam, at influit altera.

Sumptum à nautis, naui pertusa frustra sentinam exhaurientibus, tantum humoris accipientibus fissuris, quantum ab illis educitur. Videtur ad hanc parœmiam allusisse Plato libr. De legibus 7. τί πολὺ τοῦτο αὔξοιτ' ἂν ἐπιρρέον; id est, Quid igitur multum augmentũ, cùm affluat? Quem sanè locum adducit Athenæus libro Dipnosophistõn v.

[Greek] .id est, Siquidem iuxta ipsum iam Platonem affluit mihi turba talium Gorgonum. Seneca libro De ira 2. Nunquid ille cuius nauigium multam vndiq; laxatis compagibus aquam trahit, nautis ipsiq; nauigio irascitur? Occurrit potius, & aliam excludit vim, deinde aliam egerit, manifesta foramina præcludit, latentibus & ex occulto sentinam ducentibus, labore continuo resistit: nec ideo intermittit, quia quantum exhaustum est, subnascitur. Apud Athenæum lib. 4. quum in conuiuio post lentem rursus alter cocta lens apponeretur, quidam alludens ad prouerbium ait:

[Greek]

Id est,

Exhauseramus lentem, at influit altera.

Non dissidet ab illo: [Greek].

Herculei labores.

[Greek], id est, Herculei labores, bifariam accipiuntur: partim plurimi atq; ingentes, quique vires desiderent Herculanas: quemadmodum vsurpauit Catullus:

Sed te, inquit, quærere iam Herculis labos sit.

Item Propertius:

Deinde vbi pertuleris, quos dicit fama labores
Herculis:

Ac rursum alibi:

Non labor Alcidæ. —

M. Tullius lib. De finibus 2. At quum de omnib. gentibus optime mererere, quum opem indigentibus salutémque ferres, vel Herculis perpeti ærumnas (sic enim maiores nostri labores non fugiendos tristissimo verbo ærumnas etiam in deo nominauerunt:) exigerem ex te, &c. Partim Herculei labores dicuntur, qui sunt eiusmodi, vt alijs quidem maximas adferant commoditates, cæterùm autori suo nihil fermè fructus adducant, præter aliquantulum famæ, plurimum inuidiæ. Idque ita fato quodam accidisse putat, quòd [Greek] id est, quarta natus luna credatur, sicut alio dictum est loco. Homerus poetico more causam in Aten deam & Iunonem reijcit, quæ infesta Herculi, tanquam expellice nato, periculis omnibus illum obiecerit. Celebrantur igitur, atque etiam enumerantur à poetis Herculani labores: quorum omnium longè difficillimus ac maximus hydra Lernæa, malum pertinax, ac propemodum inexpugnabile illis qui iam omnia deuicerat. Cuius symbolo veteres inuidiam exprimere voluisse, satis indicat Horatius in Epistolis, cum ait:

—Diram qui contudit hydram,
Notiq; fatali portenta labore subegit,
Comperit inuidiam supremo fine domandam.

Consueuit enim hæc teterrima pestis pulcherrimorum facinorum esse comes, eximiámque virtutem non aliter quàm vmbra corpus assequi, vt appositè dixerit Iosephus in opere De Iudæa capta: [Greek]. id est, Nulla ratione fieri potest, vt in rectè factis effugias inuidiam. Quis enim vmbram effugiat inuidiæ, nisi pariter & virtutis lucem effugerit? Cohærent inuicem hæc duo, ac rem omniū optimam res omnium pessima comitatur. Proinde Pindarus videtur non sine causa scripsisse:

[Greek]

Grauiter & indignè ferens, nimirum quod est indignissimum, præclara facta inuidiæ præmio pensari. Neque verò parum concinnè veteres illi videntur inuidiæ symbolum Exoetræ tribuisse: primùm palustri malo, quod (quemadmodum tradunt etiam naturalium causarum vestigatores) magis huic morbo sint obnoxij, qui humili abiectóque animo præditi sunt: sunt autem quibus sanguis inest frigidior. Eámque ob causam & apud Nasonem:

—Inuidiæ domus est in vallibus imis
Abdita, sole carens, non vlli peruia vento,
Tristis, & ignaui plenissima frigoris, & quæ
Igne vacet semper, caligine semper abundet.

Neque verò cum simplici portento res, sed centum armato capitibus: quorum si quis vnum aliquod execuerit, in eius locum protinus duo suppullulent. Ea videlicet inuidentiæ natura est, vt si cōtrà luctaris, magis ac magis irrites: si quando coneris splendore virtutis opprimere, tum insurgat acrior, & intumescat. Hic si recidas, illic maior oboritur. Carptim extingui non potest, vix tandem obruitur. Verùm id perpaucis contingit, ac vix etiam ipsi Herculi. Quanquam enim liuor velut ignis, alta petit: est tamen omninò aliquid vsqueadeò perfectū & illustre, vt eò non possit attingere. Quò loci peruenisse sese gloriatur Horatius, cùm ait:

— Inuidiaq; maior.

Ac rursum alibi:

Et iam dente minus mordeor inuido.

Iam verò quid aliud est, quod obtrectatores isti clancularij solent in eos euomere, qui pulcherrimis sudoribus orbi prodesse conantes, præclarum aliquid moliūtur, quàm merum virus, ac venenum plus quàm lethale? Quandòquidem generosis & excelsis animis sua fama quam impetunt isti, non paulo carior antiquiórq; solet esse, quàm ipsa vita. Porrò quod gentiliū fabulæ sub Herculis ænigmate significarunt, idem Hebræorum historia sub Ioseph inuolucro nobis innuit. Nā quod illi Lerna, id huic fuit fratrū inuidentia. Sic enim interpretatur Philon in libro cui titulus, [Greek]. Existimat aūt Ioseph eorum repræsentare personam, qui rerum publicarum gubernacula tractant. Hoc videlicet argumento, quòd is pastor adhuc quū esset, iam tum rectè factis, simul & patris fauorem emeruit, & germanorū in se cōcitauit æmulationem. Quid aūt aliud est Rempu. administrare, quàm pastorem agere? Quandoquidem & Homerus, quem inibi citat etiam Philon, regem [Greek], subinde vocat. Siquidem nullorū benefactis malignius respondet gratia, quàm eorum qui de vulgo bene merentur. Sed quod Hercules assecutus est igni Grecanico, id Ioseph magnitudine benefactorū, ac diuini numinis fauore consecutus est, vt inuidiā obrueret, & eosdē aliquādo supplices haberet, quos antea pertulerat æmulos, seq; iam illi vitā debere faterētur, cuius vitæ pridem tetenderant insidias. Proinde principes, qui publicum agunt negocium, hoc animo præditos esse oportet, vt ad hoc exemplar communem modò spectent vtilitatē: nec magistratū, perinde quasi cauponatio sit, sibi gerant, non alijs: nec legum veluti laqueis, insidiari velint ijs, vnde perspexerint emolumentum aliquod auferri posse, sed gratis de bonis benemereantur; cùm monstris, hoc est, cum vitijs assiduum bellum gerant, solā recti conscientia, tanquam abundè magno rectè factorū præmio contenti. Quòd si meritis suis fama malignè responderit, si clanculum obsibilauerit liuor, si Lernæa belua, vel trecentis capitibus vndique venenum afflauerit: tum illud demum animi verè sublimis & inuicti fuerit documentum, nihilo segnius ad immortalem eniti laudem, ac vel maximis incommoditatib. suis aliorum consulere cōmodis; & hunc pulcherrimum maximúmq; virtutis fructū ducere, si quā plurimis quàm maximè prodesse liceat, atq; hac parte, quoad mortali fas est, immortale numen imitari. Ad quod cū nulla gratia, nullū officium à nobis rediré queat, tamē natiua quadam bonitate, solis in more, omnib. gratis & ingratis, dignis iuxtà atq; indignis, suā impertit munificentiam, hunc vnum spectans fructum, si quàm plurimos sui participes efficiat. Verùm vt ad Deum nullum emolumentum benefactorum refluere potest, ita nec ingratitudinis molestia potest attingere. Mortalibus illud sæpenumerò euenit, vt pro summis meritis summam inuidiam, summúmque reportent incommodum. Quòd si vllis hominum laboribus hoc cognominis debetur, vt Herculani dicantur: eorum certè vel maximè deberi videtur, qui in restituendis antiquæ veræque literaturæ monumentis elaborant. Quippe qui cùm sudores incōparabiles suscipiant propter incredibile negocij difficultatem, tamen vulgi summam in se concitant inuidiā. Cui cū res præclaræ semper obnoxiæ fuerunt, tum verò præcipuè nouitas nō solùm apud imperitos, verumetiam apud eruditos. Adeo nusquam magis ingrati sumus, magis inuidi, magis morosi, nusquam minus candidi, quàm in pensitādis eorū laborib. quibus (meo quidem animo)

nulla vnquam satis digna gratia referri queat. Indocti negligunt, semidocti rident: docti, si paucos exceperis, præcipuos quidem illos, sed tamen paucos, partim inuident, partim morosius carpunt, ac dissimulatis tam multis quæ rectè dicta sint, sicubi forte fortuna semel aut iterum lapsus fuerit autor (quis autem non labitur aliquando?) id solum annotant, id solum meminerunt. I nunc, & hoc tam magnificum præmium, tot támque diuturnis vigilijs, tot sudoribus, tot incōmodis redime. Abdica te communibus humanæ vitæ voluptatibus, neglige rem familiarem, ne parce formæ, ne somno, ne valetudini. Boni consule iacturam oculorum, accerse præmaturum senium, contemne vitæ detrimentum, vt plurimorum odiū in te cōcites, plurium inuidiam, vt pro tot vigilijs ronchos aliquot auferas. Quem quæso hæc non deterreant à capessendis huiusmodi laboribus, nisi si quis sit animo planè Herculeo, qui possit alios iuuandi studio, quiduis & facere & pati? Commouit hæc cogitatio nonnihil animum meum, vt verum fatear, atque in medijs huius operis exantlandis laborib. lassitudo quædam oborta est: cogitanti nimirum, qualibus viris, quos nostra vidit ætas, quàm malignè fama respondeat, etiam aliquanto iam tempore defunctis: quàm irreuerenter despiciantur ab ijs, quos verè dixerit indignos, qui illis matellā, vt dicitur, porrigāt: quàm ingratè carpantur à semidoctis: quàm pauci etiam inter eruditos, qui candidè, plenoq; laudent ore. Alius desiderat aliquid, alius inuenit quod non probet, alius vitam incessit, alius fastidienter laudat, vt præstiterit vituperasse. Porrò nulli iudicāt iniquius, quàm vel semidocti, qui doctrinam alienam sua metiuntur, & reprehendendum existimant quicquid ipsi non didicerunt: vel eruditi, qui nondum hoc laboris genus degustarunt. Nā hi planè iuxta Græcorū prouerbium, ἀπὸ πύργου κρίνουσιν ἀχαιούς. & ipsi stantes in littore, nauigantis artem ac discrimen spectant ociosi. Quòd si fecissent periculum, vt minore fastidio, ita maiore cum venia legerent aliorum lucubrationes. Hoc itaq; cū videas tantis in re literaria proceribus, vel heroibus magis accidere: quid tandē auguter futurū de me, cuius omnia quàm ad illos mediocria, vel (vt verius dicam) nulla sint, equidem non sum nescius: præsertim in hoc scripti genere, in quo multò plus est laboris, quàm quisquam facilè coniectet, qui periculum ipse nūquàm fecerit? Deinde multis de causis lapsus facillimus. Postremò nusquam citius inuenerit quispiam quod desideret. Quare non arbitror futurum alienum, si posteaquam ipse locus admonuisse videtur, super hisce rebus pauca disseram: non quo meum iactitem ingenium, aut ostentem industriam, sed vt lectorem mihi reddam æquiorem. Erit autem certè multo minus iniquus, quisquis perpenderit, quàm immensis sudoribus, quàm infinitis difficultatibus, hæc adagiorum quantumlibet rudis sylua mihi constiterit. Iam hic igitur primus esto calculus, rerum ipsarum antiquitas, non ab Euandro, aut Aboriginibus, sed ἀπὸ κρονικῶν, quemadmodum dicunt Græci, sed ab ipso vsque Saturni seculo, & si quid est hoc etiam antiquius repetita. Vnde fit, vt pleraque sint à nostrorum temporum consuetudine δὶς διὰ πασῶν, quod aiunt, semota. Proinde quid sibi velit adagium, aut diuines oportet, & Delium aliquem natatorē requiras, aut ex antiquis autoribus petas enarrationem. Et quibus tandem autoribus? Non ex vno alterôve, aut certis aliquot, quemadmodum vsuuenit in alijs argumentis. Velut, si quis instituat de arte dicendi conscribere, certos quosdam habet & idoneos autores, & eos non admodum sanè multos, quos imitari sufficiat. At hic quicquid est scriptorum, veterum, recentium, bonorum simul & malorum, in vtraque lingua, in omnijugi disciplina, breuiter in omni scripti genere, necessum fuit, non dicam euoluere, sed curiosius ac penitius excutere, rimarique. Siquidem adagia, ceu gemmulæ, quòd minuta sint, fallunt nōnunquam venantis oculos, ni acrius intendas. Præterea nec obuia sunt, sed pleraque retrusa, vt prius eruenda tibi sint, quàm colligenda. Quis autem satis æstimet, quàm infiniti laboris sit, res tam minutulas, ceu per omnia maria terrásque rimari? Vix ætas humana suffecerit, vt tot vtriusque linguæ poetas, tot grammaticos, tot oratores, tot dialecticos, tot sophistas, tot historicos, tot mathematicos, tot philosophos, tot theologos, quorum vel titulis recensendis defatigetur aliquis, excutias ac reuoluas, neq; id semel, sed sursum ac deorsum in his, vtcunq; res postularit, Sisyphi saxum voluere. Iam hoc, opinor, nemo nō videt, nemo nō fatetur esse maximū. At ea quota portio quæso nostri sudoris? En tibi restat agmen penè maius interpretum, in quib. aliorū supinitas atq; indiligentia, nonnullorum etiam imperitia (nam hi quoque sunt euoluendi, nimirum vt aliquando legas aurum è stercore) nō mediocrē sarcinam adiunxêre nostris laboribus. Age verò quid ego nūc allegem prodigiosam librorū deprauationem: quæ sic Latinorum pariter & Græcorum codices omneis occupauit, vt quicquid attigeris citaturus, vix vnquam contingat, quin aut manifestum mendum offendat, aut suboleat occultum? Ibi verò sudor nouus, exploranda, corrogandáque exemplaria, nec ea sanè pauca: quo videlicet è multis vnum aliquod contingat emendatius, aut multorum collatione, quod verum ac germanum sit, quasi diuines. Ferendum hoc quoque, nisi penè toties accideret, quoties citaueris aliquid. Citādum autē passim. His tam multis appone & illum calculum, haud quaquam opinor aspernandum, quòd opera veterum, ex quib. ceu fontib. hausta sunt prouerbia, magna ex parte desiderātur. Siquidē vtraq; Græcorū Comœdia funditus intercidit, vno excepto Aristophane. Latinorū item tragœdia, præter vnū Senecā. Fortassis & hoc tolerari poterat, si modò lucubrationes illorum extarent, qui prouerbia ab illis collecta, cōmentarijs sunt interpretati. Quorum de numero sunt Aristoteles, Chrysippus, Clearchus, Didymus, Tarrhæus, cúmq; his alij nonnulli: quorum ne tantulum quidem fragmentum ad nos peruenit. Supersunt igitur nobis recentiores quidam vt indiligentes, nullóq; delectu, ita ieiuni quoq; mutiliq;: velut Zenobius, Diogenianus, Suidas: quib. haud dum cōstitui, malámne gratiā debeamus, qui ex tam absolutis, támq; copiosis autorib. tam paucula quædā, támq; nuda nobis tradiderint: an bonam, quòd illorum studio qualiacunq; fragmenta vetustatis ad nos permanârint: nisi si quis id etiam horū epitomis acceptum ferat, quòd illi neglecti perierint. Quemadmodum Latini quidam Liuij interitum, Floro: Trogi Pompeij, Iustino: Iuris Cæsarei, Iustiniano: Theologiæ, Sententiarum, vt vocant, autori, solent imputare: neq; id prorsus ab re, mea quidē sentētia. Quid quòd inter hos vsqueadeò non conuenit, vt sæpenumerò secū pugnantia scribant, vt hoc deniq; pōdus accedat tuis laborib. non euoluendi solùm eadē de re varios interpretes, verumetiā iterū atq; iterum inspiciendi, conferendi, perpendendi, iudicandi. Nunc illud etiā mihi cogita, in alijs libris sæpe locū esse ingenio, vt adsit inueniendi, ceu pariendi voluptas, possisq; quouis tēpore, mentis agitatione portionem aliquā operis absoluere, quantūq; valueris ingenij celeritate, tātū maturare quod institueris: hic velut alligatus pistrino, nō fineris vel latū, vt aiunt, pedē à codicib. discedere. Totū.n. ferè negociū pendet à codicū copia, præcipuè Græcorū, quorū iam quanta sit inopia, nemo nescit. Vnde fit, vt partim oculos cōteras in voluminib. cariosis, situ obsitis, laceris, à tineis ac blattis vndiq; derosis: tū aūt non rarò lectu etiā difficillimis: breuiter eiusmodi, vt qui in eis diutulē versetur, facilè cariē & seniū quoddā sibi contrahat: partim etiā alienis. Quod ipsum quāti referat, vel me tacēte, protinus agnoscūt ij, qui fecēre periculū. Vt ne dicā interim illud, quid in huiusmodi cōmentarijs voluptatis est, id totū esse lectoris, ad scriptorē nihil attinere, præter odiosum illū, ac semper eundē colligēdi, conuertēdiq;, explicandiq; laborē. Atqui voluptas vna res est, vt verè dixit Aristot. quę præstat vt in labore diu perseuerare possimus. Alibi licet ingenio ludere, licet eloquētię flosculis aliquādo lasciuire. Sūt excessus amœni, in quib. lassus desideas, ingeniique vires refocilles. Cū in omni negotio, tū præcipuè in literis, varietas satietatē arcet, neq; patitur oboriri tædiū. At hic mihi non δὶς κράμβη, quemadm. est in Gręcorū prouerbijs, sed ter millies eadē illa repetenda fuerunt, quid sibi vellet adagium, vnde natum esset, & quem in vsum conueniret, vt non alibi magis quàm hic locum haberet illud Grecis tritum adagium, ταὐτὸν ἀλετρεύειν. Postremò nōnulla voluptatis pars est, huiusmodi tractare res, quæ tractatu niti-

nitescant, quæq; splendorem & orationis copiam autori suppeditent. Hic quæ tractantur, omnia sunt eiusmodi, vt vsu, non tractatione splendescant: ac tum demum genuinam suam ostendant gratiam, cum gemmarum instar commodè inserta orationi vsuntur. Separata frigent, ac minutula leuiaque quæpiam esse videntur. Adde nunc, quòd alibi summa rerum opus æstimatur, & lector non aliter quàm scriptor laborat: huiusmodi quoniam captim leguntur, qui legit, ad vnum quodlibet prouerbium animum adfert integrum, ociosum, nõnulli fortassis auidum etiam, alius contrà fastidientem. Quàm aũt iniqua interim mea conditio, à quo illud requiritur, vt in singulis adagionib. expleam ociosum, satiẽ auidum, satisfaciam fastidioso? Accedit ad hæc omnia, Græca vertendi labor, quem profectò nemo non difficillimũ iudicabit, nisi qui nunquã annixus sit, vt ex bene Græcis bene Latina faceret. Hic mihi rursum perpẽde tantam autorũ varietatem, quorum vnicuiq. suus reddendus stylus: cogita tot carminum genera, quorum in hoc opere tam ingens incidit turba (nam arbitror esse non pauciora decem millibus:) vt si quis hoc mensium spacio, quibus laborem hunc absoluimus tantùm carmina tam multa Latinè reddidisset, idque carmine, non videatur vsquequaq; insimulandus ignauię. Porrò quid alij sensuri sint nescio. Equidem etiam illud arbitror esse nonnihil, in tam immenso prouerbiorum numero meminisse, quid quo loco dixeris, neque rerum turba confundi, Proinde qui in tantis difficultatibus versetur, quas omneis vel percensere sit difficillimum, quid mirum si quando labi contingat, maximè festinantem? Cur autem mihi festinandum fuerit, mox reddetur ratio. Quòd si Flaccus etiam in alijs argumentis, in quibus hæc absunt incommoda, dat veniam maculis, quas aut incuria fudit,

Aut humana parum cauit natura:

si condendũ putat, vt in opere longiusculo somnus obrepat: si non indignatur Homero alicubi dormitanti: quid tandem causæ est, cur mare cœlo misceamus, si pauculi fortè errores in huiusmodi deprehendantur opere, in quo præter communes illas labendi causas, nec liberũ sit rem tuis auspicijs peragere, & eiusmodi duces habeas, qui subinde præbeant ansam errandi? Vt ne quid dicam interim de codicum mendis, quæ nonnunquam doctissimis viris imponunt, vt sileam de tædio, quod vel præcipuè consueuit ingenij vigorem hebetare, vt taceam de tam varia rerum omnijugarum quasi farragine, qua fit vt animus huc atq; illuc in tam multa distractus, non possit semper sibi præsens esse. Reliquum esse videtur, vt paucis occurramus & ijs, quos auguror in hac nostra sylua, curæ diligentiæque plusculum desideraturos. Nam quosdam hoc animo esse video, vt libros mole, non eruditione metiantur: & id demũ absolutũ existiment, vbi nihil adiungi possit, supersint pleraq;, quib. nihil satis nisi quod impendiò nimiũ: atq. ibi denique copiam esse iudicant, cũ ad satietatem vbiq; dicũtur omnia. Horũ igitur quispiá dicet, quædam à me copiosiùs locupletiusq. tractari potuisse. Tum autẽ in euoluendis autorib. occurret alicui locus aliquis, qui ad prouerbiũ faciat, aut nõ faciat, sed illi facere videatur: hunc protinus cauillabitur præteritũ à nobis. Principiò, quis rogo tam arrogans, qui istud ausit profiteri? quis tam iniquus vt exigat, in huiusmodi scripti genere ne quis omninò prætereatur locus? Vt nihil non legeris, nihil non annotâris, nihil non apparaueris: itáne statim in tam immensa rerũ turba succurrit quod oportuit, quoq; oportuit loco? Deinde quæ tandẽ futura fuerat ista molesta diligentia, vndecunq; conquirere, quicquid quocunq; modo poterat ad prouerbij locupletationem accommodari? Quis tandem futurus fuerat voluminum aut modus, aut finis, si Sardonium risum (vt hoc exempli causa ponã) explicans, totius huius insulæ descriptionem è Geographorum omnium libris repetere voluissem, loci situm, gentis antiquitatem, originem à capite, quod aiunt, vsque ad calcem percensere? Deinde quæ sit eius herbæ species, quæ vis, quicquid apud vllum medicorum super hac literis proditum inueniatur, in vnum conuerrere? Ad hæc qui risus ille gignatur, quibusque de causis appareat in moriente, ex physicorum sententia commemorare? Deinde quibus hoc risus genus aliquando fuerit familiare, ex omnib. historiarum monimentis perquirere? Tum autem, quàm hic risus virum probum dedeceat. In summa quicquid de laudato aut illaudato risu legatur apud morales philosophos, ac poetas, id omne in eundem congerere aceruum? Postremò, si quod apophthegma, si quid vrbanè dictum, si quod memorabile factum, si quis apologus, si qua fabula, si qua sententia, si quid omninò vel affine, vel contrarium, quod ad explicationem adagionis vtcunque trahi queat, id vniuersum accumulare? Hoc propositi si mihi fuisset, quis non videt ex singulis adagijs singula volumina reddi potuisse? Quî minus absurdum hoc, quàm si prouerbiũ, Ἰλιὰς κακῶν enarraturus, vniuersum bellũ Troianũ, à gemino, sicut ait Flaccus, ouo pergam ordiri? aut explicaturus ὀδύσσειον μηχάνημα, vniuersum Odysseæ retexã argumentũ? Deinde quàm frequenter hic incidunt loci communes de morte, de vita, de amicitia, de simultate, de iusto atque iniusto. Sed ineptè facio, qui eos recensere pergam, cum totidẽ penè numero sint, quot ipsa prouerbia: quos haud magni negocij fuerat ita declamatorijs locupletare rationibus, vt singuli vel in voluminis magnitudinem fuerint exituri. At istam sanè diligentiam, præterquam quòd ea stultissima futura fuerit, ne præstare quidem possit qui scribit Chiliadas, neque ferre qui legit. Itaque magis arbitratus sum, in hoc opere modum esse quærendum mihi quàm copiam, exitum potius quam progressum. Quanquam si quid properantibus nobis velut obiter in mentem venit, quod & dignum cognitu videretur, & à prouerbio non alienum, id quidem non sumus grauati, ceu auctarium adijcere. Denique sunt aliquot loci (cur enim non ingenuè fatear?) sed hi non admodum multi, in quibus & ipsi desideramus nonnihil: quos tamen non existimauimus omninò silentio prætereũdos, tametsi nobis nõ vsquequaq; satisfacerent ea, quę super his apud autores adhuc reperissemus: sed vel in hoc recensere visum est, vt alijs, quibus seu plus est ocij, seu maior librorum copia, seu memoria felicior, & vberior eruditio, diligentius vestigandi ministraremus occasionem: ipsi Comicum interim illud vsurpantes, οὐχ οἷς θέλομεν, ἀλλ' οἷς δυνάμεθα. Videbam & ordinem nonnullum induci posse, si similium, contrariorum, confiniúmque rationem secutus, titulos quamplurimos proposuissem, & vnumquodque prouerbium, velut ad suam classem retulissem. Verùm hunc prudens omisi: partim quòd in huiusmodi miscellaneis hoc ipsum mihi videretur, nescio quo pacto decere, si nullus adsit ordo: partim quia videbam, si omnia eiusdem sententiæ, velut in eandem classem infulsissem, futurum vt ex æqualitate lectori tædium oboriretur, ac subinde nauseans clamaret illud, δὶς κράμβη θάνατος, καὶ ὁ δὶς ἡμερινὸς δεῖν ἐν τῷ βιβλίῳ. partim quòd me deterruerit magnitudo laboris. Cur enim mentiar? Perspiciebam id fieri non posse, nisi totum opus denuò, à capite vsque ad calcem retexuissem, neque cogitandum de æditione, nisi iam supremum illum Colophonem addidissem, vt verè iam opus futurum fuerit Horatiano nouennio. At nunc licuit etiam inter ædendum adiungere, si quid occurreret indignum quod prætermitteretur. Porrò autem, vix adducor vt credam vllos tam iniquos futuros (quanquam & hos futuros arbitror) vt eloquentiam etiam exigant, primùm ab homine Hollando, hoc est plus quàm Bœoto, sed extra iocum, in opere, quod totum ac propriè sit ad docendum accommodatum, & ad docendum res, non illas quidem indignas cognitu, sed ita minutas atque humiles, vt non modò non flagitent orationis ornamenta, copiamque, verumetiam repellant ac repudient. In tam varia rerum consarcinatione, vt tam assidua nomenclatura scriptorum etiam humilium, quæ mihi docendi causa crassius etiam & pinguius erat adhibenda, in tam frequenti Græcanici sermonis interiectione, in tam crebra traductione, quis erat splendori locus, qui nitor, quæ æquabilitas, qui fluxus orationis esse poterat? M. Tullius non requirit eloquentiam à philosopho: & quisquam eam requirat à parœmiographo? Seneca nusquam desiderat eam, nisi cum paruo constat, cum vltrò adest, vt res magnas magnificè prosequatur: at hîc affectare rhetorum supelle-

ctilem, obsecro quid aliud erat, quàm quod aiunt, ἐν τῷ φωνῇ μόνον: & τὴν τῶν ῥημάτων ἀκρίβειαν ἐν λόγοις ἐσφαρμόζειν, vt ne dicam, τὴν χύτραν ποικίλλειν. Me quidem, quãquam in alijs non aspernor, nunquam magnopere cœpit eloquentiæ studium: sed nescio quo pacto magis semper arrisit cordata, quàm picta fucis oratio, dum absint sordes, dum mihi sententiam animi non incommodè repræsentet. Quòd si qua nobis dicendi virtus aliquando comparata fuisset, eam necessum erat in tam diutina, tam varia, tam tumultuaria Græcorum & Latinorum autorum euolutione perire. Quandoquidem vbertas hæc, vel Tullio teste, breui etiam intermissiuncula solet sterilescere. Tum si res ipsa maximè reciperet ornamenta dicendi, ne vacabat quidem. Quin omne tempus tot euoluendis libris, tot annotandis locis, tot rebus memoria complectendis angustum etiam erat. Quanquam hæc ipsa verbis non omninò malis efferre, nonnullam, opinor, eloquentiæ partem existimabit is, cui verè cognitum fuerit, quid sit eloquentia. Nihil enim moror istos quosdam eloquentiæ penè dixerim simios, qui dicendi virtutes inani quodam ac puerili vocum tinnitu metiuntur: atque vbi multorum denique dierum lucubratione vnum aut alterum flosculum suis intertexuerint scriptis, & quattuor è Cicerone, ac totidem è Salustio voculas aspeserint, protinus apicem Romanæ facundiæ assecutos se credunt. Tum displicet diui Hieronymi stylus, tum putet Prudentius, tum elingue, mutum, infans esse videtur, vbicunque non viderint quatuor illas M. Tullij voculas. His si quando factum esset periculum, quid sit huiusmodi, sicut videntur, nugas libris prosequi, fortassis & suam agnoscerent infantiam, & alienam eloquentiam minus impudenter contemnerent. Sed dixerit mihi quispiam monitor haud aspernandus: Atqui hoc ipsum elegans erat, artificio dicendi rebus minutis nonnihil amplitudinis addere, humilibus adiungere dignitatis aliquid, &, vt inquit Vergilius,

— Exiguis hunc addere rebus honorem.

Neque verò non vacasset, si modò separasses colligendi & expoliendi operam, ac iustum his rebus temporis spacium impertisses. Quæ necessitas erat, vt iuxta Plautinum dictum, simul & sorberes & flares? Quis adegit, vt præcipitares æditionem? & opus tam ingens, tam operosum, vt ita dixerim, sesqui anno perficeres, perfectum statim euulgares? Quòd si Flacci præceptum secutus, vigilias tuas in nonum pressisses annum, fieri poterat, vt non solùm eloquentiæ gratiam adiungeres, verumetiam vt & copiosius & emendatius opus in lucem exiret, nec esset cuius te pœniteret, nec cui quicquam apponi velles. Alioquin aut non oportuit suscipere prouinciam, aut erat susceptæ per omnia satisfaciẽdum. Hic ego profectò (neque enim mihi moris est refragari veris) nonnullam culpæ partem agnoscam necesse est. Neque enim me clam erat, opus hoc requirere, non theologum hominem, qui literas antiquas leuiter ac veluti prætercurrens degustasset, sed qui vitam omnem euoluendis, interpretandis, excutiendis id genus autoribus contriuisset, cuique non tantùm immorari, sed immori quoque studijs huiusmodi licuisset. Planè perspiciebam, hunc laborem nec vnius esse hominis, nec vnius bibliothecę, nec paucorum annorum, quem nos soli, nostróq;, vt aiunt, Marte breuius sesquianno absoluimus vna duntaxat adiuti bibliotheca, nimirum Aldina, copiosissima quidem illa, quaq; non alia bonis libris, præcipuè Græcis instructior, vt ex qua, ceu fonte, omnes bonæ bibliothecę per omnem vsq; orbẽ nascuntur ac propagantur. Itaq; locupletissima quidẽ, non diffiteor, sed tamen vna. Verùm est quo culpam hanc, si non purgare, certè minuere possim: primùm quòd olim me ad hoc muneris suscipiendum non tã incitauit ratio, quàm induxit casus, & amicorum preces impulerunt: quibus equidem cùm nec aliâs vnquã magnopere repugnare possim, cum verò Mecœnas ille meus Guilielmus Montioius, inter aulæ Britannicæ proceres eximius, hoc à me cõtendebat, sic meritus, sic charus, vt omnia mihi posthabenda ducam, quoties illius mos gerendus est voluntati. Quòd si philosophorum etiam dogmata concedunt, vt in gratiam amicorum nonnunquam aliquantulum à recto deflectamus, mihi dandam esse veniam arbitror: qui, dum tanto amico gratum facere studeo, prouinciam suscepi pulcherrimam quidem illam, sed mihi fortasse non perinde aptam, præcipuè cum viderem eruditorum neminem hoc negocij capessere: non quòd impares sese iudicarent, vt equidem opinor, sed quòd vigilias illas immensas viderẽt atque refugerent, maximè cùm intelligerent gloriæ prouentum laboribus minorem futurum. Deinde cùm videremus hanc esse operis suscepti naturam, vt ipsum in se nullum haberet modum: videlicet necessum habuimus modũ illius, non ipsius ratione, sed nostris occupationib. metiri, vt tantũ impenderemus operæ, non quantũ postulabat, sed quantũ à nostris studijs citra vitiũ decidere posse videbamur. Itaq; paulo festinantius absoluimus: partim quòd in hoc opere nobis veluti peregrinari videremur: partim quo liceret his absolutis, toto pectore reuerti ad ea, quæ nostræ sunt propria professionis, quæq; ad mẽses aliquot intermisimus, amici voluntatem magis, quàm nostrum iudicium secuti. Quanquam Horatiano præcepto non ita valde commoueor. Hoc enim ille præcepit ijs, qui ad ingenij laudem scriberent. Nos præter vtilitatem lectoris nihil spectauimus. Præcepit ijs, qui carmen conscriberent, in quo (teste Plinio) summa desideratur eloquentia: nos adagiorum commentaria colligimus. Denique nouennem istam curam, quam tamen nec ipse præstitit in carmine, fortassis præstiterit aliquis in centuria. Verùm eandem in Chiliadibus, tum perquàm arduum esse videatur præstare, tum requirere parum humanum: cùm hoc ipsum abundè laboriosum sit, vel scribere Chiliadas: vt ne adiungas toties mutandi laborem, qui priore videtur non paulo difficilior. Quanquam equidem arbitror curam, quam requirit Horatius, non temporum spacijs, sed intentione metiendam esse. Qua quidem de re, verè possum affirmare, me summis annixum viribus, vt quod tempori detractum videretur, id vigilantia atque assiduitate studij pensarem: vt sperem candidos lectores nec hanc partem omninò desideraturos. Nam si spacij rationem habeas, præcipitauimus opus: si noctes diesque infatigabili studio desudatas æstimes, maturauimus. Quòd si non modis omnibus nostra cura respondet operi, illud certè constabit, me quicunque vnquam de prouerbijs conscripsêre, vel apud Græcos, vel apud Latinos (loquor de ijs quorum extant commentarij) diligentia, non mediocri spatio præcessisse. Postremò quoniam & infinitum est opus, & ad communem vtilitatem paratum: age quid vetat, quo minus operam partiti, communi studio perficiamus? Ego meum persolui pensum, & fessus lampada trado: succedat, qui vices operis excipiat. Ego syluam ministraui, non omninò, sicut opinor, malignam: accedant qui dolent, qui perpoliant, qui variegent. Ego partem eam absolui, in qua plurimum fuit laboris, gloriæ minimum: non pigeat alios adiungere, quod & facillimum erit, & splendidissimum. Mea nihil refert, quocunque nomine legetur: non laborabo, penes quemcunque summa gloriæ futura est: modò nos occasionem dederimus, vt ad studiosos tanta manarit vtilitas. Neque verò vel tantillum offendar, si quis nostra castigabit eruditior, locupletabit diligentior, digeret exactior, illustrabit eloquentior, expoliet ociosior, vindicabit felicior: dum id cum publica studiorum commoditate fiat: quam vnam vsqueadeò spectauimus in hoc opere, vt nostri nullam rationem habuerimus. Alioqui poterã & ipse, quod pleriq; faciũt, eiusmodi laborẽ deligere, qui longè minorib. sudorib. mihi constitisset, idẽq; longè maiorẽ glorię fructũ attulisset. Quis enim non iudicasset egregiũ ac magnificũ facinus, si totum Demosth. aut Platonẽ, aut aliũ aliquẽ huiusmodi, Latinis aurib. tradidissem? Atqui dictũ difficile sit, quanto minore temporis, vigiliarũ, olei q; impendio munus hoc conficere licuisset, quàm has, sicuti videtur, nugas congerere. Poteram ex tanto numero duas aut treis cẽturias mihi deligere, atq; in his expoliendis, locupletandis, elimãdis, omneis ingenij neruos intẽdere, non paulo minore laborum semente, multo tamen vberiorem famæ messem mihi paraturus. Verùm hoc fuerat meũ priuatim, non publicum studio

studiosorum agere negocium. Atqui, sicut ego equidem arbitror, oportet in restituenda literaria re animum Herculanum præstare, hoc est, nullo tuo incommodo à communi vilitate curanda vel deterreri, vel defatigari. Sed his de rebus plus satis: ac iamdudum vereor, ne quib. Herculani laboris instar esse videatur) hunc tam prolixum sermonem, in quem nos Herculani laboris adagium induxit, perlegere. Quare finem faciam: sed si illud addidero, cùm hæc primùm æderentur, me labores omneis Herculeos superâsse. Siquidé ille sæper aliàs inuictus, duobus simul monstris par esse non potuit. Itaque fugiens, prouerbium nobis relinquere maluit, quàm Martem experiri: satius esse ducens, rideri incolumem, quàm laudari extinctum. Nobis autem eodem tempore cum duobus monstris immanibus fuit congrediendum: quorum vtrumuis tantum habebat negocij, vt multos Hercules requireret: tantum abest, vt vnicus homuncio duobus par esse possit. Nam Basileæ simul typis excudebantur adagiorum Chiliades, sic emendatæ, locupletatæque, vt non minoris mihi constiterit instauratio, quàm prior æditio, quam Venetiæ apud Aldum Manutium peregimus. Et vniuersæ diui Hieronymi lucubrationes, è quibus vt maximam, ita difficillimam quoque partem mihi propriè sumpsi, nempe libros epistolares, haud leuem per Musas prouinciam, si cui tantum voluminum vel euoluendum modò sit. Nunc deum immortalem, quàm grauis cum mendarum portentis, quibus illic scatebant omnia, mihi fuit lucta. Quanto sudore reponenda Græca, quæ vir ille passim admiscet. Nam ea plerunque vel deerant, vel perperam erant addita. Neque verò mediocribus mihi vigilijs constiterunt qualiacunque illa scholia, quæ cum suis argumentis adiecimus: non solùm ob id, quòd in re primùm à nobis tentata non esset quem sequerer, cuius inuentis adiuuarer: verumetiam quòd, vt Romulum narrant, non minus magnificum fuisse suorum facinorum ostentatorem, quàm rerum egregiarum gestorem: ita diuus Hieronymus, vt diuitem quandam ex omni disciplinarum & autorum genere constructam penum habuit in pectore: ita nemo doctrinæ suæ opes in scriptis ambitiosius, vt ita dicam, ostentat. Adeò sancta quadam gloria, quicquid in vetere, quicquid in nouo Instrumento retrusum, quicquid in fabulis, in historijs, quicquid in Græcis, quicquid in Hebraicis literis exquisitũ, id obiicit, infulcit, inculcat. Iam in ordine digerẽdo, qui variè à diuersis erat confusus, etsi nulla est ingenij laus: tamen haud parum fuit molestiæ. Tanta rerum moles huic homuncioni sustinenda fuit, & quidem vni. Nisi quòd in vocibus aliquot Hebraicis, quòd eas literas leuiter, ac primoribus modò, quod dici solet, labris degustassemus, Brunonis Amerbachij, doctissimi pariter ac modestissimi iuuenis opera sumus nonnihil adiuti. Cui vicissim reliquam huius operis portionem exequenti, in Græcis ac Latinis restituendis locis aliquot adsuimus, operam opera pensantes. Vt ne commemorem interim nonnihil fuisse negocij, vt quæ Hieronymianis lucubramẽtis falso titulo fuerát admixta, partim erudita, partim iuxtà indocta & infantia, nõnulla demẽtię quoq; speciẽ præ se ferentia, certis coniecturis, ceu vestigijs quibusdam deprehẽderemus, atq; exempta, suis redderemus locis. Dein vt hominis sanctissimi vitam, ab alijs non vanissimè modò, verumetiam insulsissimè proditam, ex omnibus ipsius monumentis colligeremus. Adde iam, quòd huiusmodi laborum ea ratio est, vt fructus & vtilitas ad omnes perueniat, molestiam nemo sentiat, nisi vnus ille qui sustinet. Neque enim illud animaduertit lector, qui totos libros inoffensus decurrit, nobis aliquoties ad vnam voculam dies aliquot resistendum fuisse. Nec intelligit (aut si intelligit, certè non meminit,) quãtis difficultatib. nobis constiterit illa, qua legens fruitur, facilitas, quantisq; molestijs ea molestia sit adempta cæteris. Proinde soleo & ipse mihi quarta luna videri natus, cui nescio quo fato contigit, in huiusmodi plus quàm Herculaneos labores incidere.

E Tantali horto fructus colligis.

Ταντάλου κήπων τρυγᾷς, id est, Ex Tantali horto fructum colligis, i. ea consectaris, quæ nusquam sunt, aut quib. frui non licet. Quod quidem apposite dicetur in mundanis addictos voluptatibus. Nam ij dum his veluti temulenti fruuntur, egregiè felices sibi videntur, verùm simulatque resipuerunt, iam velut experrecti, intelligunt omnia illa nihil fuisse, nisi mentis non admodum sanę somnium.

Dentem dente rodere.

Dentem dente rodere dicitur, qui carpit eũm qui neq; lædi queat, neq; sentiat: aut qui mordet, pari mordacitate præditum quempiam. Martialis libr. 13. in obtrectatorem quendam:

—Quid dentem dente iuuabit
Rodere? carne opus est, si satur esse velis.

Simile illi: Noli verberare lapidem.

Oresti pallium texere.

—Ὀρέστῃ χλαῖναν ὑφαίνειν.
Id est,
—Oresti texere lænam.

dicebatur qui minus pararet abusuro. Nã Orestes per insaniam vestes dilacerabat. Est hemistichium heroici carminis decerptum ex Aristophane in Auibus:

Εἶτα δ' Ὀρέστῃ χλαῖναν ὑφαίνειν, ἵνα μὴ ῥιγῶν ἀποδύῃ.
Id est,
Postea Oresti texere lænam, vt ne horridulus spoliet quem.

Scholium admonet, Orestem λωποδύτην quempiam simulando insaniam in tenebris aggredi solere homines, eósq; vestitu spoliare. Vnde non ineptè dicetur, vbi quis admonet dandum aliquid homini furaci ne rapiat. Adagium non est natum ex Aristophane, sed ab illo est affectatum. Nam hac periphrasi notat hyemem.

Ver ex anno tollere.

Ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ ἐξαίρειν, id est, Ver ex anno tollere dicebatur, qui id quod in negotio quopiam erat præcipuum, tolleret. Meminit Herodotus in Polyhymnia. Lacedæmonij & Athenienses, missis in Siciliam legatis, petebant à Gelone Syracusano & societatem & suppetias, aduersus Xerxem bellum inferentem Gręciæ. Nec recusauit Gelo, modò se imperatorem vel maritimarum rerum vel terrestrium copiarum constituerent: quam conditionem quum repudiarent legati, iussit eos illicò discedere, ac renunciare Græcis, ὅτι ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ αὐτοῖς ἐξαραίρηται, id est, Ver ipsis ex anno sublatum esse. videlicet illud subindicans, suum exercitum præcipuum esse Græciæ florem ac robur: qui si deesset, defuturum illi quod esset præcipuum. Ver enim anni præcipua pars est. Meminit Aristoteles libro Rhetoricorum 3. inter metaphorarum genera. Rursus Rhetoricorum libr. 1. ostendit hoc dictum esse Periclis in epitaphio, qui dixerit, τὴν νεότητα ἐκ τῆς πόλεως ἀφῃρῆσθαι, ὥσπερ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξαιρεθείη, id est, Iuuentutem è Repub. sublatam esse, perinde ac si ver ex anno tolleretur. Potest deflecti longius, vt dicantur ver eximere anno, qui linguarum ac bonarum literarum peritiam sustollant è scholis.

Bulbos quærit.

Βολβοὺς ζητεῖ, id est, Bulbos quærit. Locus prouerbialis in eos qui iuxta Persium,

Obstipo capite defigunt lumina terræ.

Plutarchus in Symposiacis: καὶ γὰρ ὁ γελοῖος οὗτος, φησί, καὶ παροιμιώδης ἐστὶ βολβὸς οὐ μικρότητι διαφεύγει τὸν κεραυνόν, ἀλλ' ὅτι δύναμιν ἀντιπαθῆ, καθάπερ ἡ συκῆ καὶ τὸ δέρμα τῆς φώκης, id est: Etenim ridiculus iste, inquit, & prouerbio obnoxius bulbus haud ideo fulmen effugit, quòd pusillus sit, sed quòd vim habeat contrariã fulmini, quemadmodum & ficus arbor, & vituli marini pellis. Porrò risus prouerbialis, de quo meminit Plutarchus, sumptus est (vt opinor, ex Aristophanis Nebulis) vbi Strepsiades, Socratis ingrediens scholam, admiratur discipulos Socratis pronos capite terram spectantes. Respondentique cuipiam:

Ζητοῦσιν οὗτοι τὰ κατὰ γῆς.
Στρ. Βολβοὺς ἄρα
Ζητοῦσι. μή νυν τοῦτό γε φροντίζετε·
Ἐγὼ γὰρ οἶδ' ἵν' εἰσὶ μεγάλοι καὶ καλοί.
Id est,
Quærunt habet quæ terra.

Strepsiades.
Bulbos scilicet.
Quærunt. rei sed curæ ne quid istius
Vos angat: ego enim noui vbi sint magni & boni.

Quod si quis malit referre ad id, quod est apud eundem poetam in Pluto, [Greek], id est, Qui easdem mecum cepas edistis: equidem haud magnopere repugnarim. Significat autem tenues amicos, quique (vt ait Terentius) paupertatem vnà tulerunt grauem. Persius item Satyra quarta, de sordido & impendio tenaci, parcoque:

Hoc bene sit, tunicatum cum sale mordens.
Cepe, & farratam pueris plaudentibus ollam.

Extat apud eundem Aristophanem in Concionatricibus & alius de bulbo iocus huiusmodi: [Greek], id est, Qui deuorauit bulborum ollam. Verba sunt aniculæ ad iuuenem detractantem coitum, quod vnus duabus par esse non posset, [Greek], inquit, [Greek]. Nam bulbos irritare Venerem, testatur & Martialis:

Nil aliud bulbis, quàm satur esse potes.

Et Columella in carmine:

Iam Megaris veniant genitalia semina bulbi.

Sunt autem multæ bulbi species: sed omnes, inquit Dioscorides libro secundo, habent acrimoniam, & calore Venerem stimulant, quemadmodum eruca. de qua Columella:

Excitet vt Veneri tardos eruca maritos.

Suidas duo de cepis adagia refert, [Greek], i. Cepas edere: & [Greek], id est, Cepas odorari. quæ suo reddidimus loco.

Nudo vestimenta detrahere.

Ad hanc sententiam pertinet hoc quoque quod ab eodem est vsurpatum poeta, Nudo vestimenta detrahere, pro eo quod est, ab eo sperare emolumentum, cui ne sit quidem quod auferri queat. Sic enim idem Libanus in Asinaria Plautina, admonitus ab hero vt ab ipso per fallaciam argentum abraderet, quo filio emeretur amica, Maximas, inquit, nugas agis, Nudo detrahere vestimenta me iubes. Adducit & D. Chrysostomus prouerbium vulgo iactatum, quo dicebant, nec à centum viris vnum nudum spoliari posse. Apuleius Asini lib. 5. scripsit, nudum nec à decem palæstritis posse spoliari.

Vtrem cædis.

[Greek], id est, Vtrem cædis, aut vtrē excorias. Extat apud Aristophanem in Nubibus. Ad quod allusisse videtur Apuleius in Asino, cùm meminit de tribus vtribus à se percussis ac vulneratis. Sumptum vel à Bacchi sacris: vel ab ijs, qui percussis vtribus inanem mouent strepitum.

Inter lapides pugnabant, nec lapidem tollere poterant.

Plutarch. 4. decadis Symposiacæ, primo problemate, [Greek]

[Greek]

id est, Vbi verò viderer ministrum puerum vnà cum Philone vtentem pane, neque præterea quicquam requirentem: Papæ, inquit, hoc nimirum erat illud, quod vulgò dici solet:

Pugna erat in saxis, neq; saxum tollere quibant.

Apparet dictum in eos, qui præsenti commodo non fruantur, vel ob ignauiam, vel ob peruersam de rebus opinionem, vt qui vel saxum grauentur ex aceruo tollere, quo repellant aduersarium. Refertur idem carmen apud Athenæum libro 10. & aliud subijcit, veluti consimilis sententiæ:

[Greek]

Id est:

Deperière siti, superante ad labra liquore.

Impete peritum artis.

[Greek], id est, Iaculare in eum qui nouit artem. vbi quis conuicium facit homini, qui nôrit & ipse retorquere conuicium: aut qui carpit velut imperitum, qui non inferior sit in artis scientia. Sumpta metaphora videtur ab ijs, qui iaculo aut saxo petunt eum, qui calleat ictū vel declinare, vel in iaculantem retorquere.

Canis.

[Greek], i. Canis. reperio pro eo quod est, nugaris, ineptis, frustra loqueris. Est autem Atticæ linguæ figura, sicuti [Greek], id est, Ludis, siue iocaris. Etenim qui canunt, non agunt rem seriam, sed tātùm vt aures deliniant voluptate mox peritura.

Eundem calceum omni pedi inducere.

Galenus Therapeutices lib. 9. [Greek], id est, Isti quidem igitur neq; inquirūt, neq; sciunt: quin magis iuxta prouerbium, eodem calceamento calceant omnes. Loquitur de quibusdam medicis imperitis, qui non habita ratione morborum, eadem remedia admouent omnibus: cùm diuersa mala, diuersam curationem desiderent. Non dissimile illi, quod alio dictum est loco, Scis simulare cupressum. Ad hanc formam pertinet, quod adducit Hieronymus in prima præfatione Commentariorum, quos ædidit in Epistolam ad Ephesios: Nec ad instar imperiti medici vno collyrio omnium oculos velle curare.

Coruus albus.

De raris inuentu dixit Iuuenalis:

— Coruo quoq; rarior albo.

Ammianus in epigrammate:

[Greek]

Id est,

Aut albus coruus prius, aut testudo volucris
Inuenietur. —

Galenus lib. [Greek] i. taxans Lycum quendam, qui nec Erasistratum sequeretur, nec ipse verum adferret, ait, [Greek], id est, Itaque Lycus, dum palàm eum neque vera loqui, neque eadem cum Erasistrato, similis videtur albo coruo, qui nec ipsis coruis admisceri possit ob colorem, nec columbis ob magnitudinem. Conueniet in hominem sui ingenij, & alienum à sensu communi. Sūt enim quos pudet vsquam cum quoquam consentire, quasi nihil verum sit, nisi diuersum sit.

Inanis conatus.

Vbi sentiemus frustra sumi operā, neq; quicquam promoueri diutinis laboribus, non ineptè quadrauerit illud ex eodem libro:

[Greek]

Id est:

Pugnam infrugiferámque & inutile ducere bellum.

Quasi Sutrium eant.

Sutrium peruetustum Hetruriæ oppidum. id olim defecerat à Romanis, cum quibus inierant societatem. Camillus ad id delectus à senatu, vt eos cogeret ad fidem. Is ne in apparando commeatu multum temporis tereretur, vtque Sutrini ipsa celeritate opprimerentur, edixit vt singuli milites trium dierum commeatum secum exportarent. Id deinde versum est in prouerbium, quod vsurpari consueuit quoties aliquis suo sumptu nauat operam allis. Sic enim interpretatur Festus Pompeius in fragmentis quibusdam quæ Romæ inueniuntur. Arbitror eandem esse historiam quam aliquantò aliter narrat Titus Liuius libro ab vrbe condita sexto. Plautus in Cassina. Tum quoque facito, veniant, quasi eant Sutrium. Iubet Alcesimus vt suos ad sese mittat, sed suopte cibo instructos. Notum est carmen Catulli, quo Fabulum ad cœnam vocat, sed ita vt ipse secum adferat quicquid ad lautam cœnam pertinet.

Γύργαθον ῥυσεῖς.

Γύργαθον ῥυσεῖς, id est, Gyrgatum spiras: in insanum sustráque vociferantem iaciebatur. Gyrgathus lectus est, in quo paralytici mentéque capti, quique vocantur dæmoniaci, vincti iactant sese, multa minitantes, sed frustra. Conueniet igitur in atroces sine viribus iras. Hesychius indicat, Gyrgathô dici vas quoque in quod pistor coctos reponit panes. Græca vox à voluendo dicta videtur.

Ex Append. Erasmi.

Dolium Danaidum.

Pro opera frustrata, à Danai filiabus, quæ ob necatos maritos finguntur apud inferos fitulis perstillantibus aquam haurire, & in dolium pertusum infundere. Cat. Horat. Tib. Plat. Luc. Arist. Huc allusit Plautus: In pertusum dolium infundimus, operam ludimus. Conuertitur & hoc ad varios vsus, vt ad prodigalitatem, libidinem, loquacitatem, & alia generis eiusdem.

Ocni funem torquet.

Σωστῆς τ' ὄκνου πλοκὴν σχοινίου. Ocnus homo apud Iones industrius, operique intentus, vxorem habuit sumptuosam & prodigam, quæ absumebat quicquid ille corradere. supra. Contorquet piger funiculum.

Ivnii. Dormienti loquor.

Irriti & frustranei laboris significationem habet illud Orestis apud Æschylum in Agamemnone:

Κωφοῖς αὐτῶ καὶ καθεύδουσιν ματήν.
Ἀκραντα βάζω.

hoc est.

Inclamo surdis, irrita
Sopitis loquor.

Quoties igitur incassum laboramus vel orando vel suadendo, vsus erit adagionis.

Perdix congregat diuitias sine iudicio.

Adagium in auaros homines, quibus tam deest quod habent, quàm quod non habent, adducit D. Ambrosius epistol. lib. vij. in hæc verba: Vnde in prouerbio est de diuite auaro, quia perdix iste congregat diuitias non cum iudicio. Caussam siue originem ipse postea subiicit his verbis: Quidam naturæ perdicis etiam illud aptandum putarunt, eo quòd aliena diripiat oua, & foueat suo corpore, atque hac sua fraude alienos studeat partus accipere. Ex quibus verbis meridiana luce clarior existit parœmię sensus. Quemadmodum enim hæc auis alienis ouis incubat tanquam propriis, sed mox adulterinam genitricem deserunt pulli prognati, & ad genuinos parentes reuertuntur (quod ab D. Hieronymo & ...... authore in scripta relatum est:) ita & auarus alienas opes malis artibus sibi aggregat, quas mox aut exprimit iudiciorum æquitas, & veris dominis refundit, aut vsum earum morte priuatus amittit. Locus autem sumptus est ex Propheta Hieremia, cap. xvij. vbi sic ait: Perdix fouit quæ non peperit, fecit diuitias, & non in iudicio, in medio dierum suorum derelinquet eas. Sensus prophetæ est, veluti perdix aliena oua congregat quæ non posuit, deseritúrque à supposititia sobole: ita qui per fas & nefas quauis ratione pecuniam corradũt, nihilo ditiores existunt, sed eam velut euanidam tandem perdunt.

In asini aures canere.

Εἰς ὄνου ὦτα ᾄδειν, In aures asino canere, dicetur prouerbialiter, qui indocto recitat poema omnibus numeris absolutum, aut orationem in qua nihil reliquum fecerit rhetorica ars: aut si quis apud crassas & Musices ignaras aures artem omnem ostentet Musicus. Meminit adagij Dion oratione trigesimasecunda, eiúsque occasionem talem indicat: Ægyptio Musico insigni astans in somnis genius prædixisse visus erat, quod in asini aures cantaturus esset. quo neglecto somnio, vt vano ac friuolo, accidit vt Syrorum rex, Memphin qui venerat, ipsum accerseret, quòd audisset à cunctis laudari summopere. accessit itaque & omni industria adhibita artis suæ præstantiam ostentare adnixus est. qui tacere ignominiosè iussus à rege Musices ignaro, recordatus somnij: Hoc ipsum, inquit, est in aures asini canere. quibus verbis per interpretem intellectis, rex vinctum hominem affici verberibus iussit: vnde natum postea bellum. Græcè est: ...... ᾄδειν.

Humeros licet perdas aquam incernendo.

Ἀπολοῖο τοὺς ὤμους ὕδωρ πλοσων, ὅμως ὕδωρ μένει. id est, Quanuis humeros perdas aquã incernendo, aqua tamen manet. Citat adagiũ Suidas in Collectaneis suis, & annotat quadrare in eos qui vanum sumunt laborem. Crediderim rectius competere in eum qui ingrato homini diligentem nauat operam: aut in præceptorem stupidi & indocilis discipuli, cui quicquid inculcatur, diffluit velut in doliũ futile cõgesta aqua. Quanquam verò vulgati codices habeant πλοσων, constanter tamen πτίσσων legendum autumo. Est enim πτίσσειν, contusum hordeum pinsere, cribróque incernere: vnde & πτισάνης hoc est, ptisanæ vocabulum.

Inconcussa persequi.

Apud Homerum Iliad. xvij. Apollo ad Hectorem conuersus deterret illum ab irrito conatu persequendi equos Achillis pernicissimos, hoc versu:

Ἕκτωρ νῦν σὺ μὲν ὧδε θέεις ἀκίχητα διώκων.

Id est,

Quò diuersus abis, sequeris nanque irrita cursu?

Eustathius admonet prouerbiale esse in eum, qui temerè se fatigat, inanémque operam ponit.

Ventos pascere.

Ἀνέμους ποιμαίνει id est ventos pascere, hoc est, instar ouium agere dicitur, qui inanem sumit operam, nihil operæprecij faciens. D. Clemens lib. j. Stromatum: ὃς δὲ ἐρείδεται ἐπὶ ψεύδεσιν, οὗτος ποιμαίνει ἀνέμους, καὶ διώκει πετεινὰ πετόμενα id est: Qui mendaciis innititur, is ventos pascit, & volucres aues persequitur.

Per eandem lineam serram reciprocare.

Apud eundem Tertullianũ eodem in libro paulo pòst prouerbiali figura illud effertur: Et quandiu per hanc lineam serram reciprocabimus? quo videtur innuere inutilem laborem circa vnam eãdémque rem. Eos igitur qui in eodem argumento immodici sunt, & velut cupressum simulant, per eandem lineam serram reciprocare non inuenustè dicemus. Conuenit cum eo, Eadem oberrare chorda: &, Eandem incudem diu nóctúque tundere.

Glomerare inglomerabilia.

Κλώθειν τὰ ἀσύγκλωστα, id est, Conglomerare inglomerabilia: prouerbio dicitur, quãdo paramus cõiungere quæ nexum omnem fugiunt, & quæ numeris ferè omnibus, à se mutuò dissona sunt. Synesius vtitur in prolixa epistola, declamationis vicem implente, contra Andronicum: πολιτικὴν ἀρχὴν ἱερωσύνῃ συνάπτειν, ταὐτόν ἐστι τὰ ἀσύγκλωστα. id est: Politicam administrationem sacerdotij muneri coniungere, idem est, quod conglomerare quæ conglomerari nequeũt. Vult enim diuersissimas & ex diametro pugnantes administrationes, ciuilem & sacerdotalem. quamuis prior ætas eosdem habuerit & sacerdotes & populi controuersiarum arbitros, quippe quum & Ægyptij & Hebræorum natio diutissimè sub sacerdotum imperio vixerint: sed posteaquam diuinum munus humanorum affectuum libidini obnoxium esse cœpit, consultò Deus vtrunque vitæ genus dispescuit, vt alterum sacris operaretur, alterum obtineret principatus: nimirum sacerdotes sibi addictos voluit, at principes mundo mancipauit, vt illi precibus assiduis insisterent, hi negociis præfecti turbas litésque componerent, vtrique verò æqui boníque rationem ob oculos haberent. Sumpta metaphora à textricibus aut filatricibus. Cyrillus Alexandrinus in epistola quadam apud Nicephorum Callistum scribit, quum sacerdotalis functio à populari administratione separata sit, non oportere misceri ea quæ mistionem respuunt. Græcè est, μὴ μιγνύειν τὰ ἄμικτα.

Non omnia per bouem obtinebis.

—Μὴ πάντα κατὰ βοῦς ἔχεις.

Id est:

Ne speres te operâ bouis omnia posse tenere.

Hemistichium est prouerbiale, quod admonet non sacrificiis aut litationibus, votisque pro arbitrio omnia cessura, sed laborandum nobis esse, quemadmodum apud Salustium in Catilin. Cato ait: Non votis neque suppliciis muliebribus auxilia parantur deorũ, sed vigilando, bene consulendo, prosperè omnia cedũt: vbi socordiæ atque ignauię te tradideris, nequicquam deos implores. quò spectat illud Æschyli:

Τῷ δὲ αὖ πονοῦντι καὶ θεὸς συλλαμβάνει.

Id est:

Quisquis laborat, huic manum præbet Deus.

Et iterum:

Τῷ πονοῦντι, ἐκ θεῶν ὀφείλεται τέκνωμα τῆ πόνου κλέος.

Id est:

Laboranti, debetur diuinitus gloria laboris proles.

Torqueri solitum in resides exercitus duces, qui mactato boue propitiasse se Deum abundè putant, non posse infeliciter cadere sua cœpta arbitrantes: quum consilio & animi præsentia & fortibus factis in bello opus sit. Crediderim idem esse cum eo quod ex Diogeniano citat Erasmus, μὴ κατὰ βοὸς τύχῃ, atque exponit, Ne contra bouem opta.

Tricas conduplicare Tellenas.

Adagiũ est, quo vti licet in eos, qui in meris & ineptissimis nugis occupantur: quales sunt artistæ, Petri Hispani, Tartaretique tenebris addicti. nihil enim aliud illi, quàm Tellenas tricas versant noctúque diuque. Fuisse autem Tellenem versificatorem nugacissimum, & ineptum tibicinem, memorant, qui frigidis dicteriis innotuerit, à quo fluxit prouerbium, ἄειδε τὰ Τέλληνος, Cane Tellenis: subaudi, παίγνια, id est, ludicra. Extat apud Arnobium. lib. 5. aduersus gentes: Iam dudum, inquit, me fateor hæsitare, circum hiscere, tergiuersari, tricas (quemadmodum dicitur) conduplicare Tellenas. quod ex Varronis γεροντοδιδάσκαλω mutuatus est, vbi ait: Putas eos non citius tricas Tellenas, quàm id extricaturos?

Rete inflas.

Δίκτυον φυσᾷς, id est, Rete inflas: prouerbium est in incassum laborantes, qui temerè rem impossibilem aggrediuntur. Quid enim stultius, qui vanior labor, quàm rete foraminosum vento conari distendere? Extat & illud in Suidæ dictionario.

In cinere scribere.

Εἰς τέφραν γράφειν, id est, Inscribere cineri: Suidas, & ex eo Varinus exponunt de eo qui inanem sumit operam. Cinis namque impressos characteras, quantumuis leuis auralæ flatu facilè confundit. Annotant ijdem authores, de rebus quoque impossibilibus dici. Citatur ex incerto authore, apud quem vsurpari videtur, pro, nihil pensi facere. ἐγὼ δὲ τοὺς ὅρκους αὐτῶν κατὰ τὴν παροιμίαν, εἶναι δοκῶ εἰς τέφραν γράφειν. id est, Equidem illorum iusiurandum cineri, iuxta prouerbium, inscribendum esse reor.

Fluctibus obloqui.

Πρὸς κύματα λαλεῖν, id est, Fluctibus obloqui, prouerbialiter dicitur, cui cum homine refractario ac moroso res est. Refertur ab Eustathio Odyss. nono. A quo non abludit illud Æschyli apud Prometheum:

Ὀχλεῖς μάτην με κῦμ' ὅπως παρηγορῶν.

Id est:

Hortando me obturbas vt vnda inaniter.

Nodorum vincula texentes.

Quos non inelegãti voce Vitilitigatores vocauit Cato, testante Plinio, eos non minore gratia ἱεροδάμους & ἱμαντελικτὰς dixit Democritus Abderita: illud, quòd iurgia serant contentiosi: hoc verò quòd veluti nexus quosdam vinculorum implicent, quibus alios inuoluant, irretiántque. Clemens Stromat. lib. j. ἱεροδάμνες μὲν καὶ ἱμαντελικτὰς, ὡς ὁ Ἀβδηρίτης ἐκάλει ... quæ lectio apud Plutarchum prima Symposiac. decade nonnihil corrupta legitur, hoc modo, ἱεροδάμους δὲ κατὰ Δημόκριτον καὶ ἱμαντελικτὰς λόγους ἀφετέον. id est, Missas facere oportet eorum fabulas, qui de lana caprina rixantur, & nodos texunt, vt est apud Democritum:

Δικτύοις ὕδωρ ἀντλεῖν, λαβεῖν δ' οὐδέν.

Id est:

Conferre retibus, nihil capere tamen.

Versiculus est iambicus trimeter. Competere videtur in hominem alienis inseruientem commodis, vnde plus iacturę, quàm emolumẽti ad ipsum redeat. Adagio huic obnoxij sunt, qui typographis assiduam operam præstant, nullo, vel exiguo certè cum suo lucro.

BRASSICANI. Barbam ab vlnis puerorum vellere.

Lucianus in tragœdia cui titulus ὠκύπους, πώγωνα τίλλει κουρικῶν ἀπ' ἀγκαλῶν: Barbam velle à puerorum vlnis. hoc est inanem laborem suscipe, & perinde nihil profuturum. Nam quod barbę genus à puerorum vlnis velli possit, ego non video. Barbam igitur à puerorum vlnis vellunt, qui sumunt inutilem operam, rebus egregiè commodis, passim prætermissis & neglectis.

IOANNIS VLPII. Per eandem lineam serram reciprocare.

In vanum laborare, dicitur authore B. Rhenano. Ioanni autem Vlpio competere videtur in eum, qui semper idem argumentum tractat, & eandem cantilenam canit. Sumptum à sectoribus lignorum, qui partes trabium secandas prius solent lineis distinguere: qui si semper hæreant in eadem linea, rarò quicquam absoluent. Tertull. vide alibi Iunij adag. Per lineam eandem serram reciprocare.

COGNATI. Aerem ferire.

Prouerbiali schemate dicitur, qui frustra & inaniter laborat: veluti pugil nihil agit, nisi corpus attingat. Paul. j. Corinth. ix. Ego itaque sic curro, vt non in incertum: sic pugilem ago, non velut aerem feriens. Idem in eadem epistola cap. xiiij. Eritis enim in aera loquentes.

Ne hilum.

Hyperbole Latina, huic similis, Ne gry. Cic. lib. j. Tusc. quæst. Tum illud quod Sisyphus versat saxum, sudans nitendo, nec proficit hilum. id est, quicquam, tantillum, minimumque. Lucil. lib. xxx. Non. Marc. citante.

Quodque tuas laudas culpes, non proficis hilum.

Hunc locum citat Varro de lingua Latina libro quarto. Priscianus versum hunc citat ex eiusdem Lucilij libro decimoquarto:

Et calces, delectes te, hilo non rectius viuas.

Hilum autem paruum illud nigrum quod in summitate fabæ adhæret, dicitur. Plochirus Michaël in dramate: ὁ μηδὲ τὸ γρῦ προσλαλεῖν εἰδώς ἔτι. id est: Qui ne gry quidem proloqui scierit. Vide alibi, μηδὲ γρύζειν. [Huic affine, Ne gry quidem: apud Erasm.]

Campas dictis abigi.

Campas dictis abigi, Plautus in Trinummo prouerbialiter dixisse videtur de iis, qui verba non curarent, sed rem ipsam. Solent enim Campę quibusdam carminibus extingui. M. Catoni sunt vermiculi, æstatis tempore olera & arbores infestantes: nos erucas appellamus.

Εἰς τέφραν γράφειν.

Hæc vox apud Græcos homines adeò peruulgata fuit, vt vim etiam prouerbij obtinuerit, de rebus quæ subitò dissipantur, nec stabilitatis aliquid aut constantiæ habẽt. Cinis enim quoque ipse leui vento impellitur, nec quod impressum in eo fuerit, diu retinet. Catullus in vento & aqua scribere dixit, penè idem significãs. [Lege supra Iunij adag. In cinere scribere.]

Oleribus verba facere.

Apud Italos hæc prouerbij loco feruntur. Cùm enim significare volũt, quempiam frustra laborare, qui aliquid aliquibus voluntatis obstinatioris persuadere conetur, imagine vtentes, dicũt idem ipsum facere, quod facit ille qui ad certa quædam olera verba facit: illa cùm caput multa terr tectum habeant, non vocem exaudiunt. Confine est

fine est illis quæ in Erasmi chiliadibus referuntur: Cœlo ac terræ loqui, vento loqui: &, Mortuo verba facere. In Plauti Mercatore Charinus adolescens imitari se nolle dicit cæteros amatores, qui in comœdiis aduersas suas res inducuntur narrare iis quæ ipse credit nihil sua interesse putare, quid illis fiat, sed decreuisse se spectatoribus aperire miserias suas. Verba poetæ hæc sunt: Non ego idem facio, vt alios in comœdiis amantes vidi facere, qui aut nocti, aut diei, aut Soli, aut Lunæ, miserias narrant suas: quas pol ego credo humanis querimoniis non tanti facere quid velint, aut quid non velint. Medeæ etiam nutrix apud Euripidem in tragœdia hoc facit, malísque confecta cum ipsa solitudine loquitur. versiculos ipsos quib. oblectationem hanc suã significauit, ita expressit M. Cic. in iij. quæstione Tusculana: Cupido cœpit miseram nunc me, proloqui cœlo atque terræ Medeæ miserias.

Διώκειν δρόμῳ τὰ πετεινά.

Sequi cursu volucres. De his quæ frustra fiunt. Huic simile: cribro haurire aquam. Dicitur etiam per superlationem & quandam similitudinem, Auras cursu superat. vt illud apud Demetrium Phalereum de elocutione: θεῖν δ' ἀνέμοισιν ὁμοῖοι. id est: Auras cursu æquabant.

Σκιαμαχεῖν.

Cum vmbra pugnare, ridiculum, inane & inutile. Hinc σκιαμαχία, id est, vmbratilis armorum pugna. Hunc titulum prouerbialem M. Varro satyræ suæ cuidã indidit. vulgò scrinia, & de iis quæ fieri ne queũt, dicitur. Plutarchus eleganter scribendi studium, quo garriendi pruritum sedari posse putat, σκιαμαχίαν nuncupat.

Arena sine calce.

Suetonius in Caligula Senecæ tribuere videtur lene comptumque dicendi genus, ita loquens de Cæsare: Lenius comptiúsque scribendi genus adeò contemnens, vt Senecam tum maximè placentem, commissiones meras componere, & arenam sine calce esse diceret. Erasmus noster miratur, cur Seneca Suetonio videatur esse lenior, cũ sit affectibus tragicis vehemens. Similiter Ezech. xiij. Dic ad eos, qui liniunt absque temperatura parietem, quàm casurus sit. hoc est, qui inutili luto & parum subacto oblinunt parietem infirmum: inanis planè est eorum opera in muro breui corruituro. Sunt aliæ aliquot parœmiæ, quibus etiam non tantùm inanis opera significatur, sed quæ simul cum detrimento aliquo fit coniuncta. Siue enim in arena ædificas, siue arenæ mandas semina, siue parietẽ malè sibi cohærentem struis, aut oblinis infirmum parietem: vtrobique spectatur spei vanitas, & inanis opera. Arena denique est, quæcunque quibus sine Deo homines nituntur: Matth. vij. & carnales homines ac infideles. Hinc Matth. xvj. dicuntur ædificantes super arenam.

Hylam vocare.

Iuxta Cium Mysium fluuium, cui ciuitas adiacet, item Cius dicta, à nymphis raptus fuit Hylas ab Hercule adamatus: quem ingenti vociferatione vocãs Hercules nihil profecit. Vnde prouerbium manauit, de vocantibus non audientes: Hylam vocare. Vide Theocritum Eidyllio xiij. quod Hylas inscribitur. Eruditè descripsit eandem fabulam Apollonius Rhodius in fine primi libri Argonauticorum, qui sic ait: Herculem, cùm regionem Driopum accolarum Parnassi transiret, voluisse eripere bouem ad sacrificium Theodamanti Driopi, Quod cùm ille prohiberet, ab Hercule interfectum, & regionem direptam. Atque Hylam infantem adhuc Theodamantis filium è cunis abreptum, in familia Herculis educatum, & ab Hercule adamatum, edoctum, ac tandem cùm aquam peteret, raptum à nymphis.

Nihil agere.

Hæc loquendi formula, qua frequenter vtuntur Iurisconsulti, habet nescio quid prouerbialis schematis, quo inanem & frustraneam alicuius operam significamus. Vnde illud est Attilij. Satius fore ociosum esse, quàm nihil agere. Refert Plin. Iunior ad Minutium Fundanum epist. ix. Satius est enim (inquit) vt Attilius noster eruditissimè simul & facetissimè dixit, ociosum esse, quàm nihil agere. Iustinianus Institutionum iuris libro primo. Quibus ex caussis manumit. non licet: Is, qui in fraudem creditorum manumittit, nihil agit. Et sanè hic verè nihil agit. frustraque laborat debitor, qui conatur suos fraudare creditores. Nam si fraudati videantur, ipso iure nihil erit qđod agitur. Paulus de tutela & rationibus distrahẽdis, & vtili curationis caussa actione: Si filiusfam. adhuc impubes tutelæ agat, nihil consumitur. Martianus de liberis & posthumis hæredibus instituendis vel exhæredandis vel præteritis: Si filio emancipato exhæredato, is qui in potestate est, præteritus sit, ipse quidem emancipatus & si contra tabulas petat, nihil agit, ab intestato autem & suus & emancipatus venient. Caius de duobus reis constituendis: Ex duobus reis stipulandi, si semel vnus egerit, alteri promissor offerendo pecuniam nihil agit. Lactant. Firmianus de falsa sapientia libro tertio. Scientiam, inquit, sibi non adimit, qui aliquid affirmat, vt cæteris adimat: sed nihil agit. Apparet enim, ac furtũ suum prodit. Plautus in Merc. Doriph. Nil agis. Idem in Trinum. Nil agis, aliquot in locis dixit. Nihil igitur agere dicuntur, qui friuolis occupantur, quique Sorbonicorum friuolis argutiis consumũt bonam ætatis partem, & effectus conatum non sequitur. Aliud porrò agere dicuntur qui non sunt attenti. Quõsdã enim sic obruunt humana negocia, vt ne cogitẽt quidem de vera felicitate. His nimirum tota perit vita. Cicero de Senectute: Nihil ergo agebat Q. Maximus, nihil L. Paulus cum Remp. consilio defendebant, nihil agebant.

Nullum cum victis certamen, & æthere cassis.

In eos, qui victos aut vita functos insectantur aut lacerant, hic Virgilij versus celebratur hodie, qui habetur xj. Æneidos:

Nullum cum victis certamen, & æthere cassis.

hoc est, vita spoliatis, mortuis. Itidem prouerbialis Planci sentẽtia: Cùm mortuis nõ nisi laruas luctari. Demosth. ad Leptinem: ἐκεῖνος τῶν καλῶς δοκούντων ἔχειν νόμων ὁ Σόλωνός ἐστι, μὴ λέγειν κακῶς τὸν τεθνεῶτα. id est: Illa est ex legib. Solonis, quæ videntur rectè se habere, nemini defuncto maledicẽdum. Idem De coro. scribit, mortuo ne hostium quidem vllum aduersari. Itidem De falsa legat. Greg. Theol. lib. iij. Sentent.

Ξείνων φείδεο, τῶν δ' ἀπελθόντων ἔτι μᾶλλον,
Οἳ τὰ δὲ πάντα λίπον ἀσφαλέως ἰκέτων.

Parce peregrinis: sed manibus æthere cassis,
Hic qui liquerunt omnia, parce magis.

Ludere operam.

Prouerbialis locutio in laborantẽ inaniter. Terentius in Phormione: In illis opera luditur. hoc est, perditur & frustratur. Vsus est quoque Lucianus in Martis & Mercurij dialogo. & Plautus in Pseudolo:

In pertusum ingerimus dicta doliũ, operam ludimus.

Idem in Cassina:

Si nunc me suspendo, meam operam luserim.

Antiqui enim dicebant, operam ludimus qui Latinitatis authores, cum frustra aliquid fieri putabant. [Huic conuenit illud ex Chiliad. Frustratus conchus.]

Cum diis ne contende.

Hæc admonitio cùm aliis poetis, tum gnomographis frequentissima est, atque nostris hominibus familiarissima. Quam Theognis sic expressit:

Οὐκ ἔστι θνητοῖσι πρὸς ἀθανάτους μαχέσασθαι,
Οὐδὲ δίκην εἰπεῖν οὐδενὶ τοῦτο θέμις.

Iacob. verò Schegkius Latino carmine sic:

Nulli cum superis homini contendere fas est,
Pro iure hanc litem nemo probare volet.

Erasmus cùm hanc sententiam explicaret in prouerbiis, Cum diis pugnare, &, Cum diis non pugnandum: miror quomodo silentio præterierit hoc Theognidis distichon, cuius oracula lubens frequẽnsque citare solet, ac interpretari in magno illo Adagiorum opere. Ecclesiasticus dicit cap. iiij. Noli resistere contra faciem potentis, nec coneris contra ictum fulminis. Scribit etiam Laertius. Xenophanem dixisse, cum tyrannis aut minimè, aut quàm suauissimè congrediendum. Plautus in Cassina: Stultitia est ei te esse tristem, cuius potestas plus potest.

Si solus sapias, nempe quis vsus erit.

Hæc sententia est frequentissima, sed ab authoribus va riè explicatur. Theognis sic.

Χρὴ μουσῶν θεράποντα, καὶ ἄγγελον, εἴτι περισσὸν
Εἰδείη σοφίης, μὴ φθονερὸν τελέθειν
Ἀλλὰ τὰ μὲν μῶσθαι, τὰ δὲ δεικνύναι, ἄλλα δὲ ποιεῖν,
Τί σφιν χρήσηται μοῦνος ἐπιστάμενος;

Hos autem quatuor versus Scip. Carteromachus in Græcarum literarum encomio, hoc modo vertit:

Musarum interpres si quid sapientius vnquam
Nouerit, inuidia sit procul inde mala:
Núncque alia inueniat, nūc mōstret, plurima cōdat:
Si solus sapiat, nempe quis vsus erit?

Horatius iiij. Carm. odyss. ix. ita:

Parum sepultæ distat inertiæ
Celata virtus. —

Huc videtur allusisse Terentius, cùm ait in Phorm. Non sat est tuum te officium fecisse, id non fama approbatur. Simile est illud: Occultæ musicæ nullus est respectus. Quod authore Suetonio Nero iactabat: cuius etiam meminit Gellius lib. xiij. Egregiæ prorsus sententiæ, quas vellem edidissent à teneris annis, diligenter expendissent apud animum suum plerique, qui quicquid eruditionis vnquam comparauerunt, ita domi reconditum asseruant, vt dicas miseros homines sibi tantùm natos, imò continuò inuideant, si quem viderint ad id aspirare, quo se cæteris præcellere persuasum habent. Iuxta hæc, est indignatio cum ironia in eum, qui virtutem suam nihil quicquā prodesse credit, si illam ipsam occultet. Persius satyra j.

—Vsque adeóne (inquit)
Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter.

Regressio est locutionis figura, quæ fit quandoque in eodem sensu, quandoque etiam in diuerso, cum eadem verba ponuntur.

Araneæ telas texere.

Fertur & hoc Esaiæ cap. lix. Araneæ telas texuerūt. hoc est, opera eorum splendent, & sanctitatis magnam speciē habent, quum reuerà sint aranearum telæ, artificiosissimè elaboratæ, solis muscis irretiendis aptæ, sed quæ ab auibus facilè discinduntur. Opera itaque eorū inutilia sunt, nec alicui futura vsui. Latinis quoque locutio hæc eādem vim habet, & operam inanem significat.

Asino caput sapone lauare.

Apud vulgares nostros in frequenti est prouerbij consuetudine: Asino si caput laues, totum id quod impendas, amittis. Finitima sunt illi: ὄνου κεφαλὴν μὴ πλύνειν νίτρῳ. id est: Asini caput ne laues nitro. καὶ χύτραν ποικίλλειν, id est: Ollam variegare.

Frustra legit, qui non intelligit.

Dicimus in consuetudine, Frustra legit, qui non intelligit. Idque ex libello incerti authoris, qui inscribitur Cato, de præceptis vitæ communis: Præcepta mea, inquit, ita legas, vt intelligas. Legere enim, & non intelligere, negligere est, hoc est, non legere est. Ex libris autem citò discitur, quod longo vitæ vsu vix assequi queas. Sed quod legeris, intellige, & memento. Nam quidam onerant se lectione, alia super alia ingerentes, neque quicquam memoriæ insculpunt.

Nihil opus verbis.

Vsitatum genus Lucretio, lib. v. sic inquit:

Quod superest, humore nouo mare, flumina, fontes
Semper abundare, & latices manare perennes,
Nil opus est verbis, magna decursus aquarum
Vndique declarat, &c. —

Dolium pertusum.

Quæ extant apud Festum de dolio pertuso, mutilata sunt. Hæc tantùm sunt integra: Pertusum dolium dicitur, cùm ventrem significat. Pertusum esse Danai filiarum dolium ferunt, Lucretius lib. iij.

Hoc (vt opinor) id est æuo florente puellas,
Quod memorant, laticem pertusum cōgerere in vas,
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.

Horat. odyss. xj. lib. iij.

Audiat Lyde scelus, atque notas
Virginum pœnas, & inane Lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo,
Seráque fata.

Idem Lucretius eodem libro tertio.

Et non omnia pertusum congesta quasi in vas
Commoda profluxère, &c. —

Idem libro sexto, in principio:

Partim quod fluxum, pertusúmque esse videbat,
Et nulla posset ratione explerier vnquam.

Memorem monere.

Notum prouerbium hoc, Memorem mones, seu admones, etiam ex ipso Erasmo. Plautus Sticho: Capti consilij memorem mones. Lucret. lib. iij.

Denique Democritum postquam matura vetustas
Admonuit memorem, motus languescere mentis,
Sponte sua letho caput obuius obtulit ipse.

Eò respicit Cyrillus catechesi xiiij. cùm dixit: Apud intelligentes enim auditores sufficit vel admonitio tantùm ad doctrinam.

Ventis verba profundere.

Sic loquuntur poetæ, quum significare volunt, verba ad auditorum aures non peruenire, neque in eorum animo penitùs insidere, sed negligi, aut etiam respui. Lucret. libro quarto.

— Tu fac ne ventis verba profundam.

Horatius ode xxvj. lib. j.

Musis amicus, tristiciam, & metus
Tradam proteruis in mare Creticum
Portare ventis, &c. —

id est, tristiciam, & metum ex animo eiiciam, ægritudines & curas omnes pellam, deponam, delebo, aut negligam, aut illas obliuiscar. Catull. de Pelei & Thetid. nupt.

Quæ cuncta aerij discerpunt irrita venti.

Ibidem:

Irrita ventosæ linquens promissa puellæ.

Idem ad Ortalum:

Ne tua dicta vagis nequicquam credita ventis,
Effluxisse meo fortè putes animo.

Idem ad Alphenum:

Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia, factáque
Ventos irrita ferre ad nebulas aerias finis.

Sic poetæ Græci. Homerus Odyss. θ. Anacreon pluribus in locis, & Apollon. libro primo Argonaut. Plura exempla si desideras, lege quæ annotauimus ad illud adagium Catulli, suprà, In vento & rapida scribere aqua.

Inuita Venere.

Inanem conatum aut frustra sumi operam significantes, his vtuntur parœmiis: Inuita Venere, Inuita Minerua, inuita Delia, & inuitis canibus. Non enim sat feliciter succedit, quod illis inuitis extorquetur & fit. Plutarchus in Catone Vticensi: In cœnis cùm sorte partes diuiderentur, & ipsi sors non fauisset, amicis nihilominus ei optionem deferentibus respondit, Non conuenire hoc, inuita Venere. Et initio quidem semel tantùm in cœna bibebat, &c. Venereus autem talorum iactus, fortunatissimus fuit. Solebant enim in conuiuiis archiposiam, id est, magisterum bibendi talis sortiri. Cuius rei mētio cùm apud alios fit crebra, tum apud Horat. vt ad Sestium:

Nec regna vini sortiere talis.

Et ad Pompeium:

—Quem Venus arbitrum,
Dicet bibendi? —

Hoc modo etiam partes ciborū fuisse sorte ductas, hinc apparet. Venerei iactus fit mentio apud Lucianum & de Amoribus, item in Saturnalibus.

Sine cera inutilia verba audire.

Lucianus de saltatione: Cratonus: Quanquam mihi in præsentia ocium non est, insanientem hominem auscultandi, suum ipsius morbum laudibus efferentem: attamen si nugis & inanibus fabularum commentis me opplere tibi consultum factu visum est, paratus sum in hoc tibi officiosè inseruire & aures præbere, vel sine cera inutilia verba obaudire valens. Quare compressa voce hanc tibi operam dabo. Dic verò quodcunque animo tuo libitum fuerit, quasi nemine auscultante. Natum ab Vlyssis cera, qua suas

quã suas & sociorum aures obturabat. Vide apud Erasm. nostrum: Ceram auribus obdere.

Per rupes proiecto semine steriles.

Idem in Amoribus: Voluptas quæ nihil non audet, naturam ipsam contempta lege violauit. Conuenit autem in vnum lectum vna eadémque natura: ac seipsos inter se mutuò aspicientes, neque eorum quæ faciunt, neque quæ patiuntur, pudore afficiuntur. Per rupes autem, vt dici solet, steriles proiecto semine, permutatione facta pro modica voluptate magnam accipiunt infamiam.

Lapidem elixare.

Verùm ego cognoscens ei persuadere idem esse, ac lapidem, quod dicitur, elixare, &c. Erasmus noster interpretatus est, λίθον ἕψεις: id est, Lapidem decoquis ex Aristoph. inter ea quę inanem significant operam.

De pilis lutóve disceptare.

Plato in Parmenide. Vtrum de iis etiam dubitasti, ô Socrates, quæ ridicula forte quis putet, sicut de pilis lutóve, & macula, & aliis ignobilissimis rebus atque vilissimis? Erasm. noster, De lana caprina: &, De fumo: Iunius, Lutea progenies.

Per longas ambages frustra vagari.

Sed per longas ambages frustra vagati sumus. Non dissimiliter ibidem dicitur: Atque in his omnibus nosmetipsos deterruimus, metuentes ne fortè in superuacuis diutius versaremur.

Diis inuitis.

Prouerbium fuisse videtur, quo vsi sunt poetæ, exprimentes Homericum illud, ἀέκητι θεῶν. Catullus.

Heu nihil inuitis fas quemquam fidere diuis,
Idem in seipsum:
Quin tu animũ offirmas, atque istinc vsque reducis,
Et Diis inuitis desinis esse miser.

Pindarus οὔτε θεὸς, οὔτε βροτὸς, dixit, id est, Nec Deus, nec homo. Quod Horatius sic expressit:

Diis hominibúsque inuitis.

Vide his diuersa in Sylloge nostra, Diis secundis, &c.

COELII RHODIGINI.

Platano assimilis.

De eo, quem, quum ipsius opera vtamur sæpe, liberi tamen incommodis, habemus derisui conuellimus, perditũ quandoque volumus: mox nihilominus necessitate deprehensi, eòdem recurrentes. Platanus vmbrę gratia, tantùm ex alieno petita est orbe. Item dicebat de seipso Themistocles. Testis est Ælian. lib. ix. de var. hist.

Similia cupresso.

Quæ pulchra quidem sunt, sed fructu omnino carent. Nam cupressus natu morosa, fructu etiam superuacua est, baccis torua, folio amara, odore violenta, ac ne vmbra quidem gratiosa. Plin. Vide Cælium ipsum lib. xxv. cap. ij.

Ætneus venator.

De iis qui inuita, vt aiunt, Delia venãtur, captant semper, capiunt nihil. Caussa prouerbij est, quòd in Sicilia apud Ætnam canes sagaces odoratu careant, ob flagrantiam odorum. siquidem coronamenta ibi aeris, ferarum defluxum diluunt ita, vt euanescat.

VIRGILII. Aerem verberare.

De inani opera. Cùm enim aer ictum non admittat, frustra laborat, qui ferit. j. Corinth. ix.

Ædificant domos, & non habitabunt.

In eos qui tempestiue ea moliuntur, vnde nullum percepturi sint fructum: vt si quis decrepitus. Græcis aut Hebræis totum sese det, aut iis artibus, quæ iuueni ad altiora viam sternunt. Sophon. j. Eodem è fonte metaphora fluxit: Hic cœpit ædificare, nõ potuit cõsũmmare: in eos, qui à consilio prudenter inito, aut recto vitæ instituto temerè resiliunt: in omnes denique inconstantes. Luc. xiiij.

GODOFREDI. Asini vellera quæris.

In inani labore sese conficientes: vel in delicatos, nullum suæ curiositati modum præfinientes: vel denique in dominos auaros & rixosos, omnem à suis extorquẽdi occasionem quęrentes. Alexander ab Alexand. lib. v. cap. xv.

BOVILLI. Fidere vnius noctis glaciei.

Pro, inconsultè & temerè ignoto homini & peregrino confidere. ca rés enim non multo, sæpe felicius cedit, quã audacia hominum se tenellæ glaciei committentium.

Culex lychno se committens aduritur.

Simile priori. Spe inani & futili alicuius boni, multi miserè luduntur, & in præcipitium ruunt. Culex specie nitentis flammæ illectus, velut colludens aliquandiu circumuolitare solet: postea tamen adustus, miserum ludo finem imponit.

Absque oleo pingere.

Pro, friuolum quid moliri, quod breui interitu artificis operam & spem fallat. Pictores, prius quàm ad colores pergant, oleo liniunt tabulas, cuius visco & tenaci glutino quodammodo vinciantur colores, & durent.

Dumum cædam, vt tuæ sint aues?

Cùm ab Anglis obsessi Aurelij sese Burgundo, qui Anglorum in castris agebat, dedere vellent, non Anglis: indignatus rex Anglorum: Dumum Burgundo, inquit, cædam, vt tu capias aues? Absit. hoc responso offensus Burgundus, cum Gallis pacem inire statuit: inita tamen ea, crudeliter & perfidè ad Confluentem Sequanæ à cognato mactatus est. Vtemur eodem prouerbio, quoties nos alij laboris præmio fraudare conantur. Ortum ab aucupibus: qui vt aues irretiant, iisque potiantur, noctu ad ignis splendorem dumos concutiunt, & turbant.

GENTII. In foribus vrceum.

Subaudi, fregit. In eos qui voti compotes fieri non potuerunt, & cùm diu in negocio aliquo desudarint, finem tamen suum non consecuti sunt, exemplo illius, qui cùm aquatum profectus domũ reuerteret, in foribus vrceum fregit, nec domum aquam pertulit. Luisin. ibidem. Vide Chiliad. adag. In foribus vrceum.

INÆQVALIS PENSATIO.

ERASMI. Ne verba pro farina.

Μὴ λόγους ἀντ' ἀλφίτων:
Id est,
Ne verba pro farinis.

Aduersus eos iaciebatur, qui beneficium verbis, non re dabant. Qui ferè magnatum mos est, vti suos splendidis promissis alant. Bene autem admonet in Pandectis Pomponius iureconsultus peculium re, non verbis augendum esse. Quadrabit item in eos, qui beneficium pollicitis rependunt: aut qui consolantur oratione, cùm auxilio sit opus. Veteres quicquid ad victum pertineret, ἄλφιτα vocabant. Apparet è comœdia quapiam sumptum: est enim hemistichium carminis iambici trimetri. De prouerbio Aristophanico, νῦν ἐστὶν ἀλφίτων, dictum est aliàs.

Pro perca scorpium.

Ἀντὶ πέρκης σκορπίον, id est, Pro perca scorpium. Vbi quis optima captans, pessima capit. Nam perca piscis est vel maximè laudatus, cuius identidem meminit Athenæus, gulonum delicias recensens. Scorpius lethalis: quanquam est & piscis huius nominis, contempti saporis, de quo magis sentire videtur adagiũ. Simili figura dixit Lycophro:

Ὁ δ' ἀντὶ πιπὼ σκορπίον λαιμῷ σπάσας.
Id est:
At scorpium ille glutiens pipus vice.
Est enim pipo auis genus.

Vmbra pro corpore.

Σκιὰ ἀντὶ τοῦ σώματος, id est, Vmbra pro corpore. Quoties aliquis magnum quiddam videbitur assecutus, cùm nihil tandem auferat præter titulum, aut spes meras. Mutuò sumptum ab Æsopica fabula de cane: qui dum vmbram carnium, quòd ea maior appareret, captat, veras amisit carnes. Eam quidem iambico carmine Gabrias quidam, vtcunque complexus est hoc pacto:

Φέρων γε ποταμοῦ κύων κρέας,
Κενὰς ἑαυτῷ, ἄμα τις ὕδωρ βλέπων.

Iste quisquis fuit, fabulam commentus est, æqualia permutantium: nimirum vtroque donante quod superaret, recipiente cuius egebat. Ergo conueniet vti, quoties officiũ aut munus longè impari munere pensatur, aut contrà. Aut quoties aliquis rem pecuniariam auxit, sed dispendio famæ: magistratum assecutus est, sed iactura bonæ mentis: lautam fortunam reperit, sed amisit animi tranquillitatem. Admissus est in amicitiam principis, sed excidit ab amicitia Christi.

Si vinum postulet, pugnos illi dato.

Κἂν οἶνον αἰτῇ, κονδύλους αὐτῷ δίδου. Id est:

Si vina poscat ille, pugnos porrige.

Vbi pro bonis rebus expectatis, diuersa accipiũtur. Sumptus est hic senarius è tragœdia quapiam, de Cyclope & Vlysse. Est autem notissima fabula, quemadmodum apud Homerum Vlysses Polyphemo Cyclopi vinum petenti subinde porrigit, quo simulatque iam temulentus sopitúsque iaceret, palo præusto oculum illi perterebrauit. Putant metaphoram à pueris ductam, qui petentes non petenda, nonnunquam colaphos recipiunt. Terentius in Phormione: Pugnos in ventrem ingere. Pugnos plagas ipsas vocat, itidem vt Græci κονδύλους. Adagium refertur à Suida.

INCERTVS EVENTVS.

Mars communis.

Incertum ac varium belli euentum notabant hoc dicto, ἄρης κοινὸς, id est, Mars communis. Sumptum est ex Homericæ Iliad. σ.

Ξυνὸς ἐνυάλιος καί τε κτανέοντα κατέκτα.

Id est:

Communis Mars, inque vicem perimit perimentem.

Quod dictum Aristoteles lib. Rhetor. ij. inter prouerbiales sententias commemorat. Rursus eodem libro:

— Νῦν δ' αὖτ' ἀπαμείβεται ἄνδρας. Id est:

Nunc his nunc illis contingit vincere.—

Titus Liuius belli Punici lib. x. Cùm tuas vires, tum vim fortunæ, Martémque belli communem propone animo: vtrinque ferrum, corpora humana erant: nusquam minus quàm in bello euentus respondent. Rursus ab Vrbe cond. lib. viij. Quid illum facturum fuisse, si (quod belli casus ferunt, Marsque communis) aduersa pugna euenisset? Iterum eodem lib. Nostra certamina Romani, non verba legatorum nec hominum quisquam disceptator, sed campus Campanus, in quo concurrendũ est, & arma, & communis Mars belli decernet. Et in eodem aliàs: Ibi in conciliis Numitius imperator eorum, affirmando communem verè Martem belli, vtrámque aciem pari cæde prostrauisse, &c. Rursum libro ab Vrbe cond. septimo, Samnitium, inquit, bellum ancipiti Marte gestum. Apud eundem frequẽs est, Æquo Marte discessum est: quoties neutri parti cessit victoria. M. Tullius Philippica xj. Sed vt cõcedam incertos exitus esse belli, Martem communem, tamen pro libertate, vitæ periculo decernẽdum. De Marte communi nonnihil attigimus in prouerbio, Omnium rerum vicissitudo. Porrò ἐνυάλιος Homero Mars dicitur, ab ἐνυοῦ, quam belli fortunam esse putant.

Inter os & offam.

Latinum est huiusmodi: Inter os & offam. Quod à cibis sumendis sumptum est, quemadmodum Græcanicum illud à potu. Nam olim Romani victitabant offis: vt testis est Valerius Max. Itaque perinde valet, Inter os & offam: quasi dicas, inter os & cibum. Porrò prouerbium refertur apud Gellium ex oratione quadam Catonis de ædilibus vitio creatis, his quidem verbis: Nunc ita aiunt, in segetibus & in herbis bona frumenta esse. Nolite ibi nimiã spem habere. Sæpe audiui, inter os & offam multa interuenire posse. Verùm inter offam atque herbam, ibi verò longum interuallum est. Festus ita refert adagium: Inter manum & mentum.

Multa cadunt inter calicem supremáque labra.

Sulpitius Apollinaris grammaticus apud Aulum Gellium in Noctibus Atticis lib. xiij. cap. xvij. duo quædam adagia notat, alterum Græcum, alterum Latinuqm: uorum amborum eadem sit sententia. Græcus est versiculus, inquit, hexameter παροιμιώδης:

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.

Id est:

Multa cadunt inter calicem supremáque labra.

Quo monemur, nihil tam certũ sperari, neque quicquam tam esse vicinum, quod non repẽtinus aliquis casus queat interuertere. Adeoque non esse tutum venturis fidere, vt vix etiam illa sint certa, quæ manibus tenemus. Originem adagij quidam ad huiusmodi fabulam referunt. Ancæus Neptuni & Astypaleæ Phœnicis filius, cùm vitem sereret, grauitérque ministris instaret, vrgerétque: quidam operis tædio commotus in herum, negauit futurum vt ex ea vite herus vnquam vinum gustaret. Pòst vbi vitis prouenisset feliciter, atque vuæ maturuissent, herus exultans ac gestiens, seruum eundem accersit, atque vt sibi vinum infundat, iubet. Deinde iam calicem admoturus ori, seruo quæ dixisset, redegit in memoriam, quasi vanam exprobrans diuinationem. At ille sententiam hanc hero respondit: Inter calicem ac summa labia, multa posse interuenire. Serui sententiæ fauit euentus. Nam inter loquendum priusquam ille vinum hauriret, alter quidam minister ingressus, nunciat vinetum ab apro quopiam immani vastari. Quibus auditis Ancæus deposito poculo, protinus in aprum fertur, à quo inter venandum percussus interiit. Vsurpauit hoc adagij Lycophron in Iambicis,

Ἐγὼ δ' ὁ τλήμων οἰκείων κακῶν μαθὼν ἴχνος,
Ὡς πολλὰ χειλέων καὶ δέπαος μεταξὺ
Μέσον κυλινδεῖ μοῖρα παμμήτωρ βροτῶν.

Id est:

Miser ast ego meo dicta cognoscens malo,
Vt plurima inter poculum ac labrum solet
Vertisse fatum, res agens mortalium.

Interpres citat Arist. autorem, qui & ipse de Ancæi fabula meminerit: in qua illud variat. Ancæo vitem instituenti vatem accersitum quempiam prædixisse, non futurum vnquam, vt ex ea vinum gustaret: & expresso in calice vino, vatem irrisisse tanquam ψευδόμαντιν. Reliqua conueniunt cum iis, quæ ex aliorum retulimus commentariis. Festus Pompeius ab augure quopiam vicino, qui fortè præterierit, prædictum indicat. Lycophron autem aliò detorsit, nempe ad Agapenorem patrem, & Ancæum Actoris & Eurythemistidis filium, & ad aprum Calydoniũ. Dionysius apud Zenodotum, mauult parœmiam ad Antinoum referre, de quo meminit Homerus in Odyss. xxij. Is Antinous erat vnus ex procis Penelopes: cui poculum tenenti, iámque bibere paranti, Vlysses iugulũ telo trãsfixit. Atque ita manib. elapso poculo, cõcidit atque interiit. Sed non ab re fuerit, Homericum carmen adscribere:

Ἦ, καὶ ἐπ' Ἀντινόῳ ἰθύνετο πικρὸν ὀϊστόν.
Ἤτοι ὁ καλὸν ἄλεισον ἀναιρήσεσθαι ἔμελλε,
Χρύσεον, ἄμφωτον, καὶ δὴ μετὰ χερσὶν ἐνώμα,
Ὄφρα πίοι οἴνοιο, φόνος δέ οἱ οὐκ ἐνὶ θυμῷ
Μέμβλετο (τίς κ' οἴοιτο μετ' ἀνδράσι δαιτυμόνεσσι,
Μοῦνον ἐνὶ πλεόνεσσι, καὶ εἰ μάλα καρτερὸς εἴη,
Οἷ τεύξειν θάνατόν τε κακὸν καὶ κῆρα μέλαιναν;)
Τὸν δ' Ὀδυσεὺς κατὰ λαιμὸν ἐπισχόμενος βάλεν ἰῷ,
Ἀντικρὺ δ' ἁπαλοῖο δι' αὐχένος ἤλυθ' ἀκωκή.
Ἐκλίνθη δ' ἑτέρωσε, δέπας δέ οἱ ἔκπεσε χειρὸς
Βλημένου· αὐτίκα δ' αὐλὸς ἀνὰ ῥῖνας παχὺς ἦλθεν
Αἵματος ἀνδρομέοιο. — Id est:

Telum hæc fatus, in Antinoum contorsit amarum.
At pulchram is pateram iamiam tollebat, vtrinque
Auritam, atq; auro nitidam, iamiámque manu illam
Admotabat vti biberet: neque pectore cædem
Voluebat pauido (quis enim fore crederet vnquam
Vnus vt in tanto conuiuarum agmine, quanquam
Viribus anteeat, mortem sibi nigráque fata
Moliretur?) at huic iugulum confixit Vlysses
Tollenti calicem, iaculum penetrauit acutum,
Et contrà è ceruicibus exiit ærea cuspis.
Voluitur in latus ille, calix simul excidit icto
E manibus: mox inde cruor de naribus ingens
Emicat.—

Nec alienum arbitror hoc loco meminisse, quod Iulio Cæsari velut exprobranti vaticinij vanitatem, responsum est: Venisse calendas Martias, non etiam præterisse.

In herbaesse.

Vbi spem immaturam indicamus, ac lõgiùs adhuc abesse vt consequaris, in herba esse dicimus. Sumpta metaphora à segetibus, teneris adhuc & herbescentibus, de quibus nihil adhuc certi sibi possit agricola polliceri: propterea quòd plurimi casus solent incidere, qui non sinant cultorem optato potiri. Verùm vbi iam demessam segetem in horrea cõuexit, tum demum vtcunque tutum est bene sperare. Ouidius in epistola Helenes ad Paridē.

> Sed nimium properas, & adhuc tua messis in herba est:
> Hæc mora fit voto forsan amica tuo.

Persius in satyra sexta:

> Emole, quid metuis? occa, & seges altera in herba est.

Cornelius Tacitus in dialogo De oratoribus, in herba, dixit: pro eo quod est, momentaneum móxque periturum, quia ante tempus decerptum. Agit illic de plausu, qui datur poetis recitantibus sua carmina: Omnis, inquit, illa laus intra vnum aut alterum diem, velut in herba vel flore præcerpta, ad nullam certam & solidam peruenit frugem, nec aut amicitiam inde refert, aut clientelam, aut mansurum in animo cuiusquam beneficium, sed clamorem vagum & voces inanes & gaudium volucre.

Nescis quid serus vesper vehat.

Nescis quid serus vesper vehat.

Ex Menippeis Varronis satyris citatur hic titulus, tum ab A. Gellio, tum à Macrobio: neque dubitandum, quin prouerbialis, sicut sunt & alij plerique. Quo salubriter admonemur, ne præsentium successuum prosperitate sublati, futuri curam abiiciamus. Neque vlla de re securi simus, prius quàm exitum viderimus. Idem hodie quoque vulgò dicunt, Diem nondum ad vesperam decurrisse: cùm significant, diuersum exitum posse accidere. Apparet Maronem ad parœmiam allusisse, cùm ait primo Georgicorum libro:

> Denique quid serus vesper vehat.

agens de prognosticis occasus. Potest referri & ad illam Solonis sentētiam, ὅρα τέλος μακροῦ βίου. id est: Specta finem longæ vitæ. Titus Liuius Decadis v. lib. v. In secundis rebus nihil in quenquam superbè ac violenter consulere decet, nec præsenti cedere fortunæ, quum quid vesper ferat incertum sit. Huc allusit Philippus rex apud eundem Decadis iiij. lib. ix. quum Thessalis respondens minacem clausulam adiecit, Nondum omnium dierum solem occidisse.

Nullo scopo iaculari.

Ἄσκοπα τοξεύειν, id est, Absque scopo iaculari dicuntur, qui nihil certi propositum habent quod sequantur, & ad quod instituti consilijque sui rationes referant. Lucianus in Toxaride: ἐπειδὴ νῦν ἄσκοπα τοξεύομεν, αὖθις ἑλόμενοι διαιτητὴν, ἄλλους ἐπ' ἐκείνῳ εἴπωμεν φίλους. id est, Quoniam in præsentia nullo proposito scopo iaculati sumus, denuò, ascito arbitro, alia amicorum paria apud illum referamus. Persius satyra tertia:

> Est aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum?
> An passim sequeris coruos, testáque lutóque?
> Securus, quò pes ferat.—

Si crebrò iacias, aliud aliàs ieceris.

Aristoteles in libello De diuinat. quæ fit ex insomniis, versum huiusmodi prouerbialem citat:

> Si crebrò iacias, aliud aliàs ieceris.

Quo significatum est, oportere rem sæpius tentare, neque defatigari protinus, si quando parum ex animi sententia ceciderit. Futurum enim vt iterum atque iterum periclitanti, felicius aliquando cadat. Aristot. verba sunt hæc: ὥσπερ γὰρ καὶ λέγεται, ἂν πολλὰ βάλλῃς, ἄλλοτ' ἀλλοῖον βαλεῖς. Agit autem de insomniis melancholicorum, in quibus non existimat esse diuinationem vllam: tametsi fit nonnunquam, vt quidam euentus somniis illorũ respondeant: sed non esse mirandum, cùm vitio naturæ plurima ac varia somnient, aliquando existere συμπτώματα, id est, casus qui fortè pariter sic eueniant, vt est ab illis somniatum. Themistius hunc locum sic circumloquitur (interprete Barbaro, nam Græcus codex ad manum non erat:) Nam qui totum diem iaculantur, aliquando collimant, & præmium capiunt. Vetus adagium est: Si sæpe iactaueris, aliquando Venerem iacies. Sunt qui putent, nec id mea quidem sententia absurdè, metaphoram à sagittariis, non ab aleatoribus esse ductam. Nam & hoc significat βάλλειν. Subesse verò argutiam in eo verbo, quod in priore parte significat mittere sagittam, in posteriore ferire. Fit autem vt qui crebrius iaculentur, vel fortuitò aliquando scopũ attingant. Tametsi M. Tullius libr. de Diuinat. ij. de symptomatis agens, de quibus modò dictum est à nobis, ad vtrumque refert metaphoram. Quis est enim, inquit, qui totum diem iaculans, non aliquãdo collimet? Totas noctes somniamus, neque vlla ferè est qua non dormiamus: & miramur aliquãdo id quod somniamus euadere? Quid est tam incertum, quàm talorum iactus? Tamen nemo est, quin sæpe iactans, Venerem iaciat aliquando, nonnunquã etiam iterum ac tertiùm. Porrò Veneris iactum in hoc lusus genere fuisse quondam felicissimum, palàm arguit apud Suet. Octauius Augustus in epistola quadam ad Tiberium: Inter cœnam, inquit, lusimus γεροντικῶς & heri & hodie. Talis enim iactatis, vt quisque canem aut senionē miserat, in singulos talos singulos denarios in medium conferebat, quos tollebat vniuersos qui Venerem iecerat. Hactenus Augustus. Quadrabit & in eos qui casu, non arte quippiam assequuntur. Extat & hodie vulgò iocus prouerbialis in cæcum qui cornicem iaculo fixerit.

IVNII. In Ceo quis dies.

Ἐν Κέῳ τίς ἡμέρα, id est. In Ceo qui dies. Hesychius annotat efferri prouerbium de rebus dubiis, haud certo compertis, ὅτι τὰς οὐκ ἀγομένας: quòd in Ceo insula non haberēt statas ferias, sed pro arbitrio quisque suos eas celebrarent, vbi commodum esset. Vnde etiam prouerbiale dictum manauit: Tibi ipse calendas edicito: de quo alibi egimus.

Nec vola nec vestigium.

Extat apud Varronē in περὶ ἀφίσεων: Hæc Numa Pompilius fieri si viderit, sciet suorum institutorum nec volam nec vestigium apparere. Et iterum in Cynicis περὶ ἐπιταφίων: Quorum in sepulchris nec vola nec vestigium extat. Vtrunque citatur à Nonio Marcello. Idem est cum illo Plautino. Nec pes nec caput sermonis apparet. Huc pertinet illud Æschyli in Agamemnone fabula:

> Καὶ ποῖ τελευτᾷ καὶ καρανοῦται λόγος;

Id est:

> Qui finis, aut quod nascitur verbis caput?

Verba sunt Electræ ad Agamemnonem. quo vti licebit, quum indicamus incertos nos esse quò euadat oratio, aut vnde orta sit.

Ignotius quàm maris Choes.

De re incerta nobis & incognita, aut de immensa rerum copia vel summa, quarum inire numerum nequeas, dicetur Platonis illud in Theæteto, μᾶλλον αὐτῶν λέληθεν ἢ οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες. id est, Horum ille nihilo plus scit, quàm quot sint in mari (iuxta prouerbium) aquæ congij. Simile est illud Martialis, Epigram. lib. vj.

> Oceani fluctus me numerare iubes.

Est autem Chus siue Choa, idem quod Latinis Congius, senos capiens sextarios mensura.

BRASSICANI. Nondum omnium dierum Sol occidit.

Elegans adagium est, quo Philippus apud Liuium vtitur decadis quartæ, lib. ix. Nondum omnium dierum solem occidisse; quando significamus, finem rei nondum apparere, ad quem adhuc multis & incertis periculis perueniendum sit.

IOANNIS VLPII. Nihil desperandum, & nulli rei fidendum

Nemo desperet quod non habet, nemo confidat iis quæ habet: Seneca in Thyeste:

Nemo confidat nimium secundis:
Nemo desperet meliora lapsis.

COGNATI. Κύβος.

Pro ancipiti euentu κύβος, vt alea Latinis, ponitur. Vnde prouerbiale illud apud Æschylum in vij. ad Thebas: ἔργοι δ' ἐν κύβοις ἄρης κρινεῖ. id est: Mars belli incertus rem iudicabit. Itidem apud eosdem Græcos τροχὸς accipitur. Gregor. Theologus lib. iij Sententiarum:

Τροχὸς μὲν ὅστις ἀσφαλῶς πιστομένος
Ὁ μικρὸς ὕπεςκαὶ πολὺ ὄντος βίος, &c.

Id est:

Trochus est parum certus, parúmque stabilis
Fallacis huius cursus, & vitæ breuis, &c.

Eripuit Turno.

Et hic quoque Virgilij versus ex eodem duodecimo Æneid. prouerbij vice, in multorum ore vsurpatur, quoties denotant etiam fortissimos quosque in bello cadere, quos sua virtus & armorum fiducia sæpenumerò fallit. Nam dextera etiam in sacris literis pro potentia accipitur. Psalm. xliij. & ciij. Dextera eorum, dextera iniquitatis. Ibidem: Brachium eorum non saluauit eos, sed dextera tua. Hierem. xvij. Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius. Deus enim hominum conatus dissipat, qui eum ignorant: nec in eo, sed in sua virtute potius salutem & laudem quærunt.

Successum fortuna, experientiam laus sequitur.

Notum est, multa consultò & prudéter incepta, infœlicem sortiri exitum: propterea quòd rebus humanis dominatur fortuna, & maximè in bello, cùm exitus bellorum sint incerti. Verbi gratia, significatum fuerit duci cuipiam, regionem quampiam maritimam facilem expugnatu, si mittatur manus, cùm præsidio careat. Mittit classem bene instructam: sed subita tempestate, aut igni, siue cœlesti, siue fortuito perit, aut in oppidum præsidio carens, sesquiora antequam oppugnatores adsint, præsidiū mittatur, quod in procinctu stans missos repulerit. Expeditio vtraque prudenter, sed infeliciter cœpta fuerit. Sic L. Lælius apud Varronem in libro de Ratione vocabulorum, Aulo Gellio referente libro primo capite decimooctauo, cùm per experientiam norit leporem alio vocabulo tunc à Græcis dici, & posse in Latinum etymon adduci, laudauit Lælij Varro industriam & experientiam, sed doluit successum, quia præter spem inter prisca Græcorum vocabula compertum. Varronis autem sententia apud Gellium hæc est: In quo non modò Lælij ingenium non reprehendo, sed industriam laudo. Successum enim fortuna, experientiam laus sequitur. Sic Ouidiana Phyllis accusat Thracas, qui Phyllidis consilia à fine damnabant, ac de ipsa iniquius ante tempus pronunciabant, neque finem expectabant: quem expectari tamen, prçter authoritatem Solonis, ratio postulat. Nam ex euentu, qui ruptam à Demophoonte præ se fert fidem, Phyllida condemnant, mutaturi iidem sua verba, si diuerso euentu fides seruabitur. Certè philosophi eam probationem quæ est ab effectis, magni faciunt: contrà, inconstantem reputant illam, quç est à communiter accidentibus. Quamobrem Phyllis per ironiam, Thracum verba repetit, purgátque se à fortuna:

Exitus acta probat careat successibus opto,
Quisquis ab euentu facta notanda putant.

Successum autem felicitatem, & euentum casum, non finem intelligit. Seneca lib. De ira iij. cap. vij. non dissimilem sententiam profert: Itaque fit, vt frequenter irrita sit eius voluntas, qui non quæ facilia sunt, aggreditur, sed vult facilia quæ aggressus est. Idem lib. vj. De benefic. cap. x. Vt non debeam, satis est voluisse. Erasmus noster in declamatione, qua Lucianicæ respondet: Ergóne, inquies, non magna facti pars est voluisse: quod quidem arduis in rebus vel solum sufficere solet.

Omne futurum incertum.

Idem ibidem cap. xxiij. Per hoc etiam quod omne futurum incertum, & ad deteriora certius. Idem epist. cij. Nihil sibi quisquam de futuro debet promittere: nā crastino non dominamur. Adhæc, Christus apud Lucam in Apostolicis actis cap. j. discipulis suis dixit: Non est vestrum nosse tempora & articulos temporum, quos pater in sua ipsius constituit potestate. Hoc in omnium ore est. Demosthen. ad Leptinem: τὸ μέλλον ἄδηλον πᾶσιν ἀνθρώποις. id est: Futurum omnibus hominibus est incertum. Idem de Rhod. libert. Oportet eos qui prospera optatáque vtuntur fortuna, erga afflictos & oppressos semper optima videri consultare: quandoquidem vniuersis hominibus incertus est, ac dubius rerum euentus. Futura autem fortuita & incerta esse, etiam Thucydides docet libr. j. πολλὰ καλῶς δοκοῦντα βουλευθῆναι ἐς τοὐναντίον αἰσχρῶς περιέστη. Plura quæ bene consulta videbantur, turpiter in contrarium ceciderunt. Hoc Plauti itidem ferè sonat: Etiam quç bene cogitata sunt, surripiuntur hominibus sæpissimè. Thucydides eodem lib. j ἥκιστα πόλεμος ἐπὶ ῥητοῖς χωρεῖ. Perrarò bellum eò, quo euasurum prædicatur, euadit. Idem lib. iiij. dicit spem futuri omnium rerum fallacissimā esse. Huc spectat C. Pedonis Albinouani illud, quod habetur apud Senecam Suasor. lib. j.

Dij reuocant, rerúmque vetant cognoscere finem,
Mortales oculos.—

Multa cadunt inter duo tempora.

Nusquam non celebratum est hoc, quod ita refert Hospitalius ad Fran. Guisianum Lotharingum:

Verùm multa cadunt inter duo tempora, multæ hoc
Ne duce pugnetur, possunt existere caussæ.

Conuenit cum duobus aliis adagiis, quæ Sulpitius Apollinaris grammaticus apud Aul. Gellium in Noct. Atticis lib. xiij. cap. xvij. notat: alterum Græcum.

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.

alterum Latinum, quod est huiusmodi: Inter os & offam. His monemur, nihil tam certum sperari, neque quicquam esse tam vicinum, quod nō repentinus aliquis casus queat interuertere. Galli dicunt: Entre bouche & cuillier vient souuent grand destourbier.

Ἐνδεχόμενα.

Quæ sunt ancipitis euentus, ac in vtramque partem accidere possunt, quæque accidere æquè ac non accidere naturà comparata sunt, Græcis propriè & prouerbialiter ἐνδεχόμενα, nobis verò contingentia dicuntur. Euentus enim rerum quæ contingentes dicuntur, & ancipitis expectationis, nō magis in prosperum casum, quàm in aduersum vergunt, & necessariis opponūtur. Bud. lib. j. De contempt. rerum fortuit. Etsi vereor, ne præproperè quidpiam pronunciasse videar de rebus futuris, adhúcque ancipitibus. Ancipites vocat, quas recentiores contingentes, & Græci ἐνδεχομένας. Idem Ruzço: Vt qui obnoxiæ nostræ conditionis prudens (id est, non ignarus sit) & ad contingentia circumspectus. Conditio autem humana rebus ancipitibus obnoxia est.

Propius nil factum.

In communibus prouerbiis versatur, Propius nil factum: quum significare volumus, paulum absuisse. Græci similiter dicunt, παρὰ τοσοῦτον ἦλθε ἀποθανεῖν, & παρ' ὀλίγον ἦλθεν ἀπολέσθαι, & παρ' οὐδὲν ἥκουσι. Cic. ad Qu. fratrem: Propius nihil factum est, quàm vt ille occideretur. Et idē pro Cluent. Nec quicquam propius est factum, quàm vt illum obtorto collo ad subsellia reduceret. Bud. 2. De cōtemp. rer. fortuit. Nihil vtique fiet propius, quàm vt vultuose ac subacerbè mirere. id est parum admodum aberit. Idem Paceo: Adeò nihil propius factum est quàm vt librum meum exoscularer. id est, paulum absuit. quod Galli hisce verbis exprimunt peu s'en faut.

Quæ post vitam futura sunt, incerta.

Lucianus in Diogenis & Pollucis dialogo: Frequens, inquit Diogenes, obiici potuit: Quis enim omnino scit, quæ post vitam futura sunt? Quum enim puluis & vmbra simus, vt poeta dixit, mors finis sit omnium huius vitæ actionum: non est quòd soliciti simus de futuris post mortem. Nam neque opes, neque potentia, neque vllæ aliæ fortunæ mortuos sequuntur aut iuuant. Aptum adagium in eos, qui supra mortalitatē suam efferri cupiūt. Etenim

Fabula post vitam cuncta perire monet.

Si mihi vera nunciantur.

Catullus Cæcilium accersens:

—Si mihi vera nunciantur.

Pollio in x. epist. apud Cicer. Nam & robur, & suboles militum interiit, siquidem, quæ nunciantur, vlla ex parte vera sunt..

Iactus retis.

De re dubia, & mera spe, qua plerunque fallimur. Sic Celsus in cap. xij. de act. emp. Tractum à iactu retis piscatorij, qui incertus est plerunque piscium capiendorum, etsi crebrò proiectus attractúsque.

INCITARE.

Erasmi. Cithara incitat ad bellum.

Plutarchus lib. De fortuna Alexandri ij. declarat hunc versiculum apud Lacedæmonios solere decantari.

Ἕρπει γὰρ ἄντα τῶ σιδάρω τὸ καλῶς κιθαρίσδεν.

Id est:

Vergit ad lethale ferrum, lepidè cithara canere.

Quo significabant, certis citharæ modis sedari motus animorum, aliis addi vigorem ad prælium. Quum Alexander audisset Antigenidam tibia modos incinentem, qui vocantur Harmatij, adeò inflammatus est, vt simul cum armis exurgens manus iniecerit in proximè assidentes.

Alas addere.

Ἀναπτεροῦν vulgò dicebantur, qui verbis alicui adderent animum, inque bonam spem erigerent. Aristophanes in Auibus:

—Οὐκ ἀκήκοας
Ὅταν λέγωσιν οἱ πατέρες ἑκάστοτε
Τοῖς μειρακίοις ἐν τοῖσι κουρείοις ταδί;
Δεινῶς γέ μου τὸ μειράκιον ὁ Διειτρέφης
Λέγων ἀνεπτέρωκεν ὥσθ' ἱππηλατεῖν.

Id est:

Num tibi auditum illud est
Quod officinis vndique in tonsoriis
Cani patres loquuntur adolescentibus?
Mirè Diotrephes & meo adolescentulo
Alas loquendo affixit, vt iam gestiat Equitare.—

Narrant Diotrephem fuisse quempiam prædiuitem, qui maiorem in modum delectatus est alendis equis: vnde & postea Hipparchus factus est. Huius hortatu exemplóque multi iuuenes accendebantur ad curas equestres: patres autem oderunt hoc studij genus in filiis, quòd immodicis constet impendiis.

Frigidam aquam suffundere.

Frigidam aquam suffundere, Plautus in Cistellaria videtur vsurpasse pro eo quod est, instigare clanculum. Sic enim in ea fabula meretrix queritur de matronis, maritos suos in meretricum odium quoad possunt, inflammantibus: Ita nostro ordini palàm blandiuntur, clàm si occasio vsquam est, aquam frigidam subdolè suffundūt: Viris cum suis prædicant nos solere, suas pellices esse aiunt. Translatum apparet ab iis, qui certaminibus equestribus aquā equis aspergebant, quo refocillati currerent acrius, atque hoc pacto ad cursum instigabant. Cuius ministerij meminerunt etiam Pandectæ iuris Cæsarei libro tertio, tit. de iis qui infamia notantur, ex Vlpiano, his quidem verbis: Et generaliter ita omnes opinantur, & vtile videtur, vt neque Thymelici, neque Xystici, nec agitatores, nec qui aquam equis spargunt, cæteráque eorum ministeria, qui certaminibus sacris deseruiunt, ignominiosi habeantur. Hactenus Vlpianus. Id fiebat, opinor, in Olympicis, aut similibus certaminibus, nonnunquam & ob hāc causam, ne rotæ agitatione feruescentes, flammam conciperent. Nisi si cui magis probatur, vt traductum putetur ab iis, qui ioci ludibriive causa, clanculum aquam infundunt in conuiuij locū: aut ab his qui ludibrij causa, aqua conspergunt aliquem, qui balneatorum iocus est. Vnde & Iulius Pollux lib. vij. docet ψυχρολουτεῖν interdum vsurpari pro conuiciari. Sic Aristophanes in Pluto: ψυχρολουτεῖν με ποιοῦσ' ἐν πολλοῖς ἀνδράσιν. Queritur quispiam quòd cōtumeliæ causa conspersus sit aqua, multis præsentibus. Sed probabiliùs est translatum ab officinis ærariis, vbi fabri subinde frigidam in ignem aspergunt, quo ignis fit vehementior.

Modis omnibus incitat.

Vbi quis modis omnibus animum alterius sollicitat, nunc precibus, nunc blanditiis, nunc iurgiis, nunc minis, vsurpare licebit illud ex eodem libro de Automedonte dictum & equis Achillis:

Πολλὰ μὲν ἄρ μάστιγι θοῇ ἐπιμαίετο θείνων,
Πολλὰ δὲ μειλιχίοισι προσηύδα, πολλὰ δ' ἀρειῇ.

Id est.

Multum ille, scuticáque cita celerare iubebat,
Multum idem blandè affatus, multúmque minatus.

Feri puer.

Athenæus lib. Dipnosophist. xv. demonstrat olim prouerbio solitū acclamari, ἰὴ παιών: quo significabant, quempiam suo munere defunctum. Itidem fermè, quemadmodum nos absolutæ virtuti gratulantes dicere solemus: Macte animo, macte virtute. Narrat enim, cùm quispiam è conuiuio discessisset probè potus, ac magnopere somnolentus, cæteros in eum acclamasse, ἰὴ παιών. Huius adagij fieri mentionem apud Clearchum in prouerbiis, quod ab huiusmodi natum euentu tradit. Cùm Latona Apollinem ac Dianam ex Chalcide Delphos deportaret, iámque ad Pythonis specum venisset, & draco concitus in eos prouolaret, Latona puellam vlnis baiulans, Apollinis præsidium implorans, clamabat, ἵε παῖ, cum is fortè fortunā arcum teneret: ac perinde valere, ἵε παῖ, quasi dicas, ἄφιε παῖ, id est, Mitte ac percute fili. Nonnullos deflexis nonnihil vocibus efferre, ἰὴ παιών, idq; prouerbio dici solere, quoties in rebus afflictis opem imploramus. Rursum alij putant acclamari hoc pacto feliciter suo perfunctis munere, & eo quod expetebant potitis: Cęterùm ob assuetudinem non videri prouerbium, quod his vocibus solenniter vterentur in sacris Apollinis:

Ἰὴ παιάν, ἰὴ παιάν, ἰὴ παιάν.

Vnde & ἰαμβικὸν μέτρον ortū existimant, quod & ipsum impetum ac celeritatem habet. Etenim si producas priorem in ἰὴ, carmen erit hexametrum heroicum: sin corripias, iambicum. Porrò quod apud Athenæum, in ἵε & ἰὴ nunc aspiratur, nunc tenuis est, nescio an librariorum incuria factum sit. Ouidius in Arte amādi videtur vsurpasse pro acclamatione, qua gratulantur victori, votiq; cōpoti:

Dicite io Pæan, & io bis dicite Pæan,
Decidit in casses præda petita meos.

Ignarium dare.

Seneca lib. De beneficiis iiij. refert vt vulgò iactatum: Vt doleat, inquit, tibi, vt postea consideratiùs loquaris, quod dicere solemus, ignarium dabo. De lapide pyrete sentit, ni fallor, quem alij viuum, nonnulli ignarium vocant, quòd plurimùm habeat ignis, vt attritu digitos adurat, & alioqui ponderosissimus. Itaque dicebatur ignariū dare, qui suggereret quod dolore quodam reuocaret hominem à peccando: quemadmodum lapis digito additus, vel pondere vel attritu non sinit hominem obliuisci, cuius gratia sumpserat eum. M. Tullius haud absimili forma dixit in Antonium Philippica ij. Num expectas dum te stimulis fodiam? Hæc te, si vllam habes partem sensus, lacerat, hæc cruentat oratio. Terentius: Noli fodere latus. Persius.

—Atque aliquis cubito stantem propè tangens.

His enim gestibus admonemus, quemadmodum & vellendo aurem: de quo nobis prius dictum est.

Ex Append. Erasmi.

Cur cessatum est.

Τίφθ' οὕτως τί παθόντε λελάσμεθα θούριδος ἀλκῆς;

Dic, quidnam acciderit nobis, vt Martia virtus
Tytide exciderit animis?—

Homer. Quoties communem culpam apud amicum agnoscemus, aut in re quapiam cessatum esse significabimus.

Fodere.

Incitationem seu admonitioné potius eleganter illa significāt, fodere, & fodere latus: trāslatione ab animātib. quas stimulorū pūctionibus ad cursum excitamus. Terēt. μάστιγι ἐπιρραπίζειν, scutica cædere. Homer. alibi prouerb.

Modis

Modis omnibus incitat. Cubito stantem tangere. Pers. Ignarium dare, quòd Pyretes attritu digitos adurat, & ponderosissimus sit. Propriè tamen locum habet cùm suggerimus, quod dolore quodam alium à peccando reuocet. Bellicum seu classicum canere. Cic.

IVNII. Pennas addere.

Qui præclaram alicui spem faciunt, atque animando incitant, vel elatiorem etiam reddunt, eos ἀναπτεροῦν, hoc est, pennas addere prouerbialiter dicunt Græci. Iustinus Martyr lib. ad Tryphonem: καὶ ἡ θεωρία τῶν ἰδεῶν ἀνεπτέρου μοι τὴν φρόνησιν, id est: Animum mihi inflabat speculatio pressior idearum. Aristophanes: νῦν σε λέγων πτερῶ, id est: Laudando te nũc animabo, & spiritus addam. Damascius Syrus: ὁ δὲ Νεμεσίων ἀνεπτέρωτο καὶ μετεώρος ἦν ταῖς ἐλπίσι, καὶ ἐδόκει θησαυρῷ ἐντετυχηκέναι οὐ μοι ἀπευκτῷ. id est: At Nemesion assumptis alis spe magna efferebatur, videbatúrque sibi haud aspernandum thesaurum reperisse, quòd me nactus foret. Synesius lib. De insomniis, ratiocinandi vim qua Deo proximè accedimus, τῆς ψυχῆς πτέρωμα, velut animæ alatum vehiculum nominat, quomodo & Plato eã πτερὸν, id est, alam vocat, quòd ea animum à mortalibus & terrenis ad cœlestium cõtemplationem subuehat. Cratinus poeta ἀναπτεροῦσθαι τὴν ψυχὴν dicit, pro, animo efferri, & spe bona excitari. Tale est & illud incerti authoris, νίκη δ᾽ ἀστραπὴ ἐπτέρωσε θυμόν, id est: Cœleste fulgur animo alas addebat. Hoc est victoriæ haud dubiæ spem faciebat. Proclus Constantinop. episcopus: ἀρετὴν ὡρίσαντο τὴν πρὸς τὸν θεὸν ἀναπτεροῦσαν καὶ τὰ κάτω ὡς οἴακι τάξει πάλιν κυβερνῶσαν, id est, Virtutem definierunt eam esse, quæ excitat & alas addit ad Deum, & terrena ordine quodam velut clauo gubernat. Nazianzenus in Distichis sententiosis, λόγοις πτερωθεὶς, μὴ πτερὸν ἔξω φέρου. quo admonet, ne quis ita inani gloria efferatur laudatus, vt conditionis suæ sit immemor. Heliodorus lib. ij. ἔγωγε αὐτὸς μανικῶς ἀναπτέρωμαι πρὸς τὴν θέαν. id est: Equidem ego miro eius videndi desiderio teneor, velut additis pennis. Similiter à Sophocle dictum illud est: περιχαρὴς δ᾽ ἀνεπτάμαν, id est, Gaudio perfusus euolabam.

Nondum incuruam ceruicem Iupiter habet.

Extat inter Tyrtæi poemata, quæ admonitoria ad bellicam virtutem Spartanæ iuuentuti scripsit, prouerbialis versus:

Θαρσεῖτ᾽, οὔπω Ζεὺς αὐχένα λοξὸν ἔχει.
Id est:
—Animo constanter habete,
Iuppiter haud dum etenim colla retorta gerit.

Quo vti licebit apud deiectos animos, & facilè consternatos, quos in rebus duris durare se & confirmare admonebimus. Metaphora translata à supplicibus, & depressa mente præditis, quos incuruiceruicos Pacuuius vocat. quò spectant & versus de seruitute apud Philonem:

Οὔποτε δουλείη κεφαλὴ ἰθεῖα πέφυκεν,
Ἀλλ᾽ αἰεὶ σκολιὴ καὶ αὐχένα λοξὸν ἔχει.
hoc est:
Haud solitum est seruile caput se attollere rectum:
Semper at obliquum colla retorta gerit.

Mercurij virga excitare.

Ἑρμοῦ ῥάβδῳ κινεῖν, id est, Mercurij virgula excitare, prouerbialiter extulit Iulianus apostata in epistola ad Iamblichum, pro, vi eloquentiæ eximia animare aliquem, & sopitum excitare, vbi ait, ἐπεὶ δὲ αὐτὸς ἡμῖν τὸ μέλος τῆς ᾠδῆς ἐνδέδωκας μουσικῆς, καὶ ὥσπερ Ἑρμοῦ ῥάβδῳ αὐτῆς καὶ διεγείρεις καθεύδοντας. id est, Posteaquam nobis modulari cantus auspicium præis, & quasi virgula Mercuriali moues ac sopitos excitas. Idem ad eundem: πρέπει σε δὲ Ἑρμοῦ λογίου μαθητὴν, ἢ εἰ βούλει θρέμμα, ὄντα τὴν ῥάβδον οὐκ ἐπὶ τὸ καθεύδειν ποιεῖν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸ κινεῖν καὶ διεγείρειν μᾶλλον ἐθέλειν μιμεῖσθαι. id est: Par est & æquum te Mercurij eloquentiæ antistitis discipulum, aut si mauis, alumnum, virgulam non prouocandi somni gratia tractare, sed ad mouendum excitandúmque potius, illum æmulari. De Mercurij virga ita Homerus Odysseæ quinto.

Εἵλετο δὲ ῥάβδον, τῇ τ᾽ ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει,
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ᾽ αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.

Quos versus aliquanto laciniosius expressit Virgilius Æneid. iiij.

Tum virgam capit: hac animas ille euocat Orco
Pallentes, alias sub tristia Tartara mittit,
Dat somnos adimitque, & lumina morte resignat.

Sol exorere.

Ἔξεχ᾽ ὦ ἥλιε, id est, Exere te Sol. Eustath. indicat, prouerbiale fuisse dicterium Iliados λ. authoritate Ælij Dionysij. Sic enim ait, καὶ Αἴλιος δὲ τι παροιμιῶδες αἴλιος Διονύσιος φησὶν ὑπὸ παιδὸς λέγεσθαι δηλοῦν ἔξεχε, ὦ φίλ᾽ ἥλιε ἐπὶ ἀνατέλλοντα τὸν ἥλιον. id est: Ælius Dionysius annotat, prouerbialis versus particulam esse pueris vsitatam, qua significant solem promicare, hoc est, exortum esse. Vtitur Aristophan.

Λέξεις ἄρ᾽ ὥσπερ τὰ παιδία, ἔξεχ᾽ ὦ φίλ᾽ ἥλιε.
Id est:
Dices quod pueri solent, Exerito os ô bone sol.

Videtur quadrare posse in tergiuersatores: veluti, si castigemus ingenuum docti viri pudorem, scripta sua, quibus ceu sol tenebras discutere possit, in publicum proferre non sustinentis differentisque.

COGNATI. Bonum habe animum.

Bonum habe animum. Hæc vox abiit in prouerbium. cui simillimum Erasmus habet ex Homero: Virtutem omnem explica. Nec absimile, Facere animum: pro incitare, & animũ augere. Liu. de bello Punico v. Missum à Metaponto præsidium, Romanis fecit animum, vt nocte ex improuiso opera hostium inuaderent. Ouid. v. Trist.

Quæ tibi res animos in me fecit improbe.—

Perge quæ iusta sunt curare.

Hipparchi monumentum ac præceptum, in templo Delphico scriptum: Perge quæ iusta sunt, curare. Ibidem.

Bono animo esto.

In Theæteto, vel, de scientia: & in Euthydemo, vel, litigioso: Bono animo esto Clinia.

Accingere.

Ficinus in Timæum. Accingere tu, vt reliquorum Socrati, si velit, rationem reddas.

Equites in campum prouocare.

Ibidem. Equites in campum prouocas, quum Socratem ad disputandum accersis.

INCONSTANTIÆ. PERFIDIÆ. Versutiæ.

ERASMI. Chimæra.

Hominem inconstantem ac variis moribus, aut opus sibi non cohærens, M. Tullius designat festiuiter illo versu Homerico: Quod de Qu. inquit, fratris epistola scribis, ad me quoque fuit,

Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.

Quid dicam, nescio: nam ita deplorat primis versibus mansionem suam, vt quemuis mouere possit: ita rursus remittit, vt me roget, vt annales suos emẽdem atque edam. Epistolam sibi inæqualem, appellat Chimæram.

De statu demigrare.

Quemadmodum de gradu deiici dicuntur, qui depelluntur à proposito, quod nobis antea dictum est: ita M. Tullius ad Atticum li. iiij. epistola, Occupationum mearum, dixit, De statu demigro: pro eo quod erat, recedo à vitæ instituto: Disrumpantur, inquit, ij qui me posse aliquid doluerunt: multa mihi dant solatia, nec tamen ego de meo statu demigro: quæque vita maximè est ad naturam, ad eam me refero. Translatum videtur vel ab athletis, vel à præliis, vbi laudi erat non cessisse loco.

Modò palliatus, modò togatus.

In hominem inconstantẽ, ac lubricæ fidei, diuersarúmque partiũ, eleganter torquebitur: veluti si quis subinde mutato vitę genere, nũc Cidarim gestet theologicã, nunc

cum paludamento militari incedat. M. Tullius Philippica v. Accipiétne excusationem is, qui quæstioni præerit Græci iudicis. modò palliati, modò togati? Pallium Græcorum est, vt toga Romanorum: vtraque tamen vestis pacis est, quemadmodum saga sunt belli.

Trochi in morem.

Βέμβικος δίκην: id est, Trochi in morem, de versatilibus & inconstantibus dici solitum. Est enim bembix, trochus quem pueri flagello circumagunt. Suidas citat ex Aristophane: βέμβικος οὐδὲν διαφέρειν δεῖ, id est, Non oportet quicquam à trocho differre. Locus is est in Auibus. Hesychius dictum putat in eum, qui in fuga non tenuerit rectam viã, sed in orbem fuerit circumactus. Quod mihi quondam vsu venit à Sletstadio petenti Basileam. Fortè incidimus in equitem: quo duce quum in nemore diutius obequitarem, rogabam an certò nosset viam. Aiebat, quum non esset finis: Oportet, inquam, nos errare: nam tres iam horas versamur in nemore, quod intra horam solemus emetiri. Quid multis? Compertum est minimum abfuisse, quin eò rediremus vnde veneramus. Bembix autem magno impetu mouetur, sed in orbem, vt fugiens non effugiat. Simili tropo stultorum inconstantiam notat Sirach ille sapiens Hebræus, capite xxxiij. Præcordia fatui quasi rota currit, & quasi axis versatilis cogitatus illius. Apud Plautum interdum dicitur aliquis Trocho aut rota figuli versatilior.

Vespertilio.

Vespertiliones videtur appellari, qui grauati ære alieno, luce domi se continent, ne à creditoribus appellentur, noctu prodeunt. Vlpianus lib. Pandect. xxj. tit. De euictionibus: Si quis ita stipulanti spondeat, sanum esse, furem non esse, vespertilionem non esse, &c. inutilis stipulatio quibusdam videtur: quia si quis est in hac causa, impossibile est quod promittitur. Si non est, frustra est. Sed ego puto verius hanc stipulationem, furem non esse, sanũ esse, vespertilionem non esse, vtilem esse: hoc enim continere, quod interest horum quid esse, vel horum quid non esse. Hactenus Vlpianus. Quãquam hoc loco quidam pro vespertilione, legunt vespillonem aut versipellem. Alciatus, inter iureconsultos vndequaque doctissimus, in commentariis suis De rerum significationibus putat vespertilionem dictum, quemadmodum modò diximus, qui metu creditorum interdiu latitat, noctu prodit. Nam animal hinc dictum, quòd vesperi volet, indicat Nonius Marcellus. Adagium esse sumptum videtur ex apologo quopiã, siue Æsopi, siue alterius illum imitati (nam Æsopo videtur indignus) qui narrat vespertilionem, mergum & rubum, iniisse societatem, vt conflatis sortibus pariter negociarentur. Vespertilionem contulisse pecuniam à fœneratoribus mutuò sumptam, mergum aliud quippiam, rubum vestem. Quum omnes è naufragio nudi enatassent, vespertilionem metu creditorum interdiu latitare, noctu volare tantũm: mergum obsidere littora, ac subinde collũ demittere in fundum, sicubi reperiat merces suas, vel eiectas in littus, vel in fundo hærentes: rubum prætereuntiũ adhærere vestibus, si quam fortè suam reperiat. Poterat videri parũ quadrare, seruũ ære alieno grauatũ esse: quis enim credat seruo? nisi legeremus apud Terẽtium, Dauũ Getæ quod debebat reddidisse. Mihi tamen videtur vespertilionis nomen & in fugitiuum seruum competere, qui noctu ab hero solitus sit subducere sese, latitátque vbi periculum est ne agnoscatur. Nam inibi mox proximo capite, vespertilione ponit erronem ac fugitiuum: Quum quis, inquit, stipulatur furem non esse, fugitiuum non esse, erronem non esse. Prisci tamen ea voce secus vsi sunt, videlicet pro homine ancipitis fidei, qui nec huius ordinis sit, nec illius, quum vtroque tamen colludat: eo quòd vespertilio sic est vtrunque, vt nec inter volucres, nec inter mures habeat locum. Alas habet, sed pennas non habet: volitat, sed sub vesperam: dentes habet, quod auium nulla. Varro in Agathone, citante Nonio: Quid multa? factus sum vespertilio, neque in muribus planè, neque in volucribus sum. Vespertilionis conuicium torqueri poterit & in amantes qui noctu volitant, quos Plautus in Trinummo vocat tenebricolas: Elegans, inquit, despoliator, latebricolarum hominum corruptor.

Venti campus.

Ἀνέμων πεδίον, id est, Venti campus. In hominem instabilem, leuem, & inconstantem dicebatur. Refertur à Diogeniano. Nam in planicie venti liberius huc atque illuc diuagantur, nullo coerciti obstaculo. Et Homerus subinde vana vocat ἀνεμώλια. Et ὑπηνέμια dicuntur, quæ solida non sunt, sed subuentanea. Denique instabiles, ventosos dicimus. Horatius:

Romæ Tibur amo ventosus, Tibure Romam.
Idem:
Non ego ventosæ venor suffragia plebis.

Postremò domum vndique perflabilem, non illepidè dixeris ἀνέμων πεδίον. Pindarus Olympiorum hymno ij. varias rerum humanarum vices eleganter expressit:

Ῥοαὶ δ᾽ ἄλλοτ᾽ ἄλλαι
εὐθυμιᾶν τε μετὰ καὶ
πόνων ἐς ἄνδρας ἔβαν.

Id est:

Nunc alij, nunc alij fluxus, & cum tranquillitate & cum laboribus in homines venere. Hoc translatum videri potest & ab æstuariis maris reciprocationibus. Cæterùm in Encomio septimo sententiam eandem extulit, metaphora sumpta à ventis, qui non semper spirant iidem.

Ἐν δὲ μιᾷ μοίρᾳ χρόνου
ἄλλοτ᾽ ἀλλοῖαι διαΐσσοισιν αὖραι.

Id est:

In vna parte temporis nunc hæ nunc aliæ discurrunt auræ. Rursus hymno xij. idem effert, metaphora sumpta à tesseris:

Πολλὰ δ᾽ ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσεν,
ἔμπαλιν μὲν τέρψιος, οἱ δ᾽ ἀνιαραῖς
ἀντικύρσαντες ζάλαις,
ἐσλὸν βαθὺ πήματος ἐν μικρῷ πεδάμειψαν χρόνῳ.

Panagæa Diana.

Ἡ παναγαία ἄρτεμις, id est, Panagæa Diana, dicebatur olim, peregrinationem impensius amans, errabundus, instabilis, nulla certa sede consistens. Siquidem Diana vagari dicitur apud poetas, & per nemora montésque oberrare. Quin domicilium etiam subinde mutat, nunc apud superos agens, nunc apud inferos: ne specie quidem semper eadem, sed nunc pleno orbe, nunc mutila, nunc nulla.

Lacryma nihil citius arescit.

M. Tullius libro De inuentione priore, precipiens ne orator posteaquam iudicis animum commouit ad misericordiam, diutius commoretur in quæstione, adducit Apollonij dictum, οὐδὲν θᾶσσον ξηραίνεται δακρύου: id est, Lacryma nihil citius arescere: quòd vehemens affectus facilè vertitur in tedium.

Mutabilior Metra Erisichthonis.

Μεταβλητικώτερος μήτρας τῆς Ἐρυσίχθονος, id est, Mutabilior Metra Erisichthonis. In eum congruit, qui secum nõ constat, sed subinde aliam atque aliam personam sumit. Extat in priscorum fabulis, Metram puellam in varias rerum figuras transfigurari solere. Res autem sic habet. Erisichthon quidam Thessalus absumptis facultatibus, ad extremam deuenit inopiam. Huic erat filia, puella præstãti forma, nomine Metra. Quam vbi prostituisset, adolescentes qui commeabant ad illam, varia munera deferebant, alius equos, alius boues, alius verueces. Nam id temporis nondum auri, argenti, gemmarúmve erat vsus. Porrò Thessali per iocum dicebant, Metram Erisichthonis verti in ea omnia, quæ illi ab amatoribus filiæ donabantur. Atque hinc prouerbium. Fabulam Erisichthonis tractat Ouidius lib. Metamorphoseon viij.

Chamæleonte mutabilior.

Χαμαιλέοντος ἀμεταβολώτερος, id est, Chamæleonte mutabilior. Chamæleon commemoratur inter animantia, quæ colorem mutant. Huius figuram diligenter describit Aristoteles lib. De naturis animantiũ secundo. Quod ad coloris

coloris mutationem attinet, hæc tradit: τὰς δὲ χροιὰς ἡ μεταβολὴ, ἐμφυσωμένου αὐτοῦ γίνεται. ἴσχει δὲ καὶ μέλαιναν ταύτην οὐ πόῤῥω τῆς τῶν κροκοδείλων, καὶ ὠχρὰν καθάπερ οἱ σαῦροι, μέλαιναν πεποικιλμένην ὥσπερ αἱ παρδάλεις. γίνεται δὲ καθ' ἅπαν τὸ σῶμα αὐτοῦ ἡ τοιαύτη μεταβολή· καὶ γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ συμμεταβάλλονται ὁμοίως τῷ λοιπῷ σώματι, καὶ ἡ κέρκος. ἡ δὲ κίνησις αὐτοῦ νωθὴς ἰσχυρῶς ἐστι, καθάπερ ἡ τῶν χελωνῶν. ἀποθνῆσκον δὲ ὠχρὸν γίνεται, καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ ἡ χροιὰ τοιαύτη ἐστὶ. id est, Mutatur autem illi color, cum inflatur. Fitque is nunc niger, non absimilis crocodilorum, nunc pallidus, cuiusmodi lacertarum, nunc rursum nigris variegatus maculis, qualis est pardorum. Accidit autem huiusmodi mutatio coloris per omne corpus: siquidem & oculi & cauda, in eundem cum reliquo corpore abeunt colorem. Motus huius animantis admodum segnis, qualis est fermè testudinum. Pallescit moriens: exanimato color idem durat. Hactenus Aristoteles. His fermè consentanea tradit Plin. lib. 8. cap. 33. illud addens, hoc animal toto corpore reddere colorẽ quem cunque proximum attigerit, præter rubrum & album. Competit igitur adagium in hominem versipellem, siue inconstantem, ac pro tempore sese vertentem in omnem habitum. Plato in Ione: ἀλλ' ἀτεχνῶς ὥσπερ ὁ Πρωτεὺς παντοδαπὸς γίγνῃ, στρεφόμενος ἄνω καὶ κάτω. id est, Sed prorsus Protei in morem temet in omnem vertis speciem, dum sursum ac deorsum volueris. Aristoteles Moralium Nicomachiorum 1. Chamæleontis vocem vsurpat, ad exprimendum inconstantiæ vitium.

Proteo mutabilior.

Πρωτέως ποικιλώτερος, id est, Proteo mutabilior: in varium & versipellem competit. Lucianus in sacrificijs, Iouem ποικιλώτερον αὐτοῦ Πρωτέως appellat, quòd se subinde in alias atque alias formas transfiguraret. Plato in Ione: ἀλλ' ἀτεχνῶς ὥσπερ ὁ Πρωτεὺς παντοδαπὸς γίγνῃ, στρεφόμενος ἄνω καὶ κάτω. id est, Sed prorsus Protei in morem, in omnem speciem verteris, sursum ac deorsum teipsum distorquens. Horat. in eos, qui facilè vortunt sententiam:

> Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?
>
> Item alibi:
>
> Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus.

Protea vocat tergiuersantem, & quem Græci vocant δυσφώρατον, id est, deprehensu difficilem. Porrò fabulam Protei notiorem arbitror, quàm vt hic sit recensenda. Extat apud Homerum Odysseæ 4. & apud Maronem quarto item Georgicôn. Simili figura diceretur & Vertumno inconstantior. Nam hic deus in omnigenam speciem sese variat: vnde & nomen reperit apud Latinos. Horatius:

> —Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.

Huius meminit Ouidius, describens quemadmodum amans Pomonam deam, alias subinde formas assumpserit. Et, ἡ μεταβολὴ Ἔμπουσα, id est, Empusa mutabilior. Cuius mentionem fecit Lucianus in commentario De saltationib. ἰδοις τ' αὖ οὖν αὐτοὺς ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ταχέως ἐς τὸ ἀλλο τι ἀλλοιουμένους, καὶ αὐτὸν μιμουμένους τὸν Πρωτέα. εἰκὸς δὲ καὶ τὴν Ἔμπουσαν τὴν ἐς μυρίας μορφὰς μεταβαλλομένην. id est, Videbis igitur ipsos eodem in tempore subitò in aliam transfigurari speciem, atque ipsum referre Proteũ. Quin & Empusæ exemplum conferre oportet, quæ sese in innumerabiles vertit formas. Meminit huius Aristophan. in Ranis:

> Καὶ μὴν ὁρῶ νὴ τὸν Δία θηρίον μέγα.
>
> Ποῖόν τι; δεινόν· παντοδαπὸν γοῦν γίγνεται.
>
> Τοτὲ μέν γε βοῦς, νυνὶ δ' ὀρεὺς, τοτὲ δ' αὖ γυνὴ
>
> Ὡραιοτάτη τις. ποῦ 'στιν; φέρ' ἐπ' αὐτὴν ἴω.
>
> Ἀλλ' οὐκ ἔτ' αὖ γυνή ἐστιν, ἀλλ' ἤδη κύων.
>
> Ἔμπουσα τοίνυν ἐστί.—
>
> Id est,
>
> At maximam profectò video beluam.
>
> Qualem? Nouam; quæ in cuncta subitò vertitur,
>
> Modò bos, modò autem mula, rursum fœmina
>
> Pulcherrima. Age vbi est? rectà ad illam iam feror.
>
> At rursus haud est mulier, imò iam canis.
>
> Empusa proinde est.—

Interpres adscribit, Empusam spectrum quoddam esse, quod ab Hecate soleat emitti videndum miseris & calamitosis. Id subinde consueuit alijs formis exhibere sese. Quidam existimant meridianis horis apparere solitum ijs, qui parentant manibus. Quod quidem haud scio an rectè possit referri ad id quod extat in Psalmis Hebræorum: ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ. id est: Ab occursu & dæmonio meridiano. Sunt qui hanc ipsam Hecaten affirment esse. Narrant autem vno videri pede: vnde & nomen inditum putant ἐμπόδιον, τὸ ἑνὶ ποδί. Demosth. ait Æschinis matrem, cui ipse Leucothoæ nomen mutasset, appellatam fuisse Empusam: eo quòd quæstus gratia quiduis & faceret, & pateretur.

Polypi mentem obtine.

Extat apud Græcos adagium in hunc ordinem referendum, πολύποδος νόον ἴσχε, id est, Polypi mẽtem obtine. Quo iubemur, pro tempore alios atque alios mores, alium atque alium vultum sumere. Quod in Vlysse videtur Homerus laudare, qui eum πολύτροπον appellat, id est, morib. versatilibus. Adagium natum est à piscis huius ingenio: de quo meminit Plin. lib. . cap. xxix. præterea Lucian. in sermone Menelai ac Protei: scribuntq;, colorem mutare maximè in metu. Nam persequentibus piscatoribus, petris affigit sese, & cuicunque petræ adhæserit, eius colorem corpore imitatur, videlicet ne queat deprehendi. Quin vt refert Basilius magnus, pisces imagine falsa decepti, nonnunquam annatant, vltrò sese prædoni offerentes. Porrò prouerbium sumptum est ex Theognide, cuius hodie distichon est de polypo: citatúrque à Plutarcho in libello περὶ πολυφιλίας.

> Πουλύποδος νόον ἴσχε πολυπλόκου, ὃς ποτὶ πέτρῃ,
>
> Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.
>
> Id est,
>
> Mentem habeas vafri polypi, qui protinus illa
>
> Se quibus admôrit, saxa colore refert.

Clearchus in prouerbijs, teste Athenæo, citat hoc distichon, tacito autoris nomine:

> Πουλύποδος μοι τέκνον ἔχων νόον ἀμφίλοχ' ἥρως,
>
> Τοῖσιν ἐφαρμόζου τῶν κεν δῆμον ἵκῃ.
>
> Id est,
>
> Poulypi ingenio mihi sis nate Amphiloche heros,
>
> Vt temet populo, quemcunq; accesseris aptes.

Citat idem carmen Plutarch. ex Pindaro. Vnde & versus ille prouerbialis celebratur:

> Ἄλλοτε δ' ἀλλοῖον τελέθειν, καὶ χώρῃ ἕπεσθαι.
>
> Id est,
>
> Próq; loco nunc hunc fieri, nunc expedit illum.

Qui nos admonet, vti nos ad omnem vitæ rationem accommodemus, ac Proteum quendam agentes, prout res postulabit, in quamlibet formam transfiguremus. Plutar. item ἀλλοῖος γίνομαι dixit, pro eo quod est, In diuersam eo sententiam. Quod quidem notat & Aristophanes in Pluto, qui monet viuendum esse τοῖς ἐπιχωρίοις τρόποις, id est, Moribus regionis ac vernaculis. Eodem pertinet & illud, νόμος καὶ χώρα, id est, Lex etiam ipsa regio. Quo significatum est, vnicuiq; regioni quædam peculiaria esse instituta: quæ hospites non damnare, sed pro virili nostra imitari atque exprimere debeamus. Nequis quisquam existimet hoc adagio doceri fœdam adulationem, qua quidam omnibus omnia assentantur: aut vitiosam morum inæqualitatem, quam Horatius eleganter taxat in Sermonibus, quámque historici notant in Catilina, atque in Anedio Cassio imperatore: denique literæ diuinæ in quouis imperatore: denique literæ diuinæ in quouis improbo, cum aiunt stultum perinde atque lunam immutari, cum sapiẽs solis exemplo sui semper sit similis. Nam in Alcibiade dubites, vitióne, an laudi danda sit: certè felicissima quædam & admiranda fuit morum & ingenij dexteritas, qui sic polypum agebat, vt Athenis dicterijs & salibus luderet, equos aleret, comiter & eleganter viueret. Idem apud Lacedæmonios radebatur, pallium gestabat, frigida lauabat. Apud Thraces belligerabatur, ac potabat. Vbi verò peruenisset ad Tisaphernem, delicijs, mollitie, fastûque iuxta gentis morem est vsus. Sed est quædam difficilis ac præfracta, morosáque simplicitas imperitorum, qua postulant, vt omnes vbique ipsorum duntaxat moribus viuant,

& quicquid alijs placet, id damnant. Rursum est honesta quædam ratio, qua boni viri nonnunquam alienis moribus obsecundant, ne vel odiosi sint, vel prodesse non possint, aut vt è magnis periculis semet, aut suos eximant. Quemadmodum fecit Vlysses, apud Polyphemum multa simulans, apud procos mendicum agens. Item Brutus adsimulata stoliditate. Dauid etiam simulata insania. Quin & diuus Paulus Apostolus, sancta quadam iactantia gloriatur, hac pia vafricie sese vsum esse, atq; omnia factum omnibus, vt omnes Christo lucrifaceret. Quanquam nihil vetat, in notandis vitijs vsum adagij latius trahere: nempe in homines versatili quodam ingenio natos, qui talem vbique personam induunt, quales sunt ij, cum quibus contigit agere. Quod genus eleganter descripsit Plautus in Bacchidibus: Nullus, inquiens, frugi esse potest homo, nisi qui bene & malè facere tenet. Improbus cum improbis sit, harpaget, furibus furetur quod queat. Versipellem frugi conuenit esse hominem, pectus cui sapit: bonus sit bonis, malus sit malis. Vtcunq; res sit, ita animum habeat. Eupolis apud Athenæum:

Ἀνὴρ πολίτης πολύπους ἐς τὸν τρόπον.

Id est:

Vrbanus homo, qui moribus sit polypus.

Plutarchus in causis naturalibus citat ex Pindaro versus hos:

Ποντίου θηρὸς χρωτὶ μάλιστα νόον προσφέρων,
Πάσαις πόλεσιν ὁμίλει.

Id est,

Marinæ beluæ colori maximè mentem accommodans,
Cum omnibus ciuitatibus consuetudinem habet.

Atque eodem in loco causam reddit, cur id huic accidat pisci. Similem quandam metaphoram Aristoteles à chamæleonte duxit, primo Moralium lib. Ait enim, si quis à fortuna pendeat, cum illa subinde mutetur, futurum vt veluti chamæleon quispiam identidem varietur, nunc felix, nunc miser: vtcunque fors alio atque alio vultu respexerit, ita hunc quoque vultum atque animum mutare. De chamæleonte meminit Plin. lib. xxviij. c. viij. scribens hoc animal magnitudine fermè par esse crocodilo: cæterùm spinæ acutiore curuatura, & caudæ amplitudine distare. Nullum, inquit, animal pauidius existimatur: & ideo versicoloris esse demutationis. Plutarchus in comment. De adulatione scribit, chamæleontem quemuis imitari colorem, præterquam candidum. Item in Sympósiacis conatur causam reddere de polypo, quamobrem non tantùm mutet colorem, quod & hominibus accidit in metu: verumetiam sese ad saxi, quodcunque id fuerit, colorem accommodet. Sunt & aues quædam, quæ colorem pariter & vocem mutent pro temporibus anni: vt autor est idem Plinius libro x. capit. xxix. & Aristot. lib. De natura animantium ix. In voce mutanda principatum obtinet luscinia. Vnde & apud Euripidem Hecuba Polyxenam imitari lusciniam iubet, seséque in omnem vocem vertere, si quo modo queat Vlyssi persuadere, ne perimatur.

Mulieris animus.

Γυναικὸς φρένες, id est, Muliebre ingenium. Diogenianus ostendit dici solitum in stultos. Videtur autem magis quadrare in imbelles & inconstantes. Vnde est illud Ennianum:

Vos etenim iuuenes, animos geritis muliebres,
Illáq; virgo viri.——

Et Terentius:

Noui ingenium mulierum:
Nolunt, vbi velis: vbi nolis, cupiunt vltrò.

Euripus homo.

Εὔριπος ἄνθρωπος, id est, Euripus hmo. In inconstãtes, ac moribus inæqualibus homines dicetur. Quadrabit & in fortunæ vices: quæ res mortalium, velut æstu quodam sursum ac deorsum iactat. vt rectè dixerit Plautus in Captiui: Dij nos, quasi pilas homines habent. A maris Euripi prodigiosa quadam reciprocandi celeritate ducta metaphora. Est autem Euripus, maris pars inter Aulidem Bœotiæ portum, & Eubœam insulam: cuius meminit Strabo lib. ix. & Plinius lib. ii. Et quorundam tamen, inquit, priuata natura est, velut Taurominitani Euripi sæpius, & in Eubœo septies die ac nocte reciprocantis, tam rapida conuersione, vt (quemadmodum autor est Pomponius Mela) ventos ac etiam plena ventis nauigia secum portet. Nequedum huius tam stupendæ rei causa satis idonea per uestigata est à scriptoribus. Etiam si T. Liuius, secundi belli Punici lib. viij. à ventis quibusdam illic flantibus, ita rapi credit. Seneca in Hercule Oetæo:

Euripus vndas flectit instabilis vagas,
Septémq; rursus flectit, & totidem refert,
Dum lassum Titan mergit Oceano iubar.

Bœotius item:

Exæstuantis more fertur Euripi.

Cicero pro Plancio: Quod fretum, quem Euripum, tot motus, tantas, tam varias habere creditis agitationes, commutationes, fluctus, quantas perturbationes, & quantos æstus habet ratio comitiorum? Obijcit Æschines Demostheni, quòd subinde commutata factione, Euripum inconstantia sua vicisset. Vnde Græci Euripiston, hominem incerta fide vocant. Gregorius Theologus in epistola quadam ad Sophronium equitum magistrum: ὁρᾷς οἷα τὰ ἡμέτερα, καὶ πῶς κύκλος τις τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, νῦν μὲν τῶν, νῦν δὲ τῶν ἀνθούντων καὶ ἀπανθούντων, καὶ οὔτε τοῦ δυστυχεῖν, οὔτε τοῦ εὐτυχεῖν, ὃ δὴ λέγουσιν, ἀλλὰ τάχιστα μεταπιπτόντων, ὡς αὔραις μᾶλλον πιστεύειν καὶ γράμμασιν τοῖς καθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων εὐημερίᾳ. id est, Vides quæ sit conditio rerum nostrarum, vtque rota quædam negociorum humanorum cursu circumagatur, nunc his nunc illis florentibus ac marcentibus, dum neque prosperitas, neque aduersitas, vt aiũt, nobis constat, sed quàm ocyssimè in diuersum mutatur ac transilit, vt auris, ac literis aquæ inscriptis fidere liceat citius, quàm humanæ felicitati. His verbis pulchrè depingit Euripum humanæ conditionis. Inuenitur & τύχη εὔριπος: id est, Fortuna volubilis. nihil enim hac instabilius. & εὔριπος διανοίας: quòd cogitatio nunc huc, nunc illuc feratur.

Cnips in loco.

Σκνὶψ ἐν χώρᾳ, id est, Cnips in regione. Dictum in eos, qui subinde sedem mutarent, & aliunde aliò demigrarent. Cui vitio sese obnoxium fuisse confitetur Horatius. Est autem κνὶψ siue σκνὶψ (nam vtrunque reperio) vermiculus innascens materiis. Is eroso ligno, semper locum mutare nititur. Quidam efferunt prouerbium hoc modo, κνὶψ ἐκ χώρας, id est, Cnips è regione vt subaudias, demigrat. Plinius lib. 16. cap. 14. inter pestes materiarum teredinem commemorat, vermem grauissimo ad portionem capite: sic appellatum, quòd dentibus erodat: sed propriè vocari teredinem, quæ in mari materiam infestet. Addit huius generis Cerasten vocari, qui simul atque tantum eroserit, vt circumagat sese, generat alium. Hæc an huic prouerbio congruant, dubito: nam Græci tradunt, κνῖπα esse animalculum volucre & ξυλοφάγον, non dissimile culici. Id si verum est, non video qui consistat, quod ab Aristotele proditum est, auem ξυλοκόπον, quem Latini, ni fallor, picum Martium appellant, ob id rostro fodere arbores, vt κνῖπας in ligno latentes euocet. Suidas ait à κνιπός, qui est genitiuus casus huius nominatiui κνὶψ, fingi nominatiuum κνιπός, eámque vocem significare parcum, tenuique victu viuentem: nimirum ad cnipis exemplum, qui lignorum arrosu pascitur, cibo non admodum lauto. Proinde consentaneum videtur, adagium dici posse in sordidos, duro parcóque victu vtentes.

Cothurno versatilior.

Εὐμεταβολώτερος κοθόρνου, id est, Versatilior cothurno, dictum est in hominem parum constantem, lubricaque fide, quive incertæ & ancipitis esset factionis: similitudine ducta à calciamento, quod Græci κόθορνον, Latini mutata literula cothurnum vocant: quo mos erat vti tragœdiarum actoribus. Erat autem ἡρμοσμένον καὶ ἀμφοτέροις τοῖν ποδοῖν id est,

id est, quadrangulum, & vtrilibet conueniens pedi, quodque vel dextro vel sinistro pedi poterat accommodari. Suidas addit eiusmodi fuisse, vt viris pariter ac mulieribus congrueret. Quod idem testatur illud Maronis:

—Altè suras vincire cothurno.

Prouerbium autem duobus effertur modis: per comparationem, εὐμεταβολώτερος κοθόρνου, & per denominationem, vt hominem ipsum, qui se diuersis applicat partibus, κόθορνον appellemus. Sic enim vocatus est Theramenes rhetor Atheniensis, Prodici Chij discipulus: propterea quòd quasi duabus sederet sellis, idem & populi, & triginta virûm partibus studens, & nunc huius, nunc illius factionis esse videretur, vel potius vtriusque. Plutarchus in præceptis ciuilibus: ἀλλ' ἐν τούτῳ δεῖ μάλιστα τὸν Θηραμένους κόθορνον ὑποδούμενον ἀμφοτέροις ὁμιλεῖν, καὶ μηδετέροις προστίθεσθαι. id est, Sed hic oportet maximè Theramenis cothurnum induentem, cum vtriusque versari, & neutris accedere. Lucianus in Amoribus, ὡς καὶ ἔγωγ' ἂν ἐβουλόμην, εἴπερ ἦν ἐν δυνατῷ, γενέσθαι Θηραμένης ἐκεῖνος ὁ κόθορνος, ἵνα ἀμφω νενικηκότες ἀπίοιτε βαδίζοντες. id est, Itaque optârim sanè, si modò fieri possit, Theramenes ille fieri, qui cothurnus est dictus, vt ambo ex æquo victores discederetis. Idem in Pseudologista, καὶ ὁ μὲν κόθορνον ἄν σε εἰπών, εἰκάσας αὐτῷ τὸν βίον ἀμφίβολον ὄντα τοῖς τοιούτοις ὑποδήμασι. id est, Et alius ei cothurni nomen imposuit: nimirum mores hominis inconstantes & ancipites, id genus calciamentis conferês. Plutarchus indicat & Niciæ duci ob morum vafriciem cothurni cognomen fuisse vulgò tributum. Malè audijt hoc nomine Marcus etiam Tullius. Homerus Martem, ni fallor, subinde mutantem parteis, nouo verbo ἀλλοπρόσαλλον appellat. Nihil autem vetat, quo minus adagium in bonam trahatur partem, vt si quis hominem facilibus moribus, & quadam ingenij dexteritate cum quouis hominum genere congruentem, κόθορνον appellet: quam ob causam Homerus Vlyssem πολύτροπον dixit, quòd quamuis personam aptè gereret, ducis, mendici, patrisfamiliâs.

Aliud stans, aliud sedens.

Nullus inficias iuerit, prouerbiali figura dictum illud Salustianum in Ciceronem: Aliud stans, aliud sedens loquitur. Quo licebit vti, cum summam inconstantiam animi significamus, quasi tantillum momentum atque interuallum commutet hominis sententiam. Homerus Iliados ρ. huiusmodi versiculo notat hominis inconstantis ingenium:

Ἀλλὰ μετοκλάζει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἵζει.

Id est,

Verùm claudicat, inq; pedes vtrosq; vacillat.

Eandem sententiam sic effert Pindarus in Nemeis hymno 3. ὃς δὲ διδακτ' ἔχει ψεφηνὸς ἀνὴρ ἄλλοτ' ἄλλα πνέων, οὔποτ' ἀτρεκεῖ κατέβα ποδί, μυριᾶν δ' ἀρετᾶν ἀτελεῖ νόῳ γεύεται. id est, Qui verò tenet ea quæ didicit, obscurus homo, aliàs aliter atque aliter affectus, nunquam certo ingressus est pede, sed innumerabilium virtutum imperfecto intellectu gustum capit. Præfert autem Pindarus naturâ institutioni, quòd qui naturâ bonus, semper sui similis est: qui verò nititur eruditione, quum multa tenet, nec firmus nec absolutus est vlla in re.

Duabus sedere sellis.

Duabus sedere sellis, est incertarum esse partium, & ancipiti fide, ambabus satisfacere velle. Quo verbo nouè composito, ἀλλοπρόσαλλον Homerus appellat Martem, id est, nunc his, nunc illis partibus fauentem. Macrobius in Saturnalibus cœnis: Laberius mimus in senatum à Cæsare lectus, cum à Cicerone ad consessum non reciperetur, dicente, Reciperem te nisi angustè sederemus: nimis mordaciter respondit, Atqui solebas duabus sellis sedere: objjciens tanto viro lubricum fidei. Sed id quod Cicero dixit, Nisi angustè sederemus, scomma erat in Cæsarem, qui in senatum passim tam multos admittebat, vt eos quatuordecim gradus capere non possent. Hactenus Macrobius. Est autem omnium consensu turpissimum, cum vtraque parte colludere. At Solon legem tulit, qua punirentur hi, qui in ciuitatis tumultu, neutri partium adhæsissent.

Duos parietes de eadem dealbare fidelia.

Huic finitimum videtur illud: Duos parietes de eadem dealbare fidelia, pro eo quod est, eadem re duplicem inire gratiam, eademque opera duos pariter demereri. M. Curius ad Ciceronem: Sed amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere. Sine eum errare, & putare me virum bonum esse, nec solere duos parietes de eadem fidelia dealbare. Volebat enim Curius pariter & Attico & Ciceroni videri summus, ac de se vno fructum quidem Ciceronis, mancipium autem Attici facere. Tractum videtur ab his, qui parietibus opus albarium superinducût. Legitur & huiusmodi Græcum adagium apud Suidam: δύο τοίχους ἀλείφεις, id est, Duos linis parietes. In eos qui in factionibus, vtrisque partibus blandiuntur. Ad hanc classem pertinet illud Hebræi vatis, Vtroq; claudicare pede. item illud Euangelicum, Duobus seruire dominis. Rursum illud ex Apocalypsi, de ijs qui neque calidi sunt, neque frigidi.

Duplices viros.

Διπλοῦς ἄνδρας, id est, Duplices viros, prouerbiali ioco vocabant, qui essent lubrica & insincera fide, quos nunc vulgò etiam bilingues appellant: & Vergilius Tyrios bilingues appellat. Dictum est autem per allusionem, quòd pleraq; virorum nomina dissyllaba sint, præsertim seruorum, quorum genus vafrum & fraudulentum habetur. Vnde sensus ambiguus est. potest enim accipi vel de eo, qui duab. sederit sellis: vel cui nomen sit dissyllabum. Zenodotus huiusmodi citat epigramma:

Μισῶ τὸν ἄνδρα τὸν διπλοῦν πεφυκότα,
Χρηστὸν λόγοισι, πολέμιον δὲ τοῖς τρόποις.

Id est,

Equidem virum odi duplicem, sermonibus
Probis amicum, cæterûm hostem moribus.

Est aliquoties & apud Homer. Odyss. σ.

Οἵ τ' ἄντην μὲν βάζουσι κακῶς δ' ὄπιθεν φρονέουσιν.

Id est,

Qui bene cum dicant, retrò mala mente volutant.

Rursum Odysseæ ρ.

Ἐσθλ' ἀγορεύοντες, κακὰ δὲ φρεσὶ βυσσοδομεῦον.

Id est,

Qui bene cum loquerentur, atrocia mente premebant.

Iterum eiusdem operis σ.

— Θέλγε δὲ θυμὸν
Μειλιχίοις ἐπέεσσι, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοίνα.

Id est:

— Pectora blandis
Lenibat dictis, at mens diuersa parabat.

Apud Platonem in Hippia minore citat aliquis hos Homeri versus, qui dicuntur ab Achille ad Vlyssem:

Χρὴ μὲν δὴ τὸν μῦθον ἀπηλεγέως ἀποειπεῖν,
Ὥσπερ δὴ φρονέω τε καὶ ὡς τετελεσμένον ἔσται.
Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσιν,
Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ εἴπῃ.

Id est,

Nam decet ingenuè quod sentis voce profari.
Haud secus atque Orci portas hominem execror illum,
Quisquis corde aliud celans, aliud sonat ore.

De toga ad pallium.

Certè speciem habet prouerbij quod refert Tertul. in libello De pallio: Hæc nimirum indignitas erit à toga ad pallium. Cuius duplex erit vsus, vel cum ad diuersum vitæ genus sese contulerit aliquis, vel cum à fortuna honestiore ad humiliorem: velut si quis ex aulico fiat monachus, aut è præfecto pædagogus, è consule rhetor. Toga Romanorum erat, pallium Græcorum. Pòst pallium cœpit esse gestamen philosophorum. Confine illi, Ab equis ad asinos.

Duodecim artium.

Δωδεκαμήχανος, id est, Duodecim artium, appellabât

Histiæum in consilium adhibet, quem potissimùm in Asiã mittere oporteat ad res componendas. Is persuadet vt sese mittat, vtpote idoneum ad sarciendam defectionem Ionum. Itaque posteaquam in Asiam deuenisset, iamque in suspicionem venisset Sardium præfecto, tãquam autor huius motus fuisset, hoc audiuit ab eodem: οὕτω τοι Ἱστιαῖε ἔχει κατὰ ταῦτα τὰ πρήγματα, τοῦτο τὸ ὑπόδημα ἔρραψας μὲν σύ, ὑπεδήσατο δὲ Ἀρισταγόρης. Sic hæ res habẽt Histiæe: tu quidem calceum hũc consuisti, cæterùm Aristagoras induit. Meminit & Herodotus 5. & 6. libro, in hunc modum efferens, quemadmodum retuli. Significabat autem eius cõsilij primum fontem & autorem fuisse Histiæum, administratorem Aristagoram. Ea vox deinde, vt fit, vulgò cognita commenti nouitate, in populi fabulam abiit. Videtur magis conuenire, quoties in astutis & improbis consiliis alteri alter auxilio est, mutuaque opera sese iuuant. Nam dare consilium, est tanquam calceum consuere: vti consilio & exequi, est velut induere calciamentum.

Repariazare.

Ἀνεπαρίασαν, id est, Repariassarunt. De iis dicebatur, quos pœniteret instituti, quíque à conuentis discederẽt: ab historia natum. Parij cùm aliquando à Thebanis bello premerentur, petierunt vt à bello desisterent, se ciuitatem in potestatem illorum tradituros. Hac lege cum destitissent Thebani, & Pariis interea spes auxilij fuisset alicunde ostensa, pactum irritarunt, bellumque cum Thebanis integrarunt. Inde fictum prouerbiale verbum ἀναπαριάζειν, pro irritare pacta, Pariorum exemplo. Prouerbij meminit & Stephanus in dictione πάρος, referens ex autore Ephoro: nisi quòd in historia variat. Quum enim Miltiades vehementer vrgeret Parios, iámque tractari cœptum esset de dedenda vrbe, sylua quædam circa Myconũ vltrò cœpit ardere. Parij suspicantes quòd Datis regiæ classis præfectus excitato igni signum ipsis dedisset, rescissis conuentis noluerunt tradere ciuitatem. Adstipulatur Æmilius in vita Miltiadis. Est autem Paros vna ex Cycladibus, quemadmodum & Myconus.

Quibus nec ara, neque fides.

Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσιν:

Οἷσιν οὔτε βωμός, οὔτε πίστις, οὔθ' ὅρκος μένει.

Id est:

Queis nec ara, nec fides, nec vlla durant fœdera.

De vehementer perfidis. Dictum est in Spartanos, quorum perfidiam taxauit Euripides:

Σπάρτης ἔνοικοι δόλια βουλευτήρια.

Id est,

Spartæ incolæ, dolosa consultamina.

Nunc in aulicos non omninò pessimè quadrat.

Altera manu fert lapidem, altera panem ostentat.

Qui coràm blandiuntur, clàm obtrectantes, palàm amicos agunt, clanculum nocent: aut qui hic prosunt, illic lædunt, falsam beneficiis spem ostentãt, vt nacti occasionem funditùs perdant: ij dicũtur altera manu portare lapidem, altera panem ostentare. Translatum ab iis, qui canes ostentato pane pelliciunt: deinde accedẽtibus saxum illidunt. Euclio Plautinus in Aulul.

Nunc petit cùm pollicetur, aurum inhiat, vt deuoret.
Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera.

Diuus Hieronymus ad Rufinum: Hæc apud te amicè potius expostulare volui, quàm lacessitus publicè desæuire: vt animaduertas me recõciliatas amicitias purè colere, & non iuxta Plautinam sentẽtiam, altera manu lapidem tenere, panẽ offerre altera. Eódem eleganter allusit, scribens ad eundem Rufinum: An tibi ideo panem nõ damus, quia hæreticorum cerebro lapidem illidimus? Simile quiddam habet Gregorius theologus in epistola ad Eusebium episcopũ Cæsariẽsem: ὥσπερ ἄν τις τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς τῇ μὲν τῇ χειρὶ καταψήχοι τὴν κεφαλήν, τῇ δὲ παίοι τὴν παρειάν. id est: Perinde quasi quis eiusdẽ viri altera manu scabat caput, altera manu scabat caput, altera manu feriat.

Maritimi mores.

Non abest à prouerbij specie, quod Plautus in Cistellaria dixit, Maritimos mores, pro variis & inconstantibus, quales ferè sunt amantium: qui quum ferantur impotentibus cupiditatibus, tamen sibi non constant. Queritur autem apud Comicum adolescens de amore, mentem in varios affectus rapiente: Ita, inquit, mihi omnia ingenia sunt: quod lubet, non lubet iam id continuò. Ita me amor lapsum animi ludificat: fugat, agit, appetit, raptat, retinet, iactat, largitur, quod dat non dat, deludit. Modò quod suasit, dissuadet: quod dissuasit, id ostentat. Maritimis moribus mecum experitur. Quemadmodum autẽ mare nunquam conquiescit, & subinde mutat faciem: ita ferũt homines maritimos nonnihil ex maris ingenio referre. De Euripo dictum est nobis aliàs.

Maritimi mores.

Non abest à prouerbij specie, quod Plautus in Cistellaria dixit, Maritimos mores, pro varijs & inconstantibus, quales ferè sunt amantium: qui quum ferantur impotentibus cupiditatibus, tamen sibi non constant. Queritur autem apud Comicum adolescens de amore, mentem in varios affectus rapiẽte: Ita, inquit, mihi omnia ingenia sunt: quod lubet, non lubet iam id continuò. Ita me amor lapsum animi ludificat: fugat, agit, appetit, raptat, retinet, iactat, largitur, quod dat non dat, deludit. Modò quod suasit, dissuadet: quod dissuasit, id ostentat. Maritimis moribus mecum experitur. Quemadmodum autem mare nunquam conquiescit, & subinde mutat faciem: ita ferunt homines maritimos nonnihil ex maris ingenio referre. De Euripo dictum est nobis aliàs.

Lingua iurauit.

Illud è tragœdia cessit in prouerbium, ἡ γλῶσσ' ὀμώμοκεν, id est, Lingua iurauit. Vbi quis non præstat fidem promissi: aut vbi non ex animo pollicetur. Est apud Euripidem in Hippolyto coronato:

Ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος.

Id est,

Iurata lingua est, animus iniuratus est.

Hunc versiculum incessiuerunt Comicorum conuicia. Aristophanes in Bacchis:

Ἡ φρένα μὲν οὐκ ἐθέλουσαν ὀμόσαι καθ' ἱερῶν,
Γλῶτταν δ' ἐπιορκήσασαν ἰδίᾳ τῆς φρενός.

Id est,

Aut mentem quæ nolit per sacra iurare,
Linguam autem iuratam, seorsum ab animo.

Item in Ranis taxans Euripidem:

Ἡ γλῶττ' ὀμώμοκ', Αἰσχύλον δ' αἱρήσομαι.

Id est,

Iurata lingua est, Æschylum autem præferam.

Sic & Pindarus in Isthmijs, encomio quinto, laudans quendam cordatæ veracísque linguæ dicit:

Γλῶσσα δ' οὐκ ἔξω φρενῶν.

Id est:

Lingua verò non extra mentem.

Euripidis dictum citatur à Plat. in Theæt. ἐὰν δ' ἀποκρίνωμαι ὅτι ἔστι, τὸ Εὐριπίδειον ξυμβήσεται, ἡ μὲν γλῶττα ἀνέλεγκτος ἡμῖν ἔσται, ἡ δὲ φρὴν οὐκ ἀνέλεγκτος. i. Si responderis esse, eueniet nobis quiddam Euripideum, lingua nobis erit irredarguta, cæterùm mens non erit irredarguta.

Punica fides.

Pœnorum perfidia in prouerbium abijt, quòd ea gens peculiariter periurij vanitatísque notata sit, quemadmodum abundè testatur T. Liuius. cuius hæc verba sunt libro 1. de bello Punico: Quæ Punica religione seruata est fides ab Hannibale. Idem belli Punici secundi lib. 1. Has tantas viri virtutes ingentia vitia æquabant, humana crudelitas, perfidia plus quàm Punica, nihil veri, nihil sancti, nullius dei metus, nullum iusiurandum, nulla religio. His coloribus depingit Annibalem. Subindicat idem Q. Curtius, in Tyrijs Pœnorum auxilio destitutis. Rursum Maximus apud Iulium Capitolinum: Afri, inquiens, fidem Punicam præstiterunt. & quod modò citauimus ex Ausonio, Pœna fide. Salustius in Iugurthino: Comperio Bocchum magis Punica fide quàm ob ea quæ prædicabat, simul Romanos & Numidam spe pacis detinuisse. Plautus

Nemo me Pœnus iunior. alludens ad morum perfidiam. Pœni fœdifragi semper habiti. Idem in Pœnulo: Et is omnes linguas scit, sed dissimulat sciens se scire. Pœnus planè est, quid verbis opus est?

Non idem sunt scriptura & Leucæus.

Γραφὴ καὶ Λευκαῖος οὐ ταὐτά. i. Scriptura & Leucæus non sunt idem, aut non sunt idem, aut non conueniunt. Vbi quis aliud scribit, aliud facit, aut dicit. Rectè iacietur in eos, qui stare pactis nolunt. Nam hæc plerunque syngraphis constant. Aut in eos, quorum vita non congruit cum libris æditis. Versus Græcus constabit, si addas λέγει. Conijcere licet, Leucæum fuisse malæ fidei scribam.

Dædali opera.

Δαιδάλεια ποιήματα, Dædalea opera dicuntur, quæ nouo artificio fabricata sunt, & admirando. Hinc natum, quòd cùm veteres illi plastæ formas animalium cæcas fingerent & immobiles, Dædalus insolito artificio primus & oculos induxit, & neruis quibusdam additis effecit, vt huc atque illuc mouerentur, adeò scitè, vt spectantibus viuere atque ingredi viderentur. Vnde ferunt quædam Dædali signa vinciri pedibus, ne aufugiant. Huius rei meminit Plato in Menone, his quidem verbis: ὅτι τοῖς Δαιδάλου ἀγάλμασιν οὐ προσέσχηκας τὸν νοῦν· ἴσως δὲ οὐδ' ἔστι παρ' ὑμῖν. οὐκ ... [illegible] ... ἀποδιδράσκει καὶ δραπετεύει, ἐὰν δὲ δεδεμένα, παραμένει. τί οὖν δή; τῶν ἐκείνου ποιημάτων λελυμένον μὲν ἐκτῆσθαι οὐ πάνυ τινὸς τιμῆς ἄξιόν ἐστι, ὥσπερ δραπέτην ἄνθρωπον (οὐ γὰρ παραμένει) δεδεμένον δὲ πολλοῦ ἄξιον. id est, Quoniam non animaduertisti Dædali signa. Fortassis ne sunt quidem apud vos. Quorsum isthuc dicis? Quoniam illa quoque ni reuincta fuerint, discedũt atque aufugiunt: sin vincta sint, consistunt. Quid tum postea? Si quod ex illius operibus solutum possideas, haudquaquam magno æstimandum, perinde quasi seruum possideas fugitiuum (neque enim apud te manet:) sin autem vinctum, id magno æstimandum sit. Idem in Hippia maiore sic refert, quasi de priscis & obsoletis dici soleat: εἰ ἀναβιοὺς ὁ Βίας ἀναβιῴη νῦν, γέλωτ' ἂν ὄφλοι πρὸς ὑμᾶς, ὥσπερ καὶ τὸν Δαίδαλόν φασιν οἱ ἀνδριαντοποιοί, νῦν εἰ γενόμενος τοιαῦτ' ἐργάζοιτο, οἷα ἦν ἀφ' ὧν τοὔνομ' ἔσχε, καταγέλαστον ἂν εἶναι. id est, Si sanè nunc ô Hippia, Bias reuiuiscat, risum apud vos tulerit: Quemadmodum & horum temporum statuarij de Dædalo narrant, si nunc viuens talia proferat opera, qualia erãt illa vnde famam ac nomen adeptus est, deridiculum fore. Meminit & Aristoteles libro Politicorum 1. de seruis loquens, quos ait nihil aliud esse quàm instrumenta viua. εἰ γὰρ, inquit, ἠδύνατο ἕκαστον τῶν ὀργάνων κελευσθὲν ἢ προαισθανόμενον ἀποτελεῖν τὸ αὑτοῦ ἔργον, ὥσπερ τὰ Δαιδάλου φασὶν, ἢ τοὺς τοῦ Ἡφαίστου τρίποδας (οὕς φησιν ὁ ποιητὴς αὐτομάτους θεῖον δύεσθαι ἀγῶνα) οὕτως αἱ κερκίδες ἐκέρκιζον αὐταὶ, καὶ τὰ πλῆκτρα ἐκιθάριζεν, οὐδὲν ἂν ἔδει οὔτε τοῖς ἀρχιτέκτοσιν ὑπηρετῶν, οὔτε τοῖς δεσπόταις δούλων. id est, Etenim si fieri posset, vt vnumquodque instrumentum vel iussum, vel per se præsentiens, suum opus perageret, quemadmodum aiunt Dædali statuas facere, & Vulcani tripodes (quos poeta scribit vltrò in diuinum certamen prodijsse) itidem & pectines per se texerent, & plectra cithara canerent, haudquaquam opus haberent, neque architecti ministris, neque domini seruis. Locus quem citat Aristoteles, est apud Homerum Iliados [illegible]. Meminit idem De anima libr. 1. refellens opinionem Democriti, censentis animam ita mouere corpus, vt ipsa prius mota moueret. Ait enim Democritum tale quiddam adferre, quale sit apud Philippum comœdiarum scriptorem. Is enim scripsit à Dædalo ligneam Venerem fabricatam fuisse, quæ moueretur argento viuo infuso. οἷον, inquit, Δημόκριτος παραπλησίως λέγει Φιλίππῳ τῷ κωμῳδιδασκάλῳ· φησὶ γὰρ τὸν Δαίδαλον κινουμένην ποιῆσαι τὴν ξυλίνην Ἀφροδίτην, ἐγχέαντ' ἄργυρον χυτόν. Proinde prouerbium ad varios vsus poterit accommodari. Vel vbi res inusitata arte confectas significabimus. Nam Homerus artificiosa Dædala vocat:

—ὃς χερσὶν ἐπίστατο δαίδαλα πάντα,

Τέκτων.—

Id est,

Qui manibus nôrat fabricari Dædala cuncta.

Item Pindarus in Olympiacis:

Καὶ δεδαιδαλμένοι ψεύδεσι ποικίλοις
Ἐξαπατῶντι μῦθοι.

Id est,

Et arte confictæ mendacijs varijs fallunt fabulæ.

Et Vergilius Dædalam Circen vocat, quòd nouis & admirandis artibus homines verteret in feras. Quin & orationis poliendæ artifices λογοδαιδάλους: & opsoniorum peritos, ὀψοδαιδάλους appellant Græci. Vel cùm inconstantiam & instabilitatem cuiuspiam significabimus. Sic enim apud Platonem in Euthyphrone, Socrates argumenta non consistentia, Dædaleis operibus similia videri dicit. Eutyphron autem respondet, Socratem sibi pro Dædalo esse: quippe qui rationes suas non sinat consistere, rursus coarguens & euertens quod paulo antè visus fit approbare.

Admirabiles in nectendis machinis Ægyptij.

Δεινοὶ πλέκειν τοὶ μηχανὰς Αἰγύπτιοι.

Id est,

Nectunt stupendas machinas Ægyptij.

De versutis, & (vt ait Plautus) consutis dolis dictitatum. Torqueri potest & in perplexas sophistarum argutias, ac syllogismorum inexplicabiles labyrinthos: aut in sycophantas ac delatores, qui vera falsis permiscendo nectunt calumnias. Ammianus [illegible] refert, Paulo cuidam qui plurimos admirandis technis deferebat apud Constantium, vulgò cognomen inditum catenæ: quòd in complicandis delationib. nodos necteret insolubiles. Celebrabantur olim Ægyptiorum opera ex varijs lignorum frustulis miro quodam artificio connexa, quorum est & Herculanus nodus. Adagium hoc cognatum est illi, quod alibi retulimus, Κασσιωτικὸν ἅμμα. i. Cassioticus nodus. Cassium enim in Ægypto est, quemadmodum paulo superius ostendimus.

Multa nouit vulpes, verùm echinus vnum magnum.

Πόλλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα.

Id est,

Ars multa vulpi, ast vna echino maxima.

Zenodotus hunc senarium ex Archilocho citat. Dicitur in astutos, & varijs consutos dolis. Vel potius vbi significabimus, quosdam vnica astutia plus efficere, quàm alios diuersis technis. Nam vulpes multijugis dolis se tuetur aduersus venatores, & tamen haud rarò capitur. Echinus, quem opinor herinaceum esse (nam hoc loco de terrestri, non de pisce fit mentio) vnica duntaxat arte tutus est aduersus canum morsus. Siquidem spinis suis semet inuoluit in pilæ speciem, vt nulla ex parte morsu prendi queat. Citantur apud eundem Zenodotum huiusmodi quidam versus ex Ione Chio, tragico poeta: quos eosdem ex eodem citat in Sermonib. conuiuialib. Athenæus à tragœdia, cui titulus Phœnicia:

Ἀλλ' ἔν γε χέρσῳ τὰς λέοντος ᾐνεσα,
Καὶ τὰς ἐχίνου μᾶλλον οἰζυρὰς τέχνας,
Ὃς ἐπεὶ ἂν ἄλλων θηρίων ὁρμὴν μάθῃ,
Στρόγγυλος ἀμφ' ἄκανθαν εἱλίξας δέμας
Κεῖται δακεῖν τε καὶ θιγεῖν ἀμήχανος.

Id est,

Leonis artes in solo sanè probo,
At magis echini comprobo miseros dolos,
Qui simul odorem beluarum senserit,
Se contrahit spinis operto corpore,
Tutus iacens, morsusq; tactuq; omnium.

Refertur prouerbium, ac simul ad carmen alludit Plutarchus in commentario, cui titulus, πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα, τὰ χερσαῖα ἢ τὰ ἐνύδρα, id est, vtra animantia prudentiora, terrestria an marina. Eius verba subscribam: τῶν δὲ χερσαίων ἐχίνου μὲν ἡ περὶ αὑτὸν ἄμυνα καὶ φυλακὴ παροιμίαν πεποίηκε,

Πολλ'

Πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα.
Σφαῖρος ἀμφ' ἀκάνθαις πλέξας δέμας,
Κεῖται πέλων τε καὶ δακεῖν ἀμήχανος.

Id est,

Iam verò terrestrium echinorum in tuenda seruandáq; incolumitate sua, solertia prouerbio locum fecit:

Ars varia vulpi, ast vna echino maxima.

Siquidem quum illa aggreditur, quemadmodum aiunt:

Flexibile spinis corpus obuoluens suis,
Tutus iacet, sicut nec ore tangier,
Vlla queat ratione, nec morderier.

Plutarchus, aut quisquis est eius operis autor, versib. intermiscuit sua quædam verba: ne quis id errore nostro factũ suspicetur. Sed omniũ copiosissimè huius animãtis ingenium & astutiam describit Plin. lib. 8. ca. 37. Præparant, inquit, & herinacei cibos, ac volutati supra iacentia poma, affixa spinis, vnum non amplius ore tenentes portant in cauas arbores. Iidem mutationem aquilonis in austrum, condentes se in cubile, præsagiunt. Vbi verò sensêre venantem, contracto ore, pedibus ac omni parte inferiore, qua raram & innocuam habent lanuginem, conuoluuntur in formam pilæ: ne quid comprehendi possit præter aculeos. In desperatione verò vrinam ex se reddunt tabificam tergori suo, spinisq; noxiam. Reliqua qui cupiet cognoscere, à loco quem indicauimus petat. Hæc ad prouerbij sensum potissimùm attinebant. Celebre est & piscis echini ingenium, qui sæuitiam maris præsagiens, correptis lapillis operit sese vt mobilitatem stabiliat pondere, ne nimia volutatione atterat spinas: quod aspicientes nautæ, pluribus mox ancoris nauigia infrenant. Autor Plinius lib. 9. c. xxxj. Vulpem autem versipellem esse, varijs instructam artibus, cùm alij complures apologi, tum ille peculiariter indicat, qui refertur à Plutarcho in Moralibus. Cum aliquando pardus vulpem præ se contemneret, quòd ipse pellem haberet omnigenis colorum maculis variegatam, respondit vulpes, sibi decoris in animo esse, quod illi esset in cute. Neq; verò paulo satius esse, ingenio præditum esse vafro, quàm cute versicolore. Græci solertem ac varijs armatum dolis, ποικιλόφρονα vocant, & ποικιλομήτην, Latini vafrum & versipellẽ. Narratur & alius quidam apologus, ab hoc prouerbio non multum abludens. Cùm aliquando vulpes in colloquio, quod illi erat cum fele, iactaret sibi varias esse technas, adeò vt vel peram haberet dolis refertam. felis autem responderet, sibi vnicam duntaxat artem esse, cui fideret, si quid existeret discriminis, inter confabulandum repentè canum accurrentium tumultus auditur. ibi feles in arborem altissimã subsilijt, cùm vulpes interim à canum agmine cincta capitur. Innuit fabula, præstabilius esse nonnunquam vnicum habere consilium, modò id sit verum & efficax, quàm plures dolos, consiliáq; friuola. Veluti si quis pauper multijugis artib. solicitaret animum puellæ: diues autem vnum hoc haberet, quod est apud Ouidium, Quãtum libet accipe: rectè dixeris:

Πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα.

Magnus versator in re pusilla.

Μέγας πολλακτὴς ἐν μικρῷ γε πράγματι.

Id est:

Versator ingens in negocio leui.

Nam addita coniunctiuncula constabit versus. Quadrat in eos, qui arte parum honesta sibi diuitias parant. Natum ab Eudamidæ apophthegmate. Is erat Archidami filius, frater Agidis. Quum musicus quidam feliciter videretur cecinisse, quispiam ex ijs qui aderant rogabat Eudamidam, quid de eo sentiret: respondit, μέγας πολλακτὴς ἐν μικρῷ πράγματι. id est, Magnus delinitor in re parua. quòd existimaret operosam esse scientiam, sed nihil adferentem vtilitatis. Recensetur à parœmiographis. Refertur & à Plutarcho in Laconicis: nisi quòd illic legitur, κηλητής, quòd oratorum sit, delinire ac mouere affectus. Huic non dissimile est quod Musonius ait apud A. Gellium, lib. v. cap. j. in eos qui modulatu vocum ac lenocinijs verborum excitant inanem applausum auditorum: Scito, inquit, illic non philosophum loqui, sed tibicinem canere.

Simia non capitur laqueo.

Ὁ πίθηκος οὐχ ἁλίσκεται βρόχῳ, i. Simia non capitur laqueo. In callidos tergiuersatores dici solitum, qui coargui non queunt. Id olim dictum est in Heraclidem, qui per imprudentiam perperã citãrat ex Dionysio, quod erat apud Sophoclem. Missum est exemplar, vt ibi conspecto carmine agnosceret suum errorẽ. His quoq; tergiuersanti, nec lapsum agnoscenti, dicentique casu fieri posse, vt in diuersis poetis versus consentiant, scripsit quispiã, simiam haud capi laqueo. Autor Diogenes Laertius. Carmẽ Græcum sic habet:

Γέρων πίθηκος οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ,
Ἁλίσκεται μὲν, μακρῷ χρόνῳ δ' ἁλίσκεται.

Id est:

Laqueo vetustus simius non prenditur:
Capitur quidem ille, capitur autem serius.

Volaticum iusiurandum.

Ταχυβάμονες ὅρκοι. Ad eum modũ appellabant iusiurandum irritum, quod euanesceret auolaretq; simulatq; pronunciatum esset: cuiusmodi sunt amantium. Hæc sentẽtia magis arridet Suidæ. Quanquam Aristarchus apud Eudemum, κατ' ἀντίφρασιν accipit quasi tardum oporteat esse iusiurandum, neq; temerè proferendum: neq; enim statim euanescere, si quid iuràris.

Semper Africa noui aliquid apportat.

Huic simillimum est illud Plinianum, quod in historia mundi refert, Libyam semper aliquid noui adferre. Quod quidem ideo dicebatur, quòd in siticulosa regione ad vnum aliquem riuum plurimæ ferarum species bibendi gratiã conuenire cogantur: inibique varia mixtura violentæ Veneris, varias monstrorum formas, subindéque nouas nasci. Porrò Plinius sumpsit ab Aristotele, apud quem refertur libr. De generatione animalium 2. capite v. Anaxilas apud Athenæum libr. 4. festiuiter ad rem detorsit:

Ἡ μουσικὴ δ' ὥσπερ Λιβύη πρὸς τῶν θεῶν,
Ἀεί τι καινὸν καθ' ἐνιαυτὸν τίκτει θηρίον.

Id est,

At musica itidem vt Afra terra, per deos,
Semper quotannis bestiam aliquam ædit nouam.

Scio Græcum versum posteriorem non constare, sed ita habet æditio Aldina, nec satis diuino quomodo restitui possit: nisi fortè pro καθ' ἐνιαυτὸν, legendum est ἐν αὐτῇ, tametsi ne sic quidem constat metrum: fortasse θηρίον omittendum, & pro καθ' ἐνιαυτὸν, reponendum καθ' ἡμέραν. Quadrabit in homines lubrica fide, sempérq; nouandarum rerum auidos.

Semper adfert Libya mali quippiam.

Eodem fonte fluxit & illud, ἀεὶ φέρει τι Λιβύη κακόν, id est, Semper affert Libya mali quippiam: quòd inde Romam, vt dixi, monstra deportarentur. Hinc & in mores ingeniúmque gentis detorqueri potest: siquidem vt est regio venenorum ferax, ita gentis pestilens ingenium. Peculiariter conueniet in fœdifragos, ac pactorum nouatores.

Magis varius quàm hydra.

Ποικιλώτερος ὕδρας, id est, Magis varius quàm hydra. De callidis ac dolosis, quòd hydra serpens sit versicolorib. notulis distincta. Aptè dicetur in vafros ac versipelles, aut etiam parum sibi constantes. Refertur senarius hic apud Athenæum lib. Dipnosophistõn 5.

Ἐποιήσατ' αὐτὸν ταῶνος ποικιλώτερον.

Id est,

Fecistis hunc pauonibus varium magis.

His affine est, quod Mnaseæ Colophonio poetæ Salpæ cognomen populari ioco fuit inditum, eo quòd in carmine varius esset. Nam is piscis mirè picturatus est, aureis rubentibúsq; lineis à ceruice ad caudam vsq; per argentea latera certis interuallis deductis, quum alioqui sit illaudati saporis.

Sisyphi artes.

Σισύφου μηχαναί: id est, Sisyphi artes. Dicebantur vafra versutáq; consilia. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν:

ἔπειτα σισύφου μηχανὰς πάσας φέρε.

Id est,

Dein callidos deprome Sisyphi dolos.

Porrò vt Sisyphus in astutiæ prouerbium abiret, Homericus ille versus in causa fuit:

Σίσυφος ὃς κέρδιστος ἐπιχθονίων γένετ' ἀνδρῶν.

Id est,

Sisyphus in terris quo non astutior alter.

Rursus Iliad. ζ.

ἔνθα δὲ σίσυφος ἔσκεν ὃ κέρδιστος γένετ' ἀνδρῶν.

Id est,

Ab hoc genus duxit Vlysses, quem Homer. vbiq; vafrum & callidum facit.

Pyrrhandri commentum.

Πυῤῥάνδρου μηχάνημα, id est, Pyrrhandri commentum. de callido inuento. Hic Pyrrhander sycophanta quispiam fuit, insignitè versutus, notæq; malitiæ. Aristophanes in Equitibus:

Καὶ νὴ δί' ἦν γε τοῦτο πυῤῥάνδρου τὸ μηχάνημα.

Id est,

Ac per Iouem fuit quidem Pyrrhandrica ista techna.

Megaricum machinamentum.

Μεγαρικὴ μηχανή, id est, Ars Megarensis dicitur, cùm dolo & astu res agitur, non sincera fide. Olim enim Megarenses vulgò malè audiebant, tanquam fraudulenti ac ficti: quòd aliud sentire soleant, aliud loqui, vt indicat Aristophanis interpres. Citatur apud Suidam hic senarius:

Ἀλλ' ἔστιν μοι μεγαρικά τις μηχανά.

Id est,

Sed enim ars adest mihi quæpiam Megarensium.

Est autem apud Aristophanem in fabula, cui titulus, ἀχαρνῆς. Celebrantur Megarensium vascula fictilia. vide num huc spectet prouerbium. Deinde constat, Euclidem Socraticum fuisse Megarensem, qui suscepit scholam Megaricam. Hic fuit insignis machinarum artifex. Fieri potest vt hinc natum sit adagium. Ad hæc est ciuitas eiusdem nominis in Thessalia Pontica. & de Thessalico commento dictum est aliàs. Sphinges Megaricas pòst referemus.

Expedit habere plura cognomina.

Aristophanes in Pluto.

Ὡς ἀγαθὸν ἐστ' ἐπωνυμίας πολλὰς ἔχειν.

Id est:

Vt expedit, si plura habeas cognomina.

Conuenit in eos, qui multa simul profitentur, quò quæstum faciant vberiorem. Aut qui diuersarum sunt partium. Quemadmodum vespertilio in Apologis aliquando mus est, aliquãdo auis. Dictum est aũt in Mercurium, cuius varia feruntur cognomina. Vocatur enim στροφαῖος, vel quòd benè vertat negocia, vel quòd subdolus sit, ac versipellis: ἐμπολαῖος, quòd auctionibus, ac mercimonijs præsit: ἡγεμόνιος, quòd viæ dux, vt apud Homerum Priamo: δόλιος quòd imposturæ, præstigiarúmque repertor: κερδῷος, quòd lucris augeat negociatores: ἐναγώνιος, quòd in certaminibus præconis vice fungatur: διάκονος, quòd deorum minister. Feruntur item & Bacchi permulta cognomina. Prouerbium non inscitè torquebitur & in istos, qui nusquam non habent titulos, ac nominationes (vt vocãt) & ceu laqueos instructos ad irretienda sacerdotia. Aut qui plurimas artes profitentur, vt aliqua ratione sibi paret fortunam: velut ij faciunt, qui in principum aulis ijdem & sacrificũ agunt, & ministrum, & œconomum, & lenonem, & γελωτοποιόν.

Vlysseum commentum.

Ὀδυσσέως μηχανή, id est, Vlysseum inuentum, callidum, astutum & vafrum dicebatur. Vlyssem Homerus vbique versutum facit, ac dissimulantem simulantémque. Vnde eundem statim initio Odysseę, πολύτροπον appellat: Vergil. item,

—Scelerúmq; inuentor Vlysses.

Refertur apud Suidam. Plutarchus in Lysandri vita declarat quid sit Vlysseum commentum. Lysandrum Lacedæmonij missa scytala domum reuocarant. Is metuens accusationes Pharnabazi satrapæ, qui gratiosus erat Lacedæmonijs, dedit operam vt cum illo veniret in colloquium. Ab eo multis precibus impetrauit, vt scriberet magistratui, se nullis ab ipso læsum iniurijs. Pharnabazus cùm Cretensi quod aiunt Cretissans, conscripsit epistolam ex Lysandri sententia, quam illi legendam tradidit: sed clàm scripserat aliam ex sui animi sententia, sigillo & inscriptione tam simili, vt dignosci non quirent altera ab alteris, eámq; tradit Lysandro. Is nihil suspicans, reddit: quam lectam, cùm illi commonstrassent Ephori, Lysander intellexit, non solum Vlyssem versutum fuisse. In hãc fermè sententiam Plutarchus.

Vias nouit, quibus effugit Eucrates.

Οἶδε τὰς ὁδοὺς ἅσπερ ἔφυγεν εὐκράτης, id est, Nouit vias quibus effugit Eucrates. In eum quadrat, qui semper aliquam inuenit rimam, vt inquit Plautus, per quam elabatur, vt officium subterfugiat. Aristophanes in Equitibus:

Εὐλαβοῦ νῦν μὴ 'κφύγῃ σε. καὶ γὰρ οἶδε τὰς ὁδοὺς
ἅσπερ εὐκράτης ἔφυγεν εὐθὺ τῶν κυρηβίων.

Id est,

Caueto ne te effugerit. nouit vias
Quibus Eucrates effugerat per furfures.

Taxat autem obiter Eucratis mores: qui quum molitor esset, tamen Rempublicam administrarat. Quin & in Auibus taxat Execestidem quempiam, peregrinum & erronem, cui viæ omnes notæ fuerint. Congruet in hominem aliquo prætextu suffugientem, si quando fides sit præstanda.

Libyca fera.

Λιβυκὸν θηρίον, id est, Libyca bestia. Refertur à Diogeniano. Dicebatur olim in hominem vafrum, callidum, versipellem, varijs moribus, ancipitíque ingenio. Quod genus portentum Cicero Catilinam fuisse testatur. Inde natum, quòd in Libya variæ ferarum species sæpenumerò misceantur: atque ita noua quædam hinc monstra spectaculo produci soleant, Romam à prouinciæ præsidibus deportata.

Αἰγυπτιάζειν.

Αἰγυπτιάζειν dicebantur astuti & impostores. Sumptum à moribus eius gentis. Theocritus ἐν συρακουσίαις:

—Οὐδεὶς κακοεργὸς
δαλεῖται τὸν ἰόντα παρέρπων αἰγυπτιστί.

Id est:

—Lædit sceleratus
Astu Ægyptiaco obrepens iam nemo nocétve.

De moribus Ægyptiorum testatur & illud ex Æschylo, quod alibi retulimus:

Δεινοὶ πλέκειν τοὶ μηχανὰς αἰγύπτιοι.

Id est:

Ægyptij miri struendis artibus.

Citat hoc prouerbiũ Synesius in Encomio caluitij. Quanquam nonnunquam αἰγυπτιάζειν accipi solet, pro eo quod est adurere, vt in hoc carmine.

E poculo perforato bibere.

Ἐκ τετρημένης κύλικος πίνειν, i. E perforato poculo bibere, dicuntur qui futiles sunt, parúmq; feliciter continent arcana sibi credita. Sapit & hoc vulgus.

Si leonina pellis non satis est, vulpina addenda.

Εἰ ἡ λεοντῆ μὴ ἐξικνεῖται, πρόσαψον τὴν ἀλωπεκῆν, id est, Si leonis exuuiũ non sufficit, adde vulpinum. Cùm viribus res obtineri non potest, dolus adhibendus. Adagium natum est ex apophthegmate Lysandri. Nam is (quemadmodum in eius vita memorat Plutarchus) irridere solitus est, qui velut ab Hercule prognati, bellum apertis viribus, citraque dolũ gerendũ esse censebãt: cũ ipse magis existimaret boni

boni ducis officium esse, quò leonina pellis non attingeret, eò contendendum assuta vulpina. Quod quidem propemodum indicat & Maro, cùm ait:

—Dolus an virtus, quis in hoste requirat?

Adagium refertur à Zenodoto. Huius affine est quod apud Plutarchum in vita Syllæ Carbo dixisse memoratur. Quum enim Sylla non solùm aperto Marte, sed dolis bellum gereret, αἰτιῶς ἀλώπεκι καὶ λέοντι πολεμῶν ἐν τῇ σύλλα ψυχῇ κατοικοῦσι, ὑπὸ τῆς ἀλώπεκος ἀνιᾶσθαι μᾶλλον. id est, Quòd bellum gerens cum vulpe ac leone, quorum vtrunque habitabat in animo Syllæ, a vulpe vehementius angeretur. Apud Aristophanem quidam dicitur κυναλώπηξ, quòd caninam impudentiam cum vulpina astutia coniunxisset.

Non Chius, sed Cius.

Didymus prouerbium subesse putat in his Aristophanis verbis: οὐ χῖος, ἀλλὰ κῖος. id est, Non Chius, sed Cius: propter vulgato scommate notatam gentis inconstantiam ac volubilitatem, pro temporis ratione commutantis institutum, ac idem ad fortunę commoditatem accommodantis. Aristophanis carmina è Ranis sunt hęc, in Theramenem:

Πέπτωκεν ἐκ τῶν κακῶν, οὐ χῖος, ἀλλὰ κῖος.

Id est,

Euolauit è malis, haud Chius, sed Cius.

Quanquam hoc loco Aristarchus. Cous legit, non Cius. Theramenes enim Cous fuisse dicitur. Fortassis allusum ad id, quòd is Theramenes fuerit Prodici Coi discipulus. Huius mentionem facit & Lucianus in Amorib. ὥστ᾽ ἔγωγ᾽ ἂν ἀσμένως, εἴπερ ἦν οἷόν τε, Θηραμένης ὁ κόθορνος γενέσθαι. id est, Itaq; & ipse quoq;, si fieri possit, optârim Theramenes fieri ille cothurnus. Nisi forsã allusum est ad vocum affinitatem, cùm res lõgè discrepet. Nã Chij malè audiebãt ob mores effœminatos, cùm Cij nec tibicinas, nec meretrices reciperent in ciuitatem: vt indicat Athenæus lib. 13. Itaque qui paulo antè nugator, mox veluti alius sumat vultum tetricum, in hunc rectè dicitur: οὐ χῖος, ἀλλὰ κῷος. Aristarchus qui legit Cous, videtur ad taxillorum lusum spectasse: in quo iactus qui Cous dicitur, habebat sex, Chius vnum dũtaxat. Itaq. Cous felicior erat iactus. Quo dicto indicat Theramenem nunquã infeliciter cõsuluisse. Eupolis qui legit Cius, putat Theramenẽ ascitum in Ciorum ciuitatẽ, quum natus esset Cous. Didymus tamen effert prouerbium, οὐ χῖος, ἀλλὰ κῖος, vt mutatio nominis versatile ingenium ac tempori seruiens, semper ad potiorem partem sese accommodantis. Huiusmodi fermè referuntur in commentarijs eius fabulæ. Porrò de cothurno diximus alibi.

Dextrum pedem in calceo, sinistrum in pelui.

Δεξιὸν ὑποδήματα, ἀριστερὸν εἰς ποδόνιπτρον, id est. Dextrum pedem in calceum, sinistrum in peluim. Subaudi verbum ad sententiam accommodum, mittit, aut ponit. Suidas ex Aristophane citat, aitque dici solere in eos qui se norunt commodè ad rei præsentis conditionem applicare, próque loco, tempore, negocijs, aliam atque aliam sustinere personam. Est autem carmen hexametrum heroicum:

Dextrum in calceolo, læuum verò in podonipt ro.

Podoniptrum, vas in quo pedes lauãtur: unde & vocabulum inditum à Græcis.

Multa nôris oportet, quibus Deum fallas.

Πολλά σε εἰδέναι δεῖ τὸν θεὸν ἐξαπατήσοντα.

Id est,

Multa scienda, Deo quibus ipsi imponere possis.

Vbi quis fucum facere conatur ei, cui difficile sit dare verba, propter astutiam singularem. Ab oraculo natum adagium. Sententiam aliter extulit Pindarus in Pythijs, hymno 3. de Apolline loquens: ψευδέων οὐχ ἅπτεται, κλέπτει τέ μιν οὐ θεὸς, οὐ βροτὸς, ἔργοις οὔτε βουλαῖς. id est, Mendacijs non vtitur. Fallit autem illum non Deus, non homo, nec factis neque consilijs.

Ex eodem ore calidum & frigidum efflare.

Ἐκ τοῦ στόματος τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐκφέρειν. id est, Eodem ex ore calidũ ac frigidum proferre. Bilingues & qui eundem modò laudant, modò vituperant, ex eodem ore calidum ac frigidum spirare dicuntur. Natum ex Apologo quopiam Auiani fabulatoris. Satyrus quidam cùm vehementer algeret, hyberno gelu supra modum sæuiente, à rustico quodam inductus est in hospitium. Admiratus autem cur homo inflaret in manus ori admotas, rogauit cur ita faceret? is respondit, vt frigidas manus halitus tepore calefaceret. Deinde vbi extructo foco, apposita mensa, in pultem feruidam rursum inflaret, magis etiam admiratus, sciscitatus est, quid hoc sibi vellet? Vt pultem, inquit, nimium feruentem halitu refrigerem. Tum Satyrus surgens à mensa: Quid ego audio? inquit. Tún eodem ex ore pariter & calidum & frigidum efflas? Valebis. neq; enim mihi ratio est, cum eiusmodi homine commune habere hospitium. At huiusce rei, quã Satyrus admirabatur, causam reddit Aristot. in Problematis, sectione 4. problemate 7. idque ideo fieri putat, quòd qui vehementius efflat, is non moueat vniuersum aerem, sed ore contractiore paululum venti expiret, vt calor ab ore profectus, à reliquo aere, quem ob impetum plurimum mouet, continuò euanescat, atque in frigus abeat. Id quod secus fit in eo, qui faucib. apertis vniuersum aerem exhalat. Est huic confine quiddam in epistola Iacobi Apostoli, nam huius nomine legitur: ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα. id est Ex eodem ore emanat dulce & amarum. Huc adscribi poterit, quod refert 2. libr. Plin. plus quàm prodigiosum, fontem esse quendã in Dodona, qui cùm sit frigidissimus, faces si quis ardentes immergat, extinguat: si extinctæ admoueãtur, accendit. Quæ omnia torquere licebit in rhetores, qui eadem norunt laudare & vituperare, eleuare atque attollere. Item in iureconsultos, qui causam eandem nunc tuentur, nunc impugnant. Ad eum sensum detorsit Plutarch. quòd Circe eadem virga mentem adimit, ac reddit, pecudes facit, & homines. Extat apud Græcos hic senarius prouerbialis:

Τὸν αὐτὸν αἰνεῖν καὶ ψέγειν ἀνδρὸς κακοῦ. Id est,

Laudare eundem, carpereq́. viri est mali.

Et Hebræus vates, nempe Esaias, malè ominatur ijs, qui dicunt bonum malum, malum bonum: dulce amarum, & amarum dulce. Athenæus lib. 4. docet esse fistulæ genus, à Græcis dicitur μάγαδιν, siue παλαιομάγαδιν, quod idem & grauem & acutam vocem reddit. Vnde versum adducit ex Alexandride:

Μάγαδιν λαλήσω, μικρὸν ἅμα σοι καὶ μέγαν. Id est:

Grande ac pusillum magade proloquar simul.

Id Græcis, dicitur μαγαδίζειν, vt vocant musici. Aristot. sectionis 19. problemate iuxta Græcos codices decimooctauo, iuxta Theodori versionem 17. vtitur eo verbo μαγαδίζειν, quærens quur hęc sola harmonia quã dixi, sonetur magade. Rursus in problemate xxxix. iuxta Græcos codices: μαγαδίζουσι ἐν τῇ διὰ πασῶν συμφωνίᾳ. i. Magadissant in concentu diapason.

Ex se fingit velut araneus.

Prouerbialis videtur & illa collatio, aranei ex sese texentis telas, & hominis ex seipso cõminiscentis mẽdacia. Sic enim Plutarchus in libello, cui titulus, De Osiride: οἱ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι καθάπερ οἱ ἀράχναι γεννῶντες ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἀπαρχὰς ἀνυποθέτους ὑφαίνουσι καὶ ἀποτείνουσι. i. Qualia poetæ & aratores, velut aranei gignentes ex seipsis à nullis suggesta, exordia texũt, producũntq;. Plinius tradit, maiores araneas in terra cauernarum exigua vestibula præpãdere, minimas nõ texere: tertiũ genus erudita operatione non conspicuum: Orditur, inquit, telas, tãtiq; operis materiæ vterus eius sufficit: siue ita corrupta alui natura stato tempore, vt Democrito placet, siue est intus quædam lanigera fertilitas: tam moderato vngui, tam tereti filo, & tã æquali, deducit stamina, ipso se põdere vsus. Texere à medio incipit, circinato orbe subtegmina adnectẽs: maculásque parib. semper interuallis, sed subinde crescentib. ex angusto dilatas indissolubili nodo implicat. Nec abhorrens ab his, quæ Aristot. refert lib. de natura animaliũ 9.

addens araneos,mox vt æditi sunt, fila mittere:nō ex interioribus,velut excrementa, quemadmodum sentit Democritus,sed de summa corporis parte, veluti corticem, aut in morem histricis de cute spinas iaculantis. Non texunt autem, neque venantur, nisi fœminæ. Mas fruendi comes est,non laborandi.

Obliquus cursus.

Κάμπιος δρόμος,id est,Obliquus cursus.Quoties res arte ac dissimulanter agitur. Aut quoties aliud præ nobis ferentes aliò tendimus, & cuniculis atque ambagibus quibusdam pergimus ad id quod assequi conamur. Sumptū adagium à genere quodam cursus, qui καμπιος dictus est, propterea quòd anfractibus certis ac flexibus perageretur:vt in aliis impetus & celeritas plurimum valuerit, in his ars & ratio plus habuerit momenti. Huiusmodi cursus genus describit Vergilius libro 5.

Olli discurrère pares,atque agmina terni
Diductis soluêre choris,rursusque vocati
Conuertêre vias,infestaque tela tulêre:
Inde alios ineunt cursus,aliosque recursus.
Ac paulo pòst:
Vt quondam Creta fertur Labyrinthus in alta
Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque
Mille viis habuisse dolum,qua signa sequendi
Falleret indeprehensus & irremeabilis error.

Potest à nauigantibus traductum videri, quum reflantibus ventis,transuersum nauigant.

Cantharo astutior.

Κανθάρου πανουργότερος, id est, Cantharo astutior, aut callidior. Zenodotus ait,Athenis cauponem fuisse quempiam nomine Cantharum,quem ob maleficia & imposturas ac proditiones, capitis affecerint supplicio. Proinde vulgò receptum, vt in versutos ac impostores diceretur. Mihi vero propius videtur, si referatur ad animantis naturam, & ad apologum Æsopicum: quo narratur,quemadmodū scarabeus tanto aquila inferior viribus, tamen ingenio superauit auium omnium reginam.

Cassioticus nodus.

Κασσιωτικὸν ἅμμα,id est,Cassioticus nodus.De moribus vafris ac versutis dici consueuit. Cassius mons est,& eiusdem nominis ciuitas in Ægypto,vicina Pelusio. Ei genti quasi genuinum ac gentilitium est,miros quosdam nodos nectere.Huic affine,quod alio diximus loco,ἡράκλειον ἅμμα, i. Herculeus nodus: quo arctissimam atq; indissolubilem amicitiam significamus. In caduceo Mercuriali duo sunt serpentes,masculus & fœmina,qui medio corporum complexu nodum efficiunt Herculanum. Ab eo supernæ partes sic ad osculum coeunt,vt flexu circulum efficiant: infernæ simili flexu ad caducei capulum reuocantur, qua parte item caudæ coeunt vtriusque. Hanc imaginem caducei: adhuc videre est in nomismatibus antiquis.E quibus opinor symbolum suum mutuatus est Ioannes Frobenius, typographorum huius ætatis diligentissimus, & cui plurimum debent sacrarum literarum candidati: nisi quòd extra circulum, quem serpentes faciunt capitibus inter se coeuntes, addita est columba sceptro insidens. Hunc nodum Mercurio consecrarunt Ægyptij, innuentes fœdera non oportere vnquam dissolui, verùm plurimum valere debere: vnde & Herculano cognomen additum. Quanquam Galli,& haud scio an etiam Ægyptij,nō alium putant Herculem quàm Mercurium.Refertur apud Diogenianum ac Suidam, adagium de Cassiotico nodo, Stephanus aliter effert,nimirum hoc pacto, κασσιώτικα ἱμάτια,id est,Cassiotica pallia. nisi fortè pro ἱμάντα,scriptū erat ἱμάτια, id est, lora.

Pardi mortem adsimulat.

Παρδάλεως θάνατον ὑποκρίνεται, id est, Pardi mortem simulat. Dicebatur, vbi quis astu perniciem alicui moliretur:veluti cùm Brutus stupidum ac dementem ageret, vt in posterum imperio potiretur. Id adagium ad quendam apologum referunt. In Maurusia simiarum ingens copia. Pardalis autem animal est natura simiis infestissimum: quas tamen viribus assequi non potest, nimirum illis in summas arbores subuolantibus. His itaque dolis in eas vtitur. Sternit se supinam sub ramis, ac porrectis cruribus emori fingit sese.Gaudent eo spectaculo simiæ, considentes in arbore. Deinde vbi iam mortuam arbitrantur, vnam aliquam emittunt exploraturam, num verè mortuus sit hostis. Illa cautim ac pedetentim accedens, vbi nullum vitæ videt argumentum, pardale nimirum modis omnibus cadauer imitante, demum audet etiam conscendere. Quod simulatque reliquæ simiæ conspexerint, iam deposito omni metu descendunt, & pardalim omnia ferentem circumsultant: postremò conculcant,insultantes ludibrij causa, donec pardalis sentiens illas iā saltādo defatigatas, derepentè reuiuiscens, aliam dentibus, aliam vnguibus corripit,dilaniátque ac deuorat. Hác equidem fabulam, ne quid fuci faciā lectori, non reperi apud idoneum autorem, sed in Græcis collectaneis cuiusdam Apostolij Byzantij:cuius testimonium quodam in loco Politianus etiam adfert, alioquin autoris non admodum grauis.

Sphondyla fugiens pessimè pedit.

Plautus in Pseudolo.

Ἡ σφονδύλη φεύγουσα κάκιστα βδέει.
Id est,
Vt feles quoties fugitat,malè pedere sueta est.

In eos quadrabit,qui discedunt non citra infamiā.Sphondyla insecti genus, odoris teterrimi. Plinius libr.xxvij.c. 1. meminit Sphondylæ serpentis, quæ radicib. arborum sit infestissima:cæterùm genus quodnam sit,non explicat. Est autem serpentis huiusmodi species, exiguo corpore & subnigro,quæ emoriens grauissimum odorem emittit, Hesychius docet,apud Atticos spondylen dici felem. Est apud Aristophanem γαλῆς βορβορυγμόν, de acido ventris flatu.

Ex Append: Erasmi.

Cothurnus.

Κόθορνον, citra comparationem, etiam appellarunt inconstantem Plutarch. Lucian. quòd cothurni τετραγώνοι & ἀμφοτεροδέξιοι, quadranguli & vtrilibet pedi conuenientes sint. vnde & cognomen hinc datum est Therameni & Niciæ. Sic Martem,nunc his, nunc illis fauentem, ἀλλοπρόσαλλον vocat Hom.& Vlyssem πολύτροπον, quòd quamuis personam aptè ageret in loco. quanquam hoc in bonam partem : quò etiam non malè cothurnum torqueas.

Ivnii. Thessalicum numisma.

Θεσσαλὸν νόμισμα,id est, Thessalicum nomisma, prouerbiale esse annotatur à Suida & Hesychio : nisi quòd apud hunc desideratur vox altera,hoc modo reponenda: Θεσσαλὸν νόμισμα, ἐπὶ τῶν παροιμιωδῶς, τοῦτο δὲ ἐπὶ ἀπάτης.quę lectio plena & integra in illo seruata est.Conuenit ergo in fraudem & fucum,vtroque authore.Crediderim ego Thessalicum numisma adulterinum fuisse, parúmque sincerum aut probæ monetæ,atque inde ortum adagium. Venustè ad personam trāsferetur, si impostorem alijs fucum facientem, & improbi commatis hominem Thessalicum nomisma vocitemus. Suidas nescio quid de Thessalonicæ vrbe,à filia Philippi regis cognomine appellata,hoc loco refert.

Themistoclea vafrities.

Eunapius Sardianus. ἰδὼν μέν τινα καὶ ὀδυσσείαν καὶ θεμιστοκλείας πανουργίαν.hoc est,Vlysseam quandam & Themistocleam vafritiem trāscendens. De vafro & supra modum astuto. De Vlysseo commento extat apud Erasmum cuius exemplum vnum aut alterum adducam, quia nullum ille profert. Idem: ὁ δὲ καταδὺς εἰς πάσας ὀδυσσείας τέχνας καὶ μηχανὰς. id est, In varias Vlysseas artes ac multipliciter consutas machinas sese ingerens, & velut immersus. Alciphron in epistolis: ἐβουλευσάμην οὖν ὀδυσσεῖς βουλήν. id est, Excogitaui igitur Vlysseum inuentum aut consilium. Vafrities autem Themistoclis in eo primum omnium

omnium eluxit, quum spuriorum & legitimo connubio natorum discrimen ipse nothus sustulit: persuasis adolescentibus aliquot ingenuis, vt in gymnasio, quod Cynosarges vocabatur, spurijs attributum, secum inungerentur: sed maximè patuit, quum Xerxem subdolo consilio in fugam vertit, persuasum rupto Hellesponti ponte interclusum sibi fore recessum.

Πυρπαλάμοι.

Πυρπαλάμους velut Igni palmeos, aut (si mauis) Palmigneos composita voce, sed prouerbiali dictos inuenio & eos, qui mira celeritate aliquid perficerent, & qui variis essent moribus parum constantes, igni, quo nihil in rerũ natura est mobilius, assimiles. Istud annotat disertè, & rectius cæteris, in suo lexico Hesych. Post hũc Eustathius Iliad. ε. πυρπαλάμην scribit dici impostorem & πανοῦργον, atque inde creatum verbum πυρπαλαμᾶσθαι, pro, malis artib. vti, & veluti per ignes suppositos cineri doloso (quod Flaccus inquit) ingredi, exponit. Licebit ergo opifices incredibili celeritate operi finem imponentes πυρπαλάμας vel πυρπαλάμους vocare, aut præstigiatores singulari dexteritate oculis illudentes, aut etiam quomodocunque versatiles Proteos. Similiter ab ignea mobilitate Pyrrhichium pedem cito motu recursantem, vt Terentianus Maurus ait, Græci nominarunt: quem à mobilitate etiam [illegible] dictum prodidit Diomedes.

Syri aduersum Phœnices.

Σύροι πρὸς φοίνικας, Aduersum Phœnices Syri. Citatur adagium in Suidæ collectaneis. Dici conuenit in pariter fraudulentos & versipelles. vtraque enim natio vafritiæ insignis nomine malè audiuit olim. Potest & ad diffidentiæ significationem trahi, vt inter se malè cõcordes & alterum alterius fidei diffidentem σύρον πρὸς φοίνικα, Syrum cum Phœnice commissum dicamus: eo quòd hæ gentes contermine propter mutuam simultatem rarò amicitiam colant, vt sibi inuicem credant. Alioqui Syros & Iudæos, qui Phœniciæ attribuuntur, nationes seruituti natas, appellat Cicero in oratione De prouinciis consularibus.

Pergæa Diana.

Ἡ περγαία ἄρτεμις, id est, Diana Pergæa. Adagium effertur, testante Suida, de circulatoribus & vagis erronibus, qui nullo in loco firmam sedem collocare amant, ὅτι τὴν ἀγυρτικὴν καὶ πλανῆτιν. Diana enim, quæ eadem est & Luna, inter septem planetas vagatur, tanquam venatibus indulgens operam. vnde Anniuagæ epitheton apud Ciceronẽ. Quadrabit apposite in circumforaneos medicos. & paululo meliores illis Romanistas quosdam, qui peregrinando regiones obeunt, nunc Compostellam, nunc Romam, nunc Lauretum incertis semper sedibus commutantes, redeunte semper in orbem labore. Pergæa autem Diana è Perga Pamphyliæ oppido nomen habet, Stephano teste. Huic simile legas apud Erasmum, Panagæam Dianam, non sine temeritatis nota immutata voce: neque reddita epitheti ratione: vt non immeritò mirentur quidam, dictionem ab illo haud fuisse explicatam, quũ nullibi apud authores eam legas. Pergææ verò Dianæ meminit etiam Cicero in actione in Verrem tertia, vbi inquit: Ita Pergæ fanum antiquissimum & sanctissimum Dianæ scimus esse. Meminit & Philostratus lib. 1 de vita Apollonij hymnorum qui in Dianæ Pergææ honorem canerentur.

Vulpis reliquiæ.

Ἀποτεγάγημα ἀλώπεκος, hoc est, Vulpis reliquiæ. Conuenit in versipellem & fraudulẽtum veteratorem. ita exponit ex Dorotheo Athenæus. extat autem apud Eupolin comicum in fabula cui nomen Aureum genu: quanquam Etymologici author citat ἀποπάτημα, hunc in modum: τί γὰρ ἐς ὁ ᾶνθρω ἀποτάτημα ἀλώπεκος; id est: Quid illud est, vulpis quisquiliæ? allusum interim videtur etiam ad pusillam mulierculæ staturam, mediocri minorem, & veluti dentibus præmorsam. id enim sonat ἀποτεγάγημα, quasi mensum dicas, aut bucceam demorsam.

Cepphus.

Κέπφους, id est, Cepphos dici homines instabilis ingenij & mente leues, annotat Aristophanis interpres in Pace fabula, qui ad modum cepphi auis impendio leuis, facilè quouis ventulo rumoris in diuersa aguntur: vnde & κεπφωθῆναι dicitur, qui elatus & vecordi leuitate prouectus, deridendum se propinat, Hesychio teste. Cicero in 13. epistol. ad Atticum prouerbialiter κέπφικα dixit pro futilibus & vanis, & iterum κέπφωμα pro stultitia & vanitate ludibrioque. Eustathius in Odyss. annotat λάρους dici stolidos & fatui ingenij homines: eosdem & κέπφους similiter vocari, à Ceppho leui & expedita auicula, grandi in speciem corpore. vtpote plumoso, sed strigoso & planè osseo. Ex quo manifestum fit, parum ritè coniungi voces auium diuersarum in adagio quodam κέπφος λάρος, quod rectè à doctissimo viro Conrado Gesnero etiam animaduersum fuit. Si quidem Aristophanis scholiastes, & ex eo Suidas, κέπφον nominari bardum, insulsum, & rationis expertem annotant, ab aue cepphо, quæ vulgò larus vocetur: vnde verisimile fit vocem λάρος à sciolo quopiam in contextum inoculatam fuisse & contrusam: suspicioque est, dispescendas esse eas voces coniunctione copulatiua καὶ, vel disiunctiua ἢ, hoc modo. κέπφος καὶ aut ἢ λάρος. Aristophanes: ὦ κέπφε, quasi dicat: O vanissime blatero. sic enim exponunt. ἀπαίσιε καὶ λάλε. Nos quoque vernacula lingua linguaces & locutuleios, qui verbis futilibus pondus non adiiciunt, Cepphos vocare solemus, manente Græci adagij gratia in nostratis linguæ dictione. Tale quid innuere voluit Hipponax poeta mordacissimus, appellãdo Ciconem quempiam καύηκα, id est, larum (ita enim idiotismo Ænianum auis illa vocitatur) hoc versu:

Κίκων δ' ὁ πανδάλητος ἄμμορος καύης.

Id est,

Cicon Pandaletius infelix larus.

garrulitatem infelicem in homine notans.

Laconisare.

Λακωνίζειν, id est, Laconizare, non tantùm significat paucis verbis sententiam circumscribere, sed & pro decipere fraudulenter, mendaciisque inuoluere alios accipitur. vnde & λακωνικαὶ κλεῖδες, id est, Laconicæ claues, pro fallacibus ponuntur apud Aristophanem, vt refert Eustathius: οἱ γὰρ ἄνδρες ἤδη κλειδία φοροῦσι κρυπτὰ κακοηθέστατα, λακωνικὰ ἄττα. id est: Viri nunc claues gestant occultas fallaces, Laconicas denique. Attestatur huic Laconum ingenio Andromache Euripidis:

Σπάρτης ἔνοικοι, δόλια βουλευτήρια,
ψευδῶν ἄνακτες, μηχανορράφοι κακῶν.

Id est,

Spartæ incolæ, dolosa conciliabula,
Mendaciorum principes, & machinas
Docti malorum texere.

Quo loco indicandus est obiter codicum error, pro βουλευτήρια perperam βουλεύματα legentium, quum alioqui senarius suis numeris non constet. Aristophanis interpres in Acharnensibus annotat, Lacedæmonios perfidiæ notatos fuisse. sic enim inquit: ἐπὶ ἀπιστίᾳ διεβάλλοντο οἱ λακεδαιμόνιοι. & ibidem Comicus negat illis aut aram aut fidem esse, aut iuramenti religionem: οἷς οὔτε βωμὸς, οὔτε πίστις, οὔθ' ὅρκος μένει. Quin & λακωνίζειν turpitudinis nefariæ significationem habuisse, annotat Hesychius, pro παιδικοῖς χρῆσθαι, puerorum amoribus abuti, quomodo Eupolis comicus illud extulit: μισῶ λακωνίζειν. id est: Odi Laconismum. Vnde & Clinias propter fœdos amores κυσολάκων, id est, Cysolacon Aristophani vocatur. Laconibus etiam turpis lucri studium obiicitur. vnde αἰσχροκερδεῖς ab Euripide in Andromache dicuntur, veluti turpilucri; cui rei fidem facere volunt oraculum ipsis datum:

Ἁ φιλοχρηματία Σπάρταν ὀλεῖ, ἄλλο δὲ οὐδέν.

Id est:

Præter auaritiam nihil est quo Sparta labascet.

Philostratus in epistolis λακωνίζειν extulit pro hospites & exteros reiicere, & ciuitate excludere: quod illorum decretum ξενηλασία, quasi peregrinorum depulsio dicebatur, Thucydidis testimonio. sic autẽ ille ait: μὴ λακωνίζειν γάμους, μηδὲ τὸ γαμεῖν ἀποδύρεσθαι, ξενηλασίας ἔρως οὐκ ἔχει. id est, Ne

Laconiſſa vxor,neque Lycurgum imitare, peregrinorum depulſionem Amor non quærit.

Veſpertinum amant,matutinum oderunt.

Adducit ex Callimacho Cyreneo prouerbialem verſiculum Zezes:

Ἑσπέριον φιλέουσιν, ἀτὰρ συγέουσιν ἑῷον.

Id eſt,

Veſpertinum adamant,ſed matutinum odêre.

Quem annotat dici in homines lubricam in amicitia fidē ſeruantes, vacillanteſq;,& ad quamuis fortunæ aurulam ſeſe vertentes. Ego in hæredipetas conuenire puto,qui ſenibus & aniculis palpantur,morti, hoc eſt,occaſui vicinis,quo ſibi hæreditatis aliquid attrahant. Ab hoc dicto diuerſum fuit Cn.Pompeij apophthegma, dicentis, Plures adorare Solem orientem,quàm occidentem: quo innuere voluit,plus eſſe ſpei in iuuene, quàm in defectæ ætatis ſene.

Durei equi ſpeciem præfert.

Δουρείου ἵππου εἰκόνα σώζει, Durei cuiuſdam equi imaginem ſeruat. Dici poteſt de homine multifarijs & diuerſis inter ſe vitijs obnoxio. Clemēs lib.2. Stromatū de Baſilide loquens,ſtatuente paſſiones animi ſpiritus quoſdā rationali animæ annexos:καὶ γὰρ,inquit, ... hoc eſt,Id ſolum nunc obſeruādum, quòd Durei equi ſpeciem quandam obtinet,iuxta poetarum fabulā, Baſilidæ,homo, vno in corpore tot diuerſorum ſpirituum exercitum in aluo incluſum habens. Dureo equo ligneo ab Epeo fabricato multos Græcorum proceres fuiſſe incluſos,ex hiſtoria notum eſt.

Æoliſare.

Αἰολίζειν,pro circumſcribere & decipere, inter prouerbiales voces à gentium morib. ductas, refertur eo, quòd Æoles vt impoſtores & fraudulenti traducebantur. quanquā & à variegatione efficta dictio videri poteſt(id enim αἰόλον ſignificat:)& mendacia verborū fuco variari ſolent,quemadmodum veritatis ſimplex eſt gratia. Hierocles Alexandrinus, cuius in aurea Pythagoræ carmina ſcriptum extat: μηδ' αἰολίζε τοῖσδε. id eſt,Neque in his rebus imponas,aut fraudem facias. Hinc apud Theocritum αἰολικὸν τι θαῦμα, miraculum Æolicum legunt quidam: pro ἀπατηλὸν, ... fraudulentum & varium.

Lunulæ.

Σελήνια,hoc eſt,lunulas, dicterio prouerbij faciē referente caluos homines dici ſolere,indicat Syneſius in libello quē de Caluitij laude conſcripſit: origine dicterij inde nata(quod ipſe cōmonſtrat)quòd lęuore depili,& ſpecie lunæ nomen habitúmq; exprimāt, ... ea ſunt enim authoris verba. nam quū σελήνη,id eſt luna,nomē à ſplēdore,quod σέλας denotat, habeat,nō malè calui lunis cognomines erūt, quippe qui cranio extrito,& iubaris cuiuſdā inſtar lucido viſantur. vnde emanauit etiā populi de Iſocrate dicterium, per caluam eius cerebrum elucere dictitantis, quum eruditionis ſapientiæq; facilè elucentis fidem facere vellent. Rurſus quum luna ſpeciem variet, nunc gibberoſa, nunc corniculata, nunc diuidua, demum pleno orbe integra conſpicatur: iure aſſimilabuntur illi calui, qui variè caluitium oſtendunt,nunc ſyncipu in comua diuidēs. mox verticem circumſcribens,tandem omnem in orbem caluariam depaſcens. Syneſij verba ſunt: ... i. Audire licet quoſdam diminutiua voce,ſed manifeſto ſenſu,caluos Lunulas nominantes.

Deſultorius.

Inconſtantis inſtabiliſq; ingenij hominem,quiq; vel ad leuem opinionis aurulam ſententiam mutat, & à perſuaſione deſciſcit,Deſultoriū prouerbiali figura dicemus: & Deſultoriā leuitatem multiplicē & variā. Cic. pro L.Murena: Reſpondebo igitur Poſthumio primùm,qui neſcio quo pacto mihi videtur Prætorius cādidatus in Conſularē,quaſi deſultorius in quadrigarū curriculum incurrere. Martianus Mineus in li. De nuptijs Philologię,de fortuna loquēs:Leuitate pernix deſultoria geſtiebat. Tertull.lib. aduerſus Valentinianos, Deſultricē virtutem appellat inſtabilē & malefirmam ac motoriam: Tantùm quòd deſultricem & defectricem illā virtutē non vult. Apuleius Madaurēſis initio libri de Aſino aureo, vbi præfatur veniam exotici ſermonis,Deſultoriæ ſciētiæ ſtylum vocat,linguæ Romanæ vſum,quam ex Græcia aduena didicerat,à vernacula lingua & patria ad peregrinam deficiens. Ioannes Picus Mirandulanus:Homo,inquit,variæ ac multiformis & deſultoriæ naturæ animal.quib.verbis Platonis illud reddidit: ἄνθρωπος ζῶον φύσει ἐπαμφοτερίζον. Ego precationē non deſultoriam verti, quod apud D. Cyrillum eſt, ... Refert Sex.Pompeius,priſcos Romanos parib. equis,hoc eſt,duob. in prælio vſos fuiſſe,vt defatigato aut ſudante altero,in integrum tranſcenderent. cuiuſmodi equis Numidas vſos oſtendit T.Liuius ita ſcribens:Quibus deſultorum in modum binos trahentibus equos, in recentem equum ex feſſo tranſſultare mos erat. Tales equos ἀμίππους vocant Græci: nam κέλητες equi pernices combinantur,quorum vno vehitur deſultor (de quo extat illud Homeri:

— Θρώσκων ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον)

alterum attrahit,atq; ita ἄμιπποι, velut iuncti vnà equi dicuntur.

Vulpina lingua.

Κιναὶ γλῶσσα,id eſt,Vulpina lingua, pro doloſa & ſimulatoria,à vulpis ingenio, quæ inter alia nomina etiā κιναδὸς vocatur,vt annotat Nicandri interpres. Extat apud Callimachum, κινάδεος σὺν γλώσσῃ,id eſt, Cum vulpina lingua. Quin & à Nicandro κιναδὸς ἀλώπηξ,id eſt,vafra & ſubdola vulpes,malitioſæ fraudis epitheto nominatur. Æſchynes à Demoſthene in oratione de Corona,κίναδος.i. vulpes audit.& Solon Athenienſi populo exprobrat, quòd vulpes imitentur,& earum veſtigijs inſiſtant:

Ὑμῶν δ' εἷς μὲν ἕκαστος ἀλώπεκος ἴχνεσι βαίνει. Id eſt,

Quilibet è vobis vulpis veſtigia carpit.

Non eſt prætereundum hoc loco illud Pindari in Pythijs: ὀργαῖς ἀτενὲς ἀλωπέκων ἴκελοι.i. Mordicus aſſimiles vulpium moribus.& apud eundem Meliſſus quidam μῆτιν ἀλώπηξ, i.aſtutia vulpes dicitur. Quid,quòd fraudulentos & doloſos κερδοὺς vocari annotat Heſychius,à voce κερδώ,quæ vulpem ſignificat: vnde verbum κερδαίνειν,pro vulpinari effertur. Apuleius quoq; vulpinariū amaſionem nuncupat amatorem ſubdolū & fraudulenter agentem. Idem lib.de Magia vulpionem vocauit veteratorē. Pindarus Pythiorum oda 2. ὀργαῖς ἀτενὲς ἀλωπέκων ἴκελοι.i. Impensè vulpium moribus aſſimiles.

Pardalis exuuium induere.

Παρδαλῆν ἐνῆψαι. Pardi exuuio amictus dicitur homo verſipellis & ingenio varius,vaferq́. ... teſte Euſtathio Ili. 3.quod & breuius repetit in decimo: ... id eſt, Parœmiacè de vafris effertur maculoſa pardi pellis. Eſt enim varijs maculis diſtincta pardi pellis, præcipuéque eius quam Heliodorus Cameropardalin nominat. de qua ſic ſcribit hiſtoriæ Æthiopicæ lib.x. ... Color pellíſque florētibus macularum punctis variegata. vnde & epitheto αἰολόνωτος, i. maculoſo tergore dicitur ab Oppiano. Aſtutum ergo & ſubdolum.παρδαλῆν ἐνῆφθαι eleganter dicemus: quomodo fraudulentū,ἀλωπεκῆν ἐνῆφθαι, vulpino exuuio conueſtitum:& λυκῆν,lupina pelle indutum,hominem rapacem: & νεβρίδα ἐνῆφθαι,hinnulina pelle tectum,timidum hinnuli inſtar,aut etiam verſipellem, quòd huius animalis pellis maculoſa quoque ſit. Non abludit hinc,quod legimus Antenorem ingenio varium (id quod patriæ ſuæ non dubia proditio, quanquam hoſpitij omine à Liuio excuſata,facilè oſtendit) non exitium modò effugiſſe capta iam Troia, ſed res etiam ſuas integras ſeruaſſe, beneficio pellis pantheræ ſeu pardi, pro ædibus ipſius appenſæ,haud ambiguo argumento varij dubijque ingenij. cuius rei fidem facit Sophoc.in Aiace Locro,quòd,videlicet pro

pro foribus ædium ipsius perpenderit,

—Καταστικτον κυνὸς

Σπολὰς λιβύσσα, παρδαλη φόρον δέρος.

Id est:

—Maculosæ canis

Pellis Libyssa, pardalinum scilicet tergus.

In quo versu perperam pro λιβύσσα, scribitur καὶ βύσσα, apud Aristophanis scholiasten in Auibus.

Archilochia vulpes.

In versipellem & astutiæ plenum dicitur. Dion Chrysostomus oratione lv. ὥσπερ γὰρ ὦ μακάριε καὶ τὴν ἀρχιλόχου ἀλώπεκα, τοῖς λέουσι καὶ ταῖς παρδάλεσι παραβάλλομεν. Siquidē Archilochi vulpē leonibus & pantheris cōparare insistimus. Vbi emendandus est obiter Venetus codex, qui habet λόγοις, pro λέου. Basilius libro ad adolescentes de capienda vtilitate è gētilium libris: καὶ τῆς ἀρχιλόχου ἀλώπεκος τὸ κερδαλέον τε καὶ ποικίλον ζηλωτέον. id est, Astutiam & versutias Archilochiæ vulpeculæ imitabimur: quo loco perperam scriptum legitur, ἀρχιλόγου: quod olim memini Rescium, hominem Græcè non vulgariter doctum, sed in corrigendo plus nimio fortè anxium, interpretatum fuisse, vulpeculæ, de qua vetus est fabula. Allusum est autem à Basilio ad ipsa Archilochi verba, quæ integra hactenus conseruauit ab interitu, has odes reliquias citans Herennius Philon, author libelli De diuersis dictionum Grecarum significationibus, quem Hammonio cuidam tribuerunt hactenus typographi:

Πίθηκος ἤει θηρίων ἀποκριθεὶς

Μοῦνος ἀν' ἐσχατιήν·

Τῷ δ' ἄρ' ἀλώπηξ κερδαλῆ συνήντετο

Πυκνὸν ἔχουσα νόον.

Id est:

Fortè ibat à feris relictus simius,

Auia lustra petens:

Cui versipellis vulpes obuiam ruit

Insidiosa dolis.

Alioqui plurimus in vulpeculæ fabula fuisse videtur Archilochus, in carminibus aduersus Lycambem, velut vbi vulpis cum aquila societatem comminiscitur:

Ὡς ἄρ' ἀλώπηξ κἀετὸς ξυνωνίην

Ἔμιξαν:

aut (vt alia lectio habet)

Ἔμιξαν.— Id est:

Iniêre pactum vulpes atque aquila simul.

Respexit huc Plato lib. De republ. ij. τὴν τοῦ σοφωτάτου ἀρχιλόχου ἀλώπεκα ἑλκτέον ἐξόπισθεν. id est: Attamen sapientissimi Archilochi vulpes ponè trahenda est. Allusit eodem Themistius oratione tertia, quæ est De vera amicitia: φύονται δὲ τινὲς ἀλώπεκες καὶ ἐν ἀνθρώποις, μᾶλλον δὲ ἀνθρωπίσκοι μικροί τε καὶ ἀνελεύθεροι, ταῖς ἀλώπεκας ὄπισθεν ἕλκοντες. id est: Nascuntur inter homines etiam vulpes, seu potius homunculi improbi pariter & illiberales, qui à tergo vulpeculas attrahunt.

Βυσαύχην, Incuruiceruicus.

Hominem insidiosum fraudulentúmque simulatorem βυσαύχενα illi, nos Incuruiceruicum Pacuuiano vocabulo similiter dicemus, qui obstipo capite, & in humeros contracto, vultuosam quandam tristitiam præfert. Tradunt Physiognomonici, qui ex natura filóque corporum, ingenium moréfque hominum explorant, id genus hominum maximè fallax esse & insidiosum. Ductum ab animātibus, quæ insidias aliis molientes, aut iram prementes, obliquant ceruices quoties insultum meditantur: quod in vulpibus & canibus videre est. Xenarchus:

Πελοπιδῶν ἄγυνις εἶ, κ' οὐ βυσαύχην.

Id est.

Pelopidarum nutabunda gens, nec tamen incuruiceruica.

quo indicare videtur, Pelopidarum familiam tametsi in occasum vergeret atque deficeret, erectū tamen animum gerere, & regia prosapia dignos spiritus.

Telchines.

Τελχῖνες prouerbiali schemate dicuntur fraudulenti homines, & malefici impostores apud Synesiū in epistola quadam: οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦ ποιοῦσιν οἱ τελχῖνες ἀπέσχοντο. id est, Neque verò à talibus sibi tēperarunt isti Telchines. Idem in Dione, νῦν οὖν ἀγαθὸν γέ τι χωρεῖ τελχὶς καὶ βάσκανος. id est: Num igitur boni aliquid cōtinet Telchin & inuidus existens. Nazianzenus in epistola ad Eustochium sophistam, οὐκ ἐπαινῶ σου τοὺς κοροπλάθους καὶ τοὺς τελχῖνας οἷς βάλλεις κακῶς τὸν ἀντίπαλον, id est, Non laudo tuos puparum artifices & fascinatores Telchinas, quibus parum rectè aduersarium impetis. Idem in priore steliteutica: τίνες τελχῖνες πονηροί καὶ βάσκανοι δαίμονες, id est, Quinam scelerati Telchines & inuidi dęmones istud tibi inspirarunt? Eustathius Iliad. ix. τελχῖνας prouerbio dici annotat τοὺς φθονερούς καὶ ψογερούς, improbos & merito reprehensione dignos inuidósque homines. Zezes inuidos fuisse dæmones annotat, qui arua rigare solebant Stygis aquæ aspergine, vt inducta sterilitate, alimenta mortalibus deficerent: vnde & παλαμναῖοι iidem cognominati fuerunt, à nociuo manuū opere. Perhibētur autem Telchines nouem fuisse in Rhodo insulā, Rheæ comites in Cretam proficiscenti, venefici & pręstigiatores insignes: vnde & nomen illis ἀπὸ τοῦ θέλγειν, quod interdum denotat, in aliam naturam mutare, quasique transformare, & quocunque lubitum sit traducere. nam ex Actæonis canibus in homines immutatos fabula fingit, & in varias rerum species se conuertere solitos, nunc dęmonum, nunc piscium serpētiúmque assumpta forma: interdum etiam manibus pedibúsque truncos. Eustathius in xiij. Iliad. scribit Telchinas in fabulis fingi δαίμονας τινὰς κακωτικοὺς, καὶ οὐκ ὅσίως θέλγοντας, hoc est, maleficos dæmonas, non ritè aut bona ratione demulcētes. Hesychius fascinatores inuidos hac voce significari ait: siue à τήκειν, hoc est, à liquando & abolēdo dici eos velis, siue a θέλγειν, hoc est, à decipiendo. Etymologici author Telchinem exponit facinorosum & conscieleratum, quique se viribus supra hominem gerit maioribus. Addit & Cretam Telchiniam olim fuisse nominatam, quod & à Stephano ascriptum est, ab his & τελχινιάζειν deducitur, pro, rebellare, & ore duro esse ac refractarium. Gregorius Palama τελχινώδεα πέδησιν appellat malignam tabem, aut illecebrosam: vbi ait, ἐβάσκανε πάλιν καὶ ἐμοὶ τὸ πρόσωπον τελχινώδει πεδήσει συνέπεσεν. id est: Rursum fascinauit me, vultúsque insidiosa tabe concidit. Hoc est, dum fraudulenter renidet atque palpatur.

Hamaxobio instabilior.

De homine instabili, & incertis semper sedibus nouas veteribus commutante, hoc est, qui fabulam vndecūque motoriam agit, dici conueniet hyperbolem illam Septimij Tertulliani, qua in Marcionem vsus est, Hamaxobio instabilior. Hamaxobij, quos Pomponius Mela Hamaxobitas appellat, inter Sarmatas annumerātur, plaustra pro sedibus habentes, vnde illis nomen, Græcis ἅμαξας currum vocantibus, & βίον victum: hi semper vagi statam sedem non agunt diutius, quàm pecori pabula abundè sufficiant.

Imbrij & Lemnij.

Tergiuersatores, & qui sibi conscij iudicium declinabant atque subterfugiebāt, causantes se peregrè abfuisse, prouerbialiter ἴμβριοι, hoc est, Imbrios dici solere annotat ex Ælio, Dionysio, Halicarnasseo Eustathius, cuius hęc verba citat, ἴμβριοι, οἱ τὰς δίκας ὑποφεύγοντες, ἐπεὶ τινες εἰς δίκην καλούμενοι, ἐσκήπτοντο ἐν ἴμβρῳ εἶναι, id est, Imbrij dicuntur, qui iudicium subterfugiunt, eo quòd aliqui in ius vocati in Imbro absentiam prætendebant. Idem repetit & Hesychius: sed addit eosdem quoque λημνίους dici, velut absentiam in Lemno prętexentes. Est autem Imbrus, Æolica insula, non procul à Lemno dissita, è regione Tenedi.

Theramenes.

Theramenes dicitur de versipelli & in vtramque partem dextro, qui pro re nata nunc harum nunc illarum sit partium. Aristophanes in Ranis:

Τὸ δὲ μεταστρέφεσθαι πρὸς τὸ μαλθακώτερον,

Δεξιοῦ πρὸς ἀνδρός ἐστι καὶ φύσει θηραμένους.

hoc est:

Ad molliora declinare semper, est

Dextri viri, qui natura est Theramenes.

Theramenes Agnonis filius, Isocratis præceptor, è tribu Steria fuit, magnæ Athenis in republ. authoritatis & spe-

ētatę dexteritatis vir. in qua administratione quum egregiè tempori inseruiret, factionibus se applicādo, Cothurnus dici cœpit, [Greek] , vt in Nicia scribit Plutarchus. hoc est, propter incertum, & nunc in hanc nunc in illam reipub. partem alternans studium hominis. Est enim cothurnus calciamenti genus vtrique pedi congruum. vnde ad Arrij dogma id transtulit metaphoricè Nazianzenus: [Greek] . id est, Vtrique pedi communis cothurnus.

Pyrrhonia hæsitatio.

[Greek], id est, Pyrrhonia dubitatio, prouerbiali schemate vsurpatur de iis qui nihil certi statuunt atque decernunt, semper ambigui: cui vitio affinis fuit paucis retrò annis vir maximi nominis, qui in religionis negocio, rebus controuersis, vix vsquam stabili loco pedem firmat nutabundus, nunc huius nunc illius sententiæ esse creditus, siue potius quandam Theramenis dexteritatem affectans, qua feliciter atque ingeniose sæpenumerò eludit, & dum captus teneri putatur, verso pollice lubricus elabitur. Galenus lib. ij. De temperamentis: [Greek] id est: Nónne hæc sunt Pyrrhonis hæsitatio & infinitæ nugæ. Idem libro secundo De naturalibus facultatibus, [Greek]. id est, Sed hæsitatores quidam subitò ac Pyrrhonij euadetis. Fuit Pyrrhon Elæus philosophus, qui desperata veritatis inquisitione, temerè omnia diu multúmq; rimatus, in singulis hæsitabat, vt idem Galenus in libello [Greek] scribit: nihilque reuera esse aiebat, sed lege quadam & consuetudine omnia fieri, Laertio teste. Huius sectæ asseclæ ab authore Pyrrhonij appellati fuerunt: iidem & [Greek], quasi supersedentes, quòd cunctarentur ac supersederent quidquam asserere. De quibus Philostratus, [Greek], &c. hoc est, aiebat Phauorinus Pyrrhoniorum de rebus diffinire supersedentiū quæstiones iudicari posse. ab his [Greek] nomen habuit: quam assensionis retentionem vocat Cicero in Academicis. Iidem & [Greek] siue [Greek], à perpetua hęsitantia, vt [Greek], quòd considerationibus semper vacent, nunquam inuentionē perficiant. Dicti fuerunt & [Greek], quòd inquirant semper veritatem. In horum familiam adoptarunt se Academici, qui nihil affirmabant, & quasi desperata certi cognitione, quodcunque verisimile videretur, sequi volebant, vt in libro De finibus bonorum & malorum inquit Cicero. Idē libro De natura deorum primo, prudenter dicit Academicos in rebus incertis assensionem cohibuisse.

Euannat ad omnem auram.

[Greek], id est, Euannatio ad omnem auram, prouerbiali schemate vocatur à Nazianzeno leuitas & mobilis animi inconstantia, qua sentētiam vnā in omnia flectimus, & ad diuersa applicamus: vbi indicat Arrianis verbum illud, [Greek], id est, simile, plurifariam obtendi, & in diuersa trahi. Respexit ad præceptum Iesu Siracidæ quod cap. v. extat in hæc verba, [Greek]. id est: Ne euannes ad quemuis vētum, nec quamlibet insistas semitam. quo admonemur, fugiendam esse futilem illam leuitatem, qua citra iudicium & rationis pondus cuiuis rumusculo accedimus, opinioni omni fidem deferimus. Vulgare etiam iactatur prouerbium, non multùm ab hoc abludens, de leuibus, Chlamydem omni vento obuertit.

Statua viatores omnes intuens.

Gregor. Nazianzen. eodem in loco in funerali oratione Athanasij, prouerbialiter, statuam viatores omnes intuentem, appellat symbolum aut dictum aliquod, diuersimodè interpretari quod possis, & quod speciosis argumentis in hanc & in illam sententiam deflecti, & ad diuersa accommodari queat. Verba eius sunt, [Greek] id est: Effigies aut simulacrum cunctos viatores spectans.

Leo prius, nunc leporem agit.

[Greek]

Id est.

Ferox leo olim, leporis æuum nunc agit.

Senarius est prouerbialis, incerti authoris, in hominem delicatum, qui pristinam ferociam euertit. Id quod iis ferè accidere videmus, qui cum paupertate magnas opes, cum mendicitate optimum sacerdotium commutarunt. Hi namque ad subeunda arma & pugnas intrepidi prius, nunc mollitie luxúque eneruati, in ocio delitescere, & Bacchica arma tractare malint potius. Huc spectat illud Galeni lib. De prenotione, [Greek]. id est, Metuentem leporis vitam viuere, semper trepidum, ac pati quippiam spectantem. Dion in oratione De gloria: [Greek], id est, Ac iuxta prouerbium, leporis vitam viuens. Antiqui [Greek], id est, leones, viros strenuos appellarunt. ita Lycophron Herculem [Greek], id est, triuesperum leonem dixit: Q. Calaber Achillem [Greek], id est, rigidum leonem: & Euripides Orestem ac Pyladem [Greek], id est, geminos leones. Eodem referendum est Chabriæ dictum, [Greek]. hoc est, Formidabilius esse ceruorum agmē ductore leone, quàm leonum, ceruo. quod Aristides refert. Euripides à Deo cuilibet animanti vnam in genere attributam esse naturam dicit:

[Greek verses]

Id est,

Quid, quòd Prometheus condidisse quem ferunt
Nos atque cuncta animantia, ille bestiis
In genere singulis naturam vnam dedit,
Cuncti leones præditi sunt robore:
Formidinis pleni omnes sunt lepusculi.

Cercops.

Cercops, pro veteratore & vafro impostore prouerbialiter effertur, à vulpis moribus, quæ [Greek], id est, cauda huc illúcque mota canes venaticos eludit. Alij referunt ad Cercopas Lydios, duos insignis nequitiæ fratres, quorum alteri Passalo, alteri Acmoni nomen erat inditium, vt puto à mutuis quas tradebant operis, ita autem vocantur paxillus & incus. Æschines Sardianus Candaulum & Atlanta nuncupatos fuisse scripto prodidit, Memnonidis filios. Diotimus in Herculis certaminibus Olum & Eribaten nominatim recenset hisce versibus:

[Greek verses]

Id est:

Attriuère malis variis Bœotiam adorti
In triuiis, genus Oechalia Cercopes habentes,
Oliúsque Eurybatúsque viri raræ improbitatis.

Alij ex Thya & Oceano prognatos fabulantur, & propter tentatas insidias, quibus Iouem fraudulenter inuoluerent, in saxa conuersos. Xenagoras vero ob improbos & versipelles mores in simias trāsformatos scribit. apud Varinum enim legendū est, [Greek]: pro, [Greek]. quam fabulam delibauit & in Trāsformationum decimoquarto Ouidius, ibi:

Quippe deûm genitor fraudem & periuria quondam
Cercopum exosus, gentísque admissa dolosæ
In deforme viros animal mutauit.—

Sunt qui annotāt Cyclopas prius dictos fuisse Cercopas. atque hinc improbos & maleficos homines Cercopum nomine notatos fuisse. Chrysippus [Greek] pro decipere exponit, translatione sumpta ab animalibus caudę verbere palpantibus: simili enim modo adulatores & impostores cauda verborum simplices circumueniunt & illaqueant. Vtitur voce Cercopis pro fraudulento Ammianus lib. xxij. Delator, inquit, vt Cercops homo breues humeros extentans. Synesius lib. De prouidētia anum quandam Scythicam appellat [Greek], id est, versutiam Cercopicam. Æschines orator de Demosthene: [Greek], id est, Quodcunque tandem iste Cercops, vel si potius dicendus est interniculum. Notat illum ob ingenij prauitatem, qui sub dolis artib. subtiliter imponat. Synesius ad Pylæmenem

μενον, καὶ πέρας δὲ τὰ δίκαια ... ἐν ταῖς καθ' ὑμᾶς ἀγοραῖς, καὶ πολλὰ συγχεῖν, ἐξ ἰθεῖα καὶ ἀνθρώπινα δίκαια, καὶ κέρκωπα ἀντ' ἐλευθέρου φανῆναι. id est: Alia ratione in foro ditescere non licet, nisi cuncta & diuina & humana iura confundas, & pro libero homine Cercops euadas. Philon Iudæus vbi enumerat voluptarij hominis epitheta: Inter cætera, inquit, est, ἀπειθής, ἀχάλινος, γόης, ψεύστης, κέρκωψ, id est, immorigerus, infrenis, præstigiator, mendax, Cercops. Celebratur, & ἀγορὰ κερκώπων, id est, forum Cercopum Athenis apud Helicam porticum, vbi res furto sublatæ vendebantur. Cercopes namque furtis & veteratoriis artibus insignes traducuntur, vt refert Eustathius Odysseæ ij. Memoratur & Cercops quidam Pythagoreus, ad quem, Suidæ testimonio, referantur scripta quædam Orpheo attributa. cuius loci occasione arbitror emaculandum esse Ciceronis codicem libro De natura deorum primo, & loco Cerdonis, reponendum esse Cercopis, in illis verbis: Orpheum poetam docet Aristoteles nunquam fuisse: & hoc Orphicum carmen Pythagoræi ferunt cuiusdam fuisse cerdonis. Quin & Cercopem Milesium scriptorem citat alicubi Athenæus. Cercopa etiam lucripetam dici, qui vndecunque lucrari cupiat, annotat Sex. Pompeius.

Escam hamo circumponere.

Τὸ δέλεαρ τῷ ἀγκίστρῳ περιθεῖναι, id est, Hamo escam circumponere est insidiis aliquem circumuenire, & blanditiis verborum in errorem inducere. Naziazenus in Athanasij funebri oratione: τοῖς ἁπλουστέροις δέλεαρ ἦν τὸ τῆς ἀσεβείας χαλκῷ περιειλημμένον. id est: Esca erat simplici vulgo, hamo impietatis circumuoluta. Idem in Steliteutic. ἢ καθάπερ χαλκῷ ... δέλεαρ τῇ τυραννίδι ... id est: Aut tyrannidi blanditias velut escam hamo adiiciat. Gregorius presbyter: ἕτεροι δὲ ἁπλότητι ἤθους ... τὸ δέλεαρ τῆς αἱρέσεως κατεδέξαντο. id est, Alij simplicitate morum decepti, hæresis escam deglutiunt. Ælianus sophista in epistol. δέλεαρ ... id est: Formæ venustatem nobis obtrudit amentiæ escam. Vtitur & Nicephor. alicubi. Author incertus apud Etymologici authorem: ὡς ἂν οὐδ' εἴ τις ἰχθὺς ὑπὸ τῆ δελεάτης τῆς ἡδονῆς ... id est: Attractus fui à voluptatis esca, ita vt nesciam an vllus piscis potuerit magis. Philon Iudæus, οἷς ... τῶν νέων ἀγκιστρεύεται ψυχάς, id est, Quibus ceu hamo trahit adolescentium animos. Ælianus, ... δέλεαρ ... id est: Non forma mihi esca est. Naziazeni illud affine est, χρήμασι δελεάζεσθαι. id est, Pecuniis inescari.

In casses inducere.

Εἰς ἄρκυς ἐμβάλλειν, In casses inÿcere: pro irretire & inuoluere quempiam. Heliodorus lib. ... ὥσπερ εἰς ἄρκυς ἐμβεβλημένος. id est, Quasi in retia coniectus. Antiphanes comicus in Citharœdo, ... id est: Inuolutus cassibus, vnde non liceat facilè regredi eadem via. Dicæogenes apud Strobæum.

Gallus bibit, neque meit: Myxus non bibit, attamen meit.

Ἀλέκτωρ πίνει καὶ οὐκ οὐρεῖ. Μύξος οὐ πίνει καὶ οὐρεῖ, id est, Bibit gallus, neque meit: Myxus non bibit, attamen meit. Citatur in Varini lexico, dictúmque annotatur de arrogantibus hominibus, & magnos spiritus gerentibus. Græcè est, ... Fertur autem Myxus quidam Dianæ fuisse sacerdos, homo astutus & fastuosus.

Μάσθλης.

Μάσθλης ἄνθρωπος, vafer ardelio & versipellis, atque insignitæ improbitatis dicitur: vel homo ingenio variabili & desultorio, qui nihil habeat stabile aut firmũ, ad quamuis auram mutabilis. Metaphora à loro macerato, in omniã propter humorem imbibitum flexili. Vtitur eo Aristophanes in Nebulis: & Aristides in oratione aduersus eos qui eliminant mysteria, ... μάσθλης, id est, Lepidus profectò homo fueris ô ardelio. Sappho: ποικίλος μάσθλης Λύδιον καλὸν ἔργον, id est, Varium lorum Lydium malum opus. quod fortè de Lydio verberone intelligendum est. Est autem μάσθλης propriè maceratum lorum: sunt qui flagrionẽ eo nomine intelligi putant, quem & mastigiam Plautus dixit. Huc spectat illud Eupolidis comici:

Ἔχων πρόσωπον καρίδος μασθλητίνης.

Id est:

Faciem habens squillæ lori instar tortilis.

Versatilior cardine.

Γιγγλύμου πολυστροφώτερος, id est, Versatilior ginglymo siue cardine. Extat adagium apud Suidam ex innominato authore, γιγγλύμου πολυστροφώτερος ἐν τοῖς πράγμασιν ἀποδεικνύμενος. id est, Qui se in rebus agendis versatiliorem cardine declarauit. Eiusmodi hominem στροφεῖ vnica voce appellant Græci, quasi versatilem. vtrunque verò tam probro quàm laudi dari potest, vt significetur & is, qui dexteritate quadam in rebus agendis explicare sese, & qui volubilitate innata aliis imponere nouit. Γιγγλυμὸς est commissura illa, qua mutuò inseruntur versantúrque cubitus & lacertus, aut in valuis cardines, & in thoracibus ij qui στροφεῖς vocantur. Ita fermè exponit Hesychius. Galenus libello de ossibus inter tria dearticulationis genera, tertium enumerat Ginglymon, quo ossa se mutuò introeuntia, sic combinantur, quemadmodum vertebræ spinæ inter se, & cum lacerto coniungitur humerus. Idem commentario de fracturis: οἱ γίγγλυμοι, τὰ μὲν τινα κοῖλα, τὰ δὲ ἐξέχει ... id est ... Quibus verbis dilucidè describit quid propriè sit ginglymus, ita verò sonant Latinè: Ginglymi siue cardines partem habent concauam, & partem extantem: illa protuberantes eminentias excipiunt, hac concauitates ineunt. Sic Hippocrates ibi, τὸ βραχίονος γιγγλυμοειδές, id est, brachij cardinamentum vocat infernam eius partem qua non cubito conseritur. Galenus anatomicarum institutionum lib. ij. naturæ industriam ostendens, capitis ossa suturis commissa, γιγγλυμοειδῶς, hoc est, vt Celsus loquitur, ad modum cardinis coagmentari dicit.

BRASSICANI. Βιβλιαίγισθος.

Author magni Etymologici scribit Andreã medicum ab Eratosthene, quòd eius libros furtim exscripserat, βιβλιαίγισθος fuisse dictum: allusione prouerbialis cognomenti sumpta ab Ægistho, qui Clytemnestram Agamemnonis corruperat. Hoc cognomentum illi præcipuè merentur, qui aliorum scripta sibi vendicant, suóque nomine passim inuulgãt. Ridiculum profectò hominum genus, & ingenij planè obnoxij, quod Plinius ait: quod mauult in furto deprehendi, quàm mutuum reddere. Demetrius Grãmaticus Adramytenus cognomẽto dictus fuit Ixion, quòd Euripidis tragœdiam, quæ inscribitur Ixion, clàm sublegisset, & sibi adscripsisset. quanquam Laertius, Suidas, & Athenæus, ita quoque cognominatum fuisse scribant, quòd in Alexandria Iunonis statuæ argentea quædam ornamenta detraxisset, siue quod Ixionis exemplo parum gratus fuerit in Aristarchum præceptorem.

Turbine versatilior.

Suidas ex Aristophane citat qui dixerit, βέμβικος οὐδὲν διαφέρειν ... id est, Oportet nihil à turbine siue trocho differre, pro eo quod est desultorium, agilem & versatilem esse oportere, βέμβιξ enim turbo dicitur, tanquam πέμπιξ, παρὰ τὸ πέμπεσθαι καὶ ἐλαύνεσθαι, vt interpres Sophoclis inquit. Aristophanis interpres in Vespis ita scribit, βέμβιξ γὰρ ἔστι ὁ ξύλινος στρόμβος καὶ ἰσχνός, ὃ μάστιγι στρέφουσι οἱ παῖδες. vnde etiam βεμβικιᾶν τὸ στρέφεσθαι. Sic in Græco epigram. Callimachi.

Latrunculis ludere.

Seneca festiuissimè dixit latrunculis ludere, de iis qui sese decipiunt mutua verborum captione. Latrunculorum ludus ex Ouidio & Martiali notissimus est.

Nullus aleator sapientior.

Plautus in Rudente dixit, Nullus aleator te sapientior est: de homine versutissimo, & qui pro re nata facilè possit consilium capere. Cæterùm aleæ ludus tanquam probrosus interdictus erat apud veteres. id quod Cicero in ij. Philippic. & Plutarchus περὶ δυσωπίας indicant. & Horatius inquit:

Et vetita legibus alea.

Sesquiulysses.

Varro satyras suas Menippeas ferè omnes prouerbialibus titulis inscripsit, quarum & vna, cuius meminit Nonius Marcellus, Sesquiulysses inscripta fuit. Sic autem ab Vlysse, qui mores hominum multorum vidit & vrbes, hominem summè astutum & veteratorem planè expolitum appellauit. id quod & Budæo placet libro primo, De asse & eius partibus.

IOANNIS VLPII. Insuere in saccum vel culeum.

Insuere in saccum vel culeum, vulgò dicimus, pro circumuenire aliquem, vel ludere.

Vt sportulam furunculus captare.

Cùm quis per fraudem quod sibi non debetur, amplectitur, & alienum ad se trahit, vt sportulam furunculus captare dicitur. Tertull. Natum ab amiculis & clientibus Romanorum potentiorum, à quibus manè salutabantur, & per vrbem incedebant stipati, quibus vicissim sub vesperam dabant honorarium aliquod munusculum, sportulam videlicet. Inter hos autem clientes & amiculos, cùm iam dandum esset munus, alij clàm se immiscebant, vel ab absentibus sese submissos mentiebantur, quos furunculos vocabant.

COGNATI. Agitatur vento.

Huc & illud, vndarum more à vento mouentur instabiles, leues & inconstantes. Denique instabiles, ventosos Galli vocant sua lingua, à tous vents. Christus Matth. xj. Quid exiistis in desertum vt videretis? Num arundinem quæ agitatur à vento. Apostolus Ephes. iiij. Non simus paruuli fluctuantes, & omni vento doctrinæ circumferamur.

Strutio.

Semper hæc vox vulgò habita fuit pro ancipiti fide hominibus, ambabus partibus satisfacere volentibus. Ductum autem id verbum est ab apologo animantis, quæ partim fera, partim auis esse perhibetur. Cùm enim inter bestias & volucres pugna excitata esset, ipsa opem suam atque suppetias vtrisque eo animo offerebat, vt vtra partium superior fuisset, ipsa in tuto victoriæ particeps esset: sed interim & capta est, & calamitate sua ostendit simulatum esse officium, quo quis duos dominos deuincere contendit, nec vnquam bene cedere. Aut enim alterum odio habet, aut erga neutrum ex animo est adfectus. Homerus Martem vocat ideo ἀλλοπρόσαλλον, quòd nunc his, nunc illis partibus faueret. Est enim turpissimum, cum vtraque parte colludere. [Lege prouerb. Erasm. Vespertilio.]

Recoctus.

Catullus in quodam Hendecasyllabo:
Sed non omnia displicere vellem
Tibi, & Suffecio, seni recocto.

Per recoctum intelligimus veteratorem insignem, qui longo rerum & temporis vsu didicerit, quì distent æra lupinis: quique in re aliqua tyro nō est, sed acri iudicio præditus, grauis, serius & tritus. Quibusdam videtur translatio esse ducta à metallis, quæ recoquendo meliora & puriora fiunt, omniúmque scoria liberantur, & aliena materia. Sed potius ab his ferramentis ducitur, quæ cum inueterauerunt, recoquuntur vt reficiantur ac reformentur, aut in aliam speciem mutentur. Horat. libro secundo, Serm. satyra v.
— Plerunque recoctus
Scriba ex quinque viro coruum deludet hiantem.

Id est, qui sæpe factus & refectus est scriba. Sic recoxisse Peliam dicitur Medea, id est, reformasse atque renouasse: vt recoctus senex sit hic, annosus, antiquus, longæ ætatis, plurimi vsus, multis in rebus tritus & versatus, ideóque seueri & acris iudicij. Galli vocant, vieux routy. Coctum namque vocabant, quicquid vetus & multi temporis existat: vel Seruio teste. cuiusmodi illud Persianum est, in prima satyra:
Vt ramale vetus prægrandi subere coctum.

Quomodo & Virgilij illud Æneidos vndecimo accipi potest de telo dictum:
— Solidum nodis & robore cocto.

Quod ad roborationem artis ingenio quæsitam torquet Donatus. Similiter accipi puto & incoctum apud Aul. Persium, vbi quid potissimùm in sacris spectet Deus, ille expendens, iubet nos eò adferre sanctos mentis recessus, & incoctum generoso pectus honesto: ac incoctum quidem hoc est, duratū, & circa virtutum actiones diu multúmque exercitum. Haud absimili fermè sensu dixit recoquere, Fabius libro xij. cap. vj. de Marco Tullio loquens, qui se Apollonio Moloni Rhodi rursus formandum ac velut recoquēdum dederit. Acron recoctos dici ait scribas, qui sæpius pro consulibus ad prouincias missi, exercitatiores facti essent ex ipsa frequentia & vsu: qua ratione veterator Donato exponitur à multarum rerum gerendarum vetustate deducto nominis etymo. Budæus De asse, recoctos aulicos dicit, in aula veteratores & consummatos. Huic contrarium est, Crudus: de quo alibi.

Syri aduersus Phœnices.

Σύροι πρὸς φοίνικας, id est, Syri aduersus Phœnices. Hoc vtimur, quoties significare volumus, duos egregiè astutos hoc agere, vt dolis se mutuò circumueniant. Syri enim olim astutiæ nomine malè audierunt, quemadmodum & Phœnices.

Ἀντιπάρειαι.

Parus vna Cycladum, cuius incolæ olim non seruato pacis, quod cum Miltiade pepigerant, fœdere, prouerbio apud Græcos locum fecerunt, quo in fœdifragos vtuntur, ἀντιπαριάζειν dicentes, pro eo quod est μεταμελεῖσθαι, facti pœnituit.

Caracallæ nummi.

Conuenit in eos, qui aliud præ se ferunt, aliud tegunt; quique fuco corrupti sunt, & pallent, in blandos vultu, sed animo virulento, & eos qui sanctimoniam habitu præ se ferunt, cùm vita sint impia. Dion autem narrat, Antonium Caracallam in vsu habuisse nummos adulterinos, plumbúmque argentatum, & æs inauratum, pro argento vel auro suis senatoribus dedisse. Hinc natum est prouerbium.

Κέρκωπες.

Prouerbiali specie κέρκωπες, homines callidi & veteratores, quasique artifices quidam deceptionum & fraudis (qui & plani in Latina lingua) & κέρκωπα αὐτὸν ἀποκαλῶ γενόμενον, in quadam epistola Synesius. Item assentatores: nam hoc etiam genus perniciosissimè decipit. Infames fuêre hoc cognomine apud priscos Passulus & Acmo, seu Achemo, à quibus est appellata (vt videtur) κερκώπων ἕδρα, illa apud Herodotum Polymnia, quæ & ipsa prouerbij instar haberi possit. Item Candulus & Atlas, vel (vt alij) Andulus & Atlantus, Eurybates Crœsi proditor, & Olus. Inde verbum factum κερκωπίζειν, fraudes huiusmodi & assentationes vsurpare. Rationem appellationis alij deducunt ab animalibus quæ cauda blandiuntur: alij à vulpina astutia, cum insequentes canes hæc cauda decipiat. Alij Cyclopas tradunt aliquando Cercopes appellatos, cum κέρκωψ etiam nescio quid κωλακευτικὸς significare dicatur: & inde trāslatum nomen ad malos & improbos. Alij à moribus & ingenio gentis Lydiæ deducunt, quæ Cercopum nomen habuerit, & fuerit natio vafra impostorum & mendacium. Id quod mihi simplicissimum videtur, & maximè consentaneum: quo fortassis accommodare licebit, quæ apud Plautum appellatur Astutiarum regio, in Milite. Cùm tamen & animantis quid significare κέρκωψ tradatur, siue simiarum generis, & eum fortasse, qui κερκοπίθηκος, siue vitium vastatricem bestiolam, siue gallum etiam & murem agrestem. Venit in mentem & à specie atque similitudine tam oris quàm ingenij, seu naturæ eius quod inter hæc malitiosa versutia præstat, factam videri posse appellationem: & de simijs quidem suspicari fortassis aptissimum fuerit, vt sit quemadmodum Homericum κυνῶπες, & similia. Quod autem Ludouicus Cælius de cerco notat, vsum prouerbialem videri vult ētiā apud Latinos: de hoc, inquam, vt nihil disputetur amplius, locus certè, quem de Epist. ad Atticum ille adducit, Quounis

potius

potius quàm vt Cercum videat, &c. is neque ita legitur in emendatioribus libris: & vt maximè ea lectio non intoleranda videatur, de Cæsare quidem (vt ipse vult) res non fert, vt accipiatur. Est in prouerbio Græcorum & κερκώπων, de loquacibus, vt videtur, & garrulis, non de taciturnis, vt quidam putant, [Greek]: quam cum turture comparant obstrependo Grammatici: & docet disertè Athenæus, esse hoc, [Greek] ζῶον, quo & in cibo vsi sunt. [Greek] autem & ipsum quasi ad minutias quasdam exquisitæ fraudis & doli crudelissimi transtulerunt: quomodo vsurpatum videtur in Auibus. Aristophan. Coniunguntur enim [Greek] : quod idem videtur significare apud eundem in Nubibus [Greek]. Vnde apud Homerū [Greek] Phœnices: quod etsi alij aliter interpretantur, videtur tamen maximè consentaneum, malitiosos ibi & callidos significari, quo nomine hæc gens malè audiit. De hac verò translatione cùm alij aliàs coniecturas retulerint, mihi quidem vel ab eo esse videtur, quòd versutia non facilè circumueniatur aut capiatur, sed diuerticula reperiat, per quæ elabatur, cùm [Greek] propriè esse doceant, quod multos exitus habeat, & quasi ostia quibus excipiatur: vel quòd non crassa quædam & quasi rudior calliditas significetur sed munitissima & exquisitissima: cum [Greek] etiam farinam tenuissimè cribratam significet: quomodo multæ non erunt dissimiles translationes in nostro vernaculo. Vsurpatur vtrunque ab Æschine in oratione De falsa legatione, contra Demosthenem: vbi hoc dicere videtur, nescuisse se antehac qualia essent Cercops, & quid [Greek] appelletur, & [Greek], atque similia: quæ nunc de Demosthenis vita & moribus explicari videat, vt differere pótuerit. quem locum & Erasmus Roterodamus adducit in prouerbio, [Greek]: quo tamē qui vsi fuerint, non ex ponte. cùm Grammatici doceant Athenis ita fuisse appellatum locum eum, in quo venderentur quæ furto essent subtracta, id est, forum furtiuarum venalium: [Greek] autē fuerit, qui versutior sit, quàm rota figuralis secundum Plautum. & ingenio lubrico. Est igitur [Greek], Plautinus Cercopæus, fraus seu dolus Cercopæus, astutiæ veteratoriæ & subtilis atque eximiæ, seu callidissimæ. Hoc vsus est Synesius Cyrenæus in Ægypto, seu de prouidentia, libro primo, [Greek], id est, Cercopæa fraudulētia. Budæus de Asse, Cercopes vocat Luciones. Herodot. in vij. Cercopum hedra, impostorum & lucripetarum sedes. Inde natum apud Græcos prouerbium. [Huc refer quæ doctè sup. retulit Iunius in prou. Cercops, & Erasm. Chiliad. Cercopum cœtus. & quod est in collectanea Godofredi, Cercopum forum.]

In vento & rapida scribere aqua.

Catullus de inconstantia fœminei amoris:

> Dicit: sed mulier cupido quod dicit amanti,
> In vento & rapida scribere oportet aqua.

Lepidè duas res elegit, quæ perpetuò fluant, eamque naturam habeant, vt in eis nihil imprimi possit: Phyllis Demophoonti apud Ouidium:

> Demophoon ventis & verba & vela dedisti:
> Vela queror reditu, verba carere fide.

Apud eundem, Leander Hero:

> Cúmque minus firmum nil sit, quàm ventus & vnda,
> In ventis & aqua spes mea semper erit.

Idem Eleg. iiij.

> Quæ tibi sint facienda tamen, cognosce, nec Euris
> Da mea, nec tepidis verba ferenda Notis.

Eleg. vij.

> Cunctane in æquoreos abierunt irrita ventos?
> Cunctane Letheis mersa feruntur aquis?

Sic Lucanus in v.

> —Pereuntia tempora fati [illegible]
> Conqueror, in ventos impendo vota fretúmque.

Budæus De contemptu rerum fortuit. iij. Si in vētos querelas effundis, indignum est homine docto. Seruius enarrans illum Maronis versiculum ex xj. Æneid. libro,

> —Nec ferre videt sua gaudia ventos.

adagium refert, explicátque his verbis: Venti ferunt gaudia: id est, lætatur incassum. Sicut suprà Æneidos ix.

> —Sed auræ Omnia discerpunt, & nubibus irrita donant.

Vbi idem Seruius: Quæ inutiliter iubentur, dicitur ventus discerpere, & nubibus irrita dare. Sæpe hac prouerbiali loquendi consuetudine poetæ vtuntur. Theocritus in Dioscuribus:

> [Greek] Id est:

Dicebant talia multa, ea verò in humidos fluctus abiit ventus auferens. Idem Æneidos xj.

> —Partem volucres dispersit in auras.

Id est.

negauit. Vide alibi, Ventis verba profundere. [& in Chil. Ventis tradere.]

Sinapi callidior: Sinapi tueri.

Celebre apud Gallos adagium. Etenim insignem veteratoris astutiam indicaturi: Callidior, inquiunt, est sinapi: quòd ignea vi semen nares & cerebrum apprehendat, lacrymas excutiendo, nullo asperrimi saporis præuio odore. Huius enim vis confestim in sublime fertur, nec aliud magis in nares & cerebrum penetrat. Quare si modus adfuerit, huius odor naribus raptus, statim sternutamentum ciet, euellicans sensum lacrymas elidit. quod testatur in horrulo Columella, canens:

> Séque lacessenti fletum factura sinapis.

Quæ noxa cœli subito conspectu summouetur, veluti noxio halitu per nares euanescente, nec caput vibratim feriente. Feruidum sinapis semen & acerrimum esse, apertè Nicander in Georgicis testatur:

> Semina tractanti morsum factura sinapis.

Item coquus in Pseudulo: Teritur sinapis scelerata cum illis qui terunt, priusquam triuerint oculi, vt extillent facit. Quare festiuè potius, quàm iiculariter lepidissimus Græcorum comicus Aristophanes in Equitibus suis cum Cleonem ira percitum, rugosa caperatáque fronte, vultúque rubicundo, truci aspectu, oculis velut emissitiis, lumen vltrò citróque iaculantibus, furorem hominis demonstrans, sinapi cōspexisse dixit, quasi indignabundum excandescentémque virum innuens. Versiculum eius subiunximus:

> [Greek]

Quod est: Sinapim conspexit, & frontem contraxit. Astaphium in Truculento Plauti: Si ecastor hic homo sinapi victitet, non censeam tam esse tristem posse. Macrobius Saturn. libro sexto, citat ex Ennij libro quarto, Sabinarum hunc versum:

> Neque triste quæritat sinapi, neque cæpe mœstum,

Exponens triste amarum.

Animo nunc huc, nunc fluctuat illuc

Ancipitem hominis animum, & incertum consiliū hoc Virgiliano hemistichio licebit indicare: in quo expressit verbum Græcum [Greek], vel [Greek], quod in diuersas partes consulere, sollicitè cogitare, & animo versari significat. Non dissimile huic sequitur Euripidis in Iphigenia Aul. actu ij. [Greek], &c.

Mutuum sumpsisti.

Hic loquendi modus etiamnum hodie de furto manet vulgò frequētissimus: Mutuum sumpsisti, quod nunquam sis redditurus. hoc est, furatus es. Suetonius in dictatore Cæsare, tit. lj. Aurum in Gallia effutuisti, hic sumpsisti mutuum. Sensus autem est. Quod aurum hîc ex ærario sumpsisti mutuum, nempe vt fures solent, nunquam reddituri, hoc inquam effutuisti in Gallia: id est turpiter cum magnatum fœminis insumpsisti.

Ἀρχιλόχου ἀλώπηξ.

Adagium hoc in eos dici existimo, qui pro re nata consilium expeditissimè capiunt, quemadmodum Archilochus in Apologis à se scriptis, vulpem vbique callidissimam introduxit. Basilius ad nepotes suos cap. xvj. At diuitias (inquit) contemnimus, & voluptates despiciemus, verùm blanditias & adulationes sectabimur & Archilocheæ vulpis calliditate gaudebimus. [alibi Iunij prouerbium vide, Archilochia vulpes.]

Vlysses.

Plautus in Pseudulo, Vlyssem Simonis seruum Pseu-

dulum totum ex mendaciis atque dolis compositum vocat: Viso, inquit Simo, quid rerum meus Vlysses egerit, iámne habet signum ex arce Ballionia. Idem paulò pòst: Superauit dolum Troianum atque Vlyssem Pseudolus. Vlyssem enim Homerus vbique callidum, astutum, vafrũ, versutum, ac dissimulantem simulantémque fingit. Vnde eundé statim initio Odysseæ, πολύτροπον appellat: & Iliad. penultimo:

—ἀλλ' ἐθέλοντος πολυμήτις:

Consilio hinc pollens & fraude Ithacensis Vlysses.

Apud Euripidem in Troadibus actu ij. est notatio Vlyssis inconstantiæ, versutiæ, ac dolosæ calliditatis, qua per fas & nefas omnia ad suum compendium, etiam cum aliorũ innocentum damno vertere, à tragicis plerunque insimulatur. Plutarchus in Lysandro prouerbialiter citat iambicum versum ex aliqua tragœdia:

Οὐκ ἄρ' ἐδόκει οὐκ, &c.

quasi diceret: Sensit Lysander, non se solum esse vafrum, sed & aliis istas artes notas esse & vsitatas. Ita Vlyssis, qui callidissimus erat, eóque nomine seipsum prædicare solebat, dolus est à Palamede deprehensus, insaniam simulantis, ne iret ad bellum Troianum. Nota est fabula: & ex antiquo poeta versus ea de re Cicero libro tertio Offic. recitat. Ac fieri potest, vt hic versiculus sit de Palameda Euripidis transcriptus. Horatius libro primo Carminum, ode vj. vocat Vlyssem, duplicem: id est, subdolum, versutum, aliud loquentem, aliud sentientem, & (vt Græci dicunt) διπλοῦν. Sic in Eurip. Rheso, & in Epigr. Græcis. Sunt alia duo Vlyssis epitheta apud Homerum, ἠπεροπευτής, ποικιλομήτης, δολομήτης δολοφρονέων. Mantuanus, πανδέξιον vates dixit Smyrnæus Vlyssem. Vide apud Erasmum nostrum: Viri duplices.

Arte Pelasga.

Arte Pelasga, Virgilius ij. Æneidos, pro fraude planè Græca, duobus in locis vsus est:

Ignari scelerum tantorum, artísque Pelasgæ.

Et:

—Ille dolis instructus, & arte Pelasga.

Pelasgi autem populi sunt Græciæ vetustissimi, qui ex Arcadia oriundi, indifferenter pro quibusuis Græcis accipiuntur. Virgil. ibidem:

—Quem falsa sua proditione Pelasgi
Demisère neci. —

Pelasgi, à Pelasgo rege, qui primus in Arcadia imperio præfectus fuit.

Γλῶσσα διπλῆ.

Duplex lingua à Siracide cap. xxviij. dicitur, quę modò hoc, modò illud loquitur: hæc est fallax & fraudulenta. Alibi τετρημένη, pertusa & leuis dicitur. Ea est obtrectationũ, & τρίγλωσσος, quæ inter duos tertia se admiscet, & serit discordiam. Quemadmodum & δίγλωσσος, idem. Idem ca. xx. tales nugatores & garrulos, qui plerunque & obtrectatores sunt, & maledici, γλωσσώδεις, & ψιθυρούς nominat. Pro ignauis, duplicibus & fraudulentis reperitur καρδίαν διπλῆν καὶ δισσήν. Ecclesiastici ij. Væ duplici corde. Iacobi j. Vir duplex animo inconstans.

Muli.

Mulus, ex duobus generibus mixtum animal, vt sit neutrum, sterilis, sarcinarum patiens, & calcitrosus. Hi hodie nimirum muli dicuntur, qui professione sunt Christiani, vita & affectibus Ethnici: interim nec prorsus Ethnici, nec Christiani, recalcitrantes Dei gratiæ, diuitiis cęterísque cupiditatibus onusti, nullum pietatis fructum adferentes.

Omnia venalia habet.

Is dicitur omnia venalia habere, qui omnia pecuniæ causa agit. Nam & Thucyd. lib. ij. sic inquit, χρημάτων δὲ ἕνεκα τὰ ξύμπαντα πωλεῖται. Salustius in Catil. Nanque auaritia fidem, probitatem, cæterásque bonas artes subuertit. Pro his superbiam, crudelitatem, deos negligere, omnia venalia habere edocuit. vnde in Iugurtha Roma discedens: O vrbem venalem, & citò perituram, si emptorem inueniat. Omnia venalia habent aduocati & calumniatores, qui vndecunque lucrum captant. Ennius: Vnde habeat, curat nemo, sed oportet habere.

Pecuniæ causa omnia conceduntur. Nam si quis pecuniosus à senatu aliquid optat, pecuniã senatoribus exhibendo, statim quod vult consequitur. Hinc M. Cato apud Salustium in Catilin. Pecuniæ seruitis. Ibidem: Quibus omnia honesta atque inhonesta comparare mos erat. id est, qui per fas & nefas pecuniam comparare studebant. Petronius Arbiter in quadam satyra:

Nec minor in campo furor est, emptique Quirites
Ad prædam strepitúmque lucri suffragia vertunt.
Venalis populus, venalis curia patrum.
Est fauor in precio. senibus quoque libera virtus
Exciderat, sparsisque opibus conuersa potestas:
Ipsáque maiestas auro corrupta iacebat.

Alio loco:

Quid faciant leges, vbi sola pecunia regnat?
Aut vbi paupertas vincere nulla potest?
Ipsi qui Cynica traducunt tempora cœna,
Nonnunquam nummis verba solent emere.
Ergo iudicium nihil est nisi publica merces:
Atque eques in causa qui sedet, empta probat.

Vide alibi: Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.

Πλαγίως φρονεῖς.

Obliqua sentis. Prouerbiale est in homines inconstantes, animíque lubricos, quales Vertumni, Protei, Polypi, & Iani sunt, qui in omnia se vertũt, ac quocunque trahit ipsos animi leuitas, nutant. Euripides actu ij. Iphigeniæ Aulidensis:

Πλάγια φρονεῖς, τὰ μὲν νῦν, τὰ δὲ πάλαι, τὰ δ' αὐτίκα:

Varia & obliqua sentis, nunc quidem aliud, mox rursus aliud.

Huic non dissimile est hoc Virgilianum quod antè:

— Animo nunc huc, nunc fluctuat illuc.

In vtrumque paratus.

Eiusdem Virgilij ij. Æneid. versus hic, de varietate ingenij Sinonis:

—In vtrumque paratus,
Seu versare dolos seu certæ occumbere morti:

vsurpatur prouerbij locò ab authoribus: quadrátque in hominem ad vtranque fortunam instructum, ludicris pariter ac seriis accommodatum, aut qui nouit cum bonis pariter ac malis conuenire. Hanc parœmiam extulit Homerus alia allegoria:

Οὐκ ὄπιδ' εἰδέναι, ἀλλ' ἐπ' ἀριστερὰ νωμῆσαι βῶν
Ἀσπίδα ... ἐστί μοι ταλαύρινον πολεμίζειν.
Οἶδα δ' ἐπαΐξαι μόθον ἵππων ὠκειάων,
Οἶδα δ' ἐνὶ σταδίῃ δηΐῳ μέλπεσθαι Ἄρηι.

Inuertit vestem.

Inuertisse vestem prouerbialiter Gallis dicuntur, qui subdolis sunt moribus, & versipelli fide, praui, ancipites, & versuti, quasi ἀμφίσημοι, παλίντροποι, ἀμφίδοξοι. Est autè gemina & anceps, siue ancipitis vsus vestis, quæ etiam inuersa induitur, & duarum vicem præbet. Ab his ducta metaphora, qui vt scenæ seruiant, inuertunt vestem.

Astutam vapido seruas sub pectore vulpem.

Hoc Persij ex saty. v. carmen in multorum ore versatur, in callidos, subdolos, fraudulentos, inconstantes, instabiles, feruidi ardentísque ac concitati animi, industrios, solertes, quíque dolo malo omnia agunt. Latini quoque dicunt vnico verbo, Vulpinari: & Græci βασσαρίζειν, pro, dolo malo agere. Amasio apud Apuleium, subdolus, impostor, fraudulentius, dictus est vulpinari. Idem in Magia Vulpionem dixit, pro doloso palpatore ac veteratore. Vulpes etiam in Scripturis notam sæuitię simul & fraudulentiæ habet. Hoc itaque probri pulchrè Luc. xiij. in Herode hæsit: cuius sæuitiam simul & fraudulentiam Christus ostendere volens, illum appellat vulpem. Luc. ix. vulpes hypocritam denotat. Pharisęi quoque aptissima Scripturæ parœmia vulpes appellantur. Psal. lxij. impios indicare volens suis ipsorum telis interire: Tradẽtur, inquit, in manibus gladij, partes vulpium erunt. Vide Cyrillum: & suprà, Vulpinari nõ decet. Sed de vulpe, plura Plinius: cui calliditas & malitia in apologis attribuuntur. Sunt & plures de vulpe parœmiæ apud Erasmum nostrum.

Æolidæ.

Æolidæ.

Æolidæ pro prouerbio dici cœperunt, qui ad omnem temporis mutationem vertuntur & mutantur: ab Æolo ventorum rege dicti.

Theramenes Cothurnus.

Ad hominem transfertur, qui se ancipitem interduas factiones præbet, & non vni magis quàm alteri parti addictus, & vtrique tamen amicus demum idoneus est: quoniam Cothurnus vtrique pedi aptus erat: quo nomine Theramenes rhetor Atheniensis dictus est. Sic etiam, authore Plutarcho, Nicias dux est cognominatus, ob morum vafriciem, & quòd duabus quasi sellis sedere videretur. Propter eam causam aulici à Budæo Theramenes & Cothurni dicuntur in libro De asse. Huius Theramenis & prouerbij meminerunt Xenophon libro secundo. Lucianus in Amoribus & Pseudologista, Plutarchus in præceptis ciuilibus, & Erasmus noster in adagio, Cothurno versatilior. Hinc Cothurnatum facinus, regium & principale, aut heroicû: à tragicis personis tracta locutio. Grandia autem scelera & atrocia à principibus perpetrari solent, cùm pauperes sæpius innocentiam colant. Vide alibi, Sic reges faciunt: & alibi, Dum caput dolet.

Aulicastri.

Aulicastri hodie vulgò vocantur homines curialibus moribus præditi: Galli vocant, courtisans. Homines autê in aula educati, si ingenio præditi sunt, acutiores in dies fiunt, vt qui per omnes numeros simulationis, dissimulantiæ, solertiæ & vigilantiæ instituantur. Est enim aula vt plurimùm diuersorium impostorum, inuicémque hominum insidiantium: vtpote cum vnius euersio fit alterius votum: alter alterum de loco & gradu dimoueri, atque etiam deturbari, semper exoptat. id quod fieri sine multiplici artificio nequit, & prout alter alteri ansam sui deijciendi sternendique incautius præbuerit. Cicer. pro Roscio Amer. Si domus hæc habenda potius est, quàm officina nequitiæ, & diuersorium flagitiorum omnium. Artis enim aulicæ est, subinde vultus ad simulationem dissimulantiámque mutare. Vide alibi, Iura, pudórque, & coniugij sancta fides, fugiunt aulas.

Imbutus iam & contractus.

Galli vulgò dicunt de homine iam veteratore in quouis artificio, cum maduisse & contractum esse. qui sermo à telis & pannis tractus est, quę post texturam perluũtur, & postea insolantur. Panni etiam post texturam à fullonibus curati tonsorúmque forfices experti, prælis subijciuntur: ibique ab implicatu formam accipiunt, versúmque in medio côtrahunt, qui postea eximi nequit. Vestes quoque diuturno cinctu striatæ postea in diuersum strias côtrahere vix possunt. Vnde natum prouerbium: Il ne sera jamais autre, car il a prins son pli. Budęus Draconi filio: Idque ætate (si diuis placet) duriuscula. quæ imbuta iam & contracta sit (vt est in prouerbio Gallico) & plicatilem situm atque habitum contraxerit, & ita retinuerit, vt in diuersam faciem nisi ægrè reconcinnari non possit.

Magis phantasticus quàm Papæ mula.

Huius adagij frequentissimus est in Galliis vsus, in eos qui opinatione temerarij sunt, præfracti, inscientes, & opiniosi, quique voluntate, & non ratione ducuntur. Mula autem Papistica hîc silentio prætereunda est, ne nobis calces incutiat. Mordax enim est, & calcitro, effrenis & indomitæ tarditatis. Nec est de genere sterilium, sed sui generis in portentum coit & parit: nimirum Cardinales & variegatos monachos, qui prodigij loco nunc omnibus habentur. De hac nihilominus postea dicemus.

Turba turbida.

Quoniam in populo non est verum iudicium, cum in eo non sit consilium, non ratio, non discrimen, non diligentia, vt scribit Cicero pro Plancio: turba turbida siue turbulenta dicitur vice prouerbij. Nam turba pro multitudine à Cicer. ij. Ver. & v. Tuscul. & ab Ouid. j. Amor. eleg. vij. accipitur. Hinc illius poetæ Græci sententia:

Ἐν χυδαίῳ ὄχλος οὐ νοῦν ἔχει δή τινα.

Id est:

Turba turbulenta est, nec mentem habet.

M. Varro de conuiuis Satyra:

Nescis quid vesper serus ferat.

Multos enim esse non conuenit, quòd turba plerunque turbulenta est. Hæc apud Gel. lib. xiij. cap. xj. Quod poeta noster elegantissimè celebratissimo versu dixit.

Scinditur incertum studia in contraria vulgus:

Horatius itidem, sed apertius:

Iudice quo nosti populo, qui stultus honorem
Sæpe dat indignis, & famæ seruit ineptus.

Idem sequutus Platonem, populum dixit multorum capitum belluam. Ad hæc, Demosthenes (quod annotatu & scitu dignum est) extorris, & in exilium pergens, cum exclamatione dixit: O Pallas, quæ tribus infestissimis belluis delectaris, noctua, dracone, & populo, tanquam populus inter κακὰ θηρία, id est, malas bestias sit numerandus: cuius imperitiam (vt dicebat Diogenes) ad res iustas sola constringit necessitas. Persius satyr. j. ad hoc alludens, Romam vocat turbidam, hoc est, ipsos Romanos, confusi iudicij, & ex animi libidine cuncta iudicantes. Metaphora est ab aere, qui propriè turbidus, & contrà serenus dicitur. Turba autem ex Græco tractum ἀπὸ τῆς τύρβης: vnde τυρβάζω, turbo. Labeo, ait, turbam multitudinis hominũ esse perturbationem & cœtum, sed rixam duorum. De his plura Vlpianus in l. prætor ait. tit. de vi bonorum raptorum. Hoc autem prouerbio monemur, imperitæ multitudinis & populi iudicio standum non esse. Sic enim est vulgus, ex veritate pauca, ex opinione multa æstimat: itaque minimè mirandum est, si optimus quisque & sapientissimus, vulgi iudicium semper contemnendum esse iudicarit. Socrates enim apud Platonem vulgi & aures & oculos malos esse testes dicebat. Oratores quoque, Demosth. de falsa legatione, & Cic. pro Muræna, populum modò mari, modò ventis comparant: quod (vt de fortuna dixit Ouid. ij. de Ponto.)

Quolibet est vento & quauis incertior aura.

Vnde Horat. j. Serm. Satyr. x.

— Nec te vt miretur turba, labores,
Contentus paucis lectoribus, an tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis?

Seneca De clementia lib. j. cap. j. Tum immittere oculos in hanc immensam multitudinem, discordem, seditiosam, impotêtem, in perniciem alienam suámque pariter exultaturam, si hoc iugum fregerit. Sunt hæc epitheta perpetua multitudinis, nec sine ratione imposita. Virgilius Æneid. j.

Ac veluti magno in populo cùm sæpe coorta est
Seditio, sæuítque animus ignobile vulgus,
Iámque faces & saxa volant: furor arma ministrat.

Etsi vbique vulgus semper ad res nouas leuissimum, tamen Romana plebs, in primis quęex magna variáque peregrinorum multitudine constat, longè cæteris mobilior est. Proponamus nobis historias: quantos tumultus excitarunt apud Romanos plebis seditiones, quoties Reipub. summam in discrimen adduxerunt, vt iam illud in prouerbium venerit, Turba turbulenta. Seneca in epist. Non est quòd te gloria publicandi ingenij producat in medium, vt recitare istis velis. Cui ergo, inquis, ista didici? Non est quòd timeas ne operam perdideris, si tibi didicisti. Democritus ait: Vnus mihi pro populo est & populus pro vno, &c. Turbare autem, est turbas excitare, tumultuari. Tot sensus, quot capita: præsertim vbi non certam rationem habent præ oculis, sed inconsulta temeritate arripiunt quicquid animo malè sobrio se obtulerit.

Coruos sequeris.

De his qui rem vagam, incertam, & inconstantem sequuntur, quíque nullo scopo iaculantur. Persius satyra tertia:

An passim sequeris coruos?

Alludit ad prouerbia, Aues quærere, &, Volantem insectari. Et est metaphora sumpta à pueris, & ab aucupibus: qui sine vlla premeditatione aues plerunque ita stultè insequuntur, vt in foueas ferantur præcipites. Nam, vt est apud Horatium in arte:

Si veluti merulis intentus decidit anceps

In puteum, foueámve.—

sic qui certũ sibi vitę genus ab ineunte ætate non delegerunt, quibusque viuendi via non est perspecta & considerata, in maximas calamitates & miserias solent sæpe deuenire.

Meropes.

Meropes diuersarum linguarum homines dicuntur. ὑπὸ κεκλῶσθαι μέροπες, μερίζειν, diuidere, ὄψ, ὀπὸς, vox. Dicti à Merope Triopæ filio Gigante, qui vnus fuit ex iis qui Iouem de cœlo deturbare conati sunt: à quo Cos insula, Meropis appellata existimatur. Epiphanius lib. j. Sectarum: Extruunt, inquit, turrim, & Babylonem cōdunt, nec probatum est Deo stultum opus eorum. Dissipauit enim ipsorum linguas, & ex vna in septuagintaduas diuisit, quot viri tunc inueniebantur. Vnde etiam Meropes hi vocati sunt, propter vocem diuisam: ac turris ventorum appulsu euersa est. Vide pòst, Bilinguis.

Scorpiones, Apes.

Scorpiones & Apes apud Hebræos in prouerbio habentur, pro his qui lingua blandiuntur, & latenter feriũt, ac venenum fundunt. Ezech. iij. Quoniam increduli sunt tecum, & subuersores, & cum scorpionibus habitas. Psal. cxvij. Circundederunt me sicut apes, &c. Vt enim apis mel in ore habet, in occulto verò caudę spiculum: sic homines adulatores lingua blādiuntur, latenter verò feriũt. Loquendo enim mellis dulcedinem proponunt, re vero ipsa vulnus inferunt. Hinc Diogenes orationem blandam, vtpote ad fallendum vel ad gratiam paratam, mellitum laqueum vocitabat. Aiunt quoque medici, cibaria dulcia confestim in bilem abire & conuerti. Vide alibi, Oleum ore ferre.

Iura, pudórque, & coniugij sancta fides fugiunt aulas.

De aulis multorum vsurpatione celebratum est hoc Senecæ ex Agamemnone:

—Iura, pudórque,
Et coniugij sancta fides fugiunt aulas.

Illud alterum ex Thyeste verissimè quoque dicitur:

—Vbi non est pudor,
Nec cura iuris, sanctitas, pietas, fides,
Instabile regnum est.

Vide alibi, Aulicastri.

Viscatis manibus.

Viscatis manibus, trito, & à multis Gallis frequentato prouerbio dicuntur esse fures. Lucilius lib. xxviij. satyr. Nonio referente:

Omnia viscatis manibus leget, omnia sumet,
Crede mihi presse auferet omnis.—

M. Varro in Andabatis:

Nec manus visco tenaci tinxerat viri casta.

pro, à furtis & rapinis abstinens. Nonius inquit, Manuatus est, pro, furatus est. dixit Laberius in Mimo, quem Cophinum inscripsit, teste Gellio libr. xvj. cap. vij. Idem in Fullonicis, virum furem manuarium appellat, apud eundem Gell. ibidem. Manuari, pudorem perdidisti.

Non est mentiri meum.

Lactantius libro sexto capite decimooctauo. In hac iustitiæ virtutúmque omnium via, nullus mendacio locus est. Itaque viator ille verus ac iustus non dicet illud Lucilianum: Homini amico ac familiari non est mētiri meum, sed etiam ignoto atque inimico existimabit nō esse mentiri suum: nec aliquando committet, vt lingua interpres animi, à sensu, & cognitione discordet. Multo ergo minus rectè Plautus, vbi ait:

Mihi scelus videtur, me parenti proloqui mendaciũ.

Quasi verò parenti duntaxat mēdacium dicere, sit nefas, atque non item reliquis mortalibus. Syrus seruus apud Terentium in Heaut. inter ipsam mendacij meditationem dicit, mentiri non esse suum. Plato in iij. De rep. disputat, quibus liceat mentiri. Multæ sententiæ extant in literis Latinis & Græcis, in quibus vituperatur mendacium. Nam apud Homerum grauissimè inquit Achilles, se non secus ac mortem odisse eum, qui aliud promptum, aliud in pectore clausum habet. Abominatur etiam Dominus mendacem, vt inquit Salomon cap. xij. Vulgaris est sententia, mēdacem oportere memorem esse: hauddubiè ex eo nata, quòd mendacia inter se non cohæreant. vt idem Salomon ait: Et mox variat

Λόγοι.

Λόγοι, verba fraudis & vanitatis. Demosthenes: λόγοι ταῦτα. id est, Verba isthæc sunt, vt Terentius: vel, Verba sunt atque ineptiæ, vt Cicero. Plato epist. μὴ δόξαιμι πάνυ ἐμαυτῷ λόγος μόνον εἶναι τις. id est: Ne viderer ad res agendas prorsus ineptus. Vnde etiam, λόγους λέγειν, pro, inaniter verba fundere, verba loquaciter facere. Demosth. Turpilius in Canephoro: Testamentum ergo calabis, Logi. Logi, inquit Nonius, à Græco λόγοι, sermones, vel dicta ridicula & contemnenda. Pòst, Lyræ lyræ.

Bilinguis.

Duplici autem lingua qui vtuntur, infideles & veteratores, improbique habentur. Itaque Plautus in Pœnulo Hanonem, vt bilinguem, dicit esse bisulca lingua, quasi serpentem bestiam, δίγλωσσον & μυλλὸν, quales erant Carthaginenses. Virgil.

Quippe domum timet ambiguam, Tyriósque bilingues.

Nam Carthaginenses & lingua Tyriorum & Afrorum vtebantur. Vide antè, Meropes.

Δημοπίθηκοι.

Δημοπίθηκοι prouerbiali schemate velut populares simias vocat Aristophanes eos, qui plebi assentātur & obsecundant: quando & πιθηκίζειν, quod simiari notat, pro fallere, Græca lingua vsurpat. Est enim animal illud ad imitandum omnia dextrum & habile. Ideo impostores, assentatores, & parasiti, qui ad gratiam loquuntur, & principum auribus insidias faciunt, Simiæ dicuntur. Plautus in Rudente. simiam pro lenone, in somniorum coniectatione ponit: quando lenonibus nihil est scelestius, neque perditius, ingrato dubio procul & inuiso mortalibus genere, quódque est, vt ipse dicit, Deorum odium atque hominum. Nam Horatius adulatorem in obsequium plus æquo pronum, ita ad diuitis nutum mutari scribit:

Vt credas mimum partes agitare secundas.

Tales autem pestes & pernicies aulicæ, Constantinus apud Aurelium Victorem tineas soricésque palatij appellare solebat, vt Anaxilaus opum vermes.

Tui es oblitus.

Eleganter atque prouerbialiter incōstantiam designamus, cùm alicui irrepere sui ipsius obliuionem dicimus. Seneca libro primo De clementia: Nec enim periculum est, ne te subita tui capiat obliuio. Transfertur ad res inanimatas. Cic. epist. ix. Nisi te amant, tibi assentātur, & tam diu dum ades, sunt oblitæ sui. Hoc est, à natiuo ingenio degenerant. Cæterùm Plinius libro septimo natur. hist. aliter vsus est: Ex prælto, inquit, tecto lapsus, matris & affinium propinquorúmque cœpit obliuionem. Vtrunque in Galliis vsitatum est.

Hinc illinc.

Elegans dictio ἑκατέρωθεν. Prouerbialem ait Donatus in Adelphis, pro vndecunque. Lucret. libro secundo De rerum natur.

Nunc hinc nunc illinc abrupti nubibus ignes
Concursant.—
Idem lib. v.
Hinc illinc paruis.—

Vtitur manu sinistra.

In fures dicitur. Manu enim sinistra, cùm quid clàm & dolosè agimus, vtimur, vt in furto. ea enim magis latet, minúsve obseruatur. Catullus:

Marrucine Asini, manu sinistra
Non bellè vteris in ioco, atque vino:
Tollis lintea negligentiorum.

id est, neglecta & incustodita. Malum etiam manu immitti dicere solebant. nam hæc ferè verba Plauti sunt:

Nescio quid huic mali mala obiectum est manu.

Scæua re, inquit Pompeius, dicitur mala, quasi sinistra. Vulgus scæuum & in bonam & in malam rem dicit. Proinde in Varrone, Bonæ scæuæ causa, bonæ rei interpretatur. Plau-

tur. Plautus in Pseudolo:

Bene ego ad hoc prædatus ibo, noui bona scæua est mihi.

A scæua autem, id est sinistra, vocatus est Scæuola: quòd exusta dextra, sinistra vteretur. Et qui sinistra vterentur, scæuæ appellabantur: in bonam quoque & malam rem.

Alius futurus, vbi propius accesserit periculum.

Verùm nescio quo pacto, vbi propius accessit periculum, fortia illa grandiáque verba occultè subteruolant atque negliguntur. Erasmus ex Homero: In discrimine apparet qui vir.

Sursum deorsúmque.

Plato: Sursum deorsúmque omnia conuertis. In Alcib. ij. Sursum deorsúmque iactatus nusquam sanè consistis, sed quod olim asseuerabas, nunc damnas. In Minoe: At cum absque fine quotidie leges sursum deorsúmque nutantes animaduerto, fidem tibi habere non possum. In Philebo: Cuncta quippe sursum deorsúmq; semper fluūt. Ibidem statim pòst: Mutationes sursum deorsúmque factas, voluptates & dolores inferre diximus. In Sophista: Statim me sursum deorsúmque permutans. In Protagora: Videns hæc omnia sursum deorsúmque grauiter perturbari.

Dædalus videris.

Tu mihi Dædalus ipse videris. hoc est, mirus artifex. Vide Erasm. Dædali opera. Ibidem: Cùm tamen ipse longè admodum artificiosior sis quàm Dædalus, dum ipse facis vt sermones in circulum reuoluantur. Dædalus volatu Cretensium manus effugit.

Ligneis equis insidere.

Allusio ad equum Troianum: de quo Cælius Rhodiginus, & Brassicanus, vterque ex Cicerone.

Proteus es.

In Ione: Proteus varius variè mutaris, sursum, deorsum, in omnia te vertens, ac me subterfugiens. Huius Homerici Protei miras transformationes recenset Lucianus in Menelai & Protei dialogo: ad cuius fabulam alludit de morte Peregrini, & in Demosthenis encomio.

Etiamsi Iupiter vel rex magnus sit.

Et in Mentulam:

Quare concedo sit diues, dum omnia desint.

Idem de inconstantia fœminei amoris:

Nulli se dicit mulier mea nubere malle.
Quàm mihi, si sese Iupiter ipse petat.

Idem post in Lesbiam:

—Nec præ me velle tenere Iouem.

Plautus in Cassina:

Negaui enim ipsi me concessurum Ioui, si is mecum oraret.

Et in Pœnulo:

Patrue mi, ita me dij amabunt, vt ego si sim Iupiter
Iam herclè ego illam vxorem ducam, & Iunonem extrudam foràs.

Ouidius in epistola Phædræ ad Hippolytum:

Si mihi concedat Iuno, fratrémque virúmque,
Hippolytum videor præpositura Ioui.

Catullus ad Lesbiam:

Dicebas quondam, solum te nosse Catullum
Lesbia, nec præ me velle tenere Iouem.

Vir bonus, nunc prauus, nunc bonus est.

Potest enim vir bonus aliquis malus fieri. quod poeta quidam testatur, dicens:

Vir bonus, nunc prauus, nunc bonus est.

Vt autem malus efficiatur malus, fieri non potest. Esse enim semper necesse est. Quamobrem quoties casus inopinatus prouidum hominem sapientémque & bonum inuadit, malus efficitur. Solertem enim & sagacem hominem nonnunquam inopinatus casus circumuenit. Enimuerò qui nihil pensi vnquam habet, minimè. Et gubernatori quandoque ingens tempestatis impetus improuisus superuenit, & agricolæ anni intemperies & medico quoque similia, adeò vt prouidi fuisse videantur.

Pro rebus verba.

Ficinus in Eutydemum: Incomparabilis nebulonum Sophistarum vanitas pro rebus verba, & illa quidem ineptissima vbique præstantium. In Platonis dialogo Socrates vniuersum sophistarum gymnasium ait ludum esse verborum: & homines verborum nimium curiosos, res bonas nunquam vel consequi, vel afferre. Antè Ne sit nobis curæ nomen. Claudius Roseletus in quendam mendacem:

Linquere tres libras nuper promiseras auri
Petrus: at is tantùm verba reliquit: homo est.

Strophæ.

Idem lib. iij. Nihil Stropharum est, iam salarium dandum est. Id est, nihil subtilitatis aut deceptionis est.

Nocte latent fures.

Catullus in Nuptiali. Et Euripides in Iphigenia:

Κλεπτῶν γὰρ νὺξ, τῆς δ' ἀληθείας τὸ φῶς.

Idem adumbrare videtur Bion apud Stobæum aliquot versibus.

Terra serpentes & ciconias fert.

Ælius Lampridius in Antonino Heliogabalo, de variis Imperatoribus: Eadem, inquit, terra & venena fert, & alia salutaria, eadem serpentes & ciconias, &c.

Σκαλιὴν ὁδός.

Plutarchus obliquam & distortam viam alicubi vocat σκαλιὴν ὁδόν.

POLYDORI VIRGILII.

Iudas non dormit.

In eum qui alicui mortem vel fraudem machinatur. Notum est Iudam, dum alij discipuli ex mœrore dormirent, cum Iudæis de præceptore prodendo transegisse.

Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum.

Cùm quis prudentem virum frustrà conatur decipere, aut circumuenire. Auis si rete semel viderit, nequicquam expectet auceps vt eam tegat, aut auis sua sponte in illud incidat.

Expandere rete.

Rem aggredi, vnde quis lucrum faciat: vel quempiam dolis petere, vt turba aliqua implicetur, seu pereat. tractum à piscatoribus. Ezech. xxxij.

PERI GODOFREDI.

De tribu Leui.

Apud Iudæos Leuitarum tribui, Deo dicatæ, nulla certa dedicata erat possessio, sed varia victimarum portio. Hinc duplici ratione inoleuit, vt leues inconstantes, & prostituti pudoris appellemus de tribu Leui, tum alludendo ad id quod dixi, tum ad amphiboliam vocis, Leui. Rebufus in com. de Gal. sacerd.

GVILIELMI GENTII.

Desultoria leuitas.

De maxima leuitate, & natura versipelli, subinde sese in aliam atque aliam formam mutante. Sumptum à Martiano Capel. Leuitate, inquit, pernix desultoria gestiebat. Ioan. Picus: Homo desultoriæ & variæ naturæ animal. Tracta metaphora à desultoribus, qui duos equos absque ephippiis agitantes, ex altero in alterum mira pernicitate desiliebant, teste Liuio. Vtitur & Vlpian. in cap. apud Labeonem. de præs. verb. Bud. Oldendorph.

Iudicium circulatoris.

De inconstanti & leui. Dictum est ab Iustiniano, constit. v. Erronea, inquit, est talis vita, neque constantis & persistentis animi, sed iudicium habēs circulatoris, aliud de alio requirentis. Eiusdem formæ est apud Iurisc. Erronem agere. &, Emansorem agere.

Ex Append.

Ivnii et Canteri. Exenterare.

Ibidem senex à seruo deceptus: Perij herclè si isthæc vera sunt planissimè. Meum exenterauit Epidicus marsupium, pro, marsupium inaniuit, exhausit, &, vt suprà notauimus, ipsi aluum lauit. Phrasis merè Plautina, ipsique multis in locis eodem aut plane simili sensu vsurpata. &, nisi me fallunt variæ lectiones, quas vetustis membranis Ioan. Sambuci acceptas refert Plantini nostri Plautus: etiam restituenda in Mostellaria, vbi Danistæ ipsa agenti sorte non contento, sed insuper postulâti fœnus sibi reddi respôdet Tranio, vix esse, vnde sortem herus dissoluat, nisi ille se patiatur penitùs exenterari, & eiici in exilium. T R. Sortem accipe. D A. Imò fœnus. id primùm volo. T R. Quid tute hominem, hominum omnium teterrime, venisti huc exêteratum? agas quod in manu est. Non dat, non debet. D A. Non debet? T R. nec erit quidem. Ferre hoc potes, an mauis vt aliquò abeat foras? Vrbê exul linquat factis hic caussa tui: Cui sortem vix dare licebit? &c. Viden' vt hac emendatione sensus efficiatur planissimus, & numeri per syncopen Comicis familiarissimam bellè procedant? Quid quòd Celtæ idem iisdem penè verbis efferant? Aiunt enim: Me tireras tu les boyaux hors du ventre? Atque ad hâc vocis migrationem accidit tertia æquè elegans: videlicet pro, angi multû molestia aliqua, & quasi enecari. Stratippocles in Epidico: Expectando exedor miser, atque exenteror, &c. Proprium huius verbi domicilium est in piscium apparatu, quibus τὰ ἔντερα seu interiora, priusquam coquantur, eximi solent. Vt autem huic adagio mantissam ex nostris obseruationibus adiiciamus: poeta in hac oratione alter atque aliter efferenda tam varius est, quàm ingeniosus. In Bacchidibus, Chrysalus seruus de negocio aurario Mnesilochi heri sui caussa solicitus, & Nicobulum senem aggressurus:

> Extexam ego, inquit, illum pulchrè iam, si dij volunt.
> Haud dormitandum est: est opus chryso Chrysalo.
> Adibo hunc, quem quidem ego hodie faciam hic arietem
> Phryxi: itaque tondebo auro vsque ad viuam cutem.

Q. d. Vt arieti Phryxus aureum vellus exemit: ita ego illum tondebo, &c. Historia nota est de Phryxo & Helle. Idem Chrysalus seruus frugi, & nomine suo non indignus, optimus nempe auri ab hero per sycophantias auferendi magister, paulo pòst triumphans de vincenda etiamnum Troia sua, & equi Durei sui (literas dico ab ipso falsò subornatas) virtutem commendans ait:

> Excidium, exitium, excelebra fiet hic equus hodie auro senis.

Quo in versu tertia loco metaphora proximè & suauissimè alludit, & duarum priorum, quæ alioqui duriores videri possent, aptissimum est condimentum. Non lubens excedo ex hac fabula, adeò in hoc genere pascit hominê, & saturum iam nondum tamen exsatiat. Decerpam verò, non nisi bellissimum quodque. Nicobulus sentiens tandê quàm magnifice à seruo suo tractatus esset, eàque gratia cum Bacchidibus expostulans, propemodum tamen etiam ab eis victus ait:

> Satis satis iam vostri est conuiuij: me nihil pœnitet, vt sim acceptus.
> Quadringentis Philippis filius me & Chrysalus circumduxerunt.

Extat eadem locutio in Pœnulo, Pseudolo, & sæpe alibi. Translatio eadem quæ in verbo Circumuenire: ambages enim non extrema sunt fallendi via. Vnum prius addam, quàm ad alia transeo. Epidicus, qui nescio an Chrysalo hac in arte quicquam concesserit, fallaciæ suæ dexteritatem extollens, & precium illius, vti putabat, iustum, libertatem efflagitans:

> —Fateor, inquit, datas triginta minas:
> Et eo argêto illam me emisse amicam filij fidicinam.
> Pro tua filia istis adeò te tetigi triginta minis.

Metaphora ab iis, quæ ex insidiis telo, visco, aut aliter petuntur: qualis in illo Heautont. Intendenda in senem fal lacia. Plura huc adpingere, præsertim vsu frequentata, operæ non est: nisi fortè illud, cuius vsus vulgò satis est incognitus. In extrema Curculione Phædromi ad Militem verba hæc sunt:

> Miles quæso vt mihi dicas, vnde hunc habeas annulum,
> Quem parasitus hic te elusit.—

Κυβεία.

Aptissima metaphora, meréque prouerbiali Apostolus Ephes. iiij. versutiam & imposturam pseudochristianorû & hypocritarum insignit, mira vafritie simplicitati imperitorum illudentium & insidiantium, vocâs eam, κυβείαν, id est, aleam, vt ita vel si ita loqui liceat, aleationê. A moribus alea ludentium, astu miro ac dolo collusorum pecuniis inhiantium, malitiosèque non rarò interuenientium. Inde verbû κυβεύειν, pro, versutè aliquid agere, dolóque malo tentare & decipere, vsurpari posse videtur. Aliàs κυβεία pro euentu quocunque scriptoribus frequens est, præsertim Latinis: vt Martis alea. Apostoli verba sunt hæc: ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης. Quæ sic verto. Ne amplius simplices simus æstu iactati, & circumacti omni doctrinæ vento, per aleam hominum, per versutiam ad assultum errorùm. vel, vt alij, in hominum alea & astuta arte fallendi. Nec prætermittendum video illud, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, posse inter sacra adagia referri: quibus verbis significanter Apostolus taxat homines, motoriam in religione & fide Christiana fabulam agentes, variis & quibusque nouis opinionum & errorum fluctibus se permittentes.

INCVLPATVS.

Erasmi. Purior clauo.

Ἁγνότερος πηδαλίου, id est, Purior gubernaculo. Comparatio prouerbialis de re vehementer inculpata, aut moribus vndequaque integris & incôtaminatis. Clauus enim nauticus assiduis fluctibus abluitur, vt nihil sordidum possit hærere. Adagium refertur à Suida.

A puro pura defluit aqua.

Theognis in sententiis Elegiacis:

> Εἰ μ' ἐθέλεις πλύνειν, κεφαλῆς ἀμιάντου ἀπ' ἄκρης
> Αἰεὶ λευκὸν ὕδωρ ῥεύσεται ἡμετέρης.

Id est.

> Rursum aqua de summo mihi vertice defluet vsque
> Limpida, si innocuum fortè lauare pares.

Hoc distichon, quoniam subesse prouerbium videbatur, adscripsimus. Quadrabit in hominê vsquequaque inculpatum & innocentem: quem etiam si quis aliquando vocet in crimen, tamen non solùm fama illius non contaminatur, verumetiam illustrior redditur. Nec sine causa laudi tribuunt illud Catoni Censorio, quòd toties accusatus & vocatus in ius, nempe quater & quadragies, semper iudicum sententiis fuerit absolutus.

Aurum igni probatum.

Ὁ χρυσὸς τῷ πυρὶ δοκιμάζεται, id est, Aurû igni probatum, dicitur is, cuius fides rebus aduersis explorata spectatáq; est. Vtitur hac similitudine M. Tullius in epistolis familiaribus lib. nono. Pindarus item in Nemæis hymno iiij. ὁ χρυσὸς ἑψόμενος αὐγὰς ἔδειξεν ἁπάσας. id est: Aurum coctum omnem nitorem ostendit. Rursùm in Pythiis hymno x. πειρῶντι δὲ χρυσὸς ἐν βασάνῳ πρέπει καὶ νόος ὀρθός. id est: Experienti verò aurum in indice relucet & mens recta. Theognis.

> Εὑρήσεις δέ με πᾶσιν ἐπ' ἔργμασιν, ὥσπερ ἄπεφθον
> Χρυσὸν, ἐρυθρὸν ἰδεῖν, τριβόμενον βασάνῳ.

Id est:

> Omnibus in rebus me comperies velut aurum
> Purum, dulce rubens, indice quum atteritur.

Idem alibi:

> Εἰς βάσανον δ' ἐλθὼν παρατριβόμενός τε μολίβδῳ
> Χρυσὸς ἄπεφθος ἐὼν, καλὸς ἅπασιν ἔσῃ.

Id est,

> Venit vbi ad cotem, & confertur in indice plumbo
> Purum aurum quum sit, totum erit egregium.

Vsurpat

Vsurpat hanc collationem & diuus Petrus apostolus epistola priore, πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου. id est: Multò preciosius auro, quod perditur, siue auro pestifero quod tamen per ignem probatur. Est autem illud auro non citra miraculum peculiare, vt igni non solùm nō fiat deterius, sed magis ac magis enitescat. Itidem is, qui verè bonus est, obiectus malorum procellis, illustrat animi virtutem, nō amittit. Plinius lib. xxxiij. scribit ob eam præcipuè causam aurum omnibus metallis prælatum, quòd vni rerum nihil igni depereat, tutò etiam in incendiis durante materia. Quinimò, quo sæpius arserit, hoc magis proficiat ad bonitatem. Idque argumentum esse probi auri, si similiter rubeat, vt ignis: atque ipsum obrizum appellant.

Aurum Colophonium.

Χρυσὸς ὁ κολοφώνιος, id est, Aurum Colophonium. Zenodotus ostendit dici solitum de auro probatissimo: quòd apud Colophonios aurum optimum soleat fieri. Citátque autores Aristophanem in Cocalo, & Herodotum, qui spectatissimum aurum, & purum putum, vt veteres dicebāt, κολοφώνιον dixerint. Venustius fiet, si longius deflectetur: velut ad mores vehementer incorruptos, aut ingenium exquisitum & eximium.

IVNII. Alauda non est sine crista.

Οὐδὲ κορυδαλλὶς ἄτερ λόφου: Nec alauda est absque crista. Prouerbio vtemur, quoties significabimus aliquem non carere suis vitiis, aut eximiam virtutem rarámque eruditionem ferè expositas esse inuidiæ. Ita accepit Eunapius Sardianus de Oribasio medico loquens, qui ob insignem artis peritiam magna inuidia apud multos conflagrauit. eius hæc sunt verba: οὐδὲ κορυδαλλὶς ... ὁ Ὀρειβάσιος ἄνευ φθόνου, id est, Neque sine crista (vt loquitur prouerbium) est alauda, neque Oribasius absque inuidia fuit.

Purior salillo.

Purior salillo: comparatio prouerbialis de quacunque re inculpata & integra, apud Catullum, quanquam in re spurca:

> Quòd culus tibi purior salillo est.

Summa puritas à veteribus sali attributa est: vnde puri epitheton apud poetas. Au. Persius satyra iij.

> Est tibi far modicum, purum & sine labe salinum.

Ouidius:

> Far erat & puri lucida mica salis.

Finitimum est illi: Purior clauo.

COGNATI. In paruulis nulla culpa.

Martianus libr. Pandect. xl. tit. de fideicom. libertate: In paruulis autem nulla deprehenditur culpa. Hac ratione pueros plagis & verberibus nunquam cogendos, pulchrè docet Plutarchus in opusculo de liberis educandis. Venia enim datur ætati: nec mirum videri debet, eos qui magnum vsum rerum nō habent, in aliquo negocio falli.

Massilienses mores.

Plautus in Casina Massilienses mores, quos miris laudibus Strabo & Cic in oratione pro L. Flacco efferūnt, tanquam optimos & probatissimos dixit: Vbi, inquit, tu es, qui colere mores Massilienses postulas? Massilianam enim peregrinationem pro Attica disciplinæ gratia suscipiebāt Romani. [Huc confer, quæ habet Erasm. prouerb. Nauiges in Massiliam.]

Animo probi, re improbi.

Qui facinus aliquod nefarium patrat per imprudentiam, quatenus patrat, improbus est: quatenus nolens patrat, probus. Huiusmodi prouerbium apud Gallos vulgò iactatur. Vide infrà, Inuoluntarium venia dignum: & illud Pacuuij, citante Gell. lib. xiij. cap. xviij.

> Ego odi homines ignaua opera, & Philosopha sententia.

Inuoluntarium venia dignum.

Tritum, & à Gallis frequentatum, sed ex Iureconsultis sumptum, qui dicunt, voluntatem & propositum facientis, distinguere maleficia: l. qui iniuriæ. cum concord. in gloss. ff. de furtis. l. diuus. de sicariis. Et quòd voluntate fieri non videtur, quod ignoratur. l. non videtur. ff. de liber. caus. Thucydides lib. iij. ξύγγνωμον δὲ τὸ ἀκούσιον. id est: Quod citra voluntatem fit, id dignum est venia. Idem lib. iiij. τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴν εἶναι βωμούς. id est: Delictis non voluntariis refugium sunt aræ. Supplices autem apud Gentes ad templa, aras, statuas confugiebant. Id quod etiam fit hodie à Papicolis. Vide suprà: Animo probi, re improbi.

Puræ manus.

Puras manus, nullius cæde pollutas, Horatius & Tibullus dixerūt. Sic apud Heraclidem περὶ πολιτειῶν, de Pariis, vbi Corax, Archilochi interfector, Pythyæ iubenti, vt è templo exiret, respondet, ἀλλὰ καθαρός εἰμι, ἄναξ. Catullus ad seipsum, aliis verbis expressit:

> – Et si vitam puriter egi.

IN DELICIIS.

ERASMI. Porcellus Acarnanius.

Χοιρίσκος ἀκαρνάνιος. id est, Porcellus Acarnanius. In mollem & amabilem, atque in deliciis habitū dicebatur. Lucianus in Dialogis meretriciis: λέγεις μοι, φασί, χαιρέας, καὶ χοιρίσκος ἀκαρνανικός. id est: Lenis mihi, vt aiunt, Chæreas, & porcellus Acarnanius. Allusum, opinor, ad porcellum, quem inducit Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσιν, symbolum eorum membrorum, quibus obscœnæ voluptates peraguntur.

Mus albus.

Μῦς λευκός, id est, Mus albus, apud Suidam, μῦς κακός, id est, mus malus, apud Diogenianum. In hominem lasciuū & libidinis immodicæ dicebatur. Nam mures domestici salacissimi sunt, præsertim albi. Ælianus miram esse murum salacitatem, autorum testimoniis docet, libro xij. cap. x. Atque inter multa illud addit. Epicratem in fabula quapiam quum mulierem significare vellet prodigiosæ libidinis, μυωνίαν appellasse: citátque prouerbium, μῦς λευκός, ex Philemonis comœdia. Vnde receptum videtur, vt inter amatoria blandimenta, quemadmodum passerculi, columbulæ, & id genus aliorum, itidem & muris cognomentum vsurpetur. Martialis:

> Nam cùm me murem, cùm me tua lumina dicas.

Catella Melitæa.

Μελιταῖον κυνίδιον, id est, Melitæa catella. Quadrat in eū, qui habetur in deliciis, ac lautius in ocio alitur ad voluptatem, nō ad vsum. Triplex enim canum genus. Quidam habentur ad vsum venandi, quos appellant ἰχνευτάς: quasi dicas vestigatores. Quidam ædium custodiæ præficiuntur, qui dicuntur οἰκουροί: id est, custodes domus. Quidam animi causa nutriuntur, & ad lusum duntaxat muliercularum: hos μελιταίους, siue μελιταίους appellant. De quibus est illud Platonis: τὰ κυνίδια κατὰ τὴν παροιμίαν οἷαί περ αἱ δέσποιναι. id est: Catellæ dominas imitantes. Et Gorgo apud Theocritum in Syracusiis, profectura duo mādas famulæ, vt infantem vagientem placaret, & catellum reuocaret intrò. Lucianus salsissimè ludit in Stoicum barbatum, cui in eodem sedenti vehiculo domina catellam committit, obtestans illum per ea quæ sunt in vita dulcissima, vt diligenter curet. Est in familiis diuitum huiusmodi ministrorum genus, quos illi non ad ministerium, sed animi causa domi habent.

Melitæus catulus.

Μελιταῖον κυνίδιον, id est, Melitæus catellus dicebatur is, cuius opera nulli feriæ rei conducebat, sed duntaxat animi causa alebatur: cuiusmodi non mediocris est multitudo in diuitum familiis. Aliorum canum varius est vsus. Sunt quibus ædium custodia delegata est, vt noctibus aduersus fures excubias agant. Hi vocātur οἰκουροί. Sunt quorum opera in venatibus vtimur, qui θηρευτικοὶ dicuntur. Sunt quorū nullus est vsus, nisi vt cum ociosis ac delicatis matronis lusitent: qui nostris quoque temporibus mirum quàm sint in deliciis. Atque ij μελιταῖοι vocantur: nimirum ab insula Melita, inter Corcyram nigram & Illyricum sita. Autor Plinius lib. iij. capite vltimo. Itidem Strabo & Stephanus. Horum meminit Aristoteles sectionis x. problemate xiij. indicans eos omnibus membris pusillos

gracilésque fuisse,& hac dote commendantur. quemadmodum sunt qui sine nanis & pumilionibus non possunt viuere. Apud Lucianũ in Lapithis γελωτοποιὸς Alcidamantem Cynicum, μελιταῖον κυνίδιον vocat. Athenæus libr.xij. scribit Sybaritis vehementer in delitiis fuisse canes Melitæos. Qui quidem hoc esse videntur in genere canum, quod nani & pumiliones inter homines. At Masinissa meritò laudatur, quòd pro simiis & catulis maluit pueros alere, vsque ad annum tertium, deinde remittebat eos suis parentibus. Sed intolerabilius est, quòd apud Britannos complures alunt greges vrsorum ad saltationem, animal vorax & maleficum. Cuiusmodi sunt & simiæ, licet minus voraces. Nec pudet has Christianorum esse delicias, tot egenis esurientibus. Verùm quid ista deploramus, quum obambulent qui exemplo ab Italis orto, puellam aut puerum circumferunt, gesticulationes ineptas edoctum: & vnius puellæ calamitas alit ocium quatuor aut quinque robustorum nebulonum. Et huiusmodi ludos æquis oculis spectant homines Christiani.

IVNII. Pectide suauior.

Inter venustas hyperbolas laudatur à Demetrio Phalereo illa Sapphûs poetriæ: πολὺ πακτίδος ἁδυμελεστέρα, χρυσοῦ χρυσοτέρα. id est, Pectide multo suauior, auro auratior. De poemate venusto, aut sermone leporibus condito, aut voce amœna dicetur. Est autem πηκτὶς Pectis, instrumentum citharœdicum, cum eo quod antea Magadin exposuimus, idem vt voluit Aristox. musicus apud Athenæũ libro xiiij. Menech. Sicyonius ibidem refert, Sappho poetriam primam vsam fuisse pectide. Sopater apud eundem lib.iiij. binis finibus tensam fuisse pectida scribit. Suidas & Hesychius pandurion exponunt. Mẽtio fit huius instrumenti in Epigram.lib.vij. ibi: ἡδυμελῆ Μοῦσαν σὺν πηκτίδι. id est, Suauicanæ Musæ cum pectide. & iterum: ἁδὺ μέλος, νὴ Πᾶνα τὸν Ἀρκάδα, πηκτίδι μελπεις. hoc est: Suaue canis (testor Panem Arcada) pectide carmen. Huius generis sunt similes hyperbolæ: vt illa in Epigr. τῆς λυγδου λειότερος, id est, Lygdino marmore læuius, & δειρὴ λυγδινή, id est, Lygdinea ceruix. item illa Alcæi lyrici de vino: ἄλλοτε μὲν μελιαδέστεροι, ἄλλοτε δ᾽ ὀξυτέροι τριβόλων. id est: Nunc vinum placidum est, nunc tribulis asperius.

COGNATI, Καταδάκνειν δακτύλους.

Cùm suauitatem alicuius cibi, aut auiditatem eorum, quibus appositum iri deberet, offendere volebãt, de illis dicebant in familiari sermone Græci, καταδάκνειν δακτύλους, Latini, Prærodere digitos: Galli quoque hodie cùm vident quempiam qui vehementer cibo aliquo delectatur, iusques à lecher ses doigts dicunt. Aristophanes in Pythagoreis, citante Athenæo libr.iiij. ὁ ποτ᾽ ἐπιφανεῖ ἔστι ταχέως αὐτοῖς ἰχθὺς, ἢ κρέας, κἂν μὴ καταδάκω, καὶ τοὺς δακτύλους ἐθέλω κρέμασθαι δεκάκις. Plautus in Pseudolo: Nam ego inquit coquus, ita conuiuis cœnam conditam dabo hodie, atque ita suauiter conditam, vt quisque quid conditum gustauerit, ipsos sibi faciam vt digitos prærodat suos.

IN DEPREHENSOS.

ERASMI. Folio ficulno tenes anguillam.

Huic diuersum est illud, τῷ θρίῳ τὴν ἔγχελυν, id est, Folio ficulno anguillam, subaudiendum tenes. Vbi quis alioqui fugax & lubricus, arctiore nodo tenetur, quàm possit elabi. Nam fici folium scabrum est, vt cui nomen etiam inditum ab asperitate scripserit Plutarchus, atque ob id ad retinendam anguillam naturâ lubricam, vel maximè idoneum.

Medius teneris.

Huic sententiæ confine est illud apud Aristophanem in Ranis, νῦν ἔχῃ μέσος. id est, Nunc medius teneris. De eo qui sic tenetur, vt extricare sese nulla ratione possit. Trãslatum à palæstritis atque athletis: qui si quem medium corripuerint, facilè vincunt. Sunt autem verba Æaci ad Bacchum: ἀλλὰ νῦν ἔχῃ μέσος, id est, At nunc medius tenere. Eodem pertinet illud apud Terentium: Sublimem medium arriperem.

Decipula murem cepit.

Εἴληφεν ἡ παγὶς τὸν μῦν, id est, Laqueus murem cepit. De rectè meritóque deprehensis, & malo dignis. Quasi dicas: Lupus in foueam incidit, aut aper in casses.

In laqueos lupus.

Εἰς πάγας ὁ λύκος: id est, In laqueos lupus. Cùm improbus quispiam tandem in extremum adducitur discrimen. Etenim cùm lupus animal sit insidiosissimum, applauditur ab omnibus, si quando contingat illum irretiri, ac protinùs acclamant omnes, εἰς πάγας ὁ λύκος. Refertur à Zenodoto.

In area latitas.

Ἐν ἅλῳ δρασκάζεις, id est, In area occultaris. De eo qui in eo versatur negocio, vt non possit non esse conspicuus: aut qui sic latitat, vt à nemine tamen non conspiciatur. Nam in area nullæ latebræ.

Culleo dignus: aut, Non vno culleo dignùs.

Quum hominem enormiter scelerosum significare volumus, eum culleo dignum dicimus. Hoc supplicium erat parricidis: id est, qui parentem occidissent. Quanquam apud priscos parricidium dicebatur, quoties homo hominem occidisset, hoc est, par parẽ: videlicet eo seculo, quo crudelitas erat occidisse bouem, auem, aut gallum gallinaceum. Dein quum cœpisset esse vulgare, vt homo occideret hominem, parricidij vox ad summæ impietatis significationem deflexa est. Culleus autem erat saccus coriaceus, cui insuebatur parricida, simul immissa vipera, simia & gallo gallinaceo: atque ita proiiciebatur in profluentem. M. Tullius pro Roscio Amerino: Quanto maiores nostri sapientius: qui quum intelligerent nihil esse tam sanctum, quod non aliquando violaret audacia, supplicium in parricidas excogitauerunt: vt quos natura retinere in officio non potuisset, magnitudine pœnæ à maleficio summo arcerẽtur. insui voluerũt in culleum viuos, atque ita in flumen deiici. O singularem sapientiam iudicum, nónne videntur hunc hominem ex rerum natura sustulisse & eripuisse, cui repentè cœlum, solem, aquam terrámque ademerunt: vt qui eum necasset vnde ipse natus esset, careret his rebus omnibus, ex quib. omnia nata esse dicuntur, &c. Proin Iuuenalis impietatem cuiusdam exaggerans, negat illi satis esse serpentem vnum, aut culleum vnum. Narrat Suetonius, quosdam statuæ Neronis apposuisse culleum cum elogio: Merueras, sed ego quid possum?

In easdem ansas venisti.

Plato in Phædro, κατὰ τοῦτο ἐλθὲ φίλε εἰς τὰς ὁμοίας λαβὰς ἀλλήλοις, id est: Quantum ad istam rem pertinet, amice, in easdem ansas venisti. id est, nihilominus teneris, nec potes effugere quin dicas. Item Aristides in communi quatuor oratorum defensione: ὡς ἦν αὖ πάλιν ὁ Καλλικλῆς εἰς αὐτὰς λαβὰς ἥκων ἀεὶ, id est, Itaque Callicli erat in easdem ansas recidendum. Quadrat in eum qui sic irretitus est, vt quocunque se vertat, teneatur, nec explicare sese possit. Huic simillimum est, quod scribit Lucianus in Hermotimo: οἰόμενος γὰρ ἐκπεφευγέναι, εἰς τὸν αὐτὸν κύρτον ἐμπέπτωκας. id est, Nam arbitratus effugisse te, in eandem nassam incidisti. Item illud quod alibi dicetur, Θῦλακον περιάγων.

Laqueus laqueum cepit.

Κατεῖληφεν ἡ πάγη τοὺς πάγαδας πάγην, id est, Laqueũ laqueus, ita vt videtur, ceperit. Vbi malus malum obseruat: veluti adulter adulterum, fur furem, perfidus perfidum: quod interdum vsuuenit, vt dum duo sibi vicissim insidias tendunt, vterque deprehendat alterum.

Hinc illæ lacrymæ.

Ex Andria Terentiana per allusionem prouerbialiter vsurpatum videtur ab Horatio: Hinc illæ lachrymę. Vsurpauit ad hunc modum M. Tullius in actione pro M. Cælio: Hinc illæ lachrymæ: nimirum & hæc causa est horum omnium scelerum atque criminum. Dicetur autem de rei causa aliquandiu dissimulata, quæ verè tandem deprehendatur. Veluti si quis dicat, barbaros damnare Grecas literas, ne scilicet ipsi parum docti videantur, commodè subnectet: Hinc illæ lachrymæ, hoc est quod eos malè habet. Sumuntur autem frequenter id genus allusiones à claris autoribus, & in prouerbij vicem transferantur,

feruntur, etiamsi nulla figura prouerbialis adsit. Quod genus illud ex Homero sæpius iteratum in Epistolis Ciceronis ad Atticum, αἰδέομαι Τρῶας: id est: Vereor Troianos.

Hydrus in dolio.

Ὕδρος ἐν τῷ πίθῳ, id est, Hydrus in dolio. Prouerbium hoc, vt ingenuè fatear, nondum apud vllum veterum autorum reperi, neque Græcum, neque Latinum, & haud scio an de vulgo sumptum sit: neque enim libet credere virum eloquentem, & in literis non postremi nominis, ex sese commentum esse. Nam refertur ab Antonio Sabellico in epistola quadam familiari. Addit & fabulam prouerbij parentem, huiusmodi. Rusticus quidam cùm sensisset minui vinum in dolio conditum, admiratus quid esset rei, circumspicere cœpit, num qua rima extillaret liquor: vbi nihil eiusmodi comperisset, pergit vicinos in suspicionem apud sese vocare, ne sese absente vas relinerent, vinúmque potitarent. Obsignat itaque diligenter dolium, ad opus exiturus. At reuersus signis illæsis, vinum nihilominus imminui videt. Tum verò fortunam agricolarum deplorare, quibus non in vite solùm, verumetiam in doliis calamitas præstò esset. Ad extremum exhausto dolio hydrus in imo repertus est, vini potor. Ea res in vulgi iocum abiit. Admonet Plin. libr. x. cap. 72. serpentes quanquam exiguo indigeant potu, tamen vinum cum est occasio, præcipuè appetere. Iuuenalis de muliere vinosa, satyra sexta:

—Tanquam alta in dolia longus
Deciderit serpens, bibit & vomit.—

Adagium ipsum haudquaquam inelegans, nec aspernandum. Quòd si quem nihil mouet recens autor, licebit vsurpare, cùm quis occulta calamitate premitur, causa atque autore non extante. Aut cùm diuturni mali tandem autor deprehenditur. Porrò serpentem, quem Græci vocant hydron, Latini natricem vocant, quòd in aquis degat. Ex vlcere huius morsu facto defluit copiosus humor aquosus, & graue olens. Ita Dioscorides libro 6. Plinius libro vj. cap. xxiij. tradit apud insulas quasdam ante Persidem, hydros marinos vicenûm cubitorum terruisse classem.

Tempus omnia reuelat.

Tertullianus, quem diuus Cyprianus præceptorē suum appellare cõsueuit, in Apologetico contra Ethnicos: Bene autem, inquit, quòd omnia tēpus reuelat, testib. etiam vestris prouerbijs atq; sententijs. Aulus Gellius Noctium Atticarum lib. 12. c. item 12. citat in hanc sententiam hos Sophoclis versus:

Πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν, ὡς ἅπανθ' ὁρῶν
Καὶ πάντ' ἀκούων, πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος.

Id est:

Ob ista ne quid occulas, siquidem intuens
Cuncta, audiensq; cuncta proferet dies.

Idem in Aiace flagellifero:

Ἅπανθ' ὁ μακρὸς κ' ἀναρίθμητος χρόνος
Φύει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται.

Id est,

Cuncta pariter immensus ordo temporum
Occulta prodit, & idem prodita occulit.

Eodem in loco Gellius admonet, quendam veterum poetarum Veritatem temporis filiam vocasse: quòd licet aliquando lateat, tamen temporis progressu in lucem emergat. Fertur in eandem sententiam hic quoq; senarius prouerbialis:

Ἄγει δὲ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος.

Id est,

At veritatem tempus in lucem eruit.

Et alter huic adsimilis:

Πάντ' ἀνακαλύπτων ὁ χρόνος πρὸς φῶς φέρει.

Id est,

Omnia sub auras tempus aperiens refert.

Idem opinor sensisse Thaletem, cùm ait, τὸν χρόνον σοφώτατον εἶναι, ἀνευρίσκει γὰρ τὰ πάντα. hoc est, Tempus omnium esse sapientissimum, vt quod cuncta reperiat, eruatq;. Nec aliud Pindarum in Olympiacis, cùm ait:

Ἁμέραι δ' ἐπίλοιποι μάρτυρες σοφώτατοι.

Id est,

Posteri dies sapientissimi testes.

Idem alibi, tempus omnium parentem appellat, quòd nihil non fiat progressu temporis:

Ἀποίητον οὐδ' ἂν χρόνος ὁ πάντων πατὴρ δύναιτο θέμεν ἔργων τέλος.

Id est,

Ne tempus quidem rerum omnium pater, possit quod factum est infectum reddere.

Habet eandem sententiam Pindarus, quum aliquot locis, tum Olympiade x.

Ὅ τ' ἐξελέγχων μόνος
Χρόνος, τὸ δὲ σαφανὲς ἰὼν πόρσω
Ἀλάθειαν ἐτήτυμον
Κατέφρασεν.—

id est, Et solum tempus quod veritatem certam prodit, quódq; latebat in obscuro, progrediens enarrauit. Huc allusisse videtur Vergilius in sexto:

—Subigitq; fateri
Quæ quis apud superos furto lætatus inani
Distulit in seram commissa piacula mortem.

Neque discrepat Euangelicum dictum apud Matth. cap. x. οὐδὲν ἐστι κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. id est, Nihil opertum, quod non reuelabitur, & occultum, quod non scietur. Plutarchus in Problematis causam inquirit, cur antiquitùs operto capite res diuina Saturno fieri consueuerit. Atque id significatum arbitratur, quòd veritas plerunq. tecta ignorataq; sit, sed eadem aperitur tempore. Saturnus enim temporum autor ac deus fingitur. Nam κρόνος Saturnus, χρόνος tempus. Nec aliud sensit T. Liuius, cùm ait lib. xxij. A veritate laborare nimis ius sæpe aiunt, extingui nunquam. Seneca lib. De ira 2. Dandum semper tempus est: veritatem enim dies aperit.

Cuculus.

Olim qui fuissent in re quapiam parum honesta deprehensi, vulgari probro Cuculi dicebantur. Id ortum à vinitoribus, qui serius cœpissent putare vineam, nec hoc munus absoluissent, priusquam audiretur ea auis, velut cessationem exprobrans agricolis. Huius vocem imitantes viatores deridebant vinitores. Ita Plin. lib. xviij. cap. 26. In hoc temporis interuallo quindecim diebus primis agricolæ rapienda sunt ea, quib. peragendis ante æquinoctium non suffecerit, dum sciat inde natam exprobrationem fœdam putantium vites, per imitationem cantus alitis temporarij, quem cuculum vocant. Dedecus enim habetur, opprobriúmque meritum, falcem ab illa volucre in vite deprehendi, vt ob id petulantiæ sales etiam cum primo vere laudantur. Auspicio tamen detestabiles videntur. Adeò minima quæque in agro naturalibus trahuntur argumentis. Porrò quos Plinius petulantiæ sales appellat, apud quasdam nationes & hodie licet agnoscere. Vernis enim mensibus, quum auditur coccyx (si tamen hic est cuculus, id quod sentit Gaza) coniugati mutuis salib. inter sese ludunt, dicentes, Tibi canit hæc auis: significantes vxorem parum vigilanter custoditam. Quin & Plautus in Asinaria, sic facit vxorem conuiciātem marito in amica deprehenso:

At etiam cubat cuculus, surge amator, i domum.

Ac mox:

Cano capite te cuculum vxor ex lustris rapit.

Horat. Sermon. lib. j. Sat. 7.

Tum Prænestinus salso multúmq. fluenti
Expressa arbusto regerit conuicia, durus
Vindemiator & inuictus, cui sæpe viator
Cessisset, magna compellans voce cucullum.

Hæc nimirum congruunt cùm his quæ scribit Plin. probro solere obijci vindemiatoribus, si cuculus eos deprehendisset putantes vineam. Eum Horatij locum sic explicat Porphyrio: Nam solent leuia rustici circa viam arbusta vindemiantes, à viatorib. cuculi appellari: quum illi prouocati tantam verborum amaritudinem in eos effundant, vt viatores illis cedant, contenti eos cuculos iterum atque iterum appellare. Acron hæc adfert: Hoc au-

tem ipsa re nouimus, quòd viatores sæpe vindemiatores conuicijs agant quum transierint, & illi respondent ita, vt cuculum eum appellent, quasi pigrum, & recitant hoc custodibus eo quòd semper assideant. In his Porphyrionis & Acronis verbis, video mendas aliquot subesse. Cum his conuenit illud Plautinum: Etiam cubat cuculus. quòd grauatim surgeret assessor puellæ. Quin arbitror in conuicio cuculi, allusum ad vocem cubandi. Vnde pro leuia, in verbis Porphyrionis, fortasse legendum, lenti. Iam quòd quidam ex cuculo faciunt cucullum, ex aui vestem, nihil est necesse: quum hæc vox penultimam habeat productam, apud Plautum in carmine trochaico:

At etiam cubat cuculus, surge amator, i domum.

Ac mox:

Cano capite te cuculum vxor ex lustris trahit.

Trochaicus est. In Pseudolo pro generali conuicio videtur vsurpasse:

Quid fles cucule? viues.

Nisi fortè, lachrymantem ac singultientem amatorem cuculum appellat, quasi κακκύζοντα. Similiter in Mercatore:

Isthæc filio non credam, qui obsequitur patri: huic non, vt mero cuculo.

Itidem in Persa:

Tua quidem cucule causa nó hercle, si os præciderim tibi, metuam morticine.

Ex Append. Erasmi.

Vbi deprehensum est, quod erat occultum.

Η πς σφιν τάδ' ἔειπε θεῶν, ἢ αὐτοὶ ἴδοντο.

Id est,

Siue illis Deus hoc aliquis deprodidit index,
Siue ipsi vidêre.—

Homerus.

Cognati. Erubuit, salua res est.

Idem: Heliogabalus grauissimum quenque percunctari cœpit, an promptus esset in Venerem? erubescentibúsque senibus exclamabat: Erubuit, salua res est: silentium ac ruborem pro consensu ducens. Apud Iurisconsultos quoque qui tacet, consentire videtur: §. fine. C. senatusconsf. Velleian. Alibi, Salua res est, dum saltat senex.

INDILIGENTIA.

Erasmi. Princeps indiligens.

Indiligens pædagogus corrumpit puerum, malus præceptor vitiat discipulum, rex improbus populum item corrumpit. Ad hanc sententiam facit illud ex eodem libro:

—Αὐτὰρ μῆλα κακοὶ φθείρουσι νομῆες.

Id est,

At corrumpit oueis pastor malus. —

Dicuntur ab Eumæo subulco ad caprarium.

Si quis iuxta ciuitatem clypeus.

Εἴ τις πὰρ πόλιν αἰγίς, id est, Si quis circum vrbem clypeus. Hoc scommatis iaciebant in eos, qui sparsim ac dissolutè ciuitatem obirent palantes. Refertur in Plutarchi Collectaneis, nec explicatur.

Malus ianitor.

Πυλωρὸς κακός, id est, Ianitor malus, id est, indiligens præfectus, aut custos. Natum à dicto Thericyonis cuiusdam, qui cùm videret Philippi copias Isthmicas angustias occupasse, sic ait: κακοὺς πυλωροὺς ὑμᾶς ὦ Κορίνθιοι ἡ Πελοπόννησος ἔχει. i. Malos ianitores vos ô Corinthij Peloponnesus habet. Siquidem angustias locorum, Græci pylas, id est, portas appellant. Refertur à Plutarcho in Apophthegmatis.

Phani ostium

Η Φάνου θύρα, id est, Phani ostium. Id accinebatur, vbi quis frustra seruasset aliquid: veluti si cuius vxorem adulterio vitiari contingeret, quam tamen ille multa zelotypia seruasset. Natum aiunt à Phano quodam vsurario: vel, vt alij dicunt, cæco: qui cùm cellæ penuariæ ostium ita obstruxisset, vt citra strepitum non quiret aperiri, tamen à ministro apertum est, sublatúmque penu. Alij narrant, huic Phano vxorem fuisse parum spectatæ fidei, quam quòd is haberet adulterij suspectam, atrij fores sic occlusit, vt non nisi cum stridore sonituque possent aperiri. Verùm illa cùm per tegulas reciperet adulterum, vicini per iocum dicebant: ἡ Φάνου θύρα. Eaq; vox postea cessit in vulgi sermonem. Haud scio an sit idem cum eo, quod refert Eustathius in Odysseæ librum vltimum, φανὶν θύρα, à Phania quodam, qui finxerit sibi multam opum vim domi reconditam esse.

A limine salutare.

Huic penè diuersum est: A limine salutare. Plurimum venustatis obtinebit & hoc, si ad res incorporeas deflectatur. veluti si quis dicatur Theologiam a limine duntaxat salutasse: qui videlicet neque valde diuturnam, neq; præcipuam operam impenderit, sed rudimenta modò degustarit. Seneca epistol. 49. Nec ego nego prospicienda ista, sed prospicienda tantùm, & à limine salutanda. Agit de dialecticorum argutijs, quas abunde satis existimat leuiter attigisse. Translatum à vulgarib. istis amicis, qui non admittuntur in penetralia, sed procul atq; à limine salutant, ac deinde discedunt.

Lacinia tenere.

Qui leuiter rem tenent, lacinia tenere dicuntur, hoc est, extrema vestis ora. cui contrarium est illud, Medius teneris. M. Tullius lib. De oratore .. Nam illud alterum genus, quod est temporibus, locis, rebus definitum, obtinent, atque id ipsum lacinia. Non dubium est, quin Cicero metaphoram duxerit à populari sermone. nam idem dictum & hodie durat apud nostrates, si quem inuitant non ex animo. Inde illud, Scindere penulam. Et apud Terentium Mysis Getam resupinat pallio. Cicero videtur allusisse ad illud Plauti in Asinaria: Lachrymantem lacinia tenet lachrymans.

Surculum defringere.

Simili forma dixit eodem in loco, surculum defringere: pro eo quod est, non callere totam disciplinam, sed ex ea paululum quod ad rem præsentem faciat, decerpere: quemadmodum Iureconsulti nonnunquam sententiam aut fragmentum adducunt è Theologorum disciplina. Locus apud Ciceronem hunc in modum habet: Atq; hactenus loquuntur, etiam hac instituendi diuisione vtuntur: sed ita, non vt iure aut iudicio, vt deniq; recuperare amissam possessionem, sed vt ex iure ciuili surculum defringendo vsurpare videantur.

Vt canis è Nilo.

Qui leuiter ac velut obiter artem quampiam, aut autorem degustant, hi ceu canis è Nilo degustare dicentur. Id adagij natum est ex apophthegmate quodam, cuius meminit Macrobius Saturnalium lib. 2. id est, huiusmodi. Post fugam Mutinensem, quærentibus quid ageret Antonius, quidam familiaris eius respondit: Quod canis in Ægypto, bibit & fugit. Nam in illis regionibus constat canes raptu crocodylorum exterritos, bibere, & fugere. Solinus ait, eos non nisi currentes lambitare, ne deprehendantur.

Per transennam inspicere.

Per transennam inspicere: prouerbiali nimirum figura dictum est, pro eo quod est, non propius neq; singillatim, sed procul & summatim inspicere. Translatum à negociatoribus, qui mercibus quas contrectari nolunt, cancellos obijciunt: quidam etiam vitrum pellucidum opponunt, vt prætereuntibus procul modò contemplari liceat: nec explicant eas, nisi licitatori idoneo. M. Tullius De oratore lib. j. Si in aliquam domum plenam ornamentorum, vel in villam venisses, si ea seposita (vt dicis) essent, tuq; valde spectandi cupidus esses, non dubitares rogare dominum, vt proferri iuberet, præsertim si esset familiaris: similiter nunc petas à Crasso, vt eam copiam ornamentorum suorum, quam constructam vno in loco, quasi per præte-

transennam prætereuntes strictim aspeximus, proferat, & suo quicque in loco collocet.

Per nebulam, per caliginem, per somnium.

Quarum rerum ambiguam quandam ac tenuem, penéque euanidam memoriam aut intelligentiam obtinemus, eas res per nebulam recordari, per somnium meminisse, per caliginem videre, prouerbio dicimus. Vt quæ puelli vidimus, senes quasi per somnium recordamur, vix tenuibus quibusdam simulacris rerum inhærentibus animo nostro: qualis est fermè vulgarium insomniorum memoria. Porrò quod per mediam nebulam intuemur, eius confusam duntaxat imaginem, ac velut vmbram incertam aspicimus. Cuiusmodi sunt quæ per caliginem cernuntur in tenebris. Hinc igitur ducta metaphora. Huiusmodi sermonis formæ frequenter obuiæ sunt apud scriptores. Plaut. in Pseud. Sunt quæ te volumus percontari, quæ quasi per nebulam nosmet scimus atque audiuimus. Idem in Capt. duobus: In memoriam regredior audisse me quasi per nebulam. M. Tullius lib. De finib. 5. In infirma ætate, imbecilláq; mente, vis naturæ per caliginem cernitur. Plato De legib. lib. 7. ἃ δὲ λέγω, δεῖ πειρᾶσθαι τεκμηρίοις εἰς δὴ ἐμφανῆ ἐξάγοντα εἰς φῶς, νῦν γὰρ λεγομένοις ἔοικε κατὰ σκότος. id est, Cæterùm quæ dico, conandum est, vt velut exemplis in lucem prolatis reddamus perspicua. Nam hæc videntur similia ijs quæ dicuntur per caliginem quandã. Eodem in libro legitur καθ' ὄναρ, id est, per somnum, siue in somnis.

Moriendum priusquam, &c.

Ibidem commemorat Alexandridæ dictum, vt vulgò celebre ac laudatum: καλὸν τὸ ἀποθανεῖν πρὶν θανάτου ἄξια δρᾶν. id est, Honestum est mori, priusquam aliquid morte dignum commiseris. Sensus est vt ipse exponit Aristoteles: Decet mori morte indignum: siue, Honestum est mori, quum nihil morte dignum admiseris.

Per Satyram.

Variarum rerum mixturam sparsim nullóque ordine congestarum veteres Satyram appellabant. Apparet vocem primùm deductam à lasciuia Satyrorum, temerè nūc huc nunc illuc salientium. Hinc deflexa est ad cibi genus, quod ex diuersis herbarum formis conflatum est: præterea ad lancem, varijs rerum generibus onustam, quæ sic dijs offerebatur, non dissimilis illi poculo quod Græci πεντάπλοον, à quintuplici rerum differentia, siue κύρκος à mixtura vocabant: de quo nobis suprà dictum est. Festus ait, Saturam siue Satyram dici cibum varijs rerum generibus conditum, aut legem alijs multis confertam legibus. Itaque in sanctione legum asscribi solere, Néve per Satyram derogato aut abrogato: quum significant totam legem esse seruandam. Citat Annium Luscum ex oratione quam habuit aduersus Tyberium Gracchum: Imperium quod plebs per Satyram dederat, id abrogatum est. Citat & C. Lælium ex ea quam pro se dixit. Postero die quasi per Satyram legem sententijs exquisitis, in deditionem accipitur. Legē Satyram interpretantur, quæ eadem multas res complectitur: quemadmodum Iugurtha acceptus est in deditionem, sed multis præscriptis conditionibus, vt triginta daret elephantos, pecus atque equos multos, cum magno argenti pondere. Vsus est hoc adagio Iustinianus in præfatione Pandectarum: Et primo quidem, inquit, anno hoc opus tradebatur legentibus, non secundum edicti perpetui ordinationem, sed passim & quasi per Satyrām collectum, & vtile cum inutilibus permixtum, maxima autem parte inutilibus deputata. Itidem Salustius in bello Iugurthino: Quasi per Satyram sententijs exquisitis in deditionem accipitur. Hæc Salustius dicit de Iugurtha, nec sunt in cuiuspiam oratione, nec ibi quisquam aderat Lælius: vnde necesse est, locum apud Festum esse mutilum. Verba Lælij sunt omissā, simul cum nomenclatura Salustij.

Summo pede.

Ἄκρῳ ποδί. id est, Summo pede, eadem figura dictum est, qua Summo digito. Negatur summo pede attigisse disciplinam, qui nunquam ingressus est, nec attigit limen illius. Extat apud Platonem in Lachete: cuius loci alibi, ni fallor, fecimus mentionem.

In transcursu.

Plutarchus in commentario De liberis educandis: ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκ παρόδου μόνον μαθεῖν, ὥσπερ γεύματος ἕνεκεν. id est, Sed hæc quidem ex transcursu discere, veluti degustandi causa. Metaphora planè prouerbium sapit. Quintilianus pro eo dixit, In transitu. Plinius mauult, In transcursu. Idem valet, Obiter.

Summis labiis.

Summis labijs Græci paulò diuersiùs vsurpant: nempe cùm quis verbis duntaxat simulat quippiam, non autem ex animo facit. Lucianus in Apologia: καὶ ἀπ' ἄκρου χείλους φιλοσοφεῖν. id est, Ac summis labiis philosophum agens. Item in Dialogis amatoriis: ἐπ' ἄκρου τοῦ χείλους τοὺς ὅρκους ἔχων. id est, Summis in labijs iusiurandum habentibus. De amatoribus loquitur, qui Venereum iurant iusiurandum, non ex animo. Seneca lib. 5. cap. x. Non à summis labris ista venerunt, habent hæ voces fundamentum. Ad eundem modum diuus Hieronymus in epistola ad Rusticum monachum: Vt non leui, inquit, citatóq; sermone, & (vt ita loquar) summis labijs hospites inuitemus. Hic aulicis & ciuilib. quibusdã mos est, polliceri omnia, sed verbis illis solennibus, quibus nemo vel tantulum commouetur, nisi egregiè stultus.

Summis naribus olfacere.

Τῷ ἄκρῳ ῥινὶ ἐπιψαύειν, id est, Summa nare olfacere. pro eo quod est, leui experimento, coniecturáque qualicunque deprehendere. Extat apud Lucianum in Ioue redarguto.

Extremis digitis attingere.

Huic germanum est, Extremis attingere digitis: pro eo quod est, leuiter attingere. quod ita demum adagium videbitur, si metaphora accesserit. M. Tullius in eo loco, quem modò citaui: Equidem multos & vidi in hac ciuitate, & audiui, non modò qui primoribus labijs gustassent genus hoc vitæ, & extremis, vt dicitur, digitis attigissent, sed qui totam adolescentiam voluptatibus dedissent, emersisse aliquando, & se ad frugem bonam, vt dicitur, recepisse. Græci sic efferunt, τῷ ἄκρῳ ἅψασθαι δακτύλῳ id est, Summo contingere digito. Ita Basilius in epistolis: εἰδὲ καὶ αὐτοὶ, εἰ καὶ ἄκρῳ δακτύλῳ τοῦ γλυκυτάτου μέλιτος τῆς παρ' ὑμῖν ἐκκλησίας ἀπεγευσάμεθα πέρυσι. id est, Noui & ipse tametsi summo digito, mel dulcissimum vestratis ecclesiæ gustauimus anno superiore. Translatum videri potest à luctantibus. Nam Græci vocant ἀκροχειρίζεσθαι, colluctari cum quopiam, citra reliqui corporis congressum, sed summis duntaxat digitis. Lucianus in Demonactis vita: οὐδὲ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ ἁψάμενος. id est, Neque summis, vt aiunt, digitis attigerat. Euripides hyperbolen citra metaphoram vsurpauit in Iphigenia Aulidensi:

Primoribus labiis degustare.

Primoribus labijs degustare est breuiter quippiam attingere. Ductum ab ijs, qui cibum aut potum tenuiter degustant, nihil inde in stomachum transmittentes. Cicero pro Cælio. Equidem multos & vidi in hac ciuitate, & audiui, non modò qui primorib. labijs degustassent genus hoc vitæ. Idem De natura deorum lib. 2. Is quum dixit fore sempiternum, hunc censes primis, vt dicitur, labijs degustasse physiologiam? id est naturæ rationem. Quintilianus lib. xij. Sed hoc transeo, de quo neminem, qui literas vel primis, vt aiunt, labijs degustarit, dubitaturum puto. Procopius sophista in epistola quadam: πάλιν ἤδη ταύτην ἐμεμψάμην, εἰ ποθοῦντι γλώσσῃ τὸ γεῦμα προσάγαγε ἄκρῳ δακτύλῳ, εἶτα τὴν ἡδονὴν ἀφαιρεῖται. id est, Rursum in hanc stomachabar, si cùm tantam rem summo, vt aiunt, digito degustandam præbuisset, deinde voluptate spoliaret. Quib. in verbis illud nouè dictum, quòd digito gustum tribuit: nisi hoc sensit, qui leuiter degustant, eos rem degustãdam summo digito admouere linguæ.

Molli brachio, Leui brachio.

His penè diuersum est, Molli brachio, & Leui brachio: cùm indiligentem operam significamus. Cicero epistolarum ad Atticum li. 2. Quòd me quodammodo molli bra-

chio de Pompeij familiaritate obiurgas, nolim ita existimes. Idem ad eundem lib... Consules, qui illud leui brachio egissent, rem ad senatum detulerunt.

Suspensa manu.

Plin. in epist. lib. 6. Suspensa manu, dixit pro eo quod est, leuiter parùmq; accuratè: Tu verò, inquit, non debes suspensa manu cõmendare mihi, quos putas. Fit enim venustius, si à corpore ad animum transferas. Quintilianus declamatione 11. in eundem sensum vsurpat, Leui manu, tanquam prouerbium. Cicero, Leui brachio: de quo dictum est aliàs. Itidem dicimus, Suspenso pede, pro sensim ac tacitè. Ammianus libr. 14. Seseq; suspensis passibus iniecerunt in scaphas.

Compressis manibus.

Compressis sedere manibus, dicitur in ociosos, & nihil aliud quàm sua fata deplorantes. Titus Liuius ab vrbe condita libr. 7. Cur veteranus dux fortissimus bello, compressis, quod aiunt, manibus sedeas. Extat & in Hebræorum prouerbijs: Paululum conseres manus: in ignauum, figura sumpta à gesto sollicitorum quidem, sed inertium tamen.

Pulmo priùs venisset.

Pulmo prius venisset, dictum est olim in lentos ac cessatores. Opinor quòd pulmo cùm perpetuò moueat, nunquam tamen loco se promouet. Plautus in Epidico: Dij immortales, soccos iussi adimere pedibus. Pulmo enim quod perhibent, prius venisset quàm tu aduenisti mihi.

IVNII. Summis auribus insidet.

Quod perfunctoriè auscultamus, quodque difficulter credimus & cum aurium fastidio, ἄκροις ὠσὶν ἐφίζανει, id est, Summis auribus insidere, specie prouerbiali dixit Philo Iudæus li. De vita theoretica: ἃ μὴ ἄκροις ὠσὶν ἐφιζάνει, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀκοῆς ἐπὶ ψυχὴν ἔρχεται, καὶ βεβαίως ὑπομένει. id est, Quæ non primorib. auribus insidet, sed per aures in animum penetrat, & firmiter immoratur. Consimili modo dixit Seneca Summo animo inhærere: pro, ἐπιπολαίως & leuiter.

E diuerticulo.

Ἐκ παρόδου, i. E diuerticulo fieri dicitur prouerbialiter, vbi quid obiter & perfunctoriè quasi aliud agentes facimus: aut quoties incuriè ac negligenter aliquid instituitur. Heliodorus libro 5. οὐχ ὡς ἄν τις ἐκ παρόδου πάνδε τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ καὶ συνθεῖσιν ἐπισπασάμενος. id est: Non veluti quispiam è diuerticulo, id quod dicitur vulgò, sed etiam non rarò simul libauit. Chrysostomus, ἐκ παρόδου ἐφορᾷν: Rem parum attentè perpendere. Idem ἐκ παρόδου προσκυνεῖν dixit, pro, Oscitanter & quasi per transennã adorare. Cicer. lib. ad Atticum v. Regnat ἐκ παρόδου consilio & authoritate. hoc est, obiter.

Figura & triobolus.

Eustathius Iliados 11. annotat prouerbialiter dici, σχῆμα καὶ τριώβολον, id est, Figura & triobolus: cuius vsus sit in ingeniosos quidẽ, sed nisi institeris remissos, & non nisi præmiolis quibusdam expugnabiles: cui vitio dexterrimus quisque obnoxius fermè esse deprehenditur. Nata parœmia à Phrynicho tragico, qui tantum operæ studiique collocasse in Tragicam saltationem perhibetur, vt nouum genus saltandi (σχῆμα vocant) excogitantibus, triobolum præmij vice numeraret. Refertur ab alijs origo prouerbij ad Pythagoram, quem Iamblichus philosophus scribit ingenioso dextroque discipulo, sed ad disciplinas excolendas tardiori, pro quolibet mathematico schemate triobolum pependisse, vt præmij inuitamento supinitatem discipuli castigaret, studioq; discendi (quod libera & incoercita voluntate constat) faces quasdam subderet.

De paxillo suspendere.

Πασσάλου ἀποκρεμάσαι, id est. De paxillo aut clauo suspendere, prouerbiali specie dicitur, qui rerum non satagit, sed negligentius quippiam curat. sic exponitur ab Eustathio. Metaphora sumpta ab iis, qui non reponunt aliquid accuratè, sed velut aliud agentes, primo instrumento obuio appendunt illud. Simili modo dictum est, sed tamen diuerso sensu, κρεμάσαι τὴν ἀσπίδα. i. suspendere: pro, quietem agere, & in pace versari: quoniã pacis tempore scuta de parietibus suspenduntur.

Supra fumum clauus.

Ὑπὲρ καπνοῦ τὸ πηδάλιον, id est. Supra fumum clauus. Refertur ab Eustathio Odyss. μ. Idem Odyss. π. indicat, prouerbialiter dici securitatis aut incuriæ cuiusdã argumento ὑπὲρ τὰ ἀμαλδύνειν, de reb. iam securè sepositis, quasi supra fumum, ac proinde neglectis. Cui oppositum est illud Vlyssis consilium ad Telemachum filium,

—Ἐκ καπνοῦ κατέθηκα.

Id est,

Extra fumum deposui:

diligentiæ nauatæ indicio. siquidẽ arma aut vtensilia, cùm cura seponimus ne fumo denigrentur, sed splendorem seruent. Incuriam ostendit qui illud scripsit:

Ἡ δ' ἀσπὶς ἐν τῷ φ... κρεμήσεται.

Id est,

Hic clypeus appendetur in fuligine:

nimirum neglectus propter diuturnam pacem, atq; obliteratus. Hesiodicum est, ὑπὲρ καπνοῦ θέσθαι πηδάλιον. i. Supra fumum seponere gubernaculum: pro, nauigationi supersedere. sic enim ait:

Πηδάλιον δ' εὐεργὲς ὑπὲρ καπνοῦ κρεμάσασθαι.

Id est,

Clauum affabrè factum supra fumum suspendere.

& iterum:

Αἶψα δὲ πηδάλιον μὲν ὑπὲρ καπνοῦ καταθεῖναι.

Id est,

Absq; mora supra fumum sepone temonem.

Gregorius Nazianz. in epistolis iocatur in Gregorium Nyssenum, qui reiectis sacris libris & sepositis, profanos in manus assumpsisset: ἦ, inquit, ὑπὲρ καπνοῦ τέθεικας, ὡς τὰ πηδάλια χειμῶνος ὥρα. id est, An supra fumum libros seposuisti, quemadmodum clauum solent brumæ tempore.

COGNATI. Dicis gratia.

Dicis prouerbialiter apud Iurisconsultos fieri dicitur, quod perfunctoriè & lusoriè siue leuiter fit. Vlpianus lib. Pandect. xxix. tit. v. de senatusconf. Syllaniano, &c. cap. j. sub finem: Excusantur autem serui, qui auxilium tulerunt sine dolo malo: nam si finxit se quis auxilium ferre, vel dicis gratia tulit, nihil hoc commentum ei proderit Caius lib. Pandect. 13. tit. 6. commodati vel contrà, cap. 4. Sæpe etiam ad hoc commodantur pecuniæ, vel dicis gratia numerationis loco intercedant. Arnobius quoque in procœmio quarti libri contra Gentes, eodem sensu id vsurpauit: An ita (vt assolet) dicis causa, ex eo quod optamus & volumus bona ista contingere, superiorum retuleritis in censum? Milites quidam ostentionales Lampridio in Alexand. & Tranquillo imaginarij dicuntur, quòd ostentationis gratia titulum haberent militum, hos Caius dicis gratia. Cic. in Verrem: Dicis causa appellat. & Varro lib. De ling. Latin. 6. sub finem: Hoc, inquit nunc aliter fit, atque olim, quòd augur consuli adest tum cùm exercitus imperatur, ac præit quid eum dicere oporteat, consul auguri imperare solet, in licium vocet non accenso, aut præconi. Id inceptum credo, cùm non adesset accensus, & nihil intereat, cui imperaret, & dicis causa fiebant quædã, neq; itẽ facta, neq; itẽ dicta. Flauius Sosipater in j. Institutionũ grammaticarum libro, videtur indicare, dicis, patrium casum esse. cùm enim doceret, quædam nomina vnius tantùm casus esse, exempláque eorum proferret, in illis etiam, Dicis ergò, posuit. Plinius libro vicesimooctauo. Et sunt condita auguria quid loquenti, cogitantíve id acciderit, inter execratissima si pontifici accidat dicis causa epulanti: in mensa vtique id reponi, adolerique ad Larem, piatio est. Modestinus Græcè interpretatus est ὁσίας, vel ἀφοσιώσεως χάριν. Dion lib. xxxvij. historiarum. Idem ὁσίας ἕνεκα, vocauit. Tractum est hoc adagium ab his, quæ

vt

vt religione defungamur, vtcunque facimus: cùm simulata olim in ea pro veris haberentur, & qualiacunque ferè pro optimis dicarentur. Deducitur autem Dicis nomen, à verbo Dico dicas: éstque tanquam dicationis causa. Iurisconsultorum verbum proprium, apud quos certum est non minus fictionum fuisse & imaginũ, quàm apud Pontifices. Vide infrà, Summo digito: &, ἐν κεφαλαίῳ: &, Per indicem.

Ὡς τύπῳ dicere.

Frequens & illud Græcis autoribus, ὡς τύπῳ aliquid dicere vel enumerare, id est, crasso filo. Idem Scaliger in historico: Atq; hæc quidem loca (vt solebat Plato & Aristoteles dicere) ὡς τύπῳ ad hunc modum enumerata sunt. Exactius verò etiam sic persequamur. Erasmus noster Chiliadis tertiæ cent. 7. adag. 71. Tenuiter diducis, ὡς τύπῳ εἰπεῖν id est, Vt ita loquar. Græcis frequens est, inquit, cùm sentiunt se rem non vt est, exactè proloqui, sed qualibuscunque verbis significare, ac notare verius quàm eloqui. Theodor. Zuingerus, Philosophus & Medicus, in epistola dedicatoria Io. Rodolpho, abbati Morbacẽsi & Lutrensi scripta: Hîc tantùm, inquit, pro tabularum & commentariorum nostrorum in artem medicinalem Galeni faciliori intelligentia obiter καὶ ὡς ἐν τύπῳ præcipua capita operę precium erit recensere. Sunt qui ὡς τύπῳ εἰπεῖν, interpretantur, vt in vniuersum dicam: & ὡς τύπῳ λαβεῖν, vt summatim colligam. Ad hæc respiciunt & illa: τύπῳ λέγειν, καθόλου, ὑπολαβεῖν. Sextus philosophus in Pyrrhoniarum hypotyposeωn libris, suam claudere de re aliqua disputationem volens, dicit: Hæc sufficere possunt ὡς ἐν ὑποτυπώσει, vt initio cap. 28. & circa finem lib. j. Idem cap. j. libri primi: De Sceptica autem institutione nos ὑποτυπωτικῶς dicemus. id est, breuiter summa rerum ob oculos ponentes capita: vel, breuem quandam informationem, aut summariam ob oculos ponentes. Varro De lingua Latina: Quæ videretur analogia in oratione, vt breuiter potui, informaui. id est, ὑποτυπωτικῶς ὁ ἀσπηλός, aut vno verbo ὑποτυπωτικῶς. Quamuis enim alicubi idem Sextus ad ὑποτυπωτικῶς adiungat alterum aduerbium συνόπτικως, non dubium est tamen, quin συνόπτικως in ὑποτυπωτικῶς inclusum etiam censeri possit. Vide superius, ἐν ἀπμῷ.

Paxillo, siue clauo suspendere.

Paxillus est pertica siue clauus ligneus, vnde aliquid suspenditur. Hinc πάτταλος ἀπὸ κρεμάσαι, i. clauo suspendere, prouerbio dicitur: pro, negligentius curare aliquam rem, aut parare: à supellectile translatione notionis ducta, quã suspendere, vbi emimus, domi solemus. M. Varro in Eudęmonibus, Nonio referente, vbi dicitur primus Zeno nouam hæresim nouo paxillo suspendisse. Idem in Bimargo: Vt nouum cribrum nouo paxillo pendeat. Paxillus, inquit Nonius, diminutiuum est à palo. Fortè hoc adagium natum est à Perperis fratribus, quos Hercules à claua suspendit: de quibus alibi, in Perperi. Sic apud Plautum, supellex pellionis, dicitur palus palo proximus: quòd pellio pauper esset, & palos nudos sine supellectile haberet. Sic apud Pindarum: ἀλλὰ δωρείας ἀπὸ φόρμιγγα πασσάλου λάμβανε. Sed & apud Homerum in Odyss.

Per indicem.

Per indicem nota, dicuntur prouerbialiter, quæ summatim & per capita rerum cognoscuntur. Indices autem Græci συλλάβους appellant, vulgò tabulas librorum: qua in re nomen hoc à Cicerone etiam vsurpatum est. Iustinian. lib. Institutionum suarum 4. tit. de publ. iudicijs: Sed de publicis iudicijs hæc exposuimus, vt vobis possibile sit summo digito & quasi per indicem ea tetigisse, &c. hoc est, quasi indice, & summa duntaxat rerum, quæ in iure ciuili reconditæ sunt, capita leuiter aspexerint, quasique littora legerint. Suetonius in Augusto: In altero volumine indicem rerum à se gestarum, quem vellet incidi æneis tabulis, scripsit. Vide suprà Digito attingere: & ἐν κεφαλαίῳ.

In transitu.

Planè prouerbium sapit, valétque, obiter, & in transcursu. Eo vsus est Quint. in 2. Plin. lib. 3. c. viij. & xj. item lib. . in transcursu. Dioscorides medicus in præfat. ἐξ ὑποδρομῆς. Vtitur & Velleius Paterculus. Iamblich. de vita Pythag. lib. α. κατ. ... Erasm. in transcursu habet. Iuuenalis obiter dixit:

> Atq; obiter leget, aut scribet, vel dormiet intus.
>
> Id est,

ἐν παρόδῳ πλινθοποιεῖν. Turneb. aduersariorum 14. c. 5. sub finem: Vt id quoque in transitu scribam.

Ἐφήμεροι τὸν βίον.

Homines ἐφήμεροι τὸν βίον à Græcis appellantur, qui nobis in prouerbio sunt quiq; ex tempore viuũt, futura non prouidentes, sed instantium tantùm curã habẽtes, & passim coruos sequuntur, iuxta Persij verbum saty. 3. quorum vox hæc habetur apud Anacreontem:

> Τὸ σήμερον μέλει μοι,
> Τὸ δ᾽ αὔριον τίς οἶδε;
>
> Id est,
>
> Hodierna dies mihi curæ est,
> Quis scit quid cras futurum sit?

Ex Gell. lib. xix. c. ix. & Crinitò De honesta disciplina lib. ix. cap. 4.

Securi, Supini.

Securi metaphoricè vulgò dicuntur, omni cura & solicitudine vacantes nec meditãtes quid tandẽ futuri sint: id quod signum est diri stuporis. in magno n. discrimine non pertimescere, hominum est malè ac pessimè de animo suo merentiũ. ... Grecè securus dicitur. Budæus Philecoo: Interim securi futuri æui agimus: & est inter sacrum (vt aiunt) & saxũ stemus, aut inter incudem aut malleum, in hac rerum æstimatione risui sæpius, quàm lachrymis indulgemus. Securum Iurisconsulti supinum vocare solent, id est, socordem & desidem. Et quoniam supinus recubitus indicium est hominis soluti, & ociosi, factum est vt supinum pro molli, delicato, ocioso, negligenti & securo ponamus: ἐκθύμως. Iuuenal. sat. j.

> Et multum referens de Mecœnate supino.

Seneca ad Lucil. Est quidem, mi Lucili, supinus & negligens, qui in amici memoriam ab aliqua regione admonitus, reducitur. Hinc, Supina aure audire, pro negligenter. Mart. lib. .

> Non attendis, & aure me supina
> Iamdudum quasi negligenter audis.

Et supina ignorantia, pro stulta & hebeti, quæ crassa vulgò dicitur, l. nec supina. ff. de iur. & fact. ignor. Vide Eras. In vtramuis dormire aurem. Et mox, Lenti.

Lenti.

Equidem dictionem hanc vice prouerbij vsurpatam sępe obseruauimus: & lentos adhuc hodie dicimus, qui affectibus non mouentur, ac velut æquanimitate torpentes stupẽt. Virum quoq; esse negamus, qui irasci nesciat. Cic. De oratore libr. 2. In quo ego, non quo libenter audiam, sed quia causam non libenter relinquo, nimium patiens & lentus existimor. Propertius:

> Hostibus eueniat lenta puella meis.
>
> Et Martialis:
>
> Tu spectas hyemem succincti lentus amici.

Cicero ad Q. Fratrem: Omnino, inquit, non irasci non solùm est grauitatis, sed nonnunquam etiam lentitudinis. Inde in epistolis ad Atticum, Lentè ferre, videtur positum, pro eo quod est, æquo animo perpeti quicquid contingat: Credas, inquit, mihi velim, neminem adhuc offendi, qui hæc tam lentè, quàm ego fero, ferret. Gellius libro noct. Attic. 1. cap. vltimo: Tum Plutarchus lentè & leniter: Quid autem, inquit, verbero, ego tibi videor irasci? Sunt autem qui opinantur lentitudinem latius patere, quàm illa Græcorum ἀοργησία. Laberius: Nunc tu lentus es, nunc tu susque deque fers. id est, quod accidit, non magnipendis, ac propemodum ἀδιαφορεῖς. Est in hanc ferè sententiam & illud: Mentem non habet, qui non irascitur. de quo infrà. Vide etiam, Securus: &, Supinus. Lentus autem pro tardo & segne, opponitur prompto ac celeri. ad cuius vocabuli vim Cicero respexit, cum C. Antonium

debitorem lentum vocauit: Teucris, inquit, illa lentum sanè negotium. Hoc enim significauit, eum libenter subterfugere, & tergiuersari, & diē ex die ducere, neque promptum esse ad dissoluendum quod deberet. At contrà Lucilius apud Nonium Marcell. Lentum soluere, accepit pro eo qui facilè solueret, bonúmque nomen esset.

Molli articulo.

Quintilianus lib. Institutionum vndecimo per adagionem vsurpat, Mollem articulum. cuius verba hęc sunt: Quam molli autem articulo tractauit Catonem? id est, molli brachio, molli manu, non acri manus ictu, aut eius tenaci comprehensione, vt vel à pugilibus, vel à luctatoribus accersita sit traductio. Vocat autem mollem articulum, mollem manum. Nam in ea sunt articuli. vt Catullus:

—Abstersti omnibus articulis.

id est, omnibus digitis, aut potius brachium lacertúmque. artus enim etiam habet, quos articulos per diminutionem vocat. Erasmus noster ex epistol. ad Atticum libr. 2. & 4. sumpsit, Molli brachio, & leui brachio: huic penè diuersa.

In cortina esse.

Hac metaphora vsus est Corn. Tacitus in dialogo, cùm ait: Quæ enim in cortina sunt, nondum penitùs imbiberunt fucum. At hercule, inquit, peruulgatis iam omnibus, cùm vix in cortina quisquā assistat, qui elementis studiorum etsi non instructus, at certè imbutus sit, &c. Id contrarium est ei, quod Græci δευσοποιὸν vocant. Plutarchus in Problem. δευσοποιὸς βαφή, tinctura, qua quispiam est imbutus: quæ quia solet esse δυσέκπλυτος, δευσοποιὸς ἐπιστήμη dicitur, βεβαία, firma & constans scientia. Sic Cicero de Oratore: Sit enim mihi tinctus literis, audierit aliquid, legerit, ista ipsa præcepta acceperit. βαφαὶ & λίθοι ea sunt propriè, in qua lana suffecta succos ebibit. Non multum abest, quod dixit Lucianus in bis accusato, φασὶ λέβητος. εἰσὶ δ' οἳ ἢν μόνον ψαύσωσιν ἔξωθεν τοῦ λέβητος ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ, ἐπὶ χεῖρα ἀσβόλου, ἱκανῶς οἴονται καὶ αὐτοὶ μεταβεβάφθαι. id est, Sunt autem etiam, qui cùm solùm attigerint foris lebetem summo digito, ac fuliginis nonnihil sibi illeuerint, abundè putent & ipsi sese tinctos denuò esse.

Vagari desine.

Marcus Antoninus de vita sua lib. 2. sub initium: παῦσαι ῥεμβόμενος. id est, Vagari desine. ῥέμβος vagus est: & ῥέμβεσθαι, vagari, & incuriè reb. vti. quo vocabulo Plutarchus in Pompeio vsus est: ῥεμβόμενον ἐν τοῖς πράγμασι τὸν Περπένναν καταμαθών. i. animaduertens Perpennam vagari, & incuriè rem gerere. Idem in Fabio, & in libr. De communibus notitijs.

TVRNEBI. Dicis caussa.

Est ἀφοσιώσασθαι, id est, leuiter & defunctoriè, & vtcunque agere. tractum ab his, quæ, vt religione defungamur, vtcunq. facimus: cùm simulata olim in ea pro veris haberentur, & qualiacunq; ferè pro optimis dicarentur. Deducitur autem nomen istud nō à verbo, dico, is: sed à verbo, dico, as: estq; tanquam dicationis caussa. Idem Aduers. 11. c. 20.

GVLIELMI GENTII. De plano aliquid cognoscere.

Cùm quis carptim, obiter, & quasi aliud agens quid legit, neglectimque cognoscit, memoria minimè complectens: vel cùm quis negocium aliquod non accuratè administrat. Sumptum ex more iudicum: quibus pro tribunali sedentibus arduæ caussæ tractandæ suscipiebantur: vbi verò descenderint, in plano constituti, leuiora decidunt negocia. Hinc Iustinia. Imperator in cap. à procedente. C. de dilat. Planariam (ita enim ibi legendum est) vocat interpellationem, quæ iudici extra iudicium, & in plano facta est. In iure Pontificio similes formulæ vsurpantur, Sine strepitu, Sine figura, & forma iudicij: de rebus summatim, absque seuera obseruatione, sed perfunctoriè peractis.

Translatitiè agere.

Hoc est, negligenter, defunctoriè: translata locutione ab edictis translatitijs, quæ nullam diligentiam requirebant. Martianus in cap. 3. ad Turpill. Præuaricatorem eum esse ostendimus, qui colludit cùm reo, & translatitiè munere accusandi defungitur. Et Vlpia. in cap. 3. de iur. pat. & in cap. 55. ad Trebell. Et translatiua officia appellat Plin. in epist. vulgaria, & ab omnibus vsurpata. Item Cicero in Verr. ij.

INDVSTRIÆ.

ERASMI. Dij facientes adiuuant.

Varro libro De re rustica primo: Et quoniam, vt aiūt, dij facientes adiuuant, priùs inuocabo deos. Significat, diuinam opem non cessantibus, sed industrijs, & pro sua viriliconantibus, auxilio esse solere. Huc arbitror referendum illud Homericum carmen, quod iam velut in prouerbium abijt:

Τηλέμαχ' ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεις,
ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. —

Id est,

Hæc partim ipse tuo perpendes pectore tecum,
Partim aliquis diuûm tibi suggeret. —

Id M. Tullius vsurpauit lib. Epist. ad Attic. 9. Omnia vobis imperatis agenda. Sed tamen

ἄλλα μὲν αὐτός,
ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται.

Id est,

Partim ipse inuenies, partim fors suggeret ipsa.

Manum admouenti fortuna est imploranda.

Τὰν χεῖρα ποτιφέροντα δεῖ τὰν τύχαν ἐπικαλεῖν.

Id est,

Manum admouenti fortuna inuocanda est.

Admonet adagium, ita fidendum esse diuino auxilio, vt nihilo segnius, quantum in nobis est, etiam ipsi nostra adnitamur industria: alioqui non audituros superos, inertiū ac desidiosorum vota. Quemadmodum eleganter scripsit Alexander Hegius, primus pueritiæ meæ doctor haudquaquam pœnitendus:

Solas iure Deus preces,
Quo nemo magis impiger,
Aut infestior ocio,
Auersatur inertium.

Plutarch. in Apophthegmatis Lacedæmonicis, refert apud eam gentem deos deásq; omneis hastatos fingi solere: Venerem etiam ipsam armis indutam, tanquam ne illi quidem ocium agant, sed bellicis studijs exerceātur. Addunt, inquit, & prouerbium:

Τὰν χεῖρα ποτιφέροντα τὰν τύχαν καλεῖν.

Id est,

Manum admouenti sunt vocanda numina.

Æschylus apud Stobæum:

Φιλεῖ δὲ τῷ κάμνοντι συσπεύδειν θεός.

Id est:

Huic qui laborat, numen adesse assolet.

In eandem sententiam Pindarus in Nemeis, οἳ δ' ἄκρον ἀρετᾶς ἦλθον, σὺν πόνῳ γεγεύμενοι, σὺν θεοῦ δὲ τύχᾳ. i. Ad summum virtutis apicem peruenerunt, qui gustarunt labores, non autem sine Dei fortuna. Proinde nec ita fidendum industriæ, vt diuinam opem negligamus: nec ita rursum pendendum ab illa, vt nostrum prætermittamus officium. Allusisse videtur huc Æschylus in Persis:

— Ἐγὼ δέ που,
Διὰ μακροῦ χρόνου τάδ' ηὔχουν ἐκτελευτήσειν θεούς.
Ἀλλ' ὅταν σπεύδῃ τις αὐτὸς, χὠ θεὸς συνάπτεται.

Id est,

Plurimo iam tempore à deis
Optaueram hæc vt dextra conficerent mihi. at
Vbi vigilas ipse, dij quoq; admouent manum.

Refertur ex eodem:

Φιλεῖ δὲ τῷ κάμνοντι συσπεύδειν θεός. Id est,
Adesse gaudet sed laboranti Deus.

Nonnulli,

Nonnulli, quorum est Suidas, adagionis originem ad apologum referunt. Rusticus quidam quum plaustrum hæreret in lama, ociosus inuocabat Herculem. At ille astans: Admoue, inquit, manum rotæ, ac stimula boues, itaque Deum inuoca:

Τὴν χεῖρα προσφέροντα τὸν θεὸν καλεῖν.

Cum Minerua manum quoque moue.

Huic finitimum est, σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει, id est, Auxiliante Minerua manum interim moue. Monet adagium, ne fiducia diuinæ opis industriam remittamus. Conuenit peculiariter in mulieres, quæ lanificium exercent, fauente quidem atq; inuocata Minerua: sed nihilo segnius interim operi insistentes. Sunt qui putent ab agasone quopiam natum: cuius asinus cùm luto infixus hæreret, debeŕetq; illic succurrere, ociosus Herculem implorabat. Huic respondisse deum, vti interim manum admoueret asino laboranti, atque ita demum numen adiuturum. Alij diuersam huic fabulam adferunt, putà, quendam cùm esset decertaturus, Mineruam consuluisse, num futurum esset, vt victor discederet. Responsum est, fore. Verùm cùm ille ingressus in theatrum, in certamine manibus staret ociosis, percussum ab aduersario victum fuisse. Ad hoc adagium pertinet elegantissimum illud carmen, quod ex Agathonis tragœdia citat Aristoteles lib. Moralium Eudemiorum.v.

Τέχνη τύχην ἔστερξε, καὶ τύχη τέχνην.

Id est,

Fortunam vt ars, fortuna ita artem amat inuicem.

Citatur à Suida senarius hic in eandem sententiam:

Αὐτός τι νῦν δρῶν, εἶτα τοὺς θεοὺς κάλει.

Id est,

Fac interim aliquid ipse, dein deos voca.

Neque mel, neque apes.

Μήτε μέλι, μήτε μέλισσαι, id est, Neque mel, neque apes. In eos dici solitum, qui recusant incommodum ferre, quod sit cùm commodo quopiam coniunctum. Veluti si quis apes, quòd sint aculeatæ, nolit perpeti, is nec melle quidem, quod optat, fruetur. Res enim mortalium ita temperauerunt superi, vt semper incommoditas comes sit commoditatum. Tryphon grammaticus in figuris hoc exemplum adfert parœmiæ, citatque ex Sappho poetria Lesbia:

Μήτ' ἐμοὶ μέλι, μήτε μέλισσα.

Id est,

Neq; mihi mel, neq; apis.

Celebratur Mimus ad hanc faciens sententiam:

Feras quod lædit, vt quod prodest, perferas.

Eòdem pertinet illud Plautinum: Fert it malum, qui patitur, post potitur bonum. Idem obscurius quidem, sed tamen eleganter innuit Homerus, vt opinor, per herbam moly, cui radicem nigram, florem lacteum attribuit: radicis nigræ symbolo laboris molestiam significans, qua peruenitur ad animi tranquillitatem, virtutis absolutæ præmium.

Qui vitat molam, vitat farinam.

Ὁ φεύγων μύλην, ἄλφιτα φεύγει.

Id est,

Qui fugit molam, fugit farinam.

aut.

Deuitat quicunq; molam, fugit ille farinam.

Nam omisso articulo, videtur hemistichium carminis heroici. Qui refugit industriam, non fruetur emolumentis. Sunt qui molarum stridoribus offenduntur, quum sine molis non liceat viuere. Sic quidam vxorum mores ferre non possunt, quum optent liberos. Dicunt & hodie vulgò: Qui quærit oua, gallinarum cacalismum (vt vulgò vocant, Latini glocire dicunt) ferat oportet. Finitimum illi, μήτε μέλι, μήτε μέλισσα, id est, Neque mel, neque apes.

Industriam adiuuat Deus.

In aggrediundo negocio, quædā humana ratione prouidentur, quædam fortunæ commoditas, ipsæque res suppeditat. Id est apud Homerum, cùm alias aliquoties, tum hoc quem modò citauimus libro:

Τηλέμαχ' ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεις,
Ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται—

Id est,

Hæc partim ipse tuo perpendes pectore tecum,
Partim diuûm aliquis tibi suggeret.—

Optimum obsonium labor senectuti.

Ὄψον ἄριστον πόνος τῷ γήρᾳ, id est, Optimum obsonium senectuti labor. Laborandum in iuuenta, quo seni suppetat commodiùs viuendi facultas. Diogenes rogatus, quid esse miserrimum censeret: respondit, senectutem inopem. Adagium autem videtur mutilum. Equidem opinor πόνει, i. labora, legendum, vt intelligas, senectutis imbecillitatem exquisitioribus cibis esse fulciendam: qui quò suppetant seni, paranda res est in iuuenta.

Ni purges & molas, non comedes.

Ἀν μὴ καθάρῃς καὶ ἀλέσῃς, οὐ μὴ φάγῃς.

Id est,

Nisi & repurges & molas, haud vnquam edes.

Id est:

Non continget tibi victus, nisi tuam item industriam adiunxeris. Ceres cùm ostenderet vsum frumenti Triptolemo, ita dixisse fertur. Videtur esse senarius è poeta quopiam vsurpatus, sed deprauatus: constabit si legas μὴ φάγῃς. Potest transferri longius: Non proderit tibi ingenij felicitas, nisi exercueris. Inutilis erit principum fauor, nisi te gesseris vt oportet. Nihil conducet, quòd doctum præceptorem nactus es, ni vigilaueris. Refertur à Diogeniano.

Lutum nisi tundatur, non fit vrceus.

Ὁ πηλὸς ἂν μὴ δαρῇ, κέραμος οὐ γίνεται, id est, Lutum ni tundatur, non fit testa. Citra laborem nullus euadit in virum absolutum. Et hoc, ni fallor, Apostolius hausit à vulgi fæce: homo non perinde ingenio elegās, atq; palato, quemadmodum accepimus ab his, qui eum domestica consuetudine nouerant.

Manu fingere.

Manu fingere, est arte curaq; formare. Metaphora sumpta ab ijs qui è cera siue argilla fingunt imagines. Lucius Annæus Seneca in epistolis: Quædam ingenia facilia & expedita quædam manu, vt aiunt, facienda sunt. Idem lib. De beneficijs. Discamus, inquit, beneficia securè debere, & occasiones reddendorum obseruare, non manu facere. Manu facere dixit, pro nostra opera accersere. Itidem Plinius lib. xviij. Fateamur ergo culpam, ne his quidem quæ nascuntur contenti, quando plura eorum genera manu fiunt.

Iuuenalis item in Satyra septima:

Exigite, vt mores pueri ceu pollice ducat,
Vt si quis cera vultum facit.—

Tibullus lib. j.

Et manibus canas fingere velle comas.

loquitur de tingente capillos arte.

Persius Sat. v.

Artificemq; tuo ducit sub pollice vultum.

M. Tullius in Bruto, factum appellat elaboratum: Sed vt intellectum est, quantam vim haberet accurata & facta quodammodo oratio. Metaphora sumpta est à plastis ac fabris, qui rudi materiæ inducūt effigiem. Vnde & factum argentum dicitur, cui opponitur rude.

Serere ne dubites.

Rusticanum adagium, sed non indignum, quod in hoc volumen referatur: Serere ne dubites. Quo monemur, ne quando pigeat eiusmodi rerum aliquid moliri, à quibus nihil omnino dispendij, plurimum emolumenti possit proficisci, si non in præsens, certè in posterum: si non nobis, at saltem posteris. Columel. libro De re rustic. xij: Quare vulgare illud de arborum positione, rusticis vsurpatum: Serere ne dubites. Nam ædificatio nonnunquam exhaurit fructus, negociatio pendet à fortuna, neque paucis malè cessit. Eundem ad modum, ex alijs aliud

atque aliud est vel incommodi vel periculi, sed ex arboribus conserendis plurimum capitur commoditatis, neque magno tamen impendio constat. Eandem sententiam Vergilius, addita figura sic extulit, libro Georgicôn secundo:

Et dubitamus adhuc serere, atq; impendere curam?

Qui arat oliuetum.

Columella De re rustica libr. 4 paroemiam huiusmodi refert: Quinetiam, inquit, compluribus interpositis annis oliuetum putandum est. Nam veteris prouerbij meminisse conuenit: Eum qui aret oliuetum, rogare fructum: qui stercoret, exorare: qui cædat, cogere. Allusit huc Vergil. 2. Georgicôn:

Exercetq; frequens tellurem, atq; imperat aruis.

Huic adagio locus fuerit & vbi significabimus fieri non posse, quin voto potiatur is, qui curam extremam impenderit. Vulgaris enim diligentia quasi rogat, mediocris impetrat, extrema cogit. Allusio sit ad eos, qui à principibus improbo studio officióq; sic impetrant, vt non precibus, sed vi videantur impetrasse. Laudatur, atque imitandus proponitur in Euangelicis etiam literis flagitator importunus.

Quid tandem non efficiant manus?

Aristophanes in Auibus:

Τί δ' οὐ πόδες ἂν ἐξεργασαίατο;

Id est:

Quid est, quod haud effecerint demum pedes?

Interpres ostendit allusum esse ad huiusmodi prouerbium:

Τί δ' οὐ χεῖρες οὐκ ἂν ἐργασαίατο;

Id est,

Quid deniq; est, quod manibus effici haud queat?

Admonet, nihil esse rerum omnium, quod arte, quod industria non efficiatur. Cæterum quod scripsit Aristophanes, aptè confertur in milites ignauos, quibus omne præsidium & spes salutis non in manibus, sed in pedibus sita est.

Proba est materia, si probum adhibeas artificem.

A Plauto dictum in Pœnulo, non sine prouerbij specie: Proba est materia, si probum adhibeas fabrū. Egregia quidem indoles, si rectè instituatur. Felix ingenium, si preceptor contingat idoneus. Aut, magnificum negocium, si modò scitè tractetur. Metaphora notior est, quàm vt sit indicanda.

Artem quæuis alit terra.

Τέχνην πᾶσα γαῖα τρέφει, Id est, Artem quæuis alit regio. Prouerbialis sententia, qua significatum est, certissimum viaticum esse eruditionem aut artificium aliquod. Nam hæc neq; eripi possunt à latronibus, & quocunque terrarum abeas, te comitantur, nihil adferentia sarcinæ. Suetonius scribit, aliquando Neroni prædictum à mathematicis, fore vt imperio destitueretur: vnde vocem illam Neronis celeberrimam extitisse, τὸ τέχνιον πᾶσα γαῖα τρέφει, quo maiore venia meditaretur citharœdicam artem, principi gratam, priuato necessariam. Itaque cum intelligeret sibi pereundum, illud identidem dictitabat: Qualis artifex pereo. velut indignum esset, qui tantus esset musicus, vt vbiuis gentium viuere posset, nunc iam ad mortem adigi. Nec enim assentior hoc loco interpretum sententiæ, qui locum apud Suetonium hunc secus enarrant. Idē nullo conuicio magis offensus est, quàm quod quidam illum malum citharœdum appellasset. Idem euenit Dionysio Syracusano tyranno, qui imperio exutus Corinthi ludum aperuit, ac pueros literas & musicam docuit. Apparet autem senarium esse, quem citat Suetonius, sed paucarum syllabarum commutatione deprauatum. fortassis sic restituetur:

Τὸ τεχνίον γε πᾶσα γαῖα θρέψεται.

Fertur inter Græcorum sententias huiusmodi senarius, ab hoc prouerbio non admodum dissidens:

Λιμὴν ἀτυχίας ἐστὶν ἀνθρώποις τέχνη.

Id est,

Ars ipsa inopiæ portus est mortalibus.

hoc est Vnicum confugium in egestate ars est. Vnde qui sapiunt, etiam si suppetat abundè res familiaris, tamen liberos suos opificium aliquod discere cogunt: quo, si côtingat, vt fortuna auferat opes, aut in exilium ire iubeantur, sit quo sibi victum parent. At nunc pleriq., quibus domi nihil est, in diuitum familijs consenescunt: vnde si pellantur, aut mendicandum sit, aut tollendum quod non posuerunt, contra Platonis legem. Qui scripsit Cornucopię Latinum, citat simillimum huic prouerbium, opinor, vulgò iactatum: Sua cuiq; ars pro viatico est. Honestissimum sanè viaticum, modò ars sit honesta. Cæterùm nunc passim obambulant, quibus nulla est ars, sed condonationes ac dispensationes, vt vocant, emptas ac vendendas, pro viatico circumferunt.

Ex vmbra in solem.

Ex vmbra in solem educere, est rem prius abditam & ociosam, in publicum & in communem vitæ vsum deducere. Translatum ab athletis, quibus mos, solis & pulueris patientia confirmare corporis robur. Delicatorum autem est, in vmbra latitare. Venustius fiet, si ad animi rem torqueatur: velut si quis dicat, philosophiam à Socrate ex vmbra in solem esse productā. Exempla passim apud scriptores obuia.

Manus precium.

M. Tullius actione in Verrem 3. Lapis aliquis cędendus & apparandus fuit, machina sua. Nam illò non saxum, non materia aduecta est: tantum operis & in ista locatione fuit, quantum paucæ operæ fabrorum mercedis tulerunt, & manus precium, machinæ. Manus precium appellare videtur, mercedem non quæ datur pro materia, sed quæ artis nomine, debetur architecto. Idem in Pisonem: Quum verò non modò postulante atque eo cogente, sed inuito atq; oppresso senatu, non modò nullo populi Romani studio, sed nullo ferēte suffragium libero prouincia ista tibi manus precium fuerit, non euersæ per te, sed perditæ ciuitatis, &c. Ita Caius in libro De verborum significationibus, cumulieris: Quoniam in manus precio plus est, quàm in re. Et paulo antè præcedit: Res abesse videntur, vt Sabinus ait & Pedius probat, etiam ex quarū corpus manet, forma mutatur: & ideo si corruptæ sunt vel transfiguratæ, videri abesse, quoniam, &c. Detorqueri poterit in eos, qui institutione formant ad virtutem, aut corrumpunt discipulos.

Muli Mariani.

Muli Mariani, castrensi prouerbio dicti sunt varicosi milites, qui ex C. Marij ducis instituto, in furca, tabella interposita, sua onera portare consueuerunt, vt testatur & Festus Pompeius. At Plutarchus in vita C. Marij originem adagij bifariam refert. Cùm Marius imperator milites cursu, varijsque ac longis itineribus, gestandisque oneribus exerceret, atq; illi iam assueti, non grauatim taciti que ea ferrent, castrensi ioco ἡμίονοι μαριανοί, id est muli Mariani dicti sunt. Hinc translatum est in quosuis, qui faci lè parerent imperatis. Meminit adagij & Iulius Frontinus lib. Stratagematon quarto, hisce verbis: Caius Marius recidendorum impedimentorum gratia, quibus maximè exercitus agmen oneratur, vasa & cibaria militum in fasciculos aptatā furcis imposuit, sub quibus & habile onus & facilis requies esset: vnde & in prouerbium tractum est, Muli Mariani: nimirum ob laborum tolerātiam, quod Homerus ταλαεργούς identidem appellat. Sunt qui diuersam adagij originem referant. Quum enim Scipio Numantiam obsidens statuisset inspicere non arma modò militum, verùmetiam equos, mulos & currus, quo pacto hæc quisque sibi haberet exercitata atque apparata, Marium produxisse equum pulcherrimè ab ipso nutritum, præterea mulum habitudine corporis, mansuetudine ac robore, longè cæteris antecellentem. Itaque quum imperator Marij iumentis delectaretur, ac subinde horum faceret mentionem, tandem factum est, vt iocosa laude, qui in officio se præstaret assiduum, patientem ac industrium, mulus Marianus diceretur. Et hanc alteram prouerbij originem refert Plutarch. in vita Marij, quam modò

modò citaui. Seneca in ludicro libello, quem scripsit in Claudium Cæsarem, mulos perpetuarios nominat. Festiuius erit, si detorqueatur in hominem immenso studio, aut perpetuis negocijs vehementer districtum.

Ex Append. Erasmi.

Qui per se sufficit.

[Greek verse, illegible]

Id est,

Sunt oculi mihi, sunt aures, geminiq; pedes sunt,
Insita pectoribus mens est, neq; stulta neq; excors.

Quoties negabimus nos aliena opera egere, sed satis idoneos esse ad rem, quam volumus, peragendam. Homerus.

Ars portus inopiæ.

[Greek, illegible]: Vnicum confugium in egestate est ars. Simile, Sua cuiq; ars pro viatico est. sup. Artem quæuis alit terra. Sapiunt, qui liberos etiam summa re in artib. instruunt, quæ eos porrò, si ita fors ferat, alere possint.

Ivnii. Multis brachiis æqualis.

Πολλῶν βραχιόνων ἀντάξιος, id est, Multis brachijs æqualis. De industrio homine effertur adagium, qui ingenij solertia plus possit vnus præstare, quàm indefessa opera plures simul: qualis Archimedes, qui incredibilia reipsa præstitit. veluti quum cuncti Syracusij nauim immensæ magnitudinis τεσσαράκοντα[?], ab Hierone Ptolemæo regi Ægypti extructam deducere de naualibus nequirent, Archimedis industria solus Hieron eam deduxit, vt obstupefactus ille exclamaret: Posthac Archimedi de quauis re loquenti credendum est. vt prolixè narrat Proclus libro 4. commentariorum in Eucliden. Extat adagij vsus apud Philostratum in Heroicis de Palamede: [Greek, illegible] id est, Traiecit Pontone vnà cùm fratre Oeace multorum (quod dici solet) brachiorum instar sei psum ducens. ita Xenophon dixit: [Greek, illegible] i. Illum plurium seruorum vice habeo. Nec aliena est hinc ἑκατόγχειρος, hoc est, Centimani appellatio, de ingenioso & πολυμηχάνῳ, quomodo prædictum Archimedem Centimanum dictum annotat Eustathius, quòd vno machinæ balistariæ tortu multa simul iacula in hostes distringeret.

Telephi citiparium.

Τηλέφου ὠκυτόκιον, Telephi citiparium. Dicetur non ineptè de libro erudito, qui dignus sit legi, vel certè de libello iuuentuti ad imbibenda rudimenta valde vtili, & è quo multarum historiarum aut rerum scitu necessariarum cognitio hauriri queat: veluti si quis Grammatices institutionem doctam & succinctam ὠκυτόκιον appellet: aut adagiorum opus eruendis authorum obscuritatibus necessarium, τηλέφου ὠκυτόκιον denominet. Fuit autem Telephus grammaticus Pergamenus, qui inter alia quæ plurima scripsit, collectanea epithetorum vni eidémque rei seruientium decem libris absoluit opus, [Greek, illegible] vtilissimū. Potest & ad mechanicos artifices referri, qui compendiosa quadam doctrina artem suam omnem tyronibus commonstrare possunt. Est autem ὠκυτόκιον medicamentum propriè quod partum accelerat, vnde & Timotheo poetę ὠκυτόκος σελήνη vocatur luna, quòd humecta sua natura fœtum concitet.

Palamedeum inuentum.

Παλαμήδειον εὕρημα, Palamedeum inuentum, pro præclaro, & ingeniosè magnaque industria excogitato, prouerbiali schemate prolatum inuenio apud Eupolidem, vbi falsè ludit in eum qui primus in conuiuia matulę vsum inuexerit:

Παλαμήδειόν γε τοῦτο τὸ εὕρημα καὶ σοφόν.

Id est,

Palamedis inuentum istud est & elegans.

Palamedes Nauplij ex Climine filius Argiuus, vir eximiæ industriæ, qui multa antea ignorata deprehendit, quæ varia commemorat in Heroicis Philostratus. nam anni quatuor partes primum illum discriminasse, mensium curricula dispescuisse, anni orbem composuisse, nomismatum, ponderum, mensurarum, numerorum rationem inuenisse, ordinem exercitus, vigilias, tesseræ signique datio nem instituisse scribit: & præter superiora ludum etiam tesserarium excogitasse, [Greek, illegible] id est, haud segnem, sed ingeniosum pariter & serium ludum: aut, vt Sophocles in cognomine ipsius fabulæ ait, [Greek, illegible] id est, Pessos iocundum desidiæ remedium. Huc spectat & celebre παλαμήδειον ἄβακιον abacus Palamedis, quòd numeros ad calculum vocare consueuerat. Apuleius laudato industriæ testimonio illud extulit: Quis Palamedes, qui Sisyphus talem excogitasset? Æschylus introducit Palamedem de se ita loquentem:

[Greek verse, illegible]

vbi gloriatur se ductores exercitus, & cùm præfectis centuriones instituisse. frumētariaq; tessera panes distribuisse, partitúmq; fuisse diem in tres pastiones, in ientaculum, prandium, & cœnam.

Isthic vellus non carpitur.

Ἐνταῦθα οὐ τίλλεται ἡ κάππα[?], id est, Isthic vellus non carpitur aut tondetur. Conuenit adagium, vbi vir doctus sordidam prouinciam, qualis est, erudiendæ iuuentutis, detrectat: aut quando innuere volumus aliquem esse doctiorem, quàm vt ab eo prima rudimenta & artis tyrocinia petenda sint: aut quando alienam & alterius loci operam à quopiam exposcimus. Natum à Xenocrate Chalcedonio philosopho, qui illiteratum hominem, geometrię & astronomię prorsus rudem, ipsius scholam frequentantem hoc dicto abegit: παρ' ἐμοὶ πόκος οὐ κνάπτεται. id est, Apud me vellus nō deglubitur. Lanificium multos habet operarum gradus. tondetur. n. primùm, mox maceratur, deinde hamatis aut dentatis instrumentis carpitur, postea in netricum & textorum officinam deditur, postremo in fullonium ablegatur. Facetum est & dignum quod hoc in loco recenseatur, quod de Iacobo Ceratino, viro incomparabili modestia, & vtriusque literaturæ ad miraculum vsque peritissimo, ciue meo (quem honoris causa nomino, quippe quo glorietur communis illi mecum patria Horna, maritimum Hollandiæ oppidum) olim audisse memini, ab aurito teste, viro similiter literatissimo. Is quum duro parentis imperio immorigerus esse nollet, Traiectum (quæ sedes est Episcopalis) profectus, vt sacerdotali dignitatj inaugurandus nomen daret, quum priscj seculj ac proinde barbari more (quem veluti per manus traditum ita mordicùs obseruant, vt piaculum fit ab eo vel latum vnguem discedere) ab Officialium collegio examinandis presbyterij tyronibus deputato, in quæstione haberetur, interrogatus vt grammaticalis regulæ authoritatem recitaret homo doctissimus, spurcæque barbariei proculcator strenuus, ingenuè negauit scire se: ad quod responsum euestigiò ex adyto illo sanctiore, vt profanus iussus est excedere, grammaticamque felicius ac diligentius euoluere. Potuerat ille cum Xenocrate dixisse, [Greek, illegible]: Equidem ego vellus non carpo. sed rara modestia, ac propè vnica illum continuit, quo minus vel se excusaret, vel errorem illorum castigaret, contentus solùm viro eiusdem ordinis candido (cuius eruditionem multis iam annis Louaniensis academia suspicit) repulsæ suæ causam detegere: qui mox introductus in sacratius illud penetrale, erroris suos illos magistros admonuit, qui insignis calumnię maculam ipsis esset aspersurus, ni opportunè illi mederentur. nihil enim illo viro Louanium habere doctius, vel Erasmi testimonio, documentóque esse Chrysostomi libros de sacerdotali dignitate, castissimè ab eo in Latinam linguam conuersos. Ea castigatione factū est, vt agnito errore Ceratinū reuocarent, iniuriamq; deprecarentur, priscj moris excusatione, non esse integrum sibi à ritualium librorum ductu & recepto

more discedere. His aliisque lenocinijs delibutus, sacerdotio inauguratur. Nimirum ille puritati Latinæ linguæ innutritus quodammodo, triuialia grammatices præcepta vel omnino non audierat, vel neglexerat dedidicerat que, vellus illud deglubere non doctus.

Necessitas rationum inuentrix.

Elegans est apud Heliodorum codē in loco diuerbium, λογισμῶν ἄρα τοι εὑρετικὴ ἡ ἀνάγκη. id est, Inuentrix nimirum est rationum necessitas. Necessitate compulsi incredibilia perpetrant, & viribus humanis maiora, eaque excogitant quæ ingenio inaccessa videbantur. Plutarchus libro De diuinatione apud Stobæum plerasque artes necessitatem adinuenisse asserit, versúmque prouerbialem subijcit:

Χρεία διδάσκει, κἂν βραδύς τις ᾖ, σοφόν.

Id est,

Cuncta docuit necessitas, quid enim illa non adinuenit?

Quē versum protulisse legitur Archytas Tarentinus, perlecto Eratosthenis Mercurio. Potest & ad egestatē & inopiam referri, quam non immeritò σοφίαν αὐτοδίδακτον appellat Xenophon, hoc est, sapientiam nulla doctoris opera acquisitam: & Au. Persius ventrem vocat ingenij largitorem. Antiphanes comicus:

Πενία γὰρ ὁ τρόπων ἐστὶ διδάσκαλος.

Id est,

Mores magistra docet egestas optimè.

Expiatis bona obtingunt.

Athenæus in primi Dipnosophistarum initio, versu hoc prouerbiali vtitur, ex Callimacho Cyrenæo desumpto.

Τρὶς δ' ἀπομαξαμένοισι θεοὶ διδόασιν ἄμεινον.

Id est,

Dant bona cuncta Dei, ter viuo flumine tinctis.

Postularat autem Timocrates communicari sibi sermones eruditos in mensa varijs de rebus habitos, neque patiebatur se excludi ab ea auditione tanquam profanum, & mysteriorum cognitione indignum. Solebant verò antea quàm sacra attingerent, lustrari ter se lauando aut circumferendo: quod ipsum antiquum est sacrorum verbum, pro purgare, Plauto quoque vsurpatum: ibi,

Pro lauatore circumferam.

quem morem expressit Vergil. in 6. vbi ait:

Idem ter socios pura circumtulit vnda,
Spargens rore leui, & ramo felicis oliuæ,
Lustrauitq; viros.—

Licebit vti, quando postulabimus participes fieri scientiæ reconditæ, aut cognitionis rei cuiuspiam arduæ, tanquam symmistæ: veluti si anatomicæ dissectionis studiosus, rerum quarundā difficiliū explanationem ab Andrea Vuesalio, ea in arte extra omnem aleam peritissimo, efflagitet. Transferri etiam potest ad animum vitiorum sentina liberum.

BRASSICANI. Asteropæus.

Quoniam Homerus poeta Iliados libro φ. heroem Asteropæum scribit ambidextrum fuisse, nempe qui sinistra tam expeditè atque dextra manu vteretur, sic dicens:

Ἥρως Ἀστεροπαῖος ἐπεὶ περιδέξιος ἦεν.

cuius rei meminit & Galenus medicus libro septimo, commentariorum in Aphorismos Hippocratis, aphoris. 43. factum est, vt qui ad multas res agendas expedito & prompto ingenio essent, Asteropæi dicerentur. Athenæus lib. 1. Dipnosophistān, scribit Marcum Antonium Imperatorem, quòd is in vtriusque linguæ cognitione fuerit ex æquo conspiciendus, Asteropæum quendam dici potuisse. Hoc idem Libanius Sophista Montio Consuli tribuit in exordio argumentorum in Demosthenem. Huc confer Iunij vicesimonono, adag. Centur. viij. Asteropæus ambidexter.

IOANNIS VLPII. Domi militiæque.

Pro quo Græci dicunt, ἐν εἰρήνῃ καὶ πολέμῳ, id est, In pace & bello. de eo dicitur, qui & semper & nusquam non vtilem seipsum præbet. Æschines.

COGNATI. Plerunque manus ipsa re præstat.

Manus nonnunquam metaphoricôs accipitur pro artificio. Iulius Solinus: Ea ædes manus Dædali ostendebat. Caius quoque iurisconsultus tit. de verbor. signifi. id est, mulieris. & l. qui insulam. §. qui ædem loc. Plerunque plus in manus precio, quàm in re est. Cic. circa finem tertiæ Verrinæ: Et manus precium machinæ. Vbi Pedianus manus precium ait dici, vbi non tam materiæ ratio, quàm manus atque artis ducitur. inuenias & in oratione aduersus Pisonem. Marc. Vitruuius Pollio de architect. libro nono. Hieron. Syracusis auctus regia potestate, rebus bene gestis, cùm auream coronam votiuam dijs immortalibus in quodam fano constituisset ponendam, manu precio locauit faciendam, &c. Plinius libro xxxiiij. capite septimo. Solitum enim ex manu precio cuiuscunque signi denarios seponere aureos singulos. Vulgus pro manu factura diceret. Vtitur etiam libro tricesimoquinto, capite secundo, libro xxxiij. capite ij. libro xxix. cap. j. Quod manu factum & datum, inquit Varro libro 4. de lingua Latina: pro eo, manu precium, à manibus & precio. In plerisque rebus materiæ formam præstare, Ouid. quoque ait:

Materiam superabat opus.—

Basilius ad nepotes capite xv. ὁ χρυσὸς ἀξίαν καὶ τιμώτερος. Gregorius Theologus libro j. Sententiarum: γραφεὺς δ' ἐλέγχεται πίναξιν τοῖς ἐκ τέχνης. id est, Pictor tabellis comprobatur editis.

Αἰγυπτιάζειν.

Hoc est, Ægyptium agere: pro eo quod est, occulta præstare. Hinc aliud prouerbium manauit: Præstantes in contexendis machinis Ægyptij. Hæc idem Eusthatius ibidem.

Ἀστεροπαῖος.

Quoniam Hom. Iliad. φ. Asteropæum heroa meminit ambidextrum fuisse, nempe qui sinistra tam expeditè atque dextra vteretur.

Ἥρως Ἀστεροπαῖος ἐπεὶ περιδέξιος ἦεν.

factum est, vt qui ad multas res agendas expedito & prompto ingenio essent, Asteropæi dicerentur. Hoc idem Libanius Sophista Montio consuli tribuit in exordio argumētorum in Demosthenem. Et Timocrates apud Athenæum Larensimo conuiuarum principi. [Explicatum à Iunio Centur. viij. prouerb. xxix.]

Quod natura negat, labor præbet.

Multis enim persuasum est, neminem studio & labore quocunque ad carmen aptum fieri, nisi ad ipsum natus fuerit: quibus istud vulgò obiicitur: Quod natura negat, industria & labor sæpe præbet. Adde virtutē homini labore & industria parari, non inani & vana rerum argumentatione. Hinc Virg. j. Georg.

—Labor omnia vincit Improbus, &c.—

& Manlius in primo:

Et labor ingenium miseris dedit, &c.

Heliodorus Æthiopicæ historiæ li. 3. τέχνη γὰρ φύσιν οἶδε βιάζεσθαι. i. Ars & naturam frangere potest.

Capitalis.

Capitales interdum à Gallis ingeniosos & acutos dictos esse in prouerbijs, notum omnibus est. Id etiam valuisse vocabulum illud apud veteres, docet Ouidius libro tertio Fastorum. qui de Minerua capta differens, multasque eius appellationis causas proferens, hanc primam ponit, dictam videri posse captam, quasi capitalem: quòd ingeniosa sit. Versus quib. ea sententia continetur, hi sunt:

Parua licet videas captæ delubra Mineruæ,

Quæ

Quæ dea natali cœpit habere suo.
Nominis in dubio causa est. Capitale vocamus
Ingenium solers: ingeniosa dea est.

Cic. in epist. quadam ad Q. fratrem: Siculus ille capitalis, acutus Thucydides.

POLYDORI VIRGILII.

Aioth ambidexter.

Homo manu promptus. Vide suprà Iun. adag. Asteropæus ambidexter. Fuit Aioth, Hebræorum dux à Deo constitutus, qui Moabitas vicit, eorúmque seruitute populum liberauit, læua perinde manu vtens vt dextera. Torqueri poterit in furem, & vtraque manu egregiè rapacem.

In centro & circumferentia contendere.

Pro, decertare in rebus æquè arduis, & pari laude dignis. Ortum à duobus pictorib. de præstantia contendentibus: quorum primus arrepto penicillo absque ope circini, manu sese in aere solidè librante, circuli circumferentiam pinxit, ita aptè, vt nusquam à vera rotunditatis æqualitate, omnium iudicio erraret: alter deinde solo penicilli acumine centrum in medio circulo ita rectè designauit, vt regula non potuerit rectius. Contentio nondum finita est, & licet prioris opus, plus diligentiæ & artis desiderasse nobis videatur, te tamē, amice lector, quominus aliter iudices, nihil prohibet.

EX APPEND. CANTERI ET aliorum.

Ars census, opera vita.

Meretur recipi, inter parœmias hoc vulgò omnib. decantatissimum, cùm hominem non patrijs opibus vitam tueri, non amicorum subsidijs niti, nec partis frui, aut dote vxoris beatum, propinquorúmve hæreditate locupletatum, sed quotidiana opera & opificio vel arte se suámque familiam alere significabimus. Alterum legitur apud Ouidium Metamorph.

Pauper & ipse fuit, linóq; sedebat & hamis
Decipere, & calamo salientes ducere pisces:
Ars illi sua census erat.—

Alterum extat apud Terent. in Phormio. Pauper, cui operà vita erat, ruri ferè se continebat: ibi agrum de nostro patre colendum habebat.

INEPTA.

IVNII. Neronianas thermas refrigerat.

De insulso homine, in quo nihil est venustatis, nihil Mercurialis salis, dicetur eleganter illud Epigrammatarij: Neronianas refrigerat thermas. extat autē lib. 3. de Sabineo oratore inepto & frigido:

Si temperari balneum cupis feruens,
Faustine, quod vix Iulianus intraret:
Rogo, lauetur hic rhetor Sabineus,
Neronianas is refrigerat thermas.

Tertium versum ex vetusto manuscripto codice paulò aliter lego, quàm in impressis codicibus legitur. Apparet autem thermas Neronis feruentissimas fuisse: quarum fornicum vestigia adhuc hodie visuntur Romæ, prope ædem S. Eustachij. quarum mentio fit apud eundem libro septimo:

Quid thermis melius Neronianis?

Quadrabit adagium in quorundam hominum conciones ineptissimas, aut scripta inuenusta, quæ vel Neronianas thermas refrigerare possent.

COGNATI. Nudato Petro Paulum tegere.

Hic sermo in ore versatur omnium Gallorum, in eos qui sic è præsentibus malis extricant sese, vt alijs grauioribus impediantur.

Non esset rectum, minori parere maiorem.

Plato In Theæteto: Neq; enim fas est, huiusmodi in rebus sapienti viro iuuenis minus pareat. Post, Nefas est, rectè loquenti non assentiri.

Ne manus quidem ad cantum.

In Græco Georgij Cedreni, συνεκινήθησαν τῷ χρησμῷ. Manus autem agitatione cantus regitur, mensuráque (vt vocant) præscribitur, vt ad manus motum, tempora carminis quod canebatur, responderent. Ita Horatius vult virgines Apollinem & Dianam Sapphico carmine celebrare, ipso præeunte, 4. od. 6.

Lesbium seruate pedem, meiq; pollicis ictum.

GODOFREDI. Forum baiuli vicani.

In contemptum, suggillationem, & notam iudicij eiusq; inepti, incompositi, & ridiculi: quale esse solet præfecti vicani, quem baiulum vocant, quòd ipsi dignitas oneri potius sit, quàm honori.

Γυνὴ στρατηγεῖ.

Femina exercitum ducit. In eum cui negocium committitur, qui ei ineptus est gerendo. Nam Hom. Iliad. 6. tradit colum, telam, ac ancillarum curam mulierib. esse propria, bella viris. Vtitur Tiraq.

Deuorata verba.

In eos qui quid dicunt, annotantq;, sed sine sale & eruditione: vel in eos qui aure hebeti quid exaudiunt, & non regustata transmittunt, absque reditus & vtilitatis obuentione. Sumptum à ligurientibus & deuorantibus cibum insipidum, vnde nullum gustum vel succum percipiunt. Duarenus: Vt cùm, inquit, in veterum iuris authorum lectione diligenter se exercuerit, si doctrina eorum suauissima, non vorata modò, sed concocta etiam, & in succum ac sanguinem conuersa nondum expletus fuerit, aliorum doctrina se ingurgitet.

A bellarijs epulum commendare.

Ἀπὸ τῶν πραγμάτων τὴν εὐωχίαν ἐπαινεῖν. De ijs qui res maximas à minimis partibus atq; commodis commendant. Aristid. Panathenaica.

INFACVNDIÆ.

ERASMI. Βατταρίζειν.

Βατταρίζειν dicebantur vulgò qui balbutirent, quibúsque hæsitans esset & impedita lingua: quod Græci τραυλίζειν appellant. M. Tullius ad Atticum libro sexto, τὸς ξυναγωγὸς τῆς ἐμῆς ὁ ἀπὸ Ἀρείου πάγου ἰδέ ξί μοι τὰ ἐμὰ βατταρίζειν. Quod vitium ex humore immodico nasci docet Hippocrates. Probat Galenus comment. 6. vndè in pueris ac temulentis ferè accidit: quanquam addit & alias causas, indicans potissimùm fieri in τ & ρ. pro quibus sonant τλ. vnde fit, vt ægrè suum ipsorum vitium pronunciant, τραυλοί. De pueris cur magis balbutiant quàm viri, quærit Aristoteles, sectionis 11. problemate 30. Distinguit autem illic philosophus τραυλότητα, ψελλότητα & ἰσχνοφωνίαν. Traulosin autem definit, quum quis literam quampiam non potest exprimere, non quamlibet, sed certam aliquam. Hanc Theodorus vertit blesitatem. ψελλότης verò, quum litera quæpiam aut syllaba supprimitur: veluti quum πτιὴν, dicitur pro πτισάνην. hanc Theodorus vertit balbutiem. ἰσχνοφωνίαν verò, quum non valens expeditè syllabam syllabæ contexere pro-

nunciando, quam Theodorus vertit linguæ hæsitantiam. Quæ vitia frequentiùs accidunt pueris, vt dictum est, senibus ac vinolentis, vnde Flaccus balbam senectutem vocat. In causa putat Aristoteles virium imbecillitatem, quę non queat animo subseruire. Etiamsi Tullius βατταρίζειν accipere videtur propemodum pro effutire. Inde translatum ad eos, qui nugas deblaterant. Vnde βατταρισμὸν nugacitatem vocant: vocem à Batto quopiam Thebano mutuati, cui vox fuerit exilis, linguáque parum articulata. cui Pythia dixerit, Βάττ' ἐπὶ φωνὴν ἦλθες, id est, Batte ad vocem venisti. Autor Hesychius, addens quibusdam videri vocem imitatitiam, qualis est φλοῖσβος, aliæque innumeræ. Dicunt & βαττολογίαν multiloquentiam, à Batto quopiam poeta, cui mos erat in poematis eadem subinde inculcare. Vtriusque meminit Suidas. Verùm hæc nihil ad sensum Ciceronis. Mihi magis apparet dictum fuisse βαττεῖν, pro dolo malo agere: quòd apud Cyrenæos vulpes dicatur βάσσαρος, teste Herodoto, vt Latini quoque dicunt vulpinari. Battarus enim dux fuit deducendæ in Cyrenen coloniæ. De psellismo dictum est nobis aliàs.

Canere ad myrtum.

Ἄδειν πρὸς μυῤῥίνην, id est, Ad myrtum canere, prouerbio iubebatur imperitus literarum, & infacundus, quíque non posset apud eruditos loqui. Hinc sumpta metaphora, quòd apud veteres mos esset, vt in conuiuijs singuli suam cantionem canerent: quòd si quis citharã accipere recusasset, vtpote musices ignarus, is per iocum accepto ramo laureo seu myrteo, cogebatur ad eum canere. Porrò priscis hũc canendi fuisse morem, testatur & Fabius libr. Institutionum j. Vnde, inquiens, etiam ille mos, vt in conuiuijs post cœnã, circumferretur lyra: cuius cùm se imperitũ Themistocles cõfessus esset, vt verbis Cic. vtar, habitus est indoctior. Sed veterum quoq; Romanorum epulis fides ac tibias adhibere moris fuit. Plutarchus j. Symposiacõn libro scribit, olim fuisse morẽ, vt in conuiuio primùm voce communi deum canerent παιανίζοντες, vt ait, deinde myrteum ramum vnicuiq; tradi solere, quem αἴσακον vocatum existimat, quòd is qui eum accepisset, caneret. Pòst lyra circumlata, qui peritus artis fuisset, eam accipiebat, canebátque sonum chordarum ad vocem attemperans. Recusantib. autẽ musices imperitis, σκολιὸν carmen dicebatur, quod non esset vulgare, neq; cuiuis facile. Alij dicunt myrtum non solere ordine circumduci, sed à sponda ad spondam transferri, vt posteaquã cecinisset is qui in prima sponda primus sedebat, ei traderet, qui in secundo lecto primus accumberet, hic rursum tertij lecti primo: deinde rursum primi lecti secundus, secundo loco in secunda accumbenti sponda traderet: eumq; ad modũ per omneis iret. Hæc fermè Plutarchus.

Peius Babys tibia canit.

Κάκιον Βάβυς αὐλεῖ, i. Peius Babys cãtat. Hoc adagium iaci consueuit in eos, quorum exercitatio semper vergit in peius. Quod genus sunt oratores quidam, qui quo diutius dicunt, hoc dicunt indoctius. Refertur autem ad huiusmodi fabulam. Ferunt Babym fratrem fuisse Marsyæ, qui non veritus est ipsum Apollinem ad canendi certamen euocare. A quo quum esset victus, ab eodem supinus de pinu suspensus, excoriatus est. Deinde cùm Apollo pararet Babym quoque perdere, intercessit Pallas, admonens hunc vsq; adeò infeliciter & indoctè tibijs canere, vt omninò negligẽdus esse videretur: κάκιον, inquiens, Βάβυς αὐλεῖ. Id est, Deterius Babys tibijs canit. Quibus verbis cõmotus Apollo, Babyn adeò contempsit, vt eum ne supplicio quidem dignum existimaret, sed suæ potius inscitiæ iudicaret relinquendũ. Vsurpabitur adagium & per comparationem, vt mẽtione facta de præceptore indocto, si quis de discipulo percontanti, hoc pacto respondeat: κάκιον Βάβυς αὐλεῖ. Neq; verò repugnãrim, si quis hoc loco κάκιον accipiat pro miserius, vt sit sententia, Babym infeliciorem esse, dum indoctè canens omnib. est ridiculus, quàm si tolleretur è medio. Meminit huius adagionis Athenęus libr. 1 c ostendens dici solitum de iis, qui indies deterius canerent. Quanquam hic locus apud hunc autorem deprauatus est in vulgatis exemplaribus, ni fallor. Sic enim legimus, ἢ Κίων ἢ Βάβυς αὐλεῖ, id est, Et Cion aut Babys canit. Erroris ansam præbuit, quod paulo antè commemorans ineptos tibicines, quos Hipponax iambographus lacerasset, nominauit Cionem, Codulum & Babyn. In collectaneis quæ noster excudit Aldus, reperio, ὁ Βάβυς χορός, id est, Babys chorum: pro indocta, parúmque modulata cantione: & fabulam asscriptam huiusmodi. Mæandro fluuio duo fuêre filij, quorũ Babys solitus est vnica tibia canere, Marsyas duabus Phrygio more. Cùm autem suum vterq; chorum haberet, & Babys inscitè tractaret tibiam, frater eò insolentiæ sublatus est, vt Apollinem quoq; præ se contemneret: à quo cùm esset excoriatus, iámque Babyi similis pœna pararetur, Palladis interuentu exemptus est supplicio. Verùm equidem suspicor scripturam esse deprauatam, ac legendum esse, ὁ Βάβυος χορός, vt idem sit cum eo quod modò retulimus.

Ialemo frigidior.

Ἰαλέμου ψυχρότερος, id est, Ialemo frigidior. De cantione, oratione, argumento, ioco, aut eiusmodi re quapiam supra modũ frigida, rectè dicetur. Quidã aiunt Ialemon, lugentis vocem fuisse. Nã ἰαλεμίζειν Græci dicunt, pro complorare. Euripides in Troadibus Ialemon accipit, pro eiulatione & luctu:

> Οἶκος ἰαλέμους, εἷσι πένθη,
> Δάκρυσι τ' ἐκ δακρύων καταλείβεται
> Ἡμετέροισι δόμοισιν.

Id est,

Qui eiulatus, quique luctus, lachrymæq́; super lachrymas distillantur in nostris ædibus. Et Aristophanes apud Athenæum, grammaticus opinor, in dictionibus Atticis: ἐν γάμοις, inquit, ὑμέναιος, ἐν δὲ πένθει ἰάλεμος. id est, In nuptijs Hymenæus, in luctu Ialemus. Alij tradunt Ialemum Calliopes fuisse filium, infelicem, nulliusq; precij hominem, præsertim in cantu supra modum frigidum: vnde ἰαλέμου ᾠδὴν, id est, Ialemi cantilenam, pro frigida dicunt ac miserabili. Martialis item iocans in oratorem quendam frigidum, ait illum vnum idoneum esse, qui thermas refrigeret Neronianas. Hesychius indicat & hoc pacto efferri prouerbium, ἰαλέμου οἰκτρότερος. i. Ialemo miserabilior. Idem indicat ἰάλεμον dici, quòd nullius sit precij, quẽadmodum Latini Nænias appellant: qùum ea vox propriè sonet lugubres cantiones.

IVNII. Veneris expers.

Ἀναφρόδιτον inuenustum, omnisque veneris expers, & triuiale, non sine prouerbij specie dixisse videtur Eunapius Sardianus, de Porphyrij coæuis scriptoribus, Origene, Amelio, & Aquilino loquens: Quorum scripta, inquit, tametsi supersint, nullo tamen in numero sunt. magna etenim inuenustas in dicendo innata, tametsi dogmata sana sint. Græcè sonant lõgè disertius: συγγράμματα γὰρ αὐτῶν σώζεται, λόγος δὲ αὐτῶν οὐδείς, καίτοι γὰρ τὸ ἀναφρόδιτον (εἰς ἃ τὰ δόγματα ἔχει καλῶς) ἐπιτρέχει τοῖς λόγοις. Vox efformata videtur ἀπὸ τῆς Κυθήρων. est enim eo nomine insula ita nuncupata, à qua Cytheræa Venus dicta, ὅτι προσέκυρσε Κυθήροις, quòd illuc appulerit, vt voluit Hesiodus: alioquì à rosarum purpurearum præstantia etiam Porphyrusa dicta, teste Stephano, vel certè ἀπὸ τῆς κυθήρης, id est, à venere, quomodo Anacreon, ὄμμα δ' ὑγρὸν ὡς Κυθήρης, Oculum pætum & lubricum veneris instar. Sic enim & ἀναφρόδιτον illi dicunt quod gratia caret. Latinis quoque vsitata est ea loquendi formula, vt venerem pro ornatu & venustate accipiant. Ita Quintilianus Isocratem omnes dicendi veneres sectatum esse scribit, & alibi: Quod cum gratia quadam & Venere dicitur. Huc spectat, quòd Plutarchum omnis scientiæ locupletissimum scriptorem, πάσης φιλοσοφίας ἀφροδίτην καὶ λύραν vocat Eunapius Sardianus, velut omnis eruditionis venerem & lyram. & author innominatus, qui argumenta aliquot Aristidæ delibauit, ἀφροδίτη λόγου συμμέτρως ἁρμόσας τὸ σύγγραμμα, id est, Orationis venus temperatè concinnata.

Non è palæstra.

Quicquid parum nitidum est & excultũ artis pigmentis, sed horridum potius sine nitore ac palæstra, vt Cicero loqui-

loquitur, id ὐκ ἐκ παλαίστρας εἶναι, hoc est, non esse à palæstra, prouerbialiter dicitur. Conuenit & in eum, qui citra exercitationem aut ingenij cultum, naturæ beneficio facundus est: talis enim disertus est, at nō è palæstra. Dionysius Milesius sophista, quum declamantem audisset Polemonem oratorem haud vulgarem, ἰσχὺν, inquit, ἀθλητὴς ἔχει, ἀλλ' ὐκ ἐκ παλαίστρας, id est: Vires athleta habet, at non è palæstra. Indicare volens natiuum ingenij robur, exercitatione & cultura destitutum. Cicero in Oratore ἀπαλαίστρους, vt Budæus legit, aut vt alij ἀπαλαίστους, quasi palestræ rudes, vocat arte carentes & in dicendo non exercitatos, his verbis: Itaque qualis eorum motus, quos ἀπαλαίστρους Græci vocant, talis eorum mihi videtur oratio, qui non claudunt numeris sententias. Fabius libri noni quarto capite: Sicut etiam quos palæstritas esse nolumus eos qui dicuntur ἀπαλαίστρους. Nam palæstra corpus veluti format, fingitque, vt sit habile ac venustum: vnde & palęstrę præsules deos antiqui habuerunt Mercurium & Herculem, vt ex Synesio alibi diximus, quo significarent cum ingenio robur coniungi debere. Vnde Palæstricam, Mercurij artem appellat Heliodorus lib. x. τὴν ἐναγώνιον ἑρμοῦ τέχνην ἠκριβωκώς, id est, in concertatoria Mercurij arte exercitatissimus. Diuerso sensu dictum est à Pindaro in Nemeis Oda iiij. ἀπάλαιστος ἐν λόγοις ἕλκει, Milesiam insuperabilis eloquentiæ virum designans. vt passiuè prolatum sit, qui in dicendi aut disceptandi palæstra deiici non possit.

Γαλῆν γαλήν ὁρῶ.

Prouerbiale scomma est in parum ritè pronunciantes, & quæ cæsura intercipiuntur, non rectè distinguentes. quod vitium multis familiare est, & in Homero illud suggillat sępius Eustathius. Tractum est autē è comico Strattide in fabula ἀνθρωπορραίστῃ vbi sic inquit:

Ποῖ ποῖ γαλῆν ὁρῶ; πρὸς θεῶν, γαλῆν γαλήνα.

Ad verbum ita sonat:

Quò quò? felem video: quò, per deos, felem tranquillitatem.

In Græcis vocibus assimilibus hæret omnis dicti gratia: quarum altera γαλῆν, felem aut mustelam notat: altera γαλήνα, tranquillam seu serenam tempestatem. Latinus sermo eam venerem assequi nō potest. Originem verò sumpsit ab Hegelocho histrione, qui Oresten Euripidis fabulam quum ageret, versum illum Tragici,

Ἐκ κυμάτων γὰρ αὖθις αὖ γαλήν' ὁρῶ.

deficiente spiritu, minus articulatè distinguens synalœphen, qua vocalis α absorbetur, nō γαλῆνα, sed γαλῆν visus est autoribus enunciasse: quamobrem Comici plerique huic versui illuserunt, inter quos & Sanyrion in Danae, his verbis:

Τί οὖν γένωμαι; ...
Φέρ', εἰ γενοίμην γαλῆ; ἀλλ' Ἡγέλοχος μὴ μηνύσῃ
Ὁ τραγικὸς ...
Ἐκ κυμάτων γὰρ αὖθις αὖ γαλῆν ὁρῶ.

id est.

Quid factus optimè, subibo antrum cauum?
Mustella quid si fiam? at Tragicus illicò
Me prodet hosti Hegelochus altè clamitans,
E fluctus mustelam rursus conspicor.

Alioqui Euripidis versus mustelæ non meminit, sed metaphoricè loquitur de commutatione fortunæ in melius, ad modum nauclegi, qui post tempestatem, serenum cœlum prospicit.

Suilla harmonia.

Ὑὸς ἁρμονία, id est, Suilla harmonia, prouerbij specie de incondito & indocto clamore effertur alicubi ab Aristide: τὴν ὑῶν ἁρμονίαν ἁρμοσάμενοι. id est, Harmoniam porcinam modulantes. De ineptis & obstreperis sentiens, ac molesto barbaróque sermone obgrunnientibus: cuiusmodi est odiosa Realium vel Nominalium (qui sectas inter se dissectas ante nostra tempora fecerunt in Philosophia) & qui ab auribus nomen vsurpant, natio.

Turtur cantat.

De inepto cantore extat prouerbium apud Suidam; τρυγὼν λαλεῖ, id est, Turtur psallit aut canit. quanquam apud illum perperam scriptum legitur, ἐπὶ τῶν φαύλως ᾀδόντων: pro ᾀδόντων. nam turturum vocis sonus asperior est, & inamœnum stridet, gemitui quàm cantui propior: quod τρύζειν Græci dicunt. vnde & ad odiosam loquacitatem transfertur. Hinc Idyllio septimo Theocritus:

Ἄειδον κόρυδοι καὶ ἀκανθίδες, ἔστενε τρυγών.

id est:

Cantabant corydi & spini, turturque gemebat.

Potest & ad ineptum inepti carminis scriptorem transferri.

Manliana.

Manliana à Cicerone dici videtur scripta horrida, nulla varietate condita, vniformia, & quæ pigmenta orationis respuunt. Cic. lib. De oratore j. Nec est quisquam eorum, qui si iam sit ediscendum sibi aliquid, non Teucrum Pacuuij malit, quàm Manlianas venalium vendendorum leges ediscere. Ex quo loco apparet, Pacuuianam fabulā propter rerum varietatem & styli venustatem delectationis fuisse plenam: at Manlianas leges veteri loquendi consuetudine inamœnas, & vniformi scribendi genere auribus ingratas molestásque fuisse. Licebit & Accursianas ineptias aut qualiacunque scripta styli horrore molesta, Mālianis legibus asperiora prouerbio dicere, vel hoc modo: Manlianas leges non perinde auribus fastidium creare, vt huius aut illius scripta. Alioqui Manliana dicuntur eidem Cic. imperiosa, & peruicacia quadam sancita. vt libro secundo, De finibus bonorum & malorum: Vide ne ista sint Manliana vestra, aut maiora etiam si imperes quod facere non possim: idque à Manlij rigiditate pręnimia: quem Aul. Manlium in lib. Offic. nominat Cicero. An verò idem hic fuerit, an alius, quem Cicero in prima Philippic. M. Manlium appellat, haud scio, vbi sic ait: Propter vnius M. Manlij scelus decreto gentis Manlię neminem patricium M. Manlium vocari licet.

Alabandicum opus.

Ἀλαβανδικὸν σύγγραμμα, id est, Alabandicum scriptū, vel opus, pro inepto ac barbaro dici prouerbialiter inuenio: & Philoxenus ἀλαβανδικὸν σολοικισμὸν, solœcismum Alabandicum nominat turpem & vitiosum. vtrunque est apud Stephanum, Hermolaus Barbarus impolitos ac rudes carbunculos, Alabandicos dici annotat, vt Alabandicos libellos, ineptos & barbaros. nam in vniuersum Cares omnes, inter quos sunt Alabandæi, βαρβαρόφωνοι ab Homero nuncupātur, à barbarie & ruditate: quorum vecordia vel in eo eluxit, quòd in gymnasio, loco certaminibus & exercitationi corporis dedicato, statuę apud eos visērentur habitu causidicorum. contrà in foro iudiciario, discos aut simile quid manibus tenerēt, ordine planè præpostero. Alabanda Cariæ vrbs, ab Alabādo, quem indigetum deorum in numero colebāt, condita, inter duos colles vtrinque in accliue surgentes sedēt, ita vt speciem referat clitellarum inuersarum. Ita enim vertenda sunt Strabonis verba ex libro decimoquarto, ὡς ὄψιν κανθηλίου σεσαγμένου, quæ perperam interpres reddidit, Vt cistæ infersæ aspectum exhibeant. quanquam & Græcus codex non careat mendā, pro κατεστραμμένου, legēs κατεστραμμένου. vnde emersit iocus Apollonij, dicentis eam esse σκορπίων κανθήλιον κατεστραμμένον, hoc est, scorpionum clitellas inuersas: scorpionum addens, propter istorum animalculorum abundantiam: suggillat postea illos, vt mollitiei ac delicijs deditos, & καπυρούς, hoc est libidine feruentes. Sic enim malo reddere, quàm cūm interpretes, suffitos.

Cognati. Frigus inducit.

Mendacia, insulsique sermones frigus afferre dicuntur: cuius frigoris tanta vis esse dicitur aliquādo, vt extinguere possit quoduis incendium. Franciscus Floridus libro primo Seccisiuarum lectionum de Catuli epigrammate loquens: Omnes sales omnémque leporem amitteret, & Alpina glacie esset frigidius. Demetrius Phalerçus de elocutione, orationis frigidæ quoque facit mentionem, dicitque ostentationis eandem quæ frigoris rationem esse. Sic Quintil. in 2. Itaque illud quæstionū & argumentorū frigus apud corrupta iudicia euitant. ψύχευμα à Græcis dicitur, & ψυχευγέταν Frigere etiam est eorū, qui plausum

non assequūtur. Cicero in Bruto: Quare tibicē dixerit discipulo sanè frigenti ad populū: Mihi cane ac Musis. Columna apud Marantam lib. v. Lucul. quæst. Nam si nullum extraret, inquit, condimentum, fieret sermo, qui frigidus appellari solet, vel (vt rectius dixerim) exāguis & aridus, & friuolus puerilisque: de quo Horatius in Arte.

Serpit humi tutus nimium, timidúsque procellæ:

essetque prorsus obsonijs illis similis, quæ salem non habent.

Carmen deductum.

Virgilius in Sileno, Deductum dicere carmē, dixit pro tenui, exili & humili dicendi charactere, velut eidyllia, hoc est, exiles ac separatæ imagunculæ, quales ad vsum obsignandarum literarum in gemmis aut auro sculpi solent, translatione petita à lana. Meminit huius Quintilia. lib. viij. Instit. cap. ij. At illud, inquit, iam non mediocriter probandum, quod hoc etiam modo laudari solet: vt propriè dictum id sit, quo nihil inueniri possit significantius: vt Cato dixit, C. Cæsarem ad euertendam remp. sobrium accessisse: & Virgil. Deductum carmē, id est, tenue. Rectè quoque notat Macrobius sexto Saturnal. deductū, pro tenui & subtili eleganter positum, ad imitationem antiquorum, qui deductam vocem, tenuem & dimissam dicebant. Et similiter vocem deducere, tenuem & tinnulam reddere: vt plenius testibus ab eo citatis probatur. Hinc deducere, pro imminuere & detrahere: vnde & deductio pro imminutione, Pediano Asconio authore. Et Paulus iurisconsultus Digestorum libro quinquagesimo, titulo illo aureo, de verb. & rerum significatione, scribit: Bona intelliguntur cuiusque, quæ deducto ære alieno, supersunt: venusta autem metaphora videtur insinuari, ne quid supra vires audeamus. Primùm igitur in faciliori argumento experimentum nostri faciemus, atque tenui carmine præludēmus, dum vires corroborentur & grandescant, ne in dolio (vt fertur) figulinam discamus. Proinde deterritus grauitate materiæ ad Bucolica diuertit. Conuenit verò huic generi poematis peculiare orationis filum, nempe humile, pressum, & figuris cùm à vita communi, tum verò præcipuè à re rustica petitis.

Barbarus.

Strabo libr. xiiij. Sed ego arbitror, ab initio confictо nomine eos barbaros appellatos, qui difficulter, asperè ac duriter loquerentur, vt blesos, balbósque dicimus: omnes itaque, qui crassè loquuntur, barbari dicuntur: quales sunt nationes omnes, præter Græcos: quare illos propriè barbaros appellauit: ac in initio quidem per conuicium, quasi duriloquos, & crassilingues: postea verò eo nomine abusi sumus, tanquam communi & gentili distinguentes eos à Græcis. Et infrà: Ita & Romani Hispanos appellabant barbaros, tanquam duriter & asperè loquentes. Menelao reuerso à Troia, obiicitur in tragœdia apud Euripidem, quòd βεβαρβάρωται χρόνιος ὢν ἐν βαρβάροις. Barbari autem à βάρβαρ absona voce, in quam peregrini homines Athenis, cùm primùm Græcè loqui conarentur, sępius incidere solebant, dicuntur. Nos hodie quotidiano vsu, barbaros vocamus, homines rus sapientes, atque extremæ humilitatis, vel prorsum nullius precij, viles: item duros & sæuos. Hinc inhumanus & barbarus: quibus commodus & disertus opponuntur. Cic. Ver. v. & vj. Natura & moribus barbarus. Horat. j. Carm. ode xiij.

Dulcia barbarè lædentem oscula.

id est, rusticè. Aliquando contemptim pro hoste designatur; & quidem pro inani, & à ciuili more penitus alieno homine: cuiusmodi Virgilius vsurpauit in Tityro:

Barbarus has segetes. —

cùm tamen ex Itala gente fuisse constaret. Vnde Barbarismi, ineptæ loquutionis denominatio comperta. Qui autem à barbaris occupantur, ἐκβεβαρβαρῶσθαι multis Græcis scriptoribus dicuntur. & vocabulo ἐκβαρβαρόω, in barbariem redigere. Plutarchus in Timoleonte. & de Epheso, initio Lysandri: κινδυνεύουσαν ἐκβαρβαρωθῆναι. Et est aliàs etiam βαρβαρίζειν, pass. barbarus fio. Hinc illud Tyndarei ad Menelaum propè adagiū apud Euripidem ὀρέστῃ: Βεβαρβάρωσαι, χρόνιος ὢν ἐν βαρβάροις. Poeta porrò barbarus, Plauto in Milite, Latinus est: vt, Marcus vertit barbarè .i. Latinè. & in eodem poeta, Lex barbarica, Romana est.

INFORTVNII SIVE exitij.

Asinus inter simias.

Ὄνος ἐν πιθήκοις, id est, Asinus inter simias. Vbi quis incidit in homines nasutos, & contumeliosos, ipse stolidus, à quibus impunè rideatur. Extat apud Aulum Gellium libro secundo, cap. xxiij. apud quem Menander comicus in fabula, cui titulus Plotium, maritum de vxoris iniuria querētem inducit his verbis: ὄνος ἐν πιθήκοις τοῦτο δὴ τὸ λεγόμενον ἐστὶ δή, id est, Asinus inter simias, vulgò quod aiunt, sanè istud. Constat autem simiam animal esse petulantissimum, adeò vt non vereatur etiam leonem per lasciuiam agitare, natibus illius affixa. Quin & hodie vulgò simile quiddam dicunt: Noctua inter cornices. vbi stupidior aliquis in homines petulantes ac dicaces incidit. Item vetat, quo minus generaliter vsurpetur, vbi quis in negociū incidit vehementer molestum, aut infortunium aliquod vnde se non audeat extricare.

Nouacula in cotem.

Ξυρὸς εἰς ἀκόνην, id est: Nouacula in cotem. Dici solitum in hos, qui fortè in eas res inciderunt, in quas minimè volebant. Neque nouacula potest incōmodius cadere, quàm si in cotem incurrat. Ab hoc non ita multum abhorret illud Horatianum:

—Et fragili quærens illidere dentem,
Infringet solido. —

Rectè accommodabitur & in eum qui lædendi cupidus, tandem hominem nactus est à quo vicissim lædatur, cùm illi nocere nō possit. Siquidem nouacula, si in molle quippiam inciderit, dissecat: si in cotem, retunditur. Huc respexit Tarquinius, qui dixit sibi in animo esse, vt Actius Nauius Augur nouacula cotem discinderet: significās, in cotem nihil posse nouaculam. quāquam ab augure factum, quod ille fieri posse non credebat, refert Liuius libro primo.

Victus spinosus.

Βίος ἀκανθώδης, id est, Vita spinosa, aspera, dura, ac prisca: qualem agebant illi, quibus glandes erant loco placentarum. Suidas coniungit hoc Atticis prouerbiis, quibus mollem ac delicatam vitam declaramus, veluti contrarium. Idem indicat eodem sensu dici, βίον ἀβίωτον, id est, vitam non vitalem: hoc est, tristem & insuauem. Nam Latinis interdum viuere dicuntur, non qui spirant tantùm, sed qui genialiter viuunt. Contrà Græcis ἀβίωτος ἔχειν dicuntur, quibus desunt vitæ præsidia. Æschines aduersus Timarchum: ἀτιμώσας μὲν ταύτην, τὸν δὲ βίον ἀβίωτον αὐτῇ καταστήσας, id est, Ignominia notans eiusmodi mulierem, & vitam non vitalem reddens. Turpiter enim viuere, non est viuere. Potest intelligi & de accisis facultatibus. Idem in oratione [illegible] id est: Reliquam vitam mihi non viuendam existimo, hoc est, infelicem & calamitosam.

Hodie nihil succedit.

Plautus Amphitryo in sui nominis fabula citat adagij titulo: Nihil est, vt dici solet, quod hodie bene succedat mihi. Allusit autem ad vulgi superstitionem, cui quidam dies credebantur rebus gerendis auspicati, quidam infelices. Quòd si vnum atque alterum parum successit ex sententia, hinc æstimantes totum diem, dicunt, Hodie nihil succedet: & ab omnibus negociis abstinent.

Tempestas rerum.

Quum significabimus magnam rerum confusionem, vti licebit illis versibus Homericis, quos vsurpat M. Tullius lib. Epist. ad Q. frat. iij.

Ἤματ' ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ
Ζεύς, ὅτε δή ῥ' ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ.

Id est:

Mensibus autumni vehementem Iuppiter imbrem
Effundit, quum succensens mortalibus instat.

Subiicit idem protinus alios duos versus, quibus significat, ob iniusticiam hominum à superis immitti mala:

Οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας,

ἐκ δὲ δί-

ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες.

Id eſt:

Inve foro violenta ferunt ſuffragia praui,at
Vindictam accerſunt, ſpernentes iuſſa deorum.

Aqua & terra reddamini.

—ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

Id eſt:

—In terram vertamini aquámque.

Pro eo quod eſt,Redigamini in nihilum, ac pereatis. Hemiſtichium hoc ſic refertur ab Heſychio,quaſi prouerbio iactatum. Sumptum eſt autem ex Iliad.η. Nam his verbis Menelaus increpat Græcorum ignauiam,quòd nullus auderet cum Hectore prouocãte monomachiam ſuſcipere:

ἀλλ' ὑμεῖς μὲν ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

Interpretatur Plutarchus in vita Homeri, & Alexander Aphrodiſeus libro primo problemate lxxvij. reddit cauſam phyſicam,quur ita loquutus ſit Homerus : Ex terra & aqua gignuntur omnia, & in hæc reſoluuntur omnia. Ab hac forma non abhorret , quod ex Epicharmo citat Plutarchus in cõſolatione ad Apollonium , συνεκρίθη καὶ διεκρίθη καὶ ἀπῆλθεν ὅθεν ἦλθε πάλιν, γᾶ μὲν εἰς γᾶν, πνεῦμα δ' ἄνω. τί τῶνδε χαλεπόν; οὐδὲ ἕν. id eſt: Cõcreta ſunt,& diſcreta ſunt, & abierũt ruſum vnde venerant,terra quidem in terrã, ſpiritus verò ſurſum. In his quid acerbum ? nihil. loquitur de morte , quæ eſt diſſolutio corporis & animæ. M. Tullius libro Tuſculanarum quæſtionum iij. citat ex Euripide:

Reddenda eſt terræ terra,tum vita omnibus
Metenda vt fruges:ſic iubet neceſſitas.

Hanc ſententiam Antiochus ſcribit placuiſſe Chryſippo, ſed diſſentiente Carneade. Eandem ſententiam αἰνιγματικῶς protulit Eccleſiaſtes Hebræus. Denique Ariſtoteles Rhetoricorũ lib. ij. ſubindicat, qui olim ſeruitutem profitebantur, eos terram & aquam domino tradere ſolitos, velut omnium rerum ius abdicantes , & in herum transferentes,καὶ ὅτι, inquit, διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ, δουλεύειν ἐστί. id eſt,Et quòd dare terram & aquam,ſeruire eſt.

Aſinus inter apes.

Ὄνος ἐν μελίτταις,id eſt,Aſinus inter apes. Conſimilem habet cum proximo ſenſum: dici ſolitum,vbi quis infeliciter incidit in homines improbos atque importunos. Metaphora per ſe liquet. Quanquam adagium ab euentu quopiam natum videri poteſt. Meminit Suidas.

In apes irruiſti.

Εἰς μελίττας ἐνήλατο, id eſt , In apes inſiliſti. Vbi quis præter opinionem in ingens agmen velut examen malorum immergitur : quemadmodum euenire ſolet iis , qui impudentes in apum nidum incidunt.Circumuolantibus & impetentibus vndique illis , & fugientem etiam inſequentibus, haud facilè diſcedit ſine vulnere, quiſquis inciderit. Solent autem iuuenes comeſſabundi in conuiuiũ æqualium irruere, quemadmodum Alcibiades apud Platonem irruit in conuiuium Agathonis. Et Syrus in Adelphis de Demea , qui ſe proripit in conuiuium filij : Abiit, comeſſatorem haud ſanè commodum , præſertim Cteſiphoni.

Dicas tria ex curia.

Εἴπῃς τὰ τρία παρὰ τῆς αὐλῆς, id eſt , Dicas tria de curia. Antiquitùs qui iudicum ſententiis fuiſſent ad capitale ſupplicium cõdemnati , prius quàm ad mortem ducerentur , ea facultas concedebatur , vt vino cibóque expleti, tria quædam quæcunque lubitum eſſet, dicerent. Quæ ſimul atque dixiſſent , promulgata damnatione producebantur ad ſupplicium. αὐλὴν enim olim vocabant eum locum quo damnati ducebantur:quem neoterici ἀρχεῖον appellant. Apud Suidam legitur παρὰ αὐλῇ , dandi caſu : id eſt, Iuxta curiam,ſiue iuxta ſeptum.Vſum adagij apud neminem adhuc reperi. Conijcio dici ſolitum , vbi quis petulantius loqueretur , ſed magno ſuo malo , aut exitium imprecaretur alicui. Adagium refertur à Zenodoto.

Ad aquam malus.

Ἐφ' ὕδωρ κακός, id eſt, Ad aquam malus.In infimæ ſortis homines olim dicebatur,ac ſordidiſſimis quęſtibus addictos , propterea quòd antiquitùs infames habebantur, multóque omnium contemptiſſimi,qui litigantibus aquã ſubminiſtrare conſueuerunt.Nam aliàs admonuimus,veteres ad clepſydrarum menſuram in iudiciis dicere ſolitos. Infundebatur & certãtibus per clepſydras aqua,Eam aquam tenues quidam , ac nullius frugis homines infundebant, diſpenſabántque. Porrò qui hoc miniſterio fungebantur, Athenis habebantur reiecti , ici pariter ac bonæ famę indigi:non aliter quàm Romanis legibus notantur ſcenici,& aliorum publicorum certaminum miniſteria quædam.Eſt aliud huic confine,βάλλ' εἰς ὕδωρ.id eſt,Aufer in aquam:id eſt,in malam rem.

Canis in vincula.

Κύων ἐπὶ δεσμά:id eſt, Canis in vincula. Dicebatur vbi quis ſeipſum in ſeruitutem , aut in malum aliquod iniiceret.A canibus ſumptum,vltrò ſe præbentibus vinciendos cibi lenocinio. Autor Zenodotus. Heſychius indicat in eandem ſententiam dici, βοῦς ἐπὶ δεσμά, id eſt, Bos in vincula.

Mitte in aquam.

Βάλλ' εἰς ὕδωρ,id eſt,Mitte in aquam.hoc eſt,Aufer è medio. Dicitur vel in hominem , vel in rem exitio dignam. Tractum à ſupplicio quorundam, qui in profluentem aut mare præcipitabantur. Quæ pœna peculiaris erat parricidis apud Romanos. Vnde philoſophus in Timoneo iubet aurum abiici in mare, quod aliquando feciſſe legitur Crates ille Thebanus.Horatius:

Vel nos in mare proximum
Gemmas & lapides,aurum & inutile
Summi materiam mali
Mittamus,ſcelerum ſi bene pœnitet.

Mihi non abſurdum videtur , ſi referatur ad aquam clepſydrarum diſpenſandam, vt intelligas in ius trahendum: & ad prouerbium quod alio diximus loco, ὑφ' ὕδωρ ὁ πονηρός,id eſt,Sub aquam malus.Effertur adagium etiam hoc pacto,βάλλ' εἰς ὄλεθρον,id eſt, Abi in perniciem.

Ad Cynoſarges.

Ἐς κυνόσαργες,id eſt,Ad Cynoſarges,prouerbiali conuicio dicebatur,quemadmodum εἰς μακαρίας,καὶ εἰς κόρακας. Erat autem Cynoſarges,locus in Attica quiſpiam,in quo nothi , ſpuriique exercebantur : cui nomen inditum, ἀπὸ κυνὸς ἀργοῦ: id eſt,A cane albo, ſeu veloci. Nam Græcis ea vox ἀργὸς , vtrunque ſignificat. Qui collegit hiſtorias ex orationibus ſtelicuticis Gregorij Nazianzeni, tradit Cynoſarges dictum ἀπὸ τοῦ κυνὸς καὶ σαρκὸς, commutato κ in γ. Nominis cauſam hanc adſcribunt. Cùm olim Diomus quidam Athenienſis , autore Stephano (nam Suidas Didymum ponit) ſacrificaret Herculi , canis quidam albus, aut (vt alij dicunt) velox aquila,victimæ partem abreptã in locum quẽdam depoſuit. Quo prodigio territus, cùm deum conſuluiſſet , reſponſum eſt , vt eo in loco Herculi ſacellum extrueret,in quẽ victima deportata fuiſſet.Nam eum Herculi placere. Porrò quoniam Hercules nothus fuit , vtpote ex adultera natus, & tamen virtute ſua diis æquum honorem aſſequutus : idcirco viſum eſt , vt inibi qui ſpurij fuiſſent , & neque patris neque matris nomine ciues,exercerentur.Nec abhorret ab his quod ſcribit Plutarchus in libello quem inſcripſit ἐρωτικόν, εἰ δὲ δεῖ καὶ τοῦτο τὸ πάθος ὅτι καλεῖν ἔρωτα θῆλυν καὶ νόθον, ὥσπερ εἰς κυνόσαργες συντελοῦντα τὴν γυναικωνῖτιν, μᾶλλον δὲ ὥσπερ αἰετόν τινα λέγουσι γνήσιον καὶ ὀρειόν, ὃν Ὅμηρος μέλανα καὶ θηρευτὴν προσεῖπεν. id eſt. Quòd ſi igitur hunc quoque morbum oportet vocare amorem fœmineum ac nothum , veluti in Cynoſarges coniicientem nos in muliebre conclaue, magis autem, ſicut aquilam quandam dicunt gneſion , id eſt , ingenuam germanámque ac montanam , quam Homerus nigram & venatricem appellat. Vnde vel contumeliæ cauſa dicebatur , εἰς κυνόσαργες , velut in ſpurium : vel imprecando, quaſi dicas, in malam crucem. Poſtea conſentaneum eſt, hoc quoque loco garrire cœpiſſe philoſophos & ſophiſtas. Nam Suidas teſtatur tria fuiſſe gymnaſia , Lyceum, Cynoſarges,& Academiam.Meminit huius rei & Plutarchus in Themiſtoclis vita, quem aiunt fuiſſe nothum.Erat autem extra portas Athenienſium Herculis gymnaſium, quò ſpurij adoleſcentes ſeſe conferebant exercitij gratia, quòd & ipſe deus nothus ac matre mortali natus eſſet.

Hoc Themistocles adhuc adolescens arte pelliciebat & ingenuos aliquot adolescentes, quo paulatim tolleret nothorum & legitimorum discrimen.

Ad coruos.

Βάλλ' ἐς κόρακας, id est, Abi ad coruos: perinde valet quasi dicas, Abi in malam rem, atque in exitium. Aristophanes ἐν νεφέλαις:

> Βάλλ' ἐς κόρακας· τίς ἐσθ' ὁ κόψας τὴν θύραν;
>
> Id est:
>
> Apage ad coruos: quis est qui pepulit ostium?

Rursum in Pluto:

> Οὐκ ἐς κόρακας;
>
> Id est:
>
> Annon ad coruos?

Iterum in eadem fabula:

> Ἐρρ' ἐς κόρακας θᾶττον ἀφ' ἡμῶν.
>
> Id est:
>
> Ocyus hinc ad coruos abeas.

Reperitur apud hunc poetam & aliis plerisque locis. Plutarchus in commetario, quem scripsit aduersus Herodotum, taxat eum, quòd Isagoram ad Cares, velut ad coruos relegarit: id est, quòd eum Carem fecerit. Eleganter dictū est à Diogene Cynico: κρεῖττον εἶναι ἐς κόρακας ἀπελθεῖν, ἢ ἐς κόλακας. id est, Satius est ad coruos deuenire, quàm ad adulatores. quod hi & viuos, & bonos etiam viros deuorarent. Zenodotus scribit, in Thessalia locum esse quendam, cui nomen inditum Coruis, in quem nocentes præcipites dabantur: atque huius adagij Menandrum etiam meminisse. Quosdam autem originem adagionis ad huiusmodi quandam historiam referre: Bœotiis quondam Arnam incolentibus oraculo prędictum est, futurum vt è finibus expellerentur, simulátque corui albi apparuissent. Euenit deinde, vt adolescentes aliquot per lasciuiam ac temulentiam coruos, quos ceperant, gypso oblitos, rursum emitterent. Quos vbi vidissent volantes Bœotij, recordantes oraculum, arbitrati adesse tempus, quo forent suis è sedibus eiiciēdi, summoperè perturbati sunt. Cæterùm adolescentes territi & ipsi tumultu, profugerunt, ac locū quendam sibi mercati sunt, cui nomen Coracon, id est, coruorū. Contigit aliquanto pòst, vt Æoles eiectis Bœotiis, Arnam occuparent. Apud quos hic deinde mos receptus, vt maleficos relegarent in eum locum, cui nomē erat Corui. Aristophanis interpres paulò diuersiùs hanc recenset historiam: nempe Bœotiis aliquando à Thracibus subuersis ac profligatis, respondisse deum, vt ibi sedem figerent, vbi coruos albos conspexissent. Conspexisse autem in Thessalia iuxta sinum Pagasæticum circumuolantes coruos quosdam soli sacros, quos pueri per lusum gypsatos dimiserant. Bœotij verò rati iam perfectum oraculi symbolum, inibi sedem constituerunt. Sunt qui paroemiam ad coruorum volatum referant, quòd in desertis ferè locis volitare consueuerint. Vt prouerbium conueniat cum illo, In extremas solitudines publicitùs deportandum. Euripides in Hecuba:

> — Οὐκ ὅσον τάχος
> Νήσων ἐρήμων αὐτὸν ἐκβαλεῖτέ ποι;
>
> Id est:
>
> —Non huncce solitarias
> Quantum potest aliquò auferetis in insulas?

Stratonicus citharœdus apud Athenæum lib. viij. detorquet in cantorem quendam. Is quum ei nescio quid molestus esset, ψάλλ', inquit, ἐς κόρακας, deprauata per iocum voce ψάλλε pro βάλλε.

In lapidicinas.

Εἰς λατομίας, id est, In lapidicinas. Simillimum est illis, ἐς κόρακας, καὶ ἐς τὴν μακαρίαν, cùm significamus quēpiam è medio tollendum, & in rem malam aliquò auferendum. Natum à Philoxeno poeta dithyrambico: qui cum Dionysij tyranni poemata nō probaret, vtpote indocta, in lapidicinas ab eo detrusus est: deinde reuocatus illinc amicorum precibus, vbi denuò Dionysium sua carmina pronunciantem audisset, surrexit: & rogatus à Dionysio, quid esset rei: respondit, satius ac potius esse in lapidicinis vitam degere, quàm illius audire poemata. M. Tullius in Epistolis ad Attic. libro quarto. Philoxeni animum probat, qui maluerit in carcerem reduci, quàm assentari tyranno. Lucian. in libello, cui titulus, De mercede seruientibus: εἰ δ' οὖν καὶ μὴ ἐπαινοίης, ἐς τὰς λιθοτομίας Διονυσίου διὰ σὲ ἀφίξῃ. idest: Quod ni tu laudes, protinus in Dionysij lapidicinas relegaberis. Plautus in Captiui duo: Inde ibis porrò in latomias lapidarias. Hoc nomine carcer erat insignis, quem Dionysius extruxerat. Plutarchus libro secundo De fortuna & virtute Alexandri: οἷος ἦν αὖθις ἐκεῖνος Διονύσιος ὁ τὸν Φιλόξενον εἰς τὰς λατομίας ἐμβαλών, ὅτι τὴν τραγῳδίαν αὐτοῦ διορθῶσαι κελευσθείς, ἀπ' ἀρχῆς ὅλην μέχρι τῆς κορωνίδος περιέγραψεν, id est: Qualis rursus erat ille Dionysius, qui Philoxenum poetam in latomias coniecit, quòd ipsius tragœdiam emendare iussus, ab ipso statim initio vsque ad finem dispunxit. M. Tullius in Verrem actione vij. Latumias Syracusanas omnes audistis, plerique nostis. Opus est ingens, magnificum, regum ac tyrannorum, totum est è saxo in mirandam altitudinem depressum, & multorum operis penitùs excisum. Item in eadem: Carcer ille qui est à crudelissimo tyranno Dionysio factus Syracusis, quæ latumiæ vocantur, in istius imperio domicilium Romanorum fuit. Vt quisque istius animum aut oculos offenderat, in Latumias statim coniiciebatur. Idem eundem actione tertia: L. Suetius homo omnibus ornamentis præditus, qui iuratus apud vos dixit, multos ciues Romanos in Latumiis istius crudelissimè per vim morte esse multatos, &c. Huius carceris meminit & T. Liuius belli Punici secund. libro sexto.

In puteo cum canibus pugnare.

Ἐν φρέατι κυσὶ μάχεσθαι, id est, In puteo cum canibus pugnare. Dici solitum, vbi cuipiam negocium incidit cum homine rixoso & contentioso, à quo se nequeat extricare. Effertur etiam hoc pacto, ἐν φρεατικυνομαχεῖν, voce composita.

In beatam.

Βάλλ' εἰς μακαρίαν, id est, Aufer te in beatam. Quibusdā placet dictum, κατ' ἀντίφρασιν: pro eo quod est, in rem malam. Fingunt enim apud inferos locum esse quendam, cui nomen μακαρία. Aristophanes in Equitibus:

> Ἄπαγ' ἐς μακαρίαν ἐκ ποδῶν. Id est:
>
> Aufer te hinc procul in Macariam.

Ad consimilem fermè modum Athenæus Dipnosophistarum libro primo, εἰς μακαρίαν τὸ λουτρόν, id est, In beatam balneum. Deuouet enim balneum, vnde malè fuerat affectus. Plato in Hippia maiore: βάλλ' εἰς μακαρίαν τὸν ἄνθρωπον, id est, Aufer in beatam hominem. Alij fabulam huiusmodi allegant. Narrant Macariam Herculis filiam fuisse, de qua prædictum erat oraculo, vt se vltro morti obiiceret: sic enim Athenas fore liberas ab incursione Eurysthei, si quis Heraclidarum se spontè offerret ad necem. Itaque Hercule defuncto, cum Eurystheus illius liberos insectaretur, atque illi ad Misericordiæ aram confugissent, Athenienses recusantes eos in hostium manus tradere, cum Eurystheo bellum susceperunt. Porrò ædito oraculo, futurum vt Athenienses ab Eurysthei incursatione liberarentur, si quis è liberis Herculis semet inferis deuoueret, Macaria sese spontaneæ morti obtulit. Quo facto congressi cum hostibus Athenienses victoriam reportarūt, cùm aliis quàm plurimis interfectis, tum Eurystheo ipso, ab Hylo, siue Iolao Herculis filio perempto, cuius caput amputatum ad Alcmenam detulit. Illa defuncti oculos effodit. Cæterùm Athenienses Macariæ tumulum floribus & coronis decorantes, dicebant: βάλλ' εἰς μακαρίαν, id est: Mitte in Macariam. Hinc igitur ortum adagiū. Primùm de his ferebatur, qui sese per virtutem in periculum spontè demitterent: deinde de quouis piaculo dici cœptum. Pausanias refert, Macariam esse paludem in Marathone, in qua magna vis Persarum perierit, ignoratione viarum in ipsam prolapsa: qua ex re natum videri potest prouerbium. Huc allusit Stratonicus citharœdus apud Athenæum libro octauo, qui iratus discipulo Macedoni, quòd nihil rectè faceret, εἰς Μακεδονίαν, inquit, ex Macaria faciens Macedoniam: simul alludēs ad illud prouerbium, Domi, non hîc Milesia.

In Orci culum incidas.

Κατὰ πρωκτοῦ ᾅδου πέσοις, id est, In Orci culum incidas. Sermo

Sermo perniciem & extremum exitium imprecantis. Recensetur à Diogeniano. Cognatum illis, βάλλ' ἐς κόρακας, βάλλ' ἐς μακαρίας.

Charontis ianua.

Χαρώνειος θύρα, id est, Charontica ianua. De imminente capitis periculo, siue de re magnopere tristi. Sic enim antiquitus appellabatur vna è carceris ianuis, per quam damnati iudicum sententiis ad supplicium educebantur. Referunt Zenodotus, Hesychius & Suidas. Charontis enim cymba fingunt animas ad inferos deduci. Hinc Aristophanes in Pluto, ἵνα δῷ χάρων τὸ ξύμβολον, id est, Dat symbolum Charon, significans illi imminere mortem.

Aurum habet Tolossanum.

Huic simillimum est illud: Aurum habet Tolossanum. In eum qui magnis ac fatalibus afficitur malis, nouóque ac miserando exitio perit. Refertur ab A. Gellio eodem loco, quem modò citauimus, sed hunc modum. Eadem sententia est illius quoque veteris prouerbij, quod ita dictū accipimus: Aurum habet Tolossanum. Nam cùm oppidū Tolossanum in terra Gallia Q. Cepio consul diripuisset, multúmque auri in eius oppidi templis fuisset, quisquis ex ea direptione aurum attigit, misero cruciabilique exitu periit. In plerisque codicibus Gellianis hactenus legebatur in terra Italia, sed mendosè: quum Strabo & Iustinus Tolossam ponant in Gallia. Meminit auri Tolossani M. Tullius libro De natura deorum tertio: Cognosce, inquit, aliæ quæstiones auri Tolossani, coniurationis Iugurthinæ. Strabo libro Geographiæ quarto, admonet hanc pecuniam Tolossanam Delphicæ pecuniæ partem fuisse. Brennus enim Prausus natione, Tectosagis auxiliantibus Delphos incursauerat, deinde (quemadmodum refert Iustinus libro vigesimosecundo) cum Tectosagi se in antiquam patriam Tolossam recepissent, pestilentia laborare cœperunt, à qua non prius sunt liberati, quàm aruspicum responsis moniti, aurum argentúmque sacrilegio quæsitum, in Tolosensem lacum mergerent: quod omne magno pòst tempore Cepio Romanus consul abstulit. Quod quidem sacrilegium exitium attulit tum ipsi Cepioni, tum illius copiis. Erat autem auri pondo C X. millia: argenti pondo quinquies decies centum millia. Scribit enim Strabo, Tolossanos ex priuatis fortunis auxisse sacram pecuniam, vt magis Deum sibi reconciliarent. Narrantur & alia quædam hoc loco à Strabone de auro Tolossano ex Posidonio: verùm quoniam ad adagionis enarrationem non magnopere pertinere videbantur, sat habuimus locum indicasse. Durat hodieque apud vulgus hæc opinio, vt existiment omneis miserè perire, quicunque à sacris rebus non abstinent manus violentas.

Equum habet Seianum.

Equum habere Seianum, olim prouerbio dicebatur in calamitosum & ad extremam inopiam redactum. Allegoria sumpta est ab equo quodam fatali, cui à Cn. Seio domino nomen inditum est Seiano. Is ex Diomedeis equis prognatus fuisse creditus est. Fuit insigni quidem specie, verùm eiusmodi quodam fato, vt quisquis eius equi possessor esset, is cum omni domo ad internecionem vsque deperiret. Id quod Cn. Seius ipse capitis damnatus, & miserando affectus supplicio: deinde & Dolabella bello interfectus: post hunc Cassius ab hostibus occisus, deinceps Antonius detestabili exitio perditus, probauit. Hunc equum C. Bassus Argis se vidisse refert, haud credibili pulchritudine, vigoréque & colore exuperantissimo, nempe puniceo. Hoc adagium & refert & copiosius explicat Aulus Gellius, libro Noctium Attic. tertio, capite nono. Fieri potest, vt hoc de equo superstitio manarit ab equo illo Durateo, cuius Odyss. θ. meminit Homerus, qui fatalem interitum attulit Troianis. Ad quod alludens Maro:

— Scandit, inquit, fatalis machina muros.

E diuersò quædam fataliter esse felicia credidit veterum superstitio. Nam autor est Trebellius Pollio in libro de triginta tyrannis, vulgò persuasum fuisse, res iis feliciter cedere, qui Alexandri magni imaginem, auro argentóue expressam gestitarent. Nec hodie desunt, qui gladios in bello fortunatos, & huiusmodi quasdam nugas pollicentur principibus. At magis mirandum esse, qui istiusmodi impostoribus credant.

Tragicum malum.

Τραγικὸν κακόν, id est, Tragicum malum, dicetur ingēs, cuiusmodi finguntur in tragœdiis. Nam ab iis abstinet comœdia. Quintilianus duo facit affectuum genera: quosdā enim atrociores esse, hos amat tragœdia: quosdam mitiores, his vtitur comœdia: ac tragicos quidem πάθη vocant, comicos ἤθη. Tragœdia semper habet tristem exitum: Comœdia lætum. Vnde Plautus, citante Festo Pompeio, Comœdicè dixit pro suauiter. Euge heus astitisti & dulcè & comœdicè.

Mustelam habes.

Γαλῆν ἔχεις, id est, Mustelam habes. In eum quadrat, cui omnia sunt inauspicata, tanquam fatis ac diis iratis, vt aiunt. Olim creditum est, hoc animal inauspicatum infaustúmque esse iis qui haberent, domique alerent: vt non admodum dissideat ab illis, Equum habet Seianum: &, Aurum habet Tolossanum. Vnde nunc etiam apud quasdam gentes, nominatim apud Britannos, infelix omen habetur, si cùm paratur venatio, aliquis mustelam nominet: cuius etiam occursus vulgò nunc habetur inauspicatus. Adagium refertur à Diogeniano.

Cadmea victoria.

Καδμεία νίκη, id est, Cadmea victoria. Huius adagij variam adducunt & sensum & originem. Sunt qui putent inutilem victoriam Cadmeam vocatam, propterea quòd Eteocles & Polynices Thebani, cùm de regni vicibus disceptarent, singulari certamine congressi, vterique perierint. Cuiusmodi victoriæ meminit Herodotus libro primo de Phocensibus agens. Vel quòd Cadmei deuicerint quidem Argiuos cum Adrasto militantes, sed suo malo. Posteris enim illorum pœnas abunde magnas dederunt. Vel quòd Oedipus soluto Sphyngis ænigmate, victoriam quidem à monstro magnificam reportauit, verùm pòst imprudens suam ipsius matrem duxit vxorem. Idque simulatque resciuit, oculos sibimet eruit. Itaque illius quoque victoriæ parum felix exitus fuit. Sunt qui huc referāt, cùm Cadmus, literas a Phœnicibus acceptas, Græcis tradere vellet, Linum quòd is quoque literas suas proferret, interemit. Deinde ciues Cadmum exegerunt, vt nec huic bono fuerit, Linum superasse. Plutarchus subscribit primæ sententiæ. Nam ad hunc modum scribit in commentario περὶ τῆς φιλαδελφίας: μὴ γὰρ ἑτέραν οἱ παλαιοὶ καθ' μόνας νίκην, ὥσπερ τὴν τῶν ἀδελφῶν ... id est, Nō enim aliā prisci Cadmeā victoriā, quàm eam quæ fratrum apud Thebas, vt turpissimam atque miserrimam appellarunt. Idem ... ostendit Cadmeam appellari victoriam, quoties præstat vinci quàm vincere. Vsurpauit hoc adagium Plato libro De legibus primo, παιδεία μὲν οὖν φέρει καὶ νίκην ... id est, Proinde eruditio etiam victoriam adfert: contrà victoria nonnunquam imperitiā: eò quòd complures ob victorias bello partas insolentiores facti, innumeris aliis malis propter violentiam repleti sunt. At eruditio nūquam fuit Cadmea, victoriæ verò multæ profectò hominibus tales & fuerunt, & futuræ sunt. Aristides in Pericle: ὡς τὴν καδμείαν νίκην ... id est, Itaque Cadmeam victoriam reportaturum sese existimabat: Quo quidem loco scholium adscriptum præter alia illud admonet ab iis, quæ retuli, nonnihil diuersum: Thebanos cæsis Argiuis, qui cum Polynice pugnarant, negasse sepulturam. Qua inhumanitate exasperati Athenienses, Thebanos oppugnatos deuicerunt, & consimilem ad modum vetuerunt, ne cadauera cæsorum darentur sepulturæ. Nec protsus dissonāt ab his, nec prorsum cōgruunt quæ scribit Pausanias in Bœoticis. Scribit autem in hanc fermè sententiam: Commisso apud Ismenum prælio, in congressu, victi sunt Thebani & compulsi in fugam, intra mœnia sese receperunt, tanquam Peloponnesij oppugnationis essent ignari. Porrò quum illi magis ira quàm arte irruerent, non pauci à Thebanis è muro iaculis sunt interempti. Postremò vicerunt & alios, in palantes turba-

tósque facta impressione, ita vt totus exercitus, excepto Adrasto, interiret. Neque paruo ea victoria constitit Thebanis. [Greek] inquit, [Greek] id est. Ex eo victoriam coniunctam cum exitio eorum qui vicerunt, Cadmeam appellant. Sed vndecunque natum est adagium, Cadmeam victoriam appellabant infelicem, etiam ipsis victoribus. Cuiusmodi fuit & Græcorum, quoties nulli non magno constitit capta Troia. Et medici Cadmeam victoriam vocāt cùm ita depellitur morbus, vt ægrotus interim in remedio pereat succumbente natura.

Fortunatior Strobilis Carcini.

[Greek], id est, Fortunatior Carcini Strobilis. Ironia prouerbialis in infelicem & improbum. Carcinus poeta quispiam fuit, cuius filij dicti sunt Strobili ab Aristophane, quos & [Greek] vocat, id est dulcificatos. Locus autem sumptus est à nominum allusione. Nam Græcè Carcinus cancrū, Strobili cochleas significant. Vtrumque genus distortum ac fœdum. Adagium recensetur apud Suidam & Zenodotum. extat apud Aristophanem in Pace.

Issa.

Ἴσσα, id est, Issa. Prouerbialis erat acclamatio in eos, quibus ζ litera sorte cecidisset, quique modis omnibus essent infortunati. Hæc Suidas: qui prouerbiū citat ex Messenia Menādri, testatus & alibi vsurpatum apud autores. Coniectare licet, eam literam in sortibus inauspicatam fuisse: Martianus Capella in nuptiis Philologiæ & Mercurij, testatur hanc literam inuisam fuisse Appio Claudio, quòd dentes mortui, dum exprimitur, imitetur.

Genius malus.

Ei quod alibi retulimus, Homo homini Deus, contrarium videtur Genius malus, quem Græci dicunt [Greek], quo nomine vocamus eos, quibus incommodorum nostrorum maximam partem acceptam ferimus: idque etiā hodie vulgato sermone. Sunt enim omninò quidam his aut illis ita inauspicati, vt tanquam fatum quoddam malum, atque in perniciem illorum nati, iure videri possint. Porrò prouerbium apparet è priscorum opinione profectum, qui singulis binos genios attribuunt, quos dæmones vocant: neque hominibus modò, verùmetiam locis atque ædibus: quorum alter perniciem nobis moliatur, alter iuuare studeat. cuius sententiæ fuit Empedocles, citante Plutarcho in libel. De animi tranquillitate. Quo pertinet illud Bruti, quod in eius vita memorat idem Plutarchus. Nam Bruto cùm dies ille fatalis immineret, & in Asia nocte fermè intempesta ex more vigilaret in tabernaculo, lucerna iam moriente, videre visus est personam quandam tragicam, & humanā specie maiorem. Atque ille protinus, vt erat animo interrito, percontatus est, quisnam esset aut hominum aut deorum. Cui illa cum murmure: Tuus sum Brute genius malus, Philippis me videbis. Eadem itaque imago rursus apparuit confligenti Philippis: quæ quidem illi pugna postrema fuit. Huic consimilem quandam fabulam idem refert de M. Antonio, atque Augusto: videlicet hos, reliquis quidem in rebus amanter, summáque inter sese concordia agitasse: cæterùm in ludis quos ad æmulationem quandam ædebant, Octauium semper superiorem esse solitum. Eam rem Antonium non mediocriter discruciasse. Fuisse autem in Antoniano comitatu magnum quempiam Ægyptium. Is seu quòd verè nosset eius fatum, seu quòd ad gratiam Cleopatræ fingeret, eum admonuit vt à Cæsare se quantum posset, seiungeret: quòd ipsius genius alàcer aliòqui, genium illius reformidaret: quóque propius accessisset, hoc humilior deiectiórque videretur. Testatur & Plato, Socrati peculiarem quendam fuisse genium, de quo scripsit Apul. & Plutarch. De genio sensisse videtur Terent. cùm ait in Phorm. Mihi vsuuenit, hoc scio. Memini relinqui me, Deo irato meo. Quin & nostrates Theologi veteres illos, opinor, secuti, duos vnicuique genios, quos angelos vocant, ab ipso protinus exordio vitæ adscribunt: amicum, qui commoda nostra procuret: malum, qui modis omnibus in exitium nostrum immineat. Bonum genium explicat Næuius in Stalagmonis apud Donatum: A Deo meo propitio meus homo est. Item Persius: Diis iratis, genióque sinistro. Postremò prouerbium resipiunt in genere omnia illa: Iratis diis, Propitiis diis. Terent. Nescio, nisi deos iratos fuisse mihi satis scio, qui auscultauerim ei. Horat. in Sermonibus:

— Immeritúsque laborat
Iratis natus paries diis, atque poetis.
Idem rursum:
— Vertumnis quotquot sunt, natus iniquis.
Idem in Odis:
Diuis orte bonis optime Romule
Custos gentis abes. —
Homerus Iliad. ε.
— Θεός νύ τίς ἐστι κοτήεις. Id est,
— Deus quispiam iratus est.
Et Vergilius:
Diis equidem auspicibus reor, & Iunone secunda.

Eodem pertinent & hæc. Solus à Diis diligere Antipho: &, Dij nos respiciunt: &, Modò Iuppiter adsit: &, Si quem numina læua sinunt: &, Dexter adsit Apollo. atque id genus sexcenta passim apud poëtas obuia. Erit autem venustius, si ad speciem descenderis: vt, Hic scribit carmina, Musis, quotquot sunt, iratis. Canit irato Apolline. Eam causam egit ineptissimè, planéque irata Suadela. Marte sinistro pugnauimus. Neptuno propitio nauigabimus. Mercurio, opinor, irato, cum hoc veteratore sum pactus. Irata Venere dat operam liberis, de eo qui deformes filios progigneret. Inuita Minerua, qui parum feliciter artem exerceat.

Vel hosti miserandus.

Suidas huiusmodi verba ex autore quopiam citat: [Greek], id est, Vt iuxta prouerbium etiam miseraturus fuerit hostis, si præsentem vidisset hominis casum. Est autem hyperbole: nam hostis non facilè commouetur misericordia. Ita Vergil. in xij.

Vel Priamo miseranda manus. —
Item in secundo:
— Quis talia fando
Myrmidonum Dolopúmve, aut duri miles Vlyssi,
Temperet à lachrymis? —

Confine illi, Quod vel ipse probet Momus.

Mala vltrò adsunt.

Fertur & huiusmodi sententia in prouerbiorum Collectaneis [Greek], id est, Bona vix accedunt iis qui quærunt: mala vel non quærentibus obtingunt. Idem & vulgò dicunt idiotæ, neque tamen non verè: Mala vltrò adesse, vel inuocata. Et tamen passim vitiis nostris accersimus bellum, lites, morbos, quasi sua sponte parum adsit malorum.

Per medium anulum traharis oportet.

[Greek] id est, Per anulum trahendus es. In eum quadrabit, qui sit vehementer extenuato gracilíque corpore, seu morbo, seu cura, seu studio, seu qua alia re. Aristophanes in Pluto:

Διὰ δακτυλίου ἄρα τοί γ' ἂν ἑλκύσαις. Id est,
Itaque profectò per anulum me traxeris.

Verba sunt anus, volētis se videri usqueadeò maceratam atque exhaustam dolore, vt per anulū trahi posset. Equidem opinor adagium esse sumptum à lusu, quo ouum aceto maceratum per anulum trahitus. Cuius rei meminit Plin. lib. x. cap. lx. Magicum erat, aliquid per anulum traiicere. Nam cerebrum capræ per anulum aureum traiectum, prius quàm lac daretur infantibus, instillabatur contra comitiales, cæterósque infantium morbos: veluti testatur idem lib. xxviij. cap. x.

E tribus malis vnum.

[Greek], id est, Trium malorum vnum. Suidas prouerbium indicat apud Menandrum extitisse. Sumptū autem à Theramene, qui Suidam è tribus malis vnum indixerit, è quibus quod vellet eligeret. Vide & Aristophanes apud eundem Suidam in Triphaleto, [Greek]. id est, Ego enim à Theramene metui tria hæc. Quæ sint autē ea tria, quære in prouerbio, [Greek]. Id vsurpauit Alexander in Æpolis Aristi-

Aristides ait oraculum solere trahi obsignatum: quod qui solueret prius quàm fas esset, vnum è tribus malis illum manebat aut oculorũ orbatio, aut manus aut linguæ iactura. Sunt qui dicãt, iis qui sententia capitali dãnati fuissent, tria solere deferri, gladium laqueum, & aconitum.

Extrema extremorum mala.

Ἔσχατα ἐσχάτων κακά, id est, Extrema extremorũ mala acciderũt. In ipso schemate sita est prouerbij ratio, quemadmodum in initio operis admonuimus. Ad hanc formam pertinere videtur, quod apud Athenæũ lib. xv. scripsit Hipponax, κακῶν κακά, id est, malorum mala: pro summis malis. Item quod quidam Atticam, Ἑλλάδος Ἑλλάδα, id est, Græciæ Græciam dixit: quasi dicas, Græciæ florem. Quod genus sunt & illa, ἄρρητ' ἀρρήτων, &c. Hũc sermonis typum Græci videntur ab Hebræis mutuò sumpsisse, qui vehementiam & ἐπίτασιν eiusdem dictionis congeminatione significant. Quod genus est illud apud Hieremiam: Ficus bonas bonas, & ficus malas malas. Cùm valde bonas, & valde malas velit intelligi.

Ogygia mala.

Ὠγύγια κακά, id est, Ogygia mala. Rectè dicentur vel ingentia, vel antiqua. nam vtrunque Græcè significat Ogygium. Alij malunt ad Ogygium, primum Thebanæ ciuitatis principem referre. Huius filius Cadmus, ob filias suas in varias calamitates incidit. Quò respiciunt qui Ogygia mala, pro atrocissimis interpretantur. Huiusmodi fermè Suidas: nisi quod magis probat, vt Ogygia mala, vetusta dicantur. Cæterùm qui Ogygia vetera dicunt, illud sequuntur, quòd olim Bœotiorum ac Thebana regio, Ogygia dicta sit. Quin & omnis Attica olim hoc habuit nominis, sicuti testatur Stephanus. Est & insula peruetusta dicta Ogygia, in quam Vlysses naufragus emersisse fingitur ab Homero. Vnde vox iam obsoleta velut in iocum prouerbialem abiit. Nec in figura sita est huius prouerbij ratio, sed in nouitate vocis: vt in operis huius initio monuimus. Consimili ratione, nec sine prouerbij specie, Græci priscos ac peruetustos, ὠγυγίους & ἀγυγίους appellant, à prisco quopiam deo, & multis iam seculis obsoleto. Huiusmodi propemodum de Ogygiis Suidas & Stephanus.

Diolygium malum.

Διολύγιον κακόν, id est, Ingens malum: ipsa loquendi figura prouerbialis est. Vtitur hoc adagio Plato in Theæteto: οὐ μακρὰ ἄλλως διολύγιος φλυαρία. id est, Haud lõga quidem ac diolygia nugacitas. Apud Suidam referuntur hæc ex autore quopiam, Damascio opinor, ἦ δοκεῖ διολύγιος φλυαρία [illegible], id est, Nónne hæc vel maxima nugamenta videbuntur? Sanè videbuntur, & quidem meritò. Non iuxta deliramenta, quæ vocant aniculiarum, sed vltra maximas nugas. Chrysostomus aduersus Iudæos oratione prima ait, μέγα διολύγιον ἀνολολύζοντες: id est, clarè iubilantes, vt vox procul queat exaudiri. Loquitur de pastoribus, viso lupo inter se vociferantibus. Vocis originem bifariam indicant, διολύγιον, quasi δι' ὅλου ἰόν, quòd clamor nusquam non penetret: & διολύγιον, quasi διολλύον, id est, perdens & exitium adferens. Dicitur autem prouerbium de eo, qui malo quopiam ingenti ac diuturno tenetur.

Labore laboriosus.

Πόνῳ πονηρός, id est, Labore laboriosus. Ipsa figura hyperbolen habet laboris immodici. Refertur à Suida prouerbij titulo. Hac forma Theophilus apud Athenæum libro decimotertio, dixit de insigniter formosa & procera, κάλλει καλὴν, μεγέθει μεγάλην, τέχνῃ τεχνικήν, quasi dicas, forma formosam, magnitudine magnam, arte artificem, siue sapientia sapientiam. Similis tropus est apud Hebræos, quoties vel exaggerant vel asseuerant: Miserans miserabor, Laboraui laborans. Extat autem apud Aristophanem in Lysistrata. Subest autem & iocus ob amphibologiam vocis, πονηρὸς enim Græcis vt laboriosum ac miserum, ita significat & malum astutúmque.

Lemnium malum.

Λήμνιον κακόν, id est, Lemnium malum, de malis immensis ac miserandis. Historia, vnde natum adagium, variè narratur: neque magni refert, eam anxiè persequi. Herodotus in Eratone, & prouerbij & historiæ meminit in hãc fermè sententiam: Pelasgi ex Attica per vim expulsi, Lemnon incolebant. Huius iniuriæ cùm pœnas de Atticis sumere cuperent, probéque cognitos haberet dies festos, ac ceremonias illorum, collocatis insidiis, vxores Atheniensium abduxerunt, cùm Mineruæ sacra facerent in Braurone: hisque in Lemnum nauigio asportatis, concubinarum vice sunt abusi. Cæterùm mulieres cùm plurimos liberos parerent, omnes & Atticis moribus instituerunt, & Atticè loqui docuerunt. Ita factum est, vt nec miscere connugia cũ puellis Pelasgicis vellent, & si quando Pelasgus quempiam pulsare conaretur, omnes conglobati Attici, huic suppetias ferrent. Breuiter adeò inualescebat pubes Attica, vt plerisque in rebus priores tenere videretur. quare visum est Pelasgis, vt filios ex Atticis mulieribus susceptos trucidarent. Idque perfecerũt, occisis vnà & matribus: deinde sterilitate, orbitate, pestilentia, reliquisque plurimis adacti malis, Delphicum oraculum consuluerũt, qua via calamitatibus leuari possent. Hinc igitur ait, per omnem Græciam increbuisse prouerbium, vt ingentia miserandáque mala, Lemnia dicerentur. Partim igitur hinc natum adagium putat, partim illinc, quòd aliquando Lemniæ mulieres graueolentia maritorum offensæ, eos vniuersos sustulerũt, auxilio Thoantis. Cuius rei meminit & Euripides in Hecuba:

> Καὶ Λῆμνον ἄρδην ἀρσένων ἐξῴκισαν.
>
> Id est:
>
> Marésque Lemno sustulère fœminæ
> Funditus. —

Item Seneca in Agamemnone:

> Et scelere Lemnon nobilem.

Magnetum mala.

Μαγνήτων κακά, id est, Magnetum mala. De malis ingentibus dictum videtur, aut iis quæ in autores suos recidũt. Cum Termeriis enim malis Magnetum mala coniunguntur, in his verbis, quæ citra autoris nomen referuntur apud Suidam, κἂν τὰ Μαγνήτων κακά, κἂν τὰ Τερμέρια, κἂν τὴν ὅλην ἐκφήσωμαι τὴν τραγῳδίαν. id est: Nec si Magnetũ mala, nec si Termerium, nec si totãm in summa tragœdiam eloquar. Quanquam in Suida legendum suspicor, τὰ Τερμέρια, id est, mala Termeriorum. de quibus aliàs nobis dictum est. Sumptum apparet ab historia, quæ de Magnetibus afflictis meminerit, in quæ feruntur incidisse, violato numine quopiam. Strabo Geographiæ lib. xiiij. Magnetas commemorat olim opibus florentes, à Treribus gente Cimmerica funditus fuisse sublatos: anno deinde proximo à Milesiis locum fuisse occupatum: subindicans prouerbium ex Archilocho sumptum esse, qui meminerit de Magnetum malis.

Malis mala succedunt.

In eum, qui variis exercetur incommoditatibus fortunæ, nunc morbo, nunc rapinis, nunc aliis atque aliis malis, conueniet illud ex eodem libro:

> Ἄλλοτε μέν τε Νότος Βορέῃ προβάλεσκε φέρεσθαι,
> Ἄλλοτε δ' αὖτ' Εὖρος Ζεφύρῳ εἴξασκε διώκειν.
>
> Id est:
>
> Tradebat notus hunc boreæ quandoque vehendum.
> Nunc rursum zephyro iactandum tradidit eurus.

Ausonius in Epigrammate eleganter dixit, Catenatos labores, quòd negocium ex negocio seritur. Cui contrarium est quod ait Pindarus Olymp. viij. ἐσλὰ δ' ἐπ' ἐσλοῖς ἔργα θέλοι δίδωμι. Optat vt Iupiter velit illi benefacta be nefactis cumulare.

Tænarium malum.

Ταινάριον κακόν, id est, Tænariũ malum. Si quid crudelius sæuitũ esset in famulos, Tænariũ malũ vocabãt: propterea quòd olim Lacedæmonij captiuos, qui in Tænarum confugerant reductos capitis affecerunt supplicio. Est autem hoc loco Tænarius, oppidum quoddam Laconicæ, cuius incolæ Tenaritæ vocentur, & eiusdem regionis pro-

montorium, in quo spelunca, per quam aditus erat ad inferos.

Tam perit, quàm extrema faba.

Festus Pompeius ostendit prouerbio dici solere, Tam perit, quàm extrema faba: propterea quòd extremæ fabæ plerunque aut proterantur, aut decerpantur à prætereuntibus. Quadrabit igitur in hominem, seu rem omnibus omnium iniuriis expositã. Velut si quis dicat theologiam tam perire, quàm extremam fabam, quòd passim ab indoctissimis tractata corrumpatur.

Viuus, vidénsque

Quod in Eunucho dixit Terentius, Viuus, vidénsque pereo: id M. Tullius indicat prouerbiali figura dictum esse. Sic enim scribit in oratione pro P. Sextio: Ille Cyprius miser, qui semper socius, semper amicus fuit, de quo nulla vnquam suscipio durior ad senatum, aut imperatores nostros allata est, viuus, vt aiunt, & videns est cum victu suo ac vestitu publicatus. Vsurpat aliquot locis & D. Hieronymus. Quin & illud quoque, Cum victu suo ac vestitu, prouerbium sapit.

Ilias malorum.

Ἰλιὰς κακῶν, id est, Ilias malorum. De calamitatibus maximis simul & plurimis: propterea quòd in Iliade Homerica nullum mali genus non recensetur. Vnde ex hac docti putant tragœdiarum argumenta fuisse sumpta, sicut ex Odyssea comœdiarum. Est autem opus verbosum, vigintiquatuor voluminibus vix absolutũ. Vnde & quamuis orationem plus satis prolixam, Iliade longiorem vocant. vt Æschynes aduersus Demosthenem: ἔδωκε ἢ εἶπεν δ' ἐδωκεν ἀναγνῶσαι ψήφισμα τῷ γραμματεῖ, μακρότερον μὲν τῆς ἰλιάδος, κενότερον δὲ τῶν λόγων οὓς εἴωθε λέγειν. id est, His dictis decretum scribæ legendum tradit, prolixius quidem Iliade, vanius autem verbis iis quæ dicere consueuit. Eustathius inuertit adagionem ad hunc modum: καὶ παροιμία μὲν τις κακῶν ἰλιάδα φησίν, αὕτη δὲ καλοῦ παντὸς ἰλιάς, id est: Iliadem malorum prouerbium ait, at hæc omnium bonorum Ilias. Synesius in epistola quadam ad fratrem: καὶ ὅλως κακῶν ἡ ἰλιὰς ἐπιστεφεν τὴν πόλιν ἡμῶν. id est, In summa malorum Ilias circunstetit vrbem nostram. Plutarch. in præceptis coniugalibus: ὁ ἢ ἐκείνων γάμος ἰλιάδα κακῶν Ἕλλησι καὶ βαρβάροις ἐποίησε. id est: At illorum nuptiæ Iliada malorum Græcis ac barbaris inuexerunt. Loquitur enim de coniugio Paridis & Helenæ, quod inæstimabilium malorum fuit causa. Vtitur & M. Tullius in epistolis ad Atticum: Tanta malorum impendet Ilias.

Lerna malorum.

Λέρνη κακῶν, id est, Lerna malorum: de malis item plurimis, simul in vnum congestis & accumulatis. Paroemiã Strabo commemorat, libro Geographiæ octauo, scribẽs, Lernam lacum fuisse quempiam, Argiuorũ ac Mycenæorum agro communem: in quem cùm passim ab omnibus purgamenta deportarentur, vulgò natum prouerbium, λέρνη κακῶν: id est, Lerna malorum. In hoc lacu poetæ fingunt hydram illam septem capitum constitisse, quam Hercules igni Græco confecerit. Eam autem hydram Hesiodus scribit, ex echidna & Typhaone prognatam, alitam à Iunone, nimirum in odium Herculis. Zenodotus ait locum quempiam fuisse in Argolico, in quem cùm omne sordium genus promiscuè conicerent, fœtidas inde ac pestilentes nebulas solitas exhalari. Quanquam rectius autumat, vt adagium ad Danaidum fabulam referatur. Nam ferũt Danaum quinquaginta iuuenes, Ægypti filios, quibus totidem filias suas collocârat, omnes eadem nocte trucidasse, atque horum capita in eum locum fuisse congesta. Hinc ortum esse prouerbium. Neque verò negat fieri potuisse, vt contumeliæ causa in eundem locum, in quo capita composuerat, iusserit & purgamenta comportari. Itaque quoties hominem significamus vehementer infamem, atque omni turpitudinis genere contaminatum, aut cœtum hominum pestilentium, quasique sentinam & colluuiem facinorosorum, rectè dicemus, λέρνη κακῶν, id est, Lernam malorum. Apud Hesychium Cratinus comicus theatrum quod ex varia mixtaque hominum colluuie constaret, λέρνην θεατῶν appellauit.

Mare malorum.

Κακῶν θάλασσα, id est, Mare malorum: dici solitum de calamitatibus immensis & omnigenis. Inde sumptum, quòd mare res quædam est infinita, vel quòd infinitis ærumnis abundant qui in eo versantur. Euripides in Hippolyto Stephanophoro:

> Κακῶν δ' ὁ τλήμων πέλαγος εἰσορῶ,
> Τοσοῦτον ὥστε μήποτ' ἐκνεῦσαι πάλιν.

hoc est:

> Tantum malorum pelagus aspicio miser,
> Vnde enatandi nulla spes alluceat.

Plautus in Asinaria, meretricem & lęnam mare vocat, tanquam omnium autores calamitatum. Mare, inquit, non est mare: vos estis mare acerrimum. Æschylus in Supplicibus:

> Κακῶν δὲ πλῆθος ποταμὸς ὣς ἐπέρχεται,
> Ἄτης δ' ἄβυσσον πέλαγος οὐ μάλ' εὔπορον.

Id est:

> Agmen malorum fluminis ritu ingruit,
> Velutque pelagus altum, ita vt fundo vacet,
> Nec sine periclo nauigetur maximo.

Quin & sacræ literæ vim inexhaustam rei cuiuspiam significantes, abyssum appellant. Itidem diuus Chrysostomus περὶ τῆς ἱερωσύνης libro sexto: ἴδε, inquit, τὴν ἄβυσσον τῶν πόνων, Vide, inquit, laborum immensum pelagus.

Thesaurus malorum.

Θησαυρὸς κακῶν, id est, Malorum thesaurus. Ad eundem modum inuenitur cùm alibi, tum apud Euripidem in Ione:

> Οἴ μοι, μέγας θησαυρὸς ὡς ἀνοίγνυται
> Κακῶν.

Id est:

> Me miseram, vt ingens panditur thesaurus, ac
> Penus malorum.

Extat inter Græcanicas sententias huiusmodi senarius:

> Θησαυρός ἐστι τῶν κακῶν κακὴ γυνή.

Id est:

> Thesaurus est mulier malorum, si mala est.

Vsurpauit adagium Plaut. in Merc. Tu quidem thesaurum huc apportasti mali. Vnde est & illud crebrius in arcanis literis, Theusaurisant sibi malum: id est, colligunt, accersunt, quasique reponunt. Siquidem thesaurum propriè vocamus, rerum vtilium vim pariter reconditarum.

Semper Ilio mala.

Ἀεὶ ἰλίῳ κακά, id est, Semper Ilio mala. De vehementer calamitosis & afflictis. Troianorum excidium poetis multa tragœdiarum argumenta ministrauit: atque hinc prouerbium. Refertur ab Eustathio in quartum Iliados librum. Stratonicus rogatus, cur nollet apud Ilienses viuere: respondit, ἀεὶ ἰλίῳ κακά. id est, Semper Ilio mala. Autor Athenæus lib. Dipnosophistarum octauo. Quanquam is locus non vacat mendo.

Sybaritica calamitas.

Συβαριτικὴ συμφορά, id est, Sybaritica clades. Stephanus tanquam prouerbium notauit. Porrò quemadmodum Sybaritæ perierint, idem narrat in hunc modum. Oraculum huiusmodi acceperant:

> Εὐδαίμων συβαρῖτα, πανολβιε αἰεν, σὺ μὲν αἰεὶ
> Ἐν θαλίῃσι θεῶν τιμῶν γένος αἰὲν ἑοντα.
> Εὖτ' ἂν δὴ πρότερον θνητὸν θεοῖο σεβίζῃ,
> Τήνικα σοι πόλεμος τε καὶ ἐμφύλιος στάσις ἥξει.

Id est:

> Felix omninò felix Sybarita futurus,
> Dum rebus lætis venerabere numina diuûm.
> At simul atque illis mortalis homo anteferetur.
> Tum veniet bellúmque tibi atque domestica turba.

Euenit deinde vt Sybarita quispiam seruum loris cæderet in agro, qui quum ad numinis aram confugisset, nihilominus persequente domino cædebatur. Quod vbi vidit sibi nihil profuisse numinis reuerentiam, protinus ad monimentum patris herilis confugit: atque ibi demum religione commotus herus destitit à cædendo. Itaque, iuxta

Dei

Dei responsum, à Crotoniatis euersi sunt Sybaritæ. Ælius Lampridius in vita Heliogabali, scribit eos eodem anno periisse, quo missum ex oleo & garo reperissent: quem ob id Sybariticum vocabant, vt modò diximus. Cæterùm de Sybaritarum luxu, déque calamitate, permulta retulit Athenæus lib. xij. si cui hæc non satisfaciunt. Quadrabit adagium in eos, qui neglectu deorum, aut ob intemperantem luxum subuertuntur.

Alio relinquente fluctu, alius excepit.

Aristides in Themistocle, [Greek] id est, Themistoclé posteriora semper maiora prioribus excipiebant, atque illud, quod prouerbio dicitur, illi accidit. Nam hæc illum reliquit vnda, illa verò excepit, donec per tricymias victor euasisset. Videtur autem versus fuisse prouerbialis, quem Aristides ad vsum suæ sententiæ nonnihil detorserit. Legetur integrè ad hunc modum, [Greek] id est: Hæc me reliquit vnda, at illa corripit. Sumpta metaphora à periculosè nauigantibus qui semper post vnius impulsum fluctus, alium expectant, succedétibus inuicem procellis. Atque etiam numerant vndarum insultus, periclitantes nautæ. Nam decimam quamque maximè formidant, quam veteres decumanam appellabant. Græci grauissimas illas procellas, τρικυμίας vocant. Nec inconcinnè deflectetur ad incursus malorum, cùm (vt ferè fit) calamitas calamitati succedit, iuxta prouerbialem illum versiculum:

Fortuna obesse nulli contenta est semel.

Cyrbes malorum.

Κύρβεις κακῶν, id est, Cyrbes malorum. De vehementer improbis, & omni facinorum genere cótaminatis. Apud Athenienses tabulæ quædam erant quadræ, in quibus leges descriptæ proponebantur, præterea variç delinquentium pœnæ. Has illi κύρβεις appellant, apud Lucianum ἄξονες dicuntur. Nó dissimile est illi quod alibi retulimus, Ἰλιὰς κακῶν: id est, Ilias malorum. Simili figura apud Athenæum libro nono, dixit Antiphanes opinor: [Greek] id est: Et hic malorum mihi catinus extitit. Solent enim in eodem disco varia eduliorum genera opponi, sed quç voluptatem adferant. quo gratior est tropus, deflectens in contrarium, quasi dicas, Ilias bonorum.

Malorum panegyris.

Κακῶν πανήγυρις, id est, Malorum panegyris. De malis agminatim ingruentibus, & inuicem sibi succedentibus. Panegyris enim apud Græcos dicebatur solennis ille populi conuentus, ad ludos festos celebrandos: voce hinc composita, quòd festis diebus vniuersi conuenirent. Pisides apud Suidam:

[Greek]
[Greek]

Id est:

Omneis simul malorum vt in panegyre,
Alios tenebat aliud infortunium.

Homerus Iliados τ.

[Greek]

Id est.

Tristitia perpetuò vt mihi tristibus excipiuntur.

Hipponax apud Athenæum libro xv.

[Greek]

Claudicat carmen: sed rectà incedet, si tollas καὶ vel τοῦ & pro κίδ legas κνῶ. Ausonius in carmine non eleganter appellat Catenatos labores quòd molestia molestiam excipiat in vita mortalium.

Per tenebras, quæ apud quercum.

Τὸ παρὰ δρυῒ σκότος, id est, Per tenebras, quæ apud quercum: de ingenti ac fatali calamitate dicebatur. Zenodotus Aristotelem citat autorem, in politia Samiorum, Prienensium plurimos à Milesiis occisos fuisse iuxta locum, cui nomen Quercus. Vnde receptum, vt Prienésium mulieres, eius calamitatis memores, per tenebras, quæ circa quercum essent, iurarent. Huius historiæ simul & adagij meminit & Plutarchus in Problematis ad hanc fermè sentétiam. Cùm bellum esset inter Prienenses & Samios, initiò mediocribus damnis inuicem sese afficiebát. deinde iusto prælio commisso, mille Samij à Prienensibus occisi sunt. Septimo pòst anno congressi cum Milesiis, ... mos quosque ciuium, ac nobilissimos ... amiserunt. Quo tempore Bias ille sapiens Sam... nensibus orator missus, egregiá laudem adeptus e... eam itaque calamitatem atrocem ac miserandam, Prienensium fœminæ per tenebras quæ circa quercum era..., obtestari ac deierare cœperunt, quòd liberos, parentes, maritos, charissima quçque pignora eo loco perdidissent.

Grauiora Sambico patitur.

Δεινότερα σαμβίκου πάσχει, id est, Atrociora Sambico patitur. In eos qui cruciatib. exquisitis torquentur, aut quibus insignia mala accidunt. Prouerbium Plutarch. refert in Probl. Græcanicis, atque huiusmodi quandam adfert causam. Sábicus quispiam Eleus vnà cum sociis aliquot, non paucas apud Olympia æreas statuas concidit, vendiditque. Deinde maiora etiam ausus, Dianæ præsidis templum diripuit. Est enim illius in Elide templum, quod Aristarcheum nominant. At ille mox comprehensus, dum socios prodere recusat, annum perpetuum exquisitis cruciatibus dilaceratus est, inter quos etiam animam efflauit. Atque hinc vulgò nata parœmia.

Malo asino vehitur.

Quibus res sunt parum secundæ, mala asella vehi dicuntur, [Greek] Suidas ceu prouerbiale refert, in dictione πονηρός. Felices enim eximiis equis insidere gaudent, quo celerius perueniant eò quò volunt. nec inscitè iacietur in hominem parum feliciter coniugatum.

Quæ ex antiqua.

Τὸ ἐκ παλαιᾶς, id est. Quæ ex antiqua. subaudiendum, Tyro. Perinde valet, quasi dicas summam molestiam, extremúmque malum. Tyrum enim, quæ cognominata est vetus, dictione composita παλαίτυρος, Alexáder expugnatam, & in insula comportatis aggeribus redditam continentem, crudeliter tractauit, plurimísque affecit incommodis: vnde prouerbium, τὰ ἐκ παλαιᾶς. Quo significabát tantum malorum, quátum antiqua Tyrus pertulisset. Recensetur & in Plutarchi Collectaneis, atque item Zenodoti. Historia est apud Q. Curtium.

Miserior monomachis.

Non caret prouerbij specie, quod ex Posidippo Comico refert Athenæus lib. iiij. τῶν μονομαχούντων ἀθλιώτερος, id est, Miserior his qui monomachiam exercent. Nam hi durissima lege cómittuntur, vt aut alter aut vterque pereat. Carmen sic habet:

[Greek]
Τῶν μονομαχούντων ἐσμὲν ἀθλιώτεροι.

Id est:

Vidit mali nil, nauigandi qui est rudis.
Ipsis monomachis miseriores nos sumus.

Hos Latini vocabant gladiatores. quo spectaculo quum nihil possit immanius esse, tamé olim Romanis erat in deliciis. Lepidius fiet, si transferatur ad contentionem cum homine improbissimo susceptam, quasi pugnam dicas gladiatoriam.

Cuiusmodi portento me inuoluit fortuna.

Οἵῳ μ' ὁ δαίμων τέρατι συγκαθεῖρξεν. Id est:

Monstro cui fortuna me implicauit.

Trimeter est Catalecticus. Dici conueniet, vbi negocium incidit cum homine moroso, difficilique, cum quo non queas viuere, nec à quo te possis extricare. Carmen sumptum ex tragœdia Philoxeni poetæ, apud quem Vlysses inclusus in antro Cyclopis, hoc modo loquitur:

Οἵῳ μ' ὁ δαίμων τέρατι συγκαθεῖρξεν.

Refertur à Zenodoto.

My sortitus es.

Ἔλαχες τὸ μ, id est, M litera tibi sorte obtigit. Ænigma in stultos. Nam Græcè μωροὶ hanc initialem habét. Cùm ali-

est Cilicium exitium, quod alibi retulimus. Meminimus huius adagij superius in Cyrnia terra.

Argi collis.

Ἄργου λόφος, id est, Argi collis. Vbi quis ingentibus malis esset implicitus. Potest accommodari vel ad locum, vel ad negocium variis obnoxium calamitatibus. Natum aiũt à colle quodam, cui cognomen Argi, frequentibus homicidiis ac latrociniis infami.

Archidamicum bellum.

Ἀρχιδάμιος πόλεμος, id est, Archidamicum bellũ. De bello sæuo crudelique dicebatur: epitheto sumpto ab Archidamo duce Lacedæmoniorum, qui maximis copiis impressionem fecerit in Atticam, eámque decem annis diuexárit. Grauissimam autem noxam inflixit Acharnensibus, succisis omnibus arboribus: vt testatur & Synesius in Encomio Caluicij. Proinde cùm funditùs tollentur omnia, bellum Archidamicum dicebatur. Meminit adagionis & Demosthenicarũ dictionum interpres, indicans extitisse apud Lysiam Archidami sæuitiam. memorat & Pausanias in Laconicis.

Ægypti nuptiæ.

Αἰγύπτου γάμος, id est, Ægypti nuptiæ, inauspicatæ & infelices dicebantur. Sumptum à notissima fabula Ægypti, qui filios quinquaginta, totidem fratris filiabus maritos dedit. At hi præter vnum omnes à sponsis iugulati sunt. Torqueri poterit in simulatam amicitiam, aut in munus honoris gratia datum in speciem: quum reuerà quæratur pernicies ei cui datur. Ita nonnunquam ex affinitatibus aut fœderibus principum atrocia nascuntur exitia.

Militauit cum Erasinade.

Ἐστράτευσαι μετ᾽ Ἐρασινάδου, id est, Militauit cum Erasinade. Vulgò per iocum dicebatur de his quibus res vndiquaque malè procederent. Erasinades dux quidam Arginusam obsederat. Infeliciter autem pugnatum est, ad internecionem extinctis cùm aliis quotquot resistebāt, inter quos erant Thrasyllus & Pericles, tum ipso duce. Huius Erasinadæ malis & illud accessit, quòd accusatus est, quòd pecunias Hellesponticas furatus esset. Huiusmodi fermè Suidas.

Excubias agere in Naupacto.

Φρουρήσεις ἐν Ναυπάκτῳ, id est, Excubare Naupacti. Achiui capta Naupacto, Pausaniam excubiis custodiæque præfectum interfecerunt, authore Theopompo. Vnde res in iocum vulgi videtur abiisse, aduersus eos qui pereunt ignauia sua, aut qui munus odiosum ac plenum discriminis administrant. Refertur à Zenodoto. Suidas effert ad hunc modum, φρουρήσεις ἐν Ναυπάκτῳ, id est, Excubias Naupacti. Is adfert & aliam adagionis originem. Quum iis, qui Naupactum præsidio tuebantur, perpusillum salarij penderetur, atque illi plurima quæ ad rem pertinebāt, emerent, militari ioco iactatum est, vt apparet, in eos qui frustra sudarēt, quósque sua spes frustraretur. Naupactus autem Ætoliæ ciuitas, quam tum Philippus obtinebat, à compingendis nauibus dicta, quòd illic Heraclidæ primùm nauim extruxerint.

Lemnia manu.

Λημνία χειρί, id est, Lemnia manu, dictum est pro eo quod est, nefaria, impia, crudeli. Natum ab historia prouerbium, quam aliàs retulimus in Lemnio malo.

Lepus apparens, infortunatum facit iter.

Φανεὶς ὁ λαγὼς δυστυχῆ ποιεῖ τρίβον.

Id est:

Inauspicatum iter obuius facit lepus.

Vulgò creditum etiam his temporibus, occursum leporis omen esse parum felix, iter ingressis. Torqueri potest ad interuentum cuiuspiam, qui videatur incommodum aliquod allaturus. Meminit Suidas.

Minxit in patrios cineres.

Qui intemperiis ageretur, cuique cuncta cederent infeliciter, in patrios cineres minxisse dicebatur. Antiquitus enim paterni sepulchri summa fuit religio. Quod liquet ex Thamyridis fabula, quam alibi retulimus. Proinde qui monumentum patris violasset, huic sicut & parricidis, Erynnes furias vltrices immittebant, neque quicquam prosperè succedebat. Horatius in Arte poetica:

> Nec satis apparet, cùm versus factitet, vtrum
> Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
> Mouerit incestus, certè furit.—

Rupta ancora.

Κράδης ῥαγείσης, id est, Rupta crada. Dicebatur de his, qui repentè tanquam magnum quiddam facturi prodissent: deinde falsa omnium expectatione turpiter & indecorè se gessissent in negocio. Translatum à tragœdiarum histrionibus: qui, si quando numen inducendum est, derepentè machinis quibusdam sublati, in summa scena apparere consueuerunt, velut in aere pendentes, hamo quopiam à tergo in cingulum affixo suspensi. Nam his nonnunquam eueniebat, vt fortè fortunà rupta ancora qua sustinebantur, deciderent, non sine magno spectatorum risu, suóque tum malo, tum dedecore. Porrò crada hoc loco non ficulnum ramum indicat, quemadmodum aliàs: sed vncum illud æs, quo vincti tenebantur actores in machina. Iulius Pollux lib. iiij. cap. xix. docet, κράδην appellari solitum in comœdia, quod in tragœdiis dicebatur μηχανὴ. fuisse verò non dissimile ficui: siquidem Attici ficum arborem κράδην vocant. Quanquam quarumlibet arborum rami nonnunquam cradæ dicuntur.

Commune naufragium.

Κοινὸν ναυάγιον τοῖς πᾶσι παραμύθιον, id est, Commune naufragium, omnibus solatium. Multò facilius fertur malum quod nobis est cum omnibus, aut cum multis commune. Quin & hodie iactatur inter Scholasticos, Miserum est solatium habere calamitatis socium.

Obedientia felicitatis mater.

Æschylus in ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις:

> Πειθαρχία γάρ ἐστι τῆς εὐπραξίας
> Μήτηρ, γυνὴ σωτῆρος, ὧδ᾽ ἔχει λόγος.

Id est:

> Felicitatis mater obedientia,
> Coniúnxque vt aiunt sospitatoris Iouis.

Fingit poeta Iouem sospitatorem, cuius beneficio contingat salus: huic esse vxorem, cui nomen πειθαρχία. id sonat obedientiam, sed propriè qua paremus magistratibus ac principibus ex horum coniugio natam esse filiam, cui nomen εὐπραξία, id est, felicitas. Principis est, consulere saluti ciuium. Id conatur bonis & æquis legibus. Populi est, his obtemperare, si velit esse felix. Sed vtinam non essent Ioues ὀλέθριοι, quib. vxor esset ἀπραξία, & filia δυστυχία.

Ex Append. Erasmi.

Niger.

Vt alba pro felicibus, ita atra & nigra pro malis & infamibus ponebant. Cic. nec minus niger, nec minus confidens, quàm ille Terentianus Phormio. Item Horat. Sermon. j.

> — Commissa tacere
> Qui nequit, hic niger est, hunc tu Romane caueto.

Vide alibi, Albus an ater sit.

Magis, quàm Sol Heracliti, extingui.

Μᾶλλον τοῦ Ἡρακλειτείου ἡλίου ἀποσβέννυσθαι, De iis, qui deficiunt in re aliqua incipienda, sine vlla spe reparationis. Plat. Horat. Dicebat Heraclitus, Solem scaphæ instar habere, eiúsque lumen deficere, quoties cauum ad superiora vertitur, sed rursum fieri lucidum, quoties inuertitur.

IVNII. Malorum omnium pedem habet.

Πάντων κακῶν τὸν πόδα ἔχειν, id est, Malorum omnium pedem habere, non sine prouerbij specie dicitur, qui infortuniis pressus, & calamitatibus subiacet maximis. Citatur ab Hephæstione Alexandrino in Enchiridio versus Ionicus Alcæi poetæ non semel iste:

> Ἐμὲ δειλάν, ἐμὲ πασᾶν κακοτάτων πέδ᾽ ἔχοισαν.

hoc est:

> Me miseram, me ærumnarum omnium pedem habentem.

Sumpta videtur metaphora à pede, fune nautico, quo veli pars inferior ad proram & puppim religatur, vt annotat Eustathius, vel à pede imo montis: sic enim radices imæ montis & funes πόδες Græcè vocantur.

Grauiora quàm ab Archidamo Athenienses.

Synesius in Caluitij encomio: τότε δὴ χαλεπώτερα πάσχειν ᾤμην ἢ ὑπ᾽ Ἀρχιδάμου πεπόνθασιν ἐκκοπέντων Ἀχαρνέων τῶν δενδρῶν. id est, Grauiora tunc pati me rebar, quàm sub Archidamo perpessi fuerint Athenienses, succisis Acharnensium arbustis. Archidamus Agesilai filius Lacedæmoniorum rex, grauissimè attriuit Athenienses, præter reliquam vastitatem succisis eorum viribus, quas nobilissimas Acharnæ Atheniensium pagus proferunt.

Priamisare.

Πριαμωθῆναι prouerbiali schemate dicebatur, qui sibi eradi pilos faciebat, quasi Priamum imitaretur, qui in Tragœdiis ξυρίας, hoc est, eraso nouacula capillitio ob interfecti Hectoris filij sui mœrorem introducitur. Veteres in funere aut luctu præpediti non tondere modò cæsariem, sed insuper etiam radendo abolere consueuerant. Refertur ab Eustathio Iliados vltimo, & item in Suidæ lexico, & ab Hesychio.

Ad genua venire.

Ad genua venire, prouerbiali specie vsurpauit Procopius, pro pessum ire & succumbere, loquens de Almandaro Persa, singularis in re bellica prudentię duce, lib. 1. belli Persici: Nam annis quinquaginta res Romanas ad genua venire compulit. Græcè dici posset: τὰ τῶν ῥωμαίων γονυκλινῆ ἐποίησε, vel ita, εἰς γόνυ κατέβαλεν. Sic enim Herodotus vsurpauit, ἐς γόνυ βάλλειν, pro deiicere & pessundare, in Erato, his verbis, μετὰ δὲ ταῦτα ἡ ναυμαχίη ὑπολαβοῦσα ἐς γόνυ τὴν πόλιν ἔβαλε. id est, Post hæc insecutum naualle prælium ciuitatem ad genua deiecit. Chorus apud Æschylum in Persis, ἁ δὲ γᾶ Ἀσὶς αἰνῶς ἐπὶ γόνυ κέκλιται. id est: Asia grauiter ad genua depressa est.

Aduerso æstu.

Ἀνὰ ῥοῦν χωρεῖν, id est, Aduerso æstu succedere: adagium est planè diuersum ab illo, κατὰ ῥοῦν φέρεσθαι, id est, Secundo vel prono æstu ferri: quod de iis effertur, quibus prosperè in vita cuncta eueniunt, à metaphora decurrentis aquæ, non stantis æqualitate superficiei: illud verò de his dicitur, qui ex amplissimis fortunis deiecti ad egestatem rediguntur. Citatur ab Eustathio Odysseæ ξ. Ita Plautus in Asinaria: Quàm magis te in altum capessis, tam æstus te in portum refert. Altero vsus est Aristides. ibi, ἀλλὰ γάρ με χωλεύω ὥσπερ κατὰ ῥοῦν ὑπὸ τοῦ λόγου φερόμενος. id est, Impetus orationis veluti prono æstu me abripuit.

Mariandynus tibicen.

Μαριανδυνὸς θρηνητὴς, id est, Mariandynus tibicen aut præcentor, dicitur luctuosi carminis cantor, qui flebiles modos insonat. Neque absurdè poetastrum inamœni atque indocti carminis scriptorem, μαριανδυνὸν θρηνητὴν dixeris, consimili ratione, qua ineptam orationem, Caricam Musam & καρικὸν αὔλημα. Citatur nominatim prouerbij vice ab Eustathio in Dionysianis commentariis: ἰστέον ὅτι ηὐλίαζον τοῖς μαριανδυνοῖς θρῆνοι αὐλητικοὶ, καὶ ἡ παροιμία δηλοῖ, μαριανδυνοῦ μνημονεύουσα θρηνητῆρος. id est, Sciendum, apud Mariandynos frequentes fuisse tibicines lugubria concinentes, quod & prouerbio indicatur, in in quo fit mẽtio Mariandyni eiulatoris. Chorus apud Æschylum in Persis, Xerxi reduci, potest deletas ingenti strage à Græcis Persarum copias, loco gratulatorij carminis accẽturum se dicit lugubre Mariandyni tibicinis carmen, his versibus:

> Πέμψω τοι πάλιν κακοφατίδα βοὰν,
> Κακομελέτητον ἰὰν Μαριανδυνοῦ θρηνητῆρος
> Πέμψω.—

Id est:

> Excipiam reditum tuum clamore incondito,
> Et malè concinno Mariandyni tibicinis vlulatu te
> Prosequar. —

Quo Æschyli versu vti licebit apud eum, qui pro expectato læto nuncio, aduersa omnia & tristia apportat. Mariandyni gens est Pontica, Paphlagoniæ contermina, nomen habens à Mariandyno Æolensi, vt Stephanus indicat. Æschyli interpres ex Callistrato annotat, Tytium binos habuisse liberos, Priolaum & Mariandynum, qui in venatu perierit, insignem artificem lugubris concentus, qui flebiles tibiis modos adaptarit: suámque autem docuerit Hiagnin Marsiæ tibicinis patrem (quem Marsum nominat Eustathius) & addit, eam gentem ad sua vsque tempora, in æstiuis caloribus flebilibus numeris authorem suum Mariandynum prosequi. Apollonij Rhodij scholiastes annotat, Mariandynum Phinei filium fuisse ex Idæa Dardani, ab aliis Cimmerij creditum fuisse filiũ. Quin & Mariandynas tibias aptissimas esse luctui, idem scribit, & consentit in gentis peritia Hesychius: huc referri & vulgatum illud:

> Αὐλεῖ μαριανδυνοῖς καλάμοις κρούων ἰαστί.

Id est:

> Spirat Mariandynis calamis Ionicos modos sonans.

Potest autem prouerbialis iste versus anapæsticus torqueri in hominem secum discordem, velut qui inter læta tristes fabulas commemorat, aut lugubre carmen condit. Nam vt Mariãdynæ tibiæ næniis funebribus dicatæ sunt, ita Ionici modi amoribus, deliciis, lasciuiæque seruiunt. Citatur in Æschyli Græcis commentariis, quos quàm nitidissimos ex corruptissimis dedit nobis Hẽricus Stephanus, ὁ τῶν τυπογράφων στέφανος. Solebant autem tibiæ in luctu adhiberi: & testatur Statius Papinius, funera, præsertim minoris ætatis, ad tibiam efferri solere, eo versu:

> Tibia enim teneros solitum deducere manes.

Mysorum more inclama.

Μυσὸν ἐπάϋσον, id est, Mysorũ instar vociferari, prouerbiali specie dixit Æschylus in Persis, pro eiulare, & fletu omnia permiscere, vbi Xerxes accepta clade mœstus ita chorum alloquitur:

> Καὶ στέρν᾽ ἄρασσε, κἀπιβόα τὸ Μύσιον.

hoc est:

> Conscinde planctu pectus, atque Mysium inclama.

Apparet autem barbaros ob natiuam vocis asperitatem olim ad funebres pompas ad ciendum luctum expetitos fuisse. Sic Phrygas & Mysios ad id muneris adhibet Eustathius. ita & Carica Musa, vt insuauis, pro epicedio & funebri carmine Platoni accipitur. Æschyli interpres ita succinctè tradit: ἐπιβόα τὸ μύσιον, οἱ γὰρ μυσοὶ καὶ οἱ φρύγες μάλιστα εἰσὶ θρηνητικοί. id est, Mysium inclama, nã Mysi Phrygésque ciendo luctui appositissimi sunt. Simonides: μυσὸν κωκύοντα περὶ ῥεῖθρ᾽ Ἀργανθώνης. id est, Mysium & flebile exclamantem ad Arganthones amnem.

Lacrymæ Simonidis.

Mœstius lacrymis Simonideis, prouerbiali figura dictum est ab elegantissimo Catullo, de re flebili & miseratione digna. Simonides poeta ex poetis, quos θρηνῳδοὺς vocant, præcipui nominis fuit, hoc est, qui nænias & carmina quę cum lamentatione mortuo extrema accinebantur (sic enim Nænias exponit Diomedes grammaticus) scripserunt. Vnde Horat. lib. Od. ij. talia nominat Cęę næniæ munera. Sunt & qui elegiæ inuentæ gloriam illi tribuerunt. Veteres autem in funere mortuorum elegiis ad sepulturam vtebantur, vt Lucilius Tarrhæus ait. Callinoum pentametri siue elegiaci carminis authorem facit. Verba autem Catulli sunt, in epigrammate ad Cornificium:

> Paulum quidlibet allocutionis,
> Mœstius lacrumis Simonideis.

Fuisse autem Simonidem appositissimum concitando luctui, etiam Aristides ostendit in Epicedio his verbis exclamans, ποῖος ταῦτα σιμωνίδης θρηνήσει. Qualis Simonides hunc mœrorem digne lugebit?

Saturnius oculus.

Ὄμμα κρόνιον, id est, Saturnius oculus, prouerbiali specie dixit Heliodorus de insigni calamitate, & ineluctabili exitio, ὄμμα κρόνιον εἰς τὸν οἶκον ἐπέπεμψε. id est, In familiam meam Saturnius oculus incubuit: Sumpta occasione à Saturni sideris malefica potestate. Duos enim statuunt planetas malignos, ἀναιρετικοὺς dictos, quasi peremptorios, Saturnum & Martem, eo quòd ortum genituræ pulsantes

pulsantes vitam detruncent: & eorum coniugium exitiale habetur. vnde Porphyrius in effatorum Philosophia ex oraculo:

—Κακοὺς τελέουσι θεμελίους
Γηγενέων χρονίου χαλεποὺς ἐπ' ἀταρπιτὸν ἰών.

Id est:

—Promittit mala lurida fatum
Ardue quum callem ingredieris Saturne sinistrum.

& iterum:

Ἀλλά σοι μέλλουσι ἦμαρ ἀδάπανον βίοτοιο
Ἀλγινόεις βροτολοιγὸς ἐπισπέρχων κρόνῳ αἴσαν ψεύσατο.

At tibi ruptum iri fatalia stamina vitæ
Tristificus Mauors tum Saturno obuius acri
Mentitus fuerat.—

Tanta autem & tam nota omnibus huius astri est maligni tas, vt ærumnosos omneis Saturnios vulgari dicterio nominemus.

In Catonium agi.

In Catonium agi, prouerbialiter dicitur, qui in præsens periculum & exitio proximum cōijcitur. Ita vsurpasse videtur Cicero epistol. ad Attic. lib. . Vereor ne in Catonium Cato nos. quæ verba mutilo sensu truncata, obscurè videntur indicare, timendum esse ne immodica dicendi libertas, qualis Catoniana, manifestam perniciem adferat. Occasio petita videtur ex Laberio mimographo, quem in Staminarijs fabula ita scripsisse refert Gellius lib. xvj.

Tollet bona fide vos orcus nudas in Catonium.

vbi Catonium pro inferis dixit, voce alludente ad Græcorum κάτωγεων: videtúrque Catonium accipi posse pro carcere tetro, ab ingenio Catonis tristi ac tetrico deriuato nomine: qualis apud Procopium memoratur λήθης, carcer teterrimus, ita dictus, quòd eò coniecti in obliuionem veniebant, sublata veniæ liberationisque spe omni. vnde apud Agathium manifestò erroris tenetur interpres, qui illud ἐς τὸ τῆς λήθης φρούριον vertit, In obliuionis præsidium contrudi: quum debuerit clarius reddere in hunc aut similem modum, In custodiam arctissimam ab obliuionis argumento nominatam. Inuenio & Charonium, pro specu exitiali, & quibusdam quasi faucib. inferorum, vt apud Aretæum Cappadocem classicum rei medicæ scriptorem, καὶ γὰρ ἐν χαρωνίοισιν αἱ πνίξιες ἐξαπιναῖαι γίγνονται. i. In antris Charonijs subita & præceps suffocatio accidere solet.

Ἀποκορακίζειν.

Adagium quod ab Erasmo βάλλειν ἐς κόρακας, id est, Ad coruos relegare aut eijcere, annotatur, vnica voce elegantius & venustius prolatum lego apud authores Græcos. D. Clemens Alexandrinus in 2. Pædagogi, vbi de odoramentorum vsu loquitur: οὐ γὰρ κατὰ πάντα ἀποσκορακιστέον χρῆσιν αὐτῶν. id est, Neque enim omnino quasi ad coruos relegandus est eorum vsus. & iterum in tertio: ἀποσκορακιστέον δὲ ὑμῖν καὶ τὴν ἐν ταῖς ὁδοῖς ... μανικῶς. id est, Insolens illa & furiosa obambulandi contentio ad coruos nobis est reijcienda. Heliodorus lib. 2. Æthiopicæ historiæ: ἔρωτας καὶ ἀφροδίτην καὶ πάντα γαμήλιον θίασον ἀποσκορακίζουσα. hoc est, Amoribus, veneri totíque nuptialium deorum cœtui renuncians, eúmque ad coruos abire iubens. Synesius lib. De insomnijs: φαντασίαν ἀποσκορακιζώμεθα ἀπιστοτέρας αἰσθήσεως. id est, Imaginationem vtpote sensu incertiorem ad coruos abigamus. Agnoscit prouerbium & Etymologici author, eiúsque natalem ex huiusmodi fabula narrat. Quidam vrbem obsidentes oraculo responsum acceperant, vrbe non potituros sese, at infecta re abituros, vbi coruos albos conspexissent. Ea res quum ad oppidanorum aures dimanasset, ingenioso commento isti coruos calce dealbatos è mœnibus dimiserunt liberos. quo ostento perculsi hostes, re infecta domum redierūt, iussi cum ignominioso dicterio, ad coruos abire. Origo adagij memoratur ab eodem paulò aliter. Bœoticos oraculum cecinerat, vrbem illorum tunc perituram, quum albi corui illic visi essent. ea re comperta, iuuenes aliquot temulenti coruos gypso dealbatos dimiserunt, vrbémque prodigio quamuis falso grauiter commouerunt. sed illi mox deprehensi pœnas ebrietatis luerunt, interdicto ipsis potu. postea mos inualuit, scelerosos facinoris alicuius compertos eò relegare, vbi gypso dealbantes habitabant, Coruos innuentes. Aristides occasionem adagij aliam tradit, nimirum eo quòd locis præruptis & asperis corui nidulentur, hinc dici, φεῦγ' ἐς κόρακας, Fuge ad coruos, nempe in præcipitium & præsentem perniciem. Alij referunt ad Coracesium (quasi dicas Coruicam rupem) Ciliciæ castellum, sceleratis latronibus infestum, & in abrupta caute situm, de quo ita Strabo lib. 14. εἶτα τὸ Κορακήσιον φρούριον ἱδρυμένον ἐπὶ πέτρας ἀπορρῶγος. Æsopus fabulatur, ingentem graculum adiunxisse se coruorum sodalitio, velut horum æqualem: sed quum inferior & illis impar ad congeneres aues redisset, graculos degenerem volucrem auersatos, factóque indigno commotos, illum cæcidisse acclamantes identidem, φεῦγ' ἐς κόρακας, id est, Apage ad Coruos. Pausanias scribit, quòd Bœotis reddito oraculo vt sedes firmarent, vbi candidos conspexissent coruos, illi conspecto prætervolantium coruorum agmine ad Pagasiticum sinum, quos pueri nihil tale cogitantes ludicro ostento gypsatos emiserant, locum illic condendæ vrbi ceperunt, à Coruis loci nomine accepto. Eiectis postea illis Æoles eò suos relegabant exules: quibus occini illud solebat, Fuge ad coruos. Idem repetit Aristotelis testimonio, grassante olim peste vehementi & animaduersa innumera coruorum multitudine, homines enixè operam impendisse capiendis illis. quos cùm certis carminibus veneficiísque lustrassent, deuouissentque, viuos dimisisse, pestique accinuisse repetitum iam toties dictum: φεῦγ' ἐς κόρακας. Hæc de adagij origine prolixius, quòd ab Erasmo pleraque omissa sint, aut aliter digesta. Allusit huc Nazianz. πῶς γὰρ ἀποσκεδάσω, ἢ φεῦγ' ἐς κόρακας. Etymologici author ἀποσκορακίζειν interpretatur, indignis modis repellere, & odiosè reijcere. ita ferè vsus eo est Esaias cap. vltimo: ἀποδοῦναι ἐν θυμῷ ἐκδίκησιν καὶ ἀποσκορακισμὸν αὐτοῦ ἐν φλογὶ πυρός. id est, Vt iratus vindictam reponat, & in flamma ignis, exterminium illius. Non abludit hinc ἀπολιβάζειν, verbum apud Aristophanem prouerbialiter prolatum: pro, in Libyam abire, veluti in præsentaneum exitium, vt author Etymologici annotat: eo quòd Libyæ regio deserta, & imbrium indiga sit, omnísq. humanæ opis expers. Aristoph. Auibus: οὐκ ἀπολιβάξεις ὡς τάχος ἀπολούμενος. id est, Non tu hinc facesses pessime ocyus ad Libas.

Olim Pelagi, Danaidæ postea.

Πάλαι πελασγιῶται, ἰδαμ δ' ἄπορει.

Id est,

Olim Pelasgi, Danaidæ postea.

Euripidis senarius in Oreste fabula, prouerbij speciem redolens: qui torquerj potest in locuplete genere ortos, iam ad egestatem redactos, aut propemodum stirpitùs extinctos. Pelasgi, si Stràbonj credimus, numerosa & valida olim gens fuit, quæ errabunda passim sedes posuit, leuíque de causa eas mutauit, aliò commigrans, & in infinitam adaucta multitudinem, celeriter defecit: siquidem maritimam Ioniæ oram insedisse, & Chiam insulam inhabitasse leguntur. Herodotus refert etiam Imbrum & Lemnum insulas Persicj bellj temporibus à Pelasga gente habitatas: memorat Strabo & campum Pelasgicum in Thessalia ad Larissam. Possederunt & Cretæ partem, vt ex Vlyssis ad Penelopen verbis apud Homerum manifestum fit. Fuerunt & Pelasgi in Achaia, quum & Æoliam in Asia incoluerunt: transierunt & in Italiam eorum coloniæ. Lesbus quoque Pelasgia antiquitùs ab incolis eius nominis dicta fuit. Conueniet itaque in eos, quorum opes olim firmæ & potentes fuerunt, aut præpotens familia, nūc verò ea defecerint. Potest & haberj affine illj vulgato de Milesijs: Fuêre quondam strenuj Milesij.

Agamemnonium epulum.

Ἀγαμεμνόνειος Δαὶς, ἢ τράπεζα, id est, Agamemnonium epulum, vel Agamemnonia mensa, prouerbialiter dicitur

de ijs, quj in exitialj mensa epulantur, vltimámque cœnam sumunt. Torquebitur in eos,quj amicè acceptj,medicatum hauriunt poculum, aut venenatam offulam & Claudij Cæs. boletum edunt. quod multis ex purpuratorum collegio contigit,qui ab Alexandro pontifice, eius nominis sexto, opiparè excepti Agamemnonia mensa, paulo pòst interierunt.Refert Home. Odyss. δ. quomodo Ægysthus adulter lautum apparârit conuiuium,velut excipiendo Agamemnoni instructum, quo illum nihil mali suspicantem interemit.sic enim ait:

—Κατέπεφνε
Δειπνίσσας, ὥς τίς τε κατέκτανε βοῦν ἐπὶ φάτνῃ.
Id est,
—Cœna
Acceptum mactat,ceu sub fœnile cadit bos.

Aliter ἀγαμεμνόνειον δεῖπνον accipit Sophocles,pro anniuersario interfecti Agamemnonis epulo. Refertur ab Eustat. Odyss. ι.

Cedrus cecidit.

Ὀλολυζέτω πίτυς ὅτι πέπτωκε κέδρος.
Id est,
Ploret picea quòd cedrus cecidit.

Potentiorum ruina documentum est minoribus modestiæ.admonentur enim contrahere vela,quib. res sunt minus validæ,quando fortunis exuuntur & de statu suo deijciuntur magnates. Salomon similiter ait: Quum cadit impius,metu concutitur iustus. Cedrus arbor est longè reliquarum omnium procerissima. vnde prouerbialis illa locutio apud Nazianzenum in Steliteuticis: τὴν ὑπὲρ τὰς κέδρους ἔπαρσιν καὶ τὴν εἰς τὸ μηδὲν καθαίρεσιν.id est, Fastigiũ super cedros & deiectionem in nihilum. Idem in Monodia Bas. ἢ ὀρῶν ἢ κέδρων ὑπεραίρειν. i. Increscere super montes & cedros.Psalmista: εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον καὶ ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου. i. Vidi impium euectum & exaltatum,vt cedros montis Libani. Apollinarius in metaphrasi Psal. 28.

Φωνὴ κεραΐζει ἀειμήκεας ἔθλασε κέδρους
Ἀθανάτου κέδρους βριαρὰς Λιβάνοιο κέασσεν.
Id est,
Comminuit cedros diuinus sermo proceras,
Ille cedros Libani validas confregerit vnus.

Onerat aliquam Zamiam.

Onerare Zamiam,non sine prouerbij specie dixit Plautus:pro,molirj alicui detrimentum, & qua ratione alicuj incommodes,machinarj.ita enim Euclio loquitur in Aulularia, de diuitum amicitia cum tenuioris fortunæ hominibus:

Nemini credo,qui largè blandus est diues pauperi,
Vbi manum inijcit benignè, ibi onerat aliquam Zamiam.

Indicat autem,damnosam esse egenis amicitiam diuitem. Camerarius putat esse ζημίας,qua voce detrimentum & iactura significatur:quomodo Aristophanes in Pluto dixit, ἐνίοτε ζημίαν ὤφλον,Damnum interdum dabas.Plautinæ vocis gratiam exprimunt verba Alexidis comici apud Athenæum lib. [illegible].

Ὡς αὐτὸς ὢν τ' αὐτοῖσι τῆς τέχνης μόνος
Στῦλος, οἱ δ' ἄλλοι ζημία...
Id est,
Vt qui sit vnus omnium cetarijs
Artis columen,at noxa præsens,cæteri.

Tale ferè est Heliodorj illud lib. κ. ἀλλὰ μοι ζημία καὶ μόχθος, ὃ ἂν μὴ ἐπιτάττῃ, μέγα ἢ μικρὸν ἡ Ἶσις. id est, Sonticum & prægraue onus mihj est,quicquid Isidis illa sacerdos non imperarit,siue magnum illud sit,siue exile. Gregorius Nazianz. ad Nectarium episcopum, ζημίαν ἀρίστην, id est,Inexpiabile dispendium acceptum indicat. Neque absonum fore existimat idem Camerarius, vir extra omnem iudicij aleam positus, si Zamiæ significatio huc aduocetur, quæ apud Plinium extat lib. Naturalis historiæ decimo sexto cap. xxvj. quo loco ait,nuces pinus,quæ se in ipsa arbore,præ nimia,aut prepropera potius,maturitate diuisere, Zamias vocarj, & nisi detrahantur, cæteras lædere.

Sale conspersi.

Ἁλίπαστοι,quasi dicas,Salo muriàve conspersi,Comico sale dicuntur profligatæ valetudinis homines morbosi, quos ægerrimè sanitatj reddere queas, οἱ δυσθεράπευτα σώματα, vt exponit Eustathius in Odysseæ decimumseptimum. Ducta à littore metaphora,quod quia salo alluitur,nec fructum nec sementem profert, quemadmodum homines valetudinarij manuum pedúmq; munia difficulter obeunt, neq; inoffensè naturales actiones edere possunt. Potest detorqueri non inuenustè ad scelerosos homines & inemendabiles, quj nequitię salsugine permaduerint.

Exunguare.

Prouerbij gratia in vno verbulo sæpe hæret metaphoricè sumpto. sic ἀπονυχίζειν τὸ ἀκάτιον,id est,Exunguare me ium, dixit Plutarchus, quando natium eius vim percolatione frangimus, non aliter quàm si feram vnguibus à natura ad propulsandam iniuriam armatam priuemus, quomodo Lampridius Heliogabalum exarmatos leones in delicijs habuisse scribit; quanquam nonnulli apud Plutarchum loco prædicto ἀπονυχίζειν legant, siquidem & castrandi vini metaphora Latinis auribus familiaris fit. Venustus eius erit vsus, si dicamus Socratem percontando solere ἀπονυχίζειν sophistas: aut Ciceronem Stoicorum stolidam de parilitate delictorum opinionem pluribus locis conuellere καὶ ἐξονυχίζειν. Alio sensu vsurpauit Athenæus lib. ἐξονυχίζεις πάντα τὰ ... id est, Quicquid incidit,exunguas. hoc est,pensiculatè & ad vnguem examinas.

Mulctores reipub.pestis.

Ἀμολγοὶ siue ἀμολγοί,ac si mulctores dicas, prouerbialj dicterio nominabantur oratores, quòd populi pecunias emulgerent atque exugerent quodammodo,vt ex Pausaniæ lexico annotat Eustathius Ilia. λ. & iterum Odyss. θ. qui etiam ἀμολγοὶ dicebantur, ab ἀμέργειν, quod significat καρπολογεῖν, hoc est,vindemiarj:atque inde natum prouerbium, ἀμολγοὶ πόλεως ὄλεθρος, id est, Mulctores ciuitatis pernicies. Oratores olim fœcundiore aliquanto prouentu & lucro, quàm nunc aduocatorum turba,factiones seditionésque venali lingua fouendo, & reipublicæ ærarium expilabāt, & plebem exugebāt temporarijs patrocinijs. Hinc fit, quòd tantas pecunias coegisse rhetores illi leguntur:quum Demades Atheniensis talenta decem accepisse memoretur,non alia de causa, quàm vt tacendo causæ ne officeret, vt apud Gellium inquit C. Gracchus, disertè professus,seipsum quoque non gratis ad concionandum prodijsse,aliosque omnes qui verba ad populum faciunt, rei familiaris suæ precium & præmium referre. Huc spectat oraculum, in quod ludit comicus Aristophanes:

Μή μοι Ἀθηναίοις αἰ ἔτι, ἀμολγοὶ ἔσονται.
Id est:
Ne mihi Cecropidas studio laudetis inani,
Mulctores etenim fient.—

Brassicani. Asson eas, vt citius ad exitij terminos peruenias.

Versiculus est Homericus Iliad. lib. ζ. & υ.

Ἄσσον ἴθ' ὥς κεν θᾶσσον ὀλέθρου πείραθ' ἵκηαι.

qui germana poetæ sententia conseruata sic redditur: Propius accede, vt celerius exitij terminos attingas. Cæterum cùm Assos,maritima Lyciæ ciuitas,in edito sita sit promontorio, ita vt parum tutum sit accedere, Stratonicus citharista,vt Strabo libr. 13. Geograph. scribit(quanquam hoc Nicostrato citharœdo Stephanus tribuat) festiuiss.ioco dicebat:

Ἄσσον ἴθ' ὥς θᾶσσον ὀλέθρου πείραθ' ἵκηαι.

Adagij vsus erit, quoties à reb. ijs quæ non absque periculo comparari possunt, deterremus. Quemadmodum si quis à corruptis sodalitijs certissima adolescentum pernicie,dehortari vellet,diceret: ἄσσον ἴθ', &c.

Miserio

Miseriorem quàm panus puerum.

Nonius Marcellus prouerbium citat ex Nonij optione: Qui me miserum miseriorem reddidit quàm panus puerum. De grauissima molestia commodè dicetur. Panus enim tumor est inguinum, ex formæ similitudine sic vocatus: hoc autem morbi genus ægrius patiuntur pueri.

Lacuna.

Cicero in quarta Verrina: Vt illam rei familiaris lacunam implerent. Lacunam dixit prouerbiali metaphora, acceptam in re familiari perniciem. Sic & Gellius libro j. cap. i. Lacunā famę appellat, quando recta existimatio turpitudine aliqua admissa læditur Cic. lib. 12. epist. ad Attic. de Cœlio: Vide quæso ne qua lacuna sit in auro: hoc est, tacitum & non intellectum detrimentum. Eiusinodi metaphoris feliciter vsus est Cicero, quando in orationibus subinde vocat gurgitem vitiorum, sentinam vrbis, strumam ciuitatis, scopulos reipublicæ, vulturios paludatos, nucios pegasos, voraginem patrimonij, insaturabile abdomen, ex vepretulis extractam nitedulam. sed & antitheta in oratione apud eundem posita prouerbiales formas resipiunt, vt in negocio sine periculo, in ocio cum dignitate, in conuiuio sobrius, in sobrietate facetus, honores sine ambitione, diuitię sine fastu, copia sine luxuria, & reliqua eius generis infinita.

Ad inferos proficisci.

Artemidorus libro Oneirocriticῶν β. cap. ζ. καὶ οἱ παλαιοὶ τοὺς μακρὰν ἀποδημοῦντας ἀποδημῶν... veteres eos qui longiorem profectionem suscepissent, ad inferos proficisci dixerunt: quemadmodum eos ex inferis redijsse dicimus, qui præter omnium expectationem conualescunt aut conseruantur. Cicero in Bruto dixit, ab inferis testes excitare. Eustathius in Dionysij Perihegesin prouerbium citat, εἰς πόντον ἀπελθεῖν, in pontum abire: perinde ac si dixeris, in præsentariam perniciem.

Mures migrauerunt.

Sic dicimus prouerbio, quando grauissimam ruinam aut præsentem calamitatem imminere significamus. Cic: lib. 14. epist. ad Atticum: Tabernæ mihi duæ corruerunt, reliquæ rimas agunt. Itaq; non solùm inquilini, sed mures migrauerunt Plin. lib viij. c. xxviij. De prognosticis animalium: Ruinis imminentib. musculi præmigrant, aranei cum telis primi cadunt.

Neque remi neque venti.

Cicero in j. Philippica, prouerbialiter dixit Neq; remi neque venti: de is qui omnibus omnium præsidijs destituti sunt. Siquidem Homerus nauigationem adiuuare dixit:

Πλεῖστα μὲν ἐρετμοῖσιν, μάλιστα δὲ καὶ ... οὖρον.

Et Odyss. δ.

Οὐ γάρ οἱ πάρα νῆες ἐπήρετμοι καὶ ἑταῖροι.

Id est,

Neq; remiges neq; socij.

Idem de prospera nauigatione Odyss. γ.

—Φέρον ἄνεμος τε καὶ ὕδωρ.

quod Virgil. ita reddidit:

Prosequitur surgens à puppi ventus euntes.

IOANNIS VLPII.

Eodem iugo vrgeri.

Pro eadem necessitate dicitur: sumpta metaphora à iumentis iugalibus. Tertull. Potest etiam dici tanquam in eodem periculo versari, vt in eodem luto hærere, in eadem naui esse.

Deorum dona sæpe non dona.

Citantur ab Aristotele hi senarij:

Πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὔνοιαν φέρων
Μεγάλα δίδωσιν ἀτυχήματα...
Τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέρας.

Id est,

Multos Deus non beneuolenti pectore
Ad summa rerum protrahit fastigia,
Vt inde grauius postea miseri cadant.

Indicant, summæ felicitatis plerunq; comitē esse insignem calamitatem, nec temerè esse, si quando homines nimia rerum omnium prosperitate vtantur.

Bene Claudianus:

—Tolluntur in altum
Vt casu grauiore ruant.—

Mithrij pœnas sustinere.

Mithrij pœnas sustinere, pro grauissimas pœnas sufferre dicitur. Nazianzenus.

Manuarium æs.

Manuarium æs, videtur vocare Gellius illud, quod in commune confert is, qui in certaminib. lusibúsque factus est inferior.

COGNATI. Caluis & comatis pilos velli molestum.

Apud Senecam Bionis dictum est allegoricum, quo etiam Galli vulgò vtuntur: innuere volentes, tantundem vulneris accipere tenuioris fortunæ hominem è iactura exigua, quantum locupletem in magnarum facultatum carptu. Vide infrà: Maius tuum putas naufragium.

Περιαμωθῆναι.

Περιαμωθῆναι specie prouerbiali pro abradi penitùs, apud Suidam legitur. Priamus enim in illa calamitatum & malorum iliade, faciem cute tenus erasam habuisse legitur. Lege suprà prou. Iunij, Priamisare.

De statu mentis deturbare.

Promouere & deijcere accepit Demosthenes, citante Claudio Saturnino Pandect. lib. xlviij. tit. de pœnis, cuius verba paulò antè retulimus cum hac interpretatione: Hæc ipsa mouent, hæc de statu mentis deturbant homines propudij, hoc est, rei pudendæ ac suggillationi, id est, derisioni & reprehensioni non assuetos Qui ira corripiuntur, de potestate aut mente etiam dicuntur exire, id est, de consilio & ratione. Est enim magni animi, in imperio iracundiam vincere, quæ consilio est inimica, & (vt Ennius dixit): insaniæ principium. De gradu autem deijcere, & de statu deijcere, verba crebra apud Ciceronem, per metaphoram dicta sunt: pro eo quod est, de constantia & proposito deducere, in quo pedem fiximus. Potest etiam esse ducta translatio à gradibus theatri, vel loci editioris occupati. Dicitur etiam dimouere & deducere. Græcè ἀπὸ τοῦ φρονήματος καθελεῖν. Interdum enim gradus est dignitatis, interdum constantiæ, interdum occasionis. Est enim vsus varius. Cicero lib. . Tuscul. Non sentiunt viri fortes in acie vulnera: vel si sentiunt, se mori malunt, quàm de dignitatis gradu dimoueri. id est, quàm indignè in sese aliquid admittere. Hoc Græcè dicitur, παρὰ ... τῆς ἡμῶν ... ἀξιώματος. id est, ab existimatione pristina deijci & deturbari. Hic autem gradus pro constantia & animo offirmato ponitur. vt apud Ciceronem in j. Offic. Fortis enim animi est, non perturbari in rebus asperis, nec tumultuantem de gradu deijci (vt dicitur) sed præsentis animi vti consilio. Pro existimationis & honoris loco. Cic. in 7. Philip. Est enim querela mihi necessaria pro hoc gradu, in quo me S.P.Q.R. collocauit. In gradum reponere, est deiectum restituere. Quint. lib. v. Sic fit, vt si quid titubauerint testes, opportuna rursus eius à quo producti sunt, interrogatione, velut in gradum reponantur. Vide suprà, In gradum reponere.

Διαστρέφειν ὀφθαλμούς.

Græcis peruulgata vox, pro qua Cic. in Lucullo, Torquere oculum, Latinè dixit. Consuetudo autem sermonis διεστραμμένους vocabat, qui vitio hoc oculorum laborabat: Latini eum strabum appellauerunt.

Præter plorare nihil.

Hęc vox peruagata, prouerbiiq. vim habet hodie apud Gallos: Præter plorare nihil relictum. Horat. in v. satyra, libro ij.

—Multum Nasica negatas,
Accipiet tandem, & tacitus leget, inueniétq;

Nil sibi legatum, præter plorare, suisq;.

Ita autem Græcos loqui solitos, vt plorare iuberent eum, quem à se contumeliosè dimitterent, notum est. Cic. in epistol. quadam ad Quint. Fratrem, ἀλλ' οἰμωζέτω, nos modò valeamus. id est, sed ploret. Horat. in extrema satyra, lib. j.

—Demetri, túq; Tigelli,
Discipulorum inter iubeo plorare cathedras.

Aristophan. in [illegible] & infrà: [illegible]. Lucianus in Tragopodagra: [illegible] id est, Sed omnibus illis nil nisi plorare impero. Scythæ Dario regi nihil aliud responderunt, quàm [illegible], id est, vt ploraret. Lucian. primo Neocritorum dialogo, σὺ δ' οἰμώζειν αὐτοὺς παρ' ἐμοῦ λέγε. id est, Tu verò plorare illos meo nomine iube. Apud eundem Polystratus in Mortuorum dialogis, omnes hæreditati suæ inhiantes, plorare iussit. Idem in Plutone, seu contra Menippum, in fine: Lugete vos quidem. Hospitalius ad Franciscum Lotharingum, ducem Guisianum:

Tu plenus stupri, plenúsq; libidinis intus,
Et furax, & auarus, & ambitiosus honorum,
Impetrare putas aliquid te posse, priusquam
Ablueris sacra viui te fluminis vnda:
Quem foribus templi sapiens arcere sacerdos
Debuit, atq; reos inter plorare debere.

Noctes atque dies patet atri ianua Ditis.

Huic Virgiliano carmini ex sexto Æneidos locus est, quotiescunque significare volumus, mortem omnibus esse communem. Arrianus Nicomediensis de Epictetj philosophi præceptoris sui dissertationibus, libro j. cap. 24. [illegible] id est, Id quod caput est, considera, ianuam scilicet esse patefactam. Ianuam appellat exitum è vita, quo quis liberatur omnibus in vita hac ærumnis. Extra omnem controuersiam descensus ad inferos facilis est, & via lata, quæ ad mortem ducit, quare longè maxima pars mortalium per eum grassatur. Huc vadunt, quorum mentes caligine cæcitatis sunt obtenebratæ, quíque suam iusticiam, nondum carnem exuti, εἰδωλομανίᾳ quoad possunt, stabilire pergunt.

Extinguitur magis quàm Heracliti sol.

Σβέννυται μᾶλλον τοῦ Ἡρακλείτου ἡλίου, id est, Extinguitur magis quam sol Heraclitj. Apparet Heraclitum scripsisse, solem, quum occidit, Oceanóque mergitur, non aliter quàm ignem extingui, sed eundem sub exortum redaccendi. Plato li. de Republica 6. disputans, eos qui primos annos externis negocijs contriuerunt, vbi iam senes sese ad disserendi Philosophiæque studium contulerunt, frigere plerosq;, frustraq; niti: ἀποσβέννυνται, inquit, πολὺ μᾶλλον τοῦ Ἡρακλειτείου ἡλίου, ὅσον αὖθις οὐκ ἐξάπτονται. id est, Hoc magis extinguuntur quàm Heraclitj sol, quòd non redaccenduntur. Ab occasu solis expectatur exortus, à senectute non est reditus ad iuuentutem.

Mortuus rursus id eris, quod prius.

Ὁ Λάχης, Λάχης γὰρ εἶ ἀποθανὼν, αὖθις Λάχης ἔσῃ, id est, Postquam interieris, rursus id eris quod prius. Vespasianus pater apud Sueto. Tranquillum in Cerylum libertum, sed prædiuitem, qui vt aliquando subterfugeret ius fisci imperialis, cœpit se pro ingenuo ferre, eóq; mutato nomine, pro Cerylo, dicj voluit Laches: torsit hunc versiculum, significans illi nihil profuturum immutatum nomen, nec conditionis dissimulationem, quandoquidem omnino ius patroni in eius bonis maneret. Citatur id carmen cum plurimis alijs titulo Menandri in collectaneis Græcis, quæ Stobæo tribuuntur. Ibi Menander ait: Si sibi electio detur, vt possit à principio fieri, quodcunque animal esse velit, quodlibet potius se optaturum quàm hominem: quandoquidem nihil inutilius homine quamuis generoso cùm soli fœlicissimè agant adulatores, deinde sycophantæ, postremò improbis moribus viri, &c. Prolixius est carmen, quàm vt hic videatur referendum. Seneca libro secundo, epistol. j. Omne animal donec moriatur, id est quod cœpit. Homo homo est, equus equus, canis canis.

Barbata eminus salutanda.

Vt præter naturam est, barbatam esse fœminam, ita eius occursus non immeritò Italis habetur ominosus: vnde iocularis eius gentis dicterio, barbatam eminus esse salutandam præcipitur.

Ciuitatem, siue domum venti perspirant.

Dicitur de ciuitate siue domo deserta, ac ad ruinam tendente. Hoc quoq; Gallis vulgare admodum.

Παρὰ Λύδιον ἅρμα θεῖν.

Præter Lydium currum currere dicuntur, qui aurigandi arte succumbunt: vt Eustathius in Dionysium scribit.

Ad manticam res rediit.

Dicitur in eum, cui nihil relictum est, quiq; soluendo ideo non est, quia decoxit.

Ἐν τετράδι γεγονὼς. Quarta luna nati.

Quarta luna natos prouerbiali schemate dicimus, quibus sinistra parúmq; auspicata rerum omnium sunt initia. Quod ipsum non tam ad diem quartum, quam ad postremum lunæ quadrantem refero. Nam qui senescente luna, aut post huius dodrantem nascuntur, partim ob sideris defectum, partim ob enitentis debilitatem, ægrè atque laboriosè in lucem prodeunt: atque in posterum dubia sunt valetudine ac vacillante, omnibúsque membrorum functionib. improsperè vtuntur: maxima tamen calamitatis pars in fœtum recidere solet. Nam hoc illi accedit ad malorum cumulum, vt vitam agat ærumnosam, atque infœlicem plerunq; in aggrediendis rebus successum habeat: siquidem non tam corporis viribus, quàm consilio & prudentia, quibus res maximè perfici solent, sunt destituti. Hinc igitur prouerbij origo fluxisse mihi videtur: quæ tamen appositè ad conceptum referri potest. Qui enim concepti sunt vtero destituto humore, quo fœtus alitur, quo vires & incrementa sumit, non possunt omnibus numeris suis perfici, omniumq; partium facultatibus absolui: quod ferè vsu venire solet ijs, qui quarta luna, arentiq; vulua, vt Esdras 4. c. ait, concipiuntur. Inter alia in vita Aristophanis legitur: [illegible] id est, Quare ipsum exagitarunt, seu contempserunt Aristonymus & Amipsias dicentes, quarta luna (quod aiunt) natum, quòd alijs laboraret. nam primas fabulas per Callistratum & Philonidem exhibuit. Hoc autem prouerbium alia ratione tractatur à Leuino Lemnio, lib. j. De occultis naturæ miraculis, cap. viij. Nostrates, inquit, quòd quarta silentiq; luna, cuius vi menses defluunt, conceptus inchoari cœperit, lunarem partum, aut populari voce plane inde indigetam: quum autem vir quarta luna, silentique sidere, ac quarto à lunæ coitu die, quo menses defluunt, mulierem subigit, non obseruato naturæ cursu, vt qui fluctui obnititur, æstúque aduerso nauigationem instituit: id nostrates contra lunam micturire, prouerbiali figura dicunt. inde Latini, Quarta luna natos vocant, quòd inauspicata vitæ principia habeant, prætérque naturæ ordinem ac modum, generationis primordia sint consecuti. Quo fit, vt infelicem plerunque in aggrediendis rebus successum obtineant, qui tali ratione concipiuntur. Siquidem cùm erumpentibus mensibus mulieri vir commiscetur, sisti fluxum contingit obducto viri pessulo, labentémq; sanguinem resilire ac regurgitari. Hîc autem nec consultum nec necesse est, promanantem sanguinem sistere: cùm virile semen tali vligini commixtum, non possit purum putúmq; hominem efformare. Quo mihi iusta ratione. idq; ex Dei præscripto, inhibuisse visus est Moses, ne quis congrediatur fœminæ, huiusmodi inquinamentis conspurcatæ. Qui autem

autem in quarta luna,hoc est,profluente mensium illuuie non exhorrescunt : hoc efficiunt, vt quos excitant liberos,omnib.dotibus,naturæque muneribus,quib.benè nati abundè fruuntur,destitutos esse contingat. Ad nullas siquidem functiones obeundas, ad nulla munia, nullasque res præclaras sunt appositi. Quòd si attentare quippiam pergant, nullum habent in reb. aggrediendis successum, nullúmque optatum aut prosperum euentum. Sunt enim inabsolutæ naturæ,vt qui naturales facultates, quæque ad actionem hominibus sunt adiumento, imminuta,mutilaque habent atque imperfecta:idque non suo, sed parentum errore,qui præter decorum, contraque naturæ ordinem, negocium procreandæ sobolis sunt aggressi. Quo effectum est,vt multa illis subducta ereptaque sint, aut saltem parcè & malignè distributa, quæ alijs effusè atque affluenter obtigerunt. Quamobrem non est quòd quisquam magnopere miretur, vnde tot monstrosi partus,tam deformes hominum species,tot passim gibbosi,ficosi,mutilj,distorti,vari,repandisque cruribus,tot circa podicem atque in inguine condilomata, bubones, tumidæque mariscæ. Quòd ad animum verò attinet, in eo quidem non minus grauem iacturam patiuntur. Sunt enim à cõmuni sensu prorsus alieni,stupidi, obtusi,obliuiosi,bardi,bliteì,deliri,stolidj,inertes,rationis inopes, nec præstantia doctrinæ, nec acumine ingenij, nec inuentionis subtilitate, nec consilio aut prudentia, cæteris vlla parte conferendi,amentes: cùm non aliunde quàm ex enormi decubitu,atque intempestiua venere, hæc proueniant : vel potius ex vitioso corruptóve progenitorum semine, in posteros deriuentur. Sic videre est illos, quj à prouectiorib. vergentísque ætatis matronis progenerantur,ob corporis ariditatem plerunque esse graciles,macilentos,strigosos: ob spirituum verò densitatem rigidos, præfractos,refractarios,totósque ἀγελαστοὺς, atque à Gratijs alienos,taciturnos,cogitabundos,atque animo planè demisso deiectóque,aspectu toruo,fronte obducta: qualem hodie Decanum N.videmus. Alij verò his dissimiles, & toto diametro oppositj,viuidi sunt, alacres, erecti,gesticulosi, moribúsq; planè comicis: & quòd ad externas notas attinet, corpore succulento colore florido, vultu blando,facie honesta & liberali : & quod ad oculos, ad lineamenta, totiúsque corporis speciem attinet, prorsus amabjles & gratiosi. Vide prouerbium, A signatis caueto.

Tactus aratro est.

Huc etiam spectat comparatio illa Virgilij, libro Æneid.9.

Purpureus veluti cum flos succisus aratro
Languescit moriens. —

ex Hom.Iliad.8.Macrob.lib.v.c.x.Huc simile est hoc:Tam perijt,quàm extrema faba.Vide Festum.

Ruit cœlo nox.

Abijt Homeri hemistichium in prouerbium: ὀρώρει δ' οὐρανόθι νύξ.non de nocte naturali, sed quum lux diei oculis mortalium nubibus subtrahitur.

Miserebitur hostis.

Hyperbole prouerbialis est apud Virgil. ij. Æneidos. Non enim temerè hostis commouetur misericordia. Erasmus noster huic affinia hæc habet, Vel hosti miserandus,Quod vel ipse Momus probet. & ex eodem Virgilij libro:

—Quis talia fando,&c.

Argumentũ à maiori ductum:Si hostis miserebitur, multo iustius Troiani & liberj.

Charontis cymba.

Hunc poetæ fabulantur portitorem apud Inferos esse,qui accepto naulo,triente manes transportet, & in ripam vlteriorem exponat:& quoniam persuasum erat, neminem transuehi nisi illius cymba,posse,Charontis cymba in prouerbium abijt, pro morte & sepulchro. Porrò χάρων apud Aristophanem in Pluto,pro morte vsurpatur, ὁ δὲ χάρων τὸ ξύμβολον δίδωσιν, id est, Charon symbolum dat:pro eo quod est,morieris. Hinc & illud quod à Suida refertur, τὰ χάρωνος θύρας καὶ κηρύγματα, A Charonte cognosces & præconia. Charontis item ianua,de imminente capitis periculo,siue de re magnopere tristi. Erasmus annotauit,antiquitùs ita vnam ex carceris ianuis appellatam, per quam damnati iudicum sententijs ad supplicium educebantur. Macedones τὸν χάρωνα Leonem vocant.Hinc Lycoph. χάρωνα ἀμηστὴν nuncupat. Vide infrà, Charontis symbolum accipere: [& , Charontis ianua, in Chiliad.]

Pinus in morem.

Illud admiratione non caret, Herodotum in Erato, siue sexto historiarum libro scribere, vnam solámque arborum pinum succisam non suppullulascere amplius, verùm interire funditùs,vel(vt ipse ait)πίτυος τρόπον. Nata inde parœmia,vt piceæ ritu perdita dicantur,quæ funditùs radicitúsque pereũt,ita vt nullo pacto restitui possint. Gellius hanc Herodoti sententiam, vt falsam notauit libro octauo,capite tertio, qui liber desideratur, præter capitum inscriptiones. Adagium hoc Erasmus noster ex Diogeniano & Suida collegit. Meminit quoq; huius Lod.Cœlius Rhodog. Lectionum antiquarum libr. xxv. cap.2.sub finem.

Maius tuum putas naufragium.

Seneca lib.iv.Declamationum,declam.j.Maius tu tuum putas esse naufragiũ.Hodie nihil tritius hoc. Vide suprà, Caluis & comatis pilos velli,molestum.Non dissimiliter Galli:A vn chascun son fardeau poise.

Lapsus viribus.

Metaphoricè lapsus animi viribus dicitur, qui imminutus est suis animi viribus: & lapsus facultatibus,qui ad inopiã decidit.Vlpian.in tit.de magistr.conuen.l.j. Quòd si idoneum exegerit, quamuis postea, facultatibus lapsi sint tutores,nihil est quod ei imputetur. Lapsus corporis viribus & fortunæ,dicitur etiam. Affectus autem eorum qui lapsi animi viribus sunt,& mente emota, vt inquit Lactant.dicitur ecstasis.Quos Plin.lib.24.mente commotos appellat,id est, fanaticos: Datur,inquit, mente commotis & vertigine laborantibus. Græcè ἐκστατικοὶ dicuntur. Vnde ecstaticus dicitur Aristot.qui mente facilè commouetur.Dionys.Areop.ecstasin appellat abstractionẽ mentis à corpore,ad contemplanda cœlestia: quæ etiam anagoge dicitur.Summa autem voluptate afficiuntur,quibus hoc diuinitùs datum est. Lapsus animi viribus dicitur fatiscere,languere,concidere,& viribus defici. ὀκλάζειν, ἀπαγορεύειν, καταπίπτειν.

Aduerso flumine.

Quoties res ex omni parte feliciter non procedit, aut non ex animi sententia succedit, prouerbiali hac & frequenti apud authores metaphora vtimur, sumpta à nautis,qui aduersa aqua per flumen nauigant, aut nauem ducunt : quod vulgò dicitur contra aquam, contra vim & cursum fluminis. Huic contraria sunt:Secundo flumine, æstu:Secunda aqua:Secundis ventis. Demosth.in orat. De falsa religione: [illegible] λόγοι.id est,Illa die profectò de adulterijs & proteruitate orationes,aduerso(quod aiunt) flumine duxerunt.Horat.[illegible].epist.lib.[illegible].

Non agimur tumidis velis Aquilone secundo:
Non tamen aduersis ætatem ducimus Austris.

Id est:

Non in summa viuimus felicitate, sed nec in summa calamitate.Hinc Ouid.7.epist.lib.j.

—Aduerso mouimus ista Deo.
hoc est,irato.

Propertius quoque libro primo, eleg. j. Deos aduersos dixit,aduersantes,& contrarios. Liuius: Omniáne semper quæ magistratus ille dicet, secundis auribus (id est, fauentibus :) quæ ab aliquo nostrûm dicentur, aduersis accipietis?Sic,Secundo populo:pro,fauente,dicitur.

Excedunt dij.

Solitas à dijs suis deseri eas ciuitates, quæ mox in hostium potestatem venturæ essent, aut saltem eam fuisse veterum opinionem, ostendit Æschylus: apud quem Eteo-

Ad vitam possint conlectamenta reuerti,
Quàm, quo decursum propè iam fiet, ire & abire?
Idem lib. 3.
Deniq; sæpe hominem paulatim cernimus ire,
Et membratim vitalem deperdere sensum.

Ζῶντι καὶ ὁρῶντι.

Hoc est, Viuo atque videnti. Prouerbium olet. Cic. pro Quintio: Huic acerbissimum viuo videntiq; funus dicitur. Idem pro Sextio: Viuus (vt aiunt) & videns cum victu ac vestitu suo publicatus. Sic ista duo coniungebant, cùm personam cum rebus omnibus se vendere significabant. Terent. Eunuch. Viuus vidénsque pereo. Itidem Plautus in Amphitrione: Viuus & sanus intereo. Lucret. libro 3.
Tu verò dubitabis, & indignabere obire,
Mortua cui vita est propè iam viuo, atq; videnti?
Æschines κατὰ Κτησιφ. τὰ δέκα τάλαντα ὑφείλοντο, βλεπόντων ὑμῶν, αἰσθανομένων, ὁρώντων, id est, Decem talenta videntibus, sentientibus, aspicientibus vobis furtim subtraxerunt. Ioannes Caluinus in Senecæ De clementia lib. j. cap. 4. Quasi hoc dedecus non bene vita pensetur, si quis se viuo ac vidére passus fuerit aut verti signa, aut deijci, si signis desertis terga dederit, & pudenda (vt Virg. ait) vulnera tergo acceperit. Idem in c. x. eiusdem libri: Non tantùm post mortem Augustus Dei nomine donatus est, sed viuus vidénsque diuinos sibi honores exhiberi non ægrè passus est. Horatius epist. j. lib. ij.
Præsenti tibi maturos largimur honores.
Idem valet, astans & præsens. Idem Horat. od. v. lib. 3.
Præsens diuus habebitur Augustus.

Θάνατος ἀθάνατος.

Mortem immortalem dicunt prouerbio: quia ex veterum quorundam sententia, qui mortuus est, reuiuiscit nunquam. Sic quidam apud Athenæum: θάνατος ἀθάνατος. Lucret. lib. 3.
Mortalem vitam mors cui immortalis ademit.
Et:
Mors æterna tamen nihilo minus illa manebit.
Et Catullus:
Soles occidere, & redire possunt:
Nobis, cùm semel occidit breuis lux,
Nox est perpetua vna dormienda.
Horatius hanc sententiam ita complectitur od. 7. libro quarto.
Damna tamen celeres reparant cœlestia lunæ.
Nos vbi decidimus, puluis & vmbra sumus.
Tēpora, inquit, rēdeunt: sed nos semel extincti nunquam renascimur. Deinde sequitur:
Cùm semel occideris, & de te splendida Minos
Fecerit arbitria, &c.—
id est, vbi semel mortuus fueris, reuiuisces nunquam.

Rebus relictis.

Vsitatum genus loquendi veteribus: quod idem valet atque, rebus alijs omnibus relictis. Plautus Epid. Ego relictis rebus Epidicum operam quærendo dabo. Idem Trinum. Probus est amator, qui relictis rebus rem perdit suam. Terent. Andr. Herus me relictis rebus iussit Pamphilum hodie obseruare. Idem Heauton. Mihi nunc relictis reb. inueniendus est aliquis, labore inuenta meo cui dem bona. Lucret. lib. 3.
—Iam rebus quisque relictis
Naturam primùm studeat cognoscere rerum.

Vigilans dormio.

Sic Amphitruo ille in comœd. sui nominis apud Plautum: Vix apud me sum. Vigilans propè dormio, viuus & sanus intereo. Lucret. lib. 3.
Et vigilans stertis, nec somnia cernere cessas,
Solicitámq; geris cassa formidine mentem?
Vide alibi, ζῶντι καὶ ὁρῶντι. Viuo atque videnti.

In igni nere.

Lucretius libr. 4. videtur non longè abludere à Græco prouerbio, εἰς πῦρ ξαίνειν, quod est, in ignē, seu in igni nere, cùm scribit:
Primáque dispereunt quasi in ignem lana trahatur.
illustri quidem & luculenta similitudine demonstrans, prima quæque lumina disperire, & semper recens suboriri: nempe quemadmodum si lana in ignem aut flammam aliquam traheretur, quicquid lanæ in ignem incideret, absumeretur: ita & de lumine sentiendum.

Tanquam mus super farinam.

Nicolaus Erithræus in suo in Virgilium indice, in dictione Cloto Nereia: Quod dum nos more modóq; nostrô (absit inuidia verbo) non tanquā mus super farinā, vt ita dixerim, authores legendo percurrimus, sed eorum, præsertim optimorū, & res, & verba penitùs rimamur, & introspicimus, &c.

Deploratum est.

Deploratum, eadem ratione dicitur, qua, Conclamatum, pro desperato: quod iam antè annotauimus. Sic Liu. lib. v. Suam quisq; spem, sua consilia cōmunibus deploratis exequentes. Lib. 9. Cùm hæc audirentur & dicerentur, & deploratum penè Romanum nomen in consilio sociorum fidelium esset. Lib. 2. Id verò regnum non dubiè videri, deploratur in perpetuum libertas. Hinc ducta locutio, quòd mortuorum cadauera rogo imposita deplorantur, & per interualla conclamantur. Seneca lib. De clementia j. capite secundo. Itaque adhibenda est moderatio, quæ sanabilia ingenia distinguere à deploratis sciat. Deplorata ingenia metaphoricè sanabilibus opposuit. Idem cap. 14. Multa antè tentat, quibus dubiam indolem, & peiore loco iam positam, reuocet. simul deplorata est, vltima experitur. Huiusmodi homines profligatissimos Græci κακοήθεις vocant, quasi vitiorum habitu deprauatos, quo verbo vsus est Cicer. lib. j. ad Atticum. In id genus hominum id etiam conferri potest: σώματος μὲν ἀρρωστίαν ἰατρὸς, ψυχῆς δὲ κακοήθειαν ἰᾶται θάνατος. Corporis valetudini ars medetur: animæ morbo, sola mors. Frangas enim, vt ait Fabius, citiùs quàm corrigas. Cic. in orat. 2. contra Catilinam, hominem perditum, & in quo nulla est spes, vt vnquam ad bonam frugem se recipiat, desperatum dicit. Hinc desperata salus, in epigrammate cuiusdam ad Franciscum Francorum regem, huius nominis primum:
Triginta auxisti patribus Francisce senatum,
Qui totidem aut plures tollere debueras.
Desperata salus populi est, qui cogitur vnus
Sanguine iam exhausto tot saturare sues.
Tot saturare boues, tot saturare asinos.

Morticinus.

Morticinus erat olim, & etiā hodie est cōuitium in teros & exangui facie homines. Plautus Persa:
Non hercle, si os perciderim tibi, metuam morticine.
Græci vocāt θνησιμαῖος καὶ θνησιμαῖος. Plutarch. interpretatur νεκρώδεις. Ab eo cadauerosa facies Terentio. Latini etiā vocant Cerritos, postea cerritos, interpretātes illud θνησιμαῖος. Morticina etiā κνέφαια dicebantur, vt in illa Græcorū lege, οὐκ ἔξεστι κνέφαια ἐπὶ τὸ ἱερόν. Citat interpres Aristophanis ὄρνιθων. Hæc sic expressa est apud M. Varronem lib. 6. De lingua Lat. Ne quid scorteū adsit, ne quid morticinum. Ouid. j. Fastorum:
Scortea non illi fas est inferre sacello,
Ne violent puros exanimata deos.

Ne respexeris.

Hoc verbum à multis vsurpatum est, & hodie quoque vulgò habetur. Nam semideos inuitos respexisse, calamitosum fuit. Sic Tiresias cùm Dianam respexisset, oculis priuatus est. Actæon quia eandem videt, in ceruum mutatur. Et Eurydicæ præceptum erat, ne respiceret. Denique Lothi vxor, cùm Dei spreto mandato respexisset, versa est in salis statuam: Genes. c. xjx. Ouidio vidisse nocuit. Et id nimirum est, quod Virgilius in Sileno, ecloga 6. dixit:
— Satis est potuisse videri.
Nam semidei tantùm videntur quum volunt. Idē in Pharmaceutria, eclog. viij.
Transq; caput iace, ne respexeris.—

Percutere femur.

Gestus est grauiter indolentium, & indignãtium, vt apud Homerum de Marte, filij necem comperiente:

—ἀυτὰρ ὁ πεπλήγετο μηρώ.

Plutarch. in Fabio Max. Ergo vt circumuentũ Minutij exercitum, ordinesq; confusos vidit, simulq; pauentium & fugam quærentium clamor ad eum allatus est, grauiterq; ingemuit, percussoq; femore, ijs qui aderant: Pro Iupiter, inquit, mea ergo opinione celerius sua propè ratione tardius, perdidit seipsum Minutius. Sic & in vita Pompeij, de piratis, qui metuere se ob captum Romanum sibi simularent: μηρὸν πληγεὶς ἐποίησαν. & de Pompeio, legis Maniliæ nuncium accipiente: φασὶ λέγεται συναγαγεῖν, & τὸν μηρὸν πατάξαι. Pro eo Cic. Frontem ferire, videtur dixisse, ad Attic. lib. j. Et notus est locus Cic. pro Qu. Gellio, vbi Marcum Calidium ei atrocia crimina obijcientem ita redarguit: Nulla perturbatio animi, nulla corporis, frons nulla percussa, non femur: pedis, quod minimum est, nulla supplosio. Ex Cic. Bruto, & Quint. lib. xj. c. de pronunciat.

In diem atram incurrere.

Lucianus in Philopatre: Persuadet mihi infelici, vt ad præstigiatores istos homines accederem, & in diẽ atram, quod dici solet, incurrerem.

Funditùs subuertere.

Plato in Parmenide: Disserẽdi facultatẽ funditùs subuertere. Quò his ignoratis te vertes? Idem in Ciuili, vel, de regno. Vel funditùs ciuitates suas euertũt, vel imprudenter in hostium redigunt seruitutem. Ibidem: Certum est omnia funditùs euersurum. Huic non dissimile: E medio tollere.

Toruum tuentes.

Aspicio semper supernè ab ipso suggesto, & flentes & toruum tuentes, atque his quæ narrantur, stupefactos. Et oportet me valde mentem ijs adhibere. Nam si lacrymas excutiam, ipse argentum suscipiens, ridebo: sin autem risum illis moueam, ipse argentum amittens, flebo.

Coma erigitur.

Quoties miserabile quicquam dico, lacrymis implentur oculi. Quum aliquid terribile, aut vehemens, arrectæ propter terrorem comæ eriguntur, cor salit.

O factum malè: Factum bene.

In rebus tristibus vsurpabant antiqui, O factum malè. Cic. in xv. epistol. ad Atticum: O factum malè. de Alexione. Contrà in secundis rebus, Factum bene. Plautus in Mostellaria, Factum optimè. Ac pòst, Malè hercle factũ. Adde hæc Syllogæ nostræ.

Miser viue.

Græcorum more. Catullus ad seipsum:

—Tu quoq; impotens esto.

Pòst:

—Nec miser viue.

Horatius.

—Et sine viuat ineptus.

Idem Catullus alibi ad seipsum:

Quin tu animum offirmas, atq; isthinc vsq; reducis,
Et Dis inuitis desinis esse miser.

Tota cum stirpe domus procumbit.

Virg. in 11. Æneid.

—Et Euandri totam cum stirpe videbit
Procubuisse domum.—

Catullus in nuptias Manlij:

— Nec parens
Stirpe nitier.—

Sophocles in Oedipo in Colono, idem opinor significans: σύν τε τᾷ μεγάλᾳ δ' αἰεὶ ἰάσεν πίλοσις πάντη βλαστὸν φυτάλμι' ἀχίμωτον, αὐτόποιον. Stirpe enim valet, quod ἀναιτίῳ φυτάλμια, siue ἔρνος. Sophocles in eadem fabula, ὦ φίλτατ' ἔρνη. quæ verba sunt Oedipi ad filios. Ex eodem propè genere est, quod Aristo. posuit in 7. Νικομαχείων, quod prouerbio dici soleret, δίψας πεδόν αἶμα, & εἶλας, & τὰ πλαῖα. Lucret. in 4.

Et quibus antè domi fœcundè nequissent
Vxores parere, inuenta est illis quoq; compar
Natura, vt possent natis munire senectam.

Et Propertius in 4.

Et serie fulcite genus.—

Eusebius in j. de Constantini Imp. vita, vbi de Alexand. Macedonum rege: ἄπαιδα, ἄρριζον, ἀέστιον. Et cùm gentis totius exitium significant, ijsdem verbis vtuntur authores. Sophocles in Electra:

Φεῦ, φεῦ τί παῖ δ᾽ ὁ διόλωλεν
Τοῖς παλαι ἀχερόι μηρ. ἔτι, μὴς ἔσιεν,
Εἶ ὁ λωλεν γένος. —

Vide in Sylloge nostra:

—In te omnis domus inclinata recumbit.

Casu concussus acerbo.

Virgilius. Sic Catullus ad Mallium:

Quòd mihi fortuna, casuq; oppressus acerbo,
Conscriptum lacrymis mittis epistolium.

Statim pòst dixit, Mergi fortunæ fluctibus.

Ruunt de montibus amnes.

Virg. in 4. Æneid.

Tecta metu periêre, ruunt de montibus amnes.

Infelix cui omnia licent.

Cicero apud Marcellinum lib. xxvj. prope finem: Infelices esse, qui omnia sibi licere existimarunt. Idem Cicero apud Augustinum lib. v. cap. xxvij. Ciuit. O miserum, cui peccare licebat. Idem de philosophia siue in Hortensi: Aiunt quidam esse beatos, qui viuant, vt ipsi velint. Falsum id quidem. Velle enim quod non deceat, id ipsum miserrimum est: nec tam miserum est non adipisci quod velis, quàm adipisci velle quod non oporteat. Hæc citantur ab Augustin. libr. 13. cap. v. Tri. Antè, ex Catullo in Gell. Quod voluit, fecit. & : Ista non eadem licent, quæ alijs licent.

Tabus in sacco.

M. Antoninus philosophus & Roman. imperator de vita sua li. 11. Nonne his quoq; fatum fuit, vt senes & vetulæ prius fierent, inde morerentur? Quid autem illi postmodò facient, his mortuis? Omnia hœc fœtida sunt, & tabus in sacco.

Coelii Rhodigini.

Alliensis pugnæ dies funestior est, quàm vrbis captæ.

Vbi authorẽ mali amplius detestamur, quàm rẽ ipsam, qua affligimur. Apud Alliã flumen Fabius cũ exercitu Senonibus occurrẽs, tristissimã accepit cladẽ, hostibusq; ad Romam capiendam iter aperuit.

Corinthus superciliosa.

Κόρινθος ὀφρυᾷ τε καὶ κοιλαίνεται, Corinthus supercilis, cu[r]uitatibusq; laborat. Vbi significabimus, summam felicitatem aliquo incommodo vitiari: vt est ferè humanarum rerum conditio. Ager enim Corinthiorũ obliquus & asper, vrbis eorum fortunam non consequebatur: quæ amplissima fuit & opulentissima, siue viros innumeros ad ciuile regimen peritissimos, siue eximias opificum artes animo vertas. vnde & Graciæ emporium ea dicta est. Eustat. Strabo.

Polydori Virgilii.

Paxillus infractus est.

In eũ qui præsidio, patrocinióq; vetere destituitur, instar vitis, quæ amissis pali cui innitebatur adminiculis, humi deijcitur, atque extabescit, Esa. xxij.

Non rudit onager, cum herbam habet.

Non, inquit, Iob, conditionem meam mihi deplorarem, si rectè mecum, id est, cum anima mea ageretur, Onager ferus est asinus, qui rudere nõ cessat, si pabulo careat. Quadrabit in eũ, qui ad facin' aliquod, quod ipsi lucro sit,

non

non reclamat: vel qui, cùm sit in lauta & benè aucta parte, ad aliorum felicitatem & vitæ delicias, vulgi & pauperum more, non oggannit, & quiritatur.

Computruerunt iumenta in stercore suo.

Ita Ioel capite primo. denunciat Iudæis futuram cladem longè maximam, qua etiam iumenta fame peritura essent. Conueniet in sceleratos, quibus vt vita est turpis, ita & mors. Natum à iumentis, morbo vel fame debilitatis, suis in tetrimentis expirantibus.

PETRI GODOFREDI.

Luctuosum saxum.

Ἀγέλαστος πέτρα. Res tristitudine afficiens: homo morosus, iniucundus, nunquam non mœsto & tetrico vultu. Natum à petra, cui insedit Ceres, quæsitam nec inuentam deplorans filiam. Ouid. Fast. 4. Baptista Pius in Sidon. Vide prouer. Chil. Eras. Irrisibilis lapis.

C. BOVILLI.

Frigida aqua feruentem ollam aspergere.

Pro, hilarem hominem inopino infortunij nuncio repentè consternare, & pestifero mœrore conficere: quod vetant medici, moderationem omnem adhiberi volentes. Sic vetant ijdem, calenti immodicè ab exercitatione corpori frigidam dari potionem: præsens scilicet sæpissimè venenum. Imitantur hos coqui, feruentes ollas ne frigida aspergantur, aut frigido loco statuantur, accuratè cauentes. rumperentur enim, præsertim argillaceæ.

EX APPEND. IVNII CANTERI & aliorum.

Vecticulariam vitam viuere.

Pro, repentè abundare, repentè iterum nihil habere. Sumptum à vecticularijs nocturnis grassatoribus, qui per maleficia ad opes viam affectant.

Qui comederit de ouis eorum, morietur. & quod confotum est, erumpet in regulum.

Idem Esaias deterrere volens, ne quis societatem haberet cum impijs, consilijsque acquiesceret Iudæorum, prophetis Christo eius insidiantium, anceps periculum lethaleque ijs proponit, qui id tentarent, huiusmodi ἀλληγορικῇ παροιμίᾳ vsus: Qui comederit de ouis eorum, morietur: & quod confotum est, erumpet in regulum. Edit ergo oua aspidum, qui impiorum & facinorosorum familiaritate & societate sibi nocet: fouet verò, qui alios etiam à culpa vacuos dira lue conficere & labefactare studet: vel impuros, flagitiosos, impiósque auxilio suo opibúsque iuuat, & tutos reddit. Vnde subditur in allegoria, Erumpet in regulum: cuius serpentis afflatus proxima quæque sæuissima lue corrumpit. De hoc serpente multa Plin. & Ambrosius, aliique physici. Nos breuitati studentes, ne videamur aliena inculcare, consultò his supersedemus.

INGENII MALITIA & institutio.

ERASMI. Lupus pilum mutat, non mentem.

Ὁ λύκος τὴν τρίχα, οὐ τὴν γνώμην ἀλλάττει, id est, Lupus pilum, non ingenium mutat. Senecta caniciem adfert improbis, non item aufert malitiam. Canescunt enim lupi, velut & equi, more hominum per ætatem.

Naturam expellas furca, tamen vsq; recurrit.

Cùm videam à Græcis quædam velut obtorto, quod aiunt, collo in prouerbiorum aceruum trahi, cur ego verear eiusmodi recensere, quę pręter adagij figuram ita venustè dicta sunt, vt venustius dici non possint? Quod genus est illud Horatij in Epistolis:

> Naturam expellas furca, tamen vsq; recurret.

Sensus est, haud facilè dediscì, quæ nobis natura penitus indidit atque inseuit. Quòd si quando vi fit, vt vel metu, vel pudore, vel alia quauis causa personam alienam sumamus, facilè per occasionem redimus ad mores naturales. Velut qui metuunt peccare, non virtutis amore, sed formidine fustis, ij simulatq; tollitur fustis recurrunt ad mores pristinos. Et Terentius: Si sperat fore clàm, rursus ad ingenium redit. Ducta est metaphora à ramis, qui apposita furca torquentur aliò quàm natura posuerat: qua sublata, rursum vergũt eodem quò prius. Pindarus in Olympijs hymno 11. eandem sententiam aliter extulit: τὸ γὰρ ἐμφυὲς οὔτ' αἴθων ἀλώπηξ, οὔτ' ἐρίβρομοι λέοντες διαλλάξαιντο ἦθος. id est: Nam ingenium natiuámq; indolem, nec astuta vulpes, neq; prævalidi leones mutare quiuerint. Quantumuis enim cicures leonem, semper redit ad genuinam feritatem: neque vulpes vnquam obliuiscitur fraudulentiæ naturæ, quantumuis mansuefacta. Idem in eodem opere hymno 13. ἄμαχον δὲ κρύψαι τὸ συγγενὲς ἦθος. id est, Difficile est occultare natiuos mores. Item Horat. alibi:

> — Tolle periclum,
> Iam vaga prosiliet frenis natura remotis.

Lignum tortum haud vnquam rectum.

Ξύλον ἀγκύλον οὐδέποτ' ὀρθόν.

Id est,

> — Nunquam rectum tortile lignum.

Hemistichium heroici carminis & hoc. Distorta, prauáq; ingenia, vix vnquam ad bonam frugem traducuntur. Qui semel inueterauit in vitijs, rarò fit vt ad bonam mentem redeat. Effertur ad hunc modum: τὸ ξύλον τὸ σκαμβὸν οὐδέποτ' ὀρθόν. id est, Lignum prauum nunquam rectum. Vsurpauit Galenus lib. De pulsuum differentia 4. ἐκεῖνοις μὲν οὐδὲν ἀποκρινόμενοι, ταῖς δ' ἡμᾶς αὐτοὺς λέγοντες τὸ τῆς κωμῳδίας ὅτι σκαμβὸν οὐδέποτε ὀρθοῦται ξύλον οὔτε γεγηρακὸς φυτὸν μεταπήγνυ μοχλεύεται. i. Illis quidem nihil respondentes, cæterùm apud nos ipsos dicẽtes illud ècomœdia, quòd nec tortum lignum fit rectum, nec arbor annosa si transferatur, emittit stolones. Hic pro ἡμᾶς, excusum erat ὑμᾶς, pro γεγηρακὸς φυτὸν, γεραιὸν φυτόν. Id admonuisse referebat, ne quis hanc scripturã corrumperet. Posterius hoc prouerbiũ alibi recensuimus. Horatius metaphora vnde ducta sit, ostendit:

> Naturam, inquiens, expellas furca, tamen vsq; recurret.

Indicat enim ductam esse ab ijs, qui furca admota conantur arboris distortæ vitium emendare. Confirmat hoc & sententia prouerbialis:

Φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ῥᾴδιον.

Id est:

> Ingenia praua vertere haud procliue fit.

Æthiops non albescit.

Αἰθίοψ οὐ λευκαίνεται, id est, Æthiops non candescit. De ijs dici solitum, qui nunquam mutaturi sunt ingenium. Quicquid enim natiuum, id haud facilè mutatur. Fertur Æsopicus apologus de quodam, qui empto Æthiopi, cùm eum colorem arbitraretur non natiuum esse, sed domini superioris accidisse neglectu, assidua lotura faciem diuexauit, ita vt morbum etiã adiungeret, colore nihilo quàm antea fuerat, meliore. Fertur & epigramma Luciani nomine:

> Εἰς τί μάτην νίπτεις δέμας Ἰνδικόν; ἴσχεο τέχνης.
> Οὐ δύνασαι δνοφερὴν νύκτα καθηλιάσαι.

Id est,

> Abluis Æthiopem frustra, quin desinis artem?
> Haud vnquam efficies, nox sit vt atra, dies.

Qui semel scurra, nunquam paterfamiliàs.

Qui semel scurra, nunquã paterfamiliàs. Porphyrion enarrans Horatiũ, admonet fuisse prouerbiũ. Sẽsus est aũt, eum quẽ semel depuduerit, quiq; contẽpta fama scurram agere cœperit, vix vnquã ad bonã frugẽ redire. Scurra gaudet alieno cibo: paterfamiliàs parat vnde domi viuat. M. Tull. in actione pro Publio Quintio: Memini, vetus est, de scurra multò facilius diuitẽ quã patrẽfamiliàs fieri posse. Fortuna crebrò largitur opes indignis: at bonam mentem dat nemini.

Podex lotionem vincit.

Πρωκτὸς λουτροῦ κρείττων, id est, Podex lotionem vincit. Callistratus apud Aristophan. interpretem adagium hoc retulit ad eos, qui sese in malum aliquod adigunt, propterea quòd ea corporis pars, etiam si lauetur, semet rursum inquinat, ita vt ipsa sit in causa, quo minus lauari possit. Quadrabit etiam, vbi quid frustra fieri significabimus: veluti si quis nocentem è carcere redimat, atque ille mox iterato commisso semet eodem præcipitet. Aut si quos reconcilies, mox in pristinam relapsuros simultatem, aut castiges incorrigibile ingenium, quod genus est mulierum. Conueniet & in illos, qui suo ipsius vincunt malo. Veluti si quis morum intractabilitate obtineat, ne posthac obiurgetur à præceptore. Putant adagium videri sumptum ab ijs potissimùm, qui cita sunt aluo: quos Nonius foriolos appellat. Aristophanes in Vespis: πρωκτὸς λουτροῦ κρείττων. i. Podex peruincens loturam. Itidem & morbus dicitur vincere artem curámve medici, cùm est immedicabilis. Ex veterum monumentis deprehendes, fuisse morem publicum, vt post exoneratam aluum adhiberetur eius partis lotio, quæ tamen subinde erat repetenda: Martialis inter Issæ catellæ laudes commemorat, quòd post depositum ventris onus rogaret lauari. Legimus & barbarum quendam seruitutis impatientem, ligno cui spongia erat addita tergendo podici, in gulam adacto sibi consciuisse necem.

Occasione duntaxat opus improbitati.

Aristoteles libr. Rhetor. : καὶ πρὸς οὓς ἔχουσιν ἀφορμὴν, ἢ προγόνων, ἢ αὐτῶν, ἢ φίλων, ἢ πεπονθότων κακῶς, ἢ μελλόντων, ἢ αὐτοῖς, ἢ προγόνοις, ἢ ὧν κήδονται. ὥσπερ γὰρ ἡ παροιμία, προφάσεως δεῖται μόνον ἡ πονηρία. id est, Aut aduersus quos occasionem habent, siue progenitorum nomine, siue suo ipsorum, siue amicorum, siue eorum à quibus beneficio fuerunt affecti, aut curæ habiti, vel ipsi, vel maiores ipsorum, vel eorum pro quibus solliciti sunt. Quemadmodum enim prouerbio dicitur, Occasione duntaxat opus est malitiæ. Quadrabit in nocendi cupidos, qui ne temerè læsisse videantur, causas prætexunt. Celebratur hic mimus Publij, ni fallor, in hanc sententiam:

> Malefacere qui vult, nusquam non causam inuenit.

Circumfertur & hodie vulgò apud nostrates adagium non vsquequaque spernendum : Facilè fustem inueneris, qui cupit cædere canem. Eodem spectat Terentianum illud : Fingit causas, ne det sedulò. Item illud Martialis:

> Irasci tantùm felices nostis amici,
> Non quia sic merui, sed iuuat hoc facere.

Fortassis huc allusit & Euripides, cùm sic ait in Iphygenia Aulidensi:

> Καὶ δεῖ γ' ἀφορμῆς σμικρὸν ὡς ἐλθεῖν μόνον,
> Ἐφ' ᾗ σ' ἐγὼ καὶ παῖδες αἱ λελειμμέναι
> Δεξόμεθα δέξιν, ἥν σε δέξασθαι χρεών.

Id est,

> Occasione tantùm opus fuerit leui,
> Vt & ipsa quiq; mihi supersunt liberi,
> Te rursus accipiamus istunc ad modum,
> Quo te accipi par est.

Citant & hunc senarium ex Menandro:

> Μικρὰ πρόφασίς ἐστι τοῦ πρᾶξαι κακῶς.

Id est,

> Ad prauè agendum parua satis occasio est.

Saliuam imbibere.

Diuus Hieronymus in Euangelia præloquens: Quis enim, inquit, doctus pariter, vel indoctus, cùm in manus volumen assumpserit, & à saliua quam semel imbibit, viderit discrepare quod lectitat, non statim erumpat in vocem? Eleganter profectò, prouerbialique figura dixit, Et à saliua, quam semel imbibit: id est, ab illo gustu quo puer imbutus est. Sumpta metaphora ab infantibus, quibus præmansum cibum nutrices in os inserunt, non sine saliua. Cui si assueuerint, nihil iam illis sapit, quod ab illius primæ saliuæ gustu diuersum fit. : proinde modis omnibus curandum, vt optimis assuescamus. Idem solet accidere plerisque nostrûm, vt quicquid dissideat ab ijs quę primis illis annis imbibimus, protinus displiceat. Aiunt & canes eos amare, quorum saliuam gustarint. Verùm malim ad superiorem metaphoram referri. Huc spectare videtur & Persianum illud:

> Inque luto fixum possis transcendere nummum,
> Nec gluto sorbere saliuam Mercurialem.

Quanquam magis arbitror referendum ad ficos Mercuriales, de quib. aliàs diximus: quos ioci causa quidam saliua oblinebant, vt ludibrio essent qui tollerent: cum consimilem lusum præmiserit de nummo infixo luto. Illud certè pertinet ad hoc prouerbium, quod est apud eundem in sexta Satyra:

> Nec tenuem solers turdorum nosse saliuam.

Saliuam, pro gustu dixit.

Quo semel est imbuta.

Huic non dissimile est Horatianum illud:

> Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem
> —Testa diu.—

Proinde rectè monet Fabius, vt statim optima discantur: propterea quòd nihil hæret tenaciùs, quàm id quod rudibus annis perceperimus. Et Aristoteles libro Moralium Nicomachiorum : οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως εὐθὺς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ πάμπολυ, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν. id est, Itaque non parui refert, hoc an illo pacto protinus à pueris consuefiamus, imò plurimum interest, vel potius omne in eo momentum est situm. Et Vergilianum illud ἀποφθέγμα in Georgicis:

> —Adeò in teneris consuescere multum est.

Iunii. Embarus es.

Adagium istud non inficior annotatum esse ab Erasmo, attamen diuerso planè sensu & origine expositum. neque enim de vecordi & deliro, sed ediuersò de callido atque ingenioso dici obseruatum est. Refert namque Pausanias, vel ex eo Eustathius in Bœotia, Embarum quendam ingenij dexteritate, vel potius felici astutia sortem oraculi hoc pacto elusisse. Athenienses vrsam, quæ in fanum Dianæ Munychiæ, à Munycho Pyræi regulo sic nuncupatæ, irruperat, occiderant (in Fauorini codice αἰκιζομένης repone, pro αἰκισθείσης) animal illius numini sacrum. quod factum consecuta mox fuit pestis : quam tum demum cessaturam oraculo cecinit Apollo, si quis Dianæ filiam immolasset. itaque Barus quidam, siue Embarus, id se facturum cum Atheniensibus pepigit ea conditione, vt generi suo gentilitium quodámodo & hæreditarium sacerdotium deferrent, communi omnium consensu. quod & factum est. at ille vafro consilio gnatam de more comptam velut victimam mactaturus, in adyto (quo præter sacerdotem accessus nulli patebat) abscondit, & capram filiæ ornamentis indutam, illius loco immolauit. Atque inde prouerbij occasio manauit, vt catum hominem, & callido consilio alijs imponentem, Embarum vocitarent. Cõuenit prorsus cum adagio, Thessalicum sophisma: quod simili de causa natum est. nam Diotimo Thessalo (quem alij Aratrum nominant) expeditionem suscepturo oraculum præceperat, vt caueret necubi hostes illum anteuerterent, opimioribus votis vsi. sic ille superare hostes prælio festinans, Apollini κατὰ βίον, ceu manuum præsidi, vel expeditionis authori, persoluturum se vouit centumuirale sacrum, sed victoria potitus, & votiua sacra persoluturus, comperendinando ita diem de die exemit, vt in plures annos votis suis illuserit, dictitans humanas victimas Deo non conuenire, religioníque omni repugnare. In hunc fermè modũ scribunt Euripidis commentaria, in Phœnissas: in nomine solo discrepat Eustathius ex Pausania & Suida.

Pardus maculas non deponit.

Πάρδαλις οὐκ ἀποτίθεται τὰ κατάστικτα, οὐδ' Αἰθίοψ τὸ μέλαν, id est, Pardus pellis maculas non ponit, nec Æthiops fuscedinem. Extat apud Nazianzenum in Steliteuticis: Vt panthera versicolor maculas nõ amittit, nec Æthiops colorem mutat, ita insolitos mores frustra conamur deponere: vitia quibus assueuimus, incassum molimur.

COGNA-

COGNATI. Αὐθιγενές.

Quod ita per se natum sit, nulla arte fucatum, cuiuſmodi Virgilius finxit:

Nec varios diſcet mentiri lana colores:
Murice iam croceo mutabit vellera luto,
Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti,
Sponte ſua ſandix paſcentes veſtiet agnos.

Vlpianus li. Pandect. 32. tit. de legatis & fideicomm. c. 70 Si cui lana legetur, id legatum videtur, quod tinctum non eſt, ſed αὐθιγενές. Et vt Budæus inquit, Delpino ſcribens. Ingenuo colore tinctus.

Humor.

Hæc dictio etiam vim prouerbij obtinuit apud omnes, qua deſignatur longè diſcedens à communi morum ratione & conſuetudine. Itali patria etiam lingua humoriſtam appellant, rectè etiam Galli, plein d humeur. Nec malè Hiſpani, quem corruptis moribus, inhumanum, inciuilem, & minus honeſtum vident. Malcriado, ſua lingua, id eſt, malè educatum vocant. Galli dicunt, mal nourrj.

Emolliti eneruéſque nati, in vitio manent.

Qui emollitj eneruéſq; nati ſunt, in vitio manent, &c. Hoc quoq; prouerbialiter ſumitur, nō diſſimile huic: Naturam mutare, difficile: &, Vulpeculæ mutantur pilj, & non mores. Quod Verinus ſic expreſſit:

De flauis vetula in canos vulpecula mutat:
Illius at mores vertere nemo videt.

Contrà: Ex fructibus egregijs ſolet de bonitate arborum iudicium ferri.

De doux arbre douces pommes.

Auſſi:

Ce que poulain prent en ieuneſſe,
Il le continue en vieilleſſe.
Ence qu'il prent en donture,
Il le maintient tant qu'il dure.

Naturam mutare, difficile.

Idem de ira c. 26: Naturam quidem mutare, difficile eſt. Fertur & hæc inter ſententias prouerbiales: Emolliti enim, eneruéſque nati, in vitio manent. vtraque ſententia ſatis perſpicua eſt. Natura enim non facilè expellitur. Vnde Galenus libro 4. De pulſuum differentia: ξύλον ἀγκύλον οὐδέποτ' ὀρθόν. id eſt, Nunquam rectum tortile lignum. Lucret. lib. v.

—Neq; aduerſus naturæ fœdera niti.

Quis non habet in ore verſum illum Horatianum?

Naturam expellas furca, tamen ipſa recurret.

Expellere furca, eſt vi maxima, & magno conatu, non manu ſola, ſed ſumpta furca eijcere, extrudere, exturbare.

Vbi intenderis ingenium, valet.

Prouerbialis Saluſtij ſententia in Catilinario: Vbi intenderis ingenium, valet. Intendere enim, dirigere, incumbere eſt: metaphora à ſagittarijs, qui intendere propriè dicuntur arcum. Sic Virgil. v. Æneid.

—Arcum intendebat Apollo.

Cui opponitur, Relaxare animum: quod eſt, intenſam animi curam re quapiam amœniore remittere. Cic. in Hortenſio: Quæro non quibus intendam rebus animum, ſed quibus relaxem. Idem 2. in Verre: Quò animum intendat, facilè perſpicio. Demoſthen. in Philip. 2. Par eſt quibus in rebus quiſq; ſe exercet, ac in quæ incumbit, in ijs vt plus valeat. Cic. in Catone: Intentum animum tanquam arcum habebat, nec languens ſuccumbebat ſenectuti. Qui ergo rei alicui arduæ totis ingenij virib. incumbit, intendere animum dicitur.

Sic ſum.

Huiuſmodi ſermo vſitatus eſt apud Græcos, Latinos, & Gallos. Pro οὕτω πέφυκα, οὕτως ἔχω dicitur. Latini: Sic verò ſum omnino. id eſt, hoc ſum ingenio, his moribus ſum præditus. Terent. in And. Sic Crito eſt hic. Et in Phormione: Sic ſum: ſi placet, vtere. Cicer. De oratore vſus eſt: Et ita ſum. Plautus: Ita ingenium meum eſt, inimicos oſa ſum ſemper. Terent. in Adel. Ita vita eſt hominum, quaſi quum ludas teſſeris. id eſt, talis eſt. Galli, tel ſuis-ie, mon naturel eſt tel, &c.

Conſuetudo, altera natura.

Multorum ſermone tritum & celebratum eſt hoc prouerbium. Galenus libro j. De tuenda valetudine: ἐπίκτητος φύσις τὸ ἔθος. id eſt, Conſuetudo, altera natura. Tranſire autem conſuetudinem in naturam, docuit Hippocrates libro De aere, aquis, & locis. Contrà, moleſtiam afferunt inſueta: quia naturæ contraria, nec familiaria. Idem libr. De ratione victus in acutis: Conſuetudo facit, vt cibi mali meliùs nutriant, quàm boni & inſueti. Ibi cum in ſanis non aliquid conſuetudini, ſed fermè totum condonat, condonandum aliquid etiam conſuetudini in ægrotis, docet aphoriſ. 17.

A teneris conſueſcere multum eſt.

Poſtulat, vt pueritia ſtatim à teneris aſſuefiat, & inſtituatur ad virtutem. Notum eſt enim illud Virg. ij. Georgicorum:

—Adeò à teneris conſueſcere multum eſt.

Hanc ſententiam Ariſtot. 2. Ethicorum ad Nicomachum vberiùs ediſſerit. Eius loci eſt, quæ medici de conſuetis & non conſuetis paſſim ſcribunt. Idem Virgil. iij Georgicorum.

Præcipuum iam inde à teneris impende laborem.

ſubaudiendum, annis.

Tota cum ſtirpe domus procumbit.

Virgil. in xj. Æneid.

—Et Euandri, totam cum ſtirpe videbis
Procubuiſſe domum. —

Catullus in nuptias Manlij:

—Nec parens
Stirpe nitier. —

Sophocles in Oedipo in Colono, idem opinor ſignificans: οὐδ' ἐν τῷ μεγάλῳ δ' οἴδ' ἰδεῖν πλάνης πατρὸς ... βλαστὸν φυτάλμιον ... Stirpe enim valet, quòd βλαστὸν φυτάλμιον, ſiue ἔρνος. Sophocles in eadem fabula, ... quæ verba ſunt Oedipi ad filios. Ex eodem propè genere eſt, quod Ariſt. poſuit in 7. ... quod prouerbio dici ſoleret, ... Lucret. in 4. [illegible]

Et quibus antè domi fœcundæ antè nequiſſent
Vxores parere, inuenta eſt illis quoq; compar
Natura vt poſſent natis munire ſenectam.

Et Propertius in 4.

Et ſerie fulcire genus.

Euſebius in j. de Conſtantini Imp. vita vbi de Alexandro Macedonum Rege, ἄρρητον, ἄρριζον, αὐτόπρεμνον quum gentis totius exitium ſignificant, iiſdem verbis vtuntur auctores. Sophocles in Electra.

Φθίνοντα ... δόμον
Τὸν ... ὡς ὁρῶ
Ἐξ ... —

Vide in Sylloge noſtra:

—In te omnis domus inclinata recumbit.

Mentis vitio læſa figura.

Ouid. j. Amorum:

Nunc mentis vitio læſa figura tua eſt.

Vide alibi, Fecit amor maciem. Vultus ſuum habet ſermonem, & ſæpè cordis arcana prodit. Vide alibi, Pallentes abite curæ.

Aceto acrius. Melle dulcius.

Aceti varia conſideratio eſt apud Plinium: & à poetis proprio epitheto acre dicitur. Apud Ægyptios præcipua & laudabilis fuit eius bonitas, vt etiam vini precium anteiret. Melle contrà Hymettio & Hiblæo nil dulcius & ſuauius, flagrantius, & redolentius. Verùm enimuerò Cicero de Philoſophia, ſiue in Hortenſio, referente Nonio in dictione, Acre: Quod alterius ingeniū ſic dulce, vt

acetum Ægyptium, alterius sic acre, vt mel Hymettium dicimus.

Ὀρτυγοθηρίαι aut ὀρτυγοκοπίαι.

Prouerbialiter dicuntur omnia ludicra, & inania exercitia. Vide Plutarchum de audiendis poetis, & ibi à Gulielmo Xylandro indicata. Suidas in dictionibus ὀρτυγοθήραι & ὀρτυγοκόπος, ludi quoddã genus describit, in quo coturnices, in gyrum collocatæ percuterentur, &c.

Ex Append. Ivnii. Canteri & aliorum.

Vulpes pilum mutat, non mores.

Resipere adagium videtur illa senis bubulci sententia, qua apud Suet. Vespasianus Cæsar perstrictus est, qui negata sibi gratuita libertate, quam imperium adeptum suppliciter orauerat, proclamauerit: Vulpem pilum mutare, non mores. Sensus est, titulis dignitatum, & amplissimis fortunæ muneribus corporis, non animi sordes tolli in veteratore & auaro homine: fortunam improbis & subdolis splendorem & nitorem corporis conferre, non abstergere animi illuuiem, ingeniique sordes: exuere hominem callidum pannis, non item vitijs: vel, senectutem addere annos, non etiam virtutes. Huic Erasmi illud simile est, Lupus pilum mutat, non mentem. Hodie Flandris trita sunt, Lupus non emendatur senio: &, Vulpes ætate fit astutior, non etiam melior.

INGRATITVDO.

Erasmi. Ingratitudo vulgi.

Qui significabit sibi molestam ingratitudinem, quòd intelligat superiorum officiorum nulla haberi rationem, non inconcinniter vsurpauerit illud ex Odysseæ β. quod idem est & alijs locis:

Μή τις ἔτι πρόφρων ἀγανὸς καὶ ἤπιος ἔστω,
Σκηπτοῦχος βασιλεὺς, μηδὲ φρεσὶν αἴσιμα εἰδώς·
Ἀλλ' αἰεὶ χαλεπός τ' εἴη, καὶ αἴσυλα ῥέζοι.

Id est,

Posthac ne placidus sit quisquam, néve benignus,
Nec mitis, iustiq; tenax rex sceptriger vnquam:
Sed semper ferus esto, & semper iniqua patrato.

Viuum noueris.

Alibi retulimus, Viuorum meminisse oportet. Id meretricula in Truculento Plautina detorquet in alium sensum, amatorem pro mortuo ducens, qui desierat esse dando: Dum viuit, inquit, hominem noueris; vbi mortuus est, quiescat: Te dum viuebas, noueram. Pecunia, iuxta Hesiodum, anima est mortalibus: ea amissa, exanimis est homo.

Ale luporum catulos.

Theocritus in Hodœporis:

Θρέψαι καὶ λυκιδεῖς, θρέψαι κύνας ὥς τυ φάγωντι.

Id est,

Pasce canes qui te lanient, catulósq; luporum.

Prouerbium est, teste interprete, in eos, qui læduntur ab ijs, de quibus bene meriti sint, aut in ingratos. addit ille dictum Socratis, κακῶς ποιεῖς λύκους θρέψας: Malis faciens bene, nutri lupos. Nam plerunq; solet id vsuuenire illis, qui catulos luporum enutriunt. Extat super hac re non inelegans Epigramma, quanquam incerto autore, de oue lupi catulum alente suis vberibus:

Τὸν λυκον ἐξ ἰδίων μαζῶν τρέφω, οὐκ ἐθέλουσα,
Ἀλλά μ' ἀναγκάζει ποιμένος ἀφροσύνη.
Αὐξηθεὶς δ' ὑπ' ἐμεῦ καὶ τ' ἐμοῦ πάλι θηρίον ἔσται.
Ἡ χάρις ἀλλάξαι τὴν φύσιν οὐ δύναται.

Id est,

Lacto lupum vberibus proprijs non sponte, sed horsum.
Me demens adigit pastor vt id faciam.

In me rursus erit fera postquam creuerit ex me.
Natura haud vnquam vertitur officijs.

De canibus autem sumptum est ex Actæonis fabula, à suis ipsius canibus dilacerati. Nam & hoc indicant enarratores Theocriti. Ex quibus facilè liquet, quódnam sit illud prouerbium antiquum, cuius meminit M. Varro in libris De re rustica, tractans de canib. alendis. Diligenter, inquit, vt habeãt cibaria, prouidendum. Fames enim hos ad quærendum cibum ducit, si non dabitur: & à pecore abducet, si non præbebitur. Nisi, vt quidam putant, & illuc peruenerint, vt prouerbium attollant antiquum, vel etiam vt aperiant de Actæone, atque in dominum adferant dentes. Idem in Phœbo, citante Nonio: Crede mihi, plures dominos comedere serui, quàm canes. Quasi id Actæõ occupasset, & ipse prius suos comedisset, &c. Huc vsque Varronis relata. Cæterùm legimus & leones & dracones nutricijs suis gratiam officij retulisse. Verùm nulla est fera tam ingrata, quæ sit cùm hominib. ingratitudine conferenda.

Aries nutricationis mercedem persoluit.

Κριὸς τροφεῖα ἀπέτισεν, i. Aries alituram rependit. Citatur ex Menandro. Quadrat, vbi quis pro bene factis maleficium reponit. Allegoria sumpta est ab eo, quòd aries cornibus impetat, aut vas in quo pabulum apponitur, ipsósque quorum opera nutritus est, aut etiam nutritur, cornibus incessit. Effertur & ad hunc modum prouerbiũ, κριοῦ διακονία, id est, Arietis ministerium: pro officio collato in ingratũ, qui beneficiũ iniuria penset. Huic affine quod est apud Aristophanem in Vespis, ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον, id est, Vallus vitem.

Qui canem alit externum.

Ὅς κύνα τρέφει ξένον, τούτῳ μόνον λίνος μένει, id est, Qui canem alit peregrinum, huic præter funiculum nihil fit reliqui. Qui beneficiũ collocat in ingratum, perdit operam. Nam canis alienus relicto fune quo alligatur, pristinum dominum repetit. Sapit & hoc vulgare quiddam, mea quidem sententia.

Hirundines sub eodem tecto ne habeas.

Ὁμωροφίους χελιδόνας μὴ ἔχειν. hoc est, Hirundines ne habeas sub eodem tecto. Diuus Hieronymus Aristotelis autoritatem secutus, interpretatur abstinendum à commercio garrulorum & susurronum. Verùm hoc interpretamentum refellitur apud Plutarchum Symposiacõn decade octaua. Nam haud æquum videri, vt auem domesticam, & humani conuictus citra noxam amantem, perinde vt sanguinariam & rapacem propellamus. Quod enim de garrulitate causantur, id esse friuolum: cùm gallos, graculos, perdices, picas, cúmque his alias complureis multo magis obstreperas non arceamus à domestico contubernio: imò nihil penè minus in hirundinem conuenire, quàm garrulitatem. Ne id quidem accipiendum videtur, quòd quidam Pythagoricum symbolum ad tragœdiam, quæ de hirundine fertur, referunt, quasi triste omen secum adferat. Nam hac ratione philomenam item eijci oportere, vt quæ ad eandem pertineat tragœdiam. Itaque vero propius videtur, ob id improbatam hirundinem, quòd eidem malo videatur obnoxia, quo infames habentur aues aduncis vnguibus. Siquidem carnibus victitat, & cicadas, animal maximè vocale ac musis sacrum, venatur: præterea humi volans minutis animantibus insidiatur, deinde sola auium in tectis versatur, nullam adferens vtilitatem. Nam ciconia quum ne tecto quidem vtatur nostro, tamen haudquaquam mediocrem contubernij gratiam refert. bufones, serpentes, hostes hominum è medio tollens. Contrà hirundo, posteaquam sub nostro tecto suos educauit pullos, abit nulla relata gratia communicati hospitij. Denique, quod est omnium grauissimum, duo duntaxat animalia domestica sunt, quæ nunquam humano conuictu mansuescunt, neque tactum admittunt, neq; consuetudinem, neque vllius rei aut disciplinæ communionem

nionem. Musca semper pauitat ne quid mali patiatur, & ob hanc causam indocilis ac semifera. Hirundo item natura videtur hominem exosum habere, proinde nec cicuratur, vtpote diffidens semper, sempérque suspicans mali quippiam. His de rebus, rectè Pythagoras conuictorem ingratum parúmque firmum, hirundinis symbolo monuit ablegandum. Huiusmodi fermè Plutarchus eo quem ostendi loco. Quibus illud vnum videtur addendum, Ciceronem, seu quisquis is fuit, in Rhetoricis ad Herenniũ, insidæ amicitiæ similitudinem ab hirundinibus mutuari, quæ vere ineunte præsto sint, hyeme instante deuolent.

Pro beneficentia Agamemnonem vlti sunt Achiui.

Ἀντ' εὐεργεσίας ἀγαμέμνονα ἔκτανον ἀχαιοί. Id est:

Pro meritis malè tractarunt Agamemnona Graij.

Quidam ad hunc efferunt modum:

Ἀντ' εὐεργεσίας ἀγαμέμνονα ὤλεσαν ἀχαιοί.

Id est:

Pro benefactis vinxerunt Agamemnona Graij.

Dicebatur in ingratos, qui pro summo benefitio summũ remetiuntur maleficium. Agamemnon enim tot exhaustis laboribus in expugnanda Troia pro dignitate Græciæ, domum reuersus, veste inexplicabili inuolutus, interfectus est à Clytemnestra, auxiliante Ægistho adultero. Annotatum est hoc ferè accidere viris de repub. benè meritis, vt pro benefactis pessimam gratiam tulerint à populo. Pindarus in Pythiis hymno iiij. φαντὶ δ' ἔμμεν τοῦτ' ἀνιαρότατον, καλὰ γιγνώσκοντ' ἀνάγκᾳ ἐκτὸς ἔχειν πόδα. id est: Aiunt autem hoc esse molestissimum, qui norit honesta necessitate foris habere pedem. Hoc est, non frui bonis, cùm ipse benemeritus sit de aliis, sed pro benefactis malè audire.

Pro perca scorpium.

Ἀντὶ πέρκης σκορπίον, id est, Pro perca scorpium. Vbi quis optima captans, pessima capit. Nam perca piscis est vel maximè laudatus, cuius identidem meminit Athenæus, gulonum delicias recensens. Scorpius lethalis est: quanquam est & piscis huius nominis, contempti saporis, de quo magis sentire videtur adagium. Simili figura dixit Lycophron:

Ὁ δ' ἀντὶ πιπὸς σκορπίον λαιμῷ σπάσας.

Id est:

At scorpium ille glutiens pipus vice.

Est enim pipo auis genus.

Nemo benemerito bouem immolauit, præter Pyrrhiam.

Οὐδεὶς εὐεργέτῃ βοῦν ἔθυσεν εἰ μὴ Πυῤῥίας, id est, Nemo bouem immolauit benemerito, nisi Pyrrhias. Hoc prouerbio quondam vtebantur, si quando quis extitisset homo insigniter gratus, qui beneficium acceptum ampliter repensaret. Plutarchus in Quæstionibus Græcanicis, vnde sit natum adagium enarrat ad hunc modum. Nauis quædam piratica appulit ad insulam Ithacensem, in qua fortè fortunâ senex quidam erat vnà cùm cadis fictilibus plenis pice. Pyrrhias quidam Ithacensis, vt opinor, negociator, senem dato precio redemit à piratis: non ob id quòd eo sibi foret opus, sed partim quòd misertum esset senilis fortunæ, partim hominis oratione persuasus. Emit autem vnà cum sene cados illos picarios: idque autore sene. Deinde profectis piratis, quo Pyrrhiæ gratiam referret senex, quòd non ob lucri cupiditatem, sed ob beneuolentiam sese liberum fecisset, indicauit in cadis multam pecuniæ vim pici admixtam, abditam esse. Qua reperta, cum Pyrrhias derepentè diues esset redditus, cùm magnificè collaudauit senis erga se gratitudinẽ, tum eidem bouem immolauit officij præmium. Atque hinc re iam peruulgata natum prouerbium, de gratia prolixè relata. Veteres enim regale sacrum & magnificum, opiparúmque conuiuium βουθυσίαν appellant. Accommodabitur rectè prouerbium & in vulgatam mortalium ingratitudinem, adeò vt vix vnum reperias, qui meminerit officij. Non abludit hinc exemplum Euangelicum, quo è decem lepra Christi beneficio liberatis, vnus duntaxat reuersus est qui gratias egerit.

Simul & misertum est, & interiit gratia.

Ἅμ' ἠλεήθη καὶ τέθνηκεν ἡ χάρις.

Id est:

Simul & misertum est, interiitque gratia.

Senarius prouerbialis apud Zenodotum, dici solitus in ingratum, qui simulatque leuatus est malis, desinit meminisse beneficiorum eius, cuius opera restitutus est: iuxta illud, Si dolet, meminit: si placet, obliuiscitur. quum contrà admoneat prouerbium:

Χάριν λαβὼν μέμνησο, δοὺς ἐπιλάθου.

Id est:

Memineris accepti, dati obliuiscere.

Idem docet in Moralibus Seneca:

Beneficij accepti meminisse oportere, dati obliuisci. At nunc ita est ingenium vulgi, vt fragilis sit beneficiorũ memoria, iniuriarum tenax. Et iuxta Plautum: Si quid iuues, pluma leuior gratia: si quid offendas, plumbeas iras gerunt. Celebrantur in eandem sententiam hi quoque versus:

Ἀεὶ δ' ὁ σωθεὶς ἔστ' ἀχάριστος φύσει.

Id est:

Seruatus vsque ingratus est, & immemor. Et:

Μετὰ τὴν δόσιν τάχιστα γηράσκει χάρις.

Id est:

Post munus ilicò consenescit gratia.

In senem ne quod collocâris beneficium.

Γέροντι μηδέποτε μηδὲν χαρίσῃ μηδέν. id est, Ne quid vnquã beneficij collocaris in senem. Refertur nominatim prouerbij vice ab Aristotele libro Rhetoricorum secundo, χ' ὅς τις συμβουλεύει μὴ πείθεσθαι φιλογέροντι, τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροιμία, μὴ ποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα. id est, Qui consulit, ne quis cum sene ineat amicitiam, huic testimonij loco est prouerbium, Ne quando bene merearis de sene. Dicitur hodiéque vulgò, Neque in senem, neque in puerum collocandum esse beneficium: propterea quòd alter non refert, alter non meminit. Extat & huiusmodi quoddam apud Diogenianum adagium, μὴ ποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα, μηδὲ γυναῖκα, μηδὲ παῖδα, μηδὲ κύνα ξένον, μηδὲ λάλον κωπηλάτην. id est, Ne quid beneficij colloces, neque in senes, neque in mulierem, neque in puerum, neque in canem cuiuspiam, neque in garrulum remigem, propterea quòd perire videatur, quod in eiusmodi genus hominum insumitur. Seneca de Beneficiis iij. Sic fit, vt præceptores eorúmque beneficia intercidat, quia totam pueritiam relinquimus: sic fit, vt in adolescentiam nostram collata pereant, quia ipsa nunquam retractatur.

Hostis non hostis.

Ἀπόλεμος πολέμιος, id est, Citra bellum hostis. Dicitur qui nulla lacessitus iniuria, tamen quæ sunt hostium facit, aut qui pacis obtentu facit hostilia. Conueniet etiam in illos, qui prius quàm expostulauerint de iniuria cum amico, iam lædunt inimicè.

Arietis ministerium.

Κριοῦ διακονία, Arietis ministerium. Suidas & Zenodotus sic referunt, quasi dici solitum de officio in ingratos collocato. Siquidem aries cornibus ferit pascentem. Hesychius ita refert, quasi congruat in eos, qui spe cuiuslis præmioli inseruiunt indignis. Quum pueros inuitamus ad ministerium, pollicemur aliquid, putà talos aut nuces. Itidem in apologo quoniam opinor dixit aries: Iunge, dabo tibi talos. Addita stellula in editione Aldina indicat κατάλεσθαι esse verbum subditiitum: opinor legendum καταλείφειν, ab ἀλείφω. Huius obiter mentionem fecimus in prouerbio, Aries nutricationis præmium. Est aliud in ingratos prouerbium, quod superius à nobis relatum est.

Ἀντ' εὐεργεσίας ἀγαμέμνονα δῆσαν ἀχαιοί.

Id est:

Pro benefactis vinxerunt Agamemnona Graij.

Reperi citatum citra autoris titulum. Interim in scholiis Græcanicis inueni, in porticu Stoæ, quæ Varia dicebatur & regis, complures fuisse Mercurij statuas, partim à plebeiis, partim à principibus positas: vna erat ex his, quæ carmen hoc insculptum habebat antiquis literis. Hinc

Antiquiora diphthera loqueris.

Ἀρχαιότερα διφθέρας λαλεῖς, id est, Antiquiora diphthera loqueris. In eos quadrat, qui nugas narrant: aut de rebus nimium priscis & iampridem obsoletis. Nam diphthera res quædam erat, ex priscis illis fabulamentis relicta. Siquidem aiunt, diphtheram pellem fuisse eius capræ, quæ Iouem lactarit: in qua creditum est antiquitùs, illum omnia scribere quæ fierent. Vnde quæ nec in historicorum literis extarent, nec in hominum memoria seruarentur, ea velut ex Iouis diphthera petita dicebantur. Quin subinde apud Aristophanem, ἀρχαῖα, παλαιά, id est, prisca atque antiqua, pro nugamentis leges: quòd antiquitas ferè fabulosissima sit, opinor: & ἀρχαϊκῶς, pro eo quod est delirantèr ac stultè. Simili modo vocamus κρόνια, vetera & obsoleta, desitáque. Sic apud Athenæum lib. vij. quispiam, Arrianus opinor, Ταῦτα κρόνια ἐστιν ὦ ἑταῖρε. id est: Isthæc Saturnia sunt ô amice cibaria. Poetæ fingunt Saturnum regno pulsum, & huius loco regnare Iouem.

A Nannaco.

Ἀπὸ Ναννάκου, id est, A Nannaco. Cùm significamus rem ab extrema vsque antiquitate repetitam. Nannacus rex ante Deucalionem fuisse narratur, qui diluuium futurum præuiderit. De quo mentionem fecimus & alibi. Meminit huius & Stephanus in dictione ἰκόνιον, referens alterum ab eodem ortum prouerbium, ἐπὶ Ναννάκου κλαίειν, id est, Sub Cannaco flere. Etiamsi in Stephano pro Ναννάκου, legimus Ἀννάκου. Latini consimili figura dicunt, Ab Aboriginum seculo repetita: &, Perinde quasi cum Euãdri matre loquaris. Non discrepat ab hoc illud, ἀρχαιότερος Κόδρου καὶ ἀρχαιότερα τῆς διφθέρας λαλεῖς, id est, Antiquior Codro: &, Antiquiora diphthera loqueris.

Res Cannacæ.

Τὰ Ναννάκου, id est, Res aut mala Cannacæ. Bifariam hac vtebantur parœmia: vel de rebus ob vetustatẽ admirandis, vel de lamentis & comploratationibus miseris ac lachrymosis. Cannacas quispiam Phrygum rex, quemadmodum narrat Hermogenes in Phrygiis: qui cùm præuidisset euenturum diluuium, conuocatis omnibus ad templa deorum, multis lachrymis supplicabat diis, vt id malum auerterent. Vnde Herodes iambographus inquit, ὡς τὰ Ναννάκου κλαύσω, id est: Vt Cannacæ more plorem. Hęc referuntur à Zenodoto Plin. libro trigesimosexto. Cannacum inter statuarios nobiles recenset. Stephanus in dictione Iconium, meminit adagij: nisi quòd Annacum appellat, non Cannacum, aut Cannacam: & de fabula nonnihil euariat. Ait enim, Annacum quendam vixisse super annos trecentos. Itaque vndique consulta oracula, quousque victurus esset. Responsum autẽ, mortuo Annaco periturа vniuersa: quo defuncto, successisse diluuium Deucalionis. Cæterùm audito responso, magnopere luxisse Phryges: atque hinc de graui luctu ortum prouerbium, ἐπὶ Ἀννάκου κλαυσεῖν.

Antiquior quàm chaos & Saturnia tempora.

Χάους ἀρχαιότερος, id est, Antiquior quàm chaos. De re nimiũ prisca & obsoleta. Ibicus. πωτᾶται δ' ἐν ἀλλοτρίῳ χάει. id est: Volat in alieno chao. Ac rursum, ὁ δὲ φλυαρῶν καὶ μάτην ὑμῖν λῆρον καταχέει τῷ χάους ἀρχαιότερον, καὶ κρονίων ἀπόζοντα, id est, Hic autem nugatur, ac temerè nugas in nos infundit antiquiores quàm chaos, ac Saturni tempora redolentes. Alludit adagium ad chaos, ad quod poetæ deorum ac rerum omniũ originem referunt. Ouidius opificium mundi hinc auspicatur quemadmodum & Hebræi.

Per antiquum diem.

Διὰ παλαιᾶς ἡμέρας, De re admodum obsoleta priscáque. Refertur à Diogeniano. Finitimum illi, quod hodie non inscitè iactatur in scholis philosophorum, Magno Platonis anno.

Pellenæa tunica.

Πελληναῖος χιτών, id est, Pellenæa vestis. De prisco cultu. Pellene peruetusta Achaiæ ciuitas, Protei patria: in qua diuersæ vestimentorum formæ fieri consueuerunt, attestante Suida. Iulius libro De rerum vocabulis vij. prodidit læenas Pellenicas olim nobiles fuisse, adeò vt in Iunoniis ludis ac certaminibus victori lacerna Pellenica præmij vice daretur. Astipulatur Strabo libro Geographiæ octauo. Diuersum igitur videtur illi, quod alibi diximus, Munus leuidensæ. Lepidius erit, si per ironiam adhibeatur. Veluti si cui pro laboriosis ac diutinis officiis vile munusculum missum sit, dicamus, πελληναῖον χιτῶνα contigisse. Romæ quoque vestes xeniorum loco mittitari solitas, indicat Iuuenalis.

IVNII. Cum Euandri matre loqui.

Prouerbiali specie dictum est illud ab Au. Gellio, Noctium Atticarum libro primo. Tu autem perinde quasi cum Euandri matre nunc loquare, sermone abhinc multis annis iam desito vteris. Hominem antiquarium, qui priscæ ætatis vocabulis obsoletis vti gaudet, & Apuleianæ dictionis delicias iam desitas, in vsum reuocare frequens insistit, cum Euandri matre loqui non inuenustè dicemus. quò spectat Phauorini philosophi admonitio ad adolescẽtem priscarum vocum cupidissimum, inauditum atque insolens verbum tanquam scopulum esse fugiendum. Euandri verò Arcadis, qui ob fortuitam fratris cædem extorris patriã in Latium descendit ibique sedem firmauit, mater fuit Nicostrata proprio nomine, ab aliis Themis quoque dicta, Plutarchi testimonio, quoniam fatiloqua habebatur: vnde & à carminum oraculis Carmenta fuit appellata. Non abludit hinc illud apud eundem autorem libro decimosexto, capite decimo. Ego verò dicere atque interpretari hoc deberem, si ius Faunorum & Aboriginum didicissem. quasi diceret, si vocabula vetera, & primis Latij incolis vsitata didicissem. Aborigines autem ab Euandro Arcade literas accepisse primùm refert Cor. Tacitus Annalium libro xj. Aborigines ante repertum papyri vsum extitisse, & scripturæ loco incisis lignorum taleolis vsos fuisse cõstat. vnde Symmachi illud: Mallem Aboriginum more dictionem salutis alternæ ligno aut corticibus scribere.

COGNATI. Rancescit.

Apud Gallos, vetusta & putida, quæque oculis vel auribus ingrata sunt & iniucunda, metaphoricôs Rancescere dicuntur: apud Græcos σαπρὰ, metaphora à cibis malè conditis ducta. Iuuenalis:

> Nam quid rancidius quam quòd se non putat vlla
> Formosam, nisi quæ de Tusca Græcula facta est?

id est, putidius. quia quæ rancescunt, etiam putere solent. Lucretius:

> Vnde cadauere rancenti iam viuere vermes
> Expirant? — Idem:
> Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.

Vnde caro subrancida dicitur à Cicer. in Pisonem, quæ nimia vetustate corrupta fœtorem contraxit. Gell. libro xviij. capite viij. In collocandis verbis immodicè faciunt, & rancidè.

Aquas pluuias colligere.

Quintil. lib. decimo. Nec verò quod in quoque oratore optimum fuit, studio consecutus est tantùm, sed vel pluuias, ac potius omnes ex sese ipso virtutes extulit immortalis ingenij beatissima vbertas. Non enim pluuias, vt ait Pindarus, aquas colligit, sed viuo gurgite exũdat. Ad hoc alludit Budæus Ludouico Viui scribens, se aquas pluuias & collectitias iam fastidire. hoc est, dicta antiquorum & authoritates in commentarios regestas edere, iam flocci facere.

INITIVM LAVDATVM.

ERASMI. Operi incipienti fauendum.

Celebratissimum est, Honos alit artes: &, Virtus laudata crescit. Ita Pindarus Olympiacôn hymn. vj. ἀρχομένου δ' ἔργου πρόσωπον χρὴ θέμεν τηλαυγές. id est: In initio facinoris, oportet faciem illustrem addere. Hoc est, fauendum aliquid egregij facinoris aggredientibus: simul vt ipsis addatur animus, & alij ad æmulationem prouocentur. At nunc plerique molestè obstrepunt, si quis quid tentet eximium. Potest & hic sensus accipi: Qui famã affectat, hunc oportet ab egregio quopiam facinore auspicari. Perma-

gni siquidem refert, vnde nominis sumas exordia.

In hoc calciamento pedem habet.

Dictum ibidem & illud adagij forma: ἐν τῷ γὰρ ... id est: Nouit enim se in hoc calciamento fortunatum habere pedem. pro eo quod est: Nouit has laudes in ipsum competere. Olim magnæ deliciæ erant in soleis & calceis. Nam pedilon Græcis est calciamenti genus, varium ac picturatum: dictum παρὰ τὸ ... eo quòd pedi applicetur. Vt autem non omnis calceus côuenit cuiuis pedi, ita nec quæuis laus in quemuis congruit.

Cùm paruula est, bona videtur spina.

Μικρὸς ... id est, Cùm pusilla est spina, bona videtur. Pueritia semper amabilis, quemadmodum spina quoque innoxia est, atque adeò vesca etiã, donec ętate durescat. Sentit opinor de asparagis. Iactatur & inter Theologos illud: Qui maior est ætate, maior est iniquitate. Sic est rerum humanarum conditio, vt omnia suapte sponte degenerent in peius. Citatur ex Diphilo:

Πολιός ...
Χαίρει μεταπλάττων πάντα ... χείρονα.

Id est:

Est canus artifex ô Iupiter, Ales:
Nam gaudet omnes deteriores reddere.

Vestigium ponere.

Vestigium ponere, pro attingere, dixit M. Tullius libr. De finibus quinto. Quanquam id quidem infinitum est in hac vrbe: quacunque enim ingredimur, in aliquam historiam vestigium ponimus. Refertur quiddam perquàm facetum cuiusdam, Stratonici, ni fallor, qui in oppido quodam summis pedibus ingrediebatur, circumspectans interim: rogantibus quid ageret, respondit se timere, ne quẽ calcaret pręconem: innuens illic esse præconum immodicam turbam. M. Tullius eiusdẽ operis libro quinto. Quid enim? Sapientia pedem vbi poneret, non habeat, sublatis officiis omnibus: Scio mihi alibi factam mentionem prouerbij, Pedem vbi ponat, non habet. Verùm hic locus tum non occurrebat, indignus qui prætermitteretur, eo quòd ostendit elegãtem vsum huius metaphoræ in rebus animi. Sentit enim, nullum esse locum sapientiæ, si tollatur officiorum delectus.

Primùm Ægina pueros optimos alit.

Τὰ πρῶτ' Αἴγινα παῖδας ἀρίστους τρέφει.

Id est:

Ægina primitùs optimos pueros alit.

De re quapiam, quæ melioribus initiis cœpta, paulatim ad deterius delabitur, vt pleraque mortaliũ faciũt. Exortum adagium ob Achillem, Patroclum, Aiacem, Neoptolemum: quòd hi virtute præcelluerint, cùm essent Æginetæ. Concinit his Strabo libro octauo, ostendens ex hac insula profectum Æacum cum sua posteritate. Nam Stephanus insulæ nomen inditum putat ab Ægina Æaci matre. Eandem aliquando maris imperium tenuisse, quæ ne cum Atheniensibus quidem in nauali ad Salaminem prælio de principatu certare dubitauerit, quum Persæ Græciam inuaderent. Huius meminit etiam Homerus. Est autem Cycladum nobilissima, quę diu dicta fuit Oenone: vt indicat idem Strabo & Stephanus. Ob laborum autem tolerantiam & industriam frugalitatémque, dicti sunt Æginetæ Myrmidones: quum enim haberent terram supernè lapidosam, infernè frumentis idoneam, fodientes, in cauernis habitare visi sunt formicarum more, & asportandis lapidibus quodam modo eius animantis industriã repræsentare. Deinde labente morum integritate, malè cœperunt audire Æginetæ. id quod prouerbiis aliquot testatum est: quorum est illud, Æginenses neque tertij neque quarti, vt dictum est in prouerbio de Megarensibus. Non dissimile illi, Quondam fuerunt strenui Milesij.

Primùm Mars in filiis laudatus est.

Τὰ πρῶτ' Ἄρης ἐπὶ παισὶν αἰνεῖται, id est, Initiò Mars laudabatur ob filios. Di iis, qui initiò specimen aliquod indolis egregiæ præ se ferunt, deinde paulatim in alios degenerant mores. Quemadmodum euenit Romanis olim strenuis, & Martem generis autorem virtute referentibus, pòst in degenerem prolapsis molliciem: vt non sine causa Iuuenalis exclamarit:

— Sed vnde
Hæc tetigit Gradiue tuos vrtica nepotes?

Prouerbium refertur à Suida.

Fabarum arrosor.

Κυαμοτρὼξ, id est, fabarum arrosor dicebatur, qui in creandis magistratibus vendebat sua suffragia, eóque quęstus gratia sedulò versabatur in comitiis. Quod vtinam hodie non fieret in creandis summis Ecclesiæ proceribus & orbis monarcha. Tunc à populo conuicio notati sunt, qui magistratulum ambienti fauebant accepta pecunia: nunc palàm ponantur ingentia præmia, qui suffragantur in creandò summo Pontifice & Cæsare. Quin & ipsi principes quidam simpliciter vendunt magistratus: & miramur collabi ciuitatum disciplinam. Priusquam repertus est vsus calculorum, quos Gręci ψήφους appellant, suffragia nigris & albis fabis ferebantur. Vnde fabis victitare dicebatur, quibus hinc erat quæstus. Suidas citat senarium, sed (vt ferè solet) tacito autoris nomine:

Κρινεῖ δὲ τούτους ὁ κυαμοτρὼξ Ἀττικός.

Id est:

Hos iudicabit non fabæ esor Atticus.

Prouerbij meminit & Hesychius, indicans hunc morem fuisse apud Ætolos, vt cui alba faba obtigisset, is magistratum susciperet. Vnde ferre suffragia, siue sortiri, κυαμεύειν appellabant, & iudicem κυαμοβόλον. Nam & iudiciis quibusdam non voce, sed calculis ferebantur sententiæ. Manet in hodiernum vsque idem mos, vt in Epiphaniis rex conuiuij faba deligatur. Extat autem & apud Aristophanem in Equitibus:

—Νῷν γὰρ ἔστι δεσπότης
ἄγροικος ὀργὴν, κυαμοτρὼξ.

Id est:

Nobis agrestis est dominus ira, qui fabas
Arrodit. —

Dici poterit & in tenuem parcúmque. Nam hinc sumpta est metaphora in magistratus affectatores, aut ex suffragiis suis venantes quæstum.

Autumnales arbores.

Est hoc quoque dicendi genus petitum è medio, in eos qui adolescẽtes ingenio valent, sed nunquam ad frugem perueniunt. Per arbores autem autumnales, Iudas in sua epistola intelligit, eas quæ autumno florent, fructúmque nunquam ad maturitatem perducunt. In contextu autem Græco est, δένδρα φθινοπωρινά: quod sonat, arbores autumno fructibus marcidis, siue extremi autumni. Solent enim nonnullæ extremo autumno, præter temporis rationem, florere: idque agricolis indicat, eas mox emorituras. Arbores quoque quarum flores vanescentes ad fructum nõ perueniunt, frugiperdę dicuntur à Budæo in libro de asse. Vide alibi.

Principij boni, finis bonus.

A Gallis vsurpatur, tanquã prouerbij loco. Greg. Theolog. lib. ij. Sentent.

Ἀρχῆς καλῆς κάλλιστον ἐστὶ καὶ τέλος,
Ὀρθῶς δεικνύει ... πράγματα.

Id est:

Cœptis bonis finem bonum succedere,
Negociorum ritè monstrat exitus.

Idem Ibidem:

Ἀρχὴ καλὴ φέρουσα τῆς ...
Βίου καθαρμὸς ...

hoc est:

Initium finem ferens homini bonum,
Diuina vitæ prorsus est lustratio.

Contra,

malè instituta oratio exitum inuenire non potest: vt ... ic. De natura deorum inquit. Galli sic efferunt:

De bon commencement, bonne fin. Et:
De bonne vie, bonne fin.

Aliqui addunt:

De bonne terre, bon tuppin.

Huic non absimile est illud Iurisc. Principale si non valet nec accessorium.

A Tartesso ad Tartarum.

Adagij loco vsus est, hoc ipso præcipuè tempore, quo omnis viuendi ratio in peius mutata est. Quo modo locutum esse Homerum, testis est Strabo lib.iij. Immò & ab ipso Homero hoc emanauit. Tartessus autem vrbs est, in extremis Hispaniarum finibus sita, cùm propter Arganthonium regem, inter senum exempla relatum (centum enim & quinquaginta annos dicitur regnasse) tum maximè ob loci fertilitatem celebris. Tartarum verò locum esse præcipitem inferorum, vbi scelerum pœnas impiorum animæ expendant, nemo ferè ignorat. Est hoc Gallicum non dissimile, De ieunes anges à vieux diables tournons. Vidimus & nos Tornum, postquam ex ephebis excessit, statim malè tornatum diabolum. Dæmones autem ex angelis factos, omnes ferè sciunt. Et videmus frequenter, optimos adolescẽtes & temperatos, in procacissimos & asperos iuuenes euadere.

A vesta incipiens.

Illud non omiserim, quod ab Hesychio scriptum est, morem fuisse Græcis, vt Vestę primitias facerent: atque inde prouerbium exortum, quod prætermisisse miror Erasmum. A Vesta incipiẽs. hoc est, ἀφ' ἑστίας ἀρχόμενος. Profertur verò à cursoribus circa sacra.

Ab ipsa vesta

Plato in Eutyphrone: Nam prorsus ab ipsa Vesta mihi videtur huic vrbi nocere velle, qui iniuria te afficere tentat. Vide Erasmum nostrum, Ab ipso lare.

Argentum versum est in scoriam.

De negocij alicuius parum prospero successu, vel de eo qui ab adolescentia bonis studiis imbutus, postea se luxui, inertiæ, aliisque vitæ turpitudinibus dedit: quale est, quod de Sionis vrbe deploratur, Esa.j.

INIVSTITIA.

ERASMI. **Stateram ne transgrediaris.**

Μὴ ζυγὸν ὑπερβαίνειν. Id est: Stateram ne transilias. hoc est: Ne quid facias præter ius & æquum. Nam stateram olim æquitatis symbolum habuisse vulgo, vel Doricum illud prouerbium indicat, ἐκ χαλκέος ὁ ζυγόν περος. id est: Trutina iustior. Ad eum modum interpretatur Demetrius Byzantius apud Athenæum lib. Dipnosoph. x.

Lucrum malum, æquale dispendio.

Celebratum Hesiodium dictum:

Μὴ κακὰ κερδαίνειν, κακὰ κέρδεα ἶσ' ἄτῃσι.

Id est:

Ne malè lucreris, mala lucra æqualia damnis.

Vtinam hanc sententiam cùm mortales omnes, tum præcipuè negociatores, non scriniis, sed pectori inscriberent suo, ducerentque non esse lucrum, quod iactura bonæ mentis compararetur: neque quicquam vtile esse, quod non idem sit honestum. Verùm his magis arridet illud Ennianum:

Vnde habeas quærit nemo, sed oportet habere.

Sophocles Hesiodiam sententiam latius extulit:

Οὐκ ἐξ ἅπαντος δεῖ τὸ κερδαίνειν φιλεῖν.
Ἐκ τῶν γὰρ αἰσχρῶν λημμάτων πλείονας
Ἀτωμένους ἴδοις ἂν ἢ σεσωσμένους.

Id est:

Non vndecunque lucra gaude quærere.
Plerosque siquidem turpibus de quæstibus
Auferre damnum, non salutem, videris.

Feruntur in eandem sententiam aliquot senarij prouerbiales:

Κέρδος πονηρὸν ζημίαν ἀεὶ φέρει.

Id est:

Dispendio vsque est fraude quæsitum lucrum.

Et: Τὰ δ' αἰσχρὰ κέρδη συμφορὰς ἐργάζεται.

Id est:

At turpe lucrum adducit infortunium.

Huc pertinet quod alibi retulimus ex Isthmiis Pindari: τὸ δὲ πὰρ δίκαν γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά. id est, Quod præter iustum est dulce, exitum habet amarissimum.

IVNII. **Κλιμακίζειν.**

Κλιμακίζειν νόμους, quod sonat Scalare, seu scalis frangere leges, specie prouerbiali dicetur, pro peruertere leges, & veluti cereas in quemuis sensum contorquere. Dinarchus orator in oratione pro Æschine: οὗτος κλιμακίζειν τοὺς νόμους. id est: Iste leges in scalas frangit. Tractum à Climace. sic tortorias scalas nominant. & iterũ: ὅταν οὖν κλιμακίζῃ καὶ διαστρέφῃ τοὺς νόμους. id est, Quum igitur scalis frangat iste & distorqueat leges. Suidas addubitat, an potius legendum βλιμάζει, hoc est, emulgeat: metaphora sumpta ab iis, qui apum fauos digitis exprimunt.

COGNATI. **Briarei manus iniicere.**

Hoc est, furaces & violentas, Hinc qui iniustam opulentiam colligunt, & facultatibus præda & rapinis partis ditantur, dici possunt Briarei manus iniicere. Briareus gigas fuit cui centum brachia & manus fuisse dicuntur, sæuissimus & immanis pyrata. Nazianzen.

Bruta fulmina.

Hodie fulmina bruta metaphoricè accipiuntur, & ad interdicta Pontificia referuntur, quæ contra ius fasque esse censentur, ideóque contemnenda. Bruta autem fulmina olim dicebantur, quæ nihil portendere videbantur, quasi inania, & nulla ratione naturæ venientia, vt Plinius inquit.

Digito attingere.

Cicero sæpe μεταφορικῶς vsus est, pro minuta leuique iniuria quempiam afficere, si iniuria est appellanda, cùm detrimẽti nihil ignominiæque importatur. Inquit igitur libro v. Tusculan. disputationum: Lælius, si digito quem attigisset, pœnas dedisset. id est, si vel leuissimè tetigisset. Ita enim leuissimum & penè nullum tactum exprimere solebant. At Cinna collegæ sui consulis Cn. Octauij præcidi caput iussit. Plautus in Persa: Ne si me vno digito attigeris, ne te ad terram scelus affligam. Porcius Licinius apud Gellium libro decimonono, capite nono. Ignis homo est: si digito attigero, incendam syluam simul omnem. id est, si leuissimè tetigero. At apud Terentium: Sine, digito si attigisses, ferres infortunium. Apud Græcos ἅπτεσθαι eodem intellectu capiebatur, vt testatus est Arist. in primo libro De ortu & interitu: ὥστ' εἴ τι κινεῖ ἀκίνητον ὂν ἐκεῖνο μὲν ἅπτοιτ' ἂν τοῦ κινητοῦ, ἐκεῖνο δ' οὐδέν· φαμὲν γάρ ἐνίοτε τὸν λυποῦντα ἅπτεσθαι ἡμῶν, ἀλλ' οὐκ αὐτοὶ ἐκείνου. Sed etiam, cùm idem often dere volebant, θιγεῖν aliquando dicebant: cuius verbi eadem vis est quæ huius superioris, eodem etiam sensu. Virgil. inquit:

—Nec solos tangit Atridas
Iste dolor.—

Tangere vsurpauit Terent. in Eunucho, pro lædere, acutáque voce alicuius existimationem violare: Quid Gnatho? quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio, numquid dixi tibi? Summo autem digito attingere, prouerbialiter accipitur etiam, pro leuiter, & quasi negligẽter. Ductum ex iis, qui onus tollentem extremis digitis, quasi dicis causa & perfunctoriè adiuuant. Hoc vsus est Cicero pro Cælio, & Iustinianus Institut. libro quarto, tit. de public. iudic. qui vltimus est: Sed de publicis iudiciis hæc exposuimus, vt vobis possibile sit, summo digito, & quasi per indicem ea tetigisse: alioqui diligentior eorum scientia vobis ex latioribus Digestorum seu Pãdectarum libris Deo propitio aduentura est. Vide alibi adag. ἐν παλάμῃ: &, Per indicem. item alibi, adag. xliij. Dicis causa.

Quo iure, quaque iniuria.

Prouerbiale est apud Terentium in And. act. j. scen. iij. qualia sunt, Fas & nefas, Nolis velis: pro, siue velis, siue nolis. Et significat, quocunque modo, siue aliquo iure: & quacunque iniuria, siue aliqua iniuria, siue iure, siue iniuria: significátque, Si iure fieri nequit, etiam cum iniuria factum iri, omnino esse statutum. Et sunt qui putent, hoc loco particulam Que, abundare: esséque in hoc adhibitã solam, vt carminis fulciat hiatum. Hoc Græci dicunt: καὶ δικαίως κἀδίκως. Per æqua & iniqua dixit Liuius, Galli, Soit à droit, ou à tort. Et est pronunciatum infinitum per ἐνδυναμίαν variatum. Atque huiusmodi fermè figuræ

Id est:
Est vita vino nostra quàm simillima:
Vbi paululum restat, in acetum vertitur.
Item ex eodem:
Τὸ γῆρας ὥσπερ βωμός ἐστι τῶν κακῶν,
Πάντ' εἰς ἰδεῖν ἐστ' εἰς τοῦτο καταπεφευγότα.
Id est:
Quædam est malorum ara senectus omnium,
Adeò videre est cuncta ad hanc recurrere.
Rursus ex eodem:
Πρὸς γὰρ τὸ γῆρας ὥσπερ ἐργαστήριον,
Ἅπαντα τἀνθρώπινα εἰσφρεῖ τὰ κακά.
Id est.
Miseram ad senectam, vt ad officinam quampiam
Mala vniuersa confluunt mortalium.

Huc allusit anus Plautina, quæ tarditatem incessus excusans, ait se graue pondus gestare: Tantum, inquit, hoc oneris, quod fero. Quid oneris? Annos septuaginta & quatuor. Item M. Tullius in Catone maiore: Quæ plerisque senibus, sic odiosa est, vt onus se Ætna grauius dicant sustinere. Aristoteles quinto De animalibus lib. senectutem appellat νόσον φυσικὴν, id est, Morbũ naturalem: quemadmodum & morbus senectus est aduentitia: propterea quòd nonnulli morbi idem efficiant in homine, quod senectus: & senectus similia gignat, qualia morbi. Seneca morbum insanabilem appellat. Donatus adscribit verba Apollodori ex Græca comœdia, τὸ γῆρας ἐστὶν αὐτὸ νόσημα, id est: Ipsa senectus morbus est.

Ex Append. Erasmi.

Ἰσθμιάζειν.

De iis, qui parum commodè, parúmque salubriter viuunt: quòd Isthmiorum ludorum tempus morbis esset obnoxium, ob ingentem populi concursum. Vel de opera inani: vt permulta sunt in superioribus apud Erasmum.

Ivnii. Vmbris macilentior.

Κνεφῶν λεπτότερος, id est, Vmbris macilentior. Prouerbialis hyperbole in prætenues, & insigniter macros & strigosos. Archestratus poeta Syracusanus præ inopia macie confectus, τῶν νεκρῶν λεπτότερος, hoc est, vmbris ipsis tenuior fuisse dictus est à quopiam, teste Eustathio. Polemon scribit, eum à Ptolemæo captum, & in bilãcem coniectum, oboli pondus momẽto traxisse, ὀβολοῦ ὁλκὴν ἑλκύσαι. Ælianus libro decimo, refert istud ita: Archestratus vates ab hostibus captus, in bilance positus, oboli pondere appensus est, vt aiunt. Tales fuerunt Philetas poeta, & Cinesias, qui tiliaceis asserculis gracile corpus fulciebat, & Melitus tragicus poeta, Socratis accusator, & Samyrion comicus: quos ἀιδοφοίτας velut inferorum legatos vocauit propterea Aristophanes, dictitans illos ἐπὶ τῶν ἐλπίδων ὀχεῖσθαι, quasi macra spe, vehiculi loco, inuectos. An verò Sisyphus, Pirithous, & Theseus ille depygis ad inferos descendisse dicti fuerint, propter notabilem macilentiam, qua vmbris non dissimiles essent, addubitat Eustathius.

Aurei generis.

Prouerbiale scomma extat apud Eustathium Iliad. decimo, in homines flaua cute luridos, vel auruginosos ex arquato morbo (quem icterium medici nominant) suffusum bile crocea corpus habentes: tales enim χρυσοῦ γένους, id est, ex aureo genere, appositè dici posse scribit: cuiusmodi homines etiam πυξίνους, id est, buxeos appellant, à buxi ligni flauedine. Aliter, χρυσοῦ γένος, hoc est, Aureum genus vocauit vetustas integros homines, scelerúmque puros, vt Aratus Solensis in Phænomenis, & Hesiodus, quod aurum æruginem non sentiat.

Cognati. Qui medicè viuit, viuit miserrimè.

De his vulgò dicitur, qui superstitioso & nimis exquisito victu vtuntur. Neque enim nos probamus, vt sanus adhuc ex præscripto viuat, nimísque tenui & accurata victus ratione vtatur. Contrà, qui modicè & temperanter viuunt, feliciter ac salubriter viuunt. [Non videtur satis explicatum adagium. Nam cur superstitiosè viuere, est medicè viuere? annon medici modum vbique laudant, & sanitatem illi tanquam filiam tribuunt? Proinde vulgus errat hac acceptione, qui quam viuendi rationem ægris medici indicunt, indici etiam putant sanis. At verò huius prouerbij autores voluisse videntur miserum esse qui aut per naturæ conformationem, aut caussam extraneam ea est valetudine, quæ tota à docti & diligentis medici cura pendeat: vt est valetudo eorum qui cerebri, hepatis, ventriculi, aut alius principis partis intemperie laborant: item eorum qui calculo vel podagræ sunt obnoxij. de quibus Galen. lib. De sanitate tuenda. Atque istorum conditio verè misera est, quòd leui in alteram partem momento intemperiem augeant, & morbum familiarem sibi accersant. Et hæc Giselin.]

Amarius helleboro.

Amarius helleboro, prouerbio dicitur, vt in illo: ἀλλ' ὁ βίος μὲν ὅλος ἐστὶ χολή· ἀλλ' ὅταν αὐτῷ χαλάσῃ, πικρότερον γίνεται ἐλλεβόρου. Catullus ad Iuuentium:

Vt mi exambrosia mutatum, iam foret illud
Suauiolum tristi tristius helleboro.

id est, amarius. Sic Virg. Media fert tristes succos. & alibi.
—Tristésque lupini.
Non dissimile, Ipsa bile amariora, apud Athenæum: & Fellea.

Coelii Rhodigini.

Æstiua ægritudo.

De mox desitura, neque lancinatione diutina corpus emaciatura. Ratio, quòd succi per æstatem fundantur citò, & exspirent, præsertim si vires constent.

INSIDIÆ.

Erasmi. Βυσσοδομεῖν.

Βυσσοδομεῖν, frequenter est apud Homerum, non citra prouerbij speciem: pro eo quod est, alto pectore moliri quippiam, & clanculum in animo struere insidias. Translatum à fundamentis ædificiorum, quæ profundè iaciuntur. Odysseæ ρ.

Ἐσθλὰ ἀγορεύοντες, κακὰ δὲ φρεσὶ βυσσοδόμευον.
Id est:
Dicebant bene, sed mente alta praua struebant.
Idem alibi:
—λόγον φρεσὶ βυσσοδομεύων.
Id est:
—Fraudem alta mente volutans.

Canis ad cibum.

Κύων ἐπὶ σῖτον, id est, Canis ad cibum. De iis qui in suum properant exitium. Qui canem volunt occidere, cibo ostenso alliciunt. Hesychius indicat hoc esse simile illis, βοῦς ἐπὶ σφαγήν, καὶ ὗς ἐπὶ δεσμά: id est, Bos ad mactationem: &, Sus in vincula.

Δούρειος ἵππος.

Δούρειος ἵππος, id est, Dureus equus: de clandestinis insidiis dicebatur, aut vbi repentè complures apparerẽt, qui latebant antea. Sumptum ab equo Homerico, in quo Græcorum proceres abditi, repentè prosilientes Troiam ceperunt. Hunc Homerus Durateum appellat, vt Odysseæ θ. quod trabibus esset contextus.

Αἶσα γὰρ ἦν ἀπολέσθαι ἐπὴν πόλις ἀμφικαλύψῃ
Δουράτεον μέγαν ἵππον, ὅθ' εἵατο πάντες ἄριστοι
Ἀργεῖοι, Τρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες. Id est:
Fatũ enim erat perituram vrbẽ, simul ingrederetur
Durateus præcelsus equus, qui clauserat omneis
Primores Danaûm, luctúmque necémque ferentes
Troianis.—

Plutarchus in vita Themistoclis, narrat illum aliquando dono rogasse equum à Philide nutritore equorum. Eum is vbi negasset, comminatum fuisse se breui ex illius domo facturum equum δουράτεον: significans se crimina ipsius ac domesticorum prolaturum in lucem. Nec inscitum fuerit, si quis ludum alicuius eruditi, Durateum equum appellet: quòd ex eo breui tẽpore summi viri prodierint. De laudatis viris, qui subitò alicunde emerserunt, apud

eruditos frequens est, vt ex illius domo velut ex equo Troiano prodisse dicantur. M. Tullius Philippica ij. ad egregij facinoris societatem retulit: In huius me consilij societatem tanquam in equum Troianum includi cum principibus, nō recuso. Aristophanes in Auibus prouerbium detorquet in emphasim roboris ac magnitudinis:

ἵππων ὄντων τὸ μέγεθος ὅσον ὁ δούριος.

Interpres admonet, allusum ad equum æreum insigni magnitudine, qui in acropoli stabat, Palladi dicatus à Charidemo: quod ipsa testabatur inscriptio. Verùm is ad imitationem equi Troiani compositus erat. M. Tullius actione in C. Verrem vj. Troianum equum accipit pro extrema calamitate: Quem concursum factum in oppido putatis? quem clamorem? quem porrò fletum mulierum, quū viderent equum Troianum introductum, vrbem captam esse dicerent, &c. Portas per quas introductus fuerat equus Durius? Homerus Iliados γ. σκαιὰς, hoc est, sinistras appellat, quòd lęua mente Troiani equum illum induxerint in ciuitatem. Idem pro Murena dicit equum Troianum intus esse, quum sentit reipub. periculum esse à ciuili discordia: Intus, inquit, intus est inquam equus Troianus, à quo nunquam me consule dormientes opprimemini. Idem pro M. Cælio: An equus Troianus fuerit, qui tot inuictos viros muliebre bellum gerentes tulerit ac texerit?

Arundinea crura, & tabis propheta.

De prætenui homuncione & macilento, atque etiam morboso dicetur illud comici Platonis:

Καλαμίνα σκέλη φορῶν, τῆς φθίσεως προφήτης.

Id est:

Arundinea habens cruscula, tabis propheta.

Torsit ille in Cinesiam Euagoræ filium, poetā dithyrambicum, qui vsqueadeò imbecillo & macro corpusculo fuisse memoratur, vt tiliaceis asseribus circumquaque se cingeret, ne prælongum & exile corpusculum vltrò citróque flecteretur: vnde φιλύρινος, id est, Tiliacei cognomentum illi apud Aristophanem. Inciderat autem iste ex laterali morbo in epyema collecto in thoracem pure: quapropter vetusto more, causa remedij contra phtisin, inustus fuerat, vt ex Platone comico refert Galenus, aphorism. lib. vij.

Inescare homines.

Prouerbiali metaphora dixit Terentius in Adelphis Abi, nunquam rem facies. Nescis inescare homines Sannio. Ducta est ab iis, quæ præfixo æri cibo pisces illiciunt. Apposite verò dictum est lenoni, cuius artis est, primùm huiusmodi velut escis illectare iuuenes, vt postea totos deuoret. Et escam per translationem appellāt illecebram illam quæ trahit in fraudem. Vnde Plato, quemadmodū in Catone maiore testatur Cicero, τὴν ἡδονὴν δέλεαρ κακῶν, hoc est, voluptatem malorum escam dicit: quòd ea videlicet homines capiantur, vt hamo pisces. Græci simplici verbo metaphoram efferūt, δελεάζειν, τῷ δελέατι θηρεύειν, id est, esca captare. Aristophanes in Equitibus, Cleoni obiicienti, quòd facilè populum sibi conciliasset blanditiis, respondet Alantopola, καὶ σὺ γὰρ ὥσπερ πολὺ μαγειρικῶν τοῦτον ἐδελέαζες, recriminans, quòd ipse abiectius blandiendo populum inescasset. Accedet non parum gratiæ, si deflectatur in bonam partem, tum ad res animi: veluti si quis dicat, puerorum animos gloriæ quibusdam illecebris aut blandimentis ad amorem studiorum inescandos, principum ingenia laudibus ad amorem virtutis inescanda.

Oportet omnibus corydalis.

Πάσαις κορυδαλοῖσι χρὴ λόφον ἐγγενέσθαι, id est, Omnibus galeritis oportet cristā inesse. Citatur ex Simonide, & vsurpatur aliquoties à Plutarcho, nominatim in vita Timoleontis, in hunc sensum: nullum esse mortalis ingenium, cui non sit aliquod vitium admixtum: ceu perinde secundum hominis naturam sit non carere vitio, vt galeritæ naturale est habere cristam. Plutarchi verba subscribam: ἐπεὶ δὲ χρὴ, ὡς ἔοικεν, οὐ μόνον πᾶσι κορυδαλοῖς λόφον ἐγγίνεσθαι κατὰ Σιμωνίδην, ἀλλὰ καὶ πάσῃ δημοκρατίᾳ συκοφάντην, id est, Quoniam autem oportet, vt videtur, non solùm omnibus galeritis cristam inesse, quemadmodum dixit Simonides, verumetiam omni democratiæ sycophantam. Meminit Corydi Aristophanes in Auibus, affingens ex Æsopo lepidam fabulam. Ait enim hanc auem fuisse omnium antiquissimam, videlicet antè natā quàm esset terra: quúmque pater illius morbo perisset, nec esset sepulchro locus, in capite sepelisse patrem: vnde & crista tumuli loco est. Inibi Corydo regnum decernitur. In eadem indicat, Philocteti cuidam turbinato capite deformato, fuisse nomen Corydo. Congruit huic dictum Cratetis quod refertur apud Laertium, vix esse quenquam qui prorsus omni vitio careat sed omnibus malis punicis aliquod inesse granum putre.

Tragulam iniicere.

Plautus in Epidico: Tragulam in te iniicere adornant. id est, dolum aliquem in te struunt. Et ibidem: Nescio quā fabricam facit. Sic autem habet versus tetrameter, trochaicus:

Tragulam in te iniicere adornat, nescio quam fabricam facit.

Vtraque figura prouerbialis videtur. Idem in Cassina: Ego pol istam iam aliquorsum tragulam decidero. Rursus in Pseudolo: At volui iniicere tragulam in nostrū senem. Huic simillimum quod dixit in Mostellaria: Pilum iniecisti mihi. pilum enim hastæ genus est.

Ab transenna cibum petere.

Ab transenna cibum petere dicitur, qui periculo proximus est. Plautus in Bacchidibus:

Nunc ab transenna hic turdus lumbricum petit.

In senem dicitur, legentem epistolam, per quam erat fallendus. Ab eadem metaphora sumptum, cuius modò meminimus.

Cuniculis oppugnare.

Ὑπονόμοις πολεμίζειν, id est, Cuniculis bellare, dicitur qui non aperta vi, sed dissimulanter ac dolis rem gerit. Contrà qui palàm agit quod agit, machinis agere dicitur Caij Cęsaris potentia iam ad manifestam tyrannidem spectante, Catullus Luctatius, vir summæ apud Romanos dignitatis, surgens in senatu ait: οὐκ ἔτι ὑπονόμοις ἀλλ᾽ ἤδη μηχαναῖς αἱρεῖ τὴν πολιτείαν. id est, Cæsar non iam cuniculis sed machinis tollit rempublicam. Suffossiones clàm fiunt: machinæ, hoc est, arietes, onagri, ballistæ palàm admouentur. Dictum Plutarchus refert in vita Caij Cęsaris. Plus veneris habebit, si ad res animi transferatur: veluti si quis dicat malos genios interdum oppugnare nos machinis, quum palàm terrent aut illectant: interdum cuniculis, quoties falsa specie pietatis imponunt obrepúntque incautis.

In transennam inducere.

In transennam inducit, qui dolo fallit. Plautus in Persa:

Hunc ego hodie hominem in transennam doctis ducam dolis.

Itaque huic insidiæ paratæ sunt, propè aggrediar virum.

Ab aucupibus sumptū est, qui intra cancellos escam spargunt insidiantes auiculis. Vnde & hodie qui dolo captus est, intra transennam esse dicitur. Huic simillimum, In foueam & in laqueum inducere, quorum alibi meminimus.

Pulchre fallit vulpem.

Παλεύει καλῶς τὴν ἀλώπεκα, id est: Decipit pulchrè vulpem. Suidas recenset duntaxat, nec explicat. Apparet dictum in eum, qui dolis captaret astutum, cuique frustra tenduntur insidiæ. Nam παλεύειν, est arte illectare. Vnde & columbæ exoculatæ, quas aucupes in reti ponunt, quo subsultantes, reliquas deceptas alliciant, παλεύτριαι dicuntur. Et qui feris tendunt casses, παλευταὶ vocantur. At vulpem dolo circumuenire difficile est.

BRASSIC. Equus Troianus.

Equum Troianum prouerbio dicimus tacitas insidias, & paucis intellectam imposturam. Sic enim Cicero non semel vsus est, pro M. Cœlio: An equus Troianus fuerit, qui tot inuictos viros muliebre bellum gerentes tulerit? Pro Murena: Intus, intus inquam est equus Troianus, à quo nunquam me Consule dormientes opprimemini. Et in ij. Antoniana: In huius me consilij societatem tanquam

tanquam in equũ Troianum includi cum principibus nõ recuso. Cæterùm equi Troiani descriptio ex Homero & Virgilio notior est, quàm vt hic recenseri debeat. Macrobius scribit, Cincium in suasione legis Fanniæ seculo suo obiecisse, quòd porcum Troianum, hoc est, inclusis etiam aliis animalibus grauidum mensis inferrent.

COGNATI. Leo in lustro.

Dauid leones in lustro vocat, insidiantes inopi, & rapientes pauperem, trahentésque in retia. Hi sunt illi Gigantes in terra, Nephilim dicti. Hi sunt Horei, Rephaim, Emim, Enakim, & Nimrodi, & posteri, de quibus passim sacræ literæ: quos porrò Hieremias, quasi lupos rapientes prædam incitat, effundentes sanguinem, ac sectantes lucra.

Magis nocent insidiæ quæ latent.

Seneca in prologo Declamationum: Magis nocent insidiæ quæ latent. Tela prouisa minus nocent. Ad hoc allusit quidam Catonis nomine, lib. ij.

Prospice qui veniunt hos casus esse ferendos:
Nam leuius lædit, quicquid prouideris antè.

M. Antonius Muretus in Terentium, de Pamphilo: Hoc dicto, velut improuiso quodam iaculo, sauciatus adolescens, quid ageret, aut quid consilij caperet, nesciebat. Cic vj. Ver. Tacitæ magis & occultæ inimicitiæ timendæ sunt, quàm indictæ & apertæ. Fingens vultum, damnum dabit: vt admonet Salomon in Prouerb. cap. x. Notum est illud Ouidij.

Tuta frequensque via est, per amici fallere nomen:
Tuta frequensque licet sit via, crimen habet.

Vt facies in aqua splendens fallit, ita inter se hominum corda solent: vt idem Salomon inquit Prouer. cap. xxvij. quam sententiam sequamur: & id erit quod ait poeta:

Nusquam tuta fides. —

POLYDORI VIRGILII.

In ore leonis fauus mellis.

In insidiosum blandiloquẽtem. Leonis potius est mordere, mactare, laniare, quàm mel ex ore fundere. Allusio ad Iud. xiiij. vbi in interfecto prius leone, Sampson postea in eius ore fauum mellis reperit.

INSTANS.

ERASMI. Ante pedes.

Ante pedes esse dicitur, quod obuium, quódque vel præsens adest, vel imminet. Terentius:

Istuc est sapere, non quod ante pedes modò est
Videre, sed etiam illa quæ futura sunt
Prospicere. —

Sic Pindarus in hymno vltimo: τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρειον αἰεὶ χρῆμα παντί, id est: Quicquid ante pedes est, semper melius. Lucian. in Pseudologista: καὶ τὰ κατὰ πόδας καὶ τὰ ἐν μέσῳ ἀγνοεῖν, id est: Et quòd hæc communia, quódque hæc passim obuia ignores. Philostratus in Phœnice: Βαδίζεις δὲ ποῖ μετέωρος τι καὶ ὑπὲρ πόδας τὰ ἐν ποσί, id est: Quo vadis autem? sublimi vultu, cunctáque despiciens, quæ sunt ad pedes. Et πρὸ ποδῶν dicitur, quod iam instat, imminétque, ἐμποδὼν, esse dicitur quod obstat, ἐκ ποδῶν cõtrà. προκυλινδεῖσθαι πρὸ ποδῶν est aliquoties apud Platonem, id est, ante pedes prouolui, quod veluti expositum est. Veluti de Republica iiij. πάλαι ὦ μακάριε φαίνεται πρὸ ποδῶν ἐξ ἀρχῆς κυλινδεῖσθαι, καὶ οὐχ ἑωρῶμεν ἄρ' αὐτὸ ἀλλ' ἦμεν καταγελαστότατοι ὥσπερ οἱ ἐν ταῖς χερσὶν ἔχοντες ζητοῦσιν ἐνίοτε ὃ ἔχουσιν. id est Iamdudum ô beate videtur rursus ante pedes volui, nec videmus illud sed fuimus ridiculi, quemadmodum solent, qui cùm manibus teneant aliquid, tamen quærunt quod habent. Non dissimili figura Maro dixit, in manibus:

In manibus terræ, non hic te carmine longo,
Atque per ambages & longa exorsa tenebo.

COGNATI. Præsentia atque viua.

Sophocles in Trachiniis tempus viuens atque præsens dixit, quod tunc instaret:

Ἡ νῦν χρόνου τοῦ ζῶντος καὶ παρόντος νῦν
Ἔφασκε τελευτὴν τῶν ἐρυσθέντων ἐμοὶ λύειν πόνων.

Cicero porrò exempla præsentia atque viua vocauit, quamuis animo sensúque illa careant, quæ sumerentur ab hominibus, qui tunc viuebant, ac præsentes adessent: Sed quid ego vetera conquiram, cùm mihi liceat vti præsentibus exemplis, atque viuis? Idem in oratione pro P. Sestio metaphoricè itidem rem & ipse inanimem, causam inquam, viuere dixit, quia antea tanquam mortua erat ac iacebat, cùm commodè defendi non posset, nec argumentis vllis subleuari.

IN STVPIDOS.

ERASMI. De fera comedisti.

Ἀγρίων βέβρωκας, id est, De fera comedisti. Dicebatur olim oscitanti. Nam vulgò creditum, carnem ferinam comesam crebras oscitationes excitare. Venustius erit, si commodè transferatur ad supinos, oscitabundos & negligentes.

Ede nasturtium.

Ἔσθιε κάρδαμον, id est, Ede nasturtium, In socordem, ignauum, hebetem, stupidum, olim dicebatur: propterea quòd huic efficaciam inesse credant, erucæ contrariam: vim enim vigorémque animi suscitare, venerem coercere: quum illa è diuerso venerem acuat, vim mentis hebetet. Vnde & nomen apud Græcos habere videtur καρδάμον, quasi cor domans. Plinius libro decimonono, capite octauo. Nasturtium, inquit, nomen accepit à narium tormento. Et inde vigoris significatio, prouerbio id vocabulum vsurpauit, veluti torporem excitantis. Græcis à corde nomen habet. Dioscorides tradit, nasturtio vim esse similem erucæ & sinapi, quod attinet ad acrimoniam in nares erumpentem. Cæterùm quod ait, nasturtio stimulari venerem, dissentit à Plinio Aristophanes ἐν Θεσμοφοριαζούσαις.

Ἐχθὲς ἔφαγον κάρδαμα· τί καρδαμίζεις;
Id est:
Edi heri nasturtia. Quid nasturtiaris?
Idem in Vespis:
Ὀξυθύμως καὶ δικαίως καὶ βλέποντας κάρδαμα.
Item:
Acrium ac iustorũ, & oculis qui exhibent nasturtia.

Nihil differs à Chærephonte.

Οὐδὲν διοίσεις Χαιρεφῶντος τὴν φύσιν.
Id est:
Nihil ore quicquam à Chærephonte discrepas.

In macilentum pallidúmque dicebatur. Chærephon enim tragœdiarum scriptor fuit. Is Heraclidarum res prosecutus est. Quoniam autem nocturnis lucubrationibus erat maiorem in modum extenuatus confectúsque, vulgari ioco taxatus est. Quin etiam noctuæ cognomen additum. Aristophanes in Nebulis:

Οὐδὲν διοίσεις Χαιρεφῶντος τὴν φύσιν.
Id est:
Nihil figura à Chærephonte differes.

Allusit idem in Pluto:

Οὐδὲν διαφέροντ' οὐδ' ἀκαρὲς
Τῶν Ἡρακλειδῶν, οὐδ' ὅσον τῶν Παμφίλου.
Id est:
Ne tantulum quidem
Ab Heraclidis differentem Pamphili.

Pamphilus enim in Stoa depinxerat Heraclidas supplices Athenienses, ad quos metu Eurysthei confugerant. Hos igitur vocat Heraclidas Pamphili.

Nihil ab elephante differs.

Ἐλέφαντος διαφέρεις οὐδὲν, id est, Ab elephante differs nihil. In magnos & stupidos dicebatur: etiam si primam ingenij laudem Plinius tribuit elephantis, sed inter bruta. Verùm corporis moles & formæ fœditas adagio locum fecit. Refertur à Diogeniano. Videtur huc alludere Palestrio Plautinus, qui herum suum elephanti corio circumtectum ait, nec plus habere sapientiæ quàm lapidem.

Sacer piscis.

Ἱερὸς ἰχθὺς, id est, Sacer piscis dicebatur, cui nemo noce-

bat, sed sui iuris erat. Suidas indicat esse apud Homerum. Quicquid enim ingens ac præclarum haberi volebāt veteres, ἱερὸν appellabant: velut apud Homerum, ἱερὸν μένος Ἀλκινόοιο: id est, Sacra vis Alcinoi. Per iocum dici poterit in hominem prægrandem & in precio habitum, quum sit stupidus & infans. Meminit & Athenæus.

Tanagræus cetus.

Obesum ac prægrandi corporis mole Ταναγραῖον κῆτος appellabant, à Tanagra Bœotiæ ciuitate: quam Homerus Γραῖαν vocat, Lycophron Pœmandriam appellat, maritimam: ad quam delatus cetus immani magnitudine, prouerbio locum dedit. Refertur ab Athenæo lib. xij.

Loquax talpa.

Homo nullius iudicij, sed tamen impendiò verbosus, loquax talpa dictus est populari conuicio. Quod primùm dictum est in Iulianum Capellam, posteaquam venerat in publicum odium: nam talpæ nostri, vt cæci sunt, ita sunt æquè muti. Idem dictus est πίθηκος ἐν πορφύρᾳ: id est, simia purpurata: cuius alibi meminimus. Refert Ammianus libro xvij.

Bos marinus.

Βοῦς θαλάσσιος: id est, Bos maritimus, de magnis, insulsis & ad nihil vtilibus: quales sunt phocæ, tantùm pascentes, nec operi, nec esui vtiles, contrà quàm boues terrestres. Refertur à Suida. Suspicor autem legendum, βοῦς ἐπὶ φάτνῃ, vt sit idem quod mox sequitur, βοῦς ἐν αὐλίῳ κάθῃ, id est, Bos in stabulo sedes. Sic enim refertur in Collectaneis Tarrhæi ac Didymi. Estque Hemistichium iambici trimetri.

Mens non inest Centauris.

Νοῦς οὐκ ἔνι Κενταύροισιν, id est, Mens non inest Centauris. In væcordes & stultos dicebatur, & qui conarentur quod effici non posset. Nota est Centaurorum fabula. Adagium à Diogeniano refertur. Iique conuenire putat in contentiosos, & alieni appetentes: propterea quòd Centauris exitium attulerit rerum alienarum appetentia. Haud scio an huc respexerit Plato poeta, apud Athenæum libro 2.

> Ἡ μὲν γὰρ οὐδὲ εἷς ἐνέστι νοῦς ... παροινίαις,
> Ἐν τοῖς καπήλοις γοῦν ἐνεῖναι μοι δοκεῖ.

Id est:

> Mens nulla vobis sicut habet prouerbium,
> Cauponi inest mens, vt quidem visum est mihi.

Loquitur de mulieribus vinosis. Aristophanes in Equitibus: νοῦς οὐκ ἔνι ταῖς κόμαις. id est: Mens non inest comis. Comas dixit pro Centauris: alludens interim ad studium alendi equos, qui iubas habent.

Beccefelenus.

Βεκκεσέληνος, prouerbio dicebatur stupidus ac delirus, syderatus, aut admodum senex. Beccus Phrygum antiquissima lingua panem significat: autore Herodoto lib. ij. σελήνη lunam. Vnde Arcades, qui volunt mortalium omnium antiquissimi videri, προσέληνοι dicuntur, tanquam antiquiores ipsa luna. Quod notans Apollonius libr. Argonauticôn iiij.

> Ἀρκάδες, οἳ καὶ πρόσθε σεληναίης ὑδέονται.

Psammitichus autem rex, hoc argumento deprehendit, Phrygios omnium antiquissimos fuisse, quòd pueri qui nullam vocem hominis audierant, Beccum sonarent. Suidas hoc loco iocans, negat mirum videri debere, si capratum vocem imitati sunt, qui fuerunt à capra nutriti. Nam id asserit Herodotus. Vtitur Plutarchus libro primo, De vitis philosophorum: καὶ γὰρ Πλάτων ὁ μεγαλοφωνίας ... ὁ θεὸς ἔπλασε τὸν κόσμον πρὸς ἑαυτοῦ παράδειγμα, ὄζει λῆρον βεκκεσέληνον, κατὰ τοὺς τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας ποιητάς, id est: Etenim Plato vocalis quum ait, Deus condidit mundum ad suam ipsius imaginem, olet delirationem Beccefelenam, quemadmodum loquuntur veteris comœdiæ scriptores. Sumptum est prouerbium ex Aristophanis Nebulis:

> Καὶ πῶς, ὦ μωρὲ, σὺ καὶ Κρόνιον ὄζων καὶ βεκκεσέληνε.

Id est:

> Et quo pacto stolide tu, & Saturnia olens, & Beccefelene.

Quo loco complura super hac dictione referuntur ab interprete, si quis fortè requirit: ego quod ad adagij explanationem iudicaui fore satis, attigi.

Saturni podex.

Κρονόπυγή, id est, Saturni culus: de carnibus vetulis, iámque mancis, & sensu vacantibus. Quicquid enim putre iam & effœtum intelligi volebant olim, id Saturninum vocabant. Meminit Diogenianus, nec tamen explicant. Suidas & Hesychius admonent, ita dictam carnem ob vetustatem stupidam ac sensus expertem, à Saturno deo, qui multa prouerbia nobis dedit. Ad animum translatum nonnihil habebit gratiæ.

Caput vacuum cerebro.

Ὦ οἵα κεφαλὴ καὶ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει. id est, O quale caput & cerebrum non habet. De his qui corporis specie præcellunt, ingenio carentes. Natum ex apologo, qui circumfertur inter Æsopicos. Vulgò quoque væcordibus & insipidis aiunt, cerebro vacuum esse caput.

Margites.

Margiten pro stupido dixit Lucianus in Hermotimo: σὺ δὲ οἴει Μαργίτῃ τινὶ διαλέγεσθαι. id est: Sed existimas te cum Margite quopiam loqui. Hunc ita describit Homerus, citante Aristotele libro Moralium Nicomachiôn sexto.

> Τὸν δ' οὔτ' ἂρ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν, οὔτ' ἀροτῆρα,
> Οὔτ' ἄλλως τι σοφόν. Id est:
> Hunc neque fossorem voluerunt numina diuûm
> Esse, nec agricolam, nec in vlla præterea re
> Scitum aut egregium. —

Suidas docet, Margiten fuisse quempiam ob insignem stultitiam celebrem, qui non potuerit numerare supra quinque: sponsam ductam non ausus est attingere, veritus ne se apud matrem incusaret. Quum iam esset factus iuuenis, rogauit matrem, an ex eodem patre nata esset. Quanquam hæc alij tribuūt Melitidi, alij Chorœbo: de quibus suo dicetur loco. Satis apparet, vocem esse fictam à μὴ & ἔργον, quòd ad nullam actionem esset vtilis. Erat autem Margites titulus operis, quod à quibusdam tribuebatur Homero. id, vt videtur, intercidit. Indicat hæc interpres Aristophanis in Auibus. Cōuenit cum illo Hesiodio, Nulla in parte vtilis, qui nec ipse sapit, nec aliis obtemperat: &, Nullo in numero.

Rana gyrina sapientior.

Plato in Theæteto: ἡμεῖς μὲν αὐτὸν ὥσπερ θεὸν ἐθαυμάζομεν ἐπὶ σοφίᾳ, ὁ δ' ἄρα ἐτύγχανεν οὐδὲν εἰς φρόνησιν βελτίων βατράχου γυρίνου. id est: Nos illum tanquam deum ob sapientiam admirabamur. At ille nihilò magis antecellebat prudentia, quàm rana gyrina. Sumptum est adagium ab informi partu ranarum, quem Græci γυρίνους vocant, à figura corporis in gyrum orbiculati, quo fit vt mira celeritate se quò velint, rotuant versentque: quemadmodum testatur quisquis is fuit, qui scripsit Etymologicon Græcarum dictionum. Meminit gyrinorum & Hesychius. Suidas etiam Aristophanis adducit testimonium:

> Οἷα πατέρες βοῶσι γύρινοι.

Id est:

> Quemadmodum patres clamant gyrinorum.

Nec ab his abhorrent, quæ tradit Plinius libro nono, capite quinquagesimoprimo. Ranæ, inquit, superueniunt, prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente, posterioribus clunes. Pariūt minimas carnes nigras, quas gyrinos vocant, oculis tantùm & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Mirúmque, semestri vita resoluuntur in limum nullo cernente, & rursus vernis aquis renascuntur, quæ fuère natæ, perinde occulta ratione, cùm omnibus annis id eueniat. Hactenus Plinij verba recensuimus. Meminit & Aratus:

> Αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βοόωσι γυρίνων.

Id est:

> Inde gyrinorum clamant per stagna parentes.

Porrò cùm ranæ tribuitur loquacitas, quæ stoliditatis solet esse comes, minimum mentis inesse oportet gyrinis: quos vix deprehendas animal esse, nisi mouerentur. Vt autem hunc locum diligentius expenderem, Hieronymus Aleander, vir non tantùm literis clarus, mihique vetere necessitu-

necessitudine iunctus, in causa fuit: ille rursus, quod indicauit. Coelio Calcagnino trāscribit. Nos neutrum voluimus sua laude fraudatum esse. Neque enim vnquam tam iuueniliter fuimus affecti, vt nobis placuerit cornicula Æsopica.

Ouium nullus vsus.

Προβάτων οὐδὲν ὄφελος, ἐὰν ὁ ποιμὴν ἀπῇ, id est, Ouium nulla vtilitas, si pastor absit. Admonet adagium, ἀναρχίαν rem esse omnium perniciosissimam. Nihil rectè faciunt ministri, nisi adsit herus. Inutiles discipuli, quoties abest præceptor. Inutilis populus, nisi principis autoritate gubernetur. Apparet senarium fuisse. Nam paucis syllabis commutatis restituetur hoc pacto.

Προβάτων γὰρ οὐδέν ἐστ᾽ ὄνος, ἂν ποιμὴν ἀπῇ.

Id est:

Namque vsus ouium nullus, vbi pastor deest.

De huius animantis stulticia, quámque sibi sit inutile, ni pastoris cura succurrat, lege quæ aliàs ex Aristotele citauimus in prouerbio, Ouium mores.

Ouium mores.

Προβάτων ἦθος, id est, Ouium mores. In stupidos ac stolidos iaci solitum. Aristoph. in Pluto:

Ἀλλὰ προβάτου βίον λέγεις.

Id est.

Mihi imò vitam prædicas ouiculæ.

Aristoteles lib. De natura animalium ix. quamobrem ita prouerbio dici consueuerit, indicat: διαφέρει κατὰ τὸ δειλὸν καὶ πρᾶον καὶ ἄγριον, καὶ αἱ φρονήσεις καὶ ἀνοίας. τό γε τῶν προβάτων ἦθος, ὥσπερ λέγεται, εὔηθες καὶ ἀνόητον. πάντων γὰρ τῶν τετραπόδων κάκιστόν ἐστι. ἑρπει εἰς τὰς ἐρημίας πρὸς οὐδὲν καὶ πολλάκις χειμῶνος ὄντος, ἐξέρχεται ἔξωθεν. καὶ ὅταν ὑπὸ τοῦ ὑετοῦ καταληφθῶσι, ἂν μὴ κινήσῃ ὁ ποιμὴν, οὐκ ἐθέλουσιν ἀπιέναι, ἀλλ᾽ ἀπολλυνται καταλειπόμενα, ἐὰν μὴ ἄρρενας κομίσωσιν οἱ ποιμένες· τότε δὲ ἀκολουθοῦσι. id est: Differunt autem & timiditate mansuetudinéque, & ferocia placiditatéque, intelligentia ac stoliditate. Nam & ouium ingenium, quemadmodum aiunt, simplex ac stultum. Siquidem est omnium quadrupedum inertissimum. Prorepit in deserta, nulla de causa: ac sæpenumerò hybernis mēsibus foras è septis digreditur. Quumque à imbribus occupatum fuerit, ni pastor compulerit, discedere non vult, sed relictum cessansque perit, nisi pastores mares adduxerint. Nam ita demum consequuntur. Proinde Aristophanes taxans vecordiam populi Atheniensis, oues illos vocat in Vespis:

Ἐκκλησιάζει προβάτια συγκαθήμενα.

Id est:

In concione pecus ouillum considet.

Nec hoc prætereundum loco, quòd Diogenes Cynicus opulentum quendam, cæterùm indoctum, πρόβατον χρυσόμαλλον, id est Ouem aureo vellere dixit. Et Plautus in Bacchidibus: Quis has huc oues adegit, in senes stultos. Huc respiciens Origenes, enarrans Leuiticum, ouis immolationem interpretatur affectum stultorum & irrationabilium correctionem.

Fœnum esse. Ambrosia alendus.

Fœnum esse, & Ambrosia alendus, vtrunque prouerbiali figura dixit M. Tullius, alterum in indoctos ac brutos homines, alterum in egregios: vt intelligas illos pecudibus, hos diis æquandos. nam fœno victitant boues. Ambrosia cibus est apud Homerum, deorum ἀθανάτων. Cicero libr. de Oratore ij. Sic ego, Crasso audiente, primùm loquar de facetiis, & docebo sus, vti aiūt, oratorem eum, quem cùm Catulus nuper audisset, fœnum alios aiebat esse oportere. Rursum idem eodem libro: Iocabatur, inquit, Catulus, præsertim cùm ita dicat ipse, vt ambrosia alendus esse videatur. Horatius prælautas opiparasque cœnas, deûm cœnas vocat:

O noctes cœnæque deûm.—

nectar & ambrosiam indicans. Nam hæc illis tantùm à poetis tribuuntur, si quādo domi cibum capiunt: alioqui si contingat aliquo ad opimam victimam inuitari, nidore carnium magis delectantur.

Tibicines mente capti.

Athenæus libro Dipnosophistarum viij. prouerbio iactatum scribit apud priscos, tibicinibus nihil esse mentis: λόγος γὰρ παλαιὸς ὡς ὅτι.

Ἀνδρὶ μὲν αὐλητῆρι θεοὶ νόον οὐκ ἐνέφυσαν,
Ἀλλ᾽ ἅμα τῷ φυσᾶν χ᾽ ὡ νόος ἐκπέταται.

hoc est:

Dictum enim est peruetustum, quòd

Dij tibicinibus nunquam mentem inseruère,
Sed simul ac flarint, auolat illicò mens.

De hoc hominum genere plura diximus in prouerbio, Tibicinis vitam viuis.

Ne quis vnquam Megarensibus.

Μηδέποτε μηδεὶς Μεγαρέων γίνοιτο σοφώτερος, id est, Nunquā quisquam sapientior sit Megarensibus. Scomma prouerbiale iaci solitum in stupidos. Dictum est autem per adulationem de Megarensibus, autore Diogeniano.

Midas auriculas asini.

Μίδας ὄνου ὦτα, id est, Midas auriculas asini. Refertur à Diogeniano. Natum à fabula notissima Midæ regis Phrygiæ: cui Phœbus, quòd stolidè Panem canentem sibi prætulisset, asininas affixit auriculas. Quas cùm diu mitra occuluisset, tandem à tonsore animaduersum est, ac prolatum in vulgus. Porrò adagium rectè dicetur, vel in stolidos & crassis auribus pinguíque iudicio homines: vel in tyrannos, quibus cùm aures sint asininarum instar longæ, procul etiam audiunt, velut auscultatoribus dimissis qui audita referant. Quos Plutarchus in libro De curiositate, ὠτακουστὰς appellat, & προσαγωγίδας. Eóque Lucianus in libello cui titulus, Non esse facilè credendum delatoribus, calumniæ depingens imaginem, Midæ aures illi tribuit, propter studium subauscultandi captandíque, quid alij rerum faciāt, ἐν δεξιᾷ τις αὐτῷ κάθηται τὰ ὦτα παμμεγέθη ἔχων, μικροῦ δεῖν τοῖς τοῦ Μίδου προσεοικότα. id est: Ad dextram vir quispiam sedet, auriculis maximis, quales fermè Midæ fuerunt. Aristophanes in Pluto:

Μίδας μὲν οὖν, ἢν ὦτ᾽ ὄνου λάβητε.

Id est:

Midas quidem itaque, si asini aures sumatis.

Quo loco interpres admonet prouerbij de auriculis asininis, eiúsque commenti varias allegat causas. Quosdam autores esse, Midam hunc ob contemptum aliquando vituperatúmque Bacchi numen, in asinum fuisse cōuersum. Alij narrant, cùm aliquando præteriret asinos huius Dei atque eos affecisset iniuria, iratum Bacchum, Midæ auriculas asininas addidisse. Sunt qui dicant huic aures natura prælongas fuisse, & asininarum instar prominentes: atque hinc fabulæ iocum ortum esse. Quanquam pluribus placet, hac allegoria significatum, Midam vtpote tyrannum, Corycæos ac subauscultatores dimittere solitum, per quos quæcunque per omnem regionem vel fierent, vel dicerentur, cognosceret, nimirum illis vtens aurium vice. Proinde cùm vulgus admiraretur, ab illo resciri etiam ea quæ clàm ac procul fierent, occasionem fabulæ dederunt, vt Midas diceretur auriculas asini habere. Vel quòd nullum aliud animal acrius audiat quàm asinus, excepto mure. vel quòd aures habeat omnium longissimas. Persius:

Auriculas asini quis non habet?

Ferunt nonnulli primùm à poeta scriptum fuisse:

Auriculas asini Mida rex habet.

deinde metu Cæsaris scripturā mutasse, quis non habet?

Fungus.

Plautus in Bacchidibus, fungum dixit pro stupido, impenséque credulo. Vel quia fungus per se insipida quæpiā res est, vel quòd mollis ac fragilis, vel quòd subitò prorumpat. Plautina verba sunt hæc: Adeón' me fuisse fungum, vt qui illi crederem? Idem in eādem fabula: Quicunque vbi vbi sunt, qui fuère, quique futuri sunt posthac stulti, stolidi, fatui, fungi, Barbi, buccones, blenni: solus ego omneis ante eo stultitia.

Aut regem aut fatuum nasci oportere.

Annæus Seneca, vir amœnissimi, vt Tacitus ait, ingenij (quod quidem ex eo liquet libello ludicro, quem scripsit in Claudium Cæsarem: nam is nuper in Germania repertus, in lucem emersit) huiusmodi refert adagium, in eo de quo modò diximus opusculo: Aut regem, aut fatuū

nasci oportet. Sed præstat illud ipsius verbis ascribere: Ego, inquit, scio me liberum factum, ex quo suum diem obiit ille, qui verum prouerbium fecerat, Aut regem aut fatuum nasci oportere. Rursum in eodem libello: Occidit in vna domo Crassum Magnum, Scriboniam, Bassioniam, Assarios, nobiles tamen. Crassum verò tam fatuum, vt etiam regnare posset. Iterum alio in loco obscurius quidem, sed tamen eodem allusit carmine:

Abrupit stolidæ regalia tempora vitæ,

Iam si verè scripsit Hesiodus, non omninò de nihilo esse quod populari sermone celebratur, fortassis haud abs re fuerit vestigare, quæ res huic prouerbio dederit occasionem, quod duo tam dissimilia, nempe regem & fatuum, ita coniungit, vt vtrunque alteri simillimum videri velit. Præsertim cùm hæc sit peculiaris regum laus, soláque verè regia, sapientia, prudentia, vigilantia, cæteros antecellere. Consentaneum est igitur, priscos illos reges, maxima ex parte insigni stultitia præditos fuisse: id quod partim è poetarum fabulis, partim ex historiographorum monumentis, licet cognoscere. Siquidem Agamẽnonem suum Homerus, & hunc imitati Tragici, ambitiosum potius quàm cordatum faciunt. Quid autem stultius, quàm vnicæ filiæ crudelissima cæde, Imperatoris mercari titulum? Quid ineptius, quàm pro barbara puellula tam iuueniliter digladiari: vt quòd suos amores retinere non posset, Achillem sua spoliaret amicula: nec id sanè sine summo totius exercitus discrimine. Tum autem quàm ineptè stomachatur Achilles orbatus suis amoribus, quàm pueriliter deplorat apud matrem? At hunc nobis vnum poeta, velut absolutum egregij principis exemplar, proposuit. Ad hæc, quàm non sapienter indignatur Aiax: quàm seniliter delirat Priamus, dum Helenam prostitutæ pudicitiæ mulierculam amplectens, ac filiam appellãs, negat se pœnitere belli, in quo tot clades acceperat, tot orbatus liberis, toties luctu funestatus, ne Paris non potiretur amica. Quid multis? Tota Ilias, quàm est longa, nihil aliud quàm, quod eleganter scripsit Horatius,

Stultorum regum & populorum continet æstus.

Quanquam & Odyssea suos habet Procos & Alcinoos, crassos & stupidos. Quin & Herculem ipsum robustum faciunt & animosum, sed hebetis crassique animi. Iam Hesiodus, quem nõnulli volunt antiquiorem Homero esse, principes δωροφάγους ac νηπίους appellat. Opinor, quòd & parũ saperent in administranda repub. & opibus per fas nefásque cumulandis inhiarent, potiùs quàm cõmunibus populi cõmodis. Cuiusmodi fingunt & Midam illum, ob animi stoliditatem, asininis auriculis insignitum. Et haud scio an huc pertineat & illud, quòd prisci Theologi, nimirum poetæ, sapientiam Apollini tribuunt ac Palladi: Ioui deorum & hominum monarchæ fulmen duntaxat trisulcum, & nutum illum ac supercilium, quo totum Olympũ tremefacit, relinquunt. Alioqui quis nepos, quis balatro vnquam nugatus est nugaciùs, aut nequiùs nequam fuit, quàm hic cui regnum mundi dederunt? Technis fallit vxorem, nunc cygnus, nunc taurus, nunc aurum factus: insidias struit mulierculis, subornat Ganymedes, ac cœlum nothis implet. Ad eundem modum Neptunum & Plutonem feroces & inexorabiles fingunt, sapientiam non tribuunt. Sed vt ad recẽtiores veniamus historias, & missas faciamus fabulas: quid tandem cordis fuisse credis Crœso Lydorum regi, si modò talis fuit qualem depinxit Herodotus, qui gemmis & auro congesto fretus, Soloni indignabatur, quòd sibi felicis cognomen non tribuerit? Aut quid fingi stultius potest Xerxe, cùm ad Athû montẽ legatos mitteret, eúmque contumeliosissimis ac minacissimis literis territaret: cùm Hellesponto mari certum plagarum numerum infligi iuberet. Neque verò minus regaliter desipuit Alexãder ille Magnus, cùm abdicato patre, Iouis filius salutari gauderet, dũ vino certaret, dũ in conuiuiis ab adulatoribus vt deum adorari sese pateretur, dũ queritur hunc orbem suis victoriis angustũ esse, & Oceanum ingressus, alios quærit mundos, quos expugnet: vt ne commemorem interim Dionysios, Ptolemæos, Iulios, Nerones, Tiberios, Caligulas, Heliogabalos, Cõmodos, Domitios: quorum alius sibi dei nomen vindicauit, quũ esset hominis vocabulo indignus: alius se totum assentatoribus deridendum propinauit: alius ambitione præceps vniuersum orbem insanissimis rerum tumultibus cõcussit. Sed ego iure videar ineptus, qui catologum hunc ingrediar, & aquam, vt aiunt, quæram in mari. Quin omnes potius & veterum & neotericorum annales euolue, nimirũ ita comperies, vix seculis aliquot vnum aut alterum extitisse principem, qui non insigni stultitia maximam perniciem inuexerit rebus humanis. Siquidẽ princeps, aut magno orbis totius malo stultus est, aut magno omnium bono sapit: tametsi procliuius est lædere quàm prodesse, & citius serpit, vel peruadit potius pernicies quàm vtilitas. At nunc videmus nonnullos principes, quiduis expetere potius, quàm id quod vnum principis vocabulo dignos reddit: & stultam plebeculam, omnia potius suspicere in regibus, quàm id quod solum erat requirendum. Iuuenis est: isto pacto sponsum commenda sponsæ, nõ principem reipub. Formosus est: rectè hoc nomine laudetur fœmina. Bonis est lacertis aut lateribus: probè dixisti, si laudes athletam. Robustus est, & tolerans laborum: isto titulo calones ac lixæ commendantur. Multum auri congestũ habet: fœneratorem diligentem prædicas. Facundus est: sic admiror sophistam. Bellè canit, bellè saltat: histrionum ac tibicinum laus ista est, non regum. Inuictus est bibendo (nam hac quoq; laude veteres delectati sunt principes:) aptè, si spõgiam mihi laudas. Procerus est, & ab humeris inter omnes eminet: præclarum, si quid ex alto detrahendum sit. Iam illa, scitè ludit alea, scitè laterunculis: laus est cum infimis nebulonibus communis, ac pudenda principi. Omnia cõgeras, cultum, aurum, gemmas, imagines, ab Hercule deductum genus, aut si mauis à Codro, Cecropéve: nisi pectus mihi narras lõgè à vulgi stulticia semotum, liberum à sordidis humilium rerum cupiditatibus, à falsissimis multitudinis opinionibus, non audio laudem rege dignam. Neque enim temerè diuinus ille Plato scripsit, non aliter felices fore respub. nisi si aut philosophis committeretur imperium, aut quibus imperiũ contigisset, philosophiam sequerẽtur. Porrò philosophiam sequi, non est pallium aut peram circumferre, barbam demittere. Quid igitur? Ista quæ vulgus stultè miratur, cõtemnere, déque rebus longè secus sentire, quàm hominum multitudo sentit. Nec video qui fieri possit, vt qui putet sibi licere quicquid libet, qui diuitias vt magnum quiddam admiretur, qui pro imperio quoduis etiam iusiurandum violandum putet, qui inani rapiatur gloria, qui pudendæ seruiat libidini, qui mortem vehemẽter horreat, salutarem principem agere possit. Ac primum quidem est, rectè de singulis iudicare: propterea quòd infectis opinionibus ceu fontibus, vnde omnes vitæ scatent actiones, omnia perperam gerantur oportet. Proximum est, vt abhorreãt à turpibus, ferantur ad honesta. Nam vera sapientia non solùm complectitur veri cognitionem, verumetiam studium & amorem honesti. Siquidem liceat fortassis inuenire, qui perspiciat bellum sine graui rerum humanarum pernicie suscipi non posse: nec esse tãti veterem aliquem & obsoletum ditionis titulum: verùm impellit ambitio, vt omnia misceat armis. Et est fortassis qui videat, hinc maximam reipublicæ pestem nasci, quòd ad gerendos magistratus asciscuntur, non qui prudentia, rerum vsu, vitæ integritate, plurimũ prodesse reipub. possint, sed qui maxima pecuniæ summa licitentur: verùm huc pertrahit auaritia, vt neglecto publico malo, fisci negotium agat. Et non deest qui intelligat, principis esse munus, sicut ab omnibus accipit vectigal, ita omnium consulere rebus, præsidere in iudiciis, excludere maleficia, magistratus obseruare, corrigere leges inutiles: verùm ab hoc studio reuocant voluptates, per quas non est ocium, curis principe dignis vacare. Est qui sentiat se plurimum prodesse posse rebus mortalium, verùm id quidem non sine vitæ discrimine: hic deseret rempub. quisquis existimabit, infelicissimum esse mori. Proinde primum omnium, principis animus omnibus erroribus liberandus est, vt perspiciat, quid verè honestum, quid verè gloriosum, quid verè magnificum. Deinde instillandum turpitudinis odium, & amor honesti: quo videlicet perspiciat, quid principem deceat, & nihil appetat, nisi quod sit bono ac salutari principe dignum: vt honestum vbi sit videat, & hoc vno

metiatur

metiatur omnia, nec vnquam ab hoc aberret scopo. Atque hanc vocant sapientiam, qua necesse est vt princeps tanto cæteros antecellat mortales, quanto dignitate, opibus, ornatu, potentiáque antecedit. Atque vtinam saltem Chistiani principes omnes sapientissimum illum regem imitentur: cui cùm daretur optio, quicquid vellet ab eo qui nihil non præstare poterat, nihil aliud optauit quàm sapientiam. & eam sapientiam, qua populum sibi commissum rectè gubernaret. Atque idem quæso quid aliud inculcat suo filio, quàm amorem ac studium sapientiæ? Eòdem spectat, quòd Ægyptij simulachrum principis ita repræsentabant, vt oculum pingerent, cum sceptro. Nimirum quòd oculus in corpore, id verus princeps in repub. Quod sol in cœlo, id princeps in populo. Sol oculus mundi, princeps oculus multitudinis. Quod animus in homine, id princeps in ciuitate. Animus sapit, corpus obtēperat, & imperat quidē animus corpori, sed corporis bono: nec sibi gerit regnū veluti tyrānus, sed ei cui præsidet. Deniq; Dei moderātis vniuersa, salutaris princeps viuā imaginem refert. Atque eo magnificentior est princeps, quo propius ad archetypi sui formam accessit. Deus nihil non perspicit, nihil non sentit, nullis corrumpitur affectibus. Ita potentissimus est, vt idem sit optimus. Omnib. benefacit etiam indignis. Non punit nisi rarò, idque coactus. Nobis administrat hunc mundum, non sibi. Hoc illj præmij loco est, si profuit. Contrà qui pestilens est princeps, is cacodæmonis simulachrum ac vicem reddere videtur. Aut non sapit: aut si sapit, in publicam perniciem sapit. Quod habet potentiæ, in reipub. pestem abutitur. Et cùm plurimum noceat omnibus, plus tamē vult nocere quàm possit. Nihil est bono rege præclarius, nihil melius, nihil Deo propius. Rursus nihil malo principe fœdius, nihil peius, nihil cacodæmonj similius. Numen quoddam est princeps salutaris. At nulla belua nocentior tyranno. Tyrannus est autē, quisquis sibi gerit imperium, quocunque nomine pingatur aut sculpatur. Non est nostrum, de summis procerib. veluti pronunciare: sed tamē cogimur, non sine suspirijs, hanc quam dixi sapientiam, in Christianis principibus desiderare. Alioqui, vnde tot rerum nouationes, tot toties icta & rescissa fœdera, tam crebrj tumultus, tot strages, tot pugnæ, tot minæ, tot dissidia, nisi à stulticia proficiscuntur? Et haud scio, an nonnulla huius mali pars nobis ipsis sit imputanda. Clauum nauis non committimus nisi eius rei perito, quòd quatuor vectorum, aut paucarum mercium sit periculum: & rempub. in qua tot hominum milia periclitantur, cuiuis committimus. Vt auriga fiat aliquis, discit artem, exercet, meditatur: at vt princeps sit aliquis, satis esse putamus natum esse. Atqui rectè gerere principatum, vt est munus omnium longè pulcherrimum, ita est omnium etiam multo difficillimum. Deligis cui nauim committas: non deligis cuj tot vrbes, tot hominum capita credas? Sed esto, receptius est, quā vt côuellj possit. Nascuntur principes: & cuicūq; sors fauerit, siue prob. sit ille, siue improbus, siue stultus, siue sapiēs, siue sanus, siue motæ mentis, modò figuram habeat hominis, ei summa rerū credenda est. Huius arbitrio mundus bellis & cædib. miscebitur, sacra ac prophana omnia perturbabuntur. Sed ea res si minus mutari potest, proximum tamē erat, diligentj institutione succurrere: & si nō licet idoneum imperio deligere, enitendum est, vt idoneum imperio faciamus eum, quemcunque fortuna nobis dedit. Videmus qua solicitudine, qua cura, qua vigilantia paterfamiliàs educat puerum, vnius fundi dominum futurum. Quanto igitur maiorj cura instituendus est is, quj vel magno omnium bono futurus sit bonus, aut magno omnium exitio malus, & de cuius vnius nutu salus aut pernicies pendebit orbis? Quib. decretis, quib. philosophiæ præceptis, hoc pectus erit præmuniendum: non solùm aduersus tantas rerum tempestates, quæ solent in ciuitatib. exorirj, verumetiam aduersus fortunæ indulgentiam, quam arrogantia & stulticia ferè solet comitarj: aduersus delicias, quib. vel optima natura corrumpj possit: multo maximè verò aduersus adulatorum pestiferas assentationes, & illud venenatissimum Euge, quod illj tum potissimùm occinunt, cùm princeps insanit maximè. Hic mihj iam tum infantulo adhibendus erat artifex quispiam egregius. Non enim rectè fingitur princeps, nisi cùm se nondum intelligit esse principem. Statim, inquam, asciscendus formator: in quo deligendo conueniet & hoc esse diligentiores, quòd principem deligere non licet instituere licet. Hic mihj in pectusculum adhuc vacuum ac sequax instillet opiniones principe dignas: muniat optimis de honesto decretis: ostendat discrimen verj principis ac tyranni: subijciat oculis, quàm Deo propinqua res est salutaris rex, quàm tetra belua, quamque abominanda tyrannus: admoneat eum quj sibi gèrit imperium, non reipub. prædonem esse, non principem: nihil interesse inter piratas & principes, piratarum animo præditos, nisi quòd hi quo sunt potentiores, hoc maiorem adferunt perniciē reb. humanis: inculcet, quàm multis hominum milibus, imò quàm vniuerso mundo prodesse queat, si is vnum sapientem ac bonum præstiterit virum: doceat, apud Christianos homines imperium nihil aliud esse, quàm reipublicæ administrationem, non dominium: imperium quidem appellarj, sed meminerit se imperaturum & liberis, & Christianis, hoc est, bis liberis: ad hoc vt princeps sit aliquis, non satis esse natum fuisse, non satis esse vetustas imagines, non sceptrum, non diadema. Animus sapientia præcellens, animus pro publica incolumitate semper sollicitus, & nihil spectans, nisi commune bonum, principem facit. Præmoneat, ne sese vel applausib. stultæ plebeculæ, vel adulatorum laudib. metiatur. Ne quid agat impulsu odij, amoris, iræ, aut vllius affectus instinctu. In creandis magistratib. in condendis legib. in cæteris munijs, vnicum tantùm spectet scopum, nempe honestum, & publicam vtilitatem. Non satis esse, si ipse neminj faciat iniuriam, officialium quoque suorum integritatem præstandam esse principj. Non esse sitam in hoc principis laudem, si ditionis terminos proferat, si finitimos submoueat armis. verùm si quam fortè nactus est ditionem, iustitia, frugalitate, cæterísque pacis artib. efficiat florentiorem. Doceat, vt ad bene merendum de bonis sit propensissimus, ad ignoscendum facilis, ad puniēdum non aliter accedat quam amicus medicus, membrum deploratum amputaturus, aut inusturus, vt omnia studiosè vitet, vnde perspiciat reipub. magnum malum fore. Super omnia verò bellum modis omnib. declinet, quòd alijs è rebus, alia atque alia mala nascuntur: at bellum vniuersum malorum agmen semel effundit. Hæc atque huiusmodj decreta, sunt animo puerilj, sapientum apophthegmatis & laudatorum principum exemplis infigenda. At nunc videmus, vix vllos homines educarj vel corruptius vel indiligentius ijs, quos tantj refert omnium quàm optimè institutos fuisse. Infans hic orbj imperaturus, stultissimis muliierculis committitur: quæ adeò nihil instillant in animum illius principe dignum, vt etiam si quid rectè moneat præceptor, aut si suapte sponte videatur ad mansuetudinem propēsior, dehortētur: & principē, hoc est, tyrannū agere doceāt. Deniq; nemo non blāditur, nemo non assentatur. Applaudunt proceres, obsecundant ministrj, adulatur & præceptor: non hoc agēs vt patriæ salutarē reddat principem, sed vt sibj magnificam paret fortunam. Adulatur & Theologus, quem vulgò confessorem vocant, episcopen aliquam aucupans. Assentatur magistratus, assentantur quj colludunt, qui conuiuunt, vt rectissimè dixerit Carneades, à regibus nullam artem rectè discj, præter artem equitandj: propterea quòd solus equus, quoniam non sentit principis ac plebeij discrimen, nescit adularj regj: sed excutit, quicunque is fuerit, quj non aptè nôrit insidere tergo. Statim docetur fastum, docetur arrogantiam: admonetur licere quicquid libet. Audit, omnes omnium possessiones esse principis, principem esse superiorem legibus: in pectore principis omnem legum & consiliorum mundum esse reconditum. Audit sacras maiestates, serenitates, diuinitates, terrestre numen, & huiusmodj magnificos titulos. In summa dum adhuc puer est, nihil aliud discit ludere, quàm tyrannidem. Mox rapitur ad puellas: inuitant, laudant, inseruiunt omnes. Hic adest æqualium effœminatissima turba, nullus risus, nullus sermo, nisi de puellis. Sub hæc alea, choreæ, conuiuia, citharæ discursus: in his ætatis optima pars conteritur: Quòd si quando libeat literis oblectare ocium, leguntur

aniles fabulæ, aut his pernicidsiores historiæ. Ex his animus nulla præmunitus antidoto, imbibit admirationem & zelum, vt Græcj vocant, alicuius pestilentissimj ducis, putà Iulij Cæsaris, aut Xerxis, aut Alexandrj Magnj. Atque in his ipsis quæ pessima sunt, maximè placent. Ab his impetus dementes, ab his exemplum pessimum sumunt. Pone nunc, si placet, ingenium non delectum è multis, quod oportuit, sed qualecunque contigit. Pone tam corruptâ educationem, quæ vel Aristidis ingenium posset corrumpere. Pone tot adulationis venena, pone delicias, quib. malè conuenit cùm sapientia: pone voluptates, pone fortunæ splendorem, pone potestatem, pone ætatem ferocem, & suapte sponte procliuem ad pessima. Super omnia, pone pectus falsissimis infectum opinionibus. Et miraris si hic ab his profectus rudimentis ad gerendam rempub. parum sapienter administrat? Sed iuuenis est, inquiunt, sapiet aliquando rerum vsu. At principem non oportet esse iuuenem, etiamsi iuuenis fuerit. Et cùm misera est omnis prudentia, quæ colligitur vsu rerum, tum in principe miserrima est. Nimiò constabit reipub. principis suj prudentia, si gerēdo bello discet bellum rem esse modis omnib. fugiendam: si non prius intelligat magistratus integris viris esse committendos, quàm improborum temeritate rempublicam labefactatâ conspexerit. Nec est committendum, vt sicutj qui cithara discunt canere, prius quàm artem assequantur, citharas aliquot obterunt ac perdunt, quemadmodum scripsit Xenophon: ita princeps reipublicæ pernicie discat rempub. administrare. Non mirum igitur, si quando videmus euenire, vt præposterè res geratur: nimirū vt cùm affectus è corpore ortj, ab animo coercerj debeant, ab animo perturbationes proficiscantur in corpus, vt oculus minus perspiciat quàm reliquum corpus, vt omnib. noxius sit ac pestilens, quj Dei vicem gerens, omnib. debuit esse salutaris. Annon videmus egregia oppida à populo condj, à principib. subuertj? Remp. ciuium industria ditescere, principum rapacitate spoliarj? Bonas leges ferrj à plebeijs magistratibus, à principib. violarj: populum studere pacj, principes excitare bellum? Hæc, opinor, dederunt occasionem adagio quod retulimus: à quo quidem nescio quo pacto longius simus digressi: sed iam ad id redimus. Dictum est igitur: Aut fatuum, aut regem nascj oportere: quòd huiusmodj fermè fuerint barbarj reges apud veteres: quorum vtinam nostræ tempestatis principes sint dissimilimj. Nam & fatuis ob inopiam mentis omnia permittuntur, & regib. ob potentiam omnia laudj quoque tribuuntur. Possimus & de parj regum ac fatuorum felicitate dictum interpretarj, quòd regib. quicquid volunt, fortuna suppeditet: fatuj verò non minus felices sint sua philautia, per quam sibj putant nihil bonarum rerum deesse. Porrò prouerbium apud Romanos natum videtur, apud quos regis cognomen erat inuisum, ceu barbarum ac tyrannicum, & pugnans cùm publica libertate, quam illj in primis tum sectabantur.

Stultior Melitide.

Μωρότερος μελιτίδου, id est, Stultior Melitide. Melitides vnus è felicissimis illis fatuis, quos Homerus suo carmine nobilitauit. Hic iam euersa Troia, venisse legitur auxilium laturus Priamo, vt meminit Eustathius decimum Odysseæ librum enarrans. Lucianus in Amoribus: μελιτίδην ἢ κόροιβον εἶναί με οἴει πρὸς θεῶν; id est, Melitidem aut Corœbum me putas per deos? Prouerbium refertur a Zenodoto, docens hunc comicorum conuicijs fuisse traductum ob stultitiam, nec potuisse numerare supra quinque: & ducta vxore nouam nuptam non attigisse, veritum ne se illa accusaret apud matrem. Commemorat eodem in loco & alium quendam insigniter stultum, qui dubitârit ex vtro parente fuisset natus. De Melitidis sodali Corœbo meminimus alibi. Pausanias admonuit, Corœbū vnà cùm Butalione ac Melitide ab Aristophane inter fatuos numerari. Eadem Suidas, adferens hoc carmen ex Aristophane:

> Τοὺς δ' αὖ χαρμώτατοι τυχλωότες, μαμάκουθαι, μελιτίδαι καθῆνται.

Id est,

> Hactenus abiectissimi, inhiantes Mamacuthæ, Melitidæ desident.

Nescit capitis & inguinis discrimen.

Qui eò impudentiæ vel cæcitatis potius deuenerunt, vt nullū prorsus faciant discrimen inter honestum ac turpe, hi nescire dicūtur, quid intersit inter caput & inguen. Inter honesta corporis membra caput primum obtinet locum, ac proinde rectè nudatur: quæ verò sub ventre sunt, vt inhonesta teguntur. Iuuenalis de muliere temulenta:

> — Quid enim Venus ebria curat?
> Inguinis & capitis quæ sint discrimina nescit.

Prouerbiali figura dictum videtur.

Terræ intestina.

Γῆς ἔντερα, i. Terræ intestina. Dicebantur vilia, nulliusq; precij. Saxa verò terræ viscera dicuntur. Refertur à Diogeniano. Terræ enim intestina sunt saxa: & lapides appellamus homines inutiles. Simile illi:

> Ετώσιον ἄχθος ἀρούρης.

Id est:

> — Telluris inutile pondus.

Larus hians.

Λάρος κεχηνώς. i. Larus hians. Dicebatur, vbi quis auidiùs inhiaret prædæ. Est enim Larus auis auida, voraxque: quam eandem Græci κέπφον appellant. Aristophanes in equitibus,

> Λάρος κεχηνὼς, ἐπὶ πέτρας δημηγορῶν.

Quæ Latinè quidem commodè reddi non possunt. Cleonem enim ob rapacitatem, Larum vocat, quòd quemadmodum auis in scopulis obuersatur, siquid piscium possit venari, ita ille versaretur in Reipubl. negotijs administrandis, suum interim agens negocium. Plutarchus apud Athenæum li. Conuiuialium tertio:

> Στὰς δ' ἀρ' ἐπὶ φλιῇ ἰών, ὁ χρηστὸς οὑτοσὶ ἐπιτήδειος
> Χαιρεφῶν, παράσιτος λάρῳ ὄρνιθι ἐοικώς.

Id est,

> — At verò adueniens in limine stabat
> Chærephoon parasitus ei vicinus, aui non
> Dissimilis, vulgò dicta est Larus esurienti.

Apud eundem lib. 8. refertur hic trimeter,

> Ὀψοφάγους ὥσπερ λάρους Σύρους.

Id est,

> Esse vti Laros obsoniorum auidos Syros.

Larum Theodorus Gaza vertit Grauiam. Cuius mentionem facit Plinius inter maritimas, Halcyonē & Mergum lib. x. c. 32.

Κορυβαντιᾶν.

Κορυβαντιᾶν, pro insanire dixit Aristophanes in Vespis:

> Ἀλλ' ἢ φρενιτίζει ἐτεὸν ἢ κορυβαντιᾷ.

Id est,

> Aut verè insanis, aut corybantiaris.

Hanc vocem frequenter vsurpat Lucianus in Timone, epistolis Saturnalitijs, Lexiphane, Hermotimo. Sumptum est à Corybantibus Cybeles cultoribus, qui sacro correpti furore cymbala pulsant, alios item in similem agentes rabiem. Quod idem aliàs vocat κακοδαιμονᾶν, quasi malo duci genio.

Lucerna pinguior: &, Lecytho pinguior.

Λιπαρώτερος λύχνου, λιπαρώτερος λυκύθου, id est, Pinguior lucerna, pinguior lecytho. Videtur ironia prouerbialis in eos qui cùm sint edaces, nihilo tamen inde fiunt habitiores: quemadmodum lucerna plurimum absumit olei, neque tamen fit vnquam saginatior. Fortassis non absurdè deflectetur in homines crasso iudicio, aut luxui deditos, aut voluptuarios. Refertur à Diogeniano.

Bœotica sus.

Βοιωτία ὗς. i. Bœotica sus. Vetustissimum adagium, olim in stolidum & indoctum hominem iaci solitum: vsurpatur à Pindaro in Olympiacis:

> Ἔπειτ' ἀρχαῖον ὄνειδος ἀλαθέσιν λόγοις φεύγομεν Βοιωτίαν ὗν.

Admo-

Admonet Æneam Chorodida scalum, ita curet canẽdum hymnum, vt vetus illud probrum veris rationib. liceat effugere, quod in amusos dicj consueuerit, [illegible]. Interpres originem prouerbij refert ad hunc modum. Qui priscis temporib. Bœotiam regionem incolebant, [illegible] appellabantur, gens barbara & agrestis: proinde quidam deprauata voce, pro [illegible] sues appellabant. Idque scomma cessit in prouerbium, vt primùm in Bœotos diceretur: ab his in quosuis indoctos, inconditos, moribúsque rusticanis homines torqueretur, [illegible]. Interpres citat eundem Pindarum ex Dithyrambis:

[illegible]

Id est,

Erat cum Bœoticam gentem sues vocarent.

Citat & ex Cratino: [illegible] id est, Isti sunt Sybœoticum pedestre genus virorum. dictione ridicula composita ex sue & boue. In commentarijs Græcorum inuenj, [illegible], i. Bœoticus animus, pro stupido brutóq;. Plutarch. in commentario [illegible], indicat Atticos stupidj, bardj, insulsi denique, & suis cognomen indidisse Bœotis, potissimùm ob edacitatem. Cui adstipulatur Athenæus lib. x. referẽs hos versus ex Eubulo:

[illegible]
Καὶ καρτερῆσαι [illegible]
Καὶ μικρὰ φαγεῖν [illegible] Θηβαῖοι μέγα.

Id est:

Sumus ad bibendum atque ad vorandum strenui,
In his valemus. Athenienses dicere
Promptj, edere pauca, multa Thebani solent.

In Græcis versibus apparet [illegible] scriptum, pro [illegible]: aut [illegible]: & [illegible] prius, pro [illegible]: & [illegible], pro [illegible]. Idem Eubulus in Europa:

[illegible]
[illegible]

Id est,

Vrbem parauit ille Bœotis viris,
Diem per omnem ingurgitare strenuis.

Rursus ex Eubulj altera fabula:

Οὕτω [illegible] Βοιωτός.

Id est,

Vsqueadeò mores obtinet Bœoticos.

Idem approbat multis multorum autorum testimonijs. Sunt autem inter se cognata vitia, [illegible] & stoliditas. Atque hinc Herculem Thebanum edacem faciunt, sed eundem à literis alienissimum, adeò vt præceptorẽ suum trucidarit. Fuit autem & hic Bœotus, nimirum Thebis natus. Rursum Plutarchus De dæmonio Socratis: [illegible] id est, Refricare vetus illud aduersus Bœotios de literarum odio probrum. Quanquam ipse Plutarchus Bœotus fuit, homo quiduis citius, quàm stupidus. Denique quoniam constat vel ob Romanum imperium latissimè propagatum, vel ob commercia negociatorum, voces Germanicæ, Gallicæ, Britannicæq; linguæ fuisse mixtas: suspicor à Græcis ad nos dimanasse, quòd hominem stupidum, ac nullo mentis acumine præditum, vulgò dicimus Bot, pro Bœoto. proprium enim huic linguæ, voces quamuis multarum syllabarum in vnam syllabam contrahere.

Bœoticum ingenium.

Bœotij apud antiquos malè audierunt vulgò, stoliditatis nomine, quemadmodum superius ostensum est. Vnde quicquid insulsum esset ac stultum, id Bœoticum dicebant. Lucianus in Ioue tragœdo: [illegible] id est, Istud quod dixistj, prorsus agreste est, & vehementer Bœoticum. Inuenitur & [illegible], id est, Bœoticum ingenium, pro stupido ac stolido. Horatius in Epistolis:

Bœotum in crasso iurares aere natum,

Plutarchus ipse Bœotus cùm alijs aliquot locis, tum in commentario de carnium esu, scribit ab Atticis notatos Bœotos, tanquam brutos & stupidos, ac pingues: idque propter edacitatem, quemadmodum alibj meminimus: quòd ea gens magis studuit exercẽdis corporibus, quàm animis excolendis. Vnde teste Stephano, quidam putauerunt nomen regionj inditum. Idem citat Ephorum, qui scripserit Athenienses rej nauticæ fuisse studiosos, Thessalos equestris, Bœotos corporum exercitamentis, Cyrenæos currib. valuisse, Lacedæmonios circa leges fuisse diligentes.

Bœoticâ cantilena.

Βοιώτιος νόμος, i. Bœotica cantio dicebatur, si quib. rerum initia tranquilla ac prospera fuissent, posteriora turbulenta ac tristia.

Vnde Sophocles scripsit:

Ὅτ᾽ [illegible] Βοιώτιον νόμον.

Id est:

Vbj quis cecinerit cantionem Bœoticam.

Natum ex historia: nam Bœotij primùm liberam ac pacatam agebant vitam, deinde mortuo Laio in varias calamitates inciderunt, vt illorum cantilena à læto initio in luctũ desiisse videatur. Citatur a Zenodoto. Aristophanes in Acharnensib. vsurpare videtur pro cantione rudj atque indocta.

Δεξίθεος [illegible] Βοιώτιον.

Id est,

Dexitheus intrat, qui canet Bœoticum.

Bœotia auris.

Βοιώτιον οὖς, id est, Auris Bœotica. In pinguj iudicio hominem quadrat. Bœotorũ stoliditas complurib. prouerbijs locum fecit. Simillimum illi, Auris Batava. Diogenianus meminit adagij. Sunt qui scribant, olim Anaxagoram recitantem apud Thebanos librum Thebaidos, cum vidisset attentum neminem, clauso codice dixisse: [illegible] Βοιωτοί [illegible]. id est, Iure vocaminj Bœoti, qui quidem aures habeatis boum. videlicet alludens ad etymologiam nominis. [illegible] enim bos, & [illegible] aures: atque ex his Bœotorum nomen videtur compositum. Quin Homer. Iliad. lib. v. Bœotorum gentem pinguem appellat.

— [illegible]
[illegible]

Id est,

— Sed rura tenebant
Proxima Bœoti, quorum crassissima gens est.

Notauit & Horatius Bœotorum tarditatem in epistola ad Octauium Augustum:

— Quod si
Iudicium subtile videndis artibus illud
Ad libros, & ad hæc Musarum dona vocares,
Bœotum in crasso iurares aere natum.

Quo loco demiror, neminem interpretum quæsisse quid sibj velit, quòd Horatius pinguitudinem ingenij Bœotis tribuit, velut ei gentj peculiarem: cum apud Latinos autores nullum sit huius rej testimonium. Cognatum huic est, quod alibj commemorauimus, Bœotica cantio: quæ rustica, ac parúmque modulata potest intelligi, vt crassis aurib. crassa conueniat harmonia. Quanquam Eustathius in Iliad. β. de cantione nonnihil variantem narrat historiam: Sunt, inquit, qui putent Bœotiam dictam à boue. Nam quum Europa Phœnicis filia à Ioue rapta esset è Sidone, Cadmus raptę frater à patre missus est ad inuestigandum sororem. Eam vbi nusquam inuenit, profectus est Delphos, consulturus oraculum. Deus respondit, ne solicitus aut curiosus esset de Europa, sed sequeretur ducem bouem: ibique conderet ciuitatem, vbicunque bos defatigata procumberet. Hoc responso accepto, per Phocensium regionem fecit iter. Dein quum incidisset in vaccam iuxta Pelagonis pascua, hanc euntem sequutus est. Ea quum vniuersam Bœotiam peragrasset, fessa procubuit, quo loco nunc est Thebanorum ciuitas. Cadmus quum eam iuuencam vellet immolare Palladi, misit aliquot è suis comitib. qui è fonte Aretia haurirent aquam ad sacrificium. At draco eius fontis custos, quem Marti sacrum esse creditum est (nam & fons ipse à Marte nomen habet) excitus strepitu, complures ex his qui missi fuerant, confecit. Quod indignè ferens Cadmus, draconem

interfecit, & admonitu Palladis interfecti dentes seuit: vnde extiterunt illi terrigenæ fratres. Eam ob rem indignatus Mars, quum pararet Cadmum interficere, vetitus est à Ioue, qui Cadmo in matrimonium, Martis ac Veneris filiā dedit, hac lege, vt priusquā sponsam attingeret, seruiret apud illam seruitutem annuam. Tum vt nuptijs epithalamium canerent Musæ, ac deorum quisque nuptiale munus daret Harmoniæ. Hæc Eustathius. Equidem arbitror hanc fuisse primam originem adagij, vtcunque postea detortum est ad alios vsus. Constat autem Thebanos olim musices fuisse studiosissimos. Argumento est illud quod refertur de Alcibiade, qui mirantib. quòd negligeret musices studium, lyram hoc lemmate damnabat, quòd hominis vocem imitaretur plectrum, quòd habitum formámque liberalem mutaret in illiberalem. Tibiam gemino reiecit argumento: & quòd sic immutaret os hominis, vt vix à familiarissimis agnosceretur: & quòd homini propriam adimeret vocem, loquendique facultatem eriperet. Mox adiecit: Cantent igitur Thebani, qui loqui nesciunt.

Asinus stramenta mauult quàm aurum.

Aristoteles lib. Moralium Nicomachiorum x. disputans non eandem omnib. esse voluptatem, quum alijs reb. delectetur canis, alijs equus, alijs homo, citat Heraclitum, qui dixerit, ὄνους σύρματ' ἂν ἑλέσθαι μᾶλλον ἢ χρυσόν· ἥδιον γὰρ χρυσοῦ τροφὴ ὄνοις, id est, Asinos stramenta malle quàm aurum: quòd asinis pabulum auro sit iucundius. Atque hac quidem in parte asini plus sapiunt quàm homines. Illi rem æstimant vsu, nos inutilib. atque etiam noxijs rebus, ex animi persuasione ingentia statuimus precia. Notus est apologus de gallo, qui gemmam in sterquilinio repertam contempsit. Gallus enim mauult putre granū, quàm margaritum aut adamantem. Ita qui ventris sunt mancipia, compotationem temulentam omnib. disciplinis liberalibus anteponunt.

Colophonium calciamentum.

Κολοφώνιον ὑπόδημα, i. Colophonium calciamentum dicebatur cauum. Nam antiqui ferè soleis vtebantur, quæ infimam pedum partem tantùm munirent. Vidi apud nostrates calciamenti genus ex ligno cauato confectū, quod vulgata lingua cauum truncum appellant. Vnde quadrabit in hominem stolidum & incompositum, & rusticanum. Per lutum ituris conuenit tale calciamentum. Venustè itaque dixeris, in sordidis authorib. versaturo opus esse calceis Colophonijs. Huic contrarium videtur calciamentum Sicyonium: cui cognomen inditum à Sicyone ciuitate Peloponnesi, vt indicat Stephanus, atque etiam Sextus Pompeius Festus: neuter tamen indicat vsum adagij. M. Tull. indicat, Sicyonios calceos fuisse perbellos: sed aptiores fœminis, & effœminatis, quàm viris. M. Tullij verba subscribam: Quin etiam quum & scriptam orationem disertus orator Lysias attulisset ad Socratem, quam si videretur edisceret, ac pro se in iudicio vteretur, non inuitus legit, & commodè scriptam esse dixit: Sed, inquit, vt si mihi calceos Sicyonios attulisses, non vterer, quamuis essent habiles & apti ad pedes, quia non essent viriles: sic illam orationem disertam sibi & oratoriam videri, fortem & virilem non videri.

In nauibus educatus.

Ἐν ναυσὶ τεθραμμένος, id est, in nauib. educatus dicebatur, qui rudis esset, & alienus à morib. liberalibus, sensúque communi. Solet enim ferè nauticum genus suo elemento respondere, quòd à ciuilium hominum commercio submotum viuat. Ita Plato in Phædro: τοῦτ' οὐκ ἂν οἴει ἐν ναύταις που τεθραμμένων ἀκούειν; id est, Annon putas illum existimaturum, sese audire homines in nauib. alicubi educatos? Plautus in Cistellaria, mores agrestes appellat maritimos, imò potius inconstantes: quòd mare vicib. æstuarijs accedat, recedátque. Plauti verba sic habent: Ita me amor lapsum animi ludificat, fugat, agit, appetit, raptat, retinet, iactat, largitur: quod dat, deludit: modò quod suasit dissuadet, quod dissuasit id ostentat: maritimis morib. mecum experitur: ita meum frangit amantem animum.

Vasis instar.

Ἀγγείου δίκην, id est, Vasis instar loqui dicitur, qui quum ob imperitiam ex se nihil possit adferre, ab alijs audita profert. Fons ex se liquorem habet. vas ni aliunde infuderis, siccum est. Homines autem qui vacant eruditione, per aures implentur. Socrates in Phædro Platonis: ὅτι μὲν γὰρ παρά γε ἐμαυτοῦ οὐδὲν αὐτῶν ἐννενόηκα, εὖ οἶδα, συνειδὼς ἐμαυτῷ ἀμαθίαν. λείπεται δὴ οἶμαι ἐξ ἀλλοτρίων ποθὲν ναμάτων διὰ τῆς ἀκοῆς πεπληρῶσθαί με δίκην ἀγγείου. i. Nihil horum ex meipso excogitaui, fateor, imperitiæ mihi conscius. Superest igitur, opinor, vt alicūde ex alienis fluentis per aures fuerim impletus instar vasis.

Mittere sanguinem.

Olim militibus, si quid grauius deliquissent, ignominiæ causa incidebatur vena. id appellabant sanguinem mittere. M. Tul. in eadem epistola: Missus est sanguis inuidiæ sine dolore. Sentit se liberatum aliqua parte inuidiæ, quòd in eo iudicio non valuisset ipsius testimonium. idque citra dolorem suum, quòd omnes scirent, iudices fuisse corruptos. Idem lib. epistola 1. Sic Appius quum ex ἀφαιρέσεως prouinciam curârit, sanguinem miserit, quicquid potuit detraxerit, mihi tradiderit enectam, &c. Quin hoc ipsum, ex ἀφαιρέσεως curare, συνώνυμον est in hominem furacem ac rapacem. Metaphora sumpta est à medicis, qui in certis morbis corpus inaniunt, inedia aut venarum incisione superflua detrahentes.

Tredecim cubitorum.

Homines insigniter procero corpore & hisce temporib. populari ioco taxantur, vt ignaui & inutiles. Quod, vt alia pleraque, manasse videtur ab antiquitate. Sic enim in eodem carmine Praxinon de marito loquitur: ἀνὴρ τρεισκαιδεκάπηχυς. id est, Vir tredecim cubitorum. hyperbolicôs significans enormiter procerum, quum esset tam insulsus, vt è mercatu pro nitro salem attulerit. De caliga Maximini nobis aliàs dictum est. Prisci prælongos homines ridiculi gratia Longuriones appellabant. Varro in Tripalo apud Nonium: Ego nihil narro, adeò hæc ita curas, qui ante me est nesciò qui longurio.

Salsitudo non inest illi.

Ἁλμυρὸν οὐκ ἔνεστιν αὐτῷ, i. Salsitas non inest illi. In infacetos & fatuos ac stupidos. Sal enim primum, maximéque commune condimentum videtur. Plin. lib. xxxj. indicat metaphoram esse sumptam ab vsu salis, quod in omnib. cibis sit condimenti vice, & auiditatem inuitet. Ergo hercle, inquit, vita humana sine sale nequit degere: adeò necessarium elementum est, vt transierit intellectus ad voluptates animi quoque. Nam ita sales appellantur: omnísque vitæ lepos & summa hilaritas, laborúmque requies, non alio magis vocabulo constat. Atque hinc insulsa oratio, quæ nihil habeat leporis: & insulsus homo morib. inelegantibus. Contrà salsum dicterium, quod acrimonia quadam mordeat. Et sales vocant festiuiter & argutè dicta, non sine illecebra quadam mordacitatis. Seneca non vult sales nostros dentatos esse. Quintilian. Institut. lib. vj. c. de risu: Salsum, inquit, in consuetudine pro ridiculo tantùm accipimus. Natura non vtiq. hoc est, quanquam & ridicula oporteat esse salsa. Nam & Cicero, omne quod salsum, ait esse Atticorum, non quia sint maximè ad risum compositi. Et Catullus cùm dicit,

Nulla in tam magno est corpore mica salis:

non hoc dicit, nihil in corpore eius esse ridiculum. Salsum igitur erit, quod non erit insulsum: velut quoddam simplex orationis condimentum, quod sentitur latente iudicio, & velut palatum excitat, quod & à tædio defendit orationem. Sanè tamen, vt ille in cibis paulo liberalius aspersus, sit tamen immodicus, adfert aliquid propriæ voluptatis: ita hi quoq; in dicendo habent quiddam quod nobis faciat audiendi sitim. Hactenus ille. Porrò Catulli carmen, quod Fabius citat, sic habet:

> Quintia formosa est multis: mihi candida, longa,
> Recta est: hæc & ego singula confiteor.
> Totum illud formosa, nego: nam nulla venustas,
> Nulla in tam magno corpore mica salis.

Quo

Quo quidem in loco stultissimè carpit Fabium Catullianus interpres, quasi poetæ verba parum perpenderit, cùm ipse dormitans Fabij verba parum perpenderit. Negat enim Fabius salsum vocari, quicquid ridiculum sit, etiam si vulgò sic vsurparent indocti. Allusit ad hoc adagium Terent. in Eunucho: Qui haberent salem, qui in te est. fatuum militem & insipidum intelligi volens. cui postea simili ironia, Atticam tribuit eloquentiam. M. Tullius Philippica 2. At etiam quodam loco facetus esse voluisti. Quàm id, dij boni, non decebat? in quo est tua culpa nulla: aliquid enim salis ab vxore mima trahere potuisti. Salem dixit festiuitatem. Refertur à Diogeniano & Zenodoto.

Bibe elleborum.

Aristophanes in Vespis, πῖθ' ἐλλέβορον, id est, Bibe elleborum. Quo dicto significat insanire quempiam. πῖθι verò dixit, non πίνε, quod, vt admonet interpres, hoc ad simplicem potum referunt grammatici, illud ad potionem pharmacorum. Idem ostēdit & verbum hinc esse fictum, ἐλλεβοριᾶν & ἐλλεβορίζειν, pro insanire. Quique parum animo constant, ἐλλεβόρου δεῖσθαι, id est, Elleboro opus habere, dicuntur. Atque ijdem apud Latinos etiam autores elleborum edere, & elleboro sese purgare, prouerbio iubentur: propterea quòd antiquitùs primus vsus fuerit huius herbæ, ad leuanda mentis & capitis vitia. Plinius libro Naturalis historiæ XXV. cap. V. ellebori duo facit genera, sicut & Dioscorides libro 4. candidum, quod Itali veratrum album appellat: & nigrum, quod alij vocant ectomon (etiam si in Dioscoride atomon legimus.) Alij polyrrhizon: plerique Melampodion vocant, ab inuentore Melampode vate, vel eiusdem nominis pastore, quòd is animaduertisset eo purgari capras: deinde dato earum lacte sanauit Proetidas furentes. Sed Aulus Gellius Plinium secutus ait, coloris discerniculum non in semine, neque in virgultis, sed in radice apparere. Candido vomitiones cientur, eóque stomachum & ventrem superiorem purgat. Nigro aluus inferior diluitur, vtriusque periculosa sumptio, sed albi vt præstantior, ita periculosior. Quod ipsum tamen adeò vulgatum esse cœpit, vt plerique studiorum gratia, ad peruidenda acrius quæ commentabantur, sæpius sumptitauerint. Nominatim autem Carneades Academicus, scripturus aduersum Stoici Zenonis libros, candido elleboro superiora corporis purgare solitus legitur: ne quid ex corruptis in stomacho humorib. ad domicilia vsque animi redundaret, & instantiam, vigorémq; mentis labefaceret. Nigri verò religiosum etiam vsum fuisse testatur Plinius. Siquidem hoc & domos suffiebāt, purgabantque, aspergentes & sese, & pecora. Tum solenni cum precatione colligebatur & superstitiosius, vt meminit etiam Theophrastus. Primùm enim gladio circumscribebatur: deinde qui succisurus erat, exortum solis spectabat, precabatúrque vt id sibi liceret dijs concedentibus facere. Obseruabat & aquilæ volatum: quæ si propius aduolasset, moriturum eo anno qui succiderat, augurium erat. Ex Plinio igitur colligere licet, vtrumque genus, tum candidum, tum nigrum, cùm ad alia complura mala, tum aduersus melancholiam remedium efficax habere. Vnde & prouerbium natum, quod tamen variè effertur. Plautus in Menæchmis: Non potest hæc res trium iugerum elleboro obtinerier. Demosthenes Æschinem in actione monet, vt sese purget elleboro. Lucianus in Dialogo Menippi ac Tantali: ἀνοήτως ὦ Τάνταλε, καὶ ὡς ἀληθῶς ποτοῦ δεῖσθαι δοκεῖς, ἀκράτου γε ἐλλεβόρου νὴ Δία. id est, Desipis Tantale, & vt verè dicam, elleboro poto tibi est opus, eóque sanè meraco. Et apud eundem Rhadamanthus, in secundo Verarum narrationum libro, ita pronunciat, vt Aiax traditum ab Hippocrate elleborum bibat, prius quàm in heroum consortium recipiatur: alludens ad eius insaniam. Ibidem legitur, non licuisse Chrysippo in beatorum insulam immigrare, nisi quartùm iam sumpto elleboro. Nimirum illuc alluditur, quòd ter in vita bibisse memoratur, vt testatur etiam Petronius in carmine quodam. Horatius:

> Expulit elleboro morbum bilémq; meraco.

Ouidius in epist. Ponticis lib. 4.

> I, bibe, dixissem, purgantes pectora succos,
> Quicquid & in tota nascitur Anticyra.

Persius:

> —Anticyras melior sorbere meracas.

insanum significans. Ausonius ad Theonem.

> Elleborúmq; bibas Samij Lucumonis acumen.

Nauiget Anticyras.

Πλεύσειεν εἰς Ἀντικύρας, id est, Nauiget Anticyras. Horatius eleganter nouauit adagij quasi faciem, cùm ait in Sermonibus:

> Nauiget Anticyras.—

Quibus verbis Stoicum insanum significat, quíque mentis morbo laboraret, essétque sapientis indignus nomine: cùm nemo sapiens nisi sanus. Dictum est autem eadem figura, qua Græci dicunt. πλεύσειας ἐς Μασσαλίαν, id est, Nauiges Massyliam. Strabo lib. Geographiæ 9. duas Anticyras commonstrat: & in altera, quæ sit post Crissam oppidum, elleborum nasci: in altera eiusdem nominis, quæ sit ad sinum. Maliacum & Oetam montem, optimè temperari. atque in eam quàm plurimis è regionibus adnauigari sanitatis gratia. Pausanias in vltimo libro scripsit, supra Anticyram montes esse magnopere petricosos: in his copiosè prouenire elleborum: nigro purgari aluum, albo vomitum cieri, ac superiora corporis purgari. Stephanus addit, Anticyrensem quempiam fuisse, qui Herculem elleboro dato liberârit insania. Horatius:

> Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam
> Tonsori Licino commiserit.—

Treis Anticyras dixit, pro vniuerso elleboro: significans deploratam & immedicabilem insaniam. Simili figura, quos indicant esse parum integræ mentis, & hodie iubent deportari Chelam. Ad hanc formam pertinent illa, Tonsoris eget: aut, Curatore est opus. Horatius:

> Nec tonsore putas nec curatoris egere.

Tutores enim dabantur pupillis, curatores mente captis. Sic & Columella lib. j. cap. 3. scribit, Catonem dicere solitum, eum qui agrum incoleret, nec salubri cœlo, nec fertilem, velut commotæ mentis ad agnatos ac gentiles esse deducendum. Varro lib. De re rustic. j. c. 2. Qui salubrem locum negligit, mente captus est, atque ad agnatos & gentiles deducendus. Cicero lib. 2. De inuentione: Si furiosus existet, agnatorum gentiliumq; in eo pecuniáq; eius potestas esto. Nam duodecim tabulæ furiosis ius adimunt administrandi res suas, & ad gentiles agnatósque transferunt: quemadmodum legimus libr. Institutionum primo, tit. de curatoribus, & Pandectarum libro 27. titul. vltim. de curatore furiosi. Rursum eiusdem operis libro primo, tit. xviij. de officio præsidis. Et apud Ciceronem libro 3. Tusculanarum quæst. Qui ita sit affectus, cum dominum esse rerum suarum, vetant XII. tabulæ. Verba XII. tabularum sunt hæc: Prodigo & furioso bonorum suorum administratio interdicta esto, & in curatione agnatorum sunto.

Strychnum bibit.

Στρύχνον πέπωκε, id est, Strychnum bibit: in insanos item competit, à strychni herbæ natura: quę vel gustata, statim insaniam parit. Dioscorides in quarto, quatuor strychnij genera facit: è quibus postremum, μανικὸν vocat, id est, insanum. Plin. lib. 21. c. 31. cùm duo strychni genera salutaria demonstrasset: Tertio, inquit, folia sunt ocymi, minimè diligenter demonstranda. Remedia enim, non venena tractamus: quippe insaniam facit, paruo quoque succo. Quanquam & Græci autores in iocum vertere. Drachmæ enim pondere lusum pudoris gignj dixerunt, species varias, imaginésque conspicuas obuersari demonstrantes. Duplicatum hunc modum, legitimam insaniam facere: quicquid verò adijciatur ponderi, repræsentari mortem. Hoc est venenum, quod innocentissimi autores simpliciter Dorycnion appellauêre ab eo, quòd hoc cuspides in prælijs tingerentur, passim nascente. Dioscorides scribit, Strychni radicem cum vino potam mensura 3 visa quędam, ac ludibria non iniucunda parere: duplicato modo sumptam, stuporem triduanum inducere: quadruplicato

potam, adimere vitam: remedio esse, si multum ac largiter biberis ac reuomueris. Vnde mihi magis videtur cõgruere in φιλαύτους, & sibi placentes, & (vt Flaccus inquit) sibi pulchros. Nam Theophrastus eradit qui strychnum ederint, sibi videri pulcherrimos. Cuiusmodi multos homines videmus, qui sibi nulla in re displicere possunt, perinde quasi strychno victitent. Est diuersum insaniæ genus, quo quidam sibi displicent in omnibus: sed alterum vulgatius est, & immedicabilius. Neq; verò hoc ego recensuissem in hoc opere (ne videlicet adagia nõ colligi à me, sed nasci quis calumniaretur) nisi quòd Plin. dicẽs, Græcos in iocũ vertisse, satis indicaret, herbæ huius naturam in prouerbium abijsse.

Porcum immola.

Neque prætereundum existimo, quòd Plautus in Menæchmis, porcum sincerum & sacrum illuminare iubet eum, quem mente captum significat: Adolescens, quibus hic precijs porci væneunt sacres, sinceri, nummum vnum en à me accipe. Iube te piari de mea pecunia: nã ego quidem insanum esse te certò scio. Opinor quòd veterum vsu, qui cuiuspiam irati numinis intemperijs ageretur, hoc piaculo se soleat purgare. Idem paulo pòst in eadem fabula: Nam tu quidem hercle certò non sanus satis Menæchme, qui nunc ipsus maledicas tibi. Iube, si sapias, porculum afferri tibi.

Horatius in Sermonibus:

—Immolet æquis
Hic porcum laribus.—

Loquitur de eo, qui iam ab insania resipuisse videretur.

Squillas à sepulchro vellas.

Σκίλλας ἀπὸ σήματος τίλλειν, i. Squillas à sepulchro vellere iubebantur, qui parùm sanæ mentis esse viderentur. Hac enim herba malũ hoc expiabatur antiquitùs. Theocritus in Bucolicis.

Σκίλλας ἰὼν γραίας ἀπὸ σάματος αὐτίκα τίλλοις.

Id est,

I, squillas ab anus quàm primùm velle sepulchro.

Innuit, illum quòd in certamine canendi superatus sit, adeò iracũdè ferre, vt periculũ sit, ne vertatur in insaniam. Et alter simile quiddam refert:

Ἐνθὼν τὺ κυκλάμινον ὄρυσσέ νιν ἐς τὸν Ἄλεντα.

Id est,

Hinc abiens fluuio infodias cyclaminon Hãlenti.

Dioscorides libro secundo, demonstrat. Cyclaminon Romanis dici rapum, efficacem detrahendo è capite phlegmati. Atque inter cætera eius remedia hoc quoque commemorat, succum illius melli admixtum inseri naribus, ac lanam hoc imbutam digito imponi, ad purgandam capitis pituitam. Huius radicem dissectam reponi, afferuarique, non secus ac squillæ. Denique contusam, & in pastillos redactam, valere aduersus veneficia, quæ Græci philtra vocant.

Minus habes mentis, quàm Dithyramborum poetæ.

Διθυραμβοποιῶν νοῦν ἔχεις ἐλάττονα.

Id est,

Minus sapis scriptoribus Dithyrambicis.

In stupidos ac furiosos torquetur. Adagium annotatur ab Aristophanis interprete in Auibus, sumptum à poetis Dithyrambicis, qui Baccho afflati furebant. vnde & Horatius:

Aut insanit homo, aut versus facit.—

In Odis, Pindari grandiloquentiam attollens:

Seu, inquit, per audaces noua dithyrambos
Verba deuoluit, numerisq; fertur
Lege solutis.

Philostratus in Sophistis immoderatam in dicendo vehementiam ac grãditatem aliquoties appellat τὸ διθυραμβῶδες: eosq; dicit ἀναβακχεύειν καὶ ἐκβακχεύειν.

Pistillo retusius.

Prouerbialis est hyperbole, quam in epistolis vsurpauit diuus Hieronymus: Pistillo retusius, pro eo quod est, minimè acutum. Timon Misanthropus Cleanthem ob ingenij tarditatem appellat, ὅλμον ἄτολμον, id est, Pistillum sine mortarium ignauum. Et Chrysippeum acumen, apud eundem per ironiam vsurpatur in stupidum. Et cornutus syllogismus, pro ratione ridicula, friuoláque.

Embarus sum

Ἔμβαρός εἰμι, id est, Embarus sum. Dictum est olim de insano, deliróque. Referunt autem adagionem ad huiusmodi fabulam. Olim Piræus insula fuit (id quod ipsum etiam vocabulum adhuc indicat, περᾶν enim transmittere est) in ea cum Munychus principatum obtineret, tẽplum instituit Dianæ, cui cognomen additum Munychiæ. Dein cùm vrsus Dianæ sacer quidam ibi repertus, & ab Athemensib. interfectus esset, fames ingruit: itum est ad oraculum, quæsitúmq; malo remedium. Respondit deus, ita demum finem mali futurum, si quis filiam immolasset numini. Vnus autem repertus est Embarus vsqueadeò demens, qui polliceretur se filiam immolaturum, ea lege, vt sacerdotium in posteros suos traduceretur. Itaq; puellam solenni ritu ornatã sacrificauit. Est & huius mentio in Plutarchi Collectaneis.

Phryx plagis emendatur.

Phryx plagis emendatur. In barbaros, seruilíq; ingenio homines dicitur, qui non pudore, neq; monitis, sed verberibus redduntur meliores: cum contrà generosus animus, vt ait Seneca, rectius ducatur quàm trahatur. Cic. pro L. Flacco in testes Asiaticos: Asia vestra constat ex Phrygia, Mysia, Caria, Lydia. Verum igitur nostrum, an vestrum est hoc prouerbium? Phrygem plagis fieri solere meliorem. Adagium ita refertur apud Suidam versu trochaico:

Φρὺξ ἀνὴρ πληγεὶς ἀμείνων καὶ διακονέστερος.

Id est,

Verberatus Phryx, melior & obsequens erit magis.

Ostendit Athenæus è Phrygia mitti solere mancipia laudatissima.

Ἀνδράποδ' ἐκ Φρυγίας ἀπὸ δ' Ἀρκαδίας ἐπικούρους.

Id est,

Mancipia ex Phrygia, sed ab Arcadia auxiliares.

Seruilior Messena.

Δουλότερος Μεσσήνης, i. Seruilior Messena. De minimè liberis dicebatur, & alieno viuentibus arbitrio. Lacedæmonij Messenios, quòd iterum atque iterum desciuissent, in seruitutem redegerunt, eósq; durius etiam quàm reliquos seruos tractarunt, ne denuò res nouas moliri possẽt. Historia refertur à Pausania in Messenicis, & à Iustino lib. Epitomatum 3.

Stultior Corœbo.

Ἠλιθιώτερος Κοροίβου, id est, Stultior Corœbo. Prouerbialis hyperbole in stupidos & væcordes. Corœbi stultitia vulgo fabula celebrata est, qui maris vndas numerare sit conatus, quum non potuerit vltra quinque prosequi supputationem. Meminit huius Eustathius in x. Odysseæ, & Lucianus in Amoribus. Quanquam apud alios κόρυβος per y. Adduntque quidam Corybum hunc Mygdonis Phrygis fuisse filium, temporibus belli Troiani. Meminit & Virg. Corœbi cuiusdam:

iuuenisq; Corœbus
Venerat insano Cassandræ captus amore,
Et gener auxilium Priamo Phrygibúsq; ferebat.

Quo quidem in loco Seruius indicat sumptum ex Euphorione: Hunc, inquit, Corœbum stultum inducit Euphorion, quem & Virgilius sequitur, dans ei,

Dolus an virtus quis in hoste requirat?

Quum sit turpissima dolo quæsita victoria.

Stultior Morycho.

Μωρότερος εἶ Μορύχου, i. Stultior es Morycho. Siculũ prouerbium, in eos qui ridiculè stultéve quippiam facerent. Mihi videntur peculiariter obnoxij huic adagioni, qui domesticorum negociorum negligentes, foris agunt, aliena curantes

curantes. Quod genus inducitur Ollus apud Martialem. Cuiusmodi sunt & apud Plutarchum Lamiæ. Zenodotus tradit, apud Siculos Baccho cognomen esse Morycho: idque inde datum, quòd in vindemijs, huius dei facies musto ficisque virentib. oblini consueuerit: quòd vtriusque arboris inuentæ laudē Baccho tribuunt veteres, vt testis est Athenæus libr. Dipnosophistarum 2. ἀπὸ τοῦ μορύξαι τὸ μολῦναι, id est, à moryxa, quod est contaminare: vnde & Homerus, μεμορυγμένα dixerit, pro μεμολυσμένα. Bacchus autem vbiq. ridiculus, ac parum cordatus inducitur à poetis, vtpote deus temulentus: velut in Ranis Aristophanis. ideoque in huius sacris ludicra quædam, tanquam in eius contumeliam fiebant. Quin & cognomen additum contumeliæ causa, [illegible]. Apud Siculos huius simulachrum, non in templo, sed extra phanum sub dio positum erat, iuxta ingressum siue vestibulum, confectum è lapide, cui nomen Psella, arte Simmij cuiusdā Eupalami. Proinde vulgari ioco iactatum est de illo, μωρότερος εἶ Μορύχου, ὃς τἄνδον ἀφεὶς, ἔξω τῆς οἰκίας κάθηται. i. Stultior es Morycho, qui omissis his quæ sunt intus, foris extra domum desidet. Zenodotus adagium citat ex epistola quadam Polemonis ad Diophylum. Quanquam alienissimum est ab ingenio moribúsque meis, vestigandis aut insectandis aliorum erratis operam conterere: tamen non possum hoc loco mihi temperare, quin ridendi magis quàm insectandi causa proferam cuiusdam apud Italos non infimi nominis, inscitiam ne dicam, an socordiam: præsertim cum is τὴν κορωνίδα ἐν δόξαις, tantum sibi sumat in literis, vt arrepta veluti censoria virgula, non solùm de scriptorib. cæteris magna pronunciet autoritate, verumetiam Angelum Politianum, virum modis omnibus & incomparabilem & inimitabilem, ceu præceptor quispiam flagellet, atque emendet. Cui cùm non pauca concedat homo candidus, tamen delicatæ illæ, & meris Atticismis assuetæ aures, transmarinæ Veneris sensum in eodem desiderant, quod οὐδ' ἀρχὴν verterit, ne initio quidem. Audiamus igitur in hoc Aristarcho Venerem illam transmarinam, ac germanè Græcanicam. Principiò prouerbium hoc è vulgatissimis Zenobij collectaneis enarrans, Polemonem perinde citat, quasi locū ipse legerit. Id quod suo more facit, videlicet vt in abstrusis, minimeq; vulgatis autorib. versari videatur. Deinde Græca, quæ modò retulimus in διὲ, ὃς τἄνδον ἀφεὶς, ἔξω τῆς οἰκίας κάθηται, reddidit ad hūc modum: Qui relinquens habitationem interiorem, extrà positam quærebat. Rursum quod habetur in ijsdem collectaneis: μόρυχος δ' ἐπίθετον διονύσου, ἀπὸ τοῦ μορύσσειν αὐτοῦ τὸ πρόσωπον [illegible] τοῖς χλωροῖς σύκοις, expressit hoc pacto: Morychus sanè epitheton est Bacchi, ἀπὸ τοῦ μορύσσειν αὐτοῦ [illegible], id est, ab inquinando videlicet propriam faciem. Inquinare nanque solet eam Bacchus racemis & viridib. ficis. Deinde quòd idem conceruator etymologiam nominis reddens scripsit, [illegible], sic interpretatus est lepos Atticus nostri temporis. μορύξαι, inquit, porrò idem est quod μωραίνειν, hoc est, ineptire, hoc est desipere. Iam illud quanto est, [illegible], quod de Bacchi statua reddidit? Græca sic habent. [illegible] ἔξω τοῦ [illegible] ἄγαλμα αὐτοῦ [illegible] τὴν εἴσοδον [illegible]. Ea sic extulit transmarina Venus: Præterea dicitur à simplicitate Bacchi, cuius simulachrum in aperto statuitur apud Hesiodum. Vide quot veneres in vno, eóq. per breui cap prodidit hic venustus. Primum Bacchus fastiditis penetralib. ædium suarum, peregrinas sectatur domos: deinde cùm saxeus sit (sit enim de statua mentio) tamen ipse sibi faciem racemis & ficis oblinit, quo vindemiatores delectet. Ad hæc cùm idem significent, μορύξαι & μωραίνειν, vtrunque declarat, ineptire & desipere: verùm his duntaxat, qui Venerem illam transmarinam vsquequaque percalluerint. Denique quod est omnium venustissimum, è vestibulo (siquidem autore Polluce, ἄνοδος templi vocatur. quod & προπύλαιον dicitur) Hesiodum fecit: hoc est, è mutis saxis eloquentissimum poetam. Et habet tamen hic talis artifex quib. sit admirationi, hoc est, Similes habent labra lactucas: cùm innumera sint in huius commentarijs, pari flore reddita Græca. οὐν [illegible], quod aiunt, [illegible] ... quæ vel ipse saxeus Morychus rideat. Homo mehercle suauis, atq; adeò Moriæ beneficio felix, qui transmarinæ Veneris sensum requirat in alijs, ipse communi carens, & vt videtur, marinæ quàm Veneri familiarior. Sed præstat, opinor, vt omissis iocis ad institutum negocium calamus recurrat. Iocatur in Morychum & Aristophanes in Vespis, ζῶν βίον γενναῖον ἀεί, ὡς Μόρυχος, id est, Viuere vitam generosam, quemadmodum Morychus. At Suidas indicat, huius nominis poetam quempiam fuisse tragicum, cuius vita non caruerit luxus ac molliciei nota. Citatque hoc in eum carmen Aristophanis. Extat autem in Acharnensibus:

> Ὦ ποθεινοτάτη σὺ καὶ φίλη πολλοῖσι δη,
> Ἦλθες ἀσπαστὴ [illegible], χαρᾶς
> Φίλη Μορύχῳ.—

Id est,

> Charissima ac desiderata iam diu
> Optata ades, fæce sublitis choris,
> Grata & Morycho.—

Stupidior Praxillæ Adonide.

Ἠλιθιώτερος τοῦ Πραξίλλης Ἀδώνιδος, id est, Stultior Praxillæ Adonide. In vehementer stupidos. Polemon apud Zenodotum tradit, Praxillam fuisse quampiam Sicyoniam poetriam, quæ in suis cantionib. Adonidem inducit ab inferis interrogatum quid apud superos pulcherrimum reliquerit, respondere solem, cucumeres, mala. Quod cum vehementer insulsum videretur, cucumeres & mala cum sole componere, prouerbio dici cœptum in homines nullius iudicij.

Verueceа statua

Plautinus Ego in Captiuj duo, seruum stupidum appellat statuam veruecеam: quasi dicas, brutum ac mutum hominem: Vos, inquit, ite intrò, interim ego ex hac statua veruecea volo erogitare, meo minore quid sit factum filio. Quidam pro veruecea, legunt verberea, quasi verberonem plagis assuetum, pro statua marmorea dixerit verberеam. Certè dictionem veruеceam non patitur carminis trochaici ratio: superesset enim vna syllaba. nisi in cea facias synæresin.

Corpus sine pectore.

Prouerbiali figura dixit Horatius in Epistolis ad Albium:

> Non tu corpus eras sine pectore: dij tibi formam,
> Dij tibi diuitias dederant, artémq; fruendi.

Item Ouidius in Heroinis:

> Hunccine tu speras hominem sine pectore, dotes
> Posse satis formæ Tyndarij nosse tuæ.

Perinde verò dictum est corpus sine pectore, quasi dicas, sine mente. Nam sapientiam & ingenium in pectore atque in corde constituunt. Vnde & Cordatos appellamus prudentes. Et Iuuenalis, tardum ac stolidum significans:

> — Cùm læua in parte mamillæ
> Nil salit Arcadico iuueni. —

Antronius asinus.

Ἀντρώνιος ὄνος, id est, Antronius asinus, olim dicebantur, qui deformi, prægrandiq; mole corporis essent, cæterùm ingenio stupido bardóq;. Antron autē ciuitas erat Thessaliæ, nomen inde sortita quòd cauernis & specubus abundaret. Illic aiunt asinos insigni magnitudine quōdā fuisse, vnde prouerbium increbuit. Autores Stephanus & Suidas. Attingit prouerbium & Homeri Scholiastes in Iliad. β. Extat & hodie iocus vulgaris in homines magno corpore, quasi ij parum sapiant: quasique natura sic paria facere gaudeat, vt quod corporis addiderit moli, detrahat ingenio. Traditur à nonnullis, apud Antronios ingentes reperiri molares lapides: quorum qui substernuntur, ob segnitiem & quietem, ὄνους vocāt Græci. Lapidem autem vocamus stupidum & amentem.

Naribus trahere.

Τῆς ῥινὸς ἕλκεσθαι, id est, Nare trahi, est citra iudicium, alieno arbitratu quouis adduci. Metaphora mutuò sumpta à bubalis animatibus, qui anulo in summam narem inserto circūducuntur, non aliter, quàm equi freno. Quāquam

& equis lignum aut ferrum dentatum in nares inseritur, aut etiam in morsum, ad cohibendam eorum ferociam. Id instrumentum Postomin appellatum indicat Nonius. Lucianus in Dialogo quodam Iunonis & Iouis: οὗτος σου καὶ πάντως ὑπὲρ κρατεῖ, καὶ ἄγει σε καὶ φέρει τῆς ῥινὸς φασιν ἕλκων. id est, Iste quidem modis omnib. tibi dominatur, ducitque te, & circumagit, ipsa, quod dici solet, nare trahēs. Idem in Hæresibus: οὐδὲν κωλύσει σε τῆς ῥινὸς ἑλκόμενον ὑπ' ἐκείνων. id est, Nihil obstiterit, quo minus à quibusuis nare traharis. Obtorto collo trahi dicuntur, qui volentes nolentes ad aliquid adiguntur. Philostratus in Heliodoro pro eodem dixisse videtur, Mento trahere: ἀλλ' ἀπάγει αὐτὸν εἰς τὰ δικαστήρια, ἄκοντα καὶ τοῦ γενείου ἕλκων. id est, Sed adducit illum ad tribunalia, & nolentem & mento trahēs. Id translatum est ab equis quos equisones inferiore labro trahunt, donec imponant frænum.

Arcadicum germen.

Ἀρκάδιον βλάστημα. i. Arcadicum germen: de grandib. & ignauis dici solitum. Iuuenalis:

— Quod læua in parte mamillæ
Nil salit Arcadico iuueni. —

Arcades olim malè audierunt ob stuporem ingenij. De quorum immanitate multa Athenæus li. 14. qui primi musicam omnem ciuitatem recipere noluerunt, nec vllas liberales disciplinas, quarum cultu mansuescunt hominum ingenia. Vnde & cœli vitio, & neglectu disciplinarum, in summam morum immanitatem efferati sunt. Lucianus in libello De astrologia, tradit Arcades ob eam causam stupidos habitos, quòd cæteris omnibus amplectentibus astrologiam, soli contempserint, seseque fecerint antiquiores ipsa luna. Vnde & προσέληνοι dicti. Iidem epigrammatum iocis notati sunt, vt βαλανηφάγοι, id est, glandibus victitantes. Nam is priscorum hominum cibus erat, nondum repertis frugibus. Epigramma sic habet:

Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι.
Id est,
Multi in Arcadia sunt, queis alimonia glandes.

Aristophanes in Auibus, varijs titulis irridet eos qui iactant antiquitatem suam:

—Καὶ τοῦ Διὸς αὐτοῦ.
Ἀρχαιότεροι, πρότεροι τε κρόνου, καὶ τιτάνων ἐγένεσθε.
Id est,
Antiquiores & Crono & Titanibus fuistis.

Arcadas imitans.

Ἀρκάδας μιμούμενος, id est, Arcades imitantes. Zenodotus indicat dictum in eos, qui alijs, non sibi laborant. Plato Pisandro scribit illum Arcadas imitari, quòd comœdias à se conscriptas alijs ædendas traderet ob inopiam. Adagium hinc ductum, quòd Arcades olim inter Græcos bellicosissimi, suis auspicijs, suóque titulo nunquam hostem vllum superarunt, verùm alijs suppetias ferentes persæpè. Vnde illud illis fatale videbatur, alijs vincere, non sibi.

Asinum in rupes protrudere.

Prouerbium olet, quod scribit Horatius in Epistolis:

Qui malè parentem in rupes protrusit asellum.

Quadrabit in quosdam peruerso natos ingenio, qui quum ipsi non sapiant, nolint tamen bene consulentium monitis obtemperare. Hi sunt etiam vltrò quò tendunt impellendi, vt vel malo docti tandē agnoscant stultitiam suam. Natum est à rustico quopiam, qui cùm asinum suum per alpes niuib. obtectas duceret, isque freno non obediret, iratus in rupes protrusit:

Et meritò quis enim inuitum seruare laboret?

Feles Tartessia.

Γαλῆ Ταρτησσία. id est, Feles Tartessia. De magnis & ridiculis dicebatur. Tartessij sunt in Iberia, apud quos Feles maximæ nasci dicuntur. Fortasse non ineptè dicitur & de rapacibus. Aristoph. in Vesp.

Ὥσπερ αἱ γαλαῖ κρέα κλέψασαι
Τηροῦσι ἔχοντ' ὀβελίσκους.
Id est,
Nunc vti felem rapta carne,
Obseruant gestantem verua.

Item Lucianus, quum ait, ἁρπακτικώτεροι τῶν γαλῶν, i. rapaciores felibus: nimirum & ipse felium significat rapacitatem vulgò notatam fuisse.

Non inest illi dentale.

Γύης οὐκ ἔνεστιν αὐτῷ. i. Gyes non inest illi. Dici cōsueuit de quopiam, ad rem aliquam parum vtili. Sumpta est metaphora ab aratro, cuius pars est γύης. eam nonnulli putant esse, quam Latini dentale vocant. Ea quoniā præcipua videtur, si absit, nihil confici potest aratro. In hunc sensum vsurpauit Hesiodus, τρίς ἐν γύης. Cæterùm Homerus pro iugere posuit, agrum πεντηκοντόγυον appellans, id est, centum iugerum.

Stulto ne permittas digitum.

Εὐήθει δάκτυλον μὴ δείξῃς, ἵνα μὴ καὶ τὴν παλάμην καταπίῃ, id est, Stulto digitum ne ostenderis, vt ne palmam etiam deuoret. Nihil permittendum imprudentibus, quantumuis pusillum. Siquidem in maximis lædunt, si vel tantillum commiseris. Sapit & hoc vulgus.

Septennis cùm sit, nondum ædidit dentes.

Ἑπταέτης ὢν ὀδόντας οὐκ ἔφυσεν, id est, Cum sit septem natus annos, nondum tamen dentes produxit. Aristophanis interpres admonet, prouerbio dici solere. Mihi quadrare videtur in eum, qui natu grandis, tamen adhuc quasi puerum agit: aut qui diu commoratus alicubi, nihil adhuc autoritatis aut honoris sit assecutus. Metaphora mutuò sumpta videtur ab infantibus, quibus circiter annum ætatis septimum, omnes dentes soleant enasci. Aristophanes in Ranis:

Σκώψωμεν Ἀρχέδημον,
Ὃς ἑπτέτης ὢν, οὐκ ἔφυσε φράτερας.
Id est,
Taxemus Archidemum,
Septennis hic nondum tribules ædidit.

Vbi poeta captans iocandi occasionem, pro ὀδόντας, φράτερας mutauit. Taxat enim obiter Archidemū quempiam, qui morem Athenienfium neglexerat: apud quos hospes septem annos in ea versatus ciuitate, in ciuium numerum adscriptus, iam velut in cognationem ac ius illorum asciscebatur.

Stultitia est, Iouem putare esse.

Τῆς μωρίας, τὸ Δία νομίζειν ὄντα τηλικουτονί, Inscitia est natum tot annos credere, esse vllum Iouem. In eum accommodari potest, qui grandis natu dicit aut sentit absurdum quippiam, cùm propter ætatem nihil oporteat iam ignorare. Non conuenit enim in natu grandes puerilis superstitio. Recensetur à Suida. Carmen est Aristophanis in Nubibus:

Ἰδού γ' ἰδοὺ Δί' ὀλύμπιον τῆς μωρίας
Τὸ Δία νομίζειν ὄντα τηλικουτονί.
Id est,
Ecce ecce, Olympium Iouem: dementia est
Natum tot annos credere esse vllum Iouem.

Vt Bagas constitisti.

Βάγας ἕστηκας, id est, Vt Bagas stabas. In stupidum & elinguem dicebatur. Bagas erat quispiam adsimilis attonito, stupidóque & insulso. Commemoratur in Plutarchi Collectaneis. Haud scio num legēdum sit, Bagoas, pro Bagas: is Eunuchus fuit. Et est hoc genus timidum & imbelle.

Desertum obtueri.

Ἐρημον ἐμβλέπειν, id est, Desertum intueri dicebatur, qui fixis & attonitis intueretur oculis. Metaphoram mutuati sunt

taciti intuentur. Multis adest hoc oculorum vitium, vt paulo longius semota non exactè videant. Iis si quando dicendum est in hominum frequẽtia, quoniã in neminem certò figunt oculos, desertum intueri videntur. Citatur Aristophanes ex Polyido.

Terebintho stultior.

Τερεβίνθου ἀνοητότερος, id est, Terebintho dementior, in stupidum, sibiq; placentem: quòd arbor ea latè porrigat ramos, quod est insolenter ostentantium sese: ad hæc nigrore insignis, folijs crassis, succo item pingui & resinoso, tum aliàs alia specie. Parit quidem cum vite, sed dissimilem fœtum.

Cæcus auribus ac mente.

Τυφλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τά τ' ὄμματ' εἶ.

Id est,

Tu simul & aure & mente & oculis cæcus es.

Quadrat in hominem planè stupidum.

Bis pueri senes.

Δὶς παῖδες οἱ γέροντες, id est Bis pueri senes. Vna est ex illis prouerbialib. inscriptionib. satyrarum Varronis. Quadrabit in eos, qui prouectiore cùm sint ætate, tamen puerilib. quibusdam studijs intempestiuiter atque indecorè detinentur. Aut in senes ætatis vitio desipiscentes, tanquam iterum in pueritiam reuolutos. Seneca: Non, inquit, bis pueri sumus, vt vulgò dicitur, sed semper: verùm hoc interest, quòd maiora nos ludimus. Plato libr. De republica 1. οὐ μόνον ἄρα ὡς ἔοικεν ὁ γέρων δὶς παῖς γίγνοιτ' ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθείς. id est, Non solùm igitur senex, vt videtur, bis erit puer, sed ipse etiam temulentus. Aristophanes in Nubibus:

Φήσεις νομίζειν σοι σὺ παῖδ' ὃς τοῦτο δρᾶν.
Ἐγὼ δέ γ' ἀντείποιμ' ἂν ὡς δὶς παῖδες οἱ γέροντες.

Id est,

Pueri inquies tibi videri facinus illud esse:
Respondero ipse contrà, senes bis esse pupos.

Sophocles in Peleo:

Πηλέα τὸν Αἰάκειον οἰκουρὸς μόνη
Γέροντα ἀγωγῷ κἀναπαιδεύω πάλιν.
Πάλιν γὰρ αὖθις παῖς ὁ γηράσκων ἀνήρ.

Id est,

Ego Peleum Æaco satum, pueri in vicem,
Senem puella moderor atq. tempero.
Nam iterum puer quisquis senescit, redditur.

Theopompus: δὶς παῖδες οἱ γέροντες ὀρθῷ τῷ λόγῳ. id est, Pueros bis esse senes, rectè dicitur. Plato: ἀρ' ὡς ἔοικε, δὶς γέροντ' ἂν παῖς γένοιτ'. i. Similis videtur bis seni puer senex. Antiphon: γέροντα τροφὴ ἐοικέναι παιδοτροφίᾳ. id est, Senem nutrire, perinde est quasi nutrices puerum. Lucianus in dialogo, cui titulus, τὰ πρὸς Κρόνον, οὕτω γὰρ ἂν τὴν παροιμίαν ἐπαληθεύσαιμι, ἥπερ, πάλιν παῖδας τοὺς γέροντας γίγνεσθαι. id est, Sic enim fiet vt verum videatur adagium, quo dici solet, senes rursum repuerascere. Huc pertinet quod libro De lingua Latina tertio scribit Varro, identidem in Atellanis haberi pupum senem, quod Osci suapte lingua vocent casnar. Nam veteres pupum, puerum vocabant. Neque verò prouerbium ideo tantum esse dictum, quòd senes ætatis culpa desipiscant: verumetiam quòd omnibus modis in senibus iam velut exacta vita initium recurrere videatur: quemadmodum scitè dixit Aristoteles in problemate quodam, in quo quærit, quónam pacto sint accipienda, quæ priora dicuntur ac posteriora. Primùm enim redit albor simul & raritas capillitij, quorum vtrumque pueris familiare: deinde balbuties, velut altera infantia. Præterea gingiua exarmata dentibus, aut certè perpaucis & eis vacillantibus instructa: quod & ipsum cum infantibus commune. Quinetiam senibus omne corpus ad puerilem decrescit modum: consimilis virium imbecillitas. Iam verò cibi quoque consimiles vtrique congruunt ætati, postremò morum ineptia, leuitas animi: & hoc ipsum, nihil sapere, in senibus infantiam quandam referre videtur. Autor est enim in Politicis Aristoteles, post annos duodequinquaginta ingenij vigorem euanescere. Quapropter Euripides in Bacchis ait:

Τὸ γῆρας ὑμῶν εἰσορῶ νοῦν οὐκ ἔχον.

Id est,

Vestram vbi senectam video mentis indigam.

Vnde fit, vt senes pueris mirè delectentur, quasi similes iam ad similium amorem propensi.

Saturniæ lemæ.

Κρονικαὶ λῆμαι, id est, Saturniæ lemæ. In cæcutientes ac stupidos dicitur, præsertim in eos qui ætatis vitio desipiscunt. Est enim lema humor in oculis concretus, vnde lippitudo nascitur. Deriuatur autem ἀπὸ τοῦ λάω, id est, video, & μὴ negatiua particula: quòd eiusmodi lachrymæ crassæ oculos occupantes, visui officiant. Aristophanes in Pluto,

Ἀλλ' ὦ κρονικαῖς λήμαις, ὄντως λημῶντες τὰς φρένας ἄμφω.

Id est:

Saturninis animis, verè lippitis sensibus ambo.

γνώμαις dixit pro λήμαις, vnde λημῶ Græcis lippo, cæcutióque significat. Porrò Saturniæ dicuntur quasi seniles ac veteres: propterea quòd κρόνος, i. Saturnus, podagrosus ac senex à poetis fingitur, & temporum deus: quasi χρόνος. ἀρχαῖα verò, id est, prisca & antiqua, Græci nonnunquam stulta vocant. Plato in Euthydemo, ἔχων φλυαρεῖς, καὶ ἀρχαιότερος εἶ τοῦ δέοντος. id est, nugaris, ac stultior es quàm decet. Et κρονικώτερα, μωρότερα, & κρόνους nugas, ac deliramenta. Timotheus apud Athenæum lib. : Νέος ὁ Ζεὺς βασιλεύει, τὸ πάλαι δ' ἦν Κρόνος ἄρχων, id est, Iuuenis regnat Iupiter: olim autem principatum tenebat Saturnus. Aristophanes in Vespis,

Καὶ τοὺς τραγῳδούς φησιν ἀποδείξειν Κρόνους
Τὸν νοῦν.

Id est:

Sese tragœdos, mente Saturnos ait
Mox redditurum.

Idem in Nebulis,

Καὶ πῶς ὦ μωρὲ σὺ καὶ Κρονίων ὄζων καὶ βεκκεσέληνε.

Id est,

Et quomodo ô stulte, & Saturnalia olens, & lunaris?

Dionysodorus in Euthydemo Platonis, Socratem Saturnum vocat, bardum ac stupidum sentiens. οὕτως, inquit, εἶ Κρόνος. id est, Adeò es Saturnus. Allusit huc Lucianus in Timone, λημῶντας καὶ ἀμβλυώττοντας πρὸς τὰ γινόμενα. id est, Cæcutis ac lippis ad ea quæ patrantur. Atque inibi paulò inferius, καὶ κατ' ὀλίγον κρόνον σε, ὦ θεῶν γενναιότατε, ἀπεφαίνοντο, παρωσάμενοι τῆς τιμῆς. id est. Et paulatim Saturnum te, ô deorum præclarissime redduut, depellentes ab honore. Plutarchus ætate desipientes ostendit vulgò κρονολήρους appellatos fuisse, id est, Saturni more delirantes: videlicet propter aniles fabulas, quæ de hoc deo feruntur. Eas refert idem Plutarchus in commentario de facie apparenti in orbe lunæ: Saturnum in insula quapiam fortunata, profundo in antro dormire, saxa complexum aurea. Cæterum hunc somnum illi accidere ex vinculis in eum vsum arte confectis à Ioue. Aues autem quæ in scopuli cacumine versantur, adferre illi ambrosiam, vniuersámque insulam mira fragrantia compleri, è rupe, velut è fonte scatente: adesse dæmones qui Saturnum obseruent & inseruiant. Hos olim cum illo amicitia coniunctos fuisse, quum dijs atque hominibus imperaret: multaque de futuris rerum euentibus ex se prædicere. Sed maxima maximisque de rebus sic efferunt. vt Saturni somnia videantur. Nam quicquid cogitarit Iupiter in animo, id somniare Saturnum. Huiusmodi quædam nugamenta de Saturno commemorantur in hoc quo dixi libello. Iam illud eruditi lectoris iudicio relinquo, nunquid ad hoc adagium pertineat quòd Pythagorici συμβολικῶς mare, Saturni lachrymam appellant, vt testatur idem author, commentario de Iside & Osiride. Siquidem est aqua marina non salsa solùm & amara, sed crassior & impurior reliquis.

Auris Batava.

Quemadmodum Græci dicunt, Βοιώτιον οὖς, id est, Bœoticam aurem, pro pingui crassáque: itidem Martialis Epigrammatum lib. 6. Batauam aurem dixit agrestem, inelegantem, tetricámque,

Tu-ne es, tu ne, ait, ille Martialis?
Cuius nequitias iocósq; nouit,
Autem qui modò non habet Batauam.

Sic enim legit Domitius Chalderinus: quanquam nonnulli mutârant, pro Batauam, seueram. Erant Batauí Germaniæ populi, Cathorum pars, qui domestica seditione pulsi, extrema Gallicæ oræ vacua cultoribus, simúlque insulam inter vada sitam occupauêre: quã mare Oceanum à fronte, Rhenus amnis tergum ac latera circumluit. Gens tum bello valida, vt quæ Germanicis bellis esset exercitatissima: tum opibus pollens, quòd Romana militia non exhaurīretur, quandoquidem erat his cum imperio societas, vt viros tantùm armáque ministrarent: quemadmodum copiosius prodidit Cornelius Tacitus lib. xx. Cõuenit inter plerosque doctos (nec id refragantib. coniecturis) eam insulam, cuius meminit Tacitus, esse quã nunc Hollandiam vocant, terram mihi semper & celebrandam & venerandam, vt cui vitæ huius initium debeam. Atque vtinam illi nos tam possimus honestamento vicissim esse, quàm illa nobis non est pœnitenda. Nam quòd Martialis eam gentem rusticitatis insimulat, quòd eandem Lucanus trucem vocat: aut nihil ad nos pertinet, aut etiam laudi vertendum arbitror vtrunque. Siquidem quæ gens non aliquando fuit rudior? Aut quando Romana gens laudatior quàm quum præter agriculturam, & militiam, nihil artium nosset? Quòd si quæ quondam in Batauos dicta sunt contendet aliquis ad huius temporis rationem pertinere, quæ maior laus Hollandiæ meæ poterit tribui quàm si dicatur à Martialis iocis abhorrere, quos etiam ipse nequitias appellat? Vtinamque Christianis vel omnibus aures essent Batauæ, quæ pestilentes eius poetæ facetias aut non admitterent, aut certe his non caperentur. Quòd si quis id rusticitatem vocare velit, nos conuicium haud illibenter agnoscimus: videlicet cum integris Lacedæmonijs, cum priscis illis Sabinis, cum laudatissimis Catonib. commune. Lucianus autem, opinor, ita truces appellat Batauos, vt Virgilius acrem Romanum. Alioqui si mores domesticos spectes, non alia gens est ad humanitatem, ad benignitatem propensior: cuique minus adsit vel feritatis, vel truculentiæ. Ingenium simplex, & ab insidijs, omníque fuco alienum, nullis grauib. obnoxium vitijs, tantùm ad voluptatem, præcipuè conuiuiorum aliquanto deditius. Cuius rei causam esse puto miram rerum omnium exuberantiam, quibus voluptatis studium irritari solet: idque partim ob commoditatem importationum, quòd non solùm occupat duo nobilissimorum fluminum ostia, Mosæ, Rhenique, verùmetiam quòd aliquanta sui parte Oceano alluitur: partim ob natiuam regionis vbertatem, vt quæ passim nauigabilib. ac piscosis interluatur fluuijs, pascuis vberrimis abundet. Ad hæc auium infinitam copiã paludes, saltúsque suppeditant. Proinde negant aliam inueniri regionem, quæ simili spacio, tantum oppidorum contineat mediocri quidem magnitudine, sed incredibili politia. In domesticæ supellectilis nitore, palmam vni concedunt Hollandiæ negociatores, quib. pleraque pars orbis est peragrata. Mediocriter eruditorum, nusquã gentium frequentior numerus. Ad exquisitã eruditionem, præsertim antiquã quòd non perinde multi perueniãt, aut vitæ luxus in causa est, aut quòd apud illos plus honoris habetur egregiæ morum integritati, quàm egregiæ doctrinæ. Nam ingenium non esse negatum illis: plurimis constat argumentis. quanquam mihi sanè quàm mediocre contigit, ne dicam exiguum, vt cætera pleraque.

Abderitica mens.

Abderitæ in stuporis insaniæque fabulã abière: quod perspicuum est ex epigrammate Martialis lib. x. de eo qui damnatus in theatro repræsentauit Mutium Scæuolam, ac manum imposuit igni, sed atrociorib. paratis supplicijs, ni faceret:

Si patiens fortísq; tibi durúsq; videtur,
Abderitanæ pectora plebis habes.

De Bœotis & Batauis aliàs nobis dictum est. Abderitanis autem natura peculiarem fuisse mentis stuporem, indicat M. Tul. in lib. De naturâ deorum. Et Plin. lib. xxv. cap. viij. docet huic vrbi vicina esse pascua, in quib. equi pasti inflammantur rabie, quemadmodùm apud Potniam asini. Est autem in Thracia, condita dictaque ab Abdera sorore Diomedis, patria Democriti physici, iuxta Pomponium Melam. Stephanus ciuitatem dictã autumat ab Abderito filio Ermij, Herculi adamato, quem Diomedis equi dilacerauerant.

IVNII. Ὑπόξυλον.

Ὑπόξυλον, quasi ligneum, dicitur prouerbiali tropo quicquid ineptum est: siue ad rem, siue ad personam id transferas. Hermogenes Rhetor vbi de verbis tropicè prolatis agit, quàm sit eorum vsus in ciuilib. periculosus, postquam negauit id esse Demosthenicum, subijcit: παρὰ δὲ τοῖς ὑποξύλοις τουτοισὶ σοφισταῖς πάμπολλα εὕροις αὐτοῖς ἐστὶ γὰρ ἔμψυχα, καὶ γῦπας λέγουσιν, ὦ πρέπει μάλιστα ἄξιοι, καὶ ἄλλα πολλὰ ψυχρεύονται πάμπολλα, id est, At apud ligneos istos sophistas plurima eius generis inuenias, siquidem vultures appellant animata sepulchra, his ipsis longè dignissimi: aliaque id genus permulta frigidè proferũt. Quò conuicio Gorgiã Leontinum perstringit, cuius illud est, γῦπες ἔμψυχοι τάφοι, id est, Vultures viua sepulchra: quod ipsum ridet in illo Dionysius Lõginus, quemadmodum & illud, Ξέρξης ὁ τῶν Περσῶν Ζεὺς, id est, Xerxes Persarum Iupiter. Vsus est & Alexis comicus in fabula cui scelestæ nomen dedit:

Ἀκροι λιπαροὶ, τὰ δ' ἄλλα πάμ' ὑπόξυλοι.

Id est,

Supernè nitidi, reliquo corpore lignei.

Belgica etiamnum ligneum hominem nuncupat insulsum, rebúsque gerendis ineptum.

COGNATI. Tuditanus.

Tudites mallei, à tundendo dicti. inde & quibusdam cognomen Tuditano fuit, quòd caput malleo simile haberent.

Calphurnius Lanarius.

In prouerbium abijsse videtur, qui lib. 1. Officiorum nominatur Calpurnius Lanarius, de indoctis, stupidis, bardis. Hieronymus in epistola ad Augustinum, de Rufino: Misit mihi temeritate solita sua maledicta, Calpurnius cognomento Lanarius.

Non plus sensus habet, quàm surdi lapides.

Sic loquuntur omnes vno ore Galli: & est apertius & dilucidius, quàm vt interpretatione alia egeat. Operæ igitur verbísque hic parco.

Fœcunda de gente Meneni.

Est apud Halicarnassæum lib. v. consul Menenius, qui ab historico stultitiæ insimulatur apertissimè. ex cuius familiæ nomine & veriloquio perbellè ænigmatis more lusit Horatius sic:

—Hoc quoq; vulgus
Chrysippus ponit fœcunda in gente Meneni

Dictum est de superstitiosis, quos Chrysippus numero stultorum & insanorum habet. Nomen autem huius Romanæ familiæ Græcanicum est. μένιμος enim dicitur, qui tãquam frænis fluxus, habenísque paret, ad nutúmq; & voluntatem aliorum flectitur: vel à μένιον deducitur, qui ira & cupiditate nimium intemperanterq; effertur, ideoq; insanit: aut à μανίαν, quod est insano, vno elemẽto mutato ad euphemismum. Maniæ etiã, & meniæ, & meniæ, vicina nomina sunt, quæ in stultitia & ineptijs ponebantur, vt gens Menenij sit natio stultorum, quæ longè latéq; patet, neque vnius prouinciæ finib. continetur, sed orbis terrarum, qua sol vtrunq; recurrens aspicit Oceanum, amplitudine spatiatur. Hinc illud Ecclesiastic. c. j. Et stultorum infinitus est numerus.

Nequam, magnus homo.

Marc. Terentius Varro lib. 6. De lingua Latina, ex Lucilio: Nequã, magnus homo. μέγας apud Aristophanem, est stolidus

stolidus & ineptus: μωρόφρων, valde stultus, ὁ μεγαλόφρων. Erasmus noster etiã ita interpretatur in prouerbio, οὐδεὶς σαπρὸς μέγας ἰχθύς. Videtur tamẽ author illius acroteleutij hoc sensisse: Omnis piscis, quantumuis magnus, nullus est, si putidus. Idcirco idẽ est apud Plautum: Nequã est piscis nisi recens. Stratonicus verò primus hoc protulit in Simylã quendam, magnum ac procerum, sed ineptum & stolidum, per parodiam: vt putat Iosephus Scaliger, ex quodam poeta.

Insepelibilis stultitia.

Plautus: Facias stultitiam insepelibilem. Gloria quoq; insepelibilis, quæ æterna est, dicitur. Plin. Iunior Cornelio Prisco: Quid hominj potest darj maius, quàm gloria, laus & æternitas?

Coelii Rhodigini.

Septimani tragœdi.

Qui morbo, vel alia quauis caussa in delirium prolabuntur. Origo fuit morbus Abderitas olim infestans. is adiunctam habebat feruentissimam febrim, ad septimum vsque diem. Interea deliria perpetua mentem agitabant, eàque ridicula. nam & ad tragœdiam concitabàtur, & iãbica alta detonabant voce, Archelaum tragœdum, quj eodem tempore Andromedam Euripidis actitauerat, imitantes.

Caroli Bovilli.

Vaginæ quàm gladij plures.

Theca sapientiæ anima est: ea quj carent, maiore sunt numero, quàm qui ea præditj sunt, & vbj debent, vtuntur.

In mari balneandus.

Pro insano, & parum sui compote. Solent enim maritimj populj à rabido cane morsos, semel atque iterum marj immergere, & penè demergere, vt partim occulta marinæ aquæ vj, partim ipsa consternatione, natura à se venenum propellat. Sic deliros nos Belgæ etiam eleganter innuimus.

Ad clitellas natus.

De duris & stupidi ingenijs, qualia sunt asinorum: quos tam decent clitellæ & vilissima munia, quàm literæ deformant, & dehonestant.

Ex Append. Ivnii et Canteri.

Elephanti corio circumtectus.

Cùm teste Cic. de Nat. Deor. elephas acutissimj sit sensus, & nulla beluarum eo sit prudentior: mirum cuiquam viderj possit, cur Palæstrio volens Pyrgopolinicem suum ijsdem laudibus honestare, quibus Gnatho Terent. suum Thrasonem inquiens fatuum esse, insulsum, tardum, stertere noctésq. & dies, cur inquam, eum circumtexerit elephantis pelle. ait enim:

> Herus meus elephantj corio circumtectus est, non suo:
> Neq; plus habet sapientiæ, quàm lapis.

Verùm respexerit ille, non ad naturam animalis, sed nudam pellem: quæ quo durior est, & crassior, hoc beluæ est congruentior, & magis propria, quo autem tenerior & delicatior, hoc nomine magis digna, & diuino eius ingenio accommodata. Atque ob hanc caussam Galenus noster ὑγιεινῶν primo Germanos, recens natos puellos frigidæ immergentes, quò densiore durioréque sint cute, optimo iure irridet, suorúmque liborum lectione intercidit, vt quj non tam homines, quàm asinos, aliáque animantia educant. Non prætereundus hoc loco salsissimus iocus, quo occasione elephanti, quj è Lusitania per Belgicam nostram in Germaniam mittebatur, Louanij hospes meus humanissimus, Lucas Mæra, vt est ingenio faceto & liberalj hominum illud genus notabat, qui, vt idem Gnatho aiebat, se esse primos omnium rerum volunt, nec sunt: inquiens, plus satis hîc & alibj esse elephantorum: id est, vt Latinè etiam loquimur, maximarum ineptissimarúmque beluarum, elegantissimè. attestante enim Plinio, octauo. capite j. terrestrium animalium elephas maximum.

Occisa sus sæpe plus multo sapit.

Festiuus senex Periplectomenes, lætus de successu doli, quo deceptus Sceledrus, id quod viderat, putabat se non vidisse, & id quod sciebat, nescire, ait:

> — Sat ædepol scio,
> Occisam sæpe sapere plus multo suem.
> Cùm manducatur, ne id, quod vidit, viderit.
> Nam illius oculj atq; auris, atq. opinio
> Transfugêre ad nos. —

Ludit in ambigua notione verbj, Sapere: ex eo, quòd sapidissima omnium quadrupedum sit suilla caro: quódque stolidus seruus iste non saperet, an vidisset, quod viderat, necne. Suem potius, quàm aliud animal nominat: quòd inter omnia nullum eo sit magis indocile & brutum: cuius nobis fidem facit tum ipsa membrorum conformatio, tum flaccidus & obtusus calor multo pinguj immersus, & crassissima pelle vndiquaque conclusus. Hinc alimentum & domicilium illj cœnum sordésque omnis generis. Vide suprà 64.94.10. & tom 1.11.12. 224. 2 1.291. Belgæ tardum huiusmodj hominem notantes, æquè ac Plautus venustè, imò venustius & verecundius. Itidem vt hic, ludit in Pseudolo, in eodem verbo, Sapere. Vide doctiss. castigationem Turnebi aduers. vicesimo & decimo. Propterea verò quòd hoc animal maximè omnium pinguescat, adeò vt immobile interdum reddatur: etiam obesum & pinguem, porcum appellarunt. Cat. in Egnat. At porcus Vmber, aut obesus Etruscus. Pomponius Vernionibus: Porcus est, quem amare cœpi, pinguis, non pulcher puer. Ita enim vtrumque hunc locum nobis ingeniosissimè restituit patre tanto digniss. filius Iosephus Scaliger. Menander de Dionysio tyranno, cuius edacitatem & aqualiculum describit Athen. xij. παχὺ γὰρ ὗς ἔκειτ' ἐπὶ στόμα, Obesus etenim sus premebat os viri.

INTEMPERANTIA & libido.

Erasmi. Myconius vicinus.

Μυκόνιος γείτων, id est, Myconius vicinus. In eum, qui inuocatus ad conuiuium accedit. Nam hoc nomine Myconios notauit antiquitas, quòd ligurritores essent, & alienæ appetentes mensæ. Ad hunc modum Suidas. Zenodotus autem ait conuenire in sordidos, atque humiles homunciones: propterea quòd ea insula, inter contemptas habita sit, ob sterilitatem, atque ob id gentem auidiusculã & alieni appetentiorem fuisse. Athenæus idem fermè testatur in primo sermone Dipnosophistarum, citãs hunc ex Archilocho versum, quo taxauit Periclen quendã, εἰς ἄκλητος εἰσπαίσωντα εἰς τὰ συμπόσια μυκονίων δίκην. Velut qui inuocatus irruerit in conuiuia Myconiorum more. Idem addit, Myconios quòd inopes essent, vtpote sterilem insulã incolentes, ἐπὶ γλισχρότητι καὶ πλεονεξίᾳ fuisse notatos. Egestas enim facit auidos alienarum rerum: vnde & Cratinus Ischomachum quendã gulę mancipium, Myconium appellãrit.

Vnico digitulo scalpit caput.

Molles atque effœminati, vno digito caput scalpere dicuntur: nimirum solliciti ne comã studiosè compositam perturbent. Id primùm dictum putant à Caluo poeta in Pompeium: hinc in omnes parũ viros trãslatum. Iuuenalis satyra nona:

Qui digito scalpunt vno caput.
molles & impudicos ex gestu notans. Porrò gestum eum antiquitùs impudicitiæ habitum argumentum, testatur in epistolis Seneca: Rerum, inquiens, omnium, si obseruentur, indicia sunt. Et argumentum morum ex minimis quoque licet capere. Impudicum, & incessus ostendit, & manus mota, & vnum interdum responsum, & relatus ad caput digitus, & flexus oculorum. Improbum interdum risus, insanum vultus, habitúsque demonstrat.

Baceli similis.

Ικελος Βακήλω, καὶ Βάκηλος εἶ, id est, Bacelo similis, & Bacelus es. In cinædos ac parum viros dictum, aut in magnos quidem corpore, sed animo stupidos. Tractum à forma moribusq; Baceli cuiusdam. Ait Suidas, Bacelum propriè significare eum, qui sit exectus: eóq; in molles dici, quòd hoc morbo potissimùm laboret illud hominum genus. Antiphanes in Caribus, Bacelum quempiam taxat apud Athenæum lib. 4.

— Οὐχ ὁρᾷς ὀρχούμενον,
Ταῖς χερσὶ τὸν βάκηλον, οὐδ' αἰσχύνεται.
Id est,
—An Bacelum non vides,
Manibus suis sic saltitantem nec pudet?

Meminit huius Suetonius in vita Augusti, scribens eum peculiari vocabulo, Bacelum pro stulto assiduè solitum dicere. quanquam in vulgatis codicibus Baceolus scriptum est. Hermolaus existimat & apud Quintilianum rectè pro Bagoa, Bacelum legi posse. Verba Fabij sunt hæc: At verò statuarum artifices, pictorésque clarissimi, cùm corpora speciosissima pingendo fingēdóve effingere cuperent, nunquam tamen in hunc inciderunt errorem, vt Bagoam, aut Megabysum aliquem in exemplum operis assumerent sibi. Verùm equidem non video, cur Fabiana scriptura mutanda sit: cùm βαγώας barbara lingua significet eunuchum. quo nomine Lucianus philosophum quen dam inducit, qui vultu corporisq; figura eunuchum præ se ferret. Quin & Ouidius De amoribus, seruum puellæ custodem Bagoum appellat:

Quem penes est dominam seruandi cura Bagoę.

Herniosus vsque ad gulam.

Ψωλὸς μέχρι τῶν μορίων, i. Herniosus vsque ad gulā. Quadrat in vehementer herniosum. Carmen est apud Aristophanem in Equitibus:

Ψωλὸν γενέσθαι δεῖ σε μέχρι τῶν μορίων.
Id est:
Sis herniosus oportet ipsam vsq; ad gulam.

Aristophanis interpres ostendit fuisse & apud Diphilum.

Batalus.

Βάταλος εἶ, id est, Batalus es. Olim in effœminatos per contumeliam dicebatur. Plutarchus ostendit, id cognominis Demostheni puero inditum fuisse, & ab inimicis probro obiectum. Porrò cognominis huius idem varias adfert rationes, vel quòd Batalus quispiam fuerit tibicen, mollis & effœminatus, qui mulieribus sandalijs primus omnium in scenam prodierit, ac musicam, vt ita dixerim, euirarit, vel poëtæ cuidam obscœno nomen fuerit Batalo, vel quòd apud Atticos Batalus appellata sit ea pars corporis, quæ verecundè nominari non potest. Meminit huius rej Libanius. Idem nempe Demosthenes iam prouecta ætate, similj contumelia dictus est Argas: siue quòd hoc nomine fuerit quispiam malarum autor legum: siue quòd, vt existimat Suidas, serpentis genus sit Argas. Dicunt item Græci βατταλίζεσθαι, pro eo quod est, turpiter atque effœminatè viuere.

Tibicinis vitam viuis.

Αὐλητοῦ βίον ζῇς, id est, Tibicinis vitam viuis. In eum iaciebatur, qui lautè quidem, sed alieno viueret sumptu. Tibicines enim quoniam in sacris olim adhibebantur, adesse solent & in cœnis illis pontificalibus, idque immunes. De hoc hominum genere, ni fallor, sentit Aristoteles, quærens in problematis, quamobrem περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται, i. artifices bacchanales, vix vnquam bonæ frugis esse consueuerint. Reddit autem triplicem rationē. Siue quòd necessarijs artib. magnam vitæ partem occuparj, non dāt operam philosophiæ præceptis: siue quòd assiduè in delicijs ac voluptatibus vitam agunt: siue quòd egestas etiam ipsa ad vitia propellit. Problema refertur à Gellio, libro Noctium Atticarum xx. De tibicinibus, quj Roma Tibur secesserant, narrat T. Liuius primæ decadis libr. 9. Posteaquam perpelli nequibant, inquit, consilio haud abhorrente ab ingenijs hominum, eos aggrediuntur. Die festo alij alios, per speciem celebrandarum cantu epularum inuitant: & vino, cuius auidum fermè genus est, oneratos sopiunt, atque in plaustra somno victos conijciunt, ac Romam deportant. Nec priùs sensere, quàm plaustris in foro relictis, plenos crapulæ lux eos reliquit. Refertur à Diogeniano & Suida. Musicè viuere, dixit Plautus: pro eo quod est, voluptariam & ociosam agere vitam. Huc respexit Terentius: Vide ocium & cib. quid faciat alienus. Item Alexis apud Athenæum in Commorientibus:

Οὕτω τι τ' ἀλλότρι' ἐσθίειν, ἐστὶ γλυκύ.
Id est,
Vsq; adeò dulce est, deuorare non tua.

Et illud apud eundem, Theopompj:

Εὖ γ' εἶπ' Εὐριπίδης, Εὐδαίμονα
Τἀλλότρια δειπνεῖν τὸν καλῶς εὐδαίμονα.
Id est,
Sanè eleganter dixit hoc Euripides,
Felicem eum esse, aliena quj vsq; cœnitet.

Samiorum flores.

Σαμίων ἄνθη, id est, Samiorum flores. Vbj quis extremam voluptatem decerperet. Hoc autem nomine dicebatur locus quidam, in quo mulieres cum viris conuiuium agitabant, omniq; genere voluptatum affatim explebant sese. Quibus delicijs effœminatj, postea subactj sunt à Persis, & in seruitutem actj. Stephanus admonet, Samum insulam olim ἀνθεμοῦσαν appellatam fuisse: nimirum à floribus. Eandem παρθενίαν fuisse vocatam: videlicet à virginibus. Refertur adagium in Collectaneis, quæ Plutarchj feruntur titulo. Meminit & Athenæus libro duodecimo ex Clearcho, demonstrans locum ita vocatum, ob varias formas puellarum, quæ velutj flores arridentes, ad libidinem inuitabant. Aptè quadrabit in ciuitatem, domum, denique hominem voluptatibus perditè addictum.

Sponsi vita.

Νυμφίου βίος, i. Sponsi vita, pro molli ac delicata. Confine illj, quod alibj relatum est, Musica vita. Suidas senarium hunc adducit, quj extat apud Aristophanem in Auibus:

Ὑμεῖς μὲν ἄρα γε ζῆτε νυμφίων βίον.
Id est,
Sponsi quidem profectò vitam viuitis.

Propterea quòd procj frondibus & sertis coronarj soleant, & delicatius nitidiúsque colj: vel quòd molles videantur, nuptijs inhiantes. Apud Athenæum libro octauo Stratonicus citharœdus Rhodios λευκοὺς Κυρηναίους καὶ μνηστήρων πόλιν, id est, Albos Cyrenęos & procorum ciuitatem appellat. Nisi malumus ad Homericos illos Penelopes sponsos referre, quib. nihil cordj erat præter conuiuia, cytharā, choreā, talos, discum, parasitos, atq; id genus alias voluptates. Vnde Horatius homines luxuj deditos, sponsos Penelopes appellat.

Melle temetipsum perungis.

Ἐν μέλιτι σαυτὸν καταπλάττεις, i. In melle teipsum obuoluis, oblinísque. hoc est, molliter suauiterq; vitā agis: quasi parum sit vescj melle, nisi totus sis melleus. Extat apud Diogenianum.

Samiorum laura.

Σαμίων λαύρα, id est, Samiorum laura. Dictitabatur in turpibus addictos voluptatibus. Laura apud Samios angj portum quoddā erat, in quo cupediæ, propinariæq; lautitiæ

lautitiæ venditabantur à mulierculis in hoc paratis. Extat & hoc adagium in commentariis, quæ Plutarcho inscribuntur. Refert idem Athenæus ex Clearcho libro xij. addens hoc inuentum fuisse Polycratis Samiorum tyranni: eámque ciuitatis corruptelam fuisse commentam ex Sardium cubito, qui dulcis prouerbio dictus est, auctore Platone.

Samium comatum.

Τὸν ἐν σάμῳ κομήτην, id est, Samium comatum, dicebant eum, qui antè ignauus habitus, præclarius expectatione sese gessisset in negocio. Aiunt pugilem quempiam apud Samios fuisse, qui cùm aduersariis haberetur ludibrio, quòd comatus esset, commissus cum illis, vicit. Vnde in prouerbium abiit, quoties quis certamē suscipit cum iis, quos præter opinionem experitur sese viribus superiores. Non dissimile quod admonuit Sylla, Cauendum à puero malè cincto. Recensetur in Plutarchi Collectaneis.

Sardanapalus.

Σαρδανάπαλος, id est, Sardanapalus. Huius cognomen ob insignem hominis molliciem abiit in prouerbium. Aristophanes in Auibus:

Τίς ὁ σαρδανάπαλος οὑτοσί;

Id est:

Quis hic Sardanapalus?

Fuit autem Sardanapalus Anacyndaraxis filius, rex Nini Persicæ regionis, qui eodem die Tarsum pariter & Anchialem, duas Ciliciæ ciuitates obtinuit: cæterùm deliciis vsqueadeò effœminatus, vt inter eunuchos & puellas ipse puellari cultu desidere sit solitus. Apollodorus (vt citat Aristophanis interpres) tradit eius sepulchro epitaphium huiusmodi literis Assyriis insculptum fuisse: ἔσθιε, πῖνε, ὄχευε· τἆλλα δὲ οὐδὲν ἄξια. id est, Ede, bibe, vtere Venere: nam cætera sunt nihil. Suidas hæc forma refert ex Calisthene: σὺ δὲ ὦ ξένε, ἔσθιε καὶ πῖνε καὶ παῖζε· ὡς τἆλλα τὰ ἀνθρώπινα οὐκ ὄντα τούτου ἄξια. id est, Tu verò hospes, ede, bibe, lude: tanquam cæteras res humanas, huius non faciens.

Lesbiis digna.

Λεσβίων ἄξια, id est, Lesbiis digna. De rebus irritis dicebatur, ob id, vt coniicio, quòd Lesbij ob vanitatem vulgò malè audirent. Fortassis non malè quadrārit & in sordidos atque impuros. Nam hæc etiam nota quondam illis iniusta est. Vnde λεσβιάζειν dictum, pro eo quod est, polluere & conspurcare. Aristophanes:

Μιανεῖ ἤδη λεσβιεῖ τοὺς ξυμπότας.

Id est:

Spurcabit ac iam polluet conuiuium.

Lesbiari.

Λεσβιάζειν antiquitùs polluere dicebant. Aristophanes in Vespis:

Μιανεῖ ἤδη λεσβιεῖ τοὺς ξυμπότας.

Id est:

Quæ combibones iam suos contaminet.

Aiunt turpitudinem quæ per os peragitur, fellationis opinor, aut irrumationis, primùm à Lesbiis autorib. fuisse profectam, & apud illos primum omnium fœminam tale quiddam passam esse. Interpres huius rei testem citat Theopómpum in Vlysse: Καὶ μὴ τὸ παλαιὸν τοῦτο καὶ θρυλούμενον διὰ τοῦ στόματος, ὃ φασι παῖδας λεσβίων εὑρεῖν. id est, Vt ne vetus illud, ac vulgò iactatum inuentum ore nostro proloquar, quod aiunt Lesbios reperisse. Citat & Stratidem in Troilo.

Μὴ πρὸς ὦ παῖ ζηνὸς ἐς τ' αὐτὸ μόλῃς,
Ἀλλὰ τὰς ἰσὰς τοῖς λεσβίοις χαίρειν ἔα.

Id est:

Ne quando fili Iouis hucusque peruenias, verùm hoc Lesbiis relinquas, ac valere sinas.

Senarij duo vidētur, sed nonnihil deprauati. Innuit idem Aristophanes ἐν ἐκκλησιαζούσαις.

Δοκεῖς δέ μοι κἂν λάβδα κατὰ τοὺς λεσβίους.

Id est,

Mihi at videre labda iuxta Lesbios.

Allusit autem ad communem literam, quæ prima est & Lesbiis, & obscœno verbo λειχάζειν, id, ni fallor, tale quiddam est Græcis, quale fellare Latinis. Nā vox etiamnum manet, tametsi rem iam olim è medio sublatam arbitror.

Corinthiari.

Κορινθιάζεσθαι veteres vulgato ioco dicebant eos, qui scortationibus ac lustris indulgerent, quive lenocinium exercerent. qui quæstus hodie nusquam vberior quàm apud Venetos. Sumptum est à meretricibus Corinthiensibus, de quibus suo loco dictum est. Tantus enim illic honos habebatur meretricibus, vt (quemadmodum ex autoribus docet Athenæus) illic in templo Veneris præstarent, atque in solennibus precibus illud addi soleat, vt dij augerent meretricum numerum. Quin & illud refert, meretrices facto sacro Veneri, ciuitatem extremo periculo laborantem seruasse placata Venere. Prouerbij meminit huius Stephanus De vrbibus, Aristophanis allegans Cocalum.

Lydus in meridie.

Λυδὸς ἐν μεσημβρίᾳ, id est, Lydus in meridie. In hominē insatiatæ, aut etiam intempestiuæ libidinis dictitabatur. Narrant Lydos adeò libidine perditos fuisse, vt non tantùm noctu vacarēt voluptati Venereæ, verumetiam ipso meridie lasciuirent, manibus fœdum opus peragentes: vnde λυδίζειν dicunt Græci, pro Lydorum more vitam agere. De gentis huius luxu deliciisque, multa commemorat Athenæus lib. xij. Meminimus alibi. nimirum in prouerbio Sybaritica mensa, de conuiuio Sybaritico, in quo & Venus admiscetur. Porrò nullum est tempus magis alienum à coitu, quàm vel meridiei, ob æstuantem solem: vel conuiuij, propter spiritus circa stomachum & concoctionem occupatos.

Lydus cauponatur.

Λυδὸς καπηλεύει, id est, Lydus cauponatur. In effœminatos & voluptatibus addictos iaciebatur. Ex huiusmodi natum historia tradunt. Cyrus rex deuictis Lydis imperauit ex consilio Crœsi, vt cauponiam exercerent, neque tractarent arma, sed veste ad terram vsque demissa vterentur, quæ olim molliciem indicabat: vt ad eum modū veluti in fœminas transformati, ad rebellionem fierent inutiles. Herodotus libro primo tradit, Lydos primos omnium caupones & institores extitisse. Hesychius tradit, ab his inuēta spectacula, & hinc Romanos dixisse ludos. καπηλεύειν Græcis propriè dici, qui vēdunt esculenta. Prouerbium sapiunt & illa quæ refert Suidas, λυδίζω seu λυδίζειν, pro eo quod est, Lydorum more viuo. Refertur à Suida.

Lydio more.

Λυδίῳ νόμῳ, id est, Lydia lege, siue Lydia cātione. Conuenit quoties ariolatur aliquis, & auguriis diuinationibusque seruit. Hac enim superstitione Lydi laborasse feruntur. Allusit ad harmoniæ genus quod Lydium dicitur. Nam & magorum preces, incantamenta vocantur & carmina. Meminit Diogenianus. & item Hesychius, putans idem esse λυδίῳ νόμῳ, ac si dicas μυσῷ νόμῳ quod Lydi profecti sunt à Mysis, & ipsi diuinationibus deditissimi. Addit aliam causam, quòd Lydi flammeis muliebribus soleant ornare capita. vnde quadrare videtur in effœminatos. Atqui si nobis quoque diuinare liceret. Lydi curribus & equitatu valuisse leguntur: ita λυδίος νόμος idē erit cum eo qui apud Suidam dicitur ἁρμάτιος νόμος. siue ἁρμάτιον μέλος, ita dictum. quòd primùm inuentum sit de Hectore, qui curru trahebatur, vt narrat Homerus.

Pepones.

Πέπονες, id est, Pepones. Prouerbiali conuicio dicuntur homines molles & effœminati, parúmque viri. Homerus Iliados β.

Ὦ πέπονες, κακ' ἐλέγχε', Ἀχαιΐδες, οὐκ ἔτ' Ἀχαιοί.

Id est:

O pepones, mala probra, Achiuæ, non enim Achiui.

Eustathius in septimum huius operis librum, ostendit similitudinem sumptam ab eo fructu, qui simulatque maturuit, dulcis quidem est, verū flaccidus & inutilis. Quanquam eadem vox aliquoties non cōuitiantis est, sed blandiēs & amiciùs appellantis: velut Iliados ζ.

— Ὦ πέπον, ὦ μενέλαε. Id est:
— O pepon ô Menelae.

Videre mihi labda.

Δοκεῖς δέ μοι καὶ λάβδα κατὰ τοὺς Λεσβίους, id est, Mihi videre & labda iuxta Lesbios. Fellatricem indicat, velut ænigmate primæ literæ, quæ communis Lesbiis, & vitio quod ei tribuitur genti: quemadmodum indicauimus alibi. Sumptum ex Aristophanis Concionatricibus.

Adonidis horti.

Ἀδώνιδος κῆποι, id est, Adonidis horti. de quibus leuiculis dicebatur, parúmque frugiferis, & ad breuem præsentémque modò voluptatem idoneis. Pausanias testatur, Adonidis hortos olim in deliciis fuisse, lactucis potissimùm ac fœniculis frequentes, in quibus semina haud aliter atque in testa deponi consueuerint: eóque rē in prouerbium abiisse, contra futiles ac nugones homines, & voluptatibus ineptis natos. cuiusmodi sunt cantores, sophistæ, poetæ lasciui, cupediarij, atque id genus alij. Erant autem ij horti Veneri sacri, propter Adonidem eius amasium, primo ætatis flore præreptum, atque in florem conuersum. Horum mentionem facit Plato in Phædro: ὁ νοῦν ἔχων γεωργὸς, ὧν σπερμάτων κήδοιτο, καὶ ἔγκαρπα βούλοιτο γενέσθαι, πότερα σπουδῇ ἂν θέρους εἰς Ἀδώνιδος κήπους ἀρῶν, χαίροι θεωρῶν καλοὺς ἐν ἡμέραισιν ὀκτὼ γιγνομένους, ἢ ταῦτα μὲν δὴ παιδιᾶς τε καὶ ἑορτῆς χάριν δρῴη ἂν ὅτε καὶ ποιοῖ; id est, Num agricola, qui sapiat, semina quę curæ haberet, quęque cuperet aliquando fructum adferre, æstatis tempore summo studio in Adonidis hortos mittet, gaudétque spectare eos intra dies octo iam pulchros effectos: an ea quidem per lusum, ac festi gratia faciet, si quando tamen fecerit? Item Plutarchus in commentario, cui titulus, περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων, id est, de eo qui à numine serò punitur, ἀλλὰ μικρολόγος τις καὶ περὶ μικρὰ πραγματευόμενος ὁ θεός ἐστιν, εἰ μηδὲν ἡμῖν ἔχουσι θεῖον, μηδ᾽ ἄλλως ἐκείνῳ προσόμοιον ἢ διαρκὲς καὶ βέβαιον, ἀλλὰ φύλλοις κατὰ τὸν Ὅμηρον ἐοικότας ἀπομαραινομένους τε παντάπασι καὶ φθίνοντας ἐν ὀλίγῳ ποιεῖται λόγον τοσοῦτον, ὥσπερ αἱ τοὺς Ἀδώνιδος κήπους ἐν ὀστρακίοις τισὶ θεραπεύουσαι γυναῖκες ἐφημέρους ψυχὰς ἐν σαρκὶ τρυφερᾷ καὶ βίου ῥίζαν ἰσχυρὰν οὐ δεχομένῃ βλαστανούσας εἶτ᾽ ἀποσβεννυμένας εὐθὺς ὑπὸ τῆς τυχούσης προφάσεως. id est, Imo morosior quispiam, & leuicularum rerum curiosus est Deus, qui cùm nihil habeamus diuinum in nobis, neque quod vllo modo ad illius similitudinem accedat, quódque constet ac stabile perpetuúmque sit, quin magis foliorum ritu, quemadmodum ait Homerus, vndequaque marcescamus, intereamúsque breui, tantam nostri curam habeat: non aliter, quàm mulieres, quæ Adonidis hortos, ad dies pauculos vernantes, in testulis quibusdam nutriūt fouéntque animas breui duraturas, in carne tenera, & solidam vitæ radicem nō recipiente suppullulantes, ac mox ad quamuis occasionē intérituras. Meminit & Theocritus Idyllio Θ.

Παρ δ᾽ ἁπαλοὶ κᾶποι πεφυλαγμένοι ἐν ταλαρίσκοις
Ἀργυρέοις. —

Id est:

Adsunt & teneri calathis candentibus horti,
Seruati. —

Effertur parœmia etiam hoc modo, ἀκαρπότερος τῶν Ἀδώνιδος κήπων: id est, Infructuosior Adonidis hortis. Non dissimili figura Isęus apud Philostratum iuueniles voluptates appellat, Ταντάλου κήπους: quòd vmbris ac somniis persimiles sint, nec expleāt hominis animum, sed irritent potius. Similiter Pollux sophistæ Athenodori dictionem appellabat Tātali hortos, quòd iuuenilis esset ac leuis, speciem præ se ferens, quasi esset aliquid, quum nihil esset.

Vt Corinthia videris

Ἀ κορινθιάζεσθαι τοῖς σώμασιν χρηματιούμεναι, id est, Corinthia videris corpore quæstum factura. In mulierem intempestiuius libidinantem. De mulieribus Corinthi prostātibus dictum est alibi. Dictum est autem χοιροπωλεῖν, nouo quidem verbo quod nobis indicat quæstum facere corpore. χοῖρος enim naturam muliebrem significat. Extat & hoc in iisdem Collectaneis.

Agathonia cantio.

Ἀγαθώνειος αὔλησις, id est, Agathonia cantio. Rectè dicetur de oratione blanda magis, quàm frugifera. Agathon tibicen quispiam erat, cantilenarum suauitate maiorem in modum aures deliniens. Nec huius mores dissimiles musicæ fuisse perhibentur. Laborauit enim infamia molliciei. Autor & Suidas & Zenodotus. Haud scio an hic fit idem ille Agathon, in tragicorum certamine victor, in cuius epiniciis Plato celebrat illud nobile conuiuium. Huius multis modis Aristophanes in Thesmophoriis, carminum mollicιem deridet.

Chalcidissare.

Χαλκιδίζειν καὶ χαλκιδεύεσθαι, dicebantur, qui rapaciores, & plus satis ad rem attenti viderentur. Chalcidenses in insula Eubœa populi, comœdiæ veteris conuiciis notati sunt, quòd auariores essent. Hesychius indicat, eam gētem malè audisse ob fœdos puerorum amores: & hinc natum prouerbij conuicium in simili morbo obnoxios.

Phicidissare.

Φικιδίζειν, id est, Phicidissare, dicebantur vulgò, puerorum obscœnis amoribus dediti. Quidam malunt ad eos referre, qui litera ρ immodicè & ad fastidium vsque consueuerint vti. Siquidem ea gens literā σ solita est in ρ commutare. Quo quidem vitio notantur & Eretrienses: attestante prouerbio Ἐρετριέων ῥῶ, id est, Eretriensium rho. Hodie iocus est vulgi in Picardos: cùm Lutetianæ fœminæ ob linguę delicias, ρ vertāt in σ, Masia sonantes pro Maria.

Siphniassare.

Σιφνιάζειν, id est, Siphniassare. Suidas indicat prouerbio dici solere, pro eo quod est, manum admouere postico: sumptum esse à moribus Siphniorum, qui libidinis causa id factitare consueuerint. Est autem Siphnus, insula quæpiam, haud procul a Creta, cui quondam nomen fuerit Meropé, vel hoc nobilis elogio, vna è Cycladibus. Refert eam & Plin. libro quarto, capite duodecimo. Prouerbium indicat & Stephanus.

Αὐτολήκυθοι.

Αὐτολήκυθοι, vulgatō verbo dicebantur, qui non ex animo, sed ventris causa colerent amicos: inde conficta voce, quòd spontè ad lecythum commearent, & inuocati præsto essent in conuiuiis. Eosdē παρασίτους quoque vocatos fuisse testatur, & ab Eupolide, περὶ τὸ τήγανον καὶ μετ᾽ ἄριστον φίλους, id est, Circum sartaginem & post prandium amicos dictos fuisse. Plutarchus in libello cui titulus, Quo pacto quis dignoscere possit adulatorem ab amico: ἀλλὰ μὴ καθάπερ οἱ πολλοὶ τοὺς αὐτολήκυθους τοὺς λεγομένους καὶ παρασίτους καὶ μετὰ τὸ κατὰ χειρῶν ὕδωρ, ὥσπερ εἶπέ τις, ἀκουομένους νομίζωμεν. id est: Sed ne quēadmodum vulgus hominum facit, Autolecythos istos, qui vocantur, ac mensales, quíque tum demum audiunt, posteaquam aqua manibus infunditur, sicuti dixit quidam, existimemus adulatores. Vsus est eo verbo Demosthenes in oratione aduersus Cononem. Interpretes variè exponunt: vel de his, qui ad quiduis perpetiendum parati sunt. vel de pauperibus, qui præter lenticulam nihil possident: vel de iis, qui faciles sunt ad depromendam pecuniam, quòd quidam soleāt in lenticulis pecuniam recōdere: atque aliis item modis, quorum nihil conuenit cum sententia Plutarchi. Apud Athenæum libro quarto vocantur ἀλλοτριοφάγοι, quibus dulce est aliena viuere quadra. Refert ibidem quiddam non illepidum: orta disceptatione, quænam aquarum esset optima, quum alij præferrēt Lernæam, alij Pirenæam, alij aliam, Carneus iuxta Philoxeni sententiam dixit, τὸ κατὰ χειρῶν ὕδωρ, suauissimam aquam quæ manibus infunditur: quòd ea declaret cœnam esse paratam, quum conuiuator iubet conuiuas lauare. Cōgruit cum eo quod alibi dictum est: Feruet olla, viuit amicitia.

Καππαρίζειν.

Καππαρίζειν, vulgato conuicio dicebantur ij, qui puerorum amoribus oblectarentur: aut, vt ait Diogenianus, mulieres immodicè libidinosæ. Vnde natum sit prouerbium, non satis liquet: nisi quod Hesychius docet, κάππαρις Græcis sonare naturæ muliebris vicinam partem: vnde receptum, vt καππαρίζειν appellarent libidinosam cōtrectationem, attestante & Suida.

Clisthenem video.

Κλεισθένη ὁρῶ, id est, Clisthenem video. Clisthenes hic malè

malè audiit, & comicorum conuiciis laceratus est, quòd parum vir haberetur, seseque cultu indecoro, velut in mulierem transfiguraret, Sardanapalum illum Assyrium imitatus. Aristophanes ἐν θεσμοφοριαζούσαις:

Ὁρᾷς σεαυτόν; οὐ μὰ Δί', ἀλλὰ Κλεισθένην.

Id est:

Teipsum vides; non per Iouem, sed Clisthenem.

Suidas refert, & ait conuenire in eos, qui leui, derasaque sunt cute. Nam hic mos Clisthenis, barba derasa semper esse, quo iuuenis etiamdum videretur. Effertur & ad hunc modum, Κλεισθένους ἀκρατέστερος, id est, Clisthene intemperantior, de cinædo, & deliciis effœminato. contrarium illi, Ζήνωνος ἐγκρατέστερος, id est, Zenone temperantior.

Cleocritus.

Κλεόκριτος, id est, Cleocritus. Id nominis contumeliæ causa iaciebatur in cinædos ac molles, & parum viros. Nam & hunc veteris comœdiæ maledicta nobilitarunt. Dictus est autem effœminatus cinædus, hospes, obscuro fœdóque genere, Cybeles filius: quòd Rheæ mysteria ab exectis euiratísque peragerentur. Ne forma quidem à moribus discrepabat. Nam facie velut auem referebat. Suidas nominatim prouerbij loco refert: alioquin ipse non retulissem inter adagia.

Sinopissas.

Σινωπίζεις, id est, Sinopissas. id est, lasciuis. A Sinope scorto quodam nobili, celebratæque lasciuiæ: cui nomen hinc inditum videtur, quòd noxiis esset oculis. Athenæus lib. xv. docet fuisse Æginensem. Fuit & Sinope Æsopi filia, cui nihil carius fuit virginitate.

Sus per rosas.

Ὗς διὰ ῥόδων, id est, Sus per rosas. Quanquam in aliis exemplaribus scriptum inuenio, ὡς διὰ ῥοδῶν. Mihi neutra scriptura satis probatur: sed legendum arbitror, διὰ ῥοιδίων, ἀπὸ τῆς ῥοιᾶς, vt sit nomen diminutiuum. Rhoeæ verò Græcis dicuntur mala punica. Eudemus prouerbium citat ex Cratetis fabula, cui titulus γείτονες: indicans dici solere de agrestibus & intractabilibus. Quemadmodum sus per mala commodè duci non potest.

Aries cornibus lasciuiens.

Κριὸς ἀσελγόκερως, id est, Aries cornibus lasciuiens. Diogenianus ostendit conuenire in magnos ac lasciuos. Pruriunt cornua arietibus bene pastis: quod idem accidit bubus. Vergilius:

Iam cornu petat, & pedibus qui spargat harenam.

vitulum lasciuientem indicans. Hesychius indicat originem prouerbij. In arce Palladis aries erat repositus ingens æreus, quem Plato comicus dixit ἀσελγόκερων, non tam ob lasciuiam, quàm ob ingentem molem. Confertur enim cum equo Durateo. Veteres enim nō solùm ἀσελγὲς dixisse, quod esset lasciuum & indomitum, verumetiam quod esset prægrande: quemadmodum Eupolis ἀνέμους ἀσελγεῖς dixit, pro magno vento. Hæ sunt grammaticorum cruces, ne æreus ille aries sit formidabilis ob ingentia cornua. At quid vetat etiam ventum dici lasciuum & intemperantem, quod suo arbitrio ludit vbi velit? Mihi videtur adagium conuenire & in stolidos, præter meritum euectos ad dignitatem.

Ἱπτομανεῖν.

Ἱπτομανεῖν, dicebantur prouerbiali conuicio fœminæ virosæ, ac libidine præter modum prurientes. Aristoteles libro De animalibus sexto, αἱ μὲν οὖν αἱ ἵπποι ἱππομανεῖν λέγονται. ὅθεν καὶ ἐπὶ τῶν βλαστικῶν τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐπιφέρουσιν, ἀπὸ μόνου τοῦ ζώου τῶν ἐπὶ τῆς ἀκολάστου περὶ τὰ ἀφροδίσια. id est, Igitur equæ furiunt in equos. Vnde ab vno hoc animante ductum est vocabulum, quod in mulieres conuicio dicitur, circa Venerem intemperantes.

Caprarius in æstu.

Αἰπόλος ἐν καύματι, id est, Caprarius in æstu. Consimilem habet sensum, videlicet intempestiuæ libidinis. Nam his horis caprarij, dum seductis gregibus in vmbra latitant, lasciuire soliti scribuntur. Zenodotus vtrunque refert adagium, & item Suidas. Poterit ad quamuis voluptatem accommodari, non in tempore adhibitam.

Quæ sub alis fiunt.

Αἱ ὑπὸ μάλης πράξεις, id est, Facta subalaria: prouerbiali figura dixisse videtur Plutarch. in commentario quod inscribitur, Quo pacto sit dignoscendus adulator ab amico: πόνοις, inquiens, καὶ πρὸς τοὺς ἀπαιτοῦντας ἀπολείπεσθαι βραδύς, ἐν ταῖς ὑπὸ μάλης πράξεσιν ἀπροφάσιστός ἐστιν, id est: Ad laborem & res honestas segnis, in his rebus quæ sub ala fiunt, nihil recusat. De adulatore loquitur, ad honesta officia cum pigro, tum inutili, ad voluptuaria ministeria prompto: videlicet ad scortum cum fide adducendum, ad comparanda opsonia, ad instruendum conuiuium. Equidem opinor, ob id adulationi sub alis sedem datam esse, quòd hæ corporis partes titillationem præcipuam sentiant: siue ob cutis tenuitatem: siue quod insolitus nobis earum cōtactus partium: siue quòd is locus venulas habeat, quibus frictu calefactis, eiusmodi nascatur delectatio. Aristoteles sectione trigesimaquinta, problemate secundo, indicat sub alis potissimùm, ac sub pedum vestigiis fieri titillationem: coniectans in causa esse, vel quòd ibi cutis sit mollior, vel quòd contactus sit insolens, quod idem vsuuenit in aurib. Quid autem aliud est adulatio, quàm aurium pruritus quidam, & gargarizatio? Vnde Lucianus in dialogo quodam Charōtis, Menippi & Mercurij, philosophum quempiam omnibus exuens vitiis, ἔτι ἓν τι φέρειν μοι δοκεῖς ὑπὸ μάλης ἔχειν. τί οὖν, ὦ Μένιππε; κολακείαν ὦ Ἑρμῆ, πάνυ χρησίμην ἐν τῷ βίῳ γενομένην αὐτήν. id est: Vnum quiddam adhuc sub alis gestat, quod est omnium grauissimum. Quidnam Menippe? Adulationem Mercuri, quæ illi plurimum attulit emolumenti in vita. nisi si quis malit ὑπὸ μάλης, ita dictum, vt alibi Lucianus dixit, ὑπὸ κόλπου, sub sinu: significans eum Veneris vsum, qui non vacat turpitudine. Nam oscula, quæque supra sinum fiunt, vtcunque cum honestate possunt cohærere: cæterùm infra sinum, οὐδετέρως.

E Massilia venisti.

Ἐκ Μασσαλίας ἥκεις, id est, E Massilia venisti. Suidas ait dici solitum de iis, qui cultu parum viris decoro vterentur: quòd Massilienses luxu perditi, muliebrem fermè in modum ornarentur, comis vnguento delibutis, capillisque religatis. Huic affine quod refert Athenæus Dipnosophistarum libro duodecimo, πλεύσειας εἰς Μασσαλίαν, cuius nos alibi mentionem fecimus in prouerbio, Nauiges Massiliam: & quid super hoc sentiremus, explicuimus.

Complura masculi canis cubilia.

—Πολλαὶ κυνὸς ἄρσενος εὐναί.

Id est:

— Sunt canis infinita cubicula masculi.

Hemistichium heroicum prouerbiale. Rectè dicitur in hominem mulierosum, peculiariter eum qui nō contentus certo thoro, passim per aliena cubilia volutari gaudeat. Nam hoc sibi permittunt hac tempestate mariti. Porrò si quid humanum acciderit vxori, cœlum terræ commiscent, tam iniquè seueri in illas, quàm turpiter in sese indulgentes.

Lentiscum mandere.

Σχῖνον διατρώγειν, id est, Lentiscum mandere, vel arrodere: Græco prouerbio dicuntur ij, qui nimio comendi corporis studio superfluunt: nam ex lentisco dētifricium fieri consueuit. Is est puluisculus quidam candidandis dentibus comparatus. Fiebant & dentiscalpia ex lentisco: hoc est, cuspides quædam purgandis dentibus accommodæ Martialis in Apophoretis:

Lentiscum melius, sed si tibi frondea cuspis
Defuerit, dentes penna leuare potest.

Quin & Dioscorides libro primo indicat, lētisci succum ex aqua decoctæ figere vacillantes dentes, si eo colluantur: tum & cuspides hinc factas si affricentur, vtiles esse dentib. abstergendis. Huiusmodi igitur quib. dentiscalpiū semper in ore est, lentiscum arrodere dicuntur, & σχινοτρῶγες, id est, Lentisci arrosores appellantur. Nam dentium cura, olim vt delicatis probro dabatur: & Apuleio inter reliqua crimina obiectum est, quòd dentifricium parasset. Rectè transferetur adagium & ad reliquum totius corporis cultum.

Peniciſſare.

Πιλωνίζειν μοι δοκεῖς, perinde valet quaſi dicas, fucum fa cere. quod idem dicitur πιλίζειν. Nam πίλωνιν, Græcis comam non genuinam, ſed appoſititiam ſignificat: quã quidam galericulum vocant. Hinc πιλωνισμάτα, τέχναι, doli.

Πτερυγίζειν.

Πτερυγίζειν dicitur, qui conatur & geſtit quippiam efficere. Sumptũ à pullis auium, cùm adhuc inuolucres ſunt, alas mouentibus. Lucianus vſurpat pro indecorè & ſcurriliter geſticulari, libello De mercede ſeruientibus. Ariſtophanes in Pluto:

> Καὶ σὺ γ᾽ ἀλέξαι οὔπω δυνάσαι περὶ τούτου,
> Ἀλλὰ φλυαρεῖς, καὶ πτερυγίζεις.

Id eſt:

> Tu mihi nondùm fari potis es ſuper hac re,
> Sed nugaris geſticulando.

Et Diphilus apud Athenæum libr. vj. inducit paraſitum hunc in modum loquentem:

> Γέγηθα καὶ χαίρω τε καὶ πτερύσσομαι.

Id eſt:

> Lætórque gaudeóque & alas verbero.

Voluptas fœda.

In voluptatem inhoneſtam, aut ſcortum ad perniciem iuuenum omnibus inſtructum artibus, quadrabit illud ex Odyſſeæ κ. dictum de Circe:

> — Η καὶ ἄγαστας,
> Ἠ᾽ σῦς ἢ λύκους ποιήσαιτο, ἠὲ λέοντας.

Id eſt:

> —Siquidem omneis
> Fecerit illa ſuéſve, lupóſve, trucéſve leones.

EX APPEND. ERASMI.

Laciadæ.

Οἱ Λακιάδαι. Conuicium in mœchos. populus quiſpiam eſt iſte Atticæ Laciadarum, tribus Oeneidis, apud quos ingens raphanorum copia: bis vtebãtur in adulteros deprehenſos ludibrij cauſſa. Suidas.

IVNII. **Phyſcone impurior.**

Tertullianus libro De pallio: Phyſcone impuriorem, molliorem Sardanapalo Cæſarem deſignare. De homine libidinib. luxúſque omni genere ſordidato. Fuit autem Ptolemæus Ægypti eo nomine regũ ſeptimus, tertio cognominis εὐεργέτης dictus, per antiphraſin, vt puto, quippe qui multitudinem Alexandrinam obiecerit non ſemel militum gladiis, Strabone teſte: cognométo altero infamis φύσκων, quaſi ventroſum dicas aut aqualiculum, propter abdominis ſtudium. Id enim ſonat φύσκων, quæ vox deprauata eſt in φυσῶν apud Heſychium, eiúſque tranſcriptorem Varinum: quum legi debeat φύσκων, γαστὴρ, παχύς. eſt enim φύσκη inteſtinum craſſum. quare emendandus venit & Onomaſtici Calepino adiecti locus de Ptolemæis, vbi pro Phyſcon, legitur Phyton. Huius Phyſconis meminit & Ioſephus libro duodecimo, & Valerius Maximus libro nono, capite primo. Quin & Alcæus poeta Lyricus Pittacum Mitylenæum φύσκωνα & γάστρωνα vocauit, quòd pinguem haberet aqualiculum, vt Laertius ſcribit.

Perdicis inſtar.

Prouerbij ſpeciem haud dubiam præfert Pherecratis comici illud:

> Ἕξειμι ἄκων δῆτα πέρδικος τρόπον.

> Inuitus huc perdicis inſtar fert gradum.

Siue hoc ad libidinem perdicis auis ſalaciſſimæ referri debeat, quæ etiam furtim & in occulto incubans, tamen ſi aucupis fœminam propius ad marem accedere ſenſerit, inuita nidum relinquit, ſeſéque prurienti maris libidini præbet, vt ex Ariſtotele refert Plinius: ſiue ad eiuſdem vafritiem, qua dum incubat vtitur. Nam vt ouis pulliſque ſuis conſulat, viſo aucupe, nidum ęgrè & inuita relinquit, & delumbem ſe ſimulans, hoſtem longius abducit. Competet in eum, qui inuitus aduerſante genio locum aut con ditionem mutat.

Theſſalica buccea.

Θετταλικὸν τμῆμα, Theſſalica buccea vel turunda, pro ingenti ponitur, Athenæo teſtante, & Polluce libro vj. Hermippus in Μοίραις:

> Ὁ Ζεὺς ξυνεποίει τῶν θετταλικῶν τμημάτων.

Id eſt:

> At Iupiter manſum efformabat Theſſalum.

Philetærus in Lampadigeris, θετταλότμητον κρέας χειροβαρές, ſuillæ carnis portionem Theſſalico more ſectam, vocat fruſtum ingens, quantum manu tolli poterat: inde nata dicti gratia, quòd Theſſali in pregrandia fruſta carnes partiri ſolebant. vnde & Crates in Lamia:

> Ἐφ᾽ εἰσὶ τρίπηχυ θετταλικῶς τετμημένα.

Id eſt:

> Nam ſunt tricubita, more ſecta Theſſalo.

Non abſimiliter a gentis polyphagia, Friſonicum ferculum pro magno, vulgare dicteriũ appellat. Alioqui Theſſali olim audiebant ſtrenui gurgites & inſigniter edaces. vnde illud Antiphanis comici: ἀεὶ γὰρ ὀξυπεινός ἐστι θετταλὸς ἀνήρ. id eſt: Vſque eſurit, nunquam ſatur. Tu Theſſalum depingis.

Mens abeſt in popina.

Ἐν τοῖς κακκάβοις ὁ νοῦς, id eſt: Animus in popina. Dicitur de eo qui præſens abeſt, vel qui omnia commeſſationibus poſtponit, delicias epuláſque ſemper anhelat. Plato comicus in Phaone:

> Ὑμῖν γὰρ οὐδείς, κατὰ τὴν παροιμίαν,
> Ἐν τοῖς καπηλείοις ὁ νοῦς ἐστίν μοι δοκεῖ.

> Vobis quidem nil mentis eſt, dici vt ſolet:
> Animus mihi eſſe videtur in cauponia.

Sanga cocus conſimiliter apud Terentium in Eunucho: Iamdudum eſt animus in patinis. Apud Athenæum in primo:

> Ὁ νοῦς γὰρ ἐστὶ τῆς τραπέζης πλησίον.

Id eſt:

> Eſt namque noſtra mens affixa menſulæ.

Alluſit huc in Pace Ariſtophanes:

> Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἦν τότ᾽ ἐν τοῖς σκύτεσι.

Id eſt:

> Tunc namque noſtra mens aberat in pellibus.

Non diſſonat ab hoc adagio illud Eupolidis in Autolyco.

> Οἳ ζῆτε πρὸς τρυφὴν τὸ δ᾽ ἄλλο ἀμέριμνοι.

Id eſt:

> Qui delicatè viuitis, de cætero ſecuri.

Bacchi ſacerdos.

Ἱερεὺς Διονύσου, id eſt, Bacchi ſacrificus. Comico ſale vocatur ebrioſa rubidáque facie, ſic namque Eupolis priſcæ Comœdiæ ſcriptor, in fabula quam Αἶγας inſcripſit, Hipponicum ἱερέα Διονύσου, velut Bacchi ſacrificulum nominat, ob rubedinem faciei. refertur ab Heſychio.

Gauia in ſtagnis.

Λάρος ἐν λίμνη, id eſt, In ſtagnis gauia. Suidas annotat, dici ἐπὶ τῶν ταχὺ ἀποδιδόντων, de citò reddentibus: vt accipiamus eos, qui celeri alui proluuio cibum ingeſtum reddunt: vt competat adagium in voracem & inexplicabilis gulæ hominem ac prodigum. quod & eruditiſſimo, magnique iudicij viro Conrado Geſnero non improbatur. Poteſt & corrupta videri lectio, & quidem procliui lapſu: vt pro ἀποδιδόντων, ſcribamus ἐπιδιδόντων, efferamúſque adagium de iis, qui celeriter incrementum capiunt: quomodo veriſimile ſit gauiam aut piſcoſis in amnibus, lociſque vliginoſis citò augeſcere in magna alimoniæ copia: alioqui quomodo in munificum & ad dandum procliuem quadret, id quod Eraſmus voluit, nõ video. Siquidem in rapacium auium genere Larus cẽſetur, neutiquam rapinæ ſuæ liberalis. Quò pertinet illud Matronis Parodi poetæ:

> Χαιρεφόων πεινῶντι λάρῳ ὄρνιθι ἐοικώς.

Id eſt:

> Chærephon paraſitus famelicæ gauiæ aſſimilis.

Quod ſi ἀποβιῶναι pro victum quærere accipi poſſit, non inuitus ἀποβιούντων legerem, prono ſimiliter librariorum oſcitantiæ errore: vt torqueatur in eos, qui citra moleſtiam & facilè, nullóque negocio victum comparent, quemadmodum laro affatim alimonia ſuppetit piſculentis locis.

Chara-

Charadrij vitam viuit.

Χαραδρίου βίος, id est, Charadrij vita, prouerbialiter dicitur de inexplebili gurgite, qui vt multam cibi potúsque saginam ingerit, ita mox eam deplere satagit: cuiusmodi hominem, μακηγυδαρποχύλω nominat Hipponax, helluonem insatiabilem, qui ventrem saburrat idétidem atque exinanit, vt nouo onere eũ inferciat. Plato in Gorgia, χαραδριοῦ τινα αὖ βίον λέγεις, id est, Charadrij vitam iterum dicis. Id ait Socrates Callicli persuadens, felicem vitam in assiduo influxu esse positam. Charadrius auis, quam rupicem Gaza nominat, simul & edere & deiicere putatur. Sic enim annotationes Græcæ, quas vidi in Gorgiam, habent, χαραδριὸς, ὄρνις τις ὃς ἅμα τῷ ἐσθίειν ἐκκρίνει. Opinioni isti suffragatur & Olympiodorus Alexandrinus in eum Platonis locum. ἤτοι περὶ ὄρνιθος λέγει ... ἢ περὶ τῶν κοίλων τῶν πετρῶν ... id est: Aut de aui loquitur, quæ & vorat & è vestigio excernit alui proluuiem: aut de rupiũ cauernis, quę affluẽtem aquarum vim recipiunt pariter & deponunt. Quòd autẽ illorsum tendat Platonis oratio, verba Socratis proximè præcedentia liquidè ostendunt: οὐκοῦν ἀνάγκη γ' ἐπιρρέοντος πολὺ καὶ τὸ ἀπιὸν πολὺ εἶναι, καὶ μεγάλ' ἄττα τὰ τρήματα εἶναι ταῖς ἐκροαῖς. hoc est: Necesse igitur est, si multum affluat, multum etiam defluere, ipsáque exitus ora patẽtibus quibusdam rimis dehiscere. Nihil verò cõmune habet istud prouerbium cum ea Charadrij natura, quam præter Aristotelem & Euphronium refert Heliodorus Trecensis episcopus, Æthiopicarum rerum libro tertio, quòd videlicet ab auruginosis virus omne in se rapiat atque corripiat, fascini cuiusdã in modum, vnde in velatis caueis abscondere eam propolæ solebant, ne emptor ante contactum sentiret remedium. Quò allusum est ab Hipponacte, eo versu, qui sic emendandus venit in Suida:

Καὶ μὴν καλύπτει μὲν χαραδριὸν πωλεῖς; Id est:
Illum reconditũ num Charadrium vendens?

Cerylus euadam.

Βάλλε δὴ βάλλε, κήρυλος εἴην, Iacias licet, Cerylus euadam. Dictum istud vulgò iactari solere apud Dores, annotat Euphronius, & transcripsit Suidas: vsum tamen adagij neuter explicat. Videtur autem salacium & libidinosorũ dictum fuisse, qui nullum mortis genus deprecentur, modò in venere cupita & in mediis amplexibus animam efflare liceat, in voluptate summum bonum statuentes. Nam Cerylus (ita inter Alcedines mas vocatur) in coitu intermori scribitur, & senio defectus à fœmellis subuehi alis. Non abludit ab adagio dictum Vespasiani in quendam Cerylum libertum: ἐὰν ἀποθάνῃς, ἔσῃ κήρυλος, Postquam interieris, rursum fies Cerylus.

Thmuitarum hircus.

Θμουιτῶν τράγος, Thmuitarum hircus, de mulieroso homine, in quem adhinniunt quodammodo scorta, ad vnius nutum parata. D. Clemens in Protreptico, loquens de Apolline nobili insessore, qui amicas multas habuerit, inter quas commemorantur, Æthusa, Arsinoe, Zeuxippe, Prothoe, Marpissa, & Hypsipyle: ἐνεπίμπλατο γοῦν, inquit, γυναικῶν οὐχ ἧττον ἢ αἰγῶν ὁ Θμουιτῶν τράγος, id est, Mulierculis ad satietatem se expleuit non paucioribus quàm capris Thmuitarum hircus. Est autem Thmuis oppidum Ægypti, Stephano teste. Eusebius & Nicephorus Phileæ meminerunt Thmuitarum episcopi, viri sanctissimi. Nemini verò dubium est, singula Ægypti oppida peculiaria habuisse olim numina, animalia, quibus diuinos faciebãt honores: Tentyritæ accipitrem, Combitæ crocodilum, lupum Lycopolitani, canem Bubastij, ouem Saitæ, capram & hircum Menedesij, hircum Thmuitæ colebant: cui vt verisimile est, capras votiuas victimas & donaria sacra offerebant affatim. Itaque ganeonem insignem, aut notæ famæ mœchum, pluribus abundare fœminis dicemus, quàm olim capris Thmuitarum hircus.

Asello pisci similis.

Τοῖς ὄνοις ἐοικώς, Asello pisci similis dicitur, homo gulosus, & ventri abdominique deditus. Natũ inde est quòd Asellus piscium in genere solus cor in ventre (ἐν κοιλίᾳ, vt Athenæus ex Aristotele: ἐν τῇ γαστρὶ D. Clemens ex eodẽ citat) habere legitur. quamobrem ὀνογάστωρ λίχνος ab Epicharmo comico propter mõstrificam & portentosam ventris naturã vocitatur, veriore dictionis filo, quã apud Athenæum libro septimo legitur, πλατυλέγαστωρ. D. Clemẽs libro secundo Pædagogi, capite primo, ἐν τῇ κοιλίᾳ τὴν καρδίαν κατορύξας τῷ ἰχθύι τῷ καλουμένῳ ὄνῳ τῷ μάλιστα ἐοικώς. id est, Qui animum in aluo defodit, pisci Asello dicto maximè similis. quem dicit Aristoteles solum inter reliqua animantia cor in ventre habere. vnde & monstrosiuentrem eum vocat Epicharmus comicus. Tales sunt qui se ventri mancipant, & quorum Deus venter est. Hæc ille.

Venter solarium.

Prouerbij faciem habet quod Ammianus Marcellinus de Caspiis gentibus loquens ait: Venter vnicuique velut solarium est: cóque monente quod inciderit, editur. Istud aptissimè quadrabit in gulones & abdominis seruos, qui nulla habita horæ prandendi aut cœnandi ratione, quotiescunque edendi libido se ingerit, ventrem saburrant sagina cibi, nati tantùm fruges, vt ille ait, absũmere, his nanque ventrem solarium esse, appositè & cum gratia dicemus. Est autem Solarium, horologij genus, quod ad solem discrimina horarum indicat, gnomone vmbram eiaculante, cuius prima gloria apud Romanos L. Papyrio cursori ascribitur, Anaximeni Milesio apud Græcos.

Siphnia arrha.

Σίφνιος ἀρραβών, id est, Siphnius arrhabo. Prouerbium extat apud Hesychium & Suidam, quo digitus infamis olim notabatur, à fœdis Siphniorum moribus: vnde natũ adagium σιφνιάζειν, quod extat apud Erasmum nostrum: ita vt Siphniam arrham ostendere, idem fermè sit quod Martiali Medium & impudicum digitum ostendere. Potest ita vocari & nummus aut arrha, quam stupri arbiter largitur. Meminit Eustathius in commẽtariis in Dionysium Afrum, ἀστραγάλων ἀρρίν: id est, astragali Siphnij. Sed quum eius nullibi fiat mentio, arbitror illum vitio codicum deceptum, loco ἀρραβῶν, legisse ἀστραγάλους, Hesychij codex emaculandus est, pro αὐδώμενοι legendo διδόμενοι. Posset fortassis & pro ingenti magníque precij arrhabone, σίφνιος ἀρραβών efferri, quòd insulani isti olim opibus affluentissimi fuerint, quamdiu stato anni tempore decumas Delphico Apollini persoluerent, ex argenti fodinis, Herodoto teste. Siphnus insula vna Cycladum fuit, à Siphno Sunij filio nomen habens, vt Stephanus scribit, laudatissimis poculis celebris: vnde σίφνια ποτήρια, id est, Siphnia pocula, eodem authore dicta.

Suis typus.

Τὸ ὑὸς τύπος, id est, Suis typus, prouerbialiter dicitur, vt annotat Eustathius in Odyss., neque tamen explicat. Equidem dici arbitror in hominem acuminato capite, & illiberali forma, cui rictus suis instar protuberat: vel potius in inuenustum & stupidum, qui primore etiam fronte facilè prę se ferat, qualis fit ad modum Samiorum nauigiorum, quæ præter aliarum gentium naues, capace aluo rostróque suilli rictus simili visebantur. vnde manauit ille versiculus:

Ναῦς δέ τις ὠκύπορος Σαμία, ὑὸς εἶδος ἔχουσα.
Id est:
Nauigium est velox Samium, specie suis altum.

Quò spectant & Samij mores, pro alienis à communi hominum vsu, aut certè pro dissolutis & elumbibus.

Caricum schema.

Καρικὸν σχῆμα, id est, Caricum schema, de libidinoso effertur. Hesychius annotat, venerei congressus spurcum turpémque modum ita nominari. atque inde ὅτι τῶν ἀσελγῶν, lasciuos & salaces effrænata libidine pruriẽtes, καρικὰ σχήματα εἰδότας, id est, Caricas figuras edoctos, dicemus. Memini vidisse olim in Italia Petri Aretini, ingenio excellente malè vsi, libellum, Caricis istis schematibus, & si quid illis spurcius aut portentosius cogitari potest, plenum, βιβλίδιον τῶν καρικῶν σχημάτων μεστόν.

Mensura aquam bibens.

Μέτρῳ ὕδωρ πίνοντος, ἀμέτρως μάζας ἔδοντος.
Id est:
Immodicè vorat, & lympham modulo obbibit æquo.

Versus oracularis, qui in prouerbium abiit, de lurconib. & comessatoribus, qui se cibis vinóque ingurgitãt, aquæ parum vel adeò nihil insumentes. Natum ex oraculo Sybaritis edito, quos immoderatus luxus Crotoniatis debellatos subiecit.

Ætna grauius.

Ætna, prouerbiali metaphora accipitur & pro libidinis incentiuo, & pro re odiosè graui. Illo modo dixit Saluianus Massiliensis episcopus, libro De prouidentia Dei septimo: Quis nescit Africam totam obscœnis libidinũ tædis semper arsisse, non vt terram ac sedem hominum, sed vt Ætnam putes impudicarum fuisse flammarum? Quò spectant & D. Hieronymi verba: Non tam Ætnæi ignes aut Vulcania tellus, non Vesæuus & Olympus tantis ardoribus æstuant, vt iuueniles medullæ vino plenæ, & dapibus inflammatæ. Posteriore modo dictum est ab Euripide in Hercule furente illud:

Νεότας μοι φίλον ἄχθος, τὸ δὲ γῆρας αἰεὶ βαρύτερον
Αἴτνας σκοπέλων ἐπὶ κρατὶ κεῖται.

Id est:

Iuuenta gratum mihi onus est, at senium grauius
Ætnæis cautibus capiti impendet.

Vnde mutuatus est Cicero in libro De senectute illa verba: Plerisque senibus senectus sic odiosa est, vt onus se Ætna grauius dicant sustinere. Huc faciunt & verba Nazianzeni:

Σκοπέλων ἄχθεα τρινακίων.

Id est:

Montis pondera Trinacrij.

Originem vtranque hinc inde metaphoræ indicat Virgilius Æneidos iij. ibi:

Fama est Enceladi semustum fulmine corpus
Vrgeri mole hac, ingentemque insuper Ætnam
Impositam, ruptis flammam exspirare caminis.

Nam & Ætnam Siciliæ flammarum globos euomere, indubitatum est: & grauitatis nomen demonstrat vel ipsa montis appellatio, tanto magis, quanto immanissimum naturæ portentum gigas eius mole premi creditus fuerit. Non negauerim & Atho montem in prægrauis ponderis significationem trahi posse, quippe qui altissimus in trecenta vsque stadia vmbram eiaculetur: sed existimare Erysichthonem inexpletæ voracitatis hominem dictum inde fuisse βορᾶς Αἴθωνα, id est, voracitatis Athonem, somnium est, malè intellectis, peiúsque redditis Athenæi, qui istud prodidit, verbis: qui lib. x. Dipnosoph. authoritate Hellanici scribit. Erysichthonem Myrmidonis filium, ob inexplebilis edacitatis studium, Αἴθωνα nuncupatũ fuisse, quasi si dicas, Esuriem ipsam, aut vehementem famem: id enim significat, Suida teste, αἴθων. quæ vox reponenda est apud Ælianum libr. j. variæ historiæ, vbi perperam καίθων legitur scriptum. Attestantur nostræ sententiæ præter Athenæum, Lycophron & Zezes: alioqui si de monte Atho sermo esset, ἄθω scribendum fuerat, non Αἴθωνα. verba Athenæi sunt. ἐρυσίχθονα τὸν μυρμιδόνος, ὅτι ἦν ἄπληστος βορᾶς, Αἴθωνα καλεῖσθαι. id est: Erisichthonem Myrmidoniden Esuriem cognomento fuisse dictum, eo quòd cibis exaturari nequiret.

Nil boni cogitat vir arrigens.

Οὐδὲν φρονεῖ ὑγιὲς ἐστυκὼς ἀνήρ.

Id est.

Nil cogitat planè boni vir arrigens.

Prouerbialem senarium citat Eustathius ex Ælij Dionysij rhetorico lexico, non explicat tamen: atque ita legit & Suidas ferè hunc in modum, οὐδὲν μέγα φρονεῖ ἐστυκὼς ἀνήρ, id est, Nil magnum sapit vir arrigens: sed manca, parúmque integra versus lege. Significat autem, quòd libidinis furor prudẽtiam omnem expectoret, honestique rationem ex animo deleat. quod si quis legat ἑστηκὼς, indicabit, stantes, hoc est, in iram aliósve animi affectus arrectos iustè iudicare non posse: siquidem legimus iudices olim sedisse, argumento sedatioris animi, & ab omni motu compositi. Porrò verbum στύω in pudendam significationẽ transtulit Comicus: vnde & de Dianæ virgine dictum est, ὅτι ἐσύματα μισεῖ, ὅτι τοῖς αἰδοίοις πρέπει, quòd arrectionem inuisam habeat. Quin & lactuca sessilis latifolia, ab Athenienfibus ἄστυς dicebatur, quòd nimius eius vsus impotẽtes in venerem reddat: qua de causa & Pythagoræi ἄστυχον eam vocarunt, quasi castrantem & eunucham. Erasmus citat alicubi, οὐδὲν φρονεῖ ὑγιὲς ἀστεῖος ἀστυκός. quod ita conuertit: Vrbanus æqui nil boniue cogitat: sed agnoscit deprauatum versum.

Phæacum more viuere.

Φαιακίζειν, ζῆν, id est, Phæacum viuere ritu: de homine voluptario effertur, qui semper nitidus cuticulam curat. Natum à Phæacibus Corcyræ insulæ indigenis, luxu semper diffluentibus. quod Odysseæ θ. Alcinous rex his verbis prædicat:

Αἰεὶ δ' ἡμῖν δαίς τε φίλη, κίθαρίς τε χοροί τε
Εἵματά τ' ἐξημοιβὰ, λοετρά τε θερμὰ, καὶ εὐναί.

Id est:

Nos recreant citharæ, choreæ, & conuiuia semper,
Mutatæque placent vestes, caldaque lauamur.

Quod illorum viuendi institutum adulabundus Vlysses, sequenti libro collaudat, nullam vitam præferens ei:

— Ὅτε πεπλήθωσι τράπεζαι,
Σίτου καὶ κρειῶν, μέθυ δ' ἐκ κρητῆρος ἀφύσσων
Οἰνοχόος φορέῃσι καὶ ἐγχείῃ δεπάεσσι.

Id est,

— Vbi mensæ
Carnibus appositis scateant & pane parato,
Impleat & pateras pincerna ac vina coronet.

Quo loco Eustathius, μεθύειν αἰδεῖν, inquit, ἐπεὶ χρὴ καὶ οἰνοφλυγεῖν φαιακικῶς ἐθέλει τὸ ἀποβρέχεσθαι. id est: Composit in temulentũ, qui Phæacũ ritu semper vino vuidus esse gliscit. Horatius quoque opiparè habitum Phæaca nominat, ibi:

— Vt possim nitidus Phæaxque reuerti.

Plutarch. Sympos. viij. Ideo φαιακας ἀβροβίους vocat vt delicatos & opiparos: tametsi perperã illic legatur ἀβεβαίους.

Brassic. Vinum lac Veneris.

Athenæus ibidem scribit, Aristophanem vinum ἀφροδίτης γάλα, id est, lac Veneris dixisse: quòd immodicus vini vsus rei Venereæ sit incitamentum. Sic Ouidius:

Vina parant animos Veneri.—

Id quod passim apud omnes poetas proditum est.

Vita Charadrij.

Plato in Gorgia Charadrij vitam intelligit hominis intemperantis, qui nunquam expleri possit, & in quem omnia influunt vt rursus effluant, vt Seneca dixit. Ita Socrates loquitur, χαραδριοῦ τινὰ αὖ σὺ βίον λέγεις: Charadrij quandam vitam refers. Charadrium autem Theodorus apud Aristotelem vertit rupicem siue hiaticolam. Nã, vt interpres Aristophanis in Auibus docet, ὀνομάζεται τὸ ὄρνεον ἀπὸ τοῦ χαράδρας οἰκεῖν. Auis hæc ita dicta est, quòd hiatus & terræ voragines incolat. Itidem & intemperantes & incontinentes homines, qui nunquam expleri possunt, perpetuò papearum nidorem sacrum sequuntur, & nepotum proseuchas incolunt. Suidas citat aliud prouerbium ex Didymo, χαραδριὸν μιμούμενος, id est, Charadrium imitans: de iis qui sese occultare soleant. Siquidem auem hanc vendentes, occultare consueuerunt, ne prius emptori prosit quàm sit vendita. Nam regio morbo laborantes, quamprimùm Charadrium aspexerint, conualescunt. Plinius hoc ictero aui tribuit libro xxx. cap. xj.

Ioannis Vlpii. In communi pisce non insunt spinæ.

Ἐν ξυνῷ ἰχθύϊ ἄκανθαι οὐκ ἔνεισι, Videtur cõpetere in heluones & gulæ nepotes, qui fraudatis aliis apposita, quique priusquam sortiti sunt, communia deuorant, absumunt. Plutarchus.

Ad oculos magis quàm ad vesicam pertinet.

De re dicitur, quæ voluptatem magis & oblectationẽ, quàm lucrum creat. Vesica ponitur pro pecuniarum receptaculo: nam porcinæ & bubulę vesicæ in eum vsum à veteribus haberi solebant. Varro.

Cognati. Ebrius, Inebriatus.

Ebrius metaphoricòs pro pleno & ad saturitatem vsque referto accipitur. Similiter μεθύειν (quod inebriari propriè

propriè sonat) pro πληροῦσθαι & compleri efferunt Græci: quomodo in Dioscuris Theocritus de Amyco Bebrycum rege, loquens, illud extulit: ἔστη δ' ἀκηχεμένος μέθυων. id est: Constitit offertus & ebrius plagis. Apud nostros Plautus comicus ebriam cœnam dixit, pro opipara & adiiciali, copiosaque. Quid, quòd Nonius Marcellus ebrios dici posse qualibet re expletos, confirmat authoritate Varronis, qui in Eumenidibus dixit, scholasticas aures scholica dape ebrias? Quin & vestis ostro ebria legitur, quæ purpuræ florem ebiberit: quæ simili metaphora, saturata murice à Martiali dicitur. Deinde quia ebrietas mentem alienat, & (vt Enniano vtar verbo) expectorat, ob immodicum potum, etiam pro dementato & mentis haud compote, accipitur ebrius. qua in significatione eleganter ac significanter sumitur apud Horatium, Odarum lib. j. de Cleopatra Ægypti regina, quam dicit fuisse fortuna dulci ebriam, hoc est, dementatam, nimiúmque secundis rebus elatam, ad exemplum Anacreontis Teij. qui amantem sine modo, & amoris œstro velut extra se positum, μεθύοντα ἔρωτι dixit, id est, amore ebrium: quod apud Philostratum in Apollonio lectum est. Quam significationem ebrij, agnoscas etiam in Petronij Arbitri illo versu:

> Vilis adulator picto iacet ebrius œstro.

Quo innuit, parasitos & adulatores ad amplissimas fortunas principum stoliditate euectos, priorum vitæ sordium non amplius memores, reliquos præ se despicere, rerum successu elatos. Budæus lib. 1. De contempt. rerum fort. Ex illorum natione videas processibus immodicis inebriatos. id est, obrutos & confectos. Pari autem elegantia Euripides inducit Electram conquerentem de contumeliis, quas patri suo mortuo imponeret Ægysthus, ac dicenté, ea omnia illum Clytæmnestra ebrium facere:

> Μέθῃ δ' ὁ βρισθεὶς τῆς ἐμῆς μητρὸς πόσις
> Ὁ κλεινὸς ὡς λέγουσιν, ἐνθρώσκει τάφῳ,
> Πέτροις τε λεύει μνῆμα λάινον πατρός.

Id est:

> Ebrius matris meæ maritus
> Clarus, vt aiunt insultat tumulo,
> Saxísque petit marmoreum monimentum patris.

Nihil etiam similius ebrietati quàm garrulitas, adeò vt vulgus de huiuscemodi soleat dicere: Iste sibi conciliat ebrietatem loquendo. Nulla enim mercede, inquit Erasmus noster in Lingua, conduci potest vt desinat, qui semel loquendo factus est ebrius. Quin & vulgò qui vino facti sunt hilariores, benè poti dicuntur, ebrij non dicuntur, nisi lingua deliret.

Voluptas, malorum esca.

Vox grauissima Platonis in Timæo: ἡδονὴν μὲν μέγιστον κακοῦ δέλεαρ. Cicerone in libello de Senectute, ita expressa: Diuinus (inquit) Plato escam malorum voluptatem appellauit, quòd ea videlicet homines capiantur vt hamo pisces. quod Hannibalis, Antiochi, ac Volsciniorum exemplo comprobatum est. Vide alibi, Dolor voluptatis comes. Sed à Plauto in Mercatore, in Latinum prius versa: Demipho, Sapientum illud dictum te audisse reor sæpius: Voluptas est malorum esca: quòd ea non minus homines, quàm hamo capiantur pisces. Idem in Cistellaria: Amor melle & felle iucundissimus, gustum dat dulce, amarum ad satietatem vsque aggerit.

Phagones.

A Græco verbo formata voce Phagones vocabantur mandones, illi comedones & edones, homines gutturis ac ventris vitio deditos, qui plus cibi sumere soliti sunt, quàm natura desideret, vt qui voluptatem corporis sequerentur, & eam quidem turpissimam, communémque nobis cum spurcissimis belluis. Nonius περὶ μετρίων ...... Edones Romani, vt turba intendant annonam: sed propter Phagones ficedulam pinguem, aut turdum, nisi volantem non video.

Φοινικίζειν, Phœnicissare.

Hoc ortum est à spurcissima Phœnicum libidine, quam Græci meritò ἄρρητον μίξιν nominant: in primis Plutarchus in vita Cæsaris. Lucianus in Apophrade: σοῖς δὲ οἱ ...... τῇ γλώττῃ ..... λέγεται ..... λεσβιάζει καὶ φοινικίζει. λεσβιάζειν autem sumptum est à moribus Lesbiorum: accipitur pro, capitibus illudere: aut econtrà, ore morigerari. φοίνικας Plutarchus in Timoleonte vocat Pœnos: quorum astus & fides lubrica, etiam prouerbiis nobilitata est.

Ipsa olera olla legit.

Videtur vulgare dictum fuisse in eos, qui cùm ad aliorum libidinem antea prostitissent, aut etiam prostarent, quærerent ipsi quoque vbi libidinem exercerent suam. Catullus in Cæsarem:

> Mentula mœchatur, mœchatur mentula certè.
> Hoc est quod dicunt, ipsa olera olla legit.

vel in eos, qui quod se facere oportet, faciunt: vt cùm libidinosus & salax scortatur & mœchatur, ebriosus potat. Olera enim in olla coquuntur, quæ cùm eis repletur, ipsa legere videtur: id est, colligere. Mamurra igitur Formianus adulter & nequam cùm mœchabatur, id faciebat quod mentulam facere oportebat. sic enim ad infamiam eum appellat. Tale est:

> Tute lepus es, & pulpamentum quæris.

[Repete prouerbij eiusdem Erasmicam explicationem. Chil. j. centur. septima, adag. lx.

Osce loqui.

Liuius author est, primùm apud Oscos fabularum ludos celebratos. Atque inde à iuuentute parodia consertis Attelanis Romam inuecta. Vnde prouerbium, Oscè loqui. quod videtur sumptum ab impuris fabularum generibus, quæ in Italia ab illis primùm & inuenta & acta fuere. Vnde etiam obscœnè dicta quidam putant, turpia appellata. Festus in Oscum affert ex Titinnio in Quinta: Oscè & Volscè fabulantur: nam Latinè nesciunt. Alium autem Romanorum quàm Oscorum sermonem fuisse, ex hoc versu patet. Osci enim populi Campaniæ fuerunt. Sed Osci ludi, vt existimo, & fabulæ Oscæ & mimi, lingua Romana non fiebant, Romanis tamen intellecta. Etsi enim ea gens deleta erat, tamen etiamnum vigebat sermo, & comœdia.

Mente agitare coquos.

Speciem habere videtur prouerbij, atque in eos detorqueri posse, quibus semper animus (iuxta Comicum) est in patinis, quique nulli rei præterquam vino & frugibus perdendis nati sunt. Basilius ad nepotes suos, capite xij. ὡς εἰς τραπέζας καὶ μαγείρους ....,&c. Nam qui semper cœnas atque coquos mente agitant. Non dissimile refert ex Platone veteris comœdiæ poeta Athenæus: οὐδὲν γὰρ ἄλλο πλὴν καθάπερ ἡ παροιμία, ἐν τοῖς κατ' ἄλλο τοὺς ὀψοποιοὺς ...... id est: Nihil enim, sed ut prouerbium habet, in popina mihi videtur mens esse.

Toscani.

Hoc nomine apud Venetos censentur præposteræ & nunquam satis damnatæ Veneris sectatores.

Eurycles.

Eurycles, omnis ventriloquus, inquit Suidas, vocatur: ab Eurycle, qui ventriloquus Athenis fuit, & vera hariolari censebatur. Aristophanes mentionem eius facit, his versibus:

> Μιμησάμενος τὴν Εὐρυκλέους μαντείαν καὶ διάνοιαν,
> Εἰς ἀλλοτρίας γαστέρας ἐνδὺς κωμῳδικὰ πολλὰ χέασθαι.

Mures molas lingunt.

Vsus est, qui molliciem eorum qui proni sunt ad libidinem, & non nisi pulchras solicitant, notamus. Mures enim vrbani farinam absumunt, & delicatissimis ad satietatem vsque vescuntur: cùm rurestres interim fructiculos depascantur. Qui adeò molles sunt, vt nec caseum arrodant, sed lingant farinam. Seneca in eodem Ludo: Quia Romæ, inquit, mures molas lingunt. Apparet hoc dictum fuisse familiare Claudio: quo perstringit Romanos tanquam delicatos, ac fastidiosos, qui non quibuslibet scriptis recitandis interesse possint. precibus & precio interrogandi. Hoc quoque quod sequitur de muribus ferrum arrodentibus frequenter illi in ore fuit.

Lichnobius.

Λυχνόβιοι dicũtur, qui loco dierũ noctibus vtũtur, & ad

lucernas viuunt, quasi Lucernarij. Seneca Epist. cxxiij. Nihil cõsumebat, nisi noctem. Itaque crebro dicentib. illum quibusdam auarum & sordidũ: Vos, inquit, illum & Lychnobium dicetis. Ludit Seneca in ambigua verbi significatione. Designat enim & hominem ad lucernam viuentem, & helluonem, ac voracem.

Esse, bibere, facere.

Idem epist. cxxiiij. Facere, esse, bibere. Germani autem vulgò ita vsurpant: Monachorum nunc viuere, nihil aliud est, quàm facere, esse, bibere. Facere autem accipiunt, pro Venereis, vt. In qua significatione & apud Plautum inuenitur, & Galli receperunt. Græci γινώσκειν eodem modo vsurparunt, & Latini, cognoscere. vt Ouid. de Cadmo lib. iiij. Metamorph.

—Ille suæ lambebat coniugis ora,
Inque sinus charos, veluti cognosceret, ibat.

Itidem & in sacris literis, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτούς... Tres vsus voluptatis, edere, bibere, vti venere. Horat. epist. xj. lib. ij.

Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti.
& od. xiij. lib. iiij.
Ludisque & bibis impudens.
Lucilius Andron.
Affatim edi, bibi, lusi.

In his Ludere valet facere, & amori operam dare. Lucret. libro iiij.

Nam facere interdum id velle, & certare videntur:
Vsque adeo cupidè veneris compagibus hærent.

Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.

Hoc versu nihil est frequentius tum Latinis, tum Gallis ac Germanis: qui rectè competit in Papilionum & malignantium ecclesiam. Illis enim hominibus omnia venalia sunt, cœlum, terra, infernus, aqua & ignis. Vtitur idem Fabricius in eadem oratione. Adhæc Baptista Mantuan. Carmelita in Candido, eclo. v.

Si quid Roma dabit, nugas dabit: accipit aurum,
Verba dat: heu Romæ nunc sola pecunia regnat.

Huic non dissimile est suprà, Omnia venalia habet. Romam esse caput auaritiæ, annotauit interpres in l. sequitur ff. de vsuris. Et meretricem, ex Apocal. xvij. apparet: Ostendam tibi, inquit angelus, magnæ meretricis damnationẽ, cum qua scortati sunt reges terræ. & ibidem cap. xix. Iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram prostitutione sui.

Pueris alienis adhæret.

Cap. ij. Pueris alienis adhæserunt. hoc est, omissa Dei lege, satis putauerunt esse, si gentium more ambularent ac viuerent, nihil quàm ea quærentes quæ huius mundi sunt. Dauid verò Kimhi, per pueros alienos, libros artis Genethliacæ exponit, quibus vacarunt, verbo Dei contempto.

Labia proluere.

Ad amplificandam immoderati potus ingluuiem, hæc metaphora à Gallis sæpe vsurpatur: quæ ducta est à pecudibus & belluis, quę potentes labra, totámque velut promuscidem aquis immergunt. Persius in epigram. quod procemij loco suis satyris præposuit:

Nec fonte labra prolui Caballino.
—Ille impiger hausit
Spumantem pateram, & pleno se proluit auro.

Aqualiculus.

Aqualiculus propriè vas seu sentinam domus significat, in quam omnes sordes confluunt. Hinc per translationem pro ventre helluonis, impuri, & parum ingeniosi hominis ponitur, in quem, sibi haud secus ac in sentinam sordes confluant. Tales dicuntur etiam ventriosi, & doliares, quòd ventrem habeant protensum siue prominulum: quorum (vt inquit Apostolus) Deus venter est. Persius satyr. prima:

—Cum tibi Calue
Pinguis aqualiculus propenso sesquipede extet.

Anaximenes autẽ rhetor obeso aqualiculo erat onustus. hunc adiens Diogenes, ita loquutus est. Impartire nobis tenuibus & ventrem. Nam & ipse leuaberis onere, & nobis commodabis. Idem luxuriosos ventres, vitæ charybdin appellabat, quòd omnia deuorarent, nec satiarentur vnquam. Charybdis tantùm ea sorbet quæ mari vehitur, & reuomit tandem, quod absorbuit: at lurconum ventribus nec aer, nec terra, nec flumina, nec maria sufficiunt, quin & domos & agros totos absorbent, nec reuomunt. Tales obesi, & quibus venter pinguis extet, (ait Plin. lib. ij. cap. xxxvj.) minus solent esse ingeniosi, & etiam vocantur Trossuli à Persio, & ab Hieronymo in Iouinianum: Vnius tantùm philosophi exemplum posui, vt formosuli nostri & trossuli, & vix summis pedibus adumbrantes vestigia, imitentur saltem Gentilium parcitatem. Plinius libr. xxxiij. Non intelligunt, inquit, Trossuli nomen, quid valeat: multos pudet eo nomine appellari, inuitósq; etiamnum trossulos vocari.

Intempestiui conuiuij comes saltatio.

Etiam nostris temporibus prouerbij loco à Gallis dici solet,

De la pance vient la danse.

Cicero in oratione pro Murena: Nemo sobrius saltat, nisi fortè insaniat, neque in solitudine, neque in conuiuio moderato. Intempestiui conuiuij, immoderati ioci, multarũ deliciarum comes est illa saltatio.

Equina libido.

Prouerbialiter pro effræni, immoderata, & vehemẽtissima libidine ponitur. Nam (vt poeta ait iij. Geor.)

Scilicet ante omnes furor est insignis equarum:
Illas ducit amor trans gargara, transq; sonantem
Alcanium, superant montes, & flumina tranant.
Prudent. Symmach.
Aduena quos profugus gignens, & equina libido,
Intulit Italiæ: Thuscis námque ille puellis
Primus adhinniuit, simulato numine mœchus.

Hinc elegans illa in Pisonem translatio: Sic ad illius hanc orationem adhinniuit. Virg. versus citatur à Columella lib. vij. ca. xxv. Horat. li. j. Carminum, ode xxv. ad Lydiam.

—Et libido, Quæ solet matres furiare equorum.

hoc est, quæ solet equas concitare, & ad furorem adigere. Lege Plinium de equarum libidine: quam furiosam & immensam & incitatissimam vocant.

Dolor voluptatis comes.

Qui suauitate præsentis voluptatis capiuntur, nec curant dolorem, quem mox ex illa voluptate emanaturum sciunt: vel hos nullo pacto homines appellabimus, vel certè frustra homini mentem esse datam fatebimur. Sunt quidem dolor & voluptas inter se contraria: verùm, vt diuinus Socrates ait, si quis alterum capit, semper fermè alterum quoque accipere cogitur, quasi ex eodem vertice sint ambo connexa. Eáque de re fabulam inter nostras narrationes habemus, videlicet, Deum ipsum cum ipsa hæc inter se pugnantia vellet conciliare, neque id assequi posset, in vnum saltem eorum apices coniunxisse: proptereáque cuicunque adest alterum, eidem mox alterum quoque adesse. Lucretius libr. j. amori addidit γλυκύπικρον blandum, & suauem: significans in amore dolorem inesse cum voluptate coniunctum. Notum, Amorem seu Cupidinem γλυκύπικρον à Platone dici. Hinc illud:

Dulcia sic tristi semper sunt mixta labore,
Tincta voluptatis gaudia felle nocent.

Et Horat. Epistol. lib. j. epist. ij. ad Lollium.

Sperne voluptates, nocet empta dolore voluptas.

Prudentia hominum in eo versari debet, vt dolorem perferant, quem sequatur honesta voluptas: nec belluarum more præsentium tantummodo memores, voluptatẽ primùm amplectantur, quam deinde dolor subsequatur. Nam qui, vt gustui satisfaciat, corpus varietate noxiorum ciborum replet: cur non consideret, paulo pòst fore, vt magnis cruciatibus diuexetur? Nónne satius erat, esurientis gulæ dolorem pati, vt tranquillitate corporis & bona membrorum valetudine perfrueretur? Quid aliud, quæso, sibi voluit sapientissimus ille, cũ se plurimi emere, pœniten-

nitentiam nolle dixit? Gloria autem ita virtutem consequitur, vt eius sit honestissimus fructus, amplissimum prę mium, pulcherrimus fœtus. Sed ad virtutis apicem nemo sine labore peruenit. Laborandum enim est, imò dolendum, vt lætari possimus: sudandum, vt requiescamus: vigilandum, vt honesto ocio perfruamur. Vide alibi, Voluptas malorum esca.

Non immolata sacra deuorat.

Quoniam nisi peracto sacrificio, eo vesci licebat, illud ideo prouerbio iactatum est, ex Simonide: ἄθυτα δ' ἱερὰ πολλάκις κατεσθίει. id est: Haud immolata sacra sæpe deuorat. In intemperantes, & ventri deditos. quales apud Hebręos fuêre Heli filij, quorum nota est historia. Huic simile, quod antè. Ipso carpere è rogo cœnam. Exta cocta solebant prosecare (vnde & prosecta dicebantur) ac partē adolebant, partem consecrabant, sacerdotibúsque dabāt, partem sibi apponebant. Sic lustralibus extis vescebantur apud Maronem. Tranquillus in Augusto: Semicruda exta rapta foco prosecuit.

Hercules Socraticus.

Erat Varronis satyra, nomine Hercules Socraticus, titulo peringenioso, vt omnium ferè illius scriptoris satyrarum. Cùm enim Socrates patientiam tolerantiámque præcipuè coluisset, Cynicique ab eo oriundi eam cum æquanimitate æmularentur, & se domitores vitiorum. Herculisque imitatores ferrēt, inde, vt existimo, scitè Socratici Herculis titulum excogitauit. Lucianus de Diogene: ζηλοῖς δὲ τὸν Ἡρακλέα. Ex mox sequitur, στρατευόμενος δὲ ὥσπερ ἐκεῖνος, ἐπὶ τὰς ἡδονάς, οὐ κελευσθείς, ἀλλ' ἑκὼν, ἐκκαθαίρειν προῄρημαι τὸν βίον. Citatur hæc Varronis satyra à Nonio.

Brachium exerere.

Qui brachium vel profert vel exerit, minus esse modestus & verecundus videtur, quàm qui toga brachium cohibet & continet. Æschines contra Timarchum, priscorū oratorum pudorem & modestiam laudans, eos ait perorasse manus intra pallium continentes. Scribit enim: οὕτω δὲ σώφρονες ἦσαν, ὥστε τὴν χεῖρα ἔξω ἔχοντες λέγειν, τότε θρασύ τι ἐδόκει εἶναι. Cicero in oratione pro Cælio: Nobis quidem olim annus erat vnus ad cohibendum brachium toga constitutus, & vt exercitatione ludóque campestri, tunicati vteremur. Eo autem anno quo sumpta virilis toga fuerat, modestiam etiamnum & pudorē ab adolescentibus postulatum fuisse æquè, ac cùm in puerili erant prętexta. Quod si tum magistris liberati, & suæ tanquam tutelæ facti, visi essent eo anno proteruiores aut petulātiores, de eorum pudicitia malè existimatum fuisse. Eodem etiam anno illo nefas illis erat, corpus in campo Martio nudare: ne corporis nudatione impudenti, amatorem quærere velle viderentur. Itaque tunicati in campo se exercebant.

Vino somnóque sepulti.

Est & hoc genus loquendi poetis vsitatum. Ennius:

Nunc hostes vino domiti, somnóque sepulti.

Sic Virgil. lib. ij. Æneid.

Inuadunt vrbem somno, vinóque sepultam.

Idem lib. ix.

—Somno vinóque sepulti Procubuêre.—

Ibidem:

—Rutuli somno vinóque sepulti

Conticuêre.— Lucret. libro primo:

Et quæ res nobis vigilantibus obuia menteis

Terrificet morbo affectis, somnóque sepultis.

In lustris viuere.

Festus docet, lustra significare Lamas lutosas, quæ sunt in syluis, aprorum cubilia: à qua similitudine, ij qui in locis abditis & sordidis ventri & desidiæ operam dant, dicuntur in lustris vitam agere. Lucret. lib. iiij.

Desidiosè agere ætatem, lustrisque perire.

In lustris & ganeis vitam conterere, & corporis vires absumere, & rem familiarem perdere. Plautus Asin. Cano capite te cucullum vxor ex lustris rapit.

Prætextata verba.

Prætextata verba multis vsitata & familiaria sunt, & obscœna & turpia interpretantur: à fabulis prætextis, quales Afranij fuerunt, in quibus fœdissima & turpissima dicta & argumenta erant. Vsus est Tranquillus in Vespasiano: Erat enim dicacitatis plurimæ, & sic scurrilis, ac sordidæ, vt ne prætextatis quidem verbis abstineret. Sic Macrob. libro primo Saturn. Hęc nobis fit literata lęticia, & docta cauillatio, vice planipedis & subulonis, impudica & prætextata verba iacentis. Sic prętextati mores, dicuntur lasciui & obscœni, ἀσελγεῖς, ἀσχήμονες. Iuuenal. satyr. ij.

Sic prætextatos referunt Artaxata mores.

Festus aliter interpretatur Prætextatum sermonem.

Satyrion bibit.

Qui ad libidinem incitatus & inflammatus est, is prouerbialiter è vi illius herbæ, satyrion bibisse dicitur. Petronius Arbiter: Adeò, inquit, vbique omnes mihi videbantur satyrion bibisse. Satyrion autem à Satyris salacibus, qui primi syluestres Dij Nymphis colludētes per syluas & antra ad firmiorem Venerem herbam hanc inuenerunt, dictum est. Dioscorides lib. iij. cap. cxlj. scribit, satyrionem venerem stimulare, etiam si quis manu tantùm radices eius gustauerit.

Prandium ferarum.

Prandium ferarum, καὶ τὸ μονοφαγεῖν Plutarcho συμποσιακῶν libr. ij. cap. x. prouerbialiter dictum, cuius nemo particeps est: atque adeò, vt Plautus ait, cùm quis singulas escas deuorat. Ad quod allusit Seneca epist. xix. Visceratio, inquit, sine amico, vita leonis ac lupi est.

Voluptate liquescit.

Liquescere voluptate, & fluère mollitia, est mollem esse, & voluptati deditū. Sic Cæcilius, vel (vt alij) Accilius apud M. Varronem lib. vj. De lingua Latin. Id imitatus est Cicero ij. Tusculanarum, cùm dixit: Opinio est enim quędam effœminata & leuis, nec in dolore magis, quàm eadem in voluptate, qua quū liquescimus, fidimúsque mollitiæ apis aculeum sine clamore ferre non possumus. Eadem prouerbiali figura dicitur apud eundem Varronem: Per læticiam liquitur animus. Apollonius:

—Τῆς δ' ἐντοσθε κατείβετο θυμὸς ἀκηδής. Et:

—Ἰαίνετο θυμὸς τηκεδόνι.

Cum muliere fuit.

Qui illam veterum verecundiam retinēt, Cum muliere fuisse, dicunt: non concubuisse. Cic. De fato: Non poterit dici, siue Laius fuerit cum muliere, sic non fuerit. Varro, libr. v. De lingua Latina: Æquè eadem modestia potius cum muliere fuisse, quàm cōcubuisse dicebant, τὸ συνεῖναι. Plautus Mercatore:

Ea nocte mecum hospitis iussu fuit.

Nec dissimile quod dicunt mulieres in Cistellaria:

Viris cum suis prædicant nos solere.

Ὁ καύνιος ἔρως.

Prouerbium hoc esse, veteres multi authores testantur: vt Stephanus, vbi de Cauno Cariæ vrbe, à conditore Cauno hoc appellata, loquitur, cuius amore Biblis soror impotenter ac turpiter deperierit: Vnde, inquit, natum est prouerbium, ὁ καύνιος ἔρως. sed etiam Hesychius, Suidas, & Erasmus noster. Aristoteles libro ij. Rhetor. ὡς ἀεὶ ἐλέγετο καύνιος ἔρως. Nam significari ab Aristotele peruagatam aliquam communémque vocem, planum est, qua infamis amor Caunius fertur, notatúrque turpis ac sceleratus amor, quo Biblis erga fratrē Caunum flagrauerat.

Thasiúsne erat is, an Chius?

Vino deditioribus, ac de catharris conquerentibus, hoc apud Grecos obijci est solitum. Et quod affluxui Demetrius humoris alicuius, seu pituitæ imputabat: id vini abundanti effusioni Antigonus pater apud Plutarchum in ipso Demetrio adscribit. Nobilissima vina sunt Chium & Thasium: de quibus præter alios, Plinius libro xiiij. cap. vij. & deinde: atque Athenæus libro primo. Hunc iocum etiam Burgundi suis vinis vsurpant. dicunt enim: Arbosiensene, an castri Caroli? Germani non minus sci-

tè vsurpant. Nam & eum qui in itinere diutius moratus, aquarum eluuie se impeditum minus concinnè causatur, potuisse, quod ad aquam, pergere dicimus ioco, nisi vinu (cui non item pótes insternuntur) obstitisset. & vino ditiores, ac de catharris conquerentes, simili planè modo notant, cùm dicunt, si velint efficere, ne tanto affluxu infestentur, ab absumendo vino esse temperandum. Germanica lingua multum gratiæ habet.

A voluptatibus superari, extrema inscitia est.

Plato in Protagora. Et quod dici solet à voluptatibus superari, extrema inscitia est. quoniam verè & grauiter à Platone dictæ sunt illecebræ esse, atque escæ malorum. Vide quæ contra voluptates scripserit Cicero, apud August. libr. quarto contra Pelagianum, & apud Non. in dictione Confectum.

Cubito tangens.

Plato de philosophia, vel, amatoribus: Ego autem alterius illorum amicum, iuxta quem sedebam, cubito tangens, interrogaui quid ita contenderet.

Noctis tenebris committere.

In Philebo: Si quem voluptatibus, præsertim maximis fruentem aduertimus, vel quòd ridiculæ, vel quòd obscœnæ sint, ipsi quidem erubescimus, atque celamus, noctis tenebris talia committentes, quasi sint diurni luminis indigna conspectu.

Pullus eius.

Q. Fabius apud Festum Pompeium in verbis, Pullus Iouis. Puerum quem quis amabat, pullum eius dicebant. Apud Festum non pullus Iouis, sed, pullus eius legendum est. Extat apud Atheneum versus Alexidis, quo albus Veneris, columbus dicitur.

Ο λευκὸς ἀφροδίτης. εἰμὶ γὰρ περιστερός.

Hunc versum Catullus in Cæsarem & Mamurram expressit, & Adonei illum pulchritudine atque elegantia cumulauit:

Album verò columbum Dionæum
Cæsarem pulchrum concubinum.

Sic alibi Niueum columbum dixit:

Nec tantùm niueo gauisa est vlla columbo
Compar.—

Columbus autem Dionæus, sic à Catullo dictus, vt ab aliis, Pullus eius. Sunt qui Dionæum, Adoneum, efferunt. Plautus in Menæch. Vbi aquila catamitum raperet, aut vbi Venus Adoneum. Ausonius in Mysobarbo:

Ogygiæ me Bacchum vocant,
Osyrin Ægyptus putat:
Mystæ Phanacem nominant
Dionyson Indi existimant:
Romana sacra Liberum,
Arabica gens Adoneum.

Sybaritici libelli.

Martiali lib. xij. epigr. xcvj. dicuntur libri, obscœnissimo argumento compositi. Quàm autem in luxum & delicias fuerint Sybaritæ effusi, vide apud Politianum Miscell. cap. xv. Erasm. in adag. Chiliad. Iunium in suis adag. Lampsacius versus lib. xj. epigram. xvij. dicitur etiam obscœnus, à Lampsaco Troadis oppido, in quo natus dicitur Priapus.

Ioco esse.

Catullus in quandam:

Iocum me putat esse moecha turpis.

Sic Horat. in ij. Serm.

Ne quid tu perdas, neu sis iocus.—

Et Propertius in ij.

Ah peream, si me ista mouent dispendia, sed me
Fallaci dominæ iam pudet esse iocum.

Cathedralicij ministri.

Pro mollibus, ad dominarum cathedras desidentibus. Martialis.

Ignis in medullis ardet.

A Virgilio & Catullo, pro illo impotente amore dicitur. Virg. iiij. Æneid.

—Est mollis flamma medullas.

Idem:

Quid iuuenis, magnum cui versat in ossibus ignem
Durus amor?

Catullus cùm Cęcilium accersit:

Ignes interiorem edunt medullam.

Idem de Acme & Septimio.

Ignis mollibus ardet in medullis.

Ignis: id est, amoris ille impotens ardor. Idem significauit Catullus ad Lesbiam, cum μυελοφλεγεῖς dixit:

—Tenuis sub artus
Tinniunt aures, gemina teguntur
Flamma dimanat, sonitu suopte
Lumina nocte.

Dimanare amoris flammam. Plautus etiam dixit in Mostellaria:

Continuò pro imbre amor aduenit,
Is vbi in pectus permanauit,
Permadefecit cor meum.

Idem Catullus de Cœlio & Quinctio:

Cum vesana meas terreret flamma medullas.

Vide postea, Fecit amor maciem.

Ludite.

Ludere, pro lasciuire, ac libidinari. Catul. in Iuliæ & Mallij epithalamio, siue nuptiali carmine & Hymenæo:

Ludite vt lubet.— Idem post,
Lusimus satis.— Idem ibidem:
Da nuces pueris Satis diu Lusisti nucibus.—
Horat. in ij. Epist.
Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti.

Zonam soluere.

Plerique Zonam soluere, pro vitiare, vsurpant, aut grauidam relinquere. Ab huiusmodi zona βαθύζωνοι, χρυσόζωνοι γυναῖκες à Græcis dicuntur. Apollonij interpres templum Athenis fuisse dicit, Dianæ dicatum λυσιζώνης: quod parturientibus scilicet præesse putabatur. quam ob causam etiam author hymni in Dianam, λυσιζώνην eandem vocat. Hæc pellicea fuit zona Veneri, quæ legitimas nuptias ligat, quam cestum dicunt. Si quis ergo alieni legitimique matrimonij iura violauerit, incestum dicitur admisisse: id est, castitatis vinculum, zonámque Veneris violasse. Catul. ibidem:

Quòd zonam soluit diu ligatam.

Cinædus.

Pro impudente, & callido. Catul. de Varri scorto:

—Vt decuit cinædiorem,
Impudentiorem, callidiorem.

Catullus:

Pulchrè conuenit improbis cinædis.

id est, bene.

Bene nasati, mentulati.

Lampridius in Heliogabalo: Romæ denique nihil egit aliud, nisi vt emissarios haberet, qui ei bene nasatos perquirerent, eosque ad aulam perducerent, vt eorum conditionib. frui posset. Emissarios intelligimus exploratores verendorum magnitudine celebres. Conditione autem quærere adulteræ infamésque fœminæ sibi dicebantur, quæ homines bene mentulatos sibi asciscerent, magis etiam inuitatos pręmiis. Idem Lamprid. ibidem: Lauacrum publicum in ædibus aulicis fecit simul, & palàm populo exhibuit, vt eo conditiones bene nasatorum hominum colligeret. Idque diligenter curatum est, vt ex tota penitus vrbe, atque ex nauticis monebelos quærerent. Sic eos appellabant, qui viriliores videbantur. Post: Prodebantur per eos maximè, qui dolebant sibi homines ad exercendas libidines bene nasatos, & maioris peculij opponi. Martialis lib. vj. ad Papilum, eò ferè allusit hoc disticho:

Mentula tam magna est, tantus tibi Papile nasus,
Vt possis, quoties arrigis, olfacere.

Plutarchus in initio apophthegmatum scribit, Persas adunco homines naso & amare, & pulcherrimos existimare, quòd Cyrus, qui maximè regum omnium fuit amatus,

aduncum habuit nasum.

Propolæ.

Propolæ circumforanei dicuntur à Lampridio, in Commodo. Propolas hominum genus esse nequissimum, lucri luxúsque auidissimum, Cicero in Pisone facilè ostendit: & sunt ij, qui res minimo redimunt, vt maiore precio distrahant: Vendrigoli hodie ab Italis appellati: vt lenonũ ministri, aquarioli, & ancillariori à veteribus appellati. Dicuntur & Æruscatores diuinaculi, ab eodem Vulcatio, qui videlicet æra vndique æruscant ac corradunt. Festus & Gell. lib. xiiij. cap. j.

Fecit amor maciem.

Ouidius in x. Metamorph.
Fecit amor maciem.—
Idem in j. Amorum:
Longus amor tales corpus tenuauit in vsus.
Aptáque subducto corpore membra dedit.
Amantes & pallidos, & macie confectos videmus. Virgil. in Palæmone:
Heu heu quàm pingui macer est mihi taurus in aruo.
Idem:
—Amor exitium est pecori, pecorisque magistro.
Catul. in Gell.
Gellius est tenuis.—
id est, macer, macie confectus. Etenim qui Veneri deditti sunt, eos macie confectos videri necesse est Lucret. in iij.
Ισχὶς ἰσωμένη tum fit, cùm viuere non quit
Præ macie ῥαδινή.—
Virgilius:
Hic quos durus amor crudeli tabe peredit.
Et alibi:
—Est mollis flamma medullas.
Idem:
—Et cæco carpitur igni.
Edax amor etiam ab Apollonio in Argonauticis dicitur μάργος ἔρως: ab Anacreonte, τακερὸς ἔρως. Vide alibi, Ignis in medullis ardet: & , Mentis vitio læsa figura.

Bonus amor.

Bonum amorem & bonam Venerem. Catullus in nupt. Manlij, dicit coniugalem, & fama quem bona cõprobat.

Admissarius.

Cicero Pisonem admissarium, atque asinum dicit. Sunt qui mulum dicunt admissarium.

Insanit.

Insanire dicuntur, qui amant. Catullus in Lesbiæ maritum:
—Si nostri oblita taceret,
Sana esset: quòd nunc garrit, & obloquitur,
Non solùm meminit, sed, quæ multò acrior est res,
Irata est: hoc est, vritur, & loquitur.

Passere salacior.

Priapei carminis author:
—Sine fine prurientes,
Vernis passeribus salaciores.

Impensius vror.

Catullus In nuptiis Pelei & Thetidos:
—Toto concepit pectore flammam.
Virgil. in vj. Æneid.
—Toto percepit pectore flammam,

Quod voluit, fecit.

Catullus in Gellium. Pòst ex Cicerone, Infelix cui omnia licent: &. O miserum cui peccare licebat: &, Non sunt beati, qui viuunt, vt ipsi volunt.

Delicias dicere, aut facere.

Si quis delicias diceret aut faceret.
Cicero pro Sextio, qui eundem Gell. exagitat: Rem paternam ab idiotarum deliciis ad philosophorum regulã perduxit. Vide alibi, Lætitiæ, commoda, gaudia.

Insaturabile abdomen.

Cic. pro Sextio, de Gellio: Manebat insaturabile abdomen. Sic Lurcones, asoti, Apiciani (vt ita dicam) ventricolæ.

Coelii Rhodigini. Proci Penelopes.

Viliorum disciplinarum affectatores: quòd proci, cùm domina potiri non possent, ad ancillas diuerterẽt. Philip.

Lycia coma.

Promissa & comptior. Tradit Aristot. Lycios capillitium studiosiùs fouere, & quidem vt mulctam subire maluerint, quàm præcidere comam.

Perdicis libido, & vafricies.

Pro turpi, efferata, ac demum perniciosa. Perdix venator matris infando amore correptus, feruente vtrinque libidine, noui facinoris verecundia, consumptus est. Alij referunt ad perdicem auem: de cuius libidine supra in adagio Iunij, Perdicis instar. Vafricies eiusdem in prouerbium abiit, siquidem deprehensi ab hominibus, festucas pedibus capientes supinos se collocant, vt operti elabantur. Pullis in pascua abductis si interuenit quispiam, sibilo significant, vt se resupinos obiiciant, ibique ne palpa[illegible] quidem reperiri possint: vbi ille abiit, sibilo admonentur denuò vt auolent: atque illud est ἀκπερδίκιον. Vide Erasm. adagium, ἀκπερδίκιον:

Ex Append. Ivnii, Canteri, & alior.

Ὀλοαῖς μανίαις.

Pestiferis furiis. Theocritus significare volens, Polyphemum ita indulsisse amoribus nymphæ Galatheæ, vt omnia præ his bona & honesta contempserit: cæcóque furore impotentem, nec pudorem nec modum suæ libidini statuisse: huiusmodi proponit carmina, εἰδυλλίῳ ια.
Ἤρατο δ᾽ οὐ μάλοις, οὐδὲ ῥόδῳ, οὐδὲ κικίννοις,
Ἀλλ᾽ ὀλοαῖς μανίαις.
Et non ille rosis, non malis, cæsariéve,
Sed sæuis furiis arsit.—

INTEMPESTIVA.

Erasmi. Simulare cupressum.

Horatius in Arte poetica:
—Et fortasse cupressum
Scis simulare. quid hoc, si fractis enatat expes
Nauibus, ære dato? —
Acron prouerbiũ esse admonet, ortum ab imperito quopiam pictore, qui præter cupressum nihil nouerat pingere. A quo cùm naufragus quidam petisset, vt vultum suũ exprimeret, ac naufragium suum depingeret, interrogauit ille num ex cupresso vellet aliquid adiici. Res ea primùm in iocum, deinde etiam in adagionem abiit. Concinnè vsurpabitur in eos, qui quod didicerunt, id vbique intempestiuiter inculcant, cùm ad rem nihil attineat.

Intempestiua beneuolentia nihil à simultate differt.

Senarius est Græcis prouerbij vice celebratus:
Ἄκαιρος εὔνοι᾽ οὐδὲν ἔχθρας διαφέρει.
Id est:
Par odio importuna beneuolentia.
Suidas in dictione ἄκαιρος, narrat hoc versu Hippolytum respondisse Phædræ nouercæ, dicenti se illius amore captam esse. Quadrabit in eos qui dum officiosi student esse, non habita temporis ratione, nocẽt, aut molesti sunt sedulitate. Veluti qui non apto tempore obiurgant amicum: aut qui immodicis & intempestiuis laudibus conciliant homini inuidiam: aut qui pecuniam suppeditant adolescenti, qua fiat deterior. Fertur & alter huic consimilis:
Φίλος με βλάπτων οὐδὲν ἐχθροῦ διαφέρει. Id est:
Cùm nocet amicus, nihil ab hoste discrepat.
Huc respexit Horatius in Epistolis:
Nil moror officium, quod me grauat.
Rursum alibi:
Sedulitas autem, quem stultè diligit, vrget.
Seneca libro de Beneficiis secũdo, Sæpe, inquit, nihil interest inter amicorum munera, & hostiũ vota. Quicquid

illi accidere optant, in id horum intempestiua indulgentia impellit atque instruit. Quid autē turpius, quàm quod euenit frequentissimè, vt nihil intersit inter odium & beneficium? In his Senecæ verbis, pro, vota, quod nos ex vetustis exemplaribus reposuimus, vulgati codices habebant, acta. Id admonendum erat, nequis ignarus vt mendum tollat, quod in multis antehac vsuuenit. Huc pertinet illud Ennianum, optimo iure laudatum a Cicero lib. ij. de Officiis: Benefacta malè locata, malefacta arbitror. Prouerbio accedet nonnihil gratiæ, si paulò longiùs deflectatur: veluti si dicas, Nullos æquè nocere bonis literis, atque hos qui sedulò quidem, at parum feliciter tractant eas, aut, Neminem magis officere famæ, quàm ineptum præconem, aut, Secundam fortunam nocentiorem esse aduersa.

In lente vnguentum.

Τὸν ἐπὶ φακῆ μῦθον, id est, in lenticula fabulam: subaudi, narras. Vbi quis mētionem inducit vilis cuiusdā & nihili hominis, aliis de viris egregiis verba facientibus. Ad hūc quidem modūm legitur in omnibus vulgatis exemplaribus, apud Aul. Gellium libro xiij. cap. xvij. Verùm placet Hermolai castigationi subscribere, qui locum hunc ita restituit, vt legat, τὸ ἐν φακῆ μύρον, id est, In lente vnguentum. Quadrat autem in hominem aut in rem quampiam, quæ neutiquam in tempore adhibeatur iis quibus minimè cōgruit. Veluti si philosophum iuuenum lasciuientium conuiuio misceas: aut inter pocula de rebus grauibus ac theologicis incipias disputare. Quemadmodum videlicet lenticulæ vili legumini, ineptè quis admiscuerit vnguentum. Siquidem, autore Dioscoride, & oculorum aciem hebetat, stomacho grauis, intestinis noxia, neruis, pulmoni, & capiti inimica, gignit turbulenta insomnia. Dicetur etiam, vbi plura inter se dissimilia confundentur. Verba Frontonis apud Gellium sunt hęc: Videte tamen, ne existimetis semper, atque in omni loco mortales multos, pro multis hominibus esse dicendum: ne planè fiat Græcum illud de Varronis satyra prouerbium, τὸ ἐπὶ φακῆ μύρον: id est, In lente vnguentum. Idem vsurpauit M. Tullius libro ad Atticum primo. Legati, inquit, cum autoritate mitterentur, qui adirent Galliç ciuitates, darėntque operam ne eæ cum Heluetiis se iungerent. Legati sunt, Qu. Metellus Creticus, L. Flaccus, τὸ ἐπὶ τῇ φακῆ μύρον, Lentulus Clodiæ filius. Tametsi hic quoque locus eodem mendo laborat, quo Gellianus ille. Citatur autem adagium ab Aristotele, in libro De sensu & sensili: ἀπηδὲς γὰρ ὅπερ ἔλεγε Στράττις κωμῳδῶν τοὺς Εὐριπίδην, ὅταν φακῆν ἕψητε, μὴ 'πιχεῖν μύρον, id est. Nam verum est, quod ait Stratis Euripidem taxās, vbi lenticula coquitur, non oportere vnguentum infundere. quo sanè loco, quæ portenta habeant nostri vulgati codices, nihil attinet hic commemorare. Citat & Athenæus lib. Dipnosoph. iiij.

> Παραινέσαι σοι σοφόν τι βούλομαι σοφῷ·
> Ὅταν φακῆν ἕψητε, μὴ 'πιχεῖν μύρον.
> Id est:
> Vos admonere callidum quiddam volo:
> Vbi lens coquitur, vnguenta ne qua infundite.

Ex Phœnissis Stratidis Comici poetæ. Citat & ex Sopatri Necya: Ἰθακὸς Ὀδυσσεὺς τὸ ἐπὶ τῇ φακῆ μύρον πάρεστι, θάρσει θυμέ. id est: Ithacensis Vlysses in lente vnguentum adest, aude anime. Adducit & Clearchum prouerbiorum collectorem, qui hoc quoque recensuerit prouerbij titulo, τὸ ἐν φακῆ μύρον, addens extare apud Varronem, complureisque Latinorum vsos eo prouerbio, quibus incognitū tamen sit, vnde Varro desumpserit eum iambicum. Huc mihi videtur Aristophanes allusisse, cùm ait ἐν εἰρήνῃ:

> Καὶ τὴν θύμβραν γε τοιουτονί μάλα.
> Καὶ μύρον ἐπιχεῖς. Id est:
> Præterea feres serpyllum sursum,
> Et vnguentum infundes.

Porrò vnguentum intelligo oleum odoratum, ac velut vnguētarium. Alioqui plebeium oleum admiscere lenti, nihil prodigiosum. Athenæus libro secundo, citat hunc trimetrum ex Eupolide:

> Ὄψον πεποιημένον πολυτελῶς πτωχικόν.
> Id est:
> Conditum opiparè vile malúmque opsonium.

Est autem apud scriptores hoc legumen cum primis celebre, quemadmodum bulbus, cepe, & allium: nonnulli etiam encomium lentis scripsere. Quędam per se pulchra sunt, quæ tamen sibi non congruunt. Elegantis igitur est, scire quid cui conueniet. Diocles philosophus habitus est ὀψοφάγος. Hic cuidam interroganti, Vter piscis esset melior congrus an labrax, nobis dictus lupus: Alter, inquit, elixus, alter assus. Sic Flaccus de poeta, Bello malus, vtilis vrbi. Quoties munus delegatur minus accommodo, aptè dixeris, ἐν φακῆ μύρον. Adiicietur & hoc: Apud autores dictionem hanc comperio variè scriptam, nunc acutè, φακῆν: nunc circumflexè, φακῆν: quod cum tam crebrò occurrat, vix inscitia casúve factum videri potest. Vnde coniicio, φακῆν dictam ex contractione pro φακέας. Nam φακέας legimus apud Athenæum. Idem λεκιθῶν dictā admonet, pro λεκίθους. Hæc igitur quibus placet origo, malunt dicere φακῆν: quibus magis placet forma communis, origine neglecta scripserunt φακῆν & φακῆν.

In crastinum seria.

Εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα, id est, In crastinū seria. Plutarchus in vita Pelopidæ narrat, hanc vocem apud Græcos abiisse in prouerbium. Originem dedit Archias, vir opulentus ac potens, sed parum sobrius. Huic inter conuiuium allata est epistola, qui pertulit, admonuit vt statim legeret: de seriis enim rebus scriptam esse. tum ille vino madidus, risit, εἰς αὔριον, inquit, τὰ σπουδαῖα. id est, In crastinum igitur seria. simulque acceptam epistolam puluillo supposuit, cui insidebat, ac sermonem cum Phillida cœptū pergebat. Quin & hodie inciuile est, in cōuiuiis tractare seria. Apud Hollādos adolescens audiui fabulam, non alienam ab hoc adagio. Quidam in conuiuio accumbebat igni vicinior, ita vt ima vestis adureretur. Id animaduertens è conuiuis quidam: Habeo, inquit, quod tibi nunciē. Tum alter: Si quid, inquit, tristius est, nolo audire in conuiuio, vbi conuenit festiua lætáque esse omnia. Non est, inquit, admodum lætum. mox alter, Post conuiuium, inquit, seria. Vbi cœnatum esset hilariter: Nunc, inquit, dicito quicquid voles. Ostendit illi vestem à tergo enormiter adustam. Ibi stomachari cœpit, quòd non admonuisset in tempore: Volebam, inquit, at tu vetabas, μετὰ δεῖπνον σπουδαῖα.

Æstate penulam deteris.

Ἐν θέρει τὴν χλαῖναν κατατρίβεις, id est, Æstate penulam deteris. Refertur à Zenodoto, Diogeniano, Suida. Rectè dicetur in eum qui res necessarias temerè, nec in tempore profundit, aliquando futuras vsui, si seruentur. Id quod vulgò factitant adolescentes, qui facultates patrias stultè prodigunt in iuuenta, quibus sustinēda fuerat imbecillitas senectæ. Neque malè quadrabit in eos, qui corporis vires in voluptatibus frustra cōsumunt, quas in obeūdis negotiis seriis postea sunt desideraturi. Nam χλαῖνα summa vestis est: quæ pro tempore sumitur ad ventos, pluuiā, frigúsve depellēdum, quasi Latinè dicas penulā. Iuuenal.

> — Et multo stillaret penula nimbo.

Quanquam & Latini læne vocabulo vtitur, pro eo quod Græci χλαῖναν appellant. Nonius indicat genus vestis militaris quæ sit omnium extima, veluti chlamys, pallium, & penula. Apud Diogenem Laertium tale quiddam obiicit Philemon comicus in Cratetem, quod æstate gereret pallium crassum, hyeme laceram tunicam: videlicet quo disceret temperantiam ac tolerantiam.

Mense Maio nubunt malæ.

Romanorum adagium extat apud Nasonem: Mensæ Maio nubunt malæ. Dici potest in mulieres intempestiuæ libidinis: aut in eos, qui alieno tempore quicquam faciūt: aut qui parum auspicato quid aggrediuntur. Nam olim inauspicatum existimabatur, mulieres Maio mense nubere: sue quòd eo mense vmbra Remi occisi à fratris Celere, creditur apparuisse nutricio suo Fausticulo, atque Accæ Laurentiæ, mandasséque vt manibus suis iusta persoluerentur. Vnde & Romulo autore, festa Remuria dicta: posteritas mutata litera Lemuria, velut à lemuribus appellare cœpit. Et vmbris maiorum his diebus parentari solitum: atque ob id dies illi inter ferales habiti, ac nuptiis nefasti. Ouidius in fastis:

Nec vi-

Nec viduæ tædis eadem,nec virginis apta
Tempora,quæ nupsit,nec diuturna fuit.
Hac quoq; de causa,si te prouerbia tangunt,
Mense malas Maio nubere vulgus ait.

Plutarchus in Problematis alias quasdam causas refert, quam ob rem hoc mense abstineretur à nuptijs: vel quòd medius intercedat inter Aprilem, Venerj sacrum, & Iunium Iunoni dicatum,quarum vtraque dea nuptijs præsidet.Proinde propter auspicium deæ,aut maturantes paulum, nubebant Aprile,aut pusillum prorogantes,Iunio. vel propter funesta quædam piacula, quibus per id temporis vtebantur Romani, hominum effigies de ponte in Tiberim præcipitantes,cùm antea Græcos consueuissent. Atque ob id Flaminiam Iunonis sacerdotem, quasi luctum illis diebus agere,nec vllo solennj cultu solitam vti. vel quòd Maius à natu maioribus, Iunius à iunioribus denominatus esse videatur. Porrò nuptijs grandior ætas vt intempestiua,ita inauspicata. Quapropter scripsit Euripides:

Ἀλλ' ἡ γῆρας τὴν κύπριν χαίρειν ἐᾷ,
Ἥτ' ἀφροδίτη τοῖς γέρουσιν ἄχθεται.
Id est,
Verùm senecta iubet valere Cypridem,
Et ipsa rursum infensa senibus est Venus.

Mentam belli tempore neque serito, neque edito.

Μίνθην ἐν πολέμῳ μήτ' ἔσθιε μήτε φύτευε.
Id est,
Mentam nec comedas,nec plantes tempore bellj.

Aristoteles problematum sectione vicesima,statim initiò refert hoc adagium,causam vestigans vnde dictum hoc in ora vulgj peruenerit.Arbitratur autem esse causam,quòd menta corporj frigus adducat: eius rej argumentum esse, quòd semẽ genitale minuat, frigus autẽ aduersarj fortitudinj atque audaciæ: sicut ostẽdit sectionis decimæquartæ vltimo problemate,cũ ait eos,quj natura sint frigida,formidolosiores esse:contrà quj calida,audaces. Potest & in eum sensum deflectj parœmia,vt admoneat,ne quid alieno tempore fiat quod officiat, quemadmodum menta bellum inituris est inutilis.

Rosam quæ præterierit, ne quæras iterum.

Ῥόδον παρελθὸν μηκέτι ζήτει πάλιν.
Id est,
Ne quære rursum præteritam semel rosam.

Ne te maceres desiderio rerum, quæ reuocarj restituique non queunt:velut exactæ iuuentæ, formæ,virium,fortunæ.Nam vt nihil est rosa gratius,ita nihil minus diuturnum.In eundem sensum dixit in Odis Horatius:
Mitte sectarj rosa quo locorum
Sera moretur.
Habent enim rosæ suum tempus,sed perbreue. At exquisitius delicatj, etiam alieno tempore rosam quærunt. Vnde quadrabit & in eos, quj iam ἔξωροι voluptates sectantur: velut si nucibus ludat vir, aut amet potitétve senex.

Foras Cares, non amplius anthisteria.

Θύραζε κᾶρες,οὐκ ἔτ' ἀνθεστήρια.
Id est:
Cares foràs,peracta enim anthisteria.

Dicj consueuit,vbi quis semper eadem sibj sperat commoda,aut idem semper licitum fore credit, quod aliquando pro temporis ratione fuerit permissum. Velutj si quis semel expertus cuiuspiam liberalitatem, subinde redeat aliquid muneris petens: aut cùm puerj permissam sibj ad tempus feriandj ludendiq; facultatem vltra tempus prorogant. Originem prouerbij tradunt ad hunc modum. Athenienſibus mensis quidam anthisterion appellabatur, quòd is plurimos flores progigneret. In hoc festa quæpiam agebantur,& conuiuia liberiora: quemadmodum in Saturnalib.fierj consueuit apud Romanos,in quibus & seruis accumbere licebat,feriatis interim ab opere. Exactis autem ferijs, cùm iam ad solitas operas reuocarẽtur, hoc pacto dicebant herj: Foràs Cares,non iã amplius anthisteria. Cares autem seruos appellabãt, quòd ea gens mercenarijs operis quæstum factitaret,velut omnium seruj,quæcunque conduxissent. Sunt quj dicant,Cares olim Atticæ regionis partem obtinuisse: Athenienses autem cum anthisteriorum solennitatem agerent, solere Cares in ciuitatem atque in domos receptos ad festj communionem admittere:deinceps peracto solennitatis tempore,si quos è Carib. offendissent in vrbe cessantes, per iocum dicebant:

Θύραζε κᾶρες,οὐκ ἔτ' ἀνθεστήρια.
Id est,
Exite Cares,acta enim anthisteria.

Sonat autem ea vox Græca perinde, quasi dicas Floralia Latinè: quorum licentia multorum literis notissima est. Non diuersum est quod ait Seneca in ludicro inClaudium scripto:Non semper erunt Saturnalia.Nam Saturnalibus, seruis quoque libertas erat.

Anus hircissans.

Γραῦς καπρῶσα,i.Anus hircissans. De anu adhuc intempestiua libidine pruriente, &(vt ait Plautus) catulliente. Aristophanes in Pluto:
—Ἀλλ' ἐπίσχετο
Γραὸς καπρώσης τ' ἀνόδῳ κατεδήδοεν.
Id est,
—Verùm nouerat
Anus caprissantis vorare viatica.

De iuuene, cuj anus libidinosa omnia suppeditabat, quo vicissim ab illo voluptatem auferret. Nota est hircorum libido,odórq; ,quj & subantes consequitur.

Anus bacchatur.

Γραῦς βακχεύει,id est,Anus bacchatur. In eos dicj solitum,quj præter ætatem indecorè lasciuiunt. Nã Bacchanalium licentia iuuenculis vtcunq; permittitur, aniculis certè fœdissima est. Quandoquidem insaniæ species est, aut vetulam amare,aut choros ducere, aut reliquis puellaribus lusibus indulgere.

Feli crocoton.

Γαλῇ κροκωτόν,id est, Felj crocoton:subaudiendum,das, aut addis.Dicj solitum quoties honos additur indignis,& quos haudquaquã decet. Aut quum datur quippiam ijs, quj munere non norũt vtj: velutj siquis à Musis alienissimo,bellissimum donaret librum. Crocoton vestis genus est rotundæ ac fimbriatæ,qua diuites vtebantur matronę. Apud Nonium in dictione Richa, refertur inter vestes delicatas & crocoton. Sic enim arbitror legendum,mollissimam crocotam,chirodatem richam. Ac,teste Plutarcho,quidam Herculem pingebãt κροκωτοφόρον, Omphalæ seruientem. Sumptum adagium ab apologo Stratidis, quem alio loco narrauimus.Porrò vox hæc γαλῆ,Felémne significet an mustelam, an quem vulgò catum appellãt, quoniam inter eruditos controuersum esse video, relinquo alijs indicandum.

Quid de pusillis magna prooemia?

Τί μικρῶν πέρι μεγάλα φροιμιάζῃ; i.Quid de minutis rebus magna texis procemia?Vbj quis in re nõ magnj momẽtj, verbosa vtitur prælocutione. Nam Athenis interdicebat præco dicturis in concione,ne vel præfatione, vel affectibus vterentur,rem modò exponerent, ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν.i. Absque prooemijs & affectibus: vt aliquot locis indicat Lucianus.Ad quod etiam Terentius: Etiã procemium inceptat.Et Horatius:
–Quorsum hæc tam putida tendunt?
Leuiter huc alludens Ælius Spartianus in Ælio Vero: Et quoniã,inquit,nimis pauca dicenda sunt, nec debet prologus enormior esse quàm fabula, de ipso iã loquar. Plutarchus in apophthegmatis Laconicis ad Cleomenem Cleombrotj filium refert. quj quum alter quispiam vteretur oratione plus satis prolixa: ὦ,inquit, καὶ μικρῶν πέρι μεγάλα φροιμιάζῃ; ὅτι γὰρ ἂν πρᾶγμα,τοσοῦτος καὶ ὁ λόγος,ὦ χρῆσθαι.i. Quid mihj de paruis magna facis procemia? Nam

quanta res fuerit, tanta sit & oratio qua vteris.

Ab vnguibus incipere.

Ἐκ τῶν ὀνύχων ἀρχόμενοι, dicuntur, quj à leuissimis, minimeque ad rem pertinentibus ordiuntur. Ita Basilius in epist. quadā: καταγέλαστοι ἂν, ὅτι ... ἐκ τῶν ὀνύχων ... id est, Ridiculum est, ex vnguibus initium sumere, ac non potius cum ipsis illorum capitib. colloqui. Caput rej dicitur, quod est illius præcipuum. Vsus erit, quoties admonebimus, vt omissis parergis ac friuolis, agatur de causa. Aut siquis velit emendare reipublicæ statum, ordiatur à principib potius quam ab humilibus quj non multum adferunt momenti, vel ad perniciem ciuitatis, vel ad salutem.

Tragœdias in nugis agere.

Tragœdias in nugis agit, quj in re leuicula tumultum mouet, & (vt ait Terentius) magno conatu magnas nugas dicit. M. Tullius De oratore lib... Ne aut irrisione, aut odio dignj putemur, si tragœdias agamus in nugis. Vsurpat idem Fabius libro sexto, cap. De peroratione: Nam in paruis, inquit, litibus has tragœdias mouere, tale est, quasi si personam Herculis & cothurnos aptare infantibus velis. Quin hoc ipsum, Excitare tragœdiam, si alio quopiam deflectatur, prouerbium resipit. Vnde & Græcis ἐκτραγῳδίζειν, & τραγικῶς λέγειν, pro grauiter siue acerbè loqui.

Annosam arborem transplantare.

Γεράνδρυον μεταφυτεύειν, id est, Vetulam arborem transplantare. In eos dicitur, quj serò, atq; exacta iam ætate conantur dediscere, quibus diu iuuenes assueuerint. Aut simpliciter de ijs, quæ frustra molimur. Neque enim loco mouenda arbor, vbi jam altè fixerit radices, sed cum plātula adhuc est. Nam veteres negabāt arborem trāsferrj oportere, vel minorem bima, vel maiorem trima: teste Plinio. Videtur autem adagium ad quercum peculiarius pertinere, quæ omnium altissimè radices agit, vt & ἀπὸ τῆς δρυὸς ... Siue quòd hác arborem omnium primam arbitrātur fuisse. Quapropter & Ioui sacra arbor, & sylua Dodonæa querna fuit: vnde prima omnium oracula reddita creduntur. Elegāter vsus est hoc adagio Seneca lib. Epistolarum ... epistola prima: Hæc, inquit, si nimium tristia videbuntur, villæ imputabis, in qua didici ab Ægialo diligentissimo patrefamilias (is enim nunc huius agri possessor est) quàmuis vetus arbustum posse transferri. Hæc nobis senib. dicere necessarium est, quorum nemo non oliuetum alteri ponit.

Ne vnquam viri senis.

Ἀνδρὸς γέροντος μήποτ' εἰς πυγὴν ὁρᾶν.

Id est,

Tu ne viri vnquam inspicito podicem senis.

Id est, Ne requiras illud à quoquā, quod ab eo præstari nō possit. Veluti si quis à philosopho requirat eloquentiam, ab oratore exactā colligendi rationem à sene facilitatem & festiuitatem iuuenilem. Metaphora fœdior est, quàm vt libeat interpretari: simul autem apertior, quàm vt opus sit. Refertur à Zenodoto.

In senem libidinosum.

In eos qui ad rem gerendam iam inutiles sunt ob ætatem, verùm oratione valent: veluti si quis taxare velit verrecem, vt ait Plautus verbum, turpiloquum quidem, cæterùm ad Veneris vsum languidum: appositè dixerit illud ex eodem libro:

Γῆρας ... ἀγορηταί
ἐσθλοί.

Id est.

Iam ob senium bello emeriti, sed dicere tantùm
Egregij.

Qualem in quarto facit Tydei filium:

— Χείρονα μὲν μάχῃ, ἀγορῇ δέ τ' ἀμείνω.

Id est,

Inferiorem pugna, sed dicendo priorem.

Molestum, sapientem apud stultos loqui.

Ἄρρητα λέγειν φρονοῦντα παρ' ἄφροσι ... ἀγορεύειν.

Id est,

Dicere multa graue est sapientem apud insipientes.

Nihil intractabilius homine stulto, qui quicquid rectè dicitur, in diuersam partem rapit. Proinde apud huiusmodi aut silendum est viro cordato, aut oratio morib. illorum accommodanda. Recensetur à Diogeniano. Sed extat idem inter sententias Theognidis.

Malum est bonum.

Κακὸν τὸ καλὸν, ὅταν μὴ καιροῦ τύχῃ.

Id est,

Bonum malum fit, tempore haud datum suo.

Nihil gratum quod intempestiuum. Pharmacum in tempore datum, saluti est: secus datum, mortem adfert. Citatur apud Athenæum lib... hic versiculus ex Timone:

Ὥρη ἐρᾶν, ὥρη δὲ γαμεῖν, ὥρη δὲ πεπαῦσθαι.

Id est,

Tempus amandi, tempus habende coniugis, est quod
Rebus ab his tandem moneat desistere tempus.

In pace leones.

Aristophanes in Pluto:

Οἴκοι λέοντες, ἐν μάχῃ δ' ἀλώπεκες.

Id est,

Quum leones sint domi, ijdem in Marte sunt vulpeculæ.

Aristophanis interpres ostendit prouerbium iactatum in Lacones, qui in Asia infeliciter rem gesserant:

Οἴκοι λέοντες, ἐν Ἐφέσῳ δ' ἀλώπεκες.

Id est,

Domi leones, in Ephesô vulpeculæ.

Ad hoc nimirum allusit Comicus. Plutarchus in comparatione Syllæ & Lysandri refert hanc sententiā, tanquam vulgò iactatam in principes. Sic enim de Lysandri frugalitate prædicat:

Ἀλλ' εἴ γε τις ἄλλος ἐκπεφεύγει τοῦτο τὸ θρυλούμενον,
Οἴκοι λέοντες, ἐν ὑπαίθρῳ δ' ἀλώπεκες.

Id est,

Imò si quis alius effugerat illud quod vulgò circumfertur,
Domi leones, sed foris vulpeculæ.

Olim fortasse sic emergebant potentes: pôst & domi & foris leones esse cœperunt, aut si quod animal leone violentius. Conueniet in eos, qui præposterè se gerunt: ibi feroces, vbi nihil erat opus: ibi fugaces, vbi res poscebat virum: aut qui in suos sæui, non itidem audent aduersus inimicos. quod Ciceroni obijcit Salustius, videlicet quòd contumeliosus in amicos, supplex inimicis. Aut in illos, qui simulata mansuetudine perueniunt ad tyrannidem.

Mira de lente.

Rodolphus Agricola, vir immortalitate dignus, libro Dialectices ... testatur apud Græcos prouerbio dici solere, Egregia de lente, quoties res humilis & pusilla magnificis laudib. attolleretur: perinde quasi lentem, minutum ac vile legumen, splēdidis encomijs efferas. Opinor Græcis efferri hunc in modum: ὁ ἐπὶ τῆς φακῆς.

IOANNIS VLPII.

Volsellis pugnare cum gladio.

Qui fragilia argumenta ad rem quempiam probandam adferunt, dicuntur volsellis cum gladio pugnare. Idem vide in Iunij prouerbio. Centur. tertia. Volsellis pugnant, non gladijs.

Tanquam super spinas incedere.

Ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀκανθῶν ἐπιβαίνοντες. id est, Tanquam super spinas incedētes, dicuntur à Luciano equites, qui obtortis cruribus & contractis equitant.

Orestis somnium narrare.

Is dicitur, qui absurda loquitur. Sic Galenus Thessalo insultat: Quiesce dum misertimè in stratis tuis. namque haud vides quæ tu putas nosse probè. Orestis mihi somnium narras Thessale.

Panis

COGNATI. Panis sine sale.

Cùm vita verborum veritati non respondet, dicunt theologi ex propheta Iob: Panis est sine sale, Ezech.xiij. Panis est sine sale. Palladius in Lausiaca historia, in vita Phanutij. Cephala hoc adagio vsus est vbi addit, vitam non respondentem orationi, esse spicam quæ à vento interit, quæ habet quidem figuram, sed ab ea ereptum est alimentum. Et hoc quoq; theologicum est adagium.

Nihil hoc ad ius.

Cicero in Topicis: Admonet autem hic locus, vt quæratur quid ante rem, quid cum re, quid post rem euenerit. Nihil hoc ad ius, ad Ciceronem inquibat C. Aquilius Gallus noster, si quis ad eum quid tale retulerat, vt de facto quæreretur. Refert quoque Aquilij dictum in vita eius Rutilius. Sensit autem Aquilius, inquit Eras. noster, aliud esse officium Iurisconsulti, aliud Oratoris. Iureconsultus propriè de iure disputat & respondet, cásque quæstiones quę sunt iuris, inquirit: Orator verò factum & coniecturam.

Ὀψιμαθής, Serus studiorum.

Notantur hoc verbo à Græcis, qui iam prouectj ætate serius ad literas adhibentur, & ob id rarò ad verum iudicium sensúmq; disciplinarum perueniunt, de quib. Aulus Gellius lib.xv. cap. xxx. qui ab alio vitæ genere detriti iam & retorridi, ad literarum disciplinas serius adeūt, si fortè ijdem garruli natura, & subargutuli sunt, oppidò quàm fiunt in literarum ostētatione inepti & friuoli. Eos Horatius deridet Sermonum Satyra x. quod miscellā linguæ Latinæ & Græcæ in satyris confusæ pro magno habent, cùm ait ironicôs de duritie Lucillianj carminis:

> Ad magnum fecit, quòd verbis Græca Latinis
> Miscuit: ó seri studiorum, &c.—

Laborasse autē Lucillium ac cacozelia Græcolatinitatis, paucis versiculis planum facit Gellius libr. xviij. cap. viij. Vide Nann. Miscellan. extremum. Hanc Græci sermonis affectationem reprehendit Iuuenalis vj. satyr. & Persius sat. j.

> Nugari solitos Græcè.

Sic Cic. in j. Tuscul. Sero studiorum opponitur παιδομαθής. Quintilianus: Quare qui in sua quidque arte optimè facit, παιδομαθὴς dicitur.

Claudicat.

Sicut claudicare dicuntur, qui pedum vitio laborant, ita & scripta claudicant, quæ suis pedib. non constant. Quo vsus Quintilia. lib. x. In comœdia maximè claudicamus. Sumpsit autem hoc verbum, sicut cætera, à Marco Tullio, qui in tertio de Oratore libro, sic ait: Verùm vt in versu vulgus, si est peccatum, videt: sic si quid in nostra oratione claudicat, sentit. Et in Oratore, de numeris qui in oratione requiruntur agens, claudicantem dicit orationem, quæ debitos pedes non habet; Sed omnis, inquit, nec quasi fluctuans, æqualiter constantérque ingrediens, numerosa habetur oratio. Ex quibus præclarè videmus, eam orationem claudicantem dici, quæ pedum obseruatione soluta, dissipatā & abrupta fluat. Idem Cicero actionem claudicare, quæ non rectè obseruatur, in Bruto de P. Antistio loquens, ait: Actio, inquit, paulum tum vitio vocis, tum etiam ineptijs claudicabat. Et oratio in parte dicitur claudicare, quæ non omnes partes habet, vt eodem libro ostendit Cicero: idq; ait, cùm constaret ex quinque notissimis partibus, nemo in aliqua parte earum omnino nil poterat. In quacunque enim vna planè claudicaret, orator esse non posset. Dicuntur etiam claudicare vtroque, homines lubricæ fidej, & incertarum partium. Hinc illud 3. Reg. 18. Vsquequò vos claudicatis in duas cogitationes? id est, vacillatis. Græcj dicunt, ἐγκαλῶ ... id est, id est, Claudico in desiderio tuj: Non amplius tantopere te desidero. Heliodorus li. j. ... Satis enim & ex his (quàm ita mihj timuisti) patet, quàm per tot calamitates tuus erga me amor non claudicauerit. Gregorius episcopus Nissæ in oratione de S. Stephano, primo martyre, quum de claudo à Petro sanato agit: ... id est, Claudicantes animo, ad fidē veluti manu deduxerat. Arator historiæ Apostolicæ lib. j. de eodem claudo;

> —Tulit ipse figuram
> Corporis antè grauem: quam post in vulnere mentis
> Israel claudus habet, qui per sua crimina labens
> Corde magis quàm carne fluit, spatiisq; sub ipsis
> Quadraginta annos Ægypti fine remotus.
> Claudicat, Ægyptum cupiens, atque idola quærens.

Lucretius lib. 3.

> Claudicat ingenium delirat linguáq; mensq;
> Et libella aliqua si ex parte claudicat hilum.

Dignus qui ranis ministres.

Nos vulgò verbum hoc sæpe vsurpamus, atq; quoties vini ministratores reprehendimus, quòd nimium aquæ ingerunt, ac vini ipsius vim penitus perdunt Pherecrates apud Athenæum libr. x. ... ἐφ᾽ ἧς βατράχοις οἰνοχοεῖν.

Figulinam de dolio discere.

Theon Sophista in procemio ... i. Quódque est maximè inciuile, imperati etiam à necessarijs exercitationibus causas in foro agere, & sententias dicere gestiant, scilicet figulinam, vt prouerbio dicitur, de dolio ordientes ducere.

Ἐφόλκιον.

Ἐφόλκιον, siue fœminino genere ἐφολκίς, per translationem pro conuiua vsurpatur non vocato, sed ab alio adducto, qui Latinis vmbra dicitur. Est autem ἐφόλκιον propriè genus nauigij quod maiorem nauem subsequi solet. Suidas & Moscopulus sic dictum aiunt, παρὰ τὸ ἐφέλκεσθαι. Τῶν ἐφολκίων mentio fit in legibus naualibus, ll. 43. 44. & 46.

Mapalia mera.

Promiscuè sententiam ferentes, & non seruato ordine, alius alium turbantes. Punico vocabulo, Mapalia mera dicuntur. Idem Seneca in eodem Ludo de morte Cl. Cæs. Ego, inquit, P. C. interrogare vos permiseram, vos mera Mapalia fecistis. quasi diceret: In dicendis sententijs non seruatis ciuilem consuetudinem, sed rusticano more, dissoluti fuistis, & à disciplina recessistis, incondítéque & perturbatè omnia egistis: tum quicquid in buccam venit, promiscuè blaterastis. Nam hoc animaduertere debet lector apud Senecam, semideos illos nunc nullo ordine obseruato loquj. vnde postea Iupiter illos obiurgat. Allusit ad aliud prouerbium, Rus ciuitas. Confine est Epicharmium illud: ἀγρὸς τὰν πόλιν, &c. i. E ciuitate rus facis. Mapalia, inquit Seruius, idem significat quòd magalia: hoc est, Afrorum casas humiles. His vtitur Virgilius, cum de Libyæ pastoribus & pascuis loquitur. In mapalijs autem & agrestib. casis quia nihil est secreti, solet id vocabulum solutè viuentib. objici, authore Festo. Mapalia Græcj καλύβας dicunt.

Capitis cautio stultorum est.

Capite cauere, est in sese recipere cum obstrictione capitis. Plin. lib. 34. Vidimus in cella Iouis canem ex ære vulnus suum lambentem: cuius eximium miraculum & indiscreta verj similitudo, etiam ex noua satisdatione intelligitur. Nam summa nulla videbatur, capite tutelarios cauere pro eo, institutj publicj fuit. Hinc apud Gallos triuiale: Capitis cautio stultorum est. Adrianus Turnebus aduersariorum lib. xxij. c. xxx. Ausim, inquit, omnj sponsione contendere, & (quod stultissimum sacramentum nostrj dicunt) in capitis periculum iusiurandum dare, hanc veram esse scripturam.

Puerile est.

Prouerbialiter dicimus, Puerile est, quod est inconsultum, ineptum, & inconsideratum. Cic. lib. 3. De finib. Istius modi autẽ & res dicere ornatè velle, puerile est: planè autem perspicuè expedire posse, docti & intelligentis viri. Terent. in Phormione:

Quid vos (malum) ergo me sic ludificamini,
Ineptè vestra puerili sententia?

Cic. ad Attic. lib. 14. Acta enim illa res est consilio puerili. Stat. v. Thebaid. Acta puerilia. Sen. epist. 4. Adhuc non pueritia in nobis, sed quod grauius est, puerilitas remanet: & hoc quidem peius est, quòd authoritatem habemus senũ, vitia puerorũ: nec puerorũ tantum, sed infantiũ. Esse autẽ puerorum leuitatem, imperitiam, stultitiam ostẽdit. Idem: Pueritiam eius, sue potius puerilitatem, ludibrio habuit. Hinc pueriliter, id est, more puerorum. Cic. j. De finib. Quæ quum res tota ficta sit pueriliter, túmne efficit, quod vult? Paulus j. Cor. 14. Pueri sensibus ne sitis. id est, ne careatis spirituali delectu rerum, & ne hæreatis in his quę ipsi sentitis. Salomon: Puer, inquit, centum annorum. id est, stultus. Vide infrà, Nuces relinquere. Columna apud Marantam lib. v. Lucul. quæstionum: Nam si nullum extaret condimentum, fieret sermo qui frigidus appellarj solet, vel (vt rectius dixerim) exanguis & aridus, & friuolus, puerilisque, &c. Vide antè, Frigus inducit. Carolus Mag. li. . c. 6. de imaginib. Theodorus, inquit, Mirensis episcopus interfuit synodo Nicenæ 11. ac pueriliter & ridiculosè egit, quòd, vt imaginum adorationem astrueret, somnia archidiaconi sui retulit.

Importuna beneuolentia nullo differt ab odio.

Apud Græcos est prouerbium: ἄκαιρος εὔνοια οὐδὲν ἔχθρας διαφέρει. Importuna atque intempestiua beneuolẽtia nullo differt ab odio. In re autẽ incommoda & mala homini obsecundare, perinde ferè est, ac si molestia negociúmque exhiberetur.

Exotica.

In communibus Græcorum & Latinorum prouerbijs, exotica habentur pro peregrinis, longè petitis, & (vt Cicero De oratore vocat) aduenticijs, vt exotica vnguenta Plauto in Mostell. Non omnes possumus olere vnguenta exotica. i. aliunde apportata. Idem Menech. Istros, Hispanos, Massilienses, Illyricos, mare superum omne, Græciamque exoticam, orasq; Italicas omnes sumus circumuecti. Budæus Paceo. Quo fit, vt externorum epistolas velut exoticas merces ac vendibiliores elatiùs inter nostros proferam ac venditem.

Clodius accuset mœchos?

Iuuenal. carmen istud è satyr. 2.

Clodius accuset mœchos? Catilina Cethegum?

hodie vsurpatur, cum idcirco alteri quis obijcere aliquid criminis nequit, quòd & ipse eodem sit infectus vitio. Ait ergo poeta, intolerandum esse, si Clodius, qui sororem suam constuprauit, accuset mœchos: si Catilina, coniurator ipse & coniurationis princeps, accuset Cethegum, sceleris eiusdem conscium. Bonus, inquit, malum notet: sed non malus malum, non Gracchus seditiosum, non fur Verrem, aduersum quem Verrinæ actiones Ciceronis extant.

Vnguenta vasi sordido quis credidit?

Christi pariter tria sunt in hanc sententiam oracula, ne dicam dogmata, Matth. 7. & 9. Marc 2. & Luc. v. Nam vnguenta sordido vasi credere, idem est, quod sanctum dare canibus, aut margaritas porcis, aut vinum nouum in veteres vtres mittere. Quæ omnia in publico versantur, cum Theologiæ mysteria impijs non prodenda, significatur. Antiquitas enim res sacras paradigmatis, & ænigmatis, & parabolis pandit. Cæterùm Iudæi sanctum appellabant, quod esset semotum ab vsu prophani vulgi, & à consecratis cum reuerentia tractandum. Greg. Theolog. lib. j. Sentent.

Μύρον δ' ἐχέευ σαπρῷ ἐν τεθείκεν.

Id est,

Vnguenta quasi sordido quis credidit?

Horat. lib. j. Epist. ad Lollium:

Sincerum est nisi vas, quodcunque infundis, acescit.

Sic Lucret. li. 6. in princip. de Epicuro:

Intellexit ibj vitium vas efficere ipsum,
Omniaq; illius vitio corrumpier intus,
Quæ collata foris, & commoda cúmq; venirent
Partim quòd fluxum, pertusúmq; esse videbat,
Vt nulla posset ratione explerier vnquam:
Partim, quòd tetro quasi conspurcare sapore
Omnia cernebat, quæcunque receperat, intus, &c.

Sit risus extra cachinnum.

Vituperatur cachinnatio, quamuis ridere concessum sit, authore Cicerone. Vnde ait Seneca: Sit risus extra cachinnum. id est, immoderatum risum. Nam cachinnari, est solutè atq; immodicè ridere. vnde cachinnones dictj ridibundj. Epictetus philosophus: Risus neq; multus sit, neque ob multa, neque solutus. Sunt qui putet intemperantiæ risus constare lienis magnitudine: quod Quint. Serenus attestatur. Qui autem rarenter rident, alio prouerbio dicuntur Sine splene, vel liene: item, Agelasti. quo nomine dictus est Crassus: quem risisse semel in vita ait Lucilius, cum asinum vidisset carduos comedentem: de quo dictum est festiuiter, Similem habent labra lactucam. Illud icitu dignum, quod memorat Apollonius, se nunquam Galbam ridentem vidisse. Xenocratj autem Plato præcepit, Gratijs sacrificaret, vt foret hilarior. Quibus verò magnus est [illegible], propensiores sunt in risum. Splene enim ridemus, felle irascimur, corde sapimus, iecore amamus. Hinc illud Physicorum peruulgatum:

Splen ridere facit, cogit amare iecur.

& Persij:

- Sed sum petulanti splene cachinno. Id est, Profusus in risum.

Fungus vna nocte nascitur.

Prouerbium est, quod de re subitaria & insperata fertur in primis. Fungum quoq; dicimus, quicquid nouj præter expectationem repentè factum apparuerit: nępe Poetas, Oratores, Historicos, Philosophos, Theologos, Iurisconsultos, vnius triduj studio authoritatem adeptos, & præstantes haberj cœptos. Apud Plautum in Bacchidib. fungus pro re nihilj accipitur à Chrysalo: Tantj est, quanti est fungus putidus. In eadem fabula fungus legitur, pro fatuo & stupido.

Repentè oritur non expectatum.

Superiori simile est hoc in Gallijs tritum admodum: Repentè oriri solere, quod nemo vnus vnquam expectasset. Ocypus Luciani: Vnde autem acerbus iste per pedes mihi sine vulnere improuisus accidit dolor? M. Varro in Eudæmonibus apud Nonium, de improuiso, dixit. Cicer. Tuscul. quæstionum lib. . O poetam, inquit, egregium (antiquum.) Sentit omnia repentina & inopinata esse grauiora.

Accepto damno ianuam claudere.

Vulgatum est prouerbium quod dici solet in eos, qui pecoris sui diligentes non fuêre custodes: quibus per derisum imperatur, vt accepto damno stabulum claudant, ac per sciant sibi ereptam esse spem recuperandi quod amiserunt. Iuuenalis satyr. 13.

Quãdoquidem accepto claudenda est ianua damno.

Cupressum simulare.

In aliam sententiam ab Horatio in arte poetica dictum,

—Fortasse cupressum
Scis simulare: —

interpretatur Adrian. Turnebus, eruditissimus vir, Aduersariorum libro 9. cap. 31. quàm interpretes, & noster Erasmus: cum putat ab eo significari malum & rudem pictorem, qui tabulam depingere non possit, sed tantùm parerga, quæ rudimenta erant artem pingendi discentibus, & ornamenta tabularum, delineare. Eis persimiles sunt, qui magnum carmen condere instituunt: cum tamen descriptiones tantùm amœnas fluuiorum & nemorum, poetices initia & progymnasmata explicare possint, quas idcirco non suo loco adhibent, & poema fucant & adulterãt intempestiuis ornamentis. Tale est illud Persianũ satyr. j.

Ecce modò heroas sensus afferre videmus,
Nugari solitos Græcè, nec ponere lucum
Artifex, nec rus saturum laudare.—

More maiorum.

Et hoc in Ciceronis numeratur prouerbijs. Dixit enim, maiorum more petere: quod est tanquā petere ἀρχαϊκῶς, sine artificio & dolo. Ludit autem Galbam: ac eum significat prensatorem optimum non esse, sed petitorem ineptum, qui fucos & fallacias non adhibeat, sed simplex & rudis sit, vt veteres.

Quid mihi cum longis tibiis?

Τί μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς, prouerbium esse dicit Dio, libr. j. de ijs qui quid sibi non vtile faciunt. Quod & paulo aliter effert: τί γὰρ μοι δὲ καὶ μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν; Puto hoc dictum, vel ex eo, quòd ad rem diuinam & puluinaria adhiberent tibicines, qui tibijs canebant longis, vt præcentorijs & thurarijs: cum tamen interdum sacrificium sibi non profuisse censerent: vel ex eo, quòd quis tibias tractare commodè paruas cum posset, vel puellatorias, quas Græci παρθενίους vocant, aut gingrinas, quæ breues erant, magnas longásque sumeret, quas commodè non posset inflare. Meminit huius & Suetonius in vita Othonis.

Laudare nimis manè.

Variè exponitur hoc Solomonis prouerbium, cap. 17. Quidam sic: Qui nimis accuratè & magnificè laudat aliquem, videbitur execrare. Alij sic: Laudare aliquē nimis manè, hoc est, ante quàm tibi perspectus sit, vitio vertitur, & cæt. nimis præproperè.

Alienis malis ridere.

Malis alienis ridere, vt Eustath. docet ad versum illum ὀδυσσ. υ.

Οἱ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελώων ἀλλοτρίοισιν.

Id est,

Illi autem malis iam ridebant alienis.

est, non libenter, neq; ex animo ridere: & ita ridere, quasi non tuis, sed alienis maxillis rideas. Ex hoc Homeri versu sumptum est adagium. Sic & Horatius Sermonum libr. ij. satyra:

Cum rapies in ius malis ridentem alienis.

Non enim suis ridere malis videtur, qui inuitus lætitiam simulat, cum eius pristinus non agnoscatur vultus, nec pristinus ridentis habitus. Qui non ex animo ridet, neque exhilaratur, sed coacto tanquam & inuito vultu renidet: non suo, sed alieno vultu gaudere etiam dicitur: vt apud Valerium.

Errantésq; genæ, atque alieno gaudia vultu.

In lenticula vnguentum.

Prouerbium est notissimum, & hominum sermone frequens, atque ab Erasmo collectum, verùm eo nihil aliud Turnebo significari videtur, quàm, in tenuiculo apparatu & victu, vt in lenticulæ pulmento, non esse locum vnguentis, quibus in lautis opiparisque conuiuijs vti solebant. Quin & cibis vnguenta solebant admiscere nonnunquam: quod in lentis pulmento faciendum non est, ob edulij vilitatem, tam preciosa condimenta non desiderantis. Aristoteles de sensu & sensilibus: ἀληθὲς γὰρ ὅπερ λέγουσιν οἱ κωμῳδοῦντες τὰς ἐγχέουσι φακῇ μύρον, μὴ ὅτι χεῖν μύρον.

Frustra chordarum ciebis strepitum.

Prouerbium à citharœdis ductum, qui ingrati sunt auditoribus, nec mercedem speratam accipiunt. Lycophron in Cassandra: μάταια ψαλάξεις εἰς τινα τὰ κρούματα. id est, Frustra igitur chordarum ciebis strepitum. Frustra, inquit, orabis Proteum, vt Helenam tibi reddat: nihil enim proficies. Nisi qui malit hæc, vt sonant accipi, quòd Paris verè citharœdus fuerit. quo faciunt etiam illa Horatij:

Nequicquam veneris præsidio ferox
Pectes cæsariem, grataq; fœminis
Imbelli cithara carmina diuides.

Quinetiam Paridis lyram ad Alexandri Magni vsque ætatem extitisse tradit Plutarch. in Alexandro. Hæc Canterus.

Deploratis vulneribus manus admouere.

Iosephus Scaliger in coniectaneis suis in lib. 6. Varronis De lingua Latina: Extabunt quidam quid quòd tàm deploratis vulneribus manus admoueant, mirabuntur. Morbus enim deploratus, & ægroti deplorati dicuntur, quibus nullo remedio potest succurri. Sic Rempub. dicimus deploratam, iam euersam, vel de qua nihil melioris spei super est.

Nondum capillos animo præ imperitia abraserunt.

Plato in Alcibiad. j. Qui cum nondum capillos quos serui alebant, animo (quemadmodum mulierculæ vulgò dicunt) præ imperitia abraseriot, rempub. tamen tractare aggrediuntur, adhuc barbariem redolentes.

Absque ordine sparsim ferri.

Plato in Ciuili: Magnitudine temporis partim defierunt, partim absq; ordine sparsim feruntur. Idem in Protagora: Sed passim quasi pascentes sine custode pererrant, &c. sparsim vagantur. Addenda ad Syllogen, Sed quis custodiet custodes?

Grande seni onus imponere.

Plautus Grande, ô Socrates, onus seni imponis. Indecorum namque, huiusmodi quædam in conspectu multorum tractare, atq; id seni præcipuè. Ignorant enim multi, quòd absq; hoc per omnia velut discursu & errore impossibile sit mentis veritati coniunctæ compotem fieri. Tunc demum Parmenides: Necesse est, inquit, obtemperare, & si mihi videor in id quod passus est Ibycius equus, incidere. Cui & athletę & seniori, curruū subituro certamen, & propter experientiā euentū extimescēti, Ibycus ipse se conferens: Inuitus, inquit, & ipse iam senex ad amores regredi cogor. Eadem ratione ego mihi admodum trepidare videor, cum cogito quo pacto iam grandis natu tam profundum disserendi pelagus transnatare queam. An vultis, postquam negociosum ludum ingressi sumus, à me ipso, meaq; positione in primis exordiar? Apud Erasmum nostrum, Ibyci equus.

Nihil ad rem, ad propositum.

Ibidem: Nihil ad rem ista tua quæstio. In Theæteto: In præsentiarum transeo, cum nihil ad propositum nobis conferant. In Ciuili: Quàm breuissimè quod ad propositum conducit, elegimus.

Quum nullus sit morbus, nulla medela opus.

Ibidem: Et quum nullus sit morbus, nulla medela indigeamus. Sanus non eget medico, sed malè se habens. c. Ecclesia Christi. de pœnitent. distinct. j.

Non iam illud quæro.

Catullus:

Non iam illud quæro.

Sic Cicero: Neque verò iam illud quæro. Et Virg. in iiij. Æneid.

Non iam coniugium antiquum, quod prodidit, oro.

Aliud agendo malè interdum agitur.

Ioan. Baptista Egnatius de commentatoribus in Tranquillum: Alter adeò redundans, vt fabularj sæpe videri possit: ita fit, vt aliud agendo malè interdum agat. Antea:

Nos aliò mentes, aliò diuisimus aures:

&, Nimium properans, serius absoluit.

Arare boue & asino.

Pro, officia malè distribuere, si quis consultet in re graui leuiculū citharœdum, aut mulierem: aut ad dicendum ius Theologum Iureconsulto, aut ad finienda sacra Iurisperitum Theologo copulet. Asinus ferendis sarcinis valet, bos trahendo aratro. Deuter. xxij.

BOVILLI. Extra circinum & regulam nescio quidquam.

Mathematicorum est, qui circino ad lineas circunducendas, regula ad producendas vtuntur. Quadrabit, vbi quis se profitebitur nolle aliena à sua arte aut instituto tractare.

Saturninus.

De eo dictum, qui phantasticas absurdásque opiniones sectatur in iure ciuili: ab huius nominis Saturnino, quem notat Vlpia. in c. j. de Senat.

GENTII. Rem non nouam aggredi.

De iis qui vxores vetulas accipiunt. Refertur prouerbialiter ab Alciat. vt pleraque suprà recensita. Obiectum nimirum ab auditoribus Bulgaro doctorj, risus caussa, cum huiusmodj vxorem duxisset, & postridie manè constitutionem, cuius initium illis verbis in C. de Iud. conceptum erat, auspicaretur. Glossarius in c. rem non nouam. C. de Iud.

EX APPEND. IVNII Canteri.

Post caussam vulneratam remedium quærere.

De eo qui serò & post festum venit, amissa bene rei gerendæ occasione. Vtitur Iustinia. in c. vlt. C. in quibus cau. rest. in inte. postul. Initijs, inquit Suidas, mederi satius est est quàm fini.

Coryphæus chorum sequens.

Ὁ κορυφαῖος τὸν ... τοῦ χοροῦ. De ijs qui se inferiorib. subijcientes, dignitatem suam perdunt. Aristides contra proditores.

Intempestiua Minerua.

Ouidius Metamorph. 4.

—Solæ Mineides intus

Intempestiua turbantes festa Minerua.

Intempestiuam Mineruam dixit operam & opus parum opportunè exactum. Etsi de lanicij opere loquatur poeta, nihil vetat tamen generaliter accipere pro omni studio & opere: quandoquidem omnib. præesse artib. Minerua fingatur, quarum pleræq; absque labore non fiunt: quo in genere est lanicij & textrinæ studium.

INTERNECIO.

ERASMI. Funditùs, radicitùs, &c.

Quod prorsus ac citra spem instaurationis perditur, funditùs ac radicitùs tolli dicitur: quorum alterum sumptum est ab ædificio, quum æquatur solo: alterum ab arboribus, quum non solùm amputantur ramj, verumetiam ipsa stirps inciditur, aut vnà cum radicibus tollitur. Acinetus Phœbianæ exprobrans amicæ, quòd ab ea rebus omnibus exutus iam fastidiretur: ὅπως, inquit, ... κατὰ τὴν παροιμίαν ... id est, Sic vbi me iuxta prouerbium totum subuertistj, insuper & in seruitutem redegistj. Plautus in Trinummo: Qui illius sapientiam & meam fidelitatem, & celata omnia penè ille ignauus funditùs pessundedit. Idem in Mustellaria pro eodem dixit, Cum fundamento: Non videor mihi sarcire posse ædes meas, quin totę perpetuò ruant, quin cum fundamento perierint, nec quisquam esse auxilio queat. Quod nos dicimus Radicitùs siue à stirpe, Græci dicunt ἐκ ..., quasi dicas Extirpare. Quo verbo vsus est Cic. libello De fato: Extirpari autem, & funditùs tolli, vt is ipse, &c. Idem pro Sexto Roscio Amerino: Et ex eo Titus Roscius, non paululum nescio quid in rem suam conuertit, sed hunc funditus euertit. Idem in Verrem libro quarto. Nam me dies, vox, latera deficient, si hoc nunc vociferarj velim, quàm miserum indignumque sit istius nomine apud eos diem festum esse, qui sese istius opera funditùs extinctos esse arbitrantur. Rursus in eundem lib. v. Labefactârat enim vehementer aratores iam superior annus: proximus verò funditùs euerterat. Idem Pro domo sua ad pontifices: Et funditùs euerteres ciuitatem. In eadem: Vt eius qui perniciosa Reip. consilia cœpisset, omnis memoria funditùs ex oculis hominum ac mentibus tolleretur. Item in epist. ad Q. fratrē prima: Sin autem omnib. in reb. obsequemur, funditùs eos perire patiemur. Rursus ad eundem: Remp. funditùs amisimus. Item in eadem: Vidésne me non radicitùs euellere omnes actiones tuas? Multum accedet gratiæ, si ad animum deflectatur: veluti si quis dicat ambitionem, auáritiam, ac libidinem funditùs ex animo reuellendam.

Ne bolus quidem relictus.

Οὐδ' ἔγκαφος λέλειπται, id est, Ne bolus quidem relictus est. hoc est nec vel pauxillū. Eusthathius enarrans tertiū Odysseæ librum, citat hunc Eupolidis versum:

Οὐχὶ λέλειπται τῶν ἐμῶν οὐδ' ἔγκαφος.

Id est,

Nec bolus è meis relictus rebus est.

Nam ἔγκαφος id apud Gręcos significat, quod nos vulgata voce magis quàm Latina, morsellum dicimus: à verbo κάπτω, quod est auidè comedo.

Ne ignifer quidem reliquus est factus.

Οὐδὲ πυρφόρος ἐλείφθη, id est, Ne ignifer quidem superfuit. vbi significamus, omneis ad vnum interijsse, adeò vt ne ei quidem sit parcitum, qui ignem præferat exercitui. Nam priscis mos erat, vt vates aciem præcederet, lauro coronatus, ac facem gestans. Ab hoc belli vim abstinebāt vtrinq;: quòd nefas ducerent, in virum sacrum ferrū stringere. Proinde si crudelem aliquam stragem significare vollent, ne ignifero quidem parcitum aiebant. Meminit huius adagij Eustathius Iliados μ. enarrans hos Homeri versus:

Οὐκέτ' ἔπειτ' ὀΐω οὐδ' ἄγγελον ...
Ἄψορρον προτὶ ἄστυ.—

Id est,

Haud equidem fore credo, vti sit rediturus ad vrbem

Hinc posthac aliquis vel nuncius.

Admonet hoc quoque figuram habere prouerbialem, τῷ ... Ne nuncius quidem relictus est. quoties significamus, ad vnum omnes extinctos, vt ne vnus quidem effugerit qui rem gestam renunciaret. Nam is vel dedita opera relinqui solet ab hoste.

Πανωλεθρία.

Huic affine est, πανωλεθρία: qua voce significabant internecionem, & eiusmodi perniciem vt nihil omninò reliquum fieret. Thucydides in septimo historiæ suæ lib. κατὰ πάντα γὰρ πάντως νικηθέντες, ... πανωλεθρίᾳ ... ὅ,τι οὐκ ἀπώλετο. id est, In omnibus omnino victi, & nihil mediocre vlla in re passi, sed internecione iam, quod dici solet, & pedites, & naues & denique nihil erat, quod non periret. Venustius erit si bello naufragio, incendio ac similibus casibus, aliò detorqueatur. Veluti si dicas, libidinem magnam quidem esse pestem Christianæ religionis, verùm auaritiam prorsus πανωλεθρίαν esse pietatis. Et Gręcarum literarum imperitiam omnium bonarum disciplinarum fuisse πανωλεθρίαν. Non dissimili forma Cicer. in Pisonem. templum Castoris appellat bustum omnium legum ac religionum: quòd ibi fuerit oppressa legum autoritas, ac religionum cultus.

Pinus in morem.

Πίτυος τρόπον, id est, Piceæ ritu. Vbi quis funditùs radicitúsque perit, ita vt nullo pacto restitui possit, piceæ ritu perditus dicitur. Nam piceam succisam negant suppullulascere. Meminit huius prouerbij Staphylus, citante Diogeniano, meminit & Suidas.

Totum

Totum subuertere.

Ὅλον ἀνατρέπειν, id est, Totum euertere dicitur, qui funditùs perdit quempiam, & velut ab ipsis radicibus, funditúsque. Acinetus in epistola quapiam ad Phœbianum: οὕτως ὅλον με αὐτῇ, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀνατρέψασα, δουλεύειν ἀναγκάζεις. id est, Ita tu me totum, quod aiunt, subuersum eò redegisti, vt mihi sit seruiendum. Cic. lib. Rhetoric. j. Vertit ad extremum omnia. Ductum ab ædificijs, quæ subuertuntur à fundamentis.

Perdere naulum.

Iuuenalis in Satyra, cui initium, Stemmata quid faciunt?

> Præconem Chærippe tuis circumspice pannis,
> Cum Pansa eripiat, quicquid tibi Natta reliquit:
> Iamq; tace furor est post omnia perdere naulum.

Domitius Calderinus (vt inter recētiores, haudquaquam malus author) admonet prouerbium esse in eū, qui quum multa amiserit, reliquum etiam velit perdere. Sumptam autem metaphoram à mercatoribus, qui quum nauigant, si minus quantum cupiunt lucrari possunt, student vt saltem recuperent ex mercibus diuidentis quantum pro vectura nauali soluerunt. Aristippus interrogatus à quodam, num esset vbique, ridens, οὐκ οὖν, ἔφη, ἀπόλλυμι τὸ ναῦλον, εἴγε πανταχοῦ εἰμι, id est, Naulum igitur non perdo inquit, siquidem vbiq; sum. Refertur à Plutarcho in commentario cui titulus ὅτι διδακτὴ ἡ ἀρετή.

Cum cane simul & lorum.

Σὺν τῷ κυνὶ καὶ τὸ ἱμάντα, i. Vnà cum cane lorum quoque. Clausula est heroici carminis. Eudemus indicat dici, quoties simul omnia pereunt, vt nihil omninò sit reliquū, ne spes quidem recuperandi quod perijt.

Qui iure perierunt.

In eos qui suo merito pereunt, conueniet illud ex eodem libro:

> Τούσδε δὲ μοῖρ' ἐδάμασσε θεῶν, καὶ σχέτλια ἔργα.
> Id est:
> Hos fatum & malefacta neci exitióq; dederunt.

Dictum de procis.

Omitte vatem.

Πάρες τὸν μάντιν, id est, Omitte vatem. Vti conueniet, quoties alicui parcendum admonebimus, quòd is eximius sit, & immunis habendus à vulgari sorte. Veluti si quis poetæ, theologo, sacerdoti diceret, oportere parci. Antiquitùs mos erat, vt augur coronatus ante aciem incederet: neque fas erat, hunc telis impetere, vtpote virum sacrum. Poterit adagium etiam per ironiam vsurpari.

INVIDIA ET ÆMVLATIO.

ERASMI. Cognatio mouet inuidiam.

Aristot. Rhetoricor. li. 3. docens inuidiam oriri erga vicina & cognata (nullus enim inuidet olim defunctis, aut diuersi generis, aut immenso interuallo superioribus, inferioribúsve) adducit huius versiculi testimonium:

> Τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται.
> Id est,
> Etenim inuidere nouit ipsa affinitas.

Vnde qui eò altitudinis processerunt, vt inuidiam gloria superarint, extra omnem aleam, extraque inuidiæ tela esse dicuntur.

Esurienti ne occurras.

In eodem idyllio prouerbij faciem habet & illud in fine. Gorgo hortans ad reditum, quòd maritus esset iracundus, adiecit:

> —Πεινῶντι γε μηδὲ ποτ' ἔνθῃς.
> Id est,
> —Absit vt vnquam occurreris esurienti.

Fames enim exasperat iracundiam. Vnde apud Plautum aliquis iracundius loquentem rogat, quàm pridem edisset. Apud eundem est:

> Fames & mora bilem in narem conciunt.

Figulus figulo inuidet, faber fabro.

Ab hac forma velut excipiendi sunt, qui in eadem arte versantur: propterea quòd inter hos artificij similitudo magis æmulationem conciliat quàm beneuolentiam. Quorum mutuam inter ipsos inuidiam Hesiodus in opere, cui titulus, Opera & dies, compluribus metaphoris indicauit: haud tamen damnans id genus artificum concertationem, imò probans ac laudans. Proposuerat enim poeta duplex æmulationis genus, quorum alterum sit vtile pulchrumque mortalibus, alterum fœdum ac perniciosum. Hoc homines ad rixas ac bella concitari, propter opum honorumque certamina: illo verò tanquam exemplis propositis ad industriam & honestas artes expergefieri. Honestam igitur æmulationem his verbis describit:

> Ζηλοῖ δέ τε γείτονα γείτων
> Εἰς ἄφενος σπεύδοντ'· ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι.
> Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων
> Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.

Quos versus longè elegantissimos in hoc duntaxat vertimus vt intelligantur. Nam venustatem vix quispiā assequatur, nedum ego:

> Semper vicinus vicino est æmulus, hunc vt
> Condere cernit opes properantem gnauiter: atqui
> Concertatio conducit mortalibus ista.
> Odit ita fabrum faber, figuloq; molestus
> Est figulus: mendico protinus inuidet alter
> Mendicus, cantor cantorem liuidus odit.

Vsurpantur cùm aliàs frequenter apud diuersos autores, tum apud Aristotelem libr. Moralium :. Rursum eiusdem operis lib. viij. parœmiæ vice refertur: κεραμεῖς πάντας τοὺς τοιούτους ἀλλήλοις φασὶν εἶναι. id est, Omnes eiusmodi figulos inter sese aiunt esse. Figulos inuidos dixit, nimirum alludens ad Hesiodeum adagium. Item Rhetoricorum libr. 3. ὅθεν εἴρηται καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ. i. Vnde dictum est, & figulus figulo. Citat ibidem & hunc senarium, haud scio ex quo poeta:

> Τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται.
> Id est,
> Etenim inuidere didicit ipsa affinitas.

At est similitudo, quam in Symposiacis Plutarchus μάχιμον dicit, hoc est bellacem ac pugnacem, qualis est gallorum gallinaceorum: qualisque est inter sophistas, mendicos, poetas, cantores: & ob hoc vetat id genus hominum in conuiuijs coniungi, ne quid oriatur rixæ. Est altera, quā ἐπιεικῆ vocat: cuiusmodi est graculorum inter se. Ad hanc pertinent nautæ, agricolæ, venatores, aliptici. Atq; ob id rectè copulantur in accubitu. Ad hæc amantes, nisi contingat eos eandem amare.

Inimicus & inuidus vicinorum oculus.

Alcippus in epistola quadam ad Eucymonem: δυσμενὴς καὶ βάσκανος ὁ τῶν γειτόνων ὀφθαλμός, φησὶν ἡ παροιμία. id est, Inimicus & inuidus vicinorum oculus, vt dictum est prouerbio. Extat autem apud Aristotelem lib. Rhetoricorum 3. Vicinus inuidet vicino, iuxta Hesiodi sententiā. Nec inuidemus ijs à quib. longo absumus interuallo, sed quos propemodum speramus assequi. Vnde Flaccus:

> Inuidia quia maior.—
> Et alibi:
> Et iam dente minus mordeor inuido.

Vnicum arbustum haud alit duos erithacos.

Μία λόχμη οὐ τρέφει δύο ἐριθάκους, id est, Idem arbustum non alit duos erithacos. Zenodotus autor est, hoc adagio notatos illos, qui ex rebus minutis festinant ditescere. Mihi videtur non intempestiuiter dici posse in eos, quib. parum conuenit, nec in eodem munere concorditer versari queunt. Est autem Erithacus, auis quædam solitaria, vt eodē in saltu non temerè nisi vnā inuenias. Hanc Theodorus Gaza nūc Syluiam, nunc rubeculam interpretatur.

Thomas magister ait à quibusdam ἰερὰ vocari, ab alijs ..., à plerisque .... Aristophanes eleganter ad hoc allusit adagium in Vespis:

–Οὐ γὰρ ἂν ποτ'
Τρέφειν δύναιτ' ἂν μία λόχμη κλέπτα δύο.
Id est,
–Non enim fieri potest,
Fures vt vnquam saltus alat vnus duos.

Non omninò dissimile est huic quod dixisse fertur Alexander Magnus: Mundum non capere duos soles.

Vna domus non alit duos canes.

Εἷς οἶκος οὐ δύναται τρέφειν δύο κύνας, id est, Eadem domus non benè canes alit duos. Prouerbio iactatus senarius in eos, inter quos parum conuenit propter idem lucrum, quod communiter expetunt. Sic idem regnum non fert duos tyrannos. Eadem respublica non fert duos expilatores. Idem munus non fert duos ambitiosos, quorum vterque conetur tenere primas. Refertur ab Aristophanis interprete.

Zoili.

Zoili audax quidem, sed parum felix mordacitas prouerbio locum fecit, vt vulgò Zoili vocentur, alienarum laudum obtrectatores, & alienorum laborum reprehensores. Martialis:

Pendentem volo Zoilum videre.

Hic Zoilus sophista quispiam fuit, hoc facinore potissimùm nobilitatus, quòd Homerum poetarum omnium principem ausus est libris aliquot in eum scriptis incessere: vnde ὁμηρομάστιξ cognomen meruit. Quod ipsum etiam abijt in prouerbium: sic enim appellari cœpti nobilium autorum castigatores, vel Plinio teste in præfatione Historiæ naturalis. Et Vergiliomastiges: quorum de numero fuit Pero. Zoilus igitur commentarios in Homerum compositos Ptolemæo tyranno Ægyptiorum obtulit, ingens videlicet præmium à rege sperans. Verùm cum nihil mitteretur, penuria coactus, misit qui peterent. Ibi Ptolemæus ait se mirari, cum Homerus tot annos defunctus tot hominum millia pasceret, Zoilum egere Homero doctiorem. Deniq; per occasionem supplicio affectus est. Quanquam de mortis genere diuersa tradunt autores.

Edentulus vescentium dentibus inuidet.

Diuus Hieronymus epistolam illam eruditissimã, quam Ad Magnum oratoré inscripsit, huiusmodi clausit prouerbio: Cui quæso vt suadeas, ne vescentium dentib. edentulus inuideat, & oculos caprearum talpa contemnat. hoc est, ne quod ipsi non contigit, alijs inuideat. Sic enim est fermè hominum quorundam ingenium, vt quisque laudet quãtum se sperat assequi posse: si quid vltra vires suas esse senserint, id negant disci oportere. Breuiter paucos inuenias, qui quod in sese desperent, in alijs probent, idq; non alia in re magis quàm in literarum studijs. Hieronymus videtur Græcam illam reddidisse sententiam:

Αὐτὸς πτωχὸς τοῖς ἔχουσι μὴ φθόνει.
Id est,
Ne pauper ipse ijs inuide, qui possident.

Expertes inuidentiæ Musarum fores.

Ἄφθονοι μουσῶν θύραι, id est, Candidæ Musarum ianuæ. De his dictitatum, qui literaturam suam candidè libenterque impertiunt alijs, & ad docendum prompti, propensique sunt. Neq; malè congruet etiam in dociles, iuxta id, quod alibi commemorauimus: ἀνεῳγμέναι μουσῶν θύραι. i. Apertæ Musarum ianuæ.

Iactantiæ comes inuidia.

Qui monebit, ne quis insolentiùs iactet vel fortunæ munera, vel naturæ dotes, ne quando Nemesis exaudiat, auferátque, non intempestiuiter vsurpabit illud ex eodem libro:

Ἀλλ' ἔχε σιγῇ δῶρα θεῶν ἅ γ' ἔχοις ὄλβια.
Id est,
Possideat tacitus, si qua adsunt munera diuûm.

Turpe silere.

Αἰσχρὸν σιωπᾶν, id est, Turpe silere. Hoc licebit vti, quoties quis alterius exẽplo extimulatur ad studium, aut negocium aliquod suscipiendum. Aut natum, aut certè vsurpatum ab Aristotele: qui quum Isocrates rhetoricen doceret, æmulatione commotus, cœpit & ipse pomeridianis illis suis περιπάτοις dicendi artem docere, dicens illud: αἰσχρὸν σιωπᾶν, Ἰσοκράτην δ' ἐᾶν λέγειν. id est, Turpe silere loquente Isocrate. M. Tullius in opere de Oratore, ostendit è tragœdia quapiam mutuasse Aristotelem, paucis immutatis. Scribit enim hunc in modum: Aristoteles quum florere Isocratem nobilitate discipulorum videret, quòd ipse suas disputationes à causis forensibus & ciuilibus ad inanem sermonis elegantiam transtulisset, mutauit repentè totam propè formam disciplinæ suæ, versúmq; quendam de Philocteta paulò secus dixit. Ille enim turpe sibi ait esse tacere cum barbaris: hic autem, quum Isocratem pateretur dicere. Ad Atticum lib. 6. Ego, nisi Bibulus (qui dum vnus hospes in Syria fuit, pedem porta non plus extulit quàm domo sua) admiraretur de triumpho, æquo animo essem: nunc verò αἰσχρὸν σιωπᾶν. Hoc nunc quidam abutuntur, nihil existimantes turpius quàm silere, ne apud homines illiteratos parum eruditi, parumque diserti videantur. Vnde apud Lucianum præceptum illud ... i. Ne vnquam sile. propterea quòd apud imperitos is demùm infans & imperitus habeatur, qui non perpetuò garriat.

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Oppidò quàm eleganter extulit Horatius:

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Vitium illud significans humanis ingenijs insitum, vt semper alienam sortem magis mirentur, suam contemnant ac fastidiant: optent inexperta, experta damnent. Siquidem ephippia vocantur, quas vulgò sellas equestres appellant, additas in hoc, vt commodiùs sedeat eques. Veteres bubus arabant, non equis. Videtur esse sumpta allegoria ex apologo quopiam. Citra metaphoram dixit Terentius: Nostri nosmet pœnitet.

Fertilior seges est alieno in aruo.

Ouidius mutauit metaphoram, eundem explicans sensum:

Fertilior seges est alieno semper in aruo:
Vicinúmq; pecus grandius vber habet.

Persius satyra sexta:

–Securus & angulus ille,
Vicini quia pinguior.—

In eandem sententiam celebratur & Mimus, vnus, vt opinor, ex illis Publij ab Aulo Gellio laudatis:

Aliena nobis, nostra plus alijs placent.

Et Horatius:

Qui fit Mecœnas, vt nemo quam sibi sortem
Seu ratio dederit, seu fors obiecerit, illa
Contentus viuat, laudet diuersa sequentes?

Præstat inuidiosum esse, &c.

Nihil tam vulgari sermone iactatum, quàm hæc sententia: Præstat inuidiosum esse quàm miserabilem. Nam inuidia ferè comes est felicitatis, miseratio calamitatis. Est autem apud Herodotum in Thalia, vbi Periander ita loquitur filio: σὺ δὲ μαθὼν ὅσῳ φθονέεσθαι κρέσσον ἐστὶ ἢ οἰκτείρεσθαι. id est, Tu verò doctus, quãto satius sit, inuidiosum esse, quàm miserandum. Extat epigramma Græcum Palladæ in hanc sententiam,

Ὦ φθόνε οἰκτιρμοῦ κρείσσων ... Πίνδαρος ...
Οἱ βασκαινόμενοι λαμπρὸν ἔχουσι βίον.
Τοὺς δ' ἄρα δυστυχέοντας οἰκτείρουσιν ...
Μήτ' ἄγαν ὄλβιος, μήτ' ἐλεεινὸς ἐγώ.
Ἡ μεσότης γὰρ ἄριστον ... πολλῶν
Κινδύνους ...
Id est,
Peior liuore est miseratio, Pindarus inquit:
Nam sunt felices quos petit inuidia.
Horum nos contrà miseret, quorum aspera sors est.
At mihi donari non cupio alterutrum,
Vt nimium felix, vel sim miserabilis vlli.
Nam præstat cunctis rebus adesse modum.

Quando-

Quandoquidem celsæ vicina pericula sorti,
Imáq; deprimitur non toleranda ferens.
Est autem apud Pindarum primo hymno Pythiorum:
Ἀλλ' ὅμως, κρέσσων γὰρ οἰκτιρμῶν φθόνος,
Μὴ παρίει καλά, νώμα δικαίῳ πηδαλίῳ στρατόν.
Id est:
Verumtamen melior est commiseratione inuidentia,
Ne omitte honesta, guberna iusto clauo exercitum.
Rursus in Nemeis hymnos. ὄψον δὲ λόγοισι φθονεροῖσιν· ἅπτεται δ' ἐσλῶν ἀεί, χειρόνεσσι δ' οὐκ ἐρίζει. Obsonium est inuidis obtrectatio, attingit autem honestos, cum deterioribus non contendit. Rursus Pythiorum vndecimo:
Ἴσχει τε γὰρ ὄλβος οὐ μείονα φθόνον·
Ὁ δὲ χαμηλὰ πνέων, ἄφαντον βρέμει.
Id est,
Habet enim felicitas haud minimam inuidiam.
At qui humilia spirat, in obscuro fremit.

Ex append. Erasmi.

Laudaret faciem liuor quoque.

Prouerbialis hyperbole apud Ouid. ad cuius formam liceret & alias fingere. De deplorata familia: Ipsa, si cupiat, Salus, seruare hanc domum nequeat. De loco munito: Ne Mars quidem expugnârit. De pertinaci. Huius animum ne Vertumnus quidem verterit. De libidinosa: Hanc ne Priapus ipse satiârit. De re neutiquam probabili: Istud ne Pytho quidem persuaserit. De re tacitu difficili: Hoc ne Angerona continere queat. In tanto strepitu ne Somnus quidem somnum ceperit. De suspicaci: Iste ne Fidei quidem fidem habeat. De astuto: Hic vel Argum fallat. Hic est miserior, quàm vt ei inuidere possit Inuidentia.

Sol non inuidet vesperæ.

Ἥλιος ἑσπέρᾳ μὴ φθονεῖ, id est, Non inuidet sol vesperæ. Qui aliquo in artificio præ cæteris excellit, nihil derogatum suæ existimationi putat, si tenuibus aliquid ex arte sua accedat lucelli. Nihil famæ luminibus Budæi & Erasmi, illius Galliæ, huius Germaniæ, singularium ornamentorum obstructum est, tot literatorum virorum copia, sed qui fulgentissimo illo iubare velut perstricta acie oculorum retunduntur. Quid decesserit Petri Victorij, vnius inter Italica ingenia clarissimi viri, nomini, si post restitutos ab ipso tot insignes authorum locos, Iunius eadem in palæstra desudârit. ἔπειτα οἴει ἄλλοις ἑσπέρᾳ φθονεῖν καὶ αὐτὰς ἀστέρας ἐπιλαμπόμενος; hoc est, Deinde existimas solem vespere inuidere, aut illum curare, si qua fit alia stella in cœlo? Verba sunt Philagri sophistæ apud Philostratum. Homerus solem exoriri dicit, at non itidem stellas:
Ἠέλιος δ' ἀνόρουσε λιπὼν περικαλλέα λίμνην.
Id est,
Exoritur Titan linquens maris humida stagna.

Iunii. Matreæ belluam alit.

In hominem inuidum liuore percitum competit, quod ex Athenæo detortum est apud Eustathium, Odyssea η. de Matrea quodam Alexandrino, qui ænigmate ludere solebat, dictitans se belluam alere seipsam comedentem, θηρίον τρέφειν, ὃ ποιεῖ αὐτὸ ἑαυτὸ ἐσθίει. Polypus piscis carnem suam rodere dicitur, sed ingenti esurie eò adactus: at inuidus alienæ felicitatis spectator, quamuis ipse abundet, se conficit, & iuxta poetæ dictum, macrescit alterius rebus opimis, vt non mirum sit, cur liuor epitheto, & quidem dignissimo, edax à poetis dicatur.

Num fratri tuo bene est?

Num fratri tuo bene est? μή τι τῷ ἀδελφῷ σου καλῶς. Synesius in Ægyptio siue De Prouidentia, scribit esse prouerbialem sciscitationem mordaci sale permistam in pallidos & lurido calore tabescentes. Sic enim ait: ὡς ἤδη ἡ ἀρχὴ ... παροιμίας ... καὶ ἰδιώτευμα ... ὠχριῶσι ... μή τι τῷ ἀδελφῷ σου καλῶς. id est, Vt res in prouerbium cesserit, & percontationem ad impallescentes, Num rectè se habent res fratris tui? Natum à Typhone Osiridis fratre, qui dissimillimus à germano moribus, turpissimè dissidens, fratris opibus (quæ in obtinendo regno & voluntate hominum & naturæ ordine priores erant) insidiabatur, ad imperium per fas nefasque aspirans, atque ita præ inuidia macrescens, quòd eo loco essent res fratris. Quadrabit igitur in hæredipetas & inuidos homines, qui alterius rebus opimis impallescunt, aut qui omnem mouent lapidem, vt alienam conditionem intercipiant.

Terram continentem incolentes, mare desiderant.

Prouerbij faciem habet quod in epistola ad Damagetum, Democriti verbis refert Hippocrates: οἱ τὴν ἤπειρον οἰκέοντες, θάλασσαν ποθέουσι, καὶ πάλιν οἱ νησιῶται ἤπειρον. id est, Qui continentem habitant, mare desiderat, rursus insulani continentem terram exoptât. Conuenit cum Horatiano illo versu:
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.
Humanis mentibus altissimè vitium illud insidet, vt diuersa semper laudemus, nostra sorte nunquam contenti.

Cognati. Liuor summa petit.

Est enim ea mutuliæ natura, vt summa & excellentia petat. Ouid. lib. j. De remedio amoris:
Liuor summa petit, perflant altissima venti.
Idem libro 2. Metamorph.
Summa petunt dextra fulmina missa Iouis.
Hoc epitheto Summa vsus videtur, vt alluderet ad hoc, cùm inquit:
Et summa papauera carpit.
Rarò autem fieri solet, vt summa felicitas careat inuidia. Michael Verinus:
Quo magis est abies procera, euertitur Euris:
Culmina, non valles, fulmina torta petunt.
Idem.
Quo maior ciuis, maior solet esse ruina:
Magnaque liuorem gloria sæpe parit.
Claudian. lib. j.
—Iam non ad culmina rerum
Iniustos creuisse queror: tolluntur in altum,
Vt lapsu maiore ruant.—
Sic Horat. lib. 2. ode j.
Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus, & celsæ grauiore casu
Decidunt turres, feriúntque summos
Fulmina montes.
Et Lucret. lib. 6. de fulmine:
Altaque cur plerunq; petit loca, plurimáq; plus
Montibus in summis vestigia cernimus ignis?

Viuis fama negatur.

Rarò enim accidit, vt viuentes famam consequantur, iuxta illud Martialis lib. v.
Esse quid hoc dicam, viuis quòd fama negatur?
quo vtemur, quotiescunque viui merita laude fraudantur. Dies enim fatalis, siue mors, de ingenijs rectissimè iudicat. Nam multa, & præcipuè metus vel inuidia impediunt, quo minus rectè de hominibus dum viuunt, iudicetur. Post mortem verò iudicia liberiora & sinceriora sequuntur. Videtur Martialis allusisse ad Ouidij istud, quod elegia decimaquinta & vltima libri primi habetur:
Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit:
Tunc suus ex merito quenq; tuetur honor.
Ergo etiam cùm me supremus adusserit ignis,
Viuam, parsq; mei magna superstes erit.
Sic Propertius lib. 3.
At mihi quod viuo detraxit inuida turba,
Post obitum duplici fœnore reddet honos.
Omnia post obitum fingit maiora vetustas:
Maius ab exequijs nomen in ora venit.
Idem quoque Ouid. 3. de Ponto:
Scripta placent à morte ferè, quia lædere viuos
Liuor, & iniusto carpere dente solet.
Libro quarto:
Non solet ingenijs summa nocere dies.

Famáq; post cineres maior venit, & mihi nomen
Tunc quoq; cùm viuis annumerarer, erat.

Quod idem in quarto de Tristibus sic dicit ad Musam:

Tu mihi (quod rarum est) viuo sublime dedisti
Nomen, ab exequiis quod dare fama solet.

Demosth. in oratione de Corona, itidem sentit: Ecquis, inquit, omnium non nouit, viuentibus quidem omnibus subesse quandam aut maiorem aut minorem inuidiam: mortuum porrò, ne hostium quidem vllum praeterea odisse. Idem de falsa legat. [Greek] id est, Neque enim amplius ipsis defunctis aduersatur inuidia. Idem 3. epist. Etsi iis qui adhuc sunt in vita, obstet inuidia, quo minus iustos & debitos honores obtineant: suis tamen liberis licebit merita praemia à vobis reportare. Thucydides lib. ij. [Greek] id est, Non viuentem amplius, quilibet solet laudare. [Greek] Viuenti inuidia est apud aduersarium: quod verò sublatum est, irrefragabili colitur beneuolētia. Idem lib. iij. [Greek] id est, Homines sequi sunt absurdarum rerum, & praesentia fastidiunt. Ouidius se quoque post mortem, in fine transmutationum, dicit carminum gratia immortalitatem assecuturum, inquiens:

Cum volet illa dies, quae nil nisi corporis huius
Ius habet, incerti spatium mihi finiat aeui.
Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferar, nomenq; erit indelebile nostrum, &c.

Haec tametsi de ingenij fama intelligi possunt (nam vt Cicero in Bruto scribit: Hominis decus est ingenium) videtur tamen Platonicorum dogma secutus, animae immortalitatem asseruisse. Cuius verae opinionis duces ante se habuit, eiusdem tamen ferè aetatis, viros duos eximios, Ciceronem ac Maronem: vt pudeat, quosdam inueniri Christianos, qui in re, fide nostra certa, dubitationem mouere audeant, quae apud plurimos Ethnicos, quibus Christus nullam fecerat fidem, indubitata fuit.

Canino more.

Budaeus libro j. De contemptu rerum: Qui sibi ipse vni possidet, inquit, non humano more, sed canino possidet: sic nec sibi nec aliis, vt plerìq; praediuitum, non possessor est iustus, sed draco, Hesperidum, & custos haereditatis, quae haeredi seruatur intacta. Canino, dixit: quia aliis eorum vsum inuidet. Nihil enim cane inuidentius. Et hoc ipsum, Draco Hesperidum, prouerbij speciem habet. Vtrumq; dicitur in eos, qui nec ipsi fruuntur re quapiam, nec reliquos item sinunt vti.

Cognatio mouet inuidiam.

Erasmicum: cui addēda haec ex Platonis Philebo: Inuidiae nomen paulo antè inductum, dolorem quendam significare cēsetur. Inuidus tamen proximorū aduersis laetari deprehēditur. Malis quidē aduersariorū laetari, & iniustū & inuidum: multo magis amicorū malis laetari potius quàm tristari, iniustius. Voluptas verò in amicorū malis, à liuore proficiscitur. Idem in Lyside: Audiui iam olim ab aliquo, quod simili simile aduersum, & boni bonis inimicissimi sint. Qui & Hesiodi testimonio vtebantur, dicentis, figulum inuidere figulo, cantorem quoq; cantori, & mendicum mendico. Et in aliis similiter necessarium ille putabat, similia inter se inuidia, aemulatione, contentione abundare: amicitia verò dissimilia: inopem porrò diuiti amicum necessitate fieri, & imbecillum auxilij gratia forti, & medico similiter aegrotum, omnem quoq; ignarum peritum desiderare, atque diligere, &c.

IRA.

ERASMI. Lucernam accendere possis.

Vehementem iram hac hyperbole exaggerauit Theocritus in Thyonicho.

[Greek]

Id est,

Incaluitq; ira, facilè accendisse lucernam
Ex ipsa vt possis. —

Verba sunt amantis, ac de proteruia puellae conquerentis: quae quum in conuiuio sileret, quidam illi dixit, Non loqueris, lupum vidisti: illa ad nomen lupi vehementer incanduit. Aderat enim adolescens, nomine Lupus, quem adamabat. Irati dicuntur ardere. Similis hyperbole, licet sordidior, & hodie fertur apud nostrates, ita loquentes: Adeò exarsit ira, vt quum ad illius frontem posses decoquere.

Herculis ira.

Herculis iram appellat Aristophanes in Vespis, generosi pectoris iram, magnoq; animo dignam. Quòd quemadmodum Hercules laboriosissima quaeq; & difficillima certamina subiit, è quibus eo plus honoris assequebatur, quo essent molestiora: ita & generosius est, & Herculis ira dignus, potentiores incessere, quàm plebeios homunculos. propterea inquit Comicus:

[Greek]

Id est,

At Herculaneam quandam iram habens, magnates adoriri se velle dicit.

Theocritus de robusto illud extulit idyllio 4.

[Greek]

Id est:

Viribus Alcidae hunc contendere posse loquuntur.

Philon Iudaeus, [Greek] id est, Herculeam confidentiam dixit prouerbialiter: ibi. [Greek] id est, Herculeam ferociā imitantes. Ad Aristophanicum versum respexit Aristides, de Comico illo sentiens, [Greek] Aliusquispiam Herculis quadā ira percitus. Huic dissimile est quod Ouidius ait lib. De ponto 3.

— Nobile namque
Pectus, & Herculeae simplicitatis habes.

Isthmum sinapi bibit.

Prouerbij speciem redolet, quod apud Artemidorum lib. v. Onirocriticōn legitur, [Greek] id est, Isthmum sinapi bibit aut momordit: vbi ille exponens visum & euentum somnij cuiusdam, quo is qui visus sibi erat ebibisse liquidi sinapi trituram, in ius vocatus, capite iterat, subiungit id quod illi acciderat, iam antea designatum fuisse prouerbiali dicterio modo dicto. Sic enim sonant eius verba: [Greek] quo miror quid Cornario, viro alioqui doctissimo, in mentem venerit, vt omisso verborum ductu, postremum istud verterit hoc pacto: Quis vnquam sinapi bibit? Vsus adagij esse poterit, quando aliquem crispare nasum prae ira, animoque ringi stomachabundum significabimus: vel quando scommatis dicacitatisve poenas dat quispiam, & nunquam rediturus per iugulum voces educiens in capitis periculum se coniicit. nam tunc mordax conuiciorum sinapi appetit, iuguli isthmon. Est autem Isthmus praeter notam significationem, intersepium narium, & oris gulaeque intersepimentum: quod absumptum iri sinapis poculo denotabat somnium.

COGNATI. Sanguinis plenus.

Ferus iracundúsq; dicitur. Plautus in Bacchidib. induxit Lydum stomachantem, quum vidit discipulum corruptum, ac malum sibi minantem: Nil moror discipulos mihi esse tam plenos sanguinis, valens afflictat me, vnus iam vacuum virium.

Bilis in naribus.

Idem in Thyrside, de Pana: Est amarulentus, inquit, Aepolos, & illi semper acerba bilis in naribus sedet. Prouerbiale, de homine bilioso & iracundo. Qui biliosi sunt, hoc est, abundant flaua bile, iracundi sunt. Hic enim humor mobilis est, & acutus: quare facilè irritatur & efferuescit.

Vox non hominem sonat.

Vulgò fertur & hoc hemistichiū ex Virg. Aeneid. j. Nec vox

vox hominem sonat:in iratos. Rident enim qui gaudent: rudunt irati. Vnde illud Persij,satyr.3.

Pecuaria rudere dicas. &:

Sonat vitium percussa,malignè

Respondet,viridi non cocta fidelia limo.

Metaphora ex vase fictili sumpta. Nam quemadmodum emptores fictilium digiti tactu explorant,an sint bene cocta,& non rimosa: quòd si percussa vitium sonant,& rimas indicant,contemnuntur: sic homines tanquam fictile vas quoddam, sono,i.oratione, vitium & rimas, id est inertiam,mollitiem,iracundiam, morositatem,ac rusticitatem produnt.

Ieiuna iracundia.

Ieiuna iracundia prouerbij vice vsurpatur,pro propensa admodum & procliui, nimióq; plus ad omnem excandescentiam parata. Vt enim homines quum ægrotant,ad iram propensiores sunt,quàm quum bene valent: ita & ieiuni iracundiores sunt, quàm saturi. Ratio extat apud Ludouicum Cælium Rhodig. Lectionum antiq.lib.xxix. cap.xix. Cuius sententiæ fuit Aristoteles in Problematibus,sect.x.vbi quærens,cur animantium alia post partum sæuire solent: Extenuatio quoque, vt ipse inquit,iram, ratione habitus mouet: vnde fit, vt etiam gallinæ furant, non cùm pepererint, sed cùm incubant, ratione inediæ. Ex Plauti quoque sententia in Curcul. Fames & mora bilem in nares conciunt: Sed ea oblato cibo confestim mitescit ac sedatur. Quo fit, vt saturi ieiunis minus efferuescant: quòd corpus cibo potúque irrigatum,minus siccescat, ac calore natiuo tepefacto corpus ad concipiendam iracundiam minus est propensum. Sic in lassitudine, siti inedia, intempestiua vigilia,pronior quisque ad iram. Ideo si quis est,quem ad iram cognoscas pronum, caue hominem inedia neces:quinimò alas liberaliter, vitatis tamen calidioribus. Alimentum enim sanguinem reddit blandum, neque bilescere cum permittit, hilarémque facit hominem. Demosthenes autem in oratione ij.contra Philip. de seipso scribens: ἐγὼ γε ὕδωρ πίνων... Equidem aquam bibens,non abs re difficilis & morosus homo sum. Ingenio præstantes esse plurimum iracundos, etiam obseruamus.

Ira ægrè senescit.

Idem ibidem:Nam τῆς ὀργῆς ægrè senescit ἡ νόσος. Reddidit rationem Augustus,cur domestica mala potiùs commemorare velit, quàm publica. Alludit ad simile prouerbium: Ira omnium tardissimè senescit. quod Græci dicũt, ὁ θυμὸς ἔσχατον γηρᾷ. κτλ.id est,Ira postremùm senescit. Leuinus Lemnius:Melancholici,inquit,tardius irritantur: verùm accensis serius senescit ira, prorsúsque sunt implacabiles,atque iniuriarum tenaces.

Intemperiis agitatur.

Vulgò dira insania aut dæmonis stimulis agitari homines iracundè morosos dicunt: antiqui intemperias vocabant,quasi malefica quædam numina. Plaut. in Aulul. Nescio pol quæ hunc intemperiæ tenent, peruigilat noctes totas. Idem: Laruæ hunc atq; intemperiæ insaniæque agitant senem: hoc est, μανίαις ποιεῖ ... κακοδαίμων. De intemperiis, Furiis, & Maniis, vide Martianum in secundo. Cato de lustratione agri: Vastitatem,calamitates, intemperiásque prohibessis, defendásque aurum æsque. Intemperiæ, Maniæ, Furiæ, numina olim malefica habebantur. Bud.ij. De contemp.rer.fortuit. Intemperiis aguntur præcipites, è furiísque illis stygiis diuexantur & inaniis.id est,manibus deprauatis,& noxiis spiritibus,qui hominum corpora præcordiáque subeunt, qui ob id κακοδαιμονῶντες dicuntur. hoc est,malo dæmone perciti,& fanatici. Genius autem maleficus pertentandis hominum præcordiis tria venena exhalat, quæ sunt tres peccati fomites,hoc est, Veneris vrtica, Iræ stimulus, Cupiditatis œstrus,qui per fas & nefas præcipites agit homines.

Achæmenia ira.

Achæmenia ira, pro vehementi & regia, vulgò vsurpatur.Sedul.j.

Cuius Achæmeniam rabies accenderat iram.

Respexit autem ad Solomonis dictum, qui ait; Ira regis, rugitus leonis. Achæmenes enim primus Persarum rex fuit,Herodoto & Platone testibus.

Stultus statim prodit iram.

Idem Solomon ca.xij. Stultus eo die quo irritatur, cognoscetur:at cautus iniuriam dissimulat. j.Reg. xix.ij.Regum xvj.Stultus contrà statim prodit iram suam, data occasione: fremēs,præceps & securus est. Vide antè, Fatuus stultitiam prodit.

Nasum facit ascendere.

Metaphorica loquutione, Nasum facit ascendere, valet, bilem mouere, ad iram concitare, bilem in nasum concire, & (vt Plautus inquit) nasum exasperare. Prouerb. xv. Mitis responsio auertit iram: sermo autem asper bilem mouet. Iudic.iiij. Prouerb.xxv. Longanimitate persuadetur princeps, & lingua mollis frangit ossa,hoc est,duros. Germanicè,das vurmlin in die nasen kommen.

Vir non videtur,qui irasci nescit.

Iracundiam ipsam Peripatetici fortitudinis cotem esse dicunt:qui etiam videri virum negant (inquit Cicero) qui irasci nesciat. Hac enim virorum nobilissimorum ardens animus in causam publicam, ne leuissimas quidēm patriæ offensiones ferre vllo modo potest, sed summa acerbitate eas vlciscitur.

In fermento iacere.

Ἐν τῇ ζύμῃ κεῖσθαι,id est,In fermento iacere, dicebantur, qui animo essent ægro,quiq; iracundia turgerēt. Plautus in Mercatore:Vxor tua in fermēto iacet. pro eo quod est, intumescit ira. Idem in Cassina:Nunc in fermēto tota est: ita turget mihi. Nota trãslatio. Fermentũ enim & acorem habet, & tumorem. Vnde & in diuinis literis,Fermentum malitiæ rancorisq; significationem habet.

Fluctus mutus.

Κῦμα κωφόν:id est,Fluctum mutum appellabāt,qui nondum edebat fragorem, sed iam incipiebat intumescere. Primùm enim tacitis vndis insurgit mare, mox exasperata tēpestate,procul fremit ac resonat. Dici potest de bili hominis,quæ nondum erupit in conuicium,sed tacitè inardescit. Veluti si dicas: Cede κύματι κωφῷ, desine contendere,ne disputatio exeat in rixam.aut: Obsiste κύματι κωφῷ,reprime iram efferuescentem.

Iracundior Adria.

Qui morib. parum est commodis,& irritabili ingenio, Adriæ comparatur prouerbio. Ita Flacci amica,qui cum fecerat diuortium:

Tu leuior cortice,& improbo

Iracundior Adria. —

Ipse fatetur se subiracundo fuisse ingenio,

Irasci celerem,at sic vt placabilis essem.

Item in satyra cuius initium,Iamdudum ausculto. Æschines in Demosthenem dicit eum moribus fuisse adeò asperis & inconstantibus, vt cum Adria facilius sit habere commercium,quàm cum illo: non quòd illud mare sit cęteris sæuius, imò vix aliud mitius: sed ita visum est Italis, qui si nauigassent mare Britannicum aut Danicum, faterentur Adriam indignum esse maris vocabulo.

Demissis auriculis.

Qui deiecto sunt animo, auriculas super humeros habere dicuntur. Ita Plato lib. De rep. x. τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες.id est, Auriculas super humeros habentes. hoc est, animis deiectis & ægris. Sumptum est à iumentis, quæ sic aurium motu testantur affectum animi, quemadmodum homines fronte & oculis. Nam vni homini, vt ait Plin.li. xj.natura auriculas dedit immobiles. In iumentis autem & quadrupedib. ferè omnibus, auscultantibus sunt erectæ, fessis marcidæ, nutātes pauidis, subrectæ furentibus, resolutæ ægris. Inde est illud Flacci:

Demitto auriculas vt iniquæ mentis asellus,

Quum grauius dorso subijt onus. —

Quin & hodie vulgò, qui spe sua frustrantur, dicuntur auriculas demittere, & auriculas habere pendulas.

Mordere frenum.

Mordere frenum D. Brutus libr. Familiarium epistolarum xj. posuisse videtur pro eo quod est, vel leuiter repugnare seruituti. Si frenum momorderis, peream, si te omnes quotquot sunt, conantem loqui ferre poterunt: hoc est, si vtcunque significaueris te seruitutem iniquo animo ferre. Ad hanc sententiam faciunt, quæ respondet Cicero: Si timidus, inquiens, essem, tamen ista epistola omnem mihi metum abstersisses: sed vt mones, frenum momordi. Etenim qui te incluso, omnem spem habuerim in te, quid nunc putas? Quanquam Papinius in Epithalamio Stellæ & Violantillæ in diuersum sensum vsurpauit, nempe pro eo quod est, seruitutem accipere, frenúmque recipere:

Fama tace, subijt leges, & frena momordit.

Id est:

Admisit vincula matrimonij. Quanquam an etiam in hunc sensum verba Ciceronis accipi possint, doctis excutiendum relinquo. Prouerbium sumptum videtur è fabula Æschyli, quæ inscribitur Prometheus, in qua sic loquitur Mercurius.

Τέγγῃ γὰρ οὐδὲν, οὐδὲ μαλθάσσῃ λιταῖς·
Δακὼν δὲ κυρτὸν ὡς νεοζυγὴς
Πῶλος βιάζῃ, καὶ πρὸς ἡνίας μάχῃ.

Id est,

Precibus nihil mitescis inflexus meis.
Sed fræna mordens, pullus indomitus velut,
Ferociens, pugnas habenas vincere.

Mordere labrum.

Ἐσθίειν τὰ χείλη, id est, Comedere labra, vel hodiernis temporibus vulgò dicitur, qui stomachatur, animóque ringitur: sumptum ab indignantium gestu. Aristophanes in Vespis:

Τὰ ὀργῆς τὴν χελώνην ἐσθίων.

Id est,

Comedens labra præ iracundia.

Sic & Homerus Odyss. α.

Οἱ δ' ἄρα πάντες ὀδὰξ ἐν χείλεσι φύντες.

Id est,

Ast hi labra suis presserunt dentibus omnes.

Tacitè stomachari.

In eum qui secum indignatur, quadrabit illud eodem libro:

Ὁ δ' ἐχώσατο κηρόθι μᾶλλον.

Id est,

Illi cor magis atque magis succenditur ira.

De Neptuno dictum indignè ferente, quòd Vlysses prosperè nauigaret.

Ex Append. Erasmi.

Iræ senectus mors.

Θυμοῦ γὰρ οὐδὲν γῆρας ἐστιν ἄλλο, πλὴν θανεῖν, Senecta nulla obtingit Iracundiæ, nisi mors. Soph. Cui placet, obliuiscitur: cui dolet, meminit. Cic. Lege in superioribus, Ira omnium tardissimè senescit.

Ivnii. Ignem spirat.

Δεινὸν ἀποπνείειν πυρὸς μένος, id est, Ignem efflare grauem, prouerbialiter dicuntur irati homines & efferati; præterea vitilitigatores & maledici conuiciatores: vt annotat Iliados vj. Eustathius, ex illo Homerico de Chimera:

Δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.

Id est,

Infesta ardentis proflans incendia flammæ.

Quod contorsisse quidam legitur non illepidè in rhetorem, epistolium dictantem, ac veluti efflantem in ardentis febris æstuoso paroxysmo. Xenophon de rebus Græcorum lib. 7. πῦρ πνέοντες, ignem efflantes: hoc est, commoti & feroces. Nazianzenus in funebri Basilij oratione: τίς δὲ ῥητορικὴν πνέων τὴν πυρὸς μένος πνέουσαν; id est: Quis in oratoria arte ignem spirante tantus extitit? Rhetoricam loquentem facit:

Ἐγὼ πνέω τὸ πῦρ ἐπὶ τοῖς ἀντιπάλοις.

Id est,

Meos in aduersarios ignem efflo ego.

Quo innuitur vehementia orationis, & eloquentiæ fulmine perstringi animos aduersariorū. Huc spectare arbitror Sallustij dictum de Athenodoro Stoico philosopho: ὅτι πυρὶ ἄρα ἐῴκει ὁ αὐτὸς ἀνὴρ ὅσπερ πάντα τὰ πλησίον ἀνάπτει. id est: Quòd vir ille igni esset assimilis, vicinam omnem materiam accendenti.

Senis ira.

Γέροντος ὀργή, id est, Senis ira dicitur de ira languida, & facilè quæ sopitur: quòd in senecta omnes affectus remissiores sint, & celeriter cadant. Sophocles in commentarijs Euripideis:

Ὀργὴ γέροντος ὥσπερ μαλθακὴ κοπίς
Ἐν χειρὶ θηγομένη τάχεια δ' ἀμβλύνεται.

Id est,

Senilis ira, mollis instar guttulæ
Pungit quidem, at retusa hebescit illicò.

Nazianzenus de sene Eusebio, qui olim rigidior fuerat, nunc modestior mitesceret: ὥσπερ σίδηρος, inquit, πυρὶ τοῦ γήρως μαλακώτερος. Vt igne ferrum, ita hic senio mollescit. Diuersum sentit Aristophanes in Vespis:

— Τὸ γένος ὅστις ὀργίσει
Τὸ τῶν γερόντων, ἴσθ᾽ ὅτι σφηκιὰν.

Id est:

— Qui senum genus
Proritat, ille in se crabrones concitat.

Ira non perfectè rationem audit.

Videtur quidem rationem audire ira, vt Aristoteles Ethicorum 7. libro docet, non planè tamen perfectéq; audire, perinde ac ministri, qui velociores sunt: qui priusquam id quod dicitur, totum audiuerint, percurrentes, aberrat in re peragenda. Post. Similiter & canes, qui prius quàm amicum internoscant, modò obstrepuerit, latrant: sic propter caliditatem ira, velocitatemque naturæ, audiens illa quidem mandatum, tamen non intelligens, rapitur in vltionem, &c. Hæc Francisc. Campanus, in quæstione sua pro Virgilio, contra Tuccam & Varum. Author distichorum de moribus, qui nomine Catonis inscribitur:

Iratus de re incerta contendere noli:
Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Ira enim vehementer obstat animi iudicio, & rationi. Vide Athenedori philosophi admonitionem, Octauio Cæsari Augusto factam. Dilatio autem maximum iræ remedium est. Excandescentia & ira virum etiam prudentissimum sæuire facit. Plato in Philebo.

Ira impedit animum.

Ira vehementer obstat animi iudicio: hoc est (vt quidam ait) impedit animum, ne possit cernere verū. Cælius mentem sibi iracundiæ tumore ablatam dicit in epist. lib. viij. ad Cic. Sic Catullus de coma Berenices:

Sensibus ereptis mens excidit.

Coelii Rhodigini.

Iracundia ieiuna.

Pro eà quæ propensa admodum sit & procliuis, & ad omnem excandescentiam parata. Vt enim valetudinarij proniores sunt ad iram, valentibus: ita ieiuni, saturis: ratione scilicet bilis, quæ ieiunis plurima est vt in ægris.

Ex Append. Ivnii, Canteri, & aliorum.

Ἑκάτη βολεσίη.

Hecate sagittatrix, vel potius iaculatrix. Suetonius in vita Neronis ænigmaticè Parthum sagittis acrem, & venationibus

nationibus ac militaribus studiis ad insaniam vsque indulgentem & addictum, ἑκατηβελέταν vocat, citato cuiuspiam distícho Neronis, agones, citharæque strepitum magna cauillatione perstringentis. Id autem est huiusmodi:

Dum tendit citharam noster, dum cornua Parthus:
Noster erit Pæan, ille ἑκατηβελέτης.

Sensus est: Nero ex agonisticis certaminibus, & citharæ ludo sibi nõ aliter triumphum adornabit, quàm Parthus ferox sagittis, Romanis legionibus in Armeniã sub iugum missis: aliter cithara, Apollinis armis: alter ἑκάτοις sagittis, quibus illam terribilem canant poetæ, epinicia canet. Obiter quoque in vocabulo Pæanis (quod & Apollinis cognomen, & triumphãtium vox est, vt quum acclamant. Io. Pæan) irrisus est Nero. qui vrbem ingressus post agones Græciç, Pithiam veluti citharisticæ artis præsidem dextra gerebat. Ac nescio an facetissimus & mordacissimus author huius distichi, alluserit etiam ad etymologiã Pæanis & Hecates. Quadrabit in hominem ad vlciscendũ promptum, & ingenio irritabili. Licebit etiam iacere in intemperantis linguæ ac virulentæ fœminam. Quòd si vnica dictione legere placet ἑκατηβελέτης, non discrepabit sententia de eo, qui ἀπὸ ἑκάς βάλλει, καὶ ἐκ διάσει. Homerus Ilia. j. Apollinem pestilentiam Græcis ob negatam Chrysæ sacerdoti filiam immittentem, ἑκατηβελέταν appellat. Etiam ἑκηβόλον, & ἑκατον, & ἑκάεργον alibi vocat: quæ epitheta omnia à procul feriendo etymon habere videntur. Mira igitur gratia Parthus victor Romanarum legionum, idem tamen procul vltimis in terris positus (nam Parthos à Roma multa maria, insulæ, regnáque distinguunt) ἑκατηβελέτης dicitur, Nero Pæan, vtpote cithara & triumpho exultabundus. Nec tamen damno vt legatur ἑκάτων βελετῶν.

ITERATIO CITRA TÆdium.

ERASMI. Bis ac ter, quod pulchrum est.

Δὶς καὶ τρὶς τὸ καλόν, id est, Iterum ac tertiò, quod pulchrum est: subaudi, dicẽdum est. Vsurpatur à Platone cùm aliis in locis, tum in Philebo: ἀλλὰ καὶ πρότερον ἐμνήσθημεν. εὖ δ' ἡ παροιμία δοκεῖ ἔχειν, τὸ δὶς καὶ τρὶς τό γε καλῶς ἔχον ἐπαναπολεῖν τῷ λόγῳ δεῖν, id est, De quibus & antè meminimus. Ceterùm bene videtur prouerbio dictum, quod egregium sit, id iterum ac tertiò in sermone repeti oportere. Idem in Gorgia, καὶ δὶς γάρ τοι καὶ τρὶς φασὶ καλὸν εἶναι τὰ καλὰ λέγειν τε καὶ ἐπισκοπεῖσθαι, id est, Atqui pulchrum aiũt ea quę pulchra sunt, iterum ac tertiò tum dicere, tum considerare. Rursum libro De legibus sexto, λέγω δὴ καθάπερ εἶπον νῦν δή. δὶς γὰρ τό γε καλὸν ῥηθὲν οὐδὲν βλάπτει, id est, Dico autem quemadmodum modò dicebam. Nam nihil lædit, quod pulchrum sit bis dicere. Lucianus in Dipsadibus, citans eundem Platonem: κόρος, inquit, οὐδεὶς τῶν καλῶν, id est, Nulla satietas rerum honestarum. Omnino ea vis inest rebus egregiis, vt quo sæpius ac pressiùs inspiciantur, hoc magis atque magis placeant, vt ait Horat.

— Quæ si propius stes,
Te capiet magis, ac decies repetita placebit.

Contrà, quæ fucata sunt aut vulgaria, nonnunquam initiò arrident nouitate ipsa, mox repetita sordescunt. Quemadmodum Plinius libro decimoquinto, capite decimoquarto, meminit de syluestri quodam pomi genere, quod vnedonem vocant, propterea quod vnum tantùm edi possit. Est enim inhonorum, vt ait, atque hinc nominis ratio.

COGN. Poematis refractus.

In rhythmicis lusiunculis, quas balladas nostri vocant, sunt huiuscemodi clausulæ sæpius repetitæ, quos velut refractus lingua Gallica vocant. Quare quum significare volunt, quempiam ad mentionem alicuius rei identidem reuolui, aiunt: Hic est balladæ tuæ refractus. hoc est: Tu tertiò aut quarto quoque verbo huius rei meminisse soles. C'est le refrain de la ballade. Latinis dicuntur huiusmodi clausulæ, quę frequenter in poemate interponuntur, Intercalares versus, etiam Seruio teste. vt apud Virgilium:

Ducite ab vrbe domum mea carmina ducite Daphnin.

Ab Euthymio autem Psalmi, qui eodem versu finiũt, quo cœperunt, Circulares vocantur. Fieríque solet, vbi sententiam aliquam insigniorem quærimus in audientis animo, quasi aculeum quendam è repetitione productum affigere, vtque tenacius memoriç inhærescat, affixum ita relinquere. Huius generis poematis, cuius finis idem est cũ principio & circulus dicitur, Aristoteles in Analyticis meminit: cuiusmodi multa sunt Catulli epigrammata. Quod autem odæ accinitur, Epodion est: quod hymno succinitur, Ephymnion, vulgò versiculum vocant, τὸ ὑμνῳδούμενον, eo modo quo epimythion dicitur, quod fabulç adiectitur, quasi appendix, vt cum apologi rationem & sententiam authores mythologici attexunt: vt sunt apud Æsopum appendices fabularum, quasi affabulationes. Sunt autem apologi, fabulç ad mores formandos instituendósque pertinentes.

ITERATVS ERROR.

ERASMI. Eâdem oberrare chorda.

Horatius in Arte poetica, sententiam haud dissimilem, dissimili metaphora extulit:

—Et citharœdus, inquiens,
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem.

A cantoribus ducta trãslatio est, quibus vehementer fœdum sit, in iisdem fidibus sæpius peccare. In eos igitur concinnè dicetur, qui vel in simili re crebrius peccant, vel culpam eãdem iterum atque iterum committunt. Primus enim lapsus vel casui datur, vel imprudentiæ: iteratus stultiçiç tribuitur, aut inscitiæ.

Iterum eundem ad lapidem offendere.

Δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν αἰσχρὸν προσκρούειν λίθον.

Id est:

Iterum ad eundem turpè lapidem impingere.

Senarius elegans ac prouerbialis, refertur à Zenodoto in collectaneis adagiorum. Cic. Epist. fam. lib. x. Culpa enim illa, bis ad eundem, vulgari reprehensa prouerbio est. Ouid. lib. Tristium ij.

At nunc tanta meo comes est insania morbo,
Saxa memor refero rursus ad icta pedem.

Vsurpatur ab Ausonio in epistola quadã: Etenim, inquit, poposcisti tu, vt tua epistola ad eundem lapidem bis offenderes: ego autem quęcunque fortuna esset, semel erubescerem. Est autem, Bis ad eundem lapidem offendere, iterum eadem in re peccare. Nam primus error vel Græco adagio, veniam meretur: iteranti culpam venia dari non solet. Inter Græcanicas sententias celebratur & hæc:

Δὶς ἐξαμαρτεῖν ταὐτὸν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ.

Id est:

Sapientis haud est, bis in eodem labier.

Extat & Grçcum epigramma, incertum cuius:

Εἴ τις ἅπαξ γήμας, πάλι δεύτερα λέκτρα διώκει,
Ναυηγὸς πλώει δὶς βυθὸν ἀργαλέον.

Id est:

Altera connubium experto cui ducitur vxor,
Hic fracta repetit æquora sæua rate.

Fertur & Publianus Mimus, non alienus ab hac forma:

Improbè Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

At Scipio sapienti ne semel quidem errare permittit, vt dicat, οὐκ ᾤμην, id, Non putaram.

Vulpes non iterum capitur laqueo.

Ἀλλ' οὐκ αὖθις ἀλώπηξ πάγαις, id est, At non iterum vulpes laqueis: subaudiendum, capitur. Qui sapit, οὐ δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν προσκρούει λίθον: id est, non iterum ad eundem offendit lapidem. Stupidi est hominis, in malum gustatum iterum incidere. In Plutarchi collectaneis effertur hunc ad mo-

dum, ἀλώπηξ ἐκφυγοῦσα πάγας αὖθις οὐχ ἁλίσκεται, id est: Vulpes quę semel effugerit laqueos, non capitur iterum. Huic animanti naturâ inest astutia, quemadmodum leonibus audacia. Sic Pindarus in Isthmiis hymno quarto: τόλμᾳ γὰρ εἰκὼς θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων ἐν πόνῳ, μῆτιν δ' ἀλώπηξ, virum fortem ob robur leoni, ob prudentiam vulpi comparat. Confine est illi quod alibi retulimus: Iterum ad eundem lapidem impingere. quod vsurpauit Gregorius Theologus in epistola quadam ad Bolphorium: δὶς γὰρ πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον προσκρούειν τοῖς ἀνοήτοις μόνοις ἡ παροιμία δίδωσι, id est: Bis enim ad eundem lapidem impingere, solis stultis concedit prouerbium.

Non licet bis in bello peccare.

Ἁμαρτεῖν οὐκ ἔστι δὶς ἐν πολέμῳ, id est, In bello bis errare non licet. In rebus periculosis non tutum est labi. Nam si semel erretur, actum est de capite, nec est secundo errori locus. Vel quòd in bello quia cuncta tumultu peragantur, non detur spacium reuocandi restituendique si quid perperam sit institutum. Vnde Homerus cùm alibi, tum Iliados π.

—Ὀλίγη δέ τ' ἀνάπνευσις πολέμοιο.

Id est:

At verò exigua est interspiratio belli.

Proinde in his rebus in quibus si semel erratum fuerit, non est quod in posterum sarcias, cautim ac circumspectè agendum, admonente vel Mimo illo non insestiuo:

Deliberandum est diu, quicquid statuendum est semel.

putà de sacerdotio, de matrimonio, deque id genus aliis: quæ si temerè fuerint instituta, non est quo priores cogitationes posterioribus, vt aiunt, melioribus emédes. Huc pertinet quod è Catone citat Vegetius: In aliis rebus si quid erratum est, potest postmodum corrigi: præliorum delicta emendationem non recipiunt, quum statim pœna sequatur errorem. Aut enim cófestim pereũt, qui ignauè imperitéque pugnauerunt: aut in fugam versi, victoribus vlterà pares esse non audent. Adagium videtur natum ex apophthegmate: cùm Lamachus quendam manipuli ducem increpasset, quòd perperam quiddã egisset, isque responderet, se non iterum commissurum quod commiserat: In bello, inquit Lamachus, ne licet quidem peccare bis: quòd primus error sæpe vitam adimat.

Venia primùm experienti.

Συγγνώμη πρωτοπειρῶ, id est, Venia primùm experienti. Refertur à Diogeniano. Ignoscendum his, qui rudes nouo quopiam in negocio incipiunt versari, si quid per imperitiam peccarint. Chrysostomus sententiam extulit in homilia quadã, καὶ τῷ μὲν ἐν ἀρχῇ πταίσαντι συγγνώσκομεν ἅπαντες, διὰ τὴν ἀπειρίαν, id est: Et ei qui lapsus est in initio, veniam damus omnes, ob imperitiam. Fertur & hoc συγγνώμη τῷ πρῶτον ἁμαρτόντι id est, Venia primùm delinquenti. Pindarus in Hymnis, τὰς δύο ἀμπλακίας φερεπόνους dixit, quòd iteratum facinus non oporteat impunitum esse. Alibi retulimus, δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον. Celsus lib. Pandect. j tit. de legib. & senat. Nam ad ea potiùs debet aptari ius, quæ & frequenter fiunt, & facilè, quàm ad ea quæ perrarò eueniunt: quia quæ semel aut bis, vt ait Theophrastus, accidunt, contemnunt legislatores. Theophrasti Græca sic habent, τὸ γὰρ ἅπαξ ἢ δὶς παραβαίνουσιν οἱ νομοθέται.

Sus in volutabro cœni.

Ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου, id est, Sus lota rediit ad volutabrum luti. Cùm quis iterat iam expiata flagitia, sicut indicauimus alibi. Extat in Epistolis diui Petri. Huic affine est quod habent Prouerbia Siracy. Qui lauatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid prodest lotio illius?

Canis reuersus ad vomitum.

Κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἐξέραμα, id est, Canis ad proprium vomitum. Quadrat in eos, qui relabuntur in eadem flagitia, à quibus aliquando sunt expiati. Refertur in epist. diui Petri, his quidem verbis: συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου. id est: Accidit autem illis illud veri prouerbij, Canis reuersus ad proprium vomitum, & sus lota ad volutationẽ cœni. Sumpta videlicet metaphora à canibus resorbẽtibus quod euomuerint, & suibus ab amne protinus ad cœnum recurrentibus. In eandem sentẽtiam Hebręus ille παροιμιογράφος: Sicut canis qui reuertitur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stulticiam. Nam hunc, ni fallor, locum Petrus designauit.

Decipienti semel.

Suspicor esse vulgò iactatum apud Italos, quod refert Ioannes Campanus, vir suo seculo magnus, & admirabilis ingenij, libro De fugienda ingratitudine secundo: Decipienti me semel, dij malè faxint: faxintque bene, si bis idem deceperit. quod semel falli, perfidiæ decipientis par sit imputari: verum qui semel expertus, rursum fidem habuerit eidem, dignus videatur qui fallatur. Cõfine est illi quod alibi recensuimus: Improbè Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit. Quoniam Campanus erat variæ reconditæque lectionis, fieri potest vt hoc dictum alicubi citatum legerit. Nam videntur esse duo senarij, pauculis immutatis,

Decipienti semel me, dij faxint malè:
Faxintque benè, si bis idem deceperit.

Nam ipse Campanus adducit titulo veteris prouerbij. quanquam vetus dici potest, quod nostra quoque memoria natum est.

COGNATI. Sui gratius cœnum, quàm vnguentum.

Vulgò dici solet: Sui gratius esse, & Suauius olere cœnum, quàm vnguẽtum. Quod autem ad hoc prouerbium attinet, suum generi (inquit Plinius libro octauo, capite quinquagesimoprimo) in luto volutatio grata. Idem alibi: In luto suum requies est. Eodem pertinet illud Horatij, epist. ij. lib. j.

Vixisset canis immundus & amica luto sus.

Homerus Odyss. x. βοὰς appellat χαμαιευνάδας, id est, humi cubantes. Lucretius lib. vj.

Denique amaracinum fugitat sus, & timet omne
Vnguentum. Nam setigeris subus acre venenum est,
Quòd nos interdum tanquam recreare videtur.
At contrà nobis cœnum teterrima cùm sit
Spurcities, eadem subus hæc res munda videtur,
Insatiabiliter toti vt voluantur ibidem.

IVDICANDI RECTE, secus.

ERASMI. In quinque iudicum genibus situm est.

Ἐν πέντε κριτῶν γούνασι κεῖται, id est, In quinque situm genibus iudicum: id est, in alieno arbitrio res est posita. Nam antiquitùs quinque iudicibus datum erat negocium, vt de comicorum fabulis pronunciarent: vt testis est apud Zenodotum Epicharmus. Quanquam & apud Platonem quinque iudicum fit mentio, cùm aliàs, tum in libro De legibus xj. ἐν πέντε δὲ τῶν νομοφυλάκων τοὺς νεωτάτους εἶναι, id est, Vt iudicium fit penes quinque natu minimos, ex nomophylacibus. Allusum est autem ad illud Homero frequens:

— θεῶν ἐν γούνασι κεῖται.

Id est:

— In genibus sunt hæc sita diuûm.

Cùm significamus non esse nostræ facultatis, præstare rei exitum, verùm hunc superis & fortunæ in manu esse. Pindarus in Olympiis:

—Νῦν δ' ἐν ἐλπίδι μέν ἐστι θεῷ γε μὰν τὸ τέλος.

Id est:

Nunc spes quidem mihi, at in deo situs exitus.

Panidis suffragium.

Πανίδου ψῆφος, id est Panidis suffragium. In eos torquebatur, qui stultè atque ineruditè iudicarent. Aiunt Panidem hunc Chalcidis regem fuisse, qui Hesiodum Homero prætulerit, perinde quasi dicas, Midæ suffragium: quòd is quoque Panis agrestem cantionem antiposuerit Apollinis mu-

linis musicæ. In genere conueniet in iudicia vulgi, cui ferè semper pessima pro optimis placuerunt. Huius suffragiis Menandrum aliquoties superauit Philemon. Euripides cum quinque & septuaginta tragœdias scripserit, in solis quinque vicit. Nec aliud est hodie quoque populi de sacris concionatoribus iudicium, quàm quod Plinius ætate sua de recitatoribus fuisse scribit: Si quando transibis, inquit, per basilicam, & voles scire quomodo quisque dicat, nihil est quòd tribunal ascendas, nihil quod præbeas aurem: facilis diuinatio, scito eum pessimè dicere, qui laudabitur maximè. Quapropter Socrates in Critone Platonis, illud in primis vult esse sapienti fixum decretumque, ne quid opinione vulgi commoueatur. Imò suspectum habeat, quicquid senserit vulgo vehementer arridere. Scitū est illud Antisthenis apud Diogenem Laertium: cui quum dixisset quispiam, Multi te laudant: Quid, inquit, mali feci? Huic simillimum quod Plutarchus in Apophthegmatis refert de Phocione: qui dicenti quum populus Atheniensis præter morem alacribus studiis assentiretur, conuersus ad amicos: Quid hoc, inquit, est rei? nunquid imprudens perperam?

Sus tubam audiuit.

Σάλπιγγος ὗς ἤκουσεν, id est: Tubam sus audiuit. In eos quadrabit, qui res quidem egregias audiunt, verùm eas neque intelligunt, neque mirantur: aut in eos, qui iis quæ audiūt, neque gaudent, neque commouentur. Equi tubarū clangore concitantur ab bellum: suem abigat citius, quàm animet ad pugnam. Extat apud Suidam huiusmodi senarius:

Ὄνος λύρας ἤκουε, καὶ σάλπιγγος ὗς.

Id est,

Asinus lyram, sus audiit stolidus tubam.

Quod index auro, id aurum homini.

Inter multas Chilonis sententias, hæc præcipuè placuit eruditis, auctore Laertio, ἐν ταῖς ἀκοναῖς λιθίναις ὁ χρυσὸς ἐξετάζεται, διδοὺς βάσανον φανεράν· ἐν δὲ χρυσῷ ἀνδρῶν ἀγαθῶν τε κακῶν τε νοῦς ἔδωκεν ἔλεγχον. id est, In saxeis coticulis aurum exploratur, euidens præbens specimen: in auro verò proborum pariter & improborum ingenium deprehenditur. Stobæus carmen hoc citat ex Antiphane,

Πλοῦτος δ' ἔλεγχος ἐστὶν ἀνθρώπου τρόπων.

Id est,

Opes vt index, hominis ingenium arguunt.

Allusit huc Aristides in Themistocle: Ἐντεῦθεν ἐκ τοῦ ἄνδρα, ἀπὸ γραμμῆς ἀρξάμενος, καί μοι λόγον τὸν χρυσὸν ἀλλὰ τὸν βάσανον προσάγων σκόπει. id est, Hinc virum specta, à linea facto initio: neque mihi, quod dicitur, aurum, sed ipsum admouens indicem considera.

Lydius lapis, siue Heraclius lapis.

Λίθος ἡρακλεία, ἢ λίθος λυδή, id est, Heraclius, siue Lydius lapis. In eos dicitur, qui vehementer acri exactóque iudicio sunt. Refertur à Theophrasto libro De natura lapidum. Ait enim lapidem quendam esse, qui Lydius seu Heraclius dicatur, qui attritu aurum atque argentum, cuiusmodi sit, arguat. Hunc quidam Magnetem putant, velut Herculaneum, qui ferrum ad sese trahit: vnde nomen etiā additū μαγνῆτιν. sed ex Theophrasti verbis satis liquet, βάσανον significari, quem Latini vocant indicē, in quē Battus ille pastor apud Ouid. transfiguratus est, manente nimirum etiamnum in lapide prodendi studio. Nec Heraclium vocatum ab Hercule, sed ab Heraclea Lydiæ ciuitate. De hoc meminit Plin. lib. xxxiij. cap. viij. his quidem verbis: Auri argentique mentionem comitatur lapis, quem coticulam appellant, quondam non solitus inueniri, nisi in flumine Tmolo (vt autor est Theophrastus) nunc verò passim: quem alij Heracleum, alij Lydium vocant. Sunt autem modici, quaternas vncias longitudinis, binasque latitudinis non excedentes. Iis coticulis periti, quum è vena lima rapuerint experimentum, protinus dicunt quantum auri sit in ea, quantum argenti vel æris, scrupulari differentia, mirabili ratione non fallente. Huc allusit Theocritus in Aita:

Λυδίη ἶσον ἔχειν πέτρῃ στόμα.

Id est:

Vt Lydo lapidi par os habeam.—

Nimirum quo in variis osculis optimè iudicaret, cuius essent: sic enim ineptiunt amantes. Scholiastes putat hos lapides apud Lydos inueniri, & hinc prouerbium ortum. Et ne dubites quin de indice loquatur, sequitur:

—Χρυσὸν ὁποῖον

Πεύθονται μὴ φαῦλος ἐτήτυμον ἀργυραμοιβοί.

Id est:

Cuius ab affectu explorat mensarius aurum

Sitne probum.

Adagium accommodari potest vel ad personam, vel ad rem: Ad personam hoc pacto: Tu scriptorum meorum optimus iudex, planéque, quod dici solet, ἡρακλεία λίθος. Item hoc modo: In pensitandis æstimandísque ingeniis emunctissimæ naris, ac prorsum Lydius, vt aiunt, lapis. Ad rem transfertur hoc pacto. Adolescentium ingenia libertas aperit, viris cōmissum imperium, Lydius, quod aiunt, lapis est.

Gnomon & regula.

Quod est in re quapiam præcipuū, & ad quod vnū reliqua omnia conferuntur, regulam & gnomonem prouerbio vocabant. Lucianus in Harmonide: ὅτι δὴ κεφάλαιον ἀρετῆς ἁπάσης, ὁ γνώμων ἐστὶ καὶ ὅροι καλῶς ἐφ' πάντα. id est, Quod sit caput omnis virtutis, gnomon, vt aiunt, & recta regula. Idem in Scytha: ὡς ὁ γνώμων καὶ κανών. id est, Hic tibi Græcanica regula. Item in Sectis: τὸν μὲν κανόνα καὶ στάθμην ἀκριβῆ κτησάμενοι. id est: Hanc regulam & amussim certissimam rerum eiusmodi. Porrò ad regulam exæquant fabri structuram. Iidem vtuntur & gnominibus. Constat autem gnomon è duabus lineis rectis, quas vtrinque dimetiens dissecto quadrangulo constituit.

Emunctæ naris. Muccosis naribus.

Emunctæ naris dicitur acri exactóque iudicio, quasi purgatis naribus, muccóque emunctis. Horatius de Lucilio:

Emunctæ naris, durus componere versus.

Contrà, Obesæ naris dicuntur stupidiores.

Idem in Odis:

—Nec firmo iuueni, neque naris obesæ.

Lucianus in Alexandro Pseudomante: τοῖς δὲ ἰδιώταις καὶ κορύζης μεστοῖς τεράστιον. id est: Indoctis autē, & quibus nares oppletæ mucco, prodigiosum. Idem in Philopseude: ἐμοί γε, ἦν δ' ἐγώ, εἰ μὴ πάνυ τὴν ῥῖνα κορύζης μεστὸς εἴην. id est, Mihi sanè, inquam, nisi planè nare sim oppleta mucco. Huc allusit Plato libro de Rep. j. vbi Thrasymachus Socrati stuporem obiiciēs, optat illi nutricem, quæ muccum è naribus exprimat, ὅτι σε κορυζῶντα περιορᾷ, καὶ οὐκ ἀπομύττει δεόμενον, id est, Quoniam, inquit, te muccosum negligit, nec emungit cùm ea tibi sit opus.

Tenedius homo.

Τενέδιος ἄνθρωπος, id est, Tenedius homo. Plutarchus in Adagionum Collectaneis, ait dici solitum de homine tetrico, formidabilique aspectu. Originem, sicuti pleraque aliàs, variè tradunt. Suidas ait regem quempiam Tenedi fuisse, cui nomen Tenes: qui legem tulerit, atque induxerit morem, vt à tergo iudicis adstaret quispiam securim tenens: videlicet in hoc paratus, vt qui perperam quid in iudicio dixisset (opinor mendacium, aut falsum testimonium) eum protinus securi feriret. Hoc interpretamenti fermè conuenit cum eo, quod antè commemorauimus in adagio, Tenedia securis. Alij tradunt in hunc modum, haud tamen his pugnantia. Cygnus Neptuni filius, pater Hemitheæ & Tenæ, nouercam liberis suis induxit. Euenit autem vt Tenes apud patrem insimularetur à nouerca, quòd sese de stupro interpellasset. Id cùm ille verum esse crederet, iuuenem in capsam inclusit, vnàque Hemitheam sororem, quòd fraterni fati comes esse desideraret, simúlque in mare præcipitauit. Id scrinium delatum est Leucophrynem: cui postea Tenedo commutatum vocabulum, videlicet à Tene, Cygni filio. Qui progressu temporis nactus imperium eius loci, quod modò diximus, exemplum induxit, vt in tribunalibus assisteret, qui securim in caput accusantis vibratam sustineret. Quòd si quis fuisset calumniæ conuictus, eum protinus viuum securi dissecaret. Id spectaculi quoniam formidabile videbatur, in prouerbium abiit, vt Tenedius homo diceretur, qui

minaci trucique esset aspectu. Pausanias in Phocicis variat nonnihil in narratione: qua de re nobis dictum est alio loco, in prouerbio, Tenedia securis. M. Tullius libro secundo epist. ad Q. fratrem. Tenediorum igitur libertas Tenedia securi præcisa est, quum eos præter me & Bibulum & Calidium & Fauonium nemo defenderit. Sentit, libertatem rigidè, & in totum negatam.

Tenedius patronus.

Τενέδιος συνήγορος, id est, Tenedius aduocatus. Eodem è fonte profectum est & hoc, dici solitum de eo, qui compendio causam expedit, litisque nodum ocyus dissecat. Ductum a Tenedia securi, de qua prius dictum est. Suidas ait, apud Tenedios duas secures suspensas ostendi. Aristoteles apud eundem illud addit, præter ea quæ recensuimus, in Asserina (is est locus quispiam in Tenedo) fluuiolum esse, in quo cancrorum testis, nauigiorum vtantur vice. Eas ita dissecant, vt securis speciem præ se ferat. Prouerbij meminit & Stephanus in locorum catalogo, addens dici solitum de aduocato rigido duróque: quod illic non esset tutum quiduis garrire in iudicio.

Manum ferulæ subduximus.

Et nos manum ferulæ subduximus: id est, nos quoque literas didicimus, & præceptorum opera sumus vsi. Nam antiquitus literatores discipulorum manus ferula cædebant. Est autem ferula fruticis genus, quo nó aliud leuius: vt indicat Plin. lib. decimotertio, capite vigesimosecundo, Græcis νάρθηξ dicitur, vtilis ad fulciendos vacillantes ætate senes. Vnde & Baccho Silenóque sacer, vt vino titubantes fulciat, nec oneret tamen. Est enim ligno durissimo foris, licet intus lignum non habeat. Hac exceptum ignem cœlestem poetæ fingunt Prometheum deportasse in terras. Postremò hinc fiunt sceptra pædagogorum, vt Martialis appellat, quo terreant magis quàm lædant. Notauit id eleganter Columella in carmine:

Nec manibus miteis ferulas.—

Et ibidem:

— Ferulæque minaces
Plantantur. —

Vnde Manum ferulæ subduxisse dicuntur, qui desierunt in ludo literario versari, neque iam pueri docendi, sed vtcunque docti sunt. Iuuenalis in prima Satyra.

Et nos ergo manum ferulæ subduximus, & nos
Consilium dedimus Syllæ.—

Hieronymus Subduximus accipere videtur, pro eo quod est Subiecimus, supposuimus. Sic enim scribit ad Domnionem: Et nos didicimus literas, & nos sæpe manū ferulæ subduximus. Nisi fortè Manum ferulæ subducere pueri dicuntur, cùm metu plagæ subtrahunt manum. Est similis apud Græcos sermonis color. Citatur apud Athenæum lib. xiij. Timocles:

—Δεῖ δ' ἐπ
Αἰκισμοῖσιν καὶ ῥαπισμοῖσιν ..., καὶ
Πληγὰς λαβεῖν ἀπαλαῖσι χερσὶν ἡδὺ γε.

Id est:

— Opus esse adhuc
Trepidare & alapis cædi, & in teneras manus
Recipere plagas, res profectò suauis est.

Nouit quid album, quid nigrum.

Οἶδε τὰ λευκὰ καὶ τὰ μέλανα, id est, Nouit quid album, quid nigrum. Dupliceṁ in sententiam accipi potest. Aut nouit discrimen recti, prauique: aut nouit id, quod nemo vel indoctus ignorat. Nam euidentius est albi nigrique discrimen, quàm vt quisquam non videat. Aristophanes in Equitibus:

Ἀριγνώτου γὰρ οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἐπίσταται,
Ὅστις ἢ τὰ λευκὰ ἰδεῖν, ἢ τὸν ὄρθιον νόμον.

Id est:

Nunc Arignotum lyristen nullus est qui nesciat,
Qui album nouerit, rectósve nouerit modos.

Interpres ostendit, exponitque prouerbium. Videtur esse tractum à priscis illis mortalibus, qui duos tantùm naturales colores nouerant, album & nigrum, teste Pompeio.

Nouit mala & bona.

In eum qui per ætatem vsúmque rerum, iam delectum habere potest fugiendorum atque expetendorum, congruet illud ex eodem libro:

—Δὴ γὰρ πάλαι καὶ τὰ ἑκάστα,
Ἐσθλά τε καὶ τὰ χερεία.—

Id est:

Iamdudum siquidem, vbique & sentio cuncta
Quæ bona, quæque mala.

Hac figura vel hodie nihil vulgatius.

Purpura iuxta purpuram diiudicanda.

Ἡ πορφύρα πρὸς τὴν πορφύραν διακριτέα, id est, Purpura ad purpuram diiudicanda est. Certissimum iudicium ex collatione nascitur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallantur, alteram adhibent purpuram. Licebit vti, quoties negabimus infantiam, aut inscitiam indoctorum plenè deprehendi, nisi cum eloquentium & eruditorum scriptis conferantur. Etenim si vel Salustium conferas cum Cicerone, iam velut obmutescit ille, alioqui per se disertissimus. Refertur adagium à Phœbammone sophista in commentario De figuris rhetoricis. Meminit & Isocrates in oratione Panathenaica: ἀλλ' ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν, ... id est: Sed quemadmodum purpuram & aurum consideramus ac probamus, purpuram cum purpura conferentes. Haud arbitror prorsus ἀπροσδιόνυσον fore, si de conferenda purpura locum huc ascripsero ex Aureliano Flauij Vopisci. Meministis, inquit, fuisse in templo Iouis Opt. Max. Capitolini pallium breue purpureum, lanestre, ad quod cùm matronæ atque ipse Aurelianus iungeret purpuras suas, cineris specie decolorari videbantur cæteræ, diuini comparatione fulgoris. Hoc munus rex Persarum ab Indis interioribus sumptum, Aureliano dedisse perhibetur, scribens. Sume purpuram qualis apud nos est. Nam postea diligentissimè & Aurelianus & Probus & proximè Diocletianus missis diligentissimis confectoribus, requisiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur enim landix Indica talem purpuram facere, si curetur. Allusit huc Quintilianus libro xij. cap. De generibus dicendi, agens de dictione, Quæ, quod mediocris est, per se habet admirationem, sed admotis iis quæ sunt eximia, desinit esse admirationi. Habet, inquit, admirationem neque immeritò. Nam ne illud quidem facile est: sed euanescunt hæc atque moriuntur, comparatione meliorum: vt lana tincta fuco, citra purpuras placet: at si contuleris, etiam lacernæ conspectu melioris obruatur, vt Ouidius ait.

Amussis alba.

Λευκὴ στάθμη, id est, Alba amussis: hoc est, nullo delectu, ac citra discrimen. Aulus Gell. in Noctibus Atticis: Nanque illi omnes, & eorum maximè Græci, multa & varia lectitátes, in quas rés cunque inciderant, alba, vt dicitur, linea sine cura discriminis, solam copiam sectati conuertebant. Plutarchus in commentario, περὶ τῆς ἀδολεσχίας: ἐστὶν οὖν ἀτεχνῶς λευκὴ στάθμη πρὸς τοὺς λόγους ὁ ἀδολέσχης. id est: Est igitur planè alba linea erga sermones, garrulus, propterea quòd nullo delectū quouis de re quiduis nugatur. Effertur & expressius adagium à nonnullis, ἐν λευκῷ λίθῳ λευκὴ στάθμη, id est, In albo lapide alba linea. Diciturque vel in eos, qui nullo sunt iudicio: vel in stupidos: vel in eos, qui incertis probant aut significant incerta. Sophocles in Cidalione apud Suidam:

Τοῖς σοῖς λόγοις τοῖς σοῖσιν οὐ τεκμαίρομαι,
Οὐ μᾶλλον ἢ λευκῷ λίθῳ λευκὴ στάθμη.

Id est,

Nihilo mihi plus indicat sermo tuus,
Quàm lapide in albo signat alba linea.

Citatur à Nonio Marcello Lucilius libro xxx. (sed corruptè, vt opinor: quod genus sunt pleraque illius) Et amabat omneis. Nam discrimen non facit, neque significat linea alba. Vsurpatur & à Platone in dialogo, cui titulus, Charmides: vbi Socrates ait, se erga formosos adolescentes perinde esse, vt albā amussim in albo lapide: propterea quòd neque discerneret satis inter formas, & omnes ex æquo amaret. Solet enim funiculus ille minio oblini, quo discrimen faciat. Vnde & rubricam vocauit Persius:

—Ac si oculo rubricam dirigat vno.

Nullus

Nullus delectus.

Aristoteles lib. Politicorum ij. refert hunc versiculum ceu vulgò celebrem:

Ἐν δ' ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς ἠδὲ καὶ ἐσθλός.

Id est,

Par honor, ignauóque viro, & virtute valenti.

Quo licebit vtiq; quando significabimus nihil esse discriminis inter eruditum & impostorem, inter benemerentem & malemerentem, inter probum & improbum. Verba sunt Achillis stomachantis, quòd sui ratio non esset habita ab Agamemnone, cùm esset omnium multo fortissimus. Hoc loco lapsus est interpres Leonardus Aretinus, vir ille quidẽ tum doctus, tum eloquẽs, sed homo tamen. Sic enim vertit carmen Homericum: Honori incumbit tam ignauus quàm bonus. Nimirum deceptus ab eo qui libros eos illi prælegerat. Nec animaduertit ἰῇ positum pro μιᾷ.

Lesbia regula.

Lesbia regula, dicitur quoties præposterè, non ad rationem factum, sed ratio ad factum accommodatur. Et cùm lex moribus applicatur, non mores ad legem emendantur: aut quoties princeps se populi moribus accommodat: cùm contrà conueniat plebem ad principis arbitrium vitam instituere, si modò princeps ipse ad honesti regulam ac scopum respiciat. Huius adagij mentionem facit Aristoteles v. Moralium. lib. τοῦ γὰρ ἀορίστου ἀόριστος καὶ ὁ κανών, ὥσπερ καὶ τῆς Λεσβίας οἰκοδομῆς ὁ μολύβδινος κανών· πρὸς γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ λίθου μετακινεῖται, καὶ οὐ μένει ὁ κανών. id est, Siquidem infinitæ rei infinita item regula, quemadmodum plumbea Lesbiæ ædificationis regula: ad lapidis enim figuram transmouetur, neque manet regula.

Cæci præscriptio.

Τυφλοῦ παρακέλευσις, id est, Cæci iussio siue exhortatio, dicitur absurda, quoties ipse qui præscribit, non intelligit quid dicat. Socrates apud Platonem in Theæteto, redarguens absurdam Theæteti præceptionem, iubentis vt qui rectam haberent opinionem, rectæ opinioni assentirentur, confert illius orationem loro aut pistillo circumuolubili: sed rectius putat dicendum, Cæci iussionem, τυφλοῦ δὲ παρακέλευσις ἂν καλοῖτο δικαιότερον. τὸ γὰρ ἃ ἔχομεν ταῦτα προσλαβεῖν κελεύειν, ἵνα μάθωμεν ἃ δοξάζομεν, πάνυ γενναίως ἔοικεν ἐσκοτωμένῳ, id est, Sed rectius cæci præceptio dicatur. Siquidem iubere vt ea quæ habemus accipiamus, vt discamus, ea quę opinamur: planè conuenit homini insigniter caliganti. Aliàs relatum est nobis illud Horatij, Cęcus vti si monstret iter. Item, Cæca speculatio.

Censoria virgula.

Tritissimum est apud eruditos, Censoriam virgam appellare iudicandi autoritatem, præsertim cũ supercilio: à magistratu Romano sumptum. Cuius formæ est quod ait beatus Hieronymus in dialogo aduersus Luciferianos: Nemo potest Christi palmam sibi assumere, nemo ante diem iudicij de hominibus iudicare. Videtur autem Hieronymus allusisse ad caput Deuteronomij xxv. vbi iusticiæ palma dicitur, quæ à iudicibus tradebatur ei qui probasset suam innocentiam, causámque vicisset. Hanc palmam verè Christus habet, nec eam tradit indigno, quoniam solus iudicio non fallitur: quum in humanis iudiciis plurimum sit & erroris & caliginis.

Ex Append. Erasmi.

Γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν.

Mente optima iudicare. De iis propriè, qui in iudicando τῆς ἐπιεικείας, æqui & boni rationem habent, non iuris summi. Transferri potest ad cordatos, & qui prudentiam ac humanitatem cum seueritate coniunxerunt. Aristotel. Ethic. Nicomach.

Ivnii. Veluti Mineruæ calculus.

Ὥσπερ τις ἀθηνᾶς ψῆφος, id est, Velut quidam Mineruæ calculus: prouerbialiter dictum est à Philostrato, vbi dicit Herodem Atticum, principem in oratoria virum, honestasse sua præsentia Aristoclem Pergami docẽtem, missis eò & suis discipulis. Sic enim inquit: καὶ τὸ ἀριστοκλέα εἶδεν ὥσπερ τις ἀθηνᾶς ψῆφος. id est, Vidit & Aristoclem, velut quidem Mineruæ calculus: nimirum ad faciendam fidem illius eruditionis, dignatus eum honorifica salutatione, eóque facto veluti comprobans præclaram de illo existimationem. Vti ergo prouerbio licebit, quum quis primarij iudicis calculo absoluitur: aut quoties docti viri iudicium accedit ad laudem alterius, testimonióque lucu lento huius eruditionem extollit: aut vbi bellicosus aliquis heros strenuam ducis militisve virtutem liberali elogio exornat: vtrique enim & militiæ & doctrinæ Mineruam præfecit gentilitas. Exempli gratia: Egregiis N. eruditi iuuenis dotibus testis accedit Reginaldus Polus, velut quidam Mineruæ calculus. aut si ita deflectas: Petri Nannij eloquentiæ multorum doctissimorum hominum, eius ludum frequentantium cœtus attestantur, ὥσπερ τις ἀθηνᾶς ψῆφος. Natalem prouerbij referendum puto ad iudicium Orestæ: qui quum pares essent calculi & damnatorij & liberantes, Mineruæ calculo alteri parti accedente absolutus à crimine fuit. quod ita refert Aristides τὴν ἴσων ψήφων ἀπὸ τῆς ... ἀθηνᾶ προσθεῖσα τὴν παρ' αὐτῆς ...

Ivnii. Lycurgeus.

Lycurgeus non sine prouerbij specie dicitur à Cicerone, pro seuero grauique & tetrico iudice lib. epistola. ad Atticũ primo: Nosmetipsi qui Lycurgei à principio fuissemus, quotidie demitigamur. innuit autem, se multum remisisse de censuræ grauitate. Similiter dixit Alciphron in epistola Lamiæ ad Demetrium, Spartanorum rigiditatem traducens: καταλυκουργίζοντες τῆς σῆς ..., id est: Lycurgicè statuentes aduersus tuam beneuolentiam. Lycurgus, Plutarcho teste, artes excludebat, & peregrinos inhospitali lege, ciuitatis vsu interdicebat.

Brassicani. Veteris monetæ.

Παλαιὸν νόμισμα, id est, Veteris monetæ esse dicitur, quisquis integrum adfert iudicium, haud corruptum, fuci corruptelæque nescius: denique quicquid probum est & rectum, veteris monetæ esse dicetur. vetera namque eo nomine bene audiunt, velut minimè adulterina καὶ κίβδηλα. Symmachus epistol. lib. ij. Itaque vt ipse nonnunquam prædicas, spectatorum tibi veteris monetæ solus superſum, cæteros delinimenta aurium capiũt. Vsus huius prouerbij durat etiamnum in lingua nostra vernacula incorruptum, dicentibus nobis esse de veteri moneta. Ita fermè vsurpatur ἀρχαίως, hoc est, vetustè apud Demosthenẽ in Philippicis, pro simpliciter & sine fuco dolóque, quòd prisci seculi homines integri fuerint. Sic enim habent eius verba: οὕτω σοι ἀρχαίως εἶχον. hoc est, de verbo ad verbum: Vsqueadeò vetustè habebant.

De summo pectore.

Idem libro decimoseptimo, capite decimotertio. Non me autem præterit, dicere aliquem posse de summo pectore, nihil esse in iis verbis negocij. Idem libro quinto, capite primo, hoc prouerbio vsus est, de summo pectore, hoc est, verbis in præmeditatis & inconsultis. Homerus Iliad. lib. γ. scribit. Vlyssem ex intimis pectoris penetralibus verba deprompsisse:

Ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος εἵη.

Cato Censorius dicere solebat, authore Plutarcho: τὰ ῥήματα τοῖς μὲν Ἕλλησιν ἀπὸ χειλέων, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις ἀπὸ καρδίας φέρεσθαι. Græcis quidem verba ex labiis, Romanis autem ab ipso corde proferri.

In montes offendere.

Augustinus de Ciuitate Dei lib. viij. cap. xvj. Tanta enim homines impij cæcitate in montes quodammodo offendunt, résque oculos suos ferientes nolunt videre. In montes offendere dicuntur prouerbio, qui tam prodigiosè cæcutiunt, vt non videant id quod sit & maximum & perinde apertissimum. Virgil. in xj. dixit:

Ante oculos intérque manus sunt omnia vestras.

& Homerus de re compertissima, Odys. ο.

Χερσίν ἀμφαφόωντο καὶ ὀφθαλμοῖσιν ὁρῶντο.

Et manibus contingunt, & oculis ipsis intuentur.

Absque præiudicio, inquit, tu interea sede. hoc est, ea códitione, vt per hoc nihil decedat iuris filio tuo. Est enim præiudicium, omne grauamen, quod adferre possit præcedens iudicium. ff. de re iudic. l. sæpe. C. res inter alios acta l. j. Vlpianus in Pand. de liberis agnoscendis & alendis à parentibus. l. v. §. meminisse. Præiudiciú non fit veritati. Inde dicimus, præiudicari, pro damno affici: & sæpe in leguleiorú vulgus spargitur, absque præiudicio. Curt. libro sexto. Sine præiudicio dicimus causam liberis corporibus animisque habitum etiam in quo te comitari solemus reddidisti. Verba sunt Amyntæ, causam dicentis. ac si diceret: Si ex vinculis causam diceremus, præiudicatum quodam modo videretur, nos esse compertos & conuictos sceleris Cùm verò vinculis exemptos nos voluisti, significasti te liberum iudicium integrúmque suspendere voluisse, quoad defensionem nostram audiesses.

Ex cortice de nucleo sententiam ferre.

Aloysius Luisinus De compescendis animi affectibus lib. ij. cap. vltimo. Vulgus, inquit, & imperita multitudo videtur ex cortice, necessariò de nucleo quoque sententiam ferre, & quale corpus videt, talem etiam animum iudicare. Cùm itaque duo æmuli sunt aliqua in re, quæcunque tádem ea sit, seu animi, seu rerum externarum, & qui sapiétum iudicio dignior est ob animi pulchritudinem, qua nulla maior est, cogitur illi cedere, qui præstantiori corpore est ob vulgi fauorem, exteriorem tantùm cutem admirantis, neque penitius potentis ex imbecillitate intellectus penetrare: quis non videt apertos inuidiæ aculeos, dum deprimitur qui extollendus erat, dum extollitur qui deprimendus. In ore Gallici vulgi versatur hoc dictum: On ne cognoist pas le vin aux cercles. Nolite, inquit Christus Matth. vij. spectare frõdes & corticem. Hæc sæpe communia sunt agrestibus cum mitibus, salubribus cum pestiferis. fœtus gustatus indicat, qualis sit arboribus gustus. Vide mox, Ex gustu iudicium.

Ex gustu iudicium.

Ex gustu enim iudicantur aquæ, quæ ad quid sint vsui. Hoc etiam sæpe vulgò audire solemus. Hinc, gustare labris primoribus genus hoc vitæ: apud Cicer. Idem ad Attic. Istum conuiuam tuum degustes. id est, cognoscere discas, fac eius periculum. Idem Cic. De nat. deor. lib. ij. Sed dum palato quid sit optimum, iudicat Epicurus, cœli palatum (vt ait Ennius) non suspexit. Ex fructibus autem egregius solet etiam de bonitate arborum iudicium ferri: Christo teste, & referentibus Euangelistis, Matth. iij. vij. & xij. Luc. vj. Nam è fructu, inquit Christus, arbor cognoscitur. Est autem suus cuique arbori peculiaris fœtus, qui sapore prodit radicem. Arbor verè bona, & succum mitem gerens in radice mentis, edit bonos fructus. Hos qui verè præstat ipsa re, is demum est arbor bona. Hinc Seneca lib. ij. De clementia, cap. j. Principatus tuus ad gustum exigitur. Veræ laudis gustum non habere, metaphoricè Cic. iij. Phil. Vt quidam morbo aliquo & sensus stupore suauitatem cibi non sentiunt: sic libidinosi, auari, facinorosi, veræ laudis gustum non habent. De gustu cognoscere, ἐκ γεύματος γινώσκειν, hoc est, minima experientia iudicare. Vide alibi, Ex cortice sententiam ferre.

Iudicium præceps, insani iudicis index.

Est Gallis vsitatum prouerbium: De fol iuge briefue sentence. quod Verinus sic expressit:

Iudicium præceps, insani iudicis index.
Omnia sunt longis discutienda moris.

Nec enim citò, nec temerè iudicádum. Hinc Marius apud Plutarchum: Nequaquam tantum se in humeros suos impositurum onus dixit, vti de re ita magna ante cognitionem sententiam ferret. Græci autem, [illegible] πρᾶγμα dicunt: id est, de causa nondum cognita pronunciare. Salomon Prouerbiorum capite xv. Qui quod nouit loquitur, iudex iustitiæ est. Iustinian. libro Digestorum xlviij. Sanctius enim est, impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnari. Thomas Morus in Vtopia, siue de optimo reipub. statu, libro secundo, capite de magistratibus. Senatui prospiciédum fuit, vt consultò potiùs, quàm citò loqueretur. Demosth. Philipp. prima, οἱ ταχὺ καὶ τήμερον εἴποντες, οὐ μάλιστα εἰς δέον λέγουσι. Qui subitò & ex tempore consilium dant, non optimè consulunt, πρὶν ἂν ἀκούσῃς, μὴ κρῖνε. Priusquam audias, ne iudica. Adhæc Bias Prienæus, duo maximè contraria consilio esse dicebat, iram & festinationem. Qui autem sententiam ferunt de re non planè cognita & comperta, præproperè pronunciare dicuntur. Galli dicũt: Sage est le iuge qui escoute, & qui tard iuge. Seneca De clementia lib. primo cap. xiiij. Propè enim est, inquit, vt libenter damnet, qui citò. Sic enim in iudicando criminosa est celeritas, atque vt ait Iuuenalis satyr. vj.

Nulla vnquam de morte hominis cũctatio longa est.

Cassiana iudicia.

Cassius fuit Romæ iudex seuerissimus: vnde Cassiana iudicia apud Cicer. pro Milone, Philipp. ij. Idem in Verrem: Non quæro iudices Cassianos, veterem iudiciorum seueritatem non requiro. Idem: Dabis etiam illum, quem tu in cohorte tua Cassianum iudicem habebas, id est, maximè seuerum. Quod per ironiam dixit. Hic Cassius reorum scopulus dictus est: vt inquit Valerius.

Actio pro amico.

Ad similitudinem actionis pro socio, quæ datur socio bonorum contra socium, si quid perperam & subdolè in communionem admisit, & quæ est à iure ciuili prodita: bonis moribus conuenit, vt actio pro amico detur contra amicum, si amicitiam prodidit aut destituit. Hæc autem non à prætore datur, nec apud iudicem intenditur, sed de hac iudicant æqui & boni in sermone, & eius opinio vilescit, qui amicitiæ ius prodidit. Socius enim cum socio agit, in id quod æquum & bonum est, socium socio præstare aut facere. Budæus Ruzæo: Ad idque actionem vt pro socio, sic pro amico intendere, quæ nulla iure ciuili prodita est. Alibi eidem Ruzæo: Cùm actio vt pro socio iure ciuili, sic pro amico prodita sit moribus, &c. Idem Viui: Cum eo actione pro amico partim & sodali, partim verbis in æquum honestúmque conceptis & præscriptis agere & experiri acriter desiisse, &c. Est etiam actio, cuius nomen est præscriptis verbis. Celsus iurisconf. Nam quum deficiunt, inquit, vulgaria atque vsitata actionum nomina, præscriptis verbis agendum est.

Qua de re agitur.

Quod τὸ κρινόμενον Græcis est, Latinis, Qua de re agitur, dicitur: id est, id quod maximè nunc in controuersia hac versatur, vel in summam quæstionem cadit: vt Iuuenal. dixit, & Cic. in Topicis. Budæus Ruzæo: Cognosce qua de re agitur. Idem tertio De rerum fortuit. Apud quem qua de re agitur, in iudicium deducatur.

Arbitratu meo, tuo, suo.

Formula est Gallis hodie vulgatissima, ducta è priscis contractuum verbis. Proculus iurisconf. in tractatu de verb. oblig. Cùm stipulatus sim à Proculo, si opus arbitratu meo ante calend. Iunias effectum non sit, pœnam, &c. Deinde subdit: Nec ad rem pertinere, quod aliquod tempus ante calendas Iunias fuit, quod stipulator non desiderauit, id ante calend. effici, & quo non est arbitratus vt fieret, quod fieri non poterat. Et paulo inferius: Quoniam mortuus (inquit) arbitrari non potuisset. Est enim arbitrari, cõstituere, modúmque & rationem, quasique formam operis faciundi delineare & præscribere redemptori, quod lingua vernacula diuisare appellat. Redemptori autem locator dat opus faciendum, pacta mercede. Inde apud Comicos sæpe, Tuo arbitratu id fiat. id est, vt tu formam operis faciundi dederis. Budæus Draconi filio: Si mihi vitæ meæ rationem arbitrari liberum esset. Hoc est, vitæ agendæ conditionem optare liceret. Idem De contemptu rerum fortuitarum. Det id demum prouidentia mihi tandem, vt opus arbitratu domini factum sit, &c. Liuius: Crudelissima gens sua omnia suique arbitrij facere. Bud. eidem Draconi filio: Quare nisi & mãdatorum meorũ, & pollicitationis tuæ memor, acri intentione tibi institeris ipse, ac mihi opus effectum

exhibueris, perfectámque & probatum arbitratu meo præstiteris. Formula est syngrapharia, præbere & præstare opus probatum arbitratu probi viri.

Pictor tabellis comprobatur editis.

Gregorius:

Γραφεὺς δ' ἐπὶ τοῖς πίναξι τοῖς ἑαυτοῦ.

Id est:

Pictor tabellis comprobatur editis.

Mirum est autem, idem dictum hodie totidem verbis in ore omnium esse. Huic confinia quædam sunt & apud Græcos & apud Latinos: quibus adscribi poterit hoc Gallicum:

Louurage demonstre louurier.

Ex re ipsa igitur iudicium fiat. Aliter:

A l'œuure on cognoist l'ouurier,
L'œuure l'ouurier descouure.

Inter pocula.

Quoniam homines inter epulas & pocula verè & constanter de rebus iudicare nó possunt, nec est locus ad bene iudicandum idoneus, Gallis hæc vox protrita est, Inter pocula: cum rem nullius momenti denotant, ac temerè pronunciatam. Cic. in Tuscul. Quid quod ne mente quidem rectè vti possumus, multo cibo & potione completi, id est, saturi, & cibo potúque distenti. Corrumpitur autem animus hominis vino cibóque: itaque tunc expeditè verum à falso distinguere non potest. Huc pertinent quæ scribit Horat. Serm. lib. ij. satyr. ij.

Discite non inter lances, mensásque nitenteis,
Cum stupet insanis acies fulgoribus, & cum
Acclinis falsis animus, meliora recusat:
Verum hìc impransi mecum disquirite. Cur hoc?
Dicam si potero. Malè verum examinat omnis
Corruptus iudex. —

Adhæc Pers. satyr. j.

— Ecce inter pocula quærunt
Romulidæ saturi, quid dia poemata narrent.

Sic Iuuenalis mulieres in conuiuio de poetis iudicium facientes ridet, satyra vj.

—Quæ cum discumbere cœpit,
Committit vates & comparat, &c.

Vinum autem si copiosius haustum est, caput turbat, & mentem lædit, ingenium obruit, vigorem animi impedit, hominésque quandoque suæ mentis efficit adeò impotentes, vt quicquid norint, expromant. Sunt tamen qui Persas æmulantes, existimant firmiora consilia esse, quæ inter vina à bene potis dantur, quàm quæ à sobriis & ieiuniis. vnde ab ipsis Persis abstemij à consilio reiiciuntur.

Peritis in sua arte credendum.

Ethnici dixerunt, Peritis in sua arte credendum esse: &, Imperitos de artibus quas non didicerunt neque intelligunt, perinde iudicare, vt cæcos de coloribus. Et hæc etiam inter prouerbia celebrantur. Huc pertinet illud Ciceronis Tuscul. quæst. lib. j. Sed hic quidem quamuis eruditus sit, hæc magistro concedat Aristoteli, canere ipse doceat.

Capite retrogradi.

Hoc prouerbio significamus eos, qui præpostero sunt iudicio, quíque mendosè, perperam, & malè sentiunt. Lucretius libro iiij.

Qui capite ipse suo instituit vestigia retrò.

Id est:

qui capite suo retro graditur.

De plano.

De plano, simpliciter ac nude, & verè. Lucret. libro j. De rerum natura:

Hoc tibi de plano possum promittere Memmi.

Iurisconsulti dicunt, de plano cognoscere: id est, non solenniter pro tribunali, sed inter vias, vt veteres loquuntur.

Sub formula.

Formula pro lege & constitutione nonnunquam capitur. Cic. lib. iij. Officior. Nondum Aquilius protulerat de dolo malo formulas. Hinc sub formula iudicare, pro ad præscriptum summi iuris, quemadmodum iudices, qui ex legum præscripto pronunciant. Seneca De clementia lib. secundo capite septimo. Clementia liberum arbitrium habet: non sub formula, sed ex æquo & bono iudicat. Marcel. titu. de pœnis, libro quadragesimooctauo. Respiciendum est iudicanti, ne quid aut durius aut remissius constituatur, quàm causa deposcit. Nec enim aut seueritatis aut clementiæ gloria affectanda est, sed, perpenso iudicio, prout quæque res expostulat, statuendum est. Quint. libr. quinto. Deprecatio rara admodum, & apud eos solos iudices, qui nulla certa forma pronunciandi tenentur. Cadere autem, vel excidere formula, est aliquid de conceptis formulæ verbis immutare. Erant enim iuris formulæ certis quibusdam verbis conceptæ: à quibus si quis vel minimũ recessisset, cadebat causa, hoc est, amittebat causam. Quint. libro tertio. Neque ignoro, multa transferri: cùm in omnibus ferè causis, in quibus cecidisse quis formula dicitur, hæ sint quæstiones, &c. Sunt qui pro eodem accipiant, Cadere formula: &, Cadere causa: quibus sunt qui non facilè assentiuntur, etiamsi vnum sequi solet ex altero. Nam qui formula cadebat, idem etiam cadebat causa. Quod & ipsum non obscurè ostendit Quintil. libr. septimo, quum ait: Est enim certa seruitus, ad certa se verba astringendi. idque faciendum, in lib. Cicer. De orat. vetat M. Antonius. Nam est etiam periculosum, quum si vno verbo sit erratum, tota causa cecidisse videamur. Seneca libr. secundo, capite tertio. De clemétia: Plura proponere est tutius, ne vna definitio parum rem comprehendat, &, vt ita dicam, formula excidat. id est, lege illa formali, quam dialectici in definitione exigunt.

Nemo innocens, si accusasse sufficit.

Hoc Iuliani sapiéter extempore dictum, etiam in prouerbium abiit: Ecquis tandem innocens erit, si accusasse sufficiet? Refertur à Marcellino, libro decimooctauo, vbi Cephedius orator Numerij prouinciæ Narbonensis rectoris innocentiam acerrimè oppugnans, exclamat: Neminem quenquam nocentem fore, si inficiari sufficeret. Plutarchus de Iside: In Creta, inquit, Iouis fuit statua, auribus mutila. quo symbolo innuere voluit artifex, principem non debere alicui aures suas mancipio dare. Non alienum hinc est Alexandri Macedonis factum, altera manu apposita aurem obstruentis, vt reo seruaretur integra.

Cuius monetæ sit, vel ab ipsis notis agnoscitur.

Lucian. in Cataplo, siue tyranno: Principiò quamuis in accusando ne verbis quidem opus fuisset, quandoquidem, cuius monetæ sit, vel ab ipsis notis agnoscere potes: tamẽ quo res fiat sole clarior, & ipse tibi virum detegere, sermoneque depingere conabor. Et Plato in Hippia maiore: Ex eius moribus coniecturam facies.

Audi vtramque partem, & rectè iudica.

Ficinus in Philebum: Considera quam tutelã suscipias, neque temerè ad disputationẽ properes. Imò audi vtriusque sententiam prius, & eam quæ tibi recta ratione examinanti probabilior apparet, accipe defendẽdam. Plato in Hippia maiore: Tu me incognita causa verberabis? Cicero apud Marcellinum lib. xix. in fin. Cùm parcere vel lædere potuissem, ignoscendi quærebam causas, non puniendi occasiones: quod iudicis lenti & considerati est proprium.

Ægrotanti omnia amara.

Ægrotanti amara videntur quæ gustat, & sunt: bene valenti contraria sunt, atque videtur. Quoties vinum sanus bibo, suaue & dulce mihi videtur. In Sophista: Medici namque tradunt, salubribus epulis non prius nutriri corpus, quàm impedimenta pellantur.

Iudex lentus & consideratus sit.

Cicero apud Marcellinum lib. xix. in fine: Cùm parcere vel lædere potuissem, ignoscendi quærebam causas, non puniendi occasiones, quod iudicis lenti & considerati est proprium. Antè, Audi vtramque partem, &c. Idem apud Non. in dictione, Lentum: Qui cùm publicas iniurias lentè tulisset, suam non tulit. Nec citò quidem, nec temerè iudicandum. Michael Verinus:

Iudicium

Iudicium præceps, insani iudicis index:
Omnia sunt longis discutienda moris.

GVIL. GENTII. Leuato velo de caussa cognoscere.

Schemate hoc vtuntur Impp. in cap. v. C. de naufra. lib. xj. De submersis, inquiunt, nauibus decernimus, vt leuato velo istæ caussæ cognoscantur. hoc est, summatim. Eadem figura, qua, De plano cognoscere.

IVSTITIÆ.

ERASMI. Iustitia in se virtutem complectitur omnem.

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετὴ 'στιν.

Id est:

Iusticia in se virtutem complectitur omnem.

Aristoteles cùm aliàs, tum libro Moralium Nicomachiorum v. versum hunc vt prouerbialem refert. Extat autem in elegiis Theognidis. Chæremō bonorum omnium summum prudentiæ tribuit. Cuius hic versiculus citatur à Græcis:

Ὅ γὰρ φρονεῖν εὖ, πάντ' ἔχει συλλαβὼν ἔχει.

Id est:

Cuncta vniuersim, qui sapit rectè, obtinet.

Et Socrates putauit omnes virtutes esse scientiam. id Aristoteles ita discutit, vt fateatur esse verum, nullam virtutem esse absque prudentia. neget tamen omnem virtutem esse prudentiam, quum sint habitus distincti. Sed Iustitia frequenter accipitur nō pro specie, sed pro genere: quemadmodum & in sacris literis Iustus dicitur, qui caret omni vitio.

Exigua res est ipsa iustitia.

Aristoteles lib. Rhetorices j. ὅθεν καὶ τὴν δικαιοσύνην φασὶ μικρόν εἶναι. id est: Vnde etiam aiunt, ipsam iusticiam, exiguum quiddam esse. Quo prouerbio significabant, non multum afferre momenti, si probus sis, nisi talis etiam habearis: & opinionem longè plus valere, quàm rem ipsam. At quanto melius Æschylus in tragœdia, cui titulus, ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις, de Amphiarao:

Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει,
Βαθεῖαν ἄλοκα διὰ φρενὸς καρπούμενος.

Id est:

Neque enim videri, at esse vir cupit optimus,
Mentis profundæ segete perfruens bona.

Rectius Socrates, admonens, vt talis quisque sit, qualis haberi velit. Modestius Euripides in Oreste, probans opinionem, vbi res ipsa nōn adest, tanquam optimo proximam:

Κρεῖσσον δὲ τὸ δοκεῖν κἂν ἀληθείας ἀπῇ.

Id est:

Res ipsa vt absit, optima est opinio.

Ibidem Terentius in Adelphis: Si tibi istuc re ipsa nos dolet, at simulare certè est hominis.

Trutina iustius.

Δικαιότερος τῆς σταθμῆς, id est, Iustius trutina. Doricum prouerbium de ijs, qui insigni incorruptáque sunt æquitate. Dores enim τὴν τρυτάνην, id est Trutinam, σταθμὰν, vocant. Est autem id libræ genus, quo vel minutissimum ponderis momentum sentitur, dignoscitúrque. Latini quoque exactam æqualitatem Aequilibrium appellant. Vnde & Aequa lance fieri dicitur, quod pari iure fit, citra personarum respectum. Ita Modestinus Pandect. lib. 42. titulo De re iudicata. Quod & in persona mulieris æqua lance seruari, æquitatis suggerit ratio. Item Iustinianus Cod. 5. titulo De naturalibus liberis. Quapropter sancimus in huiusmodi casibus omneis liberos, siue antè dotalia instrumenta ædita sunt, siue postea, vna eadémque lance trutinari. Adsimili figura dixit Nicharchus in Epigrammate:

Γέγονας δ' ὀρθότερος κανόνος.

Id est:

Rectior est factus regula quàm vlla fiet.

Iustitiæ oculus.

Δίκης ὀφθαλμός, id est, Iustitiæ oculus, dicitur sincerus & incorruptus iudex, aut ipsum etiam iudicium. Adagij meminit Suidas. Sumptum apparet ex illa Chrysippi descriptione apud Aulum Gellium libro xiiij. cap. iiij. in qua iustitiæ oculos tribuit acreis, rectos atque immotos: quòd eum qui rectè fit iudicaturus, non oporteat huc aut illuc ab honesto oculos deflectere. Celebratur hic senarius prouerbialis:

Ἔστιν δίκης ὀφθαλμὸς ὃς τὰ πάνθ' ὁρᾷ.

Id est:

Est oculus æquitatis omnia intuens.

Iustitia iustior.

Δίκης δικαιότερος, id est, Iustitia iustior. Prouerbialis hyperbole de vehementer integris & incorruptis. Veteres enim iusticiam deam faciebant: cuius imaginem eleganter, vt modò dixi, depinxit Chrysippus apud Aulum Gellium.

Maras.

Μάρας, id est, Maras. Hoc nomine ferunt fuisse quempiam apud Beroeam Syriæ ciuitatem, ditissimum quidem illum, verùm nihilominus humanum & officiosum in omneis, tum ciues, tum hospites. Vnde vulgò receptum, vt id vocabuli tribueretur viris, qui ad multorum vtilitatem nati viderentur. De hoc longiuscula narratur fabula in Græcorum Collectaneis. sed mihi sat visum est attigisse, ne malè collocarem operam. Nam nescio quo pacto prouerbium adulterinum & suppositicium esse videtur. Si quem tenet cognoscendi libido, extat opus, quod Aldus absolutis iam adagiis meis excudit.

Bocchyris.

Βόκχυρις, seu Βόκχορις, nam vtrunque reperio. Plutarchus in vita Demetrij, Bocchorem vocat: indicans, exactum iudicium, βοκχόρεως κρίσιν appellari solere. Rex quidam fuit Ægyptiorum, adeò notæ & incorruptæ in iudicandis litibus iustitiæ, vt vulgò si quem magnopere iustū & integrum significare vellent, Bocchyrim appellarent: perinde quasi Rhadamanthum dicas, aut Minoem. Plutarchus in commentario, De vitiosa taciturnitate, testatus, fabulam de hoc iactatam fuisse, quòd cùm esset naturà grauis & austerus, Isis illi aspidem immittere solita sit, quæ capiti circumuoluta, supernè hominem inumbraret, vt ostento territus rectè iudicaret. Adagium refertur à Suida. Dici potest & de iis, qui non temerè de re quapiam pronunciant. Negant enim hunc regem solere sententiam ferre, nisi de causa iam comperta, & certis argumentis deprehensa: & tamen huius Bocchoris iudicium quoddam reprehensum fuit à meretrice Lamia. Adolescens quidam in Ægypto deperibat amore Theonidis meretriculæ. At illa pro nocte mercedem ingentem postulabat. Interim euenit, vt adolescens noctu somniaret se rem habere cum Theonide. Eo viso liberatus est ab amore, desiítque scorto molestus esse. Illa vbi factum resciuit, appellat adolescentem, petit pactam mercedem. Quum non conueniret, itum est ad iudicem Bocchorem. Is causa cognita pronunciat, vt adolescens tantum pecuniæ adferret in vasculo, quantum illa postulasset, eámque præsente ac inspectante Theonide, huc illúcque manu tenens volueret, & illa interim hæreret vmbræ, quasi rectè somnium vmbra pensaretur. At hoc iudicium vt iniquum reprehendit Lamia meretrix: Per somnium, inquit, adolescens amore coitus liberatus est, at vmbra Theonidem non liberauit amore pecuniæ. Hæc Plutarchus in vita Demetrij.

Rhadamantheum iudicium.

Ῥαδαμάνθυος κρίσις, id est, Rhadamanthi iudicium. De incorruptè iudicantibus. Rhadamanthus enim manium iudex, neque muneribus, neque gratia deflectitur, quo minus seuerè iudicet. Accommodari poterit ad mortis necessitatem, maximis pariter ac minimis ex æquo communem. Iuxta illud Æschyli apud Aristophanem in Ranis:

Μόνος θεῶν γὰρ θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ.

Id est:

Vna è deis Mors nulla captat munera.

Item Horatius:

Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,
Regúmque turreis.
Item alibi:
Non si trecentis, quotquot eunt dies,
Amice places illachrymabilem
Plutona tauris.
Item Pindarus in Nemeis:
Ἀλλὰ κοινὸν γὰρ ἔρχεται
Κῦμ' ἀΐδα, πέσε δ' ἀδόκητον
Καὶ δοκέοντα.
Id est,
Fluctus enim Orci communiter accidit: obruitque tum opinantem, tum inopinum, hoc est, & iuuenem & senem: aut, pariter & nobilem & obscurum. Bifariam enim interpretatiuè ἀδόκητον καὶ δοκέοντα. Item in Olympiacis.
Βουλαῖς ἐν ὀρθαῖσι Ῥαδαμάνθυος.
Id est,
Rectis Rhadamanthi decretis.
Item alibi demonstrans vnum Rhadamanthum nec assentari cuipiam, nec quicquam ad gratiam facere: ὁ δὲ Ῥαδάμανθυς εὖ πέπραγεν, ὅτι φρενῶν ἔλαχε καρπὸν ἀμώμητον, οὐδ' ἀπάταισι θυμὸν τέρπεται ἔνδοθεν. id est, Fortunatus Rhadamanthus, qui fructum iudicij sortitus est inculpatum, neque imposturis intus in animo delectatur. Vsurpat & Plato lib. De legibus xij.

Orphica vita.

Ὀρφικοὶ βίοι, id est, Orphicam vitã Plato libro De legibus vj. dixit vitam innoxiam, & à luxu sanguinolentisque dapibus puram. Huiusmodi siquidem vitæ rationem Orpheus instituisse videtur, vt nõ solùm sanguine pecudum non inquinarent aras deorum, verùm ne vesci quidem vllius animantis carnibus sustinerent, sed libis ac frugibus melle conspersis sacra facerent, nec aliis ipsi vescerentur. Platonis verba sunt hæc: ἀλλ' ὀρφικοί τινες λεγόμενοι βίοι ἐγίγνοντο ἡμῶν τοῖς τότε. id est, Sed Orphica quædam, vt dicitur, vita tum erat vestris illo seculo. Videtur Orpheus hoc conatus apud Thraces, quod Pythagoras tentauit apud Ionios, Numa apud Romanos.

Virtus simplex.

Dubitari possit, vtrum versus sit vulgò iactatus, quem vt omnibus notissimum citra nomenclaturam retulerit Ethicorum ij. Aristoteles, an imprudentia exciderit versus pentameter. Differens enim è sententia Pythagoræ errorem esse infinitum, virtutem finitam; quemadmodum in nemore mille modis aberratur à rectâ vita, quum ea sit vnica: eóque vitium esse in procliui, virtutem in arduo, quemadmodum facile est à scopo aberrare, sed scopum attingere difficile est: subiungit,
Ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἁπλῶς, παντοδαπῶς δὲ κακοί.
Id est:
Est simplex virtus, omnigenum vitium.

Eâdem pensari trutina.

Eâdem pensari trutina: id est, eâdem lege. Horatius in Sermonibus:
– Hac lege in trutina ponetur eadem.
Idem in Epistolis:
—Romani pensantur eadem
Scriptores trutina.—
Conuenit cum illa Iureconsultorum regula: Patere legem, quam ipse tuleris. Sine vt eo pacto tecum agatur, quo tu cum aliis egeris. Persius:
—Examénque improbum in illa
Castiges trutina.—
Huic simillimum, Ad eandem exigere regulam, ἴσῳ σταθμῷ. id est, æquali trutina, siue lance. Plutarch. καὶ ἴσῳ σταθμῷ πᾶσι τὴν κακίαν ὥσπερ μόλυβδον ἐπὶ δίκτυον κατέσπασεν. id est, Sed æqua lance omnibus addita malitia ceu plumbum rete detraxit.

Rhamnusius.

Ῥαμνούσιος, id est, Rhamnusius. Eudemus in dictionibus rhetoricis admonet, id cognominis olim ceu prouerbio additũ sapientibus ac moderatis viris. Nec explicat adagij rationẽ. Vnde cõiectare licet, vel ab eius gẽtis morib. dictum, vel à dea Rhamnusia, quæ modum in omni negocio docet adhibendum. quemadmodum aliàs fusius à nobis ostensum est.

Prienensis iusticia.

Πριηνεὺς δίκη, id est, Prienensis iusticia. Suidas ostendit conuẽnire, cùm significamus, aliquem in iudicando primum excellere. A Biante Prienensi sumptum: cuius integritas in iudicandis agendisque causis in prouerbium abiit, vt dicatur, δικάζειν τοῦ Βίαντος τοῦ Πριηνέως κρεῖσσον, id est, In iudicando præstantior Biante Prienẽsi. Citatur ex Hipponacte iãbographo, à Strabone libro geographias xiiij. & in vita Biantis à Diogene Laertio, etiam Demodici Lerij trochaicum:
Εἰ τύχοις κρίνων, δίκαζε τὴν Πριηνίην δίκην.
Id est:
Si quam agas causam, Prienes fac vti tum more agas.
Hipponactis Scazon sic habet:
Δίκην δικάζειν Βίαντος τοῦ Πριηνέως κρεῖσσον.
Id est,
Si qua iudicas, Biantem fac Prieneum vincas.

Rectam ingredi viam.

Τὴν ὀρθὴν βαδίζειν ὁδὸν, id est, Rectam ambulare viam dicitur, qui nusquam deflectit ab honesto. Aristid. in Pericle: ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐξὸν πορευόμενος τὴν ὀρθὴν οὐδὲν ὀκνεῖν κατὰ τὴν παροιμίαν. id est, Vt ordine incedatur, & recta seruetur via, iuxta prouerbium. Philon de humanitate: ἐδίδαξε τὴν λεωφόρον ἄγουσαν εἰς ἰσότητα. id est, Viam enim publicam, quæ ad æquitatem duceret, didicerat hanc. Plautus in Cassina: Nũc ego pol in rect m redij semitam. Item paulo post: Sciens de via in semitam regredere. Iubet autem ancilla, vt qui imprudens verum effutiuerat, redeat ad simulationem quam instituerat.

Dum clauum rectum teneam.

Dum clauum rectum teneam: id est, dum meo fungar officio. Significat autem, non imputandum euentum parum prosperum artifici, modo is prestiterit quod artis est. Quintilianus libro secundo Institutionum, prouerbiale fuisse demonstrat: Nam & gubernator, inquiens, vult salua naue in portum peruenire: si tamen tempestate fuerit abreptus, non ideo minus erit gubernator, dicetque notum illud:
Dum clauum rectum teneam.
Videtur hemistichium è poeta quopiam sumptum. Nonnulli citant ex Ennio:
Dum clauum rectum teneam, nauimque gubernem.
Huc allusit M. Tullius libr. Epist. famil. xij. Vna nauis est iam bonorum omnium, quam quidem nos damus operam vt rectam teneamus: vtinam prospero cursu. Sed quicunque venti erunt, ars nostra certè non aberit. Itidem Pindarus Pythiorum hymno primo, νώμα δικαίῳ πηδαλίῳ στρατόν, id est: Guberna iusto clauo exercitum.

Ad amussim applica lapidem, non ad lapidem amussim.

Plutarchus in commentariolo, cui titulus, Quo pacto quis intelligere possit se profecisse, trochaicum hunc prouerbialem refert:
Πρὸς σταθμὴν πέτρον τίθεσθαι, μὴ τὴν στάθμην πρὸς πέτρον.
Id est:
Lapis amussi est applicandus, non amussis ad petram.
Admonet, vitam ad leges esse corrigendam, non contrà leges ad mores nostros trahendas esse: vt id faciamus, quod honestum sit: non id rectum existimemus, quod facimus. De Lesbia regula retulimus alibi.

Nemo mouero lineam.

Μὴ κίνει γραμμήν, id est, Ne moue lineã. Pindaricorum hymnorũ enarrator exponens eum locum: ἔνθα δ' ἐπ' ἴσον λίθους ἀρμόζων ὕπερ νυμφίοιν εὕδρα, τὴν γραμμὴν ἀνάγκη σαν. (loquitur autẽ de Antæo, qui iuuenib. desposãm filiam extrema statuerit linea, vt qui primus ad eã cursu peruenisset, is vxorẽ abduceret domum:) recenset huiusmodi prouerbium, μὴ κίνει γραμμήν: id est, Ne moueris lineam. Idque translatum existimat à more veterum, qui metam data linea signabant, in qua præmium propositum erat, quod-

quod auferret victor. Ducebatur autē & altera linea pro carceribus quemadmodum alibi diximus: vnde cursus erat initium. Igitur vtraque linea prouerbij ministrauit occasionem, ἀπὸ γραμμῆς, id est, ab ipso initio, & , μὴ κινεῖ χαμμάν, id est, Ne moueas metam. Significat autem, non esse mutandas leges, neque prætereūdos fines rerum præscriptos. Huc peculiarius pertinet Theocriticum illud ἐν βουκολιασταῖς.

Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον. —

Id est:

Atque à lineola lapidem mouet. —

Alludit ad flumen Galatheæ, saxum aliquod ab extrema ripa secum auferens. Est & Sacra linea in tesserarum lusu de qua dictum est aliàs.

Ex æquo partire.

Ἐξ συνδίδου πᾶσι, id est, Ex æquo da omnibus. Translatum ab iis, qui conuiuium aut hæreditatem partiuntur. Quadrabit in iudicem, aut principem, quem oportet æquabile ius reddere.

Æqualitas haud parit bellum.

Ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ, id est, Æqualitas bellum haud parit. Æqualitatē continetur concordia. Inæqualitas discordiarum est mater. Est Solonis apophthegma, quemadmodū scribit Plutarchus in huius vita, admonens dictum hoc fuisse vulgò celebre, ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ.

Quæ non posuisti, ne tollas.

Ἃ μὴ κατέθου, μὴ ἀναιροῦ, id est, Quæ non deposuisti, ne sustollas. Citatur à Platone libro De legibus xj. tanquam ex poeta quopiam. Laertius refert inter Solonis leges: sententiens opinor de terminis agrorum non mouendis, quos maiores fixissent. Conuenit in furaces, & in eos qui repetunt quod non crediderunt: item qui sibi postulant acceptum ferri, quod non præstiterunt.

A sacris abstinendæ manus.

Vulgò quoque creditum est, fatum instare ei, qui sacris rebus, ac Deo dicatis manus iniecerit: aut qui pios homines, aut certè fungentes sacris ministeriis, oppugnarit: veluti pontificem Romanum, episcopos, abbates, etiam si parum fuerint piis moribus. Id propemodum iam olim dictum est ab Homero Iliad. ρ.

Ὁππότ' ἀνὴρ ἐθέλει πρὸς δαίμονα φωτὶ μάχεσθαι
Ὅν κε θεὸς τιμᾷ, τάχα οἱ μέγα πῆμα κυλίσθη.

Id est:

Cum diuo certare viro simulatque cupit quis,
Cuique Deus bene vult, malum huic breui imminet ingens.

Nemo quenquam ire prohibet publica via.

Prouerbij speciem habet & illud Plautinum ex Curculione: Nemo ire quenquam prohibet publica via. Quo significant, rerum communium æqualem omnibus vsum esse: neque cuiquam vertendum vitio, quod ius publicum concedit. Plautus ad sensum turpiculum deflexit, nempe ad vsum scorti publicitùs prostantis. Videtur autem esse dictum ad imitationem Pythagorici symboli iubentis, τὰς λεωφόρους βαδίζειν, id est, Publicam ingredi viam: aut contrà, τὰς λεωφόρους μὴ βαδίζειν. Quò quidem mihi respexisse videtur Flaccus in Arte poetica, quum ait:

Publica materies priuati iuris erit, si
Nec circa vilem patulúmque moraberis orbem:
Nec verbum verbo curabis reddere. —

Zaleuci lex.

Ζαλεύκου νόμος, id est Zaleuci lex. De edicto mādatóque plus satis rigido, parúmque humano dicebatur. Zaleucus quidam Locrensibus iis, qui vocantur Epizephyrij, leges tulit acerbiores: quales feruntur & Draconis fuisse leges apud Athenienses, verè Draconis, vt ille dixit, non hominis. Non dissimile illis, Manliana imperia: &, Phalaridis imperium. Meminit historiæ Valerius Max. libr. vj. cap. v. Etenim quum filius Zaleuci secundum ius ab eo constitutum ob crimen adulterij vtroque oculo carere deberet, ac tota ciuitas in honorē patris pœnā adulescenti remitteret, repugnauit aliquandiu: postremò populi victus precibus suo prius, deinde filij oculo eruto, salua lege, supplicij modum temperauit.

Dat veniam coruis, vexat censura columbas.

Non tam ouum ouo simile, quàm illud prouerbij speciem præ se fert, quod est apud Iuuenalem:

Dat veniam coruis, vexat censura columbas.

Pœna legum exercetur in humiles quospiam, & à quibus ob ingenij mansuetudinem aliquid emolumenti potest auferri. Rapacibus ignoscitur. Sumptū est ab apophthegmate Anacharsidis, qui hoc dicto elusit studium Solonis in conscribēdis legibus, quemadmodum refert Plutarchus in vita Solonis: ὅς τοὺς νόμους τοῖς ἀραχνίοις ὁμοίους ἔφασκεν. καὶ γὰρ ἐκεῖνα ἐὰν μὲν εἰσπέσῃ τι λεπτὸν καὶ ἀσθενὲς στέγειν, ἐὰν δὲ μεῖζον, διακόψαν οἴχεσθαι. id est, Leges aranearum telis adsimiles dicebat, propterea quod in illas si quid leuius, aut imbecillum incurrerit, hæret: sin maius aliquid dissecat ac fugit. Ad eandem pertinet sententiam, quod in Phormione ait Terentius:

Quia non rete accipitri tenditur, neque miluio,
Qui malè faciūt nobis: illis qui nihil faciunt, tēditur.
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur.

Vrbanus nihil æqui cogitat.

Οὐδὲν φρονεῖ δ' ἀστὸς αἴσιον ἀσταῖς.

Id est:

Vrbanus æqui nil, bonive cogitat.

Admonet, rusticam vitam innocentiorem esse, vt quæ sola cùm solis habeat commercia terris. Contrà, qui degunt in vrbibus, propter contagia negociorum & hominum, astutiores euadere: vnde & astuti, παρὰ τὸ ἄστυ dicti putantur. Potest & huc accommodari parœmia, quòd eximiæ morum ciuilitati & vrbanæ blandiloquentiæ ferè comes esse solet astutia. Cōtrà qui moribus sunt subagrestibus, iis plerúque est fides certior, animúsque sincerior. Versus est ïenarius, sed deprauatus. Et Terentianus Demea ait, In astu aliud ex alio venire malum.

Quod aliis vitio vertas, ipse ne feceris.

Quod damnaturus sis in aliis, in te ne admiseris. Ad id faciet illud Iliados φ.

Καὶ δ' ἂν ὣς ἄλλην νεμεσῶ ἥτις τοιαῦτά γε ῥέζοι.

Imò adeò si quisquam alius patrare pararet.
Tale aliquid, damnaretis, vitióque daretis.

Cognati. Omnia iudicia absolutoria esse.

Hoc dictum videtur prouerbialiter posse eo trahi, vt significemus, pœnitenti esse parcendum, etiamsi res non sit omnino integra. Nam si quis reus post litem contestatam obtulerit actori quod petiisset, ei vel satisfecerit, absoluendum esse Iustinianus sanxit §. fin. Inst. de perpet. & tempor. act. Quoniā vulgò soleat dici, omnia iudicia absolutoria esse. Plautus in Pseu. videtur nō absimile quoddam dictum aliò vertisse, apud quem sunt hæc carmina:

Si fatetur. P S. δικαστικὰ πάντα λύσιμα.
Si fatetur, dixit Callipho dudum tibi.

Significant illa verba, iudicetur, vt & idem absoluatur, videtúrque prouerbiale esse carmen, de his qui securi accusationis iudicium subeunt. Non absimile illi quod etiamnum inter Græcanicas sententias extat: κατήγορον οὐκ δεῖ καὶ κριτὴν ὁμοῦ. nisi quòd hoc potest simpliciter accipi, eundem accusatorem & iudicem esse non oportere. [Locus hic Plauti quem Gilbertus adducit, maculosissimus est: Græca enim à sciolis quibusdā, vt ἐπ' ἄκρας γλώσσας ἀλλὰ interiecta sunt. eam ob causam Camerarius, vir nostra ætate vt doctissimus, sic & diligētissimus, lacunam reliquit addita nota: cùm tamen de vestigiis sui veteris lib. eam sic expleri posse annotet:

SI. Ita quas meo gnato des, qui amicam liberet.
Fateri ὁ ἄκρα πῶ αι, P S. καὶ πῶ ταί.
CA. Fatetur. S I. dixin' Callipho dudum tibi.]

Publica priuatis potiora.

Valerius Maximus libro ij. cap. j. Publica instituta priuata pietate potiora sunt. Vbi & Q. Fabij, eiúsque filij ad hanc sententiam spectans memorabile exemplum proponit. Idipsum & Erasmus ex Plutarcho in apophthegm.

Huc respicit Hermogenianus li. Pandect.xxxvj. tit. ad senatuscons. Trebell.capite decimoquarto, cùm inquit: Nã quòd ad ius publicum attinet, non sequitur ius potestatis,&c. Vlpianus lib.xxvj. Pandect. titul.de administrat. &c.cap. v Et est vera ista sententia: Nemo enim ius publicum remittere potest huiusmodi cautionibus, aut mutare formam antiquitùs constitutam,&c. Vnde & pupillorum causam, communem omnium causam appellat Cicero,actione tertia in Verrem.

Rex Iupiter omnibus idem.

Huius etiam hemistichij vsus frequens est, cùm Deum sua se æquitate exitum cuiusque rei permissurum fatis, neutrarúmque partium studia secuturum denotamus.

Ad denarium siue quadrantem soluere.

Ad denarium soluere dicunt prouerbialiter Latini,pro planè omnia soluere. Quod Galli ita exprimunt: A vn denier pres. Cui non dissimile illud Christi,Matth.v.vltimum quadrantem soluere seu reddere, ἔσχατον κοδράντην. Quod est, summo iure cogi à debitore, nihil vel de sorte vel de vsura remittente. Fortunatus de extremo iudicio:

Cogentur minimi quadrantem soluere nummi.
Prud.Ham.
—Cunctáque exacturus ad vsque
Quadrantem minimum.—
Sedul.xj.
Donec cuncta breuem reddamus ad vsque quadrantem.

Iuuencus lib.j. sententiam reddidit:

Vltima quàm minimi reddatur portio nummi.

Est autem quadrans pars assis quarta,numulus æneus,non magni precij.Galli vocant,quart.alij Liard.Quadrantarij dicebantur balneatores, quibus talis numus numerabatur: Quadrantariæ item mulieres meretrices quasi vilissimæ, vt Clytæmnestra & Clodia, à Cæcilio poeta & Cicerone. Vide pòst,Quadrantaria.

Salua conscientia.

Idem in prologo libri iiij. Naturalium quæstionum: Nullum verbum mihi,quod non salua conscientia procederet, excussum est. Admonet prouerbium, ne numinis reuerentiam violemus vllius rei gratia. Non dissimile est hoc à magnis celebratum authoribus: Vsque ad aras amicus.

Cedo quemuis arbitrum.

Cessit in prouerbium hæc Iurisconsultorum vsitatissima & elegans locutio,qua significamus: Aliòquin per me licet vt iudicem adeamus,& in arbitrũ quem voles compromittamus, eorum quidem, qui inter diuos relati sunt. Sic Terent. Postremò aut desine, aut cedo quemuis arbitrum. Ac si diceret: Vincam quocunque iudice eorum,qui harum rerum consultissimi fuerunt. Terentij prouerbium Græcè sic dici potest, φέρε δικαστὴν ὅν ἂν βούλῃ, ἢ παῦσαι δικαζόμενος. id est, ἐφ᾽ ὅν ἂν δοκῇ σοι, τῶν ἴσων ἐπιτρέπω διαιτᾶν. Dicitur etiam: Fero tibi quemuis iudicem, id est, hac de re cuiuscũque iudicio acquiescam. Cic. pro Roscio Comœdo: Quem ego si ferrem iudicem, refugere non deberet: cùm testem producam, reprehendere audebit. Liuius in viij.ab vrb. con. Prouoco ad populum, eúmque tibi fugienti senatus iudicium, iudicem fero. Græcè καθίζω δικαστήν dicitur à Demosthene & Galeno. Bud. Ruzeo: Cedo quemuis arbitrum eorum, qui consultissimè de iure gentium humanóque responsitarunt. Apud Græcos: ἐπιτρέπω σοι δίαιταν. id est, Committo tibi arbitrium,sumo te arbitrum. ἐπιτρέπομαι τὴν δίαιταν, Arbitrium accipio mihi commissum. Dicitur enim etiam, ἐπιτρέπομαι ἐπιτροπήν. Lucian. [illegible] Nec nos,bella Venus,nostræ formæ metuimus: ne quidem si ad tuum Martem huius arbitrium causæ deferretur.

Suum seruare.

Suum seruare, Gallis est quod Græcis περιεῖναι τὰ ἑαυτοῦ [illegible], id est, auferre quod suum sit: quod nihil deperdere est. Verbum est etiam Iurisconsultis vsitatum. Budæus Ludouico Ruzeo: Quòd si summo iure vti nunc institeris, tuumque (vt ita dicam) inusitata tibi frugalitate seruare,&c. Sunt qui sic efferunt: Rem tuam custodi,alienam dimittere noli. Qui sua quærunt,etiam Corui dicuntur in literis sacris.

Aliis ne feceris,quod tibi fieri non vis.

Hæc sententia omnium ore teritur, & est quidem satis perspicua. Greg. Theolog. lib.ij. Sentent.

Ὅσα περ ἐξ ἄλλων μὴ παθεῖν ὅλως θέλεις,
Τοῦτ᾽ αὐτὸς αὐτὸς μηδὲ δρᾶν ἄλλῳ θέλε.
Id est:
Ab altero quod ferre nolis, aut pati,
Id rursus alteri vide ne feceris.
Idem libro primo,
Τοιοῦτος ἴσθι τοῖς φίλοις καὶ τοῖς πέλας,
Οἷους σεαυτῷ τούσδε τυγχάνειν θέλεις.
Id est,
Talem te amicis exhibe, atque proximis,
Quales eos ipsi tibi esse peruelis.

Hoc præceptum Christus primus nobis tradidit, Matth. vij. & Lucæ vj. Omnia, inquit, quæcunque volueritis vt faciant vobis homines,ita & vos facite illis Hæc enim est Lex & Prophetæ. Cornelius Vibulanus in tit. Instit. Imperialium de iust.& iure. Nullum est autem præceptum salutarius, quàm illud à filio Dei ac Deo ipso nobis traditum,quo hæc tria iuris præcepta continentur: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Sic Scæuola de administ.& periculo tit. &c. Respondi, inquit, cum tutorem,qui cæteros ad portionem vocaret, eadem parte cõtentum esse debere. Hinc, Aliis quę feceris, tibi facienda sunt, similiter dicitur. Cicero ij. Tusc.ex antiquo poeta, sed non adscripto eius nomine:

—Qui alteri exitium parat,
Eum scire oportet sibi paratam pestem, vt participet parem.

Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

Scriptum est j. ad Corinth.vj. Hebr.xiij. Neque fures, neque auari, neque raptores,regni Dei hæreditatem accipient. Nam hos iudicabit Dominus: nisi serò agant pœnitentiam & restituant ablatum, piè scribit Augustinus epist.liiij. ad Macedonium: Si res aliena, propter quã peccatum est, reddi possit, & non redditur, pœnitentia non agitur, sed simulatur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

Recto contendere cursu.

Κατὰ δ᾽ ὁδὸν, κατ᾽ εὐθυωρίας, non per ambages, mæandros, & flexiones siue diuerticula. Lucretius in principio libr.vj.

Qua possemus ad id recto contendere cursu.

Vide apud Erasmum, Rectam incedere viam.

Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.

Vtinam omnes quod in omnium ore est hodie, & iam pridem sacris literis præceptum est, nempe Matth.vij. & Lucæ vj. in quo lex & prophetæ,obseruarent: siquidem satis hoc esset ad vitæ rationes possit. Citatur in glos. Institutionum Imperialium de iustit. & iure. §. iuris pręcepta, ad istud, alterum non lædere. & ff.eod. l.iusticia. & in Decretis.in princip. ff. quod quisque iuris. in princip. Non huic dissimile hoc quod habetur ff. quod quisque iuris statuerit in alterum, ipse eodem vti debet. & istud, Patere legẽ, quam ipse tulisti. Habetur in Sylloge nostra. Lactantius cap.xxxij. libri acephali epitomes: Vide vt ne facias vlli, quod pati nolis, sed alterius animum de tuo metieris. Si acerbum est,iniuriam ferre,& qui eam fecerit, videtur iniustus: transfer in alterius personam, quod in te sentis, & in tuam, quod de altero iudicas: & intelliges tam te iniustè facere, si alteri noceas, quàm alterum, si tibi. Hæc si mente voluemus, innocentiam tenebimus, In qua iustitia, velut in primo gradu consistit. Primus est enim, non nocere proximo, sed officiosè prodesse,&c. Idem libro sexto Diuinarum institutionum aduersus Gentes, de vero Dei cultu, vbi de matrimonio, pudicitia & adulterio: Seruanda fides ab vtroque alteri est, imò exemplo continentiæ

tinentiæ docenda vxor, vt se castè gerat. Iniquum est enim, vt id exigas, quod ipse præstare non possis, &c. Hactenus Lactantius. Ælius Lampridius in Alexandro Seuero: Si quis de via, in alicuius possessionem deflexisset, pro qualitate loci, aut fustibus subjiciebatur in conspectu eius, aut virgis, aut condemnationi, aut si hæc omnia transiret dignitas hominis, grauissimis cōtumelijs: cū diceret: Visne hoc in agro tuo fieri, quòd alteri facis? Clamabátq; sæpius, quod à Christianis audierat, & tenebat, idque per præconem, cùm aliquem emendaret, dici iubebat: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Quam sententiam vsqueadeò dilexit, vt & in palatio, & in publicis operibus præscribi iuberet.

Ad regulam & libellam facta.

Quæ exacta & perfecta sunt, ad regulam & libellam facta dicimus: translatione sumpta ab operibus, quæ ad regulam ac libellam, ad amussim ac perpendiculum fiunt & exiguntur. Hinc Catullus de Cœlio & Quinctio:

—Nam tua nobis
Perfecta exigitur vnica amicitia.

Amicitiam Cœlij perfectam ac sanctam significat. Plinius libro xxxvj. capite xxv. Deinde spissa calcatis carbonibus inducitur sabulo calce ac fauilla mixtis. Materia crassitudine semipedali ad regulam & libellam exigitur. Indidem translatum videri possit & Ouidianum illud in 3. Fastor.

Non habet exactum, quod agat.—

Plinius iunior: Pari libra, id est, æquabili iudicio, & pari censura. Vitruuius, Ad regulam respondere: pro, quadrare exactè. Gell. lib. xx. cap. j. In librili perpendere, & ad amussim æquiparare, ad æquilibrium. id est, æqui mensuram, æqualitatem, perpendiculum, & regulam. Hinc æqualitas, libra, ratione æquā: de eo, quod ad amussim, siue amussatè, & inculpatè compositum est. Cicero ad perpendiculum dixit. Varro: Campus ad libellam æquus. id est, omni ex parte planus. Plinius, ad libellam exigere, dixit. His addenda, Trutina pensare: & alia, quæ etiam ad animum transferuntur. Vide in Sylloge, Lapides ad filum.

Digna ferat.

Catullus de coma Berenices:

Digna ferat.—

id est, par supplicium sceleri.

IVVENTA.

Erasmi. Iuuenta viribus pollet.

Ad vires plurimum momenti adfert ætas iuuenta. Ad id facit illud ex eodem loco de Ænea:

Καὶ δ' ἔχει ἥβης ἄνθος, ὅ τε κράτος ἐστὶ μέγιστον.

Id est,

Flos quoq; adest æui, cuius tunc maxima vis est.

Iuuenari.

Iuuenari dixit Horatius, tum nouè, tum prouerbialiter, in Arte poetica. Græci item νεάζειν, νεανίζειν, νεαρεύειν, consimili modo vsurpant: pro eo quod est, iuuenum more iactātius, inconsideratius, incōsultius agere, aut si quid aliud ei ætati peculiare videtur. Quod quò longiùs traducatur, hoc fuerit venustius, vt si quis orationem floridam phaleratámque dicat νεανίζειν. Eiusdem est formæ γυναικίζειν, pro gestu cultúque repræsentare mulierem. Ob inscitiam rerum & impotentes affectus ætas illa magis est lubrica. vnde & νεανικῶς factum dicunt Græci, quod maiore impetu quàm iudicio gestum est. Basilius in epistola quadam: καὶ οὗτοι δῆλον ὅτι τινὲς ὄντες κατηρτισμένοι τὸν ἔσω ἄνθρωπον, οὐδέ εἰς τὸ τέλειον ἐφθακότες τῆς ἡλικίας μέτρον, τοῦτο δὴ τὸ νεανικῶς περιφέρεσθαι καὶ κλυδωνίζεσθαι, ἡ παροιμία φησί. id est, Et hic nimirum qui nondum perfecti sunt secundum interiorem hominem, nec adhuc ad perfectum ætatis modum peruenerūt, circumagi, ac fluctuare dicit prouerbium. Reperitur & ἀκμάζειν, pro eo quod est, iuuenilia facere. Sic vsus est Hyperides, in oratione contra Mantitheum, & Lysias aduersus Nicarchum tibicinem. Laberius, citante Nonio, pro eodem dixit adolescenturire: Incipio adolescenturire, & nescio quid nugarum facere.

Turnebi, Mureti & aliorum. Nouior Leberide.

Κενώτερος, & γυμνότερος λεβηρίδος: Inanior Leberide. exuunt enim singulis annis serpētes exuuia sua & quasi innouantur. Ita rursum id, quod est apud Eras. Nudior Leberide, proponit Hartungus decuria prima, c. j.

LACESSENTIS.

Erasmi: Arietem emittit.

Ἀρνα προβάλλει, Arietem objicit. In rixæ pugnæque cupidum dicebatur. Antiquitùs enim bellum suscepturi Fecialem mittebant, qui arietem adductum in hostium fines immitteret: hoc significans pacto, ciuitatem & agros illorum hostibus compascuos forē. Autor Diogenianus.

Cominus atque eminus.

Ad eandem formam pertinet ἐγγύθεν καὶ πόῤῥωθεν, id est, Cominus atque eminus. Translatum & hoc à bello, in quo nunc conferti pugnant, gladijs, nunc machinis procul tela in hostem torquent. Id si ad animi res transferatur, fiet venustius. Cum hominibus habenda pax, cæterùm cum vitijs cominus atque eminus pugnandum. Qui cominus pugnant, σταδίην μάχεσθαι dicuntur: qui hastis, δόρυσιν μάχεσθαι dicuntur.

Ad pila vbi ventum.

M. Tullius in libello De re militari, si tamen non fallit titulus: Prima autem, inquit, & secunda acies, quæ quum ad pila, vt dicitur, ventum fuerit, totum sustinet bellum. Pilum autē est genus hastæ Romanæ breuius. Itaq; quum de propinquo res geritur, ad pila ventum dicitur. Videor mihi alicubi hoc adagium retulisse, sed in præsentia locus non occurrit.

Non vt prior lædam, sed vt iniuriam retaliem.

Senarium hunc quidam ex Olynthia Menandri citant, quidam ex Thersita Chæremonis:

Οὐκ ἄρχων ἀδικίας, ἀλλ' ἀμυνόμενος.

Id est,

Vt qui prior nolim malo lacessere,
Sed iam datum malo retaliem malum.

Conuenit cum illo Terentiano: Sic existimet, responsum, non dictum esse.

Nunquam enim meos boues abegerunt, nec equos.

Οὐ γάρ πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους.

Id est,

Non enim equos vnquam mihi subduxēre, bouésve.

Prouerbiali figura videtur olim vsurpatum, pro eo quod est: Nunquā me læserunt, aut affecerunt iniuria. cùm negamus nobis esse causam, cur illum aut illū odisse debeamus. Plutar. in commentario De vitanda vsura: καὶ τοῦτο μὴ μοι δόξη λέγειν, πόλεμον ἐξενεγκὼν πρὸς τοὺς δανειστάς. οὐ γάρ πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδ' ἵππους. id est, Neque verò me existimetis hæc dicere, quòd, bellum mihi sit cum vsurarijs:

Nunquam etenim vel equos mihi subduxēre, bouésve.

id est, Nunquam quicquam mei abstulerunt. Id quo longius traducetur à simplici sermone, hoc magis erit prouerbiale. Sumptum est autem ex Iliados Homericæ lib. j. vbi Achilles contendens cum Agamemnone, negat sibi causam esse, quamobrem cum Troianis bellum suscipiat, nisi vt illi morem gerat:

Οὐ γὰρ ἐγὼ Τρώων ἕνεκ' ἤλυθον αἰχμητάων
Δεῦρο μαχησόμενος· ἐπεὶ οὔτι μοι αἴτιοί εἰσιν.
Οὐ γὰρ πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους,
Οὐδέ ποτ' ἐν Φθίῃ ἐριβώλακι βωτιανείρῃ

Καρπὸν ἰδηλήσαντο——

Id est,

Haud ego Troiugenûm huc accessi nomine, quo cum
His bellum gererem: neque enim sum læsus ab istis.
Nunquam etenim vel equos mihi subduxère boueive:
Nec Phthies vnquam segetúmque virûmque feracis
Sunt populati agros.—

Ductum est autem ex antiqui seculi ritu, quo, cû vita mortalium adhuc esset pastoralis, prima belli causa erant abacta pecora: quemadmodum eleganter indicat Homerus Iliad. σ. depingens Achillis clypeum:

Τοὶ δ' ἐπεὶ οὖν ἀφίκοντο, ὅθι σφίσιν εἶκε λοχῆσαι,
...
Οἱ δ' ὡς οὖν ἐσίδοντο ...
Ταμνοντ' ἀμφὶ βοῶν ἀγέλας καὶ πώεα καλά
...

& reliqua quæ sequuntur. Quos versus ne quis omninò contemptos queratur, ita vertimus:

Dehinc procul his speculatores populi vnus & alter
Obseruant, si fors videant ouiúmve boúmve
Agmina. at hæc confestim adsunt, quæ ponè sequuntur
Pastores duo, demulcentes pectora cannis,
Ignari fraudis: contrà illi ex composito, mox
Accurrerunt, armenta boum, niueósq; bidentum
Concidère greges, cæsis pastoribus ipsis.

Omni conatu inuadere.

Si quem significabimus totis virib. tendere in quêpiam oppugnandum, conueniet illud ex Iliad. v.

Αἰνείας δ' ἑτέρωθεν ὄρουσε σὺν ἀσπίδι δουρί τε μακρῷ.

Id est,

Obuius Æneas, clypeóq; insurgit & hasta.

Pugnis & calcibus.

Πὺξ καὶ λάξ, i. Pugnis & calcibus: Prouerbiali figura dictum reperitur, pro eo quod est, omni contumeliæ genere, totisq; viribus. Synesius in epistola quadam ad fratrem: οὐδὲ πὺξ ... οὐδὲ λὰξ ... i. Neque pugnos impinget, neque calcib. impetet quempiam meliorem. Aristophanes in Pace:

Παῖε, ὀρύττε, πὺξ ...

Id est:

Ferire, fodere, pugno, itémq; & mentula.

Quo loco interpres admonet prouerbij, πὺξ ... i. Pugno simul & tibia. Nam Comicus risus causa, pro tibia mentulam mutauit. M. Tullius in orationè pro Sylla dicit, quendam non solùm verbis vti improbissimis solitum, verumetiam pugnis & calcibus.

Iritare crabrones.

Τοὺς σφῆκας ἐρεθίζειν, id est, Iritare crabrones. Ad hãc sententiam referendum est & illud, quod est apud Plautum in Amphit. Irritabis crabrones. Id dictum est à poeta in mulierum ingenium: quibus iratis si repugnes, magis prouoces, neque sine tuo malo discedas. Est autem crabro insecti genus, affine vespis, pertinacissimum, aculeóque pestilentissimo. Siquidem refert Plinius Naturalis hist. libr. 11. cap. 21. crabronum ictus haud temerè sine febri esse. Additque traditum à quibusdam, ter nouênis huius animantis punctis interfici hominem. Aristot. lib. De partibus animalium ix. præter alia quæ de crabronibus commemorat, illud quoque tradit, cum in apum genere quædam aculeis careant, vt fuci, & reges, vespæ quoque nonnullæ sine aculeis inueniantur, nulli crabrones reperiuntur non armati aculeo. Quanquam de duce, num aculeatus sit, nonnihil addubitat. Vtitur hoc adagio diuus Hieronymus in quadam epist. Eandem sententiam sic idem extulit Plautus mutata allegoria:

Bacchæ bacchanti si velis aduersarier,
Ex insana insaniorem facies: feriet sæpius.
Sin obsequaris, vna te solũas plaga.

Nam mos erat, vti Bacchanalia celebrantes, obuios thyrsis ferirent. Aristoph. in Lysistrata, nam hoc titulo inscriptam comperi:

Ἢν μή τις ὥσπερ σφηκιὰν βλίττῃ με κἀρεθίζῃ.

Id est,

Nisi si quis vti vesparium fraudet me, stimuletq;.

Allusit huc, opinor, qui scripsit epitaphium Archilochi poetæ maledici:

Ἠρέμα δὴ παράμειψον ...
Κνήσῃς τύμβῳ σφῆκας ...

Id est,

Ne fors crabrones qui huic insedère sepulchro
Irrites, tacitum carpe viator iter.

Xenoph. libr. iiij. indicat vnde natum sit: nimirum ab his, qui student eximere vespas ab antris suis: ὁρῶ δ' ἔγωγ' ἔφη, καὶ τοὺς τοὺς σφῆκας ἐξαιρεῖν βουλομένους, ἐὰν μὲν φεύγοντας ἐπιχειρῶσι θηρᾶν, ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους. id est, Et ego, inquit, video etiam eos quicunque crabrones excipere volunt, si quidem euolantes conentur venari, à multis feriri crabronibus.

Refricare cicatricem.

Cum dolor temporum spacio iam mitior renouatur, Refricari cicatrix dicitur. Notum, vnde ducta metaphora: nempe à corporali vulnere, quod iam coijt cicatrice obductũ. Quæ si frictu denuò aperiatur, recrudescit vulneris pristini dolor. Cicer. ad Att. Appij vulnera non refrico. Idem in Rullum. Ne aut refricare obductam reip. cicatricem videter. Idem refricare dolorem dixit lib. De oratore secundo. Dicimus & Refricare memoriam, & Suffricare memoriam: pro eo quod est, leuiter renouare: sed in malam ferè partem.

Tangere hulcus.

Κινεῖν τὸ ἕλκος, id est, Mouere seu tangere hulcus, est mouere dolorem, eiusque rei facere mentionem, quæ nos magnopere vrat. Terentius: Quid minus necesse fuit, quàm hoc hulcus tangere? Quo loco Donatus admonet subesse prouerbiũ. Octauius Augustus, vt autor est Tranquillus filiarum Iuliarum & neptis infamem vitam, morte ipsa grauius tulit: nec eas aliter appellare consueuit, quàm treis vomicas, aut tria carcinomata sua: nimirum quòd earum non sine magno dolore suo recordaretur. Hanc metaphoram M. Tullius oppidò quàm eleganter expressit in Clodium, qui populum fame iam exasperatũ, concionib. insuper seditiosis in rabiem agebat. Vt tu, inquit in hoc hulcere tanquam vnguis exsisteres. Plutarchus De adulatione: ... ἕλκος. i. Arcani sermonis cum mouisset hulcus.

Vt lupus ouem.

Ὡς λύκος ἄρνα φιλεῖ, id est, Vt lupus ouem amat, qui sui commodi gratia simulat amorem. Nam is vulgò dicitur amor, quum reuera sit odium. Iuuenis enim cùm puellam venatur, vt illi pudicitiam, thesaurum incomparabilem eripiat, vt pro honesta fama turpi rumore traducat, vt parentibus, amicis ac bonis omnibus inuisam reddat: denique vt quod est omnium charissimum, bonam mentem eripiat: quæso quid deterius hostis faciat hosti? Socrates citat carmen in Phædro, veluti populari vsu iactatum:

Ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ', ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί.

Id est,

Vt lupi oues, ita amat puerum vesanus amator.

Maro:

Torua leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam,
Florentem cytisum sequitur lasciua capella

Et Horatius:

Non ego te, tigris vt aspera,
Getulúsve leo, frangere persequor.

Ignem ne gladio fodito.

Πῦρ σιδήρῳ μὴ σκαλεύειν. id est, Ignem gladio ne fodito. hoc est, Ira percitum ne lacessas. quin magis concedere conuenit, & blandis verbis tumidum animum placare. Ita

Ita diuus Hieronymus, & apud Athenæum Demetrius Byzantius. Diogenes Laertius exponit, potentium & ferocium iracundiam non esse conuiciis exagitandam: propterea quòd flamma quo magis exagitatur, hoc magis atque magis inualescit. Neque dissentit ab hoc interpretamento Plutarchus. Quanquam Plato libr. De legib. . sic vsurpauit, vt de iis dici solitum videatur, qui frustra moliuntur, quod effici nullo pacto queat: ostendens id lusus genus quoddam fuisse, vt ignem gladio dissecarent. Ad eundem fermè sensum retulit diuus Basilius in Epistola ad nepotes, vt idem sibi velint, Ignem gladio dissecare: &, Cribro haurire aquam. Huc nimirum allusit Lucianus in ij. Verarum narrat. libro cùm ex insulis fortunatis dimitteretur, fingens se à Rhadamantho admonitum, vt si quando rediret in hunc nostrum orbem, tria quædam obseruaret: ἕν μὲν ὅπως μαχαίρᾳ πῦρ σκαλεύειν, μὴ θέρμους ἐσθίειν, μήτε παιδὶ ὑπὲρ τὰ ὀκτωκαίδεκα ἔτη πλησιάζειν. id est, Ne gladio ignem diuerberaret, ne lupinis vesceretur, ne se puero decimumoctauum annum egresso adiungeret. Si quidem horum meminisset, futurum vt aliquando ad eam insulam reuerteretur. Horatius hoc dicto videtur indicare crudelitatem cum insania coniunctam. Amor enim per se furor est: qui si erumpat in pugnas ac cædes, ignis gladio perfoditur. Libro Sermonum ij. Satyr. 3.

— His adde cruorem
Atque ignem gladio scrutare. —

Temulentus dormiens non est excitandus.

Prouerbij speciem habet, quod admonet Theognis, sopitum ebrium non oportere excitari somno. Simillimum est autem illi, κακὸν εὖ κείμενον μὴ κινεῖν, i. Malum bene conditum ne moueas. Non est refricandum odium, cui iam tempus induxit obliuionem. Non est renouandum animi vulnus, cui iam obduci cicatrix cœpit. Theognidis carmen sic habet.

Μηδ' ὅν ἂν ἡμῶν μάρψῃ εὔδοντ' ἀπεγείρειν Σιμωνίδη,
Θωρηχθέντ' οἴνῳ μαλθακὸς ὕπνος ἔχῃ.

Id est,

Nequicquam è nobis somnum depelle Simonida,
Oppressum vino quem sopor altus habet.

Thunnissare.

Θυννίζειν Græci transferunt pro stimulare, pungereque: vel quòd hic piscis, quo sit palato gratior, pungi soleat: vel quòd ipse piscis adurat, pungatque contactu. Plin. lib. 9. c. xv. rem auditu nouam memorat de thynno. Ait inna: animalculum esse perquàm exiguum, aranei magnitudine, scorpionis effigie: id se delphino, & ei qui gladius vocatur, crebrò delphini magnitudinem excedenti, sub pinna affigit aculeo, tantóque infestat dolore, vt in naues sæpenumerò exiliant. Athenæus libr. Dipnosophistarum vij. prodidit, thunnorum generi, quos Athenienses thynnidas appellant, subter ventrem pinnam affixam esse, quæ vocetur athera. Addit pisci nomen inditum, παρὰ τὸ θύειν, quòd impetu feratur, præsertim cùm œstro concitus agitur, id quod illi accidit circa solstitium æstiuum. Id est animalculum in capite specie scorpij, magnitudine drachmæ. Quo malo sic exagitantur, vt ex aquis subsiliant, non minus altè quàm delphini. Atque huius rei testem adducit Aristotelem. Lucianus in Ioue Tragœdo: ἀπαγε, θυννώδες τὸ ἐνθύμημα, ὦ Ποσειδον, & κομιδῆ παχύ. i. Apage, thunnicum enthymema Neptune, & supra modum pingue. Rursum in eodem Dialogo ad idem verbum alludens: εἰ τὰ ἀμαθῶς ὑμῖν τεθύννισται. i. Si mea vobis ita expuncta sunt. Adagium recensetur à Diogeniano.

Ivnii. A vipera morsum culpas.

De eo qui alienæ calamitati insultat, nondum expertus fortunæ sæuitiam, extulit illud Aristides in oratione modò citata: καὶ μοι δοκεῖς τὸ τῆς παροιμίας, τὸν ἐχεῖν τῆς ἐχίδνης δηχθῆναι αἰτιᾶσθαι μηδεπώποτ' αὐτὸς δηχθείς. i. Videris mihi viperæ dentibus saucium culpare, ipse saucius antea nunquam, iuxta prouerbium. Adagij origo videtur ex Apologis sumpta.

Brassicani. Vnguis in hulcere, vlcus

Idem pro domo sua ad Pontifices: Et tu in hoc hulcere tanquam vnguis existens. Vnguem in hulcere vocat rem molestiss. quæ cum magno dolore vix ferri possit. Non dissimili prouerbio Plato vocat hulcus, rem molestiis infinitis plenam, & quæ semper aliquid habeat de quo possis queri, sic dicens in Axipcho. ἀλλ' ἡ γεωργία γλυκύ, δῆλον, ἀλλ' οὐχ' ὅλον, ὡς φασιν, ἕλκος, αἰεὶ λύπης πρόφασιν εὑρισκόμενον; Id est, Verùm dulcis est agricultura, est sanè: nónne tota tamen, quod aiunt, vlcus est, semper paratam doloris habens causam? ita Sophocles in Antigone: ἥψω μοι ἀλγεινοτάτης μερίμνας...

Cognati. Τετραγῳδεῖ.

Videtur τετραγῳδεῖν id significare apud Demosthenem in oratione pro Ctesiphonte, quod Cic. pro Milone, tragœdias excitare, siue res tractare turbidas dixit: Nunc eiusdem Appiæ nomen quantas tragœdias excitat, valeat, materiam præbet ad inuidiam Miloni faciendam. Quin hoc ipsum, si alrò quopiam deflectatur, prouerbium resipit, vel etiam pro tumultum mouere, siue rixas, &c. Hinc tragicus, amarulentus & tumidus dicitur Senecæ, in ludo de morte Claudij Cæs. Et quo terribilior esset, tragicus fit. Hoc etiam Galli in vernaculo sermone conseruat. Apollo Pythius apud Ennium, referente Cic. De oratore lib. j. dicit se esse eum, vnde sibi si non populi & reges, at omnes sui ciues consilium expetant:

Suarum rerum incerti, quos ego mea ope ex
Incertis certos, compotésque consilij
Dimitto, vt ne res temerè tractent turbidas.

Πυκτεύειν.

Apud eundem Demosth. πυκτεύειν prouerbialiter accipitur: & significat, quouis modo contendere, omníque contumeliæ genere. Lucian. πυγμαχεῖν καὶ λακτίζειν. Vide apud Eras. Pugnis & calcibus. Cic. in Paradox. Quoniam verbis contendimus inter nos, non pugnis. Hoc locutionis genere vsus est Esaias 58. Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Percutere autem pugno, ponitur pro omni iniuria & violentia, aut inhumani tractatione: qua vtuntur creditores, in debitores sibi adiudicatos. Exod. xxj. Si rixati fuerint viri, & percusserit quis proximum lapide aut pugno. i. eminus vel cominus.

LÆTITIA, TRISTITIA.

Erasmi. Irrisibilis lapis.

Ἀγέλαστος πέτρα, i. Irrisibile saxum. De re vehementer acerba tristique. Ostendebatur olim saxum quoddam in Attica, in quo ferebatur consedisse Ceres, cùm relicto cœlo, succensis facibus Proserpinam à Plutone rapacem quæreret. Porrò cùm Eleusinem peruenisset, ibi tristis in saxo quodam insedit: quod ob eam ipsam causam ἀγέλαστον appellabant. Autor Zenodotus. Quadrabit in seueros ac tetricos, quósque vocant ἀγελάστους: quorum in numero Socratem ponit Plinius. Periclem Aristides. Neque perperam accommodabitur ad rem magnopere molestam.

Sinapi victitare.

Tristes ac supra modum tetrici, sinapi victitare dicuntur: quod hodieque vulgò tritum est. Plaut. in Truc.

Si hecastor hic homo Sinapi victitet,
Non censeam tam tristem esse posse.

Aristophanes in Equitibus, consimili figura dixit.

Κἄβλεψε νᾶπυ, καὶ τὰ μέτωπ' ἀνέσπασε.

Id est:

Toruum tuens, vt qui sinapi victitans
Frontem seueram contrahebat.

Interpres Aristophanis admonet, napy semen esse, vnde fiat sinapi. Huius vis est, ciere lachrymas. eóq; Ennius apud Macrobium triste vocat:

Nec triste quæritat sinapi, neq; mœstum cepe.
De cepis alias nobis est dictum.

Animus habitat in auribus.

Veteres animo sedem in oculis dedere, plerique in corde. At Herodotus in Polymnia, iuxta vulgi sermonem, vt videtur, docet animum habitare in auribus: quòd qui bene audiunt, voluptate afficiantur, qui secus, exacerbentur. Herodoti verba subscribam: [Greek illegible] id est, Et nunc illud sanè discito, quòd in auribus hominum habitet animus: qui quum bona audierit, voluptate corpus implet: quum his diuersa, molestia afficit. Opinor hunc esse sensum adagij, quòd ex his quæ audimus, maximè placatur aut irritatur animus. Nã hac potissimum iter est ad animum hominis. Comiter ac blandè dictum, sæpe atroces iras vertit in beneuolentiam, & asperior sermo prouocat capitales inimicitias. Quin & conuicio quidam iugulantur, non aliter quàm ferro aut veneno. Proinde pestilentissimum homicidarum genus est, quod hoc seculo potissimùm regnat, qui venenum aspidum portant in lingua, & qui idem peragunt lingua, quod sicarij ferro.

Harmodij cantilena.

Ἁρμοδίου μέλος, id est, Harmodij cantio. De lugubrib. ac tristib. dicebatur. Simillimum illi si, Admeti melos. Aristoph. cùm alijs aliquot locis, tum in fabula, cui titulus Ἀχαρνῆς.

Οὐδ' παρ' ἐμοὶ ποτε τὸν ἁρμόδιον ᾄσεται.

Id est,

Nec vnquàm apud me carmen Harmodium canet.

Interpres indicat, cantilenæ genus fuisse, quod in compitis cani consueuerit in Harmodium & Aristogitonem, quòd hi Pisistratidarum tyrannidem sustulissent. Eius carminis hoc erat initium: φίλταθ' ἁρμόδι' οὔ πω τέθνηκας. id est, Charissime Harmodi, haudquaquam mortuus es. Refertur à Suida ac Diogeniano.

In antro Trophonij vaticinatus est.

Ἐν Τροφωνίου μεμάντευται. id est, In Trophonij antro vaticinatus est. De homine vehementer tristi, tetricóq; : propterea quòd olim creditum est eum, qui in Trophonij specum descendisset, postea nunquam ridere. Aristophanes in Nubibus:

—Ἐς αὐτὸν ἐγὼ
Εἴσω καταβαίνων ὥσπερ ἐς Τροφωνίου.

Id est,

—Vt videlicet horrui,
Haud aliter, ac subiens specum Trophonij.

Porrò historia de Trophonio variè narratur à Græcis. Quidam aiunt hunc Trophonium in secandis saxis summum artificem fuisse, fanúmque subterraneum extruxisse in Lebadia Bœotiæ regione: quod Trophonij vulgò cognominatum est, nimirum ab artifice. Deinde qui sciscitarentur oracula, in aditu specus sedere solitos, nudosq; atq; inde flatu quodam abripi sub terram. Gestare autem secum placentas quasdam, quas lemuribus & serpentibus occurrentibus obijcerent. Deinde percepto oraculo, rursus per alium hiatum in summam terram restitui. Alij narrant hoc pacto. Agamedes Stymphali, quæ est Arcadiæ pars, rex erat, is vxorem duxit Epicasten, cuius filius erat Trophonius. Ii eius tempestatis mortales omneis artificio superabant, Delphicum templum extruendum receperant, atq; in Helide ærarium quoddam condiderant Augeæ, vbi aurum suum reconderet: qui postea soluta lapidis cuiusdam commissura, quam in hoc ipsum reliquerant, noctu ingressi, pecuniam furari consueuerunt, socio Gercyone Agamedis germano, atq; Epicastæ filio. Quæ res cùm vehementer perplexum haberet Augeam, fortè fortuna accidit, vt Dædalus Minoem fugiens, ad eum diuerteret. Hunc exorauit Augeas, vt arte quapiam fures hos inuestigaret. At Dædalus laqueos quosdam summo artificio constituit, quibus Agamedes captus est. Id conspiciens Trophonius, non esse effugium, capite Agamedis amputato, ne posset agnosci quis esset, vnà cum Gercyone Orchomenon aufugit. Hos cum Augeas, autore Dædalo persequeretur & illic, aufugerunt: alter, nempe Gercyon, Athenas (vt testatur Callimachus) in Arcadiam: alter verò in Lebadiam Bœotiæ regionem. Vbi parato sibi domicilio subterraneo, per omnem vitam perseuerabat. Quo defuncto, vulgò creditum est, illic certa reddi oracula: ac Trophonio, perinde vt deo, sacrificari cœptum. Quidam aiunt Agamedem & Trophonium, Dædali opera furatos aufugisse, & Trophonio fugienti terram hiatu diductam, viuumq; absorbuisse circa Lebadiam. Aliquot pòst annis, cùm Bœoti pestilentia laborarent, consultum oraculum respondit, Trophonij manib. honorem habendum esse. At illi cùm essent ignari, vbinam terrarum illius esset monumentum, apum indicio repererũt. Nam vbi eas conspicerent, è cauo quodam subscatentes, coniectarunt eum esse locum. Quare visum est aliquem in id antrum demittere, qui rem exploraret. Quidam igitur ingressus, duos dracones obuios habuit: quib. obiectis offis mellitis, illæsus euasit. Vnde & mos inoleuit, vt antrum Trophonij subituri placentas aliquot secum deferant. Prius quàm autem subirent certis diebus ceremonijs præscriptis lustrabantur, purè interim agentes. deinde stola sacra ornati descendebant, hastas manu gestantes, vt aiunt nonnulli, quo vim serpentium depellerent. M. Tullius Tusculanarum quæstionum libr. j. tradit, Trophonium & Agamedem exædificato Apollini Delphico, venerantes deum, laboris sui mercedem petisse, nihil quidem certi, sed quod esset optimum homini: quibus Apollo se id daturum ostendit, post diem ab illo tertium. qui vbi illuxit, mortui sunt reperti. Recentiores ita tradũt, Trophonium virum quempiam fuisse supra modum gloriæ famelicum, Empedocliq; simillimum, extructóque sibi subterraneo domicilio oracula reddidisse: deinde vbi ille fame interisset, genium quendam in id immigrasse, atque oracula reddere perrexisse: pòst, superstitione mortalium plureis in id antrum demisisse sese, ac dies complureis fuisse commoratos. Quæ quidem Trophonij fabula mihi adeò videtur similis ei quæ de Patricij antro, quod est in Hibernia, fertur, vt altera ex altera nata credi possit. Tametsi non desunt etiam hodie permulti qui descendant: sed prius triduano enecti ieiunio, ne capite sano ingrediantur. Qui descenderunt, aiunt sibi ridendi libidinem in omni vita ademptam. Plutarchus in commentario De dæmonio Socratis, narrat Timarchum quendam in Trophonij specum ingressum, posteaquam illinc redisset, prodigiosa dictu narrasse sibi visa, non abhorrentia ab ijs, quæ Beda & alij nonnulli Christiani scriptores de inferis prodiderunt. Meminit & Cicero lib. De natura deorum 3. huius Trophonij. Meminit Herodotus in primo. Sed plurima de hoc nugamento nugatur apud Philostratum Apollonius, vir meo iudicio dignus, qui non alia de re philosophari deberet. Ridet locis aliquot Trophonium hunc Lucianus, adamantinus omnium superstitionum insectator: per cuius antrum & Menippus se iocatur ab inferis redisse. Huius antri mentionem facit Euripides in Ione:

Τί θέσπισμ' ἐκ Τροφωνίου φέρεις;

Id est,

Quod ex Trophonij refers oraculum?

Item in eadem:

Σηκούς τ' ἀμφὶ Τροφωνίου.

Id est,

Templa adis Trophonij.

Quæ nos de Trophonij antro retulimus, partim ex Aristophanis interprete, partim ex Zenodoto sumus mutuati.

Admæti nænia.

Ἀδμήτου μέλος, id est, Admeti nænia. De tristi lugubriq; cantione. Accommodari poterit ad orationem querulam ac miserabilem. Accipitur enim cantilenæ genus, quod σκόλιον vocant: de quo multa Iulius Pollux. Dictum est autem obliquum, vel à tibiarum figuris, vel quòd in conuiuijs (quemadmodum modò diximus) obliquo ordine à lecto in lectum flecterentur canendi vices. Quidam huiusmodi cantiones faciles & illaboratas intelligunt: nimirum quales

quales oportet esse, quæ inter pocula canuntur, & extempore. Verùm de ijs, deque superiore prouerbio, qui volet copiosius edoceri, legat Aristophanis interpretem, in eo quem mox indicabimus loco. Adagium ad huiusmodi fabulam referunt. Admetus rex fuit Pheræorum, cuius armenta pauisse fingitur Apollo mercede conductus, cum ex Olympo depulsus, humana specie exularet apud mortales. Exilij causam hanc adferunt. Æsculapius Apollinis filius Chirone præceptore medicam artem perdidicerat: deinde sanguine qui ex Gorgonis fluxerat venis, à Pallade accepto, per hunc plurimos restituit sanitati. Porrò sanguine qui è sinistris defluxerat venis, ad perniciem hominum vtebatur: qui è dextris, ad salutem. Quin fabulis vulgatum est, illum etiam vita defunctos quosdam in vitam reuocasse. Quare ne pro deo haberetur apud mortales, cum id videretur præstare quod deorum est proprium, Iupiter illum fulmine percussit. Ob id indignatus Apollo, Cyclopes qui Ioui fulmen illud fuerant fabricati, peremit. Quam rem indignè ferens Iupiter, Apollinem destinarat è cœlo ad inferos præcipitem dare: sed Latonæ inuentus precesque mitiorem pœnam impetrarunt. Itaque cœlo interdictum est, iussúsque solum vertere, damnatus vt annum apud hominem mortalem mercede seruiret. Igitur ad Admetum profectus Apollo, regis armenta (sicuti dictum est) pascebat: & vt erat artifex, effecit vt omnes vaccæ gemellos parerent. Cúmque apud Admetum perquàm humaniter esset habitus, vt patrono gratiam officij referret, à Parcis impetrauit, vt cum in illarum fusis Admeti fatalis dies volueretur, liceret hac lege mortem effugere: si quem alium reperisset, qui volens illius vice mortem oppetere vellet, suique capitis dispendio illius vitam redimere. Ergo cum adesset dies ille fatalis, neque quisquam inueniretur, qui mortis vicarius esse vellet, patre etiam ac matre recusantibus, vna Alcestis vxor mariti vitam sua cariorem habuit. Qua defuncta stridulæ quædam & lugubres næniæ decantabantur assiduè apud Admetum: donec mota Proserpina, remisit Alcestidem: aut (vt quidam dicunt) donec Hercules expugnato Orco, hanc ad superos reduxit. Meminit τοῦ μέλους etiam Euripides in Alcestide:

—ὕμνοι δ' ἐλῶν μέλη κλύειν.

Id est,

At cantiones duplices audire erat.

Notat etiam Aristophanes in Vespis:

Ἄδει Κλεωνος λαβόμενος τῆς δεξιᾶς
Ἀδμήτου λόγον ὦ ταῖρε μαθὼν, τοὺς ἀγαθοὺς φίλει,
Τούτῳ τί λέξεις σκολιόν;

Id est,

Canit Cleonis apprehensa dextra,
Verbum Admeti doctus, Amice diligito probos.
Huic quid obliquum loqueris?

Miscet iambicis anapæstica.

Interpres citat hos versiculos ex fabula Ciconijs:

Ὁ μὲν ᾖδεν Ἀδμήτου λόγον πρὸς μυῤῥίνην,
Ὁ δ' αὐτὸν ἠνάγκαζεν Ἁρμοδίου μέλος.

Id est,

Atq; is quidem canebat Admeti modos
Ad myrtum, at alter adegit Harmodij melos
Vt caneret.—

Congerit & alia quædam non indigna cognitu, quæ licebit inde petere.

Argiuos vides.

Ἀργείους ὁρᾷς, id est, Argiuos vides. id est, stupentib. & attonitis oculis. Sumptum opinor ab Oreste, furijs agitato. Hesychius nonnihil lucis aperit, admonens eos qui inter helotes essent alicuius autoritatis ac splendidi, solitos appellari Argiuos. Sunt enim helotes in Peloponeso: & Peloponesi primaria ciuitas est Argos. Ambitionis igitur erat, quòd Argiui quàm helotes appellari maluerint. Non me fugit, apud Lacedæmonios helotas vocari seruos, quòd ex gente subacta seruos sibi constituerint. Et fortassis ex his quib. heri magis fidebant, Argiui dici maluerunt, quàm helotes. Similem affectum & hodie deprehendas in quibusdam, qui nati in obscurissimo pago, præclarę cuiuspiam vrbis cognomen asciscunt. Aristophanes in Pluto, μαυρὸν βλέπειν dixit eodem sensu. Refertur à Suida prouerbij nomine.

Arctum annulum ne gestato.

Μὴ φορεῖν στενὸν δακτύλιον. id est, Arctum annulum ne gestato. hoc est, interprete diuo Hieronymo, Ne vixeris anxiè: & ne temet in seruitutem conijcias, aut in eiusmodi vitæ institutum, vnde te non queas extricare. Siquidem quisquis annulum angustum gestat, is sibi quodammodo vincula inijcit.

Cor ne edito.

Μὴ ἐσθίειν τὴν καρδίαν. id est, Cor ne edito. hoc est: Ne curis tuum ipsius animum excrucies. Ad hunc modum enarrat Demetrius Byzantius apud Athenæum. Aut, Ne solicitudinibus vitam reddas breuiorem. Aristotel. enim libro de partibus animalium iij. narrat, cor esse fontem omnium sensuum, vitæque ac sanguinis. Aristophan. in Nebulis:

Ὅμως δ' ἔτι θυμὸν δάκνων ἐρῶ,

Id est,

Animum tamen mordens meum, sic inquam.

Item Theognis:

Καὶ δάκνομαι ψυχὴν, καὶ δίχα θυμὸν ἔχω.

Id est,

Et rodor mentem, sumq; animi ambiguus.

Videtur ex Homero sumptum, apud quem est Iliad. ζ.

Ἤτοι ὁ κὰπ πεδίον τὸ Ἀλήϊον οἶος ἀλᾶτο,
Ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων.

Id est,

Solus at ille quidem vacuis errabat in agris,
Cor adedens curis hominum vestigia vitans.

Et Ω. — Σὸν ἔδεαι μὲν κῆρ.

Id est:

—Tuum edis cor.

Item Odysseæ ι.

Ἔνθα δύο νύκτας, δύο τ' ἤματα συνεχὲς αἰεὶ
Κείμεθ' ὁμοῦ, καμάτῳ τε καὶ ἄλγεσι θυμὸν ἔδοντες.

Id est,

Hic soles noctesq; duas consedimus, vsq;
Rodentes animum curis simul atq; labore.

Idem Iliados α.

—Σὺ δ' ἔνδοθι θυμὸν ἀμύξεις.

Id est,

—Tu intus præcordia rodes.

Mutare vestem.

Mutare vestem præter vsum vulgarē, frequenter vsurpatur à M. Tullio, vt mutare vestem dicantur, qui lugerēt mortuum, aut essent rei. Nam & rei quoque pullati aut squallidi quondam incedebant, stultissimo more. Cur enim lugeant nondum damnati? &, vt sæpe fit, innocentes? Quanquam & senatus mutata veste dolorem suum aliquando testatus est. M. Tullius pro Sextio: Lex erat lata, vastato ac relicto foro, & sicarijs seruisque tradito, & ea lex, quæ ne ferretur, senatus fuerat veste mutata. In eadem: Erat igitur in luctu senatus, squalebat ciuitas publico consilio, mutata veste. Ac mox: Quum subitò edicunt duo consules, vt ad suum vestitum Senatores redirent. Item mox: Néve hunc suum dolorem veste mutata significarent, siue illa vestis mutatio ad luctum ipsorum, siue ad deprecandum valebat. Idem Epist. ad Q. fratrem lib. ij. Cato legem tulit de imperio Lentuli abrogando. Vestem filius mutauit. Rursum in eadem: Quin vestitum quidem defendissent, &c. Vestitum appellat, qui vestem non mutarat. Prouerbialius erit, si dicas: Hic casus indignus est, ob quem quis vestem mutet: hoc est, indignus est graui luctu.

Ne si ad Iouis quidem aulam.

Qui metuūt malum, ad asylū, ad arā, ad arcem, ad statuas principis, ad diuorum phana confugiunt. Verùm à morte nullum est effugium. Id ita Sophocles expressit versibus:

Οὐ γὰρ ὁ χαίρειν τὸ θανεῖν ἐκφεύξεται τύχῃ,
Οὐδ' ἂν πρὸς αὐλὰς Ζηνὸς ἐκφύγῃ μολών.

Id est,

Vbi mortis vrget tempus, ad Iouis atria,
Si fugeris, effugere non possis tamen.

Prouerbij species est in illis verbis, vel ad Iouis quidem atrium: quod pro tutissimo posuit refugio. Huc confugerat Aquila, insectante Scarabeo.

Sustollere manus.

Qui vehementer gaudent, quasi res diuinitus geratur ex animi sententia, sustollere manus dicuntur. M. Tullius Epist. lib. vij. Sustulimus manus ego & Balbus. Tanta fuit opportunitas, vt illud nescio quid non fortuitum, sed diuinum videretur. Idem in Academicis: Hortensius autem vehementer admirans, quod quidem perpetuò Lucilio loquente fecerat, vt etiam manus sæpe tolleret. Horatius satyr. v.

Importunus amat laudari, donec ohe iam
Ad cœlum manibus sublatis dixerit, vrge.

Canere de Telamone.

Κλεῖν τὸ τελαμῶνος, id est, Canere cantionem Telamonis. De querulo sermone dictum prouerbium, quòd Telamon impotentius fleuerit, Aiacem filium periisse apud Troiam, præsertim hoc genere mortis. Eustathius enarrans carmen illud Homericum, quod est in Catalogo nauium,

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας:

commemorat hanc parœmiam, ... id est, quod prouerbio dicitur, canere cātionem Telamonis, ab obliquo cantu cuius initium: Fili Telamonis Aiax belliger. Simillimum est illud, quod alibi retulimus, Ἀδμήτου μέλος ... id est, Admeti cantilena, & Harmodij cantilena.

Lityersam cantionem canis.

Λιτυέρσαν ᾄδεις, id est, Lityersam cantionem canis. Lityerses nothus erat Midæ regis. Hic cùm ageret in Celænis, exceptos eos qui aduenissent, compellebat vt secum meterent: deinde præsectis capitibus, reliquum corpus manipulis inuolue bat. Idem instituit, vt in honorem Midæ, thericos, i. æstiuus aut messorius hymnus caneretur. vnde ductum prouerbium, vt qui non ex animo canerent, aut qui coacti canerent, hi Lityersam cantionem canere dicerentur. Menander in Chalcedonio:

Ἄδοντα Λιτυέρσην ἀπ' ἀρίστου ...

Meminit huius fabulæ Iulius Pollux libro De rerum vocabulis iiij. capite ... Sed hoc nouat, Lityersam loris cædere solitum, quos metendo vicisset: sed quum aliquando incidisset in messorem se robustiorem, ab eo trucidatum fuisse. Quosdam autem autores esse, Herculis manu perijsse. Proinde cantionem eam ad patris desiderium leniendum fuisse repertam. Lityersæ meminit & Theocritus.

Tragicum tueri.

Τραγικὸν βλέπειν, id est, Tragicum tueri. Non dissimili figura dixit Aristophanes in Pluto, πενίαν, id est, paupertatem describens:

Βλέπει γέ τοι μανικόν τι καὶ τραγῳδικόν.
Id est,
Tragicum tuetur, ac furiale quippiam.

Quadrabit vel in fastuosos, vel in tristes ac luctuosos.

Tauricum tueri.

Βλέπειν ταυρηδὸν, i. Tueri taurinè: pro eo quod est, toruè. Aristophanes in Ranis:

Βλέψας γοῦν ταυρηδὸν ...
Id est,
Itaq; ore prono contuetur tauricum.

Plato demonstrat hunc Socrati fuisse morem, taurinis oculis obtueri. Et Vergilius bouem toruam vocat:

Optima toruæ
Forma bouis.

Atrei oculi.

Ἀτρέως ὄμμασι, i. Atrei oculis. De toruo truculentóq; aspectu dicebatur. His enim oculis in tragœdiis indicabatur Atreus, qui Thyestæ fratri filios ipsius epulandos apposuit, propter vxorem adulterio viciatam.

Titanicus aspectus.

Τιτανῶδες βλέπειν, id est, Titanicum tueri, hoc est, vultu Titanico obtueri. Titanicum autem toruum vocant, ac tetricum, ac cuiusmodi fuisse feruntur veteres illi Titanes. Lucianus in Timone: ... id est, Itaque promissa barba, reductisque superciliis, secum murmurans nescio quid, accedit Titanico vultu aspiciens. Idem in Icaromenippo: ... id est, At Iupiter admodum terribiliter, acriterque, & Titanico me intuens vultu.

Cepas edere, aut olfacere.

Κρόμμυα ἐσθίειν, id est, Cepas edere, dicebatur ioco prouerbiali, qui lachrymari viderentur. Natum à Biantis apophthegmate. Is enim Alyattæ regi sibi per nuncium missum denuncianti, vt quàm primùm ad se veniret, respondit ad hunc modum: ἐγὼ Ἀλυάττῃ κελεύω κρόμμυα ἐσθίειν. id est, Ego iubeo Alyattam cepas edere, hoc est, κλαίειν καὶ οἰμώζειν, id est, Flere & eiulare. Quibus verbis extremum regis contemptum indicabat. Ductum est hinc prouerbium, quòdceparū odor, vt est acris, consueuerit lachrymas oculis excutere. Aristophanes, κρόμμυον δ' ἄρ' ... innuens illum vel citra cepas fleturum. Quoniam autem idem efficit sinapi, nihil vetat & hinc prouerbium ducere. Columella in carmine:

Seq. lacessenti fletum factura sinapis.

Mox & cepæ meminit:

Atq. oleris pulli radix lachrymosáq; cepa.

Simili figura, neque diuersa sententia dicti sunt κρόμμυα ὀσφραίνεσθαι, id est, Cepas odorari, qui flerent. Aristophanes in Ranis:

Τί δῆτα κλαίεις; κρομμύων ὀσφραίνομαι.
Id est,
Quid quæso lachrymas? cepe odoror scilicet.

Hæc fermè Suidas. At Plinius lib. xx. cap. v. tradidit eas & delachrymationi, & caligini oculorum mederi. Nec hoc pugnat cum his quæ diximus: siquidem educendo purgant. Xenophon in Symposio dixit, κρόμμυον ὄζειν, i. olere cepe: quod in sordidos & illotos congruit. Huic affine est, ... pro molestia afficere, siue ad lachrymas adigere. Aristophanes in Equitibus sub persona populi Atheniensis: ... i. Dum ais te diligere me, alliasti me. Quanquam ea vox à Comico risus gratia conficta est.

Superatus es à gallo quopiam.

Ἥττηταί τις ἀλεκτρυόνος, i. Superatus es à gallo quopiam. Iocus prouerbialis in seruos, qui dominos à tergo sequuntur, supplices videlicet & abiecti: cuiusmodi solent esse galli superati in pugna. Nam hæc auis victa silere solet, canere, si vicisset, vt autor est Cic. in Diuinationibus. Addūt gallum in pugna superatum vltrò sequi victorem. Sumptum est ex Aristophane, nisi me fallit memoria. Refertur ab Eudemo.

Tristis scytale.

Ἀχνυμένη σκυτάλη, i. Tristis scytale. De re tristi seriaque dicebatur, aut de nuncio, qui dolorem adferret. Meminit hujus Aristophanes in Lysistrata. Refertur à Diogeniano. Quin Aristophanes grammaticus librum conscripsit περὶ τῆς ἀχνυμένης σκυτάλης, citatúrque ab Athenæo libro Dipnosophistarum tertio. Plutarchus in conuiuio septem sapientum: ... Æthiopis mandatum istud, quid aliud appelles quàm scytalem tristem? M. Tullius ad Atticum: Habes scytalam Laconicam. Quod quidem videtur non absurdè, vel ad epistolam perbreuem, vel ad obscuram, & arcanis de reb. conscriptam, vel ad sollicitam ac mandantem accommodari posse. Quid sit autem Scytale Laconica, docet Aulus Gellius Noctium Atticarum lib. xvij. c. ix. Sed ipsius verba præstiterit adscribere: Lacedæmonij autem, inquit, veteres, cùm dissimulare & occultare literas, publicè ad imperatores suos missas volebant, ne si ab

si ab hostibus exceptæ forent, consilia sua noscerentur, epistolas id genus factas mittebant: Surculi duo erant teretes oblongi, pari crassamento, eiusdémque longitudinis, derasi atq; ornati consimiliter. Vnus imperatori in bellum proficiscenti dabatur. Alterum domi magistratus cum iure, atq; cum signo habebant. Quando vsus veneràt literarum secretiorum, circum eum surculum lorum modicæ tenuitatis, longum autem quantum rei satis erat, complicabant, volumine rotundo, ac simplici, ita vt oræ adiunctæ vndique & cohærentes lori quod plicabatur coirent. Literas deinde in eo loro per transuersas iuncturarum oras, versibus ab imo in summum proficiscentibus, inscribebant. Id lorum literis ita perscriptis reuolutum ex surculo, imperatori commenti illius conscio mittebant: reuolutio autem lori literas truncas atq; mutilas reddebat, membráque earum & apices in parteis diuersissimas spargebat. Propterea si lorum in manibus hostium inciderat, nihil quicquam coniectari ex eo loro quibat. Sed vbi ille, ad quem erat missum, acceperat, surculo cōpari quem habebat, capto, ad finem perinde vt debere fieri sciebat, circumplicabat, atque literæ per ambitum eundē surculi coalescentes, [illegible] integrāq; & incorruptam epistolam & facilem legi præstabant. Hoc genus epistolæ Lacedæmonij [illegible], i. loricatum surculum appellant. Hactenus A. Gellius. Meminit huiusce rei Plutarchus in Lysandro: cui Pharnabazus rex suppositititia scytala imposuit. Suidas eadē ferme refert, quæ Gellius de scytala. Strabo Geographiæ lib. j. hyperbolā hanc quoq; commemorat: Ager angustior est, quàm scytala Laconica.

Areopagita.

Ἀρειοπαγίτης, id est, Areopagita. De tristi seueróque dicebatur, aut etiam de iudice vehementer incorrupto. Inuenitur & σκυθρωπότερος ἀρειοπαγίτου, id est, Tristior Areopagita. Athenis summa erat Areopagitarum autoritas: hi erant iudices, qui de capitalibus causis pronunciabant, tanta integritate, vt noctu atq; in tenebris, non interdiu, neque luce causas cognoscerent: quò non dicentes, sed duntaxat quæ dicerentur, spectarent. Id ita esse testatur Lucianus in Sectis. Allusit ad prouerbium Cicero ad Atticum libr. j. Senatus Ἄρειος πάγος, nihil constantius, nil seuerius, nil fortius. Idem eiusdem operis libr. 4. Ex quo intellectum, treis [illegible] ambitum, comitia, interregnum, maiestatem, totam denique Rempublicam flocci non facere.

Ne sis patruus mihi. Sapere patruos.

Patruorum in nepotes, ceu peculiaris genuináq; seueritas, prouerbio locum dedit. Horat. in Odis:

> Metuentis patruæ verbera linguæ.

Patruam linguam vocat seuerā & obiurgatricē. M. Tull. aduersus Herennium: Fuit in hac causa quidam patruus, censor, magister. Obiurgauit M. Cœlium sic, vt neminem vnquam parens. Horat.

> –Sine ego prauè,
> Seu rectè hoc voluj, ne sis patruus mihi.

id est, ne me castiges. Ad hanc formam pertinet illud Persianum:

> Cum sapimus patruos.–
> Id est,

Postquam abiectis puerilib. nugamentis, seueros mores induimus. Idem Horatium æmulatus, vt solet, dixit:

> –Ne sis mihi tutor.

id est, ne mihi præscribas atque imperes.

Frontem exporrigere, Frontem contrahere.

Frontem explicare, cùm hilarescimus: contrahere, cùm ringimur, hoc est, vbi quid molestum est, dicimur. Plin. li. xj. Frons & alijs, sed homini tantùm tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, seueritatis index. Terentius: Exporrige frontem. Horatius in Odis:

> Sollicitam explicuère frontem.

Idem alibi:

> Deme supercilio nubem.–

Exporrecta fronte, hilariter. Porrectiore fronte mecum loquaris oportet, apud Plautum. Obducta fronte, corrugata fronte, contracta fronte, caperata fronte. Plautus: Caperat frons seueritudine. Quod quidem à caprinis cornibus translatum volunt. Et, Nubila frons, serena frons, explicita frons.

Magis gaudet eo qui senectam exuit.

Γέγηθε μᾶλλον ἢ ὁ γῆρας ἐκδύς, i. Gaudet magis quàm qui senectam exuit. De vehementer hilari, ac gestienti gaudio. Aristophan. in Pace:

> Ἥδομαι γὰρ καὶ γέγηθα καὶ πέρδομαι καὶ γελῶ.
> Μᾶλλον ἢ τὸ γῆρας ἐκδὺς ἐκφυγὼν τὴν ἀσπίδα.
> Id est,
> Gaudeo siquidem, atq; lætor, atq; pēdo & rideo,
> Qui clypeum suffugerim, magis ac senectam qui exuit.

Ductum est à serpentib. & cicadis, quę statis temporib. exuunt senectutem, ac veluti renascuntur.

Contrahere supercilium, inflare buccas.

Ὀφρῦ ἀνασπᾶν, καὶ γνάθους φυσᾶν, i. Adductis superciliis & inflatis buccis. In fastuosos ac turgidos dictum Suidas admonet. Siquidem in superciliis, sicut aliàs ostendimus, arrogantiæ sedes. Horatius inflatas buccas ad iracundiæ retulit argumentum:

> Quin Iuppiter ambas
> Iratus buccas inflet.–

Diuus Augustinus in libris Confessionum, Buccis typho crepantib. Quo loco nonnulli perperam, typo legunt. Mirum est autem, Augustinum voce Græcanica tantopere delectatum, vt quum fastum dicere posset, typhum dicere maluerit: nisi quòd ea iam vsu Latio donata videbatur. Traductum à ranis, quæ per iram inflantur. Notus est apologus Æsopicus, de rana per arrogantiam dirupta. Horatius:

> Crescentem tumidis inflat sermonibus vtrem.

Sanguine flere.

Αἱματοκλαίειν, i. Sanguine flere, prouerbialis hyperbole, significans nihil non fieri, quo flectatur aliquis. Sic enim antiquitùs loquebantur: Haud flectes illum, ne si sanguine quidem fleueris. Itidem αἱμάσσειν, i. Sanguine gemere. Durat hoc adagium in hodiernum etiam diem. Translatum videtur à prodigiis, quib. interdum statuæ sanguineis guttis lachrymare videntur.

Lapides flere.

De re vehementer miseranda prouerbiali hyperbola dici solet, eam esse tam lamentabilē, vt vel lapides cogantur ad fletū. M. Tullius in eodē libro: Tu verò vel si testamentū defenderes, sic ageres, vt omne omnium testamentorum ius in eo iudicio positum videretur: vel si causam ageres militis, patrē eius, vt soles, dicendo à mortuis excitasses, statuisses ante oculos, complexus esses filium, flēsq; cum centūuiris cōmendasses, lapides mehercle oēs flere ac lamentari coegisses, vt totū illud vti lingua nuncupasses, nō in duodecim tabulis, quas tu omnib. bibliothecis anteponis, sed in magico carmine scriptū videretur. hæc ille. Simili hyperbola semel atq; iterū vsus est Dominus, quū pharisæis respōdet, ipsos lapides clamaturos, si tacerēt homines. Rursus quū Iudæis de generis nobilitate gloriantib. ait, Deū vel ē lapidib. suscitaturū filios Abrahæ. Sed Christo fortasse nihil ēst hyperbolicū, qui potest quicquid vult efficere. In verbis autem Ciceronis, ad prouerbium alludit magici carminis mentio. Quod enim vehementer commouet animum, quauis incantatione efficacius dicitur, sicut alibi retulimus.

Erinnys ex tragœdia.

Ἐριννὺς ἐκ τραγῳδίας, i. Erinnys ex tragœdia. De fœdis aniculis. Sumptum ex Aristophanis Pluto, quo loco dictum est de Penia:

> Ἴσως Ἐριννύς ἐστιν ἐκ τραγῳδίας.
> Id est,
> At forsan est Erinnys ex tragœdia.

Strabo Geographiæ lib. 4. tradit insulas esse decem in oceano Gaditano, nomine Cassiteridas, quarū vna prorsus

inculta sit, in reliquis habitare homines colore fusco, tunicis vtentes ad talos vsque dimissis, pectoribus cingulo obuinctis, baculos manu gestantes, in summa, persimiles furijs tragicis. Quibus ex verbis apparet, hoc habitu furias in tragœdijs induci solere.

Sarone magis nauticus.

Σάρωνος ναυτικώτερος, id est, Sarone magis nauticus. Aiunt hunc fuisse deum quempiam nauticum. vnde & Saronico mari cognomen inditum. Congruet in horrido cultu hominem & moribus feris: quod genus nautas plerosque videmus esse. Aut in negociatorem, per omnia maria volitantem. Meminit & Saronis, & ab hoc cognominati maris, Aristides in Themistocle: οὐδ᾽ ἵνα τὸν πάντα χρόνον τῇ θαλάττῃ ἐνοικοίη, ὥσπερ τὸν Γλαῦκόν φασι τὸν Ἀνθηδόνιον, ἢ τὸν Σάρωνα τὸν ἐπώνυμον τοῦ πελάγους. id est, Nec vti per omne tempus in mari habitent, quemadmodum aiunt facere Glaucum Anthedonium, & Saronem mari cognominem. Pausanias in Corinthiacis Saronis facit mentionem, qui Althepiæ regioni maritimæ imperârit. Huic diuersum quod ait in Ranis Aristophanes:

— Πῶς δ᾽ ὢν ἐγὼ
Ἄπειρος, ἀθαλάττωτος, ἀσαλαμίνιος
Ὢν, εἶτ᾽ ἐλαύνειν;

Id est:

—Quónam modo
Potero imperitus, & à mari alienissimus,
Salaminis expers, atq; nauim agere rudis?

IVNII. Helenæ crater.

Ἑλένης κρατήρ, i. Helenæ crater: de læto nuncio, aut re quâuis animo nostro impensè gratâ, quæ sollicitudinem leuare possit, curásq; diluere. Philostratus in Sophistis: ἢ τὰ ἄχθη σοι κουφιεῖ τῆς γνώμης ὥσπερ ὁ κρατὴρ τῆς Ἑλένης τοῖς αἰγυπτίοις φαρμάκοις. i. Leuabit tibi animi molestias non aliter quàm Helenæ poculum Ægyptijs pharmacis imbutû. Intelligit de pharmaco Nepêthe. Locus est apud Homer. Odyss. 4.

Αὐτίκ᾽ ἄρ᾽ εἰς οἶνον βάλε φάρμακον ἔνθεν ἔπινον
Νηπενθές τ᾽ ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.

Id est,

Irarum causas abolens, fugámq; malorum
Sensum, & tristitiæ pariens obliuia, vino
Pharmacon immisit. —

De quo ita Plin. lib. xxv. c. ij. Nobile illud Nepenthes obliuionem tristitiæ veniámq; afferens, & ab Helena vtique omnibus mortalibus propinandum.

COGNATI. Nullus equus tam est effœtus, támq; exhausto corpore, quin mense Maio hinnitum edat.

Ver prima anni pars prouerbium hoc nobis peperit: quo intelligimus, neminem tam senilis atque deuexæ ætatis, quin in amœnissima illa anni parte aliquid inesse iuuenilis animi testetur, aut aliqua hilarioris erectiorísque mentis indicia proferat. Visi enim sunt seniculi aliquando inter se iuuenari & lasciuire, suáq; habere blandimenta, ac vernis mensib. in amplexus ruere.

Carmen Lytiersæ.

Lytierses filius nothus Midæ, in Phrygia dicitur habitasse: qui cùm esset agricola & laudatissimus messor, hospites prætereuntes conuiuio primùm excipere, ac deinde cogere solebat, vt se in demetenda segete adiuuarent. Sub vesperum verò cùm illi labore defessi dormirent, tûc ipse capita eorum amputare, & trunca corpora vnà cum manipulis colligare solebat. Eum Hercules, ob hanc crudelitatem interfectum, in Meandrum fluuium abiecit. Hunc igitur Lytiersen, vt insignem messorem, alij in Phrygia messores carminibus celebrare solebant. vnde Carmê Lytiersæ, dicitur carmen messorium. vel à messoribus decantari solitum. Erasmus noster ait, dici de carmine, quod quis non ex animo, sed coactus, caneret. Theocritus in Operarijs:

Θᾶσαι δὴ καὶ ταῦτα τὰ τῶ θείω Λυτιέρσα.

Id est,

Vide & hæc, quæ sunt diuini Lytiersæ.

Cor salit.

Ficinus in Ione: Cor aliquando dolore salit, aliquando lætitia. Vide antè, Mens volat.

Pallentes procul abite curæ.

Anacreon:

Μή μοι σὺ φροντίδας, μηδέν μοι γενοίμην[?]

Versus est Martial. libr. xj. epigr. 8. Catullus ad passerem Lesbiæ:

Et tristes animi leuare curas.

Idem ad Sirmionem peninsulam:

O quid solutis est beatius curis,
Cùm mens onus reponit, ac peregrino
Labore fessi venimus Larem ad nostrum,
Desideratóq; acquiescimus lecto.

Virgil. 1. Georgic.

Indulget genialis hyems, curasq; resoluit.

Horat. ad amicos in Epode scribens, hyemem voluptatib. traducendam esse vult. Idem lib. j. Epist.

Deme supercilio nubem.—

id est, aufer ex vultu tristiciam. Martial. x.

Nox non ebria, sed soluta curis.

Vide post, Curis gaudia misce: &c, Mentis vitio læsa figura.

Læticiæ.

Omnes læticias, quasi prouerbio dixisse veteres, animaduertimus. Sic Cicero in 2. De finibus: Ille Cæcilianus, qui omnibus læticijs lætum esse se narrat. Et in 2. epist. ad Cælium: Repentè verò incessi omnibus læticijs. Et Pomponius quoque multitudinis numero: Quot læticiæ insperatæ modò mihi irrepsêre in sinum? Et Lucretius in tertio:

Hic exultat enim pauor, & metus: hæc loca circum
Læticiæ exultant. —

Catullus ad seipsum:

Expulit ex omni pectore læticias.

Idem ad Manlium:

Tu mea tu moriens fregisti commoda frater:
Tecum vna tota est nostra sepulta domus.
Omnia tecum vnà perierunt gaudia nostra,
Quæ tuus in vita dulcis alebat amor:
Cuius ego interitu tota de mente fugaui
Hæc studia, atque omnes delicias animi.

Vide postea, Delicias dicere, &c.

Risi.

Risi, prouerbio dixisse videtur Catull. de quodam & Caluo:

Risi, nescio quomodo in corona.

Vide Festum in verbo, Rideo. Idem ad Catonem:

Ride, quicquid amas Cato Catullum,
Res est ridicula & nimis iocosa.
O rem ridiculam, Cato & iocosam,
Dignamq; auribus, & tuo cachinno.

Declarant gaudia vultu.

Catullus in Pelei & Thetidis nuptijs:

Dona ferunt præ se, declarant gaudia vultu.

Hoc etiam vsitatum. M. Antoninus philosophus libro de vita sua xj. Statim ipso in vultu inscriptus esse debet sermo, ac statim ex ipsis oculis apparere: quemadmodum ex aspectu amatores sensum sui amasij statim cognoscunt.

Vultuosus.

Verbum familiare priscis. Sunt autem vultuosi, qui vultus ducunt præ tristitia, & frontem contrahunt. Hinc vultuosè, & (vt Græcè dicam) συνεσταλμένως, & μετὰ κατηφείας. Bud. 2. De contemp. rer. fortuitar. Quare omnia fermè sua munia inconditè, vultuosè, meticulosè, turbidè, & rursus gestienter, elatè, ferociter, inanique cum fiducia obire solet: prout scilicet lætus aut tristis casus obtigit, vnde pendêre se arbitratur. Ibidem: Nihil vtiq; fiet propius, quàm vt vultuosè ac subacerbè mirere conniuentiam, &c.

Curis gaudia misce.

Fertur distichon nomine Catonis hoc:

Inter

Interpone tuis interdum gaudia curis,
Vt possis animo quemuis sufferre laborem.
Nam, vt inquit Ouidius:
Quod caret alterna requie, durabile non est.
Catullus curas pro amoribus accipit, in Pelei & Thetidis nuptijs:
Sancte puer, curis hominum qui gaudia misces.
Id est,
amoribus. In eandem sententiam alibi:
Qui dulcem curis miscet amaritiem.
Vide alibi, Pallentes abite curæ.

GVLIELMI GENTII. In Capitolium ascendere.

Formula est apud Iurisconsultos peruulgata, pro triũphum agere: deducta ex more triumphantium, qui in Capitolium ascendentes pulcherrimum fructũ victoriæ referebant: vt ait Cicero in Verr. 7.

EX APPEND. IVNII & Canteri.

Κἄνδοι πάντα.
Κἄνδοι πᾶσαι, ὁ τὰν νυὸν εἶπ' ἀποκλᾴξας.
Id est,
Clausa domi sponsa, quidam: Sunt omnia recte,
Dixit.
Citatur prouerbij titulo à scholiaste Theocriti. Natum à quodam, qui domi sponsam concluserat, & adijciente, κἄνδοι πάντα: Sunt intus omnia rectè. Sub finem historiæ Domitiani in Tranquillo legimus, cornicem in Capitolio elocutam, ἔσται πάντα καλῶς. Hæreditatem opimam, vel sacerdotium opulentum nactus, opportunè hoc versu animi sui gaudium prodet.

LANGVOR, VEHEMENTIA.

ERASMI. Oestro percitus.

Οἴστρῳ παρεληλαμένος, id est, Oestro percitus. id est, ingenti animi cupiditate commotus, ac velut attonitus. Oestrum enim insecti genus, horrendo strepitu. vnde & nomẽ inditum apud Græcos. Nam Latini, asylum appellant. Hoc addito Iuno vaccam Iô in furorem egit. Vnde poetæ diuino correpti furore, œstro conciti dicuntur. Est apud Platonem, tametsi locus in præsentia non succurrit, opinor in Phædro. Vnde & οἰστροπλῆγος dictione composita, pro insano: & οἰστρᾶν & οἰστρηλατεῖν, pro insanire.

Pyrrichen oculis præ se ferens.

Πυῤῥίχην βλέπειν, id est, Tumultum ac bellum vultu prę se ferre: inde dictum, quòd Pyrrhiche saltationis genus est, quod ab armatis pueris peragebatur: vt testis est Athenæus libro Dipnosophistarum 14. ostendens in ea belli imaginem repræsentari, impetum & ardorem adorientium, & celeritatem fugientium. Ælius Spartianus in Adriano: Militares, inquit, pyrrhicas populo frequenter exhibuit. Tranquillus item Pyrrhiches meminit: Pyrrichen saltauerunt Asiæ Bithyniæq; principum liberi. Iulius Pollux lib. 4. c. 14. inter varia saltationum genera commemorat ἐμμέλειαν tragicorum, κόρδακα comicorum, σίκιννιν satyricorum, πυῤῥίχην ac τελεσίαν quas ἐνοπλίους vocat, quòd armati saltarent. vnde ξιφισμὸν dictum indicat, quòd gladijs perageretur: & ποδισμὸν, quòd mira pedum celeritate corpus circumageret. Idem commemorat & alia saltationum genera, quæ belli habebant imaginẽ, κῶμον & τετράκωμον, quã ait Herculi fuisse sacrã. Rursus aliam quam καρπαίαν dixêre, quæ & ipsa armis peragebatur. Plato De legib. 7. docet duo potissimùm saltationis genera fuisse: alterum bellicum ac tumultuosum, quod Pyrriche dicebatur: alterum moderatius, quod ἐμμέλεια. Pyrrichen describit his verbis: πυῤῥίχην ἄν τις ὀρθῶς προσαγορεύοι, τάς τε εὐλαβείας πασῶν πληγῶν καὶ βελῶν ἐκνεύσεσι καὶ ὑπείξει πάσῃ καὶ ἐκπηδήσει ἐξ ὕψους καὶ ταπεινώσει μιμουμένην, καὶ τὰς ταύταις ἐναντίας, τὰς ἐπὶ τὰ δραστικὰ φερομένας αὖ σχήματα, ἐπὶ τὰς τῶν τόξων βολὰς καὶ ἀκοντίων καὶ πασῶν πληγῶν μιμήματα ἐπιχειρούσας μιμεῖσθαι, τό τε ὀρθὸν ἐν τούτοις καὶ τὸ εὔτονον τῶν ἀγαθῶν σωμάτων καὶ ψυχῶν ὁπόταν γίγνηται μίμημα, εὐθυφερὲς ὡς τὸ πολὺ τῶν τοῦ σώματος μελῶν γιγνόμενον, ὀρθὸν μὲν τὸ τοιοῦτον, τὸ δὲ τούτοις ἐναντίον οὐκ ὀρθὸν ἀποδεχόμενον. i. Pyrrichen rectè appellaueris, quæ vitationes omnium plagarum ac iaculorum deflexione corporum, omníque cedendi ratione, submissione ac subsultibus in altum imitatur. Rursum his contrarios gestus, qui conducunt ad corporis motus, agilitati parandæ idoneos; qui tum in arcuum iaculationibus tum in hastilium missionibus, denique in omnium plagarum impetitionibus simulachra pugnæ student imitari, simúlque rectitudinem, interim & robur, bonorum corporum atque animorum, quoties fit imitatio, quæ adhibita plerunque confert ad corporis membrorum firmitatem rectum quidem hoc: quod autem his contrarium est, non vt rectum approbatur. Meminit & scholiastes in Iliados Homericæ π. commemorans tria saltationum genera, Pyrrhichen, Sicinnin, quæ pertinet ad sacra, & scordacismum, qui sit indecorus, & prophanis conueniens. Pyrrhiche Cretensium erat, & in armis peragebatur. Vnde Homerus virum in belli munijs agilem intelligi volens, saltatorem appellat ὀρχηστὴν περ ἐόντα. Hoc pugnæ genus eleganter depingitur ex Xenophonte apud Athenæum lib. ἀνέστησαν πρῶτοι Θρᾷκες, καὶ πρὸς αὐλὸν ὠρχήσαντο σὺν τοῖς ὅπλοις, καὶ ἥλλοντο ὑψηλά τε καὶ κούφως, καὶ ταῖς μαχαίραις ἐχρῶντο. τέλος δὲ ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον παίει, ὡς πᾶσιν ἐδόκει πεπληγέναι τὸν ἄνδρα. ὁ δ' ἔπεσε τεχνικῶς πως, καὶ πάντες ἀνέκραγον. καὶ ὁ μὲν σκυλεύσας τὰ ὅπλα τοῦ ἑτέρου, ἐξῄει ᾄδων τὸν Σιτάλκαν. ἄλλοι δὲ τῶν Θρᾳκῶν τὸν ἕτερον ἐξέφερον ὡς τεθνηκότα. ἦν δὲ οὐδὲν πεπονθώς. id est, Surrexerunt autem primi Thraces, & ad tibiam saltabant, subsiliebántque in altum, idque leuiter interim vtentes gladijs. Tandem alter alterum feriebat, sic vt omnibus videretur hominem percussisse. Ille verò artificio quodam cadebat, móxque omnes exclamabant. Tum is qui percussisse videbatur, cùm alterum armis spoliasset, exibat, canens Sitalcam. Porò cæteri Thraces, alterum efferebant veluti mortuum, quum nullo esset affectus malo. Refert illic & alia saltationum genera, si quis auet ea cognoscere. Denique Homerus Iliad. π. Cretensem quempiam bello strenuum, ὀρχηστὴν appellat, hoc est, saltatorem, ob Pyrrichen, de qua diximus, Thracibus familiarem. Ita Scholiastes commemorans tria saltationum genera, Pyrrhichen bellicam, Sicinnin sacris accommodam, & σκορδακισμὸν sordidam ac prophanam. Aristophanes in Auibus:

—Ἄγγελος
Ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς δεῦρό τις πυῤῥίχην βλέπων.
Id est,
—Nuncius
Accurrit ad nos, Pyrrhichen oculis tuens.

Vnde & pedi Pyrrhichio nomẽ, quòd impetum habet militis ruentis in prælium: & vel à Pyrrho Achillis filio (quod Plin. lib. 7. cap. 5. sentire videtur, scribens: Armatam saltationem Curetes docuêre, pyrrhichen Pyrrhus, vtranque in Gręcum vel, vt putat Athenæus, à Pyrrhicho quodam Lacedæmonio: sunt enim bellacissimi Lacones, apud quos peculiaris erat hæc saltatio, quã mox à quinto anno pueri discebant, quod illi vocant πυῤῥιχίζειν: & Pyrrhichistæ dicuntur, hoc genus exercentes. Vel ab ignea vi nomen habet. Iulius Pollux, eo quem mox citaui loco, ait Pyrrhichen eandem esse cum Telesia, & vtrosque fuisse indices hoc genus certaminum. Quin hoc ipsum, si quis tumultuantem & ira excandescẽtem dicat πυῤῥίζειν, non carebit prouerbij specie. Simili tropo Timocles apud Aristophanem:

Μισῶν λόγους ἄνθρωπος, οὐδὲ πώποτε
Ἀντεῖπεν οὐδέν, ἀλλ' Ἄρη βλέπων.
Id est,
Sermonis osor homo, nihil contrà loquens
Vnquam, sed ore præferens Martem truci.

Itidem poetæ dicunt, Torua tuens: & Græci, ὑπόδρα βλέπειν.

Manum habere sub pallio.

Manum habere sub pallio dicuntur, qui languent ocio. Quintilianus libro xij. damnat eos, qui nunquam com-

post quicquid esset opiparum & elegans in cibis, ματτύα dicebant etiam in auibus, piscibus, oleribus ac fartis: & ματτυάζειν, qui suauiter viuerent. Citantur in testimonium versus ex Alexide:

Σκευάζετ' ὁ ψοχοιάν, θερμῶς πίνετε,
Λεπιαῖν, ματτυάζετε.

Id est,

Facite apparatus, & epulis incumbite,
Lepamini, atq; mattyazete.

Cæterum Atticis λεπιαῖν dicuntur, qui intemperanter indulgent Venerj: huc ni fallor alludentib. quòd λεπίζω sonet deglubo: quæ vox & Latinis vsurpatione facta est obscœna. λέπος enim Græcis pellem significat. De Mattyis quj plura volet cognoscere legat finem decimiquartj librj. quem modò citaui, & mattyis explebitur affatim. Tot aurib. Athenæus docet, quid sit mattya. Idem libr. 1. tradit, apud Lacedæmonios ματτύην dicta bellaria, quę post αἶκλον (id erat conuiuij genus) apud illos dabātur, quę quidem & ἐπαίκλεα vocabantur. Meminit huius cibj & Martial. lib. 9. Mattya sola iuuant.

De lautitiis.

De cibis prælautis quadrabit illud eodem Odys. 7.

Οἷά περ εἰδόμενοι διοτρεφέες βασιλῆες.

Id est,

Qualia purpurei comedunt obsonia reges.

Venustius fiet, si trahetur ad orationem supra modum elegantem, quasi dignam deorum auribus.

Mellis medulla.

Μύελος μυελός, id est Mellis medulla. De re maiorem in modū suauj dicebatur. Vnde & Ennius apud M. Tullium, M. Cornelium Cethegum, Suadæ medullam appellat, ob singularem suauiloquentiam. Nam quod optimum est, id natura videtur intimè recondidisse. Vnde & illa passim obuia, In medullis: & Medullitùs amare: non dissident à simulachro prouerbialj. Huius est formæ, τῆς ψυχῆς ἰνάδος εἶναι.

Optimum condimentum fames.

Optimum condimentum fames inter apophthegmata Socratica celebratur. Irridebat hoc dicto luxum Atheniensium, qui varijs cupedijs & operosis condituris conarentur efficere, vt cibus saperet palato: cùm id optimè præstet fames, condimentum vt optimum, ita & vilissimum. Nihil enim suauius edj, quàm quod editur ab esuriente. Manet hodièq; vulgò tritum prouerbium, famem efficere, vt crudæ etiā fabæ saccarum sapiant. Antiphanes apud Stobæum:

Κοινῇ ὁ λιμὸς γλυκέα πάντα πλὴν αὐτοῦ ποιεῖ.

Id est,

Præter seipsam cætera edulcat fames.

Quod fames facit in cibo, idem sitis in potu. Darius enim in fuga cùm aquam turbidam bibisset, & cadaueribus inquinatam, negauit se vnquam bibisse iucundiùs, nimirum nunquam sitiens biberat. Eandem sententiam sic apud Athenæum libro quarto effert Xenophon: ὡς ἡδὺ ἂν μᾶζαν καὶ κάρδαμον φαγεῖν πεινῶντα, ἡδὺ δὲ ὕδωρ ἀπὸ ποταμοῦ διψῶντα πιεῖν. id est, Dulce est mazam & nasturtium edere esuriētj, dulce est sitientj aquam è fluuio haustam bibere. Ibidem refert quiddam non infestiuum de Socrate, quj frequenter ad multam vesperam ambulare consueuit ante ædes suas, percontantibus quid illic ageret: Obsonium, inquit, comparo in cœnam. De Dionysio, cuj fastidientj nigrū ius quod in Phiditijs apponebatur, coquus respondit, non esse mirum, cùm deessent condimenta: de palæstra, cursúque ante cœnam sentiens: aliàs nobis dictum est. Aut natum à Socrate prouerbiū, aut ab illo vsurpatum quod vulgò ferebatur. M. Tull. in libr. De finib. bonorum 2. Diceret id quod Socratem (quj voluptatem nullo loco numerat) audio dicentem, cibi condimentum esse famem, potionis sitim. Licebit nonnihil gratiæ addere prouerbio, si longiùs deflectatur: velut ad literarum studium, quod eo dulcius est quo vehementius sitiantur literæ. Et, voluptates commendat rarior vsus.

Afra auis.

Λιβυκὸν ὄρνεον, id est, Libyca auis. Refertur à Suida de prægrandibus, quòd ex ea regione deportentur aues immani magnitudine. Horatius de prælauta vsurpauit:

Non Afra auis descendat in ventrem meum
Iucundior, quàm lecta de pinguissimis
Oliua ramis arborum. —

Nam gallinas prægrandes olim mittebat Africa, quas eafdem Numidicas aues appellant. Acron videtur de struthione sentire, quæ & ipsa auis mira mole corporis esse fertur. Mea quidem sententia non ineptè iacietur & in hominē peregrino cultu notabilem. Et Plautus alicubi Pœnum auem vocat, ob manicas alarum instar vtrinque pensiles. Prouerbium extat in Auibus Aristophanis. Interpres indicat conuenire in barbaros ac meticulosos. Sunt enim homines prægrandes ferè timidiores. Terentius: Hic nebulo magnus est.

Anima & vita.

Ζωὴ καὶ ψυχή, i. Anima & vita: de re supra modum suaui. Prouerbium natum in cubilibus, atq; inde deductum in communem sermonem. Videtur autem peculiare fuisse mulieribus. Iuuenalis:

Ζωὴ καὶ ψυχή, modò sub lodice relictis
Vteris in turba. —

Item Martialis Epigrammatum libro decimo in Læliam:

Ζωὴ καὶ ψυχή lasciuum congeris vsq;
Prò pudor Hersiliæ ciuis & Ægeriæ.

Huc respexit Iuuenalis quum ait:

Concumbunt Græcè. —

Hesiodus pecuniam animam mortalibus esse dicit:

Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Id est,

Pecunia enim anima est miseris mortalibus.

Coturnissare.

Κιχλίζειν, prouerbio dicebantur, qui pinguibus coturnicibus, aut turdis vescerentur: aut qui riderent lasciuè, parúmq; decorè. Proinde & κιχλισμόν, risum mollem & impudicum appellant. Quadrabit igitur vel in liguritores, & cupedijs addictos, vel in lasciuiùs ludentes. Sturni nihil non imitantur: & turdus à Plinio recensetur inter aues, quæ sermonem hominum imitantur. Nam autores vocem hanc variè transferunt.

Dubia cœna.

Dubiam cœnam, opiparam, variísque instructam ferculis appellabant: idque prouerbium à parasitis repertum apparet. Phormio apud Terentium: Cœna dubia apponitur. Quid isthuc verbi est? Vbi tu dubites quid sumas potissimùm. Exponit parasitus verbum suum, alioqui anceps. Nam Dubium, etiam periculosum significat: & Dubia cœna possit intelligi, quæ non careat suspicione veneni. Horatius in Sermonibus:

— Vides vt pallidus omnis
Cœna desurgat dubia. —

Et res parum tutas, appellamus dubias.

Cœna popularis.

Quemadmodum Phormio Terentianus cœnā dubiam appellat, varijs epulis instructam, vbi tu dubites quid sumas potissimùm: ita Philto Plautinus cœnam popularem appellat magnificam, egregiéque lautam atque adeò gratuitam quoque, quales solent exhiberi populo. Verba Plautina sic habent: Quid tu si in ædem ad cœnam veneris, atque ibi opulentus tibi par fortè vt venerit, apposita sit cœna, popularem quam vocant. Si illi congestæ sint epulæ à clientibus, &c.

In leporinis.

Ἐν λαγῴοις, id est, In leporinis carnibus viuere dicebantur, qui lautè atq; in delicijs vitam agebant. Nam leporinam olim in delicijs habitam declarat Martialis:

Inter aues turdus, si quis me iudice certet:
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Atteſtatur & prouerbium: Tute lepus es,& pulpamentum quæris. Ariſtoph.in Veſpis:Sunt,inquit,mille ciuitates,quæ nunc nobis tributum ſoluunt. Harum vnicuiq; ſi quis imperet vt viginti alat viros,

> Δύο μυριάδες τῶ̃ δημοτικῶν ἔζων ἐν πᾶσι λαγῴοις,
> Καὶ στεφάνοισι παντοδαποῖσιν,ϗ πυῷ ϗ πυαρίτῃ.

Id eſt,

Viginti millia populorum viuerent in omnib. leporinis, omnigeniſq; coronis,& pyo,& pyarite. πυὸν autem Græci vocant lac,quod animal primùm reddit à partu,& pyariten hinc factam decoctionem. Interpres citat carmen ex Homero,ni fallor:

> Πυοῦ δαινύμενοι ϗ' ἐμπιπλάμενοι πυαρίτην.

Id eſt,

Epulantes pyo,& explentes ſeſe pyarite.

Rurſus Ariſtophanes in Equitibus, quum Cleon & aduerſarius certatim promittunt lautiſſimas epulas populo: multis deliciarum generibus nominatis, promittuntur & leporinæ carnes, quaſi ſummæ exquiſitæque delitiæ.

Lydorum Carycæ.

Λυδῶν καρύκας, id eſt, Lydorum carycas antiquitùs appellabant,quicquid eſſet opiparum, & varijs conditum cupedijs.Nam caryca cibi genus Lydij,ex multiiugis lautitijs & ſanguine confectum. Athenæus Dipnoſophiſtarum lib.xij. tradit, caryceam apparatum primùm repertum à Lydis. Effertur adagium integrè ad hunc modum: μήτε Λυδῶν καρύκας,μήτε μαστίγων ψόφους.i. Nec Lydorum carycas,nec flagrorum ſtrepitus. Subaudiendum,volo,aut ſimile quippiam. i. nec blandimenta volo, nec conuicia, nec nimium blanda, nec rurſum aſpera nimium. de quo plura dicentur aliàs.

Qui poſſim ab hoc epulo abeſſe?

Plato in Phædro, πῶς γὰρ οἷός τε εἴην τοιαύτης θοίνης ἀπέχεσθαι;i.Qui poſſim ab hoc epulo abſtinere?De re vehementer ſuaui atque expetenda,quod genus eſt feſtum aliquod conuiuium. Alluſum opinor,ad eam fabulam, qua tradunt Dianam iracundè tuliſſe,quòd cû reliqui dij adhibitj eſſent ab Oeneo ad ſacrum epulum,ſola fuiſſet præterita,ſoláque domi ſederit,ſecum ſtomachans,quòd nihil ex illo nidore ſentiret.Qua de re meminit Lucianus in Lapithis:item in libello De ſacrificiis.

Thaſium infundis.

Θάσιον ἐνέχεας.i.Thaſium miſcuiſti. Dici ſolitum videtur,vbi quis vinum non aqua,ſed alio quopiam efficaciore vino dilueret. Nam Thaſia vina laudatiſſima quondam fuiſſe, teſtatur & Apuleius apologia prima: Olitori,inquiens, & cauponi meritò conceſſum eſt, olus & vinum ex nobilitate ſoli commendare, vinum Thaſium, olus Phliaſium. Et Plinius cap. vij. Naturalis hiſtoriæ, libro xiiij. inter tranſmarina vina Thaſium Chiúmque in ſumma gloria fuiſſe ſcribit. Eſt autem Thaſus, inſula iuxta Thraciam:vnde prouerbium,Thaſus bonorum. In ea inſula narrant fuiſſe Staphylum, quem deperierit Bacchus. Sumptum eſt ex Ariſtophanis Pluto, quo loco verſus hic eſt:

> Εἰ Θάσιον ἐνέχεας,εἰκότως γε νὴ Δία.

Id eſt,

Meritò profectò,ſi Thaſion infuderas.

Anus quædam queritur,adoleſcentem amatorem pridem ita ſibi ſolitum adulari, vt diceret illam ſuauiſſimè olere. Ad id per iocum reſpondens Chremylus, negat eſſe mirum ſi ita viſum fuit adoleſcenti, cùm illi vinum Thaſium odoratiſſimum proponere ſit ſolita.Interpres addit, ἐνέχεας, dictum pro ἐκίρνας, id eſt,infundebas, pro miſcebas.

BRASSICANI. Theſſalus miſſus.

Pauſanias in Græcia Attica,Theſſalum miſſum,egregiè lautum cibum ita dictum fuiſſe ſcribit.quod & Athenæus probat lib. δ. Dipnoſop. λυσιτελεῖν δ' εἰσὶν οὕτως οἱ Θετταλοὶ, κατὰ τὰς ἑκάστοτε τραπέζας. i. in menſis inſtruendis valde quàm operoſi fuerunt Theſſali. vnde & Eriphus comicus in Peltaſte ſic inquit:

> Τὰ δ' ἐκ Κορίνθου ὑπὸ Λαΐς ὦ Σύρε,
> Οὐδ' ἀπαρτίζουσι Θετταλῶν ξενικὴ τροφή.

Id eſt,

Illa verò non Corinthus,non Laïs ô Syre,
Neque autem lautorum Theſſalorum hoſpitum alimenta.

Idem Athenæus lib. δ. Dipnoſophiſtàn,Theſſalos, τοὺς πολυτελεστάτους vocat.

COGNATI. Menſæ Siculæ, Aſianæ, Perſicæ,& Italicæ.

Prælautæ & opiparæ dicebantur. Plato Politicorum libro 3. Συρακοσίαν δ', ὦ φίλε, τράπεζαν, καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν.i. Syracuſanam amice menſam, & Siculam in obſoniis varietatem,non videris approbare.Idem in quadam epiſtola ad Dionis propinquos: Ἰταλιωτικῶν τε καὶ Συρακουσίων τραπεζῶν πλήρης. Hinc Platonis locum citat Cicero Tuſc.v. Lucianus in dialogo Similis ac Polyſtrati, καὶ τράπεζαν,inquit, τὴν ἐν Σικελίᾳ. Ac menſæ Siculis lautiores. Docet hoc libro xij.copioſè Athenæus. Perſicis & Aſianis delicijs nihil olim inquinatius,nec mollius: de quorum delicijs in animos hominum impreſſa opinio perpetuò inualuit.Macrobius libr. Saturna.vij.Modum eum ſeruat,qui ſui potens eſt, & in menſa Sicula vel Aſiana. Xenophon in quadam epiſtola ad Æſchinem: Et Sicula,inquit,ventris immoderati menſa frugalitati victus antepoſita.Vide inferius,Perſicè epulari.

Cœna adiicialis.

In adiiciali cœna multa extra ordinem, vltráque iuſta fercula adiiciuntur: idcóque inter opiparas,& eas in quibus tu dubites,quid potiſſimùm ſumas, referuntur. Huiuſmodi fuerunt Pontificiales,Saliares,& dubiæ. de quibus Eraſmus noſter in ſuis adagiorum Chiliadibus. His diuerſæ ſunt, cœnæ terreſtres, Platonicæ, & ſine ſanguine, de quibus nos diximus. Budæus Germano Brixio: Adijciales epulas conuiuiis tuis opponis, æmulas Pontificialium.Erant ſacerdotum,& vocabantur adipales.Plin.lib. xxix. cap. 4. Adijcialibus quidem epulis celebrem fuiſſe, Plauti fabulæ ſunt indicio. Idem lib.x c.xx. Pauonem cibi gratia Romæ primus occidit orator Hortenſius adiiciali cœna ſacerdotij. Var. De re ruſt. lib. 3. cap.Primus pauones Q. Hortenſius Augurali adijciali cœna poſuiſſe dicitur.

Dapalis cœna.

Titinnius in Varro,referente Nonio,Dapalem cœnam, vocat emptis dapibus plenam: Toto,inquit,ſit in foco de lignis mihi dapalis cœna. Vide apud Eraſmum noſtrum, Dubia cœna, & popularis cœna,de magnificis,egregiéque lautis,& variè inſtructis. Gliceras menſas,opimas,opiparas,copioſas,& creſcentibus epularum ferculis refertas,à gliſcendo dici,de grammaticis didicimus. Catullus autem cœnas lautas, & multis ferculis oneratas, Cereales appellat: quòd Cerealibus populariter ſolerent genio indulgere:

Cereales cœnas dat,ita menſas extruit.

Cœna quoq; recta in Latinis authoribus, cœna eſt lauta, opipara:vnde &,Rectè conuiuari.Trãquillus:Sed & conuiuabatur aſſiduè, nec vnquam niſi rectè, & dapſilè. Sic Rectè viuere,pro lautè viuere & opiparè,Seneca vſurpauit.Inquit enim: Hãc petunt omnes iſti,qui(vt ita dicam) rectè viuunt. Apud eundem Rectus apparatus,eſt lautus: Non,inquit, magnam rem facis, quòd viuere ſine recto apparatu potes. Sed & vnctum rectè, Horatius eadem notione, pro apparatè condito cibo dixiſſe mihi videtur.

Si verò eſt,inquit,vnctum rectè qui ponere poſſit.

Propinare deridendum.

Terentius in Eunucho: Hunc autem vobis comedendum & deridendum propino. valet: Hunc vobis do. ab antiquorum conſuetudine regum, qui epulum publicè præbentes, vinum phialis aureis aut argenteis temperatum à pincernis accipiebant ipſi: eóque libato,quod ma-

gne

gni amoris signum esset, etiam calicem cui volebant, dabant. Id propinare dicebatur: & dies qua id fiebat, Philothesia, nomine ab amicitia ducto. Suidas, φιλοτησίας, [illegible] Quidam etiam tale apud Demosthenem & Athenæum reperire licet.

Quis me vno viuit felicior?

Plautus in Captiuis in eandem sententiam: Nemo me viuit fortunatior. vt contrà in Amphitruone: Quisnam me Thebis alter viuit miserior?

LIBENTER.

ERASMI. Accipit & glebam erro.

—Δέχεται καὶ βῶλον ἀλήτης.

Id est,

Accipit & glebam erro.

Hemistichium carminis heroici dici solitum in eos, qui nihil grauantur aut aspernãtur: sed quicquid datur, quantumlibet pusillum, id boni consulunt. Neque intempestiuè dicetur etiam in illos, qui rerum inopia laborantes, quiduis vndecunque libenter accipiunt, donec ad fortunam commodiorem emergant. Originem adagionis ad huiusmodi casum referunt. Aletes quidam Corinthô pulsus, adhortante oraculo tẽtauit, si posset in patriam redire. Atque interim rustico cuipiam factus obuius, cibum mendicauit. Ille, ludibrij opinor causa, glebam ex agro sublatam porrexit. Aletes eam tanquam felix omen accipiens, effatus est:

—Δέχεται καὶ βῶλον ἀλήτης.

Huius Aletæ mentionem facit & in Corinthiacis Pausanias. Plutarch. in Problematibus haud omninò dissimilẽ historiam recẽset, vnde prouerbium ortum videri queat, Ænianes, inquit, post sedes, iam sæpius aliũde aliò transmutatas, tandem in agrum Inacho vicinum descẽderunt, quem id temporis Inachienses & Achæi obtinebant. Oraculum autem proditũ erat, si in agrum eos recepissent, futurum vt veteres incolæ pellerentur: noui verò, si quid à volentibus accepissent, agrum retinerent. Temo quidam igitur inter Ænianes vir solers & cautus, sumpta pera, mendici habitu ad Inacienses accessit. Ibi cùm per risum & contumeliam rex mendicanti cibum, cespitem dedisset, in peram coniecit, ac velut eo contentus, statim è conspectu se subduxit: nec præterea quicquam rogauit. Seniores tum rei nouitate, tum oraculi recordatione submoniti, rege adito censent hominem neutiquam esse negligendum, nec è manibus omittendum Quod vbi sensisset ille, fuga sibi consuluit, votáque protinus hecatombe, & Apolline inuocato, furtim abiit. Postea congressi prælio, Ænianes pulsis Achæis & Inachiensibus, illorum agros occupauerunt. Hæc fermè Plutarchus. Itaque competet in illos quoque, qui magnum quiddam molientes, quiduis & patiuntur & faciunt, vt voti sui compotes aliquando fiant.

Obuiis vlnis.

Obuiis vlnis est apud Quintilian. pro eo quod est auidè sitientérque. Translatum ab iis qui porrectis vlnis properant in complexum eorum, quorum magno desiderio tenebantur, quósque cupidissimè conspiciunt. Legimus & Obuiis manibus. Diuus Hieronymus ad Pammachium: Condiscipulum quondam, & sodalem & amicum, obuiis, vt aiunt, manibus excipio. Basilius in præfatione dialogi, ἀμφοτέραις χερσὶν, id est, Ambabus manibus, eodem sensu scripsit. Hæc si ad rem animi detorqueantur, figuram prouerbialem habebunt: vt, Ego tuas literas obuiis vlnis excipiam.

LIBERALITAS.

ERASMI. Plena manu.

Plena manu, pro eo quod est, ampliter, copiosè, prolixè, miniméque malignè. Translatum ab iis, qui non minutim & parcè, sed plena manu largiuntur. Cicero ad Atticum lib. ij. At hercle alter familiaris tuus Horatius, quàm plena manu, quàm ornatè nostras laudes in astra sustulit. Seneca in Declamationibus: Liberaliter hodie, & plena manu faciam. Idem in ludicro quod scripsit in Claudium Cæsarem: At Lachesis, quæ & ipsa homini formosissimo faueret, fecit illud plena manu, & Neroni multos annos donat. Fit lepidius, quo magis ad animi res transfertur.

Quod rectè datum est.

Plato in Philebo ostendit prouerbium à pueris vsurparum, Nõ oportere reposci, quod semel datum est: ἡμεῖς δὲ ὃ λέγουσιν οἱ παῖδες, ὅτι τῶν ὀρθῶς δοθέντων ἀφαίρεσις οὐκ ἔστι. id est: Nos autem dicimus id quod solent pueri, quæ rectè data sunt, non licere rursus eripi. Hoc eo dicebat, quòd Socrates solet ab integro repetita disputatione, quæ prius concessa fuerant, rursus in dubium vocare. Simile quiddam & hodie iactatur inter pueros, vbi quis quod dedit, reposcit. Adeò dicta huiusmodi per tot secula, perque tot nationes ad nos vsque dimanarunt.

Pleno modio.

Antè dictum est nobis, Plena manu fieri, quod largiter, miniméque malignè dicitur. M. Tul. ad Atticum libro sexto. Epistola prima, simillima figura dixit, pleno modo: Si illa iam habent pleno modo, verborum honorem, inuitationem crebram, &c. Nam antea dixerat, se publicanorum vsuras affatim laudasse.

Pingui mensura.

Πίονι μέτρῳ, id est, Pingui mensura, dixit in eodem carmine, pro eo quod erat affatim & largiter:

— Μάλα γάρ σφιν πίονι μέτρῳ,
Κ δ' ἀλωὰς σύμπασαν ἐπλήρωσε [illegible]

Id est:

Illis fortunante deo bona copia frugum
Arearum campos mensura impleuit optima.

Simillimum est illi quod antè diximus, Plena manu: &, Ambabus manibus.

Bis dat, qui citò dat.

Memini, ni fallor. apud Senecã alicubi legere: Bis dat, qui citò dat. Idem lib. De beneficiis ij. Ingratum est beneficium, quod diu inter manus dantis hęsit. Quæ sententia monet, haud cunctanter, haud grauatim opitulandum amicis, cùm opus est, sed vltrò non expectatis precibus deferendum officium. Inter epigrammata Gręca fertur & hoc distichon, nomine titulóque Luciani:

Ὠκεῖαι χάριτες γλυκερώτεραι· ἢν δὲ βραδύνῃ,
Πᾶσα χάρις κενεή, μηδὲ λέγοιτο χάρις.

Id carmen Latinè non potest commodè verti, propterea quòd lepos & argutia epigrammatis sit in hac voce χάρις: quæ Grecis aliquando beneficium significat, aliquando gratiam, qua commendatur aliquid, aliquando deam ipsam. Citatur apud Ausonium sententia Gręca:

Ἁ χάρις ἁ βραδύπους, ἄχαρις χάρις.—

Est autem initium carminis Heroici, ex epigrãmate quopiam. Tardum beneficium, ingratum est. Eam ille sic vertit:

Gratia quæ tarda est, ingrata est: gratia namque
Cùm fieri properat, gratia grata magis.

Rursum aliter vertit idem:

Si bene quid facias, facias citò: nam citò factum
Gratum erit, ingratum gratia tarda facit.

Vnde & Hector apud Euripidem in Rheso, contemnit ac damnat auxilium serò delatum amicis:

Μισῶ φίλοισιν ὕστερον βοηδρομεῖν.

Id est:

Odi equidem amicis serius succurrere.

Extat & Mimus non inuenustus in hanc eandem sententiam:

Bis est gratum, quod opus est, vltrò si offeras.

Item alter huic adsimilis:

Beneficium inopi bis dat, qui dat celeriter.

Ambabus manibus haurire.

Ἀντλεῖν ἀμφοτέραις, id est, Haurire ambabus: subaudi, manibus. De iis dici consueuit, qui summo conatu quippiam agunt. Itidem Aristophanes in Equitibus:

Κάμφοῖν χεροῖν μυστικῶς τὰ τῶν δημοσίων.

Id eſt,

Vtrâque manu bona diſpergens publica fugit.

Huic confine eſt illud Homericum ex Iliados η.

Id eſt:

Noui equidem clypeum dextra, læuaque mouere.

Inuenitur & illud, ἀμφοῖν δωρούμενος, id eſt, Ambabus manibus largiens: id eſt, affatim & prodigè, aut etiam perbenignè. Plato in Sophiſta: καὶ τὸ λεγόμενον τοῦτο ἤπου [illegible], οὐχ οἷόν τ᾽ ἀμφοῖν χεροῖν. id eſt, Et quod dici ſolet, nequaquam altera prendendum manu, quin magis ambabus. Nonnihil ab hac forma recedere videtur, quod ſcriptum eſt apud Ariſtidem in Cimone, qui citat hunc locum ex hymno poetæ cuiuſpiam, μέγα δ᾽ ἔστενεν Ἀσία ὑπ᾽ αὐτῶν πληγεῖσ᾽ ἀμφοτέραις χερσὶ, κράτει πολέμου. id eſt, Grauiter autem gemuit Aſia, ab illis percuſſa ambabus manibus, robore belli. Vicinius illud quod eſt apud eundem in oratione Panathenaica: ὁ δ᾽ ἀμφοτέρᾳ τῇ χειρὶ παρῆν, ἄγων τοὺς μέχρι τῆς Ἀττικῆς Ἕλληνάς ὁμοῦ καὶ βαρβάρους. id eſt, At ille vtraque aderat manu, ducens vſque ad Atticam Græcos ſimul ac barbaros. Quanquam hoc loco poteſt etiam citra figuram dictum accipi, vt intelligamus vel de terreſtribus pariter ac maritimis copiis, vel de barbaris ac Græcis. Quandoquidem & militum manum dicimus, vt apud Vergilium:

Iuuenum manus emicat ardens.

De plena manu dictum eſt aliàs, quod Græci dicunt, ὑμπνίᾳ χειρὶ, quaſi dicas, diuite manu. vnde & Cererē ὑμπνιον cognominant, quemadmodum nos Almam, quòd affatim alat, & ὕμπνιον ὕδωρ, quòd copioſè nutriat.

Ipſo horreo.

Quod prolixè & affatim datur, ipſo hôrreo dari dicitur, quemadmodū ipſo caniſtro: propterea quòd ex horreo plenius depromitur, quàm è chœnice. Simile illi, ἐκ πίθου ἀντλεῖς, id eſt, E dolio hauris.

Promus magis quàm condus.

Sanè quàm elegans & prouerbialis Auſonij dimeter iambicus: Promúſque quam condus magis. in quendam profuſiorem, qui parta prodigere noſſet, quęrere aut quęſita ſeruare non noſſet. Sumpta metaphora à rei familiaris diſpenſatoribus, maximéque penuariæ, quos Græci ταμίας vocant: quorum partes ſunt ad vſum familiæ promere, id eſt, proferre quædam: alia condere, hoc eſt, ſeponere. Iam qui tantum promit, is ad inopiam velis equiſque properat. Plautus in Truculento, parcè promos appellat, ſordidos ac tenaces, & qui ſumptum libenter effugiunt.

Larus in paludibus.

Λάρος ἐν ἕλεσι, id eſt, larus in paludibus. Suidas ſcribit dictitatum de iis, qui faciles ſunt ad dādum. Ductum à Laro aue, quam eandem κέπφον appellari putant. quanquam Theodorus Gaza hanc fulicam vertit, illam gauiam. Ea quoniam facilè decipitur, illicitúrque, proinde prouerbio locum fecit.

Bona Porſenæ.

Bona Porſenæ dicebantur, quæ velut ab hoſtibus erepta paruo vęneunt. Eam appellationem Liuius ab vrbe condita ij. ſcribit ad ſuam vſque ætatem duraſſe: putátque inde natam, quod in bello ſoleant bona Porſenæ vęnire Romæ, eáque conſuetudo vnà cum titulo perſeuerarit & in pace: quòd alioqui is mos hoſtiliter bona vēdendi nō congruat tam pacatæ regis profectioni. quod ſi minus probatur, exiſtimat eam conſuetudinem à mitiori principio fuiſſe natam. Illud arbitratur vero proximum, quòd Porſena diſcedens ab Ianiculo ex fœderis lege, caſtra opulenta, conuecto ex propinquis ac fertilibus Hetrurię aruis commeatu, Romanis dono dedit, inopi tum vrbe ab longinqua obſidione. Ea deinde ne populo immiſſo diriperentur, hoſtiliter veniſſe, bonáque Porſenæ appellata: gratiam muneris magis ſignificante titulo, quàm auctionem fortunæ regiæ. Fortaſſe non ineptè dicetur in res quæ dono cuiuſpiam, aut fortunæ commoditate, citra noſtram operam contingunt. Nam Liuius non indicat vſum adagij.

De alieno liberalis.

De alieno facilè largimur, de noſtris non item. Hanc ſententiam protulit Antinous in eodem libro:

—Ἐπεὶ οὔ τις ἐπίσχεσις, οὐδ᾽ ἀλεωρὴ,
Ἀλλοτρίων χαρίσασθαι.— Id eſt:
—Nam res largiri alienas
Haud res vlla vetat, neque enim piget.—

Seneca Epiſtolarum libro ij. epiſt. xvj. Non eſt quod mireris animum meum, adhuc de alieno liberalis ſum. Ita Mitio in Adelphis, Æſchino dicenti, Fac, promiſi ego illis: reſpondet Promiſiſti autem? De re largitur puer.

Communis Mercurius.

Κοινὸς Ἑρμῆς, id eſt, Communis Mercurius. Lucianus in Votis, ὥστε τὸ τοῦ [illegible] Ἑρμῆς φασὶ καὶ ἐς μέσον κατάθου [illegible]. id eſt: Itaque quod paſſim in ore eſt omnibus, cōmunis, vt aiunt, Mercurius, opéſque in mediū allatas depone. Plutarch. in libello, cui titulus, [illegible]. id eſt, Sed imperitia & inelegātia cōmunem Mercurium, cauponatorem & quæſtuoſum factum eſſe. Quidam hinc natam parœmiam arbitrātur, quòd Mercurius, vt eſt furtorum autor ac repertor, primus oſtendit, quæ furto parta ſint, ea in medium communiter oportere deponere. Alij malūt huc referre, quòd Mercurius ſit orationis autor, per quam inter homines omne commercij genus conſtat: vnde & medius inter ſuperos atque inferos à poetis fingitur, pariter ſuperis deorū gratus & imis: quòd ſermo animi interpres, ſummos cum infimis, reges cum plebe conciliet. Extat ſuper hac re fabella non illepida Ariſtidis in ij. libro, quem aduerſus Platonem conſcripſit, in defenſionem Rhetorices. Eā hoc magis libuit adſcribere, quòd is autor haudquaquam adhuc vulgò notus eſt, [illegible]. Quæ ſi quis Latinè malit, ſenſum vtcunque reddemus. In initio cùm recens eſſent homines nati, magnus inter hos ac reliqua animantia tumultus erat, perturbatióque ſuper terram, propterea quòd non poſſent inuicem vti ſeſe. Nec enim vlla res intercedebat,

quæ illos conciliaret: verùm qui potentiores erant, opprimebant inferiores. Neque satis erant idonei, vt reliquis animantibus resisterent. Omnibus enim illis omni ex parte inferiores erant, aliáque in re ab aliis vincebantur: veluti ab vniuerso genere volucrum celeritate. Vnde factum est, vt quod ait Homerus Pygmæis accidere à gruibus, id tum temporis passim à robustioribus auibus paterentur mortales. Rursum quantum ad vires attinebat, longè superabantur, & à leonibus, & ab apris, & aliis item compluribus. Atque hunc in modum silentio peribant. Iam verò quo ad munitionem ornatúmque corporis, non coruis modò, verùmetiam cochleis cedebant: neque cuiquam ex ipso suppetebat, quod ad tuendam vitam erat opus. Itaque cùm ad eum modum interiret hominum genus, ac paulatim dilaberetur, Prometheus, vt semper est hominum studiosus, orator ascēdit in cœlum, mortalium nomine: non ille quidem missus ab eis (neque enim dum id tēporis legatos vllos erat cernere) sed ipse vltroneus abiit. At Iupiter, partim in gratiam Promethei, maximè qui iusta postulare videretur: partim negocio apud sese considerato, filium suum Mercurium iubet ad homines descendere, Rhetoricen secum adducētem. Edixit autem vt eam mortalibus impertiret, non quemadmodum Prometheus omnibus ex æquo, sensus, reliquáque corporis membra, perinde quasi theatralem pecuniam dispertiēs, vt omnes ex æquo Rhetorices essent participes, non aliter, quàm oculorum, manuum ac pedum: sed vt præstantissimos quosque, ingenióque generosissimo & indole pollentissima præditos deligeret, atque iis demum munus hoc impertiret, vt pariter & suam ipsorum & aliorum incolumitatem tueri possent. Porrò posteaquam Rhetorica iā ad mortales peruenissent, cùm negociū, quod habebant cum beluis molestissimum, licebat effugere, tum verò desierunt vndequaque inter sese simultatem exercere, reperto commerciorum initio. Digressique de montibus alij in aliam orbis partem iungebātur, principio quidem sub dio viuentes: pòst autem vbi verbis inter se communicassent, & ciuitatem condiderunt, ac distributi sunt: non, quemadmodum antea, temerè, verùm in ordines plebis ac belli duces, sanctisque legibus tum principes, tum Reip. statum instituerunt. Diis munera cœperunt offerre, primitias auspicantes ab oratione. Quibus nunc quoque vel maximè gaudere deos cōsentaneum est. Quandoquidem hac contigit, vt primùm esse deos cognosceremus. Hinc deinceps ita creuit homo, vt qui initio debilis fuerat atque inualidus postea in altum tolleretur: quique antea pro nihilo habitus, ac despectus erat, deinceps factus est omnium quæ sunt in terra dominus, cui quibus vti liberet, ius esset, non alio propugnaculo sibi parato quàm oratione. Atque hic nobis sit fabulæ finis. Hactenus Aristides. Extat, si satis commemini, fabella non dissimilis apud Platonem in Protagora.

IVNII. Theagenis munificentia.

Θεαγένους μεγαλοφροσύνη καὶ εὐεργεσία, id est, Theagenis magnanimitas & liberalitas, in prouerbium versa est, de insigni & effusa benignitate. Eunapius, vt opinor, apud Suidam de Hegia amplissimæ spei iuuene: ἐνῆν τι τῷ Ἡγίᾳ καὶ τῆς Θεαγένους μεγαλοφροσύνης ἐν ταῖς εὐεργεσίαις. hoc est: Erat in Hegia magnanimitas quædam Theagenis in munificentia posita. Fuit autem hic Theagenes, non is cuius apud Aristophanem pecuniæ prouerbio locum dedêre ad ostentationem magnæ, at reipsa exiguæ, sed sub Imperatoribus Romanis, prætor Athenarum excelso animo & honoris cupido, opibus præpotens, vtpote qui calamitatibus nōnullorum oppidorum, nedum egenis hominibus aliquot mederi potuerit, οὐ μιᾷ χειρὶ δωρούμενος, ἀλλ' ἀμφοτέραις κατὰ τὴν παροιμίαν, id est, non vna manu, sed ambabus, iuxta prouerbium, elargitus: ἦν γὰρ φιλόδωρός τι καὶ μεγαλόδωρος εἰς ὑπερβολήν, erat enim supra modum donandi auidus, & quidem magna. Huius pater Archiadas, sublata rapto ingenti pecuniæ vi, cōspicatus subtristem filium, iam tum puerum, bono illum esse animo iussit, nihilque faciendam illam iacturam: quando si in Palladis ludos consumenda ea fuerat, lōgè maiores sumptus facturi fuerint, illud verò cum iactura certamen multò esse cùm honestius, tum splendidius. Ex quo apparet, qualem habuerit magistrum & magnanimitatis doctorem à puero Theagenes.

Canibus ossa prodo.

Μὴν ὡς κυσὶν ὀστέα, id est, Canibus ossa commonstro. Prouerbium est de eo, qui inimico suum patefacit consilium: velut si quis riuali amores suos detegat, aut litigator aduersario actionem suam indicet. Extat Epigrammat. libro septimo.

> Ἀλλὰ τί μαψιδίως κυσὶν ὀστέα, μαιομένας εἶπε
> Τὰς ἀθυροστόμους οἱ Μίδεω κάλαμοι.

Hoc est,

> Quid canibus prodo ossa, loquacis præmia linguæ
> Quæ sint, testatur læuis arundo Midæ.

De arūdine Midæ fabula est apud Ouidium Metamorph. xj. quam perstrinxit & Petronius Arbiter his versibus:

> Sic consuissa ferens, auidus reserare minister,
> Fodit humum, regisque latentes prodidit aures:
> Concepit nam terra sonum, calamique loquentes
> Inuenêre Midam, qualem conceperat index.

COGNATI. De iure suo decedere.

Verbum hoc vsitatissimum est, quando aliquid condonandum comiter suademus, & non summo iure agēdum, id est, stricto & rigido: quæ summa interdum est iniuria, vt dixit Comicus. Cic. in Officiis libro secundo. Conuenit autem in vicinitatibus & confiniis esse æquum & facilem. Est enim liberale paululum nonnunquam de suo iure decedere, & interdum fructuosum. Idem pro Roscio Amer. Esto, causam proferre non potes, tametsi statim vicisse debeo, tamen de meo iure decedam, & tibi quod in alia causa non concederem, in hac concedam, fretus huius innocentia. Item ad Attic. libr. xvj. Sed quum videas quantum de iure nostro decesserimus. Brutus ad M. Antonium libr. xj. Dicitur &, Remissius agere.

Mancipio dare.

Mancipio dare est rem mancipi, putà fundum, domū, equum, seruum alienare per traditionem, ita vt præstare debeas emptori, aut per in iure cessionem. Res autem mancipi dicuntur, quarum dominium ab alio in alium transferri potest, quæque alienari possunt. Mancipium dictum est à manu capiendo. Itaque mancipio ea accepisse dicimur, quorum dominium nobis quæsitum est, seu quorum domini sumus per abalienationem aliquam: videlicet per emptionē lege mancipi seruata, aut per donationem. Cicero in Topic. Finge mancipio aliquem dedisse id, quod mancipio dari non potest. num iccirco id eius factum est, qui accepit? aut num is, qui mancipio dedit, ob eam rem se vlla re obligauit? Lucretius lib. 3.

> Vitáque mancipio nulli datur, omnibus vsu.

Id est:

(vt loquuntur Iurisconsulti) nulli datur vitæ proprietas, sed vsus, aut vsusfructus tantùm. Quod carmen suprà memorauimus: ad quod lege, si vacas, quæ annotauimus.

Rectè data, eripi non licet.

Nos itaque dicimus quod pueri solent: Quæ rectè data sunt, eripi non licet. Data pro donis. Sic Ouidius de amore:

> – Nullis flectitur ille datis.

POLYDORI VIRGILII. Terra lacte & melle fluit.

De terra amœna, & vbere. Apes enim non nisi in locis floridis & lætis abundant, vti armenta non nisi in irriguis & pinguibus. Exod. iij. Idem innuere voluit Moses, cùm dixit Iudæos futuros esse mel de petra, & oleum de durissimo saxo: felix enim ille locus, & affatim diues, vbi saxa mel & oleum sudant. Torqueri poterit ad homines industrios, qui sua diligētia sterilem terram reddunt feracem: stupidum hominis ingenium doctrina expoliunt: ex rebus, quæ incommodæ & inutiles sunt aliis, sua comparant commoda.

PETRI GODOFREDI. In mari magni pisces capiuntur.

Industriosis magna commoda consectanda in magnis

& amplis vrbibus, & vbi ingens populi confluxus. Mare quia magnum est, & spaciosum, magna alit animantia, maioráque homini commoda exhibet quàm fluuius quantumuis ingens: si mari comparetur, exiguus.

LIBERTAS, VERITAS.

Erasmi. De plaustro loqui

Libertas veteris comœdiæ eousque progressa est, vt non solùm ciuium primates, verumetiam deos nominatim taxaret. Id quod apparet ex Aristophane, qui in Pluto Iouem, Mercurium, Æsculapium, reliquosque deos omneis contumeliosè tractat. Bacchum item in Ranis, non admodum honorificè. Quoniam autem apud priscos illos huiusmodi fabulæ in plaustris agebantur, à iuuenibus, ore fæce collito, ne possent agnosci, qui magna licentia in obuium quenque dicteria iaciebāt: inde natum adagium, ἐξ ἁμάξης λαλεῖν, id est, Tanquam è plaustro loqui: de his qui palàm ac liberè conuiciantur. id notat Aristophanes in Nebulis, dicens: [illegible] id est, Non me ludes, nec mi facies ea quæ trygodæmones isti. Nisi malumus hæc referre ad consuetudinē quæ posteriorib. etiā seculis durauit apud Athenienses. Nam in festo, quod Lenæum appellant, mos erat poetas inter se cōcertare scriptis carminib. ad risum cōcitando accōmodatis, quæ sedētes in plaustris pronūciabant, inuicem sibi conuicia dicentes. Sunt qui ad eleusina sacra, quæ magna vocantur, referunt: in quibus mulieres curru vehebantur, atque interim dum veherentur, ex more mutuis conuicijs sese lacessebant. Lucianus in Ioue tragœdo: [illegible]

[illegible] Id est:

Vt nulli deorum parcit, verùm è plaustro liberè loquitur,

Corripiens simul insontem, pariterque nocentem.

Obiicit & Demosthenes Æschini, quòd in se veluti de plaustro dicenda & non dicenda protulisset. Vnde hoc ipsum, veteris comœdiæ licentia, prouerbij quiddam sapit. Diuus Hieronymus ad Rusticum monachum: Ego enim neminem nominabo, nec veteris comœdiæ licentia certas personas eligam atque perstringam. Allusit huc, opinor Aristophanes in Equitibus:

[illegible] Id est:

Heu mihi, nihil tu loqueris è plaustrario.

Siquidem ἁμαξουργοὶ vocantur plaustrorum fabri.

Iubentis apertè loqui.

Si quem admonebimus, vt proferat doloris aut odij causas, neque celet in animo, non illepidè dixerimus illud ex primo Iliados libro:

[illegible] Id est:

Eloquitor, ne celato, quo norimus ambo.

Obsequium amicos, veritas odium parit.

Obsequium amicos, veritas odium parit.

Senarius est prouerbialis apud Terentium in Andria, non admonens quid oporteat fieri, sed ostendens quid vulgò fiat. Vulgaris enim amicitia constat obsequiis. Nam inuicem conniuere ad familiarium vitia.

Hæc res & iungit, iunctos & seruat amicos.

At inter veros amicos, nihil est veritate iucundius, modò absit asperitas agrestis & inconcinna grauitas. Porrò qui vulgò plurimis studet amicus esse, moribus alienis obsecundet, caueatque iuxta Persium:

Auriculas teneras mordaci radere vero.

Non probari verò sententiam hanc poetæ, satis indicat cùm ait, Nanque hoc tempore: id est, his corruptis moribus. Eandem sententiam in Adelphis idem aliter extulit: Vt homo est, inquiens, ita morem geras. Donatus admonet prouerbialiter dictum. M. Tullius in sermone De amicitia: Sed nescio quomodo verum est, quod in Andria familiaris meus Terent. dixit.

Obsequium amicos, veritas odium parit.

Molesta veritas est, siquidem ex ea nascitur odium, quod est venenum amicitiæ. Sed obsequium multo molestius, quod peccatis indulgens, præcipitem amicum ferri finit. Maxima autem culpa in eo est, qui veritatem aspernatur, & in fraudem obsequio impellitur. Pindarus in Nemeis hymno v. [illegible] Sentit simplicem veritatem non semper vt est proferendā, quòd damnosa sit: sed sapientis esse nonnunquam celare suam sententiam, in tempore prolaturus, quum fructus spes ostenditur. Apud Athenæum lib. v. citatur hic trimeter ex Agathone:

[illegible]

[illegible] Id est:

Si vera dicam, tibi voluptati haud ero:

Si sim voluptati, haud tibi vera dixero.

Asseuerantius dicere.

Audacius quippiam & asseuerantius dicturi, quod nobis tamen ita videatur, adducemus illum eodem ex libro versum, quo Helena vtitur de Telemacho:

[illegible] Id est:

Mentiar, aut verum dicam: mens attamen ipsa

Imperat vt dicam.—

Idem carmen extat Iliados [illegible].

Byzeni libertas.

Βυζήνου παρρησία, id est, Byzeni libertas: vbi quis audacius liberiúsque loquitur. A Byzeno quodam Neptuni filio, cui mos fuerit mira in dicendo libertate vti. Stephanus commemorat Βύζην Scythiæ ciuitatem: vnde Byzeni. Eius gentis peculiare est, intrepidè loqui.

Non possum non dicere.

Vbi quis negat se reticere posse, quod habet in animo, festiuiter accommodabit illud ex eodem libro:

[illegible]

[illegible] — Id est:

Dicam equidem quiddam iactantius: vrget enim me

Vinum amens.—

Eodem in loco quātum possit vinum, eleganter ostendit Vlysses. Ita enim consequitur:

— [illegible]

[illegible]

[illegible]

Id est:

Vinum quantumcunque grauem atque pudentem

Incitat ad cantum, ac tenerum ridere, choròsque

Ducere compellit: nonnunquam quod tacuisse

Præstiterat, reserato effutit pectore dictum.

Et fama fuit, & eras.

—[illegible] Id est,

—Et dicebaris, eráſque.

Hemistichion prouerbiale, quoties facta respondent opinioni. Suidas meminit è poeta quopiam. Est enim fragmentum carminis heroici.

Aperto pectore.

Aperto pectore dicimus, pro eo quod est, vehementer ex animo citráque fucum, quasi renudatis animi penetralibus. M. Tullius in libello De amicitia: In qua nisi, vt dicitur, apertum pectus videas, tuúmque ostendas, nihil fidum. Plinius iunior Fabato: Epistolarum quas mihi, vt ais, apto pectore scripsisti, obliuisci iubes: at ego nullarū libentius memini. Allusum est autem ad Momi dictum, qui fenestras in hominum pectore desiderasse fingitur, quo liceret inspicere, quidnam in specubus illis regonditum esset. Persius in quinta satyra:

Vt quantum mihi te finuoso in pectore fixi,

Voce traham pura, totúmque hæc verba resignent

Quod latet arcana non enarrabile fibra.

Similiter apud Nasonem Phœbus:

—Aspice vultus

Ecce meos, vtinámque oculos in pectore posses

Inserere, & patrias intus deprendere curas.

Aperto, simpliciterque loqui,

Simpliciter & apertè dicturos eos, citráque ambages, significabimus hoc carmine, quod est in eodem libro:

— [illegible]

[illegible]

Id est,

Id est:

Non fucis te dissimulans decepero fictis.

Veritatis simplex oratio.

Refertur in Diogeniani collectaneis hoc adagium. Extat autem in Phoenissis Euripidis, ad hunc modum:

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ,
Κοὐ ποικίλων δεῖ τἄνδιχ' ἑρμηνευμάτων.
Ἔχει γὰρ αὐτὰ καιρόν· ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὑτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.

Id est:

Nam veritatis lucuit esse oratio
Simplex, vafris nec est egens ambagibus
Interpretum: siquidem ipsa per se congruit.
At sermo iniquus, quia per se sit morbidus,
Medicamenta exquisita deposcit sibi.

Citatur à Seneca epistola xlix. Nam, vt ille ait tragicus, veritatis simplex oratio est. Prouerbium vsurpabitur, vel in rhetores ac poetas, qui mendacia verborum lenociniis fucare solent: vel in blandiloquos, qui quod non ex animo dicant, solent accuratius adornare sermonem, ac veros affectus hoc diligentius imitari verbis, quo magis vacant affectibus:

(Vt qui conducti plorant in funere, dicunt
Ac faciunt propè plura dolentibus ex animo:

cùm interim simplex illa rusticanaque veritas, negligat id genus orationis fucos, τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην, id est, Ficus ficus, ligonem ligonem appellans.) vel in diuinos, qui vaticinia sua verbis ambiguis efferũt, ne queat deprehendi, sitque rima quæpiam per quam elabantur. Denique in eos qui perplexè loquuntur, dum verum dissimulant. Nam hoc indicio sæpenumerò deprehenditur vanitas, velut in Eunucho Terentiana:

Pergin' scelesta mecum perplexè loqui?
Scio, nescio, abiit, audiui, ego non adfui.
Non tu isthuc mihi dictura apertè es, quicquid est?

Ad cribrum dicta.

Τὰ πρὸς κόσκινον, id est, Ad cribrum dicta. Quæ vera compertaque videri vellent, ad hunc appellabant modum. Finitimum illi, τὰ ἐκ τριπόδος. Sumptum à diuinationis genere, quod suspenso circumactóque cribro peragebatur quemadmodum aliàs indicauimus ex Aristotele & Luciano.

Curetum os.

Κουρήτων στόμα, id est, Curetum os. Dici solitum, si quando quis numine afflatus loqui videretur: propterea quòd Curetes Cybeles comites furore quodam sacro perciti, diuinare viderentur. Refertur à Zenodoto. Meminit & Hesychius.

Quod in animo sobrij, id est in lingua ebrij.

Τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώττης ἐστὶ τοῦ μεθύοντος, id est, Quod in corde sobrij, id est in lingua ebrij. Prouerbialis sententia, quam refert in collectaneis Diogenianus. Vsurpat Plutarchus, idque prouerbij nomine, in libello cui titulus, περὶ ἀδολεσχίας. Nec prætereundum illud Herodoticum: ὑπονοστέοντος τοῦ οἴνου ἐπαναπλέει τὰ ἔπεα. id est: Subsidente vino, supernatãt verba. Nam sobrios aut metus aut pudor cohibet, quo minus effutiant ea quæ satius putarint suppressisse. At vinum & pudorem discutit, & timorem abigit. Vnde fit, vt temulenti sæpenumerò non contineãt voces per iugulum redituras. Pindarus in Nemeis, θαρσαλέα δὲ παρὰ κρατῆρα φωνὰ γίνεται. id est: Audax iuxta craterem vox fit. siue quòd vinum adfert confidentiam: siue quòd in cõuiuio tutum est, magnificè loqui: siue quòd qui vicit, meritò citráque periculum laudatur.

In vino veritas.

Ἐν οἴνῳ ἀλήθεια, id est, In vino veritas, passim apud autores vsurpatum adagium: significans, ebrietatem animi fucum tollere: & quicquid in pectore cõditum est, in apertum proferre. Vnde diuinæ literæ vetant vinum dari regibus: quòd ibi nullum sit arcanum, vbi regnet ebrietas. Plin. libr. xiiij. cap. xxij. scripsit, vinum vsqueadeò mentis arcana prodere, vt mortifera etiam inter pocula loquantur homines, & ne per iugulum quidem redituras voces contineant: vulgoque, inquit, veritas attributa vino est. Celebratur & Persæ cuiusdam apophthegma, qui negauit tormentis opus esse ad exquirendum verum: vino enim rectius elici. quod approbans Horatius in Odis:

Tu lene, inquit, tormentum ingenio admoues
Plerunque duro, tu sapientium
Curas, & arcanum iocoso
Consilium retegis Lyæo.

Idem in Arte poetica:

Reges dicuntur multis vrgere culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborent,
An sit amicitia dignus.—

Rursum alibi:

Quid non ebrietas designat? operta recludit.

Effertur & ad hunc modum apud Athenæum lib. ij. parœmiarũ, οἶνος καὶ ἀλήθεια, id est, Vinum & veritas: Quòd largius poti non tantùm effutiunt sua arcana, verumetiam audacius in alios loquũtur. Apud Plutarchum in vita Artaxerxis, Sparamixas Mithridati per vinum quiddam insolentius eloquuto: φθόνος μὲν οὐδείς, ὦ Μιθριδάτα, ... οἶνος καὶ ἀλήθεια εἶναι. id est: Nulla quidem inuidia est ô Mithridates, cæterùm quando Græci dicunt, vinum & veritatem esse, &c. Celebratur à Græcis hæc quoque sentẽtia prouerbialis: τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώττης τοῦ μεθύοντος, id est, Quod in corde sobrij, id in linguá ebrij. Theognis:

Ἐν πυρὶ μὲν χρυσόν τε καὶ ἄργυρον ἴδριες ἄνδρες
Γινώσκουσ', ἀνδρὸς δ' οἶνος ἔδειξε νόον.

Id est,

Aurum aut argentum fabris dignoscitur igni:
Vinum hominis prodens arguit ingenium.

Athenæus hunc senarium citat ex Euripide:

Κάτοπτρον εἴδους χαλκός ἐστ', οἶνος δὲ νοῦ.

Id est:

Forma ære lucet, vina produnt pectora.

Apud eundem Ephippus:

Οἶνος ὁ πολὺς πολλὰ ἀναγκάζει λαλεῖν.
Οὐκοῦν μεθύοντας καί φασι τ' ἀληθῆ λέγειν.

Id est,

Vis multa vini, multa te cogit loqui,
Loqui promde vera dicunt ebrios.

At idem lib. x. refert Anacharsidis dictum, ὅτι ψευδεῖς δόξαι ἐπιγίνονται τοῖς μεθύουσι: id est, quòd falsæ opiniones accidunt temulentis. Ac mox narrat quiddam haud infestiuũ. Quidam è conuiuis dixerat Anacharsidi: Vxorem duxisti admodum deformẽ. At ille: Prorsus inquit, idem mihi videtur. Sed heus puer, porrige poculum meracius, vt illam faciam formosam. Non solùm igitur amanti, verumetiam ebrio τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται: quemadmodũ inquit Theocritus. Atqui verum qui potest dicere, qui labitur rerum iudicio? Sed veritas non semper respondet mendacio, verum interdum simulationi. Potest autẽ fieri, vt ex animo loquatur, qui tamẽ falsum dicat: & verum dicat, qui non verè loquatur. Postremò prouerbium non sentit de insana temulentia, quæ facit vt quæ fixa sunt, videantur ambulare: & quæ simplicia videantur multiplicia: sed de moderata, quæ dysopiã ac fucum excutit. Alcibiades in Symposio Platonis: τὸ δ' ἐντεῦθεν οὐκ ἂν ὑμεῖς μου ἠκούσατε λέγοντος, εἰ μὴ πρῶτον μέν, τὸ λεγόμενον, οἶνος ἄνευ τε παίδων καὶ μετὰ παίδων ἦν ἀληθής. id est: Quæ verò nunc sequuntur, non prius audietis, quã prouerbiũ illud recensuerim: Vinũ & cũ pueritia, & sine pueritia, veridicũ est. Quib. ex verbis liquet, idẽ de pueritia quod de vino, prouerbio iactatũ fuisse. Durat & hodie vulgo tale prouerbiũ, nõ audiri verũ, nisi à tribus hominũ generibus, pueris, ebriis, & insanis. Huc adscribendum arbitror versiculum illum prouerbialem:

Ἡ γλῶσσ' ἁμαρτάνουσα τ' ἀληθῆ λέγει. Id est:

Verum solet prolapsa lingua dicere.

Nam verum esse creditur, quod exciderit imprudenti, quandoquidem id demum vacat fictionis suspicione. Ex huiusmodi lapsu colliguntur & omnia certioris fidei:

Sæpe Neoptolemi pro nomine nomen Orestis
Exit, & errorem vocis vt omen amo.

Denique M. Tullius in Topicis, inter ea quæ certã faciunt fidem, commemorat pueritiam, somnum, imprudentiam,

violentiam, insaniam.

Emendus cui imperes.

Cuique in suos seruos imperiosum esse licet: in alienos aut in liberos non item. Ita Plautinus Stasimus in Trinummo, hero imperiosius reuocanti, quem herum esse nesciebat, aut scire dissimulabat: Emere, inquit, melius est cui imperes. Item in Persa: Emere oportet quem tibi obedire velis. Huc pertinet illud Theocriticum, quod alibi recensuimus: Nō sum sollicita ne mihi vacuam abstergeas. Mulier indignè fert obiurgari ab illo, cui nō erat ancilla nec vxor. Addit ad illud: συρακοσίαις ἐπιτάσσεις, id est, Syracusanis mulieribus imperas. hoc est non tuis, sed liberis.

Libero lecto nihil iucundius.

M. Tullius ad Att. lib. xiiij. episto. cuius initium, O mi Attice, de Quinto loquens: A ducenda autem vxore sic abhorrens, vt libero lectulo neget quicquam esse iucundius, &c. Expertus fuerat Quintus vxorem: ea mortua torquebatur etiam magna cura de debitione dotis. Cœlibē itaque vitam iudicabat esse suauissimam. Eam appellat lectulum liberum. Siquidem, vt ait Iuuenalis, Minimum dormitur in illo lecto, in quo nupta iacet.

Oracula loqui.

Χρησμοὺς λέγειν, id est, Oracula loqui, dicuntur qui certa & indubitata loquuntur. Theocritus in Syracusiis.

Χρησμὼς ἁ πρεσβῦτις ἀπώχετο θεσπίξασα.

Id est:

Hæc anus abscessit, diuorum oracla loquuta.

Τὰ ἐκ τρίποδος, aliàs dictum est: &, Sybillæ folium. M. Tullius ad Brutum epistola cuius initiū Scripta & obsignata iam: Hæc ex oraculo Apollinis Pythij ædita tibi puta. Idē De finibus v. Quia quum à Zenone, inquam, hoc magnificè tanquam ex oraculo æditur, virtus ad beatè viuēdum seipsa contenta est.

Vera fronte.

Quæ ex animo, citraque fucum dicuntur geruntúrve, vera fronte fieri dicuntur. M. Tullius pro C. Rabirio. At si verum tum verissima fronte dixerunt nunc mentiuntur: si nunc mentiti sunt, doceant nos verum. Contrà, dicemus mendaci fronte fieri, quod agitur per simulationē. Quemadmodum M. Tullius ad Qu. fratrem, si non fallit titulus, ait: Frons, oculi, vultus persæpè mentiuntur, oratio verò sæpissimè. Frons & oculi maximè declarant animi affectum: nam verba fingere, non est difficile. sed, vt ait Ouidius, perdifficile est crimen non prodere vultu. Et apud Maronem Dido:

Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.

Terentius in Sene seipsum excruciāte: Vah, etiam vultus fingit carnifex. Et in Phormione Geta componit vultum Antiphonis in congressum patris, quem tamen retinere non potuit.

Vero verius.

Quum nihil possit esse vero verius, tamen prouerbiali tropo dicimus vero verius, quod prorsus indubitatum haberi volumus. Martialis in Gallicum quendam, cui ex more sæpe repetebatur illud:

Dic verum mihi Marce, dic amabo:
Vero verius, inquit: ergo quod fit, audi:
Verum Gallice non libenter audis.

Non dissimili forma dicimus Certo certius, quanquam nihil prohibet aliud alio certius esse. Vlpianus libr. Pandect. xxiij. tit de testamentaria tutela: Testamento datos sponsores non esse cogendos satisdare rem saluam fore, certo certius est.

Ficus ficus, ligonem ligonem vocat.

Τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην λέγων.

Id est,

Ficúsque ficus, ac ligonem nominans
Ligonem.

Senarius è comœdiis Aristophanis in adagionem traductus. Quadrat in eum, qui simplici & rusticana vtens veritate, rem vt est narrat, nullis verborū ambagibus ac phaleris obuoluens. Sunt enim apud Rhetores figuræ quædā, quibus fit vt turpia honestè, aspera molliter, superba modestè, mordacia blandè dicantur. At qui crassiore sunt Minerua, rudius ac planius eloquuntur, suo quicque nomine signantes. Lucianus in Ioue tragœdo: ἐγὼ γάρ, ὡς ὁ κωμικὸς ἔφη, ἄγροικός εἰμι, τὴν σκάφην σκάφην λέγων. id est: Nam ego, quemadmodum ait Comicus, rusticanus sum, & ligonem ligonem appello. Rursum in præceptis historiæ conscribendæ, vult scriptorem liberum & incorruptum esse, qui rem, vt est gesta, narrans, ficus ficus appellet, ligonem ligonem. Inuenitur ad hunc quoque modum: τὰ σῦκα σῦκα λέγων, καὶ τὴν κάρδοπον κάρδοπον. id est: Ficus ficus voco, panarium panarium. Aristophanes in Nebulis:

Οὐκ ἂν ἀποδοίμην οὐδ' ὀβολὸν ἐγώ ποτε,
Ὅς τις καλέσει κάρδοπον τὴν καρδόπην.

Id est:

Ego nec obolum cuipiam persoluerim,
Qui cardopum tantùm vocarit cardopam.

Cardopus arca panaria. Cæterùm poeta facit Socratem nugantem, qui contendat, non esse dicendum κάρδοπον, quemadmodum dicebat Cleonymus, sed καρδόπην, ὥσπερ καλεῖς, inquit, τὴν σωστράτην.

Profundum sulcum.

Βαθεῖαν αὔλακα, id est, Profundum sulcum. Refertur & hoc in adagionum Collectaneis: addunt dictum de iis, qui cogitationibus profundis ac penitioribus rem expenderent. Sumptum est autem ex Æschyli tragœdia, cui titulus, ἑπτὰ ἐπὶ θήβας. in qua versus hi dicuntur de Amphiarao:

Βαθεῖαν αὔλακα διὰ φρενὸς καρπούμενος,
Ἐξ ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα.

Id est,

Sulco è profundo pectoris fructum metens,
Rectæ vnde cogitationes germinant.

Citatur aliquot locis in Moralibus à Plutarcho, & à Platone secundo de Republica libr. Allusit ad hoc prouerbium aliquot locis M. Tullius: vt in epistola ad Atticum libro quarto. Ne βαθύτης mea, quæ in agendo apparuit, in scribendo sit occultior. Rursus libro quinto. Admirabere meam βαθύτητα, cùm salui redierimus: tanta mihi μελέτη huius virtutis datur. Rursum lib. sexto, epistola prima. Nam nulla re sum delectatus magis: quàm meam βαθύτητα in Appio tibi, liberalitatem in Bruto probari vehementer gaudeo. Mihi videtur rectè quadraturum & in eos, qui se metiuntur non ex aliorum opinione, sed ex rectè secúsve factorum conscientia.

Os inest orationi.

Ὀστοῦν ἔνεστι τῷ λόγῳ, id est, Sermoni inest os ac vigor. De oratione non inani, sed solidas habente sententias. Dictū hoc Themistocli tribuitur. videtur è poeta quopiam desumptum. Est enim iambicus dimeter. Quintilianus item rerum inuentionem appellat orationis ossa. sumpta similitudine ab animātium corporibus, quæ ossibus sustinentur, colligantur neruis, vestiuntur carnibus & pelle, cohærent anima, mouentur actu.

Audi quæ ex animo dicuntur.

Ἄκουε τἀπὸ καρδίας: id est, Audi quæ dicuntur ex animo. Nam seria, quæque citra dissimulationem dicuntur, ex animo dici dicuntur: eáque ex corde proficisci vulgus ait. Lucianus in Ioue Tragœdo, ὑμεῖς δ' ἀκούσατε, ὦ θεοί, τὰ γ' ἀπὸ καρδίας φασί. id est: Itaque audite dij, nimirum ex animo dicenda, sicuti prouerbio dicitur. Nam adulatorum & simulantium oratio in faucibus nascitur, non in corde. Plutarchus in commentario quem inscripsit, Quo pacto quis possit assentatorem ab amico dignoscere, refert hos senarios:

Εἴη δὲ κἀμοὶ πτωχός, εἰ δὲ βούλεται
Πτωχοῦ δὲ χείρων, ὅστις ὢν εὔνους ἐμοί
Φόβον παρελθὼν τἀπὸ καρδίας ἐρεῖ.

Id est:

Mendicus vtinam sit mihi, vel si libet
Mendicum & infra, qui mihi volens bene
Timore posito, possit ex animo loqui.

Addit hoc haud facilè dici à diuitibus, ac principibus, quibus modis omnibus est inuisa veritas: neque quicquā ferunt aures delicatæ, nisi quod assentatione multa conditum sit, & adulationē sapiat. Ad hanc figuram pertinet

illud Plautinum, Corde amare. item illud: Persequi corde, animo, & viribus. vt unque est in Captiui duo. Contrarium est huic, A summis labris: pro eo quod est, non ex animo. Seneca in Epist. ad Lucilium: Non à summis labris ista veniunt.

Liberi poetæ & pictores.

Lucianus in dialogo quem inscripsit, ὑπὲρ τῶν εἰκόνων, καί τοι παλαιὸς ὁ λόγος, ἀνευθύνους εἶναι ποιητὰς καὶ γραφέας, id est, Atqui vetus hoc dictum est, liberos esse poetas ac pictores. Idem in Demosthenis Encomio, τὸ μὲν δὴ ποιητικὸν ἐλεύθερον. id est, Atqui poeticum genus liberum. Sentit autem liberum esse poetis & pictoribus impunè, quicquid velint fingere. Εὐθύνη Græcis est causa siue accusatio. Magistratum itaque de quo cogebatur rationem reddere qui susceperat, ὑπεύθυνον appellabant: liberum autem, & de quo nõ exigebatur ratio, ἀνεύθυνον. Indicat hoc Æschinis oratio aduersus Ctesiphontem. Diphilus apud Athenæum lib. vj. de poetis:

— Οἷς ἔξεστι
Λέγειν ἅπαντα καὶ ποιεῖν μόνοις.

Id est:

— Quibus licet,
Et facere solis quidlibet atque dicere.

Ad quod allusit Horatius, cùm ait:

—Pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Nam poetæ numine aguntur: eóque illis frustra præscribas. Seneca lib. De vita beata j. Siue Platoni, inquit, credimus, frustra poeticas fores compos sui pepulit: siue Aristoteli, nullum magnum ingenium sine mixtura dementiæ fuit. Est autem plurimum cognationis inter poeticen & picturam. Hinc est quòd Simonides, autore Plutarcho, τὴν μὲν ζωγραφίαν ποίησιν σιωπῶσαν προσαγορεύει, τὴν δὲ ποίησιν ζωγραφίαν λαλοῦσαν. id est, Picturam tacitam poesim appellauit, poesim autem loquentem picturam. Proinde Horatius:

Vt pictura poesis erit.—

Torqueri potest in eos, qui pertinaci & obstinato sunt ingenio, quósque necesse sit suis moribus relinquere: aut in mulieres, quibus nihil non permittitur: aut in principes, quibus omnia laudi dantur.

Libera Corcyra, caca vbi libet.

Ἐλευθέρα Κέρκυρα, χέζ' ὅπου θέλεις, id est, Corcyra libera, proin caces vbi velis. Cùm significamus libertatem quidvis agendi. Citatur ab Eustathio in Dionysium: sed magis quadrabit, vbi significabimus impunitatem esse maleficis. Hic non absurdè puto referri posse quod Plutarchus narrat. Chij quidam quum apud Spartanos peregrinarentur, à cœna non solùm vomuerunt, verumetiam incacarunt in sellas Ephororum. Primum diligẽter inquisitum est, quinam essent tanti facinoris autores: daturi nimirum pœnas, si ciues fuissent. Cæterùm vbi compertum est factum à Chiis, Spartani dicebant, Chiis licere intemperanter agere.

Ter.

Ne illud quidem figura prouerbiali vacat, quòd Græci numeri additione rem amplificant, maximè ternionis: fortassis quòd is apud priscos & absolutissimus & sacer habebatur: vt quicquid ter dictum aut factum esset, id ratum & efficax haberetur. vnde in magorum mysteriis adhiberi solitus. Vergilius in Pharmaceutria,

Terna tibi hæc primùm triplici diuersa colore
Licia circundo, térque hæc altaria circum
Effigiem duco. numero deus impare gaudet.

Et apud Theocritum in eiusdem tituli carmine,

Ἐς τρὶς ἀποσπένδω, καὶ τρὶς τάδε πότνια φωνῶ.

Id est,

Ter libo, ter & hæc pronuntio mystica verba.

Item in ceremoniis funebribus,

— & supremùm ter voce ciemus.

Apud Euripidem in Hecuba præco ter iterato verbo silentium indicit,

Σιγᾶτ' Ἀχαιοί, σῖγα πᾶς ἔστω λεώς.
Σίγα, σιώπα. Id est,
Silete Achiui, populus omnis sit silens

Taciturnitate silentióque.

Aristophanes in Ranis,

Τρὶς ἀπαυδῶ, κ' αὖθις ἀπαυδῶ, κ' αὖθις μάλ' ἀπαυδῶ.

Id est:

Istis recuso, iterúmque recuso, rursum valde recuso.

Passimque legitur non solùm apud poetas, verumetiam oratores, τρὶς μιαρὸς, τρὶς κατάρατος, τρὶς μακάριος, τρὶς μέγιστος, τρὶς ἄθλιος, id est, Ter scelestus, ter execrabilis, ter beatus, ter maximus, ter infelix. Quod Latini duntaxat in carmine sunt imitati. Vergilius,

— O térque quatérque beati. Ouidius,
Omnia bis dices vera fuisse mea.

Est illud etiam nunc vulgo familiare. vt siquid asseuerent vehementiùs, id ter repetant: vt hinc etiam adagium ortum videri possit. Strabo libro Geographiæ primo, quod Homerus scribit, Charybdim ter in die reddere quod absorbuit, ter resorbere, quum constet id non fieri nisi bis in die, excusat hac hyperbole, quasi τρὶς non sonet hic numerum, sed vehementiam. Ad hanc sermonis formã pertinet quod est apud Platonem libro De repub. x. καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρῶντες, οὐκ αἰσθάνονται τρὶς ἀπέχοντα τοῦ ὄντος, id est, Et quum vident illorum opera, non intelligunt ea tertio gradu abesse à veris. Agit de iis qui è poetis sumunt rectè viuendi rationem, quum illi pro veris tradant phantasmata. Durat huius sermonis vestigium & hodiernis diebus in lingua Gallica, qui huius syllabæ adiectione è comparatiuo faciunt superlatiuum, nisi quòd inuersis literis, tre sonant pro ter.

Ex Append. Erasmi.

Vinum, equus poetæ.

Οἶνός τοι χαρίεντι πέλει μέγας ἵππος ἀοιδῷ.

Sanè magnus equus lepido sunt vina poetæ.

Athen. Ingenia, si premantur molestiis sterilescunt, & tenebricosa fiunt: sin libera sint curis, nihil iis diuinius, lepidius, & admirandum magis Adagium ad alium traduci vsum potest, vt habes in prouerbio, Aquam bibens nihil boni parias.

Vinum animi speculum.

Κάτοπτρον γὰρ εἴδους χαλκός ἐστ', οἶνος δὲ νοῦ, Forma ære lucet, vina produnt pectora. Ath. τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώττης τοῦ μεθύοντος. Quod in corde sobrij, id in lingua est ebrij. Non absimilis & ille versus prouer.

Ἡ γλῶσσ' ἁμαρτάνουσα τἀληθῆ λέγει.

Verum solet prolapsi lingua dicere.

Vide alibi, Vinum animi speculum: & In vino veritas.

Iunii. Οὐκ ὄναρ ἀλλ' ὕπαρ.

Penelopes dictum fuit apud Homerum Odyss. xx. somnio visi nocturni fidem faciente:

—Οὐκ ὄναρ, ἀλλ' ὕπαρ ἐσθλόν.

Id est:

Non somnium est, sed res vera.

Eustathius ibi admonet prouerbialiter efferri de re neutiquam ficta, sed manifesta. Sunt autem inter se contraria ὄναρ & ὕπαρ, illud ab ὀνίνημι, καὶ αἴρειν quòd rei veritatem aboleat: hoc verò ab ὕπνου αἴρειν, quòd somnium destruat, vt ὕπαρ sit somni abolitio per vigilantiam: at ὄναρ, eius quod reuera subsistit, amolitio. Hippocr. in lege: ἡ δὲ ἀπειρίη κακὸς θησαυρὸς καὶ κακὴ κειμήλιον τοῖσιν ἔχουσιν αὐτὴν καὶ ὄναρ καὶ ὕπαρ. i. Inscitia est malus thesaurus & malè repositæ opes iis qui eam habent, tam vigilantibus quàm dormientibus. qui locus ab Iano Cornario, doctissimo homine, & cuius iudiciũ in plerisq; maximi feci semper, quàm bene sit versus, ignoro. Ita autem vertit: Imperitia verò malus thesaurus est, & infelices opes iis qui eã repositam habent, & in somnium, aut potius somnium diurnum, & maximè verum. Plato libro ij. de Repub. ὁ θεὸς ἁπλοῦν καὶ ἀληθὲς αὐτὸς ἄλλους ἐξαπατᾷ, οὔθ' ὕπαρ οὔτ' ὄναρ. id est, Deus simplex quiddã est & verũ, neque aliis imponit, neque vigilando, neque dormiẽdo. Heliodorus li. ij. εἴθε γὰρ ὕπαρ ἦν καὶ μὴ ὄναρ. i. Vtinam certa visio foret, haud somnium. id est: Vtinã quod somniaui, ita se haberet reuera. Aristides

ὡς ὄναρ ... ὕπαρ, id est, Somnium tem esse veram, apud me perperdens. Huic simile est illud, ὄναρ ἀντ' ὕπαρ, res vera pro somnio. Plato lib. De regno ... id est: Rursus periculum facturi, vt per exemplum arte discamus reipubl. mederi, vt pro somnio vera visio nobis existat. Idem in tertia epistola ad Dionysium ... id est: Itaque quòd tunc petulante lingua in me destomachatus es, nunc vice somnij extitit vera quædam visio. Diuersum huic est, μηδ' ὄναρ, Ne per somnium quidem: quo vtitur Lysis Pythagoræus ad Hipparchum ... id est, Non esse communicanda sapientiæ bona iis, qui ne per somnium quidem expurgatum habeant animum. Philo Iudæus libello, Quòd boni omnes liberi sint, μηδ' ὄναρ ..., Qui ne per somnium quidem artes attigerit. Euripides in Cercyone fabula loquens de Neptuno:

Π... δ' ... ὄναρ κατ' ...,
... —

hoc est, Saburrato ventre ne per somnium quidem in nocte amicis se exhibuit. Galenus libro secūdo De natural. facultat. ... κατ' ὄναρ ... id est, Si vel per somnium cum Peripateticis aliquando fuisset versatus.

Veriora Bacidis dictis.

Ἀληθέστερα τῶν Σιβύλλης ἢ Βάκιδος, Veriora Sibyllinis aut Bacidis oraculis. De rebus indubitatis, miniméque controuersis. Dion Chrysostomus, μηδ' ἀληθέστερα ... τῶν Σιβύλλης ἢ Βάκιδος. Ne si veriora quidem dixero quàm Sibyllæ dicta sint aut Bacidis. Fuit Bacis ex iis, quos χρησμολόγους velut fatidicos Græci nominant, vt in Theage ostendit Plato, χρησμολόγον oraculorum concētorem appellat Suidas. carminibus lustralibus expiasse illum fanaticas Lacænas, relatum est à Theopompo in nono Philippicarum. Pausanias in Phocicis commemorat, lecta sibi esse Bacidis oracula, arreptitiúmque nympharū vocat. meminit eiusdem & in Bœoticis. Philetas Ephesius tres enumerat Sibyllas: vnam Apollinis sororem, alteram Erythræam, tertiam Sardianam: totidémque Bacides, quorum primus oriundus fuerit Eleone Bœotiæ oppido, alter Atheniensis, tertius Arcas. Fuit autem is, quem diximus Lacedæmoniorum fœminas ab insania liberasse, Apollinis iussu immissum, genere Bœotius.

Libera in Cynadra aqua.

Ἐν Κυνάδρᾳ ... ὕδωρ, id est, Libera in Cynadra aqua. Prouerbium est ad vitę libertatem adhortatorium. Nam quum libertas res sit inęstimabilis, securiùs dulciúsque aqua viuitur in libertate, quàm in magna rerū abundantia seruitur. Verè inquit Persius, liberum esse cui vitā ducere licet, vt voluit. Est autem Cynadra, fons Argis, à perfugio canis, nomen habens. Meminit prouerbij Eustathius Odysseæ ... Annotat & author Etymologici, Argis fuisse ἐλεύθερον ὕδωρ, id est, liberalem aquam, è qua serui qui in libertatem asserebantur, poculum hauriebant: vnde etiam Cerberum canem inferni tricipitem bibisse, liberúmque fuisse fabulantur, à cuius fortè perfugio fonti Cynadræ nomen creatum fuit.

In cauea non canit luscinia.

Ἡ ἀηδὼν ἐν οἰκίσκῳ μὴ ᾄδει, id est, In cauea non canit luscinia: prouerbio significatur, ingenij libertate nihil esse præstantius ad res agendas, propterea quòd seruilis conditio animi sinum coarctet quodammodo ac præcludat. præclarè enim dictum est ab Homero Odyss. ρ.

Ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
ἀνέρος, εὖτ' ἄν μιν κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσιν.

Id est:

Dimidio ingenij non æquus Iuppiter orbat,
Seruilis quem fortè premit conditio vitæ.

Rectè quoque Philon Iudæus, ... id est, Homini libero nihil seruitute intolerabilius est. Scopelianum sophistam obsecrarāt Clazomenij, vt domi suæ profiteretur, sperantes eius doctrina celebres fore Clazomenas: horum petitionem reiiciēs ille, os obstruxit percommodè, dictitans inclusam caueæ lusciniam non canere. Græca Philosth. verba sunt, ... hoc est, Non inuenustè deprecatus fuit, Luscinia, inquiens, non cantillat in cauea. Lusciniæ tale ingenium est, vt non nisi libero aere moduletur, capta, caueæque cancellis immissa obmutescat. quanquam audio inuentum esse apud nos, qui arte quadam erudiat luscinias, vt in caueis cantent.

Xenocratis testimonium.

De minimè vano & indubitato testimonio efferri potest: siquidem hoc de illo proditum legimus apud Laertium, quòd quum nemini iniurato testari liceret apud Athenienses, soli huic iusiurandum remissum fuerit: ... inquit, ... Quò spectat illud Ciceronis ad Atticum: Quæ mihi res multo honorificentior visa est, quàm aut illa, cùm iurare tui ciues Xenocratem testimonium dicentem prohibuerunt aut cùm tabulas Metelli Numidici, quum hæ, vt mos est, circumferrentur, nostri iudices aspicere noluerunt. Ex quo similiter Metelli tabulæ, pro incorruptę integręque fidei tabulis, quibus etiam non inspectis fides habeatur, in adagij vsum vocari possunt.

Etiam saxa loquentur.

Καὶ λίθοι βοήσουσι, id est, Etiā saxa loquentur: referentur parœmię nomine apud Ioan. Zezen in omnigena historia, de rebus admodum manifestis, quibus lapides aliáque inanima omnia & vocis expertia attestari queant. Estque hyperbolica loquendi formula.

Brassicani. In cauea minus bene canit luscinia.

Philo Iudęus in Scopeliano dixit, In cauea minus bene canere lusciniam. quo prouerbio commodè vtemur, si quando significamus, libertatē esse rē inæstimabilem, & ingenia libera rebus omnibus agendis esse accommodatiora. Homerum Odyss. lib. ρ. scribit, Iouem omnibus seruis dimidiam animi portionem abstulisse. cuius & Plato in sexto libro De legibus meminit, ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ... ἀνέρος, εὖτ' ἄν μιν κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσιν.

Ioan. Vlpii. Vinculis Hippocratis alligare.

Quæ argumentis fortissimis roborata sunt, vel scripturarum testimoniis, Hippocraticis vinculis alligata dicuntur. Hieronymus.

Sua fronte.

Sua fronte proponi dicitur, quòd liberè & apertè, non autem coactè aut occultè. Tertullian.

Romana libertas, Latina libertas.

Summæ libertatis olim erat populus Romanus, vt qui nulli subessent regi, principi, aut imperatori: ipsi verò infinitis nationibus, reginis & regibus imperarent. Nonnihil tamen inter Romanam & Latinam libertatem interest: plus enim Romana iuris, minus Latina habet. Saluian.

Cognati. Libertas res inæstimabilis.

Adeò res est inæstimabilis libertas, vt etiam pecunia lui non possit, Vlpiano teste lib. Pandect. xl. titul. de statu liber. capite nono: Libertatem, inquit, pecunia lui non posse, nec reparari posse. quæ sententia mihi vera videtur. Iustinianus libro primo Institu. tit. quibus ex causis manumit. non licet: Sed cùm libertas inæstimabilis res sit, & propter hoc ante vigesimum ætatis annum antiquitas libertatem seruo dare prohibebat: ideo nos mediam quodammodo viam eligentes, non aliter minori viginti annis libertatem in testamēto dare seruo suo concedimus, nisi decimumseptimum annum impleuerit, & decimumoctauum attigerit. Paul. tit. de diuers. regul. iuris: Libertas inæstimabilis res est. Caius eodem tit. Libertas omnibus rebus fauorabilior est. Euripides apud Stobæum: ... id est: Libertatis nomen omnibus præferendum est. Dicitur & à quodam.

Alieno

Alieno more, nutu, vel arbitratu viuere.

Aristoteles libro Rhetor.j. ἐλευθέρου γὰρ τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν, id est, Liberalis enim ingenij est, alterius arbitratu nō viuere. Idem libro quarto Ethicorum: καὶ πρὸς ἄλλον μὴ δύνασθαι ζῆν. Id est. Neque verò alterius nutu atque arbitratu viuere potest, nisi amici. Est enim hoc seruile. Demosthen. περὶ παραπρεσβείας ζῆν πρὸς τινας, καὶ τὸ παρ' αὐτῶν πρᾶγμα γίνεσθαι. id est, Viuere ad nutum & voluntatem aliquorum, &c.

Κωμῳδεῖσθαι, σατυρίζειν.

Priscis temporibus de comœdiæ licentia κωμῳδεῖσθαι vulgò dixêre eos, qui probris incesserentur: nam hi nominatim aut improbos aut inimicos suos perstringebāt, principum etiam viuorum vitam & mores reprehendentes: hodiéq; dicuntur Satyrici, Plutarchus in Pericle, veteris comœdiæ scriptores σατυρικὸν τὸν βίον appellat, qui vitæ genus id sectarentur: quod in acerbè exagitandis ordinibus versaretur. Satyra autem mordax fuit, & falsum genus carminis, quòd sale multo perfricaret homines, vt notum est.

Primum quodque verissimum est.

Tertulliani dictum est contra Ethnicos: quo vtimur, quum ostendimus Christianam doctrinam antiquiorem esse Ethnica, & historiam Mosaicam vetustiorem Græcis & Romanis. Philippus Bretanus in quadam epistola: Nō contemnendū Tertulliani dictum, inquit, primum quodque verissimum est.

Ebrietas & amor secreta produnt.

Seneca Epist. cvj. Est quædam dulcedo sermonis, quæ irrepit & eblanditur, & non aliter quàm ebrietas aut amor secreta prodit. Nemo quod audierit, tacebit. Qui rem non tacuerit, non tacebit authorem. Horatius in epistol.

> Quid non ebrietas designat? operta recludit:
> Spes iubet esse ratas, ad prælia trudit inermem.

Sic & Homerus Iliad. ξ. ait hominem etiam valde prudentem à vino impelli, vt nonnulla loquatur, quæ taceri præstitisset. Nihil enim secretum, vbi regnat ebrietas. Vnde Plato ait in Alcibiade, vini veritatem filiam esse. Cuius sententiam confirmat prouerbium Græcum: ἐν τῷ οἴνῳ ἡ ἀλήθεια, παροιμία, ταὐτὸν τῷ... id est, In vino veritas, quòd temulenti mentem suam nudare consueuerunt. Vide pòst, Indicio sui facti fuit.

Ὁμόσε χωρεῖν τῇ ἀληθείᾳ.

In communibus Gallorum prouerbiis est, Accedamus nunc propius ad veritatem: quod Græci dicunt, ὁμόσε χωρεῖν τῇ ἀληθείᾳ. Pro quo Bud. De contempt. rer. fortuit. lib. ij. dixit: Conferamus nunc pedem cum veritate. hoc est, propius ad veritatem accedamus. Nam Conferre pedem, antiqui dicunt, quod nos, Ad punctum venire, dicimus. Cic. pro Planc. Non possum magis pedem conferre (vt aiunt) aut propius accedere.

Noxa & nexu solutus.

Budæus Ludouico Ruzeo volens significare, Longolium omnibus numeris libertatis præditum esse, vt qui nec liberos nec coniugem in patria haberet, nec munere aut magistratu aut alio auctoramento, id est, salario publico obstrictus esset, noxa denique (vt aiunt) ac nexu solutum esse dicit. Noxa autem & interdum noxia soluti dicuntur, qui ob noxam prius addicti, qui etiam noxæ dedi dicebantur, postea ea obligatione liberati sunt. Noxæ autem dediti serui dicuntur apud Iurisconsultos, qui ob delictum & damnum datum cæduntur: qui & ob noxam dati dicuntur. Vnde seruus noxa solutus, qui noxam nullam nocuit: id est, culpam crimenque admisit (noxa enim est culpa & vitium) aut certè cuius nomine caput noxa sequi, id est, cuius nomine dominus noxali actione conueniri non potest. Olim quum mancipia vendebant, solebant promittere & cauere, & furtis & noxiis esse solutū: quia noxia caput sequitur, hoc est, dominum serui. Quare in emptorem actio transit, serui nomine, qui furtum vel noxiam admisit. Paulus de euictionib. Quia furtis noxiisque solutum esse seruum venditor præstare debet venditionis tempore. Pomponius: Si emptor qui stipulatus sit, furtis noxisque solutum esse, hæres extiterit is, cui seruus furtum fecerit, incipit is ex stipulatu actionem habere. Vnde illud Varronis in ij. De re rustica: In horum autem seruorum venditione solet accedere peculium, aut si excipietur, stipulatio intercedere, sanum eum esse, furtis, noxiis esse solutum. Nexu autem solutus est, qui cùm addictus esset creditoribus, postea ære alieno dissoluto ipse necti desiit. Græcis ista sunt, ὑπὸ κοινῶν ἐγκλημάτων ἀφιεμένος... καὶ ὅλως. Inde obnoxij dicti primùm, & ὑπόδικοι, ὑπεύθυνοι, vt noxa soluti, ἀνυπεύθυνοι, ἀνυπαίτιοι, ἀνέγκλητοι.

Αὐτόνομοι.

Qui nullius imperio subsunt, αὐτόνομοι prouerbialiter dicuntur, non sine legibus ipsi, sed probatis viuentes legibus & complacitis, atque ex æquo & bono, ad normā diuinitùs institutam, quæ charitate & pietate concreta est, ab auaritiaque omnino aliena & abhorrens: qua lege regi, viuere est, quasi suis legibus viuere, iis quidem qui rectam habent opinionem de rebus diuinis & æternis. Hinc αὐτονομία, libertas viuendi propriis legibus: in qua sunt hodie Veneti, Heluetij, & aliquot aliæ respublicæ.

Facere viuere: &, Ire in pace.

Locutiones sunt Hebraicę, & Scripturæ freque̅tes: pro, permittere, liberum esse. Esaiæ xxxviij. Et viuere fac me. Iosue ij. Et viuere facietis patrem meum. Gen. xv. Et tu ibis ad patres tuos in pace. id est, non eris seruus. Galli dicunt: Laissés nous viure en paix.

Veritatis simplex oratio.

Simplex enim, iuxta prouerbium, est veritatis oratio. & Socrates apud Platonem in Cratylo dicit, τὸ ἁπλοῦν καὶ τὸ ἀληθὲς idem esse. Adde quòd veritatis prolata lux omnes facilè tenebras dissipabit, &, vt Lactantius Diuinar. Instit. lib. iij. aduersus Gentes de falsa sapientia inquit, vt quantum veritas vi sua propria valeat, tantum ingenij quoque viribus nixa, exeret se aliquādo, & discussis conuictisque tam publicis, quàm eorum qui sapientes putantur, erroribus humano generi clarissimum lumen inferet. Deus enim hanc voluit rei esse naturam, vt simplex & nuda veritas esset luculentior, quia satis ornata per se est, ideóque ornamentis extrinsecus additis fucata, corrumpitur. Mendacium vero specie placet aliena, quia per se corruptum vanescit ac defluit, nisi aliunde ornatu quæsito circumlitum fuerit ac politum. Veritas autem perspicua & euidens est, quæ propter suam virtutem Solis confertur radiis, qui sua virtute caligines pellit, nebulas obscuras discutit, & ita vt sunt omnia, videntium oculis spectanda proponit. Quid multis? Veritatis splendor ambiguitates propellit omnes. Vsum huius prouerbij docuit Erasmus noster. Contrà composita verba dicuntur, ad ostentationem aut simulationem artificio conficta: quòd orationes arte compositæ, ferè captiosę sint, & ad fallendum præparatę. Salust. in Iugurth. Non sunt composita verba mea, parum id facio. Seneca lib. ij. cap. j. De clementia: Vocem generosam, magni animi, magnę lenitatis, quę non composita, nec alienis auribus data subitò crepuit.

Veritas in profundo.

Prouerbiale est ex Democrito, vel Academicorum ἀληθείας ἐν βυθῷ... quod exponitur à Cic. j. Academ. Tum ego cū Zenone, vt accepimus, Arcesilas sibi omne certamen instituit, non pertinacia aut studio vincendi (vt mihi quidem videtur) sed earū rerum obscuritate, quæ ad confessionem ignorationis adduxerunt Socratem, & veluti amantes Socratē, Democritum, Anaxagoram, Empedoclem, omnes pene veteres, qui nihil cognosci, nihil percipi, nihil sciri posse dixerunt: angustos sensus, imbecillos animos, breuia curricula vitæ, & (vt Democritus) in profundo veritatem esse demersam. Idem in altero Academicarum quæst. fragmento, siue in Lucullo: Naturam accusa, quæ in profundo veritatem, vt ait Democritus penitùs abstruserit. Lactantius iij. Instit. cap. 28. Democritus quasi in puteo quodam veritatem iacere demersam. Lucian. in Hermotimo, siue de sectis, huc respicit:

veritatis intentionem impossibilem esse ostendens. vide Diogenem Laertium in Pyrrhonis vita. Turnebus Aduersariorum libro decimoquinto, capite tertio. In eo ferè profundo puteo, in quo demersam Democritus latere veritatem putauit, &c.

Historica fide.

Historica fide prouerbialiter dicitur, quod verè narratur. Naso tertij Am. eleg. xij.

Exit in immensum fœcunda licentia vatum,
Obligat historica nec sua verba fide.

Veritatem enim à nonnullis historiæ animam vocitatam esse nouimus: tum .... idem propemodum esse, quod .... Historicorum enim est, non nisi vera scribere.

Licet Plato amicus, magis tamen amica veritas.

Prouerbij vice frequenter vsurpatur: Licet Plato amicus, magis tamen amica veritas. Lactantius Firmianus libro tertio. De falsa sapientia, capite xiij. eo respexit: Sciat igitur, inquit, errare se, qui philosophiam putant esse sapientiam. Non trahantur authoritate cuiusquam, sed veritati potius & faueant ac cedant. Corinthus de Dialectis agens: .... id est: Non igitur nostra laudantes, eos viros in hac parte accusabimus: sed amici cùm sint, pluris faciêtes quàm ipsos veritatem, quemadmodum & Plato philosophus summus ait.

Tam verum, quam quod verissimum.

Nostra quoque ætate id imprimis est vsitatum, & dicimus: Tam verum, quàm quod verissimum: quod prorsus indubitatum haberi volumus. Non dissimili forma dicitur. Vero verius, & certo certius: de quibus Erasmus noster. Vide etiam, Loquor quæ sentio: &, Tam clarum est hoc, vt nihil clarius: &, Nullo pacto amplius dubitãdum est, in re luce clariore: &, Vero est consentaneum: &, Tam est omnibus notum, quàm solem lucere.

Iuris Italici esse.

Posteaquam Italiæ solum immune factum est, prouinciale autem tributarium, multæ ciuitates ius Italicum impetrauêre: vt coloniæ quæ iuris erant Italici. quas plurimas Iurisconsulti commemorant in tit. de censibus. Itaque ius Italicum, nihil aliud est, quàm immunitas à tributis. Tributorum autem duo genera erant. vnum agris impositum, alterum capitibus. Sed quibus esset ab Imperatore remissum tributum capitis, eorum etiam immune solum esse factum, imperator Titius interpretatus est.

Dicenda, tacenda.

Sermo est merè prouerbialis, quem in consuetudine etiam Galli vsurpant. Sed & antiquos Græcos & Latinos sic locutos reperimus. Græcè enim, ... dicitur. vt fit in libero conuiuio. Horatius libro primo, epistol. ad Mecœnatem ij.

Vt ventum ad cœnam est: dicenda, tacenda locutus,
Tandem dormitum dimittitur.—

Sic intelligi debet, vt familiariter eum in cœna locutum intelligamus & amicè, vt qui omnem pectoris sui sensum aliis ingenuè facilèque aperiunt, nihilque celant, nec sermones eos refugiunt, freti amicitia & bonitate eius, quo cùm sunt: qui si eliminarentur, capitales interdum authori forent.

Constat certum.

Quando dicimus, certum esse. Crebrò ita loquitur Lucretius, & sæpenumerò hic versus reperitur libro primo:

Quod quoniam in nostro quoque constat corpore certum. Idem lib v.
Quod quoniã nostro quoque constat corpore certũ.

Latinè loqui.

Latinè loqui, vulgò dici solet, & ab authoribus vsurpari: pro, verè & simpliciter loqui, nihilque mentiri. nec supra verum rem efferre. Cic. in Verrem: Latinè me scitote, non accusatoriè loqui. Bene scilicet Latini de Latinis existimabant, eos simplices & ingenuos, minimèque simulatos & fallaces mendacésque existimabant: vnde illa loquendi ratio, vt existimat Turnebus, manauit. Sed & Martialis in quadam epistola, Latinè loqui dixit, pro simpliciter & apertè & ingenuè, & sine dissimulatione & integumento verborum loqui: Si quis tamen, inquit, tam ambitiosè tristis est, vt apud illum in nulla pagina Latinè loqui fas sit, potest epistola, vel potius titulo contentus esse. Nam epigrammata sine circuitu vllo apertè lasciuiunt, & petulanter loquuntur. Alibi.

Cæsaris Augusti lasciuos liuide versus
Sex lege, qui tristis verba Latina legis.

id est, apertè & ingenuè lasciuiam & flagitia enunciantia. Simplicitatis enim Romanæ & Latinæ ducebant esse, suis res vocabulis afficere. Proinde idem:

Absolutis lepidos nimirum Auguste libellos,
Qui scis Romana simplicitate loqui.

Sic se res habet: Res ita, vt dicitur, non habet.

Rẽ quidẽ ita, vt dicitur, nõ habere, sed sermones quosdã huiuscemodi esse nihilo magis veros, quàm falsos, &c. Plato In Hipparcho, contrarius sermo: Sic se res habet. In Alcib. ij. Nunc verò longè contrà res se habet. In Parmenide, sectione ij. Sic se, vt dicis, habet. Ibidem: Vera loqueris. Rectè ais: Omnino quidem sic se res habet. Verissima hæc sunt: Verissima narras. In Philebo: Sic fermè se res habere videtur. In Hippia maiore: Sic se res habet. In Lyside: Sic se res habere videtur. In Ciuili: Sic veritas habet.

Quæ cernimus, scire affirmabimus.

Plato In Sophista. De his autẽ quæ oculis cõspiciũtur, cœlo ac terra, & hisce rebus, quæ his continẽtur, contrà. Vide nostram Syllogen: Credimus quæ coram intuemur. Magis credendum est testi deponenti de visu, quã deponenti de auditu. arg. eo: ũ quæ not. in l. testium. C. de testibus & in c. cùm causam. extr. de testib. Dion Cassius Nicæus in Nerua Traiano: Id autem scribo & trado, quod vidi, sed quæ audiui, vt audiui, narro.

Vera opinari pulchrum. mentiri turpe.

Alibi & paulo pòst: Aliud itaque est, opinari falsa, quã ea quæ non sunt, opinari. Et: Alij sibiipsis mentiri nequaquam concedunt.

Socratico more.

Iulius in Satyris, cuius Martialis lib. x. meminit, epigr. xcix. hominum vitia Socratico more carpsit.

Soluti legibus.

Solutos legibus eos hodie etiã dicimus, qui ante tempus nubunt, ad sacerdotium vocantur, & magistratum assequuntur. Lex est annuaria, qua cauebatur, ne quis honores assequeretur, nisi suis annis. de qua Lampridius in Commodo.

EX APPEND. IVNII, CANTERI, ET aliorum.

Noli temerè de Hippolyto mentiri.

.... Ex historia sumptum. De nemine mentiendum monet, præsertim qui sit illustris. Simile, ... Noli temerè de Bellerophonte mentiri. Nam & illius historia maximè celebris. Aristides contra criminantes, &c.

Tempus omnium explorator.

.... Elegans prouerbium, nescio vnde sumptum. Vsurpat Augustinus Eugub. de Perenni Philosophia, libr. iiij. Veritas quæ, vt Heraclitus inquit, cùm latitet in profundo demersa: tempus, quod, vt dicitur, ... elicit in lucem. Veteres veritatem, temporis filiam vocarunt. Et Thales Milesius tempus sapientissimum appellauit, quòd omnia inuenisset. Plutarchus, cur Pithia oracula cessauerint, ... vocat: quasi qui fidem suam tandem liberare debeat.

LONGÆVITAS.

ERASMI. Nestorea senecta.

Itidem certè apud Latinos Nestoris anni in prouerbium

[illegible] abierunt, cui treis ætates attribuit Homerus in Odysseæ tertio:

[illegible]

Id est:

Illum iam exegisse hominum tria secula fama est.

Idem affirmat in primo Iliados. [illegible]

Et Iuuenalis:

—Atque suos iam dextra computat annos.

[illegible] indicans. Breuiter prouerbii faciem habebit, quicquid ab iis sumitur, qui insigni uiuacitate fuerunt: [illegible] uiuacior: quem Hesiodus scribit nouem [illegible] uiuere. & Cervo uiuacior, cornix uiuacior. & Tiresia uiuacior: quem tragœdiæ fingit sex ætates hominum uixisse. & Seribus uiuacior: quos Græcis historiis proditum est, trecentos annos uiuere. Quod genus exempla [illegible] Macrobios, id est, longæuos. & Plinius [illegible] caput xlviii.

Vltra pensum uiuit.

Lepidum est quod ait Lucianus in Philopseude [illegible] id est [illegible] ultra fatum uiuit, hoc est, uiuit ultra fatalem [illegible]. Allusum ad Parcarum fusos, quibus aeuum mortalium euolui fabulantur poetæ. Quin & Theologi metam uitæ fatalem, periodum appellant, quam prætercurrere nulli fas sit.

Vltra catalogum.

[illegible], id est, Vltra catalogum uiuit. De eo dicebatur, qui multum ætatis uiueret, ut iam præscriptum illum annorum numerum præterisse uideretur. Est, ni fallor, apud Lucianum. Refertur a Suida. [illegible]

Vltra linum.

[illegible], id est, Vltra linum. Lucianus in Ioue redarguto, [illegible] id est, Neque enim quicquam ita fieri potest, præter Parcarum legem. & Vltra linum. Vltra linum dixit, pro eo quod est, extra decretum [illegible]. Allusum est autem ad filaturam Parcarum. Confine illi quod alias retulimus, [illegible] id est, Vltra fatum.

Cornicibus uiuacior.

[illegible] id est, Cornicibus uiuacior. De uehementer annosis prouerbialis hyperbole. [illegible] prodigiosa uiuacitate [illegible] Plutarchus in commentario, qui inscribitur [illegible] etiam Hesiodum [illegible] ætates [illegible] sic computantem:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Id est,

Ter tria secla hominum transmittit garrula cornix

Quatuor at peragit cornicis tempora ceruus.

Ceruinam ætatem coruus ter præterit æter.

Coruinos annos nouies agit Indica Phœnix.

Atque crispicomæ soboles Iouis alti tonantis.

[illegible]

Hos uersus Hesiodios interpretatus uidetur quidam [illegible] quis sit. extat autem carmen inter reliquias Maronis [illegible] huiusmodi:

Ter binos deciesque nouem superexit in annos

Iusta senescentum quos implet uita uirorum.

Hos nouies superat uiuendo garrula cornix.

Et quater egreditur cornicis secula ceruus.

Alipedem ceruum ter uincit coruus at illum

Multiplicat nouies phœnix reparabilis ales.

Quem uos perpetuo decies præuertitis æuo

Nymphæ Hamadryades, quarum longissima uita est.

[illegible] fines uiuacia fata [illegible],

[illegible] Deus arbiter æui.

Hos uarius ideo pariter libuit subscribere, ut mihi sæpius ex tempore, id quod erit necesse uertenti, [illegible] quando uidebar non omnia [illegible] ad amussim reddere: cum in his appareret, quantum [illegible] antiquitas in traducendis poetarum carminibus. Eandem hanc Hesiodi sententiam oppido quam commode breuiterque reddit Plinius, Hesiodus, inquiens, cornici nouem nostras attribuit ætates: quadruplum eius ceruis: id triplicatum coruis. Etiam si nonnullis autoribus hæc [illegible] uidentur. Inter quos Aristot. arbitratur, homine nullum aliud animal esse uiuacius, excepto uno elephanto. Martialis:

Et cornicibus omnibus superest.

De [illegible] Item Horatius in Odis:

—Seruabitur diu parem

Cornicis uetulæ temporibus Lycen.

Eodem pertinet, quod philosophus ille moriens, cornicibus inuidisse legitur longæuitatem, quam natura negasset homini. Synesius in epistola quadam [illegible] id est, Consentaneum est iustissimum principem, cornicis annis imperaturum esse.

Hesiodi senecta.

[illegible] id est, Hesiodia senecta. Longæua, uiuaxque sic appellabatur. [illegible] Hesiodi longæuitate Pindari epigramma quod [illegible]

[illegible]

[illegible]

Quod autem ait, cum bis pubuisse, significat (opinor) extremam senectam, quasi pueritiam referentem, iuxta prouerbium quod alibi retulimus, [illegible]. Porro quod bis [illegible] (ni fallor) ad historiam, cuius meminit Plutarchus in Conuiuio septem sapientum. Cum ob suspicionem [illegible] & cadauer eius abiectum in mare, [illegible] aliud exemplum [illegible]. [illegible] ex more peragerent. & [illegible] rebus omnibus [illegible], cædis autores [illegible] eos comprehensos [illegible] in mare præcipitarunt, & domos incenderunt. Hesiodum in Nemeo [illegible]. Sed occultant sepulchrum propter Orchomenios, qui monitu oraculi [illegible]. Vnde consentaneum est, quemadmodum Homeri natiuitatem permultæ [illegible] Nemeos simul & Orchomenios Hesiodi sepulchrum sibi asserere. Nisi sepulturæ [illegible], cum in mare proiectus esset. Proinde [illegible] quod [illegible] admittit casum, [illegible].

Tithoni senecta.

[illegible] id est, Tithoni senecta. Fabulæ tradunt, Tithonum [illegible] ab aurora in cœlum sublatum [illegible], atque illius [illegible], ad [illegible] peruenisse senectutem, ut tandem [illegible] uerteretur. Lucianus [illegible] id est, Atque ultra Tithonum uixisse [illegible]. Huius Tithoni personam inducit Aristo [illegible] libro De senectute, propter uiuacitatis miraculum, ut testatur in Catone M. Cicero. Suidas adagium [illegible] id est, [illegible] Tithono [illegible]

Phœnice uiuacior.

Lucianus in [illegible] id est, Si phœnicis annos uixeris. De phœnicis uiuacitate diximus alibi. [illegible] Neque enim phœnicem esse [illegible] scriptoribus.

Sibylla uiuacior.

Sibyllæ uiuacitas prouerbio locum fecit. Propertius Elegiarum libro [illegible]:

At me non ætas mutabit tota Sibyllæ.

Sibyllæ ætatem pro quam longa posuit. Hanc Vergilius sexto Æneidos libro longæuam sacerdotem uocat. Et Seruius eum enarrans locum, adscribit, Apollinem amore Sibyllæ captum, ei poscendi quod uellet arbitrium dedisse. Illam haustis [illegible] arenis tantum poposcisse uitæ. Id Apollo fieri posse respondisse, si Erythræam insulam relinqueret, nunquam eam reuisura. Venit itaque Cumas, ubi corporis uiribus defecta, in sola uoce uitam retinuit. Quod ubi cognouissent illius ciues, incertum inuidia, an commiseratione, epistolam ad eam miserunt [illegible] antique

CC iij

more signatam. At illa, visa terra patria, in mortem resoluta est. Ita vati suæ verba dedit Phœbus.

Facies tua computat annos.

Prouerbiali nimirum schemate dictum à Iuuenale in vetulam, iam [illegible] quidem, & ad Veneris lusus prorsum intempestiuam, sed quæ verborum nequitiis puellam etiamdum ageret:

— Facies tua computat annos.

hoc est, frontis rugæ, numerum annorum tuorum præferunt, quanquam libido nondum in te consenuit. Congruit huc apologus de crocodilo: cui iactanti maiorum suorum claritatem, & primas in certaminibus partes, vulpes ad hunc modum respondit: [illegible], id est: Quin etsi tu non dixeris, tamen ipsa pelle præ te fers, quòd multos iam annos in certaminibus sis versatus. Habet enim hoc animal cutem, ceu laminis quibusdam durissimis aduersus omnes ictus armatam. Martialis in quendam qui affectabat etiam videri puer,

In te (inquit) reclamat sed tua barba: vires.

Alterum pedem in cymba Charontis habere.

Extremæ, decrepitæque senectæ homines, etiam hodie vulgò dicuntur alterum pedem in sepulchro habere. Nec hinc abhorrent quæ scribit Lucianus in Apologia, [illegible], id est, Qui iam sit Æaco ipsi vicinus, quique iam tantum non alterum pedem in cymba Charontis habeat. Idem in Sectis, [illegible], id est, Et alterum pedem, vt aiunt, in tumulo habes. Pomponius libro Pandectarum quadragesimo, titulo De fideicommiss. libert. cap. Ad Iulianum, dixit his verbis. Ego discendi cupiditate, quam solam viuendi rationem optimam in octauum & septuagesimum annum ætatis duxi, memor sum huius sententiæ quam dixisse fertur Iulianus, Etsi alterum pedem in sepulchro haberem, adhuc addiscere quædam vellem. Haud scio an huc pertineat quod Lucianus scribit in votis, [illegible], id est, Qui quidem iam alterum pedem habeat in naui. Plutarchus in commentariolo De puerorum institutione, notat senes vulgato conuicio vocari solere [illegible] & [illegible], quòd iam ætate delipecent, & fossæ confines essent, magisque bustuariæ laruæ, quàm homines. Plautus Acherontium senem dixit, Terentius Silicernium, & capularem dixit nescio quis. Græci [illegible] vocant, authoribus Hesychio & Suida, [illegible], extremæ ætatis homines: illos, quòd tumulo sint proximi: hos, quòd breui mittendi sint ad inferos, [illegible], quod est mittere, & [illegible] palus: quòd qui moriuntur crederentur per Stygiam paludem transmitti ad inferos.

Viri senis astaphis caluaria.

[illegible]

Id est:

Viri senis velut vua passa cranium.

Admonet adagium, inualidum & flaccidum esse senile corpus, exhausto succo, carnibusque adesis. Lucianus in Tyranno de senibus: [illegible], id est, Quandoquidem iam omnes vuæ passæ sunt. Rugosæ enim & flaccidæ sunt vuæ passæ, propter succum sole decoctum. Vnde veteres & Vuas passas vocabant senes passos, ob rugositatem. Lucilius, citante Nonio:

Rugosi passique senes eadem omnia quærunt.

Maturè fias senex.

Maturè fias senex, si diu velis esse senex. Latinorum prouerbium, quo monemur, vt integra adhuc ætate desistamus à laboribus iuuenilibus, ac valetudinis curam agere incipiamus, si velimus esse viuaci ac diuturna senecta. Nã senectutis sors, ocium & quies. Vsurpatur à Catone maiore apud Cic. Neque enim, inquit, vnquam assensus sum veteri illi laudatoque prouerbio, quod monet maturè fieri senem, si diu senex esse velis. Hoc quanquam Catoni non probatur homini duro, quique sibi nec extrema senecta remittendis laboribus indulserit: tamen audiendum nobis, maximè si de vitiis iuuentæ sentias, puta libidine, bibacitate, turbulentia vitæ: quæ nisi quis maturè reliquerit, aut nunquam perueniet ad senectam, aut breuem habiturus est senectam.

Sexagenarios de ponte deiicere.

Sexagenarios de ponte deiicere, est natu maiores, perinde quasi deliros, & ad omne vitæ munus inutiles, in ocium reiicere, atque ab omni functione negociorum relegare. Inde natum, quòd olim sexagenariis ferendorum suffragiorum ius non erat, vt iam velut à publicis muniis dimissis. Vel quòd olim iuuentus Romana, quo sola ferret suffragia, senes inualidos de pontibus præcipites dederit. Nam de ponte suffragia ferri tum cœperant, atque ea sententia magis probatur Sinnio Capitoni apud Festum Pompeium, quàm vulgata illa, quæ putat post vrbem à Gallis liberatam, ob cibatus inopiam sexagenarios in Tyberim de ponte deiectos. Varro libro De vita patrum secundo, honestam causam religiosamque patefacit. Cum in quintum gradum peruenerant, atque habebant quinquaginta annos, tum denique erat publicis negociis liberi atque expediti & ociosi. Ideo in prouerbiũ quidam putant venisse, Sexagenarios de ponte deiiciendos oportere: quòd suffragium non ferant, quod per pontem ferebatur. Nonius Marcellus: Sexagenarios per pontem mittendos, male dici popularitas illa dixit. Macrobius Saturnalium libro primo. Adimere vis ducis vitæ. In verborum comitiis ius suffragandi, ac tanquam sexagenarios maiores de ponte deiicere? Ouidius in Fastis.

Pars putat, vt iuuenes ferrent suffragia soli,
Pontibus infirmos præcipitasse senes.

Vnde & Depontani dicuntur senes, iam veluti remoti & à ciuilibus negociis in ocium remissi. Plato libro De legibus sexto, loquens de magistratu [illegible], id est, legibus seruandis præfectorum, non admittit ad eum magistratum gerendum minorem annis quinquaginta, nec sinit in eo perseuerare maiorem septuaginta. Vt si quinquagenarius magistratum inierit, viginti annos eum administret: sin sexagenarius, decem duntaxat. Licebit autem vti prouerbio, vel in odium ætatis, tanquam ad nihil iam vtilis, & ab omni vitæ munere relegandæ: vel simpliciter in eos, qui propter ætatis imbecillitatem à rebus iam donati sunt, ac solitorum munerum vacationem acceperunt.

Vitiat lapidem longum tempus.

[illegible]

Id est,

Saxa etiam longum faciet putrescere tempus.

Nihil in rerum natura saxo durabilius. At id quoque temporum diuturnitas absumit. Quod poetæ nimirum innuunt, cùm fingunt Saturnum temporis deum, saxum Iouis loco suppositum deuorasse. Ouidius libro De ponto quarto.

Gutta cauat lapidem, consumitur annulus vsu,
Et teritur pressa vomer aduncus humo.

Mors optima rapit, deterrima relinquit.

Optima mors eripit è medio, relinquit deterrima. Proinde videmus quosdam prorsus inutiles Tithoni ætatem viuere, paucissimos egregio præditos ingenio, ad senectæ limen peruenire. In hanc sententiam quadrat illud ex eodem libro:

[illegible]

Id est:

Sustulit hos Mauors, reliqua at mala probra relicta,
Mendaces, saltatores, primique choreis
Ducendis, agnis, atque hœdis diripiendis
Strenui. —

Celebre est illud Maronis:

Optima quæque dies miseris mortalibus æui
Prima fugit, subeunt morbi, &c. —

Conci-

Concinit & Theocritus in Epitaphio Bionis:

[illegible]
[illegible]

Id est,

Sic visum est nymphis, semper canit improba rana.
Huic neque ego inuideo: nec enim bona carmina cantat.

In sola Sparta expedit senescere.

[illegible], id est, Vna in Sparta expedit senescere. Dictum est, quòd apud Spartanos sum[mus] honos senib. habebatur olim. Torqueri poterit ad quoslibet penes quos virtus in precio sit. Refert Plutarchus in Laconicis, sed incerto autore. Dictum est autem a quodam hospite, quum videret apud Lacedæmonios iuuenes tantum honoris habere senioribus. M. Tullius in Catone maiore, similem sententiam ascribit Lysandro: Lysandrum, inquit, Lacedæmonium dicere aiunt solitum, Lacedæmone esse honestissimum domicilium senectutis. Nusquam enim tantum tribuitur ætati, nusquam est senectus honoratior. Nota est historia de sene: cui cùm ingresso theatrum nullus Atheniensium daret locum, soli Lacedæmoniorum legati caniciem illius reueriti, & assurgentes officio venerati sunt, & inter ipsos honoratissimum locum cesserunt. cui facto quum applauderet Atheniensium populus, quidam è Lacedæmonijs dixit: Scire quidem populum Atheniensem quid deceat, sed negligere. Narratur à multis, nominatim à Valerio Maximo libro 4. cap. v.

Senex bos non lugetur.

[illegible], id est, Bos senex vacat luctu domesticorum. hoc est, senum mors, quòd tempestiua videatur, non lugetur ab amicis. Quin & hodie si quando nunciatur obitus hominis natu grandis: Nihil acerbum, inquiunt, haud perijt in cunabulis. Mortem iuuenum complorant ij quoque, ad quos nihil attinet. Talem mortem deprecatur Solon apud Ciceronem libro De senectute. Elogium autem Solonis, cuius meminit Tullius, sic habet.

[illegible]
[illegible]

Id est,

Ne mihi illugubris veniat mors, sed mihi charis
Mœrorem potius adferat & gemitus.

Ennius contrà:

Nemo me lacrymis decoret, neq; funera fletu
Faxit. —

Sed vterque rectè sensit. Solon vult mori charus ac desiderandus suis: Ennius non putat lugendam mortē, quam consequitur immortalitas. Refertur & hic versus in Menandro:

[illegible]

Id est,

Molesta res est in domo manens senex.

Viuum cadauer. Viuum sepulchrum.

Ἔμψυχος νεκρός, i. Viuum cadauer. Prouerbiali figura dixit Sophocles in Antigone:

— [illegible]
[illegible]

Id est,

— Hunc ego viuere
Haud arbitror, viuum at cadauer iudico.

Refertur apud Athenæum libro xij. Euripides in Æolo apud Stobæum:

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Id est,

Heus heus vetustum vt rectè habet prouerbium,
Nil aliud atque turba nos senes sumus,
Vmbræque: verùm serpimus imitamina
Insomniorum: cæterùm mens haud inest,
Quanquam videmur sapere nobis adprobè.

In eos dicetur, qui sic viuunt, vt nihil dignum vita agant. Lucianus senem decrepitum ἔμψυχον τάφον, id est, Viuum quoddam sepulchrum appellat. Huc pertinet etiam illud Mimi cuiusdam (Laberij, ni fallor) apud Gellium,

Similis sepulchris nil nisi nomen retineo.

Danace.

Δανάκη, id est, Danace, sic appellabatur numulus ille, qui Charonti persoluitur, naulum pro transmissione Stygiæ paludis: cuius meminit Lucianus in Charonte, Apuleius item in fabula Psyches. Refertur in Collectaneis Plutarchi, nec indicatur vsus. Mihi videtur rectè vsurpandum, si quis iubeat senem parare [illegible]: innuens prope esse, vt emigret è vita. At si quem vsque adeò nihil reliquisse dicat, ne Danace quidem superfuerit. In hunc sensum vsurpat Iuuenalis satyr. 3. qui hunc numulum trientem vocat:

— Nec sperat cœnosi gurgitis alnum
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.

Epimenideum corium.

Ἐπιμενίδειον δέρμα, id est, Epimenidia pellis. De re reposita, miraculique loco seruata. In nonnullis codicibus scriptum offendi Epimelidium, sed deprauatè, ni fallor: asseriptum erat huius pellem adseruari abditam, ceu rem sacram apud Lacedæmonios. Indicat autem Eudemus, tractum ab Epimenide Cretensi, qui legitur perpetuo somno dormisse quadragintaseptē, aut (si Laertio credimus) quinquagintaseptem annos, neque paucos postea superuixisse. Vnde consentaneum est huius reliquias, vt miraculi monimentum seruatas fuisse.

Viro seni maxillæ baculus.

[illegible]

Id est,

Maxilla senibus scipionis est vice.

Dici solitum de ijs, qui ob defectas ætate vires, lautiore pariter & copiosiore victu cogantur vti: quo quod senecta deterit, vtcunq; sarciant cibo. Manet & in hodiernum senile verbum: Ego me dentibus meis sustento. Est autem velut ænigmaticè, reliquos ingredi pedibus, senes dentibus. Etenim quod decessit natiuo corporis succo, id cibi ac potus adminiculo sarciendum. Videmus illud euenire vulgò, posteaquam destituit senes edacitas illa, vitæ finem imminere.

Effœta senecta.

Quod in Odysseæ λ. dictum est de mortuis, id ad hominem ob longæuitatem, iam defectum viribus, accommodare licebit, aut in eum qui consternetur animo:

[illegible]

Id est,

Nam iam non neruis carnes atq; ossa cohærent.

Limen senectæ.

Γήρως οὐδός, id est, senectæ limen antiquitus appellabant, velut extremum autumnum ætatis humanæ, quum iam appetit hyems decrepitæ senectæ. Sumptum est ex Homero, apud quem id persquam frequens est: vt Iliad. χ.

[illegible]
[illegible]

Id est,

Quem sors Iuppiter ipse senectæ in limine diris
Conficiet fatis. —

Idem Iliados ω.

[illegible]

Id est.

Fermè mea hac ætate, senectæ in limine tristi.

Idem in Odyssea:

[illegible]

Id est:

Quem proficiscens ille senectæ in limine liquit.

Rursum Odysseæ [illegible]

— [illegible]

Id est,

– Atque senectæ attingere limen.

Vsurpatur & à [illegible] quam poetici prouerbij vice. Rursum apud Hesiodum in Operis & diebus

[illegible]

[illegible] Id est,

Quique senectæ in limine fessum atque parentem

Irritarit. —

Senescit bos.

[illegible]

Id est,

Bos consenescit, at opera multa sunt bouis.

Cùm ob ætatis imbecillitatem aliquis inutilis redditur ad obeundum munus. Nam diuitum vulgus haud aliter ministris vtitur, quàm equis & canibus, aut paulo etiam inhumanius: dum vsui sunt, alliciunt: vbi senuerint, reijciunt. Vnde consultum est, vt vnusquisque sibi parcat, quo senectutem suam commodius foueat, atque ne tum cogatur ex aliena liberalitate pendere, cùm à nemine non contemnetur: ac meminerit Diogenis apophthegmatis, qui rogatus, quid miserrimum esset in hac vita, [illegible] respondit, [illegible], id est, Senex egens.

Fatale vitæ tempus exactum.

In decrepitos, quorum ætas iam exacta videbitur, quadrabit ex eodem libro [illegible]

[illegible]

[illegible] Id est,

Dementes, vt qui sacros sibi maxime Phœbe

Absumpsere boues.

Non per Solis boues, annos fatales, vt opinor, intelligit poeta.

COGNATI. Mathusalæ viuacitas.

Mathusalæ viuacitas prouerbij vice habetur, de qua meminit [illegible] capite [illegible], & Basilius Magnus ad nepotes [illegible] Tithoni quoque & Nestoris longæuitas vulgò celebrata est.

LVCRVM EX SCELERE.

ERASMI. Vsura nautica.

Apud Iurisconsultos vsura nautica dicuntur centesimæ [illegible]. Negociatum sortem interdum accipiunt mutuo. Quoniam autem qui nauticam exercent negociationem, [illegible] ventis & vadis committunt, [illegible] vsuram [illegible] exigebant. Inter [illegible] quod multa redderent [illegible] negociator Venetijs pecuniam acciperet [illegible]. Hoc genus negociationis, quod vtrinque periculo [illegible] Græcis dicitur [illegible], [illegible] mutuum [illegible]. Vsus est Demosthenes in Oratione [illegible]. Dicebatur & [illegible] vsus est Demosthenes [illegible] quod [illegible] dicitur Portio de [illegible] tales est in Pandectis libro xxij. [illegible] pecuniam Modestinus [illegible] fratrum [illegible]. Paulus [illegible] vsuras [illegible]. Idem [illegible] vsus est in Codice libro [illegible]. Hoc [illegible] est [illegible] Quæ qui [illegible] inde petat.

Tributis potiora.

[illegible] id est, Tributis potiora, dicebatur vbi quis ex maleficiis & iniquitate commodum ingens [illegible]. Refertur à Suida & Zenodoto prouerbium [illegible] Harpocration [illegible] Atheno [illegible] In [illegible] quod qui [illegible] partem [illegible] quam [illegible] dicitur [illegible] est [illegible] fecit.

COGNATI. Aquæ furtiuæ dulciores sunt.

Extat inter Hebræorum prouerbia cap. xxvij. non dissimile senario Græco: [illegible], id est, Dulce pomum, cùm abest custos. His vtemur, cùm significabimus, impunitate malos ad peccandum [illegible]. Adde, quod etiam occasio facit furem, quod vulgo quoque dicitur. Plaut. in Pœnuli prologo:

Dum [illegible] sunt, in popinam pe [illegible],

Irruptionem facite, nunc dum occasio est.

COGNATI. Omnes lucri cupidi.

Plato in Hipparcho, vel, de lucrandi cupiditate, vel, de studio lucrandi: Lucripidi nónne lucri cupidi? Ego lucripidos esse dico, qui propter inexplebilem auiditatem minima & vilissima quæque, & nullius precij mirum in modum sitiunt, & in his etiam lucrum quærunt. Omnes quidem lucri cupidi, & omnes homines bona appetunt.

Non solum capillis animo per imperitia abraserunt. In sinum vertere.

In sinum vertisse quis dicitur, qui in suum commodum gessit apud Lampridium in Commodo. Prædam omnem in Sinum contulit.

EX APPEND. IVNII CANTERI ET aliorum.

Quis est hic dominus, quem non recipiat [illegible]

[illegible] dictum in Carcul [illegible] Pardromus [illegible] cum vitio [illegible] polliceretur [illegible] quod [illegible] amborum [illegible] fore [illegible] quam facile omnes [illegible] Dicimus idem [illegible] de homine cupido [illegible] item de libro [illegible] potest.

Solem mercede præstare.

Lactantius libro Institutionum [illegible] philosophos, disciplinam suam [illegible] cupiditatis [illegible] voluptatibus [illegible] Cum [illegible] Hoc [illegible] solem mercede præstare & [illegible] Gratis [illegible] Nemo [illegible] Augustinus [illegible] Confess. [illegible] De [illegible] Merces [illegible] fontem [illegible] solem in mercede, præstare, apertissime & verissime dicemus.

LVXVS ET MOLLITIES.

ERASMI. Indulgere genio.

Prouerbiales [illegible] & illæ figuræ: Defraudare genium pro eo quod est, negare naturæ quod appetit: & Indulgere genio, pro eo quod est animo obsequi. Terentius in

Phormione: Suum defraudans genium. Plautus in Truculento: Sed istos qui cum genijs suis belligerant, parcè pro mi. sordidos & parcos significans. Idem in Aulularia: Egomet fraudaui meum genium. Contrà Persius satyra quinta:

Indulge genio, carpamus dulcia. —

Vnde & Genialem appellant diem, lætum & voluptuarium. Et Genialiter viuere, pro molliter & lautè.

Curare cuticulam.

Huic confinis est illa frequens apud poetas figura: Curare cuticulam. Nam qui voluptati student magis quàm famæ, vnum hoc curant, vt cutis summa niteat: eaque gratia lautioribus epulis, balneis, vnguentis, somno, conuiuijs, aliisque id genus delicijs vtuntur. Horatius in Sermonibus:

— Ire domum, atque
Pelliculam curare iube. —

Idem in Epistolis:

Me pinguem, & nitidum, & bene curata cute vises,
Cùm ridere voles, Epicuri de grege porcum.

Persius:

— Et assiduo curata cuticula sole.

Vita macerata.

Βίος μεμαλαγμένος, id est, Vita macerata, seu permollita. De molliter viuentibus, quibus ex facili omnia suppetunt. Refertur à Diogeniano, Zenodoto, & Suida. Translatum arbitror a leguminibus aut salsamentis maceratis, iámque ad esum accommodatioribus: aut à tritico iam molito, pisto ac subacto. Cui diuersum est, βίος ἀκανθώδης, id est, Vita spinosa.

Pontificalis cœna.

Olim cœnas sumptuosas opiparasq; Pontificales appellabant. Ad quod alludens Horatius in Odis:

Absumet hæres Cæcuba dignior
Seruata centum clauibus, & mero
Tinget pauimentum superbo
Pontificum potiore cœnis.

Quo quidem in loco interpres admonet, prælautas cœnas prouerbio Pontificales appellari solitas. Macrobius libro Saturnalium iij. vetustissimam quandam pontificis cœnam describit, summo apparatu, & omnigenis lautitijs affatim instructam. Id inde natum apparet, quòd solennes, sacræque cœnæ exquisitissimis epulis soleant instrui. Ab eo quod scripsit Horat. non abhorret quod hac tempestate apud Parisios vulgari ioco vinum theologicum vocant, quod sit validissimum, minimèque dilutum. Nec infestiuiter quidam huiusce prouerbij causam rogatus, respondit à Iureconsultis occupari, quas vocant præbendas, decanatus, & archidiaconatus. Theologis nihil reliquum fieri, præter curata, quæ vocant, sacerdotia. Cæterùm quoniam de pastoribus scriptum est, Peccata populi comedetis: nimirum ad cibi tam duri concoctionem opus esse vino efficacissimo. Atque hinc esse natum vulgi dictum. Plautus in Menæchmis consimili figura Cereales cœnas dixit: Cerealeis, inquiens, cœnas dat, ita mensam exstruxit. Tantas patinarias struices concinnat. Standum est in lecto, si quid de summo petas. Legimus & adipales cœnas, & adiposas, & adiciales. Teren. in Phormione, dubiam cœnam dixit, pro lauta, copiosaque.

Pergræcari.

Si apud Græcos prouerbia sunt, χαλκιδίζειν, λεσβιάζειν, κρητίζειν, & id genus alia complura: quid est quo minus habeatur adagium apud Latinos, quod in Mustellaria dixit Plautus, Pergræcarj, pro eo quod est, genialem agere vitam? Nam quid sit pergræcari, ipsa Plauti verba satis indicant:

Dies, inquit, noctésque bibite, pergræcaminj.
Amicas emite, liberate, pascite
Parasitos, obsonate pollucibiliter.

Hactenus ille. M. Tullius in Verrem actione tertia: Fit sermo inter eos & inuitatio, vt Græco more biberetur. Græcorum gens malè audit passim apud poetas Latinos, & item apud Ciceronem, non solùm quasi voluptatibus addicta, & effœminata delicijs, verumetiam quasi lubrica fide. Siue quòd olim Romanis adhuc rudibus, & antiquam illam obtinentibus seueritatem, Græcorum elegantia luxus videbatur: siue quòd studiorum æmulatio, ac mutuum odium in causa fuit, vt eiusmodi probra de Græcis conscriberent: siue quòd verè Græcorum nonnulli tales apud Italos fuerunt, quales eos depingit Iuuenalis: id quod non inficiatur & Lucianus in libro De mercede seruientibus, vt ex illis gentem omnem æstimauerint.

Semper Leontini iuxta pocula.

Ἀεὶ Λεοντῖνοι περὶ τοὺς κρατῆρας, id est, Semper Leontinj iuxta crateres. In voluptarios quadrabit, aut in eos qui semper ijsdem studijs sunt addictj. Leontinj Siciliæ populj sunt: quos vbj Phalaris expugnasset, ne quando rebellionem pararent, ademptis armis ad compotationes & voluptates reiecit: atq; hinc natum adagium, quod refertur à Diogeniano.

Thericlei amicus.

Θηρικλείου φίλος, id est, Thericlej amicus. Dictum in bibosos. Thericles primus excogitauit poculum, vt citatur autor Eubulus. Dictum est autem inuentum inuentoris vocabulo. Siquidem Græci vitreum poculum θηρίκλειον vocant autore Suida. Fertur apud eundem & illud, θηρικλείου παῖς κύλιξ, id est, Thericlis filius calix. Huius dictj autorem citat Athenæus Theopompum in Nemea. Antiphanes θηρίκλειον ὄρχημα appellat. Sed plura super hac re prodidit Athenæus libr. xj. ostendens Thericlem Corinthium quempiam ætate Aristophanis Comici fuisse figulum, qui noua arte primus è terebintho tornatile poculum finxerit, quod a fictilibus non potuerit dignoscj. Cuius rei meminit Theophrastus in libris De plantis. Poculum erat satis profundum, auriculis breuibus, vt ad ilia gestari posset, ad vteri effigiem imitatum, quemadmodum refert idem Athenæus: & incertum, vtrum poculo nomen sit inditum ab homine, an hominj à poculo. Alij malunt Thericleum dictum, διὰ τὸ δορὰς θηρίων αὐτῷ ἐντετυπῶσθαι, id est, Quòd ferarum pelles illj fuerint insculptæ. Pamphilus Alexandrinus mauult hinc dictum, quòd Bacchus hoc poculo libans feras exturbare soleat. Sed nominis controuersiam relinquamus. Illud constat, eiusmodj poculi genus postea dictum Thericleum, insuper & crateres dictos Thericleos. Similiter & intus lignea, foris inaurata pocula, nihilominus Thericlea vocata: quæ Callimachus χρυσόκλεια dixit. Imò quicquid nouo artificio reperisset aliquis, Thericleū appellabatur. De patinis Thericleis meminit Plutarch. in apophthegmatis Scipionis minoris, tanquam de re singulari ac preciosa.

Sale perunctus hic adiuuabitur.

Ἁλσὶν δριμυτάτοις ὠφεληθήσεται.

Id est,

Acri sale hic perlutus adiuuabitur.

In eos dicebatur, qui vel ætate vel vino delirarent. Quidam ab vtribus translatum existimant, qui sale loti redduntur meliores: quòd salis acrimonia, coriorum crassitudinem emendet. Itidem temulentia laborantes mos erat sale & oleo perungere: id aduersus ebrietatem remedium existimabatur. Quidam à vasis testaceis ductum malunt, quæ sale imbuuntur, quo fidelius contineant liquorem infusum. Sumptum est autem prouerbium ex Aristophanis Nebulis.

E clibano boues

Prouerbium sapit quod scripsit Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσιν:

Εἶτ' ἐξένιζε, παρετίθει θ' ἡμῖν ὅλους
Ἐκ κριβάνου βοῦς.

Id est,

Accepit inde, & apposuit totos boues
E clibano nobis. —

Vsus erit, quoties efferemus splendorem conuiuij, aut im-

signem edacitatem. Consimili figura vocabant Hecatomben, id quod aliquanto pòst sequitur apud eundem poetam:

Καὶ πολυπόδων ἑκατόμβην.

Id est,

Et polyporum hecatomben.

Thessalorum alæ.

Θετταλικαὶ πτέρυγες, id est, Alæ Thessalicæ. Prouerbiali ioco quondam dicebatur in vestes manicatas, quas Græci χειριδωτὰς vocant: quòd hoc genere per luxum ac delicias vterentur Thessali. Apud Maronem hoc amictus genus tanquam parum virile, Troianis ab hostibus opprobratur:

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Et apud Plautum quidam cultu Punico, velut auis exotica, ridetur propter manicas, aut angulos, alarum instar, vtrinque propendentes atque extantes.

Sapientia vino obumbraret.

Plinius historiæ mundi lib. 23. cap. j. Vinum ieiunos bibere nouitio inuento inutilissimum est. Curas, vigorémque animi impedit, ad procinctum tendentib. somno accommodatum, ac securitatibus: namque dudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum ministrauit. Sic quoque in prouerbium cessit: Sapientiam vino obumbrari. Hactenus Plinius. Porrò quod Plinius citat, est Odyss. 4. In prouerbijs item Ecclesiasticis duo referuntur, quæ sapientem etiam dementent, vinum, & mulieres.

Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Terentius in Eunucho: Verbum hercle hoc verum est, Sine Cerere & Libero friget Venus. Dicuntur hæc sub persona Chremetis adolescẽtis rustici, qui sobrius oderat meretrices, pòst idē potus non abhorret. Cib. enim & potus irritamēta sunt libidinis. Eleganter autē Cererem pro vino, Venerem pro libidine dixit, continenter in figura persistens. Nam illud ipsum verbum, Friget, metaphoram habet: quam Donatus à picatione vasorum mutuò sumptam autumat, quòd frigida pix non adhæreat. Frigida profectò nimiúmque affectata interpretatio: quod quidem tanti viri pace dixerim, si modò illius est interpretamentum. Ardent amantes, & frigent quæ languent.

Horatius:

Non enim posthac alia calebo
Fœmina.—

Et frigent in vxores mariti, qui non admodum amant. Diuus Hieronymus Terentianam sententiam crassiore Minerua explicans: Distento ventre (ait) distenduntur ea quę ventri adhærent. significans libidinem esse gastrimargiæ comitem. Peculiariter autem vinum irritat libidinem: ideóque Paulinæ literæ vetant, ne vino inebriemur, quòd in eo sita sit libido. Euripides:

Οἴνου δὲ μὴ παρόντος οὐκ ἔστιν κύπρις.

Id est,

Absente vino, nulla tunc adest Venus.

In Græcorum collectaneis ita lego:

Νεκρὸν ἀφροδίτη διόνυσου δίχα καὶ δήμητρος.

Id est,

Mortua res Venus sine Baccho & Cerere.

Cynicus apud Athenæum lib. Dipnosophist. 6. refert eandem sententiam his ferè verbis:

Ἐν τῇ κενῇ γαστρὶ γὰρ τῶν καλῶν ἔρως
Οὐκ ἔστι. πεινῶσι γὰρ ἡ κύπρις πικρά.

Id est,

Nam ventri inani non inest formarum amor.
Amara Venus est dira quos premit fames.

Ac mox subijcit carmen Euripidis, quod ille mutuatus sit ab Achæo Satyrico:

Ἐν πλησμονῇ τοι κύπρις, ἐν πεινῶντι δ' οὔ.

Id est,

Saturo Venus adest, famelico nequaquam adest.

Athenæus lib. Dipnosophist. j. distichon adducit eandem complectens sententiam:

Ἐν πλησμονῇ τοι κύπρις, ἐν δὲ τοῖς κακῶς
Πράττουσιν οὐκ ἔνεστιν ἀφροδίτη βροτοῖς.

Id est,

Saturis Venus adest, cæterùm infelicibus
Miserisque nulla adest Venus mortalibus.

Apud hunc ipsum lib. x. Aristophanes vinum, lac Veneris appellat, quòd alat libidinem:

Ἡδύ γε πίνειν οἶνον, ἀφροδίτης γάλα.

Id est:

Vinum bibenti suaue, lac Cypriæ deæ.

Huc pertinet epigramma, quod fertur incerto autore:

Ἔρωτα παύει λιμὸς, εἰ δὲ μὴ, χρόνος.
Ἐὰν δὲ μὴ ταῦτα τὴν φλόγα σβέσῃ,
Θεραπεία σοι λοιπὸν ἀρτήσαι βρόχος.

Id est,

Fames amorem sedat: id si fit minus,
Tempus medetur. sin nec ista extinguere
Flammam queant, tum restat vt funem pares.

Idem intelligi voluit Apuleius, cùm Veneri ebriam cœnam affingit, cùm interim esuriat Psyche. Quanquam Aristoteles indicat, immodicam vini potionem inutiles reddere ad coitum. Nam dilui vim seminalem: atque ob eam causam Alexandrum Magnum in Venerem parum fuisse strenuum, quòd esset vinosus. Idque Theophrastum dixisse narrat Athenæus.

Heterognathus es.

Ἑτερόγναθος εἶ, i. Heterognathus es. In edacem dici consueuit, quòd ob voracitatem alternatim, vtraque mandibula cibum commanderet. Nam hinc dictum ἑτερόγναθος, quòd nunc in hanc, nunc in illam mādibulam cibū transferat. Hesychius tamē interpretatur de duris ac malè morigeris, translatum putans ab equis.

Siculissare.

Σικελίζειν, i. Siculissare. Eudemus indicat antiquitùs vsurpatum, pro eo quod est, austerum esse, tetricúmque. Et eum quidem in modum, Epicharmum vsum esse. Cæterùm alijs placere, magis referendum ad improbos & vafros. Non dubium quin ab eius gentis moribus sit sumptum. At Athenæus Dipnosophistarum lib. j. indicat, adagium natum ab Androne Siculo, qui morem inuexerit ad tibiam saltandi, gesticulandique.

Ficus auibus gratæ.

Σῦκα φίλ' ὀρνίθεσσι, φυτεύειν οὐκ ἐθέλουσιν.

Id est:

Fici gratæ auibus sunt, quæ plantare recusant.

Carmen heroicum citatur ab Athenæo continenter eodem quo modò diximus loco. Quadrare videtur in voluptarios, ac fugitantes honesti laboris, cùm tamen appetant emolumentum.

Asini mandibula.

Ὄνου γνάθος, id est, Asini mandibula. Conuenit in edaces, alioqui stolidos & ignauos. Cuiusmodi pingit Horatius:

Nos numerus sumus, & fruges consumere nati.

Hesychius citat ex Eupolide, dictúmque in homines edaces. Addit & loci nomen esse. Et haud scio an sentiat de loco, in quo Sampson reperit asini mandibulam: cuius fit mentio Iudicum xv.

Risus Ionicus.

Γέλως ἰωνικὸς, id est, risus Ionicus. In molles & voluptarios dicitur. Nam Ionum mollicies, perinde vt Sybaritarum fastus, in prouerbium abijt: quòd alteri Græcorum, alteri barbarorum essent luxuriosissimi. Athenæus libro Dipnosophist. xij. de luxu Ionum locutus, ait extare parœmiam auream, quæ mores eius gentis testificetur: hanc (vt opinor) intelligens. Idem lib. 14. docet, saltationis genus olim fuisse lascíuum ac petulans, quod Ionicum diceretur. Valerius Maximus libro rerum memorabilium ij. prodidit Ionas primos vnguenti coronarúmque in conuiuio dandarum, & secundæ mensæ consuetudinem, haud parua luxuriæ irritamenta, reperisse. Maxymus Tyrius in dissertatione, cui titulus, Quis sit philosophiæ finis: Crotoniates, inquit, Olympicum oleastrum adamat, Spartiates armaturam, venationes Cretensis, luxum Sybarites, Ion choros. Hinc Horatius in Odis:

Motus

Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo. —

lasciuas saltationes, & parum decoras gesticulationes significans. Vnde & apud Aristophanem ἰωνικῶς pro eo quod est, ἁβρῶς, id est, molliter ac delicatè.

Matrem sequuntur porci.

Ἕπεσθε μητρὶ χοῖροι, id est Post matrem adesse porci. Id subinde repetitur apud Aristophanem in Pluto. Interpres admonet locum esse prouerbialem in stupidos & indoctos. Sus enim Mineruæ opponitur, iuxta prouerbium. Velut si quis diceret indocti præceptoris indoctis discipulis, ἕπεσθε μητρὶ χοῖροι. Quadrabit & in gulæ ventrique deditos.

Porcus Troianus.

Gulæ veteres architecti & hoc commenti sunt, vt bos aut camelus totus apponeretur, differtus intus varijs animantium generibus. Hinc & porcus Troianus venit in populi fabulam: cui hoc nomen inditum est, quòd ita varias animantium species vtero tegeret, quemadmodum Durius equus texit armatos viros. Macrob. lib. Saturnal. 3. refert Cincium in oratione, qua suasit legē Fanniam de moderandis sumptibus, obiecisse suo seculo, quòd porcum Troianum mensis inferrent. Mihi, si detur optio, malim porcum Troianum quàm equum. Conueniet in opipara conuiuia, aut in hominem varijs delitijs expletum.

Decempes vmbra.

Δεκάπους σκιά ἐστι, id est, Decempes vmbra est: id est, cœnandi tempus. Veteres vmbris notabant horas diei. Lucianus in Gallo. [illegible] id est: Assiduè obseruans quot pedes haberet linea. Olim qui vocabant ad cœnam, designabant ad quam vmbram solarij vellent adesse conuiuas. Itidem qui vocabantur ne venirent ante tempus, rogabant, ad quotam lineam esset veniendum. Porrò vmbra decempedum erat gratissima parasitis, cœnæ spem faciens, quemadmodum & fumus largior exiliens è culina. Huius adagionis vsum nullum video: nisi si quis significare volens hominem vehementer edacem, dicat illi magnopere placere vmbram decempedem. Aut nihil agere quempiā, nisi obseruare vmbram decempedem: quomodo vtitur Aristophan. in Concionatricibus:

— Σοὶ δὲ μελήσει
Ὅταν ᾖ δεκάπουν τὸ στοιχεῖον
Λιπαρῶς χωρεῖν ἐπὶ δεῖπνον.

Id est,

Vbi facta sit vmbra decempes,
Verùm hoc fuerit tibi curæ,
Ad lautam accurrere cœnam.

Ammianus libro vicesimotertio, tradit, apud Persas nullam horam præscriptam sumendi cibum, præterquam regibus, sed suum cuique ventrem solarium esse. Et apud Plautum, si satis commemini, parasitus quispiam destomachatur in eos qui horologiorum vsum commenti sunt, quum venter sit optimum horologium. Adagium refertur à Suida.

Ventres.

Γαστέρες, id est, Ventres. Dicebantur homines edaces, ventrique atque abdomini seruientes. Epimenides Cretensis, citante diuo Paulo in epistola quam scribit ad Titum:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

Id est,

Cretenses vani vsq; malæ feræ, alij inertes.

Item Lucilius:

Viuite lurcones, comedones, viuite ventres.

Terentius in Phormione: Pugnos in ventrem ingere. Donatus ostendit, & ad totum parasitum referri posse. Plutarch. in commentario, De discrimine adulatoris & amici, putat hos versus iambicos, non proinde quadrare in cancrum, atque in assentatorem & parasitum:

Γαστὴρ ὅλον τὸ σῶμα, πανταχῇ βλέπων
Ὀφθαλμός, ἕρπον τοῖς ὀδοῦσι θηρίον.

Id est,

Est venter omne corpus, vndiq; obtuens
Oculus, suisq; bestia reptat dentibus.

Aristotel. libro Moralium iij. ostendit homines ventri gulæque deditos appellari solere γαστριμάργους, quòd præter modum expleant ventrem cibo potúque. Constat vocem esse compositam à γαστὴρ venter, & μάργος, insanus. Libet obiter commemorare ridiculum quiddam, quod per huius loci occasionem comperi. Qui Græcum Etymologicum nobis contexuit, negat à quoquam vel Grāmaticorū vel Rhetorum explicatū, vnde dictus sit gastrimargus: verùm id esse factum ab Aristotele in opere De animalibus. Equidem hactenus inhiabam latus, reconditum quiddam expectans. Margos, inquit, animal est, quod ex putrefactione nascitur inter terram & aquam. Id quemadmodum è terra nascitur, ita non desinit vesci terra, donec ea perterebrata emergat in auras. Quo simul vt emersit, moritur triduum, donec veniat humida nebula: qua madefactum animal reuiuiscit, nec dein amplius terra vescitur. Atque hinc qui veteres philosophos sequuti sunt, homines impendiò voraces appellarunt γαστριμάργους. Iam hoc somnio quid ineptius? Sed ille somnium addit somnio: Possunt tamen, inquit, piè quæ dicta sunt intelligi. Omnis enim cupiditas è corruptione nascitur. Ea posteaquam nata est, non desinit edere cor cui inest, donec per habitum scientiæ in apertum prodeat: vbi prodierit, moritur trib. animi potentijs. Et sic gratia sancti spiritus per nebulam eruditionis apparens, dat stillas cognitionis, viuificátque non iuxta priorem vitam cupiditatib. obnoxiam, sed iuxta eam quā ob virtutem cum dijs habet familiaritatem. Hæc plus quàm friuola, tamen recensere visum est: quo lector intelligat, quantum sit illis rhapsodijs tribuendum: & quàm sinistrè faciant, qui nephas esse putant in dubium vocare, quicquid quacunque occasione chartis illitum repererint. Fuit hoc aliquando quorundam studium, vt non solùm poetarum fabulas ad Christianā allegoriam traherent, verumetiā ipsi nouas fabulas cōminiscerentur, quas allegoricè nobis exponerent: quasi veritas nisi adhibito mēdacio disci non possit. Hic autē cùm fuerit Christianus, tamen quoniam sui somnij autorem vult videri Aristotelem, putat se nobis pulchrè obleuisse os, quòd pro deo deos dicit: scilicet Aristoteles solet animantium naturas ad mortalem accommodare sensum. & ille nouit quid sit spiritus sanctus. Iulius Pollux libro De rerum vocabulis 6. admonet olim bibacem πίθον id est, dolium appellatum: & edacem, χαβόν: quòd χαβὸς frumenti mensuram significaret, quasi lagenam dicas. Antiphanes apud Athenæum lib. 1. de obeso & bibaci:

— [illegible]
[illegible] τάχει τῷ σώματος,
Ἀσκὸν [illegible] τοῖς ἐπιχωρίοις.

Id est,

— Hunc igitur ob
Bibacitatem & obesitatem corporis,
Vtrem vocant, eiusce cultores loci.

Apud hunc ipsum alicubi cibo potuique dediti, θύλακοι dicuntur. Nec obscurum est illud, Lagenam pendere, non hominem.

Venter auribus caret.

Γαστὴρ οὐκ ἔχει ὦτα, id est, Venter non habet aures. Vbi de pastu agitur, non admittuntur honestæ rationes. Attestatur huic senarius ille prouerbij vice Græcis celebratus;

Λιμῷ γὰρ οὐδὲν ἐστ' ἀντειπεῖν ἔπος.

Id est,

Contra famem etenim nulla contradictio est.

Celebratur à Plutarcho Gellióque dictum illud Catonis, ex oratione quadam, qua dissuasit legem agrariam. Eam sic exorsus est, vt dicat, arduum esse ad ventrem verba facere, qui careat auribus. Nec ineptè accommodabitur in eos, qui ventris addicti voluptatib. nihil admittunt quod ventri non sit amicum. Seneca libr. 2. epist. xxj. Venter, inquit, præcepta non audit, poscit, appellat. Non est autem molestus creditor, paruo dimittitur: si modò das illi quod debes, non quod potes.

Ventrem mihi obijcis.

Commemorantur & versus in Græcanicorum adagiorum collectaneis:

Γαστέρα μοι προφέρεις ...
Η ...

Id est,

Ventrem mi obiectas, quo probrum haud pulchrius vllum.
Plenus is est leuior, grauis idem vbi pendet inanis.

Equidem vbi prouerbium sit non video, nisi in hoc, ... quod apud Græcos prouerbij vice videtur vsurpatum. Euripides in Iphigenia Aulidensi:

Καλόν γέ μοι τ' ...

Id est,

Mihi opprobrasti probrum honestum scilicet.

Aut in ea parte velut ænigmatica: Leuis cùm plenus est, grauis quum inanis. Nam reliqua vascula quo pleniora sunt, hoc sunt grauiora: quo magis inania, hoc leuiora. Contrà venter quo distentior cibo, hoc leuior est, propter auctos excitatósque pastu spiritus.

Vtres, Thylaci.

Ἀσκὸς καὶ θύλακος, Id est, Vter & Thylacus dicebatur, qui cibo potuique indulgebat. ἀσκὸς enim vter est vinarius. θύλακος vas farinarium. Athenæus libr. xj. refert hos versus ex Alexis Hesione, qui dicuntur sub persona Herculis:

Η' ...
...
...
...

Id est.

Calicem poposcit, ac datum, crebrò bibens
Trahitque & hausit, & vt habet prouerbium,
Semper bene vter, thylacus semper bene est
Homo.–

Itidem Horatius:

Si ventri bene, si lateri pedibusque tuis, quid
Diuitiæ poterunt regales addere maius?

De lurconibus ac ventribus dictum est aliàs non semel.

Methysocottabi.

Vulgari conuicio μεθυσοκότταβοι dicebātur bene poti, quasi cottabo temulenti. Cottabus enim poculi genus est. Athenæus libr. xv. refert ex nescio quo autore, ex Aristophane, ni fallor:

Πόρνην δὲ Σιμαίθαν ἰόντες Μεγαράδε
Νεανίαι κλέπτουσι μεθυσοκότταβοι.

Id est,

Scortum Simæthan, Megaram abegit ac tulit
Furto, iuuentus cottabis probè vuida.

Μύτης.

Impendiò tacitus, aut in Venerē solutior dicebatur μύτης, quasi dicas mutitor: à μῦ mutorum syllaba, de quo nobis aliàs dictum est. Est huius nominis piscis fœmina, quę fine mare non pascitur. Hinc & in libidinosos, aut supra modum vxorios. Rectius autem in virosas fœminas. Autor Hesychius.

Piræus non fert vasa inania.

Iulius Pollux lib. vj. cap. vj. refert hoc ex Aristotelē: ... id est, Piræum non vehere vasa inania. Piræus portus erat Atticæ: Huc appellebant vasa mercibus onusta. Eódem conueniebant adolescentes, conuiuium acturi. Indicat hoc Antipho in Eunucho Terentiana: Aliquot adolescentuli coimus in Piræo in hunc diem, vt de symbolis essemus. Est eiusdem nominis portus Corinthiacus, vbi consentaneum est maiorem fuisse luxum. Hinc ductum scomma in eos, qui gaudent semper cibo potúque distenti. Expende, num apud Pollucem legendum ..., vt ad hominē referatur: quando Stephanus indicat, locum & hominem qui prius Piræus diceba-tur, postea dictum ...

Bos in stabulo.

Βοῦς ἐν αὐλίῳ, id est, Bos in stabulo, dicebatur inutilis, & in ocio vitam agens. Hesychius indicat à Cratino dictum in fabula cui titulus, Deliades: quanquam huius alibi meminimus.

Herculani lecti.

Ἡράκλειοι ... id est, Herculani lecti, dicebantur molles ac delicati. Testis est Athenæus libr. ... quod dictu mirum est: quum Cynici sibi vindicent Herculem, quemadmodum hodie Carmelitæ sibi vindicant prophetam Eliam. Sed is qui hæc loquitur apud Athenæum, hoc agit, vt persuadeat Herculem mollem ac voluptariam egisse vitam: cæterùm quæ de illius laborib. feruntur apud poetas, mera esse figmenta. Sic homines blandiuntur suis vitijs.

Abronis vita.

Ἅβρωνος βίος, id est, Abronis vita. De molliter ac deliciosè viuentibus. Sumptum à morib. Abronis cuiuspiam notæ luxuriæ: quemadmodum apud nos Apicius & Æsopus luxu nobilitatj sunt. Græcj quicquid delicatū ac molle, ἁβρὸν & ... appellant: vnde ἁβροδίαιτος, lautj victus & opiparè victitans. Refertur à Zenodoto.

Sybaritica mensa.

Συβαριτικὴ τράπεζα, id est, Sybaritica mensa. De conuiuio dicebatur nimium apparato. Natum à gentis eius moribus. Est enim Sybaris, oppidum vicinum Crotonj, vt testis est Herodotus libr. v. Stephanus indicat postea Thurion appellatum. Vnde Sybaritæ dictj, gens in architectura voluptatum operosissima: Suida teste, luxu deliciisque adeò notabilis, vt quicquid effœminatum quicquid molle, quicquid accurata atq; ambitiosa luxuria paratum esset, id vulgò Sybariticum diceretur. Vnde Ouid. in libro Tristium ... scribens ad Augustum:

Nec qui composuit nuper Sybaritida, fugit.

Sybaritida vocat opus Hemitheonis cuiusdam cinædj Sybaritæ, de generib. voluptatum & obscœnarum deliciarum. Item Martial. lib. ...

Qui certant, inquit, Sybariticis libellis.

Philo Hebræus in vita Moysi, Sybariticas nequitias vocat lasciua poemata. Maximus Tyrius in dissertione tertia de voluptatibus. Sybariticas saltationes commemorat. Aristoteles lib. Moralium Eudemiorum j. Smyndiridem quoque Sybaritam comparem Sardanapalo inter voluptarios nominauit. Suidas fabulas aniles, aut parum pudicas, Sybariticas appellatas scribit. Idem refert Sybaritas instituisse, vt equj ad tibiæ cantum saltare condiscerent: & luxuriosos, Sybaritas appellatos: & Sybarissare, Sybaritarum ritu delicijs indulgere dictum. Adstipulatur & Quintilianus libr. ... Frugalitas, inquiens, apud Sybaritas forsan odio foret. Plutarchus in conuiuio septem sapientum, tradit apud Sybaritas hunc fuisse morem, vt mulieres ab vsque anno priore ad conuiuium vocarentur, quo se per ocium auro vestibúsque possent exornare. Hæc atque huiusmodi fermè referuntur ab Angelo Politiano Miscellaneorum cap. xv. Cæterùm conuiuium Sybariticum depingit, ac missus Sybariticj meminit Ælius Lampridius in Heliogabalj vita, Imperatoris luxu perditissimj, adeò vt nomē inuenerit, vulgò dictus Apicius. Sed Lampridij verba subscribam: Semper, inquit sanè aut inter flores sedit, aut inter odores preciosos. Amabat sibj precia maiora dicj earum rerum, quæ mensæ parabantur, orexin in conuiuio hanc esse asserens. Sexcentorum struthionum capita, vna cœna multis exhibuit ad edenda cerebella. Exhibuit aliquando & tale conuiuium, vt haberet vigintj & duo fercula ingentium epularum: sed per singula lauarentur, & mulierib. vterentur, & ipse & amicj cùm iureiurando, quòd efficerent uoluptatem. Celebrauit item tale conuiuium, vt apud amicos singulos singulj missus appararentur: & cùm alter maneret in Capitolio, alter in Palatio, alter in Cælio, alter trans Tyberim, & vt quisque mansisset, tamen per ordinem in eorum domib. singula fercula ederentur, iretúrque ad omnium domos. Sic vnum conuiuium vix toto die finitum est, cùm & lauarent per singula fercula, & mulieribus vterentur. Sybariticum

missum semper habuit ex oleo & garo: quem quo anno Sybaritæ repererunt, perierunt. De Sybaritarum tum luxu, tum interitu, permulta commemorat & Athenæus in Dipnosophistis, quum alibi, tum libro 1. in quibus & illud: Sybaritas nullam artem recipere in suam ciuitatem, quæ sine strepitu non potest exerceri, veluti fabrorum ærariorum, aut lignariorum, ac similium: ne quid sit quod dormientibus obstrepat: Ob eandem causam gallum gallinaceum fas non est in ciuitate ali. Alia præterea deliciarum argumenta refert illic, si cui vacat legere. Aristophanes συβαριτίζειν dixit, pro eo quod est, opiparè ac genialiter viuere.

Ἤδη δ' ἐξέσται πλεῖν ὑμῖν,
Μένειν, κινεῖσθαι, καθεύδειν,
Ἐς πανηγύρεις θεωρεῖν,
Ἑστιᾶσθαι, κοτταβίζειν,
συβαρίζειν.

Id est,

Iam verò licebit vobis nauigare, manere, mouere, dormire, in festis spectare, conuiuio accipi, cottaboludere, Sybarissare. Gregorius Theologus ad Basilium simili tropo mensam luxu redundantem, Alcinoi dixit. οὐχ ὡς λωτοφάγων πενίας, ἀλλ' ὡς Ἀλκινόου τράπεζαν. i. Non ad lotophagorum inopiam, sed Alcinoi mensam.

Episcvthizare.

Ἐπισκυθίζειν, Lacedæmoniorum adagio dicitur, pro eo quod est, vinum merum intemperatiùs bibere. Et Achæus in Æthone Satyrico σκυθιστί, siue (vt in quibusdam exemplaribus legitur) σκυθιστὶ πιεῖν dixit: pro eo quod est, ἀκρατοποτεῖν, hoc est, meracius bibere. Athenæus libro x. Dipnosophistarum, ex Herodoto & Chamælcōte autoribus refert Cleomenem regem Spartanum cùm Scythis agentem consuetudinem, & illorum ἀκρατοποσίαν, id est, meripotationem imitantem in insaniam versum fuisse, quemadmodum interpretantur Spartani. Locus est apud Herodotum libr. 6. cui titulum fecit Erato: addens hinc natum apud eosdem Spartanos vulgare dictum, vt si quando velint ζωρότερον πίνειν, hoc est, intemperantiùs bibere, dicant, ἐπισκύθισον, hoc est, Minimum infundito aquæ. pro eo quod dicendum erat, ἐπίχυσον, id est, Infunde aquam. Apud eundem libro xj. Hieronymus Rhodius docet. σκυθίζειν dictum pro μεθύειν, & Athenæus dubitat, num à Scythis Scyphus, id est poculi genus, habeat nomen, vt σκύφος dictum sit quasi σκύθος, nam vocem sic immutatam ostendit apud autores extare. Quin & illud addit, Lacedæmonios quum sentirent barbaros Asiaticos omnia dolis agere, vice Thiinbronis eò legasse Dercyllidam, quòd is nihil haberet sinceritatis Laconicæ, sed ingenium subdolum ac ferum, existimantes huic non posse dari verba: quem ob id σκύθον appellarunt Lacedæmonij, quasi σκύφον. Scythæ autem & Thraces ἀκρατοπόται vocantur, id est, meribibi: vnde plerunq; conuiuia illorum sanguinolenta sunt & tumultuosa. Apud eundē Anacreon, ni fallor, ἀκρατοποσίαν, σκυθικὴν πόσιν appellat: quod Callimachus verbo composito dixit ζωροποτεῖν. Atq; vtinam hic mos plus quàm barbaricus intra Scytharum ac Thracum fines constitisset, nec ad nos vsque dimanasset. Non enim solùm bibimus intemperanter, verumetiam cogimus alios ad bibendum, & recusantem ferro adorimur, quum inhumanius penè sit cogere ad bibendum qui non sitiat, quàm sitientem submouere à potu: quemadmodū elegāter apud Athenæum lib. x. dixit Sophocles:

—Τὸ πρὸς βίαν πίνειν
Ἴσον κακὸν πέφυκε τῷ διψῆν βίᾳ.

Id est,

Cogi ad bibendum non minus graue est malum,
Quàm si quis acrem perpeti cogat sitim.

Commodè deflectas, licebit ad cuiusuis rei intemperantem & immodicum vsum.

Syracusana mensa.

Συρακουσία τράπεζα, id est, Syracusana mensa, prælauta atq; opipara dicebatur. Syracusani enim vt erāt olim opibus florētissimi, ita voluptatib. ac delicijs addictissimi. Lucianus in dialogo Simuli ac Polystrati: ἡ τράπεζα, inquit, ὑπὲρ τὰς σικελικάς. id est, Ac mensæ Siculis lautiores. Athenæus lib. 12. διαβόητοι δέ εἰσιν ὅτι τρυφῇ καὶ αἱ Σικελῶν τράπεζαι. id est, Celebres sunt ob delicias & Siculorum mensæ. Addit ex Clearchi autoritate, Siculos dicere, apud se mare quoq; dulce esse, quòd gaudeant edulijs quæ mare porrigit. Meminit Siculæ mensæ Diogenes in epistola quadam ad Aristippum: item Aristides in Pericle: deniq; Strabo lib. vj. & hæc aliáq; plura commemorat Plutar. in vita Niciæ ex Diphilo refert: παχὺς, βουλιμιῶδης σιτευτὸς σικελικῷ. id est, Pinguis & abdomine Siculo stercoratus siue saginatus. Quod miror quare Latinus interpres vertendum putārit, delibutus: quum ὄνθος significet stercus bubulum, vtilissimum agrorum lætamen. Plato in epistola quadam ad propinquos Dionis, negat sibi felicem illam vitam, in Siculis Italicísq; mensis ac reliquis voluptatibus sitam, vnquam placuisse. De Syracusanorum luxu meminit & Aristoteles in Politia eius gentis, addens Dionysium minorem nonnunquam ad nonagesimum vsque diem ebrium, perseuerasse: atque ob eam rem cæcutientibus ac vitiosis oculis fuisse. Narrat Theophrastus apud Athenæum, amicos illius & compotores in conuiuijs adsimulare solitos, non videre sese vel cibos vel calices appositos: videlicet ad eum modum adulantes regi cæcutienti. vnde διονυσοκόλακες, sunt appellati apud eundem Aristophanes ἐν δαιταλεῦσιν:

Ἀλλ' οὖν ἐμοῦ ἔμαθεν ταῦτα ἐμοῦ πέμποντος,
Ἀλλὰ πίνειν, ἔπειτ' ᾄδειν κακῶς,
Συρακοσίαν τράπεζαν, συβαρίτιδας τ' εὐωχίας.

Id est,

Atqui hæc quidem me duce non didicistis,
Verùm bibere potius, deinde malè canere,
Syracusanorum mensam Sybariticáq; conuiuia.

Item Plato de Rep. 3. Συρακουσίαν δὲ ὦ φίλε τράπεζαν καὶ σικελικὴν ποικιλίαν ὄψου ὡς ἔοικας οὐκ αἰνεῖς. id est: Syracusanam amice mensam, & Siculam in obsonijs varietatem non videris approbare. Athenæus li. 14. citat Cratinum, qui prælautam culinam ac bene fumantem ac suauiter olentem describens, ita loquitur:

Οἰκεῖν τις ὡς ἔοικεν ἐν τῷ χάσματι
Λιβανωτοπώλης, ἢ μάγειρος σικελικός.

Id est,

Habitare mi huc videtur aliquis in specu,
Qui thura odora vendit, aut Siculus coquus.

Apud eundem mox Antiphanes quoque laudat Siculos coquos, vt arte condiendi præstantes. Verùm his temporibus Siculi frugalitatem Hispanicam & Italicam sic imitantur, vt propemodum superent, huiúsque prouerbij gloriam planè perdiderunt. Quanquam Athenæus in Dipnosophistis, inter opiparas mensas etiam Italicas recenset. At his sanè temporibus priscam illam frugalitatis laudem sibi vendicarunt: quemadmodum & Græci ad pristinam illam temulentiæ gloriam postliminio redierunt. Vnde Faustus Andrelinus Foroliuiensis, poeta non solùm laureatus, verumetiam regius, atque etiam (si dijs placet) regineus, vetus congerro meus, qui plus quàm triginta iam annos in celeberrima Parisiorum Academia poëticen docet, in carmine quod de pauimento Parisiensi inscripsit, adagionem in Anglos deriuauit:

Mensa, inquiens, Britanna placet.—

Et haud scio vnde natum sit hoc vulgatissimum apud Gallos prouerbium, vt cùm hominem vehementer cibo distentum velint intelligi, dicant: Tam satur est quàm Anglus. Verùm ijdem vt illis attribuunt πολυφαγίαν, ita nobis πολυποσίαν adscribunt.

Vixit, dum vixit, bene.

Vixit, dum vixit, bene. Est in Hecyra Terentiana. Prouerbiale fuisse, vel senex indicat, rogans, nū præter vnam sententiam nihil attulisset. Conuenit in eos, qui molliter ac suauiter viuunt, atq; faciunt sumptus, vt non multum iuuent hæredem. Est autem amphibologia in verbo Viuere: quod interdum simpliciter viuere est, interdum genialiter vitam agere. vt apud Catullum:

Viuamus mea Lesbia atque amemus.

Teneri calidis balneis.

Ἁπαλοὶ θερμολουσίαις. i. Teneri calidis lauacris. in molles

& luxu diffluentes dicebatur. Nam antiquitus calida balnea deliciarum nomine taxata fuisse, vel Homerus testis est Odysseæ θ. inter voluptuariæ vitæ delicias ea commemorans:

Αἰεὶ δ' ἡμῖν δαίς τε φίλη κίθαρίς τε χοροί τε,
Εἵματά τ' ἐξημοιβὰ, λοετρά τε θερμὰ καὶ εὐναί.

Id est,

At semper cordi nobis epulæq; choriq;,
Cantúsq; & variæ vestes, & balnea calda,
Concubitúsque.—

Refertur adagium ab Eudemo, his quidem verbis: ἁπαλοὶ θερμολουσίαις, οἷον μαλθακοί. id est, Teneri calidis lauacris, delicati lectorum mollicie. Huc allusit Persius cùm ait:

Elixásq; vates labefactat forcipe adunca.

Amazonum cantilena.

Ἀμαζόνων ᾆσμα, id est, Amazonum cantilena: in delicatos ac lasciuos, & parum viros. Philostrat. Apollonij vita, lib. ... id est, Adulescens de numero mollium vsque adeò lasciuus habitus, vt aliquando Amazonum quoque fuerit cantio. Quid autem sibi velit, Amazonum cantio, fateor mihi nondum satis compertum apud idoneos authores. Nisi si cui placet, vt accipiamus Amazones ludibrij causa in molles viros cantilenas solere celebrare. Quòd si fas sit mutare scripturam, mihi nequaquam displiceat, vt pro ἀμαζόνων, μαζονόμων legamus. Sic enim appellant lācis genus prægrande, quo cibi inferuntur in conuiuium. Mos autem erat antiquitùs, vt epulæ lautiores tibicine præcedente inferrentur, vt accipenser. Horatius in extrema Satyra:

Mazonomo pueri magno discerpta ferentes
Membra gruis.—

Verùm hoc interim meum esto somnium, donec ab eruditis certius aliquid proferetur. Quod sanè desperandum non est, indies in lucem emergentibus nouis autoribus. Quum hæc iam quartùm essent ædita, prodijt opus Cælij Rhodiginj: qui tradit, sibi videri prouerbium hoc non de fœminis Amazonum, sed in genere de tenuibus dici. Hoc commentum cùm sit insigniter frigidum, quanto ipse verecundius, qui me professus sum nescire quod nesciebam?

Coronam quidem gestans, cæterùm siti perditus.

Στέφανον μὲν ἔχων, δίψῃ δ' ἀπολωλώς, i. Coronam quidem gestans, cæterùm siti perditus. In temulentū & lurconem aptè torquebatur, quique obligurita re redactus sit ad inopiam. Aristophanes in Equitibus:

Ὥσπερ Κοννᾶς, στέφανον μὲν ἔχων αὖον, δίψῃ δ' ἀπολωλώς.

Id est,

Quemadmodum Connas coronam quidem gestans
aridam, verùm siti perditus.

Taxat autem Cratinum comicum, tanquam ebriosum ac delirantem. Effertur adagium & in hunc modū apud Diogenianum:

Δελφὸς ἀνὴρ στέφανον μὲν ἔχων, δίψῃ δ' ἀπολωλώς.

Id est,

Vir Delphus cùm portet serta, siti examinatur.

Natum est à moribus Connæ cuiusdam. Is primùm erat tibicen vinosus, atq; in conuiuijs assiduè coronatus potabat. nam priscis mos erat, in compotationib. coronas gestare. Deinde è tibicine factus est Olympionices, atque in Olympijs sæpe victor coronā tulit: vnde Cratinus eum πολυνίκην vocat. Alioqui pauperrimus, neque tātillo ditior factus suis victorijs. Nihil enim habuisse fertur, præter oleastrum.

Ex amphitheto bibisti.

Ἀμφιθήτῳ ἔπιες, id est, Ex amphitheto bibisti. Dicebatur in eum, qui meracius ac largius potarat. Amphitetum enim erat poculi genus, ita factum, vt quauis ex parte positum staret, nullumq; certū haberet fundum. Probabilius est quod inter varia addit Hesychius, Amphitheton esse poculum, quod ob magnitudinem ambabus tollitur ac reponitur. id Hollandi nautæ vocant busam.

Maschalam tollere.

Μασχάλην αἴρειν, id est, Maschalam tollere dicebatur, qui auidius biberet. Sumptum à gestu bibonum, inter ebibendum cyathos, gulam ac mentum intendentium, & altius erigentium cubitos, ne quid resideat in cyatho liquoris. Idem appellant κωθωνίζειν, ἀπὸ τοῦ κώθωνος, quod est poculi genus. Hesychius indicat, μασχάλην esse partem proræ, quæ contineat πρόποδα, siue antemonem. Antemonem autem volunt esse veli genus. Sunt qui dicant, μασχάλιον esse canistrum è palma contextum, quod virga palmea maschale dicatur: nonnunquā & pro fune poni. Alij contendunt maschalam esse machinam, qua sarcinæ deponuntur in naues, aut eximuntur è nauibus. Hinc iocus in eos qui poculum tollunt in altum. Hesychius adfert & hunc trochaicum tetrametrum, citra nomenclaturam autoris:

Ὡς ἄνω τὴν μασχάλην αἴρωμεν ἐμπεσόντες.

Id est,

Sursum in altum vt irruentes erigamus maschalam.

Fortassis huc allusit Stratonicus citharœdus apud Athenæum lib. λ. qui notans singulas Græciæ ciuitates, Βυζάντιον εἶπε μασχάλην εἶναι τῆς Ἑλλάδος. id est, Byzantium dixit Græciæ maschalam: quòd illic opinor strenuè potaretur, siue quòd esset emporium Græciæ. Est enim Thraciæ ciuitas, eadem dicta Constantinopolis. Adiungit prouerbio gratiam allusio, quòd sunt pocula nauigij specie, veluti cymbia, σκάφια, τριήρεις, & alia nonnulla. Refertur à Zenodoto. Meminit & Iulius Pollux lib. 6. c. 3. his quidē verbis: ἐπὶ δὲ τῶν μεθυόντων ἔλεγον τὴν μασχάλην αἴρειν, ὡς τοῦτο ἔθος ὂν τοῖς ἐν μέθῃ. id est, De ebrijs verò dicebant maschalam tollere, tanquam is mos sit temulentis. Adducit & Homerici carminis testimonium:

Χεῖρας ἀνασχόμενοι γέλῳ ἔκθανον.

Id est,

Sublatis manibus risu emori.—

Ex his videtur, non à tollendo poculo, sed à gestu gaudentium fuisse dictum. Certè manet & hodie apud Germanos milites, vt dextra sublata lætitiam indicent animi.

Vinum senem etiam vel nolentem, saltare compellit.

Ac rursus ibidem hoc item carmen prouerbio iactatum scribit:

Οἶνός σ' ἀνώγει γέροντα καὶ οὐκ ἐθέλοντα χορεύειν.

Id est,

Vina senem, vt nolit, cogunt ductare choreas.

Admonet nihil esse tam ineptum, neq; tam alienum, ad quod non incitet ebrietas. Subijcit & aliud carmen non dissimilis sententiæ:

Οἶνος καὶ φρονέοντας ἐς ἀφροσύνην ἀνέβαλλεν.

Id est,

Insanire facit sanos quoq; copia vini.

Idem lib. 4. Dipnosophist. adducit prouerbium ex Eripho quodam comœdiarum scriptore:

Λόγος γάρ ἐστ' ἀρχαῖος, οὐ κακῶς ἔχων,
Οἶνον λέγουσι τοὺς γέροντας, ὦ πάτερ,
Πείθειν χορεύειν οὐ θέλοντας.

Id est,

Rectè vetusto dicitur prouerbio,
Quòd vina senibus persuadent ô pater,
Vti velint nolint, choreas ductitent.

Huc pertinet illud Platonis lib. De legib. 1. οὐ μόνον ἄρ' ὡς ἔοικεν ὁ γέρων δὶς παῖς γίγνοιτ' ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθείς. i. Itaq; videtur, non solùm senex fuerit bis puer, verumetiam temulentus. Item Horatius:

Quod me Lucanæ iuuenem commendet amicę.

Vinum caret clauo.

Atheneus eodem libr. de potationibus differens, huiusmodi prouerbium eleganter vulgò dici solere scribit, τὸν οἶνον οὐκ ἔχειν πηδάλια. i. Vinum nō habere clauum. propterea quòd ebrietas nihil consultè, neq; moderatè vel facit. Obruitur enim ratio, quę claui vice sobrios moderatur ac gubernat. Huc pertinet Ouidianum illud:

Nox

Nox & amor, vinúmq; nihil moderabile suadent:
Illa pudore vacat, Liber Amórq; metu.

Non illepidum est quod apud Athenæum libr. xj. refert Xenophon, apud Persas fuisse vetitum, ne προχοΐδας inferrent in conuiuium. id apparet fuisse vasculj genus, quo vinum è cratere ministrj effunderent in cyathum. id factum est, ne supra modum bibentes & animi & corporis viribus destituerentur. & addit eum morem adhuc apud illos seruarj: nec enim inferrj prochoidas, sed nihilò secius tantum illos bibere, ... id est, pro eo quòd non inferuntur prochoides, ipsi efferuntur, posteaquàm non amplius possunt exire saltantes. Itaq; vinolentia nullis minus ignoscenda est quàm quj Reipublicæ clauum moderantur, hoc est, regibus & magistratibus. Et diuinæ literæ vetant vinum darj regibus. Nec vinum nec somnus conuenit assidentibus clauo: sed interdum nulli magis indulgent vino somnóque.

Amphidromiam agis.

Ἀμφιδρομίαν ἄγεις, id est, Amphidromiam agis. Adagium ad varios vsus poterit accommodarj: vel ad eos quj pueros ostentant, ac circumferunt, aut munuscula captāt, ambiuntque. Sumptum à prisca consuetudine, qua mulieres quæ in partu adfuissent, & in obstetricando iuuissent, quinta pòst die manus abluere solent, ac puerum cursu laribus circumferre. Eóq; die munuscula missitabantur à cognatis, sepiæ plerunq; & polypj: decimo à partu die nomen indebatur infantj. De munusculis huiusmodj meminit & Terentius in Prima Phormionis scena, & Plautus in Truculento: in qua fabula Phronesium meretrix Dinarcho cupientj accumbere in sacrificio pro puero accititio, iubet potius illud agar, quod quinto die fierj consueuit. Quanquam Hesychius & amphidromiam septimo die scribit celebrarj solitam. Plato in Theæteto, τὰ ἀμφιδρόμια, vocat genere neutro. Idem facit Ephippus apud Athenæum libro Dipnosoph. γ.

Ex Append. Erasmi.

Gallonius.

De lurcone omnia gulæ ventrisq; delectatione metiente. Cic. multis locis. Ait Lucill. Gallonem nunquam bene cœnasse, quòd nunquam esuriens cœnaret: adeo luxu fuit perditus.

Codali chœnix.

Κοδάλου χοῖνιξ. Codali demensum. De magnis mensuris. Suid. Videtur tractumà seruo quopiam edacj, cui chœnix fuerit altiùs capax, & hac arte fraudārit herum.

Nauiges in Massiliam.

Πλεύσειας εἰς Μασσαλίαν. In molles, & morib. vultúq; parum virilj. Vbi hæc Massalia fuerit, delicijs effœminata, non addit Suidas. Nam Gallica adeò disciplinæ seueritate extulit, vt Plaut. mores Massilienses dixerit, pro rigidis & seueris.

Ivnii. Thessalicus saltus.

Θετταλὸν πήδημα, id est, Thessalicam saltationem in prouerbium abijsse annotat in Dionysium commentario Eustathius, pro mollj fortassis. nam & Θετταλικὰ πτερὰ, alæ Thessalæ, in luxus argumentum apud authores nobilitantur: quòd eius gentis togæ vtrinque alarum speciem præferrent, extentioribus fortasse manicis: vnde ἐπὶ Θετταλικοῖσι dixit in Maryca Eupolis apud Stephanum & Pollucem, de gestantibus diffusiores more Thessalorum chlamydas: de quo annotatum est Hesychio, Suidæ & Erasmo. Orator quidam has Thessalicas alas, Θετταλικὰ γέρα, non πτερὰ, dixit: quòd in certaminibus suis præmia proponerentur eiusmodj chlamydes. celebratur & Θετταλὶς calciamentj genus, illj nationj peculiare. Memorat & Θετταλὸν πήδημα Stephanus, astrigmentj genus elegantioris ad comptum faciens, quo angulos chlamydum, quos πτέρυγας exponit Hesychius, affibulare atque constringere solebant, vt arbitror. Nec vero dissimile est, hanc lectionē ab Eustathio malè interpolatam fuisse. Quicquid sit, diuinatione quàm affeueratione magis opus est, in re non explicita, donec aliquis exoriatur, qui scirpum hunc aperiat. Fortè Θετταλὸν πήδημα, i. Thessalicum saltum, pro ingentj, qualem grallatorium vocat Plautus, non ineptè exposueris, ratione in superiore adagio reddita.

Thymo nemo vescitur, vbi adest caro.

Οὐδεὶς κρέως παρόντος ἐσθίει θύμον.

Id est,

Carnes vbj adsunt, nemo vescitur thymo.

Prouerbialis senarius ex Antiphanis facetissimj poetæ comœdia, cuj nomen est Parœmia, quòd prouerbijs scateat, Athenęo testante. Nemo libēter egestatem subit, modò liberius viuēdj ratio se ostendat: optima quàm tenuia munera libentius quisq; sequitur: mēse opiparæ famelicus assidere mauult, quàm tenue salinum illingere.

Tanquam fungus suffocat.

Μύκητος δίκην ἀποπνίγει, id est, Fungj in modum suffocat. Prouerbiali specie dicitur ad animum relatum: veluti si dicamus, luxum obruere ingenia, & veluti in herba enecare, ne vnquam ad frugem perueniant, nimirum ἡ ἀσωτία μύκητος δίκην ἀποπνίγει τὰς φύσεις, id est, luxus ingenij vigorē suffocat fungi instar: Ebrietatis studium obliterat atque strangulat, veluti fungus solet, industriā & prauum sodalitium adolescentiæ spem, fungi more, suffocat. cui competent verba quæ extant apud Ephippum:

Ἵν᾽ ὥσπερ οἱ μύκητες ἀποπνίξαιμί σε.

Id est,

Vt, quemadmodum fungi solent, te suffocem.

& Epicharmus comicus:

Οἴσεσθε μύκης ἄρ ἀποσκλῆναι
Πνιγῆναι.

, Id est,

Emaciati tanquam fungis suffocabimini.

Sunt inter fungos qui lethiferi dicuntur, qui gula quasi compressa suffocant: vnde πνιγόεντες Nicandro dicuntur epitheto. & Claudius Imper. fungorum esu, quos boletos vocant, extinctus legitur. vnde manauit iocus Neronis apud Dionem, quinquagesimooctauo historiarum libro, μύκητας θεῶν βρῶμα dicentis: hoc est, fungos deorum esse edulium: quòd fungi esu è vita excessisset sublatus.

Gaditanum.

Gaditanum non citra prouerbialis salis acrimoniam pro molli & effœminato proferri à Martiali video: vt lib. quinto:

Cantica qui Nili, qui Gaditanā susurrat.

& in Gaditanis puellis lasciuiam singularem prędicat, vbi inquit:

Nec de Gadibus improbis puellę,
Vibrabunt sine fine prurientes,
Lasciuos docili tremore lumbos.

& libr. xj. Tartessiacam manum vocat petulantem, & nequitias Gaditanas edoctam:

Et Tartessiaca concrepat ęra manu.

Porrò per Nili cantica haud dubiè Canobitarum symposia perstringit, impudicis cantilenis perstrepentia. qua de re plura in τοῖς Βιωτικοῖς diximus. Idem lib. j. improbū Concilium Gaditano assimilat:

Quòd de Gadibus improbus magister.

Idem lib. ς. de Telethusa lasciuissima puella:

Edere lasciuos, & Betica crusmata, gestus,
Et Gaditanis ludere docta modis.

Cucumere vescens, chlamydem texito.

Recensetur nominatim parœmię nomine in Athenęl

Consimili modo auarum hominem, διδάκτου τῶν βαλαντίων, id est, marsupiorum mancipium vocauit Eunapius. Pertinet huc & Diphili comici illud: παχύς ... σικελικός. id est, Obesus, adipe fartus Siculus. quod ipsum pro uerbii specie detorsit Plutarchus in Nicia in Timæum historicum, tarditatem ingenij pinguis & insulsitatem scriptoris notans.

Agni lana mollior.

In placidi ingenij hominem conueniet Theocriti illud, ἁπαλώτερος ἀρνός, Agno tenerior: quod ille ad puellaris corporis mollitiem retulit, quemadmodum & illud epigrammatarij Philodemi, ... id est, Agni lana mollior. & illud Martial. de Eratione puella,

Agna Galesi mollior Phalantinj.

A quo diuersum est illud Catulli:

Cinæde Thalle mollior cuniculi capillo,

Vel anseris medulla.

& incerti authoris in Priapeijs;

Quidam mollior anseris medulla.

Ista nanque hyperbole infamis & prostitutæ turpitudinis mollities significatur. Affine huic est, Veruece mitior. Apuleius libro 7. de Asino aureo, Quouis veruece mitiorem efficere. id quod ex Luciano transtulit: ... Efficiam tibi istum ouicula modestiorem castratione. Veruex aries est castratus. constat autem arietem ferociam omnem exuere exectis genitalibus.

Satyrorum rex.

Βασιλεῦ σατύρων, Satyrorum rex prouerbialiter dicetur effrenatæ lasciuiæ & salacitatis infinitæ homo. Nota est Satyrorum libido in venerem procliuis, cum ex alijs, tum ex Philostrato libro vj. Vsus est adagio Hermippus comicus:

Βασιλεῦ σατύρων τί ... ;

Id est,

Satyrorum regule quid hastam ferre recusas?

quod in Periclē iactum est conuicium quum maximas Lacedæmoniorū sociorūmque copias inclusis oppidanis præsidiisque in locis idoneis dispositis expectare maluit, quàm exiguas ciuium vires in periculum adducere, vt in eius vita scribit Plutarchus. ... (inquit Aretæus Cappadox) ... id est, Satyri Baccho sacri erectos habent mutones, diuinæ potestatis symbolum. A Satyris ... Satyrica saltatio pro lasciua & salace Heliodoro dicitur. Nicephorus ex Philostorgio lib. 7. histor. Ecclesiasticæ, Satyrum simiæ genus esse, facie rubida, agile, & caudatum. Apud Plutarchum in Galba de libidinosis & luxu diffluentibus dictum est, ... καὶ σατυρικοὶ τοὺς βίους ἄνθρωποι, id est, Homines in diem viuentes & Satyrici. Citatur ex Mario Plotio, vetustissimo grammatico, quem aliquando in publicum dabimus, iste versus catalecticus, vbi de Chœrilio siue Delphico metro tractat.

Ἡνίκα μὲν βασιλεὺς ἦν Χοιρίλος ἐν σατύροις.

Id est,

Obtinuit regnum quum Chœrilus in Satyris.

Binis tonderi forficibus.

Διττῇ μαχαίρᾳ κείρεσθαι, id est, Gemina tonderi forfice. Prouerbiale conuicium de molliculis hominibus & effœminatis, quique ornandæ & componendæ corporis formæ studij plusculum impendunt. Citatur absque authore à Iulio Polluce onomastici secundo. Est autem hoc loco μάχαιρα, quæ & ψαλίς, forficula tonsoria. Ediuersò, qui ... tonsuræ genus ita dictum tondebantur, hi, teste Hesychio, μιᾷ μαχαίρᾳ κείρεσθαι, vna forfice tonderi dicebantur. tametsi locus iste nonnihil apud eum sit corruptus.

Melanthio delicatior.

De helluone delicato, luxuique dedito dici conueniet illud Athenæi rhetoris in Deipnosophistis, ... μελανθίου, Melanthio magis delicatus: siue ad Melanthum inter procos Penelopes nobilem decoctorem, adagij occasio referēda est, cuius Homerus in Odyssea meminit: siue ad Melanthium poetam tragicum ὀψοφαγίᾳ insignem, quem refert Clearchus voto exoptasse ... τραχηλον, hoc est, olorinum collum, quo sic longiore spacio dapum sensu perfrueretur. Callias in Vinctis fabula, Melanthij mollitiem infamem his versibus notat:

Τίς ἄρα τοῦ μελανθίου ... στόμα;

Ὁ ᾶ ...

Id est.

At qua nota Melanthios cognoueris?

Quos albiculos maximè perspexeris.

Ne Bæon piscis molestus sit.

Μὴ μοι βαιών κακῶς ἰχθύς, id est, Ne Bæon pisciculus mihi noxam pariat. Citatur ab Etymologici authore, qui illud exponit de homine voluptuario & delicato ganeone, qui vilia & communia edulia aspernatus, cupedias sectatur: cuiusmodi Philoxenus Cytherius fuit, qui appositum exiguum mullum percontanti similis auri admonuit, vt ingenioso commento prægrandem Dionysio tyranno in eadem mensa appositum impetraret, vti refert Athenæus. Est autem βαιών, pisciculus gobio persimilis, alio nomine βλέννος, à muccositate, vt videtur, nomen sortitus: quanquam apud Athenæum libr. ... scribatur, vbi & alter extat in vulgatis codicib. error talis: ... pro quo reponas ex Eustathio & Etymologici authore ..., vt dicat βαιῶνα piscem, à βλέννα, id est, mucco nomen habentem, gobio esse persimilem. Vilem autem fuisse & ingrati saporis pisciculum, ostendit Epicharmus, ἀχαρίτας βαιῶνας, id est insipidos Bæonas vocitans. Lectio huius paroemiæ diuersa est apud Athenæum, sed quæ eodem sensu constare potest: μή μοι βαιὼν κακὸς ἰχθύς. id est, Procul à me facessat Bæon malus piscis. Competet in hominem aspernabundum, & delicati morosique ingenij, qui communia & vulgaria fastidiat.

Ceræ instar.

Κηροῦ δίκην, id est, Ceræ in modum, de molli dicitur aut tabescente. Eunapius de Maximino: ... id est, Caro vniuersa ceræ in morem commarcuit. Dauid Psalmo xxj. ἐγενήθη ἡ καρδία μου ὡσεὶ κηρὸς τηκόμενος ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου, id est, Cor mihi in viscerum penetralib. ceræ instar deliquit. Chrysostomus oratione de temulentia: ... id est, Quauis cera molliora. A ceræ mollitie etiam illa paroemia fluxit, κηροῦ εὐπλαστότερος: Cera tractabilius, aut fingi aptius: qua vsus est Damascius Syrus, de Asclepiodoro Alexandrino loquens: ... Vocem suam & quæ voci instrumenta fabricata est natura, sequaciora magisque, quàm cera ductilia concinnauit, & in quemcunque vellet modulum exaptauit. Quin & à lurido ceræ pallore manauit verbum κηριᾶν, quod est præ metu impallescere, cereúmque euadere.

Nemo comatus qui non præciditur.

Οὐδεὶς κομήτης ὅστις οὐ ψάλλεται.

Idest,

Nullus comatus qui non prætidi solet.

Prouerbium esse vetustū, immò oraculare, manifestis verbis testatur Synesius: quo significetur, omnes qui impensè mollitiei cutis operam nauant, aut calamistraturæ nimium studium impendent, aut quomodocunque tandem corporis cultum & nitorem deamant, molles censeri & pathicum quiddam si non corpore, animo saltem præferre, fractósque esse. Verba eius sunt in epistola ad fratrem de Ioanne quodam improbo homine & ignauo: ... id est, Heri apertissimè prouerbij fidem comprobauit, vel oraculi potius: reuera namque oraculum est, quod tibi non ignotum est, Nullus comatus qui nō præcidi solet. Idem in libello de Coma: ... i. Quod est igitur prouerbium illud, & quid sibi vult, Nullus comatus qui non, nā postremam

vocem, trimetrj numerosæ legj tu ipse adaptato: neque enim proferetur à me fœdum illud & re & nomine verbũ. Quæ verba citantur & à Suida in dictione καρώνται, non nominato tamen authore. Idem alibj senarij postremum verbum immutatum citat hoc modo: ν' δ' τίς καρώνται ὅστις οὐ κεχήνεται. Vtrobique tamen idem est sensus.

Smyrnæi mores.

Σμυρναίων ἔθος, id est, Smyrnæj mores: prouerbium videtur competere in eos, qui deliciis luxuique indulgent, rursus quum res postulat viros, fortiter se gerunt. ita enim exponit ipse Aristides in Smyrnæ encomio: tribuit namque illis ἁβροτέρως ἀεὶ εἰς τὸ καθ' ἡμέραν, πολεμικωτέρως δὲ εἰς τοὺς πολέμους κρείττω. ἢ πολλοῖς εἰκὸς λυσιτελεῖν. addit deinde: ὥς τι καὶ τῶν ποιητῶν ἤδη τοὶ σμυρναῖοι ἔθος τι τοιοῦτον εἰρῆσθαι. id est, In dies opiparè viuunt, sed in bello ferociores sunt, quàm vt multis expediat eiusce rej periculum facere, vsqueadeò vt nonnullj poetæ Smyrnæos mores tale ingenium vocent. subijcit deinde exemplum vnum de Chijs, qui vacuam ab oppidanis illorum vrbem occupaturos se rati, viris in monte operi rustico intentis, mox quum de monte decurrentes subitò ciues conspexissent, tanta trepidatione iniecta fugerunt, vt triremes plerasq; iniquitate locorum amiserint, impetum in se ciuium metuentes. Dicetur ergo de gente aut homine bellicoso, pacis tempore dissoluto.

Fracti.

Κατεαγότας, eodem sensu, quo Fractos Latini, nominant Græci molles & effœminatos, atque elumbes. Plutarch. in vita Demosthenis de Batalo agens, Ephesio tibicine. Ἦν δέ, inquit, ὁ Βάταλος ὡς ἔνιοί φασιν αὐλητὴς τῶν κατεαγότων. id est, Erat autem Batalus, vt nonnulli dicunt, tibicen vnus è mollitie fractis. Eunapius Sardianus: ὑπὸ μαλακίας τοῦ σώματος κατεαγὼς καὶ λελυγισμένος. id est, Præ corporis mollitie fractus & viminis in morem delicatè inflexus. Philon Iudæus libr. De gigantibus: θηλυγονοῦσιν οἱ φύσεως ἄρρενες καὶ κατεαγότες καὶ θηλυδρίαι τὰ ψυχάς. id est, Fœmineam sobolem gignunt, qui natura parum viri sunt, & fracti, animísque effœminati. Athenæ. libr. 1. de Abydenis: ἀνειμένοι τὴν δίαιταν εἰσὶ καὶ κατεαγότες. id est, Viuendi ratione solutj sunt & fracti. Musonius philosophus: οὗτοι γε κατεαγότες ὑπὸ τῆς τρυφῆς καὶ ἐκνενευρισμένοι παντάπασιν. id est, Isti quidem delicijs fracti, penitúsque eneruati. Libanius sophista ad proconsulem Montium de Batalo ita scribit: ὃς πρῶτος ὑπὸ δήμῳ γυναικείοις ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐχρήσατο καὶ μέλεσι κατεαγόσι. id est, Qui primus in scena fœmineis soccis & cantus modulis fractis vsus fuit. Damascius in Philosophica historia: οἷς τὰ ὦτα κατεαγότων καὶ ἅμα διεφθαρμένων ταῖς διανοίαις ἐπὶ κωμῳδίαν καὶ γέλωτα πολλὰ τὰ τῆς φιλοσοφίας ἀπόρρητα. id est, Multj quib. aures sunt fractæ, & prauitatis errorib. imbutæ mentes, ad Comicum lusum risúmque conuerterunt philosophiæ arcana. Aurib. fractos nominat, quorum aures Alexandrinis (vt ita dicam) delitijs assuefactæ, nihil nisi molle parúmque virile admittunt. Plato in Gorgia: τῶν τὰ ὦτα κατεαγότων ἀκούεις ταῦτα, ὦ Σώκρατες. id est, Talia mussitantes audies istos quib. fractæ sunt aures. hoc est, quj in ocio & delicijs viuunt. loquitur de ociosis hominibus, quj in sedentaria socordia propterea eneruatos garrulos & formidolosos euasisse Athenienses disputabant, quòd Pericles exterum militem stipendiaria militia primus autorasset, corruptis inde ciuitatis morib. & in mollitiem solutis. quo loco commentum Olympiodorj non satisfacit mihj, fractos aurib. dicj scribentis, ἤτοι ὅτι ταῖς παλαίστραις ὑπέτριβον τὰ ὦτα, ἢ ὅτι λέγει πρὸς τοὺς μὴ δυναμένους ὑποθεῖναι τὰ ὦτα καὶ ἀκούειν τῶν λεγομένων. id est, siue quòd in palæstra aures confricando exterererent, siue id dictum est ad eos quj subdere aures, dictáque excipere non possent. Galenus de gloriosis quibusdam sua tempestate medicis, magnifica de optima corporis habitudine verba crepantib. loquens, sic inquit in lib. aduersus Thrasybulum: ὧν ἐστὶ τὰ θαυμαστὰ ταυτὶ συγγράμματα, νῦν ὑπὸ τῶν τὰ ὦτα κατεαγότων περιφερόμενα. id est, Quorum sunt admiranda ista volumina, quæ hodie circunferuntur ab istis quorum fractæ sunt aures. Neque verò de pugilibus aut athletis, quorum aures cestuum plagis comminutæ sint (cuiusmodj homines ὠτοκαταξίας Græcis vocarj ex Ælio Dionysio olim in Lexico nostro annotaueramus: qualem designarj puto à Martialj libro 7. ibj:

> At iuuenes alios fracta colit aure magister)

eo in loco Galenum sentire certum est ej, qui verba ponderet, pensiculatiúsque dicta obseruet. Clemens libro 2. Pædagogi, mores corrumpj ait musica μελῶν κατεαγότων, id est, numerorum fractorum. Plutarchus Symposiacῶ 7. οἱ δὲ αὐλοὶ ἐν καὶ διαθρυπτόμενοι τὰ ὦτα δι' ἀμουσίαν καὶ ἀπειροκαλίαν. id est, Effœminatj auribúsque fractj propter imperitiam & honestj inscitiam. Simili modo & κεκλασμένοι vsurpatur à Græcis. Philon lib. De gigantibus: τὴν ἁβρὰν μὲν καὶ κεκλασμένην ἡδονήν. id est, Effœminatam fractámque voluptatem. Idem alibj: κεκλασμένῳ τῷ βαδίσματι. id est, Incessu fracto præ mollitie. Demetrius Phalereus: ἀνάπαιστος δὲ ἀσματικῶς καὶ μάλιστα ἐοικότα τοῖς κεκλασμένοις καὶ ἀσέμνοις, οἷα μάλιστα τὰ σωτάδεια. id est, Anapæstorum lex est maximè affinis fractis spurcísque versibus, cuiusmodi ferè sunt Sotadici.

Apud Sirenas aut Lotophagos hærere.

Dicetur appositè de ijs, qui peregrè diu hæsêre, velut exoticis delicijs inescati. Neque inconcinnè de iis dixeris, qui inutili quopiam studio immorantur, tempus melioresque horas, imò ætatem totam in eo consumunt. Symmachus in epistolis: Vt mihi quasi apud Sirenas aut Lotophagos hæsisse videaris. Similiter vsus est illo Au. Gellius lib. xvj. Cui sanè si modum nõ feceris, periculum non mediocre erit, ne vt plerique alij, tu quoque in illis dialecticæ gyris atque mæandris, tanquam apud Sirenios scopulos consenescas. Sirenes Acheloi & Melpomenes filiæ fuisse produntur, vel Steropes Amythaonis filiæ: quarum nomina Thelxiepea & Aglaopheme: Lycophron tres numerat. fabulæ illis tribuunt pennas, quas ablatas Musæ sibi vendicarint. Plura de illis leges in Eustathij commentariis in Odyss. μ. Huc spectat quod apud Athenæum coquus quidam loquitur: ἂν δ' οὖν ταγηνίον ἁρμόσωμαι ἀπαξ, ὥσπερ ἐπὶ τῆς Σειρῆνος ὄψεσθ' ἐκείνων ἐστίων ὅ γίγνεται. καὶ παύετ' οὐδεὶς παρ' ὄψιν ταύτην. ὑπὸ τῆς ὀσμῆς γὰρ οὐδεὶς δύναται διελθεῖν τὸν στενωπὸν, ὁ δὲ παριὼν πᾶς, δῆλος ὡς πρὸς τὴν θύραν ἕστηκεν ἀχανὴς προσπεπατταλευμένος ἄφωνος. id est, Si sartaginem semel concinnaro, videbis quod de Sirenib. legimus, denuò fieri, vt nemo angiportum hoc præterire queat propter fragrãtiam: quinimò quisquis prætererit, illicò hians neque mutiens stabit ante fores, velut clauo affixus. Lotus verò fructus est arboris mespilo assimilis, ex quo vt & è palmis vinum exprimitur: alii herbam & radicem esse aiunt, qua gustata arenosæ Libyæ incolæ sitim extinguunt. Polybius oculata fide tradit Loton arborem esse pumilam, asperam, spinosam, frondib. viridantem rhamno similib. cuius fructus initiò candidis myrtilib. non dissimilis fit, mox increscens colore phœniceo palmeóve euadat, magnitudine rotundæ oliuæ, nucleo perpusillo, è quo delicatus exprimatur latex, quo, sine admixtu aquæ, sitim leuent, vltra decimum diem non durabilis.

Helepolis.

Ἑλέπολις, id est, Helepolis, prouerbialiter à Philone Iudæo vsurpatur pro delinimento & illice vinculo, quo capitur animus. ita enim ait in lib. Quòd vir bonus idem sit & liber: ἑλεπόλεις γὰρ αὗται ψυχῶν ἀνιδρύτων καὶ ἀβεβαιοτάτων. id est, Sunt enim ista helepoles quædam animorum imbecillium, nec bene recta ratione confirmatorum. loquitur de pulchritudine & dicendi gratia, quæ res ambæ pellacissimæ sunt, & illigandis capiendísque sensib. efficacissima vincula. Sunt autem Helepoles, machinæ bellicæ, expugnandis vrbib. (vnde illis nomen, παρὰ τὸ ἑλεῖν τὰς πόλεις) comparatæ, à Demetrio Poliorcete excogitatæ, fabricatore Dioclide Abderita: cuius in ea machina singularis industria fuisse prædicatur, vt ex Moschione refert Athenæus libr. v. Meminit earum & Heliodorus libro 9. ἑλεπόλεσι τὴν πόλιν περιελεῖν. id est, Vrbẽ per helepoles capere tentans.

tentans. Licebit ad vsum trahere hoc pacto, si dicamus, Luxum esse iuuentutis helepolin.

Collaria cadauera.

Νεκύες μεσαύχενες, velut cadauera collo tenus medio, prouerbialiter dicuntur ab Aristophane popinones perditi, perpetuis comessationibus luxuque tempus terentes, qui vitam gulæ deliciis metiuntur, atque æstimant, quibus offerto præ ingluuie corpore pigris, & iuxta poetam vino sepultis, neque pes neque mens officium facit. Talis Philoxenus ille, quem gruinum collum voto expetiisse refert Athenæus, tricubitale guttur Machon comicus. Eiusdem generis fuit M. Apicius non inuenustè ab Eunapio γαστρὸς πέρας vocitatus, velut helluationis extremus finis.

Lumbos fractus vt Mysius asinus.

Οὕτω κατηγὴς ὡς Μυσὸς ὄνος.
Delumbatus asini instar Mysij.

Citatur prouerbij nomine ab Eustatio in Nauium catalogo, sed non explicatur. Contentus enim est addere, in Mysia rarissimos esse asinos, quibus rectum sit dorsum circa lũbos aut illa, ita enim ἰγνὺς vocatur tertia & inferior dorsalis spinæ pars, ad clunes descendens. Videtur quadrare in molles & effœminatos, quos elumbes vocamus: Græci κατεαγότας, hoc est, fractos: de quo alibi diximus. Porrò in Eustathio Romæ excuso pro κατηγὴς, legendum est ex manuscripto exemplari quod Bononiæ videre contigit, κατηγής.

Vuida vita.

Ὑγρὸς βίος, id est, Vuida vita: prouerbialiter apud Græcos fluxum atque delicatum viuendi genus, popinonibus vsitatum: (quanquam & ad lasciuiam extendatur à nonnullis) occasione sumpta à pinguedinis argumento, quæ in humiditate consistit maximè: quippe carnium molem humectiorem molliorémque obtinentibus obesulis. Alexis comicus.

Πεῖραν ἐπεθύμουν δὴ τινὰ τοῦ βίου λαβεῖν,
Ὃν πάντες οὗτοι τὸν ὑγρὸν ὀνομάζουσ' ἀεί.
Id est:
Optabam ego gustum capere vitæ illius,
Quam vulgus vuidam omne passim nominat.

Crobylus comicus apud Athenæum:

Ἡ τοῦ βίου σου σφόδρα μ' ὑγρότης·
Τὴν ἀσωτίαν γὰρ ὑγρότητα νῦν προσαγορεύουσί τινες.
Vitæ tuæ vuiditas nimis me perculit:
Helluationem namque vuiditatem nunc appellitant nonnulli.

Philon Iudæus lib. De vita contemplatiua: ὑγρὸς γὰρ καὶ ἄσωτος βίος ἅπασιν ἐπίβουλος. id est: Vuidus & effusus victus omnibus ex æquo mortalibus est inimicus. Plutarchus in Lucullo & Cimone parem fuisse ὑγρότητα καὶ δαπάνας ait, hoc est, æquale popinandi studium. ὑγρὸς καὶ τρυφερὸς alicubi in epigrammate legitur, pro vuido ac delicato. Clemens in Pædagogo: ὁ μαλακὸς ὅλος τοῦ σώματος ὑγρότητα. id est: Eiusmodi amictus corporis filum repræsentat delicatius. Hesychius ὑγρὸν exponit τὸν ἁβρὸν καὶ ῥᾴθυμον πρὸς ἡδονάς, voluptatibus deditum.

Asiatici mores.

Asiatici mores in prouerbium abiêre, pro mollibus & inconstantibus & luxu corruptis. Ammianus Marcellinus libro xvj. Iulianum aliquoties corrigebat, Asiaticis coalitum moribus, ideóque leuem. Asia, inquit Plinius libr. xxxiij deuicta primum luxuriam misit in Italiam: eadem domata multo etiam grauius afflixit mores. Attestatur & Liuius libro nono quartæ Decadis: Asia, inquiens, amœnitate, copia rerum omnium, mollitia, & regiis opibus ditiores quàm fortiores exercitus faciebat. Asiaticũ etiam dicendi genus vocant tumidum & inane. Vnde Quintilianus libro xij. cap. x. Asiana gens tumidior & iactantior, vaniore etiam dicendi gloria inflata est. Ibidem ait, discrimen illud fuisse inter Asianos & Atticos, quod illi inflati & inanes haberentur, hi pressi & integri. Idem testatur, Ciceronem ipsum vt tumidiorem & Asianum ac redundantem sui temporis homines incessuisse.

Sybaris.

Sybaridis vocabulum passim video vsurpari à Philostrato specie prouerbiali, pro luxu & deliciarum affluentia: à Sybaritis, ventri atque abdomini deditissimis: cuius rei fidem facit Athenæus. Constat enim Sybarim copiosissimam fuisse, & opibus earúmque asseclis deliciis affluentissimam vrbem, quæ triginta aliquando armatorum myriadas in bellum aduersus Crotoniatas miserit. extremi illorum luxus testimonium præbuerunt & equi, quos concinnis motibus tripudiísque cieri ad tympani & tibiæ pulsum docuerant: quæ res ipsis exitio fuit. Accedit eodem, quòd vetuerint fabrilia opificia omnia quotquot strepitum edunt, intra vrbis mœnia exerceri, quo liberius indulgerent somno: qua de causa etiam gallinacei vrbe exulabant. Quid quòd primi matularum vsum in conuiuiis excogitarunt, ne sæpius exurgendum foret, prætereà peluες, in quibus calda se abluerent. Denique quum cæteri homines negociandi causa, aut discendorum morum, visendive regiones gratiâ peregrinari soleant, illos gloriatos fuisse legimus, se in duorum fluminum Sybaridis & Crathidis pontibus consenescere, captando videlicet molle ocium. Nunc vsum ostendamus. Philostratus de vita Apollonij libro quarto μεταβαλὼν τὴν χλαμύδα καὶ τὰ Λύδια καὶ τὰς ἄλλας συβαρίδας ἐάσας τρίβωνα ἠγάπησε καὶ τρίβωνος, id est: Adolescẽs mutata toga & Lydiis deliciis reiectis, ac reliqua Sybaride valere iussa, squallorem & penulam adamare cœpit, & iterum: αἱ ἄλλαι περὶ αὐτὴν ἁβρότητες καὶ συβαρίδες μεσταὶ ἦσαν. id est: Delicatius illa amplexabantur, profúsque Sybaride erãt referti. Rursus lib. vj. τί φῂς αὐτοὺς ζηλοῦν φιλοτιμουμένους ἄνθρωπον συβαρίδι μεμετρημένον. id est: Quid ambitiosè æmulantur hominem, qui Sybaride, hoc est, luxu cuncta metitur. Item libro octauo, καὶ μοι ἐλέχθη ἐπὶ τῶν ἐμαυτοῦ σιτίων, ὅτι τὰ καὶ λιτά ἐστι, τῆς ἑτέρων συβαρίδος ἐν ἀρχῇ ἥδιστα. id est, Dictum à me fuit initiò de cibariis meis, quòd frugalia sint, gratioráque aliorum Sybaride. Quo in loco Sybarin appellat opiparos missus. Appianus in Parthico: Æsopum, inquit, non abs re vt sapiẽtiam suspicere potuerunt Seleucienses, quum viderent Surenam Milesiacarum spurcitiam manticam anterius gestantem, ponè trahentem Parthicam Sybarin. Græcè est: τὴν τῶν μιλησιακῶν ἀκολασιμάτων πήραν ἔχοντα πρόσθεν, ὄπισθεν δὲ παρθικὴν συβαριν ἐφελκόμενον. Vbi Parthicum luxum innuit. Epicharmus συβαρικὰ ἀποφθέγματα, id est Sybaritica eloquia dixit, pro mollibus & deliciarum plenis. Gregorius presbyter, καὶ δὲ συβαριτικὰς ἐκείνων αἰσχρολογίας, id est: Sybaritica Græcorum turpiloquia. Eunapius de Zenonis Imperatoris filio, οἱ δὲ βασιλικοὶ αὐτὸν ἐξάγοντες τὰ δημόσια χρήματα ἀναλίσκειν παίζοντες, συβαριτικῶς τρυφᾶν κραιπαλᾶν ἀνέπειθον. id est, Aulici quibus publicas pecunias prodigere lusus erat, adolescentem eò impulerunt, vt Sybaritarum more crapulæ assiduè operam daret.

Canopismus.

Κανωβισμὸς, id est. Canopismus prouerbialiter accipitur pro petulantia & immodica lasciuia apud Eustath. à deliciis ganeatis Canopi Ægypti oppidi, quod abundare hospiciis ad omne luxus vitæque dissolutæ genus appositis scribit Strabo libro decimoseptimo, tibiis tripudiísque perstrepente totos dies noctésque vrbe: quod ipsum confirmat Ammianus libro vigesimosecundo. Hactenus (de Canopo loquitur) impendio locus & diuersoriis lætis extructus, auris & salutari temperamento perflatilis. Prouerbialem vsum ostendit Eustath. in Dionysium Afrum commentariis, φαίνεται δὲ ἐκεῖνος καὶ τρυφᾶν τὸν κανωβίτας, ὡς ὅτε λέγει τὸν κανωβισμὸν καὶ τὴν ἐκεῖ λαμυρίαν. id est, Ostendit ille & luxui indulgere Canobitas, vbi Canopismum describit, & qui illic sit deliciarum splendorem. Hoc sensu accepisse videntur, qui Varronis versum citant:

Nobis Saperdæ videmur, cùm simus Canopici.

quem tamen versum aliter legi debere, docuimus alibi. Huc spectat illud Iuuenalis:

—Sed luxuria, quantum ipse notaui,
Barbara famoso non cedit ripa Canopo.

Latinus Pacatus in Panegyrico: Illos tepens Pharus & mollis Canopus emiserat.

Alexandrinæ deliciæ.

Consimili sensu Alexandrinas delicias dixit Fabius Quintilianus Institutionum oratoriarum 1. lib. vbi parentum erga liberos suos indulgentiam seuerè proscindens: Verba, inquit, ne Alexandrinis quidem permittenda delicijs, risu & osculo excipimus: extremam intemperantiam turpémque luxum designans. Luxus autem & intemperantiæ genitrix est opulentia. Nemini verò dubiũ est, Alexandriam copiosissimum & opibus mercibúsque omnigenis affluentissimum fuisse emporium, in hunc vsque diem.

Medica mensa.

Μηδικὴ τράπεζα, id est, Mésa medica, pro exquisitè sumptuosa & ingentis apparatus mensa prouerbialiter accipitur à Synesio libro De insomniis: à Medorum delicijs, qui Persidi contermini in eorum mores defluxêre, siquidem apparatus Persicos, pro opiparis dixit Horatius: & scribit Herodotus Persas natali suo quenque die opiparam apponere cœnam & prolixam, diuersis ferculorum missibus, idque tã à pauperib. quàm à diuitibus factitari: alioqui Persarum regi mille victimas quotidie iugulari, præter immensam volucrum vim, ex Heraclide Cumano refert Athenæus. Synesij verba sunt, παρατίθεται τράπεζαν, εἰ μὲν βούλεται Σικελικὴν, εἰ δὲ βούλεται, Μηδικήν. id est, Mensam apponit, si velit, Siculam, aut si malit, Medicam. Vsurpat & Dion Chrysostomus in oratione tricesimatertia, ἀλλὰ σκῆπτρα καὶ ἀλουργίδες καὶ μηδικὴ τράπεζα καὶ τὸ γένος αὐτῶν ἐξέλιπε. id est, Defecerunt pariter sceptra, paludamenta, mensa Medica, ipsorúmque prosapia. Thucydides lib. 1. de Pausania elatius se gerente: τράπεζάν τε μηδικὴν παρετίθετο, id est, Mensam apponebat Medicam, quanquam scholiastes Græcus περσικὴν legisse videtur: sed exponit rectè τρυφηλήν, id est, opiparam deliciisque affluentem. Diuerso planè sensu, μηδικὴν τράπεζαν, id est, Medicam mensam extulit Athenagoras lib. De mortuorum resurrectione, pro immitibus cruentisque epulis: respiciens, vt opinor, ad crudele Astyagis Medorum regis factum, qui Harpalo amico consiliorum omnium participi epulandum filium apposuisse legitur apud Iustinum Trogi Pompeij epitomiasten.

Hercules in Lydia.

Hercules in Lydia, prouerbialiter dicitur qui cultu corporis effœminatior incedit, indecoro sibi habitu vtens, vt miles in toga talari conspicuus. Multorum scriptis celebratur Hercules, muliebribus indutus apud Omphalen Lydiæ reginam. Aristides in oratione aduersus eliminatores: Ἡρακλῆς ἐν Λυδοῖς ὠρχήσατο. id est: Hercules inter Lydos saltauit. Tertullianus libro De pallio: Qualis ille Hercules in serico Omphales fuerit, iam Omphale in Herculis scorto designata descripsit. vbi pro serico, Beatus Rhenanus Theristro legit. innuit autem, non minus pudendum fuisse Herculi muliebrem cultum assumere, quàm Omphale leonina pelle cingi.

Chiorum more vellere.

Χιάζειν, id est, Chiorum more pilos vellere. Parœmiæ vice recitat Eustath. in Odyss. tertio, tanquam Chij fuerint consueti vulsis esse corporibus. vnde & χῖος κουρεὺς, id est, Chius vertex dicitur, cui media pars capitis pilis nudata sit per volsellas. Puto vel in seruiles homines dicterium fuisse: quippe quum Chij primi legantur vsi fuisse emptitiis seruis, quibus radebantur vellebantúrque crines: vel potius in molles & effœminatos, qui volsellis & psilothris, aliove quouis modo glabra reddunt corpora. quod confirmat Hesychius, annotans dici ἐπὶ τῶν καταγνύντων καὶ παρατιλλομένων, id est, de vulsis fractisque mollitie. Chios verò fuisse molles & lasciuos, ostendit adagiũ, Chius risus de dissolutioris licentiæ ac molliore lusu dictum. Quadrabit in hominem compturæ plus æquo studiosum, qui depilari radive se permittit identidem quo niteat cutis. Non abludit hinc Martialis iocus:

- Mens est Pannice vulsa tibi.

Quo dicterio notat supinam hominis mollitiem. Cratinus in fabula Horis inscripta, traducit etiam τὸ λυδιστὶ παρατίλλειν, id est, Lydio more vellere, mollitiei argumẽto, siquidem Lydos delicatos fuisse constat: vnde voluptarium & mollem λυδοπαθῆ dixit Anacreon. illius autem versus sic se habent:

— Μετὰ τῶν περιπολείων
Ἔχων χορὸν λυδιστὶ παρατιλλόμενον μάλα πηκτίδι.

Id est,

Cœtus agens cum psaltricibus simul,
Quæ obscœna Lydo more vellerent loca.

Seplasia dignus.

De homine delicato & epiparo efferri poterit prouerbialiter. Cic. in L. Pisonem: Fuit incessus saltem Seplasia dignus & Capua. & iterum: Seplasia mehercule, vt dici audiebam, te vt primùm aspexit, Campanum consulem repudiauit. Seplasia malè in Germanico exemplari legitur. Fuit autem Seplasia, platea Capuæ in qua vnguentarij negociari erant soliti: vt annotauit Asconius Pedianus. Cicero in oratione pro P. Sestio, de Pisone homine horridè rusticano loquẽs: Capillo ita horrido vt Capua, in qua ipse tum imaginis formandæ causa duumuiratum gerebat, Seplasiam sublaturus videretur. Quod ipsum prouerbiale esse potest de tetrico homine, & voluptatũ contemptore vt dicamus, illum ipsa etiam fronte Seplasiam tollere, aut edicto proscribere. Plinius vsurpat Seplasiam pro officina pharmacopœorum, libro trigesimoquarto, capite vndecimo, loquens de medicis: Nunc quoties incidere in libellos, componere volentes ex his aliqua, hoc est, impendio miserorum experiri commẽtaria, ea omnia quidem fraudibus corrumpenti, factaque iampridem emplastra & collyria mercantur, tabésque mercium, fraus Seplasiæ sic exteritur.

Iunonis puer.

Author epistolę falsò M. Tullio adscriptæ ad Cn. Octauium prouerbiali tropo Iunonium puerum dixit delicatum, & delicijs innutritum. Sic enim ait: Cùm te Iunoniũ puerum & matris tuæ partum aureum esse dixi. Iuno à poetis superba, & delicaturæ operosæ studiosa ferè inducitur: quo spectat χρυσόθρονος epitheton, velut aureis soccis incessu vtentis. Neque temere est quòd Pauonem, animal si quod aliud superbum, Iunonis tutelę dicatum legimus: vnde Iunonia volucris Ouidio vocatur. Eodem spectat parœmia quæ est apud Athenæum, Ἡραῖον βαδίζει, id est, Iunonium incedit: de gressu superbo.

Anima sui pro sale data.

Inter prouerbia recensetur Varronianum illud, Animam suibus datam esse pro sale. certè non sine venere dicetur, de ventrionibus Catianę scholæ deditis, qui noctes diesque curandæ cuticulæ incũbunt, corpusque porcorum more saginant: de his enim dicemus, Animam illis pro sale datam esse. Varro lib 11. De re rustica, cap. iiij. Suillum pecus donatum ab natura dicunt ad epulandum: itaque iis animam datam pro sale, qui seruaret carnem. Plin. libro octauo, cap. lj. Animalium hoc maximè brutũ, animámque ei pro sale datam nõ illepidè existimabatur. Cic. lib. v. De finibus bonorum: Etenim omnium rerum, quas & creat natura, & tuetur quę aut sine animo sint, aut multo secus, eorum summum bonum in corpore est, vt non inscitè illud dictum videatur in sue, Animum illi pecudi datum pro sale, ne putresceret. Apparet autem dictũ istud à Cleanthe manasse. Sic namque scribit in Stromatum septimo Clemens Alexandrinus, διὸ καὶ Κλεάνθης φησὶν ἀνθ' ἁλῶν αὐτοῖς ἔχειν τὴν ψυχὴν, ἵνα μὴ σαπῇ τὰ κρέα. id est, Quapropter Cleanthes dicit sues pro sale habere animã, ne computrescant carnes. Sal additur carnibus, vt eas à putredine seruet immunes: at porco, animali voraci & ingluuioso, animam vice salis adiecisse natura videtur.

Brassicani. Animus apud cauponem.

Athenæus lib. decimo, Dipnosoph. ex Platonis Phaone citat, ὁ νοῦς παρὰ καπήλῳ, Animus apud cauponem. Non dissimili forma loquendi dixit Terent. Animus est in patinis: de potoribus qui nulli rei nati sunt, quàm vino ac frugibus perdendis: quos Basilius magnus in Commentariolo ad Nepotes, nihil nisi, vt ipse ait, τὴν μαγειρικὴν ὀνειρώττοντας, id est, Coquos mẽte agitãtes, grauissimè coarguit.

Nil nisi

Nil nisi potantes.

Athenæus lib. j. Dipnosoph. Archestrati nobiliss. versiculum in potores citat:

O. πινοντες ...

Id est:

Qui ranarum more tantùm bibunt, nihil autem comedunt.

Apud eundem Athenæum libro decimo, ex sententia Demetrij, qui cognomento Chalcus dictus, ... dicuntur, hoc est, Nautæ symposij qui poculorum propinatione, nunc ad illum, nunc ad alium deuehuntur: de iis in Plauti Mercatore quidam dixit. Hortatur coquos tanquã remiges in mari.

Quatuor habens capita.

Athenæus libro decimo Dipnosophist. scribit Menandrum de Byzantij vinosis atque temulentis mercatoribus dixisse, ... id est, Quatuor habens capita. Siquidem ebriis omnia geminata videntur. Cuius rei rationem reddit Alexander Aphrodisiensis libro primo, Problem. cxxj. & Lactant. de Opificio Dei cap. ix. Adagiũ ad eos pertinet, qui cùm se largius inuitarint, sese putant nonnunquam pro vno multa capita gestare.

Volsellis pugnare, non gladiis.

Varro lib. v. De lingua Latina prouerbiali verbo vtitur, Volsellis pugnant, non gladiis. quo commodè possumus vti vel aduersus eos qui parum viri sunt, nempe qui Volsellis ita sint vulsi, iuxta sententiam Ciceronis, vt nec vnicum pilum boni viri habeant: vel in eos, qui prorsus infirmis argumentis vtantur. Cæterùm de vulsis corporibus, in Demonacte Luciani abundè diximus. Vide alibi. Iunij. iiij. adag. Centur. iij. Relatum & ab Vlpio.

Qualem demens illi chlamydem disperdit?

Tertullianus in libro De pallio citat ex Menandro comico, mirum nisi prouerbiale: Qualem demens ille chlamydem disperdit? quod in eos cõmode dicetur, qui rem suam viui videntésque decoquunt, imò qui sua sponte sese in maxima magna mala coniiciunt: cuiusmodi plures reperias, qui cum neque per se, nec ex aliis sapiant, non iam chlamydem tantùm, sed & sese ipsos miserandum in modum perdunt.

Alexandrinæ deliciæ.

Quintilian. in j. Verbane Alexandrinis quidem deliciis permittenda, risu & osculo excipimus. Alexandrinas delicias luxum effœminatiss. & mollissimum appellauit. Alexandrini siquidem apud omnes scriptores hoc nomine malè audiũt, quòd propter amœnitatem vrbis, cœlique clementiam immodicè delicati fuerint. Ammianus Marcellinus libro xxij. Alexandria vertex omnium ciuitatum. inibi sunt auræ salubriter spirantes, aer tranquillus & clemens, atque vt periculum docuit per varias collectum ætates, nullo penè die incolentes hanc ciuitatem Solem serenum non vident, &c. Quàm ex admirabili euentu condita sit Alexandria, docet Stephanus: quæ per excellentiam etiam ... dicta fuit, vt Athenæ ..., Roma vrbs.

IOAN. VLPII. Ad Sirenum scopulos consenescere.

Pro, in re aliqua ad senium vsque demorari, aut miram quandam in ea percipere voluptatem, non secus ac si Sirenes ipsas canentes audiamus. Aul. Gellius. & Iunij adag. v. Centu. iiij. Apud Sirenas aut Lotophagos hærere.

E cubitis cœnare.

Ἐπ' ἀγκῶνος δειπνεῖν, Dicitur in delicatos & aulicos, qui quiduis sibi permissum putant & decens.

Da mihi hodiernum, tu sume crastinum.

Hoc est: Fruar ego hac vita, tu futura. Dictum, quod in ore habere solebant homines voluptatibus addicti. Chrysostomus.

COGNATI. Dissoluti, discincti.

Vulgò dicuntur incompositi, & animo dissipato ac vago, quippe quibus nihil pensi, sed molles & ignaui sunt: Prouerb. Mollis & dissolutus. Ecclesiast. ij. Væ dissolutis corde. Cic. j. Offic. in eos qui nihil famam curant, neque quicquam eos pudet: Negligere, inquit, quid de se quisque sentiat, non solùm arrogantis est, sed etiam omninò dissoluti. Gregor. Theol. lib. ij. Sentent.

Βιο...
Τα...
Η...—

Id est,

Tu dissolutos coge, vt ordinem quoque
Teneant decorum, & comprobatum
Legibus.

Idem libro primo Quintilian. de institutione puerorum: Discunt (inquit) hæc miseri antequam sciant vitia esse: inde soluti ac fluentes: id est, delicijs fracti, & incoerciti. Contrà, is animo compositus & præcinctus dicitur, cui certa quadam ratione honestum vitæ institutum constat, vnde nunquam deturbatur. Seruius exponens lib. viij. illud Virgilij carmen.

Discinctos Mulciber Afros:

Vel habitum (inquit) eorum ostendit, qui vsque in talos fluebat. Quod Plautus ridet in Pœnulo, dicens: Quæ est illa auis? cùm Afrum vidisset vestem dimissam trahentem. Aut discinctos dixit inhabiles militiæ. Persius Satyra iij.

Non pudet ad morem discincti viuere Naccæ?

Omnes enim qui militant, & altè cincti sunt, hoc est, strenui, fortes, viriles, minimè molles, aut certè inefficaces. vt contrà præcinctos, accinctos, succinctos, strenuos alicuius industriæ & virtutis dicimus. Horatius: Altius ac nos præcincti sunt. Vndè & Græcè εὔζωνος appellatur, nõ qui bonam zonam habet, sed qui est strenuus. Hæc Seruius. Id genus hominum etiam ... Græci appellant. Hinc manasse Syllæ dictum constat, optimates sæpe admonentis, vt malè præcinctum puerum cauerent. De soluto autẽ & discincto Mecœnatis ingenio, legito multa apud Senecam, Epistolarum libro decimoquarto, epist. xciij. disertè Mecœnas ait:

Nec temulum curo, sepelit natura relictos.

Altè cinctum putes dixisse. Habuit enim ingeniũ & grande & virile, nisi illud ipse discinxisset. Item lib. xx. in epist. cuius initium est: Quare quibusdam temporibus prouenerit corrupti generis oratio. Discinctum fuisse Mecœnatem, & Virgilius in elegia in eius obitum, ac alij testantur.

Κορυς.

Qui Athenis primùm radi se passus est, κόρσης conuicij nomine dictus fuit, teste Chrysippo, ... At enimuerò quod mollitiei euidentius indicium, quàm in speciem muliebrem transformari, leuique mento, fœminarum in morem, conspici, pudenda nimirum mehercule metamorphosi, qualisque Tiresiam quempiam deceat, aut Heliogabalum, qui Herodiano teste, vultum elegantiùs componebat, quàm fœmina. Maiores nostri insigne piaculum reputabant, & monstri cuiuspiam modo procurandum, solo habitu mentiri mulierem: quantò magis, leuore & glabritie faciei fœminam exprimere.

Sardanapalus.

Quoties effœminatum & molestissimum hominem, adeóque stupris & segnitie perditissimum significare volumus, Sardanapalum dicimus. Hunc enim virum muliere corruptiorem, Iustinus historicus appellat, & absolutæ infamiæ atque turpissimi exempli, cùm apud Homerum, tùm alios autores est. Vide prouerb. Chiliad. Sardanapalus.

Straton Pathicus.

Straton Pathicus prouerbio Græco locum dedit. Nam eius nomen de homine delicato semper raso efferunt, qui iuuentam vt mentiretur, ridiculè imò flagitiosè radi quotidie se passus est. Traducitur ab Aristophane his verbis:

Εὔνουχος ἥκεις ... ἐξυρημένος. hoc est,
Eunuchus huc ades rasus nouacula.

inuitandum, & largius apparandum cibum promptiores sunt. Per contrarium autem Terentius in Phormio. Suum defraudans genium, dixit: & Sinistro genio viuere, à Persio: pro, naturam suam duriter viuendo defraudare: &, Cum genio belligerare, Dinarchus in Plauti Truculento:

Sed isti qui geniis suis belligerant parcipromi.

Dicuntur etiam prouerbialiter cum genio suo pugnare, qui vim naturæ atque ingenio afferunt, ab eo operas exigentes, quas magnopere grauatur: vt si ex homine literarum studiosissimo, aulicum facere velis. Budæus libro j. De contemp. rerum fortuit. Egóne vt rursus cum genio meo belligerare insistam, atque obluctari Mineruæ? Vide pòst, Defraudare genium. [Erasm. in Chiliad. eadem omnino habet, vt superuacaneum fuerit hæc à Cognato (qui fortè non tam diligenter Chiliadas euoluit) nulla ratione repetere.]

Viuamus.

Hac dictione vtimur, quoties aliquem ad fruendas nobiscum voluptates cohortamur: eáque poetis est perfamiliaris, & inter pocula vsitatissima. pro, genialiter viuamus. Et vitam eam demum vocant poetæ, quæ voluptuaria est. Catullus ad Lesbiam:

Viuamus mea Lesbia, atque amemus,
Rumorésque senum seueriorum
Omnes vnius æstimemus assis.

Martialis:

Viuamus, mortem fallere nemo potest.

Virgilius:

Pone metum & talos: pereat qui crispina curat.
Mors aurem vellens, viuite (ait) venio.

Lucillus:

Viuite lurcones, comedones, viuite ventres.

Et hoc quoque in Monachos Papales dici hodie solet, qui nitidi, & bene curata cute (vt reliqua taceam) sic vulgò ridentur. Varro περὶ φιλοτησίας:

Properate viuere puer, quas finit ætatula
Ludere, esse, amare, & Veneris tenere bigas.

Plautus:

Agite, viuite, bibite festiuè fores,
Potate, fite mihi volentes propitiæ.

Catullus in nuptias Iuliæ & Manlij:

Pelle humum pedibus. —id est, salta.

Horatius:

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus.—

Obsonare pollucibiliter.

Plautus pollucibiliter in Mostellaria, & pluribus aliis in locis. pro opiparè vsus est. Nam de esculentis & poculentis, Herculi decimam dabant, idque polluceri: & consecratum quod fuerat, polluctum dicebatur.

Grumio Traiano conseruo: Nunc dum tibi lubet,
Licétque, pota, perde rem,
Corrumpe herilem filium, adolescentem optimum,
Dies noctésque bibite, pergræcamini,
Amicas emite, liberate, pascite
Parasitos, obsonate pollucibiliter, &c.

Grauistellus.

Plautus licentia vsitata sibi in fingendis nominibus in Epidico allusit ad pondus telluris, quod dicitur ab Homero Iliad. σ. & Odysseæ υ. ἄχθος ἀρούρης, atque ita iocatus est in obesum: Sed quis est hæc muliercula, & illic grauistellus qui venit? Sext. Pompeius hunc locum in Grauistello adducere videtur.

Gula plures quàm gladius perimit.

Perdimus, & quasi occidimus corpora nostra, si excessum diurnis nocturnisque comessationibus, aut ingurgitationibus, vel etiam immodicis vigiliis faciamus. quod vitium, proh dolor, homines grauissimo damno hodie afficit, dátque locum veteri dicto: Plures gula quàm gladio perire. Hac de causa non frustra Christus nos ad temperantiam, propter ingentia mala quæ ex intemperantia sequuntur, adhortatur: Attendite, inquiens, ne grauentur corda vestra crapula & ebrietate. Michael Verinus:

Miraris subito Franciscum funere raptum?
Crede mihi, ancipiti plus ferit ense gula.

Idem de eadem:

Quum doleat stomachus, medicũ accersire leonem
Paule iubes, febris si tibi causa gula est.

Idem:

Autumno inquiris cur tot moriantur in vno
Causam, quum gula sit pestis, & atra lues?

Ecclesiast. capite trigesimoseptimo: In multis enim escis erit infirmitas. Sal. Prouerb. xxiij. Noli esse in conuiuiis & comessationibus potatorum, quia vacantes potibus consumentur. Aloysius Luisinus libro tertio De compescendis animi affectibus: Contrà citandum adagium, quo plures interfici crapula, quàm gladio monemur. A Gallis sic exprimitur:

Gourmandise tue plus de gens, que l'espee.

Asoti.

Homines luxu & gula perditos, Græci ἀσώτους appellãt, Latini verò nepotes & nequam. Cic. lib. ij. De finib. Nolim mihi fingere asotos, vt soletis, qui in mensam vomãt, & qui de conuiuiis auferantur, crudíque postridie se rursus ingurgitent, qui solem (vt aiunt) nec occidentem vnquam viderunt, nec orientem, qui consumptis patrimoniis egeant: nemo nostrûm istius generis asotos, iniucundè putat viuere. Idem ij. De natura deorum. Posse asotos ex Aristippi, acerbos ex Zenonis schola exire. Gellius ἀσωτίαν luxum & popinationẽ interpretatur. Hinc ἀσώτως. Martialis lib. iiij. ζῇς ἀσώτως. id est: Lasciuè, incontinenter, prodigaliter viuis.

Pertice epulari.

Æmylius Probus in Pausania non sine specie prouerbiali dixit: Epulabatur more Persarum. pro, nimis exquisitè ac sumptuosè. Nõ enim, inquit, mores patrios solum, sed etiam cultum vestitúmque mutauit. Apparatu regio vtebatur, veste Medica, satellites Medi & Ægyptij sequebantur, epulabatur more Persarum luxuriosius, quàm qui aderant, perpeti possent. Erasmus noster in apophthegmat. Pausaniæ Cleombroti: Post victoriam à Medis apud Plateas reportatam, præcepit suis, vt apponerent cœnam Persicam, quam sibi barbari prius apparauerant Lucian. in Mercenario doctore: Nam ego, inquit, recusarim cum Persarum rege conuiuere, si nullus ex eo cõuictu fructus ad me redeat. Ea cùm esset opipara ac sumptuosa: Lurco, inquit, eras ô Persa, qui cùm tantas haberes delicias, ad nostram veneris Mazam: id erat panis genus cõtemptum ac vulgare, quo etiam vtuntur hodie nostri Granualienses, ac vocant Lauasse. De Persarum epulis victúque legatur Xenophon libro octauo Cyri pædiæ, & Athenæus libro quarto, capite sexto. Idem tamen Xenophon libro septimo, testatur Persas, cùm domi sunt, propter regionis sterilitatem inopiamque, duram laboriosámque vitam agere. Vide Herodot. libro nono & Plutarchus in apoph. Laconicis. Probus etiam apparatum regium dixit, pro nimis exquisito ac sumptuoso, prouerbiali figura. Vide superius adag. cccv. Mensæ Siculæ, Afianæ, Persicæ.

Epicureus.

Epicurus summum bonum in voluptate ponebat, non corporis, quemadmodum Aristippus, sed animi, hoc est, in absentia omnium dolorum. Traditur fuisse continentissimæ vitæ. nomen tamen illud voluptatis, in qua summum bonũ ponebat, effecit, vt ab eo homines voluptuarij Epicurei dicantur. Lucianus in Alexandro Pseudomantis, id est, de falso vate Alexandro, εἰ δὲ ἀπεκρίνατο, [illegible] id est, Si respondisset intus, ad coruos, non iam talem quisquam amplius tecto recipiebat, nec ignem aquámve cum eo communem habebat, sed necesse erat eum subinde vertere solum, tanquam impium, nullam vim cœlestem numénve diuinum existimantem & Epicureum: quod erat maximum conuicium. Idem in Hermotimo, οὐ μόνον τοῦτο, ὦ Λυκῖνε, ἀλλὰ καὶ [illegible] id est, Non solùm hoc quidem, ô Luciane, sed omnes quoque cæteros mortales sæpenumerò affirmantes

audiui, Epicureos quidem esse corruptos deliciis, voluptatúmque extremè amantes. Horat.lib.j.epistolarum ad Tibullum:

Me pinguem & nitidum bene curata cute vises,
Cùm ridere voles Epicuri de grege porcum.

Eadem ratione dixit illud M.Tullius in L.Pisonem: Confer nunc Epicure noster ex hara producte, non ex schola: confer, si audes, absentiam tuam cum mea. Quanuis enim Epicurus videretur interdum in quadam animi voluptate summum bonum constituere, hanc de eo opinionem tamen ipsius refellunt verba, quæ retulit Athenæus libro secundo, & sic interpretatur Cic.ij. De finibus: Non enim intelligo quid sit, aut vbi sit summum bonum præter illud, quod cibo, aut potione, aut aurium delectatione, & obscœna voluptate capiatur. Erasmus noster de verbis coquinariis: Habebit gratiam, inquit, si quis dicat, Epicuri philosophiam demulcere vulgarium animos γργαστρι μαχοῖς, quòd voluptatem asserat summum bonum esse. Plutarchus libellum scripsit quo ostendit secundum Epicuri doctrinam non licere suauiter viuere. M. Varro in Modio, citante Nonio: Et hoc interest inter Epicurum & Ganeones nostros quibus modulus est vitæ culina.

Abyssus est.

Prouerbij speciem habet, & vulgò vsurpare solemus, abyssum quandam esse, fundúmque non habere. Nam abyssus ex eo nomen inuenit, quòd fundo careat. Varius est huius adagionis vsus: primùm in ventres & glutones, edacésque, tum in bibaces. Quadrat & in præter modum profusos. Cōpetit etiam in eos, qui malè ab aliis rapiunt, quæ malè item profundant in alios. Vsurpatur quoque in auaros, quorum cupiditatibus nihil est satis, verùm quo magis impleātur opibus, hoc magis inanes esse videntur.

Penelopæ proci.

Quum Aristoteles philosophiam nimio studio cōplectebatur, asserere non dubitabat, eos qui reliquas artes consectarentur, hanc verò negligerent; esse Penelopes procis similes: qui, vt Homerus, quum domina potiri nequiuissent, ad ancillas diuertebant. Hoc tradebat, perinde ac si philosophia sit ars artium, & scientia scientiarum: cæteras verò scientias tanquam viles, sic & earum affectatores, Penelopes procos, id est, inertes, viles dictitabat. Horatius tamen Epist. lib.j. epist.j. ad Lollium aliorsum trahit, dicens:

Nos numerus sumus, & fruges consumere nati,
Sponsi Penelopæ, nebulones, Alcinoique,
In cute curanda plus æquo operata iuuentus:
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies. &
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.

Sponsorum autem appellatione, procos significat: quos Homerus μνηστῆρας nominat. Procorum autem viuendi genus fuisse inertissimum, desidiosissimum, mollissimum, dissolutissimum, atque voluptatibus deditum, & mancipatum, nec rationis lucem penitùs capiens, cuiusmodi est vilissimus quisque, quem numerum ex multis vnum appellauit, declarat Homerus multis Odyss. libris, in primis lib.j. & ij. Athenæus lib.iiij. Procorum cœnas & prandia cum Phæacum conuiuiis comparans, tales illorum esse compotationes ait, quales probabile est esse luxuriosorum, vinolentorum, amatorum: Phæacum autem conuiuia esse illa quidem delicata, & voluntaria, veruntamen grauiora & temperatiora: quorum rex apud Homerum Odyss.θ. dicit sibi ac populo suo, conuiuia, citharam, choreas, cultum corporis variū, ac sæpe mutatum, calida balnea, Venerem placere. Fuit etiam Antinous vnus è procis Penelopes, ferox, contumeliosus, & arrogans.

Cedere stomacho.

Hæc phrasis eiusdem notæ est cum iis, quas supra annotauimus, Indulgere genio, &c. pro, cōcedere, obsequi, non repugnare. Prudentius in Psychomachia:

—Tetro cessisse stomacho.

Idem pòst eadem penè phrasi similem sententiam effert:

At si mentis apex regnandi iure potitus
Pugnacis stomachi pulsus, fibrasque rebelleis
Frænet, & omne iecur ratione coerceat vna,

Fit stabilis vitæ status, & sententia certa
Haurit corde Deum, domino & subiungitur vni.

Simile illud Clementis lib.xj. Pædag.cap.j. τὸν νοῦν ἐγκαταρύττειν τῇ κοιλίᾳ. Animum in aluo defodere. Citatur ab Hadriano Iunio, in illo adagio, Asello pisci similis.

Volutares sues.

Dicitur in homines spurcos, & quasi cœno & colluuie demersos: de quibus Varro Prometheo libro primo. In tenebris ac suilla viuunt, nisi non forum, hara, atque homines qui nunc plerique sues sunt existimandi. Idem lib. vj. volutares vlulantes dixit, Volutares sues, qui & colluutares, quòd in colluuie nutrirentur. γαλινδήθρας, ait vocari Appion grammaticus apud Hesychium. Sic ij. Petri ij. Canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota ad volutabrum cœni. hoc est, qui post innocentiam arreptam denuò in veterem vitam est reuolutus. Prouerb.xxvj. Vt canis reuertitur ad vomitum, sic stultus iterans stultitias suas. Vide infrà παχὺς ὗς.

Apolausti.

Apolausti dicti sunt voluptuarij, gaudentésque, etiam ab ipso Capitolino, in eodem Ælio Vero.

Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Terentianum prouerbium, quod habetur apud Erasmum. Ad quod addendum hoc Ouidij in Metamorphos.

— Cereris sine munere.—

& istud Catulli de Berecynthia:

Nimio è labore somnum capiant sine Cerere.

Καπνισαί.

Qui viuabrant capillos, homines molles & effœminatos, vocabant Græci καπνισάς: quod verbum Strabo lib. xiiij. vsurpat. Tertullianus in lib. de pallio, tales vstriculos vocat.

Παχὺς ὗς.

Refert Athenæus libro xij. contra Dionysium Heracleæ Ponticæ tyrannum, vulgò iactatū: παχὺς γὰρ ὗς ἔκειτ' ἐπὶ στόμα. id est: Obesus etenim sus premebat os viri. Ibidem plura de huius Dionysij edacitate, & immensa corporis mole. Ita enim veteres, vt & nos quoque vulgò facimus, homines pingues & obesos, porcos vocabāt. Pomponius Vernionibus:

Porcus est, quem amare cœpi, pinguis, non pulcher puer.

Vmbri, Lydi, Sybaritæ & Etrusci, luxus, deliciarum ac porci infamia flagrarunt. Propterea Vmbri dicuntur pingues Persio satyra iij.

In locuplete penu, defensis pinguibus Vmbris.

hoc est, veneri gulæque inseruientibus & obesis. Ouid. iij. Artis:

Illa velut coniunx Vmbri rubicunda mariti
Ambulat, ingentes varia fertque gradus.

Eò etiam spectauit Plautus Milite, cùm ait:

Minimè sputātor, screator sum: itidem minimè muccidus,
Pòst Ephesi sum natus, non in Apulia, aut Vmbria.

Rusticos & crapulæ deditos innuit Catullus quoque in Scazonte: in Egnatium videtur idem voluisse:

Aut porcus Vmber, aut obesus Etruscus.

Ad hoc etiam facit aliud sequens adagium: Volutares sues. & hæc Gallorum:

Gras comme vn pourceau vn cochon ou moine.

Hinc Epigramma illud cuiusdam Scoti:

Diceris Antoni porcos pauisse subulcus,
Viuus adhuc monachos lumine cassus alis.
Par stupor ingenij est, ventrisque abdomen vtrisque:
Sorde pari gaudent, ingluuieque pari.
Nec minus hoc brutum genus est mutúmve suillo,
Nec minus insipidum, nec minus illepidum.
Cætera conueniunt: sed non leuis error in vno est,
Debuerat monachis glans cibus esse tuis.

Et hoc alterius quoque Scoti:

Credibile est Circen mutasse potentibus herbis,
In monachosque sues, inque sues monacos.

Delicati, & formæ fiducia lasciuientes.

Plato in Menone, vel, de virtute. Idem de philosophia, vel, ama-

vel amatoribus: An non vides ipsum in tumiditate quadam & saturitate atque somnolentia, vniuersam ætatem egisse, vt credas aliud quicquam eum tibi responsurum, quàm quod turpe sit philosophia? Erat autem hic in musica eruditus. Scientia enim ignorātem inimicum habet.

Etruscorum conuiuia.

Econtrà Etruscorum conuiuia dicuntur lautissima & opipara, siue pinguia. Dionysius in nono, de L. Æmilio agens, Etruscos lautè solitos viuere scribit. Hinc Catul. in Egnatium:

Aut parcus Vmber, aut obesus Etruscus.

id est, pinguis. Virgil. in ij. Georg.

Hic laticem qualem pateris libamus, & auro
Inflauit cum pinguis ebur Tyrrhenus. —

Catullus ad Porcium & Socrationem.

Vos conuiuia lauta sumptuosè
De die facitis. —

Vnguentatus.

Vnguentatus prouerbio dicitur mollis, atque vnguentis delibutus & madens, & quod dixit Homerus, λιπαρὰς κεφαλὰς ἔχοντες. Ego autem verbo cum cæteris F. Africanus apud Gell. in vij. cap. xij. mollissimum hominem significat. Nam qui, inquit, cottidie vnguentatus, aduersum speculum ornetur, &c. Catul. ibidem:

Diceris malè te à tuis
Vnguentate glabris marite
Abstinere. —

Cic. in epistolis, Sumptuosas cœnas dixit.

Sybariticus missus.

Sybaritas deliciis à luxu nobiles vel eorum internecio fecit: vnde ferculum Sybariticum dicitur: cuius Athenæus, quale fuerit, meminit. Erasmus noster Sybariticam mensam parat: & Adrianus Iunius Sybarin pro adagio habet. Ælius Lampridius in Antonino Heliogabalo: Sybariticum missum semper exhibuit, ex oleo & garo: quem quo anno Sybaritæ repererunt, perierunt.

Molli requiescere somno.

Μαλθακῷ ὕπνῳ, Catullus ad Mallium:

– Molli requiescere somno.

Et Ennius:

Lætantes vino curatos somnus repentè
In campo passim mollissimus perculit. —

Vide Iunium, Somno mollius.

PETRI GODOFREDI. Fluuiatiles aues.

In nimium rusticantes, & aquarum delectatione immodicè captos: quales fuère Tharsenses, quorum ciuitatem præterlabitur Cydnus fluuius, iuxta quem ij multo tempore considentes, quietę aquæ pulchritudine velut ebrij facti, tanquam fluuiatiles aues ociabantur: vt ad eos scribit quadam epistola Apollonius, teste Philostrato. Similis est vita, quam suis Alcoranus promittit.

MAGNIFICA PROMISSA.

ERASMI. Aureus in Olympia stato.

Quem summo premio dignum Græci significant, ei dicere solēt: Aureus in Olympia statuēre. Lucianus in Pseudologista, χρυσοῦς φασὶν ἐν Ὀλυμπίᾳ σταθείς, id est, Aureus, vt aiunt, in Olympia stato, quod is honos id ætatis præcipuus haberetur, loco tam celebri, statuam inter illustreis viros habere. Huc allusit Vergilius, cùm ait:

Si fœtura gregem suppleuerit, aureus esto.

Plato in Phædro: ὑπισχνοῦμαι χρυσῆν εἰκόνα ἰσομέτρητον εἰς Δελφοὺς ἀναθήσειν, id est, Polliceor me statuam auream tibi æqualem Delphis collocaturum. Ibidem paulò pòst: παρὰ τὴν τῶν Κυψελιδῶν ἀνάθημα σφυρήλατος ἐν Ὀλυμπίᾳ σταθῆναι. id est, Inter statuarum Cypselidarum monimenta in Olympia fabrefactus stato. Interpres fortassis χρυσῆλατος legit, aut certè somniauit: vt qui verterit aureum. Porrò Corinthi dicuntur Cypselidæ, à Cypselo, qui pulsis Bacchidis è Corintho, ibidem imperio est potitus, summásque coegit diuitias: cuius rei argumentum, inquit Strabo, τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνάθημα Κυψέλου, σφυρήλατος χρυσοῦς ἀνδριὰς εὐμεγέθης. Allusit huc & Philostratus in Apollonij vita, καὶ στεφανώσουσί σε ἐν Ὀλυμπίᾳ, id est, Et coronabunt te in Olympia. Non dissimili figura dixit Persius satyra secunda:

Præcipui sunto, sitque illis aurea barba.

Quibusdam enim signis aurea barba consueuit addi.

Aureos montes polliceri.

Χρυσᾶ ὄρη ὑπισχνεῖσθαι, id est, Aureos polliceri montes. Prouerbialis hyperbole de iis, qui immensa promittunt, spésque amplissimas ostentant, à Persarum arrogantia ducta, qui propter auri venas, mōtes aureos iactabāt. Plaut. in Sticho: Neque ille sibi mereat Persarum montes, qui esse aurei perhibentur. Atque idem in Milite, in eandem sententiam dixit argenti montes. Tum argenti montes, non massas habet. Terentius in Phormione: Is senem per epistolam pellexit, modò non montes auri pollicens. quo quidem loco illud obiter admonendum arbitror, quod opinor vulgus interpretum latere. Modò non, dictum pro eo quod est apud Græcos, μόνον οὐχί, id est, tantum nō: id perinde valet, quasi dicas propemodum. Nam tantum non, Græcanico more reperies, tum apud Liuium, tum apud Suetonium, neque semel apud Valerium Maximum. Apuleius in prima actione Apologiæ suæ: Qui si est auaritia egenus, & ad omne lucrum inexplebilis, nec montibus auri satiabitur. Diuus Hieronymus in Ruffinum: Vt cùm montes auri pollicitus fueris, ne scorteum quidem nummum de thesauris tuis proferas. Aristophanes in Acharnensibus:

Κἄχεζεν ὀκτὼ μῆνας ἐπὶ χρυσῶν ὀρῶν. Id est,
Menses & octo cacauit in octo montibus.

Cacauit, dixit pro desedit, lasciuia comœdię veteris. Phœnix Colophonius apud Athenæum lib. xij. de Nino rege prædiuite loquens, ex monte fecit mare, ait: ὅστις ἔσχε χρυσοῦ πέλαγος. id est, Mare possidens auri. Paulò diuersius dixit Salustius in Catilinario: Maria montésque polliceri cœpit. Ad eundem modum Persius:

— Magnos promittere montes.

vt hyperbole magnitudinis sit non in aureis, sed simpliciter in ipsis montibus.

Montes frumenti.

De montibus auri nobis alibi dictum est. Sed quemadmodum Musca ad quasuis res transfertur, quum negamus quicquā tale esse, Nulla mihi musca in ædibus: ita Montes ad quarumlibet rerum affluentem copiam trāsfertur. Plautus in Pseudolo: Quibus cunctis montes maximi acerui frumenti sunt domi. Vox hæc montes, superest sermoni, nisi quòd ex vsu vulgari addita auget copiæ significationē. Itidem in vsum venit Oppidò, pro valde: quum tantam rerum copiam intelligerent agricolæ, quanta satis esset vel oppido. Plautus in Mustellaria, Montem erroris dixit, pro errore grauissimo: Nec Salus nobis saluti iam esse, si cupiat, potest, Ita alium erroris montem maximum ad portum modò conspicatus sum: herus aduenit peregrè, periit Tranio. Si legas, Ita mox alium, constabit versus trochaicus. In Milite dixit montes argenti, tum montes argenti non massas habet.

Solidos è clibano boues.

Aristophanes in Acharnensibus:

Παρετίθει δ' ἡμῖν ὅλους
Ἐκ κριβάνου βοῦς.
Καὶ τίς εἶδε πώποτε βοῦς κριβανίτας;

Id est,

Deinde nobis præbuit
E clibano totos boues. & quis rogo
Conspexit vnquam clibano coctos boues?

Antiphanes apud Athenæum lib. iiij. facit quendam querentem de frugalitate Gręcorum, qui paululum carnium apponerent, quum maiores soleant totos boues, ceruos & arietes assos apponerę. Quin & regi Persarū coquum, totum camelum assum, atque etiamnum calidū apposuisse. At ego mihi malim perdiculam assam & calidā apponi. Idem in eodem libro tradidit ex Herodoto apud Persas diebus nataliciis fuisse morem, vt diuites bouem, asinum, equum & camelum apponerent totos, in clibano aut camino coctos. Prouerbialis hyperbole de barbarica

rerum copia, siue de lauticiis affatim subministratis. Antiquitus enim in deliciis erant cibi in clibano cocti. Primùm enim panis in clibano decoqui cœptus, quem κριβανίτην, id est, clibanarium vocabant: eáque res vsqueadeò visa est noua, vt etiam prouerbio locum fecerit: deinde carnes & pisces eodem modo coqui cœperunt. Vnde & thunni, & id genus alia, in clibano cocta, xeniorum vice missitabantur amicis.

Theagenis hecateum.

Θεαγένους ἑκάτειον, id est, Theagenis hecateum. In superstitiosos ac ridiculè meticulosos dictum est. Sic Theagenes legitur vsqueadeò fuisse superstitiosus, vt domi haberet Hecates simulacrum. nec vsquam pedē moueret, nisi & illo consulto. Vnde & καπνὸς, id est, fumus, est cognominatus: quod magnificè polliceretur, cùm esset pauper. Qua de re meminimus alibi.

Charetis pollicitationes.

Αἱ Χάρητος ὑποσχέσεις, id est, Charetis pollicitationes. Dici solitum, vbi quis facile ac benignè promittit, iuxta illud Nasonis:

Promittas facito; quid enim promittere lædit?
Pollicitis diues quilibet esse potest.

Natum adagium à Charete quodam Atheniensium duce, qui quiduis cuiuis pollicebatur, at non præstabat item quod receperat. Hunc Charetem nunc fermè reges & pontifices imitantur, dum omnibus omnia promittunt, neque recusant quicquam, vt saltem spe lætos à se dimittant: atque vltrò etiam inuitant vt rogentur, spe videlicet illectantes. Narrant & de Vespasiano filio, quum admoneretur ne tam facilis esset ad pollicendum, quòd longè plura promitteret quàm præstare posset, respondit: Non oportere quenquam ab Imperatoris conspectu tristem discedere. Adagiū refertur à Suida: nec dubito quin sumptum sit ex Aristophane.

Album panem pinso tibi.

Λευκὴν μᾶζαν φυρῶ σοι, id est, Album panem pinso siue tempero tibi. Dici solitum, vbi quis magnarum rerū spes amplas ostendit. Est enim maza, panis genus. Porrò Græcis album panem in deliciis fuisse, locis aliquot testatur Lucianus, nominatim in libello De mercede seruiētibus, καὶ ὄναρ λευκοῦ ποτε ἄρτου ἐμφορηθείς. id est, Ne per somnum quidem vnquam albo pane saturatus. Et diuus Hieronymus in epistola ad Nepotianū, similam inter delicias ponit: Quid prodest, inquit, oleo nō vesci, & molestias quasdam, difficultatesque ciborum quærere, caricas, piper, nuces palmarum, similam, mel, pistacea? Ac ne fuisse quidem Romæ pistores ad Persicum vsque bellum, annis ab vrbe condita, super quingentos octoginta: testis est Plinius lib. xviij. cap. xj. vbi rationes aliquot arte conditi panis ostendit. Porrò quod primum è triticea farina redditur, candidius est: rursum quod ex ordeacea postremum, id magis est album, vt indicat in Problematis Aristoteles. sectionis xxj. probl. iij. & vij. eiusque rei causam reddit. Græci panes elegantiores λευκοὺς appellabant: sordidiores, φαιούς: id est, fuscos seu nigros. Sic Alexis apud Athenæum lib. iij.

Ἄρτους μὲν ὀκτὼ λευκοὺς, φαιοὺς τοὺς ἴσους.
Id est:
Panes quidem albos octo, dein totidem nigros.

Huc pertinet illud: Ex iure hesterno panem atrum vorāt. Narratur ibidem quiddam non illepidum de Diogene Cynico: qui quum placenta vesceretur, percontanti quid comederet, respondit se panem edere bene confectum. Hoc adiicere visum, vt intelligamus, olim miras fuisse delicias in panibus conficiendis. Apud eundem lib. iiij. describitur conuiuium Atticum, in quo commemorantur & panes λευκότεροι χιόνος, id est, albiores niue.

Ariolari.

Ariolari prouerbio dicebatur, qui nihil adferret certi, nihilque præsentis emolumēti, verùm in diem modò polliceretur. Ita Dorio leno in Phormione Terent. adulescenti Phædriæ pecuniam daturum se promittēti, dicentique, Non mihi credis? respondit, Ariolare. Item Sannio in Adelphis: Sed ego hæc ariolor. Sumptum à diuinis, qui prædicunt euentura. Futurorum autē nulla certa cognitio, quemadmodum eleganter dictum est à Pindaro:

Τῶν δὲ μελλόντων τετύφλωνται φραδαί.
Πολλὰ δ' ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσεν.

Quorum carminum hæc sententia, cæcam esse rerum futurarum scientiam: mortalibus autem multa præter spem euenire.

Ἐπαύλια δῶρα.

Ἐπαύλια δῶρα, dicebantur magnifica munera. Sic enim appellabantur apud Græcos, quæ postero post nuptias die, sponsæ pater adducebat sponso ac sponsæ, pompę cuiusdam specie. Præcedebat enim puer, candida toga, facem gestans ardentem. Post hunc canistrifer, post hunc longa series adportantium aurum, pelues, smegmata, lecticas, pectines, lectos, alabastros, sandalia, scrinia, vnguentaria interdum & dotem ipsam. Addunt, & ipsum diem à nuptiis secundum ἐπαυλίαν, quòd sponsa tum inducatur in cubile. Adagium accommodari poterit & in eos, qui iactant suam beneficentiam. Opinor autem hæc esse, quæ Iurisconsulti vocant παράφερνα.

Modio demetiar.

Μεδίμνῳ ἀπομετρῶ, id est, Modio demetiar. Prouerbialis hyperbole, ingens & cumulatum sperātis emolumentum. In magna siquidem rerum exuberantia, non heminis, neque congiis, sed modio metimur. Integrè sic reddit Suidas:

Μεδίμνῳ ἀπομετρῶ ἐγὼ τὸ πατρῷον ἀργύριον.
Id est:
Modio paternam metiar pecuniam.

Tametsi sunt qui negent idem esse Latinis modium, & Græcis μέδιμνον.

Verba importat Hermodorus.

Λόγοισιν Ἑρμόδωρος ἐμπορεύεται.
Id est:
Sunt Hermodori verba mercimonium.

In eum dicebatur, qui prpter verba nihil adferret. Quemadmodum Laches in Hecyra Terentiana Pamphilum filium rogat, num vnam duntaxat sentētiam secum è Lemnio reportasset. Aut in eos qui verba vendunt pecunia: quod in poetas, aduocatos, fumi venditores, atque in id genus homines rectè dici poterit. Natum ab Hermodoro quodam Platonis auditore, qui commentarios ab illo conscriptos in Siciliam deportare cōsueuerit, atque inibi venditare. Vnde Siculi, vt sunt dicaces, rem in prouerbium verterunt, dicentes, Hermodorum pro mercibus importare verba. Cæterùm sophistæ & philosophi lucubrationes suas, λόγους appellant. Allusit haud dubiè huc M. Tullius lib. Epist. ad Atticum xiij. Dic mihi, placetne tibi primum ædere iniussu meo? Hoc ne Hermodorus quidem faciebat, is qui Platonis libros solitus est diuulgare, ex quo λόγοισιν Ἑρμόδωρος. Porrò licet Cicero mutilū adduxerit prouerbium, tamen si addas ἐμπορεύεται, constabit Græcus senarius. Hinc & λογέμπορος dictus, qui præter verba nihil adfert.

Hesperidum mala.

Μῆλα Ἑσπερίδων δωρεῖσθαι, id est, Mala Hesperidum largiri dicuntur qui magna splendidaque largirentur. Nota est fabula de malis aureis. Huc allusisse videtur Maro noster in Bucolico carmine:

Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

Alybantis hospitis munera

Τὰ δῶρα τοῦ Ἀλύβαντος ξένου, ἢ τὰ τοῦ Ἀλυβάντου ἐμπόρου ξένια, id est, Munera Alybantis hospitis, aut Alybantij amici xenia. Eustathius interpres Homeri, putat rectè prouerbio dici posse, quoties fit vt aliquis falsò iactet se magna largitum esse, seu verbis duntaxat, non re præstet beneficium. Nam apud Homerum vlt. Odysseæ lib. Vlysses ignoto habitu cum Laerte patre colloquens, adsimulat se Alybantium esse Aphidantis opulentissimi viri filiū, & quondam Vlyssem exceptum hospitio, muneribus amplissimis donatum à se dimisisse:

Εἰμὶ μὲν, inquit, ἐξ Ἀλύβαντος, ὅθι κλυτὰ δώματα ναίω,
υἱὸς Ἀφείδαντος πολυπημονίδαο ἄνακτος.
Αὐτὰρ ἐμοί γ' ὄνομ' ἐστὶν Ἐπήριτος.

Id est,

Sum ex Alybante oriũdus, vbi mihi splendida tecta,
Regis Aphidantis proles Polypemonidai.
Est mihi nomen Eperitus.—

Ac paulo superius:

Τὸν μὲν ἐγὼ πρὸς δώματ' ἄγων εὖ ἐξείνισσα,
Ἐνδυκέως φιλέων πολλῶν κατὰ οἶκον ἐόντων,
Καί οἱ δῶρα πόρον ξεινήϊα οἷα ἐῴκει.
Χρυσοῦ μέν οἱ δῶκ' εὐεργέος ἑπτὰ τάλαντα,
Δῶκα δέ οἱ κρητῆρα πανάργυρον ἀνθεμόεντα,
Δώδεκα δ' ἁπλοΐδας χλαίνας, τόσους δὲ τάπητας.
Τόσσα δὲ φάρεα καλά, τόσους δ' ἐπὶ τοῖσι χιτῶνας·
Χωρὶς δ' αὖτε γυναῖκας ἀμύμονας, ἔργ' εἰδυίας
Τέσσαρας, εἰδαλίμας, ἃς ἤθελεν αὐτὸς ἑλέσθαι.

Id est,

Hunc equidem tecto induxi, accepique benignè,
Sollicitéque fouens ex his quæ plurima nostris
Ædibus exuperant, atque hospita munera deinde
Adieci, tali dare quæ decuisset amico.
Auri celati tribui septena talenta,
Donaui pateram ex solido depictam argento.
Bis senas textu donaui simplice lænas:
Pallida ad hæc totidem adieci, totidemq; subuclas,
Insuper ancillas nitidas, atque arte manúque
Quatuor egregias, sibi quas delegerat ipse.

Ad pileum vocare.

Ad pileum vocare, pro eo quod est, ad libertatem inuitare, aut promissis ingentibus seditionem commouere, prouerbiali figura dixit Macrobius lib. Saturnalium j. Dicet aliquis, nunc me dominos de fastigio suo deiicere, & quodammodo ad pileum seruos vocare. Atque hæc quoque verba sublegit à Seneca, qui epistola xlvij. scribit in hunc modum: Dicat nunc me vocare ad pileum seruos, & dominos de fastigio suo deiicere. Liuius lib. xiiij. Postero die serui ad pileum vocati, & carcere vincti emissi, confusáque omnis multitudo Hippocratem atque Epicidem creant prætores. Metaphora ducta à veterum consuetudine, qua serui cùm statum mutarent, ac manu mitterentur, capite raso pileum accipiebãt. Vnde est in Amphitryone Plautina, sub persona Sosiæ serui libertatem optantis: Quod ille faciat Iuppiter, vt ego hodie raso capite caluus capiam pileũ. Huc pertinet quod Plutarchus refert in Apophthegmatis Scipionis, qui non prius sustinuit agere cum Carthaginensibus de pace, quàm L. Terentium, quem captiuum habebant, ad sese reducerent. Terentius autem Scipionem triumphantem subsequutus est pileatus, veluti libertus. Idem quod ibidem refertur de T. Quintio, quem in triumpho subsequuti sunt pileati omnes Romani, quos in bello captos, & apud Græcos seruientes, drachmis quingentis redemptos ipsi dono dederant. Cuius meminit T. Liuius lib. iiij. de bello Macedonico. Martialis Epigrammatum secundo ad Olum:

Totis pilea sarcinis redemi.

hoc est, rebus omnibus relictis contemptisque peperi mihi libertatem. Etenim qui potest nihil habere, is nulli seruire cogitur, eique liberum est suo more viuere. Atque ideo subiicit:

Seruum si potes Ole non habere,
Et regem potes Ole non habere.

Persius:

—Hanc nobis pilea donant.

Suetonius in Tiberio: Seruisque ad pileum frustra vocatis, in Siciliam profugit. Idem in Nerone: Obiit trigesimosecundo ætatis anno, die quo quondam Octauiam interemerat: tantúmque gaudium publicè præbuit, vt plebs pileata tota vrbe discurreret, nimirum hoc indicio additam sibi libertatem significans. Seruius in Æneidos octauum, refert Feroniam seruorum deam haberi, in cuius templo capite raso soliti sint pileum accipere. Videtur autem pileum priscis insigne fuisse virtutis spectatæ: vt hinc fluxerit mos, vt qui magistri doctorisque titulo decorantur, pileum accipiant. A. Gellius Noctium Atticarum vij. cap. iiij. scribit, seruos eos venire solitos pileatos, quorum nomine venditor nihil præstaret. Eius rei Cælius Sabinus iureconsultus hanc fuisse causam scribit, quòd eiusmodi conditionis mancipia insignia esse in vendendo deberẽt vt emptores errare & capi non possent, neque lex vendundi operienda esset, sed oculis iam perciperent, quod nam esset mancipiorum genus.

Bona Cillicon.

Ἀγαθὰ Κιλλικῶν, id est, Bona Cillicon. subaudiendum, facit, aut habet. Conuenit, vbi quis malefactis ac fœdis artibus sibi parauit opes. Huic adagio locum fecit Cillicon quidam, natione Milesius: qui prodita Prienensibus Mileto patria, amplifer quidem, sed fœdè ditatus est. Is cùm proditionem moliens rogaretur quidnam esset facturus: respondet, πάντ' ἀγαθά, id est, Omnia bona. Vnde prouerbium effertur etiam ad hunc modum: πάντ' ἀγαθὰ ὡς ὁ Κιλλικῶν, id est, Omnia bona, velut inquit Cillicon. Autores Suidas & Zenodotus. Alludit huc & Aristophanes in εἰρήνῃ,

Οὐδὲν πονηρόν, ἀλλ' ὅπερ καὶ Κιλλικῶν. Id est:
Mali nihil, verùm quod inquit Cillicon.

Interpres adiicit Cillicontis exitium. Prodita à Cillicon te insula Theagenes quidam Syrius commigrarat Samũ, atque illic vendebat carnes. Ab hoc cùm Cillicon carnes emere vellet, tradidit illi, vt quod superesset, amputaret. At ille porrecta machæra manum hominis abscidit: Ista, inquiens, manu non prodes alteram ciuitatem.

Ego faciam omnia more Nicostrati.

Ἐγὼ πάντα ποιήσω κατὰ Νικόστρατον. Id est.
Ego cuncta more fecero Nicostrati.

Pro eo quod est, egregiè. Nam hunc Nicostratum aiunt comœdiarum actorem fuisse talem, qualis apud Romanos prædicatur fuisse Roscius. Itaque propter artis famã in vulgi sermonem abiit. Suidas prouerbij titulo recẽset.

Sponde, noxa præstò est.

Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτη, id est, Sponde, sed noxa prestò est. Quæ quidem omnia Socrates apud Platonem putat ad eandem sententiam pertinere. Nam qui pro altero fideiubet, id pollicetur, quod nõ sit in ipso situm præstare, nempe fidem alienam. Sed primum illud Apollini tribuit, reliqua duo à mortalibus adiecta credit. Plin. lib. vij. cap. xxxij. cuncta pariter adscribit Chiloni, sed ita vt oraculorum vice fuerint habita: Rursus, inquiens, mortales oraculorum societatem dedere Chiloni Lacedæmonio, tria præcepta eius Delphis consecrando aureis literis, quæ sunt hæc: Nosse se quenque: & Nihil nimium cupere. Comitemque æris alieni, atque litis esse miseriam. Explicuit Plinius, quid sit spondere. Fideiubemus enim pro eo cui creditur pecunia: & sæpe fit, vt fideiussor cogatur creditori numerare pecuniam. Fideiubemus & apud iudices, de sistendo reo: atque illo fallente plectuntur vades. Et hoc dictum ad Homerum autorem referunt: cuius hoc est carmen Odyss. θ.

Δειλαί τοι δειλῶν γε καὶ ἐγγύαι ἐγγυάασθαι.

Chersias apud Plutarchum in conuiuio Platonis refert ad fabulam Homericam de Arte: quæ quòd adfuerit Iouis sponsioni de natiuitate Herculis, ab eo præcipitata est in terram. Citantur ac laudantur hæc tria apopthegmata à Plutarcho, in libello de futili loquacitate.

BRASSICANI. Pygmæum imponere Colosso.

Philostratus in Sophista Nicete, prouerbio dixit, Pygmæum imponere Colosso: hoc est, rem minutam & abiectam amplissimam efficere. Cicero dixit, arcem facere ex cloaca.

COGNATI. Maria & montes polliceri.

Hyperbole prouerbialis est, qua Salustius in Catilinario suo vtitur: Maria montésque polliceri cœpit Catilina: quo significare voluit, Citò maximæ mihi erunt facultates, quarum tu quoque Fuluia eris particeps. Ad eundem modum Persius.

—Magnos promittere montes.

Paulò diuersius à Græcis vsurpata est, χρυσᾶ ὄρη ὑπισχνεῖσθαι. De quo vide Erasmum nostrum. Vtrumque vsurpare solemus, cùm de ingenti alicuius pollicitatione dicere volumus, idque cum quadã irrisione dicimus. Mons enim pro re magna, vt est mons. Sic Virgil. ij. Æneid. equum

Troianum, quem maximum esse voluit, instar montis esse dixit. [Alibi Aurgos montes polliceri: &, Charetis pollicitationes.]

Verba cupressis similia.

Quum Leosthenes ad bellum Athenienses perpulisset, magnificis spebus ad nomen libertatis ac principatus erectos, Phocion illius verba dicebat cupressis similia, quæ sublimes cùm sint ac pulchræ, fructum non habent. Nihil potuit dici accommodatius in sermonem splendidè magnificeque pollicentem, sed infrugiferum, quemadmodum cupressus arbor sublimi compositoque in conum vertice procul egregium quiddam polliceri videtur, at vix vlla sterilior. de qua Plinius: Natu morosa, fructu etiã superuacua est, baccis torua, folio amara, odore violenta, ac ne vmbra quidem gratiosa. Est & ab hac arbore prouerbium alterum: Simulare cupressum. Quod exposuit Erasmus noster, & idem Cælius lib. xxv. cap. ij.

MAGNI MOMENTI.

Erasmi. Vel Megaram vsque.

Manet is sermonis color & hodie, vbi quid significamus magni precij, nobísque vehementer expetitum, dicimus: Huius rei gratia vel in Indiam vsque proficiscerer. aut: Digna res est cuius gratia vel in Hybernam vsque nauigetur. Socrates apud Platonẽ in Phædro: ἦ γὰρ ἂν ἀστεῖοι καὶ δημωφελεῖς εἶεν οἱ λόγοι. ἔγωγ᾽ οὖν οὕτως ἐπιτεθύμηκα ἀκοῦσαι, ὥστ᾽ ἐὰν βαδίζων ποιῇ τὸν περίπατον Μέγαράδε, καὶ κατὰ Ἡρόδικον προσβὰς τῷ τείχει πάλιν ἀπίῃς, οὐ μή σου ἀπολειφθῶ. id est, Nam profectò festiui & in publicum vtiles fuerint sermones. Mihi sanè tanta cupiditas est audiendi, vt si pedibus vel Megaram vsque ambules, ac mox iuxta morem Herodici, vbi ad mœnia accesseris, denuò abscedas, non te sim relicturus. Ambiguè dictum est κατὰ Ἡρόδικον. Incertum enim vtrum Herodicus quispiam hoc dixerit, an Herodicus aliquis in populi risum abierit: qui cùm tantum itineris confecisset, vel oblitus aliquid, vel mutata sententia, à mœnibus redierit Athenas: quomódo Phædria Terentianus à diuerticulo redit in vrbẽ. Vnde hoc ipsum, iuxta Herodicum, prouerbij speciem habet, in hominem incerti consilij, aut qui serò mutat sententiam: quum deliberandum sit, antequam incipias. Simile illi, Dignum propter quod validimonium deseratur.

Dignum propter quod vadimonium deseratur.

Vbi rem maximi momenti volemus significare, quæque vel quantouis dispendio debeat expeti, dignam esse dicemus, cuius gratia vadimonium deseratur. Nam qui vadati sunt, non nisi summo suo periculo abesse possunt. Plinius secundus præfatione Naturalis historiæ: Inscriptiones, inquit, propter quas vadimonium deseri possit. Hoc est, quarum gratia omnia sint posthabenda, vel maximè seria. Seneca de Beneficiis libro quarto. Vadimonium promittimus, tamen deseritur. Non in omnes datur actio. Deserentem vis maior excusat. Hæc Senecæ verba declarant, vehementer vrgens esse oportere, quod excuset vadimonij promissi desertorem. Horatius.

– Et casu iam respondere vadato
Debebat. —

Ridet improbum garrulum, qui maluerit periclitari de causa, quàm à nugis discedere. Consimilis est forma. Quasi pro aris focisque dimicare: quum de re chara seriáque certamen est. Nec dissimili schemate dixit Celsus. lib. Pandect. vj. tit. de rei vindicatione: Laribus sepulchrisque auitis carere Finge, inquit, pauperem, qui si reddere id cogatur, laribus sepulchrisque auitis carendum habeat: sufficit tibi permitti tollere ex his rebus quæ possis, dum ita ne deterior sit fundus, quàm si initiò non foret ædificatum.

Ex Append. Erasmi.

Incantatione quauis efficacius.

Πάσης ἐπῳδῆς ἰσχυρότερον. De re admirandæ & penè prodigiosæ efficaciæ, vt eloquentia hominis docti, pudore, veritate. Plat. Priscos tribuisse vires inexplicabiles, & naturæ cursum excedentes, vocibus incantatorum, notum est.

Cognati. Quæstio non est triobolaris.

Vulgus Gallorum dicere solet, quæstionem non esse trium obolorum: cum seriam rem & animaduertendam agi, significare volunt. Hinc Budæus Ludouico Ruzço: Neque enim ludicra aut triobolaris est sponsio, vt nostrates loqui solent. Poscit enim vt prædibus prædiisque (quod dicitur) stipulanti caueatur. Sponsio hîc non est nomen actionis, sed pactum significat, quo promittens se obstringit. verba enim stipulationum sunt: Spondes, spondeo. vt, verbi gratia: Si in vrbem ego rediero, illicque domicilium retulero, spondes te curaturum bonam partem accepturum, quæ me innasuræ sunt simul ac rediero, si apud te deponere paratus sim? Tuo enim periculo res agetur. Hæc sunt verba stipulantis, id est, percunctantis. Quibus si ille respondeat, Spondeo: contracta est obligatio. Sed hæc sponsio, inquit, te promissorem idoneum & locupletem poscit, à quo stipulator ego idoneè mihi caueam. Res enim non trioboli, sed in ea rationum mearum summa agitur.

Auro carius.

Catullus ad Lesbiam:
—Nobísque hoc carius auro.

Auro carius, quasi prouerbio dicebant, quod sibi gratissimum, carissimúmque esse significabant. Tibullus in primo:

Carior est auro iuuenis, cui leuia fulgent
Ora, nec amplexus aspera barba terit.
Ibidem:
O mihi cara magis candidiore nota.

MALEDICENTIA ET OBtrectatio.

Erasmi. Ἰαμβίζειν.

Ἰαμβίζειν prisci dixerunt, pro conuiciari ac maledicere: voce ducta ab Iambe, fœmina insignitè maledica. Probabilius est ab iambo pede ductum, qui conuiciis repertus est, impetum ferientis atque impetentis exprimens. In quo congruit & illud, quòd à breui orsus desinit in longam: quemadmodum iniuria ex leuioribus initiis exit in grauem tragœdiam quod indicauit & Homerus, ἥ τ᾽ ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται, id est, Quæ primùm exigua est. Vnde & hominem ad conuiciandum propensum ἰαμβίζον appellant. Huiusmodi fermè Suidas & Hesychius.

Στηνιῶσαι.

Στηνιῶσαι, est alterum asperis conuiciis incessere. Athenis erat festum quoddam in quo ius erat dicteriis & conuiciis in alios ludere. Vnde στηνιῶσαι dici cœperunt, qui liberius in quempiam debacchabantur. Festo nomen erat στηνία, cum propriè dicitur, quod asperum, auribúsque molestum est. Ita Hesychius & Etymologus. Simile illi, De plaustro loqui.

Execrationes serere.

Ἀρὰς σπείρειν, id est, Execrationes serere, dicebantur, qui diris deuouerent aliquem: inde natum, quòd apud Cyprios esset solemne, quoties sererent hordeum, addito sale, deuouere quibus malè vellent. Tantũ Hesychius. Docet Plinius, quædam non feliciter seri, nisi cum conuiciis. Esse etiam genus, quod terræ infoditur, ac pede compressa additur execratio: Ne vnquam exeas. De Lindiorum sacro diximus aliàs.

Mæsonica dicteria.

Dicteria petulantius iacta, prisci Mæsonica vocabant, σκώμματα μαισωνικά: à Mæsone quodam histrione comœdiarum Megarensi, cuius inuentum est persona, quam à reper-

repertore, Græci μαίσωνα vocabant: repperit enim personam famuli & coqui. Quin & veteres Græci coquũ vrbanum μαίσωνα vocabant, externum τέττιγα. In comœdiis autem semper inducuntur coqui dicaces, præsertim apud Plautum. Id testatur Philemon alicubi:

Σφίγγ' ἄρρεν, οὐ μάγειρον εἰς τὴν οἰκίαν,
Εἴληφ'. ἁπλῶς γὰρ οὐδὲ ἕν μὰ τοὺς θεοὺς
Οἷς ἂν λέγῃ συνίημι. — Id est:
Recepi in ædes non coquum, sed masculum
Sphingem. nihil enim per deos intelligo
Simpliciter, ex his quæ loquitur. —

Conuenit cum Hipponacteo præconio.

Vltra Hyperbolum.

Ὑπὲρ τὸν Ὑπέρβολον, id est, Vincit Hyperbolum. Hyperbolus quispiam erat, mirum in modum appetens litium. Vnde conuenit in eos, qui simili laborãt morbo. Plutarchus in vita Alcibiadis, Thucydides Poleponnesiaci belli lib. viij. & Aristophanes in Equitibus ostendit, Hyperbolum fuisse hominem modis omnibus improbissimum, nec vlla re clarum aut potentem, nisi vitio linguæ. Præterea M. Tul. lib. De claris oratoribus ita scribit de Saturnino: Homo simillimus Atheniensis Hyperboli, cuius improbitatem veteres Atticorum comœdiæ notauerunt. Aristophanes præter alia scribit & hoc de Hyperbolo:

Ἄνδρα μοχθηρὸν, πολίτην ὀξίνην Ὑπέρβολον. Id est,
Improbum virum, atque ciuem vappam acidúmque
Hyperbolum.

Mortui non mordent.

Οἱ τεθνηκότες οὐ δάκνουσιν, id est, Mortui non mordent. Id etiam hac tempestate vulgo dictitant. Natum arbitror ex apophthegmate Theodori Chij, qui fuit Ptolemæi regis in arte Rhetorica præceptor. Hic enim in consiliũ ascitus, cùm deliberaretur, vtrum Pompeius ab Ægypto repellendus esset, an admittendus: censuit receptum occidendum, addens hoc dictum, νεκρὸς οὐ δάκνει, id est, mortuos non mordere. Refert Plutarchus in vita Pompeij.

Mortuis non conuiciandum.

Victo non insultandum, nec in mortuum vltrà congerenda conuicia, quanquam iure sit occisus, huic suffragatur Homerus in eodem libro:

Οὐχ ὁσίη κταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι. Id est:
Haud fas est super occisis iactare teipsum.

Vlysses ita, de procis extinctis.

Non impetam lingua.

Οὐκ ἐπιγλωττήσομαι, id est, Non incessam lingua. Figuræ nouitas in prouerbium abisse videtur, autore Diogeniano. Aristophanes in Lysistrata:

Περὶ τῆς Ἀθηναίων δ' οὐκ ἐπιγλωττήσομαι. Id est:
At lingua Athenas neutiquam incessam mea.

Hesychius citat Æschylũ in Heraclidis. Græcis ἐπιγλωττᾶσθαι, est linguę conuiciis incessere: quasi dicas, inlinguare: quemadmodum à vola dicimus inuolare. Propriè verò pertinet ad malè ominantes. Rapiuntur enim dicta in omen, velut in augurium venturi mali boniue. Vnde semper à maledictis temperandum. Pindarus in Pythiis hymno quarto, inter cæteras virtutes laudat & linguam à maledictis temperantem, ὀρφανίζει μὲν κακᾶς γλώσσας φαεννὰν ὄπα, id est, Priuans malam linguam voce dilucida. Interpres citat in hanc sententiam carmen Hesiodi:

Μηδὲ κακῶν ἑτάρων εἶναι, μηδ' ἐσθλῶν νεικεστῆρα. Id est:
Haud solitum sociis certare bonisve malisve.

Vti licebit, cùm significabimus nos de re quapiam periculosa nolle verba facere: veluti, De rebus principum aut potentum οὐκ ἐπιγλωττήσομαι. Verbum inde ductum, quòd qui temerè loquuntur, ὅσα ἂν ἐπὶ γλῶτταν ἔλθοι loqui dicuntur: sicut alibi monstrauimus.

Cum laruis luctari.

Vide in loco, Inanis opera.

Iugulare mortuos.

Vide in loco, Absurda.

Tuis te pingam coloribus.

Tuis te pingam coloribus: id est, Talem te describam, qualis es. Translatum à pictoribus, qui nonnunquam faciem hominis ita vt est exprimunt, ac repræsentant, nonnunquam alienis fucant coloribus. Aut etiam allusum est ad Æsopicam corniculam, quæ se coloribus alienis venditauit. Diuus Hieronymus in Rufinum: Possem & ego te tuis coloribus pingere, & insanire contra insanientem. Ibidem rursum: Scire enim te iactas crimina, quæ tibi soli amicissimo sim confessus. & hæc in medium prolaturum, meisque me coloribus esse pingendum. Plinius in præfatione historiæ mundi. Et ne in totum videar Græcos insectari, ex illis nos velim intelligi, pingique coloribus, quos in libellis his inuenies. Et Cicero libro Epistolarum ad Quintum fratrem secundo, epistola vltima: Tuis coloribus, meo penicillo. Quanquam hoc paulò diuersius.

Sphæram inter sese reddere.

Plutarchus in libello De cognoscendo profectu: μάλιστα δὲ εἰ τῇ φιλονεικίᾳ καὶ ἡ περὶ τὰς ζητήσεις ἐνστάσεις, καὶ παύσαιντο τοὺς λόγους ὥσπερ ἀστραγάλους ἢ σφαίρας ἐπιδεικνύοντες ἀντιλαβεῖν, τὸ παρελθεῖν καὶ καταβαλεῖν μᾶλλον, ἢ τὸ μαθεῖν καὶ διδάξαι χαίροντες. id est. Maximè si quæstionum ambitio concentioque remittitur, sique definimus argumenta, ceu lora sphærasque sic vicissim inter nos reddere, vt magis gaudeamus ferire aut deiicere, quàm discere aut docere. Est apud Platonem in Euthydemo: ὁ δὲ Διονυσόδωρος ὥσπερ σφαῖραν ἐκδεξάμενος τὸν λόγον, πάλιν ἐστόχαζε τοῦ μειρακίου. id est: Dionysodorus tanquam sphæram exceptum sermonem rursus iaculabatur in adolescentem. Meminit de lusus genere Iulius Pollux, libro De rerum vocabulis nono. Seneca quod Græci de sphæra tradunt, ad pilæ lusum refert, ostendens eam commoditatem requiri inter dantem beneficium & accipientem, quæ est inter mittentem pilam & excipientem: Volo, inquit, Chrysippi nostri vti similitudine de pilæ lusu, quam cadere non est dubium, aut mittentis studio, aut accipientis. Tunc cursum suum seruat, vbi inter manus vtriusque aptè ab vtroque & iactata & excepta versatur. Necesse est autem lusor bonus aliter illam collusori longo, aliter breui mittat. Eadem beneficij ratio est, nisi vtrique personæ dantis & accipientis aptatur, nec ab hoc exibit, nec ad illum perueniet vt debet. Si cum exercitato & docto negocium est, audacius pilam mittemus: vtcunque enim venit, manus illam expedita & agilis repercutiet. Si cum tyrone & indocto, non tam rigidè, nec tam excussè, sed languidiùs, & in ipsam dirigentis manum remissè occurremus. Idem faciendum est in beneficiis, &c. In eodem libro aliquanto pòst: Sicut in lusu est aliquid, pilam scitè ac diligenter excipere. sed non dicitur bonus lusor, nisi qui aptè & expeditè remisit quam acceperat. Non dissimilis est, quem hodie pilæ vocant apud Italos, cuius meminit Horatius:

Namque pila lippis inimicum & ludere crudis.

Athenæus lib. j. docet, sphæræ lusum olim dictum φαινίνδα, ἀπὸ τῆς ἀφέσεως τῶν σφαιριζόντων. quæ verba quid sibi velint, non satis intelligo: magis arbitror dictum, ἀπὸ τοῦ φαίνομαι, quòd sphæra missa emicet. Ibidem citatur carmen Antiphanis:

— Σφαῖραν λαβὼν
Τῷ μὲν διδοὺς ἔχαιρε, τὸν δ' ἔφυγ' ἅμα·
Τὸν δ' ἐξέκρουσε, τὸν δ' ἀνέστησεν πάλιν
Κλαγκταῖσι φωναῖς. — Id est:
— Sumpta pila
Gaudebat huic dedisse, at hunc fugit simul:
Excussit hunc, at erigebat alterum,
Tubæ in modum sonante voce. —

Quadrabit adagium in eos, qui se vicissim dicteriis incessunt. Confine, sicut opinor, illi Persiano:

Cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis.

Iuxta Senecæ sententiam, quadrabit etiam in eos, qui sibi mutuò assentantur, & colludunt in disputatione: velut quum Scotista respondet scotisticè, Nominalis iuxta decreta nominalium: vt non quæratur veritas, sed theatrica quædam fabula peragi videatur.

Infixo aculeo fugere.

Βαλὼν φεύξομαι οὖν, id est, Iaculo immisso fugiturum te

putas? Metaphora prouerbialis, vbi quis dicto conuicio, seu maleficio quopiam peracto, statim subducit sese, ne vel tueri cogatur quod dixerit, aut ne mutuum recipiat. Eryximachus medicus in conuiuio Platonis, Aristophani discedere paranti, ne cogeretur & ipse laudare Cupidinē, ac iocis quibusdam poeticis eludenti, βαλών γε, φάναι, ὦ Ἀριστόφανες, οἴει ἐκφεύξεσθαι; ἀλλὰ πρόσεχε τὸν νοῦν καὶ οὕτως λέγε, ὡς δώσων λόγον, ἴσως μέντοι ἂν δόξῃ μοι, ἀφήσω σε, id est, Vt videtur, inquit, Aristophanes, immisso in nos iaculo fugiturum te credis? Quin tu animum aduerte, atque ita loquere, tanquam rationem redditurus. Sane si mihi videbitur, fortassis te dimittam. Vtitur item in Phædone, & in primo De rep. lib. quanquam hoc loco mutet metaphoram, & ad balneatorem iniecta aqua discedentem referat: Ταῦτα εἰπὼν ὁ Θρασύμαχος ἐν νῷ εἶχεν ἀπιέναι, ὥσπερ βαλανεὺς ἡμῶν καταντλήσας κατὰ τῶν ὤτων ἀθρόον καὶ πολὺν τὸν λόγον. id est: Hęc locutus Thrasymachus, in animo habebat discedere, ceu balneator quispiam, offusis in aures copiosis ac multis verbis. Ac mox eodem in loco, οἷον ἐμβαλὼν λόγον, ἐν νῷ ἔχεις ἀπιέναι, id est, Velut iniecto dicto paras discedere. Respexit ad prouerbium Plutarchus in commentario De iis qui tardè puniuntur à numine, ἀλλ' οὐδ' εἰ βαλὼν, φησὶν, ἀπηλλάγη, καλῶς ἔχει παρελθεῖν τὸ βέλος ἐγκείμενον. id est, Quin etiā si discessit, inquit, immisso iaculo, non conuenit telum inhærens negligere. Allusit ad hanc parœmiam Aristoteles in tertio Naturalium auditionum lib. Refellens enim Anaxagoræ sententiam, qui dixisset, infinitum immotum esse, & in seipso conquiescere, negat satis esse dixisse tantum, & aufugere, quum causam etiam reddere debuerit, quamobrem infinitum moueri non posset: οὐ γὰρ, inquit, ἱκανὸν, εἰ οὕτως εἰπὼν ἀπαλλάττεσθαι, vt obiter & orthographiā emendem, non Aristotelis, sed typographi. Quadrabit igitur in eos, qui velut oracula quædam pronunciant, aliis coniectandi materiam ministrantes, vt qui non interpretentur quamobrem ita senserint. Translatum videtur ab apibus, aut vespis, quæ infixo aculeo, statim aufugiunt. Id enim innuit Plato in Phædone. Potest & ad Parthos referri, qui iaculo coniecto in hostem, mox equis versis se fuga proripiunt, nec audent cominus congredi. Simillimum est huic, quod est apud Ciceronem libro De finib. bonorum quarto. Scrupulum, inquit, abeunti: sed videbimus. Solet enim scrupulus esse molestus ambulantibus. Idem apertius in oratione pro L. Flacco: Flacco verò quid profuit, qui valuit tam diu dum huc prodiret. Mortuus est aculeo iam dimisso, ac dicto testimonio.

Vulgus suspicax.

Suspiciosum vulgus & pleraque malam in partem interpretatur. Homerus in eodem libro:

Δύσζηλοι γάρ τ' εἰμὲν ἐπὶ χθονὶ φῦλ' ἀνθρώπων.

Id est,

Quippe homines plerique sumus malè suspiciosi.

Pellem caninam rodere.

Pellem caninam rodere, prouerbiali metaphora dixisse videtur Martialis: pro eo quod est, hominem maledicū & improbum conuiciis insectari. Sic enim scribit in obtrectatorem quendam & oblatratorem:

Non deerunt tamen hac in vrbe forsan,
Vnus vel duo, trésve, quatuórve,
Pellem rodere, qui velint caninam.

Zoili.

Vide in loco Inuidia.

Vitilitigator.

Vitilitigatores M. Cato vocabat, litium auidos, & alienorum operum calumniatores. Eáque vox ob nouitatem doctis in adagionem abiit, quemadmodum & Homeromastiges & Vergiliomastiges. Plinius in præfatione Historiæ mundi: Ergo securi, etiam contra vitilitigatores: quos Cato eleganter ex vitiis & litigatoribus composuit. quid enim illi aliud quàm litigant, aut litem quærunt? exequemur reliqua propositi.

Archilochum teris.

Ἀρχίλοχον πατεῖς, id est, Archilochum teris, seu calcas. De maledico dicebatur, πατεῖν autem dictum est, vel quòd maledicus assiduus videatur in euoluendis huius poetæ carminibus: vel quòd huius vestigiis ingreditur. De Archilocho testatur & Horatius:

Archilochum proprio rabies armauit iambo.

Equidem suspicor hoc idem esse cum illo, quod alibi posuimus, Ἀρχιλόχου πατρίς, id est, Archilochi patria: deprauata voce πατρὸς, in πατρίς.

Archilochi patria.

Ἀρχιλόχου πατρίς, id est, Archilochi patria. Diogenianus testatur hoc dici solere de mordacibus ac maledicis. Videas enim populos nonnullos naturâ dicaces: cuiusmodi fuisse feruntur Siculi.

Genuino mordere.

Qui clanculum obtrectant, lacerántque quempiam, eum genuino mordere dicuntur. Persius:

— Et genuinum fregit in illis.

Lucilium sentiens poetam Satyricum. Item diuus Hieronymus: Possim respondere, si velim: possim genuinum læsus infigere. Dentes autem genuini sunt omnium reconditissimi, ac propemodum operti gingiua. Serò emergūt homini: nempe circiter annum vigesimum: multis & octogesimo, vt autor est Pli. li. xj. cap. xxxvij. Et ob id haud ab re, liuoris atque obtrectationis morbo dicati. Potest non absurdè referri & ad viperæ denticulos illos, quibus eam venenum infundere putāt. Plinius eodem, quod modò citauimus capite: Nam hi quoque sunt viperæ sub gena fistulosi. Potest & ad canes referri, qui postremis dentibus ossa duriora circumrodunt: Omnis autem obtrectatio morsus dicitur. Vnde Aristophanes iocatur, in anulo non inesse remedium aduersus sycophantæ morsum. Diogenes apud Laertium rogatus, cuiusnam animantis morsus esset perniciosissimus: Ex feris, inquit, obtrectatoris: ex cicuribus, adulatoris. Hoc venenum Horatius loliginis succum appellat.

Dente Theonino rodi.

Theonino dente rodi dicuntur, qui conuiciis lacerantur. Sumptum à Theone poeta quodam rabiosæ loquacitatis petulantissimæque maledicentiæ. vnde & Ausonius in carmine hendecasyllabo, poetam quēpiam indoctum & mordacem Theonem appellat:

Nec posthac metues, vbique dictum:
Hic est ille Theon poeta falsus,
Bonorum mala carminum Lauerna.

Horatius in Epistolis:

Dente Theonino qui circumroditur. —

Neque dissimili figura est vsus in epistola ad Iuliū Florū:

— Hic delectatur iambis,
Ille Bioneis sermonibus. —

Acron admonet, Bionem philosophum fuisse, qui mordacissimis dialogis lacerauit poetas, sic vt nec Homero parceret. Porphyrion autumat, Aristophanis comici patrem fuisse. Zoili quoque mordacitas propemodum in prouerbio est: sed vt inuidum intelligas magis quàm oblatratorem. Horatius hoc vitium, alicubi succum loliginis vocat, & salem nigrum: quòd cum morsu addat & famæ maculam.

Carpet citius aliquis, quàm imitabitur.

Μωμήσεταί τις μᾶλλον ἢ μιμήσεται.

Id est:

Reprehendet aliquis citius, atque imitabitur.

Senarius hic Apollodori pictoris operibus inscribi consueuit, qui primus vmbrarum imitationem inuenit. Refertur ad hunc modum.

Μωμήσεταί τις ῥᾷον ἢ μιμήσεται,

Aptè dicetur de re quapiam artis absolutæ, atque inimitabili. Porrò res egregias multo procliuius est carpere, quàm æmulari. Cæterùm est elegans παρονομασία in duabus vocibus Græcanicis, μωμήσεται & μιμήσεται, quæ cùm sono minime distent, tamen res declarant longè diuersissimas. Huc allusit Plinius lib. xxxvj. cap. xj. Imitati multi, æquauit nemo. Theognis in eandem sententiam:

Μωμεῦνταί δέ με πολλοὶ ὁμῶς κακοὶ ἠδὲ καὶ ἐσθλοί.
Μιμεῖσθαι δ' οὐδεὶς τῶν ἀσόφων δύναται.

Id est:

Carpunt me plures docti indoctique: imitari

Nos iu-

Nos indoctorum de grege nemo valet.

Etiam in deorum cœtu.

Κἀν θεῶν ἀγορᾷ, id est, Etiam in deorum cœtu, seu concione. Quidam interpretantur de maiorem in modum probis & æquis, quidam de vehementer maledicis. Addunt, locum quempiam esse in Eleusine, vicinum Anactoro, vocatum θεῶν ἀγορὰν, in quem non ingrediebantur, nisi bene ominantes: vnde de quopiam præter modum maledico dicebant: ὅτι κἀν θεῶν ἀγορᾷ δυσφημήσει, id est, Hic vel in deorum concione malè ominata loquetur.

Dentata charta.

Dentata dicuntur mordacia. M. Tull. ad fratrem lib. .. Calamo & atramento temperato. Dentata etiam charta res agetur. Et Seneca dentatos sales esse non vult. Rursus Edentula, quæ morsu careant.

Hipponacteum præconium.

Hipponacteum præconium, pro infami nota dixit M. Tullius, nimirum prouerbiali schemate, in epistolis familiaribus de Tigellio quodam ita scribens: Eumque addictum iam tum puto esse, Calui Licinij Hipponacteo præconio. Nam Hipponax poeta fuit iambographus, amarulentus, ac notæ mordacitatis, qui (autore Dionysio Halicarnasseo) trimetrum Archilochium de industria in Scazontem infregit, cùm inimicos lacerare vellet, quo videlicet ferires fortius. Hic Bupalum & Anthermon, quòd ab his desormi specie pictus esset, versib. iambicis insectatus legitur. Erat autem Hipponacti notabilis in vultu fœditas, quamobrem quidam imaginem eius proposuêre in ridentium circulis: quorū aliquot suis carminib. creditur ad laqueum compulisse. Negat id esse verum Plin. lib. 36. cap. :.

Archilochia edicta.

Adagionis faciem habet & illud, quod Cicero scribit ad Atticum, lib. :. Itaque Archilochia in illum edicta Bibuli, populo ita sunt iucunda, vt eum locum in quo proponuntur, præ multitudine eorum qui legunt, transire nequeamus. Archilochia edicta contumeliosa vocat ac virulenta. Archilochi poetę mordacitas vulgò celebratissima fuit. Is Lycamben socerum, à quo fuerat repudiatus, huiúsq. filiā adeò virulentis versib. insectatus est, vt vterque se laqueo præfocauerit.

Plaustra conuiciis onusta.

Eódem allusit Lucianus, cùm ait in Eunucho, καὶ ὅλας ἁμάξας βλασφημιῶν κατεχέοντο ἀλλήλων. id est, Et solida plaustra conuicijs onusta inter se effundebant. Loquitur de duobus philosophis inter sese contumeliosè altercantibus. Significat autem ἐξ ἁμάξης tantum conuiciorum, quantum plaustro possit vehi. Quæ quidem ipsa figura ad prouerbij naturam pertinet, cùm dicemus: Plaustra promissis onusta, & naues pollicitis onustas: pro maximis amplissimisq; promissis. Nā & ἁμαξιαῖα, i. Plaustralia, Græci vocāt magnifica, fastuosáq; à plaustris ducto nomine. Alexis apud Athenæum lib. v. de torsit in bonā partem: περίθηκε τῶν τε ἐπιζανῶν περιφέρει ἁμάξας. id est: Apposita mensa est, ac dein circum tulit rerum bonarum plaustra.

Naues onustæ conuiciis.

Adsimili figura dixit Homerus Iliad. v. conuicia, quorum onus, nauis centiremis non queat portare: cuiusmodi Lucianus dixerat, ὅλας ἁμάξας βλασφημιῶν, vt antè dictum est. Carmen Homeri sic habet:

Ἔστι γὰρ ἀμφοτέροισιν ὀνείδεα μυθήσασθαι
Πολλὰ μάλ', οὐδ' ἂν νηῦς ἑκατόζυγος ἄχθος ἄροιτο.

Id est,

Probrorum superest ambobus copia summa,
Quorum onus haud portet centum ratis incita remis.

Affine & illi, quod alio dicetur loco:

Οὓς οὐκ ἂν αἴροιεν οὐδ' ἑκατὸν Αἰγύπτιοι.

Id est,

Quos tollere nec centum queant Ægyptij.

Hermippus apud Athenæum lib. j. describens, quid à quaque regione soleat importari, versiculum hunc ioco admiscet:

Καὶ παρὰ Περδίκκου ψεύδη ναυσὶν πάνυ πολλαῖς.

Id est,

Atq; à Perdica ratibus mendacia multis.

Notans, ni fallor, Lyciorum mores. Nam Perdicia pars est ac portus Lyciæ. Lycias sortes notat & Vergilius Æneid. 4. veluti vanas.

Morsus aspidis.

Δῆγμα ἀσπίδος, i. Morsus aspidis. De malo immedicabili, aut de lingua vehementer virulenta. Refertur adagium ab Apostolio Byzantio, non admodum memorabili autore, nisi nos meliorum inopia compelleret. Quanquam hunc nec Politianus grauatus est quodam in loco citare testem. Circumfertur Græcus versiculus, adagio concinens:

Ἰὸς πέφυκεν ἀσπίδος κακὴ γυνή.

Id est,

Telum aspidis profectò mulier improba.

Ælianus primo De naturis animalium libro, tradit aduersus viperarum, omniúmq; serpentium morsus remedium inueniri, aspide vna excepta: præcipuè si de rana gustârit, vt ait libro proximo. Solius huius ictum omni cura potentiorem esse, nec ab vllo vinci, præterquam à muliere, quæ vel aspectu contactúq; solo nocet: quorum alterum cum regulo, alterum cum aconito commune. Nicander item in Theriacis:

Ἀσπίδα φοινήεσσαν ἀμυδρόν ῥῖγος ἄγουσαν.

Id est,

Aspida crudelem, cuius super omnia morsus
Immedicabilis est. —

Plinius prodidit, aspidem nunquam vagari sine compare: quòd si contigerit alteram interimi, protinus altera persequitur percussorem, in medijs quoque fori turbis agnitum. Addunt quidam, ab hoc ictum serpente intra quatuor horas emori. Nihil autem vetat, quo minus trahatur adagium ad hostem clancularium, & tanto pestilentiorem, quòd clanculum citráque dolorem infundat venenum hæc serpens, neque post morsum appareat vulnus in corpore: tantùm somnus lethalis obrepit, quemadmodum describit Nicander. atq. hinc existimant quidā morsum illius ἀμυδρὸν ῥῖγος ab eodem poeta vocari.

Hystricis seta.

Θρὶξ ὕστριχος, id est, Pilus hystricis, dici poterit dicterium acriter in quempiam tortum. Ab animante sumptum, cui mos irritato, pinnas aculeatas quibus illi tergum inhorret, teli ritu eiaculari, etiam procul: idq; facit intenta cute. His igitur ora canum vrgentium figit. Est autem hystrix de genere erinaciorum, nisi quòd huic longiores aculei. India & Africa potissimùm hystrices generat, vt autor est Plin. lib. viij. c. 35.

Ex Append. Erasmi.

Πομπεύειν.

Pro, conuiciari. vnde πομπεῖαι, conuicia. quòd in pompis Bacchanalibus quidam è curribus conuicia in alios iacerent, & vicissim ab alijs impeterentur. Menander.

Ὀλοσχοῖνος.

Mariscus, est iunci genus tertium, pinguitudine, magnitudine, & aspredine, & callositate cæteris præstans. Vnde dicitur prouerbialiter de duro & procaci sermone, quo velut os alicui percellimus. Æsch.

Quam Clinia ex Demetrio.

Plaut. Plura ex me audies hodie mala, quàm audiuit vnquam Clinia ex Demetrio. Videtur sumptum è comœdia quadam Turpilij, cui titulus Demetrius, vel alia, vbi pater prolixè & acerbè obiurgat filium. Talis enim induci-

tur Clinia in Heaut. Terentij, qui ob duritiem patris profugit in militiam. Fortasse & Terent. & Plaut. ab eodem Græco auctore sua sumpserunt.

IUNII. Canina victitans, cynocephalum oppugnas.

Cleon apud Aristophanem in Equitibus, ad fartorem inquit:

Κυνὸς βορὰν σιτούμενος, μάχει σὺ κυνοκεφάλῳ.

Id est,

Esca canina vescens, pugna prouocas canicipitem.

Prouerbiali figura dictum torqueri potest in eos, qui gregales suos eiusdem factionis & instituti, scriptis impetũt: veluti si Franciscanus vitæ professione quispiam, calamum distringat in eiusdem instituti contubernalem. Contrarium huic est vulgare diuerbium: Aues concolores plerunque vnà volitant. quo innuitur consensus hominum, idem vitæ genus, eadem studia, eosdem mores sequentium. Concordat cum hoc adagio vetus dictum: Cuius pane vescor, eius verba molior. æqua namque ratio est nos illi non aduersari amico, qui nos fouet, omníque opo & opera res nostras promouet: à qua præclara nos mutuò demerendi ratione qui discedunt, næ illi ferinam immanitatem æmulantur. Quisquis ergo aduersus sui ordinis hominem verbis aut scriptis insurgit, is canina esca vescens, Cynocephalum adoritur. Sunt autem Cynocephali quasi Canicipites dicas, genus hominum, si non potius animalium, capitib. caninis, pro voce latratum edentium: vt lib. .c.. Plin. & ex eo transcripsit Augustinus De ciuitate Dei.

Cuminum serere.

Κύμινον σπείρειν, hoc est, Cuminum serere dicitur prouerbio homo virulentæ linguæ, quique effreni oris petulantia maledicus conuicia dirásq; seminat. Demetrius Phalereus scribit Sophronem mimographum eo vsum, κύμινον ἔσπειρε, id est, Cuminum seuit. Natum à natura herbæ: quam eiusmodi esse tradunt naturalium rerum indagatores, vt lætius prouenire putetur, si maledicta adhibeantur, diræque imprecationes, dum seritur. quod ne cuis ceu ridiculum exibilet, apponam Theophrasti, doctissimi philosophi, ex octauo de Plantarum historia lib. verba: ἴδιον δὲ τὸ λεγόμενον κατὰ τοῦ κυμίνου. φασὶ γὰρ δεῖν καταρᾶσθαι καὶ βλασφημεῖν σπείροντας, εἰ μέλλει καλὸν ἔσεσθαι καὶ πολύ. id est, Peculiare est quod de eo memorant. ferunt namque imprecationibus & maledictis opus esse, si qui serunt, illud copiosum pulchrúmque prouenire velint. Eadem naturæ lex est in ocymo, quod iniurijs maledictísque terræ mandatum, fœcundius existimauit antiquitas, non ab[illegible]uente & Plinio.

Lacrymas sopitas excitas.

In conturbatorem, qui rixas & iurgia seminat, qui iniuriam obliteratam renouat, aut dolorem iam à multo tempore sopitum refricat intempestiuè, competet elegans prouerbium è Callimacho, citatum in Sophocleis Suidæque commentarijs:

—Τί δάκρυον εὕδον ἐγείρεις;

Id est:

—Quid lacrymas pergis reuocare sepultas?

Idem est cum illo Sophoclis in Oedipo Colonæo:

Δεινὸν μὲν τὸ πάλαι κείμενον ἤδη κακὸν ὦ ξεῖν' ἐπεγείρειν.

Id est,

Malum iam olim quiescens resuscitare, ò hospes, graue est.

Nihil molestius accidere potest homini ingenuo, quàm si mali hulcus olim obductum admonitione recrudescat.

Bupalia pugna.

Βουπάλειος μάχη, Id est, Bupalium duellum, prouerbiali figura effertur à Iuliano apostata, pro virulento & dentato scripto, quo maledicentiæ & irarum habenas omnes in quempiam effundimus. sic enim scribit in epistola ad Alypium Cæsarij fratrem, qua gratias illi agit de Geographica pinace elegantioribus formis ac lineamentis expressa: καὶ κατημουσωμένος αὐτὸ, προσθεὶς τοὺς ἰάμβους οὐ μάχην ᾄδοντας τὴν Βουπάλειον κατὰ τὸν Κυρηναῖον ποιητὴν, ἀλλ' οἵους ἡ καλὴ Σαπφὼ βούλεται τοὺς ὕμνους ἁρμόττειν. i. Singularique industria illud elaborasti, adiectis & senarijs iambicis, qui non Bupalium pugnam canunt, vt Callimachi Cyrenæi poetæ verbis vtar, sed quales venusta Sappho vult in deorum hymnos concinnari.

Anus rabiosa.

Γραΐδιον λυττῶν, id est, Anicula rabiosa, apud Philostratum effertur de litigiosis, & qui inter se conuicijs certant, in Scopeliano sophista: τοὺς δὲ ἐν ἀγορᾷ διαφερομένους ἐν τοῖς λόγοις καὶ θυμουμένους καὶ ὀργιζομένους... γραΐδια ἐκάλει μεθύοντα καὶ λυττῶντα, id est, Altercantes inter se & irati animi indicium præ se ferentes, ebrias anus & rabidas nuncupabat. Manet dicterium istud etiam in nostrate lingua.

Intus Hecuba, foris Helena.

De fœmina formosa quidem, sed maledica, & improbis moribus prædita, dicitur prouerbio. Gregor. Nazianzenus in carmine aduersus fucatas mulieres purpurisso oblitas:

Ἔνδοθι τὴν Ἑκάβην, ἔκτοσθε τὴν Ἑλένην.

Id est,

Turpem intus Hecubam, pulchram Helenémque foris.

Hecuba Priami vxor præ senio turpissima in canem conuersa fingitur: Plautinus Menæchmus propter maledicentiam. sic enim ait:

Non tu scis mulier. Hecubam quapropter canem
Graij esse prædicabant? Mu. Non equidem scio.
Me. Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis:
Omnia mala ingerebat quem quem aspexerat,
Itaq; adeò iure cœpta appellari est canis.

Huc spectat illud Iuuenal. satyr. x.

Sed torua canino Latrauit rictu, quę post hunc [Priamum] vixerat vxor.

Poterit & de fucata dici, quomodo vsus est Nazianzenus, quæ larua potius & spectrũ hominis videri queat, nisi sibij & purpurissi mangonium penicillo inscriptum fœditatem obliteret. Transferri etiã poterit ad librum spurcitiæ plenum, speciosum titulum præferentem, aut membranis sumptuosis magnificè exornatum.

Αἰξωνεύεσθαι.

Stephanus in dictione αἰξωνία, quæ ciuitas est Magnesiæ, scribit αἰξωνεύεσθαι prouerbio dici vanos accusatores & sycophantas. Æxones enim, vt idem inquit, βλάσφημοι ἦσαν καὶ συκοφάνται, Harpocration in dictionario decem Oratorum dictione αἰξωνεῖς, scribit hoc adagio Menandrum & Platonem comicos esse vsos.

BRASSICANI. Bellum cum Protogene mortuo gerere.

Aul. Gellius lib. xv. c. vltim. scribit Rhodios Demetrio Poliorceti, qui tum eos obsidione cingebat, atque extra vrbis muros memoratiss. illam Ialysi imaginem Protogenis manu factam absumere igni parabat, per Legatos ita respondisse: Quæ, malum, inquiunt, ratio est, vt tu imaginem illam velis incendio ædium facto disperdere? Nam si nos omnes superaueris, & oppidum hoc totum ceperis, imagine quoque illa integra & incolumi per victoriam potieris: sin verò nos vincere obsidendo nequiueris, petimus consideres, ne turpe tibi sit, quia non potueris bello Rhodios vincere, bellum cum Protogene mortuo gessisse. Hoc prouerbio Ioannes Brassicanus, pater & præceptor meus amantiss. plurimum delectabatur: ad eos autem pertinet, qui cum laruis luctantur, & contempta memorabili lege Solonis, mortuos iam conuicijs insectantur, quod Homerus etiam intellexit, dum inquit Iliad. lib. ω.

Κωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνων.

Et Agamemnon Iliad. x.

Οὐ γάρ τις φησὶ ὠτειλὴν κατατεθνηῶτος

Τίνειν, ἐπεὶ θάνωσι,&c. —
Et ex eius sententia Virgil.lib.xj. Æneid.
Nullum cum victis certamen & æthere cassis.

COGNATI.

Non plaga, sed contumelia iram concitauit.

Claudius Saturninus Pandect. libr.xlviij.tit.de pœnis: Maximus, inquit, apud Græcos orator Demosthenes sic ait: οὐ γὰρ ἡ πληγὴ παρέστησε τὴν ὀργήν, ἀλλ' ἡ ἀτιμία· οὐδὲ τὸ τύπτεσθαι τοῖς ἐλευθέροις ἐστὶ δεινόν, καίπερ ὂν δεινόν, ἀλλὰ τὸ ἐφ' ὕβρει. πολλὰ γὰρ ἂν ποιήσειεν ὁ τύπτων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὧν ὁ παθὼν ἔνι' οὐδ' ἂν ἀπαγγεῖλαι δύναιτο ἑτέρῳ, τῷ σχήματι, τῷ βλέμματι, τῇ φωνῇ, ὅταν ὡς ὑβρίζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς ὑπάρχων, ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόρρης. ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους αὑτῶν, ἀήθεις ὄντας τοῦ προπηλακίζεσθαι. id est, Non enim plaga iram concitauit, sed ipsa facti indignitas: neque tā ingenuis graue est cædi (quanquam graue sit) quàm per contumeliam cædi. Si quidem multa is, qui alium cædit, admittere potest: quorum magnam partem is qui verberibus affectus est, habitu corporis, vultu, vociferatione, nunc vt contumeliam inferens, nunc vt inimicum se gerens, nunc pugnum ducens, nunc in malam cædens, alteri renunciare ac repræsentare nequit: hæc ipsa mouent, hæc de statu mentis deturbant homines, propudij ac suggillationis non assuetos. Idem contra Midiam: οὐκ ἔστιν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν πάντων οὐδὲν ὕβρεως ἀφορητότερον, οὐδ' ἐφ' ὅτῳ μᾶλλον ὑμῖν ὀργίζεσθαι προσήκει. id est, Non est Athenienses omnium rerum quicquam intolerabilius contumelia, neq; propter quam potius irasci consentaneum sit. Isocrates contra Lochitem: Contumelia plus dolet, quàm verberum iniuria. Ira enim ex opinione iniuriæ nascitur. quare si desinent putare, iniuriam sibi fieri, irasci desinent. Nonius vbi dixit iniuriā leuiorē esse rem contumelia, affert ex Pacuuio:

Patior facilè iniuriam, si est vacua à contumelia.

Cui loco hunc subiungit, ex Cælij fallacia:

Facilè ærumnam ferre possunt, si malè abest iniuria:
Etiam iniuriam, nisi contra constant contumeliam.

Idem Nonius ex Laberij nuptijs:

Æquum animum indignanti iniquat contumelia.

Vide alibi Telum ira facit.

Βουπάλειος μάχη.

Pugna Bupalia, specie prouerbiali dictum à Iuliano apostata, pro maledica virulentáque insectatione, in epistola qua Alypio Cæsari fratri gratias agit, ob missam ad se Geographicam pinaca, diligentia magna elaboratam. ita nanque ait: καὶ χαριεστάτους αὐτῷ προσθεὶς τοὺς ἰάμβους, οὐ μάχην ἀείδοντας τὴν Βουπάλειον κατὰ τὸν Κυρηναῖον ποιητήν, ἀλλ' οἵους ἡ καλὴ Σαπφὼ βούλεται τοῖς ὕμνοις ἁρμόττειν. id est, Magna industria illud elaborasti, additis & iambis, non pugnam canentibus Bupaliam, vt cum Callimacho Cyrenæo poeta dicā, sed quales venusta Sappho vult hymnis congruere. [Lege sup. prou. Iunij, Bupalia pugna.]

Sycophanticè obseruare.

Sycophanticè obseruare Gallis dicitur, pro, delatoris quadruplatorísque more obseruare: hoc est, diligentissimè: quòd huiusmodi homines miluinis oculis omnia lustrent, vt prædæ inhiantes. Vlpian. de iur. & fact. ignor. Vt neque negligētia crassa aut nimia securitas satis expedita sit, neque delatoria curiositas exigatur. Hinc sycophantica obseruatio Budæo dicitur. Græcum prouerbium est, nullam bestiam nocentiorem esse sycophanta seu calumniatore. Nam, vt Salomon in prouerb. cap. 25. inquit, hasta & gladius & sagitta acuta est vir, qui aduersus proximum suum falsò testificatur.

Apologum facere.

Apologum facere, metaphoricè dicuntur, qui narrationem commentitiam faciunt. In qua significatione vsus est Plautus. Vel qui longam commemorationem narrant: vt Bud. li. 3. De contemp. rer. fortuit. posuit: Vt in aliquod, inquit, tibi tandem epimythium hic apologus euadat. Seneca verbo Apologo, alia significatione vsus est epist. 7. Et sæpe illum inuicem apologauit. i. lœdoria & conuicio notauit. Gallicè dicitur, brocarder.

Posticæ occurrite sannæ.

Persij hemistichium est: quod prouerbialiter sumitur, quotiescunque clancularię irrisioni & subsannationi, quę vel nobis absentibus, vel post tergum & à parte posteriore fit, locum siue occasionem non esse dandam significatur. Ad quod Hieronymus Rustico alludit: Multo tempore, inquit, disce quod doceas. Ne credas laudatoribus & irrisoribus. Si enim subitò respexeris, aut ciconiarum deprehendes post te colla curuari, aut manu asini aures agitari, aut æstuantem canes protendere linguam. Tres autem posticæ subsannationis sunt species. Prima est ciconiæ similitudo & effigies, quæ manu contracta, digitísq; in rostri speciem compositis repræsentatur: eaque plerunque vtuntur ardeliones. Secunda, cum pollicibus ad tempora appositis reliquos digitos motitantes, asininas auriculas imitamur. Tertia pueris est vsitatissima, quj sæpe in eos quos contemnunt, linguam exerunt. Hinc sannio siue sannius: de quo Cic. De orat. 2. Quid enim, inquit, potest esse tam ridiculum, quàm sannio est, quj ore, vultu, imitandis moribus, voce, denique corpore ridetur ipse. hoc est, quum alios soluto risu, & contortis totius corporis partib. ridet, morésq; aliorum inepto gestu exprimit, ipse omnibus fit ridiculus.

Manichæi morbo laborat.

Theodorus Prouid. 2. τὴν μανιχαίων νοσεῖς νόσον, σιτίων καὶ ποτῶν ἀπολαύων, λοιδορεῖς τοὺς χορηγοῦντας. i. Manichæi morbo laboras, quj esculentis & potulentis fruens, conuiciaris ijs quj ea præbent.

Σατυρικός.

Plutarchus in Pericle veteris comœdiæ scriptores σατυρικοὺς τοὺς βίους appellat, qui vitæ genus id sectarentur quod in acerbè exagitandis hominibus versaretur. Hinc σατυρικὸς pro dicere. Idem in Catone maiore dixit. Satyra autem mordax fuit, & salsum genus carminis, quod sale multo perfricaret homines, vt notum est.

CAELII RHODIGINI.

Stultorum thesaurus maledicentia.

De ijs qui sola linguæ petulantia vlciscuntur illatam (vt sibi videtur) iniuriam.

EX APPEND. IVNII CANTERI ET aliorum.

Ocyma cantare.

Satyrographus ille disertissimus (sic enim à D. Hieronymo laudatur) qui, teste Fabio, multum veræque gloriæ assequutus est vnico libello, lepidissima ἀλληγορίᾳ prouerbiali, Ocyma cantare, pro probris, conuicijsque adspergere, & maledictis insectari, dixit saty. 4. vbi, cùm genus & formam, tanquam eximias naturæ dotes, iactantem Alcibiades efferret, alioquj teneræ ætatis imbecillitate ad Rempublicam gerendam parum idoneus, præsertim rerum vsu destitutus, & verj recti q; sordidus author: Socrates eodem loco nihilo meliorem facit Baucide Pannucia, discinctum socordémq; vernam, maledictis grauiter impetente. Persij verba hæc sunt:

Dinomaches ego sum. suffla, sum candidus: esto,
Dum ne deterius sapiat Pannucia Baucis,
Cum bene discincto cantauerit ocyma vernæ.

Sensus est: Iacta quantum vis, natales claros, egregiamque corporis pulchritudinem: si ingenium sordidum sit, & prudentia rerúmque solertia absit: nihilo melior es vinosa & suffarcinata aliqua anu, ætate & vino delirante (talis enim inducitur Baucis) quæ probè defricat conuicijs socordem & dissolutum seruum domj natum. Ducta est allegoria à veterum more, inter serendum ocymum vsurpato: quod teste Plutarcho & Plinio, lib. 19. cap. 7. creditum est prouenire copiosius & felicius, si maledictis additis sereretur. Eodem planè sensu, eadémq; figura prouerbialj possumus dicere, Cuminum serere: quod etiam author est Plinius, cum imprecatione ne exeat, postquam satum fuerit, terra adacta pauitur.

Maledicus à malefico non distat, nisi occasione.

Ostensurus Quintilianus libr. 12. quàm fœdum & illiberale sit patrono conuicijs rem gerere, & certare inter dicendum siue veris siue fictis, vtj canina facundia, vt Appius dicebat: non dubitat maledicum parem malefico facere, vt sola discrepent occasione: nimirum subindicans,

conuiciatori & maledico ad malefaciendum & nocendum aduersario exprompram esse voluntatem: modò daretur locus & tempus idoneum lædendi, quæ in foro, in ipsa actione commodè fieri nequeunt: quanquam abundè satis malefica sit conuiciandi libido. Vtrum verò hanc sententiam excogitarit ex tempore, an alicunde deprompserit: difficilis existimatio. Ratio potior propiorque videtur, alicubi lectam in medium adduxisse, vel vulgò sparsam subiecisse. Sin minus: argumento debili, & latiùs probando, rationéque maioribus rationib. fulcienda, si sibi credi velit, vsus est. Sed ipsius verba perpendamus. At quidam etiam, si fortè susceperint negocia paulo ad dicendum tenuiora, extrinsecus adductis ea rebus circumliniunt: ac, si defecerunt alia, conuicijs implent vacua caussarum, si contingit, veris, sin minus, fictis: modò sit materia ingenij, mereatúrque clamorem dum dicitur: quos ego adeò longè puto ab oratore perfecto, vt eum ne vera quidem obiecturum, nisi id caussa exigit, credam. ea est enim prorsus canina, vt Appius dicebat, eloquentia, censuram maledicendi subire, quod facientibus, etiam malè audiendi præsumenda patientia est. Nam & in ipsos fit impetus frequenter qui egerunt: & certè patroni petulantiam litigator luit. Sed hæc minora sunt illo ipso vitio animi, quo maledicus à malefico non distat, nisi occasione. Turpis voluptas & inhumana, & nulli audientium bono grata, à litigatoribus quidem frequenter exigitur, qui vltionem malunt, quàm defensionem. Hactenus ille. Iam hic mihi vide, quàm solida sit oratio, ad probandum grauius esse cadere in vitium animi, quo maledicus à malefico tantùm distet occasione, superioribus illis duobus, nempe, in se prouocandi impetus conuicijs aspersorum, & defensi caussam petulantia linguæ reddendi deteriorem. cùm priora illa satis esse in vitio constet, nec probatione opus sit: postremum hoc argumentis adstrui oporteat: si non sententiam vulgò vel doctis saltem tritam vsurpasset. Vti licebit, cùm taxabimus scriptoris vel ecclesiastæ alicuius maleferiatam conuiciandi cæteris libidinem: quo morbo sophistæ potissimùm laborant. Vel cùm notabimus intemperantis & effrenis linguę, passim bonis eruditísque maledicta ingerentis procacitatem.

MALI RETALIATIO.

ERASMI. Neoptolemi vindicta.

Νεοπτολέμειος τίσις, id est, Neoptolemica vindicta. Superiori simillimum est, vbi quis eadem patitur, cuiusmodi patrauit in alios. Id Pausanias in Messeniacis refert, & exponit his verbis: [Greek text, partly illegible] id est, Sanè persuasit Lacedæmonios progressu temporis Neoptolemea, sicut vocant, vindicta. Siquidem Neoptolemo, Achillis filio, qui Priamum in ipsis palatij focis occiderat, viciſſim euenit, vt & ipse apud Delphos ad Apollinis aram occideretur: atq; hinc ortum, vt vbi quis idem patitur quod in alios fecit, Neoptolemeam vindictam appellent. Euripides in Oreste sub persona Apollinis de Neoptolemo:

Θανεῖν γὰρ αὐτῷ μοῖρα Δελφικῷ ξίφει.

Id est,

In fato enim illi est Delphico gladio mori.

Termeria mala.

Τερμέρια κακά, id est, Termeria mala. Veteri prouerbio dicuntur ingentia, maximè quoties mala quæ quis in alios impegerit, aliquando in ipsius caput retaliantur. Huius adagij meminit Plutarch. in vita Thesej: quj cùm Herculis exemplo terras obiret, nocentes quos superasset, eâdem pœna solitus est afficere, quam illj per sæuitiam in alios exercuissent. Nam Hercules Damascum de rupe ædítissima præcipitem dedit, Busyridem parentauit, Antæum palæstra superatum occidit, Cygnum gladiatorum more confecit: denique Termerum humana capita confringentem, verberibus itidem contudit. Vnde in eos in quos sua malefacta retorquentur, prouerbio dicitur: Termerium malum. In hanc fermè sententiam Plutarch. in vita Thesei. Est autem supplicij genus vel in primis fauorabile, cùm pœna sceleri respondet: quemadmodum de Thurino fumj venditore, fumo necato legimus: & Perillo, quē Phalaris æneo impositum tauro, suo ipsius inuento perdidit. Illud perquàm festiuum, quod in vita Gallienj Imperatoris refertur. Cùm quidam vitreas gemmas pro veris imperatricj vendidisset, atque ea re deprehensa, vendicarj flagitaret: ille venditorem rapj iussit, tanquam leonibus obijciendum: deinde caponem emittit, ac cunctis rem tam ridiculam admirantibus, per præconem denunciarj iussit: Imposturam fecit, & passus est: atque ita negociatorem dimisit. Sed de Termerijs malis Suidas multò aliam adfert interpretationem. nempe locum quendam esse in Caria, cuj nomen Termerio, quo tyrannj quandoque pro carcere soleant vtj. Situm autem esse inter Melum & Halicarnassum. Ex hoc cùm postea prædarentur latrones, neque depellj possent, quòd esset locus admodum munitus, abijsse in prouerbium. Quanquam Stephanus Termeram vrbem in Lycia ponit, quam ait à Termero sortitam vocabulum. Postremò Termeria mala dicta viderj possunt, quasi extrema mala. Nam τέρμα Græcè, finem significat: & τερμα... extremum vitæ diem vocant. Porrò Latinj, quod summum viderj volunt ac maximum, id extremum appellant, vt Extrema dementia, extrema insania. Neque secus Græcj ἔσχατα κακά, extremum malum pro maximo dicunt. Et ἔσχατα τῶν ἐσχάτων, extremorum extrema, quasi plus quàm maxima.

Cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis.

Persius Satyra quarta:

Cædimus, inq; vicem præbemus crura sagittis.

Id est,

Viciſſim carpimus & carpimur, ridemur & ridemus, mordemus & mordemur, lædimus & lædimur. Sumptum à militia. Ad eundem modum Horatius:

Cædimus, & totidem plagis consumimus hostem.

Plutarchus in commentario De profectu cognoscendo, similem adfert metaphoram, de sphæra vltrò citróq; missa ac remissa: [Greek text, partly illegible] quemadmodum alio retulimus loco, prouerbio, Sphæram inter se reddere.

Dedi malum, & accepi.

Dedj malum, & accepj. Beticum adagium est, quo licebit vtj, quoties eiusmodj permutatio videbitur facta, vt malum pro malo sit redditum, & par parj relatum: velutj si quis improbum generum dedisset, ac nurum item improbam recepisset. Recensetur & explicatur à Plinio iuniore in Epistolis. Cæcilius, inquit, Classicus, homo fœdus, & apertè malus, proconsulatum in ea parte non minus violenter quàm sordidè gesserat. eodem anno, quo in Africa Marius Priscus. Erat autem Priscus ex Betica, ex Africa Classicus. inde dictum Beticorum (vt plerunque dolor etiam venustos facit) non illepidum ferebatur: Dedj malum, & accepj. Congruet & in eos, quj liberos suos committunt malis præceptoribus, & recipiunt eos peiores quàm tradiderant. Rursum in eos, qui lacessunt illos, vnde grauius læduntur: quod vsu euenire tradunt ijs qui in Ægypto venantur onagros. Nam animal lacessitum frequenter calcitrando lapides missos retorquet in iaculantes tanto impetu, vt pectora insequentium penetrent, aut caput fractis ossibus displodant. Vnde & instrumento bellico nomen inditum. autor Ammianus libro vicesimotertio.

Qui quæ vult dicit, quæ non vult audiet.

Si dixeris quæ vis, quæ non vis audies. Diuus Hieronymus in Rufinum nominatim prouerbij loco citat: Nihilque super hoc audies, inquit, nisi illud è triuio: Quum dixeris quæ vis, audies quæ non vis. Terentius in Andria:

Si mihi

Si mihi pergit quæ vult dicere, quæ non vult audiet.

Rursum in prologo Phorm.

Benedictis si certasset, audisset bene.

Eodem allusit in prologo Andriæ:

Desinant maledicere, malefacta ne noscant sua.

Obscurius etiam in prologo Eun.

Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
Existimet esse, sic existimet: sciat
Responsum, non dictum esse. —

responsum enim vocat, conuicium conuicio redditū. Sed hic locus admonet, vt quorundam errorē coarguam, qui in margine adscripserant, me in his quæ sequuntur, legere, Quia læsit prius: imò sic legebatur in vulgatis exemplaribus. ego primus ex fide veterum restitui germanam lectionem, nimirum hanc:

quale sit, prius
Qui bene vertendo, & eas describendo malè, ex
Græcis bonis, Latinas fecit non bonas:
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit.

vt, quale sit, idem valeat quod apud Græcos οἷον, apud Latinos velut, aut quod genus sit: quibus vtimur exemplum propositurj. Meminerat enim de conuicio regendo, eius mox subijcit exemplum. deinde prius respondet ad aduerbium quod sequitur, nuper: Qui prius malè verterat multas fabulas, quarum non meministis, idem nuper dedit ineptam fabulam Phasma, cuius potestis meminisse. Verùm vt ad rem redeamus, primus huius adagij pater Homerus fuisse videtur, apud quem hic versus est in Iliadis Y.

Ὁπποῖόν κ' εἴπῃσθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις:
Id est,
Talia dicentur tibi, qualia dixeris ipse.

Item Hesiodus lib. cui titulus, Opera & dies:

Εἰ δὲ κακὸν εἴποις, τάχα κ' αὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις.
Id est,
Fors malè dicenti, dicentur plura vicissim.

Rursus in eodem.

Εἰ δέ κεν ἄρχῃ
Ἤ τι ἔπος εἰπὼν ἀποθύμιον, ἠὲ καὶ ἔρξας,
Δὶς τόσα τίνυσθαι μεμνημένος. —
Id est,
— Si quod prior ipse,
Aut verbum, aut factum, dicásve gerásve molestum,
At te cum duplici rediturum fœnore noris.

Euripides in Alceslide:

Εἰ δ' ἡμᾶς κακῶς
Ἐρεῖς, ἀκούσῃ πολλὰ κοὐ ψευδῆ κακά.
Id est,
Si dixeris nobis malè,
Mala inuicem permulta, nec falsa audies.

Longè venustius idem extulit Sophocles, citante Plutarcho:

Φιλεῖ γὰρ γλῶσσα τὰς ἐχθρὰς μάτην,
Ἀκούειν ἄκων οὓς ἑκὼν εἴπῃ λόγους.
Id est,
Etenim solet qui dicta temerè iecerit,
Audire nolens verba, quæ dixit volens.

Refertur ex Sophocle:

Φιλεῖ δὲ πολλὰ γλῶσσα ὀκχέας μάτην,
Ἀκούειν ἄκων ὧς ἑκὼν εἴπῃ κακῶς.
Id est,
Qui multa temerè verba fudit, is solet
Audire volens quæ volens dixit malè.

Quinetiam his nostris temporib. eiusmodi quiddam vulgò dictitant: Vt salutabis, ita & resalutaberis. hoc est: Vt tua fuerit oratio, ita tibi respōdebitur. Plautus: Cōtumeliam si dices, audies. Cæcilius in Chrysio apud Gellium: Audibis malè, si malè dicis mihi. Eodem pertinet Euripideum illud apud autores passim obuium: ἀχαλίνων στομάτων ἀνόμου τ' ἀφροσύνας τὸ τέλος δυστυχία. id est, Infrenis oris, & iniquæ vecordiæ finis seu vectigal calamitas. Celebratur & hoc inter Chilonis apophthegmata: Μὴ κακολογεῖν τοὺς πλησίον, εἰ δὲ μὴ, ἀκούσεσθαι ἐφ' οἷς λυπηθήσῃ. id est Non esse maledicendum ijs, quibus cum agimus: alioquin auditūros quæ molestiam adferant. Huc arbitror asscribendum versiculum, quem Quintil. vt vulgò iactatum citat:

Nec malè respondit, malè enim prior ille rogārat.

Eodem bibere poculo.

Eodem bibere poculo, est iisdem affici incommodis, malisque communibus obnoxium esse. Plautus in Cassina: Vt senex eodem hoc poculo quo bibi biberet. Translatum vel à bibendi certaminibus, vel ab ijs, qui metuunt venena. Idem hodièque nostrati vulgo tritissimum manet. Etenim si quando minantur, se parem gratiam relaturos, aiunt se de eodem porrecturos poculo. Taxat Martialis quendam, qui conuiuis vinum dilutum & acerbum apponebat, cùm ipse de exquisitissimo biberet: qui mos & hodie plerisque diuitibus. atque hinc prouerbium natum videri potest. Fit autem interdum, vt qui imprudentes poculum acerbum gustarint, studeant & alios illicere, vt ex eodem bibant. Est aliquoties & in diuinis literis mentio de calice Babylonis, cùm significatur aliqua calamitas irroganda. Denique Dominus noster in Euangelio rogat filios Zebedæi, num possent de eodem poculo bibere, vnde ipse destinārat bibere: addens alterum simile prouerbiale, De eodem baptismo. Nec enim dubium est, quin vtrunque fuerit vulgari sermone celebratum. Paulò diuersius est, quod ait Aristophanes in Equitibus:

Οὔποτ' ἐκ ταὐτοῦ μεθ' ἡμῶν πίεται ποτηρίου.
Id est,
Ille nobiscum haud eodem potat vnquam poculo.

Taxat fellatorem.

Pro pede Xenium.

Τοῦτό σοι ἀντὶ ποδὸς ξεινήιον. —
Id est,
Istud habe Xenium pede pro bouis. —

Verba sunt Philœtij bubulci Vlyssis apud Homerum Odyss. χ. ad Ctesippum quem sagitta traiecerat, illi insultantis, vt munus illud accipiat pro bubulo pede, quem ille mendicanti Vlyssi impegerat paulo antè. Admonet ibi Eustathius, vsurpatum adagium à primi nominis theologo, in eos quibus malum pro malo rependitur.

Fures ipsi accusant.

Οἱ φῶρες προσεγκαλοῦσι. id est, Fures ipsi insimulant, aut accusationem intentant. Aristides aduersus eos qui taciturnitatem ferinam in ipso criminabantur: πρότερον μὲν οὖν ἐγὼ οὐκ ᾔδειν ὅ τι ποτ' εἴη τὸ λεγόμενον, τὸ προσεγκαλεῖν τοὺς φῶρας, νῦν δέ μοι δοκῶ γιγνώσκειν. ὅταν γὰρ οὓς ἐχρῆν ἅπαντας ὅτι τὰς μελέτας καὶ τὰς ἀκροάσεις συνιέναι, τούτων παρέντες, ὡς οὐδεὶς ἴσθ' ὁ λέγων αἰτιῶνται, τὴν σφετέραν αὐτῶν ἀπόνοιαν λογίζονται, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἡλίου καταλάμποντος ὀφθαλμοὺς μύσαντες, οὐ γὰρ εἶναι τὸ φαινόμενον οὐκ ἔστι. id est, Antehac ignoraueram quid sibi vellet vulgò quod dici solet, Fures ipsos accusare: nunc verò intelligere id mihi videor. Nam quum illi quos æquum foret ad studiorum exercitamenta & audiendas declamationes conuenire, ea postposita cura, causantur neminem esse qui declamet, quomodo non animaduertunt propriam vecordiam in alieno vitio? quemadmodum si quis radiante solis iubare occludat oculos, negétque lucem existere. Conueniet dici in istos, qui suam ipsorum culpam, friuolo prætextu excusant: & quum ipsi iustæ reprehensioni subiaceant, in alios crimen deuoluūt. Tales sunt morosi quidam, qui clamitant non esse concionatores verbi, quum nusquam ipsi pedem domo efferant, quo sacris concionibus intersint. Potest & aliter in vsum vocari, hoc modo: Insimulas me neglecti officij & proteruiæ, qui tuos penates non inuiserim illac iter faciens: quū tu ipse accusandus eo nomine venias, qui prior hac parte impegeris, nimirum iuxta prouerbium, Fur ipse accusat. Non rarò vsuuenire solet, vt qui manifestò criminis tenetur, priores accusandi partes suscipiat, vt suspicionem of-

Malum malo non tollitur, ira non sedatur iracundia: sed ferocitas sedatur lenitate, malum patientia tollitur, iniuria beneficio vincitur. μὴ ἀνδρ᾽ ὅτι ἀνδρ, alibi retulimus ex Platone & Plutarcho.

Hydram secas.

ὕδραν τέμνεις. Dictum est loco, Inanis opera.

Malum malo medicari.

Τὸ κακὸν κακῷ θεραπεύειν. id est, Malum malo medicari. Est malum aliud alio malo tollere. Sophocles in Aiace Mastigophoro:

Εὔφημα φώνει, μὴ κακὸν κακῷ διδοὺς
Ἄκος, τὸ πλεῖον πῆμα τῆς ἄτης τίθει.

Id est,

Bene ominata loquere, ne malum malo
Medicans, & hancce noxam adaugeas tibi.

Dehortatur Aiacem Tecmessa, ne malo insaniæ addat alterum maius malum, spontaneam cædem sui. Et Herodot. in Thalia: μὴ τῷ κακῷ τὸ κακὸν ἰῶ. id est, Ne malo medearis malo.

Morbum morbo addere.

Morbum morbo addere. i. conduplicare malum. Euripides in Alcestide:

Μὴ πρὸς νόσον μοι νόσον
Προσθῇς· ἅλις γὰρ συμφορᾷ βαρύνομαι.

Id est,

Ne tu mihi morbo laboranti alterum
Appone morbum: nam sat hoc premor malo.

Eiusdem figuræ est Homericum illud Iliad. ξ.

Μή τις ἐφ᾽ ἕλκει ἕλκος ἄρηται.

Id est,

Vulneri vti nequis vulnus tibi forsitan addat.

Sophocles item:

Ἀλλ᾽ ἤδη ἔχεις ἐπὶ νόσῳ νόσον.

Id est,

Morbo quidem morbum addidisti tu alterum.

Non alienum est ab hac forma, quod est apud Homerum Iliad. ἐπ᾽ αἴσχει αἶσχος: cùm indicamus, acerbis addi acerbiora. Sic enim ibi loquitur Menelaus:

Ἦ μὲν δὴ λώβη τάδε γ᾽ ἔσσεται αἰσχόθεν αἰσχῶς.

Id est,

Dedecori res ista profectò dedecus addit.

Lutum luto purgare.

Πηλῷ πηλὸν καθαίρεσθαι, id est, Lutum luto purgari, dicitur vbi res sordida sordibus tollitur. hoc est, cùm sordes non tolluntur sed aut mutantur, aut augentur etiam. Apollonius in epistola quadam: ἀλλ᾽ οὐδὲ ὅπως οἱ ἱερεῖς ἔπειτα, μὴ πηλῷ πηλὸν καθαίρωσι. Loquitur de sacerdotibus, qui deorum aras sanguine polluerent, eamque expiationem esse ducerent. Huc pertinet Diogenis, ni fallor, dictum. Is ingressus balneum sordidum: Qui hic, inquit, lauant, vbi lauant? indicans talibus balneis conspurcari corpora potius quàm purgari. Idem accidit Alexandrinis, qui in vrbibus alunt vim ibidum, in hunc vsum, quòd serpentes ac macellorum sordes deuorent: verùm suis immundicijs omnia rursus conspurcant.

Pro cæco exoculatus est.

Omnes huiusmodi facetiarum formulæ pertinent ad adagiorum naturam, cùm videmur corrigere quod dictum est, sed altero verbo, quod vel idem polleat, vel magis etiam lædat. veluti si quis dicat: Non furatus est, sed inuolauit. Non furatus est, rapuit. Aristophanes in Pluto:

Μῶν οὐ κέκλοφας, ἀλλ᾽ ἥρπακας;

Id est,

Annon furatus es, sed rapuisti?

Idem in eadem fabula:

Αὐτὶ γὰρ τυφλοῦ ἐξωμμάτωται.

Ludit enim seruus ambigua voce ἐξωμμάτωται, quę declarat & oculis donatum Plutum, & exoculatum.

Post Marathonem pugna.

Μετὰ τὴν μαραθῶνι μάχην, i. Post Marathonem prælium. Vbi quis post calamitatem in aliam nouam rursus incidit. Marathon locus est Atticæ, crebris cladibus insignis, vbi acerrima pugna fuit cum Persis. Refert Herodotus libr. vj. Simile huic, μετὰ πόλεμον μάχη, Post bellum tumultus.

Lis litem serit.

Ἔρις δ᾽ ἔριν ἀντιφυτεύει.

Id est,

—At lis seritur de lite vicissim.

Hemistichium est heroicum. Resecanda iniuria est, non retalianda. Alioqui quis erit reciprocandi mali finis, si vicissim contumelia contumeliæ reddatur? Carmen extat inter præcepta Phocylidis:

Πείθου μὴ γὰρ ὑμέας ἐστὶν, ἔρις δ᾽ ἔριν ἀντιφυτεύει.

Germanum illi, quod alio commemorauimus loco:

Δίκη δ᾽ ἐκ δίκης ἔτικτε, καὶ βλάβην βλάβη.

Id est,

Litem parit lis, noxa item noxam serit.

De fumo ad flammam.

Ammianus Marcellinus lib. 18. Vtque solet, manum iniectantibus fatis, hebetari sensus hominum, & obtundi, his illecebris ad meliorem expectationem erectus, egressusque Antiochiam, Meleuo dictante, prorsus ire tendebat de fumo, vt prouerbium loquitur vetus, ad flammam. De eo dictum, qui se à rebus dubijs in præsens exitium conijcit. Alibi retulimus ex Plauto: Flamma fumo est proxima.

Litem parit lis, noxa item noxam parit.

Δίκη δ᾽ ἐκ δίκης ἔτικτε, καὶ βλάβην βλάβη.

Id est,

Litem parit lis, noxa item noxam parit.

Senarius in rixosos & litium auidos dici solitus, quibus lis ex lite alia ex alia nascitur: negocium seritur ex negocio, iniuria propagat iniuriam. Extat apud Suidam.

Fallacia alia aliam trudit.

Terentius in Andria: Fallacia alia aliam trudit. Donatus admonet, prouerbiali figura dictum. Sumptum à consuetudine conantium fallere, ac dolos dolis consarcinantium, ne deprehendantur. Vnde Consutis dolis dixit Plautus. Et Sutelas appellat huiusmodi technas. Et δόλους ὑφαίνειν, apud Homerum: id est, dolos texere.

Refricare cicatricem.

Quære in loco Lacessentis.

Illicò hyems erit.

Aristoteles in Problematis sectione xiij. refert hunc versum, nullo citato autore, sed veluti vulgò iactatum.

Εἰ νότος βορέαν προσκαλέσεται, αὐτίκα χειμών.

Id est,

Illicò hyems fit, vbi Boream accersiuerit Auster.

Causam hanc adfert, quòd notus suapte natura nubem & imbrem affatim colligat. Proinde si hoc tempore Boreas accesserit, congelascunt omnia huius rigore, atque ita protinus hyems. Adijcit in eodem problemate carmen alterum, consimili ferè sententia:

Εἰ βορέας πηλὸν καταλήψεται, αὐτίκα χειμών.

Id est:

Molle lutum Boreas si prenderit, ilicò hyems fit.

Id tametsi vulgò simpliciter dictum apparet, tamen nos eò deflectere poterimus, vt dicamus ingens periculum imminere, si malum malo successerit. Veluti si qui immodicè discruciat sese studij laboribus amare etiam incipiat: aut si qui prius principi parum gratus fuit, in plebis etiam odium veniat: aut si regi vehementer leni, placidóque, succedat admodum rigidus, aut contrà. Nam huiusmodi subitæ mutationes, maximos rerum motus solent excitare.

Præstat vni malo obnoxium esse quàm duobus.

Aristophanes in Concionatricibus senarium hunc prouerbialem refert:

Εἰ γὰρ συντυχὼν κρεῖττον ἢ δυοῖν κακοῖν.

Id est,

Vni atq; geminis præstat inuolui malis.

Quoties verunq; malum euitari non potest, danda tamen opera, quo declinemus alterum, & in id quod minus habeat incommoditatis, incurramus.

IVNII. Loricæ seu coronæ instar.

Θριγκὸς loricam & summam ambitus muri coronam significat fastigiata structura, quomodo Philostratus iunior in Iconibus: [Greek illegible] ἡ αὐτὴν θριγκὸς εἶναι (non autem τεῖχος.) Hęc vrbs Troia superciliosa Homero dicta est, quam ambit lorica quædam. Hinc metaphoricè transfertur, & pro fastigio & apice cuiusuis rei ponitur. Plato in 7. de Republ. Dialecticam θριγκὸν i. apicem disciplinarum vocat his verbis: [Greek illegible] θριγκὸς τοῖς μαθήμασιν [Greek illegible]. id est, Placet igitur dialecticam disciplinis superponi velut loricam quandam aut coronæ proiecturam, quæ fastigium murorum claudit. Alexander Aphrodisæus libr. 1. comment. in Topica: [Greek illegible] θριγκὸν αὐτὴν φιλοσοφίας λέγων. id est, Plato diuidendi methodum mirificè extollens, & philosophiæ omnis loricam eam appellans. Quod ergo antestat cæteris, & principem locum obtinet, ὥσπερ θριγκὸς ἐπικεῖσθαι τοῖς ἄλλοις. i. loricæ in modum reliquis impositum esse dicemus, non sine Venere. Huc spectat translatio prouerbij vicem implens, qua apud Euripidem Hercules à furijs (quibus agitatus liberos eliserat) nonnihil respirans, deplorat se funestis cædibus domum repleuisse, suprema pinnarum corona tenus inundantem: ὡς δῶμα θριγκῶσαι κακοῖς. Quo vti licebit, quum malorum ingentem alluuiem significabimus.

Errorum Odyssea.

Odysseam errorum scitè & non sine Mercuriali sale protulit Budæus, florentissimum nostra ætate Galliarum decus, pro multiplicibus & magnis erroribus. Verba eius sunt lib. v. de Asse: Commenta certè sunt ista veteratoris spiritus, qui primæ noxæ suasor & impulsor, in hanc errorum Odysseam genus humanum deduxit. Nemini dubiū est, Homeri Odys. ab Vlysse nominatam, varijs & portentosis ac fidem excedentibus erroribus scatere: vnde quicquid ingens & varium est, ὀδύσσειαν vocare licebit, vt Iliada malorum.

Malorum abyssus.

Κακῶν βάθος, id est, Malorum abyssus dixit prouerbialiter de extremis calamitatibus Gregorius Nazianzenus: εἰς κακῶν βάθος ἐμπεσὼν, ὃ δὴ λέγεται. hoc est, Prolapsi in abyssum malorum, id quod dici solet. alioqui & ἀβύσσων πραγμάτων πέλαγος lego de negotijs inexplicabilibus, è quibus exire difficillimum sit. Nazianzenus in Distichis:

Πλουσιώτεροι μωροὶ τοῖς ὀνείρασι πλέον,

Η χρημάτων ἄβυσσον οἱ κεκτημένοι.

Id est,

Est ditior multo fatuus insomnijs,

Quàm qui pecuniarum abyssum possident.

Abyssum vocari altissimam primi elementi profunditatē, Aretas Cappadox in Apocalypsin com. annotat, quòd hiatus perpetui voragine non occultet subiecta, παρὰ τὸ μὴ βύειν, vel quòd immensam altitudinem ostendat, ab α intendendi particula. Legimus & ἄβυσσον πέλαγος pro mari, fundo prę altitudine carente.

Decumani malorum fluctus.

Κακῶν τρικυμία, id est, Malorum decumanus fluctus. De ingentibus calamitatib. effertur. Mercurius apud Æschylum Prometh.

Οἷός σε χειμὼν καὶ κακῶν τρικυμία

Ἔπεισ' ἄφυκτος.—

Id est,

Tibi quanta tempestas, & ineuitabiles

Fluctus malorum decumani mox ingruent.

Theodoretus lib. De prouidentia [Greek illegible] καὶ φροντίδας παντοδαπὰς καὶ τρικυμιῶν εἴδη μυρία ἐπιβουλεύει τῇ ἀρετῇ. id est, Opes varijs tumultibus & omnigenis curis refertæ, ac sexcentis decumanorum fluctuum generibus, virtuti insidiantur. Ibidem: ταῖς τῶν παθῶν τρικυμίαις ἀνθίστασθαι. id est, Affectuum decumanis vndis cedere. Nazianzenus in distichis:

Κυβερνήτης δὲ μοι φυλάττεται τρικυμίας.

Id est,

Doctus gubernator decimas vndas cauet.

Plato lib. De repub. v. [Greek illegible] τῆς τρικυμίας ἐπάγεις. id est, Posteaquam vix euasi binas disceptationum vndas, nunc maximum difficillimúmq; veluti decumani fluctus vorticem superingeris. Idem in Euthydemo. [Greek illegible] τρικυμίας [Greek illegible]. id est, Seruatos nos velis me pariter & adolescentulum è disputationis decumano tantùm non impetu. Clemens Alexand. in Pædagogo, [Greek illegible] τρικυμίαις [Greek illegible]. i. Corpus immergitur in profundum turpitudinis, adobrutum quibusdam decumanis temulentiæ fluctibus. τρικυμίας tempestatem volunt esse grauem, qua tres vndarum cumuli in vnū coeunt, quam graphicè describit in epistola ad Euoptiū Synesius. Latini decumanū fluctū nominant. Lucianus in libello De mercede seruientib. τὰς τρικυμίας καὶ ζάλας καὶ ναυάγια. id est, Decumanos fluctus, procellas, naufragia. Plato in Euthydemo: [Greek illegible] ἡμᾶς [Greek illegible] ἐκ τῆς τρικυμίας τοῦ λόγου. i. Obtestatus hospites velut ipsos Dioscuros inuocās, qui nos (me videlicet & adolescentē) è decumano sermone fluctu seruatos velint.

Ex Ilio me ducis.

Quum significamus præteritorum malorum memoriam refricari, aut ad tristium rerum mentionē nos compelli. Heliodorus lib. 2. [Greek illegible] ἐξ Ἰλίου [Greek illegible]. i. Ex Ilio me rapis, ac malorum examen & infinitum ex illis bombum in te commoues. Ita Virgilianus Æneas:

Infandum regina iubes renouare dolorem,

Troianas vt opes, & lamentabile regnum,

Eruerint Danai. —

Magis spectandum quid liceat, quàm quid expediat.

Allusio est ad Pauli dictū, quod habetur 1. Corinth. vj. & x. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt, conducunt & conferunt, atque ædificant. Qui enim faciunt quicquid licet, huc citò delabuntur, vt faciant quod non licet. Nemo igitur quod suum est, duntaxat quærat, sed etiam quod est alterius. Nam boni viri partes sunt, alienis inseruire commodis, potius quàm vtilitatis propriæ rationem habere: & nihil minus decet Christianum hominem, quàm Aspendium: quod etiam vulgò dicitur agere citharœdum.

Solidæ petræ innitendum.

Hoc vtimur quum significamus, non fortunæ, sed bonæ conscientiæ fidendum esse, atq; in sacræ anchoræ præsidio spem esse reponendam.

Addere gangrænam.

Addere gangrænam, vsurpat Arnobius lib. v. aduersus gentes, pro geminare malū, aut veterē culpā nouæ noxæ accessione grauare. verba eius sunt: In quo quum vnà contrahere possetis culpam, conscriptione de superis tali addidistis (vt dicitur) gangrænam, quum deorum nominib. appellauistis res turpes. Simili metaphora dictum est illud à Varrone lib. 3. de vita populi Romani: Quo facilius animaduertatur per omnes articulos populi hanc mali gangrænam sanguinolentam permeasse. Ad eundem modum Lucilius in satyris:

Serpere vti gangræna malo atque herpestica posset.

IOAN-

IOANNIS VLPII. Soracus malorum.

Κακῶν σωρακὸς, id est, Malorum corbis, dicitur eadem prouerbiali forma qua, ἀγαθῶν ἐκχαρῶν ἁμάξαι.i. Bonorum vel malorum plaustra: pro ingentib. & malis copiosis. Aristophanes. κακῶν τοσούτων σωρακὸν μοὶ φέρε σώρακον.i. Breuibus malorum ipsum mihi corbem refer.

COGNATI. Argentum amanti dare.

Plautus in Trinummo: Argentum homini amanti dare, est dare gladium quo se occidat. Nocet, non iuuat, qui largitur noxia. Notum, & adhuc vsitatum est. Cui non dissimile est illud Exod. v. Ad dandum gladium in manum eorum. id est, occasionem.

Damnum tunc factum, nunc apparuit.

Senecæ prouerbialis sententia ex libro vij. De beneficijs, cap. xxix. quam repetit alijs verbis paulo pòst: Stulte, non nosti detrimenti tui tempora. Perdidisti, sed cùm dares. Simile: Quæ peccamus iuuenes, ea luimus senes.

Odyssea errorum.

Sicut apud Græcos prouerbiale est, Ἰλιὰς κακῶν, pro malis innumeris: sic Budæus dixit Odysseam errorum, pro errorum cumulo: quia in Odyssea, errores Vlyssis, domum suam & patriam repetentis, à Poeta descripti sunt: De contemptu lib. j. Hoc caput, quo ex capite malorum omnium Ilias errorumq; (vt ita dicam) Odyssea emanauêre. Huic non dissimile est hoc Euripidis in Theseo, Cicerone interprete: Aut semper aliquam molem meditabar mali.

Abyssus abyssum inuocat.

Istud ex Psal. xlj. sumptū est, & vulgò vsurpatur, quum notant calamitatem aliam semper vocare calamitatem. Quod alij dixerunt, Malorum hydram, & κακῶν βάθος. id est, Malorum abyssum: cùm scilicet aduersæ res cladésque continenter ingruunt, ac velut vnda superuenit vndæ, alìæ post aliam succedunt. Terentius: Aliud ex alio malum, subaudi, oritur. Similis metaphora est apud Germanos: Kein vngluck kompt mitt allein. id est, Nullum infortunium solum. Galli sic efferunt: Nul mal sans autre. hoc est, Nulla calamitas sola. de quo superius. Vn mal attire l'autre. Simile & hoc:

Fortuna obesse nulli contenta est semel.

Magnus liber, magnum malum.

Μέγα βιβλίον, μέγα κακόν, existimat Callimachus apud Athenæum libro 3. Hinc Plutarchus de morum profectu: χορὸς ἄλλοις μείζων, ἡμῖν δὲ συμφωνότερος. Chorus fortè alijs maior est, nobis verò concinnior. In Laconica enim breuitate multum doctrinæ & sapientiæ est. Breue verbum de verbo abbreuiato, sed cœlesti suauitate refertum. Non enim in sermone regnum est Dei, sed in virtute.

Hæc vis est.

Veteres cùm vehementius & violentius vel arctius tenebantur, pellebantur, trudebantur, exclamare solebant: Hæc vis est. Plautus:

Vis hæc quidem hercle est, & trahi & trudi simul.

Sueton. in Iulio: Deinde clamantem. Ista quidem vis est. Est & hæc ratio loquendi, Gallis admodum familiaris.

Coquere hœdum in lacte matris.

Crudelitatem crudelitati addere, vt si quis filium ante ora parentum morte mactet: quod tyranni sæpe fecerunt. Deuteron. 11. Tractum potius à loquendi more, quàm quòd ita coquendi carnes apud veteres fuerit consuetudo.

GODOFREDI. De fumo ad flammam.

Gallus Cæsar, inquit Ammian. Marcel. lib. 14. de flamma ad fumum: hoc est, de lethalium insidiarum periculo timore ad ipsam planè necem tetendit. Et Plato de iusto viij. Populus, inquit, liberorum hominum fugiens fumum, in flammam seruilis dominationis incidit. Notatur isto stulta temeritas, & calamitas eorum, qui à simultate, vel dubio, vel minimo malo in certum & ingens odium & malum proruunt.

CAROLI BOVILLI. Solem, ventum aduersum, auersum habere.

Pro, iniquo & inauspicato vti rerum successu: vel contrà. Milites vbi vel fato quodam, vel hostili arte eò adducuntur, vbi ijs infestis solis aduersi radijs oculorum acies perstringatur & hebetetur, infeliciter ferè pugnant. Sic viatores, vbi vento obnitendum est, minimo progressu & maximo labore quid efficiunt. Contrà quando se res habent, facilia omnia, & secunda.

EX APPEND. IVNII CANTERI & aliorum.

Fornax ferrea.

Moyses propheta exaggerans grauitatem seruitutis, qua Israelitæ in Ægypto premebantur, laboribus intolerabilibus & iniurijs vexati, & prorsus inhumaniter tractati ab Ægyptijs, hujusmodi seruitutem ξηρὰν, fornacem ferream vocat Deuteron. 4. & hunc sequutus Salomon in dedicatoria templi oratione, & Hieremias cap. xj. Metaphora sumpta à fornacibus lateres torrentibus. Dicetur de necessitudine quacunque graui, & durissima ac diuturna afflictione. Sic iugum seruitutis Turciæ, quod Thraces, Phryges, Armeni, Græci, & propemodum vniuersa Occidentalis Asia, bonàque Aphricæ, Europæque pars perferre cogitur, fornax ferrea iustè appellari possit.

MALVM VERTENS BENE.

ERASMI. Nunc benè nauigaui, cùm naufragium feci.

Νῦν δ' εὐπλόηκα, ὅτε νεναυάγηκα.i. Nunc bene nauigaui, postquam naufragium feci. Quoties id quod videtur in commodum, fortuna præter spem vertit in bonum. Zenon Cittiensis, qui relictis priorib. præceptoribus, Cratetis auditor esse cœpit, naufragio eiectus dixisse legitur: εὖ γε ποιεῖ ἡ τύχη προσελαύνουσα ἡμᾶς φιλοσοφίᾳ.i. Bene facit fortuna, cùm nos ad Philosophiam admouet. Autor Suidas. Plutarch. in libello De vtilitate capienda ex inimico, meminit huius prouerbij.

Laqueus auxiliari videtur.

Ἀ ὠφέλιμος ἔστιν ἡ ἀγχόνη.i. Laqueus ita vt videtur & bono fuit. Dictitari consueuit, quoties incómodum alicui verteretur in bonum. Veluti si quis Turca bello captus, seruiret, apud Christianos, isq; hac occasione nostrę religionis sacris initiaretur. Aut si diues ad inopiam redactus, hac occasione fieret ex luxurioso sobrius, ex impio pius. Huc pertinet quod philosophus ille, Zeno, ni fallor, dicebat se tum prosperè nauigasse, posteaquam naufragium fecerat.

COGNATI. De parua scintilla magnum sæpe excitatur incendium.

Siracides in cap. xj. Sententiarū: ἀπὸ σπινθῆρος μικροῦ ἀνάπτεται αἴθαλα.i. De parua scintilla magnum sæpe excitatur incendiū. hoc est, ex paucis verbis ingens malū. Hæc sentētia prouerbialis est hodie valde vulgaris & memorabilis. Ea vtimur, quando significare volumus, ex leuissimis offensis si negligantur, nasci atroces iniurias. Itaq; Heraclitus Ephesius dicebat, iniuriam magis extinguendam quàm incendium. Sed ad restinguendum incendium accurrūt omnes, gliscenti verò simultati citiùs addunt irritamenta. Paruæ autem occasiones magnarum rerū causæ existunt, vt inquit Demosth. ad Leptinem. Galli dicunt:

A petite occasion prend le loup le mouton Et:
De peu de chose vient grand noise.

tarius, aliósq; præclaros scriptores dedit.

BRASSICANI.

In Paro frigida quidem est aqua, sed pulchræ mulieres.

Interpres Aristophanis in Vespis, prouerbialem versiculum citat, nec eius vsum ostendit: [Greek], Paros habet quidem frigidã aquam, sed formosas mulieres. Ego quantum iudicare possum, existimo prouerbij vsum esse, siquando significabimus dispendium esse perpetuò compendio aliquo sarciendum. In Paro tametsi frigida sit aqua, venustas tamẽ mulierum hoc quicquid est dispendij, abundè reponit. Quòd si quis è numero doctorum melius nouerit, quis adagio locus sit, is candidè admoneat, reperturus hominem gratum, tantum abest vt ingenuis admonitionibus obtemperare nolim.

IOANNIS VLPII.

Literarum radices amaræ, fructus dulces.

Indicat, aditum ad literas esse difficilem, multisq; laboribus & vigilijs constare, ipsarum verò possessionem iucundam & dulcem. Hieronymus. Idem expressit Horat. in arte Poetica.

Qui cupit optatam cursu contingere metam,

COGNATI.

Aurum ex stercore colligendum.

Hoc vtimur, quotiescũq; significare volumus id quod Plinius iam olim dictitabat, nullum librũ tã malum esse, quin parte aliqua prodesse queat. Rectè etiam olim dictũ esse puto, non quis, sed quid dicatur, considerandum. Modestiæ enim est, quod alicuius seculi commune linguę fuit vitium, dissimulare. Nec enim video aurum minori esse in precio, quòd in vase fictili hoc, illud in splendida arca custodiatur. Nónne gallus Æsopicus dum vertit sterquilinium, nitidam gemmam reperit?

Optima nomina non appellando fieri mala.

Prouerbiale est apud Columel. in pri. Vel optima nomina non appellando fieri mala, fœnerator Alphius dixisse fertur. i. quãuis locupletes habeas debitores, tamẽ si diu iudiciũ ipsis non dictaueris, vsurasq; nõ petieris, mala tandem fieri. i. ipsos tandẽ non soluendo tanto æri alieno fieri, sicq; manem tandẽ persecutionẽ, & nomina ipsa cassa factum iri. Sic Seneca: Segnes & tardi, lẽta nomina non mala, hos ego nõ appellabo, sed cõmonefaciam. Nomina aũt pro debitoribus accipiũtur, vel pro syngraphis creditarũ pecuniarum. Appellamus enim nomina, id est, debitores, per apparitores. i. magistratuum viatores: qui in ius homines vocãt, & in ius ire iubẽt. Porrò inania nomina sunt, quorũ inutilis est persecutio, vt debitorũ: qui cum iudicati sunt, iudicatũ facere nequeũt. Appellare aũt & interpellare, verba sunt iuris eáq; creditoris nomina sua exigẽtis, debitorẽq; in ius vocatis. Sunt enim nomina quędam, quæ nõ antè dissolui debẽt, quàm creditor interpellarit: quædam autẽ sunt, in quib. dies ipsa, hoc est, temporis lapsus pro homine appellat, adeò vt in mora esse videatur debitor, si vltrò debitũ non obtulerit. Purgatur autẽ mora apud Iurisco. per oblationem debiti, & depositionem, & aliàs: hoc est, cùm quidpiam agit debitor, quo summoueri creditor possit, si ad pœnam aut vsuram transacti post diem temporis agere institerit. Vt autem appellari dicitur debitor, cùm flagitatur vt soluat, ita cùm soluere se dicit, respondere dicitur. Cicero in quadam epistola ad Atticum: Fit sæpe, vt ij qui debent, non respondeant ad tempus.

Nec sic quidem malè.

Huius prouerbij meminit Plato in Sympofio: Adolescens, inquit, quum canem allatrantem ferire lapide destinasset, lapis à cane aberrans in nouercam incidit, eámque sauciauit. Quod quum adolescens animaduertisset, exclamauit: [Greek] οὐδ' οὕτω κακῶς. i. Nec sic quidem malè. cessit: subintelligendum. Budæus Viui: Tametsi οὐδ' οὕτω κακῶς, vt aiunt, &c.

Rediuiuus homo.

Gallis, Rediuiuus homo, metaphoricῶς dicitur, qui reualuit ex capitali morbo. Rediuiuum autem à Græcis [Greek] dicitur. Hinc rediuiuus lapis, qui ex vetusto renouatus est, translatione ab operum structura. Cic. in Verrem: Qui etiam ad extremum conscripserit, Rediuiua habeto redemptor: quasi quicquam rediuiui ex illo opere tolli posset, ac non totum opus ex rediuiuo constitueretur. hoc est, ex lapidibus interpolatis, ac denuò cęsis. Idem in eũdem Verrem: Columnam efficere ab integro nouam, nullo lapide rediuiuo. Lactan. lib. 7. Deus enim veniet, & orbe hoc ab omni labe purgato, rediuiuas iustorum animas corporibus innouatis ad æternam beatitudinem suscitabit. Rediuiuum Lactant. pro renouato dixit, vt Cicero. Budæus Viui: Quòd ne rediuiuo quidem lapide vti mihi licuit. Idem Christophoro Longolio. Quòd si quibus in locis in speciem opus ipse ex rediuiuo, quasi nouum extruxit, bona fides hoc poscit, vt mea rediuiua sint. Vnde irrediuiuus pons Catullo, pro irreparabili. [Greek] & rudus, rediuiuum ab nouo differt Vitruuio lib. 7.

Ædificare politis decisis lateribus.

Esaias 9. Ædificandi dictione, restaurationem intelligit: metaphora sumpta ab extructione domorum. Lateres ceciderunt, inquit, sed quadratis lapidibus ædificabimus. Hæc Ephraitici superbè admodum, & elato nimis corde dicunt, lateres sibi corruisse, sed quòd nunc rursus sua extructuri sint lapidibus quadratis atque politis. Significant enim, paruo se damno affectos maiora pręstare posse.

Monachum facit desperatio.

Non hercle hoc vetus de monachis adagium obsoletum est, sed adhuc vsu hominum viget. Videmus equidem monachici ordinis plerosque, re sua familiari comesta & decocta, intrasse monasteria, famem vt explerent, inopiam vt fugerent: idq; tam apertè quidem, vt nunc in genere de cunctis dicatur: Monachum facit desperatio. Hic scopus cunctis ferè [Greek] & decoctoribus peculiaris est, aq; communis: confugiunt ad peram & cucullam, corpúsque squallidum reddentes, repentè monachi ex asotis, pigris & nihili hominibus existunt, virtutémq; circumeuntes laudant. Nouimus autem inter eos Quintium Senetum Vesuliensem Minoritam, & Ioannem Vallensem Carmelitam.

POLYDORI VIRGILII.

Torris de igne erutus.

De eo qui perditè in aliquo versatus malo, tandem de periculo vita eripitur, velut torris cùm semiustus de igne extrahitur.

EX APPEND. IVNII CANTERI & aliorum.

Laniena Hippocratica.

De ea medicæ artis parte, quæ stringendo, vrendo, secandóq;, instrumentis, ignib. & ferro exercetur. Prudent. in Rõm. Trahetur ad quæuis dura perpessu, & ipso adstrictu crudelia.

MALVM ASSVETVM.

ERASMI.

Callum ducere.

Prouerbiales metaphoræ sunt, Callũ ducere. & Occallescere, si quidẽ ad animum detorqueantur. Quintilian. lib. 12. Et ingenio adhuc alendo callum inducere. Sępiculẽ

legimus apud M. Tullium, occalluisse aures, cùm assuetudo sensum mali adimit.

Dies adimit ægritudinem.

Menedemus in ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ Terentiana nominatim adagij vice refert: Aut ego, inquiens, profectò ingenio egregiè ad miseriam natus sum, aut illud falsum est, quod vulgò audio dici, diem adimere ægritudinem hominibus. Eòdem spectasse videtur Sophocles in Aiace flagellifero:

Χρόνος γὰρ εὐμαρὴς θεός.

Id est,

Tempus enim facilis deus.

videlicet quòd omnia leniat, molliatque,

Ouidius:

Quod malè fers, assuesce, feres. bene multa vetustas
Lenit.—

Euripides in Alcestide: χρόνος μαλάξει. i. Tempus dolorem leniet. Marcus Tullius libro Tuscul. quæst. 3. Quod ita esse dies declarat, quę procedens ita mitigat, vt iisdem malis manentib. non modò leniatur ægritudo, sed in plerisq; tollatur. Idem Epist. libr. v. Nã quod allatura est diuturnitas, id nos præcipere consilio prudentiaq; debemus. Citatur ex Iphiclo:

Λύπης δὲ πάσης ἐστὶν ἰατρὸς χρόνος.

Id est,

Tempus molestijs medetur omnibus.

Euripides:

Μίμνοντ' ἰατρὸς τῇ νόσῳ δίδως χρόνον,
Ἰάσατ' οὐδ' ἢ μᾶλλον, ἢ τέμνων χρόα.

Id est,

Medicus dedit qui temporibus morbo moram.
Is plus remedij, quàm cutis sector dedit.

Malorum assuetudo.

Qui malis assueuit, ac permulta tulit, commodius fert & aliud, si quod inciderit infortunium. Ad id conueniet illud eodem ex libro sub persona Vlyssis:

Ἤδη γὰρ μάλα πολλὰ πάθον καὶ πολλὰ μόγησα,
Κύμασι καὶ πολέμῳ· μετὰ καὶ τόδε τοῖσι γενέσθω.

Id est,

Iam tuli & antè mali multum, multumq; laborum
Fluctibus & bellis, age & hoc accesserit illis.

Neque enim ignari sumus.

Vbi quis ad tolerantiam præsentium incommodorum, animat sese preteritorum malorum recordatione, non infestiuiter vsurpabit illud ex eodem libro:

Τέτλαθι δὴ κραδίη· καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης.

Idest,

Obdures anime, & quondam grauiora tulisti.

Id æmulans Virgilius:

O passi grauiora, dabit Deus his quoq; finem.
Durate, & vosmet rebus seruate secundis.

Consimiliter Horatius in Odis:

—O fortes maioraq; passi
Mecum sæpe viri.—

Nota res mala, optima.

Plautinum illud in Trinummo, prouerbiali schemate dictũ videtur. Nota res mala, optima est. Dictum est autẽ sub persona senis, suadere conantis amico, ne vxorem tametsi malam repudiaret, aliam ducturus: propterea quòd plerunque fit, vt qui commutat, primùm pro malo peius accipiat, tum ignotum pro noto, postremò insuetum pro familiari. Tantum enim valet assuetudo, vt mala quibus assueuerimus, optima videantur: contrà quæ sint optima, propter insolentiam pessima videantur. Adagium itaque deterret, ne temerè nouandis rebus studeamus, vitemúsque vitium illud, haud scio an maximum, quod Græci φιλοκαινίαν appellant, id est, nouarum rerum appetentiam: cui comes alterum velliti germanum, quod ἀψικορίαν vocant, quòd mox fastidiuntur paulo antè adamata. Conuenit cum Plautina sententia, quod apud T. Liuium Pacuuius Calauius suadens Campanis, ne senatores mutare vellet, populum iam re doctum dicere compulit, Notissimum quodq; malum maximè tolerabile esse. Huc pertinet & Ouidianum illud:

Quod malè fers, assuesce, feres bene: multa vetustas
Lenit.—

Eòdem pertinet & Mimus ille, nescio cuius:

Mulier tum demum est bona, cum apertè est mala.

Cognitum enim malum aut vitamus, aut nos ad id accommodantes ferimus. Item ille: Consueta vitia ferimus, non reprehendimus. Aristoteles lib. Moralium Nicomachiorum. ἀεὶ γὰρ πονεῖ τὸ ζῷον, ὥσπερ καὶ οἱ φυσικοὶ λόγοι μαρτυροῦσι, τὸ ὁρᾶν καὶ τὸ ἀκούειν φάσκοντες εἶναι λυπηρόν, ἀλλ' ἤδη συνήθεις ἐσμέν, φασί. id est, Semper enim anima laborat vt audiat, videatq;, quemadmodum testatur & naturales sermones, dum fatentur quidem esse molestum, sed iam assueuimus, vt aiunt.

Vsus est altera natura.

Nihil hoc dicto celebratius, ἔθος ἄλλη φύσις, i. Vsus, altera natura. Natura nihil efficacius, potentiúsve. Vnde Satyricus:

Custode & cura natura potentior omni.

Huic parem, aut certè proximam vim habet assuetudo. Aristoteles lib. Rhet. j. disputans de iucundis, docet cariucunda esse, quæ vel secundum naturã sunt: vel, quod huic proximum est, consueta. Nihil enim putat interesse inter naturam & vsum, nisi quod interest inter semper & plerunq. Perpetuum enim est, quod indidit natura: frequens, quod vsus affixit. Proinde sanctissimum consilium dedit, qui iussit vt à teneris statim annis optima eligamus, quæ pòst vsu futura sint etiam iucunda.

Scarabeo citius persuaseris.

Θᾶσσον ἂν κάνθαρον πείσαις μεταπεισθῆναι, id est, Citius Scarabeũ in diuersam sententiam pertraxeris. De ijs qui malis assueuerũt, à quib. tamen reuocari non possunt, eo quòd assuetis videantur optima. Lucianus in Pseudologista: οὐ γὰρ αὐτὸς ποτε βελτίων γένοιο πρὸς τὴν ὁτιοῦν, ἀλλὰ μᾶλλον κάνθαρος μεταπεισθείης ἂν μηκέτι ποιεῖν κυλινδεῖν, ἅπαξ αὐτῇ συνήθης γενόμενος. id est, Neq; enim ipse vnquam fieres melior increpatione mea, nihilo magis quàm scarabeo persuaderi posset, ne amplius talia voluat, posteaquã semel illis assueuit. Scarabeus fœtus suos educat in stercore, præcipuè caprino, & indidem pascit, atque ibidem habitat. Excrementa verò fingunt in sphærulas, easque in nidum deuoluunt, capite in terram demisso, posteriorib. pedibus in altum erectis. Nemo facilè abducitur à vitijs, in quib. natus & educatus est: & quæ per se sunt fœdissima, videntur & pulchra & dulcia, diuturnæ consuetudinis commendatione.

COGNATI. Dolorem longa consumit dies.

Seneca De consolatione ad Martiam c. 8. Dolorem dies longa consumit. Refertur apud Terentium adagij vice. Vide Erasmum in adag. Dies adimit ægritudinem. Sic à multis profertur: Tempus molestijs medetur. A Gallis verò: Le temps oeuure.

Leuiora quibus assueuimus.

Hinc est, vt Christus Luc. v. dixerit: Nemo qui biberit vetus, statim vult nouum: dicit enim, Vetus melius est. Siquidem vt poma, ita & vina per se austera mitescunt vetusta te: ita leuiora nobis videntur, quibus assueuimus: vt in communibus prouerbijs dicitur. Qui etiam malis assueuit, ac multa tulit, commodiùs fert & aliud, si quod inciderit infortunium. Afranius in Priuigno, citante Nonio: Quod si fecisset paulo sæpius didicisset id ferre, & non esset intolerabilis.

Nux, asinus, mulier nil rectè faciunt si verbera cessent.

Nolui hoc distichum, quod toto terrarum orbe cantatissimum est, negligere:

Nux, asinus, mulier, simili sunt lege ligati:
Hæc tria nil rectè faciunt, si verbera cessent.

Plutarc. lib. De instituendis mulieribus, admonendis mulieribus ferulam adhibet. Asinis non opus est verbis, inquit

inquit Cicero in Pisonem, sed fustibus. Adeò enim subiecti addictique fustibus sunt asini, vt Italorum vulgus passim verbera, plagásque flagris inflictas, Asiniatas vocitet. Porrò in Ecclesiastico, cap. xxxiij. Cibus, virga, & onus asino. Ouidius autem inducit Nucis arborem conquerentem, quòd frequenter saxis feriatur. Tum festiuiter per occasionem, moralem locum tractat, ostendens non esse mirum, si nucibus damno est sua fertilitas, quum idem vsuueniat in mulieribus. Nuces tamen etsi perticis decutiantur, copiosius proueniût in proximum annum, quàm si decerperentur.

Nullum mendacium sine teste.

Mirum est, inquit Plinius lib. viij. cap. xxij. quò procedat Græca credulitas, nullum tam impudens mendacium, quod teste careat. Ioan. Langius epist. xxxv. hoc Plinij Secundi dictum reuocat, dicens: Ob id stellis omnibus, tam erraticis quàm fixis suos effingunt characteres, quibus se morbos & infortunia depellere posse gloriantur: adeo nullum tam est impudens mẽdacium, quod teste vel prętextu aliquo careat. Lucianus in Ocypo: Quilibet se decipit mendacio: & veram causam supprimens, aliam fictã in promptu habet. Accursius ait, Nullam esse tam malam causam, quàm peritus aduocatus non possit bonam facere. Audiuimus etiam pueri aliquando illud in schola, ex Comœdia: Nihil tam bene dici potest, quin malè interpretando possit deprauarier.

MALVM ACCERSITVM aut retortum.

ERASMI. Iliensis tragœdos conduxit.

Ὁ ἰλιεῖς τραγῳδοὺς ἐμισθώσατο, id est, Iliensis tragœdos conduxit. Vbi quis vltrò prouocat quempiam, vnde sua audiat probra: veluti si Troiani accersant histrionem, qui ipsis calamitates quas semel pertulere, denuò quasi renouet. Lucianus in Pseudologista: ἐπεὶ γὰρ κατὰ τὴν παροιμίαν Ἰλιεὺς ὢν τραγῳδοὺς ἐμισθώσω, id est: Posteaquam enim iuxta prouerbium Iliensis cùm sis, tragœdos conduxisti. Idem alibi, τὰ γοῦν τῶν Ἰλιέων ἀτυχίας πεπόνθαμεν, τραγῳδόν τινα ... κινεῖν τραγῳδεῖν ... τὰς Φρυγῶν συμφοράς. id est, Itaque planè idem nobis accidit quod Iliensibus, vt qui istum ceu tragœdum quempiam aduersus nos excitauimus, qui Phrygum cantet calamitates.

Suo iumento sibi malum accersere.

Qui ipse sibi malorum est autor, suo iumento sibi malum accersere dicitur, tanquam suo sumptu suaque opera, quasi suopte plaustro malorum sarcinam adportet sibi. Plautus in Amphitryone: Ipse homo sibi à me malam rem accersit iumento suo. Sumpta metaphora à plaustris onerariis. Nam id quoque significat iumentum, autore Gellio lib. xx. cap. j. aut certè ab animalibus, tergo vectantibus onera.

Suo sibi hunc iugulo gladio, suo telo.

Suo gladio suóve telo iugulari dicitur, qui suis ipsius dictis reuincitur, aut qui suopte inuento dolóve capitur: denique in quem quocunque modo, seu dictum, seu factũ retorquetur, quod ab ipso profectum sit: veluti si quis exemplo Protagoræ antistrephon dilemma in eũ qui proposuerit, retorqueat: aut si quemadmodum Phalaris, Perillum mali repertorem, suo inuento conficiat. Itaque in Adel. Terentij, Mitio senex fratris Demeæ sæuitiam increpans, huiusmodi vtitur sententia: Hoc vnum affert vitij senecta, attentiores ad rem sumus quàm oportet. Eandem Demea paulo pòst in fratrem retorquens: Postremò, inquit, non meum illud verbum facio, quod tu Mitio bene & sapienter dixti dudum: Vitium commune omnium est, quòd nimium ad rem in senecta attenti sumus: Hanc maculam nos decet effugere. Hac ratione cũ Mitio constringeretur, adigeretúrque vt agrum quem rogabatur, daret: tum Demea, Suo, inquit, sibi hunc iugulo gladio. Translata metaphora ab his, qui in pugna suis ipsorum telis aliquoties confodiuntur Plautus in Amphit. Atque hunc telo suo sibi, malicia sua, à foribus pellere Cicero pro Cæcinna: Aut tuo, quemadmodum dicitur, gladio, aut nostro, defensio tua conficiatur necesse est. Huc allusit Ouidius in Epist. Heroidum:

> Remigiúmque dedi, quo me fugiturus abiret:
> Heu patior telis vulnera facta meis.

Eodem pertinent & illa Ciceronis: In tuum ipse mucronem incurras, necesse est. Rursum: Hic est defensionis tuæ mucro, in eum incurrat oratio tua, necesse est. Neque vehementer hinc abludit Liuianum illud lib. ij. de secundo bello Punico: Sentiebat Hannibal suis se artibus peti: Lucianus in Piscatoribus, ἃς παρ' ἡμῶν τὰ τοξεύματα, ὡς φής, λαβὼν καθ' ἡμῶν ἐτόξευες, id est, Quæ quidem tela à nobis, vti fateris, sumpta, aduersus nos iaculatus es. Tradit Plutarc. Brasidam ducem educto è corpore telo, eodem cõfodisse eum qui miserat. Marius vnus è triginta tyrannis, à milite quodam interemptus narratur à Trebellio Pollione, qui adoriens dixerit: Hic est gladius, quem ipse fecisti. Nam Marius ante imperiũ faber ferrarius fuerat, & eius militis opera in fabrili officina vsus. Hunc igitur verè suo gladio dixeris iugulatum.

Incidit in foueam, quam fecit.

Idem pollet illud quod in Odis Dauidis refertur Psal. vij. λάκκον ὤρυξε, καὶ ἀνέσκαψεν αὐτὸν, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο. id est, Lacum fodit, & aperuit eum, & incidet in foueam quam fecit. Translatum vel ab his, qui foueis effossis, aut reliquis id genus decipulis insidiantur feris: vel à bellis, in quibus aliquoties suffossis cuniculis hostis hostem captat.

Suo ipsius laqueo captus est.

Nec aliud sibi vult, quod apud eundem legitur Psal. ix. ἐν παγίδι ταύτῃ, ᾗ ἔκρυψαν, συνελήφθη ὁ ποὺς αὐτῶν. id est: In ipso laqueo quem absconderant, comprehẽsus est pes eorum. Nota metaphora: nempe mutuò sumpta ab his, qui instructis pedicis, auibus aut feris insidias tendunt.

Hanc technam in teipsum struxisti.

Eandem sententiam aliter expressit Lucianus, ὅτι σόφισμα κατὰ σαυτοῦ συντίθεικας, id est, Itaque commentum in tuum ipsius exitium reperisti. De hæredipeta: qui quum diuitem ex asse hæredem scripsisset, ac testamentum protulisset, quod diuitem ad id faciendum prouocaret, tecti ruina subitò oppressus est, ac sua reliquit illi cuius facultatibus inhiârat. Vtendum erit, cùm dolus in alterum excogitatus, in caput autoris recidit, ita vt non rarò consueuit accidere.

Turdus ipse sibi malum cacat.

His simillimum est illud Græcorum adagium, κίχλα χέζει αὐτῇ κακόν. id est, Turdus ipse sibi malum cacat. In illos dici solitum, qui sibiipsis ministrarent exitij causam. Siquidem viscum, autore Plinio, non prouenit, nisi maturatum in ventre, ac redditum per auium aluum, maximè palumbium ac turdorum. Cuius rei meminit & Seruius in sextum Æneidos. Aristoteles item libro De natura animantium nono, tria turdorum genera facit, quorum primum ἰξοβόρον vocatum ait: aut, vt Athenæus, ἰξοφάγον, nimirum quòd visco vescatur. Quoniam autem visco capiuntur aues, ipsæ sibi malum cacant videlicet. Plautus paulo diuersiùs extulit: Ipsa: inquiens, sibi auis mortem creat. Quanquam equidem nõ dubitem affirmare, à Plauto Cacat, non creat, fuisse scriptum: deinde locum à quopiam semidocto, & Gręcanici prouerbij ignaro deprauatum, supposita voce adulterina, Creat. Sophocles in Antigone:

> Ὅστις δ' ἀνωφέλητα φιτύει τέκνα,
> Τί τόνδ' ἂν εἴποις ἄλλο, πλὴν αὑτῷ πόνους
> Φῦσαι, πολὺν δὲ τοῖσιν ἐχθροῖσιν γέλων;
>
> Id est,
>
> Inutiles quicunque liberos serit,
> Quid aliud hunc, quàm sibi creare dixeris
> Ipsi dolores, atque risum maleuolis?

In hos igitur quadrabit parœmia, aut in eos, qui potentes sibi generos ascíscunt, à quibus postea per vim opprimantur.

est hoc adagio Eupolis in Amicis, Athenæo teste, libro Dipnosophistarum sexto. Natum ait inde, quòd cùm Chij primi seruis mercenariis instituissent vti, postea subacti à Mithridate Cappadoce, propriis seruis vincti sunt traditi, vt in Colchorum regionem deportarentur: idque illis aliquando euenturum, oraculum prædixerat. Huius historiæ autores citat Nicolaum Peripateticum, & Posidoniũ Stoicum. Nec Stephanus tacuit, hanc gentem primùm vsam famulis θεράπουσι, quemadmodum Lacedæmonij vtebantur, quos vocabant εἵλωτας, id est, captiuos. Sicyonij quos dicebant κορυνηφόρους, id est, clauigeros, à clauis: Itali Pelasgis: Cretes quos appellant δμωΐτας. Est autem χίος clarissima Ionum insula, habens eiusdem nominis ciuitatem. Possessiuum circumflexè scribitur χῖος.

Mala attrahens ad sese, vt Cæcias nubes.

Κακὰ ἐφ' αὑτὸν ἕλκων ὡς καικίας νέφος, id est, Sic mala sibiipsi, vt Cæcias nubem attrahens. Versus est senarius, prouerbio celebratus in eos, qui sibiipsis litium ac negociorum materiam pariunt, accersuntque. Ducta similitudine ab eius venti natura, cui nomen Cæcias: quem Plinius media inter aquilonem & exortum regione flare scribit, & vnum contra aliorum septentrionalium ventorum naturam, nubes non pellere, sed attrahere. Quin ipsius adscribam verba: Ventorum, inquit, etiam frigidissimi sunt, quos à Septentrione diximus spirare. Vicinus his Corus. Hi & reliquos compescunt, & imbres abigunt. Humidi Auster & Aphricus, & præcipuè Auster Italiæ. Narrant & in Ponto Cæciam in se trahere nubes. Hactenus Plinius. Aristoteles libro De mundo, putat Cæciam circa ortus æstiuos flare; additque hunc à nonnullis eundem haberi cum illo, quem alij ἑλλησποντίαν nominant, flatque proximus Argestæ. Quid autem in causa sit, vt hic ventus nubes non more reliquorum à se propellat, sed ad se vocet, Aristoteles in Meteorologicis conatur ostendere. Vel quòd alius, inquit, ventus reflet aduersus eodem tempore: vel quòd hic è sublimi cœli parte spirans, puta Orientali, nõ transuersus per terram feratur, sed recuruata linea, propter reflexum, vnde exortus est, eò recurrit. Atque ita fit, vt nubes ad sese cogat. Vnde idem in libro De mundo, Cæciam inter eos ventos numerat, qui ἀνακαμψίπνοοι, id est, resupinati flatus vocantur. In Problematis autem sectione xxvj. duas huiusce rei causas reddit. Alteram hanc esse putat, quòd eodem tempore reflet alius ventus, Cæciæ contrarius. Altera non dissonat ab iis, quæ retuli: nempe Cæciam spirare ab eminentiore cœli regione, nimirum ab ea quę vergit ad Orientem: hanc autem esse æditiorem quàm occiduam, colligit ex magnitudine & altitudine maris Occidentalis. Itaque fieri, vt Cæcias occiduam regionem aduersus inuadens, nubes contrahat, easque suo in se reflexu ad se trahat. Huius rei mentionẽ facit & Plutarchus in vita Sertorij, scribens hunc ducem, animaduersa Cæciæ natura, qui tum fortè flabat, Caditanos, aut (vt Græci Codices habent) Characitanos hostes ad deditionem coegisse ad hunc modum. E regione speluncarum, in quibus illi se continebant, obiecit aggeres cinericios. Quibus incursatione equitum concitatis, Cæcias tantùm pulueris in fauces speluncarum deuexit, vt cùm ferre non possent, sese Sertorio in manus darent. Refertur adagium ab Aulo Gellio, lib. ij. cap. xxij. idque ex Aristotele. Refertur & à Theophrasto, libro De natura ventorum. Sed ab hoc, atque item ab Aristotele refertur, vt videatur etiam in bonam partem dici posse. Ait enim, ἕλκων ἐφ' αὑτὸν τὰ πλοῦτον, ὥσπερ ὁ καικίας νέφος, id est, Attrahens ad sese diuitias, vt Cæcia nubes. Plutarchus in commentario, cui titulus, Quo pacto quis possit ab inimicis iuuari, ὡς γὰρ ὁ καικίας τὰ νέφη, οὕτως καὶ ὁ φαῦλος βίος ἐφ' αὑτὸν ἕλκει τὰς λοιδορίας, id est: Quemadmodum enim Cæcias nubes, itidem improba vita, probra ad sese attrahit. Vsurpat idẽ in bonam partem in Præceptis politicis. Vnde de re quauis dici posse videtur in vtramlibet partem. vt: Hic ad sese eruditorum hominum gregem attrahit, perinde vt Cæcias nubes. Hic vndiq; pecunias attrahit ad sese, quẽadmodum Cæcias nubes. Hunc omnes bonæ felicitates non aliter sequuntur, quàm Cæciam nubes. Nusquam absunt iurgia, vbicunque hic adest: neque enim secus ad sese lites attrahit, quàm Cæcias nubes. Consimiliter ad rem referri potest: Res est tumultuosa ambitio, quippe inuidiam, simultatem, profusionem, atque id genus alia incommoda non aliter attrahit ad sese, quàm Cæcias nubes. Modestia cunctorum hominum beneuolentiam allicit ad sese itidem vt Cæcias nubes.

Omnes attrahens vt magnes lapis.

Πάντας γ' ἐφελκων, ὡς ἡ μαγνῆτις λίθος.

Id est,

Cuncta attrahens haud aliter ac magnes lapis.

Hoc carmen Suidas citat ex Piside. Videtur prouerbiale. Metaphora ducta à natura lapidis, ferrum ad se trahentis, & attractum tenentis: quem quidam eundem putant cum eo, quem Heracleum vocant: cuius alibi mentionem fecimus in prouerbio, Lydius lapis. Hoc miraculi Plinius verbis attollit lib. xxxvj. cap. xvj. ad hunc modum: Quid lapidis rigore pigrius? Ecce sensus manusque tribuit illi. Quid ferri duritia pugnacius? Sed cedit, & patitur mores, trahiturque à Magnete lapide: domitrixque illa rerũ omnium materia, ad inane nescio quid currit, atque vt propius venit, assilit, teneturque, & complexu hæret: Sideritẽ ob hoc alio nomine appellãt quidam Heracleon. Magnes appellatus est ab inuentore, vt autor est Nicander, in India repertus. Hactenus Plinij verba reddidimus. Inter multas Magnetis species Æthiopicum commemorat, attractu vsque adeò efficaci, vt non ferrum modò, verumetiam alterum Magnetem ad se trahat. Eoque tantus huius lapidis honos, vt argento expendi soleat. Commemorat & Hæmatiten non perinde in attrahendo ferro violentum, sed alio insignem miraculo. Siquidem vt est colore sanguineo (nam hinc etiam vocabulum) ita si teratur, sanguinem reddit. Huius igitur lapidis tam prodigiosa vis prouerbio locum fecit. Citat Suidas Euripidem ex Oeneo:

Ὡς ἡ μαγνῆτις λίθος
Τὰς δόξας ἕλκει καὶ μεθίστησιν πάλιν.

Id est,

Sicuti Magnes lapis
Mentem trahit, transfertque rursum ac demouet.

Confine est illi, quod alibi diximus:

Ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων, ὡς ὁ καικίας νέφος.

Id est:

Ad se attrahens, vt Cæcias nubes trahit.

Ne quid suo suat capiti.

Terentius in Phormione prouerbiali figura dixit, Ne quid suo suat capiti, pro eo quod est, ne quid mali illi conciliet. Expressum est ad illud Homericum Iliad. ε.

Οὐκ ἔφελλον τρώεσσι κακὰ ῥάπτειν ...
An suere inuisæ non debebam mala Troiæ?

Idem Odysseæ γ.

Εἰνάετες γάρ σφιν κακὰ ῥάπτομεν ἀμφιέποντες
Παντοίοισι δόλοισι. —

Id est:

Annum illis nonum mala iam suimus, tentantes
Fraudibus omnigenis. —

Rursum Odysseæ π.

Τίη δ' αὖ Τηλεμάχῳ θάνατον καὶ μόρον
Ῥάπτεις; Id est,
Cur tu Telemacho mortem suis, exitiumque?

In cœlum expuis.

Ἐς οὐρανὸν πτύεις, id est, In cœlum expuis. id est, facis quod in tuum ipsius recidat caput. aut obloqueris his qui facilè possint lædere. Siquidem qui in cœlum expuit, primùm videtur cœlites ipsos afficere contumelia: deinde fit sæpius, vt sputum in ipsius faciem recidat. Confine illi, πρὸς κέντρα λακτίζειν, id est, Aduersus stimulum calcitrare.

Spontanea molestia.

Celebratur inter Græcos cum primis bellus & elegans trimeter,

Αὐθαίρετος λύπη ἐστὶν ἡ τέκνων σπορά.

Id est:

Vltroneus dolor est parare liberos.

Dici non potest quantum & quam molestum negotium

sit educare filios: præsertim quum adeo pauci sint qui parentum officio respondeant. Verùm hanc molestiam non est cui possint imputare, quum liceat cælibē viuere. Longius trahi potest, ad eos qui sibi sponte periculum ac molestiam accersunt. Atque adeo similis propemodum conditio est tollentium liberos & scribentium libros. Tuendum, emendandum quod scripseris. & tamen non est quē incusemus, quum nobis liberum sit dormire.

In tuum ipsius malum lunam deduces.

Ἐπὶ σαυτῷ τὴν σελήνην καθαιρεῖς, id est, Aduersus teipsum lunam detrahes. Maleficæ mulieres incantamētis quibusdam lunam in terram detrahere credebantur antiquitùs. Vnde Vergilius:

Carmina vel cœlo possunt deducere lunam.

Et Horatius in Odis:

Per atque libros carminum valentium
Refixa cœlo deuocare sidera.

Et rursum in Sermonibus:

—Lunámque rubentem,
Ne foret his testis, post magna latere sepulchra.

Item Iuuenalis:

Vna laboranti poterit succurrere lunæ.

Creditum est olim, huiusmodi sagas oculis ac pedibus priuari solere. Aglaonice quæpiam, cùm per astrologiæ cognitionem defectus præsciret, iactitabat, se lunā è cœlo detracturam in terram: Atque eius iactantiæ pœnas dedit: de quo dicetur in prouerbio, Lunam detrahere. Prouerbium igitur hinc sumptum, dicebatur de iis, qui suis ipsorum artibus sibi malum accerserent. Quod genus, si quis callidis rationibus effecisset, vt accerseretur aliquis, deinde eueniret vt ab eo quem accersendum curasset, subuerteretur.

Lunam detrahere.

Τὴν σελήνην καθαιρεῖ, id est, Lunam detrahit. Consueuit dici de eo, cui res vehementer aduersæ viderentur. Interpres Apollonij in librum quartum, natum autumat ab Aglaonice Hegemonis filia: quæ cùm ob astrologiæ peritiā, lunæ defectus præsciret, iactabat sese lunam è cœlo deducturam in terras. Eam vocem tam arrogantem audiuit Nemesis, moxque pœnas sumpsit. Atque hinc prouerbij origo.

Dares Entellum prouocas.

Dares Entellum prouocas, & prouerbij speciem habet, & apud eruditos videtur in ius prouerbij cessisse. Sic enim Hieronymus ad Augustinum: Memento, inquit, Daretis & Entelli. Conueniet vti, si quando quispiam iuuenili temeritate lacesset aliquem, non perinde promptùm ad suscipiendum certamen, verùm intolerandum, si semel inierit. Qui senum fermè mos, vt libenter suffugiant negocia, suscepta pertinaciter gerant. Sumptum est ex v. Æneid. lib. vbi Dares quispiam viribus fretus, & ferox iuuenta, vltrò prosiliens in medium, quemuis ad certamen prouocat: assurgente nemine, deterritisque reliquis, iam perinde quasi victor, præmium flagitat ab Ænea. At Entellus senex, & iam pridem ab huiusmodi genere certaminum feriatus, instigante partim Aceste, partim veterū victoriarum memoria, tandem surgit cestibus dimicaturus. Is diu suo consistens loco iuuenem insolentius circumsilientem tulit, donec frustrato ictu lapsus, pudore sic recanduit, vt Daretem iam longè imparem planè confecturus fuerit, nisi eum Æneas intercedens eripuisset. Carmen ipsum Maronis adscriberem (est enim longè lepidissimum) ni & longiusculum esset, & in promptu situm.

Atlas cœlum.

Ἄτλας τὸν οὐρανόν, id est. Atlas cœlum: subaudiendum ὑπεδέξατο, id est, suscepit. Dici solitum de his, qui sese magnis & molestis inuoluunt negociis, ipsique sibi malum accersunt. Nam hic Cœlum hospitio excepit. Deprehensus autem quòd illi struxisset insidias, præceps datus est in mare Atlanticum. Porrò notior est, quàm vt hoc loco sit referenda, de Atlante fabula, cœlum humeris & vertice sustinente.

Accersitum malum.

Ἐπίσπαστον κακόν, id est, Accersitum malum dicitur, cuius ipse tibi causam præbueris. Homerus Odyss. σ.

Ἦ τάχα Ἶρος ἄϊρος ἐπίσπαστον κακὸν ἕξει.

Id est,

Ne mox perditus Irus habebit, quod sibi quærit
Vltrò malum. —

Bis interimitur, qui suis armis perit.

Minus est prouerbialis, incertum cuius. Senecæ titulo celebratur, sed falsò.

Bis interimitur qui suis armis perit.

Magis dolent incommoda, quibus ipsi dedimus occasionem. Natum apparet ex Æsopico apologo. Hunc Gabrias quidam versibus iambicis complexus est ad hunc modum:

Βληθεὶς τὸ στῆθος αἰετὸς πρὸς ἔμπλεα,
Ἀλγῶν δὲ κλαίων ἵστατο πικρῶς δακρύων.
Βλέπων δ' ὀϊστὸν ὄντα καὶ πτερωμένον,
Βαβαί, πτερόν με τὸ πτερὸν ἀπώλεσεν.

Id est,

Quondam icta pectus aquila vulnus inspicit,
Multùmque lachrymans præ dolore constitit.
Pennatum vt autem spiculum cernit Papæ,
Ait, ala me aligeram graui exitio dedit.

Adagium Græcum, quod ex hoc item apologo sumptum est, alio diximus loco.

Coruus serpentem.

Κόραξ τὸν ὄφιν, id est, Coruus serpentem: vbi quis suo ipsius inuēto perit. sumptum ex apologo quodam Æsopi. Coruus esuriens serpentēm in aprico dormientem conspicatus rapuit, à quo morsus periit. Cognatum ei quod alias retulimus, κορώνη τὸν σκορπίον, id est, Cornix scorpium. Torquere licebit & in hominem ob edacitatem periclitantem: veluti Diogenes Cynicus, comeso polypo crudo periit.

Colubrum in sinu fouere.

Ὄφιν ἐν τῷ κόλπῳ θάλπειν, id est, Serpentem in sinu fouere, dicitur, qui complectitur amore, studióque prosequitur hominem ingratum, & aliquando per occasionem nociturum. Sumptum est ab apologo quodam, qui Æsopi nomine fertur. Eum Gabrias quidam iambis expressit in hunc modum:

Ἔθαλπέ τις γεωργὸς ἐν κόλποις ἔχιν
Ψυχρὰ κρύει· τοῦτο δὲ θερμανθὲν,
Ἔπληξεν τὸν θάλψαντα, κἀνταῦθ' ἔκτεινε.
Οὕτω κακοὶ ......

Id est,

Sinu fouebat quidam agricola viperam
Gelu rigentēm: at hæc calorem vt senserat,
Ferit fouentēm, móxque perimit vulnere.
Ingrati adhuc benemeritos tractant modum.

Est & alter apologus, de gallina fouente serpentis oua: quam admonet hirundo, ne in suam perniciem foueat.

Hostis domesticus.

Rursum in eodem domesticum hostem prouerbio solitum dici testatur, vbi malū non aliunde proficiscitur, sed ex nobis ipsis nascitur: velut cùm quis ipse se prodit, aut redarguit, ipse sua bili aut liuore sese conficit. οὐ δέονται τῶν ἐλεγξόντων, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον, οἴκοθεν τὸν πολέμιον ἔχοντες. id est, Non opus habent aliis qui redarguant, sed iuxta prouerbium, cùm domi hostem habeant, quique sit aduersaturus, &c. Agit, opinor, de sophista, qui cùm sit loquax, ipse ex sese præbere solet quo reuincatur.

Capra gladium.

Eodem fermè pertinet, αἲξ μάχαιραν, id est, Capra gladium: subaudi, reperit. In eos dicitur, qui ipsi reperiunt, quo pereant. Ortum autem est adagium ab huiusmodi quodam euentu. Olim cùm Corinthij Iunoni Acrææ (nam id illi cognomen) rem diuinam facere pararent, huius Iunonis statuam aiunt à Medea positam fuisse: atque hi, qui ad præbendam hostiam erant conducti, defosso sub terra cultro, oblitos sese assimularent, capra pedibus excalpens eum eruit, prodiditque, itaque mactata est. Quidam sic efferunt parœmiam, αἲξ δοῦσα τὴν μάχαιραν, id est, Capra cultrum præbens. Quidam hoc pacto

εἰς τὴν

εἰς τὴν μάχαιραν, id est, Ouis cultrum.

Pyraustæ gaudes gaudium.

Χαρὰν πυραύστης χαίρεις, id est, Gaudium pyraustæ gaudes. De momentaria fluxáque voluptate. Ostendimus alicubi pyraustam ad lucernas aduolantem, ambustis alis perire: vnde & prouerbium, πυραύστου μόρος, id est, Pyraustę fatum. Cuius alibi meminimus.

Prudens in flammam mitto manum.

Diuus Hieronymus quodam in loco prouerbium vsurpat huiusmodi: Prudens in flammam manum immitto, pro eo quod est, sciens expono me discrimini, malisque obiicio. Sumptum videri potest ab historia Mutij Scæuolæ. Extat & apud Ciceronem.

Calidum prandium comedisti.

Huc alludere videtur & Plautinum illud: Calidum hodie prandium prandidisti. id est: Fecisti quod tibi magno malo sit futurum. Ab his sumptum, qui se noxiis ac letiferis ingurgitant cibis, postea ventris tormina sensuri.

Malum consilium.

Malum consilium consultori pessimum.

Senarius est prouerbialis, in eos in quorum caput recidit, quod alij perperam consuluerant. Siquidem vt dicunt Græci ἱερὸν ἡ συμβουλή, id est, Sacra quædam res est consilium. Atque vt est libenter accipiendum cùm res postulat, ita est religiosè citráque fraudem dandum, si quis egeat. Alioquin non defuturum est numen aliquod, quod pœnas repetat ab eo qui rem sacram ac diuinam perfidia violarit. A. Gellius Noct. Attic. lib. iiij. cap v. putat adagium hoc ex historia quadam natum, eámque ex annalibus Maximi, narrationibusque Verrij Flacci refert ad hunc modum. Statua Romæ in comitio posita Horatij Coclitis viri fortissimi de cœlo tacta est. Ob id fulgur piaculis luendum, aruspices ex Hetruria acciti, inimico atque hostili in populum Rom. animo, instituerant eam rem contrariis religionibus procurare: atque illam statuam suaserunt in inferiorem locum perperam transponi, quem sol oppositu circum vndique aliarum ædium nunquam illustraret. Quod cùm ita fieri persuasissent, delati ad populum, proditique sunt: & cùm de perfidia confessi essent, necati. Constititque eam statuam perinde vt veræ rationes post compertæ monebant, in locum æditum subducendam: atque ita in area Vulcani sublimiore loco statuēdam. Eáque res bene & prosperè reipub. cessit. Tunc igitur quòd in Hetruscos aruspices animaduersum vindicatúmque fuerat, versus hic scitè factus, cantatúsque à pueris, vrbe tota fertur:

Malum consilium consultori pessimum est.

Hactenus quidem Gellius. Porrò Valerius Max. libro septimo, rem quandam haud dissimilem memorat de Papyrio Cursore: qui cùm consul Aquiloniam obsideret, velletque prælium committere cum hostibus, nisi si quid auspicia refragarentur, ac consultus pullarius suaderet vti committeret, cùm aues infausta nunciassent: re cognita pullarium in prima acie constituit. Is primo traiectus telo violatam religionem expiauit. Meminit huius rei T. Liuius Decad. primæ lib. x. Nec dissimile est quod refert Socrates in historia tripartita. Eutropius Eunuchus dum studet in quosdam qui ad templum confugerant, animaduertere, persuasit imperatori vt ferretur lex, qua templi religio nulli prodesset nocenti. Lata lege factū est, vt Eutropius cùm offendisset Cæsarē, cōfugeret sub altare: vnde protractus capite plexus est, suo ipsius consilio perditus. Vergilius tacitè notauit parœmiam in Æneid. xij. lib. cùm ait:

—Cadit ipse Tolumnius augur,
Primus in aduersos telum qui torserat hostes.

M. Varro lib. De re rust. iij. cap. j. palam citat adagium his verbis: Opinor, inquam, non solùm quod dicitur, Malum consilium consultori esse pessimum, sed etiam bonū consilium ei qui consuluit, & qui consulitur, bonum habendum. Sophocles in Electra:

Βλαβῆς γὰρ οὐδὲν ἔστιν ἔχθιον κακῆς.

Id est,

Res nulla consilio nocentior malo.

noxam ad eum referens, cui consilium datur. Apparet autem senarium hunc Latinum (id quod & Gellius admonuit) de Græcis illis Hesiodi versibus expressum esse, qui leguntur in opere, cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι,

Οἷ αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ ἄλλῳ κακὰ τεύχων.
Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.

Id est,

Ipse sibi nocet is, alium qui lædere quærit.
Consultum malè consultori pessima res est.

Plutarch. in comment. De audiendis poetis, existimat huius versiculi eandem esse sententiam, quæ sit dogmatis Platonis in Gorgia: vbi Socrates dicit, peius iniuriam facere quàm iniuriam pati, & damnosius esse malo afficere quàm affici. Atque adeò totidem ferè verbis inuenitur hæc sententia apud Ecclesiasticum Hebræum autorem, cap. xxvij. Facienti nequissimum consilium, super ipsum deuoluetur. Extat in hanc sententiam & Apologus Græcus non inuenustus, nec omninò indignus quem his commentariis adiungamus. Leonem ob senectā ægrotantem, & ea causa suo in lustro continentem sese, cætera quidem animantia officij gratia visebant regem suum, excepta vulpe. Proinde lupus nactus opportunitatem, accusauit vulpem apud leonem læsæ maiestatis, quæ pro nihilo haberet eum, penes quem rerum erat summa, nec ob contemptum ad visendum accessisset: atque interea interuenit in lupi fabula vulpes, & extremam sermonis partem audiuit. Itaque leo conspecta vulpe, protinus aduersus eam infremuit. At illa postulato ad purgandum sese spacio: Et quis, inquit, omnium qui huc conuenerunt, tātum tibi profuit quantum ego, quæ quoquo versum circumcursitaui, tibique morbi remediū à medicis reperi? Cúmque leo protinus edixisset, vt remedium aperiret. Si viuum, inquit, lupum excories, & illius pellem induas, conualesces. Leo credulus, continuò lupum inuasit, & interemit. Quo extincto risit astuta vulpes, calumniatoris malum consilium in ipsius recidisse caput. Carmen autem refertur à Plutarcho, & hunc in modum:

Ὅς ἂν ἑτέρῳ κακὰ τεύχει, ἑῷ κακὸν ἥπατι τεύχει.

Id est,

Damna parans aliis, proprio parat epati damna.

Camelus desiderans cornua, etiam aures perdidit.

Ἡ κάμηλος ἐπιθυμήσασα κεράτων, καὶ τὰ ὦτα προσαπώλεσεν, id est, Camelus dum affectat cornua, & aures insuper perdidit. Conuenit in eos, qui dum peregrina sectantur, ne sua quidem tuentur. Sumptum ex apologo de camelis, qui per oratorem cornua à Ioue postularunt, ille offensus stulta postulatione, aures quoque resecuit. & hoc Apostolij videtur.

Sibi malum reperit.

In eum qui suo læditur inuento, quadrabit illud ex Odysseæ φ.

Ὃς τ' αὐτῷ πρώτῳ κακὸν εὕρετο οἰνοβαρείων.

Id est,

Qui sibi perniciem vel primùm reppetit ipse
Vino victus.—

Dictum est de Euritione, qui primus inuenit vsum vini peremptus a Lapithis.

Cœno puram aquam turbans, nunquam inuenies potum.

Βορβόρῳ ὕδωρ λαμπρὸν μιαίνων, οὔποθ' εὑρήσεις πιεῖν.

Id est,

—Si lympidam pertexeris
Cœno aquam spurcare, nunquam quod bibas inueneris.

Carmen est Trochaicum, quod nos hemistichio, & carmine eiusdem generis expressimus. Dici solitum vbi quis ea quæ sunt per se pulcherrima, contaminat, admixtis iis quæ sunt turpissima. Veluti si quis poeticæ admisceat obscœnitatem, suo vtique vitio. Nam ars per se sincera. Aut si quis theologicam eruditionem hæreticis opinionibus deprauet, aut spurcitia sermonis inquinet, aut prophanis contaminet literis: aut amicitiam principis crebris offen-

sis irritet. Conueniet in hos quoque, quibus hęc vita grauis est, idque ipsorum culpa: quòd animi vitio, quæ per se molesta non sunt, molestiam adferre videantur. Quòd si adsit mens à stultis affectibus immunis, quicquid acciderit, voluptati futurum est.

Bellerophontes literas.

Βελλεροφόντης τὰ γράμματα, id est, Bellerophontes literas. Subaudiendum verbum aliquod accommodum sententiæ, Adfert, aut aliud aliquod. Locus erit huic prouerbio, cùm quis literas velut commendatitias perfert, quæ contra ipsum sint descriptæ. Vulgò literas Vriæ vocant. Neque dissimilis est historia apud Hebræos. De Bellerophonteis literis huiusmodi fabulam cōmemorant Græci. Bellerophontes propter occisum Bellerum Argos exilio mutans, in Tirynthem peruenit, Prœtique regis hospitio est vsus. Interim Antea regis vxor, adolescentis amore correpta, cœpit illius animum ad stuprum sollicitare, & sui copiam obtulit. Ille vbi flagitium recusasset, videlicet hospitij religione permotus, illa prior occupans, versoque in odium amore muliebri, Bellerophontem apud maritum occultè defert, tanquam ab illo fuisset de stupro interpellata. Quod vbi persuasisset, quoad poterat regis animum in perniciem iuuenis instigabat, semper ad aurem occinens illud Homericum,

Τεθναίης ὦ Προῖτ' ἢ κάκτανε Βελλεροφόντην.

Id est,

Aut morere Prœte, aut interfice Bellerophontem.

Prœtus itaque verè regio ingenio, & vt Homeri vtar verbo, ἀγκυλομήτης, velut officij causa Bellerophontem ad Iobaten hospitem mittit, additis literis, velut in illius commendationem scriptis. In his mandabat Iobatæ, vt iuuenem quoquo pacto tolleret è medio. Bellerophon (vt est minimè suspicax innocentia) literas acceptas reddit, vt fuerant obsignatas. Quas vbi perlegisset Iobates, quò Prœto gereret morem, aggreditur adolescentem honesto titulo perimere. Nam hic fermè malorum principum mos. Animum iuuenis suapte sponte ferocem, ad periclitandas vires, gloriámque parandam inflammat. Ac primùm persuadet, vt cum Chimæra congrediatur. Id erat monstrum triforme,

Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra.

Id est, Caprina specie.

Hanc Bellerophontes equo insidens alato, telo confixit, confecitque. Pòst aliis atque aliis periculis obiecit iuuenem: à quibus omnibus quum ille victor rediret, rex & vires admiratus, & ex euentu coniectans innocentiam, literas Prœti ostendit, generum asciuit, ac moriens eidem imperij successionem tradidit. Itaque quisquis imprudēs aut nunciat, aut facit quippiam, quo se prodit, in eum rectè dicetur, Βελλεροφόντης τὰ γράμματα, aut quicunque sub officij prætextu læditur. Adagium recensetur à Zenodoto. Plautus in Bacchidibus: Tace: nullus homo dicit, hæ tabellæ te arguūt: Quas tu attulisti hæ te vinciri iubent: Aha Bellerophontem iam tuus me fecit filius. Egomet tabellas detuli, vt vincirer: sine. Effertur adagium in hunc etiam modum. Βελλεροφόντης κατὰ σαυτοῦ, id est, Bellerophōtes aduersus seipsum. Lucianus in Apologia ὁ δ' ἐπὶ μισθῷ συνόντων, κατὰ σαυτοῦ ὁ Βελλεροφόντης γράφεις τὸ βιβλίον. id est, Qui Bellerophontes librum aduersus teipsum scripseris. Simili commento rex Pharnabazus imposuit Lysandro. Refert Plutarchus in ipsius vita.

Ale luporum catulos.

Theocritus in Hodœporis:

Θρέψαι καὶ λυκιδεῖς, θρέψαι κύνας ὥς τυ φάγωντι.

Id est,

Pasce canes qui te lanient, catulósque luporum.

Prouerbium est, teste interprete, in eos, qui læduntur ab iis, de quibus bene meriti sint, aut in ingratos. addit ille dictum Socratis, κακοὺς ποιῶν εὖ, θρέψαι λύκους, Malis faciens bene, nutri lupos. Nam plerunque solet id vsuuenire illis, qui catulos luporum enutriunt. Extat super hac re non inelegans Epigramma, quanquam in certo autore, de ouе lupi catulum alente suis vberibus:

Τὸν λύκον ἐξ ἰδίων μαζῶν τρέφω οὐκ ἐθέλουσα,
Ἀλλά μ' ἀναγκάζει ποιμένος ἀφροσύνη.
Αὐξηθεὶς δ' ἐπ' ἐμοὶ κατ' ἐμοῦ πάλι θήρεον ἔσται.
Ἡ χάρις ἀλλάξαι τὴν φύσιν οὐ δύναται.

Id est,

Lacto lupū vberibus proprijs nō spontè, sed horsum
Me demens adigit pastor vt id faciam.
In me rursus erit fera postquam creuerit ex me.
Natura haud vnquam vertitur officiis.

De canibus autem sumptum est ex Actęonis fabula, à suis ipsius canibus dilacerati. Nam & hoc indicant enarratores Theocriti. Ex quibus facilè liquet, quódnam sit illud prouerbium antiquum, cuius meminit M. Varro in libris De re rustica, tractans de canibus alendis. Diligenter, inquit, vt habeant cibaria, prouidendum. Fames enim hos ad quærendum cibum ducit, si non dabitur: & à pecore abducet, si non præbebitur. Nisi, vt quidam putant, & illuc peruenerint, vt prouerbium attollant antiquum, vel etiam vt aperiant de Actæone, atque in dominum adferant dentes. Idem in Phœbo, citante Nonio: Crede mihi, plures dominos comedere serui, quàm canes. Quasi id Actæon occupasset, & ipse prius suos comedisset, &c. Huc vsque Varronis relata. Cæterùm legimus & leones & dracones nutriciis suis gratiam officij retulisse. Verùm nulla est fera tam ingrata, quæ sit cum hominibus ingratitudine conferenda.

Phoci conuiuium.

Φώκου ἔρανος, id est, Phoci præmium, siue conuiuium. Dictitari suetum, vbi quis suo malo conuiuas acciperet. Tametsi nihil vetat, quo minus longius etiam traducatur: nempe ad quosuis, qui lædūtur ab iis, de quibus benemeriti fuerint. Aiunt Phoco cupiā filiam fuisse iam nuptiis maturam. Is procos (nam erant complures) conuocare solitus, præmia statuebat, & conditionibus subinde nouis propositis nuptias prorogabat. Quamobrem indignati iuuenes Phocum in conuiuio trucidarunt. Autor Zenodotus. Etiamsi Plutarch. in Amatoriis narrationibus fabulam hāc diuersè narrat. Eustathius in primum Odysseæ, treis conuiuiorum species facit: εἰλαπίνην, quòd ad splendorem ac magnificētiam sit apparatum: γάμον, quod ipsum etiam sumptuosius esse consueuit, ἔρανον, ad quod plurimi conueniunt, sed suo quisque cibo sumptuque. Ea conuiuandi ratio præcipuè probatur Hesiodo, propterea quòd cùm plurimum habeat iucunditatis, minimum habet sumptus. Nam temperantius & editur & bibitur, vbi quisque de suo edit ac bibit. Hesiodi carmen est huiusmodi:

Ἐκ κοινοῦ πλείστη τε χάρις, δαπάνη τ' ὀλιγίστη.

Porrò qui splendidiores affectarent videri, ij etiam ἔρανον tum de suo, tum lautius exhibebant. Homerus has treis conuiuiorum formas simul complectitur:

—Τίπτε δέ σε χρεώ;
Εἰλαπίνη ἠὲ γάμος; ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ' ἐστίν.

Puer glaciem.

Ὁ παῖς κρύσταλλον, id est, Puer glaciem. Dicebatur in eos, qui cùm retinere quippiam non possint, nolunt tamen amittere. Veluti si quis magistratum recuset deponere, cui gerendo sit impar: aut à munere nolit absolui, quod tueri tamen non possit. Competet & in eos, qui spontè nolint à se amouere, quod tamen aliquanto pòst sit elapsurum. Vt cùm opes vrgemus, premimúsque, mox nihilominus nos relicturas: aut cùm rem noxiam vrgemus, nec volumus amittere quod lædit. Refertur à Zenodoto, Suida, Diogeniano. Meminit Plutarchus, & explicat lib. De futili loquacitate. Sumptum videtur è Sophocle qui amorem comparat pueris, qui glaciem conspectam arripiunt manibus, ac delectantur: sed ea mox liquescente, nec facilè possunt abiicere lubricam massam, nec retinere noxiam. Itidem amor nec excuti potest ob voluptatem adiunctam, nec retineri ob molestias admixtas voluptatibus maiores.

Tute hoc intristi, omne tibi exedundum est.

Nō diuersum superiori Donatus admonuit, illud quod apud eundem poetam legitur in Phormione:

Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum.

Verba

Verba sunt Phormionis parasiti: qui quoniam fuerat autor consilij de ducenda puella, æquum esse putat, vt suo periculo rem item expediat. Translatum putant ab alliato rusticorum mortario. Quæ quidem sententia, vel hodie quoque vulgo nostrati in ore est. Et altera huic simillima: Colo quod aptasti, ipsi tibi nendum est, id est, Tu incipiundi autor extitisti, nunc idem explices oportet.

Bos aduersus seipsum puluerem mouet.

Βοῦς ἐφ᾽ ἑαυτῷ κονίεται, id est, Bos aduersus seipsum puluerem mouet, siue festinat. Vbi quis ad suum ipsius malū volens lubensque ducitur. Nam boues vt sunt mansueti, facilè se præbent vinciendos, neque grauatim obtemperant iugo, κονίειν enim Græcis significat festinandi studio ciere puluerem. Quidam accommodant in eos, qui prudentes ac scientes semet in præuisum periculum inijciūt, bouis in morem, qui sibi patitur inijci vincula, quibus ad cædem ducatur. Refertur à Zenodoto.

Faber compedes quas fecit, ipse gestet.

Ausonius in Trochaicis suis Terētiano prouerbio confine quoddam subnectit, & poetæ metaphoram altera quadam interpretatur metaphora:

Tu molestus flagitator lege molesta carmina.
Tibi quod intristi, exedundum est, sic vetus verbum iubet,
Compedes, quas ipse fecit, ipsus vt gestet faber.

Competit in eos, qui sibiipsis autores sunt malorum. Videtur autem è Theognide poeta sumptum, qui ait:

Οὔτις αὐτῷ φίλε δεσμὰ πέδας χαλκεύεται αὐτῷ.

Id est:

Vincula nemo sibi cudit charissime Cyrne.

Huic simile quiddam, humilius quidem: sed tamen aptum vulgo dicitur: Flagellum ipse parauit, quo vapularet. Idque sumptum à pueris aut seruis, qui coguntur aliquoties ipsi parare virgas quibus vapulent.

Ipsi testudines edite qui cepistis.

His confine prouerbium refertur à Græcis scriptoribus:

Αὐτοὶ χελώνας ἐσθίεθ᾽ ἃς ἤγρεύσατε.

Id est,

Qui prēndidistis, iidem edite testudines.

In eos iacitur, qui posteaquam incōsultè quippiam adorti sunt, aliorum implorant auxilium, quos suo negocio admisceant. Parœmiam ex huiusmodi quodam apologo natam existimant. Piscatores aliquot iacto reti, testudines eduxerunt. Eas cùm essent inter se partiti, neque sufficerent omnibus comedendis, Mercurium fortè accedētem inuitarunt ad conuiuium. At is intelligens se nequaquam humanitatis gratia vocari, sed vt eos fastidito cibo subleuaret, recusauit, iussitque vt ipsi suas testudines ederent, quas cepissent. Sunt autem, autore Plin. in Carmania populi, qui testudinum carnibus victitent: vnde & nomen illis attributum, χελωνοφάγοι. Apud quos affirmant inueniri testudines tanta magnitudine, vt earum testis casas integant.

Echinus partum differt.

Ἐχῖνος τὸν τόκον ἀναβάλλει, id est, Echinus partum differt. De iis dici suetum, qui prorogarent quippiam suo malo: veluti qui creditam pecuniam comperendinant, tamen aliquando reddendam vel maiore cum fœnore. Aiunt echinum terrestrem stimulata aluo remorari partum, deinde iam asperiore ac duriore facto fœtu mora temporis, maiore cruciatu parere. Autor Suidas. Plin. lib. ix. cap. xxv. tradit, piscem qui dicitur echineis, fluxum grauidarum sistere, & vsque ad puerperium in vtero continere fœtum. Quanquam hoc ἀπιστεῖσθαι δοκεῖ.

Nostris ipsorum alis capimur.

Τοῖς αὐτῶν πτεροῖς ἁλισκόμεθα, id est, Nostris ipsorum pennis capimur. Aristoph. in Auib.

Ταυτὶ μὲν ἠκάσμεθα, κατὰ τὸν αἰσχύλον,
Τάδ᾽ οὐχ ὑπ᾽ ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς αὐτῶν πτεροῖς. Id est,
Atque hic quidem coniecimus, iuxta Æschylum,
Hæc non ab aliis, imò pennis propriis.

Æschylus autem, vt admonet interpres, in fabula, cui titulus Myrmidones, hoc prouerbium appellat λιβυστικὸν, quòd ex apologo Libyco ductum sit. Fertur autem apologus huiusmodi, aquilam ictam sagitta, cùm inspexisset iaculum ad imaginem pennarum affictum, imitatumque, dixisse:

Τάδ᾽ οὐχ ὑπ᾽ ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς αὐτῶν πτεροῖς
Ἁλισκόμεσθα. — Id est,
Hæc non ab aliis, imò pennis propriis
Capimur. —

Vsus est hoc Athenæus lib. xj. καὶ ὅπερ οὐχ ὑπ᾽ ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς αὐτῶν πτεροῖς κατὰ τὸν θαυμαστὸν αἰσχύλον ἁλίσκῃ. id est: Idque non ab aliis, sed tuis ipsius alis caperis, vt egregius ille dixit Æschylus. Conuenit in eos, qui ipsi præbent occasionem sui mali: vt Chremes Terentianus, ὁ ἑαυτὸν τιμωρούμενος, cùm seruum hortatur, vt technam aliquam in Menedemum intendat, à quo mox ipse deluditur dolis.

Capra contra sese cornua.

Ἡ αἲξ καθ᾽ ἑαυτῆς τὰ κέρατα, id est, Capra contra semetipsam cornua. Ad superiorum classem pertinet, ab apologo natum. Capra quæpiam cum esset iaculō vulnerata, circumspectans vndenam id mali sibi euenisset, arcum contemplans, caprinis cornibus compactum dixit ad hunc modum, κατ᾽ ἐμαυτῆς ἤγαγον τὰ κέρατα, id est: In meam ipsius perniciem produxi cornua.

Carpathius leporem.

Ὁ Καρπάθιος τὸν λαγών, id est, Carpathius leporem. Dicebatur in eos, qui sibi rem noxiam accerserent. Hinc deductum adagium, quòd cùm in Carpathiorum insula lepores non essent, illi curarunt importandos alicunde. Verùm vbi eius animantis magna vis increuisset, vt est mira fœcunditas, fruges insulæ populari cœperunt. Refert & interpretatur parœmiam Iulius Pollux, quinto de rerum vocabulis libro. Addit nec in Ithacensium insula nasci lepores, nec in Sicilia fuisse, priusquam Anaxilas Rheginensis eos importasset: vnde victor in Olympiacis, Rheginensium nomismati currū inscalpsit & leporem. Refert item & interpretatur Aristoteles lib. Rhetoric. iij.

Calidam veruti partem.

Τὸ θερμὸν τοῦ ὀβελοῦ, id est, Calidam veruti partem. Subaudiēdum, arripuit, aut simile quippiam. Vbi quis per imperitiam negocij ea parte rem aggreditur, qua minimè tutum fuerat aggredi. Aut vbi quis ob inscitiam pro melioribus eligit peiora. Zenodotus ait huius adagij meminisse Sophoclem. Sumpta metaphora ab iis, qui per imprudentiā, eam veruti partem manu prehendunt quæ calet: deinde offensi reiiciunt, & alteram partem apprehendunt. Non vsquequaque dissimile huic, ἁλιεὺς πληγεὶς νοῦν οἴσει, id est, Piscator ictus sapiet, quod alio loco retulimus.

Cornix scorpium.

His confine est & illud, κορώνη τὸν σκορπίον, id est, Cornix scorpium: subaudi, rapuit. Quadrat in hos, qui parant eos lædere vnde tātundē mali sint vicissim accepturi. Quemadmodum cornix correpto scorpio, arcuata illius cauda, vulnus accepit lethale, perijtque. Extat super hac re Græcum epigramma Archiæ, quod non grauabor adscribere:

Ἐκ ποτε παρφύγοντα μετ᾽ ὕδασιν αἰθέρα ταύτης
Σκορπίον ἐκ γαίης εἶδε κόραξ ἀνελεῖν.
Οὐ μάρψας ἀρπάσατ᾽ ὁ δ᾽ αἴξας ἰσσύμενος
Οὐ βραδὺς, ἀλλ᾽ ἔτυπεν πλήξας ἰοβόλον,
Καὶ ζωῆς μιν ἄμερσεν. ἰδ᾽ ὡς ὃν ἔτευχεν ἐπ᾽ ἄλλῳ,
Ἐκ κείνου τλήμων αὐτὸς ἔδεκτο μόρον.

Id est:

Scorpius è terra prorepserat, idque videntē
Coruo, qui cœlo victitat in liquido.
Corripuit visum, fugitque: sed hic vt humum ales
Contigerat, telo mox ferit atque necat.
Ecce tibi quod in hunc auis insidiosa parabat,
Inde sibi acciuit ipsa necem misera.

Atque in rebus humanis frequenter vsuuenire solet, vt qui cepisse videatur, ipse captus sit. Quemadmodum & Horatius:

Græcia capta ferum victorem cepit. —

Cornutam bestiam petis.

Consimilem fermè sensum habet Plautinum illud, Cornutam bestiam petis: de eo qui lacessit eum qui paratus sit retaliare iniuriam, quemque non nisi suo malo prouoces. Huc spectauit Horatius in Odis:

Parata tollo cornua.

Cicadam ala corripuisti.

Τέττιγα πτεροῦ συνείληφας, id est, Cicadam ala corripuisti. Dicitur in eos, qui quempiam prouocant minimè ex vsu suo. Lucianus in Pseudologista, scribit Archilochū poetam iambographum & ad malè dicendum egregiè instructum, ad hunc modum respondisse cuidam, à quo fuerat conuicio prouocatus: τὸν τέττιγα πτεροῦ συνείληφας. Est autem huius insecti mira quædam & prodigiosa loquacitas, maximè efferuescente sole. Plinius negat iis vocem esse, sed stridorem, cum tractu: eumque sonum emittit non alis, quemadmodum muscæ, apes, culices (nam iis stridor simul cum volatu desinit: at cicadæ si presseris alas, vehementius etiam perstrepit:) sed in pectore subesse ait duos specus, attrituque membranæ mobili accedente spiritu, per hos è visceribus sonum edi. Ergo quemadmodum si cicadam natura garrulam ala prehendas, clarius obstrepit: ita si poeticu homini præbeas occasionem simultatis, non modò non tacebit, sed clarius obstrepet, & omnem bilem chartis illinet atris. Proinde Platonem aiunt admonuisse, ne quis hominem poetam sibi faceret inimicum. Et Horatius,

— Genus irritabile vatum, dixit.

Octipedem excitas.

Cratinus in Thrattis apud Suidam, ὀκτώπουν ἀνεγείρεις, id est, Octipedem excitas: nimirum scorpiū, cui pedes sunt octo, ac plerunque sub saxis abditus cubat: quem non nisi tuo periculo suscites propter venenum, quod in cauda gestat.

Mouere Camarinam.

Κινεῖν τὴν Καμάριναν, id est, Mouere Camarinam: est sibi ipsi malum accersere. Lucianus De apophrade: ὁρᾷς ὡς ἄμεινον ἦν σοι ἀκίνητον τὴν Καμάριναν ἐᾶν, id est, Vides quanto satius tibi fuerit, Camarinam immotam sinere. Vnde natum sit adagium, Seruius grammaticus explicat, Vergilianum illum locum enarrans in tertio Æneidos:

—Et fatis nunquam concessa moueri
Apparet Camarina procul.—

Camarina, inquit, palus est iuxta oppidum eiusdem nominis: quę cùm olim siccata, pestilentiam creasset, consuluerunt oraculum, an penitùs eam desiccare præstaret. Vetuit deus Camarinam moueri. At illi exiccarunt, non obtemperantes oraculo: & cessauit quidem pestilentia, sed per eam ingressis hostibus pœnas dederunt neglecti oraculi. Eadem fermè commemorat & Suidas: illud insuper addens, quibusdam Camarinam esse fruticem, cuius ramos si quis commoueat quatiatque, tetrum quendam odorem ędere. Verùm mihi superior sententia magis videtur ad veri similitudinem accedere. Meminit huius adagij Stephanus quoque versu heroico, effertque ad hunc modum:

Μὴ κινεῖν Καμάριναν· ἀκίνητος γὰρ ἀμείνων.

Ne moueas Camarinam: etenim non tangere pręstat. Ait autem, Camarinam oppidum, & eiusdem nominis paludem esse in Sicilia. Meminit & Silius libro decimoquarto, Maronem imitatus:

Et cui non licitum fatis Camarina moueri.

Anagyrum commoues.

Superiori neutiquam dissimile videtur illud apud Grecos celebratum, ἀνάγυρον κινεῖς, id est, Anagyrum commoues. In eos, qui sibiipsis malorum autores essent: quique in suam ipsorum perniciem quempiam irritarent. Vnde ducta sit parœmia, variè narratur ab autoribus. Alij ad fruticis naturam referunt, cuius meminit in tertio lib. Dioscorides, quem quidam anagyrum, quidam anagyrum appellent: nonnulli acopon, medicamentis quidem efficacem, verùm odore maiorem in modum graui, maximè si manu teratur: cuius fructus gustatus vehementem vomitum promouet. Vnde vel ab odoris molestia, quæ carpentem consequitur, adagium ductū videri potest, quandoquidem & acopi vocabulum indidem apparet repertum: vel à concitandi vomitus efficacia. Meminit huius & Plinius libro xxvij. capit. ij. Sunt qui dicant, Anagyrum locum esse in Attica, quæ ad tribum pertineat Erechteidem, autore Stephano, vbi frutex quidam grauissimi odoris plurimus proueniat: vt anagyrum pro frutice non secus accipiamus, quàm Anticyram pro ellebero. Rursum alij Anagyrum genium quendam existimant, qui propter violatum sacellum suum vicinos omnes funditùs euerterit. Atque huiùs adagij mentionem fieri apud Aristophanē in Lysistrata, & sanè apud Aristophanē locus sic habet:

Πόθεν ἥκεις; ἀπ' Ἀναγυροῦντόθεν. νὴ τὸν Δία
Ὁ γοῦν ἀνάγυρός μοι κεκινῆσθαι δοκεῖ.

Id est:

Vnde aduenit? ab Anagyro. ergo per Iouem
Anagyrus esse motus apparet mihi.

Suidas huiusmodi fermè cōmemorat: Anagyrasion quendam genium fuisse, sic à loco quem diximus, cognominatum, qui senem vicinum, quòd lucum suum incidisset, hūc ad modum vltus sit. Senis concubinæ insanum quendam amorem immisit in illius filium: quæ cùm adolescentis animum pellicere non posset, eum vltrò apud patrem detulit, quòd sese de stupro non desineret interpellare. Pater persuasus à muliere, filium è tecto præcipitem dedit, ac interemit. Deinde facti pœnitens, semetipsum laqueo præfocauit. Postremò mulier sese in puteum abiecit. Atque huius fabulæ citat autorem Hieronymum, haud scio quem in opere De tragœdiarum scriptoribus.

Suem irritat.

Τὴν ὗν ἐγείρει, id est, Suem irritat. In auidum rixarum dicebatur. Sus enim agrestis prouocatus rectà petit eum, à quo prouocatus est. Sic enim narrant venandi periti, si quis sumlancea prote nsa prouocarit, etiamsi iam ille sequebatur alium quempiam, illico vertere cursum, & in prouocatorem tendere, ne cuspide quidem vitata.

Leonem stimulas.

Consimilem vim habet, quod à Diogeniano refertur, τὸν λέοντα νύττεις, id est, Leonem pungis, seu vellicas. De his qui potentem ac ferocem in suum ipsius exitium prouocant atque extimulant. Notior est metaphora quàm vt sit explicanda.

Ipsa olera olla legit.

Ipsa olera olla legit: in eos quadrabit, qui suum ipsorū vitium in aliud quippiam reiiciunt: aut qui sic ad scelus aliquod quasi facti sunt, vt non possint non peccare. Catullus in Cæsarem:

Mentula mœchatur, mœchatur mentula certè.
Hoc est quod dicunt, ipsa olera olla legit.

Nam olla, coquendis oleribus nata est: vel quòd absurdissimum sit, si quis dicat ollam legere olera quæ nō coquet, nisi si quis immiserit. Non igitur olla in causa est, sed qui iniicit mala olera. Non est admodum huic dissimile, quod ex Homero ceu prouerbiale citat Tertullianus: Ipsum ferrum virum attrahit. Id à nobis alio dictum est loco, in prouerbio, Tollenda mali occasio. item, Ipsa olla lenticulam attigit.

Fontibus apros, floribus austrum.

Dubium non est, quin ad prouerbiorum classem pertineat, quod est apud Maronem in carmine Bucolico:

Eheu quid volui misero mihi. floribus austrum
Perditus, & liquidis immisi fontibus apros.

Vbi quis optat nocitura. nam ventus floribus inimicissimus, præcipuè auster, ob violentiam.

Leonem radere.

Λέοντα ξυρεῖν, id est, Leonem radere dicuntur, qui feroces & præpotentes arte tractant & illudunt, magno suo periculo. Vsurpauit hoc adagium Socrates apud Platonem libro de Republ. j. negans se vsque adeò dementem esse, vt leonē ausit tondere, & Thrasymacho, homini præferoci illudere, οἴει γὰρ ἂν με οὕτω μαίνεσθαι ὥστε ξυρεῖν ἐπιχειρεῖν λέοντα

λέοντα καὶ συκοφαντεῖν Θρασύμαχον. Nam agni citra periculum tondentur velluntúrque, leo nullo modo tractari vult. Ad hoc adagium allusisse videtur Martialis Epigrammatum libro x. quum ait:

Quare si pudor est, Ligella, noli
Barbam vellere mortuo leoni.

Vertit enim poeta in iocum, quasi tutum esset & ignauū, leonem iam non sentientem vellere. Per leonem autem innuit pudenda muliebria, iam emortua senio. Id Aristides in Panathenaicis, ad Periclem à Platone taxatum refert: ὡς δ' ὅρα μὴ λέοντα ξυρεῖν ἐπιχειρῶμεν, ἢ Θρασύμαχον συκοφαντεῖν ἐπιχειροῦντες, ἀλλὰ καλῶν τὸν Περικλέα [illegible] δειλίας, id est, Itaque vide ne leonem radere conemur, non Thrasymachum calumniari volentes, sed Periclem taxare, præsertim de timiditate.

Arcadiam me postulas.

Ἀρκαδίαν μ' αἰτεῖς, id est, Arcadiam me postulas. Diogenianus prouerbij duplicem ostendit vsum. Conuenire enim vel in magna, vel inutilia peterem. Vnde sit natum, non indicat, qui huic scriptori ferè mos. Cæterùm Herodotus lib. j. satis docet natum ex oraculo:

Ἀρκαδίαν μ' αἰτεῖς, μέγα μ' αἰτεῖς, οὔ τοι δώσω.

Id est,

Arcadiam me oras, magnum petis, haud dabo quicquam.

Notat hoc prouerbium Cicero in epistola ad Atticum lib. iiij. Quòd mihi mandas de quodam regendo, Ἀρκαδίαν tamen nihil prætermittam.

Eurycles.

Εὐρυκλῆς, Eurycles vulgato cognomine dicebatur, qui de se suisque incommodis aliquid diuinaret. Nam hoc nomine vates fuit quispiam ἐγγαστρίμυθος cognominatus: hinc, ni fallor, quòd ex astris vera prædiceret, [illegible] τι ἐπάξειν. Meminit & Suidas: quanquam apud hunc ἐγγαστρίμυθος scriptum est, id est, diuinus siue ventriloquus. Refertur in collectaneis adagiorum Plutarcho inscriptis. Vsurpatur autem à Platone in Sophista. Taxans enim eos qui perplexis & absurdis rationibus produnt suam ineptiam, addit, οὐκ ἄλλων δέονται τῶν ἐξελεγξόντων, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον οἴκοθεν τὸν πολέμιον καὶ ἐναντιωσόμενον ἔχοντες, ἐντὸς ὑποφθεγγόμενον ὥσπερ τὸν ἄτοπον Εὐρυκλέα περιφέροντες ἀεὶ πορεύονται. id est, Non opus est aliis à quibus redarguantur, sed domi, quod dici solet, habent hostem qui contradicat, & intus submurmurantem tanquam absurdum illum Euryclem circumferentes semper incedunt.

Ipse sibi perniciem accersiuit.

In eum qui sibi pertinaciter accersit malum, cui veluti fato destinatus sit, congruet illud ex eodem libro:

Τὸν δ' ἄγε μοῖρα κακὴ θανάτοιο πρὸς οἶ. Id est,
Istum mortis in exitium mala Parca trahebat.

Bœotis vaticinare.

Βοιωτοῖς μαντεύου, id est, Bœotis vaticinare. Abominantis est sermo, per inde vt dicimus, Hostibus ista vaticinare.

—Capiti cane talia demens
Dardaneo.— Et:
Hostium vxores, puerique cæcos
Sentiant motus orientis austri, &
Æquoris nigri.— Et:
Hostibus eueniant conuiuia talia nostris:

Aptius autem dicetur in eum qui tristia vaticinatur, si quando precabimur, vt ea in ipsius caput recidant. Zenodotus ab euentu natum [illegible]ribit, Heraclidem allegans autorem: Olim, inquit, cùm Thebani de belli euentu consulerent oraculum, vates quæ tum Dodonæ respōsitabat, ait eos fore victores, si quid impiè patrassent. Itaque consultorum quidam arreptam Myrtilam (nam id mulieris fatidicæ nomen) in lebetem aqua calida feruentem, qui fortè inibi aderat, iniicit. Sunt qui narrent, Bombum diuinum quendam Thebanis de belli successu sciscitantibus, respondisse futurum, vt quam plurimos vincerent, si prius quépiā è ducib. immolassent. At illos Bombū ipsum interemptum immolasse. atque hinc ortum prouerbium.

Oenoe charadram.

Οἰνόη τὴν χαράδραν, id est, Oenoe torrentis alueum. Nam charadra Græcis significat eam terræ fissuram, quam aqua plùuia, aut torrens, nonnunquam terræmotus efficit. Zenodotus in collectaneis adagiorum ait, dici solitum in eos, qui sibi ipsi malum accerserent. Hinc esse natam parœmiam, quòd Oenoe vicus quidam sit Atticę, quem qui incolebant, alueum quendam torrentis vicinum, suis finibus incluserunt. Deinde ingruente immodica vi aquarum, & ob id corruptis agris, agricolationem perdidisse. Strabo Geographiæ libro octauo, duas Oenoas commemorat: alteram Eleutheris finitimam, alteram apud Marathonē, de qua vulgò iactata parœmia, οἰνόη τὴν χαράδραν: id est, Oenoe charadram. Effertur adagium ad hunc quoque modum, Οἰναῖοι τὴν χαράδραν, id est Oenęi charadram: vbi quippiam accersitur ad commoditatem, vnde pernicies adfertur. Hesychius hoc prouerbium refert & explicat ex Demone, prouerbiorum autore. Stephanus indicat Oenoem esse vnam duarum ciuitatum, quas habet Icaria. Vnde dicuntur Oenæi.

Malum bene conditum ne moueris.

Idem pollet & illud, μὴ κινεῖν κακὸν εὖ κείμενον, id est, Ne moueris malum bene cōditum, siue quiescens. In eos, qui sua stultitia sibi turbas excitant: aut qui mala iam tempore sepulta resuscitant, renouántque. Prouerbium retulisse videtur Theognis hoc versu:

Πολλάκι γὰρ τὸ κακὸν κατακείμενον ἔνδον ἄμεινον.

Id est,

Nam persæpè malum pręstat domi habere repostum.

Huic simillimum est illud.

—Sopitos suscitat ignes.

Pyraustæ interitus.

Πυραύστου μόρος, id est, Pyraustę interitus. In eos dicebatur, qui sibiipsis exitium accersunt. Ait enim Zenodotus, Pyraustam insectum esse, quod lucernis aduolet, atque ita exustis alis concidat, pereatque. Citat autem hunc ex Æschylo senarium:

Δέδοικα μωρὸν κάρτα πυραύστου μόρον.

Id est,

Magnopere stultum metuo pyraustæ exitum.

Tradit eadem de pyrausta Ælianus De natura animantiū libro duodecimo, citans eundem ex Æschylo locum. Meminit de pyrausta & Plinius libro vndecimo cap. xxxvj. Gignit, inquiens, aliqua & contrarium natura elemētum: siquidem in Cypri ærariis fornacibus ex medio igni, maioris muscæ magnitudine volat pennatum quadrupes: appellatur pyralis, à quibusdam pyrausta, (aut, vt nonnulli codices habent, pyrotus.) Quandiu est in igne, viuit: cùm euasit longiore paulo volatu, tunc emoritur. Cuiusmodi fermè tradidit Aristoteles tertio lib. De animalibus, è niue vetustiore vermem nasci, qui niue exemptus nō viuat. Eum nos vidimus in Alpibus. Quòd si placet ad hoc referre adagium, conueniet & in eos, qui ὠκύμοροι sunt: id est, qui celeriter intereunt. Nec inuenustè deflecteretur in eos, qui nusquam viuere possunt, nisi in propria patria: si contingat agere peregrè, rebus omnibus offenduntur.

Ipso cratere.

Αὐτῷ κρατῆρι γέμει κακά, id est, Ipso cratere contingant mala. Dictitari solitum de iis, in quos recidit quod per insidias in alios moliebantur. Craterem enim quasi malorum fontem vocat. vnde κρατὴρ κακῶν, id est, Crater malorum. de quo dictum est aliàs.

Docui te vrinandi artem.

Ἐδίδαξά σε κυβιστᾶν, καὶ σὺ βυθίσαι με ζητεῖς, id est, Docui te vrinandi artem, & tu me vis demergere. In eos quadrat, qui benefacta malefactis retaliant, & beneficium acceptum in eius ipsius vertunt perniciem, à quo acceperint. Sapit fæcem.

Fæcem bibat, qui vinum bibit.

Haud dubium quin prouerbialiter dixerit Aristophanes in Pluto, fæcem epotandam eidem, qui vinum prius ebiberit. id est, qui fruitus sit optimis, eundem boni consulere debere deteriores:

Ὅμως δ' ἐπειδὴ καὶ τὸν οἶνον ἠξίους
Πίνειν, συνεκποτέον ἐστὶ καὶ τὴν τρύγα.

Id est,

At vbi haud grauatus bibere vinum es, fæx item
Tibi nunc eidem est ebibenda scilicet.

Verba Chremyli de muliere, quæ quondam vernans ac florens ætate placuerat, tum anus fastidiebatur à iuuene.

IVNII. Archilochum calcas.

Ἀρχίλοχον πατεῖς, id est, Archilochum calcas. Est enim hæc vera & genuina lectio: ad cuius præscriptum conformari debet quod ex Diogeniano refert Erasmus, ἀρχιλόχου πατεῖς, pro ἀρχίλοχον πατεῖς, facillimo lapsu, litera ρ, pro ι, transcripta. De cuius vsu ab Erasmo dissentire me non dissimulo. nam Archilochum proterere aut calcare, eo sensu accipio, quo Crabrones irritare, in maledicū conuicia facientem ei qui possit longè maiore vehementia mordere, iuxta illud:

– Genus irritabile vatum.

qua ratione Leonides epigrammatarius monet hospitem, ne Hipponactis maledicentissimi poetæ tumulum calcet:

Μήπως ἐγείρῃς σφῆκα τὸν κοιμώμενον.

Id est,

Ne fortè vespam consopitam concitet.

Conuenit & in pauperem, cui cum locuplete aut magnatum aliquo res est, qui rebus illius plurimum officere possit. Eustathius Odyssææ vndecimo idem esse annotat, ἀρχίλοχον πατεῖς, id est, Archilochum calcasti: ac si quis dicat, Scorpium calcasti, aut anguem, aut asperos tribulos. Archilochus namque Lycambidas poematibus suis virulentis atque dentatis ad laqueos compulisse legitur. Archilochum igitur calcare dicemus, qui quomodocunque potentiorem lacessit.

Nescit aranea sobolem vt erudiat.

Ἀγνοεῖ δ' ἀράχνη παῖδας ὡς παιδεύεται.
Θρέψασα γὰρ τίθησι θανάτου φίλματα.

Id est,

Aranea prolem nescit vt suam educet.
Quas namque eduxit, mortis illi causa sunt.

Senarij prouerbiales in eos, qui malum sibiipsi cudunt, molientes quod in suum postea vertatur incommodum, aut exitium. Aranea fœtus suos in suam ipsius perniciem parit & educat. Citantur à Suida.

Facem accendere.

Πυρσὸν ἀνάπτειν, id est, Facem accendere, prouerbiali schemate dicitur, pro eo quod est, fomitem & incrementum malo suppeditare. Theodoretus de prouidētia vj. ὕλη γὰρ ἡ ἀφθονία γίνεται τῇ τῆς πλεονεξίας φλογὶ καὶ συνεργὸν τὸ πλοῦτον ἡ πονηρία λαβοῦσα, μέγιστον αἰθάλην πυροῖ. id est: Opum affluentia materiæ vice alit auaritiæ flammam, & nequitia diuitiis adiuta, maximam facem succēndit. Sic Plutarchus in Camillo dixit, ἄραι πυρσὸν ἐπὶ τὴν Ῥώμην, id est, facem in altum extulisse Romam versus. Suidas ex incerto authore annotat, προδεῖξαι πυρσὸν τὴν σωτηρίαν, id est, face præire & ostendere viam salutis. Metaphora à bellica face, quæ apud veteres belli procemium erat, à fœcialibus qui igniferi dicebātur, immitti in hostiles terminos consueta: vt ex Euripide constat in Phœnissis:

Ἐπεὶ δ' ἀφείθη πυρσὸς, σῆμα φοινίας μάχης.

Id est,

Emissa postquam fax fuit, pugnæ cruentæ
Symbolum.—

vel à face, quæ in speculis accensa hostilem aduentū nunciabat. Quintilianus libro primo. Id nobis acriores ad studia dicendi faces subdidisse, contenderim. Seneca: Accedunt deinde carmina poetarum, quæ affectibus nostris faces subdant.

Proteruia ignominiam præcedit.

Συντριβῆς προηγεῖται ὕβρις, id est, Proteruia ruinā præcedit. Qui integer est sceleris, calamitosam ignominiam nō incurrit, neque capite aut fortunis oppugnatur, iuxta vulgare dictum: Qui non peccat, non luit in ære: culpa enim damnosa est. Meminit huius prouerbij Nazianzenus in eadem Inuectiua: καὶ πρὸ μὲν συντριβῆς ἡγεῖται ὕβρις αἱ παροιμίαι καλῶς φασι, πρὸ δὲ δόξης ταπεινώσις, ἡ δὲ παροιμία ὅτι ... συντριβὴ ... id est, Præcedit ruinā proteruia, vt præclarè loquitur parœmia, & gloriam humiliatio, aut vt clarius dicam, Proteruiam comitatur ruina, humiliationem gloria, συντριβὴ capitis diminutio vocari potest Iurisconsultorum vocabulo, quū alicuius fortunæ & status affliguntur atteruntúrque.

Capræ in morem.

Αἰγὸς δίκην, id est, Capræ ritu. Effertur adagium de iis, qui sibiipsi malorum fontes aperiunt, sibi exitium accersunt. Natum à Corinthiaca capra, quæ defossum dedita opera cultrum, iugulandæ victimæ paratum, scalptu vngularum eruit, quo mox concidit mactata. Idem est cum illo, ἡ αἲξ δέδωκε τὴν μάχαιραν, id est, Capra gladium ministrans. Citatur in Suidæ collectaneis. Vti licebit hoc pacto, quū quis suo indicio commissum à se facinus prodidit, vt dicamus eum, αἰγὸς δίκην ἀπολωλέναι, Capræ in modum periisse: aut clarius etiam ita, αἰγὸς τῆς κορινθιακῆς δίκην, Instar Corinthiacæ capræ.

Lepus nidum suum prodit.

Λαγὼς κατηγορεῖ τὴν αὐτοῦ φωλεάν. Id est,
Sui ipsius nidi indicium facit lepus.

Dicetur de eo qui se ipse prodit quauis ratione. Concordat cum Terentiano illo: Suo ipsius indicio periit sorex. Lepus procursu, nidi sui indicium venatori facit.

Igne aliud feruentius.

Καὶ πυρὸς ἕτερα θερμότερα, Etiam igne alia feruentiora. Extat apud Aristoph. Adagium conueniet dici, quum indicabimus quempiam frustra dolis certare apud dolosum hominem, nihilque malas artes proficere apud earum ... lentissimum: quomodo legimus Autolycum furacissimum non potuisse fallere Sisyphum, eiusdem artis experientissimum. Vtitur Eustath. Odyss. xix. ἦν γὰρ κατὰ τὴν παροιμίαν καὶ πυρὸς ἕτερα θερμότερα. Erat enim iuxta prouerbium etiā igni calentius aliud. Vsus eo est paulò aliter Plutarchus in Demetrio. Nam quum recensuisset Stratoclis insignis adulatoris impudens factum, volens ascribere alterius cuiusdam longè illiberalius decretum: ἦν δ' ἄρα, inquit, καὶ πυρὸς ἕτερα θερμότερα, κατὰ τὸν Ἀριστοφάνη. id est, Atqui fuerunt & alia igne feruentiora, iuxta Aristophanis dictum.

Formicarum nidos inspirauit.

Formicarum nidos inspirare, quod eleganter vnica voce μυρμηκιᾶν, efferunt Græci, quasi Formicari dicas, prouerbio dicuntur, qui malum sibi imprudenter accersunt. Natum inde, quòd qui inspirando aut aperto ore loquuntur in formicarum antra seu cauernulas, his lingua vlcere intumescit atque inflatur. cuius rei causam assignant venenatum aerem, quo illarum antra imbuuntur è pastu ser pētium. formicas namque mortuis anguibus vesci libenter, inter confessa habetur. Quid quòd draco ex esu formicarum & cantharidum, veneno distendi, atque in rabiem agi putatur? vt Iliad. xxij. annotat Eustathius.

Agasonem vincit.

Νικᾷ τὸν ὀνηλάτην, id est, Agasonem vincit. Adagium ostendit esse Suidas in refractarium hominem, qui monentis verbis obaudit, seque in præsens discrimē aut exitium coniicit. Originem adagij non commonstrāt: ac proinde sine teste non ausim quidquam comminisci.

Sibi ipse exitij author.

De iis qui immerentes alienum peccatum dependunt & innoxij alieno crimini inuoluuntur, aptè dicentur illi versus Homerici:

Ἀλλὰ τί ἦ νῦν τοῦτος ἀναίτιος ἄλγεα πάσχει
Μὰψ ἕνεκ' ἀλλοτρίων ἀχέων.— Id est,
Quid verò hic aliena luit mala, culpam aliorum
Dependens insons? —

Hinc Hippocratis illud manasse putatur, τὸν ἰατρὸν ἐν ἀλλοτρίαις συμφοραῖς ἰδίας καρποῦσθαι λύπας. id est, Medicum in alienis malis proprium mœrorem metere, de quo seorsim agemus postea.

Carpathius testem.

Καρπάθιος τὸν μάρτυρα, Carpathius testem: scilicet ἐπηγάγετο, accersiuit, aut adduxit. Dicetur, quum quis testē citat in suum

in suum ipsius malum & perniciem: veluti quum authoris testimonium, aut scripturæ locus, quem pro se adducit qu[illegible], diuersum sonat atque repugnat ipsius opinioni. Vsurpauit adagium Archilochus, deflexum ab altero vulgatiore, Carpathius leporem. Est autem Carpathus insula non procul à Coo, in quam importati aliunde lepores, in tantam copiam excreuere, vt non frugibus tantum, sed & vitibus erosis exitium attulerint.

Serpentem foues, & is te.

Ὄφιν θάλπεις, id est, Anguem foues, prouerbium de eo qui educat improbum filium, & paternam substantiam dilapidaturum: aut amat in suum exitium meretricem: aut qui dogma impium, præsentem animæ perniciem, fouet atque amplexatur. Natum ex oraculari dicto Apollonij Tyanæi ad Menippum Licium, egregia forma adolescentem, à Lamia quapiam tenellè adamatum: quo spectri molimine comperto, hominem intuitus: O formose, inquit, & à formosis expetite, ὄφιν θάλπεις καὶ σὲ ὄφις, id est, anguem foues, & anguis te. mox ostendit eam quę sponsa existimabatur, imaginem & simulachrum materię esse solum, ex numero Empusarum, quę veneris appetentissimę, humanas carnes ardenter expetant, & venere libidinis illicio inescent eos, quos postea sint deglubiturę: vti memorat Philostratus quarto libro de vita Apollonij. Similis propemodum est huic historiæ apologus Babrij fabulatoris:

Ἔπαλαιτί τῆς γεωργὸς ἐν κόλποις ὄφιν
[illegible]
[illegible]

Id est,

Anguem fouebat rusticus suo in sinu,
Brumæ rigentem frigore: hic igni calens
Punxit fouentem, & sustulit cita nece.

Conqueritur apud Æschylum in Agamemnone fabula Clytæmnestra, intentante ipsi necem Oreste filio, se talem anguem in lucem protulisse, matricidam designans, eo versu:

Οἴ 'γὼ τεκοῦσα τόνδ' ὄφιν ἐθρεψάμην.

hoc est,

Misera parens cuiusmodi anguem sustuli.

Iciens ictus est.

Βεβλήκοντα βαλεῖν, id est, Iciens ictus est, Competit in eum, qui sibi ipsi malum accersit. Ortum habet ab Hercule, qui in Olympia statuam conspicatus, eamque latronem ratus esse, saxum eò contorsit: quod cùm resilisset, Herculem ipsum feriit. Effertur & ad hunc modum, πλήξας καὶ πληγείς, id est, Percutiens idem & percussus. Eustathius Iliad. λ. originem paulò aliter refert, quòd nimirum inter Elidem & Pisam statua steterit, arte dædalea se vertens: quam cùm Hercules lapide percussisset, virum suspicatus, illa impulsa Herculem feriit. Eleganter vsus est adagio Philostratus in Iconibus, de Capaneo loquens: [illegible] id est, Fulmine percussus fuisse dicitur Capaneus, qui prior (nisi me fallit opinio) iactantia Iouem percusserat.

Canibus ossa prodo.

Μηνύω κυνὶ ὀστέα, id est, Canibus ossa commonstro. Prouerbium est de eo, qui inimico suum patefacit cõsilium: velut si quis riuali amores suos detegat, aut litigator aduersario actionem suam indicet. Extat Epigram. lib. vij.

[illegible]
Τῆς ἀθυροστόμου οἱ Μίδεω κάλαμοι.

Id est:

Quid canibus prodo ossa, loquacis præmia linguæ
Quæ sint, testatur læuis arundo Midæ.

De arũdine Midæ fabula est apud Ouidium Metamorp. xj. quam perstrinxit & Petronius Arbiter his versibus.

Sic commissa ferens, auidus reserare minister,
Fodit humum, regisque latentes prodidit aures:
Concepit nam terra sonum, calamique loquentes
Inuenêre Midam, qualem conceperat index.

BRASSICANI. **Securim iniicere.**

Cicero pro Murena: Quam te securim putas iniecisse petitioni tuæ? Securim iniicere prouerbiali metaphora dicuntur, qui dispendium afferunt, qui præpediunt in eo quod assequi cupias, aut rem in apertum discrimen adducunt. Ita suæ petitioni securim iniicere dixit, qui ipse suã petitionem aliquo incommodo labefactarit. Idem pro Plancio: Quam grauiorem potuerunt reipublicæ infligere securim? infligere reipublicæ securim dixit, qui eam maximo magno malo læserit. Plautus in Mostellaria, pilum iniicere dixit. Iuuenalis in x. Satyr.

—Impacta securis Cædit.—

Echinus parturiens cunctatur.

Ἐχῖνος τὸν τόκον ἀναβάλλει, Echinus partum procrastinat. Echini terrestres, quos Erinaceos dicimus, existimantur propter aculeos catulorum suorum partum morari solere, ac deinde aculeatioribus factis catulis ægerrimè eniti. Vnde prouerbium, Budæo etiam teste, in eos vsurpatur, qui subinde versuram faciunt, hoc est, creditorem mutãt, fœnus fœnore soluũt, nomen nomine expungunt, atque illi dum fidem suam ad aliquod tempus labefactari nolunt, ad extremum fortunis omnibus euertuntur.

Simiæ sanguinem profudisse.

Diodorus Siculus libro x. scribit in Pithecusis eum honorem haberi Simiis, quem Ægyptij canibus tanquam diis suis exhibeant: viuere simul cum hominibus, cibum ab iis absque omni metu capere, parentes isthic liberis suis à Simiis, vt aliæ gentes à diis imponere nomina: qui simiam occiderint, tanquam impium flagitium designassent, iis pœnam extremum supplicium esse constitutum: vnde etiam prouerbio apud eos dicatur de iis qui iam occisi & è medio sublati sint, ὅτι πιθήκου αἷμα πεπώκασι, id est, Simiæ sanguinem eos profudisse.

COGNATI. **Cæcias nubes trahit.**

Cæcias, aliàs Hellespontias, ab ortu æstiuo spirat: quem nubes in se trahere, Plinius inquit: naturæ humidæ, secundum Aristotelem. Prębuit autem hic adagio occasionem, Cæcias nubes trahit, de iis qui lites, odia, aliàque sibi sua sponte accersunt. De quo Erasmus noster fusius, in adag. Malum ad se attrahens, vt Cæcias nubes.

Sua cuique nocet stultitia.

Idem Epist. lib. xiij. epist. lxxxviij. Sua cuique nocet stultitia. Hæc vim & vsum prouerbij satis indicant. Demosthenes [illegible] id est, Multarum & grauium calamitatum multis hominibus stultitia causa est, Vn fol cerche son malheur, dicunt Galli. Huic simile, Suo sibi gladio pereunt. Terent. in Adelph. & Lactant. Instit. lib. tertio, cap. xxviij.

Optima nomina non appellando fieri mala.

Prouerbiale est apud Columel. in prin. Vel optima nomina non appellando fieri mala, fœnerator Alphius dixisse fertur. id est, quamuis locupletes habeas debitores, tamen si diu iudicium ipsis non dictaueris, vsurásque non petieris, mala tandem fieri. id est, ipsos tandem non soluendo tanto æri alieno fieri, sicque inanem tandem persecutionem, & nomina ipsa cassa factum iri. Sic Seneca: Segnes & tardi, lenta nomina non mala, hos ego non appellabo, sed cõmonefaciam. Nomina autem pro debitoribus accipiuntur, vel pro syngraphis creditarũ pecuniarũ. Appellamus enim nomina, id est debitores, per apparitores, id est magistratuum viatores: qui in ius homines vocant, & in ius ire iubent. Porrò inania nomina sunt, quorum inutilis est persecutio, vt debitorum: qui cùm iudicati sunt, iudicatum facere nequeunt. Appellare autem & interpellare, verba sunt iuris, eáque creditoris nomina sua exigentis, debitorémque in ius vocantis. Sunt enim nomina quędam, quę non antè dissolui debẽt, quàm creditor interpellarit: quædam autem sunt, in quib. dies ipsa, hoc est, temporis lapsus pro homine appellat, adeò vt in mora esse videatur debitor, si vltrò debitum nõ obtulerit. Purgatur autem mora apud Iurisc. per oblationẽ debiti, & depositionem, & aliàs: hoc est, cùm quidpiam agit debitor, quo summoueri creditor possit, si ad pœnã aut vsuram transacti post diem temporis agere instituerit.

Vt autem appellari dicitur debitor, cùm flagitatur vt soluat: ita cùm soluere se dicit, respondere dicitur. Cicero in quadam epistola ad Atticum: Fit sæpe, vt ij qui debent, non respondeant ad tempus.

Oua aspidis rumpere.

Oua aspidis rumpere, prouerbium est, quo Esaias vtitur cap. lix. pro eo quod est, summo periculo rem aliquam tentare: Oua aspidum, inquit, ruperunt. Hoc enim vult, cùm dicit eodem cap. Si aspidis ouum conteratur, erumpet vipera. Ea dicitur somniculosa, quòd somnum lethiferum percussis immittat. Hinc venenum aspidum, pro nocentissimo vsurpat Dauid. Idem est, quod, Coruum excludere. Germani dicunt, Ein rappen auss bruten.

Sibi malum arcessit iumento suo.

Plautinum prouerbium in Amphitruone quod valet[1] Quærit sibi malum, quod iumento imponat suo: cùm potius si quod malum & iniquum onus sit, alienis iumentis, quam nostris imponere soleamus, ne eo opprimantur, & rumpantur. Suo igitur iumento, est absolutè dictum, pro, cùm suum sit iumentum: intelligit autem eum ipsum. Malum enim sibi quærit, quod geret, cuiusque iumentum erit: nisi si quis sibi, & iumento suo, per appositionem interpretetur. Alterum tamen concinnius videtur: quanquam ne hoc quidem sine gratia. Melius est, suo sibi iumento, explicari, pro, suo proprio iumento: id est, sibi. Vide alibi. Indicio sui facti fuit.

Excitat ignem.

Excitare ignem, in Gallicis est prouerbiis: & valet idem quod apud Græcos, ζωπυρεῖν qui scintillam ζώπυρον, id est, ignem, semina & fomenta vocant. Virgil. libro octauo, Æneid.

> Impositum cinerem, & sopitos suscitat ignes.

Ad hunc locum pertinet illud Horatij, Od. j. lib. ij.

> —Et incedis per ignes Suppositos cineri doloso.

Adhæc Virgil. lib. vj. Æneid. in principio, semina flammæ periphrasticôs scintillas vocat, quæ excutiuntur, quæ fomentis exceptæ, & cremiis, flammam excitant, vt meritò eius semina dici debeant. Sic Lucretius lib. v. rerum naturalium.

> Quod genus interdũ segetes, stipulamque, videmus
> Accipere ex vna scintilla incendia passim.

Indicio sui facti fuit.

Prouerbium in eos, qui suapte voce produntur: vt seruus ille nequam, quem Dominus de ore suo iudicauit, Luce xix. Etiam in Scriptura è suis ipsorum verbis condemnantur hypocritæ. Lucretius libro quarto.

> Multi de magnis per somnum rebus loquuntur
> Indicioque sui facti persæpe fuere.

id est, & sæpe suum factum indicauerunt. Idem lib. v.

> Quippe vbi se multi per somnia sæpe loquentes,
> Aut morbo delirantes procraxe ferantur.

Id est,

Palàm aperuisse, atque indicasse, & quasi in publico garriisse, sua voce prodidisse. Elegantissima dicendi formula. Terent. in Adelphis: Indicio de se ipse erit. Vtitur & Cicero. Verbum est à Græco detortum. κράζω, valet clamo, & vociferor: cuius præteritum κέκραγα, hinc verbum procrago procraxi, & κατὰ συγκοπὴν, procraxe. Cic. Topicis: Et per somnum vinum, insaniam, multa sæpe patefacta sunt. Videtur ducta metaphora a soricibus, qui dum rodunt, suo indicio sæpe pereunt: vt alia prouerbiali metaphora dicitur apud nostrum Erasmum, Sorex suo indicio periit. Sic superbi inconsideratè agentes, ferè suæ ipsi ruinæ causa sunt. Vide antè aliud prouerbium, quod cum his congruit: Ebrietas & amor secreta produnt. & : Sibi malum arcessit iumento suo.

Instar vesparum.

Vespa est insecti genus, crabronibus affine, pertinacissimum, aculeoque pestilentissimo. Hinc illud Platonici dialogi de diuitiis, qui Eryxias inscriptus est: Nam mihi Syracusani erga nos nõ aliter affecti esse videntur, quã sint vespæ: quæ si leuiter irritatæ prouocentur, fiunt inuictæ, donec eas aliquis aggressus funditus extinguat. Apud Erasmum duobus in locis est, Irritare crabrones. Antè, Muscarum in morem.

CAROLI BOVILLI. Poculo imparato, amouet obicem dolio.

De iis, qui mera imprudentia præsens damnum incurrunt, non præparantes ea multo antè, sine quibus negocium, quod in manibus est, expediri nequit. vulgatum est apud Celtas: Il tire la broche, deuãt que le pot soit prest. Priusquàm ad manum sit œnochea, aut crater, seriam reclinit, & vinum temerè effluere sinit.

TVRNEBI, ET ALIORVM.

Ipsa olera olla legit.

In eos, qui quod se facere oportet, faciunt: vt cùm libidinosus & salax scortatur, ebriosus potat. Olera enim in olla coquuntur: quæ cùm eis repletur, ipsa legere videtur, id est, colligere. Catullus in Mamurram. Ita Turnebus Aduers. iij. cap. xiij. Aliter Erasm. in Chiliad. in prouerb. Ipsa olera olla legit.

EX APPEND. IVNII, CANTERI, & aliorum.

Oua aspidum ruperunt.

Non dubito inter tot interpretes Latinos & Græcos, quorum extant commentarij in eminentissimum vatem Esaiam, complures fuisse, qui allegoricam hanc παροιμίαν luculenter & scitè exposuerint. Quorum quia mihi desunt monumenta, alea ingenij tentanda est: donec adsit Palamedes aliquis, vel Theseus potiùs, qui hærentem expediat, & oblata dextera tueatur. Propheta ergo volens ostendere, quàm immanibus se sceleribus incestassent Iudæi, quæ suis authoribus exitio forent: per comparationẽ eos similes facit, iis qui aspidis oua ruperũt: quo nõ est aliud in serpentum genere tenacius iræ, magisque vltionis auidum, dæmonis exemplo. Ingentia ergo scelera μεγάλως vel ἀμηχανικῶς aspidum oua rectè dicta sunt, quia nimirum cacodæmonum virus, semen & partus crimina & peccata sunt. Porrò rumpentes, ipsi peccatores nullam suæ salutis rationem habentes, qui ouorum aspidis ruptione, hoc est, scelerum partu sibi exitium accersunt, mortémque æternam ac secũdam. Gemino namque discrimini se exponunt, oua aspidum rumpentes: vt vel à parentibus, fœtũ suum violatum dira vltione persequentibus; vel ab ipsis fœtibus, ex ouis ruptis erumpentibus vel exclusis, letho dedantur.

MALVM MALE VITATVM.

ERASMI. Fumum fugiens, in ignem incidi.

Κάπνον φεύγων εἰς τὸ πῦρ ἐνέπεσον.

Id est:

> Dum vito fumum, flammam in ipsam decidi.

Senarius est prouerbialis, superiori sententiæ finitimus. Lucian. in Necyomantia: ἐλελήθειν δ' ἐμαυτὸν τὸ λεγόμενον ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐς αὐτὸ τὸ πῦρ ἐμβιαζόμενος. id est, Ignorauéram autem, quòd iuxta prouerbium ex fumo in ipsum ignem compellerer. Vtitur & Plato lib. de Repub. viij. cùm ait populum, dum recusat ingenuis seruire, quasi vitato fumo in flammam incurrere, videlicet, vt seruis etiam seruire cogatur. Huc allusit Horatius, cùm ait in Sermonibus:

> —Nam frustra vitium vitaueris illud,
> Si te aliò prauum detorseris.—

Et in arte poetica:

> In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.

Plutarch. περὶ δυσωπίας, τῇ δὲ δυσωπίᾳ συμβέβηκεν ἀτεχνῶς φεύγοντι καπνὸν ἀδοξίας, εἰς πῦρ ἐμβαλεῖν ἑαυτήν, id est, Ineptę autem verecundiæ illud haud dubiè accidit, vt fumum fugiens infamiæ, in ignẽ coniiciat sese. id est, in aliud maius.

Ne cinerem vitans, in prunas incidas.

Μὴ τέφραν φεύγων εἰς ἀνθρακιὰν πέσῃς.

Id est,

Id est,

Ne cinerem fugiens in carbonariam incidas.

Ne sic defugias malum hoc aut illud, vt in aliud longè maius incurras. Videtur heroicus deprauatus. constabit, si pro πίσης, legas χαμαπίσης.

Cucurrit quispiam ne pluuia madesceret, & in foueam præfocatus est.

Ἔτρεχέ τις μὴ βραχθείη, καὶ εἰς βόθρον ἀπεπνίγη, i. Cucurrit quispiam ne conspergeretur aqua, & in fouea præfocatus est. Vbi quis leuius malum incautius fugiens, in maximum incurrit. Videtur è vulgo sumptum ab Apostolio. cuiusmodi multa scientes prætermisimus.

Reiicientis culpam.

Aduersus eum qui mali sui casum alio reijcit, ita vt vulgò factitat, appositè torquebitur illud ex Odys. λ. dictum ab Elpenoris vmbra, qui temulentus perierat apud Circen.

Ἆσέ με δαίμονος αἶσα κακὴ καὶ ἀθέσφατος οἶνος.

Id est,

Mi mala fata deûm nocuerunt, vísque Lyæi.

Sic alibi Agamemnon dissidij causam in Aten retorquet.

Euitata Charybdi in Scyllam incidi.

Τὴν χάρυβδιν ἐκφυγὼν, τῇ σκύλλῃ περιέπεσον.

Iambici sunt dimetri ἀκέφαλοι, quos casúsne effuderit, an ars finxerit, incertum. Horum hic est sensus: Euitata Charybdi in Scyllam incidi. hoc est: dum vito grauius malum, in alterum diuersum incidi. Sumptum adagium ab Homerica fabula, quæ narrat Vlyssem, dum metu Charybdis propius ad Scyllam nauem admouet, sex è comitum suorum numero perdidisse. Quidam aiunt, Scyllam Nisi Megarensium regis fuisse filiam, quæ propter aureum crinem ademptum patri, in monstrum hoc marinum conuersa sit: vt meminit Pausanias in Corinthiacis. Cui videtur assentiri Vergilius in Bucolicis, cùm ait:

> Quid loquar, aut Scyllam Nisi, quam fama secuta est
> Candida succinctam latrantibus inguina monstris,
> Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?

Seruius indicat, Scyllam Phorci & Crateidis nymphæ filiam. Hanc cùm amaret Glaucus, Circe, quæ illius amore tenebatur, quòd eum in Scyllam propensiorem esse videret, fontem in quo nympha lauare consueuerat, magicis venenis infecit. In quem cùm illa descendisset, pubetenus in varias mutata est formas. Nam id Circæ peculiare, in ferarum figuram homines vertere. Horrens itaque suam deformitatem, sese in mare præcipitem dedit, ac fabulæ præbuit argumentum. De rei veritate, diuersa est scriptorum opinio. Sallustius putat esse saxum in mari prominens, quod procul visentibus muliebrem formam imitetur: in quod illisi fluctus, quoniam & luporum eiulatum & canum latratum videntur imitari, finxerunt illam à pube huiusmodi feris succinctam esse. In Græcorum commentarijs inuenio, triremem fuisse quandam miræ pernicitatis, cui nomen fuerit inditum Scyllæ, παρὰ τὸ σκύλλειν: quòd hac grassantes piratæ mare Tyrrhenum ac Siculum infestarent, reliquásque naues quotquot prætereissent, dispoliarent: atque hinc natam fabulam. De Charybde verò narrant poetarum fabulæ, hanc fœminam fuisse voracissimam: quæ quòd Herculis boues rapuisset, à Ioue fulmine icta, in mare præcipitata est, & in huiusmodi versa monstrum, quod adhuc pristinam seruat naturam. Absorbet enim vniuersa: quæque absorbuerit, ea circa Taurominitanum egerit littus: vt Sallustius est autor. Vnde tanquam prouerbio scortum vorax, & auiditatis nunquam satiatæ, Charybdim appellat Horatius:

> — Ah miser
> Quanta laboras in Charybdi,
> Digne puer meliore flamma.

Seruius ait, Scyllam in Italia esse, Charybdim in Sicilia. Virgil. Æn. li. 3. transitum hunc inter duo pericula angustum eleganter describit:

> Hæc loca, inquiens, vi quondam vasta conuulsa ruina,
> (Tantum æui longinqua valet mutare vetustas)
> Dissiluisse ferunt, cùm protinus vtraque tellus
> Vna foret venit medio vi pontus, & vndis
> Hesperium Siculo latus abscidit, aruaque, & vrbes
> Littore diductas, angusto interluit æstu.
> Dextrum Scylla latus, læuum implacata Charybdis
> Obsidet. —

Et idem alibi:

> Inter vtranque viam lethi discrimine paruo,
> Ni teneant cursus.

Homerus in Odyss. μ. periculum vtrumque multis verbis describit: facitque Circen admonentem Vlyssem, vt ad Scyllam potius inflectat cursum, quàm ad Charybdim: propterea quòd præstet sex è socijs designari, quam pariter omnes interire: declarans nimirum plus discriminis esse in Charybdi, quàm in Scylla:

> Μὴ σύγε κεῖθι τύχοις ὅτε ῥοιβδήσειεν.
> Οὐ γάρ κεν ῥύσαιτό σ' ὑπὲκ κακοῦ οὐδ' ἐνοσίχθων.
> Ἀλλὰ μάλα Σκύλλης σκοπέλῳ πεπλημένος ὦκα
> Νῆα παρὲξ ἐλάαν, ἐπεὶ ἦ πολὺ φέρτερόν ἐστιν
> Ἓξ ἑτάρους ἐν νηΐ ποθήμεναι, ἢ ἅμα πάντας.

Id est,

> Absit vt illic tum fueris, cùm faucibus vndas
> Illa resorbuerit: neque enim è discrimine tanto
> Ipse vel eripiat Neptunus. verùm age Scyllæ
> Vicinus scopulo, celeri præteruehe cursu.
> Quandoquidem comites sex multò perdere præstat,
> Quàm vt semel exitium quotquot sunt, auferat omneis.

Adagio trifariam vti licebit: vel cùm admonebimus, si quando in eas rerum angustias deuentum fuerit, vt citra dispendium discedi non queat, è duobus malis, id quod leuius est, eligamus, videlicet Vlyssis exemplo: & magis in eam vergamus partem, vbi minus sit iacturæ. Quod genus, si quis pariter & de salute & de pecunia periclitaretur, malit propior esse pecuniæ, quàm vitæ periculo: propterea quòd facultatum iactura vtcunque sarciri potest, vita semel amissa nunquam restituitur. Vel cùm ostendemus negocium anceps & periculosum, in quo summa moderatione sit opus, vt in neutram pecces partem. Hic iam non habebitur ratio, vtrum maius sit periculum: verùm hoc tantùm intelligitur, ingens vtrobique discrimen subesse. Prioris exemplum fuerit: Memento longè satius esse in dispendij Scyllam incidere, quàm in valetudinis Charybdim. Præstabilius est in rei pecuniariæ iacturam, velut in Scyllam incurrere, quàm in infamiæ Charybdim incidere. Posterioris hoc: Curandum vt ita populo studeas, ne principis offendas animum. Cautè circumspectéque rem gerito, memor tibi inter Scyllam & Charybdim esse cursum. Tertius fuerit modus, si inuertas, hoc pacto: Dum parum eruditus videri times, in arrogantis opinionē incurristi: hoc est planè quod dicitur, dum Scyllam vitas, in Charybdim incidisti. Celebratur apud Latinos hic versiculus, quocunque natus autore, nam in præsentia non occurrit:

> Incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybdim.

EX APPEND. ERASMI.

Semper aliquem virum magnum.

Quoties aliquis, vel res aliqua, aut existimationi vulgi, aut nostræ expectationi non respondet. Cicer. Sumptum ab Homero, vbi Cyclops ait prædictam sibi fuisse oculi amissionem, sed expectasse quendam Vlyssem, qui procero corpore esset, & ore admodum spectabilis, cùm tamen hoc malum sibi à paruo & imbecillo allatum sit:

> Ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν καὶ καλὸν ἐδέγμην
> Ἐνθάδ' ἐλεύσεσθαι, μεγάλην ἐπιειμένον ἀλκήν·
> Νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε, καὶ οὐτιδανὸς, καὶ ἄκικυς
> Ὀφθαλμοῦ ἀλάωσεν, ἐπεί μ' ἐδαμάσσατο οἴνῳ.

COGNATI.

Dum alterum euitant, in alterum incidunt.

Idem libr. 4. Controuersiarum, contr. xvj. de Albutio loquens: Dum alterum vitium euitabat, incidebat in alterum. Huic prouerbiali sententiæ finitima sunt hæc: Fumum fugiens in ignem incidi. de quo pòst. &,

Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim.

ad quæ allusit Horatius, cùm ait in Sermonibus libro ij. satyr. ij.

— Nam frustra vitium vitaueris illud,
Si te aliò prauum detorseris. —

frustra enim (inquit) luxuriam & profusionem vitaueris, si in alterum vitium contrarium incidas. Idem libro j. Satyr. ij.

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.

Et in Arte poetica:

In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.

Dum pastores odia exercent, lupus intrat ouile.

Prouerbium satis vulgò celebratum, præsertim in Gallijs. Hospitalius de pace:

— Dum mutua stulti
Pastores odia exercent, lupus intrat ouile:
Séq; super caulas saltu iacit, & pecus omne
Dentibus infrendens laniat, pecorisq; magistros.

Huic non omnino dissimile est, Ouium nulla vtilitas, si pastor absit. Olympia Fuluia Morata, fœmina doctissima ac planè diuina, Chiliano Sinapio: De alumnis igitur tuis, quid promoueant in literis, te iuxta tritum dicendi morem admonitum volo: προβάτων οὐδὲν ὄφελος, ἐὰν ὁ ποιμὴν ἀπῇ. Hæc videntur sumpta esse ex libr. 1. Cic. de Officijs: Miserrima est omnino ambitio, honorúmq; contentio: de qua præclarè apud Platonem similiter facere eos qui inter se contenderent, vter potius remp. administraret, vt si nautæ certarent, quis eorum potissimùm gubernaret. Locus Platonis est πολιτείας ϛ ὥσπερ ἂν εἰ ναῦται στασιάζοιεν περὶ κυβερνήσεως.

Fugientes fumum, in ignem incidimus.

Ferè enim aut in ea nos mala præcipitamus ipsi, quibus occurrere immaturis consilijs, quæque aut virium humanarum, aut sapientiæ vel calliditatis fiducia sine Deo amoliri ac depellere conamur: aut cùm fatalibus vrgemur pœnis, dum contra fata mirifico vt videtur, astu, apparatúque tendimus, in fata ipsa ruimus, & (vt apud Platonem lib. De rep. 8. dicitur) seruitutis fumum fugientes, in eius ignem incidimus. Eras. noster hoc ipsum habet. Antè annotauimus, Dum alterum euitant, in alterum incidunt.

Ex lithiasi podagra.

Hieronymus Cardanus de methodo medendi sectione prima, capite siue abusu xlj. de nephriti siue renum calculo: Apertis, inquit, venis de materia plus accedit, cũ hoc etiam podagram adiungunt: vnde in communi adagio, Ex lithiasi podagra. Itaque vnum volentes morbum curare, ipsum deteriorem reddunt, aliúmque non minus grauem adiungunt.

MALVM IMMEDICABILE.

ERASMI. Chironium vulnus.

Χειρώνειον ἕλκος, id est, Chironium vulnus, immedicabile malum appellabant. Chiron in bello aduersus Centauros ictus ab Hercule, vulnus immedicabile accepit in pede: vnde & perijt. Hinc natam parœmiam autor Zenodotus. Vergil. autem noster (nam huic carmen inscribitur) Chironiam manum medicam vocat:

Viuit pectore sub dolente vulnus,
Quod Chironia nec manus leuaret.

Ab hoc Chirone centauro fertur educatus Achilles. Vnde Plato Comicus Damonem, qui sub obtentu tradendæ musices putabatur Periclem instituisse ad tyrannidem, taxat his versibus:

Πρῶτον μὲν οὖν μοι τοῦτ' ἀπόκριναι ...
Σὺ γὰρ ὁ Χείρων ἐξέθρεψας Περικλέα.

Id est:

Primùm quidem illud obsecro dicas mihi,
Tu quippe Chiron educasse diceris Periclem.

Quem locum ita reddidit Lapus: Tu enim, vt aiunt, pessimè Periclem educasti. Quin & in editione Aldina geminum vitium est. Primùm enim versus perperam distinctus est: deinde vt pro ὦ Χείρων, legamus ὁ Χείρων, i. tu ille Chiron, metri cogit ratio. Per tropum siquidem appellat Damonem Chironem, quòd id fuerit Pericli, quod Chiron fuit Achilli: quem docuit quidem fidibus canere, sed ad Centauricam ferociam eduxit. Hoc licet alieniore loco, visum est studiosis indicare, ne quis imprudens ad eum impingat lapidem.

Podex lotionem vincit.

Vide in loco, Ingenua malitia.

Acesias medicatus est.

Ἀκεσίας ἰάσατο, id est, Acesias medicatus est. Dici solitum de re quæ semper vergeret in deterius, quóque magis accuraretur, hoc peius haberet. Occasionem adagio dedit Acesias quidam, medicus imperitus & stupidus: qui dum cuidam pedum dolore laboranti mederi studet, auxit dolorem. Vnde Aristophanes, Ἀκεσίας, inquit, ... ἰάσατο. Quòd ea pars, quantumuis cures, tamen per sesemper inquinetur. Auctor Diogenianus.

Non liberat podagra calceus.

Plutarchus in commentario περὶ τῆς εὐθυμίας refert huiusmodi sententiam, ceu vulgò iactatam, alioqui ipsa quoque figura prouerbium præ se ferentem: οὔτε ποδάγρας ἀπαλλάττει κάλτιος, οὔτε δακτύλιος πολυτελὴς παρωνυχίας, οὔτε διάδημα κεφαλαλγίας. Id est, Nec podagra liberat calceolus, nec preciosus anulus vnguium vitio, quam παρωνυχίαν vocant, Latini reduuiam, nec diadéma capitis dolore. Plutarchus vtitur ad hunc modum: Si diuitiæ, reliquaque fortunæ munera, non tollunt morbos corporis, quanto minus mederi possunt animi malis? Anulus insigne doctoris est: at is non tollit ingenij stuporem. Diadema regum insigne est: sed id non adimit homini stultitiam. Purpureus galerus eximiæ pietatis insigne est: verùm nec is liberat ab impietate mentis.

EX APPEND. ERASMI.

Mala senium accelerant.

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι.

Id est,

Quippe repentè homines curisque malisque senescunt.

Hesiodus ἔργοις. & Homerus in Odyss.

IVNII. Neque Phasis mala eluat

Malorum multitudinem ostendere volentes, quibus obuiam iri, rectáque ratione medicari non possit, appositè vsurpabimus illos Sophoclis versus ex Oedipo tyranno:

Οἶμαι γὰρ οὔτ' ἂν Ἴστρον οὔτε Φᾶσιν ἂν
Νίψαι καθαρμῷ τήνδε τὴν στέγην, ὅσα κεύθει.

Id est,

Nec Ister ipse (quod reor) nec eluat
Phasis, malorum quicquid hæc celat domus.

Sunt autem nominatissimi fluuij & maximi, Ister Germaniæ & Phasis Colchidos, vterque maximarum etiam nauium capax: ille prægrandibus septem ostijs in Euxinum se exonerat, hic Asiam ab Europa disterminat: vnde ἀσίας τέρμων Æschylo dicitur.

Insanus appensis pellibus non curatur.

Tatianus Assyrius in oratione aduersus Græcos: οὐδὲ ὁ μαινόμενος ... θεραπεύεται: Neque furiosus pellium appêdicibus curatur. Quemadmodum ab insaniæ morbo non liberant coriaceorum segmentorum pendigines,

gines, ita stoliditatem non auferunt doctoralia insignia, nec ingenij vanitatem habitus sacerdotalis. Eandem planè sententiam habet cum illo Plutarchi, Calceus podagra non liberat.

Malum sectionis egens.

Annotat Eustathius in Iliados decimum, prouerbialiter dici τομῶντα πήματα, quæ sectionis egeant mala, de ingentibus & extremis: sumpta metaphora à putrido vulnere, nulla arte medicabili, nisi per nouaculæ ferrique incisionem. Extat autem apud Sophoclem in Ajace flagellifero:

—Οὐ πρὸς ἰατροῦ σοφοῦ
Θρηνεῖν ἐπῳδὰς πρὸς τομῶντι πήματι.

Id est,

Admurmurare carmina haud medici est boni,
Quando malum iam sectionem flagitat.

Non est alienum ab hoc & illud, ξυρεῖ χρὸς χρώς, Viua secabit cute tenus.

BRASSICANI.

Romæ quoque homines moriuntur.

Idem xvj. Is ipse interrogatus quid de Roma sentiret, id tantùm sibi placuisse aiebat, quòd didicidisset ibi quoque homines mori. Prouerbium significat ineuitabilem esse mortem, quocunq; tandem secesseris. id quod eleganter extulit Martialis:

Nullo fata loco possis excludere: cùm mors
Venerit, in medio Tybure Sardinia est.

Tonitrus imbrem antecedit.

Hoc est, post minas verbera: ductum verbum à lepida voce Socratis, sapientissimi viri, qui absurdos asperósque mores vxoris patienter admodum tulit: quæ cùm ipsi antea maledixisset, postea autem aquam in eum effudisset: Nónne, inquit ille amicis, hóc futurum dixeram: ὅτι Ξανθίππη βροντῶσα καὶ ὕδωρ ποιεῖ. Vix enim Latinè hoc pronunciari posse puto, vt maneat in ea lepos elegantiáque, quæ in ea his verbis pronunciata percipitur. Nam tonitrus imbrem antecedere certum est. Seneca libr. Natural. quæst. 27. Ideo huiusmodi tonitrua venturi prænuncia imbris sunt. Hic Galli: Tant tonne qu'il pleut.

Chironia vlcera.

Appellant Eustathius & Ægineta, veluti Chironiæ medicinæ peritissimo indigentia, Galénus ἀπὸ Χείρωνος τοῦ κενταύρου, quòd eiusmodi vlcera primus sanarit Chiron. Ea maximè accidunt pedib. & cruribus, duràsq; habent calentes oras, tumentésque modico dolore. Ioan. Langius in epistola xlij. primæ partis, de Gallici morbi symptomatis: Chironia, inquit, quæ sanè Chironis centauri medici & Achillis præceptoris opem poscebant. R. Constantinus de Corn. Celso ad Ioannem Capellam medicum: Nos aliquot næuos, varos, lentigines, ephelidas, varrucásq; tantùm curauimus. Restant Chironia, Telephia quoq; vlcera: quæ pro deploratis habeo, nisi à te sanentur, qui summus es medicus arte & dignitate.

Onus Atho aut Æthna grauius sustinere.

Cicero in Catone Maiore de quibusdam senibus dixit, eos onus Atho aut Æthna grauius sustinere. Id autem ex Euripide sumptum est: apud quem in Hercule furente chorus, qui è senibus constat, iuuentutem quidem celebrat ac prædicat: malam verò, vt veteres loquebantur, ætatem miris modis exagitat, eiq; multa mala precatur. Inter cætera autem, eam dicit onus esse Æthna grauius, quo perpetuò prematur senum caput. Versus hi sunt:

Ἁ νεότας μοι φίλα·
Τὸ δὲ γῆρας ἄχθος αἰεὶ
Βαρύτερον Αἴτνας σκοπέλων
Ἐπὶ κρατὶ κεῖται.

Id est,

Iuuentus mihi chara est:
Senectus autem pondus semper
Grauius Æthnæ scopulis
Supra caput situm est.

Sed & apud Plautum non rarò ita senes de ætate sua, vt de graui aliquo aut ponderoso onere, loquuntur. Athos Thessaliæ (vel, vt alij, Thraciæ) mons est eminentissimus, cuius verticis incolæ solem orientem tres horas prius conspiciunt, quàm illi, qui proximi maritimis regionibus accolunt. Vterq; mons prouerbiali metaphora accipitur, pro re odiosè graui. Euripides in Hercule furente: ἁ νεότας μοι φίλα, τὸ δὲ γῆρας ἄχθος αἰεὶ βαρύτερον Αἴτνας σκοπέλων ἐπὶ κρατὶ κεῖται. id est, Iuuenta gratum mihi onus est: at senium grauius Æthneis cautibus capiti impendet. Originem metaphoræ Æthnæ indicat Virgilius Æneidos iij. ibi:

Fama est Enceladi semustum fulmine corpus
Vrgeri mole hac, ingentemq; insuper Æthnam
Impositam, ruptis flammam expirare caminis.

Nam & Æthnam Siciliæ flammarum globos euomere, indubitatum est: & grauitatis nomen demonstrans, vel ipsa montis appellatio, tanto magis, quanto immanissimum naturæ portentum gigas eius mole premi creditus fuerit. Non negauerim & Atho monte in prægrauis ponderis significationem trahi posse, quippe qui altissimus in trecenta vsque stadia vmbram eiaculetur.

Πῦρ καὶ σκώληξ.

Metaphora Salomonis est & Siracidæ c. 7. pro excidio & vastatione. Nam & vermes corrũpunt ea quæ erodunt, & ignis correpta absumit.

Præterita non mutantur.

Mos est dicendi. Bonellus ad Cognetium: Non reprehendo præterita, inquit quoniam mutari corrigique non possunt. Galli dicunt:

Ce qu'est passé, est passé.

Huc pertinet, quod est apud Terentium in Phormione, act. v. scena ix. sub finem. Nausistrata: Meritóne hoc meo videtur factum? Demipho: Minimè gentium. Verùm quãdo iam accusando fieri infectum non potest, Ignosce, orat, confitetur, purgat: quid vis amplius? Ant. Muretus in act. 4. scenæ 7. Terentij Adelph. Malim quidem: dicitur à Mitione, inquit: & habet hunc sensum: Malim quidem, si fieri posset, aliter esse: sed quando quod factum est, infectum fieri non potest, æquo animo fero. Tale aliquid quum dicere pararet, impeditur à Demea. Pindarus quoque eleganter ait: Quicquid factum est, infectum reddere, nec omnium Deus Iupiter posset. Tryphonius iurisconsl. in Pandect. tit. de capt. & postliminio reuersis, l. xij. Factæ autem, inquit, causæ, infectæ nulla constitutione fieri possunt. Vulgare est hoc in iure ciuili, facilius impediri aliquid fieri, quàm factũ tolli. Habetur Digest. de his qui sui sunt vel alieni iur. l. patre furioso. Ouidius:

Nec quæ præterijt, cursu reuocabitur vnda:
Nec quæ præterijt hora, redire potest.

Verinus:

Præteritas nullus reuocabit temporis horas.

Significant enim, tempus præteritum reparari non posse. Hinc Demosth. pro corona: Præterita semper apud omnes omittuntur, & nemo vnquam de ijs deliberationem habendam proposuit. Budæus Nicolao Beraldo scribens: Sed præterita (vt aiunt) non tam corrigi, quàm reprehendi possunt.

Vlcus est.

Et hoc in prouerbium venit. Cicer. Quicquid horum attigeris, vlcus est, id est, ita à te defendi non poterit, quin erroris vanitatisq; conuincaris. Idem De natura deorum: Quæro quomodo beatus sit, quomodo æternus? quicquid horum dixeris, vlcus est. Ita malè instituta oratio exitum inuenire non potest. Vlcera metaphoricè dicuntur ea quę dici nequeunt, vt dolorem non cieant: aut ignominiam. Tractum à medicis cùm specillo attingunt loca vlcerosa. Non est enim vlcus attingendum, nisi ab eo sanari possit, qui specillum adegit. Quare in prouerbium venit: Satius erat hoc vlcus non attingere. Hinc etiam fera

vlcera, Græcis ἄγρια dicta, quasi quæ mitigari nequeunt, quæ manum chirurgicam non admittunt, indomita, & quæ curatione irritantur. Budæus Picardo. Stylum (vt fit) imprudens in hoc vlcus opinionis meæ adegi, aut etiam imprudenter. Fortasse enim intactum id oportuit, quoad medicamentum nactus sim: quod nullum vtique operæprecium allaturum est, nisi tempestiuum sit. In hoc vlcus: id est, in huius rei commemorationem, quæ existimationem meam suggillat. Hoc enim in loco, in vlcus stylum se adegisse dicit, quia melius erat non meminisse, cùm satis sibi purgasse culpæ totam non videatur, vt illa Cic. exempla. Idem Budæus De contempt. rer. fortuit. Ferum profectò id, dirúmque vlcus animi (nihil enim significantius dixerim) quod non modò remedijs non cedit (id est, non curatur & vincitur) sed etiam medendo exacerbatur. Specillum autem est, quo chirurgi explorant vulnera.

In foueam necessariò decidit.

Quadrat in eos, qui in angustias eas redacti sunt, vt extricare sese nullo modo possint. Idem Lactan. eodem libro & cap. Cùm, inquit, prouidentiam diuinam, quæ est in vno Deo, conaretur euertere, quia contra veritatem niti cœperat, deficientibus argumentis, in hãc foueam necessariò decidit, vnde se extricare non posset. Hic ergo illum teneo hærentem, teneo defixum, quoniam Lucilius, qui contrà disserebat, obmutuit. Hic est ergo cardo rerum, hic vertuntur omnia. Explicet se Cotta, si potest, ex hac voragine. Redit rursus ad prouerbium, & quam vocauit foueam, dicit voraginem. Alij ansam, puteum. Huic simillima sunt: In eandem nassam incidit, In puteo constrictus, In puteo cum cane pugnare, Cantherium in fossa: & [illegible]. Quæ omnia quadrant in eos, qui sic irretiti sunt, vt quocunque se vertant, teneantur, nec explicare sese possint. Idem pollet illud quod postea dixit: Vt alijs illum laqueis teneam. Nec abhorrent à superioribus: Incidit in foueam quam fecit, Suo ipsius laqueo captus. Technam in teipsum struxisti: quæ ab Erasmo feliciter explicantur. Similes metaphoræ frequenter in diuinis literis reperiuntur, & pro vna eadémque re ponuntur fouea, fossa, vorago, & similia: pro ineuitabili periculo, in quod qui fortè inciderit, suis ipse viribus nequaquã possit euadere. Vide suprà, Incidere in laqueos: & infrà, In fossa ruere. Prudentius in Psychomachia:

> Sed cadit in foueam præceps, quam callida fortè
> Fraus interciso suffoderat æquore furtim.

Superbi inconsideratè agentes, ferè suæ ipsi ruinæ causa sunt.

Cæcum vulnus habes.

Allegoria est à gladiatoribus, qui vt accepta in acie vulnera sæpe occultant, & dissimulant, sic multi animi vulnera, i. vitia, & prauum aliquem animi habitum siue perturbationem, nempe amorem, iram, &c, velant aut generis nobilitate, & fumosarum imaginum commendatione, aut alia quapiam re. Pers. satyr. 4.

> Cæcum vulnus habes, sed lato balteus auro
> Protegit.—

Cæcum est, quod oculis videri non potest. Virgilius 4. Æneid.

> At regina graui iamdudum saucia cura,
> Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.

Et paulo pòst:

> —Est mollis flamma medullas,
> Interea & tacitum viuit sub pectore vulnus.

Horatius:

> Sed vereor, ne cui de te plus quàm tibi credas,
> Neu si te populus sanum rectéq; valentem
> Dictitet, occultam febrem sub tempus edendi
> Dissimules, donec manibus tremor incidat vnctis.

Lucret. lib. 4.

> Vsqueadeò incerti tabescunt vulnere cæco.

Columella lib. j: Sæpe, inquit, contrahuntur cæci morbi, quorum causas ne medici quidem perspicere queunt. Sũt enim insidiosi, occultè mali, latentes, & qui videri non possunt. Talis est podagra, de qua podagricus in Luciani Tragopodagra: Omnia populatur membra mea cæcum malum. Vide pòst, Cæco fluctu.

Ne paxillus quidem relictus.

Haud dubiè prouerbiali specie dictum est à Luciano in vocalium iudicio, μηδὲ πάσσαλόν μοι καταλιπών. id est, Immo verò ne pedamentum reliquit: Quo venustè vtemur, quum significabimus inclementiùs sublata omnia, neque quicquam factum reliqui. Cui non multum est dissimile, Auferre cum puluisculo.

Hoc habet.

Prouerbialis sermo, sumptus à gladiatore vulnerato, quem vulgus victum exclamat. Hoc vsus est Prudent. Psych.

> Hoc habet, exclamat victrix regina, supremus
> Hic tibi finis erit.—

Habet autem, [illegible].

Seneca in Agam. integrum posuit:

> Habet, peractum est.—

Germani dicunt, Er hat sein teil. Sic enim aliquem haud leuiter percussum dicere solemus, Hoc habet: è consuetudine vulgaris sermonis desumptum, qua etiam summa interdum poemata condiuntur atq; commendantur. Virgil. 12. Æneid.

> Hoc habet, hæc melior magnis data victima diuis.

Hoc habet: hoc est, lethali percussus est vulnere. Simile est illud Terentij:

> Certè captus est, habet.

Auferre cum puluisculo.

Plautus in Truculento, hoc loquendi genere è populi sumptum sermone, vtitur: & est, nihil quicquã reliqui facere, sed omnia conuerrere, ac minimam etiam scobem ac ramentum puluereḿq; rapere. Huic simile est antè, Ne paxillus quidem relictus.

Cæco fluctu.

Græcanicum prouerbium olet istud Liuij apud Senecam de Ciceronis morte: Vnde aliquoties in altum prouectum, cùm modò venti aduersi retulissent, modò ipse iactationem nauis cæco voluente fluctu pati non posset. Illud enim cæco fluctu est, quod ab Homero scriptum est, κύματι κωφῷ. quod & ante Liuium Latinè ita Sisenna explicarat, vt apud Nonium reperimus: Subitò, inquit, mare subhorrescere, cæcósque fluctus in se prouoluere leuiter cœpit. Cæcum autem fluctum Nonius interpretatur, occultè malum, latentem, & tacitum: grammatici Græci explicant fluctum sine vento ortum, nec murmurantem, sonantémque. Liuius quidem intelligere videtur fluctum vento silente, aut non strepente excitatum, cùm scripsit partim ventis restantibus relatum sæpius in littus, partim cæco fluctu iactationem nauis pati non potuisse: nec aliter sentit Sisenna. Ac cæcus dicitur fluctus, cuius non sentitur, nec apparet causa, vt cùm venti quiescunt. Quæ enim præter ventum excogitari potest maris frementis & fluctuantis causa? quo horrescente, & aere quieto, meritò cæcus fluctus dicitur. Id autem plerumque fit ante ventos coortos. vnde & Virgilius in prognosticis venti, scripsit,

> Principiò ventis surgentibus, aut freta Ponti
> Incipiunt agitata tumescere.—

Cic. lib. . De orat. Res cæcas, & ab aspectu iudicio remotas. Lucr. lib. . Clandestinos cæcosque. id est, obscuros & latentes. Vide antè, Cæcum vulnus.

Captus es.

A Latinis & nostris de victis dicitur eleganti sermone, Captus est Terentius. Certè captus est, habet. Sic enim aliquem haud leuiter percussum dicere solemus. Huic simile & vulgatum, Teneo te. Cicero in Lucullo, Teneo te, inquam, exclamat. Quum volumus significare aliquem ita angustijs constrictum, vt nulla pateat ad effugium via, solemus etiam dicere, Deprehensus est. Semel enim deprehensus nocere amplius non potest. Seneca de clementia lib. j. c. 9. Ignosce L. Cinnæ, deprehensus est. Verba sunt Liuiæ Drusillæ, Augustum compellantis. Vide antè prouerbiale huic simile, Hoc habet.

Imme-

Immedicabile vulnus ense reciden- dum est.

Sententia est à Ioue lata, & in augusto deorum senatu comprobata. Iupiter enim li. 1. Metamorp. Ouid. in Deorum cœtu sic inquit:

> Perdendum est mortale genus, per flumina iuro
> Infera sub terras Stygio labentia luco.
> Cuncta prius tentanda: sed immedicabile vulnus
> Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.

id est, corrumpatur. Constantinus imperator cùm aliquando consultaret de coercenda morum petulantia, fertur vsurpasse Ouidianam hanc sententiam, atque ita exclamasse:

> —Immedicabile vulnus
> Ense recidendum est.—

significans, animaduertendum esse summa seueritate in homines impios, qui emendari nequeunt, eósque nullo modo in republica ferendos esse. Cicero eadem sententia vtitur libr. 3. Officiorum, vbi sic inquit: Etenim vt membra quædam amputantur, si & ipsa sanguine & tanquam spiritu carere cœperint, & noceant reliquis partibus corporis: sic ista in figura hominis feritas & immanitas belluæ à communi tanquam humanitate corporis segreganda est. Item Claudianus in Eutropium:

> Vlcera possessis alta suffusa medullis,
> Non leuiore manu, ferro sanantur & igni.

Hic enim principes ac magistratus admonentur, non aliter agendum cum ciuibus qui delinquunt, atque cū membris languentibus. Semper quidem anteferendam lenitatem seueritati: sed vt in difficilibus morbis curandis, interdum acrioribus vtendum remedijs. Quod vt Poeta significet fingit ipsum Iouem affirmare iureiurando, se inuitum persequi pœnas atrociores, eundémque ferre hanc sententiam in perditos homines, videlicet partem corporis, quæ remedium non admittit, esse recidendam. Hac etiam de causa olim Romanis consulibus præferebantur fasces, hoc est, virgæ securibus alligatæ: quibus idem significabatur, nempe corrigendam esse malitiam quæ sanari possit, quæ verò emendari nequeat, abscindendam esse. Virgæ enim corrigunt, secures autem abscindunt. Huic non dissimile istud, Triticum à lolio repurgandum. Morum enim corruptorum lolium omnino indicium est, quare Antisthenes non temerè dicere solebat, absurdum esse, triticum à lolio non repurgare, qui sentiret ex hoc improbos à republica summouendos. Et quod ad corruptos degeneresq; mores facit, ita Virgilianus pastor lamentatur:

> Grandia sæpe quibus mandauimus hordea sulcis,
> Infelix lolium, & steriles dominantur auenæ.

Ab inferis nullus reditus.

Sic enim significat quam alij dicunt viā irreducem, οὐκ ἄφορον, Catullus in passeris luctu:

> Qui nunc it per iter tenebricosum,
> Illuc vnde negant redire quenquam.
> At vobis malè sit malæ tenebræ
> Orci, quæ omnia bella deuoratis.

Seneca ludo suo de morte Claudij Cæsaris, versiculum hūc Catulli, vno verbo minus, inseruit. Nec mora, inquit, Cyllenius illum collo obtorto trahit ad inferos è cœlo, vnde negant redire quenquam. Horatius:

> —Si metit orcus
> Grandia cum paruis.—

Id est, deuorat. Idem ad Lesbiam,

> Soles occidere, & redire possunt,
> Nobis cùm semel occidit breuis lux,
> Nox est perpetua vna dormienda.

Hoc ipso de somno etiam author hymni in mortem:

> Τὸν μακρὸν [illegible] ὕπνον.

Quod præteriit, leuius est.

Cicero ad Cornificium: Sed illud & præterijt, & leuius est. Vide alibi, Quod perijt, perijt: & illud Factum infectum fieri non potest.

Poetam nemo sibi infensum reddat.

Plato in Minoe: Min. Quam igitur ob causam fama hæc inter homines diffusa est, Minoem ipsum agrestem, rudē, durum, iniustúmq; hominem extitisse? Socr. Ob quam & tu, vir optime, & vnusquisq; alius, cui bona existimatio curæ est, si modò sapitis, diligenter cauere debetis, ne poeticum hominem infensum aliquem habeatis. Poetæ quippe vim maximam in vtramq; partem, & ad laudandum & ad vituperandum habent. Qua in re Minos deliquit, cùm huic vrbi bellum indiceret: quæ cum cæteris sapientibus plurimis, tum vel maximè poetis omnis generis, ac tragicis præsertim, referta est. Nos Minoa ferientes tragœdia vlti sumus: sed & huius gratia, tributa illa pendere nos coegit. In hoc igitur deliquit Minos, cùm nos lacesseret: vnde ipsi infamia.

Ex Append. Ivnii, Canteri, & aliorum.

Nunquid fœderabitur ferrum ferro ab Aquilone, & æs?

Idem Hieremias sanè perquàm elegans vsurpat ἀπόφθεγμα prouerbiale nunquid fœderabitur ferrū ferro? Quod recentiores sic vertunt: Num ferrum affliget ferrum? Munsterus autem. Nunquid franget ferrum ferrum? non vitans amphibologiam casus, nec collisionem consonantium: quam videtur hic refugisse vetus interpres. Omnis sensus hic mihi videtur ex præcedentibus & consequentibus colligi posse: Meo præsidio fulta (loquitur autem ad Hierusalem Deus) non est quòd metuas regem Babyloniorum, cùm non minus valida & inuicta sis futura, quàm ille: vsqueadeò autem munita eris (me suppetias ferente) vt vim vi repellere, armísque impetentem armis propulsare possis, vt non sit necesse tibi, cum eo pacis leges inire, illiúsque amicitiam colere, vel sequi fortunam. Aptè vtemur eo, cùm duos pares potentia & opibus, sed vehementer mutuo odio flagrantes negabimus in gratiā redituros, vtpote non facilè expugnabiles, & æquè ad iracundiam & vltionem promptos.

MALVS VICINVS.

Erasmi. Salsuginosa vicinia.

Ἁλμυρὰ γειτονία, id est, Salsuginosa vicinia. De sterili, agresti, atque inhūmana vicinia dicebatur. Aristides in Themistocle: ἔστω τι γειτόνημα ἁλμυρὸν, ὥς φασι. id est, Sit salsa, vt aiunt vicinia. Interpres adscripsit adagium ex Alcmane Lyrico poeta sumptum. Plato lib. De legibus 4. μάλα γε μὴν ἔντως ἁλμυρὸν καὶ πονηρὸν γειτόνημα. id est, Haud sanè verè, salsuginosa, malaq; vicinia. Transferri potest vel ad negocium multi quidem laboris, at parum frugiferum, vel ad vicinos molestos. Traductum ab agris mari finitimis, qui plerunque solent ad culturam inhabiles esse. Proinde Vergilius etiam terram salsam, vt minimè feracem damnat. Ad hæc videmus homines & ipsos littorales ferè cæteris inhumaniores, tanquam immanitatis nonnihil ex immanissimo contrahant elemento.

Aliquid mali, propter vicinum malum.

Lysimachus apud Plaut. in Merc. Nunc ego verū esse illud verbum experior, aliquid mali esse propter vicinum malum. Quibus ex Plauti verbis satis liquet, hanc sententiam vulgari sermone fuisse celebratam. Eam Hesiodus eleganter expressit in opere, cui titulus, Opera & dies,

> Εἰ δέ τι καὶ χρῆμ' ἐγχώριον ἄλλο γένηται,
> Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί.
> Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ.
> Ἔμμορέ τοι τιμῆς, ὅς τ' ἔμμορε γείτονος ἐσθλοῦ.
> Οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ' εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.

Id est,

Si qua domi inciderit tibi res, tunc ilicò omissis
Adsunt vicini zonis, cinguntur at ipsi
Affines. noxa est vicinus vt improbus ingens,
Contrà ita maxima commoditas, si commodus adsit.
Deest honor huic bona quem vicinis deficit: at nec
Intereat bos, ni vicinus vbi improbus adsit.

Neque tantùm inter priuatos vicinos hæc sententia locum habet, verùmetiam experimentis obseruatum est, populos à vicinis subuersos: quemadmodum Ætolis & Acarnanib. euenit, qui se mutuis cladibus euerterunt, inter se finitimi: item Carthaginensibus & Byontinis, quarum historiarum meminerunt Hesiodi interpretes. Huc videtur leuiter allusisse Vergilius in Eclogis, cùm ait:

Nec mala vicini pecoris contagia lædent.

Et,

Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ.

Admonet autem parœmia, vti bonorum conuictum. & consuetudinem expetamus, à malis nos quàm maximè possumus, abducamus. Proindè scitum est illud Themistoclis apud Plutarch. qui cùm prædium quoddam venderet, hoc quoque præconem addere iussit: ὅτι καὶ γείτονα ἀγαθὸν ἔχει, id est: quòd vicinos etiam haberet bonos. quasi vicini commendatione futurum esset longè vendibilius. Neque multum abhorret hinc illud eiusdem Hesiodi carmen,

Πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἀπηύρα.

Id est,

Sæpe mali malefacta viri populus luit omnis.

Si iuxta claudum habites, subclaudicare disces.

Plutarchus in libello De liberis educandis, ἂν χωλῷ παροικήσῃς, ὑποσκάζειν μαθήσῃ. i. Si iuxta claudum habitaris, disces subclaudicare. Pindari interpres extulit hunc in modum,

Χωλῷ παροικῶν κἂν αὐτὸς χωλαίνειν μάθοις.

Id est,

Claudo vel vni si propinquus manseris,
Disces & ipse claudicare protinus.

Huc pertinet illud Hesiodium, nobis alibi dictum: πῆμα κακὸς γείτων, &c. Ea verò rerum humanarum est infelicitas, quòd facilius transiliunt vitia quàm bona. Et tamen verum quod addit Hesiodus, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ. Ita Pindarus in Nemeis hymno septimo: εἰ δὲ δεῖται ἀνὴρ ἀνδρός, τι φαῖμέν κε γείτον' ἔμμεναι νόῳ φιλήσαντ' ἀτενεῖ γείτονι χάρμα πάντων ἐπάξιον. i. Si vir viro eget, quid dicemus vicinum esse vicino, animo constanti amicum? Gaudium omni re dignum. Quanquam video nec lectionem, nec interpretationem huius loci constare Græcis. Quidam enim pro δεῖται, legunt γεύεται, referúntque ad commodorum aut incommodorum communicationem, quam homo capit ab homine, maximè à vicino. Et legendum videtur γείτονι ἔμμεναι, vt respondeat participio φιλήσαντα. Interpres adducit & illud ex Hesiodo:

Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί.

Id est:

Vicini incincti, cincti venêre propinqui.

Notum est illud Themistoclis, qui proscripto agro iussit & hoc præconem addere reliquis dotibus, quòd bonum haberet vicinum. Prouerbium admonet, perniciosam improborum hominum consuetudinem: propterea quòd cùm corporis, tum maximè animi vitia contagio serpunt in vicinum. Naso,

Dum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi:
Multáq; corporibus transitione nocent.

Id Aristoteles existimat potissimum vsuuenire in morbis oculorum, quòd ea corporis pars maximè sit mobilis. Itē in scabie, quòd in summa sit cute, & humore glutinoso, ad vicinum permanet. Postremò in omnib. morbis, qui è spiritu corrupto nascuntur, vt pestis, quòd spiritus facilè ab alio in alium traijciatur. Deniq. est occultus quidam naturæ consensus: quo fit vt oscitare incipiat qui viderit oscitantem, & micturiat qui meientem conspexerit. Autor est Alexander Aphrodiseus. Et balbutire discit, quisquis assiduè cum balbo viuit. Morum autem scabiem affricat conuictor conuictori. Aristoteles sectionis 7. problemat. 4. quærit, quare lippitudo, tabes, & scabies, contagio migrent ad alios nec idem accidat in omnibus morbis. Plutarchus in commentario De ratione dignoscendi verum amicum ab adulatore, scribit tātam habere vim assiduam consuetudinem, vt imprudētes etiam imitemur vitia eorum, quibuscum viuimus. Quemadmodum Platonis familiares eius gibbum imitabantur. Aristotelis amici, balbutiem eiusdem exprimebant: Alexandri Macedonum regis familiares, ceruicis inflexum, & vocis in dicendo asperitatem effingebant. Plato De legib. 2. eleganter indicat, quomodo fallat contagium: πότερον εἰκὸς ἢ ἀναγκαῖον ταὐτὸν, ὅταν τις πονηροῖς ἤθεσι ξυνὼν κακοῖς αὐτῷ, μὴ μισῇ, χαίρει δὲ ἀποδεχόμενος, ψέγῃ δὲ ὡς ἐν παιδιᾶς μοίρᾳ, ἐπισκώπτων αὐτοῦ τὴν μοχθηρίαν, τότε ὁμοιοῦσθαι δήπου ἀνάγκη τοῦτον τῷ χαίροντι ᾧ χαίρει. id est, Vtrum probabile, an potius necessarium hoc ipsum esse, quòd cùm quis cum prauis hominum improborum morib. conflictatur, non odit, sed gaudet magis approbans, quanquam veluti per iocum reprehendit, somnians suam ipsius malitiam, tunc profectò necesse est vt similis euadat gaudēs vtriscúnque gaudeat.

COGNATI. An sit bonus vel malus vicinus.

Quanti æstimanda sit res vicinitatis commendatione, eleganter Caius lib. Pandect. xviij. tit. de contrah. empt. c. 35. Si quis in vendendo prædio confinē cælauerit, quem emptor si audisset, empturus non esset, teneri venditorem dicimus. Pomponius li. Pandect. xxxviij. tit. si quid in fraudem patron. fa. sit. c. xiij. Et alias videamus, si dicat patronus, rem quidem iusto precio vænisse, verumtamen hic interesse sua, non esse venundatam, inq; hoc esse fraudem, quòd vænierit possessio, in quam patronus habeat affectionem vel opportunitatis, vel vicinitatis, vel cœli, vel quòd illic educatus sit, vel parentes sepulti: an debeat audiri volens reuocare? nullo pacto erit audiendus. Fraus enim in damno accipitur pecuniario. Huc pertinet quòd Themistocles prædium vēdens, iussit per præconem proclamari, quòd bonum haberet vicinum: sentiens iuxta Hesiodum, ex bono vicino plurimum esse vtilitatis, vt contrà malo noxæ plurimum. Demosth. contra Callicl. de fundo. ἦν ἄρ' ὡς ἔοικε χαλεπὸν γείτονος πονηροῦ καὶ πλεονέκτου τυχεῖν. i. Nihil est profectò molestius, quàm vicinum auarum atq; iniustum habere. Thucydides libr. 1. ὁμόροις τε πολεμίοις ἀνδρῶν χαλεπώτερον ἐπίπονον. i. Bonum ac malum hominib. proficiscitur à vicinis. Plura Erasmus Chiliadis primæ, Centuria j. prouerbio 32. Aliquid mali propter vicinum malum: & Noxa malus vicinus. Nemo enim lubens mercatur domum cui vicinus sit homo immodicè loquax: ac ne fundum quidem, qui laboret eadem infamia. Certè pessimum habet vicinum, qui garrulum ac futilem habet: inquit Erasmus in sua Lingua.

Cui bonus est vicinus, felix illucet dies.

Vulgare prouerbium est, quod & contrà effertur apud Iuris interpretes: Cui bonus non est, aut malus est vicinus: infelix contingit mane. Singularis est commoditas boni vicini: mali, incommoditas omnium maxima. Vnde Hesiodus,

Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ.

Tam noceat malus vicinus tibi, quàm bonus prosit.

Item,

Οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ' εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.

Non vel bos pereat, nisi vicinus improbus esset.

Vide pro. Eras. Noxa malus vicinus.

MANSVETVDO.

ERASMI. Mactata hostia lenior.

Mactata hostia lenior, prouerbialj figura dixit Horat in Odis,

[illegible]

Mactata veniet lenior hostia.

De spõtaneis ac mãsuetis. Sumptum est à sacrificijs, in quibus explorabatur hostia ducto per frontem cultro: idq; mactare vocabant. Vnde qui spectata sunt virtute, eos mactos virtute vocant.

Auricula infima mollior.

Huic simillimum, quod M. Tullius vsurpat in epistolis ad Q. fratrem libro 2. Tu, inquiens, quemadmodum me censes oportere esse in Rep. & in nostris inimicitijs, ita & esse, & fore auricula infima scito molliorem. Ammianus lib. 19. In alijs nimium seuerus, in hoc titulo, ima, quod aiunt, auricula mollior. Translata metaphora ab ea auriculæ parte, qua non est aliud in humano corpore mollius, aut flexibilius, lentiusque, vt quæ nec osse rigeat, neque cartilagine durescat, neque neruis intendatur.

Apio mollior, aut mitior.

Απίω πεπαίτερος, Apio mitior. Simili figura dictum est à Theocrito,

> Καὶ δὴ μὰν ἀπίω πεπαίτερος.—
>
> Id est:
>
> Et iam certè apio mansuetior.—

Est autem apius Græcis raphanus, aut pyrj genus.

Spongia mollior.

Eiusdem est generis, τῆς σπογγιᾶς μαλακώτερος, i. Spongia mollior. Sic enim assentator quispiam loquitur apud Comicum quempiam, citante Plutarcho in commentario De discrimine adulatoris & amicj:

> Εμὲ Νικόμαχ' ἀντίτα[illegible] πεπαίτερος,
> Αν μὴ πεπαίτερον ποιῶ, μᾶς γυὶ [illegible],
> Αν μὴ [illegible] σπογγιᾶς μαλακώτερον
> Τὸ [illegible].—
>
> Id est,
>
> Nicomache me isti militi opponas velim,
> Nisi pepona loris, quantus est, effecero,
> Nisi spongia illi molliorem qualibet
> Reddidero vultum.—

Ad eundem modum dicebant, Pepone mollior. Theopompus apud Athenæum lib. 2. μαλακώτερα πέπονος ἢ σικυοῦ γέγονε, i. Molliora mihi pepone & cucumere facta sunt. Ad hanc formam pertinet, quod idem citat ex Epicharmo: πραΰτερος γέγονε μαλάχης, i. Mitior equidẽ malua, quòd ea herba vim habeat leniẽdi. Item, Cinædo mollior. Plautus in Aulularia: Ita fustibus sum mollior magis, quam vllus cinædus. Nam prisci saltatores & pantomimos cinædos vocabant, quòd cum gesticulatione canerent. Similiter Catullus,

> Cinæde Thalli mollior cuniculi capillis.

Sedens columba.

Ηἱμένη πελειάς, id est, Sedens columba. Suidas prouerbij titulo commemorat, indicátque dici solitum de supra modum mansuetis ac simplicib. Nam columbæ cùm auolant, fallunt cæteras pernicitate volatus: cùm sedent, nihil mitius, aut simplicius. Neq; quicquã habent, quo se tueantur aduersus miluios & accipitres, præter alarum velocitatẽ. Mihi videtur dici posse & in eos, qui simplicitatem simulant, quo magis imponant. propterea quòd mos fit aucupibus, exoculatam columbam in reti ponere, quæ subsultans, cæteras columbas alliciat. Ea Græcis dicitur παλεύτρια, à verbo παλεύειν, quod est seducerẽ, siue in laqueum illicere. Aristophan. in Auibus, de columbis loquens,

> Καὶ τὴν παλεύειν παλεύτριαν δεδεμένας ἐν δικτύῳ.
>
> Id est,
>
> Et cogit paleutriam agere, alligatas in reti.

Vide lector, num legendum sit ἡμμένη, i. illaqueata. id enim patitur, quo fallat alias.

Oleo tranquillior.

Oleo tranquillior: hyperbole prouerbialis, in homines minimè iracũdos, leniq; ingenio præditos, à liquoris natura sumpta, quo nihil magis tacitum, magísque lene. Plautus in Pœnulo: Ita hanc canem faciam tibi oleo tranquilliorem. Est autem vsqueadeò tranquilla olei natura, vt mare quoque, rem omnium sæuissimam, tranquillet: atque ob id vrinantes aiunt oleum ore spargere, quod mitiget elementi natura asperam, lucémque deportet. Autor est Plin. lib. 2. Idem confirmat Plutarchus: & cur ita fiat, rationem reddit in libello De causis naturalibus. Rursus in conuiuialium quæstiuncularum Decade sexta causam adferẽs cur Homerus inter tot liquores, oleum duntaxat appellarit ὑγρὸν, id est, humidum, siue liquidum, ostendit oleo nihil inesse asperum, sed vndique leue esse, & ob id maximè reddere imagines more speculorum. Præterea nec motum aut percussum strepit, quemadmodum humores reliqui, nec luctatur cum igni, sed tacitè pascit. Denique nõ est alius liquor qui tam latè diffundatur, cùm inungitur corpori, aut serius siccescat, aut æquè molliat ac leniat. Vtitur hoc adagio & Plato in Theæteto de scientia, placida ingenia, quæ leniter ac tranquillè ad disciplinas & disputationes accedunt, oleo molliter fluenti comparans: ὁ δὲ οὕτω λείως τε καὶ ἀπταίστως καὶ ἀνυσίμως ἔρχεται ἐπὶ τὰς μαθήσεις τε καὶ ζητήσεις μετὰ πολλῆς πραότητος, οἷον ἐλαίου ῥεῦμα ἀψοφητὶ ῥέοντος, ὥστε θαυμάσαι τὸ τηλικοῦτον ὄντα, οὕτω ταῦτα διαπράττεσθαι. id est, At hic adeò leniter ac circumspectè, simúlque expeditè ingreditur ad disciplinas quæstionésque, multa cum mansuetudine, olei in morem, citra strepitum fluentis, vt admireris tantus cùm sit, hæc ad eum modum agere.

Mitior columba.

Πραότερος περιστερᾶς, i. Mansuetior columba. Columbina simplicitas ac mansuetudo, laudatur etiam in diuinis literis. Nam hoc est columba in auibus, quod ouis in quadrupedibus. Ipsa nullj animantium meditatur noxam, nec aliunde præsidium habet aduersus miluios, quàm à celeritate volandi. Adagij meminit Diogenianus.

Cera tractabilior.

Κηροῦ εὐπλαστότερος, i. Cera tractabilior. De vehementer docili dicebatur, aut de ingenio facili, tractabilique, & in quemuis habitum sequaci. Horat.

> Cereus in vitium flectj, monitoribus asper.

Persius quinta Satyra,

> Artificémque tuo ducit sub pollice vultum.

Rursum Horatius:

> —Argilla quiduis imitabitur vda.

Est autem hoc ceræ peculiare, vt manibus contrectata mollescat. Et hinc variæ rerum formæ solent effingj. Erat & picturæ genus è ceris coloratis, quemadmodum è tessellis lapidum ac lignorum. Quanquam rudis ætas similior est argillæ quàm ceræ: primò quidem fingi potest, dum tenera est, verùm vbj duruit ingenium, non facilè refingitur in aliam speciem, sed quemadmodum dixit Plato lib. de Repub. 4. κινδυνεύει γοῦν ἐκ τῆς παιδείας ὅποι ἄν τις ὁρμήσῃ, τοιαῦτα καὶ τὰ ἑπόμενα εἶναι. i. Periculum est, ne ad quæcunque se quis appulerit à pueritia, talia sint & quæ sequuntur.

IVNII. Iecorarius.

Ηπατος, quasi iecorarium dicas, piscis est felle carens: vnde placidj ingenij hominem, & qui irascj nõ posse viderj queat, ἥπατον nominabimus cum Eubulo comico in Laconibus fabula,

> Οὐκ ὤν μ' ἀχολον ἔχειν καὶ δ' ὡσπερ ἥπατον ἔλεγες,
> Εγὼ δ' γ' εἰμὶ [illegible] ἀρθρων.
>
> Id est,
>
> Carere bile me rebaris, mecumque verba ceu cum
> iecorario factitabas:
> Imò ex articulis sum ego vnus.

COGNATI. Molle ac facetum.

Molle ac facetum, pro suauj, multæque vrbanitatis & gratiæ, nostrj vsurpant. Quintil. lib. 6. cap. 4. Facetum, inquit, non tantùm circa ridicula constitit: neque enim diceret Horatius Sermonum lib. j. satyr. x. facetũ carminis genus naturã concessum esse Virgilio. Decoris hanc magis & excultæ cuiusdam elegantiæ appellationem puto.

Ideóq; in epistolis Cicer. hæc Bruti verba refert: Ne vllj sunt pedes faceti, ac delicijs ingredienti mollius. Quod conuenit cum Horatiano illo,

— Molle atq; facetum,
Virgilio annumerant gaudentes rure Camœnæ.

Nam Virgiliana illa grauitas procul est ab omnj risu.

Homo sacra res homini.

Seneca epist. 95. Homo, sacra res hominj. Alludit ad veterem parœmiam: Homo hominj Deus. Magna, inquit, laus est, si homo mansuetus hominj est, si naufrago manum porrigat, erranti viam monstret, & cum esuriente panem suum diuidat. Natura nos cognatos edidit: hæc nobis amorem indidit mutuum, & sociabiles fecit. Membra sumus corporis magni. Non dissimile est carmê hoc, quod occinere dictus est Philostratus apud Plutarchum in Antonio: Sapiens sapientibus saluti est. Item illud Gregorij Theol. lib. 3. Sentent.

Τἆλλα βλέπων ὀφθαλμὸς, αὑτὸν οὐ βλέπει·
Ἀλλ' εἰ ῥυπῷ τὸ ὄμμα, κἂν ἄγαν λευκῶν τύχῃ.
Τούτου χάριν σύμβουλον εἰς ἅπαντ' ἔχε.
Καὶ γὰρ χερὸς χεὶρ, καὶ ποδὸς ποῦς ἐνδεής.

Id est,

Oculus videns alia, seipsum non videt.
Sin lippiat nimis, nec hæc videt quidem.
Proinde consultore nobis est opus:
Etenim manus manu, pes indiget pede.

MEMORIA.

Erasmi. Iucundi acti labores.

Iucundi actj labores. M. Tullius libr. De finibus bonorum & malorum 2. Quid si etiam iucunda memoria præteritorum malorum? vt prouerbia nonnulla veriora sint, quàm vestra dogmata: vulgò enim dicitur, Iucundj actj labores. Ex ipsa hominum natura sumptum adagium: est enim hoc insitum omnibus, vt iucunda cuiq; sit anteacto rum malorum aut periculorum secura recordatio, commemoratióq́, præsertim insignium fatalium, & quæ cum turpitudine coniuncta non sint: velutj bellorum, naufragiorum, atque id genus discriminum. Vnde dictum est ab Horatio,

— Gaudent vbj vertice raso
Garrula securj narrare pericula nautæ.

Hoc prouerbium ortum ab Homero ceu fonte, à diuersis deinde scriptorib. variè est vsurpatum. Extat autem apud hunc Odyss. lib. xv.

Νῶϊ δ' ἐνὶ κλισίῃ πίνοντέ τε δαινυμένω τε,
Κήδεσιν ἀλλήλων τερπώμεθα λευγαλέοισι
Μνωομένω· μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνήρ,
Ὅς τις δὴ μάλα πολλὰ πάθη, καὶ πολλ' ἐπαλήθη.

Id est,

At nos in scamnis vescentes atque bibentes,
Tristibus inter nos recreemus pectora fatis,
Commemorando. etenim fit, vtj pòst gaudeat actis,
Aspera quisquis multa tulit, per multa vagatus.

Citatur & locus hic, & prouerbium ab Aristotele Rhetoric. lib. 1. vbj commemorat, quæ cuiq; natura vel iucunda sint, vel molesta. Vergilius Homerum æmulatus:

— Forsan & hæc olim meminisse iuuabit.

Item in tragœdijs Seneca,

Quod fuit durum patj, meminisse dulce est.

Circumfertur Græcis & huiusmodj trimeter prouerbialis,

Ὡς ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

Id est,

Memoria dulcis iam peractj olim malj.

Cicero videtur indicare sumptum ex Euripide: Nec malè, inquit, Euripides. concludam si potero Latinè. Græcum enim hunc versum nostis omnes,

Suauis est laborum præteritorum memoria.

Constat versus, si pro suauis, legas suaue: nisi malis priscorum more elidere s. aut quod est cõmodissimum, omittere verbum est: nisi mauis subijcere post Laborum.

Quæ dolent, ea molestum est contingere.

Amphis in Ampelurgo apud Stobæum,

Ἐν οἷς αἱ ἀτυχοῦσιν ἄνθρωποι τόποις,
Ἥκιστα τούτοις προσπελάζειν ἥδεται.

Id est,

In quibus homo est non admodum felix locis,
Minimè suaue est admouere ad hæc manum.

Vnusquisque inuitus audit sua incommoda, maximè ea quæ sint cum aliqua infamia coniuncta: velutj turpitudinem generis, vitium formæ. Proinde ciuilitatis est, neminj suum refricare vulnus, nec vlcus tangere,

Vbi quis dolet, ibidem & manum habet.

Ὅπου τις ἀλγεῖ, κεῖσε καὶ τὴν χεῖρ' ἔχει.

Id est,

Vbj dolet quis, ibj & manum frequens habet.

Senarius prouerbialis, quem refert Plutarch. lib. De futilj loquacitate. Natum est dictum à naturalj hominum consuetudine, qua fit, vt ej corporis partj quæ dolet, frequenter manus admoueamus. Tempestiuiter vtemur, cum significabimus quempiam ea tractare, déq; ijs libenter verba facere, quæ mouent animum. Stobæus idem refert ad hunc modum,

Ὅπου τις ἀλγεῖ, κεῖσε καὶ τὸν νοῦν ἔχει.

Id est,

Vbj quis dolet, illic & mentem habet.

Allusisse videtur ad prouerbium Cicero Epistolarum ad Atticum libr. 3. Sed non faciam, vt aut tuum animum angam querelis, aut meis vulneribus sæpius manum afferam. Item Plautus in Persa: Quasi lippo oculo me meus herus vetitur, manum abstinere haud quit tamen. Plutarc. huc torquet, vbi quid siue dolet siue delectat, ibj quisque linguam habet. Sic

Laudibus arguitur vinj vinosus Homerus.

Et Pindarus taxatur vt φιλάργυρος, quòd multus in laudando auro. Nam hoc pacto statim auspicatur Olympia: ἄριστον μὲν ὕδωρ, ὁ δὲ χρυσὸς αἰθόμενον πῦρ, ἅτε διαπρέπει νυκτὶ μεγάνορος ἔξοχα πλούτου. i. Optima quidem aqua, cæterùm aurum, velut ardens ignis eminet noctu, magnificas supra opes. Rursum in Isthmijs hymno 5. ἢ μεγασθενῆ νόμισαν χρυσὸν ἄνθρωποι περιώσιον ἄλλων. i. Et multipotens indicarunt aurum homines eximium in cæteris.

Aurem vellere.

Aurem vellere, veteres dicebant admonere: à prisco ritu sumpta figura, quo in ius ductur j quempiam aurem vellicabant, attestantes eum, quem quasi testem meminisse volebant. Inde Horatianum illud in Sermonibus,

— Et licet attestarj: ego verò
Oppono auriculam. —

Siquidem vt frons antiquitùs erat sacra Genio, velutj scribit in Maronis Silenum Seruius, vt digitj Mineruæ, genua Misericordiæ: ita auris Memoriæ deæ, quam Græci μνημοσύνην vocant. Vergilius in Sileno:

Cùm canerem reges, & prælia, Cynthius aurem
Vellit, & admonuit pastorem: Tityre pingues
Pascere oportet oues, diductum dicere carmen.

Quod imitatus Calphurnius in Bucolicis,

— Vellit nam sæpius aurem
Inuida paupertas, & dicit: Vilia cura.

Nonnihil decoris adiunxit prouerbio Calphurnius, quod ad rê transtulit. Quanquã potest paupertas hoc loco pro dea accipj. Seneca lib. De beneficijs 4. Nec tanquam munus dabo, sed verba mea redimam, & aurem mihj peruellam, damno castigabo promittentis temeritatem. Rursus libro secundo, Loquar mecum, & mihj aurem peruellam. hoc est: Ero mihijpsi monitor, ne similiter peccem. Vtitur in hunc modum & alijs aliquot locis, vt in epistola quadam: Sit ergo aliquis custos, & aures subinde peruellat, abigátque rumores, & reclamet populis laudantibus.

Iucunda malorum præteritorum memoria.

Ibidem refert & hanc sententiam prouerbialem ex poeta quopiam,

Ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

Id est,

Id est,

Meminisse laborum suaue qui seruatus est.

Item illud:

καί μέγα χάρμα ἀνδρὶ πόνων μεμνῆσθαι...

Μιμνήσκεσθ᾽ ὅστις πολλὰ πάθη καὶ πολλὰ ἔοργεν.

Id est,

Magnopere est iucunda viro renouata dolorum
Mentio, qui permulta tulit, permultaq; gessit.

Huius & alibi meminimus.

Ignarium dare.

Seneca libr. De beneficijs 4. refert vt vulgò iactatum: Vt doleat, inquit, tibi, vt postea consideratius loquaris, quod dicere solemus, ignarium dabo. De lapide pyrete sentit, ni fallor, quem alij viuum, nonnulli ignarium vocant, quòd plurimum habeat ignis, vt attritu digitos adurat, & alioqui ponderosissimus. Itaque dicebatur ignariũ dare, qui suggereret quod dolore quodam reuocaret hominem à peccando: quemadmodum lapis digito additus, vel pondere vel attritu non sinit hominem obliuisci, cuius gratia sumpserat eum. M. Tullius haud absimili forma dixit in Antonium Philippica. Num expectas dum te stimulis fodiam? Hæc te, si vllam habes partem sensus, lacerat, hæc cruentat oratio. Terentius: Noli fodere latus. Persius:

—Atq; aliquis cubito stantem propè tangens.

His enim gestibus admonemus, quemadmodum & vellendo aurem: de quo nobis prius dictum est.

Tanquam meum nomen: Tanquam digitos.

Prouerbiales hyperbolæ sunt, Tanquam meum nomen: &, Tanquam meos digitos teneo. si quando promptam, certámque memoriam significare volumus.

Martialis,

Totis diebus Afer hæc mihi narras:
Et teneo meliùs ista, quàm meum nomen.

Iuuenalis,

Tanquam vngues digitósq; suos.—

Nihil magis meminimus quàm proprij nominis: vnde & vita defunctos olim suo nomine inclamabant. Et proprij nominis oblitum, dicimus prodigiosæ obliuiscentiæ hominem. Antiquitùs in digitis computus peragebatur. Extat ea de re libellus Bedæ. Quin hodiéque numerandi imperitum & obliuiosum per iocum rogare solent, quot in manibus habeat digitos. Plutarchus in commentario, cui titulum fecit, Quo pacto quis intelligere possit se profecisse, scribit olim morem fuisse nomina digitorum ediscere, hisq; in metu tanquam remedio futuris vti. ipsius verba subscribam: οἱ μὲν γὰρ ὀνόματα τῶν Ἰδαίων δακτύλων χρῶνται πρὸς τοὺς φόβους αὐτοῖς ὡς ἀλεξικάκοις, ἀτρέμα καταλέγοντες ἕκαστον. id est, Quidam enim ediscunt suorum nomina digitorum, eisq; contra pauores vtuntur, tanquam ad depellenda mala remedium habeant, paulatim singulos recensentes. Quæ verò sint digitorum apud Græcos vocabula, Gellius in Noctibus Atticis indicauit. Cælius Calcagninus, vt indicat Alexander, mauult intelligi de nominibus Dactylorum Idæorum, de quibus nonnihil attingemus in prouerbio, Celmis in ferro: licet in Plutarcho, ἰδίων legatur, non ἰδαίων.

IVNII. Supra Simonidem memor.

Ὑπὲρ τὸν Σιμωνίδην μνημονικός, i. Præ Simonide memor. Prouerbiali hyperbole dictum est à Philostrato lib. . De vitis Sophistarum, in Proclo Naucratice: ... ὑπὲρ τὸν Σιμωνίδην ἔρρωτο. i. Nonagenarius memoria excelluit vltra Simonidem. Aristides in oratione ὑπὲρ τῶν παραφθέγματων ait Simonidem in extrema senecta iactantiusculè de sua memoria gloriantè scripsisse hoc distichon:

Μνήμην δ᾽ οὔ τινά φημι Σιμωνίδῃ ἰσοφαρίζειν
Ὀγδωκονταέτει παιδὶ Λεωπρέπεος.

Id est,

Laoprepis gnato certare Simonidi ab annis
Decrepito, memori quis queat ingenio.

Artem memoriæ primus ostendisse dicitur Simonides Cæus (malè namque apud Ciceronem libr. De oratore . Chius vocatur) cuius vulgata fabula est, quòd cùm apud Scopam, principem in Thessalia virum, epulò exceptus magnifico, nuncio esset excitus, quòd duo iuuenes equis aduecti pro foribus illi præstolari dicerentur, egressus neminem reperit, sed tamen sospitatem suam illis debere se illo ipso momento comperit, siquidem illo interim spacio collapsum conclaue, ita epulantium ora obtrita penitùs confuderat, vt internosci nequiuerint, verùm ille memor discumbentum ordinis, felici memoriæ suggestu & nomina omnium edidit, & propinquis ad sepulturam corpora tradidit: hac re admonitus, ordinem præcipuum esse memoriæ lumen. quam rem prodidit scriptis Cicero, Quintilianus & Martianus Felix. Ammianus Marcellinus lib. xvj. putat illum eporis quibusdam pharmacis vigorem memoriæ conciliasse. Addit deinde, quod æquè prouerbiale est: Totum memoriæ dolium exhaurire. sic enim inquit de Iuliano apostata: Credendum est hunc etiam cum adultum, totũ memoriæ dolium, si vsquã reperirj potuit, exhausisse. Videtur autem allusum ad dolium Pandoræ, de quo est apud Hesiodum.

IOANNIS VLPII.

Adamante notare.

De his quæ in perpetuam memoriam seruantur, Claudian.

Iret adhuc in verba dolor, nisi Iuppiter alto
Cœpisset solio: voces adamante notabat
Lene Iouis.

Verba finguntur adamante notarj: tanquam Deus nihil loquatur, nisi serium, dignúmque quod in perpetuam memoriam conseruetur. Apud Hierem. xvij. legitur: Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in vngue adamantino.

Vt æditiuus responsa numinis prædicat.

Prouerbium in eum competit, qui aliquid absens & memoriter dicit. Æditui enim vt à numine oracula accipiebant, sic ore consulentibus referebant. non ex scripto. Macrob.

COGNATI. Γράφειν ἐν φρεσίν.

Quod Græcj prouerbialiter dixerunt, γράφειν ἐν φρεσίν, Cicero pluribus in locis, in mente insculpere dixit, pro condere in animo quippiam, atq; illic firmiter collocare, vt ea quę literis consignamus. Expressisse autem hoc quoque Terentium in Andria his verbis apparet: Etenim nũc mihi scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis. Æschylus in Prometheo vincto: ἣν ἐγγράφου σὺ μνήμοσιν δέλτοις φρενῶν. Pindarus quoq;, cùm significare vellet, ita se quempiam in animo insculptum habere, vt inde non posset delerj, nec vllum futurum tempus, quo penitùs memoria eius extingueretur, quamuis tunc oblitus foret, ita locutus est initio x. odæ Olympiorum, mandans Musis, quæ id sciebant, vt legerent: τὸν Ὀλυμπιονίκαν ἀνάγνωτέ μοι Ἀρχεστράτου παῖδα, πόθι φρενὸς ἐμᾶς γέγραπται.

Versatur mihi in labris primoribus.

Et hoc quoque Gallis in prouerbio est, quod sua lingua sic exprimũt: Il m est sur la langue, il me va par la bouche. Charmedi autem senj, in Plauti Trinummo dicentj: Non placet, qui amicos intra dentes conclusos habet: respondet Sycophanta, Atque etiam modò versabatur mihi in labris primoribus. Dicuntur etiam vel imagines aut alea ludere, quæ oculis sic obuersantur, vt culices & muscæ minutissimæ circumuolitare æstate viatores solent. Hinc ludibundæ imagines.

Vulneratus semper plagam contrectat.

Demosth. contra Philip. j. ὥσπερ οἱ βάρβαροι πυκτεύουσιν, οὕτω πολεμεῖτε Φιλίππῳ. καὶ γὰρ ἐκείνων ὁ πληγεὶς ἀεὶ τῆς πληγῆς ἔχεται, κἂν ἑτέρωσε πατάξῃς, ἐκεῖσέ εἰσιν αἱ χεῖρες, προβάλλεσθαι δ᾽ ἢ βλέπειν ἐναντίον οὔτ᾽ οἶδεν, οὔτ᾽ ἐθέλει. i. Quemadmodũ barbarj pugnis decertãt, ita vos bellũ geritis cũ Philippo. Etenim quj ex illis vulneratus est, semper plagam contrectat &

si quis alibi ictus fuerit, illic manus sunt. Ictum autem depellere, aut contrà intueri, neq; nouit, neque vult, &c. Allusit ad illud: Vbi quis dolet, ibi & manum habet. quod Erasmus noster diligenter explicuit in Chiliad. Vide alibi Difficile, iustum dolorem temperare.

Nota nulli magis domus est sua.

Prouerbialis hyperbole est apud Iuuenalem satyr. j. in principio:

Nota magis nulli domus est sua, quàm mihi lucus
Martis, &c. —

qua vtuntur quidam si quando promptam certámque noticiam ac memoriam significare volunt. Similes sunt apud Erasmum, Tanquam meum nomen : &, Tanquam vngues digitósque suos, item, Nota etiam lippientibus ac cæcis.

Manet alta mente repostum.

Hoc Virgilij hemistichium prouerbij loco hodie dicitur, quum nec quæ tum vulnera inflicta sunt, curata sunt penitùs, sed, tanquam suppurata vlcera ex diuersis animorum morbis, sic adhuc tument, sic serpunt, vt nihil desiderent amplius, quàm ferro aperiri.

Dixti noui nil.

Euripides in Hecuba: οὐ καινὸν εἶπας, εἰδότι δ' ὀνειδίζεις. i. Dixti nouum nil, sed probè scientibus hęc approbasti. Istud obijci vulgò solet, memorem monenti: εἰδότι λέγεις, Scienti narras, εἰδότι λέγω. Huic exemplo esse potest Plautinum illud polyptoton:

Memorem immemorem facit, qui memori memorat, quod memor meminit.

Rem tenes.

Plato in Parmenide: Non omnino tamen rem tenes.

Ceu canes Lacenæ insequi.

Alibi: Ceu canes Lacenæ bene insequeris, & vestigas dicta.

METVS EX CONSCIENTIA.

Erasmi. Fures clamorem.

Οἱ φῶρες τὸν βοῶν, id est, Fures clamorem: subaudiendum, timent aut senserunt. Quadrabit in eos qui sibi conscij, metuunt ne deprehendantur, aut qui peracto maleficio fugitant pauitantque. Habet autem hoc cùm omnis malefacti conscientia, tum præcipuè furti, vt hominem trepidum reddat ac lucifugam. Vnde est in Hebræorum sententijs, Impium vel persequente nullo fugere. Huc allusit Vergilius,

Et cùm clamarem, quò nunc se proripit ille?
Tityre coge pecus, tu post carrecta latebas.

Lupus aquilam fugit.

Λύκος αἰετὸν φεύγει, id est, Lupus aquilam fugit, vbi periculum imminens euitari non potest. Aquilam enim, alata cùm sit, frustra lupus fugit. Refertur à Diogeniano: meminit autem & Zenodotus. Nec indicant originem prouerbij. Nunquam enim audiui, aquilas molestas esse lupis.

Lupus ante clamorem festinat.

Λύκος πρὸ τῆς βοῆς σπεύδει, id est, Lupus ante clamorem festinat. vbi quis admissi conscius, vltrò timet prius quàm accusetur. Siquidem lupus simulatque prædam rapuit, mox properat aufugere, ne coorto rusticorum clamore veniat in periculum. Autor Diogenianus.

Conscientia mille testes.

Quintilianus Oratoriarum Institutionum libro 5. hanc sententiam, vt prouerbialem citat, Conscientia mille testes. Sensus interpretę non eget. Quis enim nescit, conscientiam rem esse vnam omnium efficacissimam: adeò vt nulla tormenta meliùs prodant maleficium, quàm conscientia: nullus carnifex seueriùs puniat, quàm hæc? Vnde & illud,

Heu quam difficile est crimen non prodere vultu.

Extat & Græcanica sententia : συνειδὸς τοὺς πάντας (?) πλήττει ψυχὴν. id est, Conscientia verberat animum. Iuuenalis item:

— Et surdo verbere cædit.

Hanc sensêre poetæ, cùm de diris & vltricibus furijs fabulantur.

Ex Append. Erasmi.

Animo conscio nihil miserius.

Nihil miserius quàm animus hominis conscius. Plaut. Secura mens iuge conuiuium. Sap. Felix,

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Horat. Vide suprà, Conscientia mille testes.

Ivnii. Vt lucorum delubra.

Ὡς πεδίων ἱερά, id est, Vt lucorum delubra. Prouerbiali figura dicitur de rebus quas anxia cura obseruamus, & religiosè colimus. Aulus Gellius noctium Atticarum lib. 17. Nisi qui grammaticorum noua instituta, vt πεδίων ἱερὰ obseruant. Quanta religione prisci lucos (quos πεδία dicunt Græci) coluerint, intacto inuiolatóq; arborum honore, docent libri omnes, tum numinis reuerentia, tū loci opacitate horrorem animis incutiente.

Polydamas primus obiiciet probrum.

Quoties reprehēsionem à patrono aut viro egregiè nobis charo metuimus, aut principis viri offensam veremur, vti licebit illo Homeri, quod Iliad. χ. loquitur Hector rei malè gestæ sibi conscius,

Ὤμοι ἐγὼ, εἰ μέν κε πύλας καὶ τείχεα
Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει.

Id est,

Hei misero, quid agam? repeto si mœnia Troiæ,
Pulydamas probri maculam mihi primus inuret.

Cicero epist. ad Atticum lib. 2. Quid enim nostri optimates, si qui reliqui sunt, loquentur? an me aliquo præmio de sententia esse deductum?

Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει.

Cato ille noster, qui mihi vnus est pro centum millibus. Hanc & quidem genuinam lectionē ex vetustis exemplaribus restituit doctissimus Petrus Victorius, cuius viri eximium in literis iudicium maximi facio. Ibidem libr. 7. Πουλυδάμας non Pompeium modò, sed Troas, καὶ Τρῳάδας, Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην. Quis? Tu ipse scilicet laudator & factorum & scriptorum meorum. Huius versus testimonio vtitur & Aristoteles ἠθικῶν lib. 3. vbi de ciuili fortitudine agit: [Greek passage, partly illegible] ... Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει.

Id est,

Videntur namque pericula sustinere ciues, propter mulctas quas lex irrogat, propter ignominiam & honores: eaque de causa fortissimi existimantur esse, quippe qui timidos nullo, strenuos viros magno in honore habent. Tales canit Homerus inter alios, Diomedem & Hectorem,

Pulydamas probri maculam mihi primus inuret.

Ad hunc Homericum versum allusisse Persium prima satyra existimo, vbi vereri se significat, ne sibi à principe & Romano populo pręferatur Labeo quispiam triuialis poeta. sic enim inquit,

Ne mihi Pulydamas & Troiades Labeonem,
Prætulerint. —

vno enim hoc versu ad duos Homericos allusit, quibus Hectoris metus indicium fit, qui Polydamantem monitorem imprimis metuebat, secundo loco ciues suos, in eo versu,

Αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους.

Id est,

Troianos vereor & Troiadas vittatas.

COGNATI. Conscientia crimen prodit.

Conscientia nihil aliud est, quàm secretū, & quod falli non potest facti nostri iudiciū, & mille testes, vt dici solet. Nam sua quęq; fraus, & suus terror maximè vexat, suū quemq. scelus agitat, amétiaq; afficit, suæ malæ cogitationes conscientięq; animi terrent. Cic. pro Sexto Rosc. Ame. Paulus Pandect. lib. xl. tit. 9. qui & à quib. manumissi liberi: & Imperator Antoninus Calphurnio Critoni rescripsit, eo tempore quo quis propter facinorum suorum cogitationem iam de pœna sua certus esse poterat, multò plus conscientia delictorum, quàm damnatione ius dādæ libertatis eum amisisse. Post sub finem: Conscientia animam verberat. Seneca epist. 105. Securitatis magna portio est, nihil iniqui facere. Confusam vitam & perturbatam potentes agunt, tantum metuunt, quantum nocent. trepidant enim cùm fecerint, hærent: conscientia aliud agere non patitur, ac subinde respicere ad se cogit: dat pœnas, quisquis expectat. Ioan. Philonius Dugo libr. 2. Christianarum institutionum vocat conscientiam peccatorum codicem. Quæ enim ijs esse possit animi trāquillitas, quæ mentis securitas & constantia?

—Quos diri conscia facti
Mens agit attonitos, & surdo verbere cædit,
Pœna etenim vehemens, ac multò sæuior illis,
Occultum quatiente animo tortore flagellum.
Quas vel Ceditius grauis inuenit, aut Rhadamanthus,
Noctedieq; suum gestare in pectore testem.

Iuuenalis versus sunt satyra 13. Quò spectat illud Esaiæ c. 57. Impij cor tāquam mare æstuat: nulla siquidem pax, nec vnquam pacata mens impijs. dicit Dominus. Et quemadmodum animi puritas, mentisq; integritas in oculis, in vultu, colore, lineamentis relucet, totóq; se habitu ostentat, ita animus funestus, vitiisq; obsitus se palàm exerit, ac foràs erumpit. Quod Esaias indicat, quum inquit: Agnitio vultus eorum respondet eis. hoc est, species externúsque corporis habitus improbos illos esse arguit ac sceleratos, nec nisi fraudes, imposturas, insidias, seditiones, omniáq; hostilia meditari. Budæus Roberteto: Conscientia mihi instar est testium multorum locupletum, omniq; exceptione maiorum. Vide infrà adag. 521. Conscientia mentem exagitat, & Non est pax impijs.

Authoritatem defugere.

Cicero pro P. Sylla μετὰ σχέσεως vsurpauit: Itaque attende iam Torquate, quàm ego non defugiam authoritatem consulatus mei, maxima voce, vt omnes exaudire possint, dico, sempérq; dicam, &c. Significat autem se non defugere, dicens authoritatem sui consulatus, se cuncta illa quæ tunc gessit, confiteri, ac præ se ferre rectè & ordine gesta esse, paratúmq; illa defendere, ac quæcunque quasi iusserit ille ac mandarit, non recusaturum facere. Antiquus est certè atq; elegans modus loquendi, ductus (vt opinor) ex foro, propriúsque veterum Iurisconsultorum: quorum plures huiuscemodi locutiones hodie ignorantur, amissis eorum scriptis. Illo autem vsus est Terentius in Eunucho, cùm callidum seruum Parmenonem, incenso prius adolescente, coactóq; herili iure sibi imperare, vt rem periculosam tentaret, securum iam atque omni metu vacuum induxit ita loquentem: Nunquam defugiam authoritatem, sequere. Ælius Donatus sic locum declarauit: Non, inquit recusabo facere, dum tu tamen author sis facti: quod sanè fuit consilium Parmenonis. non tamen ille fontem huius sermonis aperuit, neque penitùs eruditè interpretatus est. Plautus autem in Penulo, eodem modo locutus est. Cùm enim amans herus multum potestatis in se seruo dedisset his verbis: Si tibi libido est, aut voluptati, sino, suspende. vinci. verbera, autor sum, Sino. respondet ille, intelligens ipsum amore inflammatum tempori seruire, ac posse, cùm velit id factum inficiari: Si authoritatem postea defugeris, vbi dissolutus tu sies, ego pendeam.

Conscientia mentem exagitat.

Extat prouerbialis apud Græcos sententia, συνείδησις πλήττει τὴν ψυχὴν, id est, Conscientia verberat animum. Salustius in Catilinaria: Nanq; animus impurus, dijs hominibusq; infestus, neq; vigilijs, neq; quietib. sedari poterat, ita conscientia mentē exagitatam vastabat. De huiusmodi vexatione conscientiæ Cic. in Paradoxis: Te, inquit, conscientiæ stimulant maleficiorum tuorum, te metus exanimant iudiciorum atque legum quocunque aspexisti, vt furiæ, sic tuæ tibi occurrunt iniuriæ, quæ respirare non sinunt, qui tamen satis opibus hominum tecti esse & muniti videntur, vt idem ait lib. de Finibus primo: Deorum tamen numen horrent, eásq; ipsas solicitudines, quib. eorum animi noctes dieśq. exeduntur, à dijs immortalibus importari putant. Idem pro Sexto, Roscio Nolite (inquit) putare, quemadmodum in fabulis sæpenumerò videmus, eos qui aliquid impiè, sceleratéq; commiserunt, agitari & perterreri furiarum tædis ardentibus: sua quénque fraus & suus terror maximè vexat: suum quemq. scelus agitat, amentiáque afficit: suæ malæ cogitationes conscientiæque animiq; terrent. Et in L. Pisonem. Macrobius in libr. De somnio Scipionis, per Titij supplicium, cuius iecur vultures duo vicissim sibi succedentes continuò exedunt malæ conscientiæ tormenta significari dicit. Conscientia autem patrati sceleris excita & commota, adeò vexat ac perturbat, vt neque vigilijs, hoc est vigilando, neque quietib. id est quiescendo, sedari ac quiescere possit. Seneca epist. 97. Prima & maxima peccantium est pœna, peccasse. Nec vllum scelus, licet illud fortuna exornet munerib. suis licet tueatur ac vindicet, impunitum est: quoniam sceleris in scelere supplicium est. Sed nihilominus & hæc & illæ secundæ pœnæ premunt ac sequuntur, timere semper & expauescere, & securitati diffidere. Proprium autem nocentium est, trepidare. Hic consentiamus, mala facinora conscientia flagellari & plurimum illi tormentorum esse, eo quòd perpetua illam solicitudo vrget ac verberat, quòd sponsoribus securitatis suæ non potest credere. Plutarchus De animi tranquillitate: Tranquillitati, inquit, aduersatur conscientia perpetrati facinoris: veluti vlcus in corpore, sic in anima pœnitentiam indesinenter cruentantem ac pungentem relinquit. Leuinus lib. j. cap. 11. De occultis naturæ miraculis: Conscientia, inquit, mentem hominis latenter à Deo instigatam arguit & accusat, incussóque terrore, ac scelerum recordatione, antè actam vitam detestatur, conceptóque emendatioris vitæ proposito malorum pœnitentia ducitur. Ita vltrix illa conscientia homini aurem vellicat, ac maleficia iampridem patrata oculis obijcit. Vide suprà. Conscientia crimen prodit: & infrà, Non est pax impijs. [Consule Chiliad. Conscientia mille testes. & suprà Cognatus ipsemet prouerbio 11. iam attigerat fermè, sed alijs verbis, neinpe. Conscientia crimen prodit.]

Verecundus metui comes est pudor.

Prouerbialis versiculi pars est, de cuius authore non constat, antiquum esse constat: cùm eam etiam Plato in Euyphrone, & Plutar. in Cleomene citent. Ideo rectè dictum est, inquit Plutarchus:

Namq. verecundus metui comes est pudor.—

Plerique enim eos maximè reuerentur, quos timent. Definitur autem metus à Stoicis sic: Metus est opinio impendentis mali, quod intolerabile esse videatur. Huic generi partes plures subijciuntur: nimirum pudor, terror, timor, pauor, exanimatio, conturbatio, formido.

Silentium fatentis est.

Αὐτὴ ἡ σιγὴ ὁμολογοῦντός ἐστι σοῦ.

Id est,

Ipsum silentium tuum fatentis est.

Euripid. in Iphig. Taurica. Eodem ferè spectant & hæc, quæ etiam prouerbiorum vice Iurisconsulti frequenter vsurpant: Qui tacet, consentire videtur. ff. loca. l. item quæritur. §. fin. l. in adoptionibus. ff. de adopt. ff. solut. mat. l. 2. in Authen. qui mod. nat. effic. sui. §. generaliter. & in capit. qui tacet. de reg. iur. libr. vj. Qui non improbat, probat. ff. ad Maced. l. si filius. Villanus in lib. j. Lucullianarum

quæstionum Marantæ: Video illum silentem, ac per hoc tacitè annuentem. Gregorius Nazianzenus in oratione 2. De pace, Silētium enim assensum esse μαρτυρία docet. Cic. in 2. contra Verrem: Dicebat accusator reo: Aio te Siculos spoliasse: si tacuisset, lis ei æstimabatur, vt victo, &c. Reo enim causam deserente, actor obtinet. Non purgare se, non diluere obiecta, & accusationem silentio excipere, confitentis est. Seneca de clementia li. j. c. 9. Et cū desinum videret, nec ex conuentione iam, sed ex conscientia tacentem: Quò, inquit, animo facis?

Non est pax impijs.

Non est pax impijs, inquit Spiritus sanctus per Esaiam ἀγιωτάτοις προφήταις, cap. 57. Nam impij, inquit cap. 4. v. iij. quasi mare feruens, quod quiescere non potest. His vtimur vulgò contra malam conscientiam, de qua Plautus in Mostellaria: Nil est miserius, quàm animus hominis sibi conscius: pusillanimis omnia metuit, etiā muscas prætervolantes. Conscientia enim est mille testes, immò mille exercitus contra nos. Quòd si bona sit mens, quasi iuge conuiuium, inquit Salomon cap. xv. Cui subscribit Syracida ca. 13. cùm inquit: Bona est substantia, peccatum non cogitare, & in animo voluere. Ille quidem bene sperat, qui bonam conscientiam gerit, inquit Augustinus. Et Ambrosius in Prologo Psalmi trigesimiseptimi, quinquagenæ primæ, lib. j. Officiorum. Et Bernardus in sermone exhortatorio ad milites templi: O vita secura, vbi conscientia pura. Ac rursum: Vnicuique est liber sua conscientia. Est enim conscientia mille testes, vt prouerbio fertur, & instar vermis intus corrodit ac lacerat sceleratum. Pacatus in Panegyr. Habet nescio quos inter nos mens scelerata carnifices: imò ipsa sibi carnifex conscientia est. Cicero pro Roscio: Nolite putare, quemadmodum sæpe in fabulis videtis, eos qui aliquid impiè sceleratéque commiserint, agitari & perterreri furiarum tædis ardentibus, sua quemq. fraus, & suus terror maximè vexat, suū quéq. scelus agitat, amētiaq; afficit, suæ malæ cogitationes conscientiæq; animi terrent. Hæ sunt impijs assiduę domesticæq; furiæ. Secundum hæc Cic. verba intelligendum illud Statij, j. Thebaid.

— Scelerúmq; in pectore diræ.

Idem Cic. pro Milone: Magna est vis conscientiæ, & magna in vtramq; partem, vt neq; timeant, qui nihil commiserint, & semper ante oculos pœnam versari putent, qui peccarint. Plura Seneca in eandem sententiā, epist. 97. Vide antè, Conscientia crimen prodit: &, Conscientia mentem exagitat.

Necesse est multos timeat, quem multi timent.

Laberianus versus est, qui medio ciuili bello in theatro dictus, totum in se populū non aliter conuertit, quàm si missa vox esset publicæ affectus,

Necesse est multos timeat, quem multi timent.

Vulgò vsurpatur. Ita natura constituit, vt quod alieno metu magnum est, suo non vacet, & oportet vt qui assiduum terrorem incutit, singulis temporis articulis sit de vita sollicitus, & noua pericula in horas sibi impendere cogitet. Cypr. ad Donat. de tyran. Tam ille timere cogitur, quàm timetur. Exigit pœnas pariter de potentiore sublimitas, sit licet satellitum manu septus, & clausum ac protectum latus numeroso stipatore tueatur, quàm securos non sinit esse subiectos, tam necesse est vt non sit ipse securus. Timet enim omnes, qui omnibus est causa timoris: & illi ab omnibus periculum, qui omnium ipse periculum est. Idē est quod dixit Curtius libr. x. Nullum ei satis fidum esse, quem metuat. Plin. in Paneg. Habes amicos, quia amicus ipse es. Cic. Offi. libr. j. Plausus excitantur Atreo dicente, Oderint dum metuant. Idem Offi. 2. Præclarè Ennius,

Quem metuunt, oderunt,
Quem quisq; odit, perijsse expetit.

Seneca lib. 2. De ira, Quid? Quòd semper in authores redundāt timor, nec quisquam metuitur, ipse securus. Idem De clementia lib. j. c. 2. & lib. 2. c. 2. Illud mecum considero, multas voces magnas, sed detestabiles, in vitam humanam peruenisse celebresq; vulgò ferri, vt illam, Oderint, dum metuant. Verba sunt Atrei, ex veteri tragœdia. Cui Græcus versus similis est, inquit idem Seneca: Græcè sic habetur,

Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί.

Trimeter est iambicus, quem sic Latinè vertere possis:

Me misceatur igne terra mortuo.

ab Erasmo relatus inter parœmias, & quē prouerbialem fuisse significat Tranquillus in Nerone, quem refert, quodam in sermone communi versum illum dicente, respondisse: ἐμοῦ ζῶντος. Ad hunc senariū allusit Claudianus, Rufinum faciens sic loquentem,

Euerso iuuat orbe mori, solatia lethi
Exitium commune dabit. —

Non absimilem sententiam laudat ipse Seneca Nat. quest. lib. vj. Egregiè, inquit, Vagellius meus in illo inclyto carmine:

Si cadendum est mihi cœlo cecidisse iuuat.

Idem licet dicere: Si cadendum est, cadam orbe concussusso. non quia fas est, optare publicam cladem, sed quia ingens mortis solatium est, terram quandoque videre mortalem.

METVS POENÆ.

Erasmi. Funiculum fugiunt miniatum.

Τὸ σχοινίον φεύγουσι τὸ μεμιλτωμένον.

Id est,

Vitant sinopi collitam restim rubra.

Aptè dicetur, vbi quis properat officio suo fungi, non ex animo, sed ne in mulctā incidat. Carmen sumptum ex Aristoph. cuius interpres, & item Suidas, huiusmodi fermè commemorant, Atheniensiū magistratus varijs modis conati sunt efficere, vt populus quàm maximè frequens ad concionem ventitaret: obiectis enim repagulis quibusdam vias reliquas occludebant, quæ non ducerent ad forum: tum merces tollebant ex mercatu, ne quid hac gratia ibi cessaretur: denique funem pararant rubro colore, quem μίλτον, interprete Plinio, minium vocant Latini, nonnulli cinabarim appellant, oblitum. Hoc duo ministri publici populum cingentes, agebant in concionē. Studebat quisq. funiculum effugere, propterea quòd quisquis colore notatus appareret contagio funis, is mulctā pendere cogebatur. Vnde qui vitā metuunt, eos eleganter dicemus φεύγειν τὸ σχοινίον μεμιλτωμένον, i. fugere funiculum miniatum.

Manum de tabula.

M. Tullius in epistola quadam: Heus tu manum de tabula. Magister adest citiùs quàm putaramus. Videtur autem hac prouerbiali figura, manum de tabula, admonuisse vt desisteret adscribendis dicterijs. Allusum autem apparet ad Apellis nobilissimi pictoris dictum: qui cū Protogenis opus immensi laboris ac curæ supra modum anxiæ miraretur, ait omnia sibi cum illo paria esse, aut illi meliora, sed vno se præstare, quòd manū ille de tabula nesciret tollere, memorabili pręcepto, nocere sæpe nimiam diligentiam. Hæc Plin. lib. 35. c. x. Proinde si quando admonebimus, vt recedat aliquis ab opere negocióve, quod in manibus habet, iubebimus illum manum de tabula tollere. Peculiariter autem conueniet in quosdam scriptores plus satis accuratos, & morosæ cuiusdam diligentiæ, qui sine fine premunt suas lucubrationes, semper aliquid addentes, adimentes, immutantes, & hoc ipso maximè peccantes, quo nihil peccare conantur.

Metus infamiæ.

Cùm dicemus nos hominum de nobis opinione, rumoribúsq; commoueri, quo minus mutemus consilium, conueniet illud ex eodem lib. præterea Iliad. ζ. quod frequenter vsurpat M. Tull. in Epist. ad Attic.

Αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους. Id est:

Troianos ac Troianas, vereórq; pudétq;.

Verba

Verba sunt Hectoris, pudore nolentis in vrbem recipere sese, ne quis opprobraret illi imputaretque Troianorum interitum.

Absque baculo ne ingreditor.

Κὰδ ξύλου μὴ βαδίζε, id est, Absque ligno ne ingrediare. Inermis ne sis. Verùm semper ad manum sit, quo depellas, si quis fortè quærat lædere. Natum aiunt à Cleomene quondam Atheniensium duce, Is cùm esset in insaniam versus, quòd omnibus haberetur exosus, baculum gestans, obambulare consueuit, quo propulsaret impetentes.

Cautus enim metuit, &c.

Qui non ex animo, sed mali metu continent à maleficio, in eos quadrabunt hæ prouerbiales eiusdem metaphoræ:

Cautus enim metuit foueam lupus, accipiterque
Suspectos laqueos, adopertum miluius hamum.

Nam aliis aliæ tenduntur insidiæ: lupi fouea frondibus contecta capiuntur. Vnde apud Plautum seruus minatur se lenoni, cui nomen Lycus, foueam effossurum. Similis est illa de fuste:

—Vertère modum formidine fustis.

In tempore cauenda pœna mali.

Quoties admonebimus, vt multo antè occurratur malo, prius quàm oppresserit nos: aut cessandum à peccando, prius quàm ingruat diuina vindicta: vsui fuerit illud ex eodem libro:

—ἀλλὰ πολὺ πρίν
Φραζώμεσθ᾽ ὥς κεν καταπαύσομεν.—

Id est,

Verùm nos multo antè modum, finémque velimus
Ponere. —

Verba vatis, minantis procis Vlyssis reditum.

Samiorum mala metuis.

Τὰ σαμίων ὑποπτεύεις, id est, Samiorum metuis mala. Dictitatum de iis, qui metuerent proditionem. Narrant Athenienses olim in Samios quoscunque cepissent inclementiùs sæuisse, atque alios interemisse, alios confixisse sama: id est supplicij genus. Samij vicissim si quos cepissent Atheniensium, hos ad eundem modum excruciabāt. Vnde prouerbium Samij literati. Nam Suidas indicat, hoc dici solitum de his qui metuerent immedicabiles calamitates. Idem indicat, Samē dici genus calamitatis Samiæ: quòd Athenienses notas infames iusserint Samiis captis, mox Samij vicissim Atheniensibus. Duris Samius scriptor multa tragicè exaggerat de crudelitate Periclis & Atheniensium in Samios: quæ Plutarchus putat magna ex parte conficta in inuidiam Periclis & Atheniensium. Simili figura dictum est illud, τὰ μαγνήτων κακά.

Volam pedis ostendere.

Τὸ κοῖλον τοῦ ποδὸς δεῖξαι, id est, Cauum siue volam pedis ostendere dicuntur, qui in bello fugiunt, quod apud historicos frequentissimè dicitur, Vertere terga. Prouerbium refertur ab Hesychio. Dicitur & hodie vulgò in fugaces, calcaneum ostendere.

Πικρὸς τείμημα.

Vide in loco, Asperitas, Morositas.

MINANTIS.

ERASMI. Et meum telum cuspidem habet acuminatam.

Ipsissimam prouerbij speciem habet, quod scriptum est apud Homerum Iliad. Υ. sub Hectoris persona:

—Ἐπεὶ ἦ καὶ ἐμὸν βέλος ὀξὺ πάροιθεν.

Id est,

—Telum quando meum quoque cuspide acuta est.

Rectè vtemur, quoties fatebimur nos inferiores quidem esse, verùm non deesse tamen, quo queamus nocere. Cui simile Vergilianum illud:

—Et nostro sequitur de vulnere sanguis.

Item illud apud Ouidium:

Et mihi sunt vires, & mea tela nocent.

Si tibi machæra est, & nobis vrbina est domi.

Plautus in Bacchidibus: Si tibi est machæra, & nobis vrbina est domi. Quoties malum malo opponitur. Nam machæra & vrbina vtrunque teli genus est. Sunt autem apud Plautum Chrysali verba, minas referentis, & militis sæuitiam sæuis item dictis retundentis. Placiades Fulgentius pro vrbina, legit Veruina: & interpretatur teli genus oblongum. Simillimum est illis, Par pari: &, Malo nodo malus quærendus cuneus.

Æacidinæ minæ.

In eadem ita loquitur mercator: Siquidem hercle Æacidinis minis animisque expletus incedit. Iratus si me tetigerit, iratus vapulabit. Non sine prouerbij specie dictū est pro atrocibus ac superbissimis minis. Versus patitur vt pro Æacidinis, legatur Æacinis. Nam id nonnulli diuinant. Sed probabilius est, poetam sentire de Achille, Æaci nepote, quem Homerus vbique facit stomachabundū ac minabundum: velut in primo statim Iliados libro, vbi sic incandescit in Agamemnonem, vt manum admoueat capulo, à conuiciis ad pugnas venturus, nisi Pallas eum capillis reuocasset. Quin & ipsum opus ab Achillis ira habet exordium:

Μῆνιν ἄειδε θεά.—

Quod quidam adferunt de Æaco manium iudice, non video quid ad hunc faciat locum. Quicquid etiam inuictum & insuperabile volumus intelligi, Achilleum dicimus.

Φρυκτωρεῖν.

Φρυκτωρεῖς οἶον τί. De minis ac terriculis inanibus: aut quum ostenditur arte periculum, quum re nullum fit periculum. Translatum à militari astutia, qua fit, vt ad territandos hostes noctu diuersis locis ignes incendant, vt ingens exercitus esse credatur. Eos ignes adsimulatos, φρυκτωρίας vocant. Non habebit prouerbij gratiam, nisi transferas ad eos qui fumis verborum territare student aliquem, aut in fraudem illicere. Sic enim interdum falluntur & nautæ.

Complurium thriorum ego strepitum audiui.

Πολλῶν ἐγὼ θρίων ψόφους ἀκήκοα.

Id est,

Triorum ego strepitum audij complurium.

Senarius est prouerbialis, quo minas & inanem clamorem nos contemnere significamus, quemadmodum Thais illa Terentiana sæuas & gloriosas Thrasonis minas pro nihilo ducit, magnum nebulonem appellans. Aristophanes in Vespis:

Ὡς ἐγὼ πολλῶν ἀκήκοα, ἵνα θρίων δὴ ψόφων.

Id est,

Thria noui quid strepant, vt sæpius qui audiuerim.

Porrò thria à Græcis dicuntur ficulna folia, quæ cùm incenduntur, minacem quendam ædunt strepitum, & formidandum iis, quibus antè non sit auditus, alioquin inanem & contemnendum. Nisi mauis legere θριῶν: sic enim Græci vocant calculos, quos in vrnam mittunt sortilegæ, cùm diuinant, quemadmodum admonuimus alibi. Solēt huiusmodi diuinatrices aliquando è sortibus dira prædicere, quò stultos ac credulos territent: cùm sæpenumerò nihil eueniat eorum quæ minantur.

Ollam alere.

Χύτραν τρέφειν, Id est, Ollam alere dicebantur, qui metum ostenderent, quo deterrerent quempiam. Veluti si quis præsidium alicubi collocatum habeat, quo minus vicini res nouas moliantur. Sumptum id est à more ciuitatis Atheniensis, in qua ollas in tectis disponere consueuerunt, ad deterrendas vlulas, quarum illic maxima vis. Nam illarum strepitum omne genus auium reformidat. Adagium refertur tum à Suida, tum à Diogeniano. Sumptum est ex Aristophanis Comœdia, cui titulus, Aues:

Ὅτι δεῖ τὸν μάχεσθαι, λαμβάνειν τὰς χύτρας.
Τί δὲ χύτρα ὠφελήσει;

Pullus, rebellas, nec frænis obtemperas.

Cari capite nudius.

Ψιλότερος τῆς Καρίνου κεφαλῆς, Cari capite glabrius. Synesius libro De regno, refert Carum imper. in expeditione Persica oppressum à legatis superuenientibus, quum forte in herba stratus pulmentum e pisis & salitum laridum esitaret, visis illis nihil fuisse commotum, nec velut aliud agentem ambages quæsiuisse, sed euocatis ad se dixisse, vt regi suo nunciarent, nisi moderatius ageret, se omnes eorum syluas & campos suo capite glabriores effecturum: simulque deposito pileo commonstrasse caluam nihilo hirsutiorem sua galea. Græcè ista ita leguntur: ... Opinor deceptum esse Synesium in Carini nomine: quem ex Fla. Vopisco, Sex. Aurelio, & Eutropio constat iuuenili in ætate trucidatum fuisse, contaminatissimæque vitæ hominem, & iuuentutis prodigiosum corruptorem: in quem fortissimi Imperatoris dictum illud minimè cadit: at Carus illius perditissimi pater, optimus senex, & militaris laboris frugalitatisque patientissimus, ex Vopisci Syracusani historia fuisse cognoscitur, ac res memorabiles aduersum Persas gessisse ex Eutropio intelligitur. Certè Persarum regem eo ipso in loco scribit Synesius tiara & candye (quæ ambo fastigij regij apud Persas insignia habentur) redimitum Caro cessisse. Quadrabit igitur in caluum, maximéque depilem senem: aut in regionem arenosam & glabram, nulloque herbaceo virore vestitam. Potest & in exemplum minarum cedere: cuiusmodi veterum ducum quispiam hostibus suis interminatus fuisse proditur, se videlicet effecturum vt ipsorum cicadæ humi canerent, eo dicto innuens, se cuncta hostium arbusta succisurum stirpitus, vt vel sic truncatis stipitibus cicadæ necessariò cogerentur humi cantillare. Operæprecium est huc attexere exemplum minarum Atoæ Scythiæ regis, quem ad Byzantios post illatam suis finibus iniuriam ita rescripsisse memorat Aristocritus: μὴ βλάπτετε ἐμὰς προσόδους, ἵνα μὴ ἵπποι ἐμοὶ πίωσι ὑμέτερον ὕδωρ. id est, Prouentus meos carpere nolite, ne vestram aquam equæ meæ bibat. quo significare voluit se ipsum, cum exercitu valido adfuturum, omniaque latè deuastaturum. Qua ratione Nestor apud Euphorionem Colophonium poetá, indicans nondum à Græcis bello lacessitos fuisse Troianos, sic inquit:

Οὐδ' ὕπω σιμόεντος ἀχαιΐδες ἔσπασαν ἵπποι.

Id est,

Argolici nondum Simoenta bibêre iugales.

Vti nutrices Lamiam.

Quum inanes minas ad territandum solùm comparatas innuere volumus, vtemur illo Dionis Chrysostomi: ὥσπερ αἱ τίτθαι διηγούμεναι τὴν λαμίαν. id est: Instar nutricum Lamiam pueris obiicientium. Eius verba hæc sunt oratione lv. μόνους δὲ θαυμάζεις τοὺς λέοντας. (ita corrigendus est codex Græcus, qui habet λέγοντας) καὶ τοὺς αἰετοὺς καὶ τὰς σκύλλας καὶ τοὺς κύκλωπας, οἷς ἐκεῖνος ὁ ἀνὴρ τοὺς ἀνοήτους, ὥσπερ αἱ τίτθαι τὰ παιδία διηγούμεναι τὴν λαμίαν. id est: Solos miraris leones, aquilas, scyllas, & cyclopes, quibus ille stupidos homines demulsit, non aliter quàm solent nutrices pueros, Lamiæ aduentum narrantes. Lamiam quasi λαιμίαν, à prægrandi ingluuie nomen habere vult Etymologici author. diximus de ea in adagio, Lamiæ turris, antea: nunc & hoc addendum est ex Nicephoro Callisto libro xviij. cap. ix. Lamiam etiam γέλω vocari. Sic enim ait de Mauritio Imperat. Illud insuper anile, parúmque simile veri addens, Empusam (ita enim nominant, quam γέλω quis dixerit) sæpenumerò infantem Mauritium è cubili, velut mox deuoraturam, extulisse, nullo accepto incommodo.

Minis occidit.

Ταῖς ἀπειλαῖς ἀποκτείνειν, id est, Minis occidere, prouerbialiter dixit Cratinus, lepidissimus poeta, de vana interminatione: qualem ostentant quibus Mars est ventosa in lingua, vt canit Virgilius. verba eius è Bubulcis fabula, hæc leguntur:

Καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν σκιαμαχῶν,
Ἀποκτείνει ταῖς ἀπειλαῖς.

Id est:

In cœlum pugna dimicans vmbratili,
Interficit minis.

Priorem versum expressit ita Virgilius in Æneide:

—Et cœlum territat armis.

Est autem σκιαμαχεῖν, vmbraticam & ludicram pugnam edere. Hermias, ἡ δὲ ὑμῖν ᾀδομένη φιλοσοφία σκιαμαχεῖ μᾶλλον ἢ τὴν τῷ ὄντι ἐπιστήμην ἔχει. id est: At decantata illa philosophia in vmbra digladiatur potius, quàm rerum scientiā præstare potest. Aristides, ὡς ἀληθῶς σκιαμαχεῖν ἀναγκάζουσι, id est: Reuera in vmbra pugnare me cogunt. & alibi, σκιαμαχεῖν μὲν οὖν οἶδ' ὅτι δεῖ, πρὸς οὓς ὁ λόγος οὐ πάρεισι. id est: Scio vmbratilem pugnam mihi esse ciendam, quòd isti, ad quos tendet oratio, non adsint.

Cognati. Feras agitare putasti,

Est hoc quoque Gallis familiare. Virgil. xj. Æneid.

Syluis te Tyrrhene feras agitare putasti.

Facetus iocus in hominem, qui non vt cum beluis beluina pelle indutus in pugnam venit. Tali armorum genere fortassis feræ terreri possunt, non autem bellatores.

Vas vacuum detergere.

Hoc prouerbiali figura videtur dici à Theocrito in Syracusiis:

Μή μοι κενεὰν ἀπομάξῃς.

Id est,

Ne mihi vas vacuum detergas:

de eo cuius offensionem ac iram contemnimus, quemque nobis, etsi velit, tamen nocere non posse existimamus. Erasmus noster comminantis, aut timentis alapam, esse ait: sed tamen in medio relinquit.

Vide quid agas.

Protrita est clausula, qua eos monemus, qui magna aggrediuntur: non terrentis tamen est, sed excitantis: vt inquit Donatus in illud Terentij in Phormione: Vide quid agas, prima coitio est acerrima.

Quassare, seu mouere caput.

Quassare, seu mouere caput, gestus est succensentis, & irascentis, aut minantis, aut lamentantis. Virgil. Æneid. vij. de Iunone:

Tum quassans caput, hæc effudit pectore dicta:
O stirpem inuisam, &c.—

Idem xij.

Ille caput quassans, non me tua feruida terrent
Dicta ferox, &c.—

Accepit autem de Lucretij lib. ij. vbi legitur:

Iamque caput quassans grandis suspirat arator,
Crebrius incassum magnum cecidisse laborem.

Plautus Trinum. Quid quassas caput? Ch. Cruciatur cor mihi, & metuo. Homer. Odyss.

Κινήσας δὲ κάρη προτὶ ὃν μυθήσατο θυμόν.

Verbum hoc mansit etiam in vulgi vsu.

Id non impunè feres.

Minantium prouerbium, quo sæpe vtitur Catullus, De Gallo,

Verùm id non impunè feres: nam te omnia secla
Noscent, & qui sis, fama loquetur anus.

Inuenies aliam Galatheam.

Adhortaturi, ne quis ea captare pergat, quæ nequit assequi, sed potius iuxta Terentium id velit, quod possit: vel animum cura & mœrore confectum ob felicioris status amissionem, vel aduersum casum, rerúmque prosperarum iacturam, spe meliorum accensuri: opportunum illud Theocriti Idyl. ια. à Virgilio sensu, non verbis, redditum:

Εὑρήσεις Γαλάτειαν ἴσως καὶ καλλίον' ἄλλαν.

Id est,

Forsitan inuenies Galatheam vel meliorem
Forma aliam.—

Virgil. ecloga ij.

Inuenies alium si te hic fastidit Alexis.

MIRA NOVA.

ERASMI. Agamemnonij putei.

Ἀγαμεμνόνεια φρέατα, id est, Agamemnonij putei. De nouis & admirandis operibus dicebatur. Aiunt enim Agamemnonem & circa Aulidem, & passim in omni Græcia puteos effodisse, ne per æstum aquarum inopia laborari posset. Autor Zenodotus.

Annus clibanum.

Ἄννος κρίβανον, id est, Annus clibanum. In eos olim dicebatur, qui nouæ quippiam rei reperissent. Nam Annus quidam Ægyptius clibanorum vsum, in quibus panes coquerent, fertur excogitasse. Siquidem prisci pulte polentaque victitabant, cocti panis vsum nescientes. De ratione coquendi panis in furnis, permulta Plinius libro decimooctauo, capite vndecimo, & hinc rei vocabulum etiã inditum. Nam Plautus in Aulularia artoptesiam vocat. Seneca in epistola quadam ad Lucilium ostẽdit, antiquitùs panem manuum tractatione subactum, feruenti cinere testaque percoqui solere: deinde paulatim repertos furnos, & alia genera, quorum feruor seruiret arbitrio. Hic panis dicebatur κριβανίτης. Meminit huius adagij tum Suidas, tum Aristophanis interpres ἐν ἀχαρνεῦσι. Quanquam exemplaria pleraque, αἴγυπτος habent: in vno duntaxat locο ἄννος scriptum reperi. quod mihi quidem magis arridet, vt vocabulum sit proprium.

Annas clibanum.

Ἄννας κρίβανον, id est, Annas clibanum subaudi, reperit. Haud me fugit, hoc superiore loco relatũ à nobis: verùm quoniã toties alia nobis occurrit specie in prouerbiorum Collectaneis, libuit admonere, trifariã esse scripturã. Alibi lego, & quidem plerisque in locis, ἄνθρωπος κρίβανον id est, Homo clibanum. Quam equidem lectionem arbitror esse deprauatam. Nec obscurum, vnde deprauandi occasio, iis qui Græcas literas norunt. Alibi inuenio, ἄννος: vt vir fuisse videatur. In quibusdam offendo scriptum, ἄννας: vt mulieris, aut certè barbaricum sit vocabulum. Clibanum autem accipio, non hunc vulgatum (quid enim hoc admirandum, aut nouum?) sed testaceum illum, qui incluso pane, ponitur in clibanis vulgaribus, in quibus panis, aut etiam pisces, aut carnes paulatim lento vapore decoquuntur.

Cyziceni stateres.

Κυζικηνοὶ στατῆρες, id est, Cyziceni stateres. De re scitè scalpta. Hoc enim subindicant παροιμιολόγοι. Nã hi nummi olim celebres erant, quòd eleganter scalpti viderentur. Repræsentabant altera parte Cybelen deorum matrem, facie muliebri: altera leonis imaginem. Mihi magis videtur fore locus prouerbio, cùm hominem significamus inæqualem, ac sui dissimilem: aut qui longè aliud agat quàm præ se ferat. quemadmodum nummi Cyziceni ex vno latere Cybelen ostendebant effœminatam, ex altero leonem. Stater is valebat xxviij. drachmas Atticas: vnde & de re magni precij videtur posse dici. Cyzicus autem erat ciuitas Propontidis. Quidam eiusdem nominis vrbem ponunt in Sicilia. Prouerbij præter alios meminit Suidas.

Cornicum oculos configere.

M. Tullius in oratione pro Murena scribit ad hunc modum: Deinde etiam si quid apud maiores nostros fuit in isto studio admirationis, id enunciatis vestris mysteriis, totum est contemptum & abiectum. Posset agi lege nécne, pauci quondam sciebant. Fastos enim vulgò non habebant. Erant in magna potentia qui consulebantur, à quibus etiam dies tanquam à Chaldæis petebantur. Inuentus est scriba quidam Cn. Flauius, qui cornicum oculos confixerit, & singulis diebus ediscendos fastos populo proposuerit, & ab ipsis iureconsultis, eorum sapientiã compilarit. Itaque irati illi, quòd sunt veriti, ne dierum ratione peruulgata & cognita, sine sua opera lege posset agi, notas quasdam composuerunt, vt omnibus in rebus ipsi interessent. Idem in actione pro L. Flacco: Hic hercule cornici oculum, vt dicitur: nam hunc Hermippum hominem eruditum, ciuem suum cui debebat esse notissimus, percussit. Porrò prouerbium natum sit ex apologo quopiam, an ex euentu, an ex metaphora sumptum, non satis liquet. Vndecunque fluxerit, perinde valere videtur, Cornicum oculos configere, quasi dicas, nouo quodam inuento veterum eruditionem obscurare, efficeréque vt superiores nihil scisse, nihil vidisse videantur. Effertur autem per ironiam. In eadem sententia vsus est diuus Hieronymus, Apologetico aduersus Ruffinum secũdo: Nunc verò cùm pro varietate regionum diuersa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaque translatio corrupta sit atque violata, nostri arbitrij putas, aut ex pluribus iudicare, quid verum sit, aut nouum opus in vetere condere, illudentibusque Iudæis, cornicum, vt dicitur, oculos configere. Hæc Hieronymus sentiens, quasi sua castigatione prolata, Iudæi iam nihil scituri viderentur, à quibus id temporis veteris testamenti veritas petebatur. Nec admodum diuersè vsurpauit Macrobius libro Saturnalium septimo. Et quia, inquiens, his loquendi labyrinthis non impares fatemur, age Vecti, hortemur Eustathium, vt recepta contraria dispositione, quicquid pro vario cibo dici potest, velit communicare nobiscum: vt suis telis lingua violenta succumbat. & Græcus Græco eripiat hunc plausum, tanquam cornix cornici oculos effodiat. Hactenus Macrobius. Illud non ab re fuerit admonere lectorẽ, vt etiam atque etiam consideret, num cornicum viuacitas & concordia huic adagioni locum fecerit. Siquidem cornix antiquitùs cõcordiæ symbolum erat. Eiusdem viuacitas etiam Græco prouerbio celebrata est. Vt is videatur cornicum oculos velle configere, quisquis ea quæ antiquitas magno consensu approbauit, damnare ac rescindere conetur. Nec admodum absurdum, si quis in hunc modum accipiat, vt dicatur oculos cornicum configere, qui perspicacissimis oculatissimisque visum adimat, offundatque tenebras: aut qui rem ipsissimã acu, quod aiũt, tangat, tantus videlicet artifex, vt non solùm scopum, aut auem, verùm & ipsos oculos iaculo feriat.

Præstat vni malo obnoxium esse quàm duobus.

Aristophanes in Concionatricibus senarium hunc prouerbialem refert:

Ἑνὶ γὰρ συνεῖχθαι κρεῖττον ἢ δυοῖν κακοῖν.

Id est.

Vni atque geminis præstat inuolui malis.

Quoties vtrunque malum euitari non potest, danda tamen opera, quo declinemus alterum, & in id quod minus habeat incommoditatis, incurramus.

Glauci ars.

Γλαύκου τέχνη, id est, Glauci ars. Huius parœmiæ duplex est vsus. Conuenit enim vel in opus celeriter absolutum, vel in id quod est arte summa summaque cura elaboratũ. Quidam ortum existimant à Glauco quodam Samio, qui primus æris ferruminationem inuenerit. Alij à Libyco quodam, qui quatuor cymbala quædam fabricatus dicitur, certis proportionibus ita inter se respondẽtia, vt primi spissitudo Epitriti rationem haberet ad secundum, ad tertium Hemiolij, ad quartum dupli. Ea pulsata musicam quandam harmoniam reddebant. Autor Zenodotus.

Tenui filo.

Tenui filo, pro stylo subtiliori, minusque grandiloqua oratione. Nam Rhetores treis faciunt orationis χαρακτῆρας, grandem, tenuem & mediocrem, sumpta metaphora à nentibus, aut certè à textoribus. Horatius:

—Tenui deducta poemata filo.

Ausonius in oratione, qua Gratiano Imperatori de consulatu gratias agit: Tenuiori, inquit, filo, vt dicitur, deducta libauerim. Cui diuersum erit, Crasso filo, crassiore filo. veluti si dicas, Barbaros crasso filo tractare rem theologicam. M. Tullius libro De oratore secundo dixit, Vberiore filo, pro copiosius: & in Senectute, Aliud filum orationis, pro alio dicendi genere.

Tenui vena, Diuite vena, Tenui canale.

Rem eandem alia reddunt metaphora, cùm aiunt: Paupere vena, benigna vena, diuite vena. Venam autem appellant indolem, & vim genuinam ingenij, translatione ducta vel à fontibus, quorum alij angustiore vena manát, alij tanta, vt flumen ingens efficiant: vel à metallis, quorum etiam venæ non genere tantùm, sed & copia differūt. Simillimum his est, quod ait Quintilianus libro xj. Pleniore tamen hæc canali fluunt, Vos Albani tumuli atque luci.

Agas asellum.

Agas asellum. Hoc adagij quoniam mutilum refertur, non satis liquet, quid sibi velit. Refertur autem à Cicerone libro De oratore secundo, ad hunc quidem modum. In hoc genus coniiciuntur prouerbia, vt illud Scipionis, cū asellus omneis prouincias stipendia merentem se peragrasse gloriaretur, agas asellum, &c. Hactenus Tullius. Neque verò libet referre, quæ in hunc locum adfert Omnibonus, interpres alioqui non omninò malus. Tamen visum est ipsum adagium in medium proponere, quo doctis saltem vestigandi ministrarem occasionem. Fortasse legendum, Agaso asellum. Nam veteres elidebant vocales, more Græcorum, etiam in scriptura. Atque ita sensus erit, vnumquemque facere quæ se digna sint. Depotant nepotes, decoquit lurco, digladiatur miles, peierat leno, mentitur aduocatus. Siquidem hoc ipsum agasonis vocabulum, in contemptus abiit prouerbium, id quod apud Græcos festiuius est, ob sermonis ἰδίωμα. Nam Dores asinum vocant, non ὄνον, vt cæteri, sed κάνθων, & agasonem, nō ὀνηλάτην, sed κανθωνηγὸν, veluti testatur Iulius Pollux libro De rerum vocabulis septimo. Fortassis huc pertinet quod scripsit Flaccus Epistola xix. ad Lollium:

— Ad imum
Traxerit, aut alitoris aget mercede caballum.

Magna ciuitas, magna solitudo.

Strabo Geographiæ libro decimosexto. Seleuciam ad Tigrim ait Babylone maiorem fuisse, sed pleraque sui parte desertam, ac iure optimo de illa dici posse, quod de Megalopoli Arcadiæ ciuitate dixit comicus quispiam:

Ἐρημία μεγάλη 'στὶν ἡ μεγάλη πόλις.

Id est,

Est magna solitudo, magna ciuitas.

Allusum est ad nomen vrbis, cuius meminit & Plinius in iiij. Quadrabit in vrbes, aut domos, agros, aut hortos, aut aliud id genus quippiam, amplum quidem & spaciosum, sed parum excultum. Aut in librum ingentem quidem illum, verùm impolitum & illimatum.

Ad id quod erat opus.

Εἰς τὸ δέον, id est, In id quod opus erat, subaudiendum, insumpsi, aut simile quiddam. Natum aiunt ex oratione Periclis. Narrant hūc datis pecuniis impetrasse ab Astyanacte Lacedæmoniorum rege, qui iam bellum parabat, vt ex Attica discederet. Deinde cùm esset populo rationem eius pecuniæ redditurus, puderetque palàm titulum insumptæ pecuniæ proloqui, tectè significauit, εἰς τὸ δέον, inquiens, ἀνήλωσα τοσαῦτα τάλαντα εἰς τὸ δέον, id est, In vsus necessarios tantum talentorum insumpsi. Hæc fermè referuntur à Zenodoto. Notauit adagium & Aristophanes in Nebulis:

Ὥσπερ Περικλέης εἰς τὸ δέον ἀπώλεσα.

Id est,

Ita vt Pericles perdidi in quod oportuit.

Quo loco interpres varias adfert historias, vnde prouerbium ortum putēt: quæ si quis requiret, vnde petere possit, ostendimus. Eleganter torquebitur per iocum in eos, qui sic administrarunt pecuniam alienam, vt non possint idoneam rationem reddere.

Cercyræa scutica.

Κερκυραία μάστιξ, id est, Cercyræum flagrum. De re superuacaneo cultu exornata. Quadrabit & in ea, quibus ornatus additur neutiquam decorus aut congruus. Cercyræis quoniam crebris seditionibus agitabantur, mos erat gestare flagra ingentia, ansis eburneis exornata. Quidam aiunt, ea duplicia fuisse. Itaque in prouerbium abierunt. Autor interpres Aristophanis in Aues. Lycurgus rhetor quum ob immodicam linguæ libertatem è cōcione eiiceretur, exclamauit: ὦ Κερκυραία μάστιξ, ὡς πολλῶν ταλάντων ἀξία εἶ. id est: O Cercyræa scutica, quàm multa vales talenta. Notans populum inutilem, magno tamen alendum. Refert Plutarchus in vita decem rhetorum.

COGNATI. Monstrum est.

Plato in Hippia maiore: Mōstrum est & mirabile quod dicis. Ibidem: Monstra rursus afferre videris. In Theæteto: Monstrum quod dicis, & absurdum hoc dictu. Ibidem: Monstrum hoc esset. In Euthydemo: Monstrum hoc esset. Vide postea, ex Catulo:

Omnia monstra facis. —

Omnia monstra facis.

Catullus ad quendam de Lesbia:

Sed tu cum turpi ore omnia monstra facis.

id est, turpissima quæque atque incredibilia confingis, & loqueris isto impolluto ore. Trāslatum autem videtur ab haruspicino atque auguriis. Sic apud Diomedem grammaticum L. Cassius Hemina ij.

Monstrum fit, sus parit porcos triginta.

Plautus in Mostell. Quæ hic monstra fiunt. Et Terentius idem significans, aliquid monstri alere, sic dixit. Cic. ad Atticum: Venerat horis duabus antè Cherippus, mera monstra nunciarat. Monstrum alere, habetur apud Erasmum nostrum ex Terentio. Vide antea, Monstrum est, & alibi, Monstrum.

Murium iocinora.

Antigonus in mirabilium narrationum cōgerie: Sunt, inquit, & quæ cum luna crescunt ac decrescunt, vt murium iocinora, quæ simul cum luna ferunt augeri & minui: ideóque de prodigiosis miraculis apud multos prouerbij loco vsurpari, Murium iocinora.

MIXTA.

ERASMI. Πεντάπλοα.

Athenæus lib. xj. commemorat poculi genus, quod olim πενταπλόον dicebatur, quod in publicis ludis adhibebatur. Ephebi quidam cursu cōtendebant Athenas. Currebant autem gestantes viteum ramum, onustum fructu, qui dicebatur ὄσχος. Initium cursus erat à templo Bacchi vsque ad templum Palladis, cui cognomen σκιράς. Victor in eo certamine capiebat calicem dictum πενταπλόον, atque ita tripudiabat in chorea. Nomē inditum calici, quòd in eo quinque rerum species essent cōmixtę, vinum, mel, caseus, farina, & paululum olei. Accommodari poterit ad orationem ex variis argumentis consarcinatam. Simile quoddam vas erat fictile, quod Græci κέρνος appellant, Baccho sacrum. In eo plures erant rerum species, sed distinctæ cyathulis inter se connexis. Athenæus nominatim recenset circiter sedecim. Vt igitur Farraginem dicimus rem variam, atque ex diuersis generibus conflatam: ita poterimus vel πενταπλόον vel κέρνος dicere. De copiæ Cornu dictum est alias. Nec his dissimile est quod satyram dixère prisci: quo de suo dicitur loco.

Copiæ cornu.

Vide superiùs in loco, Bonæ fortunæ.

Farcire Centones.

Vide superius in loco, Garrulitas.

COGNATI. Κωμῳδοτραγῳδία.

Comodotragodia, res dicitur ex lætis simul & tristibus constans. Haud illepidè sic appellatur vita humana, quæ nunc prosperis, nunc aduersis rebus vtitur. Item & matrimonium. Porphyrius.

Γλυκύπικρον.

Dulce cum amaro coniunctum, à Græcis dictum est, γλυκύπικρον: ex quo γλυκύπικρον illud amoris, de quo Plautus in Mostellaria:

Nãq; ecastor amor & melle & felle est fœcũdissimus:
Gustu dat dulce, amarũ ad satietatem vsque aggerit.
Lucret.lib.iiij.
Nequicquam, quoniam medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat.

GODOFREDI. Vbi ver, ibi tuber.

Nihil homini tam diuinitùs datum, nihil tam prosperè succedit, quin admixtum sit aliquid difficultatis. Apul. Florid.iiij.

TVRNEBI. Chium & Ammineum miscere.

Eleganter hoc extulit Ausonius de professore Græcæ linguæ & Latinæ, alludens ad vina diuersè nata. Chium enim vinum, Græcum est. Ammineum, Latinum. Idem xxiiij.cap.xxj.

Spinosum aliquid in prato.

Prouerbialiter hoc dixit Iustinian. de concept. Dig.§. vj. quasi diceret: In re pulcherrimâ & venustissima turpe quiddam esse immixtum, quod illam dignitatem ac speciem imminuat: vt si in prato viridissimo & amœnissimo, spinæ & vepretulæ inessent, quæ inambulantium pedes offenderent. Et hoc tamen perrarò, inquit, ne ex occasione huiusmodi lapsus oriatur aliquid in tali prato spinosum.

MODESTIA MODVSQVE.

ERASMI. Demittere sese ad aliorum mediocritatem.

Vbi quis moderatur data opera vires suas, ad aliorum mediocritatem (veluti si quis præceptor tradat auditoribus non quantum ipse docere posset, sed quantum illi capere) conueniet illud ex eodem libro, de Nausica sic habenis moderante cursum mularum, vt pedissequæ, & Vlysses. pedibus consequi possent:

Ἡ δὲ μάλ' ἡνιόχευεν ὅπως ἅμα ἑποίατο πεζοί,
Ἀμφίπολοί τ' Ὀδυσεύς τε, νόῳ δ' ἐπέβαλλεν ἱμάσθλην.
Id est,
Hæc ita lora regens, pedes vt comes iret Vlysses,
Tum comitũ quoque turba modo, rationéque certa
Instigat scutica.—

Nosce teipsum.

Ad eandem sententiam pertinent tria illa, inter omnia sapientum apophthegmata vel maximè celebrata, adeo vt (quemadmodum in Charmide testatur Plato) pro foribus templi Delphici ab Amphictyonibus inscripta, veluti digna Deo viserentur. Quorum primum est, γνῶθι σαυτόν, Nosce teipsum. In quo modestię mediocritatisque commendatio est, ne nobis vel maiora, vel etiam indigna sequamur. Nam hinc omnis vitæ pestis oritur, quòd sibi quisque blanditur, & quantum aliis prętér æquum detrahit, tantũ sibi philautiæ vitio pręter meritum tribuit. M. Tullius ad Q. fratrẽ li.iij. Et illud γνῶθι σαυτόν, noli putare ad arrogantiam minuendam solùm esse dictum, verumetiam vt bona nostra norimus. Fertur hic quoque senarius inter sententias prouerbiales:

Τὸ γνῶθι σαυτὸν πανταχοῦ 'στι χρήσιμον.
Id est:
Vbique confert, vt teipsum noueris.

Citatur à Nonio Marcello Satyra quædam Varronis hoc titulo, γνῶθι σαυτόν. Ouidius de arte amandi:

—Fama celebrata per orbem
Litera, cognosci quæ sibi quenque iubet.
Iuuenalis:
—E cœlo descendit γνῶθι σαυτόν.

Ouidius hanc sentẽtiam ad Pythagoram autorem refert. Platonicus Socrates ab Apolline perfectam arbitratur. Plato in Phœdro, οὐ δύναμαί πω, κατὰ τὸ Δελφικὸν γράμμα, γνῶναι ἐμαυτόν, id est. Nondum possum meipsum, iuxta Delphicam inscriptionem, cognoscere. Sunt qui ex Homero tanquam Oceano, hanc quoque mutuò sumptam existiment: apud quem Hector, cùm in reliquos omneis impetum faceret, tamen Aiacem vt se præstantiorem declinauit. Sic enim ait poeta:

Αἴαντος δ' ἀλέεινε μάχην Τελαμωνιάδαο.
Id est:
Congressum Aiacis fugit Telamone creati.

Diogenes Thaleti tribuit. Apud hunc Antisthenes Phemonoæ adscribit, cæterùm Chilonem vsurpasse. Thales autem rogatus: τί δύσκολον; ἔφη, τὸ ἑαυτὸν γνῶναι. τί εὔκολον; ἄλλῳ ὑποθέσθαι. id est, Quid est difficile? respondit, Seipsum nosse. Quid facile? Alterum admonere. Macrobius primo in Scipionis somnium commẽtario tradit, cuidam Delphicum oraculum consulenti, quónam itinere posset ad felicitatem peruenire? responsum ad hunc modum: Si teipsum cognoueris. Id autem oraculum redditum fuit Crœso, vt autor est Xenophon in Pædia Cyri. Citatur à Gnomologis Græcis hic ex Antiphane senarius:

Εἰ θνητὸς εἶ, βέλτιστε, θνητὰ καὶ φρόνει.
Id est,
Præclarè, si mortalis es, mortalia fac cogites.

Eandem sententiam sic extulit Pindarus: θνατὰ θνατοῖς πρέπει, id est, Mortalia mortales decent. Demonax interrogatus quãdo cœpisset philosophari: Posteaquam, inquit, cœpi nosse meipsum. Socrates quòd Apollinis oraculo solus esset sapiens iudicatus quum Græcia tot haberet sophos, sic interpretatur: quòd cæteros profitentes se scire quod nesciebant, hoc nomine vinceret, quòd sciret se nihil scire: & hoc vnum se scire profitebatur. Cæterùm hãc Socratis modestiam vicit Anaxarchus, qui prædicabat se ne id quidem scire, quod nihil sciret. Apud Menandrum Comicum quispiam corrigit hoc omnib. laudatissimum dictum:

Κατὰ πολλ' ἄρ' ἐστὶν οὐ καλῶς εἰρημένον
Τὸ γνῶθι σαυτόν· χρησιμώτερον γὰρ ἦν
Τὸ γνῶθι τοὺς ἄλλους.
Id est,
Multis modis dictum videtur perperam,
Cognosce teipsum: magis enim in rem fuerat hoc,
Cognosce cæteros.

In tuum ipsius sinum inspue.

Hac nostra tempestate multis regionibus hoc circumfertur adagium. Iubent enim hominem aliena vitia taxantem, in suum ipsius sinum inspuere: tanquam admonentes, vt domesticorum malorum recordatione desinat arrogantius insectari vitam alienam. Idem antiquis fieri solere, colligi vtcunque potest ex verbis Plinianis, qui libro xxviij.cap.iiij. scribit hunc in modum: Veniam quoque à deis. spei alicuius audacioris petimus, in sinũ spuendo. Idem in eodem capite scribit ex autoritate Salpæ, torporem sedari quocunque membro instupente, si quis in sinum expuat. Quorum vtrumque non prorsus abhorret à nostro vulgato prouerbio. Siquidem qui carpit aliena, spe quadam improba peccat, quasi speret sibi nihil simile à quoquam opprobrari posse, cùm nemo sit, qui non aliquo vitio teneatur. Et qui proprij mali, quasi sui ipsius sensu caret, ceu torpore quodam tenetur. Seneca lib. De beneficiis vij. Fortasse vitium de quo quereris, si te diligenter excusseris, in sinu inuenies. Lucianus in apologia. De mercede seruientibus, καὶ ὅτι οὐκ εἰς τὸν κόλπον πτύσας πρότερον ἠξίους κατηγορεῖν. id est: Quodque non prius in tuum ipsius sinum inspueris, quàm accusare cœperis. Idem in Votis. [illegible] καὶ ἐς τὸν κόλπον [illegible]. Iocatur quispiam in amicum, quòd tanquam oblitus sui, opes immensas imaginaretur, neque in sinum spueret, vt agnosceret, quisnam esset. Idem indicat Theocritus Ecloga sexta. Nam Polyphemus cùm paulo arrogantiùs suam formam extulisset:

Ὡς μὴ βασκανθῶ δέ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.
Ταῦτα γὰρ ἁ γραία με Κοτυτταρὶς ἐξεδίδαξεν.

Quorum carminum hæc fermè sententia est: Ne quid me lædit inuidia, néve noceat fascinatio, ter in meum inspui sinum. nam id me Cotyttaris anus docuit. Scholiastes addit, eum morem sua etiamnum ætate durasse mulierculis, vt abominantes inuidiam, in sinum expuant. Refert & Callimachi versum:

Δαῖμον, τί κόλπους [illegible] γυναῖκες;

Id est

Id est,

O fortuna, sinum mulier quur conspuit omnis?

Huc fortasse pertinet quod ait Lucianus in Necyomantia: τρὶς ἄν μου πρὸς τὸ πρόσωπον ἀποπτύσας. id est; Postea quã ter mihi despuisset in faciem. Nec alienum hinc est, quod in secunda Satyra scripsit Persius:

— Frontémque atque vda labella
Infami digito, & lustralibus antè saliuis
Expiat.—

E simili superstitione profectum est, quod indicat Athenæus lib. j. priscos ad depellenda mala solitos ter abstergeri. Refert versiculum hunc Cyrenæi:

Τρὶς δ' ἀπομαξαμένοισι θεοὶ διδοᾶσιν ἀμείνω.

Id est,

Ter verò abstersis, melius bona numina donant.

In se descendere.

In se descendere, est sua ipsius vitia quempiam inspicere. Translatũ vel à fodinis, vel à cellis: in quas qui descendunt, quid illic repositum reconditumque sit, nosse possunt. Allusum est autem ad specus illos & sinus humani cordis, quibus Momus fenestram adhiberi voluit. Persius:

Vt nemo in sese tentat descendere, nemo:
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

Tecum habita.

Proximum Homerico carmini videtur & illud eiusdem Persij:

Tecum habita, vt noris quàm sit tibi curta supellex.

Id est: Domi tuæ viuito, vt intelligas, quàm tenuis sit tua fortuna. Translatum ab iis, qui in principum familiis agunt, & vt vulgò fit, ex alienis opibus perinde quasi suis intumescunt: quibus si domi viuendum sit, vix salinum habeant quod apponant. Tecum igitur habita, id est, tuapte supellectile te metire, ac tuis ipsius malis bonisve te ipsum expende. Haud scio an huc pertineat quod scribit M. Tullius in Catone maiore: Secum, vt dicitur, viuere.

Messe tenus propria viue.

Idem diuersa explicuit metaphora Persius satyra sexta:

Messe tenus propria viue.—

Id est:

Sumptum facito pro modo facultatum tuarum. Ab agricolis traductum, qui sumptus annuis agrorum prouentibus metiuntur. Neque enim res consistere potest, cùm quæstum superat sumptus, quemadmodum ait Plautus. Ostentatorem diuitiarum elegante verbo Alexis apud Athenæum libro sexto, πτωχαλαζόνα dixit, eodem verbo declarans fastum cum paupertate coniunctũ. Nunc mundus hoc hominum genere plenus est, qui plus quàm tyrannicum fastum cum paupertatis professione coniungunt.

Intra tuam pelliculam te contine.

Intra tuam pelliculam te contine. Porphyrion prouerbium esse admonet, quo vetamur obliti sortis nostræ maiora conari, quàm pro nostra facultate. Idque inde sumptum putat, quòd olim ductores in pellibus, hoc est, pelliceis tentoriis dormitarent. Mihi videtur rectius referri ad asinum illum Cumanum, quem Apologi fabulantur adaptasse sibi leonis exuuium, atque ita sese ad tẽpus pro leone gessisse: verùm eam rem illi magno fuisse malo cùm agnitus, & magno omniũ risu, aliena appositiaque exutus pelle, fustibus ad necem cæderetur. Neque absurdè quis ad Cleonem Atheniensem referat, qui ex byrsopola, hoc est, coriario creatus exercitus ductor, fortuna fauente victoriam reportauit, capta Pylo, suã ipsius ciuitatem furto spoliauit, atque ad eum modum ad summas opes euectus est: tandem per alium eiectus, maléque acceptus, pœnas dedit, quòd non in propria pelle quiesset. Hic inducitur in Aristophanis comœdia, cui titulus Equites: neque non aliis locis subinde mordetur ab eodem poeta. Huc nimirum videtur allusisse Plautus, cùm militem gloriosum & iactabundum fingit elephantino corio circumtectum, nõ suo: siue quòd stolidum significaret, siue quòd maiora, quàm pro facultate loquentem. Horatius:

Et meritò, quoniam in propria non pelle quiessem.

Martialis in sutorem quendã, qui Cleonis exemplo, prius ad summas euectus diuitias, vt venti erant, ita velum in altum sustulit: deinde ad pristinam rursus inopiam largitionibus suis redactus est, vt nihil iam esset nisi cerdo:

Lusisti, inquit, satis est: sed te, mihi crede, memento
Intra pelliculam cerdo tenere tuam.

Item Seneca in Epistolis: Sapientem vndique submouẽt, & intra cutem suam cogunt. Id citra metaphoram sic extulit Ouidius:

Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit: & intra
Fortunam debet quisque manere suam.

Allusit huc & Lucianus in Imaginibus, οὐκέτι μένειν ἐπὶ τοῖς ὑπάρχουσι. id est: Non iam manent in his quæ adsunt. de his qui fortunæ successibus elati, suæ conditionis non satis meminerunt. Denique mihi non absurdum videtur, si prouerbium referatur ad Marsyæ excoriati fabulam: qui quoniam parum memor suæ conditionis, ausus est cum Apolline certare, sua pelle exutus est.

Ne quid nimis.

Alterum diuersis verbis eandem fermè sententiã complectitur, μηδὲν ἄγαν, id est, Ne quid nimis. quam quidem tanquam vulgò celebratam Terent. in Andria etiam Sosiæ libertini personæ tribuit. Diogenes Laertius Pythagoræ adscribit. Aristoteles iij. Rhetoricorum lib. ad Biantem autorem refert, tractans de iuuenum immoderatis affectibus, quos ait vbique nimia vehementia peccare: nam & amare nimium, pariter & odisse nimium. Senes non item, sed vt ipsius Aristotelis vtar verbis, κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην, καὶ φιλοῦσιν ὡς μισήσοντες, καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες, id est, Iuxta Biantis admonitionem, & amant tanquam osuri, & oderunt tanquam amaturi. Sunt qui Thaleti tribuant. Sunt qui Soloni, teste Laertio. Plato quodam loco ex Euripide citat. Neque desunt qui ad Homerum veluti fontem referant: cuius hi versus sunt in Odyss. ε.

—Νεμεσσῶμαι δὲ καὶ ἄλλῳ
Ἀνδρὶ ξεινοδόκῳ, ὅς κ' ἔξοχα μὲν φιλέῃσιν
Ἔξοχα δ' ἐχθαίρῃσιν. ἀμείνω δ' αἴσιμα πάντα.

Id est,

—Mihi nequaquam is placet hospes,
Qui valde præterque modum simul odit, amatque:
Sed puto rectius esse vt sint mediocria cuncta.

Idem in Iliad. κ.

Τυδείδη μήτ' ἄρ με μάλ' αἴνεε, μήτε τι νείκει.

Id est,

Ne nimis aut laudes Tytida, aut vituperes me.

Equidem ad Hesiodum referre malim: cuius illud est in opere, cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι,

Μέτρα φυλάσσεσθαι· καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.

Id est,

Mensuram serua, modus in re est optimus omni.

Euripides cùm aliis aliquot locis, tum in Hippolyto coronato:

Οὕτω τὸ λίαν ἧσσον ἐπαινῶ
Τοῦ μηδὲν ἄγαν.

Id est,

Sic equidem minus approbo, quicquid
Est vehemens, quàm quod vulgus ait,
Ne quid nimium.

Pindarus apud Plutarchum: σοφοὶ δὲ καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν ἔπος αἴνησαν περισσῶς. id est: Sapientes hoc verbum, Ne quid nimis, præter modum laudarunt. Sophocles in Electra:

Μήθ' οἷς ἐχθαίρεις ὑπεράχθεο, μήτ' ἐπιλάθου,

Id est:

Ne nimium, præterque modum te torqueat ille
Quem odisti, sed nec neglexeris immemor hostem.

Plautus in Pœnulo: Modus omnibus in rebus, soror, est optimus. Eodem pertinet Homericum illud Iliad. ν.

Πάντων μὲν κόρος ἐστὶ καὶ ὕπνου καὶ φιλότητος,
Μολπῆς τε γλυκερῆς καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο.

Id est,

Cunctarum rerum saties contingit, amorisque
Et somni, & blandæ citharæ, choreæque decentis.

Id imitatus videtur Pindarus in Nemeis,

Κόρον δ' ἔχει καὶ μέλι, καὶ τὰ τέρπν' ἄνθε' ἀφροδίσια.

Id est,

Satietatem habet & mel & iucundi flores venerei.

Plin. lib. xj. Perniciosissimum autem, & in omni quidem vita, quod nimium. Horatius:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos vltra, citráque nequit consistere rectum.
Rursus idem:
Virtus est medium vitiorum vtrinque redactum.
Phocylides:
Πάντων μέτρον ἄριστον.
Id est,
Omnium modus optimus.

Et Alpheus in Epigrammate:
Τὸ μηδὲν γὰρ ἄγαν, ἄγαν με τέρπει. Id est,
Hoc, Ne quid nimium, nimis placet mi.

Quintilianus scripsit, modum in pronunciatione regnare, quemadmodum in cæteris omnibus. Denique Plutarchus in Camillo docet, pietatem esse mediam inter contemptum numinum & superstitionem: καὶ δ᾽ ἀθεΐα, καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν, ἄριστον. id est: Pietas autem, &c. quod aiunt, Ne quid nimis, optimum est. Nihil autem est rerum omnium, in quo non peccari queat nimietate, præter amorem Dei. quod aliis verbis fatetur & Aristoteles, pro Deo supponens sapientiam. Huc pertinet quod ex poeta quopiam refert Athenæus lib. j. de laudibus vini:

Πάσας δ᾽ ἐκ κραδίας ἀνθρώπων ἀλαπάζει
Πινόμενος κατὰ μέτρον, ὑπὲρ μέτρον δὲ χερείων
Id est,
Atqui omnes hominum pellit de pectore curas
Si modicè biberes, sin absque modo nociturum est.

Ter abstergeri.

Vide in superiore prouerbio, In tuum ipsius sinum inspue.]

Contrahere vela.

M. Tul. in epist. ad Att. dixit cõtrahere vela, pro eo quod est, reprimere sese, & cautius agere: Contraxi, inquit, vela, perspiciens inopiam iudicum: neque dixi quicquam pro testimonio, nisi quod erat ita notum atque testatum, vt non possem præterire. Itidem Horatius:

— Et idem
Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela. —

Sumptum est à nautis, qui vehementius spirante vento vela contrahunt, quo tutius nauigent, vento languidiore pandunt, captantes auram.

Ἔσπετε νῦν μοι.

In eadem carmen Homericum festiuissimè vsurpat ad continuationem narrationis:

Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, ὅπως δὴ πρῶτον ἔπεσε.
Id est,
Dicite nunc Musæ, dixistis quippe priora.

In commemoratione rerum ridicularum habebit gratiã. in Aldina æditione, hemistichium modò refertur, ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι. Neque enim semel habetur apud Homerum licet finis non sit idem: velut illud,

Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχουσαι.
Iliad. ij.

Efficimus pro nostris opibus mœnia.

Efficimus pro nostris opibus mœnia. Quadrat in tenui forma, pauisque facultatibus homines, qui tamen ipsi quoque pro rei modulo viuunt lautè. Plautus in Sticho: Quibus diuitiæ sunt domi, scaphiis, & cantharis batrochis bibunt. Nos nostro Samiolo poterio tamen viuimus nos, tamen efficimus pro opibus nostra mœnia. Hactenus Plautus. Itidem vulgò dicitur hodieque: Pusillæ auiculæ pusillos nidulos construunt.

Manu serendum, non thylacho.

Τῇ χειρὶ δεῖ σπείρειν, ἀλλὰ μὴ ὅλῳ τῷ θυλάκῳ, id est, Manu sementem facere oportet, non autem tota corbe. Dictũ Corinnæ ad Pindarum poetam, vt autor est Plutarchus in commentario quem inscripsit, πότερον ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον ἢ κατὰ σοφίαν ἐνδοξότεροι. Modus in omni re seruandus, & pedetentim ab aliis ad alia transeundum. Ab agricolis ductum est: qui cùm serunt, non semel effundunt ipso vase, sed manu rara spargunt semina, vt vniuerso aruo occupando sufficerant. Ad eundem modum ita dispensanda est benignitas, vt multis suppeditare possis. Ita moderandus est labor in literis, vt ad alia quoque vitæ munia suppetat animi vigor.

Ita fugias ne præter casam.

Extat apud Terentium in Phormione cum primis venustum adagium: Ita fugias ne præter casam. quo quidem admonemur, ne sic aliquod vitium fugiamus, vt in aliud maius incauti deuoluamur. Nostrapte culpa facimus, inquit, vt malos expediat esse, dum dici nimium nos bonos studemus & benignos. Ita fugias, ne præter casam, quod aiunt. Verba sunt Demiphonis senis, semet accusantis, quòd dum auari famam plus satis cupidè studeret effugere, stulti reprehensionem incurrisset. Donatus adagij metaphoram hunc ad modum enarrat (si modò commentum hoc Donati videtur esse:) Ita fugito, ne tuam casam prætermittas, quæ sit tibi tutissimum exceptaculum. Aut, ita fugias, ne præter casam, vbi custodiri magis & prehendi fur, & mulctari verberibus potest. Aut verbum erat, inquit, furem exagitantis, & interea prouidentis, ne ante casam transeat, ne in prætereundo etiam inde aliquid rapiat. Hanc veluti diuinationem, incertæ ac varia coniectantium quis ferret, nisi videremus & iuris interpretibus, & Græcorum adagiorum enarratoribus hunc eundem esse morem? Primum interpretamentum mihi magis arridet. Quidam enim calore fugiendi, etiam ea præterecurrunt, vbi commodè poterát quiescere. Quod vnica voce Græci παραθεῖν vocant. id est, perperam præterire ac præteruehi, ab eo, quod amplectendum erat, aberrantem. Opinor ad hoc adagium respexisse Lucianum in Nigrino, cùm scribit: ὥσπερ δὲ οἱ τοὺς τραγικοὺς ἢ καὶ κωμικοὺς ὑποκριτὰς, ἢ δὴ καὶ παρὰ θύρας ὑβρίζουσι. id est: Et hoc quod in tragœdiis & comœdiis dicitur: Iam & præter casam incitati.

Arabius tibicen.

Ἀράβιος αὐλητής, id est Arabius tibicen. aut ἀράβιος ἄγγελος, id est, Arabius nuncius. In eos dici solitum qui à semel cœptis nunquam desistunt. Quod vitij Flaccus cantoribus peculiare esse scripsit, vt iussi cantare, nunquam adducantur vt incipiant: si iniussi cœperint, nunquam desinant. Citatur ex Menandro, ἀράβιον αὐλητὴν ἐγὼ νὴ τὸν Δία ἀνέστησα, Arabia ego hercle tibiam excitaui. Meminit adagij Iul. Pollux. cap. de loquacibus. ad hunc modum, ἀράβιος αὐλός. id est Arabia tibia. Citatur & Cantarus in Medea, κιθαρῳδὸν ἐξήγειρεν ἀράβιον. id est, Citharœdum excitauit Arabium. Celebratur Græcis & hic versiculus de tibicine Arabio,

Δραχμῆς μὲν αὐλεῖ, τέτταρων δὲ παύεται.
Id est,
Drachma canit, sed quatuor compescitur.

Quod paululo pretio prouocaretur ad canendum, non nisi magna mercede desisteret. Adagium hinc natum existimant, quòd olim tibiis canendi artem non discebant ingenui, tanquam sordidam, sed hanc sola mancipia exercebant: quæ plerunque ex Arabia producebantur. Deinde ingenuis vsqueadeo placere cœpit, vt indoctus haberetur quisquis huius esset rudis: donec Alcibiades tibias abiiceret, oris deformitate conspecta ad speculum. Conueniet & in eos qui laborant morbo quem Græci vocant ἀπεραντολογίαν, id est qui dicendi finem facere nesciunt. In quos extat illud Sophoclis,

Ἀνὴρ γὰρ ὅστις ἥδεται λέγων ἀεὶ,
Λέληθεν αὑτὸν τοῖς ξυνοῦσιν ὢν βαρύς.
Id est,
Quicunque gaudet continenter proloqui,
Is se grauem esse quotquot adsunt non videt.

Ne vities musicam.

Μὴ κακίζε τὴν μουσικὴν, id est, Ne vities musicam: id est, ne loquaris discrepantia, ne noua moliaris. Plutarchus in Apophthegmatis refert ita loquutum Emerepen, in Phrynidis cantoris organo duas ex nouem incidentem fides, quòd septem satis esse duceret.

Nihil minus expedit, quàm agrum optimè colere.

Apud priscos adagionis instar fuisse Plinius testatur

libri xviij. cap. vj. Temerarium, inquit, videatur vnam vocem antiquorum posuisse, & fortassis incredibile penitùs existimêt, nihil minus expedire, quàm agrum optimè colere. L. Tarius Rufus infima natalium humilitate, consulatum militari industria meritus, antiquæ aliàs parsimoniæ, circiter mille siclos (siue, quæ lectio quibusdam magis arridet, sestertiûm) liberalitate diui Augusti congestum, vsque ad detractionem hæredis exhausit, agros in Piceno coemendo, colendóque in gloriam. Internecionem ergo, famémque censemus? Imò herclè iudicio modum, rerum omnium vtilissimum. Bene colere, necessarium est: optimè, damnosum. Hactenus Plinius. Huc & Terentius allusit, cùm ait in Phormione: Nostrapte culpa facimus vt malos expediat esse, dum nimium dici nos bonos studemus & benignos. Item illud Horatianum:

In vitium culpæ ducit fuga, si caret arte.

Denique prouerbium Hebræorum, admonens, Ne quis nimium sit iustus.

Dimidium plus toto.

Πλέον ἥμισυ παντός, id est, Dimidium plus toto: ænigma prouerbiale, quo commendatur aurea mediocritas. Refertur & exponitur à Platone lib. De legibus iij. ἆρα γ' ἀγνοήσαντες τὸν Ἡσίοδον ὀρθότατα λέγοντα, ὡς ἥμισυ τοῦ παντὸς πολλάκις ἐστὶ πλέον, ὁπόταν ᾖ τὸ μὲν ὅλον λαμβάνειν ζημιῶδες, τὸ δὲ ἥμισυ μέτριον, τότε τὸ μέτριον τοῦ ἀμέτρου πλέον ἡγήσατο ἄμεινον ὂν χείρονος. id est, Nónne quod ignorauerint Hesiodum rectissimè dicentem, dimidium sæpenumerò plus esse quàm totum: videlicet cùm totum accipere noxium fuerit, dimidium autem moderatum, ibi moderatum immoderato plus esse duxit, vtpote quod sit deteriore melius. Ad eundem modum enarrant Hesiodi interpretes: nimirum in toto significatam esse πλεονεξίαν, in dimidio τὴν ἰσότητα. Siquidem qui dimidio contentus est, is in medio consistit: contrà, quisquis ad totum vsque progreditur, is mediocritatem prætergressus, ad extremum perueniat oportet. Meminit eiusdem adagij & lib. de Rep. v. Rursus lib. De legibus vj. declarans in ciuitate præcipuum esse, vt eximiis viris committantur magistratus: ἀρχὴ γὰρ λέγεται μὲν ἥμισυ παντὸς ἐν ταῖς παροιμίαις ἔργου, καὶ τό γε καλῶς ἄρξασθαι πάντες ἐγκωμιάζομεν ἑκάστοτε, τὸ δ' ἔστι τε, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, πλέον ἢ τὸ ἥμισυ. id est, Principium enim totius negocij dimidium dicitur in prouerbiis, ac bene cœpisse ab omnibus vbique laudi datur. Cæterùm hoc mihi sanè plusquàm dimidiû videtur. Plato allusit ad vocis amphibologiam: nam ἀρχὴ Græcis & principium rei, & magistratum sonat. Pittacus apud Laertium, vbi se sponte abdicasset magistratu, agri sibi à Mytilenæis relicti dimidium resecuit, autore Sosicrate, dicens, dimidium præstabilius esse toto. Idem pecuniam à Crœso missam recusauit, respondens, sibi dimidio plus esse quàm vellet. Carmen extat apud Hesiodum lib. primo operis, cui titulus ἔργα καὶ ἡμέραι. Scribit enim ad fratrem Persam in hunc modum:

Ἤδη μὲν γὰρ κλῆρον ἐδασσάμεθ', ἄλλα τε πολλὰ
Ἁρπάζων ἐφόρεις, μέγα κυδαίνων βασιλῆας
Δωροφάγους, οἳ τήνδε δίκην ἐθέλουσι δικάσσαι·
Νήπιοι, οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντός,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.

Quos versus vtcunque vertimus ad hunc modum:

Iamque patris nobis erat herciscunda facultas,
At tu vltra sortem rapiebas plurima, reges
Donivoros tibi conciliãs, qui soluere litem hanc
Affectant. verùm stulti nescire videntur
Dimidium quàm sit toto præstantius, & quàm
Magna sit vtilitas maluæ, asphodelique virentis.

Quid autem sit asphodelus, videtur olim parum inter eruditos constitisse. Quandoquidem Gellius lib. xviij. hác quæstionem in studiosorum conuiuiis propositam fuisse prædicat, tanquam de re paucis cognita. Theodorus alicubi vertit albucum. Quod autem ad huius adagij pertinet enarrationem, ex multis Luciani locis colligere licet, asphodelum herbam esse plebeiam ac vilem: atque hac vi ctitare manes, apud quos nullus luxus, nulla sit ambitio. Quinetiam apud Theocritum Idyllio septimo, asphodelus inter rusticanas herbas commemoratur.

Κνύζᾳ τ' ἀσφοδέλῳ τε πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ.

Proinde poeta, regum ac locupletum immoderatos luxus taxat, illorum fastibus popularium mediocritatem anteponens. Plutarchus item in conuiuio septem sapientum, locum hunc Hesiodiû putat ad frugalitatis monitionem esse referendum. Suidas ex euentu natam parœmiam existimat, huiusmodi quandam adferens fabulam. Duo fratres erant, quorum alter moriens, fratri testamento mandauit, & filij quem pupillum relinquebat tutelam, & facultatum illius procurationem. At is cùm esset eiusmodi, cuiusmodi vulgò sunt homines (nimirum vt plus apud eum valeret lucrum, quàm pietas) pueri res occupare conatur: idque dum molitur, etiam sua perdidit. Deinde postulanti, vt sui ratio haberetur, quo posset in locum meliorem restitui, responsum est ad hunc modum:

Νήπιος, οὐκ ἔγνω ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντός.
Dimidium quàm sit toto præstantius, istud
Haud nouit stultus. —

Regum igitur est, dimidium totius: totum auferre, tyrannicum. Itaque prouerbium trifariam licebit vsurpare. Primùm, cùm mediocritatem illam verè auream efferemus, citra quam nihil est in rebus humanis nec honestum, nec iucundum, nec laudatum: mediocritatem autem opportunitate metimur, quemadmodum Hesiodum imitatus ait Pindarus:

Ἕπεται δ' ἐν ἑκάστῳ μέτρον, νοῆσαι δὲ καιρὸς ἄριστος.
Id est,

Adest vnicuique rei modus: ad eum cognoscendum optima opportunitas. Etenim pro loco quod aliàs nimium est, aliàs erit parum. Idem in Nemeis hymno vltimo:

Κερδέων δὲ χρὴ μέτρον θηρευέμεν,
Ἀπροσίκτων δ' ἐρώτων ὀξύτεραι μανίαι.
Id est:
In lucris autem oportet modum sectari.
Nam immensarum rerum cupiditates, vehementiores habent insanias.

Altera vtendi ratio fuerit, cùm æqualitatem anteferemus, quam Pythagoras dixit amicitiæ tum parentem, tum altricem: contrà inæqualitatem, discordiarum bellorumq; matrem. id quod eleganter extulit Euripides in Phœnissis,

— Κεῖνο κάλλιον, τέκνον,
Ἰσότητα τιμᾶν, ἣ φίλους ἀεὶ φίλοις,
Πόλεις τε πόλεσι, συμμάχους τε συμμάχοις
Συνδεῖ. τὸ γὰρ ἴσον νόμιμον ἀνθρώποις ἔφυ.
Τῷ πλέονι δ' αἰεὶ πολέμιον καθίσταται
Τοὔλασσον, ἐχθρᾶς θ' ἡμέρας κατάρχεται.
Καὶ γὰρ μέτρ' ἀνθρώποισι καὶ μέρη σταθμῶν
Ἰσότης ἔταξε, κἀριθμὸν διώρισε,
Νυκτός τ' ἀφεγγὲς βλέφαρον, ἡλίου τε φῶς
Ἴσον βαδίζει τὸν ἐνιαύσιον κύκλον.
Κοὐδέτερον αὐτῶν φθόνον ἔχει νικώμενον,
Εἶθ' ἅλιος μὲν νύξ τε δουλεύει βροτοῖς. Id est:

— Illud nate fuerit pulchrius,
Æqualitatem amplecti. amicos hæc enim
Glutinat amicis semper. vrbes vrbibus,
Sociosque sociis nectit. etenim æqualitas
Cum legibus respondet atque concinit.
At quod minus sit, cum hoc quod est plus, prælium
Vsque habet, & hinc discordiarum exordia.
Siquidem modos cunctorum, & æquilibria
Æqualitas mortalibus præscripsit, &
Præfiniit numeros, & atræ noctis, ac
Lucis diurnæ secuit hæc discrimina,
Vt annum æquis vicibus exigant simul
Orbem, nec altera alteri vnquam inuiderit
Superata, deinde noxque solque seruiunt
Mortalibus. — & reliqua.

Tertia vtendi ratio, si quando deterrebimus ab inferêda iniuria: suadebimusque satius esse, iuxta Platonis sententiam, iniuriã in sese admittere, quàm inferre alteri. Nam id sibi velle prouerbiû hoc, demonstrat Plutarchus in commentario De audiendis poetis. Huc arbitror pertinere quod de Dario refert Plutarchus. Quum enim præfectos prouinciarum ad sese accersitos percontatus esset, num grauia essent tributa: atque illi respondissent, esse mediocria: iussit de singulis dimidium pendi: iudicans esse sa-

tius, dimidium accipere cum beneuolentia prouincialium, quàm totum cum odio suorum. Fortassis & hodie peccatur à nonnullis aduersus hoc prouerbium. Dum enim Theologi quidam ac præsules nihil omnino volunt de suis dogmatibus ac iure concedere, veniunt in periculum ne perdant & illa quæ bono iure tenebant. Mea sententia non semper aspernandum illud comici Syri consilium: Potius quàm venias in periculum, seruésne an perdas totum, dimidium, siue (vt legunt alij) diuiduum face.

Vbi paueris impera.

In eadem Ecloga:

—Παστρι.....ος ὀπίπευε.

—Præcipito postquam satiaueris esca.

Ad eum modum respondent mulieres cuipiam obiurganti, quòd loquaciores essent, & silentium imperanti. Conueniet, vbi quis imperiosior est in eos, de quibus nihil est meritus.

Domus recta.

Annæus Seneca libro Epistolarum familiarium xvj. Videbimus quod parum recisum sit, quod parum structum, quod non huius recentis politura. Cùm circumspexeris omnia, nullas videbis angustias inanes. Deest sanè varietas marmorum, & concilita aquarum à cuniculis interfluentium, & pauperis cella, & quicquid aliud luxuria, non contenta decore simplici miscet, quod dici solet, domus recta est. Hactenus Seneca. Quod si locus non vacat mendo, significat vulgò domum rectam vocari, non quidem opulentam & ambitiosam, sed cui nil desit iustæ supellectilis. Ad eundem modum M. Tullius Græcorum linguam ambitiosæ meretrici confert, quæ multo luxu superfluat: Latinorum, honestæ ac pudicæ matronæ, cui nihil deest, quod ad honestam pertineat mundiciem.

Neque Lydorum carycas.

Μήτε λυδῶν καρύκας, μήτε μαστίγων ψόφους, id est, Neque Lydorum condimenta, neque flagrorum crepitus. Cōstabit trochaicus tetrameter catalecticus, si addas articulū, μήτε τῶν λυδῶν, & καρύκας per geminum cappa legimus apud Hesychium & Athenæum. Hesychius indicat καρύκκην dici offam è sanguine variisque condimentis confectam. Athenæus hunc versiculum adducit:

Εἰς ταὐτὸν συνάγειν καρυκεύειν, μέλι,

Σεμίδαλιν, ᾠά. πάντα γὰρ τἀναντία.

Id est,

Miscere in vnum consueuisti, mel, ad hæc

Similaginem, oua. cuncta enim contraria.

Vnde καρυκάζειν, pro miscere varias rerum species: & καρυκεύματα, pro cibis variè conditis. & καρύκεια, conditura exquisitior. Sed quibus rebus, quibusque modis genus hoc edulij conficiatur, seriò declarat libro xij. dicens hoc inuentum esse Candauli, qui hinc sibi nomē celebre peperit. Suidas refert adagium, nec exponit. Conijcere licet dici solitum, quoties mediocrem vitæ rationem, aut conditionem significarent, quæ pariter & à summis deliciis, & ab extremis malis abesset. Legimus enim Lydos luxu deliciisque fuisse corruptissimos, adeò vt ludiis nomē dederint: tum barbaros, haud scio an Lydos (de Tyrrhenis certum est) ad tibiæ modos solere seruos cædere, summam molliciem cum summa sæuitia coniungentes. Venustius erit, si ad animi res trāsferatur, velut ad orationem, nec omninò rusticam, nec operosiùs expolitam. Vnde καρυκεῖαι dicuntur, non solùm qui variis condimentis inficiunt cibos, verumetiam qui sermonem multiplici verborum & figurarum lenocinio condiunt: aut qui concionem è diuersis malè cohærentibus contexunt. qui mos est quibusdam ostentatoribus: exponunt paucis scripturam, addunt quæstionem Sorbonicam, affuunt aliquid ex iure Cæsareo, nonnihil ex iure Pontificio, tum ex Aristotele, ex poetis. His omnibus colophonem addunt, anilem fabulam: hoc est verè καρυκεύειν. Quanquam huius adagionis & alibi nobis, ni fallor, facta mentio.

Neque pessimus, neque primus.

Mediocritatem hoc pacto significare licebit:

—Οὔτε κάκιστος Οὔτε πρῶτος.— Id est,

—Neque pessimus, at nec Primus—

Lepidius fiet, si ad ingenij laudem trāsferatur. Nam apud Theocritum in Thyonicho, de milite dictum est, qui seipsum modestè iactat.

Funem obrumpere nimium tendendo.

Ἀπορραγήσεται τεινόμενον τὸ καλῴδιον, id est, Abrumpetur tensus funiculus. In eos dici solitum, qui dum extrema experiuntur, alienant à se eos cum quibus agunt, & vniuersæ rei iacturam faciunt, dum plus satis attenti sunt ad lucrum. Lucianus in dialogo quodam, matrem lenam facit obiurgantem filiam, quòd amatorem in conuiuio nimis peruicaciter contempserit: periculum autem esse, ne præter modum exacerbatus atque irritatus iuuenis amorem pariter & commodum aliò conuertat, καὶ ὅρα, inquit, μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ἀπορρήξωμεν ὑπὸ ... τὸ καλῴδιον, id est: Ac vide, ne iuxta prouerbium, abrumpamus dum nimium tendimus funiculū. Pindarus apud Plutarchum: καὶ ... id est: Atque intolerabilium curarum funiculum soluenti. Quanquam hoc ab adagio nonnihil est diuersum, magisque congruit cum illo, quod est apud Senecam in Epistolis ad Lucilium, de explicanda catena negociorum, atque adeò abrumpenda si nequeat explicari. Prouerbium generaliter trahi poterit ad quemlibet conatum immodicum, & ob id in malum aliquod erumpentem. Huic finitimum est illud Hebræorum, haudquaquam inscitè, neque inuenustè dictum prouerbium: Qui nimium emungit fortiter, elicit sanguinem. Nec abhorret Mimus ille Publianus:

Furor fit læsa sæpius patientia.

Atque alter huic consimilis, eiusdem, opinor, etiamsi Senecæ nomine fertur:

Bonus animus læsus, grauius multò irascitur.

Ne supra pedem calceus.

Μὴ ὑπὲρ τὸν πόδα τὸ ὑπόδημα, id est, Ne vltra pedem calceus. id est, ne maiora viribus suscipias. aut, ne magnificentiùs te geras quàm pro tua conditione. Lucianus in Imaginibus μηδὲ ὑπὲρ τὸν πόδα ἔστω τὸ ὑπόδημα, id est, Neque maior pede sit calceus. Rursum in proximè sequenti dialogo. ... καὶ ὑπὲρ τὸν πόδα, id est, Hæc tibi visa sunt immodica, & quàm pro mensura pedis maiora. Rursum in Gallo: καὶ οὐχὶ κατὰ λόγον τοῦ ποδός, id est, Et haudquaquam iuxta pedis rationem.

Iucundissima nauigatio iuxta terram, ambulatio iuxta mare.

Plutarchus j. Sympos. lib. veluti vulgò iactatum citat, πλοῦς ὁ παρὰ γῆν, περίπατος δὲ ὁ παρὰ τὴν θάλατταν ἥδιστος, id est, Nauigatio iuxta terram, rursum ambulatio, quæ fit iuxta mare, iucundissima est. Rectè torquebitur ad eam sententiam, vt dicamus ita demū esse iucundissimum vnumquodque, si diuersi generis admixtu temperatum adhibeatur: veluti si in lusibus nonnihil eruditionis aspergas, rursum in studiis aliquid ludicrum admisceas. Simillimum est huic, quod ex Philoxeno poeta citat idem in commentario quem scripsit, Quomodo sint audiendi poetæ, τῶν κρεῶν τὰ μὴ κρέα ... καὶ τῶν ἰχθύων οἱ μὴ ἰχθύες. id est: Ex carnibus, quæ carnes nō sunt, suauissimæ: item ex piscibus, qui non sunt pisces. Itidem philosophia admixta poematis, magis delectat: & poesis admixta philosophiæ, magis capit animum.

Iucunda vicissitudo rerum.

Μεταβολὴ πάντων γλυκύ, id est, Iucunda rerum omnium vicissitudo. Sententia prouerbialis, cùm aliis passim autoribus vsurpata, tum verò ab Aristotele, ij. Rhetoricarum præceptionum lib. καὶ τὸ μεταβάλλειν ἡδὺ εἰς φύσιν γὰρ γίγνεται μεταβάλλειν. τὸ αὐτὸ ἀεὶ ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως· ὅθεν εἴρηται, μεταβολὴ πάντων γλυκύ. id est: Varietas quoque vicissitudoque iucunda. Fit enim iuxta naturam transmutatio. Quod autem semper idem stati perpetuique habitus, parit satietatem. Vnde illud dictum est. Vicissitudo rerum omnium iucunda. Vsurpatur ab eodem libro moralium Eudemiorum vij. Sumptum apparet ex Euripidis Oreste, μεταβολὴ πάντων γλυκύ. id est, Mutatio iucunda rerum est omnium. Eodem allusit Vergilius in Bucolicis:

Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ.

Fertur & Mimus quidam in hanc sententiã non illepidus:

Nil iucundum, nisi quod commendat varietas.

Item alter huic consimilis:

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

Ea rerum natura, eiusmodi sensus humani fastidium, vt nihil esse possit tam suaue, quod non abeat in nauseam, si paulo diutius vtare: nihil tam egregium, quod idem diu placere possit. Vnde & illud Iuuenalis:

—Voluptates commendat rarior vsus.

Varietas autem tantam in omni re vim habet, vt commendatione nouitatis interdum & pessima pro optimis placeant.

Iniquum petendum, vt æquum feras.

Huic affine quod recenset Quintilianus Institutionum oratoriarum libro iiij. Nec omninò sine ratione est, quod vulgò dicitur, Iniquum petendum, vt æquum ferias. A negociatoribus ductum videri potest, qui callidè merces longè minoris licentur, & multo pluris indicant quã pro dignitate, quò precium saltem æquum accipiant. Non fugit hæc sentẽtia Syrum illum Terentianum in Adelphis, cum Sannionem lenonem astu tractans, postulat vt puellam Æschino, dimidio precij tradat: atque hac arte efficit, vt leno sortem solidam percupidè & rogans etiam accipiat. Iactatur & vulgò verbum huiusmodi: Qui annititur vt auream quadrigam sibi comparet, vnam certè rotam assequetur. Equidem arbitror huc allusisse Senecam libro De beneficiis septimo. Quæ, inquit, ideo petimus vltra modum, vt ad versum suum redeant. Quum dicimus, Meminisse nõ debet: hoc volumus intelligi, Prędicare non debet, nec iactare, nec grauis esse. Pulchrè Seneca depinxit naturam hyperboles.

Summum cape, & medium habebis.

Ἄκρον λάβε, καὶ μέσον ἕξεις.

Id est:

Summa cape. & medio potieris.

Hemistichium carminis Heroici. Vbi quid obscuriùs & perplexiùs dictum significabant, admonentes rem attentiùs expendendam, hoc prouerbio consueuerunt vti. Zenodotus hinc natum tradit. Æginetis patria pulsis, de quærenda sede consulentibus oraculum, responsum est hoc ænigmate, ἄκρον λάβε, καὶ μέσον ἕξεις. atque illos, cacumine quodam montis occupato, circa medium incoluisse. Potest & in hanc accommodari sententiam, vt admoneamur ad res summas & egregias eniti: sic enim futurũ, vt ad mediocritatem perueniamus. Summum animo destinandum, vt saltem modicis potiamur. Fit enim plerunque nescio quo modo, vt exitus citra spem & scopum prę stitutum consistant. At hodie theologi quidam Aristotelici docent, quatenus liceat admittere diuitias, quatenus ludere aleam, quatenus belligerari, quatenus vlcisci. cùm longè satius esset diuitiarum bellique & voluptatum studium modis omnibus detestari. Ita fieri poterat, vt hoc moderatius sequeremur. Nunc dum mediocribus sumus contenti, longè infra mediocritatem dilabimur.

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.

Parœmiæ speciem præ se gerit illud Horatianũ Serm.

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.

Dicendum vel in duos aliquos diuersis laborantes vitiis, vel in eundem sui dissimilem: nempe modo loquaciorem quàm sat sit, modo impendio taciturnum: interdum pueriliter ineptum, interdum Catone seueriorem: nonnunquam profusum, nonnunquam sordidum. Siquidem vt vitio dandum siquis hircum oleat, ita adæquè vituperandum siquis oleat vnguenta. Nam pastilli, pilulæ sunt vnguentariæ. Alterum spurci est, alterum mollis.

Arcus tensus rumpitur.

Plutarchus in libello cui titulum fecit, An sit seni administranda Respub. τόξον μὲν, inquit, ὥς φασιν ἐπιτεινόμενον ῥήγνυται, ψυχὴ δὲ ἀνιεμένη. id est, Arcus, quemadmodũ aiunt, quum intenditur, rumpi solet: contrà animus quum remittitur. Refertur autem in epitaphio Theophrasti, qui tantisper viguit, dum esset in labore: simulatque remisit studium, interiit:

Οὐκ ἔτ' ἔην τοῦτο μάταιον ἔπος μερόπων τινὶ λεχθὲν,
Ῥήγνυσθαι σοφίης τόξον ἀνιέμενον.
Δὴ γὰρ καὶ Θεόφραστος ἕως ἐπόνει μὲν ἔπηρος
Ἦν σώμας, εἶτ' ἀνεθεὶς, κατέθανε πηρομελής.

Id est,

Frangi, vt studij tensum laxaueris arcum,
Veridici sanè verba fuêre viri.
Nanque opere assiduo valuit Theophrastus: & idem
Laxato studio, membra solutus obit.

Oportet agrum imbecilliorem esse.

Columella lib. j. cap. iij. testatur apud Afros agricolas huiusmodi prouerbium fuisse celebre: Oportet agrũ imbecilliorem esse quàm agricolam. Hoc ænigma sic explicuit Vergilius, specie non minus prouerbiali:

—Laudato ingentia rura,
Exiguum colito.—

Sed præstat ipsa Columellæ verba ascribere: Adhibendum modum mensurámque rebus: idque vt non solùm aliud acturis, sed & agrum paraturis dictum intelligatur, ne maiorem quàm calculorum ratio patitur, emere velit. Nam huc pertinet nostri poetæ sententia:

—Laudato ingentia rura,
Exiguum colito.—

Quod vir eruditissimus (vt mea fert opinio) traditum vetus præceptum numeris significauit. Quippe acutissimam gentem Pœnos dixisse conuenit, Imbecilliorem agrum quàm agricolam esse debere: quoniam quum sit colluctandum cum eo, si fundus præualeat, allidi dominum. Nec dubium, quin minus reddat laxus ager non rectè cultus, quàm angustus eximiè. Conueniet in eos, qui student imperio proferendo: quum hoc ipsum quod habent, non possint administrare. aut qui suscipiunt munus, cui gerendo sunt impares. Congruet cum eo quod alibi retulimus, Spartam nactus es, hanc orna.

IVNII. Est modus matulæ.

Prouerbialis est epigraphe è Satyris Menippæis Varronis apud Nonium Marcellum, quæ admonet, seruandum esse in poculis modum, neque ad satietatem vsque ingurgitandum. Vitandum enim omni in re est, quicquid nimium est. Hinc facetè dictum fuit à Pretello quodam: qui interrogatus, quidnam de Bœotiis sentiret, respondit: Quid aliud quàm quòd idem sonarent dolia, si voce essent prædita. Inscriptio autem ita habet. Varro Est modus matulæ, περὶ μέθης, id est, de temulentia. Solet enim primo loco adagium aut diuerbium ponere, tum subiicere libri argumentum.

Postes transcendere.

Ὑπερβάλλειν τοὺς φλιὰς, hoc est, Postes transcendere, vel pedem inicere transultorium, specie prouerbij vsurpatum inuenio: pro, incompositè & extra modum in aliquam rem inuehi, immodicéque se gerere. Suidas ex authore incerto: Οὐδὲ ὑπερβάλλων τὰς φλιὰς κατὰ τὸν λόγον εἰς τὴν θρησκείαν, ἀλλὰ μέτρα ὁρίζων ἑαυτῷ τῆς ἡλικίας ἄξια, γνησίῳ καθαρῷ συνειδότι μετεχειρίζετο τὰ περὶ τοὺς θεούς. hoc est: Haud nimis altè, velut transcensis postibus, iuxta prouerbium in religionem insultans, sed præscriptis sibi certis limitibus ætati suæ congruis, cultum diuorum pura & sincera conscientia administrans. Vsus eo fuit & Aristoteles alicubi, & Aretas Cæsariensis episcopus in Apocalypseos explanatione. interpres vertit, gradum limenque excedere. Diuersum à superiori est, βαθμηδὸν ὑπερβάλλειν, pro, ordine & quasi per gradus vlterius pergere. Athenæus: ὑπὸ τῆς ἐν τῷ λέγειν θερμότητος πρὸς τὰ ἑπόμενα τῆς βιβλίου βαθμηδὸν ὑπερβάλλεται. id est, Gradatim ad ea quæ proximè sequantur, quodam dicendi feruore transilit.

Alba linea.

Alba linea fieri dicitur quod simpliciter fit & absque varietate quadam picturata. Aul. Gellius libro xx. cap. vltim. Multa & varia lectitantes, in quas res cunque inciderent, alba (vt dicitur) linea, sine cura discriminis, solã copiam sectati conuertebant: quo loco copiam pro multitudine sola intelligo, non autẽ pro variatione dictionis.

Translatio à tabulis monochromatis, vbi nulla pigmentorum varietas oculos satiare potest.

Offula contentus.

De eo qui exiguis contentus haud magna & opulenta ambit, sed tenuem conditionem, quæ propulsandæ fami sit satis, dicetur versiculus Homericus, quo Vlyssem perstringit Melantus, qui extat Odyss. xvij.

Αἰτίζων ἀκόλους, οὐκ ἄορας, οὐδὲ λέβητας.

Id est,

Deposcens micas, non enses, néve lebetes.

Hunc versum per iocum detorsit in contrarium sensum Chariclea apud Heliodorum lib. ij. Æthiopicarum rerum καί μοι δοκεῖτε τοιοῦδε ὄντες, οὐκ ἀκόλους ἀλλ' ἄορας τε καὶ λέβητας αἰτεῖν. id est, Tales mihi videmini, qui non micas, sed vernas & lebetes sitis postulaturi. Innuens non exilia munuscula, sed ingentia flagitaturos, ἀκόλους Græci vocant minuta panis segmenta, quæ amplius minutiusque confringi nequeant: παρὰ τὸ κολούειν, à frangendo, vt Etymologici autor & Eustathius annotát. Hesychius quasi ἀχόλους dici ait, quòd sedando famem (quæ iuxta prouerbium bilem in nasum concire solet) placare nos consueuerit & mitigare, sublata bilis occasione: ita enim Hesychij verba intelligenda sunt. Quod autem ἄορας bifariam reddidi, & enses, & vernas, Eustathij authoritate fretus id feci: quòd vtrunque donum magnificum, & benemeritis optimatibus condignum haberetur antiquitùs.

Cubitis metiri, vt Nili incrementa.

Πήχει διαμετρεῖν, ὥσπερ τὰς τοῦ Νείλου ἀναβάσεις, id est, Cubitis metiri, veluti Nili incrementa. Prouerbialiter extulit hoc Flauius Philostratus in Dionysio Milesio: καὶ τοῖς μὲν ἐθαυμαζόντων δώδεκα πηγῶν στόμα, οἱ δὲ καὶ πήχει διαμετρεῖν τὴν γλῶτταν, ὥσπερ τὰς τοῦ Νείλου ἀναβάσεις, id est, Quibusdam eius admiratoribus duodecim salientum os esse videtur: alij cubitis linguam eius metiuntur, qua ratione Nili incremẽta solent. Quo dicto videtur indicare voluisse præcellentem viri eloquentiam, cuius magnitudinem & incrementum non punctis aut exilibus spaciis, sed ingẽtibus & cubitalibus mensuris explorare metirique liceat. Huc allusit Nicephorus Callistus in dedicatione sui operis, Imperatorem alloquens: βασιλικῷ πήχει πάντας ὑπερβέβηκας. hoc est: Imperatorio cubito omnes superasti. quasi dicat, multis parasangis alios omnes principes antecessisse. Diximus alibi quid sit, Cubitis adolescere. Potest fortè adagium non malè referri ad humani iudicij morositatem diuersimodam. variè namque pro suo quisque captu de ingeniis ac scriptis iudicamus, vt eundem ille ambrosia alendum censeat, hic in ordinem cogat, alius moderatius de eo sentiat: ad modum Nili gurgitum, qui quotannis augescens non vnum tamen intra modum consistũt. Nam nec infra octo, nec altius sexdecim cubitis extollitur, nimietate cultũ agrorum morando, paruitate segetum minando sterilitatem: vt libro xxij. refert Ammianus. Qua ratione etiam mediocritatis sensu proferri adagium poterit. Quòd verò attinet ad Nili Ægyptij fluuij augmẽta, intelligi ea res vtcunque potest ex Strabonis & Heliodori scriptis, quorum iste in Æthiopicarum rerum nono ita perscribit: οἱ δὲ τὴν τε φρεατίαν τὸ νειλομέτριον ἐπεδείκνυσαν, τῷ κατὰ τὴν Μέμφιν παραπλησίως, συντετμημένον καὶ ξεστῷ (ita n. emendandi sunt codices impressi) λίθῳ κατεσκευασμένον, γραμμαῖς δὲ ἀνὰ πῆχυν διαστήμασιν ἐγκεχαραγμένον, εἰς ἃς τὸ ποτάμιον ὕδωρ ὑπὸ γῆς διηθούμενον καὶ ταῖς γραμμαῖς ἐμπῖπτον, τὰς αὐξήσεις τε τοῦ Νείλου καὶ ὑποστάσεις τοῖς ἐγχωρίοις ἐξεσήμαινε τῷ ἀριθμῷ τῶν ἐπικαλυπτομένων καὶ γυμνουμένων χαραγμάτων, τὸ ποσὸν τῆς πλημμύρας ἢ τῆς λειψυδρίας μετρούμενον. Conabor ea, vt possum, Latinis aurib. appendere: Sacerdotes in puteo Nili mensurationem regi commonstrant, assimilem illi quæ apud Memphin visitur, cõstructum è sculpto eiusdem generis saxo, inscriptis per cubitalia interualla lineis, in quas incumbens fluuialis aqua occultis sub terra meatibus acta, Nili incrementa & recessus indigenis indicat, numero notarum, quæ vel patent oculis, vel aquis intectæ latent: ex quibus ratio inundationis immodicæ parciorisve initur. Strabo autem lib. xvij. ostẽdit magnam rerum omnium vbertatem in Ægypto fuisse, quũ Nilus ad decimumquartũ cubitum excreuisset: penuriam verò, cùm octo solùm cubitos impleuisset. Qui verò sequitur locus, vitij suspectus mihi est. Socrates Scholasticus cubitum Nili incrementa ostendentem, in Serapidis templo antiquitùs asseruatũ fuisse scribit, quòd Græca religio putaret, Serapidis numine Nilum crescere vt Ægyptũ irrigaret: quem Alexandriã transferri curauit Constantinus, vt gentis vanitati illuderet. cuius rei meminit & Nicephorus. Post Græcos ita Plinius li. v. c. ix. Auctus Nili per puteos mensuræ notis deprehenduntur. Iustum incrementum est cubitorum sedecim: in duodecim cubitis famẽ sentit, in xiij. etiamnum esurit, xiiij. cubita hilaritatem afferunt, xv. securitatem, xvj. delicias.

Mel summis digitis delibandum.

Χρὴ τῷ μέλιτι τοῖς ἄκροις δακτύλοις, ἀλλὰ μὴ κοίλῃ χειρὶ γεύεσθαι. hoc est, Mel summo digito, haud caua manu delibandum est. Dionysius Milesius apud familiares suos identidẽ dicere solebat, vt Philostratus lib. j. de Sophistarum vitis cõmemorat: Trãslationib. aliisque deliciis, quibus oratio ornatur, parcè vtendum est, nõ affluenter & ad fastidium vsque. Voluptatibus modicè frui pro re nata, illaudatum non est, modò ne totum te iis immergas. Vti adagio conueniet, quoties moderatũ rei alicuius vsum laudabimus.

Eleusina seruat quod ostendat.

Eleusina seruat quod ostẽdat reuisentibus: in adagium cedere dignissimum Senecæ dictum, quando significabimus non semel & vnica vice effundendas esse omnes eruditionis opes. Habent hoc vitij nonnulli, vt omne suum myrothecion, vniuersa pigmenta simul in vnicam epistolam aut orationem impẽdant, quum parcior ornatus laudabilior sit. Seneca naturalium Quæstionum lib. vij Eleusina seruat quod ostendat reuisentibus. Rerum natura, sacra sua nõ simul tradit. Habẽt illud ciuitates, quæ spectaculorum & reliquiarum ostentus gratia, statis annorum interuallis adeuntur, vt semper in proximam panegyrin semper aliquid antea non spectatum. Eleusin siue Eleusina, Atticę locus Eleusinię Cereris religioso fano nobilis, quo prima frumenti satio inuecta fuerit, παρὰ τὸ ἐλεύθειν, vt Diodorus Siculus ait: vel ab Eleusino Mercurij filio nomen habens, vt Etymologici autor voluit. Atticæ sacratium eam vocat Apuleius.

Sumptus censum ne superet.

Et hoc peruulgatum est omnibus gentibus, Italis maximè. Antherastillis Adelphasio sorori suæ in Plauti Pœnulo: Pro herili, inquit, nostro quæstu satis bene exornatę sumus. Non enim potest quæstus consistere, si eum sumptus superat soror. Eo illud est satius satis, quod satis est, habitus plus quàm sat est. Hanc prouerbialem & planè auream sentẽtiam doctissimus & omni literarum genere ornatissimus vir, Hieronymus Niger Patauinus, supra ianuam domus suæ incidi ac inscribi curauit: hanc in domo ac vestibulis, & in cubiculis etiam vidimus: nec inuenimus emblema pulchrius, vel augustius, quod coerceat studium voluptatis, & vitę suauis ac delicatæ, & in primis sumptus immodicos: ad quos cùm opus sit pecuniã, celeriter obruuntur debitis, seruiẽtes cupiditatibus suis. Frugalitas autem ars est œconomica, & tamen quæstuaria. quæ ciuilis virtus est. habet enim rationes rei familiaris, cõpositas ad augendas facultates. Fol est qui plus despẽd quęsa rente ne vaut. Thucyd. lib. vj. de Alcibiade: ταῖς ἐπιθυμίαις μείζοσιν ἢ κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν οὐσίαν ἐχρῆτο, id est: Maiores sumptus ad explendas cupiditates, quàm pro modo facultatum suarum faciebat. Vide Theognidem.

Neque defraudat, neque marginem excedit.

Ὡς μήτε κρούσαι μήθ' ὑπερχείλους βαλεῖν. Id est,

Vt nec defraudet, néve excedat marginem.

Senarius versus, quem parœmiæ nomine adducit Hesychius, & habere moderationis temperamentique significationem annotat. Sumptum à venditoribus, æquitatem & modum in mensuris obseruantibus, ita vt neque concutiant metreten vt excidat quod mensum est, neque tantum effundant quod superfluat, & margines excedat. Græci vocant κρουσιμετρεῖν, in mensura defraudare aliquẽ, quod improbi institores faciunt: vnde & κρουσιδῆμοι dicuntur metaphoricè vulgi impostores, apud Aristophanem. At

Χεῖλος

χεῖλος propriè labrum denotat, & per translationem, supremam oram atque marginem cuiuscunque rei. Hesiodus de Pandoræ dolio, ἔνδον ἔμιμνε πίθου ὑπὸ χείλεσι. i. Continuit se intra dolij labra. & ὑπόχειλεις vocant, quòd eo vsque plenum est vt superfluat, vt ἐπιχειλεῖς, quod infra margines non vsquequaque mensuram implet.

Intra proprios limites consistere.

Εἴσω τῶν οἰκείων ὅρων ἑστάναι, id est. Intra limites proprios consistere, dixit Iulianus prouerbij specie, in epistola ad Iamblichum: pro, modulum ingenij sui & eruditionis non excedere, sed ingenuè mediocritatis propriæ conscium subsistere, neque de se magnificè sentire aut crepare. Verba eius sunt ista: ἡμᾶς δὲ ἔδει μὲν ἴσως εἴσω τῶν οἰκείων ὅρων ἑστάναι, καὶ τῆς ὑπὸ ταῖς μούσαις ἡσυχίας ἀπολαύειν. id est, Decebat autem nos, quod dixi, priuatos intra limiter consistere, tuâque delibutos musica conquiescere. Conuenit cum adagio, quod nos ipsos nosse monet. dixerat enim ille paulo antè: ἐχρῆν μὲν ἡμᾶς τῷ γράμματι πείθεσθαι τῷ Δελφικῷ γνῶθι σαυτόν. Id est, Par fuerat nos Delphici scripti monitu persuasos, nos ipsos nosse. Nazianzenus in Apologetico, ἐντὸς τῆς εὐσεβείας μένειν, i. Intra pietatis terminos manere dixit: pro, non euagari extra præscriptos religionis fines.

Xenocratem modestia superat.

Apud Synesium est illud: σεμνότερον τὸ εἶδος ὑπὲρ τὰ Ξενοκράτους εἰκόνας. Id est, Modestia vultus compositi, Xenocratis effigiem superant. Dicetur in philosophastros, sanctimoniam nescio quam vultu præferentes. Xenocratis temperantia non in venereis modò rebus, sed & in vitæ continentia & à munerum corruptela abstinendo, prædicatur maxima à Diogene Laertio. quæ res effecit etiam, vt iniurato illi crederetur apud Athenienses: de quo prius diximus.

Medium sequere.

Prouerbiales sunt senarij Pratinæ tragici poetæ Phliasij apud Athenæum in 14.

> Μὴ σύντονον δίωκε, μήτ' ἀνειμέναν
> Ἰαστὶ μοῦσαν, ἀλλὰ τὰν μέσαν νεῶν.
>
> Id est,
>
> Ne sequere mollem, quem vocant Ionicum,
> Néve asperum tonum, viam at mediam tene.

Quibus appositè vtemur, vbi modum, quo sine nihil rectè fit, suadebimus: quemadmodum inter harmoniæ genera, quum Lydij modi lugubre quid sonent ac flebile: Ionici mollibus seruiant: at Dorij velut inter vtrosque medij laudantur: ità in dicendi ratione inter grande illud atque robustum genus, & alterum gracile, medium ex duobus floridum & picturatum sequendum monet Fabius. Huic affine est illud Damascij Siri in Philosophica historia: ἡ δὲ τράπεζα ὁμοῦ καὶ ἐσθὴς μετρία τις καὶ ἀφελὴς, οὔτε κατεσκευασμένη ὑπὸ πενίας, οὔτε ὑπὸ πλούτου βλακεύουσα, ἀλλὰ μέση καὶ μουσικὴ, καὶ τῷ ὄντι ὡς ἁρμονία δωριστὶ συγκειμένη. i. Mensæ apparatus erat moderatus & frugalis, neque sordidior propter egestatem, neq; dissolutior propter opulentiam, sed medius ac Musicus, in modum Doricorum modulorum seuera concinnus.

Schema & gradus.

Doricum prouerbium est, σχᾶμα καὶ βᾶμα, quod communis lingua profert, σχῆμα καὶ βῆμα, id est, Habitus & incessus. Quo significabatur, non protinus ad altiora artium penetralia esse prouolandum, & quasi supra septa excedendum, ac præoccupanda veluti sedilia certis ordinibus constituta, sed pedetentim & ordine quodam pergendum esse, ne prætereantur quæ præcedere debent rudimenta atque initia, sine quibus cognitis cassa fiat & concidat reliqua omnis traditio. Extat apud Etymologici authorem.

BRASSICANI. Ne meas vites lædite.

Quando ingenij nostri tenuitatem & libenter & ingenuè profitemur, aut labores nostros exiguos cum summa modestia deprimimus, commodè vtemur hoc Theocriti versiculo ex quinto Idyllio,

> Μή μευ λωβάσησθε τὰς ἀμπέλως· ἐντὶ γὰρ ἁβαί.
>
> Id est.

Ne meas vites lædite, sunt enim valde quàm teneræ. Et ego à studiosis omnibus, quibus vnicè desudaui in ijs prouerbiorum Symmictis digerendis, hoc vnum & vnicum impetrare cupio, vt hanc meam lucubrationem egregiè teneram & infirmam, æqui boníque consulant, & à maiorum gentium authoribus præstantiores etiam fructus, & qui nullam iudiciorum seueritatem, tanquam aduersam aliquam tempestatem reformidare possint, expectent. Prouerbiorum Symmicta, siue quis Latinè dicere velit Miscellanea, pro mediocritate mea quæ vides, scripsi. Inscriptionis autem rationem ex optimis quibusque authoribus mutuatus sum: siquidem Athenæus libr. κ. Dipnos. Erodici Craterij, & libro ιδ. Aristoxeni Symmicta citat. Porphyrius in quæstionibus Homericis α. meminit Philemonis Symmicton. Suidas Porphyrij & Seleuci Symmicta citat. Lucilius Tarrhæus lib. 3. Commentariorum in Apollonij Rhodij Argonautica, Symmicta Seleuci: & li. ι. Symmicta Simonidæ nominatim adducit. Ab ijs ego inscriptionem accepi, vtinam & pari cum eruditione studiosis omnibus aliquando prodesse possem: quantum autem vitæ deinceps Dei Opt. Max. voluntate mihi erit, quantúmque à curanda prorsus offensa & planè deposita valetudine, mihi dabitur ocium, hoc omne ad eiusmodi bonorum studiorum elegantiora scitamenta conferam: quamobrem etiam præfatus sum, me Symmicta hæc scripsisse. quis enim ita perfecta eruditione præditus est, qui se quidpiam in hoc commentandi genere absoluisse, meritò gloriari possit? vbi dies perpetuò diem docet, & quotidie tot boni authores rursus adempti βιβλιοτάφοις, tanquam ex inferis existunt, nostróque maximo bono renascuntur?

IOANNIS VLPII.

Omnis virtus est mediocritas.

Vetus Academia dixit virtutes omnes, quandam medietatem esse moderatam. Cic.

COGNATI.

Omne nimium non bonum.

Sententia hæc vulgò sermone Gallico fertur: Omne nimium vertitur in trop. hoc est, in nimium & vitium, siue infeliciter & calamitosè. Qui igitur perditum in modum ac nullo consilio aliquid gerunt, illis dicitur: Omne nimium non bonum. Ad hæc, πᾶν τὸ πολὺ πολέμιον τῇ φύσει, ὅθεν οὔτε πλησμονὴ, οὔτε λιμὸς, οὐδὲ ὅ τι ἄλλο ἀγαθὸν οὐδὲν, ὅ τι ἂν μᾶλλον τῆς φύσεως ᾖ. hoc est, Omne nimium, inimicum, & hostile est naturæ: non repletio, nec fames, neque aliud quicquam quod naturam excedit, bonum est. Greg. Theolog. libr. 3. sentent.

> Ἀγὼν κάκιστος ἔχειν, μὴ τὸ ὅρος ἀπῇ.
>
> Id est,
>
> Omnia summa nocent, sed moderata iuuant.
>
> Ennius,
>
> Nimium boni est, cui nil mali est.

Plautus in Pœnulo,

> Modus omnibus in rebus soror, optimum est habitu.
> Nimia omnia nimium exhibent negocium hominibus ex se.
> Non enim potest quæstus consistere, si eum sumptus superat soror,
> Eo illud satius est, satis quod satis est, habitus plus quàm sat est.

Laurentius Humfredus tertio de Nobilitate libro: Sed quicquid nimium est, ingratum & iniucundum est, eiúsque omnis in fruendo suauitas amittitur. Hinc Galli,

> *Beau chanter souuent ennuy.*

Vide alibi, Mel satietatem gignit: &, Assiduum mirabile non est. [Huc refer illud Chil. Ne quid nimis.]

Mediam viam eligere.

Vbi paribus vtrinque rationibus ancipites distrahimur, tutissimum est mediam viam amplecti. Monet hoc adagium, vt quisque in medio maneat, quòd in eo virtus consistat, quæ suum cuique tribuit. Idem Phocylides:

Εχω κοινὰ πάντη, μὴ δὲ ἐν μεγα.—

Id est,

Appete mediocria, non magna.

Vita enim media est tutissima & tranquillissima. Admonet autem Phœbus Phaetontem apud Ouidium libr. Metamorph. 2. ne depressius altiúsve currum agat, ne aut terras aut cœlum comburat. Medium autem ipsi esse tenendum,

—Medio, inquit, tutissimus ibis:
Inter vtrumq; tene.—

Sic Dædalus apud eundem Ouid. Metamorph. 8.

Instruit & natum: medioq; vt limite curras
Icare, ait, moneo: ne si demissior ibis,
Vnda grauet pennas: si celsior, ignis adurat.
Inter vtrumq; vola.—

Modus hic loquendi frequentissimus est Iurisc. in primis Iustiniano: Ideo nos, inquit, mediam quodammodo viam eligentes. Simplicitas enim legibus est amica, eodem Iustiniano etiam referente, libr. earundem Institutionum 3. tit. de legitima agnatorum success. §. cæterum, vbi simplicitatem legis XII. tab. commendat, damnat mediam Iurisprudentiam propter subtilitatem. Simplicitas enim & æquitas statim aperit veritatem, non differt negocium.

In sinum despuere.

Elegans extat lib. Epigrammatum carmen: εἰς ἀγάλματα Νεμέσεως, incipit,

Πτωχῷ θάνατον, εὑροῦτα, &c.
Εἰς ὃ βαθὺ τῇς κόλπον ἀνέπτυσεν.—

Theocritus in Bubulco, eidyllio 24.

—Τρὶς εἰς ἐὸν ἔπτυσε κόλπον.

Id est,

Ter in suum despuit sinum.

Gestus abominantis. [Erasmicum est in Chiliad: In tuum ipsius sinum inspue, Chiliad. j. Centur. vj. prouerbio 94.]

Nauigare per mare.

Idem Theocritus in Thyonico, eidyllio 14. Nauigabo (inquit) per mare. hoc prouerbio mediocritatem quandam significans.

Aites.

Thessalica lingua ἀΐτης dicitur adamatus. Vox facta videtur ab α particula priuatiua, & ἴτης, id est, ἰταμός, quod seu proteruum seu immodestum significat. ἀΐτης igitur modestus, seu probus ac verecundus dicitur, quæ virtutes præcipuè ornamento sunt iuuenibus, & amorem conciliant. Præcipuum enim in conuersatione ac societate hominum condimentum, sal & vrbanitas. Theocritus eidyllio 12.

Τὸν δ' ἕτερον πάλιν ὥς κεν ὁ Θεσσαλὸς εἴποι ἀΐταν.

Id est,

Alterum verò Thessalicè loquens, amatum vocat.

Græci quoque ἐρώμενοι, Galli verò Ayme dicunt.

Respue quod non es.

Breuis Persij 4. sat. cohortatio ad sui ipsius cognitionem: & est metaphora ab ingratis cibis, quos propriè ore respuimus. Cic. 2. De orat. Gustatus quod valde dulce est, aspernatur & respuit. Hinc per metaphoram pro reijcere & aspernari. Cic. in Pisonem, de Pisone & Gabinio: Quis vos oculis non fugiat, auribus respuat, animo aspernetur? Tales cohortationes sunt plures apud eundem Persium: nempe sat. j.

—Nec te quæsieris extrà.

& satyr. 4.

—Tollat sua munera cerdo:
Tecum habita, vt noris quàm sit tibi curta supellex.

Egregiè verò & dignè Persio sententię. Similis est apud Platonem in fine Alcibiadis & Charmide, his verbis: γνῶθι σεαυτόν. Vbi Socrates: Seipsum verò cognoscere, prudentiam esse concedimus. Sic qui Delphici Apollinis oraculum secuti, in sui cognitione incumbunt, animi sui supellectilem & virtutes quibus præditi sunt, facilè perspiciunt. Vide Stobæum in sententijs, de cognoscendo seipsum: Ouid. lib. 2. Artis, de Apollinis templo. & Eras. nostrum. Non dissimile est Horat. illud Serm. lib. j sat. 3.

—Deniq; teipsum Concute, &c.—

Sic in epist. ad Curionem Cicero: Tecum loquere, te adhibe in consilium, te audi, tibi obtempera: nemo est qui tibi sapientius possit persuadere teipso: nunquam labere, si te audies. Nos, Nec te quæsiueris extrà: antea tractauimus.

Disce modum seruare, alieno disce periclo.

Carmen est Hospitalij in Metensi propugnatione: quod inter prouerbia nostra ideo recensuimus, quoniam prouerbij speciem præ se fert, & à multis vsui patur, quoties ad mediocritatem admonent,

Disce modum seruare, alieno disce periclo:
Disce cupidinibus certos præscribere fines.

Itidem Horatius satyr. j.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines.

Certi sunt fines, intra quos rectum consistit: vltra autem, aut citra hos fines consistere non potest. Altero hemistichio admonemur, vt ex aliorum erratis, cautiores & prudentiores reddamur.

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

Secundum carmen refertur ab eodem Hospitalio ad Francis. Lotharingum Guisianum ducem, sed alijs verbis:

Tum desiderijs fines adhibere, modúmq;
Sumptibus, & proprio contentus, iam nihil vltrà
Appetere, & nullas vicino intendere lites.

Περιεργασμένα εἰπεῖν.

Est & hæc (si Demosthenis interpretibus credimus) modesta locutio, conatum potius quàm facultatem perficiendæ rei significans. Cicero in exordio lib. de Officijs, Latinè expressit hoc modestiæ verbum: De quibus, inquit, dicere aggrediar. Ad talem orationis modestiam, componere se decet: ne, si magna quædam profiteamur, alij dicant, aut certè cogitent,

Quid tanto dignum dabit hic promissor hiatu?
Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.

Ex moderatis corpus bene habet.

Alibi: Ego illud quod dici solet, videre videor; nempe ex moderatis corpus bene se habere. Vnde inquam vides? Non insomnem potius, & nauseabundum virum, ceruicéque molli, & curis extenuatum reddunt. Confiteor igitur, non multas, sed temperatas exercitationes, bonum corporis habitum hominibus præstare. Tandem concessit, reliqua omnia quæ circa corpus versantur, temperata quidem prodesse quàm plurimùm, pauca verò vel nimia, nihil. Et ille moderata iuuare confessus est. Cicero apud Augustinum De vita beatâ: Oratæ, homini ditissimo, amœnissimo, delicatissimo, neque ad voluptatem quicquam defuit, neque ad gratiam, neque ad bonam integrámque valetudinem. Nam & prædijs quæstuosissimis, amicis iucundissimis, quantum libuit, abundauit, & illis omnibus aptissimè ad salutem corporis vsus est: eiúsque (vt breuiter explicem) omne institutum, voluntatémque omnem successio prospera consecuta est. Vide pòst, Nihil nimis.

Nosce teipsum.

Alibi, Præclara quidem res prudenti viro, omnia nosse: secunda verò nauigatio, proximáque videtur ab eo, seipsum minimè latere. Ibid. Præceptum Delphicum, Nosce teipsum. Huic contrarium est, Nescit seipsum, apud Chrysostomum, referente Ioanne Vlpio. M. Antoninus Imperator de vita sua lib. 11. Hæc propria sunt animi ra-

tione prædita: Seipsum videt, componit talem, qualem vult: efficit fructus, quos fert, ipse percipit: suum finem consequitur quicunque vitæ sit terminus.

Nihil nimis.

Plato in Philebo. Temperatos nempe prouerbium præcipiens, semper continet, & huic illi obtemperant. Intemperantes autem & petulantes homines voluptatis feruor ad furorem vsque occupans, immoderatis clamoribus exultare compellitur. Erasmus, μηδὲν ἄγαν, Ne quid nimis. Antè, Ex moderatis corpus bene habet.

Moderata laudamus, excessus vituperamus.

Plato in Ciuili: Vt secundum rationem moderata laudemus, vituperemúsque in singulis, quæcunque modum sermonis non seruant, dum in talibus quibusdam disputationibus aut prolixiùs quàm decet, aut breuiùs loquimur. Sed per longas ambages frustra vagati sumus. De prolixitate inquam & breuitate, déque omni excessu atque defectu habenda ratio. Dicit, mediocria toleraturum, neque ea vituperaturum: Non quæro, inquit, hominem irreprehensibilem. Idem in Protagora: Hortor, vt mediocritatem pro viribus seruetis ad medium perduci. Vide alibi, Auersor morum vitia, ipsum amo.

Suo se modulo metiri.

Io. Baptista Egnatius in secunda epistola ad lectorem, in annotationes suas ad aliquot Imperatorum scriptores: Ignoscant quæso mihi, qui sciant in homine multo minus mirum esse, nescisse quædam quàm vni constare omnia. Consulant se singuli, & suo se (quod aiunt) modulo metiatur quisque: haud sanè tam acerbè alienam negligentiam incessat, qui sua sibi conscius esse velit.

Quis erit modus?

Obscœni author carminis,
Oro, nam quis erit modus? &c.

Coelii Rhodigini.

Vmbram suam metiri.

Philippus Macedo post nobilem in Cheroneo victoriam arrogantior factus, ac de se magnificentiùs sentiens, literas aliquando asperiores, ac propè tyrannicas, ad Archidamum Agesilai filium dedit: qui id, quod erat, suspicatus, respondit: Ει μετρήσεις τὴν σαυτοῦ σκιὰν, οὐχ εὑρήσεις αὐτὴν μείζονα γεγενημένην, ἢ πρὶν νικᾶν, Si vmbram tuam metieris, non reperies eam vel tantulo maiorem esse, quàm fuerit ante victoriam. Vtemur & nos illo in tumentes prospero rerum successu.

Tvrnebi. Est modus matulæ.

Satyra quædam Varronis inscribebatur, Est modus matulæ: vel, vt alij libri scribunt, Modus matula. qua inscriptione monebat, adhibendū esse modū compotationi & ebrietati. Nam è matula potum significauit: cùm cibum sicciorem in ventrem, liquidiorem in vesicam descendere censeret. Varro alio loco: Diuitum apotheca Chias ad communem reuocat matellam. Plautus: Nolo in vesicam quod eat: in ventrem volo. Idem Aduers. xvij. c. xxj.

MOLESTI, INTOLERABILES.

Erasmi. Ferire frontem.

Qui supra modum & impotenter indignantur, frontem ferire dicuntur. M. Tullius ad Atticum epist. j. Puto te in hoc aut risisse, aut ingemuisse, vt frontem ferias: sunt qui etiam Cæsonium putant, &c. Quæ prius dixerat, indicabat esse digna vel risu, vel gemitu: cæterùm de Cæsonio tam esse dignum, vt Atticus frontem ferire debeat. Qui hoc negant esse prouerbium, eadē opera negant esse prouerbium, Perfricare frontem: &, Premere pollicem: & alia complura, quæ à gestu corporum ducta sunt.

Lippo oculo similis.

Video quosdam his moribus, vt eos æquo animo ferre non queas: rursus ita industrios, & ad obsequium expositos, vt quoties sese offert occasio, non possis cauere, quin aliquid illis committas. Lippus oculus manuum contactu læditur: & tamen naturale est nobis, illic habere manum vbi dolet. Plautus in Persa: Ego nec libenter seruio, neque satis sum hero ex sententia: Sed quasi lippo oculo me herus meus, manum abstinere haud quit tamen. Quin mihi imperet, & qui me suis negocijs præfulciat. Item in Bacchidibus: Lippi illic oculi seruus est simillimus. Si non est, nolis esse, neque desideres: Si est, abstinere quin attingas, non queas.

Ne bestiæ quidem ferre possent.

Prouerbialis hyperbole est apud M. Tullium actione in Verrem v. Postremò vt odor Apronij teterrimus oris & corporis, quem, vt aiunt, ne bestiæ quidem ferre possent, vni isti suauis & iucundus videretur. Confine est illi quod alibi retulimus, Balbinum polypus Agnæ delectat. Idem in Catil. inuectiua v. Tantus enim illorum temporum dolor inustus est, vt iam ista non modò homines, sed ne pecudes quidem mihi passuræ esse videantur. Paulò diuersius dixit in epist. ad Atticum, cuius i[illegible]tium, Quæris ex me, lib. j. Et quod omnes non modò homines, verumetiam pecudes factum esse sciebant.

Tota vlcus est.

In eodem dialogo, ad laudatam agriculturam, ita respondet Socrates: ἀλλ' οὐχ ὅλως ἕλκος [illegible], id est, Verùm annon tota, quod aiunt, vlcus est, semper molestiarum occasionem ex se gignens? Id quidem esse verum declarauit Vulteius Horatianus. Cæterùm quicquid nobis vehementer molestum est, Vlcus Vomicam & Carcinoma solemus appellare. Quemadmodum de Cæsare Augusto literis proditum est, quòd Iulias filiam & neptem, & Agrippam prius adoptatum, postea abdicatum, non aliter appellare solet, quàm tres Vomicas suas ac tria Carcinomata: adeóque detestabatur mores illorum minimè frugales, vt ad omnem illorum mentionem soleat exclamare versu Homerico:

Αἴθ' ὄφελον ἄγαμός τ' ἔμεναι ἄγονός τ' ἀπολέσθαι.
Id est,
O vtinam celebs mansissem, orbúsq; perissem.

Atque hic quoque versus inter prouerbiales meritò referendus est, vsurpandus ab his qui infeliciter duxerunt vxores, aut liberos pœnitendos susceperunt. Conueniet & in hominem molestis moribus. Theocritus in epitaphio Adonidis acerbum dolorem [illegible] ἕλκος appellat:

Ἄγριον ἄγριον ἕλκος ἔχει κατὰ μηρὸν Ἄδωνις,
Μεῖζον δ' ἁ Κυθέρεια φέρει ποτικάρδιον ἕλκος.
Id est,
Dirum dirum vulnus habet circa inguem Adonis:
Sed maius Cytherea gerit sub pectore vulnus.

Improbitas muscæ.

In improbum, & subinde redeuntem, etiam si turpiter repellatur, quadrabit illud ex eodem:

Καί οἱ μυίης θάρσος ἐνὶ στήθεσσιν ἐνῆκεν,
Ἥ τε καὶ ἐργομένη μάλα περ χροὸς ἀνδρομέοιο
Ἰσχανάᾳ δακέειν.
Id est,
Atq; illi muscæ vim intra præcordia misit,
Quæ quamuis de pelle viri sit sæpe repulsa,

Onus nauis.

Ἄχθος νεώς, Onus nauis. In inertes & inutiles iacere conueniet, ut [illegible] ἄχθος νεώς. Confine illi,
—Ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης.
Id est,
—Telluris inutile pondus.

Quadrabit & in magnum, eundémque molestum. Naues enim longè plus oneris ferūt quàm currus. De Hamaxiæis alibi dictum est.

Quos non tollerent centum Ægyptij.

Οὓς οὐκ ἂν ἄραιντ' οὐδ' ἑκατὸν αἰγύπτιοι.

Id est,

Quos ferre nec centum queant Ægyptij.

De molestis dici solitum, ac moribus intolerandis, seu fastu præturgidis. Inde ductum, quòd Ægyptij plerique gestandis oneribus quæstum non satis honestum factitare consueuerint: vnde & ἀχθοφόροι dicti, in locum prouerbialem abierunt. Refertur adagium ab Eudemo in collectaneis dictionum rhetoricarum, & item à Suida. Extat autem apud Aristophan. in Ranis, ad hunc modum:

Δύ' ἅμαξ' ἐσέθηκε καὶ νεκρὼ δύο,
Οὓς οὐκ ἂν ἄραιντ' οὐδ' ἑκατὸν αἰγύπτιοι.

Id est,

Duo plaustra, duoq; item imposuit cadauera,
Quæ ferre nec centum queant Ægyptij.

Idem in Auibus,

Οὐκ αἰγύπτιος πλινθοφόρος.

Id est,

Non Ægyptius lateriger.

Consimili modo Lucilius apud Nonium:

Quem neq; Lucanis oriundi montibus tauri
Ducere pro telo validis ceruicibus possent.

Rursum idem alibi:

Hunc iuga multorum, pro telo ducere centum
Non possint. —

Ægyptius laterifer.

Αἰγύπτιος πλινθοφόρος, i. Ægyptius laterum gestator. Suidas nominatim prouerbij titulo refert. Extat autem apud Aristophanem in Auibus. ibi quærit quispiam, quis composuisset equum Durium in arce Palladis, centum cubitorum? Cui respondetur:

Ὄρνιθες, οὐδεὶς ἄλλος, οὐκ αἰγύπτιος
Πλινθοφόρος, οὐ λιθουργός.

Id est,

Aues, nec alius vllus, haud Ægyptius
Laterifer, aut faber lapidarius.

Quadrare videtur in sordidum, atque infimæ sortis hominem, in quem vsum etiam Carum vilitas vsurpata est: aut in eum, qui molestis negocijs premitur. Admonuimus modò, Ægyptios in vulgi fabulam ac risum abijsse, quòd asinorum ritu vectandis corpore oneribus quæstum facerent. Ad quem labore hoc exercitatiores illos fuisse conijcio, quòd in effodiendis lacunis, limóque exportando, ac lateribus argillaceis, huiusmodi opera potissimùm opus erat apud Ægyptios, ob limum quem inuehit Nilus. Nam illic passeres opinor, aut hirundines monstrarunt artem è luto construendi parietes. Argumento est, quòd Hebræi cùm apud illos agerent, adacti sunt luto lateribúsq; gestandis seruilem operam præstare Pharaoni. De mulis Marianis alibi reperies.

In culmo arare.

Ἐπὶ καλάμης ἀροῦν, i. In stipula arare dicuntur, qui labore nunquam intermisso vim mentis exhauriunt: aut qui nunquam desinunt ab amicis petere quod dent. Sumpta metaphora à nimium auidis agricolis, qui segetem non patiuntur vnquam interquiescere: sed assidua cultura suc cum omnem soli exhauriunt, statim à messe, nouam ingerentes sementem. Suidas citat ex Lysia.

Qui conturbat omnia.

In eum qui maximas vndique ciet turbas, aptè detorquebitur illud ex eodem libro:

—Πάσας δ' ὀρίνουσ' ἀέλλας
Παντοίων ἀνέμων.

Id est,

— Omneis omnigenûm ille procellas
Ventorum ciet. —

Anno senior fio.

Quoties aliquid nobis magnopere molestum significamus, senescere nos etiam vulgò dicimus. Aristophanes in Ranis:

Μή πω ποιήσῃς, ὡς ἐγὼ πρεσβύτερος,
Ὅταν τι τούτων τῶν σοφισμάτων ἴδω,
Πλεῖον ἢ ἐνιαυτῷ πρεσβύτερος ἀπέρχομαι.

Id est,

Faxis caueto. quippe quoties conspicor.
Istiusmodi negociorum quippiam,
Discedo, crede, senior anno protinus.

Tædio verò molestiaq; conciliari senium, indicat etiam Homerus:

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι.

Id est,

Illicò mortales inter mala multa senescunt.

Vt fici oculis incumbunt.

Ὥσπερ τὰ σῦκ' ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔφυ, id est, Quemadmodum fici oculis innati. De ijs dicebatur, qui pertinaciter vrgerent, premerentque negocium aliquod. Sumpta similitudine à ficis, hoc est, vitio quod oculis adnascitur, nec facilè potest auelli oculo incolumi. Aristophanes in Ranis:

Ὥσπερ τὰ σῦκ' ἐπὶ τοῖσιν ὀφθαλμοῖς ἔφυ.

Id est,

Vt ficus oculis imminens, sic ille erat.

Accommodabitur haudquaquam ineptè & in hos qui cùm graues sint & intolerabiles tamen auelli nó queunt, nisi magno malo. Quod genus vtinam nulli essent, aut vnquam existerent principes, & principum optimates: qui cùm auaricia sint inexplebiles, libidine corruptissimi crudelitate perniciosissimi, tyrannide immanes, verissimi Reip. hostes ac prædones, in publicam perniciem, non solùm armis & opibus instructi, verumetiam nouis artibus, quas nec Dionysius vnquam, nec Phalaris reperit, tamen sic adhærent, sic imminent, sic affixi sunt populo, vt nec ferri possint, nec auelli. Vsqueadeò nullus est senatus, nullus magistratus, nulla religio, nulla Reipub. pars, in quam actis radicibus illi non penetrarint, ceu pestis per omneis corporis venas sparsa. Siquidem animaduerterunt hoc homines tantùm ad nocendum oculati cordatique, vnam hanc ancoram superesse publicæ incolumitatis, si ciuium & ciuitatum honesta concordia, tyrannis potentium coerceatur. Hanc igitur in primis dirimere cura est. Sciunt in pace minimum sibi licere, cùm res legibus & consilijs agitur, non dolis, aut armis. Proinde modis omnibus id agunt, ne populus publica pace gaudeat. Perspiciunt præcipuam Reip. felicitatem in hoc sitam, si principem habeat interdum, cordatum, vigilantem: hoc est, verè principem. Itaque miro studio curant tutores, ne vnquam vir sit princeps: adnituntur optimates ij qui publicis malis saginantur, vt voluptatibus sit quàm effœminatissimus, ne quid eorum sciat quæ maximè decet scire principem. Exuruntur vici, vastantur agri, diripiuntur templa, trucidantur immeriti ciues, sacra prophanaque miscentur: dum princeps interim ociosus ludit aleam, dum saltitat, dum oblectat se morionibus, dum venatur, dum amat, dum potat. O Brutorum genus iam olim extinctum, ô fulmen Iouis aut cæcum, aut obtusum. Neque dubium est, quin isti principum corruptores, pœnas Deo daturi sint, sed serò nobis. Interim ferendi sunt, ne tyrannidem excipiat anarchia, malum penè perniciosius. Quod complurium Rerumpublicarum experimentis comprobatum est, & nuper etiam agricolarum per Germaniam exortus tumultus nos docuit, aliquanto tolerabiliorem esse principum inhumanitatem, quàm ἀναρχίας omnia confundentem. Siquidem fulmina terrent quidem omnes, at non ita multos feriunt. Cæterùm mare inundans nulli parcit, nihil non miscens ac voluēs. At quod optimates impij sunt Reipublicæ, id fortasse sunt Ecclesiæ, nonnulli ex his ordinibus, quos vulgus Mendicantes vocant. Pios non accuso, nec ordinem incesso: malos noto, quæ vbique maxima turba est. Hi sic sese per omne Reipublicæ corpus sparserunt, vt nihil vsquam agatur sine illis. Regnant in concionibus: quod peculiare munus Episcoporum. Tyrannidem occuparunt in scholis: quod huic proximum munus. Per hos ministrantur Ecclesiastica sacramenta, per hos sacerdotes sumus. Hi plus quàm censoria seueritate pronunciant de fidei professione: Hic Christianus est, hic semichristianus, hic hæreticus, hic sesquihæreticus. In horum sinus

finus populus effundit occultos vitæ actus, & secretissimas animi cogitationes: nec his contenti sunt, nulla panguntur principum fœdera, in quibus hi non agant partes. Sine his nullum contrahitur matrimonium. In theatricis certaminibus in publicis sordibus, agonothetas agunt: adeò nihil pudet. Denique nec mori licet absque illis. Nulla est aula principum, in quam non irrepserint. Si quod impudens facinus destinarunt principes, per hos exequuntur. Si quid moliuntur Romani pontifices, quod paulò sit alienius ab Apostolica illa & prisca sanctimonia, horum potissimum vtuntur ministerio. Velut si quod bellum, si quis tumultus, si qua exactio, si qua condonatio parum pudens, in hisce fabulis illi primas agunt. Interim simplici popello specie sanctitatis imponitur. Sacerdotes ad hos collati, sacerdotes non sunt. Episcopi horum fiducia in vtramuis aurem dormiunt. Plebs destituta, pro vnicis pastoribus gemino luporum genere discerpitur, dum & præsules exercent tyrannidem: nec hi tamen pastores sunt, sed alia ratione prædones. Rursus admoneo, nec pios à me notari, nec ordinem. Nam qui inter eos sunt incorruptissimi, solent eadem quæ deploro, deplorare. Atque apibus licet suos fucos, vt aculeos carentes, quamuis furaces aliquando depellere. Hos fucos omnibus crabronib. aculeatiores, nec reges nec summi pontifices queant à Republica profligare, nisi magna Christianæ religionis ruina: adeò suas factiones communierunt, adeò totum orbem arcib. ac populis suis occuparũt, & indies nouos struunt nidos: hoc nimirum prætextu, quòd superiorum monasteriorum religio, cuius commendatione primùm exorta sunt, perierit: quasi verò & horum non paulo post sit peritura sinceritas, si qui modò sinceritas. Ita fit vt orbis impijs & ociosis monachorum gregib. oneretur, & principes fraudentur populo, & episcopi grege, & populus pastore: Christianæ religionis puritas ac libertas, paulatim ad Iudaicas ceremonias delabatur. Et quemadmodum difficile dictu sit, vtrum grauior sit Reipublicæ malorum principum inter se concordia, an dissidium: quòd siue belligerantur, magno populi malo id faciant: siue conciliantur, in publicum exitium conspirent: ita nescias vtrum magis sit optandum, imò quò melius dicam, vtrum magis detestandum, istorumne inter ipsos consensus, an seditio, quòd vtraque res publico fiat malo. Opinor autem ficos hic dici, rigidum tumorem innascentem genis oculorum. Ea res cùm molestissima sit, tamen non sine periculo tollitur: quòd oculo immineat, parti vexationis & tractatus impatientissimæ. Adagii mentionem facit Suidas.

Ἄγουσι καὶ φέρουσι.

Tristissima quidem, sed tamen prouerbialis apud Græcos autores figura est, ἄγουσι καὶ φέρουσι: pro eo quod est, hostili more populantur, aut vexant. Id si traducatur ad animum, non paulò fiet festiuius. Quemadmodum Aristoph. in Nebulis,

> Ὑπὸ γὰρ τόκων χρεωστῶν τε δυσκολωτάτων
> Ἄγομαι φέρομαι, τὰ χρήματ' ἐνεχυράζομαι.

Id est,

> Diris ab vsuris & vsurarijs
> Rapior miser, ferórque difficillimis,
> Possessiones pignori opponens meas.

Lucianus dixit, ἄγει καὶ φέρει, pro eo quod est, suo arbitratu quò vult, trahit. Consimiliter vsus est Cornelius Tacitus De oratoribus. Nunc principes in Cæsaris amicitia, agunt ferúntque cuncta, atque ab ipso principe cum quadam reuerentia diliguntur. Homerus Iliad. ε.

> Ἀτὰρ οὔ τί μοι ἐνθάδε τοῖον,
> Οἷόν κ' ἠὲ φέροιεν Ἀχαιοὶ ἢ κεν ἄγοιεν.

Id est,

> Neque enim hìc mihi quicquam
> Tale est, à Danais vt ferri possit, agiue.

Verba sunt Sarpedonis, excitantis Hectorem ad bellum pro tuenda patria, cùm ipse pugnaret, nihil habens quod Græci possent auferre, nimirum Lycius patria. Item Verg. Æneid. ii.

> —Alij rapiunt incensa, feruntque
> Pergama.—

pro, diripiunt ac populantur. Consimilem ad modum Liuius dixit, libro De bello Maced. viij. Tum demum fracta pertinacia est, vt ferri agique res suas viderunt. Apud Herodotum ita Crœsus loquitur Cyro victori: οὔτε γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μέτα, ἀλλὰ φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά. Id est, Iam enim nihil istorum meum est, sed tua diripiunt. Translatum videtur a more militari, quòd illic homines & iumenta aguntur, sarcinæ feruntur. Plato in libris De legibus. Μηδὲ ἀλλοτρίων μηδεὶς μηδὲν φέρῃ, μηδὲ ἄγῃ. Id est, Ne quis quicquam alienarum rerum ferat, agátve. Vnde color sermonis ex legum formulis ductus videtur. Q. Curtius libr. 4. pro ἄγεσθαι καὶ φέρεσθαι dixit, volui agique: Eludant videlicet quibus fortè ac temerè humana negocia volui agique persuasum est. In eodem libro dixit, ferri agique: Adhuc lymphatos ferri agique, arma iacientes. His nobis inconditum tumultum militum declarauit.

Maniuoro vinculo.

Χειροβρῶτι δεσμῷ, id est, Maniuoro vinculo. Sic quispiam appellauit manicas vestium Ponticarum, quòd manus offendant, atterantque. Idem obijcitur Troianis apud Vergilium:

> Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Recenset Zenodotus.

Athos celat latera Lemniæ bouis.

> Ἄθως καλύπτει πλευρὰ Λημνίας βοός.

Id est,

> Athos obumbrat latera Lemniæ bouis.

Vbi quis officit, aut molestus est, aut gloriam cuiuspiam obscurat, aut alioquin obsistit. Tradunt in Lemno bouis fuisse simulachrum ingens, candido factum lapide. Id Athos mons tametsi longo, dissitus interuallo, tamen ob summam celsitudinem, obscurat vmbra sua. Est autem Athos, Thraciæ mons ingens, adeò vt vmbram iaciat ad stadia trecenta, teste Stephano. Meminit huius Apollonius Argonauticôn lib. j.

> Ἠῷοι δ' ἀνιόντι φαάνθη ἄκρα Θόωνος,
> Θρηϊκίη τε ἄκρη Ἄθω ...
> Ὅσσον ἐς ἔνδιον κεν ἐΰστολος ὁλκὰς ἀνύσσαι,
> Ἀκροτάτη κορυφῇ σκιάει καὶ ἐς ἄχρι Μυρίνης.

Id est,

> Solis ad exortum vada salsa secantibus alto
> Vertice sese ostendit Athos mons Thracius, is qui
> Dissitus à sacra tanto discrimine Lemno,
> Quantum alata die valeat transmittere nauis:
> Hanc tamen aerij contingit verticis vmbra.
> Quin longinquam etiam contingit ad vsque Myrinen.

Prouerbij meminit & Plutarchus in Moralibus, cùm alias, tum in commentario, quem inscripsit De facie apparente in orbe lunæ, testans vmbram porrigi per septingêta fermè stadia. Theocriti Scholiastes versiculum hunc citat ex Sophocle,

> Ἄθως σκιάζει νῶτα Λημνίας βοός.

Id est,

> Athos obumbrat terga Lemnij maris.

Aetna, Athon.

Aetnam & Athonem montes in molestiæ tædiique prouerbium abijsse, testatur Lucilius apud Aulum Gell. libr. xvj. c. v. etiam si locus is deprauatus habetur. Lucilij versus, quos adducit, sunt hi:

> Verùm hic ludus ibi, súsque omnia, déque fuêre.
> Súsque & déque fuêre inquam omnia, ludus iocúsque.

Illud opus durum, vt Setinum accessimus finem αἰγίλιποι, vt aiunt, montes Aetnæ omnes atque asperi Athones. De Aetna Siciliæ monte dictum est, quòd gigantem sua mole premat, iuxta poetarum fabulas: siue quòd crebris incendijs grauis ac perniciosus olim esset accolis. Vnde & M. Tullius in Catone maiore, dixit onus Ætna grauius. De Atho verò, quòd ob ingentem celsitudinem, vmbra sit molestus, quam in Lemnum vsque trecentis dissitam

stadijs mittit, alibi diximus. Pomponius Mela tradidit huius cacumen altius, quàm vnde cadant imbres: eius rei coniecturam ex eo colligi, quòd de àris, quas in vertice sustinet, non abluitur cinis, sed quo relinquitur aggere, manet. Obstat & nauigantibus, quòd toto longè dorso procedat in pelagus, qua continenti adhæret. Vnde & à Xerxe perfossus. Athenæus lib. x. commemorat Erysichthonem quendã inexpletæ voracitatis, vulgò dictum fuisse βορᾶς Ἄθωνα, id est, Voracitatis Athonem.

IVNII. Lapides loqueris.

Lapides loqueris, prouerbialj figura dixit Plautus in Aulularia: pro duris, & auditu grauibus ac molestis verbis. ita enim Megadorus senex ad sororem, iubentem vt iam grauis ætate vxorem domum duceret, loquitur,

Quia mihi misero cerebrum excutiunt
Tua dicta soror, lapides loqueris.

Indicat illius verba tam grauiter animum perculisse, vt non potuerit saxis sauciari magis. Huius adagij in nostrate lingua mansit hactenus vsus.

Ieiunium olet.

Νηστείας ὄζειν, id est, Ieiunium olere, Græco prouerbio dicuntur, quibus grauis est anima & putidum olens. Aristoteles problematum sectione 11. διὰ τί τοῖς σώμασι μηδὲν ἐνδεδεκόσιν, ἀλλὰ νηστεύουσιν ὄζει μᾶλλον (ὃ καλεῖται νηστείας ὄζειν) τοῖς φαγοῦσι δὲ οὐκ, ἢ ἧττον μᾶλλον. id est, Quid causæ cur ora eorum qui nihil ederint, sed ieiunj sint, magis puteat (id quod Ieiunium olere dicitur) postquam cibum sumpserint, nequaquam, quum oporteret tunc magis obolere. Causam assignat aeri propter requiem feruefacto, qui spiritum & excrementa pituitosa in putredinem agat. Cæcilius comicus:

— Quæ mihi
Vbi domum adueni, assedi, extemplò suauium
Dat ieiuna anima. —

Plautus in Mercatore:

Ieiunitatis plenus, anima fœtidat.

sic enim citat Nonius Marcellus, & legit vetus codex: pro quo vulgata editio habet, Iam plenus ætatis, animáque fœtida. Huc pertinet quod in Bassam olidam anum scribit Martialis lib. 4. Epigram.

Quod bis murice vellus inquinatum,
Quod ieiunia sabbatariorum,
Mœstorum quod anhelitus reorum,
Quod spurcæ moriens lucerna ledæ.

Quę postrema dictio in impressis libris perperam in Ledę commutata legitur.

Bilem vomere.

Χολὴν ἐμεῖν, hoc est, Bilem vomere, prouerbio dicuntur, qui molestiam animo ingratam & auribus concipiũt, & fastidiunt aliquid. Adagium citatur ex Aristoxeno Musico. Plutarchus Symposiacõn lib. 7. cap. viij. ὅς φησι τοὺς ἀσυνέτους χολὴν ἐμεῖν ὅταν ἐναρμονίου ἀκούωσι. id est, Quos Aristoxenus dicit bilem vomere, quoties modulatum quippiam & concinnum audierint. A ventriculi natura ducta est origo, qui auersatus aliquid, fastidióque nauseans, bilem innatantem reijcit.

COGNATI. Νηστείας ὄζειν, Ieiunium olere.

Græci significare volentes fœtorem quendam animæ, qui non vitio aliquo oris prouenit, sed in omnibus ferè est, qui nihil gustarint, νηστείας ὄζειν, quasi ieiunium olere dicebant. Hoc testatus est Aristoteles segmento Problematum duodecimo, quæstione septima: qua potissimùm huius rei causam diligenter quæsiuit, cur scilicet grauis anima eorum sit, qui nihil adhuc comederint, sed ieiuni sint, cùm statim sumpto modico cibo molestus ille odor pellatur. Inquit enim: διὰ τί τοῖς σώμασι μηδὲν ἐνδεδεκόσιν, ἀλλὰ νηστεύουσιν ὄζει μᾶλλον, ὃ καλεῖται νηστείας ὄζειν, φαγοῦσι δὲ οὐκ ὄζει. Hunc autem ingratum oris odorem significauit Cæcilius comicus, cuius hæc verba leguntur apud Nonium, edita (vt apparet) ab eo qui vxoris parum acceptæ odiosam comitatem, blanditiásque accusaret: Quæ mihi, vbi domum adueni, assedi, extemplò suauium dat, ieiuna anima. Inter ea quæ pessimè olere solent, ieiunia Sabbatariorum, hoc est, Iudæorum, die septimo ab omni opere feriantium, enumerat lib. 4. Martialis. Sabbatariorum porrò, risus aucupandi gratia positum est, quasi quæ ieiunant cæteræ nationes, grauem animam non exhalent. [Huc confer sup. illud Iunij, Ieiunium olet.]

Anseres ex Phalerno.

Prouerbium hoc ex Ansere poeta sumptum est, qui ostentatione falsæ doctrinæ sese iactitans, viris eruditis impudenter obstrepebat. Vt enim anseres molesto quodam stridore obganniunt, ita hic inter poetas minimè canorus, sed tamen odiosè garrulus atque obstreperus. Hunc Ouidius procacissimum, cum petulantis esset linguæ, & immodestæ, appellauit. Virgilio semper iniquus fuit, vt Seruius & Donatus scribunt. Horatium quoque odio insecutus est. De hoc Ansere Virgilius ecloga 9. intelligit, cum ait:

– Sed argutos interstrepere anser olores.

Quod mox prouerbij loco vsurpatum est, cùm indoctus inter doctos garrit: & ab Erasmo nostro explicatum in adagio, Graculus inter Musas. Propertius quoque de hoc Ansere canit:

Nec minor his animis: aut si minor ore canorus
Anseris indocto carmine cessit olor.

Fuit verò M. Antonij Triumuiri amicus, cuius & laudes decantasse scribitur: qua de causa, & agro Phalerno ab eo donatus est. Quò & Cicero in Philippicis respexit, his verbis penè ænigmaticis: Ex Phalerno Anseres depellantur. Quod etiam prouerbiali figura dicitur, quum significamus ignauos fugiẽdos quorum exigua est gratia.

Ducere serram.

In streperos & odiosos dicitur, qui non minus auribus molesti sunt, quàm serræ obstrepentis & stridentis argutia. Varro cap. de pauonibus: De pauone, inquit, liberè licet dicas, quia discessit Fircellius, qui secus si quid diceret de ijs, gentilitatis causa ante cum serram duceret. Voluit Varro dicere, Fircellium Pauonem, propter nomen commune & gentilitatem, quæ ei cum pauonib. intercedebat, si quis de eis secus & malè loqueretur, streperum & odiosum putaturum fuisse: neque libentius hominem eum auditurum, quàm stridentem & obstrepentem serram, cuius argutia auribus molesta est. Lucret. libr. 2. De rer. nat.

Ne tu fortè putes serræ stridentis acerbum
Horrorem constare elementis læuibus æquè.

Cicer. libr. v. Tuscul. quæst. Surdi vocem citharœdi non audiunt: ne stridorem quidem serræ audiunt, tum cùm acuitur.

Μύας λείχων.

Veteres quasi prouerbio μύας λείχων videntur dixisse. Nam Plutarchus in lib. κοινῶν ἐννοιῶν, Chrysippi sententiam refellens: οὐδεμία δή, φησι, πρᾶξις ἐν τῷ κεῖσθαι δεῖ ἀλλ᾽ ... κατὰ τὰ πάθη τὰ συμβαίνοντα ἀπ᾽ ἀρετῆς, ... μύας λείχων. Ac paulo pòst: ... μύας ... Catullus ad Gelliam ad hoc videtur allusisse, quum ait:

Queis te lenirem: nobis neu conarere
Infestum telis iscere musca caput.

Ieiuna anima.

Inamabile suauium significans Statius comicus argutè dixit,

Sed tua morosane vxor, quæso, est, quam rogas?
Qui tandem tardet mentionis, quæ mihi
Vbi domum adueni acsedi, extemplò sauium
Dat ieiuna anima, nil peccat de sauio,
Vt deuomas vult, quod foris putaueris.

Hinc

Hinc, ieiunium olet, apud Cæcilium, Plautum, Martialem.

Obsurduerunt aures.

Obsurduerunt aures mihi: &, Obsurdui auribus, dicitur, quum nos verborum alicuius pertæsos significamus, quæ sæpius auribus nostris inculcarit. Hoc vernaculo sermone dicimus. I'ay les oreilles rompues. Stephanus non omnino ad verbum Græcè κατεαγέναι τὰ ὦτα: sed latius, ἀποκεκλεῖσθαι τὰ ὦτα. Molesti quidē sunt, eadem de re iterū iterum loquendo. Nihil enim odiosius & molestius, quàm quod semper idem est, & quoties eadem ad fastidium iterantur.

Longo ex itinere etiam palea oneri est.

Celtæ, En longue voye paille poise. Leuissimæ quidem paleæ, longa tamen in via graues fiunt & molestę. Sic hospes interdum initio grauissimus, triduo aut quatridui mora oneri est. sumpta tralatione à Marthæ verbis ad Christum, iubentem monumento Lazari quatriduum mortui lapidem amoueri.

MORVM CONTAGIO.

ERASMI. Ne gustaris quibus nigra est cauda.

Μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων. id est, Ne gustes ex ijs quibus est nigra cauda. Interpretatur Plutarch. in comment. De liberis instituendis, Ne commercium habeas cum improbis, & ijs qui sunt nigris ac infamibus moribus. Tryphon grammaticus inter ænigmatis exempla hoc quoque commemorans interpretatur hoc modo: ψεῦδος μὴ λέγειν [illegible] ... τὸ ψεῦδος ... [illegible]. id est, Ne mendacem sermonem protuleris. Mendacium enim in extremis partibus nigrescit & obscuratur. Quidam ad sepiam piscem referunt, qui atramento quod in cauda gestat, semet occulit. Quanquam Plinius libr. 32. cap. vltim. Melanurum inter pisces recenset, cùm de sepijs multa priorib. libris disseruerit, vt videatur non idem esse piscis Melanurus & Sepia. Theodorus Gaza melanurū Oculatam vertit: quem piscem nominat tantùm loco quem modò indicauimus.

Oscitante vno, deinde oscitat & alter.

Εἰς χασμήσας κατὰ χασμᾶται ἕτερος. id est, Cùm oscitat vnus, statim oscitat & alter. Dicendum, quoties exemplo peccati, statim prouocatur aliquis ad simile facinus. Fit autem hoc occulta quadam naturæ vi, vt qui viderit oscitantem, cogatur & ipse oscitare. Cuius rei causam etiam reddere conantur philosophi. Simili modo transeunt & quidam animorum affectus. Socrates apud Platonē in Charmide: καὶ ὁ Κριτίας ἀκούσας ταῦτα, καὶ ἰδών με ἀπορούμενον, ὥσπερ οἱ τοὺς χασμωμένους καταντικρὺ ὁρῶντες ταὐτὸν τοῦτο συμπάσχουσι, κἀκεῖνος ἔδοξέ μοι ὑπ' ἐμοῦ ἀπορούμενος ἀναγκασθῆναι καὶ αὐτὸς ἁλῶναι ὑπὸ ἀπορίας. id est, Hæc vbi audiuit Critias, mēque vidisset hæsitantem, quemadmodum ij qui ex aduerso vident oscitantes, eodē affectu corripiuntur, itidem & ille mihi visus est mea dubitatione cogi, vt & ipse à dubitatione corriperetur. Oscitantiam autem Latini vocant torporem & indiligentiam. Qui cum ignauis viuit, facilè fit illorum similis. Omnes enim procliues sumus à labore ad libidinem, vt ait Comicus. Torpedo piscis suo contactu protinus torpidū reddit. Plato in Menone: δοκεῖς μοι ὁμοιότατος εἶναι τό τε εἶδος καὶ τἆλλα ταύτῃ τῇ πλατείᾳ νάρκῃ τῇ θαλαττίᾳ· καὶ γὰρ αὕτη τὸν ἀεὶ πλησιάζοντα καὶ ἁπτόμενον ναρκᾶν ποιεῖ, καὶ σὺ δοκεῖς μοι νῦν ἐμὲ τοιοῦτόν τι πεποιηκέναι ναρκᾶν. id est, Videris mihi simillimus esse isti latæ torpedini marinæ. Nam hæc quoque semper eum qui accedit ac tangit, torpidum reddit. Et tu videris mihi quoque tale quiddam fecisse vt torpeam.

Corrumpunt mores bonos colloquia praua.

Eòdem pertinet ille Menādricus senarius, quem diuus Paulus Apostolus haudquaquam grauatus est in prima ad Corinthios epistola citare:

Φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί.

Id est.

Mores bonos conuictus inficit improbus.

Tertullianus ad vxorem vertit Græcum carmen, sed libertate Latinæ comœdiæ: Conuictum, inquit, atque cōmercia Deo digna sectare, memor illius versiculi sanctificati per Apostolum,

Bonos corrumpunt mores congressus mali.

Consimilem huic sententiam refert Aristote. 9. Moralium lib. Celebratur & hic senarius à Græcis,

Κακὸς ἔσῃ κακοῖσιν ἂν αὐτὸς συνουσιάζῃς.

Id est,

Malus ipse fies, si malis conuixeris.

Quanquam autem alienius ab hoc instituto videtur, huiusmodi conquirere, tamen non mihi tempero, quin illud adscribam ex Senecæ De ira lib. 3. si non magnoperè pertinens ad prouerbij declarationem, certè ad vitam instituendam in primis conducibile. Sumuntur, inquit, à conuersantibus mores. Et vt quędam in contactis corpore vitia transiliunt, ita animus mala sua proximis tradit. Ebriosus conuictores in amorem vini traxit. Impudicorum coetus fortēmque, & si liceat, virum emollit. Auaritia in proximos virus suum transtulit. Eadem ediuersò ratio virtutum est, vt omne quod secum habent, mitigent. Nec tam valetudini profuit vtilis regio, & salubrius cœlum, quàm animis parum firmis, in turba meliorum versari. Quæ res quantum possit intelliges, si videris, feras quoque conuictu nostro mansuescere, nullique immani bestię vim suam permanere, si hominis contubernium diu passa est. Hucusque Senecæ verba reddidimus. Porrò cùm omnis contubernij conflictatio, plurimum habet momenti ad corrigenda deprauandaque mortalium ingenia, tum præcipuè valet oratio: quæ quidem ex arcanis illis animi penetralibus deprōmpta genuinam quandam & occultam vim, atque (vt Græcè dicam melius) ἐνέργειαν secum adfert, eámq; in auditoris animum, in quem illabitur, transfundit, pręsentaneum venenum, si pestilens fuerit: remedium efficax, si salutaris. Proinde nullum adhuc apophthegma philosophorum memini legere, quod mihi videatur cum illo conferendum, quod Ioannes Coletus meus, vir pariter & eruditus & incorruptus, subinde dictitare consueuit: Tales nos esse, qualia sunt quotidiana colloquia: tales euadere, qualia frequenter audimus. Iam verò quod de colloquio dictum est, idem oportet & de studijs accipere. Qui vitam omnem in Ethnicis conterunt literis, gentiles euadunt: qui præter obscœnos autores nil euoluūt, moribus obscœnis reddantur oportet. Etenim lectio colloquium quoddam esse videtur.

Si iuxta claudum habites, subclaudicare disces.

Plutarchus in libello De liberis educandis, ἂν χωλῷ παροικήσῃς, ὑποσκάζειν μαθήσῃ. i. Si iuxta claudum habitaris, disces subclaudicare. Pindari interpres extulit hunc in modum,

Χωλῷ παροικῶν κἂν ἰδίως σκάζειν μάθοις.

Id est,

Claudo vel vni si propinquus manseris,

Disces & ipse claudicare protinus.

Huc pertinet illud Hesiodium, nobis alibi dictum: πῆμα κακὸς γείτων, &c. Ea verò rerum humanarum est infelicitas, quòd facilius transiliunt vitia quàm bona. Et tamen verum quod addit Hesiodus: ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ. Ita Pindarus in Nemeis hymno septimo: εἰ δὲ δέεται ἀνδρός ἀνήρ, τί φαῖμεν κε γείτον' ἔμμεν νόῳ τε ἀτενεῖ γειτόνεσσι χάρμα πάντων ἐπάξιον. i. Si vir viro eget, quid dicemus vicinū esse vicino, animo constanti amicū? Gaudiū omni re dignum. Quanquam video nec lectionē, nec interpretationē huius loci constare Græcis. Quidam enim pro δέεται, legunt γεύεται: referúntque ad commodorum aut incommodorum communicationem, quam homo capit ab homine, maximè à vicino. Et legendum videtur γείτων ἔμμεν, vt respondeat participio φιλέοντα. Interpres adducit & illud ex Hesiodo:

Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί.

Id est,

Notum est illud Themistoclis, qui proscripto agro iussit & hoc præconem addere reliquis dotibus, quòd bonum haberet vicinum. Prouerbium admonet, perniciosam im proborum hominum consuetudinē: propterea quòd cùm corporis, tum maximè animi vitia contagio serpunt in vicinum. Naso:

Dum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi:
Multàque corporibus transitione nocent.

Id Aristoteles existimat potissimùm vsuuenire in morbis oculorū, quòd ea corporis pars maximè sit mobilis. Item in scabie, quòd in summa sit cute, & humore glutinoso, ad vicinum permanet. Postremò in omnib. morbis, qui è spiritu corrupto nascuntur, vt pestis, quòd spiritus facilè ab alio in alium traiiciatur. Denique est occultus quidam naturæ consensus: quo fit vt oscitare incipiat qui viderit osci tantem, & micturiat qui meientem conspexerit. Autor est Alexander Aphrodiseus. Et balbutire discit, quisquis assiduè cum balbo viuit. Morum autem scabiem affricat conuictor conuictori. Aristoteles sectionis vj. problemat. . . quærit, quare lippitudo, tabes, & scabies, cōtagio migrent ad alios, nec idem accidat in omnibus morbis. Plutarchus in commentario De ratione dignoscendi verum amicum ab adulatore, scribit tantam habere vim assiduam consuetudinem, vt imprudentes etiam imitemur vitia eorum, quibuscum viuimus. Quemadmodum Platonis familiares eius gibbum imitabantur: Aristotelis amici, balbutiem eiusdem exprimebant: Alexandri Macedonum regis familiares, ceruicis inflexum, & vocis in dicendo asperitatem effingebant. Plato De legib. 3. eleganter indicat, quomodo fallat contagium: [Greek text, largely illegible] id est, Verum probabile, an potius necessarium hoc ipsum esse, quòd cùm quis cum prauis hominum improborum moribus conflictatur, non odit, sed gaudet magis approbans, quanquam veluti per iocum reprehendit, somnians suam ipsius malitiam, tunc profectò necesse est vt similis euadat gaudens vtriscunque gaudeat.

A bonis bona disce.

Aristoteles Moralium Nicomachiorum 9. ostēdens virtutem optimè disci conuictu bonorum, quòd amici se mutuò corrigunt, si quid erratum est, & sese vicissim ad honestas excitant actiones, citat carmen veluti notum: ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλά. Versus autem est Theognidis, cuius meminit Xenophon in commentario De dictis ac factis Socratis. Aiebat enim inter vnguenta nullum oleum melius olere, quàm quo vngebantur athletæ: amaracinum & foliatum fœminis esse relinquenda. Rogatus quid deceret olere senes, respondit, probitatem. Dein rogatus, vbi hoc vnguentum venderetur, Theognidis hemistichio respondit:

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλὰ διδάξεαι.—

Id est,

Quis bonus est, ab eo bona discito. —

Itidem & noster γνωμογράφος,

Discito, sed à doctis.

IVNII. Barbarus euasit inter Barbaros.

Tyndarei dictum est apud Euripidem in Oreste fabula, ad Menelaum Orestis patrocinium molientem:

Βεβαρβάρωσαι χρόνιος ὢν ἐν βαρβάροις.

Id est,

Es barbarus factus, moram longam inter barbaros trahens.

Ioan. Zezes in historia omnigena: ὡς βεβαρβάρωσαι τοσοῦτον [illegible] id est, Vt factus es barbarus, tanto tempore apud Troianos commoratus. Quadrabit congruè in eum, qui puritatem Latini sermonis corrupit assidua lectione & consuetudine barbarorum hominum, quod accidit Iurisperitis inter Baldos, Accursios, Dinos & Castrenses assiduis, & nobis inter Forliuienses, Commentatores, & Iacobos de partibus, eiúsque farinæ alios.

Adulter ad adulterum trahit.

Citatur in Suidæ commentarijs adagium, sed persunctoriè, ἄλλον μοιχὸς τις μοιχὸς, id est, Trahit adulter ad adulterum. Dictum arbitror in contagionem morum, nam flagitiosi alios suis flagitijs socios quærunt: vel potiùs in similitudinem ingeniorum, æqualis enim æqualem delectat maximè.

IOANNIS VLPII.

Talis quisque est, quales quibus cum familiaris.

Τοιοῦτος ἕκαστος ἐστιν οἷσπερ ἥδεται ξυνών. Senarius est Euripidis, quo indicatur, familiarium vitam & mores in eum quoque transire, qui eorum consuetudine fruitur. Vnde etiam dicitur: Cum bonis bonus eris, cum peruersis peruerteris. Eòdem relabitur Erasmic. Botrus oppositus botro maturescit.

COGNATI.

Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

Claudiani prouerbialis versus, in principes adeò intēperantes, vt ad libidinem suo exemplo subditos excitent. Reges enim, Reguli, Dynastæ, paucis exceptis, quasi Deo sint maiores, nunquàmque occasum visuri, nihil nisi propriam curant vtilitatē, alienis inhiant ditionib. & thesauris, séque totos auaritiæ dedunt: Tyria, quod aiunt, maria concitant, bellis discordiorúmq; ignibus & fraudibus omnia vexant, miserrimósq; populos, militum nequissimorum, imò prædonum & incendiariorum ferro, libidini, immanitati, & multiplicibus iniurijs exponunt, obijciúntq; iustitiam, fidem, liberalitatē, pietatem, atq. omnes ad vnam virtutes, quasi legis Iuliæ maiestatis reas, finibus suis exturbant, inq. exilium eijciunt: vitiorum myriadas quasi socias auxiliarésque legiones exosculantur, & in fidem, tutelam atque amicitiam euocant & excipiunt. Reliqui verò mortales, ab illis quasi præceptorib. edocti, eadem pro virib. moliuntur. Verum enim est quod ait Xenophon, lib. de Cyri Pædia octauo. [Greek text, illegible] Cic. quoq; lib. 3. De legibus, nobilium vita, victúq; mutato, mores mutari ciuitatum putauit. Quo perniciosius (vt inquit ille) de rep. merentur vitiosi principes, quòd non solùm vitia concipiūt ipsi, sed ea infundunt in ciuitatem: neque solùm obsunt, quod ipsi corrumpuntur, sed etiam quòd corrumpunt, plusq; exemplo, quàm peccato nocent. Sed de his in lib. De pœnitentia diximus, quæ legere ne graueris, vt missa nunc faciam consultò, quæ à me alibi sunt scripta. Quales enim principes, tales populi. Verinus:

Si studia & mores populi cognoscere curas:
Res facilis: vitam principis inspicias.

Hinc Gallicum illud: De tel seigneur telle mesgnie. Apud Athenæum lib. x. refertur distichon sub Polemonis cuiusdam nomine,

Ἦλις καὶ μεθύει καὶ ψεύδεται·
Οἷος ἑκάστου οἶκος, τοιὴ δὲ καὶ ξυνάπασα πόλις.

Id est,

Elis ebria est, & mentitur: qualis autem cuiusq;
Domus, talis etiam (est) vniuersa ciuitas.

Monet hoc carmen, vulgus imitari principum mores, vt dicitur, si οἴκου, pro regis seu principis domo acceperis. His simile est hoc,

Regis ad exemplum totus componitur orbis.

Princeps enim qui animum aduertit ad res vanas ac mendaces, id est, delectatur vanis, huius ministri omnes impij erunt. Prou. 29. & Ecclesiastici x. Vide, Regum casus norunt omnes: Sic reges faciunt, &c. Theramenes cothurnus: &, Dum caput dolet, cætera membra dolent: &, Nouus rex, noua lex.

Errare humanum est.

Seneca li. 4. Declam. 3. Pater, inquit, humanum est errare. Vulgò hodie ita profertur: Humanum est, peccare: sed perseuerare, diabolicum. Verinus:

Errare

Errare est hominis, sed non persistere: sæpe
Optimus est portus vertere consilium.

Iuuenalis satyr. viij.

— Fecimus & nos
Hæc iuuenes, esto, destisti nempe, nec vltrà
Fouisti errorem: breue sit, quod turpiter audes,
Quædam cùm prima resecentur crimina barba.

Salom. Prouerb. cap. xxviij. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus erit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. Cic. 12. Philipp. Cuiusuis est hominis, errare: nullius, nisi insipientis, perseuerare in errore. Terent. Censen me hominem esse? Quo loco poeta proprium hominis esse dicit errare. Demonax apud Lucianum: Hominis est, peccare: Dei verò, aut hominis Deo proximi, emendare peccata. Cicero pro Marco Cælio: Est enim humanum peccare, & collabi aliquando: at illud vel sæpius efficere, vel in maximis erroribus deprehendi, scelestorum. His consimile est isthuc Thucydidis libr. 3. πεφύκασι ἅπαντες καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, ἁμαρτάνειν· καὶ οὐκ ἔστι νόμος ὅστις ἀπείρξει τούτου, ἐπεὶ διεξεληλύθασί γε διὰ πασῶν τῶν ζημιῶν οἱ ἄνθρωποι. id est, Solent naturà omnes & priuatim & publicè delinquere: nec vlla lex tanti est, quæ istud prohibere possit, cùm per omnia iuerint supplicia homines. Innuit autem, homines sine peccatis siue delectis non viuere. Quum homines simus, humani à nobis nihil alienum putemus. Cuiusuis enim hominis est, errare, labi, falli. Homines igitur nos esse, id est, errare, non erubescamus: at insipiêtes esse, id est, in errore perseuerare, hoc verò summopere pertimescamus, vel potius exhorrescamus. Generalis excusatio est, Homo sum. i. à natura hoc habeo, vt errare & hallucinari possim.

Ἐπεὶ μὴ καλὸν, αἰσχρὸν ἤδη.

Est pars senarij cuiusdam poetæ, quam prouerbialiter Plutarch. in Agide vsurpat. Ea limites honesti & inhonesti ita distinguũtur, vt vbi honestum desinat, ibi incipiat turpitudo. Plutarchi verba sunt hæc ex Xylandri interpretatione: Imprudentes ad eas res tentandas delati sunt: quas quum parum honestas sentirent, tamen jam inhonestas esse (notũ enim illud est, ἐπεὶ μὴ καλὸν, αἰσχρὸν ἤδη, quod non honestum est, iam turpe esse sentias) colligere non potuerunt.

Dum caput dolet, cætera membra dolent.

Gallorum adagio est. Culpa autem & socordia principum & dynastarum fit, voluptatẽ plerumq; pluris quàm virtutem facientium, vt per hoc populus passim suo exemplo corrumpatur. quorum tanto perniciosiora sunt vitia, quanto plureis sui habent imitatores. Vnde conuenienter dictum à Cælio Secundo est: In imperio morbum grauissimum esse, qui à capite descendat. Est quotidianus sermo & in prouerbijs dicimus. A capite aliquid exordiri, Est huic vel illi rei caput, Piscem à capite primùm putere: cùm malorum publicorum & priuatorum causam in reip. vel familiæ cuiusquã principe consistere profitemur: ad id Platonicum scilicet innuentes, Tales esse ciues, quales qui primatum inter eos obtinent. Extat epistola synodi Germanicæ, à Bonifacio celebratæ ad Ethilbaldum regem, cuius verba huc respicientia subijcimus: Tẽpus est, vt multitudini pereuntis populi parcas: quę sequẽdo exẽpla peccantis principis, cadit in puteum mortis, &c. Sumptum à medicis, qui licet in omnib. membris mutuam inesse sympathiam consentiant, caput tamen pręcipuam vitæ sedem tradunt, vtpote à quo omnes nerui originem trahant: vt non immeritò etiam illud dictum sit, caput in homine perinde esse atq; radicem in arbore: & à Seneca De clementia, à capite bona valetudo. Vide alibi, Sic reges faciunt: &, Theramenes cothurnus: &, Mobile mutatur semper cũ principe vulgus: & pòst, Nouus rex noua lex.

Regum casus norunt omnes.

Regum ac principum casus & fortunæ quasi in ædito positæ, omnib. conspicuæ sunt: easque homines, si modò non sint omnino supini & negligentes rerum, sed attenti, & aliqua cura de rebus præditi, vulgò sermonib. celebrant & ventilant. Sic enim loquitur Pylades apud Eurip. in Iphigenia in Tauris:

— Regum enim casus
Norunt omnes, quibus consideratio aliqua est.

Gallis peculiaris ac frequens parœmia, non dissimilis Horatianæ huic, Peccare supernè. qui enim quòd insignis, aut nobilis, aut dignitate præditus est, in sublimi eminet, vt proinde eius flagitia nullo modo latere possint: cùm in specula quadam constitutus alta & ardua, & superiore loco, ita ex ea peccet, vt eius probra omnibus pateant. Virtutes & vitia principum sunt in aperto: quorum verba atque opera simulac sunt ædita, perpetuæ consecrantur memoriæ. Nihil quod fit aut dicitur à iuris principibus, excidit, quin in vulgus perferatur, & suos habeat interpretes. Quare, vt Herodianus ait, Principũ res nullo pacto latere possunt. Plin. Panegy. Habet hoc primum magna fortuna, quòd nihil tectum, nihil occultum esse patitur: Principum verò non modò domos, sed cubicula ipsa, intimósque secessus recludit, omniaque arcana noscenda famæ proponit atque explicat. Claudian. in panegy. Honorij:

Hoc te præterea crebro sermone monebo,
Vt te totius medio telluris in orbe
Viuere cognoscas, cunctis tua gentibus esse
Facta palam, nec posse dari regalibus vsquam
Secretum vitijs. Nam lux altissima fati
Occultum nil esse sinit, latebrásque per omnes
Intrat, & angustos explorat fama recessus.

Iuuenalis:

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto qui peccat, maior habetur.

Salust. in Iugurth. Maiorum gloria posteris quasi lumẽ est, neq; bona eorũ neq; mala in occulto patitur. Eadẽ est sententia Plutarchi in politicis. Seneca De clemẽtia lib. 1. c. v. Principes multa debẽt etiam famæ dare. Nam vt loquitur Quintil. in milite Mariano: Quo ad altiorem quisque honorum gradum extenditur, magis in exẽplum spectantibus patet. Et hæc est cõditio superiorũ, vt quicquid faciunt, præcipere videantur. Quare nil mirũ si habere debeant famæ rationem. Vide alibi, Mobile mutatur semper cũ principe vulgus: &: Sic reges faciũt: &, Theramenes cothurnus: &, dũ caput dolet: &, Nouus rex, noua lex.

Nouus rex, noua lex.

Non minus incõmodi est, in gubernatorũ crebra mutatione, quàm formæ politiarũ, legum & gubernationis innouentur: sicut vulgò dicitur, Nouus rex, noua lex. quod non tam de scripta lege, quàm de principum moribus intelligitur: qui sæpe efficacius mouẽt subditorum animos, quàm leges ipsæ. Sicut Oseæ 4. dicitur: Qualis sacerdos, talis populus. Et Claudianus inquit:

— Non sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, vt vita regentum.

Prouerb. xxviij. inter pœnas peccatorum generis humani recensentur crebræ mutationes principum. Vide alibi.

Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

&: Dum caput dolet, cætera mẽbra dolent. Solent homines vitam principis æmulari, inquit Herodianus. Cic. lib. 3. De legib. Vt enim cupiditatibus principũ & vitiis infici solet tota ciuitas: sic emendari & corrigi continentiâ. Neque tantum mali est, peccare principes, quanquam est magnum hoc per se ipsum malum, quantum illud, quòd permulti etiam imitatores principum existunt. quo perniciosius de rep. merentur vitiosi principes, quòd non solùm vitia concipiunt ipsi, sed ea infundunt in ciuitatem: neque solùm obsunt, quòd illi ipsi corrumpuntur, sed etiã quòd corrũpuntur, plúsq. exemplo, quàm peccato nocent. Scribit etiam Plato, quales sunt in rep. principes, tales solere & reliquos esse ciues. Idipsum prouerbio Græco significatur: οἵα ἡ δέσποινα, τοῖαι χ' αἱ θεραπαινίδες. Vita enim principis, vt verissimè scribit Plinius, cẽsura est, eáq; perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur: nec tam imperio nobis opus est, quàm exemplo. Cui simile est illud Ouidij, Fastorum v.

Sic agitur censura, & sic exempla parantur,

Cùm iudex alios quod monet, ipse facit.
Seneca lib. De clementia 2. cap. 2. A capite, inquit, bona valetudo: inde omnia vegeta sunt atq; erecta, aut languore demissa, prout animus eorum viget, aut marcescit. Et erunt ciues, erunt socij digni hac bonitate, & in totum orbem recti mores reuertentur.

Qui cum sapientibus versatur, sapiens erit.

Hoc Solomonis prouerbio vti solemus, quum significamus ferè similes euadere homines eorum quibuscum habent consuetudinem. Extant in eam sententiam versiculi quidam apud Æschinem ac Demosthenem. nā vterque alterj obijcit improborum familiaritatem, ex qua ratiocinantur, quid de moribus alterius iudicandum sit. Sunt autem hi versiculi,

Ὅστις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνὴρ,
Οὐ πώποτ' ἠρώτησα, γιγνώσκων ὅτι
Τοιοῦτός ἐστιν οἷσπερ ἥδεται ξυνών.

Vide apud Erasmum, Corrumpunt bonos mores colloquia praua: &, Si iuxta claudum habites, claudicare disces.

Vua ab vua liuorem ducit.

Ex populi opinione dicitur de liuescentibus sub vindemiam acinis vuarum, censentis vbi liuere & nigrescere cœperat vnus vuæ acinus, protinus propinquum eo conspecto velut inuidia quadam similem colorem ducere solitum esse, dum denique tota vua maturesceret & nigra esset. Quod autem in acino dixi, idem in vuis fieri censebant. Vbi enim vuam viderat vua maturescentem & liuidam, eundem colorem ab ea trahebat. Hinc Iuuenalis:

Vuaq; conspecta liuorem ducit ab vua.

Hoc carmen ac adagium refertur ad commodorum aut incommodorum communicationem, quam homo capit ab homine, maximè à vicino. Huc pertinet illud Hesiodium:

Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί.

Id est,

Vicini incincti, cincti venêre propinqui.

Deniq; est occultus quidam naturæ consensus: quo fit vt oscitare incipiat qui viderit oscitantem: & micturiat, qui meientem conspexerit. Author est Alexander Aphrodisæus. Et balbutire discit, quisquis assiduè cū balbo viuit. Morum autem liuorem affricat conuictor conuictori. De alijs adagijs quæ ad morum contagionem pertinent, Erasmo nostro in Chiliadibus dictum est.

Auersor morum vitia, ipsum amo.

Ouid. in 3. elegiarum:

Nequitiam fugio, fugientem forma reducit:
Auersor morum crimina, corpus amo.
Sic ego nec sine te, nec tecum viuere possum,
Et videor voti nescius esse mei.

Vide alibi, Non odi: &, Odi & amo: item, Moderata laudamus, excessus vituperamus. M. Antoninus philosophus imperator de vita sua libr. v. sæpe monet, vitia hominum nobis esse ferenda: Quid enim esset laudis, malis se malum præbere?

Suus cuique mos.

Symmachus in sua relatione ad Valent. Theodos. & Arcad. August.

Suus enim cuique mos, suus cuique ritus est.

Prudentius contra eundem Symmachum, lib. 2.

—Suus est mos cuique genti.

In quibusdam legitur:

—Proprius genti cuique est mos.

M V L T I.

Erasmi. Non vna vehit nauis.

Οὐ μία ναῦς ἄγει, id est, Non vna vehit nauis. Prouerbij personam ante se gerit. Quo conueniet vti, quoties maiorem hominum multitudinem significamus, quàm vt eos vna nauis possit capere. Veluti si quis dicat, τοὺς ἀπαιδεύτους οὐ μία ναῦς ἄγει, id est, Indoctos non vna nauis vehit. Est autem apud Theognidem:

Τοὺς δ' οὐχ εὑρήσεις διζήμενος, οὐδ' ἐπὶ πάντας
Ἀνθρώπους, οὓς ναῦς μὴ μία πάντας ἄγοι.

Id est,

Hos non inuenies homines scrutatus & inter
Omnes, quos sanè non vehit vna ratis.

Pueri senésque.

In principio admonuimus, omneis fermè huiusmodi figuras esse prouerbiales, quæ constant ex contrarijs: Maximi minimique, iuuenésq; senésq;, dijs atque hominibus, sacra prophana, fas nefas, fanda infanda. Horatius,

Parui properemus & ampli.

quum omnibus sentiat hoc esse connitendum. Plato lib. De legib. [illegible] Imò quod dici solet, omnem puerum ac senem pro viribus, &c.

Iunii. Arenam superat.

Arenæ nomen in infinitatis significationem parœmiæ specie, frequentissimo vsu trahitur ab authoribus vtraq; lingua. Phœnix Colophonius scribit, Ninum Assyriorum regem plura habuisse auri talenta, quàm sit Caspia arena, [illegible] Philippus epigrammate.

Καὶ τὴν Λίβυσσαν ἐξαριθμεύεις κόνιν.

Id est,

Numerabis & Libystæ arenæ puluerem.

Catullus:

Quàm magnus numerus Libyssæ arenæ
Laser pitiferis iacet Cyrenis.

& iterum,

Ille pulueris Erythræi,
Siderumque micantium,
Subducat numerum prius.

Virgilius in Georgicis:

Quem qui scire velit, Libyci velit æquoris idem
Discere, quàm multæ Zephyro turbentur arenæ.

Callimachus innumerabilem exercitum, στρατὸν ψαμμόθεν ἴσον dixit in hymno Dianæ: hoc est, arenæ pares copias. ibi:

Ἐπὶ δὲ στρατὸν ἱππημολγῶν
Ἤγαγε μυρία εἶναι ψαμμῷ ἴσον.

Id est,

Cimmerios pastu saturatos lactis equini
Adduxit, numerum æquantes fluentis arenæ.

Anacreon ψαμμοδύτας quasi arenarium extulit pro infinita copia:

Εἰ ψαμμοδύτας εὑρεῖν
Τὰ τῆς ὅλης θαλάσσης.

Id est,

Si puluerem inuenire
Vales maris totius.

Flaccus quoque numero carentem arenam dixit. Gregorius Nazianz. lib. De Theologia, loquens de Solomonis sapientia: ψάμμου δαψιλεστέρα χύσις τῆς σοφίας. id est, Arena exuberantius prudentiæ diuinæ flumen. Varro in Menippæis arenam & ψαμμακόσια sæpenumerò, pro ingenti multitudine extulisse apud Macrobium legitur. Eupolis comicus in fabula cui nomen, Aureum genus:

Ἄπειρος ἀριθμὸν κατὰ ψαμμακοσίους.

Id est,

Frustra ineas numerum arenę parium spectatorum.

Extat & oraculum, quo Dei sapientia ineffabilis comprehenditur, tale:

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης. Id est,
Mensura est pelagi, & numerus mihi notus arenæ.

Pindarus Olymp. or. od. 2. ἐπεὶ ψάμμος ἀριθμὸν περιπέφευγεν. i. Arena etenim numerū subterfugit. Idē in Pythijs: ὁπόσαι ἐν θαλάσσᾳ καὶ ποταμοῖς ψάμμοι κύμασιν ῥιπαῖς τ' ἀνέμων κλονέονται. id est,

id est, Quot arenæ in mari & amnibus, fluctibus & ventorum flatibus agitantur. Marcellinus libr. 14. Quæ omnia si scire quisquam velit quàm varia sint & assidua, arenarum numerum idem & montium pondera scrutari poterit. Quin & in sacris Biblijs ista parœmiæ species ignota non est. vt Geneseos cap. 41. vbi Iosephus tantam frumenti vim in horrea congessisse legitur, vt arenam maris æquaret. & Regum 2. cap. 17. ὡς ἡ ἄμμος ἡ ἐπὶ τῆς θαλάσσης εἰς πλῆθος. i. Multitudo hominum arenæ littoreæ par. Homerus Iliad. ι.

Οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.

Id est,

Non, mihi si numeret, quanta est vis putris arenæ.

Consimilis est significatio multitudinis in folijs, minutula pluuia, niue, astris, fluctibus, & capitis pilis, propter illorum spissitatem. Homerus in nauium Catalogo:

Λίην γὰρ φύλλοισιν ἐοικότες ἢ ψαμάθοισιν.

Id est,

Frondibus arboreis numero similes & arenæ.

Qu. Calaber siue Smyrnæus in Paralipomenis:

Τοὶ δ' ὅσοι φύλλοισιν ἐοικότες ἢ ψεκάδεσσιν

Ἠδ' ἔπεσον.—

Id est,

Æquales numero folijs pluuiæq; cadebant.

Huc spectat illud incerti authoris: οἱ συκοφάνται φύλλων πλείονές εἰσιν οἱ συκοφάνται. id est, Plures sunt calumniatores, quàm vernæ frondes. Callimachus:

Ν[illegible] ἐοικότες ἢ [illegible]

Τείρεσι —

Id est,

Quàm spissa cadit cœlo, aut quot sidera lucent.

Phrynichus Atheniensis,

Σχήματα δ' ὄρχησις τόσα μοι πόρεν, ὅσσ' ἐνὶ πόντῳ

Κύματα ποιεῖται χείματι νὺξ ὀλοή.

Id est,

Schemata tot præbent choreæ, quot voluere fluctus

Littus in vndisonum nox solet atra mari.

Ascribenda est huc & illa hyperbole, qua Apollinarius vtitur in metaphrasi Psalm. 39.

Καὶ μοὶ πλείονες ἦσαν κεφαλῆς ἐγένοντο κομάων.

Id est,

Verticis illa mei potuêre æquasse capillos.

Loquitur de peccatorum suorum multitudine infinita. Libet hîc adiungere infinitam curiositatem, aut verius ineptiam Xenocratis, qui syllabarum numerum, quem literarum inter se combinatio efficit, in caput colligit, vt constituat summam vicies & decies millies denùm millium myriadum: quod apud Plutarchum lectum est in Symposiacis.

IOANNIS VLPII.

Quot ilicis folia: Quot fluctus insulæ.

Hyperbolæ prouerbiales, quæ de immenso numero, vel magna multitudine dicuntur Plutarchus:

Ὅσσα δ' ὑδρῆς αἰγίλοπες, ὅσσ' ἀμφιτρίτη.

Id est,

Quot quercus folijs, quot fluctibus insula abundat.

Leguntur etiam & tales hyperbolæ apud Homerum,

Οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.

Id est,

Non si tanta daret quot arenis littus abundat.

Ouidianæ hyperbolæ de immenso numero hæ sunt.

Gargara quot segetes, quot habet Methymna racemos,

Æquore quot pisces, fronde teguntur aues:

Quot cœlum stellas, tot habet tua Roma puellas.

Et alio loco:

Quot lepores Atho, quot apes pascuntur in Hybla:

Cerula quot baccas Pallados arbor habet,

Littore quot conchæ: tot sunt in amore dolores.

Aristoteles huiusmodi hyperbolas pueriles vocat, quòd scilicet pueros & homines iracundos deceant, non omnes viros.

COGNATI. Κατασμηνοῦσθαι.

Κατασμηνοῦσθαι, instar apum examinis condensari, vel apum more, vel auium cateruatim conuolare. Agathius li. 2. historiarum. vbi de Narsetis eunuchi industria in exercendo, & ad militares labores assuefaciendo milite loquitur: [illegible] ἐν κόσμῳ αὐτῶν ἀλλήλοις τε ξυμβάλλειν καὶ ἱππεύειν, [illegible] τῷ σχήματι σάλπιγγι κατασμηνοῦσθαι [illegible] ἤχουν. i. Faciens eos in orbem decurrere, & in equis decenter velitari, & in speciem armatæ cuiusdam Pyrrichæ circumuehi, & confestim tuba classicum canente ad signa turmatim cogi. Terentius porrò in Heautontimorumeno, & Cic. pro Milone, Gregem ancillarum appellauerunt, quod Græci σμῆνος, cùm multitudinem infinitam significare volunt. Sophocles in Trachinijs: [illegible]

Innumerus numerus.

Elegantissima dicendi formula vulgò apud Latinos & Gallos trita, qua vtitur Lucretius libro 2. De natura rerum,

Seminaq; innumero numero, summaq; profunda.

Idem lib. 3.

Et spectare immortalis mortalia membra.

Innumero numero, certareq; properanter

Inter se quæ prima.—

pro, infinito. In epita. Plauti apud Gellium:

Et numeri innumeri simul omnes collachrymarunt.

Instar apum.

In Ione. Aiunt nobis poetæ, quòd è fontibus quib. mel scaturit, haurientes, & à Musarum viridarijs collibusque decerpentes carmina ad nos afferant: quemadmodum mel ex floribus apes, & instar apum volare se dicunt. In Ciuili: Colonias tàquam apum examina emittunt, ciuitatemque amplificant.

Arenæ maris numerum superat.

Catullus ad Lesbiam:

Quæris, quot mihi basiationes

Tuæ Lesbia sint satis, superq;?

Quàm magnus numerus Libyssæ harenæ,

Aut quàm sidera multa, cùm tacet nox.

Idem in nuptias Iuliæ & Mallij:

Illa pulueris Erytij, siderûmq; micantium

Subducat numerum prius.

Quod autem modò harenam, modò puluerem dicit, vtrumque ὁμηρικῶς.

—Ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.

Vide antè, Magis latet eos quàm maris arenæ. Horum sententia est: Ille qui nostros lusus ac delicias numeratas vult, eas interim dum facimus, prius & puluerem & stellas numeret. Puluis autem hoc in genere prouerbio celebratur.

COELII RHODIGINI.

Panegyrica.

Quæcunque ex pluribus aggregata sunt. Panegyrim enim Græci vocant nundinas, festósque conuentus: vnde panegyrica oratio, quæ in huiusmodi conuentibus haberi solita est.

Sagena ex omni piscium genere congregata.

Christus apud Matth. 13. eo innuit, varias & multas gétes per Apostolum ad Euangelij cultum adductum iri, etiam malas, quanquam postea reijciendas. Vulgus hodie etiam ad altiores hominum ordines transfert, quos videt promiscua & inerte turba diffluere. Tractum à piscatorib. qui vermiculis suis quoduis piscium genus obuiú capiunt.

MVNERVM CORRVPTELA.

ERASMI. Bos in lingua.

Βοῦς ἐπὶ γλώττης, id est, Bos in lingua. In eos qui non audét liberè, quod sentiát, dicere. Trãslatũ vel à robore ani-

mantis, quasi linguam opprimens, non sinat eam eloqui: vel hinc, quòd Atheniensium nomisma quondam bouis obtinuit figuram. Item apud Romanos Seruius rex, ouium ac boum effigie primus signauit æs, autore Plin. lib. [illegible] cap. [illegible] Idem testatur Plutarchus in Problematib. rerum priscarum, quòd priscis omnis ferè possessio erat in gregib. & armentis. Vnde & à pecorib. dictam pecuniam volunt. Itaque qui mulctæ pendendæ metu deterriti reticerent, aut qui pecunia corrupti loqui non auderent, bouem in lingua dicebantur habere. At Iulius Pollux nono de rerum vocabulis libro, prouerbium hoc exponens, his fermè consentanea commemorat, addens ipsum nomisma bouem vulgò vocari solere. Proinde in Deliacis spectaculis, si cui munus dandum erat, præconem pronunciare solitum: Tot boues illi dabuntur. Bouem autem valuisse duab. drachmis Atticis: vnde fuisse qui crederent, hoc nomisma Deliorum fuisse proprium, non Atheniensium. Addit iam in Deliacis legib. extare mentionem, περὶ τοῦ δεκάβοιον [illegible], id est, De pendendis decem bubus, id est, nummis decem. Neque defuisse, qui senserint, Homerum quoque de nomismate locutum, non de animante, cùm ait:

Χ [illegible] χαλκείων ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων.

Verùm hanc opinionem alio in loco refellit Iulius Pollux, ostendens illam fuisse commutationem rerum citra nummos. Qui scripsit scholia in Homerum, lib. [illegible] tradit bouem apud priscos in honore fuisse, quum multis de causis, tum præcipuè quòd Apollini sacrum sit animal. Itaque in altera parte nomismatis insculpebant bouem, in altera faciem regiam. Adagium autem effert ad hunc modum: βοῦς ἐπὶ γλώττῃ βαίνει. i. Bos in lingua incedit. admonens id dici solitum, vbi quis pecuniæ causa taceret.

Theognis,

—Βοῦς μοι ἐπὶ γλώσσῃ.

Id est,

In lingua mihi bos.—

Philostratus in vita Apollonij: γλώττης [illegible] αἰθεσ[illegible] σιωπῆς, βοῦν ἐπὶ αὐτῇ [illegible] δόγμα. i. Linguam primus hominum coercuit, bouem in illa silentij inueniens decretum. De Pythagora loquitur, silentij autore. Item in Scopeliano sophista: καὶ οὐ χρὴ θαυμάζειν εἰ [illegible] τὴν γλῶτταν [illegible] βοῦν σιωπῆς ἐπ' αὐτὴν βεβλημένοι. id est, Neque mirandum est, si quidam linguam habentes vinctam, boue silentij eam occupante. Extat apud Æschylum in Agamemnone:

Τὰ δ' ἄλλα σιγῶ, βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ μέγας
Βέβηκεν.

Id est,

Taceo cætera, linguam occupauit bos quidam
Ingens.

Argentanginam patitur.

Ἀργυράγχην πάσχει, id est, Argentanginam patitur. Superiori finitimum est, natum ex historia, quam refert Aulus Gellius in Noctib. Atticis, atque item Plutarch. in vita Demosthenis. Ea est huiusmodi. Quum aduersus Milesiorum legatos, qui auxilij petendi causa Athenas venerant, acriter in concione dixisset Demosthenes, obsisteretque, quo minus impetraturi postulata viderentur, causa in diem posterum reiecta, legati Demosthenem ipsum adierunt, magnáque pecuniæ summa, ne contra se diceret, redemerunt. Postridie, quum res denuò foret agenda, Demosthenes multa lana collo circumuoluto in concionem prodijt, fingens sese συνάγχην, id est, anginam pati. Eámque rem impedimento esse, quo minus ex more diceret. Tum è populo quispiam, cui simulatio subolebat, exclamabat, eum non συνάγχην, sed ἀργυράγχην pati. Est autem synanche, morbi genus, quem vulgus medicorum deprauatè squinantiam appellat. Hunc Aretæus Cappadox lib. primo commemorat inter morbos acutos, ostendens bifariam appellari [illegible] vel κυνάγχην, quòd id mali canibus sit familiare: vel συνάγχην, quòd spiritum coarctet ac præfocet.

Bouem in faucibus portat.

Βοῦν ἐπὶ γνάθοις φέρει:

Id est,

In faucibus portat bouem.

In edacem olim dicebatur, vt indicant Zenodotus & Suidas. Natum, vt conijcio, vel à Theagene athleta Thasio, vel à Milone Crotoniata: quorum alter bouem solidum solus comedit, teste etiam Græco epigrammate, tum autore Posidippo apud Athenæum: alter (vt narrat apud eundem Theodorus Hieropolites) in olympijs taurum quadrimum humeris sustulit, ac stadij spacio gestauit, eúmque eodem die solus comedit. Cuius rei meminit & Aulus Gellius in Noctibus Atticis.

Lupi illum priores viderunt.

Lupi illum priores viderunt. In raucum dicitur, & cui vox repentè sit adempta. Festiuius dicetur in eos qui metu alicuius obticescunt, alioqui feroces. Vergil. in Ecloga, cui titulus Mœris:

—Vox quoq; Mœrim
Iam fugit ipsa: lupi Mœrim vidêre priores.

Seruius admonet, physicos autores esse, inesse eam vim lupis, vt si quem hominem priores viderint, ei vocem adimant. Neque desunt philosophi, qui huiusce rei causam reddere conantur. Socrates apud Platonem libro De republica j. rem ad allegoriam vertit, dicens Thrasymachum sibi vocem ademptum fuisse, ni fortè fortunâ prior illum conspexisset: καὶ ἐγὼ, inquit, ἀκούσας ἐξεπλάγην, καὶ προσβλέπων αὐτὸν ἐφοβούμην, καί μοι δοκῶ, εἰ μὴ πρότερος ἑωράκειν αὐτὸν ἢ ἐκεῖνος ἐμὲ, ἄφωνος ἂν γενέσθαι. Theocritus in Idyllio ξ.

—Οὐ φθεγξῇ, λύκον εἶδες.

Id est,

Ædere non poteris vocem, lupus est tibi visus.

Illud interim obseruatione dignum, Theocritum vertisse sententiam, cùm negat eum proloqui posse, non qui à lupo sit visus, sed qui lupum viderit. Sed allusit duntaxat ad prouerbium Theocritus, cùm significaret riualem conspectum, cuius nomen erat Lupus.

Malis ferire.

Μήλοις βάλλειν, i. Malis petere dicuntur, qui muneribus assequi student quod optant, aut qui donis prouocant ad amorem mutuum. Ducta est allegoria à fabula Atlantæ, quam Hippomenes cursu superauit, sed arte, proiectis inter currendum malis aureis: in quib. sublegêdis dum puella subinde remoratur, præcessit, ac vicit iuuenis. Refertur adagium à Diogeniano. Plutarchus in Symposiacis indicat olim fuisse morem, vt in eos qui semper vincerent, mala, rosas, nonnulli etiam mala Punica iacerent. Vt hinc quoque videri possit ortum adagium, ac dictitatum de ijs, qui magnopere mirantur ac probant quempiam, aut etiã blandiũtur. Idem decade nona narrat Anaxarchum cum ab Alexandro post cœnam malis peteretur, surrexisse, dixisséque hunc senarium ex Oreste Euripidis:

Βεβλήσεταί τις θεῶν βροτησίᾳ χερί.

Ennius,

Ferietur aliquis mox deûm humana manu.

Potest & simplicius accipi, malis petere, cum quis ad amandum lacessitur ac prouocatur: sic enim interpretatur Suidas. Vnde & illud apud Maronem:

Malo me Galatea petit lasciua puella.

Et:

Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

Et:

Ipse ego cana legam tenera lanugine mala.

Et Acontius apud Ouidium Cydippæ malum inscriptum in gremium mittit. Aristophanes in Nebulis: μήλῳ βληθεὶς ὑπὸ πόρνης. id est, A scorto malo percussus. Interpres adscribit, malum amoris esse symbolum: propterea quòd Veneri sit sacrum. Vnde in certamine formarũ, præmium malum erat aureum: idq; Veneri contigit. Theocritus in Cyclope:

Ἤρατο δ' οὐ ῥόδοις, οὐ μάλοις, οὐδὲ κικίννοις,
Ἀλλ' ὀρθαῖς μανίαις.—

Id est,

Non malis, non ille rosis, non ille cicinis,

Sed furiis mage pestiferis adamabat.—

Idem in Hodœporis:

[Greek]

Olim munuscula malis constabant. vnde Horatius in Epistolis,

Frustis & pomis viduas venentur auaras,
Excipiantque senes, quos in viuaria mittant.

Muneribus vel dij capiuntur.

Quod scripsit Ouidius:

Munera (crede mihi) capiunt hominesque deosque:
Placatur donis Iuppiter ipse datis.

Euripides in Medea, vulgi sermone fuisse celebratum ostendit, cùm ait:

—Πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος.
Χρυσὸς δὲ κρείσσων μυρίων λόγων βροτοῖς.

Id est,

—Donis vel ipsos dictitant flecti deos.
Certè inter homines, mille dictis luteum
Præpollet aurum prorsus ac præponderat.

Celebratur & hic versiculus, quem etiam vsurpauit Plato libro tertio Politiæ:

Δῶρα θεοὺς πείθει καὶ αἰδοίους βασιλῆας.

Id est,

Cùm diuis flectunt venerandos munera reges.

Vnde Seneca philosophi cuiusdam apophthegmata referens ait: Omnium esse dulcissimum, accipere.

Virtutem & sapientiam vincunt testudines.

Iulius Pollux libro nono, de rerum vocabulis, scribit hoc carmen olim prouerbio celebratum fuisse:

[Greek]

Id est,

Et virtus testudinibus, & sapientia cedit.

Est autem velut ænigma, innuens pecuniam longè plus posse, quàm aut virtutem aut sapientiam. Antiquitus enim Peloponnesiorum nomisma χελώνη, id est, testudo dicebatur, propter insculptam in eo testudinis figuram. Testem huius rei citat Eupolidem, qui in fabula cui titulus, Captiui, ὀβολὸν dixerit καλλιχελώνην, id est, obolum pulchræ testudinis. Consimili figura dictum & illud, Multas noctuas sub tegulis latitare: &, Bos in lingua: quæ suis retulimus locis.

Dorica musa.

Δωριστὶ μοῦσα, id est, Dorica musa. De munerum auidis. Aristophanes in Equitibus iocatur in Cleonem quòd nullam aliam musicam discere potuerit quàm Doricã: videlicet alludens ad notissimas harmoniarum species, Doricam, Lydiam, Phrygiam, & Bœoticam. Ludit autem verbo perperam deprauato, δωροδοκεῖν, pro δωριστί, inquiens, οὐ δύναται μαθεῖν, ὦ μὴ δωροδοκεῖν, id est: Iste discere haud potest, præterquam δωροδοκεῖν. Est autem Græcis δωροδοκεῖν, muneribus corrumpi, vt in gratiam alicuius dicas sententiã. id quod Pythagoras appellat κυάμους ἐσθίειν, id est, Fabas edere. Nam antiquitùs fabis suffragia ferebãtur. Itaque συμβολικῶς fabas edebant, qui quæstum ex ea re facerent. Sic enim interpretatur is quisquis fuit, qui collegit historias, quas Gregorius Nazianzenus attigit. Quanquam exortus est nuper, qui Pythagoræ fabas vertit in oua, quòd insit animantis initium: κυάμοι autem dictum, quasi κυόμενοι. quem audiendum putarem, si vel vnum autorculum veterem, vel argumentum aliquod grauius allegasset. Hesiodus item principes corruptè iudicantes, δωροφάγους appellat: id est, doniuoros.

Munerum corruptela.

In eum qui rem auro, donisque aggreditur, non infeliciter torseris illud ex eodem libro dictum de Mercurio sumente caduceum:

[Greek]

Id est,

Eripuit virgam, qua mulcet lumina somno,
Quorumcunque velit, soluit quoque lumina somno.

Quadrabit enim pulchrè in munera, quod de virga Mercuriali dictum est, quibus velut expergefiunt iudices, ac rea ceu dormitantes: & rursum infesti placantur, vt in causa velut obdormiscant, conniueantque. Aristophanes in Concionatricibus, ait deos quoque capi donis, eoque manibus stare supinis:

Ὅταν γ' εὐχώμεσθα διδόναι τ' ἀγαθά,
Ἕστηκεν ἐκτείνοντα τὴν χεῖρ' ὑπτίαν,
Οὐχ ὡς τι δώσοντ', ἀλλ' ὅπως τι λήψεται.

Id est,

Nam cùm precamur largiantur vt bona,
Manum supinam porrigentes stant, velut
Nihil daturi, sed recepturi magis.

Interpres admonet, statuas deorum olim ferè supinis manibus fingi solere. Supinam autem appellat repandam, velut ad excipiendum compositam.

Pecuniæ obediunt omnia.

Tam omnibus nationibus in ore fuisse videtur hæc sententia, quàm nunc etiam omnibus est in vsu: Pecuniæ obediunt omnia. Et refertur in Prouerbiis Hebræorum, apud Ecclesiasten, cap. x. nec eo secius à Græcis pariter ac Latinis autoribus celebratur. Euripides in Phœnissis:

Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισι τιμιώτατα,
Δύναμίν τε πλείστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει.

Id est:

Mortalibus nil charius pecunia,
Atque inter homines vna plurimum valet.

Item Aristophanes in Pluto:

Ὥστ' οὐδὲν ἀτεχνῶς ὑγιὲς ἐστιν οὐδενός,
Ἀλλ' εἰσὶ τοῦ κέρδους ἅπαντες ἥττονες.

Id est,

Proh vt nihil sanum reperias vspiam,
Sed pariter omnes seruiunt victi lucro.

Huc alludit & Demosthenicum illud in prima Olynthiaca, δεῖ δὲ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων id est: Breuiter opus est pecuniis, neque citra has quicquã eorum quæ facienda sunt, confici potest. Rursum Aristophanes in eodem Pluto, facetissimè persequitur, quicquid rerum vel bonarum, vel malarum geritur inter mortales, id pecuniarum gratia fieri: quin etiam diis ipsis non aliam ob causam rem diuinam fieri. Atque inter alia permulta hanc catholicam sententiam refert:

Εἰ τί γ' ἐστὶ λαμπρὸν καὶ καλὸν,
Ἢ χάριεν ἀνθρώποισι, διὰ σὲ γίγνεται.
Ἅπαντα τῷ πλουτεῖν γάρ ἐσθ' ὑπήκοα.

Id est,

Si quid eximium est aut splendidum,
Si quid venustum hominibus, abs te vno venit.
Siquidem opibus vniuersa simul obediunt.

Proinde Horatius pecuniam reginam appellat:

Scilicet vxorem, cum dote, fidemque & amicos,
Et genus & formam regina pecunia donat.

Sed nemo festiuius pecuniæ tyrannidem descripsit, quàm Euripides Bellerophontem ad hunc modum loquentem faciens. Referuntur autem à Seneca lib. Epistolarum tricesimoprimo (nam ipsa quidem fabula non extat) versus aliquot. Hi quoniam sunt in primis lepidi ac venusti, non grauabor asscribere, sed aliquot locis emendatos. quandoquidem apud Senecam habentur deprauati:

Sine me vocari pessimum, vt diues vocer.
Nemo, an bonus, an diues, omnes quærimus.
Non quare, & vnde: quid habeas, tantùm rogant.
Vbique tanti quisque, quantum habuit, fuit.
Quid habere nobis turpe sit, quæris: nihil.
An diues, omnes quærimus: nemo, an bonus.
Aut diues opto viuere, aut pauper mori.
Bene moritur, quisquis moritur dum lucrum facit.
Pecunia, ingens generis humani bonum:
Cui non voluptas matris, aut blandæ potest
Par esse prolis, non sacer meritis parens.
Tam dulce si quid, Veneris in vultu micat,
Meritò illa amores cœlitum atque hominum mouet.

Cum hi, inquit, nouissimi versus in tragœdia pronunciati essent, totus populus ad eiiciendum & actorem & carmen consurrexit, vno impetu: donec Euripides in mediũ ipse prosilijt, petens vt expectarent, viderentque quem admirator auri exitũ faceret. Dabat in illa fabula pœnas

Bellerophontes, quas in sua quisque dat. At ex his versibus, quos Latinos recitat Seneca, posteriores aliquot reperi Græcos apud Athenæum in Dipnosophistis lib.iiij. sed citra nomenclaturam autoris. eos hoc loco subscribam:

> Ὦ χρυσὲ δεξίωμα κάλλιστον βροτοῖς,
> Ὡς οὔτε μήτηρ ἡδονὰς τοιάσδ' ἔχει,
> Οὐ παῖδες ἐν δόμοισιν, οὐ φίλος πατήρ,
> Οἵας σὺ χ' οἱ σὲ δώμασιν κεκτημένοι.
> Εἰ δ' ἡ Κύπρις τοιοῦτον ὀφθαλμοῖς ὁρᾷ,
> Οὐ θαῦμ' ἔρωτας μυρίους αὐτὴν ἔχειν. Id est,
> O captus aurum hominibus ornatissimus,
> Vt nec genitrix, nec pater, nec liberi
> In ædibus tales voluptates ferunt,
> Quales paris tu his, qui domi te possident.
> Quòd si hoc modo Veneris renident lumina,
> Haud mirum amores si cit innumerabiles.

Subit interim admirari peruersum præposterúmque mortalium ingenium. Sententiam improbam in ficta fabula, sub persona improba, ab histrione recitatam in theatro non ferunt, ac per tumultum eiiciunt: sibi quisque domi ignoscit. Quotus enim quisque est, qui studio vitaque nô loquitur, quod illic histrio sonabat? Horrent voces in theatro, & nô horrent rem in omni vita? Quid infamius, quid execratius apud omnes mendacij vocabulo: quid ipsa re in moribus hominum vsitatius? Quid periurio detestabilius? Excute vitam hominum, periurij plena sunt omnia. Vide quid populo iurent Principes, quid Episcopi, quid Abbates, imò quid in baptismo Christiani omnes. Confer mores, quantam inuenies periuriorum συμμορίας. Quàm abominamur furis nomen? At in vita nihil aliud inuenies. Nisi fortè furtum non est, accipere pecuniam mutuam animo non reddendi, negare depositum quum tutum est, mala fide inuadere hæreditatem aut possessionem alienam, imponere emptori, suffurari nonnihil de materia quam suscepisti, pro gemmis vitra obtrudere, aliud vini genus pro alio vendere: denique nullam prætermittere occasionem fraudandi proximum. Sed ad prouerbia redeo.

Muneribus res agitur.

Qui dicet non esse locum rectè factis & æquis rationibus, sed largitione & assentatione rem omnem peragi, poterit illud accommodare ex Iliad. j.

> Δώροισίν τ' ἀγανοῖσιν, ἔπεσσί τε μειλιχίοισι. Id est,
> Et donis permagnificis, & lenibus dictis.

Quo quidem in carmine muneribus non temerè prior datus est locus.

Argenteis hastis pugnare.

Ἀργυρέαις λόγχαις μάχεσθαι, id est, Argêteis hastis pugnare dicuntur, qui cùm negocium alio pacto confici nequit, muneribus & largitione perficiunt. Nihil autem tam arduum, quod pecunia non explicetur. Quemadmodum eleganter dictum est à M. Tullio, actione in Verrem ij. Nihil esse tam sanctum, quod non violari: nihil tam munitû, quod non expugnari pecunia possit. Ortam aiunt parœmiam ab oraculo quodam Apollinis Pythij, qui Philippo regi consulenti, quo pacto posset victoria potiri, respondcrit ad hunc modum:

> Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις. Id est,
> Argenteis pugna telis, atque omnia vinces.

Videlicet innuens, vt quosdam largitionibus ad proditionem sollicitaret, atque ita consecuturum quæ vellet.

Qui multa rapuerit, pauca suffragatoribus dederit, saluus erit.

Ælius Lampridius in vita Alexandri Seueri: Idem, inquit, addebat sententiam de furibus notam, & Græcam quidem, quæ Latinè hoc significat: Qui multa rapuerit, pauca suffragatoribus dederit, saluus erit. Quæ Græcè talis est:

> Ὁ πολλὰ κλέψας, ὀλίγα δοὺς, ἐκφεύξεται. Id est,
> Qui multa tollit, pauca dat, seruabitur.

Admonet adagium (id quod nostris quoque temporibus vulgò factitant fures non omninò stupidi) non nisi magnis prædis iniiciendam manum: vt supersit quo iudicem, si fortè sit opus, corrumpant atque exoculent. Cæterùm qui parua tollunt, deprehensi pendent, vtpote quibus nihil sit quod impertiant præfectis.

Vulpes haud corrumpitur muneribus.

Ἀλώπηξ οὐ δωροδοκεῖται, id est, Vulpes non corrumpitur muneribus. Suidas huius adagij Cratinum citat autorem. De callidis ac versutis, quos haud facilè sit obiecto munusculo, aut assentatiuncula, Pollicitisve fallere. Larus enim & aliæ quædam aues esca capiuntur, vulpes non itê. Verbum autem δωροδοκεῖν, sumptum est à concionibus aut iudiciis, in quibus nonnulli pecunia corrupti dicunt sententiam.

Corrupta iudicia.

In eos qui corruptè iudicant, aut suffragium ferunt, nô ad Reipublicæ commodum, sed ad priuatum commodum respicientes: siue qui per tyrannidem leges opprimunt: competet illud ex eodem libro:

> Οἳ βίῃ ἐν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας,
> Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες.
> Id est,
> Qui per vim in populi cœtu communia iura
> Deprauant, ac iustitiam depellere tentant
> Nil veriti vocem diuûm.—

Faba nummus.

Dictum est aliàs, olim fabis ferri solita suffragia: quod innuisse Pythagoram existimant, quum vetaret edere fabas. Corrupta itaque suffragia lepidissimo tropo significauit M. Tull. in eadem epistola: Sed heus tu, vidésne consulatum illum nostrum quem Curio ante ἀποθέωσιν vocabat, si hic factus erit, fabam nummum futurum? Hæc ille. Vbi faba nummus est, ibi redemptum est suffragium.

Guttam aspergere.

Quum ex magno lucro paululum quiddam alicui deciditur, guttam aspergi dicimus. M. Tullius in oratione pro A. Cluentio: Atque etiam ipse conditor totius negocij, Guttam aspergit huic Bulbo. Itaque minimè amarus is visus est, qui aliquid ex eius sermone speculæ degustârat. Eodem schemate dicimus Micam auri, pro minima portiuncula. Sed in verbis M. Tullij præter tropum prouerbialem subest facetissima allusio in propriis nominibus. Stelemus promiserat magnam pecuniæ vim iudici Bulbo (nam id erat iudici nomen.) Stelemus autem qui totum hoc negocium condiebat (hinc enim dictus est conditor, media producta: non à condendo cōditor, prima acuta) adiungit Bulbo alterum iudicem, cui nomen Gutta. ea res Bulbum reddidit alacriorem. Solêt autem coqui bulbis (id est ceparum genus) addere condimenta, quo fiât dulciores. Ad id alludens Cicero: Itaque, inquit, minimè amarus is visus est. Hinc & guttatim fieri dicitur, quod fit paulatim. Plautus in Mercatore: Cor guttatim contabescit, quasi in aquam indideris salem. Et guttatim donat, qui sæpe, sed minuta largitur.

Saluete equorum filiæ.

Apparet ioco vulgari fuisse iactatum, in eos qui emolumenti gratia blandiuntur. Refert Aristoteles lib. Rhetoric. iij. In certamine mulorum, quum is qui vicerat, dixisset exile precium pro carmine. Simonides recusauit, indignans mulos celebrare suo poemate. Verùm vbi victor dedisset satis magnum præmium, carmen tale fecit:

> Χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων.
> Id est,
> Saluetote volucri pedum soboles equorum.

Siluit enim, quòd essent ex asinis quoque nati: & quod honestius erat expressit, equorum filias.

Pecuniosus damnari non potest.

M. Tullius in Verrem actione secûda, ait hoc omnium sermone percrebuisse, non apud Romanos tantùm, verumetiam apud exteras nationes, in iudiciis illorum temporum, pecuniosum, quamuis sit nocens, neminem posse damnari. Et in eundem oratione tertia: Reus est enim, inquit, nocentissimus. Qui si condemnatur, desinent homines dicere, his iudiciis pecuniam plurimum posse. Sin absolui-

absoluitur, desinemus nos de iudiciis transferendis recusare. Huic affine, quod aliquoties repetitur apud Salustiũ in bello Iugurthino, Romæ esse venalia omnia. Nũc amisit Roma imperium: vtinam & dictum non hæreret.

IVNII. Lepus leonem trahit aureo laqueo.

Ἔλκει λαγὼς λέοντα χρυσέῳ βρόχῳ.

Id est,

Lepus leonem reste ducta aurea.

Senarius est prouerbialis, cuius in largitiones & munerum corruptelas vsus est. Natum dicterium à quodam lagophthalmo (ita medici nominant eum, qui palpebris hiantibus leporum more indormit) qui principem datis muneribus corruperat.

COGNATI. Bos in lingua.

Pollucis sententiam apud Homerũ: χρύσεα χαλκείων, &c. docentis fuisse commutationem rerum citra nummos: & sic permutationem, nõ venditionem comprobat. Paulus iureconsultus lib. Pandect. xviij. tit. de contrahenda emptione. Plutarchus scribit, Theseum nota bouis numum signasse, ex quo hoc prouerbium, de iis qui corrupti pecunia tacerent: vt Demosthenes, cùm dictus est argentanginam pati. vtrumque explicat, ac exemplis comprobat meus Erasmus, in prouerb. Bos in lingua. Addam illud Philost. in Scopel. βοῦς ἀρνείας ἐπὶ γλώττης βέβηκε.

Labefactare munere.

Labefactare munere, metaphoricè à Catullo contra Ruffum dictum est, ostendente nullis muneribus ac donis obtinere ipsum, posse, vt fœmina vlla sui corporis potestatem faciat:

Non si illam raræ labefactas munere vestis.

Hæc sanè vox valet, duram ipsam offirmatamque flectere ac delinire, quomodo etiam expugnare pudicitiam, dictum est. Græci quoque scriptores eodem ferè pacto loquuntur, vt Herodotus libro octauo, vbi narrat, præfectos quosdam classium, sociorum in fide retentos pecunia, ὥστε τι ὑπὸ χρημάτων διαφθαρέντες. Isti autem vulneratique muneribus appellati sunt, quia vis ipsis ita quodammodo allata est, & tanquàm de gradu propositoque deiecti mercede.

Ganelo.

Ganelo Caroli Magni legatus, pecunia corruptus, Marsillo Saraceno Francorum aciem prodidit, in qua Rolandus, & alij illustres viri perierunt. Quare comprehensus, Aquisgranum ducitur, & manibus & pedibus equis quatuor alligatus, distrahitur. Gaguinus lib. quarto, de Francis: Sabellicus Enneadis octauæ libro octauo. A quo est id, quod Gallis tritum est vetustate prouerbium: Magis proditor, quàm Ganelo.

Cauponari bellum.

Quod ex Ennio legitur apud Ciceronem libro primo Officiorum, sub Pyrrhi persona,

Nec mi aurum posco, nec mi precium dederitis:
Nec cauponantes bellum, sed belligerantes.
Ferro, non auro vitam cernamus vtrique:

Quod, inquam, hic dicit cauponari bellum, id ex Æschylo videtur omnino sumpsisse. Nam & ille in Septem ad Thebas, postquam Parthenopæi ferociam, & clypei picturam descripsit, hæc subiungit:

Ἐλθὼν δ' ἔοικεν οὐ καπηλεύσειν μάχην,
Μακρᾶς κελεύθου δ' οὐ καταισχυνεῖν πόρον.

Dicuntur autem καπηλεύειν μάχην, seu Cauponari bellum, ij, qui more cauponum omnia pecuniæ causa faciunt: & donis vel ipsi hostes corrumpunt, vel ab iisdem se patiuntur corrumpi: ac auro denique magis quàm ferro vel viribus bellum gerunt.

GVIL. GENTII. Suffragia emendicata.

De iis quæ leuiter caussam adiuuant, vt potentiũ commendationes, ciuitatum in alicuius honorem decreta. Singuli, inquiunt Impp. in cap. xiiij. C. de accusa. vniuersique iudices cognoscant, in publicis criminibus non oportere emendicatis vti suffragiis decretorum. Sumptum a suffragatoribus, hoc est, suffragiorum eblanditoribus. C. de suffrag.

MVNVS NON MVNVS.

ERASMI. Cyclopis donum.

Κύκλωπος δωρεά, id est, Cyclopis munus: pro eo quod est, munus inutile. Cuiusmodi sunt fermè tyrannorum & latronum beneficia, qui solent hoc ipsum magni beneficij loco imputare, quòd aut minus, aut serius noceant. In hanc sententiam Cicero Philippica secunda: Quod est aliud P.C. beneficium latronum, nisi vt cõmemorare possint iis se vitam dedisse, quibus non ademerint? Lucian. οὐ πάνυ με ἡ τοῦ Κύκλωπος ἐκείνη εὐφραίνει δωρεά, τὸ ὕστατόν σε ἐγὼ τὸν οὖτιν κατέδομαι. id est, Haud admodum me Cyclopis illud donum delectat, videlicet quòd ita pollicetur: Ego Vtin postremum deuorabo. Verba sunt Micylli cerdonis: qui cùm esset questus quòd non statim cum aliis in cymbam Charontis reciperetur, atque hoc ipsum Clotho Parca, beneficij vice imputaret, quòd interim tantillum moræ lucrifaceret ne descenderet ad inferos, ad hunc modum respondit. Neque dubium. quin Lucianus Homericum locum retulerit, qui est in Odyss. libro nono, vbi Cyclops Polyphemus delectatus dulci vino, quod illi donarat Vlysses, munus promittit, quo accepto ille sit magnopere gauisurus, vt denuò sibi ministret de sua lagena. Dedit Vlysses spe muneris iterum atque iterum. Porrò vbi iam vino delinitum crederet mitius responsurum, reposcit Vlysses munus promissum. Cui Cyclops hunc in modum respondit:

Οὖτιν ἐγὼ πύματον ἔδομαι μετὰ οἷς ἑτάροισι,
Τοὺς δ' ἄλλους πρόσθεν· τὸ δέ τοι ξεινήιον ἔσται.

Id est,

Post socios mihi, postremusque vorabitur Vtis,
At reliqui prius: hoc ex me tibi munus habebis.

Cæterùm οὖτις Græcè, nullum significat: quod nomen sibi fixerat Vlysses, quo Polyphemum posset deludere.

Hostium munera, non munera.

Priscorum superstitio credidit, obseruanda vel maximè munera, à quibus, quo animo mitterentur: propterea quòd quę darentur ab iis qui nobis malè cuperent, exitio plerunque fuisse constaret: ita vt fuit pyxis illa fallax, per Pandoram à Ioue, Prometheo missa: quemadmodum fuit & vestis, qua Medea nouam nuptam Iasonis donauit: rursum vestis illa, quam Deianira misit Herculi. Prouerbiorum interpretes existimant hanc parœmiam ex historia natam, quæ refertur apud Homerum Iliados librò septimo. Narrat autem Hectorem & Aiacem inita amicitia, dona inter sese permutasse, atque Hectorem Aiaci donasse gladium, Aiacem Hectori dedisse baltheum: deinde pariter ambobus suum munus exitio fuisse. Siquidem Aiax victus ab Vlysse, cognitisque iis quæ per insaniam tum dixerat, tum fecerat, eodem gladio sibi necem consciuit. Item Hector per occasionem balthei occisus est ab Achille iuxta muros Troianos. Adagium refertur apud Sophoclem in Aiace Mastigophoro: sed ita refertur vt non ab Aiace natum, sed tanquam vetus iam tum ab eo videatur vsurpari. Siquidem is posteaquàm mori decreuisset, execratur eum gladium, quem quõdam ab inimicissimo, dono acceperat, eúmque sibi fuisse inauspicatissimum ait, neque quicquam omninò postea feliciter apud Argiuos successisse. Deinde suspicionem hanc vulgato dicto confirmans, ait:

Ἀλλ' ἔστ' ἀληθὴς ἡ βροτῶν παροιμία,
Ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα, κοὐκ ὀνήσιμα.

Id est,

Quin verum id est mortalium prouerbium,
Non esse dona, dona quæ veniant tibi
Ab hoste, verùm inauspicata ac noxia,

Hac de re fertur epigramma Græcum huiusmodi,

Ἕκτωρ Αἴαντι ξίφος ὤπασεν, Ἕκτορι δ' Αἴας

Ζωςῆρ' ἀμφοτέροιν ἦ χάρις εἰς θάνατος.

Id est:

Aiaci datus ensis ab Hectore, baltheus Aiace
Hectori: vtrique suum donum erat exitio.

Rursum ex alio quodam epigrammate:

Οὕτως ἐξ ἐχθρῶν αὐτοῖς τὰ πήματα δῶρα,
Ἐν χάρισιν φαίνεται μοῖραν ἔχοντα μόρου.

Id est,

Atque ita ab hoste hosti veniunt lethalia dona,
Quæ studij specie fata necemque ferunt.

Huc spectat & illud, quod apud Euripidem Medea recusans Iasonis xenia tanquam perniciem allatura:

Κακοῦ γὰρ ἀνδρὸς, inquit, δῶρ' ὄνησιν οὐκ ἔχει.

Id est,

Lædit, iuuat nil improbi munus viri.

Seruius ostendit & Vergilium huc allusisse, cùm ait in Æneid. lib. iiij.

— Ensemque recludit
Dardanium, nos hos quæsitum munus in vsus.

De gladio loquitur, ab Ænea relicto, quo Dido sese confodit: quem Æneam hostem & impium eadē vocat. Huic ascribendum loco, quod arcanæ scripturæ prouerbia admonent, ne de inimico reconciliato simus securi. Item prouerbialis ille senarius,

Λόγοι παρ' ἐχθροῦ μή ποθ' ἡγήσῃ φίλοι.

Id est:

Ab hoste dicta ne vnquam amica duxeris.

Et alter huic similis:

Ἐχθροῖς ἀπιστῶ. μὴ ποτ' αὖ πάθοις βλάβην.

Id est,

Diffisus hosti, nil feres vnquam mali.

Prouerbium accommodari poterit etiam ad illos, qui pauperes munusculis quibusdam captant diuites, ad eum modum liberalitatem illorum velut elicientes. Neque enim hoc est dare munus, sed flagitare. Vnde Plutarchus in commentario περὶ ΕΙ τοῦ ἐν Δελφοῖς, probat quod Dicæarchus Archelao dictum ab Euripide putat,

Οὐ βούλομαι πλουτοῦντι δωρεῖσθαι πένης,
Μὴ μ' ἄφρονα κρίνῃς, ἢ δίδους αἰτεῖν δοκῶ.

Id est,

Donare pauper diuiti velim nihil,
Ne stultus habear scilicet, si muneris
Titulo atque specie dona videar poscere.

Quadrabit & in eos, qui per artes magicas dæmonum vtuntur obsequiis. Nam ea demum exeunt in perniciem vtentium. & in hæredipetas. postremò qui quouis officio captant, non ex animo, sed aliud spectantes. Itaque mutatione voculæ nouabitur parœmia: nempe hoc pacto, καλακοὶ ἄδωρα δῶρα, & πονηρῶν ἄδωρα δῶρα, denique, πονηρῶν ἄδωρα δῶρα. quemadmodum admonuimus in operis initio.

Malum munus.

Κακοῦ γε δῶρον ἴσον ἔστι ζημίᾳ.

Id est,

Munus malum est perinde vti dispendium,

Nocet, non iuuat, qui largitur noxia. Veluti si quis adolescenti subministret pecuniam, aut stulto committat imperium, aut indocto sacerdotium.

Cum Delphis sacrificauerit, ipse carnes absumit.

Plutarchus septimo lib. τῶν συμποσιακῶν, hunc senarium veluti prouerbialem citat:

Δελφοῖσι θύσας αὐτὸς ὀψωνεῖ κρέας.

Id est,

Carne ipse Delphis immolata vescitur.

Ostendit dici solitum de iis, qui vocatis conuiuis ipsi cibos appositos deuorant, vt illis spectare tantùm liceat, non vesci. In Delphicis enim sacris, is qui immolarat victimam ea vescebatur. Contrà fiebat his sacris, quæ Hecatæ inferebantur: ex quibus nihil redibat ad eum, qui offerebat, præter fumum & tumultum. Quanquam & in diuersum sensum accipi potest, vt intelligamus, Delphicum sacerdotem nihil impertiri de victima, ei qui victimam dedit: ita fit aliquoties, vt edax conuiua, seu pluribus adductis edacibus vmbris, velut harpyis, cœnam omnem deuoret, esuriente qui vocauit. Adagium torqueri potest etiam ad illos, qui beneficio, quod alij dedisse videntur, ipsi fruuntur. Vt episcopi nonnulli nepotibus suis sacerdotia magnifica donant nonnunquam: sed ad pueros solus titulus redit, ad episcopos prouentus.

IVNII. Labra, non palatum rigat.

Χείλεα μέν τ' ἐδίην', ὑπερῴην δ' οὐκ ἐδίηνε.

Id est,

Labra quidem rigat, at nequit humectare palatum.

Extat apud Homerum Iliad. xxij. de Andromache, cui necem mariti Hectoris lugenti, ad pellēdum ex animo mœrorem poculum oblatum erat, quod dolor non passus est altius descendere. Trahi potest eleganter ad vsum prouerbialem, quod indicat ibi & Eustathius, in eum qui exiguum munusculum largitur, quod humectādis quodammodo labris cedat asperginis vice, nequeat tamen oris palatum imbuere: hoc est, vel animum explere, vel præsenti necessitati mederi. Competet etiam non absurdè in pollicitatorem strenuum, qui verbis aureos tantùm nō montes pollicetur, diues nimirum promissis, quibus cor homini salire faciat, nihil tamen aut per parum præstet. Est autem ὑπερῴη, aut, vt in manuscripto Eustathio scribitur, ὑπερῴον, oris cœlum conuexum, quod palatum vocamus.

Amaro dulce mistum.

Vbi eadem res & gaudij & tristitiæ causam variæ nobis exhibet, adagij vsus est, quo Plato in Philebo vtitur, τὸ λεγόμενον πικρῷ γλυκὺ μεμιγμένον, id est, Iuxta id quod dici solet, amaro dulce admixtum. Hieronymus aduersus Ruffinum paulo diuertiùs vsurpat, de bilingui: De eodem ore & dulce proferens & amarum. Ibidem: De eodem fonte dulce & amarum processerit. Plautus è Platone mutuatus videtur, quod apud illum Callidorus adolescens in Pseudolo dicit: Dulce amarúmque vna nunc misces mihi. Huc pertinet γλυκύπικρον, quasi Dulcamarum dicas, apud Ciceronem epist. ad Atticum lib. v. In his γλυκύπικρον illud confirmas, moram mihi nullam fore: deinde addis, si quid secus, te ad me fortè venturum. Qua voce continetur & amoris significatio. Sappho apud Hephæstionem:

Ἔρος δ' αὖτέ μ' ὁ λυσιμελὴς δόνει,
Γλυκύπικρον ἀμάχανον ὄρπετον.

Id est:

Amor me subigit miseram impotens.
Suaue amarus & insuperabilis
Stimulus.—

Meminit & Plutarch. in Symposiacis. Plautus ad sententiam quàm ad verba magis respiciens dixit in Cistellaria.

Amor melle & felle est fœcundissimus.

COGNATI. Successorem viuenti dare.

Successorem viuenti & spiranti emittere, Gallis prouerbio dicitur, quum magistratus in futurum mandantur, & exuuiæ hominum adhuc viuentium à principe donantur captatoribus senum: quas reseruationes vocant. Suspenduntur enim donationes in diem mortis eorum, qui iis magistratibus funguntur.

Largis effice muneribus.

Catullus de coma Berenices.

Ab impuris dona non sumenda.

Plato iiij. De legibus, ab impuris dicit non esse sumenda dona, παρὰ δὲ μιαροῦ δῶρα δέχεσθαι οὔτ' ἄνδρα ἀγαθὸν οὔτε θεὸν ἐστί ποτε τό γε ὀρθὸν δέχεσθαι. Catul. de coma Berenices: .

Namque ego ab indignis præmia nulla peto.

POL. VIRGILII. Cibus alienis dentibus molitus, nauseosus.

Quoties quis aliena operā parum gratā vti cogitur, vel vbi quem pudet omnino aliena scripta mutuari: (vti faciunt qui suum experiri volunt ingenium, sibi tantùm fidentes, præterea nemini. Mansus cibus quem nutriculæ infantium ori admonent, cui grandiori nauseam non pariat?

MVNVS APTVM, AVT ineptum.

ERASMI. Ranis vinum præministras.

Βατράχοις οἰνοχοεῖς, id est, Ranis vinum infundis. In eũ dicebatur qui id ministraret, quo nihil esset opus ei cui exhiberetur: veluti si quis apud indoctos multa de philosophia disserat. Ranis enim nihil opus vino, aqua palustri magis gaudẽtibus. Explicatur adagium à Zenodoto, Suida, Diogeniano. Pherecrates apud Athenæum in Coriano: ἔρρ' ἐς κόρακας, βατράχοις οἰνοχοεῖν σε δεῖ. id est: Abi in malam rem, ranis pocillari te oportuit. Obiurgat enim pincernam, quòd quatuor vini cyathis duos infuderit aquæ. Vnde licet conijcere, prouerbium in hos quoque conuenire, qui vinum immodica diluunt aqua, ita vt aquam, nõ vinum bibere videantur, ranarum ritu.

Non nostrum onus, bos clitellas?

Quintilianus Institutionum oratoriarum libro quinto parœmiæ, quam ait esse ceu breuem apologum, hoc adfert exemplum: Non nostrum onus, bos clitellas? Satis constat ex apologo sumptum: verùm quis sit is apologus, equidem nondum reperi. M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro quinto, in epistola cuius initium est, Laodiceam veni pridie calendas Sextiles. videtur ad hoc adagium alludere, & nobis velut ansam coniectandi præbere. Inde, inquit, ire ad Taurum cogitabam, vt cum Maphragone collatis signis, si possem de seruo tuo decidere. Clitellæ boui sunt impositæ. Illáne? Non est nostrum onus, sed feremus: modò, si me amas, sit annus. At si tu ad tempus, vt senatũ totum excites. Mirificè sollicitus sum, quòd iam diu ignota sunt mihi omnia. Item in eadem epistola paulò superius: Sed est incredibile quàm me negocij tædeat, ne non habeat satis magnum campum: ille tibi non ignotus cursus animi & industriæ meæ, præclara opera cessat. Quippe ius Laodiceæ me dicere, cùm Romæ A. Plotius dicat? Et cùm exercitum noster amicus habeat tantum, me nomen habere duarum legionum exilium? Denique hæc non desidero. Lucem, forum, vrbem, domũ, vos desidero. Sed feram vt potero, sit modò annuum. Si prorogatur, actum est. Hactenus Tullius. Quibus quidem ex verbis, quanquam subobscuris, & haud scio an etiam mendosis, odorari licet, Non nostrum onus, bos clitellas, prouerbium fuisse recusantis munus aliquod, veluti parum accommodatum sibi. Neque enim boum est, clitellis tergo impositis onera gestare, sed potiùs asinorum ac mulorum. Neque dubitandum est, quin Fabius ex hoc Ciceronis loco exemplum illud sit mutuatus. Raphael Regius, qui Fabium, additis scholijs conatus est emendare, scripturam mutat ad hunc modum: Nos nostrum onus, vos clitellas: interpretans hunc esse sensum, neutram partem absque onere discessuram. Mihi, si fas est quicquam immutare, sic potius legendum videtur: Nõ nostrum onus, bos clitellas? Vt sit velut rem absurdam, seque indignam abominantis, si quis boui clitellas velit imponere. Neque discrepat hoc cum sententia verborum Tullianorum, quę modo retulimus. Ait enim eam prouinciam non satis vel aptam, vel dignam ingenio suo: laturum tamẽ vtcunque, modò ne sit longior annua. Proinde prouerbium duplici forma poterit efferri: Boui clitellæ impositæ sunt. vbi mandatum est negocium parum apto. Et, bos clitellas? vt subaudias, ferat. vbi quis deprecatur prouinciam, cui parum sit idoneus, aut quam sibi ducat indecoram. Illud obiter admonitum lectorem velim, ne protinus radat aut dispungat, si quid in his quæ citamus ex authoribus, viderit ad quorundam emendationem non respondere. Non quod profiteamur à mendis repurgatum, quicquid huc adducimus, sed quòd labãtur hi quoque qui libros emendant: velut hoc loco, quem modò retulimus ex Epistolis, in æditione Aldina, quot voces sunt immutatę nescio, cuius opera, ne dicã culpa? Nã Aldo nõ licet imputare, tum quia doctus est, tũ quia amicus. Primũ enim quis non videat rectius esse, opera cesset, quã opera cessent? Deinde quod sequitur, cui non perspicuũ sit esse vitiatũ, tũ distinctione, tum voce Exilium, mutata in Exulum? Sic enim legit: Et cùm exercitum noster amicus habeat, tantum me nomen habere duarum legionum exulum? Cùm Tullius tantum posuerit pro magno, cui legiones exiles opposuit, hoc est, pusillas. Et aliquanto pòst: Vt cum Maphragone, signis collatis, si possem, de seruo tuo decernerem. Quid erat causæ, vt pro Deciderem siue Decidere, mutaretur Decernerem? Quasi nõ fuerit illud multo verbum elegantius. Etenim si legas Decidere, subaudiendum est verbum, Certarem, siue Congrederer (cuiusmodi eclipses familiarissimæ sunt Ciceroni, præsertim in hoc opere) vt legas, Vt cum Maphragone collatis signis: subaudiatque, congrederer. Rursum hoc quod sequitur, Clitellæ boui sunt impositæ. Illáne? Non nostrum onus. offensus nescio quis aposiopesi, Illáne? mutauit, Illæ, nõ est nostrũ onus. Quod iterũ vsuuenit in hoc quod subijcitur, At si tu ad tempus: subaudi, adfueris. Mutauit enim, Adsis tu ad tempus, Latinitatę quoque corrupta, nedum argutia sententiæ. Hæc inuitus & coactus admonui, ne qui (vt sunt nonnulli) præcipites ad id, ob celebritatem Aldini nominis protinus damnent aut radant, si quid deprehenderint ab illius æditione discrepare: nec statim priores abiiciant codices, emendationibus huiusmodi freti. Prouerbium vsurpauit & Ammianus libro xvj.

Negocium non aptum.

Qui recusat munus, aut prouinciam sibi parum accommodam: aut qui negabit accersere velle sese quempiam, ad id muneris, ad quod gerendum idoneus non videatur: vsurpabit illud ex eodem libro,

Ἵππους δ' εἰς Ἰθάκην οὐκ ἄξομαι.

Id est,

Cæterùm equos Ithacam non duxero.—

Verba sunt Telemachi recusantis equos, quos Menelaus offerebat dono: quòd Ithacensis insula non esset opportuna alendis equis, quippe petricosa, minimeque pascuis apta.

Ne è quouis ligno Mercurius fiat.

Οὐκ ἐκ παντὸς ξύλου ἑρμῆς ἀποξέοιτο, id est, Nõ è quouis ligno Mercurius fingi posset. id est: Non omnium ingenia sunt accommodata disciplinis. Quidam enim, vt ait Fabius, rus ablegandi sunt. Sumpta est allegoria à fabris, qui materiam deligunt. Quandoquidem ad alias res alias materias conuenire, copiosè demonstrat Theophrastus lib. De plantis v. Item Plinius lib. xvj. Quidam superstitiosius exquirunt materiam, vnde numen exculpant. Et quanquã Priapus ille deus facilis & crassus, haud grauatur ficulnus esse: non tamen idem liceat in Mercurio deo tam ingenioso, totque prædito artibus. Tametsi mihi magis arridet, vt ad magicum Mercurij simulachrum referatur: quem non ex quauis materia, sed certo ligno scalpebant, alioqui non futurum idoneum ad magicæ artis vsum. Vnde id quoque inter reliqua magici criminis argumenta obiectum fuerat Apuleio, quòd Mercurij sigillum scalpẽdum curasset ligno buxi: quemadmodum ostendit ipse apologia Magiæ prima. Fortassis buxus ad id potissimùm deligebatur, vel quòd hominis pallorem præ se ferat, vel quòd materies sit omnium maximè æterna. Nam & aduersus ignem quoque ferri rigorem obtinet, autore Plinio. Apuleius Apologia Magiæ prima, prouerbium refert ad autorem Pythagoram: Non enim, inquit, ex omni ligno, vt Pythagoras dicebat, debet Mercurius exsculpi. Finitimum est huic, quod est apud Athenæum lib. v. Incertum autem, vtrum Democharis an Cratetis dictum: οὐκ ἐκ θύμβρας οὐδεὶς ἂν ἐργάσαιτο κατὰ τὸν δίκαιον λόγον λόγχην, οὐδ' ἐκ Σωκράτους στρατιώτην ἄμεμπτον, id est, Ex thymbra nemo queat conficere lanceam, neque è Socrate probum militem. Est autẽ thymbra oleris genus, aut fruticis, non dissimile thymo aut satureiæ. Cuius meminit Plinius libro decimonono, cap. octauo, condimentis aptum: vnde & θυμβροφάγοι dicuntur Græcis, qui acribus delectantur. quod dicetur & in eos, quibus res sunt asperæ: Rursus Athenæus in eodẽ lib. ἀλλ' οὔτε ἐκ θύμβρας, ἔφη Δημοχάρης, λόγχη, οὔτε ἐκ τοιούτων λόγων ἀνὴρ ἀγαθὸς γίνεται, id est, Sed neque è thymbra, quemadmodum inquit Demochares, lancea, neque ex huiusmodi sermonibus vir bonus fit.

Officium humilius.

Cùm quis recusat munus tanquam humilius, parúmque sese dignum, applicabit illud ex eodem Odyss. ρ.

Οὐ γὰρ ἐπὶ σταθμοῖσι μένειν ἔτι τηλίκος εἰμί.

Id est,

Nam vt maneã in stabulis, iã non mea postulat ætas.

Verba sunt Vlyssis ad subulcum.

Putre salsamentum amat origanum.

Clearchus apud Athenæum libro tertio:

Σαπρὸς τάριχος τὴν ὀρίγανον φιλεῖ.

Id est,

Putrida salsamenta amant origanum.

Origanum autem herba est acri succo, qualis & thymbra. Quin & hodie frugi patresfamiliàs carnibus iam obolentibus addunt acetum origani loco, ne sentiatur putris odor. Aptè dicetur de re per se parum honesta, aut iucunda, atque ob id exoticis condimentis & honestamentis egente. Qui mos etiam hodie sordidis, vt piscibus sup putribus (ne quid offendat edentes putor) acida misceãt. Veritas per se placet, honesta per se decent. Falsa fucis, turpia phaleris indigent. hoc est, putre salsamentum origano.

Nauis annosa haudquaquam nauigabit per mare.

Ναῦς παλαιὰ πόντον οὐχὶ πλεύσεται, id est, Nauis antiqua non nauigabit per mare. Congruit in eos, qui iam ob ætatis imbecillitatem ad res arduas obeundas, sustinendaque pericula parum sunt idonei, ac primum ipsi pereunt oppressi negociorum magnitudine, & in discrimen adducuntur quorum res agitur. Nota est allegoria. Refertur adagium à Diogeniano.

Apta prouincia.

In eum qui prouinciam suscipit, suis aptam viribus, abstinens à negocio cui sit impar (veluti si quis episcopatũ accipiat, summum pontificium recuset) conueniet illud ex eodem libro:

Εἵλετο δ' ἄλκιμα δοῦρε δύω, τά οἱ παλάμηφιν ἀρήρει,

Ἔγχος δ' οὐχ εἵλετ' οἶον ἀμύμονος Αἰακίδαο.

Id est:

Quæ manibus quadrent, ingentes corripit hastas

Quaslibet: ast hastam solam non sumit Achillis.

De Patroclo dictum, qui cùm Achillis armis esset indutus, ab hasta tamen abstinebat, quòd ea grauior esset, quã vt quisquam Græcorum regere posset, præter vnum Achillem. Quod idem in Odyssea de arcu Vlyssis finxit Homerus.

Ad pedem.

Περὶ πόδα, id est, Iuxta pedem. Quod appositum & vehementer accõmodatum est, id περὶ πόδα dicebatur. Sumpta metaphora à calciamentis, probè ad pedis mensuram quadrantibus. Vnde celebratur & illud Pauli Æmylij apophthegma, nouum calceum ostendentis: Vos, inquit, videtis bellum ac nouum esse calceum, verùm qua parte pedem torqueat meum, id ego demum sentio, significans Papyriam vxorem nõ esse suis accommodatam moribus. Suidas Platonem citat, poetam opinor:

Ὡς εὖ μοι τὸ χρῆμα τοῦτο περὶ πόδα.

Id est,

Vt hoc meo negocium quadrat pedi.

Bos sub iugum.

Βοῦς ἐπὶ ζυγόν, id est, Bos sub iugum: vbi quis assiduè laborat, aut vbi se quis laborioso inuoluit negocio. Ductũ à bubus agricolis. Quin & hic erit locus vtendi, cùm negabimus aliquem ad id trahendum negocij, ad quod administrandum parum sit idoneus, sed eum qui sit aptus: quòd bos iugo ducendo natus videatur, non item canis, aut ceruus. Proinde confine fuerit illi quod alio positum est loco, Bos clitellas. Recenset Zenodotus.

Veneri suem immolauit.

Ἀφροδίτῃ ὗν τέθυκε, id est, Veneri suem immolauit. Dici solitum, vbi quis munus offert minimè gratum. Inuisus enim Veneri sus propter Adonidem illius amasium, apri dente peremptum. Aut cõtrà, cùm quis alium in gratiam alterius lædit. Quemadmodum caper mactatur Libero, non quia gratus, sed quia nocuit.

Iuxta nauem.

Κατὰ ναῦν, id est, Iuxta nauem dicuntur, quæ digesta sunt ordine, quæque quadrant ac congruunt, propterea quòd instrumenta nauium suo quæque loco reponi soleant. Equidem addubito, num in his verbis sit prouerbium quæ adscribuntur, κατὰ ναῦν ἄρμενα, id est, Iuxta nauem carbasa. Neque enim omni nauigio quæuis vela congruunt.

Pygmæorum acrothinia colosso adaptare.

Ἀκροθίνια τῶν πυγμαίων κολοσσῷ ἐφαρμόζειν, id est, Acrothinia Pygmæorum colosso accommodare dicebantur, qui inanem ac stultam sumerent operam, aut qui præter decorum minima maximis adaptarent. Veluti si quis rem friuolam & minutam amplissimis copiosissimisque laudibus prosequeretur. Philostratus in Niceta, ἠγνόει δὲ ὅτι κολοσσῷ πυγμαῖα ἀκροθίνια ἐφαρμόζει. id est: Nõn intelligebat autem sese Pygmæa acrothinia colosso accommodare. Quanquam Suidas hunc locum citans, πυγμαῖον dicit, non πυγμαῖα. Meminit adagij Eustathius in Odysseæ ε. Colossi dicuntur vastæ prodigiosæque magnitudinis statuæ. Nam hinc vox Græcis dicta putatur, quòd illarum proceritatem visus humanus non assequatur. Pygmæorum qui longissimi sunt, duos pedes & quadrantem non excedunt. Vnde & nomen inditum putant à cubitali proceritate. Est autem gens, extremas Ægypti partes inhabitans, agricolationi dedita, bellum subinde gerens cum gruibus. Belli causa est, quòd grues sublegunt semina, famemque inducunt ei regioni, Ita scholiastes in tertium Iliados. Horum fœminæ quinto anno pariunt octauo, sterilescũt. Pygmæorum meminit Iuuenalis Satyra xiij. Et in hos plurimus iocus in Græcorum Epigrammatibus. Porrò acrothinia Græcis primitiæ dicuntur, quòd hæ soleant è summo aceruo tolli. ἄκρον summum, & θῖνες frumentorum aceruì dicuntur.

A Deo ficti.

Qui vehementer ad aliquid naturâ compositi sunt, hos prouerbiali sermone ad hoc natos, factos, sculptosque dicimus. Insignem autem naturæ dexteritatem M. Tullius eleganter expressit eodem libro: Sunt autem, inquit, quidam ita naturę muneribus in iisdem rebus habiles, ita ornati, vt non nati, sed ab aliquo deo ficti videantur. Allusit autem ad Pandoram, quam finxit Vulcanus, cæteris item diis sua munera in vnam conferentibus.

IVNII. Non est cuiuslibet rectè condire.

Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἀρτῦσαι καλῶς.

Id est,

Condire scitè est hercle non cuiuslibet.

Venustum adagiũ est Cratini comici lepidissimi in Glauco fabula, de rebus non vulgaribus, sed arduis atque operosis. Huic adagio obnoxij sunt, quotquot scribunt carmen, nam si eruditius fuerit paulo, & ad popularium aures minus attemperatum, ita vt vulgi captum excedat, ob scuritatis nomine damnatur illicò: contrà si leue sit & triuiale, ac suberis instar superfluitans quodammodo, à doctoribus reiicitur, ὡς ὑβλάσματα καταβάλλουσι, vsque adeò Condire rectè, non cuiusuis est.

Æsopicum onus.

Αἰσώπειος φόρτος, id est, Æsopicum onus, prouerbiali specie dicitur quod non vsquequaque grauat, sed paulatim leuius redditur, imminuitúrque. Natum ab Æsopo fabulatore, qui mazas frixas & commeatus in longum iter parati vim magnam humeris exportandam in se recepit, iniquius nimirum & portatu difficilius onus: qua de causa ludibrio sannisque omnium patuit primò: sed quum in dies decederet aliquid oneri, demenso dietim inde in cibum absumpto, postea ob industriæ specimen cunctis admirationi fuit, videntibus illi decrescere onus, conseruis propter viæ molestiam & diuturnitatem ingrauescere. Qui scholæ ergastulum suscipit, docendi insolens, subit quidem ille Æsopicum onus, sed quod vsu fit leuius.

IOAN-

IOANNIS VLPII. Sal patriæ pluris faciendus est, quàm hospitis mensa.

Dictum Æschinis: quo significatur, plus deberi patriæ & ciuitati, quàm amicis aut vlli necessitati.

COGNATI. Κατὰ πόδα.

Id est, iuxta pedem. Metaphora à calceo ducta, qui accommodatissimè singulos articulos pedis exprimit. qua de re extat scitissimum Pauli Æmilij dictum, cuius Plutarchus ἐν τοῖς γαμικοῖς παραγγέλμασι meminit. Iustinianus lib. Codicis j. titul. De veter. iur. enucl. cap. ij. §. penult. cauit, ne quisquam commentaria in leges scriberet, (nisi inquit) tantùm si velint eas in Græcam vocem transformare sub eodem ordine, eadémque consequentia, sub qua voces Romanæ positę sunt: hoc quod Græci κατὰ πόδας dicunt, id est ad pedes, seu iisdem vestigiis. Quum docemus aliquem nihil de suo addere, sed aliena recitare, alienisque vestigiis insistere, lege supra in Erasm. prouer. Ad pedem.

In te omnis domus inclinata recumbit.

Hic Virgilij versus ex duodecimo Æneidos, inter prouerbiales habetur de eo, cui tota domus innititur, vt columen familiæ rectè possit appellari. D. Erasmus in quadam ad me epistola: Tu vide quid per parentes & negocia liceat. Parentes suum potius quàm tuum agunt negocium. Quærunt columnam, in quam domus inclinata recumbat.

Id maximè decet quemque, quod est suum.

Cicero de Officiis, Quæ contemplantes expendere oportet, quid quisque habeat sui, eadémque moderari, nec velle experiri quàm se aliena deceant. Id enim maximè quemque decet, quod est suum cuiusque maximè. Hinc Plin. libro vigesimosecundo, Decet & Erythraonas suus nitor, absolutaque nigritia. Gregor. Theolog. libro primo Sentent.

Σὺ δ' ἐκεῖνο σὴν τύχην, ὅπερ ἦν, πλέει.

Id est,

At tu, tibi quæ conuenit, complectitor.

Genus vitæ siue actionis siue contemplationis intelligit, & monet, ne quis ea tractet, quæ non didicit: & conuenit planè cum illo Horatij versiculo:

Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis.

Huc pertinet quod ait Xenophon, cùm vetat œconomum fieri, qui antea non didicit. Nam vir peritus omnia rectè facit, vt inquit Salomon in Prouerb. cap. xxvj.

MVNVS BONI CONSVLENDUM.

ERASMI. Munerum animus optimus.

—Ἐνίοισι δὲ ἐστι θυμὸς ἄριστος.

Id est,

Verùm in muneribus res præstantissima mens est.

Græcis hemistichium heroicum prouerbiale: quo significatur, in amicorum muneribus non esse spectandum rei missæ precium, sed mittentis potius animum: vt Xerxes ille aquam manibus haustam, à rustico libenter accepit. Et Christus viduæ nummulos omnibus diuitum muneribus prætulit. Et quidam monet, exiguum munus à tenui missum amico, perinde vt maximum boni consulere. Plinius in præfatione, diuersa extulit metaphora: Verùm & diis lacte rustici, multæque gentes supplicant: & mola tantùm salsa litant, qui non habent thura. Quin tritissimum hodie est, vt qui munus aliquod offerant, animum iubeant spectari, non rem. Refertur adagium à Phurnuto in opera de Natura deorum.

Arripienda quæ offeruntur.

Solennis est, multisque locis iteratus versiculus hic:

Οἱ δ' ἐπ' ὀνείαθ' ἑτοῖμα προκείμενα χεῖρας ἴαλλον.

Id est,

Quisque sibi appositis, si quid foret vtile, promptas
Admouere manus.—

Quem torquere licebit in tutores, qui rem nacti pupillorum, manus iniiciunt, intérque se partiri sibi vindicant. Aut in simile hominum genus, inuadentium & inuolantium aliena.

Nihil recusandum quod donatur.

Si quando dices nullum esse recusandum munus, quodcunque offertur, aut arripiendàm esse quoties obtigerit alicuius occasio commoditatis, conueniet illud ex eodem libro:

—Οὐ γάρ τοι καλὸν αἰνῶς δέχεσθαι δῶρα θεῶν.

Id est:

Donum reiicere haudquaquam decet.—

Donum quodcunque dat aliquis, proba.

Δῶρον δ' ὅ ττι κέ τις ἐπαίνει.

Id est,

—Donum quodcunque probato.

Prouerbium admonet, boni consulendum esse munus, aut officium consiliúmve, quod offertur ab amico. Vnde natum sit, indicat Strabo geographus libro sexto. Cùm Achiui iussi essent oraculo Crotonem condere, missus est Myscellus quidam, qui ciuitatis futurum locum consideraret. Is quum iam Sybarim ædificatam cerneret, videreturque is locus magis idoneus, repetiit oraculum, consuluitque deum, num fas esset hanc pro illa condere. Numen ad hunc modum respondit:

Μύσκελλε βραχύνωτε παρὲξ σέθεν ἄλλο ματεύων,
Κλάσματα θηρεύεις· δῶρον δ' ὅ ττι κέ τις ἐπαινεῖ.

Eos versus interpres vertit in hunc modum:

Terga breuis Miscelle tuo de pectore omitte,
Cætera perquirens: frustra en venaris iniqua,
At rectum quodcunque datur, tu laude probato.

Extat idem in Collectaneis adagiorum, sed multò deprauatissimum. Quanquam ex vocum veluti ruinis, huiusmodi lectio colligi poterit,

Μύσκελλε βραχύνωτε παρὲκ θεὸν ἄλλα ματεύων,
Οὐδὲν ἀλλὰ θηρεύεις, δῶρον δ' ὅ ττι κέ τις ἐπαινεῖ.

Id est,

Diuersa inquirens à numine Myscele gibber,
Captas friuola: quod datur, æqui consule donum.

Myscellus dictus videtur ob crurum exilitatem, quæ habebat murinis similia: Brachynotus, ob dorsum contractum. Diximus aliàs, Crotonem saluberrimam fuisse, Sybarim pestilentem. Refert & alia Suidas de oraculis Myscello redditis, sed quæ non admodum faciant ad enarrationem prouerbij.

Equi dentes inspicere donati.

Sunt quædam & hodie vulgò iactata, non indigna quæ veteribus adagiis annumerentur: quod genus est illud, Non oportere equi dentes inspicere donati: cùm significamus æqui bonique consulendum, qualecúque est quod non emitur, sed gratis donatur. Siquidem equum empturus dentes inspicit, in quibus ætatis indicia certissima sunt, ne circumueniatur. At inciuile sit idem facere in equo donatitio. Vsus est tamen hoc prouerbio D. Hieronymus in præfatione Commentariorum, quos scripsit in Epistolam Pauli ad Ephesios. Parum, inquit, eloquens sum. Quid ad te? Disertiorem lege. Non dignè Gręca in Latinum transfero. aut Græcos lege, si eius linguæ habes scientiam: aut si tantùm Latinus es, noli de gratuito munere iudicare, & vt vulgare prouerbium est, equi dentes inspicere donati. Hactenus Hieronymus. Sed hanc hominum inciuilitatem quam incusat Hieron. nos nuper & experti & admirati sumus. Dedimus Nouum Testamentum: innumeros locos vel emendauimus vel explicuimus, idque non æstimandis vigiliis. Incredibile dictu, vt obstrepuerint, vt reclamauerint Theologi quidã, ac mo-

nachorum vulgus, quibus is meus labor plurimum adiumenti adferebat. Quorum vt quisque maximè egebat hac mea industria, ita odiosissimè reclamabat: ingratum hominum genus, quibus si quispiam largiatur prandiolum aliquanto lautius, vnde distenti ac temulenti discedant, tantum non adorant hominem: & qui tantam vtilitatem gratis donat, tot sudoribus constantem, etiam conuiciis insectantur.

Vilis amicorum annona est.

Horatianum est, quo excusare solemus hospitem, impeditum repentino amici aduentu, quo minus pro dignitate eum excipiat. ipsa Horatij verba, quæ Grāmaticis plurimum negocij facessunt, paulò alium & varium habent sensum. Ea adducam: neque enim hic amplius concidimus.

> Vtere Pompeio Grospho: &, si petet, vltrò
> Defer. nil Grosphus nisi verum orabit, & æquum.
> Vilis amicorum annona est, bonis vbi quid deest.

In quem locum ita Erasmus in Chiliadibus. Passim habentu. amici, qui petant. qui dent, perpauci. obscurè satis. & mirè. Landinus. Paruo subuenitur amicis, si boni sint, quoniam modestissima petunt. Alius: Facilè est amicos comparare, vbi viri boni indigent. Cùm enim viri boni sunt contenti paruo, si in pauperiem inciderint, facile est eos sibi amicos facere. Atque hic proximè acu rem tetigisse videtur. Monet enim Iccium Horat. vt multum vtatur Grospho: & si quid petat (petiturus verò est non nisi verum & æquum) vltrò deferat. Tum enim comparari, &c. Vilis annona, id est, vilitas: vt penuria, paucitas. Bonis vbi quid deest: vbi necesse est quid boni petāt. Paulò aliter Lambinus: Paruo constant amici, cùm viris bonis aliquid deest. Etiamsi tu Icci locuples & copiosus, in Grosphum, qui tibi beneficio deuinciendus est, & quodammodo emendus, vt eius amicitiam tibi compares, & promerearis, etiamsi inquam præbueris te liberalem, munificum & benignum: talem amicum tamen, vtpote rem omnium carissimam, haud carè videberis emisse. Alij aliter, præsertim qui distinguunt post, bonis.

MVTANDÆ SENTENTIÆ.

ERASMI. Calculum reducere.

Calculum reducere, est mutare factum, cuius te pœniteat: aut, vertere consilium rei non satis commodè institutæ. Nonius citat Ciceronem in Hortensio: Itaque tibi cōcedo, quod in duodecim scrupis olim, vt calculum reducas, si te alicuius dati pœniteat. Translatum apparet, aut à ratiocinantibus, aut quod est vero propius, à ludo laterunculario. In summa, prouerbij speciem habēt, quæcunque à calculis finguntur metaphoræ. vt, Ad calculos vocare pro eo quod est, rationē inire & æstimare, M. Tullius dialogo De amicitia: Hoc quidem est nimis exiguè & exiliter ad calculos vocare amicitiam, vt par sit ratio datorum & acceptorum. Valerius Maximus lib. iiij. cap. de liberalitate: Si ad calculos reuocetur, paruum, vtpote septem iugeribus, & hoc in Pupinia abditis redactum: sin animo prærogantis, omni pecunia maius. Et, Ad calculos reuerti, est redire ad rationem, ac respectum, consiliumque. Cicero ad Atticum: Quare nunc saltem ad illos calculos reuertamur, quos tum abiecimus: vt non solùm gloriosis consiliis vtamur, sed etiam paulo salubrioribus. Et in epistolis Plinianis, Mouere calculos: pro eo quod est, proponere rationes. Et, Ponere, inquit, in vtraque partē calculos: id est, vtrinque rationes expendere. Et, Hic calculus accedat: id est, hoc momenti adiungatur. Neque quicquam prohibet eadem ratione dici, Decedere calculum: &, Detrahere calculum.

Palinodiam canere.

Παλινῳδεῖν, id est, Palinodiam canere, est diuersum ab his, quæ prius dixeris, dicere. atque in contrariam vertere sententiam. Translatum est à Stesichori Lyrici poetæ facto: cuius meminit Plato in Phædrō. Is cùm Helenam carmine vituperasset, oculis orbatus est, intelligens autē (Achille, sicut scribit Pausanias in Laconicis, Helenæ iussu nunciante) cæcitatis suæ causam, protinus palinodiam cecinit, Helenámque prius vituperatam laudauit, itaque visum recepit. Hunc Socrates iocatur sese velle imitari, & amoris vituperati prius canere palinodiam, quàm orbetur oculis. Sonat autem Græcè παλινῳδία, quasi dicas recātationem. Quo quidem verbo Flaccus vsus est in Odis, promittens palinodiam amicæ, quam contumelioso carmine prouocārat:

> —Dum mihi
> Fas recantatis amica
> Opprobriis, animumque reddas.

Diuus Aurelius Augustinus ad Hieronymum: Quare arripe, obsecro te, ingenuā & verè Christianam cū charitate seueritatem, ad illud opus corrigendum atque emendandum, & palinodiam (vt dicitur) cane. Deinde alludens ad Stesichori fabulam: Incōparabiliter enim pulchrior est, inquit, veritas Christianorum, quàm Helena Græcorum. Pro ista enim fortius nostri martyres aduersus hanc Zodomam, quàm pro illa illi heroes aduersus Troiam dimicauerunt. Neque ego hoc ideo dico, vt oculos cordis recipias (quos absit vt amiseris) sed vt aduertas quos cum habeas sanos & vigiles, nescio qua dissimulatione auertisti. Ad quæ quidem respondens Hieronymus: Sed si mea cominus dicta reprehendas, inquit, & rationem scriptorum expetas: & quæ scripserim, emendare compellas, & ad palinodiam prouoces, & oculos mihi reddas, in hoc læditur amicitia. Verùm de hac palinodia Augustinus ipse postea propemodum palinodiā canit, scribens Hieronymo, sese de Stesichoro ineptius quàm literatius addidisse. Mihi videtur & arrogantius ad virum tanto doctiorem. Verùm hoc venia dignum in Afro iuuene, & episcopo. M. Tullius ad Atticum: Expecta palinodiam diuinam. Vsurpauit hoc adagium nominatim prouerbij vice Ioannes Chrysostomus. Item Plato in epistola ad Dionysiū tertia.

Vertere vela: Funem reducere.

Vertere vela, est in diuersum mutare sententiam, vitæque institutum. Horatius in Odis,

> — Nunc retrorsum
> Vela dare, atque iterare cursus
> Cogor relictos.—

Translata metaphora à nauigantibus, qui cursus errorem versis velis corrigunt. Hanc Persius in quinta Satyra nonnihil nouans, Funem reducere dixit pro eo quod est, institutum mutare in diuersum:

> Quæ dederam suprà, repeto, funemque reduco.

Consilium in melius commutandum.

Si quando iubebimus mutare cōsilium, vtpote fœdum ac stultum, aut reprehendemus quippiam vt inconsultè factum, vsui fuerit illud ex eodem libro:

> —Τίς νύ τοι ἡμῶν ... βουλὴν
> Ἐ... [illegible] Id est,
> Quis tibi consilium submisit inutile tandem
> Diuorum, sanamque exemit pectore mentem?

Reprehensio cogitationis.

Cùm ipsi reprehendimus animi nostri consilium, aut cogitationem parum honestam, aut parum vtilem, locus fuerit ex Iliad. ρ.

> Ἀλλὰ τίη μοι ταῦτα φίλος διελέξατο θυμός; Id est,
> Sed mihi cur animus, secum hæc in pectore versat?

Idem aliis item locis repetitur.

Imitabor nepam.

Imitari nepam dicitur, qui retrocedit. Id erit prouerbialius, si torqueatur in eū qui in deterius vsque degenerat, ἐπὶ τὰ μεῖον ... Nā Nepa (quemadmodū autor est Festus Pompeius) Afrorum sidus, appellatur cancer, vel (vt quidā putant) scorpius, qui & ipse retrogradus est. Nonius Marcellus negat eam vocem aliud significare quàm scorpium, ex M. Tullij De finibus libro v. Serpere anguiculos, natare anaticulos, volare merulas, cornibus vti videamus boues, nepas aculeis, suam denique cuique naturam esse ad viuendum ducem. Citat & Manilium:

> —Ad sidera vectam
> Erigonen, ictuque nepam, spolioque leonem.

Hæc Nonius. At si nepa nihil est quàm scorpius, mirum quur

quur Cicero maluerit dicere nequam. Quanquã scorpio quoque peculiare est retrocedere, si quis ostendat, & cancer ictu vulnerat. Plautus in Casina: Retrouersum cedam ad parietem, Imitabor nepam.

Talum reponere.

Τὸν κῦβον ἀναθεῖναι, id est, Rursus talum ponere dicebantur, qui quod parum ex sententia euenerat, curis (vt aiūt) posterioribus corrigebant. Antiphon in oratione De concordia, ... id est, Vitam perinde atque talum denuò ponere non licet. Vitam semel actam rursus iterare non est datum. Licet tamen iuxta Mitionis Terētiani dictum, prioris vitæ lapsus melioribus factis corrigere. Amissa vita non est quod corrigas.

Ivnii. Pugna consilia scindit.

Μάχη δὲ διαμύδια σχίζει, id est, Consilia abrumpit pugna: Hemistichium prouerbiale, quo significatur non solùm in prælij conflictu, vbi ad manus vtrinque ventum est, sæpenumerò rectè prouisa consilia turbari, & inutilia reddi, verumetiam in quauis contētione animi impetum & acrimoniam retundi atque hebescere. Acrior in disputando altercatio sæpius confundit ingenium, memoriam obliterat, & præcogitata argumentorum arma prorsus extorquet è manibus, industriamque expectorat. Extat apud Hesychium.

Inhibere remos.

Quod Græci ἀνακρούεσθαι dicunt, quasi puppim remorum nisu obuertere, id Latini inhibere remos: vtique non sine prouerbij specie. Nazianzen. in epistola ad Eudoxium rhetorem: ... id est, Ea propter decretum est, remos (quod dicitur) inhibere, & nos contrahere, quemadmodum Nautilum piscem ferunt, ingruentis tempestatis metu. Prouerbium esse facilè apparet ex eo quod addit, τὸ τοῦ λόγου. Significat autem se decreuisse supersedere, nec vltrà pergere, à consueto cursu desistentem. nāque hoc indicat & illud de Nautilo pisce adiectum, qui (vt Aristoteles & Oppianus scribunt) summo in gurgite testa conuexa quasi velificatur, expansis brachiorum cirris: mox si metus alicunde mali prehenderit, conuersa testa mare hauriens, grauis pondere subsistit ocyssimè. Idem in funebri oratione Basilio dicta, ... id est, Mutato repentè consilio & remos inhibui, huic puppim sistens, & victoriam ambiguam effeci. Aptissimè adagio vsus est Nicephorus Callistus historiæ Ecclesiasticæ lib. ij. cap. xxxij. pro mutare sententiam in diuersum, loquens de Melitæ incolis, aliam quàm prius opinionem de Paulo habentibus, ita inquiens: ... id est, At illi inhibentes remos diuersa de illo prædicabant. Quintilianus lib. duodecimi procemio, simili figura dixit: Vnum modò in illa immensa vastitate cernere videmur M. Tulliū: qui tamen ipse quamuis tanta atque ita instructa naue hoc mare ingressus, contrahit vela, inhibètque remos, & de ipso demum genere dicendi, quo sit vsurus perfectus orator, satis habet dicere. Quid autem sit inhibere remos, explicat Cicero libr. xiij. ad Atticū, his verbis: Sed arbitrabar sustineri remos, quum inhibere essent remiges iussi. id non esse eiusmodi didici heri, cùm ad villam nostram nauis appelleretur: non enim sustinēt, sed alio modo remigant. & paulo pòst: Inhibitio autem remigum motum habet, & vehemētiorem quidem remigationis nauem conuertentis ad puppim. A quo nonnihil discrepat Thucydidis scholiastes Græcus, & ex eo Suidas, exponens πρύμναν κρούεσθαι esse, quum paulatim subducimus, non autem subitò nauigium obuertimus. Nam qui eo modo recedit, ad puppim remigat. Thucydides lib. j. ... id est, Admirabantur Corinthios cur remos inhiberent.

Cognati. Ab inceptis desistere.

Plato in Sophista. Rerum difficultate deterriti ab incœptis protinus desistamus.

Ex Append. Ivnii, Canteri, & aliorum.

In aliam terram transferri.

Εἰς ἑτέραν γῆν μεθίστασθαι, De rebus longè abductis, & valde mutatis. Arist. in Regem. Sic cùm plurimum barbaram in melius commutari volumus, optamus illam deportari in solas terras.

MVTATI INSTITVTI.

Erasmi. Nuces relinquere.

Nuces relinquere, est omissis studiis ac nugis puerilibus ad grauiora magisque seria conuerti. Persius,

— Et nucibus facimus quæcunque relictis,
Cùm sapimus patruos.—

Translata metaphora, vel à vetusta nuptiarum ceremonia, in quibus sponsus vxorem ducens nuces spargebat, vtpote iam pueritiæ renuncians. Ita Catullus in carmine nuptiali,

Da puer propere nuces:
Concubine nuces da.

Vergilius in Bucol. eclog. viij.

Sparge marite nuces.—

Quanquam Plinius lib. xv. cap. xxij. causas alias adfert, quam ob rem nuces in nuptialibus ceremoniis consueuerint antiquitùs adhiberi. Sed præstat ipsius referre verba: Nuces, inquit, iuglandes, quanquam & ipsæ nuptialium Fescenninorum comites multum pineis minores vniuersitate, eædemque portione ampliores nucleo. Necnon & honor his naturæ peculiaris, gemino protectis operimento, puluinari primum calycis, mox lignei putaminis. Quę causa eas nuptiis fecit religiosas, tot modis fœtū munito: quod est verisimilius, quàm quia cadendo tripudium sonúmve faciant. Festus item indicat, in nuptiis à pueris nuces spargi solitas, vt nouæ nuptæ intranti domum noui mariti, faustū esset auspiciū. Addit Seruius, pueros catamitos, cùm à turpi seruitio recederent, solitos nuces spargere: significantes se posthac omnia puerilia spernere. Vel hinc igitur, vel certè à puerorū lusibus, qui nucibus peraguntur, ductum prouerbium videri potest. Nam talis ac nucibus olim lusitasse pueros, vel Horatius testis, cùm ait:

—Te talos Aule nucésque

Proinde ad hanc prouerbij formam pertinebunt, & reliquæ illæ figuræ: Nunquam à nucibus recedere, Redire ad nuces, Nuces abiicere, Nuces intermittere, Nucibus indulgere, Nuces repetere: atque id genus alia.

De calcaria in carbonariam.

Quoties fit vt à re proposita ad aliud quippiam longè diuersum digrediamur, de calcaria in carbonariam decurrere dicimur: siue cùm ex vno malo in aliud diuersum incidimus. Tertullianus lib. De carne Christi. Igitur, inquit, de calcaria, quod dici solet, in carbonariam, à Marcione ad Apellem. Huic non dissimile est illud Ciceronis in actione pro Murena: Respondebo igitur Posthumio primùm, qui nescio quo pacto, mihi videtur prætorius candidatus in consularem, quasi desultorius in quadrigarum curriculum incurrere.

A Dorio ad Phrygium.

Ἀπὸ Δωρίου ἐπὶ Φρύγιον, id est, A Dorio ad Phrygium venire dicebatur, qui à vita temperatiore ad luxum sese conuertisset: aut qui à fortuna mediocri se contulisset ad maiorem vitæ strepitum. Sumpta metaphora à notissimis illis veterum harmoniarum generibus, in quibus Dorium moderatius: quemadmodum indicat Suidas referens hęc verba ex autore nescio quo, ... id est, Victum autem sortitus erat moderatum, deliciarum expertem, neque sordidum ac molestū ob inopiam, neque ob diuitias dissolutum, sed medium quendam ac modulatum, verè ad Dorium fortunæ modum attemperatum. Refert & alium locum, suppresso autoris nomine, ni fallor, ...

καὶ θέσεις τῶν ὀνομάτων εἰς μόνον τὸ ἦθος μόνον, ἢ τῆς γλώσσης τὸν τόνον ἀπὸ τῆς διὰ λέξεως εἰς ὀξύτητα μεταφοράν, ἀπὸ δωρίου φρυγιστὶ μεταβάλλειν. Quæ tametsi difficile est aptè vertere, si nescias quid præcedat aut sequatur: tamen apponam diuinationem meam, donec locus occurrerit. Non videbor hominum rotundè loquentium verbula, sed ipsos sensus in medium adferens, tantùm non ipsius linguæ tonum à disputatione ad attentionem adaptauero, quanquam apud Suidam legitur μόνον τι. Ex his verbis apparet, Doriũ modum fuisse delicatiorem, Phrygium seueriorem. Apuleius Floridorum lib. j. palàm indicat, Doricam musicam à Phrygia longè diuersissimam fuisse: quandoquidem hęc ad religionem inflammabat animos, illa ad bellum inflãmabat. Apuleij verba sic habet: Tibicen quidam fuit Antigenidas, omnis voculæ melleus modulator, & idem omnimodis peritus modificator, seu tu velles Æolion simplex, seu Asium varium, seu Lydium querulum, seu Phrygium religiosum, seu Dorium bellicosum. Hactenus Apuleius: cui si credimus, non potest esse temperatus modus Dorius, qui ad bellum accendit: nisi fortè iis, qui in prælis moderatius canebant tibiæ, quòd illic plus valeat sibi pręsens animus, quàm furore percitus. Verùm an in Apuleij verbis, pro Æolion legẽdum sit Ætolicum siue Ætolium, & pro Asium, Iassium siue Iastium, ab Iade siue ἰασὶ (vt Ionicum intelligas modum) doctis expendendum relinquo. Quanquam his non satis congruunt quæ refert Lucian. in Harmonide: καὶ ἑκάστης ἁρμονίας διαφυλάττειν τὸ ἴδιον, τῆς φρυγίου τὸ ἔνθεον, τῆς λυδίου τὸ βακχικὸν, τῆς δωρίου τὸ σεμνὸν, τῆς ἰωνικῆς τὸ γλαφυρόν. id est, Vniuscuiusque harmoniæ seruare proprietatem, Phrygiæ diuinum impetũ (quod Apul. vertit religiosum) Lydiæ bacchanalem furorem, siue licentiam, Doricæ senioritatem, Ionicæ iucunditatẽ (quod Apuleius videtur transtulisse varium.) Contrà Dion in commentariis de regno refert, Alexandrum Magnum ad bellum accendi solere Timotheo musico Dorium incinente. Athenæus lib. xiiij. Doricæ harmoniæ tribuit τὸ αἰδῶδες, καὶ τὸ μεγαλοπρεπές, ἢ τὸ σφοδρόν, id est, seueritatẽ, maiestatem ac vehementiam: vt quæ neque dissoluta sit, neque hilaris, sed tristis, minimeque varia. Iam his recentior Boetius in præfatione libri De musica, ostendit hanc artem ad mouẽdos affectus præcipuam habere vim, próque ratione modorum, alios atque alios animi motus vel excitare vel sedare. Addit Pythagoram incentione modi Phrygij incitatum adolescentẽ patria barbarum, quippe Tauromínitanum, vino temulentũ, ira furentẽ, quum iam ædibus amicæ, quæ riualem admiserat, ignem admouere tentaret, tibicina iussa spondeos succinere, ad sobriã mentem reuocasse. Boetius refert, iuuenẽ Phrygio modo fuisse incitatum, ac mutato modo ad se redisse: nec exprimit in quem modum sit mutatus Phrygius. M. Tullius, quem illic citat Boetius, neutrius meminit modi: tantùm ait spondeorum incentione fuisse sedatum adolescentem. Si Timotheus Dorio modo concitabat Alexandrum ad bellum, & hic adolescens ad expugnãdam domum Phrygio fuit accensus, apparet modos hos non multum inter se discrepare. Lucianus Phrygio tribuit τὸ ἔνθεον, id est, furorem, sed sacrum duntaxat. Huius autem furoris Plato tria facit genera: vnum, quod poetis immittant Musæ: alterũ, quod vatibus immittit Apollo: tertium, quod amantibus Cupido. Habet autem & Bacchus & Mars furorem suum. Itaque iuuenis ille triplici furore correptus insaniebat, Bacchi, Cupidinis & Martis. Pyrrhichios autem ad prælium acuere, aliàs docuimus: vnde illud, πυρρίχην βαίνειν, de trucibus & cõmotis Pyrrhichio autẽ cõtrarius est spõdeus. Quod ni Boetius dixisset mutatum modum probabile esse poterat, eundem modum Phrygium & incitare pyrrhichiis, & leuare spondeis. Et haud scio an Boetius, quum ait immutatum modum, sentiat non mutatas harmonias, sed vocũ celeritatem. Videtur locus prouerbio, quum ad diuersa transitur: veluti si quis de Rhetorũ præceptis sermonem exorsus ad Theologicam materiam digrediatur. Equidem arbitror veteres de generibus harmoniarum diuersa tradidisse, quòd ipsa mutatis gentium moribus pariter sint immutata. Priscorum enim Asianorum laudata est seueritas, priusquam luxu effœminaretur. Idẽ vsu venit Laconibus, in quibus sunt Dores. Hinc illa mixturarum nomina, ἀπὸ δωρίου, μιξολύδιον, ὑπομιξολύδιον. Athenæus hypodorium modum putat eundem esse cũ Æolio, cui tribuit tumorem ac fastum, & submolle quiddam. Quidam musices studiosi affirmant difficillimũ esse transitum à Dorio ad Phrygium. Ostendimus & aliàs, Phrygium melos, σκολιὸν appellatum, & in funebribus næniis adhiberi solitum. Quòd si Dorius cantus Phrygio diuersus est, vtpote qui ad belli cupiditatem inflammet, consentaneum est illum pyrrhichiis constitisse: quandoquidẽ spondeo contrarius est pyrrhichius. Verùm de his harmoniarum generibus permulta Plato in libris De rep. Rursus in Lachete docet hanc esse verè Doricam cantionem, & Græcam harmoniam, non Phrygiam neque Ionicam, neque Lydiam, si vita concordet cũ oratione bona. Nonnulla Plutarchus in libro de Musica. Nos quãtum ad percipiendum adagij sensum sat est, attigimus.

Pro eleganti medico malus poeta.

Ἀντὶ χαρίεντος ἰατροῦ, κακὸς ποιητὴς καλεῖσθαι ἐπιθυμεῖς, id est, Pro venusto medico malus poeta dici cupis. In eum dici solitum, qui non contentus artis suæ professione, in qua locum mediocrem obtinebat, pergit aliena profiteri, in quibus non perinde sit exercitatus, nec parem proinde gloriam reportaturus. Periander quispiam non incelebri fama medicus, & eius artis vel cũ primis doctus, ad poetices studium deflexit, & ineptos quosdam versiculos scribere cœpit. Hinc vulgaris iocus increbuit. Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis tribuit hoc dictum Archidamo Agesilai filio.

Rudentes & remos cum armis commutauit.

Νήια καὶ κωπέας αἰθ' ὅπλων ἠμείψατο. Id est,

Mutarunt armis remos & nautica vincla.

Conueniet, vbi quis artem, aut quæstum solitum relinquit, gloriæ cupiditate commotus: velut si quis è nauta fieret miles, negociatore sacerdos. νήια, funes nautici sunt κωπέαι, ligna vnde remi parantur.

Maritimus cùm sis, ne velis fieri terrestris.

Θαλάσσιος δ' ὤν, μὴ ποτὲ χερσαῖος γίνου.

Id est,

Si sis marinus, abstine à terrestribus.

Admonet non mutãdam conditionem, ne in melius quidem: verùm vnicuique tuendum id vitæ genus, ad quod vel institutus à natura videtur, vel in quod casu incidit. Mutuò sumptum ex apologo quodam Æsopico, qui fertur huiusmodi. Cancer quidam relicto mari, cœpit in agro quodam pasci. Ibi fortè conspectus à vulpe, protinus arreptus ac deuoratus est. Itaque periturus serò deplorauit stulticiam suam, quòd marini generis cùm esset, ad terrestrium animantium parteis desciscere voluerit. Est apologus non dissimilis de lupo tibiis canente, ac mox canibus irruentibus deplorante, quòd ex coquo factus esset tibicen. Hermolaus Barbarus ad Picum inuertit non ineleganter prouerbium: χερσαῖος ὢν μὴ ζήτει θάλασσαν. id est: Terrestris cùm sis, ne quæsieris mare.

Sui dissimilis.

In sui dissimilem quadrabit illud ex Odyss. ν. quod de Pallade dixit Vlysses:

— Σὲ γὰρ αὐτὴν παντὶ ἐΐσκεις.

Id est,

Nunc alio, nunc rursum alio fis obuia vultu.

Idem mirè quadrabit in sapiẽtiam, quæ variis inuolucris obtegitur apud priscos, & alia atque alia specie proponitur: præsertim in diuinis literis, quæ tota fermè constat allegoriis.

Qui multum obfuit.

Vide supra in loco Infortunij.

Vlysses pannos exuit.

Plutarchus In cõmẽtario, Qua ratione sit adulator, & c. hunc Homericum versum vsurpat, non sine specie prouerbiali, ex Odysseæ χ.

Αὐτὰρ ὁ γυμνώθη ῥακέων πολύμητις Ὀδυσσεύς.

Id est:

Vilibus at pannis mox est exutus Vlysses.

Accom-

Accommodare licebit iis, qui genere vitæ subitò commutato, è pauperibus diuites, è squalidis nitidi, è tristibus hilares existunt. Nam Vlysses simulatque pannos in quibus medicum apud procos egerat, exutus, magnificis vestibus ornatus esset, repentè viuus est alius. Plutarchus torquet in adulatorem, qui polypi more omnium studiis sese accommodat, adeò vt qui paulò ante apud amicum philosophiæ deditum, prolixam barbam ac pallium gestarit, assiduè versans in libris, nihilque crepans nisi numeros, rectangulos & triangulos Platonis: si fortè fortunâ in amicum inciderit, voluptatibus addictum, continuò mutata figura velut à Circe transformatus, Sardanapalus fiat.

Subitò alius.

Simili modo torquet & illud Homericum ex Odysseæ .in hominem repentè mutatum, quique subitò alius factus esse videatur:

Ἀλλοῖός μοι ξεῖνε φάνης νέον ἠὲ πάροιθεν.

Id est,

Hospes nunc alius mihi quàm dudum esse videris.

Congruit huic illud Theocriti:

Ἀρά γε τις ἐξαπίνας μεταβάλλω, βροτὸς ἄλλος ἐτύχθην.

Id est,

Num quo alius subitò factus sum numine diuûm.

Ad bonam frugem.

Qui commutatis ad meliora studia moribus resipiscût, prouerbio dicebantur ad meliorem frugem sese recipere. Vsurpat M. Tullius in actione pro M. Cælio: Et se ad bonam frugem, vt dicitur, recepisse, grauesque homines atque illustreis fuisse. Item Plautus in Trinummo: Certum est ad frugem applicare animum. Lampridius in Heliogabalo: Milites se parsuros dixerunt, si ad bonam frugem rediret. Vnde Frugi & Bonæ frugi dicuntur, qui suo funguntur officio: præsertim serui, quos ad operam præstandam alimus. Vlpianus ad legem Aquiliam cap. inde Neratius: Sed si bonæ frugi seruus intra annum mutatis moribus occisus sit. Item titu. de quibus rebus ad eundem iudicem eatur, cap. si quis seruum: Interesse fructuarij videtur, bonæ frugi seruum esse. Rursum in Digestis libro vndecimo, tit. de seruis corruptis, ⁊. quod ait prætor: Sed verum ita demum tenetur, si bonæ frugi seruum perpulit ad relinquendum. Plautus in Cassina, Credo pol esse, si tu frugi bonæ es. Rursus in Pseudolo: Cupis me esse nequam, tamen ero frugi bonæ. Nequam opposuit frugi. Nequam enim nulli est vsui. Et ita frugi hominem dicimus, quemadmodum nequam, vtraque voce indeclinabili. Columella De re rustic. lib. j. Eiusdem agilitatis homo frugi melius quàm nequam faciet. Et in Declamationib. frugi filius opponitur luxurioso.

De toga ad pallium.

Certè speciem habet prouerbij quod refert Tertul. In libello De pallio: Hæc nimirum indignitas erit à toga ad pallium. Cuius duplex erit vsus, vel cùm ad diuersum vitæ genus sese contulerit aliquis, vel cùm à fortuna honestiore ad humiliorem: velut si quis ex aulico fiat monachus, aut è præfecto pædagogus, è consule rhetor. Toga Romanorum erat, pallium Græcorum. Pòst pallium cœpit esse gestamen philosophorum. Confine illi, Ab equis ad asinos.

Circeo poculo.

De Circes virga nobis antè dictum est. Adsimili forma M. Tullius vsus est Circeo poculo, de homine subitò in alium mutato, actione in Verrem j. Sed repentè è vestigio ex homine, tanquam aliquo Circeo poculo factus est verres: redit ad se, atque ad mores suos. In verbis Ciceronis tacita allusio est ex ambiguo vocis. Nam verris porcus est maialis, nondum castratus.

Longum valere iussit.

Μακρὰ χαίρειν φράσας ταῖς ἐνθάδε τιμαῖς, id est, Honoribus qui hîc sunt, longum valere iussis. Ea figurâ quoties ad rem, nô ad hominem refertur, haud dubiè prouerbialis est. Rem igitur à qua nos abdicamus, ei renunciare dicimur, ac longum valere iubere. Sumpta metaphora ab iis, qui discedunt diutius abfuturi, seu nunquam redituri. Est sæpiculè apud Lucianum, & item apud alios. M. Tullius in epistolis ad Atticum lib. viij. At ille πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens, contulit se Brundusium. Incertum vtrum de philosopho quopiam loquatur, qui cùm solitus esset multa præclara de honesto loqui, quod in ipso situm esset, postea veluti renuncians philosophiæ, sibi consuluerit: an de Pompeio, qui Cæsarem fugit in Græciam, incolumitatis rationem habens potius quàm dignitatis. Item Hippolytus apud Euripidem:

Τὴν σὴν δὲ Κύπριν πόλλ' ἐγὼ χαίρειν λέγω. Id est,

Veneri tuæ multum valere renuncio.

Vsurpat Lucianus in Ioue tragœdo. Idem in apologia ὑπὲρ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων [illegible], interpretatur prouerbium his quidem verbis, τὸ γοῦν μακρὰ χαίρειν [illegible], id est, Hoc dictum Longum valere, declarat nobis non amplius curæ futurum. M. Tullius Epistolarum familiarium libro xv. pro μακρὰ χαίρειν, dixit, Nuncium remittere: Virtuti, inquit, nuncium remisisti, delinitus illecebris voluptatis. Eadem forma dicimus Repudiare, aut renunciare, aut nuncium mittere iis quæ spreta relinquimus: metaphora sumpta à solemni more diuortij. quo qui diuertebat, dicere solet: Tua tibi habe. Sic enim Caius libro vigesimoquarto, titulo secundo, de diuortiis & repudiis, cap. Diuortium. In repudiis autem, id est, in renunciationibus comprobata sunt hæc verba, Tuas res tibi habeto: item hæc verba, Tuas res tibi agito. His igitur verbis peragebatur diuortium in matrimonio. In sponsalib. autem, inquit, discutiendis, placuit renunciationem interuenire oportere. In qua re hæc verba probata sunt: Conditione tua non vtar Ita Alcmena apud Plautum: Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas. Huc illudens Cicero in Antonium: Frugi factus est, inquit: illam suas res sibi habere iussit. Apud iureconsultos frequens est, Nuncium mittere. quod fit pariter, in matrimoniis atque in sponsalibus, licet diuersa verborum formula, quemadmodum diximus. De rebus animi fiet iucundius: veluti si qui dicitur ab aulica vita, alióve studio recedere, de eo sic loquamur: Aulam suas sibi res habere iussit, philologiæ suas res sibi habere iussit.

Ex Append. Erasmi.

Ab Hymetto, ab area Syra.

Crassam & rusticanam, qualem à plebe discimus philosophiam, Cic. appellat ab area Syra: vt petitam ex Zenone & Platone, philosophiam ab Hymetto. Syri enim barbarie nobiles erant, vt Attici (hos per montem Atticæ, mellis ibidem nati bonitate clarum, accipit) lepôre dictorum.

Recoquere.

Pro, emendare & refingere, seu reformare, tribuitur elegantissimè personis. Hora. Quintil. Et Cicero Asiam simulata causa valetudinis adiit, vbi se, vt ipse ait, recoquendum præceptoribus dicendi dedit. Volaterranus.

Ivnii. Bubulcus antea, nunc caprarius.

Βώτας μὲν ἐλέγευ, νῦν δ' αἰπόλῳ ἀνδρὶ ἔοικας.

Id est,

Caprigeni gregis es ductor, paulo antè bubulcus.

Theocritus Idyllio primo, De iis qui in peius degenerât, ab equis, quod dicitur, ad asinos: vel qui personam sustinere nequeunt aut tueri, quam præ se ferunt: vel qui placidos mores in asperos commutant, humani prius & mites, nunc crudeles & efferati, denique ex Mitionibus Demeæ. Natum videtur à boum & caprarum ingenio, quod processu temporis bubulci caprarijque in consuetudinē rapiunt, assimantiumq. istorum mores imitantur. Boues vt sunt placidi & mansueto ingenio, ita & eorū magistri: contrà caprarij salacitate & intractabili feritate capras æmulari creduntur, contagione in naturam abeunt.

Quid sole relicto venis.

In eum qui sedem cômodam cum incommoda, aut cū pestilente loco salubrem regionem commutarit, aut Academiam literario ocio destinatam, cum aula negociorum, litium & ambitionis plena, aptissimè detorquebitur Homeri illud ex Odysseæ λ. vbi venientem ad inferos

Vlyssem his verbis excipit Thebanus Tiresias:

Τίπτ' αὖτ' ὦ δύστηνε λιπὼν φάος ἠελίοιο
Ἤλυθες, ὄφρα ἴδῃς νέκυας καὶ ἀτερπέα χῶρον;

Id est:

Quid miser exangues vmbras inamœnaque visis
Pascua, Titanis lumen vitale relinquens?

Ad aliud prooemium transeo.

Μέτειμι ἐπὶ ἕτερον προοίμιον, id est, Transeo ad aliud prooemium: prouerbij vice vsurpatur ab Aristide. Eius vsus erit, quoties aliud vrgemus propositum, aut diuersam à priore sententiam amplectimur: aut si explicatæ antea prolixioribus verbis rationi, secundam subtexere instituamus. Sūptū est ex Stesichoro Syrico poeta, ac fortè ex eius palinodia, quam in Helenæ à se prius vituperatæ encomium reconcinnauit. Aristides in oratione aduersus silentij sui criminatores: μέτειμι δὲ ἐπὶ ἕτερον προοίμιον κατὰ Στησίχορον. id est: Transeo nunc ad aliud prooemium, iuxta Stesichorum.

Spongia medebitur.

Σπόγγος ἰάσεται, id est, Spongia medebitur. Quadrabit, quoties mutaturos nos sententiam, & antiquaturos pollicebimur. Vsus spongiæ notissimus erat in extergendis mensis, præcipuéque abacis, in quibus scribebant, & inducta spongia corrigebant, quomodò Augustus Aiacem fabulam in spongiam incubuisse dicit, ad exemplum Aiacis, qui in ferrum, vti refert Suetonius Tranquillus. Aristides in oratione quadam, εἰ γάρ τι καὶ ληρήσαντες ἐδόξαμεν Στησιχόρου παλινῳδίας, ἀλλὰ σπόγγος ἰάσεται id est: Quòd si quid nugati sumus, nihil opus fuerit Stesichori palinodia, nimirum abundè medebitur spongia. Allusit huc author epigrammatis incertus libro sexto, in quo Callimanes quidam Mercurio artis suæ instrumenta his versibus dedicat:

Καὶ βυθίην πάντοθεν ἁλιπλάγκτοιο χαμεύνης
Σπογγιάδ', εὐπόρου Τρίτωνος ἀκέσματα γραφίδος.

Id est,

Vndiquaque thorum Tritonis spongiam, in alto
Decerptam, errantis quæ medicina styli est.

Clemens Alexandrinus καταβρεγμίζεσθαι ξηροφαγίᾳ dixit, madorem ventriculi nimium aridis cibis ebibere atque rapere. quod metaphoricè licebit trāsferre ad orationem, quæ si nimis affluens sit, exuccanda venit, ac molli illo madore exinanienda. Græcè non malè dixeris, τὸ πλαδαρὸν ἰσχναίνειν σπογγίσαι.

Capræ anniculæ pera.

Citatur ab Eustathio Odyss. ix. parœmia heroici versus lege astricta eiusmodi:

Αἰγὸς ἐπετηρινῆς ἀρίστη πήρα ξανθῆς.

Id est,

Anniculæ capræ ruffæ pera optima fertur.

Videtur autem conficta ad commendationem puellaris ætatis: sunt enim ἐπετηρινῆς anniculi agni, vt exponit Hesychius. Vsus eius accommodabitur, si quando eundem iuuenem præclaræ spei & modestum laudabimus, qui postea senij vitio morosior redditus intolerabilis euasit.

Cras credo, hodie nihil.

Varronis est inter parœmiacos librorum titulos prouerbium non semel à Nonio Marcello citatum, quo mutationem & variabilem rerum humanarum sortem significari autumo. Conformé illi est, imo idem planè, Anaxandridæ comici illud ex Anchise fabula,

Πολλοὶ δὲ νῦν μὲν εἰσὶν οὐκ ἐλεύθεροι,
Ἐς αὔριον δὲ Σουνιεῖς, εἶτ' εἰς ἀγορὰν
Χρῶνται τῇ τρίτῃ· ὁ γὰρ οἴακα στρέφει
Δαίμων ἑκάστῳ.—

Id est,

Multi quidem sunt hodie liberi parum,
Quos Sunienses luce crastina, dies
Sequens videbit perfrui claros foro.
Sors namque clauum versat hominum cuilibet.

Vbi per Sunienses, negociatores intelligi puto, à Sunio Athenarum emporio notissimo, vbi rerum venalium forum erat, Donato teste: vt innuat, repentè quosdam è seruis negociatores bona fortuna vsos euadere, mox etiā ciuilium rerum gubernaculis admoueri, hoc est, ex Iris Crœsos fieri. Extat apud Aristophanem simile prouerbium: νῦν μὲν οὐδείς, αὔριον δὲ ὑπερμέγας. id est, Qui nunc nullus, cras præmagnus. Consimili figura fermè dixit Nazianzenus in Athanasium, χθὲς ἱερόσυλοι καὶ σήμερον ἱερεῖς, id est, Heri sacrilegi, hodie sacrifici: de iis qui sacra intempestiuè tractant, adhuc tyrones artis, aut qui doctores esse præsumunt, vix discipuli. Postremum autem illud, οἴακα στρέφει δαίμων ἑκάστῳ, id est. Fortuna vertit clauum cuilibet: prouerbium sapit, quo fortassis vsus sit Varro similiter: vt haud absurdum sit illud apud Nonium reponere in dictione Examussim, vbi sic legitur, Idem οἴακα: hoc modo legendo, Idem οἴακα δαίμων, vt ex initiali voce notum tūc adagium agnosci potuerit.

BRASSICANI. Etiam vetus arbustum transferri potest.

Seneca libro xiij. Epistolarum, Ægialus paterfamilias dicebat etiam vetus arbustum transferri posse. Adagium est, omnem tandem ætatem posse ad optimam quamque viuendi rationem transferri & accommodari quando & senex Cato Græcas literas didicit. Ita quod verissimum sit hoc Publianum:

Nulla est sera ad bonos mores via.

COGNATI. Rerum reliquit habenas.

Hoc est, gubernationem, imperium & moderationem: ducta metaphora ab aurigis, qui equos habenis regunt, quibus relictis, ipsi dissoluti euagantur, nullo moderante. Idem Virg. de Latino, lib. Æneid. vij.

—Rerumque reliquit habenas.

Dicitur de eo, qui afflictissimis in rebus spē aut consilium abiicit. Debet enim ad publicum aliquod munus vocatus, animum fortem & excelsum, quo omnem negociorum qualiumcunque magnitudinem facilè superet, secum afferre.

Decedere de suo more.

Decedere de suo more vel instituto, prouerbij vice & loco apud Gallos vsurpari cœptum est, pro, mores mutare, & aliter agere quàm solitum est. Cic. in Verrem: Nónne hoc indicant, tantas esse iniurias, vt multo maluerint de suo more decedere, quàm de tuis moribus non dicere? Decedere instituto suo, apud Liuium legitur, τῶν ἐπιταγμάτων ἐξίστασθαι, τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐξίστασθαι τῶν ἰδίων. Budæus Ruzæo: Noli de tuo more decedere, vt in alienos mores immigres. id est, mores mutare. Migrare ex ingenio suo, plus est quàm decedere de more suo: quia qui migrat, nō habet animum reuertendi. Sic redire ad ingenium, est reuolui ad mores suos. Terent. in Adel. Si sperat fore clām, rursus ad ingenium redit.

Nuces relinquere.

Est enim nucum lusus soli pueritiæ conueniens, grandiorique ætati indecorus. Hinc Pers. satyr. j.

—Et nucibus facimus quæcunque relictis,
Cùm sapimus patruos.—

hoc est: Quamuis senes sumus, atque cani nuces (vt est in prouerbio) reliquerimus, patruámque grauitatem & seueritatem redolere nos conueniat: tamen vani sumus atque leues, & omnes falsæ laudis vmbras consectamur. Adhæc Horat. Serm. lib. ij. satyr. iij. sub finem:

Ædificare casas, plostello adiungere mures,
Ludere par impar, equitare in arundine longa,
Si quem delectet barbatum, amentia verset.

Tibul. lib. ij. eleg. j.

Ludet, & ex virgis extruet arte casas

Idem Horat.

—Postquam te talos Aule nucesque
Ferre sinu laxo, donare & ludere vidi.

Martialis:

Iam tristis nucibus puer relictis
Clamoso reuocatur à magistro.

Idem:

Alea parua nuces, hæc non damnosa videntur:
Sæpe tamen pueris abstulit illa nates.

Erasmus noster ad antiquas quasdam consuetudines prouerbium refert: nos ad lusus pueriles solùm referimus, atque

atque vtimur pro exuere puerilia, inconsulta, inepta & inconsiderata, quæ eos qui ex ephebis excesserunt, nulla ætatis ratione habita, dedecet. Seneca epist. 4. Adhuc non pueritia in nobis, sed, quod grauius est, puerilitas remanet, & hoc quidem peius est, quod authoritatem habemus senum, vitia puerorum: nec puerorum tantum, sed infantium. Vide alibi, Puerile est.

NECESSITAS.

ERASMI. Feras, non culpes, quod vitari non potest.

A. Gellius scribit, Publij Mimi sententias aliquot, ad communem sermonem accommodatissimas vulgò circumferri solitas, è quibus hæc vna est, quouis philosophorum dogmate salubrior: Feras, nõ culpes, quod vitari non potest. Quibus verbis admonemur, vt mala fatalia, quæ nulla ratione possint neque declinari, neque propelli, saltem animi æquitate leniantur. Nec aliud, tametsi verbis alijs, docet Euripides in Phoenissis, quum ait:

Δεῖ φέρειν τὰ τῶν θεῶν.

Id est,

Toleranda fata numinum.

Idem in eiusdem tragœdiæ calce,

Τὰς γὰρ ἐκ θεῶν ἀνάγκας θνητὸν ὄντα δεῖ φέρειν.

Id est,

Quippe mortalem necesse est ferre fata numinum.

Homerus Odysseæ lib. 9.

Νοῦσον γ' οὔπως ἔστι Διὸς μεγάλου ἀλέασθαι.

Id est,

Nulli fas vitare malum ex Ioue rege profectum.

Huc pertinet & illud scitum Varronis dictum: Vxoris vitium aut tollendum esse, aut ferendum. Item adagium quod suo dicemus loco: μὴ πρὸς κέντρα λακτίζειν. id est, Ne contra stimulum calcitres.

Diomedea necessitas.

Διομήδειος ἀνάγκη. id est, Diomedea necessitas. De ijs, qui vi adacti, non sponte quid faciunt. Vsurpatur à Platone lib. de Republica 6. Διομήδεια λεγομένη ἀνάγκη ποιεῖν αὐτῷ ταῦτα ἃ ἂν οὗτοι ἐπαινῶσιν. id est, Diomedea, vt dicitur, necessitas est, facere omnia quæcunque isti probarint. Quidam originem adagij referunt ad Thracium illum Diomedem, qui solitus fertur hospites suos compellere, vt cum filiabus suis deformissimis rem haberent, quo facto, eosdem interimebat. Vnde fabula spargit, Diomedis equas homines pabuli vice esitare solitas: videlicet filias à viris agitatas, equas appellans. Et sanè in hunc sensum interpretatur Aristophanis enarrator in Concionatricibus, vbi versus hic habetur,

Καὶ ταῦτ' ἀνάγκη μοῦστι Διομήδεια.

Quærit adolescens, num qua sit necessitas sibi sectari anum? Respondit illa, esse, & quidem Diomedeam. Alij referunt ad Diomedem ducem Græcorum, huiusmodi commentum adferentes. Cùm Diomedes & Vlysses communi opera sublato Palladio, redirent noctu, Vlysses quo facti gloriam in se vnum transferret, destinabat occidere Diomedem præcedentem, ac Palladium secum portantem. Itaque cùm ensem in caput illius à tergo vibrasset, Diomedes, animaduersa ad lumen lunæ gladij vmbra, subtraxit se plagæ: correptúmq; Vlyssem, vinctis manib. præcedere compulit, gladio lato subinde cædens illius tergum. Hinc Diomedea necessitas. Huiusmodi ferè Suidas ac Zenodotus.

Vocatus atque non vocatus Deus aderit.

Oraculum olim Lacedæmonijs redditum abijt in prouerbium: καλούμενός τε κἄκλητος θεὸς παρέσται. i. Vocatus & inuocatus Deus aderit. Vsus erit, vbi quid significabimus etiam non accersitum, neque curatum, tamen euenturum, velimus nolimus: putà senectam, mortem, malefactorum pœnam. Horatius huc allusit in Odis,

Nec satelles Orci
Callidum Promethea
Reuexit, auro captus. hic superbum
Tantalum, atq; Tantali
Genus coercet, hic leuare functum
Pauperem laboribus,
Vocatus atq; non vocatus audit.

Fortassis respexit huc & Terent. in Eunucho, Vt vocato mihi atq; inuocato sit locus semper.

Ingens telum necessitas.

Ingens telum necessitas. De re inevitabili. Liuius primæ decadis lib. 4. Necessitate, quæ vltimum ac maximum telum est, superiores estis. M. Tullius lib. De amicitia: Nec verò negligenda est fama, nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet beneuolentiam ciuium. Vtitur eodem adagio quodam in loco Plinius auunculus. Est aliquoties apud Liuium: Huic rei aliud inuenietur telum. &: Eam rem hoc telo maximè parabant, vt pro consilio, rationéq; ac via gerendi negocij capi videatur: fortassis sumpta metaphora à venantibus, qui telo appetit, quod capere volunt. Vnde & Certa dicentur tela, consilia quæ nunquam fallunt.

Aduersum necessitatem nè dij quidem resistunt.

Ἀνάγκῃ οὐδὲ θεοὶ μάχονται, id est, Necessitati ne dij quidem resistunt. Hæc sententia Simonidi tribuitur: sumpta est ex Homero. Refertur duobus locis à Platone, libris De legib. 7. & 5. ἀλλ' ἔοικεν ὁ τὸν θεὸν πρῶτον παροιμιασάμενος εἰς ταῦτ' ἀποβλέψας εἰπεῖν, ὡς οὐδὲ θεὸς ἀνάγκῃ μή ποτε φανῇ μαχόμενος. id est, Sed apparet eum qui primùm admiscuit deum prouerbio, hæc spectasse quum dicit, quòd ne deus quidem vnquam visus est cum fato pugnare. Idem in conuiuio: πολλὰ δὲ καὶ δεινὰ τοῖς θεοῖς ἐγίγνετο, ὡς λέγεται, διὰ τὴν τῆς ἀνάγκης βασιλείαν. i. Multa verò & acerba dijs acciderunt, vt dicitur, ob necessitatis regnum. Item lib. De legibus v. scribit: ἀνάγκην οὐδὲ θεὸς εἶναι φασὶ δυνατὸν βιάζεσθαι. i. Ne deos quidem cogere posse necessitatem. T. Liuius: Pareatur necessitati, quam ne dij quidem superant. Palladius: Necessitas feriis caret. Euripides in Helena:

Λόγος γάρ ἐστιν οὐκ ἐμὸς, σοφῶν δ' ἔπος,
Δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον.

Id est,

Nanque illud est sapientum dictum, haud meum,
Nihil necessitate dira fortius.

Extat apud Græcos versus prouerbialis:

Τὰ τῆς ἀνάγκης πάντα δουλοῦται τύχη.

Id est,

In seruitutem cuncta agit necessitas.

Euripides in Hecuba:

Σκληρὰ γὰρ ἀνάγκη.

Id est,

Rigida nanq; necessitas.

Horatius,

—Si figit adamantinos
Summis verticibus dira necessitas
Clauos.—

Poetæ Necessitatem deam faciunt, Parcarum matrem: quæ & ipsæ ineluctabiles atque inexorabiles vocantur. Hanc necessitatem philosophi fatum appellant, quæ est æterna rerum series, necessariò cohærentium: cui veluti cedens Iupiter apud Maronem,

Fata, inquit, viam inuenient.—

Ex tragicus quidam apud Senecam:

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

Quod factum est, infectum fieri non potest.

Nihil hac sententia vulgatius: Quod factum est, infectum fieri non potest. Extat apud Terentium in Phormione. Aristot. lib. Moralium Eudemiorũ v. τὸ γὰρ γεγονὸς οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι. i. Fieri non potest, vt quod factum est, sit infectum. Mox citat carmen ex Agathonis tragœdia:

Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται,
Ἀγένητα ποιεῖν ἅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα.

Id eſt,

Etenim illud vnum ipſi negatum eſt & Deo, vt
Infecta reddat, facta quæ fuerint ſemel.

Vſurpatur in Epiſtolis Ciceronis ad Atticum non ſemel verſus ille Homericus, ex Iliad. σ. & τ.

Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ.

Id eſt,

Iſta moleſta licet anteacta valere ſinamus.

Nec inſcitum Phocylidis carmen,

Μηδὲ παροιχομένοισι κακοῖς τρύχου τὸ σὸν ἦτορ.
Οὐ γὰρ ἔτ' ἔστ' ἀγένητον ὅπερ πέλει ἤδη τετυγμένον.

Id eſt,

Neve malis iam præteritis animum excrucialis.
Quod ſemel eſt factum, fieri infectum haud queat vnquam.

Eandem ſententiam habet Pindarus Olympiorum hymno ſecundo:

Τῶν δὲ πεπραγμένων
Ἐν δίκᾳ τε καὶ παρὰ δίκαν,
Ἀποίητον οὐδ' ἂν
Χρόνος ὁ πάντων πατὴρ
Δύναιτο θέμεν ἔργων τέλος.

Id eſt,

Eorum quæ facta ſunt, ſiue iure, ſiue præter ius, nihil vt ſit infectum, nec tempus quidem efficere poſſit opere perfecto.

Tranſuerſum agere.

Tranſuerſus agi dicitur, qui vi & impetu quodam ab inſtituto deflectitur. Ita Laberius Mimus apud Macrobium libro Saturnalium . curſum fortunæ tranſuerſum vocat. Huc enim C. Cæſaris benignitas inuitauit, vt eques Romanus, & ſenex prodiret in ſcenam. In prologo igitur queritur, præter animi ſui ſententiam eò Cæſaris autoritate fuiſſe compulſum.

Neceſſitas, inquit, cuius curſus tranſuerſum impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt,
Quò me det ruſit pene extremis ſenſibus, &c.

Ita qui præceps ira fertur, Tranſuerſus rapi dicitur. Ductum apparet à nauigantibus, qui ſecundo vento, recto curſu feruntur: flatu aduerſo, tranſuerſim aguntur.

Omnia eſculenta obſeſſis.

Ἅπαντα γὰρ τοῖς βρωτὰ πολιορκουμένοις.

Id eſt,

Cinctis ab hoſte veſca ſunt & quælibet.

Senarius prouerbialis: Cum vrget neceſſitas, nihil non facimus. Et vehementer famelicis nullus non ſuauis eſt cibus. Natum ab vrbium obſidionibus, in quibus nonnunquam & canes & feles, herbarum radices, nonnunquam humana excrementa, inopia cibi deuorantur.

Adactum iuſiurandum.

Ἐπακτὸς ὅρκος, id eſt, Adactum iuſiurandum dicebatur, vel quòd non vernaculum eſſet, ſed peregrinum, & aliunde aſcitum, vt indicat Zenodotus, vt ſi quis Græcus Scythico more iuret, νὴ τὸν ἄνεμον καὶ νὴ τὸν ἀκινάκην, id eſt, Per ventum & acinacem. nam per ſuos deos vnaquæque gens iurare conſueuit: vel quòd non ſpontaneum, ſed adactum vi: vel quòd ſpontè ſuſceptum, nemine cogente, ſi Suidæ credimus, & Etymologico. Sunt enim tria iuriſiurãdi genera: vnum, quod ἐπώμοτον vocant: alterum, quod κατώμοτον: tertium quod ἐπακτόν. Heſychius contrà: ἐφ' ὃν ἕτερος ἄγει, οὐκ αὐθαίρετος. i. Ad quod alius adigit, non ſpontaneum. Hoc quidem inter adagia non recenſuiſſem, niſi Zenodotus prior in hoc albo poſuiſſet.

Viro eſurienti neceſſe eſt furari.

Πεινῶντα κλέπτειν ἐστ' ἀναγκαίως ἔχει.

Id eſt,

Famelicus vir eſſe furax cogitur.

Lepori eſurienti etiam placentæ fici.

Λαγῷ πεινῶντι καὶ πλακοῦντες εἰς σῦκα.

Id eſt,

Lepori eſurienti & placentæ pro ficis.

Suidas tradit dictum de ijs, qui compulſi neceſſitate, res etiam pretioſiſſimas abſumunt. Fortaſſis natum ab huiuſmodi quapiam fabula, qualẽ de ſe narrat Apuleius, quòd adactus fame, placentas primùm lambere, deinde etiam comeſſe didicerit.

Fatis imputandum.

Dum hominem quempiam culpa liberabimus, eamque vel in fatum vel in fortunam reiiciemus, vſurpare licebit quod inibi dicit Priamus ad Helenam,

Οὔ τί μοι αἰτίη ἐσσί, θεοί νύ μοι αἴτιοί εἰσιν.

Id eſt,

Nil tibi ego imputo, verùm ipſis magis imputo diuis.

Nemo cogendus amicus.

Cùm innues aliquem non eſſe ad negocium accerſendum, præter animi ſententiam, aut non eſſe collocandum officium in eum qui nec agnoſcat, nec accipiat libenter, accommodum fuerit quod eodem in libro de Phœnice dixit Achilles,

— Ἤν ἐθέλῃσιν· ἀνάγκῃ δ' οὔ τί μιν ἄξω.

Id eſt,

Si volet: inuitum hunc haudquaquam abduxero quoquam.

Mors omnibus communis.

Qui dicet omnibus ex æquo moriendum, nec vllis viribus arceri fati neceſſitudinem, citabit illud ex Iliados σ.

Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βίη Ἡρακλῆος φύγε κῆρα.

Id eſt,

Nec vis Herculea fatum euitauit acerbum.

Ne dij quidem à morte liberant.

Nemo tam charus ſuperis, vt illorum fauore mortem euitârit. Huic ſententiæ ſuffragabitur Homericum ex eodem libro teſtimonium:

Ἀλλ' ἤτοι θάνατον μὲν ὁμοίιον οὐδὲ θεοί περ
Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, ὁππότε κεν δὴ
Μοῖρ' ὀλοὴ καθέλῃσι τανηλεγέος θανάτοιο.

Id eſt,

At verò mortem communiter omnibus æquam
A dilecto homine, neq; dij depellere poſſunt,
Quem funeſta dies fati iamiam vrget acerbi.

Fatum immutabile.

Diuina decreta non commutantur, humanæ leges pro tempore variantur, quemadmodum & mores & voluntates. Ad id congruet illud ex eodem libro:

Οὐ γάρ τ' αἶψα θεῶν τρέπεται νόος αἰὲν ἐόντων.

Id eſt,

Non etenim diuûm mens vertitur aſtricolarum.

Fatum ineuitabile.

Quod fatis decretũ eſt, id nemini licet euitare. Ad eam ſententiam faciet illud ex eodem libro,

Ἀλλὰ μάλ' οὔπως ἔστι Διὸς νόον αἰγιόχοιο,
Οὔτε παρεξελθεῖν ἄλλον θεὸν οὔθ' ἁλιῶσαι.

Id eſt,

At mentem Iouis haud vllis rationibus vnquam
Diuorum quenquam vitare aut fallere fas eſt.

Fatis adactus.

In eum qui non ſpontè, ſed caſu, velutiq; fatis impellentibus, in aliquod vitæ genus incidit, congruet illud ex eodem libro:

Τὸν δ' ἄρα δ' ἀργαλέος τι φέρων καὶ κῦμα πέλασσε.

Id eſt

Id est,
Ast hunc huc ventúsque ſegẽs atque appulit vnda.

Officium ne collocâris in inuitum.

Inſtar iniuriæ fuerit, ſi quis officium collocet in inuitum. In eam ſententiam Homer. Odyſſ. r.

[Greek verse]

Id eſt,
Iuxtà peccat vterq; vel is cui extruditur hoſpes
Inuitus, vel qui remoratur abire volentem.
Hoſpes donec adeſſe volet, tractare benignè
Conuenit, emittendus vbi diſcedere quærit.

Volentem bouem ducito.

[Greek], id eſt, Volentem bouem agito. Vtere illorum opera, qui ex animo faciunt. Stultitia eſt, venatum ducere inuitas canes, vt ait Plautus. Refertur ab interprete Theocriti. Diximus in prouerbio, Præſentem mulge.

Neceſsitas magiſtra.

Suidas ex Carchedonio citat hoc prouerbium:
[Greek]
Id eſt,
Cautum è rudi reddit magiſtra neceſſitas.
Tempus, rerum vſus ipſaq; neceſſitas excitat ingenium ad diſcendas artes. Idem indicat Græcorum ſententia, [Greek]. & apud Ariſtophanem Penia iactat ſe artium inuentricem. A Perſio venter dicitur magiſter artis, ingeniiq; largitor. Et vt ait Q. Curtius: Neceſſitas ignauiam acuit.

Neceſsitas moleſta.

Mox eodem in loco citat ſententiam ceu vulgò iactatam, oſtendens eſſe moleſta quæ ſecundum naturam non ſunt. Vis autem pugnat cum natura, eóque moleſta omnibus neceſſitas: [Greek], inquit, [Greek], id eſt, Et rectè dictum eſt. Quicquid enim eſt neceſſarium, naturâ moleſtum eſt. Verùm optimis non aſſueſcimus, niſi initiò adhibeatur aliqua vis: ſed quod prius erat violentum, ac proinde moleſtum, aſſuetudine primùm fit leue, poſtea etiam iucundum.

Deſerere vadimonium.

Olim & turpe erat, & damnoſum, vadimonium deſerere: nec excuſabatur vadimonij promiſſor, niſi ob cauſas egregiè graues. M. Tullius inuectiua in Catilinam 2. Itaque ego illum exercitum, ex Gallicanis legionibus, & cum hoc delectu, quem in agro Piceno & Gallico Quint. Metellus habuit, ex his copiis quæ à nobis quotidie comparantur, magnoperè contemno, collectum ex ſenibus deſperatis, agreſti luxuria, ex ruſticis mendiculis, ex decoctoribus, ex his qui vadimonia deſerere quàm illum exercitum maluerunt. Et Horatianus ille garrulus, qui vadato reſpondere debebat, dubitat vtrum mallet Horatium deſerere, an vadimonium. Alibi commemoratum eſt nobis, Dignum ob quod vadimonium deſeratur: de re maximi momenti.

Sontica cauſa.

Næuius poeta, citante Feſto, Sonticam cauſam appellat admodum grauem, in hoc trochaico catalectico:
Sonticam eſſe cauſam oportet, quamobrem perdas mulierem.
Tranſlatum à duodecim tabulis, quæ ſonticum morbum appellant non vulgarem, ſed tam moleſtum, vt reus non cogatur apud iudices comparere.

IVNII. Neceſsitas linealis.

[Greek], quaſi dixeris elementarias aut lineales potius, neceſſitates vocat Ariſtoteles indubitatas certiſſimáſque demonſtrationes, quas & [Greek], id eſt, lineales commonſtrationes appellat Io. Philoponus. Tracta metaphora à Geometris, qui problematum ſuorum & theorematum probationes à primis punctorum & linearum fontibus arceſſunt. Aphrodiſæus [Greek] pro validiſſimis rationibus vſurpauit: & probationes potentiſſimas, [Greek] vulgo vocari ait Quintilianus lib. i. c. xviij. vbi perperam grammaticæ legitur, pro [Greek]. Priſcianus Lydus philoſophus, [Greek], id eſt, Geometricis inſiſtentes neceſſitatibus. Vſus eſt & Anacreon Lyricus voce [Greek], id eſt, neceſſitatis, pro validis & efficacibus argumentis, ita inquiens:
[Greek]
Id eſt,
Leges, quid, rhetorum aut me
Doces neceſſitates?
Apud Porphyrium in lib. De effatis, ſtomachatur Hecate, ſe verborum efficacibus vinculis deuocatam ad reſponſa adigi: [Greek], conquerens ſe verborum neceſſitatibus numen vincientibus euocari. Prouerbij ſpeciem ſapit & Platonis illud in epiſtola ad familiares Dionis: [Greek], id eſt, Tyrannorum preces neceſſitatib. eſſe permiſtas non ignoramus. Quò ſpectat illud Ciceronis ad Atticum lib. ix. Ego autem non tam [Greek] huius timeo, quàm [Greek], inquit, Plato, [Greek]. Vbi [Greek] vocat vim & obſecundandi neceſſitatem, aut violentam perſuaſionem. Eunapius de Longino Zenonis imp. fratre: [Greek], id eſt, In matronarum conclaui multas ſuada neceſſitate ad ſtupri commercium adegit. Suidas ex incerto authore: [Greek], id eſt, Ratus ſe hac ratione Leucadios ad eam parendi neceſſitatem redacturum, vt imperata facerent. & iterum: [Greek], id eſt, Ceſſi Theſſalicæ neceſſitati.

Neceſſariam fortunam terit.

Qui inuitus neceſſitati obſecundare cogitur, aut reluctante genio præſcriptum à potentioribus exequi, is eleganter [Greek], hoc eſt, neceſſariam fortunam terere dicetur. Extat apud Amphim comicum in Ialemo,
[Greek]
Id eſt,
Neceſſitatis ſortem perterens manu.
Sophocles [Greek] pro ſeruili cõditione accipit, quæ ad vim & neceſſitatem ſpectat ineuitabilem. Alludit huc nonnihil vernaculæ noſtræ linguæ diuerbium, Neceſſitatem in virtutem commutare.

Neceſsitatem edere.

[Greek], id eſt, Neceſſitatem edere, prouerbij ſpecie dicitur, qui neceſſitati vt conſulat, quiduis patitur. Dionyſius Longinus in libello [Greek], hoc eſt, de ſublimi dicendi genere, annotat [Greek], dici [Greek], id eſt, de eo qui ſe indigna ac turpia, patienter lubentique animo perfert, vt rebus ſuis impenſius ſatagat. Illud obiter obſeruandum eſt, in Græco codice perperam legi [Greek], pro [Greek]. Vſus eo eſt Theopompus hiſtoricus, de Philippo Macedon eloquẽs: [Greek], inquit, [Greek]. id eſt, Quum ſciret Philippus rerum neceſſitatem deuorare. Simili fermè parœmiæ ſpecie vtuntur noſtrates, quando eum qui neceſſitati conſulens, intoleranda ſúſque déque fert, Neceſſitatem in virtutem commutare dictitant. Origo nata ab athletis, qui ad neceſſitatẽ edunt, vt firmitudinem illam quadratam corporis continuè alant, vt innuit Heſychius. Ariſtoteles in Politicis [Greek] appellat athletarum diætam, viuendique rationem, velut neceſſariam ingurgitationẽ, quòd continuè tumoris molem corpori adijcere ſtudeant, vti Galenus inſinuat. Ad hunc modum Philoſtratus de Ruſo Perinthio ſophiſta loquens, dicit illum duraſſe corpus, perpetua ſagina illud roborando cuius verba ſunt: [Greek], id eſt, Dictus fuit conſueuiſſe corpus ro-

borare gymnastico exercitio, semper illud explendo, & non aliter, quàm solent luctatores, fatigando.

COGNATI.

Astra inclinant, sed non vrgent.

Commune est hodie, cui simile est illud Ptolemæi: Sapiens dominabitur astris. Deus enim omnipotens est, & omnia operatur in omnib. Nam cùm medicus curat ægrotum, & agricola è terræ cultu sibi messem fertiliorē promittit, & hæc Dei opus est: ipse tamen per sua instrumenta atque per quædam quasi media operatur.

—Sua cuiq; exorsa laborem,
Fortunámq; ferent: Rex Iuppiter omnibus idem.
Fata viam inuenient.—

Fata viam inuenient.

Aptè in parœmiæ speciem detorqueri potest, Fata viam inuenient quoties indicabimus, citra nostram industriam & consilium, diuina prouidentia, ineuitabilia discuti, aut certè mitigari. Virg. 3. Æneid.

Fata viam inuenient, aderítq; vocatus Apollo.

Reiectio denunciationis tristis est: cui opponit fatorum prouidentiam, & præsentem numinis opem, quod inuocatum, obscœnam famem est mitigaturum. Idem 10. Æneid.

Volens eò quò ducit necessitas, sequere.

Plato in Axiocho: Perge ergo. Proque tua consuetudine illum confirma, vt volens eò quò ducit necessitas, sequatur, &c. Idem in dial. 11. De legib. vel legum latione, sub finem: Hac via maximè proficiscamur, quà Deus ipse ducere videtur. Idem in Protagora: Vnumquenque amo, laudóque, sponte qui turpe nihil patrat: Necessitati verò neque Dij quidem ipsi pugnant. In hanc sententiam sunt multa apud Erás. nostrū, sub Necessitatis loco communi. Vide alibi, Quò fata trahunt, retrahúntque sequamur: & pòst, Necessitati nec Deus ipse repugnat.

Necessitati nec Deus ipse repugnat.

Plato in Protagora: Vnumquenque verò laudo, amóq;, sponte qui nil patrat. Necessitati verò neque Dij quidem ipsi pugnant. Sed necessitatem in diuinis penitus voluntariam esse volunt. Alibi, Volens eò quò ducit necessitas, sequere.

COELII RHODIGINI.

Argenteo vomere aratur.

Quoties in summâ annonæ caritate fruges tanti constant, vt videri possint etiam argenteis agricolæ vsi esse instrumētis. Natum ex oraculo quodam Delphico, quod, nisi ipsi obtemperaretur, minabatur, ἀργυρέαις λόγχαις λαχαίνειν, argenteo vomere arandum fore.

NOBILITAS, OBSCVRITAS.

ERASMI. Generosior Codro.

Εὐγενέστερος Κόδρου, id est, Generosior Codro. Per ironiam rectè dicetur in istos, qui maiorum fumosis imaginibus, & natalium antiquitate gloriantur. Codrus Melanthi filius fuit. Melanthus à Neleo sextus. à quo Neleo prognatus & Nestor. Hic Melanthus, Messene patria pulsus venit Athenas: atque ibi cum Xantho Bœoto, qui cum Athenis imperabat, singulari certamine congressus, victor discessit, & Atheniensium imperium occupauit. Cui successit filius Codrus, singulari in patriam pietate præcipuè nobilis. Nam cùm Atticis bellum esset aduersus Dores, proditúmque esset oraculo, victoriam penes Atheniensium populum futuram, si rex illorum ab hostibus fuisset occisus: Codrus patriæ gloriam sua incolumitate chariorem habens, ignota specie hostem prouocauit, & interemptus est. Reliquit autem filios duos, Mentorem, qui patri defuncto successit in imperium, & Neleum, cuius auspiciis colonia in Asiam demigrauit. Hæc fermè Zenodotus.

Generosior Sparta.

Ἐλευθερώτερος Σπάρτης, id est, Generosior Sparta. Dicebatur excellenti animo, minimeque timidus aut humilis: Spartanis enim olim indoles aderat generosa, & ingenium omnis impatiēs seruitutis, ac velut imperio natum: vnde nec mœnibus vrbem cingebant, legibus ita iubentibus, abundè munitam arbitrantes fortibus viris. Fœdissimum autem existimabant, quenquam è pugna redire, nisi victorem. id quod epigrammate quoque testatum est. Nec tyrannidem in suam Remp. admittebant, sed æqua libertate parebant legibus. Deniq. nihil humilioris operæ exercebant, sed agriculturam & artes sedentarias per Helotas (id erat seruorum genus) peragebant.

Subdititius es.

Ὑποβολιμαῖος εἶ, id est, Suppositititius es. Subdititij siue submissitij vocantur partus adsimulati: vnde transfertur in hominem fictum, & per dolum ab alio quopiam allegatum subornatúmque. Finitimum illi, κίβδηλος ἄνθρωπος.

Nec patris nomen quidem dicere possit.

Synesius in epistola quapiam aduersus Andronicum: ἄνθρωπος οὐκ ἔχων εἰπεῖν ὄνομα πάππου, ἀλλ' οὐδὲ πατρὸς φασί. id est, Homo qui aui nomen dicere non possit, imò ne patris quidem, vt aiunt. Quadrat in vehementer obscuros & spurios, incertóque patre natos. Quod genus est & illud Iuuenalis,

Quorum nemo queat patriam monstrare parentis.

Vnde Plutarchus existimat spurios dictos nothos, quòd duabus his literis prænotari soleant, S.P. hisque significari, sine patre.

Terræ filius.

Olim homines obscuro ignotóque genere prognati, terræ filij dicebantur: propterea quòd terra sit omnium communis parens. vel quòd iuxta quorundam etiam historias, primitùs mortales è terra nascebantur. Tertullianus in Apologetico aduersus gentes: Nam & terræ filios vulgus vocat, quorum genus incertum est. Apud Athenæum lib. x. legitur γηγενὴς ἄνθρωπος, id est, è terra genitus homo. M. Tullius ad Atticum lib. 1. Et huic terræ filio, nescio cui, committere epistolam tantis de rebus non audebam. Idem ad Trebatium lib. familiarium epistolarum 7. Cn. Octauius tuus familiaris summo genere, natus terræ filius. Persius,

—Præstò est mihi Manius hæres,
Progenies terræ. quære ex me quis mihi quartus
Sit pater: haud promptè, dicam tamen: adde etiam vnum,
Vnum etiam, terræ est iam filius.—

Iuuenalis:

Vnde fit, vt malim fraterculus esse gigantum.

ad prouerbium palàm alludēs. Nam gigantes è terra progenitos poetæ fabulantur. Huc pertinet, quod apud Euripidem Ion Xuthum percontatur,

Γῆς ἄρ' ἐκπέφυκα μητρός.

Id est,

Num satus tellure matre?

Atque ille respondet,

Πέδον οὐ τίκτει τέκνα.

Id est,

Non parit natos solum.

Apud Pausaniam, Strabonem, atque alios id genus autores, legimus populos quosdam αὐτόχθονας appellatos, qui non adeò referant originem suam, quemadmodum plerique faciunt, verùm ex ipso solo nati videri velint: quorum de numero sunt Athenienses. Qui sibi nobilitatem virtute peperissent, nullis maiorum imaginibus illustres, noui homines dicebantur. Porrò ignoti, & subitò apparentes,

rentes, incertum qua regione profecti, Cœli filij vocabantur, quasi è cœlo demissi. Inducitur & in Mosaicis literis Melchisedech ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ sine patre, sine matre. Neque dissimili ratione οὐρανοπετεῖς, id est, de cœlo lapsi dicebantur.

Iuuenalis,

Tertius è cœlo cecidit Cato.—

Quanquam hoc magis conuenit in homines eximia virtute. Plutarchus in inuectiua, quam scripsit aduersus Herodotum, de naui quadam, vnde subitò vox est edita Adimanto: οὐδὲ γὰρ ἐκείνης ... ἐοικεν οὐρανοπετής. id est, Nauis autem illa erat, vt videtur, è cœlo delapsa. Atque hic sermonis color sumptus est è tragœdiis, in quibus machinis quibusdam sic repentè ostendebantur personæ populo, vt è cœlo venisse videri vellent. Apud Romanos Noui homines dicebantur, qui maiorib. obscuris nati, suis virtutibus innotuissent: quod M. Tullius ab inimicis probro obiectum, ipse gloriæ sibi vertit.

Matris vt capra dicitur.

Τῆς μητρὸς ὡς αἶξ καλοῦμαι, id est matris vt capra dicitur. In spurios dictum videtur, quorum pater incertus est, eáque gratia à matre denominantur. Ductum ab hœdis, qui in caprilibus à matre dignoscuntur: nam à patribus haudquaquam possis. Potest & in iocum verti prouerbium: velut si quis per lusum neget se patrem agnoscere, matrem scire, τῆς μητρὸς ὡς αἶξ καλοῦμαι, id est, Matris velut capra vocor. Manet etiam hodie vulgi iocus, quo dicunt, Sapientem esse filium qui patrem suum nôrit. Hoc ab Homero manasse videtur, apud quem Odysseæ ἀ. Telemachus rogatus, num Vlyssis esset filius, respondet ad hunc modum,

Μήτηρ μέν τέ μέ φησι τοῦ ἔμμεναι, αὐτὰρ ἐγώ γε
Οὐκ οἶδ'. οὐ γάρ πώ τις ἑὸν γόνον αὐτὸς ἀνέγνω.

Id est,

Esse quidem illius mater me ait: ast ego sanè
Nescio. nemo suum patrem vnquam nouerit ipse.

Lychnobij.

Apparet λυχνοβίους prouerbiali ioco dictos, qui lucernariam vitam ducerent, vt torqueri possit vel in nocturnum potorem, vel hominem supra modum studiosum, qui (quemadmodum dictum de Demosthene) plus absumat olei, quàm vini: vel in sordidum & parcum, quasi de lucernario oleo victitantem. Seneca lib. Epist. xxij. episto. 122. dictum ostendit in lucifugam quendam, cuius tota vita erat præpostera, adeò vt quicquid hominum vulgus interdiu solet facere, id ille faceret noctu. Sub noctem expergiscebatur, diluculò ibat cubitum. In quem ita iocatus Varus, lepidissimus fabulator, vt eum diceret admodum frugaliter viuere, quippe qui nihil insumeret nisi noctem. Et quibusdam illum sordidum & auarum dicentibus: Vos, inquit, illum & lychnobium dicetis. Est autem in ioco vox ambigua, vt intelligas eum vsqueadeò non sordidum, vt lucernas etiam absumeret: vel adeò parcum, vt lucernis victitaret. Cæterùm allusum est ad vitam hominis præposteram: cuiusmodi describit in eadem Epistola, & Butam quendam Atilium.

Virtus gloriam parit.

In eodem encomio: τιμᾶντες δ' ἀρεταὶ, ἐς φανερὰν ὁδὸν ἔρχονται· τιμαίσιν δὲ χρὴ ἔργον ἕκαστον. id est, Quibus virtutes in precio sunt, ij perueniunt ad illustrem viam. Nobilitat autem suum quenque opus. Sentit benefactis potius quàm opibus parari veram gloriam: nec vno modo contingere honestam famam, sed sua quenque virtute fieri clarum. Homerum illustrauit poetice, Demosthenem eloquentia, Aristidem integritas, Themistoclem res præclarè gestæ: itidem & alij aliis modis inclaruerunt.

Quanta vix cœlo capi possit.

Hac hyperbola M. Tullius Philippica 1. famæ celebritatem expressit, de his loquens, qui C. Iulium tyrannidem affectantem occiderunt: præsertim quum illi eam gloriam consequuti sint, quæ vix cœlo capi posse videatur. Vergilius:

Imperium terris, sed famam terminat astris.

At Maro Daphnidem facit & vltra sidera notum. Et Horatius:

Sublimi feriam vertice sydera.

Apud M. Tullium frequenter obuium est: In cœlum laudibus ferre.

Auis ex auibus.

Ὄρνις ἐκ τῶν ὀρνίθων. i. Auis ex auibus, prouerbij forma dictus est Aristophani per ironiam vir nobilis, quasi bonus ex bonis prognatus,

Τὸν ἔποπ' ὅς ὄρνις ἐγένετ' ἐκ τῶν ὀρνέων.

Id est,

Vpupam hancce quæ prognata ab auibus est auis.

Qui de nobilitate gloriantur, repetunt ab auis & atauis gentis stemmata. Nam empta nobilitas, aut nuper parta, non perinde magni fit.

Cymbalum mundi.

Plinius maior in præfatione ad imperatorem Vespasianum refert, Apionem grammaticum à Tyberio Cæsare Cymbalum mundi consuesse vocari, ob nominis, vt opinor, celebritatem. Quum publicæ, inquit, famæ tympanum potiùs videri posset. Is Apion aiebat, eos ab se donari immortalitate, ad quos aliqua componebat. Huc Tyberius alludens, appellabat illum cymbalum mūdi: quòd hominem honesta fama donaret, quæ per vniuersum mundum amabiliter resonaret. Plinius autem ob arrogantiam mauult illum appellari tympanum publicæ famæ: quòd famam daret potius, quàm honestam famam. Nam resonat & tympanum, sed inamœno strepitu. Allusisse videtur huc, quòd tympana fiunt è pelle asinina.

Διακωδωνίζειν.

Διακωδωνίζειν Demosthenes dixit, pro explorare atque examinare. Sumptum putant ab iis, qui noctu cum tintinnabulo circumeunt excubias, ne quis dormiat, aut vt hoc signo declarent se vigilare: siue ab iis, qui coturnices tintinnabulo experiuntur, num sint ad pugnam idoneæ, vt visum est Aristarcho. Nec desunt qui malint inde ductum quòd ad eundem modum explorari soleant equi, an tubarum & armorum strepitum laturi sint. Simili modo conuiciis olim explorabantur initiandi mysteriis: cuius consuetudinis vestigium adhuc seruant Theologorum scholæ.

Domi nobilis.

Qui non opibus tantùm aut potentia clarus est, sed ex nobilibus nobilis prognatus est, hunc Cicero subinde domi nobilem vocat, actione in Verrem iij. Ignem ex lignis viridibus atque humidis in loco angusto fieri iussit. ibi hominem ingenuum, domi nobilem, populi Romani sociū atque amicum, fumo excruciatum semiuiuum reliquit. Idem actione iiij. Sopater quidam fuit Haliciensis, homo domi suæ cum primis locuples atque honestus. Rursus actione v. Itaque quum Pillenus Herbitensis homo disertus & prudens, & domi nobilis. Item pro Cluentio: Quas literas A. Aurius vir fortis, & experiens, & domi nobilis. Rursus ad Qu. fratrem Epistol. lib. ij. M. Orfium equitem Romanum commenda, hominem domi splendidum, gratiosum etiam extra domum. Conueniet in eum, qui suis virtutibus magnus & clarus est.

E domo in domum.

Hanc sermonis famam aliquoties habemus obuiam apud Pindarum & Aristophanem, οἴκοθεν οἴκαδε: quum significant aliquem propriis virtutibus quippiam egregiè

laudis peperisse suæ domui patriæve. Velut in eodem encomio: ἵκανον οἴκαδ' ἀπὸ συμφαλίων τειχέων. i. A domo in domum à Stymphali mœnibus: Gratiosior, minusque inuidiæ obnoxia virtus est, quæ ab auis atauisque demanauit ad posteros.

Fumosæ imagines.

Καπνώδεις εἰκόνες, id est, Fumosæ imagines, in eos dicebatur, qui iactarent peruetustam generis nobilitatem. M.T. in Pisonem: Obrepsisti ad honores errore hominum, commendatione fumosarum imaginum, quarum nihil simile habes præter colorem. Iuuenalis veteres ceras appellat:

Tota licet veteres exornent vndiq; ceræ
Atria, nobilitas sola est atq; vnica virtus.

idem facetissimè deridet. Curios iam dimidios, nasumque minorem Coruini.

Iouis germen.

Ἐκ Διὸς ἔρνος, id est, Ex Ioue germen dicebatur insigni virtute præditus. verba sunt pastoris ad pastorem, musices pulchrè peritum: cui honoris gratia clauam dono dedit. Claua autem gestamen est Herculis, ex Ioue prognati. Obseruatum est à priscis, à poetis Iouis filios semper induci ciuiles & humanos: contrà Neptuni truces & asperos. Musica autem ciuilitatis magistra est. Carmen sic habet:

—Οὕνεκα ἐσσὶ
Παῖς ἐπ' ἀληθείᾳ πεπλασμένον ἐκ Διὸς ἔρνος.

Id est,

—Es siquidem tu,
Reuera factum ac prognatum ipso ex Ioue germen.

Interpres tamē mauult eò referre, quòd qui vera loquuntur, ex Ioue prognati dicuntur, adducens carmen Homericum,

Οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον οὐδ' ἀπατηλόν,
Ὅττι κεν κεφαλῇ κατανεύσω.—

Id est,

Haud etenim fallax erit aut reuocabile quicquam,
Quod capite annuero.—

Pastor ob id laudatur, quòd ingenuè profiteatur se non conferendum cum insignibus musicis. Qualis inducitur & à Marone,

—Me quoque dicunt
Vatem pastores, sed non ego credulus illis.

In astragalis nobilitas.

Ἐν τοῖς ἀστραγάλοις τὴν εὐγένειαν ἔχει, In astragalis nobilitatem gerit, dicetur in hominem stemmata & fumosas maiorum imagines iactantem, nulla re alia quæ virtutem aut doctrinam commendet, spectabilem. Herodes Atticus sophista ad Bradeam leuirum suum dixisse legitur apud Philostratum lib. 2. sophistarum, quum ille magnificè creparet de generis sui antiquitate & nobilitate: σὺ τὴν εὐγένειαν ἐν τοῖς ἀστραγάλοις ἔχεις, Tua nobilitas in astragalis sita est. Solebant Romani generosiores in calceis lunulas, antiquitatis insignia, præferre, vel Plutarcho teste, Arcadum more, qui se Luna priores iactitabant: & Philostratus loco iam dicto, nobilitatis illud symbolum vocat, ἐπισφύριον ἐλεφάντινον μηνοειδές (malè nanq; μονοειδὲς illic legas) eburneum supertalare luniforme. Vnde Iuuenalis:

Appositam nigræ lunam subtexit alutæ.

Quò spectat & Martialis locus libr. ij. parum scitè hactenus scriptus,

Non hesterna sedet lunata lingula planta.

Vbi non hesternam vocat veterem & antiquæ nobilitatis testem, voce non temerè mutata ex manuscripto.

Ad manus ferre.

Ἐπὶ χεῖρας φέρειν, id est, Ad manus ferre, prouerbium esse annotat Eustathius Odyss. ij. pro, spectatæ famæ & nobilem esse, ἔνδοξον εἶναι, sumpta origine à generosis, qui panda & prælonga vestimenta gerunt, vt maior sit apparatus, longúmque trahant syrma, & integant melius. Cratinus comicus,

Εὐπρόσωπος οὐδ' ὀνόματος οὐδὲν ἐπὶ χεῖρας φέρων.

Id est,

Speciosus videris, at nominis nihil ad manus adfers.

quod ita exponit Eustathius, quasi dicat, non magnum habere illum nomen & prolixum, ad modum eorum qui longa trahunt vestimenta, vt oras extremas manibus excipere cogantur. Equidem à pondere deductam parœmiam autumo, vt dicat, nomen breue parum adferre momenti ac ponderis. nam manibus pondera exploramus. Sic vulgaris lingua exiguam pecuniæ summulam, aut quicquid tandem exile sit & curtum, nihil ad manum adferre loquitur. Olim autem paucarum syllabarum nomina fastidiebantur, vt contemptiora. vnde apud Lucianum Simon opulentus homo, cum incremento nominis Simonides appellari vult, & apud Plautum gloriosus miles ponderoso nomine Pyrgopolinices censetur.

Cecrope generosior.

Prouerbiali figura dicitur homo antiquissimæ nobilitatis, à Cecrope Ægyptio, qui Sai Ægypti vrbe oriundus in Atticam appulit, regnúmque ibi adeptus est: de quo multa Zezes Lycophronis interpres, & Eustathius commentariis in Dionysium, qui quoniam primus Athenis matrimoniorum ritu constituto, vni viro vnam vxorem coniunxerit, vt excluderetur de patribus incertitudo, διφυὴς quasi biformis, creditus fuit, Athenæo teste. Vsus adagij est apud Lucianum in Dialogis, Κέκροπος εὐγενέστερος, id est, Cecrope generosior & apud Synesium in epistola ad Euoptium fratrem: ἀλλ' ὑπὲρ εὐγενείας ἀμφισβητῶν τῷ Κέκροπι οὐκ ἀνίησιν. i. Qui de generis nobilitate cum Cecrope contendere non destitit. Non abhorret hinc illud Iuuenalis Satyr. viij.

—Tunc licet à Pico numeres genus, & mox
Inter maiores ipsum Promethea ponas.

Picus Aboriginum vetustissimæ gentis rex, Saturni filius, Fauni pater fuit: de quo Dionysius Hal carnas. in j. At Prometheus Deucalionis pater fuit, qui è limo hominem primus finxisse, in fabulis legitur.

BRASSICANI.

Deorum liberi sunt inuulnerabiles.

Pindarus in Isthmiis Oda iij. in Melissum Thebanum, ἀτρώτοι γε μὰν παῖδες θεῶν, Deorum liberi sunt invulnerabiles. de potentioribus non commodè dicetur, qui nusquam non euadunt, vt Cicero de nobilibus dixit in oratione pro Quintio: Homines nobiles seu rectè, seu perperam facere cœperunt, ita in vtroque excellunt, vt nemo nostro loco natus assequi posset.

IOANNIS VLPII.

Cera & ære nobilis.

Cera & ære nobilis dicitur, cuius nomen & scriptis & statuis celebratum est. Romani maiorum egregia facta & literis mandabant, & in foro statuis honorabant. In cereis autem tabellis olim scribere solebant, & ex ære statuas formare.

COGNATI. Terræ filij.

Pro prouerbio apud Gallos dici cœpit alia ratione, quàm apud Græcos & Latinos, Terræ filij, quo eos intelligunt, qui paucis annis locupletati, agros longè latéque coementes, familiarum celebrium conditores fuerunt: Terriens. Quorum corda, mentes, & sensus, & animi, nihil nisi quæ terrena sunt, sapiunt.

Anne suum laudet patrem, nisi prospera proles?

Plutarch. in Arato: Antiquum quoddam, Polycrates, prouerbium videtur mihi Chrysippus philosophus, ne eius inuisa plerisq; sententia aures offenderentur, non ita vt erat, sed vt commodius ipsi videbatur, protulisse:

Anne

Anne suum laudet patrem, nisi prospera proles?

Quem redarguens Dionysodorus Trœzenius verum adagium ipse exponit, cuius hic est sensus:

Anne suum laudet patrem, nisi non bona proles?

Atq; eorum ora hoc dicterio obturari, qui cùm ipsi per se nullius sint precij, maiorum suorum in laudes subrepant, in iisq; prædicandis sint nimij. Enimuerò cui generosa indoles à maiorib. (vt ait Pindarus) innata est, vt tibi: ei, si ad pulcherrimum exemplum domesticorum vitam suam componere instituerit, in felicitatis parte ponendum est, si maiorũ suorum, qui virtute aliis antecelluerũt, memoriam colat, & perpetuò aliquid de iis vel audiat, vel loquatur. Non enim propriorum bonorum penuria suam existimationem ab aliorum gloria ille suspendit: sed maiorum suorum virtutibus suas actiones annectens, vt generis, ita etiã vitę factorúmq; suorum authores & duces eos prædicat. Hucusque Plutarchus, ipsam parœmiam explicans. Prouerbium hoc etiam in nostri Erasmi Chiliadibus exponitur. Notum est autem, plerosq;, cùm nihil ipsi habeant proprium, quod laudem mereatur, ad paternas & auitas laudes (vti claudi ad equum) recurrere. Quasi verò iis occini meritò non queat, Heroum filios esse noxas: Extant ad hanc sententiam multæ graues & argutæ veterum Græcorum poetarum sententiæ. Eleganter quoque Ouidius sub Vlyssis persona:

Nam genus & proauos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco.—

NON SOLVS ILLE.

ERASMI. Brasidas quidem vir bonus.

Βρασίδας μὲν ἀνὴρ ἀγαθὸς, ἡ δὲ Λακεδαίμων πολλοὺς ἔχει κρείττονας, id est, Brasidas vir bonus quidem ille, sed Lacedæmon multos habet pręstantiores. Aduersus eos, qui se non modò primos, verumetiam solos existimant. Natum ex apophthegmate, quemadmodum docet Plutarchus in Laconicis, & item in vita Lycurgi. Finitimum illi, Multi Mãnij Ariciæ.

Multi Mannij Ariciæ.

Mannius apud Festum Pompeium, Dianæ Aricinæ lucum, qui & ipse Aricinus dictus est, consecrasse legitur. Ex hoc Mannio Aricio, viro laudatissimo, quam plurimi extiterunt viri item clarissimi, eodem nomine, vt hinc natum prouerbium, Multos Ariciæ Mannios esse. Sed longè dissentit Asinus Capito, existimans prouerbium conuenire in deformes. verùm hic locus apud Festum ita mendis corruptus est, vt nihil certi possit elici, præter hæc quę retuli.

Multi bonique.

Πολλοὶ κἀγαθοὶ, Multi bonique. Prouerbiali figura dicebatur olim. Translatum à ritu sacrorum, in quibus sacrificus rem diuinam facturus dicebat: τίς τῇδε, id est, Quis hic? Deinde qui aderant, respondebant: πολλοὶ κἀγαθοί. i. Multi & boni. Atque hæc partim ominis causa dicebantur: oportebat enim in sacris εὐφημεῖν, hoc est, bene ominata dicere: partim, vt si quis esset sibi conscius admissi piaculi, discederet à mysteriis. Plutarch. in Symposiacis: ἐπεὶ μάρτυρές γε τῷ Πλάτωνι πολλοί τ' ἀγαθοὶ παρεισιν. id est, Quandoquidem Platoni testes adsunt multíque boníque. Sed de hoc antè meminimus. Quo quidem allusit & Aristides in Pericle: ἀλλ' ὥς γ' εἷς τῶν πολλῶν καὶ ἀγαθῶν, ἀνεπιφθόνως αὐτῷ καὶ καθαρὰν τὴν μαρτυρίαν ἀποδίδωσι. id est, Verùm velut vnus è numero honestorum ac bonorum, citra inuidiam, ac purum illi reddidit testimonium. Quin etiam Homericum illud iam prouerbij vice receptum est, ἠΰς τε μέγας τε, magnúsq; bonúsque. Est subinde & apud Aristophanem. Prouerbium igitur locum habuerit, quoties aut testes, aut iudices, aut conuictores significamus idoneos, ac nequaquam reijciendos.

NOTVS.

ERASMI. Hoc iam & vates sciunt.

Idem aliquanto pòst differens, quòd in consultationibus apud populum dicere multo sit difficilius, quàm in iudicijs causas agere (eo quòd qui suadet, de futuris loquitur: qui accusat aut defendit, de præteritis: & ad hæc, legem habet pro fundamento, quo habito facile est reperire demonstrationem) subiungit Epimenidis Cretensis sententiam: ὃ ἐπιστητὸν ἤδη καὶ μάντεσι. id est: Quod videlicet factum, sciri iam potest à diuinis. Addit Epimenidem solere non de futuris, quæ sciri non possunt, sed de præteritis vaticinari, verùm occultis. Nam est hoc quoddam diuinãdi genus. Beatus Paulus Epimenidem prophetam appellat. Aptè torquebitur iocus in rem tandem compertam, quæ diu fefellerat.

In ore atque oculis.

Quæ propalam fiunt in ore atque oculis omnium fieri dicuntur. M. Tullius in Verrem libr. v. Quum hæc confessus eris, quæ in foro palàm Syracusis in ore atque oculis prouinciæ gesta sunt. Rursus in Diuinatione: In mentem tibi non venit, quid negocij sit causam publicam sustinere? vitam alterius totam explicare? atque eam non modò in animis iudicum, sed etiam in oculis conspectúque omniũ exponere? &c. Os fortassis hîc dixit pro aspectu. Alioqui In ore omnium dicuntur esse, de quibus rumor est publicus. Et In oculis ferre dicimur, quos obseruamus, curæque habemus.

Rumor publicus non omninò frustra est.

Carmen Hesiodi celebratissimum citat Aristoteles libr. Moralium Nicomachiorum 7.

Φήμη δ' οὔτις πάμπαν ἀπόλλυται, ἥντινα λαοὶ
Πολλοὶ φημίζουσι.—

Id est,

Haudquaquam in totum rumor perit ille, per ora
Qui volitat populis compluribus.—

Philosophus hunc versiculum adducit velut argumẽtum probabile, voluptatem esse summum bonum, quòd eam & homines expectant & bruta animantia.

Domesticè notus.

Simili figura dixit Lucian. in Pseudologista: ἀνδρὶ ἐλευθέρῳ, καὶ εἴσωθεν σε ἀκριβῶς εἰδότι. id est, Viro libero, & qui te ex domestico conuictu cognitum habeat. Id erit venustius, si ad res animi traducatur, vt si quis dicat, artem rhetoricam εἴσωθεν alicui notam. Eiusdem generis est Plinianum illud, in Epistola ad Atticum: Clementem hunc ego in Syria cùm adolescentulus militarem, penitùs & domi inspexi.

Intus & in cute.

Intus & in cute notus, est modis omnib. cognitus: perinde quasi dicas, foris atque intus notus. Persius:

Ad populum phaleras, ego te intus & in cute noui.

id est: Aliis fucum facito, mihi planè notus es, neque potes imposturam facere. Et Summam cutem, primam illam rei quasi frontem, ac speciem vocamus. Ausonius in præfatione in periocha Homeri: Hæc eius species apparet, summam cutem primi operis intuenti. Et Horatius:

Introrsum turpis, speciosus pelle decora.

Principes inter se noti.

Qui dicet mutuam principum, aut eruditorum inter ipsos esse noticiam, etiam si diuersas longéque dissitas habitent regiones, vsurpare poterit illud ex eodem libro:

Οὐ γάρ τ' ἀγνῶτες θεοὶ ἀλλήλοισι πέλονται
Ἀθάνατοι, οὐδ' εἴ τις ἀπόπροθι δώματα ναίει.

Non ignoti inter se sunt dij morte carentes,
Quanquam semoti diuersa in sede morentur.

Torqueri poterit & in satrapas istos, qui tametsi belligerari videntur, magnoq; rerum tumultu conflictari, tamen ipsi clanculum inter se colludunt: hoc tantùm agentes, vt suam vterq; plebem exhauriat, & imminuta reip. autoritate, suam constabiliant tyrannidem.

BRASSICANI.

In Plauti comœdia mœchus.

Aulus Gellius noctium Atticarum libro j. capite 7. Ne vt in Plauti comœdia mœchus, ita in Ciceronis oratione solœcismus esset manifestarius. apud Plautum in Cassina, senex adulter apertè à rubore deprehenditur. Proinde quod est apertiss. & nemini non cognitum, manifestius esse dicimus, quàm in Plauti comœdia mœchum.

COGNATI.

Nec me animi fallit.

Apud veteres Latinos nec rarum nec infrequens est, maximè poetas, vt ostendemus. Lucret. lib. j.

Nec me animi fallit, Graiorum obscura reperta,
Difficile illustrare Latinis versibus esse.
Item,
Nec me animi fallit, quàm sint obscura.—

Sic & lib. v.

Nec me animi fallit, quàm res noua, miraq; menti
Accidat exitium cœli, terræq; futurum.

Hunc loquendi modum imitatus est Virgil. libro tertio, Georgic.

Non sum animi dubius, verbis ea vincere magnum
Quàm sit.—

Oculorum subdere visu.

Nec minus frequentia sunt hæc, sed in ore sunt omni populo. Idem Lucret. ibidem:

Nec tamen hanc possis oculorum subdere visu.

Puer quiuis intelligit.

Plato: Sapientia, inquam, ipsa felicitas est: quod quidem vel puer quiuis intelligat. Quod ille, cùm ob puerilem ruditatem admiratus esset, & ego admirationem animaduerterem, &c. Vide alibi, Pueri more.

Bene te cognosco.

Catullus in Gellium:

Quòd te cognossem bene,—
—Et tecum multum coniungerer vsu.

Idem ad Lesbiam,

Nunc te cognoui.—

Fama loquetur anus.

Catullus de Gallo,

Verùm id non impunè feres: nam te omnia sæcla
Noscent, & qui sis, fama loquetur anus.

Vetus poeta apud Priscianum:

Τοιῷ σεῦ ἀγαθὰς εἰρὼ λαλεῦσι.
Id est,

Martialis.

Vnum pro cunctis fama loquatur opus.

Idem Catullus ad Gellium,

Nescio quid certè est, an verè fama susurrat.

Sunt autem homines malæ linguæ, etiam si tacerent. Ad Mallium:

Sed dicam nobis, vos porrò dicite multis
Millibus, & facite, hæc charta loquatur anus.

Loqui annales, dixit & Macrobius in :. Saturn. Multarum gentium, quas prisci loquuntur annales.

A vespere solis ad ortus.

Ouidius in Ibin. Phauorinus apud Gell. lib. 2. c. 22. Satis, inquit, notú est, limites regionésq; esse cœli quatuor: exortum, occasum, meridiem, septentrionem.

EX APPEND. IVNII CANTREI, & aliorum.

Sol omnia aperit.

Omnino mihi quidem videtur prouerbialis ille Theocriti versus ex eidyl. j.

—Ἤδη γὰρ φράδεται πάνθ' ἅλιος ἄμμι.
Id est,
—Equidem prodit sol omnia nobis.

Sensus est, omnia temporis spacio in lucem promi & reuelari. Solem per μετωνυμίαν pro die posuit: cùm causa efficiens diei, solis splendor sit. Et vt sole lucente omnia sunt aperta & conspicua: ita etiam temporis decursu, obscura quæque in apricum, vt ait Horatius, proferuntur. Confinis huic est senarius ille, etiam prouerbialis,

Ἄγει δ' πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος.

& Pindaricum hoc: ὁ χρόνος πάντων πατήρ. Potest videri allusum ad fabulam Homericam, Odysseæ θ. vbi in Veneris concubitu Mars adulter deprehenditur indicio solis: epimythio indicante, tandem aliquando fœda malè celata prodi.

NOVITAS.

ERASMI. In folle offerre.

Callistratus lib. Pandect. xxxv. tit. de cond. & demonst. cap. cùm seruus: Nos, inquit, neque conditionem meram putamus esse, quæ in datione existit: neque meram conditionem, quæ in facto consistit: sed eam conditionem, quæ ex quadam mixtura consistit. Nam non vtique si ille in folle reliqua obtulit, liber erit: non enim testator hoc sensu, sed illud, vt rationes reddat quomodo seruus reddere solet, id est, legendas offerre rationes primùm, deinde computãdas, vt explorari possit, computationes probęan improbæ referantur, accepta, relata rectè, ánnon rectè. Apparet In folle dictum, pro eo quod erat, inexploratè, inexplicatè & confusè, sicut qui syngraphas & pecuniam sacculo inclusas offert.

Aliud genus remi.

Ἄλλο γένος κώπης, id est, Aliud genus remi. Dicebatur olim, vbi quispiam res nouas & antea non visas induceret: aut vbi quis versis moribus pristinis, nouum & inusitatum vitæ genus institueret. Hinc ortum aiunt, quòd Hercules cùm ad boues Erythræas nauigaret, leonis exuuio carbasi vice, claua mali loco, pro rudentibus pharetræ loris, pro remo arcu, denique pro nauigio lebete sit vsus. Quod inusitatum profectò nauigãdi genus cùm vidissent accolæ, acclamabant: ἄλλο γένος κώπης. Refertur in Plutarchi collectaneis.

Grata nouitas.

Si quando dices nuperrima quæque, vulgo maximè placere, non intempestiuum fuerit illud ex eodem libro:

Τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,
Ἥ τις ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται.
Id est,
Cantio enim hæc hominum longè est celeberrima vulgo
Et gratissima, quæ nuperrima venit in aures.

Accinit huic Pindarus Olymp. hymno 9.

Αἴνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων.
Id est,
Lauda vinum vetus, sed nouorum hymnorum flores.

Sentiens gratiores esse hymnos, qui res nuper gestas celebrant, quàm qui prisca tractant. Pleraq; cõmendat nouitas, potissimùm apud imperitos: contrà in scriptis antiquitas conciliat gratiam, nouitas inuidiam. vnde Flaccus in Epistolis:

Indignor quicquam reprehendi, non quia crassè
Compositum, illepidéve putetur, sed quia nuper.

Ac cęteris fermè in rebus fauor nouitatis, superiorum obliterat

obliterat gratiam. Vnde Dauid episcopus Traiectensis, patre prognatus Philippo Burgundorum duce, huius qui nuper defunctus est proauo materno, vir doctus & cordatus, sua dentibus quibusdam, vt propter ætatem ingrauescentem pateretur adiūgi sibi designatum episcopum, ait sese diui Antonij exemplo commoueri, quo minus id facere vellet. Nam hunc negligi cœpisse, simulatque successisset Rochus recentior diuus. Simile fastidium est humani ingenij in his quæ nobis ad manum sunt. Miramur enim exotica, quum interdum domi habeamus meliora. Id potissimùm vsuuenit in medicis: nostros fastidimus, licet eruditos, beluam è longinqua barbarie profectam suspicimus. Itidem pharmacopolæ magno emunt herbas longinquo aduectas, quum interdum meliores nascantur in horto vicini. Id eleganter notauit Alexis apud Athenæum lib. iij.

Ἐρῶμεν ἀλλοτρίων, παρορῶμεν συγγενῶς.

Id est,

Alienum amamus, proximum contemnimus.

Qui modus equitum.

Τίς ὁ τρόπος ἵππων, id est, qui modus equorum? Vbi quis nouam ac peregrinam induceret consuetudinem: veluti si quis Italus Gallicis vestib. vteretur. Dictum videtur de hospitibus nouo quadrigarum genere inuectis. Metagenes in Thuriopersis apud Suidam: τίς τρόπος ἵππων; ὡς δ' ὀρχοῦνται τὸ βαρβαρικὸν ὁ τρόπος... i. Quis equorum modus? Vt autem saltant hi more barbarico. Confinitatem habet cum illo, quod paulo superius recensuimus: ἄλλο γένος κωπῶν, id est, Aliud genus remi.

Ivnii. Cælaturam olet.

Γλυφανίου ὄζειν, id est, Scalprum aut cælum olere dicitur, quod recenter fabricatum est. Theocritus idyllio primo de poculo tornato recenter:

—Νεοτευχὲς ἔτι γλυφάνοιο ποτόσδον.

Id est,

Quod natum nuper redolet cælamina scalpri.

Transferri poterit ad librum recens ab aliquo conscriptum, & è prælo profectum: aut ad carmē nuperum quod sub incudem nondum reuocarit author. Sic induciæ quæ non diu durauerant in bello nauali apud Aristophanem Acharn. ὄζουσι πίττης, Picem olent: propter triremium, aliarumq; nauium bellicum apparatum, quæ pice illitæ nuper ad belli procinctum paratæ fuerant.

Cognati.

Nihil dictum, quod non dictum prius.

Iactatum per Gallica compita dictum, ex prologo Terentij in Eunuch. Ludouicus Regius in quadam epistola ad Lancelotum Charlum Episcopum: Verum ne fit vulgò quod dici solet, Nihil dictum, quod non dictum prius. Leuinus Lemnius in nuncupatoria suorum librorum De occultis naturæ miraculis: Ne id Comici occentet nasutior, quod non dictum Nihil dictum prius. Claudius Britonius Heduus in lib. De vera Ecclesiæ constituendę ratione: Atqui nihil nūc queat dici inquies, quod non sit dictū prius. Vide infrà, Nullo exemplo facis.

Nullo exemplo facis.

Ex hoc Ciceronis de Senectute loco, exemplo nullo aliquid facere, id est, nouum & inauditum: hoc prouerbium est nobis peruulgatum. Exemplum autem est, quod aliquando fuit. Tacitus: Omnia quæ nunc vetustissima creduntur, noua fuere: inueterascet hoc quoque: & quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit. Plin. li. xxviij. Sunt inter exempla, qui asininum lac bibendo liberati sunt podagra, chiragrâve. Vide alibi, Nihil dictum, quod non dictum prius. Budęus Calueto: Quādo fatum fuit mihi, nullo vt exemplo vitam instituerem. i. primus. Pro nullo exemplo Græci dicunt ἀρχηγετικῶς, i. designabundè. Est enim designare, nouum aliquid & insitatum incœptare. Contrà, quod & nos aliorum exemplo si facimus, culpa vacamus.

Ἡ τις οὐδείς.

Magna quoque elegantia Græci, cùm quid ab aliquo fortasse factum, vel potius à nemine tentatum volunt indicare, vocibus his, ἤ τις ἢ οὐδείς, ad eam rem exprimendam vtuntur. Herodotus in Thalia: καὶ τίς ὅτι ἐμοῦ... ἤ τις ἢ οὐδείς... Cyrus apud Xenophontem, sub finem lib. 7. sic ait: ... ἤ τις ἢ οὐδεὶς οἶδε. Aristides in Panathenaica: ἀθρόας ἢ τὰς δυνάμεις ἤ τις ἢ οὐδεὶς ... Menelaus apud Homer. Ὀδυσσ. δ.

Ἀνδρῶν δ' ἤ κέν τίς μοι ἐρίσσεται, ἠὲ καὶ οὐκί
Κτήμασι.—

Ibidem Procorum quidam ad Antinoum:

Ἀντίνο', ἦ ῥά τι ἴδμεν ἐνὶ φρεσὶν, ἦε καὶ οὐκί, &c.

Apud Aristophanē quoq; senex in fine Vesparum inquit, φησὶν τὶς ἢ οὐδείς. nec enim putabat fore quenquam tantis animis, vt cum ipso certamen suscipere auderet. Denique non videtur abludere, vt hoc ad extremum addatur, illud Persij principium:

Quis leget hæc? min tu istud ais? Nemo hercule, nemo,
Vel duo vel nemo.—

Et hæc Canteri sunt.

NVGALIA.

Erasmi. Κρουνοχυτρολήραιον.

Hominem stultè nugacem Græci vocabāt κρουνοχυτρολήραιον, voce ridiculè composita, à κρουνός, quæ propriè dicitur aqua impetu scatens, & χύτρα olla, & ληρεῖν quod est nugari. Ollas autem stupidos appellamus. Refertur à Suida. Extat apud Aristophanem in Equitibus: quo dicto notasse videtur homines immodicè nugaces. Nam & λήρους quidam fontes dici putant, ... Indicat hoc Vlpianus, enarrans tertiam Demosthenis Olynthiacam. Alibi retulimus prouerbium, Lusciniæ nugis insidentes, ἀηδόνες λέσχαις ἐγκαθήμεναι. Sed pòst comperi, λέσχας Græcis dici nonnunquam sedilia quædam publica, in quibus Athenienses ociosi complures pariter sedebant, quibus libet de rebus inter se nugantes: qualia sunt hemicyclia. In testimonium proferunt hoc carmen ex Homero:

Οὐδ' ἐθέλεις εὕδειν χαλκήιον ἐς δόμον ἐλθὼν
Ἠέ που ἐς λέσχην.—

Hæc sedilia fuisse Apollini consecrata scripsit Cleanthes. Quidam eum deum appellant λεσχηνόριον.

Nugæ theatri.

Plautus in comœdia Pseudolo, nugas theatri appellat, quotidiana conuicia, quæ in meretrices, lenones & parasitos iaciebantur à comœdiarum actoribus. Sic ibi Ballio leno rogatus quid ipsi dixisset quispiam? Nugas, inquit, theatri, verba, quæ in comœdiis solent lenoni dici, quæ pueri sciunt, Malum & scelerosum & periurium aiebant esse me. sic leno. His autem conuiciis non oportebat quenquam offendi, vt aiebat Socrates, nihilo hercle magis quàm in magno conuiuio, liberius dictis. Quin etiam totum hoc quod in comœdiis agitur, nugę theatri dici poterunt: veluti iuuenes amare, senes obiurgare, seruos heris imponere, lenas sitire, &c. Aliquanto secus dictum est M. Tullio, qui theatri vocem traxit ad significationem ostentationis. Velut in oratione pro Rabirio: Multas equidem C. Cęsaris virtutes magnas incredibilésque cognoui, sed sunt cęterę maiorib. quasi theatris propositę, & penè populares, castris locum capere, &c. Vnde & Theatrica dicuntur, quę multitudinis fauorem captant.

Ivnii.

Nugarum institores.

In blaterones, & meras nugas discipulis suis tradentes artistas, quadrabit illud Hermię, quo apud Athenęū vsus est Myrtilus: ἀκούετ' ὦ στοᾶς ἔμποροι λήρου, λόγων ὑποκριταί, Audite ambulones Stoici, nugarum mercatores, verborū mimi. Tales sunt qui in dialecticę Sirenęis scopulis,

& spinosis scholasticæ Theologiæ salebris semper versantur. Diogenes Laertius refert Timonem Phliasium in Sillis appellare παντοφυῆ φλέδονα philosophum Antisthenem, velut ineptias nugásque omnigenas.

COGNATI. Lyræ, lyræ.

Lyræ, lyræ, vox vulgaris fictitia, nugatoria, & effutitia: pro nugis & friuolis veteres in prouerbio habuerunt. Plautus in Pœnulo: Gerræ Germanæ, atque ædepol, Lyræ lyræ. Antè, λῆροι. Lucianus ἐν τοῖς ὑπὲρ κρόνου primo dialogo: οὐ παύσῃ γὰρ τὰ τοιαῦτα ληρῶν. id est, Non tu desines istiusmodi nugari nugas?

Ioco, non serio.

Plato in Theæteto: Hæc tu fortasse dices à me tibi disputationis solùm causa ioco dicta fuisse, non serio demonstrata. In Eutyphrone: Nihil sanè molestum à iocantibus ridentibúsq́; sed à serio contendentib. Author obscœni carminis:

Nolite, omnia quæ loquor, putare, Per lusum mihi, per iocúmque dici.

Nugari de sublimibus.

Idem, De philosophia: Nugantur de sublimibus quædam, & p hilosophantes garriunt. Pòst: Ex pharetra obscura sagittant. ex Theæteto.

In nugas mersus.

Plato in Parmenide: Aliquando hæc me cogitatio perturbauit, ne quid fortè in omnibus idem: sed vbi paulisper institi, inde rursus discessi, metuens ne in nugas nullis vnquam verbis explicandas mersus perirem. In Protagora, Voce propria remotis iis nugis iocisq́; conuiuium celebrant.

Poema longum.

Plato in Lyside: Nugæ quædam sunt, velut poema longum compositum.

Ne sit nobis curæ nomen.

Idem in Ciuili. Præstat autem in singulis rem ipsam cum rationibus, quàm nomen solum absque ratione perspicere. Vetus est, omniúmque sententia, si quis ea quæ magna sunt, rectè transigere velit, in paruis quibusdam prius illa, facilioribúsq́;, quàm in maximis considerare debere. Etenim verborum curiositas euitanda est, vt idem Plato in Ciuili, statim in principio, ait. Voluntas testatoris est magis inspicienda, quàm verba: ff. ad Trebell. l. vbi. ;. & ego. Plato in Euthydemo scribit, homines verborum curiosos res bonas nunquam vel consequi, vel afferre. Cicero in lib. Academicorum apud Augustin. lib. ij. contra Academicos: Non enim vocabulorum opificem, sed rerum inquisitorem decet esse sapientem. Nomina enim rerum tenere, non satis est, nisi res ipsas cognoscamus. Vide pòst, Pro rebus & pro farina verba.

Post ludos ad seria.

Ficinus in Euthydemum. Socrates ironicè iubet Sophistas, vt post ludos ad seria veniant.

Ὀρτυγοθηρίαι: aut, ὀρτυγομανίαι.

Prouerbialiter dicuntur omnia ludicra, & inania exercitia. Vide Plutarchum de audiendis poetis, & ibi à Guilielmo Xylandro indicata. Suidas in dictionibus ὀρτυγοκόπον καὶ ὀρτυγομανία, ludi quidem genus describit, in quo coturnices in gyrum collocatæ percuterentur, &c.

CAROLI BOVILLI.

De Gallo in asinum.

Saillir du coq à l'asne. Celtis est, casu, vel astu sermonem de re aliqua, ad aliam toto genere diuersam repentè & sine causa transferre.

EX APPEND. IVNII, CANTERI.

Ἄπτερος μῦθος.

Fabula absq; pennis, vel inalata, pro fabula grauis ponderis, citò auribus excipienda, interiúsq; recondenda, ne obliuione pereat, omnino prouerbialiter ab Homero Odyss. xvij. vsurpatur, vbi legitur:

Ὣς ἄρ' ἐφώνησεν, τῇ δ' ἄπτερος ἔπλετο μῦθος.

Id est,

.i. teste Eustath. μὴ ἀποπτάντος ὁ λόγος ἀλλ' ὁ τῆς μετὰ τῆς ψυχῆς [illegible]. i. Vbi Telemachus dicere desiisset, verba Penelopæ aures allapsa, imo eius pectore ita inhæserunt, tanquam alis carerent omnino, neque viderentur denuò euolatura. Aliis ἄπτερος valet, ταχὺ καὶ ἰσόπτερος, sed diuerso sensu. Sacræ literæ ἄπτερος μῦθος vel λόγος eleganter vocabuntur, vt velociter auribus admittendæ, mentéque ima semper obuersandæ.

NVNQVAM.

ERASMI. Cùm mula pepererit.

Adagium peruetustum, Cùm mula pepererit: quoties significamus aliquid nunquam futurum, aut adeò rarò solere accidere, vt improbum ac stultum videatur sperare. Ortum videri potest ex eo quod refert Herodotus in Thalia. Cùm Babyloniorum vrbs obsideretur à Dario, quidam Babylonius conuiciis insectans Darium, atque exercitum: Quid, inquit, isthic desidetis Persæ? Quin potius absceditis, tunc expugnaturi nos, ἐπὰν ἡμίονοι τέκωσι, id est, cùm mulæ pepererint: videlicet ratus id nullo vnquam tempore futurum, propterea quòd natura steriles sunt mulæ. At paulo pòst euenit, vt Zopyro mula quæpiam pareret: quo quidem ostento in spem capiendæ Babylonis erectus est, & accepit. Huic simile quiddam refertur à Suetonio in vita Galbæ Cæsaris. Huius auo procuranti fulgur cum aquila de manibus exta rapuisset, & in frugiferam quercum contulisset, summum sed serum imperium portendi familiæ, responsum est. Atque ille irridens, Sanè, inquit, cùm mula pepererit. Quod omen ita arripuit Galba, vt eum posteà res nouas molientem, nihil æquè confirmârit ac mulæ partus, cæterisque vt obscœnum ostentum horrentibus, solus pro lætissimo acciperet, memor sacrificij dictíque auiti. Plin. lib. viij. cap. 44. de mularum sterilitate scribit hunc in modum: Obseruatum est è duobus diuersis generibus nata, tertij generis fieri, & neutri parétum esse similia. Eáque ipsa, quæ ita nata sunt, non gignere in omni animalium genere, idcirco mulas non parere. Huius rei causam adfert Alexander Aphrodiseus, quòd semina natura & habitu diuersa, si commisceantur, tertium quiddam ab vtroque diuersum conficiunt, vímque simplicium prorsus amittunt: veluti si misceas album nigro, abolitis vtrisq; coloribus, redditur fuscus ab vtroque diuersus, quem Græci φαιὸν appellât. Sed multo exactius de his Aristot. lib. De generatione animalium ij. c. vj. refellens Democriti & Empedoclis rationes. Quanquam proditum est in annalibus Romanorum, mulas peperisse sæpe, verùm id prodigij loco habitum, vt eodem in loco, quem modò citaui, testatur Plinius. Theophrastus vulgò parere in Cappadocia tradit. Aristot. lib. De natura animalium j. c. vj. tradit mulas coire ac gignere in Syria supra Phœnicem: sed esse id animal ibi sui generis, etiamsi simile.

Ad Græcas calendas.

Huic affinem habet sensum, Ad Græcas calendas, pro nunquam: proterea quòd Græci non habêt calêdas, more Latinorum, sed νουμηνίας, id est, nouilunia. Atque ad lunæ recursus Græci soluebant vsuras. Vnde Strepsiades in Nubibus Aristophanis, optat sibi incantatricem quampiam, quæ carminibus suis efficiat, ne quando luna exoriatur: sic enim fore, vt non reddat vsuras: quandoquidem trapezitæ ad lunas, mutuam dant pecuniam, & lunis vsuræ crescunt. Huc itaque respexit Augustus, cùm diceret ad Græcas calendas soluturos, quos nunquam reddituros mutuum significabat. De quo in ipsius vita scribit Tranquil

Tranquillus ad hunc modum: Quotidiano sermone quædam frequẽtius & notabiliter vsurpasse cum literæ ipsius αὐτόγραφοι ostentant: in quibus identidem, cùm aliquos nunquam soluturos significare vult, ad calendas Græcas soluturos ait. Huic simile est, quod nunc inter eruditos iactatur, Anno magno Platonis: quem existimant nunquam futurum.

Vbi per Harma fulgurârit.

Ὁπόταν δι' ἅρματος ἀστράψῃ, id est, Vbi per Harma fulgurat. De iis quæ nimis cunctanter ac serò, aut admodum rarò fiunt, aut cùm nimis anxiè ac superstitiosè captatur rei gerendæ opportunitas. Strabo lib. Geographiæ ix. vnde natum sit adagium, indicat, scribens vicum quempiam esse desertum atq; infrequentem apud Mycaletum Bœotiæ, seu Mycalessum Tanagræi iuris, quem harma, id est, currum nominant. Rursum alterum ab hoc diuersum, eiusdem tamen nominis in Attica (quæ quidem tribus est Atticæ populo, Tanagræ similis) atque ob hanc similitudinem, nominis quoque communionem sortitum. Cæterùm harma Bœotiæ sic vocatum, quòd Amphiarao excusso currus inanis in eum locum delatus sit, vbi nunc sacellum eius extat. Alij ferunt, Adrasto fugiente, currum eius eo loco confractum fuisse, ipsum Arionis opera seruatum. hinc natam parœmiam: ὁπόταν δι' ἅρματος ἀστράψῃ. id est, Vbi per harma fulgurat: videlicet Pythicis vatibus fulgur aliquod certum, quod ex eo loco veniret, obseruantibus, eóque viso sacra Delphos mittentibus. Obseruabant autem ad menses treis, singulis mensib. treis dies, noctésq; totidem: idque è Iouis fulguralis foco, qui est in muro inter Pythium & Olympium. Hæc fermè Strabo. Vsum adagij Plutarch. palàm indicat in Sympofiacis: οἱ γὰρ, inquiens, σπανίως καὶ δι' ἅρματος, ὥς φασι, δειπνοῦντες, ἀναγκάζονται τὸν ἐπιχώριον ὅπως δή ποτε γνώριμον καταγράφειν. id est, Etenim qui rarò & per harma, vt aiunt, conuiuium exhibent, hi coguntur vtcunque accommodum ac notum describere. Itaque de raris & incertis dici solitum videtur. Poterit & per iocum accommodari ad ea, quæ nunquam euentura credamus: quemadmodum aiunt, Ad Græcas calendas.

Acessæi luna.

Ἀκεσσαίου σελήνη, id est, Acessæi luna. Dictum in comperendinatores, qui nouam subinde causam comminiscuntur, quo negocium proferant: à nautæ cuiusdam moribus ortum, cui Acessæo fuerit nomen. Is cùm esset ignauus, ita prorogare consueuit nauigationem, vt se diceret lunam magis opportunam expectare. Nam Græci, præcipuéque ex his Lacedæmonij, quicquid essent rerum auspicaturi, superstitiosè lunam obseruabant. Id quod tacitè notat Euripides, cùm in Iphigenia in Aulide respondet Agamemnon, tum nupturam filiam, vbi lunæ dexter circulus aduenerit. videlicet de plena luna sentiens. Lucian. in libello de Astrologia, palàm refert, Lycurgum legem instituisse Lacedæmonijs, ne prælium inirent ante plenilunium. In eam superstitionem iocatur Aristophan. τῇ πανσελήνῳ, id est, plenilunio. serò aut nunquam futurum significans. Etenim cum Datis & Artaphernes duces regis Persarum, in Marathonem irrupissent, plenilunium obseruabant, vt tum exirent in prælium. Ergo priùs quàm illi venirent, Athenienses bellum aggressi sunt. Historiæ meminit Herodotus libr. ς. Inde quasi prouerbio de cunctantibus, & quauis occasione rem proferentibus, dicitur, ἐν τῇ πανσελήνῳ, id est, plenilunio. Adagium refertur à Diogeniano. De lunis Laconicis & alibi nonnihil nobis dicetur.

Cum Nibas coccyssauerit.

Ὅτ' ἂν Νίβας κοκκύσῃ, id est, Cùm Nibas coccyssauerit. Simillimum illi, Ad Græcas calendas. Tradunt in Thessalonica, Macedoniæ ciuitate, vicum esse, cui nomen Nibas, vbi galli nunquam vocem ædant. quemadmodum & cicadæ mutæ sunt alicubi. Porrò quod illic locus addit gallinaceo, id ars efficit, addito collo circulo è sarmentis aut, si qua fides Plinio: qui hoc retulit libro vicesimonono, capite quarto. Hesychius addit, Nibadès dici capras cristatas, vt ab iis expectetur τὸ κοκκύζειν, quod est gallinaceum.

IVNII.

Peliam recoquere.

Peliam recoquere, non modò veneficæ dicuntur, quæ senectam in iuuentutis florem restituere promittunt, sed & medici, qui venereæ virtutis spem senibus pollicentur, qui veteribus authoribus sine certa antiquorum codicum operæ restituendis incumbunt, qui denique qualemcunque mutationem moliuntur, siue rés bene cedat, siue secus.

Plautus in Pseudolo,

Item vt Medea Peliam concoxit senem,
Quem medicamento & suis venenis dicitur
Fecisse rursus ex sene adolescentulum.

Quò allusisse videtur Cicer. in libello De senectute: Quòd quidem me proficiscentem haud sanè quis facilè retraxerit, néve tanquam Peliam recoxerit. placet enim impensius ea lectio, quàm quæ in vulgatis codicibus extat hoc modo, Tanquam pilam retorserit. Non abludit hinc dictum Martialis libr. vj. de Telethusa, agillima salacissimáque puella:

Tendere quæ tremulum Peliam possit. —

hoc est, effœtum senem vegetum reddere, & veluti iuuenem ad venerem armare. Pelias Neptuni ex Tyro Salmonei filia, rex fuit Iolci, cui liuidæ in fronte cicatricis stigma, ab vngula equina impressum, nomen dedisse putatur (id enim est πελιδνοῦσθαι, teste Eustathio) hic Medeam plurimi faciens, filias suas eius nutui ac voluptati obsecundare iussit. itaque illarum obsequio abusa Medea, Peliæ corpus in æneo lebete coquendum esse persuasit, vt senij exuuio posito, iuuentutem recuperaret: vtq; fides verbis accederet, arietem prius in frusta dissectũ in lebete decoxit, adhibitis lectis quibusdam venenis, eúmq; in agni speciem mutatum eduxit. Itaq; fictæ beneuolentiæ ostento Peliæ illudens, in ænea cortina illũ cõcoquendo necauit. Fabula legitur apud Diodorum Siculum Bibliothecæ lib. v. Poterit in vsum trahi hoc modo si dicamus, scriptis alicuius vel admonitione salubri alios nos esse factos, & Peliæ instar recoctos, si Plautinum iocũ velimus sequi: qui seu studio, seu memoriæ lapsu fabulam corrupisse videri potest: quippe cùm Æsonem restitutum legamus, non Peliam. Potest & aliter, & quidem verius in vsum recipi, hoc pacto: Monachi, qui in Mesuem commentarios scripserunt, dum rem herbariam restituere multifariam mãcam satagunt, variis eam errorib. inuoluerunt, & quasi Peliam recoquendo euerterunt.

Cum Æsone iuuenescere.

Κατὰ τὸν Αἴσονα ἀνανεάζειν, id est, Cum Æsone reiuuenescere. Prouerbium superiori affine, & ei quod alibi diximus, Equus Sophocleus. Quadrabit in eum, qui diuturna valetudine affectus emaciatúsque pristinas vires de integro recuperarit: vel qui senecta inualidus, vires iuueniles lectione authoris eruditi recipere sibi videatur: veluti si quis in barbaris scriptoribus vitam assiduè conterens, bonarum literarum lectione tędium illud leuet, hoc est, cum Æsone reiuuenescat. Synesius Troillo: εἰ γὰρ γένοιτό μοι ταύτης τυχεῖν, ἀποδείξω μακρὰν μῦθον ὄντα τὸν ὅπως αὐτὸν τὸν πάλαι ἐν τοῖς χρόνοις ὄντα φασὶν αἰ τήσεως δὲ ἐκ ἀναβιῶναι νέον ἐκ γέροντος γενόμενον. id est, Ista si nancisci mihi contingat, ostendam non fuisse fabulamentum, quod de Æsone Thessalo fertur, quem repubuisse bis iuuenem è sene factum perhibent. Fabulantur Æsonem Iasonis patrem veneficiis Medeæ restitutum fuisse iuuentæ: id autem Medeam fecisse parato arte lauacro, ex herbarum quarundam salubrium decocto (cui à concoctionis argumento πυρίληψις nomen erat) annotauit Palæphatus, vetustus scriptor. Finitimum huic est illud Euripidis ex Heraclidis:

Νέος μεθήβησ' οὐ γέροντος αὖθις αὖ.

Id est,

Euasit iterum factus è sene iuuenis.

BRASSICANI.

Prius vnda cum flamma redibit in gratiam.

Cicero in xiij. Antoniana, de re quæ nullo vnquam tempore fieri aut contingere possit. Sic apud Homerum, vbi dij pro Troianis & Græcis pugnãtes introducuntur, Vulcanus cum Xantho fluuio, quem aliàs Scamandrum appellant, fortissimè dimicat. atque in eum modum interpretatur & Heraclides Ponticus in allegoriis Homericis, & Didymus in Commentario libro v. Iliad. Adagium eò libentiùs apposui, quòd omnia ἀδύνατα prouerbialia sint.

IOANNIS VLPII.

Myricæ citius poma ferent.

Si quis idem sperat: laturas poma Myricas
Speret, & è medio flumine mella petat.

Prouerbialia hæc ἀδύνατα apud Ouidium leguntur.

COGNATI.

Quum plumbum natabit suberis instar.

Dicitur, quoties significamus aliquid nunquam futurum: quemadmodum aiunt, Ad Græcas calendas: aut, Quum mula pepererit: pro nunquam. Michael Hospitalius de Caleti expugnatione,

Quinetiam tantum huius animi victoria duplex
In foribus summis legeretur marmore duro
Dum demum Francus premet obsidione Caletum,
Addiderat, tantus nostri contemptus, vt arcis
Incisum carmen (valet id sermone Latino:)
Quin ferrum plumbúmve natabit suberis instar.

Λογοθεώρητος.

Cicero Caninium Rebilium consulem λογοθεώρητον fuisse dicit: verbo philosophorum vsus, qui λογοθεώρητα vocant ea, quæ ratione & intelligentia comprehenduntur & percipiuntur, non sub sensum cadunt: vt à Philosophis ponuntur ἀρχαὶ λογοθεώρητοι, principia rerum sensum fugientia, vt atomi & materia. sed & sapiens Stoicorum, qui nunquam fuit, nec futurus est, λογοθεώρητος etiam dicitur, vt & Caninius diei vnius consul: quem propter breuitatem dieculæ vnius, cogitare homines potius consulem fuisse, quàm consulem videre potuerunt. Macrob. lib. Saturnal. ij. c. iij.

Ne in somno.

Ne in somno quidē, Græcis prouerbialiter dicitur: pro eo quod est, nulla ratione, nullo tempore, seu, quod ne sperare quidem audeas. Theocritus in Bucolisco:

—Aufer te hinc à me,
Tu homo rusticus mihi suauiolum dare vis? ô miser non didici
Agrestibus dare basia, sed vrbana oscula soleo figere labris.
Non tu nitidum meum os labris vnquam attinges, ne per somnum quidem.

Verba sunt Eunicæ puellæ ciuilis, rusticum dare basium conantem à se repellentis:

Μὴ τύγε μευ κύσῃς τὸ καλὸν στόμα, μηδ' ἐν ὀνείροις.

Contra vim mortis, non nascitur herba in hortis.

Omnibus est moriendum: & à morte, nec potentia, nec opes, nec herbę liberare possunt. quemadmodum dicitur in vulgari versiculo:

Contra vim mortis, non nascitur herba in hortis.

NVPERA.

ERASMI. Heri & nudiustertius.

Χθὲς καὶ πρώην, id est, Heri & nudiustertius. Prouerbialis hyperbole, tempus admodum nuper actum significans. Plutarchus in commentario De contentione ignis & aquæ: ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις χθὲς, φασὶ, καὶ πρώην, ὑπὸ Προμηθέως, βίος πυρὸς, οὐκ ἄνευ ὕδατος ἦν. id est, Atqui ignis vsus heri, ac modò, quod aiunt, sub Prometheo, ignis vita, non citra aquam erat. Est subinde apud Lucianum, nominatim in libello De mercede seruientibus. Item Plato De legibus libr. 3. τὰ δ' ἄλλα ἄλλοις παμπόλλα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, χθὲς καὶ πρώην γεγονότα, id est, Quin & alia, quæ & aliis plurima, heri, vt ita loquar, ac nudiustertius acciderant. Alibi legi, nec tamen occurrit locus: ὁ χθὲς καὶ πρώην ἑαυτῷ εἶναι θεούς. id est, Qui heri & nudiustertius sibi deos instituit. Plato in Alcibiade secundo: οἶμαι δέ σε οὐκ ἀνήκοον εἶναι, τὰ χθές τε καὶ πρώην γεγενημένα. id est, Arbitror autem tibi non inauditum esse, quædam & heri & nudiustertius esse facta.

COGNATI. Nouus homo.

Nulla maiorum commendatione, aut imaginib. claros, sed rebus suis præclarè gestis atque industria nobilitatos, nouos homines dixerunt. Quod ne sine authore & teste non confirmare videar, Appianus Romanæ historiæ Græcus scriptor hisce verbis probat:

Καλοῦσι δὲ καινοὺς τοὺς ἀφ' ἑαυτῶν,
Ἀλλ' οὐ τῶν προγόνων γνωρίμους.

Id est,

Romani eos vocant nouos, non qui ex maioribus, sed qui ex sese claruerunt. Vt contrà, Gentiles homines linguæ vulgares dicunt, à gentis origine, quorum maiores seruitutem non seruierunt, nec capite diminuti sunt. Nec enim minus profectò noui, quàm antiqui gentiles laudandi, si recto pede rectáque via huc ad honores perueniant. Illi siquidem alienis quasi plumis ornati incedunt, hi suis virtutibus: illi vt hedera & vitis, alienis nituntur adminiculis. hi vt trochus piscis ipse inter se dicitur & concipere, sic primi sunt generis, nominis honoris, authores suis posteris. Apud Romanos enim infame nouorum hominum erat vocabulum Ciceroni non semel obiectum, & à Salustio nominatim probro datum, quòd homo nouus Arpinas esset ac repertitius, accitus, & paulo antè vrbi Romę ciuis insitus. Sed vtinam hac ætate omnes Cicerones haberemus, qui labore, industria, eloquentia, ingenio, sibi aditum ad honores consequendos patefaciant. Plutarch. in Catone maiore, Xylandro interprete: Et quia Romani eos, qui obscuris orti parentib. per seipsos innotescere cœpissent, nouos homines vocare solebant, &c. Plinius vocat subitas imagines, & nouam nobilitatem, quæ cùm crescat ipsa, & ascendat per se, propius ad eam laudem absolutionis videtur accedere, quàm sanguis antiquus, putidus & putrefactus vetustate, vt etiam dixit Gregor. Nazianz. in hanc ferè sententiam,

Probrum est malum vocari, non ignobilem:
Genus est eorum qui diu sunt putridi.

Ecce σαπρούς vocat, id est putrefactos, qui iam diu in sepulchris mortui iacuerunt, ac corrupti, quibus quidam se oriundos prædicant. Cicero quoque imagines vetustas & bene antiquas Pisonis, ridiculè fumosas appellauit. Inane est itaque hoc nomen antiquæ nobilitatis, si nulla res alia nobilem faciat, præter antiquam stirpem, & stultæ stemmatum ac inanes imagines. [Multa de hac re Iuuenal. Satyr. viij.] Idem Cicero in Bruto, hominem repentinum, nouum hominem vocauit, qui subito repentéque in hominum cognitionem, famam, commendationémque peruenit. sic autem scribit: Ignoti homines & repentini, quæstores celeriter facti sunt, oppidano quodam & incondito genere dicendi. In Sallustiana oratione in Ciceronem, repertitius appellatur ciuis per contumeliam, qui non est origine ciuis, sed iure, vt in ciuitatem receptus: quo iure municipes erant. Sunt qui Reptitius legunt eleganter, vt per contumeliam irrepsisse in ciuitatem dicatur. quidam Irreptitius. alij Repetitius: quasi is sit, qui cùm ciuem Romanum ferat, ab aliis repetatur.

Noua ac pulchra stupescimus.

Plato In Minoe: Pulchra quidem, vt videtur, vbique pulchra

pulchra putantur: turpia contrà, turpia: non autem pulchra turpia, vel turpia pulchra.

NVSQVAM.

ERASMI. Vbi cerui abiiciunt cornua.

Ὅπου αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσι, id est, Vbi cerui cornua abiiciunt. Hoc adagio significabāt velut αἰνιγματικῶς, quempiam in negocio difficili versari. Siquidem cerui cornua depondsituri secedūt in loca aspera atque inaccessa. Conueniet & in eos, qui à communi hominum conuictu subducunt sese, Timonem illum Atheniēsem, ob id ipsum μισάνθρωπον appellatum, imitantes. Quadrabit item, vbi locum vehementer abditum abstrusumque significabimus. Postremò quod innuemus nusquam inueniri, illic esse dicemus, vbi cerui cornua abiiciunt: vt quemadmodum Ad Græcas calendas, de tempore: itidem hoc, de loco dicatur. Veluti si quis dicat ad hunc modum: vbi gestum est illud præclarum facinus, quod iactas? Illic opinor, ὅπου αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσι. Plin. libro octauo, capite trigesimosecundo, de ceruis cornua mutantibus scribit in hunc modum: Cornua mares habent, solique animalium omnibus annis, stato veris tempore amittunt. Ideo sub ipsam diem quàm maximè inuia petunt. Latent amissis, velut inermes, sed & ipsi bono suo inuidētes. Dextrum cornu negant inueniri, ceu medicamento aliquo præditum. Idque mirabilius fatendum est, cùm & in viuariis mutēt omnibus annis: defodi ab iis putant. Hactenus ille. Meminit huiusce prouerbij & Aristoteles libro De natura animantium nono, cuius verba non pigebit adscribere: ἔτι δὲ ὁ ἄῤῥην ὅταν γίνηται παχὺς, γίνεται δὲ σφόδρα πίων, ὁ τοιοῦτος οὐκ ἔτι ἑαυτὸν ποιεῖ φανερὸν, ἀλλ' ἐκτοπίζει, ὡς διὰ τὴν παχύτητα εὐάλωτος ὤν. ἀποβάλλουσι δὲ καὶ τὰ κέρατα ἐν τόποις χαλεποῖς καὶ δυσεξευρέτοις. ὅθεν καὶ ἡ παροιμία γέγονεν, οὗ αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσι. ὥσπερ γὰρ ὅπλα ἀποβεβληκυῖαι, φυλάττονται ὁρᾶσθαι. λέγεται δὲ ὡς τὸ ἀριστερὸν κέρας οὐδεὶς ἑώρακεν. ἀποκρύπτει γὰρ αὐτὸ, ὡς ἔχον τινὰ φαρμακείαν. id est, Præterea mas posteaquā pinguerit, pinguescit autem admodum, idque autumno, nequaquam sese conspiciendum præbet: verùm secedit è medio, quippe qui propter corpulentiam, tum facilè capi possit. Ad hæc abiiciunt & cornua locis asperis, inuentuque difficillimis. Vnde prouerbium etiam natum est, Vbi cerui abiiciunt cornua. Nam vt iam armis suis exuti, cauent ne conspiciantur. Aiunt sinistrum cornu à nemine adhuc visum esse. Addere enim illud ceruos, tanquam remedium aliquod in se habeat. Quanquam Plutarchus in commentario De Pythiis oraculis oratione prosa redditis, ostendit hoc oraculum æditum fuisse de Procle tyranno, vt illi fugere ac migrare liceret eò, vbi cerui cornua abiiciunt: significante deo vt defoderetur, & è medio prorsus tolleretur. Idem meminit adagij Symposiacōn decade vij. problem. ij.

In Aphannis.

Εἰς ἀφανίας, id est, In Aphānis. Stephanus tradit, Aphannas locum quempiam esse Siciliæ, vehementer obscurum & ignobilem: vnde & nomen adductum apparet. Hinc natum prouerbium, ἢ εἰς ἀφανίας, id est, Aut in Aphannis: de incertis, & quæ nusquam sunt. Zenodotus ait natum ex huiusmodi casu. Sibaritæ quondam oraculum adeuntes, orabant vt sibi victoriam aduersus Crotoniatas concederet: idque Crotoniatis ipsis præsentibus. Quidam autem Crotoniatarum per iocum respondit ad hunc modum: Istam quidem consequemini in Aphannis. Sybarita credens id à Deo responsum, admiratus est, quid sibi vellet hoc verbi Aphannæ. Prouerbium ait quadrare in eos, qui se putant inuictos, & nulli tolerandos esse. Verùm mihi Stephani magis probatur interpretamentum.

Nec apud homines, nec in mari.

Ibidem & illud prouerbiali schemate dictum est, ἀκίνδυνοι δ' ἀρεταὶ οὔτε παρ' ἀνδράσιν, οὔτ' ἐν ναυσὶ κοίλαις τίμιαι. id est: Virtutes autem periculi expertes, neque apud homines, neque in cauis nauibus habentur in precio. pro eo quod erat, nusquam. quasi dicas, neque terra, neque mari. Ipsa autem sententia conuenit cum illo Hesiodio decantatissimo:

> Virtutem posuêre dei sudore parandam.

Nemo magnam laudem parauit absque periculo. Eoque Pindarus bellum appellat κυδιάνειραν, quòd viris pariat illustre nomen. Tropus prouerbialis est in his verbis, Nec in terra, nec in mari. &, Pugnatur terra marique.

NVNTIVS LÆTVS.

ERASMI. Vulcanus tibi vaticinatus est.

Ἄφθας σοι λελάληκεν, id est, Vulcanus tibi vaticinatus est. Refertur à Suida. Suspicor dictum, vbi quis crederet se rem habere certam, velut ex oraculo auditam, φθᾶς, apud Memphiticos Vulcanus dicitur, vnde literulæ accessione ἄφθας, velut ταχὺς ἄταχυς.

Siren amicum nunciat, apis hospitem.

Σειρὴν μὲν φίλον ἀγγέλλει, ξεῖνον δὲ μέλισσα.

Id est,

> Hospitem apis, verùm siren prædicit amicum.

Quoties complures eadem de re bene ominantur: aut vbi suæ quisque spei blandiens, ex quamlibet leuibus argumentis diuinat futurum quod optat. Nam Siren hoc loco non vnam ex illis virginibus Homericis significat, verùm insecti genus, api non dissimile. Autore Suida. Quanquam apud Hesychium σειρὴ legitur, non σειρὴν.

Haud annuncias bellum.

Οὐ πόλεμον ἀγγέλλεις, id est, Non annuncias bellum. Dici solitum, vbi quis rem oppidò lætam annunciat, quòd bellum res sit omnium calamitosissima: & tamen ad huius rumorem hodie plerique mortales hilarescunt, nimirum sceleratissimum illud Carum genus, qui malis humani generis aluntur. Iulianus in epistola ad Basilium, οὐ πόλεμον κατὰ παροιμίαν φησὶν, οὐ πόλεμον ἀγγέλλεις. ἐγὼ δὲ προσθείην ἐκ τῆς κωμῳδίας, ὦ χρυσᾶν ἀγγείλας ἐπῶν. id est, Prouerbio dicunt, Haud bellum annuncias. Ego vero illud addiderim ex comœdia: O aureorum nuncius verborum. Conduplicauit prouerbium Iulianus, quandoquidem & hoc prouerbiale, χρυσῶν ἀγγείλας ἐπῶν. Sumptum est autem ex Aristophanis Pluto. Verba sunt senum chorum explentium ad Carionem, qui Pluti annunciarat aduentum. Vsurpauit & Plato in Phædro, οὐ πόλεμόν γε ἀγγέλλεις, id est, Haud sanè bellum annuncias. Ac rursum libro De legibus iij. Pindarus in Pythiis hymno iiij. τῶν δ' Ὁμήρου καὶ τόδε συνθέμενος ῥῆμα πόρσυν', ἄγγελον ἐσθλὸν ἔφα τιμὰν μεγίσταν πράγματι παντὶ φέρειν, id est, Quin ex Homeri dictis & illud conferens orna: Nunciū bonum ait honorem maximum in omni negocio ferre. Versus autem quem citat Pindarus, hic adfertur ab interprete:

> Ἐσθλὸν καὶ τὸ τέτυκται, ὅτ' ἄγγελος αἴσιμα εἰδῇ.

Id est:

> Hoc quoque præclarum est, vbi nuncius optima nouit.

Extat autem Iliad. o.

Quid tibi Apollo cecinit?

Τί σοι Ἀπόλλων κιθαρίζει, id est: Quid tibi Apollo cecinit cithara? hoc est, quid tibi respondit? Allusum est autem ad Apollinis citharam, quam illi tribuunt poetæ. Versus est hoc adagio Æschylus in Aiace Locrēnsi. Refertur à Zenodoto. Conueniet, vbi quis à principe redeuntem percunctabitur, quid responsi tulerit: τί σοι Ἀπόλλων κιθαρίζει.

Prouoluitur ad miluios.

Προκυλινδεῖται τοῖς ἰκτῖσι, id est, Adorat miluium. Initio veris prodeunt miluij: qua re læti tenues, quòd iam hyeme sint leuati prouoluuntur, eósque velut adorant. Accommodari potest in eos, qui noua spe gestiunt. Suidas prouerbij loco commemorat. Item Iuuenalis:

—Durate, atque expectate cicadas.
Sumptum est autem ex Auibus Aristophanis, ... Causam ascribit interpres in eadem, dicens quatuor partes anni per aues denũciari hominibus. Ver attribuit miluis.

COGNATI. Immolare Euangelia.

Cælio dicuntur immolare Euangelia, qui rei diuinæ ex felici nuncio dant operam. Græcis enim Euangelium quemuis bonum & optatum nuncium declarat.

OBLIVIO.

ERASMI. Ollæ vestigium in cinere turbato.

Χύτρας ἴχνος συγχεῖν ἐν τῇ τέφρᾳ. id est: Ollæ vestigium in cinere turbato. Plutarchus in Symposiacis interpretatur, nullum euidens iracundiæ vestigium oportere relinqui: sed simul atque deferbuerit atque resederit animi tumor, omnem præteritorum malorum memoriam penitùs tollendam esse.

Viuorum oportet meminisse.

Viuorum meminisse oportet. Vetus adagium in eos, qui plurimum de vita defunctis loquuntur: id quod vulgò putant ominosum, mortuos in ore habere, eosque velut citatos in sermonem adducere. Vnde & M. Varro lib. De lingua Latina tertio, putat lethum ἀπὸ τῆς λήθης, id est, obliuione dictum, quasi in obliuionem abire conueniat, qui vita excesserit: atque in funeribus sic quondam à præcone dici solere: Ollus letho datus est. Refertur adagium à Cicerone libro quinto, De finibus bonorum & malorum. Vbi cùm Piso, deinde Q. Cicero dixissent, se vehementer commoueri recordatione clarorum virorum, ex contemplatione locorum, in quibus aliquando viui versati fuissent, & vterque recensuisset, quorum memoria potissimùm delectaretur: tum Pomponius Atticus quasi iocans: At ego, inquit, quem vos vt deditum Epicuro, insectari soletis, sum multum equidem cum Phædro, quem vnicè diligo, vt scitis, in Epicuri hortis, quos modò præteribamus, sed veteris prouerbij admonitu viuorum memini: nec tamen Epicuri licet obliuisci, si cupiam, cuius imaginem non modò in tabulis nostri familiares, sed etiam in poculis & annulis habent. Hactenus Cicero. Plautus item in Truculento: Dum viuit, hominem noueris: dum mortuus est, quiescas. At nunc vulgus ne beneficium quidem amicorum meminit, quum Thaletis dictum iure celebretur, Oportere non minus absentium amicorum quàm præsentium memores esse.

Odi memorem compotorem.

Μισῶ μνάμονα συμπότην, id est, Odi memorem compotorem. In eos qui, quæ inter amicos & inter pocula dicuntur liberius, foras eliminãt. Lucianus in Lapithis, ex poeta quopiam citat. Martialis:

Μισῶ μνάμονα συμπόταν Procille.

Iocatur enim poeta in Procillum quempiam, qui inter pocula iussus postridie cœnatum venire, venit seriò: perinde quasi, quæ inter vina dicuntur, pondus habere debeant. Huius prouerbij meminit Plutarchus in Symposiac. primo statim problemate: vbi quærit, num cõueniat in conuiuiis philosophari. Putat autem dictum aduersus eos, qui præter modum instant & vrgent in conuiuiis, ad bibendum impellentes, exigentesque præscriptum poculi modum. Solent enim nonnulli, non admodum auidi bibendi sic effugere, vt interiectis sermonibus conuiuas in obliuionem auocent: deinde si quis fortè memor exigat, mentiuntur iam ebibisse sese. Dores autem in Sicilia ὁπτισμῶν(?), id est, conuiuiorum, seu mensurarũm præfectos, Mnamonas appellant: quos Latini modiperatores vocãt, teste Nonio, quòd bibendi modum imperent. Vnde prouerbium quadrare videbitur in eos, qui modum in conuiuio præscriptum, nimium exactè requirant. Aliis magis videtur, vt prouerbium admoneat ἀμνηστίαν, hoc est, obliuionem omnium, quæ in conuiuiis vel fiunt vel dicuntur. Id enim testatum esse & maiorum fabulis, qui Baccho simul & ferulam & obliuionem consecrarint: nimirum hoc innuentes, non oportere meminisse, si quid in conuiuio peccatum sit: aut certè leuem admodum ac puerilem reprehensionem sufficere. Nam ferula pueros cædi solitos, vel Iuuenalis indicat:

Et nos ergo manum ferulæ subduximus.—

Idem Plutarchus aliàs eodem in opere narrat, Lacedæmoniis hunc fuisse morem, vt si quem amicum aut hospitem in domum acciperent, ostensis foribus dicerent, διὰ τούτων οὐκ ἐξέρχεται λόγος, id est, Hac non egreditur sermo. Damnat autem hanc consuetudinem, propterea quòd sentiat in conuiuiis sermonibus vtendum non ineptis, sed eruditis ac frugiferis, quos efferri sit honestum & conducibile. Refert idem in vita Lycurgi, ex cuius institutione qui natu maximus erat, stabat ad hostium, & ad conuiuium ingredientibus dicebat, ostensis foribus: διὰ τούτων ἐξ... λόγος οὐκ ἐκπορεύεται, id est, Per hasce nullus sermo progreditur foràs. Horatius hoc quoque inter iucundi conuiuij commoditates commemorat:

—Ne fidos inter amicos
Sit qui dicta foràs eliminet—

Huc pertinet ille Græcorum senarius:

Τοὺς γὰρ γυναικὸς ὅρκους εἰς οἶνον γράφω.

Id est,

Inscribo vino si qua iurat fœmina.

innuens, irrita esse solere quæcunque in compotationibus effutiuntur. Alluditur autem ad prouerbium, quod alibi retulimus, εἰς ὕδωρ γράφω: id est, In aqua scribo: de re euanida. Huc adscribendum, quòd, quemadmodum in Symposiacis testatur Plutarchus, veteres Bacchum obliuionis filium finxerant: idque per iocum inuertit apud hunc quispiam, dicens patrem potius obliuionis appellandum fuisse quàm filium: quòd vinum, præsertim immodicum, vel ante senectam adimat homini memoriam.

Ne malorum memineris.

Μὴ μνησικακήσῃς, id est, Ne malorum memoriam refrices. Thrasybulus, vbi ciuitatem Atheniensium triginta tyrannorum sæuitia liberasset, plebiscitum interposuit, ne qua præteritarum rerum mentio fieret. Quam malorum obliuionem Athenienses ἀμνηστίαν vocant, autor Valerius Maximus libro quarto, Rerum memorabilium, titulo De animi moderatione. Meminit & M. Tullius in prima Philippica, his quidem verbis: In quo templo quantum in me fuit, ieci fundamenta pacis. Atheniensiumque reuocaui vetus exemplum, Græcum etiam verbum vsurpaui, quod tum in sedandis discordiis vsurpauerat ciuitas illa, atque omnem memoriam discordiarum, obliuione sempiterna delendam censui. Aristophanes in Pluto,

Μὴ μνησικακήσῃς εἰ σὺ Φυλὴν κατέλαβες.

Id est:

Mala ne acta refrices, Phyla si capta est tibi.

Interpres inter alia tale quoddam commentum adscribit. Thrasybulus occupato loco quodam, cui nomen Phyla, triginta tyrannos sustulit. pòst vbi arrogantius quiddam dixisset, audisse, μὴ μνησικακήσῃς, id est, Ne malorum memoriam reuoces. Idque dictum in prouerbium abiisse. Probus Æmilius refert, post exactos tyrannos Thrasybulum hanc tulisse legem, ne quis de præteritis actis accusaretur aut mulctaretur: ea lex dicta est obliuionis. Idem socios volentes contra legem sæuire in eos, cum quibus reditum erat in gratiam, publicè cohibuit, & legem latam confirmauit. Huic pro tantis meritis premij loco data est corona ex duabus virgulis oleaginis: & hoc ciuili honore vir prudens contentus fuit. Admonet adagium, non esse refricandam commemoratione præteritorum malorum memoriam. Sunt autem apud Aristophanem verba Mercurij ad Carionem seruum. Plato lib. De legibus quarto, φράσω γάρ, οὐχ ἵνα μνησικακεῖν βουλόμενος ὑμῖν. id est: Dicam certè, non autem quòd velim præteritorum malorum memoriam vobis refricare. Sumptum videtur ex Homero, apud quem aliquoties hic versus, nempe Iliados ζ. & τ.

Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ.

Id est,

Verùm hæc acta quidem, mœsti licet ire sinamus.

Hunc tanquam prouerbialem subinde vsurpat Tullius ad Atticum scribens. Eodem spectat & illud eiusdem Odysseæ θ.

—Ἔπος δ' εἴπερ τι βέβακται
Δεινὸν, ἄφαρ τὸ φέροιεν ἀναρπάξασαι ἄελλαι.

Id est,

—Si dictum est verbum durius vllum,
Id procul abripiant venti per inane procellæ.

Plutarchus περὶ τῆς φιλαδελφίας, δεῖ ἐν ἀμνηστίᾳ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τίθεσθαι, id est, Oportet eum diem obliuioni tradere. Erit hic vsus prouerbij, si iuxta vulpinum illud consilium, admonebimus aliquem, ne præteritorum malorum memoria semet affligat: quandoquidem quod factum est, infectum fieri non potest. Lucianus in Caucaso: εἰς δὲ τὸ αὔριον τεμωλεῖσθαι τὸ μῖσος καὶ μνησικακεῖν καὶ ἑωλόν τινα μήνιμα διαφυλάττειν, ἄπαγε, οὔτε θεοῖς πρέπον, οὔτ' ἄλλως βασιλικόν. id est, Cæterùm in posterum diem reponere odium, & malorũ meminisse, ac pridianam quandam memoriam reseruare, apage, neque diis dignum, neque alioqui regale.

Proprij nominis obliuisci.

Prouerbialis hyperbole, proprij nominis obliuisci, in hominem supra modum obliuiosum. Lucianus, in Toxaride: θᾶττον γὰρ ἂν ποῦ ἐπιλάθοιτο τοῦ πατρὸς ὄνομα ἕκαστος. id est. Itaque citius fieret, vt patris sui nomen obliuisceretur quisque. Ouidius:

Nominis antè mei venient obliuia nobis.

Vsurpatur & à diuo Hieronymo in epistola quadam. Plinius libro historiæ mundi septimo, inter ademptæ memoriæ exempla commemorat & Coruinum Messalam oratorem, qui nominis etiam proprij fuerit oblitus: quum id defunctis etiam agnosci creditum sit aliquandiu. Atque hinc mos priscis, priusquam rogo imponerent cadauera, nomen proprium inclamandi.

Obliuionis campus.

Λήθης πεδίον, id est, Lethes campus. Dicetur vel de vehementer obliuiosis vel de rebus commentitiis ac friuolis, quæ nusquam sint. Aristophanes: τίς ἐς τὸ Λήθης πεδίον, id est: Quis in Lethes campum? Vulgus enim nugas esse credit, quæ de inferis tradunt poetæ. Et, vt Iuuenalis inquit,

—Stygio nigras in gurgite ranas,
Nec pueri credunt.—

Malorum obliuio.

Qui deprecabitur omen aliquod parum faustum, aut qui iubebit obliterari memoriam malorum, non intempestiuiter vsurpabit illud ex eodem libro:

—Τὰ δὲ πάντα θεοὶ μεταμώνια θεῖεν. Id est,
Irrita dij superi ventis hæc omnia tradant.

Ventis tradere.

Ventis tradere, pro eo quod est, obliuisci, atque ex animo eiicere. Seruius prouerbialem figuram admonet esse. Vergilius in decimo Æneidos:

—Nec ferre videt sua gaudia ventos.
Idem alibi,
—Sed auræ
Omnia discerpunt.—
Rursus idem:
—Partim
Mente dedit, partim volucreis discerpsit in auras.
Item Horatius in Odis:
—Tristitiam & metus,
Tradam proteruis in mare Creticum
Portare ventis.—
Ouidius:
Cunctáne in æquoreos abierunt irrita ventos?
Cunctáne letheis mersa feruntur aquis?
Idem:
Quæ tibi sunt facienda tamen, cognosce: nec Euris
Da mea, nec tepidis verba ferenda Notis.

Imis ceris eradere.

Imis ceris eradere, pro eo quod est, delere penitus, sic vt nullum omninò memoriæ pristinæ vestigium extet. Sumptum ab his qui in ceratis scriptitāt tabulis. his mos est, ita nonnunquam versum stylum per summum æquor ceræ ducere, vt qualiacunque tamen prioris scripturæ remaneant vestigia: aliquoties funditùs delent. D. Hieronymus ad Chrysogonum: Ita nostiæ es necessitudinis penitùs oblitus, vt illam epistolam quam in corde Christianorum scriptam Apostolus refert, nō parua litura, sed imis, vt aiūt ceris eraseris. Conueniet in profundam obliuionem, vel amicorum, vel pristinæ fortunæ, vel si quid est simile.

Bibere mandragoram.

Inest vis somnifica mandragoræ, adeò vt enecet etiam largiore potu, si Plinio credimus, historiæ mundi libro vigesimoquinto, capite decimotertio. Dioscorides indicat, radicem vino decoqui ad tertiam partem: ex eo colato sumi cyathum, aduersus insomnium. Datur & secandis aduersus intolerabilem cruciatum. Quin & sedi immissa herba, glandis vice, somnum facit. Hanc Pythagoras ἀνθρωπόμορφον appellauit, quòd radix imitetur hominis formam. Vnde Columella in carmine semihominem dicit:

Quamuis semihominis vesano gramine fœta.
Mandragoræ pariat flores.—

Eandem circeam appellant, quòd radix illius amatoriis veneficiis credatur vtilis, Vnde qui cessant in officio: dormitantque, multam mandragoram bibisse dicuntur. Sic vsus est Iulianus in epistola quadam ad Callixenem: ἢ γὰρ ἐπὶ τοσοῦτον πολλὴν μανδραγόραν ἐκπεπωκώς, id est: An non videtur multam hausisse mandragoram? Vsurpat & Demosthenes in Philippica iiij. ἀλλὰ μανδραγόραν πεπωκόσιν, ἢ τι φάρμακον ἄλλο τοιοῦτον ἐοίκαμεν ἀνθρώποις, id est, Similes videmur his qui mandragorā biberunt, aut aliud simile pharmacum. Itidem qui dormitant in negocio, sub mandragora dormire dicuntur. Lucianus in Timone: ἐπεὶ καθάπερ ὑπὸ μανδραγόρᾳ καθεύδεις, id est, Quandoquidem veluti sub mandragora dormis. Hoc non dissimile est illi, quod alibi retulimus, Bibe elleborum.

Ex libro gubernatores.

Galenus in libro quem conscripsit de suis libris, ἀλλ' οἱ μὴ μαθόντες παρὰ διδασκάλοις, ἀλλὰ κατὰ τὴν παροιμίαν, τοῖς ἐκ βιβλίου κυβερνήταις ὅμοιοι ζητοῦσι, id est, Cæterùm qui nō didicerunt sub præceptoribus, sed iuxta prouerbium similes sunt gubernatoribus è libro, istiusmodi quærunt. Idem libro De compositione pharmacorum tertio, ὁμοίως κατὰ τὴν παροιμίαν τοῖς ἐκ βιβλίου κυβερνήταις, id est, Adsimilis iis, qui prouerbio dicuntur gubernatores è libro. De mutis magistris alibi dictum est.

IVNII. Auris ferre dedit.

Αὔραις φέρειν, id est, Ventis ferre prouerbialiter damus, quæ irrita & obliuione obliterata volumus. Menander historicus: ὁ δὲ χαγάνος τὸν ὅρκον τοῖς αὔραις φέρειν ἐδίδου, ἀθρόον τε τὴν πολέμῳ φίλην ἀνάρπασε σάλπιγγα. id est, At Chaganus Scytharum ductor iuramentum præstitum ventis ferre dedit, copiásque adunabat correpta subitò tuba bellis amica. Horatius Odarum primo:

Tradam proteruis in mare Creticum
Portare ventis.—

Virgilius Æneidos nono:

— Sed auræ
Omnia discerpunt, & nubibus irrita donant.

Vbi Seruius Honoratus ita: Quæ inutiliter iubentur, dicitur ventus discerpere. Theocritus in Dioscuris:

Τὰ δ' ἐς ὑγρὸν ᾤχετο κῦμα
Πνοιὴ ἔχουσ' ἀνέμοιο.—
Id est,
In mare verba leues rapuerunt omnia venti.

Tale est & Ouidianum illud:

Et iubet Æolios in freta ferre notos.

Gregorius Nazianzenus in στηλιτευτικῷ primo, καὶ τὸ μὲν ψεῦδος, αὖραι φέροιεν, id est, Id quod si falsum est, auræ differant.

COGNATI. In ima cera.

In ima cera, dixit Suetonius in Iul. Cæs. cap. xxxviij.

quod Ciceró libro tertio, in Verrem, extrema cera: quæ omnia pro vltima parte tabulæ seu testamenti ponuntur. Scæuola libr. Pandect. xxxiij. titul. de vsu & vsufruct. cap. xxxiiij. In ima parte testamenti ita adiecit, &c. Vitruuius libro de Architectura decimo, capite vndecimo. Extremum librum, pro vltima libri parte, dixit: & libro primo capite sexto. Extremum volumen vocauit. Tabulæ autem dicuntur folia testamenti. Hinc primæ & secundæ intelliguntur, prima & secunda charta testamenti: quæ etiam primæ & secundæ ceræ dicuntur. In primis, hæredes primo loco instituuntur. Secundæ sunt, in quibus substitutiones fiunt, si instituti hæreditatem non adierint. Idem Sueton. in Neru. Cautum, vt in testamentis primæ duæ ceræ testamentorum modo, nomine inscripto vacuæ significaturis ostenderentur.

Illud deuoraui imprudens.

Est tritissima loquendi ratio, cùm dicimus: Illud deuoraui imprudens. id est, repentè eius memoria mihi excidit. Plautus in Trinummo: Deuoraui, inquit, nomen imprudens modò, atque etiam versabatur mihi in labris pri moribus. Est enim tractum ab iis. qui aliquid in ore tenentes, imprudentes id deuorant. Et Cicero dicit in Bruto: Itaque eius oratio nimia religione attenuata, doctis & attentè audientibus erat illustris: à multitudine autem & à foro, cui nata eloquentia est, deuorabatur. id est, non intellecta transmittebatur. Quæ significatio ducta est ab iis, qui cibum non gustatum deglutiunt, quasi stupente palato.

Meminisse iacet.

Lucretianum quoque est in libro quarto, Græci τὸ μεμνῆσθαι, id est, meminisse. Hoc vtimur, quando significare volumus, memoriam seu vim & potestatem animi, qua res præteritas meminimus, lapsam esse, & iacere. Lucret.

Præterea meminisse iacet, languetque sopore.

Ibidem dixit:

—Sopor & obliuia curant.

Id est,

efficiunt ne hoc miremur. Translatio est. Similiter vsus eodem lib. videre, τὸ ὁρᾷν:

Nec fuit ante videre oculorum lumina.—

Idem eodem lib. sed antè, Esse: id est, τὸ εἶναι:

Esse in imaginibus missis consistere eorum.

Ennius sic loquitur:

Aut occasus vbi, tempúsve audere repressit.

Id est,

audaciam, τὸ τολμᾶν. Cic. lib. ij. De finibus: Id primùm videamus, beatè viuere vestrum quale sit. Antè annotauimus ex Seneca, τὸ esse, bibere, facere. Hinc nostri ciues popsolariter dicunt. Frontini viuere, nihil aliud est, quàm bibere.

E gremio defluere.

Prouerbium id olim fuisse, Festus docet. Catullus ad Ortalum:

Ne tua dicta vagis nequicquam credita ventis
Effluxisse meo fortè putes animo.
Vt missum sponsi furtiuo munere malum
Procurrit casto virginis è gremio.

Sic etiam Propertius:

Id tibi ne vacuo defluat ex animo.

Ex eodem autem genere videtur etiam illud Ciceronis in epist. ad Brutum. Bibulum noli dimittere è sinu tuo.

OBSCVRITAS.

ERASMI. Dauus sum, non Oedipus.

Oedipi ingenium scitè proponendis simul & dissoluendis ænigmatum scyrpis nobilitatum est, propter dissoluta sphingis problemata, adeò vt in prouerbium abierit eius nominis appellatio. Velut apud Terét. in Andria, seruus dissimulās intelligere quod herus dixerat: Dauus, inquit, sum, non Oedipus. Id quod commutato nomine potest ad quemlibet accommodari: Paulus sum, non Oedipus: Antonius sum, non Oedipus. Quin ipsa per se figura prouerbialis est, potestque ad eundem modum fingi ex quauis vel persona, vel re vulgo nobilitata. vt: Quî possim hæc omnia meminisse? Petrus sum, non Lucullus. Quî possim tantis sufficere laboribus? Nicolaus sum, non Hercules. Quî potero rem tam duram persuadere? Ricardus sum, non Cicero. Sed Terentiano dicto simile est illud Euripidis in Hippolyto coronam gestante,

Οὐ μάντις εἰμὶ τἀφανῆ γνῶναι σαφῶς.

Id est:

Non sum augur, abdita scire vt queam palàm.

Itidem in Hecuba:

Οὔτοι πέφυκα μάντις, ὥστε μὴ κλύων
Ἐξιστορῆσαι σὸν ὁδὸν βουλευμάτων.

Id est,

Diuinus haud sum, nec nisi audiero, queam
Viam tuorum nosse cogitatuum.

Ergo torqueri poterit in eos, qui de industria loquuntur obscurius, αἰνιγματικῶς, aut in hos qui vel ob imperitiam, vel superstitiosam incognitarum vocum affectationem, stylum obscurant, ac vate magis egent quàm lectore. Cuiusmodi fuisse Heraclitum tum Plato locis aliquot, tum Aristoteles Rhetoricæ artis libro tertio, testatur: additq; eam hominis obscuritatem ex ancipiti verborum compositione fuisse profectam, cùm incertum esset, verò verbum aliquod esset referendum, ad superiorâne. an ad sequentia. Proinde ad huius intelligendos libros Socrates Delio quopiam natatore opus esse dixit. Ad quod alludens Martialis, ita iocatur in Sextum obscuritatis affectatorem,

Non lectore tuis opus est, sed Apolline libris:
Iudice te maior Cinna Marone fuit.

Eundem Heraclitum cum suo vitio, Iouiniano diuus opprobrat Hieronymus. Quanquam Laertius scribit eum philosophum, si quando libeat, oratione luculentissima vti: vt appareat ex industria affectatam obscuritatem, adeò vt discipulis etiam solitus sit præcipere, σκότισον, id est, Obscura.

Per nebulam, per caliginem, per somnium.

Quarum rerum ambiguam quandam ac tenuem, penéque euanidam memoriam aut intelligentiam obtinemus, eas res per nebulam recordari, per somnium meminisse, per caliginem videre, prouerbio dicimus. Vt quæ puelli vidimus, senes quasi per somnium recordamur, vix tenuibus quibusdam simulachris rerum inhærétibus animo nostro: qualis est fermè vulgarium insomniorum memoria. Porrò quod per mediam nebulam intuemur, eius confusam duntaxat imaginem, ac velut vmbram incertam aspicimus. Cuiusmodi sunt quæ per caliginem cernuntur in tenebris. Hinc igitur ducta metaphora. Huiusmodi sermonis formæ frequenter obuiæ sunt apud scriptores. Plaut. in Pseud. Sunt quæ te volumus percōtari, quæ quasi per nebulam nosmet scimus atque audiuimus. Idem in Capt. duobus. In memoriam regredior audisse me quasi per nebulam. M. Tullius libro de finibus quinto. In infirma ætate, imbecilláque mente, vis naturæ per caliginem cernitur. Plato De legibus libro septimo, ἃ δὲ λέγω, ἀνδάνει τεκμηρίων δεῖται δόγματος ἐξευρημένον εἰς φῶς. νῦν γὰρ λεγόμενος ἔοικε κατὰ σκότους, id est, Cæterùm quæ dico, conandum est, vt velut exemplis in lucem prolatis reddamus perspicua. Nam hæc videntur similia iis quæ dicuntur per caliginem quandam. Eodem in libro legitur καθ᾽ ὕπνον, id est, per somnum, siue in somnis.

In canis podicem inspicere.

Aristophanes ἐν ἐκκλησιαζούσαις:

Τούτῳ μὲν εἶπον πυγὴν ὁρᾶν.

Id est,

Canis quidem hunc inspicere iussi podicem.

Interpres admonet vulgò dici solere in cæcutientes, adscribens & hunc trochaicum:

Ἐς κυνὸς πυγὴν ὁρῶν καὶ τριῶν ἀλωπέκων.

Id est,

In canis despicere podicem, triumque vulpium.

Allusit eodem & in Acharnensibus:

Τοῖς ὄμμασι φυσῶν τὴν πρωκτὸν κυνός.

Obscœ-

Obscœnius est quàm vt vertere libeat. Has profectò nugas pigeret adscribere, ni propositum esset operi suscepto per omnia satisfacere, καὶ ἐν ... [illegible]

Bœotia ænigmata.

Βοιώτια αἰνίγματα, id est, Bœotica ænigmata, dicebantur obliquè atque obscurè dicta, quæque perdifficilè percipi possent. Sumptum à fabula Sphingis, monstri Thebani. Ea proposuit Oedipo ænigma huiusmodi: τετράπους, δίπους, καὶ πάλιν τρίπους, id est, Quadrupes, bipes, ac rursum tripes. Id Oedipus interpretatus est hominem esse, qui puer manibus quoque pedum vice nititur. deinde confirmato gradu duobus pedibus se sustinet, donec ætas decrepita baculum, ceu tertium pedem addat. Extat epigramma, Sphingis ænigma complectens, ad hunc modum:

> Ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς καὶ τετράπον, οὗ μία φωνή,
> Καὶ τρίπον. ἀλλάσσει δὲ φυὴν μόνον, ὅσσ' ἐπὶ γαῖαν
> Ἑρπετὰ κινεῖται, ἀνά τ' αἰθέρα καὶ κατὰ πόντον.
> Ἀλλ' ὁπόταν πλείστοισιν ἐρειδόμενον ποσὶ βαίνῃ,
> Ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ.

Id est,

> Est bipes in terris & quadrupes, haud eadem vox,
> Et tripes. immutat speciem hoc ex omnibus vnum,
> Quæcunque in terris reptant, volat æthera circum,
> Perque mare. ast vbi iã pedibus compluribus auctũ
> Accelerat gressum, victis tum maxima membris
> Segnities ac torpor adest, minimúmque vigoris

Hesiodus itaque in ij. Georg. lib. vetulum ac senio iam incuruum, tripedem hominem appellat:

> —Τότε δὴ τρίποδι βροτῷ ἶσοι.

Id est:

> Tunc iam tripedi mortali similes.

Delius natator.

Δήλιος κολυμβητής, Delius natator. Olim vulgo dicebatur admodum natandi peritus, quique posset in summa natare aqua. Natum adagium, aut certè factum illustrius ex Socratis apophthegmate. Cùm enim huic Euripides librum obtulisset Heracliti, cui cognomen additum σκοτεινός, propter affectatam scriptorum obscuritatem: rogaretque cuiusmodi videretur, respondisse fertur hoc pacto: ἃ μὲν συνῆκα, γενναῖα· οἶμαι δὲ καὶ ἃ μὴ συνῆκα· πλὴν Δηλίου γέ τινος δεῖται κολυμβητοῦ, εἰς τὸ μὴ ἀποπνιγῆναι ἐν αὐτῷ. id est, Quæ quidem intellexi, præclara: arbitror autẽ & ea quæ nõ intellexi: quanquam natatore Delio opus, vt ne quis in eo præfocetur. Hæc Socrates, alludens simul & ad prouerbium, & ad Heracliti sensus nimium abstrusos ac profundos: vt nisi natator insignitè peritus contigisset, periculũ esset, ne lector in eo libro suffocaretur, mergereturque. Laertius in Heraclito refert hoc dictum ad Cratetem quendam, qui primus Heracliti librum de natura Græcis inuexerit, & hoc elogio commendarit.

Carcini poemata.

Καρκίνου ποιήματα, id est, Carcini poemata. Dicebantur ea, quæ viderentur obscurius & instar ænigmatis dicta. Carcinus poeta quispiam fuit, cuius & aliàs meminimus in hoc opere: in quem iocatur Aristophanes in comœdia, cui titulus, εἰρήνη:

> Εὐδαιμονέστερος φανεὶς τῶν Καρκίνου στροβίλων.

Id est,

> Qui visus est felicior vel Carcinistrobilis.

Is finxit Orestem ab Ilio coactum, vt matricidium confiteretur, per ænigmata respondentem, autore Suida: qui testatur prouerbium à Menãdro vsurpatum in Falso Hercule. Stratonicus apud Athenæum lib. viij. cùm audisset quendam imperitè canentem, rogauit, cuius esset cantio: cùm is respondisset, Carcini: πολύ γε μᾶλλον ἢ ἀνθρώπου, id est: Multo sanè magis, inquit, quàm hominis. Nam καρκίνος Græcis & cancrum animal significat. Itaque iocus ex ambiguo captatus est.

Numeris Platonicis obscurius.

Prouerbialis hyperbole videtur, quã vsurpat M. Tullius in epistolis ad Atticum, libro vij. Ænigma Oppiorum ex Velia, planè non intellexi. Est enim numero Platonis obscurius. Id ideo dictum, quòd Plato numeris Pythagoricis obscurat suam philosophiam, ac veluti nebulas quasdam offundit, præcipuè in Timæo. Nam Pythagoras omnem ferè philosophiæ rationem ad numeros traxit. De quibus permulta Macrobius in commentariis, quos ædidit in Somnium Scipionis.

Ne Apollo quidem intelligat.

Quod vehementer esset obscurum, & intellectu perdifficile, id negabant vel ab Apolline posse intelligi. Athenæus lib. Dipnosophist. iij. τί δὲ ἡ ἐπιστολὴ δηλοῖ, τουτὶ μὰ ... [illegible] id est, Quid autem sibi velit epistola, arbitror equidem, nec ipsum Apollinem intelligere. Adducit inibi senarium ex Antiphane:

> Ταυτὶ δ' ὅτ' οὐδ' ἂν ὁ Ἀπόλλων μάθοι. Id est:
> Nec Apollo, quid sibi hęc velint, intelligat.

IVNII. Sol Apollo & Apollo Sol.

Heraclides Ponticus in Allegoriis Homericis prouerbium ætate Aristotelis, qua & ipse vixit, vulg. sermonibus crebrò vsurpatum tale commemorat:

> Ἥλιος Ἀπόλλων, ὁ δέ γ' Ἀπόλλων ἥλιος.

Id est,

> Sol est Apollo, & ipse Apollo Sol erit.

Versus est senarius, quem prouerbialem fuisse ostendunt verba quæ adiungit, καὶ τὸ δημῶδες ἄνω καὶ κάτω θρυλούμενον, ἥλιος, &c. id est: Populare illud vltrò citróque decantatũ, Sol est Apollo, &c. vsum non explicat. Apparet tamen dici solitum in eos qui vocibus ambiguis & obscuris rem explicant, & velut alia in re nunc Solis vocabulo, nunc Apollinis vtuntur, quum prorsus idem sint. Apollinem & Solem eundem esse, pluribus ostendit Macrobius libro Saturnaliorum primo.

BRASSICANI. Problema Archimedeum.

Cicero lib. xij. epistolarum ad Atticum, πρόβλημα Ἀρχιμήδειον vocat quæstionem reconditam & implicatam, quæ à nemine vel à paucis intelligi possit. Idem lib. vij. ad Atticum, rem abditiss. numero Platonis obscuriorem vocat. Vitruuius lib. ix. cap. iij. scribit, Archimedem si quid abstrusum & multo labore quæsitum, vix tandem inuenisset, solitum exilire gaudio, & currentem identidem exclamasse εὕρηκα εὕρηκα, id est, Reperi tandem, reperi. Exemplum incredibilis & nunquam intermissi studij Archimedis recenset Plutarchus in commentariolo, Vtrum seni sit administranda respub. Ἀρχιμήδην δὲ τῷ σανιδίῳ προσέχοντα ἀποσπῶντες βίᾳ, καὶ ἀποδύοντες ἤλειφον οἱ θεράποντες, ὁ δ' ἐπὶ τῷ σώματι ... [illegible] ἔγραφε τὰ σχήματα.

COGNATI. Noctem siue tenebras inducere rebus.

Tenebræ per translationem pro cuiuscunque rei obscuritate. Quintil. lib. x. cap. j. Menander omnibus eiusdem operis authoribus abstulit nomẽ, & fulgore quodam suæ claritatis tenebras obduxit. Sic apud Cicer. iiij. Acad. Obducere tenebras clarissimis rebus. Itidem: Offundere tenebras alicui rei. Aristoteles Rhetor. j. ἐπισκοτεῖ τῇ κρίσει τὸ ἴδιον ἡδὺ ἢ λυπηρόν. id est: Tenebras iudicio offundit priuata voluptas aut molestia. Pro Deiotaro: Familiam abiectam & obscuram, è tenebris in lucem vocauit. Ouid. ij. Metamorph. sine translatione dixit:

> —Tenebras inducere rebus.

vbi paulo antè dixerat,

> —Nubes inducere terris.

Nubes etiam per translationem reperitur. Langus de Isagogico Apelli: Qui sacris lucem & splendorem afferre volentes, fumum offuderunt legibus & tenebras. M. Antonius Muretus lib. ij. Variarum lectionum, cap. xx. Ij versus mihi quidem tenebræ sunt. Aristoph. in principio πλούτου.

> Ὦ Ζεῦ βασιλεῦ, τὸ χρῆμα τῶν νυκτῶν, ὅσον·
> Ἀπέραντον. οὐδέποθ' ἡμέρα γενήσεται;

Id est,

> Rex Iupiter, quàm immensa res est noctium:
> Nunquámne pulsa nocte nascetur dies?

M. Anton. Muretus lib. viij. Variar. lect. cap. iij. Vnius

enim literulæ erratum interdum eas etiam eruditissimis hominibus offundit tenebras, vt tanquam in illuni nocte errantes, quouis potius perueniant quàm quò volunt. Vide alibi, Qui tenebras.

Heracliti dicta.

Heracliti dicta in publico versantur, pro Scotinis scriptis, & tenebrosis, intellectúque difficillimis: cuiusmodi sunt Prophetarum & Apocalypseos oracula. Heraclitus enim σκοτεινὸς dictus est: id est, tenebricosus: propterea quòd de industria adeò obscuraret stylum, vt eius scripta philosophi sudantes vix intelligerent. Cicero De finibus bonorum & malorum. Duobus modis quis obscurus esse potest: vel de industria, vt Heraclitus, cognomento Scotinus, qui de natura nimis obscurè scripsit, &c. Non dissimile apud Iurisconsf. Africani lex: de re difficili: quòd huius iurisconsulti responsa, quæ passim in Pandectis leguntur, obscura sint, & interpretatione indigeant.

Dosiadæ ara, Lycophronis Alexandra.

Vtrumque à Luciano citatur in Lexiphane, tanquam poemata obscura: καθάπερ ὁ Δωσιάδα βωμός αὐτῇ, χωρὶ τῆ Λυκόφρονος Ἀλεξάνδρα, &c. id est: Perinde vt Dosiadæ ara, & Lycophronis Alexandra sese habent: & si quid istis sermone etiam miseriore scriptum est. Sunt qui primum exponunt, & intelligunt, Theocriti epigramma, quod βωμὸς inscribitur, ac Troilli epitaphium cōtinet. De altero Suidas: Scripsit Lycophron & Alexandram, obscurum illud poema.

Obscurus fio, dum breuis esse laboro.

Horatiana & prouerbialis sententia, in Arte poetica: qua significatur, breuitatem inducere obscuritatem. Breuitas quidem in oratione, summa virtus est, si suis locis adhibeatur aptè: sed eam dum aliqui sectantur, & plus nimio affectant, sæpe in obscuritatem incidunt. Sine dubio breuitatem orationis in re & sententia longa adhibere, obscuritatem parit. Videndum est igitur vt orationis magnitudo sententiæ subiectæ sit æqualis: id est, vt tantum sit verborum, quantum necesse est: quemádmodum scribit Cicero De oratore ad Qu. fratrem, lib. ij. Quod præstare difficile est. Verùm enimverò, vt ait Pindarus Pyth. magnæ virtutes, longam orationem desiderant. Ei autem, qui de re magna & lōga, pauca verba facere velit: sapiēs auditor optandus & quærendus est. ἀρεταὶ, inquit, δ' αἰεὶ μεγάλαι πολύμυθοι· βαιὰ δ' ἐν μακροῖσι ποικίλλειν, ἀκοὰ σοφοῖς. ὁ δὲ καιρὸς ὁμοίως παντὸς ἔχει κορυφάν. Arist. libro primo Rhetor. Obscuram sententiam suam esse perspicit, & omnem obscuritatem inde proficisci, quòd nimis breuitati studuerit. Quare ipse cognito illius vitio, id corrigere aggressus est: Si quod paucis, inquit, verbis exposui, pluribus enunciaro, magis apertus erit animi mei sensus. Eandem sententiam Cicero, cùm & ipse in huiusmodi culpā sibi videretur incidisse, elegantissimè protulit, & quasi Horatij sententiam atque Aristotelis locum interpretatus est: Hoc video, dum breuiter voluerim dicere, dictum à me esse paulò obscurius. Erasmus noster libro primo, De verborum copia, capite sexto, de stultè affectantibus breuitatem: Quòd si casu, vel huc vel illuc ducimur, periculum est, ne nobis vsuueniat, quod quibusdam Laconismi κακοζηλίαις videmus euenire: qui cùm pauca dixerint, tamen in ipsis paucis multa supersunt, ne dicam omnia.

Pythagorico more.

Ficinus in Timæum cap. xl. De mixtis imperfectis, de liquoribus, & lapidibus, & metallis, omnia Pythagorico more subobscuris metaphoris inuoluuntur: apertioribus autem verbis Platonem auditoribus suis tradidisse putamus, & Aristotelem præ cæteris manifestius eadem literis commēdasse. Itidem dixit: Atque in cunctis Mosaico more probatur, hominem in diuino hoc opificio, in primis proponi, & postremum fieri quasi finem.

Demisso capite.

Cicero in oratione pro domo, de Sex. Clodio: Latitat omnino, demisso capite. Catul. in Gell.

Non si demisso se ipse voret capite.

Latitat omnino.

Idem Cicero.

Ægyptiis cæciores.

De Ægyptiorum cæcitate Exod. x. qui in ipsis tenebris probè sibi oculati videbantur, in media & suda luce cæcutiebant. Lux autē prolata etiam in tenebris, sanis tantùm, & qui fidei lumen recipere, statim iucunda & vtilis: iis autem quibus lippiunt oculi, aut ex glaucomate, siue hypophymate caligant, id est, incredulis & malis, iniucunda maximè est, & noxia.

Polydori Virgilii. Lucerna sub modio.

Virtus, scientia, ars, qua quis aliis, & sępe toti orbi prælucere, & mirificè prodesse queat, dissimulata, tecta, aut solùm aliquem in locum abdita. Modius, mensuræ genus, oras siue labra vndique æqua habet: eóque si lucernæ ardenti imponatur, mox omni eam aeris communione priuat, & extinguit. Matt. v. contrarium huic, Lucerna super candelabrum. Virtus procul eminens, exque ipso hominis habitu non aliter spectabilis, quàm lucernæ ardentis candelabro impositæ flamma. Potest & illi accommodari, qui quod venale habet, ostendit: id est, sua omnia velut gloriabundus omnibus vbique ostentat.

Gvil. Gentii. Lex Aphricani.

Dicitur de re perplexa & obscura. Sumptum à responsis Aphricani iurisconf. difficilibus, Delium natatorem efflagitantibus. Lex Aphricani est, ergo difficilis: in ore omnibus est ea ratiocinatio.

OBSECVNDANTIS.

Erasmi. Ad digituli crepitum.

Qui arrogantius fastuosiusque iubent quippiam, digituli crepitu significare dicuntur. Diuus Hieron. in epist. ad Rusticum monachum, vsurpauit in superciliosum quendam & fastidientem, qui dicturus, digituli crepitu silentium imperabat: deinde simili fastu, singulas voces, per interualla promebat: vt singultire crederes, non proloqui. Videtur autem hic gestus fuisse dominorum, seruis humilius aliquod ministerium innuentium. Martialis lib. iij. in Zoilum:

> Digiti crepantis signa nouit Eunuchus.
>
> Item in Distichis:
>
> Cùm poscor crepitu digitorum, & verna moratur,
> O quoties pellex culcitra facta mea est.

M. Tullius lib. Officiorum iij. Itaque si vir bonus habeat hanc vim, vt si digitis concrepuerit, possit in locupletum testamenta nomen eius irrepere, hac vi non vtatur, ne si exploratum quidem habeat id omninò neminem vnquā suspicaturū. Simile est illud de nutu & renutu Iouis, quod ex Homero citat Plinius in Epistolis. Et nutu dicuntur efficere, qui minimo negocio rem conficiunt: item, Ad omnes nutus obsequi, qui promptè morigerantur.

Cùm vterque concedit alteri.

Rursum cùm omissa contentione, vterque alteri concedit, locus erit ei, quod eodem statim loco consequitur:

> Ἀλλ' ἤτοι μὲν ταῦθ' ὑποείξομεν ἀλλήλοισι,
> Σοὶ μὲν ἐγὼ, σὺ δ' ἐμοί.
>
> Id est:
>
> Quin magis alteri in his rebus cedamus vterque,
> Tu mihi, contra ego deinde tibi.—

Deum sequere.

Plutarchus in libello De audiēdo, refert hoc adagium, quod & inter septem Græciæ sapientum oracula celebratur, ἕπου θεῷ, id est, Sequere deum. Putat hunc esse sensum: Obtempera rationi. Quasi cuique debeat oraculum esse, quicquid in pectore dictauerit ratio. Vnde & Virgilius dixit:

> —An cuique deus sua dira cupido.

Cui versus ille Græcis celebratus adstipulatur:

Ὁ νοῦς

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἐστιν ἐν ἑκάστῳ θεός.

Id eſt,

Ineſt enim ſuus cuique animus, deus.

Et Menander apud Plutarchum:

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός.

Id eſt,

Nam noſter animus numen eſt.

Et conſimilia quædam apud Lucanum dicit Cato Vticenſis. Sumptum videtur ex Homericæ Iliadis libro primo, vbi Achilles Palladi obtemperans hæc dicit:

Ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ.

Id eſt,

Qui diis paruerit, proni huius vota receptant.

Apud eundem eſt hoc hemiſtichium non vno loco poſitum:

—Καί τις θεὸς ἡγεμόνευε.

Id eſt:

Quin & diuûm aliquis ductor fuit.—

Plato in Critone: ἔα τοίνυν, ὦ Κρίτων, καὶ πράττωμεν ταύτῃ, ἐπειδὴ ταύτῃ ὁ θεὸς ὑφηγεῖται, id eſt, Sine igitur, ô Crito, & hoc pacto agamus, quandoquidem hac nos ducit deus. Cicero lib. De finibus iij. commemorat inter præcepta veterum ſapientum, quæ conſtat prouerbiorum vice celebrata: Quæque ſunt, inquit, vetera præcepta ſapientum, qui iubent tempori parere, & ſequi deum, & ſe noſcere, & nihil nimis.

Lex & regio.

Νόμος καὶ χώρα, id eſt, Mos ſiue lex & regio. Admonet prouerbium (quemadmodum & aliàs obiter indicauimus) ſeruiendum & obſecúdandum eſſe moribus regionis in qua verſeris. Zenodotus adſcribit, vnicuique genti ſuas quaſdam eſſe leges & inſtituta viuendi. Nam Perſarum mos eſt, vt inter pocula temulenti conſultent, ac reges ſuos pro numine adorent. Deinde qui ſunt pares, oſculantur inuicem: inferiores genam modò contingunt potentiorum. Natos pueros poſt quadriennium demum inſpiciunt. Gordij regem creant eum, qui ſit inter ipſos quàm maximè corpulentus. Syrraci coronam deferunt ei, qui proceritate corporis reliquos antecellat, atque (vt quidam narrat) cui caput ſit longiſſimum. Stymphali mulierem eam in honore habent, quæ cum pluribus viris habuerit conſuetudinem. Montani Meſſagetæ in viis coeunt. Sauromatæ inter pocula filias vendunt. Mazuſius abſtinet à mulierum congreſſu, niſi ſiquam bello ceperit. Tibareni poſt vxoris partum, ipſi perinde quaſi pepererint, reuincto capite cubant. Apud Cecertæos opifices onera geſtant, donec occurrat, qui emat. Sidones parentes deuorant, excepto capite. Nam hoc inaurant. Cæſæ, aut iuxta alios Heniochi, natos lachrymis proſequuntur, defunctos gaudio. Bachirij ſiquando à morbo reualuerint, canibus ſemetipſos obiiciunt. Orgenipei neque domos habent, nec animante veſcuntur. Sunt autem calui, non ipſi modò, verumetiam mulieres: idque aiunt accedere, propter aquæ vim natiuam, quam bibunt. Thaſetæ diis oſſa ſacrificant, ipſi veſcuntur carnibus: atque hi profectò plurimum ſapiunt, mea quidem ſententia. Tauroſcythæ homines immolant. Byzoni mediterranei lacte bubulo victitant, nec vllo præterea veſcũtur cibo. Ibetes ouium loco, canum greges alunt: Æthiopes, qui dicuntur Colcenſes, hyenas. Quin hodie non pauciora ingeniorum & morum diſcrimina. Ad ea quoad fieri poteſt, accommodare ſeſe, polypumque piſcem imitari, non minima prudentię pars eſt.

Non ſtatuar leæna in machæra.

Οὐ στήσομαι λέαινα ἐπὶ τυροκνήστιδος. Id eſt,

Non ego leęna ſtatuar in tyrocneſtide.

Prouerbium meretricium, cùm negat ſcortum ſui copiā facturum ſeſe. Nam in capulis militarium gladiorum elephantes ac leones imponi ſolent. At hi procumbentes inſcalpuntur: ſiue ne lędant manum vtentis gladio, ſiue ne defringantur facilè, ſi in pedes erecti fingerentur. Tyrocneſtis, vox militaris videtur enſem ſignificans. Poteſt adagium & ad verecũdiorem vſum detorqueri: vt ſi quis negans ſe per omnia morem geſturum, inſeruiturumque pro libidine, dicat, οὐ στήσομαι λέαινα ἐπὶ τυροκνήστιδος. Adagium recenſet Suidas. Extat autem apud Ariſtophanem in Lyſiſtrata.

Obedientia felicitatis mater.

Vide in loco Infortunij.

Inſanire cum inſanientibus.

Τοῖς μαινομένοις συμμαίνεσθαι, id eſt, Cum inſanientibus inſanire dicebatur, qui ſe moribus quorumlibet attemperabat. Vſurpauit Galenus lib. περὶ φυσικῶν δυνάμεων primo, ἐπεὶ δὲ ἱκανῶς ἐφλυαρήσαμεν οὐχ ἑκόντες, ἀλλ' ὥσπερ παροιμία φησὶ, μαινομένοις ἀναγκασθέντες συμμανῆναι, πάλιν ἐπὶ τὴν τῶν οὔρων ἐπάνειμι διάκρισιν. id eſt, Poſteaquam autem ſatis nugati ſumus haud ſpontè, ſed iuxta prouerbium. coacti cum inſanientibus inſanire, rurſus ad vrinarum diſcretionem reuertamur.

BRASSICANI. Faſces ſubmittere.

Faſces ſubmittere, prouerbiali metaphora dicimus, alicuius authoritati, eruditioni, ingenio, ſiue ſententię ingenuè cedere. Cic. in Bruto de claris Oratoribus: Cùm tibi ętas noſtra iam cederet, faceſque ſubmitteret. Plinius citra metaphoram extulit lib. vij. cap. xxx. Cn. Pompeius confecto Mithridatico bello intraturus Poſſidonij ſapientia clari domum, fores percuti de more à lictore vetuit, & faſces lictorios ianuæ ſubmiſit, is cui ſe Oriens Occidenſque ſubmiſerat. Valerius Publicola cùm poſſet imperij ſummi, id eſt, conſulatus iure vti agendo cum populo, faſces tamen maieſtati populi Romani ſubmiſit. hoc eſt, à ſe lictores tantiſper abire iuſſit, quoad concionatus eſſet. quę res illi perpetuam gratiam conciliauit: vt author eſt Liuius in ſecundo.

IOANNIS VLPII. Qui honorat, ſeipſum honorat.

Vulgò dicitur, honorem non eſſe apud honoratum, ſed apud honorantem. Ariſtoteles.

COGNATI. Πειθὼ ὁμηρική.

Plutarchus in libello de coercenda iracundia, Homericam obedientiam prouerbialiter vſurpauit: Qui videtur alluſiſſe ad locum Homericum, qui eſt Odyſſ. υ.

Ὣς ἔφατ' ἐν στήθεσσι καθαπτόμενος φίλον ἦτορ,
Τῷ δὲ μάλ' ἐν πείσῃ κραδίη μένε τετληυῖα, νωλεμέως.—

Et paulò pòſt:

Στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ.
Τέτλαθι δὴ κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης.

Eo vtemur, cùm affectus rationi obtemperant. [Totum id, ni fallor, videtur mutuatum ex Ioan. Hartungi Decuriæ locorum memorabil. cap. vj. aitque obedientiam Homericam, πειθὼ ὁμηρικὴν prouerbialiter dici, cùm affectus rationi obtemperant.]

Quocunque Deus.

Adagium eſt Chriſtianorum: pro eo quod eſt, Quocunque via patuerit, nullo nobis ab initio loco, quo eamus, propoſito. Et ſupplendum eſt, ducet. Sic Græci: ᾗ πόδες ἄγουσι. id eſt, Quò pedes ducunt. Apollon. lib. j. Argonau. ἐς δὲ κέλευθον τὴν ᾔειν, ᾗ πόδες αὐτὸν ἔφερον ἀΐσσοντα. Idem libro quarto, ὡς δ' ἔφη, τὴν δ' αἶψα πόδες φέρον ἱεμένην. Sic Euripides Med.

Φεῦγ', ἐπεὶ σ' ἀπωτάτω,
Ἀπ' ἐμοῦ ἀπελθεῖν, οἷ' ἔχει πόδες.

Theocr. eo vſus eſt in Hyla, & in Thalyſiis: Lucianus in Hermotimo. Plato libro De repub. iij. ἀλλ' ὅπῃ ἂν ὁ λόγος ὥσπερ πνεῦμα φέρῃ, ταύτῃ ἰτέον. id eſt, Quocunque ratio ceu ventus tulerit, hac eundum eſt. Sic loquuntur & Latini. Cicero ij. Tuſculan. Vt enim heri feci, ſic nunc rationem quo ea me cunque ducet, ſequar. Eleganter interpoſita eſt dictio inter quo & cunque, per eam figurã quę Tmeſis dicitur. Horat. libro tertio, ode xj.

I, pedes quò te rapiunt, & auræ.

Siue terra ſiue mari iter facere voles, propera, quantum potes, ὅπῃ πόδες ἄγουσι, ᾗ ἄνεμοι. Idem in Epodis, ode xvj.

—Pedes quocunque ferunt, quocunque per vndas
Notus vocabit aut proteruus Africus. Virg. Mœr.
Quò te Mœri pedes?— Plautus in Mercat.
Nec podagricus, nec articularius eſt, quẽ ius pedes
ducunt.

An passim sequeris coruos testaque lutoque
Securus quò pes ferat, atque ex tempore viuis.

Homerica obedientia.

Plutarchus in libello de coercenda iracundia, πειθοῦς εὐηνίας prouerbialiter vsus est: & dicitur, cùm affectus rationi obtemperant. Sunt qui existimant, Plutarchum allusisse ad Homeri locum, qui est Odyss. v.

Ὣς ἔφατ' ἐν στήθεσσι καθαπτόμενος φίλον ἦτορ·
Τῷ δὲ μάλ' ἐν πείσῃ κραδίη μένε τετληυῖα,
Νωλεμέως.—

Et paulò post:

Στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ,
Τέτλαθι δὴ κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης.

Erasmus noster transtulit. Persuasio.

Nunquid vis?

Hoc genus loquendi olim Romanum fuit, & hodie aulicum. Sic enim loquuntur, qui vel discedere ab aliquo, vel aliquem à se dimittere volūt: Nunquid vis? num quid est, quod me tua causa efficere velis? Horatius in illo elegantissimo & suauissimo festiuissimoque sermone ix. lib. 1. quo graphicè importuni scurræ & hominis odiosissimi molestia exprimit, Romano more dixit.

Cùm assentaretur: Nunquid vis? occupo.—

Sic Terentius:

Rogo nunquid velit? rectè, inquit: abeo.

Audio, haud ausculto.

M. Varro libro quinto. De lingua Latina. A quo dictū poetæ: Audio, haud ausculto. Hoc dicto significatur, audiendum, non parendum. Ex Ennio, locus, vt reor, à Varrone citatus est. Cæcilius: Audire, ignoti quod imperant, soleo, non auscultare. Pacuuius:

—His, qui auium cantum intelligunt,
Magisque ex alieno iecore sapiant, quàm suo,
Magis audiendum, quàm auscultandum censeo.

Hoc postremum carmen apud Ciceronem Ennij nomine citatur. Ex alieno iecore sapere, est quoque prouerbium.

Ex Append. Ivnii, Canteri, & aliorum.

Cede Deo.

Tam frequens est apud omnes scriptores, præcipuè Virgilium Æneid. v. Cedere Deo, fortunæ, fatis melioribus, vt nihil suprà. Interpretes tamen huiusmodi iubent, vt vtar Homericis, εἰς πάντας ἴεναι, tanquam nihil præ cæteris eximij habentia, aliàs sæpe ἀπαραμύθητοι, vbi nihil opus est. Ergo ab Homero natum est, fonte omnium ingeniorum: qui sic Menelaum concionantem inducit, secumque deliberantem, an Hectori congrediatur, Troianorum armis septo, qui ad diripienda Patrocli arma properabat, an potius cedat virtuti diuinitùs adiutæ. Eius verba hæc sunt:

Ὁππότ' ἀνὴρ ἐθέλει πρὸς δαίμονα φωτὶ μάχεσθαι,
Ὅν κε θεὸς τιμᾷ, τάχα οἱ μέγα πῆμα κυλίσθη.
Τῷ μ' οὔτις Δαναῶν νεμεσήσεται, ὅς κεν ἴδηταί
Ἕκτορι χωρήσαντ', ἐπεὶ ἐκ θεόφιν πολεμίζει.

Hæc non adeò aptè, sic tamen vt vtcunque intelligi possint, conuerti:

Numine nam læuo quisquis pugnauerit illi,
Qui superum cura est & amor: mala deuocat vltrò
In caput ille suum. Nec me culpetis, Achiui,
Hectora si declino, Dij cui tela ministrant.

Extat apud Eugubinum lib. iij. De perenni philosophia elegantissimum pentastichon in eandem sententiam. Æmulatus quispiam erat Bysanum: ergo Phœbus, pro æmulo eo sciscitanti cuidam sic respondit:

Ἴσχεο, καὶ παλίνορσος ἴθι, καὶ λῆγε [illegible].
Οὐ σὺ γε φοίβῳ σαῖς γ' ἀμείνονι φωτὶ μάχεσθαι.
Κεῖνῳ γὰρ θεὸς αὐτὸς [illegible] ὑπέρεχε χεῖρα,
Ὁ [illegible] μεγαλῷ θεὸς [illegible],
Πίστις τ', ἠλιός τ', ἠδ' [illegible].

Homerus Iliad. χ. vbi Priamus ad filium Hectorem:

Ἕκτορ μή μοι μίμνε φίλον τέκος ἀνέρα τοῦτον,
Οἶος ἄνευθ' ἄλλων, ἵνα μὴ τάχα πότμον ἐπίσπῃς,
Πηλείωνι δαμείς, ἐπεὶ ἦ πολὺ φέρτερός ἐστιν.

Et Iliad. ε. Apollo sic loquitur Diomedi:

Φράζεο Τυδείδη, καὶ χάζεο, μηδὲ θεοῖσιν
Ἶσ' ἔθελε φρονέειν, ἐπεὶ οὔποτε φῦλον ὁμοῖον
Ἀθανάτων τε θεῶν, χαμαὶ ἐρχομένων τ' ἀνθρώπων.

Ibidem,

Ἀλλὰ [illegible] πρὸς Τρῶας τετραμμένοι αἰὲν ὀπίσσω
Εἴκετε, μηδὲ θεοῖς μενεαινέμεν ἶφι μάχεσθαι.

OCCASIO.

Erasmi. Fenestram aperire: & similes metaphoræ.

Aperire fenestram: pro eo quod est, occasionem, ac velut ansam ministrare. Terent. ἐν ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ, Huic quātam fenestram ad nequitiam patefeceris? Verùm hoc non nisi in malam partem, illud etiam in bonam, Aperire ianuam. Plinius Suetonio Tranquillo: Atque adeò illa actio mihi aures hominum, illa ianuam famæ patefecit. Plutarchus in lib. de Osiride, μεγάλας μὲν τῷ ἀθέῳ λαῷ κλισιάδας ἀνοίγοντες. id est, Magna impiæ plebi repagula aperientes. Eiusdem formæ & illud Ciceron. pro Planco: Quanquam qua nolui ianua in causam ingressus sum. Item illa: Aperire viam, præstruere viam, præcludere viam, iacere fundamenta: quorum alibi meminimus. Diuerso quidem sensu philosophus quidam Cynicus dictus est θυρεπανοίκτης, quòd in omnium ædes irrumperet, reprehensurus si quid displiceret: sed tamen ea vox torqueri potest ad eos, qui cæteris viam aperiunt.

Ansam quærere: & consimiles metaphoræ.

Ansa est, qua quippiam prenditur ac tenetur. Hinc ducta metaphora, varias adagiorum formas præbuit. Plautus in Persa, An non vides hunc ansam quærere? id est, captare occasionem, rescindendæ irritandæque pactionis. Quod quidem à Græcorum tractum est figura, apud quos frequens est, λαβὴν ζητεῖν, παρέχειν λαβὴν, id est, ansam quærere, præbere ansam. Aristophanes in Lysistrata:

Εἰ γὰρ ἐνδώσει τις ἡμῶν ταῖς δὲ καὶ σμικρὰν λαβήν,
Οὐδὲν ἐλλείψουσιν αὗται λιπαρᾶς χειρουργίας.

Id est:

Si qua per nos vel pusilla data sit ansa fœminis,
Pinguis ipsæ nil relinquunt protinus chirurgiæ.

Plato lib. De legibus iij. καὶ ὁ λόγος ἡμῖν οἷον λαβὴν ἀποδίδωσιν. id est, Et ipse sermo nobis velut ansam præbet. Aristides in Pericle, τῷ τοῦ βασκαίνειν δοκεῖν παρέχειν λαβήν. idest, Ansam præbere, vt inuidere videatur. Idem adsimili figura dixit in Timone, οὐδὲ διδοὺς χώραν τῷ ὀλιγωρήματι. id est, Neque dat locum conuicio. Rursum Plato lib. De legib. vij. Vt contentionis ansas multis præbuerint. Rursum De republica lib. viij. indicat metaphoram sumptam à palæstritis, quorum hęc ars est, sic componere corpus, vt prehendi non possint: πάλιν τοίνυν ὥσπερ παλαιστὴς τὴν αὐτὴν λαβὴν πάρεχε, id est, Rursum igitur tanquam palæstrita eandem ansam præbe. Eodem pertinet, In easdem ansas incidere: &, Ansam arripere, ansam præterire, ansam negligere: & si qua sunt alia. Epictetus in Enchiridio suo scripsit, vnicuique rei binas esse ansas, alterā qua teneri possit, alteram qua non possit. Arripiendū igitur vnumquodque ea qua possit teneri: id est, bona vndique excerpenda, mala toleranda. Philosophus quidam adolescentes nullis mathematicis disciplinis instructos noluit admittere, quòd diceret illis deesse ansam philosophiæ. Plutarch. autem in libello De audiendis poetis, eleganter scripsit multas esse corporis partes, per quas sese insinuant vitia: virtuti verò vnicam esse ansam, aures adolescentulorum si puræ fuerint, nullisque assentatorum & corruptorum hominum sermonibus occupatæ.

Gladium dedisti, quo se occideret.

Adagij formam habet, quod scripsit Plaut. in Trinummo: Gladium dedisti, quo se occideret. id est, ministrasti materiam & adiumentum ad perniciem. Veluti si quis amanti adolescenti pecuniam det in manum: aut iuueni temerario mandet magistratum: aut mulieri permittat quò lubeat eundi licentiam. Dedit & Æneas Didoni gladium quo se

quo se occidit. Quo quidem loco multa Seruius: quæ nobis alio loco dicta sunt in prouerbio, ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα.

Premenda occasio.

Qui significabit modis omnibus instandum esse, nec obmittendam è manibus semel oblatam occasionem, accommodabit illud ex Odyss. δ.

Ὑμεῖς δ' ἀσπερχὲς ἔχεμεν μᾶλλόν τε πιέζειν.

Id est,

Vos premite, & vinclis magis arctè stringite captum.

Eximere è manu manubrium.

Figura prouerbiali dixit Plautus: Eximere è manu manubrium, pro eo quod est, iam paranti facere quippiam, extorquere peragendi facultatem. Locus est in Aulularia: Capio fustem, obtrunco gallum, furem manifestarium. Credo ego ædepol illi mercedé gallo pollicitos coquos, si id palàm fecisset. exemi ex manu manubrium. Translatum ab eo, cui iam vibrato gladio percussuro, repentè capulus excutitur è manibus.

Non semper erit æstas.

Ad eundem fermè sensum pertinet & illud ex eodem libro:

Οὐκ αἰεὶ θέρος ἔσσεται, ποιεῖσθε καλιάς.

Id est,

Æstas non semper fuerit, componite nidos.

Non semper virebit ætas, para, quò se recipiat senectus. aut, non semper erit prospera fortuna, munias animum philosophiæ decretis, quo fortunam aduersam possit contemnere. Admonet & Cato agricolas, cogitent quàm longa sit hyems. Notus est apologus de formicis exprobrantibus cicadæ, quòd totam æstatem nihil aliud quàm cecinisset ociosa, eoque mendicaret in hyeme. Hoc dictum oportuit adolescẽtum pileis inscribi. Neque enim tantùm admonet parandam esse rem in senectam, verumetiam eruditionem, virtutem, honestam famam: quæ præsidia sunt optima senectutis.

Nunc tuum ferrum in igni est.

Eius ferrum in igni esse dicebant, cuius negocium iam ageretur. Præmollitur enim ferrum igni ad cudendum. Ita Seneca in ludicro libello, quẽ scripsit de morte Claudij imperatoris: Hercules enim qui videret ferrum suum in igni esse, modò huc, modò illuc cursabat, & aiebat. Noli mihi inuidere, mea res agitur: deinde si quid volueris, inuicem faciam, manus manum lauat. Allusit eo, quòd Hercules quoque ex homine factus esset deus: id quod ambiebat Claudius. Alexander Magnus interrogatus, quomodo potitus esset Græcia, respondit: μηδὲν ἀναβαλλόμενος. id est: Nil procrastinãs. Refert Homeri Scholiastes Ilia. β.

Capere crines.

Plautus in Mustellaria capere crines dixit, pro arripere occasionem oblatam, & arreptam retinere. Sumptum vel ex illo deo quem Græci vocant καιρὸν (nam eum fingunt fronte capillata, occipitio caluo:) vel ex hominum consuetudine, qui crinibus remorantur quem nolint abire. Si tibi acceptum est fore tibi vnicum, sempiternum, atque illum amatorem tibi proprium futurum in vita: Soli gerendum censeo morem, & capiendos crines, vt fama est, hominis, exin sole pecuniam inuenire.

IVNII. Ἐνδόσιμον.

Ἐνδόσιμον, pro ansa & occasione præbita, quam arripere deceat, venustè ponitur. Heliodorus libro quarto, τῆς ὥρας ἐνδόσιμον ἐπιτηρῶν, id est, Opportuni temporis occasionem obseruare. Iulianus ad Iamblichum: ἐπεὶ δὲ αὐτὸς ἡμῖν τὸ μάλιστ' ἐνδόσιμον μηνύσεις, καὶ οἷον ἑρμοῦ ῥάβδῳ καινῶς ἡ διεγείρεις καθεύδοντας, φέρε οἷα δὴ ἀκροαταὶ τοῦ Διονύσου τὸν θύρσον κρούσαντες ... χορείας αὐτοὶ φέρονται, ... ἡ ἐπ' αὐτοὶ ... τὸ ἀπήχημα τὸ ... id est, Quia verò tute ipse auspicium nobis melodiæ dedisti, & sopitos non aliter ac Mercurij virgula excitasti, age ad instar bacchantium, qui Baccho thyasum quatiente in tripudia soluuntur, nos tuo stimulo conciti, æmula, vt par est, voce succinamus, eorum more qui chorostaten post rhythmum modulantem consequuntur. Idem ad Hecebolum, ... ζῶμεν σοι ... ζόμεθα, ἀφ' ὧν αὐτὸς χαρίζει, τὸ ἐνδόσιμον εἰς σὲ τῆς παρρησίας λαμβάνοντες. id est, Hæc tecum ludimus, libertatis ansam è tuis scriptis arripientes. Synesius Euoptio, decumanorum fluctuum tempestatem describens, γίνεται δὲ τὸ πνεῦμα ... μήτε ... καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ ... ἰσχύει ... τὸ ἐνδόσιμον τοῖς κινήσεως ... τὰ πνεύματος τεταγμένα, id est, Id fit, quum silente vento nó etiam simul sternuntur fluctus, sed occasione præualentis motus, conflictantur cum impetuoso flatu. Aristoteles Politicorum octauo, profitetur se de musica velle nonnihil in medium afferre, ἵνα ὥσπερ ἐνδόσιμον γένηται τοῖς λόγοις, οὓς ἄν τις εἴποι ἀποφαινόμενος περὶ αὐτῆς. id est, Vt sit illud materia & auspicium disceptationis de ea habendæ. Idem lib. De mundo: κατὰ γὰρ τὸ ἄνωθεν ἐνδόσιμον ὑπὸ τοῦ θεοῦ κινεῖται. hoc est: Mouentur sidera à Deo iuxta legem superam, aut iis modulis quos Deus quasi auspex præit. Est autem propriè ἐνδόσιμον, carmen nauticum, quod ὁ κελευστὴς in puppi stans remigibus præibat, quo velut animati & incensi acclamabant illi. quod indicat clarè Philostratus iunior: τὸ ἐνδόσιμον τῆς εἰρεσίας ᾄδει, id est, Remigibus præludium canit. Liquidò idem docent incerti authoris verba, οἱ δὲ κελευσταὶ τοῖς ἐρέταις τὸ ἐνδόσιμον ἐνεδίδοσαν, οἱ δὲ ἐπὶ τῷ ἐνδόσιμῳ ... ἀλαλάζαν, id est, Celeustes remigibus præludiũ dictabat, illi mox in remos incumbentes præcinentẽ clamore læto sequebantur. Vel ἐνδόσιμον dicitur, quod chorodidascalus cœtui choróve præcinit: cui ad rhythmi finem à cunctis simul respondetur. quod ex Iuliani verbis supra citatis abundè liquidum fit. Hesychius ἐνδόσιμον exponit citharæ præludium, quod antè cantilenam prælibari solet, τὸ πρὸ τῆς ᾠδῆς κιθάρισμα, & apud Suidam legitur, ψαλμὸς ἐνδόσιμος τῆς ᾠδῆς, psalterij præludium, quod cantum præcedit.

COGNATI. Χρόνου φείδου.

Clemens Alexandrinus in primo Stromatῶn huius vocis mentionem fecit, vbi docet breuibus quibusdam, acutisque dictis sapiẽtum virorum, magnarum rerum sensum contineri, vt hac ipsa χρόνου φείδου. Nam vim etiam ipsius interpretatur: & quia obscurum est, quid significari ab eo voluerit, non vna declaratione contentus est, sed geminam affert. Aut enim quia vita breuis est, putat admoneri nos ne frustra tempus in rebus inanioribus consumamus: siue cõtrà parcere nos debere quotidianis sumptibus, ne, si fortè longam ætatem aliquis viuat, res ad vitam necessariæ desint. Cicero libro tertio, de Finibus bonorum ac malorum, ita Latinè expressit: Vetera præcepta sapientum iubent tempori parcere, &c. Legitur etiam apud Stobæum lib. iij. Theophrastum memoriæ proditum est dicere solitum, πολυτελὲς ἀνάλωμα tempus esse.

Non semper Saturnalia erunt.

Et hoc prouerbium sapit, quod Galli vulgò sic exprimunt: Ne sera tousiours feste. Saturnaliorum licentia nota est, in quibus serui quoque libertate gaudebant, & domini vicissim seruis ministrabant. Seneca in eodem ludo: Dicebam vobis, non semper Saturnalia erunt. Simile illi est: θύραζε Κᾶρες, οὐκ ἔτ' Ἀνθεστήρια. Foràs Cares non amplius Anthisteria. & huic Gallico: Tousiours ne sont pas noppces. Nec dissimile est hoc Artabazis, dimissionem exercitus dissuadentis apud Xenoph. παιδ. vj. ὡς σὺν τῷ μὲν εἴκοι σπανεῖ οὖσαι, τὸ δ' ἑορτὴν, ἐμοὶ μὲν οὐ δοκεῖ διαλύειν τὴν ἐν τῇ πανήγυριν. id est, Quasi domi manere, sit militia, in hostili verò agro versari, dies festus, mihi quidem hic mercatus non videtur dimittendus. Huic non dissimile: Non semper erit æstas.

Pro re nata.

Prouerbij vice & loco vsurpari cœptum est, Pro re nata, id est, prout occasio se tulit, ἐκ τοῦ παρόντος. Cicer. ad Attic. Animaduerterem posse pro re nata te non incommodè ad me venire. Bud. Robertetis: Cum iis quæ ipse causa mea pro re interdum nata & contendit & efficit.

Est tempus.

Est igitur tempus, vt de voluptatibus etiam consultemus. In Lyside: Redeundi domum est hora. In Protagora: Nunc iam hora est, vt me ad alia conferam: & iam pridem, vt dixi, tempus erat vt abirem. Frequens hic

cabant, muris videlicet testes & arbitros arcentibus. At bonorum virorum huiusmodi voluptates etiā ac lusus ait oportet esse, vt nihil egeant vallo parietum. Licebit vti, cùm significabimus, aliquid ali monstri, & ob id captari secretum.

Summis ingredi pedibus.

Qui clanculum aut cautim, ac pedetentim, quod aiunt, conantur aliquid, summis pedibus ingredi dicuntur. Græci iucundius efferunt aduerbio composito, ἀκροποδητί. Idē valent illa, Suspenso gradu: & ἀκροποδητί. Suspensis pedibus. Traductum à gestu eorum qui sic ingrediuntur, vt strepitum pedum nemo sentiat: aut qui vix diffisi, cautim & leuiter figunt vestigia. Aliquanto diuersius est, quod est apud Platonem in Lachete, καὶ οὐδ᾽ ἄκρῳ ποδὶ ἐπιβαίνοντες. id est, Ne summo quidem pede ingredientes. quod pertinet ad illam formam, Summis labris degustare, Summis digitis attingere.

In aurem dicere.

Εἰς οὖς λέγειν, id est, In aurem dicere: vel hodie vulgò dictitant, pro eo quod est, clanculum ac secretò committere. Translatum ab iis qui propius admoti, ad aurem insusurrant, quæ nolint ab aliis exaudiri. Vnde & illud apud Homerum aliquoties:

Ἄγχι σχὼν κεφαλὴν, ἵνα μὴ πευθοίαθ᾽ οἱ ἄλλοι.

Id est,

Admoto capite, reliqui ne audire valerent.

Horatius in Sermonibus:

—In aurem
Dicere nescio quid puero.—

Euripides in Ione:

Δεῦρ᾽ ἔλθ᾽ ἵν᾽ εἰς οὖς χάρ᾽ πῶ λόγους ἐμοὺς θέλω. Id est,
Accede, in aurem vt quæ volo tibi eloquar.

Lucianus in Gallo, πρὸς οὖς τισὶ τῶν Συρακουσίων κοινολογούμενος. id est: Ad aurem cum Syracusanis quibusdam communicans. Huc pertinet & illud Euangelicum: Et quæ in aurem audistis, prædicate super tecta. id est: Quæ secretis colloquiis accepistis, palàm prędicate.

Ostium obdite prophani.

Θύρας ἐπίθεσθε βέβηλοι, id est, Fores occludite quique prophani. Sumpta est allusio ex Orpheo, cuius hoc citatur carmen:

Φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστὶ, θύρας δ᾽ ἐπίθεσθε βέβηλοι. Id est:
Fas quibus est audire loquar, vos turba prophana.
Obturate fores.—

Iubet vt prophani ostium auribus imponant, ne quid arcani sermonis possit ingredi. Aristides in Pericle, λέγω δὲ ταῦτα πρὸς οὓς ἔξεστι, τοῖς δὲ βεβήλοις ὀλίγος παντὸς, id est: Loquor hæc apud eos, quibus audire fas est. Prophanorum autem leuis omninò ratio est. Conueniet vti, si quando significabimus nos de rebus arduis & arcanis locuturos esse. Huc respexit Horatius, quum scribit in Odis:

Odi prophanum vulgus, & arceo.
Fauete linguis: carmina non prius
Audita, Musarum sacerdos
Virginibus puerisque canto.

Ouidius:

Lingua fauens adsit nostrorum oblita laborum,
Quæ puto dedidicit iam bona verba loqui.

Ante sacrificium prçco clamore solebat iubere populum fauere linguis, hoc est, verba boni hominis loqui, vnde & fauentia dicitur bona ominatio. Item Seneca de philosophia agens: Et ipsam vt deos, & professores eius vt antistites colite: & quoties sacrarum literarum mentio interuenerit, Fauete linguis. Hoc verbum non vt plerique existimant, à fauore trahitur, sed imperatur silentium, vt ritè peragi possit sacrum, nulla voce mala obstrepente. Sed plusculum habebit gratiæ, si per ironiam adhibeatur: veluti si quis recitaturus sophisticas aliquas Scotistarum argutias, ita præfertur, θύρας ἐπίθεσθε βέβηλοι, Ad hunc modum non semel vsurpauit Lucianus.

In simpulo.

M. Tullius libro De legibus tertio, agens de lege tabellaria, hoc est, de iure ferendorum per tabellam suffragiorum: Et auus quidem noster, inquit, singulari virtute in hoc municipio quoad vixit, restitit M. Gratidio, cuius in matrimonio sororem, auiam nostram habebat, ferenti legem tabellariam. Excitabat enim fluctus in simpulo, vt dicitur, Gratidius, quos pòst filius eius Marius in Ægæo excitauit mari. Hactenus Cicero. Quātum igitur coniectura consequi licet, in simpulo fieri dicebant, quod vel clanculum, vel in re minuta atque humili fieret. Est enim simpulum, autore Festo, vas paruū, non dissimile cyatho: vnde mulieres diuinis rebus deditæ, simpulatrices vocentur. M. Varro scribit, vas esse minutim fundens, in cuius locum successerit epichysis. vnde veteres res minutas, nulliúsque precij, simpularias appellabant. Plin. lib. xxxv. cap. xij. In sacris quidem etiam inter has opes, non myrrhinis crystallinisve, sed fictilibus prolibatur simpulis innocentius. Attestatur & M. Varro, cùm apud Nonium Marcellum ait, deos ipsos vili simpulo inuitari. Itē Apuleius. In hodiernum, inquit, populus Romanus diis immortalibus simpulo & catino fictili sacrificat. Sunt qui pro Sympulo, legant Sympuuium, cuius meminit Iuuenalis satyra sexta:

—Aut quis
Sympuuium ridere Numæ, nigrumque catinum,
Aut Vaticano fragiles de monte patellas
Ausus erat?—

M. Tullius in Paradoxis: Quid autem Numa Pompilius? minúsne gratas diis immortalibus capedines ac fictiles vrnulas fuisse quàm Deliacas pateras arbitramur? Polemon apud Athenæum lib. xj. tradit, ad ipsius etiamnum ætatem Græcos quosdam bibere solitos ex fictilibus: velut Argiuos in publicis conuiuiis, ac Lacedæmonios in festis, aut epiniciis, aut nuptiis virginum. Proinde non absurdum mihi videtur, si quis existimet sumptam allegoriam à puerorum lusu, quo solent per fistulam angustā in simpulum inflantes, quasi fluctus quosdam & aquæ strepitum excitare.

In angulo.

Ἐν γωνίᾳ, id est, In angulo fieri dicitur, quod fit in occulto. Quod vsurpatum in Euangeliis à Domino Iesu Christo, reperitur esse apud Platonem in Gorgia: τὸν λοιπὸν βίον βιῶναι, μετὰ μειρακίων ἐν γωνίᾳ τριῶν ἢ τεττάρων ψιθυρίζοντα. id est: Reliquum vitæ degere cum adolescentulis tribus, aut quatuor in angulo susurrantem. Item Lucianus in Concione deorum, μηκέτι ψιθυρίζετε ὦ θεοὶ, μηδὲ κατὰ γωνίας συστρέφεσθε, μηδὲ πρὸς οὖς ἀλλήλοις κοινολογεῖσθε, id est: Ne posthac susurros miscete ò dij, nec ad angulos conuersi, aliis alij ad aurem conspirate. M. Tullius lib. De oratore primo, Quibus ego de his rebus omnibus in angulis, consumendi ocij causa, vt disserant, &c. Sic & illud in Euangelicis literis prouerbialiter est dictum, Super tectum prædicare: pro eo quod est, palàm & in publico prædicare. Nūquam enim legimus Apostolos de tecto clamasse.

Admoto capite.

Plutarchus in libello cui titulus, πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου, versum hunc qui apud Homerum frequenter obuius est, ceu prouerbialem vsurpat:

Ἄγχι σχὼν κεφαλὴν, ἵνα μὴ πευθοίαθ᾽ οἱ ἄλλοι.

Id est,

Admoto capite, reliqui ne audire valerent.

Admonet eo loco, si quid obiurgandus est amicus, vt id fiat primùm in tempore, deinde comiter & amicè magis quàm asperè, postremò clanculum, semotis arbitris: ὅθεν ἄριστα μὲν ἔχει, τὸ ἄγχι σχὼν κεφαλὴν, id est: Vnde optimum est illud, Admoto propius capite. Pro eo Liuius libro ab Vrb. cond. x. dixit Conferre capita. Consules velut deliberabundi capita conferunt.

Vrit absque torre.

Versum hunc ceu prouerbialem subinde Plutarchus vsurpat,

Εὕει ἄτερ δαλοῖο καὶ ὠμῷ γήραϊ δῶκεν.

Id est,

Exurit sine torre, grauique dat illa senectæ.

Nēpe vxor improba, quæ moribus suis seniū viro prematurū conciliat. Idem lepidè transferetur ad auaritiam, ad ambitionem, ad inuidiam, amorem obscœnū, similiaque animi vitia, quibus obnoxij torquentur & contabescunt.

omneis defatigarint apparando, priusquam quicquam incipiant. Natum ab ijs, qui festa solent adire. Nam iis mos, multam supellectilem vnà secum conuehere vasa, vestes, sacra, panes, atque id genus alia multa, ne quid deesset ad solennitatem pertinens. Extat in ijsdem Collectaneis.

Vincula Tyrrhena.

Δεσμοὶ τυῤῥηνοί. id est, Vincula Tyrrhena, dicebantur odiosa negocia, quibus distringebatur aliquis. Traductum à vinculis, quibus Tyrrheni captiuos vinciebant grauibus & molestis.

Cùm licet fugere, ne quære litem.

Ἐξὸν φυγεῖν μὴ ζήτει δίκην, id est, Cùm fugiendi potestas est, ne quære litem. Ab Alcibiadis apophthegmate natū. Is cùm è Sicilia citaretur ab Atheniensibus, vt criminibus responderet, abdidit sese, negans litigandum esse, si quo modo liceret effugere. Subijcientibus alijs, Non igitur confidis patriæ de te iudicaturæ: Imò, inquit, ne matri quidem crediderim. Metuerem enim ne fors imprudens albi calculi loco nigrum immitteret. Alcibiadis sententiæ subscriberet, quisquis litium expertus est. Græcis vnico verbo dicuntur φυγοδικεῖν, qui litem detrectant.

Conchas legere.

Summi ocij est, & vmbilicos legere in littoribus: qui lusus esse solet puerorum. Quanquam transferri potest ad eos, qui aliud agentes, obiter etiam leuiora quædam animi gratia admiscent. Crassus orator apud Ciceronem lib. De oratore ij. de Lælio & Scipione loquens: Non audeo, inquit, dicere de talibus viris, sed tamen ita solet narrare Scæuola, conchas eos & vmbilicos ad Caietam & ad Lucrinum legere consueuisse, & ad omnem animi remissionem ludúmq; descendere. Vmbilicos opinor appellabat, vel conchas vel calculos, vmbilici formam imitantes, vel herbam quæ Veneris vmbilicus dicitur, autore Dioscoride. In conchis enim incredibili varietate lusit natura, quemadmodum refert Plin. lib. ix. c. xxxiij. Tot, inquit, colorum differentiæ, tot figuræ: planis & concauis, longis & lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæsis, in dorsum elatis, leuib. rugatis, denticulatis, striatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso, foris effuso, intus replicato. Iam distinctione virgulata, crinita, crispa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim, vndata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expansa, prædensata, porrecta, sinuata, breui nodo ligatis, toto latere connexis, ad plausum apertis, ad buccinam recuruis, &c. In subterraneo domicilio, quòd ostenditur iuxta Cumas Italię, quod vulgus fingit fuisse antrum Sibyllæ, quum verisimile sit fuisse speluncam prædonum ac piratarum, visuntur parietes vario concharum contextu musaicum opus imitantes. Valerius Maximus lib. viij. cap. viij. de Scipione & Lælio refert idem quod narrat Cicero.

Liber non est, qui non aliquando nihil agit.

Qui in summo ocio versabantur, ab omnibus feriati negocijs, ij nihil agere dicebantur. M. Tullius in eodem libro sub persona Crassi ad Scæuolā: Quid igitur, inquam, quando ages negocium publicum, quando amicorum, quando tuum? quando denique nihil ages. Tum illud addidi: Mihi enim liber esse non videtur, qui non aliquando nihil agit. hæc ille. Mox interpretatur quid declaret, nihil agere: In qua, inquit, permaneo Catule sententia, méque quum huc veni, hoc ipsum nihil agere, & planè cessare delectat. Nam cessare dicuntur non tantùm ij qui desistunt à negocio, sed qui sunt in ocio. Expedit autem interdum nihil agere, vt cætera rectè agamus. Aliàs ostendimus, eos nihil agere dici, qui inanem sumunt operam.

IVNII. In pura fames immigrat.

Εἰς τὰ καθαρὰ ὁ λιμὸς εἰσοικίζεται, i. In pura immigrat inedia. Extat apud Menandrum comicum. Scomma est in ciuicam vitam: quæ plerunque ociosa quum sit, in egestate, vel certè minore affluentia quàm ruris saturitas solet, exigitur: rustici autem & agricolæ, laboribus assiduis & squallori haud temerè addicti, sudoribus fermè diffluunt, illuuie pannisque obsiti, ac propterea spurci, minimèque puri: at vrbani homines qui in oppidis vitam degunt, vt cultiores habitu, ac corporis munditiam magis excolunt, ita feriato ocio operati, non perinde possunt abundare, præter paucos locupletibus fundis & prouentibus annuis diuites. Quadrabit non malè in aulicos, qui corporis cultui tantum tribuunt, vt domi priuatæ esuriant splendidè.

Phidias pacem amat.

Φειδίας φιλειρηνεῖ, id est, Phidias paci studet. Citatur à Suida nominatim prouerbij vice, sed non explicatur vsus. Arbitror eò referri, quòd artes Palladiæ bellum studijs & industriæ inimicum fugiunt, pacem & almam quietem adamant. Potest & aliò torqueri, quòd bellum videlicet inexhaustos maximósque sumptus quærit, nihil parcum: Phidiæ autem nomen ἀπὸ τοῦ φείδεσθαι, id est, à parcendo etymon habere videtur. Princeps qui bellum conficere feliciter cogitat, à parsimoniæ sordibus abesse quàm longissimè debet, & in militem, aliósque belli vsus, pecunias militiæ neruos liberaliter effundere. Constat autem in Mineruæ eburneæ à Phidia Atheniensibus fabricatæ impēdium, coacta fuisse quinquaginta talenta à Pericle: & quum repetundarum arcesseretur, Alcibiadis consilio ne rationes redderet, bellum mouisse.

Rurestris locusta.

Ἀγρεῖα μάντις, id est, Rurestris vates aut locusta, prouerbialiter dicitur, Suida teste, de ocioso & reside segni. Est autem μάντις locustæ genus tardum, ægrèque vadens, viridi corpore, cuius incessu nonnulli curiosa vanitate, futurorum euentus captare soliti fuerant.

E scala.

Ἐκ κλίμακος, E scala, prouerbialiter dici annotat Eustathius Iliad. ψ. de iis qui de industria & prouidè ocium captant, & à laboribus remissionem. Natum à gymnicis certaminibus vsitata consuetudine, qua pugilibus tempus diu terentibus scala inferri solebat, vt digressi diuulsique & suum vterque locum obtinentes distinerentur, ne in circum currendo ictus acciperent, sed suum quisq; locum obtinens, qualiquali manuum obiectu se defenderent. Ita fermè ille ex Pausaniæ lexico: at Hesychius paulò aliter, pugilibus scalam interponi solere ait, si quando moram extraherent, ne in eodem loco manerent.

Tanquam ouis meridians.

Socrates apud Platonem in Phædro, de supino ocio, animique veterno extulit prouerbialiter illud, ὥσπερ προβάτιον μεσημβριάζον, hoc est, tanquam ouis meridians. verba eius ita habent: κηλουμένους ὑφ' αὑτῶν δι' ἀργίαν τῆς διανοίας, δικαίως ἂν καταγελῷεν, ἡγούμενοι ἀνδράποδ' ἄττα σφίσιν ἐλθόντα εἰς τὸ καταγώγιον, ὥσπερ προβάτια μεσημβριάζοντα περὶ τὴν κρήνην εὕδειν. id est, Si viderint nos animi veterno torpentes, meritò derideant, arbitrati mancipia quæpiam in suum delata gurgustium, tanquam oues meridiantes ad fonticulum indormire. Solent oues medium diem accedente sole ad fontium aquas desides iacere, aut in vmbra.

COGNATI. Murgiso.

Apud antiquos pro inerti & desidioso, vulgò ferebatur.

Sedet.

Sedere Latinis non solùm habitu illo corporis manere ac quiescere significat, sed etiam negligenter & pigrè se gerere ac cunctari in aliquo negocio. vt cùm Cicero in Pisonem inquit: An potest vlla esse excusatio, non dicam malè sentienti, sed sedenti, cunctanti, dormienti in

maximo reip. motu, consuli? Ita etiam καχεῖσθαι in Græco. Demosthenes in prima Philippica, cùm Atheniensium ignauiam, torporémque reprehenderet, qui astutam rationem Philippi non attenderent, nec se cingi vndique ab illo præsidiis, & quasi circumuallari viderent, remediáve tanto malo nulla adhiberent, inquit: καὶ κύκλῳ πανταχῇ μέλλοντας ὑμᾶς καὶ καθημένους περιστοιχίζεται. Plautus in Pœnulo:

Perge etiam tenta, rem in pauca confer, sitiunt qui sedent. Virgil. lib. 12.

— Sedeant specténtq; Latini.

Hic etiam sedere, ignauæ cessationis est, vt apud Horatiũ, qui de pusillanimo dixit: Sedet qui timuit, ne non succederet.

Ocia dant vitia.

Et hoc etiam admodum tritum est, Ocia dant vitia: quia ignauus cùm per inanem suam spem est falsus, & inductus in egestatem victus, ad malas artes & multa flagitia & facinora solet impelli. Hinc Menander:

Δειλῶν δ' ἀνδρῶν δειλὰ τὰ φρονήματα.

Id est,

Ignauorum virorum ignauæ sunt cogitationes.

item:

Ὡς πολλὰ τίκτει ἡ σχολὴ ποιεῖ κακά.

Id est,

Quàm multa mortalibus ocium parit mala.

Ianus Anysius:

Inertem hominem est necesse rapto viuere.

Salustius in Catilinario: Gloriam, honorem, imperium bonus & ignauus æquè sibi exoptát. Sed ille vera via nititur: hoc est, virtute tédit ad virtutes. Huic ignauo, quia bonæ artes & mores desunt, dolis atque fallaciis, id est simulatione & falsitate contendit. Seneca Epist. lib. 3. epist. xxv. Omnia nobis vitia solitudo persuadet. Verinus:

—Paritúrque labore

Virtutis robur, corrumpunt ocia mentem.

Gregorius Theologus Nazianzenus Sententiarum libro tertio.

Τὸ εἰς τέκνους ἔργον ... βούλομ' ἄεισι

Ἔργον ἔχειν ψυχῆς ... ἀειρεπέος.

Id est,

Ocia luxuriant: quod agas tu semper habeto,

Vt tibi mens erret irrequieta minus.

Ocium namq; incolume esse non potest, nisi negocio modificatum, vt inquit Thucydides libr. ij. Homines nihil agendo, malè agere discunt, quemadmodum rectè se habet illud M. Catonis oraculum, apud Columellam lib. xj. De re rustica. Galli, Aise faict larrons. [Simile est illud Columellæ: Homines nihil agendo, malè agere discunt. & Hesiod. ἔργων β.

Πολλὰ δ' ἀεργὸς ἀνὴρ κενεὴν ἐπὶ ἐλπίδα μίμνων,

Χρηίζων βιότοιο, κακὰ προσελέξατο θυμῷ.

Nihil enim quicquam flagitiorum est, quod non ex ignauia tanquam ex fonte originem habeat. Huius quidem rei exempla quamplurima passim à circulatoribus & decoctoribus eduntur, qui vbi spem diutius inanem fouerunt, tandem ad furta & alia generis eiusdem scelera conuertunt animum.]

Ociari strenuè & actuosè.

Strenuè & actuosè ociari, est acri studio commentari: hoc est, ὁ ἐργατικῶς τε καὶ πονικῶς σχολάζειν. Eo vsus est Budæus in epistola quadam ad Draconem filium: additque, in schola ociantium. σχολάζειν enim est ociari & feriari. Vacuos enim curis esse oportet, qui literarum studio se dediderunt. Ideo fit, vt vacare studio dicantur. Scipio senior siquando vacans à negociis bellicis in literis versaretur, dicere solet, se nunquam minus esse ociosum, quàm quum esset in ocio. Sensit, vt Erasmo meo visum est, se id temporis non dare animum ocio, sed reipublicę negociis. Sic Macrobius lib. j. Saturn. Scito te enim non ludo, sed serio feriari. id est, ferias tibi non per ludum, sed per seria peragendas. Feriari, & ferias agere, & negocio vacare, quod & ociari dicitur. Hinc feriari ludicris, est ocium ludicris conterere.

Sub ficu requiescere.

Sub ficu quiescere dicuntur prouerbialiter, qui tranquillam atque suauem vitam agunt. In veterum enim nummis, suauitatis istiusmodi significatũ obseruauimus. Nam in quodam, ficus est inter duos tumulos sita: vnius tumuli inscriptio, ἀμβροσία: alterius, νεκτάρ: quasi ficus vtriusque vicem gerat. Apud authores inter arbores primas celebratam passim comperimus, ac voluptatis plenam, iucundam & amabilem. Sanè φιλοσύκους nonnulli appellant purioris mansuetiorisque vitæ duces. Zach. 3. Dominus exercituum, vocabit vir amicum sub vineam & ficum. Iudic. ix. & plurib. aliis in locis sacræ Scripturæ, de ficu huc accommoda.

Tibicinem expectare.

Antiquum & nobile dicterium est de cessantibus, Tibicinem expectare: quippe quo Scipio minor vsus est in Pompeium, qui tibicinis filius credebatur: & C. Lælio consulatum ambiente, cui Scipio maximè fauebat, negauerat Scipioni se petiturum, sed adfuturum Lælio, eúmq; deducturum. Dum credunt promittenti, & hunc expectant, decepti sunt. Renunciatum est enim, ipsum in foro circumire candidatum, ac ciuium prehensare dexteras. Ob id cæteris indignantibus, Scipio ridens: Næ, inquit, nos egregiè stulti sumus, qui perinde quasi deos precaturi simus, non homines, iamdudum tempus terimus, tibicinem expectantes. Solet enim in sacris tibicen signum dare cõprecandi Deum, quasi iam adesset. Pompeium autem tibicinem à Scipione vocatum fuisse, Cor. Tacitus lib. xiiij. de Octauia Messalinæ filia loquens, scribit.

Sedet.

Sedere prouerbialiter dicuntur ociosi & nihil agentes. Hoc enim verbum nonnunquam ignauiam cessationémque denotat. Sic vsurpatur & à Cic. libr. ij. De legibus. Apud M. Varronem lib. vj. De lingua Lat. Sedent, habetur, pro feriantur. Plautus:

Venter meus residet esuriales ferias.

Cicero Attico: Quid enim? sedere totos dies in villa ista. Terentius in Adelph.

An sedere oportuit domi virginem tam grandem?

Virg. xij. Æneid.

- Sedeant, specténtq; Latini.

id est, animo ocioso, securo, vacuóq; sint: nisi supinam securitatem intelligat. Alludit ad illud: In vtramuis dormiant aurem.

Fluctus numerare.

Fluctus numerare, ij. ad Atticum libr. Cicero prouerbialiter dixit, pro ociari, ac planè nihil agere, ex eóque voluptatem capere. Pastoribus enim tempestatem spectantibus, & fluctus eius numerantibus, magna voluptas est.

Πυλαϊκαὶ ἐχλαγωγίαι.

Apud ciuitatis portas ociosos homines conuenire nugandi & garriendi causa consueuisse, notum, & adhuc vsitatum est. Inde πυλαικὰς ὀχλαγωγίας arbitror dici inanes & vulgares fabulas, quibus rudes & inepti homines, ocióque abutentes delectentur atque teneantur. Vsus est Plutarch. in Pyrrho.

Cursum sistere paululum ad respirandum.

Alibi: Primum quidem hunc veluti cursum sistentes, paululum respiremus, & inter nos ratiocinemur simul interquiescentes.

Ocium fortunas secundas perdit.

Sententia prouerbialis, tractata quidem luculentè à Demosthene in oratione περὶ στεφάνου. Et Cato maior ad lites censorias similiter: Scio, inquit, fortunas secundas negligentiam perdere: quod vti prohibitum irem, quod in me esset, meo labori non parsi. Catullus ad Lesbiam secundo:

Ocium & ciues prius, & beatas

Perdidit vrbes. —

Prius,

Prius, id est olim. Epicharmus similiter: πεπονηπον τῶν ποιαν πωλοῦντι ἡμῖν πάντα τ' ἀγαθὰ οἱ θεοὶ. καὶ πατρίς ἐν γὰρ τοῖς πονοιοι αὐξ. πυσώας ἰσχὺν σκεπτικὰ προσέχειν πολεις. Non dissimilis Euripidis sententia:

Οὐ γὰρ ἐκ αἰώνων κακὴ τ' αἰσχεία,
Οὔτ' οἶκοι, οὔτ' πάλιν ὀρθοῦσθαι αὖ.

Cognati. Scalpendis auribus ocium non est.

Hoc vtimur, quum nos multis negociis distringi, & occupationibus propemodum obrui declaramus. Citatur ab Erasmo nostro ex Luciano in bis accusato. Henricus Stephanus in suis Græcis colloquiis siue dialogis: οὐδὲ ὅσον κνήσασθαι τὸ οὖς σχολὴν ἄγω. Galli prouerbiali etiam forma sic ad verbum proferunt: Ie n'ay pas le loisir de me gratter l'oreille. Alibi idem pro eodem: οὐδ' ἔστι ἀπομύξασθαι σχολὴν ἄγω. pro eo quod Galli dicunt: Ie n'ay pas le loisir de me moucher. Dicunt etiam prouerbiali ioco, Ie n'ay pas le loisir d'estre malade. Quod idem Stephanus Græcè sic expressit: οὐδὲ νοσεῖν σχολὴν ἄγω: vel σχολάζω.

Caroli Bovilli. Diem humeris protrudere.

Hoc ita Celtæ: Pousser le iour à l'espaule. De ociosis, & totas dies ad apricum solem oscitantibus: quib. grauius nihil est & molestius ipsa solis mora: quare vt tranquillæ noctis aduentu tædia sua propellant, diei finem vnicum optare videntur: ideóque finguntur diebus vim quandam velle inferre, & totis humeris eos ab horizonte protrudere.

ODIVM.

Erasmi. Odium agreste.

Μῖσος ἄγριον, id est, Odium agreste. Atrox odium veteres sic appellabant, propterea quòd rustici plerunque μισάνθρωποι sunt, & acerbius atq; implacabilius oderunt. Lucianus contra indoctum: μῖσος δ' ἄγριον φασὶν πρὸς πάντων ἔχεις ἐπὶ τῇ βδελυρίᾳ. i. Laboras autem agresti, sicuti dicitur, omnium odio, propter insolentiam. Vnde & ciuilitatem appellamus morum comitatem, humanitatémque. Et apud Iureconsultos ciuilis actio discernitur à criminali. Denique Græci quicquid barbarum, immane aut crudele volunt intelligi id ἄγριον vocant.

Odium Vatinianum.

Odium Vatinianum, pro capitali, ac vehementer acerbo. Vatinius, in quem acerrimè M. Tullius inuectus est, in tantum odium populi Romani peruenerat, iam detectis illius flagitiis, vt in prouerbium cesserit, Odium Vatinianum. Catullus.

—Munere isto
Odissem te odio Vatiniano.

Odium nouercale.

Consimili figura legimus, Odium nouercale: propterea quòd nouercis omnibus innatum sit fatale quoddam & irreconciliabile odium in priuignos. id quod eleganter indicat epigramma Græcum, quod haud grauabor adscribere. Fertur autem titulo Callimachi, nec illo quidem indignum autore:

Στήλην μητρυιῆς μικρὰν λίθον ἔστεφε κοῦρος,
ὡς βίον ἀλλάξασαν, καὶ ἦθεα σιωπώσας.
Ἡ δὲ τάφῳ κλινθεῖσα κατέκτανε παῖδα πεσοῦσα.
Φεύγετε μητρυιῆς καὶ τάφον οἱ πρόγονοι.

Quorum carminum elegantiam cùm haud nesciremus nos non assecuturos, tamen quo possent intelligi, vtcunque vertimus:

Exiguo lapidi puer addit serta nouercæ,
Mutasse vt vitam, sic ratus ingenium.
At puerum extinguit tumulo hæc illapsa nouercæ
Priuigni exanimem vel tumulum fugite.

Euripides in Alcestide:

Ἐχθρὰ γὰρ ἡ 'πιοῦσα μητρυιὰ τέκνοις
Τοῖς πρόσθ', ἐχίδνης οὐδὲν ἠπιωτέρα.
Id est,
Hostis nouerca est antè natis liberis,
Nihilóq; mitior nocente vipera.

Oderint dum metuant.

Oderint dum metuant. Tyrannica vox, sumpta è tragœdia, & à nemine scriptorum non vsurpata: præcipuè M. Tullio familiaris. quam etiam in vulgi sermonem processisse, satis indicat Seneca lib. De Clementia ij. scribens multas voces, magnas, sed detestabiles, in vitam humanam peruenisse, celebrésq; vulgò fieri, vt illam: Oderint, dum metuant. Cui Græcus, inquit versiculus similis est, qui mortuo terram miscere ignibus iubet. Idem libro De ira j. Nam aliquæ voces ab iratis emittuntur, quæ magni videantur animi, verùm ignorantib. magnitudinem: qualis illa dira & abominanda, Oderint dum metuant: Syllano scias seculo scriptam. Licebit adagium etiã per iocum vsurpare: veluti si quis eruditione superior, de clancularijs hostibus, qui tamen ob metum hiscere non audeant, dicat: Oderint dum metuant. Conueniet & in diuites, qui dicunt illud Horatij:

—Populus me sibilat, at mihi plaudo
Ipse domi, simulac nummos contemplor in arca

Item illud Iuuenalis:

—Tunicam mihi malo lupini.
Quàm si me toto laudet vicinia pago.

Odit cane peius & angue.

Prouerbiali figura dictum est & illud ab Horatio,

Alter Mileti textam cane peius & angue,
Vitabit chlamydem.—

Sentit autem, vt opinor, de cane rabiente. Quod si longius etiam traducatur, magis erit prouerbiale, vt, Hic totus lucris addictus est: literas, quas amauit aliquando, nunc (quod aiunt) vitat cane peius & angue. vel, Hic se totum adulatoribus permittit: amicos, à quibus verum audiat, vitat cane peius & angue. Idem Horatius in Odis:

Cur oliuum
Sanguine viperino
Cautius vitat.

Plautus item in Mercatore:

Nempe ruri vxor est tua, quam dudum dixeras
Te odisse æquè atq; angues.

Empedoclis simultas.

Ἐμπεδοκλέους ἔχθρα, id est, Empedoclis simultas dicebatur pertinax & irreconciliabilis. Empedoclem enim aiunt iis fuisse moribus, vt assiduè simultatem cum aliquibus susciperet, eásque pertinacissimè exerceret. Quadrabit etiam, vbi quis leui de causa ex amico fit inimicus. Refertur à Diogeniano. Suidas ex Lysia citat hæc verba: ᾤμην γὰρ ἔγωγε τοιαύτῃ φιλίᾳ συνηρμόσθαι, ὥστε μηδ' ἂν τὴν Ἐμπεδοκλέους ἔχθραν ἐμποδὼν ἡμῖν γενέσθαι. id est, Ego sanè putabam nos eiusmodi necessitudine copulatos esse, vt ne Empedoclis quidem simultas nobis possit obstare. Referendum ad illud quod alio dictum est loco, Odium Vatinianum: &, Odium nouercale.

Ἄσπονδος πόλεμος.

M. Tullius Epistolarum ad Atticum libr. ix. Huius igitur belli ego particeps & socius, & adiutor esse cogor, quod & ἄσπονδον est cum ciuibus. ἄσπονδον vocat perpetuum, & atrox, & irreconciliabile. Suidas ostendit, ἀσπόνδους ἐχθροὺς dici eos, qui in concordiam redigi non possunt. Sonat fermè, quasi dicas inconfœderabiles, vt docendi causa sic loquamur. Conueniet in simultatem ac dissidium amarulentum. Vsus est eo prouerbio diuus Chrysostomus homilia in Matthæum quadragesimaseptima. Item diuus Basilius in epistola quadã ad Athanasiũ: καὶ τῆς αἰτίας ἐρωτῶν τοῦ ἀκηρύκτου τούτου καὶ ἀσπόνδου πολέμου, ψυχαγωγίας λέγοντι ἕνεκα μελῳδίας τῆς παρ' ἡμῖν κεκρατηκυίας. i. Quod si

rogentur, quæ causa sit huius nec indicti, & sine sacris suscepti belli, narrant cantica quædam esse & speciem melodiæ, quæ apud nos obtinuit. Æschines in oratione περὶ παραπρεσβείας: ἐξ ὧν οὐκ εἰρήνη γένοιτ' ἂν ἐκ πολέμου, ἀλλ' ἐξ εἰρήνης πόλεμος ἀκήρυκτος. id est, Ex quibus non pax fieret è bello, sed ex pace bellum non indictum: hoc est, vehemens & atrox. Idem in eadem: εἰ δὲ ἔσονται τῶν πολέμων αἱ μὲν αἰτίαι τῶν πρέσβεων, αἱ δὲ ὠραὶ τῶν στρατηγῶν, ἄσπονδοι καὶ ἀκήρυκτοι τοὺς πολέμους ποιεῖτε. id est, Quòd si bellorum causæ quidem erunt oratorum, dona verò ducum, efficietis vt bella & sacris careant, & denunciationibus. Etenim qui indicit, qui mittit fœciales, qui sacrificat, ipsa mora fit lenior: & hoc consilio probabile est huiusmodi moras repertas, velut in iure citationem triplicem, litis contestationem, in matrimonio libellum repudij, & solennia verba, Tua tibi habe: quò dum hæc aguntur, residat impetus ille impotens.

Archidamicum bellum.

Ἀρχιδάμειος πόλεμος, id est, Archidamicum bellum. De bello sæuo crudelique dicebatur: epitheto sumpto ab Archidamo duce Lacedæmoniorum, qui maximis copijs impressionem fecerit in Atticam, eamque decem annis diuexarit. Grauissimam autem noxam inflixit Acharnensibus, succisis omnibus arboribus, vt testatur & Synesius in Encomio Caluicij. Proinde cùm funditùs tolluntur omnia, bellum Archidamicum dicebatur. Meminit adagionis & Demosthenicarum dictionum interpres, indicans extitisse apud Lysiam. Archidami sæuitiam memorat & Pausanias in Laconicis.

Et Scellij filium abominor.

Hic est affectus humanus, vt si quis vel hominem, vel quamcunque rem vehementer oderit, non solùm à commemoratione, verumetiā à cognatis vocibus abhorreat. Id eleganter expressit Aristophanes in Auibus. Ibi persona quædam sic loquitur:

> Ἀριστοκρατεῖσθαι δῆλος εἶ ζητῶν.
>
> Id est,
>
> Aristocratiam palàm est te quærere.

Altera respondet:

> Ἥκιστα, καὶ τὸν σκελλίου βδελύττομαι.
>
> Id est,
>
> Minimè, sed ipsum Scellij natum quoq;
>
> Abominor. —

Scellij filius dictus est Aristocrates. Hoc nomen iure inuisum est detestanti Aristocratiam, quòd ea vox abominandæ rei memoriam renouet.

Non magis quàm canem.

Odium & contemptum vulgò declarant canis vocabulo. Horatius:

> — Odit cane peius.

Et Plautus in Amphitryone: Valuistin' vsque? Expectatus aduenis. Sos. haud vidi magis. Expectatum eum salutat haud quisquam magis quàm canem. Sic enim legendum opinor, vt constet ratio carminis trochaici, tetrametri, catalectici.

Cui ista arrident, meis ne gaudeat.

Aristophanes in Nubibus:

> Ὅς τις οὖν τούτοισι γελᾷ, τοῖς ἐμοῖς μὴ χαιρέτω.
>
> Id est,
>
> Proinde risum cui ista pariunt, is meis ne gaudeat.

Prouerbij speciem habet, quo licebit vti, quum ingens interesse discrimen significabimus inter nostras & aliorum rationes. Græcus versiculus claudicat vna syllaba. Plenus erit, si pro γελᾷ, legas γελάει. Contrarium huic illud Maronis:

> Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui.

De iis quæ eiusdem sunt farinæ, & ex æquo contemnenda.

Ne via quidem eadem cum illo vult ingredi.

Μηδὲ τὴν αὐτὴν ὁδὸν βαδίζειν, id est, Ne via quidem eādem ingredi dicuntur, qui extremo dissident odio, adeò vt non solùm mensa tectóve communi non sustineant vti, sed ne via quidem communi velint ambulare. Vnde & vulgata dicunt ironia: Vsqueadeò illum amat, vt si fortè fortunā fuerit obuius, in aliam deflectat viam. Plutarch. in commentario περὶ φιλαδελφίας: τῷ δὲ ἀδελφῷ μηδὲ τὴν αὐτὴν ὁδὸν οἰόμενος δεῖν βαδίζειν. i. Cū fratre verò ne via quidem eādem sibi putans ingrediendum esse. Huic congruit prouerbialis ille versiculus:

> Κακῷ συνὼν αὐτὸς ἐμοὶ μηδ' ὅλως ὁδοιπόρου.
>
> Id est,
>
> Viro scelesto ne viæ fueris comes.

Fratrum inter se iræ sunt acerbissimæ.

Si quando simultas inciderit inter fratres, ea solet esse atrocior quàm vulgarium inimicorum. Suppetunt abundè multa ex historicis exempla: Cain & Abel: Romuli & Remi. Iacob & Esau. Antonini Seueri imperatoris filij in Getam odium, vsqueadeò sæuum ac pertinax fuit, vt ne morte quidem illius atrocissima potuerit saturari, quin & in omnes illius amicos sæuiret. Qua de re fertur adagium, ídque commemoratur ab Aristot. libr. Politicorum vij. παρ' οἷς γὰρ ὀφείλεσθαι δεῖ τὴν εὐεργεσίαν ὑπολαμβάνουσι, πρὸς τῷ βλάβης, καὶ ταύτης ἀποστερεῖσθαι νομίζουσιν. ὅθεν εἴρηται, χαλεποὶ γὰρ πόλεμοι ἀδελφῶν. καὶ οἱ πέρα στέρξαντες, οὗτοι καὶ πέρα μισοῦσιν. id est, A quibus, inquit deberi beneficium existimant, ab iisdem non solùm fraudari beneficio, sed insuper lædi se putant. Vnde prouerbio dicitur, Acerba enim bella fratrum. Et qui supra modum amant, iidem & supra modum oderūt. Hactenus Aristoteles. Huc respexit Euripides in Iphigenia Aulidensi:

> Δεινὸν κασιγνήτοισι γίγνεσθαι λόγους,
>
> Μάχας θ' ὅταν περ' ἐμπέσωσιν εἰς ἔριν.
>
> Id est,
>
> Res dira verbis inuicem altercarier,
>
> Dictisq; fratres dimicare mutuis,
>
> Si quando lis inciderit, aut contentio.

Ira omnium tardissimè senescit.

Ὁ θυμὸς ἔσχατον γηράσκει, id est, Ira postremum senescit. Huic diuersum illud Aristotelis apophthegma, qui, autore Laertio, rogatus quæ res quàm ocyssimè consenesceret? Respondit, Beneficium. M. Tullius vtrunque complexus: Cui placet, inquit, obliuiscitur: cui dolet, meminit. Nam vulgò mortales iniuriæ tenacissimè meminisse solent, benefactorum quàm facillimè obliuisci. Græcum adagium videtur ex Sophocle sumptum, cuius in Oedipo Coloneo hæc sunt verba:

> Θυμοῦ γὰρ οὐδὲν γῆράς ἐστιν ἄλλο, πλὴν
>
> Θανεῖν· θανόντων δ' οὐδὲν ἄλγος ἅπτεται.
>
> Id est,
>
> Senecta nulla obtingit iracundiæ
>
> Nisi mors: sepultos nullus attingit dolor.

Hoc idem innuit Homerus lepidissimo sanè figmento de Litis & Ate. Hanc deam facit, quæ noxas ac turbas soleat immittere rebus mortalium: atque ipsam quidem acribus oculis ac prævelocibus esse pedibus. Cæterùm post eam multo interuallo consequi Litas deas, quæ quod Ate turbauerit, sarcire moliantur. Has & strabis oculis fingit, & pedibus claudis: illud nimirum innuens, offensas esse citas, reconciliationes esse tardas: propterea quòd iniuriæ diu meminisse solent homines. Carmen ipsum Homeri subscribam ex Iliad. lib. ix.

> Καὶ γάρ τε λιταί εἰσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο,
>
> Χωλαί τε, ῥυσαί τε, παραβλῶπές τ' ὀφθαλμώ,
>
> Αἵ ῥά τε καὶ μετόπισθ' ἄτης ἀλέγουσι κιοῦσαι.
>
> Ἡ δ' ἄτη σθεναρή τε, καὶ ἀρτίπος, οὕνεκα πάσας
>
> Πολλὸν ὑπεκπροθέει, φθάνει δέ τε πᾶσαν ἐπ' αἶαν,
>
> Βλάπτουσ' ἀνθρώπους· αἱ δ' ἐξακέονται ὀπίσσω.
>
> Ὃς μέν τ' αἰδέσεται κούρας Διὸς ἆσσον ἰούσας,
>
> Τὸν δὲ μέγ' ὤνησαν, καὶ τ' ἔκλυον εὐχομένοιο.
>
> Ὃς δέ κ' ἀνήνηται, καί τε στερεῶς ἀποείπῃ,
>
> Λίσσονται δ' ἄρα ταί γε Δία Κρονίωνα κιοῦσαι,
>
> Τῷ δ' ἄτην ἅμ' ἕπεσθαι, ἵνα βλαφθεὶς ἀποτίσῃ.

Quorum versuum non indolem neque gratiam, sed sententiam

tentiam vtcunque reddemus Latinis auribus:

Nam Litas etiam genuit Saturnius ingens,
Rugosas, pedibus claudis, ac lumine læsas,
Quæ Ates à tergo veniunt, medeantur vt illi.
Ipsa Ate, pedibúsq; valens, & robore præstans,
Proinde gradu celeri longè præuertitur, omneis
Occupat, & terras prior aduenit illa per omneis,
Mortales lædens: verùm hæ post terga sequuntur,
Sartura quicquid commouerit illa malorum.
At verò natas Ioue qui reueretur, & audit,
Se simul ac adière, huic commoda plurima gratæ
Conciliant, huiúsq; vicissim vota receptant.
Reiicit at si quis præfractè & pernegat illis,
Tunc adito Ioue patre, precantur, vt ilicet Ate
Huic adsit, pœnásq; suo det denique damno.

Eiusdem Ates fit mentio Iliad. τ. vbi Iupiter imputans huic deæ, quòd à Iunone deceptus esset, illã capillis arreptam in terras præcipitem dedit, interdicens ne vnquam rediret in cœlitum contubernium. Hoc Homeri figmentum quidam existimant esse finitimum ei, quod de Lucifero cœlis deturbato credunt Christiani.

Vt lupus ouem.

Vide in loco Amor.

Si tu proreta.

Non tam ficus ficui similis est, quàm est simile prouerbio, quod est apud Plautum in Rudentibus:

Si tu proreta isti naui es, ego gubernator ero.

Quo licebit vti, quoties neuter alteri in negocio quopiam vult cedere. Nã prora, ea pars nauis est, quę in appellendo percutit littus: puppis est posterior, in qua sedet qui clauum regit. Habent enim nautæ singulis distributa munia, quorum præcipua sunt proretæ & gubernatores. Vnde prouerbium. Prora & puppis. Prora, Græca vox est: cui parti qui præsidet, πρωρεὺς & πρωρεάτης illis appellatur: vnde πρωρατεύειν, proram regere. Suspicor autem Plautum & alteram vocẽ Græcè posuisse, vt priori Græcè responderet κυβερνήτης. Nã si gubernator legas, versus trochaicus antepenultimo loco habebit breuem syllabam, gubernator ero: quod carminis ratio nullo pacto recipit. Si tu proreta isti naui es, ego κυβερνήτης ero. Verùm hoc quicquid est, eruditorum iudicio relinquo. Honestior autem nauis pars est puppis. Vnde Vergilianus Æneas,

Stat celsa in puppi.—

Et M. T. Cornificio libr. xij. Quamobrem mi Quinte conscende nobiscum, & quidem ad puppim.

Principum fauor necessarius.

Vbi quis inuitis principib. conatur extricare sese è malo quopiam, aut lite à qua non possit explicari, nisi adiutus illorum fauore, conueniet illud ex eodem libro, dictum in Aiacem Oileum:

Φῆ ῥ' ἀέκητι θεῶν φυγέειν μέγα λαῖτμα θαλάσσης.

Id est,

Iactabat sese spaciosi ex æquoris altis
Emersurum vndis, inuito numine diuûm.

IVNII. Epirotico cane vehementius.

Σκληρότερον ἠπειρώτου κυνὸς, id est, Epirotico cane acrius. Quadrat in sycophantam, & odiosè loquacem. Synesius libro De prouidentia: ὁ δὲ τι χαῦνος ἄδει ἐμμανεῖ καὶ σκληρότερον ὑλακτῶν ἠπειρώτου κυνὸς συμφορὰς προσετρίβετο τῷ δημιότῃ, τῷ οἰκίᾳ. id est, At ille vesanus insanire illicò cœpit, & latrans acrius quàm canis Epiroticus, calamitates affricabat partim priuatis hominibus, partim familiis. Citat locum non nominato, vt plerunque facit, authore Suidas in dictione σκληρός, sed corruptum, quem hinc sanare licet. Epirotici canes corporis magnitudine, robore, & celeritatis præstantia commendãtur ab Aristotele & Oppiano: qui & Molossi dicuntur, à gente Epiri. alioqui & Cerberus trifaux, eiúsque frater Orthus, Plutonis Molossorum siue Epirotarum regis canes etiam fabulis poetarum celebres fuère, latratu horrendo manes apud inferos territantes.

Bupali odium.

Βουπάλειον μῖσος, id est, Bupalium odium, de inexpiabili & acerbo odio prouerbialiter dicitur, à Bupalo Chio sculptore, vel secũdum alios, pictore, qui acerrimam cum Hipponacte Ephesio, clarissimo poeta, simultatem exercuit, sed infelici conatu: quippe qui maledicorũ versuum morsus concoquere non potis laqueo sibi gulam fregerit. Leonides epigrammatar.

Ὦ ξεῖνε φεῦγε τὸν χαλαζῶντα τάφον,
Τὸν φρικτὸν Ἱππώνακτος, οὗ τε χὰ τέφρα
Ἰαμβιάζει Βουπάλειον ἐς μῖσος.

Id est,

Hospes sepulchrum grandinans diris fuge,
Horribile Hipponactis, cuius & cinis
Exercet odium Bupali iambis feris.

Plura de hoc annotauimus in primo libro Animaduersorum, vbi correximus locum illum Horatij.

—Aut acer hostis Bupalo.—

Attica hostilitas.

Ἀττικὴ ἀπέχθεια, id est, Attica hostilitas aut simultas: de exitiali odio effertur, vt crudeli facinore. Heliodorus Emesenus Æthiopicæ historiæ li. 2. vbi Thisbe rapta hero per literas suadere conatur, vt ipsam è prædonum immiti iugo asserat: βίλτιον γὰρ ἐμοὶ θάνατον ... βαρβαρικῶν ἤθεσιν ... τῆς ἀττικῆς ἀπεχθείας. id est, Id namque præstantius est, quàm vitam morte grauiorem & barbaricas illecebras Attica hostilitate immaniores perpeti. Nata parœmiæ origo à sæuissimo & crudelissimi exempli facinore, quod ab Attica Progne perpetratum est. hæc enim Pandionis Atheniensium regis filia Tereo Thraci, cum regi innupta filium vnicum Ityn patri epulandum apposuit: vnde erupit funestum odium, vtrique exitiale & marito & illi ipsi. Quò spectant Achillis Alexandrini verba: Eriphyles monile, Philomelæ mensam, Steboneæ calumniam, Æropes incestum, Prognes in iugulando filio immanitatem obliuioni tradidisse videris.

IOANNIS VLPII.

Balneum ingressus depone odium.

Εἰς βαλανεῖον εἰσελθὼν, μὴ ζηλοτυπήσῃς τῷ συμβαίνοντί σοι εἰς τὴν πύελον. id est, Ingressus balneum, ne certes odio cum eo, qui pedem habet tecum in eadem pelui. Sententia ad multa applicari potest: nempe in communibus locis, templis, theatris, balneis, conuiuijs, manibus nullum exercendum esse odium. Iul. Pollux.

COGNATI. Βουπάλειον μῖσος.

Ab eodem nomine effictum est & alterum prouerbium à Leonide epigrammatario, Bupalium odium, pro inexpiabili: cuiusmodi apud Ciceronem audit Vatinianum odium. Versus eius sunt hi,

Ὦ ξεῖνε φεῦγε τὸν χαλαζῶντα τάφον,
Ἰαμβιάζει Βουπάλειον ἐς μῖσος.
Τὸν φρικτὸν Ἱππώνακτος, οὗ τε χὰ τέφρα

Dicam & Latinè:

Id est,

Hospes sepulchrum grandinans diras fuge,
Vbi ferus Hipponax iacet, cuius cinis
Etiamnum in odium Bupali iambos iacit.

Hipponax Bupalum versibus insectatus est. [Vide Iunij prou. Bupali odium.]

Oculi dolent.

Terentius & Plautus oculos dolere illis significarunt, qui rem molestam, odiosámq; cernerent. id est, qui quod nollent, viderent. Terentius in Phormione parasitum ita induxit loquentem cum vxore Chremetis: Vin' primùm hodie facere, quòd ego gaudeam Nausistrata, & quòd tuo viro oculi doleant? Plautus in Asinaria induxit intem perantem patrem cum amica filij inspectantem illũ, accubantem, atque ipsum interrogantem: Nunquidnam tibi molestum est, mi gnate, si hæc nunc mecum accubat? Cui

filius respondet: Pietas, pater, oculis dolorem prohibet: quanquam ego isthanc amo, possum equidem inducere animum ne ægrè patiar, quia tecum accubat. Nunquam tibi, inquit Cælius, oculi doluissent, si in repulsa Domitij vultum vidisses. Contrà Græci de ijs dixerunt, qui rem pulchram atque iucundam viderent, qua tamen frui non possent. Forma enim egregia corporis, aspectantium oculis dolorem inurit: formosǽque virgines ea de causa ab Alexandro dictæ sunt, oculorum ægritudines. Deuictis enim Persis, vt memoriæ prodit Plutarchus, cùm spectaret captiuas specie corporis præstantes, iocans, inquit, ὡς εἰσὶν ἀλγηδόνες ὀμμάτων αἱ περσίδες.

Vitis & brassica.

Ἄμπελος καὶ κράμβη, id est, Vitis & brassica. Dicitur de inter se pugnantibus, & tantas inimicitias exercentibus, vt inter hos pax nunquam conciliari possit. [Id quomodo se habeat, explicat doctissimè Pierius in fine Hieroglyph.]

Oculis limis & taurinè tueri.

Est odientis & indignantis signum, limis oculis aspicere & taurinè, vt inquit Plato. Nicander in Alexipharmacis,

— Δοχμῇ δ' ὄσσοισι ταυρηδὸν ὑποδράξ.
Id est,
Taurinúmq; tuens obliquo lumine. —

Vnde torui bouis epitheton apud Virgilium: qui perpetuo epithero boues toruos vocat, quòd præcipua frontis asperitas in hôc pecore apparet. Vnde toruitas, vt Pompeio placet, quasi taurorum acerbitas, ducta. Virgilius vj. Æneidos:

Talibus Æneas ardentem, & torua tuentem,
Lenibat dictis animum. —

Vbi nomen pro aduerbio toruè: figura poetis Græcis & Latinis frequentissima. Nam & ipse dixit in Bucolicis:

— Transuersa tuentibus hircis.

Hac enim facie iratus Æschylus inducitur ab Aristoph. in Ranis. Leæna quoque ab oculorum sæuitia, quæ summa in ea est, torua dicitur à poeta. Ex quo Aristoteles leonem charopon vocat, quem Catul. cæsium appellauit, id est, glaucum, quia glaucis oculis præditum hoc animal aspectu horribili apparet. Quales & Bellonæ oculi sunt, quæ ideo perpetuo epitheto γλαυκῶπις ἀθήνη ab Homero dicitur. Hinc & Hercules mortalium ferocissimus Charops cognominatus est, quasi iracundè intuens. χάρις etenim Græcè, ira Latinè dicitur. Quo epitheto vt militib. congruo, Toruus Abas Virgilio dicitur: Toruúsque Procustes Nasoni. Sicut de æquè horribilis Polyphemi oculo:

— Quod torua sub fronte latebat.

Et de immani Cyclopum genere,

Cernimus astantes nequicquam lumine toruo,
Ætneos fratres. —

& quæ alia similia apud poetam leguntur. Conuenit cum altero, Titanicus aspectus. Huic longe dissimile est ἑλικῶπες, quo quidem oculorum pulchritudo atque gratia significatur. Neque tamen illud obmitti debet, obtutum amatorium, qui modestia seruata fiat, ad tauri oculos referri solitum à peritissimis: isque plurimum fieri solet in obliquum: & id toruum est. vnde illud, βλέπειν ταυρηδὸν, i. tueri taurinè siue toruè. quod in Platonis, tum in Xenophontis conuiuijs, & Phædone, & alibi, eadem ferè sententia positum animaduertas. Lucianus in Imaginibus, boumos oculos vocauit, pulchros & nitētes. [Vide, Tauricum tueri, apud Erasm. Chil.]

Læsi, inuisi & odiosi.

Idem eodem libr. cap. 33. Quòd quos læserunt & oderunt. Hoc nihil Latinis, Græcis & Gallis facundis magis vsitatum.

Ouinis pellibus iunctæ lupinæ.

Philosophi scribunt, eam esse vim & naturam lupinarum pellium, vt si hæ cum ouium pellibus misceantur, has primùm absumere, & sese mox etiam. Hinc adagium fertur de ijs qui sacra auferunt, & in thesauris suis recondunt: Ouinis pellibus iunxerunt lupinas. Id autem quàm infeliciter cedere soleat, commune docet prouerbium de auro Tolossano. Durat hodiéque apud vulgus hæc opinio, vt existiment omnes perire, quicunque à sacris rebus non abstinent manus violentas. Vindicata autem fuit Tholossani auri surreptio. Sic hodie mixtæ ouinis pellibus lupinæ, hoc est, ciuitatum æraria quamplurima, infelici Ecclesiasticorum thesaurorum contactu miserè cua nuerunt. Accidit etiam Ioanni Boemorum regi, quod de lupinis pellibus dicitur. Huiusmodi vis est Aquilæ pennis, vt aliarum auium plumas, si misceantur, interterere, adurere propemodum, & quodammodo deuorare, pro comperto tradantur, & videantur: quod in tergoribus pantheræ atque hyænæ identidem fieri compertum est. Tandem inter iuglandem & quercum antipathiam esse scribit Plinius, tanto quidem naturæ odio, vt si quercus iuxta nucem iuglandem sata sit, prorsus emoriatur. Est & illud huic miraculo perquàm simile, quod de Cardamo siue nasturtio fertur: cuius natura est, humorem omnem terræ ad sese attrahere, vt reliquæ circumpullulantes herbæ cogantur exarescere. De lupinæ & ouillæ pellis dissidio Oppianus lib. iij Cynegeticôn: Anne hoc est præclarum naturalis dissidij specimen, quòd tympana lupino obducta corio, alia, pelle cooperta agnina, sonitu suo disrumpunt? Non dissimilia sequuntur, Aquilæ pennæ: &, Nullius in bonis est, quod diuini iuris: & Malè parta, malè dilabuntur.

Diis hominibúsque inuisus.

Peruetusta est hæc, & omnium consensu comprobata sententia, vt quemadmodum qui cunctis hominibus odio sunt, ne diis quidem grati esse: ita & quos vniuersi homines maximè ament, maximè à diis amari existimentur. Hinc dicitur, Diis hominibúsque gratus: vel contrà, inuisus.

Qui parcit virgæ, odit filium.

Est & hoc Solomonis Prouerb. xiij. in fine, quo parentibus præcipit, vt sæpe aliàs, vt doceant, regant, & coerceant pueritiam. Virga autem hic correptionem & totam pædagogiam, quæ complectitur doctrinam, honesta exercitia, & certa studia, ac certas operas, præmia rectè factorum, & pœnas delictorum. Istud sic expressit Guntherus, poeta clarissimus, Ligurini lib. vij.

— Qui parcere virgæ
Sustinet, huic odio perhibetur filius esse.

De virga disciplinæ Dauid loquitur Psal. xxiij. Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Hæc autem significant curam & studium parentum & pastorum. Sic Mich. vij. Pasce populum tuum virga tua. Paul. j. Corinth. iiij. In virga veniam ad vos, an in charitate? Metaphora à pastoribus, qui cum virga regere solent oues, & iumenta agere.

Eurycles.

Plato in Sop. Vt fertur, domi hostē & aduersariū habētes intus submurmurantem, tanquam absurdum illum Eurycleem circumferentes semper incedunt.

Coelii Rhodigini.

Amicus vt oleum plantis.

Oleum plantis infestissimum. vnde etiam illæ inoculationes ἐνοφθαλμισμοὶ, non admittunt. Ironicè dicetur de iis, inter quos haud conuenit.

Ex Append. Ivnii Canteri, & aliorum.

Inuisus vt Orci portæ.

Comparatio illa Homerica, qua affirmat Vlysses mēdax & frau

& fraudulentus si quis alius, mendacem hominem & vanum, qui ventris studio & paupertate coactus falsa nunciat, non aliter quàm inferorum portas sibi esse exosum prouerbialis est. Extat autem Odyss. ξ.

[illegible]

Id est:

Namque mihi inuisus tanquam sæui ostia Ditis,
Verba dolosa loquens, quia paupertate coactus.

Huic simile est illud Iliad. γ.

[illegible]

Id est:

Sic erat exosus, veluti mors omnibus atra.

OMINANDI.

ERASMI. Bene sit.

[Greek]: id est, Bene sit. Ominis vox, cùm quis rem quampiam nouam & arduam auspicaretur, vt in testamentis, præfabantur, [Greek]: id est, Hoc bene erit. Sed si quid acciderit humanitus. Item in concionibus: Quod faustum felixque sit: Id futurum est falsius, si per ironiam proferatur de re ridicula, nulliúsque momenti, perinde quasi maxima. Quemadmodum Persius de diuite auaro cadum resignaturo, Hoc bene sit. Frequens est apud autores. Bene vertat: &, Malè vertat. Vergilius in Bucolicis.

Hos illi, quod nec bene vertat, mittimus hœdos.

Et, Dij bene vertant quod agas. Seruius grammaticus existimat hanc figuram mutuò sumptam ab Hectore & Aiace, quorum vterque suum munus in perniciem cessit.

Cum Musis.

[Greek]: id est, Cum Musis: hoc est, Musis bene fortunantibus, de doctis, aut iis quæ doctè dicuntur: aut (quémadmodum ostendit Suidas) cùm illiteratus inter eruditos viuit: vt per ironiam efferatur.

Adsint Dij beati.

[Greek] id est:

Felices adsint superi.

Sermo est bene ominantis in re quapiam aggredienda. Sic enim præfari solent rhapsodi, hoc est, carminum Homericorum recitatores & interpretes. Quemadmodum & citharœdis cantaturis mos erat Apollinem, vt dexter adesset, carmine inuocare, [Greek]: id est. At multum salue rex. Quin & testamentum condituri præfabantur ominis causa, [Greek]: id est, Hoc bene sit. Item apud Romanos dicturus in concione, simili precatione vtebatur, vt felix ac faustum esset Reipublicæ, quòd dicturus esset. Refertur apud Zenodotum.

Mercurio dextro.

Hesychius indicat veteres in iactu quodam solere ominis gratia præfari Mercurium, quemadmodum in conuiuiis [Greek], de quibus suo dictum est loco. Idem indicat in sortibus dicendis, primam sortem dici solere Mercurium. Per iocum vsurpare licebit, vbi quid aggredimur noui. Qui de summo periclitantur, dicuntur omnem iacere aleam: qui primùm tentant aliquid, dici possunt Mercurium ducere. Iulius Pollux lib. vj. cap. ix. indicat in [Greek], id est, carnium partitione, primam carnium portionem [Greek], id est, Mercurij sortem appellari solere.

In morbo consumatur.

Seneca lib. De beneficiis ij. Quingenti, inquit, denarij sunt: illud, quod dici solet, in morbo consumat. Zeno cuidam promiserat quingentos denarios mutuò: admonitus ab amicis, hominem esse malæ fidei, tamen credidit, vel ob hoc quia promiserat, & summa erat exilis. Solent igitur creditores, quum sentiunt non redditurо creditam pecuniam, nec existimant operæprecium ob tantillum legibus agere, dicere: Habeat, consumat in morbo. Qui sermo dubium habet sensum. Potest enim ab amico dici, qui nolit deesse amico, quod impendat, si morbus inciderit: potest & ab inimico, qui malo viro morbum optet.

In tuum ipsius caput.

Quoties in autorem mali malum retorquetur, aut recidit, Græci dicunt, [Greek]. Demosthenes in oratione [Greek]. id est: Hæc igitur optabat iste, patriæque imprecabatur, quæ nunc vos oportet in ipsius caput vertere. Ita Ctesippus in Euthydemo Platonis: [Greek]. id est. Nisi dictu rusticius esset, dicerem, Tibi in caput. Nam sophista collegerat, eos procurare interitum adolescentis, qui vellent eum doctum euadere, quum nondum esset doctus: nam perit, quod definit esse quod erat, & incipit esse quod non erat. Ita Maro:

-Quod dij prius omen in ipsum Conuertant.

Apud Aristophanem in Pluto Penia ratiocinatur, si omnes homines ditescerent, fore vt Chremylus ipse cogeretur arare, fodere, reliquósque labores exhaurire, vt iam afflictior viueret diues, quàm antehac vixerat pauper. Chremylus autem memor laborum, quos in paupertate pertulerat, abominatur hoc verbum, & in Peniæ caput reprecatur, dicens, [Greek]: id est, In caput tibi: vt subaudias, recidat. Cælius ad M. Ciceronem lib. viij. At Domitius quum manus ad os opposuit, te ad ix. Calend. Iun. subrostrarij (quod illorum capiti sit) dissiparant perisse.

Ex APPENDICE ERASMI. Bona spes ostensa.

[Greek]

Id est:

Sic fato felix à dextris aduolat ales. Homerus.

Aquilæ volatum quamplurimis prospero auspicio victoriam & felicitatem portendisse docent historiæ. quod vt planius habeas, consule Pierium libro Hieroglyphicon xix.

Sternutauerunt amores.

Ex Thalisia Theocriti apparet prouerbiale dictum fuisse, quòd aliqui de signo bono, alij de aduerso & malo intelligunt, Amores sternutauerunt: hoc est, sternutando signum præbuerunt, quòd esset amaturus, ipsum euenit.

IVNII. Hirundo æstatem loquitur.

[Greek]: id est. Hirundo æstatem loquitur. Aristophanis interpres in Equites fabulam, eo loco, [Greek]: id est, Nónne videtis? noua hirundo: admonet prouerbium esse mutilum, sed integrum tale esse: [Greek]. hoc est: Noua hirundo veris est initium. Erasmus noster, interpretis verba ita accipit, vt parœmiam perinde valere scripserit, quasi dicas, initium veris. Hanc parœmiam imitatus est Philemon comicus:

[Greek]

Id est:

Æstatis ô mulier hirundo est nuncia.

Quadrat prouerbium in artificiosa coniectura, quum indicio non vano indubitatum de futuris euentum ominamur: verbi gratia, si visa fuerint in freti angustiis catascopia prædatoria, quæ mari insidiari incipiant, belli futuri ea sunt præludia, nempe [Greek]: aut si dicamus sororiantes puellæ mammas, nubilem ætatem loqui, nimirum hirundo veris est primordium. Aliòqui [Greek], id est nouam hirundinem non inconcinnè puto vocari posse eum, qui noui quippiam licet vetus, opinione tamen hominum nouum, adferat: quemadmodum hodie multi noua inuenta iactitant, quæ vel planè vetera sint, vel è veteribus pendeant saltem: veluti hirundo naturæ lege aut obseruatione hominum semper ver prænunciat, a primordio mundi semper nouum, cum anni nouantis initio.

HRASSICANI. Bona salute.

Cato in fine quarti capitis De re rustica innuit, veteres in exordiis omniū ea præfatione vsos fuisse, Bona salute. Sic in principio concionandi, Romani dicebāt, Quod sit fœlix & faustum: &, Diis auspicibus, Diis fauentibus, Diis beneuolentibus vbique sunt protrita.

IOANNIS VLPII Felix & faustum sit lumen.

Varro author est, Græcos cùm lumen infertur, dicere solitos: φῶς ἀγαθὸν, id est Faustum sit lumen.

COGNATI Erat melius.

Hæc oratio propemodum solennis videtur fuisse, quãdo sub denuntiatione periculi admonebatur aliquis vt desisteret. Terent. in Adelphis, scena prima, actu secundo. Ante ædes non fecisse, erit melius. Appius decemuir apud Liuium lib. . decadis primæ: Non erit melius, inquit, nisi de quo consulimus vocem misisse. Non erit incommodũ si huc referas illud, ἔσται πάντα καλῶς, quod est apud Suetonium in Domitiano, de cornice quæ paucis diebus antequam occideretur Domitianus, dicitur his elocuta verbis, quod ostentum sic aliquis explicuit:

Nuper Tarpeio quæ sedit culmine cornix,
Est bene, non potuit dicere, dixit, Erit.

Melius enim fore, mortuo tyranno, cornix ominabatur.

Benè veniat siue vertat.

Elegans sermo est, & in vsu veterum scriptorum. Hæc enim Pomponij comici verba leguntur apud Nonium, Bene eueniat: Ita sit, & tibi bene sit, qui rectè ominaris. Cùm igitur Bene eueniat, dici solitum esset ab iis, qui rectè ominarentur, exitúmque alicuius rei secundum optabant: verè Cicero in epistola quadam septimi libri ad Atticum, inquit: Carneadem quid benè eueniat, pronunciarat, quamuis spurcè sentiret, tamen prudentius respõdisse, quàm Epicureos: qui cùm omnia ad se referant, vtilitatésque proprias sequantur, nihil alterius causa fieri à nobis in vita debere asseuerabant. Ille enim quasi dolebat ita se rem habere, Deósque propitios esse optabat. Simile quiddam in magnis rebus auspicandis præfari solebant veteres: vt Cicero in principiis defensionũ Murenæ, Rabirij, & aliorum. Persius satyra quarta:

Hoc bene sit.

Simile est illud: Quod Deus bene vertat. Theocritus in Thyonico:

Εἴη τοι μὲν χωρεῖν κὰτ νοῦν πάνθ᾽ ὧν ἐπιθυμεῖς
Αἰσχίνα, &c. id est:

Vtinam tibi bene vertat quod agis.

Bene autem ominantur, qui bonum: malè, qui infaustum. Plautus, Melius ominare, id est, εὐφήμει, desine malè loqui. Egestatem autem homines inimicis imprecari solẽt, vltimamque inopiam. Diræ imprecationes sunt execrationis plenæ. Et diras imprecari Græcè ἐπαρᾶσθαι τὰς παλαμναιώτατας ἀράς. Dicitur & ἀρὰς δεινὰς καὶ φρικώδεις ἐπεύχεσθαι. Vide infrà, Dij meliora.

Aut omina me fallunt.

Fernandus Pincianus, Græcè Latinéque doctissimus, in Senecæ De consolatione ad Polybium, cap xxiij. castigãs hunc locum. Aut omnia me fallunt: Legendum, inquit, omina: ut sit dicendi modus vulgatus, & ferè prouerbij vice. Accius in Oenomao, Nonio referente, Ominibus faustis, dixit.

Tam infausti ominis, quàm noctuæ.

Cicero epist. cxxiij. Tam infausti ominis, quàm noctuæ aues. Fertur & hoc inter prouerbia. Vulgò etiam creditum est, occursum monachi omen esse parum felix. Adeò hominum genus detestandum. Olim spadonis aut eunuchi, cinædi aut claudi occursus & conspectus mane, primo domus egressu, inauspicatus habebatur. de quibus Lucianus in Pseudologista.

Non rarò parua, magnarum ærum sunt indicia.

Θρυλούμενον est hodie hoc Cleombroti dictum, quod habetur apud Plutarchum de oraculorum defectu: τὸ δὲ λοιμώδεις θέρους ἀράχνιον πλῆθος σημαίνει καὶ θέρους ὁμοίας ἀρχὰς ... id est: Aranearum multitudine, pestifera fore æstas: vernis verò ficus foliis, cornicis pedem adæquantibus, tempestiua veris nauigatio indicatur. quod & Hesiodus in ἔργοις. lepide quoque monet. Ficus folia æstatis signum esse Christus in Euangelio quoque testatur, Matt. xxiiij. Marc. xiij. Luc. xxj. Parua esse magnarum calamitatum signa. Silius quoque Italicus libro ij. de bello Punico, hoc pentasticho scribit:

Vim primi sensere canes, mox nubibus atris
Fluxit deficiens penna labente volucris.
Inde feræ syluis itemq; tum serpere labes
Tartarea, atque haustis pop lari castra maniplis
Arebat lingua, & gelidus per viscera sudor.

Synodus Cabilonensis sub Clodoueo Francorum rege. Multa quidem eueniunt, inquit, quæ dum leuiter corriguntur, sæpiùs ad maiora conscendunt.

Teucris.

In aliquot epistolis Antonius Ciceronis collega, Teucris vocatur, quòd ariolaretur & vaticinaretur: id est, falsis promissis sæpe Ciceronem, cui pecuniam promiserat, decepisset. Cassandra autem fatiloqua, sæpe ab aliquo vate Teucris appellata fuerat.

Deus auertat.

Quod procul à nobis flectat fortuna gubernans.

id est, auertat. Vide alibi, Capiti eueniat: &, Dij omen in ipsum conuertant. Dij autem auertentes fuerunt inferi, qui ἀποτρόπαιοι καὶ ἀλεξίκακοι à Græcis vocantur, qui auerruncant & auertunt prodigia & portenta: Dij depellentes etiam à Persio & Auerrunci vocantur. Tarquinius priscus in ostentario & arbotario apud Macrobium: Arbores quæ inferorum deorum auertentiúmque sunt in tutela eas infelices nominant. alternum sanguine infelicẽ. Veteres à sanguine & cruore abhorrebant. ita arborem, cuius lignum cruentum videbatur, sanguine dixit infelicem. Vide antè, Bene habet, & Bene sit: Quod Deus bene vertat. Quod, Dij meliora, dicunt Latini veteres, cùm mali aliquid votis deprecantur & amoliuntur: vale, Dij ferant meliora. Tibullus:

Dij meliora ferant, nec sint insomnia vera.

Pacuuius, Dij meliora monerint: pro, Dij monuerint meliora, scripsit, authoribus grammaticis.

Auris tinnit.

Hodie per iocum aiunt, sibi dextram tinnuisse aurem, significantes, alicubi sermonem de se absentibus factum cum laude. Apud Theocritum in Amaryllide non absimile est hoc:

ἅλλεται ὀφθαλμός μευ ὁ δεξιός· ἆρά γ᾽ ἰδησῶ αὐτάν;
id est:

En oculus dexter salit mi, illám-ne videbo?

Apud Plautum non semel obuia sunt: Prurit mihi tergum, pruriunt dentes, malæ, pugni: item, Supercilium salit.

Aui sinistra.

Apud Mar. Varronem lib. vj. A quo dicuntur comitiæ aliúdve, quòd sit aui sinistra, scæua. Cicero De legibus, Isque aui sinistra, dictus populi magister est. id est, prospera, & secundo auspicio. Aues enim prosperæ dicebantur sinistræ. Contrà impedientes aues aut dicebantur Arculæ, ab arcendo: aut Cliuiæ, quia difficilia vocabant Cliuia, ad verbum πρηνῆ: aut Remores, à Remorando: aut Alteræ cùm alteræ superuenirent, quæ felici auspicio vitium facerent: aut Voisgræ, quæ se vellendo malum auspicium faciebant; aut Inebræ & Enebræ. Eo nomine omne obstaculum intelligebatur, & ab inhibendo dicitur, docente Festo. Læuum autem dicitur prosperum: Intonuit læuum. Æneid. ij. Et Cicero in primo De diuinatione ait, à sinistra cornice ratũ & lætũ auguriũ fieri.

Quod faustum felíxque sit.

Hanc solennem formulam sæpe vsurpant veteres, cuius meminit Varro sub finem lib. v. De lingua Lat. & alicubi Liuius: item Cicero j De diuinatione: Neque solùm, inquit, deorum voces Pythagorei obseruauerunt, sed etiã hominum, quæ vocant omina: quæ maiores nostri quia valere censebant, iccirco omnibus rebus agundis, Quod bonum, faustum, felix, fortunatúmque sit, præfabantur. Virgilius in Pharmaceutria, eclog. viij. Bonum sit. Bonæ precationis sunt formulæ: quibus contraria est illa imprecatio apud eundem Virg. Mœride, eclogã jx.

(Quod nec bene vertat.)

Cum

Cum bona alite: Auspicio bono.

Sic Græci:

Σιὺ οἰωνοῖς ἀγαθοῖσι.- & Sophocles in Trachin. Catullus in nuptias Iuliæ & Manlij:

-Bona cum bona Nubit alite virgo.

Bonam alitem dixit, quòd aues quædam in his infaustæ maléque ominatæ sint; quas Græci propterea τὰς γαμοῦσι δυσοιωνίστους vocant. Vide Lycophronis interpretem. Horatius in j. Carm.

Maladucis aui domum.

Callimach. τὰς λευκὰς τὰς μελαινάς, bonas ac malas alites significans, dixit. γινώσκεις δ' ὄρνιθας ὅς αἴσιος, οἵ τε καὶ οὔ τοι ἀλιθ... καὶ πίων οὐκ ἀγαθαὶ πτέρυγες. Itaque ἀγαθὰς πτέρυγας, bonam alitem aptè interpretemur. Idem ibidem:

Transfer omine cum bono
Limen aureolos pedes,
Rasilémque subi forem.

Propertius in iiij.

-Mihi, inquit, Omen triste prætulit ipsa rapta de rogo.

Fax autem ominis causa præferebatur.

Non est Deus nescius nostri.

Catull. ad Mallium:

-Non est Dea nescia nostri.

M. Antoninus de vita sua lib. ij. paulò post principium. & lib. vj. Deum nostri curam agere dixit.

Tinniunt aures.

Græcè ab eodem Stephano: βομβεῖ μοι τὰ ὦτα. Galli dicunt, Les oreilles me cornent. Dicitur ab his, qui vana præuident. Et istud quoque collegit Polyd. Vergil. Catul. ad Lesbiam:

-Sonitu suopte Tinniunt aures.

Polydori Virgilii.

Tinnire aures.

Si quem videmus vana auditione terreri, scitè dicemus illi aures personare. Sumpta metaphora à metallis, quæ pulsata tinniunt.

Κενοτάφιον.

Propriè inane & imaginarium sepulchrum, quo neque corpus neque reliquiæ illatæ sunt: cap. xlij. de religion. Potest non illepidè torqueri ad hominem vanæ mentis, foris in speciem illustre quid præ se ferentem. Eadem formula, qua Horatius dixit, Corpus sine corpore. Desumptum ab honorariis sepulchris, & inanibus sepulchris, in memoriã defunct., cuius corpus inhumatum est dicatis: quando ex officio & pio voto Cenotaphium (vt & hodie) religiosum faciebant veteres cæremoniis, ad instar veri sepulchri: vt testatur Marcianus in c. in tantum. de rer. diuis. nisus Virgilij authoritate in 3. Æneid.

Libabat cineri &c.

Gulil. Gentii. Qui te conspexerit, augurium capere poterit.

Dictum in desormes & turpi adspectu homines. Veteres omen bonum captabant ex occursu formosi cuiuspiam, malum ex deformis aspectu. Ad quod alludens Iuuenal. saty. v. ait:

-Tibi pocula cursor.
Et cui per mediam nolis occurrere noctem.

Author est Ælius Spartianus in vita Seueri, quòd is mortem sibi portenderit ex occursu Æthiopis cuiusdam. Idẽ tradit Plutar. de Bruto & Cassio. Hinc fortè veteri prouerbio, inquit Tiraquellus, vir inexhaustæ lectionis, dicebatur, ἐρινύων ἀπορρώξ, hoc est, furiarum stirps: is nimirum, qui fœda esset specie. Nam quod noxium est & exitiale, id à furiis ortum esse dicitur. Contrà pulchritudo est quauis epistola commendatior, vt ait Aristoteles apud Laertium.

OMNIA.

Erasmi. Ioca seriáque.

Quoties omnia nostra cum aliquo communicamus, cum eo ioca seriáque conferre dicimur. M. Tullius libro De finibus bonorum ij. At quicum ioca seriaque, vt dicitur, quicum arcana, quicum occulta omnia? Tecũ optimè: deinde etiam cum mediocri amico. Donatus in Adelphos, huiusmodi fermè figuras omneis quæ constant ex contrariis, prouerbiales existimat. Quod genus sunt: Fanda infanda: quo iure quaque iniuria: facta atque infecta: digna atque indigna: fásque nefásque: clámque palámque: terráque maríque: noctésque diésque: iuuenésque senésque: neque in minimo neque in maximo: neque deos neque homines veretur: vocatus atque inuocatus: re salua & perdita: atque alia huius generis innumerabilia, de quibus meminimus & initio operis.

Nec animans, nec inanime.

Prouerbiali figura dictum est apud Platonem libro de legibus octauo, πάντων τῶν τε ἐμψύχων καὶ τῶν ἀψύχων: id est Omnium & animantium & inanimorum: quum nihil omnino significamus excipiendum. Simili figura dicimus, Iuuenúmque senúmque: &, Bipedum ac quadrupedum nequissimus: item, Nec diis nec hominibus placet: Nec viuis parcit, nec mortuis. Locum Platonis citauimus integrum in prouerbio, παμμαχεῖν.

Pueri, senésque.

Vide superiùs in loco, Multi.

Latum & angustum.

Nemini obscurum arbitror, prouerbiali schemate dictum esse apud Aristophanem in Equitibus sub persona Cleonis: cui cùm esset, quòd nutricum more malè pauisset populum, qui paululum præmansi insereret in os, maximam partem ipse deglutiret, respondet:

Καὶ νὴ Δί' ὑπὸ δεξιότητός γε τῆς ἐμῆς
Δύναμαι ποιεῖν τὸν δῆμον εὐρὺν καὶ στενόν.

Id est:

Ita per Iouem, nam dexteritate ego mea
Exilem & amplum valeo populum reddere.

Macrescunt enim pueri malè pasti: rursus bene pasti fiũt obesi. Appositè torquebitur in eos, qui adolescentes rectè docent aut secus: quive populo rectè concionantur, aut secus. Siquidem hæ res plurimum habent momenti, ad mores populi vel ad honesta formandos, vel ad vitia deprauandos.

Dulce & amarum.

Plautus in Pseudolo non sine prouerbij specie dixit dulce & amarum, pro lætis ac tristibus. Amans adolescens de epistola amicæ: Dulce amarúmque vna nunc misces mihi. Idem in eadem fabula: Dulcia atque amara apud te sum eloquutus omnia. Scis amorem, scis laborem, scis egestatem meam. Idem in Truculento: Nunc posteaquam scio dulce atque amarum quid sit de pecunia.

Omnium quos Sol videt.

Sunt & illæ figuræ prouerbiales, Omnium quos terra sustinet: aut quos Sol videt pessimus, optimúsve. Plautus in Sticho: Facile inuenies peiorem & peius moratam pater quàm illa fuit: meliorem neque tu reperies, neque vidit Sol. Idem in Bacchidibus:

Quia ædepol certò scio Vulcanus: Luna, Sol, dies, dij quatuor
Scelestiorem nullum illuxere alterum.
Sol qui terrarum flammis opera omnia lustras.

Vnde & oculus mundi dictus est. Simile est illud, Quodcunque in solum venit. M. Tullius Epistola. fam. lib. ix. epist. vltima: Conuiuio delector, ibi loquor, quicquid in solum, vt dicitur, & gemitum & risus. Sentit se in conuiuio de quibuslibet rebus loqui, seu lætis seu tristibus. Citatum est nobis hoc adagium in superioribus ex primo libro De natura deorum: sed hic locus tum non occurrebat, qui tamen ad prouerbij fidem pertinere visus est. Plautus in Pœnulo: Quantum hominum terra sustinet sacerrimo.

Ivnii. Etiam mater & sorores.

Quando citra discrimen aut exemptionem omnes promiscuè indicare volumus, prouerbi huius vsus erit: ἅμα καὶ μήτηρ καὶ ἀδελφαί. Etiam mater & sorores. Vtitur loco modò citato Synesius, ostendens nominatim adagium esse. sic enim inquit: ἀλλὰ καὶ μήτηρ, ἀλλὰ καὶ ἀδελφαί

φασὶ ... id est:Imò etiam mater ac sorores(quod aiunt) virorum pulchritudini multum deferunt. volens innuere nullam tam sanctam, tam castam esse, quæ non formæ venustæ & egregiæ lenocinio trahatur, citra exceptionem, etiamsi mater illa sit aut germana.

A caluo vsque ad caluum.

Dion Cocceius libro lviij. re ert Caligulam Cæsarem conspicatum semel ingentem noxiorum aliorúmque captiuorum turbam præcepisse prouerbiali dicterio, omnes à caluo ad caluum trucidari. Græcè est, ... Quem locum ita reddit Suetonius Tranquillus: Nullius inspecto elogio à caluo ad caluum duci imperauisse, hoc est, promiscuè, sinéque discrimine: neque enim placet quod Hermolaus Barbarus ex Dione hunc in modum interpretatur: Hoc est, quicunque inter duos fortè caluos ex fontibus ante se constitutis aderant, laniandos bestiis rapi vice pecudum mandasse quæ cariùs vendebantur. Adagij vsus est, quoties significamus neminem exclusum aut præteritum.

COGNATI. Quod in solum venit.

Hoc prouerbium rationem quandam loquendi priscã olet. Vt enim ea demùm nobis esse videntur, quæ sensibus comprehendimus, velut quæ vel tangimus, vel cernimus: sic cùm omnia propè erat solum, id solum esse existimamus, quod in eo videmus, & omnia quæ sunt in rerum natura eo sustineri putamus. proinde, Quod in solum, valet, quicquid est, quicquid accidit, quicquid sese offert, quicquid euenit. In eandem sententiam Cic. Epist. famil. lib. ix. vltima ad P. tum epist. Conuiuio delector, ibi loquor quicquid in solum, vt dicitur, & gemitum, & risus. Sentit te in conuiuio de quibuslibet rebus loqui, seu lætis, seu tristibus. Idem lib. j. De natura deorum, dicit: Hinc quodcunque in solum venit, vt dicitur, effingis atque efficis. id est, quicquid in rerum natura est. Varro hoc prouerbium etiam vsurpauit. Libet mi epigrammata facere, & qui nomina non memini, quod in solum mihi venerit, ponam id est, quodcunque nomen sese mihi obtulerit, & in buccam venerit. Diuersum est hoc Afranij veteris poetæ in Crimine, citante Nonio: Orbitatem senectuti tuæ malam metui, quod in solum non venit cæco ac dementi. Rursum: Ne veniret quod non agitur in solum. Hic veteres Grammatici, In solum, in solitum interpretantur: à quibus vix recedere licet.

Amaro dulce permixtum.

Alibi. Ecce cùm quis in restitutione, vel corruptione simul contraria patitur, algens sæpe calescit, & calens aliquando refrigescit: quærens (vt arbitror) id assequi, illud abiicere, ac (quod dicitur) amaro dulce permixtum, & cũ difficultate reiectionis adiiciens molestiam, pòst ferum congressum facit. Ratio igitur nobis hæc dictat, nos non modò in lamentationibus & in tragœdiis, neque in fabulis tantùm, sed in totius vitæ tragœdia atque comœdia dolores voluptatibus immisceri, & in aliis sexcentis. Vide apud Erasmum nostrum, Dulce & amarum. Idem Plato in Philebo: Voluptates plenas doloribus inuenire licet. Quinetiam meministi eos qui tragicis spectaculis adstant, dum delectantur, sæpe lugere.

ORIGINIS.

ERASMI. E tardigradis asinis equus prodiit.

Ἐκ βραδυπόρων ὄνων ἵππος ... id est, E tardigradis asinis equus emersit. Cùm clarus euadit quispiam obscuro genere natus, vt quoties ab indocto præceptore proficiscitur discipulus eruditus. Potest & per ironiam proferri, & per negationem: vt, Nũquam ex asinis nascetur equus. &, En tibi ex asinis equum. id est, ex infimis parentibus arrogantem & ferocem. Huic contrarium est quod alibi retulimus, Heroum filij noxæ: quum ex egregiis viris prognati non respondent maiorum virtutibus. Quemadmodum Socrates apud Platonem in Alcibiade priore, docet ambos Periclis filios Paralum & Xanthippũ fuisse stupidos, Cliniam euasisse furiosum. Denique nullum illius opera factum sapientem: quum Zenonis consuetudine multi sapientes euaserint. Idem tractat in Menone, commemorans & Aristidem, qui filium habuit Lysimachum nullius rei: præterea Thucydidem, cui duo fuerint filij, Melesias & Stephanus. Neuter respondit virtuti paternæ. His addi poterat M. Tullius, qui filium reliquit illaudatum, & à patris virtutibus plurimum degenerantẽ.

Ex quercubus ac saxis nati.

Huic finitimum est illud Homericum: E quercu, è saxis prognatus quod quadrabit vel in hominem obscuro genere, vel in eum, qui sit agresti atque effero ingenio, moribúsque immanibus. Inde ductum adagium, quòd antiquitùs in cauis quercubus, tectorum vice victitarent homines, atq; hinc è quercubus nati fingebãtur. Inde illud:

-Et duro robore natos.

Præterea creditum est saxis à Deucalione Pyrrháque proiectis, mortalium genus absumptum diluuio, instauratum fuisse. Homerus in Odyss. τ.

Οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός ἐσσι παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης.

Nam neque fatidica quercu satus es neque saxo.

Id imitatus Pallada in Epigrammate:

Οὐ γὰρ ἀπὸ δρυὸς ... ἀπὸ πέτρης ... Id est.

Neque te, quod aiunt, quercus aut lapis edidit.

Allusit ad id festiuiter Plato libro de Republ. viij. ἢ οἴει ἐκ δρυός ποθεν ἢ ἐκ πέτρας τὰς πολιτείας γίγνεσθαι, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τῶν ἠθῶν τῶν ἐν ταῖς πόλεσι; id est: An existimas è quercu quacunque, aut rupe respublicas nasci, ac non potius ex moribus eorum, qui in republica versantur? In crudeles & immites conuenit illud Theocriticum in Æpolo de Cupidine: ... λέαινα

μαζὸν ἐθήλαζε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μάτηρ. Id est:

-Scilicet ille leænæ

Vbera suxit, & in nemore hunc genitrix fera pauit.

Nunquam ex malo patre bonus filius

Euripides hanc sententiam prouerbio celebrem fuisse testatur, ex malo patre non progigni bonos liberos.

φεῦ φεῦ, τὸ παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει,

Οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός.

Id est:

Heu heu, vt illud dictitant rectè, probum

Patre ab improbo, non posse nasci filium.

Astipulatur huic dicto prouerbium illud: κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. id est: Mali corui malum ouum. Item illud Theognidis:

Οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται -

Id est:

Non etenim è squilla rosa nascitur.- Atque id genus alia, quæ suis referentur locis.

E squilla non nascitur rosa.

Prouerbiali figura dixit Theognis:

Οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται, οὐδ' ὑάκινθος

Οὐδέ ποτ' ἐκ δούλης τέκνον ἐλεύθερον.

Id est:

Non etenim è squilla rosa nascitur, aut hyacinthus:

Sed neque ab ancilla filius ingenuus.

Admonet adagium, è probis parentibus nasci liberos probos, ex improbis improbos. Simili forma dixit Horatius in Odis:

-Neque imbellem feroces

Progenerant aquilæ columbam.

Venustius erit, si ad indocti doctoris indoctum discipulum referatur, ad improbi nutritij improbum alumnum. Pertinet adagium ad illam classem, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. id est, Mali corui malum ouum. &c:

Οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός.

Id est:

Prolem probam haud pater progignet improbus.

Est autem Scilla herbę genus non dissimilis aloe: de qua multa Plinius diuersis locis.

Ex minimis initiis maxima.

Ad indicandum maximas simultates nonnunquam

ex

ex leuissimis iniuriolis nasci, non secus atque ex minutissima scintillula grauissimum incendium, mirè congruet illud ex eodem libro de Eride, id est, dea contentionis:

Ἥτ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.

Quæ primùm exigua surgit, verùm illicò cœlum
Attingit, capite, in terris vestigia ponens.

Hunc locum Vergilius Æneidos iiij. detorsit ad famam:

Parua metu primò, mox sese attollit in auras,
Ingrediturque solo, & caput inter nubila condit.

Exiguum malum, ingens bonum.

μικρὸν κακὸν, μέγ' ἀγαθὸν, id est, Pusillum malum, ingens bonum. Admonet adagium ex paululo incommodi, laboreque exiguo, summa maximáque commoda colligi. Refertur à Diogeniano. Non discrepat huic Musonij sententia, quam commemorat Aulus Gellius lib. xvj. cap. j. ἄν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. ἄν τι ποιήσῃς αἰσχρὸν μεθ' ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει, id est, Si quid feceris honestum cum labore, labor abit, honestum manet. Si quid feceris turpe cum voluptate, voluptas abit, turpitudo manet. Eandem sententiam Cato, minus quidem modulatè, minúsque rotundè, sed tamen fideliter extulit ad hunc modum: Cogitate cũ animis vestris, si quid per laborem rectè feceritis, labor ille à vobis citò recedet: benefactum à vobis, dum viuetis, non abscedet. Sed si qua per voluptatem nequiter feceritis, voluptas citò abibit: nequiter factum illud apud vos semper manebit.

Bonæ leges ex malis moribus procreantur.

Macrobius Saturnalium libro iij. Vetus verbum est, inquit: Leges bonæ ex malis moribus procreantur. Nam sicuti medicorum pharmacis nihil opus foret, nisi morbis laboraretur: ita legibus ferundis nihil opus esset, nisi perperam viueretur. Vnde apud Æginetas olim pecuniaria pœna mulctabatur is, qui legis instituendæ dedisset occasionem. Autor Aristoteles libro Rhetoricorum ij. Cornelius Tacitus lib. xv. Vsu probatum est, leges egregias exempla honesta apud bonos, ex delictis aliorum gigni. huc pertinet, quòd Solon ἐρωτηθεὶς, διὰ τί κατὰ πατροκτόνου νόμον οὐκ ἔθηκεν, ἀπελπίσαι εἶπεν id est, Rogatus quam ob causam non tulisset legem in parricidas, respondit, quòd non sperasset futurum parricidam.

Initium belli.

Ἀρχὴ πολέμου: id est Origo belli: vbi quis prior lacessit iniuria seu conuicio. Sumptum videtur ab historiographis, quibus mos est, primùm causas exponere, quibus bellum cœptum fuerit. Huc allusit Lucianus cùm ait in Pseudomante: καὶ κατὰ τὸν Θουκυδίδην, ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤρξατο. id est: Et quemadmodum ait Thucydides, hinc iam bellum oritur. Vnde ἀπόλεμος lædere dicitur, qui nulla lacessitus iniuria simultatem exercet.

Hinc belli initium.

Inter prouerbia quæ sumuntur ex allusionibus autorũ, mihi non videtur illud silentio prætereundum, quod ex Thucydide vsurpauit Lucianus in Pseudomante: καὶ κατὰ τὸν Θουκυδίδην, ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤρξατο. id est: Et iuxta Thucydidem, iam hinc belli initium. Id ad varios vsus poterit accommodari, siue cùm ad incipiendum negocium accingi significamus, siue cùm alicunde natam simultatem innuimus, ac tumultum rerum exortum. Ad eundem Thucydidis locum, non dubium quin alluserit Aristophanes in Acharnensibus:

Κἀντεῦθεν ἀρχὴ τοῦ πολέμου,

Atque illud, κἀντεῦθεν, eo loco frequentiùs iterat: quo magis consentaneũ, illũ allusione ad iocũ abusum fuisse.

Piscis primùm à capite fœtet.

ἰχθὺς ἐκ τῆς κεφαλῆς ὄζειν ἄρχεται: id est, Piscis à capite primùm incipit putere. Dictum in malos principes, quorum contagione reliquum vulgus inficitur. Apparet ab idiotarum vulgo sumptum.

Ab impiis egressa est iniquitas.

Concinit huic Hebraicum illud ex libro Regum j. cap. xxiiij. quod Dauid nominatim etiam pro vetusto prouerbio citat: Ab impiis egredietur iniquitas. Significat autem, ab improbis semper mali quippiam exoriri, à bonis nihil malorum proficisci. Proinde nihil esse, cur Saul metuat, ne à se occideretur. Hoc facinus impium, non nisi ab impiis esse patrandum, se manus suas regia cæde nõ inquinaturum. Porrò prouerbium (si quem hoc quoque iuuabit) Hebræo sermone pronunciatur ad hunc modũ: מרשעים יצא רשע Quandoquidem habent hoc peculiare pleraque prouerbia, vt in ea lingua sonari postulẽt, in qua nata sunt: quòd si in alienum sermonem demigrarint, multum gratiæ decedat. Quemadmodum sunt & vina quædam, quæ recusent exportari, nec germanam saporis gratiam obtineant, nisi in his locis, in quibus proueniunt. Idem propemodum dicitur apud Græcos versu prouerbiali:

Ἀνδρῶν γὰρ ἐσθλῶν ἔργα χρηστὰ γίγνεται. id est

Probis ab animis facta promanant proba.

Mali corui malum ouum.

Κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν: id est, Mali corui malum ouum. Aptè vsurpabitur, quoties à malo præceptore discipulus malus proficiscitur: ex improbo patre filius improbus: ex patria illaudata vir illaudatus: denique facinus sceleratũ ab homine scelesto. Metaphoram alij referunt ad naturã animantis, quæ nec ipsa est idonea cibis humanis, nec ouum parit ad quidquam vtile. Sunt qui dicant fieri, vt coruorum pulli parentes ipsos deuorent, si fortè non pascant illos ad satietatem: & hinc ductum adagium. alij malunt ad huiusmodi fabulam referre. Corax quidam primus Syracusis, post mortem Hieronis, instituit artem rhetoricen mercede profiteri. Cum hoc adolescens quidam Tisias hac lege pactus est, vt tum demum mercedẽ persolueret, vbi iam artem perdidicisset. Dein vbi iam arte cognita, præmium reddere cunctaretur, Corax in ius discipulum vocat. Ibi iuuenis huiusmodi dilemma proponit. Percontanti quis esset artis finis, vbi Corax respondisset, persuadere dicendo: Age, inquit, si persuadeo iudicibus, me nihil debere, non reddam, quia vici causam: sin minus persuadeo, non reddam, quia non perdidici artem. At Corax Tisiæ dilemma tanquam vitiosum & ἀντιστρέφον, in discipulum retorsit ad hunc modum: Imò, inquit, si persuades, dabis, quia tenes artem, & debes ex pacto: sin minus, dabis, quia sententiis iudicum damnatus. Quod commentum tam vafrum, támque callidum vbi iudices audissent, admirati versutiam adolescentis, succlamarũt: κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. Sunt qui narrent hoc 'nõ clamatum à corona circumstantium, cùm alter alteri litem intenderet. Huiusmodi fermè leguntur in Prolegomenis in Hermogenis rhetoricem. Ex hac fabula, ni fallor, efficta est ea, quam narrat A. Gellius in Noctibus Atticis lib. v. cap. x. de Protagora sophista, & huius discipulo Euathlo: quæ tametsi longiuscula est, & in promptu sita, tamen quòd omnium lepidissima videatur, non pigebit adscribere. Gellius igitur ostenso vitioso dilemmate, quod Antistrephon vocant, propterea quòd totidem verbis possit in aduersarium retorqueri. Quale est, inquit prouulgatum illud, quo Protagoram sophistarum acerrimum vsum esse ferunt aduersus Euathlum discipulum suũ. Lis nanq; inter eos, & cõtrouersia super pacta mercede hæc fuit. Euathlus adolescẽs diues, eloquẽtiæ discẽdæ, causarúmque orandi cupiens fuit. is in disciplinam Protagoræ sese dedit, daturúmque promisit mercedem, grandem pecuniam, quantam Protagoras petiuerat: dimidiúmque eius dedit iam tunc statim prius quàm disceret: pepigitque vt reliquum dimidium daret, quo primùm die causam apud iudices orasset & vicisset. Postea cùm diutulè auditor assectatórque Protagoræ fuisset, & in studio quidem facundiæ abundè promouisset, causas tamen non reciperet, tempúsque iam longum trãscurreret, & facere id videretur, ne reliquum mercedis daret: capit consilium Protagoras (vt tum existimabat) astutum: petere instituit ex pacto mercedem, litem cum Euathlo contestatur. Et cùm ad iudices coniiciendæ consistendæque causæ gratia venisset, tum Protagoras sic exorsus est: Disce, inquit, stultissime adolescens, vtroque id modo fore, vti reddas quod peto, siue contra te pronuntiatum erit, siue pro te. Nam si contra te lis data erit, merces mihi ex sentẽtia debebitur, quia ego vicero: sin verò secũdũ

te iudicatum erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu viceris. Ad ea respondit Euathlus, Potui, inquit, huic tuæ tam ancipiti captioni, isse obuiam, si verba ipse non facerem, atque alio patrono vterer. Sed maius mihi in ista victoria proludium est, cùm te non causa tantùm, sed etiam in argumento vinco. Disce igitur tu quoque, magister sapientissime, vtroque modo fieri vti non reddam quod petis, siue contra me pronuntiatum fuerit, siue pro me. Nam si iudices pro mea causa senserint, nihil tibi ex sententia debebitur, quia ego vicero: sin contra me pronuntiauerint, nihil tibi ex pacto debeo, quia ego non vicero. Tum iudices dubiosum hoc inexplicabiléque esse, quod vtrinque dicebatur, rati, ne sententia sua vtramcunque in partem dicta esset, ipsa sese rescinderet, rem iniudicatam reliquerunt, causam in diem longissimum distulerunt. Hactenus Gellius. Quid autem? an non optimo iure iudices hoc saltem sententiæ vice pronunciare debuerunt, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. Narrat eandem fabulam L. Apuleius in Floridorum libris non dicam copiosiùs, neque enim potest copiosiùs referri, quàm à Gellio denarrata est, sed tamen florulentiùs, & (vt ita dixerim) picturatiùs. Meminit Euathli Aristophanes in Fucis, atque item in Acharnensibus.

Autor omnium & fons.

Cùm indicare volemus primum omnium autorem, vnde ceu capite proficiscantur omnia, maxima pariter & minima (veluti si quis dicat superbiam omnium malorum parentem, fidem omnium virtutum fontem, Homerum omnis poeseos patrem) non inconcinniter accommodabitur illud ex eodem libro de Oceano dictum,

> Ἐξ οὗ περ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα
> Καὶ πᾶσαι κρῆναι καὶ φρείατα μακρὰ νάουσιν.
> Ex quo vno freta cuncta fluunt & flumina cuncta,
> Et cuncti manant fontésque, lacúsque profundi.

Ex tua officina.

Nihil iam hac figura tritius Ex tua officina, ex aliena officina. Ex nostra officina depromi dicuntur, quę à nobis inuenta, nostróque ingenio perfecta sunt: ex aliena, quibus ab alio mutuò sumptis vtimur vt nostris. Nam officina locus vbi opifices suas exercent artes. Sumpta metaphora ab ijs, qui aliena opera in suis vendunt tabernis: Hoc quo longiùs traducetur ad res animi, hoc fuerit lepidius, vt, hoc consilij quis non intelligat è tua prodijsse officina? Totum hoc negocij tuæ fuit officinę.

Generosioris arboris statim planta cum fructu est.

Simillimam huic eodem loco subijcit Generosioris arboris statim planta cum fructu est. Qua quidem id innui videtur, egregia benéque nata ingenia, statim maturescere, & ad frugem peruenire. Taxat Fabius & hoc sententiæ genus. Mihi tamē visum est in adagiorum catalogum has quoque referre, quòd vulgò celebres fuisse testatur, & impudentior hyperbole, sicut paulo superius dictum est, non reijcitur ab hoc genere.

Magnorum fluminum nauigabiles fontes.

Simili metaphora videtur dictum & illud, quod refert ac notat Fabius in viii Institutionum libro, Magnorum fluminum nauigabiles fontes sunt. Eam sententiam ait se iuuene decantatam fuisse, Significat autem, præpotētium quantulacunque, plus pollere quàm vniuersas tenuium opes. Cæterum notat Fabius hoc sententiarum genus, quòd palam falsæ videantur.

Hinc illæ lacrymæ.

Vide locum, In deprehensos

IVNII.

Fons & radix.

Πηγὴ καὶ ῥίζα id est Fons & radix pro origine & principe causa, prouerbij specie ponitur. Iulianus medicus in quē inuehitur Galenus, ὡς τὸ περὶ [illegible] ἀφορισμοῦ [illegible] ῥίζαν τε καὶ πηγὴν ἔχειν [illegible] τὰ σώματα. id est Vt reliquum aphorismi, radicem fontémque habeat istum, quod humorum copia morbos corporibus inuehat. Galenus in Therapeu. i. δείξω τίς ἀρχὴ καὶ ῥίζα τῆς θεραπευτικῆς [illegible] μεθόδου. id est, Ostendam quod sit principium, quæ radix curandi methodi. Hippocrates libr. de flatibus τίς ἀρχὴ καὶ πηγὴ γίνεται [illegible] τῷ σώματι κακῶν. id est Quod sit auspicium, qui fons morborum qui corpori accidant. Proclus Constantinopolitanus episcopus, [illegible] ἀρχὴν καὶ ῥίζαν τῆς γε [illegible] ἀνθρωπείας [illegible]. id est Recurrens ad primordium ac radicem humanæ creationis. Constantini imperat. dictum memoratur à Nicephoro huiusmodi, Romani imperij dignitas atque amplitudo fontē atq; radicē habet, verā pietatem. Synesius libro De prouidentia, παιδείαν γὰρ ἀρετῆς ᾤετο πηγὴν εἶναι. id est, Doctrinam censebat virtutis esse fontem. Philo Iudæus, τὸν ὀρθὸν λόγον ὃς καὶ τοῖς ἄλλοις [illegible] πηγὴ νόμοις. id est, Recta ratio cæterarum legum fons est, vnde ortum habent. Empedocles Agrigentinus de rerum primordijs loquens, τέσσαρα τῶν πάντων ῥιζώματα πρῶτον ἄκουε. id est, Principiò rerum radices quatuor audi. quod ex Athamante Pythagoreo transtulit, cuius hæc leguntur verba, [illegible] πῦρ, ὕδωρ, ἀήρ, γῆ. id est, Quaterna sunt seminaria & radices rerum, ignis, aqua, aër, terra. Plutarchus in Romulo πηγὴν τῆς [illegible] id est, fontem & originem beneuolentiæ dixit. Zoroaster magnus Deum animæ fontem vocat in oraculis suis, δίζεο σὺ ψυχῆς [illegible]. id est, Quære Deum qui fons animæ. Simili modo Cicero in Tuscula. Causam atque fontem esse mœroris. Idem Clodium fontem gloriæ Milonis vocat, & alibi segetem ac materiam. Panegyrici Maximiano dicti author, Quia seminarium iuuentutis & quasi fontem humani corporis semper Romanis exercitibus ministrarunt. Nazarius Panegyrista, concordiam fundamentum ac radicem ocij, bonorum ciuium seminarium, quietis publicæ segetem vocat.

Elementum.

Consimili figura & στοιχεῖον. i. elementi appellatio pro initio & rei primordio vsurpatur. Damascius Syrus in philosophica historię, στοιχεῖα [illegible] μέγιστα [illegible] πολυμαθείας, ἔρως, φιλοπονία, ἀγχίνοια. id est Prima elementa potissima multiplicis rerum cognitionis sunt ista, amor, industria, & ingenij sagacitas. Polycrates Ephesinus episcopus ad Victorem Romanum scribens, martyras in Asia sepultos, qui possessionis Christianæ rudimenta homines docuerant, appellat μεγάλα στοιχεῖα, ingētia primordia atque elementa fidei. Isocrates orator, ταῦτα γὰρ στοιχεῖα πρῶτα καὶ μέγιστα [illegible] πολιτείας. i. Ista nāq; probè institutæ reipubl. prima & maxima sunt elemēta. Synesius in Dione, τὰς ἀρετὰς [illegible] στοιχεῖα τῆς ὅλης φιλοσοφίας θαυμάζομεν. id est, Virtutes veluti totius philosophiæ elementa suspicimus & admiramur. Timon misanthropus, Ioanne Stobæo teste, auaritiam & ambitionem nominabat στοιχεῖα τῶν κακῶν: id est, malorū elementa.

E vipera rursum vipera nascitur.

Ἐξ ἐχίδνης πάλιν ἔχιδνα γίνεται. E vipera rursum nascitur vipera. Appositè quadrabit in improbi præceptoris improbum discipulum, scelesti patris consceleratum filium. Citat Ioannes Stobæus ex Ecdoro, nescio quo,

> Ἐκ τοῦ κακοῦ γὰρ ἡ φύσις τίκτει κακόν,
> Ὥσπερ ἐξ ἐχίδνης πάλιν ἔχιδνα γίγνεται.
> Ex improbo natura gignit improbum,
> Vt vipera iterum nascitur de vipera.

Pertinet ad classem illam, ἐκ σκίλλης ῥόδον οὐ φύεται: E scilla rosa non nascitur: siue σκίλλαν accipias herbam globosa radice, siue lentiscum arborem. nam ex Etymologici authore & Plutarcho in Pericle notum fit, σκίλλας etiam σχῖνοι vocari.

Procemium & exordium rei.

A fabulis, quia vitæ humanæ actiones quàm proximè repręsentant velut in speculo, multiplex adagiorum materia excreuit stolonum instar suppullulāstita προοίμιον & contractius προίμιον id est procemium, pro initio acceptum legitur. Xenophon: οὐκ ἐξαπατήσω σε προοιμίοις ἡδονῆς. id est Non imponam tibi voluptatis procemijs: ita vocans exordia orationis, ad aurium illaqueationem comparata. D. Andreas Hierosolymitanus oratione in angelicā salutationem: ἐντεῦθεν ἡ ἀνθρώπου φύσις χαρᾶς τὰ προοίμια δέχεται. id est Hinc natura humana lętitiæ procemia accipit hoc est primordia. Proclus Cōstātinopolitanus episcopus φυσικοῦ δὲ τόκου προοίμιον, φθορά. i. Parturitionis quę naturali lege fit procemium initiúmq; est, violatio. Eunapius de Ma

de Maximino: ἄξια δὲ τῆς δυσσεβείας αὐτῷ τὰ προοίμια τῆς μαλακίας αὐτοῦ δίχα ἴχνωθεν κολάσεως. id est: impietatis illius procemia tormentis subsecuturis consona. Nazianzenus ad Olympium: καὶ προοίμια τῆς σῆς ἀρχῆς εἰς τιμῶντα τῆς δὲ τῶν ἐπιτιμῶν διαδεχομένοις id est Procemia tui imperij honoratoria existere, continuata aliorum gloria Idem in Monodia: τοῦτο ἡμῖν τῆς φιλίας προοίμιον. id est Istud nobis fuit amicitiæ procemium & rudimentum. Huiusmodi sonat responsum Dromeæ parasiti apud Athenæum in Dipnotoph. τὸ προοίμιον τῶν ἐν χαλκίδι δείπνων χαριέστερον εἶναι τῆς ἐν ἄστει παρασκευῆς. hoc est, Procemium cœnæ Chalcidicæ splendidius esse apparatu vrbico. Similiter Flauius Philostratus de Palamede loquens, τοὺς λύκους ὁ Ἀπόλλων προοίμιον λοιμοῦ ποιεῖται. id est, Lupos procemium pestis facit Apollo. indicās è lupōrum nece auspicari pestis initium. Translatione inde ducta, quòd fabulæ à procemiis exordiantur. Tale est illud in bellica acclamatione ex tragœdia,

Κλῦθ' ἀλαλὰ πολέμου θύγατερ ἐγχέων προοίμιον.

Id est.

Vociferatio belli filia ades, hastarum procemium; vel, vt apud Athenæum legitur, εὐχῶν, id est, votorum procemium, quòd à votis & numinis obtestatione belli præludia ordiantur. prior lectio extat alicubi apud Eustathium. Huc spectat & Herodis Attici dictum apud Philostratum, οὐ κομψῶς μοι δοκεῖς τοῖς προοιμίοις χρῆσθαι. id est. Videris mihi haud scite procemiis vti. innuentis eum parum diligentē in captādā auditorū beneuolētia, quę procemiū quoddam est actionis omnis. Consimiliter ἐξόδιον ἀγώνισμα, rei exordium, pro exitu sumunt Græci; quoniam postremus fabulæ tragicę cantus, quem egredientes concinebant, ἐξόδιον diceretur, Polluce teste, libro Onomasti. 4. quanquam Nonius Marcellus Exodium dictum putet quasi ἔξω τῆς ὁδοῦ, hoc est, extra viam. Appianus in Parthico, vel Plutarchus in Crasso (vtrobique enim eadem verba numeroso paginarum tractu leguntur, vt dubium sit mihi, vter plagij sit insimulandus) dixit, τοιοῦτο φασὶν ἐξόδιον τὴν Κράσσου στρατηγίαν ὥσπερ τραγῳδίαν τελευτῆσαι. id est. Ferunt Crassi expeditionem Parthicam in eiusmodi Exodium, instar tragœdiæ, desiisse. Varro Hecatombe περὶ θυσιῶν. Socrates cùm in vinculis publicis esset, & iam bibisset κώνειον in exodio vitæ. ita enim habet genuina lectio in manuscripto Nonij exemplari. Idem, Quæ seruitutis & libertatis ab origine ad Exodium adductæ & iterum in περὶ ἐξαγωγῆς, Quod cœperas modò in via narrare, vt ad exodium ducas. T. Liuius lib. vij. Exodia appellari ridicula intexta versibus scribens, videtur ea cum Episodiis confudisse Conuenit autem fere cum Catastrophe, nisi quòd hæc lætum exitum plerumque denotet. Sic ἐπεισόδιον dicitur, quicquid aduentitium est, quod in fabulis illud dicatur ciendi risus gratia adiectum, cuiusmodi apud mechanicos παρέργον, nostris appendix dicitur. ita in Epigrammatibus Græcis: ἄνθος οὐκ ἐπεισόδιον, id est, fuci ascititius flos dicitur, minimè genuinus. sic accipit Gregorius Nazianzenus ad Basilium, οὐκ ἄλλων τινὸς ἐπεισόδιον προσθήκην. id est, Quum me alterius ferculi loco proposuissent. Plutarchus Luculli deliciis annumerat & tripudia & ἀκροάματα ἐπεισόδια, adiectitias cantilenas aut narrationes. Heliodorus lib. j. τοῦτο δή τὸ τῆς τραγῳδίας, οὐκ ἐν καιρῷ γένοιτ' ἂν ἐπεισόδιον ὑμῖν. id est. Istud episodium tragicum non fuerit huius loci atque temporis. Heliodorus lib. ... ἐπεισόδιον δὲ τοῦτο οὐδὲν φασὶ πρὸς τὸν Διόνυσον ἐπεισηγήσω. id est Episodium istud nihil ad Bacchum, quod aiunt, importunè introduxisti. Accedit ad hanc classem & de epilogo manans prouerbium, οὐκ εἰς τὸ ἐπίλογον χρῆσθαι. hoc est, perperam vti epilogo, de iis qui infelicem dictis factisve suis finem imponunt. Iam verò & ipsum dramatis seu fabulæ vocabulum, miseriæ cuiusdam & calamitosæ sortis, qualis fermè in tragœdiis describitur, significationem habet. Nazianzenus ad Sophronium præsidem, οἱ δράμα γεγονότες, οἱ τῶν νομισθέντων εὐδαιμόνων, id est, Nos ipsi qui in locupletum numero habebamur, fabula facti sumus. Idem in priore inuectiua Iulianum Imperatorem appellat δρᾶμα ἀσεβείας, velut impietatis fabula & documentum. Halicarnasseus lib. j. δραματικοῦ μεστὸν ἀτοπίας, id est, fabulosæ absurditatis plenum.

Erroris scala.

Prouerbiali schemate dictum illud est à Porphyrio libro ij. de abstinentia ab animatis, πλάνης κλίμακτηρ, Erroris scala, pro origine & primordio erroris, vnde error natus per gradus quosdam paulatim adoleuerit, & in immensum adauctus fuerit. verba eius hæc sunt, πολλοῖς γὰρ ὕστερον αἰῶσι καὶ ταῦτα παρελήφθη, καὶ ὥσπερ πλάνης κλίμακτηρ. id est, Multis enim post seculis etiam hæc introducta sunt, erroris gradus. quem locum citans Eusebius lib. j. præparationis Euangelicæ, vt nunc Lutetiæ excusus legitur, citat, πλάνης εὑρετὴς μαστὴρ, quasi dicas, erroris inuestigator, quæsitor, haud dubio vitio. Hinc κλιμακηδὸν ἀνιέναι de Dione dixit Synesius, Gradatim ascendit, pro eo quod est, A primis initiis ordine ad altiora pergit. ἐπιβάθραν quoque (ita nautica scala vocatur) pro aditu accipit venustè Plutarchus in Demetrio, vbi quum iussisset Antigono amicorum quispiam occupandas esse Athenas, ita enim futurum vt teneret ἐπιβάθραν τῆς Ἑλλάδος. id est, Scalam Græciæ, respondit Antigonus memorabili dicto, ἐπιβάθραν καλὴν καὶ ἀσφαλῆ τὴν εὔνοιαν, hoc est, Beneuolentiam pulchram esse scalam & stabilem.

Ex eodem lare.

Ἐκ μιᾶς ἑστίας. id est, Ex vno & eodem lare, prouerbiali figura dictum est à Synesio, pro, eodem ex principio, in lib. De prouidētia, ὡς ἐκ μιᾶς ἑστίας ὄντας καὶ τὰ τοσοῦτον ἀπῳκισμένα καὶ μίαν εἶναι τοῖς διδύμοις βλαστοῖς τὴν ῥίζαν, id est, vt ex eodem lare ortum habeant res tantopere diuersæ, sitque vna duorum germinum radix. Aristides, κοινῆς τοῦ γένους ἑστίας, id est, Communi generis lare, hoc est, origine. Ita accipiendum est illud quod in Arateo commentario malè redditum suspicor, Sophron in Mimo, qui Nuncius inscribitur, à Vesta incipiens, omnes inuocant Iouem omnium principem. Græcè arbitror esse, ἀφ' ἑστίας. quod interpres communi vertendi ratione, à Vesta vertit, quum debuisset hoc pacto Sophron in ipso exordio à Iouis inuocatione auspicatur: causam namque reddit, cur Aratus operis sui initium à Ioue ordiatur. neque enim Vestæ illic fit mentio, quamuis ea vox Vestam quoque Græcis significet.

Taurus Draco. Genuit & taurum Draco.

Prouerbialis trimeter citatur ab Arnobio lib. eodem, vbi ita ait, Authorem aliquis desiderabit rei, tum illum citabimus Tarentinum, notúmque senarium, quem antiquitas canit, dicens, Taurus draconem genuit, & taurum draco. Idem senarius etiam apud Alexandrinum Clementem legitur in Protreptico Græcè, sed superante semel voce πατήρ, quam si tollas, constabit lege sua versus, hoc modo,

Ταῦρος δράκοντος, καὶ πατὴρ ταύρου δράκων.

Id est,

Taurus Draconis, & pater Tauri est Draco.

Natum dicterium à monstrosa Iouis libidine, qui assumpta specie tauri, matrem Cererem compressit, ex eáque Proserpinam, siue Liberā filiam genuit, quam ipsam cùm adoleuisset, succi plenam conspicatus pater, in draconis formam prioribus artibus migrat, spirisque pauidam virginem inuoluit, ex quo partu tauriformis proles extitisse memoratur. Ad rem accommodabitur appositè, si ferocē aut indoctum discipulum ab eiusdem notæ aut ingenij magistro institutum prædicabimus, vel si filium genitori moribus iisdem simillimum notabimus, Mali corui malum ouum.

Cognati. Romulus.

Hoc nomine sæpe vtebantur in eos, quos significare volebant dissimillimos esse Romuli, multúmque ab illius præstanti virtute abesse. Author declamationis illius in Ciceronem, quæ tribuitur Salustio, Oro te Romule Arpinas Persius,

-Num Romule ceues?

Catullus in Cæsarem,

Cynede Romule hæc videbis, & feres?

Ad semen nata respondent.

Multo assiduóq; vsu recepta est hæc Senecę ex lib. xiij. epist.lxxxviij.sententia: Non nascitur,inquit,ex malo bonum,non magis quàm ficus ex olea:ad semen nata respondent,bona degenerare non possunt. Seneca ad illa Christi respexisse videtur,qui apud Matth. cap.vij ait: A fructibus ipsorum agnoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis vuam aut de tribulis ficus. Sic omnis arbor bona fructus bonos facit,putris autem arbor fructus malos facit. Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor putris fructus bonos facere. Id Lucas vj.cap.repetijt. Vide apud Erasm. οὐ παντὸς ἐστὶ ... Proper.li.iiii.

Hic satus ad pacem hic castrensibus vtilis armis:
Naturæ sequitur semina quisque suæ.

Andreas Fricius Modrenius in præfatione librorum suorum de peccato originis & libero hominis arbitrio: Si enim fructus arbori suæ necessario respondet,an quod ab origine vitiatum est,proferet ex se opus virtute dignum. Veterinus:

Sæpe patris mores imitatur filius infans:
Qualis erat mater,filia talis erit.
Casta refert castæ genitricis filia mores
Lasciuæ nunquam filia casta fuit.

Sic Thais in Terentij Eunucho, grandiuscula,& ea ætate vt viris placere posset,maternam,vt fit,viuendi rationem insecuta est. Chremes quoque Terentianus ex maternis moribus filium æstimat Sic enim Sostrate rixatur:

Is quod est consimilis moribus,
Conuinces facilè ex te natum.
Tui similis est probè.
Nam illi nihil vitij est relictum,quin id itidem sit tibi.
Tum præterea talem nisi tu nulla pareret filium.

Et quidem ita naturâ comparatum est,idque magna ex parte vsuuenire videmus,vt filij sint paternorum morum æmuli,parentúmque vestigijs insistant,sic ut plerique sectentur aleas,scorta, popinas: nonnulli tamen parentum industria,atque educationis beneficio,ad summam virtutem emergunt, ac ad optimam frugem se conferunt. Ex patris autem semine,maternique sanguinis profluuio atque fluxu,multa ad posteros solêt deriuari. Eadem enim vis & natura,quę parentum semini inest,in natos diffunditur,ac transfusatur. Sic ex Propertij superiori sententia:

Naturæ sequitur semina quisque suæ.

Pumilio licet in monte non est magnus

Seneca Epist.lib.x.epist lxxvii. Non est magnus pumilio, licet in monte constiterit. Populari sermone adhuc hodie celebratur Proprie dicitur homo paruæ & humilis staturæ Gelli. lib.xix cap. xiii. Quos pumiliones dicimus Græci νάνους appellant. Iuuenalis

Nanum Atlanta vocamus.

Aetas alia ex alia oritur.

Cicero: Quoniam ita comparata est ratio vitę naturæque nostræ,vt alia ætas oriatur ex alia,οὕτω ... Lucretius libro .iii.

Ex alijs aliud reparare necesse est
Deinde sequitur
Sic aliud de alio nunquam desistit oriri.

Nec quicquam in nihilum interit,vt idem docuit lib i. sed omnia resoluuntur & reuertuntur in corpora prima. Gre Theolog.lib iii Sent. ἦμαρ ἐκ ἤμαρ ἀφησει.id est,Lux nos in lucem trudit,&c. Ennius lib. Annalium xvi. Prisciano citante:

Aestatem autumnus sequitur, post acer hyems fit.
Quem versum Seruius citat in Aeneid. lib vi.

Luto eodem factus.

A fabula Promethei tractus est hic vulgaris sermo, qui primus è limo hominem finxisse dicitur. Eaque fabula,vt opinor,ab historia primordiali emanauitquam Moses Iudæus scripsit. Sic Iuuenalis satyr xiiii.

Vnus & alter
Forsitan hæc spernant iuuenes, quibus arte benigna,
Et meliore luto finxit præcordia Titan

id est,Prometheus Titanis nepos. Nam ex Asia & Iapeto Titanis & Terræ filio natus est. Sensus est,Inuenies forte vnum aut alterum ea naturæ bonitate,vt vitia parentum non æmuletur. Budæus Iacobo Sadoleto: Aut tui similis alter eodem luto factus.&c. Ex cuius verbis satis arbitror liquere prouerbium, vt nostra interpretatione iam non sit opus.

Sata de quercu.

Cicero ad Atticum ad hoc prouerbium, quod etiam inter Græcos habetur,hisce verbis allusit: Dices fortassis dignitatis ἅλις tanquam δρυός saluti consule. hoc est: Iam satis gloriæ magnificęque existimationis tibi comparasti: nunc habeto potius salutis rationem, quàm quid te deceat tantopere videas. Vide apud Erasmum: E quercubus nati. De quibus a nobis alibi dictum est.

Ortus vnius, alterius interitus.

Sic vulgò dicitur: Ortus vnius, alterius interitus:& unius interitus,ortus est alterius. Nemesius philosophus De natura hominis cap.v. In elementa,inquit,rursum dissoluuntur corpora,itaque perpetuò permanent omnia:& ad rerum omnium quæ sunt, ortum sufficiunt: neque vel redundant vnquam,vel imminuuntur. Quamobrem alterius ortum, interitum esse aiunt alterius.& vicissim alterius interitum, alterius ortum. Hoc eleganter exprimit Lucret. lib. i.

Nulla res nascitur,nisi morte aliena adiuta.
id est:

alterius rei interitu. Cum his congruunt & illa lib. ii.

Sic rerum summa nouantur
Semper, &c. lib.iii.
Cedit enim rerum nouitate extrusa vetustas.
Idem lib.v.
Sic voluenda dies commutat tempora rerum:
Quod fuit in precio,fit nullo denique honore.
Porrò aliud succedit,& è contemptibus exit.

Quia quod ex vno decedit, alteri accedit. Ita quædam æternitas, quoad fieri potest,per successionem rerum conseruatur. Hom. ἰλιάζ. hominum ætatem cum foliorum ortu & natura comparat. Idem ...

Ex solido enasci.

Corpus solidum apud geometras,quod triplici dimensione constat,longitudine,latitudine,& altitudine, vt est apud Gel.li.j.cap. xx.& apud Euclidem li i.opponitur inani seu vacuo. Horat.sat.ii.lib.i.

Et inane abscindere soldo.

Translatitiè ergo ex solido enasci dicitur, quod non tantùm superficiem habet,aut cutem supremam, sed plenum est & integrum: qualiter Donatus enarrat in Andria Terentii. Sic Curtius lib.ix. Nostra quoque gloria cum sit ex solido,plus tamen habet nominis,quàm operis. Seneca lib.i.cap.i. De clementia: Quibus veritas subest,quæque(vt ita dicam) è solido enascuntur, tempore ipso in maius meliúsque procedunt.

Τῶν σπαρτῶν γένος.

Genuini atque generosi priscè & poeticè dicuntur, τῶν σπαρτῶν γένος. Apud Aeschylum in ea tragœdia, quæ à septem ducibus nomen habet,cùm nuncius explorator ad Eteoclem reuersus,hostium duces ad singulas portas collocatos recensere cœpisset, & à Tydeo exorsus, eius ferociam & iactantiam explicasset: quærit ex rege denique quemnam putet huic opponi posse. Tum rex,derisa prius hostili superbia, Melanippum deligit , Astaci filium , qui Tydeo videatur posse resistere,cùm sit generosus ac pudore plenus,superbiámque exosus,& omnem fugiat turpitudinem,atque adeò genuinus sit ciuis , vt qui à satiuis hominibus,quibus Mars olim pepercerat , originem ducat. Hæc autem postrema Græcè sic leguntur:

Σπαρτῶν δ' ἀπ' ἀνδρῶν ...
...

Quæ verba ex Apollodoro & Thebana historia sunt intelligenda:quæ tradit, Cadmum Draconis quem occiderat,dentes seminasse:è quibus cùm viri armati extitissent, eos mutuis cædibus periisse,quinque tantùm seruatis. Ouid.quoque Metamorph.iij.

Iámque breuis vitæ spacium sortita iuuentus,
Sanguineam tepido plangebat pectore matrem,

Quinque

Quinque superstitibus.

Ex his igitur oriundum vult Melanippum Aeschylus, non ex aduenis illis, qui cum Cadmo terram occuparant. Nam sic & Megareum paulo pòst [Greek] esse prodidit, & Creontem in Phoenissis Euripides.

Ex App. Ivnii, Canteri, & aliorum.

Troia non producit Thracem.

Α [Greek] φορέει.

Threicium non Troia virum produxerit vnquam.

Significatur, è degeneri prosapia haud nasci generosum pectus. Diuersa ratione dixit Flaccus:

Nec imbellem feroces

Progenerant aquilæ columbam.

extat apud Stephanum. Troiani ob luxum effeminati audierunt: at Thraces bellicosi semper: vnde Thracia Martis domicilium Manlio Antiocho fingitur.

Philosophare cœlum intuens.

φιλοσόφει τὸν οὐρανὸν ὁρῶν. Hoc vnũ est, teste Iamblicho, ex Pythagoræ symbolis, quæ non secus atque prouerbia & veteres & recentiores celebrant. Cuius sensus mihi videtur esse: Si te ad veritatis studium conferre velis, rerúmque humanarum ac diuinarum inuestigare ac scire rationes, quo in genere versatur philosophia, originem tuam semper animo oculisque tuis obseruari tacito, ut eò tibi mente redeundum, vnde pro ectus es prudenter cogites. Origo hominis, cœlestis est, ubi omnia mirifico quodam contentu temperantur. hoc exemplari proposito, studia omnia actionésque tuas moderare. Vnde Græci [Greek], quasi [Greek] dici volunt. Quod etiam expressit Philo de homine, his verbis [Greek] id est. Aliorum oculos depressos circumduxit, eoque nutant in terram hominis verò erexit vt cœlum intueatur. Ouid. Metam. j.

Pronáque cùm spectent animalia cætera terram,

Os homini sublime dedit, cœlúmque videre

Iussit, & erectos ad sydera tendere vultus.

PARASITI.

Erasmi. Muscæ.

μυῖαι olim dicebantur, qui delectabantur aliena mensa: quos Plautus muribus comparat, semper alienum edentibus cibum. Apud Athenæum lib. vj. parasitus quispiam se muscæ confert.

Δειπνεῖν ἄκλητος, μυῖα.

id est

Quod inuocatus cœnitare amo, musca sum.

Aduolat enim hoc insectum ad cibum alienum, & ægrè potest abigi. Apud eundem Hegesander narrat quum Alexander dixisset se morderi a muscis (sic vocabat parasitos) iísque conaretur illas abigere, Cinesias vnus eius ordinis qui forte aderat: Profectò aliæ muscæ sitientiosæ magis vrgebunt te, semel gustato tuo sanguine. Extat apologus de erinacio, qui voluit vulpi [Greek] esse. Plautus in Mercatore deflexit ad hominem curiosum, & ad omnia aduolantem: Musca est meus pater. Nihil pote illum clam haberi. Nec sacrum nec tam prophanum quicquam est, quin adsit ibi illicò.

Myconiorum more.

μυκονίων δίκην: id est, Myconiorum more dicebantur ad conuiuium accedere, qui vltrò venirent non vocati. Myconus vna Cycladum est ipsa gens ob rerum inopiam cogebatur sese conuiuiis ingerere: vnde iocus prouerbialis. Apud Athenæum Archilocus lacerat Periclem, quòd inuocatus irrueret in conuiuia, μυκονίων δίκην. quem locum & alibi retulimus. Myconiorum morum vestigia videas & hodie in quibusdam Hybernis, qua de re clarissimus vir Gulielmus Montionius olim fabulam mihi non illepidam recitauit, imò non fabulam, sed rem ipso teste gestam. Hybernus quidam ignotus, ingressus aulam principis tempore prandij, non inuitatus accubuit mensæ regiorum satellitum. Qui videntes autem peregrinum, rogarunt cuias esset. professus est patriam. rogarunt num quod officium haberet in aula. Nullum, inquit, sed habere cupio. Illi demirantes hominis impudentiam, iusserunt surgere atque abire. Hoc, inquit, faciam, pransus. quid multis? Vicit improbitate, nec locum in acie deseruit Hybernus. Tandem ira versa in risum, rogarunt hominem qui tandem fronte ausus esset ignotus & alienus sese in regiam familiam ingerere. Quoniam, inquit, sciebam regem satis esse diuitem ad dandum mihi prandium.

Quadra propria.

Et hodie vulgò dicitur, Nihil æquè sapere vt cibum proprium domi sumptum. Nonius citat hoc hemistichium ex Priapeis Catulli:

De meo ligurire libido est.

Ligurire dixit, pro gustare cum voluptate. At dij Homerici malunt inuitari ad nidores hostiarum, quàm viuere [Greek]. Citat & ex Plauti Persa: Tuburcinari de suo, si quid domi est.

Muris in morem.

Plautus in Captiui duo: Quasi mures semper edimus alienum cibum. In parasitos dictum, quibus iucundum est aliena viuere quadra. Non conueniunt, nec in vna sede morantur, libertas & cibus alienus: quod eleganter indicat Apologus Aesopicus de mure sylvestri & domestico. Quin & Græci prouerbiali verbo, μυοπολεῖν dicuntur, qui moris in morem cibi causa obambulant, oberrántq;. Indicauit hoc Hesychius.

Α[Greek] [Greek].

Vide locum, Intemperantia.

[Greek].

Vide in eodem loco, in prouerbio [Greek].

Ivnii. Sartaginum pernicies.

Parasitorum qui ventris gratia amicitiam colunt, non nunc tantùm, sed omnibus penè seculis plena fuerunt omnia, vt mirandum non sit, tot illos dicteriis prouerbialibus passim notari, quibus infamis eorum gula traducitur: quæ sub vno prouerbij obtutu, velut sub vna Mycono comprehensa dabo. Primùm igitur ab Eubulo comico [Greek] seu λοπαδ[Greek] dicuntur illi gurgites, seu pestes & pernicies sartaginum, cuncta abligurientes. Idē illos vocat apud Athenæũ [Greek], exitiales gulas, alienarũ opũ tuburcinatores. Lĩ & [Greek] apud Suidam eiusmodi helluo parasitus vocatur, quòd patellas venetur: & apud eundem pariter & Athenæum [Greek], quòd ventris studio felicitatem metiatur. [Greek] idē nominatur, veluti buccearum aut bolorum mancipium: ab [Greek], quod turundam buccéamue denotat. γαστρ[Greek] quoq; Eustatio teste, quòd abdomini seruiat. [Greek], maioris vehementix vocabulo quàm [Greek] vtrunque tamen audit: hoc quòd mensas illingat: illud, quòd nidorem è cibis surgentem ore carpat atque illingat quodammodo lambente lingua. Huc accedunt γάστρις, velut ventrio, ab inexplebili aluo: [Greek] apud Philemonem comicum, quòd offulas adulabundus carpat: quem Diphilus in Theseo [Greek], quòd offulas abliguriat: alij [Greek] appellant, tanquam offularum perniciem. Quin & [Greek], seu potiùs [Greek] idem nuncupatur, quòd inexpletus gurges cuncta absumat, siue quòd inexhaustũ quoddam pelagus illius gula sit. Talis etiam [Greek] vocatur Cercidæ Megalopolitani vocabulo, siue quòd lebetibus & à consequenti ferculis gaudeat, siue quòd eduliorum lebetibus excoctorum veluti Charon quispiã sit inferorum portitor. Additur his & ab Eustathio [Greek], nisi legendum sit [Greek], quòd alienis foribus insidietur, alienam quadram ambiens. Videtur & nouo vocabulo [Greek] apud Suidã parasitus designari, velut teredo & cosus mensarũ. Neq; obliuiscendum est Hipponactis dicterium [Greek], quo Bupalum hostem lacerat, tanquam qui implacabilis voracitatis studio sæpiùs inter cœnandum alui saburram exoneret, vt depleto ventri, nouum onus identidem adiiciat: voce composita à [Greek]. Quid, quòd & Crates Cynicus parasitos appellare solebat [Greek], quasi dicas, ad nutum manducones: quòd coepulantes aliis, ag-

nuere dictis omnibus, ventris causa necesse habeant.

Hectorem imitaris, ab Ilio nunquam recedis.

Iocus est in parasitum, gulæ plus æquo deditum, Marulli mimographi, quem M Antonini philosophi & Cæs. temporibus vixisse testatur Iulius Capitolinus: cuius præter Ael. Spartianum meminit & D. Hieronymus aduersus Ruffinum: Tu Hectorem imitaris ab Ilio numquam recedis. Allusum est autem ad Ilii, quo Troia censetur, nomen ambiguum, cùm Ili intestino, per quod cibus receptus delabitur. Competet in strenuum gurgitem, qui nunquam helluonari desinat. Quadrabit & in ganeonem inexhaustæ libidinis, quippe quum Ilium pro impubio seu interfœmineo muliebri accipi soleat, attestante Hesychio quo sensu detortum fuit illud Homericum, ἴλιον εἴσω: id est, Intra Ilium.

BRASSICANI. In ollis venari.

Apud Athen. ex Menãdri Trophonio parasitus, ἐθηρᾶν ἐν ταῖς χύτραις: tametsi mare nullo vnquam tempore attingat, in ollis tamen egregiam capturam assequitur. Prouerbium in eos competit, quibus nullum vinum gratius est, quàm alienum, qui verè dicuntur κόλακες. sunt enim iuxta Anaxilam comicum τῶν ἐχόντων οὐσίας σκώληκες.

Musca est.

Non ignoro parasitos etiam muscas appellari, verùm in aliam sententiam Plautus Muscam eleganti prouerbio dixit hominem mirifice curiosum, qui nihil non exquirit atque penetret. Sic in Mercatore. Musca est meus pater, nihil potest clam illum haberi. Nec tam sacrum, nec tam prophanum quicquam est quin adsit ibi illico.

IOANNIS VLPII. Ad solarium versari.

Dicitur in assentatores & parasitos, & amicos illos ollares, qui curiosè solent vmbram solarij obseruare, & tempus cœnæ inde discere. Cicero.

Suaue me suffocet.

Parasitorum & gnatorum prouerbium est. De his qui gulæ, luxui & deliciis dediti sunt, commodè dici poterit, suaue eos suffocare. Chrysostomus.

COGNATI Chamæleontem imitari.

In parasitos dictum. Chamæleon colorum omnium similitudinem exprimit, præterquam albi: vt inquit Plutarchus in libro de Discrimine adulatoris & amici: & Arist. in iiij. De historia animalium. Sic parasitus & adulator omnia nouit ob oculos proponere præter veritatem, in qua animarum consistit salus. Parasiti enim illud Terentiani didicere:

Quicquid dicunt, laudo: id rursus si negant,
id quoque: negat
Quis, nego: ait, aio: quæstus is multo nunc est
vberrimus.

Plutarchus Alcibiadem Chamæleonte mutabiliorem dixit, quòd se omnium studiis, ac victus rationi adsimilabat. Nihil enim erat, quod non imitando exprimere posset, siue cum bonis esset, siue cum malis. Sic ipse Arist. in j. Ethic. vtitur, & in iiij. De partibus animalium: Plin. xxviij.

Fucus.

Fucos prouerbialiter vocamus, qui ex sudore & sanguine aliorum sua comparant commoda, suis indulgent voluptatibus. Fuci enim apum laboribus ac melli insidiãtur. Hinc à Viue sumpta metaphora lib. ij. de Subuentione pauperum: Tanquam fuci fruentes alienis sudoribus. Plin. Nat. histor. li. ij cap. item ij. Fuci (inquit) sunt sine aculeo, velut imperfectæ apes, serotinus fœtus, & quasi seruitia verarum apum: hos pestilentes apibus dicit, quòd nihil operantes absumunt aliarum apum industriam.

EX APPEN. IVNII CANTERI.

Detergere mensam.

Vt seruis conditione parasiti proximi sunt: ita eorum quoque moribus lepidè & copiosè exprimendis, idem comicus vrbanam suam rusticitatem ingenij varietate amœnitatéque temperauit: adeo vt non verear dicere, ipsum Græcis omnibus si non antestare, certè optimis parem esse. Et quidem suprà in prouerb. Sartaginum pernicies. Iunius noster ex iisdem fontibus, vnde propediem suum omnigena lectione instructissimum Nomenclatorẽ emissurus est, plerosque parasitorum titulos vulgo inauditos proposuit. Nos verò hic vno contẽti erimus, dum cætera opportuniore loco expoliamus. Parasitus initio Menæchmorum:

Iuuentus nomen fecit Peniculo mihi,
Ideo quia mensam, quando edo, detergeo.

Similitudinis ea est ratio, quòd ab iis quæ tergentur, omnia adscititia, vt sordes adhærentes, impedimentà aliáq; auferri soleant. Græci verò, audaciores Latinis, parasitum fingunt post absumptas epulas, mensæ impositas, arroderesimò deuorare ipsas mensas: vocant enim κοσκινοτρώγας & τραπεζοκόρους.

Musca est.

Charinus in Mercatore: Musca est pater meus, nihil potest clam illum haberi. Nec sacrum nec tam profanum quicquam est, quin ibi illico adsit. Nota est muscarum natura, quouis se ita confertim penetrantium, vt nulla re abigi possint: vnde & parasiti muscæ, tom. j cccl v. Quadrabit in omnes alienarum rerum mirè diligentes, suarum negligentes: item eos, quibus vnum studium est, omnia inquirere. Aggeram ex eodem pauca eius generis. Palæstrio ad Pleusidem: Sed speculabor, ne quis aut hinc à læua aut à dextera nostro consilio venator assiet cum auritis plagis. Idem paulò infrà ad Pyrgopol. Circumspicito dum, ne quis nostro hic auceps sermoni fiet. Et mox Milphidippa: Nunc quisnam hinc prope adest, qui rem alienam potiùs curet, quàm suam? Qui aucupet me, quid agam, qui de vesperi viuat suo: Atque hæc quidem ab aucupibus mutua accepit, vt à fabris illa Pægnij verba eiusdem cum prioribus notionis. Nunquam hercle istuc exterebrabis tu. id est, vt simili, sed notiore metaphora vtar, exculpes, vllo modo rescisces.

PAVPERTAS.

ERASMI. Nec obolum habet vnde restim emat.

Prouerbialis hyperbole, in eos qui maxima rei familiaris inopia laborant. Lucianus in Timone: χθὲς οὐδ᾽ ὀβολὸν ὥστε πρίασθαι βρόχον ἔχοντες, id est, Qui pridie ne obolum quidem habebant, quo laqueum emerent. Pauperrimus autem sit oportet, qui tenuitatis tædio sese laqueo præfocare velit. Porrò plus quàm pauperrimus videtur, cui ne numulus quidem suppetit vt restim emat, qua se suspendat.

Nudior leberide.

γυμνότερος λεβηρίδος: i. Nudior leberide: de vehementer tenuibus. Leberis enim serpens exuuium significat, quo nihil esse potest inanius. Accidit aũt hoc omnib. ferè, quæ cortice integuntur, sed molliore: velut stellioni, lacertæ, præcipuè serpentibus: atque hæc fermè bis exuunt vere & autumno, præsertim vipera. Serpenti primùm ab oculis incipit decedere pellis, ita vt obcæcari videatur iis qui rem non intelligunt: atque vna nocte & die, senectus tota exuitur à capite vsque ad caudam. Ex insectis reiuuenescunt sylua & culex, eáque quorum pennæ obteguntur, vt scarabæi, item locustæ & cicadæ. In genere marinorum exuit & cancer, idque sæpius anno. Atque hoc exuuium Græcis etiam γῆρας dicitur: cuius mira sentitur tum leuitas, tum siccitas, vniuerso humore in nouum fœtum consumpto. Author Aristot lib. De nat. animantium viij. Ait Suidas, Leberidem hominem fuisse supra modum pauperem, ita vt vulgari sermoni locum fecerit. Athenæus in Diphnosophistis: σαυτὸν ἀποφαίνεις κενότερον λεβηρίδος. id est: Ostendis teipsum inaniorem leberide.

Iro, Codro pauperior.

Iri & Codri paupertas prouerbio locum fecit. Ouidius:

Irus

Irus erit subitò qui modò Crœsus erat.

Tota domus Codro rheda componitur vna.

De Iro mentionem facit Homerus Odysseæ ε. scribitque eum publicum fuisse mendicum apud Ithacenses, corpore speciéque prægrandi, à matre dictum Arnæum, à iuuenibus Irum fuisse nominatum, quòd is & nuntius, quò vsus esset. Cum hoc commissus Vlysses, cùm haberetur & ipse pro medico, eiicit hominem. Quin & Hecale paupertate nobilis est. huius meminit Plautus in Cistellaria: Si quidem eris vt volo, nunquam Hecale fies. Meminit & Ouidius:

Cur nemo est Hecalem, nulla est, quæ ceperit Irum?
Nempe quòd alter egens, altera pauper erat

His formulis quot modis vti liceat, in operis ingressu satis ostendimus.

Nudior paxillo.

γυμνότερος παττάλου: id est, Nudior paxillo. De extremæ paupertatis homine dicebatur hæc hyperbole. Nam paxillis corticem quoque detrahimus.

Telenico pauperior.

Τηλενίκου πτωχότερος: id est, Telenico pauperior. Nam is vsque adeò notæ paupertatis fuit, vt Seriphij verbum inde finxerint, dicántque τηλενικίζειν, pro euacuare.

Ne in pelle quidem.

οὐδ' ἐν δέρματι: id est, Ne in pelle quidem. Hyperbole prouerbialis de supra modum tenuibus: velut vsqueadeò nudis, vt ne pelle quidem propria tegantur. Commemoratur à Suida.

Nudus tanquam ex matre.

γυμνὸς ὡς ἐκ μητρός: id est, Nudus vt ex matre. Prouerbialis hyperbole de vehementer paupere simi enim nascimur, ac ne pilis quidem tecti, nedum vestibus: quod non itê in cæteris animalibus accidit. Hoc dictû & hodie vulgo nostrati est in ore: Tam nudus quàm natus erat. Huic simile alibi refertur. Tanquam è naufragio.

Araneas eiicere.

Habet illud quoque prouerbij speciem, quod est apud eundem in eodem opere:

Ἐκ δ' ἀγγέων ἐλάσειας ἀράχνια.
Id est:
Vasis eiicias, quas nectit aranea telas.

Sic enim significauit inanitatem & inopiam etiam hodie. Ad eundem modum Catullus:

-Nam tui Catulli,
Plenus sacculus est aranearum.

Quo dicto nunc nihil est vulgo vulgatius. Lucianus in Pseudologista: εὐρώτος καὶ ἀραχνίων μεστά: id est: Cariè & araneis differta.

Cùm exossis suum rodit pedem.

Hesiodus in opere operâ & dies, significauit egestatem his verbis:

-Ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει.
Id est:
Quando pedes edit ipse is qui caret osse.

Exossem vocat polypû, quòd ossibus careat. Is creditur esse nonnullis sua brachia rodere, cùm deest cibus. est enim edacissimus. Quanquam Plin. existimat id illi accidere à conchis: verùm præcisa renasci credit, quemadmodum caudas lacertis. Alcæus apud Athenæum lib. vij.

ἐμαυτὸν δ' ἐμφαγῶν ὡς πολύπους.
Id est:
Comedo meipsum more polypi.

Vnde & αὐτοφάγος dictus. Verum hanc opinionem & Athenæus reiicit.

Macilentâ manu pinguem pedem.

Hesiodus in opere quod inscripsit, Opera & dies, velut ænigmate quodam explicuit paupertatem

λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζῃς.
Id est:
Gracili autem manu pinguem pedem premas.

Manus enim gr. cilescunt fame. pedes intumescunt frigore. Carmen sic habet:

μή σε κακοῦ χειμῶνος ἀμηχανίη καταμάρψῃ
σὺν πενίῃ, λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζῃς.
Id est:
Ne te deprendant inopem mala tempora brumæ,
Atque pedem premere incipiat manus arida pinguem

Venustius erit, si longius transferatur, ad viaticum parandum senectuti, aut similia.

Pedem vbi ponat, non habet.

Et illa prouerbialis hyperbole videtur apud Ciceronem frequens: Pedem vbi ponat, non habet. pro eo quod est, ne tantillum quidem agri possidet. Lib. Epist. ad Attic. xiij. Ariobarzanis illius Romam venit: vult, opinor regnum aliquod emere à Cæsare. Nam quomodo nunc est, pedem vbi ponat, in suo non habet. Idem Philippicarum secunda: Quid erat in terris, vbi in tuo pedem poneres? Rursum li. vij. ad Attic. Pedem in Italia video nullum esse, qui non in istius potestate sit. Item lib. De finibus iiij. Quid enim sapientia, pedem vbi poneret, non habebat, sublatis officiis omnib. Conueniet autem in hominem insignitè tenuem atque inopem. cui ne vestigium quidem pedis sit in agrorum possessionib. Apud eundem est iocus in fundum, quem possis mittere funda.

Pistillo nudior.

Ὕπερου γυμνότερος: id est, Pistillo nudior. De vehementer tenui. Cognatum illi, παττάλου γυμνότερος: id est, Paxillo nudior. His enim cortex detrahitur.

Cinclus.

Κίγκλοι, id est, Cincli, rusticano prouerbio dicebantur præter modum pauperes, quibus neque domus esset, neque quicquam quod suum possent dicere. Qualem Catullus describit Furium, cui neque villula fuerit, neque domus, neque arca Cinclus enim auis quædam est imbecillis, atque inualida, atque vt non possit ipsa sibi proprium nidum parare: proinde oua nidis supponit alienis. Vnde & rustici verterunt in adagionem, vt mendicos & errones Cinclos vocent. Autor Aelianus lib. De naturis animantium xij. Quod genus homines Græci ἀνεστίους vocant: hoc est, expertes penatium. Suidas tradit Cinclum auem esse maritimam, gracilem, nullóque fermè corpore, cui peculiare sit clunium pennas subinde mouere: vnde & nomen additum σεισοπυγίς, nimirum ab agitatione caudæ. Eam prouerbio fecisse locum, quo Menander sit vsus in Thaide:

Πτωχότερος εἶ λεβηρίδος καὶ κιγκάλου.
Id est:
Mendicior leberide atque cinclo.

Hinc κιγκλίζειν dici, pro eo quod est, commoueri, & obstrepere.

Pauper, sed ingeniosus.

In hominem tenui cultu, sed egregio tamen corpore quadrabit illud ex Odysseæ ε.

Οἵην ἐκ ῥακέων ὁ γέρων ἐπιγουνίδα φαίνει.
Id est:
Quos profert senior pannis è vilibus armos.

Dictum est de Vlysse, certaturo cum Iro. Lucianus in Hercule Gallico, torquet ad senem ingenio facundiáque præcellentem.

Multa docet fames.

Πολλῶν ὁ λιμὸς γίγνεται διδάσκαλος.
Id est:
Fames magistra est artium complurium.

Ouidius
Ingenium mala sæpe mouent.—

Persius.
—Ingeniíque largitor
Venter, negatas artifex sequi voces.

Centro & spacio circumscripta.

Plutarchus in præceptis ciuilibus: ἂν δ' ἐπὶ τῆς οὐσίας μέτριαι ὦσιν κέντρῳ καὶ διαστήματι περιγραφόμενα πρὸς τὴν χρείαν. Id est: Quod si facultates modicæ fuerint, & centro & spacio circumscriptæ ad vsum. Sētit fortunas tam angustas vt nisi certa dimensione dispensentur, non sint ad necessarios vsus suffecturæ. Veluti qui supputatione facta,

dici videntur à dono & eundo. Itaque qui vagantes famem adferebant, λιμοδωριεῖς dicti sunt. Alioqui Dores non sunt in Peloponneso, sed inter Locros & Aetolos: autor Strabo lib. ix. Quadrabit igitur in eos, qui fame adacti, aliquò demigrant: velut Italorum vulgus ferè hospites omneis λιμοδωριεῖς appellat, seu fame compulsos ad eam visendam regionem. Festus Pompeius admonet, homines exili re tenuique fortuna, dictos olim Canalicolas: quòd circa canales fori consisterent.

Omnia præter animam.

Quum nihil non datum significamus præter vitam, dicimus omnia tradita, præter animam. M. Tul. pro Roscio Amerino: Quòd si tibi causa nulla est, quur hunc miserum tanta calamitate affici velis, si tibi omnia sua præter animã tradidit, nec sibi quicquam paternum, ne monumenti quidem causa reseruauit, &c. Simili figura animam debere dicuntur, qui plus quam omnia debent. Terentius: Quid si animam debet? Rursus, Omnia debet præter animam.

Zonam perdidit.

Zonam perdidit. Castrense prouerbium in ἀχρημάτους, id est, eos qui nihil habent nummorum. A Græca quadam fabula tractum Acron admonet: Porphyrion à militum consuetudine, qui quicquid habent, in zona secum portant. Cuiusmodi sanè hominem perquàm venustè describit Lucilius, citante Nonio:

> Cui neque iumentum est, nec seruus, nec comes vllus,
> Bulgam, & quicquid habet nummorum, secum habet omne:
> Cùm Bulga cœnat, dormit, lauat, omnis in vna
> Spes hominis Bulga, hac deuincta est cætera vita.

Nam Bulgam appellat Lucilius folliculum, siue crumenam, & sacculum de brachio propendentem. Sic enim & Horatius:

> Suspensi læuo tabulas, loculósque lacerto.

Tametsi Festus Bulgam Gallicum vocabulum autumat. Consimili modo Gracchus loquitur apud Gellium: Cùm Roma profectus sum, zonas quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inaneis retuli. Horat. in Epistolis:

> Ibit eò quo vis qui zonam perdidit. —

Plautus in Pœnulo: Tu qui zonam non habes, qui in hác venisti vrbem, aut quid quæritis? In quibus Plauti verbis duplex est allusio, & ad vestem Pœnorum more discinctam, & ad pecuniam quæ in zona gestatur, citra quã in vrbe sumptuosa non sat commodè viuitur. Pescennius Niger apud Spartianum vetuit, ne milites zonam secum deferrent in bellum: sed si quid haberent pecuniæ, publicè commendarent, recepturi post prælium: simul & ipsis luxuriei materiam eripiens, & hosti prædam, si quid aduersi euenisset. Est apud Lampridium in Alexandro: Miles non timet, nisi vestitus, calceatus, armatus, & habẽs aliquid in zona.

Animam debet.

Τὴν ψυχὴν ὀφείλει, id est, Animam debet. Donatus prouerbium esse admonet, de eo qui immodico ære alieno teneatur, vt plus quàm omneis facultates debeat, ac denique seipsum debeat. Terent. in Phormione: Quid si animam debet? Erat enim antiquitùs lex, vt qui soluendo non esset, is nexus addiceretur creditori, luiturus corpore, id est opera, quod ære non posset. Extat apud Gellium lex xij. tabularum, quæ iubebat dissecari corpus eius, qui multis creditoribus deberet, nec esset soluendæ rei.

Non habet cui indormiat.

Theocritus in Hodœporis:

> Οὐδ᾽ ἐγὼ δύναμαι τῷ δεσπότῃ ἧς πεινῶσι.

Id est:

> Eumaræ siquidem domino nec vellus erat, cui indormiret.

Hoc colore Lacon pastor designat extremam caprarij cuiusdam inopiam, cui nec pellis esset hircina, in qua somnum caperet. Solebant enim veteres in animantium tergoribus & discumbere, & dormire. Apud Homerum proci in bubulis tergoribus agitant conuiuia. Et hodie, dicimus, Non habet lectum: aut, Non habet Stramenta quibus indormiat.

Fames Melia.

Λιμὸς μηλιαῖος: id est, Fames Meliæa. De fame extrema, déque rebus difficillimis. Est enim Melus oppidum Thessaliæ, quod Nicias Atheniensium dux obsedit, expugnauitque non tam machinis bellicis, quàm fame. Hæc fermè Suidas. Item effert hoc pacto: λιμῷ μηλίῳ, fame Melia. Meminit huius historiæ Thucydides in v. Prouerbium est apud Aristophanem in Auibus:

> Τοὺς δ᾽ αὖ θεοὺς ἀπολεῖτε λιμῷ μηλίῳ.

Id est:

> Iterum deos fame enecatis Melia.

Saguntina fames.

Saguntina fames, consimili ratione in prouerbium venit. Historiæ meminerunt T. Liuius, Valerius Maximus, & M. Tullius in Philippicis. Est autem Saguntum, Hispaniarum oppidum, iuxta flumen Hiberum, societate, fœderéque coniunctum cum Romanis. Id longa Pœnorum obsidione faméque eò redactum est, vt ciues extructo in foro igni, quicquid erat preciosarum rerum, in eum conicerent: ac postremò se, suósque liberos eodem præcipitarent, ne venirent in hostium manus. Ausonius: Iam iam Perusina, iam Saguntina fame Lucaniacum liberet. Græci vehementem & intolerandam famem, quæque λειποθυμίαν inducat, βούλιμον appellant. & βουλιμιᾶν dicuntur, qui animo deficiunt, præsertim ob inediam. Aristoteles sectionis viij problemate quarto, quærit, quur in frigore & hybernis mensibus homines magis βουλιμιῶσι (nam hoc verbo vtitur) & quam Aristoteles vocat βουλιμίαν, Theodorus vertit famem caninam. Mos erat olim apud Græcos famem virgis ex ædibus eiicere, dicentes: ἔξω βούλιμον, ἔσω δὲ πλοῦτον καὶ ὑγίειαν. id est, Foràs famem, intrò diuitias & sanitatem.

Famis campus.

Λιμοῦ πεδίον: id est, Famis campus. In ciuitates dicitur, ingenti fame pressas. Est autem locus quispiam hoc nomine. Addunt, cùm aliquando illic summa fame laboraretur, apud Athenienses oraculum admonuisse, vt famem loco designato, certis piaculis placarent: illi designarunt campum, qui est post ærarium. Atque hinc eum locum famis campum appellant.

Aquam bibens nihil boni parias.

> Ὕδωρ δὲ πίνων, χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκοις.

Id est:

> Aquam bibens probum & vtile paries nihil.

Huius autorem ferunt Demetrium Halicarnasseum: cuius sensus est, à poetis nihil præclarum aut posteritate dignum aut venustum proficisci, si biberint aquam: hoc est, si pauperes fuerint, & tenui victu. Horatius:

> Nulla placere diu, neque viuere carmina possunt,
> Quæ scribuntur aquæ potoribus. —

Item Iuuenalis:

> Quòd si Vergilio puer, & tolerabile desit
> Hospitium, caderent omnes à crinibus hydri,
> Surda nihil gemeret graue buccina. —

Idem:

> — Satur est cùm dicit Horatius, Ohe.

Demetrij Halicarnassei distichon huiusmodi citatur à Zenodoto, etiam si in epigrammatis refertur Nicerati tit.

> Οἶνός τοι χαρίεντι πέλει ταχὺς ἵππος ἀοιδῷ,
> Ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκοις.

Quanquam apud Athenæum secus refertur versus prior:

> Οἶνός τοι χαρίεντι πέλει μέγας ἵππος ἀοιδῷ.

Id est:

> Sanè magnus equus lepido sunt vina poetæ.

Iidem versus referuntur ab Athenæo, secundo Dipnosophistarum libro, ex epigrammate quodam quod quidam scripserat in Cratinum, qui frequenter in comœdiis taxatur vt vinosus. Quin & Horatius eloquentiam vino tribuit:

> Fœcundi calices quem non fecere disertum?

Martialis:

> Possum nil ego sobrius: bibenti
> Succurrunt mihi quindecim poetæ.

Aristoteles libro de naturis animantium viij. Psittaci lo-

quaciorem fieri putat,si vinum biberit.

Non est Dithyrambus,si bibat aquam.

Οὐκ ἔστι διθύραμβος, ἂν ὕδωρ πίνῃ.

Id est:

Haud Dithyrambus est,aquam si potitet.

Non adest hilaritas,quum deest vinum: languet poetarũ ingenium ni vino concalescat. Vnde, teste Flacco,

Laudibus arguitur vini vinosus Homerus. &:

Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma

Prosiliit dicenda. —&:

Nulla placere diu nec viuere carmina possunt,

Quæ scribuntur aquæ potoribus. —

Quin,vt refert in Symposiacis Plutarchus, Aeschylus tragœdias suas potando scripsit. Excitat enim vini calor inueniendi vim,quæ torpet nonnunquam in ieiunis, mouet phantasias,addit impetus,subministrat fiduciam. Addit Gorgiam non rectè suam tragœdiam Marti tribuisse, cùm Baccho magis sit adscribenda.Dithyrambi canebantur in honorem Bacchi qui & ipse διθύραμβος dictus est, quòd bis natus velut è duabus ianuis prodierit.

Pausone mendicior.

Παύσωνος πτωχότερος.id est,Pausone mendicior. Pauson pictor quispiam fuit,insigni tenuitate, quemadmodum apud Iuuenalem Codrus. Hunc notat Aristophanes in Pluto:apud quem cùm Penia exclamasset, ὦ πόλις Ἄργους κλύεθ' οἷα λέγει.id est,O vrbs Argos,quod ait,audi: respõdet Chremilus, Παύσωνα καλεῖ τὸν ξύσσιτον,id est,Pausonem adhibe tibi conuiuam.

Sterilior Agrippo.

Ἀκαρπότερος ἀγρίππου,id est,Sterilior Agrippo. Laconicum adagium est,de iis qui extremæ sunt paupertatis, neque quicquam facultatum possident. Quadrat & in ignauos,nulliusque industriæ homines. Lacones oleam syluestrem agrippum vocant. Tãtum Zenodotus & Suidas.

Trium dierum commeatum.

Trium dierum commeatus,cùm instare paupertas extrema significatur. Translatione ducta à militum commeatu.Et apud Aristophanem cùm aliàs, tum in Acharnensibus:

Καί μ' ἤνεγκ' ἐπὶ σιτί' ἡμερῶν τριῶν.

Id est:

Mihique vt referuem commeatum tridui.

Interpres addit, antiquitùs in bellum ituris edici solere, vt sibi tridui non minus commeatum pararent.Meminit & in equitibus:

Ἐγὼ παρέξω καὶ τόνδ' ἡμερῶν τριῶν.

Id est:

Præbeo & istum quod sat est in triduum.

Porrò tridui commeatum dicemus minimas facultates, quæ vix ad tridui victum sufficiant. Non dissimili figura Terentius in Seipsum excrucian te , dixit Decem dierum familiam.

Qui eget,in turba versetur.

Etiam hodiernis temporibus vulgò iactatur fabula de cæco mendico,qui iubebat ministro vt eò se duceret,vbi magna esset hominum procella , addens sententiam populari ioco celebrem,ibi quæstum esse , vbi sit hominum frequentia.Homerus item Odyss. ϱ.

Πτωχῷ βέλτερόν ἐστι κατὰ πτόλιν, ἠὲ κατ' ἀγροὺς

δαῖτα πτωχεύειν. —

Id est:

Mendica præstat populosa per oppida cœnam.

Mendicare suam,quàm ruri. —

Quærendæ facultates,deinde virtus.

Δίζησθαι βιοτὴν, ἀρετὴν δ' ὅταν ᾖ βίος. id est,quærendus victus,virtus autem,vbi victus adfuerit. Refertur à Diogeniano.Hoc prouerbium Horatius sic effert in Epistolis:

O ciues,ciues,quærenda pecunia primùm

Virtus post nummos.

Per ironiam autem dictum est. Neque enim hoc sentit Horatius,priùs habendam esse rationem facultatũ, quàm morum.Sed irridet sententiam vulgo decantatam: quam his quoque temporibus plerique parentes liberis suis serio inculcant.

Mendico ne parentes quidem amici sunt.

Πτωχοῦ φίλοι οὐδ' οἱ γεννήτορες: id est, Mendico ne parentes quidem amici sunt. Diuitiæ conciliant amicos. Paupertas nec illos habet amicos , quos natura coniunxit. Tantum valet in hominum vita,cuius nomen tum oportuit esse leuissimum , si res non ex nostris cupiditatibus, sed ex vsu metiremur.

Omnem facultatem indutus est.

Ἅπασαν τὴν οὐσίαν ἠμφίεσται: id est , Vniuersam substantiam indutus est.De paupere, qui præter vestitum nihil præterea rerum possidet:alioquin ἀνέστιος, ἀνόλβιος.Quod quidem & hodie vulgato ioco dicunt, ad hunc modum: Cùm subsilio,facultates omnes meæ commouentur. Notum illud,Biantis philosophi dictum . Omnia mea mecũ porto.Plautus in Rudẽtibus: Hoc quod induta sum,summæ opes.

Cleomenes superat cubile.

Ὁ Κλεομένης τῆς κοίτης ὑπερέχει id est , Cleomenes cubile superat.De eo qui magis abundaret rebus superuacaneis quàm necessariis. Ductum apparet à quopiam, corpore quàm pro lectuli modo maiore.Sicut & Iuuenalis:

Lectus erat Codro,Procula minor.

Certissima paupertas.

Sententiam prouerbialem refert Iunius Columella , libro de re rust.xij.cap.ij.Præparatis igitur receptaculis, oportebit suo quicque loco generatim,atque etiam speciatim nonnulla disponere, quò facilius, quum quid postulabit vsus,recipere possit. Nam vetus prouerbium est, paupertatem certissimam esse,quum alicuius indigeas,vti eo non posse: quia ignoretur vbi proiectum iaceat, quod desideratur.Hactenus Columellæ verba retulimus. Sentit autem,ni fallor,si quis habeat domi , quod quum vtendum est , inueniri non potest , eum magis egere eo quod habet,quàm si non haberet.Etenim qui non habet, rogat alicunde commodato:qui habet,vbi ventum est ad articulum quo sit vtendum:nec suum habet,quod vbi sit nescit:nec alienum habet,quo possit vti.

Ostiatim.

Eleganter , nec sine prouerbij specie M. Tullius dixit Ostiatim,pro singulatim, siue nominatim . in Verrem actione vj. Hic nolite expectare, dum ego hoc crimen agam ostiatim: ab Æschilo Tyndaritano pateram abstulisse,abs Thrasone ita Tyndaritano patellam,&c.Iucundius erit,si transferatur ad res animi:vt si quis e singulis libris aut capitulis autorum petat testimonia aut probationes, dicetur ostiatim petere. Eodem fermè sensu ad Atticum lib.ij.epistola,Accepi aliquot, dixit κατὰ λεπτόν: Ac ne fortè quæras κατὰ λεπτὸν de singulis rebus:vniuersa res eò est deducta,spes vt nulla sit.

Theagenis pecuniæ.

Θεαγένης χρήματα, κατ' Αἰσχίνην , id est, Theagenis pecuniæ,quemadmodum Æschinis.Iocus prouerbialis in eos, qui pauperes quum essent,tamen diuites haberi volebãt. Hoc morbo notatus est vterque & Theagenes & Æschines.Vnde cognomen his additum, σέλλοι, à Sello quopiã ineptè ambitioso:qui quum re esset perquàm tenui, tamẽ affectabat videri locuples: vnde qui hoc morbo laborabant,σελλίζειν dicebantur.

EX APPENDICE ERASMI.

Socratis gallus,vel callus.

In nudos & inopes. Nonius è Varrone ita citat hoc adagium:inuenisse se, cùm dormire cœpisset tam glaber quàm Socratis gallus , esse factum ericium cum pilis & proboscide.Fortasse legendum callus,vel callum.Constat Socratem patientissimum fuisse laboris , nudis ambulasse pedibus,dormiuisse humi: vt hinc manarit iocus .in ipsius callum.

Vt è bulga matris.

Ad nuditatem quoque & inopiam , vel ad æquam omnibus

nibus vitæ conditionem (natiuitas enim non distinguit Crœsum ab Iro, regem à plebeio) referri potest ille Lucilij versus apud Nonium:

Ita vt quisque nostrum è bulga est matris in lucem editus.

Bulga propriè folliculus omnis: vnde & crumena, & sacculus ad brachium pendens.

IVNII. Nausiclidis solitudo nec ver, neq; amicos.

Ναυσικλείδης ἐρημία μήτ᾽ ἔαρ, μήτε φίλους ἔχει.

Id est:

Nausiclidis solitudo neque ver, neq; amicos habet.

Dici prouerbiali specie autumo de homine cunctis vitæ præsidiis atque adiumentis destituto. Apparet natum à Nausiclide quopiam, qui secesserit solitarium in locum, ab omni humano cultu alienum.

Turturis instar malè canis.

Πονηρῶς τρυγόνα ᾄδεις: id est, Turturis ritu dira canis. Prouerbium est de egenis, & qui laboriosè tenuiterque victum quæritant. Natum inde, quòd turtur tunc maximè canere solet, quum fames & inedia vrget. Neq; absurdè, vt mihi videtur, quadrare possit in malum poetam, ineptis versibus fastidiosum, aurium tædio natum, vt sit, πονηρὰ κατὰ τρυγόνα ᾄδειν, Turturis in morem malè cantillare. nam turturis cantus gemitus æmulatur: vnde & auem istam gemere dixit, & quidem propriè, Virgilius.

Mugilis vitam degere.

Κεστρέως βίον τρίβειν, Mugilis vitam agere dicitur, qui nõ habet quod edat: hoc est, esuriem & inediam patitur. Eubulus in fabula Nausicaa.

Ος νῦν τετάρτην ἡμέραν βαπτίζεται,
Νῆστις πονηροῦ κεστρέως τρίβων βίον.

Id est:

Qui nunc diem, si diis placet, quartum lauat,
Ieiunus improbi vitam mugilis agens.

Euphron comicus:

Μίδας ὁ κεστρεύς ἐστι, νῆστις περιπατεῖ.

Midas mugil est, ieiunus obambulat.

Amipsias comicus:

Ἦσθ᾽ οὖν μικροῦ νῆστις κεστρέως ἀκολουθήσεις ἐμοί.

Paulò minus ieiunus tu mugilis in morem mihi famulabere.

Alexis in Phryge

Ἐγὼ δ᾽ ὁ κεστρεὺς νῆστις οἴκαδ᾽ ἀποτρέχω.

Ego famelicus mugil accurro domum.

Diphilus in Lemniis:

Οὗτος δ᾽ ἔδειπνηκασιν, ὁ δὲ τάλας ἐγὼ
Κεστρεὺς ἀσιτῶν γίνομαι [illegible].

Sumpsere cœnam isti: ast ego interim miser:
Inediam ob ingentem fieri cogor mugil.

Citatur & Theopompo authoritas, κεστρέων νῆστις χορός: Famelicus mugilum cœtus. & apud Athenæum Hesperus Cynicus exclamat, ὁ μὲν κεστρεὺς νηστεύομεν: Esurimus mugilum instar. Mugil verò solus in genere piscium ieiunus siue famelicus audit, eo quòd nulla capiatur esca animata, non carne, non alia re quapiam vitali, vt ab Aristotele proditum est, aut piscium aliorum esca.

Ouo nudior.

Ouo nudior aut glabrior, prouerbiale conuicium in caluos, aut rasos: detortum è Niciæ epigrammatarij versiculo, lib. ij.

Τὴν κεφαλὴν βάπτων τις ἀπώλεσε τὰς τρίχας αὐτάς,
Καὶ δασὺς ὢν λίαν, ᾠὸν ἅπας γέγονε.

Id est:

Amisit quidam crines, caput inficiendo,
Qui nunc est ouo nudior hirtus erat.

Quid enim ouo esse potest magis depile? Huic affine est Petronij arbitri illud, Læuior ære vel rotundo: monetam, vt opinor designans.

Tranquillitate caluior.

Φαλακρότερος γαλήνης, id est, Tranquillitate ipsa magis caluus. Superiori non dissimilis hyperbole, citatur apud Demetrium Phalereum, & repetitur à Suida, haud dubiè in caluos, aut tota cute extritos muliebriter. Natum inde, quòd tempestate crispentur omnia, & horreant quod φρίσσειν illi dicunt: nos etiam in mari fluctibus aspero, & ab aura commoto, horrorem vocamus, contrà in serenitate, & ea aeris malitia, quam significantiùs ἀνεμίαν Græci appellant, nuda & quodammodo calua iaceant omnia. Sub eandem classem vocabitur ex Martiali Concha læuior, quum ait:

Læuior es conchis Galle Cytheriacis.

Araneis abundat propter inopiam.

Homericus versiculus est prouerbialis Odysseæ π. quo Telemachus loquitur, interrogatus an thorus paternus etiamnum propter collecti inopiam scateat aranearum telis obsitus. sic enim ait:

Χήτει ἐνευναίων κάκ᾽ ἀράχνια κεῖται ἔχουσα.

Id est:

Horret Arachnæis vacuus sine coniuge telis.

volens significare desertum iacere atque neglectum: nam locis incultis stabulantur araneæ. Varius Imper. opera seruorum decem millium pondo aranearum quum collegisset, squalloris vrbis Romæ manifestum testimonium ad posteros transmisit. Poeta quispiam pacem optans, voto à Deo exquirit, ἀράχνας ἐμπλέκειν ὅπλοις, vt araneæ telas suas armis intexant. Hesiodus in præceptis rusticis ita mandat. ἐκ δ᾽ ἀγγέων ἐλάσειας ἀράχνια: admonens doliorum esse satagendum, ne intus nidulentur araneæ. Prouerbiali itaque specie dicemus, κατ᾽ ἀράχνια ἔχει, id est, araneis abundare, quicquid incultum desertúmque iacet. Transferetur appositè ad ingeniorum culturam, aut ad interpretum oscitantiam supinam, qui difficilioribus authorum locis altum agunt silentium, & squallorem quendam conciliant: & Nonius Marcellus & Varro corruptis tot locis descriptorum incuria, passim κατ᾽ ἀράχνια ἔχουσιν. Ad superiorem versum allusisse videtur Propertius in tertio:

Putris & in vacuo texetur aranea lecto.

Manus in Ætolis habet.

Τὰς μὲν χεῖρας ἐν Αἰτωλοῖς, id est Manus ambas habet in Ætolis: prouerbium est Aristophanis, de impudenter petace, aut munerum corruptelæ obnoxio. nam Ætoli populi nomen habere videntur, deductum ab αἰτεῖν ὅλον, quòd totum flagitent. ita Homerus Odysseæ ξ egenum hominem & mendicum ex Aetolia oriundum non temerè fingit, ad vocis etymon alludens, quod est, αἰτεῖν, id est, postulo. Versus Aristophanis est:

Τὰς μὲν χεῖρ᾽ ἐν Αἰτωλοῖς, ὁ δὲ νοῦς ἐν Κλωπιδῶν.

Id est:

Manus vtraque in Aetolis, at mens in Clopidis.

Quod prouerbiale esse scomma, annotat Eustathius in veteratorem improbum & munerum receptatorem, qui & flagitiosè manibus donaria efflagitet, & furaci animo opes inuolat. Est autem paragrammatismus in Clopidis & Cropidis. nã Cropidæ tribus Atheniensis nomen est: at Clopidæ ἀπὸ τῆς κλοπῆς, à furto nomen habere videntur. Simili figura vtuntur Itali, quum innuere volunt quempiam aurium obsequio seruire. dicunt enim talem ire Placentiam: hoc est, ad gratiam & loqui & facere omnia: quòd Placentia Insubrium ciuitas à placendo dicta esse videatur.

Aranearum plenus aluus.

Ἀραχνίων μεστὴν ἔχεις τὴν γαστέρα.

Id est:

Araneis refertus est aluus tibi.

Senarius prouerbialis apud Cratinum comicum in fabula quæ Dolium, siue Seria inscribitur. Prouerbio egestas & extrema inopia significatur: ex quo detortum videtur Catullianum illud de sese:

Plenus sacculus est aranearum.

Staphyla anus apud Plautum in Aulularia, metuens ne ædes inanes à furibus asportentur: Ita, inquit, inaniis sunt oppletæ atque araneis.

IOANNIS VLPII.

Centum viri vnum pauperem spoliare non possunt.

Paupertas omni caret metu,intrepidè vbique versatur, nullos metuens fures, nullos latrones, vnde Horatius:

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Maxima paupertas propugnatione defenditur,quam nullus rex,nullus imperator vincere potest.

COGNATI. Cœna sine sanguine, siue terrestris.

Diphilus comicus cœnam sine sanguine vocauit, quã Plautus terrestrem appellauit. Ambo autem tenuem pauperémque,hoc est, vilibus dapibus instructam mensam intellexerunt: ille ob quam ornandam nullæ cæsæ forent animantes,hic ob olera. Carmen autem ipsum Diphili ex Athenæi sexto libro Dipnosophistarum hîc apponam:

Ὅταν με καλέσῃ τις πλούσιος δεῖπνον ποιῶν,
Οὐ καταμανθάνω τὰ τρίγλυφ᾽ οὐδὲ τὰς στέγας,
Οὐδὲ τὰ κορινθίουργή [illegible] σκεύη.
Ἀτενὲς δ᾽ εἰς τὸν καπνὸν [illegible]
Κἂν μὲν φέρηται [illegible] οὐδὲν ἀρχῆς
Γέγηθα καὶ χαίρω καὶ πτερύσσομαι.
Ἐὰν δὲ πλάγιος καὶ λεπτὸς ἀσύνετος
Οὐ [illegible] αἷμ᾽ ἔχει.

Inducitur autem parasitus ab eleganti facetóque poeta ita loquens, Narrat enim se dissentire ab ingenio multorum,qui cùm vocati sunt ad cœnam à diuite aliquo, fortunatóque homine, statim domum introeuntes laudant triglypha,tecta laqueata,Corinthiáque vasa, coniectis in huiuscemodi ornamenta ædium oculis: se nanque his rebus spretis,intentis oculis respicere fumum culinæ,quòd si ille impetu quodam directo latus sit,se gaudere,ac præ gaudio exultare. Contrà aut si obliquus ac tenuis, ilicò cognoscere cœnam, quod ei vehementer dolebat, sanguinem non habituram. A signo igitur ille indicat se malè acceptum iri: neque enim huiuscemodi cœna ipsum delectabat. Plautinus contrà senex in Captiuis,parasitum facetè ludit, ostendens se huiuscemodi cœnam ei daturum: Asper meus victus sanè est. cui ille: Sentisne, esitas? Sequitur: Ægio terrestris cœna. Par. sus terrestris bestia est Æg. multis oleribus. Par. curato ægrotos domi. Nihil autem inimicitius esse oleribus parasito, & hic declarauit,& apud eundem Græcum comicum in Mercatore, quidam qui accusat alium,& pisces,& aues,& omnes demum delicatiores escas coëmentem. Inquit enim,sumptibus & voracitate illius fieri,vt & ipse, & vniuersa ciuitas necessariò ad olera redigatur, ac pugnent sæpe, contendántque inter se de apiis, vt in Isthmiis fieri solebat, quorum certaminum corona victoriæ præmium erat ex apio Nam iocatus in hoc lepidè est. Inquit igitur: [illegible] Plures tamen versus leguntur apud Athenæum eodem, quo superiores, libro. Eadem autem sententia Alexidis comici fuit, qui in fabula Demetrium accusans Phayllum quendam, vt in piscibus emendis perditum, affirmauit, ipsum tertiam quandam tempestatem additum esse: prius nanque flante Aquilone aut Austro vehementiore, marisque fluctibus commotis,nemini piscem comedere licuisse. Postea verò accedente illo in forum, atque omnes inde pisces euertente, tanquam procella quadam à turbine ad eandem penuriam omnes compelli. Quare(inquit)restat vt concertemus inter nos de oleribus. Carmen quoque ipsius,quia elegantissimum est, hic apponam: πρότερον μὲν εἰ βορέας πνεύσειεν ἢ νότος ἐν τῇ θαλάττῃ λαμπρὸς, ἰχθὺς οὐκ ἦν οὐδ᾽ ἑνὶ φαγεῖν. νῦν δ᾽ ὁ Φάϋλλος [illegible] τοῦτο χειμὼν τρίτος. [illegible] τύχῃ [illegible] [illegible] φέρων ἅπαν τὸ ληφθὲν [illegible] γίγνεται ἐν τοῖς λαχάνοις τὸ λοιπὸν ἡμῖν ἡ μάχη. Leguntur autem apud Nonium verba quædam Turpilij, quæ videntur è principio posterioris huius exempli expressa: Antehac si flabat Aquilo,aut Auster,inopia erat piscati. Quòd verò terrestrem cœnam suam esse Ægio dixit, addiditque copiã illic tantũ olerũ esse, Cicero quoque testatus est in epistola ad Gallum,lege sumptuaria C.Cæsaris, terra nata excepta fuisse,vt cùm aliarum epularum definitus numerus esset,herbarum,ac cæterarum rerum,quæ orirentur è terra,propter vilitatem copia concederetur. In quibus etiam condiendis lautos homines tantum studij ponere solitos ostendit, vt illæ etiam sua sponte viles iucundæque res,suauissimæ fierent. Animaduertendum etiam, quàm acutè subtiliterque parasitus spem non amiserit sumptuosæ cœnæ, quamuis audisset illam terrestrem futuram: aliter enim cœpit vocem eam terrestrem, quàm ille vsurparat: terrestres enim quoque animantes vocantur,quæ in terris viuunt, vt distinguantur ab iis, quæ in aquis,aut aere degunt. & sanè Cicero in vertendo Timæo quod est apud Platonem, πεζὸν δὲ καὶ χερσαῖον γένος, terrestre quartum reddidit. Earum autem nonnullæ iucundæ sunt,in conuiuiisque apponuntur. Putauit igitur sine piscibus auibúsque posse opiparè apparari conuiuium.

Τί τ᾽ ἀλλότριον ἄνθρωπε βασκανώτατε κακὸν ὀξυδορκεῖς, τὸ δ᾽ ἴδιον παραβλέπεις.

Peruulgata vox in Græco sermone,cuius meminit Plutarchus,in libro De securitate animi, ostendens eam sanè prolatam esse aduersus curiosum,atque βασκανίας commune penè vitium omnium mortalium. Illa autem hæc est: τί τ᾽ ἀλλότριον ἄνθρωπε βασκανώτατε κακὸν ὀξυδορκεῖς, τὸ δ᾽ ἴδιον παραβλέπεις. Idem manifestò valet sententia Horatij in tertia Satyra, libro primo:

Cùm tua peruideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quàm aut aquila,aut serpens Epidaurius?

Vbi Peruidere, ad imitationem Græci verbi παραβλέπειν videtur esse formatum, atque inde omnino translatum,putóque significare oculis transire nec attentè contemplari:quod à contrario intelligitur. Themistius in oratione quam vocauit βασανιστὴς, scribit se mirifico amore rerum suarum cognoscendarum teneri, dissentiréque in hoc ab ingenio plurimorum, qui alienas res curiosè inuestigant,suas propriá que negligunt. ita autem locutus est elegans eruditúsque scriptor: ἐγὼ δ᾽ ἐθελοντὴς [illegible] τῶν ἀλλοτρίων [illegible] μὴ δυναίμην οὐχ [illegible] [illegible] γνωρίμων τ᾽ ἀγαθά. [Vide Nonij Miscellan. iij. sub fine.

Ne gleba agri illi relicta ad locum sepulturæ.

Hoc vtimur quotiescunque aliquem omnibus fortunis spoliatum,aut alicuius luxuriam mendicitatémque significare volumus.cùm antea fructuosissimis prædiis abundabat. Humabant enim mortuos in agris veteres. quod testatur Liuius libro xi. ab Vrbe condita. Cic. pro Sext. Rosc. Æschines cùm effudisse patrimonium omne Timarchum declarare voluit. Aristophanes quoque in ἐκκλησιαζούσαις.

Caluior tranquillitate.

φαλακρότερος εὐδίας,id est, Magis caluus quàm ipsa tranquillitas. Quod inde natum est, quòd tempestate crispentur omnia, & horreant: contrà serenitate nuda & quodammodò calua iaceant. Demetrius Phalereus de hyperbole loquens in libro De Elocutione: τῷ δ᾽ αὐτῷ εἴδει καὶ τὸ φαλακρότερος εὐδίας. id est: Ex quo genere est etiam illud, Magis caluus serenitate.

Ouo depili nudior.

Ex Niciæ epigrammatarij dicto torqueri potest, quod tale est: ᾠοῦ ἅπας γίγνεται. quasi dixeris: Ouum totus euasit. extat nanque in comatum prius,mox caluum redditum è multo pigmentorum vsu ad tingendos crines comparatorum,epigramma tale.

Τὴν κεφαλὴν βάπτων τις, ἀπώλεσε τὰς τρίχας αὐτάς
Καὶ δασὺς ὢν λίαν, ᾠὸν ἅπας γέγονε.

Id est.

Amisit quidam crines,caput inficiendo:
Qui nunc est ouo nudior,hircus erat.

Cuius simile est illud apud Petronium: Leuior aere vel rotundo. & illud Apuleij in Asino Aureo: Cucurbita glabrior. Item: Concha leuior. vt apud Martialem:

Leuior & conchis Galle Cytheriacis.

Diurnum petere.

Seneca libro ij. Controuersiarum, Diurnum petere dixit, pro eo quod panem mendicare: vt solent facere in Galliis quidam inertis & ignauae vitae homines, quos tanquam insulsos, & ad nullam rem vtiles, Bliteos Latinè appellamus, qui de alieno cóque emendicato in diem viuunt. Ex superioribus illud Pythagoricum, Choenici ne insideas, huc referri non incommodè posset.

Ipso carpere è rogo coenam.

Catullus de Rufa: Saepe quam in sepulchretis vidistis, ipso carpere è rogo coenam. Extremae autem mendicitatis signum est, quod affert Catullus Et est tale illud Terentij in Eunucho cuidam parasito dictum: E flamma te cibum petere posse arbitror. Lucilius lib. xxvij. referente Nonio: Mordicus petere aurum è flamma expediat. è coeno cibum. Apud Nonium legitur etiam, Ex igne: pro, ex coeno: in dictione Mordicus. Coena autem quae à Catullo dicitur, ea est, quae appellatur à Persio, funeris coena:

— Sed coenam (inquit) funeris haeres
Negliget iratus. —

Quod è flamma cibum petere Terentius dixit, ad dapes referendum, quae pro inferis in rogum mittebantur. vnde illud Catulli. Festus: Epulas in rogum conicere solebant, locúmque in quo illae comburerentur, culinam vocabat. Non dissimile est illud: Nō immolata sacra deuorat, quod postea habetur.

Ossa atque cutis.

Prouerbialis hyperbole de macilentia: vt Apollonius ij. Argon.

Ἦν δ' ἐπὶ οἱ ῥινοῖς οἷος χρώς,
ἐσκλήκει, ῥινοὶ δὲ σὺν ὀστέα μοῦνον ἔεργον.

Plautus in Captiuis:

Ego, inquit Parasitus, qui tuo moerore maceror,
Macesco, consenesco & tabesco miser.
Ossa atque pellis sum misera macritudine, &c.

Ne aceti quidem satis.

Milon apud eundem in Operariis:

Ἐκ πίθω ἀντλεῖς ἐπὶ οἰνοχόῳ δ' ἐγὼ οὐχ ἅλις ὄξος.

E dolio tu quidem hauris, sed mihi vix sat aceti est.

Prouerbiale, in eum qui extremè inops est: & vicissim antithesis eius, Diues & abundans, atque è pleno dolio vinum hauriens. Quasi dicat: Amor non conuenit homini pauperi & mercenario, sed diuiti viuenti in ocio, luxu atque omnium rerum abundantia.

Calamitas virtutis occasio.

Non temerè est quod etiam vulgò fertur hodie: Vexatio dat intellectum. Seneca lib De diuina prouidentia, de prosperitate agens: Nolite obsecro vos expauescere ista, quae dij immortales velut stimulos addunt animis. Calamitas virtutis occasio est. Illos meritò quis dixerit miseros, qui nimia felicitate torpescunt, quos velut in mari tranquillitas iners detinet. Necessitas ignauissimum quéque ad solertiam reuocat. Heliodorus Æthiopicae historiae lib. vij. εὑρετικὴ ἄρα βουλευμάτων ἡ ἀνάγκη. id est: Inuentrix omnino consiliorum necessitas est. Crux enim vigilantes & cautos, felicitas negligentes efficit. Hos itaque Deus, quos probat, quos amat, indurat, recognoscit, exercet. Hinc Hiere. xxxj. Castigasti me Domine, & eruditus sum, quasi iuuenculus indomitus. Paul. ij. Corint. vj. Quasi morientes, & ecce viuimus: quasi correpti, & non occisi: quasi dolentes, semper tamen gaudétes, &c. Ad Hebraeos cap. xij. Fili mi ne neglexeris correptionem Domini, neque deficias, cùm ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem récipit. Itidem Prouerb. iij. Item Apocal. iij. Ego quoscunque amo, arguo & castigo. Hinc Dauid Psal. cxviij. Castigans castigauit me Dominus, sed morti non tradidit. Ex maleficiis autem fortunae plura illata sunt commoda, quàm ex beneficiis. Inde illud Lucani in primo:

— Foecunda virorum
Paupertas fugitur, totóque accersitur orbe
Quo gens quaeque perit. —

Ita saepenumerò prospera sunt homini, quae videntur aduersa: & quod damnum putatur ingens, lucrum est maximum: &, vt inquit Horat. viij. satyr. lib. ij. Serm.

— Ingenium res
Aduersae nudare solent, celare secundae.

Vide alibi, Egestas artes docet: &, Memento satanicas diuexationes materiam virtutis esse: tum, Malesuada fames.

Nemo amicus, nemo propinquus.

Seneca libro quarto Declamationum, prima declamatione: Nemo amicus, nemo inquam propinquus est. Nihil hac sententia decantatius. Hinc Verinus.

Millibus ex multis vnus vix fidus amicus:
Hic albo coruo rarior esse solet.

Vide antè, Cognatus pauperi nullus. Vtrumque Ioannes Spangenbergius sic expressit pentametris, in Ps. lxxxviij.

Rebus in aduersis nullus amicus adest.
Qui me soletur nullus amicus adest.

Nemini quippe omnino nunc tutò fidas: neminem prorsus alterius miseret (neque enim quisquam est, qui Deum verè norit:) sed alius alium execratur, inuicem mentiuntur, occidunt, furantur, atque adulteriis exaestuarit, ita vt de Dei lege planè actum sit.

Pauperi pax in obsessa via.

Idem de paupertate: Nudum latro transmittit, etiam in obsessa via pauperi pax est. Allusum est à vulgato Iuuenalis:

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Gregorius Theologus lib. j. Sententiarum:

Πένητος οὐδὲν ἀσφαλέστερον.

Id est:

Nil viro indigente securum est magis.

Vide alibi, Nudum spoliare vestibus. Gallis est simile. On ne peut homme nud despouillier.

Proletarij.

Proletarij dicebantur homines inopes, & nullo censu in classes redacti, capite censi, & extra censum: sicut Athenis θῆτες. Vt autem apud Graecos tres erant census, sic apud Romanos erant quinque classes in centurias suas diuisae, vt docet Liuius libro j. ab vrbe condita. Classici erant, qui censum conferebant. Per translationem autem dicuntur proletarij, qui nulla animi dote, nulla ingenij ac ciuilis prudentiae facultate censentur, & commendabiles sunt. Vide alibi, Quintae classis.

Inter inquilinos censeri.

Et hic sermo Gallis admodum frequens est, pro eo quod est annumerari inter eos qui domum propriam nō habent. Inquilinus autem est, qui in alieno & conducto habitat: ἔνοικος Graecè dicitur: & ἐνοίκιον, precium conductae domus. Sic quoque Latinè, inter inquilinos censeri: vt Graeci dicunt, ἐν ἐνοίκοις τάττειν: Gallis Entre les locataires.

Egestas artes docet.

Tritum Graecorum & Latinorum scriptis prouerbium. Graeci ita: Πενία δ' ὁ λιμὸς γίνεται διδάσκαλος.
quod ab Erasmo nostro versu sic redditur:

Fames magistra est artium complurium.

Plaut. in Stycho:

Egestas & inopia omnes artes perdocet, vbi quem attigit.

Ad quod alludens Claudianus:

Prouocet vt segnes animos, rerúmque remotas
Ingeniosa vias paulatim exploret egestas.

Vnde Manilius lib. j. Astronomicon:

Sed cùm longa dies acuit mortalia corda,
Et labor ingenium miseris dedit & sua quemque
Aduigilare sibi iussit fortuna premendo:
Seducta in varias certarunt pectora curas,
Et quodcunque fugax tentando repperit vsus.

Horat. satyr. viij. lib. ij. Serm. — Ingenium res
Aduersae nudare solent, celare secundae. Idem.
Et laris & fundi paupertas impulit audax
Vt versus facerem. —

Famem atque necessitatem esse, quæ aues humanum sermonem exprimere, & articulata voce proferre doceat, hominésque nauos, strenuos, & diligentes efficiat, ostendit Persius noster hoc notissimo:

Magister artis, ingeniique largitor Venter. - id est: fames: cuius sedes in orificio ventris esse creditur. Cui sententiæ subscribit Diodorus in j. scribens necessitatem ipsam rerum magistram, singulorum peritiam ingeniis ministrasse. Huc vergit id scriptoris Græci carmen luculentum:

Πάντ' ἐδίδαξε ... ἀνάγκη.

Id est:

Omnia hæc docuit amara omnia audens necessitas.

Hinc Apuleius in j. Magiæ, paupertatem artium omnium repertricem vocat. Vide supra, Calamitas virtutis occasio: & Erasmum nostrum in adagiis Paupertas sapientiam sortita est. & Necessitas magistra. Non dissimile est illud Petronij in satyra:

Ingeniosa gula est, &c. -

Sic Seneca lib. j. De clementia, cap. xij. Acerrima virtus est quam vltima necessitas extundit. Est autem non minus vera γνώμη seu sententia, quàm celebris & vulgata. Portius Latro in declamatione: Grauissimi sunt morsus irritatæ necessitatis. Q. Curtius libro v. Ignauiam quoque necessitas acuit: & sæpe desperatio, spei causa est. Idem alibi. Efficacior omni arte necessitas, non vsitata modò præsidia sed etiam noua admouit. Hinc illud hortamentum Hannibalis ad milites lib. x. Liuij, quo nihil efficacius dici potuit: Aut vincendum, aut moriendum milites. Et iij. Decad. lib. j. Vobis necesse est fortibus viris esse, omnibus inter victoriam, mortémve certam, desperatione abruptis, aut vincere, aut si fortuna dubitabit, in prælio potius, quàm in fuga mortem oppetere. Nullum incitamentum ad vincendum homini à diis immortalibus acrius datum est. Simile quiddam est apud Salustium.

Cognatus pauperi nullus.

Pauperum cognationem à nemine libenter agnosci, Gallis vulgare & notum est. Difficile enim & operosum est, reperire cognatum pauperis. Nemo fatetur, sibi quicquam cognatum eum esse, qui auxilij alicuius indiget: propterea quòd statim putat, à se aliquid petitum iri. Id Menander summâ cum elegantiâ dixit, pronunciauitque.

-Εὑρὼν ... [illegible]
Πένητος ... [illegible]
Αὑτῷ ... [illegible]
... [illegible]

Id est:

- Ferè inueneris,
Cognatum egentis, nemo enim agnoscit libens,
Ad se attinere eum, opis alicuius qui indiget.
Nam mox petitum quippiam à se iri putat.

Non dissimiliter dixit Phormio Terentianus:

Quia egens relicta est misera, ignoratur parens,
Negligitur ipsa. Vide, auaritia quid facit.

Extat Græcum epigramma de Sosicrate, ex amore mendico, quod miro lepore Baptista Pius Bononiensis Latinè reddidit, cuius vltimum distichon tantùm ascribam:

Τίς, πόθεν εἷς ἀνδρῶν; ... [illegible]
Τοῦτ' ... οὐδεὶς ... φίλος.

Id est:

Vndeq; quis es hominum? quænam tibi patria nostin'
Verba miser? Tenues nullus amicus amat.

Vide alibi, Nemo amicus, Nemo propinquus.

Commune sepulchrum.

Cùm olim, qui locupletes erant, in suis fundis aliquid loci sepulturæ seponerent, & priuata haberent ibi sepulchra sibi, familiæque suæ aut hæredibus: plebs, quæ agris fundisque carebat, in loco aliquo communi sepulturæ destinato humabatur: sepulchrúmque commune vocabatur, vbi sepeliebatur. Ex quo Horatius satyra viij. lib. j. scripsit:

Hoc miseræ plebi stabat commune sepulchrum.

Sed Catullus fata fratris sui deplorans, apud Troiam mortui & conditi, vbi tot quondam heroes belli Troiani tempore ex Asia & Europa occubuerant, & compositi fuerant, eam vrbem commune sepulchrum appellat Europæ & Asiæ:

Troia, nefas, commune sepulchrum Europæ Asiæque.

Sic hodie vulgariter Italia Gallorum commune sepulchrum translate dicitur. Itidem Lucretius lib. v.

Illi nec seruus est, nec arca.

Hæc & plura alia sunt egestatis argumenta. Idem Catullus ad Furium,

Furi, cui neque seruus est, neque arca,
Nec cimex, nec araneus, nec ignis.

Idem post, ad Iuuentium puerum

Isti cui neque seruus est, nec arca.

Sic Lucil. apud Non. in verbo, Bulga:

Cui neque iumentum est, nec seruus, nec comes vllus.

M. Cato apud Gel. lib. xiij. cap. xxij. Neque vasum, neque vestimentum vllum est in manu preciosum, neque seruus neque ancilla, &c.

Pauperes à dispendio tuti.

Menippus Lucianicus Charonti respondet: οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος: Haudquaquam auferre queas ab eo qui non habeat. Symmachus in relatione:

Paupertate à dispendio tutæ sunt.

Nunquam Hecale fies.

Nunquam ea paupertate opprimere, qua olim Hecale anicula. Plaut. Cistel.

- Nam siquidem ita eris vt volo,
Nunquam Hecale fies, sémperque istanc,
Quam habes, æratulam obtinebis.

Pauperrimam fuisse Hecalem, prodiderunt Plutarch. Ouid. Apul. Habes alibi, in adag. Iunij.

CAROLI BOVILLI. E cucumere bibere.

Pro, peregrinari, extera loca visere: quòd pauperibus viatoribus lagena propria sit cucumer sole exsiccatus.

EX APP. IVNII, CANTERI, ET aliorum. Cratetis poetica.

Κράτητος ποιητική prouerbiali conuicio egestas & mendicabulum dicitur, teste Demetrio Phalereo. Occasioné adagio dedit poëmatium Cratetis philosophi, quo manticam suam descripsit.

PENSATIO BENEFICII, vel officij.

ERASMI. Manus manum fricat.

Socrates in Axiocho Platonis ait, Prodico sophistæ hunc Epicharmi comici versiculum semper in ore fuisse:

ἁ δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα κνίζει, δός τι καὶ λάβοις τι.

Affricat manum manus, da quiddã, & aliquid accipe. videlicet hominis quæstum facetè taxans, qui neminem gratis doceret, & à quo se quoque quæ tum dicturus esset, didicisse affirmabat: at ne id quidem gratuitò, imò numerata mercede. Sententia digna tum homine Siculo, tum vero poeta. Sic enim illum appellat Cic. Monet autem, neminem fermè mortalium inueniri, qui velit in quempiam beneficium collocare, à quo non speret aliquid emolumenti vicissim ad se rediturum: sed officium inuitari officio, beneficium beneficio prouocari. Idem adagiũ effertur & hoc pacto: χεὶρ χεῖρα νίπτει. id est, Manus manum lauat. Idem pollet vtraque metaphora. Nam mutua commoditas est, quoties vel fricat, vel abluit manus manum. Circumfertur inter Græcanicas sententias huiusmodi distichon:

Ἀνὴρ γὰρ ἄνδρα καὶ πόλις σώζει πόλιν·
χεὶρ χεῖρα νίπτει, δάκτυλος δὲ δάκτυλον. id est:

Vrbs seruat vrbem, seruat itidem vir virum.
Manus manum, digitúmque digitus abluit.

Vtitur eo & Seneca in ludicro libello De morte Claudij Cæsaris.

Gratia gratiam parit.

Eandé sententiam Sophocles simpliciter extulit in Oedipo Coloneo: Ἡ χάρις χάριν φέρει. id est:

Gratiam

Gratiam adfert gratia.
Rursum apud eundem in Aiace Mastigophoro:

χάρις χάριν γάρ ἐστιν ἡ τίκτουσ' ἀεί.

Beneficium semper beneficium parit.
Quod Hesiodus velut enarrans in 1.Georg.

Τὸν φιλέοντα φιλεῖν, καὶ τῷ προσιόντι προσεῖναι.
Καὶ δόμεν ὅς κεν δῷ, καὶ μὴ δόμεν ὅς κεν μὴ δῷ.
Δώτῃ μέν τις ἔδωκεν, ἀδώτῃ δ' οὔτις ἔδωκεν.

Id est:

Aequum vt ametur amans: qui accedit, iungitor illi.
Da, tibi qui dederit: qui non dederit tibi ne da.
Danti aliquis dedit, at non danti non dedit vllus.

Quibus significatur, beneficium inuitari beneficio, & officium officio prouocari. Euripides in Helena:

χάρις γὰρ αὐτὴ χάριτος ἐλθέτω.

Id est:

Beneficium beneficio respondeat.

Par pari referre.

Ἴσον ἴσῳ ἐπιφέρειν.

Terentius in Eunucho paroemiam vsurpat, superiori non admodum dissimilem: Par pari referto. Qua monemur, vt tales simus in alios, quales in nos illos experimur. Ac iuxta Medeam Euripideam amicis simus amici, inimicis infesti, in perfidos perfidi, parcos parci, clamosos clamosi, impudentes improbi: denique vtcunque meritum merito simili retaliemus. Idem in prologo Phor.

Quod ab ipso allatum est sibi, id esse relatum putet.

Non inconcinnè tum quoque vsurpauerimus, si quando verba verbis, blandicias blandicijs, promissa promissis pensamus. Huc pertinet illud non illepidum, quod refert Aristot. lib. Moral. ix. Dionysius citharoedum accersiuerat, vt sibi caneret in nuptiis: atque cum eo his pactus est leg. vt quo doctius meliúsque caneret, hoc copiosiorem ferret mercedem. Annixus est omni artificio citharoedus, vti quàm scitissimè caneret, sperans amplissimum praemium. At postridie pactam mercedem reposcenti musico qui conduxerat, ait iam persoluisse sese quod esset pollicitus: nempe par pari retulisse, próque voluptate reposuisse voluptatem, spem lucri significans: quae quidem hoc maior fuerat, quo magis ex arte cantasset. Verùm hoc loco negat philosophus par pari relatum: propterea quòd alter id quod volebat, accepit, alter, eo quod expectabat, frustratus est. Huc videtur respexisse Euripides, cùm ait in Andromache:

Σώφρων καθ' ὑμᾶς, σώφρον' ἀντιλήψεται,
θυμούμενος δὲ τεύξεται θυμουμένων.

Id est:

Modestus in nos sentiet modestum item,
Commotus autem nos reperiet concitos.

Porrò prouerbium natum videri potest à compotationibus veterum Graecorum, apud quos aequalibus cyathis bibere mos erat. Archippus in Amphitryone secunda apud Athenaeum, lib. x.

τίς ἐνέχεεν ὑμῖν ὁ κακόδαιμον ἴσον ἴσῳ;

Quis par scelerste miscuit vobis pari?

Item Cratinus in Pytine:

τὸν δ' ἴσον ἴσῳ φέροντ' ἐγὼ 'κπίομαι.

Id est.

At par pari reddenti, ego respondero.

Item lib. vi. οὐ διὰ τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ ἴσον ἴσῳ τὸν ἰχθῦν πωλούντων. i. Non per eos qui Romae piscem vendunt, parem pari: sentiens singulos precio aestimatos vendi. Erat haec vox ἴσον ἴσῳ, solennis inter propinandum: vt ex eodem autore facilè liquet. Ea significabant, aut pares esse cyathos, aut tantundem additum aquae, quantum inesset vini. Huius formae sunt illa: Paria facere, pro pensare ex aequo: & parem calculum ponere. Plinius ad Flaccum: Accepi pulcherrimos turdos, cum quibus parem calculum ponere, nec vrbis copiis ex Laurentino, nec maris iam turbidi tempestatibus possum. M. Tullius lib. De oratore ad Brutum, Par pari retulit ad schema rhetoricum, quo membra orationis pari syllabarum numero sibi respondent. Nam, inquit, quum aut par pari refertur, aut contrarium contrario opponitur, aut quae similiter cadunt verba, verbis comparantur: quicquid ita concluditur, plerunque fit vt numerosè cadat.

Botrus oppositus botro maturescit.

Βότρυς πρὸς βότρυν πεπαίνεται, id est, Botrus iuxta botrum maturescit. Huius prouerbij varius esse potest vsus. Vel vbi pares in negotio quopiam videri volunt aliqui, & tantundem adferre momenti, vt nullus alteri debeat concedere. Vel cùm significabimus, mutuis officiis opus esse: vt sit simillimum illi, quod alibi retulimus, χεὶρ χεῖρα νίπτει. Vel si quando dicemus, talem quenque euadere, cum qualibus habet consuetudinem. Habet enim hoc assiduitas, vt vicinis vitia faciat communia. Quemadmodum testificatur senarius ille, quem enarrator Pindari citat ex Aristarcho:

χωλῷ παροικῶν κἂν ἑνὶ, σκάζειν μαθῇς.

Id est:

Claudo propinquus si vel vni vixeris,
Disces & ipse claudus ingredi breui.

Hoc quanquam alio loco nobis citatum memini, nimirum in adagio, Si iuxta claudum: tamen quoniam scripturam offendi nonnihil à priore diuersam, libuit per occasionem denuò referre. Translatum est adagiū ab vuis, quae mutuo oppositu maturitatem inter se vicissim & dant & accipiunt. Quo respicit illud Iuuenalis:

Vuaque conspecta liuorem ducit ab vua.

Adagium recensetur à Suida.

Senes mutuum fricant.

Huc pertinet & iocus ille in prouerbium versus, de senib. mutuo sese fricantibus. Narrat autem fabulam Aelius Spartianus in Adriani imperatoris vita: Is Adrianus in balneo veteranum quempiam, seruuli penuria, sese marmoribus affricantem conspicatus, eum & seruulis aliquot & sumptibus donauit. Quod reliqui veterani feliciter cessisse videntes, coeperunt & ipsi complures sub oculis imperatoris sese marmoribus affricare, vt hoc modo principis elicerent benignitatem. At ille euocatis senibus, iussit vt alius alium vicissim defricarent, atque ita pueris nihil opus fore. Is iocus postea in vulgi fabulam cessit. Celebratur & Scipionis Aemiliani apophthegma, Iumenta quòd manibus carent, alieno egere frictu. Quo significatum est, eos qui res egregias gerere non possunt, egere praecone, quo famam sibi comparent.

Fricantem refrica.

Τὸν ξύοντα ἀντιξύειν, id est, Scalpentem vicissim scalpe. Refertur in Diogeniani collectaneis. Par est, de merente bene, bene mereri, & officium officio pensare. Suidas ab asinis metaphoram translatam existimat, inuicem morsicantibus: & in vtramque partem dici posse, qui se mutuis officijs adiuuant, aut qui se mutuis contumeliis afficiunt. In quam sententiam celebratur & Mimus ille non illepidus, Senecae titulo, sed falso:

Ab altero expectes, alteri quod feceris.

Aristides in communi defensione quatuor oratorum: τὸν ξύοντα δ' ἀντιξύειν, καὶ τοῖς ὄνοις ἡ παροιμία δίδωσι. Περικλέα δὲ καὶ τοῖς λέουσι μᾶλλον ἢ τοῖς ὄνοις εἰκάζειν φαῖεν ἂν Ὁμηρίδαι. id est: Scalpentem inuicem scalpere, etiam asinis videlicet tribuit prouerbium. Porrò Periclem cum leonibus magis, quàm cum asinis esse conferendum dixerint Homerici. Huc pertinet illud, χεὶρ χεῖρα νίζει: id est, Manus manum lauat. Quod citat in Axiocho Plato: ἀεὶ δὲ τὸ τοῦ Ἐπιχάρμου φωνῶν τὸ θρυλλούμενον:

Ἁ δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα νίζει· δός τι καὶ λάβε τι. id est:

Semper illi mos erat in animo voluere illud Epicharmi dictum:

Abluit manum manus, da aliquid, & aliquid accipe.

Quanquam Aldina aeditio pro φωνῶν, habet φορεῖν: id est, in ore habere. & melius trochaicus tetrameter graecus constabit, si pro λάβε τι legas λάμβανέ τι. Quod idem alio loco citauimus, sed aliter, mendosum exemplar secuti: cùm Graecus Plato nondum esset ad manum quem consulere possemus. Cuius rei visum est commonefacere lectorem, ne quis hoc nomine mihi calumniā struat, quòd temerè Platonis scripturam inuerterim. Quantum autem ad sententiam pertinet, nihil omninò refert νίζει legas, an νίψει: quandoquidem vt manus manui mutuum praestat officiū lauando, itidem & scalpendo.

Ferrum ferro acuitur.

Non erat cõsilium, in hunc ordinẽ admiscere prouerbia Theologorum: non quòd ea contemnã, sed partim quòd hoc honoris habendum iudicarim sacris literis, partim quòd passim in manibus sint. Vnum tamen illud, quoniam sic adamussim ad ista quadrat, non pigebit adscribere. Id est in Prouerbiis Salomonis, cap. xxvij. Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui. Hebræi pronunciant ad hunc modum, (si quidem est aliquid adagium in suapte audire lingua,) ברזל בברזל יחד

Da mihi mutuum testimonium.

Δάνεισόν μοι μαρτυρίαν: id est Da mihi mutuum testimonium, hoc est, Da mihi tuum testimonium, recepturus itidem meum, si quando desiderabis. In eos rectè iaciendum, qui se mutua talione laudant ac prædicant: aut qui mutuo studio sibi inuicem suffragantur: aut qui ad gratiam testificantur, neglecta religione. M. Tullius pro L. Flacco, repudians eleuansque Græcorum testium fidem: Veruntamen, inquit, hoc dico de toto genere Græcorum Tribuo vel literas, do multarum artium disciplinam: non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam. Deinde si qua sibi alia sumunt, non repugno. Testimoniorum religionem & fidem nunquam ista natio coluit: totiusque huiusce rei quæ sit vis, quæ autoritas, quod pondus, ignorant. Vnde illud est, Da mihi testimonium mutuum? Non Gallorum, non Hispanorum putatur. Totum istud Græcorum est vt etiam qui Græce nesciunt, hoc quibus verbis à Græcis dici soleat, sciant. Quibus ex verbis M. Tullij satis liquet, adagium hoc ætate illa multo fuisse tritissimum.

Pro Delo Calauriam.

Ἀντὶ Δήλου τὴν Καλαυρίαν: id est, Pro Delo Calauriam. Est in fabulis, Neptunum cum Latona permutationem fecisse, vt illa Calauriam insulam Neptuno concederet, possideret Delum, próque dato Tænaro reciperet Pythonem. Est autem Calauria, exigua insula, haud procul à Creta. Pausanias in Corinthiacis tradit, Calauriam olim fuisse sacram Apollini, Delphos, Neptuno: hos inter se commutasse loca. Meminit eius rei Strabo quoque lib. viij. Troezen, inquit, sacra Posidoni, id est, Neptuno est, vnde & Posidonia dicta quondam. Eminet autem è mari ad quindecim stadia: ne ipsa quidem obscura ciuitas. Huius portui ducto Pogon imminet Calauria, exigua insula, circuitu stadiorum triginta. Hic erat asylum Neptuno sacrum. Et fama est, hunc deum commutatione facta cum Latona, data Delo recepisse Calauriam: cum Apolline verò, pro Pytho recepisse Tænarum. Ephorus autẽ ipsũ refert oraculum:

Ἴσον τοι Δῆλόν τε Καλαυρείαν τε νέμεσθαι,
Πυθώ τ' ἠγαθέην καὶ Ταίναρον ἠνεμόεντα.

Id est.

Nil refert Delos fuerit ne Calauria culta,
Pythós ve excellens, an peruia Tænarus auris.

Ea res in prouerbium abiit, quoties manus manum lauat, & officium officio pensatur.

Eodem cubito.

Αὐτῷ πήχει: id est, Eodem cubito: hoc est, eâdem regula, eâdem mensura. Vtitur aliquoties Lucianus cùm aliàs, tum in libello De ratione conscribendæ historiæ: ἢ ὅλως πῆχυς εἷς καὶ μέτρον ἀκριβές. i. In summa cubitus vnus, atque exacta regula. Aristophanes in Ranis:

Καὶ γὰρ ταλαντῷ μουσικὴ σταθμήσεται.
Καὶ κανόνας ἐξοίσουσι καὶ πήχεις ἐπῶν.

Id est.

In lance enim librabitur poëtica,
Promentque regulas, cubitosque carminum.

Non dissimili figura dixit Cornelius Tacitus lib. De oratorib. in præfatione, quum ait, se quæ à præstantissimis viris acceperat iisdem numeris, iisdemque rationibus persequi velle. Plin. Epist. lib. viij. dixit, Pari libra. Illud fortasse παρεργὸν ποιῶν, at non inutile fuerit admonere, plerasque metaphoras à mensuris ductas esse prouerbiales: vt, Pensiculare rem, pensitare factum, rependere beneficium, remetiri gratiam, librare negocium, expendere causam, renumerare beneficium, æquilibrium officij, retaliare conuicium: atque id genus alia.

Eâdem mensurâ.

Quod modò retulimus, videtur pariter & ad officij, & ad iniuriæ relationem pertinere: verùm ad beneficij pensationem magis referendum, quod ait Hesiodus.

Αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώιον, αἴ κε δύνηαι.

Aut mensura eadem, aut melius quoque, si qua facultas.

Quod docet, officium remetiendum esse eâdem mensura, aut etiam copiosiore, si suppetat facultas: prorsúmque hac parte imitandos esse fœcundos agros, qui sementem depositam multo cum fœnore reddere consueuerunt. Citatur à Luciano prouerbij vice in Imaginib. αὐτῷ μέτρῳ φασὶ καὶ λώιον. id est: Eadem mensurâ, quod aiunt, aut melius. M. Tull. Epist. ad Attic lib. xiij. Ego autem me parabã ad id quod ille mihi misisset, vt αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώιον, si modò potuissem. Nam hoc etiam Hesiodus asscribit, αἴ κε δύνηαι. Hoc adagio non grauatus est vti, præceptor noster Christus in Euangelio, quum ait futurum, vt qua mensura fuerimus aliis emensi, eâdem nobis alij remetiantur. Sic enim loquitur apud Matthæum: ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν. id est: In quo iudicio iudicatis, in eo iudicabimini: & qua mensura metimini aliis, illa remetientur vobis.

Hostimentum est opera pro pecunia.

Hostimentum est opera pro pecunia. Hoc adagium admonet nihil gratuitum esse debere, sed officium beneficio pensandum. Hostimentum autem, autore Pompeio Festo, Beneficij pensatio est: à prisco verbo hostire & redostire, quod est paria referre. Ab eodem hostem dici putat Nonius, quòd ex æqua causa pugnam suscipiat. Sic lena apud Plautum in Asinaria adolescenti respondet, sua exprobanti beneficia: Hostimentum est opera pro pecunia. hoc est: Neuter habet quod imputet alteri. Tu mulierem amabas, missa est: ego pecuniam, dedisti. T. Liuius: Nunquam nec opera sine emolumento, nec emolumentum seruis sine impensa opera est. At in amicorum officiis alia ratio est: nec enim liberatur à debenda gratia, qui gratiam retulit: nec permutatione officiorum fit, vt venter alteri quicquam debeat. Confine illis, Manus manum fricat: &c. Scalpentem scalpe.

Vt sementem feceris, ita & metes.

Elegantissima metaphora dixit Cicero: vt sementem feceris, ita & metes. id est, reportabis præmium tuis factis dignum. Plautus in Epidico: Sed vt acerbum est, pro benefactis cùm malam messem metas. id est, cùm pro beneficio maleficium reportes. Et apud Platonem: Quam hic messem facturus est? Haud sanè bonam. Hæc metaphora communis est etiam sacris literis: Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent. Et D. Paulus: Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem: qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Et: Si vobis seminauimus spiritualia, magnum si vestra carnalia metamus. Huc respicit illud Euripidis in Hecuba:

Τοιαῦτ' ἔχοιθ' ὅμοια τοῖς βεβουλευμένοις. id est:

Habeatis at vos instituto congrua.

Denique illud penè solenne est apud Græcos poetas κακῶς κακῶς. Aristoph. in Equitibus:

Οὐ δ' ἐπίσταμαι μουσικὴν
Πλὴν γραμμάτων, καὶ ταῦτα μέντοι κακὰ κακῶς. id est,

— Neque musicam doctus scio,
Sed literas tantùm, atque eas malas malè.

Illud item frequens: κακὸν κακῶς ἀπολεῖ. id est: Te malum perdam malè. Interpres admonet figuræ prouerbialis: qua de re dictum est in huius operis vestibulo. Rursum Euripides in Hecuba:

Τὸν ἐσθλὸν χρηστὸν Καλὸν τὸ πάσχειν εὖ, τὸν δὲ χείρον' ἀτυχεῖν.

Bonis bene euenire, sed malis malè.

Idem in eadem fabula: — Ἀλλ' ἐτόλμας τὰ μὴ καλά

Πράσσειν ἐτόλμας, ταῦτα καὶ τὰ μὴ φίλα. id est, — Quia vbi quæ non decent haud veritus es patrare, fer quæ non libent. Perquàm festiuum est, quod de Diogene refert Laertius. Super cœnam quidam illi obiiciebant ossa, velut cani, quòd Cynicus esset, eã contumeliam ille sic pensauit

fuit. Accessit propiùs, & iuxta illos stans mingebat, vicissim illis canem agens. Sed propius huc pertinet, quod idem refert in Zenone, qui seruum in furto deprehensum cædebat. Seruus interim clamabat in fatis fuisse vt furaretur. At Zeno: Illud etiam vt cæderetis. Seruus quoniam audierat herum disputantem de necessitate fatorum, eam prætexuit suo commisso. sed scitè retorsit philosophus.

Pro bonis glomi.

Ἀντ' ἀγαθῶν ἀγαθίδες: id est, Pro bonis glomi. Dici consueuit, vbi quis beneficium, quod in alium contulisset, cumulatè cumque Fœnore reciperet. Agathides enim Græcis glomi dicuntur: verùm allusionis decus in voce Græca est, quod in sermone Latino reddi non potest. meminit Suidas.

Benefactis pensare delicta.

M. Tul. ep. ad Att. lib. 14. epist. cuius initiũ, Certior Pylio factus, citat hunc senariũ citra nomenclaturam, vt vulgò celebrem:

ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τὸν δ' ἀπωθοῦνται ψόγον.

Aliis benefactis hocce depellunt probrum.

Loquitur, ni fallor, de Bruto & Cassio, qui occiderant Cæsarem. Locus sic habet: Itaque idus Martiæ me non tam consolantur quàm antea. magnum enim mendum continent, & si illi iuuenes, ἄλλοις μὲν ἐσθλοῖς, & cæt. Conuenit cum illo. εὖ κακῶς δ' ἀρχῶ λέγεις.

COGNATI. Fures furibus.

Et hoc quoque omnibus in ore est. Solent autem fures furibus, incesti incestis fauere, Blandiuntur enim hoc modo vitiis nostris, & consueta vitia ferimus, nisi reprehendimus: quoniam consuetudo peccandi, multitudinem facit peccantium. Iuuenalis satyr. ij.

Quis cœlum terris non misceat, & mare cœlo,
Si fur displiceat Verri, homicida Miloni?

Pro Pytho Tænarum.

Tænarum pro Pytho, in prouerbium abiit, vel permutationis, vel eius actionis, quæ præscriptis verbis fit: Do, vt des.

Ἴσον τοι Δῆλόν τε Καλαυρείαν τε νέμεσθαι,
Πυθώ τ' ἠγαθέην καὶ Ταίναρον ἠνεμόεσσαν.

Aequaliter Delumq; Calauriamq; distribuunt,
Sic & Pythona diuinam, Tænarumq; ventosam.

Extat fabula de Neptuno cum Latona, hanc faciente permutationem. Vide quoque apud Erasm. Pro Delo Calauriam.

Vt quisque est meritus, præmium ferat.

Vulgare & consuetum antiquis, atque hodie nostris, Næuius in Danæ, Quia vt quisque est meritus, præsens pretium pro factis ferat. Nonius pretium pro præmio accipi dicit.

PERFICIENDI SIVE, ABSOLVENDI.

ERASMI. Nodum soluere.

Κάμμμα λύειν: id est, Nodum soluere, dicebatur qui negotium alioqui impeditum facilè conficeret. Natum hinc aiunt, quòd tradunt Midam curru nodis quibusdam inexplicabilibus è corni libro connexo vectari solitum. De hoc in templo reposito proditus erat apud Phrygas rumor, qui vinculum illius soluisset, eum Asiæ imperio potiturum. Alexander magnus explicuit, exépto clauo qui iugum temoni connectebat: quidam aiunt gladio dissecuisse. Cuius historiæ alio loco mentionem faciemus, in prouerbio, Herculanus nodus. M Tullius Episto. ad Attic. lib. v. Cæsari nullus honos à Senatu habeatur, dum hic nodus expeditur. id est, dum hoc negocium conficitur.

Tenedia bipennis.

Τενέδιος πέλεκυς: id est, Tenedia securis. Conueniet aut in eos, qui nimium seuerè iudicant ac puniunt: aut qui celeriter expediunt controuersias, & litium ambiguitates. Inde translatum, quòd olim rex Tenedi securim gestans, lites audire consueuit: causaque iudicata, protinus eum qui fecisset iniuriam, securi percutere: aut quòd Tenedius quidam rex legem tulit in adulteros, vt vtriusque corpus securi concideretur: eiusque legis exemplum etiam in filium ædidit. Proinde in nomismate iussisse insculpi, altera ex parte securim, altera duos vultus ex eadem ceruice prominentes. Cuius rei meminit & Stephanus in vrbium catalogo. Plutarchus in commentario de Pythiis oraculis, ostendit securim typum atque insigne fuisse Tenediorum: idque propter cancros, qui sunt apud illos in loco qui dicitur Asterii. Verba Plutarchi si quis fortè requiret, sunt hæc: [Greek text illegible] Lucianus in Philopseude: [Greek text illegible] id est: Ratus enim iuxta illud, quod vulgò dici consueuit, securim quandam mihi venisse ad incidenda mendacia. Mihi videtur allusum ad Alexandri Magni factum, qui nodum insolubilem in Midæ plaustro ense dissecuit: quemadmodum ostendimus alibi. Meminit & Pausanias in Phocicis: sed originem adagionis ad aliam fabulam refert. Scribit autem securim inter anathemata fuisse monumentum Pericliti, cuius pater Euthymachus Tenedius, qua de re vetusta ferretur fabula. Cycnon filiũ fuisse Neptuni, ac regnasse in Colonis. Porrò Colonæ erant in terra Troiana, contra insulam cui nomen Leucophrys. Porrò cùm Cycnus haberet filiam nomine Hemetheam, ac filium nomine Tennen ex Proclea, ea fuerat Clytij filia soror Caletoris, quem Homerus in Iliados o. tradit interfectũ ab Aiace, quòd is Caletor in Protesilai nauim ignem iniecisset. Hæc igitur cùm esset de uncta, huic successit Philonôme Craugasi filia. quæ cùm adamaret Tennen, ac reiecta fuisset, mentitur apud maritũ, quòd ipsa nolens ab eo fuerit de stupro sollicitata. Cycnus vxoris mendacio persuasus, Tennen vnà cum sorore cistæ inclusũ abiicit in mare. Cæterùm incolumes appulsi sunt in insulam Leucophryn cui pòst à Tenne nomen versum fit Tenedos. Cycnus tandem vbi comperisset se deceptũ, nauigat ad filium, simul & agniturus errorem suum, & veniã deprecaturus. Cũ autè appulisset Cycnus & nauim ab arbore quapiam aut saxo religasset, Tennes præ iracũdia securi funes incidit. Vnde prouerbium dici cœptum, de iis qui pertinaciter negarent aliquid: Hic est qui Tenedia securi hoc aut illud incidere posset. Huic non dissimilis historia refertur in prouerbio Tenedius homo.

Colophonem addidit.

Τὸν κολοφῶνα ἐπέθηκε: id est: Colophonem addidit. Dici consueuit, cùm summa manus rei cuipiam imponitur: aut cùm accedit id, sine quo negocium confici non potest. Originem adagionis indicat Strabo libro Geographiæ suæ decimoquarto, scribens: Colophonios olim, cùm naualibus copiis abundasse, tum equestribus vsque adeò præcelluisse, vt vbicunque gentium bellum gereretur quod confici non posset, Colophoniorum equitum auxilio profligaretur. Atque inde vulgò natum prouerbiũ, κολοφῶνα ἐπέθηκε: id est, Colophonem addidit. Refertur à Diogeniano prouerbium. Indicauit & Festus Pompeius, scribens Colophonem dici solere, cùm aliquid finitimum significaretur. tametsi locum eum arbitror non vacare mendo. In eum sensum vsus est Plato De legibus secundo: ἔτι τοίνυν τῆς μέθης χάριν τὸν κολοφῶνα πέρι τοι ὅπως ἐπιθῶμεν. Itaque de vsu temulentiæ primum colophonem imponamus: etiamsi apud Platonem legimus χορείας; præcessit enim de Chorea mentio. Ac mox: οὗτος ἄξενοι ἡμῖν, εἰ ξυνδοκεῖ, κολοφὼν ἔστι τῷ περὶ οἴνου λόγῳ ῥηθεὶς εἰρήσθω. id est: Hic nobis hospites, si vobis idem videtur, colophon sermoni de vino habito dictus esto. Idem in epistola ad Dionysium tertia: τὸν κολοφῶνα ὦ θαυμάσιε τῆς ὑποσχέσεως ἁπάσης ... ἐπέθηκας. id est, Colophonem vir præclare, pollicitis omnibus maximè iuuenilem imposuisti. Rursus in Theæteto, καὶ ἔτι τούτοις τὸν κολοφῶνα ἀναγκάζω προσβιβάζων τὴν χρυσῆν σειράν. id est, Et ad hæc adigo Colophonem, vi compellens auream illam catenam. Sentit enim Socrates, Homerum per auream catenam signi-

ficasse solem, cuius motu seruantur omnia, protinus interitura, si steterit. Præcipuum igitur argumentum, quo probet quiete corrumpi vniuersa, motu seruari, appellat Colophonem. Item Aristides in Themistocle: ἐπὶ πᾶσι κολοφῶνα τῷ λόγῳ. id est: Atque hic orationis summa. Plutarchus in libello De musica, tametsi stylus propè clamitat illius non esse: τούτους δὲ τοὺς στίχους ἀγαθὲ διδάσκαλε, κολοφῶνα τῶν περὶ μουσικῆς λόγων πεποίημαι. id est: Hos versus bone præceptor, Colophonem eorum, quæ de musica disputata sunt, feci. Idem in libello De prudentia animantium dixit, κολοφῶνα ἐπιθεὶς ὁ λόγος ... id est: Vt autem ratio sibi fastigium imponens finem faciat. Gregorius Theologus in libello de fuga sua: ἤδη γὰρ ἐπ᾽ αὐτὸν ἥκω τὸν κολοφῶνα τοῦ λόγου. id est: Iam enim venio ad ipsum sermonis Colophonem. Sunt qui admoneât, prouerbium vsurpari de extremis malis. Ad eum modum vsus videtur Chrysost. in epistola ad Innocentium Romæ episcopum. Hesychius admonet, Colophonem interdum dici graculum: quòd, vt opinor: summis ædium fastigiis auis ea soleat imponi, velut admonens iuxta cornicem Hesiodiam, vt homines sibi componât nidos: neque enim semper fore æstatem. Latinis item dictum est, Apicem imponere. M. Tullius in Catone maiore: Apex autem senectutis est autoritas. Reliqua pete à prouerbio, quod alibi retulimus, Colophonium suffragium. Coronidem addere, diximus alibi.

Colophonium suffragium.

Κολοφωνία ψῆφος. id est, Colophonium suffragium. Vsurpatur in epistola quapiam Platonis ad Dionysium. Adagium est verbis magis quàm re diuersum ab illo, quod alibi retulimus τὸν κολοφῶνα ἐπιθεῖναι id est, Colophonem addidit. Adagionis originem explicant in hunc modum. Cùm olim Colophonij domesticis seditionibus tumultuarentur inter sese, euenit vt aliquot ex illis mutatis sedibus, ad Smyrnæos demigrarent. Dein accidit, vt cùm bellum gererent Smyrnæi, ac sæpenumerò victi discessissent, tandem adhibitis Colophoniis, quos in ciuitatem receperant, extiterint superiores. Vnde institutum est, vt quemadmodum Smyrnæi non vicerant in bello, nisi Colophoniorum accessione, ita nec in suffragiis vincerent, nisi illorum calculum adiungerent. Proinde cùm Ionij duodecim ciuitatibus imperárent, quarũ vna Smyrna, in publicis consiliis si quando Smyrnensium æquales fuissent calculi, pars ea vincebat cui subscripsissent Colophonij illi, quorum opera vicerant in prælio. Nec abhorrēt ab his quæ refert Iabenus scriptor Græcus, duodecim Ioniæ ciuitates conuenire solitas: id concilium Panioniũ dicebatur, in quo si fortè calculis hinc atque hinc paribus nihil decerni poterat, accersebantur Colophonij, qui victoriã adferebât vtricunque parti fuissent suffragati. Itaq; prouerbium quadrabit, cùm significabimus iudicium aut suffragium alicuius plurimum in re quapiam valere. Huius adagij nobis alibi facta est mentio.

Summum fastigium imponere.

Illud generalius est, Summum fastigium imponere: pro eo quod est, rem omnib. suis partibus absoluere. Exempla reperies apud Ciceronem libro Officiorũ iij. apud Plin. in Epist. aliquoties. Translatum ab ædificatoribus, qui perfecto demum ædificio fastigium aliquod solent imponere: quibus sicuti fundamentum prima instituendi operis pars est, ita fastigium suprema est iam absoluti. Vnde quéadmodum fundamenta iacere, transferunt ad id, quod est instituere quippiam: itidem fastigium addere, traducunt ad rei perfectionem, summamque, vt vocât, manum. Huic confine quod à Græcis dicitur, τὸν κολοφῶνα ἐπιθεῖναι: id est, Colophonem imposuit.

Circulum absoluere.

Τὸν κύκλον ἀποτελεῖν: id est, Circulum absoluere, est rē omnib. numeris omnibusque partib. perfectã reddere. Vnde & κυκλοπαιδεία dicta, quæ disciplinarum omnium velut orbē absoluerit, & ἐγκύκλιος παιδεία. Metaphora sumpta videtur à mathematicis, apud quos circularis figura perfectissima absolutissimaque iudicatur. Vnde illud non sine causa laudatum carmen de sapiente:

—Mundi instar habens, teres atque rotundus,

Externæ ne quid labis per leuia sidat.

Cõfine illud, πάντι ῥυθμῷ: id est, Omni numero. Ita Fabius in præfatione libri viij. Quàm vt per omneis numeros & penitùs cognoscere, ad summã scientiæ necessarium est, ita incipientibus simplicius ac breuius tradi magis conuenit. Quod à musicis dictum videtur.

Summam manum addere.

Eandem vim habet: Summam manum addere. Mirum ni metaphora ab artificibus translata, qui primùm rude quoddam operis simulachrum effingunt, atque hanc primam appellant manum: deinde formant expressius, postremò summa cura expoliunt: atque hanc supremam, seu summam manum vocant. Ouidius:

> Nec tamen illa legi poterunt patienter ab vllo,
> Nesciat his summam si quis abesse manum.

Mox pro eodem dixit vltimam limam:

> Ablatum mediis opus est incudibus illud,
> Defuit & scriptis vltima lima meis.

Seneca ad Luciliũ: Vino deditos delectat potatio extrema, illa quæ mergit, quæ ebrietati summã manum imponit. Eadem figura dicimus, nihil deesse præter extremam manum. Exempla crebriora sunt apud scriptores, quàm vt hic referat repetere.

Supremum fabulæ actum addere.

In eandem formam referendum est illud, Supremum fabulæ actum addere: pro eo quod est, extremum finē imponere: à poetis comoediarum, aut tragoediarum scriptoribus ascitum, qui fabulas suas in actus quosdam distribuunt. Vnde illud Horatianum:

—Nec sit quinto productior actu.

Solent autem in extremo actu, plurimum artis addere, sicuti scribit M. Tullius ad Quintum fratrem: Illud te ad extremum & oro & hortor, vt tanquam poetæ boni, & actores industrij solēt, sic tu in extrema parte & conclusione muneris ac negocij tui diligentissimus sis: vt hic tertius annus imperij tui, tanquam tertius actus perfectissimus atque ornatissimus esse videatur. Idem ad Atticum lib. xiij. Etenim hæc decantata erat fabula, sed complere paginam volui. Cicero in Catone trãsfert ad vitam peractam, Quemadmodum & Apuleius li. Floridorum iij de Philemone comico loquens: Renunciauerunt, inquit, Philemonem poetam qui expectaretur, vt in theatro fictum argumentum finiret, iam domi veram fabulam cõsummasse. Enimverò iam dixisse rebus humanis valere & plaudere. Opinor ad hanc formam pertinere, quod apud Nonium ait Lucilius: Sarcinatoris est, summum suere centonem optime.

Ad vmbilicum ducere.

Extant apud autores aliquot absoluendi parœmiæ, quarum de numero est illa: Ad vmbilicum ducere: pro eo quod est, librum finire atque absoluere. Sunt enim vmbilici, interprete Porphyrione, ornamenta quædam ossea, aut lignea corneáve, vmbilici nostri formam imitantia, quæ voluminibus iam absolutis addebantur: atque hinc prouerbialem figuram esse natam, ad vmbilicum peruenit, id est, finem. Horatius in Epodis:

> —Deus deus nam me vetat
> Inceptum celeres promissum carmen iambos
> Ad vmbilicum ducere.

Martialis in quarto Epigrammatum libro:

> Ohe jam satis est, ohe libelle
> Iam peruenimus vsque ad vmbilicos,
> Tu procedere adhuc & ire quæris.

Idem libro quinto:

> Quæ cedro decorata purpuraque,
> Nigris pagina creuit vmbilicis.

Idem in tertio:

> Cedro nunc licet ambules perunctus,
> Et frontes gemino decens honore,
> Pictis luxurieris vmbilicis.

Rursus in vndecimo:

> Explicitum nobis vsq; ad sua cornua librum,
> Et quasi perfectum, Septitiane refers.

Verum equidem haud scio, possitne prouerbium hoc aliò quàm ad librum aut carmen transferri, nisi durior sit metaphora.

Ad coronidem vsque.

Μέχρι τῆς κορωνίδος, id est, Vsque ad coronidem: quum extremum finem rei cuiuspiam significamus. A nauibus translatum putant literatores, quibus aliquid rostri speciem gerens solet addi. Nam Corone Græcis cornicem sonat, coronis corniculam. Apud Homerum vsurpatur κορώνη, pro anulo, aut si quid aliud apponitur ostio. Idem velut ornamenti gratia perfectis omnibus additur. Vnde Eustathius indicat, lætũ rerum finem χρυσέαν κορωνίδα prouerbio dici solere. Plutarchus in lib. De fortuna Alexandri refert, Philoxenum à Dionysio coniectum in latomias (id erat nomen teterrimo carceri) quod tragœdiam quam illi castigandam tradiderit, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς κορωνίδος περιγράψαι: videlicet circunducta linea significans, totam esse dispungendam. Idem aduersus Stoicos: ἐκ παρόδου καὶ ἀρχῆς ἄχρι κορωνίδος: id est, Ab ingressu & initio vsque ad coronidem. Iucundius erit, quoties transfertur ad animum: veluti si quis studiorum coronidẽ dicat, aut moneat, vt egregiis cœptis auream addat coronidem: aut vitæ laudabiliter actæ iubeat aureã imponi coronidem, hoc est mortem piam. Quanquam coronis dicitur internum quod accedit absoluto operi: vt Martialis,

— Multaque coronide longus:

qualia sunt in conuiuiis, quæ Græci vocant ἐπιδορπίσματα siue μεταδόρπια: quòd cœnis addantur. Latini, ni fallor, bellaria vocant. Cuius vocis eadem fuerit gratia, si ad res animi transferatur: velut ad accessionẽ quęstioni propositæ additam, aut aliud simile. Postremò grammatici, quoties persona actoris eodem metri genere finit quo cœperat, Coronidem vocant, eamque notant velut rostri figuram exprimentibus lineis. Attigeramus hoc prouerbium, in eo quod est, A capite vsque ad calcem: sed tribus duntaxat verbis.

Seruatori tertius.

Τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι. Tertium seruatori. Proculus Diodochus in commentario de tribus animi partibus, iuxta Platonis diuisionem, deq; quatuor virtutum generibus, vsurpauit adagium hoc, his quidem verbis: ἀλλὰ τούτων διαλυθέντων καὶ τῆς ψυχῆς μερῶν κατ' ἰδίαν διακριθέντων, τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι φασίν. id est: His dissolutis, animique partibus iuxta suam rationem distinctis, tertium seruatori, quod aiunt. Sentit autem Proculus, absolutis duobus restare tertium: videlicet, quo pacto quatuor virtutes ad treis illas animi partes possint referri. Proculus videtur Platonem imitatus in Charmide: πάλιν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς ἐπισκεψώμεθα. id est: Rursum igitur, inquam, tertium sospitatori velut ab initio consideremus. Eodẽ allusisse videtur, licet tectius, li. De legib. iij. ὁ δὲ τρίτος σωτὴρ ὑμῶν ἔτι σπαργῶσαν καὶ θυμουμένην τὴν ἀρχὴν ὁρῶν, οἷον ψάλιον ἐνέβαλεν αὐτῇ, τὴν τῶν ἐφόρων δύναμιν. id est: Porrò tertius vobis seruator videns principatum adhuc frementem & animosum, ceu psallium iniecit illi Ephororum potentiam. Sentit Lacedæmoniorum rempu. tribus modis fuisse temperatam, ne erumperet in tyrannide. Primùm addita alterã familia, ex qua reges creari liceret. nam initiò ex vna tantùm phas erat. Deinde nobilium ac principum potentiæ opposita vigintiocto seniorum autoritas, quæ in grauissimis negociis regiæ par habebatur. Postremò quinque Ephororum magistratus, cui rex parere cogebatur. Hæc autem omnia putat numinis prouidentia fuisse procurata ad ciuitatis incolumitatem: eoque dicit, Tertius seruator. Sumptum est adagium ex Isthmiorum hymno sexto Pindari, apud quem de tertio Iouis sospitatoris calice legimus ad hunc modum: εἴη δὲ τρίτον σωτῆρι πορσαίνοντας Ὀλυμπίῳ Αἴγιναν κάτα σπένδειν μελιφθόγγοις ἀοιδαῖς. subaudi κρατῆρα. Quorum carminum hęc fermè mens est: Optat Pindarus vt aliquando vincat Olympia Aeginensis, quo contingat tertium miscere calicẽ sospitatori Ioui, nõ sine laudibus, tum ipsius victoris, tum Iouis Olympij. Craterem autem intelligit, aut simpliciter eum qui sumitur in conuiuiis victorialibus: aut κρατῆρα ἀοιδῶν, id est, Calicem cãtionum, quemadmodum alibi.

Γλυκὺς κρατὴρ ἀγαθῶν ἀοιδᾶν.

Id est:

Dulcis calix vocalium cantionum.

Quo quidem loco Pindaricus interpres ostendit, antiquitùs fuisse morem, vt in conuiuiis primus calix misceretur Ioui Olympio, secundus heroibus, tertius Ioui seruatori. Testem huius rei citat Sophoclem ἐν Ναυπλίῳ:

Ζεῦ παυσίλυπε καὶ Διὸς σωτηρίου
Σπονδὴ τρίτου κρατῆρος.

Id est:

Curarum ademptor Iuppiterq; & tertij
Libatio scyphi sospitatoris Iouis.

Citat & Aeschylum in Epigonis:

Λοιβὰς Διὸς μὲν πρῶτον ὡραίων γάμων
Ἥρας τε· εἶτα τὴν δευτέραν κρατῶ
Ἥρωσι· τρίτην τρίτου Διὸς σωτῆρος εὐκταίαν λίβα.

Id est:

Libationes primùm quidem Iouis tempestiuarum nuptiarum, Iunonisque: deinde secundũ poculum heroibus tribuo: deinde tertio loco Iouis sospitatoris optabilem stillam. Addit autẽ hunc calicem σωτῆρος appellatũ: quòd huc vsq; potatio citra ebrietatem, animiq; noxam consisteret: vltra quem si quis progressus esset, iam ad libidinem, intemperantiámque res vergere videretur iuxta illud apud Apuleium Asclepiadis dictum, existimantis primum craterem pertinere ad sitim, secundum ad voluptatem, tertiũ ad ebrietatem, quartum ad insaniã. Hunc autem eundem, Διὸς σωτῆρος calicem appellant τέλειον: siue quòd in hunc desineret bibendi modus: siue quòd hię numerus inter omnes absolutissimus esse putatur, vt cui adsit & initium, & medium, & finis: eoque rebus diuinis potissimùm accommodatus & à Platone refertur ad animum, vt pote diuinum, & ob id ternione constantem. Ne id quidem theologica ratione vacat, quòd primam & vltimam pateram Ioui dicarint, mediã semideis. Primùm enim heroib. medius locus competebat: vel quòd iuxta Platonis sententiam mediæ conditionis essent inter summos illos deos, οἳ ῥεῖα ζώοντες ἔχουσι, vt inquit Homerus, quos Plato mentes autumat esse nullis obnoxias corporibus, & inter nos corporibus oneratos, & ob id affectibus mortique obnoxios. Dæmonibus enim Platonici tribuunt corpora, tametsi non eiusmodi, qualia sunt nostra, verùm aerea: cuius opinionis se fuisse testatur & diuus Aurelius Augustinus, in libell. De natura dæmonum: & aliàs aliquoties. Vel quòd iuxta poetarum fabulas semidei compositæ mediæque sunt originis, ex altero parente deo, altero homine: velut Hercules ex Alcmena & Ioue, Castor & Pollux ex Leda & Ioue. Porrò Iouem intelligunt mentem illam summam, omnia simul complectentem, vt idem & initiũ & finis sit omnium: eamque ob causam ab hoc auspicabantur potationem, & in eundem finiebant. Meminit Iouis sospitatoris non semel Aristophanes in Pluto, velut hoc loco:

Τὸν οὖν Δία τὸν σωτῆρα καὐτός μοι δοκῶ
Χαίρειν ἐάσας ἐνθάδ' αὐτοῦ καταμένειν.

Id est:

Mihi itaque visum sospitatorem Iouem vt
Valere sinam, atque hoc permaneam posthac loco.

Tradit interpres, templum Athenis fuisse τοῦ Διὸς σωτῆρος quem eundem quidem ἐλευθέριον appellant. Διὸς σωτῆρος mentionem facit & Athenæus in Dipnosophistis, lib. ij. addens olim fuisse morem, vt cibis appositis mox vinum indilutum infunderetur: quo nimirum declararent, quanta vis esset boni dei. Deinde cùm suo quisque arbitrio diluisset, nomen Iouis Seruatoris præfabantur: innuentes ita temperatum vinum tutò citráque noxam bibi. At idę lib. xj. propemodum docet, & post cœnam à lotis manibus inferri solere calicem Iouis Seruatoris, qui idem fuerit cum eo qui dictus est ἀγαθοῦ δαίμονος, Diphilum adducens autorem, qui scripserit in Sapphone:

Ἀρχίλοχε δέξαι τήνδε τὴν μετανιπτρίδα,
Μεστὴν Διὸς σωτῆρος ἀγαθοῦ δαίμονος.

Archiloche sumito hanç tibi Metaniptridem,
Plenam Iouis Soteris optimi Dei.

Adagio licebit vti, cùm significabimus nos ad id quod in negocio postremum ac præcipuum est, accedere. Prius quàm finem faciam, illud admonere libet, ex Pindari verbis, eundem videri Iouem Olympium, ac sospitatorem: Plutarchus Conuiuialium quæstionum, decade v. de tribus his calicibus loquitur, ni fallor: ὁ μὲν γὰρ θεσμὸς τῆς, τῶ-

[illegible Greek] .id est: Neque enim quum Deo rem diuinam facimus, reliquis omnibus diis, maximè cũ templis & aris vota facimus.sed tribus crateribus mixtis, aliis de primo libamus.aliis de secundo,aliis ex vltimo. Nam inuidia stat extra chorum diuinum. Meminit huius rei & decade vij. demonstrans, cùm vni sacrificabatur deo omnibus simul vota fieri,sed non nominatim.

Domum cùm facis, ne relinquas impolitam.

Cùm nulla Hesiodi poetæ sententia non cesserit in prouerbium,tamen equidem eas libentius recensuerim,quæ, propter ænigmatis inuolucrum,propius accedunt ad speciem prouerbialem : quod genus est illa ex libro,cui titulus,Opera & dies:

Μηδὲ δόμον ποιῶν ἀνεπίξεστον καταλείπειν,
Μὴ τοι ἐφεζομένη κρώζῃ λακέρυζα κορώνη.

Id est:

Néve domum fabricans,linquas mutilamq́; rudemq́;
Ne fors insideat cornicans garrula cornix.

Proculus interpres admonet locum hunc bifariam accipi.Quibusdam videri,monere poetam,vt quisque domicilium ante hyemem absoluendum curet: ne cum non habeat quo depellat frigoris molestiam.Hyemem enim cornicis indicatam symbolo, videlicet auis hybernæ. Porrò cũ semper aliàs tũ maximè mẽsib.hybernis [illegible Greek] i. Est grata domus,domus optima:quemadmodum in prouerbio est.Alij putant significatum,ædificium semel institutum, non oportere semiperfectum relinquere,ne vulgo lusui sis: & qui prætereunt,obloquantur carpantq; leuitatem tuam,qui quod ceperis,non absoluas. Quandoquidem hunc obloquendi morem vulgò peculiarem esse,vel Euangelicæ notant parabolæ. Eam autem obtrectantium petulantiam per cornicem voluit indicare poeta,nempe auem garrulam & obstreperam : vt hinc etiam verbum prouerbiale ductũ sit κρώζειν.At ipsi Proculo magis probatur,vt καθόλου accipiamus , vnicuiq; negocio quod semel instituerimus,finem idoneum imponẽdum,vt nihil omninò desideretur,& vbiq; connitendum ad perfectionem Id quo longius auocabitur à simplici sermone,hoc venustius fiet.& magis prouerbiale. Veluti si quis adhortetur aliquem , ne literarum studium deserat, sed laudabiliter institutis summam imponat manum , ne vulgò ludibrio sit, quod à bene cœptis destiterit,Hesiodium hoc obiiciens:

Μηδὲ δόμον ποιῶν ἀνεπίξεστον καταλείπειν,
Μὴ τοι ἐφεζομένη κρώζῃ λακέρυζα κορώνη.

Omnia octo.

Πάντα ὀκτώ,id est,Omnia octo.quum nihil deesse significamus,aut cùm multa inter se similia videntur. Parœmiã hinc natam existimant : Stesichorus poeta in oppido Catana splendidè sepultus fertur,monumento diligenti quadam ratione ex omnibus octonis constructo,octo columnis,octo gradibus, angulis octo.atq; hinc prouerbium increbuisse πάντα ὀκτώ. Meminit huius & Iulius Pollux in nono, agens de lusu taxillorum, quem ait numeris cõstare,in quibus sit vnus qui Stesichorius appelletur, nimirũ octo:idq; cognominis sumptum esse ab eius monumẽto. Sunt qui dicant eum qui Corinthios in vnam ciuitatem coegit , ciues vniuersos in octo tribus distribuisse, atque hinc ortum vulgi sermonem.Neq; desunt qui scribãt,idq; Euandro(vt citant)authore,octo deos esse qui rerum imperent summæ,ignem,aquam,terram,cœlum,lunam,solẽ, mithram,noctem. Mithram autem Persæ eundem cũ sole existimant. Rursum alij dicunt octo fuisse certaminum species in Olympiis,atque inde ductum adagium,Omnia octo.Quòd si nobis quoque conceditur in ænigmate diuinare. non absurdè natum videri potest à fabula quam narrat Plutarchus in commentario De dæmonio Socratis: Deliis ac cæteris Græcis oraculo responsum fuisse apud Aegyptios,ita demum malorum finem fore , si aram quæ in Delo erat duplassent Qui cùm non intellexissent quid sibi vellet oraculum,ridiculè duplatis singulis aræ lateribus,imprudentes solidum octuplum effecerunt,ob inscitiam proportionis,quæ longitudine duplum reddit. Cæterùm hac in re consultus Plato , geometriæ cum primis peritus,respondit, deum Græcis imperitiam exprobrasse: monere vt geometriæ darent operam. Delectatum apparet hoc prouerbio Heliogabalum imperatorem, cui morem hunc fuisse scribit Aelius Lampridius, vt simul ad cœnam vocaret octo caluos, octo luscos, octo podagrosos, octo surdos, octo nigros, octo prælongos, & octo præpingues & obesos.

Si meus ille stylus fuisset.

Si meus stylus fuisset,dixit M. Tullius in secunda Philippica:pro eo quod est,si hoc negocij meo arbitrio,meóque artificio commissum fuisset. Translata metaphora à fabularum autoribus , quorum stylo & calamo fabula tota conficitur. Verba Ciceronis hæc sunt : Sed vnam rem vereor ne non probes.Si enim fuissem,nõ solùm regem,sed regnum etiam de Repub.sustulissem.Et si meus ille stylus fuisset,vt dicitur,mihi crede non solum vnum actum,sed totam fabulam cõfecissem.Porrò stylus est cuspis illa graphiaria,qua scribimus in tabulis ceratis. Transfertur autẽ ad characterem & filum quoddam orationis:ad quod allusit Cicero.

Ad Herculis columnas.

Ἡρακλέους στῆλαι , iam olim in prouerbio sunt,vt admonet Pindari interpres.Sic enim vulgò dici solere,τὰ πέρα Γαδείρων οὐ περατά:id est,Quæ vltra Gades,inaccessa.Quo significant,vltra columnas Herculis non esse quò progrediare. Columnas has Hercules ibi fixisse dicitur,cùm boues vestigaret Geryonis, tãquam illic esset suprema orbis meta.Pindarus in Nemeis : [illegible Greek] .id est:Non vlterior accessus ad Occidentem,vltra Gadira.Item alibi:

[illegible Greek verses]

Sentit Aristophanis filium ad extremam peruenisse laudem,vltra quam non possit crescere,qui quidem egregiæ formæ , facta adiunxerit illustria. Quòd si quis præterea quicquam laudis requirat,id perinde esse, ac si quis vltra columnas ab Hercule fixas conetur transire.Rursus in Olympiis hymno iij.

[illegible Greek verses]

Id est:

Nunc sanè ad extremos limites virtutibus perueniens Theron,attingit à domo Herculis columnas. Quòd autẽ vltrà est,sapientibus pariter & insipientibus inaccessum. Consimilem in modum vsus est Gregorius Nazianzenus in Monodia , sentiens Basilium eo perfectionis peruenisse,vt longius progredi negatum esset humanæ naturæ.Heraclides Ponticus in allegoriis Homeri,improbos Homeri poëmatis interpretes exigendos putat ὑπὲρ Ἡρακλέους ἐσχάτας στήλας [illegible Greek] :id est,vltra Herculis extremas colũnas,& inaccessum Oceani mare.

Ad Phasim vsque nauigauit.

Autore Strabone lib.Geographię xj,Phasis est Euxini sinus,& extremæ nauigationis meta,vel teste prouerbio:

εἰς Φᾶσιν,ἔνθα ναυσὶν ἔσχατος δρόμος, id est:

Ad Phasim vbi supremus cursus nauibus.

Per Phasim Colchidem significauit , non flumen Phasim, nec vrbem eiusdem nominis ad flumen sitam.Theocritus in Idyllio [illegible].

[illegible Greek] id est:

Et Colchos pedes,& te accessit inhospite Phasis.

Pindarus consimili figura in Isthmiis hymno [illegible Greek] .i.Sed transibat ad Phasim quidem mensibus æstiuis, hyeme verò nauigans ad Nili ripas. id est , à Colchide in Aegyptum. Strabo enim putat Phasianos ab Aegyptiis oriundus:

oriundos:argumentum sumens ex vsu lineorum, quorum tanta sit vis apud Phasianos, vt hinc exportentur etiam in alias regiones. Dicitur de iis, qui longinquas orbis regiones peragrarint. Est enim ipsa figura quasi prouerbialis hyperbole. quo modo dixit & Iuuenalis,

Omnibus in terris quæ sunt à Gadibus vsq;
Auroram & Gangem. —

Et Horatius in Odis,

Extremum Tanaim si biberes Lyce.

Et Vergilius in Bucolicis,

At nos hinc alij sitientes ibimus Afros:
Pars Scythiam & rapidum Cretæ veniemus Oaxem.

Sumptum videtur ab Iasonis fabula. Neque dissimile fuerit schema, si quis ad Herculis vsque columnas dicatur nauigasse, aut vsque ad Britannos: quos autores extra mundi terminos ponunt, quòd Oceano separentur.

Horatius in Odis lib. iij.

Visum pharetratos Gelonos,
Et Scythicum inuiolatus amnem.

Idem eadem oda,

Visam Britannos hospitibus feros.

Idem rursum,

Et vltimos orbis Britannos:

Toto deuorato boue in cauda defecit.

Πάντα ἐκπεπωκὼς τὸν βοῦν, κατὰ τὴν οὐρὰν ἀπείπεν, id est, toto deuorato boue in cauda defecit, hoc est, reliquo negotio peracto in extremo fine delassatus est. Videtur esse senarius, sed deprauatus. Sapit tamen vulgi fecem & hoc.

Bellicum canere: Receptui canere.

Aliàs admonuimus, fermè prouerbiales esse metaphoras, quæ sumuntur à bello veluti, Bellicum canere. pro eo quod est, animare atq; exhortari. M. Tullius Philippica 7. Bellicum me cecinisse dicunt. Item Canere classicum dicitur, qui excitat dissidium. Receptui canere, pro finire. M. Tullius Philipica xij. Quis enim reuocante & receptui canente senatu, properet dimicare? Quintil. li. xij. cap. Quæ post finem studia: Quare antequam in has ætatis veniat insidias, receptui canet, & in portum integra naue, perueniet. Signa canant, apud Martialem, id est, iam congrediamur. & apud Plautum, collatis signis depugnare: apud eundem, versis gladiis depugnare. Quin hoc ipsum Collatis signis, haud dubiè prouerbij speciem habet, cum significamus feriam & exactam de re disceptationem. vt M. Tullius in epistolis ad Attic. Vt cum Maphragone signis collatis. Apud iuuenalem,

—Hæc tuba rixæ.

id est, hoc belli initium.

Hic telam texuit, ille diduxit.

Apud Iulium Pollucem lib. 7. c. x. refertur senarius, suppresso autoris nomine (ni forsitan Nicophanes est in Pandora,).

Ὁ δ' ἐξυφαίνει ἱστὸν, ὁ δ' ἐξάζεται.

Quanquam legendum arbitror, ἐξυφαίνει ἱστὸν, ὁ δ' ἐξάζεται: siue, quod probabilius est, διάζεται. nam vocé ἱστὸν etiam metri ratio respuit. Iam si nobis textor quispiam Græcus exponeret, quid sit διάζεσθαι (quod, vt indicat Pollux, Attici dicebant ἀσσεσθαι) non esset difficile prouerbij sensum enarrare. Nam Suidas tātùm habet, διάζομαι τὸ στημονα. Hesychius paululum lucis addiderat, dicens διάζειν, διαζίζειν: si διάζειν veniret à themate διάζομαι. Quòd si διάζεσθαι est stamini quod superest addere, sensus erit: Alter orsus est, alter perfecit.

Filum neuisti, & acu opus est.

Prouerbij faciem habet versiculus, vt apparet, anapæsticus, quem Iulius Pollux lib. decimo, refert ex Hermippi fatis,

Ῥάμμα ἐπέκλωσας, δεῖ σοι ἤ γραφίδος.

Id est,

Filum ductum est, opus est & acu.

Cùm significamus, non satis esse cœpisse, nisi pari industria perficias. Didicisti artem, superest exercitatio. Didicisti grammaticam, restat dialectica. Didicisti sacras literas, restat bona vita.

Lunæ radiis non maturescit botrus.

Plutarch. hunc Ionis senarium ceu prouerbialem adfert, differens quòd luna quoniam radios habet, imbecilliores quàm sol, excitare possit humores, concoquere non possit,

Μέλας γὰρ αὐταῖς οὐ πεπαίνεται βότρυς.

Id est,

Neq; enim his niger maturus efficitur botrus.

Conuenit in eos, qui conantur quod ob defectum virium nequeūt perficere. Refert idem in commentario De facie apparente in orbe lunæ. Accedet plus veneris, si volentes significare disciplinas humanas non præstare felicitatem, dicamus, μέλας γὰρ αὐταῖς οὐ πεπαίνεται βότρυς. In αὐταῖς, subaudiendum ἀκτῖσι, id est, radiis.

Nihil potest nec addi nec adimi.

De perfectis operibus ita vulgò dici solitum indicat Aristoteles libro Moralium Nicomachiorum ij. ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχουσιν ἔργοις, ὅτι οὐκ ἀφελεῖν ἔστιν, οὔτε προσθεῖναι. id est, Vnde de operibus quæ bene habent, ita solēt prædicare: Nec adimere possis, nec addere. Nam vt bene si aliquid, præstat mediocritas, tollit excessus, aut defectus. excessum inducit, qui addit: defectum, qui adimit. De Lucilio scripsit Horatius,

Quum flueret lutulentus, erat quod tollere velles.

De Demósthene ac Cic. dictum est, illi nihil posse demi, huic nihil posse addi.

Quadratus homo.

Aristoteles Moralium Nicomachiorum j. disputans aduersus eos, qui felicitatem hominis bonis externis definiunt, quæ fortunæ arbitrio dantur simul & eripiuntur, dicit ad hanc rationem felicem, Chamæleontem quempiam induci, vt qui subinde mutatis rebus nunc felix sit, nunc infelix: quemadmodum Chamæleon ad speciem rerum quibus admouetur, mutat colorem: quum vera felicitas præcipuè sita sit in bonis animi. Vnde colligit, qui verè beatus sit nihil obstare quominus per omnem vitam sit beatus, ac subiicit: ἀεὶ γὰρ ἢ μάλιστα πάντων πράξει καὶ θεωρήσει τὰ κατ' ἀρετὴν, καὶ τὰς τύχας οἴσει κάλλιστα καὶ πάντη πάντως ἐμμελῶς, ὅ γ' ἀληθῶς ἀγαθὸς καὶ τετράγωνος ἄνευ ψόγου. id est, Semper enim aut quàm maximè, omninò faciet & contemplabitur quæ sunt virtutis: ac fortunæ casus optimè feret, ac prorsus omni ex parte modulatè. is sanè qui verè bonus est, & quadrangulus, carens omni vitio. Libro Rhetoricorum iij. meminit huius dicti inter genera metaphorarum. Hæc autem figura in quamcunque partem voluatur, sui similis est. Ita sapiens quæcunque inciderit fortuna, non mutat animum. Venustius erit, si viri fortis, animum, nec vllis fortunæ casibus labefactabilem, dicamus τετράγωνον.

Rudem accipere, Rude donare.

Rudem accipere, pro dimitti à munere: Rude donare, pro dimittere: crebriter apud idoneos autores obuia sunt. Inde ducta metaphora, quòd antiquitùs gladiatores, quibus permissum erat à gladiatorio munere cessare, rude donati dicebantur. Ea cessatio dabatur virga, quam rudem appellabant: vnde hoc modo dimissi, rudiarij vocantur. Proinde quicūq; à munere quouis in ocium restituuntur, vel ob ętatem, vel ob imbecillitatem, rudem accepisse dicentur. Horat. in j. epistol.

Spectatum satis & donatum iam rude, quæris
Mecœnas, iterum me antiquo includere ludo.

Item Iuuenalis,

Ergo sibi dabit ipse rudem, si nostra mouebunt
Consilia. —

Ouidius:

Sic igitur tarda vires adimente senecta,
Me quoq; donari iam rude tempus erat.

M. Tullius Philippicarum ij. Tam bonus gladiator rudem tam citò accepisti? Lepidior erit metaphora, si longiùs traducatur: veluti si quis adhortetur quempiam, vt a studiorum laboribus abstineat, sibique rudem impartiat: aut qui vitam aulicam reliquerit, eum aulicæ vitæ rudiarium appellemus. Huic fermè contrarium videtur, quod ait Fabius, Acutæ eloquentiæ candidatus. quanquam equidem hoc loco legendum arbitror, auitæ, pro acutæ: & bonarum literarum candidatis. Nam candidati propriè dicuntur, qui magistratum ambiunt. Quod si transferatur aliò, transibit in prouerbij speciem.

Capere prouinciam. Tradere prouinciam.

Tradere prouinciam, figura prouerbiali dicuntur, qui negocium aliquod curandum committunt. Capiunt, suscipiúntve prouinciam, qui rei curandæ onus in se recipiunt. Metaphora sumpta est à consuetudine Romanorum: apud quos qui magistratum gerebant, prouincias alias alij sortiebantur. Exempla passim apud autores obuia sunt. Terentius in Seipsum excrucianre: Videlicet ille Cliniæ seruus, tardiusculus est: Idcirco huic nostro tradita est prouincia. Idem in Phormione: O Geta prouinciam cepisti duram. Plautus in Cistellaria: Abi rus, abi directus in tuã prouinciam. Officium illi delegatum, prouinciam vocat.

Finem vitæ specta.

Extat apud Herodotũ historia longè notissima, quemadmodum Solon Crœso responderit, nemini competere nomen beati, nisi qui feliciter vitæ cursum peregisset. Quod referens Iuuenalis,

— Quem vox, inquit, facunda Solonis
Respicere extremæ iussit spacia vltima vitæ.

Hanc sententiam copiosiùs extulit Sophocles in Oedipo tyranno,

Ὥστε θνητὸν ὄντ', ἐκείνην τὴν τελευταίαν ἰδεῖν
Ἡμέραν, ἐπισκοποῦντα μηδέν' ὀλβίζειν, πρὶν ἂν
Τέρμα τοῦ βίου περάσῃ μηδὲν ἀλγεινὸν παθών.

Id est,

Itaque mortali supremus ille fatorum dies
Vsque respectandus, vt nequem beatum iudicet,
Quin mali nihil vniuersum passus æuum exegerit.

Eadem paulo diuersius idem extulit in Trachiniis,

Λόγος μέν ἐστ' ἀρχαῖος ἀνθρώπων φανείς,
Ὡς οὐκ ἂν αἰῶν' ἐκμάθοις βροτῶν, πρὶν ἂν
Θάνοι τις, οὔτ' εἰ χρηστὸς, οὔτ' εἴ τῳ κακός.

Id est,

Vetus inter homines extat hoc prouerbium,
Haud posse quenquam quempiam cognoscere,
Bonus an malus sit, antequam fatalibus
Defunctus annis, vltimum obierit diem.

Consimiliter Euripides in Andromache,

Χρὴ δ' οὔποτ' εἰπεῖν οὐδέν' ὄλβιον βροτῶν,
Πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς.

Id est,

Ne quempiam pronuncies mortalium
Vnquam beatum, citius atque mortuo
Illo, supremum videris vitæ diem.

Idem in Troadibus,

— Τῶν δ' εὐδαιμόνων
Μηδένα νομίζετ' εὐτυχεῖν πρὶν ἂν θάνῃ.

Id est,

Ne quempiam horum quos benignis flatibus
Fortuna prouehit, beatum enuncies
Prius atq; vita excesserit feliciter.

Eadem repetit aliis verbis in Heraclidis,

— Τῇ δ' ἐν τύχῃ
Βροτοῖς ἅπασι λαμπρὰ κηρύσσει μαθεῖν,
Τὸν εὐτυχεῖν δοκοῦντα μὴ ζηλοῦν, πρὶν ἂν
Θανόντ' ἴδῃ τις, ὡς ἐφήμεροι τύχαι. Id est,

— Cæterùm hoc rerum statu
Mortalibus denunciat palàm omnibus,
Docétq;, ne qui prosperis successibus
Vti videtur, hunc beatum existiment
Prius, atq; demigrasse vita viderint.
Vsqueadeò sunt mutabiles rerum vices.

Ouidius in Transformationibus sic extulit,

— Sed scilicet vltima semper
Expectanda dies homini est: diciq; beatus
Ante obitum nemo supremáq; funera debet.

Quin hodiéque passim omnibus est in ore, Ab exitu rem spectandam esse.

Haud perficiet.

Qui dicet negocium quod aliquis instituit, haudquaquam perfectum iri, verbis Homericis id dicat licebit,

— Τελέει δ' ὁδὸν οὔπω ταύτην.

Id est,

— Verum hancce viam haud perfecerit vnquam.

Cursu lampada trado.

Cursu lampada tradere, prouerbialis metaphora, pro eo quod est, partes tuas quasi successione in alium atque alium transferre.

Lucretius,

Et quasi cursores vitai lampada tradunt.

De animantibus agit, quæ successione propagantur, vita per vices ab aliis in alia transfusa. M. Varro lib. De re rustica iij. capite xv. Sed ô Merula Axius noster nedum hoc audit, physicam addiscat, quòd de fructu nihil dixi, nunc cursu lampada tibi, trado. Quibus verbis significat, se alteram sermonis partem Merulæ tradere, isque in dicendi vicem succedit. Lucretius videtur imitatus Platonem, qui libr. De legib. vj. scribit, ciues oportere liberis generandis atque educandis operam dare, vt vitam, quam ipsi à maiorib. accepissent, vicissim quasi tædam ardentem posteris tradant. Eòdem pertinet Persianum illud:

Qui prior es, cur me in decursu lampada poscis?

Aristophanes in Ranis:

Λαμπάδα δ' οὐδεὶς οἷός τε φέρειν,
Ὑπ' ἀγυμνασίας ἔτι νυνί.

Id est,

Iam nemo queat gestare facem,
Quòd non curant exerceri.

Taxat ignauiam atque inertiam ciuium. Quo loco interpres addit, in tribus certaminibus solere veteres gestare faces, id est, vt illi dicebant, λαμπαδουχεῖν in Prometheis, in Vulcaniis, & Panathenaicis. Porrò Prometheus creditur primus hoc ludorum genus instituisse, hunc quidem ad modum, vt currentes facem ardentem gestarent. Eam defatigatus proximo in manum dabat. Is item defessus alij, ac deinceps alius alij, successione tradebant mutuam, historiæ Promethea quasi simulacrum repræsentantes, quemadmodum ferulam, qua cœlestem ignem exceperat, ne rursus extingueretur, perpetuo motu iactârit, in terram deuolans. Huius rei mentionem facit Plato libro. De rep. j. significans daduchias etiam in honorem Mineruæ solere celebrari. Pausanias autem in Atticis, ritum horum ludorum describit copiosius. Meminit & Herodotus, sed obiter, in Vrania, ostendens eum morem à Persis repertum, vt dispositis equis atque cursoribus, alius alij mandata velut lampada traderent, quo celerius perferri possent. Author rhetorices ad Herennium: Non enim quemadmodum in palæstra, qui tædas ardentes accipit, celerior est in cursu continuo, quàm ille, qui tradit: ita melior Imperator nouus, qui accipit exercitum, quàm ille qui discedit: propterea quòd defatigatus cursu, integro facem, hic peritus Imperator imperito exercitum tradit. Itaque lampadem tradere dicetur, qui iam vel delassatus, vel emeritus, in alios munus gerendum ab se transfert. Et mutcem lampada tradere, qui, quod ait Terentius, tradunt operas mutuas, & aliis alij vicissim suppetias ferunt.

Sarta tecta.

Sarta tecta, pro consummatis probéque curatis, & in quibus

bus nihil sit obmissum,ex solennibus verbis Iureconsultorum abiit in prouerbium, Plautus in Trinummo, Ne tibi ægritudinem pater parerem,parsi sedulò. Sarta tecta tua præcepta vsque habui mea modestia. M. Tullius libro Epistol.famil.xiij.Hoc mihi da atque largire,vt Marcum Curium sartum & tectum(vt aiunt) ab omni incommodo,detrimento,molestia,syncerum integrúmque conserues. Idem in Verrem actione tertia, In sartis tectis verò quemadmodum se gesserit quid ego dicam? Idem in concione ad populum priusquam iret in exilium, Si igitur aliquo tempore his hominibus consuluistis, quorum animus est religionis pietate defunctus, debetis mihi quoque prospicere, qui nomini deorum consecratum,sartum tectum ab omni periculo conseruaui. Idem in Verrem actione eadem, Quapropter ita me de priuatæ criminibus auditote, vt ex vtroque genere, & iuris dicendi, & sartorum tectorum exigendorum ea postuletis,quæ maximè digna sunt eo reo. In eadem, Quæsiuit quis ædem Castoris sartam tectam deberet tradere. Aliisque locis compluribus, velut in eundem Verrem actione v.Vlpianus lib.Pandectarum primo,titulo de officio proconf.& legati,capite, Si in aliquam, Ædes sacras & opera publica circumire, inspiciendi gratia, an sarta tectáque sint,vel an aliqua refectione indigeant. Item Celsus.Pandect.libro septimo,titul.de vsufructu.capite, Hactenus,loquens de reficiendis ædificiis, Hactenus tamen(inquit)vt sarta tecta habeat: si qua tamen vetustate corruissent,neutrum cogi reficere. Ac mox, Vnde Celsus de modo sarta tecta habendi quærit, &c. Rursus libro xlviij. titul.ad legem de repetundis, cap. lex Iulia,Illud quoque cauendum ne in acceptum feratur opus publicum faciendum,frumentúmve publicè dandum, præbendum,apprehendendum.sarta tecta tuenda,antequam probata,perfecta, præstita legerint. Festus Pompeius docet veteres sartè dixisse pro integrè:quamobrem & opera publica quæ locantur vt integra tecta præstentur sarta tecta locantur.Nam sarcire est integrum facere. Sed Festus legisse videtur,sartè tecta.pro integrè tectis. Nisi forte legendum est in prioribus,sarta & integra.

Ex Append. Erasmi.

Domum redeamus.

Quoties digressi redimus ad id quod institueramus.Cicero.

Ivnii. Coronidem imponere.

Τὴν κορωνίδα ἐπιθεῖναι,id est. Coronidem imponere,est absoluto operi finem imponere. Synesius in Caluitij encomio: εἴρηται δὲ οὕτω καὶ περὶ τοῦ Διὸς, ᾧ τὴν κορωνίδα τοῦ λόγου ὁ Δίων ἐπέθηκεν.id est,Ita & de Ioue dictum fuit, quam Dion orationi suæ coronidem imposuit. Nazianzenus in funebri oratione Cypriani: ξίφει τὴν κεφαλὴν τμηθεὶς καὶ ταῖς ποικίλαις βασάνοις ταύτην ἐπιτίθησι τὴν κορωνίδα. id est:Ense decollatus,istam coronidem variis tormentis imponit. Idem ad Eusebium Samosatenum præsulem: καὶ τοῖς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἱδρῶσιν τοιαύτην ἐπιθεὶς κορωνίδα. id est,Beatior qui sudorib. pro veritate exantlatis tam pulchram coronidem imposueris. Idem in Monodia Basilij magni: καλὴν ἐπέθηκεν ὁ καιρὸς ἐκεῖνος τὴν κορωνίδα.id est,Egregiam coronidem tempus illud attulit, Coronidem exponit Hesychius, quod in ædificiis postremo loco adiicitur aut imponitur, turbinatum videlicet fastigium, simileve quid. Heliodorus lib.iij. τὴν κορωνίδα τῆς πομπῆς καὶ ὀφθαλμὸν ἀληθῶς τὴν σὴν θυγατέρα γνωρίζοντες.id est:Pompæ coronidem atque oculum reuera tuam filiam agnoscentes. & lib.x. τὴν κορωνίδα τῶν ἀγαθῶν.id est,Bonorum coronidem. Cognatum est illud Aristidis in Asclepiadis: ὥσπερ κεφάλαιον τοῦτ᾽ ἐπέθηκαν ταῖς εἰς τοὺς Ἕλληνας εὐεργεσίαις. id est. Istud tanquam capitellum beneficiorum erga Græcos imposuerunt.sic Nazianzenus in Athanasium: κακὸν κεφάλαιον ἐπιθεὶς. id est,Improbum capitellum imperio imponens. Huc referri potest & Hesiodicum illud,

—Ἑτέρῳ τοι ἐγὼ λόγον ἐκκορυφώσω.

Id est,

—Visum est alio sermone imponere finem.

Proclus enim exponit, τὸ ἐκκορυφώσω, ἀντὶ τοῦ, πληρώσω, καὶ οἷον κορυφὴν ἐπιθήσω, id est, perficiam, & veluti capitellum imponam.

Brassicani.

Quantum pedes nostri possunt.

Socrates Platonicus in Gorgia, præcipit intemperantiam esse fugiendam, ὡς ἔχει ποδῶν ἡμῶν, Quantum pedes nostri possunt:hoc est,omnibus viribus. Homerus Iliad. lib.υ.

Ἀλλ᾽ ὅσσον μὲν ἐγὼ δύναμαι χερσίν τε ποσίν τε.

Refer huc illud è Chiliad.Quantum pedibus potes.

Cognati.

Polycleti norma.

Πολυκλείτειος κανών,id est,Polycletæa norma,prouerbij specie effertur de homine omnibus numeris absoluto, de opere ad vnguem facto, déque re extra controuersiam perfecta. Natum à Polycleti statuariorum antesignani commentario, quo absoluti operis specimen artificibus præscripsit,itémque eiusdem statua absolutissima, quibus ambobus κανόνος nomen inditum fuit ab authore. Sed operæprecium est Galeni verba quibus hanc rem persequitur,apponere ex quinto libro De Hippocratis & Platonis decretis: καθάπερ ἐν τῷ Πολυκλείτου κανόνι γέγραπται. πάσας γὰρ ἐκδιδάξας ἐν ἐκείνῳ τῷ συγγράμματι τὰς συμμετρίας τοῦ σώματος ὁ Πολύκλειτος, ἔργῳ τὸν λόγον ἐβεβαίωσε δημιουργήσας ἀνδριάντα κατὰ τὰ τοῦ λόγου προστάγματα, καὶ καλέσας δὴ καὶ αὐτὸν τὸν ἀνδριάντα καθάπερ καὶ τὸ σύγγραμμα κανόνα. id est, Quemadmodum in Polycleti regula perscriptũ est. nam quum eo in commentario Polycletus nos edocuisset symmetrias corporis scriptum denique opere confirmauit, fabricata statua iuxta libri prescripta,inditóq; illi similiter, vt & commentario,Normæ peculiari nomine. Idem de corpore quadrato loquens in primo De temperamentis, quod non modò medium obtinere humiditatis siccitatísque,verumetiam optima formatione præditum vult esse supra Polycleti normam,sic inquit, καί που καὶ ἀνδριάς τις ἐπαινεῖται Πολυκλείτου κανὼν ὀνομαζόμενος, ἐκ τοῦ πάντων τῶν μορίων ἀκριβῆ τὴν πρὸς ἄλληλα συμμετρίαν ἔχειν ὀνόματος τοιούτου τυχών.id est,Laudatur alicubi statua Polycleti, Norma vocitata,creato inde nomine,quòd exactam adamussim omnium inter se membrorum commensurationem habeat. Transferetur appositè ad animi dotes, si hominem omni virtutum genere præditum, πολυκλείτειον κανόνα vocemus. Eo modo accipitur & per se κανὼν Græcis,vt Norma Latinis. Apud Suidam incerti authoris verba citantur ista: ἦ ἐφήβου, κανὼν δὲ τοῦ βίου καὶ ὑγιής. id est,Pubertatis anni, norma erant rectè institutæ, sanæque vitæ. Eunapius de Marciano: ἀνὴρ εἰς ἀρετὴν ἅπασαν ὥσπερ τις κανὼν ἀπηκριβωμένος.id est, Vir ad omnes virtutes veluti norma quæpiã affabrè factus. Simili tropo Hieronymus ad Ruffinum dixit,Norma Catonianæ seueritatis.& Martialis lib.xj.Regula morum. Affine etiam est illud Trebellij Pollionis:Valeriani vita censura est. κανὼν dictus fuit & Apostolicorum dogmatum liber, quòd sit veluti regula quædam & amussis,ad quam sinceræ Christianæ professionis doctrina expendatur. vnde de Paulo Samosateno præsule refert Eusebius: ἐπειδὴ ἀποστὰς τοῦ κανόνος ἐπὶ κίβδηλα καὶ νόθα διδάγματα μετελήλυθεν.id est,Quòd à Canone discedens,ad spuria & adulterinas doctrinas defecerit. Ad eundem modum capitur & γνώμων.Damascius de Isidoro philosopho Hypatiæ doctissimæ fœminæ marito: ἅπαν τὸ θέατρον ὡς εἰπεῖν, τῇ ἐκείνου κρίσει γνώμονι ἐχρῆτο τῶν ἄμεινον ἢ χεῖρον λεγόντων.i.Vniuersum theatrum illius iudicio vtebatur ceu regula eorum qui bene maléve dicerent: Thucydides de Themistocle: τῶν παραχρῆμα δι᾽ ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων.id est,Rerum præsentium exactissima norma,adhibito vel leui consilio.

Tenedius vir.

Dicitur de austerè iudicantibus. Fertur olim fuisse Tenedis morem hunc, vt cùm quis de magno aliquo flagitio accusabatur,securim gestãs vir eidem assisteret, quem oportebat obiecti criminis conuicto statim plagam

randum esset firmius. Plautus in Asinaria: Vbi conceptis verbis sciens libenter peieraueris. Idem in Bacchidibus: Ego iusiurandum verbis conceptis dedi, daturum me hodie mulieri. Interdum iurans tenebat aram, quo maior esset iurisiurandi religio. Itaque sanctissimum iusiurandum significantes, dicebant: Nec si aram tenens iuraueris, credam tibi. M. Tullius in oratione pro L. Flacco: Ergo is qui si aram tenens iuraret, nemo crederet, per epistolam quod volet iniuratus probabit?

Θρᾳττειν.

Dictum est nobis in superioribus, κρητίζειν abiisse in prouerbium fraudulentiæ. Idem obscuriùs indicatur per θρᾳττειν: quæ vox Græcis significat turbare, aut molestum esse. Quòd si respicias ad θρᾷττας, quæ sunt ancillæ Thraciæ, significat decipere, & Thraciis dolis tractare. Theodorus de Nicone citharœdo dixit, θρᾳττειν. Nicon autem erat Thrax. Hoc si nescias, dictum amittit gratiam. Refert Aristoteles lib. Rhet. iij. Arbitror huc allusisse Aristophanem in Equitibus, vbi Nicias iussus audacter eloqui quod haberet, respondit: ἀλλ' οὐκ ἔνεστί μοι τὸ θρέττε. interpres admonet, θρέττε barbaricam esse vocem, quę fiduciam significet, & ad audendum animet: quasi quis dicat. Sume Thracum audaciam.

Superauit dolum Troianum.

Apud Plautum in Pseudolo, senex laudans serui suum, quòd arte noua, structis insidiis per subornatum quędam imposuerit Ballioni lenoni, ita loquitur,

Superauit dolum Troianum, atq; vicit Pseudolus.

Sentit autem de equo Troiano, è trabibus contexto, de quo iam sæpius diximus. Quemadmodum autem Græci per subornatum Sinonem imposuère Troianis, ita Pseudolus per Harpagem imposuit lenoni.

Græca fide.

Ἑλληνικῇ πίστει. i. Græca fide, reperitur pro certa item fide. Fortassis idem cum proximo: nisi malumus per ironiam accipere. Ausonius ad Paulum:

Nobiscum inuenies καπηλεῖα, si libet vti
Non Pœna, sed Græca fide. —

Idem de Philone villico suo:

Mutuatur ad Græcam fidem.

Plautus Græcam fidem dixit, vbi non verbis, neque stipulationibus, sed præsente pecunia res agitur. Sic enim apud eum loquitur Clarena lena in Asinaria: Diem, aquam, solem, lunam, noctem, hæc argento non emo: Cætera quæ volumus vti, Græca mercamur fide. id est, numerata pecunia. Euripides in Iphigenia Taurica,

Πιστὸν Ἑλλὰς οἶδεν οὐδέν.

Id est,

Græcia nequaquam nouit fidem.

Hoc sanè nomine ea natio pessimè audiit olim.

Punica fides.

Vide locum, Inconstantia.

Altera manu fert lapidem, altera panem ostentat.

Vide in eodem loco.

Ex eodem ore calidum & frigidum afflare.

Ibidem.

Magadari.

Μαγαδίζειν, siue μαγαδεύειν dicebantur olim, qui bilingues essent, eodem ore laudentes ac vituperantes, blandientes & obiurgantes, pudicè & obscœnè loquentes. De magadide multa disserit Athenæus libr. xiiij. dubitans citharæne genus sit, an fistulæ. Quidam eandem putant cum sambuca, nonnulli & cum pectide. Verùm hoc nihil ad prouerbium, quando constat organum esse δίφωνον, quod simul emittit geminam vocem, grauem & acutam, harmonia quæ dicitur διὰ πασῶν. Citatur ex Alexandride hic senarius,

Μάγαδιν λαλήσω μικρὸν ἅμα σοι καὶ μέγαν.

Id est,

Magnum ac pusillum, proloquor Magadin simul.

Ait vetustum esse genus, repertum à Lydis. Nomen inditum est à Thrace quodam, cui nomen erat Magdus. Alij putant inuentum esse Sapphûs. Pindarus magadin appellat ψαλμὸν ἀντίφθογγον, qualis est cantio, quum simul concinunt viri & pueri impuberes. Hac de re nonnihil attigimus in prouerbio, Ex eodem ore calidum & frigidum efflare.

Altera manu fert aquam, &c.

Τῇ μὲν ὕδωρ φορεῖ, τῇ δ' ἑτέρᾳ τὸ πῦρ, id est, Altera manu fert aquam, altera ignem. In eum torqueas licebit, qui cum corâm sit blandus, occultè noceat: aut in bilinguem, & nunc vituperantem, aut in diuersa sentientem. Finitimum illi Plautino,

Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera.

Refertur adagium à Plutarcho, in commentario De primo frigore: τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χερεὶ, τῇ δ' ἑτέρῃ τὸ πῦρ. i. Altera quidē aquam gestabat dolosa manu, altera verò ignem. Loquitur autem de muliere, diuersis & contrariis instructa. Mirum est autem, idem dictum hodie totidem verbis in ore esse vulgo.

Ex Append. Erasmi.

Vtrunque.

Ἀμφότερον, κέντρον τε βοῶν, καὶ μέτρον ἀρούρης.

Id est,

Vtrumque est, stimulúsque boum, mensuráque agrorum.

De re ad diuersum accommodabili. Callim. loquens de virga decempeda (ἄκαινα est Græcis) pastoribus vice pedis vsitatissima. Vide num huc referre accommodè queas adagium, Gladius Delphicus. Et illud Virgil. ij. Æneid.

— ad vtrumque paratus de Sinone loquens.

Qui nocere potest, & idem prodesse.

In hominem & bonis & malis artib. instructum, qui & iuuare potest, si velit, & lædere, quadrabit illud Hom. vsurpatum à Luciano,

Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Id est,

Pharmaca mista, salubria multa, & noxia multa.

Thucyd. οἱ πολέμιοί γε ὢν σφόδρα ἔβλαπτον, κἂν φίλος ὢν ἱκανῶς ὠφελοίην, Quòd si cum hostis essem, vehementer nocui, etiam, si sim amicus, magnopere queam prodesse.

Altera manu scabit, altera ferit.

Ὥσπερ ἂν εἴ τις αὐτὸς τῇ μὲν χειρὶ τὴν κεφαλὴν κνῷτο, τῇ δ' ἑτέρᾳ τὴν παρειὰν, Perinde quasi quis eiusdem viri altera manu scabat caput, altera mala feriat. Nazianzen. sup. prouerb. Altera scabit, altera ferit: &, Altera manu fert aquam, altera ignem: &, Altera manu fert lapidem, altera panem ostentat.

Ivnii. Altera caduceum, hastam altera.

Θατέρᾳ μὲν δόρυ, θατέρᾳ δὲ κηρύκειον προϊσχόμενος; id est, Altera manu hastam, altera caduceum præferens. Prouerbium esse adnotat Eustathius ex Pausania de iis, qui armatas preces adferunt, amicæ admonitioni minas coniungentes. Ex historia natum, quæ talis est. Gephyręi ad decimas Apollini Delphico votiuas persoluendas ab Athenienfibus missi acceperant oraculum istud,

Ἀλλ' εἰ Γεφυραίῳ οἶκος φίλος, οὐκ ἄλλος ἀμείνων.

Id est,

Non domus est melior Gephyræo, præ domo amica.

admoniti insuper, vt præuia boum vestigia insequuti, ibi locorum

locorum considerent, vbi delassatos boues conspexissent: itaque oppugnante Athenienses Eumolpo, ipsi ad Tanagram contenderunt, tradito in manum fœciali ductori exercitus caduceo, sub pacis legationisque obtentu, subsequente à tergo armata iuuenum manu. Ibidem ex alterius lexici fide annotat Eustathius eandem historiæ occasionem paulo aliter: nimirum Gephyræos à Tanagræis bello infestatos, Fœcialem præmisisse, armatis ponè insecutis omnibus. Polybius libr. iiij. de Rhodiis astu tali vsis loquens: πρεσβευτὴν ... πρὸς τοὺς Βυζαντίους, πολεμοκλέα δὲ τρεῖς ἔχοντα τριήρεις ὁμοῦ συναπέστειλαν, βουλόμενοι τὸ δὴ λεγόμενον καὶ τὸ δόρυ καὶ τὸ κηρύκειον ἅμα πέμπειν ... τοὺς Βυζαντίους. id est, Ad Byzantios legatum Aridicen delegerunt, simulque cum eo Polemoclem tribus instructum triremibus emiserunt, volentes simul & hastam & caduceum, iuxta prouerbium, ad Byzãtios mittere. Affine huic est, & planè cognatum id, quod decimo Æneidos dixit Vergilius:

Pacem orare manu, præfigere puppibus arma.

Porrò ex superiore oraculo constare potest ratio etiam adagij quod apud Erasmum legitur: Domus amica, domus optima.

Ventis & scripturæ in aqua credere.

Ἀνέμοις πιστεύειν καὶ γράμμασι τοῖς καθ' ὕδατος. i. Ventis credere & literis in aqua descriptis. Prouerbij vice dicitur, vbi fluxam in aliquo fidem & lubricam notamus, & perfidiam perstringimus. Nazianzenus ad Sophronium præfectum: ὡς αὔραις ... μᾶλλον πιστεύειν καὶ γράμμασι τοῖς καθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων εὐημερίαις. i. Vt auræ potius fidendum sit & literis aquæ inscriptis, quàm mortalium rebus prosperis. Competet in inconstantiam & malam fidem, hoc modo: Quod fœminarum auribus committitur, auræ te fidere & scripturæ in aqua cogita.

Thorycionem imitatur.

Θωρυκίωνα μιμεῖσθαι, id est, Thorycionem imitari dicuntur proditores, & qui suas amicorúmque res & consilia hostibus produnt. Thorycion Ægyneta fuit ordinum militiæ ductor, qui linum ad vela, vtres, pelles, picémque ad perduelles dimittebat, interdum etiam pecuniam hostilibus nauibus suppeditabat, & bello Peloponnesiaco hostibus dolia picis plena mittebat ad corrumpendam incendio patriam. Thoryciona imitari videntur, istud prodentibus nobis, Flandri aliquot σιτοκάπηλοι seu Dardanarij, qui incredibilem rei frumentariæ vim maximis impendiis è Batauia nostra in Galliam ad hostes auexerunt. Nemo hercle Thoricyonem propius expressit quàm Philologus Qu. Ciceronis libertus, qui Ciceronem, à quo in literis institutus fuerat, occultis itineribus per auia facilè elapsurum centurioni hosti prodidit, dignissimus eo supplicio quod postea incurrit, Pomponia hera ipsius Quinti vxore, scelestum hominem cogente, vt suos artus membratim desectos & assaret, & assos deuoraret, vt à Plutarcho in scripta relatum est.

Anguilla in strigmento.

Ἔγχελυς ἐκ γλοιοῦ, id est, Anguilla in strigmento: de lubricæ fidei homine dicitur. Anguilla per se lubrica est, nec facilè manibus stringitur, multo magis si strigmento olei vuido, quod γλοιὸν vocant Græci, imbuta sit. Extat apud Simonidem in Iambis, ὥσπερ ἔγχελυς κατὰ γλοιοῦ, velut anguilla in olei strigmento. Simile illi est quod ex Aristophanis Δαιταλεῦσι, fabulæ nomen est, citatur ab Athenæo, λέως ὥσπερ ἔγχελυς. id est, Instar anguillæ lubricus.

Παραφρυκτωρεῖν.

Παραφρυκτωρεῖν dicuntur prouerbiali voce proditores, & qui cum aliquo amicitiam simulantes hostibus consilia produnt. Natum à castrensi more, quo commilitonibus aut sociis signum gerendæ rei dabatur, accensa face, quæ φρυκτὸς dicitur: qua re qui abutitur, & perduellib. tali tessera quid agatur apud suos significat, is παραφρυκτωρεῖ. & παραφρυκτωρεύεσθαι dicebatur, vt Dinarchus orator indicat. Lysias: πάντων εἷς ὁ πρεσβύτης ὢν ... παραφρυκτωρεύσας τοῖς πολεμίοις ἁλοὺς ὑπὸ Λαμάχου ἀνεσκολοπίσθη. id est, Ex his senex vnus qui in Sicilia hostibus face præluxerat, captus à Lamacho in crucem fuit actus. Quisquis ergo hostium rebus plus studet, quàm suorum commodis, vel amicorum consilia corrumpit, quo illis noceat, vel ea suadet, per quæ fortunas omneis & opes necessariorum funditùs euertat, rectè παραφρυκτωρεῖν dicetur.

Græca fides.

Græca fides pro dubia & vana accipitur, haud pro certa: quippe quæ nulla prorsus esset, nisi præsente pecunia oculitùs creditori satisfaretur. quod ex Plauto in Asinaria manifestum fit, vbi ait: Cætera, quæque volumus vti, Græca mercamur fide. & ostẽdit hoc clarissimè Polybius historiæ lib. vj. his verbis: παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησιν ... ἐὰν ταλάντου μόνον πιστευθῶσιν, ἀντιγραφεῖς ἔχοντες δέκα καὶ σφραγῖδας τοσαύτας, καὶ μάρτυρας διπλασίους, οὐ δύνανται τηρεῖν τὴν πίστιν. id est, Apud Græcos si cui vel vnum duntaxat talentum creditum sit, adhibitis decem antigraphis, totidémque sigillis, duploq. pluribus testibus, fidem non seruant. Abiit & Græca fides in prouerbium de astu dolóque improbo. sic Sillius Italicus vtitur lib. xiiij. belli Punici:

Calliditas Grais, atque astus pollentior armis.

BRASSICANI.

Βεργαΐζειν.

Stephanus in dictione Βέργη scribit Βεργαΐζειν prouerbio dici, μηδὲν ἀληθὲς λέγειν, id est, nihil dicere quod verum sit: adagio ab Antiphane comico Bergæo nato, qui prorsus incredibilia & vana quædam scripserit.

Deos absentes testes facit.

Plautus in Mercatore: Deos absentes testes memoras, qui ego isthuc credam tibi? prouerbiale de eo, qui cum summa confidentia strenuè mentiatur. Sic Aiax de Vlysse apud Ouidium:

- Sua narrat Vlysses
Quæ sint teste facit. —

Et Iuuenalis:

Solus enim hoc Ithacus nullo sub teste canebat.

COGNATI. Titani.

Titani vox familiaris atque frequens & apud Græcos & apud Latinos est, pro his qui iusiurãdum fidemque violant, ac denique non solùm magistratibus aduersantur, sed deos ipsos negligunt, homines sæuo immaniq; ingenio. Plautus in Persa: Quid ego faciam: Disne aduorser, quasi Titani, cum diis belligerem, ... quibus esse non queam? Cic. iij. De legibus: Noster verò Plato Titanum è genere statuit eos, qui vt illi cœlestibus, sic hi aduersantur moribus. Platonis locus est in iij. De legibus. Titanes & Gigantes Saturno & Ioui bellum finguntur intulisse: quibus propter virium fiduciam, & quòd factionibus florerent, addiderunt multa capita, ora, manus, item pedes serpentinos, vnde à diabolo prodiisse intelligas, & serpentis esse progeniem. Vide infrà, Cyclopica musica: & Gigantes.

Rimosus.

Rimosos homines etiam vulgò dicimus, qui sibi commissa non retinent. Quapropter Terentianus Parmeno seruus In Eunucho, se arcana proditurum minitans, ait:

Plenus rimarum sum. —

Iuuenalis satyr. vj.

Semper aquam portes ad rimosa dolia.

Ducta est metaphora à rimosis vasis, quæ fundunt. Græcis κλεψιμῶδες. Huic contrarium, Astrictus. quo vocabulo Budæus Picardo vsus est: In cuius sinum astrictissimum curas meas interiores depositare solitus sum. i. nulla parte perfluentem. Quibus verbis significat, eum esse arcanorum creditorum continentissimum.

Fronti nulla fides.

Fronti fidem non temerè habendam esse, etiam vulgò dicitur, & hypocriseos magnos esse recessus. [Iuuenal. Satyr. ij.] Sæpe enim frons & blandiloquentia fraudis & insidia-

insidiarum tegumenta sunt, & incircumspectis an nimiũ credulis grauium malorum causæ existunt. Hinc Lucian. in Palin. Quid certi promittere & ostentare potest frons hominum, quæ plures quàm Proteus species mentiri, atque in plures mutari queat?

Altera manu trahere, altera repellere.

Notum & vulgatum est istud, de his, qui committunt, quod docent alios non esse committendum. Vita enim turpis abrogat authoritatem docenti. Greg. Theol. lib. j. Sentent.

Ημὴ διδάσκειν, ἢ διδάσκειν τῷ τρόπῳ
Μὴ τῇ μὲν ἕλκειν, τῇ δ' ἀπωθεῖσθαι χερί.

Id est,

Vel non doceto, vel doceto moribus:
Hac ne trahens manu, repellas altera.

Paulus Rom. ij. de his qui instituendi formandique rationes aliis præscribunt, vt sunt & hodie: Qui doces aliũ, inquit, teipsum non doces: qui prædicas non furandum, furaris: qui dicis non adulterandum, adulterium committis, &c. Christus Matth. v. Quisquis autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Finitimum est illi Plautino:

Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera.

Refertur simile à Plutarcho, de primo frigore: Altera manu fert aquam, altera ignem. Non dissimiliter dixit idem Greg. Eusebio scribens: Altera sanabit, altera ferit.

In summo labro iusiurandum.

Vide in loco Fides & Grauitas in Adagiis Gilberti Cognati.

Punica fides.

Pœnorum astus & lubrica fides, vt Græcorum & Phœnicum, etiam prouerbiis nobilitata est. Adde, quòd φοίνικας aliquoties vocat Pœnos Plutarchus, apud quem in Timoleonte, ipse Timoleon contra Cretenses cretizauit. Pœnis enim stomachantibus, quòd fraude essent à Timoleonte circumuenti, subiit Rheginis ridere, & iocari de eorum peruersitate, qui omnium hominum infidissimi & fraudulentissimi, in aliis reprehenderent id, quod propè sibi laudi ducerent, vnicéque vsurparent.

Ex Append. Ivnii, Canteri, & aliorum.

Lingua prædatur.

Elegans est illud Hesiodi, & classi adagiorum adscribendum, ἀπὸ γλώσσης λεΐσσεται. De homine parato, turpis compendij & lucelli ergo, omnia humana & diuina iura periurio violare, & ad omnem spem & occasionem quæstus & rapinæ, dolis & malis artibus linguam suam exponente. Hesiodi verba hæc sunt, ἔργων καὶ ἡμερῶν α.

Χρήματα δ' οὐχ ἁρπακτά, θεόσδοτα πολλὸν ἀμείνω.
Εἰ γάρ τις καὶ χερσὶ βίῃ μέγαν ὄλβον ἕληται,
Ἢ ὅγ' ἀπὸ γλώσσης ληΐσσεται, οἷά τε πολλὰ
Γίγνεται, εὖτ' ἂν δὴ κέρδος νόον ἐξαπατήσῃ
Ἀνθρώπων, αἰδῶ δέ τ' ἀναιδείη κατοπάζῃ.
Ῥεῖα τέ μιν μαυροῦσι θεοί, μινύθουσι δὲ οἶκον
Ἀνέρι τῷ, παῦρον δέ τ' ἐπὶ χρόνον ὄλβος ὀπηδεῖ.

Hæc vtcunque expressi Latinis versibus,

Est satius tribuente Deo non fraude paratas
Condere opes. Etenim quisquis conuertit auaras
Vi manibusque facultates, linguáve dolosa
Compilat plebem (quæ passim plurima fiunt)
Cùm malesuadus habet mortalia corda cupido,
Consequiturque pudorem audacia non verecunda:
Hunc facilè immergunt tenebris dij: conteritur res
Parta domi, paucosque dies fortuna sequetur.

Hinc videri potest depromptum illud omnibus familiare apud Latinos: Malè partum, malè dilabitur.

Pacem orare manu, præfigere puppibus arma.

Calumniam cum Virgilio Orco mandabo eorum, qui negabunt assignandum adagiis, quod apud Virgil. Æneid. x. legitur à Iunone Iouis germana & coniuge dictum:

Pacem orare manu, præfigere puppibus arma.

Quo voluit significare, ideo Troianos supplices esse Italis, vt mentiantur amicitiæ & concordiæ fœdera: quo securos, nilque malorum metuentes, ex improuiso adortos subigerent, & opprimerent. Conueniet dici de iis, qui simulata beneuolentia nihilo minus perniciem moliuntur: vel qui ita amicitiam præhendunt, vt interim tamen ad omnem occasionem parati sint lædere.

PERPLEXVS.

Erasmi. Ventus neque manere sinit, neque nauigare.

Ἄνεμος οὔτε μένειν ἐᾷ, οὔτε πλεῖν, id est, Ventus neque manere sinit, neque nauigare. Philoctetes apud Æschylum:

Ἐν ᾧ οὔτε μίμνειν ἄνεμος, οὔτε πλεῖν ἐᾷ.

Id est,

Vbi nec manere, nec ire ventus annuit.

Simillimum est illi: Lupum auribus teneo. Vsus erit, vbi quis in eas rerum angustias inciderit, vt nec relinquere negocium sit integrum, nec absoluendi sit facultas. Mutuò sumpta metaphora à sęuissima ventorum tempestate, cùm nautis & periculosissima est nauigatio, neque tutum tamen ancoram iacere. Q. Curtius lib. viij. citra figuram extulit hoc pacto: Attonitisque auribus stupens agmen, nec progredi, nec considere audebat. Refertur à Diogeniano.

Auribus lupum teneo.

Extat apud Terentium in Phormione: Antiphoni adolescenti vxor erat domi, quam nec eiicere poterat (vel quia non licebat, quòd in eam deperiret: vel quòd integrum non erat, cùm esset iudicum sententiis addicta:) neque rursum retinere quibat, propter patris violentiam. Et cùm à patruele felix diceretur, vt qui domi possideret id quod amabat: Imò, inquit, quod aiunt, auribus teneo lupum. Nam neque quo modo amittam à me, inuenio: neqꝫ vti retineam, scio. Moxque leno quasi referens parœmiã, ait sibi idem vsuuenire in Phædria: quem neque retinere poterat, qui nihil numerabat: neque repellere, quòd esset improbè blandus, ac monteis aureos polliceretur. Donatus Græcam parœmiam Græcis adscribit verbis: Τῶν ὤτων ἔχω τὸν λύκον, οὔτ' ἔχειν οὔτ' ἀφεῖναι δύναμαι. id est: Auribus lupum teneo, neque retinere, neque amittere possum. Suetonius in Tiberio: Cunctandi causa erat metus vndique imminentium discriminum, vt sæpe lupum tenere se auribus diceret. Plutarchus in Præceptis ciuilibus: λύκον οὐ φασὶ τῶν ὤτων κρατεῖν, id est, Aiunt lupum non posse teneri auribus: cùm homines hac parte maximè ducantur, nimirum persuasione. Dicitur in eos, qui eiusmodi negocio inuoluuntur, quod neque relinquere sit integrum, neque tolerari possit. Videtur ab euentu quopiam natum, vt alia pleraque. Aut inde certè, quòd vt lepus auribus, quippe prælõgis, commodissimè tenetur: ita lupus, quòd aures habet pro corpore breuiores, teneri iis non potest, neque rursum citra summum periculum è manibus dimitti, belua tam mordax. Cæcilius apud A. Gelliũ libro decimoquinto, capite nono, eandem sententiam, sed citra metaphoram extulit. Nam hi sunt, inquit, amici pessimi, fronte hilari, corde tristi: quos neque vt apprehendas, neque vt amittas, scias. Huc allusit Theognis, etiamsi alienius:

Ἀργαλέως μοι θυμὸς ἔχει περὶ σῆς φιλότητος.
Οὔτε γὰρ ἐχθαίρειν, οὔτε φιλεῖν δύναμαι.

Id est,

Pectora nostra tui quàm mirè amor afficit: vt quem
Non odisse queam, sed nec amare queam.

Vnde illud videtur effictum:

Nec tecum possum viuere, nec sine te.

Refertur & à M. Varrone pro exemplo adagionis: Auribus lupum teneo.

Hæret in vado.

Diuus Ambrosius in commentariis quos ædidit in Euangelium Lucæ, nõ inelegans vsurpauit adagium, significans Christi genealogiam, quæ diuersè fertur ab Euangelistis, explicari non posse: In abruptum, inquit, disputationis venimus: hæremus in vado. Metaphora nimirum à nauigio ducta, quod vado illisum, frustra circumagitur: neque cursum institutum tenere potest: id quod euenit his qui incidunt in syrtes, aut in salebras. Ad hunc etiam modum effert prouerbium M. Tullius, lib. De finibus bonorum quinto. Venit ad extremum, hæret in salebra. Rursum aliàs eodem in opere: Hic si definire, si diuidere potuisset: si loquendi vim, si denique consuetudinem teneret: nunquam in tantas salebras incidisset. Sunt autem salebræ, fluminum aut viarum obstacula, à saltu dictæ. Non dissimili figura dixit idem Cicero, Aqua hæret. Sic enim scribit Q. fratri: Hic aqua mihi hæret. significans nihil esse profectum in causa. Suspicor dici solitum de causa prorogata. Etenim vt non infunditur aqua nisi dicturo, nec fas est loqui post extillatas clepsydras: ita cùm seruatur quod reliquum est aquæ, interrumpitur dicentis oratio. Plautus in Pseudolo: Perij, nunc homo in medio luto est: nomen nescit: hæret hæc res.

Gangamon.

Iulius Pollux libro decimo, capite quadragesimo, docet genus esse retis inuolutis flexibus sinuosum ac perplexum, quod à Græcis dicatur γαγγάμων, à γῶ quod est capio, vt indicat Etymologicus, putans & γαγάμην appellari: vnde & γαγγαμευταὶ dici qui piscantur hoc retis genere, & γαγγαμᾶν. Aut idem est cum sagena, aut simillimum. Pollux citat Æschylum, qui negocium inuolutum & explicatu difficile, γαγγάμωνα dixerit, quemadmodum dicimus nassam. Vnde ventris locum circa vmbilicum γαγγάμωνα dictum, quòd illic apparet circumuolutio quædam neruorum. Fortassis & interior aluus sic appellatur, quòd intestina in sese complicentur, ne mox effluant stercora.

Nunc meæ in arctum coguntur copiæ.

Rem eandẽ diuersa significat allegoria. Terét. in Heauton. cùm ait:

In angustum oppidò nunc meæ coguntur copiæ.

Metaphora sumpta ab exercitu qui laborat, iniquo conclusus loco, & vndique obsidetur ab hostibus, vt difficile sit effugere.

De gradu deiicere.

Prouerbialis allegoria. De gradu deiicere: pro eo quod est, animo consternari, ac velut à statu mentis dimoueri. M. Tullius Officiorum libro primo. Fortis verò animi est constantis non perturbari in rebus asperis, nec tumultuantem de gradu deiici, vt dicitur, sed præsentis animi vti consilio. Consimilis figura est, In gradum reponere: quasi in pristinum locum restituere. Quintilianus Institutionum libro quarto. Aut si quid titubauerint, opportuna rursus eius à quo producti sunt, interrogatione veluti in gradum reponantur. Ad eandem formam permanent. Mouere loco, deturbare gradu, restituere in locum.

In aqua hæret.

Vsurpatur huic non dissimile prouerbium à M. Tullio libro Officiorum tertio. Dicit ille quidem multa multis locis, sed aqua hæret, vt aiunt. Significat autem Epicurum parum secum in disputando constare, seque ipsum inuoluere: dum ea quæ dicit alibi, pugnant cum iis quæ dixit alibi, atque ita quasi fluctuare, neque in solido consistere. Id quod euenire solet iis, qui cùm aberrant à vero, verborum fucis rem inuoluunt. Translatum apparet vel à fluitantibus, qui vado destituti, huc atque illuc iactantur, quoque magis se commouent, hoc maiore periculo laborant. Aut certè ab oratorum clepsydra, de qua meminimus alibi: vt enim in aqua hærere dicamus, qui sese distillata iam aqua, tamen è causa non potest expedire. Cicer. ad Q. fratrem libro secundo. Quod idibus & postridie fuerat dictum de agro Campano actum iri, nõ est actum. In hac causa mihi aqua hæret. Incertum, vtrum significet eam actionem integram sibi relinqui, an causam esse inextricabilem. Huc referendum illud, quod paulo superius ex Quintiliano citauimus: Et laboratam, congestamque dierum ac noctium labore actionem, aqua deficit. Nec abhorrent ea quæ pòst dicemus in prouerbio, Hæret in vado.

In puteo constrictus.

Vide locum Contrà.

Ne Execestides quidem viam inuenerit.

Οὐδ᾽ ἐξηκεστίδης ἂν ἐξεύροι τὴν ὁδόν, id est, Ne Execestides quidem rectam viam inuenerit. De negocio perplexo atque inexplicabili. Execestides quidam vulgò malè audiit, quòd incommodus esset in peregrinationibus, vt omneis vias quàm maximè cognitas haberet. Idem taxatur ab Aristophane in Auibus:

Εἰ δ᾽ ἐστὶ δοῦλος καὶ Κὰρ, ὥσπερ Ἐξηκεστίδης.

Id est,

Quòd si seruus est & Car, quemadmodum Execestides.

Rursum in eiusdem fabulæ initio:

Οὐδ᾽ ἂν μὰ Δία ἐνθένδε νῦν Ἐξηκεστίδης.

Id est,

Non per Iouem hinc vel ipse viam Execestides.

subaudiendum, inuenerit. Vnde dici cœptum de his qui tota aberrassent via, aut qui difficili inexplicabilique negocio distringerentur.

Labyrinthus.

Λαβύρινθος, id est, Labyrinthum olim vocabant orationem, aut rem quempiam vehementer impeditam & inextricabilem. Veluti si quis philosophiæ studium Labyrinthum vocet, quòd semel ingressis nullus vnquam sit exitus. Aut voluptatis studium Labyrinthum vocet, quòd aditus ad eam procliuis, exitus difficillimus. Sumptum à Labyrintho Dædali, quod antrum fabulæ ponunt in Creta, sinuosum & inexplicabilibus ambagibus inextricabile, in quo seruabatur Minotaurus. Dictum putat Suidas παρὰ τὸ μὴ θύραν λαβεῖν, id est, quòd ostium non habeat: indicans & in garrulos ac nugaces competere, qui sermonis nullum inueniunt exitum, si semel garrire cœperint. Gregorius theologus in epistola ad Eusebium Cæsariensem, torquet in versipellem, ἐπειδὴ πρὸς ἄνδρα τοιοῦτον διαλέγομαι, ὃς οὐ μόνον οὐκ ἀγαπᾷ τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλῳ φωρᾶσαι πάντων ἔξεστι, κἂν ὅτι μάλιστα σοφοῖς πλέκηται καὶ ποικίλοις λαβυρίνθοις. id est: Quoniam cum eo viro loquor, qui non solùm non amet mendacium, sed & qui in alio possit quàm ocyssimè deprehendere, etiamsi vel maximè callidis variisque labyrinthis inuoluatur. Huic non dissimilis erat Mæander. Id erat picturæ genus, ortum ab exemplo Labyrinthorum, cuiusmodi videmus & hodie in nonnullis pauimentis. Vtitur Prudentius in carmine, cuius initium. Cultor Dei:

O tortuose serpens
Qui mille per Mæandros,
Fraudesque flexuosas,
Agitas quieta corda.

Hinc & Mæandro Lydiæ fluuio nomen, quòd flexuosus erret.

De possessione deiicere.

De possessione deiicere, ex sermone Iurisconsultorum in vulgi sermonem abiit: pro eo quod est, famam cuipiam eripere, quam iam omnium consensu obtinuerit: aut adimere quippiam, quod suo quasi iure tenere videatur. Nam ius semper fauet possidenti: interdictumque ferebatur, ne quis vi quempiam deiiceret. Extat edictum in Pandect. lib. xliij. tit. De vi & vi armata: & refertur à M. Tullio in oratione pro A. Cecinna. Plato libro cui titulus Gorgias, ἐπιχειρεῖς ἐκβάλλειν με ἐκ τῆς οὐσίας καὶ τοῦ ἀληθοῦς, id est, Conaris me de possessione ac vero deiicere. Est aliquoties apud M. Tullium. Et apud eundem illud quoque, Quasi in suam possessionem venerit: cùm quis imperiosius agit, aut plus æquo immoratur. Quintilian. libro secundo, De rhetorica: Quæ dum opere cedit, iam penè possessione depulsa est. Fit

est. Fit enim iucũdius dictum, quoties ad res animi transfertur.

Perplexus, animíque consternati.

In eum qui periculoso negocio consternatur animo, nec rationem inuenit, qua explicet sese, quadrabit illud ex eodem libro:

Νηπιαχαὶ δ' ἐκ χειρῶν φύγεν ἡνία σιγαλόεντα.

Id est,

Fugere è manibus mirandæ Nestori habenæ.

Perplexus.

Qui se dicet in maximis versari periculis, nec vllum affulgere subsidium, vsurpabit illud ex eodem libro:

—Οὐδέ τις ἄλλη
Φαίνετο γαιάων, ἀλλ' οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα.

Id est,

—Nec vlla apparuit vltrà
Tellus, sed nobis cœlum vndique, & vndique pŏtus.

Peribis, si non feceris.

Vbi quis in eum redactus est locum, vt nec aggredi rem possit citra magnum incommodum, neque tutò omittere, conueniet illud ex oraculo profectum, deinde populari (vt solet) sermone iactatum: Peribo, si non fecero: si faxo, vapulo. Refertur ab Aulo Gellio, libro noctium tertio, capite tertio, è Plautina comœdia, cui nomen Fretum. Versus Plautini sunt hi:

Nunc illud est, quod Arietini responsum magnis ludis:
Peribo, si non fecero: si faxo, vapulabo.

Porrò quænam sit historia redditi oraculi, Gellius ipse testatur sibi non liquere, & in hoc hos Plauti versiculos enotasse, vt historiam quæreret. Sunt autem versus iambici tetrametri catalectici. Vnde Dicitur verbum, adiectum opinor ab interpretante, submouimus. Nam in vulgatis codicibus scriptum est Magnis ludis dicitur.

Nec currimus, nec remigamus.

Aristophanes ἐν ἐκκλησιαζούσαις facit mulieres hoc molientes vt occupēt Rempub. quòd hactenus ab omni functione submotæ nihil egerint.

Νῦν μὲν γὰρ οὔτε θέομεν, οὔτ' ἐλαύνομεν.

Id est:

Neque currimus nunc, nec iuuamur remige.

Metaphora sumpta est à nautis ad Reip. gubernationem. Nautę currere dicuntur quum venti sunt secũdi: ἐλαύνειν, quum destituti ventis, remigio nauim impellunt. qui cursus dicitur secundarius, ὁ δεύτερος πλοῦς. Sentiunt se nec pace, nec bello ad vlla vocari munia. Aptè torquebitur & in illos qui frustra conantes, nihil proficiunt, videlicet aduersante fortuna.

Nec caput, nec pedes.

Negocium ita perturbatum, vt nescias quo pacto vel expedias, vel amittas: veteres dicebant, nec caput habere nec pedes. Sic enim M. Tullius iocatur, respondens suo Curioni: Sulpitij tibi operam intelligo ex tuis literis non multum opus fuisse, propter res tuas ita contractas, vt, quemadmodum scribis, Nec caput, nec pedes. Equidem vellem pedes haberent, vt aliquando redires. Alibi nobis dictum est ex Platone, ἀκέφαλος μῦθος, Sine capite fabula.

IVNII. Tanquam in nocturno prælio.

Ὥσπερ ἐν νυκτομαχίᾳ, id est, Tanquam in nocturno conflictu. Prouerbium est, quum imprudentes & ignari obiter in aliquam materiam incidimus: aut quum ostendimus, nos haudquaquam obscurè cum quopiam congredi velle, & dissimulanter vt alios fallamus, sed aperto marte, & in clara quodammodo luce. Synesius in Dione, ἀλλ' οὐχ ὥσπερ ἐν νυκτομαχίᾳ φανεῖται ξύμβολα αὐτῷ, id est, Neque vero illum adoriri mens est, velut in nocturna pugna. Nazianzenus in Apologetico, εἰ βούλει δὲ ὡς ἐν νυκτομαχίᾳ καὶ σελήνης ἀμυδροῖς φέγγεσιν ἐχθρῶν ἢ φίλων ὄψεις οὐ διαγινώσκοντες, id est: Aut si mauis, non internoscentes hostiúmne an amicorum sint vultus, id quod vsuuenit in nocturno congressu & obscura luce lunæ. Nicephorus Callistus libro octauo, loquens de episcopis, intestino inter se bello confligentibus de verbo ὁμοούσιος, inquit, ὡς μηδὲν τῆς νυκτομαχίας διαφέρειν, id est, Vt nihil à nocturno prælio differat eorum altercatio. Apud Homerum Vlysses & Diomedes cum Dolone & Rheso noctu ad manus veniunt.

Geminas chordas ferit.

Διπλᾶ κρούειν, id est, Binis fidibus canere dicuntur prouerbij specie, qui duobus dominis seruiunt, aut qui ancipitem fouent sententiam, neutrò inclinantes. Aristides in oratione quæ κατὰ τῶν ἐξορχουμένων inscribitur, ἀλλ' εἰσὶν κομψοί τινες ὡς οἶμαι καὶ διπλᾶ κρούουσιν, ἵνα ἐὰν μὲν λάθωσι, κρατοῦντες ὦσιν, ἂν δὲ φωραθῶσι, ἔχωσιν ἀναχώρησιν. id est: At lepidi bellique homunculi, vt arbitror, sunt, binasque chordas pulsant, vt si obtineant, potiores hac parte sint, sin deprehendantur, retrocedere queant.

IOANNIS VLPII.

Κυρτίδιον γὰρ φορμορραφεῖν.

Est putare, vel in modum storeæ aut sportæ consuere. inde, qui in angustias aliquas pelluntur, & in nassam quandam inducuntur, prouerbialiter dicuntur φορμορραφεῖσθαι. Æschines.

Determinare fossam.

Hoc est, concludere aliquem intra circulum, vel certum aliquod spacium, extra quod egredi non debeat. Sic vsus Tertullianus: Hanc tibi fossam determinauit ipse, qui te non vult aliud credere, quàm quod instituit, idcóque nec quærere.

COGNATI. Cyceon.

Κυκεὼν, id est, Cyceon, prouerbiali figura accipitur, pro confusione rerum turbulēta, εἰς πρᾶγμα ταραχῶδες ἐμπεσεῖν, & pro indigesto quodam chao. Licebit & libellum aut epistolam è variis argumētis consarcinatam, Cyceonem vocare. Quin & conturbatorem, qui sursum ac deorsum omnia miscet, κυκεῶνα non inconcinnè appellari posse, annotat Eustathius. Synesius in epistola ad Theophilum: ἀλλ' ἐξ ἴχνους ἅπαντα κυκεὼν φωνὴ παμμιγής, id est, E uestigiò cuncta erant cyceon, hoc est, miscellanea & confusa vox omnia confuderat. Idem ad Euoptium, καὶ ἡ θάλασσα κυκεὼν ἐγεγόνει, id est: Mare cyceon euaserat. hoc est, turbidis fluctibus commiscebatur vndique. Theodoritus libro De prouidentia primo, ἡ ψευδὴς τῶν ποιητῶν τοῖς μυθώδεσι περιέσπασε, καὶ οἷόν τινα κυκεῶνα κατασκευάσασα, τῆς πολυθέου πλάνης τοὺς ἀνθρώπους τὴν μανίαν ἐμέθυσεν, id est: Poetica phalanx mendacia iucundis fabulis permiscēs, & quasi cyceonem quandam concinnans, inebriauit homines errore latè patente de multiformibus diis. Fuit autem Cyceon confusanea liquorum potio, cuius mistura caseum, mel recens, & farinam recipiebat, vti docet Athenæus libro vndecimo. Cinnum putatur dixisse Cicero in libro De oratore. Gaza ex Aristide confusam potionem & commixtam vocat. Arnobius Cynum reddit libro quinto, aduersus gentes: nisi in scriptura sit vitium. vbi de Cerere loquens: Sitienti, inquit, ardori oggerit potionem Cynum, cyceonē quam nuncupat Græcia, quod ex Orpheo mysteriorum descriptore transtulit, apud quem Ceres,

Δέξατο δ' αἰολον ἄγγος ἐν ᾧ κυκεῶν ἐνέκειτο.

Quem versum sic conuertit ibi Arnobius:

Inde manu poclum sumit, risúque sequente
Perducit totum Cyceonis læta liquorem.

Quo spectat & initiatorum symbolum, quod rogati in sacrorum sumptionibus respondebant: ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κίστης, id est, Arnobij verbis: Ieiunaui atque ebibi cyceonem, è cista sumpsi, sic enim illic legendum est, pro, extra. Meminit cyceonis Homerus, apud quem Iliad. xj. Hecameda eam apparat. ait enim:

—σφῖσι τεῦχε κυκειῶ:

pro, κυκεῶνα. & Epiphanius in compendio de fide catholica, κυκεὼν ἐν πόματι κατασκευασμένος, Cyceon poculo concinnatus. Hinc metaphoricè πρᾶγμα κυκᾶν dicitur, qui Daui more perturbat omnia. Sic Aristophanes Periclem βροντᾶν, ἀστράπτειν, συγκυκᾶν τὴν Ἑλλάδα dixit, quod Cicero, fulgurare, tonare, permiscere Græciam. Synesius ad Pro-

xresij laudem transtulit, quem ait imitatione Periclis ful gurare quidem & tonare in orationibus, ἔξω τοῦ συνταράττειν καὶ συγκυκᾶν τὴν Ἑλλάδα, id est, non tamen commiscere & collidere Græciam.

Sufflaminare.

Vsus est Hieronym. pro cohibere, compescere & retardare: nam sufflamen retinaculum est, quo vna rotarum religatur, ne currus in præceps ruat, si quando via est pronior. Vnde Iuuenalis:

Ipse rotam stringit multo sufflamine consul.

COGNATI. Contrahit & dimittit animum.

Hoc est, dolet, tristatur, & animum deiicit. Cicero in eadem epist. Quapropter hoc te primùm rogo, ne contrahas aut demittas animum, néve te obrui tanquam fluctu, sic magnitudine negocij sinas, contraque erigas ac resistas, siue etiam vltrò occurras negocijs. Translatione vtitur à corpore ad animum deducta. Vt enim animalis membra flecti, contorqueri, porrigi & contrahi possunt: sic animus dicitur contrahi per ἀναλογισμόν, & quasi in angustum adduci in dolore & tristitia: maximè quando rem ingratam tanquam malum auersatur. Tunc enim re tristi obiecta villi cordis dicuntur constringi. Dicitur quoque effundi in lætitia, vt cùm res quædam iucunda, quæ bona iudicatur, se offert, aperit se cor, & expansis villis illam excipere conatur. Res quoque grauis, quam inuiti facimus, & à qua propter difficultatem abhorremus contrahit animum, ei tristitiam & ægritudinem adferens. Eadem formula in consimili re vsus est alibi Cicero, cùm inquit: Recessus solis quasi tristitia quadam contrahit terram, accessus autem lætificat. Pari translatione vtens, rogat ne animum demittat: hoc est non sit animo mœsto, abiecto, fracto, nec de se diffidat aut desperet: sed contrà erigat se, lætus sit & alacer. Vt enim tristis demisso capite incedit, ita animus quoque dicitur demitti, vt pro Cluentio: At C. Fabricius à subselliis demisso capite discesserat. Et pro domo: Inuenies eum apud sororem occultantem se, capite demisso. Pro Cluentio: Erigebat animum demissum, oppressum Oppianicus.

Mutum reddidisti.

Plato in Philebo. Huic simile, Perplexos nos reddidisti: &, Quò me vertam nescio.

PERICVLI.

EX APPEND. ERASMI.

Testudo extra tegumenta.

Χελώνη, πόῤῥωτέρω τὴν κεφαλὴν φέρουσα, κινδυνεύει, Testudo, si caput longius efferat, non sine periculo est. Quoties dehortabimur aliquem ne domo absit: aut ne se alienis immisceat. Plutarch. Liuius.

Reliqua vide in loco Discriminis.

PERSPICACITAS.

ERASMI. Lynceo perspicacior.

Lyncei perspicacitas in prouerbium abiit. Plinius naturalis historiæ libro secundo, capite decimoseptimo. Nouissimam, inquit, lunã, primámque eadem die vel nocte, nullo alio signo, quàm in ariete conspici id quod pau cis mortalium contigit. Et inde fabula cernendi Lynceo. Sunt qui tradunt, Lynceum primum reperisse fodinas metallorum, æris, argenti, auri. Et hinc vulgò natam fabulam, quòd ea quoque videret, quæ sub terra forent. Testis Lycophronis interpres. Meminit huius & Plato in epistola quadam. Aristophanes in Pluto:

Βλέψαντ' ἀποδείξω σ' ὀξύτερον τοῦ Λυγκέως.

Id est:

Faxo vt videas vel Lynceo ipso acutius.

Lucianus in Hermotimo, σὺ δὲ καὶ ὑπὲρ τὸν Λυγκέα ὁρῶν ἔοικας, καὶ ὁρᾷς τὰ ἐνδοθεν ἔοικε διὰ τοῦ σώματος. id est: Tu verò nobis ipso etiam Lynceo perspicacior es: qui sicuti videtur, per pectus ipsum, quę sunt intus cernis. Idē in Icaromenippo, πῶς οὖν καθάπερ Λυγκεύς τις ἀφνω γενόμενος ἅπαντα διαγινώσκεις, id est, Qui nunc repente quasi Lynceus quidam esse ctus, cuncta discernis? Horatius in prima epistola ad Mecœnatem:

Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi.

Marcus Tullius M. Varroni: Quis est tam Lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat? Apollonius in Argonauticis scribit hunc Lynceum vsqueadeò fuisse perspicacem, vt etiam terram ipsam oculorum acie penetraret, quæque apud inferos fierent, peruideret.

— Λυγκεὺς δὲ καὶ ὀξυτάτοις ἐκέκαστο
Ὄμμασιν, εἰ ἐτεόν γε πέλει κλέος ἀνέρα κεῖνον
Ῥηϊδίως καὶ νέρθεν ὑπὸ χθονὸς αὐγάζεσθαι.

Id est:

At miro visus pollebat acumine Lynceus,
Si modò vera est fama, virum quæ prædicat illum,
Perfacilè inspexisse sub altis condita terris.

Plutarchus in commentario, què inscripsit aduersus Stoicos testatur, famam fuisse de Lynceo, quòd saxa quoque & arbores oculorum acie penetraret. Pausanias in Corinthiacis tradit Lynceum Danao vita defuncto, regni successionem suscepisse. Pindarus in Nemeis hymno decimo, meminit Lyncei, qui ex Taygeto mōnte viderit Castorem & Pollucem sub quercus trunco latitantem, & horum alterum iaculo vulnerasse. Pindari interpres citat historiam rerum Cypriarum. Aristarchum & Didymum.

Serpentis oculus.

Ὄφεως ὄμμα, id est, Serpentis oculus. De his dici consueuit, qui acribus & intentis intuerentur oculis. Ab animante sumpta metaphora. Sunt enim huic animanti oculi duriores ac perspicaces. Vnde Flaccus:

Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum
Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius? —

Ἐν πλάτει.

Ἐν πλάτει dictum, accipiendum interpretantur Græci, quum paulum vltra præscriptum significat esse concedendum, præsertim in his quæ sunt humanitatis. Veluti si quis pollicitus solutionem ad diem Augusti decimum, reddat postridie. Iulianus Pandectarum lib. xlvj. tit. de solut. & lib. cap. Ratum autem dominus habere debet, mox quum primum certior factus est, sed hoc ἐν πλάτει & cum quodam spacio temporis accipi debet. Et hunc Iuliani locum citat Vlpianus, eodem libro, tit. rem ratam haberi, cap. quo enim. Rursus libro xiij. titul. de condictione triticaria, cap. in hac actione: Verius est, inquit, quod Seruius ait, condemnationis tempus spectandum: si verò desierit esse in rebus humanis, mortis tempus. Sed etiam ἐν πλάτει secundum Celsum erit spectandum. Non enim debet breuissimum vitæ tempus æstimari. Iterum libro vigesimosecundo, tit. de probationibus, cap. penult. Nec hoc quæritur, num aliquis meminerit quo die aut quo consule factum sit, sed num hoc aliquo pacto probari possit, quando id opus factum sit: & hoc Græci, ἐν πλάτει dicere solent, &c. Hactenus Pandectæ. Verùm illud ἐν πλάτει, non norunt Caletij: qui ad horam vndecimam iussi claudere portas ciuitatis, statim ad primum nolę ictum occludunt, repulsis & qui foris stant, & qui egredi cupiunt, vtrisque portæ proximis. Quum denunciatur anathema qui ad diem præscriptum non soluerint, liberantur à fulmine, si ab eo die intra decimumquartum liberarent fidem suam. Hæc ad iuris æquitatem pertinent.

Odorari, ac similes aliquot metaphoræ.

Translationes quæ ducuntur à corporis sensibus, quoniam velut ad manum sunt, & quasi de proximo sumuntur, omnes fermè prouerbiales sunt: quemadmodum admonuimus in operis huius initio, velut Odorari, prō resciscere, & sagaciter deprehensum, atque animaduersum cognoscere. Odor, pro suspicione ac rumore. Cicero: Est nonnullus odor dictaturæ. Olfacere, apud Terentium in Adelphis,

Adelphis,pro deprehendere.Subolere apud eundem,pro suspectum esse. Obolere,pro molestum esse,aut esse in suspicione. Vnde & Nasuti dicuntur, & Emunctæ naris,& Muccosis naribus. Deniquenasus ipse in prouerbium abiit,pro iudicio. Horatius:

—Non quia nullus
Illis nasus erat.—

Et Putent, quæ displicent. Huc pertinent & illa, Olet mendacium,Redolent Atticismum,Olent lucernam.Itidem Gustum rei vocamus,veluti primam illam experientiam & degustationem, quasique specimen. Cicero ad Atticum: Hominem degustes. Idem ad eundem:Et Latinus ille tuus Atticismus ex interuallo regustandus. Vnde & Saliuam primam diximus primum illum gustum,quem pueri tanquam à nutricibus imbibimus. Et Palato satisfacere dicitur, quod animo placet.Et Deuorare dicimur, cùm rem alioqui acerbã, veluti citra sensum perferimus: translatione sumpta ab his,qui amara catapotia,tanquam inuito palato solent absorbere.Vnde aliquoties apud Ciceronem & Fabium: Deuorare tædium,absorbere molestiam. Affinia sunt illa: Sapiunt arrogantiam, Resipiunt iuuenile quiddam. Concoquere item, pro vincere molestiam.Nauseare,cũ tædio audire. Euomere, dicere,quod dolor non sinebat reticere. Et, Expuere miseriam ex animo. Consputare, pro lacessere maledictis. Despuere,pro contemnere. Stomachari,pro indignari.A visu item multæ ducuntur metaphoræ: vt,Oculis ferre,pro vehementer amare,curæque habere.In oculis esse. Obseruari oculis, pro eo quod est recordari, & in memoria cogitationéque esse. Respicere, curam agere & rationem habere. Prospicere, in posterum consulere. Despicere, fastidire. Suspicere, mirari. Conniuere, pro data opera dissimulare.Cęcutire,hallucinari,pro falli iudicio.Verùm hæc longius persequi, nec huius est instituti, & infiniti fuerit operis. Quare quanquam istiusmodi videntur ad prouerbiorum cognationem pertinere, tamen ea minutius exactiúsque conquirere,non est sententia:maximè quòd iam hanc prouinciam sibi sumpsit Richardus Pacæus, natione Britannus, cuius & sæpius libet meminisse, iuuenis,vt nihil interim dicam de moribus, prorsum tali dignus ingenio, Græcæ pariter ac Latinæ literaturæ cum primis eruditus, tum haud mediocriter exercitatus in euoluendis omniiugæ professionis autoribus: deinde oculatissimus in annotandis iis,quę lectorũ vulgus illotis,vt aiunt, pedibus prætereunt: denique iudicij nequaquam iuuenilis, sed excussi exactique. Hic, inquam, felicibus Musarum auspiciis opus animo cœpit, iam opinor etiam præ manibus habet,magno, ni fallor, vsui futurum politioris literaturæ studiosis: in quo quicquid est apud vtriusque linguæ scriptores insignium metaphorarum, quicquid festiuiter ac scitè dictorum, quicquid huiusmodi gemmarum ac deliciarum orationis, in vnum volumen concinnare destinat.

COGNATI. Deo nihil clausum.

Seneca lxxxiiij.Declam. Nihil Deo clausum est. interest animis nostris, & cogitationibus mediis. Notum & tritum. Supremum autem illud numen,quod sedet super cœlos, & intuetur abyssos, vbique & semper nobis præsens est, omniaque nostra ista & facta intuetur & animaduertit,de quibus omnibus suo tempore à nobis rationem exiget. Quod si cogitent homines, & vigili mente nunquam non volutarent, minus peccarent, & innocentius viuerent. Lucianus in Saturnalibus: Verùm nouit ille,inquit,quippe cùm sit Iupiter,penes quos sit culpa.Demosthen. contra Midiam, ἡ γὰρ ἐν κρυβδῇ [illegible] γνῶσις, [illegible] θεούς. id est, Si occulta est sententia,non idcirco deos latebit. Cic.iij.De natura deorum: At obscurum Deo nihil potest esse.

* PERSPICVITAS.

ERASMI. Vel cæco apparent.

Prouerbialis hyperbole frequens apud autores, Vel cæco appareat: de re vehementer perspicua. Aristophanes in Pluto:

Τὸ [illegible] κρίνεις [illegible] καὶ τυφλῷ
Γνῶναι δοκεῖ [illegible].

Id est,

Quî scis esse?scilicet vel cæcus hoc
Videat.—

Eusebius aduersus Hieroclem, ἀλλὰ γὰρ καὶ τυφλῷ φασὶ δῆλον. id est, Quinetiam vel cæco perspicuũ aiunt esse.Plato libro de Republica octauo,καὶ τυφλῷ γε δῆλον, ὡς μεταβαίνει,id est,Sanè & cæco perspicuum est transmutari.Idẽ in Sophista,πῶς γὰρ οὐ φανερὸν,καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, καὶ τυφλῷ,id est: Quî fieri potest,vt hoc non appareat,quemadmodum prouerbio dicitur, vel cæco? Sumptum videri potest ex octauo libro Odyss.Homericæ:

Καί κ' ἀλαός τοι ξεῖνε διακρίνειε τὸ σῆμα.

Id est,

Hanc etiam cæcus metam discerneret hospes.

Quintil.lib.xij. Nam quis ignorat, quin illud longè sit honestissimum,& liberalibus disciplinis,& illo quem eximus animo dignissimum, non vendere operam, nec eleuare tanti beneficij autoritatem: cum pleraque hoc ipso possint videri vilia,quòd precium habent.Cęcis hoc, vt aiunt, satis est. Neque quisquam, qui sufficientia sibi (modica autem hæc sunt) possidebit,hunc quæstum sine crimine sordium fecerit. In his verbis Fabij, vox quæpiã deesse videtur,vt legas: Cæcis hoc aiunt,satis perspicuũ est.Allusit ad hoc adagium Antigonus rex vnoculus,cùm allato instrumento pregrandibus scripto literis, ταῦτα μὲν καὶ τυφλῷ δῆλα,id est,Hæc quidẽ vel cæco perspicua sunt, inquit. Recensuit Plutarch. Συμποσιακῶν Decade ij.Apud Titum Liuium libro belli Macedon.ij. quum Phaneas Philippum violentius in Ætolos dicentem interfatus dixisset, Rem in verbis non verti,aut bello vincendũ, aut parendum melioribus.Philippus respondit,Apparet id quidem etiam cæco:iocatus in valetudinem oculorum Phaneæ.

Et puero perspicuum est.

Καὶ παιδὶ δῆλον,id est,Et puero perspicuum.De re supra modum perspicua, confessaque. Vtitur & Plato quodam in loco,quem alibi commonstrauimus: & Philostratus in vita Apollonij.Est in Epistolis Basilij: τὸ καὶ παιδὶ γνώριμον,id est:Hoc & puero notum. Finitimum illi, quod ante retulimus,καὶ τῷ τυφλῷ δῆλον.id est,Vel cæco perspicuum.

Notum lippis ac tonsoribus.

Quę iam in ora vulgi abierunt,omnibus tonsoribus ac lippis nota dicuntur: propterea quòd olim in tonstrinarum consessibus omnes rumores narrari consueuerunt. Quod indicat Aristophanes in Pluto:

Καὶ νὴ Δί' ὁ λόγος γ' [illegible] πολὺς
Ἐπὶ τοῖσι κουρείοισι τῶν καθημένων,
Ὡς ἐξαπίνης ἀνὴρ γεγένηται πλούσιος.

Id est,

Herclè profectò sermo erat videlicet,
In officinis desidentium frequens
Tonsoriis,hominem repentè diuitem
Factum esse.

Et apud Terentium Antipho, in tonstrina de puella cognoscit.Item Horatius de tonstrina:

—Gaudent vbi vertice raso
Garrula securi narrare pericula nautæ.

Idem in Sermonibus,

—Opinor,
Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse.

Vbi prouerbium explicuit, significans rem vulgò iactatam. Nam lippi in tonsorum officinis desident, expetentes remedium oculorum. De tonsorum garrulitate,complura lectu digna recenset Plutarchus in libello, quem scripsit De futili loquacitate. Quorum vnum illud referre non pigebit.Cùm aliquando,inquit,in tonstrina sermo esset de Dionysio, diceretúrque tyrannidem illius adamantinam esse,& inexpugnabilem: ridens tonsor,Hæccine,inquit,loqui nos de Dionysio,in cuius iugulo ego subinde teneo nouaculã? Quod dictũ simulatque Dionysius

rescisset, tonsorem in crucem sustulit, atque ita, quod ait Plinius, voces per iugulum rediere in autorem. Vt autem tonsorum genus vsque adeò loquax sit, id existimat esse in causa, quòd in eorum officinas loquacissimi quique conueniant desideantque, quorum assiduo conuictu garrulitatis morbo inficiuntur & ipsi. Quas ob res Theophrastus, vt idem testis est Plutarchus, τὰ κουρεῖα ἄοινα συμπόσια (id est, sine vino compotationes) appellauit, quod illic loquacitate ceu temulenti reddantur homines. Simili insania laborant balneatores, quòd illic quoque desideant ociosi, garrientes quidlibet. Quin hinc factum est, vt veteres ærarias officinas λέσχας dixerint, vt indicauit Ioannes grammaticus: quòd hybernis frigoribus huc sese turba tenuium teporis gratia conferre consueuerit, ibique desidens ociosis fabulis tempus fallere. Hæc loca velut ignauis apta, Hesiodus iubet vitare agricolam,

> Πὰρ δ᾽ ἴθι χάλκειον θῶκον καὶ ἐπαλέα λέσχην,
> ὥρῃ χειμερίῃ. Id est,
> Mensibus hybernis valeat ferraria sedes,
> Ac nugæ tepidæ.—

Tanquam in speculo, tanquam in tabula.

Hyperbolæ prouerbiales sunt & hæ, καθάπερ ἐν κατόπτρῳ, καὶ ὥσπερ ἐν γραφῇ, id est. Tanquam in speculo, tanquã in tabula. De re vehementer euidente, perspicuaque. Terentius in Adelphis: Denique inspicere tanquam in speculum vitas omnium iubeo. Plato lib. De legib. decimo, ὡς ἐν κατόπτροις, id est, Tãquam in speculis. propterea quòd inter multa, quæ rerum referunt imagines, velut aqua, æs politum, gemmæ quædam, nihil æque perspicuè reddit simulachra, vt vitrum plumbo sublitum. Nam vitrũ quidem vt rarum ac pellucidum maximè capax est imaginũ, verùm acceptas non perinde continet ob pellucentiam: proinde sublitum plumbum, ob nigrorem aliquem naturæque densitatem sistit impressam imaginem, neque dilabi sinit. Euanescunt enim simulachra, non secus atque candelæ lumen in Sole, quoties excipiuntur in corpore nimium tenui perspicuoque, velut in aere, puta aqua, crystallo, vitroque non obscurato corporis alicuius oppositu. Rursum in nimium densis & obscuris non hærent, velut in silice, lignóve. Proinde natura, solertissima rerum omnium architectrix, oculum animantium ad speculorum imaginem finxisse videtur: quippe parti pellucenti nigrorem quendam adiunxit à tergo, quo sublato, protinus tollatur & videndi facultas. Vnde scitè dictum est illud: Vt speculum oculus est artis, ita oculum esse naturæ speculum. Illud miraculo dignum, speculum non modò clarissimè repræsentare simulachra rerum omnium, quæcunque obiecta sunt, verumetiam interualla, colores, motus, breuiter res ipsas penè dixerim euidẽtius quàm sunt, hoc vno discrimine, quòd aduersa refert. Cuius causa hæc est, quòd species quæ à corpore solido per aerem manat ad speculi superficiem, simplex puraque est: vnde fit, vt non alia sit auersa, quàm aduersa. Quibus de rebus acutissimè multa disseruit Ambrosius Leo Nolanus noster in quæstionibus suis. Iam ars picturæ à rudibus initiis profecta, eò subtilitatis excreuit, vt non oculis hominum, sed etiam auibus imposuerit, effeceritque, vt veras res esse crederent, quæ coloribus erant fucata.

Electro lucidior.

Ἠλέκτρου διαφανέστερος, id est, Electro pellucentior. De re magnopere dilucida, aut de forma supra modum nitida, quòd electrum miro quodam more pelluceat. Vnde Vergilius, liquidum appellat:

> —Liquidóve potest electro.

Lucianus in Amoribus, ἠλέκτρου φασὶν, ἢ τῆς σιδωνίας ὕελου διαφανέστερος, id est, Electro, vt aiunt, aut Sidonio vitro pellucentior. Sidonium autem vitrum vocat, quòd ea ciuitas artificio vitri fuerit olim nobilis.

Archimedes non posset melius describere.

Archimedes Syracusanus geometra fuit celeberrimus, nusquam non intentus figuris geometricis, adeo vt pingens sit interfectus. Ex quo prouerbij specie dictum est illud, quod est apud M. Tullium in oratione pro A. Cluentio: Si vt tu dicis, gratiæ conciliandæ causa, quadraginta istorum accessio milium quid valet? Si vt nos dicimus, vt quadragena milia nummum sedecim iudicibus darentur, non Archimedes potuit melius describere. Solent enim Geometræ mathematicas figuras in puluere depingere.

Velut è specula.

Ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς, id est, Velut è specula. Similitudo prouerbialis, cùm quis rem velut oculis subiectam, totam vndique contemplatur. Siquidem ex alto commodissimè spectantur omnia: propterea quòd nihil obstet, quod impediat prospectum. Vtitur Plutarchus in libello, cui titulus, De Romanorum fortuna.

Mens videt, mens audit.

Νοῦς ὁρᾷ, καὶ νοῦς ἀκούει, id est, Mens videt, mens audit. Hemistichium prius videtur carminis Trochaici, tetrametri, catalectici. Refertur ab Aristotele, quasi vulgò iactatum, sectionis xj. problemate xxxiij. vbi proposita quæstione, quur noctu acrius audiamus quàm interdiu, inter alias causas & hanc reddit, quòd interdiu animus variis negociis distrahitur: qui nisi sit præsens, nec corporis sensus officio suo fungâtur, adeò vt mente alienata, nec corporis dolorẽ interdum sentiamus: & ipse sum expertus in cruciatu dentiũ, aut calculi, multo leuiorẽ reddi doloris sensum, si possis animum in aliquã cogitationem alienam intendere: ὥσπερ, inquit, εἴρηται, νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει. Noctu verò, quoniam oculorum sensus quiescit, & animi cogitatio tranquillior est, tum aurium meatus nõ minus patent nocte quàm interdiu, nec minus capaces sunt sonorum, sed eos faciliùs etiam renunciant animo, quòd tum nullis actionibus distrahatur, nec oculorum sensu auocetur, quemadmodum in die, fit vt acutior sit aurium sensus. Locus erit adagio, vbi iubemus quempiam attentum esse, quemadmodum dicimus, Hic esto, &, Isthic sum. De mente peregrinante nobis dictum est aliàs.

Candidus sermo.

Λευκὸς λόγος, Græcis dicitur oratio dilucida, perspicuaque, à colore qui inter cæteros plurimũ habet lucis. Vnde λευκόφωνοι dicũtur, qui clarius efferunt quod sentiũt, hoc est, σαφέστερον. Et λευκὴ φωνὴ dicitur, quæ facilè penetrat aures auditorũ. Huiusmodi metaphoræ sunt, quæ sumuntur è propinquo: vt quum sentire dicuntur aut videre, qui rem intelligunt: tenere, qui meminerunt: odorari, qui suspicantur: cæcutire, qui errant. E proximo ducũtur, quum quod oculorum est, transfertur ad aures, velut hoc.

IVNII. Nubem summouere.

Νέφος ἀφελεῖν, id est, Nubem tollere. prouerbij specie dicitur, qui rebus obscuris lucem addit & perspicuitatẽ. Iulianus sophista in libro quem Philonem inscripsit, ἐν ὑπαίθρῳ ἔδειξα καὶ ἐξεκάλυψα μόνος καὶ πρῶτος ζοφερὸν τοῦτο νέφος διεσκέδασα καὶ ἀπώσαμαι, id est, Eã aperto cœlo ostendi & retexi solus, & primus opacã nubẽ dispuli atque summoui. Proclus Constantinopol. episcopus de fide: τῇ σάλπιγγι ἀσκεδάσαι τὴν ἀχλὺν τῶν αἰσθήσεων ἀπελαύνων, id est, Suo iubare caliginem sensuum abigens. Olympiodorus, φιλοσοφία τὸ τῆς ὁμηρικῆς ἀθηνᾶς ποιεῖ, ἀχλὺν ἀποσκεδάζουσα, id est, Philosophia facit id quod Homerica Pallas, nubem dispellens. Non abludit hinc illud ex Epigrammatum libro iij.

> Φέγγος μὲν ξυνετοῖς, ἀξυνέτοις δ᾽ ἔρεβος. Id est,
> Vt doctis lumen, sic erebus rudibus.

Alio sensu dixit Anaxandrides comicus, σκεδάσαι τὸ νέφος τὸ μετώπου, id est, discutere frontis nubilum: pro, tristitiam abigere, lætumque vultum inducere, vbi ait:

> Διασκέδασον τὸ πρόσθεν ἡμῖν νέφος ὅπερ τῷ μετώπῳ. Id est,
> Quin fronti inhærentem nunc nubem pellite.

Philostratus iunior supercilium nubilum, pro tristi dixit, Græcè ξυννεφὲς ὀφρύων. Euripides in Hippolyto de Phædra:

> Στυγνὸν δ᾽ ὀφρύων νέφος αὐξάνεται. Id est,
> Tristisque frontis augescit nubes.

Simili modo dictum est illud ab Horatio:

> Deme supercilio nubem.—

& illud Iuuenalis:

> —Remota Erroris nebula.—

Neque

Neque alienum hinc est illud Philostrati, ὑποψίαι γνώμης ἀχλύες καὶ δεσμὰ γλώσσης, id est, Suspiciones sunt ingenij nubes & linguæ vincula. & illud Aristidæ oratoris, ὥσπερ νέφος τι σκοτώματα ἐπισκοτεῖ πᾶσι τοῖς περὶ παιδείας καλοῖς, id est, Ista tanquam nubes quæpiam aut atra caligo tenebras offundunt eruditionis bonis.

COGNATI. Καὶ τυφλῷ δῆλον.

Prouerbium frequens non solùm in Græco sermone, sed & Latinis. Dicitur verò de rebus quæ satis perspicuæ sunt, nec videntur quêpiam posse latere. Polybius in xvj. lib. historiarum, καὶ τυφλῷ δῆλον, ἦν γὰρ εὐθεῖας, &c. Nos quoque in Gallico sermone prouerbio hoc vtimur: & sanè in mêtem facilè cuilibet venire posset de re certa perspicuaque ὑπερβολικῶς dicere, illam cæco etiam apparere.

Lyncæus.

Prouerbialiter Lynceus pro oculatissimo, & acutissimi visus vsurpatur: tractum à viro, nomine Lynceo, oculatissimo, perspicacissimoque mortalium. de quo Hieronym. contra Ioan. Origenistam sic scribit: Lynceus (vt fabulæ ferunt) videbat trans parietem. Valer. Flaccus j. Argonaut.

Fluctibus & mediis terras dabit ille magistro,
Et dabit astra rati: cúmque æthera Iuppiter vmbra
Perdiderit, solus transibit sidera Lynceus.

Apuleius lib. ij. de Asino: Vides hominem ferreum, & insomnem, certè perspicaciorem ipso Lynceo. Horatius lib. j. satyr. ij.

—Ne corporis optima Lynceis
Contemplere oculis.

Id est, acutissimis. Theocr. Λυγκεὺς ἀκριβὲς ὄμμα λυγκέως. De Lynceo notissima fabula est, eum vsqueadeò cæteris oculorum acie præstitisse, vt, quæ apud inferos agerentur, videret. Sed plura de eo Plin. lib. ij. cap. xvij. & Erasmus noster.

Superis & inferis notum.

Rem vulgò iactatam hoc prouerbio explicamus, Superis & inferis notum. Flacius, Vuigandus & Iudex, in epistola dedicatoria septimæ Centuriæ Ecclesiasticæ historiæ: Antequam lux verbi diuini illucesceret in Germania, regnantibus tenebris pontificiis & monasticis, vnicus ille Romanus præsul potestatê sibi sumebat, leges etiam politicas non modò reformandi, sed etiam delendi, substitutis suis decretis & decretalibus: id quod superis atque inferis notum est. Huic non dissimilis est Epimenidis Cretensis sententia: ὁ ἐπιστατῶν ᾅδη καὶ οὐρανῷ, id est, Quod videlicet factum, sciri iam potest à vatibus. Lippis ac tonsoribus notum esse, etiam dicitur, de quo rumor est publicus.

Vt liquidius pateat.

Plato in Minoe, vel, de lege: Sed age videamus, an hinc nobis liquidius pateat, siue iidem semper, siue aliàs aliis viuamus legibus, &c. In Eutyphrone. In præsentia explicare planius nitere. Ibidem: Liquidè monstraturus sis. In Parmenide: Vt clarius intelligã. In Philebo: Dic planius. Ibidem: Idque si nunc nobis liquidò pateat. Ibid. Hæc mihi si planius dixeris, assequar fortè. Ibid. Lucidius explica. In Hippia maiore: Planius explicabo, clarius aperiam. In Sophista: Vos iuuenes acutius hoc inspicitis: senes verò nos, obtusius.

Sciunt hæc coqui.

De condimentis obsoniorum extant coquorum scripta atque instituta, eorum scilicet, qui præparandis obsoniis præesse sciunt. Sciunt hæc, vt aiunt, coqui.

In promptu habere.

Quod si in promptu nunc habes, explica. In Eutyphrone: Forsitan in promptu non habes. Ibidem: Sed promptè iam dicas. In Philebo: Num in promptu præ cæteris posita? In Theæteto: Etiamsi in promptu non habeat. In Ciuili: Visne, nisi quid aliud in promptu habemus, texendi artem eligamus?

Latissimus campus.

Latissimus demonstrandi campus est, quòd nec nos iisdem semper nobiscum, nec homines inuicem legibus vitam agunt.

Verbi causa.

In Philebo. Cicero in lib. Academicorum ad Varronẽ apud Augustinum lib. iij. contra Academicos.

PERTINACIA.

ERASMI. Ostrei in morem hæret.

Ὄστρεον πρὸς πέτρᾳ προσέχεται, id est, Ostrei siue conchylii in morem adhæret. Aristophanes dixit in anum, quæ ægrè à iuuene diuellebatur:

Ὦ Ζεῦ πολυτίμηθ᾽, ὡς καρτερῶς τῷ μειρακίῳ
Ὥσπερ λεπὰς τῷ μειρακίῳ προσείχεται.

Id est:

O Iupiter, quàm fortiter conchæ modo,
Isthæc anicula adhæret adulescentulo.

Est concharum genus quod capillamentis quibusdam inter se cohæret, quo tutius sit aduersus vndarum motus.

Alios tragœdos prouocat.

Τοὺς ἄλλους τραγῳδοὺς ἀγωνίζεται, id est, Aduersus reliquos tragœdos sese parat. Refertur ex Lycurgi sophistæ oratione aduersus Demadem. Didymus ostendit dici solitum in eos, qui sese componunt, instruuntque aduersus partem aduersam. Translatũ videtur à certaminibus Baccho sacris, in quibus tragœdiarum seruebat concertatio.

Mordicus tenere.

Mordicus tenere, est summa pertinacia tueri: quod Græci vocant ὀδὰξ. M. Tullius Academ. quæst. libro primo. Nam ab omnibus eiusmodi visis perspicuitatem, quam mordicus tenere debemus, abesse dicemus. Diuus Aurelius Augustinus in epistola quapiam ad diuum Hieronymum. Illi me plus mouent, qui cùm posterius interpretarêtur, & verborum, loquutionumque Hebræarum viam atque regulas mordicus, vt fertur, tenerent: non solùm inter se non consenserunt, sed etiam reliquerunt multa. In eundem sensum dixit Seneca libro de Beneficiis septimo, Vtraque manu: Hæc, inquit, Demetrius noster vtraque manu tenere proficiscentem iubet, hæc nusquam dimittere.

Toto corpore, omnibus vnguiculis.

Similem habent pertinaciæ significationem: Toto corpore: atque omnibus vnguiculis. A feris sumpta metaphora, quæ dentibus, vnguibus, totóque corpore retinere solent, quod nolint extorqueri. Lucianus in dialogo Diogenis & Cratetis, τὸ δὲ χρυσίον ὀδοῦσι καὶ ὄνυξι καὶ πάσῃ μηχανῇ ἐφύλαττον. id est, Cæterùm aurum dentibus & vnguibus, atque omni ope seruabant. M. Tullius lib. Tusc. quæst. ij. Toto corpore atque omnibus vngulis, vt dicitur, contentioni vocis asseruiunt.

Gladiatorio animo.

Prouerbij speciem habet quod legimus in Phormione Terentiana: Hem gladiatorio animo ad me affectant viam. Quo significatur, ita tendi ad nocendum alteri, vt id cum proprio etiam periculo tentetur, animo pertinaci, paratóque vel perdere, vel perire. Nam gladiatori composito ad certamen, hæc pugnæ proposita sors est, aut occidere si occupauerit, aut occumbere si cessauerit. Aristoteles audaciam huiusmodi, cum propriæ salutis contemptu coniunctam, Celticam appellat.

Nisi crura fracta, &c.

M. Tullius in Philippica xiij. docet prouerbio fuisse iactatum in C. Plancum, eum perire non posse, nisi crura ei fracta fuissent. Is incenderat curiam: ob quod facinus quum esset eiectus in exilium, tamen pòst armatus ausus est redire in vrbem. Adagiũ autem ductum est ab his qui ob scelera subiguntur in crucem: tantaque est malitię viuacitas, vt nec illic mori possint, nisi fractis crurib. mors acceleretur. Iocatur autem Cicero, Planco fuisse fracta crura, cùm legibus esset adépta potestas redeundi in ci-

tiitatem. Et tamen vixit ac rediit. Asscribam M. Tullij verba: Sequuntur alij tribunitij. C. Plancus in primis, qui si senatum dilexisset, nunquam curiam incendisset: quo scelere damnatus, in eam vrbem rediit armis, à qua excesserat legibus: sed hoc ei commune cum plurimis dissimillimis. Illud tamen verum, quod in hoc Planco prouerbij loco dici solet, perire eum non posse, nisi crura ei fracta essent. Fracta sunt, & viuit. Hoc tamen, vt alia multa, aquilæ fertur acceptum. Hactenus Tullij verba recensuimus. In quorum postremis iocus est in aquilam, quo significatur armata manus. Nam vexilla Romanorum præcipua habebant aquilam. Meminit & in oratione pro Roscio Amerino: Sin autem sic agetis, vt arguatis aliquem patrē occidisse, neque dicere possitis, aut quare, aut quomodo, aut tantummodo sine suspicione latrabitis, crura quidem vobis nemo suffringet: sed si ego hos bene noui, literam illam cui vos vsque eo inimici estis, vt etiam eas omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, vt postea aliū neminem nisi fortunas vestras accusare possitis. Quidam putant hic significari Θ. de quo dictum est in prouerbio, Θ præfigere. Mihi magis videtur sentire de τ. quod crucis habet imaginem: & in crucem suffixis solent frangi crura. Et hac quidem litera rei absoluebantur: sed interim actor referebat notam calumniæ & impudentiæ, qui crimen atrox obiecerit, quod nullis argumentis probare valebat.

IVNII. Gradum figere.

Vtitur frequenter hac prouerbiali specie Tertullianus, Gradum figere: pro, consistere, & pertinaciter inhærere & constanter. vt lib. iiij. aduersus Marcionem: Et possem hic iam gradum figere, non agnoscendū contendens opus, quod non erigat frōtem. Rursus lib. De fuga in persecutione: Itaque quum duces fugiunt, quis de gregario numero sustinebit ad gradum in acie figendum suadere? & in libro aduersus Praxean: Hic mecum gradum fige. Et iterum: Hic ergo iam gradum volunt figere stulti, imò cæci. & in lib. De velandis virginibus: Vbi enim gradum fiximus de Apostoli absoluta definitione.

COGNATI. Retinere cor in encorali fune.

Elegantissimum adagium, ἐν σπείρῳ τὴν καρδίαν τηρεῖν. id est: Retinere cor in encorali fune, hoc est, in sua constantia atque firmitudine. Eo vtitur Synesius in encomio caluitij: vbi pessimè redditum est, in Pisa animum præparare. Interpres enim pro σπείρῳ (quæ etiam σπεῖρα καὶ πρυμνήσιον vocatur) legit, πείρᾳ.

PHILAVTIA.

ERASMI. Non videmus manticæ, quod in tergo est.

Catullus in Scazonte:

Sed non videmus manticæ quod in tergo est.

Id est: Non videmus nostra ipsorum vitia, cùm aliena curiosis oculis perspiciamus. Prouerbium natum est ex Apologo quopiam Æsopico, qui fertur huiusmodi apud Stobæū, Αἴσωπος ἔφη δύο πήρας ἕκαστον ἡμῶν φέρειν, τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δὲ ὄπισθεν, καὶ εἰς μὲν τὴν ἔμπροσθεν ἀποτίθεσθαι τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, εἰς δὲ τὴν ὄπισθεν, τὰ ἑαυτοῦ. Quorum verborum hæc fermè sententia: Finxit Æsopus singulos mortales binas habere manticas, hoc est, peras: alteram ante pectus, alteram à scapulis tergóque propendentem. Sed in priorem, inquit, aliena vitia immittimus, in posteriorem nostra. Persius:

Vt nemo in sese tentat descendere, nemo:
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

Horatius:

Respicere ignoto discet pendentia tergo.

Diuus Hieronymus: Sed illa est vera inter amicos reprehensio, si nostra opera non videntes, aliorum, iuxta Persium, manticam consideremus.

Festucam ex alterius oculo eiicere.

Hanc humani ingenij cæcam φιλαυτίαν non solùm poetarum literæ, verùm etiam Euangelicæ (neque enim grauabuntur in hunc citati ordinem) notarunt, cùm aiunt quosdam esse, qui festucam videant in oculo fratris, in suo trabem non vident. id est, aliorum vel minimis vitiis offenduntur, suis & maximis blandiuntur. Sic enim habet Matthæus: τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς, ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου· καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου. id est: Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem verò quæ in oculo tuo est, nō intelligis? aut quomodo dices fratri tuo: Sine, eiiciam festucam ex oculo tuo: & ecce trabes in oculo tuo? Sic enim ad verbum Græca reddita sonant. Diuus Hieronymus: Qui per trabem, inquit, oculi sui, festucam alterius nitatur eruere. Hoc hominū genus Horatius eleganter notat:

Cùm tua, inquiens, peruideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius? —

Idem alibi:

Qui ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscat verrucis illius æquum est.

Quod ipsum prouerbij speciem euidentem ante se gerit. Tubera, maiora vitia dixit: verrucas, minora, quæ alibi næuos appellauit.

Quod volumus, sanctum est.

D. Augustinus libro contra Cresconium grammaticū iiij. Non iam, vt vetus prouerbium fertur, quod volumus sanctum est, sed etiam quando volumus, & quandiu volumus. Alibi, ni fallor, citat ex Ticonio Donatiano. Est hemistichium carminis heroici. Genus hoc hominum hodie regnat in mundo, qui pietatem non exigunt ad Christi regulam, sed ad suos affectus: & quicquid vehementer amāt, hoc videri volūt etiā sanctū, in rebus naturā scelera tissimis sibi mirè blandientes. Sanctum autumant, gestare tale cingulum. quamobrem? quia paruo negocio cupiunt haberi pro sanctis. At neque sobriè neque castè volunt viuere, nec iniurias perpeti. quur ita? quia durum est ac difficile.

Papæ Myxus.

Βαβαὶ μύξος, id est, Papæ Myxus. In gloriosos & iactabundos dici consueuit: nam βαβαὶ stuporis & admirationis significationem habet. Myxus autem sacerdos quispiā fuit Dianæ, gloriosus & magniloquus, qui se fingebat omnia mirari. Refertur à Suida & Zenodoto.

Amicos tragœdos æmulatur.

Τοὺς ἑταίρους τραγῳδοὺς ἀγωνίζεται, id est, Amicos tragœdos ęmulatur. Suidas è Didymo citat, addens dici solitum de his, qui sese accommodarent, & morum seueritatem sumerent, ad æmulationem aliorū. Sumptum ab histrionibus tragœdiarum: qui cùm sint leuissimi nebulones, tamen vbi deum aut regem agunt in fabula, tum cultu, voce gestúque maiestatem quandam imitantur.

Tragicè loqui.

Τραγικώτερον λαλεῖν, id est, Tragicè loqui. Est verbis vti magnificentioribus. Est enim tragicorum character sublimis, amatque tragœdia ampullas & sesquipedalia verba. Menander apud Plutarchum in consolatorio cōmentario ad Apollonium, εἰ δ᾽ ἔτι τοῖς αὐτοῖς νόμοις, ἐφ᾽ οἷσπερ ἡμεῖς ἔσπασας τὸν ἀέρα τὸν κοινόν, ἵνα σοι τραγικώτερον λαλῶ. id est: Quòd si iisdem legibus, quibus & nos hausisti communem aerem, vt tibi tragicè loquar. Vtitur & Plato lib. De repub. iij. Gregorius Theologus in epistola quadam, ἀλλ᾽ οὐκ ἐξῆν, οἶμαι, τραγῳδεῖν τραγικῶς, πανηγυρίζειν κωμικῶς. id est, Non licebat, opinor, cùm ageres tragicè, festum agere comicè. Idem in epistola ad Basilium, ὦ γῆ καὶ ἥλιε, ἀὴρ καὶ ἀρετή, τραγῳδήσω γάρ τι μικρόν. id est: O terra & sol, aer & virtus. quanquam suspicor pro ἀρετή, scriptum fuisse αἰθήρ: quemadmodum ex ἀὴρ, fecerat ἀήρ. Nam qui primus has epistolas ædidit, adeò videtur callere Græcè, vt vix legat. Est subinde apud Lucianum ἐκτραγῳδίζειν, pro eo quod est, magnificentius eloqui, & rem verbis ampliorem reddere: & φορτικῶς λαλεῖν, pro, grandius & fastuosius dicere.

Turpis iactantia.

Non est generosi animi iactare sese de his, quæ fortiter aut feliciter fecit. Super hoc ita Menelaus apud Homer.

—Οὐ μὲν καλὸν ὑπέρβιον εὐχετάασθαι.

Id est:

Haud sanè pulchrum sese iactare superbè.

Ne magna loquaris.

Μὴ μεγάλα λέγε, id est, Ne grandia loquaris. refertur à Diogeniano. Admonet temperandum esse à magniloquentia, iactantiaque, qua nihil omnium intolerabilius. Dictum est autem propter Nemesim deam, quæ grandiloquentiam huiusmodi non sinit impunitam. M. Tullius Epistolarum ad Attic. lib. iiij. epist. viij.

Μήπω μέγ' εἴπῃς, πρὶν τέλος ἴδῃς.

Id est,

Ne quando iactes, ni prius perfeceris.

Aristophanes in Ranis:

Ὦ δαιμόνι' ἀνδρῶν, μὴ μεγάλα λίαν λέγε.

Id est,

Mirande vir, ne magna nimium dixeris.

His verbis Bacchus reprimit Euripidem, per arrogātiam semet anteponentem Æschylo. Sophocles in Aiace flagellifero:

Μηδὲν μέγ' εἴπῃς, οὐχ ὁρᾷς ἵν' εἶ κακοῦ;

Id est,

Ne magna loquere: non vides quo insis malo?

Theocritus in Cyclope:

—Μηδὲν μέγα μυθεῦ.

Id est,

— Ne quid sublime loquaris.

Theognis,

Μή ποτε κῦρν' ἀγορᾶσθαι ἔπος μέγα· οἶδε γὰρ οὐδεὶς
Ἀνθρώπων, ὅ τι νὺξ χ' ἡμέρη ἀνδρὶ τελεῖ.

Id est,

Verbum Cyrne caue magnum ne dixeris vnquam.
Nescis quidnam homini nóxve diésve ferat,

Plato in Phædone, μὴ μέγα λέγε, μή τις ἡμῖν βασκανία περιτρέψῃ τὸν λόγον τὸν μέλλοντα λέγεσθαι. id est, Ne loquare grandia, ne qua nobis inuidia futuram orationem interturbet. Antiquitas enim finxit deam Nemesim, iactantię vltricem. Ita Pindarus in Isthmiis hymno quarto, ἀλλ' ὅμως καύχημα κατάβρεχε σιγᾷ. Ζεὺς τάδε καὶ τὰ νέμει. id est, Attamen gloriationem obnubila silentio. Iupiter hæc & illa partitur. Est enim vnica placandæ inuidiæ ratio, si quod accidit boni, ad autoré deum referatur. Idem in Nemeis hymno decimo, ἐστὶ δὲ καὶ κόρος ἀνθρώπων βαρὺς ἀντιάσαι. id est, Est autem graue, in hominum inuidiam incidere. Est enim inuidum mortalium ingenium, nec vlla re citius saturatur, quàm audiendis laudibus alienis. Idem eiusdem operis hymno quinto, αἰδέομαι μέγα εἰπεῖν. Huc allusisse videtur Vergil. lib. x.

Dixerat ille aliquid magnum.—

Inuenitur sæpius & μέγα φρονεῖν, pro eo quod est insolentem atque elatum esse. Sophocles in Oedipo tyranno:

Φρονεῖ γὰρ ὡς γυνὴ μέγα.

Id est,

Sentire enim altum vt fœmina.

Extat & senarius prouerbialis:

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἐστιν ἐν ἑκάστῳ θεός.

Id est,

Inest enim suus cuique animus, deus.

Et Menander apud Plutarchum:

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός.

Id est:

Nam noster animus numen est.

Et consimilia quædam apud Lucanum dicit Cato Vticensis. Sumptum videtur ex Homericę Iliadis lib. j. vbi Achilles Palladi obtemperans hæc dicit:

Ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ.

Id est,

Qui diis paruerit, proni huius vota receptant.

Apud eundem est hoc hemistichium non vno loco positum:

—Καί τις θεὸς ἡγεμόνευε. Id est:

Quin & diuûm aliquis ductor fuit.—

Plato in Critone, ἔα τοίνυν, ὦ Κρίτων, καὶ πράττωμεν ταύτῃ, ἐπειδὴ ταύτῃ ὁ θεὸς ὑφηγεῖται. id est: Sine igitur, ô Crito, & hoc pacto agamus, quandoquidem hac non ducit deus. Cicero lib. De finibus iij. commemorat inter pręcepta veterum sapientum, quæ constat prouerbiorum vice celebrata: Quæque sunt, inquit, vetera præcepta sapientum, qui iubent tempori parere, & sequi deum, & se noscere, & nihil nimis.

Argenti fontes.

Ἀργύρου κρῆναι λαλοῦσιν, id est, Argenti fontes loquūtur, Hoc adagio notabantur ij, qui stolidè quidem atque indoctè, sed arroganter tamen & confidenter loquerentur, opibus videlicet suis freti. Vulgus enim diuitum dulci, vt ait Horatius, fortuna ebrium, hoc quoque putat suis diuitiis deberi, vt quicquid dixerint, id protinus velut eruditum omnes suscipiant & approbent. Quod notans Flaccus, inquit:

— Mex (contendere noli)
Stulticiam patiuntur opes.—

Item alibi:

Et quicquid volet, hoc veluti virtute paratum,
Sperauit magnæ laudi fore.—

Huc pertinet & mimus ille neutiquam inuenustus:

Fortuna quem nimium fouet, stultum facit.

Item illud ex Antiphane apud Stobæum:

Ὁ δὲ πλοῦτος ἡμᾶς, καθάπερ ἰατρὸς κακός,
Τυφλοὺς βλέποντας παραλαβὼν ποιεῖ.

Id est,

Opes enim nos, sicuti medicus malus,
Vbi receperint, reddent videntes ilicò cæcos.

In eandem sententiam Menander in seipsum lugente:

Τυφλὸς ὁ πλοῦτος, καὶ τυφλοὺς ἐμβλέποντας εἰς αὐτὸν δείκνυσι.

Id est,

Cęcæ diuitiæ, atque eos qui se intuentur, cæcos reddunt. Rursum illud eiusdem:

Ὑπερήφανον πως γίγνεται λίαν τρυφή,
Ὅτ' ἂν πλοῦτος ἐξαίφνης τινὶ κατακλυσθῇ,
Εἰς ἕτερον ἦθος, οὐκ ἐν ᾧ τὸ πρότερον ἦν.

Id est,

Nimis insolens tum redditur lasciuia,
Quoties opes qui possidet, mores repens
Mutat in alienos pristinis contrarios.

Diximus alias, Fœnum habet in cornu. Felicitatis comes esse solet ferocia. Pindarus in Isthmiis hymno tertio: εἴ τις ἀνδρῶν εὐτυχήσαις, ἢ σὺν εὐδόξοις ἀέθλοις, ἢ σθένει πλούτου, κατέχει φρασὶν αἰανῆ κόρον, ἄξιος εὐλογίαις ἀστῶν μεμῖχθαι. id est: Si quis vir fortunatus fuit, vel in gloriosis certaminibus, vel in opulentia obtinet, vt aiunt, magnificam saturitatem, dignus qui laudibus ciuium admisceatur. Quadrabit in eos quoque, quorum oratio propter opum fiduciam plus satis libera atque audax videbitur. Nam quemadmodum paupertas timiditatem adfert, itidem opulētia παρρησίαν, id est, loquendi confidentiam adducere solet.

Fortuna reddit insolentes.

In eum, qui posteaquam fortuna secundior affulsit, animos item effert, & paulò cōfidentius gerit sese, quadrabit illud ex eodem libro:

Γηθήσαις δ' οὔρῳ πίτνα δ' ἱστία θοῖς ὀλυσθείς.

Id est,

Lætatus ventis pandebat vela secundis.

Fœnum habet in cornu.

In homines maledicos ac feroces dicitur: Fœnum habet in cornu. Horat. in Sermonib.

Fœnum habet in cornu, longè fuge.—

Inde translatum, vt Acroni placet, quòd antiquitùs bubus cornipetis fœnum pro signo in cornu appenderetur, quo sibi cauęrent qui fortè occurrissent. Idque ideo fieri solitum Plutarch. in Problem. autumat, quòd copiosiore pabulo, non modò boues, sed & equi, & asini insolentiores ac ferociores reddantur. Vnde extat & Sophoclis dictū in tumidum quempiam ac pręferocem: Tu, inquit, ferues, quasi pullus pabuli copia. Huic astipulatur illud Solonis dictum apud Laert. τὸν μὲν κόρον ὑπὸ τοῦ πλούτου γεννᾶσθαι, τὴν δὲ ὕβριν ὑπὸ τοῦ κόρου. hoc est: Satietatem nasci ex opulētia,

exsatietate ferociam. Dictū est autem aliquando, vt idem testatur Plutarch. in M. Crassum, quòd in curuo fœnum haberet, propterea quòd haudquaquam impunè lacesseretur, homo prædiues ac potens, & simultatum persequentissimus. At postea Cæsar dictus est ei fœnum detraxisse, quòd omnibus illum vt cornipetam taurum fugientibus ac formidantibus, ipse primus ausus fuerit illi resistere. Vsurpat adagium hoc etiam diuus Hieronym. in epistola quadam, minitans his à quibus fortè esset lacessendus.

Colophonia ferocitas.

Κολοφωνία ὕβρις, id est, Colophonia ferocitas. In insolentes, qui ferociter despiciunt & affligunt humilioris fortunæ homines: aut in eos, quibus sua ferocitas exitium attulit. Sumptum ab arrogantia superbiaque eius gentis. Refertur à Diogeniano in adagiorum collectaneis. Theognis:

Ὕβρις καὶ μάγνητας ἀπώλεσε καὶ κολοφῶνα.

Id est:

Perdidit & Colophona ferox mens & Magnetes.

De gentis huius ferocia nōnihil dictum est nobis in prouerbio, Colophonium suffragium.

Nemini fidas, nisi cum quo prius modicum salis absumpseris.

Vulgò apud nostrates circumfertur adagium, haud fidendum esse cuipiam, nisi cum quo prius modium salis absumpseris. Significat autem hominis ingenium non posse perspici, nisi diuturno conuictu, longóque commercio. Apparet prouerbium hoc ab antiquitate profectum esse. Quandoquidem Aristoteles libro Moralium viij. simile quiddam refert his quidem verbis, Ἔτι δὲ προσδεῖται χρόνου καὶ συνηθείας, κατὰ τὴν παροιμίαν γὰρ, οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλλήλους πρὶν τοὺς λεγομένους ἅλας συναναλῶσαι, id est, Præterea autem spatio temporis & consuetudine opus est. Siquidē iuxta prouerbium, fieri non potest vt nos mutuò pernoscamus antequam salis, quem dicunt, modium pariter absumpserimus. Idem Moralium Eudemicorum lib. vij. Διὸ εἰς παροιμίαν ἐλήλυθεν ὁ μέδιμνος τῶν ἁλῶν. id est, Quapropter in prouerbium abiit salis modius. Eodem in libro refert illud quoque ex poeta quopiam Hemistichium, ni fallor,

Οὐδ᾽ ἄνευ χρόνου φίλος. Id est,

Non est amicus absque temporis mora.

Addit ex Theognide,

Οὐ γὰρ ἂν εἰδείης ἀνδρὸς νόον οὐδὲ γυναικὸς
Πρὶν πειρηθείης ὥσπερ ὑποζυγίου.

Id est,

Haud nosce ingeniúmve viri licet, aut muliebre,
Vt nec iumenti, ni experiare prius.

Notat hanc parœmiam & Plutarchus in Commentario περὶ φιλαδελφίας, his quidem verbis, Τοὺς μὲν γὰρ ἀλλοτρίους, ὡς ἔλεγε Θεόφραστος, οὐ φιλοῦντα δεῖ κρίνειν, ἀλλὰ κρίναντα φιλεῖν. ὅπου δὲ ἡ φύσις ἡγεμονίαν τῇ κρίσει πρὸς εὔνοιαν οὐ δίδωσιν, οὐδὲ τὸν αἰνιγματώδη τῶν ἁλῶν μέδιμνον, ἀλλὰ συγγεγέννηκε τὴν ἀρχὴν τῆς φιλίας, ἐν ταῦτα δεῖ μὴ πικροὺς εἶναι μηδὲ ἀκριβεῖς τῶν ἁμαρτημάτων ἐξεταστάς. id est, Alienos enim, quemadmodum ait Theophrastus, non oportet amantem iudicare, sed amare postea quàm iudicaris. Siquidem vbi natura ipsa dux est ad beneuolentiam præcedens iudicium, neque expectās illum vulgò celebratum salis modium, quippe quæ amicitiæ seminarium inseuerit, ibi nō oportet acerbos & exquisitos esse delictorum expensores. Meminit huius parœmiæ & M. Tullius in sermone de amicitia: Verum illud est quod vulgo dicitur, Multos modios salis simul edendos esse, vt amicitiæ munus expletum sit. Huc pertinet illud quoque Sophoclis in Oedipo:

Χρόνος δίκαιον ἄνδρα δείκνυσιν μόνος,
Κακὸν δὲ κἂν ἐν ἡμέρᾳ γνοίης μιᾷ.

Id est,

Mora temporis probum arguit tantùm virum:
At improbum vel vnico agnoscas die.

Huc pertinet etiam ille senarius prouerbialis:

Ἠθῶν δὲ βασανιστὴς ἔστιν ἀνθρώποις χρόνος.

Id est,

Nota morum & index tempus est mortalibus.

Idem admonet illud Epicharmi,

Νῆφε καὶ μέμνασ᾽ ἀπιστεῖν.

Id est,

Sobrius sis, ac memineris nemini confidere.

Versus integer refertur apud Ciceronem lib. epist. ad Atticum primo, Atque ita tamen nouis amicitiis implicati sumus vt crebro mihi vafer ille Siculus insusurret Epicharmi cantilenam illam suam,

Νᾶφε καὶ μέμνασ᾽ ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦτα τᾶν φρενῶν.

Sic enim carmē trochaicum è vestigiis codicum restituimus, nequis temere deprauet. Nam quod νᾶφε dixit pro νῆφε, & μέμνασο pro μέμνησο, διαλέκτου proprietas est. Cicero in libello de petitione cōsulatus, Quamobrem Epicharmion illud teneto, neruos atque artus esse sapientiæ, non temere credere.

Item illud Euripidis in Helena:

—Σώφρονος δ᾽ ἀπιστίας
Οὐκ ἔστιν οὐδὲν χρησιμώτερον βροτοῖς.

Id est,

—Prudente diffidentia
Haud alia res vtilior est mortalibus.

Inuenio citatum mutilatum ad hunc modum,

Ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών.

Id est,

Modium salis postquam ederis.

Quo quidem licebit vti, si dicas, Vide quid agas, qui tua arcana credas isti, nondum ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών. Aut sic, Tum demum isti fidas ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών. Est autem iambicus dimeter, ex poeta quopiam, sicuti conicio, sumptus.

Oleum in auricula ferre.

Oleum in auricula ferre, est apud Martialem. Quo loco mihi non satisfacit interpres Domitius Calderinus, vir alioqui probè doctus. Nam poeta taxare videtur hominem rigida supináque aure: id quod etiam Græci notāt, αὐχένα ὕπτιον ἔχων, αὐτὴν τὸ οὖς ὕπτιον ἔχων, id est, sublimem & supinam aurem habens. Carmen Martialis est huiusmodi:

Narratur quidam bellè dixisse Marulle:
Qui te ferre oleum dixit in auricula.

Porrò vt in Problematibus scripsit Aristoteles, aures aqua infusa offenduntur, oleo non item. Quin si fortè aqua in aurem inciderit, oleo infuso medemur, dum lubrica facta aure, aqua defluit. Proinde & vrinatores oleum auribus instillare consueuerunt, quo minus aqua lædantur. Hinc itaque videtur natum adagium: nempe à gestu eorum, quibus est aliquid liquoris infusum: quod ne effluat, aurem supinant, quasi auersantes ac fastidientes audire. Neque tamē negauerim posse referri ad assentatores, qui velut oleum in aurem instillant, dum iucunda loquuntur magis quàm salutaria. Cui diuersum est illud Persianum:

Auriculas teneras mordaci radere vero.

Huc igitur pertinebit & illud Euangelicum, de venditoribus olei. Verùm cui placet hic sensus posterior, In auriculam, accusandi casu legat oportet. Quod quoniam & prouerbij speciem præ se gerit, & vulgò iactatum. Martialis indicat, non existimaui prætereundum.

Ab Etcobutadis ducit genus.

Ἐξ Ἐτεοβουταδῶν ἕλκει τὸ γένος, id est, Ab Eteobutadis ducit genus. Dici solitum de iis, qui maioribus illustribus & antiqua nobilitate sunt oriundi: videlicet à Buto quopiā, qui sacerdotes Athenis instituit. Et ab huius posteris postea summi magistratus creabantur. Venustius erit, si per ironiam sumatur in hominem obscurum, aut nobilitatis & imaginum ostentatorem.

Ne intra vestibulum quidem.

Οὐδ᾽ εἴσω ἱεροῦ, id est, Ne intra vestibulum quidem. In tumidos, feroces & insolentes dici solitum, qui procul omneis à sese submouent. Lex erat Athenis, vt homicidio contaminati extra septa sacrorum consisterent. Siquidem prima magnatum atria solent patere quibuslibet. Ad hūc morem adagium videtur alludere.

Aut minus animi, aut plus potentiæ.

Ἢ φρονεῖν ἔλασσον, ἢ δύνασθαι μεῖζον, id est, Oportet aut minus

minus animosum esse, aut plus posse. Cõuenit in feroces, quorum arrogantiæ non suppetant vires. Aut qui non timent irritare, quem vincere non possint. φρονεῖν accipi potest pro sapere: qui sunt humili fortuna, iis multa dissimulanda sunt: quandoquidem quod vident perperam fieri, non queant vetare: & quod sentiunt fieri oportere, non possunt efficere. Plutarchus in Laconicis tribuit Archidamo Zeuxidami filio, cùm filium videret præcipitantius & inconsiderantius pugnantem cum Atheniensibus: ἢ τᾶ δυνάμεως πρόσθες, ἢ τῶ φρονήματος ὕφες, id est: Aut adde viribus, aut detrahe animo.

Mendax atraphaxis.

Ψευδῶν πλέα ἀτράφαξις, id est, Referta mendaciis atraphaxis. De tumidis ac ventosis. Atraphaxis oleris genus, quod celeriter in altum surgit. Latinis atriplex dicitur: affinis, ni fallor, betarum generi, quæ & ipsæ subitò grandescunt, alioqui fatuæ. Id quod indicat & Theophrastus in Historia plantarum, lib. j. cap. v. Eadem herba ab eodem lib. vij. cap. j. recensetur inter eas quæ celeriter proueniunt, nempe die à satu octauo. Est caule grãdiore, sed molli carnosaque. Suidas admonet dictum in Cleonem, qui falsò calumniaretur equites in consilio: cui cùm fides haberi videretur, dictum est, ψευδατραφάξιος πλέα ἦν ἡ βουλή, id est, Concilium plenum esse mendaci atraphaxi. quo dicto simul notata est & Cleonis in calumniando vanitas, & populi facilitas in credendo. Est enim illud proprium calumniæ, è leuissimo malo subitò maximam excitare tragœdiam. In hanc fermè sententiam Suidas. Adagium sumptum est ex Equitibus Aristophanicis.

Suum cuique pulchrum.

Vide, Alia aliis placent.

Suo quisque studio gaudet.

Qui dicet aliis studiis alios teneri, & vnumquemque suo victitare quæstu, proferet illud ex eodem libro:

Οὐ γὰρ Φαιήκεσσι μέλει βιὸς οὐδὲ φαρέτρη,
Ἀλλ᾽ ἱστοὶ καὶ ἐρετμὰ νεῶν, καὶ νῆες ἐῖσαι.

Id est,

Nam Phæacibus haud cordi iacula, atque pharetra,
Sed remi, tabulisque ratis compactilis æquis.

Affine illi: Tractant fabrilia fabri. Pindarus in Pythiis hymno decimo, ἄλλα γὰρ ἑτέροισιν ἑτέρων ἔρως ἔκνιξε φρένας, Aliis aliarum rerum amor pupugit mentem.

Suus cuique crepitus bene olet.

Ἕκαστος αὐτοῦ τὸ βδέσμα, μᾶλλον γλυκύτερον ἡγεῖται, id est, Vnusquisque suum ipsius crepitum malo suauiorem existimat. hoc est, nemo est cui sua mala non videantur vel optima. Aristoteles Moralium Nicomachiorũ ix. τὰ πολλὰ γὰρ οὐ τοῦ ἴσου τιμῶνται τοῖς ἔχουσι καὶ τοῖς βουλομένοις λαβεῖν. τὰ γὰρ οἰκεῖα καὶ ἃ διδόασιν, ἑκάστοις φαίνεται πολλοῦ ἄξια. id est, Pleraque enim non eodem precio æstimantur ab his qui habent, & ab his qui cupiunt accipere. Nam sua cuique, & quæ dat videntur esse multi precij. Hic locus magis congruebat prouerbio. Suum cuique pulchrum: sed ea pagina iam exierat manus meas. Prouerbium de crepitu suspicor ab Apostolio è vulgi fæce haustum. Nondum enim quenquam reperi, cui suus crepitus bene oleret. Illud verum est homines vehementius abhorrere ab alienis excrementis, & crepitu, quàm à suis.

Ipsis placet.

Αὐτοῖς ἀρέσκει, id est, Ipsis placet. Vbi rem parum nobis probari, aut causam nihil ad nos pertinere significamus. Terentius in Andria: Mihi non fit verisimile. Atqui ipsis commentum placet. Non admodum abludit ab illo, Suũ cuique pulchrum: Suis cuique consiliis, suæque sententiæ blanditur. Huc pertinet illud apud Homerum frequens: ἥνδανε θυμῷ, id est: Placuit animo. Item illud apud comicos: Sic lubitum est animo meo. Et apud Vergilium:

——Diis aliter visum.

Plato libro De legibus tertio, retulit hoc prouerbium.

Pedere thus.

Βδεῖν λιβανωτόν, id est, Pedere thus. Prouerbij speciem habet. Accommodabitur in hos, quorum & vitia placẽt, aut ipsis, aut aliis impendiò amantibus: facit enim hoc φιλαυτία, vt vnicuique sua placeant, arrideantque, etiam si sint putidissima. Facit item hoc amor immoderatus, vt polypus etiam Agnæ delectet Balbinum: veluti scripsit Horatius. Aristophanes in Pluto,

Οὐ λιβανωτὸν γὰρ βδέω. Id est:
Non soleo thura pedere.

Quadrabit & in assentatores turpissimã pro honestissimis laudantes.

In armis accissat.

Ἐπὶ τοῖς ὅπλοις ἀκκίζεται, id est, In armis accissat. In eum qui sibi placet, seseque quasi contemplatur in armis suis. Conueniet in quẽuis sibi stultè placẽtem. Refertur præter alios Etymologico. De Accone muliere, quæ ad speculum ineptè sibi blandiebatur, dictum est alibi in prouerbio, Accissare.

Quæ quis ipse facit.

Aristoteles Rhetoricorum libro tertio, disputans de affectibus, refert hoc dictum vt vulgò iactatum, ἃ γὰρ τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτ᾽ οὐ λέγεται τοῖς πέλας μὴ νεμεσᾶν. id est, Nam quę quis ipse facit, hęc dicitur vicinis non vertere vitio. Conuenit cum illo Terentiano: Homine imperito nil quicquam est iniustius, qui nihil nisi quod ipse facit, rectum putat. Sunt enim qui damnant, quicquid ipsi non possunt assequi.

Et me mater.

Item illud quod sequitur,

Κἠμὲ ἔφασκ᾽ ἁ μάτηρ Πολυδεύκεος ἦμεν ἀμείνω.

Id est:

Me quoque Pollucem mea mater vincere dixit.

Cùm quis anteponitur, aut æquatur iis cum quibus nullo modo conferendus est. Matres enim amore cæcutiunt in filios: & formosissimos putant, qui sunt deformes: fortissimos, qui sunt ignauissimi. Porrò Pollux pugil optimus fuisse creditur, teste Flacco:

Castor gaudet equis, ouo prognatus eodem,
Pugnis.——

Teipsam laudas.

Σαυτὴν ἐπαινεῖς, id est, Laudas teipsam. Hemistichium iambicum, quod accinitur, vbi quis sese laudat, suique tibicinem agit. Plenè sic effertur:

Σαυτὴν ἐπαινεῖς ὥσπερ Ἀστυδάμας γύναι.

Id est:

Laudas teipsam mulier Astydamæ in modum.

Astydamas histrio quispiam fuit Morsimi filius. Huic statua in theatro ponenda decreta fuerat, quòd in agendo Parthenæum sese gnauiter ac scitè gessisset. Itaque titulum ipse conscripsit, in quo suas laudes complectebatur, eumque in concionem attulit, vt approbatus adderetur statuæ. Verùm suffragiis populi decretum, ne molestus ille titulus inscriberetur. Ea res primùm comœdiæ iocis agitata, pòst in prouerbiũ abiit: ita vt nũc quoque nõ infacetè vulgus dictitet, malignos esse vicinos illi, qui ipso laudator sui fuerit. Recensetur à Zenodoto. Titulus quẽ Astydamas statuæ suæ inscripsit, extat etiamnũ apud Suidã:

Εἴθ᾽ ἐγὼ ἐν κείνοις γενόμην, ἢ κεῖνοι ἅμ᾽ ἡμῖν,
Οἳ γλώσσης τερπνῆς πρῶτα δοκοῦσι φέρειν.
Ὡς ἐπ᾽ ἀληθείας ἐκρίθην ἀφεθεὶς παράμιλλος.
Νῦν δ᾽ ἔχουσι προέχουσ᾽ οἷς φθόνος οὐχ ἕπεται.

Eos versus quoniam eleganter Latinos reddidit Conradus Goclenius, linguæ Latinæ publicus professor in Academia Louaniensi, iuuenis vtriusque linguæ ad vnguem doctus, & in vtroque scribendi genere mirificus artifex, siue prosam orationem malis, siue carmen, olim inter primos eruditionis proceres pręcipuas habiturus, nõ est cur ego tentem aliter vertere. Latini versus Goclenij sunt hi:

Vixissent vtinam mecum illi, aut inter ego illos,
Quos penes est linguæ suauiloquentis honos:
Pręmia prima equidem citra certamen haberem:
Nunc adimunt in quos nil habet inuidia.

Vsurpauit & Iulianus in epistola quadam ad Basilium: ἐπῄνεσα γὰρ ἐμαυτὸν ὥσπερ Ἀστυδάμας, id est, Laudaui meipsum vt Astydamas.

Teipsum inspice.

Μὴ τοὐμόν, ἀλλὰ καὶ τὸ σὸν φῦλον σκόπει. Id est,
Age non meum, verùm & tuum inspicito genus.

Teucer in tragœdia quapiam in Agamemnonem sibi generis vitam probro vertentem, quòd nothus esset, regerit huiusmodi conuicium, quòd & ipse genus duxisset à Clisthene effœminato. Stultum est in alterū dicere, quod in te possit retorqueri. Adagium refertur à Plutarcho.

Patriæ fumus, igni alieno luculentior.

Prouerbij faciem habet, atque ad eandem pertinet sententiam, quod eleganter scripsit Lucian. in Encomio patriæ: καὶ ὁ τῆς πατρίδος αὐτοῦ καπνὸς λαμπρότερος ἐφάνη τῷ παρ' ἄλλοις πυρός, id est, Ac patriæ fumus luculentior homini videtur quàm ignis alibi. Philostratus in Ariade, ὁ Θησεὺς δὲ ἐρᾷ μὲν ἅμα τοῦ τῆς Ἀθηνῶν καπνοῦ. Ἀριάδνην δὲ οὐδὲ εἶδέ πω, οὐδὲ ἔγνω πω, id est, Theseus verò amat quidem, sed Athenarum fumum. Nam Ariadnen neque vidit adhuc, neque etiamdum cognouit. Apud Homerum, terræ natalis fumum Vlysses optat videre surgentem: vnde & ductum prouerbium. Sic enim legitur Odysseæ α.

> Ἱέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι
> Ἧς γαίας.—
>
> Id est:
>
> Exoptans oculis surgentem cernere fumum,
> Natalis terræ.—

Multi te oderunt, si teipsum amas.

Πολλοί σε μισήσουσιν αὐτὸν ἂν φιλῇς.

Id est,

Multi oderint, si temetipse diligas.

Deterret à fastu prouerbium, & à philautia. Multis enim displiceat oportet, qui sibi nimium placet. Contrà modestia, præcipua fauoris & beneuolentiæ conciliatrix. Suidas ait, Nymphas fastiditas à Narcisso hoc dixisse quod modò retulimus. Concinit huic senarius ille:

Λίαν φιλῶν σαυτὸν οὐχ ἕξεις φίλον.

Id est,

Nemo erit amicus, ipse si te ames nimis.

Nulli minus sunt appositi ad mutuum amorem ac beneuolentiam quàm qui sese vehementer amant.

Sine riuale diligere.

Sine riuale diligere dicuntur, qui stultè mirātur, quod nemo alius concupiscat. Veluti simia catulos suos & miratur, & amplectitur: & indocti poetæ suas nugas soli diligunt. Sumpta est allegoria ab amantibus, quibus est amica deformis, & quam alius nemo velit. Extat adagium in Epistolis Ausonianis. M. Tullius ad Atticum libro vj. Huius nebulonis oratione si Brutus moueri potest, licebit eum solus ames, me æmulum non habebis. Item lib. ad Qu. fratrem iij. O dij, quàm ineptus, quàm se ipse amans, sine riuali. Horatius in arte poetica:

> Nullum vltrà verbum aut operam sumebat inanem.
> Quin sine riuali téque & tua solus amares.

Ex Append. Erasmi.

Censor bonus: clemens lanista.

Ironiæ prouerbiales in eos, qui audacter & arroganter de quibusuis rebus sentiendi, iudicandi, eásque inter se comparandi authoritatem sibi sumunt. Cic. Nam, vt reiectio facta est clamoribus maximis, cùm accusator, tanquam censor bonus, homines nequissimos reiiceret: reus tanquam clemens lanista, frugalissimum quemque secernit. Loquitur de Clodio accusato. Vt autem cēsorum est, homines nequam & improbos è Senatu eiicere: ita lanistarum, id est, eorum qui gladiatoribus domini sunt, & magistri, gladiatores, familias in ludo exercere & locare.

Ivnii. Scruta laudat scrutarius.

Alieni præconij, & quidem indigni notam habet prouerbium, quo Lucilius in Satyris vsus fuit:

> Quidni? scruta quidem vt vendat scrutarius, laudat.

Non eget aliena commendatione virtus, fortunæ prorsus secura, nil opis externæ cupiens, non indiga laudis, vt cecinit Claudianus: &, Plauto teste, facilè emptorem reperit merx proba: at vino non vendibili, hederæ mangonium quæritur. Quando itaque improbum, maleque feriatum hominem commendari scimus, adagij vsus eleganter quadrabit. Sunt autem scruta, viles nulliusque pensi merces, cuiusmodi pueris venales à proxenetis emptitare solemus: de quibus Sidonius Apollinaris sensit lib. vij. epist. Nunc quædam friuola, nunc ludo apta virgineo scruta donabat. quanquam Baptista Pius ibi scrota legit, sed vocabuli inuentu rari rudis: quanquam Lucilius ipse apud Gellium lib. iij. clarè satis aperiat, quænam vocet Scruta, his versibus,

> Quidni? scruta quidem vt vendat scrutarius, laudat,
> Præfractam strigilem, soleam improbus dimidiatam.

A quo verbo, Scrutariam facere, dixit Apuleius, de furibus, qui vilia paruique momenti subripiunt. Sic enim ait: Timidiculè per balneas & aniles cellulas reptantes, scrutariam facitis. Quo loco Beroaldus parum scitè scrutariā à scrutando & perquirendo deducit, de scrutis ne per somnium quidem memor. Addam & ego meam coniecturam. Scrutarium eundem esse arbitror, quem γρυτοπώλην Aristophanis scholiastes dici annotat, qui γρύτη (sic κεῖνα σκεύη interpretantur, hoc est minutula & futilia vascula) vendat, vt grutarius fortè transcriptione in scrutarium exierit, & gruta in scruta.

Qui celocem regere nequit, onerariam petit.

Competit in eum, qui maiora aggreditur quàm ferre valeant humeri. Citatur ex Apuleio in libro De republ. his verbis: Qui celocem regere nequit, onerariam petit. Celox nauigium est breue, à celeritate qua pollet, nomen habens: at oneraria, grauis est & tarda de onere cui ferendo accommoda est. Celocem facili momento quis regat & impellat: maiori arte ac labore in agendis onerariis opus est. Non abludit hinc Syllæ dictum, insultantis Marij iunioris consulis capiti, quod memorat libro primo, Appianus: ὅτι χρὴ πρῶτον ἐρέτην γενέσθαι, πρὶν πηδαλίοις ἐπιχειρεῖν, id est: Remigem prius esse oportet, quàm tractando gubernaculo manum admoueas.

Telephus è perula.

Τήλεφος ἐκ πήρας, Telephus è perula. Dici apparet in hominem tenui fortuna, sed propter nomen ascititium præclarum, magnos sibi sumentem spiritus: veluti si quis Caroli nomine sibi placeat, quòd illud Imperatoris maximi decātatissimum sit nomen. Aristophanes, καί τοι πρότερόν γ' ἐπτώχευες, Τήλεφος εἶναι φάσκων ἐκ πήρας, id est: Atqui antea mendicabas, Telephum te esse prædicans è perula scilicet. Fuit enim is Telephus mendicus, stipem quæritans, manticam circunferens. Sunt qui referant hoc ad Telephum Mysorum regem, ab Achille hasta vulneratum: de quo etiam Horatij illud ex arte poetica exponunt quidam,

> Telephus & Peleus quum pauper & exul vterque.

cuius in Acharnensibus meminit Aristopha. Mysi nominatim, eiusque ῥακώματα, hoc est, obsoletas plagulas dari alteri postulat Euripides.

Delphinum patina non capit.

Οὐδὲ λεκάνη δελφῖνα χωρεῖ, id est, Non capit Delphinum lanx escaria. Dictum fuit arrogans, Græci supercilij plenum, Amphicratis Atheniensis rhetoris, qui Seleuciam Tigranis regiam veniens profugus, rogatus ab oppidanis vt oratoriæ artis possessionem illic susciperet, indignanter eos reiecit dicterio, haud dubij fastus indice, ὡς οὐδὲ λεκάνη τὸν δελφῖνα χωρεῖν, hoc est, quòd neque patina delphinum caperet: respuens eos velut indignos, qui tanti oratoris vocem audirent. Delphin piscis cetaceus, ac proinde magna mole corporis, vt omne cetaceorum genus, maior est, quàm vt lance aut catino contineatur. Transferri potest ad ingenium, quod tenue & exile altissimorum mysteriorum & reconditarum disciplinarum capax non est: ad personam, vt si quis dicat Erasmum maiorem fuisse quàm qui in patria à Musis aliena & viri doctrinam æstimare nequeunte obsolesceret, nimirum lanx illa Delphinum non capiebat. Extat autem dictum alibi apud Plutarchum in Lucullo.

Cognati. Non respondet opinioni calculus.

Iustinianus in suis Institutionibus, titul. Quibus ex causis manumittere non licet: Sæpe enim (inquit) de facultati-

facultatibus suis amplius, quàm in iis est, sperant homines. Et sanè ea est hominum philautia, vt vnicuique sua facilè quàm maxima videantur, & plus sæpe fit in opinione, quàm calculo. Francisc. Balduinus in eundem Iustiniani locum: Sed vbi in ea re (inquit) peccauimus, fit errore opinionis, non quidem eleuantis, sed minuentis censum, qui maior est: sed potius extollentis minorem, & ita liberaliter magnificantis, vt plerunque non respondeat opinioni calculus.

Omnes fallimur.

Catullus ad Varum de Suffeno,

> Nimirum idem omnes fallimur, neque est quisquam,
> Quem non in aliqua re videre Suffenum
> Possis. Suus cuiq; attributus est error.
> Sed non videmus manticæ quod in tergo est.

In φιλαύτους, & sibiipsis placentes.

Suffenus.

In arrogantem, & confidenter de se loquentem.

Sua cuique chara patria.

Quàm sit sua cuiq; chara patria, Euripides in Hippolyto & in Medea ostendit, vbi sic domum patriámque coniunxit: ὦ πάτεις γῆ ὦ δῶμα τ' ἐμόν. & paulo pòst, μόχθοι δ' οὐκ ἄλλος ὑπέρθεν ἢ γῆς πατρίας στέρεσθαι.

POTENTES.

Erasmi. In omnia potentes.

In eos qui plurimum possunt vel nocere vel prodesse, quadrabit illud Hesiodi,

> Ει τις γὰρ τέλος ἐστὶν ὁμῶς ἀγαθῶν τε κακῶν τε.

Id est,

> Est enim in his pariter sita summa bonique malique.

Quod quidem à poeta de diis dictum, accommodare licebit vel in hominem, cuius summa sit autoritas: vel in rē, quæ plurimum habeat momenti. veluti in principem, aut vehementer gratiosum, siue in pecuniam per iocum, vel in literas ac virtutes seriò.

Nutu ac renutu.

Cui summam potentiam adscribimus, eius nutu ac renutu cūcta geri dicimus. Multum est, verbo efficere quod velis: at plus est, idem efficere nutu ac renutu. M. Tullius actione in Verrem iij. Nisi ad nutum tuum præstò fuerit, nisi libidini tuæ cupiditatique paruerit. Idem pro Cæcinna: An certius quicquam obiici potest, quàm quod is cui obiicitur, ne nutu quidem infirmare conetur? Idem contra Rullum: Tamen omnes vobis pecunias ad nutum vestrum penderent. Idem Epist. famil. lib. xj. Interfecto enim rege, regios omneis nutus tuemur. Rursus lib. xiij. epist. j. Nec dubitat, quin ego à te nutu hoc consequi possim. In eodem ad Silium propiætorem: Vt libentissimis Græcis, nutu quod velis consequare. Plinius lib. Epist. j. ad Octauium Rufum indicat esse sumptum ex Homero, qui fingit Iouem solo nutu probare aut reiicere hominum vota. Verba Plinij asscribam: Vide in quo me fastigio collocâueris, quum mihi idem potestatis idemq; regni dederis, quod Homerus Ioui optimo maximo,

> Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ, ἕτερον δ' ἀνένευσε.

Preces armatæ.

Idem lib. ix. epist. cuius initium, Tuas xj. cal. πειθανάγκην appellat, suasionem cum necessitate viq; coniunctā. Quales sunt principum preces. id quod eleganter Ouidius expressit in Ioue,

> —Precibúsq. minas regaliter addit.

Ciceronis verba subscribam: Ego autem non tam γοητείαν huius timeo quàm πειθανάγκην, αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, inquit Plato, οἶσθ' ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσί. id est, Non tam fucos huius timeo, quàm parendi necessitatem: nam tyrannorum preces, vt ait Plato, scis necessitati admixtas esse. Extat & ille mimus celebris,

> Cogit rogando qui rogat potentior.

Ivnii. Annum in mensem contrahit.

De imperioso homine, quique in republ. omnem paginam, omnésque partes sibi sumit, pro arbitrio statuens atque immutans quicquid lubitum est, aptissimè effertur senarius ille Philippidæ comici, quem in Demetrio citat Plutarchus,

> Ο τὸν ἐνιαυτὸν συντεμὼν εἰς μῆν' ἕνα.

Id est,

> Annum integrum qui contraxit in mensem vnicum.

~~Natum à Stratocle~~ Atheniensi, qui Demetrio victori adulans decreto sanxit ~~vt Martium mensem, Nouembrem~~ dicì sciscerent, vt mysteria Iacchi, quæ hoc mense cum statis nundinis celebrari solebant, Martio mense fierent, iam Nouembris agnomen adepto, in gratiam Demetrij. Qui ergo ordinem consuetum in rebus pro lubito commutat, scitè dicetur, Annū in mensem contrahere. Videtur & non malè quadrare posse in abbreuiatorem, qui prolixè & ad fastidium vsque multis libris conscripta, in compendium contrahit: quomodo operosam & prælongam Trogi Pompeij historiam in epitomen concinnam redegit Iustinus.

Valet ima summis mutare.

Per hoc summam Dei potentiam intelligimus. Idem Od. xxxiiij. lib. j.

> Valet ima summis
> Mutare, & insignem attenuat Deus,
> Obscura promens, &c.—

Illi cognatum: Ἠδὲ τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινοῖ, καὶ τὰ ταπεινὰ ὑψοῖ. Qui potest ea quæ sunt humilia & infima, summa efficere: & contrà. Simile est in limine Hesiodi legere, ἔργ. καὶ ἡμέρ.

Cognati.

Χαρωνῖται siue Orcini.

Videntur Latini Charonem, portitorem inferorum, appellasse orcum. Vnde Plutarchus & Suetonius χαρωνίτας siue orcinos appellant turbam illam nouorum senatorum, qui post necem Cæsaris, fraude Antonij in senatum irrupcrant, à Romanisque hominibus illis nominibus despicerant. Plutarchus in Antonio commemorat accepisse Antonium interfecti Cæsaris commentarios, & ex eorum authoritate (nam iis quæ volucrat, ascripserat) se aliis magistratus tribuere simulabat, alios ab exilio reuocare, alios vinculis liberare: πολλὰς δὲ βουλευτάς, ἐνίους δὲ κατῆγε φυγάδας, καὶ καθειργμένους ἔλυσεν, ὡς δὴ ταῦτα τῷ καίσαρι δόξαντα. διὸ τούτους ἅπαντας ἐπισκώπτοντες οἱ ῥωμαῖοι, χαρωνίτας ἐκάλουν, ἐλεγχόμενοι γὰρ εἰς τὰ τοῦ νεκροῦ κατέφευγον ὑπομνήματα. Proinde iocantes Romani Charonitas appellabant, quòd si quid illis esset obiectum, ad mortui confugerent commentarios. Suetonius in Augusto: Senatorum affluentem numerum deformi & incondita turba. Erant enim super mille & quidam indignissimi, & post necem Cæsaris per gratiam & præmium allecti, quos Orcinos vulgus vocabat, ad modum pristinum & splendorem redegit.

Dij poetici.

Dij poetici siue vulgares, hodie Gallis dicuntur heroes, & dynastæ, qui etiam de loco in locum migrant, comessantur, amant: quorum caput est Papa: humeri quibus caput incumbit, sunt patres purpurati siue Cardinales: pedes, qui munera obeunt, sunt monachi, & infimi ordinis sacerdotes. Horum autem Synagoga non habet hodie decorem, & proportionem priscam. Sed sursum deorsum, vt dicitur, omnia in ea constituta sunt. Indigni dignitatibus præditi sunt & summo loco: digni in imis subselliis consenescunt. Caput enim & primarij ordines tam præposterè constituti sunt, vt non rectè fungi officio suo velint. Io. Riuius in epistola lib. De vita & morib. Christ. scribit,

Ethnicorũ virtutes absque Dei noticia, esse quasi corpus (vt ille ait) sine capite.

Dij Stoici.

Dij Stoici contrà dicuntur veri, quos Stoici membra habere negant: putà caput, ventrem, præputium: hoc est, quod sub ventre est, pedes, & reliqua.

Vbi Papa, ibi Roma.

Vox omnibus protrita, imprimis Papilionibus. Io. Fabricius Montanus in oratione de Tridentino concilio: Scio ego, quod omnia sua ad. R.P. ceu caput referant, qui nempe sit vnus omnium instar, iuxta vulgatum dictum, Vbi Papa, ibi vniuersalis synodus.

Sic reges faciunt.

Iactatur & vulgò verbum huiusmodi: Sic reges faciunt. Hospitalius in Francisci Franciæ Delphini, & Mariæ Scotorum reginæ nuptias,

> Non quo more solent humiles de plebe mariti
> Expectare, pilus dum mentum mollis inumbret,
> Et iustæ vigeant robusto in corpore vires,
> Sic reges faciunt. Licet illis ducere lectas
> Quandocunque volunt, quacunque ætate puellas,
> In magno numero.—

Idem in epist. ad Margaritam regis sororem,

> Regibus & mos est.—

Horat. lib. j. satyr. ij.

> Regibus hic mos est —

Conuenit cum hoc: Sic visum superis. Quod sæpe solitus est dicere clarissimus vir Nicolaus Perrenotus Burgundus. Vide alibi, Et Theramenes cothurnus: &, Dum caput dolet, &c. Grandia autem scelera & atrocia à principib. perpetrari solent, cùm pauperes sæpius exquisitam & absolutam innocentiam colant.

Coryphæi.

Græci Coryphæos vocant, cuiusque ordinis capita, & principes, περὶ τῶν κορυφῶν, hoc est, à vertice capitis. Hinc Latinis vertices mundi sunt reges, imperatores, & summi pontifices. Cic. in j. De nat. deor. Philo noster Zenonem Epicureorum coryphæum appellare solebat: quum Athenis essem, audiebã frequenter. Vnde & coryphæus præsultorem & ἔξαρχον significat. Budæus Philecoo: Mundi vertices & ordinum honorúmq; apices regunt.

Libanus in Carmelum.

Libani metaphora, sicut Cedrorum vocabulo, intelliguntur florentia regna, fortes ac potẽtes principes, apud omnes ferè prophetas, in primis Esaiam cap. x. & xj. & xix. Et conuertetur, ait Libanus in Carmel, & Carmel in syluam reputabitur. hoc est, qui modò excelsi sunt, vt cedri Libani, erunt sicut arbores Carmeli, quæ sunt humiles. Et Carmel in syluam reputabitur. id est, ij qui modò erant humiles, vt arbores Carmel, erunt excelsi. vt arbores syluæ Libani, qui præaltis cedris suis superbus est. Hic breui futurum est, vt montes & colles humilientur, vallésque humiliores attollantur. Certè quos surdos, intelligendóque Dei verbo minimè idoneos putamus, ij tunc temporis veritatis diuinæ & auditores & factores erunt, atque Christũm propalàm confitebuntur & docebunt, tum mites, de Domino sibi innotescente magis ac magis gaudebunt. Itidem Cedrus accipitur Psalm. xxix. Vox Domini confringentis cedros. &: Confringet Dominus Libani cedros. id est, sublimes, excelsos, potentes, superbos.

Coelii Rhodigini.

Cardamo similis.

In præpotentes, qui vicinos pauperculos non desinunt exsugere, dum ad nihilum redigant. Cardamo ea est natura, vt herbarum in propinquo nascentium humorem ad se pertrahat: quo fit, vt illas arere necesse sit.

Gvlielmi Gentii.

Quicquid dominatur, vim Dei habet.

Idem testis est prouerbium esse, idq; ex authoritate Artemidori Daldiani libr. ij. de Somniorum interpret. cap. xxxvij. & xlxxiiij. Astronomi quoque illud confirmant, testantes Solem & Mercurium præ cæteris planetis propinquos assiduè in cœlesti circuitu comites inuicem esse, vt videlicet, quicunque Solem siderum dominum viderit absque sapienti mercurio in cœlo nunquam audere planè intelligat & in terris potentiam atque dominationem nunquam absque sapientia vel concedi debere, vel concessam diu posse regnare.

Ex Append. Ivnii, Canteri, & aliorum.

Domi suæ quilibet rex.

Quoties vulgò significamus nos, quæ volumus, liberè & inculpatè in ædibus nostris agere, dicimus nos domi regnum possidere. Eò respicit illud Homeri:

> Αὐτὰρ ἐγὼ οἴκοιο ἄναξ ἔσομ' ἡμετέροιο.

Nec ab eo abludit hoc Iuuenalis,

> Tu tibi liber homo, & regis conuiua videris.

Transferri potest ad animum. Artem enim, quam quis perfectè nouit, sine imperitorum reprehensione quiuis exercere potest. In suo opere author, nisi velit, alterius limã, spongiam, stylum denique, tolerare non debet.

Σειρὰ Διὸς χρυσῆ.

Iouis catena aurea. Hactenus nostræ ætatis neminem ex adagiorum interpretibus fuisse, qui explicaret τὴν ἀλληγορικὴν παροιμίαν, quæ extat apud Homerum Iliad. θ. & apud Orphea in Argonauticis, mirari me fateor. Erasmus in Conuiuio fabuloso, nescio quid innuit principes, inferiorum bona per præfectos tanquam per catenam ad se rapere. Mihi verò longè aliud voluisse Homerum persuadeo: cùm hoc epiphonemate claudat concionem suam Iupiter,

> Τόσσον ἐγὼ περί τ' εἰμὶ θεῶν, περί τ' εἴμ' ἀνθρώπων.

Id est,

> Tantum ego præcello diuos, præcello hominésq;.

Et cùm Minerua respondeat patri, quasi obscuriorem orationem eius declarans hoc carmine:

> Εὖ νυ καὶ ἡμεῖς ἴδμεν ὅ τοι σθένος οὐκ ἐπιεικτόν.

Id est,

> Nouimus & robur non esse domabile.

Dicetur ergo Iouis catena aurea, prouerbialiter de immensa potentia, cum pari opum splendore, generis claritate, & virtutum omnium ornamentis coniuncta, nullis casibus obnoxia, nullis viribus humanis deiicienda per se munita & valida, aliósque vel extollere, vel deprimere & attenuare potenti. Huius explanationis primus interpres ipse Homerus prodeat, deinde Orpheus, quamuis annis maior: vnde & Homerum sumpsisse, coniectura non leui adducor: quippe qui originem ostendat. Sed Homerum Iouis persona ad cæteros deos deásque orantem videamus,

> Εἰ δ' ἄγε πειρήσασθε θεοὶ ἵνα εἴδετε πάντες·
> Σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες,
> Πάντες δ' ἐξάπτεσθε θεοὶ, πᾶσαί τε θέαιναι,
> Ἀλλ' οὐκ ἂν ἐρύσαιτ' ἐξ οὐρανόθεν πεδίον δὲ
> Ζῆν' ὕπατον μήστωρ', οὐδ' εἰ μάλα πολλὰ κάμοιτε.
> Ἀλλ' ὅτε δὴ καὶ ἐγὼ πρόφρων ἐθέλοιμι ἐρύσσαι,
> Αὐτῇ κεν γαίῃ ἐρύσαιμ' αὐτῇ τε θαλάσσῃ·
> Σειρὴν μέν κεν ἔπειτα περὶ ῥίον Οὐλύμποιο
> Δησαίμην, τὰ δέ κ' αὖτε μετήορα πάντα γένοιτο·

Id est,

> Eia quid valeam diui facitote periclum.
> Aurea sublimi cœlo demissa catena
> Pendeat: hanc omnes diui versate deæq;:
> Nec tamen ex cœlo terram deducere ad imam,
> Possitis Iouis augustum & ter nobile numen:
> Sæpius hæc quamuis vos cura labórq; fatiget.
> At quoties hanc ipse volam tractare trahendo,

Ad

Ad me subducam pariter terramq; fretumq;.
Deinde catena grauis figetur vertice Olympi,
Omnia quæ subnexa simul sublimia fient:
Tanto homines superósque omnes supero interuallo.

Catena aurea indicat & nobilitatem generis, & opum splendorem: & quoniam inter metalla omnia auro virtus & dignitatis præcipua: vnde principibus viris catenæ aureæ familiaris gestatio. Quòd hanc cœlo suspensam omnes deos deasque contrectare ille iubeat, si fortè queant solo deprimere: tanta se esse potentia significat, vt nullus eam affligere & labefactare possit. Quod verò sibi procliue ait esse cum hac pariter terram & mare, hoc est vniuersi naturam, in altum rapere, raptaque alligare cœlo: omnium rerum imperium penes se vnum esse, & cuncta pro arbitrio se moderari ostendit, & excelsa & insignia deprimere, & (vt vtar Virgiliano adagio) fundo vertere, & ima extollere, quantū & quoties libeat. Non negauerim tamē, quod monent interpretes, Homerum his versibus Iouem omnium rerum authorem facere, & cuncta ab illo originem ducere: quod adeò non repugnat nostræ interpretationi, vt magnoperè conferat. Immensam namq; potentiam & vires habere oportet, in quem referuntur omnia. Vertamur ad Orphei Argonautica,

Ὅσσα τ' ἔξω γεγαῶτα, καὶ ὕστερον ὅσσα ἔμελλεν
Γίγνεσθαι, Ζηνὸς δ' ἐνὶ γαστέρι σύγκα πεφύκει.
Ζεὺς πρῶτος γένετο, Ζεὺς ὕστατος ἀργικέραυνος.

Id est,

Condita quæ sunt cunque, & quæ condenda supersunt,
Omnia ea antè Iouis in ventre catena fuerunt.
Iupiter altitonans primus fuit, vltimus idem.

Vsus prouerbij erit huiusmodi: Christus morte sua, tanquam catena Homerica, omnia ad se pertraxit. Euangelium Christi summos infimosq; tanquam deos deasq; Homericas, aurea verborum catena ad se adduxit. Hunc hominem suæ eleemosynæ cæteræq; virtutes, perinde vt catena Homeri, in cœlum subducent. Pauli Apostoli heroicæ virtutes non secus ac catena illa apud Homerum terræ affligi nunquam poterunt. Sed vt magis occasionem calumniandi omnem excludam, age proferantur ex oraculo Dæmonis, citante Porphyrio, ἐκ λογίων φιλοσοφίας ii. elegantissima metra,

Ἀθάνατος, ἄρρητος, πατὴρ αἰώνιε μύστα,
Κόσμων ἀμφιδρόμων ἐπεχούμενε δινεύταις ὄχμοις
Αἰθερίαις, ἀλκῆς ἵνα σοι μένος ἐστὶ τεταμένον
Πάντ' ἐφορῶν κ' ἀκούων, καὶ ἀκούοντα κατὰ καλοῖς.
Κλῦθι τεῶν παίδων, οὓς ἤροσας αὐτὸς ἐν ὥραις.
Σὴ γὰρ ὑπὲρ κόσμου τε, καὶ ἀστερόεντα
Χρυσῆ ὑπερκρέμαται πολλὴ αἰώνιος ἀλκή.
Ἧς ὕπο πάντα φέρεις φαέεσσι τεοῖσιν.

Vides hanc Deo tribui auream potestatem super mundum & cœlum stelliferum: cùm voluerit summum & primarium imperium ea ratione, qua aurum reliqua omnia metalla dignitate antecedit, rectè significare?

PRÆLONGI.

ERASMI. Colossi magnitudine.

Κολοσσαῖος τὸ μέγεθος. id est, Colossea magnitudine. Prouerbialis apud Lucianum hyperbole, in homines prægrandi corporis mole. A statuis ingentibus, quas Colossos appellant. Inter has in primis celebratur solis Colossus apud Rhodios, septuaginta cubitis altus: hoc est, iuxta Festum Pompeium, pedes centum & quinque, cuius pollicem vix pauci potuerunt amplecti. Referuntur & alij apud Plinium prodigiosæ magnitudinis. Nam iis impendiò delectabantur olim imperatores Romani, quibus (vt videtur) magis erat cordi, maximos esse, quàm optimos. Legimus & Ætnæos dici prægrandes. De magnis ac vehementer molestis, qui Athones dicti sunt, alibi meminimus, quemadmodum & Hamaxiæis.

Caliga Maximini.

Caliga Maximini, vulgò dictitatum est in homines insulsos, & immodicæ proceritatis. Id adagij refert Iulius Capitolinus in vita Maximini Imperatoris. Nam cùm esset, inquiens, Maximinus pedum, vt diximus, octo & propè semis, calciamentum eius, id est, campagium regium, quidam in luco qui est inter Aquileiam & Arciam posuerunt, quod constat pede maius fuisse hominis vestigio atque mensura. Vnde etiam vulgò tractum est, cùm de longis atque ineptis hominibus diceretur: Caliga Maximini. Hactenus Iulius. Ergo prouerbium rectius vsurpabitur, si cum odio contemptúve dicatur, propterea quòd is Maximinus, vnde natum esse constat, inuitissimus esset pariter & populo Romano, & Senatui: quippe Thrax natione, deinde sordido genere, postremò moribus barbaris ac feris. Quinetiam nunc homines insignitæ proceritatis vulgò malè audiunt, tanquam socordes atque inertes.

Clematis Ægyptia.

Huic confine est, quod à Phalereo Demetrio refertur, κληματὶς αἰγυπτία. id est, Clematis Ægyptia. Id ait ioco dici solitum in eos, qui corpore præter modum procero atq; atro colore essent: natum haud dubiè ab eius herbæ specie, de qua meminit Diosc. lib. iiij. Plin. lib. xxiiij. cap. xv. Itali, inquit, centunculum vocant, rostratis foliis ad similitudinem capitis penularum, iacens in aruis. Græci autem Clematidem appellant. Sed cùm clematidis multæ sint species, quas inibi recenset Plin. vna duntaxat prouerbio locum fecisse videtur, ea nimirum quæ clematis Ægyptia cognomine dicitur. Dicitur autem quòd hanc maximè gignat Ægyptus, folio lauri longo tenuiq; aduersus serpentes & priuatim aspides, ex aceto pota efficax, quæ eadem ab aliis daphnoides, ab aliis polygonoides vocatur. Laertius in vita Zenonis ex authoritate Apollonij scribit, Zenonem gracili fuisse corpore, statu procero, atra cute. Deinde autorem citat Chrysippum, qui in secundo prouerbiorum suorum libro scripserit, ob eam causam à quodam clematidem Ægyptiam fuisse dictum.

Amens longus.

Ἄνους ὁ μακρός. i. Amens qui longus. Hoc est quod vulgò dictitant, prælongis mentem deesse, pusillis nimium adesse animorum. Sumptum videtur ex Sophocle, apud quem hi versus sunt in Aiace flagellifero,

— Οὐ γὰρ οἱ πλατεῖς
Οὐδ' εὐρύνωτοι φῶτες ἀσφαλέστατοι,
Ἀλλ' οἱ φρονοῦντες εὖ. —

Id est,

— Non enim his
Qui porriguntur mole vasta corporis,
Latoq; tergo, niti oportet maximè,
Verùm mage illis, qui valent prudentia.

Videtur in eádem fermè sententia fuisse Homerus, Tydeum fingens corpore pusillo, cæterùm strenuum. Sic enim ait Iliad. ε.

Τυδεύς τοι μικρὸς μὲν ἔην δέμας, ἀλλὰ μαχητής.

Id est,

Strenuus in pugna Tydeus, sed corpore paruus.

Idem habetur in obscœno carmine,

Vtilior Tydeus, qui (si quid credis Homero)
Ingenio pugnax, corpore paruus erat.

Et apud Statium,

Maior in exiguo regnabat corpore virtus.

Nullus malus magnus piscis.

Οὐδεὶς κακὸς μέγας ἰχθύς.

Id est,

Nullus malus magnus piscis.

Ænigma prouerbiale, dici solitum in hominē prægrandi quidem corpore, cæterùm ingenio nullo. Clearchus in commentario de prouerbiis apud Athenæum lib. viij. hinc ortum scripsit. Stratonicus citharœdus cùm Porpin vidisset Rhodium citharœdum ingenti corporis mole, verùm arte non perinde magnum, percunctantibus qui-

busdam quisnam is esset, hunc ad modum respondit: οὐδεὶς, νανοὶ, μαχαρὶς, ἰχθύς. ancipiti dicto significans illum, nullum, id est, nullius esse precij, malum & improbum, magnum corpore, denique piscem, quia mutus esset & infacundus, ac malè canorus. Theophrastus De risu, fatetur dictum quidem esse à Stratonico, sed non in Porpin, verùm in Simylam histrionem, μέγας, οὐδεὶς, σαπρὸς, ἰχθύς, id est, Nullus, magnus, putris, piscis. Sed elegantius quod retulit Clearchus, propter amphibologiam non inuenustam. Aristoteles in eodem mox loco apud Athenæum super hoc adagio fabulam huiusmodi refert, in Repub. Naxiorum. Apud Naxios, locupletes quidem plerique vrbem habitabant, cæteri verò sparsi per vicos agebant. In quodam itaque vico, cui nomen Lestadæ, Telegoras habitabat prædiues ac nobilis, multæque apud plebem autoritatis. cui cùm alij complures honores habebantur, tum præcipuè muneribus quotidianis ciuium honorabatur: adeò vt qui vendebāt, si quis minoris liceretur quàm vellent, dicere soliti sint, se malle dono dare Telegoræ, quàm tanti vendere. Quidam igitur adolescentes cùm piscem ingentem licitarentur, ac piscator ex more diceret, se malle Telegoræ dono mittere, quàm tanti vendere, molestè ferentes eadem audire toties, simulata beneuolentia ad Telegoram adduxerunt emptum piscem. Quem cùm ille libenter recepisset, tum ipsum adorti sunt, tum filias iam nubiles constuprarunt. Quod factum, indignè ferentes Naxij, arreptis armis inuadere conati sunt adolescentes. tantáque hinc orta seditio, vt Lygdamis huius tumultus præfectus, pòst arrepta tyrannide patriam oppresserit. Hactenus Aristoteles. At hæc non video quid ad prouerbium faciant, nisi duo faciamus prouerbia: quorum hoc posterius sic efferatur, Citius Telegoræ donarim, quàm tanti vendam. Nam Athenæus indicat, Aristotelem de prouerbio disseruisse. Videtur esse senarius, sed inuerso dictionum ordine perturbatus. Constabit, si legas: οὐδεὶς μέγας ἰχθὺς κακός.

Pinguis venter non gignit sensum tenuem.

Diuus Hieronymus in epistola quadam, citat huiusmodi prouerbium apud Græcos celebratum: Pinguis venter non gignit sensum tenuem. Quanquam fatetur id elegantius sonare Græcè quàm Latinè. Græcus autem senarius extat apud Græcos huiusmodi,

Παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον.

Id est,

Subtile pectus venter obesus non parit.

Refert & Galenus contra Thrasybulum, velut vulgò iactatum, καὶ τοῦτο ἁπάντων σχεδὸν ἀνθρώπων ᾀδόντων διὰ παντὸς ὡς ἀληθὲς, ὡς γαστὴρ παχεῖα τὸν λεπτὸν οὐ τίκτει νόον. id est, Et hoc ab omnibus propè hominibus canitur, eo quòd omnium verissimum est, quòd venter obesus non gignit mentem subtilem. Apud Lacedæmonios infame erat, si quis corpore fuisset vehementer obeso. Agatharchides apud Athenæum lib. xij. refert Anchidem ob delicias supra modum corpulentum, in concionem adductum fuisse, atque illic à Lysandro vehementer obiurgatum, minimúmque abfuisse quin in exilium ageretur: idque futurum minitatos Lacedæmonios, ni vitam frugalius instituerer. Et ibidem Menander de quodam obeso loquitur: παχὺ γὰρ ὗς ἔκειτ' ἐπὶ στόμα. i. Obesus etenim sus premebat os viri. Admonet adagium, luxu corporis hebescere mentis aciem. Quemadmodum scribit etiam Horatius,

—Nam corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoque prægrauat ipsum,
Atq; affigit humo diuinæ particulam auræ.

Plutarch. apud Gellium ostendit pueros multo pastu stupidioris ac tardioris ingenij euadere.

Pusillus quantus Molon.

Μικρὸς ἡλίκος Μόλων, i. Pusillus vt Molon. De vehementer breui statura corporis homuncionibus. Suidas ostendit duos fuisse Molones, nota, sicuti coniicio, corporis breuitate: quorum alter histrio fuerit, alter fur, honesti scilicet quæstus vterque.

PRÆTER SPEM BONVM aut malum.

ERASMI. Coturnix Hrculeem.

Ορτυξ ἔσωσεν Ἡρακλῆ τὸν καρτερόν.

Id est,

Seruauit Herculem coturnix strenuum.

Senarius est Græcis prouerbij vice celebratus, quem tamen Zenodotus negat apud vllum veterum scriptorum inueniri: cæterùm dici solitum de his, qui in periculo seruati essent ab his, à quibus minimè sperarant. Adagionis originem ad huiusmodi fabulam referunt: Coturnicem quandam Herculi in delicijs fuisse, cuius nidore cùm viua incenderetur, ille mortuus sit in vitam restitutus. Meminit huius fabulæ Athenæus quoque libro nono, scribens Herculem Iouis & Asteriæ filium in Libyam proficiscentem a Typhone fuisse interemptum: reuocatum autem in vitam odore coturnicis, illi ab Iolao admotæ, & ob eam causam Phœnices Herculi coturnice sacrificare.

Faciunt & sphaceli immunitatem.

Καὶ σφάκελοι ποιοῦσιν ἀτέλειαν, id est, Faciunt & sphaceli immunitatem. Athenis celebratum prouerbium de his, qui quouis prætextu quod volunt assequuntur. Natum aiunt ab euentu huiusmodi. Pisistratus tyrannus decimas exigebat ab Atheniensibus, eorum quę in agris prouenissent. Itaque cùm aliquando obambularet, videretque senem quendam in saxis quibusdam, hoc est, loco petricoso laborantem, rogabat quóonam fructus inde colligeret. At is respondens: Dolores, inquit, & sphacelos: atque horum decimas exigit Pisistratus. Porrò tyrannus admiratus hominis libertatem, decimas Atheniensibus remisit. Ea res in vulgi sermonem abiit, etiam sphacelos immunitatem parere. Sphacelus autem morbi genus est, quod ex immodica defatigatione solet accidere. Quidam putant esse tormina articulorum, quidam ossium tabem. Theophrastus lib. De causis plantarum v. demonstrat & plantarum radicibus vitium accidere, quod ab hominum more σφακελισμὸς appelletur. Adagium recensetur à Suida. Hesychius indicat, quemlibet dolorem grauem, sphacelum dici.

Omnia secunda, saltat senex.

Omnia secunda, saltat senex. Iocus prouerbialis, quo conueniet vti, quoties res prius in periculum adducta, præter expectationem feliciter exierit. Seruius enarrans illum Maronis versiculum ex tertio Æneid. lib.

Lustramúrq; Ioui votisq; incendimus aras:

adagium refert, explicatq; his verbis. Sciendum sanè moris fuisse, vt piaculo commisso, ludi celebrarentur. Nam cum iracundia matris deûm Romani laborarent, & eam nec sacrificiis nec ludis placare possent, quidam senex statis ludis Circensibus saltauit: quæ sola fuit causa placationis. Vnde & natum prouerbium. Omnia secunda, saltat senex. Idem Seruius explicans locum eiusdem poetę in Æneid. viij.

Vt celsas videre rateis, atq; inter opacum
Allabi nemus, & tacitis incumbere remis,
Terrentur visu subitò, cunctiq; relictis
Consurgunt mensis, audax quos rumpere Pallas
Sacra vetat.—

Cùm aliquando, inquit, Romæ ludi Circenses Apollini celebrarentur, & Hannibal nunciatus esset circa portam Collinam ingruere, omnes raptis armis concurrunt. Reuersi postea cùm piaculum formidarent, inuenerunt saltantem in circo senem quendam: qui cùm interrogatus, dixisset se non interrupisse saltationem, ductum est hoc prouerbium: Salua res saltante sene. Verrius apud Festum Pompeium huiusmodi fabulam adfert. C. Sulpitio, & C. Fuluio consulibus. M. Calpurnio Pisone prætore vrbis, faciente

faciente sudos, subitò nunciato hostium aduentu, è foro ad arma concursum est. Sed postquam victores redissent in theatrum, ne ludi intermissi religionem adferrent, & instaurari oportere dicerent, inuentum est ibi C. Pomponium libertinum, hominem grandem natu, ad tibicinem saltasse. Itaque gaudio non interruptæ religionis æditam vocem, nunc quoque celebrari. Sunt qui C. Volumnium arbitrentur appellatum fuisse, qui ad tibicinem saltârit. Meminit huius & T. Liuius alicubi, ni me fallit memoria. Huic finitimum est illud quod alio diximus loco, γλαὺξ ἵπταται, id est, Noctua volauit. Aristophanes in Vespis,

Γλαὺξ γὰρ ἡμῶν πρὶν μάχεσθαι τὸν στρατὸν διέπτατο.

Id est,

Nostra enim ante prælium vlula peruolauit agmina.

Significat victoriam non virtute militum, sed Mineruæ dexteritate contigisse.

Homo homini Deus.

Non admodum hinc abludit & illud: ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. Id est, Homo homini Deus. quod dici solet de eo, qui subitam atque insperatam attulit salutem, aut qui magno quopiam beneficio iuuit. Antiquitas enim nihil aliud existimabat esse Deum, quàm prodesse mortalibus. Vnde frugum, vini, legum autores, & quicunque ad vitæ commoditatem aliquid attulisset, eos pro diis habebat antiquitas: adeò, vt & beluas quasdam pro numinib. coluerit: velut apud Ægyptios ciconiam, quòd serpentes, qui certo anni tempore ex Arabicis paludib. subuolant, obuiam profecta, arcere, conficeréque credatur: apud Romanos anserem. quòd Capitolinam arcem, expergefactis clangore custodibus, ab irruptione Gallorum seruârit. Quod indicat M. Tullius, cùm lib. De natura deorum primo scribit: Concludam beluas à Barbaris propter beneficium consecratas. Quin & autore Prodico Chio, corpora quædam inanima pro diis habita sunt, velut Sol, Luna, Aqua, Terra, quòd ad vitam conducere viderentur, quódque horum commoditate mortales maiorem in modum delectarentur. Scythæ, quemadmodum in Toxaride testatur Lucianus, per ventum & gladium, tanquam per deos iurât: propterea quòd ille spirandi sit autor, hic mortis. Sed quoniam, vt inquit Cic. plurima homini ab homine vel commoda, vel incommoda solent oriri, & Dei proprium est vel seruare, vel benefacere: idcirco qui in graui periculo succurrit, quíve ingenti quopiam afficit beneficio, quoniam Dei quasi vice fungitur, ei cui prodest, Deus dicitur extitisse. Huic adstipulatur illa solennis apud Homerum atque Hesiodum clausula,

—Θεοὶ δωτῆρες ἐάων.

Id est,

—Dij bonorum largitores.

Et quod ait Strabo lib. x. Rectè dictum est, mortales tunc maximè deos imitari, cùm benefici sunt. idem libro decimoseptimo, tradit, Ægyptios quosdam duplicem facere deum: immortalem, qui rerum omnium sit autor, & mortalem ignoti nominis: tum à quibus beneficiis sint affecti, eos fermè pro diis colunt. Præterea vulgo quoque, qui in rebus perplexis ac desperatis, aut ancipiti periculo seruantur, à deo quopiam aiunt sese seruatos. Horatius,

—Sic me seruauit Apollo.

Rursum in Odis, in bello per Mercurium, & iterum ab arboris ictu sese Fauni ope seruatum scribit. Eodem allusit Iuuenalis, cùm ait,

Quadraginta tibi si quis deus aut similis diis,
Et melior fatis donaret homuncio.—

Item Vergilius in Tityro,

O Melibœe, deus nobis hæc ocia fecit.
Nanque erit ille mihi semper deus: illius aram
Sæpe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus.

Deinde reddit causam, quare sit Cæsarem loco numinis habiturus, beneficium subtexens,

Ille meas errare boues, vt cernis, & ipsum
Ludere quæ vellem calamo permisit agresti.

Plinius Secundus libr. Naturalis historiæ ij. manifestius Græcam παροιμίαν indicauit, sed tam impiè sentiens de diis, quàm paulo pòst de animarum immortalitate, déque corporum resurrectione desipienter. Nam cùm & multitudinem deorum irrisisset, & vni illi summo, quem aut mundum hunc, aut naturam nescio quam esse putat, prorsus ademisset curam mortalium: Deus est, inquit, mortali iuuare mortalem. Et hæc ad æternam gloriam via. Hac proceres iêre Romani, hac nunc cœlesti passu cum liberis suis vadit maximus omnis æui rector Vespasianus Augustus, fessis rebus subueniens; hic est vetustissimus referendi bene merentib. gratiam mos, vt tales munerib. adscribant. Quippe & omnium aliorum nomina deorum, & quæ suprà siderum retuli, ex hominum nata sunt meritis. Hactenus Plinius.

Ouidius:

Conueniens homini est hominem seruare voluptas,
Et melius nulla quæritur arte fauor.

Plutarchus in commentario, quem inscripsit Aduersus principem indoctum, negat deos hoc nomine felices esse, quòd quàm diutissimè viuant, sed quòd virtutis sint principes & autores. Porrò Paulus virtutum summam ad charitatem refert: charitatem autem in eo sitam, vt de quàm plurimis quàm optimè mereamur. Huc respexit Gregorius Nazianzenus in oratione De cura pauperum: Fias, inquit, ærumnoso Deus misericordiam Dei imitando. nihil enim æquè diuinum habet homo, ac beneficentiam. Quanquam autem apud Christianos Dei appellatio non est vlli mortalium vel per iocum communicanda, neque omnino tam insignis, tamque fœda adulatio est in mores nostros recipienda: tamen fieri potest, vt huius adagij sit vsus neque improbus, neque inconcinnus, si quis hoc modo dicat: Cùm tantis malis premerer, vt nemo mortalium aut vellet aut posset opitulari, tu vnus mihi præter spem extitisti, tuóque beneficio me non seruasti modò periturum alioqui, verumetiam ornatiorem aliquanto fecisti quàm antea fuerim. vt aut omnino nusquã, aut in nobis certe duobus, locum habeat vetus illud Græcorum adagium, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. Aut hoc modo: Literis debeo omnia, etiam vitam: sed ipsas tibi debeo literas, qui mihi tua liberalitate suppeditas, alisq; ocium meum. Quid autem est quod Græci dicunt, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον, si hoc non est? Aut hoc pacto: Qui mediocri beneficio iuuat, sit sanè amicus: verùm qui arte sua, singularíque cura atque industria vitam iamiam fugientem retinet, ac restituit, id quod vtique facit medicus, quid aliud est, quàm quod Græci dictitant, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον; Aut sic. Eum in locum res erat deducta, vt ne ipsa quidem salus posset auxiliari. Ibi tu mihi veluti præsens quoddã numen extitisti, & mira celeritate depulsis incõmodis, in pristinũ locũ restituisti, nec sperantẽ, nec expectantem, vt intelligerẽ illud non temerè dictum à Græcis, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. Aut sic: In reliquis quidem rebus mihi semper amicissimus fuisti: in hac verò causa non amicissimus modò, verumetiam penè dixerim, quod Græci dicunt, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον.

Deus ex improuiso apparens.

Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς ἐπιφανείς, id est, Deus ex improuiso apparens. In eos dicitur, quibus in rebus perplexis præter spem exoritur aliquis qui salutem adferat, negociíque difficultatem expediat. Sumptum est à consuetudine tragœdiarum, in quarum plerisque machinis quibusdam deus aliquis ostendebatur: idque non in scena ipsa, sed è sublimi, qui repentè commutatis rebus fabulæ finem imponeret. Id quod testatur & M. Tullius lib. De natura deorum primo, vt cùm sic ait: Quod quia quemadmodum natura efficere sine aliqua mente possit, non videtis, vt tragici poetæ, cùm explicare argumenti exitum non potestis, confugitis ad deum: cuius operam profectò non desideraretis, si immensam & interminatam in omneis partes magnitudinẽ regionum videretis. Nec dubium est, quin Tullius imitatus hic sit illud ex Platonis Cratylo: εἰ μὴ

ἀρα δ' ἢ, ὥσπερ οἱ τραγῳδοποιοί, ἐπειδάν τι ἀπορῶσιν, ἐπὶ τὰς μηχανὰς καταφεύγουσι θεοὺς αἴροντες. id est, Nisi sanè, quemadmodum tragœdiarum scriptores, sicubi hæserint, ad machinas confugiunt, deos sustollentes. Quem Platonis locum ob ignoratum prouerbium, Latinus interpres perperam aut certè obscurè vertit, nimirum hunc in modum: Nisi fortè quemadmodum tragici, quoties ambigunt, commenticiis quibusdam machinamentis ad deos confugiũt. Ad eundem lapidem impegisse videtur, qui Lysandri vitam transtulit è Plutarcho. Quum enim Lysander instituisset innouare rempub. perpenderétque negocium esse difficilius quàm vt vulgaribus consiliis posset expediri, fecit quod poetæ solent in tragœdia, fictis oraculis ac deorum religione studuit quod constituerat efficere. Græca sic habent: ὥσπερ ἐν τραγῳδίᾳ μηχανὴν αἴρων ἐπὶ τοὺς πολίτας, λόγια πυθόχρηστα καὶ χρησμοὺς συνετίθει καὶ κατεσκεύαζεν. id est, Quemadmodum in tragœdia machinam tollens apud ciues, responsa velut à Pythio reddita & oracula componebat apparabátque. Idem subobscurè, sed sanè quàm eleganter indicat Arist. lib. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ primo: ἀναξαγόρας τε γὰρ, inquiens, μηχανῇ χρῆται τῷ νῷ πρὸς τὴν κοσμοποιίαν. ὅταν γὰρ ἀπορήσῃ διὰ τίνα αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης ἐστί, τότε ἕλκει αὐτόν. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πάντα μᾶλλον αἰτιᾶται τῶν γινομένων ἢ νοῦν. Quæ quidem verba sic licebit vertere: Nam Anaxagoras mente perinde, quasi deo quopiam tragico, qui repente solet ostendi, vtitur ad condendum mundum. Etenim cùm hæret in explicanda causa, quare necessariò sit, tum illam adducit. Porrò reliquis in rebus, quiduis potius causam facit eorum quæ fiunt, quàm mentem. Vnde in Græcorum tragœdiis illud penè solenne est: πολλαὶ μορφαὶ τῶν δαιμονίων. id est, Multæ formæ deorum, &c. Cùm inducto numine fabulam explicant: velut in Oreste Eurip. Apollo in mediis tumultib. apparens, res turbatissimas subitò componit. Huius rei exemplum videtur ab Homero ductum, qui quemadmodum Iliad. j. Palladem inducit, vt ferocientem Achillem compesceret, ita compluribus aliis locis numen aliquod allegat. Quod quidem Horat. in Arte poetarum vetat in comœdiis fieri, nisi rerum difficultas maior sit, quàm vt possit humana ope explicari,

> Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus
> Inciderit. —

Qua ratione Plaut. in Amphit. Iouem induxit, eóque tragicocomœdiam vocat. Lucianus in Philops. Καὶ ἡ τὸ λεγόμενον, θεὸν ἀπὸ μηχανῆς ἐπεισκυκληθῆναί μοι ᾤμην ὑπὸ τῆς τύχης. id est, Ac iuxta prouerbium, arbitrabar hunc mihi perinde quasi deum quempiam repentè apparentem, à fortuna fuisse adductum. Allusit eodem in libro De mercede seruientibus: εἰκὸς γὰρ τῆς τοιαύτης τραγῳδίας οὐδέν, ἢ τὸν ἄλλον ἐκ μηχανῆς θεὸν ἐπὶ τοῖς κεραίοις καθεζόμενον. id est, Nam hi peculiariter ad huiusmodi tragœdiã pertinent aut alium deum quempiam derepente exortum, atque in antennis considentem. Huc respexit Euripides in Iphigenia Aulidensi, θεὸς ἐγὼ σοι φανεὶς μέγιστος. id est, Equidem deus tibi maximus apparui. Lucianus in sectis, Ἐπιστὰς τὸ τῶν τραγῳδῶν τοῦτο, θεὸς ἐκ μηχανῆς ἐπιφανείς. id est, Assistens, iuxta tragœdorum prouerbium, deus ex improuiso ostensus. Apud Athenæum lib. vj. lurconem quendam querentem facit poeta nescio quis, quòd piscium venditores vix ostensos pisces statim subducerent,

> Καὶ θᾶττον ἀποκρύπτουσι τοὺς ὠνουμένους,
> Ἀπὸ μηχανῆς πωλοῦσιν, ὥσπερ οἱ θεοί.

Id est,

> Et venditos mox eximunt aspectui,
> Vendúntq;, tanquàm è machina, ritu deûm.

Proinde quoties salus ex insperato ostenditur, id deo solet ascribi. Ita Plinius lib. xxv. Quippe etiam in repertis alias inuenit casus, alias, vt verè dixerim, deus. Idem libr. xxvij. Hic ergo casus, hic est ille qui plurima inuenit in vita deus.

Mercuriale.

Ἕρμαιον Græci vocabant lucrum præter expectationem oblatum, à primitiis quas olim in viis ponebant Mercurio: iis viatores vescebantur. Alij malunt ductum ab aceruis lapidũ quos in itinerib. ambiguis Mercurio sacros ponebant. quorum meminerunt & Hebræorum prouerbia: Sicut qui mittit lapidẽ in aceruum Mercurij, ita qui tribuit insipienti honorem. quanquam hic variè translatum est Græcis. Quidam ita sunt interpretati: ὁς ἀποδεσμεύει λίθον ἐν σφενδόνῃ, ὅμοιός ἐστι τῷ διδόντι ἄφρονι δόξαν. id est, Qui religat lapidem in funda, similis est tribuenti stulto gloriam. Alij pro hermæo, verterunt πολυάνδριον, qui locus est multorum sepulturæ destinatus: & lapidem accipiunt non quoduis saxum, sed gemmam. Nec multum inter se discrepant, qui verterunt polyandriũ, & qui hermæum. Nam & sepulchra plebeiorum habebant congeriem lapidum. vnde illud Maronis,

> Monte sub hoc lapidum tegitur Ballista sepultus.

In locum sordidum ac funestum, stultè mittas gemmam. Non enim ornat locũ, sed sordidatur à loco. In Hermæum verò si mittas quemuis lapidem, nihil est gratiæ. Nec enim extat in turba lapidum, singulorum officium: si gemmam, multò stultior es. Sed illorum est argutissima sententia, qui verte. u..t, fundum. Non enim tantùm perit officium tuum, sed in tuum malum resilit: veluti si stulto lapidem innectas fundæ, dedisti quo te feriat. Verùm hæc nõ sunt propriè huius instituti. Suidas citat hæc absque nomenclatura: οὐ κατὰ τοὺς ἄλλους ἀγαπητὰς τὸ ἕρμαιον, οὐδ' οἰηθεὶς ἀδικεῖν οὐδὲν, εἰ ἑκὼν παρ' ἑκόντος ὠνοῖτο. id est, Non iuxta cæterorum morem captus amore lucri, nec arbitratus se nihil peccare, si volens à volente quiduis mercatus esset. Idem refert hanc sententiam tacito item autoris nomine: ἕρμαιον ἐστὶ τῶν κακούργων ἅπας ὁ ἐπιεικής. id est, Lucrum est improborum, quisquis est humanus ac modestus. Bonorum enim lenitas, inuitat malorum audaciam. Refert & illud ex Damascenio, vt apparet: καὶ ἐδόκει ἑρμαίῳ ἐντετυχηκέναι μοι ἐντυχών. id est, Videbatur sibi in hermæum incidisse, quisquis in me inciderat. Recreat enim viatorem, vbi dubius de via repperit aceruum Mercurij. Idem aceruus dicitur λόφος ἑρμαῖος, id est, tumulus siue collis Mercurialis. Philostratus in sophistis Hermæum appellat thesaurum in ædificio repertum, & aliàs pro insigni lucro forte obiecto vsurpat.

Deorum manus.

Θεῶν χεῖρες, id est, Deorum manus. Olim per ironiam, vt opinor, dicebantur efficacia illa pharmaca, quæ plurimis ex rebus & è longinquo petitis conficiuntur: quibus hodie tum medici, tum pharmacopolæ vulgo faciunt imposturam. Plutarchus quarta Decade τῶν συμποσιακῶν, simul & prouerbium refert, & Erasistratum citat, huiusmodi medicorum mixturas improbantem: ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον οἱ ἰατροὶ μέμφονται τὰς βασιλικὰς καὶ ἀλεξιφαρμάκους ὀνομαζομένας συνθέσεις, ἃς θεῶν χεῖρας ὠνόμαζον. ἐξελέγχει τὸν ὄγκον τῆς ἀπειρίας καὶ περιεργίας, συμβάλλοντα μεταλλικὰ καὶ βοτανικὰ, καὶ θηριακὰ, καὶ τὰ ἀπὸ γῆς καὶ θαλάττης, εἰς τὸ αὐτὸ συγκεραννύντας. καλὸν γὰρ ταῦτα ἐάσαντας ἐν πτισάνῃ καὶ σικύᾳ καὶ ὑδρελαίῳ τὴν ἰατρικὴν ἀπολιπεῖν. ἀλλὰ τὴν διὰ τὸ ποικίλον ἐξάγειν, καὶ γοητεύειν τὴν ὄρεξιν. id est, Quan multo magis cùm regulas illas & efficaces variorum remediorum mixturas conficiunt, quas deorum manus appellarunt. Erasistratus autem coarguit absurditatem & curiositatem eorum, qui simul metallica, & herbaria, & ferina, quæque terra gignit, quæque mare, in vnum commiscuerunt. At bene haberet, si his omissis in ptisana & cucurbita & hydrelæo medendi artem finissent. Verùm per Iouem ipsa rerum varietas imponit nobis, & appetentiam illicit. Hactenus Plutarch. Meminit huius adagij Galenus tractatu vj. citans ex Erophylo. Libet obiter & C. Plinij verba hoc loco subscribere, quibus medicorum mixturas taxat. Ea sunt in præfatione libri xxiiij. Hinc, inquit, nata medicina. Hæc sola naturæ placuerat esse remedia, parata vulgo, inuentu facilia, ac sine impendio, ex quibus viuimus. Postea fraudes hominum, & ingeniorum capturæ officinas inuenêre istas, in quibus sua cuique homini venalis promittitur vita. Statim compositiones & mixturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in remedio æstimantur. Hulcerique paruo medicina à rubro mari imputatur: cũ remedia vera

vera quotidie pauperrimus quisque cœnet. Nam si ex horto aut petatur herba, vel frutex quæratur, nulla artium vilior fiet. Hactenus Plinius.

Negocium ex ocio.

Πρᾶγμα τ' ἐξ ἀπραξίας.
Id est,
Ex ocio negocium.

Hemistichium iambicum, vsurpandum vbi res præter opinionem euenit, & inde tumultus oboritur, vnde tranquillitatem & ocium sperabamus. Nam & illud multis vsuuenit, vt dum sectantes ocium, fugiunt honestam industriam, incidant in turbas inexplicabiles. Autor Suidas. Nec indicat vnde sit natum.

Euentus præter expectationem.

Quoties res multo secus euenit quàm vel fuerat instituta, vel probabilib. coniecturis euctura videbatur, congruet illud ex eodem libro:

Ἀλλ' αἰεί τοι Διὸς κρείσσων νόος αἰγιόχοιο.
Id est,
Verùm præpollet magni Iouis vsq; voluntas.

Pindarus in Pythiis hymno vltimo, τὸ γὰρ μόρσιμον οὐ παρφυκτόν· ἀλλ' ἔσται χρόνος οὗτος, ὃ καί τιν' ἀελπτίᾳ βαλὼν, ἔμπαλιν γνώμας τὸ μὲν δώσει, τὸ δ' οὔπω. i. Quod enim in fatis est, euitari non potest. sed erit tempus hoc, quod aliquem desperatione iaculatum, præter opinionem, hoc quidem dabit, aliud verò nequaquam. Rursum Iliad. π.

Ἀλλ' αἰεί τε Διὸς κρείσσων νόος ἠέπερ ἀνδρῶν.
Id est,
Sed magis atq; hominum pollet Iouis vsq; voluntas.

Mopso Nisa datur.

Schema prouerbiale videtur & illud apud Vergil. in Pharmaceutria,

Mopso Nisa datur.—

Cùm præter omniũ spem res præclara contingit cuipiam prorsus indigno, vt nihil iam non posse sperari vel à quouis appareat,

Mopso Nisa datur: quid non speremus amantes?

Est autem emphasis in nominibus. Nam Mopsum dicens, intelligit infimum, abiectissimúmq; pastorem: Nisam, puellam insigni forma. Non abludit hinc illud Sophoclis in Aiace flagellifero,

Οὐκ ἔστ' ἄελπτον οὐδέν.
Id est,
Nihil est, quod haud sperare liceat.

In eandem sententiam Linus apud Stobæum,

Ἐλπεσθαι χρὴ πάντ', ἐπεὶ οὐκ ἔστ' οὐδὲν ἄελπτον.
Ῥάδια πάντα θεῷ τελέσαι, καὶ ἀνήνυτον οὐδέν.
Id est,
Speres cuncta, nihil quod non contingere possit.
Omnia sunt magnis factu procliuia diuis.

Glaucus poto melle resurrexit.

Γλαῦκος πιὼν μέλι ἀνέστη, id est, Glaucus poto melle reuixit. Dici solitum, quoties aliquis vulgari rumore dictus mortuus, denuò prodit in publicum, & quasi rediuiuus apparet iis, quibus persuasum fuerat eum vitâ defunctum esse. Satis constat ab euentu natum: nẽpe Glaucum quempiam præter omnium expectationem, gustato mellito pharmaco reualuisse. Eamq; rem in iocum popularẽ versam fuisse. Quidam enarrant in hunc modũ: Glaucus quidam poto melle, ob bilem penè exanimatus est. Ad hunc multis accurrentib. medicis, polyidos herba, quam draconem vocant, eum restituit.

Insperabilem vitam viuis.

Ἀνέλπιστον βίον ζῇς, id est, Insperatam vitam agis (sic enim loquuntur Attici:) hoc est, vitam mirificam, & quam ne sperare quidem auderet quisquam: aut in qua non spes alat animum, sed ipsæ res adsint. Extat apud Pindarum.

Lauares Peliam.

Λούεις τὸν Πελίαν, i. Laues Peliam. Dictum apparet, vbi quis salutem pollicitus, adfert exitium: aut vbi quis prodesse conatus, ingens addit malum. Ductum à notissima Peliæ fabula: quem dum filiæ à Medea persuasæ student ad iuuentam reuocare, lebeti feruenti impositum occiderunt. Fortassis non intempestiuiter dicetur, vbi quis falsa spe ductus, inanem sumit operam. Veluti si quis arte, quam vocant Alcimicam, fretus, sibi promittat futurum, vt è stanno fiat argentum, ex ære aurum. Refertur in adagiorum Collectaneis, quæ Plutarchi feruntur nomine.

Subitum remedium periculi.

Cùm indicabimus rem in extremum discrimen adductam, actúmq. fuisse, ni subita salus, ceu deo quopiam immissa protinus affulsisset, illud ex eodem lib. tum aliàs sæpe, conueniet,

Εἰ μὴ ἄρ' ὀξὺ νόησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.
Id est,
Ni ilicò sensisset, genitor diuûmq; hominúmq;.

Pro virgine cerua.

Ἀντὶ παρθένου ἔλαφος, id est, Loco virginis cerua. Prouerbio hoc vti licebit, quum præter opinionem insperatum quid accidit: veluti si quis opima spe excidat, & pro aureis tantùm non montibus exiguum quid referat: aut vbi quis carminis purus, reus tamen accusatus, liberatur, authore sceleris deprehenso: aut quum aliud pro alio fraudulenter substituitur. Extat apud Achillem Statium Alexandrinum libro vj. de amoribus Clitophontis & Leucippes: Custos, inquit, vt verisimile est, obstupuerat, inopinatæ rei nouitate commotus, iuxta parœmiam, pro virgine cerua conspecta. Natum videtur à fabula Iphigeniæ, quæ quum in Aulide Bœotiæ ad aram Dianæ adducta staret, futura deæ victima, ipsa quidem repentè euanuit, & in Tauricam deuecta est, immolata eius loco supposititia cerua. Hanc rem narrat apud Euripidẽ in Iphig. nuncius:

Ἄελπτον εἰσιδόντες ἐκ θεῶν τινος
Φάσμ', οὗ γε μηδ' ὁρωμένου πίστις παρῆν·
Ἔλαφος γὰρ ἀσπαίρουσ' ἔκειτ' ἐπὶ χθονί
Ἧς αἵματι βωμὸς ἐρραίνετ' ἄρδην τῆς θεοῦ.
Id est,
Spectrum intuentes à deorum quopiam
Inopinum, & ægrè creditum spectantibus:
Nam cerua humi iacebat artubus micans,
Aram deæ cruore stagnantem imbuens.

Non alienum hinc est quod Martialis iocatur in Misitium quendam, à Cybeles sacerdotibus noctu præsectis virilibus orbatum, quum illi Achillam puerum concubinum ea parte mulctasse se crederent decepti: proinde subiicit author,

Suppositam fama est quondam pro virgine ceruam.

Alaudæ in nido latet gramen.

Citatur à Cassiano Basso Scholastico, librorum qui de agricultura apud Græcos inscribuntur collectore, adagium hoc,

Ἐν κορυδοῦ κοίτῃ πολλὴ κέκρυπται ἄγρωστις.
Id est,
Ramosum gramen nido occultatur alaudæ.

Quo licebit vti, quum effugij aut subsidij spem ostentabimus: veluti si potentior quispiam nos conetur opprimere, in legum & æqui præsidio fiduciam nobis repositam, aut in vetusti iuris codicillis, indicare volentes, prouerbiali hoc versu vtemur, vel si scriptorum authoritate multiplici ac rationib. oppugnati significemus, neq; nos hac parte inermes esse, sed ad manum habere in expedito tela quibus nos defendamus, nimirum,

Ἐν κορυδοῦ κοίτῃ πολλὴ κέκρυπται ἄγρωστις.

Solet autem alauda peculiari quodam amuleto nidum suum lustrare impositis graminis ramulis, quemadmodum aquila callitricho, cornix verbenaca supina, turdus myrto, lauro palumbes, vt Soroastræ magi authoritate lib. xv. γεωπονικῶν legitur.

E media flamma seruare.

Qui ingentibus periculorum vndis circumscriptũ aliquem aut difficillimis litibus irretitum explicat, is è media flamma talem liberare, prouerbialiter dicitur. Aristides in Apellæ genethliaco: ἐκ μέσου φασὶ πυρὸς τὸν ἄνδρα σώζειν. id est, E medio, quod aiunt, incendio virum seruare, & iterum: τίνα δ' οὐκ αὐτὸς ἐκ πυρὸς αἰθομένου βουλαῖς ἀναρπάσειεν. id est, Quem non ille ex ardente flamma consultus eripuerit. Notum est de Ænea, qui patrem Anchisen è medio ardentis Troiæ incendio humeris extulit. quod apud Halicarnasseum in primo ex Sophocle legas.

Ad fores venire.

Ἐπὶ θύρας ἥκειν, id est, Ad fores venire, prouerbio dicitur, quum quid se vltrò ingerit. verbi gratia: si dicamus honores & dignitates alicui non ambienti obuenire, aut opes ex hæreditatibus non expectatas, ad manum venire, huic illa omnia ἐπὶ θύρας ἥκειν dicuntur. Potest venustè & ad carminis venerem transferri hoc modo: In pangendo carmine ita dexter est Grudius, vt Musæ illius ad limina ventitare, ἐπὶ θύρας ἥκειν, dicendæ sint. Philostratus de Aristocle sophista voluptates deliciasque aurium in quotidianum vsum recepit, ὥσπερ ἐπὶ θύρας αὐτοῦ φοιτώσας, id est, tanquam ad fores ipsius ventitantes. Natum videtur ab amatoribus, qui amasiarum ianuas frequentare solent, eásque sertis exornare. vnde ianua queritur apud Propertium,

> Nunc ego nocturnis potorum saucia rixis,
> Pulsata indignis sæpe queror manibus.

Vel à discipulis, præceptorum ianuas adeuntibus. quomodo de M. Antonio Imp. dixit Philostratus: θαμίζων αὐτῷ καὶ φοιτῶν ἐπὶ θύρας. id est, Frequenter illum inuisens, & ad ianuas commeans. Vtitur Aristides in oratione aduersus eos qui criminabantur in ipso ociosam eloquentiam: ταῦτα χαίρω, ταῦτα ἀσπάζομαι, ἐπὶ τὰς τούτων φοιτῶ θύρας. id est, Hæc amo, hæc exosculor, horum ad fores crebrò ventito. Vernacula nostra lingua hanc parœmiam mordicùs etiamnum seruat & exprimit, quum dicit, alicui ad limina venire, quod insperatò accidit, & vltrò se præbet.

Phœnicis instar reuiuiscere.

Κατὰ φοίνικα ἀναβιώσκεσθαι, id est, Phœnicis in morem reuiuiscere, prouerbio dicetur, qui longa valetudine, assiduis curis, amore, sollicitudine, carceris tædio emaciatus, nunc viuidior factus ad se redit. Aristides refert ad statuam ciuitatis, cuius ruinæ in nouam vrbis faciem restitutæ sint, reparatis etiam iis quæ obsoleta forent. ita enim loquitur de Smyrna, beneficio M. Aurelij Imperat. reædificata: ἡ πόλις ἀναφύεται μεταβαλοῦσα τὴν παλαιὰν, ἡ αὐτὴ παλαιά τε καὶ νέα, ὥσπερ τὸν φοίνικα ἀναβιῶναι λόγος αὐτὸν ἐξ αὑτοῦ. id est, Repullulat ciuitas deposito senio, vetus eadem & noua, quomodo Phœnicem ex se reuiuiscere fama loquitur. & alibi de eadem: γέγονε δ' ἡ παλαιοτάτη καὶ νεωτάτη ἡ αὐτὴ αὐτῆς ἀνανεωσαμένη, καθάπερ τὸν ὄρνιν φασὶ τὸν ἱερόν. id est, Facta est eadem vrbs & antiquissima & nouissima, resumpta iuuenta, quod de sacro alite dicitur. De Phœnice aue ita Ambrosius libr. De fide resurrectionis: Auis in regione Arabiæ, cui nomen est Phœnix, redriuiuo suæ carnis honore reparabilis, cùm mortua fuerit, reuiuiscit. Eusebium Pamphili in vita Constantini: αἰγύπτιον ὄρνιν φασὶ μονογενῆ ὄντα τὴν φύσιν, θνήσκειν μὲν ἐπ' ἀρωμάτων σωρὸν αὐτὸν αὐτῷ τὴν πυρὰν ποιησάμενον, ἀναβιώσκειν δ' ἐξ αὐτῆς σποδιᾶς καὶ ἀναπτάντα τοιοῦτον εἶναι οἷος καὶ πρότερον ἦν φανῆναι. id est, Phœnicem volucrem Ægyptiam ferunt natura vnigenam esse, & super aromatum aceruo emori, suum sibi rogum adolentem, postea de suo cinere reuiuiscere, resumtisque pennis talem existere, qualis antea fuerit. Nazianzenus in Carminum lib.

> Ὡς δ' ὄρνιν φοίνικα φάτις θνήσκοντα νεάζειν,
> Ἐκ πυρὸς ἀκτίνων ἠδ' ἄρα πολλοῖς ἔτεσιν μετὰ κύκλα,
> Πυρκαϊῆς κατ' ἀλῆς ξένον ὄρνιν αὐτοφύτου...

Id est,

> Phœnicem perhibent post fata resumere vires,
> Nascentem ex igni, & decursis pluribus annis,
> De cinere annoso fœturam sponte renasci.

De hac aue ita fermè Artemidorus lib. De insomniis iiij. cap. xlix. Phœnix vbi fatale ingruit tempus, euolat in Ægyptum, loco vnde profectus adsit ignorato, sibique constructo è casia myrrhaque rogo, immoritur: ex eo cinere post statum temporis curriculum vermis enasci putatur, qui grandescens in volucrem abit, fitque iterum phœnix, moxque emigrat ex Ægypto, locumq́; vnde genitor aduenerat, volatu repetit. Eius verba leguntur apud Suidam in dictione φοίνιξ, sed à librariis corrupta. nam illa, ἀφικνεῖσθαι εἰς αἴγυπτον ἀνάθεν, ex Artemidoro ita legi debét, ἀφικνεῖσθαι αἴγυπτον ἄδηλον ὅθεν. Plura de hac aue qui scire desiderat, legat opusculum Lactantij, & alterum Claudiani, de Phœnice: Cornelium Tacitum annalium libr. v. Plinium lib. x. cap. ij. Solinum cap. xxxvj. Ouidium in Transformationum libris: denique Achillem Statium Alexandrinum in calce libr. tertij De amoribus Clitophontis & Leucippes.

A scapha in triumphalem quadrigam.

Ἀπὸ θυννοσκοπείου ἐπὶ τὴν ἡγεμονικὴν ἀπήνην ἀλάμενος, id est, De scapha ad triumphalem currum transiliens. Extat apud Synesium in epistolis de Andronico dictum, qui infimis ortus natalibus, præfecturam suffragio principis adeptus fuerat. Efferri potest de quouis è fæce hominum ad magnas opes dignitatésque prouecto. quemadmodum Iulius Ligur post sedentariam operam in ducendo scalmo diu nauatam, Sexti Pontificis beneficio insignibus Ecclesiasticorum honorum ornatus, tandem ad Pontificatum maximum emersit, nimirum ἀπὸ θυννοσκοπείου ἐφ' ἱερατικὴν ἀπήνην ἀλάμενος. Licebit & nonnihil deflectere cum gratia, hoc modo, Agathocles Siculus è figulo rex factus, ἐκ κεραμείας ἐπὶ τὴν βασιλικὴν ἀπήνην ἥλατο. i. E figlina regium currum conscendit.

BRASSICANI.

Agrostis in nido Corydi.

> Ἐν κορύδου κοίτῃ σκολιὴ κέκρυπται ἄγρωστις.

Id est,

> In Corydi nido intorta occultatur agrostis.

Adagium extat apud innominatum Græcum scriptorem, qui rem rusticam viginti luculentissimis libris absoluit, lib. 15. τῶν περὶ γεωργίας ἐκλογῶν, vt ipse inscripsit: quo loco ex Nestoris panacea tractat admirabilem quarundam rerum sympathiam & antipathiam:

> Καρκῖνος πολυποδίῳ χρισθεὶς αὐτὸς παλάμῃσι βιταίως ἀποβάλλει τὰς χηλὰς, νυκτερίδες κισσοῦ θυμιωμένου θνήσκουσι, γῦπες ἀπόλλυνται μύρου ὀσμῇ, ὄφις θνήσκει δρυὸς φύλλων ἐπιβληθέντων αὐτῷ, ναρθηκιθεὶς ὄφις ἐπιρρίπτεται ἴβιος αὐτῷ ἐπιρριφθείσης, ἔχις πληγεὶς ἅπαξ καλάμῳ, ναρκᾷ πολλάκις δὲ ῥώννυται. τῇ ἔχιδνῃ φηγοῦ κλάδον ἐὰν προσαγάγῃς ἀπόλλυται. χελώνη ὄφιν φαγοῦσα νοσεῖ ἐπιφαγοῦσα δὲ ὀρίγανον ὑγιαίνει, πλατάνου φύλλα τοῖς νεοττοῖς ἐπιθεῖσι δὲ αἱ πελαργοὶ τὰς νυκτερίδας, χελιδόνες δὲ τὰς σίλφας σελίνῳ ἀποσοβοῦσι, φάτται δάφνῃ, ἱέρακες θριδακίνῃ, ἅρπαι κισσῷ, κόρακες ἄγνῳ, ἔποπες ἀμιάντῳ, κορῶναι περιστερεῶνι, κίγχλαι μυρσίνῃ, πέρδιξ καλάμου φορβῇ, ἐρωδιὸς καρκίνῳ, διὸ ὡς καλαμίτης ἐν κορύδου ἀγρωστίς ἐστι ἡ παροιμία,
>
> Ἐν κορύδου κοίτῃ σκολιὴ κέκρυπται ἄγρωστις.

hoc est, vt quàm simplicissimè Latinè dici potest: Cancrum herba polypodio si quis contigerit, chelas abiicit. Vespertiliones ex incensæ hæderæ suffumigatione moriuntur, Vultures intereunt ex odore vnguentorum, Serpens coniectis in eum quernis foliis emoritur, Serpens ne commoueri quidem poterit si Ibis auis ala tactus sit, Vipera semel percussa calamo, obtorpescit: sæpius autem, vt ad sese ipsam redit & conualescit. Viperæ si ramum ex fago arbore adhibeas, metu exanimatur. Testudo si serpentem ederit, ægrotat: rursus si Origanum ederit, conualescit. Ciconiæ platani foliis pullos præmuniunt aduersus vespertiliones, Hirundines aduersus Silphas ex Cantharidum genere apio vtuntur, Palumbes lauro, Accipitres syluestri lactuca, Harpæ aues hædera, Corui agno siue amerina, Vpupæ amianto, Cornices peristereone quem rectum vocant: Cinchla auis, quam motacillam dicunt, myrto. Perdix calami pabulo, Herodius siue ardea

cancro

In Corydi nido intorta occultatur Agrostis.

Eiusmodi peculiaria animãtium remedia commemorant & Plutarchus in commentario, vtrum prudentiora sint marina an terrestria, & Aristot. de historia animal. lib. ix. cap. vj. Plin. item lib. viij. c. xxvij. Adagij vsus est, si quando significamus nobis non deesse tacita quædam & paucis cognita prædia, quemadmodum Coridus auicula Agrosti, quam Theodorus & Hermolaus gramen vertunt, occulto quodam aduersus ea quæ nocere possint amuleto vtitur. Quòd si quis dixerit nos planè actum agere, qui post alios Adagia scribamus, is interea non obliuiscatur, & in Corydi nido agrostin esse reconditam: hoc est, neq; nobis ex bonorum authorum penu deesse iustum spicilegium, ex quo non aspernandam prouerbiorum messem concinnare possimus. Iunij adag. 3. Centu. 3. Alaudæ in nido gramen latet.

Etiam inter vepres rosæ nascuntur.

Ammianus Marcellinus lib. xvj. cùm de Entherio eunucho loqueretur, sic inquit: Sed inter vepres rosæ nascuntur, & inter feras nonnullę mitescunt. Hoc geminum prouerbium ostendit in omni hominum genere, quantumuis peruerso ac deplorato, reperiri tamen aliquot bonos viros, & qui moribus minimè sint aspernandis. Gregorius theolog. in vita Athanasij dixit, ὡς ἐκ τῆς ἀκάνθης ῥόδον, i. nasci etiam è vite rubum: hoc est, ex optimo parente nonnunquam pessimum filium.

COGNATI. Noua lux effulsit.

Allegoriã prouerbialis de insperata felicitate, siue bonorum affluentia. Virg. ix. Æneid.

Hic primùm noua lux oculis effulsit.—

Idem sub finem eiusdem libro de salute præter spem ostentata,

Continuò noua lux effulsit.—

xij. Æneid.

—Discussæ vmbræ, & lux reddita menti est.

Nox & tenebræ in Sacris metaphoricè capiũtur pro multitudine afflictionum, & malis ingruentib. Cicero: Recessus solis quasi tristitia quadam contrahit terram, accessus autem lætificat. Etenim oriente sole, cœlum videtur aperiri, sicut occidente claudi. Plautus in Persa, pro luce faculam dixit: Tace stultiloque, nescis quid instet boni, Nequicquam tibi fortuna faculam luciferam allucere volt. Virg. vj. de inferis locis:

Vt tristis sine sole domos loca turbida adires.

Et vt lux pro lætitia, præsenti concilio, & subita felicitate: ita crux & caligo pro tristitia, & animi extremitate. xij. Æneid.

Vt primùm discussæ vmbræ & lux reddita menti est.

Ne hoc quidem malè.

Οὐδ' οὕτως κακῶς, id est, Ne sic quidem malè. Quo licet vti, vbi res licet præter spem aut institutum, non infeliciter tamen ceciderit. Plutarchus commentario περὶ τύχης. Originem habet à priuigno, qui cùm aberrans à cane quem lapide petebat, percussisset nouercam: οὐδ' οὕτως κακῶς, dixit.

Τρὶς ἓξ βάλλειν.

Prouerbium antiquis fuit, dici solitum de illis, qui summum inopinatúmque bonum consequerentur. Id sumptum videtur à iactu cuborum siue tesserarum, quarum cùm latera numeris distincta sint, iactus hic fœlix secundúsque, & apud eos erat, & nunc quoque habetur. Quamuis ludendi rationes diuersæ, dissimilésque (vt opinor) fuerint. Cùm speculator apud Æschylum in Agamemnone, initio statim eius fabulæ, qui positus erat, vt obseruaret ignem editum (id enim signum conuenerat inter Agamemnonem & Clytæmnestram Ilij capti) sublato illo, longéque à se viso, cognouit expugnatam esse Troiam, fortunatúmque exitium habuisse, diuturnam illam molestámque suam curam, lætatur. Verba ipsius hæc sunt,

Αὐτός τ' ἔγωγε φροίμιον χορεύσομαι·
Τὰ τῶν δεσποτῶν γὰρ εὖ πεσόντα θήσομαι,
Τρὶς ἓξ βαλούσης τῆσδέ μοι φρυκτωρίας.

Id est,

Ego verò ipse procemia canam,
Dominorum enim bene cadentia faciam,
Ter sexies iacta mihi hac face.

Declaratio autem hæc legitur in antiquo libro: παροιμιακῶς τρὶς ἓξ βαλεῖν, ἀντὶ τοῦ εὐτυχεῖν ἀπεχρήσατο. Suidas etiam videtur hoc prouerbium intellexisse, cùm ait: τρὶς ἓξ, ἡ τελεία βολή. [Lege alibi. Iunij prou. Ter sex iacit.]

Interuenit θεὸς ἀπὸ μηχανῆς.

Fuit genus machinæ tragœdiarum, quod in summa trepidatione remedia arcessebat humanis maiora. Demissa nanque deos ostendebat ex improuiso. Id quod etiam ad prouerbium rerum desperatarum traxère, θεὸς ἀπὸ μηχανῆς. Plurima exempla tragicis omnibus, & in Pluti Amphitryone. Idem Scaliger in eodem historico: In fine autem, inquit, & proci interficiuntur, & interuenit θεὸς ἀπὸ μηχανῆς, quod tragœdiæ proprium est. Eo Lucianus vtitur in Philophos. in lib. De mercede seruientibus, & in Sectis. Erasmus noster istud fusius tractauit, in prouer. Deus ex improuiso apparens.

Tanquam tibias ad fontem.

Prouerbium casus fortuiti, ex Marsyæ Phrygis fabula natum, quam ex Hygino referam: Minerua tibias dicitur prima ex osse ceruino fecisse, & ad deorum epulum cantatum venisse. Iuno & Venus cùm eam irriderent, quòd & cæsia erat, & buccas inflaret, fœda visa, & in cantu irrisa in Idam syluam ad fontem venit: ibique cantans in aqua se aspexit, & vidit se meritò irrisam. Vnde tibias ibi abiecit, & imprecata est, vt quisquis eas sustulisset, graui afficeretur supplicio. quas Marsyas Oeagri filius pastor, vnus è Satyris inuenit. quibus assiduè commeletando, sonum suauiorem indies faciebat; adeò vt Apollinem ad citharæ cantum in certamen prouocaret. Quò vt Apollo venit, Musas iudices sumpserunt. Et cùm iam Marsyas inde victor discederet, Apollo citharam versabat: idémque sonus erat. quod Marsyæ tibiis facere non potuit. Itaque Apollo victum Marsyam ad arborem religatum Scythæ tradidit: è cuius sanguine flumen Marsyan est appellatum. De hoc certamine, déque Marsyæ excogitatione, lege Luciani dialogum Iunonis & Latonæ, & quę illic annotauimus. Adagio autem vsus est Cælius Lactantius Firmianus De falsa sapientia libr. iij. capite xiiij. Rectius itaque Lucretius inquit, cùm eum laudat, qui sapientiam primus inuenit: sed hoc ineptè, quòd ab homine inuentam putauit. Quasi verò illam alicubi iacentem homo ille quem laudabat, inuenerit, tanquam tibias ad fontem, vt poetæ aiunt: quòd sic repertorem sapientiæ, vt deum laudauit.

Securis aduersus mendacia.

Lucianus in Philopseude: Atque ego quidem vt eum conspexi, respiraui: hoc ipsum quod prouerbio dici solet, aduenisse mihi ratus, nempe securim quampiam aduersus mendacia. Occludet, inquam, eis ora vir sapiens adeò monstrosa narrantibus, atque prorsus, iuxta vulgatum illud adagium, repentè Deum immissum esse mihi hunc à fortuna putabam. De hoc vide Erasm. Deus ex improuiso apparens.

EX APPEND. IVNII, CANTERI, & aliorum.

Auretenus experiri tumultum.

Et hoc Christianissimi poetæ est, vbi vrbem Romam inducit Theodosio suo gratias agentem, cùm Gothi post Ligurum opes, & amœna profundi Padi rura deuastata, Tuscum solum victo amne prementes in montibus

Fesulanis à Stilicone oppressi essent. versus sunt ij. contra Symm.

—Quæ festis suspendam pallia portis,
Immunis tanti belli, ac te stante sub armis
Libera, & aure tenus Geticos experta tumultus.

Ita enim legi debent, quomodo authore me eos Marnefsius expressit. Alpibus tenus enim, quem hîc locum habebit, cùm Gothi in Pollentinis campis excisi sint? Accommodari potest ad omnia, repentè à vicina imminente plaga sine vllo detrimēto liberata, vt ad Germaniam totam, cùm immanes Getæ canes nobis infestissimi, Viennam oppugnarent: & totam Siciliam, obsessa ab iisdem Milite.

PROBRVM, GLORIA.

Erasmi. Gloriosum & apud posteros.

Cùm facinus significabimus, cuius famam & posteritas celebratura videtur, quadrabit illud ex eodem libro:

Αλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.
Id est,
—Imò facinus insigne peregit,
Ipsa etiam quod posteritas exaudiat.—

Gloria futuri.

—Τὸ δέ τι κλέος ἐσσομένοισι.
Id est,
Gloria futuri.—

Hemistichium est carminis heroici. Refertur in iisdē Plutarchi Collectaneis. Admonet, famam laudémq; rectè factorum contingere, potissimùm apud posteros. Alioqui, quemadmodum rectè dixit Ouidius,

Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit.

Non omninò temere est, quod vulgò dictitant.

Apud Aristotelem vsurpatur prouerbij vice, & apud eruditos iam olim in prouerbiū abiit nobilis illa Hesiodi sententia (οὐ μάτην ᾄδουσι, quemadmodum ait Aristides in defensione Periclis) quæ dicit non vsquequaque irritum esse solere, quicquid rumore populi iactatum fuerit. Ea est in operis volumine secundo, cui titulus, Opera & dies,

—Δειλὴν δ' ὑπαλεύεο φήμην.
Φήμη γάρ τε κακὴ πέλεται, κούφη μὲν ἀεῖραι
Ῥεῖα μάλ', ἀργαλέη δὲ φέρειν, χαλεπὴ δ' ἀποθέσθαι.
Φήμη δ' οὔτις πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα πολλοὶ
Λαοὶ φημίζουσι, θεός νύ τις ἐστὶ καὶ αὐτή.
Id est,
Rumores hominum cures vitare molestos.
Fama malum est, oritur, surgitq; facillima: verùm
Difficile hanc perferre, graue est sedare coortam.
Nam non vlla quidem prorsum perit irrita fama,
Per populos quæcunq; volat, quia numen & ipsa est.

Potest bifariam accipi sententia: nimirum aut non planè falsum videri, quod plurimis est in ore, quódque populi consensus approbat: aut non prorsus aboleri posse rumorem, etiam falsum, qui iam in vulgus dimanârit. Proinde admonet, vt solicitè caueamus, ne vel falsò per temeritatem in fabulam vulgi venire contingat. Quòd autem famam deam dixit, cum Homero sensit, qui complurib. locis ὄσσαν suam inducit. sic enim deam ipsam appellat. Et hunc æmulatus Vergil. in iiij. Æneid.

Hæc passim dea fœda virûm diffudit in ora.

Sutorium atramentum.

M. Tullius libro Epistolarum ix. ad Pætum: Iam pater eius accusatus est à M. Antonio: sutorio atramento absolutus putatur. Subesse videtur prouerbium. Sentit, opinor, hominem absolutum fuisse iudicum corruptela, non citra infamiam. Est enim huiusmodi sutorium atramentum, vt neq; magnopere atram imprimat notam, neque nullam tamen illinat maculam. Infamiam enim atramenti symbolo poetæ significant. vt Horatius,

—Hic nigræ succus loliginis, hæc est
Ærugo mera.—

Is quidem succus quidam est, quem plerisq; mollium piscium, maximè Sepiis inesse scripsit Aristoteles libro De partibus animalium iiij. eum tunica contineri membranea, emitti verò fistula quadam: quem effundunt in metu, & aquam infuscant, ne queant deprehendi.

Rursus Horatius,
Sed veluti tractata notam labémq; remittunt
Atramenta, ferè scriptores carmine fœdo
Splendida facta linunt.—

Cæterùm quod Græci Chalcanthum appellent, Cornelius Celsus ferè vertit sutorium atramentum: cuius frequenter meminit in medicinis, præsertim libro quinto. Colligitur ex ære. Vnde Græcis nomen χάλκανθος, quasi dicas flos æris. Vnde suspicor magis dici maculam, quam ægrè possis diluere. Nam atramentum quod scriptorium vocant, facilius diluitur, nec inhæret corio. Plinius in epistola simili figura dixit, Vitelliana cicatrice stigmosum.

Scarabeo nigrior.

Κανθάρου μελάντερος, id est, Scarabeo nigrior. In fœdos & vehementer atros, ac fuscos. Nam scarabeus animal insigni & fœdo nigrore est, de quo alibi plura dicentur.

Dedecus publicum.

Rem modis omnibus infamem ac perniciosam, non ineleganter indicaueris his versibus, quibus Hector Paridem obiurgat lib. Iliad. iij.

Πατρί τε σῷ μέγα πῆμα, πόληΐ τε παντί τε δήμῳ,
Δυσμενέσιν μὲν χάρμα, κατηφείην δὲ σοὶ αὐτῷ.
Id est,
Noxa ingens vrbiq; tuæ, populóq;, patríq;:
Hosti gaudia, sed probrúmq;, dolórq; tibiipsi.

Cythonymi probrum.

Κυθωνύμου αἶσχος, id est, Cythonymi dedecus. In hominem dicebatur vehementer infamem, fœdiq; nominis, cuiúsq; nomen iure supprimi debeat, vel ob calamitates. Vnde & Græca vox à cælando nomine dicta. Et hodie dictitant vulgò, tegendam ollam: quoties innuunt fœdius esse facinus, quàm vt autoris facienda sit mentio. Autor Zenodotus.

Cerite cera dignus.

Olim notari dignos atque improbos, & nequam homines, Cerite cera dignos prouerbio vocabant: nimirum ceritem ceram, insignem ignominiam appellantes. Horatius,

Quid deceat, qui non obliti, Cerite cera
Digni, remigium vitiosum Ithacensis Vlyssis.

Acron & Porphyrion huiusmodi tradunt originem adagij. Romani Ceritib. bello subactis, eam dixêre conditionem, ne suffragij ius haberent, ne leges vllas aut æderent, aut haberent. Eámq; ignominiam in adagium abiisse. Meminit de tabulis Ceretibus & Aulus Gellius lib. xvj. cap. xiij. Primos autem municipes, inquit, sine suffragij iure Cerites esse factos accipimus. Concessúmq; illis, vt ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent, sed negociis tamen atque oneribus vacarent, pro sacris bello Gallico receptis custoditisq;. Hinc tabulæ Cerites appellatæ, versa vice, in quas censores referri iubebant, quos notæ causa suffragiis priuabant. Confine videtur illi, quod alibi diximus, Sutorium atramentum.

Hic bonorum virorum est morbus.

Αὕτη γε χρηστῶν ἐστὶν ἀνδρῶν ἡ νόσος.
Id est,
At iste sanè morbus est probi viri.

Suidas

Suidas propemodum vt prouerbiale citat. Extat autem apud Aristophanem in Vespis. Vti licebit, cùm id probro datur, quod magis laudi duci oportebat. Finitimum illi, ex Euripidis Aulidensi Iphigenia,

Καλόν γέ μου τοὔνειδος ὠνείδισας.

Id est,

Mihi opprobrasti probrum honestum scilicet.

Aut ἐλαττώματα, in tristia quædam seuera vitia: quæ cùm atrociora sint, tamen minus obnoxia sunt infamiæ, quòd his magnates ac probati laborent. Quis enim non execratur furem? At longè fœdius est adulterium: quod tamen proceres sibi propemodum laudi tribuunt. Inuidere, obtrectare, studere congerendis opibus, longè sceleratius est, quàm puellam habere, qui cũ cubites, ob nocturnos (vt dicus ait Hieronymus) metus. At hoc qui facit sacerdos, vappa vocatur ac sterquilinium: & integri sanctiq; habentur, qui ambitione tument, auaritia contabescunt, inuidentiæ virus afflant omnibus: quòd videlicet hi bonorum virorum morbi sunt.

Quem fortuna pinxerit.

Ὃν τύχη μέλανα γράψει, τοῦτον ὁ πᾶς χρόνος οὐ δύναται λευκᾶναι, id est, Quem fortuna nigrum scripserit, hunc non vniuersum æuum candidum reddere potest. hoc est, Cui fortuna refragatur, huic quicquid tentauerit, infeliciter cedet. Allusum est ad nigros & albos calculos suffragiorum. Recensetur in Collectaneis Apostolij.

Cur non suspendis te?

Τί οὐκ ἀπήγξω, ἵνα ἐν Θήβαις ἥρως γένῃ; i. Quin te suspendis, vt apud Thebanos heros fias? Apud alios summus honos habebatur iis, qui sibi mortem consciuissent, præsertim pro salute patriæ, vt apud Atticos Codro pro patria non timido mori: apud Romanos Deciis, & Quinto Curtio, M. Catoni Vticensi, Bruto, & aliis plerisque: apud Thebanos autem nullius honos habebatur iis, qui sibi vim attulissent. Vnde per ironiam dictum putant, vt Thebis semideus fias. Dici posse videtur in eos, qui famæ ducti cupiditate, semet periculis grauibus obiiciunt. Refertur à Zenodoto.

Adhortantis ad gloriam.

Cùm adhortabimur ad immortalem gloriam egregiis parandam factis non inconcinniter adhibebimus illud carmen, quo M. Tull. aliquot vsus est locis,

Ἀλκιμὸς ἐσσ᾽ ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ.

Id est,

Strenuus esto, quo te posteritas quoq; laudet.

Extat autem apud Homerum cùm aliàs, tum Odysseæ II. primo. Sic enim Pallas in specie Mentoris adhortatur Telemachum ad virtutem, aliorum illustrium heroum exemplo,

Καὶ σὺ φίλος (μάλα γάρ σ᾽ ὁρόω καλόν τε μέγαν τε)
Ἄλκιμος ἔσσ᾽ ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ.

Id est,

Túq; age (quando te video magnúmq; bonúmq;)
Strenuus esto, vt te te & postera prædicet ætas.

Fractis auribus.

Galenus contra Thrasybulum, ὧν θαυμαστὰ ταυτὶ συγγράμματα, τὰ νῦν περιφερόμενα ὑπὸ τῶν τὰ ὦτα κατεαγότων, id est, Quorum sunt admirandi isti libri, qui circunferuntur ab his qui fractas gerunt aures. De pugilibus, ni fallor, sentit, qui postea facti medici, scribunt libros: aut potius de libris imperitorum medicorum, qui leguntur à pugilibus, qui solent habere laceras aures, more suum, oculos sugillatos, totam faciem tuberibus notatam, ex arte quam exercent. Galenus enim crebrò destomachatur in athletarum genus. Vsus est hoc adagio Plato in Gorgia, nec satis liquet quo sensu. Etenim quum Socrates dixisset se audire, quòd Pericles reddidisset Athenienses deteriores, nimirum ignauos ac timidos, loquaces & auaros, vt qui primus mercenaria stipendia instituisset: Callicles respondet, τῶν τὰ ὦτα κατεαγότων ἀκούεις ταῦτα ὦ Σώκρατες, i. Ab his qui aures habent fractas, audis ista ô Socrates. Sentit opinor de athletis & barbaris, quibus ignaui videntur à militari ferocia alieni. Hanc coniecturam meam tantisper valere volo, dum aliquid adferetur exploratius. De perforatis auribus dictum est aliàs. Conueniet in hominem pugnacem, & vt notantem multos, ita notatum à multis.

PROCLIVITAS.

ERASMI. Currentem incitare.

Τὸν τρέχοντα ἐπὶ δρόμον, id est, Currentem incitare, est adhortari quempiam ad id, ad quod iam suapte sponte tendit. Atq. hac figura mitigamus, vel præcludimus magis offensam admonitionis. Cicero ad Cassium, Vt Cæsarem in Italia viderem. sic enim arbitrabamur, cumque multis honestissimis viris conseruatis, ad pacem currentem, vt aiunt, incitarem. Idem ad Quintum fratrem lib. ij. Quare facis tu quidem fraternè, quod me hortaris. Sed mehercle, currentem nunc quidem. Rursus ad Atticum: Quòd me hortaris, vt eos dies consumam in philosophia explicanda: currentem tu quidem. Idem in Oratore: Facilius enim est, currentem, quod aiunt, incitare quàm commouere languentem. Plin. ad Cannium, Scio te stimulis non egere: me tamen tui charitas euocat, vt currentem quoq; instigem. Ducta est metaphora ab his, qui cursu certant, quibus acclamatio solet addere velocitatem. Lucian. ex Homero citat ad Nigrinum: θαρρεῖν, ὦ ἑταῖρε, τὸ γὰρ τοῦ καθ᾽ Ὅμηρον, σπεύδοντα καὶ αὐτὸν παρακαλεῖς. i. Bono es animo, quandoquidem iuxta Homericum illud, hortaris eum, qui ipse sua sponte properet. Extat autem Iliad. θ.

Ἀτρεΐδη τί με ταῦτα καὶ αὐτὸν ἐπειγόμενον
Ὀτρύνεις;

Id est,

Quid me sponte mea properantem maximè Atrida
Extimulas? —

Eodem alludit Odyss. α.

Ὡς εἰπὼν ὤτρυνε πάρος μεμαυῖαν Ἀθήνην.

Id est,

Iamdudum promptam, ac cupientem, his Pallada dictis
Excitat. —

Itaque currẽtem incitamus, cùm ad id vocamus aliquem, ad quod suapte cupiditate fertur, ac propendet. Quemadmodum meminit Dion, Timotheum cantorem quempiam certa quadam cantione, quæ Palladis vocatur, Alexandri Magni animum repentè ad belli cupiditatem incitare solitum. Atque incitabat ille quidem, sed sponte currentem, vtpote naturâ sanguinarium, & belli sitientissimi. Alioqui Sardanapalum illum κατάβρωτον, id est mollissimum, iisdem modis haud vnquam commouisset. Terent. in Andria torsit in malam partem, omissa metaphora: Age si hic non insanit satis sua sponte, instiga. Huc pertinent illa M. Tullio familiaria, E cursu reuocare. In principio Topicorum, E cursu ipso reuocauit voluntas tua. Et, In cursu esse: &, Cursum interrumpere.

Calcar addere currenti.

Eandem sententiam aliunde ducta metaphora, extulit Plinius iunior in epist. quadam ad Pompeium Saturninum: Flagitabas vt tibi aliquid ex meis scriptis mitterem, cùm ego id ipsum destinassem. Addidisti ergo calcaria sponte currenti. Translatione sumpta ab equitibus, qui nonnunquam etiam spontè currentib. equis, quo currant celerius, calcar addunt. Ita nobis calcar addit, qui extimulat languentes: addit currentibus, qui cupiditatem ac studium nostrum auget acuitque.

Ouidius,

Non opus admisso subdere calcar equo.

Sunt autem fermè prouerbiales in totum illæ metaphoræ: Subducere calcar, subdere stimulos. quemadmodum & illæ, Iniicere frenum, compescere freno, reuocare freno. M. Tullius ad Atticum: Adscribit etiam, & quasi calcar admouet. Idem ad eundem lib. vj. Sed alter, vt dixit Isocrates in Ephoro & Theopõpo, frenis eget, alter calca

ribus. Plato lib. De legibus 9. ἀλλ' εὖ κλεινία, εὖ δ' ἐμὲ μὲ ὥσπερ φερόμενον ἀνακρούσας ἀνήγειρες. i. Opportunè me Clinia, impetu currentem retudisti. Et illud Ciceronis: E medio cursu reuocauit.

Bene plaustrum perculit.

Rusticorum prouerbium est, Bene plaustrum perculit. Apparet dici solitum in eos, qui quempiam impellunt, quò suapte sponte iam propendebat. Translatum à plaustris onustis, quæ quò exonerentur, solent euerti. Fit autem id commodius in eam partem, in quam propter solum decliuius inclinant. Donatus indicauit hoc adagium, exponens in Eunucho hæc Parmenonis verba: Perculeris iam tu me? Ab hac sententia non abhorret Plautinum illud in Curculione: Qui monet, quasi adiuuat. Verba sunt lenonis, qui libentius sit mutaturus fidem, admonitus à trapezita, quod tamen vel citra monitorem erat facturus. Idem eleganter expressit Sophocles apud Plutarchum in vita Artaxerxis,

Ταχεῖα πειθὼ τῶν κακῶν ὁδοιπορεῖ.

Id est,

Rerum malarum facilis est persuasio.

Plerique ad deteriora procliues sunt.

A vicinis exemplum habent.

Ἐκ τῶν γειτόνων τὰ χρήματα παράδειγμα. id est, A vicinis sumunt exemplum. Qui faciunt quippiam aliorum exemplo prouocati. Vicinus enim vicino morbum suum affricat, & malorum commercio reddimur deteriores. Huc nimirum allusit Terentius in Andria,

Quid isthuc tam mirum est, de te si exemplum capit?

In planiciem equum.

Ἐς πεδίον τὸν ἵππον, id est, In planiciem equum. Quoties quis ad id prouocatur, in quo plurimum valet, quóque vel maximè gaudet. Equus in campo tanquam in sua est harena. Apud Lucianum in Captiuo, quum ipse Iudices postularet, Plato respondit, τοῦτο ἐκεῖνο, εἰς πεδίον τὸν ἵππον. id est, Hoc ipsum (quod dici solet) equum in planiciem: videlicet hominem rhetoricum significans, & in agendis causis exercitatum. Plato in Theæteto, ἱππέας εἰς πεδίον προκαλεῖς, Σωκράτη εἰς λόγους. id est, Equites in planitiem prouocas, Socratem ad disputandum. Tametsi quidam codices ἵππους habent hoc loco, non ἱππέας. Synesius in epistola quadam: Ἐπ' αὐτὸ δὴ τοῦτο προκαλοῦμαι, τὸν ἵππον εἰς πεδίον, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, προτρέπειν ἡγούμενος. id est, Ad hoc ipsum certè prouoco, equum in planiciem (iuxta id quod dicitur) adhortari me putans. Translatum videtur à militia. Nam quoties res est pediti cum equite, pedes fugit campestria, sectatúrque loca impeditiora.

Mustelæ seuum.

Γαλῇ στέαρ, id est, Mustelæ pingue, subaudiendum, das aut committis. Cùm ea dantur, quorum qui accipiunt, natura sunt appetentissimi. Gaudet enim hoc animal præcipuè seuo. Veluti si quis laudaret laudis auidissimum: aut ad bibendum prouocaret, naturâ bibosum: aut ad aleam inuitaret, quibus hic ludus impendiò gratus esset. Refertur adagium à Diogeniano.

Vna scutica omneis impellit.

— Μία μάστιξ πάντας ἐλαύνει.

Id est,

— Vna scutica incitat omneis.

Hemistichium heroicum de negocio dictum, quod facilè fieret, videlicet à promptis omnibus, & suapte sponte currentibus. Fortassis aptè dicetur in hos, quos eadem causa impellit: puta eadem spes lucri, studium commune, idem amor aut odium. Sumptum ab aurigis. Autor Suidas. Vsurpat Plutarch. in vita Lycurgi, scribens vrbem Lacedæmoniorum ὥσπερ σκυτάλῃ μιᾷ καὶ τρίβωνι ἄρχουσαν τῆς Ἑλλάδος ἑκούσης καὶ βουλομένης. id est, Scytala ac sago imperantem Græciæ spontaneæ volentíque.

Lydum in planiciem prouocas.

Λυδὸν εἰς πεδίον προκαλεῖς, id est, Lydum in campum prouocas. In eum competit, qui lacessit iamdudum ad id propensum, ac promptum. Notati sunt Lydi, quòd ad bellum capessendum æquo propensiores essent. Herodotus lib. j. docet Lydos equitatu valuisse. Proinde Crœsus optat Iones equitatu venire oppugnatum Lydos. Finitimum ei quod suprà recensuimus, τὸν ἵππον εἰς πεδίον.

Sphæra per præcipitium.

Eiusmodi prouerbium refertur ab Eustathio in Iliados Homeri librum secundum, σφαῖρα κατὰ πρανοῦς, id est, Globus per decliue. subaudiendum, voluitur aut mittitur. Perinde est quasi dicas, currentem incitare. Nam sphæra vel suapte sponte facilè per locum decliuem deuoluitur. Nec malè quadrabit in eos, qui vitæ genus aliquod nacti sunt, ad quod videntur esse naturâ propensi: vt conueniat cum illo, τὸν ἵππον εἰς πεδίον, id est, Equum in planiciem.

Vno digitulo.

Vno digitulo, summam negocij facultatem significabant. Terent. in Eunucho: Qui mihi nunc vno digitulo fores aperis fortunatus, Næ tu istas faxo, calcib. sæpe insultabis frustra. Hieronymus in dialogo Luciferani & Orthodoxi: Hanc igitur hastam, quam totis viribus misisti, de qua nobis minitaris, vno, vt aiunt, digitulo repellam. Huc pertinet & illud, quod alibi dictum est, Minimo prouocare: cùm significamus, nos vel nullo negocio posse vincere.

Suade lupis vt insaniant.

Πεῖσαι τὸν μίλωνα καὶ τοὺς λύκους αὐτίκα λυσσῆν.

Id est,

Hoc quoq; Milo lupis mox persuadeto rabire.

Vbi quis animum inducit ad rem stultissimam, quam non aggrederetur, nisi insanus. nam lupi insaniunt vel sua sponte. veluti si quis tyrannum instiget ad crudelitatem, cùm plus satis sæuiat suopte ingenio. Rabies propriè canum est: vnde Scholiastes Theocriti putat hoc velut absurdum proponi. Sed canes aliquando rabiunt, lupi nũquam non rabiunt.

In numerato.

In numerato habere, si ad animi rem transferatur, prouerbij rationem habuerit: velut Octauius Augustus (vt refert Seneca) pronunciauit de Vinitio oratore, quòd ingenium in numerato haberet: proptereà quòd in caussis agendis ingenio esset præsentissimo, & quicquid aliis præstaret diutina cogitatio, id illi prima statim animi intentio daret. Sumptum est ab his, qui res suas ad certissimum calculum redegerunt, hoc est, ad pecuniam numeratam. Quintilianus in sexto: De actore, inquit, facilè dicente ex tempore dictum est olim, ingenium eum in numerato habere. Vide prouerbium, Numero dixisti.

Titio ad ignem.

Δαλὸς ἐπὶ πῦρ, id est, Titio ad ignem. vbi quis applicatur ad res, ad quas naturâ propensus est. Vt si mulierosus ad puellarum conuictum, sanguinis auidus ad militiam, lucri sitiens ad mercaturam. δαλὸν enim Græci vocant lignum semiustulatum. Non admodum abludit ab illo, εἰς ἀμίδα οὐρεῖν, id est, In matulam immeiere. Refertur à Suida & Zenodoto.

Maturior moro.

Πεπαίτερος μόρου. De Hectore Æschylus in Phrygibus ita loquitur apud Athenæum lib. ij.

Ἀνὴρ δ' ἐκεῖνος ἦν πεπαίτερος μόρου.

Id est,

Porrò vir ille erat moro maturior.

Dici potest vel in hominem miti ingenio prædìtum, vel in mollem, vel in vehementer propẽsum ad aliquid, velut in vir-

in virginem nupturientem. Addit ex Nicandro, huius arboris fructum primum omnium apparere. Additur & huic arbori vellicatio, ad maturitatem. Opinor fici genus esse, quum scribitur per ι μικρὸν, μόροι.

Olla lenticulam attigit.

Epicharmus apud Athenæum, eo quem alibi citauimus loco, χύτρα δὲ φακῆς ἥψατο, Sed olla lenticulam attigit. Conueniet in eos, qui vehementer propensi sunt ad aliquid, velut huc nati, vt vltro nulla data occasione se cõferant ad id quod appetunt. Olla fictilis videtur amare lentem, ac veluti vltrò venire ad lentem. Simile illi quod alibi retulimus, Ipsa olera olla legit: &, Equum in planiciem.

Ignis ad torrem.

Πῦρ ἐπὶ δαλὸν ἐλθεῖν, id est, Ignis ad torrem veniens. De negocio, quod raptim facilèque conficitur: quasi cùm vltrò ignis ad torrem transuolat, ob materiei siccitatem. Meminit Diogenianus. Simile fuerit, Ignis ad naphtham. Est autem naphtha, bituminis genus, ad quod flamma vel è longinquo transuolat.

Quàm facilè vulpes pyrum comest.

Plautus in Mostellaria: Tam facilè vinces, quàm vulpes pyrum comest. De re factu procliui. quòd nihil negocij sit vulpi dentatissimæ, pyrum edere.

Tam in procliui quàm imber.

Non absque prouerbij specie dictum est illud à Plauto in fabula, cui titulus est, Captiui duo:

Tam hoc tibi in procliui quã imber est, quãdo pluit.

Nam procliue propriè dicitur, quod ex alto deorsum propendet. Arduum est autem onera submoliri in altum: deorsum verò vel suapte sponte deuoluuntur.

Tanquam de narthecio.

Prouerbij simillimum est & illud Ciceronis in ij. De finibus bonorum libro, Tanquam de narthecio: pro eo quod est, ex parato, & ad manum. Nam nartheciũ, opinor, vocat pyxidem, vnde pharmacopolæ depromunt medicamenta. Verba Ciceronis sic habent: Iam doloris medicamenta illa Epicurea, tanquam de narthecio promant. si grauis, breuis: si longus, leuis.

Mercator nauiga, & expone.

Strabo libro Geographiæ decimoquarto, refert huiusmodi prouerbium, ἔμπορε κατάπλευσον, ἐξελοῦ πάντα πέπραται, id est, Mercator adnauiga, expone: omnia diuendita sunt. Ait natum à Cilicibus, olim piraticam exercẽtibus, quorum præcipuus quæstus erat ex mancipiis: quæ propter opportunitatem loci facilè capiebantur, & celerrimè distrahebantur: quòd Delus, quæ non procul aberat, emporium præstaret & amplum & pecuniosum, vt illic eodem die præsente pecunia, multa mancipiorum millia distrahi possent, & euehi. In causa erat illud quoq;, quòd Romani ex Carthagine Corinthoque subuersis, vehementer locupletati fuerant, eóque pluribus mãcipiis vti cœperunt. Si quid habet prouerbium, præter rei gestæ memoriam, poterimus vti, quoties significabimus rei cuiuspiam esse tãtam auiditatem, vt nulla copia sufficiat: præsertim si quid mali sit, quod expetitur: quemadmodum nihil auidius emitur, quàm nugaces quidam, & seditiosi libelli, fastiditis bonis authoribus.

Vna pertica.

Vna pertica, pro eo quod est, eadem opera. Plinius Secundus libro octauo, Epist. ij. Nam regione, inquit, tota, & nouitas remissionis, & forma laudatur, ipsis etiã, quos non vna, vt dicitur, pertica, sed distinctè gradatimque tractaui. Quanto quis melior & probior, tanto mihi obligatior abit, expertus esse non apud me,

Ἐν δὲ ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς ἠδὲ καὶ ἐσθλός.

Id est,

Vir malus ac fortis precio ducuntur eodem.

Sumptum videtur ab his qui metiuntur agros. Perticam posuit pro decempeda. Nam Seruius Sulpitius (vt indicat Festus Pompeius) dixit perticam esse lineam qua diuiduntur agri, & versus est Homericus lib. Iliad. ix. quem alibi recensuimus atque exposuimus.

Tarichus assus est simulátque viderit ignem.

Τάριχος ὀπτὸς ἅμ' ἂν ἴδῃ τὸ πῦρ.

Id est,

Tarichus assus mox vt ignem viderit.

Athenæus libro tertio, prouerbij loco citat. Est autem Tarichus piscis salsus, de quo nonnulla in prouerbio, Si non assunt carnes. Opinor idem esse cum illo, ἀφύα εἰς τὸ πῦρ, quod antè iam exposuimus in prouerbio, Aphya in ignem. Eodem in loco refert & hunc versum ceu prouerbialem:

Οὐκ ἂν πάθοι τάριχος ὧν πράξειας.

Id est,

Tarichus haud laturus est, queis dignus est.

IVNII. Tanquam si pupillas moueas.

Κόρας κινεῖν, Tanquam si pupillis nictites. Annotat Hesychius, prouerbialiter dici de re factu procliui, & in qua nihil difficultatis sit. Sic enim inquit, ἐπὶ τῶν ῥᾳδίων λέγεται, nihil autem pupilla magis lubricum: ac proinde mobilius expeditiúsve creauit natura, vt hinc vernacula lingua nostra sumpserit adagium, quòd intra nictum oculi aliquid perfectum iri loquitur, quod facili momento dictoque citius absolui possit. Admonendus est tamen obiter lector mendæ, quæ in Hesychij codice inhæret: vbi perperàm scriptum inueniet ἐλκεῖν, pro κινεῖν.

Facilius quàm Oreum deuicerint Bœoti.

Θᾶσσον ἢ τὸν Ὠρεὸν ἐξείλοντο οἱ Βοιωτοί, id est, Citius quàm Oreum deuicerint Bœoti. Prouerbium dici admonet Suidas de iis qui limites suos transcendunt. Ego arbitror efferri posse de expeditione celeriter confecta. vel etiam de re factu procliui. Oreon Eubœæ vrbem constat esse in Bœotiæ confinils, quam Bœoti noctu adorti in potestatem sine magna difficultate redegerunt. de iis namque Apollodori verba interpretanda existimo apud Stephanum.

Quàm facilè canis exta edit.

Quàm facilè canis exta edit, prouerbiale dicterium est apud Annæum Senecam in Apocolocyntosi seu Ludo de morte Claudij Cæs. vbi D. Augustus introducitur hunc in modum sententiam suam edisserens: Qui vobis non posse videtur muscam excitare, tam facilè homines occidebat, quàm canis exta edit. Ista namque lectio magis placet, quàm vulgata, quæ legit, Quàm canis excidit: vt annotatum est à me nuper in annotationibus in eum librum: fauentque illi scripturæ doctorum plerique. Dicetur de re expedita, & oppidò quàm facillima factu. quò pertinet illud Horatij:

Vt canis à corio nunquam absterrebitur vncto.

BRASSICANI. Musas hortari vt canant.

Ausonius in epist. ad Symmachum, eiusmodi prouerbialia scitamenta, quibus significamus nos eum inhortari qui sua sponte atque adeò non rogatus in negocium incumbat, eleganter expressit: Musas hortari vt canant, maria vt effluant, auras vt vigeant, ignes vt caleant.

COGNATI. In mundo, Ad manum.

Antiqui homines cùm aliquid in promptu, palàm & in expedito ac citò esse intelligi volebant, hoc aduerbio familiariter vtebantur. Plautus in Pseudolo: Quia sciebam (inquit seruus) mihi pistrinum in mundo fore. Idem in Pænulo: Id quidem in mundo nunc est tuæ. In Persa: Nempe habeo in mundo. In Pseudolo: Pistrinum in mundo sciebam, si id facerem mihi, Simo. Non à me scibas pistrinum in mundo tibi? A mundo muliebri id ductum est. Mulieres enim quæ ad cultũ corporis faciunt, in promptu habent, conduntque omnia in arcula diligenter, vt præstò eùm vti velint, semper sint. Siue in mundo dicebant, significãtes pœnam illam, aut malum extare, vt illi conscij sibi suæ vitæ, in se cadere facilè id posse intelligerent, obscurè vt mos est minantium. quod volebant indicantes: vt si furẽ improbúmve aliquem hominem, verbis perterrefacere

volentes, diceremus: Nónne tu scis inueniri carcerem, compedes, carnificem? De eo Sextus Pompeius & Flauius Sosipater. Item Charisius hunc Ennij locum afferens, Tibi vita seu mors in mũdo est. Hesychius ad manum quę sunt, prompta & parata interpretatur, & seruum ad manum ad multa vtilem, hoc modo, [Greek illegible]

[Greek illegible]

Per translationem solet dici, Hæc res est in promptu: id est, prąstò parata, manifesta, & ad manum, vt statim promi, id est, proferri possit. Cicer. libro primo Officior. Quæ quanquam ita sint in promptu, vt res disputatione non egeat. vt præsentarium argentum Plauto, pro in numerato existenti. Lucretius in principio lib. vj.

Omnia iam fermè mortalibus esse parata.

Id est, quasi in medio posita & parabilia. Natura parabilibus contenta est: Lucret. lib. ij.

Omnibus in promptu, manifestumque esse videmus.

Id est, ante oculos omnium positum, omnibus apertum, [Greek illegible]. Vide alibi, In numerato habere: &, In promptu posita.

In numerato esse, seu habere.

In numerato esse. est paratum esse, & promptu facile, quod quamprimum promi potest: à pecunia numerata & reposita, parata, expedita, ac deprompta, tracta locutio. Gallica etiam lingua, cùm pecuniam pręsentem significare vult, non in diem soluendam, eundem sermonem vsurpat, argentum numeratum dicens, Realement & de fait, vt præsentarium argentum Plauto pro innumerato existenti. Inde ingenium in numerato habere, metaphoricè dictum est Quintil. lib. vj. De Pollione Asinio, iocis seriisque pariter accommodato, dictum est, esse omnium horarum: & de actore facilè dicente ex tempore, ingenium eum in numerato habere. In procinctu esse vel viuere, etiam eodem pertinet: sermo tractus ab exercitibus ad pugnam paratis. Gellius: Cùm procinctæ igitur classes erãt, & instructa acies, cœptum in hostem progredi, tibicines canere inceptabant. Idem Quintil. lib. x. Qui autem scierit quo quæque modo sint dicenda, nisi tanquam in procinctu paratam quidem in omnes casus eloquentiam habuerit, velut clausis thesauris incubat. Hinc in procinctu viuere, significat semper ocreatum esse, & instratos equos habere, & frenatos ad profectionem, quæ in omnem horam diemque impendere videtur. Omnis enim dies atque omnis hora tendit & ad pugnam, & ad fatum extremum. Quare semper paratos & expeditos, & tanquam in procinctu confirmatos esse oportet. Quæ etiam ad manum sunt & prąstò, in numerato esse dicuntur, vt diximus. Vide alibi, [Greek illegible], In promptu.

Ponere certum, difficile'st.

Pulchrè dictum. Idem Lucretius eodem lib. v.

Nam quid in hoc mundo sit eorum, ponere certum.
Difficile'st. —

Ita solebat Epicurus loqui, cùm ageret de rebus incertis. Nihil eorum, quæ sunt in promptu posita, contra hæc testimonium dicit, &, Hæc non pugnant cum iis, quæ sunt in promptu posita. &: Qui vnum principium rerum omnium sumunt, & iis quæ sunt in promptu repugnant, & facultate cognoscendi sitne in hominis potestate positum, exciderunt. Idem Lucretius hoc eodem quinto libro:

— Sed quæ sit earum
Præcipere, haudquaquam est pedetentim progredientis.

Idem ibidem:

Difficile est ratione docere, & vincere verbis, &c.

Libro secundo:

Et quàm difficile id mihi sit peruincere verbis.

Vide antè, [Greek illegible], &, In numerato habere.

In manu est.

Vsus & significatio huius locutionis pulchrè declaratur à Cicer. Offic. j. quasi per exegesin: Quod ad præsens, inquit, tanquam in manu datur, iucundius est. Sic Cælius ad Cicer. libro octauo Epist. Quàm velis eum obligare, in manu tua est. Seneca libro De clemẽtia primo, capite primo. Qualem quisque sortem statumque habeat, in manu mea positum est. Dicit Nero, in facili sibi esse locupletare quoslibet, vel etiam fortunis spoliare. Rem ergo certam eleganter dicimus in manu positam, quasi manu comprehensam. Dicitur & in manibus, & ad manum, & præ manibus, & sub manu, & inter manus. Duo postrema rariora sunt, ideo exempla subiiciam. Seneca ad Lucil. Consilium nasci sub die debet: hoc quoque tardum est: sub manu, vt aiunt, consilium nascatur. Tranquill. in Augusto: Quo celerius, & sub manu annunciari cognoscique posset, quod in prouincia quaque gereretur, iuuenes primo modicis interuallis per militares vias, dehinc vehicula disposuit. Est autem sub manu esse, ad latus expeditum, promptúmque in vsum, siue esse in promptu, & in proximo. Inter manus quoque dicitur per translationem, pro, in potestate esse. Virgil Æneid. xj.

Cætera qua rerum iaceant perculsa ruina,
Ante oculos, interque manus sunt omnia vestras.

Præ manibus, pro, in manibus, vel inter manus. Plaut. in Bacchid. Reddidi patri omne aurum, quod mihi fuit præ manibus. Potest etiam interpretari manus, imperium, aut arbitrium. vt illud Tranquil. in Nerone: Omnia se facienda fecisse, sed euentum in manu esse fortunæ. id est, in potestate: quod Græci dicunt, ἐν χερσὶ εἶναι, Lucianus libro primo:

In manibus vestris, quantus sit Cæsar, habetis.

PROFICIENTIVM IN melius.

Erasmi. Ab asinis ad boues transcendere.

Huc spectat illud Plautinum, Ab asinis ad boues transcendere: pro eo quod est, ex humiliore conditione ad ditiorum partes transire. Sic enim apud Plautum in Aulularia Euclio, cuius pauperculi diues quidam expetebat affinitatem: Venit hoc mihi in mentem Megadore, te esse hominem diuitem, factiosum, me item esse hominem pauperum pauperrimum. Nunc si filiam locassim meam tibi, in mentem venit, te bouem esse, & me esse asellum. Vbi tecum coniunctus siem, vbi onus nequeam portare pariter, iaceam ego asinus in luto, tu me bos haud magis respicias, natus quàm si nunquam siem. Et te vtar iniquiore, & meus me ordo irrideat, neutrobi habeam stabile stabulum, si quid diuortij fuat. Asini me mordicus scindant, boues incursent cornibus. Hoc magnum periculum est, me ab asinis ad boues transcendere. Hactenus Plautus. Videtur allegoria ex apologo quopiam mutuò sumpta, qui mihi in præsentiã non succurrit.

Diues factus iam desiit gaudere lente.

Ἐπειδὴ πλουτεῖ, οὐκέτ' ἥδεται φακῇ.

Id est,

Lenticula diuiti placere desiit.

Lens legumen, pauperum ac tenuium cibus est, qui fastiditur, simulatque lautior fortuna contigit. Vnde prouerbium in eos, quibus ad vberiorem conditionem euectis, fastidio sunt ea, quę prius inopes, boni consulebant. Sumptum est adagium ex Aristophanis Pluto. Dicitur enim illic in adolescentem: qui quum pauper haberet consuetudinem cum anu, nactus diuitias, cœpit illam fastidire. Non dissimile illi quod alibi recensuimus, ἄλλος βίος, ἄλλη δίαιτα.

Satis quercus.

Ἅλις δρυός, id est, Sat quercus. Vetus adagium in eos, qui relicto victu sordido, ad elegantiorem lautioremque digrediuntur. Inde profectum, quòd prisci illi mortales rudes atque inculti, simul atque Ceres vsum frumenti monstrauit, glandibus victitare desierunt. Quanquam Plinius libro decimosexto, testatur, & sua ætate multas gentes glande victitasse: apud Hispanos etiã in deliciis habitam, adeò vt

adeò vt bellariorum vice secundis mensis inferretur. Huiusmodi nimirum tragemata conueniebant iis, quibus dentrificii loco lotium esset. Nec inconcinnè quadrabit in eos, qui relicta antiqua illa virtute, ad mores consilia que sui seculi sese transferunt, ac recentiorum moribus incipiunt vti. Hunc ad modum videtur vsus Cicero, scribens ad Atticum libro secundo, in epistola, cuius initiũ, Multa me solicitant. Clodij contentiones, quę mihi proponuntur, modicè me tangant: etenim vel subire eas videor summa cum dignitate, vel declinare nulla cum molestia posse. Dices fortassis, ἅλις tanquam δρυός. Saluti, si me amas, consule. Me miserum, cur non ades? Atque ita quidem in omnibus legitur exemplaribus: verùm equidem doctis, vti spero, comprobaturis, sic legendum esse contenderim: Dignitatis tanquam δρυὸς ἅλις. Saluti, si me amas, consule: vt intelligas, dignitatis ratione quasi quercum, & priscum illud virtutis studium omittendum esse, posthac saluti potius consulendum, quàm famæ. Id quod & alibi scribit sibi esse in animo, nempe ad eundem Atticum libro quarto. Subturpicula mihi videbatur esse palinodia, sed valeant vera, recta, honesta consilia. Apertius velut interpretatur adagium ad hunc ipsum libro secundo. Quid ergo, inquies? Istos mercede conductos habebimus? Quid faciemus, si aliter non possumus? An libertinis atque etiam seruis seruiamus? Sed vt tu ais, ἅλις δρυός. Exponens nimirum quid intellexerit δρυὸς, hoc est, probitatem ac virtutem. Nihil autem prohibet, quo minus & in genere prouerbium vsurpemus, quoties pristinum aliquod studium, aut institutum relinquitur.

Non enim spinæ.

Οὐ γὰρ ἄκανθαι, id est, Non enim spinæ. De conditione dicebatur in melius commutata. Sumpta metaphora à noualibus, quæ repurgatis spinis frugiferæ incipiunt esse. Rectè quadrabit de negocio prius infrugifero ac molesto, vnde postea capitur emolumentum. Quidam inde natum existimant, quòd antiquitus ante repertam agriculationem, agri spinis infrugiferis occupabantur, mortalésque duram quandam & agrestem agebant vitam. Deinde ostensa ratione colendi terram, mitior victus successit. Atque hinc dici cœptum. Non enim spinæ. Concordat cum hoc interpretamento, quod alio diximus loco, de puero gestante spineas frondes & panes in nuptiis, ac dicente, ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον, id est: Effugi malum, nactus sum melius. Legitur & illud, βίος ἀκανθώδης, id est, Vita spinosa, pro incommoda & infrugifera.

Effugi malum, inueni bonum.

Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον.

Id est,

Euasi mala, sum nactus meliora.

Hemistichium prouerbiale, dici solitum siquando fortuna lautior cuipiam contigisset. Natum aiunt à ceremoniis nuptialibus. Nã Atheniis mos erat vt in nuptiis puer quispiam induceretur vndique spineis frondibus & quernis glandibus opertus, coronatúsque, cunas gestans panibus impletas. Dicebat autem hæc,

Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον.

Ea vox bene ominabatur sponso sponsæque, tanquam ad meliorem vsque fortunam profecturis. Malum enim vocabat spinas & glandes, panes bonum: propterea quòd steriles spinæ, iuxta prouerbium, quod alio posuimus loco, οὐ γὰρ ἄκανθαι. Et glandibus victitabant agrestes illi prisci, iuxta illud, ἅλις δρυός, ἅλις δρυός. Reperto frumentorũ vsu, glandium esus fastidiri cœptus. Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte, significat id dici solere ab iis qui initiabantur, quum peractis iniuriis, quibus agitabantur ante mysteria, iam ad honorem imitationis admitterentur. Nam Æschini obiicit quòd noctu ministrans initiandis, absterso luto iussit eos dicere,

Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον.

Aristophanes in Pluto,

Ἔφυγεν πλουτῶν οὐκ ἔτ' ἥδεται φακῇ.

Id est,

Vbi diues est, haud lente gaudet amplius.

De iuuene qui nactus Plutum, fastidit anum cui pauper morem gesserat. Diuersum est huic quod Iulius Pollux libro sexto refert ex Eupolide,

Οἶνον παρόντος, ὄξος ἠγόρασεν πιεῖν.

Id est,

Præsente vino bibere acetum maluit.

Adagium à Zenodoto refertur.

Iuxta cubitum profecit.

Κατὰ πῆχυν ἐπιδίδου, id est, Iuxta cubitum profecit. De eo dicebatur, qui promotus esset ad meliora: siue cùm quis ordine legitimo progreditur, siue cùm magnis proficit accessionibus. Cubitus enim & modum significat, vt intelligas nihil transiliendum: & modum grandiusculum, vt accipias incrementum amplius. Nam minuta latis digitis, aut palmorum porrectu metiri consueuimus.

Meliores nancisci aues.

Κρείττονες οἰωνοὶ τυχεῖν, id est, Meliores nancisci aues dicuntur, quibus post res aduersas succedunt prosperiora. Nam vt apud Latinos auis & ales interdum non animal, sed omen ipsum & augurium significat, itidem apud Græcos, οἰωνὸς & ὄρνις, quum ὄρνις non eodem accipiatur modo, quemadmodum indicat Eustathius in primum Odysseæ librum. Horatius in Odis:

Mala ducis aui domum.

Idem alibi:

Mæonij carminis alite.

Homerus Iliados ω.

—Μηδέ μοι αὐτὴ
Ὄρνις ἐνὶ μεγάροισι κακὸς πέλευ.—

Id est,

Hisce mihi ne tu fueris mala in ædibus ales.

Rursum eiusdem operis μ.

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Id est,

Optimum id augurium est, patriam virtute tueri.

Laborauit autem hac superstitione antiquitas, vt in magnis rebus aggrediundis auium occursus obseruaret: neque defuerunt qui eam velut artem profiterentur. Atque hinc apud Romanos augurum collegium. Iam penè explosa est apud Christianos huius professionis superstitio, sed ita vt in eius locum successerit malum propè pestilentius, atque adeò conduplicatum, nempe horum qui ex astris futura pronunciãt: & aliorum qui numinis afflatum mentientes, apud credulam & indoctam plebeculam prophetæ volunt haberi. Atqui mirum est, vtrosque inuenire quibus imponant. Imponunt enim non vulgo tantùm, verumetiam ipsis regibus & orbis moderatoribus.

Melius nobis est quàm heri.

Prouerbialem habere figuram videtur illud Aristophanis in Pluto:

Ὦ Βλεψίδημ' ἄμεινον ἢ χθὲς πράττομεν.

Id est:

O Blepsideme melius atque heri mihi est.

Cùm significamus fortunam in melius cõmutatam. Item illud Theocriticum, quod alio citauimus loco:

—Τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.

Id est,

—Melius cras forsan habebit.

Nam Heri & Cras, pro præterito futuroque tempore posita sunt.

Ego ex bono in bonum traductus sum.

Ἐγὼ μὲν ἐκ τοῦ καλοῦ εἰς καλὸν μετήνεγκα, id est, Ego quidem è bono in bonum transij. Suidas indicat dici solitum de his, qui bonum institutum bono commutant. Innuit autem natum à quodam, qui ex bono citharœdo factus sit poëta tragicus. Est enim poetica musicæ confinis arti: vnde & musicam artem, poeticen vocauit Terentius. Sumptum est adagium ex Ranis Aristophanicis.

Fuit & Mandroni ficulna nauis.

Ἐγένετο καὶ Μάνδρωνι συκίνη ναῦς, id est, Fuit & Mandroni ficulna nauis. In eos dici solitum, qui præter meritum ad felicitatem atque opes euecti, pristinæ conditionis non meminerunt, sed præsenti rerum successu insolètius abu-

tuntur: ita vt ferè mos est τοῖς νεοπλούτοις, id est, iis qui ad nouas diuitias ex infima fortunæ conditione prouehuntur. A Mandrone quodam sumptum, qui indignus & immerens, ex nauiculario factus est imperator. Nauim autem ficulnam, per contemptum dixit. Nam ficulnum in genere vocant Græci, quicquid imbecille aut contemnendum significare volunt.

Hodie nullus, cras maximus.

Ὁ νῦν μηδ᾽ εἷς, αὔριον δ᾽ ἔστι μέγας.

Id est,

Qui nullus hodie, cras erit vel maximus.

De eo cui repentè præterque spem ingens aliquis honos accesserit. Et vulgò, qui ex infima conditione ad dignitatem euehuntur, è nihilo dicuntur emersisse. Extat apud Aristophanem in Equitibus.

I modò, venare leporem: nunc Itym tenes.

Plautus in Captiui duo. I modò, venare leporem: nunc Itym tenes: prouerbiali figura dixit. id est, hanc interim cœnam qualemcunque, certam habes: quære alteram, si potes potiorem. Itys enim auis, quam à Phaside Scythiæ flumine phasianum vocant. Proinde cùm iubebimus, vt qui nactus sit commodi quippiam, ad aliud sese accingat, non intempestiuiter hoc vtemur adagio. Verùm equidē opinor hunc Plauti locum, vt sunt alij plerique, deprauatum esse: legendum autem, nec Itym, vt habent codices: nec ichthyn (vt perperam mutauit quidam: cùm nec auis, nec piscis quicquam faciat ad venationem leporis) sed ictin. Nam est id animal de genere mustellarum, quod in cuniculos immittitur, vt prædam eliciat: Latini viuerram appellant. Suidas ostendit, idem animal insidiari piscib. Meminit huius Aristoteles libro De naturis animantium ix. cap. ix. Quanquam non indicat insidiari leporibus, sed auibus & aluearibus. Quòd si rectè constat ictin esse viuerram, Plinius octauo libro indicat præcipuam viuerris gratiam fuisse, propter venatum leporum & cuniculorū: Iniiciunt, inquit eas in specus, qui sunt multifores in terris (vnde & nomen animali) atque ita eiectos supernè capiunt.

IVNII. Puteus, si hauriatur, melior euadit.

Apparet prouerbium esse vetus, quo in epistola ad Eustathium medicum vtitur Basilius, καὶ γὰρ τὰ φρέατά φασιν ἀντλούμενα βελτίω γίνεσθαι, Etenim putei (quod aiunt) si hauriantur, meliores euadunt. Ferrum si exerceatur, nitescit: aqua pigra si moueatur, nihilo fit deterior: & ingenium adolescentis quo magis excolas exerceasque, hoc fit præstantius. Vsus est & D. Clemens lib. primo Strom. τὰ φρέατα ἐξαντλούμενα, διαυγέστερον ὕδωρ ἀναδίδωσι, ὁ σίδηρος ὁ χρώμενος καθαρώτερον φυλάσσεται, id est: Puteus exhaustus limpidiorem reddit aquam, & ferrum vsus purius seruat. Philon Iudæus lib. De gigantibus, πολλάκις δὲ καὶ προσέτι ἀμείνων ἐπιδίδωσιν, ὥσπερ φασὶ τὰς ἀπαντλουμένας πηγάς· καὶ γὰρ ἐκείνας λόγος ἔχει τότε μᾶλλον γλυκαίνεσθαι. id est, Sæpe etiam melior euadit, quemadmodum perhibent fontes, si hauriantur: hos etenim tunc dulcescere magis, vulgaris opinio est.

Cubitis adolescere.

Πήχεσιν αὐξάνεσθαι, id est, Cubitis adolescere aut incrementum capere, prouerbiali tropo dicitur, qui in re quapiam aut arte magnos & repentinos profectus facit. Eunapius Sardianus de Maximo loquens: πήχεσιν ἐπὶ πᾶσαν παιδείαν ηὐξάνετο, id est: Per cubitos ad omnigenam eruditionem prouectus, aut excresces. Ita diuitem repentè ingentibus opibus ditatum, πήχεσιν ἐπὶ τοῦ πλούτου αὐξηθέντα, id est, per cubitos in immensas opes adultum dicemus. Natum à Gigante quopiam, quem singulis mensibus cubito increuisse fabulæ loquuntur. Quin & Atæum Libycum in sexaginta cubitorum altitudinem excreuisse, ex veterum memoria prodidit scriptis Plutarchus in Sertorio. Ad hanc adagionis formulam, efficta est etiam illa Philostrati in Iconibus, δυνατοὺς ἀποφαίνει καὶ τετραπήχεις ἐκ μικρῶν, id est, Præualidos efficit & ex pusillis quadricubitos. & illa Cratetis comici in Lamia: κατὰ τρία πήχη διατετμημένα, hoc est, Tricubitalia frusta carnis Thessalico more dissecta. Prodigiosę magnitudinis significationem habet & Philoxeni Cytherij gulosissimi votum apud Machonem comicum, qui optauit τριῶν ἔχειν τὸν λάρυγγα πηχῶν, id est, guttur tres longum cubitos. Aristophanes quoq; proceros designās, τετραπήχεις, inquit, καὶ γενναίους, id est, quadricubitos & strenuos. Citatur & hoc modo adagium, κατὰ πῆχυν ἐπιδιδόναι, id est, Cubiti spacio increscere. Suidas ex incerto, vt solet, authore: ὁ δὲ φιλότιμος ἀναλίσκων εἰς ἐπιδόσεις οὐκ ἐπαύσατο, καὶ ἐπεδίδου κατὰ πῆχυν, ὡς φασίν, ... , id est, Philosophus liberaliter erogare pecunias nō destitit, crescebátque velut per cubitos (vt ita dicam) firmum illud propositum, donec repentè in incredibilem calamitatem incidit.

Aureum lac haurire.

Χρυσοῦ γάλακτος ἀπογεύσασθαι, id est, Aureum lac delibare dicitur non sine prouerbij specie, qui e doctrina viri literati aut fugi concionatoris profectum capit. Nicephorus ad eum modū vsus est lib. xiij. Pastorem, inquit, suum flagitarunt, viuere reducem, cuius ex ore aureum (vt ita dicam) lac hauserant prius. Paulus quoque lac vocat doctrinam, qua tenellæ mentes nondum altiora capientes imbuuntur. Potest transferri & ad eloquentiam eruditi doctoris, cuius os lacteo (vt inquit Hieronymus) eloquentiæ fonte manat.

Nitedula ex vepribus.

Prouerbij speciem redolet quod apud Ciceronem in oratione pro Publ. Sextio legitur: Quoniam id factum ciuitatis fuit, vt illa ex vepreculis extracta nitedulas remp. conaretur arrodere. Loquitur de Numerio quodam, infimarum, sordium & abiecto homuncione. Torqueri potest in hominem in summis vitæ sordibus natum, beneficio fortunæ aut per sycophantias aliámve quampiam rationem ad ampliores fortunas euectum, alienísque opibus insidiantem: qualis apud Ciceronem Chrysogonus est, Roscij bonis inhians mordicus. Nitedulam Seruius libro Georg. j. murem exiguum subterraneum esse putat. alioqui Nitedula vocatur animalculū volucre, igneo iubare per tenebras lucēs, quam λαμπυρίδα Græci vocant, in Italia sæpius mihi non sine admiratione spectatum captumque apud villam clarissimi Comitis Philippi Pepoli Bononiensis: cuius igneus liquor calami sulco tractus, literarum notas reddit etiam in tenebris illustres. qua ratione competit in pūpuratum, paulò antè pannosum.

COGNATI. Artificium omne incrementum recipit.

Martianus libro Pandect. xxxij. titul. de legat. & fideicommiss. cap. lxvj. Ornatricibus legatis, Celsus scribit, eas quæ duos tantùm menses apud magistrum fuerint, legato non cedere: alij & has cedere, ne necesse sit nullam cedere, cùm omnes adhuc discere possint, & omne artificiū incrementum recipiat: quod magis obtinere debet, quia humanæ naturæ congruum est. Pompon. Pandect. lib. xl. titul. de fideicommiss. libertatibus, capite vigesimo. Nam ego discendi cupiditate, quam solam viuendi rationem optimam in octauum & septuagesimum annum ætatis duxi, memor sum eius sententiæ, quam dixisse fertur, κἂν τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῇ σορῷ ἔχω, προσμαθεῖν τι βουλοίμην, &c. id est, Et si alterum pedem in tumulo habere, non pigeret aliquid addiscere. Iuxta hanc sententiam est quod Marcus Cicero in lib. de Senectute, inducit Solonem in versibus gloriantem, qui se quotidie aliquid addiscentem senem fieri diceret. Idem ibidem: Vt honestum illud Solonis est, quod ait versiculo quodam (vt ante dixi) Senescere se, multa in dies addiscentem. Solonis versus est hic,

Γηράσκω δ᾽ αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.

In hunc locum Anton. August. libro primo, Emend. cap. viij. Vide alibi, Perficiuntur semper artes.

Quo longiùs à Papa, eo meliùs.

Lutheri viui vox fuit, quę in Galliis prouerbij loco hoc tempore à Gallis dicitur, qui totis pectoribus Papam abhorrent

abhorrent & deteſtantur. voci enim diuinæ, Exite ex ea popule meus, Apocalyp. xviij. obtemperandum putant. Vt nimirum hac locutione in ſummis fidei articulis, & in ritibus, nulla ſit quoque propinquitas, & conformitas cum Antichriſto.

Perficiuntur ſemper artes.

Vulgò inualuit, & verum eſt, perfici ſemper artes, atque elimari. Vide alibi, Artificium omne incrementum recipit. Nemo enim ignorat, principium omnium artium eſſe rude, at temporis ſucceſſu & experientia adaugeri & excoli. quod certè medicina, omnium mortalium voto expetita, ac toties immutata, indicat. Empedocles apud Ariſtotelem lib. iij. De anima.

Πρὸς παρὸν μῆτις ἀέξεται ἀνθρώποισι.

Id eſt,

Ad præſens hominum creſcit ſapientia ſemper.

Tandiu enim diſcédum eſt, ait Seneca, quàm diu neſcias, aut ſi prouerbio credimus, per omnem vitam. Cic. Academicarum quæſt. libro primo. In quibus erat philoſophia ipſa, in qua quod inchoatum eſt neque perfectum, progreſſio quædam in virtutem appellatur. Quam Cicer. progreſſionem appellat, προκοπὴ Græcè dicitur.

Res incrementum tempore ſuſcipiunt.

Artes incrementum tempore ſuſceperunt, adeò vt noſtri temporis artifices ſuperioribus longè præcellant: ita & facultatem veſtram, ſtudium videlicet ſophiſtarum, creuiſſe, ac veteres ſapientiæ ſtudioſos ſi vobiſcum comparentur, viles admodum extitiſſe videamus. Quòd ſi hodie Bias reuiuiſcat, à nobis iure irrideretur: quemadmodum ipſum Dædalum ſculptores aiunt, ſi reuiuiſcens talia fabricaret, qualia quondam, ex quibus ſibi gloriam comparauit, ridiculum fore. Sapientes quidem noſtri ſuperioribus præſtant. Addenda parœmiarum noſtrarum ſyllogæ: Artificium omne incrementum recipit.

Quod cupis, capis.

Catullus in nuptias Iulij & Manlij.

Quod cupis, capis.—

Idem in nuptiali carmine:

Quid tum ſi carpunt, tacita quod mente requirunt?

Non mirandum, ſi quis quem diu cupiuit, amoris fructum capiat.

GVLIELMI GENTII.

Felici diplomate vti.

De iis qui omnia feliciter ac præproſperè agunt. Venuleius iuriſc. tractum vocis ſatis docet in cap. lxxxvij. de verb. oblig. cùm inquit: Qui Epheſi daturum ſe ſpopondit, neque diplomate diebus ac noctibus, & omni tempeſtate contempta, iter continuare cogitur, neque tam delicatè progredi debeat, vt reprehenſione dignus appareat. Solebant olim, vt & hodie, curſu publico per diſpoſitos equos nocte dieque iter agere. Cæterùm non abſque diplomate, id eſt, literis à Principe impetratis, hoc ipſum concedebatur. Imp. Iuſtinus in cap. penultim. C. de curſu public. vocat Tractatoriam. Huius diplomatis beneficij meminit, & Plin. lib. epiſt. x. ad Traianum, Tacitus lib. xviij. Plautus in Capt. vocat ſyngraphum vt hoc obiter addam, vocis illius ſignificandæ cauſa.

Heri ſeruus, hodie liber.

Speciem habet prouerbij in eo liberto, qui aduerſus patronum arrogantiùs & inſolentiùs ſeſe gerit. Vlpian. in cap. vj. de iniur. Nec enim, inquit, Prætor ferre debet heri ſeruum, hodie liberum, conquerentem quòd dominus ei conuicium dixerit, vel quòd leuiter pulſauerit.

EX APPEND. IVNII, CANTERI, & aliorum.

Benefacta benefactis aliis pertegito, ne perpluant.

Monet Philo Lyſitelem ſuum, vt, cùm ſeſemel ad bonam frugem recepiſſet, porrò pergeret: alioqui futurum, vt totam rectè anteactam vitam vna atque altera macula ſtatim deturpet. à lignorum ſtrue, quæ ſub dio poſita, ſi rara eſt aut exigua, lapſu pluuiæ ad imum vſque faſcem ſitu & putredine extabeſcit. Cic. Philip. xiiij. Nec diſperſis buſtis humili ſepultura crematos, ſed contectos publicis operibus atque muneribus, eaque extructione, quæ ſit ad memoriam æternitatis ara virtutis.

PROFVSIO.

ERASMI. Calliæ defluunt pennæ.

Callias apud Græcos quiſpiam fuit, qui per luxum ac libidinem patrimonium abligurierat. In eum vulgaris iocus extitit, Καλλίας πτερορρυεῖ, id eſt, Calliæ defluunt pennæ. Solet enim hoc interdum auibus accidere, vel morbo, vel certis anni temporibus. Quemadmodum & quadrupedibus quibuſdam mutantur pili aut villi. Vnde & Deplumati dicuntur ac detonſi, qui facultatibus exuti ſunt. Hoc verbum πτερορρυεῖν, frequenter per iocum vſurpatur apud Ariſtophanem in Auibus.

Opus ad opus.

Addam & illud ex eodem, ἔργον ἐπ' ἔργῳ, quo nullum operæ finem ſignificamus. Verba ſunt mulieris, de marito conquerétis, quòd emiſſet lanam ſordidam ac rudem, in qua plurimum eſſet operis ſibi. Ita Maro de vite colenda:

Cui nunquam exhauſti ſatis eſt.—

Proteruiam fecit.

Erat hoc religioſum in nonnullis etiam aliis hoſtiis, ne quid ex ſacris epulis relinqueretur: aut ſi quid reliquũ eſſet, id igni abſumeretur: quemadmodum Moyſes tradit de agno paſchali. Porrò id genus ſacrificij, Romani proteruiam appellant. Vnde celebratur illud Catonis feſtiuiter dictum in Albidium quendam, qui patrimonium vniuerſum luxu abſumpſerat, vnis exceptis ædibus, quæ incendio conflagrarunt: Proteruiam, inquit, fecit: propterea quòd ea quæ comeſſe nó potuerit, quaſi combuſſiſſet. Autor Macrobius lib. Saturnalium ij. Ad hoc facit quod apud Athenæum lib. viij. Theocritus Chius Diochti Gurgiti, qui deuorato piſce calido, dixit ſe cœlum exuſſiſſe: Vnum, inquit, illud tibi ſupereſt, vt mare ebibas: atque ita tres res omnium maximas confeceris, terram, mare, cœlum. At quoties ſumptus ſuperat quæſtum, nec morbus decedit tam in naturam verſus, quid ſupereſt, niſi vt ad malas artes vertant ſeſe, quo luxui ſemper gliſcenti ſuppeditet pecunia? Atque hæc eſt vna non minima peſtis Germaniæ noſtræ, præcipuè apud eos qui nobilitatis titulo gloriantur: quanquam ſunt in his, qui nobilitatem fingunt, vt hæc faciant impunitiùs, qui ſubornant à quibus vocentur Ionckeri, iactãt arces paternas, addunt plumam galero, pingunt clypeum, in quo dextera librans machæram diſſecet elephantem: ſubſcribunt epiſtolis ſuis tres literas, Equ. Si quis ſit natus viculo quopiam, puta Ornithoplutus dicto Iſocomo, non ſe ſcribit Iſocomenſem (nam id plebeium eſt) ſed Ornithoplutus ab Iſocomo. Atque tum ſibi ius eſſe putant indicere bellum cui viſum eſt. Si legum ſeueritas coerceret talium iuuenum intemperantiam, non eſſent tam multi quibus ſupplicia vel infligere cogerentur, vel condonare. Per aleam enim, chartas, ſcorta, compotationes, & ocium venitur ad æs alienum, mox ad rapinas & ſycophantias. Curritur in militiam, redeunt cum præda, non ab hoſtibus parta. His rudimentis exercitati, nullum horrent facinus. Apud veteres erant leges ſumptuariæ, atque adeò Corinthi, quæ ciuitas erat cæteris corruptior, tamen lex erat oppoſita, ſumptuoſiùs quàm pro rei familiaris modo viuentibus. Eam apud Athenæum lib. vj. Diphilus refert hiſce verſib.

Τοιοῦτο νόμιμόν ἐστι, βέλτιστ', ἐνθάδε
Κορινθίοις, ἄν τιν' ὀψωνοῦντ' ἀεὶ
Λαμπρῶς ὁρῶμεν, τοῦτον ἀνακρίνειν, πόθεν
Ζῇ, καὶ τί ποιῶν. κἂν μὲν οὐσίαν ἔχῃ,
Ἧς αἱ πρόσοδοι λύουσι τὰς ἀναλώματα,
Ἐᾶν ἀπολαύειν τοῦτον ἤδη τοῦ βίου.
Ἐὰν δ' ὑπὲρ τὴν οὐσίαν δαπανῶν τύχῃ.

Ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἔτι μὴ πιπράσκετε.
Οἷς δ' αὖ δὲ μὴ ὑπάρχῃ τὸ ἐπιβάλλον ζημίαν,
Καὶ δι μυρί' ἑπτὰ ἔχων ζῇ πολυτελῶς,
Τοῖς δημίοις παρέδωκαν αὐτόν. Ἡράκλεις.
Οὐκ ἐνδέχεται γὰρ ζῆν αὐτὸν χωρὶς κακοῦ,
Τοῦτον, σαφῶς ἴσθ', ἀλλ' ἀναγκαίως ἔχει
Ἢ λωποδυτεῖν νύκτωρ, ἢ τοιχωρυχεῖν,
Ἢ τῶν ποιούντων ταῦτα κοινωνεῖν τισίν,
Ἢ συκοφαντεῖν κατ' ἀγοράν, ἢ μαρτυρεῖν
Ψευδῆ. τοιοῦτον ἐκκαθαίρομεν γένος.

Id est,

Hoc lege cautum est hic apud Corinthios:
Si quempiam obsonare semper splendidè
Videmus, hunc rogamus, vnde viuat, &
Quid faciat operis. si facultates habet,
Vt reditus harum soluere expensas queat,
Perpetimur illum perfrui bonis suis.
Sin fortè sumptus superat ea quæ possidet,
Prohibemus huic ne faciat hoc in posterum.
Ni pareat, iam plectitur mulcta graui.
Sin sumptuosè viuit is qui nil habet,
Tradunt eum tortoribus. Proh Hercules.
Nec enim licet vitam absque malo vllo degere
Talem scias: sed est necesse aut noctibus
Abigere prædam, aut fodere muros ædium,
Aut hæc patrantum iungier commercio,
Aut in foro agere sycophantam, aut perfidum
Præbere testem. Nos genus hoc mortalium
Eiicimus hac ex vrbe, velut purgamina.

At hodie Germania in non obscuris ciuitatibus fert hoc genus nepotes & ganeones: qui non solùm nihil habent, verùm etiam multis multa debent, neque cuiquam illorum dicitur: Heus tu, vnde suppetit res tuo luxui? Quod si fieret, fortasse comperirent esse verum quod scripsit Diphilus.

Gallorum incusare ventres.

Ἀλεκτρυόνων μέμφεσθαι κοιλίας, id est, Gallorum incusare ventrem. De edacibus, ac luxu multum absumentibus facultatum. Huic enim animanti venter mirificè calidus, ita vt omnia statim concoquat. Aristophanes in Vespis:

Ἀλεκτρυόνος μ' ἔφασκε κοιλίαν ἔχειν·
Ταχὺ γὰρ καταπέψει τἀργύριον.

Id est,

Mihi dixerat ventrem esse gallinacei:
Velociter enim concoquet hoc argentulum.

Hoc genus homines, Græci dicunt καταπιεῖν τὴν οὐσίαν, id est, deuorare substantiam. Id enim est atrocius, quàm καταφαγεῖν. summam autem profusionem ac celerrimam indicant verbo ἀφανίζειν: id est, sic absumere, vt nusquam appareat vestigium. Vtitur his omnibus, sed postremo frequentissimè Æschines in Timarchum, κατ' ἐρασμοῦ.

Relinque quippiam & Medis.

Λεῖπέ τι καὶ Μήδοις, id est, Reliquũ facito aliquid & Medis. Prouerbialis iocus in eos, qui ex conuiuio nihil reliqui faciunt, aut qui facultates vniuersas abliguriunt. Plutarch. in Symposiacis: ἡμῖν μὲν γὰρ τοῖς Βοιωτοῖς τὸ, λεῖπέ τι καὶ Μήδοις, διὰ στόματος ἐστὶν ἐξ οὗ Μῆδοι τήν τε Φωκίδα καὶ τὰ ἔσχατα τῆς Βοιωτίας ἄγοντες καὶ φέροντες ἐπέδραμον. id est: Nobis quidem Bœotis illud in ore est: Relinque quippiam & Medis: ex quo Medi & Phocidem ipsam & extremos Bœotiæ terminos incursarunt, omnia vexantes miscentesque populationibus. Subiicit autem, quod etiam vulgo hodie dictitant, λεῖπέ τι καὶ ξένοις ἐπελθοῦσιν, id est, Relinquito quippiam & hospitibus aduenturis. Adagium ad varios vsus trahi potest, aut per ironiam: vt si dicas diuiti, indignis & sumptuosis hæredibus suas opes destinanti relinquere, Relinque quippiam & Medis: hoc est, comparce tu quod dissipent ij qui tibi malè volunt. Aut immodicè profuso, aut intemperatius garrulo, quemadmodum in Phormione, Terentius: Parce sodes, vt possis cum illa.

E dolio hauris.

Ἐκ πίθου ἀντλεῖν, id est, E dolio haurire, dicebatur olim qui abundaret rebus optatis. Est enim dolium vas vinarium ingens, vnde largiter haurire licet: neque facilè sentitur detrimentum, videlicet in tanta copia. Theocritus in ἐργατίναις.

Ἐκ πίθω ἀντλεῖς δῆλον, ἐγὼ δ' ἔχω οὐδ' ἅλις ὄξος.

Id est:

Dolia plena fluunt tibi, sed mihi vix sat aceti est.

Scholiastes admonet, prouerbiũ dici solitum de iis, quibus adesset benigna rerum copia. Diuitum est habere dolia, pauperes vappam bibunt è lagenis. Nam vini vis quo copiosior est, hoc suauior esse consueuit. vbi paululum est liquoris, celerius vapescit. Admonet & Hesiodus, dimidiato dolio parcendum esse, quod sera sit in fundo parsimonia. Huic simillimum est, quod subinde occurrit apud Chrysostomum, ἐκ πηγῶν, id est, è fontibus: quoties vberem paratamque rerum copiam significat. M. Tullius in Bruto, dicit eos è dolio potare, qui vinũ adhuc feruens bibunt, quòd vinum expressum primùm doliis excipitur: vbi deferbuerit aliquantulum, conditur in vasa. Ipsius verba præstat ascribere: Vt si quis, inquit, phalerno vino delectetur, sed eo nec ita nouo, vt proximis consulibus natum velit: nec rursus ita vetere, vt Opimium aut Anicium consulem quærat. Atqui ex notæ sunt optimæ. Credo, sed nimia vetustas non habet eam quam quærimus suauitatem, nec est iam sanè tolerabilis. Num igitur qui hoc sentiat, si is potare velit, de dolio sibi hauriendum putet? Minimè, sed quandam sequatur ætatem. Sic ego istis censuerim, & nouam quasi de musto & lacu feruidam orationem fugiendam, nec illam præclaram Thucydidis nimis veterem tanquam Anicianam, notam persequendam. Hactenus M. Tullius. Nec arbitror alienum ab hac forma, quod Athenæus libro xj. ex Hipponacte citat, ἐκ πέλλης πίνειν, id est, è mulctro bibere. Scazontes Hipponactei sic habent:

Ἐκ πελλίδος πίνοντες, οὐ γὰρ ἦν αὐτοῖς
Κύλιξ, ὁ παῖς γὰρ ἐμπεσὼν κατέαξε.

Id est,

Mulctro bibentes, nam calix eis deerat:
Quippe hunc minister fortè fregerat lapsus.

Vnà cum ipso canistro.

Αὐτῷ κανῷ, id est, Vnà cum ipso canistro. Quadrat in eos, qui rem intemperanter profundunt, deuorantque & abliguriũt. Mos enim erat antiquis, vt testatur Didymus, vt cœnæ canistris inferrentur. Citatur apud Zenodotum Plato:

Ἀνήρπακας ἅπαξ ἅπαντ' αὐτῷ κανῷ.

Id est:

Ipso canistro cuncta rapuisti simul.

Largitio non habet fundum.

M. Tullius lib. Officiorum ij. Omnino, inquit, meminisse debemus, id quod à nostris hominibus sæpissimè vsurpatum, iam in prouerbij consuetudinem venit, largitionem fundum non habere. Quo dicto significabant, stulta liberalitate quantaslibet opes exhauriri, vel effluere potius. Translatum videtur à pertuso dolio Danaidum apud inferos. Quæ fundo carent, Græci vocant ἀπύθμενα. Vnde Parthenius apud Athenæum libro xj. ἀπυθμένους φιάλας dixit.

Ipso horreo.

Vide in loco Liberalitas.

Plena manu.

Vide in eodem loco.

Cupidinum crumena porri folio vincta est.

Πρασίνῳ φύλλῳ τὸ τῶν ἐρώντων δέδεται βαλάντιον, id est, Porri folio amorum vincta est crumena. Refertur eodem in loco quem modò citauimus, sed præstat ipsius verba subscribere, ὃ δὲ αὐτὸς μάλιστα θαυμάσειεν, φειδωλὸς ἀνὴρ καὶ μικρόλογος ἐμπεσὼν εἰς ἔρωτα, καθάπερ εἰς πῦρ σίδηρος, ἀνεθεὶς καὶ μαλαχθεὶς, ἁπαλὸς καὶ ὑγρὸς ἦν, καὶ ἰόν ὥς τι τερπνὸν τὸ παίζοντας μάλιστα φαίνεσθαι γελοῖον, ὅτι πρασίνῳ φύλλῳ τὸ τῶν ἐρώντων δέδεται βαλάντιον. ἐλέγχθη δὲ καὶ ὅτι τὸ μαθεῖν τὸ ἐρᾶν ὥσπερ ἐστι. πικρὸν γὰρ θυμοῦσι, καὶ ἱλαροῖς, καὶ ἐξαναχυθέντας. id est: Quodque vel maximè miretur aliquis, vir parcus & sordidus, simulac in amorem inciderit, non aliter quàm igni impositum ferrum, fit

rum,fit mollior ac tener, lentus ac suauior: vt non vsquequaque deridiculum videatur illud quod ioco populari dicitur: Cupidinum crumenas porri folio vinctas esse. Dictum est autem ob eam causam, quòd amor adsimilis sit ebrietati. Reddit enim calidos, & hilares, & effusos. Plutarchus itaque sentire videtur, prouerbium alludere ad porri naturam: cuius vis est calefacere, ciere vrinam, irritare Venerem, mouere menses, & aluum inflare: quemadmodum docet Dioscorid. lib. ij. Suidas ostendit, hoc adagium dictum de iis, qui per amorem immoderatos faciũt sumptus, luxuique indulgent, quemadmodum solent in comœdiis amantes. Plutarch. in libello quem inscripsit ἐρωτικός, hoc quoque inter cæteras Cupidinis siue amoris laudes commemorat, quòd è sordido splendidum, è parco liberalem, è tristi ciuilem, è timido audacem reddit hominem. Proinde Cupidinis loculi, porri folio vincti dicuntur: quòd facilè soluantur, vel quòd admodum fragile sit porri folium, vel quòd huius genuina vis, soluere corpus ac mouere.

Festo die si quid prodegeris.

Plautus in Aulul. sub persona senis Euclionis: Festo die si quid prodegeris, profesto egere liceat, nisi pepercerit. Schema prouerbiale. Admonet autem, ne in sumptibus solennibus ita profusi simus, vt nõ suppetat quo feramus quotidianos. Nam festi dies vel sacris offerendis, vel diurnis epulationibus, vel ludis in honorem deorum, vel feriis obseruandis celebrabantur: profesti ad rei priuatæ publicæque administrationem concedebantur. Accommodabitur non perperam & in eos, qui iuuenes rem prodigunt, esurituri senes, quive intempestiuè profundunt, postea desideraturi.

Bello parta.

Ἐκ πολεμίας, id est, Ex hostium regione. Vbi quis immodicè insumeret. Solemus enim celeriùs ac temere profundere, si quid hostib. sit ereptum. Quod quidem adagium & hodie passim audiuimus, vulgò dictitari in lurcones & helluones. Plutarchus in libello cui titulum fecit, ὑγιεινὰ παραγγέλματα, ἐμπιπλάμενοι παρ' ἑτέροις τῶν πολυτελῶν, καὶ ἀπολαύοντες ὥσπερ ἐκ πολεμίας ἀφειδῶς ὀψῶν ... id est: Impleri apud alios, cibis sumptuosis, fruique velut ex hostili regione raptis, ampliter sese cibo onerantes. Vsurpat idem Sympofiacæ decadis vij. problemate vj. Satyrus apud Athenæum libro iiij. id genus homines depingit his verbis, καταπρίξοντες τὸν ἀγρὸν, διαρπάζοντες τὴν οἰκίαν, λαφυροπωλοῦντες τὰ ὑπάρχοντα, id est: Proculcantes agrum, diripientes domum, pro spoliis vendentes facultates. Nam λαφυροπωλεῖν, est prædas hostibus detractas sub hasta vendere. Atque ea solẽt minoris æstimari, veluti aliena. Hinc Græcis λαφυκταὶ dicuntur, qui luxu prodigunt rem familiarem, vt indicat Athenæus lib. xj. & eiusmodi profusio λαφυγμὸς dicitur, & λαφύσσειν, prædari, aut intemperanter profundere seu deuorare, vt indicat Suidas. Nam λάφυρα spolia dicuntur, viuis hostibus detracta: quemadmodum σκῦλα, mortuis.

Glaucus alter.

Γλαῦκος ἄλλος ἱππόβρωτος, id est, Glaucus alter ab equis deuoratus. Quadrabit in hominem alendis equis exhaurientem facultates suas. A fabula natum, qualis fertur & de Actæone.

Immolare boues.

Βουθυτεῖν, tanquam prouerbialiter dicebantur, qui amplos magnificósque sumptus facerent. Diuitum enim est, vel regũ potiùs, boues immolare. Aristophanes in Pluto:

> Καὶ νῦν ὁ δεσπότης βουθυτεῖ ἔνδον.
>
> Id est,
>
> Et nunc quidem intus immolat boues herus.

Et βουθυσίαν pro magnifico apparatu vsurpant.

Caricum sepulchrum.

Καρικὸς τάφος, id est, Caricum monumentum. De re magnifica, sumptuosáque. Sumptum à Mausoli sepulchro, quod est apud Caras. Plinius lib. xxxvj. cap. v. ostendit opus hoc inter septem orbis miracula commemoratum, idque potissimùm ob artificum famam. Patebat ab Austro & Septentrione sexagenos ternos pedes. Breuius à frontibus, toto circuitu pedes quadringentos vndecim. Attollebatur in altitudinẽ vigintiquinque cubitis. Cingebatur columnis quadragintasex. Ab Oriente cælauerat Scopas, à Septentrione Bryax, à Meridie Timotheus, ab Occasu Leochares. Opere nondum absoluto periit Artemisia. Latini huiusmodi monumenta vocant mausolea. Martialis libro primo:

> Aere nec vacuo pendentia mausolea.

Item Propertius libro tertio.

> Nec mausolei diues fortuna sepulchri.

Cui multum est piperis, etiam oleribus immiscet.

Ὁ πολὺ ἔχων πέπερι, τίθησι καὶ λαχάνοις, id est, Qui multum habet piperis, etiã oleribus admiscet. Cui rei cuiuspiam largior adest copia, ea profusiùs vtatur licebit. De pusillo parcius insumẽdum. Vt cui multum suppetit facultatum, huic licet opiparè viuere. Nam piper oleribus admiscere soleri, testatur & Martialis:

> Vt sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
>
> O quàm sæpe petet vina piperque coquus.

Nonnihil suspicor & hoc Apostolium à vulgi fæce hausisse. Tametsi vtitur Hermolaus Barbarus in Epistola quadam ad Picum. Huic simile quod alibi retulimus, Putre salsamentum amat origanum.

Non nauigamus ad Hippolaitas.

Οὐχ ἱππολαΐτας ἐξελαύνομεν πλόας, Equidem ad hunc modum reperio scriptum in vulgatis exemplaribus: verùm ex his verbis non video quæ sententia possit exscalpi. Dicam igitur quid mihi vero proximũ videatur: non quòd alios velim protinus sequi meam diuinationem, sed vt eruditis coniectandi veri qualemcunque suppeditẽ occasionem. Quid si legas, οὐχ ἱππολαΐτας ἐξελαύνομεν πλόας, id est, Non nauigamus ad eximios Hippolaitas, vt sit admonentis, parcius vtendum esse rebus præsentibus, néque enim nauigari ad eum locũ, vnde rerum eiusmodi copia exuberat, vt quod temerè prodegeris, facilè possis sarcire. Nam in Græcorũ Commentariis hoc tantùm adscriptum inuenio, ἐπὶ τῶν βραχέα κεκτημένων, id est, De iis qui pauca possident. Hippola verò vetustissima ciuitas fuit Laconicæ, nõ procul à mari: qua olim consentaneũ est ob portus commoditatem, mercimoniis floruisse. Meminit huius Pausanias in Laconicis, his quidem verbis, καὶ ἐπὶ θαλάσσῃ ναός ἐστιν Ἀφροδίτης, καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν λίθου, ἐντεῦθεν ἀπιόντι τριάκοντα σταδίους, Ταινάρου ἄκρα ... καὶ πόλεως ἐρείπια Ἱππόλας, ἐν δὲ αὐτοῖς Ἀθηνᾶς ἱερὸν Ἱππολαΐτιδος, id est: Et ad mare templũ est Veneris, & statua recta lapidea. Hinc recedenti stadia triginta, ostia summa Tænari, & ciuitatis Hippolæ ruinæ sunt: & in his Mineruæ phanum Hippolaitidis. Meminit huius vrbis & Stephanus. Ne quam prætermittam coniecturam, & illud excute lector, num pro Hippolaitas, legendum sit Hippoboras. Is est populus Chalcidẽsis, cuius meminit Plutarchus in vita Periclis, olim opibus, gloriáque cum primis clarus. Nam ipsum nomen ab agrorum fertilitate inditũ est, quasi dicas equorum altricem: quorum regionem pulsis indigenis, & deducta colonia occuparunt Athenienses. Huius rei mentionem facit & Herodotus in Terpsichore.

Drachmæ grando.

Δραχμὴ χαλαζῶσα, id est, Drachma grandinans. De lucro, quod tanquam cœlitùs emissum obtigit. Nam olim theatrale præmium erat drachma, quæ velut grandinis in morem in populum spargebatur. Id à Diophanto tradunt institutum. Vnde si quando accidisset, per iocum aiebant, δραχμὴ χαλαζᾷ. Missilium mos nec hodie totus extinctus est. Autor Zenodotus. Meminit & Hesychius.

Ex Append. Erasmi.

Virgo primùm.

Παρθένος τὸ πρῶτον. De iis, qui rem paternam profundunt, inde fortasse, quòd virgines adhuc rudes meretricij quæstus, facilè sui copiam faciunt. postea quò plus ausferant, difficiles se præbent. quomodo adolescentes prius,

quàm intelligant, quid pecunia sit, largius profundunt sua. Et prima vitæ pars ferè, licet optima, stultissimè conteritur.

IVNII. Collatiuus venter.

Prodigus homo & abligurriens omnia, atque voracitatis inexplebilis, Plautino dicterio Collatiuus venter nuncupatur, in quem quicquid conferas, disperit, dilabiturque. Annotatur à Sex. Pompeio his verbis: Collatiuũ ventrem magnum & turgidum dixit Plautus, quia in eum omnia edulia congerantur. Locus est apud Plautum in Curculione, vbi sic Palinurus seruus de Cappadoce:

—Quis hic est homo,
Cum collatiuo ventre atque oculis herbeis?

Simili modo ἄλλως πλακῶες. Homericè vrbano sale vocabitur, φάγος μεγαλοσώματος, id est, manduco, vasto corpore, vt annotat Eustathius.

Fundo carens calix.

Citatur ab Eustathio Iliados λ. senarius prouerbialis:
Ἀπυνδάκωτος ἡ τραπέζοισι κύλιξ. Id est,
Fundo carens mensis non infertur calix.

non tamen exponitur eius vsus. Apparet dicterium esse in profusè liberales, prodigosque, aut linguaces blaterones, qui verborum modum nesciant, quos à mensæ communione, vitæque consortio excludendos moueat. Quadrabit & in prægrande poculum, quod à mensa exulare postulet homo sobrius. Est autem πυνδαξ idem quod πυθμὴν, vasis alicuius fundus: quanquam Sophocles in Iphigenia πυνδακα ξίφους pro capulo gladij extulerit, vt ex Pausaniæ lexico Eustath. & Hesychius annotat. Porrò senarius iste versus è Sophoclis Triptolemo desumptus videtur, corruptèque apud Etymologici authorem legitur, ἡ τραπέζης κύλιξ. Citatur adagium & à Demetrio Phalereo hunc in modum, ἀπυνδάκωτος ἡ τραπέζοισι κύλιξ, ἀντὶ τοῦ, ἀπυθμένος ὅτι τραπέζης κύλιξ ἡ πίπτει, id est, vt verbum verbo exprimam, Fundindigus mensari non solet calix: pro eo quod est, Fundo carens calix, in mensa non apponitur.

COGNATI. Καλαμαία μάντις. Locusta stipularis.

Theocritus bucoliographus in Messoribus, puellam depastricem alieni patrimonij καλαμαίαν appellat, hoc est, locustam, quæ messem destinatam agricolis intercipere cõsueuit. In stipulis nascitur, & arrodit aristarum summitates. Ideo μάντις καλαμαία, id est, locusta agrestis Siculis dicta, quia cùm plurimæ nascuntur, prænunciant eo anno difficultatem annonæ ac famem. Vates, inquit Milon tibi de nocte accubabit, in stipulis habitans locusta. Est autem sententia: Amica tua, sicut locusta ad inopiam ac famem te rediget, arrodens tuam rem familiarem, quemadmodum locustæ aristas arrodere solent. Ea enim est vastitas ac præsentanea pestis rei familiaris, & via cõpendiaria ad extremam inopiam, cùm quis in re tenui, vel etiam mediocri, domum ducit mulierem sumptuosam, procacem & nobilem. Terentius in Eunucho, primi actus scena prima, (ad Theocriti locũ alludens, vt annotauit Nannius Miscellan. I.) meretrices calamitates vocat:

Sed ipsa egreditur, nostri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

Est autem intercipere, cùm quod alteri destinatum est, antequam ad eum perueniat, ab altero arripitur. Fundus porrò latè accipitur pro patrimonio. Per calamitatem etiam grandinem intelligimus, quòd calamum comminuat, contundat, & demoliatur. Græci quoque καταφαγεῖν οὐσίαν dicunt: vt Menander apud Athenæum, de eo qui relictum à patre vendidisset, preciúmque eius in ventrem absumpsisset: γλῶ καταφαγεῖν, inquit. Cicero pro P. Sestio: Vsque eo non fuit popularis, vt bona solus comesset. Paulò pòst: Vtrum ego tibi patrimonium eripui Gelli, an tu comedisti? Neuius apud Nonium: Ædepol paternam qui comest pecuniam. Horat. in posteriore epistola ad Numenium Valam: Non hercle miror, aiebat, si qui comedunt bona, cùm sit obeso nihil melius turdo.

Babylo.

Babylonẽm ex vrbis magnitudine, & opibus Babyloniorum regum & Persicorum magnificentia & liberalitate, hominem nimium liberalem & profusum, figurato sermone Comici vocant: idque ex Atticorum consuetudine, qui Babylonios interdum Barbaros vocabant: id est, Medos & Persas. Terentius in Adelphis:

Dinumeret Babylo illi viginti minas.

Passim & effusè.

Plato in Eutyph. Ego vereor, inquit Socr. ne ob humanitatem, qua erga mortales omnes sum, passim & effusè nimis vnicuique me præbere virũ ipsis videar, non fine mercede dũtaxat, verùm vltrò me meáque offerre solitus.

POLYDORI VIRGILII.

Panis filiorum non obiiciendus canibus.

In primis respiciendi nobis nostri sunt, ante alienos. Matth. xv. Responsio est Christi ad Cananæam, qua testabatur, se Iudæis saluandis missum esse, non gentibus. Prouerbium prouerbio excipiens mulier: Catelli, inquit, edunt micas de mensa dominorum suorum. Etiam infimæ sortis hominibus benefaciendum, cùm & catellis sua victus portio sit adsignata.

PETRI GODOFREDI.

Nunquàm lagenam crateri impone.

Μηδέ ποτ' οἰνοχόην τιθέμεν κρητῆρος ὕπερθεν
Πινόντων· ὀλοὴ γὰρ ἐπ' αὐτῷ μοῖρα τέτυκται.

Id est,
Ne cratera super potantum pone lagenam:
Qui facit, eueniet mors illi cruda repentè.

Hesiod. j. ἔργων. Non simul omnia effundenda, & aliorum libidini prodigenda, quæ habeas: ne ipse egens deinde & famelicus pereas. quod ita etiam vulgò efferunt: Nunquã exuas te, antequam cubitum eas. Sic Godof. Tzezes ita interpretatur: Nunquam priuatum publico, partem toti, deterius meliori præfer. Vilior enim οἰνοχόη cratere est. Nam κρατὴρ vas quoddam erat, vt lebes, in symposiis adhibitum, vino diluto repletum: οἰνοχόη verò, εἶδος κύλικος, aut quid simile, quo ex cratere bibituri hauriebant. Proclus eo admoneri putat, ne iratos verbis prouocemus magis, & irritemus: & nugaces homines atque importunè garrulos tecto ne recipiamus. Aliis videtur Hesiodus deterrere omnes ab assiduis perpotationibus: ibi enim nihil aliud quàm crateri œnochoe imponitur. Certè Moscopulus genitiuum pluralem absolutè sumere videtur, his verbis, μηδὲ τῶν πινόντων πιὼν καὶ συμποσιάζοντα.

TVRNEBI, ET ALIORVM.

Marsupio aluum lauare.

Pro, exhaurire marsupium, ad egestatẽ redigere. Varro ἀνθρωπόπολις: Et hymenæus, qui primò lauare aluum marsupio solet. Intelligit nuptias sumptuosas, quæque maritos earum primo statim auspicio impendiis inaniũt. Quę enim eluuntur, ea mera inaniáque relinquũtur: cùm alioqui eluere, pro consumere, soleant frequentare veteres. Turn. Aduersar. lib. xxj. cap. xx.

PROPRII COMMODI studium.

ERASMI. Tunica pallio propior est.

Apud Plautum in Trinummo legitur allegoria prouerbialis: Tunica pallio propior est. Quo significatur, ex amicis nos aliis, atque aliis magis esse deuinctos, neque parem omnium habendam esse rationem. Apud veteres primùm in officio locum habebant parentes, proximum pupilli nostræ fidei crediti, tertium cliẽtes, quartum hospites, quintum cognati & affines: vt indicat Gellius lib. v. cap. xiij. Præterea quædam negocia propius aliis ad nos pertinere. Pallium extrema vestis apud Græcos, quemadmodum apud Romanos toga. Tunica toga tegebatur, vt frequenter apud Homerum, χλαῖναι καὶ χιτῶνες, simul nominantur.

Intus canere. Aspendius citharœdus.

Qui priuati cõmodi impendiò studiosi essent, ac ferè quicquid

quicquid rerum agerent, id omne ad domesticam referrent vtilitatem, ij prouerbio intus canere, iidem apud Græcos ἀσπένδιοι κιθαρισταὶ, id est, Aspendij citharistæ dicebantur. M. Tullius in Verrem actione tertia: Atque etiã Aspendium citharistam, de quo sæpe audistis (id quod est Græcis in prouerbio) quem omnia intus canere dicebant, sustulit, & intimis ædibus suis posuit, vt etiã illum ipsum artificio suo superasse videatur. Facetissimè taxauit Cicero Verris rapacitatem, qui intus canentem in intimis ædibus collocarit: hoc est, plus quàm intus cecinerit. Idem in Rullum aduersus legem agrariam: Atque hoc carmen hic tribunus plebis, non nobis, sed sibi intus canit. Nam ostendit Tullius in ea oratione, legem tametsi popularis videretur, haud tamen populi, sed decemuirûm vtilitati repertam. Porrò de aspendio citharœdo, Asconius Pedianus ad hanc fermè sententiam enarrat. Vulgares citharœdi cùm canunt, vtriusque manus funguntur officio, ita vt dextra plectrum teneant, id quod foris canere appellant: sinistra digitis cordas carpant, quod quidem intus canere vocant. Difficile autem visum est, quod Aspendius citharœdus faciebat, qui nequaquam vtraque vteretur manu, sed omnia, id est, totam cantionem intus, & sinistra tantùm manu complecteretur: atque ita tacita leuique modulatione sinistra contractis chordis, cantilena peragebatur, vt vox ad citharœdum dûtaxat, aut proximè assistentem perueniret. Hinc fluxisse prouerbium, vt furaces homines Aspendij citharistæ Græcis vulgò dicerentur: quòd vt hi carminis, ita illi furtorum essent occultatores. Fatetur Asconius, adagionem etiam in illos aptè dici, qui multum intestinis suis commodis consulũt, præter honestatem. Neque discrepat interpretamentum, quod adfert Zenodotus ex Zenone Myndio in adagiorum collectaneis. Porrò Aspendus Pamphyliæ ciuitas est, autore Stephano: vnde Aspendij dicebantur, apud quos citharœdi hoc artificio præcelluisse videntur. Ad hoc prouerbium apparet allusisse Plinium libro vigesimooctauo, capite quinto. cùm ait, Verùm id remedius cecinit, non epulis.

Nequicquam sapit, qui sibi non sapit.

Sententia vel hodie vulgò frequentissimè iactata. Frustra sapere, qui sibi non sapiat. Plato in Hippia maiore, καὶ πολλοῖς, inquiens, συνδοκεῖ, ὅτι τὸν σοφὸν, αὐτὸν αὑτῷ μάλιστα δεῖ σοφὸν εἶναι, id est: Idem itidẽ & plerisque videtur, quòd oportet eum qui sapiat, ipsum sibi maximè sapiẽtem esse. Vsurpat & Cicero in epistola quadam ad Trebatium, ostendens ex tragœdia Medea sumptam: Et quando, inquiens, cœpi agere Medeam, illud semper memento:

Qui sibi ipse sapiens prodesse nequit, nequicquam sapit.

Est autem versus trochaicus. Idem Epistolarum familiarium lib. xiij. ad Cæsarem Imperatorẽ. Itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta Εὐριπίδου:

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.

Quem versum senex Præcilius laudat egregiè. Idem lib. De diuinatione j. citat ex Ennio in diuinos: Qui sibi ipsi semet non sapiunt, alteri monstrant viam. Quibus diuitias pollicentur, ab his drachmas ipsi petunt. Citatur à Luciano in Apologia:

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. Id est,

Sapientem enim odi, qui sibi ipsi non sapit.

Eundem Alexander torsit in Callisthenem, qui se moribus eorum quibuscum viuebat, non accommodaret, sed præ se ferebat, nihil eorum quæ illic gerebantur, sibi placere. Eáque libertas optimo viro attulit exitium, cùm Anaxarchus philosophus omnium adulatorum abiectissimus, haberetur in precio. Eam sententiam sic ad vnguẽ seruant huius tempestatis homines, vt hominis vocabulo videatur indignus, qui non quauis ratione suis consulere commodis nouerit. Huius generis est illud apud Suetonium:

Aspice felicem sibi, non tibi, Romule Syllam.

Ad suum quemque quæstum, æquum est esse callidum.

Apud Plautum est prouerbialis sententia in Truculento, tum in Asinaria:

Ad suum quemque quæstum, æquum est esse callidũ.

Quæ si transferatur paulò longiùs, plusculum habuerit gratiæ velut, alius est pecuniæ appetens, alius famæ studiosus, alius voluptatum auidus, alius literarum sitiens, alius pietatem sectatur. Quisque aduigilat ad id quod expetit.

Decora teipsum.

Γέραιρε σαυτὸν, id est, Honesta teipsum. Iocus prouerbialis in eum qui se magnificentius gereret. Nam γεραίρειν venerari est, & honorem habere.

Anguillas captare.

Ἐγχέλεις θηρᾶσθαι, id est, Anguillas venari dicuntur, qui priuati compendij causa, cient tumultus. Inde ducta similitudine, quòd cùm aqua stat immota, nihil capiunt, qui captant anguillas: cùm verò sursum ac deorsum miscent ac perturbant aquam, ita demum capiunt. Quadrabit in eos, quibus tranquillo Reipub. statu, nihil est emolumenti. Proinde seditiones gaudent exoriri, quò ciuitatis publicum malum, in suum priuatum vertant commodum. Prouerbium extat apud Aristophanem in Equitib.

Ὅπερ γὰρ οἱ τὰς ἐγχέλεις θηρώμενοι, πέπονθας.
Ὅταν μὲν ἡ λίμνη καταστῇ, λαμβάνουσιν οὐδέν,
Ἐὰν δ' ἄνω τε καὶ κάτω τὸν βόρβορον κυκῶσιν,
Αἱροῦσι· καὶ σὺ λαμβάνεις, ἢν τὴν πόλιν ταράττῃς.

Id est,

Namque accidit tibi, quod anguillas qui aucupantur:
Vbi quieta stat palus, nil piscium reportant:
Cõtrà, lutum si mouerint sursum atque itẽ deorsum,
Capiunt: ita ipse capis, vbi rempublicam inquietas.

Hanc artem heu nimium callent principes quidam, qui consilio tyrannico dissidia serunt inter ciuitates, aut bellum aliquod alicunde suscitant, quo licentius mulctent miseram plebeculam, & innocentissimorum ciuium fame, suam expleant ingluuiem.

Vnà lauabor.

Παραλούομαι, id est, Vnà lauabor. Dici consueuit, vbi quis insinuat se in societatem alterius, aut vbi quis admittit aliquem in societatem: vti qui pauperior est, sumptum effugiat. Suidas ait, olim fuisse morem, vt diuites vnà cum pauperibus lauarẽt: vt quibus propter suppellex strigilũ, spongiarum, guttorum, atque id genus rerum non esset, diuitum vterentur supellectile. Citat idem Aristophanem ex Anagyro: ἀλλ' ἅπαντας χρὴ παραλοῦσθαι, καὶ τὰς σπογγιὰς ἐᾶν. id est, Verùm oportet omneis vnà lauare, ac spongias omittere. Tanquam hoc commoditatis laturi sint tenues, si cum diuitibus balneum ingrediantur, vt spongiis suis parcant. Vnde mihi videtur, non inconcinnè dici posse, vbi quis leuiculam aliquam commoditatem, quã citra suum incommodum præstat, perinde vt ingens beneficium imputat. Veluti si Cardinalis inanem titulum familiaritatis largiatur alicui, nihil ipsi nociturum, qui concedit, profuturum nonnihil ei, qui accipit, rectè dicetur, παραλοῦμαι. Quidam codex habet, παραδύομαι, velut vnà mergor.

Manum admouere.

Τὴν χεῖρα ἐπιβάλλειν, id est, Manum apponere dicebantur, qui sese insinuarent in rei cuiuspiam egregiæ communionem. Translatum à sacris, in quibus nonnunquam fieri solet, vt aliis rem diuinam facientibus, alius aliquis adueniens, admota victimæ manũ, fiat & ipse particeps sacrificij.

Vndecunque lucrum captant.

In aduocatos, in calumniatores, in malos medicos, qui captant vndecũque, si quis incidit in casses, quem possint expilare, congruet illud, quod in eodem est libro:

Ἀεὶ γὰρ περὶ νῆσον ἀλώμενοι ἰχθυάασκον
Γναμπτοῖς ἀγκίστροισιν, ἔτειρε δὲ γαστέρα λιμός.

Id est,

Semper enim quaqua patet insula, piscibus hamis
Insidiabantur, ventrem fames enecat atra.

Genu sura propius.

Γόνυ κνήμης ἔγγιον, id est, Genu sura propius. Qui Græ-

cas parœmias collegerunt, aiunt, hoc adagium ex euentu quodam esse natum. Quùm in prælio quidam conspiceret duos amicos, pariter de vita periclitantes, fratrem & consobrinum, neque posset vtrique simul ferre suppetias, omisso consobrino fratrem defendit: atque hanc interim sententiam pronunciauit, quæ postea transierit in prouerbium, γόνυ κνήμης ἔγγιον, id refertur ab Aristotele libro Moralium nono. Accedunt, inquiens, eodem & prouerbia vniuersa: vt, Anima vna: &, Amicorum communia sunt omnia: &, Amicitia est æqualitas: &, Tibia genu propinquius. Theocritus in Idyllio, cui titulus Charites, tribuit hoc adagium viro tenaci, qui sibi viuat, neque quicquam velit impertiri amicis:

> Πᾶς δ' ὑπὸ κόλπου χεῖρας ἔχων πόθεν οἴσεται ἀθρεῖ
> Ἄργυρον, οὐδέ κεν ἰὸν ἀποτρίψας τινὶ δοίη.
> Ἀλλ' εὐθὺς μυθεῖται· ἀπωτέρω ἢ γόνυ κνάμα,
> Αὐτῷ μοί τι γένοιτο.

Id est,

> Verùm quisque sinu dextram occulit, illud & vnum
> Cogitat, vnde sibi congesta pecunia crescat,
> Nec cuiquam absterſa rubiginē donet amico.
> Imò statim hoc, Mihi sura genu longinquior, inquit:
> Ipsi malim aliquid detur mihi.—

Athenæus libro nono, ex eo deflexisse videtur, vt dicat de iis potius, quæ propius ad rem pertinent. Ex hoc igitur Plautus suum illud effinxisse videtur: Tunica pallio propior. Confinis est huic adagio illa Hesiodi sententia:

> Μηδὲ κασιγνήτῳ ἶσον ποιεῖσθαι ἑταῖρον.

Id est,

> Sed nec germano quisquam est æquandus amicus.

Est enim inter hos, quos amamus, habendus ordo. Nihil autem vetat, quo minus ad rem torqueatur: quod genus, si quis dicat, maiorem habendam esse vitæ quàm pecuniæ, corporis quàm vestis, animæ quàm corporis rationem, rectè adduxerit, γόνυ κνήμης ἔγγιον.

Omnes sibi melius esse malunt, quàm alteri.

Eandem fermè sententiam Terentius simpliciter extulit in Andria:

> Verum illud verbum est, vulgò quod dici solet,
> Omnes sibi esse melius malle, quàm alteri.

Rursum in eadem fabula prouerbiū ad personā detorsit:

> Heus proximus sum egomet mihi.

Aristoteles lib. Moralium Eudemiorum septimo, δοκεῖ γὰρ ἐνίοις μάλιστα ἕκαστος αὐτὸς αὑτῷ φίλος. id est, Nonnullis enim videtur quemque sibi potissimùm amicum esse. Idem Plato lib. De legibus quinto, τοῦτο δ' ἐστὶν ὃ λέγουσιν, ὡς φίλος αὑτῷ πᾶς ἄνθρωπος φύσει τέ ἐστι, καὶ ὀρθῶς ἔχει. id est: Hoc est autem quod aiunt, vnumquenque natura sibi amicum esse, idque rectè fieri. Quin & hodie Theologorum prouerbium celebratur, charitatem à seipso proficisci: natum videlicet ex his cātici mystici verbis, Ordinate in me charitatem. Verùm de eo quid sentiam, aliàs vbi locus inciderit, diligentiùs tractabimus. Sed Terentianam sententiam Euripides extulit in Medea:

> Ὡς πᾶς τις αὑτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον φιλεῖ.

Id est,

> Quod quisque semet plus amico diligit:

Vel sic:

> Quod quisque se plus atque amicum diligit.

Rursum in Græcarum sententiarum collectaneis:

> Φιλεῖ δ' ἑαυτοῦ πλεῖον οὐδεὶς οὐδένα.

Id est,

> Nemo seipso diligit quenquam magis.

Simonidis cantilenæ.

Σιμωνίδου μέλη, id est, Simonidis cantilenæ. De vafris ac subdolis dictum est. Hunc tradunt primùm astutiam & quæstum in artem induxisse. Erant illi duo scrinia, alterū gratiarum, alterum præmiorum: quæ cùm post tempus aliquantum aperuisset, gratiarum arculam semper offendebant inanem præmiorum semper plenam. Hoc commento significans, se nolle gratis donare carmina. Meminit huius rei Plutarchus in libello, περὶ τῆς πολυπραγμοσύνης. Vnde Aristophanes apud Suidam: ᾆδειν Σιμωνίδου μέλη, id est, Cane Simonidis carmina. Meminit Aristophanes in Auibus,

> Πρῶτον μὲν αὐτὸν τὴν λύραν λαβόντ' ἐγὼ 'κέλευσα
> ᾆσαι Σιμωνίδου μέλος. Id est,
> Primùm quidem ipsi iussi, vt sumpta lyra sonaret
> Simonideam cautionem.

Ad duo scrinia allusit Theocritus in Charitibus:

> Σκεῦος δ' αὖ κενεαῖς ἔσω κιβωτοῖς χηλῶν.

Id est:

> Rursus vt ignauæ vacuo intra scrinia fundo.

Mihi ipsi balneum ministrabo.

Ἐμαυτῷ βαλανεύσω, id est, Ipse mihi balneator ero, vbi quis suis ipsius inseruit commodis, aut vbi quis, non expectato alieno officio, ipse suum agit negocium. Aristophanes in Pace:

> Ἀλλ' εἰ ταῦτα δοκεῖ καὐτὸς ἐμαυτῷ βαλανεύσω. Id est:
> Balneum & ipse mihi, si hæc vobis grata, parâro.

Interpres admonet trāslatum à balneis, in quibus cessante balneatore, ipsi qui lauant, aquam hauriunt, atque infundūt. Zenodotus putat & ad eos referri posse, qui glandes in ignem eiectas coquunt. Fortassis haud absurdè referetur ad glandium excussores. Nam Græcis βαλανεὺς, balnearium cauponem significat, βάλανος, glandem. Atque hinc anceps prouerbij interpretatio.

Sibi canere.

Ἑαυτῷ ψάλλειν, id est, sibiipsi canere, dicitur qui non ad alienum arbitrium facit quippiam, sed animo obsequens suo. In Platonis conuiuio iubent tibicinam sibiipsi canere. Et cantor quispiam. Antigenidas opinor, iubet discipulum, quòd populo non admodum gratus esset, sibi canere & Musis. M. Tullius in Bruto. Id enim est summi oratoris, summum oratorem populo videri. Quare tibicen Antigenidas dixerit discipulo sanè frigenti ad populum, Mihi cane & Musis: ego huic, Brute, dicenti vt solet apud multitudinem, Mihi cane & populo, dixerim. Diuus Hieronymus ad Ismeniam refert, huius, ni fallor, discipulum. Atque is non iussus est sibi canere, sed præceptori, qui poterat iudicare.

Astutior coccyce.

Μηχανικώτερος κόκκυγος, id est, Coccyce astutior, dicebatur, qui astu sibi consuleret. Sumptum ab auis ingenio, oua subiicientis in nidos alienos, maximè palumbium: de qua abundè Plinius & Aristoteles.

Ciuitates ludimus.

Πόλεις παίζειν, id est, Ciuitates ludimus. Lusus genus quoddam est, in quo calculis ludebatur olim, quos antiquitus πόλεις, id est, vrbes, vocabant. Neoterici χώρας, hoc est, regiones appellare cœperunt. Vsurpauit adagium Cratinus in Fugitiuis. Hic nimirum locus est, ni fallor, quem Iulius Pollux citat libro De rerum vocabulis nono, Πανδιονίδα πόλιν βασιλέως τῆς ἐρίβωλακος. οἶσθ' ἣν λέγομεν, καὶ κύνα καὶ πόλιν, ἣν παίζουσιν. id est, Pandioniam ciuitatem regis, supra modum adulatricis. Nosti quam dicimus, & canem & ciuitatem, quam ludunt. Genus autem lusus describit his verbis: ἡ δὲ διὰ πολλῶν ψήφων παιδιὰ πλινθίον ἐστὶ, χώρας ἐν γραμμαῖς ἔχον διακειμένας, καὶ τὸ μὲν πλινθίον καλεῖται πόλις, τῶν δὲ ψήφων ἑκάστη, κύων. διῃρημένων δὲ εἰς δύο τῶν ψήφων κατὰ τὰς χρόας, ἡ τέχνη τῆς παιδιᾶς ἐστὶ περιλήψει δυοῖν ψήφων ὁμοχρόων, τὴν ἑτερόχρουν ἀναιρεῖν, id est, Qui verò com plurimum calculorum dicitur lusus, laterunculus est, regiones in se continens, in lineis sitas. Et laterunculus quidem ipse ciuitas appellatur, cæterùm vnusquisque calculus, canis. Porrò cùm calculi sint duobus distincti coloribus, lusus hæc ars est, vt cōprehensis duobus calculis vti coloribus eum qui diuersi coloris est, tollas è medio. Allusit ad hoc prouerbium Plato libro De Republ quarto, ἑκάστη γὰρ αὐτῶν πόλεις εἰσὶ πάμπολλαι, ἀλλ' οὐ πόλις, τὸ τῶν παιζόντων, id est, Nam illarum vnaquæque plurimæ sunt ciuitates, non ciuitas, quemadmodum dicere solent ludentes. Refert Zenodotus, quanquam idem adagij sensum non indicat. Quare cuique quod vero proximum videatur, coniectandum relinquo. Mihi quadraturum videtur, quoties suum quisque commodum quacunque sectatur via, & æmulo, cōpetitorique modis omnibus tendit insidias: qui

dias: qui lusus frequens est in aulis principum, & in magistratibus publicis. Ab hoc lusu manasse videtur, qui nunc vulgò scacarius dicitur.

Mercator est.

Ἔμπορός ἐστι προσποιεῖται, id est, Mercatorem se adsimulat. Dicendum in eum, qui ob timiditatem causas commentitias prætexit, ne cogatur subire discrimen. Suidas ex Aristophane citat, apud quem tum in Pluto, tum in Ecclesiazusis quispiam inducitur, loquens in hunc modum, vt dicat se fingere mercatorem esse, quoties ad bellum ire iubetur, quòd negociatores non cogerentur exire: quoniam expediebat illos relinqui, quo de commeatu prospiciant. In Pluto sic habet locus:

Γεωργὸς εἶ; μαλαγ... [illegible]

Ἀλλ' ἔμπορος καὶ σκήψομαι γ' ἐὰν τύχω.

Id est,

Num cultor agri es? méne sic furere putas?
Negociator? Simulo, si quando est opus.

Alter sic habet:

Ἀλλ' ἔμπορος [illegible] σκήψομαι.

Id est,

Quasi sim negociator, ita memet gero.

Non vsquequaque discrepat hinc Euangelica parabola de his, qui inuitati ad nuptias, variis causationibus excusant.

Opta vicino vt habeat, magis autem ollæ.

Εὔχου τῷ πλησίον ἔχειν, ὅτι ... τῇ χύτρᾳ, id est, Opta vt proximus habeat, magis autem vt olla. Potissimum est habere domi, quibus est opus: proximum, vicinum habere diuitem, à quo possis petere. Videtur è vulgi fæce haustum.

Suam quisque homo rem meminit.

Plautus in Mercatore: Suam quisque homo rem meminit. Sententia prouerbialis notans communem hominum morem, qui in alieno negocio dormitat, in suo quisque & vigilat, & attentus est. Vnde rectè monet apud Gellium Ennius:

Hoc tibi sit argumentum semper in promptu situm,
Ne quid expectes amicos facere quod per te queas.

In eandem sententiam extat bellissimus Æsopi apologus de cassita auicula: quæ negauit vllum esse periculum, donec res alienis manibus esset commissa. Allusit ad prouerbium Plautus in Pœnulo, Itáne tetas an sciamus nos meminisse nostra? Eodem allusit Terentius in Phormione: At si talentûm rem reliquisset decem, &c. Quicquid cordi est, facilè meminimus: & plerunque obliuionis mater est negligentia.

Veniat hospes quisquis profuturus est.

—Ξεῖνος ἐλθέτω ὅς τις ὀνήσει.

Id est,

—Veniat qui proderit hospes.

Theopompus, citante Zenodoto, scribit hoc adagium ex Philippi regis apophthegmate profectum esse. Nam is vbi Thessalorum ciuitatem subuertisset, & hospites quos inibi reperit diuendidisset, per iocum dicebat:

Ξεῖνος ἐλθοι ὅς τις ὀνήσει.

Videtur ex oraculo, aut poeta quopiam sumptum. Est enim hemistichium carminis heroici. Admonet adagium, eorum demum aduentum esse gratum, qui commodi quippiam adferunt. Ouidius:

Ipse licet venias Musis comitatus Homere,
Si nihil attuleris, ibis Homere foràs.

BRASSICANI. Candidatus Cæsaris.

Candidati Cæsaris, eleganti prouerbio dicuntur, qui negligentius aliquid petunt, tanquam minimè ambientes, quod principum explorata benignitate, certò sciunt ipsis obuenturum esse. Quintil. in vj. Iungitur, inquit, amphiboliæ similitudo, vt A. Galba qui pilam negligenter petenti, Sic, inquit, petis tanquam Cæsaris candidatus. Nam illud Petis, ambiguum est, Securitas similis. Cæsaris autem candidati, vt Sueton. etiam in Augusto meminit, propterea negligentius petebant, quòd sciebant principum commendationem non frustra futuram. Hoc adagium ingenuè fateor me decerpsisse ex Annotationibus prioribus in Pandectas doctissimi & nunquam satis laudati viri Gulielmi Budæi. Eiusmodi candidatorum plena nunc est aula, qui cum maximè munus aliquod ambiunt, quando negligêtius hoc animaduertere putantur: quemadmodum & Cicero apud Gellium libro xij. cap. xij. putabat esse prudentis & cauti patrisfamiliâs, quod emere vellet, empturum sese negare propter competitores emptionis.

POLYDORI VIRGILII.

Sine corollario non recedere.

In auidiusculos, quibus non satis est, quod iustum & æquum est, adipisci, nisi quiddam amplius auferant, veluti auctarium. Dictum corollarium à corollis, quòd ex, cùm maximè placuissent actores in scena dici solebant liceri.

PETRI GODOFREDI.

Piscatur in aqua turbida.

De eo, qui, dum alij inter se rixantur, ipse sibi & suis commodis consulit: quem nihil morantur, sed iuuant potius aliorum incommoda. Piscatores turbidam aquam obseruare solent, vt ex ea decipuli magis nesciam facilius captent prædam. Huc spectat Erasmi prouerb. Anguillas captare. & apologus Æsopi, de eo qui aquam turbabat, vt plures caperet pisces.

CAROLI BOVILLI.

Ades tritico, dum molitur, tuo.

Prouerbium illud Celtarum, Sois à ton bled moudre, si tu ne veux perdre plus que la poudre: omnes monet, vt diligentes in negocijs sint suis: nunquam, quæ ipsi efficere possunt, per alienos exequi ea curent, præsertim in quibus fiducia sæpe fallit. Vnde Italus: A nemine vt fallaris, fide nemini.

GVLIELMI GENTII.

Saccularia opera.

De opera forensi quorundam formulariorum, quæstus & lucri nimium captatoria: dum caussas, earumque libellos in sacco côclusos habent, non nisi stylo mercenario istinc eruendos. Vtitur alicubi Budæus in rabulas & sycophantas foraneos, caussarum procuratores: qui nullam iuris, boni æquive rationem habêtes, eius ignari, inconsultis aduocatis, aliisque peritioribus cognitoribus non solùm neglectis, sed & eorum partes & munia obeundo, subrepunt impudenti ore, & fastu formularum, & aucupio verborum prostanti in caussas iuris aliis demandatas, quò honorarium aliis destinatum præripiant. Sumpta metaphora fortè à saccariis, quęstum ex saccis facientibus: non à sacculariis, quod mali ominis esset.

PROXIMIS VTENDVM.

ERASMI. Viam qui nescit ad mare, &c.

Plautus in Pœnulo: Viam qui nescit, qua deueniat ad mare, eum oportet amnem quærere comitem sibi. id est: Qui rem commodè conficere nequit, is quauis ratione conficiat necesse est. Potest & in hûc accommodari sensum: Qui per se non sapit, aliis obtemperet qui plus sapere videantur. Potest item in hunc: Qui rectè viuendi rationem ignorat, eos sibi proponat, quorum vita laudata est. Fluuius etiam si longis ambagibus, tamen aliquando tandem ad mare deducit, quandoquidem illuc infunditur. Huic confine est: Qui viæ ignarus est, virgiferum adhibet. Cato Censorius in eos, qui subinde ambirent magistratum, nô inscitè dicere solet, eos καθάπερ τοὺς ἀγνοοῦντας τὴν ὁδὸν ἀεὶ μετὰ ῥαβδούχων ζητεῖν πορεύεσθαι, μὴ πλανηθῶσιν: id est, non aliter quàm viæ ignaros semper velle cû virgiferis incedere ne errarent. Magistratus enim ex more lictor aut aliquis virgam gestans præcedebat.

Vt possumus, quando vt volumus non licet.

Ζῶμεν γὰρ οὐχ ὡς θέλομεν, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα.

Id est,

Non vti libet, sed vti licet, sic viuimus.

Senarius prouerbialis, quo monemur, tempori ac necessitati seruiendum esse. Terentiana Mysis in Andria rogata, quam Athenis vitam agerent, verecundè seni meretricium quæstum confitens: Vt quimus, aiunt: quando vt volumus, non licet. Cæcilius in Plotio apud Donatum: Viuas vt possis, quando non quis vt velis. Item Plato in Hippia maiore, τοιαῦτα ἄττα ἐστὶ τὰ ἡμέτερα ὦ Ἱππία, οὐχ οἷα βούλεταί τις (φασὶν ἄνθρωποι ἑκάστοτε παροιμιαζόμενοι) ἀλλ' οἷα δυνατόν, id est, Eiusmodi sunt Hippia res nostræ, non quales quis optaret (sicuti prouerbio dicitur vsquequaque) sed quales esse possunt. Allusit eodem & in Cratylo: ὅπως ἂν δυνώμεθα περανοῦμεν, id est, Præfati, vtcunque potuerimus. Sic enim modestiæ gratia præfantur, qui negocium aliquod suscipiunt. Huc pertinent & illę Græcorum sententiæ:

Βουλόμεθα πλουτεῖν πάντες, ἀλλ' οὐ δυνάμεθα.

Id est,

Omnes cupimus, at non licet ditescere. Et:

Πάντες καλῶς ζῆν ἴσμεν, ἀλλ' οὐ δυνάμεθα.

Id est:

Bene viuere omnes volumus, at non possumus.

Nemini sua fortuna satisfacit, & aliud votis destinat, quod tamē haud scio an quisquam vnquam sit assecutus. Vsus erit, vbi significabimus nostra nobis parum placere, verùm facultatem deesse, non animum: videlicet fortunā esse parum commodam, aut vitam non satis integram, aut epistolam non satis eruditam.

Quando id fieri non potest.

Nihil dici potest nec venustius, nec moralius ea sententia, quæ extat apud Terentium in Andria: Quoniam id fieri quod vis, non potest, id velis quod possis, ἐπεὶ οὐ δυνατὸν γενέσθαι ὃ θέλεις, θέλε ὃ δύνασαι. Plurimùm decoris adiunxit ea verborum conuersio. Qualis est in illis: Non viuendū vt edas, sed edendum vt viuas. Est autem adagium hoc finitimum illi, δεῖ τὰ παρόντα εὖ ποιεῖν. id est, Oportet id quod adest boni consulere. Et Martialis inter felicitatis calculos commemorat, vt

Quod sis, esse velis.—

Bona etiam offa post panem.

—ἀγαθὴ καὶ μᾶζα μετ' ἄρτον.

Id est,

—Et post panes bona maza est.

Hemistichion carminis heroici. Zenodotus ait de iis solere dici, qui penuria meliorum amplectuntur deteriora. Nam maza quiddam est pane cocto deterius, conflatum ex lacte & farina, quo rustici vice panis vti consueuerūt. ἐπεὶ δ' ἄλφιτον, in deliciis olim fuisse, aliàs demonstrauimus ex Theocrito. Prouerbij speciem habet quod est apud Athenęum libro sexto, licet huic dissimile, πεινῶντι γὰρ ἀνδρὶ μᾶζα τιμιωτέρα χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, id est, Maza siue offa esurienti homini charior & auro & ebore. Quo licebit vti, cùm indicabimus, rem vsu, non opinione æstimandam. Ex his quæ prodidit Athenæus de apparatu cōuiuiorum, liquet mazam prius apponi solere, deinde panem. Verùm consumpto pane probatur & maza. Vt possumus, quando vt volumus non licet. Xenophon libro sexto παιδείας, facit quendam consolātem milites, qui defecti pane, maza vesci cogebantur. Hoc cibo qui victitant, dicuntur μαζοφάγοι, quemadmodum qui pane, ἀρτοφάγοι.

Si non adsunt carnes, taricho contentos esse oportet.

Εἰ μὴ πάρεστι κρέα, στερκτέον τὸ τάριχος.

Id est,

Probanda salsamenta egenti carnium.

Sunt qui dicunt, τάριχος accipi pro pisce, sed vili putriq́ꝫ, qui idem sit Aphya: fortassis hic pro iure accipiendum tarichus. Nam quibus deest obsonium, solent pane in ius immerso vesci. In aphyas & tarichos creber iocus est in comœdiis. Sensus hic est: Vbi non est copia meliorum, boni consulere oportet quæcunque contingunt. Refertur à Diogeniano.

Aulœdus sit, qui citharœdus esse non possit.

M. Tullius in oratione pro Murena comparationem faciens iureconsultorum & oratorum: Itaque mihi plerique videntur, inquit, initiò hoc multò maluisse: pòst cùm id assequi non potuissent, isthuc potissimùm sunt delapsi. Vt aiunt in Græcis artificibus eos aulœdos esse, qui citharœdi fieri non potuerint: sic nonnullos videmus, qui oratores euadere non potuerunt, eos ad iuris studium deuenire. Hactenus Cicero. Rectè dicetur in eos, qui malunt in multò inferiore ordine alicuius haberi momēti, quàm inter excellentes negligi. Quemadmodum Iulius Cæsar maluit in frigido oppidulo primus esse, quàm Romæ secundus. Nec malè quadrabit in eos, qui desperatione meliorum ad humiliora sese conferunt. Citatur idem adagium in Decretis ex Augustino, in monachos malos, ad clericorum gregem desciscentes.

Si bouem non possis, asinum agas.

Εἰ μὴ δύναιο βοῦν, ἔλαυνε ὄνον, id est, Si nequeas bouem, asinum agito. id est: Si non potes vt vis, vtcunque potes facito. Si fortuna splendidior non contingit, eam sortem quæ contingit, boni consulas: si quod optas non licet, id quod est proximum, amplectere. Autore Suida.

Altera nauigatio.

Δεύτερος πλοῦς, id est, Secūdarius cursus vocabatur, cùm vento destituti, remis nauim impellerent. Nam ὁ ἐξ οὐρίας πλοῦς, πρῶτος, id est, Cùm secundis ventis nauigaretur, ea prima nauigatio dicebatur, autore Pausania, quem citat Eustathius in secundum Odysseæ librum, quo loco prouerbij quoque mentionem facit. Aristoteles lib. Moraliū Nicomachiorum secundo, ἐπεὶ οὖν τοῦ μέσου τυχεῖν ἄκρως χαλεπόν, κατὰ τὸν δεύτερόν φασι πλοῦν, τὰ ἐλάχιστα ληπτέον τῶν κακῶν, id est: Quando igitur medium exactè consequi difficile est, iuxta secundum, vt aiunt cursum, minima malorum sumenda sunt. Philosophus sentit virtutem in medio esse sitam. At id quoniam interdum difficile est assequi, monet vt quàm leuissimè aberremus. Huc pertinet illud Aristophanis in Concionatricibus:

Νῦν μὲν γὰρ οὔτε πνεῦμ' οὔτ' ἐλαύνομεν.

Id est,

Nam nunc nec aura impellimur, nec remige.

Interpres admonet, nautas quum vento destituuntur, ad remos confugere. Conuenit, vbi quoties quæ potissima fuerant, non contingunt, ad proxima confugitur auxilia. Cognatum est illi quod alibi retulimus, δεύτεραι φροντίδες ἀμείνονες. Vsurpauit hoc Ioannes Chrysostomus homilia in Matthæum prima, ἐπειδὴ δὲ ταύτην ἐξεκρούσθημεν τὴν χάριν, φέρε κἂν τὸν δεύτερον ἀσπασώμεθα πλοῦν, id est, Posteaquam verò ab hac gratia sumus excussi, age vel secundum amplectamur cursum. Atque hic statim in ipso, quod aiunt, portu impegit interpres Anianus. sic enim hunc locum reddidit. Quia verò hanc a nobis excussimus gratiā, vel secundas diuitias expetamus. etiam si in vulgatis per typographos exemplaribus, pro excussimus, legitur excusamus, & pro expetamus, expectamus. Agit illic Chrysostomus, primum & optimum esse nullis vti literis: posteaquam autem ab eo quod erat optimū degenerauimus, nobis esse nautas imitandos: qui quum recto cursu non possunt eò peruenire quò volunt, tamen vel remigio, vel obliqua nauigatione conantur eodem pertendere. Fefellit autem interpretē prouerbij ignoratio: & ideo ex πλοῦν, fecit πλοῦτον. Hæc indico, non vt traducam Anianum, cuius industriæ debent studiosi, sed vt errorem tollam. Extat Naumachij, Christiani vt suspicor poëtę, carmen, quo primùm hortatur ad virginitatem, matrimonium appellans secundarium cursum:

Εἰ δέ σε πρὸς κοινοῖο τέλος βιότοιο τελέσσαι
Καὶ πόθος ἐσθλὸς ἐγείρει, ...
Τὸν πλοῦν ὡς φασι, τὸν δεύτερον ... Id est,

Quòd si te vulgaris amor vitæ tenet, addam
Hoc quo vti didici, quo pacto cursus, vt aiunt,

Hic alter tibi sit peragendus mente sagaci.

Allusit huc Cicero in Oratore ad Brutum: Quòd si quem aut natura sua, aut illa præstantis ingenij vis fortè deficiet, aut minus instructus erit magnarum artium disciplinis, teneat tamen eum cursum quem poterit. Prima enim sequentem, honestum est in secundis tertiisque consistere. Summam celeritatem significans, vtrunque coniunxit Philippica prima: Tum verò sum tanta cupiditate incensus ad reditum, vt mihi nulli neque remi, neque venti satisfacerent.

Præsentem fortunam boni consule.

Τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, id est, Quod adest, boni consule. καὶ τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι, id est, Quod adest, æqui bonique facere oportet. Admonet adagium, ne nos alienarum rerum cupiditate maceremus, sed quæcunque contigit sors, eam velut optimam amplectamur. Magna enim felicitatis pars, vt sua cuique fortuna placeat. Plato in Gorgia: ὡς ἔοικεν ἀνάγκη μοι κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ τοῦτο δέχεσθαι τὸ διδόμενον παρὰ σοῦ. id est, Necessum est mihi, sicut videtur, iuxta vetus adagium, quod adest, boni consulere, & hoc accipere quod abs te datur. Cratinus in Pylæa:

> Ἀνδρὸς σοφοῦ χρὴ τό γε παρὸν πρᾶγμ' ὡς καλὸν
> Εἰς δύναμιν εὖ τίθεσθαι.

Id est,

> Sapientium est virorum, vti quod adest boni,
> Tanquam bonum sit, consulant pro viribus.

Affine est illi, quod alibi retulimus, Σπάρτην ἔλαχες, ταύτην κόσμει. Spartam es nactus, eam dispone. Quod quidem carmen citat Stobæus ex Euripidis tragœdia, cui titulus, Τήλεφος: id quod obiter admonendum duximus. Nam adagium suo dictum est loco.

Præsentem mulge, quid fugientem insequeris?

> Τὴν παρεοῦσαν ἄμελγε, τί τὸν φεύγοντα διώκεις;

Id est,

> Præsentem mulgeto, quid insequeris fugientem?

Heroicus prouerbialis, admonens præsens lucrum non omittendum, spe commodorum, quæ nõ item ad manum videntur esse. Sumptum ex Cyclope Theocriti. Scholiastes citat consimilis sententiæ versum Hesiodium,

> Νήπιος ὃς τὰ ἕτοιμα λιπὼν τ' ἀνέτοιμα διώκει.

Id est,

> Stultus qui non prompta sequens, iam prompta relinquit.

Existimat eundẽ habere sensum quod alibi nobis dictum est, τὸν θέλοντα βοῦν ἐλαύνειν.

Quod adest, boni consule.

Qui admonebit oportere boni consulere, quicquid à fortuna conceditur, vsurpabit illud ex Odyss. ξ.

> Ἔσθιε δαιμόνιε ξείνων, καὶ τέρπεο τοῖσδε,
> Οἷα πάρεστι. θεὸς δὲ τὸ μὲν δώσει, τὸ δ' ἐάσει,
> Ὅττι κεν ᾧ θυμῷ ἐθέλῃ. δύναται γὰρ ἅπαντα.

Id est,

> Hospes sume cibum, & quorum data copia lætum, his
> Pasce animum, nam sors dabit hæc, rursum illa negabit.
> Vtrunque est animo lubitum, valet omnia quippe.

His verbis Eumenes subulcus Vlyssem inuitat, vt cibos viles & rusticanos, qualescũque essent, boni consuleret. Transfertur ad omnem hominis vitam, quoties admonebimus, vt quemcunque statum sors dederit, in eo lætè tranquilléque viuamus. Apud Athenæum lib. x. refertur hic senarius.

> Ἐν τοῖς παροῦσι τὸν βίον διάγειν.

Id est,

> Quæ præstò sunt, in hisce vitam nectito.

Isocrates in oratione De pace, στέργειν τοῖς παροῦσιν, ait plerisque hominibus esse difficillimum: & hinc est quòd bellum malunt quàm pacem.

Quæ dantur.

M. Tullius libro epistolarum ad Atticum vj. λέγουσιν ἀλόγως εἰ ἄπιστα ἐπέστειλεν,

> Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν.

Méque obiurgauit veteri prouerbio, τὰ μὲν διδόμενα. Vtitur eodem & alio quodam loco. Non admodum liquet, quid sibi velit: nisi quòd conijcere licet, τὰ μὲν διδόμενα, versum esse poetæ cuiuspiam. est enim hemistichium iambicum, quod admonet, quod à fortuna datur, id boni consulendum esse, & ferendum æquo animo, quod mutari non queat. Plato in Gorgia videtur indicare prouerbium: νῦν δὲ ἐξηπατήθην, καί μοι, ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ τοῦτο δέχεσθαι τὸ διδόμενον παρὰ σοῦ. id est, Nunc autem mendacio delusus sum, atque vt videtur, necesse est mihi iuxta vetus prouerbium, quod adest boni consulere, idq; quod abs te datur accipere. δῶρα δ' ὅσ' ἂν δῷ τις, ἐπαινεῖν, alibi dictum est. Eòdem pertinet, Vt possumus, quando vt volumus non licet.

Quod datur.

Nonius Marcellus citat hunc versiculum è Cæcili Plotio,

> Patiere quod dant, quando optata non danunt.

Danunt, antiquè dictum pro dant. Conuenit cum eo quod ante retulimus ex Cicer. τὰ μὲν διδόμενα, & huic similibus.

Extrema linea.

Quoniam olim initium vnde cursus incipiebatur, ducta linea notabatur, rursus extremum linea signabatur: idcirco à linea incipere, siue ad lineam redire dicebantur, qui rem ab initio repetebant. Et quod in quaque re postremum est, extremam lineam appellabant. Ita Terentianus Phædria: Postremò extrema linea amare nonnihil est. Et Tertullianus li. quem aduersus Hermogenem scripsit, vocat eum ignorantium extremam lineam, quòd vltimus esset hæreticorum, Siquidem adhuc erat in viuis, quum ea scriberet Tertullianus.

COGNATI. Præstat possidere, quàm persequi.

Et præsentem mulgere, quàm fugientem sectari, vt in Cyclope Theocritus ait. Qui potest capere (vt etiam vulgò dicitur) capiat, possessio valet. Caius lib. Pandect. vj. tit. j. de rei vindicatione, cap. xxiiij. Is qui destinauit rem petere, animaduertere debet an aliquo interdicto possit nancisci possessionem: quia longè commodius est ipsum possidere, & aduersarium ad onera petitoris compellere, quàm alio possidente petere. Vlpianus lib. xlv. tit. de fideiussoribus & mandatoribus, cap. xv. Interest enim eius, pecuniam retinere potius, quàm solutam stipulatori à reo repetere. Huic non absimile est, quod Aristot. lib. xv. Polit cap. iij. ait: Melius esse prouidere, ne homines nimia potentia augeantur, quàm pòst cõtra auctos remedium quærere. Præsentibus igitur commodius fruamur: & absentium cupiditate nos non excruciemus. Huc videtur respexisse Salustius in bello Catilinæ, quum ait, Non debere certa pro incertis mutare: de quo inferius, adag. 99. Incerta pro certis.

Pro incerta spe, certa præmia.

Incerta pro certis. Sallustius in bello Catilinæ, de Allobrogibus loquens, diuersa consilia animo voluentibus, inquit enim: Pro incerta spe, certa præmia Idem: Cæterùm iuuentus pleraque incerta pro certis malebant. Ihoc est, mutationem rerum fieri cupiebant, vt vnà cum Catilina regnare possint. Ibidem: Neque ego, inquit Catilina, incerta pro certis captarem. Animaduertendum præterea, an cùm idem de bello Iugurthæ narrat ita, Metellum regi Boccho suasisse, quanquam opibus suis confideret, tamen non debere certa pro incertis mutare, respexerit (vt puto) ad sententiam versus Hesiodi, valde celebratam. inquit enim sapiens ille poeta,

Νήπιος, ὃς τὰ ἕτοιμα λιπὼν, τὰ ἀνέτοιμα διώκει.

Id eſt,

Stultus, qui parata relinquit, & imparata perſequitur.

Theocritus in Cyclope,

Τὰν παρεοῖσαν ἄμελγε, τί τὸν φεύγοντα διώκεις;

Id eſt,

Mulge præſentem, quid enim fugientem ſectaris?

Vbi ſcholiaſtes Heſiodi verſum citauit. Hoc age igitur, quod præſens, quodque præ manu eſt, & in id tibi mens intenta ſit: de eo cogita, non interea inanes cupiditates & vana ſomnia ſequaris. Plautus autem apertius illam vertit, cùm Pſeudolum, callidum ſeruum, ſecum philoſophãtem induxit, in aliiſque multis dicentem: Stulti haud ſimus, fruſtra vt ſimus, quàm quod cupienter dari petimus nobis, quaſi quid in rem ſit, poſſimus noſcere. Certa amittimus, dum incerta petimus: atque hoc inuenit in labore atque in dolore, vt mors obrepat interim. Hoc autem prouerbio monemur, vt præſentibus commodis fruamur, & abſentium cupiditate nos non excruciemus. iuxta hoc Philemonis comici,

Ἐὰν δ' οἷς ἔχομεν τοῖς γε μὴ χρώμεθα,
Ἃ δ' οὐκ ἔχομεν ζητοῦμεν, ἃ μὲν ἔχομεν ὑπὸ τύχης,
Ὧν δ' οὐ καλῶς ἰσομεν ἔσομεν ἐστερημένοι.

Id eſt,

Si præſentibus non vtimur,
Abſentia quærimus: his quidem noſtra culpa.
Illis verò per fortunam priuabimur.

Democritus apud Stobæum ſermone x. Cupiditas plurium amittit præſentia, ſicut olim Æſopicus ille canis. Fuerunt autem qui incerta ſpe maiora acquirendi ducti, diuitias ſuas certas & firmas in diſcrimen adduxerunt, atque ita tandem coacti ſe pares illis in pace exhibuerunt, quos bello ſuperare nequiuerunt. Nos igitur contenti rebus præſentibus ſimus, inque memoriam quotidie nobis res veniant præteritæ, necnon dies noctesque illorum apud nos exempla meditemur, qui eo quòd implendæ inſatiabilis cupiditatis ſpe regi ſe paſſi ſunt, nihil vnquam minus quàm ſuarum cupiditatum finem adepti ſunt. Seneca De conſolatione ad Martium, cap. v. Oblita meliorum fortunam tuam qua deterior eſt, aſpicis. Eundem habet ſenſum, quod alibi nobis dictum eſt: Præſtat poſſidere, quàm perſequi. Ioannes Fabricius Montanus in oratione de Tridentino concilio: A Scripturis, inquit, ad traditiones, à certo vtique ad incertius reiicere nos conantur. Et paulò pòſt: Dicite per Deum immortalem, cur à Scriptura ad traditiones, à certo ad incertius nos abduci patiamur? Galli autem dicunt:

On doit tenir la choſe certaine, & delaiſſer l'incertaine.

Demoſthen. contra Timocratem: Multi ſæpe maiorum ſpe allecti, præſentia perdiderunt. Theocritus in Bucoliaſtis,

Καὶ φεύγει φιλέοντα, καὶ οὐ φιλέοντα διώκει.

Qui omiſſis præſentib. & certis, ſequitur incerta, hoc & alio verſu eiuſdem Theocriti admonendus eſt:

Τὰν παρεοῖσαν ἄμελγε, τί τὸν φεύγοντα διώκεις;

E Scholiaſte Theocriti in Cyclope:

Νήπιος, ὃς τὰ ἕτοιμα λιπὼν, τὰ ἀνέτοιμα διώκει.

Id eſt,

Stultus, qui non prompta ſequens, iam prompta relinquit.

Manum prehendere, complecti.

Plato in Parmenide: Manum meam prehendens Adimantus: Salue inquit, ô Cephale, & ſi quo indiges, quod noſtræ facultatis ſit, dic. Expone, inquit, quid ſit quo indiges. Agnouit me, & complexum me ſalutauit.

Maiore cura tuenda, quæ parta ſunt.

Tuendi cura maior eſſe debet, quàm acquirendi. Cic. ſunt hæc, in quadã ad C. Cæſarem epiſt. citante Nonio in dictione, Tueri. Quidam lib. j. diſtichorum,

Ne tibi quid deſit, quæſitis vtere parcè;
Vtque quod eſt, ſerues, ſemper tibi deeſſe putato.

Idem eodem lib. ſub finem,

Conſerua potiùs quæ ſunt iam parta labore.

PRVDENTIÆ.

Erasmi. A fonte ſimul & occipitio.

Cùm indicabimus admirabilem rerum omnium cognitionem, aut ſingularem prudentiam, quę conſtat non pręſentium modò ſcientia, ſed & memoria præteritorum, & futurorum proſpicientia, rectè verſum hunc ex eodem vſurpabimus libro,

Ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

Id eſt,

Qui ſcit præterita ac præſentia, póſtque futura.

Vergilius vertit ad hunc modum:

Quæ ſint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.

Alter Ianus.

Ἰανὸς ἄλλος, id eſt, Ianus alter. Quadrabit vel in prouidum ac circumſpectum, vel in ancipitẽ & perfidum. Perſius,

O Iane, à tergo cui nulla ciconia pinſit.

Sumptum à Iano bifronte, cuius notior eſt fabula, quàm vt ſit hoc loco percenſenda.

Acetum habet in pectore.

Huic germanum eſt Plautinum illud in Bacchidibus: Nunc experiar, ſitne acetum tibi cor acre in pectore. Legitur & aliàs apud hunc ipſum: Ecquid habet acetum in pectore? pro eo quod eſt: Num ſapit? num quid habet aſtutiæ? Nam vt ſalſa, itidem & acida, palatum iuuãt, acuúntque, & irritant ſtomachum. Horatius in Serm. acetum pro mordacitate dixit,

At Græcus poſtquam eſt Italo perfuſus aceto,
Perſius exclamat. —

Et hoc ipſum, Aceto perfundere, prouerbij ſpeciem habet, ſicut & illud ex Sermonibus Horatianis,

— At idem quod ſale multo
Vrbem defricuit, charta laudatur eadem.

Amyris inſanit.

Ἄμυρις μαίνεται, id eſt, Inſanit Amyris. Allegoria prouerbialis, qua rectè vtemur, vbi quis ſub inſaniæ prætextu rebus ſuis conſulit. Aut vbi quis ſolus periculum proſpiciens, in tempore ſibi cauet, creditus interim vulgò deſipere: deinde rerum euentus docet illum vnum ſapuiſſe. Vt hæc ſit vox velut opprobrantis ſocordiam iis, qui ſibi non proſpexerint maturè: neque ſapere cœperint, niſi accepto vulnere. Zenodotus ab hiſtoria natum ait huiuſmodi. Cùm Sybaritæ florerent opibus, quendam Delphos emandarunt, qui de rerum ſuarum ſucceſſu ſciſcitaretur oraculum. Reſponſum eſt, euertendam Sybaritarum fortunam, vbi plus honoris habere cœpiſſent hominibus quàm diis. Euenit deinde vt ſeruus à domino vapulans, cùm nequicquam ad deorum aras confugiſſet, pòſt ad heri monumentum confugiens, liberaretur à plagis, vt alibi dictum eſt. Quod ſimulatque conſpexiſſet Amyris, collectis rebus ſuis, in Peloponneſum demigrauit, reliquis interim Sybaritis hominem velut inſanum ridentibus. Poſtea idem ob fictam inſaniã miraculo fuit, & prouerbio locum fecit. Citatur ab Euſtathio in ſecundo Iliados libro: citatur autem ex Pauſaniæ rhetorico dictionario. Addit quoſdam Thamyrim hunc appellare, quoſdam Amyrim, abiecto theta. Solet autem more hominum euenire, vt vati tum demum habeatur fides, ac laudetur, poſteaquam ipſis iam premimur malis. Proinde Caſſandra in tragœdia quapiam loquitur ad hunc modum, citante Plutarcho,

Καὶ σοφὴ τοῖς παθοῦσι, πρὶν παθεῖν δὲ μαίνομαι.
Σοφὴ κέκλημαι, πρὶν παθεῖν δὲ μαίνομαι.

Id eſt,

Sapienſque dicor, his malum qui ſentiunt:
Porrò antequam illud ſentiant, inſanio.

Sapiens diuinat.

Donatus in Hecyram indicat prouerbium esse, diuinat re sapientem: quod ex coniecturis prudenter collatis colligit verum, non solùm de præteritis, verumetiam de futuris. quanquam in fabula quidem Laches diuinans tota errat via. Cuius tamen coniecturam approbans Phidippus, ait: Planè hic diuinat. nam id est. Reliqua pete ex prouerbio, Qui bene coniiciet.

Mus non vni fidit antro.

Nihil hodie est decantatius apud vulgus, quàm eum murem esse miserum, cui non est nisi vnus cauus. Idē Plautus expressit in Truculento,

> Sed tamen cogitato mus pusillus quàm sit sapiens bestia,
> Ætatem qui vni cubili nunquam committit suam
> Quia si obsideatur vnum, aliunde præsidium gerit.

Locus erit adagio, si quem admonebimus, vt sibi plures amicos paret, aut vna cum opibus studeat philosophiæ, vt si fortuna quod suum est eripiat, in literis sit præsidium.

Non oportet hospitem semper hospitem esse.

Aristoteles libro Rhetoricorum iij. nullo autore citat ceu vulgò iactatum: οὐ δεῖ τὸν ξένον ξένον ἀεὶ εἶναι. i. Non oportet hospitem semper hospitem esse. Hospites dicuntur ignari eius loci, in quo viuunt. Sed turpe est, diu in eadem ciuitate viuere, & semper esse peregrinum. Videtur iambicus trimeter corruptus. Turpe est in eadem disciplina diu versatum esse, & nihil scire.

Sapiens non eget.

Ibidem inter sententias refert hoc carmen,

> Χρῄζει δ' οὐδὲν ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνήρ.
> Id est,
> Haud vnquam eget qui mente sana est præditus.

Siue quòd magnæ sint opes, habere bonam mentem: siue quòd sapienti facile est ditescere, si velit. Velut Aristippus eiectus naufragio, reperit à quibus humaniter exciperetur. Idem quum Dionysius talentum petenti diceret, Nónne dicebas sapiētem non egere? Da, inquit, & respondebo. Dedit rex, ac mox exegit responsum. Tum Aristippus: Nónne dixi, sapientem non egere?

Tanquam de specula.

Qui futura longè prospiciunt, priusquam eueniant tanquam de specula præuidisse dicuntur. M. Tull. ad Seruium Sulpitium lib. iiij. Multò enim antè tanquam ex aliqua specula prospexi tempestatem futuram, &c. Habent enim non oppida tantùm, & arces, sed & naues, speculas suas: inde periti nauclerı prospiciunt imminere vētos aut turbines.

Qui bene coniiciet, vatem hunc perhibeto esse optimum.

Vide in loco, Coniectura.

Homo Thales.

Ἄνθρωπος Θαλῆς, id est, Homo Thales. Ironia prouerbialis in stultum, qui sapiens haberi studeat. Aristophanes in Auibus,

> Ἄνθρωπος Θαλῆς Μέτων.
> Id est,
> Homo Thales Meto.

Idem in Nebulis,

> Τί δῆτ' ἐκεῖνον τὸν Θαλῆν θαυμάζομεν;
> Id est,
> Qua gratia illum proinde suspicimus Thalem?

Fuit enim Thales, vnus è septem Græciæ sapientibus. Est & apud Plautum, Salue Thales: cùm stultum significet.

In holmo cubabo.

Ἐν ὅλμῳ εὐδήσω, id est, In holmo cubabo. Dicebatur ab iis, qui se quippiam diuinatione cognitum ire minitabantur. Nam ὅλμον quidam vatem interpretantur. Alij tripodes Apollinis holmos appellatos fuisse. Tradit autem Aristophanes grammaticus, citante Zenodoto, eos qui holmis indormissent, repentè diuinandi spiritum concipere. Addit Apollinem ob id ὅλμιον cognominatum à Sophocle. Quanquam apud Hesychium ὅλμος pro mortario ponitur. Apud Athenæum lib. xj. poculi genus est, cornu adsimile, vt per iocum torqueri possit & in bibones.

Perendinum ventum præscire.

Τὸν τρίτην ἄνεμον προγνώσκειν, id est, Perendinum ventum præscire dicuntur, qui coniecturis, quod multo pòst euenturum sit, colligunt. Sumptum à nautis, aut à negociatoribus. Pindarus,

> Σοφοὶ δὲ μέλλοντα τριταῖον ἄνεμον ἔμαθον.
> Id est,
> Sapientes futurum perendie ventum nouerunt.

Id enim demum est sapere, non solùm quòd ante pedes est, videre, verùm id quoque quod procul abest, prospicere.

Non pluet post noctem, qua sus agrestis pepererit.

Plutarchus in commentario De causis naturalibus, versum hunc ceu prouerbio iactatum citat,

> Μηκέτι νυκτὸς ὕειν ἧ κεν τέκῃ ἀγροτέρα σῦς.
> Id est,
> Non iam nocte pluet, sus qua enitetur agrestis.

Sues cicures sæpiùs pariunt, ac diuersis temporibus. feræ non nisi semel, idque iisdem fermè diebus nimirum ineunte æstate. Vnde negant fore pluuiam, posteaquam sus agrestis pepererit: nimirum exactis iam mensibus pluuiis. Per iocum vsurpari poterit, si dicamus, res fore tranquilliores, posteaquam morosus ac rixosus quispiam animo suo morem gessit.

Lesbius Prylis.

Ὁ Λέσβιος Πρύλις, id est, Lesbius Prylis. Plutarchus in adagiorum Collectaneis (si modò non fallit titulus) tradit hoc prouerbium per similitudinem sumptum. Prylin enim fuisse Mercurij filium, ac diuinandi peritum. Quanquam πρύλις Græcè, militem peditem significat.

Timidi mater non flet.

Probus Æmylius in vita Thrasybuli, testatur hoc velut ænigma vulgò iactatum, timidi matrem non flere: quòd in bello qui contemnunt hostem, nihilque metuendum ducunt, quoniam sibi parum cauent, ferè pereunt, & matribus luctum adferunt cum orbitate. Contrà qui nihil non metuit, neque quicquam omninò contemnit, is tutiorib. vtens consiliis, rarò venit in periculum. Thrasybulus enim quum indixisset bellum triginta tyrannis, qui Athenas oppresserant, & castellum Atticæ Philen occupasset, non plures secum habuit quàm triginta commilitones: Hoc, inquit, initium fuit salutis Atticorum, hoc robur libertatis clarissimæ ciuitatis. Neque verò hic non contemptus est primò à tyrannis, neque eius sollicitudo: quæ quidem res & illis contemnentibus perniciei, & huic despecto saluti fuit. Hoc enim illos ad persequendum segnes, hos autem tempore ad comparandum dato fecit robustiores. Quo magis præceptum illud omnium in animis esse debet, nihil in bello oportere contemni, nec sine causa dici, Timidi matrem flere non solere. Quanquam satis constat, hunc locum deprauatè legi. vnde coniicio sic scriptum fuisse: Neque verò hic modò contemptus est primò à tyrannis, sed eius etiam solitudo. Itaque modò deprauatum est in non, & solitudo in solicitudinem: & deprauatio deinde trahit deprauationem, vt ansa ansam. Sentit enim Probus, ipsum Thrasybulum, vt hominem mediocriter nobilem ac diuitem despectui fuisse ty-

Haud cocum. Adeò nihil (testor Deos) intelligo
Quæ loquitur.—

vbi Sphingem masculam vocat cocum poeticis verbulis vtentem identidem data opera, vt ea ratione obscurior imperito hero illuderet. Finitimum huic est Epicharmi illud: οἰδίπους πέλων ποτ' οὐκ αἰνίγματ' οὐ νοεῖς, id est, Iam olim Oedipus quum sis, ęnigmata haud capis. Sphingem fabulantur fuisse belluam canino corpore, vultu puellari, auis in modum pennatum, humana voce loquentem, consueuisseque Thebanis ciuibus ænigma proponere: quod indissolutum quum multis necis causa fuisset, tandem Oedipus Corinthius dissoluit, exitialémque bestiam sustulit. quam fabulam pluribus persequitur Palæphatus. aliter eam exponit apud Nicephorum Philostorgius: Sphinx, inquit, de simiarum genere est, pectore ad collum vsque glabro, reliquo corpore hirsuto, vbera muliebria habet, facies plusculum rotunda est & acuminata, à muliebri specie non abhorrens, vox humana, sed stridula, nec articulata: bestia indomita, maligna, astuta. hanc crediderim olim Thebas allatam, & quum in ciuium ad spectaculum commeantium vultus insiluisset, eósque vnguibus lancinasset, Oedipum ciuium suorum iniuria offensum, feram interemisse, nomenque inde illustre retulisse. Cæterùm fabula Oedipo fortitudinis gloriam tribuens, alatam eam fingit, eo quòd celeriter in obuios insultum faceret. eam illi pectus muliebre, corpus leoninum addit: illud propter glabritiem, & fœmineæ formæ similitudinem: hoc propter ferocitatem, quódque vtplurimùm quadrupes ingrediens leoninum incessum mentiatur. Sermonem quoque illi assignat, quòd vox eius humanæ sit affinis: ænigma verò, quòd obscurum quiddam neque intellectum vociferetur. Neque ociosum fuerit vt huc ascribatur quod D. Clemēs commemorat Stromatum lib. v. apud Ægyptios pro templis stare dedicata Sphingum simulachra: quo significent, obscurum esse miniméque explicitum, & ęnigmatis cuiusdam simile, quicquid de Deo loqui aut opinari mortales instituimus. Non ignoro tamen aliter istud symbolum à Synesio exponi, in libro de Regno ad Theodosium iuniorem, & iterum in Ægyptio.

Cum vulpe habens commercium, dolos caue.

Senarius prouerbialis citatur à Suida talis,
Κερδοῖ συνῶν, τὴν κερδὼ συνίων φυλάττε.

Id est,
Cum vulpe habens commercium, dolum caue.

Affine est illi Paulino, Cum prauo deprauaberis. A malorum consortio cauendum est, ne aut impostura exitio tibi sit, aut ne in mores transeat contagium. τὸ γὰρ ἐμφυὲς οὔτ' αἴθων ἀλώπηξ οὔτ' ἐρίβρομοι λέοντες διαλλάξαιντο ἦθος. vt inquit Pindarus. hoc est, Natiuum ingenium neque dolosa vulpes, neque rugibundus leo commutare valeant. κερδὼ autem vulpes dicitur, quasi κερκώ, à caudæ quam spissam habet tractu, vel ab astutia qua lucrum quæritur & emolumentum, quam κέρδος etiam nominant: vnde & κερδαλέος fraudulentus homo dicitur.

Turbinem felix prospecta.

Ἐξώλη βλέπε πρηστῆρα εὐτυχῶν, id est, Turbinem prospecta felix existens. Citatur ex Varronis Menippeis à Nonio Marcello. Quum res sunt maximè secundæ, tum aduersa fortuna præcipuè timenda est, quemadmodum nautæ, licet prospero ferè vento oram soluant, ad manum tamen, aut saltem præparata aduersus tempestatem si fortè ingruat, instrumenta adminicularia habere debent, ne malo cedere cogantur. Sapientis est, infortuniis securè parare, quàm opprimant. Simile huic est illud Paulinum: Qui stat, videat ne cadat. Non abludit hinc Vectij Valentis responsum apud Cor. Tacitum, quum metueret à Claudio Ostiæ agente, Aspicere se tempestatem ab Ostia atrocem: quum de Messalinæ adulteriis quæstionem acrem futuram innuere vellet cunctis in aurem dormientibus. πρηστὴρ autem ventus est procellosus, quasi dicas quassatorem: παρὰ τὸ πρήθειν, id est, ab impellendo. Affine est illud,

Χρὴ δ' ἐκτὸς ὄντα πημάτων τὰ δείν' ὁρᾶν.

Id est,
Extra malum existens, pericla prospice.

Qui sitiunt, silentio bibunt.

Οἱ διψῶντες μετὰ σιωπῆς πίνουσιν, id est, Siticulosi silentio bibunt. Qui aspirant ad assequendos honores, nemine qui ambitus sit particeps conscio id affectant: qui amicam ambiunt, re non communicata cum riuali, cum parentibus & necessariis transigunt. Aristides eo vtitur in declamatione in puteum Æsculapij: ἀλλ' οὐ μὴν δεῖ γε ἐπὶ τὸ διψώντων φασὶ σιωπῇ πιεῖν, ἀλλ' ὅπως μὴ μόνον τι καὶ κοσμῆσαι λόγῳ τὸν σωτῆρα θεόν. id est, Haud decet iuxta sitibundos, quod aiunt, silentio bibere, sed exornare oratione, & salutare salutis authorem Deum. Licebit diuerso sensu vsurpare, quando significabimus non esse supprimendas & obliterandas insignis viri laudes, vel simile quid, sed claris verbis in lucem id omne efferendum. Idem in epicedio Eteonei pueri: ἀλλ' ὥσπερ οἱ διψῶντες σιωπῇ πίνουσιν, οὕτως ἐκεῖνῳ ἐξήρκει δέχεσθαι τὰ λεγόμενα. i. Quemadmodum silentio bibunt siticulosi, ita illi satis erat dictata excipere.

Quod Magas inter organa.

Καθάπερ ἐν τοῖς ὀργάνοις ἡ μαγάς, id est, Vt inter musica instrumenta Magas. De eo qui se nouit attemperare moribus hominum, & accommodare tempori, vel qui rebus seriis grauitatem, iocosis facilitatem, mentiri nouit. Philostratus in Dione: βλέπων δὲ πρὸς τὴν δημοσθένους ἠχὼ καὶ πλάτωνος, ἣν καθάπερ αἱ μαγάδες τοῖς ὀργάνοις προσηχεῖ ὁ Δίων τὸ ἑαυτοῦ ἴδιον ξὺν ἀφελείᾳ. id est, respiciens ad illam Demosthenis resonantiam & Platonis, qua similiter, vt solēt inter organa musica magades, Dion concinnè coniungit quod in ipso proprium erat, cum simplicitate non affectata. innuit, Dionem miscuisse aptè & tēperasse Platonicam simplicitatem cum vehementia Demosthenica. Dici itaq; poterit & de eo, qui moderari & condire quodammodo sciat quæ vtrinq; immodica sunt, & vitium attrahunt vel excessu vel defectu. Idem in Scopeliano loquens de Smyrna Ioniæ ciuitate primaria, benéq; instituta: πάσης, inquit, τῆς ἰωνίας οἷον μουσείου πεπολιτευμένης, ἀρχικωτάτην ἐπέχει τάξιν ἡ σμύρνα, καθάπερ ἐν τοῖς ὀργάνοις ἡ μαγάς. i. In tota Ionia ad modū Musæi præclarè instituta, principem locum obtinet Smyrna, vt in musicis organis Magas. Porrò id obiter admonendum est, in priore, quod è Philostrato citaui, testimonio perperam scriptum esse in Florentinis codicibus. βλέπων, pro βλέπων, & ἢ καθάπερ, pro ἣν. Licebit mea quidem sententia non malè trahere prouerbij vsum ad eos, qui scientiam quam ex professo docent, literatis deliciis aspergunt. Controuersia est inter authores, sitne cithara, an tibia Magadas, quam etiam μάγαδιν vocant. nam Tryphon grammaticus annotauit, tibiæ esse genus, edentis grauem pariter & acutum sonum: de qua senserit Anaxandrides comicus in eo versu,

Μαγάδι λαλήσω μικρὸν ἅμα σοι καὶ μέγαν.

Id est,
Magade eloquar tenuem & simul grauem sonum.

Atq; ita accepisse videtur in Omphale tragicus poeta,
Λυδός τε μάγαδις αὐλὸς ἡγείσθω βοῆς.

Id est,
Magadásq; tibia Lyda cantum præeat.

Sed potior pars in cithara concordat. certè Didymus annotat esse αὐλὸν κιθαριστήριον. i. tibiam quæ ad citharā aptis modulis concinat. Athenæus in quinto Magadin collocat inter instrumenta quæ fidib. tenduntur, vt sunt lyra, cithara & barbiton. Anacreon quoq; instrumentum esse ψαλτικόν agnoscit, quo videlicet fidicinæ vtantur, Lydorum inuentum, & testatur eo versu,

Ψάλλω δ' εἴκοσι χορδαῖσι μάγαδιν ἔχων.

Id est,
Psallo vicenis fidibus intenta magade.

At Telestes apud Athenæum pentachordon magada agnoscit. quin & Apollodorus eandem esse cum Psalterio voluit. Pindarus Magada vocat ψαλμὸν ἀντίφθογγον, hoc est, psalterium dissonū, quòd binos sonos ederet. Eupho-

prodest multum:vt ea quæ anteacta turpiter, scelus facit credibile. Seneca lib. De vita beata, cap. xix. de Diodoro Epicureo philosopho: Ille interim beatus, ac plenus bona conscientia præcedentis vitæ laudabilis, eius ætatis in portu & ad ancoram vitæ actæ quies. Idem epist. lxxxiij. Atqui consilium futuri ex præterito venit.

Intelligenti pauca.

Extant ad hoc prouerbium multæ graues & argutæ veterum sententiæ: quas huc cogere omnes, infiniti laboris esset. Eleganter Guilielmus Xylander De mensibus Atticis: In decimum Scirophorionis incidisse solstitium Dionysius monet, quanquam non expressè, ita tamen vt intelligenti satis sit dictum. Non dissimile est hoc Comicũ: Dictũ sapiẽti sat est. de quo ada. Strenuis abſidè dictũ. Galli sic exprimũt: A bõ entẽdeur ne faut qu'vne parole.

Sapiens a seipso pendet.

Prouerbiale est. Stoici dicebant, sapientem non aliunde quàm a seipso pendere. vt Cic. in Paradox. Nemo potest non beatissimus esse, qui est totus aptus ex sese, quique in se vno sua ponit omnia. Cui verò spes omnis & ratio pendet è fortuna, huic nihil potest esse certi. Idem in tertio Finium: Quæ autem illi catorthomata appellant, omnes numeros virtutis continent. Sola enim sapientia in sese tota conuersa est. Nostrum prouerbium exprimit, quod Græci dicunt, αὐτὸς ἑαυτῷ ἀρκεῖ καὶ αὐταρκής: vt sit sapiens, qui non aliunde affici, quàm à mente sua possit, nec extrinsecus pendeat. Quod ita intelligendum est, vt innocentia hominis non in homine, sed in Deo sita sit, vt & beatitudo. Hinc Horatius ex Stoicorũ verbis:

Ad summam sapiens vno minor est Ioue. —

Vir igitur bonus & sapiens, iudex sit sui, vt Virg. dicit: nec aliis, vt inquit Horat. de se plus quàm sibi credat. Hinc illud Persij, satyr. j.

Nec te quæsiueris extrà: —

sed (quod alibi dicit) tecum habita. Sententiæ sunt diuinæ: quæ monent, neminem oportere in rebus gerendis famam popularem captare, nec alieno viuere sensu. Cic. in Tusc. Tuo tibi iudicio est vtendum.

Tutelæ suæ est factus.

In tutelam suam venisse antiqui dicebant, qui tutore iam non egeret & ephebus, i. pubes factus esset: quod hodie tritissimum est in Galliis, vbi dicitur: Il n'a besoin de tuteur, ni de curateur, car il est sage. Vlpian. l. v. D. quibus ex caus. in poss. ait prætor: Si is pupillus in suam tutelam venerit, hoc est, ad pubertatem, cave pupilla viripotens fuerit, & rectè defendetur, &c. Idẽ l. [illegible]. D. de legatis & fi. Quum filiosfam. ita legatur, Quum is in tutelam suam peruenerit: pubertatis tempus significatur. Cic. De oratore primo: Negarétque nisi posthumus & natus, & antequam in suam tutelam venisset, mortuus esset, hæredem eum esse posse. Idem in Bruto: Quum is hoc probare vellet, M. Curium, quum ita hæres institutus esset si pupillus antè mortuus esset, quàm in suam tutelam venisset, pupillo nõ nato hæredem esse non posse. Aemylius Probus in Eumenis vita de Alexandro: Regnum ei commendasse, quoad liberi eius in suam tutelam peruenissent. Sæpe tamen de eo dicitur, qui ne curatore quidem eget: hoc est, natus annos quinque & viginti. Vlp. de admin. tut. Tutelæ suæ factum dicit, significans maiorem vigintiquinque annis. Sui quoque mancipij esse accipiunt & Iureconsulti, & nostri, prouerbialiter, qui nullius dominio subiectus est, sed sui iuris & potestatis. Bud. lib. i. de contempt. rer. fort. Equidem, inquit, nullos homines opinor minus aut sui mancipij esse, aut animi sui possessores, &c. Eo quòd ius potestatem significat, ideo etiam sui iuris dicuntur homines liberi, & patria potestate soluti: αὐτεξούσιοι, & nonnunquam αὐτοκράτορες, Græcis dicuntur. Item: In ius ditionémque venire. i. in potestatem.

Patruos sapere.

Persio in eadem satyra, Patruos sapere, metaphoricῶs dicuntur, qui patruorum sapientiam referunt, quique postquam ex Ephebis excesserunt, talem grauitatem induerunt, qualis esse solet in patruis:

Cùm sapimus patruos. —

inquit. Patruus enim synecdochicῶs, pro graui & seuero ponitur. Veteres enim suos liberos patruis dabant informandos, quòd parentes in eos esse soleant indulgentiores, & soleant patrui seueriùs obiurgare nepotes, si quid hi peccauerunt. Quur autem patruus pro obiurgatore acri & aspero etiam ponatur, ad ea quæ Erasmus noster protulit, hęc addam. Sciunt omnes, quanta vis sit τῆς φυσικῆς: quæ proculdubio in patre erga filium multò maior est, quàm in filio erga patrem: vt docet Arist. libro viij. De moribus ad Nicomach. Patruus autem quamuis etiam ipse amet fratris filios, patrio illo & immoderato affectu caret tamen. Itaque cùm malè verum examinet omnis corruptus iudex (vt ait Horat. lib. ij. Ser. sat. ij.) verisimile est patrem incredibili illo in filium amore impeditum multa errata filij præterire, ac dissimulare, atque adeò probare: quæ si quis alius cernat, valde improbet, ac reprehendat: tanta est oculorum paternorum in peccatis filij lippitudo, seu potius cæcitas. At patruus, vt dixi, ab hoc impotente affectu liber ac solutus, de fratris filiorum peccatis iudicat incorruptè. Ita si quid delinquunt, id acriter & seuerè reprehendit, coercet & castigat, neque à se impetrare potest, vt vel mediocribus illorum peccatis facilè concedat. Ex eo natum est, vt patruus pro læuo & aspero reprehensore seu castigatore ponatur. Cic. pro Cęlio: Qui in reliqua vita mitis esset, fuit in hac causa pertristis quidam patruus, censor, magister. Idem ad Att. lib. ij. Cura, amabo te, Ciceronem nostrum: ei nos θεῖοι videmur. id est, patrui. Et Catul. in Gel.

Gellius audierat patruum obiurgare solere,
Si quis delicias faceret, aut diceret, &c. —

Horat. sat. ij. lib. ij.

— Adde Iratum patruum, vicinos. —

Eiusdem lib. sat. iij. —

Siue ego prauè,
Seu rectè hæc volui, ne sis patruus mihi. —

Idem lib. iij. Carm. Od. xij.

Metuentes patruæ verbera linguæ.

Ianus.

Ianum autem regum omnium suæ ætatis prudentissimum fuisse volunt, & præterita scientem, & futura præuidentem: vnde & bifrons fuisse fingitur. Fuit autem Latij rex & antiquissimus Italiæ Deus: à quo Ianiculum dictum. Hunc autem ait Persius sat. j. à nemine irrideri posse: quod, vt est apud Ouidium vj. Fastorum:

Stulta videt Ianus, quæ post sua terga geruntur
Nil magis, & latebras respicit ille tuas.

Præterita enim (vt diximus) futuráque cernebat. Hinc est vt per Ianum, quemlibet virum prudentem significemus, qui norit adulatores & irrisores vitare, nec sibi ab eis imponi patiatur.

Sagaces.

Sagaces propriè canes dicuntur, quia inest in eis vis odorandi eximia. Itaque sagaces appellantur multi, & solertis acuminis, inquit Festus. Lucret. lib. j.

— Tum cum primis ratione sagaci.

Idem eodem lib.

Est igitur nimirum id, quod ratione sagaci
Quærimus. — Ibidem:
Verùm animo satis hæc vestigia parua sagaci
Sunt — & lib. ij.
Nec minus hæc animum cognoscere posse sagacem.
Tu mihi da tenues aureis animúmque sagacem.

Corculus, Cordatus.

Cor esse Latinis prudentiam & sapientiam, cognomen Corculi satis ostendit. Cic. j. Tuscul. Et Nasica ille prudẽs, bis consul, corculum appellatus. Corculum enim, teste Festo, dicebant antiqui solertem & acutum. Plin. lib. vij. cap. xxxj. Catos, Corculos apud Romanos cognominatos esse refert, qui sapiẽtia præstiterunt. Et apud eũdẽ Cicer. ibi.

Egregiè cordatus homo catus Aelius Sextus.

id est, prudens, multa solertia & ingenio pollens. Lactant. lib. iij. Non inficior fuisse illum paulò cordatiorem quàm cæteros, qui naturam rerum putauerunt ingenio posse cõprehendi. Plaut. Pœnu. Quas tu sapiẽtes, doctè, & cor-

datè,& carè,&c. Lucret. lib. v. rerum natural.

Ingenio qui præstabant,& corde vigebant.

id est, cordati erant, consilio & mente præstabant. Iecur etiam in eadem significatione ponitur in Epigrammatis, de eodem illo Catone grammatico, clausula ista:

En cor Zenodoti, en iecur Cratetis.

Naris vel auris acutæ homo.

Per metaphoram acutæ naris vel auris acutæ homo dicitur prudens & sagax, quique alio prouerbio est emunctæ naris, hoc est, purgatæ, & facilè rem subodorat, atque subtilis est. Qui enim nasi sunt acutioris, melius odorari, & sagaciores intelligentioresque censentur. vt Flaccus Sermonum lib. j. sat. iij.

— Acutis

Naribus horum hominum rideri possit. —

Contrà, qui naris obesæ sunt, deterius olfacere, tardiores, stupidiores, minúsque intelligentes esse putantur. Idem Horatius epod. xij. — Neque naris obesæ. hoc est, sed sagacissimus, & naris emunctissimus. Sic acutas aures, pro acribus & iudicij intelligentis dixit Calpurnius:

Quicquid inest, syluestre licet videatur acutis.

Auribus, & nostro tantùm memorabile pago.

Contrà, obesæ aures, iudicij nullius, aut obtusi & hebetis habentur. Idem Calpurnius:

Rustica credebam memorales carmina nobis

Concessisse Deos, & obesis auribus apta.

Id ex eo, quòd pingue pro stupido & bardo, tardíque ingenij, à Latinis poni consueuit.

Felicis cerebri.

Hæ prouerbiales locutiones elegantioris seculi & oris sunt, Felicis cerebri, quam dicendi rationem sequuti Galli, De rassis & bon cerueau, dicunt. Integer mentis, siue animi, Sanus animi. Horatius lib. j. Sermon. satyr. ix.

— O te Bollane, cerebri

Felicem, aiebam tacitus. —

Cerebri boni & sanæ mentis fuisse Bollanum indicat, apertæque & ingenuæ libertatis & bilis hominem, qui molestos ferre nullo modo posset, sed eos obiurgaret audacter, & à se contumeliose dimitteret, amandarétque. Eadem ratione dixit paulò pòst:

— Et mentis bene sanæ.

Diuinus.

Author dialogi de virtute an tradi doctrina possit? qui inter Platonicos habetur: Reor, inquit, hoc ipsum non ita facilè posse declarari, siquidem suspicor huiusce rei possessionem quiddam maximè diuinum esse, & bonos fieri similiter, atque diuini vates, & fatidici fiunt. Illi enim neque natura, neque arte tales fiunt, sed spiritu, quo diuinitùs afflantur. Sic & viri boni rebuspublicis euentura, futuráque, ex afflatu quodam diuino multò clariùs & manifestiùs, quàm fatidici, sæpe prædicunt. Hinc & fœminæ virum huiusmodi Diuinum esse dicunt. Quin & Lacedæmonij, quando aliquem laudare volunt, virum illum Diuinum appellant: quod ipsum & Homerus, & reliqui poetæ frequenter vsurpant. Quando igitur Deus alicui reipublicæ maximè vult prodesse, viros ei bonos ingenerat: quando verò obesse, eosdem, si qui sunt, ex ea tollit. Sic videtur virtus, neque natura comparari, neque disciplina, sed his diuina sorte, qui illa præditi sunt, inesse. Plato ipse in dial. vj. de rep. vel iusto: Neque enim fuit vnquam, nec est, nec erit mos alius, humanus scilicet, ad virtutem institutus, præter istorum disciplinam. Nam diuinum quidem, iuxta prouerbium, excipiamus. Certò enim id scito, quisquis immaculatus & integer ex hac constitutione rerumpublicarum euaserit, talem diuino auxilio euasisse. Plato sub finem Menonis: Diuinos huiusmodi viros appellare decet, &c. Plato in Minoe, Primò cauendũ est, ne quid in Deum, aut verbo, aut opere, aliquando peccemus, denique aduersus diuinos homines. In Sophista: Mihi diuinus videtur. Omnes quidem philosophos, diuinos appello eos qui nõ fictè, sed verè philosophãtur.

Prius panis pinsendus, quam de prora dicendum

Nauticum, & quòd in re nauali vsurpatur communi sermone dicterium: qualia videmus vulgò singulis propè artificibus sua esse, quæ non omnes alij intelligunt. Eo vsus est Demades rhetor apud Plutarchum in Cleomene: quo significare voluit, oportere prius quàm proræ & clauo præficiantur rectores, & classis instruatur, de commeatu & sumptibus constare.

Nestore sapientior

Prouerbij speciem habent, quæ à Nestore Pilyorum duce sumuntur, qui & sapientissimus & viuacissimus & facundissimus fuit. In eodem dialogo: Sed quæ vtilitas homini sit, si Nestore quidem sit sapientior, quæ verè ad viuendum sunt necessaria, non habeat, cibos, potus, & vestes, & si quid aliud est huiusmodi?

Epimetheus & Prometheus.

Plato in Protagora: Ne sæpius nos Epimetheus ille in disputatione fallat: quemadmodum distribuendo neglexit, vt tu narrabas. Prometheus enim in fabula mihi magis, quàm Epimetheus placet: cuius exemplo vtens, & vniuersæ vitæ meæ Promethumenus, id est, prospiciens, hæc omnia tracto. Admonet, vt Promethei prouidentiam, potiùs quàm Epimethei properantiam in omni vita pro viribus imitemur. Adde hæc Syllogæ nostræ.

Scientias qui primas habet, à cæteris non læditur.

Nemo à scientiis aliis læditur qui primas habet. Vide antè, Qui multos ignorat, &c.

Sapiens sibi sapiat.

In Hippia maiore: Sapiens in primis sibiipsi sapiat. Huic simile, Nescit seipsum.

Ex adyto libri locutus.

Plato in Theæteto: Non iocatur illa, sed velut ex adyto libri est locuta.

Extremum diem semper adesse putes.

Martialis libro primo, epigrammate centesimotrigesimoquarto. Nos enim, vt fert hominum conditio, non abest vt crastino die moriamur.

CÆLII RHODIGINI.

Mopso certior.

De eo qui mentis acumine singulari futura certò præuidet, & prædicit. Mopsi tanta fuit in diuinando præstantia, vt ea, bis terve euentu consequente comprobata, Calchantem Troia reuersum, eiúsque caussas perquirentem, summo mœrore affecerit, ac tandem enecuerit.

Eruditi oculi.

De iis oculis, quorum iudicium amussitatum, ac quodammodo censorium in perpendendis discernendísque rebus pernoscitur, nec id in legendo solùm, sed etiam in spectanda pictura nobili, aut opere antiquis artificum nominibus precioso. Cicero.

POLYDORI VIRGILII. Cor.

Cor occæcatum habet, qui perpetuis in erroribus versatur, mentis lumine extincto, Esaiæ sexto, Profundo sunt corde, qui prudentia vel sapientia sua nimium nituntur, Esaiæ vigesimonono. Profunda ferè immensa sunt, neque ita oculis patent. Duplex cor, in quo nihil nisi tectum, simulatum, fictum. Ecclesiastes secundo, Simplicia vndique videri & tangi possunt: duplicia neque tota cerni, neque quaquauersum adiri. Cor elatum, superbum, vanitatis plenum quacunque de caussa. Psalmo sexagesimotertio, Cor magnum, forte, audax, excelsum. Machabæorum secundo, Sumptum è vulgo, qui magna animantia fortiora putat, parua pauentiora: cùm, vt contrà docet Aristoteles in paruis fortior sit calor, & parti sufficiens: & in magnis, minor, & minus efficax. Cor leonis similiter fortissimum, à leonis audacia & ferocia, secundo Regum decimoseptimo, Habere cor, sapere, intelligere: non habere cor, desipere, minus intelligere. Hieremiæ capite quinto. Vide Thesaurus in agro, &c. Vnum cor, magna animorum cõsensio. Hieremiæ xxxij. Cor diuisum, studiorum, voluntatúmque

tatúmque dissensus. Oseæ x. Prauum cor, mala & fraudulenta mens. Hier. xvij. Cor hominis immutat faciem. Ex varietate vultus, qui in facie apparet, elucet omne animi arcanum, Ecclesiast. xiij. Cor regum inscrutabile, diuersum à priore. Nam regibus, quod lubet, licet: ideóque voluntates eorum vehementes, mobiles, sæpe sibi aduersæ. adde quòd fidem, rectum, honestum, sæpe vtilitate metiantur. Prouerb. xxv. Hærebit etiam in infimæ sortis homines, lucello addictissimos. Secundum cor fit, quicquid sub manum succedit, & ex animi sententia. Sic Dauidi Deus dicebat inuenisse virum secundum cor suum. Act. decimotertio.

Qui festinat is est pedibus, offendit.

In rebus gerendis adhibenda primùm cogitandi solertia, deinde agendi moderatio. Huic simile, Canis festinãs, cæcos parit catulos.

PETRI GODOFREDI.

Amyris furit.

Vide adag. Amyris insanit. Cùm Amyris vnà cum reliquis legatis Sybariticis, Apollinem de communi rerum successu consulerent, responsum, cum Sybaritas ruituros, cùm pluris facerent homines quàm Deos. Euenit deinde, vt seruus a domino vapulans, nequicquam ad Deorum aras confugisset: post ad paternum heri monumentum confugiens, liberaretur à plagis. Eo animaduerso, Amyris locum mutauit, reliquis eum vt insanum ridentibus. Demùm verò, cùm non multò post Sybaritæ à Crotoniatis cladem acciperent, prudentiæ nomine commendatus est. Docemur hoc exemplo, etiamsi aliis futuri ludibrio, curare tamen nostra. Thomæus var. hist. ij, vlt.

Figulus ollis ansas pro voluntate ponit.

Vnusquisque suæ rei moderator est & arbiter, sicque suo more vtens nulli iniurius est. Philelphus epist. xij. à Græcis mutuatus est. Eandem ferè metaphoram attingit Paulus Rom. vij.

Parua pluuia magnum sedauit ventum.

Et ventis etsi nihil violentius est, tamen iidem imbribus sopiuntur, teste Plin. ita facto vel modico cordati viri & verberibus superantur minæ vani hominis, & verba quantumuis tumida.

CAROLI BOVILLI.

Elephantina olfacere promuscide.

Pro, imminentia pericula diu antè prouidere. Diuersum Indigere elephantina promuscide: pro, inopem esse consilij, nihil prospicere, nihil cauere, tardo esse ingenio, & læto in præsens, ignaro, quod vltrà est, curare. Elephanti quòd olfactus sensu valeant, probo scidibus debent.

TVRNEBI, ET ALIORVM.

Quasi lupus ab armis valeo, clunes infractos gero.

Fuit etiam olim opinio, lupum armis validum, tergo infirmum esse: vt ex hac Plauti apud Nonium sententia propè prouerbiali apparet. Ibidem fortasse nón ineptè id ille vsurpabit qui suarum virium sibi conscius, non tam viri & hostis sui, quàm fœminæ congressum reformidat.

PRVDENTIA SENILIS.

ERASMI. Senum prudentia.

De senibus quidem, attamen ob rerum peritiam non idoneis ad negocium aliquod conficiendum, aptè dicetur illud ex eodem libro:

Καὶ τ' αἰνὶ πολιῆς ἀδεγκαῖοι πολεμικοί.

Ætas cana quidem, sed non inidonea bello.

Ætate prudentiores reddimur.

Si quando negabimus nobis eadem probari iam natu grandioribus, quæ quondam ob ætatis inscitiam arrisebant, sed vsu rerum auctam prudentiam, congruet illud ex eodem libro:

—ἐγὼ δ' ἔτι νήπιος ἦα.
Νῦν δ' ὅτε δὴ μέγας εἰμί, καὶ ἄλλων μῦθον ἀκούω
Πυνθάνομαι, καὶ δή μοι ἀέξεται ἔνδοθι θυμός.

Id est:

— Eram adhuc puer, ast vbi iam sum
Grandior, & reddit me aliorum oratio doctum,
Ipseque grandescit mi animus.

Dicitur ad procos à Telemacho.

Annosa vulpes haud capitur laqueo.

Γέρων ἀλώπηξ οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ.

Vulpes anus laqueis capi haud vllis potest.

Senarius prouerbialis, dicendus in eum, qui longa ætate, multáque rerum experientia callidior est, quàm vt arte queat capi.

Anus subsultans multum excitat pulueris.

Γραῦς ἀνακροτήσασα πολὺν κονιορτὸν ἐγείρει.

Id est:

Anus subsultans, multum puluerem excitat.

In eos dici solitum, qui ob rerum experientiam, multum negociorum aggrederentur. Videtur carmen heroicum, syllaba duntaxat deprauatum.

Eum ausculta cui quatuor sunt aures.

Inter Græcanicorum prouerbiorum collectanea refertur, ἄκουε τοῦ τὰ τέσσαρα ὦτα ἔχοντος: id est, Eum ausculta cui quatuor sunt aures. Huius adagionis huiusmodi quoddã interpretamentum adfert Zenodotus: Oraculo quondam fuisse responsum, Entimo Cretensi & Antiphemo Rhodiensi, vt eum obseruarent cui quatuor essent aures. Is autem erat prædo quidam Phœnix, quem cauendum esse monebat oraculum. Porrò quòd quatuor aures habere dictus est, non satis liquet, verène habuerit, an per allegoriam sit accipiendum, quòd quatuor locis exploratores haberet dispositos. Verùm illi cùm Dei responsum tanquam ridiculum negligerent, in prædonem inciderunt, atque ab eo sunt extincti. Itaque ex hoc euentu vulgò natam esse parœmiam existimant. Sed mihi magis arridet, quod idem ex Aristophane grammatico refert, Lacedæmonios Apollinis simulachrum ita solere fingere, vt quatuor haberet aures, & manus totidem, vel quòd, vt autor est Sosibius, hac figura visus sit illis apud Amyclas pugnantibus: vel significantes, vt equidem conijcio, viro prudenti res quamplurimas tum audiendas esse, tum vsu vitæ periclitandas. Porrò creditum est antiquitùs, nulla oracula fuisse certiora quàm Apollinis. Vnde iactatum etiam illud: τὰ ἐκ τριπόδος. Atque ita monet prouerbium, audiendos esse illos qui diuturno complurium rerum vsu præ cæteris sapiunt, ita vt ferè faciunt senes. Vnde & apud Homerum laudatur Nestoris oratio, tanquam omnium auditu dignissima: & in Odysseæ secundo libro, Ægyptium heroa senem primo loco loquentem facit:

Ὃς δὴ γήραϊ κυφὸς ἔην, καὶ μυρία ᾔδη.

Id est:

Qui iam incuruus erat senio, sed plurima norat.

Eodem spectauit Euripides in Phœnissis, ad quem locum allusit Lucianus in Hercule Gallico: id quod obiter admonendum putaui; propterea quòd is dialogus inter multos alios à nobis Latinus est factus: & allusio nonnihil habet tenebrarum, sed carmen poetæ referam:

Ὦ τέκνον, οὐχ ἅπαντα τῷ γήρᾳ κακά
Ἐτεόκλεες πρόσεστιν, ἀλλ' ἡ 'μπειρία
Ἔχει τι λέξαι τῶν νέων σοφώτερον.

Verba sunt Iocastæ iam anus ad Eteoclem adulescentem filium. Ea nos sic vertimus:

O gnate Eteocles, cuncta nequaquam mala
Adsunt senectæ: nam per experientiam
Vsúque rerum dicere, haud nihil, rudi
Potest iuuenta melius ac prudentius.

Idem nunc vulgus nostratium effert, subsordida quidem, sed tamen apta metaphora, cùm aiunt: Prospectandum vetulo latrante cane. hoc est: Nequaquam negligendum, quoties senes periculum cauendum admonent. Canes enim vetuli non latrant temerè, quemadmodum iuuenculi.

Nec puluinar flammis tam pudicum.
Virgines Vestales Vestæ deæ operatæ pudicitiam vouebant,quam triginta annorum spacio illibatam , & à connubio immunem conseruare cogebantur:& si vitium admisissent,sandapilæ impositæ veluti funere efferebantur, viuæque terra obruebantur: vt in secundo Antiquit. refert Halicarnassæus.

IVNII. Gubernaculo castior.

Ἁγνότερος πηδαλίου:hoc est,Gubernaculo castior.Parœmia de puris minúsque sordidis rebus , quòd ea gubernaculi pars semper sit in aqua: ea verò & ἐτόλλιον & αὐχὴν appellatur,attestante Eustathio,Odyss.lib.v.

Verecundus metui comes pudor.

Namque verecundus metui comes est pudor.
Prouerbialis heroici versiculi pars apud Platonem in Euthyphrone,& Plutarchum,in Cleomene. Vide apud Erasmum nostrum , Pudor & metus:ex Homeri Iliad.ο.
Poeta quidam in Eutyphrone:

Scribere cur metuam, quum scribo de Ioue summo:
Namque metus secum socium trahit vsque pudorē.

PVDOR.

ERASMI. Pudor in oculis.

Ἐν ὀφθαλμοῖς ἡ αἰδὼς:id est In oculis pudor.Horum nos pudet,quæ in propatulo sunt. Aspectus enim vel incutit, vel renouat etiam pudorem. Vnde fit, vt pueri cùm pudescunt,oculos tegant. Et apud Platonem Socrates dicturus de amore ob pudorem oculos tegit,nimirum huc alludens. Hinc & poetæ Cupidinem , quòd sit improbissimus,cæcum fingunt. Eodem pertinet illud Ciceronis, Epistolam non erubescere. Videmus etiam eos qui oculis capti sunt,à verecundia plurimum abesse. Huc spectauit Ouidius,cùm ait,noctem,vtpote cæcam , pudore vacare:

Nox(inquit)& amor , vinúmque , nihil moderabile suadent:
Illa pudore vacat,Liber, amórque metu.

Refertur adagium ab Aristotele libro Rhetoricorum ij. καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς καὶ τὰ ἐν φανερῷ, ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ. id est : Et ea quæ sunt oculis exposita, quæque in propatulo sunt. Vnde & illud prouerbio dicunt,Pudorem in oculis esse.Citatur & apud Athenæum lib.xiij. Idem in Problematis causam inquirens, quamobrem pudefactis rubescant aures , iratis oculi, huius adagij testimonium citat: ἢ ὅτι, inquit, ἡ μὲν αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖς κατάψυξίς τις μετὰ φόβου, ὥστε ἐκεῖθεν ἀπολείπει τοῦ ὀφθαλμοῦ· γινομένου δὲ εἰς τὸν δεκτικώτατον φέρεται τόπον, τοιοῦτος δὲ ὁ τῶν ὤτων ... ὀργιζομένοις δὲ ... θερμὸν, μάλιστα δὲ γίνεται φανερὸν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς διὰ τὴν χρόαν οὖσαν λευκήν.id est : An propterea , quòd pudor in oculis frigus quoddam adducit vna cum metu, atque ob id meritò calor destituit oculos? .Is verò demigrans inde fertur ad locum sui maximè capacem. Est autem huiusmodi summa pars aurium: nam reliqua pars est ossea.Rursum iratis calor suffunditur : idque potissimùm apparet in oculis,propter albicantem illorum colorem. Refertur hic versus ex Euripide:

Αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖς γίνεται τέκνον.
Id est:
Mea gnata in oculis nascitur hominum pudor.

Aristophanes in Vespis:

Ἀλλὰ τοπικῶς γ᾽ οὐκ ἔνι
Οὐδ᾽ ἐν ὀφθαλμοῖσιν αἰδὼς τῶν παλαιῶν ἐμβάδων.
Id est:
Cæterùm istis haud inest,
Calciamenti vetusti,nec vel in oculis pudor.

Huc referri potest & illud quod Aristoteles lib.Rhetor j. ex Sapphone citat:

αἰδώς κέν σ᾽ οὐκ εἶχεν ὄμματα.
Id est:
Non esset tibi pudor in oculis.

Hinc & illæ figuræ : Quo ore, qua fronte audebis obiurgare filium? Et illud apud Ciceronem in Epistolis ad Atticum : Nec enim conquisitores φαινοπροσωπεῖν audent. Quin & hodie vulgò dicunt: Non audebis faciem ostendere.Apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi , Menelaus iubet Agamemnoni, vt sese aspiciat , videlicet quo facti pudeat:

βλέψον εἰς ἡμᾶς, ἵν᾽ ἀρχὰς τῶν λόγων ταύτας λάβω.
Id est:
Aspice in nos rectà, vt hoc capiam loquēdi exordiū.
Is respondet:
Μῶν ὑποτρέσας οὐκ ἀνατενῶ βλέφαρον Ἀτρέως γεγώς;
Id est:
Num verebor lumina in te tollere,Atreo satus?

Fortassis huc adscribendum erat quod apud Homerum Achilles Agamemnonem κυνῶπα vocat , ob impudentiā, velut oculis caninis & inuerecundis.

Pudebat recusare,& non audebant suscipere.

M.Tullius in Epistolis ad Atticum , versum hunc Homericum,ceu prouerbialem,non semel vsurpauit:

Αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ᾽ ὑποδέχθαι.
Id est:
Detrectare pudor formido subire vetabat.

Quo licebit vti, quoties incidit eiusmodi negocium vt aliud suadeat honestas,aliud vtilitas: & dedecorosum sit, non suscipere prouinciam:rursum periculosum,suscipere. Potest accommodari etiam ad illos , qui rogati neque negare audent ob pudorem , neque præstare tamen volunt quod rogantur,ob diuersum animi vitium. Est autem hic versus apud Homerum Iliados η. vbi Hector quemlibet è Græcorum ducibus ad singulare certamen prouocat, & reliquis omnibus cunctantibus surgit Menelaus:

Ὣς ἔφαθ᾽ οἱ δ᾽ ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ.
Αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ᾽ ὑποδέχθαι.
Id est:
Sic ait:interea tenuere silentia cuncti.
Detrectare pudor,formido subire vetabat.

Pudor & metus.

Cùm abstinetur à re quapiam , quòd ea tum inhonesta factu videatur,tum verò minimè tuta, locum habet illud ex Iliados ο.

— Ἴσχε γὰρ αἰδὼς καὶ δέος. —
Id est:
Nam pudor atque metus vetuit. —

De conglobata acie dictum,quæ ne sese diduceret , partim pudor obstabat,partim metus. Pudorem autem ingens addere calcar ad fortiter agendum , indicat in eodem libro,cùm ait:

αἰδομένων δ᾽ ἀνδρῶν πλέονες σόοι ἠὲ πέφανται.
Id est:
Plures sunt salui atque cadunt his,queis pudor adsit.

Verecundia inutilis viro egenti.

αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένῳ ἀνδρὶ παρεῖναι.
Ita legitur apud Homerum Odysseæ ρ. Citatur à Platone in Lachete. Ac mox:

αἰδὼ δ᾽ οὐκ ἀγαθήν φησ᾽ ἔμμεναι ἀνδρὶ προΐκτῃ.

Apud Hesiodum item:

αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένον ἄνδρα κομίζει.
Id est:
Verùm homini pudor haudquaquā conducit egeno.

Is versus in prouerbium abiit. Admonet autem abiiciendum pudorem,quoties vrget necessitas. Est enim verecundia cùm ad multa vehementer inutilis, tum maximè quum res postulat,vt omnia nobis sint facienda:velut inutilis pudor est,qui deterret à discendo quod turpe est nescire.Et,vt ait Flaccus,

— Incurata malus pudor vlcera celat. Idem alibi;
— Pudor(inquit)te malus vrget.

Eodem allusit Euripides in Iphigenia in Aulide:

Ὅμως δ᾽ ὅσον γε δυνατὸν, αἰδεῖσθαι χρεών, id est:
Veruntamen pudere oportet eatenus, Quoad licet.

Homerus Iliad. ω. scribit verecundiam seu reuerentiam plurimum prodesse,& eandem officere plurimum:

— Οὐδέ οἱ αἰδὼς
γίγνεται, ἥ τ᾽ ἄνδρας μέγα σίνεται ἠδ᾽ ὀνίνησι, id est:

Nec pudor est illi qui vel lædit vehementer,
Vel multum prodest homini. —

Et videre est nonnullos hoc inutili pudore præditos, qui corporis incommoda celare malunt, quàm amicorum ope tolli, quo ingenio fuisse legitur Apelles, cui & morbũ & inopiam dissimulanti candidus amicus furtim sub ceruicale pondus auri submisit. Sed eorum multò maxima turba est, qui animi morbos & egestatem inutili pudore dissimulant. Atqui his ferè accidit, vt pòst malo in apertum erumpente, tum miseriùs, tum frustrà erubescant.

Tinctura Sardonica.

βάμμα σαρδονικόν: id est, Tinctura Sardonica. De colore præcellenti dicebatur, præcipuè purpuræ. Per iocum autem transfertur ad eum qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tingitur. Sardo, (siue vt Hesychius scribit) Sardon, insula ingens, opposita Italiæ, in qua variæ purpurarum tincturæ laudatissimæque fiebant. Itidem & Tyrium muricem, ostrúmque Sarranum, legimus apud Latinos. Aristophanes in Pace:

ἣν ἐκεῖνος ἐπαινεῖ εἶναι βάμμα σαρδονικόν.
Quam ille prædicat coloris esse Sardiniaci:

Idem in Acharnensibus:

ἵνα μή σε βάψω βάμμα σαρδονιακόν:
Ne te te linam colore Sardiniaco.

Tinctura Cyzicena.

βάμμα κυζικηνόν: id est, Tinctura Cyzicena. Dedecus nõ eluendum appellabatur apud Atticos. Dicebatúrque in eos qui metu quippiam indecorè facerent. Nam Cyziceni duobus nominibus notati sunt, timiditatis & mollitiei. Recensetur in iisdem Collectaneis. Meminit & Hesychius, addens Cyzicenos ob molliciem notatos, quòd Iones essent. Eadem ferè Aristophanis interpres. Stephanus addit, eos fuisse graues Tyrrhenorum prædationibus. Extat apud Aristophanem in pace:

ἂν δέῃ τι δεῖ μάχεσθαι ἔχοντα τὴν φοινικίδα,
Τηνικαῦτ' αὐτὸς βέβαπται βάμμα κυζικηνικόν.
Sicubi pugnare oportet, atque ferre palmulam,
Ipsum eum tinctura tingit mox ibi Cyzicenica.

Solent autem tincturæ insignes à locis habere cognomen. Nec enim vbiuis quilibet color tingitur feliciter. Simili modo dictum est ἰνδικὸν βάμμα, σικελικόν, & βάμμα σαρδιανόν. Id parœmia detorsit ad mores hominum. Est enim æstimatio rumórque consequens hominum vitam, velut tinctura quædam. Vndè carbone notari dicuntur, qui damnantur. Et notum est illud Ennianum apud Aulum Gellium: Quæ tincta malis, aut quæ bona dicto. Aristophanis interpres indicat, Lacedæmonios puniceis tunicis vti solitos, ne ab hoste sentirentur vulnerati, ob coloris similitudinem. At ignaui molléscque pallescunt. Addam quod est apud Herodotum libro quarto, Quum Æthiopum rex conspexisset à rege Persarum missam vestem purpuream, rogauit tincturæ rationem. Eam cũ ab Ichthyophagis didicisset, δολεροὺς μὲν τοὺς ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτῶν τὰ εἵματα. id est, Non solum ait homines esse subdolos, sed & vestes illorum esse dolosas.

Vbi timor, ibi & pudor.

ἵνα δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς: id est, Vbi timor, ibi & pudor. Prouerbialis sententia, quæ hodiéque vulgò manet, cui similis illa Terentiana: Omnes deteriores sumus licentia. Et maxima pars hominum formidine fustis à malefactis temperat. Plato libro de legibus γ. θάρσος ἀναισχυντίαν τίκτει. id est: Audacia verò parit impudentiam. ἀδεῶς autem vocant, cùm abest metus. Item in Euthyphrone citat ex poeta quopiã. Est .n. hemistichiũ carminis heroici,

— ἵνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς.
— Vbi enim timor, & pudor illic. Suidas indicat esse Epicharmi.

Aduersus Solem ne meiito.

Πρὸς ἥλιον τετραμμένον μὴ ὀμιχεῖν. id est, Aduersus Solem ne meiito. Opinor commendari verecundiam. Tametsi Plinius superstitiosam huius rei causam reddit libro xxviij. cap. vj. Verba ipsius subscribam: Auguria valetudinis ex vrina trahuntur. Si manè candida, dein rufa sit, illo modo concoquere, hoc concoxisse significatur. Mala signa rubræ, pessima nigræ. Mala bullantis & crassæ: in qua quod subsidit, si album est, significat circa articulos aut viscera dolorem imminere. Eadem viridis, morbum viscerum: pallida, bilis, rubens, sanguinis. Mala & in qua veluti furfures atque nubeculæ apparent. Diluta quoque alba, vitiosa est. Mortifera verò crassa, graui odore. Et in pueris tenuis ac diluta. Magi vetant eius rei causa contra solem lunamque nudari, aut vmbram cuiusquam ab ipsa aspergi. Hesiodus iuxta obstantia reddi suadet, ne Deum nudatio aliquem offendat. Locus hic quẽ Plinius citat, & ex quo symbolum Pythagoræ sumptum apparet, est in opere cui titulus ἔργα καὶ ἡμέραι.

Μηδ' ἄντ' ἠελίου τετραμμένος ὀρθὸς ὀμιχεῖν,
Αὐτὰρ ἐπεὶ κεν δύῃ μεμνημένος ἔς τ' ἀνιόντα.
Μήτ' ἐν ὁδῷ, μήτ' ἐκτὸς ὁδοῦ προβάδην οὐρήσῃς,
Μηδ' ἀπογυμνωθείς· μακάρων τοι νύκτες ἔασιν.
Ἑζόμενος δ' ὅγε θεῖος ἀνήρ, πεπνυμένα εἰδώς,
Ἢ ὅγε πρὸς τοῖχον πελάσας ἐυερκέος αὐλῆς. id est:
Aduersus solem rectus ne meiito, verùm vt
Occiderit, donec redeat, facere ista memento.
Sed neque progrediens, lotium dispersferis vnquam,
Inue viis, extráue vias, neque membra renudes
Micturus, si quidem diuis nox sacra beatis.
At qui vir fuerit prudensque piusque, recumbens,
Siue domus muris admotus corpore, meiet.

Superis impari numero, inferis pari sacrificandum.

Τοῖς μὲν οὐρανίοις περιττὰ θύειν, τοῖς δὲ χθονίοις ἄρτια. id est Superis quidem imparibus sacrificandum, inferis verò paribus. Sed refert tantùm vt ænigma Pythagoricum, nõ interpretatur. Cæterùm in problematibus Rom. antiquitatum, docet apud veteres primum mensem diis cœlestibus habitum sacrum, secundum verò diis inferis, in quo & lustrationibus quibusdam, vti mos erat, & mortuis parentabant. Quinetiam totius mensis tres dies principes & autores esse voluerunt, Calendarum, Nonarum, & Iduum, quos festos ac sacros habebant, veluti diis superis dicatos, qui hos sequerentur, hoc est postridie Calendas, Nonas, & Idus, diis manibus attribuebant, ac proinde ne fastos ac religiosos indicabant. Sic & apud Græcos tertius crater sospitatori Ioui, secundus semideis ac dæmonibus tribuebatur. Principium autem omnis numeri est τριάς, cui aduersatur δυάς, inter pares numeros primus, nec finem habens, nec perfectus, cùm ternio sit absolutus. Ac de numerorum quidem mysteriis multa reperies apud Platonem & Pythagoricos, nonnulla etiam apud priscos theologos. Quod ad explicandum huius symboli sensum attinet, arbitror illud significatum: Deum, quoniam mens est simplicissima, & in seipso perfecta, dotibus animi potissimùm delectari. Nã quæ corporis sunt, cõposita sunt, ac propagatione in immensum multiplicantur: cùm animus sit simplex, immortalis, & seipso contentus.

Per publicam viam ne ambules.

Λεωφόρον μὴ βαδίζειν. id est: Per publicam viam ne ambules. Diuus Hieronymus exponit, Ne vulgi sequaris errores. Nunquam enim tam bene cum rebus humanis actum est, vt optima plurimis placuerint. Vnde quidam hoc sic efferunt: Viam regiam declinato, per semitas ingreditor. Quod quidem præceptum non abhorret ab Euangelica doctrina, quæ monet, vt declinata via spaciosa, per quam ambulant plerique, per angustam ingrediamur viam, à paucis quidem tutam, sed ducentem ad immortalitatem.

Apud mensam verecundari neminem decet.

Sequitur ibidem aliud prouerbium, quod ex tanta antiquitate per manus traditum, hodiéque versatur in ore omnium:

Verecundari neminem apud mensam decet:
Nam ibi de diuinis atque humanis cernitur:

Nisi quòd vulgus addit, nec in lecto. Sententia est non philosophi, sed Stasini serui comici: quum nusquam magis habenda sit verecundiæ ratio, quàm in lecto & in cõuiuio. Sunt tamen qui rustico pudore molesti sint conuiuæ, semper expectantes vt ipsis præministretur, & quod datum est reponentes. Iam hoc ipsum, de diuinis atque humanis cernitur, prouerbiale est: quo tropo significabant,

bant, de summa rerum agi. Dictum serup dignum, qui felicitatis puppim ac proram in ventris expletione collocarat.

Ne pudeat artem.

Versus erat olim populari sermone iactatus:

Ne pudeat artem proloqui quam factites.

Multos non pudet turpi quæstu viuere, quum pudeat nomen eius quæstus profiteri. Quemadmodum si quis vsura exercés, vocari malit negociator. Versum citat M. Tul. cū ait, Me autē siue peruulgatissimus ille versus, qui vetat:

Artem pudere proloqui quam factites.

dissimulare non sinit, quin delectet: siue tuum studium hoc à me volumen expressit.

IVNII. **Vultum demittit tanquam Telephus.**

Κύπτει ὥσπερ Τήλεφος: id est, Oculos humi demittit velut Telephus. De homine nimium pudente, qui tenuitatis suæ conscientia oculos non attollit: vel eo, qui obaudit & se non audisse simulans, oculos humo affigit. Amphis comicus in Impostore fabula, posteriore hac significatione extulit:

Ἔκυψεν ὥσπερ Τήλεφος πρῶτον σιωπῇ.

Id est:

Demisit primùm oculos silentio tanquam Telephus.

Telephus Mysorum rex exul, mendicabulum factus est. itaque eò egestatis redactus, non mirum si pudore affectus fuerit. Timocles comicus:

— Ὁ μὲν γὰρ ὢν πένης,

Πτωχότερον αὐτὸν καταμαθὼν τὸν Τήλεφον

Γενόμενον, ἤδη τὴν πενίαν ῥᾷον φέρει.

Id est:

Egentiorem se fuisse Telephum

Discens egenus, inopiam fert æquius.

Squilla rubicundior assa.

De eo qui pudefit ac rubore suffunditur vel castigatus vel scōmate aspersus, prouerbialis hyperbole extat apud Athenæum ex Anaxandride comico: ἐρυθρότερος καρίδος ὀπτῆς. i. Assa squilla rubicundior. is enim inducit in Cercio fabula quendam minitātem, se alteri offusurum ruborem pro re malè gesta, vt præ assata squilla rufescat, his verbis:

Ἐρυθρότερον καρίδος ὀπτῆς ἀποφανῶ.

Id est:

Efficiam vt assa squilla non rubeat magis.

Ita enim ex Eustathio emendanda est Athenæi lectura, quæ malè ὀπτῶν habet. Atque ita fortassis accipi debet illud Eupolidis comici in Δήμοις fabula, de facie rubida:

Ἔχων τὸ πρόσωπον καρίδος μαλθακίνης.

Id est:

Faciem habens squillæ rubicundæ, instar calcei punicei, similem.

Sunt autem καρῖνες seu καρίδες ex eo genere pisciū, quos Gambaros Latini, nos Garneros vocamus, qui exili aut assati toti rubescunt, prius albicantes. Alia metaphora in rubore vtitur Esaias cap xij. Hebraismo dicente vultum flāmarum, pro pudore igneo suffuso. Græcè sonat: τὸ πρόσωπον αὐτῶν ὡς φλὸξ μεταβαλοῦσι. id est: Vultum immutabunt in modum flammæ.

BRASSICANI **Caput tegere.**

Plautus non vno loco dixit, Adeò nudo & aperto capite: hoc est ita perfricta fronte, quòd qui rubore suffunduntur, caput atq; faciem obtegere consueuerint. Vlysses apud Homerum in conuiuio Alcinoi Demodocum canentem audiens, caput operit Odyss. θ.

Ταῦτ' ἄρ' ἀοιδὸς ἄειδε περικλυτός· αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς

πορφύρεον μέγα φᾶρος ἑλὼν χερσὶ στιβαρῇσι

Κὰκ κεφαλῆς εἴρυσσε, κάλυψε δὲ καλὰ πρόσωπα.

Sic de Thelemacho Odyss. δ.

Χλαῖναν πορφυρέην ἄντ' ὀφθαλμοῖιν ἀνασχών.

Seneca De vita beata: Luxuriatur etiam inoperto capite. Ita Quintus Calaber lib. xiv. Paralipomenωn de Helena:

Καὶ οἱ κατ... ἀμφὶ κεφαλὴν ὑπήνεσθαι καλύπτρη.

Meminit & Petronius Arbiter:

Execratus aniculæ insidias, caput operui.

Aul. Gellius lib. xix. cap. ix. Permittite mihi quæso operire pallio caput, quod in quadam parum pudica oratione Socratem fecisse aiunt. Locus extat apud Platonem in Phædro. Sic & capite recto dicimus, quoties verecunde & reuerenter aliquid tractamus. Meminit Theophrastus in libello cui titulus, Characteres.

COGNATI. **Tinctura Cyzicena.**

De ineluibilis turpitudinis nota dictum, διὰ τὸ πλῆμμα: vt Etymologyci author annotat.

Si non hominum, saltem solis vos pudeat.

Hoc improbos ab occultis sceleribus reuocare tentamus. Solem enim prisci putabant & rerum hominum honestis exhilarari, & eorundem turpibus nephariisque factis commaculari. In multis enim rebus, quæ sanctitatis plenæ, reuocare improbum à scelere deberent, cùm occultum aliquod facinus moliretur, Solem etiam veteres ponebant, quem nemo fallere posset, cùm luce sua omnia perlustret. vt Demosthenes de falsa legatione: in proditores enim publicorū commodorum inuehens, inquit: καὶ οὐ τὸν ἥλιον ᾐσχύνοντο οἱ ταῦτα ποιοῦντες, οὐ τὴν γῆν τὴν πατρίδα ἐφ' ἧς ἑστᾶσιν, οὐχ ἱερὰ οὐ τάφους, & quæ sequuntur. Omnium enim horum pudere ipsos oportuisse declarat, quæ magnam vim habent ab absterrendis mortalib. ab improbis factis. Sed Creon etiam in Oedipode tyranno, increpans eos qui adstabant, quòd Oedipum patefactis iam tot ipsius sceleribus, non è medio auferrent: Si non hominum ipsos puderet, inquit, oportere saltem solis pudere, nec pati ipsum inquinari, qui luce sua cuncta alit, aspectu hominis contaminatissimi. Verba poetæ hæc sunt: ἀλλ' εἰ τὰ θνητῶν μὴ καταισχύνεσθ' ἔτι γένεθλα, τὴν γοῦν πάντα βόσκουσαν φλόγα αἰδεῖσθ' ἄνακτος ἡλίου. Homerus in Βατραχομυομαχίᾳ

—ἔχει θεὸς ἔκδικον ὄμμα:

Id est:

Habet Deus vindicem oculum.

Scribere cur metuam, quum scribo de Ioue summo?

In Euthyphrone: Poeta quidam:

Scribere cur metuam, quum scribo de Ioue summo?

Antè, Verecundus metui comes pudor.

POLY. VIRG. **Pallium breue vtramq; operire non potest.**

Cùm innuemus, vnam rem duobus non sufficere. Tractum à marito pudico, vxorem adulteram increpante, ac ostendente, thorum coniugalem non posse capere duos viros. Esa. xxviij.

PVNIRI PRO ALIO.

ERASMI. **Canis peccatum.**

Vide, Vltio malefacti.

Tibicen vapulat.

Eubulus apud Athenæum lib. ix. ait fuisse morē, si quid peccasset coquus, tibicinem solere vapulare. Philylius apud eundem.

— ὅτι ἂν τύχῃ

μάγειρος ἀδικήσας, τὸν αὐλητὴν λαβεῖν

πληγάς. — id est:

— Quicquid coquus

Peccauerit, tibicen accipere solet

Plagas. —

Proinde coquus quispiam apud eundem ait, se non rem priscam, sed ab ipso inuentam narrare: ἵνα μή, inquit, ὁ αὐλητὴς πληγὰς λάβῃ. id est: Ne tibicē vapulet. Ob id opinor, quòd coquos lædere tutum non sit: iuxta sententiam aliquanto post apud eundem citatam:

Οὐδεὶς μάγειρον ἀδικήσας ἀθῷος διέφυγε,

Id est:

Nullus homo læso indemnis euasit coquo.

Quanquam Græcus versiculus non vacat mendo.

vita Apollonij.lib iij de ouo noctuæ rem oppidò quàm prodigiosam refert. Itaque satius est ipsius referre verba: τὰ γλαυκὸς inquit, χρὴ ἐπιφυλάττειν οὗ νεοττεύει, καὶ τὰ ὠὰ ὑφαιροῦντα δὲ ταῦτα μασᾶσθαι τὸ βρέφει, συμμέτρως ἑψηθέντα. εἰ γὰρ βρώσεται πρὶν πίνειν οἶνον, μισοίνως πρὸς τὸν οἶνον αὐτὸ ἕξει σωφρονέστατα διακείμενα id est: Obseruandum vbi loci niduletur noctua, deinde oua subducere oportebit, eaque mediocriter cocta infanti mandenda dare. Quòd si quid ex his ederit prius quàm degustarit vinum, inseretur illi vini odium, adeò vt in omnem vitam quam maximè sobrius sit futurus. Aelianus libro De naturis animãtium primo, fabulam refert paulò magis etiam quàm hæc est anilem. Eam quoque præstiterit ipsius autoris recensere verbis: αἱ πελαργοὶ λυμαινομένας αὐτῶν τὰ ὠὰ νυκτερίδας ἀμύνονται τρόπον τοῦτον, αἱ δὲ προσαψάμεναι ἀνεμιαῖα ἐργάζονται καὶ ἄγονα αὐτά, οὐκοῦν τὸ ἐπὶ τούτῳ φάρμακον, ἐκεῖνο ἐστὶ πλατάνου φύλλα ἐπιφέρουσι ταῖς καλιαῖς, αἱ δὲ νυκτερίδες ὅταν αὐτοῖς γειτνιάσωσι, ναρκῶσι καὶ γίνονται λυπεῖν ἀδύνατοι. id est: Ciconiæ noctuas oua sua perdere solitas arcent miro ingenio. Nam hæ contactu reddunt ea subuentanea, steriliáq;. Remedium igitur aduersus hæc illud adhibent: Platani frondes in nidum conuehunt, quas noctuæ posteaquam contigerint, torpescunt, ita vt iam nocere non queant. Hactenus Aelianus. Sunt qui negent noctuinum ouum inueniri. Prouerbium itaque quadrabit vel in hominem nihili, nulliúsque frugis, iuxta fabulamentum Aeliani: vel in rem raram inuentu, iuxta horum sententiam.

IVNII. Rarum, carum.

Plato in Euthydemo: τὸ γὰρ σπάνιον, ὦ Εὐθύδημε, τίμιον, τὸ δὲ ὕδωρ εὐωνότατον, ἄριστον ὄν, ὡς ἔφη Πίνδαρος. id est: Quod rarũ est Euthydeme, idem etiam magni fit, at aqua, tametsi res sit longè optima, quod Pindarus ait, nihil vilius. Prouerbium est & vetustissimum, & hodie vsitatissimum, quod χωλιαμβικῷ versu omnibus in ore est:

Quod rarum, carum vilescit quotidianum.

D.Hieronymus alicubi: Omne quod rarũ est plus appetitur: Pulegium apud Indos pipere est preciosius. Martialis libro j. Epigram.

Rara iuuant, primis sic maior gratia pomis,
Hybernæ precium sic meruere rosæ.

Facit namq; fastidium copia, vt inquit Liuius: & frigidius amamus semper ea, quibus vbi libeat, potiri fas sit. Huc spectat quod libro ad Herennium tertio Cornificius ait: Vsitatæ res facilè è memoria elabuntur, insignes & nouæ manent diutius. Solis exortus, cursus, occasus nemo miratur, propterea quòd quotidie fiunt: at eclipses solis mirãtur, quia tardò accidunt, & solis eclipses magis quàm lunæ, quoniam hæ crebriores fiunt. docet igitur natura, se vulgari & vsitata re non exuscitari, nouitate verò & insigni quodam negotio commoueri.

COGNATI. Rara auis.

Ad ea quæ Erasmus noster huic prouerbiò adscripsit, visum est hæc addere: Allusio est ad Phœnicem auem, quam vnicam in toto terrarum orbe, ac Iouis sacram esse, ait Plinius lib.x.cap.x. Cuius naturam describit Ouid. lib. xv. Metamorph. vbi in eã Cæneus mutatus esse fingitur. Marullus poeta elegantissimus, Persium sequutus:

Rara auis, inquit, est bonus poeta.

Pro re autẽ singulari, egregia, inuẽtuq; difficili vsurpatur.

CAROLI BOVILLI. Talos scabere.

Quoties innuemus rem admodum raram, infrequentẽ & specimen temerariæ cuiusdam mutationis. Pruriginis stimuli excitari solent, vbi mollis caro est, & cutis: non autem, vbi exanguis caro & cutis aspera, nisi venturã frigoris asperitatem, aut subitam eiusdem solutionem portendant. Simile, Scabere talos, gratter ses talons: pro, nouam mutationem rei aut temporis à minima re ridiculè & leuissimè ominari, caussa eadem.

REFVGIVM.

ERASMI. Abdera pulchra Teiorum colonia.

Strabo lib. Geographiæ xiiij. tradit, Teios eùm Persarũ contumelias ferre non possent, vrbe relicta, Abdera Thracum vrbem demigrasse, Atque hinc illud vulgatũ fuisse:

Ἄβδηρα καλὴ Τηΐων ἀποικία.

Id est:

Abdera pulchra Teiûm colonia.

Hoc ænigmate prouerbiali significamus, non deesse quò confugiamus, si quis præter modum pergat esse molestus. Huc fortassis allusit M.Tullius libro Epistolarum ad Atticum septimo: Quod imperiũ habeam, id est ἀβδηριτικόν. Et libro quarto: Hic Abdera non tacente me. Dices: Tamen tu non quiescis: Ignosce, vix possum. Laudantur & ab Herodoto libro primo, Teij, quòd relicta patria libertatem seruarint Cuius rei meminit & Strabo libro xiiij. non silens obiter de prouerbio, quanquam Aldina editio illic deprauata est, vt in multis aliis locis. Ioachimus Vadianus meus, vir iuxtà candidus ac doctus, existimat cõuenire prouerbium, vbi quis fortunam tenuem, sed cum libertate coniunctam, anteponit amplis opibus, sed obnoxiis seruituti. Cuius sententiæ non refragor. Nam damnatus est Abderitarum aer, & item pascua.

IVNII. Andromachen ex anguibus concinnare.

Ἐξ ὄφεων τὴν Ἀνδρομάχην ἐξευθετίζειν, id est, Anguium plexu Andromachẽ exornare: prouerbio dicitur, qui adminicula omnia vndecunque congerit ad confirmandam suam causam, & exornandas fulciendasque rationes suas: vel qui operis molẽ multiplicis lectionis opibus & omnis generis scriptorum authoritatibus instruit atque exædificat. Nicephorus Callistus lib.xiiij. Id consilij nobis est, vt ex omnibus quæ ad rem faciunt, colligamus, & interdum etiam spiris anguium implexis Andromachen ad ornemus, Græcè est: ἵνα δὲ καὶ ἐξ ὄφεων τὴν Ἀνδρομάχην ἐξευθετίζωμεν. Est autem hoc loco ὄφις ornamentum capitis, quod crinium volutis lubrico spirarum implexu, in modum anguium, inerrantibus fastigiatur: quod Statius Papinius suggestum comæ nominat. quod genus in veterib. Italiæ monumentis frequens occurrit. Respexit huc Iuuenalis satyra sexta, fœminarum astum notans, quæ anguino isto plexu & structura plocamorum, proceritatem mentiebantur, vbi ait:

Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Aedificat caput, Andromachen à fronte videbis,
Post, minor est.

Constat autem, Andromachen Hectoris vxorem statura longissimam fuisse, ex Ouidiano versu.

BRASSICANI. Surculum defringere.

Surculum defringere dixit Cicero in tertio de Oratore, aliquid ex disciplina quapiam mutuò sumere, sicuti perpetuò omnes artes alternis quibusdam præsidiis indigent, sic dicens, sed vt ex iure ciuili surculo defringendo vsurpare videantur. Extat apud Ciceronem libro secundo de Oratore, festiuissimus iocus Siculi Pacuuij, cui cũ familiaris quidam quereretur, qui diceret vxorem suam suspendisse se de ficu: Amabo te, inquit, da mihi de ista arbore quos seram surculos.

COGNATI. Citò, procul, tardè.

Medicorum oraculum est, fugam pro efficacissimo remedio suadentium aduersus pestem, Citò, procul, tardè, quod vice prouerbij celebratur, vel etiam apud Gallos,

Remede contre la peste par art
Fuir tost, & loing, & retourner tard.

Marcilius Ficinus in Epidemiarum antidoto, capite vigesimoquinto & vltimo, Super omnia suadeo, vt citò ac procul fugias ab his locis quibus imminet pestis, tardéque redeas. Fuge, inquit, quantum potes hominum conuersationem, & maximè quando es ieiunus. Dixi, citò, hoc est quamprimùm apparent signa proximæ pestis. Et etiam vt procul fugias, moneo, tardéque reuertaris. Vel ipso autem nomine pestilentia formidabilis omnibus est, quòd ferè inopinatò & derepentè irruat atque abripiat, breuique momento magna contagione facillimè latissiméque serpat & euagetur. Præcipua igitur in pestilentia

rude iam donati sunt.ac solitorum munerum vacationem acceperunt.

Tollat te,qui non nouit.

Tollat te, qui non nouit. Si cuius dolos iam non ignotos esse nobis significamus, neque posthac posse ab illo falli,concinnè dicemus:Tollat te qui non nouit. Refertur à Quintiliano libr.vi.Simile est, inquit, quod dicitur παροιμία,& prouerbia opportunè aptata:vt de homine in aquam lapso,vt alleuaretur roganti: Tollat te,qui non nouit. Hæc Fabij verba alioqui subobscura,velut interpretatur Horatius in Epistolis, agens de scurra Plano, qui spōte sua sæpe cadens,tanquam crure fracto, miserandis vocibus prætereuntes implorabat,vt homo tolleretur. Peregrinus autem quispiam,ac doli ignarus, si quando alleuaturus accessisset,à scurra ludibrio habebatur. Verùm vbi iā illius simulatio plerisque innotuisset, isque aliquando crure verè fracto tolli precaretur: nemo subuenit, omnibus Planum solitos agere ludos arbitrantibus. Nimirum euenerat homini, quod Aristotelem dixisse ferunt. qui rogatus, quidnam lucri facerent mendaces? Hoc,inquit, vt nec vera dicentibus habeatur fides. Versus Horatij sūt hi:

> Nec semel irrisus triuiis attollere curat
> Fracto crure Planum, licet illi plurima manet
> Lachryma, per sanctum dicat iuratus Osirim,
> Credite,non ludo,crudeles tollite claudum.
> Quære peregrinum, vicinia rauca reclamat.

Porrò vocem hanc Planus, A. Gellius lib.xvi.cap vij. cōmemorat inter verba inusitata,quibus vsus sit Minius Laberius:atque significare sycophantam. Quanquam eodē nomine vsus est M.Tullius,eodem significatu, in oratione quam dixit pro Cluentio.Est autē dictio Græca πλάνος: significatque tum erronem, tum impostorem. Potest & hoc pacto efferri adagium: Quære hospitem, aut quære peregrinum: quemadmodum extulit Flaccus. Conueniet & in eos,à quibus aliquando sumus delusi, eaque experientia facti cautiores, minusque creduli. Simile est illud Iuuenalis:

> Circuit & fatuos non inuenit. —

Nam fatui facilè decipiuntur. Nec abludit hinc Græcum illud,οὐκ αὖθις ἀλώπηξ:id est,Non iterum vulpes. subaudi, decipitur.

Ex Appendice Erasmi.

Quærere peregrinum. πλάνος.

In eos,à quibus delusi sumus aliquando eáque experientia facti cautiores. Horatius.

> Nec semel irrisus,triuiis attollere curat
> Fracto crure planum,licet illis plurima manet
> Lacryma,per sanctum iuratus dicat O irim:
> Credite,non ludo,crudeles tollite claudum.
> Quære peregrinum, vicinia tota reclamat.

Apud Quintilianum reclamabatur. Tollat te,qui non nouit.Vnde prouerb.in superioribus Simile illud Iuuenalis:

> Circuit & fatuos non inuenit.—

Quin & πλάνην erronem, & ob hoc impostorē designare testantur Laberius,A.Gellius.

Iunii.

Sunt & aliæ vulpes.

Elegans est prouerbium Timocreontis Rhodij, quo licebit vti, quoties culpam solis nobis impositam deprecamur, iniuriæ suspicionem etiam aliis communem indicantes: οὐκ ἐγὼ μόνα κόλουρις, ἐντι καὶ ἄλλαι ἀλώπεκες. id est: Non ego sola sum vulpes. Timocreon Medorum partibus addictus credebatur. quod crimen mox etiam in Themistoclis caput procusum fuit, recusationem sustinentis μηδίζειν,quod Persis studeret:itaque edito scripto ita de se testatus est: οὐκ ἄρα Τιμοκρέων μόνος μήδοισιν ὅρκια τέμνει ἀλλ' ἐντι κ' ἄλλοι δὴ πονηροί,οὐκ ἐγὼ μόνα κόλουρις,ἔντι καὶ ἄλλαι ἀλώπεκες. Ergo haud Timocreon solus cum Medis fœdus pepigit,sunt & alij conscelerati, non sola vulpes ego sum, quin & aliæ inueniuntur. Est autem κόλουρις, vel potius meo iudicio κόλουρις,vulpes:sic enim scribit & Hesychius.

Philoxeni codicillus.

Φιλοξένου γραμμάτιον,id est,Philoxeni codicillus. Citatur prouerbium à Suida, & exponitur de iis, qui repudiant oblatam conditionem,aut postulata peruicaciter reiiciūt. Natum à Philoxeno Cytherio, dithyramborum scriptore, Dionysij tyranni deliciis qui cùm inepta huius poemata & fastidiret audire, & transuerso calamo iugulasset, in Latomias(ita appellatur carcer Syracusis,ab eo ipso tyranno factus è saxo in mirandam altitudinem depresso,& multorum operis penitus exciso, vt testatur in Verrinis Cicero) missus fuit: vnde liberatus iussu tyranni ac Tarentum elapsus,ac per literas à Dionysio vt rediret reuocatus,responso illū dignatus nōfuit,sed arrepto codicillo primum alphabeti elementum,quod est α,identidem inscripsit, quo votum illius prorsus rescissa amicitiæ tessera repudiaret. habet autem α, negandi vim apud Græcos, inficiatoria particula. Philoxeni ergo codicillum aut Pugillares rescripsisse dicetur apposite,qui rogatus non obtemperat,vel oblatis nuptiis nuntium remittit,vel denique ratione quauis abnuit ac respuit rogationem. Venustius est quàm quod ab aliis affertur, τὸ φιλοξένου,i. Philoxeni non.

Cognati. Nuncium remittere.

Hæc loquendi formula frequens est apud Iurisconsultos in repudiis diuortiisque. Vlpian.lib.xxiiij. Pandect.tit.soluto matrimonio,quemadmodum dos petatur:Si maritus vel vxor constante matrimonio furere cœperit, quid faciendum sit,tractandum est:si illud quidem dubio procul seruatur, eam personam quæ furore detenta est,nuncium remittere non posse,&c.Idem lib.xxiii.Pandect.tit.de iure dotium:Proinde si fortè nuptiæ non sequantur nuncio remisso, &c. Cicero in Topicis, nuncium remittere, pro repudiare quoque dixit. nam per nuncium sæpe renunciabant repudium. Hinc illud Plauti: Is me, inquit,nunc renunciare repudium iussit tibi. Et id quoque in transitu addam,Remittere est,authore Nonio,mittere.Dinarchus apud Plautum in Truculento:

> Ego adeò iam illi remittam nuncium affini meo,
> Dicam vt aliam conditionem filio inueniat suo.

Idem in Amphitr.

> Valeas,tibi habeas res tuas,reddas meas.
> Iuben ire mihi comites? I V P. sanaū es? A L.si non iubes.
> Ibo egomet: comitem mihi pudicitiam duxero.

Verba sunt vxoris iratæ. Alludit ad morem antiquum & verba solennia,nuncium remittentium vxori. Repudium enim mittentes ita dicebant: Simile illud Cice.in nobili illa Philipp.Frugi factus est,illam sibi suas res habere iussit,ex XII. tab.fecit diuortium.

Viuite,valete.

Viuite, valete, recunciantis sunt,non bene precantis. Valerius Catullus:

> Cum sui viuat,valeátque mœchis.

Virgil.in Pharmaceutria.

> Omnia vel medium fiant mare,viuite syluæ.

id est,valete.Quale est Tibullianum illud:

> O valeant syluæ,deficiántque canes.

Et apud Terentium:

> Valeant qui inter nos dissidium quærunt:

Sic & salutem literis dixit,qui studia deseruit: amator apud Theocrit. eidyllio xxviij.ἀλλὰ τὸ χαίρειν τοῖσι τεοῖς προθύροις ἐπιβάλλομαι. id est:Iam verò valere tuis vestibus denuncio.

Dij benefaciant vobis.

Denegantis,ac cum repulsa dimittentis hoc dictum est. Sicuti Germani,cùm mendicum indonatum dimittunt, hoc dicere solent,Berate dich Gott:& Galli: Dieu vous face bien. Theocritus in Charitibus,eo vsus est: qui cùm carmine celebrasset Hieronem Syracusarum regem (quæ Theocriti patria fuit)nulla illi gratia relata est.Quare hoc eidyllio conqueritur de ingratitudine regum & principum erga literas ac doctrinæ studia. Estque hæc communis & publica querela hominum doctorum & bonorum, iam à multis seculis,de cōtemptu horum beneficiorū diuinorū.Nā quanto dona Dei nobiliora sunt,ac preciosiora

tanto contemptius plerunq; haberi solet ab impiis & ingratis. Auaritia, causa est ingratitudinis, & vt Musæ contêmnantur.

Quære peregrinum.

Solenne & vsitatum, sumptum ex Horatij ad Scenam epistola:

Quære peregrinum, vicinia rauca reclamat.

Id est,

Quære peregrinum aliquem, nempe qui te non norit, vt ei os sublinas: non vicinos, quibus fidem facias. nã nos quidem qui te probè nouimus esse planum & impostorẽ, mendacemque, fidem tibi non habemus, nec inducere amplius non potes. Vicini enim quam maxima voce possunt, reclamant tibi plano, tuasque fallacias habẽt cognitas: &, vt Galli dicunt, Cognoissance vous nuict. Vtitur Budæus de Asse.

Auertere oculos.

Cap. j. Auertam oculos meos à vobis. id est, ad vos non respiciam, neque sum preces vestras exauditurus. Hoc enim non exaudire & respicere est.

Mouere baculum.

Apud Gellium libro j. cap. ij. Ex verbis Arriani prouerbialiter dicuntur baculum mouere, qui insolentius refragantur, & sententiã repellũt. μὴ τῷ χαλκᾶς μὴ τηχει... ξύλον ὥσπερ...; id est: Num particeps vitij sit, an non contra istum baculum moueat? Materia pro instrumento, vt . . atini ferrum pro gladio Aliàs βακτηρ. & βακτηρία, Vide post Circum baculum currere.

Circum baculum currere.

Gulielmus Canterus nouarum suarum lectionum lib. vij. cap. xxx. & vltimo, oden quintam libri iij. Horatij corrigens, quæ est de Regulo:

Hoc cauerat mens prouida Reguli
Dissentientis conditionibus
Fœdis & exemplo trahentis
Perniciem veniens in æuum,

Sic enim inquit Canterus: Aiunt ferè interpretes huius loci: Dicebat illam redemptionem captiuorum re & exẽplo turpem fore: perniciem hinc processuram in posterũ tempus, si tale deduceretur exemplum. Hortabatur, ne periculosam imitationem exempli in posterum proderent: & similia. Quid autem est aliud id quod Galli prouerbio dicunt, Circum baculum currere, si hoc non est? Vt itaq; rem totam vno verbo absoluamus, puto legendum, exemplo trahenti. Rectè namq; dicitur exemplum aliquod perniciem secum trahere, cuius imitatio perniciosa est. Hactenus Canterus, doctissimus simul & elegantissimus. Vide antè, Mouere baculum.

Morbum iurare.

Cicero libro j. epist. ad Atticum, epist. j. eodem modo illudens Aquilium, dicit, morbum iurasse ne cogeretur consulatum petere: vt homines morbum iurabant ne militarent, ne in senatum venirent, ne aliquo munere fungi cogerentur: iusta enim morbi excusatio erat. Quasi verò homines ad consulatum cogerentur, ac non per ferrum & flammam eo tempore ad eum magistratum contenderẽt. Ludens igitur dicit, eum morbum iurasse, qui ad consulatum nullo modo aspirare posset, eo etiam tempore valetudine deteriore esset, hominibusque vulgò diceret, ea de causa se consulatum non petiturum. Iurat morbum, qui sanitatem eiurat. Eiurat, qui iurat quod desideratur à se præstari non posse: ait Sext. Pompeius.

Præteritus est.

Nomen elegãs, & à Gallis sua lingua vsurpatũ in hac significatione, qua Greci ἀμυνομένους τοῖς ἀποδοκιμασθέντας pro his qui in petitione magistratuum repulsam habuerunt; vt sæpe apud Ciceronem inuenitur. Dicitur enim populus eos ex competitoribus in comitiis præterire, quos suis suffragiis non adiuuat: & censores eum senatu mouent, quem in senatoribus recensendis prætereunt: & pater in iure dicitur filium præterire hæredem, quem in loco hæredum non habet. Cicero in oratione pro Plancio, subinde repetit. sed vnum tantùm exemplum subiiciemus: Nunc tantùm disputo de iure populi, qui potest & solet nonnunquam dignos præterire: nec si à populo præteritus est quem non oportuit, à iudicibus condemnandus est, qui præteritus non est. Liuius lib. iiij. Principes plebis ea comitia malebant, quibus non haberetur ratio sui, quàm vt indigni præterirentur. Præterire aliquid per metaphoram dicimur quoque, quum nullã eius facimus mentionem. Cic. de prouinc. consul. Omitto iurisdictionem in libera ciuitate contra leges, senatusque consulta: sedes relinquo, libidines prætereo.

E medio pellere, tollere.

Verùm si hoc è medio, vt dicitur, pelleretur, &c. In Sophista: Si penitus è medio tolleretur. Idem in Ciuili: Textoriam facultatem è medio tollemus.

Molestè, ægrè ferre.

Interrogationem hanc ægrè ferrem: Plato in Protagora. Cicero contra C. Antonium & L. Catilinam, competitores in toga candida, orat. ix. referente Asconio Ped. Te tamen, Q. Muci, tam malè de rep. existimare, molestè fero, &c. Huic contrarium, Aequo animo ferre: in Thæteto.

POLYDORI VIRGILII.

Laui manus.

Eo vtetur, qui negat se interponere in aliquod negotiũ, & per hoc de culpa, quam incurrere posset, cauet, Matth. xxvij. Tractum à more purgandi veterum per aquam.

TVRNEBI ET ALIORVM.

Expellere furca, vel furcillis.

Pro, conatu & vi maxima expellere & exturbare, non autem sola manu. Horat.

Naturam expellas furca, tamen vsque recurret.

Catullus:

Mentula conatur Pimpleum adscendere collem:
Musæ furcillis præcipitem eiiciunt.

Et Cic. ad Att. vj. Sed quoniam furcilla extrudimur, Brũdusium cogito. Sic Aristophanes in Pace, furcis quoque eiectam pacem queritur, testibus ipsis interpretibus: τὴν δ' ἂν δικροῖς ἐώθει τὴν θεὸν κεκραγμένοι. & apud Suidam ex historico quodam affertur: πεπεικέναι δὲ καὶ δικραίαις ἀπωθεῖσθαι τὴν τῶν λεγομένων σκαιῶν φιλοσοφίαν. Idem.

GVLIELMI GENTII.

Reuoluto mantello.

Ex vulgari sermone dixit Accur. in c. Papinianus. de inofficios. testa. cùm contrariis exceptionibus aduersus diuersos quis vtitur. Ab his ducta metaphora, qui mutãt pallium.

IVNII CANTERI ET ALIORVM.

Vtraque manu cædere.

Ἀμφοῖν χεροῖν ἀφαιρεῖν. De iis quæ summo studio à nobis reiicimus.

Communibus ostiis excludere.

Κοιναῖς ταῖς θύραις ἀποκλείειν. Dicetur de iis, qui cõmuni opera malũ aliquod propellũt. Sũptũ ab iis qui cõtinuas habitant ædes, &, vt fit, communes habent portarum exitus. Illi enim si conspirent, facilè quem volent, domo amolientur, & excludent. Aristides prima de Societate.

Deus hoc habeat decus.

Sumptũ est ex Simonide, & Platoni Aristotelíq; vsurpatum adagium: quo vtemur in deprecandis rebus nostras vires superantibus, solique Deo factu procliuibus. Sic enim vtitur Plato in Protagora: vbi doces solum Deum verè bonum esse, hominésq; non facilè bonos euadere, neque posse si quam nacti sunt bonitatem, perpetuò tueri, his verbis vtitur: ὅτι γενέσθαι μὲν ἄνδρα ἀγαθὸν χαλεπὸν ἀληθῶς· οἷόν τε μὲν τινὰ ἐπί γε χρόνον τινά· γενόμενον δὲ διαμένειν ἐν ταύτῃ ἕξει, καὶ εἶναι ἄνδρα ἀγαθὸν, ἀδύνατον καὶ οὐκ ἀνθρώπειον, ἀλλὰ θεὸς ἂν μόνος τοῦτ' ἔχοι τὸ γέρας. i. Fieri quidẽ virum bonũ, arduũ sanè est: licet verò ad tẽpus aliquod esse. verùm cùm fueris, in hoc habitu permanere, virúmque bonum esse, impossibile, & non humanum. at Deus hoc habeat decus. Aristoteles in Metaphysicis. ὥστε κατὰ Σιμωνίδην, θεὸς ἂν μόνος τοῦτ' ἔχοι τὸ γέρας. videtur hemistichium choriambicum esse.

RIGOR

RIGOR.

ERASMI. Summum ius, summa iniuria.

Summum ius, summa iniuria, hoc est, Tùm maximè discedit ab æquitate, cùm maximè superstitiosè hæretur legum literis. Id enim summum ius appellant, cùm de verbis iuris contenditur, neque spectatur quid senserit is qui scripsit. Nam voces ac literæ, quasi legum summa cutis est. Eam ineptiam quorundam superstitiosorum iuris interpretum, copiosè simul & eleganter illudit M. Tull. in actione pro Murena. Terent. Verum illud Chreme dicunt, ius summum sæpe summa malicia est. M. Tull. Officiorum lib. j. Ex quo illud, summum ius, summa iniuria, factum est iam tritum sermone prouerbium. Columella primo rei rusticæ libro, Nec sanè est vindicandum nobis, quicquid licet. Nam summum ius antiqui summam putabant crucem. Citatur & Celsus adolescens lib. Pandect. xlv. tit. de verborum obligatione, cap. si seruum Stichum: Qui scripserit quæstionem esse de bono & æquo: in quo genere plerunq; sub autoritate iuris scientiæ periculosè erratur. Itidem Paulus li. l. tit. de regulis iuris: In omnib. quidem, maximè tamen in iure æquitas spectanda est. Simili figura Seneca lib. De ira j. dixit, summo animo: Si intelligis non ex alto venire nequitiam, sed summo, quod aiunt, animo inhærere.

Ad viuum resecare.

M. Tullius li. De amicitia, ad viuum resecare, dixit pro eo quod est, rem exactius quàm sat est, ac morosius excutere. Sed hoc, inquit, primùm sentio, nisi in bonis amicitiam esse non posse. Neque id ad viuum reseco, vt illi qui hæc subtilius disserunt. Mutuò sumpta metaphora à tonsoribus, capillos aut vngues resecantibus. Nam ij sæpenumerò molesti sunt, dum nimium diligentes esse student. Idem in libris De finibus, dixit Pressius agere, pro exactius & accuratius. Plautus in Bacchidib. sub persona Chrysali: Tondebo auro vsq; ad viuam cutem. Et hoc ipsum Tondere, pro deludere, Græcis in prouerbio est.

Radit vsque ad cutem.

Ξυρεῖ ἐν χρῷ, id est, Ad cutem vsq; radit. Grammatici citant ex Sophocle. De eo dicebatur, qui nimium exactè videretur agere cum aliquo. Sumptum à tonsoribus, qui quosdam per pectinem radant, relictis pilorum quasi stirpibus: quosdam citra pectinem, ad viuam vsq; cutem. Plautus in Captiui duo: Sed vtrum strictimne dicam attonsurum esse, an per pectinem, nescio: verùm si frugi est, vsque admutilabit probè. Loquitur de hero, diligentius omnia percunctaturo, & tanquam ad cutem rasuro. Cognatum illi, Ad viuum resecare.

Ex syngrapha agere.

Sunt & illæ formæ à Iurisconsultis ductæ, versæ in prouerbium: Ex syngrapha agere, obsignatis tabulis agere: pro eo quod est, rigidè parúmq; ciuiliter, sed velut ex obligatione. Cicero pro Murena: Pergitisne vos tãquam ex syngrapha agere cum populo? Syngrapha Latinis sonat conscriptionem, quòd vtriusque manu conscripta vtrisq; partibus tradi soleat, & in hoc syngraphæ differũt à tabulis, quòd tabulæ ab vna parte tantùm seruari consueuerint. A Chirographo, tabulis, codicillis differt syngrapha: quòd in illis non scribantur nisi acta, in hac etiam contra fidem actionis pactio venit, & non numerata pecunia, aut non integrè numerata, pro temporaria voluntate hominum scribi solet. Ita propemodum Asconius Pedianus in Verri. iij.

Ad libellam debere.

Qui pecuniam præsentem ac iusti ponderis debet, ad libellam debere dicitur. Nam olim ad libram dabatur pecunia non ad numerum. Inde illa vulgata, Expendere, Expensum ferre, Depẽdere, Repẽdere, Impendere: pro sumptum facere, sumptuum rationẽ reddere, soluere, resoluere, & insumere. M. Tull. pro Roscio Amerino. Nisi planum facit HS. LIII. ad libellam sibi deberi, perdit litem.

Censoria virgula.

Vide superiùs in loco Iudicandi.

Obtorto collo.

Qui vi compellitur, obtorto collo trahi dicitur. Marcus Tullius actione in Verrem vj. Hinc illa Verrea nata sunt, quòd in conuiuium Sextum Cominium protrahi iussit, in quem scyphum de manu iacere conatus est, quẽ obtorta gula de conuiuio in vincula atq; in tenebras abripi iussit. Idem pro Cluentio: Nec quicquam prius est factum, quàm vt illum persequeretur, & collo obtorto ad subsellia reduceret, vt reliqua posset perorare. Plautus in Amphytrione dixit, obstricto collo: Ob istud indignum dictum obstricto collo hac te diripiam. Item in eadem fabula: Quin ego hinc Amphitrionem collo obstricto traham. Idem in Pœnulo: Dubito fugere hinc in malam crucem, priusquam obtorto collo ad prætorem trahor. Rursus in Rudentibus: Opta ocyus, rapi te obtorto collo mauis, an trahi, Atq; inibi paulo post. Subueni mi Charmides, rapior obtorto collo.

IVNII. Ἐν χρῷ.

Prouerbiale est illud ἐν χρῷ, quasi dicas, In cute, pro admodum vicino, & quasi in confinio: nihilq; eo est frequẽtius. Synesius ad Euoptium fratrem: οὐ πρὶν ἢ ἐν χρῷ γενέσθαι τοῦ κινδύνου. i. Non prius quàm in cute versaretur periculum. Agathias: [illegible] ἐν χρῷ [illegible]. i. Coniunxerunt eas conserta mutuo complicatas, constrictasq; admodùm in cute commiscuerunt. Ita accipitur illud incerti authoris apud Suidam: ἦν δ᾽ ἄρα αὐτῷ ἐν χρῷ φίλος. i. Erat ille in cute amicus. hoc est, proximè. Sophocles in Aiace,

> Ξυρεῖ γὰρ ἐν χρῷ τοῦτο, μὴ χαίρειν τινά.
>
> Id est,
>
> Radit cute tenus, absit omne vt gaudium.

Lucianus τὴν ἐν χρῷ συνουσίαν πρὸς τὰ βιβλία, vocat addictissimam libris diligentiam. Thucydides, ἐν χρῷ παραπλεῖν, quod sonat, In cute præternauigare, dixit: quod Virgil. legere & radere vicinum littus. Nam & rem ipsam spectat quod est apud Xenophontem, ἐν χρῷ κεκαρμένος. i. strictim & ad viuam vsque cutem detonsus. id quod Callimachus, ἐγχρωτὶ dixit, & Archilochus ibi,

> Χαίτην ἀπ᾽ ὤμων ἐγχρωτὶ κεκαρμένος.
>
> Id est,
>
> Detonsa cute tenus coma in humeros fluens.

COGNATI. Τὸ ἐν χρῷ ξυρεῖν.

Sophocles in re periculosa prouerbialiter vsurpat, τὸ ἐν χρῷ ξυρεῖν, ad viuum vsq; radere, pro funditùs abolere. In Aiace flagellifero, pro mordicùs pungere, & insidendo altius penetrare,

> Ξυρεῖ γὰρ ἐν χρῷ τοῦτο, μὴ χαίρειν τινά.
>
> Id est,
>
> Radit cute tenus, absit omne vt gaudium.

Vbi vice τοῦτο, Suidas πᾶσι legit & citat. Accedit ad hæc, quòd ipsum radendi vocabulum non efferant Latini absque molestiæ cuiusdam acerbæ atque ingratæ significatione. Sic ieiunam & aridam translationem, aures radere dixit Fabius & veritatem mordacem radere teneras auriculas, propter odium quod parit, ait Persius. quin & auari per fas & nefas corradere opes cum multorum iniuria dicuntur. Sed istum Grammaticis proprium campum relinquo. Vide aliud, Tonderi pecus, non radi decet [& Iunij sup. ἐν χρῷ.]

EX APPEND. IVNII CANTERI.

Gratiis lita.

Non potuit festiuius aut magis prouerbialiter dici,

quàm est à Platone Atheniensi philosopho dictum ad Xenocratem discipulum suum, qui semper, teste Laertio libro quarto, tetrico vultu & seuero habitu incedebat; nulla animi hilaritate ostensa, nulla oris facetia, frontisque nitore tristem seueritatem mitigante ac temperante. Volens igitur Plato seueri grauisque ac vultuosi, ac proinde molesti hominis mores, comi quodam blandéque festiuo habitus genere componi ornarique, illū θῦσαι ταῖς χάρισι iussit: quòd Gratiæ inducantur semper à Poetis, liberali oris effigie, & renidenti facie, solutisq; zonis. Hoc dicto castigabimus superciliosum aliquem Theologum, vel turbulentum sophistam. Et de inhumano ac barbaro: Nunquam ille Gratiis litauit.

RISVS.

ERASMI. Intra labia risit.

De risu Sardonio nobis aliàs dictum est. Similem describit Theocritus in Thalysia,

—Καί μ' ἀτρέμας εἶπε σεσαρὼς
Ὄμματι μειδιόωντι, γέλως δέ οἱ εἴχετο χείλευς.

Id est,

Et me est affatus, diducto leniter ore
Arridenti oculo, risus verò labium intra
Hæsit.

Homerus risum Sardonium dixit amarulentum. Hic describit risum modestum & amicum: qui si erūpat, cachinnus fit indecorus.

Risus Ionicus.

Vide suprà in loco, Luxus & Mollities.

Risus Sardonius.

Σαρδόνιος γέλως, id est, Sardonius risus. De risu ficto, aut amarulento, aut insano denique. Et sensus & origo prouerbij adeò variè tractatur ab autoribus, vt verear, ne risus hic Sardonius non citra risum legatur: tamen accingemur referre quædam. Zenodotus in collectāneis suis Æschylum citat, qui huiusmodi fermè tradiderit in opere De parœmiis: Gentem esse quandam Carthaginensium coloniam, quæ Sardonem regionem inhabitet: ei morem esse, senes septuagesimum prætergressos annum Saturno sacrificare, ridentes interim, ac mutuò sese complexantes. Nam turpe ducebant, in funere aut eiulatum ædere, aut lachrymas profundere. Hinc adsimulatum risum, Sardonium vocari cœptum. Timæus apud eundem Zenodotum ait, Sardoniis consuetudinem fuisse, vt filij parentes iam grandæuos iuxta fossam, aut præcipitium, in quo sepeliendi forent, collocarent, atque inde fustibus cædentes, in eam darent præcipites. At illi interim pereuntes ridebāt: existimantes eam mortem felicem atque egregiam, quòd liberorum impietate interirent. Sunt qui dicant, in Sardorum insula herbam nasci quandam, cui Sardoæ cognomen sit, apiastro similem. eam sapore quidem esse dulcem, verùm gustatam, ora hominum in rictus dolore contrahere, vt veluti ridentes emoriantur. Hoc sensisse videtur Solinus, cúmq; hoc Seruius grammaticus, enarrans hunc ex Vergiliana Thyrside locum,

Imò ego Sardois videar tibi amarior herbis.

Atque his fermè confinia tradit Lycophrontis interpres de risu Sardonio. Seruium secutus Latinus Drepanus in Panegyrico: Serenos ergo, inquit, vultus induebamus, & ad illorum vicem, qui degustato Sardorum graminum succo feruntur in morte ridere, imitabamur læta mœrentes. Neque rursum desunt, qui Sardonium risum cognominatum autumant, ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι τοὺς ὀδόντας, quòd dentes aperiat atque nudet: cuiusmodi risus esse solet eorum, qui non ex animo rident. Hinc & iocus ille parasiti Plautini, conquerentis quòd suis dictis nullo pacto iuuenes arrisissent, ac non saltem canes fuissent imitati, vt dentes ostenderent. Et Apuleius: Restrictis fortè si labellis riseris. Id genus risum descripsit Homerus Iliad. ο. de Iunone loquens,

—Ἡ δ' ἐγέλασσε
Χείλεσιν, οὐδὲ μέτωπον ἐπ' ὀφρύσι κυανέῃσιν
Ἰάνθη.—

Id est,

Illa quidem labiis ridebat, nubila porrò
Frons minimè renitebat.—

Ad id facit quod scribit Aristoph. in Pace,

Ἠγριωμένης ἐπ' ἀλλήλοισι, καὶ σεσηρότας. Id est,
Inuicem in se exasperatis, ósq; diducentibus.

A canibus ducta metaphora, quib. hoc iræ indicium est, nudare dentes. Quem morem aiunt equis etiam inesse, si quando parent mordere: vnde vulgò nunc risum huiusmodi, risum equinum vocant. Rursum alij perhibent, apud Sardinios fuisse receptum, vt ex captiuis pulcherrimos quosque, ac natu maximos, qui septuagesimum excessissent annum, Saturno mactarent, ridentes in morte, propterea quòd id forte ac virile videretur. Citatur autor Clearchus, Carthagine solennem fuisse morem, vt in magnis votis puerum Saturni manib. imponerent. Huius statua fingebatur ærea, manib. porrectis. Sub eo fornax erat, ea succendebatur. puer itaque ignis vapore contractus ac tortus, ridentis speciem exhibebat. Deniq; & Simonidem allegat Zenodotus, nouæ fabulæ autorem. Ait enim, Talum quempiam æreum virum, priusquam in Cretam perueniret, in Sardiniam accessisse, vbi non paucos mortales neci dedit. Qui quum morientes ringerentur, risus imaginem quandam exhibentes, prouerbio locum fecerūt. Addunt nonnulli, quum è Sardiniis in Cretam transmittere vetaretur, illum in ignem desiliisse, quandoquidem ærei corporis erat: deinde Sardinios pectori suo admotos necare solitum. Emoriebantur autem velut in amplexu, ac ridentibus adsimiles, nimirum rictu incendij vi diducto. De hoc Talo ridicula narratur fabula. Aiunt enim hunc à Vulcano ex ære fuisse fabrefactū, Minoíq; dono missum, ad Cretensis insulæ tutelam. Erat autem illi vnica duntaxat vena, eáq; à summa ceruice, ad imos vsq; talos porrecta. Ter in singulos dies insulam obibat, excubias agens. Itaq. & Argo nauem è Colchide cum Iasone redeuntem vetuit in portum Cretensem appellere. Sed à Medea deceptus periit, vt nonnulli dicunt, dato veneno, quòd insaniam immitteret, vt aliis placet, cum illa pollicita se illum immortalem redditurum, clauum qui summæ venę erat affixus, eduxit: atq; ita sanguine, totóque corporis humore defluente, periit. Rursum alij tradunt, interiisse percussum arcu à Pœante circa talum. Dioscor. lib. vj. inter venena prodidit herbæ speciem esse quandā, quam quidam ranunculum appellant Latinè, Græci batrachion: (eam à regione, in qua copiosius prouenit, Sardoam, siue Sardoniam dicunt) quæ pota siue comesa mētem adimat, labiisque contractis risus speciem præbeat. Atq; inde in hominum vitam finistri ominis venisse de risu Sardonio prouerbium. Meminit huius herbæ & Plinius libr. xxv. circa finem. Strabo lib. Geographiæ xj. scribit in Cambysena, quę flumen Alazonium accolit, aranearum genus quoddam nasci, quod alios ridendo cogat emori, alios flendo, desiderio suorum. Quidam addunt de Tarcotella, cuius morsum interitus cum risu sequatur. Quin & Aristoteles De partibus animalium lib. iij ait, ictu etiam traiecta precordia, in præliis risum attulisse, literis proditum esse: idque accidere calore quem moueat vulnus. Mortuus est & Zeuxis pictor ridendo, dum sine fine ridet anum à se pictam: & Chrysippus conspiciens asinum vescentem ficis. M. Tullius Epistol. famil. libr. vij. ad Fabium Gallum: Videris, inquit, mihi vereri, ne si istum habuerimus, rideamus γέλωτα σαρδόνιον. significans futurum, vt si Cæsar rerum potiretur, multis arridere atq; applaudere cogerentur, quæ magnopere displicerent. Lucian. in Asino: σαρδόνιον γελῶντες ἔλεγον. i. Sardonicè ridentes aiebant. Risum innuit contumeliosum & subsannantem. Idem alibi: ὁ δάμις δὲ τὸ σαρδόνιον ἐπιγελάσας μᾶλλον παρώξυνε. i. Damis autem Sardonio arridens risu, magis etiam irritauit. In eodem sensu videtur vsurpatum à Platone libro De repub. j. cùm scribit Thrasymachum, quem amarulentum & arrogantem vbique facit, Sardonicè risisse: καὶ ὃς ἀκούσας ἀνεκάγχασέ τε μάλα σαρδόνιον, καὶ εἶπε. i. His ille auditis ædito cachinno, valde

valde Sardonicè risit, ac dixit. Homerus item aliquot locis huius risus mentionem facit in Odysseæ υ. narrans quemadmodum è procis quispiam, puta Ctesippus, Vlyssem in ædibus suis habitu specieque mendici sedentem, arrepto è sportula bouis pede petisset, atque ille capite commodum deflexu declinasset ictum:

—μείδησε δὲ θυμῷ
σαρδάνιον μάλα τοῖον.—

Quo loco Eustathius interpres admonet, eum ridere risum Sardonium, qui diductis modò labris rideat: cæterùm intus aut ira, aut molestia discruciatus. Veteres enim risum Sardonium vocasse, quoties aliquis despectim non solùm ridet, sed etiam irridet: dictum autem παρὰ τὸ σεσηρέναι τὰ χείλη, id est, à diducendo labia. Quomodo ferè rident, qui apud sese perniciem alicui destinant: quemadmodum Vlysses mox sublaturus è medio procos, idque iam tum in animo statuens, risit risum quendam subamarulentũ. Consimilem risum risit apud Hesiodum Iupiter iratus Prometheo, propter ignem furto sublatum. Carmẽ adscripsi, quod quidem est in primo libro operis, cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι:

τὸν δὲ χολωσάμενος προσέφη νεφεληγερέτα Ζεύς.
Ἰαπετιονίδη πάντων πέρι μήδεα εἰδὼς
χαίρεις πῦρ κλέψας, καὶ ἐμὰς φρένας ἠπεροπεύσας.
σοί τ' αὐτῷ μέγα πῆμα καὶ ἀνδράσιν ἐσσομένοισιν.
τοῖς δ' ἐγὼ ἀντὶ πυρὸς δώσω κακὸν, ᾧ κεν ἅπαντες
τέρπωνται κατὰ θυμὸν, ἑὸν κακὸν ἀμφαγαπῶντες.
ὣς ἔφατ', ἐκ δ' ἐγέλασσε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Id est,

Huic animo infensus, qui nubila colligit, inquit:
Proles Iapeti multò technísque dolísque
Inter mortales vnus doctissimus omneis,
Imposuisse mihi gaudes, ignémque tulisse,
Nempe ingens atróxque malũ & tibi pósteq; futuris:
Queis ego pro rato igne malũ dabo, quo simul omnes
Gaudebunt, propriúmque malum fouisse libebit.
Sic fatus, risitque parens hominúmque deúmque.

Risum hunc fatalem interpretantur, quoties imminet pernicies à fatis destinata. Cuiusmodi fuit & ille procorum, quem describit Homerus eodem libro, quem paulo antè citauimus, alióque retulimus loco:

—μνηστῆρσι δὲ Παλλὰς Ἀθήνη
ἄσβεστον γέλω ὦρσε, παρέπλαγξεν δὲ νόημα.
οἱ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελοίων ἀλλοτρίοισιν,
αἱμοφόρυκτα δὲ δὴ κρέα ἤσθιον, ὄσσε δ' ἄρα σφέων
δακρυόφιν πίμπλαντο, γόον δ' ὠΐετο θυμός.

Id est,

Diua procis mouit validum Tritonia risum
Haud compescendum, ac animum stupefecit: at illi
Iam malis sine mente quidem risere alienis,
Carnis frusta & cruda & sanguinolenta vorantes.
Interea lachrymis implentur lumina, fletum
Sensit & ipse animus,—

Opinor & Sardonium risum accipiendum, quem Homerus Iliados η. tribuit Aiaci singulare certamen ineunti.

τοῖος ἄρ' Αἴας ὦρτο πελώριος, ἕρκος Ἀχαιῶν,
μειδιόων βλοσυροῖσι προσώπασι.—

Id est,

Sic ingens Aiax surgebat murus Achiuum,
Terribili ridens vultu.—

In vetustissimis quibusdam in Hesiodum commentariis epigramma reperi, quo prouerbium de risu Sardonio non ineleganter explicatur. id est, huiusmodi:

Σαρδώ τις ἐστὶ νῆσος Ἰβηροτρόφος,
ἐν ᾗ βοτάνη φαρμακώδης ἐκφύεται
σελινοειδὴς σαρδάνη καλουμένη.
βεβρωμένη δὲ τοῖς ἀπείροις, αὐτίκα
σπασμούς τε ποιεῖ, καὶ γελώτων ἐμφάσεις,
καὶ πότμος εὐθὺς καὶ γελάσιμος μόρος.
ἄλλοι δέ φασι σαρδονικοὺς τοὺς βαρβάρους
γηρῶντας αὐτῶν τοὺς γονέας ἐσχάτους
ἄγειν λαβόντας εἰς ἀποκρήμνους τόπους,
κτείνειν τε τούτους ἔν τε ῥοπάλοις καὶ λίθοις,
ὅπως τεθνήξειν ἐκ πετρῶν τοὺς ἀθλίους,
γελοίως ὑπὸ παιδίοις πατροκτόνοις.
ἄλλοις δὲ τοὺς θνήσκοντας ἀσμένως γελᾶν,
γελᾶν, ὁρῶντας πατρικὰς παρεστίας,
καὶ τὰς κυκλέστρας καὶ στροφὰς τῶν πραγμάτων.

Id quoque nos nostro more propter imperitiores Latinum ex tempore fecimus, hoc modo:

Quædam insula est vocata Sardo Hiberiæ,
In qua herba perniciosa surgit è solo,
Cui Sardanæ nomen, apiastri præferens
Figuram. at ea comesa ab imprudentibus
Mox ora contrahit, atque risus exhibet
Speciem, deinde protinus mors occupat.
Imitata risum. Cæterùm sunt qui ferant
Gentem esse quandam Sardanorum barbaram,
Ætate qui fessos parentes in loca
Prærupta raptos deferant, atque ibi neci
Saxísque fustibúsque dent miserrimos:
Ex arduis subinde præcipitent petris.
At inter isthæc impiis rident iocis,
Ludúntque temerè parricidis lusibus.
Aliis magis probatur hæc sententia,
Ridere eos qui sic necantur, quippe qui
Spectent suorum pignorum vesaniam,
Citásque rerum & æstuarias vices.

Pausanias in Phocaicis tradit, Sardoam insulam serpentes gignere innoxios. Prætereà eam à venenis herbarum prorsus immunem esse: nisi quòd vnam alit exitialem, apij specie, quæ iuxta fontes quidem proueniat, non inficiat tamen fontium aquas: eam qui ederint, ait ridentes emori. Atque hinc Homerum, & post Homerum alios adagium induxisse, vt dicerent eos ridere risum Sardonium, qui risum riderent, τὸν ἐπὶ οὐδενὶ ὑγιεῖ, hoc est, omninò insanum. Itaque non absurdè videtur accipi posse risus Sardonius, pro risu demente, quoties instantibus malis insanè ridetur. Siquidem legimus C. Gracchum in ambiendo magistratu repulsum, aduersus inimicos insolentius ridentes inclamasse, eos Sardonium ridere risum, ignaros quàm magnis tenebris ex suis actibus circumfunderentur. Hoc in Gracchorum vita Plutarchus. Idem in commentario de superstitione: ἐνταῦθα νόει μοι τὸν ἄθεον, γελῶντα μὲν μανικὸν καὶ σαρδόνιον γέλωτα. id est: Hic itaque considera eum, qui nullos credit esse deos, insanum quidem & Sardonium ridentem risum. Interpres quispiam Hesiodi, risum Sardonium interpretatur, risum πλατὺν, id est, amplum, vbi quis ore vehementer diducto ridet: quem eundem opinor, γέλωτα συγκρούοντα appellant, id est, risum concutientem. Cui quidem interpretamento suffragatur ipsius Etymologia vocabuli, quam paulo superius ostendimus, ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι τοὺς ὀδόντας. Postremò non omninò videbitur absurdè Sardonius risus accommodari posse ad risum luctuosum ac tristem, cuiusmodi tribuit Homerus Iliados ζ. Andromachæ, tanquam is indicium fuerit animi, mortem Hectoris præsagientis:

ἡ δ' ἄρα μιν κηώδεϊ δέξατο κόλπῳ
δακρυόεν γελάσασα.

Id est,

Illa sinu accepit spiranti, flebile ridens.

Eudemus in Collectaneis dictionum rhet. ait placere nonnullis, vt de risu contumelioso accipiatur. vbi quis despectim contemptimque ridet: de quo prouerbium etiam fertur, ἀφ' ὑψηλοῦ καταγελᾷς μου: id est, E sublimi me derides. Addit idem lapidis esse genus, qui risus Sardonius appelletur. Suidas scribit hinc etiam verbum effictum, vt σαρδάζειν dicantur, qui Sardonium rideant. Sed iamdudum libet à risu Sardonio discedere: idque faciemus, si prius illud addiderimus, epithetum hoc Sardonium variis formis inueniri apud autores. Apud Lucianum, & Ciceronem σαρδώνιον legimus, apud Homerum σαρδάνιον, apud Verg. Sardoum, apud Lycophronis enarratorem σαρδόνιον γέλωτα, apud Plutarchum σαρδιανός: εἴ τις ἐστὶ τῆς ψυχῆς σαρδιανὸς γέλως. id est: Si quis est animi Sardianus risus. Stephanus indicauit dici σαρδώνιον, & σαρδιανικόν. Tametsi non omnia ab eadem

alienis oculis intueri: qui difficilis sit in præstanda alterius dictis opera, ἀλλοτελὴς ὦτι ἀκούειν, alienis auscultare auribus.

Labiis ridere.

Est & illud prouerbiale, χείλεσι γελᾶν, id est, Labiis ridere: pro eo quod est, Non diducto ore & vultu liberè exporrecto, sed ringentium in modum renidere, & quasi in Sardonium risum solui, qui fieri solet cum morsu animi mœrore grauati. Extat similiter apud Homerum Iliados 15. —ἡ δ' ἐγέλασσε

χείλεσιν, οὐδὲ μέτωπον ἐπ' ὀφρύσι κυανέῃσιν ἰάνθη.

Id est,

Illa labris risit, non frons hilarata serenis
Luminibus sese explicuit.—

Loquitur de Iunone commotiore. Heliodorus lib. 1. Æthiopidos: ὡς ταῦτα ἐμειδίασεν ὀλίγον καὶ βιαίως μόνον καὶ μόνοις τοῖς χείλεσιν ἐπιτρέχον. id est: Ad hæc leniter subrisit, extorto & primoribus tantùm labris obuersante risu. Theocritus in Thalysiis de Lycida:

—γέλως δ' οἱ εἴχετο χείλευς.

Id est,

Compressis risus labiis insedit inhærens.

Diuersum hinc est quod ἀφαυαινόμενοι γελῶντα dixit quispiā effusè ridentem, quasi qui præ risu marcesceret exuccus. Clemens tria risus genera ponit, μείδημα decorum risum, κιχλισμὸν meretricium, & καγχασμὸν procacem, & libidinis notas spirantem.

COGNATI. Ἀχειλέγελως.

Græci quos significare volunt insigniter fatuos, ἀχειλεγέλωτας vocant. Nam risu inepto, res ineptior nulla est, [Id suprà Erasmus explicuit in ἀχειλεγέλως.]

Sardonius Lisus.

Pausanias author est, apud Sardos herbam gigni api similitudine, quæ comedentes cum profuso risu humanis rebus exigebat. Inde Homerus, & posteri risum nullo salubri sensu dignum, Sardonium nominant. Salustius huius herbæ meminit: In Sardinia, inquit, quædam herba nascitur, quæ sardo dicitur, apiastri similis: hæc ora hominum & rictus dolore contrahit, & quasi ridentes interimit. Dioscorides lib. .Sardoan ranunculi genus esse testatur, quæ vescentibus mentem adimat, & quadam neruorum distensione dehiscere in rictus ora cogat, ita vt imaginem ridentium præbeant. Ob id Sardonius risus in adagium cessit. Quamuis Timæus aliam originem prouerbio reddiderit, aliam Sophocles, aliam Clitarchus. Apuleius de hac herba loquens. Quantum arbitror (inquit) si quis eam gustauerit ieiunus, ridendo examinabitur. [Huc conferendum Erasm. adag. Sardonius risus: ex cuius explicatione videntur isthæc concinnata.]

Catuli risus.

Gallicum prouerbium, pro ficto aut amarulento. Ris de chien, qui ne passe les dens. Catullo tamen,

Ridere ore catuli ore gallicani:

est turpiter & latè inter ridendum os diducere: vt patulus erat oris rictus canibus gallicis venaticis.

Sint modici risus.

Ouidius in Arte amandi:

Sint modici risus, paruæque vtrinque lacunæ.

PETRI GODOFREDI.

Risus cauponis.

De simulato risu, & ad fraudem composito, qualis est cauponis: qui eousque facilis est, & commodus, dum suo lucro, vt prospiciat, locus sit.

CAROLI BOVILLI.

Risus profundior lacrymas parit.

Naturaliter euenit, vt nimius risus lacrymas excutiat. sæpe etiam nimiam cordis dilatationem compressio excipiens fletum risui intermiscet. Sic lætissimas interdum res maximè aduersæ turbant & interuertunt.

Crocum edit.

De ridiculo, qui leui de caussa effusum in risum soluitur. Crocum tradunt medici cor dilatare & aperire, eoque homini hilari & læto irrepressa mouere labia, & stolidum, crassúmque risum etiam inuito exprimere. Sunt etiam, qui scribant libram croci sumptam, posse ita cor dilatare, vt erumpentes præ risu lacrymas vita sequatur.

RIXOSVS.

ERASMI. Rhodij sacrificium.

Ῥόδιοι τὴν θυσίαν: id est, Rhodienses sacrificium. vbi res iurgiis & verbis malè ominatis peragitur. Refertur à Diogeniano. Idem est cum eo quod paulo inferius referemus, Λίνδιοι τὴν θυσίαν: id est, Lindij sacrum. Nam Lindus ciuitas in Rhodo est, teste Stephano: à qua deductum videri posſit Londinum apud Britannos: quam vrbem Stephanus Lindonium vocat, citátque Martianum autorem. Siquidem vtraque insula est, Rhodus & Britannia. Ac vetus eius gentis lingua, quæ nunc Vualica dicitur, satis indicat, eam aut profectam à Græcis, aut certè mixtam fuisse. Ne mores quidem admodum dissident à Græcanicis.

Spirat Cæcias.

De Cæcia vento, nubes ad se pertrahente, satis dictum est nobis in superioribus. Ad venti naturam alludens Aristophanes in Equitibus, dixit:

ὡς οὗτος ἤδη καικίας καὶ συκοφαντίας πνεῖ.

Id est,

Vt iste spirat Cæcias & sycophantias iam.

Interpres admonet prouerbij: quanquam in Aldina æditione, pro καικίας deprauatè legitur κακίας quum hanc vocem metri ratio non admittat. Cæcias autem poeta posuit pro turbis ac litibus. Notatur enim ibi Cleon, vt delator & criminator.

Insana laurus adest.

Plinius libro 16. capite 45. iuxta quorundam distinctionem quarto: In eodem, inquit, tractu portus Amyci est, Bebrice rege interfecto clarus. Eius tumulus à supremo die lauro tegitur, quam insanam vocant: quoniam si quid ex ea decerptum inferatur nauibus, iurgia fiant, donec abiiciatur. Hactenus Plinius. Mihi non visum est absurdum hoc adagiis adnumerare: quandoquidem res vsque adeò vulgata fuit, vt hinc arbor cognomen inuenerit. Itaque quadrabit in hominem rixarum autorem: vt sunt nonnulli, qui quocunque se vertunt, iurgia suscitant.

Lindij sacrum.

Λίνδιοι τὴν θυσίαν, id est, Lindij sacrum: subaudi, faciunt. Dicebatur in eos, qui inauspicato rem diuinam faciebāt. Sumptum ab historia, cuius meminit etiam Lactantius in Institutionibus Christianæ religionis, libro 1. Hercules olim agricolæ cuidam Lindio duos boues per vim eripuit, & mactatis illis conuiuium sibi parauit. Senex autem Herculi comedenti, cùm multa in eū maledicta congereret, voluptati pariter & risui fit: ita vt Herculem dixisse ferant, nullum vnquam conuiuium sibi iucundius accidisse. Sed haud ab re fuerit Lactantij verba subscribere. Apud Lindum, inquit, quod est oppidū Rhodi, Herculis sacra sunt, quorum à cæteris longè diuersus est ritus: siquidem non εὐφημίᾳ, vt Græci vocant, sed maledictis & execratione celebrantur. Eáque pro violatis habet, si quando inter solenneis ritus vel imprudenti alicui exciderit bonum verbum. Cuius rei hæc ratio redditur, si tamen vlla esse in rebus vanissimis potest. Hercules cùm eò delatus esset, famémque pateretur, aratorem quendam aspexit operantem, ab eóq; petere cœpit, vt sibi vnum bouem venderet. Enimuerò ille negauit fieri posse. quia spes

sua omnis colendæ terræ duobus illis iuuencis niteretur. Hercules sola violentia vsus, quia vnum accipere non potuit, vtrumque sustulit. At ille infelix, cũ boues suos mactari videret, iniuriam suam maledictis vltus est: quod homini eleganti & vrbano gratissimum fuit. Nam dum comitibus suis epulas apparat, dúmq; alienos boues deuorat, illum sibi amarissimè conuiciantem cum risu & cachinnis audiebat. Sed postquã Herculi diuinos honores, ob admirationem virtutis, deferri placuit à ciuibus, ei ara posita est, quam de facto βούζυγον, id est, bouis iugum nominarunt: ad quam duo iuncti boues immolarentur, sicut illi quos abstulerat aratori, eúmque ipsum sibi constituit sacerdotem: ac præcepit iisdem maledictis semper in celebrandis sacrificiis vteretur, quòd negaret se vnquam epulatum iucundius. Hucusq; Lactãtiana reddidimus verba. Zenodotus addit, hunc apud Lindios inoleuisse morem, iubente etiam oraculo, vt inter peragenda sacra, cõuicia quædam iactarentur. Meminit huius & Gregorius Nazianzenus in Orationibus stelieuticis. Adagium ad multos vsus accommodari potest, vel ad rixosum conuiuium seu disputationem: vel ad rem quampiam, malis omnibus institutam.

Litem mouebit, si vel asinus canem momorderit.

Celebratur Græcis & hic senarius prouerbialis:

δίκην ὀφλήσει κἂν ὄνος δάκῃ κύνα.

Id est,

Litem mouebit, si vel asinus mordeat canem.

Quadrabit in eos, qui de re quantumuis exigua litem suscitant. Natum videtur ab euentu quopiam. Extat autem apud Iureconsultos actio ex lege, Si quadrupes damnum dederit. Refertur à Zenodoto & Suida: quanquam apud vtrumque scriptum est, μακροῖς pro μικροῖς: quorum hoc mihi videtur sensus exposcere.

Canina facundia.

Salustius apud Nonium Marcellum in dictione Rabula: Canina, vt ait Appius, facũdia exercebatur. Quod quidem Appij dictum apud Eruditos scriptores in adagionem cessit in quosdam, qui tantùm ad maledicendum eloquentiæ studium exercerent: à rixa canum, & oblatratu sumpto epitheto. Siquidem r, litera quæ in rixãdo prima est, canina vocatur. Diuus Hieronymus in epistola ad Rusticum monachum: Pomparum ferculis procedunt in publicum, vt caninam exerceant facundiam. Idem obtrectatores suos subinde canes appellat. Sumptum à genere philosophorum, quos κυνικοὺς appellant: siue ob sordidam vitam, siue quòd obuios quosque mordent: quum mendicato viuant, more canum.

Litem incipere.

In eum qui iam prouocatus aggreditur conuiciis agere, congruet illud ex Iliad. χ.

εἵλετο δ' ἄλκιμον ἔγχος ἀκαχμένον ὀξέϊ χαλκῷ.

Hastam corripuit robustam cuspide acuta.

Cui diuersum illud, Hastam abiecit: quod alibi retulimus ex Cicerone.

Ne allia comedas & fabas.

Μὴ φαγὼν σκόροδα, μηδὲ κυάμους: id est, Ne edas allia & fabas. Prouerbiali videtur ænigmate dictum, pro eo quod est, ne bellis, néue in iudiciis adsis. Nam in bellum inferebantur allia commeatus militaris. Atque vtinam ita fatis comparatum esset, vt hoc pestilentissimum hominum genus, qui bellis delectantur, præter allia nihil habeant vnquam quod edant: aut si quid alliis etiam est deterius. In iudiciis fabas esitabant, ne obdormiscerent. Hæc quidem Suidas. Etiamsi magis puto referendum ad calculos fabarios, quibus antiquitus ferebantur suffragia.

Ptolemaicalis.

Πτολεμαϊκὴ δίκη: id est, Ptolemaicà lis. Diogenianus indicat dici solitum in litium auidos. Anus quæpiam fuit Ptolemais, quæ quoad vixit, lites agitabat, nec vnquam à causis agendis erat feriata.

Vltra Hyperbolum.

Vide superius in loco, Maledicentia.

Tetigit lapidem à cane morsum.

Plinius lib. 29. cap. 5. de veneno rabidi canis agens: Tanta, inquit, vis mali est, vt vrina quoque calcata rabiosi canis noceat, maximè hulcus habentibus. Remedium est fimum caballinum, aspersum aceto, & calefactum in vino appositum. Minus hoc miretur, qui cogitet lapidem à cane morsum, vsque in prouerbium discordiæ venisse. Hactenus Plinius. Cuius è verbis conicere licet, vulgò creditum fuisse, si quis lapidem à cane morsum contigisset aut calcasset, eum iracundiorem euadere, & ad dissidia propensum. Fortassis ita dictitabant in hominem conuiciatorem ac rixosum: Hic lapidem calcauit à cane morsum.

Syrbenæ chorus.

Συρβηνῶν χορός: id est, Syrbenæ chorus. De choreis incompositis ac tumultuosis olim dictitatum. Nam συρβα quidam vocem existimant, qua subulci erga sues vtantur: vnde & σύρβα pro tumultu abutũtur. Cæterùm Hesychius interpretatur, συρβα, κατὰ θόρυβον. Idem mox addit, συρβη Græcis sonare thecam fistularem: vnde συρβηνεὺς dicatur tibicen, aut tumultuosus: Vsurpat Athenæus lib. 15. ἐπεὶ θορύβου κατεῖχε τὸ συμπόσιον, τίς, ἔφη, ὁ τῶν συρβηναίων χορός; id est: Cùm conuiuium esset plenum tumultus: Quis, inquit, iste syrbenæorum chorus? Sic enim constanter refert hãc vocem Athenæus. Vsurpat idem pagina eiusdem libri proxima: & aliquanto pòst ex Clearcho docet, quis sit συρβηναίων χορός, videlicet in quo quisque quod sibi visum fuerit canat, nec auscultet quid præscribat is qui choro præsidet, quíque docet, quemadmodum oporteat canere. Vidimus olim Lutetiæ ludicram agi comœdiolam, in qua plures concinebant, sed ita temperatis harmoniis, vt omnia dissonarent. Id erat curatum ab artifice musices. nam imperitus non idem posset. Ducta videtur metaphora à dissono illo porcorum grunnitu. Non intempestiuè dicetur in homines inter se discordes & querulos: aut vbi offendet aures imperitorum cantorum symphonia discors.

Eretriensium Rho.

Ἐρετριέων ῥῶ: id est, Eretriensium Rho. vbi quis crebrius & asperius eam literam sonaret. Quo nomine nunc malè audiunt apud Gallos Picardi. Notantur item quibus Alcibiadis labdacismus impendio placebat. Ridetur Arrius à Catullo, quòd

Chommoda dicebat, siquando commoda vellet
  Dicere, & hinsidias Arrius insidias.
Ac tum mirificè credebat se esse locutum,
  Cùm quantum poterat, dixerat hinsidias.

Adagium refertur à Diogeniano. Meminit Plato in Cratylo: οἶσθα οὖν ὅτι ἡμεῖς μὲν φαμὲν σκληρότης, Ἐρετριεῖς δὲ σκληροτήρ. id est: Scis quòd nos pro eodem dicimus sclerotes, id est, durities, pro quo Eretrienses scleroter. Ex quo liquet, Eretrienses adamasse hanc literam ρ, quam loco σ supposuerint: quum contrà Athenienses, eam verterint in σ, vt θαρσεῖν pro θαρρεῖν. Quoniam ea litera dicitur impetus ac vehementiæ significationem habere, videtur & in homines præcipites ac violentos congruere prouerbium.

Ex Append. Erasmi.

Hæc Helena.

Αὕτη ἡ Ἑλένη, ὑπὲρ ἧς ἐμονομάχουν. Hæc Helena pro qua digladiabantur, Lucianus agens de duobus Peripateticis, lucri causa apud Iudices contendentibus. Menelai & Paridis singulare certamen vide Iliad. γ.

Ivnii. Funem contentionis ducere.

Contentionis funem ducere prouerbialiter extulit. Tertullianus non semel, pro altercari & litigiis contendere: vt lib. iiij. aduersus Marcionem: De titulo quoque Tertul-

funis ducendus est contentionis, pari hinc inde nisu fluctuante. & in libro de Resurrectione carnis: Nolo nunc contentioso fune deducere, hac an illac hominem perditio depostulet. Rursus in initio libri aduersus Iudæos: Alternis vicibus contentioso fune vterque diem in vesperam traxerunt.

Cum Musis certare.

Ἁμιλλᾶσθαι ταῖς μούσαις, id est, Cum Musis certamen inire, dicetur prouerbialiter, qui doctrinæ quam callet indubitata certitudine, causæque bonitate confisus, cum doctissimo quoque congredi, & in disputationis palæstram descendere non dubitârit. Galenus in fine lib. j. Therapeutices methodi: ἀλλὰ χάριν τῇ παλαιῷ αὐλητῇ ὡ ἱέρων, ἁμιλλᾶσθαι καὶ ταῖς μούσαις. Equidem antiquissimi tibicinis exemplo ô Hieron, etiam cum Musis concertarim. De Thamya Thrace sentit, ni fallor, cui tamen peritiæ suæ confidentia parum prosperè cessit, orbitatis pœna victo inflicta. vnde hoc loco rectè φιλοχάλως eum vt ambitiosum vocat Galenus. Non alieno hinc sensu [illegible] dixit Philon Iudæus literatos viros, quasi qui cum Musis choros ductitarint.

IOANNIS VLPII.

Terram & aquam poscere.

Γῆν καὶ ὕδωρ αἰτεῖν, hoc est, Terram & aquam poscere. & γῆν καὶ ὕδωρ διδόναι, id est, Terram & aquam dare. Græci dicunt pro bellum alicui inferre, & bellum cum aliquo suscipere. Æschines.

COGNATI. Dissidij pomum.

De eo qui seminarium litium & rixarum spargit, dissidij author, prouerbialiter dixit Nicephorus Callistus libro decimoquarto, [illegible], id est, Contentionis pomum in medium proijcere. vbi crasso errore lapsus est interpres, ita vertens: Contentionis ouẽ, vehementer eam perstringens in medium protulit. Allusit ad fabulam de pomo, quod Eris discordiæ dea in conuiuio deorum proiecit inter accumbentes deos, inscriptũ vt pulcherrimæ cederet. qua de re Lucianus legatur.

COGNATI. Mulierum ritu altercari.

Et hoc à Gallis prouerbij vice vsurpatur. Liuius lib. iij. Sedemus desides domi, mulierum ritu infernos altercantes. Cicero in Paradox. Quoniam verbis contendimus inter nos. Gregor. Theolog. lib primo Sentent.

Λόγῳ παλαίει πᾶς, [illegible]
Id est,
Contendit ore quisque, nemo moribus.

Mulierum etiam & puerorum est, mordicus certare. Plutarchus de Alcibiadis moribus: Cùm puer adhuc esset Alcibiades, inquit, in lucta pressus, ne caderet, prementis manus, quibus nexus tenebatur, ad os attraxit, mordicúsque impetiit: sicque dimissus, ab eo dicente. Mordes ô Alcibiades tanquam mulieres? Nequaquam, inquit, sed vt leones. Vide alibi, Leones. Huic non dissimile in Afranij priuigno, citante Nonio: Intereà verba iactare, & labris inter se velitari vesificarier. Velitari, pro leuiter contendere, dictum à militum congressione. Sic illud Turpilij magis huc accedit: Comparce verbis velitare, ad rem redi.

Post verba verbera.

Est vulgare prouerbium. Humili loco positis est solenne, rixari ac iurgari: pòst vbi se mutuò conuiciis, maledictis, clamoribus satis ad rauim exercuerunt ac proscidetunt, tandem ad manus venire, & litem decidere pugnis & calcibus.

Comitiales.

Comitiales contrarij sunt Nefastis. Itaque lusit Plautus Pœnulo,

Non potuisti adducere homines magis ad hanc rem idoneos:
Nam istorũ nullus nefastus est, comitiales sunt meri:
Ibi habitant, ibi eos cõspicias, quàm Pretorẽ, sæpius.

Hic comitiales litigiosi dicuntur, & qui in comitio propter lites quasi habitare videntur, inquietantes Prætoris tribunal: qui si nihil est litium, litem serunt.

Eurycles.

Plato in Sophista: Qui illis aut nihil efficit, aut ratio repellitur, numquam vt prouerbio fertur, expugnabit vrbem.

Gigantum pugna.

Ibidem, videtur enim inter eos quasi Gigantum pugna esse quædam.

Tricones.

Tricones dicuntur contentiosi, & litium peramantes. Festus dicit, vetus esse verbum, quo vsus est Capitolinus in Ælio Vero.

EX APPEND. IVNII, TVRNEBI, & aliorum.

Andabatæ.

Olim post curricula Circensia serò, noctísque tenebris depugnabant homines interdum è curru heroum antiquorum more. Duo autem homines sedebant in curru, auriga & παραβάτης, qui idem etiam ἀναβάτης, id est, adscensor, seu andabata, Latino more formationis: cùm autem noctu pugnarent, nec se propè viderent, vt ludicrum etiam augeretur, interdum oculis etiam clausis pugnare cogebantur. Turn. xix.

EX APPEND. IVNII, CANTERI, & aliorum.

Cane milite peior.

De insigniter feris & immanibus extulit Prud. in Apotheg. quo loco, vt is quatuor abhinc annis à me castigatus est, cùm poeta ostendisset neminẽ aut philosophiæ, aut superstitionibus adeò addictum olim fuisse, vt non concedat vno ab aliquo numine moueri omnia ac regi, addit,

Istud & ipse Numę tacitus sibi sensit haruspex:
Semifer & Scotus sentit cane milite peior.

Vide comment. nostrum. Milites canes Molossorum sunt: eorum enim reges, vt & Mithridates Ponti, corporis custodes habuerunt canes efferatos quos in hostes ante fugam immiserunt. Talibus nunc vtuntur Armorici in littore Britannico, ad custodiendum Archangeli templum. Tales aliquando in quibusdam Græciæ insulis fuère, solis Turcis infesti. Alij simpliciter accipiunt de canibus pugnantibus inter se, aut cum feris, ex illo Horatij epistol. secunda.

Militat in syluis Catulus.

SALVBRITAS.

ERASMI. Crotone salubrius.

Κρότωνος ὑγιέστερος, id est, Crotone salubrius. De re nequaquam noxia, sed vndequaque salutifera. Zenodotus ab animante sumptam parœmiam existimat. Est enim Croto, muscæ genus: Theodorus redium vertit: Hermolaus mauult ricinum dici Latinè, placidum & innoxium, neque suctu, neque alia quapiam re molestum. Strabo libro Geographiæ sexto, tradit hinc ortum, quòd Crotoniatarum locus longè saluberrimus olim fuerit iudicatus, vel hoc argumento, quòd breui temporis spacio quàm plurimos produxerit, tũ athletas, tum philosophos, hoc est, corporibus pariter atque animo præstantes viros: inter athletas præcipuum Milonem, inter philosophos Pythagoram. Idem eodem libro tradit, Myscellum & Architam pariter Delphos adiisse, vt de vrbe condenda consulerẽt oraculum: & alterutrum pollicente deo, Architam opes delegisse, Miscellum loci salubritatem: illum itaque Syracusas condidisse, hunc Crotonem: quarũ vrbium altera cessit in prouerbium opulentiæ, altera salubritatis. Allusit ad hoc prouerbium Pallada in epigrammate:

Οὐκ ἀνέχομαι [illegible]
Εἶναι [illegible]
[illegible]

Καὶ γὰρ ἦν τι παχέως εἶναι κρότωνι ὑγιής. Id est,

Diuinum quiddam, vimque admirabilem inesse
Dizythis, certè diximus haud temerè.
Nanque here quem febris lōga & quartana tenebat,
Iam delassatum conficiens miserè,
Dizython admoui: neque erat mora longa, Crotone,
Hoc vbi fecissem, sanior ille fuit.

Suidas mauult ad animalis similitudinem referri, quòd vndique sui simile sit, nec vllam habeat incisionem. Nam ὑγιὲς interdum integrum dicitur: vt, Integer vitæ, integer mentis: pro quo Græci ὑγιής. Est autem insecti genus, canibus ac bubus infestum. Suspicor esse, cuius sine nomine meminit Plinius libro xj. cap. xxxiiij. Semper habet caput infixum sanguini: cumque cibi exitum non habeat, nimia satietate dehiscit. Nunquam in iumentis gignitur, in bubus frequens, in canibus aliquando, in quibus omnia: in ouibus & capris hoc solum. Verùm pro insecto Stephanus indicat vltimam oportere acui, κροτών. Hesychius addit, Crotonem dici genus gummi Ægyptij: cuius varias medicinas indicat Plinius libro vigesimoquarto, capite vndecimo. Quidam aiunt, & Sesamide u dici Crotonem: fortassis eandem quam Plinius lib. xxv. cap. v. appellat Sesamoides, quod ait elleboro admisceri solitum, quo tutius sumeretur. id est (ni fallor) ellebori genus, quod Italia veratrum appellat. Quoniam hæc herba non non solùm corpus morbis aliàs immedicabilibus liberat, verùm & animum purgat ab insania: non admodum dissimile veri videtur, hinc ductum prouerbium, Crotone salubrior. Sesami meminit & Dioscorides, Sesamæ Plinius. Libro decimoquinto, capite septimo, meminit Sesami, quòd sit arboris genus, vnde confici solet oleum: quam alij vocant Cyci, voce, vt videtur, Ægyptia, alij Crotonē, alij Rhibim, alij Sisamum syluestre. Ibidem indicat & ex castaneis & ex oriza fieri simile genus olei. Rursum libro vigesimosecundo, capite vigesimoquinto, meminit Sesamæ, cuius in remediis varios vsus indicat. Cæterùm quid sit dizithum in epigrammate, nōdum compertum habeo, nisi quod Plinius libro eodem circa finem, ostendit zithū esse potionem apud Ægyptios repertā, ex frugibus: hinc δίζυθον dictum videtur, quasi dicas duplicem ceruisiam. Hac sibi medentur & hodie bibuli quidam.

Cucurbita sanior.

Κολοκύνθης ὑγιέστερος, id est, Cucurbita salubrior: Suidas & Zenodotus pro adagio referunt. Athenæus libro tertio, citat hunc versiculum ex Epicharmo:

Ὑγιέστερος τ' ἦν ἢ κολοκύνθας πολύ. Id est,
Eratque longè sanius cucurbita.

Versus Græcus constabit, si legas ἦς. Nam vt nos, adduximus, habetur in Athenæo ædito per Aldum. Vnde sit natum, non indicat. Proinde diuinādum id inde ductum, vel quòd cucurbita non facilè lęditur aeris vitio, propter crustum quo tegitur: vel quòd ea variis remediis efficax esse perhibetur, quemadmodum indicat Dioscorides lib. ij. item Plinius libro vigesimo, capite tertio. Nec vna tantùm species ad remedia: valet & satiua, quā Græci κολοκύνθην appellant, valet inanis intus syluestris, quam Græci somphon, vt ait Plinius, dicunt: valet & satiua minor κολοκυνθὶς, quasi dicas cucurbitulum. Mihi videtur non absurdè ductum hinc prouerbium, quòd cucurbita vndique turgeat integra, nec rimis hians, nec vermiculis obnoxia. Est autem integritas & obesitas corporis, sanitatis argumentum. Cognatum illi quod aliàs recensuimus, κρότωνος ὑγιέστερος, id est, Crotone salubrior.

Valere pancraticè.

Plautus in Bacchidibus, Valere pancraticè dixit: pro eo quod est, firma esse valetudine. Nam in Pancratistis robur corporis potissimùm spectabatur. Pro eodem dixit, Valere athleticè, Valere publicè, Valere basilicè. Terentius item: Pugilem esse aiunt de puella robustiore & habitiore. Græci βασιλικῶς pro magnificè, prouerbiali figura dicunt. Neque is sermo vulgo non tritus est, etiam hodiernis temporibus.

Sanior es pisce.

Prouerbialiter haud dubiè dixit Iuuenalis, Sanior es pisce. Nam ad eum modum hodieque vulgò loquuntur, Tam sanus es quam piscis. Id inde sumptum est, quòd creditum est, pisces non sentire morbos. Quāquam huic sententiæ refragatur Aristoteles libro De natura animalium octauo, atque hunc secutus Plinius libro nono. Siquidem ægrotare pisces hoc argumento colligūt piscatores, quòd aliquoties inter eiusdem generis præpingues ac vegetos, aliquot capiunt extenuatos, ac languentibus similes, coloreque immutato. Quanquam vniuerso piscium generi non incidit pestis, quemadmodum frequenter accidit hominibus, ac cæteris animantibus, non cicuribus modò, verùm etiam feris.

Tria saluberrima.

In eodem opere, quandoquidem nullo autore refert, videtur & hoc prouerbio fuisse iactatum. Sed præstat ipsius verba transcribere: ὅθεν εὖ εἴρηται τὸ μὴ πλησμονῆς ἀπτέσθαι, καὶ πόνων μὴ ἀποκνεῖν, καὶ σπέρμα σώζειν, ὑγιεινότατα εἶναι. Id est, Vnde optimè dictum est, vesci citra saturitatem, non refugere laborem, naturæ semen conseruare, esse saluberrima.

SCIENTIA.

COGNATI. Nil scientia potentius.

Plato in Pythagora: Nos quidē consensimus, nihil scientia potentius esse, imò semper vbicunque adest, voluptati coniunctisque cæteris dominari. Actio autem errans, & quam scientia non regit, ab inscitia prouenit. quapropter, quod dici solet, à voluptatibus superari, extrema inscitia est. Quod verò dicitur, ab affectionibus superari, nihil est aliud, quàm inscitia: & quod affectibus dominari, nihil quàm sapientia. Sunt qui inscitiam dicunt, quando quis falsa opinione decipitur circa res plurimi faciendas. Scientia autem nobilitat. l. prouidendum. in glos. C. de postuland.

SCVRRILITAS.

ERASMI. A sexaginta viris venio.

Athenienses mirè delectantur iis, qui risum dictis aut factis mouere norūt adeò vt ad hoc in Diomeo, aūt Heracleo sexaginta conuenirēt, qui in ciuitate nominabantur sexaginta viri: quemadmodum nos dicimus duumuiros, triumuiros & decemuiros, magistratum significantes: vt si quid ridiculè dictum esset, vulgò ita loquerētur, οἱ ἑξήκοντα τοῦτ' εἶπον, id est, Sexaginta viri hoc dixerunt: aut, ἀπὸ τῶν ἑξήκοντα ἔρχομαι id est, A sexaginta viris venio. Refert Athenæus libro decimoquarto. Erat Athenis tribus, quæ dicebatur Διομεὺς, à Diomo quodam Colyti filio. vnde Διομεῖς, vt ex Hesychio licet conijcere. Poterit per ironiam dici in dictum illepidum & agreste, Dictum sexaginta viris dignum: aut in stultè dicacem, Hic nobis venit à sexaginta viris.

Equitandi peritus ne cantet.

Ἱππεύειν εἰδὼς μὴ ᾄδῃ, id est, Equitandi peritus ne cantet. Sumptum à poeta quopiam, in eum qui professus res serias versatur in nugis. Equitatio militaris est, & ad bellum pertinet. Musici sunt imbelles ac voluptatum sectatores. Gregorius Theologus in epistola ad Eudoxum rhetorem: ἱππεύειν εἰδὼς μὴ ᾄδε ἐν ἵπποις ἢ ποιεῖς, μὴ πάθῃς τι, μὴ καὶ τῆς ἱππασίας ἁμάρτῃς, καὶ τῆς ᾠδῆς. id est, Eum qui didicit artem equitandi, non vult canere poesis, ne qua eueniat, vt simul & in equitando aberres, & in canendo. Nondum liquet è quo poeta sumptum sit sed dictum videtur in Thebanos, qui duas artes præcipuè discebant, equitandi & canendi tibiis, quum altera parum alteri congruat.

IVNII. Gephyræi & Gephyriasmos.

Γεφυρεῖς & γεφυραῖοι, & γεφυρισταί, quasi Pontani, prouerbiali sale dicuntur mordaces & dicaculi homines, qui dentatis morsibus conuiciantur. Nota origo à more Athenis recepto, Eleusyniorum mysteriorum tempore. tunc enim in ponte (per quem ad Cereris templum ibatur) sedens quispiam velata facie, scommata iaciebat in prætereuntes

euntes ciues, ac præsertim optimates, eos conuiciis liberis appetens: vt ex Hesychio discas. Plutarchus in Sylla, καὶ τῶν Ἀθήνῃσι γεφυριστῶν τις εἰς τοῦτο ποιήματα συνέγραψε τόδε: Σῦκον ἐστ' ὁ Σύλλας ἀλφίτῳ πεπασμένον. id est, Conuiciatorum quispiam carmine in illum lusit tali, Est Sylla conditum morum, sed polline. Herennius Philon in libello de diuersis dictionibus, qui Hammonij titulo nunc circumfertur, γεφυρισμῶν scommatis genus esse testatur, ab Atheniensis moribus tractum, qui in pontibus libellos infames oratione siue astricta, siue pedibus soluta, quibus famam alicuius incesserent, describere, & publico in loco prostituere consueuerant. quem morem imitata est Romanorum immodica licentia in Pasquillo suo. Meminit, sed obscurè, Strabo libro nono, his verbis, ὁ δ' ἐστὶ γέφυρα, ἡ οἱ γεφυρισμοί. id est, Vbi Gephyra, & qui Gephyrismi, hoc est, inuectiui sales, dicuntur, vbi parùm dextrè Gephyrismos accolas exponit interpres, conuiciis & mordacitate celebres quæ interpretationis ratio prorsus absurda est Græcæ linguæ succo imbutis auribus. Hinc γεφυρίζειν pro subsannare, & quasi de ponte illudere, conuiciaque facere. Plutarchus de Aristione tyranno loquens: βωμολοχίαις δὲ ἅμα τισὶ καὶ τὴν μετὰ τοῦ Σύλλα ἀπὸ τοῦ τείχους ἑκάστοτε γεφυρίζων καὶ κατειρωνευόμενος ἐξυβρίζων ὁ τύραννος διετέλει, id est Scurrilia dicta quibus Syllam eiusque coniugem Metellam de mœnibus frequenter lacessebat sannis conuiciisque in illum debacchatus Aristion tyrannus. Polybius de eodem: ὁ δὲ Σύλλας παρ' ὀλίγον ἦλθε τὴν πόλιν κατασκάψαι ὀργισθεὶς διὰ τὰ σκώμματα, ἃ δὴ ὁ Ἀριστίων κατ' αὐτοῦ γεφυρίζων καὶ ὑβρίζων ἐβεβλήκει παρ' ὅλην τὴν πολιορκίαν. hoc est, At Sylla parum abfuit quin vrbem funditus deleret ira percitus propter scommata, quæ varia in illum toto obsidionis tempore iecerat Aristion, subsannando illum, & conuiciis incessendo. Meminit Gephyræ Stephanus, oppidum Bœotiæ esse annotans, quæ alio nomine Tanagra dicatur: ἀφ' οὗ, inquit, ὁ γεφυρισμὸς ἀπὸ τῶν, vbi legendum esse arbitror γεφυρέων, vel τῆς γεφυραίας. vt dicat inde nomen habere Sales Gephyræos. Annotat Hesychius, γεφυρίς vocari etiam scortum quod in pôte prostaret. Ab his diuersi sunt γέφυραι, id est, Gephyri, progenies illustris cuiusdam fœminæ: quæ quum vno partu nouenam sobolê peperisset, verita ne vulgi conuicium de scrophæ fœcunditate sibi impingeretur, habito duorû liberorum delectu, reliquos ancillis suis de ponte in profluentem demergendos proiici mandauerat, sed fortuito patris peregrè redeuntis superuentu seruati incolumes liberi, à ponte de quo præcipitandi fuerant, cognomen sortiti fuerunt salutare, γέφυροι velut Pontani nuncupati. Refertur ab Eustathio Iliados decimotertio.

Scommata Dionysiaca.

Διονύσια σκώμματα, id est, Dionysiaca scommata prouerbialiter dicuntur scurrilia conuicia, quibus mores hominum flagellantur & perstringuntur. Synesius in Dione Prusæo: νῦν δὲ Βάλλοντι Σωκράτην καὶ Ζήνωνα τοῖς ἐκ Διονυσίων σκώμμασι, καὶ τοὺς ἀπ' αὐτῶν ἀξιοῦντι πανταχῇ λανθάνειν γῆς καὶ θαλάσσης. id est, Nunc incessenti Socratem & Zenonem dicteriis Dionysiacis, eorúmque sectatores terra marique proscribendos mandanti. Suidas ex incerto authore: ποτὲ μὲν ἔσκωπτε καὶ ὕβριζε τοῖς ἐξ ἁμαξῶν σκώμμασι. id est, Interdum conuicians, & Dionysiacis scommatibus debacchans. Natum à præ nimia licentia Bacchanalium feriarum, quæ flagitiis & scurrarum dicacitate perstrepebant.

COGNATI. Cynicus, Momus.

Cynici dicuntur dicaces, & qui iocis scurrilibus delectantur, quib. etiam Diogenes increpare solitus est molles ac delicatos homines: vnde canis nomen ipsi impositum est. Cicero libro secundo Epistolarum ad Atticum, de Pisone loquens: Etenim, quantum coniectura auguramur, si erit nebulo iste cum his dynastis in gratia, nô modo de Cynico côsulari, &c. Itidem per Momos, homines palàm obtrectantes significantur, propemodum iis conuicium facientes, qui rerum potiuntur. Sed & Cynici non tantùm quia obuios allatrabant, sed etiam ob vitam illiberalem, ab humanitate remotam & munditia, appellantur in Græcia. Horatius:

Cui canis ex vero ductum cognomen adhæret.

Hunc arbitror propter sordidam immundámque vitam esse canem appellatum. Menæchmus ille apud Plautum, Hecubam eo canem ait cœptam esse appellari, quòd, quemcunque aspexerat, in eum omnia mala ingerebat. Cicero pro Roscio, accusatores cum anseribus & canibus comparat: alios enim esse qui clamare possint tantùm, nô etiam nocere: alios, qui latrare & mordere possint: illos anseribus, hos canibus esse similes. Eadem ratione maledicos homines, canes appellare licet.

Στωμύλματα.

Aristophanes hoc prouerbium eleganter torquere solebat in aliquot sui temporis blaterones insulsissimos, qui se poetas iactabant, cùm hoc essent nomine indignissimi, eos etiam ἐπιφυλλίδας appellans. Senarius Aristophanis est in comœdia quæ inscribitur Ranæ:

Ἐπιφυλλίδες ταῦτ' ἐστὶ καὶ στωμύλματα.

Id est,

Epiphyllides sunt hæc & ampullæ meæ.

Galba.

Galba, vt asserit Tranquillus de Seruio Galba, olim Gallis per iocum prœpinguem denotabat, quæ vox paulatim illis decidit, & penes Germanos vnde prius fluxit, adhuc hodie in vsu est, qui in hac significatione mutatis quibusdam literis, & iam hodie per iocum dicunt Kalb: quod de vitulo bene saginato propriè apud eos dicitur. Ægidius Tschud. in Rhetica descriptione scribit, quod etiam hac adhuc ætate Heluetij pinguem hominem vitulum vocant. Vitulus autem Celtica lingua, Calb significat. Sed Romanos Galb pro Câlb, vt Gaius pro Caius, protulisse.

Albati scurræ.

Hodie etiam vsurpatur in sacerdotes factiosè dimicantes, quíque scurrilem lenitatem in verbis & gestu præferunt. Albati enim sunt, candida toga induti, qua sacra facturi vtuntur. Virgil.

Velati lino.—

Ouid. iij. Fast.

—Atque caput niueo velatus amictu

Idem iij. Amorum:

—Velati vestibus albis.

Democriti, Heracliti.

Bud. lib. Epist. iiij. Phileco scribens: Qui rerum status, inquit, præposterus, etsi hodie Democritos multos excitat inter homines dicaces, ridiculisque gaudentes, vereor tamen ne Heraclitos longè plures mox faciat. Voces sunt celebres. & in ore omnium. Democritici autem dicti sunt à Democrito Abderite, homine ad ridendas vulgi ineptias & curas inanes maximè propenso: qui ideo Gelasinus dictus est, de quo Horat. libro ij. epist. ad Augustum:

Si foret in terris rideret Democritus.—

Hunc quoque commemorat Cicero, de risu verba facturus, libro secundo De orat. ad Q. fratrem: Atque illud primùm, quid sit ipse risus, quo pacto côcitetur, vbi sit, quomodo existat, atque ita repentè erumpat, vt eum cupientes tenere, nequeamus, & quomodo simul latera, os, vultû, oculos occupet, viderit Democritus. Heraclitici verò humanam stulticiam lamentantur: dicti ab Heraclito Ephesio, qui omnes humanas res calamitosas & deflendas esse existimauit. De vtroque Lucianus in vitarum auctione: & Aloysius Luisinus De compescendis animi affectibus, libro secundo, capite decimo, in fine. Frustra Democritus esse contendis, cùm iam ob habitum diu contractum Heraclitus effectus sis. Ab hoc Heraclito dicti quoque sunt σκοτεινοί, id est, tenebrosi. Vide Heracliti dicta.

Παντολάβοι.

Pantolabus, notissimi scurræ nomen apud Horatium in satyr. viij. lib. j. & in j. lib. ij. quem numerat in plebe, satyricè & vrbanè. Ab eo in prouerbiis nostris παντολάβοι ab omnibus petentes & accipientes dicuntur, οἱ παρὰ τῶν τυχόντων λαμβάνοντες καὶ αἰτοῦντες. Budæus Longolio: Non

tempore posteriores potiores sunt iis quę ipsas pręcessẽrũt. Paulus eod. lib. tit. iij. de legib. Nõ est nouũ, inquit, vt priores leges ad posteriores trahantur. ideo, vt ibidem inquit Tertullian. quia antiquiores leges ad posteriores trahi, vsitatum est. Promulgatur enim altera prioris legis infirmandæ causa. Cicero Philipp. xij. Posteriores enim cogitationes (vt aiunt) sapientiores esse solent. Quum Cicero addit (vt aiunt) ostendit esse prouerbium. Est autem de Gręcis his verbis interpretatum: αἱ δεύτεραι φροντίδες σοφώτεραι. Huic affine illud Erasm. Posterioribus melioribus.

Δεύτεροι ἀμείνονες.

Scitè κατὰ παροιμίαν dicunt Græci, δεύτεροι ἀμείνονες, cuius adagij origo ab iis desumpta est, teste Hesychio & Phauorino, qui cùm primis sacris non rectè litassent, ad secunda meliora accingebantur. Tum enim δεύτεροι ἀμείνονες dicebant. Inde porrò ad alia trãsfertur: quæ postquã primo euentu minus è sententia successerunt, secũdo melioribus (vt ita dicam) auibus repetuntur. quemadmodum solent & δεύτεραι φροντίδες σοφώτεραι dici. Vsus huius parœmiæ reperitur apud Ælium Aristidem, rhetorem disertissimum, duobus in locis. Primùm enim in pulcherrima illa, quam in vrbis laudem habuit oratione extrema ad Romanos & peroratione: δεύτεροι φασὶ ἀμείνονες, Iterum verò, ὦ τῆς ἀρχῆς ... ὁ ... μὴ ... , hęc sunt eius ad amicum in initio verba, καὶ ... δεύτεροι ἀμείνονες ..., &c. quorum verborum hic sensus est: Vt autem tu quidem vento ac auibus faustis, secundisque melioribus nauigare nobis annuncieris, &c. Vide post, Succidanea hostia. vbi de secunda quoque nauigatione.

Succidanea hostia.

Cùm prima hostia non litabatur, aut effugerat, & succidaneæ hostiæ immolabantur, ad deos placandos, meliores (vt opinor) dari dicebantur. ad quem ritum Virg. Æneid. v. respexit, cùm scripsit:

Hanc tibi Erix meliorem animam pro morte Daretis
Persoluo.—

Cùm enim Daretem tanquam hostiam sacris vouisset, & interficere decreuisset, proinde quasi ea hostia grata heroi non esset futura, nec litatura, succidaneam sese meliorem dare demonstrat. Nam in sacris succidaneis, Græci per euphemismum, δεύτεροι ἀμείνονες dicere solebant. De quo antè me annotasse, nunc primùm recordor. Sic & libro xij.

Hoc habet hæc melior magnis data victima diuis.

Quò & aliud prouerbium Græcũ pertinet, ὁ δεύτερος πλοῦς. Prima autem nauigatio temeraria magis plerumque, & improuida est: & secunda non rarò eius peccatum corrigit & emendat. Secunda quidem victima, & secunda nauigatio, poetis vsitata & familiaria sunt. Turnebus Aduersariorum libro xxij. cap. xviij. Secunda nauigatione, vt in prouerbio est, placuit tentare pelagus, & aliud quiddam probabilius periclitari.

SECVRITATIS ET REI TVTÆ.

ERASMI. In tranquillo est.

Ad hanc formam pertinet Terentianum illud ex Eunucho: Tum autem Phædriæ meo fratri gaudeo esse amorem in tranquillo. item illud: Qui te in scopulum è tranquillo auferat. & quod alibi diximus: Ego in portu nauigo. item illud: In terra sunt. Eadem autem loquutionis specie dicimus, In tranquillo: qua dicimus, In tuto, in procliui.

In vado.

Metaphora prouerbialis, In vado esse: pro eo quod est in tuto, citraque discrimen: sumpta à natantibus aut nauigantibus. Terentius: Omnis res in vado est. Plautus in Aulularia: Hæc propemodum iam esse in vado salutis res videtur. Vadum autem est aquæ fundus: in quo quisquis constiterit, is iam effugit periculum ne mergatur.

In portu nauigare.

Affinis est huic allegoria, ἐν λιμένι πλεῖν, id est, In portu nauigare: qua significamus, nos iã à periculo abesse: propterea quòd qui mediis adhuc in fluctibus nauigant, hi ventorum & æstus arbitrio nauigant: contra qui iam intra portum sunt, nihil habent negocij cum vndis ac ventis. Vnde vulgatissima metaphora, hominem in cuius præsidio conquiescimus, portum appellamus. Et qui sese ad tranquillam tutamque aliquam vitæ rationem traducunt, in portum se recipere dicuntur. Terentius in Andria: Nunc huius periculo fit: Ego in portu nauigo. Marò paulo diuersius in Æneid. lib. vij.

Nunc mihi parta quies, omnisque in limine portus.

Duabus ancoris fultus.

Ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖ, id est: Duabus nixus in portu sedet, subaudiendum ancoris. De firmis & immotis, & qui rem suã probè constabilierunt. Ductum à nauibus intra portum tutò manentibus à prõra simul & à puppi proiectis ancoris. Meminit Aristides in Panath. Ab eadem metaphora dictum est, quod aduersus Ctesiphontem dixit Demosth. Οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμεῖ τοῖς πολλοῖς, subaudiendum ἀγκύρας, id est, Haud eadem ancora nixus est qua vulgus hominum.

Tanquam ad aram.

De sacra ancora dictum est aliàs. Illi simillimum est. Ad aram, quum extremum refugium intelligi volumus. Inde sumptum, quòd olim qui extrema necessitate vrgebãtur, ad aras deorum soleant confugere, vnde nefas erat quenquam detrahere. M. Tullius in oratione pro Roscio Comœdo: Quod item nuper in Erote Comœdo vsuuenit, qui posteaquam è scena non modò sibilis, sed etiam conuicio explodebatur, sicut ad aram confugit in vsus domum, disciplinam, patrocinium, nomen. Idem libro iij. De natura deorum: Quod vos, inquit, quum facere non potestis, tanquam ad aram confugitis ad deum. Idem actione in Verrem iiij. Magistratuum autem nostrorum iniurias, ita multorum tulerunt, vt nunquam ante hoc tempus ad aram legum, præsidiumque vestrum publico consilio confugerent: Ouidius Epistolarum libro iiij.

Vnica fortunis ara reperta meis.

Plautus in Mostellaria: Ad aram confugisti.

Ad asylum confugere.

Vide in loco Experientiæ.

Arx.

Non abhorret ab hac forma arcis metaphora quum tutissimum, ac validissimum præsidium significamus. M. Tullius in Verrem actione vj. Idem ad vos priuatim iudices confugit, vtitur hac lege qua iudicium est, communi arce sociorum. Rursus in eadem: Hic locus est igitur vnus quò perfugiant, hic portus, hæc arx, hæc ara sociorum. Item pro Roscio Comœdo: Hæc lex socialis est, hoc ius nationum exterarum est, hanc habent arcem minus aliquanto munitam quidẽ quàm antea, verumtamen, &c. Item pro Sylla: Ego vitam omnium, statum orbis terræ, vrbem hanc denique, sedem omnium nostrûm, arcem regum ac nationum exterarum, lumen gentium, domiciliũ imperij, quinque hominũ amentium ac perditorum pœna redemi. Idem in Epist famil. scribens P. Lentulo, quod erat in causa præcipuum, Arcem causæ vocat: Nõ potuit, inquit, magis in arcem causæ illius inuadere. Aristoteles præfatus in rhetorica ad Alexandrum, εἰδότες καλῶς ὡς ἀκρόπολις ... τῷ συμφέροντος ... id est, Quum pulchrè nossent, arcem esse salutis, vtilitatis considerationem quæ fit oratione.

Bonum est duabus niti ancoris.

Pindarus Olympiacũ hymn. vj.

Ἀγαθαὶ δὲ πέλοντ—
Τ' ἐν χειμερίᾳ νυκτὶ θοᾶς
Ἐκ ναὸς ἀπεσκίμφθαι δύ' ἄγκυραι.

Bonæ sunt in hyberna nocte duæ ancoræ, ad laxandum ẽ

celeri naui.id est, Boni est duplici præsidio niti,vt si alterum destituat, altero iuuemur: quemadmodum is victor quem laudat, geminam habebat patriam,vt si quid accidisset alteri, ad alteram se reciperet. De hoc dictum est nobis aliàs ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖν.

Extra fumum & vndam.

Aristoteles eodem libro refert versum Homericum, vt vulgò decantatum:

Τοῦ μὲν καπνοῦ καὶ κύματος ἐκτὸς ἔεργε
Νῆα.— Id est:
A fumo nauim simul atque à fluctibus arce.

Aristoteles indicat esse verba Calypsus, adhortantis Vlyssem,vt neque nimium littori vicinus nauiget, fumum sequutus, neque se profundo credat pelago, sed in medio secet viam:quòd ibi periculum sit à saxis & vadis,hic ab vndis. Argyropylus autem interpres ea verba tribuit Circæ:quid sequutus,nescio.

E terra spectare naufragium.

Aliàs nobis dictum est,de muris iudicare Achiuos:pro eo quod est, in tuto spectare aliorum pericula. Idem alia metaphora festiuius extulit M. Tullius lib. ad Atticum ij. epist. De geographia: Nunc verò quum cogar exire de naui, non abiectis, sed ereptis gubernaculis, cupio istorum naufragia ex terra intueri, cupio, vt ait tuus amicus Sophocles,

Κἂν ὑπὸ στέγης ἀκούειν ψακάδος εὑδούσῃ φρενί.

Quanquam hic versiculus in aliis codicibus habebatur varius,sed æquè deprauatus:in aliis erat omissus.Videtur esse versus trochaicus catalecticus:

Κἂν ὑπὸ στέγης ἀκούειν ψακάδος εὑδούσῃ φρενί.

pro ψακάδος, quidā codices habebant ψάκαλος, quod quid sit,non intelligo, ψάκαλος,non patitur carminis ratio.Sensus autem hic videtur esse: optat de tecto audire tumultus aliorum, ipse vacuus & quietus animo.

Mortuo leoni & lepores insultant.

Extat epigramma Græcum,cuius argumentum sumptū est ex Homericæ Iliad. χ. vbi Hectorem ab Achille iam interfectum circumsistunt Greci,mortuo insultantes:nec quisquam erat qui extincto non aliquod vulnus infligeret.Sic enim habet Homerus:

— Ἄλλοι δὲ περίδραμον υἷες Ἀχαιῶν,
Οἳ καὶ θηήσαντο φυὴν καὶ εἶδος ἀγητὸν
Ἕκτορος,οὐδ' ἄρα οἵ τις ἀνουτητί γε παρέστη.
Id est.
Ac reliqui accurrunt Graij, cinguntque cadauer
Hectoris,eximiam speciem formamque stupentes:
Nec tamen astitit exanimi sine vulnere quisquam.
Ac paulo pòst:
Ὣς ἄρα τις εἴπεσκε,καὶ οὐτήσασκε παραστάς.
Id est,
Dixerat hoc aliquis, simul & vulnus dedit astans.
Epigramma sic habet:
Βάλλετε νῦν μετὰ πότμον ἐμὸν δέμας,ὡς καὶ αὐτοὶ
Νεκροῦ σῶμα λέοντος ἐφυβρίζουσι λαγωοί.
Id est,
Nunc telis petitote meum post fata cadauer,
Audet vel lepus exanimi insultare leoni.

Dictum est aliàs de his qui mordent mortuos, cum laruis luctantur,& cum vmbris depugnant.

Ne si ad Iouis quidem aulam.

Qui metuunt malum, ad asylum,ad aram,ad arcem,ad statuas principis, ad diuorum phana confugiunt.Verùm à morte nullum est effugium. Id ita Sophocles expressit versibus:

Ὅταν γὰρ ὁ καιρὸς τοῦ θανεῖν ἐλθὼν τύχῃ,
Οὐδ' ἂν πρὸς αὐλὰς Ζηνὸς ἐκφύγοι μολών.
Id est,
Vbi mortis vrget tempus,ad Iouis atria
Si fugeris,effugere non possis tamen.

Prouerbij species est in illis verbis, Vel ad Iouis quidem atrium:quod pro tutissimo posuit refugio. Huc confugerat Aquila,insectante scarabeo.

Primùm apes abigendæ.

Agathius de bello Gothico libro iij. Placebant hæc dicta Vlilago Herulorum præfecto. Vnde id vsurpatum prouerbium & barbarum & parui momenti, vtile tamē & alicuius energiæ:Identidem prædicabat,primūm abigendas apes, deinde & mel subtrahendum. Sensit Buzes primùm hostium copias aduentantes esse submouendas, quo possint Asia potiri. Sumptum à curatoribus apum, qui quò mel eripiant ex aluearibus, apes fumo, aut alio quouis modo abigunt.

Pugno tenere.

Ἀπρὶξ τοῖν χεροῖν λαβέσθαι,id est,Pūgno stringere dicitur, quod ipso contactu sentitur. Sic Plato in Theæteto: οἱ οὐδὲν ἄλλο οἰόμενοι εἶναι, ἢ οὗ ἂν δύνωνται ἀπρὶξ τοῖν χεροῖν λαβέσθαι. id est,Qui nihil esse putant,quicquid non possint strictim manibus apprehendere. Loquitur de his qui non existimant quicquā esse in rerum natura:præter res corporeas, & sensibus expositas: actiones,generationes,& huius generis alia, quæ intellectu,non sensibus percipiuntur,existimant esse inania vocabula.Talis visus est Platoni Diogenes, qui dicebat se cyathos & mensas videre; cyatheitates ac mensëitates,quas Plato commemorabat,non videre.Sed vicissim audiuit: Nimirū oculos quibus cyathi & mensæ videntur, habes: mentem, qua cyatheitates ac mensëitates cernūtur, non habes. Tam crassum ingeniorum genus Plato veluti prophanum à philosophiæ mysteriis iubet arceri. Verius enim sunt,quæ non videntur, quàm quæ videntur, & certius ea scimus quæ ratione colligimus, quàm quæ manibus contrectamus.sensuum enim iudicium fallax est.

His Medus non insidiabitur.

Τάδε μῆδος οὐ φυλάξει, id est, Hæc Medus non obseruabit. Cùm Xerxes exercitum in Græciam traducere pararet, vt autor est apud Zenodotum Dicæarchus,Græci desperatis rebus facultates suas absumpserunt, ne multum reliquum fieret, quod hostis tolleret, ita dicentes: Hæc Medus non obseruabit. Eaque vox in adagium abiit, vbi quis largius impenderet sua, ne venirent in aliorum manus. Veluti si quis pecunias suas erogaret amicis, vt eas liberis turpiter absumpturis subducat,rectè dixerit: Τάδε μῆδος οὐ φυλάξει. Aut si ciuis opulentus pecunias extruendis ædificiis absumat, ne his insidietur auarus princeps, & omnium fortunis imminens.

Ociosus est.

Si quem iubebimus animo ocioso esse, tantùm curare cuticulam,negocium aliis curæ futurum,accommodabimus illud ex eodem libro:

— Μή τοι ἄλλο
Ἐνὶ φρεσὶ κακὸν μελέτω ἔργον τί ἔπος τι,
Ἀλλὰ μάλ' ἔσθιέ τε καὶ πινέμεν ὡς τὸ πάρος περ.
Id est,
—Tute caueto
Aut dicti,aut facti cruciet tua pectora cura:
Quin tranquillus, edásque, bibasque ita vt antè solebas.

Chœnici ne insideas.

Χοίνικι μὴ ἐπικαθίζειν, id est, Chœnici ne insideas.Interpretatur diuus Hieronymus, De victu ne fueris solicitus in diem crastinum.Est enim Chœnix demensum,& cibus diurnus. vt apud Homerum Odysseæ.τ.

Οὐ γὰρ ἐγὼ ἀέκητι ἐάσομαι,ὅστις ἐμῆς γε
Χοίνικος ἅπτηται.—
Id est,
Nanque operæ immunem haud patiar, quicunque meam vnquam
Chœnica contigerit.—

Eodem pacto Laert. & Suidas exponunt. Porrò seruis olim cibus diurnus chœnice distribuebatur,vt illi vicissim operis pensum persoluerent:quam ob causam Apollo Pythius Corinthios χοινικομέτρας appellauit, quòd seruos possiderent quadragies sexies mille. Autor Athenæus libro sexto. Plutarchus autem longè diuersiùs:puta,nō indulgendum ocio, sed industria prospiciēdum victum, ne desit in

desit in posterum. Idem in Sympoſiacis huius ſymboli meminit, his quidem verbis, [Greek illegible] hoc eſt, Vnà cum Pythagorica chœnice, in qua vetuit deſiderare, docens nos, vt ex eo quod præſens eſt, ſemper aliquid in futurum relinquamus, & craſtini diei in hodierno meminerimus. Exiſtimat autem idem maiores ſignificare voluiſſe, quibus religioſum habitum eſt, menſas inanes tollere. Demetrius Byzantius apud Athenæum interpretatur, non oportere ſpectare tantum quæ præſentis diei ſunt: quin craſtinum ſemper eſſe expectandum: propemodum cum Plutarcho conſentiens. Ego certè, quandoquidem in huiuſmodi ſymbolis diuinare non ſolùm licet, verumetiam neceſſe eſt, opinor Pythagoricum hoc ænigma ſumptum ex Homeri loco, quem modò citauimus: ſignificarique, non oportere per inertiam ocium & cibũ alienum ſectari, ſed ſua quenque induſtria ſibi parare facultates, quibus mundiciam vitæ ſuſtineat. Paraſiticum enim ac fœdum, aliena viuere quadra, nec vllam artem callere, qua poſſis [Greek] viuere. Notat id Homerus etiam in Iro, cùm ait Odyſſeæ σ.

— [Greek illegible]
[Greek illegible]
[Greek illegible] —

Id eſt,

— Sed ventre inſignis inerti
Aſſiduè bibere atque edere, aſt induſtria nulla
Nulláque vis aderat. —

Nec abhorret hinc illud Pauli apoſtoli, ne ipſum quidẽ incelebre vulgo: Qui non laborat, nec manducet. Cùm nobis adornaretur ſexta, ni fallor, Chiliadũ æditio, nempe anno ab orbe redempto M.D.XVI. commodum in lucem exiit opus Antiquarum lect. Ludouici Cælij Rhodigini, de quo quid in totum ſentiam, non habeo neceſſe nunc ferre ſententiam: tametſi ipſe operis guſtus (nam delibaui duntaxat) protinus arguit hominem inexplebili legendi auiditate per omne genus autorum circumuolitantem, & ex retextis aliorum ſertis nouas ſubinde corollas concinnare gaudentem. Quod autem Georgij Vallæ, Volaterrani, meíque nuſquam, quod quidem comperêrim, admiſcuerit mentionem, quorum tamen commentariis nonnihil adiutum fuiſſe probabile eſt, ſcio iudicio factum, non liuore: etiamſi hoc ipſum tractans ſymbolũ, negat ſe quicquam adferre velle in medium, quod in aliorum commentariis rebulliat (ſic enim ille loquitur) cùm non pauca adducat quæ in meis Chiliadibus reperio. Nec enim arbitror ad me pertinere, quod ille gignit etiam prouerbia, ſed cuiuſmodi chiliadas ſexcentas explere poſſis, ſi fors ea res cordi ſit. Vbi pluſculum ocij continget, non grauabimur attentius etiam obſeruare, ſi quid illic ſit quod ad noſtrum hoc inſtitutum pertineat, haudquaquam hominẽ ſua laude fraudaturi, ſi quid contulerit. Cæterùm quod ad huius ænigmatis explanationem attinet, non me fugit quid de chœnice, deque ſtragulis conuolutis diuinârit ille, cuius equidem commentũ in præſentia nec probo, nec refello. mihi certè non libeat ad iſtum diuinare modum, ſi quid alioquin à probis autoribus ſuppeditetur: quæ præſidia ſimul atque nos defecerint, tum fortè diuinabimus & ipſi, ſed ita vt in huiuſmodi rebus non multum operæ ſeriæ ponamus. Quorſum enim attinet anxiè diſquirere quid ſenſerit is, qui data opera curauit ne poſſit intelligi? Cùm hæc ſcriberem, ex eruditorum literis cognoui, Rhodiginum obiſſe ſupremum vitæ diem, non ſine graui dolore ſtudioſorum & iactura ſtudiorum. Narrant enim qui illum domeſticè norunt, fuiſſe virum integritatis Chriſtianæ, nullo ſtudiorum labore fatigabilem, cùm ad extremam ſenectutem peruenerit. Itaque tot virtutibus facilè condono, ſi minus candidè de nobis ſenſit. Plus enim apud me valet publica ſtudiorum vtilitas, quàm mei nominis ratio.

Thymbra victitans.

Vide in loco, Aſperitas, Moroſitas.

Rem factam habere.

Huic penè diuerſum eſt illud quod aliquoties apud Martialem legitur, Rem factam habere: pro eo quod eſt, certam & indubitatam. Siquidem promiſſa parum certa ſunt. Verùm iis demum queas fidere, quæ iam præſtita ſint atque exhibita. Velut ad procillum:

Tu factam tibi rem ſtatim putaſti.

Rurſum:

Iam te rem factam Bithynice credis habere.

Rem factam dixit, quaſi non promiſſam, ſed paratam atque abſolutam. Vnde & argentum factum dicimus, non rude, ſed elaboratum ac celatum. Aut reſpexit ad morem iuris, iuxta quem dixit Terentius, facta tranſacta omnia. Et M. Tullius in Catilinam inuectiua iij. Atque illud quod faciendum primum fuit, factum atque tranſactum eſt. Quoties in contractibus adhibitis, quicquid ad legitimam conuentionem pertinet.

Hermionis vice.

[Greek], id eſt, Hermionis vice. addendum ex vſu ſententiæ verbum, quod eam expleat: puta, fuero tibi, aut mea domus, aut hæc vrbs erit vobis, aut aliud ſimile quippiam. Valet autem perinde quaſi dicas: Loco aſyli tibi fuero, vel inſtar aræ, quæ te tutum reddat. Eſt Hermione templum in Peloponneſo, ſacrum Cereri ac Proſerpinæ: ad quod qui confugerint, tuti ſunt propter loci religionem. Zenodotus Ariſtophanem citat in Babyloniis, qui huius adagij fecerit mentionem. Effertur bifariam ea vox, [Greek], [Greek], vt [Greek]. autor Stephanus.

In terra pauperem.

[Greek illegible]. Id eſt,
Egere præſtat in ſolo, quàm diuitem
Sulcare fluctus.

Satius eſt paulum habere tutò, quàm multum cum periculo. Nec placebant cuidam opes de funibus pendentes, multo minus quas eripere ventis in manu eſt. Prouerbiũ admonet, certam fortunã, licet modicam, incertis quamlibet amplioribus anteponendam.

Mœnia Semyramidis.

[Greek], id eſt, Muri Semyramidis, de muris inexpugnabilibus dicebatur, egregiéque munitis. Ouidius libro Metamorph. iiij.

— Vbi dicitur altam
Coctilibus muris cinxiſſe Semyramis vrbem.

In tuo regno.

Quod cuiuſque priuatum eſt, regnum eius dicitur. Inde & Melibœus Vergilianus:

Poſt aliquot mea regna videns mirabor ariſtas.

Scæuola apud Ciceronẽ in Oratore: Id niſi in tuo regno eſſemus, non tuliſſemus. id eſt, in tua villa. Nam Craſſo loquitur in Tuſculano, quæ villa tum erat Craſſi. Quinetiã vulgò iactatur adagium, Suæ quemque domi regem eſſe: quod tamen ab ipſa vſque antiquitate manaſſe videtur. Quandoquidem apud Homerum Odyſſeæ α. verſiculus hic extat:

[Greek illegible].

Id eſt:

Ædibus in noſtris ego regem geſſero ſanè.

In tuo luco & fano eſt ſitum.

In tuo luco & fano, legitur apud Plautum: pro eo quod eſt, in tua poteſtate, tuo arbitrio, tua tutela, tua manu. Tranſlatum à fanis & lucis, numinibus dicatis. Nonnihil diuerſum eſt quod ait M. Tullius in oratione pro Aulo Cęcinna: In meis caſtris præſidiiſque verſaris. id eſt, Mecum facis, & pro me pugnant quæ dicis.

Intra ſuas præſepes.

Simili figura dicit Plautus in Caſſina: Scit, ſi id impetret, futurũ quod amat intra præſepeis ſuas. pro eo quod eſt, certum ac paratũ. Nam quod intra ſepta noſtra clauſum ſit, id tutò certoque poſſidemus. Dictum eſt autem in ſenem dantem operam, vt ancilla quam amabat, villico ſuo nuberet: hoc quidem conſilio, vt inſciente vxore, cùm liberet, ea ruri potiretur. Idem in Rudentibus: Ad herum arbitrum vocat me hic intra præſepes meas.

Aliud cura.

Cùm negabis esse causam, cur aliquis aut dubitet, aut sollicitus sit, exempto scrupulo, accommodabitur illud ex Odyss. η.

Ἀλκίνο' ἄλλο τί τοι μελέτω φρεσίν.—

Id est,

Alcinoe cures aliud.—

Item Terentius: Atqui iam repperi, aliud cura.

In diem viuere, Ex tempore viuere.

In diem viuere, est præsentibus rebus contentum viuere atque ex parato, minimè sollicitum de futuris. Quæ vita Græcis dicitur, καθημέριος βίος, & καθημερόβιοι, qui ad eum viuunt modum. Theocritus in Idyl. ι.

Οἱ θνατοὶ πελόμεσθα, τὸ δ' αὔριον οὐκ ἐσορῶμες.

Id est,

Mortales sumus, haud sunt nobis crastina curæ.

Aristophanes in Equitibus:

Κἀγὼ παρέξω σιτία καὶ βίον καθ' ἡμέραν.

Id est,

Ego affatim tibi suppeditauero hordeum &

Victum diurnum.—

Homerus Odyss. φ.

Νήπιοι, ἀγροιῶται, ἐφημέρια φρονέοντες.

Id est,

Agrestes, stolidi, tantumque diurna scientes.

Persius,

— Atque ex tempore viuis.

Id est, citra sollicitudinem futurorum. Vnde & ex tempore dicere, id est, citra præmeditationē. M. Tullius Philippica v. simili forma dixit, In horam viuere: Quæ non faciebat Hannibal, qui multa ad vsum reseruabat, hæc ij, qui in horam viuerent, non modò de fortunis & de bonis ciuium, sed ne quidem de vtilitate sua cogitauerunt. Nec abludit ab hac specie, quod scribit Horatius in Arte poetica,

— Et mutatur in horas.

hoc est, subinde. Hanc vitam, ceu felicissimam omnium, probauit Christus, vt quam & ipse semper secutus sit, & Apostolis sequēdam proposuerit. At dictu mirum, quàm hodie non probetur, etiam his qui plus quàm Christiani postulant videri.

Porrectis dormire pedibus.

Huic affine est illud, ἀποτείναντα τὼ πόδε καθεύδειν, id est, Porrectis pedibus dormire. Lucianus De mercede seruiētibus: καὶ τὸ δὴ τοῦ λόγου, ἀποτείναντα τὼ πόδε καθεύδειν. id est: Iamque tandem, quod optari solet, obtigit, vt porrectis pedibus dormias. Ad eandem figuram pertinet, quod in Aristophanis Pluto dixit Mercurius, ἀναβάδην ἀναπαύομαι, id est, Sublatis pedibus requiesco: & supinus per ocium. Et Supinitatem, negligētiam, incogitantiamque significamus. Et cōserere manus, in Hebræorum prouerbiis, in ignauum: Paulum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus, vt dormias.

Canis tanquam Delum nauigans.

Ἀδεὴς, ὥσπερ εἰς Δῆλον πλέων, id est, Canis tanquam in Delum nauigās. In supinum, ociosum, securum, ac voluptuariam agentem vitam dicebatur. Nam Athenis facilis ac tuta in Delum nauigatio. Vnde fiebat, vt qui illuc soluerent, inter nauigandum securi, nihilque periculi metuentes canerent. Mos autem erat Atheniensibus vt quot annis nauim solemni apparatu religionis causa Delum mitterent: id quod indicat Plato in Critone: vnde consentaneum est, qui hac vectabantur, hymnos quosdam in Apollinis laudem solitos decantare.

In vtramuis dormire aurem.

In vtramuis dormire aurem, est animo ocioso, securo, vacuoque esse. Terentius in Heauton. Ademptū tibi iam faxo omnem metum, in aurem vtramuis ociosè vt dormias. Vtitur eo & Basilius in epistola quadam, sed malam in partem, ita vt supinam securitatem intelligi velit. Menander in Plotio apud Gellium:

Ἐπ' ἀμφότερα νῦν ἡ ἐπίκληρος ἡ καλὴ μέλλει καθευδήσειν.

Id est,

In aurem vtranque, quādoquidem dotata est, cubet.

In dexteram aurem.

Eodem sensu dixit Plinius, In dexteram aurem. Ita enim scribit Romano suo: Nihil quod in dexteram aurem, fiducia mihi dormias, non impunè cessatur. id est, quòd sis securus. Sic enim admonent medici, vt in primo somno, qui profundissimus esse consueuit, in aurem dexteram incumbamus: cùm experrecti redormire cupimus, in sinistram. Porrò qui leui somno vult vti, in neutram incumbit aurem, quo facilius expergefiat.

Leporis vita.

Λαγὼ βίον ζῆν, id est, Leporis vitam viuere dicuntur, qui semper anxij trepidique viuunt, quòd id animal omnium prædæ expositum, ne somnum quidem capit, nisi oculis apertis. Demosthenes in Æschinem, λαγὼ βίον ἔζης, δεδιὼς καὶ τρέμων καὶ ἀεὶ πληγήσεσθαι προσδοκῶν, id est, Leporis vitam viuebas, timens ac tremens, ac semper expectans vt vapulares. Vsus est & Plutarchus in libello περὶ φιλοπλουτίας, quem pridem Latinum reddidimus. Λαγωοῦ δειλότερος scripsit Athanasius in apologia prima: & apud Strabonem, Phrygiis leporibus timidior, de quo dictum est aliàs per occasionem.

In vtrumuis dormire oculum.

Plautus in Pseudolo: De isthac re in oculum vtrumuis conquiescito. Sensum habet eundem cum eo quod superius retulimus, In vtramuis dormire aurem. Captatus est autem à Comico iocus ex nouatione verborum. Proinde consequitur illicò: Oculum vtrum, anne in aurem? Et respondet nouator: At hoc peruulgatum est nimis. Notatur interim commune hominum studium, in huiusmodi dictis subinde nouandis.

Halcedonia sunt apud forum.

Quod dixit in Casina Plautus, Halcedonia sunt circa forum, prouerbij speciem gerit. Significatur hac voce tranquillitas & silentium. Idem in Pœnulo: Nisi mihi illam tam tranquillam facis, quam mare est olim, cùm ibi halcedo pullos educat suos. Extat etiam in Græcorum commentariis hujusmodi prouerbium, ἀλκυονίδας ἡμέρας ἄγειν, id est, Halcyonios agis dies: de tranquillam & ociosam agentibus vitam. Aristophanes in Auibus:

Ἀλκυονίδας τ' ἤγομεν ἡμέρας ἀεί.

Id est,

Atque halcyonios duxit assiduè dies.

Ab aue quadam marina ductum adagium, quæ Græcis Halcyon dicitur, Latinis halcedo: vt autor est M. Varro lib. De lingua Latina iij. ne quis Plautinum verbum deprauatum esset putet. Fabula de Ceyce & Halcynoe est apud Ouidium. de aue sic refert Plinius libro x. capite xiij. Halcyon paulo amplior est passere, colore cyaneo ex parte maiore, tantùm purpureis & cādidis admixtis pennis, collo gracili & procero. Ea fœtificat bruma: qui dies Halcynoides vocantur. Neque apparent nisi mari tranquillo, maximè Siculo. Faciunt autem septem ante brumam diebus nidos, & totidem sequentibus pariunt. Hi dies & nautis sunt noti. Nam in his tempestatem non metuunt. Nidificant autem medio in mari. Nidi pilæ figura, paulum eminenti ore perquam angusto, grandium spongiarum similitudine, ex spinis aculeatis compacti, tanta duricie, vt ferro incidi nequeant. Franguntur ictu valido, vt spuma arida maris. Hactenus Plinius. Lucianus de tranquillitate Halcyonidum dierum testatur in dialogo, cui titulus ἀλκυών. Vergilius inter prognostica futuræ tempestatis hoc quoque refert:

Non tepidum ad solem pennas in littore pandunt

Dilectæ Thetidi Halcyones.—

Meminit harum & Theocritus Idyllio septimo:

Χ' ἁλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα, τάν τε θάλασσαν,

Τόν τε νότον, τόν τ' εὖρον, ὃς ἔσχατα φυκία κινεῖ.

Ἀλκυόνες, γλαυκαῖς Νηρηΐσι ταί τε μάλιστα

Ὀρνίχων ἐφίλαθεν, ὅσοις τέ περ ἐξ ἁλὸς ἄγρα. Id est,

Halcyonesque vndas sternunt pelagusque, Notūque

Atque Eurum extremam motantem flatibus algam.

Halcynoes quas inter aues Nereides omneis

Vnicè amant glaucæ, quæcunque ex æquore pastum

Venantur.

Vita mo-

Vita molita.

Ἀληλεσμένος βίος, id est, Vita molita, siue victus, vt ita loquamur, farinatus. Suidas indicat adagium variè accipi. Quosdam vsurpare de vita priscorum, qui glandibus vescebătur: fortassis ob id quòd illis seculis ignotus adhuc esset carnium & piscium esus, soláque glandium farina victitarent mortales. Alios de his, quibus citra laborem vita lauta contingeret: propterea quòd aliquandiu post frumenta reperta, farinæ faciendæ ratio nesciretur. Est autem farina paratior, si cui libeat vesci. Alioqui proscindendum aruum, serendum triticum, metēdum, excutiendum, molendum, pinsendum. Nonnullos de iis, qui in magna rerum, quas desiderarent, affluentia, vitam agerent: vt affine sit illi quod alio positum est loco, οὐ γὰρ ἄκανθαι, id est, Non enim spinæ. Cæsar Commentariorum libro j. Trium mensium molita cibaria sibi quemque domo efferre iubent. Huc alludere videtur Aristophanes in Equitibus, quum Cleon populo blandiens ita loquitur:

> Ἀλλ' ἄλφιτ' ἤδη σοι φέρω ἐσκευασμένα.
>
> Id est,
>
> At ego paratas tibi farinas iam dabo.

Cui respondet altera persona,

> Ἐγὼ δὲ μαζίσκας γε διαμεμαγμένας,
> Καὶ τέμαχος ὀπτὸν, μηδὲν ἄλλ' ἢ ἐσθίειν.
>
> Id est,
>
> Bene maceratas ego dabo tibi massulas,
> Piscemque coctum, nil aliud quàm vescere.

Hoc posterius pertinet ad prouerbium quod antè retulimus, Victus maceratus. Rursus in eadem fabula, quum Cleon offerret μαζίσκας μεμαγμένας, alter respondet:

> Ἐγὼ δὲ μυστίλας μεμυστιλημένας.

panem intelligens iam iure maceratum ac madefactum, & ob id paratum esui. Ac mox offert vinum iam temperatum, vt statim possit bibi:

> Ἔχε καὶ πιεῖν κεκραμένον τρία καὶ δύο.
>
> Id est,
>
> Dilutum habe, quod ebibas, tria ac duo.

Nam olim vinum non bibebatur nisi aqua dilutum, quod apud Germanos insuetum est. Optimam autem temperaturam existimabāt, si duobus vini cyathis duo aquæ adderentur. Porrò quæ parata sunt, ea gratiora esse paulo pòst declarat populus. Quum enim alter iactaret se suo periculo rapuisse quod dabat, alter coxisse, respondet:

> Ἀπιθι· οὐ γὰρ ἀλλ' τῷ παραθέντι ἡ χάρις.

significans illi deberi gratiam, qui cibum paratum apposuerit.

Equus me portat, alit rex.

> Ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει.
>
> Id est:
>
> Me rex alit, ac me portat equus.

Refertur inter Græcorum adagia: atque addunt hinc natum: Iuuenis quidam sub rege Philippo stipendia faciebat. Is cùm admoneretur vt missionem peteret, seséque à militia abdicaret, negauit se facturum, his quidem verbis:

> Ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει.
>
> Id est,
>
> Equus me portat, rex me alit.

Significans se commodissimè viuere, vt qui & pedibus alienis ingrederetur, & aliena pecunia pasceretur. Huc allusit Horatius, cùm in Epistolis sub Aristippi persona sic ait:

> —Rectius hoc, &
> Splendidius multo est, equus vt me portet, alat rex.

Quo quidem in loco Acron huius admonet prouerbij, cuius etiam meminit Diogenianus. Apparet è tragœdia quapiam ascitum. Est enim carmen anapæsticum dimetrum.

Extra lutum pedem habes.

Ἐκ τοῦ πηλοῦ πόδας ἔχεις, id est, Extra lutum pedem habes: hoc est, emersisti è periculo, aut extra periculum constitutus es. A viatoribus sumptum. Simile illi, ἔξω βέλους, id est, Extra iaculum. Et in luto dicuntur hæsitare, qui molestis inuoluuntur negotiis, vnde se nequeant explicare.

Extra periculum ferox.

In timidum, & ita demum ferocem, si procul absit à periculo, velut in obtrectatorem clancularium, qui coràm non ausit congredi, quadrauerit illud ex eodem loco:

> Ἀνδρῶν δυσμενῶν ἐκὰς ἱστάμενος πολεμίζειν.
>
> Id est:

Simile est illud Demosthenis in oratione De corona: οὕτως οἰκείως ἡμᾶς ἐδέχοντο, ὥστε ἔξω ὄντος τοῦ στρατεύματος καὶ τῶν ἱππέων, εἰς τὰς οἰκίας καὶ τὸ ἄστυ δέχεσθαι τὴν στρατιὰν ἐπὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τὰ τιμιώτατα, id est: Adeò familiariter nos acceperunt, vt quum adessent armati & equites, in ædes atque in ciuitatem reciperent exercitum ad liberos & vxores, & ea quæ sunt charissima. Extra telorum iactum, antè recensuimus: cui contrarium est, Intra tela. M. Tullius in Verrem actione iiij. Non ego à Vibone paruo nauigio inter fugitiuorum ac prædonum ac tua tela venissem? quod Græci dicunt ἐντὸς βελῶν.

Extra telorum iactum.

Ἔξω βελῶν: id est, Extra telorum iactum: pro eo quod est, in tuto, citràque periculum. Translatum à bellis, vbi qui nolunt feriri iaculis, longius semouent sese, quàm vt possint contingi iactu teli: aut in loco à iaculis defenso se continent. Vnde illud frequens apud historicos: Iam ad teli iactum peruenerant. Q. Curtius lib. 3. Iam in conspectu, sed extra teli iactum vtraque acies erat. Idē lib. 4. Vt extra teli iactum essent. Ac rursum: Nondum ad teli iactum peruenerant. Quod Græci dicunt ἐντὸς βελῶν. Neque verò tantùm ij dicuntur ἔξω βελῶν esse, qui longius absunt quàm vt iaculo contingi possint, verumetiam qui vtcunque tuti sunt. Seneca lib. De beneficiis septimo, simili tropo dixit extra ictum: Iniuriam deo sacrilegus quidem non potest facere, quem extra ictum sua diuinitas posuit. Lucianus in Votis: ἐπιτηρεῖν ἔξω βέλους ὑψηλὸς μετεωρούμενος. Optat quispiam pēnas, vt è sublimi spectare possit dimicantes, ipse tutus à iaculis. Idem: καὶ ἔξω ἦν βελῶν. id est: Iámque extra teli coniectum erat. Polyphemus de Vlysse, qui iam fugerat, vt eum Cyclops telo assequi non posset, Odyss. ι. ad finem. Idem rursus, αἱ δὲ Μοῦσαι τί σοι ἀπρόσιτοι, καὶ ἔξω βελῶν εἰσίν; id est: Cur musas non feris, atque à tuis telis sunt tutæ? Allusit huc idem in Nigrino: καὶ καθάπερ ὁ Ζεὺς τὸν Ἕκτορα ὑπεξαγαγὼν ἐμαυτὸν, ἐκ βελέων φασὶν,

> Ἔκ τ' ἀνδροκτασίης, ἔκ θ' αἵματος, ἔκ τε κυδοιμοῦ.

τὸ λοιπὸν οἰκουρεῖν εἱλόμην, id est: Quemadmodum Iupiter Hectorem, ita meipsum à iaculis eximens, vt aiunt:

> Atque à cæde virûm, atque à sanguine, deque tumultu.

reliquum vitæ tempus domi sedere destinabam. Est autem apud Homerum Iliados ξ.

> Ἐκ βελέων, μή πού τις ἐφ' ἕλκεϊ ἕλκος ἄρηται.
>
> Id est,
>
> Extra tela, vti ne quis vulnus forsitan addat
> Ad vulnus.—

Contrà, quem obnoxium periculo videri volemus, hunc ἐντὸς τοῦ βέλους, dicere poterimus. Lucianus in Baccho, ὡς ἂν ἐντὸς τοῦ βέλους μένοιεν τέως αὐτοῖς. id est. Ne tantisper quidem manentes, vt intra teli iactum essent. Vergilius in xj.

> Iámque intra iactum teli progressus vterque.

Post principia.

Eandem fermè sententiam habet, Post principia. Sumptum itē à bellis, in quibus tutissimus locus est post principia. Siquidem in prima acie stabant hastati, in secunda principes, robustior ætas: hos sequebantur scutati omnes, maximè insignes armis: post hos triarij & rorarij: quemadmodum indicat T. Liuius Decadis primæ, libro octauo. Itaque nullus in acie locus tutior quàm post principia. Terentius in Eunucho:

> Tu hosce instrue, hic ego ero post principia:
> Inde omnibus signum dabo.

Erat autem hic locus timido nebuloni conueniens. id quod ridens Gnatho:

> Illuc, inquit, est sapere: vt hosce instruxit, ipsus sibi cauit loco.
> Idem hoc Pyrrhus factitauit.

Donatus admonet eum vsum verbo militari. Porrò Vege-

tius libro De re militari ij. testatur, principales in acie milites, propriè dici principia. Sic enim ait: Antiqua ordinatione legionis exposita, principalium militum, &(vt proprio verbo vtar) principiorum nomina ac dignitates secundum præsentes matriculas indicabo. Axius apud Varronem: Ego verò, vt aiunt, post principia in castris. In prouerbio, Res ad triarios rediit plura de his comperies.

Procul à pedibus equinis.

Ἐκ τῶν ποδῶν ἵππων, id est Procul à pedibus equinis. Etiam hodie vulgò dicitur, cùm significant fugiendum esse periculum. Hac voce monere consueuerunt, vt quisque sibi caueret in certaminibus equestribus, ἔξω τῶν ποδῶν ἱππείων, id est, Extra pedes equinos. Eam deinde vulgus prouerbij vice vsurpauit.

Porrò à Ioue atque fulmine.

Πόῤῥω Διός τε καὶ κεραυνοῦ, id est, Procul à Ioue pariter atque fulmine. Refertur à Diogeniano. Admonet, non esse agendum cum præpotentibus, qui nutu possint perdere si quando libeat, maximè cum regibus ac tyrannis. Habent enim fulmen, si quando commoueantur. Porrò Ioui fulmen attribuunt poetæ: & reges quidam hac effigie suos colossos fingi voluerunt, autore Plutarcho. Cuius est hæc cum primis elegans ὁμοίωσις. Quemadmodum in vulnere prius apparet sanguis quàm plaga, & quemadmodum prius emicat fulgur, quàm tonitrus audiatur: ita apud tyrannos, hoc est, principes fermè omneis prius erumpit condemnatio quàm probatio, & periit delatus prius quàm coarguatur. Citatur à Suida huiusmodi hemistichion:

— Ἀλλὰ ἀπὸ μείζονος ἀνδρός.

Id est,

Maiorem vitato virum.—

Refertur & hoc à Diogeniano inter adagia. Monet autē, parum esse tutum habere cōmercium cum principibus, quibus quod libuit licet, & in quos appositè dixeris illud Græcorum apophthegma: μέγας οὐ ὁ κίνδυνος βούλεσθαι ἃ μὴ δεῖ, τὸν ἃ βούλεται ποιεῖν δυνάμενον. id est, Ingens periculum velle quæ non decet eum, qui possit quicquid voluerit efficere. Huc pertinet quod Callisthenem admonuit Aristoteles, vt cum Alexandro aut rarò loqueretur, aut iucunda. Item quod refert Plutarchus in vita Solonis: is spretus est à Crœso, quòd de felicitate nimium liberè respondisset: itaque cùm Æsopus fabularum scriptor admoneret illum, ὅτι τοῖς βασιλεῦσι δεῖ ἢ ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἥδιστα ὁμιλεῖν, id est, quòd regibus aut quàm minimè, aut quàm iucundissimè colloquendum esset: Solon retorsit dictum hunc in modum, μὰ Δία, ἀλλ' ἢ ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἄριστα, id est, Non per Iouem, imò potius aut quàm minimè, aut quàm optimè. Allusit ad prouerbium Ouidius hoc attactus fulmine:

Viue tibi, quantumque potes prælustria vita:
Sæuum prælustri fulmen ab arce venit.

Non vulgari ancora nititur.

Demosthenes in oratione in Ctesiphonte: οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμεῖ τοῖς πολλοῖς, id est: Non eadem ancora nititur qua vulgus: significans illum nouis, minimisque vulgaribus præsidiis niti. Suidas admonet esse prouerbium & subaudiendum amorum:

Quid Achiuos à turre iudicatis.

Τί τοὺς Ἀχαιοὺς ἀπὸ τοῦ πύργου κρίνετε;

Id est:

Cur iudicatis Danaidas de mœnibus?

Dici conueniet, quoties quis pronunciat de re non satis accuratè considerata. Aristides in Themistocle: τί ἡμεῖς τοὺς Ἀχαιοὺς ἀπὸ τοῦ πύργου κρίνομεν, id est, Quid in his Achiuos de turre iudicamus? Sumptum apparet ex Iliados γ. quo loco Priamus in mœnibus Troianorum, accersitam Helenam percontatur quinam esset, quos procul in Græcorum exercitu conspiceret, & Agamemnonis formam laudat ad hunc modum:

Ὅς τις ὅδ' ἐστὶν Ἀχαιὸς ἀνὴρ ἠΰς τε μέγας τε;
Ἤτοι μὲν κεφαλῇ καὶ μείζονες ἄλλοι ἔασι,
Καλὸν δ' οὕτω ἐγὼν οὔπω ἴδον ὀφθαλμοῖσιν,
Οὐδ' οὕτω γεραρὸν· βασιλῆϊ γὰρ ἀνδρὶ ἔοικεν.

Id est,

Ille quis est, cedo, Graius homo, magnusque bonusque?
Sunt alij hunc, fateor, superantes vertice plures,
Verùm æquè pulchrum memini me cernere nunquam,
Nec reuerendum æquè: regem præferre videtur.

Nec incōcinnè torquebitur ad eos, qui in tuto cōstituti, de iis iudicant, qui in periculo versantur. Quemadmodū faciunt ij, qui in turre, aut vallo sedentes, ociosi spectant, iudicántque præliantes: ac in multis animi robur aut consilium desiderant, quod ipsi nequaquam præstaturi forēt, si in eodem discrimine versarentur. Aristides in Themistocle, οὐ μικρὸν οὐχ ὁμοίως ἐν μέσῳ τῷ πελάγει περὶ τῶν ἐν τῷ πλοίῳ λέγοντα καὶ τὴν ψυχὴν ἐπιδεικνύμενον, καὶ καθήμενον ἔξω τῆς θαλάσσης ὑπὸ τῷ τείχει. id est: Atqui non parui refert, si quis medio in mari, de iis loquatur qui in naui sunt, animíque præsentiam demonstret, sedensque procul à procella inter parietes.

Timide mater non flet.

Vide in loco, Prudentia.

Legatus non cæditur, neque violatur.

Vide in loco, Fides & Grauitas.

IVNII. Sub tecto imbrem exaudire.

Prouerbialis extat in eadem epistola Sophoclis senarius:

—καὶ ὑπὸ στέγῃ
Πυκνῆς ἀκούειν ψακάδος εὑδούσῃ φρενί.

Id est,

Animo sopito audire spissum imbrem domi sub tecto.

Quo versu significatur magna animi tranquillitas, & à curis omnibus vacuitas. verba Ciceronis hæc sunt: Cupio istorum naufragia ex terra intueri, cupio, vt ait tuus amicus Sophocles:

— Καὶ ὑπὸ στέγῃ
Πυκνῆς ἀκούειν ψακάδος εὑδούσῃ φρενί.

Lectionem germanam loci huius primus reposuit doctissimus acerrimique iudicij vir Petrus Victorius: nisi quòd lecturam vetusti sui exemplaris, quod ψακάδος habet, reiiciat, reposita molliter dictione ψακάδος: quum illam agnoscat & Hesychius, & Etymologici author. ψακὰς, enim inquiunt, stillicidium est, & ψακάζειν, stillare. Versus autem ex Sophoclis Tympanistis integri suis numeris hi sunt, citati etiam à Stobæo:

Τί χάρμα τοῦδε μεῖζον ἂν λάβοις ποτὲ
Τοῦ γῆς ἐπιψαύσαντα κᾆθ' ὑπὸ στέγῃ
Πυκνῆς ἀκούειν ψακάδος εὑδούσῃ φρενί.

Id est:

Quod dulcius maiusque gaudium expetas,
Quàm littus obtinentem & sub tecto domi
Animo sopito audire densas stillulas.

Gratiores verò solent esse somni quum pluit, & tecta distillant. Porrò Ciceronis prior sententia deflexa videtur ex Archippo, cuius iste versus legitur,

Ὡς ἡδὺ τὴν θάλατταν ἀπὸ τῆς γῆς ὁρᾶν.

Id est,

Mare cernere è terra, dulce est spectaculum.

Vlyssis vinculum.

Ὀδυσσέως δεσμὸς, id est, Vlyssis vinculum aut ligaculum, dicitur (vt annotat Eustathius Odyss. θ.) de rebus tutò sepositis, ac diligente opera obseratis: ἐπὶ τῶν σφραγιζομένων ἀσφαλῶς. Occasio adagij sumpta ex Homero, loco iam antea citato, vbi Vlysses:

—Θοῶς δ' ἐπὶ δεσμὸν ἴηλε
Ποικίλον, ὅν ποτέ μιν δέδαε φρεσὶ πότνια Κίρκη.

Id est:

—Continuò firmum iniicit ille
Vinclum, quod quondam monstrârat nectere Circe.

Vetusti moris fuit, vinculis munire, quod ab aliorum iniuria tutum esse volebant. recentior enim est clauium vsus, quas Laconum esse inuentum, sunt qui annotant.

Extra omnem aleam.

Quicquid omni inuidia maius est, quicquid excellit & supra

& supra vulgus est, quasique extra periculi metum, id extra omnē aleam existere prouerbiali specie dicimus Plinius in prologo Naturalis historiæ. Vtitur illa & M. Tullius: Extra omnem ingenij aleam positus.

BRASSICANI. Vt templorum sacra.

Aulus Gellius noctium Atticarum libro decimoseptimo, capite vndecimo. Nisi qui Grammaticorum noua instituta vt [illegible] obseruant. Templorum sacra vocat prouerbialiter, rem quam anxiè & tanquam religione quadam astricti colimus. Veluti si quis dicat, senum consilia vt templorum sacra esse conseruanda: Sophistas impurissimas artes suas (nam artes suas ipsi vocant, quæ ne iustæ quidem artium partes existimandæ sunt) non aliter atque templorum sacra defendere.

Manubrium eripere.

Plautus in Epidico: Eripe manubrium è manu. Idem in Aulularia: Exemi è manu manubrium. Manubrium eripere, scitiss. metaphora dicuntur, qui nocendi causam adimunt, qui viam omnem obsepiunt, qua periculum ipsis imminere videatur.

Famæ os claudere.

Hoc prouerbio Budæus vtitur libro iiij. De asse & eius partibus: Non comprimunt os famæ, qui nihil aliud curant quàm famam arcere. Quod si verum est, vulgata quia vera sint, in prouerbiū euenire, authore Liuio: quid tandem obstat, quin & ea quæ apud Budæum, virum incomparabilis eruditionis, ac antiquis etiam meritò conferendum, in hanc formam, tanquam speciosè dicta reperiuntur, adagiis absolutiss. connumeranda sint? Famæ os comprimunt qui tam honestè, tamque integrè viuunt, vt nemo sit omnino, qui de iis aliquid in deteriorem partem loqui possit. Qui verò nihil aliud agunt quàm vt famam siue ea sit pecuniæ, magistratus, aut alterius gloriolæ consequendæ, depellant: illi certè nullo vnquam tempore efficient vt non traducantur, sintque passim, vt poeta inquit,

—Incerti fabula vulgi.

Huc pertinet quod in Caligulæ vita scribit Sextus Aurelius Victor: de quo nescio an aliquid decuerit memoriæ prodi, nisi fortè quia iuuat de principibus omnia nosse, vt improbi saltem famæ metu talia declinent.

IOANNIS VLPII. Pharus.

Eleganter vsurpatur hæc dictio Pharus à Tertulliano, eo modo, quo à poetis Ara, arx, portus, anchora, & similia. Fuit Pharus, altissima Ægyptij turris, quæ nocturnis ignibus naues ad portum dirigebat.

Intra quatuor esse.

Ἐντὸς τῶν τεττάρων εἶναι, pro eo quod est, intra ianuam esse, in ædibus, vel in tuto, familiaris loquendi modus apud Græcos, Iul. Pollux. Simili schemate etiam dicitur, Intra quadrāgulum esse, pro eo quōd, intra propriam domum, vel in tuto.

In portu dormire.

Ἐν λιμένι καθεύδειν, hoc est, In tuto & extra omne periculum esse, & tranquillam agere vitam. Chrysost.

Fluuij cursus non detorquendus.

Sentit prouerbium, naturæ non debere fieri vim, sed ad quod vnumquodque natum est, eò adhibendum. Idem huic vicinum est quod Erasmus habet. Equitandi peritus ne cantet.

COGNATI. In limine portus esse.

Virgilius libro septimo, Æneidos, alludens ad parœmiam, In portu nauigare, pro eo quod est, extra periculum, & in tuto esse:

Nam mihi parta quies, omnisque in limine portus.

Sumpta à nauigantibus. Latinus, bellum dissuadens Turno, ostendit suam ætatem in pace exactam, ac tranquillā senectutem consecutum, vt nihil sit, quod possit amplius ad absolutam hominis fœlicitatem desiderare præter regale funus, quo per bellum spoliabitur, j. Georg.

Ceu pressæ cùm iam portum tetigêre carinæ.

In suo regno esse.

Hoc frequens adhuc hodie in Gallici populi ore versatur, cùm dicunt: Il est en son royaume. Nam plerumque agricolæ sibi regum fortunas superare videntur, cùm illis proprio agello frui licet, procul negociis, procúlq; discordibus armis. Huc pertinet poetæ illud:

O fortunatos nimium, bona si sua norint
Agricolas.—

Et item Horatij illud:

Beatus ille qui procul negociis.

& quæ sequuntur, quæq; Cicero in libro de Senectute, in laudem rei rusticæ persequitur. Apud quem & illud in Oratore lib. j. metaphoricè legitur: Nisi hic in tuo regno essemus, non tulissem. Suas enim possessiones, suos fundos, homines lepidè iocantes regna sua vocare solent. quod imitatus est. Quin & apud Horatium, in epistola ad Mecœnatem:

—Ad summam sapiens minor est Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum,
Præcipuè sanus, nisi cùm pituita molesta est.

Melibœus ergo ex affectu apud poetam Virgilium Sua regna vocat pauperis tugurij culmen, agellúmq; suum, quæ sibi satis magna, quibusque se fortunatum putabat, cùm ea retineret: sicut de Tityro sua rura possessuro ait,

Fortunate senex, &c.

Ad Virgilij sanè locum alludit Quintilianus, qui in declamatione pauperis agentis contra diuitem de apibus veneno interfectis, sic inquit: Hoc mihi paruulum terræ, & humilis Tugurij rusticum culmen æquitas animi regna fecerat: satisque diuitiarum erat, nihil amplius velle. Ad hoc item prouerbiū alludit Virgil. in Moreto hoc versu:

Ergo aliam molitur opem sibi prouidus hæres.

Cognatum illi, In foro tuo res agitur: quod alibi dictum, &, Canis domi ferocissimus.

Solidæ petræ innitendum.

Hoc vtimur quum significamus, non fortunæ, sed bonæ conscientiæ fidendum esse, atque in sacræ ancoræ præsidio spem esse reponendam.

Canis domi ferocissimus.

Germani vulgò dictitant, Canem in suo ædium vestibulo ferociorem esse. Conuenit cum his: Domi leones: Gallus in suo sterquilinio plurimum potest. Quorum explicationem qui cupiunt, Erasmi præceptoris nostri Chiliades adeant, & Gallos audiant dicentes: Dessus son fumier se tient le chien fier. Autrement: Chien sur son fumier est hardi. Vide antè, In regno suo esse.

Tabulis obsignatis agere.

Hoc dicendi genere nihil est frequentius Gallis, sed in primis Iurisconsi. & est, aliquem coniungere testimonio suarum literarū. Translatio ducta est à chirographo, id est, cautione, manu alicuius inscripta, annulóve obsignata, quam ipse inficiari nequit. Cic. v. Tusc. Tu quidem tabulis obsignatis agis mecum, & testificaris quid dixerim aliquando, aut scripserim. hoc est, scripta mea obiicis, ad astruendum quod è re tua est, aut destruendum quod tua refert euerti. Disputat enim Antonius aduersus Ciceronem adducens testimonium ex lib. iiij. De finib. Tabulæ autem nomina significant. vt Cic. in Topic. Multum enim differt, in arcāne positum sit argentum, an in tabulis habeatur. Vnde illud prouerbium eiusdem: Tabulis obsignatis mecū agis. Galli dicunt: En vertu de lettres signees & seelees. Bud. Alciato. Tabulis prolatis disceptari æquū est. id est, cautiones & documenta testimoniorum proferri ad rem iudicandam. Tabulæ autem sunt syngraphæ & chirographæ, item domesticæ rationes, de quibus Cic. in Verr. Tuis solis tabulis causam te dicturum existimasti. Idem de Orat. Pro tabulis & contra tabul. & pro testibus vel contra testes, vel separatim dicere solemus.

Aquila volucrem paruam nido complectitur.

Miseriæ & calamitates faciunt homines gratiosos

apud omnes, propterea quòd miserescere necesse est eorum, qui calamitosi sunt nulla sua culpa. Hominesque ideo inuicem commiserantur, quia hæc conditio æqua est omnium: cùm omnes sint casibus obnoxij. Hinc Gregor. Theol. lib. j. Sentent.

[illegible]

—[illegible]

[illegible]

Id est,

Nihil viro indigente securum est magis.

—Nanque nido (vt dicitur)

Aquila volucrem paruulam complectitur.

vide alibi, Pauperi pax in obsessa via.

Aiacis clypeo tectus.

Ex Homero sumptum est Iliad. viij.

Τεῦκρος δ' ... [illegible]

Στῆ δ' ἄρ' ὑπ' Αἴαντος σάκεϊ Τελαμωνιάδαο,

Et reliqua.

Quo in loco poeta describit Teucrum, arcum côtentum tenentem, multosque Troianos sagittis interimentem, ita vt post Aiacis scutum lateret, tanquam in præsidio: quû vicissim Aiax Telamonius scutum attolleret, & demitteret, vt Teucro subseruiret occulenti se subinde, atque in hostes collimanti. Scutum autem ipsum Homerus libro septimo, describit his verbis:

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε φέρων σάκος, ἠΰτε πύργον,

Χάλκεον ἑπταβόειον, ὅ οἱ Τυχίος κάμε τεύχων.

Budæus Nicolao Beraldo scribens: Accursianæ maiestatis vmbra contectos, quasi scuto Aiacis Homerici. His enim nominibus in sacris, protectores denotatur. Psal. lxxxiij. Clypeus noster, vide Deus. Sept. [illegible] Genes. xv. Ne timeas Abraham, ego clypeus tibi. Psal. xlvij. Quia Deo scuta terræ. Psalm. xxxiiij. Apprehende arma & scutum, & exurge in adiutorium mihi.

In foro tuo res agitur.

Est autem prouerbiale, Res in tuo foro agitur: hoc est, Res hæc tibi melius cognita est: In ea re tu præstas aliis, in qua tu exercitatus es plurimùm. Ad quod alluserunt Seneca libr. de Clem. ij. cap. vij. Ego vt breuiter tanquam in alieno iudicio dicam. Et Budæus Salmonio Macrino sic scribens: Quibus in suo foro vt côcedam, æquum esse mihi persuadeo, &c. id est, Qui quum iuris sint professores, literarum bonarum studium huic professioni addiderint, dignum esse cêsui vt eis id iam munus capessentibus cederem. Alia est Erasmi nostri interpretatio. Huic diuersum non est, In suo regno esse: &, Canis domi fêtocissimus.

Extra Noæ arcam non est salus.

Non enim extra Ecclesiam, extra Noæ arcam (vt veteres Hebræi loquebantur) salus est.

Ζητῶ τὰ τῆς κιβωτοῦ, ἴσως μόνον αὐτὸν ἀλύξω,

inquit Naziázenus carmine in episcopos. Cyprianus lib. iiij. Epist. epistola ij. & tractatu iij. de simplicitate præsulum: Quisuis ab Ecclesia segregatus, adulteræ iungitur, à promissis Ecclesiæ separatur. Habere iam non potest Deû patrem, qui Ecclesiam non habet matrem. Si non potuit euadere, qui extra arcam Noæ fuit: & qui extra Ecclesiã foris fuerit, euadit? Monet Dominus, & dicit: qui non est mecum, aduersum me est: & qui non mecum colligit, spargit: Matth. xij. Hactenus Cyprianus. Vsurpat etiam Augustinus sermone clxxxj. de tempore: & lib. ij. De ciuitate Dei, capite xxj. Quisquis autem ille est, Christianus non est, qui in Christi Ecclesia non est.

De sublimi spectare.

Tu namque dicis hæc, veluti qui de sublimi spectaueris: nos verò qui fecimus periculum, quanto exactius scimus?

Salua res est.

Verrius Flaccus: Salua res est, dum saltat senex, Apollinis parasiti, in scena dictitant. Pôst, Salua res est, cetubuit.

CAROLI BOVILLI.

Eme lectum viri obærati.

A. Gellius refert, Augustum, cùm publica auctione militis obæratissimi supellex diuenderetur, iussisse emi sibi eiusdem lectum, & ad se deferri: Rogatus à familiaribus cur lectum solum: Cætera, inquit, abundè mihi suppetût: somno tantùm, in tantis imperij molestiis, indigeo. eum si dulcissimum & omnium curarum expertem militi tot tantisque nominibus debenti præbuerit hic lectus: præbebit, credo, & mihi. Obortus est risus: & secutum prouerbium, Eme lectum viri obærati: vbi quis remedium perpetuis vigiliis & solicitudinibus quæreret.

TVRNEBI, ET ALIORVM.

Euellere plantam cœno.

Prouerbio illi Chil. Extra lutum pedem habes, ἐκτὸς πηλοῦ πόδα ἔχεις, simile istud Flacci:

Nequicquam cœno cupiens euellere plantam.

De his qui alicunde se expedierunt, & è molestia euaserunt. Idem lib. xiij. cap. xvij.

SEMPER.

ERASMI. Quoad vixero.

Quod in vita perpetuum nobis futurum intelligi volemus, indicare licebit Homerico carmine, quod est in Iliados χ.

—Ὄφρ' ἂν ἔγωγε

Ζωοῖσιν μετέω καί μοι φίλα γούνατ' ὀρώρῃ.

Id est,

—Donec

Viuos inter agam, genibus dum fulciar hisce.

Hoc imitatus Maro,

Dum memor ipse mei, dum spiritus hos regat artus.

SENIVM PRÆMATVRVM AVT MORS.

ERASMI. Ergini cani.

Ἐργίνου πολιαί, id est, Ergini canicies. De canicie præpropera, id est, quæ ante diem legitimum accidit. Erginus filius fuit Clymenis, vnus ex Argonautis. Cùm autem Hypsipyle, Thoantis Lemniorum regis filia, funerales ludos manibus parentis proposuisset, Erginus adolescens præter ætatis rationem iam canus, accessit inter reliquos decertaturus. Irrisus est autem à mulieribus Lemniacis, ob intempestiuam capitis caniciem, & prouerbio locum fecit: hoc insignior, quòd superatis omnibus athletis pulcherrimam victoriam reportârit. Festiuius fiet, si per ironiam dicetur in senes iam canos, qui tamê iuuenes etiamdum haberi velint, causantes eam caniciem non ex annis, sed è curis, aut aliunde præmaturam accidisse. Poterit torqueri & in illos, qui ætate iuuenes, iam tum ingenio, moribusque senem agunt. Et

—Quibus rerum prudentia velox

Ante pilos venit.—

vt inquit Persius. Nulla verò res citius accelerat senium, quàm animi curæ, amor, odium, inuidêtia, metus ac mœror. Huc pertinet illud Theocriticum in Aeta:

—Οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσιν. Id est,

Verùm quos amor angit, in vna luce senescunt.

Scholiastes adducit consimilem versum ex Odysseæ τ.

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσιν. Id est,

Rebus in aduersis venit accelerata senectus.

Pindarus item in Olympiis:

Φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσιν πολιαί

Θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον. Id est:

Nascuntur & in iuuenibus viris cani, frequenter & præter ætatis conueniens tempus. Desiderantibus omne tempus longum est:

—Sic piger annus

Pupillis quos dura premit custodia matrum.
Et hodie prædicant nautæ, in præsenti naufragij periculo derepentè oboriri caniciem.

Mala senium accelerant.

Qui dicit senectam non esse metiendam annis, propterea quòd ij qui se multis laborib. curisq; discruciat, ante diem consenescunt, vsurpabit illud ex eodem libro.

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσιν.

Id est,

Quippe repentè homines curísque malísque senescunt.

Præstat canem irritare quàm anum.

Refertur ex Menandro,

Πολὺ χεῖρον ἐστὶν ἐρεθίσαι γραῦν ἢ κύνα.

Id est,

Plus est periculi anum lacessere quàm canem.
Hebræorum sententiæ negant vllam iram atrociorem esse ira muliebri. Irritabile enim ac vindex muliebre genus, partim ob rationis inopiam, partim ob animi humilitatem. Nam veræ magnanimitatis est, quasdam iniurias negligere, neque quoslibet homines dignari ira sua. Est autem formidabile animal mulier, quum ad sexus vitium accedit senectus. Canis irritatus tantùm oblattat, interdum & mordet: at aniculæ præter linguæ venenum, interdum instructæ sunt malis artibus, veneficiis & incantamentis. Itaq; nonnulli ingenti suo malo experti sunt esse verissimum, quod dixit Menander.

Præmatura mors.

In hunc qui præmatura morte discesserit, superstitibus parentibus, accommodabitur illud ex eodem lib. de Hippothoo Pelasgo Leti filio dictum: quem Aiax Telamonius occiderat: quòd Patrocli corpus pede apprehensum ad Troiam pertrahere conatus erat,

—Οὐδὲ τοκεῦσι
Θρέπτρα φίλοις ἀπέδωκε, μινυνθάδιος δέ οἱ αἰών.

Id est,

Ast neq; nutricandi grata parentibus ille
Reddidit officia: sed ei breue contigit æuum.

Ex Append. Erasmi.

Iapeto antiquior.

Ἰαπετοῦ ἀρχαιότερος. Iupiter apud Lucian. sic alloquitur Cupidinem, pueritiam excusantem: σὺ παῖς ἂν ὦ Ἔρως, ὃς ἀρχαιότερος πολὺ τοῦ Ἰαπετοῦ. Plato in Sympofio Auroram Saturno & Iapeto antiquiorem dicit.

Ivnii. Equus Sophocleus.

Ἵππῳ σοφοκλείῳ παραπλήσιος, id est, Equo Sophocleo similis: prouerbialiter dicitur de sene ætatis quidem vitio defecto, qui tamen animo sit vegeto. Philostratus libr. ij. de sophistarum vitis de Damiano Ephesio oratore loquēs ita ait: εἶδον γὰρ αὐτὸν ἐγὼ παραπλήσιον τῷ σοφοκλείῳ ἵππῳ. id est, Vidi virum Sophocleo equo assimilem. Causam dicti adiungit: τὸ γὰρ νωθρὸν ὑφ' ἡλικίας ἐν τῷ σπουδάζειν ἀνεβάλλετο. i. Nam quum propter ætatem tardus videretur, iuuenilem vigorem per studia recuperabat. Parœmię origo fluxit ex loco Sophoclis, qui est in Electra statim ab initio, vbi pędagogum nutritium suum ita compellat Orestes,

Ὥσπερ γὰρ ἵππος εὐγενής, κἂν ᾖ γέρων,
Ἐν τοῖσι δεινοῖς θυμὸν οὐκ ἀπώλεσεν,
Ἀλλ' ὀρθὸν οὖς ἵστησιν, ὡσαύτως δὲ σὺ
Ἡμᾶς τ' ὀτρύνεις, καὐτὸς ἐν πρώτοις ἕπῃ.

Id est,

Generosus vt equus, sit licet senio grauis
Animum ferocem nusquam amittit in malis,
Rectas sed aures surrigit: nec tu secus
Nos incitas, ipsúsque cum primis ades.

Ex quo perspici facilè potest duplex error Cælij, qui libr. xxj. Antiquarum lectionum, putat allusum esse ad tragici cothurni maiestatem, qui sit veluti equestris, ratione comicæ humilitatis. & sequenti capite arbitratur prouerbium respicere ad equum Colonum, vel potius, tumulum equestrem, in quo Sophocles habitarit. Sed toto cœlo illum oberrasse quis non videt? Non errabit, qui Erasmum vnicum nostræ Hollandiæ decus & ornamentum, equo Sophocleo assimilem dixerit, qui corpusculo imbecillo, ac propter perpetuam calculi vredinem inualido, gigantem quendam se præstitit, in sacris & Musarum studiis iuuenilem vigorem recipiens.

Vuæ passæ similis.

Ἀσταφὶς ἐοικώς, id est, Vuæ passæ similis, scommate prouerbiali in senilem ætatem rugis contractam & passa cute strigosam detorquetur, apud Gregorium Palamam Thessalonicensem archiepiscopum, qui animam sic loquentem inducit, ὅτι γὰρ τὸ πρεσβυτικὸν ἐμοὶ ... κρανίον μικρὸν ἀσταφίδος, τὸ τῆς παροιμίας, ἀπολέσαντος ἤδη αὖθις λογίζομαι. i. Quum rursus senilem submiserit caluam, nihil à passa vua (iuxta prouerbium) dissidentem, iterum infantis loco habeor.

Ceruina senectus.

Vehementer longæuo attribuitur prouerbiali hyperbole ἐλάφειον γῆρας, id est, Senectus Ceruina: occasione sumpta ab incredibili animantis huius viuacitate. quam secutus Hesiodi opinionem Oppianus Cilix ita canit lib. Cyneget. ij.

Ζώει δ' αὖτ' ἐλάφοις δηρὸν χρόνον, ἀγρεκέως δὲ
Αἰθυιῶν γενεὰς τετρακόρωνον ...

Id est,

Longæua est ceruis vita, & complere putatur,
Vt fert fama, quater corniciis secula longa,
Apud Ioann. Stobæum legitur epigrammatis initium tale,

Εἰ βιώσῃς ἐλάφου τουτὶ χρόνον ἢ κορώνης.

Id est,

Cornicem aut ceruum senio si vincere posses.
Hesiodus cornici (inquit Plinius) nouem nostras attribuit ætates, quadruplum eius ceruis. Iuuenalis satyra xiiij.

Iam torquet iuuenem longa & ceruina senectus.
Ad eandem speciem effingi poterit & altera parœmia, Ἀργανθώνιον γῆρας, Arganthoniaca senectus: ab Arganthonio Gaditano Tartessiorum in Hispania rege, quem Anacreon Lyricus centum quinquaginta annos vixisse ait: octoginta annis regnasse propè certum est, vnde nos olim in Philippeide nostra,

Arganthoniacis superet viuacior annis.

Senex vox & vmbra.

Menander comicus apud Stobæum,

Τί δ' ἄλλο γ' ἐστὶ ἢ σκιὰ γέρων καὶ φωνή.

Id est,

Nil aliud est quàm vox & vmbra vir senex,
Habet hoc senectus vitij, vt natura sit loquacior: quod non dissimulat Cicero. Potest & prouerbiali dicterio distringi in senem garrulum, qui viribus effœtus sola lingua iuuenilem vigorem mentiatur. Euripides in Æolo,

Γέροντες οὐδέν ἐσμεν ἄλλο πλὴν ὄχλος,
Καὶ σχῆμ', ὀνείρων δ' ἕρπομεν μιμήματα.

Id est,

Nos quid aliud senes quàm garritus sumus,
Speciésq; sola, & somniorum repimus
Simulacra quędam.—
Idem in Hercule furente ait senem aliud nihil esse, præterquam γλώσσης ψόφον, hoc est, linguæ strepitum.

Nihil amplius est.

Οὐδέν ἐστι, i. Nihil est, prouerbij vice nominari vtitur Aristides in oratione περὶ τοῦ παραφθέγματος, loquēs de Nestore, αὐτὸς οὐχ οἷος τε ὢν οὐδὲ ἀγωνίσασθαι, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον

δὲ ποτὶ ... id est: Quum ipse obeundis certaminibus impar non sufficeret, sed iuxta id quod dici solet, nihil amplius existeret præ senio. De sene imbecillo, olim strenuo.

Edentulæ maxillæ.

Ἀμυλοὶ γνάθοι, id est, Bucca edentula: prouerbiale dicterium in eum, qui lædere aut fortunis officere alterius nequeat. Licebit & γεροντὸς ἀμυλοὺς γνάθους, id est, edentulas aut exarmatas senis maxillas in contemptum senilium virium detorquere, vt si quis calamo conuiciόve senem lacessens, iniuriæq; vicissitudinem contemnens, dicat se nihili facere impotentis hostis ... veluti senis edentulas maxillas. Integrū videtur adagium legisse Gregorius Thessalonicensis, hoc modo,

Γέροντος ἀμυλοὶ γνάθοι βακτηρία.

Id est,

Sunt scipio seni maxillæ edentulæ.

Verba eius hæc sunt: ... Attamen edentulis malis, vt potest, cibum molit, quas prouerbium scipionis vice seni tribuit.

Codri.

Κόδροι, id est, Codros dici parœmiacè eos qui præ senio delirant, ... qui propter vetustatem stolidi censentur annotat Eustathius Odysseæ ι. à Codro antiquissimo Atheniensium rege, Melanthi filio: quem deposita veste regia, pastoralem cultum induisse scribit Velleius Paterculus, immixtúmq; castris hostium, de industria imprudenter rixam cientem, interemptum fuisse, vt ciuitati obsessæ salutem sua nece pareret quam rem latè describit in oratione aduersus Leocratem Lycurgus. Alioqui & ... hoc est, Codri genus, dicuntur, qui antiqua prosapiæ nobilitate illustres sunt, vt Themistius refert.

Tripuer senex.

Τρίπαιδα γέροντα, quasi dicas, Iam tertiò puerum senem, vetulum decrepitum prouerbiali schemate vocat Alcyphron in epistolis, vbi Phœbiana delicata iuuencula senem ab intempestiuo amore deterret, acerbius illum his verbis increpans: ... id est, Nunquámne desines Tripuer & cariose senex nos in ipso ætatis flore constitutas puellas fodere? Simili figura fermè Trisæclisenem vocauit Nestorem Næuius. Quin & ... ab Æschylo in Agamemn. fabula dicitur.

Cucurbita glabrior.

De caluo prouerbiale scomma est Apuleij, Cucurbita glabrior: cui simillimum est Plautinum illud, Vulso Lydio glabrior. apud eum enim hæc verba leguntur,

—Tu istum gallum, si sapis,
Glabriorem reddes mihi, quàm volsus Lydius.

quod inde natum putant, quòd olim ludis Romanis pueri præsules glabri essent ac depiles: quos Romani Lydios appellabant, Varrone teste lib. j. de vita populi Rom. nam vitium est in Nonianis codicibus, in quibus legitur debiles, perperam: pro depiles: nisi quis putet referendū potius ad mollitiem Lydiorum notissimam.

COGNATI. Senex Acheronticus.

Senex Acheronticus apud eundem Plautum, capularem, mortiq; proximum significat. Idē capulo proximum & capularem vocat. In Mercatore Lysimachus,

Acheronticus senex, vetus, decrepitus.

Idem in Casina,

Hunc Acherontem præmittam prius.

In Milite glorioso,

Itáne tibi videor oppidò Acheronticus,
Tam capularis? —

Acheronticus quoq; capitur pro difficili & moroso.

Omnia omnibus annuit.

Dicitur in valde senes, in quib. caloris naturalis inopia imbecillitatem, imbecillitas tremorē efficit, Ita vt capue perpetuò motitantes, omnia omnib. annuere videantur. Catullus in nuptias Iuliæ & Manlij,

Vsq; dum tremulum mouens cana tempus anilitas
Omnia omnibus annuit.

Vuæ passæ.

Rugosæ enim ac flaccidæ sunt vuæ passæ, propter succum sole decoctum: vnde veteres & vuas passas vocabāt senes, ob rugositatem. Lucilius libro nono, satyr. citante Nonio,

Rugosi passiq; senes eadem omnia quærunt.

Corpus enim senile, exhausto succo, carnibúsq; adesis, est inualidū & flaccidum. Hinc illud,

Ἀνδρὸς γέροντος ἀσταφὶς τὸ κρανίον.

Id est,

Viri senis velut vua passa craniū. Lucian. in Cataplo: Flaccidi omnes, & apprimè maturi, vuæ passæ. Vide Eras. Viri senis astaphis caluaria. Dicitur etiam senex, vietus, veternosus, veter. Ennius,

Cùm veter occubuit Priamus sub Marte Pelasgo,

Plautus autem in Penulo: Tu es mecum futurus pro vua passa pensilis. Vuæ sæpenumerò suspenduntur, vt passæ fiant: etsi alia ratio eius uui faciendarum est. vnde illud Varronis: Pensilia vt vuæ, sorba, ipsa ostendunt quando ad vsum oporteat promi. Horat. saty. ij. lib. ij.

Tu pensilis vuas secundas,
Et nux ornabat mensas.—

Libitinarij.

Plautus senes decrepitos, libitinarios appellat in Bacchidibus: Blandulæ, facetæ, pulchræ, incuruos, libitinarios, veterrumos senes, illorum traherent partes. A Libitina, Dea funerum: à qua etiam qui funeribus procurādis sunt occupati, Libitinarij dicuntur.

Connus senum magister.

Socrates apud Platonem in Euthydemo: Pueri condiscipuli me quotidie rident, & Connum ipsum senum magistrum nuncupant.

COELII RHODIGINI. Valetudo senilis.

De prospera satis, minúsque morbis obnoxia: vel de ea, quæ sanari nullo modo potest. Nam, vt ait Hipp. senes ferè minus quàm iuuenes ægrotant: attamen qui morbi iis acciderint, plerunque insanabiles sunt, & tota vita concomitantur.

Contemnunt spinam, cùm cecidere rosæ.

Prouerbialiter hoc versu Ouid. lib. vj. Fastorum vtitur, volens significare, senilis ætatis nullum esse precium aut decus. Comparat autem rosis florem ætatis, quamuis è spina nascentibus, senectam verò spinæ rosis cassæ similem facit. Vt enim amissis rosis spinæ iacent, maximóque contemptui sunt: ita corporis veternosa & marcida senectute premente vilescimus, nullóque sumus in precio. Martialis lib. vj. ad Lycorim,

Fœmina præferri potuit tibi nulla Lycori,
Præferri Glyceræ fœmina nulla potest.
Hoc erit hæc quod tu: tu non potes esse, quòd hæc est.
Tempora quid faciunt? hanc volo: te volui.

Licebit paululum torquendo vsurpare de puella, post amissam virginitatem (vt fit) ab amatoribus suis fastidita.

SERA POENITENTIA.

ERASMI. Serò sapiunt Phryges.

Hoc prouerbium ex vetustissima tragœdia Liuij Andronici mutuò sumptum est, quæ inscribitur, Equus Troianus: Serò sapiūt Phryges. Vsurpatur à Cic. in Epist. famil.

In

In equo, inquit, Troiano, scis esse, Serò sapiunt Phryges. Conuenit in eos, quos stultè factorum serò pœnitet. Siquidem Troiani tot iam acceptis cladibus, vix decimo demum anno de restituenda Helena consultare cœperunt: quam si statim initio reposcenti Menelao reddidissent, innumerabilib. sese calamitatib. subduxissent. Euripides in Oreste,

Ὀψέ γε φρονεῖς εὖ, τότε λιποῦσ' αἰσχρῶς δόμους.

Id est,

At nunc profectò serius sapis bene,
Cùm tunc penates turpiter reliqueris.

Nam verba sunt ad Helenam Electræ. Refertur à Festo Pompeio, prouerbij titulo. Demades, autore Plutarcho, dicere solebat, Athenienses nunquam decernere pacem, nisi pullis vestibus indutos: innuens eos bellandi cupidiores, quàm sat esset, nec nisi clade suorum admonitos de pace cogitare. At nos quanto sumus Atheniensibus vecordiores, qui ne tot quidem annorum malis docti bellum odimus, nec de pace, quam inter Christianos perpetuam esse oportebat, tandem incipimus cogitare.

Cumani serò sapiunt.

Ὀψὲ αἰσθάνονται οἱ Κυμαῖοι, id est, Serò sapiunt Cumani. Id adagium refertur à Strabone Geographiæ libro xiij. putatque eos vulgò malè audisse, tanquam stupidos atque insulsos: ob hanc causam, quòd ducentis annis portus vectigalia exegerint, hoc nomine, vt vrbem ædificarent: quæ dare tamen non desierunt, cùm iam vrbs esset extructa. Adiicit & aliam fabulam: Cumanos publica pecunia mutuò accepta, porticus construxisse: deinde cùm pecuniam eã ad diem præscriptum non reddidissent, à deambulatione fuisse prohibitos. Aliquanto pòst cùm ingens esset pluuia, creditores ludibrij causa præconem misisse, qui publicaret edictum, vti Cumani porticus subirent. Atque ita voce præconis admonitos subiisse: inde natum adagium, Serò sapere Cumanos, qui non nisi moniti senserint defugiendam esse pluuiam. Notat & Stephanus, Cumam ac Lesbium malè vulgò audisse, stupiditatis nomine. Prouerbium autem non sentit de Cuma Italiæ, sed Æolidis: quæ eadem dicta fuisset Amazonium & Phriconitis, aut (vt Herodotus libro primo) Phriconis. Simillimum illi: Serò sapiunt Phryges. Nihil enim vetat, quo minus dicatur & in illos, qui non nisi suo malo docti parent rectè monentibus.

Malo accepto stultus sapit.

Paulò diuersius extulit Hesiodus, eandem tamen sententiam, cùm ait in libro, cui titulus, Opera & dies,

—Δίκη δ' ὑπὲρ ὕβριος ἴσχει
Ἐς τέλος ἐξελθοῦσα. παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω.

Id est,

—Tandem sua pœna nocentem
Consequitur, passúsq; sapit tum deniq; stultus.

Ad quam sententiam videtur alludere & Homerus in Iliad. υ. ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. id est, Vti tuo damno cognoscas. Plato in Symposio: ἃ δὴ καὶ σοὶ λέγω, ὦ Ἀγάθων, μὴ ἐξαπατᾶσθαι ὑπὸ τούτου, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἡμετέρων παθημάτων γνόντα εὐλαβηθῆναι, καὶ μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ὥσπερ νήπιον παθόντα γνῶναι. id est, Quæ sanè tibi quoque dico Agathon, ne ab hoc fallaris, sed ex cognitis his, quæ nobis acciderunt, caueas: nec, iuxta prouerbium, veluti stultus post acceptum malum sapias. Huc referendum & Plautinum illud in Mercat.

Feliciter is sapit, qui alieno periculo sapit.

In eandem sententiam Tibullus elegiarum lib. iij.

—Felix quicunque dolore
Alterius, disces posse carere tuo.

Huc alludunt & illæ serò sapientium voces,

Nunc scio quid sit amor.
Nunc ego & illam scelestam, & me miserum esse sentio.
Ah, vix tandem sensi stolidus.

Videtur adagium ex illa vetustissima fabula manasse, de duobus fratrib. Prometheo atque Epimetheo, quæ quidem refertur apud Hesiodum, ad hanc fermè sententiam: Iupiter iratus Prometheo propter ignem furto sublatum è cœlo, ac mortalibus redditum, cupiénsque illum simili retaliare dolo, Vulcano negocium dat, vt è luto puellæ simulachrum quanto maximo posset artificio fingat. Id simulatque factum est, singulos deos deásque monet, vt ei simulachro suas quisque dotes adiungerent. Vnde & virgini Pandoræ nomen affictum apparet. Hanc igitur omnibus formæ, cultus, ingenij, linguæque dotibus cumulatam, Iupiter cum pyxide pulcherrima quidem illa, sed intus omne calamitatum genus occulente ad Prometheum mittit. Is recusato munere, fratrem admonet, vt si quid muneris sese absente mitteretur, ne reciperet. Redit Pandora, persuasóque Epimetheo, pyxidem donat. Eam simul ac aperuisset, euolantibusque morbis sensisset Iouis ἄδωρα δῶρα, serò nimirum sapere cœpit. Vbi Hesiodus palàm ad adagionem alludens, ait,

Αὐτὰρ ὁ δεξάμενος ὅτε δὴ κακὸν εἶχ' ἐνόησε.

Id est,

Accepit: tactúsque malo, tum deniquc sensit.

Idem significat in Theogonia: Hæc, inquit, peperit προμηθία.

Ποικίλον αἰολόμητιν, ἁμαρτίνοόν τ' Ἐπιμηθέα.

Prometheum vafrum nominans, ac variis instructum consiliis, Epimetheum post erratum sapientem. Vnde & Pindarus in Pythiis, appellat illum ὀψίνοον, quasi serò sapientem. Quod ipsa etiam indicant vocabula. Nam προμηθὴς Græcis eum significat, cui prius quàm rem aggrediatur, suppetit consilium: ἐπιμηθὴς cui re peracta, tum demum consilium in mentem venit. προμηθεύεσθαι, est consilio malis imminentibus occurrere. Lucianus in dialogo quodam, ex comico quopiam citat hunc versiculum, dictum in Cleonem, quòd serò, nec nisi confecto negocio saperet,

Κλέων Προμηθεύς ἐστι μετὰ τὰ πράγματα.

Id est,

Rebus peractis est Cleon Prometheus.

Idem in calce eiusdem dialogi: ἴσως γὰρ τὸ μεταβουλεύεσθαι ἐπιμηθέως ἔργον, οὐ προμηθέως ἐστίν. id est, Nam illud quidem post rem consulere, Epimethei est, non Promethei. Effertur etiam ad hunc modum parœmia: ἀρχὴ τὰ δεινὰ φρενῶν μάντεις. id est, Post mala prudentior. Rursum hoc pacto: ἐξ ὧν ἔπαθες, ἔμαθες. id est, vt sententiam magis quàm verba reddam: Quæ nocent, docent. At multò consultius est, alienis malis prudentiorem reddi, iuxta Græcam sententiam,

Βλέπων πεπαίδευμαι εἰς τὰ τῶν ἄλλων κακά.

Id est,

Aliena spectans, doctus euasi, mala.

Circumfertur & illud nostrati vulgo iactatum: Mortalois pudore & iactura doctiores euadere.

Factum stultus agnoscit & piscator ictus sapiet.

Vide in loco, Euentu iudicium.

Mus piscem gustans.

Μῦς ἄρτι πίσσης γεύεται, id est, Mus nunc picem gustas. Quidam aiunt dici solere in eos, qui cùm antea fuerint audaculi & confidentes, postea periculo degustato, planè timidi videntur. Nondum satis liquet, vtrum à mure in pice deprehenso sit translata allegoria, sicuti placet Diogeniano: an ab illo, de quo meminit Herodotus j. libro, in pice deprehenso, atque ita pœnas dante: an à pugile illo Tarentino, de quo alibi dictum est, vt in πίσσῃ sit allusio ad nomen vrbis, apud quam celebrantur certamina. Theocritus in Idyl. ξ.

Νῦν δὴ τοῦτ' οἱ μῦς φαντὶ, Θυώνιχε, γεύμεθα πίσσας.

Id est,

Nunc tandem sicuti mus, vt aiunt, Theonyche, gustauimus picem.

Porrò siue ad animal referas, siue ad pugilem nomine Murem, eadem fermè manet adagij significatio, videlicet experientiam malè cessisse. Siquidem mus imperitus, si quando in picem inciderit, aut perit, aut vix eluctatur, ac deinde periculi memor timet contingere. Et pugil antè ferox & iactabundus, simulatque certamen Olympiacum

expertus est, sensitq; quanti constiterit ea victoria, deinceps abstinuit. Huc spectat illud Horatianum,

Dulcis inexpertis cultura potentis amici,
Expertus metuit.—

Itidem iuuenes bellorum imperiti, facilè bellum suscipiunt. Senes experti quantum malorum agmen secum trahat bellum, reformidant. Quare non intempestiuè dicetur in eum, quem poenitet experimenti. aut qui rem parum feliciter tentatam, iterum aggredi refugit. Finitimum illis alibi dictis, Serò sapiunt Phryges: &, Cumani serò sapiunt: &, Piscator ictus sapiet. Est autem hæc vna præcipua pestis vitæ mortalium, quòd non perinde discimus cauere malum, atque admisso mederi. Queritur hoc Plato libro De legib. [Greek illegible] id est, Nõ huc incumbimus plerique, ne committamus iniusta, sed vt posteaquam fecerimus, medeamur. Atqui iuxta Plautum, Nimiò satius est non admittere malum, quàm admisso mederi.

Post acerba prudentior.

Παρὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος, i. Post mala prudentior. Finitimum illi,

—Ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω.

Plato in Symposio, [Greek illegible] id est, Quæ sanè & tibi dico Agathon, ne ab hoc fallaris, sed meis doctus malis caueas, neque (quemadmodum habet prouerbium) stulti more malo accepto sapias. Congruet in eum qui suo malo redditus est cautior.

Sera in fundo parsimonia.

Prouerbialis sententia apud Senecam in prima epistola. Sera in fundo parsimonia: digna profectò, quæ omni scrinio, omni cado, omni cellæ penuariæ inscribatur. Admonet, in tempore parcendum rebus necessariis: neque imitandum profusorum vulgus, qui tum denique incipiũt parcere, posteaquam viderint minimum superesse. Erit elegantior sententia, si traducatur ad res animi: veluti si quis admoneat iuuenes, ne sinant optimos illos annos inaniter effluere, ne illis eueniat quod plerisque solet euenire, vt iam natu grandes animum ad res honestas applicẽt: & cùm perpusillum vitæ supersit, tum tempori parcere incipiant. seram enim in fundo parsimoniam esse. Prouerbium sumptum apparet ex Hesiodo, cuius hi sunt versus in opere, cui titulus, Opera & dies,

Ἀρχομένου τε πίθου καὶ λήγοντος κορέσασθαι,
Μεσσόθι φείδεσθαι. δειλὴ δ' ἐνὶ πυθμένι φειδώ.

Id est,

Plena vbi dolia sunt, aut iam propè inania vini,
Tum satiare, sed in medio fac parcior esto.
Absurdum siquidem & graue in imo parcere fundo.

Allusit huc Persius Satyr. ij.

—Donec deceptus & exspes,
Nequicquam fundo suspiceret nummus in imo.

Plutarchus in Symposiacis Decadis vij. problemate iij. indicat poetam admonuisse tum esse bibendum vinum, cùm est optimum. Vinum autem in medio saluberrimum optimúmque esse potu, quemadmodum summa pars olei potissimùm laudatur, mellis infima. Primùm, quòd vini vis calor est, is autem videtur maximè colligi circa medium. proinde id optimum esse seruare. Deinde vini pars inferior, vicina fæcis, corrumpitur: summa pars ab aere proximo læditur. Nam aerem inimicum esse vino, vel illud satis arguit, quòd dolio pleno vinum minus vapescit, quàm semipleno. Tum quòd terra defossa, vt aer attingere non possit, quàm diutissimè vigorem suum conseruant. Theocritus item in Charitib.

—Κενεαὶ δ' ἐπὶ πυθμένι χηλοί.

Id est,

—Vacuæ fundo capsæ,

scrinium inane significans.

Post rem deuoratam ratio.

Vide in loco Absurda.

Quod dedi, datum nollem.

Lena Milenis in Cistellaria Plautina: Inter nouam rem, inquit, verbum vsurpabo vetus: Quod dedi, non datum vellem: quod reliquum est, non dabo. Significat se poenitere, quòd puellæ fecerit copiam, de cæterò non facturam. Vsus adagij fiet venustior, si paulo longius à simplici figura detorqueatur: veluti si quis indicans se superioris operæ, quàm in poetices studium insumpserit, poenitere, nec esse consilij diutius in ea tempus terere, dicat: Quod dedi, datum nollem. quod reliquum est, non dabo.

Satius est recurrere, quàm currere malè.

Πάλιν δραμεῖν μᾶλλον ἢ δραμεῖν κακῶς.

Id est,

Satius recurrere, atq; vti curras malè.

Senarius prouerbio celebratus, cuius hic est sensus: Præstat mutare consilium in melius, quàm in malè institutis pergere. Lucianicus asinus sententiam hanc secum voluebat, non admodum asininam: [Greek illegible] λόγον,

Πάλιν δρομεῖν μᾶλλον, ἢ δραμεῖν κακῶς.

Id est,

Visum est tandem, iuxta vulgi sermonem,
Potius recurrere, atq; currere perperam.

Quin & hoc seculo vulgò dictitant, Non prorsus aberrare eum, qui medio è cursu recurrat: significantes probandos eos, qui maturè resipiscunt ab stulticia.

Optimum aliena insania frui.

Optimum aliena insania frui. Plinius Secundus Naturalis historiæ lib. xviij. cap. v. nominatim prouerbij loco citat: Eòdem, inquiens, pertinet, quòd agricolam vendacem oportere esse dixit, fundum in adolescentia conserendum sine cunctatione, ædificandum non nisi consito agro, tunc quoque cunctanter. Optimum est, vt vulgò dixere, aliena insania frui: sed ita, vt villarum tutela non sit oneri. Hactenus Plin. Idem totidem verbis refertur à Plinio iuniore in epistolis, de Reguli stulticia loquente, hominis ridiculè ambitiosi, sed tamen ad excitanda studia non inidonei. Admonet adagium, vt ex aliorum erratis ipsi cautiores efficiamur, & alienis periculis reddamur prudentiores: & aliorum desipientia nobis sapiendi præbeat occasionem. Vulgò iactatus versus est in eandem sententiam,

Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.

Cicero in epistola quadam, bellum esse scripsit, ex aliorum erratis suam vitã in melius instituere. Plautus item: Felicitèr sapit, qui alieno periculo sapit. Extat & huiusmodi quidam mimus Publianus, vti coniicio,

Ex vicio alterius sapiens emendat suum.

Et Demea Terentianus iubet ex aliis exemplum capere. Potest & in hunc accipi sensum, vt is dicatur aliena frui insania, qui alienis fruitur malis, ipse in tuto consistens. Nulla enim voluptas minoris constat, neque vlla solet esse iucundior. Sumptum videri potest prouerbium ex Sophoclis tragoedia, cui titulus, Aiax flagellifer. Apud quẽ, Aiace per insaniam gloriãte, quòd hostes sustulisset, cùm sæuisset in pecudes, Pallas Vlyssem ad hoc spectaculum inuitat his verbis,

Οὔκουν γέλως ἥδιστος εἰς ἐχθροὺς γελᾶν;

Id est,

Ridere de hoste, risus est suauissimus.

Hedera post anthisteria.

Κισσὸς μετ' ἀνθεστήρια, id est, Hedera post anthisteria. Quum serò quippiam adhibetur: nam hinc habent nomen, quòd eo mense plurima è terra efflorescant. Apparet in iis ludis morem fuisse coronari hedera. De anthisteriis, id est floralib. festis, diximus in prouerbio, Κᾶρες θύραζε, id est, Cares foràs. Videntur illa fuisse quæ Latini vocant

Bacchanalia. Hedera autem Baccho sacra erat: vnde κιττοφόροι dicti, qui in ludis illis ferebant hederas. Conuenit cum eo quod alibi retulimus, μετὰ τὴν ἑορτήν, id est, Post festum.

Atqui non est apud aram consultandum.

Ἀλλ' οὐδὲν δεῖ περὶ τὸν βωμὸν τοῦ βουλεύειν, id est, Atqui nihil opus iuxta aram cogitare. Consultandum antequam incipias: in ipso negocio sera consultatio. Sumptum à sacrificis, qui pro ritu sacrorum omnia præparant, prius quàm accedant ad aram. Nam in ipsis sacris periculosum existimabatur, si quid parum ritè dictum aut factum fuisset à sacerdotibus aut patrimis ac matrimis. Declarat M. Tullius in oratione De responsis aruspicum: An si ludus constitit, aut tibicen repentè conticuit, aut puer ille matrimus, & matrima si terram non tenuit, aut thensam, aut lorum omisit, aut si ædilis verbo aut nutu aberrauit, ludi sunt non ritè facti.

COGNATI.

Prometheus, Epimetheus.

Plato Romanos Prometheos appellat, procul aspicientes: & vtentes præmaturo consilio, Siculos verò Epimetheos & imprudentes. Lucianus contra eum qui dixerat, Prometheus es in verbis, in calce: ἐπεὶ τὸ μετὰ τὸ ... ἐπιμηθέως ... προμηθέως ἐστί. id est, Nam illud quidem post rem consulere, Epimethei est, non Promethei. προμηθεῖσθαι enim, est consilio malis imminentibus occurrere. Idem in eodem dialogo, ex Comico quopiam citat hunc versiculum, dictum in Cleonem, quod serò, nec nisi confecto negocio saperet,

Κλέων προμηθεύς ἐστι μετὰ τὰ πράγματα.

Id est,

Rebus peractis est Cleon Prometheus.

Hesiodus in Theogonia: Hæc (inquit) peperit προμηθέα ποικίλον, αἰολόμητιν, ἁμαρτίνοόν τ' ἐπιμηθέα. Prometheum vafrum nominans, ac variis instructum consiliis, Epimetheum post erratum sapientem. Idem Hesiodus libro primo.

Ἰαπετιονίδη πάντων πέρι μήδεα εἰδώς.

Id est,

Promethei fili Iapete, omnium qui consiliorum conscius es.

Vnde & Pindarus in Pithiis appellat illum ὀψίνοον, quasi serò sapientem. De his duobus fratrib. vetustissima fabula refertur apud Hesiodum in libro, cui titulus, Opera & dies. & in Erasmi adagiis.

SERVM REMEDIVM AVT tempestiuum.

ERASMI. Satius est initiis mederi, quàm fieri.

Ἀρχὴν πολὺ λῷον ἢ τελευτὴν ἰᾶσθαι.

Id est,

Multò quàm finem, medicari initio præstat.

Refertur à Suida prouerbij loco.

In eandem sententiam Theognis.

Ζητοῦμεν δ' ἕλκει φαρμάκα φυομένῳ.

Id est,

Pharmaca nascenti sunt adhibenda malo.

Similiter Persius satyr. 3.

Elleborum frustra, quum iam cutis ægra tumebit,

Poscentes videas. venienti occurrite morbo.

Atque item Ouidius,

— Serò medicina paratur,

Cùm mala per longas inualuêre moras.

Admonet adagium, minore negotio tolli malum statim initio, cùm adhuc recens est, quàm postea quàm inueterauerit: Pueros à vitiis arcendos, dum adhuc tenera ac tractabilis ætas: Sarciendas protinus offensas, ne in simultatem exolescant: Minima vitanda mala, ex quib. maiora solent pullulascere: Occasiones euitandas, quæ mali quippiam pariturae videantur.

Serò venisti, sed in colonum ito.

Ὀψὲ ἦλθες· ἀλλὰ γ' εἰς κολωνὸν ἴθι.

Id est,

Serus ades, ast colonon hinc te conferas.

Iocus prouerbialis aduersus eos, qui post tempus aduenirent, aut qui mercede quippiam facerent. Porrò Colonus est terra æditior, in speciem tumuli seu collis. Huiusmodi duo erant Athenis: alter iuxta Neptuni templum, in quem equites conueniebant: alter iuxta templum Vulcani, qui à foro seu mercatu dictus est ἀγοραῖος. Hinc colonetæ dicti, qui mercede conducerentur: quòd illic consisterent, qui conductorem quærebant. Huiusmodi ferme Suidas.

Post bellum auxilium.

Μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία, id est, Post bellum suppetiæ. Quoties serius adhibetur remedium. Refertur à Suida. Natum est, aut certè vsurpatum à Diogene Cynico. De quo Laertius huiusmodi fabulam narrat. Adolescens quispiam iactantior nuper vxore ducta, titulum huiusmodi inscripsit ædibus suis: ὁ τοῦ Διὸς παῖς καλλίνικος Ἡρακλῆς ἐνθάδε κατοικεῖ, μηδὲν εἰσίτω κακόν. id est, Iouis filius Callinicus Hercules hic habitat, ne quid introeat mali. Diogenes asscripsit, μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία. id est, Post bellum auxilium. videlicet indicans iam tunc receptum in eas malum, cùm ipse malus immigrasset. Conuenit cum Platonico illo, quod alibi commemorauimus, μετὰ τὸν πόλεμον ἥκειν, id est, Post bellum adesse. Brutus in Epistola ad Lycios, αἱ μηχαναὶ ὑμῶν μετὰ τὸν πόλεμον, ὡς ἡ παροιμία, ὑστερίζουσιν. i. Machinæ vestræ post bellum, vt habet prouerbium, allatæ sunt. Item in epistola ad Myrenses, ἡ γὰρ ἐν πολέμῳ βραδύτης ἴσον ἔχει τῷ μηδόλως ὑπουργηθῆναι τι ἀνάγκαιον. i. Nam tarditas in bello perinde est, ac si nihil omninò sit factū, quod frustra factum est. Quintilianus in declamatione Cadaueris pasti, duas habet sententias non absimiles prouerbio: Quid, quòd medicina mortuorum sera est? Quid, quòd nemo aquas infundit in cineres? Sic indicat serum remedium. Siquidem ægroto mortuo serò venit medicus. Et ædibus in cinerem redactis serò infunditur aqua.

Senem erigere.

Γέροντα δ' ὀρθοῦν φλαῦρον ὃς νέος πίσει.

Id est,

Erigere durum est, qui cadat iuuenis, senem.

Haud facilè dediscuntur à senibus vitia, quæ pueri didicerint, & in omnem inhæserint vitam. Et tamen in senecta quoque conandum, vt vitiis careamus, quantumuis inhæserint.

Sero venisti.

Ὀψὲ ἦλθες, i. Serò venisti. Competit in eos, qui post tempus rem aliquam aggrediuntur. veluti si iam ætatis vitio frigidus, vxorem paret ducere, aut grandior literas addiscere. Natum ex oraculo, quod Pythia vates ædidit cuidam consulenti, num deberet ad rempublicam tractandam accedere: ὀψὲ μ' ἦλθες ἀρχὴν καὶ δημαγωγίαν διζήμενος, καὶ παρ' ὥραν στρατηγοῦντι κόπτεις θύραν. id est, Serò venisti, me de principatu & reipublicæ administratione consulens, & alieno tempore militiæ pulsas ianuam. Meminit Plutarchus in commentario, cui titulus, εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον.

IVNII. In meridie vitæ philosophantes.

Ἐν μεσημβρίᾳ τοῦ βίου φιλοσοφεῖν, id est, In meridie vitæ philosophari, dicuntur prouerbialiter, qui prouecta ætate animum ad studia applicant. Synesius ad philosopham: οἶδά πως ἐν λογισμοῖς ... ἐπὶ μεσημβρίᾳ τοῦ ...

συμφορᾶς διατεθέντας ἐν μεσημβρίᾳ τοῦ βίου φιλοσοφεῖν. id est, Nosti quosdam depositis ad rationariam mensam vestibus, aut accepto damno velvnico edoctos, in meridie vitæ philosophiæ incumbere. Non abludit hinc mutuum M. Crassi & Deiotari tetrarchæ Galatiæ conuicium. nam Crassus videns illum extremò in senio nouam vrbem condentem: Quid, inquit, ô rex hora diei duodecima ædificare inceptas? ... tum ille subiecit, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ... ἐπὶ Πάρθους ἐλαύνεις. id est, Atqui neque tu ipse, ô imperator, matutinus admodum in Parthos expeditionem suscipis. Vterque intempestiua molimina alteri facetè obiecit. quod perscriptum est ab Appiano in Parthico, & à Plutarcho in Crasso, verbis planè iisdem, vt & paginæ aliquot in vtraque historia nihil immutatis verbis leguntur: vter verò plagij insimulandus sit, difficile fuerit iudicium, quòd eadem ætate (vt opinor) vixerint. Potest ad quæuis aliena temporis studia aut negocia transferri, velut in senem intempestiuæ libidinis, ἐν μεσημβρίᾳ τοῦ βίου ... Ab hoc adagio non alienum est illud Alexidis comici,

Ἤδη γὰρ ... ἑσπέραν ...

Id est,

Nam vita seram vesperam trahit mea.

Ætatum curricula diei cursui comparantur. & Nazianzenus ad Nomesium: Βιότοιο ... ἑσπέρῃ ... i. Misere sub vespere vitæ.

SERVIRE TEMPORI.

Erasmi. Seruire scenæ.

M. Tullius seruire scenæ dixit: pro eo quod est, seruire tempori, & rebus præsentibus sese accommodare. Translata ab histrionibus fabularum metaphora, qui non suopte iudicio agunt, sed hoc vnum spectant, vt quouis modo populi oculis placeant, alioqui explodendi exibilandique. Sic enim scribit ad Brutum: Tibi nunc populo & scenæ, vt dicitur, seruiendum est. Nam in te non solùm exercitus tui, sed omnium ciuium, ac penè gentium coniecti sunt oculi. Quadrabit & in eos qui negocium aliquod susceperunt illustre, vnde necesse sit, aut cum summa laude aut summa cum infamia discedere, propter plurimorum expectationem. Porrò tempori seruiendum esse viro sapienti, monuit & Phocylides,

Καιρῷ λατρεύειν, μηδ' ἀντιπνέειν.

Id est,

Temporibus semper cautus seruire memento,
Nec reflare velis aduersum flamina venti.

Porrò metaphora hæc ducta est à nauigantibus, quos necesse est semel ingressos mare, ventorum atque æstus arbitrio ferri, frustra conaturos, si velint aduersus ista pugnare.

Vti foro.

Huic affine est, τῇ ἀγορᾷ χρῆσθαι, vti foro: pro eo quod est, præsentem rerum statum boni consulere, & vtcunque sese obtulerit fortuna, ita animum applicare. Terent. in Phorm. Scisti vti foro. Donatus vulgarè prouerb. admonet esse, ductámque metaphoram à mercatoribus, qui non ante locum commercij præscribunt quanti vendant quæ aduehunt, sed secundum annonam fori, quam deprehenderint, consilium de non vendendis, aut vendendis mercibus sumunt. Seneca: Vtamur foro, & quod fors feret, æquo feramus animo. Idem epist. 72. sub manu nasci dixit, pro ex tempore. Ergo consilium, inquit, sub die nasci debet, & hoc quoque tardum est nimis: sub manu, quod aiunt, nascatur.

Aut bibat, aut abeat.

Aut bibat, aut abeat. Quo quidem adagio monemur, vt aut tempori locóque nos accommodemus, aut ab hominum consuetudine nos subducamus. Quemadmodum Cato fecisse legitur, qui cùm non posset sumere vultum floralium licentiæ conuenientem, discessit à theatro. Natum est à priscis illis Græcorum symposiacis, hoc est, com potationibus in quibus mos erat, talis sortiri quempiam, qui conuiuio quasi præsideret: ac decreta conuiuialia præscriberet: quæ νόμους, id est, leges appellabant. De hisce legibus Valerius Valentinus iocoso carmine conscripsit, cui titulum fecit Tapullæ, teste Festo Pompeio. Porrò præfectum, βασιλέα, hoc est regem nominabant. Plutarchus, συμποσίαρχον vocat. Varro apud Nonium, Modiperatorem à Latinis vocatum scribit, quasi modum imperantem, nequis aut plus satis biberet aut parum. Athenæus lib. x. ex Eupolidis authoritate docet, huic præfectos rei, ... dictos, ab aliis ὀφθαλμούς. Huius consuetudinis meminit & Horat. in Odis,

Nec regna vini sortiêre talis.

Ex legibus iocosis hæc vna fertur: Aut bibat, aut abeat. Commemoratur à Cicerone, libro Tuscul. quæst. v. Mihi quidem, inquit, in vita seruanda videtur illa lex, quæ in Græcorum conuiuiis obtinet: Aut bibat, inquit, aut abeat. Et rectè. Aut enim fruatur aliquis pariter cum aliis voluptate potandi, ne sobrius in violentiam vinolentorum incidat: aut discedat. Sic iniurias fortunæ, quas ferre nequeas, defugiendo relinquas. Hactenus ille. Quidam sic efferunt, ἢ πῖθι, ἢ ἄπιθι. i. Aut bibe, aut abi. Quanto ciuilior hæc lex, quam ea quam Empedocli in conuiuio præscripsit conuiuij præfectus, vt aut biberet, aut vinum in caput illius effunderetur. Eam rem tam indignè tulit Empedocles, vt postridie coacto concilio & inuitatorem, cuius opera id erat factum, & symposiarcham reum peregerit, damnandósque curârit. Refert Diogenes Laertius. At nostri Mnamones has quoque leges magis Scythicas præscribunt: Aut bibe, inquiunt, aut hunc cantharum quantus est, in caput impingam tuum. Itaque non rarò fit ex compotatione monomachia.

Gladiator in harena consilium capit.

Gladiator in harena consilium capit. Admonet, è re nata mutandum aliquando consilium, & tempori, quod aiunt, seruiendum. Refertur & hoc ab Annæo Seneca libr. Epist. ad Lucil. lib. iij. Iam intelligis, inquit, educendum esse te ex istis occupationibus speciosis & malis. Sed quomodo consequi possis, quæris. Quædam non nisi à præsente monstrantur. Non potest medicus per epistolas, cibi aut balnei tempus eligere. Vena tangenda est. Vetus prouerbium est: Gladiatorem in harena capere consilium. Aliquid aduersarij vultus, aliquid manus mota, aliquid ipsa inclinatio corporis, intuentem monet. Quid fieri soleat, quid oporteat, in vniuersum & mandari potest, & scribi. Tale consilium non tantùm absentibus, sed etiam posteris datur. Illud autem quando fieri debeat, aut quemadmodum, ex longinquo nemo suadebit. Cum rebus ipsis deliberandum est. Hactenus ille. Cæsar commentario belli Gallici v. Quod plerunque his accidere consueuit, qui in ipso negocio consilium capere coguntur. Dicimus, & E re nata consilium capere.

Polypi mentem obtine.

Vide in loco, Inconstantiæ.

Spartam nactus es, hanc orna.

Σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει. i. Spartam quam nactus es, orna, siue administra. Admonet adagium vt quamcunque prouinciam erimus fortè nacti, ei nos accommodemus, próque huius dignitate nos geramus. M. Tullius ad Atticum libro iiij. epistola vj. Reliquum est, σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει. Non mehercle possum. Et Philoxeno ignosco, qui reduci in carcerem maluit. Idem ad eundem lib. j. Eam causam quam mihi dicis obtigisse σπάρταν, non modò nunquam deseram, sed etiamsi ab illa deserar, in mea pristina sententia permanebo. Quod à Cicerone refertur, carmen est anapæsticum, è tragœdia quapiam. Spartam nactus es, hanc exorna. Theocriti Scholiastes indicat allusum ad hoc prouerbium in Hodœporis,

Αὐτὸς μοι πλήθεσθι, καὶ αὐτὸ βουκολιάσδευ.
Ταὶ σαυτῶ ...

Id est,

Mecum isthic certa, simul isthic pascito tauros.

Et terram calcans propriam, ne desere quercus.

Prouerbium igitur ad varios vsus licebit accommodare: vel cùm admonebimus, vt suam quisque personam quam suscepit, cum decoro tueatur. Episcopus es, ne satrapam agas, sed episcopum. Maritus es, cura quæ mariti sunt officia. Aulicus es, aulicum age. Iudex es, ne iam amicum aut inimicum, sed iudicem agas. Principatus tibi contigit, principis officio fungere. Priuatus es, vt priuatum te gere. Sic propemodum vsus est Aristophanes (nam huic inscribitur comœdia, cui titulus θεσμοφοριάζουσαι.)

Χρὴ γὰρ ποιητὴν ἄνδρα πρὸς τὰ δράματα

Ἃ δεῖ ποιεῖν, πρὸς ταῦτα τοὺς τρόπους ἔχειν. Id est,

Decet poetam accommodari moribus,

Vtcunq; ad argumenta, quæ tractauerit.

Vel cùm iubebimus vnumquenque sua sorte contentum esse oportere, quæcunq; contigit. Quemadmodum enim peritus gubernator in omni tempestate bonum præstat nauclerum, ita vir sapiés in omni fortuna sapienter se gerit. Est ampla res familiaris, sapienter administra: non est, vtere paupertatis commodis. Contigit eruditio, vtere ad bene viuendum: non contigit, ne macereris, sufficit pietas ad consequendam salutem. Plutarchus in commentario περὶ τῆς εὐθυμίας, admonens vt suam quisque sortem boni consulat: σπάρτην, inquit, ἔλαχες, ταύτην κόσμει. id est, Sparta tibi obtigit, hanc exorna. In eodem libello monet hoc dictum à Solone proditum. Citatur autem ex Euripide,

Σπάρτην ἔλαχες, κείνην κόσμει,

Τὰς δὲ Μυκήνας ἡμεῖς ἰδίᾳ. Id est,

Spartam nactus es, hancce guberna,

Sors est propriè nostra Mycenæ.

Videntur verba esse Agamemnonis ad Menelaum. Quod confine est illi Platonico, τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. id est, Quod præsens est, bene dispone, siue boni cósule. Nunc vulgus hominum magis incumbit augendæ rei, quàm bene administrandę, contrà quàm rectè monet Socrates in Theæteto Platonis: κρεῖττον γὰρ που σμικρὸν εὖ, ἢ πολὺ μὴ ἱκανῶς περᾶναι. id est, Nam satius est, pusillum bene, quàm multum non vt oportet peragere. Hanc igitur sententiam passim in principum aulis insculpi oportuit, σπάρταν ἔλαχες ταύταν κόσμει, quorum vix vllum reperias, qui verè cogitet quid sit principis agere personam, quive sua ditione contentus, non conetur aliquid imperij sui finibus addere. Principis munus est, modis omnibus reipublicæ commodis prouidere, publicam tueri libertatem: alere pacem, excludere quàm minimo suorum exitio maleficia, dare operam vt sanctos & integros habeat magistratus. Cùm igitur harum rerum securus, ludit alea, saltat, scortatur, musicatur, venatur, negociatur, breuiter alibi intentus est totus: tum occinendum est adagium, σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει. Rursum vbi neglecta quæ contigit ditione, foris agit, aliis inhians imperiis, suos in summum adducit discrimen, suos exhaurit funditùs, sequo pariter & vniuersam fortunam aleæ belli subiicit, vt vnum aut alterum oppidulum adiiciat suis finibus, tum suggerédum adagium: Spartam nactus es. Nihil principi pulchrius, quàm vt hoc quicquid est regni, quod fortuna dedit, sua sapientia, virtute, diligentia, reddat ornatius. Contigit oppidulum, imitare Epaminondam: fac vt frigidum illud oppidulum tua opera multo reddas celebrius ac locupletius. Contigit fera & intractabilis natio: da operá, vt eam paulatim cicures, & legibus obtemperantem reddas. Contigit regnum parum splendidum: noli vexare finitimos, sed hoc quod habes, citra alienum detrimentum exorna. Vix vnquam feliciter cessit peregrinæ ditionis affectatio. Quasdam nationes ingenium ac linguæ sonus discreuit, vt Germanos & Hispanos: quosdam ipsa natura diduxit, vt insulares mari, Italos mari simul & Alpium molibus: nonnullis casus suos terminos dedit. Si quisque quod nactus sit, nitatur ornare, nimirum vbique florebunt omnia: & inter amicos nempe Christianos, omnia erunt omnium communia. Nunc sæpenumerò fit, vt dum aliena labefactare nitimur, nostra funditùs subuertamus: &, vt feliciter cedat res, tanto nostrorum ciuium sanguine, tantis sumptibus, tot periculis, tot sudoribus, tot orbitatibus, tot denique nunquam enumerandis malis, emimus titulum nescio quem inanem, & magni nominis fumum. Xerxes, Cyrus, Alexander Magnus, & vixissent diutius, & veriorem gloriam essent consecuti, si suas ciuitates rectè administrare, quàm alienas armis vexare maluissent. Carolus Burgundionum dux, huius proauus, si vim ingenij qua pollebat, si magnitudinem animi contulisset ad sua locupletanda potius, quàm ad expugnanda aliena: nec infelicem mortem oppetisset in bello, & inter laudatissimos principes haberi poterat. Magna pars nostræ ditionis id temporis fatali quadam peste tenebatur, stultissima videlicet, sed omnium perniciosissima dissensione, omnibus in duas factiones diuisis: quarum alteri nomen erat ab hamo, alteri à pisce asello. Pugnabat ciuitas cum ciuitate, vicus cum vico, domus cum domo: sæpe, quos idem lectus iungebat, factio diuersa segregabat: & fratrem à fratre, ruptis naturæ vinculis distrahebat. Passim latrociniis, iurgiis, cædibus, rapinis feruebant omnia. Et interim bonus ille princeps, perinde quasi hæc nihil ad rem pertinerent, procul aliorum oppugnabat mœnia. Carolus Galliarum rex, huius nominis octauus, peragrata Italia, reuersus est ad suos: sed tanto suo suorúmque malo ac periculo, vt pœnituerit eius felicitatis. Denique sunt qui affirment, eum ad senectutem peruenire potuisse, si Italiam Italis reliquisset. Quid dicam de Philippo, huius Caroli patre? Adiit Hispanias, non Martis aleam experturus, sed accersitus ad regni partem capessendam: pacata vndique omnia. Et tamen hanc tam felicem peregrinationem quàm fleuit patria, non ferendis exactionibus expilata? Ipse magno vitæ periculo non semel laborauit: Franciscum Buslidium archiepiscopum Byzantinum amisit, virum modis omnib. incomparabilem. Sed tamen vtcunque rediit, non licuit iis malis ita defugi. Denuò reliquit suos, sæuissima iactatus tempestate delatus est in Angliam, tum temporis non admodum æquam nostratibus. Quid illic acciderit, quid passus fuerit, quid pollicitus, quo pacto dimissus sit, non libet commemorare. Seruiuit necessitati, fateor, & ignosco: sed quid erat necesse in eam venire necessitatem? Nec iis admonitus malis, de repetenda patria cogitauit. Hispaniæ reuisendæ erant, vbi periret iuuenis ad res maximas natus, nisi ipse suam sibi inuidisset felicitatem. Atque vnius hominis mors simul & patriam optimo principe, & Maximilianum vnico orbauit filio. Quid dicam de Christianissimo Francorum rege Ludouico, eius nominis duodecimo? Adortus est Venetos, id temporis, vt videbatur, inexpugnabiles: vnico conflictu tot oppida restituit Romano pontifici Iulio, tot Imperatori Maximiliano, tot sibi recepit. Rediit rebus felicissimè, sicuti videbatur confectis. Verùm quantum malorum pelagus hinc exundauit in Gallos? Qui suo sanguine tot insignes triumphos Iulio pepererant, eiusdem opera maiore sanguinis iactura ex Italiæ finibus eiecti: parum hoc, & quo non tandem ignominiæ stigmate notati? Quòd ni Iulium mors intercepisset, vidissemus regnum illud totius orbis florentissimum, funditùs euersum. Quid autem de serenissimo Scotorum rege Iacobo commemorem? Is vir absolutam felicitatem absolutæ laudi adiunxerat, si perpetuò suis se finibus continuisset. Erat ea corporis specie, vt vel procul regem posses agnoscere. Ingenij vis mira, incredibilis rerum omnium cognitio, inuicta animi magnitudo, verè regia pectoris sublimitas, summa comitas, effusissima liberalitas. Denique nulla virtus erat quæ magnum deceret principem, in qua ille non sic excelleret, vt inimicorum quoque suffragio laudaretur. Contigerat vxor Margareta, serenissimi Anglorum regis Henrici octaui soror: ea forma, ea prudentia, ea in maritum charitate, vt non aliam à superis optare potuisset. Regnum Scotiæ, quod múltis & opib. & celebritate incolarum, & splédore fertur cedere: sic suis virtutib. illustrárat, sic auxerat, sic ornárat, vt veram egregij principis laudem meruerit, si intra hoc gloriæ suæ stadium cóstitisset. Sed ò nunquam felicem regno, rarò principi, regis discessum: dum nimium amico in Gallorum regem animo, quo Britanniæ regem magnis rerum minis Gallias impetentem auerteret, & ad insulę suę defensionem reuocaret, egressus regni sui fines, Anglos bello lacessit. Quid multis? Fortiter quidem

sed infeliciter periit, non tam sibi quàm regno. Periit adhuc æuo vigens. Diu Scotia tanto principe, diu Margareta tali marito, diu filius (nam filium ex ea sustulerat) tali patre frui potuisset, atque ipse vicissim & his omnibus & sua gloria, nisi sibi vitam inuidisset. Cæsus est vnà cum fortissimo patre filius, & filius eo patre dignissimus Alexander archiepiscopus, titulo diui Andreæ, iuuenis quidem viginti fermè natus annos: in quo nullam consummati viri laudē desiderares. Mira formæ gratia, mira dignitas, heroica proceritas, ingenium placidissimum quidem illud, sed tamen ad cognitionem omniū disciplinarum acerrimum. Nam mihi fuit cum eo quondam in vrbe Senensi domestica consuetudo. quo tempore à nobis in rhetorum præceptis. Græcanicisq; literis exercebatur. Deum immortalem quàm velox quàm felix, quàm ad quiduis sequax ingenium, quàm multa simul complecti poterat? Eodem tempore discebat Iurecōsultorum literas: nec eas admodum gratas, ob admixtam barbariem, & odiosam interpretum verbositatem. Audiebat dicendi præcepta, & præscripto themate declamabat. pariter & calamum exercēs, & linguā. Discebat Græcè, & quotidie quod traditū fuerat, stato reddebat tempore. Horis pomeridianis, musicis operam dabat, monochordiis, tibiis, testudini. Modulabatur & voce nonnunquam. Ne ipsum quidem conuiuij tempus studiorum vacabat fructu. Sacrificus perpetuò salutarem aliquem librum recitabat: puta decreta Pontificum, aut diuum Hieronymum, aut Ambrosium: nec vnquam recitantis vox interrumpebatur, nisi si quid alteruter doctorum, inter quos medius accumbebat, admonuisset, aut ipse parum assequens quod legebatur, sciscitatus esset aliquid. Rursum à conuiuio fabulæ, sed breues, & hæ quoque literis conditæ. Proinde nulla omninò vitæ pars vacabat studio, nisi quæ rei diuinæ somnóq; daretur. Nā etiā si quid superfuisset temporis, quod tam variis studiorū vicibus non suppetebat: tamē si quid fortè supererat, id historicorum lectioni dabat. Nam hac cognitione præcipuè capiebatur. His itaq; rebus factum est, vt adulescentulus vixdum decimumoctauum egressus annum tantum in omni literarum genere consecutus fuerit, quantum in quouis viro iurè mireris. Nec illud in hoc vsuuenit, quod ferè solet in aliis, vt ad literas felix, ad bonos mores minus esset appositus. Verecundi mores erant, sic tamen vt miram agnosceres prudentiam. Animus sublimis, & à sordidis istis affectibus procul semotus: sed ita, vt nihil adesset ferocitatis, nihil fastidij. Nihil non sentiebat, permulta dissimulabat: nec vnquam ad iracūdiam poterat incitari. Tanta erat naturæ lenitas, animique moderatio. Salibus impendiò delectabatur, sed eruditis ac minimè dentatis, hoc est, non nigro Momi, sed candido Mercurij sale tinctis. Si quid turbæ domi natum fuisset inter famulos, mirum quanta dexteritate, quantóque candore solitus sit componere. Deniq; religionis erat & pietatis plurimum, superstitionis nihil. In summa, nemo fuit dignior, qui ex rege, & ex illo rege nasceretur. Vtinam autem in parentem pietas quàm fuit admirabilis, tam fuisset & felix. Comitatus est in bellum, ne vsquam patri deesset. Quæso quid tibi cum Mauorte, omniū poeticorum deorū stupidissimo, qui Musis, imò qui Christo eras initiatus? Quid isti formę, quid isti ætati, quid naturæ tam miti, quid ingenio tā candido, cum taratantaris, bōbardis, & ferro? Deniq; quid erudito cum acie? quid episcopo cum armis? Imposuit nimirum tibi immodica quædā in parentem pietas: dúmque nimium fortiter amas patrem, infeliciter cum patre cæsus occubuisti. Tot naturæ dotes, tot virtutes, tot eximias spes, vnica pugnæ procella absorbuit. Periit & nostrarum rerum nonnihil. Nempe quod in erudiendo te sumpsimus operæ, quódque mea partum industria mihi in te vindico. At quantus felicitatis cumulus, nisi genius aliquis malus regem huc impulisset, vt regni sui limites egressus, in alienis agris cum ferocissima gente Martem experiri vellet? Vtinam quod præclarè cœperat, perficere maluisset: hoc est, σπάρτην ἔλαχες, ταύτην κόσμει. Regibus proprius ac pulcherrimus laudum campus intra regni fines est. In apum gente cæteræ quidem huc & illuc volatu diuagantur: solus rex, vt aculeo caret, ita pro portione corporis alas habet multo minores, vt ad volatum parum sit idoneus. Veteres ita Venerem fingebant, vt pedibus testudinem premeret: id innuentes, matremfamiliās ab ædibus nusquam oportere discedere, quippe cuius omne officium intra domesticos parietes contineatur. Atqui multo magis ad rem pertinebat, principem hoc admoneri symbolo: qui si quid peccat, non vnius familiæ, sed orbis totius malo peccat. An parum est domi negociorum, vt foris sint accersenda? Tanta est vbique scelerum sentina, tot sacrilegia, tot latrocinia, tot oppressiones, tot iniuriæ, tot contumeliæ, tot magistratuum corruptelæ, tot leges aut à tyrannis institutæ, aut in tyrannidis ministerium detortæ, vt illa minutiora ne dicam, neglectas oppidorum vias, collabentes ædes sacras, incuratas fluminum ripas. His ita mederi, vt in remedium, quàm minimum de sanguine tuorum impendas, vt Respublica beneficium sentiat, non sentiat impendium, ánnon egregium principis munus, & immortali laude dignum? Quòd si cupis omninò gloriæ tuæ pomeria vltra ditionis tuæ fines extendere, fac vt qui finitimi sunt, magnitudinem tuam benefactis, non malefactis experiantur. Exuris villas, proteris segetes, demoliris vrbes, abigis pecora, trucidas homines, atque ita denique te magnum declaras. bellum certamen, si id cum latrone suscepisses. Hesiodus scripsit, malum vicinum magnam esse noxam: contrà bonum, ingens esse commodum. Hoc in te probent finitimi tui: fac ita te mirentur magnum, vt ament benignum. Verùm satis iam dolori nostro, satis datum discipuli memoriæ. Superest vt ad prouerbiorum recensionem redeamus.

Omnium horarum homo.

Qui seriis pariter ac iocis esset accommodatus, & quicum assiduè libeat conuiuere, eum veteres omnium horarum hominem appellabant. Atq; ita vocatū Asinium Pollionem, autor est Fabius. Apud Suetonium Tiberius duos quosdam combibones suos iucundissimos, & omnium horarum amicos profiteri solet, etiam codicillis. Eiusmodi amicum elegāter simul, & graphicè depinxit Ennius, sub persona Gemini Seruilij. Carmen quanquam extat apud Aulum Gellium Noctium Atticarum lib. xij. c. iiij. tamen non grauabor adscribere,

Hocce loquutu', vocat quicum benè sæpè libenter
Mensām, sermonésq; suos: rerumq́; suarum
Comiter impertit, magna cùm lapsa dies iam
Parte fuisset, de parnis, summisq; gerundis,
Consilio, induforo, lato, sanctóq; senatu.
Cui res audacter magnas, paruásq;, iocúmq;
Eloqueret: quæ tincta malis, & quæ bona dictu
Euomeret, si quid vellet, tutóq; locaret.
Quocum multa volup' ac gaudia, clámq;, palámq;:
Ingenium, cui nulla malum sententia suadet
Vt faceret facinus, lenis tamen, haud malus, idem
Doctu', fidelis, suauis homo, facundu', suóq;
Contentus, scitus, atq; beatu', secunda loquens, in
Tempore, commodus, & verborum vir paucorum.
Multa tenens antiqua, sepulta, & sæpe vetustas
Quæ facit, & mores, veterésq; nouosq; tenentem.
Multorum veterum leges, diuúmq; hominúmque
Prudentem, qui multa loquíve, tacerève possit.

Talis & inter philosophos fuisse traditur Aristippus, qui Dionysij iussu cum cæteris nec in fœminea purpura saltare detrectauit, Platone recusante: addens vel in Bacchanalibus oportere pudicum esse.

Hinc Horatius,

Omnis Aristippum decuit color.—

Contrà qui suis quibusdam sunt moribus, neque faciles ad cuiusuis hominis conuictum, perpaucorum hominum homines dicuntur, vt apud Terentium. Apud Horatium autem,

Communi sensu planè caret, inquimus.—

Aut abi aut exuere.

Plato in Theæteto significat apud Lacedæmonios hūc fuisse morem, vt in publicis certaminibus neminem cogerent

cogerent ad congressum, sed legem edicebant, ἢ πίνειν, ἢ ἀπιέναι, id est, Aut abire, aut exire. Græcis auté ἀποδύεσθαι dicuntur qui se parant certamini, quòd campestriati luctarentur olim, cæteri nudi. vnde hæc ipsa vox ἀποδυόμενος quoties transfertur ad rem animi, velut ad disputandum, aut repugnãdum carni, prouerbij vim habet. Ita frequenter vsurpat D. Chrysostomus, ad diuus Basilius. Simile est id quod alibi dicitur, Aut bibat, aut abeat.

COGNATI.

Temporibus seruire decet.

Lucanus ad Calphurnium Pisonem,

Temporibus seruire decet, qui tempora certis
Ponderibus pensauit, eum si bella vocabunt,
Miles erit: si pax, positis toga gestiet armis.
Hunc fora pacatum, bellantem castra decebant.

Cicero libro De finibus iij. commemorat inter præcepta veterum sapientum, quæ constat prouerbiorum vice celebrata: Quæq; sunt, inquit, vetera præcepta sapientum, qui iubent tempori parere, & sequi Deum, & se noscere, & nihil nimis. Pro parere, sunt qui parcere legunt. Christus Matth. xiij. temporarios & tempori sese accommodantes, quique ad tempus credunt, & in tentationis tempore recedunt, πρόσκαιρους vocat. Affinia sunt, Seruire scenæ: &, Vti foro.

SERVITVS.

ERASMI. Argentum accepi, imperium vendidi.

Nihil hac sententia decantatius: Qui accipit beneficium perdit libertatem. Demenæus eleganter expressit hac sententia,

Argentum accepi, dote imperium vendidi.

Nam pauper vxorem duxerat pulchrè dotatam, sed in quam nihil haberet imperij. Talis inducitur & Nausistrata in Phormione Terentiana.

Spartæ serui, maximè serui.

Plutarch. in vita Lycurgi refert ceu vulgo iactatum, ἐν Λακεδαίμονι τὸν ἐλεύθερον μάλιστα ἐλεύθερον εἶναι, καὶ τὸν δοῦλον μάλιστα δοῦλον, id est, Apud Lacedæmonios qui liber est, maximè liberum esse, eum verò qui seruus est, maximè seruum esse. Apud Lacedæmonios ingenuis non erat fas discere, aut exercere vllum opificium, aut negotiationem, aut agriculturam, sed hæc omnia per Helotas (id erat seruorum genus, quibus nefas erat vllam artem liberalem vel discere vel exercere) agebant: quos ipsos durissimè tractabant. Cogebantur adesse conuiuiis, & illic inebriari, cantiones ridiculas canere, & saltationes indecoras agere, vt horum exemplo ingenui discerent quàm indecora fœdáque res sit temulentia. Quin & Ephori quum inirent magistratum, solent Helotibus bellum indicere, quo fas esset illos occidere. His rationibus ad tantam seruitutem adigebantur; vt nihil auderent iniussu dominorum: adeo vt quum Thebani, qui eruptione facta in Laconicam quosdam in Helotibus ceperant, iuberent illos canere cantiones Terpandri, Alcmanis, & Spondontis Laconici, respondcrint id heriles filias nolle. Generosior Spartano, aliàs nobis dictum.

Subiugus homo.

Ὑποζύγιον ἄνθρωπος, i. Subiugus homo. Qui non arbitratu suo, sed alieno iussu facit quippiam. Traductum à iumentis iugalibus. Huc pertinent illæ metaphoræ prouerbiales, Mittere sub iugum. Horat.

Sic visum est Veneri, cui placet impares
Formas atq; animos sub iuga ahenea
Sæuo mittere cum ioco.—

Item, Deiicere iugum, quod scripsit M. Tullius in primâ Philippicarum. Subducere collum iugo Ouidius,

Et tuæ læsuro subtrahe colla iugo.

Excutere iugum.

Leo chordula vinctus.

Lucianus in libello De mercede seruientibus, νῦν δὲ τὸ τοῦ λόγου, λέων κρόκῃ δεθεὶς ἄνω καὶ κάτω περισύρομαι, id est, Nunc autem, quod dici solet, leo filo vinctus, sursum ac deorsum circunferor. Quum quis exiguo commodo captus, apud aulicos ostentatur passim, quòd princeps tantum alat virum. Hoc enim principes gloriosum sibi ducunt, si episcopos aut doctos viros cogant sua relinquere negotia, & aulicæ seruire pompæ.

Samij literati.

Plutarchus in vita Periclis citat hunc versiculum ex Aristophane Comico,

Σαμίων ὁ δῆμος ἐστὶν ὡς πολυγράμματος.

Id est,

Populus Samiorum valde literatus est.

Arbitror hoc inde dictum, quod quum Samij captiuis Atheniensium iussissent noctuam. Athenienses vicissim Samiorum captiuis inurebant Samænam: quam in collectaneis opinor dictam σάμαιναν. Id erat nauis genus lato ventre, a prora veluti suilli rostri speciem præferens. vnde & hic versus iactatus est,

Ναῦς δέ τις ὠκυπόρος Σαμία ὑὸς εἶδος ἔχουσα.

Id est,

Nauis erat velox Samia, specieq; suilla.

Dicta est Samæna, quòd à Samiis reperta sit. Conueniet igitur in cicatricosos, & stigmatum plenos. Hesychius & Suidas addunt, apud poetam dictum in Babylonios è pistrino prodeuntes, stigmatibus notatos. Verùm Aristoteles etiam huius dicti monstrat originem. Quum Samiorum gens esset afflicta à tyrannis, ob inopiam administrantium rempublicam, coacti sunt aliquot è seruis admittere in consortium administrandi magistratus. Sic Aristoteles. Seruile est autem ac noxium, stigmatis notari. Apud Plautum in Cassina: Si hic literatus me sinat. Literatum appellans notis inustis insignem. Plin. lib. xviij. c. 3. inscriptos appellat: Et nunc eadem illa, vincti pedes, damnatæ manus, inscripti vultus, exercent. De Attagena diximus aliàs. Nec desunt qui causam diuersam adferát, quòd apud Samios inuentæ sunt vigintiquatuor literæ à Callistrato. Sic Andron in Tripode. Idem Ionum literas tradidit Atheniensib. Probabile est igitur, à repertis traditísque literis, iocum fuisse versum ad stigmata. Nam Samij simul & accipiebant, & tradebant infames notas. Nicanor Alexandrinus grammaticus populari ioco dictus est stigmaticus, quòd de scripturæ distinctiunculis, quas Græci στιγμὰς appellant, curiosè scripserit.

Cum sarcinis enatare.

Nec minus commodè dictum est in eadem Epistola, Nemo cum sarcinis enatat. id est, nemo sese recipit in libertatem, nisi contemptis præmiis seruitutis. Non enim potest euadere occupationes qui curarum autoramentum non potest negligere. Congruit cum eo quod alibi retulimus ex Martiale, Totis pilea sarcinis redemi: rursum cum apologo, quem adducit Horatius De vulpe pasta in camera frumentaria.

EX APPEND. ERASMI.

Circumpedes.

Qui proximè adsunt, cingúntq; aliquem ad obsequia prædicanda, vt sunt familiaritate perpetua nobis iuncti. Sic à manibus, à pedibus vocamus eos, qui nobis domesticè inseruiunt. Cicero.

IVNII.

Animæ scrinium seruitus.

Ψυχῆς γλωττόκομον δουλεία, id est, Animæ marsupium seruitus. Refertur à Dionysio Longino prouerbiali specie dictum ex philosopho quopiam, quòd seruitus sit veluti carcer & retinaculum animi, neque patiatur eũ liberè loqui animiq; sensa plenis buccis depromere. Causam enim

exquirens, cur sua ætate nulli ad veterum gloriam aspirare possent, subiicit, simul cum sublato populari reipub. statu, præclarorum ingeniorum optimo alumno, extinctam etiam esse libertatem eloquētię nutricē, libertatem inquā, καλλίστη καὶ γονιμωτάτη λόγων τάμια, hoc est, vberrimū & fœcundissimum eloquentiæ riuū. Reducta namq; ad vnius libidinem reipub. cura, adulationibus corruptas esse vitiatasq; præclaras indoles, & adempta sermonis libertate, veluti repagulis quibusdam coercitas, ad instar Pygmæorum, qui in glottocomis scriniisve educantur, quorum depressa angustia & prohibeatur adolescendi incrementum, & includatur libertas circumposito ori vinculo: vsqueadeò vt conclusione definiat quamlibet seruitutem etiam iustissimam, animæ esse glossocomum. Græcè est: πᾶσαν δουλείαν, κἂν ᾖ δικαιοτάτη, ψυχῆς ὡς γλωττοκομεῖον. Est autem Glottocomon, tibiarum theca, & tibiæ lingularum receptaculum, Polluce teste, cuius meminit Apollodorus Carystius,

Μέγα ὦ φορμίων γλωττοκομεῖον.

& Lysippus in Bacchis,

Αὐλίσκοι τ' αὐλοῖς ... καὶ γλωττοκομεῖον.

Id est,

Simul cum tibiis modioli & glossocomum.

Videtur autem in hoc adagio Glottocomon accipi pro scrinio: quasi dicat, seruitute coerceri linguam ceu scrinio inclusam. In qua ferè significatione accipitur apud Ioannem c. xij. de Iuda, κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε. i. Fur erat, & marsupium gerebat. quod Nonnus Panopolites κίστην & δουρατέην χηλὸν reddidit. i. scrinium & arculam. Scholasticus lib. j. c. xxvij. γλωσσόκομον πλῆρες χρυσίου. i. auro plenum scrinium. Alioqui & pro capulo seu feretro accipitur apud Theodoritum Cyrensem libr. iij. Ecclesiasticæ hist. c. xxiij. vbi memorat responsum pædagogi cuiusdam ad Libanium sophistam, percontantem quid rerum ageret fabri filius, quo conuicio Christus designabatur. id tale fuit, γλωσσόκομον κατασκευάζει ὁ τοῦ παντὸς δημιουργός. i. Sandapilam apparat vniuersi fabricator. quo dicto auguratus fuit ille necem Iuliani apostatæ, qui non multo pòst ἐν γλωσσοκόμῳ. i. in pheretro iacens funere elatus fuit. Quid, quòd & medicis instrumentum, mechanicum habetur Glossocomon, quo fracta ossa appositè comprehenduntur, & vinculis adstringuntur, ne à positu suo excidant, donec consolidata coaluerint. cuius descriptionem petere licet ex Galeni de fracturis comment. ij. Vbi igitur de causa herili, aut magnatum reb. parum tutum colloquium esse significabimus, prouerbij vsus erit: siquidem vulgato adagio monemur illius tueri patrocinium, cuius pane vescimur.

COGNATI.

Qui cupit aut metuit, seruus est.

Horatius,

Qui cupit, aut metuit, liber mihi non erit vnquam.

Qui cupit, id est, auarus est. Non dissimile est illud Christi apud Ioan. c. viij. Omnis qui facit peccatū, seruus est peccati. Itidē Paulus Ro. vj. Petrus quoq; epist. ij. c. ij. Libertatē illis promittentes, cùm ipsi serui sint corruptionis. à quo. n. quis superatus est, huius & seruus est. Quisquis ergo perpetrat peccatum, seruum se facit peccati: & qui peccato est obnoxius, transit in ius & potestatem satanæ. Atque hoc chirographo totus ferè mundus est obnoxius diabolo. Hæc vera, longéque miserrima seruitus est, seruire vitiis. Vnde in mysticis literis, Ægyptus Ebræis sonans tenebras, gerit typum vitę, vitiis & errorib. obnoxię. Qui scrutantur venas auri & argenti, quorum animus semper est in scriniis, aut in patinis, qui latifundia iungunt latifundiis, quoniam habent oculos in terram defixos, non vident signum perennis gloriæ, & ipsum Christum.

SIMLIITVDINIS ET CONgruentiæ.

ERASMI. De grege illo est.

De grege illo est, eiusdem factionis, aut contubernij. Terentius in Adelphis: At hic hercule de grege illo est. Idem in Eunucho: Vt me in vestrum gregem recipiatis. M. Tullius ad Atticum, At vellem te in tuum veterem gregem retulisses. Idem oratione in Verrem prima: Quæ cum quem sit habiturus non video, nisi fortè de illo grege oratorum, qui subscriptionem sibi postularunt, &c. In eundem actione iiij. pro eodem, dixit De illo conuentu: Turpio quidam illius excursor & emissarius, homo omnium ex illo conuentu quadruplatorum deterrimus. Allusit autem ad id quod alibi diximus. ἀγεληδόν. Sic & Flaccus,

Scribe tui gregis hunc, & fortem crede bonumq;.

Verùm hoc frequenter & in bonam partem vsurpatur. Beatus Hieronymus aduersus Iouinianum lib. ij. De tuo, inquit, armento sunt, imò inter tuos ciues grunniunt. M. Tull. gregales appellat familiares & eiusdem sodalitij: velut in oratione pro domo sua ad Pōtifices: Quod vos ad Catilinæ gregales de me dicere solebatis.

Nostræ farinæ.

Eiusdem farinæ dicuntur, inter quos est indiscreta similitudo. Quod enim aqua ad aquam collata, idem ad farinam farina. Persius in v Satyr.

—Nostræ paulo antè farinæ
Pelliculam veterem retines.—

Perinde quasi dicat, nostri gregis, nostræ conditionis. Pertinet ad illam classem, Eadem cera: &, Idem puluis: de quibus alibi dictum est. Simili tropo Seneca dixit, Eiusdem notæ, lib. iij. epist. xxiiij. His adiicias & illud eiusdem notæ licet, tantam hominum imprudentiam esse, imò dementiam, vt quidam timore mortis cogantur ad mortem.

Non eras in hoc albo.

Non eras in hoc albo, hoc est, Non eras in hoc numero. Translatum ab albata tabula, in qua quondam scribebantur nomina iudicum. Plinius in præfatione historiarum mundi: Cùm hanc operam condicerem, non eras in hoc albo. id est, non eras in eorum numero, quos hæc lecturos credebam. Erat & Album prætoris, in quo leges & formulæ describebantur. Pandectarum lib. j. tit. de edendo, ex Vlpiano eum quoq; edere Labeo ait, qui producat aduersarium suum ad album, & demonstret quid dictaturus sit. Atque hoc sanè loco Aduersarium non declarat eum quicum lis est, sed tabulas ex tempore notatas memoriæ gratia. In quem sensum M. Tullius vsus est in oratione pro Roscio, idque non semel. Andreas Alciatus existimat legendum, Aduersaria: non, aduersarium: libro Dispunctionum tertio. Item secundo eiusdem operis libro, titulo primo, multa fit mentio de albo. Quintilianus lib. Institutionum xj. Quorum alij se ad album & rubricas transtulerunt. videlicet leguleios & formularios irridēs, qui non ex libris iurisprudentium, sed ex albo prætoris, iuris scientiam discerent. T. Liuius Decadis j. lib. ix. Ciuile ius repositum in penetralibus pontificum euulgauit, fastósq; citra forum in albo proposuit, vt quando lege agi posset, sciretur. Apuleius metamorphoseos lib. vj. meminit albi. Siquidem Iouem adlocuturum deos, ita facit exordiri: Dei conscripti musarum albo. Quibus in verbis mihi subesse videtur obscura quidem, sed faceta allusio scriptoris ad deos à poetis cōfictos: quasi ij demū in deorum numero sint, quos illic Musæ, quibus afflicti scribunt poetæ, constituerint.

Non sum ex illis heroibus.

Οὐκ εἰμὶ τούτων τῶν ἡρώων, i. Non sum de numero istorum heroum, id est, Non sum ex eorum numero, qui propensiores sunt ad lædendum quàm ben emerendum. A geniis sumptum, qui lacessiti sæpe perniciem adferūnt, perrarò iuuant. Vnde qui se commodum, non noxam allaturos esse pollicebantur, hoc vtebantur adagio. Zenodotus Menandrum citat ex Ephebis.

Patris est filius.

Τοῦ πατρὸς τὸ παιδίον, i. Patris est filius. Ita loquuntur, vbi

vbi quis mores imitatur patrios. Et in genere. eius filium vocamus quemlibet, quem moribus expresserit, quòd liberi ferè parentes referre soleant. Hunc titulum Varro vni ex Menippeis indidit, citante Nonio Marcello. Varronis autem tituli ferè prouerbiales sunt. Philostratus in Aristide commemorat, sophistam hoc prouerbio notasse Alexandrum, quòd patris ambitionem imitaretur.

Aphyarum honos.

Ἀφυῶν τιμή, i. Aphyarum honos. Quoties humilib. exiguus quispiam honos contingit. Nam Aphya pisciculus est vilis, cui coquendo nihil adhibetur præter oleum, quo frigitur. Vnde iactatum illud: ἀφύαις τιμὴ τὸ ἔλαιον. id est, Aphyæ honos oleum.

Terra amat imbrem.

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα.

Id est,

Nam terra gaudet imbre.

Vbi quis desiderat ea quæ sibi nouit esse accommoda conducibiliáq;. Citat hoc hemistichium, velut prouerbiale, Aristoteles libro Moralium Eudemiorum vij. ostendens non solùm similitudinem conciliatricem esse amicitiæ, velut inter fures, graculos & lupos: verùm etiam dissimilitudinem nonnunquam beneuolentiæ causam existere, contrà, similitudinem odij. Nam terra cùm suapte natura sit sicca, amat imbrem: & figulus odit figulum: indoctus amat literatum, mulier virum. Ibidem narrat ab Heraclito reprehensum poetam, qui scripsit hoc carmen,

Ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν ἔκ τ' ἀνθρώπων ἀπόλοιτο.

Id est,

Lis vtinam sublata, deos hominésq; relinquat.

Athenæus lib. xiij. carmen ex Euripide citat,

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖ' ὅταν ξηρὸν πέδον.

Id est,

Tellus quidem imbrem amat, solum quum est aridum.

Aristoteles libro Moralium Nicomach. viij. citat eandem ex Euripide sententiam, sed perturbato metro: Εὐριπίδης μὲν φάσκων.

Ἐρᾷν μὲν ὄμβρου γαῖαν ξηρανθεῖσαν,
Ἐρᾷν δ' οὐρανὸν σεμνὸν πληρούμενον
Ὄμβρου πεσεῖν εἰς γαῖαν.

Id est,

Euripides quum ait,

Requirere imbrem terram, vbi siti aruit,
Diuum vicissim cœlum vbi iam nubibus
Impletur, optat in solum delabier.

Hoc adfert ad confirmandam quorundam opinionem, qui dicebant secus quàm haberent prouerbia, dissimile à dissimili, contrarium à contrario appeti. Terra enim frigida & sicca appetit imbrem, qui iuxta aeris naturam vnde venit, est calidus & humidus: ac imber vicissim appetit terram.

Scopæ dissolutæ: Scopas dissoluere.

Homines nihili, nulliusq; prorsus consilij, Cic. scopas dissolutas nominat, scribens ad Attic. epist. li. vj. his quidem verbis: Cæsarem vidi Minturnis ad VIII. calend. Februarias manè, cùm absurdissimis mandatis, non ad homines, sed scopas dissolutas, vt id ipsum ille mihi videatur irridendi causa fecisse. Idem in Oratore perfecto, agens contra eos qui numeros orationis cótemnunt, scopas dissoluere dixit, pro eo quod est, rē prorsus inutilem efficere. Nam scopæ colligatæ, & speciē videntur habere qualemcumq;, & ad verrendū pauimentum sunt accommodatæ. Porrò si dissolueris, nihil inutilius, nihil inelegantius. Tulliana verba sunt hæc: Sed si quos magis delectant soluta, sequantur ea sanè: modò si quis Phidiæ clypeum dissoluerit, collocationis vniuersam speciem sustulerit, non singulorū operū venustatē, vt in Thucydide orbē modò orationis desidero, ornamēta cōparent. Isti autē cū dissoluunt orationem, in qua nec res, nec verbū vllū est, nisi abiectum: non clypeum, sed vt in prouerbio est (etsi humilius dictum est, tamen consimile est) scopas, vt ita dicam, mihi videntur dissoluere.

Vno tenore.

Tenorem, rei progressum vocant. Vnde quæ sui similia, sibíque veluti perpetua quadam succedunt serie, horum eundem esse tenorem dicimus. M. Tullius lib. De oratore perfecto: Isque vno tenore, vt aiunt, in dicendo fluit. Loquitur de æquabilitate dictionis nulla varietate reficientis auditorum aures. Idem in libr. De claris Oratoribus: Vnus enim tonus est orationis, & idem stylus. Quo quidem loco haud scio, an pro tono, tenor legére præstiterit.

Boni ad bonorum conuiuia vltrò accedunt.

Αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴενται.

Id est,

Spontè bonis mos est conuiuia adire bonorum.

Hexameter prouerbialis, tum vsurpandus, vbi vir bonus, fiducia virtutis & amicitiæ, quæ generalis inter omneis probos intercedit, ad sui similem accedit, non expectatis vulgarib. istis inuitatiunculis. Quidam natum putant ab Hercule: qui cùm Ceii Trachenij domum inuocatus inuiseret, hunc versiculum primus dixerit. Fertur & trimeter iambicus in eandem sententiam,

Ἀκλητὶ κωμάζουσιν εἰς φίλους φίλοι.

Id est,

Conuiua amico amicus vltrò etiam venit.

Tacitè notauit adag. Homer. in ij. Iliad.

Αὐτόματος δέ οἱ ἦλθε βοὴν ἀγαθὸς Μενέλαος.

Id est,

Illi vocalis Menelaus venerat vltrò.

Scholiastes indicat, hoc verbo fuisse significatam Menelai fortitudinem in bello. Exilis enim vox formidolosum arguit: & βοὴ apud Græcos interdum bellum declarat, quemadmodum & hodie apud Germanos. Zenodotus in collectaneis diuersa sententia citat hoc adagium ex Eupolidis comœdia, cui titulus Chrysogenes,

Αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ δειλῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασι.

Id est,

Vltrò adeunt hominis timidi conuiuia fortes.

Idem fermè significat Plato in Symposio, ἵνα καὶ τὴν παροιμίαν διαφθείρωμεν μεταβαλόντες, ὡς ἄρα καὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασιν αὐτόματοι ἀγαθοί. id est, Vt & prouerbium perdamus, hunc ad modum inuertentes: Boni ad bonorum conuiuia vltrò veniūt. Sētire videtur Plato, Homerum fecisse Menelaum deteriorem ad præstantioris accessisse cōuiuium: quòd Agamemnon bello valuerit, Menelaus fuerit imbellis. Citatur hic locus & ab Athenæo lib. iiij. Tametsi non hanc opinor Homeri mentem fuisse, cùm virtutis addat elogium,

—Βοὴν ἀγαθὸς Μενέλαος.

Id est,

—Voce bonus Menelaus.

& cùm aliquot locis illum fortissimè rem gerentem inducat, alicubi etiam ἀρηΐφιλον cognomento honestet. Apud Athenæum libr. j. ex Cilatino, quidam qui inuocatus ad conuiuium accesserat, ita loquitur: ἀγαθὸς ἐπ' ἀγαθοὺς ἀγαθοὺς ἦλθον ἐπὶ δεῖπνον· κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων. i. Bonus enim ad bonos viros conuiuaturus veni. Nam res amicorum communes.

Æqualis æqualem delectat.

Similitudo mater est beneuolentiæ, consuetudinísque & familiaritatis conciliatrix. Vnde videmus iuuenes inter se libenter conuenire, senes cum senibus congregari, doctos doctorum conuētu capi, improbos congredi cum improbis, bibones cum bibonibus, nautas amare nautas, diuitibus esse necessitudinem cum diuitibus, atque in vniuersum similia similibus gaudere. In hanc sententiam extant aliquot veterum prouerbia, quorum est illud: ἧλιξ ἥλικα τέρπει. id est, Æqualis æqualem delectat. Quod vsurpans M. Tull. in Catone maiore: Pares autem, inquit, cum paribus, vt est in vetere prouerbio, facillimè congregantur. Nā prima familiaritatis conciliatio proficiscitur

ab ætatis æqualitate, quam Græci vocant ὁμηλικίαν. Ad quod allùdens Homer. in Odyss. ο.

—Ἀτὰρ ἢ ὁμήλικες εἰμέν.

Id est,

Quinetiam sumus æquæui.—

Huc respexit Plato j. De repub. lib. apud quem Cephalus, qui se testatur iam peruenisse ἐπὶ γήρως οὐδῷ, id est, senectæ limen, ait: πολλάκις γὰρ συνερχόμεθά τινες εἰς ταὐτὸ παραπλησίαν ἡλικίαν ἔχοντες, διασώζοντες τὴν παλαιὰν παροιμίαν. id est, Sæpenumero plerique conuenimus fermè æquales, antiquum illud seruantes prouerbium. Aristotel. ij. Rhetor. li. recensens quæ quibus sint iucunda, scribit in totum ea natura sese inuicem delectari, quæ genere sint coniuncta, aut similia, vt hominem homine, equum equo, adolescentem adolescente. Atque huc tendere prouerbia vulgo iactata: ἧλιξ ἥλικα τέρπει. Item id genus alia quædam. Verba illius hæc sunt, τὸ συγγενὲς δὲ καὶ τὰ ὅμοια ἡδέα πάντα ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, οἷον ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ, καὶ ἵππος ἵππῳ, καὶ νέος νέῳ. ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι εἴρηνται, ὡς ἧλιξ ἥλικα τέρπει, καὶ ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον. καὶ ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα. καὶ ἀεὶ κολοιὸς παρὰ κολοιόν. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Theognis ait amicitiam cohærere inter æquales, vicinos & senes,

Παῖδες μὲν ... κατ' αὐτὸν
Οἰκοῦσι χῶρον ... πρεσβύτεροι. Id est,

Omnes hi sese venerantur, amantq; vicissim,
Vicini, æquales viribus, atq; senes.

Nec alienum est ab hoc prouerbio, quod Empedocles ait apud Aristot. lib. De anima primo, animam esse quiddam ex omnib. elementis conflatum, imò ipsam horum quiddam esse. & vnumquodq; cognoscere, eo quòd habet affine quiddam cum singulis. Vnde & Plato in Timæo dicit, animam ex elementis constare. Empedoclis versus sic habent,

Γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὀπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ,
Αἰθέρι δ' αἰθέρα δῖον, ἀτὰρ πυρὶ πῦρ ἀΐδηλον,
Στοργῇ δὲ στοργήν, νεῖκος δέ τε νείκεϊ λυγρῷ.

Quos versus quoniam initiò desperabamus commodiùs verti posse, ab Argyropylo versos subiecimus,

Terram nam terra, lympha cognoscimus aquam,
Ætheraq; æthere, sanè ignis dignoscitur igni,
Sic & amore amor, ac tristi discordia lite.

Quanquam in primo versu suspicor à librariis vndam versam in aquam. Pòst amicorum rogatu, nostra addidimus qualiacunque,

Terra quidem terra sentitur, lymphaq; lympha,
Ætherq; æthere purus, at igni noxius ignis,
Dulcis amore amor, atq; odio funesta simultas.

Argyropylus explendi carminis gratia pro vno verbo ὀπώπαμεν, duo reddidit, cognoscimus & dignoscitur: duo epitheta prætermisit, δῖον & ἀΐδηλον. Deinde vocis repetitæ gratiam bis perdidit, in aquam & vndam, in discordia & lite, vt ne commemorem duritiem compositionis in Terram nam. Sic & Sanè aduerbium de suo attexuit. Nos amori addidimus epitheton, sed quod fuerat additurus poeta, si per metri leges licuisset: quandoquidem voci contrariæ addidit suum νείκεϊ λυγρῷ. Non hæc mihi dicuntur, vt sugillem virum de studiis optimis optimè meritum: sed vt iudicio proficiant adolescentes, quibus hæc potissimùm scribuntur. Philosophorum quispiam Zenoni ni fallor, apud Augustinum prodidit, animã ipsam esse numerum seipsam mouentem, atque hanc ob causam rebus numerosis natura capi delinirique: veluti musicis modis afficiũtur & pueri cognato quodam naturæ sensu, cum prorsus nesciant, quid sit musica. Aristot. hoc ipso quẽ modò retulimus loco, definitionem hanc adducit tacito autoris nomine.

Simile gaudet simili.

Ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον, id est, Simile gaudet simili. Aristoteles lib. Moralium viij. ὅμοιον ὁμοίου ἐφίεται, id est, Simile appetit simile. Item libr. ix. ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον, id est, Simile simili amicum. Vnde est & illud, ὁμοιότης τῆς φιλότητος μήτηρ, id est, Similitudo mater amoris. Quare vbi absoluta similitudo, ibi vehementissimus amor: id quod indicat fabula Narcissi. Agathon in conuiuio Platonis: ὁ γὰρ παλαιὸς λόγος εὖ ἔχει, ὡς ὅμοιον ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει. id est, Scitè quidem veteri prouerbio fertur, simile simili semper hærere. Plutarchus in commentario, cui titulus, Quo pacto sit amicus ab adulatore dignoscendus, refert huiusmodi senarios,

Γέροντι γλῶτταν ἡδίστην ἔχει,
Παῖς παιδί, καὶ γυναικὶ πρόσφορον γυνή,
Νοσῶν τ' ἀνὴρ νοσοῦντι, δυστυχεῖ θ' ὁ
Ἀληθῶς ἐπῳδός ἐστι τῷ πεπραγμένῳ.

Id est,

Seni senilis lingua iucundissima est,
Puerq; puer, & mulier apta fœminæ,
Ægrotus itidem ægroto, & in malis situs,
Exercito malis placet, atque congruit.

Diogenes Laertius ostendens quædam imitatum Platonem ex Epicharmi scriptis adducit & illud: Quod canis cani videtur pulcherrima, & boui & bos, & asina asino, & sus sui. Diximus alibi, Suum cuique reginæ placere regem. Plato lib. De legib. viij. φίλον μέν που καλοῦμεν ὅμοιον ὁμοίῳ κατ' ἀρετὴν καὶ ἴσον ἴσῳ. id est, Amicum quidem vocamus simile simili, quod ad virtutem, & æquale æquali. Quanquam adagium rectè transferetur & ad illos, quos similitudo conciliat vitiorum. In quos est illud Catulli,

Pulchrè conuenit improbis cinædis.

Item illud Martialis,

Vxor pessima, pessimus maritus,
Miror non bene conuenire vobis.

Illud item Iuuenalis,

Magna inter molles concordia.

Semper similem ducit deus ad similem.

Potest autem adagium ex Homero natum videri, apud quem Odyss. ρ. Melantius caprarius conspicatus Eumæum subulcum, ipsum Vlyssem secum adducentem, sed habitu specieq; pannosi, scomma iacit in vtrunq; quasi duo inter se similes bene conuenissent,

Νῦν μὲν δὴ μάλα πάγχυ κακὸς κακὸν ἡγηλάζει,
Ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον.

Id est,

Nunc adeò malus ecce malum comitatur, vt vsq;
Ad similem deus adducit, similémq; paremq;.

Aristoteles libr. Moral. viij. prouerbij loco refert. ὅθεν τὸν ὅμοιόν φασιν ὡς τὸν ὅμοιον. id est, Vnde similem aiunt ad similem.

Semper graculus assidet graculo.

Ἀεὶ κολοιὸς παρὰ κολοιὸν ἱζάνει.

Id est,

Assidet vsque graculus apud graculum.

Refertur à Diogeniano prouerbialis senarius: notaturq; ab Aristotele libr. Rhetor. quem modo citauimus: vbi inter alia complura huius sententiæ prouerbia, hoc quoque commemorat. Item libro Moral. viij. καὶ κολοιὸν ποτὶ κολοιόν. id est, Et graculus, inquit, ad graculum. Græcis est trochaicus dimeter, haud dubium quin ex poeta quopiam decerptus. Eleganter vsurpauit adagium Gregorius in quadam ad Eudoxium epistola: κολοιὸν δὲ ποτὶ κολοιὸν ἱζάνειν, καὶ τῆς παροιμίας ἀκούεις. id est, Graculum autem assidere graculo, audis & à prouerbio. Porrò graculorum conuentus olim notos fuisse, testatur M. Varro libro de re Rustic. iij. Vnde Plutarchus in libro De polyphilia, οὐκ ἀγελαῖόν ἐστιν, οὐδὲ κολοιώδης. id est, Non armentarium est, neque graculeum. Quin huic aui nomen inditum à κολλάω, quod est, conglutino. M. Varro graculos quoque Latinis inde dictos vult, quòd gregatim volent. Quintilianus non probat, asseuerans dictionem ab auium voce confictam.

Cicada cicadæ chara, formicæ formica.

Cæterùm quod Aristot. in eo loco quem modò citauimus, addidit, Et si qua sunt id genus alia: dubium non est, quin senserit illa quæ sunt apud Theocritum Idyl. ix.

Τέττιξ μὲν τέττιγι φίλος, μύρμακι δὲ μύρμαξ,
Ἴρηκες δ' ἴρηξιν.—

Id est,

Id est,

Formicæ grata est formica, cicada cicadæ,

Accipiter placet accipitri.—

Porrò nota est formicarum politia, & cicadarum concentus.

Cretensis Cretensem.

Ὁ κρὴς τὸν κρῆτα, Cretensis Cretensem, subaudi, quod erit commodum sententiæ, prouocat, conatur circumuenire, aut tale quippiam. Quoties improbus agit cum improbo, perfidus cum perfido. Sumptum adagium à Cretensium moribus, quos plurimis conuiciis incessiuit antiquitas.

Cretensis cum Ægineta.

Eandem obtinet sententiam, κρὴς πρὸς αἰγινήτην, id est, Cretensis cum Ægineta. subaudiendum, agit. Quadrat in pariter improbos, qui mutuis inter se fallaciis agũt. Nam Æginetæ quoque olim malè audierunt, in quos etiam oraculum illud quidam æditum putant, οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι. id est. Neque tertij, neque quarti.

Vulpinari cum vulpe.

Ἀλωπεκίζειν πρὸς ἑτέραν ἀλώπεκα, id est, Cum vulpe vulpinare tu quoque inuicem. Senarius est prouerbialis. Cum astutis astutiis agito. Horatius:

Nunquam te fallant animi sub vulpe latentes.

Aristophanes in Vespis:

Οὐκ ἔστιν ἀλωπεκίζειν.

Id est:

Non licet vulpinari.

Quod autem nos ἀλωπεκίζειν vertimus vulpinari, ne quis hoc verbi tanquam nostrum ac nouum aspernetur, citatur ex M. Varrone à Nonio Marcello. Sic enim ausus est dicere Varro vulpinari pro ἀλωπεκίζειν, quemadmodum Horatius iuuenari dixit pro νεανίζειν. Vide prouerbium βατταρίζειν.

Cretiza cum Cretensi.

Πρὸς κρῆτα κρητίζειν, id est, Aduersum Cretensem Cretiza, id est, aduersus mendacem mendaciis vtere. Vsus est Plutarchus in vita Lysandri: πρὸς κρῆτα δὲ ἄρα τὸ τοῦ λόγου κρητίζων. Rursus in vita Pauli Æmilij, τοῖς μὲν οὖν εἰδόσι ἀκριβῶς αὐτὸν οὐκ ἔλαθε κρητίζων πρὸς κρῆτας. id est, Eos quidem qui hominem penitùs norant, haud latuit, quòd cum Cretensibus arte Cretica vteretur: propterea quòd Cretensium vanitas. de Iouis apud se sepulchro, multaque id genus mentientium, in vulgi fabulam abierit. id quod palàm testatur Epimenidis ille versiculus, quem Paulus etiam apostolus citat,

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

Id est,

Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.

Diuus Hieronymus in commentariis quos in hanc scripsit epistolam, indicat hunc versiculum repertum in opere Epimenidis, cui titulũ fecit, De oraculis. Vnde & Paulus prophetam vocat, siue per iocum, siue ob argumentum. Huius autem carminis initium, κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, vsurpauit Callimachus poeta Cyrenensis in hymno, scribens aduersus Cretenses in laudem Iouis, ac vanitatis eos arguens, quòd iactitarent illius sepulchrum esse apud se, cum is esset immortalis. Quo respiciens Ouidius:

—Nec fingunt, inquit, omnia Cretes.

Vnde κρητίζειν Græci pro mentiri dicunt. Suidas aliam adagionis causam indicat, scribens Idomeneum Cretensem, cum illi negocium esset datum, vt æs quod è spoliis ab hostibus detractis collectum erat, distribueret, sibi partem longè optimam delegisse. Vnde congruere videtur etiam in illos, qui fraudant alios, suisque commodis impensiùs vbique student. Idem putat adagium quadrare etiam in eos, qui frustra mendaciis agunt aduersus artificem mentiendi. Quemadmodum vulgò dicunt, difficillimum esse furari apud fures, ita difficillimum mendaciis imponere mendacibus.

Cum Care Carizas.

Huic simillimum refert Diogenianus, πρὸς κᾶρα καρίζεις, id est, Cum Care Carissas. Rusticè agis cum rustico, barbarè loqueris barbaro, crassè cum crasso. Cares populi sunt Asiæ, de quibus alio loco dicemus: quorum mores prouerbijs aliquot fecére locum.

Malus cum malo colliquescit voluptate.

Κακὸς κακῷ γὰρ συντέτηκεν ἡδονῇ.

Id est:

Etenim improbo vir est voluptati improbus.

Refertur ab Aristotele inter similitudinis adagia, libro Moralium Eudemiorum septimo. Malus malo iucundus ob vitiorum commercium & societatem. Iuuenalis item,

Magna inter molles concordia.—

Ab eodem in Magnis Moralibus adducitur ex Euripide. Æschines aduersus Timarchum citat ex Euripidis Phoenice eandem sententiam:

Ὅστις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνήρ,
Οὐ πώποτ' ἠρώτησα, γιγνώσκων ὅτι
Τοιοῦτός ἐστιν οἷσπερ ἥδεται ξυνών.

Id est,

At cum malis quicunque gaudet viuere,
Nunquam rogaui: noui eum, quòd talis est,
Cuiusmodi sunt, queis amat conuiuere.

Æqualem vxorem quære.

Τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, id est, Æqualem tibi vxorem ducito. Adagium admonet, ne quis cupiditate aut ambitione allectus, se potẽtiorem ducat vxorem: nam eiusmodi fermè connubia inauspicato cedere. Plutarchus in libello de liberis educandis, parentes admonet, vt eiusmodi liberis suis vxores despondeant, quæ non sint multò vel ditiores, vel potentiores. Prudenter enim dici prouerbio, Tuæ sortis vxorem ducito. Celebratur & hoc inter sapientum apophthegmata, atque à nonnullis Pittaco adscribitur, γάμει ἐκ τῶν ὁμοίων, id est, Vxorẽ ducito ex æqualibus. Nam si duxeris ex potentioribus te prognatam, dominos tibi parabis, non affines. Diogenes Laertius in vitis philosophorum huiusmodi quiddam commemorat, quod quidem affirmat & Callimacho non ineleganti epigrammate celebratum esse. Adolescens quidam Atarnetes, Pittacon consuluit, vtra sibi è duabus ducenda esset vxor. Nã duæ offerebantur: altera par opib. ac genere: altera vtroq; superior. At ille sublato scipiõe quo nitebatur, admonuit, vti pergeret ad triuia ciuitatis, quo pueri lusus causa cõueniũt: eos cõsuleret, & quod illi dedissent cõsilij, id sequeretur. Pueri ex prouerbiali cãtione respõderũt, Æqualẽ vxorẽ esse ducendã. Itaque adolescens altera præterita, duxit æqualem. Idem Dioni suadet Callimachus. Hæc autem sententia hoc impensius placuit Pittaco, quòd ipse nobiliorem se duxerat, Draconis sororem, cuius imperium fastidiáque molestissimè legitur tulisse: vt hoc dictum non in tempore, sed suo malo videatur reperisse. Extat autem epigramma (tametsi illic ἐλᾶν, non ἔλα legitur, mendosè opinor) id est huiusmodi,

Ξεῖνος ἀταρνείτης τις ἀνείρετο Πιττακὸν οὕτω,
Τὸν μιτυληναῖον παῖδα τὸν ὑρράδιον,
Ἄττα γέρον, δοιός με καλεῖ γάμος· ἡ μία μὲν δή,
Νύμφη καὶ πλούτῳ καὶ γενεῇ κατ' ἐμέ·
Ἡ δ' ἑτέρη προβέβηκε. τί λώϊον; εἰ δ' ἄγε μοι σὺ
Βούλευσον ποτέρην εἰς ὑμέναιον ἄγω.
Εἶπεν· ὁ δὲ σκίπωνα, γεροντικὸν ὅπλον, ἀείρας,
Ἠνίδε κεῖνοί σοι πᾶν ἐρέουσιν ἔπος·
Οἱ δ' ἄρ' ὑπὸ πληγῇσι θοὰς βέμβικας ἔχοντες
Ἔστρεφον εὐρείῃ παῖδες ἐνὶ τριόδῳ.
Κείνων ἔρχεο, φησί, μετ' ἴχνια. χ' ὁ μὲν ἐπέστη
Πλησίον, οἱ δ' ἔλεγον, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.
Ταῦτ' ἀΐων ὁ ξεῖνος ἐφείσατο μείζονος οἴκου
Δράξασθαι, παίδων κληδόνι συνθέμενος.
Τὴν δ' ὀλίγην ὡς κεῖνος ἐς οἶκον ἐπήγετο νύμφην,
Οὕτω καὶ σὺ Δίων τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.

Quos versus, quoniam Ambrosius Camaldulensis, Diogenis interpres, non omninò infeliciter Latinos fecit, haud grauabor adscribere:

Hospes Atarnites rogauit Pittacon olim,

Sic Mitylenæon, Hirradióque satum:
Magne senex, geminæ cupiunt mihi nubere: quarum
Et genere atque opibus conuenit vna mihi:
Altera præcellit. quid præstat, consule, dicque
Vtra ex his potius sit capienda mihi?
Hic baculum tollens, sic, tela senilia, dixit:
Consilium pueri, quod petis, expedient,
Queis celer in gyrum iactatus verbere turbo
Assiduo, latis vertitur in triuiis.
I, sequere illorum monitus. sic fatur. at ille
Scitatur: referunt, Tu tibi sume parem.
Quæ postquam audiuit, monitis puerilibus hærens,
A magnis hospes abstinuit thalamis:
Atque parem paruas lætus traduxit in ædes:
Sic Dion æqualem, si sapis, ipse cape.

Est autem allegoria à turbine pueril, qui flagellis circumagitur. Agebat enim quisque pro suis viribus turbinem sibi congruentem. Deianira apud Ouidium ad suum sexum transtulit prouerbium:

Quàm malè inæquales veniunt ad aratra iuuenci,
Tam iuueni magno coniuge nupta minor.
Non honor est, sed onus, species læsura ferentes:
Si qua voles aptè nubere, nube pari.

Plutarchus De liberis educandis, τὸ γὰρ τὴν κατὰ σαυτὸν ἐλαύνειν, id est, Sapientis est, vxorem sibi parem congruámque ducere. Huc adscribendū putaui carmen illud ex Thesmophoriazusis, Aristophanis titulo inscripta:

Δέσποινα γὰρ γέροντι γυνή [illegible]
Id est,
Regina siquidem mulier est sponso seni.

Idem admonet versus ille Euripideus in Rheso:

Οὐκ ἐξ ἐμαυτοῦ μειζόνων γαμεῖν θέλω.
Id est,
Nolim ex potentioribus me coniugem.

Neque verò solùm id spectari conueniet, vt par sit vxor generis claritate, aut modo rei familiaris, verùm vt ætas non admodum discrepet, vt forma, vt vitæ genus. Potest & longius trahi, nimirum ad negocium suscipiendum, cui sis conficiendo par & idoneus. Item ad vitæ genus aptum, & ad amicum tuis accommodum moribus.

Ego ac tu idem trahimus iugum.

Ἐγώ τε καὶ σὺ τὸν αὐτὸν ἕλκομεν ζυγόν.
Id est,
Idem egóque tuque ducimus pariter iugum.

De his qui similibus vitiis aut malis obnoxij sunt. Non dissimile illi, In eadem es naui: quanquam hoc magis pertinet ad commune periculum. Plinius in Epistolis alicubi dixit, Ex æquo iugum ducere: pro eo quod est, negocij vices pariter sustinere. Translatum à bubus arantibus. Huc allusisse videtur Horatius libro Odarum primo:

– Diffugiunt cadis
Cum fæce siccatis amici,
Ferre iugum pariter dolosi.

Non tam ouo ouum simile.

Extāt apud autores aliquot similitudinis adagia, quorum de numero est. Non tam ouum ouo simile: de rebus indiscretæ similitudinis. Cic. Academic. quæst. lib. secundo. Vidésne, vt in prouerbio fit, ouorum inter se similitudo? Tamen hoc accepimus, Deli fuisse complureis saluis rebus illis, qui gallinas alere quæstus causa solerent. Ii cùm ouum inspexerant, quæ id gallina peperisset, dicere solebant. Neque id est cōtra nos. Nam nobis satis, oua internoscere. Idem prouerbium refertur & à Fabio Quintiliano. Vsurpatur & à Seneca in libello, quem in Claudium imperatorem lusit.

Non tam lac lacti simile.

Idem pollet, & à Plauto vsurpatur in Amphit. Neque lacte lacti magis est simile, quàm ille ego similis est mei. Dicitur à Sosia de Mercurio, qui huius assumpserat figuram. Idem in Milit. Tam simile quàm lacte lacti est.

Non tam aqua similis aquæ.

Eandem vim obtinet, quod vsurpat Plaut. in Menæchmis: Nec aqua aquæ, nec lacte lacti, crede mihi, vsquam similius, quàm hic tui est, tuque huius. Ad hanc formam & illud ex eadem scena: Tam consimilis est, quàm potest speculum tuum. Rursus in Milite: Nam è summo puteo similior nunquam potest aqua aquæ sumi.

Quàm apes apum similes.

His M. Tullius illud etiam adiungit in Academicis quæst. Vt similia sunt, & oua ouorum, & apes apum. Vbi iocatur in Democriti mundos, vsquequaque similes inter sese. Simili forma dicunt: Quàm ouis est oui similis.

Furémque fur cognoscit, & lupum lupus.

Ἔγνω δὲ φὼρ τε φῶρα, καὶ λύκος λύκον.
Id est:
Furémque fur cognouit, & lupum lupus.

Aristoteles septimo libro Moralium Eudemiorum hunc quoque senarium citat inter adagia similitudinis. Amant enim vulgò se mutuò, qui similibus vitiis laborant, præcipuè fures. Et lupi latronum instar collecti grassantur. Videmus in quibusdam, ob arcanam ingeniorum cognationem protinus amorem nasci: contrà aduersus alios odium ob naturæ dissimilitudinem. Ad hanc similitudinē & dissimilitudinem Democritus referebat omnes omnium rerum causas, adeò vt interrogatus de cane semper eidem lateri incubante, quamobrem id faceret: responderit, ὅτι ἔχει τι πρὸς ἐκεῖνο ὅμοιον, id est, quoniam habet canis aliquid cum illo latere simile. Id obiter narrat Aristoteles libro Magnorum moralium ij. inter prouerbialia similitudinis, irridens Democritum. Quid enim simile habet later cum cane? Nec tamen à Democrito multum absunt medici quidam, qui ad omnem percunctationem obiiciunt nobis, nescio quam occultam rerum proprietatem.

Similior ficu.

Ὁμοιότερος σύκου, id est, Similior ficū. Per iocum dicebatur, de vehementer inter se similibus. Ducta metaphora à ficorum inter ipsas similitudiñe. Plutarchus aduersus Stoicos, θαυμαστὸν καὶ παράδοξον εἰ μήτε φάττα φάττῃ μήτε μέλιττα μελίττῃ, μήτε πυρὸς πυρῷ, ἢ τὸ τοῦ λόγου, σῦκον σύκῳ τοῦ παντὸς χρόνου γέγονεν ἀπαράλλακτον. id est: Mirum & inopinabile, si neque palumbus palumbo, nec api apis, nec tritico triticum, aut fico, quod est in prouerbio, ficus, semper adsimilis fuisset. Confine est iis quæ retulimus ante, Non tam ouum ouo simile, &, Non lac lacti magis est simile.

Eadem cera.

Ἐν κηρίον, id est, Idem fauus, dicebantur qui vno ore idē affirmarent, aut qui inter se conspirassent. Ductum à fauorum cellulis inter se connexis. Siue quòd cera tenax, sibique hærens: siue quòd olim in ceratis tabellis scribebant. vnde & Horatius:

— Cera laudatur eadem.

siue quòd olim imagines è cera fingebantur, variæ quidem forma, nunc deorum, nunc regum, nunc plebeiorum, sed hæc omnia erant cera. Refert Zenodotus. Non dissimile illi quod alio diximus loco. Idem puluis: &, Eadem farina.

Aut ipse fuisti, aut tui similimus.

Si quando per iocum indicabis eundem aliquem fuisse, qui tamen se fuisse eat inficias (veluti si quem incuses, quòd inter bibones compotauerit, isque sese neget fuisse, verùm alium quempiam) non illepidè detorseris illud ex eodem lib. quod de Patrocli spectro dixit Homerus:

Omnia similia.

Κατ' ἔμ' ὁμοία, καὶ ῥοδῶπις ἡ καλή. Id est,
Similia cuncta, Rhodopis ipsa etiam decens.

Eadem est conditio mortalium: formosi pariter ac deformes senescunt, ac moriuntur. Rhodopis nomen est puellæ cuiuspiam formæ celebris, cui nomen à roseo aspectu videtur inditum. De Rhodope meretricula, multa Herodotus lib. ij. nonnulla Plin. lib. xxxvj. c. xij. Cum Græcum carmen habeat ῥοδῶπις, mirum cur Iuuenalis corripuerit.

—Dum

—Dum Rhodopes vda terit inguina barba.
Refertur à Suida prouerbij loco.

Crobyli iugum.

Κρωβύλου ζεῦγος, id est, Crobyli iugum. De societate duorum pari improbitate dici consueuit, vt de quibus est in Epigrammatis Martialis libro octauo:

Vxor pessima, pessimus maritus,
Miror non bene conuenire vobis.

Ductum prouerbium à Crobylo, lenone quodam omniũ scelestissimo. Is duo scorta domi alebat, quorum lenociniis quamplurimos adolescentes in perniciem alliciebat, nec his contentus eosdem illectos furto compilabat. Vnde Crobyli iugum dictum: vel quòd digni viderentur, qui tanquam præ improbitate cum hoc copulari deberent: vel quòd iugum, id est par scortorum aleret domi.

Ficus post piscem.

Σῦκα μετ' ἰχθῦς, ὄσπριον μετὰ κρέα.
Id est,
A pisce ficum, à carnibus legumina.

Athenæus in Dipnosophistarum lib. iij. meminit huius. Quadrabit, vbi dicemus aliis alia congruere. Quemadmodum & vulgò iubent ab esu carnium apponi caseum: ab esu piscium, nuces.

Ouo prognatus eodem.

Fortassis simpliciter dictum est ab Horatio:
— Ouo prognatus eodem.

Quandoquidem ad fabulam respicit Ledæ, quæ grauida ex Ioue in cygnum conuerso, ouum peperit, vnde gemini prognati Castor & Pollux. Id ouum Pausanias in Laconicis refert, ostendi apud Lacedæmonios suspensum tænijs à testudine templi. Verùm si quis hoc dictũ deflectat ad iisdem natos parentibus, aut ab eodem eruditos præceptore: aut ita consimilibus ingeniis, vt eodem ouo nati videri possint, nihil æquè fuerit prouerbiale. veluti si dicas: Vultus, ingenium mores, facta, ac prorsus omnia sic huic cum hoc conueniunt, vt iures eodem prognatos ouo. Aristoteles libro de generatione animalium quinto, ostendit id iuxta naturam fieri, vt ex eodem ouo duo pulli nascantur. & quidem perfecti, si vitelli membrana dirimantur. Iidem si cohæreant & confundantur, fœtum edi monstrosum.

Catulæ dominas imitantes.

Ταὶ δέσποιναι αἱ κύνες μιμούμεναι, id est, Dominas Imitantes catellę. Vbi serui dominorum ferociam repręsentant, aut discipuli præceptoris resipiunt arrogantiam, aut ministri principum fastum. Breuiter, quoties ij qui subsint, eorum exprimunt mores, sub quorum imperio degunt. Vnde & illud Iuuenalis:

Maxima quæque domus seruis est plena superbis.

Videas autem & Melitæas, opulentarum mulierum delicias, fastum, lasciuiam, totamque fermè morum imaginẽ reddere. Vsurpatur hoc adagiũ à Platone, lib. de Repub. octauo, ἀτεχνῶς γὰρ αἵ τε κύνες κατὰ τὴν παροιμίαν οἷαίπερ αἱ δέσποιναι, γίγνονταί τε δὴ καὶ ἵπποι καὶ ὄνοι πάνυ ἐλευθέρως καὶ σεμνῶς εἰθισμένοι πορεύεσθαι κατὰ τὰς ὁδούς, ἐμβάλλοντες τῷ ἀεὶ ἀπαντῶντι, ἐὰν μὴ ἐξίστηται. id est: Palàm enim tum catellæ, iuxta prouerbium, tales, quales sunt dominæ. Tum & equum & asini tales redduntur, qui assuefacti fuerint admodum liberè, fastuoséque per vias ingredi: semper incursantes in obuium, ni cedat.

Similes habent labra lactucas.

Similes habent labra lactucas. Vbi similia similibus contingunt: veluti præceptori parum docto discipulus indocilis: improbo populo magistratus improbus: contumelioso patrono contumeliosus actor: vxori morosæ maritus morosus: breuiter, quoties mala malis, digna dignis eueniunt. Natum adagium ab asino, carduos pascente. Est autem lactuca, herba mollis ac tenera, quæ tamen non admodum sit dissimilis carduo, præsertim syluestri. Itaque quemadmodum carduus spinosus est, atque maiorem in modum asperis foliis & caule, denique ipso etiã flore: itidem & asini labris nihil durius ac petricosius, vt illis non alia lactuca magis apta videatur. Porrò carduos lactucarum vice etiam in conuiuiis à nonnullis apponi solere, testis est Iulius Capitolinus in vita Pertinacis Imperatoris. Plinius item libro decimonono, de carduis in hunc modum: Poterant videri dicta omnia, quæ in precio sunt, nisi restaret res maximi quęstus, non sine pudore dicenda. Certum est quippe, carduos apud Carthaginem magnam, Cordubamque præcipuè, sestertiûm sena millia è paruis his reddere, quoniam portenta quoque terrarum in ganeam vertimus, etiam ea quæ refugiunt quadrupedes consciæ. Vsurpat, simulque interpretatur prouerbiũ diuus Hieronymus, scribens ad Chromatium in hunc modum: Secundum illud quoque, de quo semel in vita Crassum ait risisse Lucilius: Similem habent labra lactucam, asino carduos comedente: videlicet vt perforatam nauim debilis gubernator regat, & cæcus cæcos ducat in foueam, & talis sit rector, quales illi qui reguntur. Hactenus ille. Fuit autem hic Crassus, auus eius Crassi, qui pugnans aduersus Parthos interiit: cuius signa postea retulit Augustus. Numeratur is inter eos qui nunquam in vita risisse feruntur: eaque gratia ἀγέλαστοι, id est, irrisibiles cognominati. Marcus Tullius in actionibus, Crassum Licinium, autore Lucilio, semel duntaxat in vita risisse testatur Plinius lib. Naturalis historiæ septimo, capite decimonono. Ferunt, inquit, Crassum auum Crassi in Parthis interempti, nunquam risisse, ob id Agelastum vocatum, sicuti nec flesse multos. Diuus Hieronymus contra Rufinum: Ego certè vt homini feuerissimo risum mouea, vt imiteris aliquando Crassum, quem semel in vita risisse scribit Lucius. Meminit & Macrobius libro Saturnalium secundo.

Qualis hera, tales pedisequæ.

Et hodie vulgò dicitur ex Athanasij symbolo detortum: Qualis pater, talis filius. Huic simillimum est peruetus adagium, lib. Epist. ad Attic. v. epist. xj. Si verum est, inquit, illud, οἵα ἡ δέσποινα, τοῖαι καὶ θεραπαινίδες, id est, Qualis hera, tales & ancillæ. Quanquam nec hoc multum abest à senario:

Δέσποιν' οἵα, τοῖαι καὶ θεραπαινίδες.

Plato lib. De Repub. iiij. ἢ οὐκ ἀεὶ τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ προσχωρεῖ. id est: Aut non semper quod est simile, simile accersit.

Aspis à vipera.

Tertullianus lib. aduersus Marcionem iij. prouerbij titulo refert: Aspis à vipera. quum pessimus à pessimo sumit mali quippiam. Desinat, inquit, nunc hæreticus à Iudæo, aspis (quod aiunt) à vipera mutuari venenum. Refertur autem inter Diogenis apophthegmata: qui conspicatus duas fœminas inter se conferentes clàm sermonem, protulit versiculum è comœdia quapiam sumptum:

Ἀσπὶς παρ' ἐχίδνης φάρμακον δανείζεται.
Id est,
Sumit venenum à vipera aspis mutuò.

Vtriusque serpentis venenum immedicabile, pariterque noxium: nisi quod viperæ morsus magnis enecat cruciatibus, aspidis adeò nullum adfert dolorem, vt nec voluptas desit, si Plinio credimus. Est autem aspidis genus, quod absque morsu, conspuens hominem veneno, perimit: vnde Græcis dicta πτυάς. Vsus erit, quoties qui per se malus est, contagio mali fit deterior.

Sequitur perca sepiam.

Athenæus lib. vij. nullo autore refert huiusmodi prouerbium, ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. i. Comitem sibi ducit sepia percã. lib. x. ex Aristophane adducit, nec addit in quẽ sensum soleat vsurpari, nisi quòd coniicio dictum de improborum societate. Apud eundem paulò inferius adducuntur hi versus Numenij, qui de piscibus prodiderit,

Φυκίδας ἀλφηστήν τε καὶ ἐν χροιῇσιν ἐρυθρόν
Σκορπίον, ἢ πέρκας καὶ θῆρ' ἢ τὴν μελάνουρον.

Dignum patella operculum.

Huic simillimum est illud, quod ab eodem Hieronymo refertur in epistola ad Chromatium: Dignum patella operculum. In mea enim, inquit, patria rusticitas vernacula, Deus venter est, & in diem viuitur: & sanctior est ille, qui ditior est. Accessit huic patellæ, iuxta tritum populi sermone prouerbium, dignum operculum. Significat autem episcopum ad improbos populi mores accommo-

datum. Idem aduersus Rufinum: Quòd librum Eusebij pro Pamphili verteres, quòd tuum quasi operculum venenatæ patellæ imponeres. Plato in Hippia maiore, disserens de pulchro ac decoro, quiddam habet non abhorrens ab hoc prouerbio, πότερον πρέπει, φήσει, ὅταν τις τὴν χύτραν, ἣν ἄρτι ἐλέγομεν τὴν καλὴν ἔτνους καλοῦ μεστήν, χρυσῆ τορύνη ἐγκυκᾷ, id est: Verum, inquiet, vbi quis ollam illam pulchram, de qua modò loquebamur, igni admouerit pulchris fabis plenam decet illam aurea toryne, ac ficulna? Quod Græcè dictum est, τορύνη, Platonis interpres vertit tudeculam. Etymologus indicat, τορύνην vocem esse Atticis peculiarem, quæ illis significat δοίδυκα. Suidas ait instrumentum esse, quo mouetur olla.

Aut piscem olet, aut florem.

Aut piscem olet, aut timallum. Ambrosius Hexaemeron lib. v. cap. ij. testatur dictum in eum qui bene oleret: quòd timallus piscis sit odore gratissimus, & æquè fragrans eiusdem nominis flos. Sed præstiterit Ambrosij verba subscribere. Neque te inhonoratum nostra prosecutione timalle dimittam, cui à flore nomen inoleuit, seu Ticini vnde te fluminis, seu amœni Atesis vnda nutrierit, flos es. Denique sermo testatior quòd de eo qui gratam redolet suauitatem dictum facetè sit, aut piscem olet, aut florem: ita idem pronunciatus est, piscis odor esse, qui floris. Quid specie tua gratius? quid suauitate iucundius? quid odore fragrantius? Quod mella fragrant, hoc tu corpore tuo spiras. Verùm haud scio an pro timallo apud Ambrosium legi debeat tithymallus, cuius varia genera recenset Plinius lib. xxvj. cap. viij. cuiúsque subinde meminit Dioscorides locis diuersis.

In matellam immeiere.

Εἰς τὴν ἀμίδα ἐνουρεῖν, id est, In matellam immeiere. Cùm sordidè tractantur, aut ad munus aliquod parum honestum adhibentur ij, qui non indigni videantur, vtpote ipsi sordidi atque inhonesti, quasíque ad contumelias ferendas facti. Lucianus de mercede seruientibus, ὥστε οὔτε τούτοις δεινὸν πάσχειν αὐτοῖς, οὔτ' ἐκεῖνοι ὑβρίζειν δοκοῖεν ἐς τὴν ἀμίδα, φασίν, ἐνουροῦντες, id est, Itaque nec hi quicquam indignum aut acerbum patiantur, neque illi eos contumeliis afficere videantur, si, quod aiunt, in matellã immingant. Siquidem ad hunc vsum quasi nascitur matella. Ex aduerso Martialis Bassum quendam ioco taxat, qui in aureum vas incacaret, cùm vitro biberet:

> Ventris onus misero (nec te pudet) excipis auro
> Basse: bibis vitro, carius ergo cacas.

Conto nauiga.

Κοντῷ πλεῖν, id est, Conto nauigare dicebantur, qui sic rebus vterentur, quemadmodum vti cõueniebat, aut qui vitæ genus suo accommodatum ingenio sequerentur. Neque enim contus ad vllum alium vsum accommodatus, quàm ad nauigationem. Itidem non ad quamuis vitam quiuis idoneus est. Vtaris licebit, si quem admonere voles, vt quaque re vtatur ad id in quod inuenta sit. vt, Quorsum seruas nummos tuos, non in hoc natos vt spectentur, sed quo vitæ subsidio sint: conto nauigandum est. Refertur à Suida:

Ipsa holera olla legit.

Vide superius in loco, Malum accersitum.

Surdaster cum surdastro litigabat.

Δύσκωφος δυσκώφῳ ἐκρίνετο, ὁ δὲ κριτὴς ἦν κωφότερος, id est, Surdaster cum surdastro litigabat: iudex autem erat vtroque surdior. Cùm res agitur inter vndequaque ridiculos ac stultos. Extat in hanc sententiam epigramma Græcum Nicarchi:

> Δυσκώφῳ δύσκωφος ἐκρίνετο, καὶ πολὺ μᾶλλον
> Ἦν ὁ κριτὴς τούτων τῶν δύο κωφότερος.
> Ὧν ὁ μὲν ἀντέλεγεν, τὸ ἐνοίκιον αὐτὸν ὀφείλειν
> Μηνῶν πέντ', ὁ δ' ἔφη, νυκτὸς ἀληλεκέναι.
> Ἐμβλέψας δ' αὐτοῖς ὁ κριτὴς λέγει, ἐς τί μάχεσθε;
> Μήτηρ ἐσθ' ὑμῶν, ἀμφοτέροις τρέφετε.

Id Thomas Morus olim adolescens, scitè vertit hunc in modum,

> Lis agitur, surdúsque reus, surdus fuit actor,
> Ipse tamen iudex, surdus vtroque magis.
> Pro ædibus hic petit æs, quinto iam mense peracto:
> Ille refert, Tota nocte mihi acta mola est.
> Aspicit hos iudex, &, Quid contenditis? inquit:
> Annon vtrique est mater? vtrique alite.

Cascus cascam ducit.

Neque longè hinc dissidet illud, quod Varro refert libro De lingua Latina tertio, Cascus cascã ducit, quoties similis simile delectat, vetulus vetulam, deformis deformem, barbarus barbarum, improbus improbum. Nam antiquitùs cascum dicebatur, quod nos vetus appellamus: idque, vt autor est idem Varro, lingua Sabinorum, quæ in Oscam vsque linguam radices egerit, qua Casnar senex dicitur: eoque Ennium, vt Oscæ linguæ peritum, scripsisse:

> Quam primùm Casci populi genuere Latini.

Cascos Latinos priscos appellat M. Tullius Tusculanarũ quæstionum libro primo. Itaque vnum illud erat insitum priscis illis, quos appellat Cascos Ennius. Citat autẽ Varro adagium, tanquam à Manilio quodam profectum: qui dixerit, non esse mirum, si cascum casca duxisset, quoniã is canoras faciebat nuptias. Videtur esse iocus in anum vetulo nuptam, allusumque ad vocem casci, perinde quasi deducatur à canendo. Refertur ibidem epigramma Papinij cuiusdam, quod scripsit in adolescentem nomine Cascam.

> Ridiculum est cùm te Cascam tua Casca dicit.

Opinor adolescentem duxisse vetulam: proinde absurdum videri, quoties casca, id est, vetula, maritum iuuenẽ veluti suo ipsius nomine Cascam, vocaret. Fortasse prouerbij iocus ad priscum nuptiarum morem spectat, quem refert Plutarch. in Problematis: Qui deducebant sponsam in domum sponsi, iubebant his verbis alloqui: Vbi tu Caius, ego Caia.

Omnia sub vnam Myconum.

Πάνθ' ὑπὸ μίαν Μύκονον, id est, Omnia sub vnam Myconum. Strabo Geographiæ suæ lib. x. Μύκωνος δ' ἐστὶν ὑφ' ᾗ μυθεύουσι κεῖσθαι τῶν γιγάντων τοὺς ὑστάτους καταλυθέντας ὑφ' Ἡρακλέους, ἀφ' οὗ ἡ παροιμία, πάνθ' ὑπὸ μίαν Μύκονον, ἐπὶ τῶν ὑπὸ μίαν ἐπιγραφὴν ἀγόντων τὰ διεστῶτα τῇ φύσει, id est, Est autem Myconus, in qua fabulis proditum est, positos esse gigantes postremos ab Hercule cõfectos: vnde ductum est illud prouerbium, Omnia sub vnam Myconum: in eos qui res natura diuersas eodem titulo cõplectuntur. Quibus ex verbis magis colligitur vsus adagij, quàm ratio: tametsi coniicere licet, quoniam summa gigãtum & reliquię sub Mycono conderentur, sub ea gigantes omneis iacere vulgò dictum, cùm sub aliis item montibus siti fuerint. Itaque qui eodem in lib. grammatica pariter & theologica, item dialectica, & iurisconsultorum literas tradat. in eum non inconcinnè dicetur: Omnia sub eandem Myconum. aut vbi diuersa gesta, ab eo quod postremo loco factum sit, æstimentur. Est autem Myconus ex Cycladibus vna, teste Stephano, qui prouerbij quoque facit mentionem in dictione Myconus. At Zenodotus longè diuersam adfert fabulam, quæ prouerbio dederit occasionẽ. Heleus, inquit, filiis suis Hegetori & Hippocli mandarat, vt insulas illas in mari sparsas subigerent. Deinde vbi Hegetor multas esset aggressus, Hippocles vnam modò Myconum, vellétque nihilominus reliquarum etiam omnisi ex æquo particeps esse, consuluerunt super hac re oraculum, quænam insulæ Hippocli cederent. Respondit deus, μία Μύκονος, id est, Vna Myconus. Vsus est eleganter Plutarchus primo συμποσιακῶν lib. μίαν Μύκονον ποιοῦντες τὸ συμπόσιον, id est: Vnã Myconum faciens conuiuium, significans indistinctos adhuc conuiuas. Vnde & de indiscretis dictum apparet.

Omnia idem puluis.

Πάντα μία κόνις, id est, Omnia idem puluis. De indiscreta similitudine. Lucianus, ἀλλὰ πάντα μία ἡμῖν κόνις φασί, id est, Quin nobis omnia idem, quod aiunt, puluis. Alludens ad defunctorum cineres, inter quos nihil apparet discriminis. Confine illi quod alio demonstrauimus prouerbio, Eiusdẽ farinæ. Siquidem antiqui farinam pollinẽ vocabãt.

Conuenerat Attabas & Numenius.

Συνῆλθον ἀτταγᾶς τε καὶ νουμήνιος.

Id est,

Id est:

Coniunctus est suo Attabas Numenio.

Quidam legunt, Attagas.

Dici solitum, quoties improbus aggregatur cum improbo. Diogenianus tradit hos insigne par furum fuisse. Meminit huius Diogenes Laertius in vita Timonis Nicei. Nã hoc prouerbio notabat eos, qui putabant intellectu attestante sensibus esse credendum, quum ipse nec rationi nec sensibus assentiendum putaret, Simillimum illi, quod alibi dictum est, Cum Bitho Bacchius.

Eundem calceum omni pedi inducere.

Galenus Therapeutices lib. ix. Ἐκεῖνοι μὲν ὑπ' ζητοῦσιν, ὑπ' ἴσασιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐνὶ χαλόποδι πάντας ὑποδοῦσιν, id est, Isti quidem igitur neque inquirunt, neque sciunt: quin magis iuxta prouerbium, eodem calceamento calceant omnes. Loquitur de quibusdam medicis imperitis, qui non habita ratione morborum, eadem remedia admouent omnibus: quum diuersa mala, diuersam curationem desiderent. Non dissimile illi quod al o dictum est loco, Scis simulare cupressum. Ad hanc formam quod adducit Hieronymus in prima præfatione commentariorum, quos ædidit in epistolam ad Ephesios j. Nec ad instar imperiti medici vno collyrio omnium oculos velle curare.

Nauson Naucrati.

Ναύσων ναυκράτῃ, id est, Nauson Naucrati. Quoties aliqui similia inuicem respondent, Veluti si quis herus salutatus herum resalutet: & nebulo cõpellatus, nebulonem vicissim compellet. Nauson enim & Naucrates vtrunque à naue dicitur, perinde quasi dicas, nauta nautæ. Hesychius indicat vocem hanc confictam à Cratino Nauson, à seruandis nauibus, & ναυκράτης, à ναὸς & κρατεῖν. Sermonis color sumptus est ab epistolis, vt indicat Suidas: perinde quasi dicas, Pompeius Pompilio salutem: aut, Iuuenis iuuenem appello. Huius formæ sunt & illa, ἀγαθῶι ἀγαθίδης, & λεύκωνος λευκώπορος. Tale quiddam innuit, ni fallor, Aristophanes in Equitibus, ὁ δὲ ταυφαίνης γε τῷ ταύσωνος, vt subaudiatur, ἄρχει. Arbitror autem in prouerbio ταυσων esse non hominis nomen, sed ciuitatis, quemadmodum & Naucratis Ægyptij ciuitas est.

Sequitur ver hyemem.

equitur ver hye mem. Hoc adagio rerum vices significamus, necessariò sibi succedentium: vt si quis suadens in rebus afflictis animum fulciendum spe meliorum, dicat: Sequetur ver hyemem, id est, tristibus succident lætiora. Ita Pindarus Isthmiorum hymno iiij. νῦν δ' αὖ μετὰ χειμέριον ποικίλων μηνῶν ζόφον, χθὼν ἅτε φοινικέοισιν ἄνθησε ῥόδοις. id est, Nunc verò rursum post hybernam multiplicium mensiũ caliginem, terra veluti purpureis floret rosis. Ausonius in præfatione monosyllabarum, nonnihil abusus est prouerbio: Vt in vetere verbo est: Sequitur ver hyemem. Iam similium nugarum subtexo nequitiam.

Chius ad Coum.

Χῖος πρὸς κῶον, id est, Chiùs ad Coum. De comparatione vehementer inæquali dicebatur. Nam in ludo talorũ iactus, qui Chius dicebatur, vnioni respondebat, Cous senioni. Quem Græci Chium dicũt, nos canem vocamus: & quem illi Coum siue ἑξίτην, nos senionẽ. Porrò quemadmodum Cous inter felices iactus habebatur, ita Chius fuit inter infelices. Vnde Persius:

—Quid dexter senio ferret

Scire erat in votis, damnosa canicula quantum

Raderet.—

Videtur autem senio per se felix, infelix haberi solere, si accederet canis. Sic enim Martialis:

Senio nec nostrum cum cane quassat ebur.

Quod si verum est, adagium conueniet non solùm in collationem rerum inæqualium, verumetiam pugnantium. Velut si quis conferat plebeium cum rege, Chius est ad Coum: si quis adolescentem cum sene, contrarietas est, non solùm inæqualitas. Adagij meminerunt Zenodotus, Hesychius & Suidas: nisi quòd Suidas pro ἐν, habet ἕνδον: pro ἑξίτης. Id vtrum scribæ culpa commissum sit, an interior tali pars & exterior intelligenda sit, doctis excutiendum reliquo. Fit autem interim allusio ad gentes, quarum vtriusque mores non caruerunt nota, sed præcipuè Chiorum. Ita simile fuerit illi, κρὴς πρὸς τὸν κρῆτα.

Clauum clauo pellere.

Ἧλον τῷ ἥλῳ ἐκκρούειν, id est, Clauum clauo pellere, καὶ πάτταλον παττάλῳ ἐξέκρουσας, id est, Paxillum paxillo pepulisti: id est, Malum alio malo depulisti. Lucian. in Philops. ἢ ἥλῳ φασὶν ἐκκρούεις τὸν ἧλον. id est, Et clauo, quod aiunt, extundis clauum. Idem in Apolog. δέδοικα μὴ πρὸς τῷ ὑπηργμένῳ κατηγορίᾳ κολακείας αἰτίαν προσλαβὼν χάλα δὲ ἐκ τῶν μας ἥλῳ φασὶν ἐκκρούων τὸν ἧλον, τῷ μείζονι τὸ σμικρότερον, id est: Vereor ne si ad intentatum crimen, etiam adulationis accusationem adiunxero, clauum, quod aiunt, clauo pellere videar, maiore minorẽ. Aristot. lib. Politic. v. cap. penult. scribit, tyrannis amicos esse viros improbos & adulatores. Nam hos demum illis vtiles esse, quippe malos ad mala, καὶ χρήσιμοι οἱ πονηροί, εἰς τὰ πονηρά. ἥλῳ γὰρ ὁ ἧλος, ὥσπερ ἡ παροιμία. id est, Clauus enim clauo, subaudi truditur, vt habet prouerbium. Synesius ad Olympium: λυπεῖσι τὴν ἐκκλησίαν ἀλλότριοι πονηροί, ἐξέλθετε κατ' αὐτῶν. πάτταλοι γὰρ πατταλοις ἐκκρούονται. id est: Ecclesiam vexant externi, improbi, illos inuade. Nã paxilli paxillos excutiunt. D. Hieronym. ad Rust. monachum: Philosophi seculi, inquit, solent amorem veterem amore nouo, quasi clauum clauo pellere. M. Tullius Tuscul. quæst. libro quarto. Loci denique mutatione, tanquam ægroti non conualescentes, sæpe curandus est. etiam nouo quodam amore veterem amorem, tanquam clauum clauo eiiciẽdum putant. Iulius Pollux in ix. lib. scribit, adagium esse natum à lusu quodam qui κινδαλισμὸς vocetur, quo paxillum argillosæ terræ infixum, altero impacto paxillo excutiebant. Citatque senarium hunc prouerbialem.

Ἥλῳ τὸν ἧλον, παττάλῳ τὸν πάτταλον.

Id est,

Clauumque clauo, perticamque pertica.

Locus igitur adagio, non modò cùm vitium vitio, malum malo, dolum dolo, vim vi, audaciam audacia, maledicentiam maledicentia retüdimus: verumetiam quoties rem vtcũque molestam, diuersa molestia profligamus: vt cùm libidinum incitamenta laboribus obruimus: curam amoris, aliis maioribus curis domamus. Eusebius in Hierocle, δαίμονας γὰρ ἀπελαύνει ἄλλον ἄλλῳ ἥ φασι δαίμονι. id est, Dæmones enim abigit, alium alio, quemadmodum aiunt, dæmone. mirum ni alludens ad hoc prouerbium. Nec abhorret his ille Publij Mimus:

Nunquam periculum sine periclo vincitur.

Mali thripes, mali ipes.

Κακοὶ μὲν θρῖπες, κακοὶ δὲ ἶπες, id est, Mala quidem thripes, mala rursum ipes. De duplici malo dici solitum, vt non magni referat, vtrum elegeris. Thrips enim Græcis vermiculus est, qui lignis innascitur, materiasque vitiat. Ips item cornibus & vitibus infestus. Extat apud eundem Diogenianum.

Balbus balbum rectius intelligit.

Balbus balbum rectius intelligit, id est, Barbarus barbari orationem. Ita enim naturà comparatum est, vt qui balbutit, hoc est, parum expeditè loquitur, melius intelligat sermonem illius, qui & ipse consimili modo balbutiat, quàm qui integrè & articulatè loquatur. Concinnè dicetur in eos, quibus indoctis indocta magis & nota sunt, & placent. Diuus Hieronymus hoc adagio monachi cuiusdam stulticiam tangit, haud scio festiuiúsne, an acriùs: Et idcirco, inquit, se eruditum putat, quia Iouinianum solus intelligit. Est quippe prouerbium, Balbum melius balbi verba cognoscere. Hæc ille. Porrò Iouiniani stylum, vt portentosum & vehementer obscurum, idem Hieronymus miris salibus deridet in præfatione librorum, quibus illius coarguit errores.

Bithus contra Bacchium.

Bithus & Bacchius nobile par gladiatorum fuit, quorum mentionem Suetonius quoque fecit, pares arte, pares audacia. Proinde quoties duo æqualiter improbi contendunt inter sese, ita vt neuter alteri velit concedere, nõ intempestiuiter dicemus, Bacchiũ cum Bitho cõmissum.

Horatius in Sermonibus:

—Vti non

Compositus melius cum Bitho Bacchius:—

Rupili Persijque, parem inter ipsos improbitatem & maledicentiam significans. Quicquid insigniter improbum est, & ad omnem contentionem paratum, gladiatorium appellamus: Gladiatoria corporis firmitas, gladiatoria audacia, gladiatoriis animis ad me affectant viam. Marcus Tullius in Philippicis, Antonij fratrē aliquoties Mirmillonē appellat, vt in Philippica sexta: Etiam ne ab hoc Mirmillone Asiatico, senatus mandata, legatorum verba audientur?

Esernius cum Pacidiano.

Simile fuerit illud ex Lucilio: Esernius cum Pacidiano compositus. Erant & hi gladiatores per omnia pares, longéque omnium nobilissimi. M. Tullius in lib. De optimo oratorum genere: A me autem, quo maximis minima conferam, gladiatorum par nobilissimum inducitur. Æschines tanquam Esernius, vt ait Lucilius, non spurcus homo, sed doctus & acer, cum Pacidiano hoc componitur, optimus longè post homines natos. Eiusmodi fermè spectaculum nobis exhibuerunt, non sine magna omnium voluptate, superioribus hisce diebus Londini apud Britannos duo theologici: quorum alter erat magnus ille Standicius, Franciscanorum quos Conuentuales vocant in ea insula κορυφαῖος, homo mirè vocalis, Scotista strenuus, animo intrepido: tum iis lateribus, eaque corporis firmitate, vt vel triarius miles, vel gladiator esse posset, ni theologus esset. Alter Italus, ex eorum sodalitio, quos vulgus fratres Seruitas appellat, ob id (vt accipio) quòd licet sint scarabeis nigriores, tamen vni virgini Mariæ seruiant, neque cum Christo, neque cum quopiam alioqui diuorum quicquam habeat commercij. Verùm hic, vt fortassis eruditione non inferior erat, ita gladiatoriis illis dotibus longè impar, vt ego quidem sentio. Is vbi sese ex more sub quadragesimam sacram in Britanniam recepisset, quo declararet sese nō omninò lusisse operam, quā Theologicis literis annos iam aliquot impenderat Lutetiæ, conclusiones (vt vocant) aliquot proponere cœpit inter eruditos disputandas: quarum pleræque ad negociatores pertinebant, excepta prima, quæ ad diui Francisci contumeliā videbatur pertinere. Ea habebat hanc fermè sententiam: Peccare fratres Minores si pecuniam accipiant, siue ipsi, siue per alios: & ex consequenti peccare, qui illis pecuniam darent, quod quisquis ministraret occasionem peccandi, peccaret ipse quoque. Atque vt hoc auderet homo peregrinus, hęc perpulit occasio. Diuersabatur hic Seruita apud Augustinianos, qui se vocant Eremitas, κατ' ἀντίφρασιν opinor. Ij Londini non mediocrem quæstum faciunt ex negociatoribus, præsertim Italis, & ob id inuisi Minoritis. Standicius igitur quo quæstum illum ad suos auerteret, in concione monuit populum, etiam atque etiam viderent quibus confiterētur. Nam duobus tantùm ordinibus à Pontifice datum ius audiendi peccata quorumlibet, nimirum Minoritis & Iacobitis. Hæc quoniam ad famem vocare videretur reliquos ordines, inito consilio subornarunt Seruitam, qui tam capitalem iniuriam thematiis vlcisceretur, quòd linguæ Britannicæ rudis loqui populo non posset. Affiguntur igitur omnibus templis & angulis conclusiones, de quibus dicere cœperam. Huius rumor paulatim, vt fit, sparsus, cū ad Standicianas aures peruenisset, ibi vir pius excelsique animi, se dignas iras animo concipit. Minatur dira: & omnino res ad magnam aliquam tragœdiā spectare videbatur, ni deus aliquis ἀπὸ μηχανῆς interuenisset. Intelligebat enim vir sapiens, rem ad Saguntinam famem spectare, si eiusmodi propositio vel audita fuisset publicè. Et inter ipsos is sanctissimus habetur, quisquis nummorum quàm plurimum possidet. Quid multa? Coactus est Seruita adire hominē, quò se purgaret, & illius vocaret animum. Ibat homo gratuatè. Territabant enim hospitem compares, quòd dictitarent Standicium hominem esse virulentum, clamosum, bilis immodicæ: tum apud promiscuam plebem: putà nauiculatores, aurigas, & calcearios, veteramētarios, fullones, aliósque id genus proceres, esse aliquid: deinde tanto animi robore vt vnus aduersus vniuersam Britannorum Ecclesiam, immunitatis causam fortissimè sustinuerit, ob id sacerdotibus & episcopis omnibus inuisus, ac bonæ plebis parti, quæ clericis bene vult. Vt coram ventum est Seruita, quoniam non Theologiam modò, verumetiam Rhetoricen attigerat, hoc exordio aggressus hominem sibi conciliare: Egregie pater, inquit, haud sanè volens huc venio, quod audiam à plerisque te esse impotenter iracundum, & si quibusdam credendum est, etiam furiosum. Atque hactenus μάλα ἐπιδεξίως captata beneuolentia, rem paucis subiecit: Attamē, inquit, quoniam hi patres id tantopere à me contenderunt, adsum auditurus si quid velis. Hic alter protinus magnis conuiciis debacchari in hominem, conclusionem esse scandalosam, offensiuam piarum aurium, hæresim sapientem, irreuerentialem in seraphicum ordinem diui Francisci, ipsum mox pœnas daturum, ni eam recantet. Contrà Seruita, vt fortem virum decuit, respondit se disputandam proposuisse, non recantandam. Ad tam impiam vocem supra modum commotus Standicius, iubet hominem paulisper operiri, ac sese proripit intrò. Seruita ne hic quidem obtemperans tanto viro, cœperat iam abire. Ac ille mox accitis satellitibus aliquot suis cucullatis (habet enim permultos, nec minus robustos, nec minus audaces regiis) abeuntem assequutus, correptum pedibus ceu Cacum quempiam introrsum trahit: ibi Seruita destitutus, & extrema metuens, quod in deploratis rebus fieri solet, Iesum implorat: Iesum, Iesum, quanta potest voce identidem exclamans. Nusquam erat Iesus inter Franciscanos, sed trahebatur interim miser: verùm è vicino ad Iesu nomen exciti quidam opifices cementarij, cum saxis & instrumentis suis accurrebant, & hominem è satellitum illorum manibus eripuerunt. Atque hic fuit illius fabulæ primus actus. Proximus autem magnis vtrinque conuiciis actus est, vtriusque partis ducibus passim quiritantibus apud suam factionem. Seruita votiuam etiam tabellam Iesu seruatori suspendisse dicitur, argumēto coloribus expresso, & asscripto epigrammate. Iam fabula citò populum peruagata, ad Cardinalis etiam aures qui eius regni præses ac iudex est, penetrarat. Is vt est festiuo ingenio, ratus spectaculum haud iniucundum, ambos apud se sisti iubet. Accusat Standicius fortiter. Seruita gnauiter defendit. Cardinalis pronunciat, quandoquidem scholastica disputabilisque esset propositio, vti mox à pascha Iouis die publicè disputarent in æde diui Pauli. id est templum eius insulæ celeberrimum. Neutra pars pugnam detrectat. Adornant sese duces, apparant sese milites: & affiguntur valuis, compitis ac palis omnibus, conclusiones: concurritur & è longinquo ad hoc spectaculi. Diuersa hominum studia, sed omnium æqua expectatio. Ne longum faciam: aderat dies pugnæ destinatus, doctis atque indoctis differta omnia. Et ecce quorundam opera factum est, vt à rege per Cardinalem interdictum exiret, ne quid ageretur. Ibi Standicius, quò gloriam eam in se deriuaret, dimissis aliquot è suis, spargit per omnem populum, Seruitam supplicem sibi ad genua accidisse: deprecatumque, ne disputatio procederet. Iamque id plerisque persuasum erat, cùm alter hospes Anglicè nesciret: nisi nescio quis Deus Seruitæ in mentem misisset quiddam. Is enim conscenso suggestu, sic multitudinem est allocutus: Doctissimi doctores, vosque cæteri præstantissimi viri: erat hodie futura disputatio, sed reuerendissimus Cardinalis ob iustas causas iussit supersedere, ne quid frustra expectetis. Minores vbi vident tantam gloriæ prædam sibi è manibus eripi, adoriuntur hominem, etiam in medio templo dilaniaturi: ni prouidens Cardinalis illi custodes aliquot suæ familiæ notos adiunxisset. Minores igitur quod illic solùm licebat, motis capitibus multa procul minati, rursus ad Cardinalem, magnis clamoribus Seruitam accusant: qui contra regium interdictum ausus sit apud populum testari, se paratum ad defendendam conclusionem tā impiā. Iubetur vtraque pars adesse. Standicius præter satellites suos, etiam puerum cucullatum adduxerat, iam tum Scotissantem. Tan-

sem. Tanti refert à teneris rectè institui. Eum dum per diuersa atria ad Cardinalis aditum penetrat, ostentat magnatibus aulicis. Nam illè plerisque notus est magis quã charus. Affirmat fore, vt puer ille Seruitam conficiat, prosternátque. Ventum est, agit Standicius, vt puer cum illo committatur. At negat Cardinalis decorum, si cum homine graduato, vt vocant, puer committeretur. Nam Seruita Theologiæ bacalaureus erat, currens an sedens, formatus an mox formandus, incertus. Obiectus est igitur minorita quispiam, sed Italus Italo, vt cornix cornici cõfigeret oculos. Docti aliquot & proceres arrectis auribus circumstant. Ibi minorita porrecto brachio, Tun', inquit, ais peccare Minores, si tractent pecuniam? Aio. Negas Põtificem posse indulgere: vt liceat? Haud nego. At nobis indulsit. Credo. Licet igitur. Haud repugno. Mentitur igitur tua conclusio. Hoc telum sic elusit Seruita: Mea, inquit, conclusio de Minoribus pronunciat. Illis non licet. Imò, inquit alter, bulla Pontificia nos minores vocat. Vocat, ait Seruita, sed addit, Conuentuales. Sic enim Minores Conuentuales Minores sunt, vt homo mortuus est homo. Hic cùm obmutuisset Minorita (non enim expectarat eam solutionem) Cardinalis admiratus dialecticum acumen, arrisit non insuauiter. Standicius vbi videt primam coitionem parum feliciter processisse, ipse prodit in harenam, ac vultu minaci, & intento brachio: Aio, inquit, te esse excommunicatum. Et mox neganti: Est nobis, inquit, bulla Pontificia, quæ excommunicat omnes, qui dicere ausint, fratres Minores Conuentuales apud Anglos peccare, si recipiant pecuniam: tu vidisti bullam, & affirmas, ergo es excommunicatus. Hic planè iam ἐμβρόχοις tenebatur Seruita, nisi elapsus esset, vt diceret bullam loqui de Minoribus Conuentionalibus, qui Minores non essent, suam conclusionem loqui de Minoribus absolutè, Cardinalis qui animi gratia magis quàm seriò hæc ageret, sic vtrumque dimisit vt nõdum satis liqueret, vter esset vir fortior. Seruita Lutetiam repetiit, triumphum illic acturus. Standiciani contrà apud suos factitant, illum à puero superatum, sic vt nihil haberet quod hisceret. Cõclusio manet Oxoniæ, Cantabrigiæque in scholis Theologicis disputanda. Hoc spectaculi, quoniam nobis vehementer iucundum fuit, volui tibi, optime Lector, eam voluptatem communicare, vt hac amœnitate lectionis tædium leuares.

Non filius Achillis.

Inter carmina nobilium poetarum, quæ à doctis vice prouerbiorum vsurpantur, hæc quoque referri posse videntur:

Οὐ παῖς Ἀχιλλέως, ἀλλ' Ἀχιλλεὺς αὐτὸς εἶ.

Id est:

Haud satus Achille, verùm Achilles ipsus es.

E tragœdia quapiam aut cõmœdia sumptum videtur. Est enim versus trimeter iambicus. Vsurpatur à Plutarcho in eodem commentario quem inscripsit, Qua ratione sit adulator ab amico dignoscendus. Ait enim adulatorem modis omnibus sic amicum imitari, vt illud in eum dici possit, οὐ παῖς Ἀχιλλέως, &c. Itidem Terentianus Parmeno in Gnathonem Thrasonis orationi subseruientem:

Hem alterum hunc ex hoc natum dicas.

Ab diagrammate.

Plutarchus in libello De discrimine inter adulatorem & amicum: ὁ δὲ κόλαξ ἀφ' ἑνὸς διαγράμματος ἀεὶ τὸ ἡδὺ, καὶ πρὸς χάριν ᾄδειν ... οὐκ ἔργῳ ἀντιτείνειν, οὐ ῥήματι λυπεῖν ... ἀλλὰ μόνον ἐπακολουθεῖν συνᾴδων καὶ συμφωνῶν id est: Adulator autem ab vno diagrammate semper id quod iucundum est, quódque blandiatur solitus succinere, neque facto resistere nouit, neque verbo contristare, sed tantùm obsecundat volenti, semper illi concinens & consonans. Palàm est, prouerbij specie dictum esse ἀφ' ἑνὸς διαγράμματος. Est autem diagramma, pictura, descriptióque philosophorum, qua rem exponũt oculis: vt perinde valeat, quasi dicas de eadem formula.

Eodem in ludo docti.

Eodem in ludo docti dicebantur, similibus vitiis laborantes, & improbitate pares. Hoc dictum adeò vulgò manet, vt nihil sit tritius. Terent. in Hecyra: In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam. Solent enim fermè qui communibus vsi sunt præceptoribus, ingenio, moribúsque conuenire. Quod autem Terentius dixit in mulieres, omneis inter ipsas similibus esse moribus, idẽ Græcus attestatur senarius:

γυνὴ γυναικὸς διαφέρει οὐδὲ ἕν.

Id est:

A fœmina nihil fœmina nunquam discrepat.

Innuit autem prouerbium, nullã inueniri bonã mulierẽ.

Eiusdem musæ æmulus.

Eiusdem artis aut disciplinæ studiosi, eiusdem musæ æmuli dicuntur. Vsurpatur apud A. Gellium prouerbij vice. Græci ὁμοτέχνους appellant eiusdem artis opifices.

Bonus cantor, bonus cupediarius.

Ἀγαθὸς ψάλτης, ἀγαθὸς ζωμοποιός: id est, Bonus cantor, bonus cupediarius. In vituperium musicæ artis dictum, quasi eiusdem sit hominis aures delectare cantu, & palatum cupediis. Archidamus Zeuxippi filius cùm quidam sibi commendaretur hoc nomine, quòd bonus esset cantor: At hic, inquit, apud nos bonus cupediarius.

Mars haud concutit sua ipsius arma.

Ἄρης τὰ αὐτοῦ ὅπλα οὐ σείει. id est, Mars sua ipsius arma non iactat. Commodè feruntur quibus assueuimus, quæque nobis quadrant, etiamsi sint grauissima. Iactamus enim quod incommodè ferimus. Vnde Iuuenalis:

Nec iactare iugum vita didicere magistra.

Ita studiorũ labor, qui occideret athletã, nõ grauat doctũ.

Stultus stulta loquitur.

Euripides in Bacchis: μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει, id est: Nam stulta stulti oratio est. Totidem verbis Propheta noster Esaias eandem sententiam extulit. Seneca ad Lucilium: Apud Græcos, inquit, in prouerbium cessit: Talis hominibus fuit oratio, qualis vita. Hoc cuiusmodi fuerit parum liquet, nisi quòd tale quoddam carmen extat, Græcis celebratum:

ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται. id est:

Hominis figura oratione agnoscitur.

Democritus philosophus apud Laertium orationem εἴδωλον τοῦ βίου, id est, Vitæ simulacrum, quandámque velut vmbram esse dicebat. Qua quidem sententia nihil dici poterat verius. Nam nullo in speculo melius, expressiúsque relucet figura corporis, quàm in oratione pectoris imago repræsentatur. Neque secius homines ex sermone, quàm ærea vasa tinnitu dignoscuntur.

Oratio vitæ simulacrum.

Vide in superiore prouerbio, Stultus stulta loquitur.

Inanium inania consilia.

Κενεῶν κενὰ βουλεύματα: Id est, Inanium inania consilia: καὶ κενεοὶ κενὰ λογίζονται. Inanium inanes cogitationes: cùm quis sua spe frustratur. Cognatum illi, μωρὸς μωρὰ λέγει: id est, Fatuus fatua loquitur. Natum aiunt ex euentu. nam Archias stipulatus à Demetrio quingenta auri talenta, vt Cyprum proderet, re deprehẽsa, arrepto fune ex his quibus tenduntur tentoria, suspendit sese. Refertur in Græcorum collectaneis.

Malo nodo malus quærendus cuneus.

Ad hanc sententiam alludit & illud: Malo nodo malus quærendus est cuneus. Ita Diuus Hieron. ad Oceanum: Interim iuxta vulgare prouerbium, malo arboris nodo malus cuneus requirendus est. Eo licebit vti, quoties malum simili malitia retundimus. Sumptum à sectoribus roborum, qui si quando durior in ligno nodus inciderit, nolunt in eo periclitari securim, verùm cuneum quempiam durum magis quàm bonum inserunt. Congruit huic illud Sophoclis apud Plutarchum ἐν τῷ περὶ τῆς εὐθυμίας:

Πικρᾷ χολὴν κλύζουσι φαρμάκῳ πικρῷ.

Remedio amaro bilem amaram diluunt.

Mons cum monte non miscetur.

Ὄρος ὄρει οὐ μίγνυται: Mons cum monte non miscetur. Non conuenit inter pariter elatos, aut pariter potentes.

Etiamsi Plinius tradit, duos montes concurrisse, crepitu maximo assultantes recedentésque, magna hominum turba spectante, idque luce.

Mores hominum regioni respondent.

Καὶ τῆς φυτῶν τὰ σπέρματα καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ βίοι ταῖς χώραις συνεξομοιοῦνται: id est, Et plantarum semina, & hominũ mores ad regionis habitum respondent. Refertur & hoc in Græcorum prouerbiorum Collectaneis: alioqui non eram adscripturus. Equidem arbitror natum ab apophthegmate, cuius meminit Plutarchus. Vt triticum in nonnullis agris degenerat in aliud genus, soli vitio: ita pro qualitate regionis variantur hominum ingenia. Mõtani asperi ferè sunt, & inhumani. Littorales fermè prædones & immites. Campestres molles & humani. Herodotus in calce libri vltimi, satis declarat primùm è Cyri responso natum esse. Etenim quum Persæ rerum potiti postularent, vt ex aspera regione, quam tum incolebant, transferrētur in commodiorem ac feraciorem, annuit quidem, sed admonitis, vt posthac sese pararent ad seruiendum, non ad imperandum: φιλέειν γὰρ ἐκ τῶν μαλακῶν χώρων μαλακοὺς γίνεσθαι· οὐ γάρ τι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι καρπόν τε θαυμαστὸν φύειν καὶ ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια: id est: Ex mollibus enim regionibus molles homines nasci solere. Neque enim eiusdem esse terræ fructum egregium producere, & viros in re bellica præstantes.

Bestia bestiam nouit.

Aristoteles lib. Rhetoricorum j. inter similitudinis & affinitatis prouerbia refert & hoc.

Ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα:

Id est:

Nouit profectò fera feram.

Videtur fragmentum iambici trimetri, vtcunque deprauatum est apud Aristotelem. Θὴρ Græcis, bestia dicitur: sed propriè fera aut noxia: quod genus sunt apri, lupi & viperæ. Vnde homines moribus efferatis, ingenióque agresti, θηριώδεις vocant. Congruet, vbi conuenit inter duos pariter improbos. Simile illi, Furémque fur cognouit, & lupum lupus.

Idem Accij, quod Titij.

Extabat olim adagium apud M. Varronem in satyra, cui titulus, Testamentum, refertúrque apud Aul. Gellium in Noctibus Atticis. Idem Accij quod Titij: Quòd si quis, inquit, vndecimo mense κατ' ἀριστοτέλην natus est, Accio idem quod Titio ius esto. Nimirum significans, eodem sibi iure futurum, filium decimo mense natum, quo eum qui natus sit vndecimo. Sumptum videtur à Iurisconsultorum consuetudine, Titij & Accij vocabulum pro quibuslibet duobus subinde vsurpantium.

Asinus asino & sus sui pulcher.

Vide in loco, Alia aliis placent.

Doribus Doricè loqui.

Prouerbij faciem habet, quod Gorgo in Syracusiis apud Theocritum respondet hospiti, admonenti vt desinant turturum more garrire:

Δωρίσδεν δ' ἔξεστι, δοκῶ, τοῖς Δωριέεσσι.

Id est:

Dorissare tamen fas Doribus arbitror esse.

Conueniet in homines naturâ loquaces: aut cùm oratio respondet moribus & ingenio: velut quum Pœnus fraudulenter loquitur, vt leno lenone digna.

Nouum cribrum nouo paxillo.

Nequaquam obscurum est, prouerbio fuisse iactatum quod Nonius citat ex Varronis Eumenidibus, vbi dicitur primus Zeno nouam hæresim nouo paxillo suspendisse. Zenonem notat qui primus Athenis inuexit sectam Stoicorum, idque nouis rationibus ac paradoxis. Idem in Bimargo: Nouum vt cribrum nouo paxillo pendeat. Sic enim habet Aldina æditio. Quadrabit in eos, qui noui quippiam comminiscuntur.

Purus putus.

Plautus in Pseudolo purum putum dixit, pro prorsus ac verè: Purus putus est ipsus: noui, herus Polymachæroplacides, quasi dicas, ipsissimus est. Color sermonis resedit ex antiquitate: putum enim illi dicebant, purgatum: vnde & vites putare dicunt: & reiectamenta nucum aut similiũ rerũ dicuntur putamina. Prouerbiũ ortũ videtur ex aurificum officinis, qui ea forma dicebant Purum putum, quemadmodum qua Iurecõsulti dicunt, Sarta tecta.

Vestigiis inhærere.

Qui imitatur exempla progenitorum, maiorum vestigiis inhærere dicitur. M. Tullius pro P. Sestio: Quem in maiorum suorum vestigiis stare oportebat. Translatum à viatoribus qui obseruant vestigia præcedentium, ne quid aberrent. Similiter qui degenerant à progenitorum aut præceptorum exemplis, ab illorum vestigiis dicuntur recedere. Et alienis vestigiis ingredi, qui nihil ex se gignũt noui, sed aliorum inuentis inhærent.

EX APPENDICE ERASMI.

Conos artoxya.

Κῶνος ἀρτόξυα. De similibus, & inter se respondentibus. Conum, pistorium instrumentum, non dissimile artoxyæ. id est, panario scalpro. vel ipsos, qui leui munusculo alterius operam compensant. apparet enim ex consequentibus apud Suidam, Conos, munuscula quæpiam fuisse quæ pueris dono darentur apta ætati, cuiusmodi sunt armillæ. Proinde vide ne competat in eos qui vili leuique munusculo compensant operam alicuius.

Vxor seni sponso regina.

Δέσποινα γὰρ γέροντι νυμφίῳ γυνή. Regina siquidem mulier est sponso seni. Aristoph. Pertinet eò, vt non vxorem tantùm, sed omnia alia nobis cognata & paria deligamus.

INNIL. Ex eodem præsepi.

Ἐκ τῆς αὐτῆς φάτνης τὸ ἐκτ... id est Ex eodem quasi præsepi edisse dicuntur prouerbiali schemate, qui eandem opinionem hauserunt, eodem in ludo docti, iisdemque imbuti præceptis. Eunapius, ni fallor, apud Suidam de Epicureis loquens: ... id est: Messenij qui in Arcadia sunt, ciuitate pepulerunt quotquot ex eodem veluti præsepi pasti fuerant, iuuentutis corruptores eos esse dictitantes. Sentit de iis, qui Epicuri pestiferam sectam mordicus insequebantur. Tracta similitudo à iumentis, quæ communi pabulo ex eodem præsepi pascuntur. Non absimile est illud Petronij Arbitri de eloquentiæ ratione: Sed omnia quasi eodẽ cibo pasta, nõ potuere vsque ad senectutẽ canescere.

Eodem laborat morbo.

In eum qui similibus vitiis sit obnoxius, conuenit illud: τὴν αὐτὴν νοσεῖς νόσον: Meo laboras morbo. Citatur ab Eustathio Odyss. ξ. dicitque conuenire cum illo ταὐτὸν ἕλκομεν ζυγόν: id est, Idem trahimus iugum. ita apud Comicũ ὁμοδουλος dicitur, qui seruus sit non minus quàm alter. Videtur autem senarij versus finis esse. Huic non dissimile est illud Homeri Odyss. xvij.

— Οὐλαὶ δ' ἀμφοτέροισι ...

id est:

— Habet par vulnus vterque.

Idem furnus, idem duxit trochus.

Αὐτὴ κάμινος, αὐτὸς ἦγεν ὁ τροχός.

Caminus idem duxit, atque eadem rota.

Senarius prouerbialis de iis, qui similia efficiunt, testantibus Suida & Hesychio: quorum ille citat duplicem lectionem, καπνὸς ἢ τροχός, id est, fumus aut rota: hic verò mutilatum adferens adagium, prioribus tantùm duabus vocibus constans, subiicit clarius petitam esse translationem à figuli rota. Meo quidem iudicio & dictum fuisse, & non sine gratia vsurpari posse videtur de consimilibus operibus, aut dicendi ratione conformi & congenere vel etiam de duobus hominibus ingenio similibus, aut improbitate paribus, &, quod dici solet eodem in ludo edoctis. tales namque

αὐτὴ κάμινος, αὐτὸς ἦγεν ὁ τροχός.

quasi qui eodem in furno cocti sint, aut eadem rota circumacti effecti.

Ex eadem figlina.

Τῆς αὐτῆς κεραμείας, id est, Eiusdem figulinæ esse dicuntur, quæ affinia sunt & cognata similitudine. Gregorius Palamas: ἀδελφὰ ταῦτα καὶ σύγχρωμα καὶ τῆς αὐτῆς κεραμείας Germana sunt, quod aiũt, & cõcoloria, eiusdẽmq; figlinæ.

Huic

Huic cognatum est illud Platonis in Gorgia, [Greek], id est, ex eodem ludo, vel gymnasio.

Amaris pharmacis amara bilis proluitur.

—[Greek]

Id est:

— Medici Amaram amaris pharmacis bilem eluunt.

Senarius est integer cum fine alterius, ex Sophocle sumptus, vt indicat Plutarc. in lib. De facie in limæ circulo apparente, meminit & in lib. De animi tranquillitate: [Greek] id est: ad exemplum medicorum Sophoclæorum, qui bilem amaram amaro pharmaco eluunt. Competit, vbi res nobis erit cum moroso & difficili homine, cuius improbitatem simili asperitate frangendam esse videamus. Finitimum est illi: Cum Crete Cretizandum. Allusisse huc videtur Symmachus in epistola quadam: Plerunque amara haustu ad salutem valent, & succis tristibus affecta resouentur. Quadrabit etiam, vbi asperioribus verbis iuuenilem audaciam aut calidum facinus castigandum esse indicabimus.

Domesticum omne afficit.

[Greek]: id est, Domesticum omne afficit. Quæ cognata & familiaria nobis sunt vitia, nos maximè commouent & excusationem sui moliri cogunt. Animus noster propriis, aut generis eiusdem calamitatibus imprimis exacerbatur. Nihil potest patrifamilias durius accidere, quàm quod vxoris liberorúmque turpitudinem audire cogatur. Pindarus in Nemeis: [Greek] hoc est: Domesticum malum æqualiter cunctos afficit, sed alienis in damnis animus acquiescit illicò. Nazianzenus in priore Steliteutice: [Greek] id est, Quapropter si iuxta Pindarum, proprium omne molestum est, necessariò mihi hæc de rebus instituenda est oratio. Gregorius presbyter in vita Nazianzeni: [Greek] id est: Si domesticum omne afficit, quod Pindarus ait, quibus quisque gaudet, iis etiam quoties laudatur, exultat & recreatur.

Eumeli equis magis consimiles.

[Greek]: id est, Assimiliores sibi inuicem, quàm Eumeli equæ. Parœmiæ vice eo vtitur in eadem epistola Synesius. Effertur de rebus affinibus, aut hominibus consimilibus cùm ingenio & moribus tum corporis filo: cuiusmodi homines, Quo magis consimiles loquitur vulgare prouerbium. Verba facit de Euthalio quodam impostore insigni, qui binas crumenas concinnarat, adeò sibi mutuò similes, vt non potuerint magis: earum alteram aureis nummis impleuerat, alteram æreis: ac priorem quidem, abstrusa altera, apud publicanos produxit: mox eius loco, adnumerata iam, & ad bilancem appensa pecunia, alteram suppofuit clanculum, acceptis interim publicis tabellis consignatis, quæ acceptum aurum testabantur. Similis impolturæ rudimentum experta est nostra regio, vbi pari arte fraus vsurario facta est, pro coriaceo inuolucro, quo pateræ argenteæ continebantur, supposito altero, quod stanneas capiebat. Authoris verba hæc sunt: [Greek] id est: Marsupiorum par, quod fabricatus alterum alteri assimilius, quàm fuerint Eumeli equæ, huic æreos numos, illi aureos stateres infarsit. Origo prouerbij è Catalogo nauiũ Homeri petita, qui de equabus (quarum non minor erat vsus Troiani belli tempore, quàm equorum) Eumeli Admeti filij sic scribit:

[Greek]
[Greek]

Id est:

Quas auibus magè pernices Eumelus agebat,
Ardua adæquantes adamussim terga, pilisque
Consimiles, annisque pares. —

Adagio vtemur, vbi significabimus duos pari forma esse, aut ingenio simili.

Reperit patella operculum.

Adagij istius Græci salientes latuerunt hactenus, donec diligentiorem aliquanto operam repastinandis Nonij Marcelli senticetis impendens ego, primus illos aperui: quum illic non vno in loco legatur, nullo prorsus sensu: Varro heurenulo past poma [Greek] pro quibus verbis ita legendum è manuscripto vetusto codice, annotatum à me in Animaduersorum libris fuit antea: [Greek]. Constat autè Varronem plerisque suis libris prouerbiales inscriptiones dedisse. Est igitur adagium istud, [Greek], id est, Reperit patella operculum, purè putéque idem cum eo quod diuus Hieronymus detorsit ad suum vsum, Dignum patella operculum. quo vtemur, si quando vecordi marito fatuam obtigisse vxorem significare volumus aut difficili homini rem esse cum moroso.

Coruus absente graculo pulcher.

Adagium spirat quod in Theophylacti epistolis legitur: [Greek] id est: Non apparente graculo inter speciosas aues numerabitur & coruus. Non inuenustè eo vtimur, quum duorum fiet comparatio, similis propè deformitatis. Elegantius sonabit si ad ingenium transferatur: vt si dicamus Salustij immanem illam in Ciceronem dicacitatem, merum esse lusum præ effreni illa Caleni Fusij apud Dionem in eundem virulentia, [Greek].

Asino gramen & baculus.

Sapiens præceptum est, [Greek]: id est, Asino fœnum & baculus, seruo panis & scutica. Refertur à Gregorio Palama Thessalonicensi, ignauiæ sedentariæque desidiæ iustissimum præmium. indicat namque duriter habendos, qui nil rectè faciunt, nisi vrgeas flagris. Seruilia ingenia non nisi plagis emendantur Phrygum in morem: & quæ in prauum induruerunt, minis, verberibus, & Manlianis imperiis frangenda sunt: contrà generosi spiritus dura omnia respuũt, laude excitantur, honorisque ambitu quocunque velis, ducuntur.

Paruis parua dant dij.

[Greek] id est:

Largitur paruis vsque pusilla Deus.

Versus est pentameter, ad Callimachum authorem relatus. Ita fermè naturâ comparatum est, vt tenuis conditionis homines, vtcunque oblata sorte non secus exultent, quàm magna solent magnates. Arthemidorus in libro De somniorum interpretationibus quarti calce: [Greek]

[Greek] id est:

Hi namque vulgare quippiam nacti, amplectuntur illud ac supra modum gaudent: propterea rectè habet Callimachi dictum,

Dat semper paruis munera parua Deus.

Proinde monet vulgi prouerbium vernacula lingua, Aureã quadrigã esse ambiendam: à qua si contingat voto excidere, rota saltem aut aureus radius obtingere possit, desiderióque satisfacere.

BRASSICANI. Bos armenta.

Prouerbiũ indicat, vnumquemque sua quadam ingenerata voluptate teneri, atque ea præcipuè sequi, quæ similitudine quadam commendatiora fiant: Cic. lib. vij. epist. ad Atticum, Vt bos armenta, sic ego bonos viros, aut eos quicunque dicentur boni, sequar, etiamsi ruent.

Si tibi non molestum, & mihi iucundum est.

Socrates apud Platonem in Theæteto, siue de scientia, [Greek] id est, Quòd si tibi hoc, ô Theodore, ita charum est, neque mihi displicebit, vt prouerbio dicunt. Hoc vnico prouerbiali verbo, si constanter omnes homines vterentur, esset & amicitiæ nomen venerabilius, & minus etiam malorum in omnibus

humanis rebus esse cerneremus: nunc quoniam omnia diuersis, & perinde vanissimis opinionibus oppleta sunt, nusquam non reperias quod bonis iucundum sit, improbis esse cùm primis odiosum: de hoc hominum genere loquor, qui de communi diuidundo non amicè sentiunt, at seditiosè perfidéque passim contendunt.

IOANNIS VLPII.

Ars amat fortunam, fortuna artem.

Τέχνη τύχην ἔστερξε, καὶ τύχη τέχνην. Aristoteles eo vsus est, indicare volens, summam esse affinitatem inter artem & fortunam, & alteram ab altera adiuuari.

Mulum de asino pingere.

Dici potest, quando exemplar & res efficta non multùm inter se distant: vel quando ineptiæ ineptiis repræsentantur, vel mendacia mendaciis astruuntur. Magna similitudo inter asinum & mulum est. Tertullianus.

COGNATI. Tale ingenium, qualis oratio.

Vetus sententia, quæ itidem prouerbij vim habet, vulgóque ferri solita erat. Cuius enim notæ sit homo atque naturæ, ex oratione sua intelligimus. Illa verò à Græcis, his verbis pronunciatur: ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται. Hominis nota oratione dignoscitur. χαρακτὴρ descriptio ac forma siue figura: primúmque, vt existimare licet, ita appellata est nota, quæ inurebatur corpori beluarum, ad genus indicandum: deinde translato nomine, quæ declararet ingenium ac mores virorum, vnde à nobis etiam vocantur melioris & deterioris notæ homines. Huc allusit Terentius: cùm in ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ ita induxit Bacchidem cum Antiphila loquentem:

Nam mihi quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.

Γνωρίζεται valet nota quadam & tanquam indicio cognoscitur. Vnde γνωρίσματα quoque Græcis in fabulis vocabant monimenta, & cuncta denique illa, quorum auxilio persona aliqua, diu ignota cognosceretur. Seneca lib. epistolarũ xx. epist. cxv. Hoc quod vulgò audire soles, quod apud Græcos in prouerbium cessit, talis hominibus fuit oratio, qualis vita. Quemadmodum autem vniuscuiusque actio dicenti similis est: sic genus dicendi aliquando imitatur publicos mores. Non enim potest alius esse ingenio, alius animo color. Si ille effœminatus est, in ipso incessu apparere mollitiem: si ille acer est & ferox, concitari gradum. Christus apud Matthæum cap. xij. Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui cùm sitis mali? Siquidem ex abundantia cordis os loquitur, &c. Itidem Lucæ vj. Quod a Gallis sic exprimitur:

De l'abondance du cœur la bouche parle.

Nube pari.

Pares cum paribus coniungi, etiam communi prouerbio dicitur. ad quod pertinet illud Ouidij in Deianira ad Herculem:

Tam malè inæquales veniunt ad aratra iuuenci,
Quàm premitur magno coniuge nupta minor.
Non honor est, sed onus, specie læsura ferentes:
Si qua voles aptè nubere, nube pari.

Marcellus loco superius citato: Obseruandum est, inquit, quod inferioris, &c. Euripides in Rheso, μειζόνων γαμῶν: Alludit ad prouerbium ab Erasmo nostro obseruatum: Aequalem ducito vxorem.

Conueniunt rebus nomina sæpe suis.

Hoc quoque obseruant poetæ, ne personæ degenerent à suorum ingeniis: & vix apud illos proprium nomen, quin illud vel ex historia sumptum, vel euentibus suæ personæ cuius appellatio est accommodatũ videas: quod vt verum appareat, aliquot exempla Petrus Nannius συμμίκτων lib. vij. collegit: &c, Decembrius lib. vij. De politia literaria. Celebratur apud Latinos hic versiculus, quocunque natus authore: nam in præsentia non occurrit. Sed primus quidem diuus Iustinus pater noster, cùm augeri dotes, & post nuptias fuerat permissum, si quid tale euenerit, & ante nuptias augeri donationem, & constante matrimonio sua constitutione permisit, sed tamen nomen inconueniens remanebat, cùm ante nuptias quidem vocabatur, post nuptias autem tale accipiebat incrementum. Sed nos plenissimo fini tradere sanctiones cupientes, & consequentia nomina rebus esse studentes, constituimus, vt tales donationes non augeantur tantùm, sed etiam constante matrimonio initium accipiant, & nõ ante nuptias, sed propter nuptias vocentur. Huic simile est: Omnes personas etymo suis fatis consentire. Plato in Cratylo docet, nomina consultò rebus esse imposita, eúmque qui primùs nomina fabricatus sit, ὀνοματουργόν, id est, nominum opificem, & νομοθέτην, id est, nominũ impositorem seu conditorem nominat.

Germanus.

Pro prouerbio dici cœpit Germanus, pro simili, vt à Græcis ἀδελφὸς Cic. in Acad. Erat Antiochus, si perpauca mutauisset, germanissimus Stoicis. Allusio enim est ad æquiuocationem. Nam germanus, est consanguineus frater, id est, ὁμοπάτωρ, non etiam vterinus.

Iecur, vescentium iocinora exhilarat.

Apud Gallos vulgatissimo prouerbio fertur, iocinora vescentium iocinora exhilarare: similia enim similibus delectari. Ioan. Langinus tomo j. medicinalium epist. decima epistola: Passerum cerebrum, quum simile nutriat suum simile ad salacitatem conferre plerisque persuasum est. Hipp. lib. j. de diæta: Concors concordi adhæret: discordia autem rebellans, diffident ac pugnant. Idem libro de natura pueri: Simile transit ad simile. Hoc idem, ne dubitare possis. Galenus in secundo De alimentis confirmat, Hippocratis authoritate.

Quid Plato, nisi Moses Atticus?

Numenij Apamensis Syri, philosophi Pythagorici vox hæc passim legitur apud veteres: τί γάρ ἐστι Πλάτων, ἢ Μωσῆς ἀττικίζων. id est, Quid est Plato, nisi Moses Atticè loquẽs? Hic est, qui Platonis sententiam coarguerit, tanquam ex Mosaicis scriptis, de Deo & mundi ortu surreptam. Eaq; de causa istud dictum protulit: quod figuratè dicitur ac per allegoriam, de quibusuis inter se vehementer similibus: licet Plato longè Mose posterior sit. Huic figuræ nõ dissimilis ista quoque est, quæ apud Suidam extat in Abraham & Philone: quæ etiam apud Hieronymum legitur in illustrium scriptorum catalogo, vt vulgò dici solita: ἢ Πλάτων φιλωνίζει, ἢ Φίλων πλατωνίζει. id est, Aut Plato Philonissat, aut Philo Platonissat, hoc est, Platonem imitatur. Tanta est eloquij ac dictionis similitudo. De hac Erasmus noster in suo adagiorum collectaneo.

Malum malo sanare.

Prouerbium est apud Thucydidem libro quinto, Agis, inquit, malum malo sanare cogitat: significans videlicet, illum velle culpatam ex Argo reuersionem præsenti strenuitate haud opportuna emendare. Id habet Erasmus noster ex Sophocle in Aiace Mastigophoro, & Herodoto in Thalia: τὸ κακὸν τῷ κακῷ ἰᾶσθαι. id est, Malum malo medicari, depellere, tollere. Congruunt huic hæc quæ habentur quoque apud eundem Erasmum, Clauum clauo pellere: &c, Malo nodo malus cuneus. Mos est etiam eorum, qui cùm defendere admissa flagitia non possint, de nouis sceleribus remedia quærunt: ita nec modus, nec finis scelerum. Seneca in Agamemnone:

Per scelera semper sceleribus tutum est iter.

Hinc eleganter Persius:

Virtutem vt videant, intabescántque relicta.

Seneca lib. j. De clementia, cap. xiij. Scelera enim sceleribus tuenda sunt.

Coquus domini debet habere gulam.

Martialis versus est elegans & ab omnibus frequentatus. Non enim tantùm est ars coqui, seruire palato & gustui, verùm etiam scire quæ quis libenter voret, & quibus gulam vel profundam libenter expleat. Quædam enim gustu suauia, tamen vltra vnam & alteram buccam non attingimus, & dulces mattyas degustamus potius, quàm auide ligurimus. Non igitur tantùm quæ iuuant palatũ, sed quibus se libenter obsaturant domini, coquus scire debet. Id enim est quod Martialis scribit:

Non satis est ars sola coquo, seruire palato:
Namque coquus domini debet habere gulam.

vt culinariam artem non satis esse, coquo dicat, nisi accedat eò, vt palatum domini & gulam teneat, sciátque quibus delectetur.

Cætera de genere hoc.

Lucretianum hemistichium: quod genus loquendi sæpe frequentant poetæ, & Galli tenent. Aliquoties à Lucretio vsurpatur, vt lib. iij.

Et iam cætera de genere hoc, cur omnia membris
Ex ineunte æuo generascunt, ingenióque.
Et lib. iiij.
Cætera de genere hoc, longum est, si dicere coner.
Ibidem:
Cætera de genere hoc monstra ac portenta loquuntur. & lib. v.
Cætera de genere hoc quæ sunt portenta perempta.
Si non victa forent, quid tandem viua nocerent.
Horat. satyr. j. lib. j.
Cætera de genere hoc adeò sunt multa, loquacem
Delassare valent Fabium. —

Non es tu filius Achillis.

Plutarchus in Alcibiade: Itaque ergo quandiu vixit Spartæ, si exteriorem vitæ habitum quis inspexisset, potuisset dicere:

Non es tu Achillis filius. —

Sed verè talis vir, qualem Lycurgus instituit, veris autem moribus eius & interioribus factis idem acclamasset:

Sed mulier eadem quæ priùs. —

Duobus vtitur prouerbiis, diuersitatem inter id quod simulabat, & id quod erat Alcibiades, expressurus. Is enim Chamæleonte mutabilior erat, polypique ingenium referebat. Horum posterius rectè ad Helenam refertur, quã Electra apud Euripidem, Oreste) in lugenda matre comis & formæ parcentem, redire ad antiquum ingenium iisdem verbis dicit. Prius est sumptum de versiculo, qui tacito authoris nomine refertur ab eodem Plutarcho in libello, De amici & adulatoris discrimine:

Οὐ παῖς Ἀχιλλέως, [illegible]
Id est:
Et ipse Achilles, non Achillis filius.

Quo versu quomodo scitè vti possimus, veluti prouerbio, hic Plutarchi locus commonstrat. Vide Erasmum nostrum & alibi Achilles.

Non qualis oratio, sed quales sint, qui eam proferunt, spectari oportet.

Vnde putant, non qualis sit oratio, sed quales sint qui eam dicunt, spectari oportere. Vt in foro, si duo homines eadem de re testimonium dicant, quorum alter honestus & probus, alter verò improbus esse videatur: haud sanè quidem iudices testimonio improbi moueantur, sed quid uis potius, & contrarium faciant: quòd si is qui honestus & probus videtur hæc dicat esse etiam verissima credãt. Addendũ ad Syllogen & illud: Tale ingenium, qualis oratio:

Iidem sumus.

Plato in Parmenide: Obsequendum tamen, cùm & Zeno ipse roget: iidem enim sumus In Lyside, sub finem: Ego me vobis annumero. Ibidem: Si amici estis inuicem, naturã quodammodo propinqui estis.

Mutuis nexibus amplecti: Mutuo quodam coniugio connecti.

Ens vnum mutuis nexibus amplectitur. Et: Vtrumque vnum mutuo quodam coniugio inuicem est connexum.

Contrarium contrario amicissimum.

Addebat, tãtũ abesse amicũ, vt simile simili sit, vt cõtrà, contrarium maximè, contrario sit amicissimum. Vnumquodque enim appetere, non simile, sed contrarium: vt aridum appetere humidum, frigidum verò calidum, &c. Vide statim pòst, Similitudo mater beneuolentiæ: &, Qui secum dissentit, &c.

Similitudo mater beneuolentiæ.

In Lyside: Vos si amici estis inuicem, natura quodammodo propinqui estis. Et quisquis alius desiderat alium, aut amat, quòd propinquus illi est vel secundum animã, vel animæ consuetudinem, aut mores aut speciem: alioquin nunquam diligeret. Ibidem: Poetarum carmina & sapientissimorum scripta affirmant. Simile simili necessariò semper amicum esse. Idem in Ciuili vel de regno: Modesti homines similes sui mores quærunt. &c. Plin. Secundus in Paneg. Primò quòd in alio sua quemque natura delectat. Contrà morum dissimilitudo multis non potest vllam amicitiam eis conciliare, qui eodem ore calidum efflant & frigidum. Sui autem similibus delectari omnes scribit etiam Aristot. j. Rhetor. Quod annotauit Erasm. in adag. Simile gaudet simili.

Arbitratu meo, tuo, suo agere.

Plato in Lyside. Vide in Sylloge nostra: Alieno more, nutu, arbitratu viuere. Alibi, Nare trahitur.

Voci consentanea sit actio.

Plato epist. v. Resp. voci consentaneas actiones habeat, vt salua & incolumis in perpetuum floreat: quæ autem contrà aget, labetur & corruet. Pòst, Tales simus, quales videri & haberi velimus. Turpe enim est doctori, cùm culpa redarguit ipsum. ff. de in ius vocand. l. sed si hac lege. §. prostituta. & in Authent. de præsidiis prouinc. §. ex diuersò.

Tales simus, quales videri & haberi velimus.

Idem epist. iiij. De nobis apud omnes constare debet, tales nos esse, quales nempe videri atque haberi velimus, &c. Non dissimile, Voci consentanea sit actio: antè.

unt similes paresque vita.

Martialis in viij. Cùm sitis similes paresque vita,
Vxor pessima, pessimus maritus,
Miror, non bene conuenire vobis.

Catullus in Mamurram & Cæsarem, in eandem propè sententiam:

Pulchrè conuenit improbis cinædis,
Nec mirum maculæ pares vtrisque,
Morbosi pariter. —

Q. C. in comment de petit. consul. eodem propè modo: ambo sicarij, ambo libidinosi, ambo egentes.

Suo similis patri.

Statius in j. Syluar. in epithal. Stellæ:

Multum de patre decoris,
Plus de matre capis.

Catullus in nuptias Iuliæ & Manlij:

Sit suo similis patri
Manlio, & facilè insciis
Noscitetur ab omnibus
Et pudicitiam suæ
Matris indicet ore.

Mea vita.

Catul. ad quendam de Lesbia:

Credis me potuisse meæ maledicere vitæ,
Ambobus mihi quæ charior est oculis.

Idem ad eandem Lesbiam:

Iucundum mea vita, mihi proponis amorem
Hunc nostrum inter nos perpetuumque fore.

Alibi, Deliciæ meæ, desiderium meum, mea lux, &c.

POLYDORI VIRGILII.

Ait latro ad latronem.

Vbi rixæ incidunt inter duos, crimine pares, vel alter alterum paris delicti reprehendit. Luc xxiij. Sic quoties flagitij alicuius caussa inter aliquos coit amicitia, vel ex inimicis fiunt amici, conueniet illud ex eodem Luc. xxiij. Facti sunt amici Herodes & Pilatus. Historiæ origo nota.

TVRNEBI ET ALIORVM.

Similis Thraci in Thrâcem composito.

De homine paruo & breui. Senec. natur. quæst. iiij. agẽs de adulatione: Te, inquit, longiorem Fido Annæo iurabo, & Apollonio Pycta: quamuis staturam habeas Threcis ad Threcem compositi. Ita enim eum locum emendat Turneb. Aduers. lib. xxj. cap. xvix. In Amphitheatralibus muneribus Thraces, qui & Threces plerunque vocantur inter se committebantur: qui, cùm exiguã haberẽt parmã,

se totos velut in eam colligebant, ne vulneri paterent, & statuam incuruando minuebant. Vsos autem Thraces esse peltis, id est, cetris, vel palmis, testatur Aristophanes in Acharnensibus.

Τῶ πατρὸς ὅτι τὰ παιδίον.

Titulus est satyræ Varronianæ, quam item inscribit περὶ παιδοποιίας. vbi eis, qui parentes esse optimorum liberorum vellent, præcepta dabat. Apparet autem eam inscriptionem fuisse prouerbialem, nam & à B. Basilio vsurpatur epistola ad Libanium: Idem Aduer. xvij. cap. xxj. Quid si Varro eos demum velit esse parentum suorum liberos, qui ipsis digni sint, eóque moribus bonis & recta indole referant? sic certè etiam hodie vulgo idem vsurpamus, & recusamus iis esse patres. id est, de iis omnem animum paternum eiicimus, qui etsi nobis nati sint, degenerant tamen & moribus ac vita nobis filij esse nolunt.

GVLIELMI GENTII.

Asinus asinum non prehendit.

De æmulatione, quæ inter æquales est, cùm quis alteri cedere negat, quia paris fuerit cum eo conditionis. Accurs. refert in c. j. de acquir. possess. quemadmodum & sequentia, Qualis veruex, talis offa: in c. quod in hæredem de tributo. Non diuersum ab illo, Similes habent sua labra lactucas. Et ab Iasone in c. quæ extrinsecus. de verb. obliga. Tanti offa, quanti intinctus panis. de his, quæ diuersa existimantur, cùm eadem sint effectu.

Hebræus nihil Hebræo, Catilina Cethego.

Vtitur Glossarius in c. quoniam. C. de iud. Cùm idcirco quis alteri crimen impingere, nequit, quòd & ipse eodem laboret morbo. Non absimile illud Iuuenalis in satyr. ij.

Clodius accuset mœchos, Catilina Cethegum.

Notum est ex historiarum monumentis, de vtriusque intemperantia & improbitate. Sunt & alia quædam ipsarsim apud iuris interpretes annotata. Cuiusmodi illa Zasij, Tanquam doctores in consiliis: &, Relatum & gratum fecerunt Asonem vituperatum: in c. qui iurisdictioni. & c. si quis. de iurisd. Et Alcia. in c. non est nouum. C. de edend. Duabus crumenis ire ad nundinas.

Puro preciosus est purus.

De æqualibus, & similitudine morum congruentibus. Vtitur Nazianz. de præcep. virg. ἁγνῷ δὲ, inquiens, καὶ τὸ τίμιος ἁγνὸς, καὶ πλεῖον φῶς τῷ φωτὶ, &c.

Ex se natus videtur.

Speciem habet adagij, quod Tiberius apud Tacitum lib. xj. dixit de Rufo, his verbis: Curtius Rufus videtur mihi ex sese natus. De eo, qui sui perquàm similis sit, seipsum imitatur, & patrem non sit secutus.

Canis in eadem dormitat tegula.

Interrogatus Empedocles, teste Aristot. lib. Moral. cap. xj. cùrnam semper in eadem canis dormiret tegula: respondit canem simile quid habere tegulæ, & proinde ob similitudinem eò tendere. Vsurpatum hoc ab Aristotele prouerbij loco, de iis quæ instinctu naturæ similiter erga similia affecta sunt. Adiungit & illud significantius: Graculus graculo assidet, sempérque Deus simile agit ad simile. Luisin. Parerg. iij. x. caussam facit, quòd κεραμίδες seu cretacea vasa ferè habeant canum & aliorum animalium effigies, ad quas tanquam viuas accurrisse canes aliquando testatur Athen. xiij.

SIMVLATIO, DISSIMVLATIO.

ERASMI.

Salem & fabam.

Ἅλα καὶ κύαμον: id est, salem & fabam. subaudiendum proposuerunt, aut si quod aliud ad sententiam magis appositum verbum. Diogenianus admonet dici solitum de his, qui fingerent se scire quidpiam quod nescirent: atque hinc natum esse prouerbium, quòd olim mos fuerit, vt diuini salem & fabam proponerent. Quod quoniam dubitabam diuersúmne esset ab illo, quod alibi retulimus, annon hic repetendum duxi. nam hoc modo citatum inuenio in vetustis Græcorum exemplaribus.

Non omnes qui habent citharam, sunt citharœdi.

M. Varro lib. De re rustica ij. eandem sententiam extulit diuersa metaphora: Sed non omnes, inquit, qui habent citharam, sunt citharœdi. Huc adscribendum videtur, quod lepidè scripsit Seneca, quendam personam malle, quam faciem. Faciem vocat, vbi quis talis videtur, qualis est: personam, cùm præ se fert aliquis quod non est. Potest & ad auaros torqueri, si neges eos diuites, qui possident opes, sed qui rectè norint vti. Vti non est citharœdus quisquis tenet citharam, sed qui cithara rectè nouerit vti. Non is rex, cui contigit amplum imperium, sed qui sciat administrare.

Plures thriobolos, paucos est cernere vates.

Πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες.

Plures thriobolos, paucos est cernere vates.

Simile carmen est superiori, eodem modo Græcis celebratum. Philocorus apud Zenodotũ autor est, olim tres nymphas Apollinis nutrices, Parnassum incoluisse, quæ Thriæ dicerentur: vnde postea receptum sit, vt calculi sortésque diuinorum Thriæ vocarentur. Vnde thrioboli, qui thrias in vrnam diuinam iaciunt. Sunt qui affirment rationem diuinandi per sortes, a Minerua fuisse repertã. quæ cùm magis floreret, quàm oracula Delphica, mendax & vana reddita est: idque opera Iouis, Apollini gratũ facere cupientis. Deinde vbi rursum mortales Delphica frequentarent oracula, Pythiam ad hunc modum dixisse.

Πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες.

Multi qui boues stimulent, pauci aratores.

Consimilem habet sententiam & hic versus:

Πολλοὶ βουπλῆγες, παῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρες.

Qui taurum stimulent multi, sed rarus arator.

Multi præ se ferunt quod non sunt. Siquidem antiquitùs arabant bubus, vt antè dictum est: eos extimulabant prælonga arundine, aut hastili cuspide quapiam acuminato. Qui mos & hodie durat apud Italos.

Asinus apud Cumanos.

Ὄνος παρὰ Κυμαίοις: id est, Asinus apud Cumanos. Competit in eos, qui cùm sint inepti ridiculique, tamen apud ignotos ipsa nouitate habentur in precio. Aut in eos quibus honos aliquis præter meritum additus à fortuna, tumorem & insolentiam, ita vt ferè fit, conciliat. id quod eleganter notat Demosthenes Olynthiacarum orationũ prima: τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. id est, Felicitas enim & rerum successus, qui contigerit immerenti, stultis vesaniæ caussam præbere solet. Cui congruet illud ex Aeschylo citatum:

Ἢ βαρὺ φόρημ' ἄνθρωπος εὐτυχῶν ἄφρων.

Graue pondus amens, rebus vtens prosperis.

Narrauimus alibi fabulam de asino fugitiuo, qui apud Cumanos se gessit pro leone.

Multi thyrsigeri, pauci Bacchi.

Πολλοὶ μὲν ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι.

Plureis thyrsigeros, paucos est cernere Bacchos.

Carmen hexametrum prouerbio Græcis celebratum: quo significatum est, compluribus mortalium adesse virtutis insignia, aut etiam famam, qui tamen vera virtute vacent. Vt non omnes verè theologi, qui pileum theologicum gerunt, quive hoc nomine sunt donati. Non omnes poetæ, qui se eo titulo circumferunt. Non omnes monachi, qui cucullo onerantur. Non omnes Christiani, qui ceremoniis agunt Christianum. Non omnes generosi qui torquem gestant auream. Non omnes virgines, quæ passis sunt capillis. Non omnes reges qui diademate insigniuntur. Non omnes episcopi, qui mitram gerunt bicornem, aut pedum argenteum. Non omnes summi pontifices qui vocantur sanctissimi, quique triplici corona insigniuntur. Nõ omnes imperatores, qui in vexillis ostentãt aquilam. Neque πωγωνοτροφία, aut τριβωνοφορία, quéadmodum loquitur Plutarch. philosophũ facit: hoc est, gestata barba, aut gestatũ palliũ. Translatũ à ceremoniis Bacchanalium:

adium, in quib. thyrsos, id est, hastas quasdam viteas quatiebant afflati furore. Vsurpatur à Platone in Dialogo, cui titulus Phædon. Allusit huc elegáter Plutarchus in libello quem scripsit aduersus Colotam: [Greek] id est: Quidam amicus Aristodemus Aegiensis: nam hominem nosti, Academicorum non thyrsigerum, sed ardentissimum mystem Platonis. [Greek] appellat, nomine & cultu duntaxat Academicum, non re. Scitum est & illud Herodis Attici in palliatum, crinitum, barba ad pubem vsque porrecta: Video barbam & pallium, philosophum nondum video.

Flere ad nouercæ tumulum.

[Greek]: id est, Ad nouercæ tumulum lachrymari: est simulare gestu dolorem, cùm re gaudeas. Neque enim consentaneum est, priuignum molestè ferre nouercæ mortem: nihilo secius tamen officij causa nonnunquam ad tumulum illachrymat, quod idem de diuitis hæredibus non inconcinnè dicetur, in quos extat Publianus ille mimus, cùm primis elegans:

Hæredis fletus, sub persona risus est.

Megarensium lachrymæ.

[Greek]: id est, Megarensium lachrymæ, dicebantur vel fictæ, nec ex vero dolore profectæ, vel vi adactæ. Diogenianus ad huiusmodi refert historiam. Bacchus quidam Corinthius, Clytij Megarensium regis filiam vxorem duxerat. Ea defuncta Clytius complures virgines & adolescentes Corinthum misit: qui in funeralibus pópis puellam deplorarent, lachrymis vtique fictis:

Vt qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo.

Contrà Iuuenalis:

Ploratur lachrymis amiss a pecunia veris.

Suidas aliam adfert causam. Apud Megarenses enim permultam allij copiam esse: huius acrimonia multis exprimi lachrymas vel inuitis. Proinde apud Aristophanem, qui lachrymatur, allium olfacere per iocum dicitur. Igitur si ad simulatum dolorem accommodes, prouerbium affine fuerit illi: Flere ad nouercæ tumulum.

Accissare.

[Greek]: id est, Accissare, Græco prouerbio dicebantur qui cùm maximè cuperent accipere quippiam, tamen fictè recusabant: qui mos hodie quoque multis durat. Scribunt Acco mulierem fuisse quampiam notæ stulticiæ, quę solita sit ad speculum cum imagine sua, perinde atque cũ alia muliere confabulari: vt hinc vulgò, quæ stultius aut ineptius aliquid agerent, accissare dicerentur, & Accus nomine compellarentur. Apparet illud etiam moribus huius mulieris adfuisse, vt recusaret, quæ tamen cupiebat: vnde & Accisinus ficta huiusmodi recusatio dicatur. M. Tullius ad Atticum lib. Epistolarum ij. Hoc, opinor certi sumus, perisse omnia: quid enim [Greek] tam diu? id est, quid dissimulamus? Lucianus in libello De mercede seruientibus: [Greek] id est: At ille accissans, Aufer, inquit, ego ne abs te? Idem in Amoribus: [Greek] id est: Omni sublato accismo, id est, tergiuersatione. Rursus in eodem sermone: [Greek] id est: Multus autem viris adest accismus. Item Philemon apud Athenæum lib. xiij. [Greek] id est: nec vllus est Accismus, aut nugatio. Plutarchus indicat, Acco & Alphito mulieres fuisse, per quas fœminæ deterrent pueros à peccando. Vsurpat hanc vocem & Plato in Gorgia [Greek].

Hæsitantia cantoris tussis.

[Greek]: id est, Hesitantia cantoris tussis. Suidas adagium neotericum esse monet. Dictum videtur, quoties non suppetit quod dicamus, idque velut aliud agentes dissimulamus: velut apud Platonem Aristophanes, ne diceret in conuiuio, singultum fingit. Sumptum apparet à cantoribus: qui cùm hærent in cantione, tussim simulant, vt hac videatur interrupta cantilena, non inscitia. Confine puto illi, quod mox sequitur: Tussis pro crepitu.

Tussis pro crepitu.

[Greek]: Tussis pro crepitu. Dici solitum, quoties aliquis perplexus, aliud pro alio simulat. Veluti si quis in adulteræ domo deprehẽsus, fingeret se quippiam mercatum venisse. Translatum ab iis, qui crepitum clara tussi dissimulant. quid genus homines etiam hoc tempore non raro, magno cum risu, deprehenduntur.

Cretensis mare.

[Greek]: id est, Cretensis mare: subaudiendum, nescit, aut meminit. Hanc parœmiam refert pariter, atque exponit Strabo Geograph. lib. ix. scribens olim Cretenses nauigandi peritia, rerúmque maritimarum vsu principatum tenuisse: atque hinc antiquitùs increbuisse prouerbium: Cretensis mare nescit: in eos qui nescire fingerent, quod egregiè callerent. Etenim quî consentaneum est, Cretenses cùm sint insulares, ignorare mare, quo cinguntur undiquaque. Vsus est eodem & Aristides in Pericle: [Greek]. Zenodotus scribit apud Alcæum extare. His affine est quod habet Horatius in epi. ad Octauium:

Ipse ego qui nullos me affirmo scribere versus,
Inuenior Parthis mendacior.---

Conniuere.

Prouerbiali metaphora conniuere dicuntur, qui prudentes culpã quàm intelligunt, indulgentia tamen ac studio dissimulant, quasique non videant id quod vident, quemadmodum vulgò loquuntur. vt: Parentes ad leuiora quædam liberorum vitia conniuent. &: Natura ad quædam adolescentiæ vitia quasi conniuet. &: Maritis ad quædam vxorum errata conniuendum. &: Corrupti iudices, in causa conniuent. Hallucinamur imprudentes: cæcutimus nolentes: conniuemus data opera. Exempla crebra sunt in actionibus Ciceronis. Est autem conniuere, subinde claudere oculos: quemadmodum faciunt ij, qui propter imbecillitatem visus non ferunt lumen solis: at ij facilè falluntur. Contrà, qui [Greek], id est, qui fixis aspiciunt oculis, hos nihil potest suffugere. Quod nos conniuere dicimus, Græci vocant tum [Greek], tum [Greek]. id est: Aspice in me conniuenter, aut nihil conniuens. Quod nos hallucinari, illi [Greek]: quod nos cæcutire, illi [Greek]. Quæ quidem omnia, si transferantur ad res animi, pertinebunt ad prouerbiorum rationem.

Simia barbata seu caudata.

[Greek]: id est, Simia barbam portans. Aristophanes [Greek]. Interpres admonuit allusum esse ad illud Archilochiũ [Greek]: id est, Talem ô simia caudam habens. Dici solitum de ridiculis. Regulus Rusticum Stoicorum simium dixit, contumeliæ gratia, vt refert Plinius in Epistolis: opinor quòd barba & pallio Stoicum ageret verius, quàm morib. Idem Aristophanes alio quodam loco quosdam [Greek] appellat, quasi populi simias. Est autem hoc animal naturà [Greek]. nec in alium vsum videtur natum: quum nec valeat ad esum, vt oues: nec ad ædium custodiam, vt canes: nec ad onera gestanda, vt equi. Athenæus lib. xiiij. narrat Anacharsim philosophum, genere Scytham, quum in conuiuium inducerentur homines ad risum mouendum edocti, solum omnium non risisse. Tandem quum inducerentur simiæ, cœpit ridere. rogatus causam: Hæ, inquit, naturà sunt [Greek], illi fingunt.

Sileni Alcibiadis.

[Greek]: id est, Sileni Alcibiadis, apud eruditos in prouerbium abiisse videntur: certè in Collectaneis Græcorum prouerbij vice referuntur. quo licebit vti, vel de re quæ cùm in speciem, & prima (quod aiunt) fronte vilis ac ridicula videatur, tamen interius ac propius contemplanti, sit admirabilis: vel de homine, qui habitu vultúque longè minus præ se ferat, quàm in animo claudat. Aiunt enim Silenos imagúnculas quaspiam fuisse sectiles, & ita factas vt diduci & explicari possent: & quæ clausæ, ridiculã ac monstrosam tibicinis speciem habebant, apertę subitò numen ostendebant: vt artem sculptoris gratiorę

iocosus faceret error. Porrò statuarum argumentum sumptum est à ridiculo illo Sileno Bacchi pædagogo, numinumque poeticorum morione. Quandoquidem habent & illi principum nostratium exemplo suos γελωτοποιούς. Proinde apud Athenæum lib. v. adolescés Critobulus irridens Socratem senem ac deformem, dicebat illum, πολὺ τῶν σειληνῶν αἰσχίω: id est, multò Silenis deformiorem. Locus auté est apud Xenophontem in Conuiuio. Socrates, ὡς γὰρ καλλίων ὢν ὅτι καυχᾷς: Vt istud iactas quasi sis formosior Critobulus, νὴ Δί᾽, ἢ πάντων τῶν σειληνῶν τῶν ἐν τοῖς σατυρικοῖς, αἴσχιστος ἂν εἴην: id est, Ita per Iouem, aut omnium Silenorum qui sunt inter Satyros, turpissimus fuero. Et Alcibiades apud Platonem in Conuiuio, Socratis encomium dicturus, eum Silenis eiusmodi similem facit: quòd is multo alius esset propius intuenti, quàm summo habitu specieque videretur. Quem si de summa (quod dici solet) cute quis æstimasset, non emisset asse. Facies erat rusticana, taurinus aspectus, nares simæ, muccoque plenæ. Sannionem quempiam bardum ac stupidum dixisses. Cultus neglectus, sermo simplex ac plebeius, & humilis, vt qui semper aurigas, cerdones, fullones & fabros haberet in ore. Nam hinc ferè sumebat illas suas εἰκασίας, quibus vrgebat in disputando. Fortuna tenuis: vxor qualem ne vilissimus quidem carbonarius ferre posset. Videbatur mirari formas adulescentulorum, videbatur amare, & zelotypia tangi: cùm eum ab his affectibus ἐξ ὧν πάντων abesse compererit etiam Alcibiades. Denique iocus ille perpetuus nonnullam habebat morionis speciem. Quum ea tempestate, ad insaniam vsque ferueret inter stultos, profitendi sapientiam ambitio: nec vnus esset Gorgias, qui se nihil nescire iactitaret: & ardelionibus huiusmodi nusquam non referta essent omnia: solus hic hoc vnum scire se dictitabat, quòd nihil sciret. Videbatur ineptus ad omnia reipublicæ munia, adeò vt quodam die nescio quid apud populum adorsus agere, cum risu sit explosus. Atqui si Silenum hunc tam ridiculum explicuisses, videlicet numen inuenisses potius quàm hominem: animum ingentem, sublimẽ, ac verè philosophicum: omnium rerum pro quibus cæteri mortales currunt, nauigant, sudant, litigát, belligerantur, contemptorem: iniuriis omnibus superiorem, & in quem nullum omninò ius haberet fortuna: & vsqueadeò nihil timentem, vt mortem quoque nulli non formidatam contempserit: in tantùm, vt cicutam eodem ebiberit vultu, quo vinum solet: vtq; iam moriens etiam in Phædonem suum iocaretur, admonens, vt voto se liberans Æsculapio gallum persolueret: perinde quasi sumpto pharmaco iam sanitatis beneficium sentiret, cum exiret è corpore, vnde omnes animi morbi scatent, ac pullulant. Proinde non iniuriâ cùm id tempestatis plena sophis essent omnia, solus hic morio, sapiens oraculo pronunciatus est: & plus iudicatus est scire, qui nihil sciebat, quàm hi qui nihil nescire se prædicabant: imò ob idipsum iudicatus est plus cæteris scire, quòd vnus omnium nihil sciret. Huiusmodi Silenus fuit Antisthenes, baculo suo, pera, pallióq;, maximorum regum fortunas antecellens. Huiusmodi Silenus fuit Diogenes, vulgò canis habitus. Verùm in hoc cane diuinum quiddã animaduerterat Alexander Magnus, principum (vt videbatur) omnium κορυφαῖος & alpha, cum animi magnitudinem admiratus, optaturum se diceret, vt ni Alexander esset, Diogenes esset: cùm hoc magis optare debuerit Diogenis animum, quòd Alexander esset. Huiusmodi Silenus fuisset Epictetus, seruus, pauper, claudus, vt indicat illius epitaphium: sed idẽ, quod est felicissimum, charus superis: id quod sola vitæ præstat integritas, cum sapientiæ coniuncta. Hæc nimirum est natura rerum verè honestarum; quod habent eximium, id in intimis recondunt, abdúntq;: quod contemptissimũ, id prima specie præ se gerunt, ac thesaurum céu vili cortice dissimulant, nec prophanis ostendunt oculis. At vulgariũ & vmbraticarum lógè diuersa ratio: summa specie blandiuntur, quodq; pulcherrimũ habent, statim obuiis ostentant; sin penitùs introspicias, nihil minus sunt, quàm quod titulo specieq; pre se ferebant. An nõ mirificus quidã Silenus fuit Christus? si fas est de hoc ad eum loqui modum, quem equidem haud video cur non omnes pro virili debeát exprimere, qui Christiani nomine gloriantur. Si summam Sileni faciem intuearis, quid iuxta popularem æstimationem abiectius, aut contemptius? Tenues & obscuri parentes, domus humilis; ipse pauper & pauculos, & paupérculos habuit discipulos; nõ è magnatum palatiis, non è pharisæorum cathedris, non è philosophorum scholis, sed à telonio & retibus ascitos. Tum vita, quàm à voluptatibus omnibus aliena; per famem, per lassitudinem, per conuicia, per ludibria, ad crucem deniq; peruenit. Hac illũ parte contemplabatur mysticus ille vates, cùm eum depingens, Non erat, inquit, ei species, neq; decor. Vidimus eũ, & nõ aspectus, & desiderauimus eum despectum, ac nouissimum virorum. Cæteraq; permulta, quæ in hanc sequuntur sententiam. Iam si contingat apertum hunc Silenum propius intueri, hoc est, si cui dignetur ipse se purgatis animi luminibus ostendere; deum immortalem, quàm ineffabilem reperies thesaurum; in quanta vilitate, quale margaritum; in quanta humilitate, quantam sublimitatem; in quanta paupertate, quantas diuitias; in quanta infirmitate, quàm incogitabilem virtutẽ; in quanta ignominia, quantã gloriam, in quantis laboribus, quàm absolutam requiem; deniq; in morte tã acerba, perẽnem immortalibus fontẽ. Cur sic abhorrent ab hac imagine, qui titulo tamẽ illius se iactant? Nimirum erat in procliui Christo totius orbis occupare monarchiam, atq; id possidere quod olim Romani principes frustra affectarunt, satellitio superaré Xerxes, opibus anteire Crœsos, philosophis vniuersis silentium imponere, & inane sophos detrahere. Verùm hęc vna forma placuit, quam suis discipulis & amicis, hoc est Christianis proponeret. Hanc potissimùm delegit philosophiam, à philosophorum decretis, à mundi ratione longè lateque diuersam, sed eam quæ sola omnium pręstaret, quod alij aliis viis conantur assequi, nempe felicitatem.

Huiusmodi quondam Sileni fuère prophetæ exules, errãtes in solitudinibus, cum feris exigentes vitam, vili holusculo victitantes, ouium & caprarum amicti pellibus. Sed introspexerat hos Silenos ille qui dixit, quibus dignus nõ erat mundus. Huiusmodi Silenus fuit Ioannes Baptista, qui camelorum tectus pilis, zona cinctus pellicea, longè regum purpuras ac gemmas vicit, locustis vescens, principum omnium delicias superauit. Nimirum cernebat quid thesauri lateret sub agresti pallio, qui miro illo elogio laudum eius summam complexus, Inter natos, inquit, mulierum, non surrexit maior Ioanne Baptista. Huiusmodi Sileni fuerunt Apostoli, pauperes, inculti, illiterati, ignobiles, imbecilles, abiecti, omnibus omniũ cõtumeliis expositi, irrisi, inuisi, execrabiles, ac penè publicum orbis simul & odium & ludibrium. Verùm aperi mihi Silenum; quis tyrannorum cum horum potentia possit æquari, qui dicto imperant dæmonibus, nutu sedant sæuientia maria, verbo vita defunctos in vitam reuocant? Quis non Crœsus ad hos pauper esse videatur, qui vel vmbra sui conferunt sanitatem ægrotis, qui solo manus contactu spiritum illum cœlestem impertiunt? Quis non Aristoteles, stultus & indoctus ac nugator, cum his collatus, habeatur; qui ex ipso fonte cœlestem hauserant sapientiam, ad quam omnis humana sapientia, mera stultitia est? Quod quidem eorum pace dictum esto, qui nefas arbitrantur, & impium, vsquam Aristotelis autoritatem conuellere. Fateor illum esse virum eximia doctrina; sed quod lumen tam excellens, quod Christo collatum non obscuretur?

Tum verè regnum cœlorum, grani sinapis imaginem habebat, specie pusillũ & contemptum, virtute maximum, a quo prorsus (vt dixi) & ἐκ διαμέτρου (quod aiunt) dissidet huius mundi ratio. Huiusmodi Silenus fuit contemptus & irrisus ille Martinus episcopus. Tales fuerunt veteres illi episcopi, humilitate sublimes, paupertate locupletes, gloria neglecta gloriosi. Latitant & hodie boni quidam Sileni, sed heu nimium pauci. Bona pars hominum, præposterum Silenum exprimunt. Si quis rerum vim ac naturam penitùs introspiciat, reperiet nullos à vera sapientia longius abesse, quàm istos qui magnificis titulis, qui sapientibus pileis, qui splendidis cingulis, qui gemmatis anulis, absolutam profitentur sapientiam. Adeò vt non rarò plus veræ germanæque sapientiæ deprehendas in vno quopiam homuncione, iuxta vulgi opinionem, idiota simplici ac semifatuo: cuius mentem non subtilis (vt vocant)

vocant) Scotus, sed cœlestis ille Christi docuit spiritus, quàm in multis theologorum tragicis personis, ac ter quaterque magistris nostris, Aristotele suo turgidis, magistralium definitionum, conclusionum, & propositionum turba differtis. Non in omneis hoc dixerim, sed in heu nimium multos. Item videas in nullis minus esse veræ nobilitatis, quàm in Thrasonibus istis, qui vetustis stemmatibus, qui torquibus aureis, qui splendidis cognominibus summam iactant nobilitatem: nec alios à vera fortitudine longius abesse, quàm eos qui ob temeritatem, ac præferoces animos, vulgò fortissimi iudicantur & inuicti. Nullos abiectius ac seruilius seruos, quàm hos qui se diis (vt aiunt) proximos, & omnium dominos putant. Nullos æquè calamitosos, atque eos qui videntur felicissimi. Nullos pauperius esse pauperes, his quos hominum vulgus vt diuites adorat. Nullos esse minùs episcopos, quàm qui inter episcopos primas tenent. Etiam atque etiam te rogo lector, ne putes hæc in cuiusquam dici côtumeliam. Rem notamus, non homines. Optamus esse nullos, in quos hæc congruant. Et si nunc tales nulli sunt quod faxit Christus, tales olim fuerunt, & in posterum fortasse futuri sunt. Atque vtinam illud quoque falsum esset, sæpenumerò longissimè semotos esse à vera religione, qui titulo, qui cultu, qui ceremoniis, religionem absolutam profitentur. Adeò quicquid in omni rerum genere præclarum est, id minus in conspicuo est. In arboribus flores & folia blandiuntur oculis: ipsa se latè moles ostentat. At semen, in quo vis est omnium, quàm est res minutula, quàm abdita, quàm non lenocinans aspectui, quàm non ostentatrix sui? Aurum & gemmas in altissimas terræ latebras abdidit natura. In elementis (quæ vocant) quo quicque præstantius est, hoc longius à sensibus est remotum: velut aer & ignis. In animantû genere quod est optimum & efficacissimum, id in intimis abditum habent. In homine quod est maximè diuinum & immortale, id solû cerni non potest. In quouis rerum genere, materia pars vilior maximè patet sensibus, formæ vis & beneficium, vtilitate sentitur, & tamen ipsa procul abest à sensibus. Rursum in corporis physici temperatura, cùm phlegma & sanguis sensibus sit familiaris, & pateat, id quod plurimum confert ad vitam, minimè patet, nempe spiritus. Demum in vniuerso, quæ maximè sunt, ea non videntur: veluti substantiæ, quas separatas vocant. Et quod in his summum est, id à sensibus quàm maximè sepositum est, nempe Deus, adeò vt nec intelligi, nec cogitari possit: cum hic fons sit vnicus omnium. Quin & in Ecclesiæ sacramentis reperire liceat nonnullam Silenorum imaginem. Absit inuidia verbis. Aquam vides, salem & oleum vides, vocem audis, ceu summam Sileni faciem: vim cœlestê nec audis, nec vides: quæ si non adsit, mera ludibria sint cætera. Iam habent & suos Silenos arcanæ literæ. Si consistas in superficie, ridicula nonnunquam res sit: si penetres vsque ad anagogen, diuinam adores sapientiam. Etenim vt de veteri loquamur Instrumento, si præter historiam nihil spectes, & audias Adam è limo conditum, vxorculam è dormientis latere furtim subtractam, serpêtem illecebra pomi solicitantem mulierculam, Deum ad auram inambulantem, romphæam foribus præsidentem, ne postliminio redirent exules: non-ne putes ex Homeri officina profectam fabulam? Si legas Loth incestum, totam Sampsonis historiam (quã diuus Hieronymus è cortice æstimans, fabulam appellat) Dauid adulterium, & in senis frigidi gremio cubitantem puellam, Osee meretricium matrimonium: non ne qui verecundioribus sit auribus, vt obscœnam fabulam auersetur? At sub his inuolucris, deum immortalem, quàm splendida latet sapientia? Euangelicas parabolas, si primum æstimes corticem, quis non iudicet hominis esse idiotæ? si nucem frangas, nimirum reperiés arcanam illam, ac verè diuinam sapientiã, planeque quiddam ipsi Christo simillimum. Et ne singula persequens fiam prolixior, in naturæ simul ac mysticis rebus vt quicque præstantissimum est, ita quàm maximè vidêbis abstrusum, & à prophanis oculis longissimè semotum. Itidem in cognitione, germana rerum veritas semper altissimè latet, quæ nec facilè, nec à multis deprehenditur. Crassum vulgus quoniam præposterè iudicat, nimirum ex his quæ maximè sensibus corporis obuia sunt æstimans omnia, passim & labitur & errat, ac falsis bonorum & malorum simulachris deluditur, inuersosque Silenos miratur ac suspicit. De malis loquar, bonos non lædam, imo ne malos quidem: quandoquidem generalis de vitiis disputatio ad nullius personæ pertinet iniuriam. Atque vtinam pauciores essent, in quos hæc competere possint. Cum sceptrum vides, cùm insignia, cùm satellitium, cum titulos audis serenissimum, clementissimû, inclytum: non ne principem adoras, terrenum quoddam numen, & quiddam homine maius intueri te putas? Sed aperi Silenum præposterum, tyrannum inuenies: interdum ciuium hostem, publicæ concordiæ osorem, discordiarum serendarum artificem, bonorum oppressorem, legum pestem, vrbium euersorem, Ecclesiæ compilatorem, latronem, sacrilegum, incestum, aleatorem: breuiter, vt est in Græcorum prouerbiis, ἰλιάδα κακῶν. Sunt qui titulo specieque præ se ferant magistratum, & Reip. custodiam, cum re lupi sint & prædones ciuitatis. Sunt quorum si consideres rasum verticem, venereris vt sacerdotes: si Silenum introspicias, plus quàm laicos reperies. Fortassis & episcopos aliquot reperias, quorum solennem illam consecrationem si spectes, si nouum ornatum inspicias, mitrã gemmis & auro nitentem, pedum item gemmeum: in summa, totã illam ἐκ πόδ' ἐς κεφαλὴν mysticam πανοπλίαν videlicet cœlestem quempiam, & homine maiorem virum expectes. Inuerte Silenum, nihil interdum inuenies nisi bellatorem: negociatorem, denique tyrannum: iamq; magnifica illa insignia, comœdiam fuisse iudicabis. Sunt, atque vtinam non tam passim obuij sint, quos si quis è barbæ sylua, pallore, cucullo, inflexis ceruicibus, cingulo, supercilio, vultusque truculentia velit æstimare, Serapiones ac Paulos esse dicat: sin explices, meros inuenies balatrones, helluones, planos, ganeones, imò prædones ac tyrannos: sed alia via, & haud scio an hoc pestilentiore, quo tectiore, planeque (quod aiût) αἴρατας τῶν ἑαυτῶν. Rursum admoneo, neminem his offendi oportere, cum nullius designetur nomen. Si quis huiusmodi non est, nihil ad se pertinere cogitet: sin agnoscit suum malum, admonitum se putet. Ille sibi gratuletur, hic mihi gratias agat. Denique passim in omni mortaliû genere sunt, quorum si formam contemplere corporis, homines & præclaros homines dicas: si Silenû explicueris, intus sué, aut leonem, aut vrsum, aut asinum fortassis inuenies. Ac diuersum quiddam eueniet ei, quod de Circes veneficiis poetarum fabulis est proditum. Apud hanc enim ferarû figuram habebant, menté hominis: isti sub humana specie plus quàm beluã tegunt. Contrà sunt quos de specie (sicut dictum est) vix homines iudices: cum in animi penetralibus angelum occultent. In hoc igitur discrimen est mundani & Christiani, quòd ille crassissima quæque, ac statim oculis obuia, maximè suspicit & sectatur, quæ secus habent, aut omninò negligit, aut certè postremo loco ponit: hic è diuerso, quæ minimè cernuntur oculis, quæque longissimè recesserunt à natura corporum, ea sola sectatur, cæteris aut præteritis, aut contemptius adhibitis, ab intimis illis omne rerum iudicium ducens. In bonis (sic enim vocat Aristoteles) quæ non pertinent propriè ad hominem, extremę sunt opes. At apud vulgus, imò pene apud omnes, is plurimi fit, qui has quacunq; via possidet: has per saxa, per ignes expetunt vniuersi.

Proximum habet locum, generis claritas: si nihil accedat aliud, ridiculum prorsus & inane nomen. Semideus habetur, qui sanguinis seriem ad Codrum Atheniensem, aut ad Brutum Troianum (qui haud scio an vnquam natus fuerit) aut ad fabulosum Herculem referre possit: & obscurus est, qui sibi literis & virtute famam parauit? Illustris est, cuius tritauus in bello strennuum præstitit homicidã: & plebeius est, atque imaginibus caret, qui bonis animi profuit orbi? In tertia classe sunt, corporis commoda: id cui contigerit ingens, robustum, formosum, præualidum: eum non semouent quidem è numero felicium, sed ita vt nihilo secius primas teneant diuitiæ, proximas nobilitas, animi postrema cura est. Iam hunc ipsum si iuxta Paulum in treis partes diuidas, carnem, animam & spiritum, (vtar enim illius verbis) infimam, quæ maximè in

conspicuo est, quámque prorsus damnat Apostolus, vulgus potissimùm amplectitur. Mediam, quam ita demum probat, si ad spiritum accesserit, plures approbant. Porrò spiritum, optimam nostri partē, à quo ceu fonte felicitas omnis nostra proficiscitur, quoque Deo copulamur, adeò non habent in precio, vt nec illud inquirant, sit ne, aut quid sit spiritus: de quo tamen Paulus toties inculcat. Atque hinc præposterum de rebus multitudinis iudicium: vt quibus primus debebatur honos, horum ὥσπερ τῶν Μεγαρέων οὐδεὶς λόγος sit: & quæ summo studio fuerant expetenda, hæc in contemptissimis ducant. Hinc aurum anteponitur literis, generis antiquitas honesto, corporis dotes animi bonis, ceremoniis posthabetur vera pietas, Christi præcepta decretis hominum, persona veritati, vmbra rebus, fucata natiuis, fluxa solidis, momentanea æternis. Deinde ex præposteris opinionibus præpostera rerum vocabula. Quod excelsum est, humile vocant: quod amarum, dulce: quod preciosum, vile: quod vita, mortem. Vtq; nominatim obiter pauca delibem, amare dicuntur, qui vel indulgentia corrumpunt, vel pudicitiæ simul ac famæ insidiantur: cùm hac re quid esse possit hostilius? Iustitiam appellant, cùm malum malo, scelus scelere vincitur, cùm iniuria accepta multo cum fœnore reponitur. Parum æquus matrimonio dicitur, qui illud incontaminatum, & quàm potest virginitati simillimum, ganeis dissimillimum esse postulet. Proditorem appellant, & principis hostem, qui nihil illi supra leges, ac præter æquum licere velit: hoc est, qui illum optet verè principem agere, & à tyranni (qua belua non est alia tetrior) imagine quàm maximè velut abesse. Ille contrà consultor, amicus, fautor principum dicitur, qui illos peruersa educatione corrumpat, qui stultis inficiat opinionibus, qui assentatione ludat, qui malis consiliis in odium populi pertrahat, qui bellis & inanis rerum tumultibus inuoluat. Aiunt auctam principis maiestatem, vbi tyrannidis aliquid accessit: hoc est summi mali magna portio. Peculator est, qui de extortis vectigalibus velit nonnihil circuncidi. At cùm principis præcipua bona sint tria, quibus Deum, qui verè solus est rex, quodammodo repræsentat, bonitas, sapientia, potentia: num is principi videtur amicus esse, qui duobus præcipuis bonis illum spoliet, bonitate & sapientia, solámque potentiam illi relinquat: & hanc non modò falsam, verùm ne propriam quidem? Siquidem potentia nisi sit cum sapientia bonitateque coniuncta, tyrannis est, non potentia: quam ipsam tamen populi consensus quemadmodum dedit, ita potest eripere, cùm interim depulsum ab imperio, bonitas & sapientia, ceu propria bona comitentur. Capitale est, violare principis insignia: & præmium est his, qui animum illius vitiantes, pro bono crudelem, pro sapiente versutū, pro potente tyrannum reddunt? Parum est vna mors, ei qui principis calicem toxico tentârit inficere: & præmium fert, qui mentem illius pestilentissimis opinionibus corrumpit ac venenat, & veluti publicum Reip. fontem inficit, summo totius orbis malo? Principis munus dominium vocant: cùm re verà nihil aliud sit agere principem, quàm rem communem administrare. Regum inter ipsos affinitates, ac subinde nouanda fœdera, Christianæ pacis glutinum appellat: cùm his fontibus omnia penè bella, plurimos rerum humanarum tumultus nasci videamus. Iustum bellum appellant, cùm ad exuriendam opprimendamque Rempublicam principes, inter se colludunt: pacem vocāt, cùm in hoc ipsum inter sese conspirāt. Auctū ducunt imperiū, cùm vnius aut alterius oppiduli titulus accesserit principi, tanta ciuiū expilatione, tāto sanguine, tot viduitatibus, tot orbitatibus emptus. Ad eundem modum Ecclesiam vocant sacrificos, episcopos, ac summos pontifices: cùm hi reuerà nihil aliud sint, quàm Ecclesiæ ministri. Cæterum Ecclesia populus est Christianus, quem Christus ipse maiorem vocat: vt cui recumbēti ministrent episcopi, obsequio minores, sed alia ratione maiores: si modò Christum, vt successione muneris, ita morum ac vitæ referant imitatione: qui cùm modis omnib. princeps ac dominus esset omnium, ministri partes suscepit, non domini. Omne fulmen torquetur in illos, hostes Ecclesiæ vocantur, ac propemodum hæretici, qui sacerdotum crumenam nummulis aliquot fraudârint. Equidem non adsum fraudatori, ne quis hoc interpretetur: verùm cedò siquidem hostem Ecclesiæ iuuat odisse, num esse possit hostis Ecclesiæ perniciosior aut capitalior quàm impius pontifex? Vbi nonnihil de sacerdotum prædiis aut censu diminutum fuerit, clamatur vndique, opprimi Christianam Ecclesiam. Vbi conciatur orbis ad bellum, vbi palàm improba sacerdotum vita, tot animarum millia pertrahuntur in exitium, nemo deplorat Ecclesiæ vicem: cùm verè iam affligatur Ecclesia. Ornatam & cohonestatam vocant Ecclesiam, non cùm in populo gliscit pietas, cùm vitia decrescunt, boni mores augescūt, cum sacra doctrina viget: verùm cùm auro gemmísque lucent altaria: imò cùm his neglectis, prædiis, famulitio, luxu, mulis, equis, sumptuosis ædium, vel magis palatiorum substructionibus, ac reliquo vitæ strepitu, satrapas æquant sacerdotes. Atque hæc adeò videntur recta, vt in ipsis Pontificum diplomatibus inseratur huiusmodi elogium: Quoniam ille Cardinalis tot equos, tot purpuratos alens domi, vehementer ornat Ecclesiam Dei, concedimus illi quartam episcopi dignitatem. Et in ornamentū Ecclesiæ iubentur episcopi, sacerdotes & clerici, purpura sericisque vestiri. O miram Ecclesiæ dignitatem. Quid superest, posteaquam etiam vocabula honesti perdidimus? Neque enim libet interim eorum meminisse, qui censum Ecclesiasticum in impios vsus, magno plebis offendiculo profundunt. His si quid accreuerit, gratamur, & auctā Christi Ecclesiam dicimus: cùm verum & vnicum Ecclesiæ lucrum sit, Christianæ vitæ profectus. Blasphemiam vocant, si quis parum reuerenter de Christophoro loquatur, aut Georgio, nec omnes omniū fabulas æquet Euangelio. Verùm Paulus blasphemiam appellat, quoties impiis Christianorum moribus fit, vt Christi nomē infametur inter ethnicos. Quid enim consentaneū est, Christianæ religionis hostes dicere cum in Euangelicis literis viderint Christum ad opum contemptum, ad voluptatū abdicationem, ad gloriæ neglectum hortantem: & è regionè cōspexerint, primores etiam ac duces Christianæ professionis ita viuere, vt opum accumulandarū studio, vt voluptatum amore, vt vitæ splendore, vt belli ferocia, cæterisque ferè vitiis omnibus ipsos superent ethnicos? Intelligit prudens lector, quid hic taceam, ob honorem Christiani nominis, & quid apud me suspirem. Quos cachinnos putas illos tollere: qui cum videant, in Euangelio Christum non cultu, non ceremoniis, non cibis insignisse suos, sed hac nota dignosci voluisse Christianos, si mutua charitate conglutinentur, postea conspiciant, adeò nihil inter nos conuenire, vt neque turpius, neque perniciosius vlla gentilitas sit tumultuata. Princeps cum principe belligeratur, ciuitas cum ciuitate pugnat: nec scola cum scola, nec religioni (vt nunc vocant) cum religione conuenit: rixarum, factionum, litium apud nos plena sunt omnia. Hæc vera demum est blasphemia, cuius autores sunt, qui iustam ministrant occasionem. Hæresim appellant, si quis dixerit aut scripserit aliquid, quod aliquo pacto cum magistralibus theologorum propositiunculis, vel in re grammatica dissentiat: & hæresis non est, vbi quis ceu præcipuam felicitatis humanæ portionem effert, id quod ipse Christus vbique docet esse negligendum: qui vitæ rationem inducit, ab Euangelicis præceptis & Apostolicis institutis longè diuersam: qui contra sensum Christi Apostolos ad Euangelij prædicationem profectos, pro gladio spiritus (qui terrenis affectibus omnibus amputatis, solus facit, vt gladio nō sit opus) ferro armat, quo se aduersus persecutionem defendant; (Neque dubium, quin sub gladij nomine balistas, bōbardas, machinas, ac reliquum belli apparatum velit comprehēdi.) Tum pera onerat, in qua gestent pecuniam, videlicet ne quid vsquam desit: ac sub peræ nomine, quicquid ad huius vitæ prouisionem pertinet, vult intelligi. Atque hæc qui docet, inter magnos theologos citatur. Sacrilegium est inexpiabile, si quis quidlibet è fano sustulerit: & leue crimen habetur, pauperculos & viduas, viuum Dei templum expilare, fraudare, opprimere? id quod passim à principibus fit & optimatibus, interdum & ab episcopis & abbatibus. Prophanus est, qui pugna aut seminis pro-

ſtuuio ſacram ædem contaminârit: & non execramur eum qui puram & caſtam virginem, templum Spiritus ſancti, blanditiis, muneribus, pollicitis, lenociniis, violat, corrumpit, prophanat? Atque hæc qui facit, vulgò feſtiuus & elegans dicitur. Non patrocinor malefactis, ſicut antè teſtatus ſum: illud oſtendo, vulgus hominum multo pluris ea facere quæ cernuntur oculis, quàm quæ hoc verius ſunt, quo minus conſpiciuntur. Saxei templi conſecrationem vides: animi dedicationem quia non vides, negligis. Pro tuendis illius ornamentis digladiaris: pro ſeruanda morum integritate, nemo capeſſit gladium illum Euangelicum, quem Chriſtus iubet etiam tunicæ diuenditæ precio parari. Summa pietas vocatur, ſi quis pro defendenda aut augenda ditione & pecunia ſacerdotum, ſumat arma, ac bellicis tumultibus ſacra prophanáque miſceat. Atque interea dum ſacrificorum pecunia, nimirum res viliſsima, vindicatur, quàm ingens totius pietatis diluuium admittitur, admiſſo bello? Quid enim eſt omninò mali, quod non ſecum trahat bellum? Sed forſitan obſtrepet interim mihi tacita lectoris cogitatio: Quorſum hæc tam putida tendunt, inquiens? Num tu principem eiuſmodi vis eſſe, cuiuſmodi Plato facit in ſua Rep. cuſtodes? Num ſacerdotes imperio, dignitate, gloria, diuitiis ſpoliatos, ad Apoſtolorum peram & baculum reuocas? Bona verba. Non ſpolio, ſed his potioribus locupleto: non deiicio de poſſeſſione, ſed ad meliora prouoco. Quæſo te, vter noſtrum de regis excellentia magnificentius ſentit: tu, qui vis illi licere quicquid libet, qui tyrannum vis eſſe non principem; qui voluptatibus exples, qui luxui prodis, qui cupiditatibus omnibus ſeruum ac dedititium facis, qui nihilo plus ſapere vis quàm quemuis è media plebe, qui his oneras rebus, quas apud ethnicos quoque ſemper magnificum fuit contemnere: an ego, qui principem Deo, cuius imaginem quandam gerit, quàm fieri poteſt, ſimillimum eſſe cupio, ſapientia quæ propria regum laus, cæteris antecellere ab omnibus ſordidis affectibus, animique morbis, quibus craſſum & humile vulgus ἄγεται καὶ φέρεται procul abeſſe? nihil mirari plebeium, opibus eſſe ſuperiorem: denique id eſſe in Repub. quod animus eſt in corpore, quod Deus in vniuerſo? Vter noſtrûm verius perpendit epiſcopi dignitatem: tu, qui illum terrenis opibus oneras, ſordidis ac plebeiis implicas curis, bellorum procellis inuoluis: an ego, qui Chriſti vicarium, & cœleſtis ſponſæ cuſtodem, ab omni terræ contagio puriſſimum eſſe cupio, & quoad licet, ei cuius loco, munereque fungitur, quàm ſimillimũ? Stoici negant bonum virum eſſe poſſe, niſi qui vacet animi morbis. Morbos aut animi cupiditates, ſiue affectus vocât. Multo igitur magis Chriſtianorum eſt ab his eſſe liberos, ſed omnium maximè principem. Ac rurſum plus quàm maximè, principem ac patrem Eccleſiæ, hoc eſt, cœleſtis illius populi cœleſtem principem. Volo regnare ſacerdotem: ſed mundanam iſtam ditionem indignam iudico, vt hac vir cœleſtis oneretur. Volo quàm maximè triumphare pontificem: non his ſanguinariis triumphis, quos ſceleratus Marius, quos impius egit Iulius: adeò vanis, vt Satyrarum iocis inceſſantur: quos ſi Democritus ille ſpectaſſet, riſu crediderim emoriturum: ſed verè magnificis & Apoſtolicis, cuiuſmodi Paulus bellator, ac dux longè ſplendidior Alexandro Magno deſcribit, ac veluti ſui canens encomium iactat: In laboribus, inquit, plurimis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter: à Iudæis quinquies quadragenas, vna minus accepi, ter virgis cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui: in itineribus ſæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis in falſis fratribus, in labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & in ſiti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate: præter illa quæ extrinſecus ſunt inſtantia, mea quotidiana ſolicitudo omnium Eccleſiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Rurſum paulo ſuperius: In omnibus, inquit, exhibeamus noſmetipſos, ſicut Dei miniſtros: in multa patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtiis, in plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in caſtitate, in ſcientia, in lõganimitate, in ſuauitate, in ſpiritu ſancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam: vt ſeductores, & veraces: ſicut ignoti, & cogniti: quaſi morientes, & ecce viuimus: vt caſtigati: & non mortificati: quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes: ſicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Vides quæ belli decora, quæ victoria, qui triumphus Apoſtolicus? Hæc eſt illa gloria, per quam ceu ſacram rem Paulus aliquoties deierat. Hæc ſunt egregia facinora, pro quibus ſibi coronam immortalem eſſe repoſitam confidit. Non grauabantur Apoſtolorum ingredi veſtigiis, qui locum & autoritatem ſibi vindicant Apoſtolorum. Cupio quàm maximè diuites eſſe pontifices: ſed Euangelico margarito, ſed cœleſtibus opibus: quas quo largius in omnes effuderint, hoc ipſi magis abundabunt: nec periculum erit, ne benignitas pereat benignitate. Volo quàm munitiſſimos eſſe: ſed armis Apoſtolicis, nempe ſcuto fidei, lorica iuſtitiæ, gladio ſalutis, quod eſt verbum Dei. Volo bellaciſſimos eſſe, ſed aduerſus veros illos Eccleſiæ hoſtes, ſimoniam, ſuperbiam, libidinem, ambitionem, iracundiam, impietatẽ. Hi Turcæ ſunt ſemper obſeruandi, ſemper oppugnandi Chriſtianis. Ad huiuſmodi bella dux ſit & hortator epiſcopus. Volo cùm primis ſuſpiciendos eſſe ſacerdotes: at nõ tyrannico ſtrepitu, ſed excellentia doctrinæ ſanctæ, ſed eximiis virtutibus. Volo reuerendos eſſe, ſed ob integritatem ac ſeueritatem vitæ, non tantùm ob titulos, aut ornatum tragicum. Volo timeri: ſed vt patres, non vt tyrannos. Volo timeri ſed à malis duntaxat: imò tales eſſe volo, vt improbi reuereantur potius quàm formident, oderintve. Denique volo deliciis affluere, ſed raris, ac longè quàm quas vulgus nouit, ſuauiorib. Vis audire verè ſummi pontificis diuitias? Audi à pontificum principe proximum: Aurum & argentum non eſt mecum, quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Ieſu, ſurge & ambula. Vis audire Apoſtolici nominis decus, quod omneis titulos, quod omneis ſuperet fornices ac ſtatuas? Audi Paulum illum verè inclytum: Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco.

Vis plus quàm audire potentiam? Omnia poſſum, inquit, in eo qui me confortat. Vis audire gloriam? Gaudium meum & corona mea vos eſtis in Domino. Vis audire titulos epiſcopo dignos, & ornamenta veri pontificis? Paulus idem tibi depingit, ſobrium, ornatum, prudentem, pudicum, hoſpitalem, doctorem: non vinolentum, nõ percuſſorem, ſed modeſtum: non litigioſum, non lucri cupidum, non neophytum: qui bonum habeat teſtimonium, & ab his qui foris ſunt, vt non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli. Contemplare quibus ornamentis honeſtet Aaron pontificem Moyſes, quibus ornet opibus, quibus picturet coloribus, quàm variis gemmarum ſtellis illuſtret, quanto auri fulgore decoret. Quæ quid ſibi velint, ſi ex Origenis Hieronymique cognoueris interpretatione, nimirum intelliges; quæ ſupellex paranda ſit verè magnis epiſcopis. Quos potius exprimant vita pontifices, quàm quos exprimunt plumbo, quos titulis referunt quorum vices occupant? An magis conuenit, Iulios, Alexãdros, Crœſos & Xerxes, nihil aliud quàm magnos latrones, imitari Chriſti vicarium, quàm ipſum Chriſtum, vnicum Eccleſiæ ducem & imperatorem? Quos iuſtius æmulentur Apoſtolorum ſucceſſores, quàm Apoſtolorum principem? Chriſtus palàm negauit regnum ſuum huius eſſe mundi: & tu conuenire putas, vt Chriſti ſucceſſor mundanam ditionem non ſolùm admittat, verumetiam ambiat, proque hac omnem (quod aiunt) moueat lapidem? In hoc mundo, veluti duo ſunt mundi, modis omnibus inter ſe pugnantes: alter craſſus & corporeus, alter cœleſtis, iam nunc pro virili meditans id eſſe, quod aliquando futurus eſt. In illo primus eſt, qui à veris bonis quàm maximè ſemotus eſt, ac falſis oneratus. Veluti rex ethnicus, libidine, luxu, violentia, ſuperbia, faſtu, diuitiis, rapacitate ſuperat vniuerſos, & ita primus videtur, ſi maxima huius ſentinæ portio, in hunc influxerit:

sapientiæ, temperantiæ, sobrietatis, iustitiæ, cæterorumq; quæ verè sunt bona, quàm minimum. Contrà, in hoc qui summus est, is vt plebeis illis & crassis bonis minimum est inquinatus, ita veris illis ac cœlestibus opibus est cumulatissimus. Proinde cur Christianum principem id esse vis, quod ethnici quoque philosophi semper damnarunt & contempserunt? Cur illius maiestatem in his collocas rebus, quas contempsisse pulcherrimum est? Cur angelum Dei (sic enim in arcanis literis appellatur episcopus) his reb. oneras, quæ vel homine bono sint indignæ? Cur eum his metiris opibus, quibus latrones sunt diuites, quibus tyranni sunt formidabiles? Cœleste quiddā est sacerdos, & homine maius. Nihil huius sublimitate dignum, nisi cœleste. Quid huius dignitatem vulgarib. rebus dehonestas? Quid huius puritatem mundanis sordibus contaminas? Cur non sinis eum sua ditione potentem esse? Cur non pateris sua nobilem esse gloria? sua maiestate reuerendum? suis diuitem opibus? Hunc è cœlesti corpore, quod est Ecclesia, cœlestis ille spiritus ad res summas delegit. Cur eum ad satraparum furiosos tumultus pertrahis? Paulus segregatum sese gloriatur: cum tu meum præsulem in mediam infimæ plebis sentinam immergis? cur ad fœneratorum solicitudines deiicis? cur hominem diuinum ad negotia detrahis, vix homine digna? cur hisce rebus felicitatē Christianorum sacerdotum metiris, quas vt stultissimas risit Democritus, vt miserrimas fleuit Heraclitus, vt friuolas spreuit Diogenes, vt onerosas abiecit Crates, vt pestiferas semper fugere sancti? Cur Petri successorem his opibus æstimas, quas ipse Petrus se non habere gloriatur? Cur Apostolicos principes eis ornamentis magnos videri vis, quibus calcandis magni fuerunt Apostoli? Cur illud Petri patrimonium vocas, quod ipse Petrus se nō habere gloriatus est? Cur Christi vicarios, opibus irretiendos putas, quas ipse Christus appellauit spinas? Cur eum, cuius vt proprium, ita præcipuum officium est, diuini verbi semen iacere, diuitiis obruis, quibus vel maximè iactum præfocatur? Cur æquitatis doctorem ac iudicem iniquo vis seruire mammonæ? Quid consecratum sacramentorum dispensatorem, vilissimarum rerum facis procuratorem? Expectat ab hoc Christianus orbis sacræ doctrinæ pabulum, expectat salutare consilium, expectat paternam consolationem, expectat viuendi formam.

Quid tu rebus tam præclaris destinatum ac dicatum, in vulgarium curarum ergastulum detrudis, pariter & sua dignitate spolians episcopum, & populum orbans episcopo? Habet suum Christus regnum excellentius quàm vt gentili regno, vel (vt verius dicam) tyrannide, pollui debeat. suum habet splendorem. suas habet opes, suas voluptates. Quid tam inter se pugnantia miscemus? Quid terrena cœlestib. quid infima summis, quid ethnica Christianis, quid profana sacris confundimus? Tam multa, tam magna sunt dona ditissimi simul & benignissimi spiritus: dona linguarum, dona prophetiæ, dona sanitatum, dona scientiæ, dona sapientiæ, dona doctrinæ, discretio spirituum, exhortatio, consolatio. Cum his sacris donariis quid tu prophana mundi dona coniungis? ne dicam, extinguis. Quid cum mammona Christum, cum Christi spiritu Belial conaris iungere? Quid mitræ cum galea, quid sacræ palliæ cum Mauortia lorica, quid benedictionibus cum bombardis, quid clementissimo pastori cum armatis latronibus, quid sacerdotio cum bello? Quid machinis oppida subruit, qui claues habet regni cœlorum? Qui conuenit, autorem esse belli eum, qui pacis omine salutat populum? Quonam ore docebit plebem Christianam, opes esse contemnendas, qui puppim & proram rerum suarum constituit in pecunia? Qua fronte docebit, quod & docuit & exhibuit Christus, quod toties inculcant Apostoli, nō esse resistendum malo, sed malorum improbitatem bonitate superandam, iniuriam beneficio pensandam, inimicū benefactis obruendum: qui propter oppiduli ditionem, aut salinarum vectigal, orbem bellorum tempestatibus commouet? Quo pacto dux erit ad regnum cœlorum (sic enim Christus suam vocat Ecclesiam) qui totus sit in regno mundi? Sed impendiò pius es, ornare vis Ecclesiam harum etiam opum accessione. Probarem, nisi cum paululo commodi tantum secum ea res traheret malorū. Cum imperium dedisti, simul dedisti congerendæ pecuniæ curam, dedisti tyrannicum satellitium, ferratas copias, exploratores, equos, mulos, tubas, bellum, strages, triumphos, tumultus, fœdera, pugnas: breuiter, omnia sine quibus imperium administrari non potest. Vt animus adsit, quando futurum est ocium Apostolico fungendi munere, quem tot curarum millia diuersum trahunt? dum scribitur delectus militum, dum panguntur & rescinduntur fœdera, dum coercentur qui detrectant imperium, dum in fide retinentur qui ad res nouas spectant, dum expugnantur hostes, dum muniuntur arces, dum audiuntur rationes, dum tractantur prophanæ legationes, dum conuiuiis excipiuntur satrapæ, dum ad honores prouehuntur amici, dum depelluntur qui locum dare iubentur felicioribus, dum alia fiunt, quæ nec meminisse libet, & tamen fieri necesse est? An is tibi videtur intelligere Pontificis & Cardinalium excellentiam, qui eos ab oratione, qua cum Deo confabulantur: a sacra contemplatione, qua versantur inter angelos: a vernantissimis diuinæ Scripturæ pratis, in quibus felicissimè spaciantur: ab Apostolico euangelizandi munere, quo Christum maxime referunt, ad has rerum sordes detrahendos esse censet? An eis bene velle videtur, qui à tanta felicitate, tantaque tranquillitate qua fruebantur, ad has ærumnas, ad hos rerum tumultus pertrahi cupit? Etenim cùm per se regnum infinitis laboribus obnoxium est, tum verò longè minus feliciter cedit sacerdotibus quàm laicis. Idque duabus ferè de causis: partim quòd vulgus hominum libentius paret in hoc genere prophanis quàm Ecclesiasticis: partim quòd illi ceu liberis suis relicturi ditionem, student eam quàm florentissimam reddere. Hi contrà, quemadmodum serius ac plerunque iam senes ad imperium asciscuntur: ita quoniam sibi gerunt, non hæredi, magis expilāt quàm ornant, perinde quasi præda sit obiecta, nō prouincia. Ad hæc vbi prophanus rerum potitur, ibi semel fortè ille de regno digladiandum, semel euehendi locupletandique quib. fauet princeps. Vbi secus, ibi subinde noua digladiatio, deiiciendi de possessione, quos prior euexerat: rursus alij atq; alij noui homines, populi malo locupletandi. Iam est & aliud nonnihil, quòd populus multo facilius fert imperium eius cui iam assueuit, etiam si durius imperet: qui si decesserit, tamen in hærede filio superstes esse videtur, ac plebes imaginatur principem, nō in alium esse mutatum, sed eundem sibi renouatum. Et solent liberi parentes vtcunq; referre moribus, præsertim ab his instituti. E diuerso quia Deo dicatis viris commissum est imperium, subita plerunque rerum omnium commutatio. Adde his, quòd prophanus ille accedit ad rem gerendam meditatus, & ab incunabulis institutus. Illic sæpe numero præter omnem spem obuenit rerum summa, vt quem omnis genuerat natura, fortunæ ludus eiiciat ad regnum. Postremò vix fieri potest, vt quemadmodum Hercules duobus mōstris, ita vnus duabus difficillimis rebus administrandis par sit. Omnium difficillimum est, bonum præstare principem. At longè pulchrius, sed idem longè difficilius, bonum agere sacerdotem. Quid tandem vtrunque? An non est necesse fieri, vt dum vtrunque munus in se recipiunt, neutri satisfaciant? His nimirum rebus fit (nisi fallor), vt cum laicorum regum vrbes, opibus, ædificiis, ac viris, magis ac magis florere videamus, sacerdotum oppida ferè frigeant ac collabantur. Quorsum igitur opus fuit harum accessione rerum, quas tot incommoditates comitantur? An vereris, ne parum potens futurus sit Christus propriis opibus, nisi laicus tyrannus aliquid impertiat suæ potestatis? Parum ornatum putas, nisi prophanus bellator aurum, Phrygionem, candidos mannos, & satellitium illi indulserit, hoc est, aliquid de suo fastu asperserit? Parum splendidus videtur, nisi his liceat insignib. vti, quæ propter inuidiam ambitiosissimus recusauit Iulius? Humilē iudicas, nisi sit mundano onustus imperio, quod si sibi gerit, tyrannus sit: si reip. negotiosissimus? Habeant prophana prophani: in episcopo quod infimum est, totius imperij superat fastigium. Quo plus addideris de mundi bonis, hoc minus de suis impertiet Christus. Quo ab illis erit purgatior, hoc effusius hisce locupletabitur.

Vides, opinor, vt tota res in diuersum exeat, si Silenum inuerteris. Qui principi Christiano maximè fauere videbantur, hos proditores & hostes prin-

cipis

cipis maximos deprehendis: quos pontificum dignitatem tueri dixisses, ab his conspurcari comperis. Neque verò hæc dixerim, quod sacerdotibus eripiendum putem, si quid quocunque modo contigit vel ditionis vel opum: tumultus enim nulli pio debet placere: verùm illos suæ magnitudinis conscios ac memores esse volo, vt ista plebeia (ne dicam ethnica) vel reiiciant vltrò, & infimis cedant, vel certè contemptim possideant, & iuxta Paulum sic habeant, quasi non habeant. Denique sic eos Christi opibus ornatos esse volo, vt quicquid accesserit ex huius mundi splendore, aut meliorum obscuretur luce, aut sordidum etiam ex collatione videatur. Ita fiet, vt & quod possident, hoc felicius possideant quo securius: nec enim angentur metu, ne quis eripiat: nec pro rebus caducis & humilibus tanto tumultu dimicabunt, si quid alicunde decesserit. Postremò, non ornabuntur suis bonis, dum alienis gaudent ditescere: nec Euangelicum amittent margaritum, dum vitreas mundi gemmas consectantur: vt illud interim omittam, hæc ipsa quæ contemni volumus, ita copiosius accessura, si fuerint contempta, & honestius sequentur fugientes, quàm ab insequentibus arripiuntur. Siquidem vnde tandem natæ sunt opes Ecclesiæ, nisi ab opum contemptu? vnde gloria, nisi à gloriæ neglectu? Libentius ista donabunt laici, si viderint reiici ab his quos plus sapere credunt. Fortasse nonnunquam tolerãdi sunt & mali principes: deferendum aliquid eorum memoriæ, quorum occupare videntur locum: dandum nonnihil titulo. Non erit tentandum remedium: quod haud scio an infeliciter tentatum, vertat in grauiorem perniciem. Verùm quàm malè interim cũ rebus humanis agitur, si quorum omnis vita debebat esse miraculo, tales sunt, vt applaudant pessimi, boni suspirent & ingemiscant: & quorum omnis dignitas vel ab improborũ fauore, vel à mediocrium modestia, vel à simplicium imperitia, vel à bonorum tolerantia pendet: imò quos incolumes reddit populi discordia, quos non alia res magnos facit, quàm dissidia ciuiũ, quorum felicitas publica infelicitate alitur. Quòd si sacerdotes rem recta æstimarent via, tantũ incõmodum secum trahit accessio ditionis prophanæ, vt recusanda sit, etiam si vltrò deferatur. Fiunt mancipia principum & aulæ, impetũtur seditionibus, inuoluuntur bellis, in quibus interdum exhalant animam: breuiter fit, vt monarchæ habeant honestum famulitium: sed vbi interim patres populi Christiani? vbi pastores? Quale verò iã est, abbates & episcopos eiusmodi titulos magnis summis à monarchis emere? Abbas honestus non videtur, nisi idem sit Comes. Ornasse sacerdotium videtur, qui Ducis titulum admercatus est. O pulchre coniuncta vocabula: Abbas & satrapa, Episcopus & bellator. Atqui multo absurdius, quòd hîc quidem fortes viros agũt: in eo quod erat proprium ipsorum munus, vmbræ sunt. Habent manus & gladios quibus occidant corpora, sit hæc sanè iusticia: at iidem non habent linguam qua sanẽt animos. Abbas nouit instruere aciem: at idem nescit esse dux ad religionẽ. Episcopus ad confligendum armis ac bombardis affatim instructus est: sed idem ad docendum, ad exhortandum, ad consolãdum mutus est. Armatus est iaculis ac balistis: diuinis Scripturis prorsus inermis est. Et tamen interim quicquid emolumẽti, quicquid honoris debetur piis abbatibus, quicquid bonis episcopis, ad assem exigũt à suis: imò interdum non quantum debetur, sed quantumlibet. Coronabit Dominus populi tolerantiam, qui tales amore quietis perpetitur: at vereor ne hoc duriorem experturi sint iudicem Deum. Hi rerum tumultus quid aliud nobis clamant, quàm omnibus iratum Deum? Quid autem superest, nisi vt omnes, maximi pariter ac minimi, sacri simul ac prophani, submissis animis ad Domini misericordiam confugiamus? Quanto id consultius, quàm si dum suam quisque culpam non agnoscit, in alium reiiciens, & numinis iram magis etiam exasperemus, & mutuis nos morsibus non sanemus, sed grauius vulneremus. Populus obmurmurat principibus, principes nec prophanis parcunt, nec sacris. vulgus oppedit sacerdotibus. Atqui non rarò fit, vt Deus offensus sceleribus populi, tales immittat rectores, quales illi merentur accipere. Hactenus querimoniis, sæuitia, rixis, tumultibus, nihil profectum est. Quod vnum superest, sit omnium communis confessio, vt sit omnibus parata Dei misericordia. Sed quò me sermonis cursus abripuit: vt paræmiographum professus, Ecclesiastes esse cœperim? Nimirum in hanc tam sobriam disputationem ebrius Alcibiades suis Silenis nos induxit. Verùm huius erroris non admodum me pœnituerit, si quod ad prouerbiorum enarrationem non pertinet, ad vitæ pertineat emendationem: & quod ad eruditionem non confert, conducat ad pietatem, quodque ad operis instituti rationem παρέργως καὶ ἀπροσδιονύσως videtur ad viuendi rationem fuerit accommodum.

Vulpi esurienti somnus obrepit.

Πεινῶντι ἀλώπεκι ὕπνος ἐπέρχεται, id est, Esurienti vulpi somnus obrepit. Vbi quis inopia cibi dormit. Nam nonnullis pauperibus somnus loco pastus, testante versiculo illo prouerbij instar celebrato:

Ὕπνος δὲ πείνας τὴν κακίστην δαμᾷ.

Id est,

Somnus domat famem malorum pessimum.

Pauperem autem vulpẽ appellat, quòd callida sit inopia, & multarum repertrix artium: iuxta illud quod alibi retulimus, πενία τὴν σοφίαν ἔλαχε, id est, Paupertas sapientiam sortita est. Neque perperam dicetur & in illos qui dissimulant, conniuentque ad quædam, vt per occasionẽ aliquid commodi ferant. Siquidem vulpes vrgente fame somnũ adsimulat, vt allectas aues capiat, deuoretque. Fit autem hoc physica quadam ratione, vt famem ac sitim extinguat somnus. Adagium recensuit Diogenianus.

Audiens non audit.

Sunt quidam, qui si quid parum placet, id scire dissimulant (veluti cum negant sibi redditas literas, quibus commonefiant officij sui, quod tamen malint effugere, quàm præstare) in hos quadrabit illud ex Iliados Ψ.

— Ὣς οὐκ ἀΐοντι ἐοικώς.

Id est,

Dissimulans audisse.—

De Antilocho dictum, qui Menelaum reuocantem à cursu, cùm audiret, perinde tamen quasi non audisset, ita celerius etiam currebat:

Ἀντίλοχος δ' ἔτι καὶ πολὺ μᾶλλον ἔλαυνε,
Κέντρῳ ἐπισπέρχων, ὡς οὐκ ἀΐοντι ἐοικώς.

Id est,

Quinetiam cursum Antilochus magis accelerabat
Instigans stimulis, audireque dissimulabat.

Illò respiciens, sed hîc remitte bona.

Æschylus in Ranis Aristophanis, cupiens redire ad superos:

Ἐκεῖ φράσαιμ' ἄν· ἐνθαδὶ δ' οὐ βούλομαι.

Id est:

Dicturus illic, nam hîc quidem haud volo eloqui.

Cui Bacchus ad hunc modum respondet:

Μὴ δῆτα σύ γ', ἀλλ' ἐνθάδ' αἰεὶ τἀγαθά.

Id est,

Minimè profectò, quin mage hîc profer bona.

Interpres admonet allusum ad parœmiam:

Ἐκεῖ βλέποντα δεῦρ' αἰτεῖ τἀγαθά.

Id est:

Illuc tuens, at huc remitte commoda.

Conueniet, cùm aliud præ nobis ferimus, aliud facimus: aut cùm aliis adblandimur, in alios re beneficium conferimus. Quidam à Charitibus mutuò sumptum existimãt, quarum vna à tergo respicit, & alteri munus offert, arridens alteri.

Patrocli occasio.

Πάτροκλον σκῆψας, id est, Patrocli occasio, siue prætextus. Diogenianus ostendit dici solere de iis, qui cùm ob metum non ausint proprias deplorare calamitates, deflẽt eas sub prætextu luctus alieni. Plutarchus in cõmentario cui titulus, Quomodo quis se citra inuidiã laudare possit, ἵνα μὴ δοκῶμεν τὸν Πάτροκλον σκήπτειν, σφᾶς δ' αὐτοὺς δι' ἐκείνων ἐπαινεῖν. id est: Et ne videamur Patroclum occasionem, sed nos ipsos per illos laudare. Agit enim de iis qui laudãdis aliis

suas ipsorum laudes insinuant. Opinor sumptum à Patrocli moribus, in quem aliquoties iocatur Aristophanes.

Melle litus gladius.

Melle litus gladius: in perniciosam adulationem dici solitum. Diuus Hieronymus ad Aurelium Augustum. Nonnulli familiares mei, & vasa Christi, quorum Hierosolymis & in sanctis locis permagna copia est, suggerebant, non simplici animo à te factum, sed laudem atque rumusculos & gloriolam populi requirentem, vt de nobis cresceres, vt multi cognoscerent, te prouocare, me timere: te scribere vt doctum, me tacere vt imperitum. & tādem reperisse qui garrulitati meæ modum imponeret. Ego autem, vt simpliciter fatear, dignationi tuæ primùm idcirco respondere nolui, quia tuam liquidò epistolā nō credebam, &, vt vulgi de quibusdam prouerbium est, melle litum gladium. Si locus hic mendo vacat, Hieronymus Augustini epistolam melle litum gladium appellat: propterea quòd pariter & reprehēsionem haberet, quasi gladium quo iugularet & blandimenta, quibus reprehensionis asperitatem dissimularet. Porrò prouerbium, Augustinus respondens, palàm explicat, videlicet deprecans atque abominans insidiosum blandiloquium. Plinius lib. xxj. tradit, Heracleę in Pompo, ab iisdem apibus aliquando mella reddi, perniciosissimum habētia venenum. Quæ qui ederint, abiiciunt se humi, refrigerium quærentes. Nam sudore diffluunt. Id quia fiat, pabulum in causa est. Ea est herba alba, quam ægolethron appellant. Allusum est autem ad morem barbaricum, qui solent tela venenis tingere, quo vulnus esset immedicabile: præsentissimum malum erat oleum incendiarium, quod illitum telo, sicubi hæsisset in corpore, tenaciter cremabat: incendium aqua iniecta irritabatur, solo puluere insperso consopiri poterat. Autor Marcellinus lib. xxiij.

Altera manu fert lapidem, altera panem ostentat.

Vide in loco, Inconstantiæ, & Perfidiæ.

Charadrion imitans.

Χαραδριὸν μιμούμενος, id est, Charadrion imitans, dici solitum de dissimulante, ac rem vtilem occultante. Suidas refert hunc senarium scazontem ex Hipponacte:

Καὶ μὴν καλύπτει μὴν χαραδριὸν πιπράσκ

Id est,

Et num Charadrion quæso venditor cædat?

Item Aristophanes in Auibus

Ἀλλ᾽ ὥσπερ ὁ ἔποψ ἐς ἴσως εἰς τὴν λόχμην
Εἰσβαίνει τῷ χαραδριὸν μιμούμενος.

Id est,

Alioqui vpupa vt videtur saltū ingressa abdidit sese, Chadrion imitans. Quo loco interpres ferè cum Suida, consentiens, narrat huic aui vim inesse medicam, vt illius aspectu facilè sanentur, qui laborant ictero siue regio morbo: eámque ob causam qui vendunt, occultant eam, ne licitator remedium sentiat priusquam emerit. Addit eam auem mutare colorem, ad similitudinem eorum quibus admouetur: non deesse tamen qui sentiant nō aspectum, sed esum auis, habere remedium. Vocem autem distingui accentu. Nam si pronuncies vltima acuta χαραδριὸ, declarari auem: si penultima acuta, χαράδριον, diminutiuum à χαράδρα, significari voraginem, siue terræ hiatum, quòd in hunc delabens aqua melodiam quandam reddere videtur. Tantū ex his, quæ indiligenter à Suida sunt congesta, tradere licuit. Meminit huius auis & aliàs Comicus in eadē fabula, ὕδωρ ἐφόρουν κάτωθεν εἰς τὸν ἀέρα οἱ χαραδριοὶ, id est: Aquam ex imo portabant in aerem Charadrij. Interpres addit, aui nomen inditum, quòd in voraginibus gaudeat versari. Socrates apud Platonem in Gorgia, quū Calliclem eò pellexisset, vt fateretur beatam vitam non esse sitam in copia rerum, sed in perpetuo influxu (nam qui satur est, aut non sitit, quoniam nec molestiam sentit, nec voluptatem, lapidis more viuit, potiùs quàm hominis) ita subiicit, χαραδριοῦ τινα αὖ σὺ βίον λέγεις, ἀλλ᾽ οὐ νεκροῦ, οὐδὲ λίθου, id est: Rursus tu Charadrij quandam narras vitam, non mortui, lapidisve. Marsilius vertit auem: quum Socrates videatur sentire de voragine, in quam quum perpetuò decurrat aqua, nunquam tamen expletur. Nisi fortè Charadrius auis est de numero voracium, quemadmodum & Larus, vt hinc nomen inuenerit à Charadra ductum.

De reduuia queritur.

Περὶ τῆς παρωνυχίας μέμφεται ὁ τὸ μεῖζον ἔχων κακόν. idest, De reduuia queritur maiori obnoxius malo. Vbi quis prauo pudore, leuissimis malis quærit remedium, dissimulans maiora. Hoc affectu sunt complures, vt etiam apud medicum dissimulent morbum, pręcipuè podagrici. Narrat Plutarchus quendam consuluisse medicum de vitio vnguium, quū color argueret illum esse vitiato hepate. At medicus intelligēs ineptum hominis pudorem: Nihil, inquit, tibi periculi est à reduuia, sed grauius malum vrget te. Huc allusit M. Tullius in oratione pro Roscio Amerino: Intelligo me ante tempus hæc perscrutari, & propemodum errare, qui quum capiti Sexti Roscij mederi debeam, reduuiam curem.

Simia in purpura.

Vide in loco, Dissimilitudinis, & Formæ.

Postico discedere.

Galenus περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων lib. ij. εἰ δὲ ἐκ πολλῶν σύγκειται, τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν ... ἀπηλλάγημεν, id est, Si ex pluribus constat, postico, quod dici solet, ad Asclepiadem recessimus siue defecimus. Postico autem recedere dicitur, qui furtim abiit, aliis nesciis sese subducens. Sic Horatius:

— Postico falle clientem.

quod & hodie non rarò faciunt magnates. Idem alia forma dixit:

— In Aristippi furtim præcepta relabor.

Thomas Linacer, vir incomparabili doctrina, κατὰ πύλας vertit per horti posticum: Ædes quibus est adiunctus hortus, duas habent ianuas, anticam & posticam. Antica spectat ad publicam viam, postica ducit ad hortum. per hanc elabebantur, qui clanculum abire cupiebant. Quosdam pudet παλινῳδεῖν, sed dissimulanter transeunt in alienam sententiam: alij per occasionem subducunt se negociis. In hos congruet prouerbium.

Barbæ tenus sapientes.

Ἀπὸ πώγωνος σοφοί, καὶ ἀπὸ πώγωνος σοφισταὶ, καὶ ἀπὸ πώγωνος φιλόσοφοι, id est, Barbæ tenus sapientes, & sophistę, & philosophi. Sic appellabantur, qui præter barbam & palliū nihil haberēt philosophi. Vsurpatur aliquoties apud Plutarch. in Sympos. Huc allusit Horatius cùm ait:

—Iussit sapientem pascere barbam.

Lucianus item subinde iocatur in philosophorum τὸν βαθὺν πώγωνα, id est, profundam barbam. In Eunucho Bagoas ait: Si philosophum oporteat ex barba metiri, hircos primam laudem ablaturos. Similiter Martialis:

Propendet mento nec tibi barba minor.

Rectè torquebitur in hos, qui vniuersam vitæ sanctimoniam non in animo, neque in moribus, sed in cultu constituunt.

Alia Lacon, alia asinus illius portat.

Ἄλλα μὲν Λάκων λέγει, ἄλλα δὲ Λάκωνος ὄνος φέρει, id est, Alia quidem Lacon dicit, alia Laconis asinus portat. Effertur apud quosdam & ad hunc modum paroemia, ἄλλα μὲν Λεύκων, ἄλλα δὲ Λεύκωνος ὄνος φέρει, id est, Alia Leucon, alia Leuconis asinus portat. In eos dicebatur, quorū oratio dissentiret à factis. Natū aiunt ab huiusmodi quodā euentu. Agricola quispiam, nomine Leucon, solitus est vtres melle plenos storeis obuoluere. Rogatus autē ab exactoribus vectigalium, quidnam portaret, ordeū se portare respondebat: videlicet quo minus pecuniæ persolueret. Sed cū euenisset aliquando, vt lapsus in terram asinus onus effudisset, accurrerent exactores, in reponendis sarcinis auxillo futuri. Verùm vbi interim cognouissent, mel in vtribus esse, non ordeum, Leuconem obtorto collo abduxerunt, tanquam qui se debito vectigali fraudasset. Atque illud ridētes addiderūt: Alia Leucon, alia portat asinus. Nā in nonnullis codicibus, Dicit, non additur: atque

ita mea sententia dictum festiuius redditur. Ea vox postea versa est in adagionem. Refertur à Zenodoto, & à Diogeniano.

Non omnibus dormio.

Non omnibus dormire dicuntur, qui non omnibus inseruiunt, neque per omnia gerunt morē. Translatum putant à maritis quibusdam nimis obsequentibus, qui vxores suas adulteris scientes produnt, somnum interim inter pocula simulātes, vt adultero quodlibet liceat. Quod genus obsequij notans Iuuenalis:

—Doctus, inquit, spectare lacunar,
Doctus & ad calicem vigilanti stertere naso.

Plutarchus in libro, cui titulum fecit ἐρωτικὸν, fabulam super hac re non illepidam narrant. Cùm Galba quispiam conuiuio Mecœnatem accepisset, sentiretque iam è nutibus hominem inflammatum in vxorem suam, sensim demisit caput, perinde quasi dormiret. At cùm interea famulus quispiam ad mensam accedens, vinum clàm tolleret, ibi iam vigil & oculatus, Infelix, inquit, an nesciebas me soli Mecœnati dormire? Meminit huius adagij, & ad hunc quem dixi modum exponit Festus Pomp. citans ex Lucilio: tractū n ostendens à Capio quodam, qui Parasencho dictus sit, quòd simularet dormientem, quo impunitius eius vxor mœcharetur. Idem indicat huius rei meminisse Lucilium. Vsurpat & M. Tullius lib. familiarium Epistolarum septimo. Olim, Non omnibus dormio: sed ego, mi Galle, non omnibus seruio. Videtur indicare Cicero alterum, puta, Non omnibus dormio, vetus fuisse: alterum, nempe, Non omnibus seruio, nouum. Vtrunque certè prouerbiale: sed prius illud pertinet ad concessionem iuris, hoc posterius ad obsequium impendendum. Idem Tullius epistolarum ad Attic. lib. xiij. Est bellum aliquem odisse libēter, & quemadmodum dicitur, nō omnibus seruire. Qui quidem locus, vt hoc obiter admoneā, mihi non videtur carere mendo. Fortasse scriptum erat: Et quemadmodum non omnibus dormire, ita non omnibus seruire. Quin & hæc ipsa vox, Seruire, non vacat metaphora, cùm dicimus. Seruire scenæ, seruire tempori, seruire vitiis, seruire ingenio vxoris, seruire populo, seruire commodis priuatis: pro eo quod est, nihil non facere quo satisfacias.

Lepus dormiens.

Λαγὼς καθεύδων, id est, Lepus dormiens. Quadrat in eū, qui quod nō facit, id facere sese adsimulat: aut quod facit, id se facere dissimulat. Qualem quidā arbitrantur fuisse Vlyssis somnum, cùm à Phæacibus in Ithacam insulam exponeretur, authore Plutarcho. Nam leporem patentibus genis dormire, cùm alij permulti tradunt autores, tum Plinius libro xj. cap. xxxvij. id quod etiam hominibus nonnullis ait accedere, quos Græci κορυβαντιᾶν appellant. Neque perperam, opinor, dicetur & in timidos. Adagium à multis autoribus refertur.

Paries dealbatus.

Τοῖχος κεκονιαμένος, id est, Paries dealbatus, aut incrustatus. Paulus apostolus in Actis apostolicis, Ananiam sacerdotem fictum & fucatum, parietem dealbatum appellat, quòd longè alius esset intùs, quàm cultu habitúque externo præ se ferret. Christus item in Euangelicis literis, sanctimoniæ simulatores sepulchra dealbata vocat: quæ cū foris niteant, intus sunt cadauerum ossibus referta. Sic enim est apud Matthæum: οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας, id est, Væ vobis Scribæ & Pharisæi, qui similes sitis sepulchris dealbatis, quæ foris quidem apparēt pulchra, intus autem referta sunt ossibus cadauerū, omnique spurcitia. Lucianus Myronis & Praxitelis colossos ad huiusmodi fermè similitudinē trahit in Gallo, quòd foris multo niterent ebore, multo fulgerent auro, variisque coloribus arriderent: præterea Iouis aut Neptuni repræsentarent imaginem, fulmen aut tridentem dextra tenentes, vt planè numen aliquod esse viderentur: cùm intus nihil appareat, præter picem, clauos, araneas, mures, atque id genus sordes alias, haudquaquam ad exteriorem illam imaginem respondentes. Atque huiusmodi principum esse vitam affirmat: quorum si strepitum & apparatum inspicias, nihil felicius, nihil deorum vitæ similius: sin curas, suspiciones, odia contemplere, quibus intus discruciantur, nihil calamitosius. Seneca Philosophos, qui cùm docerent honesta, turpiter viuerēt, similes esse scripsit quorundam medicorum pyxidulis: quarum tituli remedium pollicerentur, cùm intus venenum occultarēt. E diuerso, qui meliores sunt intus, quàm oratione, quamque prima illa vitæ specie, quasique fronte præ se ferunt, hos Plato Silenis adsimiles facit: de quibus alio diximus loco.

Mortuus iacet pedens.

Νεκρὸς κεῖται βδέων, id est, Mortuus iacet pedens: dici solitum, siquando pauper simularet opulentiam. Apud vnū Apostolium Bizantium reperi, & haud scio, an ipsi vulgoque relinquendum.

Crocodili lachrymæ.

Κροκοδείλου δάκρυα, id est, Crocodili lachrymæ. De iis qui sese simulant grauiter angi incommodo cuiuspiam: cui perniciem attulerint ipsi, cuive magnum aliquod malum moliantur. Sunt qui scribāt, Crocodilum conspecto procul homine, lachrymas emittere, atque eundem mox deuorare. Cuiusmodi propemodum erant lachrymę Bassiani imperatoris, apud Ælium Spartianum. [Lachrymabatur quoties aut mentio fieret, aut imagines videret Getæ fratris, quem occiderat. Alij narrant hanc esse crocodili naturam, vt cùm fame stimulatur, & insidias machinatur, os hausta impleat aqua, quam effundit in semita, qua nouit aut alia quæpiam animantia, aut homines aquatum venturos: quo lapsos ob lubricum descensum, neque valentes aufugere, corripiat, correptosque deuoret. Deinde reliquo deuorato corpore, caput lachrymis effusis maccrat, itaque deuorat hoc quoque.

Beneuolus trucidator.

Εὔνους σφάκτης, id est, Beneuolus occisor. Conuenit in hos, qui cùm summam adferant perniciem, tamen beneuolentiæ speciem admisceant. Tractum aiunt ab Oreste, qui trucidata matre Clytemnestra, parentale conuiuium velut in illius honorem exhibuit. Quidam & ad Antigonum regem referunt, qui posteaquam Semelen è medio sustulisset, ossa tamen illius summo cum honore curauit ad matrem deportanda. Sunt quibus magis placet, vt adagium ad Ptolemæum Philopatoris filium referatur, is matrem Berenicen in palatio ipsius vinculis constrictam, Sosibio tradidit adseruandam: vbi illa non ferens eam filij contumeliam, sumpto veneno interiit. At ille perturbatus insomniis, monimentū in medio vrbis extruxit, quod nunc Sepulchrum appellatur. In hoc vnà cum matre maiores omneis suos composuit, & inter hos Alexandrum Magnum. Nec hoc contentus officio vir pius, templum eidem constituit in Ægialis, cui nomen inditum, Berenices seruatricis. Hæc fermè Zenodotus. Confine est illud quod alibi recensuimus: Intempestiua beneuolentia nihil à simultate differt. Ita Flaccus:

Nil moror officium quod me grauat.—

Nec parum scitè dixit Ennius apud Ciceronem libro Officiorum ij.

Benefacta malè locata, malefacta arbitror.

Extra quærere sese.

Prouerbiali schemate dictum à Persio, Satyra prima.
— Examenque improbum in illa
Castiges trutina, nec te quæsiueris extra.
Id est:

Tuis te facultatibus metiaris, non populari opinione. Respondet illi quod idem alibi dixit: Tecum habita. Nam domi habemus quæ propriè nostra sunt, nec aliunde petenda. Qui non est contentus recti conscientia, sed famā spectat, ἔξω βλέπειν, id est, foras prospicere dicitur. Plutarchus in commentario, qui inscribitur, Quemadmodum quis intelligere possit se profecisse, δῆλος ὅτι ἔξω βλέπει ἔτι, καὶ πρὸς δόξαν ἑλκόμενος, id est, Palàm est illum adhuc foràs prospicere, & opinione famaque duci. Huc pertinet illud quoque quod alibi retulimus:

Ἀνόητος ὅστις τὰ κατ' οἶκον ἔξω βλέπει.

Id est,

Extraneus bos sæpe prospectat foràs.

nimirum domi multa desiderans. Porrò sapiens omnia sua bona secum portat in seipso, totus instar mundi teres atque rotundus.

Æsopicus graculus.

Αἰσώπειος κολοιός, id est, Æsopicus graculus, dicitur, qui aliena sibi vsurpat, aliorúmque bonis sese venditat. Vsurpat Lucianus in Pseudologista. Horatius:

— Moueat cornicula risum
Furtiuis nudata coloribus. —

Extat apologus inter alios, qui Æsopi nomine circumferuntur. Pindarus in Nemeis hymno tertio, ἀλλοτρίων ἐρώτες ἀνδρὶ φέρειν κρέσσονες, οἴκοθεν μάτευε, id est: Neque rerum alienarum cupiditates viro meliores sunt ad ferendum, è domesticis inquirere. Reprehēdit suam digressionem poeta, iubétque: vt quem susceperit celebrandum, laudet è propriis virtutibus, potiùs quàm ex alienis.

Aurum subæratum.

Ὑπόχαλκον χρυσίον, id est, Subæratum aurum, dicetur homo nequaquam sincerus, sed aliud præ se ferens, aliud intus occulens. Sumptum à numismatis adulteratis.

Diu dissimulatum aperientis

In eum, qui quod diu dissimulauit, tandem irritatus eloquitur, non inconcinnè detorquebitur illud, quod in eodem loco dictum est de Vlysse,

Ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος εἵη.

Id est,

Ast vbi iam promit prægrandem è pectore vocem.

Scytha accissans asinum.

Ἀκκιζόμενος σκύθης τὸν ὄνον, id est, Accissans Scytha asinū. Aduersus eos qui verbis auersantur, quod re cupiunt. Id ad huiusmodi fabulam referunt. Quidam conspecto asini cadauere, Scythæ cuidam, qui fortè aderat, dixit: En quod cœnes. Ille primùm aspernatus atque abominatus, postea tamen apparauit, cœnauitque. Ita fermè Suidas & Zenodotus. Hesychius secus effert, σκύθης ὄνειον δαῖτα, id est: Scytha asininum conuiuium. vt subaudias, repperit: si tamen hic locus apud Hesychium mendo vacat. Nam mutilum esse constat: & fortassis ὄνειον, dictum est pro vtili: sic tamen vt allusum sit ad asinum.

Ex Append. Erasmi.

Φαιδροπροσωπεῖν.

Vultu præ se hilaritatem & beneuolentiam ferre, cùm aliud geras in pectore. Cicer.

Spem vultu simulat, premit alto corde dolorem.
Vergilius.

Personam mauult, quàm faciem.

In stultum simulatorem, qui mauult videri, quàm esse. Eodem referuntur superiora illa,

Plures triobolos, paucos est cernere vates:

&, Multi qui boues stimulent, pauci aratores: &, Non omnes qui habent citharam, sunt citharœdi.

Ivnii. In fronte mentem habet.

Ἐν τῷ μετώπῳ τὸν νοῦν ἔχειν μόνον, id est, In frōte solùm mentem habet. In vanam & simulatam prudentiam cōuenit, aut in superficiariam eruditionem, quam fronte promittunt nonnulli, in recessu nihil habentes. Extat apud Amphin comicum, τὸν μόνον ἐν τῷ μετώπῳ νοῦν ἔχοντα ἔστιν, id est: In fronte solùm mentem habere qui solent. Fronti nullam esse fidem dixit Martialis: & Cicero eam sæpe mentiri ait. proinde rectè vmbram quandam eruditionis ostentantes, & quod iste dixit barba tenus philosophantes, ἐν τῷ μετώπῳ τὸν νοῦν ἔχειν, in fronte, non autem in animi penetralibus, mentem habere dicemus.

Geometriam exercet in superciliis.

Γεωμετρεῖν περὶ τὰ ὀφρύα, id est, Geometriam exercere in superciliis, prouerbiali figura dicuntur, qui formā fuci adulterio concinnant, vt annotat Iulius Pollux libro quinto, cuiusmodi homines οὐ πρόσωπον, ἀλλὰ προσωπεῖον φέρειν dicit, non faciem hominis, sed personam seu laruam præferentes. quo etiam Nazianzenus vsus est aduersus fœminas, stibio formæ lenocinium quærentes: ὡς προσωπεῖα, καὶ οὐ πρόσωπα φέρειν. Appositè verò geometriæ metaphora assumpta est, quòd quemadmodum ea terram metitur accuratè, ita compturæ studiosi linea stibio nigricante ducta cilia pingebant. vnde in Omphale Lydiæ regina inter cætera ascititiæ formæ instrumenta Ion enumerat, καὶ τὴν μέλαιναν στίμμιν ὀμματογράφον, Nigrumque stibium oculorum picturamentum. Est autem ὀφρύα, supercilium, ac velut proiectum quoddam ciliorum. Cuius vocis creber est vsus apud Philostratum: vt de Achille, ὀφθαλμοί τε ... καὶ θυμοειδὲς φρύαγμα, id est, Supercilium & fastus quidam iracundię index. & de Medea, τίς ἡ ... ὀφρὺς ... ἐπάγουσα, id est: Quęnā est hęc, quæ terrificum super oculos supercilium adducit? rursus de Ceti oculis, ὀφρύας ... ἀκανθώδεις καὶ ἀγρίας. id est, Supercilium suggrundas spinosas & immanes.

Bifrons Mercurius.

De simulati ingenij homine dicitur, qui aliud coràm in os, aliud auersus loquitur. Nazianzenus ad Nemesium, ἀμφιπρόσωπος ἑρμᾶς δ' γλυφὰς οἷα ... πρόσθεν ἄλλο δ' ὄπισθεν: Qualis Mercurius bifrons, aliud antrorsum, aliud postrinsecus. Hermæ lapidei ligneíve cippi erant in biuiis triuiísque erigi soliti, ad indicanda viarum ferentium discrimina. Vlpianus in Demosthenicam orationē, quæ est aduersus Leptinem, Hermas istos quadrāgulos fuisse annotat: suprema parte Mercurij faciem præferentes, inferius inscriptiones viarum ostendentes. Thucydidis scholiastes in sexto scribit, quadratos & cubiformes poni consueuisse, velut symbola quædam rationis & veritatis inconcussæ. Alioqui & τρικέφαλος ἑρμῆς apud Etymologici authorem Triceps Mercurius viarum index legitur.

Antica exclusum, postica recipere.

Ταῖς αὐλείοις ἀποκλείειν, ταῖς δὲ κηπαίαις εἰσάγειν, Per atrij seu vestibuli ostium excludere, per posticum intromittere. Competit adagium, vbi donum apertis verbis repudiatum, conniuenter admittimus: aut quum sententiæ aut opinioni, cui ex professo sumus refragati, dissimulanter assentimur atque subscribimus. Plutarchus Sympoſiacôn lib. 3. cap. 1. δέδια μὴ δοκῶμεν τὸν αὐλείῳ τῦφον ἀποκλείοντες εἰσάγειν τῇ κηπαίᾳ μετὰ τῆς ἀδιαφορίας, id est, Vereor ne fastum primore ostio exclusum, postico intromittere citra discrimen videamur. Similiter dixit Galenus lib. ij. De natural. facult. τῇ κηπαίᾳ κατὰ τὴν παροιμίαν ἀποχωρήσαντες, Postico iuxta prouerbium digressi sumus. Est autem anterior ædium ianua, Græcis αὔλειος: at postica, quę à via regia abscedit aut in hortū excurrit, παράθυρος à fallendi argumento, & κηπαία velut hortēsis, denique etiam ψευδόθυρον dicta. qua voce præter Ammianum & Suetonium, vsus etiam est Cicero in Verrinis: Ea quemadmodum ad istum postea per pseudothyrum reuertatur, tabulis planum faciam. Posticum in ea significatione Horatio etiam notum est. ibi:

Atria seruantem postico falle clientem.

Sinopissare.

Σινωπίζειν, Sinopissare prouerbialiter effertur de iis, qui præ se ferunt quod reuera non sunt: tractum à moribus Sinopes scorti, comœdiis Anaxilai & Amphidis olim nobilitati, quæ cùm anus esset, fuci & purpurissi tectorio pro formosissima sese prostituerit, vt in Rhetorico lexico annotatum est ab Harpocratione. Meminit huius & Demosthenes. Herodotus in tertio de Personis comicè traductis refert, Sinopen meretricem cognomento dictam fuisse ἄβυδον antiphrasticè, quasi iuuenē & Belli antiqui dissimilem, quum esset vetula: nisi malumus cū Suida ἄβυδον legere, à nota mollitiei, qua Abydeni Miletum incolentes aspersi fuerunt, teste Stephano. Hypocritam ergo in propatulo sanctulum, domi dissolutum, sub agnina pelle lupinum animum abscondentem, σινωπίζοντα dicemus, vtcunque Suidas ad petulantiæ meretriciæ signifi

significationem hoc transferat: quasi verò non omnium in genere scortorum illud proprium sit. Simili planè ratione [illegible], id est, Prolectanium dicimus quod foris speciosum apparet, latente intus multa fœditate: quod ipsum quoque hypocritis conuenit. quo nomine vocitata fuit Nannium meretricula, teste Antiphane, quæ facie quidem venusta quum esset, formam adiuuantibus & ver ruciis sumptuosisque vestibus vtebatur, nuda tamen mirè deformis visebatur: vnde & comici cuiuspiam de illa iocus memoratur, probosè illam nominantis, [illegible], hoc est, bracteatas sordes.

Patroclum sub specie.

[illegible], Patroclum sub obtentu aut prætextu, prouerbium dicitur de his qui rei cuiuspiam gratia simulant se facere aliquid, quod reuera aliorsum faciunt: quemadmodum dagnonum vulgus (quos batturos vocat Italia) specie virtutis & vmbra, vitia flagellant sua, alienę interim pudicitię insidiantes itentim: aut qualiter aliqui qui laudant, vel ita ipsi eo laudes recitet atque inculcent, ij Patroclum obtendunt. Est autem elliptica oratio, vt plena sit, [illegible] aut simile quid: hoc est, Patroclum obtentum facere aut prætexere. Plutarchus in libello, Quomodo se quispiam extra inuidiam laudare possit, [illegible]. Quapropter diligenter attendendum est nobis circa alienas laudes, ne videamur Patroclum obtendendo, nos ipsos per alios laudare. Occasio adagij ex Homero petita est Iliados xix. vbi Briseida necem Patrocli lugentem, reliqua fœminarum turba sequitur, non tam Patroclum, quàm proprias ærumnas deflens, sic enim inquit:

[illegible]
[illegible]

Id est:

Sic ait illacrymans, gemitum grex insuper addit
Fœmineus, Patrocli obtentu, sua funera lugens
Quælibet.—

Ita paulo post Achille lacrymante, senioru cœtus etiam illacrymat, memor pignorum domi relictorum quod Eustathius reddit [illegible], neque enim propter Achillem lacrymis indulgebant, sed memoria recolentes, quos parentes, quantum liberorum domi reliquissent. Hinc liquet errare eum qui natum adagium putarit Patrocli cuiusdam moribus, cuius sordes in comœdia traducuntur.

Equum Scytha.

[illegible], id est, Scytha equum subaudi, [illegible], auersatur aut fastidit. Citatur a Suida prouerbium, de eo qui in propatulo rem quampiam reijcit & auersatur, clàm appetit. Id genus hominum nequaquam rarum est, qui munerum publicorum administrationem verbis despuunt, & ceu onus quauis Ætna grauius execrantur, quum re ipsa nihil affectent magis, ambitionis plenissimi. Videtur etiam dici posse de eo qui duplex vna & eadem ex re commodum captant. Nam Scytha equo & ad itineris expeditionem & ad pastum vtitur, vt indicat D. Clemens in Pædagogo. Nam conscenso equo aufugitur quo velit cunque, & vrgente fame epoto è secta vena sanguine famem sitimque placat.

Canis clanculum mordens.

[illegible], id est, Canis clanculum mordens: prouerbium de simulatoribus, qui beneuolentiam & studium suum ore prędicant, clàm insidiantur & detrahunt, & dolum blando risu prætexunt. Citatur alicubi à Suida iambicus talis:

[illegible]

Id est,

Palpando mordes, clàm canis dentem imprimens.

Allusit huc Eustathius Odysseæ xvj. obtrectatores nominans [illegible]. id est, in modum clancularij canis mordentes. Leguntur apud Laertium poetæ cuiuspiam verba, hypocritæ insidias cauendas esse admonentis: [illegible]

[illegible], id est, Cautè obseruans quemlibet virum, vide ne occultum corde gerens mucronem, nitida te fronte compellet, atque os bilingue ex atris præcordiis sonet.

Roscij.

Roscius summus fuit histrio, cuius generis artificium simulatione constat, & alienæ personæ in theatro imitatione. Hinc Roscij nomine vulgò notantur artifices simulationis, quique simulatione vultuum bonos & comes sese ostendunt, quum reuera alij sint. Hoc nomine in primis taxantur aulici.

Ne vicini quidem sentiunt.

Quum indicare volumus, ita geri tacitè ac dissimulanter quippiam, vt ne proximi quidem subodorentur factū, aut rem adeò triuialem esse & exigui momenti, vt ea nemo commoueatur, prouerbij vice erit. Plato in Alcibiade priore, differens quantum ponderis trahant res magnatum: Persarum, inquit, regi quum primogenitus nascitur, cui hæreditario iure destinatur imperium, cūcti subditi festum diem celebrant, [illegible] id est, At nobis in lucem editis, ne vicini quidem (iuxta Comici dictum) magnopere id persentiscunt. Nō liquet nunc mihi è quo Comico petitum sit.

Cognati. Aliud in titulo, aliud in pixide.

Sunt huius generis homines, qui pietatem in lingua gestant, intus impij: hoc est remedium in titulo habent, venenum in pixide. Hi enim (mirum) quanto fulmine vitia plebis execrentur, quanto boatu, quanta iactatione debacchentur in errata aliena, & sibi nihil non indulgent, quasi iam suis defuncti partibus, sint si vulgo monstrauerint, quæ illos oporteat facere. Metaphora à pharmacopolarum pixidibus sumpta, quæ venena habent, cùm titulo remedia ostentent. Bonum autem opus dici meretur, si non modo res ipsa, quæ fit, boni operis speciem habeat, verumetiam vim atque odorem: vt eo persu sus Christus, dicat: Bonum opus hæc operata est in me. Hoc vnguentum non è manibus aut vultu, sed ex alabastro mentis promitur, nam pius vultus, ieiunia, vigiliæ, sermo religiosus, velut titulus est pixidis: pia sinceraque doctrina vnguentum est, titulum legunt homines, illis enim non aperitur pixis: sed Christus vnguento delectatur, titulo non fallitur. Alioqui possunt res bonæ fieri nō bonæ. Kalophanta videtur à Plauto appellari in Curcul. qui in specie appareat bonus, cùm sit malus: quales Græci [illegible] vocant. Salustius de bello Catilinæ, de corruptis moribus populi Romani disputans, inquit, Aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habere. Videtur expressisse Homericum versum. In nono enim libro Iliados Achilles orationi Vlyssis respondens, ostendit se ferre non posse huiusmodi ingenium, quod aliud animo occulit, aliud autem dicit: nec minus hunc hominem odisse, quàm mortem. Erat enim generosi animi iuuenis, & quod sentiebat, liberè loquebatur. Locus poetæ verbaque hæc sunt.

[illegible]
[illegible]

Idem Salustius cùm Marci Catonis virtutibus explicatis addidit: Esse quàm videri bonus, malebat: manifestè interpretatus est senarium hunc Æschyli, qui Amphiarai auguris naturam probitatemque laudans, inquit, [illegible]. Seneca in epistola: Plerique Philosophorum tales sunt, vt sint diserti in conuicium suū, quos non aliter audiri decet, quàm medicos, quorū tituli remedia habent, pixides venena. Vulgatum est illud Alexandri de Antipatro dictum, [illegible] id est: Antipater extrinsecus albis vulgaribusque vestib. intrinsecus verò planè purpureis, recondită scilicet eius sapientiă significans. Lucianus in Mercenario doctore, dicit aulicos omnes similes esse pulcherrimis istis libris, quorū aurei quidē vmbilici, purpurea foris pellis: cæterùm intus aut Thyestes est, liberos in conuiuio comedens, aut Oedipus matris maritus, aut Thereus cum duabus pariter sororibus rem habēs. Eiusmodi

sunt & illi, inquit, splendidi, conspicuique, potiò intus sub purpura varias occulsit tragoedias. Non dissimile est hoc Ambrosij episcopi ad Valentinianum Augustum, contra L. Aurelium Auianium Symmachum. Hoc vnum petens, inquit, vt non verborum elegantiam, sed vim rerum spectandam putes. Aurea enim, sicut Scriptura diuina docet, est lingua sapientium literatorum, quæ phaleratis dotata sermonibus, & quodam splendentis eloquij, velut coloris pretiosi corusco resultās, capit animorum oculos specie formosi visusque perstringit. Sed aurum si diligentius manu tractes, foris precium, intus metallum est, id est, æs, genere ad speciem contracto precium, ipsum aurum significat. Vide infra Fronte politus: Albati scurræ: & Alia dicunt alia faciunt: Rhetorici colores: Apparere quàm esse malunt. Decipimur specie recti, inquit Horatius. Idem lib. j. Epist. xvj.

Introrsum turpem speciosum pelle decora.

Huic simile est hoc alterius cuiuspiam:

A verbis facies dissidet ista tuis.

Πλαστικῶς ἔχειν.

Græci dicere consueuerunt, quandocunque quis sua illa re propriaque non vtitur, sed alienum induit, & ad tempus sibi accommodat. Lysius in oratione super Aristophanis pecunia, [Greek illegible] sic locutus est, [Greek illegible] non diuturnam esse posse affirmans hanc alienæ personæ simulationem. Cicero manifestò hoc intellexit, cùm pro Cœlio dicens, de ingenio Catilinæ, & quanto artificio ille captaret voluntates hominum, disputauit, ait enim: Versare suam naturam & regere ad tempus atque huc atque illuc torquere & flectere, cum tristibus seuerè, cum remissis iucundè, cum senibus grauiter, cum iuuentute comiter, cum facinorosis audacter, cum libidinosis luxuriosè viuere. Nam propius adhuc accessit ad sententiam Lysiæ, cùm in vndecimo libro epistolarum ad Atticum exclamauit: Quàm non est facilis virtus, quàm verò difficilis eius diuturna simulatio. Quæsiuit autem Aristoteles in posteriore eorum librorum, qui Ἠθικὰ μεγάλα vocatur, an id quod Cicero tribuit Catilinæ, in congressibus, scilicet par vnicuique reddere, ac quibus moribus quisque præditus sit, tali se in colloquio illo congressuque conformato obsequi studiis illius, sit officium boni viri: statim tamen id dissoluit, atque omnem hunc scrupulum euellit, affirmans id esse proprium assentatoris, & eius qui placere omnibus, quauis ratione studeat, quem Græci ἄρεσκον appellant: Galli verò Curialem. Apud Latinos fingere vultum, aut incessum, aut mores, idem valet quod πλαστικῶς ἔχειν.

Fronte politus.

Persianum est satyra quinta.

—Fronte politus,

Astutam rapido seruas sub pectore vulpem:

Sic antea satyr. quarta.

Quin tu igitur summa nequicquam pelle decorus.

Sic Horatius epist. xvj. lib. j.

Sed videt hunc omnis domus & vicinia tota,

Introrsum turpem, speciosum pelle decora.

Simile est illis prouerbiis nostris quæ habentur superius: Aliud in titulo, aliud in pixide: &, Hiantia sepulchra & dealbata: item, Paries dealbatus, Albati scurræ, Qui alia dicunt, alia faciunt. Rhetorici colores: & Phaleratus. in eos, qui sanctimoniam, bonique viri speciem ostētant & præ se ferunt, intrinsecus sunt fraudulenti. Tales sunt hodie Papistæ sacrificuli, extrinsecus albis vestibus, intrinsecus verò purpureis & prorsus voluptuosis, lupi rapaces. Innuunt autem hæc adagia, quòd quispiam de vestitu non est æstimandus, sed à virtute & animi dotibus probandus. Nec enim habitus virtutem dat, aut cuculla facit monachum, nec cathedra sanctificat concionatorē. Nullus (inquit Seneca) dicit gladium esse bonum, si baltheus eius deauratus est, & vagina gemmis distincta: sed gladius bonus dicitur, qui bene incidit, & bonum acumen habet. Hinc dixit Hemus latro apud Apuleium: Nec me putetis egenum, vel abiectum, neve de pannulis istis virtutes meas æstimetis. Sæpe item (vt inquit Cæcilianus apud Ciceron. in Tuscul.) etiam sub sordido palliolo latet sapientia. Scribit Plinius in epistolis, quosdam interdum seducto, cultúque pagano quasi rusticos, non minus esse eruditos, quàm eos qui studia præferunt & ostentant. Potest (inquit Seneca) ingenium felicissimum sub qualibet cute latere, potest è casa vir magnus prodire, potest ex deformi humilique corpusculo, formosus animus ac ingenuus. Consimiliter potest in pannoso & sordido corpore, animus generosus ac robustus delitescere: in eleganti amictu, vitiis & sceleribus inquinatus: vt in Papistis Cardinalibus: qui, cùm sint purpurea ornati veste, intrinsecus vitiis & sceleribus redundant. Musonius apud Gellium lib. ix. cap. ij. dicit sibi dolori & ægritudini esse, quòd istiusmodi animalia spurca atque probra sanctissimū nomen vsurpent, & Christiani appellentur. Ita Quintilianus in lib. j. scribit: Philosophi nomen sibi insolentissimum arrogauerunt, vt soli sapientiæ studiosi vocarentur. quod neque summi imperatores, neque in consiliis rerum maximarum, ac totius administratione reipubl. præclarissimè versati, sibi vnquam vendicare sunt ausi. facere enim optima, quàm promittere maluerunt. ac veterum quidem sapientiæ professorum, multos & honesta præcepisse, & vt præceperint, etiam vixisse, facilè concesserim. Nostris verò temporibus sub hoc nomine maxima in plerisque vitia latuerunt. Non enim virtute ac studiis vt haberentur philosophi, laborabant, sed vultum & tristitiam, & dissentientem à cæteris habitum, pessimis moribus prætendebant. Hactenus & appositissimè quidem Fabius. Hæc autem omnia fusius attigit Tertullianus in Apologetico, capite vltimo. Gel. lib. x. cap. xxij. Platonicis verbis grauiter obiurgat desides istos, ignauosque, qui obtentu philosophiæ, nominis inutile ocium, & linguæ vitæque tenebras sequuntur. Idem Gel. lib. xiij. cap. xxiij. scribit, verbum hoc Catonis Tusculani, quod dicebat sese hoc aliis vitio vertere, quòd non possent egere: plus commouere ad exhortandam parsimoniam sustinendamque inopiam, quàm Græcas istorū præstigias, philosophari sese dicentium, vmbrasque verborum inanes fingentium, qui se nihil habere, & nihil tamen egere, ac nihil cupere dicunt: cùm & habendo, & egendo, & cupiendo ardeant. Sic & mendici monachi, Pauli illud subinde iactitant, Nihil habentes, at omnia possidentes: cùm tamen non minus habendi fame ardeant, ac nihil possidentes. Idem lib. xvij. cap. xix. refert: Epictetum huiusmodi philosophos appellasse, [Greek illegible] id est, sine vlla actione ad dicendum paratos. Seneca Philosophos, qui cùm docerent honesta, turpiter autem viuerent, similes esse scripsit quorundam pharmacopœorum pixidulis, quorum tituli remedium pollicerentur, cùm intus venenum occultarent. Plutarchus colossis comparat, qui cùm foris multo niteant ebore, multo fulgeant auro, intus sunt luto & sordibus oppleti. Idem hoc genus philosophorum in libro quem inscripsit [Greek illegible], grauiter insectatur. De iis Timon Phliasius in Sillis dixit, authore Theodorito Cyrense, lib. ij. Therapeuticæ, [Greek illegible] nempe nihil aliud esse, quàm vtres vulgarium opinionum fastibus inflatos: barba, pallioque raram quandam sapientiam pollicentes, semper habentes in ore virtutem, honestum & libertatem: quum illorum plerique toti maderent vitiis plusquàm vulgaribus, ac ventris gloriæque essent mancipia. Tales erant apud Iudæos Pharisæi, qui tristitia vultus, latis phylacteriis, aliisque fucis apud imperitam plebem venabantur opinionem sanctimoniæ. Quoniam autem vtrique virtutem in lingua circumferebant, similiter audiunt vtrique. Siquidem dux ille fortis magis quàm eloquens, quum audisset Philosophos in Academia de rectè viuendo disputantes, peracta Diatriba, rogatus quid de his sentiret? Nihil, inquit, superest, nisi vt quæ disputatis: rebus ipsis præstetis. Significabat illos de virtute per omnem vitam nihil aliud quàm disputare. Quid autem audit à Christo Pharisæus: Rectè respondisti, hoc fac, & viues. Vtinam autem non essent inter Christianos, qui & Philosophorum fucos & Pharisæorum ambitiosam hypocrisin superarent. Prætererunt vmbræ, venit lux: non decet filios lu-

filios lucis vllus fucus. In quos acrius sæuiit veritas Christus, quàm in hypocritas? Tales sunt Papistæ monachi, qui non solùm mentiuntur oratione, semper habentes in ore religionem, Ecclesiam, & Christum, fidem & Euangelium: verumetiam vultu ficto, veste prodigiosa, cibis, cucullis, ac ceremoniis orbi mentiuntur, non sine graui pernicie religionis, quam insincerè profitentur. Hæc mitrata mendicabula non in alienis forib. humeros suos (id quod ab Homerico mendico vtcunque ferri poterat) atterunt, sed passim in incorruptas Parthenonas impressionem faciunt: atque isthic pro nefaria sua libidine, non aliter omnia vastare consueuerunt, atque is qui floribus austrum perditus, & liquidis immittat fontib. apros. Hæc omnia volui adiuncta, vt reprimantur fœdissimi ganearum incolæ, Theologi superficiales, Sorbonistæ monachi, verius dicendi ganeones asophi, indigni sanè quib. accedat sacri verbi & Christiani nomenclatura. Sedulo autem cauendum est, ne cum vita mirabiliter pugnet oratio. Nam vnde aliàs tantus doctorum, præsertim sacrorum, contemptus?

Videntes non vident, audientes non audiunt.

In hos quadrat, qui si quid parum placet, id scire dissimulant. Demosth. in prima oratione contra Aristog. [illegible] id est, Qui infelicium miserorúmque casus & mala norunt, vidétes (quod prouerbio fertur) non vident, & audientes non audiunt: illi porro sic se gerunt in iis quæ faciunt, vt constet eos sua tegere incommoda, & infamiam metuere. Homerus Iliad. ψ. de Antilogo, qui Menelaum reuocantem à cursu, cùm audiret, perinde tamen quasi non audisset, ita celerius etiam currebat,

> Ἀντίλοχος δ' ἔτι καὶ πολὺ μᾶλλον ἔλαυνε,
> Κέντρῳ ἐπισπέρχων, ὡς οὐκ ἀΐοντι ἐοικώς.

Coma breuior supercilio.

In Stoicos atque rasos nostri temporis monachos dici solitum est, qui præ se ferunt magnam in vultu seueritatem, cùm tamen interea clam fœdis libidinib. dediti sint. Hi, quòd alere comam delicatum putarent, & parum virile, capillum raserant, & ἐν χρῷ κουρίαι erant: quod Iuuenalis dicit de Stoicis,

> Atque supercilio breuior coma.

Lucianus de Stoicis, in vitarum auctione, in Hermotimo, sine de sectis, [illegible].

Apparere quàm esse malunt.

Huic confinia sunt, quæ superius habentur: Aliud in titulo, aliud in pixide: Calophanta: χρυσοῦν, aliud in pectore, aliud in lingua: Fronte politus: Albati scurræ: Alia dicunt, alia faciunt: Rhetorici colores: Paries dealbatus: Hiantia seu dealbata sepulchra: Non re, sed visu terribiles: quæ omnia in eos dicuntur, qui in speciem apparent boni, cùm sint mali. Contrà Salustius de Marco Catone: Esse quàm videri bonus malebat. Horat. lib. j. epistol. ad Quinctium,

> Tu rectè viuis, si curas esse quod audis.

Id est,

quod diceris. Luc. xx. Miserunt insidiatores, qui se iustos simularent.

Scytha asinum videt.

Σκύθης ὄνον ὁρᾷ, prouerbium est in eos, qui verbis auersantur, quod re cupiunt: à Suida relatū de Scytha, coram aliis auersari se simulante asini cadauer, quibus digressis vesci eo cœpit. Cic. lib. x. epist. ad Atticum: Habes Scytha ὄνον. Significat, Atticum simulare proficisci ab Italia velle, sed retineri se fingere, & prohiberi à Curtio. Idem initio Iliad. ab Eustathio, de Scytha equum mortuum coram aliis inspiciente & abominante, narratur.

Poetæ in multis mentiuntur.

Inter illos dialogos, qui cum Platonis operibus circumferuntur, Platonici planè, quòd Platonis sententiis & verbis conscripti sunt, extat vnus de iusto, in quo Hospes: Atqui, ô Socrates, rectè habet prouerbium vetus, Poetas in multis mentiri. Hinc illud quod frequenter vsurpatur ex libello de moribus, qui Catonis nomine inscribitur, lib. iij.

> Nam miranda canunt, sed non credenda poetæ.

Poetis non vbique fides adhibenda, licet illi res scribant admirabiles, & eorum lectio plurimum delectet. Multa quidem legēdā, sed cum iudicio, quoniam non omnia vera sunt, quæ apud poetas leguntur.

Summis digitis.

Plato in Alcibia. j. vel, de natura hominis: Si ergo quæreret Atheniensis, aduersus quos palæstra vel summis digitis, reliquo corpore intacto, & quemadmodum certandum sit: ecquid ipse melius quàm gymnasij magister consuleres? Erasm. noster habet, Summis ingredi pedibus: &, Summis vnguibus.

Laruæ & simiæ maximæ.

Plato: Imò laruæ ipsæ, simiæ maximæ, maximiq; præstigiatores, sophistarumque sophistæ. Sumus enim omnes inuicem veluti simiæ factorum & dictorum nostrorum, sicuti & simiæ quoque ipsæ nostri.

Coelii Rhodigini.

Aristogiton claudicat.

In eos qui morbum simulant, vt à militia, alióve munere publico liberentur. Aristogiton non nisi bella & Martem spirabat. Cùm autem aliquando Athenis delectus haberentur, obligato crure tanquā vulneratus esset, & baculo innixus, sese in publicum dedit. Vnde Phocion, agnita hominis astutia, scribe, inquiebat, Aristogitonem, eundémque & improbum & mendacem.

Petri Godofredi.

Multi sacerdotes, & pauci sacerdotes.

Hoc est multi in nomine, pauci in opere. Chrysost. Refertur eleganter ad omnes ordines. Plures enim vbique videri volunt, & dici quàm esse.

Caroli Bovilli.

Vlulare cum lupis.

Dicuntur, qui in loco & tempore norunt simulare & dissimulare, & omnib. fieri omnia. Veri illi Prothei seu Polypi quouis rege sunt beatiores, dum ab omnib. gratiam ineunt, omnes tamen interea pro ludo habent: sibi verò sapiunt maximè, in eo vno constātes. Huc illa etiam è vulgo referas, Hinnire cum equis, Rugire cum leonibus, Balare cum ouibus, &c.

Ex Appen. Tvrnebi, & aliorum.

Habes Scytha ὄνον.

Ita Cic. significat Atticum simulare proficisci ab Italia velle, sed retineri se fingere, & prohiberi à Curtio. Allusit ad prouerbium, Σκύθης ὄνον ὁρᾷ: de quodam Scytha, coram aliis auersari se simulante cadauer asini, quibus digressis vesci eo cœpit. Turnebus Aduers. lib. x. cap. ix. Vide Erasm. prouerb. Scytha asinum.

Ex Append. Ivnii, Canteri & aliorum.

Mutuum sumpsit.

Amphitruo vxorem stupri accusans: Quid illac impudente audacius? Saltem tute si pudoris egeas, sumas mutuum. id est, etsi omnem iam pudorem fortasse deposueris, debebas saltem coram marito dissimulare, & mihi ad-

fcititio pudore imponere, eorum more, qui alienis opib. suam tegunt inopiam. Eadem forma, si quando in homine luxu perdito continentiam, in auaro liberalitatem, in inhumano affabilitatem notabimus, non illepidè addemus, ea mutuò sumpta esse.

Οἰκοδομεῖν τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν.

Saluator Christus acerrimè insectans Pharisæorum ac Scribarum simulatam religionis speciē, erga memoriam sanctorum vatum, ab ipsorum maioribus ob honesti & veri libertatem crudeli morte affectorum: insuper iniquè ductus in superficiariam ac fictam eorum in homines pios sanctósque obseruantiam & cultum, cùm mente animisque fauerent maiorum sceleribus, inque iustos odiis & parricidiis, qui moliebantur paria vel longè atrociora: præclaro prouerbiali noemate eos testatur οἰκοδομεῖν τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖν τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, extruere monumenta Prophetarum, & ornare monumenta iustorum. Verba eius apud Lucam Euāgelistam hæc leguntur: οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. ἄρα μαρτυρεῖτε, καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν· ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα. Apud Matthæum verò legitur, Matth. xxiij. κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων. Quotquot hac tempestate hīc religioni suæ veram religionem Apostolorum & Prophetarum testimoniis confirmatam prætexunt: næ illi verè οἰκοδομοῦσι τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν.

SOCIETAS.

Ex Append. Erasmi.

Commune tanquam Sisapo.

De re multis communi, nulli certo propria. Cicer. Minium apud Romanos magno erat in precio, vnde religione, eius cùm multæ venæ essent Sisapone in Hispania Betica, quæ à compluribus societate mercium, & adulterandi minij consuetudine inter se iuncti tenerentur, prouerbio locum Sisapo dedit. Plinius.

SOLITVDO.

Erasmi. Ne musca quidem.

Huic affinis est & illa prouerbialis hyperbole, Ne musca quidem: qua maximam hominum solitudinem significamus. Plautus in Truculento: Quas tu mulieres mihi narras? Vbi musca nulla fœmina est in ædibus. Huc allusit Vibius Crispus orator delectationi natus, vt ait Fabius,

Cuius erant mores, qualis facundia,

quemadmodum scripsit Iuuenalis. cùm rogatus, ecquis esset cum Cæsare in conclaui, respondit, Ne muscam quidem intus esse. Ancipiti ioco Domitiani consuetudinem notans, cui mos erat quotidie sibi secretum horarium captare, nec interim aliud ferè agebat, nisi quòd muscas captas stylo configeret.

Nullum animal, quod animal.

Prouerbialis videtur & illa figura, Nullum animal, & quod animal. Aristophan. in Pluto,

Πενίαν γὰρ εἶναι φαμὲν ἡμεῖς ἐκ νυκτός
Οὐδὲν πέφυκε ζῶον ἐξωλέστερον.

Id est,

Inopia nanq; est heu miser, qua scilicet
Haud aliud vsquàm est animal exitialius.

Idem ἐν ὄρνισι,

Τοδὶ τί ἐστὶ ὁ τόπος τί θηρίον;

Id est,

Vitta at ipsa quæso, quænam belua est?

M. Tullius ad Atticum: Terentij vestigium nullum agnoui; Metagenes certè periit. Fecit iter per possessionem, in qua animal reliquum nullum est. Nec abludit ab hac figura Plinianum illud: Regulus bipedum nequissimus.

Scytharum solitudo.

Σκυθῶν ἐρημία, id est, Scytharum solitudo, pro summis calamitatibus, exitioq; dictum est apud Aristophanem in Ἀχαρνεῦσι.

Ἐξ ὀλέσθαι συμπεσὼν τῇ Σκυθῶν ἐρημίᾳ.

Id est,

Impeditum deperire Scythicæ solitudini.

Quo loco commentator indicat, prouerbium dici solitum de ingenti solitudine: ductum autem inde, quòd Scythæ nullis certis sedibus vitātur, sed vagi ferātur in plaustris. Eāmque ob causam regio feris abundat. Meminit adagij & Q. Curtius libro rerum ab Alexandro gestarum vij. apud quem Scytharum legatus ad hunc loquitur modum: Scytharum solitudinem Græcis etiam prouerbiis audio eludi. Nos deserta, & humano cultu vacua, magis quàm in vrbes & opulentos agros sequimur. Vsurpat & Plutarch. lib. de Stoicis contrariis dictibus: quemadmodum antè retulimus in prouerbio, In caput præcipitari.

Ivnii. Timonia vita.

Τιμώνειος δίαιτα, id est, Timonia diæta prouerbiali schemate dicitur vitæ ratio solitaria, & secessus ambitiosè amans, extra hominum consortium. Mar. Antonius pugna Actiaca debellatus, in extremo portu iuxta Pharum obiectis maris aggeribus maritimam sibi cœnationem ædificari curauerat, in qua vitæ reliquum transigeret, velut in secessu quopiam ab amicis, per quos proditus fuerat, positus, exemplo Timonis, dictitasse laudare & sequi vitam Timonis æmulam, ὡς πεπονθὼς τὰ αὐτὰ καὶ ξενωθεὶς. Itaque maritimam illam cœnationem, Τιμώνειον δίαιταν nominare identidem solebat, quemadmodum Strabo lib. xvij. & Plutarch. in Antonio referunt. Timon Atheniensis morosissimi ingedij homo fuit, à re ipsa μισάνθρωπος, quasi osor hominum cognominatus: quippe qui commercia & congressus hominum vitaret, præter duos, Alcibiadem feroce natura iuuenem, quòd illum Atheniensibus multorum malorum authorem olim fore præuideret, & alterum Apimantum quendam, iisdem planè morib. prædictum. De Timone plura Lucianus in cognomine dialogo, Pausanias in Atticis, & Plutarch. loco prædicto. Euanthes scripto prodidit, Timonem de piro arbore delapsum crus perfregisse; quumque medicorum operam pertinaciter recusaret, putrefacto vlcere interiisse: in quem extat Callimachi epigramma, incerto authore relatum in Anthologion,

Τίμων μισάνθρωπος ἐνοικέω. ἀλλὰ πάρελθε,
Οἰμώζειν εἴπας πολλά, πάρελθε μόνον.

Id est,

Timo hominum hic osor iaceo, tu perge viator,
Ethugere iubens plurima, perge modò.

SOLICITVDO.

Erasmi. Tantali lapis.

Ταντάλου λίθος, id est, Tantali lapidem, vocant imminens capiti periculum. Apud Suidam hæc referuntur: ἐπειδὴ τὸν ὑπὲρ κεφαλῆς Ταντάλου λίθον ἐξεκρούσαμεν, id est, Quandoquidem Tantali saxum capiti impendens excussimus. Plato apud Stobæum: μηδ' εἰ ὁ Ταντάλου λεγόμενος λίθος ὑπὲρ κεφαλῆς τῳ ἐγκρέμαιτο. id est, Ne si Tantali quidem, quem vocant lapidem imminentem haberet aliquis. Sumptum à fabula Tantali, quem quidam fingunt apud inferos, etiam hoc supplicij genus pati, vt ingens saxum sic immineat capiti, vt iamiam casurum videatur. Athenæus lib. Dipnosophistarum vj. fabulæ originem refert hunc in modum. Tantalus voluptatum auidus, cùm in deorum consortium admissus impetrasset optionem petendi quicquid vellet, à Ioue postulauit, vt ad eum modum iugiter viueret inter epulas, nihil hac re ducens felicius. At indignatus Iupiter promissum præstitit, hominique optatis satisfecit. Cæterùm ne frui posset appositis, saxum ingens iamiam casuro

casuro simile supra verticem suspendit, cuius metu non libeat quicquam attingere. Vergil. Æneid. suæ libro vj. commentum hoc ad Lapithas, Ixionem ac Pirithoum refert,

Quid memorem Lapithas, Ixiona, Pirithoumq;,
Quos super atra silex, iamiam lapsura, cadenti
Imminet assimilis: lucent genialibus altis
Aurea fulcra thoris, epulæq; ante ora paratæ
Regifico luxu. Furiarum maxima iuxtà
Accubat, & manibus prohibet contingere mensas,
Exurgitq; facem attollens, atq; intonat ore.

Vsurpat & Pindarus in Isthmiis hymno vij. [Greek] id est, Quandoquidem lapidem Tantali imminentem capiti aliquis nobis admouit deus. Sentit autem metum instantis belli. Interpres citat ex Euripide,

[Greek]
[Greek] —
Id est,
Saxum pauescens vertici quod imminet
Per aerem volat.

Gregorius Nazianzenus in epistola quadam ad Basilium fratrem, vitam solicitã ac periculis expositam, [Greek] appellat.

Mens est in tergoribus.

[Greek], id est, Animus est in tergoribus: de sollicitis dictitari solitum, quiq; malum aliquod imminens timere videntur. Aristophanes in comœdia, cui titulus Pax,

[Greek]
[Greek]
Id est,
Peccauimus quidem ista, sed veniam dabis.
Tum nanq; noster animus in coriis erat.

Metaphora sumpta est, vel à loris, quibus cæduntur serui (nam hęc è bubulis tergoribus secantur. vnde Plautinum ænigma, Vbi viuos homines mortui incursant boues:) vel à clypeis, qui bubulo corio solent obduci. Proinde congruet vel in eos, qui flagrã metuunt: vel in hos, quos belli impendentis metus habet sollicitos. Non dissimile Terentianum illud ex Eunucho: Iamdudum animus est in patinis. Item illud Aristophanicum in Vespis, de homine litium auido,

[Greek]
Id est,
At volat animus nocte circa clepsydram.

Breuiter, quacunque in re sumus intenti, in ea dicimur esse.

[Greek].

[Greek] dicebantur, qui studio quippiam eleuarent. Alij putant [Greek] dici solitum ei, qui quum videretur confiteri, non confitebatur, perplexis verbis occultans mendaciũ: quod ferè solent hæretici in discrimen adducti. Vox composita videtur à [Greek], quod est adfirmantis, & [Greek] pica, & [Greek] quod est fluo: quòd inuoluta loquacitate negent, quod affirmare videntur, rursus affirment quod negant. Meminit Hesychius.

[Greek].

[Greek], id est, vt verbo verbum reddam, Tergora tuetur. Confine proximo, quo significabant quempiã præ se ferentem vultu, quod mali quippiam instare suspicaretur, idq; coniecturis aliquib. colligeret: veluti si quis conspectis boum tergorib. bellum futurum colligeret, quòd his integantur clypei. Citatur Adagium ex Eupolidis fabula, cui tit. Chrysogenes,

[Greek]
Id est,
Planè quod aiunt obtuetur tergora.

Fortasse nec illud absurdum fuerit, hinc natum prouerbium dicere, quòd in clypeis barbaricæ quæpiam & horrendæ facies depingi sculpive solent barbarorum, aut Cyclopum, aut beluarum etiam, vt eam ob causam qui truculento essent vultu, [Greek] dicerentur. Athenæus libr. xiij. [Greek] id est, Qui nihilo te fecit emendatiorem, tantúmque docuit toruum obtueri. Sentit enim, discipulum à philosopho nihil aliud didicisse, quàm supercilium & vultus truculentiam. Quanquam hoc adagium in sua duntaxat lingua gratiam habere potest. Aristophanes in Vespis,

[Greek]
Id est,
Ego hoc quidem faxo die, te tergora obtueri.

Animus est in coriis.

Aristophanes [Greek],
[Greek]
[Greek]
Id est,
In his quidem sum lapsus, at veniam dabis,
Nam mens profectò nostra tum in coriis erat.

Quanquam aliàs huius prouerbij meminimus. Simillimum est illi Terentiano: Animus est in patinis. Item illud quod legimus apud Athenæum libro Dipnosophistarum j.

[Greek]
[Greek]
Id est,
Ne quis loquatur, capere nunquam quibimus,

Interpres admonet huius prouerbij, [Greek], de his qui iam ad bellum spectant: quemadmodum alio demonstratum est loco. Licebit vti, cùm ob solicitudinem erit aliquis ad id quod agitur in præsentia, parum attentus.

Similes videntur captiuis ex Pylo.

—[Greek]
[Greek].
Id est,
— Captiuis mihi
Similes videntur è Pylo Laconicis.

Est apud Aristophanem [Greek]. Dici solitum de iis, qui vultu sunt miserando: nempe pallidi, squalidi, macilenti. Pylus ciuitas quæpiam Laconicæ, quam obsessam Cleon expugnauit. Qui verò superfuerant à cæde, secum abduxit Athenas, extenuatos, confectos, pallidos, deformi specie: sicuti consentaneum est accidisse, tum ob diutinam obsidionem, præsertim in insula deserta, quæ rerum necessariarum copiam malignè suppeditabat: tum quòd post expugnatam vrbem complures dies in vinculis habiti fuissent. Hæc fermè Zenodotus. De Pylo dictum est nobis aliàs in prouerbio, Pylus ante Pylum.

Arctum anulum ne gestato.

[Greek], id est, Arctum anulum ne gestato. hoc est, interprete diuo Hieronymo, Ne vixeris anxiè: & ne temet in seruitutem coniicias, aut in eiusmodi vitæ institutum, vnde te non queas extricare. Siquidem quisquis anulum angustum gestat, is sibi quodammodo vincula iniicit.

Cor ne edito.

Vide in loco Lætitiæ.

In via ne seces ligna.

[Greek] i. In via ne seces ligna. Quidã exponunt, non esse discruciandam & abbreuiandam vitam curis & anxiis cogitationibus.

Sale & aceto.

Parcum tenuéque prandium significans Grippus piscator in Rudentib. ait: Sed hic rex cum aceto pransurus est, sine bono pulmento. Miseris, obsoniorum loco sal est cum aceto. M. Tullius ad Papirium Pætum lib. ix. Tyrotarichi meminit, ceu plebeij condimenti. Id erat ius è caseo confectum, quod & hodie Itali vocant menestram. Meminit & Pompili piscis vilissimi, qualis erat & gobio: Quem, inquit tu mihi Pompilum, quem denarium narras, quam

Tyrotarichi patinam? De pompilo pisce crebra est apud Plinium mentio. Denarium suspicor esse vocem deprauatam. Certè mihi nondum liquet, quid sibi velit. Acetum tamen nonnunquam vsurpatur in significationem acuminis, vt Plautus Acetum habet in pectore. & Persius,

—Mordaci lotus aceto.

Varro in Sesquiulyxe, citante Nonio: Alteram viam defor masse Carneadem virtutis, è cupis acris aceti. hoc est, magna subtilitate.

IVNII. Morderi corde.

Vtitur frequenter Synesius prouerbiali hac locutione, τὴν καρδίαν δάκνεσθαι, id est, Corde morderi: quemadmodum Græci scriptores ferè omnes simpliciter δάκνεσθαι, i. morderi. quando animi grauem & molestam solicitudinem, & veluti vulnus quoddam indicare volunt. Aristoph. Acharnens.

Ὅσα δὲ ἤ δέδηγμαι τὴν ἐμαυτῆ καρδίαν.

Id est,

Quàm multa sunt quæ cor meum mordent nimis.

Synesius initio libri de Caluitio: μέσην αὐτὴν δέδηγμαι τὴν καρδίαν, Medio corde morsus sum. quasi dicat, cor mihi medium saucium est. & rursus in epistolis, πῶς δὲ οἴει δέδηγμαι τὴν καρδίαν; id est, Quo pacto morderi mihi cor putatis? Nazianzenus in epistolis: μὴ σφόδρα δάκνου καὶ ... , Ne tristibus admodum mordearis conficiarísque. Procopius, ἔδακνεν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, ... id est, Mordebat illius animum, quòd Edessam affirmarent inexpugnabilem esse. Xenophon, δάκνομαι ἐπὶ τούτοις. id est, Has ob res mordeor & curis angor. Euripides de Medea, ... id est, Magnanima, inquieta, ærumnis demorsa. Aristophanes, δάκνω τὴν καρδίαν, Cor mordeo: pro, Animũ excrucio. Cicero lib. xiij. epistol. ad Atticum, δέδηχθαι te nollem, quòd nihil erat. iubet Atticum securum esse & tranquillo animo. Huius classis sunt, δακέθυμος ἄτη, id est, noxa animum mordens: & θυμοδακὴς μῦθος apud Homerum, sermo animum saucians. Eódem pertinet illud Æschyli in Prometheo, συνουσία ... Conscientia animum exulcerat, vel exest. Metaphora hac Latinè etiam vsus est alibi Cicero: Scribis morderi te interdum, quòd non simul sis.

Flamma sine Vulcano.

Γυναικεῖαι αἴθουσαι καὶ ἄξυλον, quod sonat, Incẽdium absque Vulcano, & lignorum expers: prouerbio dici scribit Io. Zezes in omnigena historia, animi angores & curas animum coquentes exulcerantésque: nullum autem grauius est incendium quàm affectus, qui ita animum lancinant. Sic de amoris igne dixit Virgil. doctè,

—Est mollis flamma medullas.

& de eadem Didone iterum,

—Et cæco carpitur igni.

secretum amoris incendium quo torrebatur, indicans.

BRASSICANI.

Quasi thesaurum Draco.

Cicero in xiij. Philippica, Qui domini patrimonium circumplexus, quasi thesaurum Draco. de eo qui rem incredibili solicitudine custodiat, cuiusmodi senes auaros describunt Comici. Dracones dicuntur ἀπὸ τοῦ δέρκεσθαι, quod est videre. Clarissimam enim dicuntur habere oculorum aciem: qua ex causa incubantes eos thesauris custodiæ causa finxerunt antiqui, authore Festo Pompeio. Meminit & Artemidorus libro Onirocriticωn a. cap. 17.

SOLLICITVDINIS.

IVNII. Ἐξακριβάζειν.

Prouerbialiter dixit illud Cicero libro epist. ad Attic. vj. Cætera noli ἐξακριβάζειν, pro, sollicitè exquirere, & veluti periculosa quadam cura examinare. Sumptum à rhizotomis & herbarum collectoribus, qui frequenter mediis in vepretis & spinosis senticetis radices flores ve satagunt euellere aut decerpere, non sine vulneribus.

Teredo ossium, cor sollicitum.

Elegans extat prouerbium apud Nazianzenum in distichis sententiosis, ex Solomonis fontibus proculdubio deriuatum,

Νοῦς ἐμμέριμνος, ὀστέων βιβρώσκων σῆψ.

Id est,

Mens plena curarum, teredo est ossa edens.

Ita enim Hebræus ille rex Prouerbiorum xvij. Animus hilaris floridam ætatem efficit, at mœstus spiritus exiccat ossa. Nihil enim magis accelerat senium, quàm curarum catenata series: at vacuus curis animus & iuuentæ florem conseruat diutissimè, & viuidum ac vegetum reddit corpus. Nazianzenus in oratione funebri Basilio dicta: ... id est, Etenim cor affectum, teredo est ossium, vti Solomoni veritatique placet. & mox, καὶ τῆς καρδίας μαινος ... hoc est, Cor exulcerat & erodit, assidua cogitatio. Idem in Apologetico: ... id est, Opus arduum, & reuera prudenti viro, ossium teredo.

COGNATI. Caput fricare.

Latini vulgò dicere solent, solicitudinem animi molestiamque indicantes. Caput enim potiùs fricamus, cùm hæremus animo in aliqua re, dubitamusque, quid faciendum nobis sit. Quomodo sanè videtur loquutus Cicero in nobili illa ... , qua inducit Lucium Pisonem reprehendentem C. Cæsarem generum, cupidum triumphi: Ad extremũ enim, inquit, quas rationes si cognôris, intelliges nemini plus quàm mihi literas profuisse. Ita enim sunt perscriptæ scitè & literatè, vt scriba ad ærarium qui eas retulit perscriptus rationibus, secum ipse caput sinistra manu perfricans commurmuratus sit. Hoc enim gestu corporis, quo Piso narrat scribam vsum, videtur indicari, perturbatum illum vehementer incertíque animi fuisse. Æschines idem significare voluit in oratione, qua criminatus est eos, qui se in legatione ad Philippum improbè gesserant, & transierant officium legatorum ... Græci id iudicium vocant. Ait igitur, ... θαυμάζειν ἢ τῆς ἀκινήτου ... [illegible]

Mens anxia peruigilat.

Catullus

—Cui mens anxia peruigilat.

In Pelei & Thetidis nuptiis,

—Magnis curarum fluctuat vndis.

Virgil. in iij. Æneid.

—Et magno curarum fluctuat æstu.

Idem Catullus ad Orthalum,

Et si me assiduo confectum cura dolore
Seuocat à doctis Ortale virginibus,
Non potis est dulceis Musarum expromere fœtus
Mens animi: tantis fluctuat ipsa malis.

Sic Lucretius in eodem propè genere,

Perturbata animi mens in mœrore metúq;.

Catullus in coma Berenices,

Cùm penitùs mœstus exedit cura medullas.

Homerus etiam γυεβόρους μελεδῶνας. Val. Flaccus in 2. Argon. eodem modo quo Catullus,

Ac primam Eurynomen, ac proxima limina coni
Occupat exesam curis, castámq; cubile
Seruantem.—

Alius futurus, vbi propius accesserit periculum.

Plato in Axiocho: Verum nescio quo pacto, vbi propius

pius accessit periculum fortia illa grandiaq; verba occultè subtendant atq; negliguntur. Erasmus ex Homero: Indiscrimine apparet qui vir.

SOMNOLENTIA.

ERASMI. Endymionis somnum dormis.

Ἐνδυμίωνος ὕπνον καθεύδεις, id est, Endymionis somnum dormis. In eos quadrabit, qui sese immodico somno saginant: aut qui diuturno in ocio versantur, nec vllis se negotiis exercent, sed mollem feriatamque agunt vitam. Natum à fabula notissima Endymionis: is erat puer adprimè formosus, ac Lunæ adamatus. Cui quidem illa à patre Ioue precibus impetrauit, vt quicquid optasset, id ferret. Optauit Endymion, vt perpetuum dormiret somnum, ἀθάνατος καὶ ἀγήρως μένων, id est, Inmortalis perseuerans, & expers senij. Vsus est hoc adagio Aristoteles x. Moralium libro, colligens, neque ocium conuenire diis, neque rursus vllam aliam actionem illis dignam videri, præter contemplationem. Porro quum constet inter omnes, illos viuere, consentaneum est eosdem & agere quippiam, Neque enim, inquit, oportet eos Endymionis, vt aiunt, dormire somnum. Cicero libro de Finibus v. disserens id maximè nobis insitum à natura, vt agamus aliquid, Itaque, inquit, ne si iucundissimis quidem nos somniis vsuros putemus, Endimionis somnum nobis nolimus dari: idque si accidat, mortis instar putemus. Idem Tusculanarum quæstionum lib. j. Quanquam qui leuiorem faciunt, somni simillimam volunt esse. Quasi verò quisquam ita nonaginta annos velit viuere, vt cùm sexaginta confecerit, reliquos dormiat. Ne sues quidem id velint, non modò ipse. Endymion verò, si fabulam audire volumus, nescio quando in Latmio obdormiuit, qui est mons Cariæ: nondum, opinor, est experrectus.

Vltra Epimenidem dormis.

Ὑπὲρ τὸν Ἐπιμενίδην καθεύδεις, id est, Vltra Epimenidis somnum dormisti. In eos dicetur, qui perpetuum agunt ocium. Historia de Epimenide Cretensi theologo extat in Noctibus Gellianis: extat & apud Diogenem Laertium. Is ambulando fessus, in specum quendam subierat, illic obdormiuit: nec experrectus est à somno ante exactos annos XLVII. Meminit huius Plinius lib. vij. cap. lij. his verbis: Magna quidem fabulositate, quam equidem & in Gnosio Epimenide simili modo accipio: puerum æstu & itinere fessum, in specu septem & quinquaginta dormisse annis: rerum faciem, mutationémque mirantem, velut postero experrectum die: hinc pari numero dierum, senio ingruente, vt tamen in septimum & quinquagesimum vitæ duraret annum. Lucianus in Timone, ὑπὲρ τὸν Ἐπιμενίδην γὰρ κεκοίμησαι. id est, Nam ipsum etiam Epimenidem somno vicisti. Si quid habet veri Pythagoræ μετεμψύχωσις, consentaneum est, huius Epimenidis theologi animam in sophisticos istos Theologos demigrasse: qui tantum inanium somniorum inuexerunt in orbem, quàm multis vix sufficiat somnus in ducentos continuatus annos.

Salem vehens dormis.

Fertur & his verbis adagium ex eodem euentu natum, ἅλας ἄγων καθεύδεις, id est, Salem portans dormis. Quadrabit in eum, qui in re periculosa socorditer atq; indiligenter agit: propterea quòd sal influxu sentinæ facilè corrumpitur.

Non decet principem solidam dormire noctem.

Inter pleraque Homeri carmina, quæ quondam prouerbiorum vice celebrata fuisse testatur Macrobius, illud vel præcipuè annumerârim, quod est in Iliados libro secundo.

Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

Id est,

Haud dignum duce id est, noctem dormire per omnem.

Admonet parœmia vigilantiam ac solicitudinem maximè conuenire principibus, vt qui tantam negociorum sarcinam sustineant humeris. Vnde & Vergilius Æneam suum aliis dormientibus aut voluptati indulgentibus, aut vigilantem facit, aut certè excitat, fingitq; cogitabūdum, sobrium, & de futuris agitantem animo,

At pius Æneas per noctem plurima voluens.

Et rursum,

Ænea potes hoc sub casu ducere somnos?

Atque iterum,

—Vigiláſne deûm gens
Ænea? vigila.—

Huius rei præclarum exemplum præbuit Epaminondas ille dux Thebanus. Siquidem cùm Thebani ciues festis quibusdam diebus solutius compotationibus indulgerent, licentiusque voluptatibus fruerentur, ille solus vigil ac sobrius arma lustrabat, & vrbis obambulabat mœnia. Rogatus cur id faceret, respondit se νήφειν καὶ ἀγρυπνεῖν, ὅπως ἐξῇ τοῖς ἄλλοις μεθύειν καὶ καθεύδειν, id est, sobrium esse se, ac vigilare, quo reliquis liceret temulentos esse ac dormire: quemadmodum refert Plutarchus in libello Aduersus ducem imperitum. Porrò quæ modò retulimus ex Homero, dicuntur ad Agamemnonem sub persona somnij, Nestoris speciem imitantis Integrum carmen sic habet,

Εὕδεις Ἀτρέος υἱὲ δαΐφρονος ἱπποδάμοιο;
Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα,
Ὧ λαοί τ' ἐπιτετράφαται, καὶ τόσσα μέμηλε.

Id est,

Belligeri Atridæ proles dormiſne Agamemnon?
Perpetuam noctem dormire haud principe dignum est,
Cui populi commissi, & tanta negocia curæ.

Eundem cæteris dormientibus solum vigilantem facit Iliados x.

Ἄλλοι μὲν παρὰ νηυσὶν ἀριστῆες Παναχαιῶν
Εὗδον παννύχιοι, μαλακῷ δεδμημένοι ὕπνῳ.
Ἀλλ' οὐκ Ἀτρεΐδην Ἀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν
Ὕπνος ἔχε γλυκερός, πολλὰ φρεσὶν ὁρμαίνοντα.

Id est,

At reliqui Danaûm proceres noctem vsque per omnem
Dormibant, placido correpti membra sopore.
At non Atridem pastorem Agamemnona plebis
Somnus habet dulcis versantem pectore multa.

Consimilem ad modum Iouem vigilantem facit Iliados ij.

Ἄλλοι μέν ῥα θεοί τε καὶ ἀνέρες ἱπποκορυσταὶ
Εὗδον παννύχιοι, Δία δ' οὐκ ἔχε νήδυμος ὕπνος,
Ἀλλ' ὅγε μερμήριζε κατὰ φρένας.—

Id est,

Tum reliquos omneis, diuósq;, virósq; tenebat
Pernox somnus. at in somnis Saturnius vnus,
Pectore sollicito voluebat.

Narrat Plutarchus in eodem commentario, quem modò citauimus, quiddam nec alienum ab hac parœmia, nec indignum memoratu: nimirum regi Persarum hunc fuisse morem, vt semper vnum quempiam haberet cubicularium, cui hoc muneris erat mandatum, vt mane regium thalamū ingressus, his verbis illum expergefaceret: ἀνάστα ὦ βασιλεῦ, καὶ φρόντιζε πραγμάτων, ὧν σε φροντίζειν Μεσορομάσδης ἠθέλησε. i. Surge rex, ac negocia cura, quæ te Mesoromasdes curare iussit. Quòd si quis princeps eruditus sit ac prudens, huic nihil opus fuerit eiusmodi cubiculario monitore: sed ipsa ratio semper in pectore tale quiddam insonabit, φρόντιζε: & οὐ χρὴ παννύχιον. Plato vij. De legibus libro, multis modis vigilantiam commendat, maximè in principe. Eius verba subscribam: ἐγρηγορότες δὲ ἄρχοντες ἐν πόλεσιν νύκτωρ φοβεροὶ μὲν κακοῖς, πολεμίοις τε ἅμα καὶ πολίταις. id est, Principes qui noctu vigilant in ciuitatibus, malis sunt formidabiles, ciuibus pariter & hostibus. Ac paulò

consolaris. Aristophanes metaphoram duxit à nauigantibus, quum ait ὀχούμεθα. Vnde M. Tullius dixit, Sperat hinc afflare auram aliquam: pro eo quod erat, ostendi spem. vt in Verrem actione sexta: Video quid egerim, erigit se, sperat sibi auram aliquam posse afflare in hoc crimine. Id translatum à nautis: qui quum hærent mari nimiū malacissante, è nebula, aut è mari procul crispāte diuinant fore ventū. Plato De legibus iij. simili figura dixit, λεπτὴν σωτηρίαν, id est, tenuem salutem. Apud Athenæum lib. xiij. citatur ex Callimacho: ἀλλ᾽ ὑμῖν ... αἱ ἐλπίδες, ὥστ᾽ ... συμμαχίας καλεῖν. i. Adeò laborant spes, vt ab hostibus petantur suppetiæ.

Ab ipsa messe.

Non est animus conuerrere in hoc opus, quicquid aliquam prouerbij speciem habet. Pauca quæ sese casu obtulerunt, visum est non præterire, præsertim si commodius & argutius dicta videbantur. Quod genus est illud apud Senecam Epistolarum libr. iij. epistola xxij. Ab ipsa messe discedam? Agit enim de his, qui vel commodis, vel spe commodorum detinentur, quo minus semet explicēt à negociis, quasi deserturi agrum, quum instat messis. Quàm multi sunt in principum aulis, quos tædet eius vitæ, discruciantur q; libertatis desiderio: Verùm istis ad libertatem aspirantibus, reclamat cupiditas: Tam magnas spes relinquam? Ab ipsa messe discedam?

Ex Appen. Erasmi.

Sperat hinc aliquam auram afflare.

Pro, ostendi spem. Nautæ cùm hærent, mari nimiū malacissante, à nubecula aut mari procul crispante diuinant fore ventum. Cicero.

Quantum ex Bacchanalibus.

Ὅσον ἐκ Διονυσίων. De rebus vehementer expectatis. Apud Atticos numerabant annos & numerum accedentem Dionysiis, vt ex Olympiadibus, redibant autem singulis triennis, vnde trieterica. Virg. Suid. Licoph.

Ivnii. Dum nondum in neruo telum.

Adhuc veniæ locum superesse significare volentes, aut ad extremum periculum rem insanabilem nondum peruenisse, aptè illud epigrammatarij Philodemi vsurpabimus,

Φεύγωμεν δ᾽ ὑπέρως ... βέλος ἐν ... νευρῇ.

Id est,

Dum nondum insideat neruo telum, fugiamus.

Spes subuentanea.

Ἀνεμιαία ἐλπίς, id est, Spes subuentanea, prouerbialiter dicitur spes irrita & frustranea, à fugaci tenuitate venti, quo nihil est fallacius, magísque irritum. Alciphron in epistolis: ἀνεμιαίας ἐλπίδας ... ἐπὶ τῷ μειρακίῳ ... id est, Ventosam habui spem de adolescente Polycrito. Eustathius Iliados λαιψηροὺς dici annotat inconstantes, animoque instabiles, ad modum venti mutabilis: vnde πολυπλαγκτὸν epitheton, quòd ventus maximè sit erroneus. Synesius de Dione: ... ἀνεμιαῖον. id est, Quocunque parerent, cæcum & subuentaneum, propter sui indulgentiam. loquitur de iis, qui quicquid in buccam venit, scriptis mandant. Græci oua inania ἀνεμιαῖα vocant & ὑπηνέμια, velut vento concepta: & ἀνεμώλια βάζειν, de inutili & inani loquacitate extulit Homerus. quod vitium notat Virgilius in Drance ventosam linguam proscindens. Huc spectat illud Euripidis in Helena,

Ἥρα δ᾽ ἐξηνέμωσε τὰμ᾽ ἀλεξάνδρῳ λέχη.

Id est,

Iunonis ira dissipauit irritum
Thorum mihi in ventos.

Tanquam palladium.

Prouerbialiter dixit Cicero in oratione pro Milone: Exhibe librarium illud legum vestrarum, quod te aiunt eripuisse è domo, & è mediis armis turbaque nocturna, tanquam Palladium sustulisse. Prouerbio vtemur variè pro re nata, de re in qua multum spei nobis sit positum, multumque præsidij verbi gratia: Pisani Pandectas Iustiniani archetypas, tanquam Palladium diligentissima cura custodierunt. Poterit ita in auaros quoque stringi. Dicetur & in plagiarios alienorum librorum fures, qui clàm depeculantur & tanquam Palladium tollunt alterius labores. Sumptum à Palladio, fatali Palladis signo, quod Antenoris opera edocti Diomedes & Vlysses direptum asportarunt. Memorat enim Dictys Cretensis, fabricatum è ligno signum istud, de cœlo delapsum fuisse, quo tēpore Ilus tēplum Mineruæ factū ad summū propè fastigiū perduxerat, nondū imposito tecti culmine ibiq; sedē sibi delegisse. Arctius vetustissimus poeta apud Halicarnassęū li. j. refert, Palladiū Dardano fuisse datum ab Ioue, quod abstrusum inaccesso in loco asseruaretur, altero simili ad eui tādas hominū insidias publicè exposito. Alij tradunt, Palladium ligneū simulachrum datum fuisse Troi regi Phrygum ab Asio mathematico & sacrifico, qui verbis illud incantarit: fuisseque hostibus proditum à Theano sacerdote Antenoris vxore, penes quam custodia illius erat. Fuit & Romæ cultum religiosè Palladium, quòd Metellus pontifex maximus è templo Vestæ, quum conflagraret, eripuit, cum oculorum orbitate fatali, quæ & Ilo regi acciderat, vt commemorat Plutarchus.

Cognati. Spes alit.

Prouerbij locum etiam obtinet. Nam qui in aduersis rebus siti, pendent ab inani aliqua longinquaq; spe, ali spe etiam vulgò dicuntur. Tibullus enim inquit:

Spes alit agricolas. —

Euripides in Phœnissis: αἱ δ᾽ ἐλπίδες βόσκουσι φυγάδας, ὡς λόγος. Æschylus in Agamemnone: οἶδ᾽ ἐγὼ φεύγοντας ἄνδρας ἐλπίδας σιτουμένους. Plautus in Persa: Estne quid in te speculæ. Thucyd. libro secundo, ἐλπίδι ... ἰσχύς. id est, Vis spei lubrica est. [Huc apta, spes alunt exules, apud Erasm.]

Cœlum, menses & annos efficere non desiit.

Prouerbium est, quo significatur adhuc superesse spem, & nondum omne tempus quod melioris fortunæ solet occasionem adducere, exactum esse. Theocrit. in Charitib. Neque adhuc cœlum motu suo menses & annos efficere desiit. id est, Erunt adhuc tempora, cùm res magnæ ab Hierone atque aliis principib. gerētur, quæ materiam scribendi suppeditabunt. Non dissimile: Il n'est moys qui ne reuienne.

Sperant omnes quæ cupiunt nimis.

Huiusmodi voces antiquorum poetarum, hodie sermone omnium celebrantur, ac vim prouerbiorum obtinent: Sperant omnes quæ cupiunt nimis, timent quæ nolunt. Et impensè qui amat, impensè idem odit nimis. Est enim vicinus amori, omnique magnæ alicuius rei cupiditati, affectus. Omnisque cupiditas vehementior, magno motu impetúque ad eam rem quam cupit spiritus, sanguinemque impellit. Atque hinc, id est ex huiusmodi motus ratione, natum arbitror quod aiunt, Sperare omnes quæ cupiunt. Spes autem & metus vt nos afficiunt, Lucianus eleganter & verè scripsit in Charone, siue contemplantibus, & in Pseudomante. Hinc alia sententia vulgaris: Amans quod suspicatur, vigilans somniat. Adde, quòd plerunque suaue est, quid etiam apud se fingere. Virgilius:

Credimus, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt.

Spe Crœso ditior, inopia Iro pauperior.

Langius epist. 70. dicit Chymistas spe Crœso ditiores,

inopia verò Codro & Iro pauperiores. Hoc prouerbium hodie quoque iactatur in aulicos, tanquam somnio beatos, qui compedibus aureis tenentur. De quibus illud Ouidianum lib. j. De arte, dici potest,

Pollicitis diues quilibet esse potest.

Vide antè, Spes alit.

Vana spe plenus.

Plato in Philebo: Delectari dicimus insipientem insipientibus opinionibus ac vana spe plenum. Ibidem, Vnusquisque spe ducitur. Idem dicere solet, Spes esse vigilantium somnia. Ad quod allusisse videtur Virgilius, cùm ait,

Nescis, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

Nam dictu mirum est, quàm varias imaginationes patiantur in animo suo, qui vehementer sperant aliquid. Atque his inanibus simulachris perinde semet oblectant, ac si iam tenerent quæ sibi pollicentur. Vide post, Sperant omnes quæ cupiunt: &, Non qualia quis optaret, sed qualia esse possunt.

Sperant omnes quæ cupiunt.

Cuique licet fingere, seu cumulum auri maximum possidere, oblectamentisque varijs abundantem omni suauitate perfundi. Plato in Philebo. Ælius Lampridius in Antonino Heliogabalo: Ita sese habent vota hominum ad credulitatem festinantium, cum quod optant, verum esse desiderant. Vide pòst, Non qualia quis optaret, sed qualia esse possunt: & antè, Vana spe plenus. Vide Syllogen nostram.

Non qualia quis optaret, sed qualia esse possunt.

Ibidem: Talia quidem nostra sunt, non qualia quis optaret, vt trito prouerbio fertur, sed qualia esse possunt. Ita enim sese habent vota hominum ad credulitatem festinantium, cùm quod optant, verum esse desiderant. Vide antè, Sperant omnes quæ cupiunt: &, Vana spe plenus.

STVPIDI.

Ex Append. Erasmi.

Non sus quiuis hoc sciet.

Οὐ πᾶσα ὗς τοῦτ' εἴσεται. De re scitu digna. Plat. Natum à mysteriis Deorum, quæ non nisi ab initiatis & puris cognosci fas erat. Suem pro impuro, indocto & stupido vsurpari, notum est.

Ivnii. Pulmonis vitam viuere.

Plato in Philebo, ζῆν δὲ οὐκ ἀνθρώπου βίον, ἀλλά τινος πλεύμονος, id est, Non hominis, sed pulmonis cuiuspiam vitam viuere. de homine stupido, & rationis mentisque parum compote. Potest appositè dici in ebriosum, & abdomini καὶ ὑπογαστρίοις ἐπιθυμίαις (vt Aretas Cæsariensis loquitur) addictum, farcire corpus solùm promptum, ingenij viribus nusquam vti. Est autem Pulmo marinum zoophyton, quasi plantanime dicas, mixtæ inter frutices & animantia naturæ, suapte sponte proueniens: quod inter testacea ponit Aristoteles, & hoc ipso in loco Plato, quando subiicit: ἢ τῶν ὅσα θαλάττια μετ' ὀστρεΐνων ἔμψυχά ἐστι σωμάτων. i. Aut alterius marini generis quod inter testacea corpora animatum est. Vsus eo est & Synesius Ptolemaidos episcopus in lib. de Regno: οἱ ζῶντες θαλαττίου πλεύμονος. id est, Vitā degentes marini pulmonis. loquitur autem de voluptuariis hominibus, qui in ganeæ libidinúmq; vsu summum bonum ponunt.

Archigenis indiget.

Archigenis indigere dicitur, qui sanæ mentis compos non est. Iuuenalis satyr. xiij.

Si non eget Anticyra, nec Archigene.

Idem satyra xiiij.

Ocyus Archigenem quære, atque eme quod Mithridates
Composuit.

Fuit Archigenes ex Apamea Syriæ, magni nominis medicus Romæ sub Traiano: cuius scripta passim in testimonium vocant Galenus, Ætius, alij. Consimili figura ἀσκληπιοῦ δεῖσθαι, id est, Æsculapio indigere, dixit apud Plutarchum Callisthenes philosophus & rhetor, qui in conuiuio Alexandri Macedonis, quum ingens poculum meraco vino plenum, ordine ad ipsum venisset, recusauit ebibere, dictitās: οὐ βούλομαι πιὼν ἀλέξανδρε ἀσκληπιοῦ δεῖσθαι. id est, Nolo Alexander bibendo Æsculapij indigere. vt in libro De frenanda ira scribit Plutarchus. & iterum in prima Sympos. decade, vbi lepidius paulo dictum illius argutiúsque repetitur: Nolle se Alexandri poculum inaniendo, Æsculapio opus habere: nam scyphus qui in orbem ibat, Alexandro cognominis dicebatur. indicare autem voluit vir prudens, se nolle in medicorum manus, contracta per temulentiam aduersa valetudine, ac proinde etiam in præsens periculum conijcere. Æsculapius è Ioue & Coronide nympha natus medicinæ scientiam ab Api Ægyptio inuentam excoluit diligentius, & præceptis adauxit, vt testatur Clemens Alexandrinus. Æsculapio indigere visus fuit Polemon Laodiceus, magni nominis orator, qui articulari morbo grauiter vexatus, Pergami in fano Æsculapij obdormiit. cui quum noctu apparuisset Æsculapius, admonens vt ne frigidæ potu vteretur, experrectus respondit: Quid tandem præcepturus eras optime, si bouem laborantem curares? vt à Philistrato scriptum est. Hermocrates quoque Phocensis Æsculapio opus habuit, quum propositis illi à Seuero imper. votis, thus poposcit. dictitans sibi à Pergameno Æsculapio imperatum esse, vt perdice vteretur thure suffito, vt idem refert. Porrò duas fuisse Anticyras, alteram in Phocyde, alteram apud Malienses, scribit Demetrius Calletianus: vbi præstantissimum veratrum nasci fert fama. Celebratur & Anticyreus quidam nomine purgasse Herculem ellebori poculo post insaniam, vt commemorat Stephanus, καὶ τὴν μανίας αὐτὴ καθ' αὑτὴν ἀντίκυρα [illegible]. hoc est, Insaniæ ipsa per se Anticyra medetur, vt ait Plutarchus libr. De compescenda iracundia. Diphilus comicus apud Clementem: ἀλλά μακαρ' ἀπὸ [illegible] [illegible]. id est, At nobis diuine aer per nubila mittas Anticyram: expiatorium videlicet pharmacum. Alioqui & ἐλλέβορον, id est, elleborum, pro mera insania vsurpare videtur Nicostratus comicus apud Athenæum. ibi: [illegible] ἐλλέβορον. quo loco nominat torques, annulos, monilia, angues, periscelidas, elleborum, velut insaniæ instrumenta. & ἐξελλεβορίζειν pro veratri purgatione vsurparunt veteres, inter quos Euclides Iambicus poeta, ea voce vsus legitur apud Aristotelem libro de Poetica: οὐκ ἂν γ' [illegible] τὸν ἐκείνου ἐξελλέβορον. id est, Haud assumpturus illius elleborum. Porrò non abludit à prouerbio Aristophanis illud in Pluto, vbi ait Caryon seruus de Plutō, quòd visum receperit, ἀσκληπιοῦ παιῶνος εὐμενοῦς τυχών, id est, nactus Æsculapium medicum propitium.

Phryx non minus quàm Spyntharus.

Φρὺξ μηδὲν ἧττον Σπινθάρου, id est, Non minus Phryx quàm Spintharus. De homine barbaro & inelegante, ac seruilis conditionis. Spintharus traducitur in Comœdiis homo ineptus, Heracleotes genere, Tragœdiographus: quem propterea fortasse proscinderunt, vt barbarum, quòd Heraclea esset oriundus, quemadmodum Tito Liuio Patauinitas fuit obiecta. Meminit tamen eius inter testimonia Laertius Diogenes. Extat in Auibus Aristophanis.

Cucurbitino capite.

In capitones, qui insigniter grande habent caput, aut in stu

in stupidos, quòd conuicio vulgari capitones ita audiant, distringi potest illud Hermippi comici:

[Greek illegible]

Id est,

Caput habet quantum cucurbita.

Cucurbita autem sessilis in amplam solet aluum intumescere. vnde Virgilius:

Et grauis in latum demissa cucurbita ventrem.

Accommodari ad vsum poterit hoc modo, in vecordem & insulsum: Quantum arbitraris sapientiæ inest [Greek illegible] id est, capiti cucurbitino. Sic laxo tumore distentas tibias habentem, cucumerinos habere pedes dixit Plato comicus in Laio:

[Greek illegible]

Id est,

Maturi ac mollis cucumeris tibias habens.

& Anaxilaus:

[Greek illegible]

Id est,

Digitis cedebant turgidi tali magis,

Quàm maturus cucumis.

Dictum est alio sensu illud Apuleij in 1. de Asino: Nos cucurbitæ caput non habemus, vt pro te moriamur, quo innuit prouerbiali figura, haud temerè neci obijciendos homines, instar cucurbitarum, quas vulgatus vsus viliores facit.

Circa terram natat.

[Greek illegible], id est, Propter terram natare dicuntur, qui ad altiorum rerum contemplationem mentem non erigunt, sed in terrenis fluxisque rebus occupantur. Proclus episcopus Constantinopol. in epistola ad Armenios, loquens de virtutum diffinitione ab Ethnicis posita: [Greek illegible] id est: Quæ tametsi bellula videantur, humi tamen repunt, & secundum terram innatant. Potest referri ad eos, qui profanis literis ita penitùs sunt addicti, vt sacrarum studium, velut solis theologis concreditum, abnuant. item ad stylum depressum & iacentem, nec vsquam ijs, quas passiones & affectus vocant, assurgentem: quomodo dictum est illud à Fabio lib. ., Inde fiunt humiles statim, & velut terram spectantes, qui nihil supra quotidianum sermonem attollere audeant. Videtur autem petita metaphora ab his, qui natandi imperiti, aut artis diffidentes, pelago aut amni medio committere se non audent, sed vicinam ripam littusúe premunt. Nazianzenus oratione ad Basilium dicta: [Greek illegible] id est: Quorum vita seruilis est, & humum spectans. Idem in epistola quadam: [Greek illegible] id est: Pedestrem humíque residem philosophiam amplecti. Idem ad Cæsarium fratrem [Greek illegible] id est: Curam nonnullam habentes pusillorum humíque ingredientium. Io. Chrysostomus: [Greek illegible] id est: Vt humi repentes cogitationes erigamus. Heliodorus Emesenus li. 3. Æthiop. hist. de Magia loquens: [Greek illegible] id est: Altera plebeia est, & vt quis dixerit, humi gradiens. Apud Theodoritum Marcus quidam [Greek illegible] vocat caducarum rerum studio addictos.

Simulachrum pictum.

De socorde homine, & nihil proficiente, non inuenustè dixeris illud ex Aristophanis Ranis:

[Greek illegible]

Pictum simulachrum velut immobilem, quomodo vetuceam statuam Plautus dixit. nec abludit hinc vernacula lingua, stupidum, nec quicquam promouentem hominem, ligneam statuam nuncupans. Laudat autem Aristophanes, viriq; cordati esse dicit, ad felicem inclinare parietem potius quàm picti simulachri in modum stare vnico indutum schemate. Græcè ita habet. [Greek illegible] Huc pertinet illud Synesij ex libello de Dione, [Greek illegible], hoc est, Euadere magis mutus quàm statua.

Alba præcordia.

[Greek illegible], hoc est, Alba præcordia habere dicitur homo stolidi ingenij & insulsus, metaphora à coloris vitio tracta: siquidem Aristoteli albus color maximè emouet oculorum sensum, vt inde emotæ mentis hominem ac bliteum [Greek illegible], & [Greek illegible] dicant. ita Pindarus in Pythiis vsus est. [Greek illegible]. Audio etenim iniquum Pelian albis vsum præcordiis. Interpres annotat. metaphoram ab aquis translatam, quæ quo minus profundæ sint, limpidiores, & lucido quodam candore pellucidæ videntur, contrà profundiores nigrescunt, vt ita [Greek illegible] dixerit [Greek illegible], superficiaria quadā prudentia, haud profunda, præditas. Homer. [Greek illegible] prudentiæ argumēto nomināte. Huc spectat quod Horat. Leuconoen vocat quandam Genethliacorum vanitati fidem adhibentem, non sine stoliditatis morsu, vt in eum locum olim annotauimus.

Bubalus.

[Greek illegible], i. Bubalum recentior Græcorum ætas stupidum & crassæ Mineruæ hominem, ingenioque indocili vocauit. Ioan. Zezes:

[Greek illegible]

Id est,

Ne fidem habeas rudibus illis & crassibus pellibus bubulis.

Et iterum: [Greek illegible], Attamen ineptis istis bubalis accedo. Locum adagio fecit animantis hebetudo & stupiditas. vernaculæ quoque linguæ nostræ non incognita.

Otus & Othus.

[Greek illegible], id est Oti, dicuntur prouerbij specie væcordes homines, stultéque gloriosi, [Greek illegible] vt ex Ælio Dionysio annotat Eustathius, ab auicula Oto, quam Asionem Latini nominant, quæ gesticulabunda & ad laudes suas subsultabunda, eo modo capitur. Idem Odyss. [Greek illegible] vocari dicit, qui facilè quauis in re circumueniuntur, ac præcipuè qui se patiuntur dictis facilè protelari, argumentis quibusuis improuidè assentientes, nihilque curiosius expēdentes. eius hęc sunt verba: [Greek illegible]. Auiculam hanc stolidam esse, facilèque decipi, annotat Etymolog. author. de qua ita Aristot. Otus noctuę similis, circa aures alarum quandam similitudinem præfert. Verùm Othus prò fastuoso homine, & qui gradus (vt Plautus loquitur) grandit, prouerbialiter dici potest, aperiente huic rei viam Marcellino libro 22. vbi inquit: Grandiaque incedens tanquam Othus & Ephialtes, quorum proceritatem Homerus in immensum tollit. Fabula de Otho & Ephialte Aloei filiis, ex Homeri Iliad. v. nota abundè est, qui maiora viribus aggressi, cœlúmq; aggestis temerè montibus inuadere adorti, deiecti occubuerunt: fabulantur autem illos quolibet mense nouem digitis excreuisse. Higynio teste.

Nauis scopulum deprecatur.

[Greek illegible], id est, Nauis cauti supplicat. Prouerbium effertur de stupidis & insulsis, vt annotat Suidas. Mihi videtur non malè quadrare posse, quoties indocto sacrifico cum officiali aut decano non minus illiterato res est: nam & nauis & cautes inanimæ sunt. vel etiam quando inexorabilem quis deprecatur. Cautes enim, & cæci sub vndis scopuli, non parcunt nauibus in eos illisis.

Hippocratis liberis cedit.

[Greek illegible], id est, Hippocratis liberis cedere, prouerbialiter dicitur de inepto & stolidi ingenij homine. Aristophanes in Nubibus,

[Greek illegible]

Id est,

Hippocratis prolibus locum dabis.

Traducuntur in Comœdijs Hippocratis liberi vt rudes &

indocti, stipites, ac hebeti ingenio, ὑῶδεις denique: vnde Eupolis comicus in fabula quam Δῆμοι inscripsit,

I [Greek illegible]

Βληχῶντα παιδία, [Greek illegible]

Id est,

Sunt liberi Hippocratis nothi, insititij,
Pecudes balantes, moribus nullis bonis.

Meminit & Galenus in libello, quòd Animi mores corporis temperamento respondeat: [Greek illegible] inquit, [Greek illegible]. Hippocratis filios stultitiæ nomine rident Comici ob immoderatum calorem. Indoctum itaq; & stupidum, Hippocratis liberis vecordia cedere dicemus.

Veruecceus.

Κριομύξους prouerbiali tropo dixit Cercidas mimographus, poeta Megalopolitanus, stupidos & insulsi iudicij homines, veluti veruecino mucco scatentes: quales Iuuenalis nominat,

Veruecum in patria crassóq; sub aere natos.

Galenus Therapeut. libr. vj. [Greek illegible] id est, At Thessalus vnà cum suis sophistis, edito in solio residens inter veruecinos viros (vti Cercidas ait) præclarè de se loquetur. Eiusmodi tenebriones mucci plenos Βλιμομύξους quoque nominari inuenio, qui facilè sibi imponi sinunt, obtusiores, quàm vt alienas techpas animaduertant aut intelligant, clara etiam luce caligantes. Hesychius Βλεννόμυξον exponit [Greek illegible], mucculentum facilè deceptibilem. Non alienum est hinc illud Hermippi in Comœdia cui nomen, Palladis progenies,

Τὴν μὲν λαλιὰν [Greek illegible]
Ἔχειν δοκεῖς, [Greek illegible]
Δράκοντος. —

Id est,

Loquelam habere pecudis & faciem mihi
Videris, ast intus latet prudens draco.

Quod dici cõueniet de eo, qui plus habet in recessu, quàm primore fronte promittat.

Somni plenus.

Ὕπνου μεστός, id est, Somni plenus, prouerbialiter effertur de socordis & stupidi ingenij homine, aut de oscitabundo, parúmq; attento. Aristides in oratione de inepto responso: [Greek illegible] id est, Nisi omnino sit somni plenus.

Lapis molaris.

De homine stupido, vecorde, & cerebri experte, prouerbialiter dicetur λίθος μυλίας, id est, Lapis molaris. Plato in Hippia maiore: [Greek illegible] id est, Non aliter quàm si lapis assideas mihi, isq; molaris, & auribus & cerebro carens. Apud Aristophanem quidam λᾶας, id est, lapis audit, propter vecordiam insignem, & animi stupiditatem, [Greek illegible], vt exponit Eustathius. Aristides ex Platone: [Greek illegible] Quid, si Periclis filij lapides fuerint. ita ferè & Plautus in Mercatore,

— Egomet credidi
Homini docto rem mandare, is lapidi mando maximo.

Sannas.

Sannas prouerbialiter vocatur homo fatuus & ingenij stolidi, à Sanna quodam morione stulto & caudice. Cratinus enim comicus talem inducit [Greek illegible], Theodotidem Sannam: de quo alicubi hunc in modum loquitur,

Ὁ δ' ἠλίθιος [Greek illegible]
Βαδίζει. —

Id est,

Ast stultus iste, more ouis, be be sonans
Incedit. —

Aut fortè ab Asiana gente Sannis, quorum Arrianus in lustratione Ponti Euxini, & Procopius meminerunt, qui corrupta voce Tzanni posteà vocitati, barbari homines, & propter ruditatem & inscitiam pro insipidis & bardis habiti. Refertur ab Eustachio Odyss. ξ. ex Aristophane grammatico. Rhinton Tarentinus poeta σαννόρον fatuum hominem nominat. Eiusmodi Sannæ non pauci in Comœdijs traducuntur: inter quos Melitides, qui vltra quinque numerare non poterat, & vtro parente editus foret, ignorabat (quod & de Margite recenset Zezes) neque sponsam attingere ausus fuerit, veritus ne rem matri illa proderet: item Mammachutus, & Polyorus, qui fluctus dinumerabat: & alius quispiam, qui hydriam vacuam capiti loco puluinaris appositam, quum duritie offenderetur, paleis eam impleuit, quo mollius tomenti vice illi incubaret: & Achæus, quidam, nomine [Greek illegible], per antiphrasin à mentis præstantia dictus: item Corœbus Mygdon, Phryx genere, qui sociorum postremus Priamo se adiunxit, qui vndarum numerum inibat, supra triadem haud numerans, sed recurrens iteratò ad vnum, duo, tria, vt Zezes indicat: denique & Margites, opulentissimis ortus parentibus, vt author poematij Homero ascripti, quod ab illo Margites dicebatur, insimulat: qui ducta vxore nõ prius Veneri libauit, quàm illa suasu parentũ sauciãsse ostendens, curari vulnus prius posse negasset, quàm illi loco veretrum ipse admouisset: non immeritò Margites à μαργαίνειν, hoc est μωραίνειν dictus, vt Eustath. Odyss. κ. latius annotauit. In eadem classe censetur & Acco fatua fœmina, quæ clauum spongia identidem pulsabat.

Βουγάϊος & Βουβάραξ.

Βουγάϊος parœmiacè dicitur homo vasta corporis mole, qui corpus ægrè moliri queat præ nimio pondere tardum. Hector apud Homerum Iliados ν. alloquitur ita Aiacem:

Αἶαν ἁμαρτοεπὲς βουγάϊε ποῖον ἔειπες;

Id est,

Quid loqueris telluris onus, quid futilis Aiax?

Quo loco Zenodotus [Greek illegible] scribit, Aristarchus βουγάϊε, alij etiam βουγάε, quæ vox apud Nicandrum significat hominem rusticanum. Annotant veteres, βουγαίους vocari à Samiis & Dulichiotis, imbecillos parúq; vegeto corpore validos, quasi lacte enutritos. Habet autem βοῦ apud Græcos vim intensiuam, & magnitudinis significatiuam in dictionibus compositis. ita & βουβάραξ, homo magnus & stupidus dicitur, à bubuli ponderis argumento, vt Herodiani grammatici authoritate annotat Eustachius. quo nomine designari suspicor eum quem nos Hesychium appellamus, quòd eadem in isto verba legantur, quæ ille Herodiano suo tribuit. quanquam & vocis huius βουβάραξ etymon trahunt quidam ad βάρις nauigij genus, quòd ingentem nauem magnitudine mentiatur. Quid, quòd & βουκόλεξ, quasi insigniter muccosum, vocari vecordem insipidum hominem ac fatuum, in eiusdem grammatici lexico inuenio. Adde, quòd ὠγύγιον ἄνθρωπον, id est, Ogygum hominem immani statura nominat Heliodorus, quomodo Philon Iudæus ὠγύγιον [Greek illegible] dixit immensam stultitiam: tametsi ὠγύγιον etiam pro vetusto accipiatur apud authores: vt apud Naziãzenum: [Greek illegible] id est: Vt fert fama vetus: & apud Nicandrũ in Theriacis:

Ὠγύγιος [Greek illegible] φέρεται.

Id est,

Ogygia ast inter pueros hæc fabula fertur.

Sic Dionysius Afer in periexegesi dixit:

Θήβην ὠγυγίην [Greek illegible].

Id est,

Ogygiam Theben, centum quæ prædita portis.

Fuit autem Ogygus, Isacio Zeze teste, Neptuni & Alistræ filius, antiquissimus Thebanorum rex. nam apud Etymologici authorem malè scriptum est [Greek illegible], pro [Greek illegible].

Sex congios capit.

Ἓξ χόας χωρεῖ, id est, Sex congios capit: prouerbium est in stolidos & emotæ mentis homines. Aristophan. in Nebulis, ἓξ χόας χωρήσεται, subaudi, ὁ ἐγκέφαλος [Greek illegible], id est, Senos capit congios, nempe cerebrum hominis. Metaphora ab vtre aut testa. citatur in Suidæ commentariis.

Λέμφος, Muccus.

Λέμφος, hoc est, Muccus, prouerbiali tropo dicitur homo stupidus ac nullius ingenij, ὁ μάταιος καὶ ἀβέλτερος, Hesychio teste. Eustathius ἀνόητον exponit, insulsum. Herennius Philon annotat, λέμφον apud Atticos vocari mucculentum. vulgò autem stoliditatis nomine malè audiunt, quibus nares mucco diffluunt. Menander in Suppositìtio fabula: γέρων ἄθλιος λέμφος. id est, Senex misellus muccus. Est autem propriè λέμφος ἡ ἀπὸ τῶν μυξῶν ἐκ τῶν μυκτήρων, id est, muccus narium concretus. Libanius: κορύζης καὶ λέμφου γέμων. id est, Coryza muccóque oppletus. Huc pertinet Cratini comici locus in obesæ naris hominem, ὕλιζε τὰς ῥῖνας, quo iubet illum defecare, & quasi percolando nares repurgare. sic enim ὑλίζειν & διυλίζειν οἶνον dixit Plutarchus, percolare seu defecare vinum. quo nomine miror Ioachimum Camerarium, virum doctissimum, in eius dicti explicatione translatione deducere à frondatoribus & à putatione. Est & vicina huic vox λέμβος, qua scapha nauem onerariam sequens significatur, non ineleganter in prouerbialem cauillum transumpta, dum adulatorem & parasitum eo vocabulo designant, Athenæi testimonio, velut mensarum asseclam: quod cognominis adhæsit Heraclidi Callatiano, vt est apud Laertium, & citatur non vno in loco apud Athenæum, Ἡρακλείδης ὁ λέμβος, Heraclides cognomento Lembus. Crediderim λέμφον etiam dici posse, quem Latini Pedarium senatorem vocant: quod aliorum dictis suffragetur, alienæ sententiæ seruus.

BRASSICANI.

Ad gentiles & agnatos deducendus.

Varro libro De re rustica. 1. cap. 2. Qui salubrem locum negligit, mente est captus, atque ad agnatos & gentiles deducendus. Meminit & Columella in 1. Quando igitur hominem mota mente furere significamus ad agnatos & gentiles esse deducendum dicimus. Nam ex placitis Iureconsultorum, furiosi & prodigi licet maiores viginti quinque annis sint, in curatione sunt agnatorum, ex legib. XII tabularum.

IOANNIS VLPII.

Pituitam à naribus allio & cepe detergere.

Vsurpatur à Galeno aduersus stupidos, demonstratiuæ methodi & dialecticæ imperitos, nec non deprehensos & argumentis conuictos. Adsimile est illi quod ab Erasmo traditum est, Naribus trahere.

COGNATI.

Ad agnatos & gentiles deducere.

Cùm hominem furere veteres significabant, ad agnatos & gentiles deducendum dicebant. Columella lib. 1. cap. 2. Portius quidem Cato censebat in emendo agro inspiciendóque præcipuè duo esse consideranda, &c. quorum alterum si deesset, & nihilominus vellet incolere, mente esse captum, atque eum ad agnatos & gentiles deducendum. Tractum à legibus duodecim tabularum, quæ furiosum dominum rerum suarum esse vetant, vt Cicero docet Tusculanarum quæst. 3. eosque curæ agnatorum commendãt, vt Iustinianus docet lib. Institut. 1. tractatu de curatoribus. & Vlpian. lib. Pandect. 7. tit. de curatoribus furios. &c. cap. 1. Lege duodecim tabularum prodigo interdicitur bonorum suorum administratione: quod moribus quidem ab initio introductum est: sed solent hodie prætores vel præsides, si talem hominem inuenerint, qui neque finem expensarum habet, sed bona sua dilacerando & dissipando profundit, curatorem ei dare, exemplo furiosi, & tandiu erunt ambo in curatione, quandiu vel furiosus sanitatem, vel ille sanos mores receperit. Quod si euenerit, ipso iure desinunt esse in potestate curatorum. Curatio autem eius, cui bonis interdicitur, filio negabatur permittenda: sed extat diui Pij rescriptum, filio potius curationem permittendam in patre furioso, si tam probus sit. Prodigi, inquit Cic. lib. ij. Off. qui epulis & viscerationibus & gladiatorum muneribus, ludorum venationúmque apparatu pecunias profundunt in eas res, quarum memoriam aut nullam aut breuem sunt relicturi. Varro lib. j. De re rustica, c. ij. Qui salubrem locum negligit, mente est captus, atque ad agnatos & gentiles deducendus.

Seruiles in animo pilos habere.

Plato stupidum, indoctum, & vecordem designans, seruiles in animo pilos habere dicit, ἔχων τι καὶ αὐτὸς ἀνδραποδώδεις ἐπὶ τῆς ψυχῆς τρίχας. Sic & Pythagoricus Lysis, spissum atque hirsutum vepretum innasci in illorum animis ait, qui non ritè & purè disciplinis sunt inaugurati.

Βραδύς.

Βραδύς, siue βαρδύς (vtroque enim nomine dicitur per metathesim) idẽ nũc vulgò iactatur, quod νωχελὴς hebes, tardus ingenio, stupidus ac segnis: cùm tamẽ olim sapientem significaret & ingeniosum: quales nimirum Bardos apud Celtas fuisse compertum est. Verùm enimuerò paulatim eius significatio, abutentium culpa, in sensum contrarium detorta est. Vnde Cicero libro De fato, stupidum Socratem dicit & bardum. Idipsum in voce Sophista, factum videmus, in Tyranno, in Hoste, in Musico, in aliis plerisque. Bardi autem Celtarum philosophi, in Bardo Druynis filio, quinto Celtarum rege, qui sectam poetarum & musicorum introducit, cognominati fuère. tametsi & aliunde deduci posse videatur appellationis huius etymologia. Nam Bardus etiam ipsis Gallis olim cantorem significat, apud quos hodie Poeta & Musicus pro leuissimo homine vsurpatur.

Florent fabæ.

Apud Gallos in vulgari ioco, fabarum flores hoc nomine laborant, quòd stultitiam pariant. [Eius rei causam affert Leuinus Lemnius, nimirum propter grauem & fumidum inde halantem vaporem. Eius occulta naturæ miracula pete ex eiusd. lib. ij. cap. vij.] Si quando autẽ aliquem vacillantis, parumq. firmi cerebri designant, aut alienatæ emotæq; mentis, & qui in moribus, gestibus, dictis factísque, atque in omni vitæ actione deliranti apparet similis, in fabis illum versari dictitant, adeò vt prouerbij vicem obtineat, Fabæ florent: vel, In fabis oberrat. Quod vacillantis cerebri hominibus accommodari solet, quique rationis mentisque iudicio carent. Videmus enim plerosq; vernis mensibus, vbi culmi fabacei florere incipiunt, mente alienari, multáque absurda ac ridicula proferre, quib. nonnunquam sic incrudescit delirium, vt vinculis coercendi sint. Siquidem ineunte vere humores restagnare incipiunt, densisque fumis ac vaporibus cerebrum afficere, quos cùm redolentes fabarum flosculi exacuunt, mentem corripi delirio, furiisque agitari contingit. Tametsi enim ex fabarum floribus iucundus suauísque odor emanat: cerebrum tamen afficit, vaporéque graui etiam à longè imbuit, præsertim quibus id imbecille est, atque inualidum, humoréque bilioso ac melancholico oppletum. Quo fit, vt eorum nonnulli inquieti sint ac palabundi, denique clamosi, impenséque loquaces: alij taciturni, ac cogitabundi. Prouerbium sic sua lingua efferunt Celtæ:

> Quand les feues sont flories, les fols commencent leurs folies. &: Febues sont en fleur: Belgæ in de boonen.

Cantio Bœotica.

Eustathius in Iliados librum secundum, de cantione Bœotica diuersam narrat historiam: Sunt, inquit, qui putant Bœotiam dictam à boue. Quum Europa Phœnicis filia, &c. Equidem arbitror hanc fuisse primam originem adagij: vtcunque postea detortum est ad alios vsus. Constat autem, Thebanos olim fuisse musices studiosissimos. Argumentum est illud Alcibiadis: Cantent Thebani, qui loqui nesciunt. Aristophanis interpres modis harmoniarum ac Phrygiis, annumerat etiam Bœoticos. [Lege prouerb. Erasm. Bœotica cantilena.

Non plus ſenſus habet, quàm ſurdi lapides.

Sic loquuntur omnes vno ore Galli: & eſt apertius & dilucidius, quàm vt interpretatione alia egeat. Operæ igitur verbiſque hic parco.

Bœotica ſus.

Veteres in Bœotorum ſtuporem cauillantes, ſuem Bœoticam dicebant. Pindarus quidem Olymp. prouerbium hoc maledicti loco in Bœotios fateturel ſſe iactatum, iubétque Æneam quendam chori magiſtrum ſocios cohortari, dent operam vt intelligant auditores ac ſpectatores, hoc prouerbium in Bœotios non conuenire, neque ſe ſues eſſe, ſed Muſarum alumnos. Cicer. De fato, oſtendens quantum inter locorum naturas interſit, ita ſcribit: Inter locorum naturas quantum interſit, videmus: alios eſſe ſalubres, alios peſtilentes: in aliis eſſe pituitoſos & quaſi redundantes, in aliis exiccatos atque aridos: multáque ſunt alia, quæ inter locum & locum plurimum differunt. Athenis tenue cœlum, ex quo acutiores etiam putantur Attici: craſſum Thebis, itaque pingues Thebani & valentes, &c. Ex quo, loco intelligere licet, Bœotios qui craſſo cœlo vterentur (Thebæ enim in Bœotia fuerunt) pingues, craſſos, tardos atque hebetes fuiſſe. Hinc Horatianum illud,

Bœotum in craſſo iurares aere natum.

Cœlum autem aer plerunq; dicitur. Plinius: Nanq; & hoc cœlum appellauêre maiores, quod alio nomine aerà. In aere autem craſſo ſtupidi & obtuſi plerunq; ſunt qui naſcuntur: quod tamen perpetuum non eſt. & Iuuenalis ſcribit,

Magnos ſæpe viros, & magna exempla daturos,
Veruecum in patria, craſſóq; ſub aere naſci.

Æmylius Probus in Alcibiadis vita ſcribit, Thebanos & Bœotios corporis firmitati magis inſeruiiſſe, quàm ingenij acumini, quia craſſo vtebantur cœlo: vnde ſtupidi erant, & inepto craſſóque ingenio præditi. Eam ob rem Cic. ij. De nat. deor. acutiora, & ad intelligendum aptiora eorum dicit eſſe ingenia, qui loca incolunt, quibus aer purus ſubtiliórq; eſt, quàm eorum qui aere craſſo ſpiſſóque vtuntur. Quod & nos, dùm id genus loca incolimus, verum eſſe ſumus experti. [Repete Eraſ. prouerb. Bœotica ſus.]

Ἐμβρόντητοι, & ἐμβροντηθέντες.

A Græcis ἐμβρόντητοι appellantur, quorũ mens aut ictu fulminis, aut incredibili eius pauore obſtupeſcit. Verumque vocabulum per metaphoram ad alia transfertur. Lucianus in Icaro Menippo: [illegible] Stupidúmque, atque animi impotem plerunque ſignificat. Moſcopulus: [illegible] Demoſthenes [illegible] Hos Latini attonitos dicunt. Celſus: Attonitos quoque rarò videmus, quorum & corpus & mens ſtupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo: [illegible] hunc Græci vocant. Ex his Triſtium primo elucet Ouidius,

Non aliter ſtupui, quàm qui Iouis ignibus ictus
Viuit, & eſt vitæ neſcius ipſe ſuæ.

Xenophon ἀναβάσ. γ. [illegible] Et [illegible]

Cyclaminum effodias ad Halenta.

Cyclaminum ex Halenti fluuio effodere, prouerbiali figura iubebantur, qui craſſa pituita laborarent, atq; inde craſſo ſenſu præditi erant, vt cerebro rectius valerent. Theocritus in Viatoribus,

Ἐλθὼν τὰν κυκλαμῖνον ὀρυσσέ νιν εἰς τὸν Ἄλεντα.

Id eſt,

Vade ad Halenta, atque inde Cyclaminum effodias.

De Cyclamino & eius viribus, Gal. lib. vij. Simplic. medic. Dioſcorid. li. ij. c. clviij. Similia huic & hæc ſunt: Scillas è ſepulchretis vellere, Nauiga in Anticyram, &c. Elleboro te purga: de eo qui mente decrrat, vel inſanit. De iis apud Eraſmũ. Sententia igitur hæc eſt: Pete tibi alicunde remedium, quo cerebrum purges, vt rectiùs mente valeas: iam enim inſanire videris.

Lenti.

Equidem dictionem hanc vice prouerbij vſurpatam ſæpe obſeruauimus: & lentos adhuc hodie dicimus, qui affectibus non mouentur, ac velut æquanimitate torpentes ſtupent. Virum quoque eſſe negamus, qui iraſci neſciat. Cic. de Oratore lib. ij. In quo ego, non quo libenter audiam, ſed quia cauſam non libenter relinquo, nimium patiens & lentus exiſtimor. Propertius,

Hoſtibus eueniat lenta puella meis.

Et Martialis,

Tu ſpectas hyemem ſuccincti lentus amici.

Cicero ad Q. Fratrem: Omnino, inquit, non iraſci, non ſolùm eſt grauitatis, ſed nonnunquam etiam lentitudinis. Inde in epiſtolis ad Atticum, Lentè ferre, videtur poſitum, pro eo quod eſt, æquo animo perpeti quicquid contingat: Credas, inquit, mihi velim, neminem adhuc offendi, qui hæc tam lentè, quàm ego, ferret. Gellius lib. noct. Attic. j. cap. vltimo: Tum Plutarchus lentè & leniter: Quid autem, inquit, verberon ego tibi videor iraſci? Sunt autem qui opinantur lentitudinem latius patere, quàm illa Græcorum ἀοργησία. Laberius: Nunc tu lentus es, nunc tu ſúſque déque fers: id eſt, quod accidit, non magnipedis, ac propemodum ἀδιαφόρως. Eſt in hanc ferè ſententiam & illud, Mentem non habet, qui non iraſcitur. de quo infrà. Vide etiam, Securus: &, Supinus. Lentus autem pro tardo & ſegne, opponitur prompto ac celeri. ad cuius vocabuli vim Cicero reſpexit, cùm C. Antonium debitorem lentum vocauit: Teucris, inquit, illa lentum ſanè negocium. Hoc enim ſignificauit, cùm libenter ſubterfugeres, & tergiuerſari, & diem ex die ducere, neque promptum eſſe ad diſſoluendum quod deberet. At contrà Lucilius apud Nonium Marc. Lentum ſoluere, accepit pro eo qui facilè ſolueret, bonúmque nomen eſſet.

Tam fatuus, vt etiam regnare poſſit.

Hoc vulgi dicterio regum ſtulticia paſſim notatur, in quam & ab Eraſmo noſtro declamatum eſt, in ſimili prouerbio: Aut regem, aut fatuum naſci oportet. Vtrumque in eodem ludo vſurpat Seneca: Craſſum verò tam fatuum, vt etiam regnare poſſet. Idem libro ſecundo. De beneficiis: Animoſa vox videtur, & cùm regia ſit, eſt ſtultiſſima.

Nulla habetur pernicici ratio.

Vſurpatur à Plutarcho in Eumene, tanquam prouerbij loco: Ibi inquit, Alcetæ, Polemoni, & Docimo, ſecum de ſumma rerum contendentibus. Hoc erat, inquit, quod dici ſolet: At nulla habetur pernicici ratio. Hoc notantur ij, qui grauiſſimo imminente periculo, adeóque exitio, tamen aliis curis vacent, ſalutis ſuæ poſthabita ratione. Quod tum Alcetas, Polemon, & Docimus faciebant, cùm quidem damnati à Macedonibus, & ingruente Antigono, cum Eumene de imperio contenderent. Rectius Ariſtides: qui vt ſuos docuerit, iſta ambitione hoſtib. inſtantib. abſtinere, ac ſalutis potius ſuæ & victoriæ parandæ curam gerere, in eius vita expoſuit Plutarchus.

Mentem non habet, qui non iraſcitur.

Leuinus Lemnius De occultis naturæ miraculis lib. j. cap. 36. Phlegmatici, inquit, vtpote frigidæ humentiſque naturæ nullum propemodum ſentiunt animi motum, nec magnopere vllis rebus permouentur. Quo fit, vt ignaui exiſtant atque inertes, nec ad vllas res præclaras appoſiti: ſic vt aptè illis Platonis prouerbium poſſit accommodari, Mentem non habere, qui non habet iram. Cic. ad Q. Fratrem: Omnino non iraſci, nõ ſolùm eſt grauitatis, ſed nonnunquam etiã lentitudinis. Virum quoque alio prouerbio eſſe negamus, qui iraſci neſciat. Stomachatiau-

ri autem interdum hominem iuuat paulo iracundiorem. Phauorinus apud Gell. libro decimooctauo, cap. septimo. Scitote, inquit, tamen intemperiem istam, quæ μελαγχολία dicitur, non paruis, nec abiectis ingeniis accidere, ἀνὰ ἐπιτηδεύειν πάθος τῶν ἡρωικῶν, Sed esse fermè affectionem hanc heroicam, & maximis ingeniis accidere. Vide alibi aliud: Lenti.

Onocephali.

Metaphoricè Onocephali homines dicuntur, asinino sensu & capite. Sic Deuteron. xxij. Non iunges bouem & asinum. quasi diceret: Fatuos sapientibus non socies. Prætεrea asinus est naturâ tardus, nec vult ferre onera, nisi verberibus impulsus. Sic est natura multorum hominum, quos Galli asinos & asini caput vocant vulgariter. Interius: Bouem asino non iunges.

Stultus digito loquitur.

Et Hebraico prouerbio dicitur, Stultus digito loquitur, Prou. vj. Homo apostata, vir inutilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur, malum, & omni tempore iurgia seminat. Extat Chilonis Lacedæmonij dictum, Inter loquendum manum moueri non debere. Id enim esse vecordium. Terentianus ex Arbitro antiquo poeta, de iambico dimetro claudo loquens.

> Tinctus colore noctis
> Manu puer loquaci.

Instar ouis.

Vsurpatione vulgi, ouis cognomento insipientes appellantur: in quos adagia etiam ferũtur, πρόβατον βίος, ζῶον καὶ, προβάτου ἦθος, Instar ouis, Latini dicunt: quod, More ouium, Græci. De iis qui minimum ingenio valent, dicuntur. Diuinæ etiam literæ plerisque locis, homines diuinæ institutionis expertes, indocilesque, nunc oues, nunc pecora nuncupant, quæ, vt Græci est nominis etymologia, natura prona atque vetri obedientia finxit. Galli Brutum vocant stultum & hebetem. Sic cognominatus fuit L. Iunius, à stultitia, quam Tarquinij metu simulabat. Ouiculæ autem cognomento appellatus est Fab. Maximus, Vide apud Erasmum. Ouium mores.

Plumbeus homo.

Cùm autem velocissima esse debeat mentis agitatio in eo, qui acutior ingenij laude commendandus sit, vbi quẽ tardiorem ad ea, excogitanda, consulenda, constituenda, adeunda, peragendáve, quæ vsu veniunt, inspexerimus, à contatione ipsa, vel ab immobilitate, plumbeum ingenium per cauillum exprobramus. Hinc Terent. in Heaut. In me quiduis harum rerum conuenit, quæ sunt dicta in stultum: caudex, stipes, asinus, plumbeus. id est, obtusus & stupidus. Cic. j. De finibus. In animi autem cogitatione dubitare non possumus, nisi planè in Physicis plumbei simus, quin nihil sit animis admistum. Plumbeium ingenium, hebes, & obtusum, quod cogitando penetrare non potest. Plumbeus verò homo à Plauto dicitur liuidus. Hinc plumbeæ iræ, grauissimæ, & quæ altissimè insident pectoribus, dicuntur. Plautus in Pœnul. Verùm ita sunt omnes isti nostri diuites: si quid benefacias, leuior pluma est gratia: si quid peccatum est, Plumbeas iras gerunt.

Linariæ caput.

Gallicum vulgus amentes & stolidos homines, capita genere linariarum dictitat. Caput enim paruum vitiosæ constitutionis cerebri, est indicium. Linariæ autem, miliariæ etiam dicuntur, à milio, quo delectantur magnitudine carduelorum sunt, sed capite multo minore. Ideo natum adagium.

Varro.

Vt Longurio pro longo & inepto, voce à lõguriis deducta, ponitur, pro vecordi & amente vaccerra, quæ vox stipitem significat: ita pro stupido, rustico & bardo, Varro, vocabulo à varris deflexo, qui perticas significant, vsurpabatur. Lucilius apud Festum in voce squarosus:

> Varronem, ac rupicum squarrosa incondita rostra.

Cicero in eadem vltima epistola ad Pætum: Ille Varro te putabat quæsiturum vnum cœlum esse, an innumerabilia? Idem libro secundo De finibus: Hæc cùm loqueris, nos Varrones stupemus. Sic tardi & stolidi, parumque ingeniosi, stipites & caudices vocantur, etiam ab ipsis Gallis.

Nequam, magnus homo.

Marc. Terentius Varro lib. vj. De lingua Latina, ex Lucilio: Nequam magnus homo μέγας apud Aristophanem, est stolidus & ineptus: μωρός, valde stultus, ἠλίθιος. Erasmus noster etiam ita interpretatur in prouerbio ὁ λήθης, σαπρός, μέγας ἰχθύς. Videtur tamen author illius acroteleutij hoc sensisse: Omnis piscis, quantumuis magnus, nullus est, si putidus. Idcirco idem est apud Plautũ: Nequam est piscis nisi recens: Stratonicus verò primus hoc protulit in Simylam quendam, magnum, ac procerum, sed ineptum & stolidum: vt putat Iosephus Scaliger, ex quodam poeta.

Mulus.

Mulus, est conuicium in stupidos. Catullus:

> Mule nihil sentis.—

Varro satyra quæ inscripta est, Sexagesimus: Vix effatus erat, cùm more maiorum, vltrò Casnares arripiunt, de ponte in Tiberim deturbant. Senibus crassis heu muli non videmus quid faciant.

Margites.

Margites iners, & nullius precij, stolidusque homo dicitur, cuius meminerunt ex Homero in Margite, Plato in Alcibiade ij. vel, de voto, Aristoteles atque Clemens Alexandrinus, & Erasmus noster in Chiliadibus ex Luciano. Plutarchus in Demosthene dixit, Margitas Alexandro cognomentum fuisse: Demosthenes, inquit obtinens, ad regis in Asia duces scribebat, eos ad bellum Alexandro (quem puerum, & Margiten nominabat) faciendum instigans:

> Margitem neque fossorum voluerunt numina diuum
> Esse, nec agricolam, nec in vlla præterea re
> Scitum aut egregium: qui sponsam attingere non est
> Ausus, ne matri veritus rem proderet illa.

Vide ipsum Platonem, & nostrum apologum, Margites: adagium item in nostra Sylloge, Margiso.

Stultorum infinitus numerus.

Stultorum namque est infinita gens, vt si quis eos vituperare pergat, necessariò defatigetur. Adde etiam quod dicitur, Nunquam sapiunt stulti, nisi in angustiis.

Torpedini simillimus.

Torpedo piscis marinus latissimus atque stupidissimus, qui hominem sibi propinquantem tangentémque, stupidum reddit. Dicitur in eos, qui præstigiis, & veneficiis, incantationibusque homines perturbant. Plato in Menone, vel, de virtute: Et nunc quidem, vt mihi videris, me præstigiis, & veneficiis, incantationibusque perturbas, adeo vt ambiguitatis sim plenus. Ac mihi videris omnino si tamen te iocando mordere aliquantulum decet, quã simillimus esse formâ, tum cæteris omnibus, latissimo illi pisci marino, qui torpedo dicitur: ille siquidem hominem sibi propinquantem tangentemque, stupidum reddit. Tu quoque nunc tale aliquid fecisse videris, vt me stupefacias. Nã si in vrbe aliena aduena hæc ageres, vtpote præstigiator quidam atque veneficus, supplicio forsitan afficereris. Socrat. Video enim iam, quam ob causam hac imagine me depingas. Honestorum enim honestæ sunt & imagines. Ambigere te compuli, & piscis illius more stupidum feci te. Antigonus in mirabilium narrationum congerie: Aristotel. ait, Torpedinem in mare se demergere, & pisciculos (qui propius vbi accessere, præ torpore natare nequeunt) capere.

Λίθος μυλίας.

Lapis molaris. In stupidos & brutos, cerebri expertes & imperitos. Plato in Hippia maiore: Tu non magis audisti me, quàm si lapis coram assedisset, & molaris quidam, nec aures, neque cerebrum habens. Huic non dissimile

illud Aristippi, Lapis super lapidē: & hoc, Lapidi loqueris: ex Terent. Ariadna apud Ouid. in epistola:

Quamque lapis sedes, tam lapis ipsa fui.

Catul. in Pelei & Thetidos nuptijs:

Saxa vt effigies. —

Vide in Sylloge nostra, Totus saxeus. Vide item Iunium.

Omnino fatuum est.

Antè, Rusticum: alibi, Absurdum: &, Præter rationem, Absurdum est hoc.

Terræ filius: Terrei.

Terræ & cœli filius dictus est Saturnus, quòd apud Italos esset ignotis parentibus: vt in hodiernum inopinatò visos ignobiles & ignotos terræ filios nominamus. Terreos enim stupidos, crassos, obturatos, ex mole terrea, quæ propriè bruta dicitur, compactos, eaque ad cœlestia percipienda minimè accommodatos, dicimus.

Nare trahitur.

Hoc Græcis ac Gallis est persamiliare, quum quis de eo loquitur, qui stolidè alicui obsecundat, & quem pro arbitrio, quocunque vult, impellit. Stephanus ἕλκει αὐτὸν τῆς ῥινός. Erasmus ex Luciano τῆς ῥινὸς ἕλκεσθαι. Galli ad verbum, Il le mene par le nez.

Nescit quid sit inter dextram & sinistram suam.

De eo qui præ ætate aut stultitia nullius est iudicij, & (verbi caussa) nescit dextram multò valentiorem esse sinistra.

SVBITVM EXITIVM.

Erasmi. Occisionis ala.

Φόνου πτερὸν, id est, intersectionis ala, de subito interitu dici solitum. Sumpta metaphora ab alatis iaculis, quæ repentè mortem adferunt. Quanquam magis probat Zenodotus, vt accipiamus φόνου πτερὸν dictum ἀντὶ περιφράσεως, id est, per circuitionum, pro morte: quasi sit & ipsa alata.

Eadem tibi & Pythia & Delia.

Ταῦτά σοι καὶ πύθια καὶ δήλια, id est, Hæc tibi & Pythia & Delia. Quoties supremum aliquod opus significamus. Perinde quasi dicas: Hæc summa omnium quæ gesturus es in vita. Citatur adagium ex Menandro. Natum aiunt ab oraculo quodam, reddito Polycrati Samiorum tyranno. Nam is posteaquam Rheneam insulam cepisset, eamque consecrasset Apollini, constitutis apud Delum ludis pulcherrimis, Delphos misit consulturos, vtrum oporteret eos ludos Delios an Pythios appellare. Respondit oraculum, ταῦτά σοι καὶ πύθια καὶ δήλια, futurum innuēs, vt propediem excederet è vita: idque euenit. Itaque res in prouerbium versa. Cæterùm si scribas ταῦτα, vertes, eadem: si ταῦτα, vertes, hæc. Neque enim ad sensum magni refert.

Muris interitus.

Κατὰ μυὸς ὄλεθρον, id est, Iuxta muris interitum. Ælianus lib. De naturis animalium xij. cap. x. tradit murem minimè viuacem esse, sed sua sponte defluentibus intestinis ocyus emori. atque hinc natum prouerbium, κατὰ μυὸς ὄλεθρον, id est, Iuxta muris interitum. Addit, hoc vsum Menandrum in Ithade. Quadrare videtur in homines imbecilla valetudine, aut in μινυνθαδίους, id est, Breuis æui: quos μινυνθαδίους appellant Homerus. Aut in eos qui paulatim extabescunt. Verisimile est enim, mures sic emori quemadmodum nascuntur in Ægypto: vt aliqua pars sit viuus mus, altera nihil nisi limus.

Iunii. Amnis instar voluitur.

Σιμόεντος δίκην κυλίνδεται, id est, Simoentis instar voluitur. Prouerbiale est de rebus quæ in exitium præcipites feruntur, aut fortunis alicuius pessum euntibus. Citatur ex Aristophane senarius istiusmodi in reipubl. depeculatores:

Τὸ δίκαιον ὥσπερ σιμόεις κυλίνδεται.

Id est,

Simoentis instar voluitur respublica.

Qui versus mutilus apud Stobæum legitur, pro trisyllaba σιμόεις, supposita trisyllaba σιμόεις. Transferri poterit ad religionem, difficillimis istis temporibus nutabundam & in præceps labentem, more fluentis aquæ, hoc modo:

Θρησκεία δ' ὥσπερ σιμόεις κυλίνδεται.

Id est,

More Simoentis religio præceps abit.

Est autem Simois, Troianus fluuius, ex Ida monte delapsus, nobilitatus Homeri & Virgilij scriptis.

Ioannis Vlpii. Repentè tanquam procella.

Hoc vtimur, cùm significare volumus, aliquid subitò euenisse, εἶτα ὅτι πάντα τὰ ἐκείνου ... ὥσπερ πνεῦμα ἐξαίφνης id est, Deinde subitò rhetor illo tempore ex tranquillitate, ceu procella venti apparuit. Demosthen.

Cognati. Plaustrum perculit.

Prouerbium rusticorum, quo plaustrum perculisse dicuntur, qui negociorum aliquod euerterunt ac perturbarunt. Meminit Donatus in Eunuchum, vbi ait seruus: Perculeris tu iam me, id est, impellendo perturbaueris. Et eo vius est Plautus in Epidico: Perij, plaustrum perculi, id est, euerti ac perturbaui rem falsa emptione. Percellere enim est euertere, & ad terram deijcere.

De improuiso.

Plato in Axiocho: Patet ex aliquo tempore viribus de improuiso destitutus est, & prope est exitum vitæ, molesteque fert adesse sibi finem: tametsi antehac contemnoret mortem horrenda imagine exprimentes, comiterque desideret. Autor dialogi de deliberando, qui nomine Sisyphi inter Platonicos habetur: Improuiso temereque pronuncians.

Nulla perniciei ratio habetur.

Prouerbium videtur esse, quo notentur ij, qui grauissimo imminente periculo, adeoque exitio, tamen alijs curis vacent, salutis suæ posthabita ratione. Quod cùm Alcetas, Polemon & Docimus facicbant, cùm quidem damnati à Macedonibus, & ingruente Antigono, cum Eumene de imperio contenderet. Rectius Aristides: qui vt suos docuerit ista ambitione hostibus instantibus abstinere, ac salutis potius suæ, & victoriæ parandæ curam gerere, in eius vita exposuit Plutarchus, qui in Eumeni vita hoc prouerbio sic vsus est: Ibi Alcetæ, Polemoni, & Docimo secum de summa rerum contendentibus: Hoc erat, inquit, quod dici solet: At nulla habetur perniciei ratio.

Bovilli. Ad perditam securim abijcere manubrium.

De effeminatis, & qui ad leuem fortunæ ictum desperant, & ita animum deijciunt, vt statim aut sibi vim adferant, aut quod reliquum est, furore quodam perciti, è manibus abijciant, sine vlla pristinæ fortunæ spe. Galli dicunt: Ietter le manche apres la coignee.

Melchioris Nepel.

Occidit ei sol, cùm adhuc esset dies.

Hieremias vates indicaturus, ciuitatem Hierosolymorum cum populo suo grauibus calamitatibus oppressum & euersum iri, etsi opibus vtrisque potentem ac florentem, nihil minus quàm duræ sortis inclementiam metuentem aut expectantem, sed tanquam media in luce de nocte securam: hoc edidit oraculum: Occidit ei sol, cùm adhuc esset dies. Traductum videtur à spurcis tempestatibus, quibus interdum ita eripitur caussa diei Solis splendor: vt in atra nocte versari se homines quota diei parte adhuc reliqua credant. Idem solet aliquando in eclipsi Solis accidere, vt anno 1543. 24. Ianuarij, experientia deprehensum est. Locus adagio erit, si quem egregium præpropera morte abreptum fuisse dicamus, & viuere desiisse, cùm se primùm viuere sentiret, dulceque putaret hac lucis vsura

cis vsura frui. Vel, cùm repentè ex magno rerum successu, opumque affluentia, & nominis dignitate in miserias coniectum alicuius florentis Reip. statum innuere voluerimus.

BOVILLI. Culex lychno se committens aduritur.

Spe inani & futili alicuius boni, multi miserè luduntur, & in præcipitium ruunt. Culex specie nitentis flammæ illectus, velut colludens aliquandiu circumuolitare studens: postea tamen adustus, miserum ludo finem imponit.

Adoniæ conuiuium.

De inani & stulta exultatione, qualis fuit Adoniæ, qui Dauidis filius ad regnum adspirans, omnibus regis filiis (Salomonem excipio) epulum dedit planè regium, vbi se salutari & proclamari regem iussit. Miser, qui mox prælato Salomone delusus, præclara spe sua excidit, tandemque cæsus est.

SVBITI INTERVENTVS.

ERASMI. Mercurius superuenit.

Ὁ Ἑρμῆς ἐπεισελήλυθε, id est, Mercurius superuenit. Ita loqui consueuerunt, si quando silentium oriretur in conciliabulo multorum: significantes, non esse fas loqui, Mercurio præsente, qui sermonis sit autor. Ominosum & hodie putatur, si quando in cœtu, aut conuiuio, subitum omnium silentium fuerit obortum. Refertur adagium à Plutarcho in commētario, περὶ τῆς ἀδολεσχίας. Affine est illi, quod sequitur, Lupus in fabula.

Lupus in fabula.

Cùm forte fortuna in medio sermone interuenit is cuius mentio fiebat, conueniet illud ex Iliad. κ.

Οὔπω πᾶν εἴρητο ἔπος, ὅτ' ἄρ' ἤλυθον αὐτοί.

Id est:

Iamque aderant ipsi, nondum sermone peracto.

Etiamsi lupi memini sses.

Εἰ καὶ λύκου ἐμνήσθης, id est, Etiamsi lupi mentionem fecisses. subaudiendum, interuenisset. Quoties præter expectationem interuenit is de quo fuerat mentio: cognatum ei, quod alibi recensuimus, Lupus in fabula. Id frequenter accidit in comœdiis ac tragœdiis, arte curaque scriptoris, vt de quo fiunt verba, mox interueniat. Accommodari poterit ad rem. veluti si apud autorem protinus vel casu occurrat, id de quo vertebatur sermo. Adagium refert Zenodotus. Plato in Phædro: λέγεται γοῦν, ὦ φαῖδρε, δίκαιον εἶναι καὶ τὸ τοῦ λύκου εἰπεῖν. id est: Aiunt igitur ô Phædre iustum esse etiam quod de lupo dicitur narrare.

SVMTVOSA.

ERASMI. Hipparchi murus.

Ἱππάρχου τειχίον, id est, Hipparchi murus, dicebatur res quæpiam, quæ magnis constaret impensis. Hinc natum, quòd Hipparchus Pisistrati filius Academiam muro sepsit: atque huius rei nomine, magnam pecuniæ vim ab Atheniensibus exegit. Autor Suidas.

Edax triremis.

Ἀδηφάγοι τριήρεις, id est, Edaces triremes, dicuntur quòd magnis constent impendiis. Translatum videtur ab egregiis equis, & ad certamina alitis, quos oportet esse voraces. Extat apud Lysiam oratorem. Alcæus autem in comœdotragœdia, lucernas bibulas ἀδηφάγους dixit, quòd multum absumant olei. Prouerbij speciem hæc habebunt, si ad hominem prodigum immodicique impendij transferantur, quemadmodum Edax currus: de quo nobis est dictum prius.

In beato omnia beata.

A diuitibus omnia magnificè fiunt, à tenuibus frugaliter. Praxinoe in Charitibus Theocriti, laudans Ptolemæum, quòd Adonidis festum magnificis sumptibus apparasset, non sine prouerbij specie dixit:

—Ἐν ὀλβίῳ ὄλβια πάντα.

Id est,

—In diuite ditia cuncta.

Vsus erit, si dicas ab homine docto omnia doctè fieri, à pio piè, à rege regaliter.

Saliares dapes.

Vetustissimum sacerdotum genus fuit apud Romanos Salij, dicti quòd Ancylia, quę credebantur cœlo delapsa, saltantes ferrent. Hinc opiparum conuiuium ac magnificum, Saliare dicitur. Horatius in Odis:

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus, nunc saliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erat dapibus sodales.

Reor autem Horatium Saliares, pro Pontificales dixisse: hoc est, speciem pro genere. Nam in omnibus sacris adhibebatur apparatus splendidus ac magnificus, quæ cura delegata erat septem viris epulonibus. Aristippus reprehensus, quòd homo philosophus sumptuosè viueret. Si, inquit, hoc esset crimen, dij non paterentur in suis sacris. De pontificiali cœna nobis alibi dictum est.

IOANNIS VLPII. Vltra pedem.

Ὑπὲρ τὸν πόδα, Vltra pedem: id est, Vltra vulgarem modum & viuendi consuetudinem. De sumptuosis dicitur.

SVRDITAS.

ERASMI. Surdior Toronæo portu.

Κωφότερος τοῦ Τορωναίου λιμένος, id est, Surdior Toronæo portu. Aiunt portum esse quendam Toronæ Thraciæ ciuitatis, qui longis & angustis duobus excursibus porrigitur in mare, ita vt in ipso portus secessu nullus fluctuum fragor audiatur. Vnde prouerbium in eos qui non audiunt. Quanquam alij Toronem ponunt in Macedonia. Stephanus meminit etiam sinus, cognomento Toronæi: à quo prouerbium ductum videri possit. Nisi quòd Mare surdū vocatur, aut littus surdum, magno fragore resonans, vt ob strepitum vndarum præterea nihil exaudire liceat.

Surdior turdo.

Κωφότερος κίχλης, id est, Surdior turdo. Zenodotus ex Eubuli Dionysio citat. Adscribit surditatem huic aui peculiarem, cùm sit loquacissima, vel prouerbio teste. Vnde concinnè dicetur in eos, qui perpetuò blaterantes ipsi non auscultāt quid vicissim ab aliis dicatur: quod vitium in multis licet deprehendere.

COGNATI. Nulli sunt peius surdi, quàm ij qui audire nolunt.

Gallico prouerbio fertur: Nulli sunt peius surdi, quàm ij qui audire nolunt. Quo sensu etiam poetæ deos sæpe queruntur surdos esse. Nam qui loquitur non audienti, aut audire nolenti, is surdis auribus alio quoque prouerbio loqui dicitur.

EX APPEND. IVNII, CANTERI.

Fusio surdior.

Vereor ne me alij dicant non tam colligere hinc inde adagia, quàm extundere, & violentè pro animi libidine propriè dicta transformare: quod vbique non multos authores laudemus, neque in adductis exēplis vulgatus ille accentus audiatur, ὥς φασι, φασί, &c. Nihil moror. Tantū cupio, meminerint ij, nos dicis caussa ex maculatissimis aduersariis hæc depromere: neque nos aliis finibus, quàm principes parœmiographos, circumscribant. Videor igitur mihi surdiorem aut somnolentiorem Fusio posse appellare eum qui preces parentum fratrum, aliorum amicorum, cùm ex officio deberet, nō admittit: aut qui, quod videtur posse capere, vel non potest, vel nō vult. Et somnū Fusij, vocare ausim ea omnia, quæ, cū simulatè tantum

& ex compoſito agi putantur, verè fiunt, & seriò. Horatij verba e ſatyr. ij. iij. ſunt hæc:

—Clamet amica
Mater, honeſta ſoror, cum cognatis, pater, vxor:
Hic eſt foſſa ingens: hic rupes maxima: ſerua:
Non magis audierit: quàm Fuſius ebrius olim,
Cùm Ilionam edormit, Catienis mille ducentis,
Mater te appello, clamantibus.—

Dixerat paulo antè, eſſe duo genera (vt Xenophôtis verbis vtar) [Greek]. Secundi generis exemplum hic proponit. Alludit verò ad hiſtoriam huiuſmodi. Fuſius actor tragicus agebat Hecubam, ſiue, quod idem putatur, Ilionam, Priami vxorem, eique cùm ſomnus ſimulandus eſſet, adueniente & inclamãte Catieno, qui Polydori à Polymneſtore occiſi partes agebat, seriò ipſe dormiit vino obrutus. Apparet autem, hiſtoriam tum valde in ore vulgi fuiſſe, cùm Cicero amplius ter eam attingat, nominatim ex Attij, vt putatur, tragœdia. Polydori verba adducens. Mater te appello, quæ curam, &c. pro Sextio, Tuſculan. j. Academic. ij. Per Ilionam vide num melius accipere poſſis ipſam tragœdiam Attij, ita dictam, quàm Hecubam Priami vxorem: vt ſit, edormit Ilionam, id eſt fabulæ ſuo ſomno finem impoſuit, &c. vt, emouerat orbem, pro, mouenda tranſmiſerat. Diximus in Notis noſtris ad Metamorphoſes Ouidij.

TACITVRNITAS LAVDAta, & illaudata.

ERASMI. Silentij tutum præmium.

[Greek], id eſt, Tutum ſilentij præmium. Ariſtides in defenſione Periclis, ex Cio quopiam poeta citat. Plutarchus in apophthegmatis Auguſto Cæſari aſcribit, qui Athenodori conſilium approbans ſubiecerit, [Greek] verſus integer talis videtur.

[Greek]

Id eſt,

Vacat periculo præmium ſilentij.

Vſurpat Horatius Odarum lib. iij.

Eſt & fideli tuta ſilentio
Merces.—

Silendo nemo peccat, loquẽdo perſæpè. Iam olim in prouerbio eſt nobilis illa Simonidis ſententia, quæ celebratur & apud Latinos prouerbij loco:

Nam nulli tacuiſſe nocet, nocet eſſe locutum.

Etiam ſi Valerius Max. lib. vij cap. ij. ſententiam hanc tribuit Xenocrati. Quid, inquit, Xenocratis reſpõſum quàm laudabile? Quum maledico ſermoni quorundam ſummo ſilentio intereſſet, vno ex his quærente, cur ſolus linguã ſuam cohiberet: Quia dixiſſe me, inquit, aliquando pœnituit, tacuiſſe nunquam.

Mulierem ornat ſilentium.

Sophocles in Aiace flagellifero:

[Greek]

Id eſt,

Decus addit vſque fœminis ſilentium.

Sententia prouerbialis, quam Seruius in primum Æneidos citat ex Sophocle. Mulier animal naturâ loquax, nulla re magis cohoneſtatur quàm ſilentio: maximè apud viros, quum de rebus ſerijs agitur. Sumptum eſt ex Homero, apud quem eſt non ſemel illud:

—[Greek].

Id eſt:

—Fueritque viris oratio curæ.

Nec diuus Paulus ius facit mulieribus, vt vel in Eccleſia loquantur, ſed domi viros ſuos interrogent.

Alia committenda, alia cælanda.

Non temerè quiduis apud quemuis effutiẽdum, at nec familiaribus arcana omnia, proferenda ſunt: verùm alia communicare conuenit cum amicis, aut vxoribus alia celare. Ad hanc ſententiam quadrat illud ex Odyſ. δ.

[Greek].

Id eſt,

Dicendum eſt aliud, contrà eſt aliud reticendum.

Quod ſcis, neſcis

Quod ſcis, neſcis. Terentius in Eunucho, Tu pol ſi ſapis, quod ſcis, neſcias. Idem in Seipſum excruciante: Neſcias quod ſcis, ſi ſapis. Donatus admonet eſſe prouerbium. Sumptum à dialecticorũ ludis, in quibus huiuſmodi quidam ſcyrpi proponi ſolent: Facio, & non facio: Sum amicus, & non ſum amicus. Audio, & non audio. Cuius generis etiam initio operis fecimus mentionem: admonentes. Omneis huiuſmodi figuras, quæ [Greek] ſumuntur, ad prouerbiorũ cognationẽ pertinere. Quale eſt & Plautinum illud: Vbi ſum, ibi non ſum. Hoc iam prima, quod aiunt, fronte videtur ænigma. Sed interpretatur: Vbi nõ ſum, ibi eſt animus. Itaque prouerbio certam in tacendo fidem ſignificamus, dum quis quod ſcit, perinde continet ac diſſimulat, quaſi neſciat.

Qui obticeſcit.

In eum qui metu attonitus, aut ſtupefactus admiratione tacet, aut cui non eſt quod reſpondeat, quadrabit illud ex Iliados ρ.

[Greek]—

Id eſt,

Illum corripuit ſtupor atque infantia linguæ.

Qui continet arcanum.

In eum qui cælat arcanum ſibi commiſſum, neque cuiquam effutit, quadrabit illud in Odyſſ. φ.

—[Greek].

Id eſt:

—Huic pennis dicta carebant.

hoc eſt, haud longius auolabant.

Muti citius loquentur.

Ad [Greek] genus pertinet & hoc quod habet Plautus in Perſa. Muti prius loquentur quàm ego:

Ne hoc, inquit, cuiquam homini dicerem, edictum eſt mihi
Magnopere, nec cuiquam homini crederem,
Omnes muti vt prius loquerentur hoc quàm ego.

Caput ſine lingua.

Ab hoc non admodum abludit ille Laberianus trimeter:

Caput ſine lingua, pedaria eſt ſententia.

Competit in eos, qui in conſultationibus aut diſceptationibus ipſi quidem nihil habent quod dicant, verùm aliorum ſententijs annuunt. Nam pedarij ſenatores dicebantur ij, qui in ſenatu quidem ſedebant, verùm ſententiam non rogabantur, ſed in aliorum ſententias pedibus diſcedebant. Vnde referente Feſto Pompeio in dictione Pedarius, à Lucilio dicti ſunt Agipedes, quòd pedum diſceſſione dicerent ſententiam. Refertur à Gellio Noct. Attic. lib. iij. cap. xviij. Habet & Crocodilus caput ſine lingua, ſed dentibus armatum: quales nunc videmus multos, qui quum benedicere neſciant, tamen mordent lethaliter. Nilus procul abeſt à nobis: ſed hoc genus Crocodilis plena ſunt omnia.

Muta perſona.

[Greek], id eſt, Muta perſona. Martialis in ſexto Epigrammatum libro:

Comœdi tres ſunt, ſed amat tua Paula Luperce
Quatuor, & [Greek] Paula [Greek] amat.

Quadrabit in eos, qui in conceſſu deliberantium, aut diſputantium, aut etiam in conuiuiis cæteris loquentibus, ſoli tacent. Traductum apparet à lege comœdiarum, in quibus non temerè plures tribus perſonæ ſolent induci in eadem ſcena. Quòd ſi quando quarta acceſſerit, aut muta prorſus eſt, aut perpauca loquitur. M. Tullius ad Atticum libro decimotertio. Si Cottam & Varronem feciſſem inter ſe diſputantes, vt à te proximis literis admoneor, meum [Greek] eſſet. Mutas nuptias dixit alicubi Pindarus, pro clancularijs, & in quibus non decantetur hymenæus, [Greek]. De Doryphoremate dictum eſt aliàs.

Muti

Muti magistri.

Quod modò retulimus, vsurpauit & A.Gellius: atque huic alterum quoddam diuersum adiecit, Quoniam, inquit, vocis, vt dicitur, viuæ penuria erat, ex mutis, quod aiunt, magistris cognoscerem. Mutos magistros libros sentiens: qui loquuntur quidem nobis, vt apud Platonē ait Socrates, sed dubitanti non satis cōmodè respondent. Nec illepidè profectò literæ, muti vocantur præceptores: propterea quòd mutorum est non voce, sed nutibus, signisque loqui. Identidem & libri, notulis quibusdam, & significantibus figuris nobiscum fabulantur. Quemadmodum enim voces, sensorum animi, velut εἴδωλα quæpiam sunt, autore Aristotele: sic literarum figuræ, vocum simulacra quædam rectè dicuntur. Neque mirandum: siquidem ἀρχέτυπον illud pectoris exemplar efficacius repræsentat, ac transfundit affectus animi, quàm alterum illud, quod non rem ipsam, sed imitationem imitatur. Neque illud temerè quæri solet à multis, verum sit ad eruditionem comparandam conducibilius, ζώσῃ φωνῇ χρῆσθαι, ἢ ταῖς ἀφώνοις διδασκάλοις; hoc est, Plúsne conferat lectio, an auscultatio? Et habet res vtraque sua quædam peculiaria commoda. Nam ex libris, tum eruditiora fermè sunt quæ discuntur, tum plura. Tantum enim quisque discit, quantum ingenij celeritate consequi, memoriæ fidelitate complecti potest. Adde, quòd hi præceptores nunquam grauantur operam suam nobis impertire. Atque horum vt vberior, ita paratior copia. Accedit huc & ocium illud, & cogitationis secretum. Licet pressius inspicere singula, licet retractare, licet expendere. At ediuersò minore iactura, tum ingenij, tum oculorum, cum valetudinis constant quæ à præceptore differente percipimus: maximè si is dicat, quem & miremur & amemus. Deinde insidunt altius animo, & hærent tenacius, & occurrunt promptius. Quare consultum erit, alterum studij genus cum altero coniungere: & vbi viuæ vocis erit copia, libentius auscultare quàm legere, si modò mediocri sit eruditione quem audis. Vbi non erit, libenter quasi non minus operæpretium facturus sis, ad libros confugere sed optimos. Denique vt illud quoque adiiciam, ea figura libri dicti sunt muti magistri, qua M. Tullius legem appellat mutum magistratum, magistratum legem loquentem: & qua Plutarchus poesim appellat picturam loquentem, & picturam mutam poesim.

Mutus magis quàm scapha.

Συνεμώτερος σκάφης, id est, Magis elinguis quàm scapha. De iis dici consueuit, qui propter humilitatem cōditionis apud præstantiores non audent hiscere. Natum hinc aiunt, quòd olim inquilini, & hospites alienæ Reipub. ludis popularibus, in pompa incedebant, nauim gestantes: vnde quoties hospitem, non ciuem significabant, σκάφην ἢ σκαφηφόρον appellare consueuerunt. Proinde vulgò sic minitabantur, ποιήσω σε συνεμώτερον σκάφης, id est, Reddam tibi os occlusius scapha. Etenim iis qui in Rep. viuunt nō sua, multa sunt mussitanda. Nam vti non conuenit in aliena ciuitate curiosum esse, ita nec tutum est liberioris esse linguæ. Huius interpretamenti Suidas autorē citat Theophrastum in opere De legibus. Equidem in plerisque codicibus, συνεπμώτερος scriptū reperio, nō συνεμώτερος. Quæ lectio si cui magis arridebit, non reluctabor nempe vt metu contractum & humilem accipias.

Mutus Hipparchion.

Ἄφωνος ἱππαρχίων, id est, Mutus Hipparchion. Vbi quis repentè obmutescit, cùm maximè vox illius expectatur. id quod non rarò consueuit quibusdam in cœtu dicturis euenire, vt subitò velut attonitis vox faucibus hæreat. Quod aiunt accidisse Theophrasto, homini in circulis alioquin eloquentissimo. In huiusmodi casu igitur fuerit huic adagio locus. Narrant olim apud Græcos, duos præcipuos fuisse citharœdos, Hipparchionem & Rufinum. Cùm aiunt in solennibus ludis, qui decimo quoque anno apud Iuliopolitas agebantur, essent inter se decertaturi: contigit, vt Hipparchion theatri strepitu turbatus, obticuerit, eáque res in vulgi iocum abiit. Autor Zenodotus.

Ne gry quidem.

Μηδὲ γρῦ φθέγγεται, id est, Ne gry quidem loquitur. Hiperbole item prouerbialis apud Græcos: pro eo quod est, ne tantulum quidem. Nam Gry, minimum quiddam significat: aut sordes vnguium, rem videlicet vilissimam: aut vocem suillam, quam ædere solent ij, qui grauantur sermone respōdere: aut nomisma minutissimum. Aristophanes in Pluto:

Καὶ μὰ βιάζεται,
Καὶ ἔσθ' ἀποκρινόμενος τουτί γ' οὐδὲ γρῦ.
Id est:
—Meque vi subigit simul,
Atque interim rogatus, hæc quid sibi velint,
Prorsum nihil respondet, ac ne gry quidem.

Hinc & verbum deductum γρύζειν.
Idem in eadem fabula:

Γρύζειν δὲ καὶ τολμᾶτον ὦ καθάρματε;
Grunnire verò audetis etiam perditi?

Philostratus in vita Apollonij, οὐδὲ μὴν διεφθέγξατο, οὐδὲ τὸ γρῦ, id est, Haudquaquam loquutus est, neque adduci potuit vt vel hisceret: Huius vocis vsus admodum frequens est apud Aristophanem.

Acanthia cicada.

Ἀκάνθιος τέττιξ, id est, Acāthia cicada. In indoctos atque infantes, aut musices ignaros torqueri prouerbio solitum. Autor est Stephan. Byzantius, iuxta oppidum Ætoliæ Acanthum cicadas, alibi vocales, mutas esse: atque hinc ortum adagium, cuius autorem citat Simonidem. Plin. Naturalis historię libro xj capite vigesimoseptimo, scribit in agro Rhegino cicadas omnes silere, vltra flumen in Locris canere. Idem testatur Pausanias libro rerum. Eliacarum ij. Strabo libro Geographiæ sexto, refert Rheginum agrum à Locrensi dirimi fluuio, cui nomē Alex. Cicadas autem, quæ in Locrensi versantur ripa, sonantius stridere, cùm in Rhegino sint mutæ. Huius rei hāc esse causam coniectat, quòd Rheginorum regio cùm sit vmbrosa atque opaca, cicadarum pelliculas humore torpefaciat: easdem in agro Locrensi, quòd sit aprica, solis arefactas æstu, stridorem aptius emittere. Auget autē miraculum Rheginensium cicadarum, etiam fabulosè celebrata vocalitas vicinarum. Nam idem Strabo Timæum citat autorem, quondam in Pythiorum certamine Eunomum Locrensem, & Rheginensem Aristonem, in canendi certamen venisse. Aristonem Apollinem inuocasse Delphicum, vt sibi canenti foret auxilio, quòd à Delphis Rheginenses olim essent profecti. Eunomus respondit, Rheginensibus ne certandum quidem omninò de musica, apud quos cicada vocalissimum animal voce careret. Vtrisque certātibus cùm in Eunomi cithara, vna inter canendum chorda frangeretur, cicada superuolans astitit, ac vocem alioqui defuturam, suo cantu suppleuit. Atque ita victor declaratus, statuam citharœdi posuit, cum cicada citharæ insidente. Huiusmodi fermè tradit Strabo.

In sinu gaudere.

In sinu gaudere, est tacitam apud se voluptatem sentire, neque quod vulgò faciūt, forás proferre gaudij notas. Tibullus:

Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu.
Propertius item:
In tacito cohibe gaudia clausa sinu.
Idem:
Alter in alterius mutua flere sinu.

De amantibus dictum, qui secretas animi curas inuicem effundūt, quas aliis celant tamen. Cic. Tuscu. quæst. lib. iij. Quoniam hæc plausibilia non sunt, vt in sinu gaudeant, gloriosè loqui desinant. Plinius libro secundo Epistol. j. Quibus ex causis necesse tanquam immaturam mortem eius in sinu tuo defleam. Est aliquoties apud Senecam. velut Epist. cvj. Si bona tua non iactaueris, si scieris in sinu gaudere. Atque ea quidem loquendi figura videtur ab Homero sumpta mutuò, qui in Odyss. xxij. lib. sic ait:

Ἐν θυμῷ γρηῦ χαῖρε, ἴσχε. Id est:
In tacito longæua sinu preme gaudia nutrix.

Perinde dictum est, in sinu, quasi dicas, in pectore tuo, nō in labiis aut fronte: quibus partibus vulgus consueuit

prodere, quid in animi penetralibus occultat. M. Tullius in epist. quadam ad Q. fratrem: Mihi crede, in sinu est, neque ego discingor. His verbis promittit fidem silentij. Nam si quis discingatur, effluit quod sinui creditum est. Plutarch. in vita Catonis Vticensis, è sinu dixisse videtur, pro intima familiaritate, ... id est, Pisonem Calphurnium, qui erat pater vxoris Cæsaris, & Gabinium Paulum ex intimis Põpeij finibus, vt aiunt, qui mores ac vitam hominis norunt. Scæuola libro Pandect. xxij. titul. De probationibus cap. xxvij. paulo diuersius vsurpat: Quòd omnem, inquit, fortunam & substantiam, si quam à matre susceperat, in sinu meo habui sine vlla cautione. In sinu meo, dixit: pro, in potestate ac fide mea. quod enim alterius fidei committimus, in sinum deponere dicimur. Ita Terent. Hanc mihi in manum dat.

Areopagita taciturnior.

Ἀρεοπαγίτου σιγηλότερος, id est, Areopagita taciturnior dicebatur, qui commissum arcanum optimè contineret. Alciphron in epistola quadam, γενοῦ μοι νῦν τοῦ Ἀρεοπαγίτου σιγηλότερος. id est: Esto mihi nũc Areopagita taciturnior. σιγηλὸς enim dicitur, non qui tacet ipse, sed qui continet arcanum, nec effutit vsquam. Trãslatum est à vasis solidis, nec vlla ex parte perstillantibus. Athenis in Areopago causæ capitales audiebantur, idque noctu, magna attentione. Et fortassis nefas erat illis quæ ibi fuissent acta, apud vulgus effutire. Extant & hodie apud Vesphalos reliquiæ generis iudicum. Certi vulgò dicũtur. Qui in hunc ordinem admittuntur, magna religione adiguntur ad silentium. Est enim ratio quædam deprehendendi crimina, quam nullus intelligit, præter illos iuratos.

Manum ad os apponere.

Hoc gestu significamus nos scire quippiam, quod tamẽ nolimus effari. Cælius Ciceroni libro viij. At Domitius quum manus ad os apposuit, te ad ix. calend. Iunij subrostrarij (quod illorum capiti sit) dissipârant perisse.

Bacchæ more.

Βάκχης τρόπον, id est, Bacchæ more. De tetricis ac taciturnis dictitari solitum, quòd essent huiusmodi Mænades illæ, Bacchico afflatæ furore. Autor idem Diogenianus. At Iuuenalis retulit ad vitam intemperantem:

> Qui Curios simulant, & Bacchanalia viuunt.

Magis mutus quàm pisces.

Ἀφωνότερος τῶν ἰχθύων, id est, Magis mutus ipsis piscibus. Prouerbialis metaphora de vehementer infantibus atque infacundis. Conueniet & in hominem immodicæ taciturnitatis. Horatius in Odis:

> O mutis quoque piscibus
> Donatura cygni, si libeat, sonum.

Pisces enim nullam ædunt vocem, exceptis perpaucis, inter quos canis marinus. Lucianus aduersus indoctum: μᾶλλον δὲ τῶν ἰχθύων ἀφωνότερος εἶ. id est: Imò verò magis es mutus quàm pisces. Rursus in Gallo: πολὺ ἀφωνότερος ἔσομαι τῶν ἰχθύων, id est, Multo magis ero mutus quàm pisces. Vnde Plutarchus in Symposiacis existimat, Pythagoricos à piscibus abstinuisse, quòd hos quasi suæ disciplinæ domesticos agnoscerent, propter ἐχεμυθίαν, id est, silentiũ, quod inter animantium genera piscibus est proprium. Nam cæterorum sua quibusque vox est. Aues permultæ canoræ sunt: quædam & humanum sermonem referunt. Atque adeò terrestrium quoque manticora apud Ægyptios, si Plinio credimus. Solis piscibus nulla vox. Causam adfert Aristoteles, quòd his neque pulmo sit, neque arteria, neque guttur. Etiamsi sint nonnulli, qui sonitum quendã ac stridorem ædunt: quorum de numero sunt delphinus, lyra, chromis, voca, (quem hinc dictum apparet, quòd vocem ædat: Mercurio sacrũ, prodidit Athenæus lib. viij.) pecten. Verùm eum sonum non naturalib. organis vocis ædi putant: sed vel attritu branchiarum, vel ab interioribus, quæ sunt circa ventrem. Plutarch. existimat Græcis ἰχθῦς hinc appellari, quòd vocem habeat compressam. Et Lucianus in Halcyone: ἄφωνα γὰρ δὴ πάντη καθ' ὕδατος διαιτώμενα. id est, Nam muta sanè quæ in aquis degunt. Athenæus libro Dipnosoph. viij. citat autorem Mnaseam Patrensem, qui prodiderit, in Clitorio amne Arcadiæ pisces esse vocales. Item Philostephanum, qui scripserit in fluuio Aorno, qui Pheneum vrbem interfluit, piscibus dictis pœcilis vocem esse fermè qualis est turdorum. Tametsi Aristoteles adimit omnibus piscibus vocem: excepto scaphro, & porco fluuiatil. Veteres autem quemuis piscem vocabant ἔλλοπα, quod vocem ædere non posset: ἴλλεσθαι siquidẽ est εἴργεσθαι, id est, cohiberi, & ὄψ vox. Vnde apud Theocritũ ἐλλοπιεύειν, pro piscari. Addit Athenæus, Pythagoricos à cæteris animantibus non prorsus abstinere, sed quibusdam ex his vesci: quædam etiam sacrificare, solos pisces non gustare, quasi sacros, ob ἐχεμυθίαν quam Pythagoras docuit.

Rana Seriphia.

Βάτραχος ἐκ Σερίφου, id est, Rana Seriphia. In homines mutos, & canẽdi dicẽdique prorsus imperitos dicebatur. Inde natum, quòd Seriphiæ ranæ in Scyrum deportatæ non ædebant vocem. In hunc modũ collectanea Græcorum prouerbiorum decerpta è libris Didymi, Tarrhæi, & aliorum. Totidem verbis Suidas. Et βάτραχος σερίφιος, id est, Rana Seriphia. Proditum enim est, in Seripho insula ranas mutas haberi. Meminit huiusce rei Plinius lib. viij. cap. lviij. Cyrenis, inquit, mutæ fuêre ranæ: illatis è continente vocalibus, durat genus earum. Multæ sunt etiamnum in Seripho insula. Eędem aliò translatæ canunt. quod accidere & in lacu Thessaliæ dicẽdo tradũt. Quanquam in vulgatis exemplaribus cicadarum Seriphiarum mentio fit, non ranarum: sed germanam lectionem Hermolaus ex fide veterum codicum restituit. Seriphus autem vna est insularum, quas Græci σποράδας vocant. Non videntur autem satis conuenire verba Plinij cum Græcorum commentariis. Nam hic ait mutas esse in Seripho, illi negant vocem ædere deportatas in Scyrum: quasi in Seripho vocales. in Scyro obmutescerent. Verùm attentius intuenti rem, nihil est absurdi. Seriphus ranas habebat mutas. Eas vt rem prodiosam deportabât in Scyrum: quas cùm Scyrij mirarentur esse mutas, præter ingenium ranarum indigenarum, dicebant, βάτραχος ἐκ Σερίφου. Ea vox abiit in prouerbium.

Reddidit Harpocratem.

Catullus in Epigrammatis prouerbiali specie dixit, Reddidit Harpocratem: pro eo quod est, imposuit silentium. Carmen est huiusmodi:

> Gellius audierat patruum obiurgare solere,
> Si quis delicias diceret aut faceret.
> Hoc ne ipsi accideret, patrui perdespuit ipsam
> Vxorem, & patruum reddidit Harpocratem.
> Quod voluit, fecit: nam quamuis irrumet ipsum
> Nunc patruum, verbum non faciet patruus.

Harpocrates deus ita apud veteres fingebatur, vt digito admoto ori, silentium indiceret: qualis & apud Romanos dea Angerona.

Statua taciturnior.

His etiam temporibus in prouerbio est, Statua taciturnior. in hominem vehementer infantem, ac tacitum. Vsus est hac hyperbole Horatius in epistola ad Iuliũ Florum:

> —Statua taciturnius exit
> Plerunque, & risu populum quatit.—

Itidem Iuuenalis diuitem quempiam, sed infantem & indoctum, Mercurij statuæ similem facit:

> —Truncoque simillimus Hermæ.

Consimili forma diuus Chrysostomus libro περὶ ἱερωσύνης sexto, de tardo & stupido, τῶν λίθων ... ... id est: Tum illud quod Græci dicere solemus, à saxeis nihil differet: quod & alibi retulimus. Xenophon in Symposio, ἐκείνων γοῦν μᾶλλον ἂν ἥττον φωνῆς ἀκούσαις, ἢ τῶν λιθίνων. Id est, Illorum igitur vocem minus audias quàm saxearum statuarum. Statuæ frequenter habent speciem sapientum & eloquentium virorum, ipsæ tamen nihil loquuntur.

Taciturnior

Taciturnior Pythagoreis.

Σιωπηλότερος ἔσομαι τῶν Πυθαγορικῶν : id est, Taciturnior ero quàm hi qui Pythagoræ sunt initiati. De vehementer taciturnis vsurpari solet. Sumptum à Pythagoræ schola, in qua quinquennæ silentium indicebatur auditoribus: quam ἐχεμυθίαν vocant, à cohibendo sermone. Suidas prouerbij titulo refert, & Zenodotus in Collect.

Amyclas perdidit silentium.

Τὰς ἀμύκλας ἀπώλεσεν ἡ σιγή: id est, Amyclas perdidit silentium. Quibusdam eruditis (in quibus est autor operis haudquaquam aspernandi, quod inscribitur Copiæ cornu) placet hoc ad prouerbiorum ordinem pertinere, neq; nos ab illorum sententia magnopere dissidemus. Consentaneum enim est, rem vulgari ioco fuisse iactatam. Innuit autem adagium Vergilius Aeneidos lib. x. cùm ait:

— Fuluámque Camertem,
Magnanimo Volscente satum, ditissimus agri
Qui fuit Ausonidum, & tacitis regnauit Amyclis.

videlicet epitheto notum eius euentum indicans. Eum Seruius interpres enarrat hunc in modum. Cùm apud Amycleos subinde nunciaretur hostium aduentus, idque falsò, & ob eam rem ciuitas frequenter inani terrore quassaretur, lata lege cautum est, ne quis vnquam hostis nunciaret aduentum. Atqui pòst euenit vt verè iam aduenirent hostes. Quod cùm nemo nunciaret, propter legis interdictum ciuitas de improuiso capta est. Qui casus, vt apparet, populari ioco dedit occasionem, vt dicerent Amyclas silentio periisse, si cui sua taciturnitas fuisset incommodo. Citat idem Lucillium, Mihi necesse est loqui. Nam scio Amyclas tacendo periisse. Accipiendæ sunt autem hoc loco Amyclæ, non vt sit vna è centum illis vrbibus Laconiæ, quam Lacedæmonis filius condidit: sed oppidum quoddam situm inter Caietam & Terracinam, cõditum ab iis Laconibus, qui comites Castoris & Pollucis fuerunt, eique nomen indidére, quo Laconicas illas Amyclas referret. Seruius existimat Laconas Pythagoricæ disciplinæ fuisse sequaces. Quoniam autem interdixisse creditus est Pythagoras σαρκοφαγίαν, hoc commento, quòd diceret humanas animas in animantium corpora demigrare, & ob eam rem prohibuisse ne quod animal occideretur (quemadmodum attestatur Iuuenalis:

— A cunctis animalibus abstinuit qui,
Tanquam homine) —

nefas esse ducebant serpentes, qui ex vicinis paludibus nascebantur, occidere. Quorum tanta increuit multitudo vt ciuitatem eam deleuerint, teste etiam Plinio. Potest igitur & hinc ortum videri vulgare dictum, Amyclas silentio periisse: quòd Pythagorici dogmatis obseruatio perniciem illis attulerit: quorum primum est ἐχεμυθία, id est, silentium, quod in quinquennium indicebat iis, qui suæ Philosophiæ vellent initiari, sicuti declarat Aulus Gellius. Porrò quod ait Seruius, Lacones Pythagoricæ fuisse factionis, non recordor apud alium autorem legisse me: nisi quòd Plutarchus in Symposiacis tradit, Tyrrhenos huius philosophi decretis vsqueadeò fuisse addictos, vt etiam ea quæ ille symbolis illis præcepit. ridicula superstitione soliti sint obseruare. Aut igitur ex his erant Amyclæi, aut eiusdem instituti sectatores. Meminit de Amyclarum silentio Silius Italicus:

—— Quásque euertêre silentia Amyclæ.

Meminit & Catullus (nisi fallit inscriptio carminis) de Vere, quod nuper nobis Aldus Manutius noster exhibuit in antiquissima quadam Galliæ bibliotheca repertum:

Sic Amyclas dum tacebant, perdidit silentium.

Prouerbium ad varios vsus accommodare licebit: veluti si vbi quis pecuniam creditam perdidisset, quòd non appellasset debitorem, aut iure præscriptionis (vt vocant) excidisset à possessione, Amyclarum silentium appellet: aut si quis audacius agens causam suam, iussúsque tacere, respondeat: τὰς ἀμύκλας ἡ σιγὴ ἀπώλεσε. Hoc inutile silẽtium Græci vocant δυσωπίαν, atque huic diuersum vitiũ ἀδολεσχίαν. De vtroque extant Plutarchi præcepta.

Doryphorematis ritu.

Græci δορυφόρημα vocant satellitium illud ex barbarorum fæce conductum: quod olim tyranni ad custodiam corporis adhibebant, nunc à regibus magis fastus quàm tutelæ gratia alitur: nec à regibus modò, verumetiam à summis pontificibus. In tragœdiis igitur sic addebatur regum personis δορυφόρημα, vt astarent modò, nihil etiam loquerentur. Vnde qui taciti assident, δορυφορήματος πρόσωπα adesse dicuntur. Sic Athenæus lib. v. παρεμβάλλοντος πολλὰ λόγον πεισιστράτου χρὴ γὰρ καὶ τοῦτον μὴ παρεῖναι δορυφορήματος τρόπον. id est: Cùm iniiceret sermonem quendam Pisistratus: neque enim oportet hunc adesse more Doriphorematis: hoc est taciti, & nihil adferentem in medium. Vsurpatur à Luciano in libello De conscribenda historia, his quidem verbis: εὐλαβοῦμαι, ὦ φίλε, ὡς μὴ μόνος ἄφωνος εἴην ἐν οὕτω πολυφώνῳ τῷ καιρῷ, μηδ᾽ ὥσπερ κωμικὸν δορυφόρημα κεχηνὼς σιωπῇ περιφεροίμην. id est: Igitur amice, ne solus essem mutus in tempore tam vocali, neque veluti comicũ Doriphorema hians cum silentio obambularem.

Clauis in lingua.

IVNII.

In prouerbij vsum cessit illud Aeschyli:

Ἀλλ᾽ ἔστι κἀμοὶ κλεὶς ἐπὶ γλώσσῃ φύλαξ.

Id est:

Et nostra præfert lingua custodem clauem.

Quoties fidam silentij fidem pollicemur. Citatur à D. Clemente Stromatum lib. v. Conforme huic adagio est illud Sophoclis in Oedipo Colonæo: ὧν καὶ χρυσέα κλὴς ἐπὶ γλώσσᾳ βέβακε προσπόλων id est: Quorum aurea clauis linguam coercet initiatorum. quod dixit propter ea quòd lingua veluti claue obserata sit, ne reuelet mysteria. Non abludit hinc Aeschyli illud: πιστὸν ταμιεῖον ἐπὶ γλώσσαις. id est: Fidum penu vel ærarium linguæ. Huc spectat Lucianicus versiculus:

Ἀρρήτων ἐπέων γλώσσῃ σφραγὶς ἐπικείσθω.

Id est:

Arcanum vt celet, claudenda est lingua sigillo.

Præceptum est Iamblichi Pythagorei: γλώσσης πρὸ τῶν ἄλλων κράτει, θεοῖς ἑπόμενος. id est: Linguam ante omnia contine, Dei exemplo. Diuersum huic est illud apud Aeschylum in Persis: οὐδ᾽ ἔτι γλῶσσα βροτοῖσιν ἐν φυλακαῖς. id est: Neque amplius hominibus, lingua in custodia est. quasi dicat, rem illam liberè ab omnibus & palàm dici citra dissimulationem.

Mysteria Eleusinia prophanos celanda.

De rebus haudquaquam triuialibus, sed arduis dicturi, inuidiam deprecari licebit illo prouerbiali Lysidis Pythagorei dicto: βεβάλοις τὰ τᾶς Ἐλευσινίας θεᾶς μυστήρια οὐ λεγόμενα. id est: Prophanis non esse narranda dearum Eleusiniarum (Cereris & Proserpinæ) mysteria. quod attigit in Protesilao tragicus Euripides, ibi,

Οὐ γὰρ θέμις βεβήλοις ἀπτόμεν δόμων.

Id est,

Haud fas prophanis limina hæc attingere.

Constans in eo fuit antiquitatis consensus vt in vulgus publicari arcana sua mysteria noluerit, magno leuitatis nostræ opprobrio, dum cerdones, & in media fullonia nati, ad explicanda altissima sacræ Scripturæ mysteria magno supercilio, sed illotis manibus accedunt, sortis suæ & imperitiæ immemores, déque abstrusis obscurorum locorum sententiis censuram exercent, tantáque sui fiducia pronunciant, tanquam aut ipsi ea condiderint, aut ex oraculi tripode alicunde hauserint. alioqui celanda esse vulgus mysteria, Christus ipse non dubio exemplo innuit, vbi initiatos discipulos in montem secum subducit, turbis ima in valle subsistere iussis. Idem docuit patriarcha Iacob exemplo luculento, dum virgulas partim corticibus vestitas, partim delibratas in aquariis alueis, quò aquatum venturæ fuerant oues, ad conceptus spem reponit. quo in loco Iacob opilio, ecclesiasten seu doctoré notat, oues, gregem auditorum lectorúmve aqua, Scripturæ sacræ fontes, ramuli, eiusdem documenta & sententias significant. quarum aliæ sunt decorticandæ & enucleãdæ perfectioribus, aliæ vulgo minus capaci, integræ seruato cortice apponẽdæ. Istud est quod cùm alibi tũ in lib. Theolog. Nazian. scribit, Βούλεται τοῦτο πλαξὶ στερραῖς καὶ λιθίναις ἐγγεγράφθαι, καὶ ταύταις ἀμφοτέρωθεν, διὰ τὸ τοῦ νόμου τὸ μὲν φαινόμενον, τὸ δὲ κρυπτόμενον, τὸ μὲν τοῖς πολλοῖς καὶ κάτω μένουσι, τὸ δὲ τοῖς

πλίνθοις καὶ ἀίω φαίνει. id est: Solidis saxeísque abacis inscribi vult sermo,& quidem vtrinque, propter & manifestum & occultum legis sensum, illum quidem vulgaribus & humi manentibus,hunc verò raris & sursum tendentibus. Hebræorum sapientes sacrorum quorundam librorum lectione iuuentuti interdicebant, vt animis tenellis nondúmque confirmatis,non inutili modò, sed & noxia: vt idē Nazíazenus,in lib. De recto ordine ait. Age videamus quæ fuerit hac in parte maiorum nostrorum constantia:occurrit primo loco Orpheus, antiquissimus Græcorum theologus, in suo ad Musæum de vero Deo rebúsque diuinis opere,ita per initia canens:

φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστὶ, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι.

Id est:

Pange,quibus fas est:foribus discede prophane.

Quem secutus Pythagoras,ita suum opus orditur.

Αείσω ξυνετοῖσι,θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι.

Id est:

Doctis pango:fores clausas munite profani.

Hippocrates quoque Cous,medicorum princeps, τὰ δὲ ἱερὰ ἐόντα πρήγματα,ἱεροῖσιν ἀνθρώποισι δείκνυται· βεβήλοισι δὲ οὐ θέμις,πρὶν ἢ τελεσθῶσιν ὀργίοισιν ἐπιστήμης.id est, Res sacræ, sacris viris demonstrantur,nam profanis nefas est, priusquam scientiæ orgiis initiati fuerint. Themistius philosophus,τῷ οὐ κατὰ νόμον μεμυημένῳ,τὴν ναρθηκοφόρον βάκχον οὐκ ἐῶσι τῷ συνάγειν τῇ μυστηρίᾳ id est,Haud ritè initiato,non permittunt mysteria feruligeri Bacchi pompam ductare. Citatur & à Theodorito in Therapeuticis Græcarum affectionū,Euripidis versus à codicis vitio ita emendádus.

Ἄρρητ' ἀβακχεύτοισιν εἰδέναι βροτῶν.

Arcana quæ scire est nefas Baccho haud sacris.

Aristides in Pericle:τῶν βεβήλων ὀλίγος ὁ λόγος πάντως:id est Prophanorum exigua est omnino ratio. Olim qui specimen suorum studiorum exhibebant,more recepto iubebant exire τοὺς ἀμυήτους καὶ βεβήλους,id est, non initiatos & prophanos. quod & Epiphanius sophista,exorsurus hymnum quem in Bacchi honorem scripserat,fecit, vt scribit Nicephorus,subsistentibus in auditorio duobus Apollinaribus, quos Christianos piaculum erat aures præbere prophanis fabulis: quæ causa fuit cur excommunicati fuerint.Philon Iudæus libro de Caino:οὐχ ἱεροφαντοῦμεν πῖς κατεσχημένοις ἀνιάτῳ κακῷ,τύφῳ ῥημάτων. id est: Sacra non pandemus verborum fastui,malo insanabili,obnoxiis. Iubet Plato circumspiciendum esse, ne quis profanus alicunde dicta excipiat: ἄθρει περισκοπῶν, μή τις τῶν ἀμυήτων ἐπακούῃ. Pindarus quoque in omnes efferendum esse vetus dictum negat:μὴ πρὸς ἅπαντας ἀναρρῆξαι τὸν ἀρχαῖον λόγον.A. Gellius in calce librorum: Eandem ego commentariis his legendis legem dabo.vt ea ne attingat, néve adeat profestum & profanum vulgus à ludo Musico diuersum. quo spectant anapæsti Aristophanis eo in loco desiderati:

Εὐφημεῖν χρὴ κἀξίστασθαι τοῖς ἡμετέροισι χοροῖσιν,
Ὅστις ἄπειρος τοιῶνδε λόγων,ἢ γνώμῃ μὴ καθαρεύει,
Ἢ γενναίων ὄργια μουσῶν μήτ' εἶδεν.

Id est:

Népe choris excedere nostris debet,linguísq;fauere,
Dictorum quisquis rudis astat, mens & cui crimine fœda est,
Et duxit nūquam cecinitve Libethridos orgia Musæ.

Aeschylus tragicus quoniam in scena publicè mysteria effutiuerat,in Areopago capitis causam agens, absolutus fuit eo nomine,quòd initiatus non foret, vti refert Alexandrinus Clemens. contrà Thebanus Pentheus quum temerè insiluisset & inspectasset Bacchi orgia,à fanaticis mulieribus dilaniatus fuisse dicitur, proptereà rectè dictum est à Synesio.ἀγνωσία, σεμνότης ἐστὶ τελετῶν. hoc est: Sacrorum dignitatem tuetur ignoratio. Porrò maximi beneficij loco habebatur olim Eleusiniis sacris initiari. sic Hippocratem medicorum numen,ob merita ipsius publicè consensu communi τῆς ἐλευσινίας δευτέρον ἀφ' Ἡρακλέους ἐμύησαν.hoc est, secundum ab Hercule initiarunt Athenienses: vti Soranus scriptum reliquit.

Potes tacere.

Δυνάσαι σιωπᾶν.Potes tacere. Dictum apparet in eos, qui clanculum inter se mussitant,ne silentij fides prodatur. Hesychius prouerbium natum indicat ab Antigoni & Pyrrhi regum societate, tanto silentio támque arcanè inita,vt ne scribis quidem eius fides credita fuerit aut communicata. Refertur dicti origo ad Phænicidem Megarensem comicum, qui Athenis fabulas suas docens, prouerbiali dicterio luserit in tacitum pactum induciarū inter prædictos reges. dixisse enim ad tibicinas fœminas fertur his verbis: δύνασαι σιωπᾶν, Potes tacere: vt authores pastorum id exclamasse viderentur.

Ne Sol quidem sciet.

Quum tutam silentio fidem obstringimus, ac nemini consilium nostrum detecturos, aut factum declaraturos innuimus,prouerbio locus erit. Heliodorus Emesenus lib.vij.Aethiopicæ historiæ:ἀλλὰ τούτου γε ἕνεκα θάρσει, ὡς οὐδ' ὁ ἥλιος τὸ δὴ τοῦ λόγου,γνώσεται. id est: Quin de ea re animo sis securo,nam ne sol quidem,quod dicitur, sciet. Sol mundi oculus à philosophis appellatur, quòd omnia lustret.vnde Homerus:

Ἠέλιος θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει. id est:

Sol oculus rerum cuncta audit & omnia cernit:

Vnde Plinius lib.ij. Natur.histor. Omnia intuens, omnia exaudiens, vt principi literarum Homero placuisse in vno video.Huc pertinet Polemonis sophistæ dictum, qui arthriticos cruciatus non ferens, quum se viuum in sepulchro condi iussisset, ad familiares operam illi nauantes dixit:ἐπάγετε, μή με ἴδοι σιωπῶντα ἥλιος. i: Obstrue obstrue,ne me tacentem sol aspiciat. Diuersius dixit Antiochus philosophus de victoria Luculli aduersus Tigranem,οὐκ ἑωρακέναι ἄλλην ἑτέραν μείζονα τὸν ἥλιον:id est,dicebat solem non vidisse aliam maiorem.victoriam scilicet.

Cicadæ humi canunt.

Τέττιγες χαμόθεν ᾄσονται,id est,Cicadæ humi canūt: prouerbio significatur ingens vastitas. Aristoteles lib. Rhetorices ij. ænigmatodes esse ostendit: οἷον εἴ τις λέγοι ὅπερ Στησίχορος ἐν Λοκροῖς εἶπεν,ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι,ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν.id est: Vt si quispiam dicat id quod in Locris extulit Stesichorus, non oportere conuiciari, ne cicadæ humi concinant. quo innuit,temperandam esse à dicacitate linguam, eo quòd conuicia sæpe concitet bellorum causas, vnde fit vt regiones deuastentur penitùs,excidióque non arborum modò,sed vrbium quoque Marti litetur.Meminit Eustathius Iliados: μεμνῆσθαι χρὴ δὲ συμβολικοῦ λόγου ὡς ἀπειλήσαντός τινος τοῖς ἐχθροῖς χαμόθεν ᾄσειν τὰ ἀνδρωπείας αὐτοῖς τῶν χώρας ἵνα ἐξ ἀνάγκης οἱ τέττιγες ἀπὸ γῆς ᾄδωσιν,id est,Meminisse operæprecium est & symbolici dicti, quo minatus fuit quispiam hostibus, se effecturum vt cicadæ humi canerent: nimirum excisurum se arbores omnes regionis, vt necessariò cicadæ humi canerent. Natum inde, quòd arbustis maximè gaudeant cicadæ. vnde in Bucol. Virgilius:

Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis.

Et Plin.lib.xj.dixit cicadas non nasci in raritate arborum.

Tanquam libri.

Plato in Protagora, de obmutescentibus, quique respondendo non sunt,vsurpauit prouerbialiter:εἰ δέ τινα αὐτῶν τι ἐπανέροιτο, ὥσπερ βιβλία οὐδὲν ἔχουσιν, οὔτε ἀποκρίνασθαι οὔτε αὐτοὶ ἐρέσθαι.id est: Si quis rhetorum quempiam interroget, ceu libri nihil habent quod vel respondeant vel ipsi sciscitentur.Sumptum inde,quòd libri tametsi lectorem instruere possint.voce tamen non vtuntur: vnde & muti magistri vocantur.

BRASSICANI. Areopagita subticentior.

Et hoc ex Alciphronis epistolis Budæus animaduertit, Ἀρεοπαγίτου σιγηλότερος,id est,Areopagita taciturnior de homine dictum,qui arcanum optimè nouit continere,& linguæ suæ imperitare: cui contrarium est hoc hominum genus,quod apud Comicos rimarum plenum est & crebrius perlucet quam cribrum. De Areopagitarum integritate simul ac authoritate,multa scribit Isocrates in Areopagitico,& Lucianus in Anacharside.

COGNATI. Indictum puta.

Galli pro prouerbio habent, cùm certam in tacendo fidem significant,ac dum quis quod scit, perinde continet ac dissimulat,quasi nesciat. Non dissimile hoc Comicum:Dictum sapienti sat est. Plaut.in Persa,& Terentius

in

in Phormione. de quo aliàs mihi dictum est, vt arbitror. Gell.lib.j.cap. xxij Indictum accipit, pro impropriè & parum significanter dictum. Nam quæ impropriè & parum cum gratia efferuntur, ea perinde sunt, ac si non dicerentur, indictáque manerent. Qui dicit, inquit, ergo se superesse ei quem defendit. nihil istorum vult dicere, sed nescio quid aliud indictum inscitúmque dicit.

Audi, vide, sile.

Lucianus ἄκουε, βλέπε, σίγα. id est: Audi, tace. Zeno Citticus adolescentem multa temerè garrientem hoc dicto corripuit: Ob id binas habemus aures, os vnicum, vt plurima audiamus, loquamur paucissima. Idem alteri: Aures, inquit, tuæ in linguam defluxère. Submonês adolescentis esse, audire multa, loqui pauca. Sic Demonax Cynicus apud Lucianum, sciscitanti quomodo posset delegatam prouinciam quàm optimè gerere? Si, inquit, ira vacaris, & quàm minimum loquens, plurima audieris. Plutarch. περὶ ἀδολεσχίας. & Erasmus noster in Lingua. vbi: Cæterùm quemadmodum natura voluit, linguam humanæ vitæ moderatricem esse promptam officio: ita diligenter admonuit, ne præcipiti petulantique facilitate perniciem adferret pro vtilitate, exitium pro officio, venenum pro remedio, eóque quum oculos binos, aures binas, nares binas addiderit, vnicam duntaxat linguam dedit. Sit igitur, suadente D. Iacobo in epistola, omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum.

Μηδὲ γρῦ.

Apud Lucianum in vocalium iudicio habetur hæc hyperbole prouerbialis, cuius vsus admodum frequens est apud Aristophanem. Philostratus ea vsus est in Apollonij vita. Habetur quoque Exodi xj. cap. & Iosue xj. quoque. οὐκ ἐγρύξεν οὐδεὶς τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ. vbi Latinè: Nullus contra filios Israel mutire est ausus. Hanc Terent. in Andria sic expressit: Nihil iam mutire audeo. id est, verbum sonare. Videntur veteres syllabam Mu ad depulsionem fascini & inuidiæ, malique, imò ad silentium ominandum imperandúmque vim passe: quam nostri adhuc hodie retinent. Erasmus noster, μηδὲ γρῦ, annotauit. Vide alibi, Ne hilum.

Linguarium dare.

Seneca lib.iiij. De beneficiis: Ecce inquit, vt doleat tibi, vt postea consideratius loquaris, quod dicere solemus, linguarium dabo. Linguarium hîc appellat Seneca, tanquam linguarum thecam & repositorium, in quo se dicit linguam conditurum, ne temere promittat. Natum est hoc verbum è ioculari vulgi sermone: quo & nos plerunque iocantes vtimur.

Digito compesce labellum.

Hoc Iuuenalis hemistichium ex satyra j. celebratum est per hominum ora & domorum parietes, non ingratum, nec iniucundum: quo silentium ac taciturnitas imperatur. Antiquis autem Harpocrates, qui os digito premit & signat, per ænigma significat, ne Isidis & Serapidis mysteria euulgentur & enuncientur. Varro: Hi Dei iidem, qui ab Aegyptiis Serapis & Isis, etsi Harpocrates digito significat vt taceam. Digitus enim eius ori adpositus, silentium indicat. Talis ferè apud Romanos priscos erat Angeronia dea, silentij præsul, quæ simulachrum prænexo obligato, obsignatóque ore habebat. Cæterùm Diana ab Horatio dicitur silentium regere ex ritu sacrorum: in quibus imperabatur à præcone, vt qui aderant, linguam pascerent, id est, tacerent, & linguis fauerent. Ex his omnibus colligit quidam:

Virtutem primam esse puta compescere linguam:

hoc est, moderari, ne quid temerè loquaris.

Angenora os cohibeat.

Est enim dea ἐχεμυθίας, vt Sophocles, ᾧ καὶ χρυσέα κλὴς ἐπὶ γλώσσαι βέβακεν. Eius simulachrum erat obligato & obsignato ore: cuius feriæ erant xij. Calend. Ianuarij: & Angenoralia dicebantur. Cohibet enim os. Huc pertinêt & hæc de quibus nobis pòst dictum est: Et Harpocrates digito significat: & Tacere optimum esse arbitror.

Et Harpocrates digito significat.

Versus est prouerbialis Lucillij apud M. Varronem De lingua Latina:

— Et Harpocrates digito qui significat st.

St enim nota indicentis silentium. Pomponius Atellanarius poeta apud Nonium:

Pater. at st, negator esse hic me: operibo caput.

Terent. in Phorm. Quid? non is obsecro es, quem semper esse dictitasti? C. St. S. quid has metuis fores? C. Conclusam hic habeo vxorem sæuam. Plutarchus Harpocratem scribit filium fuisse Isidis extertricineum: id est, ante exactos menses genitum, quem ἠλιτόμηνον Græci vocant, eundem etiam pedibus debilem. Porrò Ausonius vocat eum Sigalionem, eo versu:

Aut tua Sigalion Aegyptius oscula signet.

Harpocrates digito premens labrum, admonet, vt taceamus, & ne euulgemus, & enunciemus mysteria & arcana. Itaque Harpocrates deus ita apud veteres fingebatur, vt digito ori adposito, silentium & taciturnitatem indiceret. Proinde scripsit Catullus in Epigrammatis:

- Et patruum reddidit Harpocratem.

id est, mutum, & elinguem. Plutarchus de eo. Iuuenalis satyra j. sub finem huc allusisse videtur:

Cùm veniet contrà digito compesce labellum,
Accusator erit, qui verbum dixerit, hic est.

Alius dicit, Pauca in conuiuio loquere. St autem vox est etiam apud Plautum Cælius Ciceroni lib. viij At Domitius cùm manus ad os apposuit, &c. Hoc gestu significamus, nos scire quippiam, quod tamen nolimus effari. Nô aliena sunt, Tacere opinor esse optimum. &, Angenora os cohibeat.

Tacere opinor esse optimum.

Quia silendo nemo peccat, loquendo persæpè. Hęc sententia vt olim, etiam hodie in prouerbio est, præcipuè apud Gallos. Ennius Eumenidib. quas ex Aeschylo vertit,

—Tacere opinor esse optumum.
Vt pro viribus sapere, atque fabulari tutè nouerint.

Aeschylus sic:

Σιγᾶν θ' ὅπου δεῖ, καὶ λέγειν τὰ καίρια,
Πολλὰ τι πάσας εις τὸν ἀγαθὸν χρόνον
Καὶ τὸ δ' ὅπως αὖ δεῖ καθ' ἡγεῖσθαι ...

Hinc Harpocrates deus, & Angenora dea, apud Romanos digito admoto ori, silentium indicant.

Si tacent, satis dicunt.

Cic. in diuinat. Etiam si tacent, satis dicunt: & quod addit Pedianus, cùm tacent, clamant. Non dissimile illud Bonifacij, Qui tacet, consentire videtur. Habetur quoque in l. si fine. C. ad senat. Velleian. Catullus:

Nequicquam tacitum cubile clamat.

Festus Pomp. in verbo, Tacitus: Tacitus, inquit, etiam argutus, quia potest aliquando tacere.

GODOFREDI. Oleum in ore gestat.

De eo cui inhibitum est loqui, neque verbum fari licet. Alexander ab Alexan. lib. v. cap. xv. Miror à neutro originem prouerbij notatam esse. Addit Godofr. eundem muneribus ligatum, & diuitiis fartum, à Græcis dici, bouem in lingua habere.

COEL. RHOD. Staterij paries.

Hoc admonebimus, verbis parcendum esse, ne redituras per iugulum voces imprudentiùs effundamus. Cicero testatur, Staterium quendam sua ætate ea effutiuisse, bonis viris subauscultantibus interposito pariete: quæ patefacta, in iudiciúmque prolata, miserum rei capitalis iure damnarunt.

Ne interula quidem arcani conscia.

Cùm è Metello senatore quidam diligentiùs multa exquireret: Si interiorem, inquit, tunicam horum scirem esse consciam, protinus eam igni exurerem. Hinc Celtæ: Ta chemise ne sache ta guise. Taciturnitas vix vnquam damno est, loquacitas ferè semper.

TÆDIVM EX ITERATIONE.

Longum procœmium audiendi cupido.

Prouerbij speciem habet quod est apud Platonẽ libro

De Repub.iiij. μακρὸν τὸ φροίμιον τῷ ἐπιθυμοῦντι ἀκοῦσαι. id est, Longum prooemium audiendi cupido. Qui rem ipsam cupit cognoscere, huic longum est omne prooemium. Vnde illud Terentianum: Vah, etiam prooemium mihi occeptat. Et Athenis præco, qui dicendi potestatem faciebat rhetoribus, præfabatur, ἀπροοίμιον καὶ ἀπαθῶς: id est, Sine prooemiis & affectibus: quòd hæc extra causam sint.

Terram video.

Qui molesti prolixique laboris finem adesse significabat, dicere solet, γῆν ὁρῶ: id est, Terram video. Sumptum à nauigantibus. Q. Curtius lib. iiij. Haud secus quàm profundum æquor ingressi terram oculis requirunt. Plautus in Mercatore: Equidem iam me censebam esse in terra. M. Tullius in oratione pro L. Murena: Quòd si portu soluentibus ij qui iam in portum ex alto inuehuntur, præcipere summo studio solent, & tempestatum rationem, & prædonum, & locorum: quòd natura affert vt eis faueamus, qui eadem pericula quibus nos perfuncti sumus, ingrediantur, quo tandem animo me esse oportet propè iam ex magna iactatione terram videntem, in hunc, cui video maximas reipub. tempestates esse subeundas. Idem in Catone seniore: Quasi terram videam, lentiusque instare vitæ finem. Diogenes quum prolixum volumen recitans tandem eò peruenisset, vt libri finem videret: Bene habet, inquit, amici, γῆν ὁρῶ: id est, terram video.

Iterum atque iterum ad Pythum via.

αὖθις αὖ πυθῶδ' ὁδός.

Id est:

Iterum atque iterum Pythum versus via.

Dictum de iis, qui molesti sunt eadem de re iterum atque iterum percunctando. Quemadmodum solent ignari viæ quemcunque obuium habuerint, de via rogare. Porrò Pythus ciuitas Apollini sacra, quæ visebatur a plerisque. Apparet è comœdia sumptum. Est enim hemistichium iambicum: verùm ex qua, non indicat Diogenianus, & mihi non succurrit. Finitimum illi, ὁ Διὸς Κόρινθος: id est, Iouis Corinthus.

Iterum tranquillitatem video.

αὖθις αὖ γαλήνην ὁρῶ: id est, Rursum denuò tranquillitatē aspicio. Aristophanis interpres prouerbium esse scribit, quo nos significamus è malis emergere fortuna in melius commutata. A nauigantibus ducta metaphora, quibus conquiescente procella, grata solet esse tranquillitas. Aristophanes in Ranis:

> ἐξ ἐστὶ δ' ὥσπερ Ἡγέλοχος ἡμῖν λέγειν,
> ἐκ κυμάτων γὰρ αὖθις αὖ γαλῆν ὁρῶ.

Id est:

> Vt Hegelochus nobis item fas dicere,
> Tranquillum ab vndis rursus iterum conspicor.

Hegelochus erat histrio quispiam tragœdiarum, ne quē vox ignota remoretur. Notat autem obiter Aristophanes Euripidis ταυτολογίαν, apud quem hic versus est in Oreste, αὖθις αὖ γαλήνην ὁρῶ, quam eandem irrisit etiam Stratis. Quanquam videtur & allusio subesse in Græcanicis verbis γαλῆν ὁρῶ: id est, felem video: & γαλήνην ὁρῶ, id est tranquillā video. Atqui vicissim Euripides apud eum comicum Aeschylum taxat, qui idem dixerit in hisce versibus:

> δὶς ταὐτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Αἰσχύλος.
> ἥκω γὰρ ἐς γῆν, φησὶ, καὶ κατέρχομαι.
> ἥκω δὲ ταὐτόν ἐστι τῷ κατέρχομαι.
> χρῆσον σὺ μάκτραν, εἰ δὲ βούλει, κάρδοπον.

Id est:

> Sapiens bis idem est nobis locutus Aeschylus.
> Ad terram enim inquit venio & accedo velut
> Si per Iouem, vicino ita quis dicat suo:
> Mactram aut canistrum, si libet, mihi commoda.

Pindarus in Isthmiis:

> ἀλλὰ νῦν μοι γαιάοχος εὐδίαν ὄπασσεν ἐκ χειμῶνος.

Id est:

> Sed nunc Neptunus mihi tranquillitatem præbuit
> ex tempestate.

Lens Deus.

Apud Athenæum lib. iiij. refertur hic trimeter, vt apparet, prouerbialis:

> φακῆς σε δαίμων, καὶ φακὴ τύχη λάβοι.

> Te lens deus corripiat & fortuna lens.

φακὸς dicitur lens cruda, φακῆ cocta, vt indicat Etymologus. Conueniet quoties eadem ad fastidium iterantur. Dæmon autem Græcis fortunam sonat: vnde cacodæmones dicuntur infœlices. & idem sonat τύχη: nec interest, nisi quòd dæmon est mas, τύχη fœmina.

Iouis Corinthus.

Ὁ Διὸς Κόρινθος: id est Iouis filius Corinthus. In eos dici solitum, qui semper eadem aut dicunt, aut faciunt. Pindarus in Nemeis hymno vij. μαθόντι δὲ τρὶς τετραχθὶ τ' ἀμπολεῖν, ἀπορία τελέθει τέκνοισιν ἅτε μαψυλάκας Διὸς Κόρινθος. Negat se velle iterum atque iterum eadem iterare: perinde quasi pueris nugas narraret Διὸς Κόρινθος. Nam μαψυλάκας eum significat qui frustra nugas effutit. Interpres hoc loco fabulam adfert, ad prouerbium hoc, meo quidem animo, non multum pertinentem, tamen adscribam. Aletes, inquit, consuluit Dodonæum oraculum, quod tum Iouis erat, num Corinthiorum imperio potiri posset. Responsum est tum illum potiturum, cùm quispiam illi glebam daret, aut ruderi, idque die multarum coronarum: nam id addidit. Itaque Corinthum profectus, panem ab rustico quopiam petiit, is glebam porrexit. Sensit ille iam perfectum oraculum, animúmque ad capessendum imperium adiecit. Parentabatur eo die Manibus: eámque ob causam, cùm pleraque ciuitas in monumentis abesset, accedens, reperit Creontis filias iam paciscentes de imperio. Harum natu minimæ persuadet, si velit adiutare, se simul atque principatum esset consecutus, illam ducturum vxorem. Illa imperij cupiditate prodit ciuitatem, ac portis apertis Aletem admittit. Is itaque victor, Iouis Corinthū eam appellat, quod ex Iouis oraculo contigisset. Deinde subtexit aliam fabulam cum aliorum interpretamēto ferè conuenientem. Ea est huiusmodi: Olim Megarenses Corinthiis erant vectigales. Cæterùm cùm illorum imperiū insolentiùs grauatim ferrent, ac defectionem pararent, missus est legatus Corinthiorum nomine, qui apud plebē Megarensem cùm alia multa ferociter dixit tum illud indignabundus ac vociferans intonuit: οὐκ ἀνέξεται ὁ Διὸς Κόρινθος, id est, Non feret Iouis filius Corinthus. Id vbi sæpius iteraret, concitatus populus, succlamare cœpit: Feri feri Iouis Corinthum, simulque legatum expulerunt. Erat autem Corinthus hic Corinthiorum rex, Ioue prognatus: tametsi Pausanias in Corinthiacis negat se apud autores serios reperisse, Corinthum Iouis fuisse filium: sed vulgus duntaxat Corinthiorum ita prædicare. Vsurpat adagium Plutarchus in commentario, quem inscripsit aduersus Stoicos, πολὺς οὖν ὁ Διὸς Κόρινθος ἐπὶ τὸν λόγον αὐτῶν ἐφίσταται· πλὴν τὸ ὕπτιον τῆς περιφορᾶς, ὥσπερ μὴ πλάττειν δοκῇς, ἄφες. id est, Multus igitur Iouis Corinthus ad orationem illorum admittitur. Nam pistilli circumuolutionem, ne mordere videaris, omitte. Aristophanes in Ranis,

> τί δ' ἐστὶ τοῦτο πρᾶγμα,
> ἀλλ' ἢ Διὸς Κόρινθος ἐν τοῖς στρώμασι.

Id est,

> Quid aliud hæc erat res,
> Nisi Iouis Corinthus in ipsis stragulis?

Verba sunt ministri, Bacchi ταυτολογίαν notantis, qui dixerat:

> αἴρωμεθ' αὖ ἀναύγετε τὰ στρώματα.

Id est,

> Hæc rursus iterum tolle minister stromata.

Idem in Concionatricibus.

> ὅτι δὴ ἀνασκοπουμένοις ἐφάνη
> ὁ Διὸς Κόρινθος.——

Id est,

> Vbi denuò considerantibus, Iouis
> Apparuit Corinthus.——

Philostratus in Antipatro Sophista: ὠθούντων δὲ αὐτὸν τῶν συγγενῶν ἐς τὸν γάμον, καὶ Διὸς Κόρινθον ἡγουμένων τὸν Ἀντίπατρον. id est: Impellentibus autem illū cognatis ad nuptias, & Iouis Corinthum existimantibus Antipatrum. Quanquam hic Iouis Corinthum vsurpasse videtur, pro homine magnopere felici. Vsurpat adagium & Socrates apud Platonē in Euthyd. ἀλλ' ἀτεχνῶς, τὸ λεγόμενον, ὁ Διὸς Κόρινθος γίγνεται. i. Sed prorsus id quod dici solet, Iouis Corinthus fit

fit. Conuenit cum illo, quod alibi retulimus, δὶς κράμβη. id est Bis crambe. Neque solùm vti licebit, cùm eadem iterum atque iterum dicuntur: verumetiam cùm in eodē negocio nimium assiduè persistitur. Veluti si quis cibum semper eundem apponat: aut si quis semper studiis literariis incumbat: aut assidue venetur, vt hinc iam oboriatur ex assiduitate satietas, rectè dicemus: ὁ Διὸς Κόρινθος. Molestum est enim, quicquid perpetuum: vel Pindaro teste in Nemeis: ἀμπαύσιος δὲ καὶ ἐν παντὶ γλυκεῖα ἔργῳ. κόρον δ' ἔχει καὶ μέλι καὶ τὰ τέρπν' ἄνθε' ἀφροδίσια. id est: Verumenimuerò intermissio in omni negocio iucunda. Accipiunt autem satietatem & cantilenæ & amœni flosculi Venerei. In nonnullis exemplaribus pro μέλι, scriptum erat μέλη. Sic in Epigrammate:

> πᾶν τὸ περισσὸν ἄκαιρον. ἐπεὶ λόγος ἐστὶ παλαιός
> ὡς καὶ τοῦ μέλιτος τὸ πλέον ἐστὶ χολή.

Id est:

> Insuaue est, quicquid nimium est. Nam dicitur, olim
> Mel quoque si immodica est copia, bilis erit.

Illud admonitu non inutile duxerim, prouerbium bifariam accipi posse (nam & hoc ostendit interpres Pindari) vel cùm eadem iterantur sæpius, vel cùm ij, qui initiò magnificè loquuntur, minantúrque ferociter, postea timidè fugiunt: id quod euenit legatis Corinthiorum, qui cùm sæpius illud intonuissent in concione: ὁ δ' ὡς σχετλιάξει ὁ Διὸς Κόρινθος, εἰ μὴ δώσει δίκας, παραχρῆμα. id est: Meritò suspirabit Iouis Corinthus, nisi pœnas sumpserit de vobis: postea cùm ad manus esset ventum, ignauiter aufugerunt. Nec illud prætereundum, adagionem accommodari posse tum ad rem, tum ad personam. Ad rem hoc pacto: Iam millies audiui, non possum diutius ferre τὸν Διὸς Κόρινθον. Ad personas: vt si quis hominem eadem semper inculcantem τὸν Διὸς Κόρινθον appellet. Indicat & hoc interpres Pindari.

Crambe bis posita, mors.

Δὶς κράμβη θάνατος: id est, Crambe bis mors est. Plinius libro xx. cap. ix. inter brassicæ species, tertio loco refert & cramben. Dioscorides libro ij. crambes tres species facit. Quarum prima, præterquam quòd alia ad multa remedia efficax est, etiam ebrietatis & crapulæ incommoda tollit, si crudam edas ante cœnam ex aceto, vt indicauit M. Cato. Aristoteles in causa putat esse, quòd cùm ipsa sit frigida, & succum habeat dulcem ac discutientem, fit vt vinosos humores in aluum detrahat, tenues humores in vesicam delabantur, ipsa in ventriculo remanens, corpus refrigeret. Atque ita humoribus vtrinque deductis, & refrigerato corpore cessat crapulam. Inest autem peculiaris quædam vis crambæ obsistendi vino: vt si in vineto seratur, vinum proueniat dilutius. Proinde apud Sybaritas & Aegyptios solenne erat, ante omnia sumere cramben coctam: quibusdam mos erat, ex amethystino vasculo crambes semen ante compotationem capere, quo citra periculum ebrietatis indulgere vino possent. Huiusmodi ferè Athenæus lib. j. addens illud, priscis cramben ac raphanum pro eodem habita. Vnde Theophrastus prodidit, vitem etiamnum viuam raphani odorem fugere. Verùm vt ad prouerbium redeamus, Suidas scribit illam antiquitùs in conuiuiis adhiberi solere: verùm incoctam adeò nauseam afferre, vt Græcis in fastidij prouerbium abierit. Quoties enim rem iterum atque iterum repetitam non sine molestia significabant, dicebant, δὶς κράμβη θάνατος: i Bis crambe mors: hoc est, κράμβη δ' ἐφθή, crambe recocta. Ad hoc adagij Politianus arbitratur allusisse Iuuenalem, cùm scribit in Satyra vij.

> Declamare doces ô ferrea pectora Vectí,
> Cùm perimit sæuos classis numerosa tyrannos.
> Nam quæcunq; sedens modò legerat, hæc eadē stās
> Proferet, atque eadem cantabit versibus iisdem.
> Occidit miseros crambe repetita magistros.

Cramben repetitam appellat declamationem, maximo cum tædio iterum atque iterum audiendam. Finitimum est illi, quod alio commemorauimus loco, ὁ Διὸς Κόρινθος: id est Iouis filius Corinthus. Contrarium illi, δὶς καὶ τρὶς τὸ καλόν: id est, Bis & ter quod est pulchrum. Quod enim per se præclarum, id vel decies repetitum, vt inquit Horatius, placere solet: quod ineptum, id primo gustu commendatione nouitatis vtcunque toleratur: cæterùm iteratum, haud iam ferendum fastidium adfert. Et tamen erat priscis admodum celebris hæc herba, adeò vt nec religione careret, & ob hoc μάντις vocata. Per eandem iurare mos erat, præsertim apud Iones, ναὶ μὰ τὴν κράμβην: vt hinc quoque fastidij prouerbium videri possit. autor Athenæus libro Dipnosophistarum nono.

Eandem tundere incudem.

Eandem incudem assiduè tundere, est indefatigabili assiduitate in operis alicuius studio perseuerare. Metaphora ducta à fabris, crebris ictibus incudem ferientibus: atque ita tandem ferri rigorem perpetuo labore vincentibus. M. Tullius lib. De oratore ij. Ego autem si quem nūc planè rudem institui ad dicendum velim, iis potius tradam assiduis, vno opere eandem incudem, die noctúque tundentibus. Conueniet in grammatistas ac literatores, quibus sine fine eadem sunt inculcanda pueris, vt hæreant aliquando.

Cantilenam eandem canis.

Τὸ αὐτὸ ᾄδεις ᾆσμα, id est, Cantilenam eandem canis. De eo qui molestus est, sæpius eadem inculcans. Nihil enim odiosius, quam quod semper idē est, Dorio leno in Phormione Terentiana: Cantilenam eandem canis. & Mirabar si quid adferres noui. Familiare poetis est, nuncium, cantilenam appellare. Euripides in Ione:

> τίς ἡ μοῦσα χὠ φόβος τίνων πέρι.
> Quæ cantio hæc quibúsve de rebus metus?

Idem in Hecuba:

> ἥξει τι μέλος γοερὸν γοεραῖς.
> Aliqua accedet cantio tristis tristibus.

Sumptum est à cantoribus, qui si quando diutius eandē occinant cantionē tædiū adferūt auribus. Proinde periti subinde variant carminis genus, quo satietatem deuitent.

Eadem per eadem.

Αὐτὰ δι' αὐτῶν: id est, Eadem per eadem. Refertur in Collectaneis Diogeniani, de his, qui semper eadem inculcāt, aut eadem assiduè faciunt. Non dissimile illi, quod alio reddidimus loco, ὁ Διὸς Κόρινθος: id est Iouis Corinthus. Potest & in eos torqueri qui res nugaces nugaciter tractant: veluti si quis in autorem indoctum indoctos scribat commentarios, aut in obscœnum obscœnos.

Hyperi vertigo.

Ὑπέρου περιτροπή: id est, Pistilli circumuolutio. Vbi quis semper idem agitat, neque quicquam tamen explicat. Plato Comicus opinor in Adonide, apud Zenodotum:

> ἔπειτ' οὐχ ὑπέρου μοι περιτροπὴ γενήσεται.
> Dehinc mihi vertigo pistilli haud erit.

Plutarchus apud Stoicos, significans illorum rationes eodem reuolui: πολὺς οὖν ὁ Διὸς Κόρινθος ἐπὶ τὸν λόγον αὐτοῖς ἀφικνεῖται. τὴν γὰρ ὑπέρου περιτροπήν, ἵνα μὴ συντείνητε, ἐᾶτε. id est, Multus igitur Iouis Corinthus ad rationem illorum admittitur. Nam pistilli circumuolutionem, ne ridere videaris, omitte. Vnde videtur solere dici, cùm eadem sæpius iterantur non sine tædio. Dialectici peti principium aiunt, quoties eodem reuoluitur argumentatio. Hesychius interpretatur de his qui semper eadem aiunt, neque quicquam interim proficiunt. Huic ita finitimum est, vt idem videri possit, quod Plato recenset in Theæteto: σκυτάλη ἢ ὑπέρου ἢ ὅτου δὴ λέγεται περιτροπή. id est, Scytalæ quidem aut pistilli, aut si cuius alterius dicitur circumuolutio quum sermo in idem reuoluitur, quemadmodum illic Theætetus iubet assentiri rectæ opinioni, eum qui rectam habet opinionem, Scytalam interpres vertit, scuticam: quum Plato loquatur de loro quod surculo circumuoluitur.

Date mihi peluim.

Δότε μοι λεκάνην: id est, Porrigite mihi peluim. Vbi quid vehementer molestum esset, ita vt ferri iam diutius non posset, peluim sibi porrigi iubebant, quasi præ bili nauseáque & fastidio rerum vomituri: velut si quis orationē supra modum indoctam non ferens, aut sophisticis næniis offensus dicat, δότε μοι λεκάνην, id est, Porrigite mihi peluim. Refertur à Suida. Extat aūt apud Aristop. ἐν νεφέλαις.

TARDITATIS ET CVNCTATIONIS.

ERASMI. Nemo nos insequitur.

Plato libro De legibus x. ὡς δ' οὖν ἐν τῷ παρόντι οὐδὲν σεμνὸν βραχυλογίαν μᾶλλον ἢ μῆκος. οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς τὸ λεγόμενον ἐπείγων διώκει, id est: Nam in præsentia nihil est cur breuiloquentiam prolixitati anteponamus. Quandoquidem nemo nos insequitur, qui festinare compellat, quemadmodum vulgò dicunt. Hoc parœmiæ etiam hodie tritum manet, quum significant liberum esse, diutius in re quapiam immorari: Nemo nos, inquiunt, impellit.

Romanus sedendo vincit.

Romanus sedendo vincit. Vetus prouerbium in eos qui tranquilli atque ociosi, tamen quæ volunt efficiunt: aut qui non viribus, sed arte rem gerunt. Marcus Varro lib. De re rustica j. cap. ij. Vultis igitur interea vetus prouerbium, quod est, Romanus sedendo vincit, vsurpemus, dũ iste venit. Ex historia Fabij cunctatoris natum arbitror, qui Hannibalem, iuueniliter exultantem sua patientia fregit: de quo extat versus ille Ennianus:

Vnus qui nobis cunctando restituit rem.

Citatur apud Ciceronem in Catone maiore. Vsurpatus est diuinitùs à Marone lib. vi. Quanquam Liuius libro de bello Macedonica primo refert simile quiddam de Sulpicio consule: Quibus, inquit, si vndique circumuentus copiis foret, sedentem Romanum debellaturum credi potuerit.

Festina lentè.

Vide suprà in loco, Festinatio præpropera.

Pedetentim.

Κατὰ πόδας βαίνειν, Græcis prouerbio dicitur, quod Latini reddiderunt, pedetentim: vbi quis non præcipitanter atque inconsideratè, sed sensim atque cunctanter aggreditur negocium, atque arte rem gerit magis quàm impetu. Translatum ab his qui cautim, ac prætentantes per glaciem, locúm ve lubricum ingrediuntur. Terentius in Phormione: Dij bene vertant quod agas, pedetentim tamen. Quintilianus: At si quod secundo loco diximus, nesciet actor, quid propositi testis attulerit, paulatim, & (vt dicitur) pedetentim experietur. Alexis comœdiarum scriptor iam extremæ senectutis, quum lento incessu inambulans rogaretur à quodam, quid ageret: Κατὰ πόδας βαίνω, inquit, ἀποθνήσκω. id est: Pedetentim morior. M. Tullius De officiis lib. j. Sin minus, sensim erit pedetentimque faciendum. Idem in oratione pro P. Quintio. Viri boni quum palàm fraudentur, quum experiundi potestas non est, timidè tamen & pedetentim illuc descendunt, vi ac necessitate coacti, inuiti, multis vadimoniis desertis, sæpe illusi ac destituti. Et in Verrinis actione ij. Quæ tamen à me pedetentim cautéque dicentur.

Placidè bos.

Ἀτρέμας βοῦς: id est, Lentè bos: subaudiendum, incedit, aut simile quippiam. Congruet in illos, qui placidè ac paulatim, citraque tumultum, sed tamen assiduitate rem conficiunt. Equorum laus est velocitas. Boues non valent celeritate, sed viribus: & assiduitate pollent, non impetu. Proinde pugna rataria, vel leonibus formidandum animal, & ad exhauriendos ingentes labores appositum. Eodem pertinet illud: Bos lassus fortius figit pedem. In sacris precibus, tradit Plutarchus in commentario de Osiride & Iside, mulieres Helæas publicis ac solennibus votis ad hunc modum solitas Bacchum inuocare, vt accederet βοέῳ ποδί: id est, Bubulo pede: siue quòd huic animãti, cùm sit viribus immensis præditum, deinde tanta corporis mole, tamen peculiare videatur molliter, quasique pedetentim ingredi, nullóque strepitu: vel quòd bouis pedes arua calcatu reddunt meliora, quum reliquorum animantium noceant.

Tacito pede.

Huic simillimum est, quod indicauit, quisquis is fuit, certè haudquaquam indiligens scriptor, qui Rhetoricam Aristotelis exponit, ἡσύχῳ ποδί: id est, Tacito pede, seu lento pede: cùm cautum ac pedetentim ad rem accedimus. Apud Latinos aliquanto secius vsurpatur, Tacito pede pro furtim ac clanculum. vt apud Ouidium:

Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis.

Id imitatus Columella in carmine:

—Tacito nam tempora gressu
Diffugiunt, nulloque sono conuertitur annus.

Manu ferendum non thylaco.

Vide superiùs in loco Modestiæ.

Caudæ pilos equinæ paulatim vellere.

Caudæ pilos equinæ paulatim vellit, qui quod virib. atque impetu fieri nequit, id tempore atque assiduitate conficit. Horatius in Epistolis:

Vtor permisso, caudæque pilos vt equinæ
Paulatim vello, demo vnum, demo etiam vnum,
Dum cadat elusus ratione ruentis aceruí,
Qui redit ad fastos, & virtutem æstimat annis.

Natum è facto quodam ducis Sertorij, cuius rei meminit Plutarchus in eius vita. Hic enim cùm suis copiis, ex barbara turba conflatis, rationibus persuadere non posset, in re militari plus habere momenti consilium, quàm vires temerarias, posteaquam illi parum feliciter pugnassent, duos proponit equos: alterum macilentum atque inualidum, alterum vegetum, cauda pilosa. Atque inualido illi iuuenem adhibet prægrandi corpore, & admirandis viribus: contrà vegeto illi pusillum & imbecillum admouet homuncionem. Hic singulos pilos paulatim vellens, breui spacio totam depilauit caudam. Iuuenis ediuerso caudam omnem simul manibus vtrisque comprehensam, vi atque impetu conatur euellere. Qui cùm frustra sudaret, risui fuit circumstantibus. Sub hæc assurgens Sertorius, cuius consilio iussuque hæc fuerant acta: Videtis, inquit, commilitones, quanto plus possit ingenium quàm vires.

Non statim decernendum.

Qui significabit interponendam moram prius quàm decernatur, & rem in posterum diem reiiciendam, accómodabit illud ex eodem libro, quod Phœnici cum legatis ad reconciliandam gratiam misso ab Agamemnone respondit Achilles:

-Ἅμ' ἠοῖ φαινομένηφι
φρασσόμεθ' α.-

Id est:

-Aurora vbi crastina surget
Consultabimus.-

Hinc apparet sumptum celebre Græcis prouerbium, ἐν νυκτὶ βουλή. Id est, In nocte consilium, quod alio diximus loco.

Celerius elephanti pariunt.

Sunt quibus hoc quoque inter adagia videtur adnumerandum, quod scriptum est apud Plinium Secundum in præfatione historiæ mundi: Nam de grammaticis, inquit, semper expectaui parturiri aduersus libellos meos, quos de grammatica ædidi: & subinde abortus fecere iam decem annis, cùm celerius etiam elephanti pariant. Hactenus Plin. Itaque cunctationẽ immodicam, & quorundam nimis lenta molimina, his verbis licebit significare. Porrò de elephantorum partu Plautus in Sticho: Audiui sæpe hoc vulgò dicier, solere elephantum grauidam perpetuos decem esse annos. Huic astipulatur Plinius lib. viij. Decem annis gestare in vtero vulgus existimat. Etiamsi Aristoteles biennio parere putat, nec sæpius quàm semel singulos gignere. Theophrastus refert, arborem quandam Indicã non ferre ante centũ annos. Latinis Parturire dicuntur, qui moliuntur, animoque destinant aliquid. Proinde licebit adagium etiam in hanc vertere formam: Quando tandem paries, obsecro, quod tot iam annos parturis, vt nec elephanti diutius?

Bunas iudex est.

Βούνας δικάζει: id est, Bunas iudicat. (In nonnullis codic. scriptum est βουνίας, non βούνας: sed deprauatè, ni fallor) Vbi lis in longum profertur, nec vnquam explicatur. Qui mos nunc est, perditissimis aduocatis nostri temporis, vt subinde nouam reperiant causam producendæ litis, quo plus nummorum extorqueant à litigatoribus. Parœmia nata à Buna quodam Atheniensi. Cùm esset controuersia

[Greek text, partly illegible] Quorum verborum hæc fermè sententia est: Quarum rerum admiratione reliquos teneri videbat, eas ipse ne cognoscere quidem videbatur. Euenit aliquando, vt Callipides tragœdiarū histrio, multi nominis atque opinionis inter Græcos, & ab omnibus in precio habitus, primùm illi fieret obuius, ac salutaret: deinde arrog intiùs inter reliquos regis assectatores admisceret sese, ostentaretque, ratus futurum vt ille prior aliquid comitatis inciperet exhibere. Tandem cùm diceret etiam: Non agnoscis me rex, neč qui sim audisti? Agesilaus contemplatus hominem: An nō tu es, inquit, Callippides ille dicelicta? Nam sic appellant Lacedæmonij mimos. Hæc Plutarchus. [Greek] autem apud Græcos simulachrum, ac repræsentationem, imitamenque significat: vt autor est Eudemus. Vnde Lacedæmonij mimis vocabulum duxisse videntur, quod ipsum etiam [Greek] hoc est, ab imitatione dictum est nobis. Licet igitur conijcere, Callippidem hunc, aut quisquis is fuit, ita gesticulationibus vti solere, vt cùm mira agilitate moueri videretur, a loco tamen non discederet. Meminit huius nominis etiam in Nebulis Aristophanes, indicans eam vocem [Greek] esse deductam.

Diu delibera.

Δηρὸν βουλεύου: id est, Diu delibera. Non statim aggrediundum negocium. Carmen integrum fertur huiusmodi:

Δηρὸν βουλεύου, ἵν' ἔχῃς καὶ πολλὸν ἀμείνω.

Id est:

Consultato diu multo vt præcellere possis.

Lentè consultandum: at vbi statueris, maturè, quod opus facto faciundum est. Qui secus faciunt, iis non raro solet euenire Platonicum illud, vt festinantes in principio, serius perueniant ad finem.

Annus est.

Arbitror nemini dubium fore, quin illa quoque inter prouerbiales hyperbolas referri debeant: Annus est, seculum est: atque id genus alia. Terentius in Seipsum excruciante: Et nosti mores, mulierum: dum comuntur, dum moliuntur, annus est Idem alibi. Iamdudum ætatem: pro, admodum dudum. Plautus in Asinaria: Aetatem velim seruire. Libanum qui conueniam modò. Et: Seculum est, quòd nihil abs te reddidit literarum Proinde tempus prælongum huiusmodi figuris significabimus.

Ad aras.

Ἐπὶ βωμοῖς: i. Ad aras. Refertur in Collectaneis, quæ Plutarchi titulo feruntur, nec explicatur. Equidem opinor perinde valere, quasi dicas, ipso in negocio: iuxta prouerbium quod nobis alio dictum est loco, quo vetamur ad aras consultare.

Sic est ad pugnæ partes re peracta veniendum.

Plato in Gorgia: πολέμου καὶ μάχης φασὶ χρῆναι οὕτω μεταλαγχάνειν. id est: Ad belli pugnæque munia Socrates sic aiunt accedere oportere. Iocus erat prouerbialis. vbi quis negocio peracto, tum demum adueniret. Quemadmodum ignaui milites solent, qui conflictu peracto, sublatoque metu, tum denique solent adesse, vel ad colligendam prædam, vel ad epinicia, id est, epulum victoriale celebrandum. Nam verbum illud μεταλαγχάνειν, tarditatem significat, ac seram muneris functionem. Socrates autem respondens, parœmiam explicat simili parœmia, [Greek] id est, Nū post festum quod aiunt venimus, seroque adsumus? Sumptum videtur à Rheso Thracum duce, qui apud Euripidem obiurgat Hector, quòd serius ad belli societatem venisset, nimirum decimo demum anno:

Σύμμαχος μὲν οὐ, ξένος δὲ πρὸς τραπέζας.

Id est:

Socius haud quidem aduenis, sed hospes ad mensam.

Isque respondet:

Ἀλλ' ὕστερος μὲν ἦλθον, ἐν καιρῷ δ' ὅμως.
Σὺ μὲν γὰρ ἤδη δέκατον αἰχμάζεις ἔτος,
Κοὐδὲν περαίνεις

Id est:

Serò quidem, ast in tempore aduenio tamen.
Nam tu quidem iam præstans decennium
Nihil explicas.

Allusit huc, ni fallor, Diogenes. Quum enim quidam inscripsisset ædibus suis hunc titulum: Iouis filius Callinicus Hercules hic habitat, ne quid ingrediatur mali: Diogenes adiecit aliam inscriptionem, μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία: Id est post bellum auxilium. Significans serò vocari Herculem depulsorem malorum, quum iam malus hospes immigrasset in eas ædes.

Amæa Azesiam reperit.

Ἀμαία τὴν Ἀζησίαν μετῆλθεν, id est, Amæa ad Azesiam accessit. Dici consueuit de re diu multúmque quæsita desiderataque. Didymus autor est, apud Trœzenios Cererem appellari Amæam: Proserpinam, Azesiam. Nota fabula de Proserpina à Plutone abducta ad campos Elysios, & Cerere toto orbe quærente filiam. Refertur à Plutarcho in Alexandrinensium prouerbiorum collectaneis.

Ζοφορδορπίδες, & similia.

Plutarchus in Sympοsiacis ostendit olim cognomina quædam prouerbiali ioco iactata fuisse in eos, qui serius ac cunctantius ad conuiuium accederent. Dictos enim tū [Greek], tum ζοφορδορπίδας, tum [Greek]. Quorum nominum rationem si coniectare licet, hanc esse puto: quòd qui cunctarentur adire, hi, quòd aliis essent in mora, impedimento esse videbantur, quo minus illis cœnare liceret: deinde quòd lentitudine sua efficerent, vt cōuiuium ad noctem vsque proferretur. Tertium cognomen κατ' ἀντίφρασιν attributum apparet. Negat autem apud Plutarchum quispiam, Pittacum ab Alcæo Zophorodorpidem appellatum, quòd serius iniret conuiuium, sed quòd sordidis ac plebeiis compotationibus gauderet. Antiquitùs autem inelegans, ac parum vrbanum habebatur, si quis ad conuiuium rogatus, tardius aduenisset. Vnde Polycharmus in apologia, qua vitæ suæ rationem reddit Athenienfibus, illud in laudem suam interposuit: [Greek] id est: Ad hæc insuper Athenienses, nunquā ad cœnam accersitus, post tempus accessi. Huius opinionis Battus quidem scurra non illepidè causam aperuit apud Cæsarem. Consueuit enim is qui tardius venirent ad conuiuium, [Greek] appellare, quasi dicas, conuiuiorum appetentes: propterea quòd quum essent occupati negociis, ob cœnarum tamen cupiditatem non excusarent iis, à quibus rogarentur. Huiusmodi fermè Plutarchus. At Terentius in Seipsum excruciante, indicat inciuile fuisse, statim & ante tempus adesse conuiuam, cùm Chremes ait illos iamdudum præstò esse domi suæ, seque ipsum in mora conuiuis esse nimirum indicans contra fieri solere. Apud Aristophanem in Concionatricibus huc alluditur aliquoties: [Greek] id est: Ad cœnam venio. In eadem: [Greek] id est: Accinam melos aliquod cœnaticum.

Μελλονικιᾶν.

Nicias traducebatur quòd cunctator esset in re militari, qualis apud Romanos fuisse narratur Fabius: eoque iocularem vocem finxit vetus comœdia, μελλονικιᾶν, ex μέλλειν, quod est cunctari, & νικίας, qui fuit dux Athenienfibus. Aristophanes in Auibus:

— Οὐχὶ νυστάζειν ἔτι
Ὥρα 'στὶν οὐδὲ μελλονικιᾶν,
Ἀλλ' ὡς τάχιστα δεῖ τι δρᾶν.

Id est:

Porrò oscitandi tempus haud est amplius,
Nec more Niciæ decet cunctarier,
Sed oportet aliquid agere quàm celerrimè.

Hercules hospitatur.

Ἡρακλῆς ξενίζεται: id est, Hercules accipitur. Dictitatum, vbi quis diutius in conuiuio commorari videretur: propterea quòd qui recepissent Herculem hospitio conuiuióque, his multum temporis erat operiendum, donec

ille satur esset. Nam famelicum commouere, parum erat tutum. Nec facilè satu abatur edax, adeò vt legitur solidos etiam boues vno deuorasse conuiuio. Vnde Græcis βουφάγος dictus est & huic Larum autem co sacrarunt, & ipsum βουφάγον. Legitur & certamen inisse cum Lepreo quodam, vter citius bouem conficeret. Hæc aliaque permulta refert Athenæus lib. x. de huius edacitate: addens & Thasio cuidam athletæ, cui nomen Theagenes, & Miloni Crotoniatæ bouem vno die confectum fuisse. Tales conuiuæ contingant hostibus.

Expecta bos aliquando herbam.

Μένε βοῦς ποτὲ βοτάνην, id est, Expecta bos olim herbam. Dicendum, vbi quid serò contigit. Laborat enim bos in agrico ando, sed aliquando gustatura herbam enatam. Finitimum illi:

— Et adhuc tua messis in herba est.

Expecta anus.

Μένε γραῦ... id est, Expecta anus meum filium, te suauiaturum. Nam priusquam adolescat puer, illa decesserit. Consimile superiori, cùm sera spes ostenditur.

Inter cæsa & porrecta.

Elegans in primis adagium extat apud M. Tullium in epistolis ad Atticum: Ea multa, inquit, imò omnia, quorum κεφάλαιον, ne quid inter cæsa & porrecta, vt aiunt, oneris mihi addatur, aut temporis. Videtur significare cunctationem, & ancipitem hæsitationem, ac velut interuallum illud, inter omittendum quod cœptum est, & incipiendum quod nouari oportet. Sumptum est autem è priscorum auspiciorum ritu, in quibus inter cæsa & porrecta sacerdos ceremonias quasdam agebat: quemadmodum testatur M. Varro lib. De lingua Latina ij. Nam flamen Dialis, inquit, auspicatur vindemiam, & vt iussit vinum legere, agna Ioui facit, inter cuius exta cæsa & porrecta flamen prorsus vinum legit. Porrò quòd exta cæsa prorogationē temporis apud veteres significauerint, declarat Cicero libro De diuinatione ij. Quid enim, inquiens, habet aruspex, cur pulmo incisus in bonis extis dirimat tempus, & proferat diem?

Quæ serò contingunt, sed magnifica.

Quoties intelligi volemus famam, aut præmium aliquod serius quidem contingere, verùm hoc præstantius ac durabilius, quo diutius dilatum, vt tarditatem stabilitate, perpetuitatéque compenset, non alienum fuerit Homericum illud ex Iliados secundo libro vsurpare:

Ὄψιμον, ὀψιτέλεστον, ὅου κλέος οὔποτ' ὀλεῖται.

Quem versum ita Cicero vertit:

Tarda & sera nimis, sed fama & laude perenni.

Verba sunt Chalcantis, animum addentis Græcis vt perdurent. quanquam enim victoria belli decimo demum anno contigerit, eius famam tamen immortalem fore.

Hyperberetæa.

Ὑπερβερεταῖα, id est, Hyperberetæa, dicebantur olim admodum serotina, quæque vix tandem adueniret. Apud Macedones extremus anni mensis, ὑπερβερεταῖος appellabatur. Vnde quę in longum proferebantur, Hyperberetęa dicebantur: perinde quasi apud Latinos dicas Decembria. Et ὑπερβολαῖοι, comperendinatores. Suidas existimat eum esse mensem apud Macedones, quem nos Octobrem vocamus: quòd tum sera fit æstas: & quæ tum proueniunt, post legitimum tempus prouenire videantur.

Mysorum vltimus nauigat.

Ἔσχατος Μυσῶν πλεῖν, id est, Mysorum postremus nauigare, prouerbiali ioco dicebatur, qui frustra laboraret. Origo prouerbij, sicuti fit in plerisque, non vno narratur modo. Quidam tradunt olim Græcis pestilantia laborantibus, oraculo responsum esse, vt ad vltimum Mysorum nauigarent. Ac primùm quidem ambigebant, quid sibi vellet oraculum. Tandem diu circumacti repererunt Æolidem in extremis Mysorum esse sitam, atque eò demigrandum esse, monuisse numen. Alij scribunt, Telepho, post interemptos auunculos consulenti Pythium, quò gētium sibi demigrandum foret (nam antiquitùs mos erat, homicidis solum vertere) responsum, vti ad extremam Mysorum regionem sese conferret: venisseque in Teuthraniam, quæ Mysiæ extrema pars, atque eius loci principatum obtinuisse. Sunt qui dicant, hunc non ob cædem auunculorum fugisse, sed vti matrem quæreret, quam in Teuthrania tandem inuenerit. Prouerbium autem dictitatum, vbi dura quæpiam impetrarentur, factúque difficilia.

Interuallo perit fames, & optimè perditur.

Διὰ μακροῦ ... id est, Intercapedine optimè perit fames. Mora multis rebus adfert remedium, & maximè iracundiæ. Inuenitur etiam hoc interpretamentum, vt sit sensus: Extincto famelico, fames item pereat necesse est.

Summis ingredi pedibus.

Vide superius in loco, Occulti.

Pulmo prius venisset.

Vide superius in loco, Diligentiæ.

COGNATI. Coruum misimus.

Misimus coruum, de his qui curaturi negocium, diutius hærent in via, atque tardius reuertuntur. Hoc prouerbium natum est ex fabula ea, quam Fastorum lib. ij. narrat Ouid. Sunt qui referunt ad Noæ coruum, Genes. viij. Coruus nuncius.

Callipedes.

Græco prouerbio dicuntur, qui intra biennium cubitum vix processerint: hoc est, in rebus agendis tardi.

Diphilus: Diphilo tardior.

In segnes, & extra modū pigros in obeundis quæ semel fuerint iniuncta, dici solere, ex Ciceronis ad Q. Fratrem lib. iij. affirmat Cælius Rhodiginus libro viij. cap. xlv. suarum lectionum. Prouerbio locum dedit Diphili architecti tarditas, qui in perducendis ad finem operibus tardissimus fuit.

Cras credo, hodie nihil.

Satyra Varronis fuit, inscriptione, vt pleraq; eius, prouerbiali: Cras credo, hodie nihil: ab hominum sermone ducto titulo, qui in præsentia se negant credere, se cras id facturos dicunt.

Dum moliuntur, dum comuntur, annus est.

Terentianum est istud & elegans, & multis admodum familiare: valétque, dum surgunt, dum se mouent. Tertullianus lib. De habitu muliebri, habitus fœminæ duplicem speciem ponit, cultum & ornatum: cultum, mundum muliebrem vocat ornatum, immundum. Ille in auro, gemmis & vestibus consistit: hic in capillorum, & cutis, & earum partium corporis, quæ oculos trahunt.

Asino pigrior.

Tarditas asinorum nota est. Virgil. j. Georg.

Sæpe oleo tardi costas agitator aselli.

Hinc illud, E tardigradis asinis equus. Palladius Rutilius:

Si velocis equæ pigro miscetur asello Ardor. —

Martialis:

Veientone asinóque pigriores.

De Veientone scribit Iuuenalis:

— Hic Sergius idem

Accepta rude cœpisset Veiento videri. Iterum:

Vt te respiciat clauso Veiento labello.

Erat iste obesior, & natura pigrior & deformior.

Myrmicè incedere.

Horat. Tuscanella in illud Catulli:

Quæ si quæritis, illa quam videtis

Turpè incedere, myrmicè, ac molestè

Ridentem Catulli ore Gallicani.

Myrmicè interpretatur gradu formicarum: hoc est, tardè. Sed Achilles Statius Lusitanus pro Myrmicè, legit Mimicè: id est, scenicè turpiterque gesticulantem ac mollem.

Sed moraris, abit dies.

Intercalaris versus, pluries repetitus in hymenæo Iuliæ & Mallij apud Catullum,

Sed moraris, abit dies
Flere desine. —
Prodeas noua nupta.
Perge ne remorare.
Prodeas, noua nupta
Gaudeas, sed abit dies,
—Sed abit dies.

Odiosa res Circensibus pompa.

Hoc vsus est Seneca in prologo Declamationum: Sed iam non sustineo vos morari. Scio enim quam sit odiosa res Circensibus pompa. Quum autem res expectatur, odiosi sunt longi apparatus, quibus differtur id quod expectatur. Erant enim Circenses ludi equestres Romæ, quibus equites decurrebant: antequam autem committerentur ludi præcedebat pompa, hoc est, præmissio equorum, qui in conspectu populi traducebantur ociosi vt viderentur à spectatoribus, & reliquus apparatus ludorum fortè ostendebatur populo. Idem De beneficiis lib. ij. Est enim bonarum etiam rerum solicitis expectatio grauis. Ibidem: Gaudere tardius beneficio suo manus adfert. Ibidem: Proprium est benefacientis, libenter & citò facere. Non dissimilia sunt ei, quod superius ex Iustiniano annotauimus: Plus dat, qui in tempore dat, & hoc Olympiæ Fuluiæ Moratæ in quadam epistola ad Andream Gründerum sponsum suum: Non mirandum, si hæc mora est mihi molesta, quoniam odit verus amor, nec patitur moras. Michael Verinus:

Hui citò qui bellè negat, is tribuisse videtur
Munera: nam semper est odiosa mora.

Plautus in Cistellaria: Spissum istud amanti est verbum, Veniet, id est, tardum, serum, Hinc apud eundem spissigrados, pro tardigradis.

TEMERITAS.

ERASMI. Oportet remum ducere qui didicit.

Δεῖ κώπην ἐλαύνειν μαθόντα: id est, Oportet remum impellere eum, qui didicerit. Vnumquemque decet eam artem exercere, quam antea doctus sit. Refertur à Plutarcho in commentariolo, cui titulus, ὅτι δὲ μάλιστα τοῖς ἄρχουσι. Idem admonet Horatianum illud in Arte poetica:

Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis:
Indoctusque pilæ disciue, trochiue, quiescit,
Ne spissæ risum tollant impunè coronæ.
Qui nescit, versus tamen audet fingere.

Quin & hodiernis temporibus huiusmodi vulgò iactatur prouerbium. Qui lusus non nouit legem abstineat.

Exitij nulla ratio.

Ὀλέθρου οὐδεὶς λόγος: id est, Exitij nulla ratio. Refert Plutarchus in vita Eumenis. Is quum satagens rerum suarum, superiorem adisset Phrygiam, intra Celenas hybernauit: vbi quoniam reperit Alcetam, Polemonem & Docimum, de imperio contra ipsum decertantes: τοῦτ' ἦν, ἔφη, τὸ λεγόμενον, ὀλέθρου δ' οὐδεὶς λόγος. id est: Exitij nulla ratio. Sentiēs opinor, quum imminet homini fatale exitium, deum adimere consilium ac rationem. Apparet esse hemistichium carminis iambici: ὀλέθρου δ' οὐδεὶς λόγος. Huic affine est, quod habet Quintilianus lib. v. de coniectura loquens: Præterea, inquit, quur potissimùm illo loco, illo modo sit aggressus. Qui & ipse diligentissimè tractatur pro eodem locus, an etiam si nulla ratione ductus est impetu raptus sit, & absque sententia. Nam vulgò dicitur, Scelera non habere consilium.

Ne præceps fueris ad iurandum.

Nonnullis haud vulgariter eruditis videtur & hoc adagiis annumerandum, quod refert Vlpianus libro Pandectarum xij. cap. xiij. tit. de iureiurando, circa finem. Si quis, inquit, iurauerit in re pecuniaria per genium principis, dare se non oportere, vel intra certum tempus & peierauerit: vel sibi dare oportere: vel intra certum tempus iurauerit se soluturum, nec soluerit: Imperator noster cum patre rescripsit, fustibus castigatum dimittere & ita ei superindici, προπετῶς μὴ ὄμνυε: id est, Ne fueris ad iurandum præceps. Habebit prouerbij speciem, si quis hominem post acceptum malum admoneat, προπετῶς μὴ ὄμνυε.

Quam quisque nôrit artem, in hac se exerceat.

M. Tullius Tusculanarum quæstionum lib. j. Sed hic quidem quamuis eruditus sit, sicut est, hæc magistro concedat Aristoteli, canere ipse doceat. Bene enim illo prouerbio Græcorum præcipitur.

Quam quisque nôrit artem, in hac se exerceat.

Hactenus Cicero. Est autem senarius iambicus, admonens, vt quarum rerum sumus periti, in his duntaxat disputandis tractandisque versemur: quarum verò sumus rudes, eas doctioribus concedamus, neque professionem alienam nobis vindicemus, neque in messem alienam mittamus falcem, néve sutores vltra crepidam iudicemus. Apud A. Gellium Plato ex Euripide citat, sed in sensum nonnihil diuersum à Ciceroniano: nempe suo quenque vitæ instituto studioque impēsè delectari, quòd in eo se laudem aliquam assecuturum confidat. Accidit, inquit, illis illud Euripidis: Qua in re clarus quisque est, ad eam properat, & diei partem illi plurimam impertit, in qua ipse se exuperet: contrà, in qua stupidior ac nihil sit inde effugit, eamque contemnit. Porrò versus quem Latinè refert M. Tullius est apud Aristophanem in fabula, cui titulus, σφῆκες. is est eiusmodi:

Ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.

Quam quisque nouit artem, in hac se exercet.

Quo quidem loco interpres admonet inter prouerbia celebrari. Vsurpauit Stratonicus citharœdus apud Athenæum lib. viij. qui musico cuipiam, qui prius fuerat holitor, de harmonia cum ipso disputanti respondit:

Ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.

Quanquam in æditione Aldina legitur ἄδοι, pro ἔρδοι. Ad hoc prouerbium allusit Horatius ita scribens:

Nauem agere, ignarus nauis timet: abrotanum ægro
Non audet, nisi qui didicit, dare.
Quod medicorum est,
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri.
Scribimus indocti, doctique poemata passim.

Idem in epistola ad Villicum:

Quam scit vterque lubens censebo exerceat artem.

Huc pertinet illud Pindaricum, quod refert Plutarchus in commentario quem scripsit, περὶ τῆς εὐθυμίας: ὡς ἅρματι ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθύνει τάχιστα δελφίς, κάπρῳ δὲ βουλεύοντι φόνον κύνα χρὴ τλάθυμον ἐξευρεῖν. id est: Equus in quadrigis, in aratro bos. Nauem ocyssimè præuertitur delphinus: apro cædem molienti inueniendus est canis laborum patiens. Videlicet significat, vnumquenque adhibendum ad id quo valet. Athenæus lib. viij. cùm Ptolemæus cum Stratonico citharœdo contentiosius disputaret de citharistica: ἕτερον ἐστιν, ὦ βασιλεῦ, σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. id est: Aliud est, inquit, rex sceptrum, aliud plectrum. Et apud Plinium lib. xxxv. cap. x. Apelles Alexandro Magno in officina multa imperitè disserenti de pictura, comiter suasit silentium: admonens illum rideri à pueris qui colores terebant.

Cœnare me doce.

Δειπνεῖν με δίδασκε: id est, Cœnare me doce. Prouerbiali figura dictum est ab Aristophane in Ranis. Tempestiuiter vsurpabitur, si quando docere, præire aut etiam refellere conatur aliquem imperitus negotij, de quo disceptatur. Verba sunt Bacchi ad Herculē, de tragœdiis iudicantem: cùm exercitatior esset in vorandis tauris, quàm penficulandis poetarum carminibus.

Non suscipiendum negocium temerè.

In præpotentem, & cum quo non sit suscipienda simultas aut lis, nisi magno aliquo præsidio fulciaris, quadrabit illud ex eodem libro:

— Οὐκ ἄν τίς μιν ὑποσχόμενος ἀντιβολήσαι, νόσφι θεῶν. —
Huic certaturus nō iuerit obuius vllus, Absq; deis. —

Dictum est de Hectore, duabus lanceis tendente in prælium, cùm emisisset ingens saxum.

Illotis manibus.

Ἀνίπτοις χερσὶν. id est, Illotis manibus. A Diogeniano refertur, pro eo quod est, irreuerenter atque imparatè. Trãslatũ item à sacrorum puritate. Hesiodus in Operis & diebus vetat, ne quis manè Ioui libet vinum χερσὶν ἀνίπτοις id est, manibus illotis:

Μηδέ ποτ' ἐξ ἠοῦς Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
Χερσὶν ἀνίπτοισιν, μηδ' ἄλλοις ἀθανάτοισιν. id est:
Ne vnquam manè Ioui vinum libaueris ardens
Illotis manibus, neque diuûm præterea vlli.

Ac ne vel amnem quispiam ingrediatur, aut fontem χεῖρας ἀνίπτους, idẽ vetat. id est, manibus illotis. Vnde χέρνιβος apud Homerũ crebra mentio. Ea vox perinde sonat, quasi dicat manuum lotionem: a qua rem diuinam antiquitùs auspicabantur, atque etiam conuiuium, vtpote rem sacrã. Gregorius cognométo Theologus, in apologia De fuga sua in Pontũ, coniungit vtrunq;: ἀνίπτοις χερσὶ, τὸ δὴ λεγόμενον, καὶ ἀμυήτοις ψυχαῖς τοῖς ἁγιωτάτοις ἑαυτοὺς ἐπεισάγουσι. i. Illotis, vt dici solet, manibus, ac prophanis pedibus, semet rebus sacratissimis ingerunt. Caius lib. Pandect. tit. de origine iuris: Si in foro, inquit, dicentibus nefas (vt ita dixerim) videtur esse, nulla præfatione facta, iudici rem exponere. quanto magis interpretationem promittentibus inconueniens erit, omissis initiis, atq; origine non repetita, atq; illotis (vt ita dixerim) manibus, protinus materiam interpretationis tractare? Vtrunq; prouerbiũ rectè vsurpabitur in eos, qui vel audaciùs, vel parũ instructi rebus his, quibus oportuit, negociũ inuadũt: veluti si quis principis munus capessat, nulla neq; virtute, neq; sapientia, neq; rerum vsu præditus. Aut si diuinas literas interpretari conetur, Græcæ, Latinæ & Hebraicæ linguæ, denique & omnis antiquitatis rudis & imperitus: sine quibus nõ stultum modò, verumetiam impium est, Theologiæ mysteria tractãda suscipere. Quod tamen, heu nefas, iam passim plerique faciunt, qui frigidis aliquot instructi syllogismis, & puerilibus sophismatis, deum immortalẽ, quid non audent? quid non præcipiunt? quid non decernunt? Qui si possent cernere, quos risus, vel potius quem dolorem moueant linguarum & antiquitatis peritis, quæ portenta proferant, in quàm pudendos errores subinde prolabantur, nimirum puderet illos tantæ temeritatis, & vel senes ad prima literarum elementa redirent. Multi rectè iudicant absq; dialecticæ præceptis, vt ne dicam sophisticis cauillis. Sapiebant mortales, & prius quàm deus istorũ Aristoteles nasceretur. Nullus vnquam sententiam alicuius intellexit, ignarus sermonis, quo sententiam ille suam explicuit. Proinde diuus Hieronymus, cùm constituisset arcanas interpretari literas, ne illotis, vt aiunt, pedibus rẽ tãtam aggrederetur: quæso, num sophisticis nugis instruxit ingenium? Num Aristotelicis decretis? Num his etiam nugacioribus nugis? Minimè. Quid igitur? Inæstimabili sudore, trium linguarum peritiã sibi comparauit. Quas qui ignorat, nõ Theologus est, sed sacræ Theologiæ violator. Ac verè manibus pariter ac pedibus illotis, rem omnium maximè sacrã non tractat, sed profanat, conspurcat, violat.

Illotis pedibus ingredi.

Ἀνίπτοις ποσὶν ἀναβαίνειν. id est, Illotis pedibus ingredi. Est confidenter atq; imperitè rem egregiam aggredi, tanquam profanè & irreuerenter. Translatum à sacrorũ ceremoniis, in quibus omnia pura lotaq; iubebantur exhiberi. Lucianus in Demonactis vita: οὐ μὴν ἀνίπτοις, ᾗ φασι, ποσὶ τὸ λέγειν ἐλθὼν ταῦτα ἥκει. id est: Haudquaquam illotis, vt aiunt, pedibus ad ista venerat. hoc est, neutiquã inexercitatus, neque rudis. Idem in Rhetorum præceptore notat eos, qui ἀνίπτοις ποσὶν, id est, nullis bonis disciplinis instructi, ad rhetoricum munus accedũt. Æneas sophista in epistola quadam: οἱ μὲν πολλοὶ, τὸ δὴ λεγόμενον, ἀνίπτοις ποσὶν ἐπιπηδῶσι τοῖς ἱεροῖς. id est: Pleriq;, quidẽ illotis, quod aiũt, pedibus irrumpunt ad sacra. A. Gellius in Noctibus: Illotis, quod aiunt, pedibus & verbis, reprehendit doctissimi hominis orationem. Macrobius Saturnalium lib. j. Illotis pedibus prætereunt. De literatoribus loquitur, qui recõditam illam in Vergiliano poemate doctrinam negligũt. Huiusmodi Galenus lib. De virtute simpliciũ remediorũ vij. ἀμυήτους vocat & βεβήλους: οὐ μὴν, inquit, ὥσπερ θαυμαστὸν, εἰ καὶ μυστηρίων βίβλους ἐπιλαμβάνειν ἔνιοι τῶν ἀμυήτων ἀξιοῦσιν. ἀλλ' οὔτ' ἐκείνας ἔγραψαν οἱ γράψαντες τοῖς βεβήλοις, οὔτ' ἐγὼ ταῦτα τοῖς μηδέπω περὶ τὰ πρῶτα γεγυμνασμένοις. id est: Ac fortassis haudquaquam mirũ est, si & mysteriorum libros quidam sacris non initiati sunt ausi legere. At eos libros nec illi qui scripserunt, scripserũt prophanis, nec ego hæc scribo iis, qui nondum in primis rudimentis sunt exercitati. In genere, sermonem omnẽ parum verecundum, nimisq; procacem ac petulantẽ, illotum prouerbio vocant.

Andabatæ.

Citatur apud Nonium Marcellũ, cùm aliis locis aliquot, cùm in verbo Lusciosi, Varro in Andabatis. quem equidẽ auguror titulum fuisse quempiam Satyræ prouerbialem: cuiusmodi sunt alij quoq; complures, οἶδεν τί λέγεις, γέροντα διδάσκεις, Nescis quid serus vesper vehat. M. Tullius instar prouerbij vsurpauit in epistola quapiam ad Trebatium, lib. vij. Epist. famil. Quem antè, inquit, ne Andabatã quidẽ defraudare poteramus. Et hunc æmulatus diuus Hieronymus aduersus Heluidium: Ad hoc, inquit, probandũ, congerit de scripturis exempla quàm plurima, more Andabatarum in tenebris gladium ventilans. Idẽ contra Iouinianum: Periclitamur responsionis verecundia, & quasi inter duos scopulos, & quasdam necessitatis & prudentiæ symplegadas, hinc atq; inde vel pudoris, vel causæ naufragium sustinemus. Si ad proposita respondeamus, pudore suffundimur: si pudor impetrarit silentium, quasi de loco videmur cedere, & aduersario feriendi occasionẽ dare. Melius tamen est clausis, quod dicitur, oculis Andabatarũ more pugnare, quàm directa spicula clypeo non repellere veritatis. Idem in secunda contra Ruffinum Apologia: Aliud est, si clausis quod dicitur, oculis mihi volũt maledicere. Rursum in eodẽ opere: Habetur dialogus apud Græcos Origenis & Candidi Valentinianæ hæreseos defensoris, in quo duos Andabatas digladiantes inter se spectasse me fateor. Huc, opinor, respexit in præfatione Esdræ: Aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere. Hieronymus videtur mutuatus à Tertulliano, qui li. De carnis resurrectione: Si tam abruptè, inquit, vt quidam volunt, clausis, quod aiunt, oculis sine distinctione omnem passim carnem & sanguinem à regno Dei extrusit. Hactenus ille. Clausis oculis dixit, pro eo quod est, sine delectu. quemadmodũ & Augustinus lib. contra epistolam Parmeniani: Quæ tandem vis, nisi cæcitas & vanitas animi, cogit hominem clausis, vt dicitur, oculis, tanquam in alterũ iacere: quod quum in eum iecerit, cótinuò redeat, eũq; ictu reciproco affligat, intacto eo quẽ vulnerare voluerat? Cæterùm fuerint ne populi ad eum modum soliti pugnare, an gladiatorum genus, qui clausis oculis tenderent in aduersarium, an potius lusus genus, vt propemodum ex Seneca licet coniicere, nondum (vt ingenuè fatear) satis compertũ habeo. Certè vox ipsa ἀνδαβάτης, indicat fuisse quosdam, qui sic hostem aduersum inuaserint. Tum Homerus Iliados ρ. Aiacem sic pugnam ineuntem facit, quemadmodum leo pro catulis dimicãs, clausis oculis insilit in venantium agmen:

Αἴας δ' ἀμφὶ Μενοιτιάδῃ σάκος εὐρὺ καλύψας
ἑστήκει, ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσιν,
ᾧ ῥά τε νήπι' ἄγοντι συναντήσωνται ἐν ὕλῃ
ἄνδρες ἐπακτῆρες. ὁ δέ τε σθένεϊ βλεμεαίνει,
πᾶν δέ τ' ἐπισκύνιον κάτω ἕλκεται, ὄσσε καλύπτων.
ὡς Αἴας περὶ Πατρόκλῳ ἥρωι βεβήκει. id est:

Ast Aiax lato defensans vndique scuto
Egregium iuuenem prognatum patre Menœtio,
Stabat vti leo depugnans sua pignora circum,
Cui catulos deportanti venit obuia turba
Venantum in syluis, iaculis vrgentibus: ille
Deducto prorsum cilio sua lumina velat.
Sic cingens heroa Patroclum protegit Aiax.

Basilius in epistola quadam non ineleganter dixit, νυκτομαχίαν: ὅπως τοῦ λοιποῦ γινώσκοιμεν ἡμᾶς, τοὺς ὁμόφρονας, καὶ μὴ ὡς ἐν νυκτομαχίᾳ μηδεμίαν φίλων καὶ πολεμίων ἔχειν διάκρισιν, id est: Vt in posterum nouerimus eos qui nobiscum sentiunt, nec velut in nocturna pugna nullum amicorum & inimicorum habeamus discrimen. Conueniet istud in eos, qui prorsus temerè, nulloque iudicio inse-

ctantur quippiam, aut repugnant alicui. Neque pessimè quadrauerit in eos, in cuiusmodi iocus extat Demonactis, autore Luciano: Hic mulget hircum, ille supponit cribrum, cùm alter ineptè proponeret, alter responderet ad id quod propositum erat, nihil facientia.

Ædilitatem gerit sine populi suffragio.

Plautus in Sticho: Sine populi suffragio, tamen ædilitatem hic quidem gerit. Vbi quis imperiosior est in alieno negocio, aut in ędibus alienis. Nàm Plautus ad parasitum respicit, in domo non sua mandantem & imperantem, nō aliter ac sua. His confine est quod habetur apud Ciceronem libro tertio De legibus: Sed quæro, quid hac re sit turpius, quàm sine prouocatione senator, legatus sine mandatis. Item in xiij. Philippica, Senator voluntarius lectus ipse à se.

Inscitia confidentiam parit.

Ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, id est, Inscitia quidem confidentiam, prudentia verò cunctationem parit. Extat apud Thucydidem libro Peloponnesiaci belli secundo. Diuus Hieronymus in Epistola ad Euagrium ita refert: Imperitia confidentiam, eruditio timorem creat. Refert & Plinius Epistolarum lib. iiij. Sicut ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, ita recta ingenia debilitat verecundia, peruersa confirmat audacia. Vtitur eodem & Lucianus in Nigrino, vt dubium non sit, quin hæc sententia fuerit olim vulgi sermone protrita. Cognitio rerum reddit hominem cunctantiorem ad aggrediendum negocium, hinc nimirum est, quòd iuuentus audacior est quàm senectus: & (vt docet Quintilianus) fortius dicunt qui minus habent artis: cùm interim cordatus orator, ac periculum intelligens, initiò trepidet. Et qui minus sapiunt, minus habent pudoris. Et qui nondum didicêre, quid sit scire, nullius rei sibi non arrogant scientiam. Denique maximè bellum affectant, qui quid sit bellare, nunquam experti sint. Quemadmodum hodie sub adolescentibus principibus miserè tumultuatur orbis.

Ne incalcatus in montes.

Theocritus ἐν νομεῦσι,

> Εἰς ὄρος ὅκχ' ἕρπῃς, μὴ ἀνάλιπος ἔρχεο Βάττε·
> Ἐν γὰρ ὄρει ῥάμνοι τε καὶ ἀσπάλαθοι κομόωντι.

Id est,

> Batte caue pedibus nudis perrepere montem:
> Quippe rubis, tribolisque viret mōs vndique dēsus.

Qui suscipit vitæ genus, armet sese aduersus occultura incommoda, ne pœniteat suscepti.

IVNII. Vomentum in numero.

Vomentum in numero esse dicuntur prouerbiali specie, quotquot non modò extemporaneam dicendi leuitatem sequuntur, quæ cruda pleraque & indigesta effutit, in primoribus solùm faucibus, non in pectore natā, verumetiam qui chartis illinunt, quicquid musteus ingenij malè feriati feruor ebullierit: quum scripta fingi oporteat vrsino more, & lima addita expoliri. Aristides Smyrnæus, quum M. Antoninus fama viri commotus ipsum audire disserentem gestiret, dixisse legitur, πρόβαλε σήμερον, καὶ αὔριον ἄκουε· οὐ γάρ ἐσμεν τῶν ἐμούντων, ἀλλὰ τῶν ἀκριβούντων, id est, Hodie proponito, & cras audito: neque enim è vomentium numero sumus, sed exacta cura elaborantium. quod à Philostrato in Sophistis traditum est, & à Zeze repetitur. Idem Philost. in Fauorino iudicij sui censuram interponens de oratione quadam falsò illi attributa, sic inquit, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ μειρακίου φροντίσματα μεθύοντος, μᾶλλον δὲ ἐμοῦντος ἡγούμεθα. id est, Quin existimamus eos esse lusus adolescentis cuiuspiam temulenti, seu potius vomentis. Ita Cicero probri loco recenset M. Antonium orationem ab ipso scriptam de ebrietate euomuisse. Synesius in Dione, vbi ait istos qui sibi indulgent in stylo, cæca & subuentanea parere, subiicit, οὐ γὰρ ἐκ θάλπει τὸν ἔσω λόγον, ὅτε καθ' ἡμέραν ἐμεῖν ἀνάγκη. id est: Nec enim incubando fouet intus orationem, cui quotidie vomere necessum est: fit namque euanidus stylus & ἐξάμβλωμα, qui non congrua temporis mora dictionem elimat: imò, quod in fœtu immaturo solet accidere, abortit: eoque fieri assolet, vt abortus eiusmodi in habitum abiens, nihil pariat vitale & integrum ac diuturnum. Huc spectat Lysiæ oratoris dictum, οὐ βούλομαι ἔργα συντάττειν ἃ ἔσπευσεν ἐκβάλλεσθαι. id est, Nolo ego conscribere quæ festinatio præcipitauit.

COGNATI. Excidit, Profluit.

Excidisse verbum ex ore, μεταφορικῶς, cùm id elapsum potius temerè, quàm cogitatè emissum sit. Cic. dixit sæpe. Non dissimili autem modo effugere dicunt ea verba, quæ parum consideratè proferuntur. Homerus:

> Τέκνον ἐμόν, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων;

Hunc versum ita interpretatus est vetus poeta Liuius:

> Mea puera, quid verbi ex ore tuo profluit?

Sic telum manu fluisse dicitur Græcè & Latinè: quibus verbis significata est imprudentia. quæ translatio habetur apud Cic. lib. iij. De oratore: & in lege xij. tab. Apud Euripidem Orestes dicit: Interea telum manus meas reliquit. βοᾷ δ' ὅ γ' ὄλλυμαι πατρὸς γενειάδος χέρας προτείνων, παῖδ' ἐμὸν ἐξήρτετο· ἐκ χειρῶν ἐμῶν βέλος ἔπεσε, id est, Ille, inquit, clamabat, genæ meæ manus admouens, Filium obtestor meum, genísque è meis pendebat: cùm interea telum manus meas liquerit.

Quicquid in buccam venerit.

In Græcorum & Latinorum consuetudine est dicere scriberéve, quod in buccam venit: quod sæpe à Gallis dicitur pro temerè negligentérque loqui scriberéve, nullo delectu sententiarum habito. Plato libro octauo De rep. οὐκ οὖν κατ' Αἰσχύλον ἐροῦμεν ὅ,τι νῦν ἦλθ' ἐπὶ στόμα. Plutarchus in commētario, quem inscripsit ἐρωτικόν. Cùm enim multum de vi eius perturbationis disputatum esset, ait: ὅπως ἐν ὑδροχίαις τε χειμῶσι μᾶλλον ἂν δέοιτο. ἃ ἐπὶ τὸ ἦλθεν ἐπὶ στόμα κατ' Αἰσχύλον, ἀρέσκει ἐάσειν μοι δοκῶ. Dionysius verò Halicarnasseus in eadē sententia explicāda, nō στόμα, sed γλῶτταν, ait, in lib. de cōpositione verborū: οἱ μὲν μὴ πάνυ τι ... γλῶτταν ἦλθε, λέγω μηδὲν ... συνθέντες τὰ στοιχεῖα ἀλλήλοις. [Sup. Erasm. Quicquid in buccam venerit.]

Magis phantasticus quàm Papæ mula.

Huius adagij frequentissimus est in Gallis vsus, in eos qui opinatione temerarij sunt, præfracti, insipientes, & opiniosi, quique voluntate, & non ratione ducuntur. Mula autem Papistica hîc silentio prætereunda est, ne nobis calces incutiat. Mordax enim est, & calcitro, effrenis & indomitæ tarditatis. Nec est de genere sterilium, sed sui generis in portentum coit & parit: nimirum Cardinales & variegatos Monachos, qui prodigij loco nunc omnibus habentur. De hac nihilominus postea dicemus.

TEMPERANTIA.

ERASMI. Zenone moderatior.

Ζήνωνος ἐγκρατέστερος, id est, Zenone temperantior. Testatur & Laertius in Zenonis vita philosophū hunc, tum in victu, tum in voluptatibus Veneris vsque adeò patientem ac parcum fuisse, vt crudis duntaxat vesceretur, ac pallio pertenui tegeretur. Vnde & Philemon in comœdia taxat hominem. qui post panem obsonij loco caricis vteretur, aquam vini loco biberet, ac discipulos esuriem doceret. Hinc & in vulgi sermonem abiit, Zenone temperantior. Philemonis versus apud Diogenem ex fabula, cui titulus Philosophi, sunt huiusmodi:

> Εἷς ἄρτος, ὄψον ἰσχάς, ἐπιπιεῖν ὕδωρ.
> Φιλοσοφίαν καινὴν γὰρ οὗτος φιλοσοφεῖ,
> Πεινῆν διδάσκει, καὶ μαθητὰς λαμβάνει.

Id est,

> Post panis esum, cariceumque obsonium
> Aquam bibens perdurat inde simplicem,
> Nouum enim philosophiæ celebrat hic genus.
> Docet esurire, ac discipulos ita illicit.

Quanquam sunt qui versus hos Posidippo tribuant, non

Philemoni: velut idem admonet Laertius.

Philosophari.

Qui sententias serias dicūt, Græcis dicuntur φιλοσοφεῖν: quod aliquoties est apud Plautum. Hinc translatum est ad cuiuscunque rei vehemens ac serium studium. Sic vsus est Isocrates in oratione De pace. Et Menander in Thrasyleonte: ... id est: Hoc studet vt conficiat nuptias. Philosophari, pro temperare affectibus, & aduersus res acerbas infracto esse animo, frequenter vsurpat Chrysostomus, eámque animi moderationem appellat philosophiam: quibus vocibus apparet fuisse delectatos, & diuum Basilium & Gregoriū Nazianzenum. M. Tullius lib. ad Atticum ij. Sed quid ego hæc, quæ cupio deponere, & toto animo atque omni cura φιλοσοφεῖν? Et alibi in iisdem, Sed φιλοσοφῶμεν. sentiens omnia æquo animo ferenda. Sic & Flaccus:

Atque mea me
Virtute inuoluo.—

Aliisque compluribus locis vtitur in hunc modum ea voce, veluti lib. iiij. Vobis ἐμφιλοσοφῶ possum hoc est in amicitia vestra sic acquiescere, vt reliqua negligam forti animo. Occurrit aliquoties & apud Plautum, si quid dicitur grauius ac sententiosius. In Captiuis: Salua res est, philosophatur quoque, iam non mendax modò est.

Ex Append. Erasmi.

Vento viuere.

Pro, viuere nullo impendio. Tractum à Siluro pisce, qui aura, vt aiunt, saginatur, & Chamæleonte. Iustinian. Idem sapit diuerbium Gallicum, Viure du vent.

IVNII. Musicus apparatus.

Μουσικῶς, id est, Musicum pro mediocri vsurpari, plurifariam apud authores inuenio. Damascius Syrus in historia quam de philosophis scripsit: ... id est: Victum sortitus est moderatum & frugalem, neque ob egestatem præparcum, neque propter opes diffluentem, sed medium atque musicum, pro fortunis verò temperatum, ad instar Doriorum modorum. Plutarchus in præceptis salubribus Timotheum Atheniensium ducem cœnasse dicit in Academia apud Platonem μουσικὸν καὶ λιτὸν δεῖπνον, id est, Musicam & frugalem cœnam. quod repetit idem in Sympos. vj. his verbis, μουσικῶς καὶ ἀφελῶς, id est, Tractauit illum musicè & absque graui apparatu, nimirum mediocriter. Similiter Athenæus libro decimo, ... καὶ μουσικῶς, id est: Conuiuio acceptus mediocri & Musico. Euphron. comicus, ἅλας ... μουσικῶς, id est, Mediocri salis copia iniecta. Huc referri puto illud Plauti in Mostellaria, vbi ait: Musicè hercle agitis ætatem, ita vt vos decet: Vino & victu, piscatu probo, electili. quum vellet innuere, mediam viuendi rationem illos sequi, neque viles & minimi precij, neque rursus maximi dapibus victitãdo, sed habito delectu media eligendo. Apud priscos tria harmoniæ genera numerantur: inter quæ Lydios modulos vt luctui & funeralibus aptiores respuit Plato, quemadmodum & Ionicos, vt solutiores & mollitie infames: Doricos laudat, seu temperatis & modestis ingeniis congruos quibus persimiles sunt quos Æolios nominabant. Huc spectant Pratinæ Phliasij poetæ versus, ab adagij sensu haud alieni:

Μήτε σύντονον δίωκε μήτ' ἀνειμένην,
Ἰαστὶ μοῦσαν· ἀλλὰ τὰν μέσαν νεῶν
Ἄρουραν αἰολιζε τῷ μέλει.

Id est:

Nec asperum modum aut remissum Ionicum
Sectare, sed mediam tenens viam, melos
Modulator Æolium.

Agrestibus holeribus victitat.

De homine sordido, qui suum defraudet genium, dictum est illud Pherecratis comici, in fabula ... nomen, ... id est, Agrestibus holusculis ac carduis viuere, quumque vehementer esurierint, polyporum instar noctu dignos intus arrodere. Apud Athenæum malè legitur pro ἄπας, ἄπῶ, & ..., pro .... Sunt autem ... & ..., teste Hesychio, ... agrestia quædam holera, ... verò cardui species. Potest etiam dici de homine egeno, qui omnis subsidij expers ad inhumana edulia adigitur. Porrò quoniam istiusmodi holera difficulter eluuntur, hinc Cratinus comicus prouerbialiter dixit, quod intellectu arduum est, & ingenio ægrè consequi quis possit.

Dionysium æquore mergendum.

Vetus est adagium, à vini cum aquæ maris temperatura deriuatum: Dionysium æquore mergendum. Et Dionysius hac de causa ad mare fugisse fingitur: quod apud Athenæum habemus libro decimo. Fingebant quoque poetæ, Delphinos maris beluas Libero patri sacros esse, & dicatos. Cùm verò marina aqua adeò vino conferat, vt ea mixtum facilius conseruetur, rationem & Plinius & Dioscorides, alij tradidère. Columella scribit, hoc se ab agricola patruo didicisse. Hoc & piscatoribus percelebre fuit, quod significabat, vino marinam aquam affundi oportere: facit enim ea res defæcatius vinum, suauius, firmius & incorruptius. Id qui absunt à mari, consequi putantur gypso, si exusserint prius. Probatur autem ex Zacyntho præcipuè. Hæc quoque temperatura maximè placebat antiquis, vt quinque vini cyathis duo adderentur aquæ, aut duobus vnus. Vinum porrò multa aqua diluendum significant poetæ, quum Baccho plures addiderunt nutrices: quòd hunc deum oporteat pluribus nympharum mensuris mansuefactum ac domitum, moderatiorem ac mitiorem reddere. Ponit verò & Hesiodus mensuram, qua sit ad salubritatem bibendum:

Τρὶς δ' ὕδατος προχέειν, τὸ δὲ τέτρατον ἱέμεν οἴνου.

Id est:

Treis miscebis aquæ parteis, sit quarta Lyæi.

Et venustum admodum est epigramma Meleagri, quo à meraco salubriter exterremur:

Ἀ ... Βάκχον ...
Νύμφαι ... κεραυνοῦ ...
Τοὔνεκα σὺν νύμφαις Βρόμιος φίλος· ἢν δὲ ...
Μίσγειν ... ἐκ ... λήψῃ ...

Id est:

Ardentem ex vtero Semeles lauère Lyæum
Naides, extincto fulminis igne sacri.
Cum Nymphis itaque est tractabilis: at sine Nymphis
Candenti rursum fulmine corripitur.

Sicci homines.

Apud Plautum in Asinaria, & Ciceronem in Academicis. Sicci homines prouerbialiter dicuntur sobrij. Sic in Afranij versibus præcedentibus, sicca, pro sobria dicitur: sicut contrà Madidus & Madulia, pro ebrio. Plautus in Amphit. Faciam, vt sit madidus sobrius. id est, efficiam, vt videatur ebrius, quum nihil biberit. Madulia Plautus in Pseud. à Græco μαδᾶν, vel quia madidus sit vino. Plautus in Asinaria: Siccum, frugi, continentem, amantem vxoris maximè. Idem in Pseudolo: Vini modò cupidæ estis, quum sim ego hic siccus. Cicero in Lucullo: Ea sunt eiusmodi, quæ à te diligentissimè tractata sunt dormientium, & vinolentorum, & furiosorum visa imbecilliora esse dicebas, quàm vigilantium, siccorum, sanorum. Ita etiam Græcè ξηρόν. Pindarus apud Plutarchum ... Et Athenæus libro vndecimo, ξηρὰν ... vocat abstemiam, ...

Vmbrorum conuiuium.

Vmbrorum cōuiuia pro parcissimis dicebant. Author, opinor, Plutarchus. Hinc Catullus:

Aut parcus Vmber, &c.

TEMPESTIVA.

ERASMI. Dum virent genua.

Nec illud caret prouerbij specie, quod est apud Theocrit. in Thyonicho:

—Ποιεῖν τι δεῖ ἕως γόνυ χλωρόν.

Id est,

Quando virêt genua, tum aliquid faciamus oportet. Studendum bonis literis, dum adhuc viget ingenium. Ducenda est vxor, sed iuueni. Consimilem ad modum Horatius:

—Dumque virent genua,

Et decet, obducta soluatur fronte senectus.

Quanquam hæc ipsa figura. Genu viret, prouerbialis est, quoties iuuentutem significamus.

Nunc leguminum messis.

Νῦν ὀσπρίων ἄμητος, id est, Nunc leguminum messis. id est, nunc tempestiuum, hoc aut aliud agere. Veluti si quis admoneat iuuenem, nunc adesse tempus parandæ gloriæ, parandæ eruditioni, parandis opibus idoneum, dicat, νῦν ὀσπρίων ἄμητος. Sumptum à rusticis, qui tum maximè vigilant, nec sinunt illud tempus per ocium perire. Recensetur à Diogeniano & Suida.

Herniosi in campum.

Κόκκυ, ψωλοὶ πεδίονδε, id est, Coccy, herniosi in campum. Aristophanes in Auibus refert prouerbij loco, τότ' ἄρ' ἀληθὲς ἦν τοῦτο τοὔπος ἀρχαῖον, κόκκυ, ψωλοὶ πεδίονδε. Quorum verborum hic sensus est: Hoc est verè quod prouerbio dicitur, coccy: herniosi in campum: subaudi, venite: quòd hæc auis canit paulo ante messem, velut agricolas prouocans ad laborem metendi. Vnde Hesiodus, ἦμος κόκκυξ κοκκύζει. Quod autem ψωλοὶ dixit pro agricolis, obiter taxauit Ægyptios, apud quos plerique sunt execti, qui omnes ad vocem cuculi coguntur esse in agris. Fingit enim, olim apud Ægyptios regnasse cuculum, priusquam fieret auis. Quin hodie parum viri, & ob hoc vxores cum aliis habentes communes, vulgò cuculi vocantur. Aliàs annotauimus ex Horatio, cuculos à viatorib. appellari solere, qui tum demum venissent ad colendam vineam, quum auditus esset cuculus. Canit autem iam adulto vere: qu a serò prorepit è nido, quem sibi parat sub hyemem in cauis arboribus, exuens se plumis, atque his sese inuoluens, congestis in commeatum malis ac pyris. Interpres Aristophanis admonet esse prouerbium, κόκκυ. ψωλοὶ πεδίονδε, quum segnes ipsum tempus prouocat ad industriam.

Bæta tum hyeme, tum æstate bona.

Βαίτη κἀν θέρει, καὶ ἐν χειμῶνι ἀγαθόν, id est, Bæta tum in æstate, cum hyeme bona. Suidas, qui huius adagij meminit, adscribit Bætam vestis pelliceæ genus, quod in vtrunque tempus videatur appositum. Nam hyeme depellit ventos, æstate Solem. Iulius Pollux libro De rerum vocabulis septimo. inter vestes coriaceas meminit & Bætæ: quam ait tunicam fuisse prælongam, quæ totum contegeret corpus. Conuenit igitur de re, ad multa vsui futura: veluti de literis, quæ iuuenes iuxta ac senes ornãt: aut philosophia, quæ in rebus prosperis arcet ab insolẽtia, in aduersis præstat, ne frangamur animo.

Cùm cessat boreas.

Aristoteles in Problematis sectione xxvij. problemate xlvij. (iuxta Theodori supputationem) testatur hunc versiculum prouerbio celebrem fuisse:

Ἀρχομένου τε νότου, καὶ λήγοντος βορέαο.

Id est:

Surgit vbi Notus exoriens, Boreasque residit.

Quo significabant tẽpus opportunum prosperæ nauigationi. Subauditur enim δεῖ πλεῖν, siue ἐν πλοῖ, propterea quòd Auster minus vehemens oritur, desinit autem per quàm vehemens: diuersum accidit in Aquilone. Atque huius rei philosophus causam admodum probabilem reddit: Nos enim, inquit, ad Septentrionem potius quàm ad Meridiem vergimus: & Aquilo flat à Septentrionibus. Auster à Meridie. Hinc fit, vt ille statim vehemẽtior proxima inuadat loca deinde vehementiam suam ad longius remotus transferat, propinquis ortui mitior. Hic è diuersò, ad Meridiem positos, primùm vrgeat: pòst, vbi præterit, mitior ad nos veniat. Licebit & longius detorquere prouerbium, nec id sine gratia, si quando significabimus tempus adesse commodum & aptum gerendæ rei: vt cum illo congruat, quod alibi positum est, Cùm pluit, molendum.

Aliam ætatem alia decent.

Qui iam aliam ætatem significabit, nec idem decere canum, quod iuuenem aliquando decuit, vsurpabit illud ex eodem libro, quanquam & aliàs iteratum:

Ἀλλ' ὅτι δὴ πολιόν τι κάρα, πολιόν τι γένειον.

Id est:

Verùm vbi iam, canumque caput, incanaque menta.

Nosce tempus.

Γνῶθι καιρόν, id est, Noueris tempus. Celebratur in primis inter vij. Sapientum apophthegmata, ac, vt alia pleraque, pluribus autoribus ascribitur, à nullo non vsurpatum. Hesiodus:

Μέτρα φυλάσσεσθαι· καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.

Id est,

Obseruato modum. nam rebus in omnibus illud

Optimum erit, si quis tempus spectauerit aptum.

Huc allusit Theocritus Idyllio ι.

Ἀλλὰ τὰ μὲν θέρεος, τὰ δὲ γίγνεται ἐν χειμῶνι.

Id est,

Verùm alia æstiuo, atque hyberno tempore fiunt.

Quin & Isocrates ad Demonicum scribit, Iniucundum in omni re esse, quicquid intempestiuum sit. Adeò cunctis in negociis plurimum habet momenti, temporis & opportunitatis obseruatio. Idem admonent Græcorum sententiæ:

Ὡς μέγα τὸ μικρόν ἐστιν ἐν καιρῷ δοθέν. Id est:

Vel maxima est pusilla res loco data.

Rursus alia:

Καλὸν τὸ καιροῦ παντὸς εἰδέναι μέτρον. Id est,

Res bella cuncti nosse temporis modum.

Præterea Pindarus in Pythiis:

Ὁ δὲ καιρὸς ὁμοίως παντὸς ἔχει κορυφάν.

Id est,

Tempus pariter in omni re fastigium obtinet.

Item illud Horatij:

Dulce est desipere in loco.

Tantam vim habet opportunitas, vt ex honesto inhonestum, ex damno lucrum, ex voluptate molestiam, ex beneficio maleficium faciat, & contrà: breuiterque rerum omnium naturam permutet. Hæc in aggrediundo conficiendoque negocio præcipuum habet momentum: vt nõ sine causa veteres videantur eam diuinitate donasse. tametsi apud Græcos mas est hic deus, appellatur que καιρός. Eius simulachrum ad hunc modum fingebat antiquitas. Volubili rotæ pennatis insistens pedibus, vertigine quàm citatissima semet in orbẽ circumagit, priore capitis parte capillis hirsuta, posteriore glabra: vt illa facilè prehendi queat, hæc nequaquam. Vnde dictum est, Occasionem arripere. Ad quod eruditè simul & eleganter allusit quisquis is fuit, qui versiculum hunc conscripsit:

Fronte capillata est, post hæc Occasio calua.

Sed libet & Posidippi super hac re carmen adscribere: quod quamobrem Politianus omittẽdum existimarit, admiror. Est autem huiusmodi:

Τίς πόθεν ὁ πλάστης; Σικυώνιος. οὔνομα δὴ τίς;
Λύσιππος. σὺ δὲ τίς; Καιρὸς ὁ πανδαμάτωρ.
Τίπτε δ' ἐπ' ἄκρα βέβηκας; ἀεὶ τροχάω. τί δὲ ταρσοὺς
Ποσσὶν ἔχεις διφυεῖς; ἵπταμ' ὑπηνέμιος.
Χειρὶ δὲ δεξιτερῇ τί φέρεις ξυρόν; ἀνδράσι δεῖγμα
Ὡς ἀκμῆς πάσης ὀξύτερος τελέθω.
Ἡ δὲ κόμη, τί κατ' ὄψιν; ὑπαντιάσαντι λαβέσθαι.
Νὴ Δία. τἀξόπιθεν πρὸς τί φαλακρὰ πέλει;
Τὸν γὰρ ἅπαξ πτηνοῖσι παραθρέξαντά με ποσσὶν,
Οὔτις ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν.
Τοὔνεχ' ὁ τεχνίτης με διέπλασεν; εἵνεκεν ὑμέων,
Ξεῖνε, καὶ ἐν προθύροις θῆκε διδασκαλίην.

Quos versus nos ita vertimus, non quò cum Archetypo Græco certaremus, sed crassiore (sicuti solemus) Minerua, planeque ex tempore: quod, vel tacente me, carmen ipsum indicauerit, videlicet vt intelligi dûtaxat possint ab his qui Græcè nesciunt,

Quæ patria artifici? Sicyon. quo nomine? nomen
Lysippo dictum est. ipse quis es? loquere.
Illa ego cuncta domans Occasio. cur age pinnis
Insistis? voluorque ac rotor assiduè.
Cur gemina in pedibus gestas talaria? dicam,
Huc illuc volucrem me leuis aura rapit.
Quid dextræ sibi vult inserta nouacula? signum hoc
Quòd quauis acie sim mage acuta, docet.
Tecta capillitio facies quidnam admonet? Illud,
Quisque vti me, quoties offeror, arripiat.
Cur autem capitis pars posticaria caluet?
Quem semel alatis præterij pedibus,
Is quanquam volet inde cito me prendere cursu,
Haud liceat, simul ac vertero terga viro.
Hac itaque, idque tua me finxit imagine causa
Hospes, scalptoris ingeniosa manus,
Spectandamque domus hîc prima in fronte locauit:
Scilicet vt cunctos & moneam & doceam.

Non ab re fuerit & Ausonianum epigramma subscribere: quod, vt admonet Politianus, è Græco videtur effictum, quanquam cum aliis nonnullis diuersum, tum illo potissimùm nomine, quod hic additur pœnitentia comes. Carmen sic habet:

Cuius opus? Phidiæ, qui signum Pallados, eius
Quique Iouem fecit, tertia palma ego sum.
Sum dea, quæ rara, & paucis Occasio nota.
Quid rotulæ insistis? stare loco nequeo.
Quid talaria habes? volucris sum. Mercurius quæ
Fortunare solet, trado ego cùm volui.
Crine tegis faciem? cognosci nolo. Sed heus tu
Occipiti caluo es? ne tenear fugiens.
Quæ tibi iuncta comes? dicat tibi. Dic rogo, quæ sis?
Sum dea, cui nomen nec Cicero ipse dedit.
Sum dea, quæ facti, non factique exigo pœnas.
Nempe vt pœniteat, sic Metanœa vocor.
Tu modò dic, quid agat tecum? Si quando volaui,
Hæc manet, hanc retinet quos ego præterij.
Tu quoque dum rogitas, dum percontando moraris,
Elapsam dices me tibi de manibus.

Capra ad festum.

Αἴξ εἰς τὴν ἑορτήν, id est, Capra ad festum. Dici solitum, vbi quis in tempore ad negocium aliquod accederet: aut vbi quis commodè in suam perniciem offert sese. Nam in festis maximè Bacchi, capram immolabant. Refertur ab Athenæo.

Munus exiguum, sed opportunum.

Cùm munus indicamus, pretio quidem perpusillum, sed tamen accipienti pro tempore gratissimum (veluti si quis panem porrigat de vita periclitanti) citabimus illud ex eodem libro:

—Δόσις δ' ὀλίγη τε φίλη τε:
Id est,
Exiguum munus, gratum tamen.—

Idem carmen extat in ξ.

Audi chelidonem.

Πύθου χελιδόνος, id est, Audi chelidonem: id est, in tempore curato tua negocia. Quidam à theologo quodam ortum autumant, cui nomen Chelidoni. Nam aiunt huic fuisse morem, obseruatis prodigiis colligere rerum exitus. Atque huius opinionis autor citatur Mnaseas Patrensis, ἐν τῷ [illegible]. Nonnulli malunt ad auem hirundinem referri, quòd stridula sit auis ac lugubris, siue quòd veris prænunciet aduentum.

Oleum & salem oportet emere.

Τὸ ἔλαιον καὶ τὸν ἅλα δεῖ ὠνεῖσθαι, id est, Oleum & salem oportet emere. Refert adagium hoc Aristoteles Rhetoricorum lib. ij. tractans de locis & enthymematis. Proponit autem huiusmodi exemplum antistrephontis. Sacerdos quædam dissuadebat filio, nequando verba faceret apud populum. Nam si iniusta suaseris, inquit, deos habebis iratos: sin iusta, homines. Id hoc pacto ἀντιστρέφει, id est, reciprocat filius: Imò expedit orationem habere apud populum. Quandoquidem si iusta dixero, dij me amabût: si iniusta, homines. Atque huiusmodi genus argumentationis, confine putat prouerbio quo iubemur, oleum ac salem emere: ταὐτὸ δ' ἐστὶ τοῦτο τῷ λεγομένῳ τὸ ἔλαιον ὠνεῖσθαι καὶ τοὺς ἅλας. id est, Hoc autem idem est cum eo quod dici solet, oleum emere & salem. significans opus esse nonnunquam remediis contrariis, nunc acrimonia, nunc lenitudine. Sal enim mordet ac siccat: oleum lenit ac humectat. Sic medici oleum addunt sali, ne plus satis erodat: & qui sapiunt, admonitionis acrimoniam bonis verbis leniunt. Non me clam est, in æditione Aldina, pro ἅλας, haberi ἕλκος: quasi ex eodem dicto colligi possit & malum, & mali remedium. sed quid solet vulnus emere?

Iouis tergus.

Διὸς κώδιον, id est, Iouis tergus. De re sordidâ quidem, sed tamen in vsum aliquem seruata. Nam olim victimæ pellem seruabant in pompis Eleusinis circumferendam, vel substernendam pedibus eorum, qui piaculo quopiam tenebantur ad expiationem.

Nihil homini amico est opportuno amicius.

Gratissimum est officium, quod præstatur in tempore. Contrà intempestiuum officium, plerunque molestum esse solet. Plautus:

Nil homini amico opportuno amicius.

E diuerso nihil differt ab inimicitia, intempestiua beneuolentia.

Domi Milesia.

Οἴκοι τὰ Μιλήσια, id est, Domi Milesia. In eos dici solitum, qui ibi domesticum luxum celebrant, vbi minimè probatur. Nam domi liberum est vnicuique suo more viuere. Hospitis autem est, vt eorum apud quos diuersatur, & cultum & mores tum laudet, tum imitetur, quoad potest: certè sua non iactet, aliena damnans. Id quod facere solent quidam homines imperiti, qui quocunque terrarû venerint, omnium omnia vituperant, sua nimis importunè laudibus tollunt, etiam vitia pro summis virtutibus efferentes. Refertur adagium ab Angelo Politiano in Miscellaneis: additque inde natum, quòd olim Milesio cuidam hospiti, cùm apud Lacedæmonios delicias patrias extolleret, ad hunc modum responsum fuerit: οἴκοι τὰ Μιλήσια, μὴ γὰρ ἐνθάδε. i. Domi, non hîc Milesia. huius sententiæ citans autorem Zenodotum quendâ adagiorum collectorê. Feruntur quidem Zenobij cuiusdâ collectanea, quem an ille Zenodotum appellet, nondum satis mihi liquet: verùm in his Collectaneis huiusmodi quandam inuenio fabulam, quâ eâdem refert Suidas. Aristagoras quidam Milesius Lacedæmonem profectus, postulabat vt Ionibus à Persis bello vexatis suppetias ferrent. Is autê cùm in concionem prodisset, insolita apud Lacedæmonios vestitus mundicie, aliisque deliciis Ionicis affluens, quidam ex Ephoris eum hoc dicto submonuisse fertur, οἴκοι τὰ Μιλήσια, id est, Domi Milesia. Porrò Ephorus Lacedæmoniorum est magistratus, cuius munus est de contractibus cognoscere: vt autor est Aristoteles iij. lib. Politicorum. alioqui vox ipsa sonat, quasi dicas inspectorem. Cæterùm Athenæus lib. xij. causam adagionis secus narrat: nempe Milesios luxum Colophoniorum imitatos, morbum suum finitimis etiam regionibus tradidisse. Hoc nomine cùm malè audirent, sese admonebant, vt domi suis deliciis vterentur, non etiam traducerent. Effertque prouerbium ad hunc modum, οἴκοι τὰ Μιλήσια κατὰ χώραν, καὶ μὴ ἐν μέσῳ. id est, Domi Milesia, ac vernacula, non in propatulo. Vt autem Lacedæmoniorum seueritas multorum literis est celebrata, ita Milesiorum luxus in hominum sermonem abiit: adeò vt quicquid molle, parúmque virile velint intelligi, Milesium appellent. Vnde Aristides quidam libro suo, fabulis obscœnis scatenti, titulum indidit, Μιλησιακῶν. Et Lucianus in Amoribus, sermones amatorios lasciuos, Milesios vocat. Martianus Capella: Nam certè, inquis,

tè, inquit, μῦθοι poeticæ etiam diuersitatis delicias Milesiacas. Quin & Apuleius in carmine iambico, quo asinum suum auspicari voluit, demulcentes & prurientes narrationes suas, sermonem Milesium vocat. Iulius Capitolinus in vita Clodij Albini: Milesias, inquit, nonnulli eius dicunt, quarum fama non ignobilis habetur, quamuis mediocriter scriptæ sunt. Et hæc de fabulis Apuleianis dici, testantur ea quæ paulò pòst citat ex epistola Seueri: Maior fuit dolor, quòd illum pro literario laudādum duxistis, cùm ille næniis quibusdam anilibus occupatus, inter Milesias Punicas Apuleij sui, & ludicra literaria consenesceret. Hactenus Capitolinus. Quòd autem sui Apuleij dixit, illuc pertinet, quòd & Albinus ipse, itidem vt Apuleius, Afer esset. Cæterùm præcipua Milesiorum mollicies in vestitu, propterea quòd apud illos texta essent omnium mollissima. Vnde & Tyrius Maximus Milesios ἁβροδιαίτους vocat, nimirum à cultus elegantia. Et Vergilius in Georgicis delicatissimi vellera, Milesia nominat. Horatius item:

> Alter Mileti textam, cane peius & angue
> Vitabit chlamydem.—

vestem molliculam, parumque seueram significans. Aristophanes in Ranis, στρώμασι μιλησίοις ἀναπεπλεγμένος, id est, Stragulis Milesiis inuolutus. Horū meminit & Theocritus, & complures alij scriptores. Sed ad intelligēdum adagij sensum, iam plus satis. Allusit ad prouerbium Euripides in Helena:

> Οὐκοῦν ἐκεῖ που σεμνὸς ἦσθ', οὐκ ἐνθάδε.
> Id est:
> Magnificus illic fortè eras, non hic item.

Allusit & Antiphanes apud Athenæum lib. iiij. his quidem versibus:

> Ἐν Λακεδαίμονι
> Γέγονας, ὁκ[illegible] τῶν νόμων μεθεκτέον
> Ἐπὶ [illegible] δεῖπνον εἰς τὰ φιδίτια,
> Ἀπολαύειν ζωμοῦ, καὶ φορεῖν τὰς βύστακας.
> Μὴ καταφρονεῖν, μηδὲ [illegible] ἐπιζητεῖν καλά.
> Id est:
> Quando agis apud Lacedæmonem,
> Viuas oportet moribus Laconicis.
> Cœnatum eas in phiditia Laconica,
> Nigro fruare iure quod ibi apponitur,
> Gestesque bystacas. caue contempseris
> Quicquam, boni ve aliud requiras insuper.

Phallus deo.

Φαλλὸς τῷ θεῷ, id est, Phallus Deo. Dici solitum, vbi parum quidem honesta, sed tamen apta tribuuntur: quasi dicas, εἰς ἀμίδα ἐνουρεῖν, id est, In matellam immeiere. Plutarchus in commentario περὶ τῆς φιλοπλουτίας, ostendit hanc fuisse priscorum in ludis solennibus pompam, vt primo loco duceretur amphora vini, & clematis, id est fabæ genus: pòst aliquis hircum trahebat: deinde nucum sportulam gestabat alius: postremo loco Phallus ferebatur. Ea erat effigies obscœni membri virilis. Cur autem id in mysteriis fuerit receptum, causam reddit Plutarchus in lib. De Iside & Osiride. Columella in carmine ipsum Priapum Ithypallum vocat.

> —Sed truncum fortè dolatum
> Arboris antiquæ numen venerare Ithyphalli.

Et Pompeius ostendit, Ithyphallum dici membrum viri pudendum. Vnde & hodie Itali, si quem contemnunt, hoc nomine notant. Nonnulla de Phallis Herodotus lib. ij. Dictum est alibi de Phallis Bacchi, nempe in prouerbio, Erebinthius Bacchus.

Sacra hæc non aliter constant.

Sacra hæc non aliter constant. Hoc adagio licebit vti, si quando fatebimur culpam, sed quæ rei locóve conueniat: veluti si quis in balneis agat impudentius aut rustitius in naui, aut in compotationibus ebriorum intemperantius, aut inter mulierculas ineptius, aut inter aulicos dissimulantius, aut inter sophistas loquacius, aut apud populum adulantius. Ausonius nuptialis Centonis excusans licentiam: Etenim fabula est, inquit, de nuptiis, & velit nolit, sacra hæc aliter non constant. Sumptum à sacris, quæ certis quibusdam ceremoniis peraguntur: de quibus si quid demutes piaculum admissum putetur. Plutarchus in comment. De audiendis poetis, θυσίας μὲν γὰρ ἀχόρους καὶ ἀναύλους ἴσμεν, οὐκ ἴσμεν δὲ ἄμυθον οὐδ' ἀψευδῆ ποίησιν, id est, Sacra enim absque choris ac tibiis nouimus: nō nouimus autem absque fabula ac mendacio poesim.

IVNII. Comicus testis.

Cicero Epistol. familiar. ij. lib. Mea verò officia ei non defuisse, tu es testis, quoniam κωμικὸς μάρτυς, vt opinor, occidit Phania. ita enim cum Camerario lego, nisi mauis, accedit. Nam vulgatū, accidit, minimè placet. Illud quin prouerbialiter dictum sit, nemo omnium addubitat: sed in explicatione discrepant calculi. Cælius Calcagninus existimat Comicum testem dici eum, qui se obtulerit nō accersitus neque voluntarius, sed fortuitò & inexpectatus, ad summouendam dubiæ rei difficultatem, propterea quod Phania Appij libertus opportunè admodum, sed repentinò se obtulerit ijs rebus quæ in laudem Appij à Cicerone gerebantur. Quam quidem expositionem probare mihi non potest: quum Phania libertus non potuerit tam insperatus aduenire testis, vt nedum in vno, sed in pluribus (quod indicāt Ciceronis verba) officiis, quibus Appium demereri orator studuerat præsens & oculatus, imò lateri quodammodo adsiduus, adesse testis debuerit, si hero fidelis operæ verum testimonium daturus esset. Propius aliquanto ad scopum collimat Antiquarum lectionum autor, qui facetum & lepidi ingenij hominem designari putat, eo quòd tales introducat ferè Comœdia. Ioachimus Camerarius summæ eruditionis vir, & Germaniæ φωστήρ τις, arbitratur accipi posse de glorioso teste, vel fucato, aut ad testificationes prompto: in quo postremo facilè illi accessero. Petrus Victorius proferri adagium annotat de his, qui mendacium ficto aliquo teste confirmare volebant. Quo sensu accipi posse videtur à Polybio historico apud Suidam, ὁ δὲ ἵνα πιστὸς φανῇ κατὰ τὴν ἀσχολίαν καὶ τὴν ἄλλην ἀναισχυντίαν, καὶ ψευδοκατη-[illegible] αὐτοῦ, κωμικὸν τινὰ μάρτυρα [illegible] ἀνώνυμον. id est: Ille vt suis conuiciis & reliquæ impudentiæ fidem astrueret, etiam mendacio virum aggressus est, Comicum quendam testem adducens innominatum. Ex quo loco manifestum fit, κωμικὸν μάρτυρα, id est, Comicum testem dici leuem, & ad dicendum testimonium facilem atque obuium. quòd eiusmodi fermè testium opera, è media seruitiorum fæce, vti soleat Comœdia apud lenones & meretrices. Non illepidè aut citra Atticam venerem, κωμικὸν μάρτυρα vocari etiam posse autumo, testem familiarem & domesticum quasi coepulonem, qui, quòd eum mensa & conuiuatorum lautitia dignemur, causæ nostræ addictior esse, nobisque operam dare debeat: à κῶμος, qua voce comessatio & conuiuatio quædam significatur.

In agrum seruus.

Εἰς ἀγρὸν μαίης, id est, In agrum famulus. Conueniet dici, vbi quid vtiliter & appositè suo loco fit. Nam famuli opera in agris necessaria est. Varinus ex Hesychio transcripsit. Est autem μαίης seruile nomen: vnde & ad significationem laruæ æneæ transfertur, παχυπτώτη χαλκῆν [illegible], vt annotat Eustathius. Quadrabit item, vbi significare volumus, suam cuique artem esse tractandam, non in aliena inuolandum: veluti theologus ea quæ sacras literas respiciunt, medicus morborum curationes, fabri tractent fabrilia, sic rusticum opus verna exerceat.

Agnum demetere.

Ἀμνὸν θερίζειν, id est, Agnum demetere: prouerbium citat Eustathius Odyss. ix. efferrique annotat, ἐπὶ τῶν ἐκ [illegible] ἀναμενόντων [illegible], de his qui ad pœnam conniuent, mulctamque in commodum tempus differunt: occasione adagij petita ab agnis, qui primo vere inutiles lanitio relinquuntur, asseruanturque in æstatem ad idoneum tondendis lanarum villis tempus. Quadrabit, quando silentio prætermittimus quippiam, data occasione opportuniore loco ac tēpore disertius de eo prolixiusque acturi.

Vitex floret, & botrus maturuit.

> Ἡ ἄγνος ἀνθεῖ, καὶ ὁ βότρυς πεπαίνεται. Id est.
> Flos vitice exit, & botrus maturuit.

Plutarchus lib.ij.Sympos.vbi de remora pisce agit osten dit versiculum hunc vulgi sermone tritum fuisse, quando addit, πῆχθὲν τὶ λιγυρώφθεν id est, quod dici solet: sed vsum nõ addit neque originem adagij. Vti eo non intempestiuè li cebit, quando indicabimus tempus esse, vt iuuenis matu ri ingenij specimen edat. ἄγνος est, quam salicem Ameri nam & viticem Latini nominant, cuius frondes thori lo to substractæ, veneris impetum cohibere creduntur: vnde illi & nomen à sterilitatis argumento, quasi ἀγόνου, hoc est, geniture inimico.

IOANNIS VLPII. Mappam mittere.

Mittere mappam, est certaminis incipiendi signum da re: in qua sententia Suetonius in Nerone vsus est. Vide su pra Iunij, Quasi mappa missa.

Plus dat, qui in tempore dat.

Etiam vulgatum est hoc Iustin.lib.Institut iij.tit.de fi deiuss. Non solùm autem in quantitate, sed etiam in tem pore minus aut plus intelligitur. Plus est enim, statim ali quid dare: minus est post tempus dare. Simile est ei quod Seneca dicit in prologo Declamationum: Scio quàm sit odiosa res Circensibus pompa. Idem eo allusit lib.j.De beneficiis: Qui beneficium non reddit, magis peccat quã qui non dat citius. Idem lib. ij.De ira, cap.x. Non lento adiutorio opus est. Verinus:

Munera des lætus, corrumpunt tædia domum.
Idem:
Qui citò, qui bellè negat, is tribuisse videtur
Munera: nam semper est odiosa mora.

Solom.Prouerb.cap.iij. Ne dicas amico tuo, Vade, & re uertere, & cras dabo tibi: cùm statim possis dare. Sic à Gallis exprimitur:

Qui tost donne, deux fois donne.

Huc refer illud è superioribus apud Erasm. Gratia quæ tarda est, &c.

Κωμικὸς μάρτυς.

Qualis in fabulis comicis inducitur, hoc est, subitus atque importunus. Tales enim illic inducuntur, vt quum res postulat alicuius testimonium, repentè ipse appareat, præstoque sit tempori illi. Cicero lib. Epist.famil.ij.ad M. Cœlium: Mea verò officia ei nõ defuisse, tu es testis, quo niam κωμικὸς ὁ μάρτυς accidit Phania. [Lege supra Iunij Centu. iiij.prou. lxxix. Comicus testis: vbi explicationem hanc Chalcagnini reprehendit, & meliorem adfert ex Vi ctorio & Camerario.]

Serui comici.

Eadem quoque ratione videtur vocari à Plauto in Ca ptiuis, cùm Ergasilum parasitum ita induxit loquentem: Nunc certa res est, eodem pacto, vt comici serui solent, coniiciam in collum pallium, primò ex me hanc rem vt audiat, necnon à Pomponio in præcone posteriore, hæc enim ipsius verba, inde sumpta, exempli loco ponuntur à Nonio: Si sciam quid velis, quasi serui comici commicti lis, id est, compositi.

Mulieres scenicæ.

Afranius etiam in Emancipato, cuius testimonium à Nonio citatur, videtur idem secutus, à locoque in quo fa bulæ ipsæ spectantur, formato nomine, appellasse mulie res scenicas. inquit enim, Quàm beatæ scenicæ videntur mihi mulieres, quæ iurgio & beneuolentia terrent de su bito viros.

Aprilis piscis.

Galli mœchum Aprilem piscem nominant: quoniam mense Aprili scombri, quos macquerellos recentior ætas appellauit, maximè sunt in deliciis.

Λέγειν καίρια.

Æschylus in tragœdia, quam inscripsit ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, hoc modo loquendi duobus in locis vsus est, pro senten tias vtiles sapientesque edere: illæ namque opportunæ sunt, ac tempori aptæ: κάδμου πολῖται χρὴ λέγειν τὰ καίρια. Alibi in eadem fabula: φιλεῖ σιγᾶν, ἢ λέγειν τὰ καίρια. Idem in Coephoris: σιγᾶν θ' ὅπου δεῖ, καὶ λέγειν τὰ καίρια.

Prius panis, quàm classis.

Nauale dicterium communi sermone vsurpatum: qua lia videmus vulgò singulis propè artificibus sua esse, quæ non omnes alij intelligant. Demades apud Plutar chum in Cleomenis vita, Atheniensibus deducere naues, & instruere classem iubentibus: Prius, inquit, panis pin sendus est, quàm de prora dicendũ. id est. Oportet prius quàm proræ & clauo perficiantur rectores, & classis in struatur, de commeatu & sumptibus constare.

Rectè & ordine.

Locutio antiqua, quæ hodie adhuc retinetur. Græci ὀρ θῶς μὲν dicunt, & κατὰ τάξιν. Cicero in Verrem: Rectè at que ordine è re publica factum. Budæus De contempt. rer.for.lib.iij. Rectè atque ordine mores ad libram ratio nis perpendentibus. Idem Flisco: Quibus quum ipsis ex æquo bonoque viuere quasi suis legibus, ab initio rerum rectè & ordine constitutarum datum esset.

Acroamata.

Acroamata, significatione metaphorica dicuntur ho mines festiui, ἀκροάματα recitantes: hoc est, festiuas & iu cundas & auditu dignas sententias vel narrationes, aut memoriter dicentes super cœnam & prandium. Hinc Bu dæus Longolio scribens, feriarum horarum acroamata vocat homines, quos principes adhibere solent, cùm fe rias res acturi sunt, non solùm cùm oblectari volunt fa bulamẽtis. Sic Cicer. pro Sextio: Ille ipse Ludius (inquit) non solùm spectator, sed actor & acroama. Idem in Ver rem vj. Hic quasi festiuum acroama, ne sine corollario di scederet, ibidem emblemata auellenda curauit conuiuis spectantibus. Ita autem dicitur acroama, quod ad verbũ auditionem significat, seu auscultationem ludicrã, aut e tiam scurrilem, ab audiendo: vt thema, id est, spectacu lum, à spectando. Sed à nostris plerique pro festiua & iu cunda narratione, ludicraque recitatione accipitur: vt a pud Cicer. pro Archia. Cùm à Themistocle illo summo Atheniensium viro quæreretur, quod acroama, aut cuius vocem libentissimè audiret: Eius, inquit, à quo sua vir tus optimè prædicaretur. Acroama pro voce posuit, di cto, & narratione. Sic Budæus lib. secundo De contempt. rer. fortuit. Huic quietis humanæ solicitatori acroama nullum iucundius est, quàm hominis quiritatio. Sueto nius de Augusto scribit, Acroamata, hoc est, narrationes recitationesque ludicras & mimicas ab Augusto inter poni solere conuiuiis ad conuictores oblectandos. Lam pridius in Alexandro, Alexandrum nanos, moriones, & omnia acroamata, & pantomimos populo donasse scri bit. Similiter Plinius in epist. Interdum, inquit, cupieba mus acroamata, interdum iucundissimis sermonibus nox ducebatur. Cornelius Nepos in vita T. Pomponij Attici: Nemo in conuiuio eius aliud acroama audiuit, quàm ana gnosten, quod nos quidem iucundissimum arbitramur: neque vnquam sine aliqua lectione apud eum cœnatum est: vt non minus animo, quàm ventre conuiuæ delecta rentur. Prudentius περὶ στεφάνων hymno ij. Acroama festi uum fui.

In numerum.

In numerum moueri dicuntur prouerbialiter, qui nu merosè, aptè, & compositè mouentur. Lucretius libro se cundo:

Armati in numerum pulsarent æribus æra.
Eodem libro:
— In numerúmque exultant sanguine læti.
Iterum eodem libro:
Quod superest, non est mirum simulachra moueri,
Brachiaque in numerum iactare, & cætera membra.
Idem libro iiij.
Quid porrò, in numerum procedere cùm simulachra
Cernimus in somnis, & mollia membra mouere
Mollia mobiliter: &c.—

Tralatio ducta est à saltatoribus, quorum motus & salta tio certis legibus ac numeris cõstabat. Ex quo huius con trarium est, Extra numerum: quod valet, ineptè, insipien ter, inconsideratè, temerè. Idem Lucretius libro v.

Atque extra numerum procedere membra mouen teis
Duriter, & duro terram pede pellere matrem.

Horatius

Horatius lib.j.epist.ad Lollium,epist.ij.

Quamuis nil extra numerum fecisse modumq;,
Curas.—

Virgil.lib.iiij.Georgic.de Cyclopibus

Illi inter sese magna vi brachia tollunt
In numerum,versantq; tenaci forcipe ferrum.

Idem in Sileno,eclog.vj.

Tum verò in numerum Faunósq;,ferasq; videres
Ludere.—

Hoc loquendi genere vsus est Virgilius sex locis.Ciceroni verò vsitatum fuit, extra numerum, & extra modum: quod valet,sine modo,non seruato modo. Paradox.ὅτι ἴσα τὰ ἁμαρτ. Histrio si paulo se mouit extra numerum, aut si versus pronunciatus est syllaba vna breuior,aut longior, exibilatur & exploditur.Idem De orat.ad Quint.fratrem: Vox extra modum absona. Numerus autem ad ῥυθμὸν,seu metrum refertur : modus ad cantum. vt Horat. de arte poet.

Accessit numerisq; modisq; licentia maior.

In modum autem, valet modulatè : non, numerosè,seu ἀρύθμως. Quo genere loquendi vsus est Catull.in nupt. Iuliæ & Manlij.

Hyberno poluere,verno luto mete.

Dionysius lib.ij.ostendit vetus hoc carmen,

Hybernę poluere, verno luto grandia farra Camille
metes.

Quod Cato expressit his verbis : Agro sicco per sementem,agro læto per ver. Plutarchus in quæstionibus naturalibus simile refert prouerbium: [Greek illegible];Nempe hæc quęstio pendebat è superiori : [Greek illegible]

Surgere iam tempus.

Vel à somno & lecto, vel à mensa. Catullus in Nuptial.

Vesper adest,iuuenes,consurgite.—
Surgere iam tempus,iam pingues linquere mensas.

Sic multum tempus præteriisse significabant.Virgil.

Et iam tempus equûm fumantia soluere colla.

cùm hora nona accubuissent, & ad horam fermè duodecimam conuiuium produxerant.

Nulla ætas ad discendum sera.

Ambrosius Valentiniano Augusto imperatori contra Symmachum:Non erubesco cum toto orbe longæua con uerti. Verum certè est,quia nulla ætas ad perdiscendum sera est.Erubescat senectus,quæ emendare se non potest. Non annorum canities est laudanda, sed morum. Nullus pudor est,ad meliora transire. Ipse Symmachus : Sera & contumeliosa est emendatio senectutis. Cato Censorius, Fabio Quintiliano authore, idem orator, idem historiæ conditor,idem rerum rusticarum peritissimus fuit: & inter tot operas militiæ,tantas domi contentiones, rudi sęculo literas Græcas ætate iam declinata didicit.

Secunda nauigatio.

Idem libro ix. Gratiosus quidem erat, hominem mendacij, simulationis, luxus & superbiæ omnis inexpertum mori. Secunda (aiunt)nauigatio est,satietate horum affectum,antè migrare è vita,quàm illa vitia probare.

Ver ætatis.

Ver ætatis, Callimachus in hymno in Delon, & Pomponius Macer prouerbialiter dixisse videntur. Catull.ad Mallium cum dicit,

Iucundum cum ætas florida ver ageret:

aptè & eleganter expressit Homericum hoc, quo vsus est Plato in Protagora, τὴν ἥβην,ἢ τὴν ἀκμήν. Scleria apud Stobæum dixit,ἔαρ μετὰ τῆς φύσεως.Et Ouidius,

Ætatis breue ver.—

Ver agere,etiam dixit Vergilius,

—Ver magnus agebat

Iuppiter.

Paludem & salinas emere oportet.

Τὸ ἕλος πρίασθαι καὶ τὰς ἅλας.Quærenda bona aliquando sunt,quamuis non omnino careant incommodo. Natum fortasse ab eo,qui cùm salinas venales haberet,in quibus erat palus, salinas alienare sine palude vt vellet, induci nullo pacto potuit.Ita Franc.Lusinus Parergôn j.vet.codice & exemplari Veneto castigat & explicat id, quod est in Chiliad.adag.Oleum & salem emere oportet.

IVNII. Quasi mappa missa.

Mappam mittere, pro signum dare, vsurpasse videtur Tertullianus libro aduersus Valentinianos : Quanto,inquit,meliores,qui totum hoc tædium de medio amoliri, nullum æonem voluerunt alium ex alio per gradus reuera Gemonios structum, sed mappa(quod aiunt)missa,semel octoiugum istam ex patre & Ennæa eius exclusam. hoc est, velut edito quopiam signo. Esse autem prouerbium,indicat addita clausula, Quod aiunt. Allusum ad morem Circensibus ludis receptum, quo mappa tragœdis vsitata à Prætore demittebatur, in signum aurigationis aut certaminis.Sic etiam Nero aurigationis studio im pensè deditus,rudimentum artis suæ exhibuit, liberto aliquo mappam mittente,vt Suetonius commeminit. Morem mittendæ mappæ indicat Martial. libr. xij.Epigrammatum,

Cretatam prætor quum vellet mittere mappam,
Prætori mappam surripit Hermogenes.

Meminit & Iuuenal.satyr.xij.

Interea Megalesiacæ spectacula mappæ.

Tibi ipse calendas edicito.

Σεαυτῷ νουμηνίαν κηρύσσειν,id est,Tibi ipsi nouilunij diem aut calendas edicito. Licebit vti,quum alicuius arbitrio permittimus quippiam,vt pro suo iure statuat quod velit. Apparet olim quum penes sacerdotes ius omne esset intercalandi, ab iisque petenda esset feriarum omnis ratio, consuetudinem fuisse receptam, vt præconis publici voce in vulgus ederetur initialis cuiusque mensis dies,quem feriatum habebant. Est autem νουμηνία, nouilunio dicatus dies mensis auspex.Fit huius adagij mentio apud Hesychium: & indicat natum à Cæi insulæ incolarum consuetudine, vbi pro libito ferias sibi quisque deligebat, incerta & confusa dierum festorum ratione.

BRASSICANI.

Tunc canunt cycni,quando tacuerint graculi.

Basilius magnus in epistola ad Celeusium: ἐγὼ δὲ πεπείραμαι ὅρῳ,μάλιστα μὲν ἀληθῆ, μάλιστα δὲ συμπαροιμία[?] [Greek illegible]. Prouerbio locus est, tum doctis opportunum esse,vt de bonis rebus quàm possunt eruditissimè disserant, quando imperitis prius tanquam aqua & igni interdictum sit,ne loquantur. Eiusmodi dissimilitudinum plures prouerbiales formulas Ausonius ad Paulinum eleganter expressit,

Si vitulum tauro,vel equum committis onagro,
Si confers fulicas cycnis,& aedona parræ,
Castaneis corylos æques,viburna cupressis.

COGNATI. Prope est.

Pro,quasi ferè est, Albericus interpretatus est. Papinianus lib.xxxix.tit. de mortis causa donationibus,capit. xlj.Et quod ab alio,nomine ipsius,præsente eo datur,pro pè est,vt ab ipso datum intelligatur. Multa huius generis sæpe ad molestiam vsurpant Iurisconf. vt,penè est,parum est,propè est, & similia : quæ tamen in plerisq; libris plerunq; mutata sunt: & Haloander apud eundem Papinianum substituerat,propriè est.

Horis consecratus.

Quicquid venustum,gratum, & tempestiuum veniret, id Horis consecratum ferebant. Prouerbiale igitur de re valde venusta & iucunda est: quod idem in Thyrside,poculum Horarum in fontibus collutum esse dicit: [Greek illegible].

Sua cuique rei tempestiuitas.

Cùm omnia suo tempore fiant, & hic quæratur quid sit bonum, videndum est, ne id alieno tempore quæratur, vt enim inquit Ecclesiastes cap. iij. aliud serendi, aliud metendi, &c. sic aliud felicitatis, aliud infelicitatis tempus est. In hac vita, tempus est miseriæ. quòd si quis in ea bonum quærit, perinde facit, ac si velit sementis tempore metere. Expectanda messis est, hoc est, futura vita: in qua non, vt in hac, pro iure regnabit iniuria, sed sola dominabitur iusticia & veritas, sublatis erroribus: Sed vitam illam non curantes, voluptati indulgent. Vulgò ita fertur, Omnia tempus habent. [Hoc cum aliis superioribus confer, Nosce tempus: &, Aliam ætatem alia decent.]

Εὐτίκα δ᾽ ὁ μάλα.

Demosthenes dicere solet, ἀυτίκα δ᾽ ἡ μάλα, pro eo quod Latinis visu tritum est, Primo quôq; tempore, Cũ primùm fieri possit. Sic Plin. in epistolis: Prima quâque die. Idem: Prima quáq; occasione mitte. ὅπως τάχιστα ἐγχωρεῖ: &, ὅπως τάχιστα ἐνδεχόμενον ἐγχωρῇ. [illegible] ὅτι τάχιστα ἐγχωρῇ ἀφορμή.

TENACITAS.

Erasmi. Auarus nisi cùm moritur, nil rectè facit.

Omneis fermè Publianas sententias video prouerbiorum vice fuisse celebratas, nec iniuriâ sanè. Nihil enim illis fingi potest nec argutius, nec iucundius. Cuius mimos ipsi nuper emendatos non grauati sumus breuissimis scholiis explicare. Quamobrem non est animus eos omnes in hunc ordinem asciscere, præter vnum aut alterum, qui mihi præter cæteros arrident, quorum hic vnus est,

Auarus nisi cùm moritur, nil rectè facit.

Etenim qui sese pecuniæ studio addixit, nulli commodus est dum viuit. Sola mors voluptatem & emolumentum adfert hæredi.

Itidem vt Acheronti.

Apud eundem in eadem fabula amanti reposcenti quæ dederat, respondet scortum: Nam itidem vt Acheronti hic ratio accepti scribitur, Intrò receptum, quando acceptum est, non potest ferri foras. Sentit nihilò magis ad amantem redire, quod in meretricis domum est datum, quàm redeunt ab inferis mortui: vnde, iuxta Catullum, negant redire quenquam.

Cognati. Ferens non fert.

Est hoc Antiphanis Bergæi poetæ ἐν κτείνι ἡ χασμῶι fabula, quod ille pluribus iambicis senariis complexus est, referente Athenæo in Dipnosophistis: φέρων τι μὴ φέρειν: quòd scilicet aliquis ferens non ferat. Quod in eos dicitur, qui in conuiuiis dant symbolum, & non tamen dant ipsi conuiuium: vel cùm multi simul extollunt onus. omnes enim simul eleuant illud, non seorsum tamen vnus.

TIMIDITAS.

Erasmi. Vel muscas metuit prætereuolitantes.

Prouerbialis esse videtur hyperbole, quam refert Aristoteles septimo De rep. libro: ἀλλὰ δεδιὼς τὰς μυίας παραπετομένας. id est, Qui muscas, inquiens, etiam prætereuolitantes metuat. id est, quamuis friuola de causa. Idem similem quandam commemorat in Moralium vij. loquens de iis, qui vsqueadeò naturâ sunt timidi, vt etiam si sorex obstrepat, protinus expauescant.

Vmbram suam metuere.

Vide locum, Absurda.

Timidior es prospiciente.

Δειλότερος εἶ τοῦ παρακύπτοντος, id est, Formidolosior es eo qui prospectat. Dicitur in hominem supra modum pauidum. Id ortum aiunt ex huiusmodi fabula. Quidam naturâ timidus, audita Herculis fama, abdiderat se præ metu in specum quendam: deinde cùm aliquando prospectaret, & Herculem fortè fortunâ prætereuntem vidisset, immodico metu exanimatus est, ac protinus diriguit in saxum versus: quod adhuc visitur specie viri, velut à specu prospicientis. Vnde τὸ παρακύπτοντα, saxum illud vocant. Suidas author. Meminit & Zenodotus, quemadmodum & mox sequentis.

Timidior Pisandro.

Δειλότερος πεισάνδρου, id est, Timidior Pisandro. Dicebatur olim, & hoc in immodicè formidolosos. Aiunt autem Pisandrum fuisse quempiam prodigiosa timiditate, adeò vt anxius esset, ne suam ipsius animam alicubi videret, quæ se viuum reliquisset. Idem videtur esse cum illo Ciceronis, vmbram suam metuere.

Speo timidior.

Σπεοῦ δειλότερος id est, Speo timidior, de magnopere pauido dicebatur. Ab Speo quopiam dictum, notæ timiditatis homine. Datum est hoc cognominis Cratino comico, per allusionem fortassis: quòd cùm Oenoidis trib. princeps esset, in eo munere se gereret.

Timidus Plutus.

Δειλὸς ὁ πλοῦτος, id est, Timidus Plutus. Huiusmodi enim & Aristophanes inducit Plutum: atque hunc imitatus Lucianus in Timone, omnia formidantem, nullique fidentem. Neq; verò dissimilem animi habitum opes adferunt diuitibus: cùm contrà paupertas secura in vtranq; dormiat aurem. Aristophan. vulgò iactatam indicat opulentiæ timiditatem, cùm ait,

—Ἀλλὰ λέγουσι πάντες ὡς
Δειλότατόν ἐσθ᾽ ὁ πλοῦτος.

Id est,

—Quin id omnes dictitant,
Timidissimum quiddam esse diuitias.

Interpres admonet, Comicum allusisse ad illud Euripidis,

Δειλὸν δ᾽ ὁ πλοῦτος, καὶ φιλόψυχον κακόν.

Id est,

Res cupida vitæ, sunt opes, pauidum malum.

Id ideo dictum est, quòd diuitibus multi tendunt insidias: nempe latrones, hæredipetæ, principes, sycophantæ, nonnunquam & vxor, & liberi. Quam ob causam addidit Euripides, φιλόψυχον κακόν, vel quòd ob diuitias magis illis libeat viuere, quàm his, qui tenui sunt fortuna. vel quòd ob eas sæpenumerò de vita solliciti sunt. Id eleganter explicans Iuuenalis,

Pauca licet, inquit, portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus, gladium contumq; timebis,
Et motæ ad lunam trepidabis arundinis vmbram.
Cantabit vacuus coram latrone viator.

In summa, in omni negocio formidolosior est diues, quàm pauper. Cautius munit ædes furum metu. Metuit tempestates, propter frumenta quæ habet in agris, propter merces quas habet in mari: metuit amicos, ne quid rogantib. donare cogatur: metuit inimicos, ne quid noceant. Conuiciatur, metu mulctæ. Omnia circumspectius & facit & dicit, metu calumniæ, quæ potissimùm diuitibus strui solet: quippe quibus est quod auferri possit. Si bellum immineat, diues in primis discruciatur. Denique nec superstitione vacat, ne quod numen parum amicum, damnum immittat.

Timidi nunquam statuerunt trophæum.

Ἀλλ᾽ οὐ γὰρ ἀθυμοῦντες οὐδὲ πω τρόπαιον
Τρόπαιον ἔστησαν.—

Id est,

Id est,

At enim trophæum nobile haud vnquam viri
Statuêre pauidi.—

Suidas ex Eupolide citat. Vsurpatur à Platone in Critia: ἀλλὰ γὰρ ἀθυμούντες ἄνδρες οὔπω τρόπαιον ἔστησαν. Aptè dicetur in eos, qui per animi socordiam inertiámque nihil egregium, nihil arduum audent aggredi: aut qui periculi metu à magnis abstinent negociis, cùm insignis gloria non nisi magnis periculis contingat, Neque triumphum egit quisquam qui non sit ausus Martis euentum experiri. Est simile quiddam apud Hebræum illum concionatorem, non facere sementem, qui superstitiosius obseruet ventum: & qui consideret nubes, hunc haud vnquam metere. τηρῶν ἄνεμον οὐ σπερεῖ, καὶ βλέπων ἐν νεφέλαις οὐ θερίσει. Profertur & illud in timidos è Sophocle: πάντα γάρ τοι τῷ φοβουμένῳ ψοφεῖ. id est, Formidoloso strepunt omnia.

Abiecit hastam. Rhipsaspis.

Hastam abiicere dicitur vtique prouerbiali figura, qui causæ suæ diffisus, abiicit animum, ac desinit contrà conari. Cicero pro L. Murena: Vidésne tu illum tristem demissum? Iacet, diffidit, abiecit hastam. Græcis item prouerbiali conuicio dicuntur ῥιψάσπιδες, ignaui ac timidi, quique in acie locum deserunt, ac clypeum abiiciunt. quo probro notatus est Demosthenes. Lucianus in Ioue Tragœdo: καὶ ὅλως ἔοικεν ἀπορρίψειν τὴν ἀσπίδα. i. Ac planè videtur scutum abiecturus. Vsqueadeò verò probrosum habebatur antiquitus clypeum abiicere, vt Lacedæmonij Archilochum è finibus suis iusserint excedere, quòd scripsisset, satius esse clypeum abiicere, quàm interire, teste Plutarcho in Apophthegmatis Laconicis. Id Archilochi distichon refertur ab Aristophane in fabula, cui titulus, εἰρήνη. éstque huiusmodi,

Ἀσπίδι μὲν Σαΐων τις ἀγάλλεται, ἣν παρὰ θάμνῳ
Ἔντος ἀμώμητον κάλλιπον οὐκ ἐθέλων.

Id est,

Scuto aliquis gaudet Saiorum, ego quod bene pulchrum
Deserui nolens inter opaca rubi.

Interpres admonet, Saios esse Thraciæ populos, aduersus quos bellans Archilochus fugerit abiecto clypeo. Cuius exemplum postea secutus est Demosthenes, ad dicendum quàm pugnandum instructior. Notatur apud Aristophanem & Cleonymus hoc nomine, vt in Vespis,

Ἀπέβαλε τὴν ἀσπίδα.

Id est,

Abiecit clypeum.

Quin & Isocrates in oratione quam scripsit de Pace, declarat infames olim habitos, qui vel ordinem deseruissent, vel clypeum abiecissent. Idem indicat Æschines aduersus Timarchum, quòd qui non fuisset in bello, aut qui hastam abiecisset, ei non liceba in concione quicquam agere. Postremò Aristoteles libro Moralium v. inter ea quæ lex vetat, commemorat τὸ μὴ λείπειν τὴν τάξιν, μηδὲ φεύγειν, μηδὲ ῥιπτεῖν τὰ ὅπλα. id est, non deserere ordinem, non fugere, non abiicere arma. Et aliquanto pòst, agens de iniustis, qui tamen ἄδικοι dici non possunt, quòd nihil capiant inde lucri, exempli loco ponit τοὺς ῥίψαντας ἀσπίδας διὰ δειλίας, i. qui ob metum & ignauiam clypeos abiecerunt. Tale quiddam, opinor, subindicat Horatius in Lyricis, cum ait,

Tecum Philippos & celerem fugam
Sensi, relicta non bene parmula.

Qu. Curtius lib. iij. Tum cæteri dissipantur metu, & quà cuique patebat ad fugam via, erumpunt, arma iacientes, quæ paulo antè ad tutelam corporum sumpserant: adeò pauor etiam auxilia formidabat. Est aliquoties apud Iulium Cæsarem, abiectis armis. Sed quo longius receditur à simplici sermone, hoc maior est adagij gratia: veluti si quis eum qui non reluctatur turpia suggerenti dæmoni, sed statim obsequitur appellet rhipsaspidem. Huius prouerbij facta nobis est antea mentio.

Rheginis timidior.

Ῥηγίνων δειλότερος, id est, Rheginis formidolosior. Xenarchus apud Zenodotum, Sophronis, qui de mensibus scripsit, filius, in gratiam Dionysij tyranni taxauit Rheginenses, vt ignauos in rebus bellicis, animique pauidi: quemadmodum testantur Græcorum adagiorum collectanea.

Ante tubam trepidas.

Ante tubam trepidas: id est, animo consternaris, priusquam appareat periculum. Ab ignauis militibus sumptum, qui pauitant, priusquam bellicum canatur. Nam audita tuba, mirus quidam pauor solet militum animos incessere.

Vergilius,

—Cur ante tubam tremor occupat artus?

Qui si sermo paulo lõgius detorqueatur, in prouerbij speciem abibit.

Ignaui vertitur color.

Τοῦ κακοῦ τρέπεται χρώς, i. Ignaui vertitur color. Plutarc. in causis naturalibus, problemate, Quamobrem polypus colorem mutet: hoc tanquam prouerbio iactatum adducit, δειλῶν καὶ λέγεται, τοῦ δὲ κακοῦ τρέπεται χρώς. i. Ignaui color vertitur. Nam id accidit in metu, vt vultus exalbescat, maximè timidis: videlicet sanguine ad vitalia refugiente. Plusculum accedet Veneris, si ad animum transferatur: veluti si dicas, philosophum nihil omninò formidare eorum quæ vulgus horret, τοῦ δὲ γάρ γε κακοῦ τρέπεται χρώς, id est, Vertitur ignaui sanè color. Porrò prouerbium natum est ex Homericæ Iliados N. Carmen sic habet,

Τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλῃ,
Οὐδέ οἱ ἀτρέμας ἧσθαι ἐρητύετ' ἐν φρεσὶ θυμός,
Ἀλλὰ μετοκλάζει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἵζει.
Ἐν δέ τέ οἱ κραδίη μεγάλα στέρνοισι πατάσσει,
Κῆρας ὀϊομένῳ· πάταγος δέ τε γίγνετ' ὀδόντων.
Τοῦ δ' ἀγαθοῦ οὔτ' ἂρ τρέπεται χρώς, οὔτε τι λίην
Ταρβεῖ.—

Id est,

Vertitur ignaui color, euariátq; subinde,
Nec mens certa manet, verùm huc illucque vacillat,
Ac migrans è corde pedes in vtrosq; residit.
Palpitat & validè cor ei præcordia subter,
Fata putanti animo: occipiunt quoque sidere dentes.
Contrà forti, nec variat color, at neq; valdè
Horrescit.—

In pulicis morsu deum inuocat.

Ἐν ψύλλης δήγματι θεὸν ἐπικαλεῖται, id est, In pulicis morsu deum inuocat. In eos dictum, qui quantumlibet leui de re grauiter perturbantur, perinde vt in maxima. Tractum ab apologo, qui fertur inter Æsopicos. Quidam offensus dolore pulicis pedem mordentis, subsedit, & Herculem ἀλεξίκακον implorauit: mox desiliente pulice, malè precatus est Herculi, qui quum in tantillo periculo vocatus non tulisset opem, non videri verisimile, eum in grauioribus adfuturum. Simile est quod refert Aristoteles Moralium Nicomachiorum vij. de vehementer timidis, οἷος δεδιέναι πάντα κἂν ψοφήσῃ μῦς, veluti qui metuit omnia, si vel mus obstrepat. Hanc timiditatem appellat θηριώδη, hoc est ferinam.

Mulier imperator, & mulier miles.

Γυνὴ στρατηγεῖ, καὶ γυνὴ στρατεύεται.

Id est,

Et fœmina dux est, fœmina æquè miles est.

Senarius est prouerbialis, quoties totum negocium ignauis commissum est, quúmq; & ij qui præsunt, & ij qui parent, pariter sunt formidolosi. Apud Athenæum lib. iij. citatur Alexis in fabula, cui titulus γυναικοκρατία. Natura fœminam in hoc finxit, non vt imperet, sed vt pareat, vel Græco versiculo teste,

Γυναιξὶ δ' ἀρχεῖν οὐκ ἔδωκεν ἡ φύσις.

Id est,

Natura non dedit imperare fœminis.

Etenim quod in homine ratio & affectus,id in vita vir & mulier: ac iuxta Moysen, demiurgus ille fœminam viro subiecit. Tametsi Plato non omninò arcet mulierum genus ab administranda Republ. si qua modò reperiatur idonea. Tacitè videtur huc allusisse Æschines contra Timarchum: χαλεπὸν γὰρ ... Quum vidisset domum opulentam, maléque gubernatam, cuius dux erat mulier superba & excors. Iucundior erit sententia, quoties lôgius deflectetur: veluti si quis autorem, ac præcipuum Peripateticæ philosophiæ ducem, appellet Tartaretum. Ita Vergilius:

– Tanti dux fœmina facti.

Et in actis Apostolicis Paulus dux verbi dicitur. Sic Galenus alicubi Aristotelem appellat τῶ λόγου πατέρα, quòd ab ipso profecta esset sententia.

Ceruinus vir.

Ἐλάφειος ἀνήρ, id est, Ceruinus vir, olim dicebatur formidolosus & fugæ fidens magis quàm viribus. Ceruus enim animal cursu pernicissimum: & in venatu pedibus sibi quærit salutem, Vnde apud Homerum Iliados 1. Achilles, vt vir fortis, Agamemnoni, velut imbelli & ignauo conuicium facit ad hunc modum:

Οἰνοβαρές, κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο.

Obijcit illi tumulentiā, impudētiam in occupandis aliorum præmiis, & cor ceruinum, quòd ad congressum timidus esset. Aristoteles lib. De natura animantium tradit, ceruo natiuam quandam inesse prudentiam, vt quod viribus tueri non potest, id efficiat ingenio: parere enim iuxta semitas, quo videlicet tutior sit à beluis, propter hominum frequentiam. Deinde posteaquam peperit, inuolucrum statim exedit, ne deprehendatur: præterea hinulum ducens in stabula, monstrat, ac consuefacit quò debeat refugere, si quod immineat periculum. id ait saxum esse abruptum.

Gallus insilit.

Ἀλεκτρυὼν ὅπτηδ ᾷ, id est, Gallus insilit. Vbi quis semel victus, redintegrat certamen. A gallorum certaminibus sumptum. Nam is huic animanti mos est, vt ad pugnam assiliat, quo magis lædat calcaribus suis, in hunc vsum à natura affixis.

Vir fugiens, & denuò pugnabit.

Ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

Id est,

Qui fugerit, rursum ille præliabitur.

Senarius prouerbialis, quo monemur non protinus abijcere animum, siquid parum feliciter successerit. Nam victos posse vincere. Proinde Homerus ἑτεραλκέα νίκην vocat, id est, vicissim, nunc apud hos, nunc apud illos pollentem. Apud eundem Iliad. 8. Alexander sic loquitur Hectori,

—Νίκη δ' ἐπαμείβεται ἄνδρας.

Id est,

—Alterna viris victoria cedit.

Idem alibi Iliad. γ.

Νῦν μὲν γὰρ Μενέλαος ἐνίκησεν σὺν Ἀθήνῃ,

Κεῖνον δ' αὖτις ἐγώ. —

Id est,

Palladis auxilio nunc victor abit Menelaus:

Illum ego sed posthac pugna superaro vicissim.

Demostheni probro datum est ab inimicis, quòd in eo prælio, quo Philippus Macedonum rex Athenienses apud Cheroneam vicit, clypeo abiecto fuisset, eaque gratia ῥίψασπις ignominioso cognomine vocatus. Verùm id probri Demosthenes, homo non admodum verecundus, prouerbiali, notissimóque versiculo legitur eludere solitus;

Ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

Huic confine est illud Daui Terentiani: Hac non successit, alia aggrediendum est via. Vsurpat adagium Tertul. in libro De fuga in persecutione: Sed omissis, inquit, quidam diuinis exhortationibus, illum magis Græcum versiculum secularis sententiæ sibi adhibent: Qui fugiebat, rursum præliabitur: vt & rursus forsitan fugiat. Et quando vincet, qui quum fugerit, victus est?

Leonis vestigia quæris.

Τοῦ λέοντος ἴχνη ζητεῖς, id est, Leonis vestigia quæris. Dicterium in eum, qui verbis ferox esset, re timidus. Ductum ab apologo quopiam Æsopico, quo narrat venatorem quendam pastorem obuiúm rogasse, nùncubi leonem vidisset, vt eum sibi commonstraret. Atque eum respondisse: Equidem tibi leonis vestigia mox ostendero: neque enim procul absunt. Tum ille: Satis est, inquit, neque enim vltrà quicquam requiro. Conuenit cum eo, quod alio propositum est loco: ἄρκτου παρούσης τὰ ἴχνη ζητεῖς. id est: Cùm vrsus adsit, vestigia quæris.

Initio confidens, in facto timidus.

Eustathius enarrās septimum Iliados librum huiusmodi refert parœmiam: θρασὺς πρὸ ἔργου, ἐν τοῖς ἔργοις κακός. id est: Audax ante negociū, plerunq; ignauus. Citat idem ex Epicharmo: κακοὶ θαρσεῖν μὲν αὐτίκα, ὕστερον δὲ φεύγειν. id est: Ignauus statim admodum de se confidit, pòst autem fugit. Videmus hoc vsuuenire vulgò, vt qui sunt audacissimi, & magni loquentissimi, prius quàm appareat periculum, vbi res virum postulat, ibi sint animi nullius.

Lingua bellare.

Γλώττῃ πολεμίζειν, id est: Lingua bellare dicuntur, qui magnificè conuiciantur, ac minantur hosti, sed cùm tutum est. Sic enim Menelaus Græcorum ignauiam incusat Iliados η.

Ὤ μοι ἀπειλητῆρες, Ἀχαιΐδες, οὐκέτ' Ἀχαιοί.

Id est,

Heu Graiæ, neq; iam Graij, tantumq; minaces.

Allusit huc & Vergil. in Æneid.

—An tibi Mauors

Ventosa in lingua, pedibúsq; fugacibus istis

Semper erit? —

Hæc enim Turnus in Drancem lingua pollentem in consiliis, alioquin imbellem. Idem Rutulos maledicos facit,

O veræ Phrygiæ, neq; enim Phryges.—

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Sic autem loquitur Hector apud eundem Homerum, Iliados υ.

Καί κεν ἐγὼ ἐπέεσσι καὶ ἀθανάτοισι μαχοίμην,

Ἔγχει δ' ἀργαλέον· ἐπεὶ ἦ πολὺ φέρτεροί εἰσιν.

Id est,

Sanè ego vel diuis possim contendere lingua,

Verùm hasta durum, multo quia viribus illi

Præcellunt. —

Porrò vera fortitudo neq; maledica est, neque minax. id quod innuit Homer. Iliad. lib. v.

—Τὸν δ' οὔ τι προσέφη κορυθαίολος Ἕκτωρ,

Ἀλλὰ παρήϊξε κλονέων. —

Id est,

Huic nihil omninò respondit belliger Hector,

Quin mage cominus insiliit. —

Et eiusdem operis libro tertio, fingit Græcos tacitos in prælium ire,

Οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοί,

Ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεν ἀλλήλοισιν.

Id est,

Ast ibant taciti, vim spirantes Danaidæ,

Atq; animo prompti auxilium sibi ferre vicissim.

Et Aristophanes in Nebulis,

Πειθόμενος, βουλεύων, τῇ γλώττῃ πολεμίζων.

Id est,

Poscēns, consultans, & lingua prælia miscens.

De his eleganter apud Liuium dictum lib. ab Vrbe cond. 9ij. In castris feroces, in acie pauidi. Apuleius verbo festiuiter nouato, Verbigerari dixit, pro, verbis digladiari. Et Hesychius indicat, γλωσσάσπιδας dictos, qui pro armis lingua vterentur. Hoc nomine signari possent, & qui aspidis venenum in lingua circumferunt. Heraclitus ad Hermodorum

modorum, ὡ ταῖς γλώτταις ἔχει τὰ ὅπλα. ἀποστερήσας χρήματα, id est, In linguis habitis arma posteaquam abstulistis pecunias. Causidicorum ac rhetorum est, γλώσσαις πολεμίζειν καὶ μάχεσθαι, id est, linguis bellare atque pugnare.

Cùm adsit vrsus, vestigia quæris.

Ἄρκτου παρούσης τὰ ἴχνη ζητεῖς, id est, Vrsi præsentis vestigia quæris. De iis dicitur, qui timiditate præsens negocium declinant, atq; ad alias nugas dilabuntur. Translatum à formidolosis venatoribus, qui se dissimulant sensisse vrsum, & vestigia persequi fingunt, quo absint à periculo. Hoc genus homines Plato De Repub. libr. v. scripsit similes esse τοῖς κυσὶ τοῖς τοὺς λίθους οἷς ἂν βληθῶσι χαλεπαίνουσι, τοῦ βαλόντος οὐχ ἁπτομένοις, id est, catulis qui lapides mordent, cum eos qui iecerint, non ausint attingere. Ab hoc non est alienum quod scribit Plutarchus in vita Luculli. Nam illum quum hortaretur Archelaus, vt relicto hoste in Pontum traiceret (sic enim fore, vt protinus omnium rerum potiretur:) οὐκ ἔφη δειλότερος εἶναι κυνηγῶν ὥστε τὰ θηρία παρελθὼν ἐπὶ κενοὺς αὐτῶν φωλεοὺς βαδίζειν. id est, Negauit se timidiorem esse venatoribus, vt præteritis feris, ad inania illarum lustra vellet ire.

Cùm adsit via, semitam quæris.

Ὁδοῦ παρούσης τὴν ἀτραπὸν ζητεῖς.

Id est,

Cum præstò sit via, tu requiris semitam.

Citatur ab Eustathio in Odyss. ν. est autem ἀτραπὸς semita, quæ diuersa sit à via plaustrorum quam regiam vocant. Conueniet adagium in tergiuersatores, qui quò præsens negotium suffugiant, diuerticula captant.

In formidolosum.

In hominem vehementer pauidum, animóq; consternatum, quadrabunt hi versus ex eodem libro:

—Οὐδέ μοι ἦτορ
Ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι, κραδίη δέ μοι ἔξω
Στηθέων ἐκθρώσκει, τρομέει δ' ὑπὸ φαίδιμα γυῖα.

Id est,

Nec mihi mens constat, sed mota vacillat, & extra
Pectus cor salit, & trepidant quoque corporis artus.

Dicuntur autem hæc ab. Agamemnone, populo metuente.

Γρύζειν.

Γρύζειν, prouerbio dicunt hiscere seu mutire. Sunt qui putent, γρύζειν esse, vocem suillam ædere, deductam ἀπὸ τοῦ γρῦ, de quo meminimus alibi. Vnde & Grylli nomen effictum apud Plutarchum, & Grunij Corocottæ porcelli, cuius meminit diuus Hieronymus. Aristophanes in Pluto,

Γρύζειν δὲ καὶ τολμᾶτον ὦ καθάρματα.

Id est,

Audetis & mutire sceleratissimi?

Idem in eadem fabula,

Ἀλλὰ φθείρου καὶ μὴ γρύζε.

Id est,

Imò pereas, néve quid hiscas.

Simili figura Terent. dixit in Adelphis: Quid gannis? Et in Phormione: Quod illi ad aurem obganniat.

Corinthiis non indignatur Ilium.

Κορινθίοις δ' οὐ μαίνεται τὸ Ἴλιον.

Id est,

Incusat haudquaquam Ilium Corinthios.

Hoc carmine clàm exprobramus ignauiam alicui: qui ita se gesserit, vt hostes nihil habeant, quod illi magnopere indignentur. Est autem carmen Simonidis: quod velut in contumeliam suam scriptum, iniquo animo tulisse Corinthios, scripsit Aristoteles libr. Rhet. j. quòd in bello Troiano non admodum egregiam operam nauasse viderentur. Potest & huc detorqueri, veluti si quis ita insulsè scripsisset aduersus bonas literas, vt eas sua infantia commendasset potius quàm infamasset, κορινθίοις, &c. Plutarc. in vita Dionis aliquãto diuersius interpretatur adagium: ἀλλ' ὥσπερ ὁ Σιμωνίδης φησίν, ὦ Σόσσιε Σενεκίων, τοῖς Κορινθίοις οὐ μηνίειν τὸ Ἴλιον, ὅτι Τρωσὶν ἐπεστράτευσαν μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, ὅτι κἀκείνοις οἱ περὶ Γλαῦκον ἐξ ἀρχῆς Κορίνθιοι γεγονότες συνεμάχουν προθύμως, id est, Sanè quemadmodum inquit Simonides, Sossie Seniecio, Corinthiis non indignatur Ilium, quòd vnà cum Achiuorum copiis venissent ad bellum, propterea quòd illis quoque promptis animis fuissent auxilio Glauci comites, & ipsi è Corinthiis oriundi. Ex his Plutarchi verbis liquet illud sentire prouerbium, leuius offendi oportere, si quando læserint qui quondam sint benemeriti, sed præsentem offensam superioribus officiis condonare.

Verbis pugnas, non re.

Facile est, conuitiis altercari: verùm re vincere, difficile. Ad eam sententiam quadrabit illud ex Iliad. υ. dictum ab Ænea congressuro cum Achille,

—Ἐπεὶ σάφα οἶδα καὶ αὐτός,
Ἠμὲν κερτομίας ἠδ' αἴσυλα μυθήσασθαι.

Id est,

—Siquidem noui probè & ipse
Et petere probris, inimicáq; dicere dicta.

Paulo pòst repetit copiosius eandem sententiam:

Ἔστι γὰρ ἀμφοτέροισιν ὀνείδεα μυθήσασθαι
Πολλὰ μάλ', οὐδ' ἂν νηῦς ἑκατόζυγος ἄχθος ἄροιτο.
Στρεπτὴ δὲ γλῶσσ' ἐστὶ βροτῶν, πολέες δ' ἔνι μῦθοι
Παντοῖοι, ἐπέων δὲ πολὺς νομὸς ἔνθα καὶ ἔνθα.
Ὁπποῖόν κ' εἴπῃσθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις.

Id est,

Ambobus siquidem probra dicere plurima, promptum est,
Quorum onus haud portet centum ratis obsita remis.
Est hominum quia lingua volubilis, omnigeniq;
Insunt sermones, variisq; & pascua dictis,
Hinc atq; hinc, multæq; vices. sed qualia verba
Dices, talia reddentur tibi dicta vicissim.

Ἀβδηρίτας.

Ἀβδηρίτας, olim appellabatur formidolosus. Clearchus in Vitis, vt citat Zenodotus, ait quorundam epati vitium quoddam accidere, quod eos timidos reddat: atque hinc prouerbio iactatum cognominis scomma. Videtur autem composita vox, ἀπὸ τοῦ ἀβ. καὶ ... , quòd palleant plerunque, quibus epar est vitiatum: id quod apparet in amantibus. Pallor autem formidolosis conuenit.

In pedes retrocedit.

Ἐπὶ πόδα ἀναχωρεῖ, i. In pedem retrocedit. de eo qui metu dat locum potentiori, & reuocat se in tutum. Ab athletis aut gladiatoribus sumptum videtur. Hoc est quod Latini dicunt, Referre pedem. Quadrabit & in eos, qui mutant institutum.

Mysorum præda.

Μυσῶν λεία, id est, Mysorum præda. In eos olim dicebatur, qui impunè à quibuslibet læduntur ac diripiuntur. Ortum adagium à Mysis, quos aiunt quondam finitimorum incursationibus malè vexatos fuisse, quo tempore Telephus rex peregrè agebat. Vtitur hoc adagio Aristoteles libro Rhetoric. j. tractans de locis coniecturalibus: καὶ τοὺς ὑπὸ πολλῶν ἀδικηθέντας, καὶ μὴ ἐπεξελθόντας, ὡς ὄντας κατὰ τὴν παροιμίαν Μυσῶν λείαν. id est, Eos item, inquit, qui è compluribus affecti iniuria, non curant de vlciscendo. Nam vt trito dicitur prouerbio, Mysorum hi præda sunt. hoc est, passim ab omnibus incessuntur, propterea quòd veterem ferendo iniuriam, inuitant nouam. Visus est Demosthenes aduersus Æschinem. Quo quidem in loco scio li deprauarunt pro Mysorum, miserorum, in translatione Leonardi Aretini. Citatur & ex Stratidis Medea, & Iambis Simonidis.

Animus in pedes decidit.

Qui vehementer consternantur atque expauescunt, iis

animus in pedes decidere dicitur. Quin hodie vulgò audimus: Totus animus mihi erat in genibus. pro eo quod est, Vehementer eram exanimatus. Homer. Iliad.

Ταρβήσαν, πᾶσιν δὲ παραὶ ποσὶ κάππεσε θυμός.

Id est,

—Pauor ingruit ingens

Omnibus, inq; pedes animus mox decidit imos.

Trepidat in morem galli cuiuspiam.

Πτήσσει ὡς τις ἀλέκτωρ, id est, Trepidat tanquam gallus gallinaceus. In malè affectum & commotum, aut etiam pauitantem, opportunè dicetur. πτήσσειν enim Græcis fugitare significat, atq; expauescere: peculiariter autem de auibus dicitur. Aristophan. in Vespis,

Πτήσσει Φρύνιχος ὥσπερ ἀλέκτωρ.

Id est,

Galli in morem Phrynichus horret.

Fuit hic Phrynichus Melanthæ filius, Atheniensis tragœdiarum scriptor, quem Athenienses mille drachmis mulctarunt, quòd Milesiorum excidium tragœdia complexus esset. Quod quidem ego non adscripturus eram inter adagia, nisi commentarius Aristophanis hoc nominatim prouerbij loco retulisset. Meminit huius & Plutarch. in Alcibiade: qui cùm antea fuisset ferox insolens & ex Socratis familiaritate, cuius singularem integritatem suspiciebat, cœpit esse mansuetus ac modestus. Citat autem hunc senarium è poeta quopiam,

Ἔπτηξ' ἀλέκτωρ ὡς κλινας πτερόν.

Id est,

Pauidus refugit, more gallinacei,

Quum victus alas ille summittit suas.

Meminit huius & in vita Pelopidæ. Certamen autem gallorum apud veteres solenniter ac publicitùs exhibebatur. Cæterùm quanquam animal natura pugnax est, tamen gallus vbi se sentit imparem in conflictu, mirè deiectus ac supplex profugit, risum præbens spectatoribus.

Quem mater amictum dedit, obseruare.

Quem mater amictum dedit, obseruare: pro eo quod est, pueriliter ex alieno præscripto viuere. legitur apud Quintilianum libro quinto: Nam quid, inquit, illa miserius lege, veluti præformatas infantibus literas prosequentium, & vt Græci dicere solent, quem mater amictum dedit, sollicitè custodientium? Quibus ex Fabij verbis apparet, Græcis in prouerbio fuisse. Vsurpat autem & indicat adagium Lucian. in Nigrino: καὶ πόθεν ἡ τοσαύτη τῆς μοι φησὶν ἐσθής. id est, Et vnde hic pannus atque fortassis materna vestis est. Dicuntur hæc scommata in eum, qui versicolore veste amictus aduenerat. Plutarc. in commentario De fortuna Alexandri: ὥσπερ παῖς νήπιος παιδαγωγοῦ ... ὃν ἡ πάτριος συνήθεια ... id est, More pusilli pueri seruantem amictum, quem illi patriæ consuetudo veluti nutrix addiderat. Quin hoc ipsum, quo nihil iam tritius, Ex præscripto viuere, prouerbiali metaphora dictum apparet: tracta videlicet à pueris, quibus, vt inquit Plato, ἐν τῷ γραμματείῳ, id est, in tabula graphiaria doctor exemplar præscribit, quod imitantes, literarum notulas consuescant effingere. Hoc imitationis genus velut addictum ac seruile ridet Horat.

O imitatores seruum pecus, vt mihi sæpe

Risum, sæpe iocum, vestri mouêre tumultus.

Et Fabius nihil putat ad bene dicendum inutilius, quàm ita seruire præceptis artis, vt non ausis digitum latum ab illis discedere, si quando causæ ratio postulabit.

Nulla candidorum virorum vtilitas.

Οὐδὲν λευκῶν ἀνδρῶν ὄφελος ἢ πρὸς τὸ σκυτοτομεῖν, id est, Nullus candidorum virorum vsus, nisi ad cerdonicam. In molles & effœminatos dictum, ac veluti voluptatib. natos. Id enim innuit, opinor, per cerdonicam, iuxta illud Martialis,

—Quid ad te,

De cute quid faciat ille, vel ille sua.

Cæterùm ij negociis gerendis inutiles. Contrà qui nigra sunt cute, & hispidi, hi magis allegendi sunt ad administrandam Rempub. Vnde & Herculem μελάμπυγον appellarunt, tanquam strenuum, & à mollitie alienum: quemadmodum alibi demonstratum, in prouerbio, Ne in Melampygum.

Teuthidum more.

Themistocles (vt in ipsius vita refert Plutarchus) Eretrieo cuidam ex probrans ignauiam, dixit: ἦ γὰρ καὶ ὑμῖν περὶ πολέμου τίς ἐστι λόγος, οἳ καθάπερ αἱ τευθίδες μάχαιραν μὲν ἔχετε, καρδίαν δ' οὐκ ἔχετε. id est, Sanè, inquit, & vobis aliquid de bello dicendum est, qui Teuthidum in morem gladium quidem habetis, cor autem non habetis. Quidam Teuthidas putant esse, quas nos vocamus sepias. Sepia autem de genere mollium est: & arbitror huic generi cor non inesse.

Scrupulum iniicere.

Scrupuli sunt minuti lapilli, qui inter ambulandum insiliunt in calceos hominis, ac pedem torquent, inde Iniicere scrupulum dicitur, qui sollicitudinem iniicit animo cuiuspiam. Et scrupulum eximit, qui sollicitudinem eximit. Terentius in Adelphis. Timet, inieci scrupulum homini. M. Tullius iij. De finibus, in fine disputationis: Scrupulum inquam abeunti: Sed videbimus. Hoc non dissimile est illi quod aliàs retulimus, Infixo iaculo fugere. Rursum Terent. in Andria: At mihi vnus etiam scrupulus restat, qui me habet malè.

Non incedis per ignem.

Οὐ γὰρ ἐπὶ πυρὸς βέβακας, id est, Non incedis per ignem. Theocritus in Hodœporis,

Μὴ σπεῦδ' οὐ γὰρ πὺρ πεδὶ θάλπη.

Id est,

Ne propera: neq; enim igne calescis.

Scholiastes indicat subesse prouerbium, quo significabat aliquem plus satis festinare. Nam pastor, vt erat, protinus volebat canendi certamen inire. Alter non probans tantam celeritatem, prouocat ad locum commodiorem. Properant enim qui per ignem incedunt, & celeritas reddit elementum innoxium: quemadmodum non læditur, qui manum per medium flammam mittit, aut prunam ardentem subitò manu correptam abiicit. Qui versatur in re periculosa dicitur & ipse per ignem incedere. De quo prius nobis dictum est.

IVNII. Hinnulo timidior.

Τῆς νεβρίδος δειλότερος, Hinnulo timidior: de vehementer & supra modum pauido. Herodicus Babylonius apud Athenæum lib. Dipnosoph. v.

Τῆς ξυνῆς δειλότεροι νεβρίδος.

Id est,

Gramatici tenero plus pauidi hinnuleo.

Horat. Od. j.

Vitas hinnuleo me similis Chloe.

Est enim hinnulus formidolosum, si quod aliud, animal.

Teletis animum habet.

In meticulosum, qui animi nihil habeat, prouerbio dicitur illud, ψυχὴν Τέλητος ἔχει, Animum Teletis præfert. Citantur ex Hermippo comico isti anapæsti,

Βασιλεῦ Σατύρων, τί ποτ' οὐκ ἐθέλεις δόρυ βαστάζειν,

Ἀλλὰ λόγους μὲν περὶ πολέμου δεινοὺς παρέχεις,

Ψυχὴν δὲ Τέλητος ἔχεις.

Id est,

Rex Satyrorum quid hastam gerere recusas?

Qui grandia de bello verba quidem crepas,

At Teletis animum præfers.

Teles iste qui fuerit, ignorare me fateor, cuius timiditas Comico morsui patuerit: memini tamen legisse me Teletis quædam περὶ βίου, & περὶ συγκρίσεως πλούτου καὶ πενίας, hoc est, de vita, deque comparatione opulentiæ & paupertatis, apud Stobæum in Gnomologiis post Callimachum,

chum, & alibi. Solet autem philosophos & doctos ferè comitari timiditas: vnde nota est Socratis fuga: & Archilochus ac Demosthenes abiectis clypeis indecori celebrantur.

Buccinam ne in somnis quidem.

Figura prouerbiali dictum est à Phylarcho : πολεμικῆς σάλπιγγος οὐδ᾽ ἐν ὕπνοις ὑπομένων ἀκοῦσαι. i. Bellicam tubam ne in somno quidem audire sustineat. De homine imbelli, & supra modum meticuloso dicetur. Conuenit cum illo, Ante tubam trepidas.

Coturniculæ animus.

Ὀρτυγὸς ψυχὴν ἔχει. i. Coturniculæ animũ habere, prouerbio dicitur homo pusillanimus & formidolosus. Antiphanes comicus in Rustico apud Athenæum,

Σὺ τί ποιεῖν δυνάμενος ὀρτυγὸς ψυχὴν ἔχων,

Id est,

Tu quid facere vales coturniculæ animo præditus.

Leporem frondium crepitus terret.

Gregorius Nazianzenus in Distichis sententiosis,

Φύλλων λαγωοὺς ἐκφοβοῦσιν οἱ κτύποι,

Ἄνδρας δ᾽ ἀνάνδρους αἱ σκιαὶ τῶν πραγμάτων.

Id est,

Lepus fragore territatur frondium,

Vmbræq; rerum timidulos terrent viros.

Arduus & infractus animus non commouetur rebus aduersis & reflante fortuna, neque periculi tempestas illum aut honoris aura vnquam de suo cursu vel spe vel metu depellit: quod de Qu. Catulo, summo in republ. viro dixit M. Cicero. vnde hausisse videtur inuictissimus noster princeps Hispaniarum & Angliæ rex D. PHILLIPVS egregium illud symbolum, quo monetam, quam in vulgus nimbi instar in Belgicæ inauguratu sparsit, olim insigniuerat, constantiæ indubitatæ testimonio, quæ neque periculorum magnitudine, neq; præmiorum ostentatione à recti semita deduci ipsum pateretur. Nihil verius illo poetæ oraculo,

Degeneres animos timor arguit: —

at vir fortis præsentis animi consilio vtitur, in rebus asperis non perturbatur, neque tumultuando quasi de gradu deiicitur.

Achææ, non Achiui.

Ἀχαιΐδες οὐκέτ᾽ Ἀχαιοί, id est, Achææ haudquaquam amplius Achiui. Prouerbialis, sed idem acerbus in Græcorum iactantiam morsus, quasi præter verborum tumorem nihil habentes pectoris ac virilitatis, minimum à fœminis discrepantes, quarum tam proprium est garrire, quàm sit virorum, præclara edere facinora : vnde & addit, ἀπειλητῆρες, velut qui minis territarent, procul tantùm catellorum in morem allatrantes. Hanc Homeri sententiam paraphrasticè reddens Sophocles asperiore morsu dixit,

Μὴ γυναῖκες αὖτ᾽ ἀνδρῶν πέλας ἵστω.

Id est,

Ne propius astate pro maribus fœminæ.

Longè nanque mitius est, nec aures tam odiosè radit, Achiuam vocari, quàm pro mare mulierem: vnde composita voce Androgyni nominati sunt. Neq; minorem vehementiam obtinet Xerxis testimoniũ de Arthemisiæ fortitudine, quæ Cariæ regina in naualí cõflictu strenuè pugnauerat, deq; suorum ducum mollitie, quod tale commemorat Herodotus: οἱ μὲν ἄνδρες γεγόνασί μοι γυναῖκες, αἱ δὲ γυναῖκες ἄνδρες. i. Viri fuerunt mihi fœminæ, at vice versa fœminæ viri. Quàm verò acerbum viro sit vulnus & contumeliæ plenum, fœminam audire, testatur idem Herodotus, vbi ait, περιεῖδε ἀλλήλους κακὰ μεγάλα εἰργασμένους, καὶ γυναῖκας ἀπεκάλεσε. id est, Quos adorti ingenti clade affecerunt, fœminásque nuncuparunt. Idem alibi: παρὰ Πέρσαις γυναῖκα κεκλῆσθαι ὄνειδος μέγιστόν ἐστι. id est, Apud Persas grauissima contumelia est, vt quis fœmina mollior vocitetur. Neque abludit hinc Sesostris regis factum, qui si quando paruâ molestia, citráque conflictum, in ditionem suam redegisset oppidum aliquod aut nationem quampiam, curabat cippis aut columnis erectis insculpi muliebria pudenda cum masculeis, vt effœminatam illorum virilitatem innueret. Quadrabit igitur in imbelles parúmque viros. vt & Virgilij illud libr. Æneidos nono,

O verè Phrygiæ, neq; enim Phryges. —

Quod haud dubiè effictum est ad imitationem ioci Homerici, quasi qui secundum fabulosas poetarum metamorphoses, priorem virilitatis naturam exuerint, vel cum leporibus ambiguum sexum alternarint. Sunt qui paronomasiæ schema inibi latere existimant, quod annotat Eustathius: quale illud est, οὐ Φίλιππος, ἀλλὰ Φιλιππίζων ἐκράτησε τῆς Ἑλλάδος, id est, Nõ Philippus, sed Philippum Græciam subiugauit.

Tanquam Gorgone conspecta.

De repentè attonito, metuq; perculso dicitur. Heliodorus lib. iiij. ἡ δὲ ὥσπερ τὴν Γοργοῦς κεφαλὴν ἰδοῦσα ἢ ἄλλο τι δεινότερον ἀπαντήσασα, ἐξέπληξε μέγα ἀνέκραγε. i. Illa non aliter ac conspecto Gorgonis capite, aut alio quopiam monstro, altum vociferata est. Gorgones Phorcynis Ponti Terræque filij natæ fuerunt, vt fabulantur Hesiodus in Theogonia, Hyginus, & Bassus in Aratæo commentario, oculo vno exemptili præditæ, tres alatæ, anguibus loco crinium implexæ, aprugnis dentibus, manus habentes æneas, & alas quibus volarent, vt annotatum est à doctissimo scholiaste Æschyli : quarum nomina fuerunt, Stheno à robore, Medusa à regni cura, Euryale ab imperio maris appellatæ : quarum meminit in Agamemnone Æschylus.

Ἀλλὰ Γοργόνων δίκην

Φαιοχίτωνες καὶ πεπλεκτανημέναι

Πυκνοῖς δράκουσιν.

Id est,

Atratæ, & angues inuolutæ crinibus.

Illæ instar Gorgonum

Gorgo autem & Gorgon ad incutiendum terrorem formidabilis fuisse fingitur, horribili aspectu. vnde Homer. Iliad. xj.

Τῇ δ᾽ ἐπὶ μὲν Γοργὼ βλοσυρῶπις ἐστεφάνωτο

Δεινὸν δερκομένη. —

Id est,

Torua tuens Gorgon clypei lucebat in ære.

Tam verò teter & horrendus earum obtutus fuisse perhibetur, vt in saxa obriguisse homines solo aspectu crediti fuerint. quò spectat illud Homeri,

Γοργοῦς,

aut vt Zenodotus maluit,

Γοργόνος ὄμματ᾽ ἔχων. —

Id est,

Gorgoneos torquens oculos. —

& Martialis lib. ix.

Auertam vultus, tanquam mihi pocula Gorgon

Porrigat, atq; oculos oraq; nostra petat.

Æschylus in Prometheo, de Typhone loquens,

Ἐξ ὀμμάτων δ᾽ ἤστραπτε γοργωπὸν σέλας.

Id est,

Vibrabat ex oculis Medusæum iubar.

Vlysses apud Homerum Odysseæ vndecimo, pauidum fugisse se ait,

Μή μοι Γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου

Ἐξ Ἀΐδεω πέμψειεν ἀγαυὴ Περσεφόνεια.

Id est,

Ne mihi Persephone coniunx Plutonia tetrum

Gorgonei capitis monstrum submitteret Orco.

Iamblicus Gorgonem cupiditatem nominat, quæ illectos vecordibus affectionibus homines, materiæ immergit, saxeósque efficit. Alexander Myndius historicus apud Athenæum in v. refert, Gorgona animal esse Libycum, non dissimile vitulo, quod diro minacium oculorum aspectu intuens enecet. De Gorgone lege Palæphatum.

Brassicani. Inter meros lepores.

Aristophanes in comœdia cui titul. γῆρας, ἐν τοῖς λαγῴοις, id est, Tantùm in leporibus. Interpres exponit, & Suidas etiam cum Hesychio meminit, ἐν χρείᾳ λαγῴοις, ἐν μέσῳ τῶν λαγῴων, In media leporum carne, hoc est, in variis commoditatibus atq; deliciis. Quis enim ignorat ex Martiali poeta lib.v. atq; Plin. lib.xxviij.c.xix. leporem in cibis sumptum, gratiam corporis in septem dies conseruare? Lampridius scribit poetam quendam in Alexādrum Seuerum ita scripsisse.

Pulchrum quòd vides esse nostrum regem,
Quem Syrum sua detulit propago,
Venatus facit & lepus comesus,
Ex quo continuum capit lepôrem.

Cognati. Fugere nemine persequente.

Dicuntur qui pueriliter trepidant, vbi nihil omnino sit periculi, aut quauis de causa expauescunt: Fugiētis, inquit Moses, nemine persequente (Leuit. xxvj.) terrebit eos sonitus folij volantis: & ita fugient, vt à gladio fugere solent homines: & cadetis nemine persequente. Trepidabunt (inquit Dauid Psal. xiij.) illic timore, vbi nō erat timor. id est, vbi nulla erat timendi causa. Prouer. xxviij. Fugit impius, nemine persequente. Interpretatur id Polydorus in adag. de illo quem scelerum mordet conscientia, & publici oculi metu patriam non semel mutat. Gregorius Theologus lib. ij. Sententiarum,

Φύλλον λαγωοὺς ἐκφοβεῖ ... ,
Ἀνδρας δ' ἀνάνδρους αἱ σκιαὶ τῶν πραγμάτων.

Id est,

Folium sono lepores strepens suo, viros
Effœminatos vmbra rerum territat.

Sanguine caret.

Timidum ac nullius animi significare volentes, sanguine penitùs carere dicimus. Sic Æschines orator Demosthenis contumeliosam vocem in Alexandrum Macedonem refellens, sanguine carere illum ipsum dixit, ignauum eum ac nullius animi ostendens. Verba ipsa oratoris hæc sunt, ἀναίμακτον ... [illegible] ... Empedocles ait, vim animi esse sanguinem circa præcordia. Ille autem cui sanguis frigidus est, natura est tardi ingenij, & hebetis: & ille cui sanguis est calidus, est prompti & celeris ingenij.

Nebrida fert.

Nebrida ferre dicuntur, qui natura sunt timidiores, ac vini amantes. Bacchus enim ab Indica expeditione rediens, id genus pellium Nebridum gestabat.

Das assem elephanto.

Prouerbium est, quod Augustus, Suetonio & Macrobio testibus, vsurpabat in eos, qui timidè aliquid agunt. Qui enim assem, id est nummum elephanto dabat, cum pauore & formidine porrigebat: cuius meminit Quintilianum libro septimo. Quòd autem elephantis stipes à populo darentur, testatur Plinius lib. viij.

Lepore timidior.

Lepori supremè timidum est ingenium, & pauor supra vnumquodque aliud animal peculiaris: à quo, vti Pollux ait, etiam πτὼξ appellatur. πτώσσειν enim formidare est. Hinc Cornificij poetæ dictum: qui videns bello ciuili, quod inter Augustum & Antonium gerebatur, milites frequenter fugere, galeatos lepores eos in opprobrium appellitabat. Leporem enim etiam crepitus frondium terret, vt ait. Gregor. Nazianzenus in distichis sententiosis,

Vmbræq; rerum timidulos terrent viros.

Caudam inter crura subiicit.

Vulgatum in hæc tempora prouerbium. Qui autem animum despondet, vel ab incœpto propter ignauiā perculsus desistit, subiicere vel reflectere eū inter crura caudam obiicimus. A canibus sumptum, qui quoties fugam arripiunt, præ metu abacti, caudam inter crura subiiciūt. Quod etiam in lupo insigniter obseruatur. Reducere enim caudam sub vterum, præcipuum est signū pauitatis. Quod cùm Virgil. nō ignoraret, his versib. eius ingenium descripsit Æneid. xj.

Ac velut ille, priusquam tela inimica sequantur,
Continuò in montes sese auius abdidit altos.
Occiso pastore lupus, magnóve iuuenco,
Conscius audacis facti, caudamq; remulcens
Subiecit pauitantem vtero, syluasq; petiuit.

Caudam remulcens, id est, reflectens, & sub verenda reducens.

Auro pallidior.

Catullus ad Iuuentium,

— Inaurata pallidior statua.

Aurum etiam Græcis χλωρὸν dicitur. Notum illud vetus, & ab Aristoph. interprete expositum: τίπτ' ἔτι χλωρὸν ... Silius hoc astures colore in aurifodinis versantes, adfecta valetudine, atque ægros esse significat, hisce verbis,

Sed scelerum causas aperit Deus, Astur auarus
Visceribus laceræ telluris mergitur imis,
Et redit infelix effosso concolor auro.

Lucianus sub finem Galli, οἰμωζε καὶ δάκρυε καὶ ἀγρύπνει, καὶ ὅμοιος γίγνου τῷ χρώματι τῷ χρυσῷ προσηλωμένος αὐτῷ. id est, Plora ac vigila, aurique similis corpore reddaris, quandoquidem illi affixus ac deditus es. Catullus in Pelei & Thetidis nuptiis,

Quanto sæpe magis fulgore expalluit auri.

Coelii Rhodigini. Vmbram suam ipsius metuens.

Δεδιὼς τὴν ἑαυτοῦ σκιάν. Significat postremis rerum, perinde ac primis, studium non magnopere impendendum, quoniam animæ perniciem concinnant, id est, veræ cognitioni, & quæ congruit in primis, tenebras perfectioni intendunt. Natum à Narcisso, qui imaginem suam in aquis conspicatus, eius amore captus desiluit, eóq; modo absumptus est: vel, quod verius, qui corpus & corpoream vitam, quæ animæ postremum idolum est, amplexatus arctius, suffocatus est.

Conclamare vasa.

Pro demigrare. Cicer. Cæs. Tralatio à consuetudine militari, qui castra moturi signum dant, & vasa conclamant, seu conuasant.

Gvlielmi Gentii. Porrigis tanquam elephanto stipem.

De homine timido & verecundo. Sumptum à pueris, timidè escam elephanto porrigentibus. Sueton. in Augusto.

Melchioris Neipei. Vt ouis lupum conspicata.

Φεύγεις δ' ὥσπερ ὄις πολιὸν λύκον ἀθρήσασα.

Id est,

Contemplata lupum, fugis, vt pecus, improba, canum.

Theocrit. eidyl. xj. Qui indicabit se vehementer abhorrere à cuiuspiam vsu & consuetudine, & longè fugere vitæ societatem & amicitiam: hic Theocriti versus vel in primis quadrabit. Vt si quis dixerit: A sophistis ita abhorreo, vt nō perinde ὄις πολιὸν λύκον ἀθρήσασα. Quod ex Homer. vt multa alia, ductum est Iliad. x. vbi Achilles ad Hectorem loquitur his verbis,

Ὡς

Ὡς οὐκ ἔστι λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστά,
Οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν,
Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισιν,
Ὣς οὐκ ἔστ᾽ ἐμὲ καὶ σὲ φιλήμεναι, οὔτε τι νῶϊν
Ὅρκια ἔσσονται, πρίν γ᾽ ἢ ἕτερόν γε πεσόντα.

Hunc Homeri locum imitatus Horat. lib. Epodon, in Menam Pompeij libertum ita inuehitur,

Lupis & agnis quanta sortito obtigit,
Tecum mihi discordia est.

TOLERANTIA.

Erasmi. Chalcenterus.

Χαλκέντερος olim dicebatur insigniter patiens laborum, atque indefatigabilis, velut habens ærea intestina: qualem fabulæ narrant fuisse Talo, custodem insulæ Cretæ. Hoc cognomen inditum est Didymo grammatico, ob incredibilem numerum librorum, quos scripsisse dicitur. Eadem de causa Origenes dictus est Adamantius.

Socratis gallus, aut callus.

Nonius Marcellus è Varrone citat Socratis gallum, in significationem caluiciei: inuenisse se, quum dormire cœpisset tam glaber quàm Socratis gallus, esse factũ ericium cum pilis & proboscide. Sentit, quisquis illic loquitur, se quum iret cubitum, fuisse læui corpore, nec vllos habuisse pilos toto corpore. In somno transformatum in ericium, qui totus hirsutus est, & suum more proboscidem habet. Scio locum esse mendosum, nec me fugit quid habeat Aldina æditio, quæ pro gallo, legit caluum. Lectio tolerabilis esset, si pro caluum legamus callum, hoc pacto: Inuenisse se, quum dormire cœpisset tã glaber quàm Socratis callus siue callũ, esse factum ericium, &c. Socrates corporis erat patientissimi, quod ad omnem laborem occalluerat. ambulabat nudis pedibus, dormiebat humi. Hinc iocus in Socratis callum. Non ignoro quid narrent de gallo deplumato quem Diogenes, ni fallor immiserat in scholam Platonis: sed magis placet, vt legamus callum: facilis enim transitus est, à c in g, cognatam illi literã. In corporis partibus quæ callum habent, non proueniunt pili, velut in pedum cauo, & vola manuum. Vulgus literarum significans nihil esse quod det, ostensa vola manus, dicere solet: Hinc mihi pilum euelle. Adagium conueniet in nudos & inopes.

Ex Append. Ivnii, Canteri & aliorum.

Conniuendo ferre.

Μύσαντα φέρειν. In eos qui patienter aliquid ferunt. Sumptum ab iis, qui clausis oculis ictum accipiunt, vel Pharmacum bibunt. Aristid. in Rhodiaca.

TORVITAS.

Erasmi. Origanum tueri.

Ὀρίγανον βλέπειν, dicebantur qui robur & masculum animum præferebãt. Suidas refert hoc carmen ex Aristophane, vti coniicio, licet metro deprauato,

Παρέξω μ᾽ αὐτὸν ἀνδρεῖον τὸ σχῆμα, καὶ βλέποντα τ᾽ ὀρίγανον.

Id est,

Præbebo meipsum animo virilem, ac tuentem origanum.

Sumptum ab acrimonia herbæ, vt respondeat illis alibi dictis, Tueri sinapi aut nasturtium. Quidam cunilem vocant, eius generis, quod Dioscorides appellat Heracleoticum. Nam est aliud genus, dictum ὀνῖτις, est tertiũ, quod Panaces Heracleum vocant. Ita Dioscorides lib. iij. Plinius lib. xx. cap. xiiij. tradit origanum non dissimile pulegio syluestri.

Areopagito Titanicus aspectus.

Vide locum, Lætitia.

Mortem tueri.

De toruo aspectu.

Γοργὸν βλέπειν.

Vide in loco, Diligentiæ.

TOTVM VT NIHIL reliqui.

Erasmi. Omnia chnaumata.

Πάντα χναύματα, id est, Omnia chnaumata, dicebant olim, quoties omne negocium significabant. χναύματα enim Græci placentarum, atque id genus ciborum fragmina vocant. Latini quoque Reliquias belli, & reliquias Danaûm dicunt simili figura. Refertur adagium à Zenodoto.

Cum puluisculo, vna cum ipsis manipulis.

Vide in loco, Auaritiæ.

Vnà cum templis & aris.

Plutarchus locis aliquot in Symposiacis significat antiquitùs fuisse morem, vt quoties vni cuispiam deo res diuina fieret, omnibus simul vota fierent: videlicet ne Calydonij suis tragœdia renouaretur. Inuocantes autẽ deos, addebant hæc verba, ceu solennia: ἅμα σὺν ναοῖς καὶ βωμοῖς. id est, Vnà cum phanis & aris. Non admonet quidem ille palàm, esse prouerbium: tamen ita videtur vsurpare, vt conicere possis, prouerbiõ dici solitum, cùm nihil omninò prætermissum volebant significare. Quemadmodum & hodie vulgò dicunt, Vnà cum vestibus & calciamẽtis; &, Demigrarunt vnà cum sarcinis & impedimentis.

Ruta cæsa.

Ne in rutis quidem & cæsis, haud dubiè prouerbiali specie dictum est à Cicerone libr. De Oratore ij. pro eo quod est, nulla in parte: Sed dicet te, cùm ædes venderes, ne in rutis quidem & cæsis, solium tibi paternum recepisse. Quo quidem loco illud obiter admodum, in vulgatis Tullij codicibus perperam pro recepisse, legi reliquisse: id quod satis liquere potest ex Nonio Marcello, qui in dictione Recepticius, hũc ipsum Ciceronis adducit locum. Est enim hoc loco recipere, idem quod excipere. Porrò quid sibi velint Ruta cæsa (nã verba sunt peculiaria Iurecõsultis) abundè patet ex Pandectar. lib. xix. l. xviij. Si ruta, inquit Vlpianus, cæsa excipiantur in venditione, ea placuit esse ruta, quæ eruta sunt, vt harena, & similia. cæsa ea esse, vt arbores cæsas & carbones, & his similia. Gallus autem Aquilius, cuius Mela refert opinionem, rectè ait frustra in lege venditionis De rutis & cæsis contineri. quia si non specialiter venierint, ad exhibẽdum de his agi potest. Neque magis de materia cæsa, aut de cementis, aut harena cauendum est venditori, quàm de cæteris, quæ sunt preciosiora. Meminit & in Topicis de rutis & cæsis M. Cicero: Nam ne præterirem aliquid, quod ad argumentum tum in omni ratione reperiendum pertinet, plura fortasse quàm abs re desiderata erant, sum complexus: fecique quod sæpe liberales venditores solent, vt cum ædes, fundúmve vendiderint, rutis cæsis receptis, concedant tamen aliquid emptori, quod ornandi causa aptè & suo loco positum esse videatur. Meminit & in Partitionibus. Et cùm significabimus inclementius tolli omnia, neque quicquam fieri reliqui, venustè dicemus: Ne rutis quidem ac cæsis receptis, vt Iureconsultorum more loquar.

Cum ramento.

Tropo prouerbiali cũ ramento reddidisse dicitur, qui

totum reddidit nulla ex parte decurtatum. Sumptum apparet à fabris ærariis, qui sibi seruant quod lima deraserint. Plautus in Bacchidibus: Quia patri omne cum ramento reddidi. cum ramento, additum [Greek] gratia. idem velut interpretatur, subiiciens, Omne oppidò: hoc est, omne prorsus. Cum puluisculo, & cum ærugine, aliàs nobis dicta sunt. Plautus in Rudentibus: Conuerret iam hic me totum cum puluisculo.

Et prædam & præmium.

Quoties significamus omninò quippiam auferendum siue iure, siue iniuria, dicemus & præmium & prædam auferendum. Præmium datur pro meritis: præda per vim aut arte abducitur. Ballio in eadem fabula: Aufertur id præmium à me, quod promisi per iocum. Cui respondet senex: De improbis viris auferri præmium & prædam decet. sentiens malos quouis modo spoliandos, eo quòd si quid malè fit malis, benefactum est: sicuti bene dictum est, quod diuinis malè dicitur.

Principium, medium, finis.

Plato lib. De legib. iiij. refert hoc quasi vulgò decantatum, Deum vniuersitatem rerum omnium complecti, hoc est, principium, medium & finem. Ab illo enim omnium quæ sunt, initium, incrementum, & summa. [Greek] id est, Sic igitur illis loquamur, Deus quidem ô viri, quemadmodum & vetere prouerbio dicitur omnium quæ sunt principium, finem ac medium continens, rectum peragit cursum, secundum naturam circumiens.

TVMVLTVS.

Erasmi. Tyria maria.

Tyria maria prouerbio dicebatur, de re magnopere tumultuosa, periculiq; plena. Festus Pompeius inde natum adagium indicat, quòd Pœni Tyro oriundi adeò potentes maris fuerunt, vt per hos omnibus mortalibus nauigatio esset periculosa. Citatq; Afranium, qui scripserit de quopiam, quòd Tyria maria conciret: hoc est, ingentes turbas excitaret.

Cognati. Cyclopica musica.

[Greek], & qui nocte vagantur: tunc enim cùm cibo potúque distenti sunt, eorum cyclopica musica & tetræ vociferationes præcipuè exaudiuntur. Euripides in Cyclope indicat, qualis eius sit musica: [Greek]. Cyclopes in littore Siculo fuerunt,

> Artus semihominum patulis qui faucibus, imò
> Integros viuósq; homines crudo ore vorarent:

vt canit Alcimus Auitus lib. iiij. De horum principe Polyphemo Virgil.

> Visceribus miserorum, & sanguine vescitur atrò.

Inter eos nulla honestas valuit, nullæ leges fuerunt, nulla societas seruata est, vt ex Homero patet, & Euripide. & vitam Cyclopicam ad Nicomachum detestatur Aristot. Cyclopum Deus venter fuit, [Greek]. quorum similes sunt, quos Apostolus ad Philippenses notat: Deum contempserunt. Vnde Polyphemus Homericus,

> Οὐ γὰρ κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσιν,
> Οὐδὲ θεῶν μακάρων.—

Vide suprà, Titani: & infrà, Gigantes.

VANITAS.

Erasmi. Quæ apud inferos.

Eodem loco interpres admonet & huius adagij, tanquam eundem habentis sensum, τὰ ἐν ᾅδου, id est, Ea quæ apud inferos. Citatque Aristarchum autorem: idque inde natum putat, quòd Cratinus finxerit quendam apud inferos funem torquentem: asinum autem arrodentem ea quæ ille iam torsisset, atque ita inaniter laborare qui torquebat. Quanquam illud, τὰ ἐν ᾅδου, generaliter ad omnia pertinet, quæ poetarum fabulis traduntur, nulli credita nisi pueris, vnde cùm inania somniisq; similia significabimus, aptè dicemus, τὰ ἐν ᾅδου. Athenæus li. 4. Dipnosophistarū refert Democritū scripsisse volumen, cui titulus fuerit, τὰ [Greek] ἐν ᾅδου, prodigiosis, vt coniectandum est, refertū fabulis: & hinc potest videri ductum prouerbium.

Deinde expergiscebar.

Εἶτ' ἐξηγρόμην, id est, Deinde expergiscebar. Hoc dicto significabant vana fuisse quæ dicerentur. Aristophanes: κᾆτ' ἔγωγ' ἐξηγρόμην. id est, Deinde ego expergiscebar. Bacchus in Ranis iactat apud Herculem se naualem pugnam exercuisse, & duodecim aut tredecim hostium naueis demersisse. Id cùm Herculi neutiquam verisimile videretur, Bacchum imbellem & deliciis effœminatum deum, grauiter in bello gessisse sese, per iocum subiicit, κᾆτ' ἔγωγ' ἐξηγρόμην. Quanquam interpres admonet, hunc sermonem à nonnullis non ad Herculem, sed ad Xāthiam referri, nonnullis ad ipsum Bacchum, vt significārit, se dedita opera mentitum fuisse quæ narrārat. Carmen Aristophanis adscribam. Hercules,

> Κἀναυμάχησας.

Bacchus,

> Καὶ κατεδύσαμέν γε ναῦς
> [Greek].

Hercules,

> Σφώ;

Bacchus,

> Νὴ τὸν Ἀπόλλω.

Hercules,

> Κᾆτ' ἔγωγ' ἐξηγρόμην.
> Id est,
> Et prælium nauale gessisti obsecro?
> Quin duodecim hostium rateis, aut tredecim
> Submersimus. Vos quæso? Nos videlicet.
> Ac postea sanè reliquit me sopor.

Hic iocus prouerbialis etiam hodiernis temporibus familiaris est vulgo, quoties quæ memorantur, vana somniisque simillima videntur. Res enim friuolas [Greek] vocamus. [Greek]. id est, Passim ferè: veluti somnia narrans. Vnde & friuolarum rerum obseruatores, [Greek] appellant Græci. Videtur ad hoc faceti allusisse M. Tullius, dum somnium Scipionis, in quo multa fabulosa commemorat de conuentu orbium, de animabus, ita claudit: Ille discessit, ego somno solutus sum.

Cilix haud facilè verum dicit.

Κίλιξ οὐ ῥᾳδίως ἀληθεύει, id est, Cilix haud facilè verum dicit. Dionysius in epistola ad Rufum scholasticum: λόγος ἐστὶ παλαιὸς, μὴ ῥᾳδίως ἀληθεύειν τοὺς κίλικας. id est, Vetus verbum est, Cilices haud facilè verum dicere. Quanquam ἀληθεύειν, aliquoties est re præstare quod dixeris. Quadrabit in hominem auidum lucri, & ob id sæpenumerò dicentem non quæ vera sint, sed quæ vtilia. Natum adagium à moribus eius gentis quo nomine nunc vulgò notant Vltraiectinos.

Cretiza cum Cretensi.

Vide in loco, Similitudinis.

Mentiuntur multa cantores.

Πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί. i. multa mentiuntur cantores. In eos quadrabit, qui ad gratiam loquuntur, & aurib. blandiuntur. Inde ductū, quòd cantores hoc modò spectantes, vt delectent ac placeant, pleraque canunt in laudem auditorum falsa. Nihil enim veritate grauius, nihil assentatione suauius. Aristot. lib. [Greek]. Sed iuxta prouerbiū, Multa mentiuntur poetæ. Est autem, ni me fallit memoria, hemistichium, de citharœdis solitis in conuiuio cane

solitis in conuiuio canere. At hoc dictum quosdam vsque adeo mouet, vt prorsus ab omnibus omnium poetarum scriptis abstineant, non minima portione eruditionis.

Fumos vendere.

Nimis quàm elegans adagium extat apud Martialem, Fumos vendere: pro eo quod est, principum beneuolentiam, simul atq; commendationis officio, per occasionem familiaritatis pretio vendere. Nam fumus initiò quidem magnum quiddam esse videtur, verùm euanescit ilicò. Martialis carmen hoc est,

Vendere nec vanos circum palatia fumos,
Plaudere nec Cano, plaudere nec Glaphyro.

Vnde & præstigiosam rerum magnarū spem atq; ostentationem, fumum ac nebulas vocamus. Diuus Hieron. contra Ruffinum: De tanta librorum sylua vnum surculum ac fruticem proferre non potes. Hi sunt veri fumi, hæ nebulæ. Nam Ruffinus opprobrârat Hieronymo, quòd poetarum literas quasi fumos obijceret virginibus non intellecturis. At Hieronymus prouerbij telū imperitè tortū in eum retorquet doctius, indicans eo verbo non obscuritatem, sed inanem ac falsam ostentationem significari. Plutarchus de Deo Socratis: τὸν δὲ τῦφον ὥσπερ τινὰ καπνὸν φιλοσοφίας εἰς τοὺς σοφιστὰς ἀποσκεδάσας. id est: Fastum autem ceu fumum quendam philosophiæ in sophistas dispersit. Porrò genus hoc hominum, maximam aularum regalium pestem, Helius Lampridius eleganter ac luculenter exponit in imperatoris Heliogabali vita. Eius verba libuit subscribere: Zoticus, inquit, sub eo tantum valuit, vt ab omnibus officiorum principibus sic haberetur, quasi domini maritus esset. Erat præterea idem Zoticus, qui hoc familiaritatis nomine abutens omnia Heliogabali dicta ac facta venderet, fumis quàm maximè diuitias enormes sperans, cùm aliis atque aliis polliceretur, omnes falleret. Egrediènsque ab illo, singulos audiret dicens, De te hoc locutus sum, hoc de te audiui, hoc de te futurum est. Vt sunt homines huiusmodi, qui si admissi fuerint ad nimiam familiaritatem principum famam non solùm malorum, sed & bonorum principum vendunt, & qui stulticia vel innocentia imperatorum, qui hoc non perspiciunt, infami rumigeratione pascuntur. Hactenus ille. Cæterùm adagium fecit insignius Thurini Verconij supplicium. quod quidem in vita Alexandri Seueri, idem Helius refert ad hunc modum: Solus, inquit, postmeridiem, vel matutinis horis, idcirco nunquam aliquos videbat, quòd ementitos de se multa cognouerat, speciatim Verconium Thurinum: quem cùm familiarem habuisset, ille omnia vel fingendo sic vendiderat, vt Alexandri quasi stulti hominis, & quē ille in potestate haberet, & cui multa persuaderet, infamaret imperium. Sicq; omnib. persuaserat, quòd ad nutum suum omnia faceret. Denique hic illū arte deprehendit, vt quendā immitteret, qui à se quiddā publicè peteret, ab illo aūt occultò quasi præsidiū postularet, vt pro se Alexādro secretò suggereret. Quod cùm factū esset, & thurinus suffragium promisisset, dixisset q; se quædam imperatori dixisse, cū nihil dixisset, sed in eo pendere vt adhuc impetraret, euentum vendens. Cūq; iterum iussisset Alexander interpellari, & Thurinus quasi aliud agens, nutib. annuisset, neq; tamen interim quicquā dixisset, impetratum autē esset quod petebatur: Thurinus autem ab illo qui meruerat, fumi venditor ingentia præmia percepisset, accusari eum Alexander iussit. Probatis per testes omnibus, & quibus præsentibus quid accepisset, & quibus audientibus quid promisisset, in foro transitorio ad stipitem illum ligari præcepit: & fumo apposito, quem è stipulis & lignis humidis fieri iusserat, necauit, præcone dicente: Fumo punitur, qui vendidit fumum. At ne in vna tantùm causa videretur crudelior fuisse, quæsiuit diligentissimè antequam damnaret: & inuenit, Thurinum sæpe etiam in causis ab vtraq; parte accepisse, cùm euētus venderet, & ab omnibus qui aut præpositurās, aut prouincias acceperant. Atque inibi paulo pòst: Nec dedit alicui facultatem, vel fumorum vendendorum de se, vel sibi de aliis malè loquendi: maximè occiso Thurino, qui illum quasi fatuum & væcordem sæpe vendiderat. Quid autem dixerit forum transitorium, ipse in eiusdem vita videtur explicare, cùm alio quodam loco sic ait: Qui de eo fumum vendiderat, & à quodam militari centum aureos acceperat, in crucem tolli iussit, per eam viam qua esset seruis suis ad suburbana imperatoria iter frequentissimum. Porrò genus illud supplicij, Auidius Cassius imperator primus excogitasse legitur, vt stipitem prælongum poneret, pedum centum octoginta, id est materiam, & è summo vsque ad imum damnatos ligaret, & ab imo focum apponeret, incensisque aliis, alios fumi cruciatu, timore etiam necaret. Hactenus ille. Immane profectò supplicium, sed tamen factis tam pestilentib. dignum. Atque vtinam non etiam hodie, non Principum modò, verumetiam Episcoporum aulæ passim hoc teterrimo hominum genere scaterent, ac non complures haberent Thurinos, atque adeò plus quàm Thurinos: quippe qui non officium modò falsò promissum vendunt, verumetiam ipsum silentium, videlicet Demosthenicum quiddam referentes: imò quod est vtroque sceleratius, linguæ venenis efficiunt iis, à quibus officij pacti mercedem acceperunt. Vtinámque nostri tēporis Principes Alexandrum Seuerum curent imitari: qui cùm esset ethnicus, præterea Syrus genere, postremò vehementer adolescens, tamen adulatoribus, delatoribus, iudicibus furacibus, fumi venditoribus, atque id genus aulæ pestibus vsqueadeò erat infensus, vt vir alioqui moribus placidissimis, his demum esset implacabilis. Circumfertur & hoc tempore prouerbium in splendida promissa aulicorum. Aiunt enim Thus aulicum, significātes thureum illum vaporem, qui nunc inter sacra spargitur acerra pensili. Quod quidem à nostro non admodum abludit. Addunt & aquam consecratam aulicorum, eam aquam significātes, quæ pro templis proponitur, vt qui ingrediuntur aut egrediūtur, ea sese conspergant.

Somnium.

Rem futilē, inanē & nihili, somniū prouerbio dicimus. Terentius in Adelphis: De argento somniū. Lucianus in Harmonide, ταῦτα ὀνείρατα [illegible] φασι, καὶ [illegible]. id est, Omnia illa subuentanea somnia, sicut aiunt, & verborum vmbræ. Idem in dialogo Nirei & Thersitæ & Menippi: ὀνείρατά μοι λέγεις. i. Somnia mihi narras. Plato li. de Rep. [illegible] ἡ πόλις οἰκήσεται, ἀλλ' οὐκ ὄναρ. i. Atq. ita verè vobis ac nobis ciuitas habitabitur, non autem somniū. Idem in Theæteto: ἄκουε δὴ ὄναρ ἀντὶ ὀνείρατος. i. Audi iam somnium pro somnio, friuolam rationem pro friuola. Et Syrus seruus in Adel. herū suum somniū vocat, præ Demea: Tu quātus quātus es, nihil nisi sapientia es: ille futilis, somniū. Plautus in Captiui duo: Hic vigilās somniat. Plato lib. De legib. iij. somnia dixit, pro tenuibus vestigiis. Quum enim narrasset Darium non fuisse regis filium, sed eruditione rectáque institutione sic ad regnum peruenisse, vt ipse in diuisione principatus septimam modò portionem obtineret: οὗ δὴ καὶ νῦν ἔτι, inquit, σμικρὰ ὀνείρατα λέλειπται. id est, Cuius rei nunc quoque exigua restant somnia.

Ne si bos quidem vocem edat.

Alciphron In epistola Glyceræ ad Menandrum, [illegible] id est, Hoc autem nullo pacto crediderim, ne si bos quidem fuerit elocuta. Hinc dictum est, quod in annalibus frequenter commemoratur, bos humanam vocem reddidisse. Memini legere, ni fallor, apud Platonem non dissimili figura dictum, Etiam si quercus eloqueretur. Nam olim è quercubus Dodonæis reddebantur oracula.

Hiberæ næniæ.

Hiberas nænias diuus Hieron. nugas appellat, in præfatione quā præposuit Moysi Pētateucho: Quod multi ignorantes, inquit, apocryphorū deliramenta sectātur, & Hiberas nænias libris authenticis præferunt. Idem in xxij. quæstionibus: Et Hiberas nænias Ægyptiaque portenta sectari. Opinor Hiberas nænias dici, propter prodigiosas maleficiorum fabulas vulgò iactatas. Nam Hiberos maleficiorum infamia laborasse, testis est in Odis Horatius.

Nisi quis mauult ad flumen auriferum Tagum referre. Quanquã ipse diuus Hiero. in epistola aduersus Vigilantiu n, satis indicat de portentis ac monstris intelligẽdum, scribens ad hunc modum: Et quia ad radices Pyrenæi habitas, vicinúsq; es Hiberiæ, Basilidis antiquissimi hæretici, & imperitæ scientiæ incredibilia portenta persequeris. Athenæus in secũdo tradit Hiberos, cùm essent opulentissimi, tamen ob parsimoniam semper ὑδροποτεῖν solitos, & μονοσιτεῖν, hoc est, aquam bibere, & solos cibum capere: cæterùm vestitu fuisse sumptuosissimo. Citat hoc ex Athenæo Stephanus. Sed pro μικρολογία, deprauatum est μακρολογία.

Epiphyllides.

Refertur & hic senarius Aristophanis è comœdia quę inscribitur Ranæ, in prouerbio,

Ἐπιφυλλίδες ταῦτ᾽ ἐστὶ καὶ στωμύλματα.

Id est,

Epiphyllides sunt hæc & ampullæ meræ.

Eum aiunt conuenire in blandiloquos, & phaleris verborum instructos magis, quàm egregiis factis. Epiphyllides enim Græcis dicuntur minutiores botri maioribus adhærentes. Callistratus omnes minutulos racemulos Epiphyllidas appellari scribit, quòd sub pampinis lateant. Nam hinc nomen, quòd foliis adhæreant. Est autem id luxuriantis arboris argumentum. Theocritus in Aita meminit de pustulis naso innatis, quæ mendacem arguunt. Id suo loco dicetur.

Tantali horti.

Ταντάλου κῆποι, i. Tantali horti. De bonis, quib. tamen frui non liceat: aut de iis, quæ videantur aliquid esse, cùm nihil sint. Philostratus in vita Apollonij, lib. iiij. τοὺς ταντάλου κήπους, οἳ ὄντες οὐκ εἰσί. id est, Tantali hortos videtis, inquit, esse cùm non sint. Nota est fabula de Tantalo apud inferos ad aquam stante, deq; pomis in caput imminentibus: cùm sitiens interim atque esuriens neutra possit cõtingere. De his nonnulla retulimus prius in prouerbio, Adonidis horti.

Apologus Alcinoi.

Ἀπόλογος ἀλκινόου, id est, Apologus Alcinoi. de longis & anilib. fabulamentis. Refertur à Diogeniano, & Iulio Polluce lib. vj. Sumptum ex Homeri Odyssea, vbi Vlysses in conuiuio Alcinoi Phæacũ regis, prodigiosas ac ridiculas fabulas, & portentuosã mendacia commemorat de Lotophagis, Læstrygonibus, Circe, Cyclopibus, atque id genus aliis plurimis miraculis: fretus videlicet Phæacum inscitia barbarieq;. Plato de Repub. li. x. ἀλλ᾽ οὐ μέντοι σοι ἀλκίνου γε ἀπόλογον ἐρῶ, ἀλλ᾽ ἀλκίμου μὲν ἀνδρὸς ἠρὸς τοῦ ἀρμενίου τὸ γένος παμφύλου. i. Haud tibi sum narraturus Alcinoi apologũ, sed excellentissimi viri Eris Armenij genere Pamphyli. Narrat autem eo in loco fabulam, quæ cum Læstrygonum Cyclopumq; figmento facilè certare possit. Scribit enim, cùm hic inter multos cecidisset in prælio, decimóq; pòst die cadauera cæsorum tollerentur, reliquis putribus, huius vnius cadauer integrum atq; incorruptum adhuc apparuisse: domúmque deportatum vt iustis ceremoniis sepeliretur, die duodecimo, cùm esset imponendus rogo, reuixisse, ac prodigiosa quædam narrasse, quæ diebus illis decem apud inferos tum iens, tum rediens conspicatus esset.

Anicularum deliramenta.

Γραῶν ὕθλος, id est, Anicularum deliramenta. De nugis inanibus, cuiusmodi solent effutire vetulæ, cùm iam sexus vitio vitium ætatis accedens, nugacitatis morbum conduplicat. Extat prouerbium apud Platonem in Theæteto: ταῦτα μὲν γὰρ ἐστὶ ὃ λεγόμενος γραῶν ὕθλος. id est, Nam hęc quidem sunt quod dici solet, anicularum nugæ. Itidem Cicero in oratione pro domo sua, dixit anilem superstitionem.

Asini mortes.

Ὄνου θανάτους, id est, Asini mortes, subaudiendũ narrat. Dicebatur in eos, qui narrarent absurda, ridiculaq; dictu, cuiusmodi fuerit, si quis longa narratione persequatur asini pericula, quemadmodum Vlyssis descripsit Homerus. Apuleius in Metamorphosi sua, planè ὄνου θανάτους commemorat. Adagium refertur à Suida.

Subuentanea parit.

Ὑπηνέμια τίκτει, id est, Subuentanea parit. De vanis ac friuolis inuentis. Translatum ab auibus, quæ Veneris imaginatione concipiunt oua, sed inania, hoc est, vnde non gignatur fœtus. Aristophanes in Auibus,

Τίκτει πρώτιστον ὑπηνέμιον νὺξ ἡ μελανόπτερος ᾠόν.

Id est,

Parit primùm subuentaneum nox nigripennis ouum.

Hos conceptus potissimùm accidere in his auibus, quæ sint neq; veloces, neq; aduncis vnguibus, cuiusmodi sunt perdix, gallina, demonstrat Aristot. libr. De generatione animalium iij. causam esse, quòd excremento magis abundant. Volaces & aduncas, nec salaces esse, nec fœcundas: quòd in his excrementi seminalis pars, in pennas & in vngues abeat. Concipiuntur huiusmodi fœtus aliquoties audita maris voce, sicuti fit in perdicibus: aliquoties ex affrictu pulueris, aliquoties fœminis ob inopiam maris inter se salientibus. Autor & Plinius. Eaque oua Græci ὑπηνέμια, id est, subuentanea, siue ζεφύρια vocãt, à vento fauonio. Vnde quæ vana sunt, ἀνεμιαῖα dicuntur. Plato in Theæteto: ἀλλὰ δὴ σκεψώμεθα κοινῇ πότερον ὑπηνέμιον ἢ γόνιμον τυγχάνει. id est, Sed age iam illud cõmuniter dispiciamus, solidus ne partus sit, an subuentaneus. Et Homerus: κενὰ δ᾽ ἀνεμώλια βάζεις. dicta inania, & ventis similia significans. M. Tullius in Epistolis ad Atticum, ἀνεμοφόρητα vocat inania, quæ ventis ferantur, de gladiatoribus: De cæteris quæ scribis ἀνεμοφόρητα, facias me quotidie certiorem.

Cyparissi fructus.

Κυπαρίσσου καρπός, id est, Cyparissi fructus: de verbis dictu magnificis, cæterùm inutilibus. Prouerbium fluxit à natura arboris, quam Plin. lib. xvj. scribit, natu morosam esse, fructu superuacuã, baccis toruam, foliis amarã, odore violentã, ac ne vmbra quidẽ gratiosa. Hactenus Plin. Atq; huiusmodi cũ sit, tamẽ proceritate (vnde & conifera vocatur à poetis) ac perpetuo virore, neq; nõ nascendi difficultate, nouũ aliquẽ fructum polliceri videtur. Theophrastus autem lib. De causis plantarũ j. scribit semen cõpressi adeò esse minutum, vt vix oculis percipi possit. Neque enim huius esse fructum totum id quod pilæ speciem gerit, sed quod cono innascitur, perquàm tenue & exile, laricis semini proximum, quod pilula sua dilabitur, nec legi nisi ab experto potest.

Cæcum insomnium.

Τυφλὸν ἐνύπνιον, id est, Cæcum insomnium, de re friuola vanaque. Quædam enim insomnia portendunt aliquid, quædam inania sunt, quemadmodum sunt & bruta fulmina.

Calidum mendacium.

Calidum facinus, θερμὸν ἔργον, pro audaci dici monuimus aliàs. Simili figura dici solere calidum mendacium, pro audaci & impudenti, docet Plautus in Mostellaria,

Calidum hercle audiui esse optimum mendacium.

Aut non est mentiendum, aut est fortiter mentiendum: alioqui mox deprehenditur, qui verecundè mentitur. Quemadmodum Æschinus Terentianus: Non istas, quod sciam.

Psydracia.

Theocritus in Aita,

Ψύδρακα ῥινὸς ὕπερθεν ἀραιᾶς οὐκ ἀναφυσῶ.

Id est,

Non mihi nascentur nares mendacia supra.

Scholiastes addit apud Siculos, qui supra nares haberẽt pustulas albas, quas illi vocãt ψυδράκια siue ἴονθους aut ἴονθας, pro mendacib. haberi solitos vulgò. Quin & hodie vulgò dicunt

dicunt: Nasus tuus arguit mihi te mentiri. Idem iocus est vulgi de miraculis vnguium. Quin & ipsas narium pustulas Græci ψύδρακας vocant, vt indicat idem Scholiastes. Amans hoc ænigmate significat se nihil mentiturum de amica. Iones ψύδρακας appellant varias pustulas. Hinc diminutiuum ψυδράκια, ἐξανθήματα, quòd in summa cute efflorescant. Res ipsa planè superstitiosa est, & casum esse puto, quòd noui quendam cui non nasus tantùm, sed tota penè facies psydraciis erat operta. Nec vllum vnquam animal vidi vanius aut impudentius mendax.

Dosones.

Plutarchus in vita Pauli Æmilij tradit Antigonum regem, Demetrij nepotem, eo quòd benignè promitteret omnibus, nec præstaret promissa, populari ioco dictum fuisse Dosonem, quasi Latinè dicas Dabonem: quòd ille quiduis petentibus respondere soleat, δώσω, id est, Dabo. Tales sunt χαυνολόγοι, de quibus alibi nobis dictum est.

Ouidius:

Promittas facito, quid enim promittere lædit?
Pollicitis diues quilibet esse potest.

Huiusmodi Dosonibus scatent aulæ principum: Cras, mox redi.

Ex Append. Erasmi.

Res palæstræ & olei.

De rebus ad meram ostentationem & lusum comparatis. In palæstra non erant armati, sed vncti, vnde difficiliores prehensiones. Vnde & vires horridas sine nitore & palæstra, vocat stylum inaccuratum Cic. & vnctã consuetudinem loquendi, nitidam vocat idem: itemque orationi afferre palæstram, & extrema lineamenta orationi afferre, pro, venustatem addere. quanquam in postremo sit alia metaphora, nimirum à pictoribus.

Ivnii. Splendida cœna famem non sedat.

Λαμπρὰ δ' ἄλειπτων ἡ πεῖνα οὐ παύεται, id est, Splendida cœna non placatur esuries. Eruditi scriptoris & rerum varietate conditi lectio non saturat amicum, neque diserti facundia aures exatiat. Citatur ab Athenæo in primo ex Antiphane:

Οὐχὶ δὲ τοῖς λαμπροῖσι γὰρ
Δείπνοις τὸ πεινῆν παύεται.

Id est:

Neque enim adiciali & splendida
Cœna famem placaueris.

Varietas nanque conditanea nouam semper excitat orexim: alioqui splendida etiam cœna ad pascendos oculos aureis argenteisque lancibus instructa, esuritionem haud sedat, qualis illa fuit, quam lepidè describit Martialis libro quarto epigrammate in vulgatis omisso, quod tale est:

Ad cœnam nuper Varus me fortè vocauit:
Ornatus diues, paruula cœna fuit.
Auro, non dapibus oneratur mensa: ministri
Apponunt oculis plurima, pauca gulæ.
Tunc ego: Non oculos, sed ventrem pascere veni.
Aut appone dapes Vare, vel aufer opes.

Turgida nomina.

Φλεγμαίνοντα ὀνόματα, quasi turgida nomina, dixit Synesius prouerbialiter grandiloqua, & haud vulgaria, in epistola ad Euoptium, vbi describit vim tempestatis, & decumanorum fluctuum impetum, apparatu splendido verborum minimè triuialium, ἔδει γάρ μοι, inquit, καὶ φλεγμαινόντων ὀνομάτων, ἵνα μὴ τὰ μεγάλα κακὰ μικροπρεπέστερον διηγήσωμαι. id est, Turgidis enim vocabulis mihi opus est, ne periculi magnitudinem indigniore quàm par est oratione deteram. Idem in libello de insomniis, κατασκευὴν τῆς γλώττης ὑπερμαινόντων τι καὶ φλεγμαίνουσαν ὀνομάτων χρήσει. id est, Linguæ apparatum luxuriantem & insuetis vocabulis turgentem. Philostrat. de Apollonio Tyaneo: λόγων ἰδέας ἀσκήσαντα τὴν διθυραμβώδη καὶ φλεγμαίνουσαν ποιητικοῖς ὀνόμασι, id est, Dicendi genus exercuit non dithyrambicum & poeticis verbis turgidum. Simili modo Saluianus episcopus Massiliensis, vir doctissimus, libro De prouidentia Dei, dixit, Scripta latinitate tumida: ac si dicas, λόγους φλεγμαίνοντας ῥωμαϊκῇ γλώττῃ. Theodoretus de paupertate loquens, φλεγμαίνειν οὐκ ἐᾷ καὶ κατὰ τοῦ ἡνιόχου σκιρτᾶν. id est: Turgere non permittit, & aduersus aurigam calcem tollere. Ita Philostorgius de Eusebia Constantij Imper. vxore: ἀναφλεγμανθεῖσα τοῖς θυμοῖς καὶ τὴν γνώμην φλεγμαίνουσα. Id est: Ira accensa, animóque tumens. D. Clemens ἐπιθυμίας φλεγμαινούσας vocat libidinem turgidam & exæstuantem. Synesius τράπεζαν φλεγμαίνουσαν saliaribus dapibus refertam mensam. Nazianzenus libro De recto ordine, φλεγμαίνουσαν καὶ ἐκμαίνουσαν τράπεζαν. id est, Turgida & insana mensa. Plutarchus Sympos. iiij. ὥσπερ ἀλεξιφάρμακα πρὸς τὰς πολυτελεῖς καὶ φλεγμαινούσας τραπέζας ἐκκρεμάμενοι. id est: Veluti amuleta aduersus sumptuosas, & turgidas epulas suspendentes. His opponit Ion comicus ἀφλεγμάντους τραπέζας, mensam tenuem & non adicialem, non turgidam appellãs. Athenæus, οὕτω τεθραμμένοι ἀφλεγμάντως τῷ σώματι καὶ ταῖς ψυχαῖς. id est: Ita enutritos neque corpore turgescere. Huc spectat Antiphanis comici cœna frugalis ex bulbis & fungis: τοιοῦτος βίος ἀπύρετος φλεγμονὴν οὐκ ἔχων. id est, Eiusmodi victus febrium vacuus est tumore omni carens. Heliodorus etiam κῦμα φλεγμαῖνον, ingentes fluctus dixit, libro quinto.

Tela araneæ.

Ἱστὸς ἀράχνης, id est, Araneæ tela, pro re friuola & parui momenti, prouerbialiter accipitur apud Theodoretum Cyri episcopum, lib. De prouidentia vj. τὴν ἐξ αὐτῶν κατηγορίαν ἐξυφασμένην ἱστοῦ ἀράχνης ἀπέφηνε ἀσθενεστέραν. id est, Accusationem ab illis contextam, araneæ telam esse ostendamus, hoc est, nihilo fortiorem quàm sit cassis araneæ, inualidam nimirum, & inanibus argumentis consutam. Futiles ergo rationes & infirmas, ἱστοὺς ἀράχνης, id est, araneæ casses vocabimus appositè, quòd eos quicquid illabitur, facilè discindat. Proclus Constantinopolitanus episcopus, πλέκοντες συλλογισμοὺς ἀράχνης ἀσθενεστέρους, id est: Texentes syllogismos aranearũ telis fragiliores. & iterum: ἱστοὺς ἀράχνης ὑφαίνουσιν οἱ ταῦτα λέγοντες. id est. Qui ista dictitãt, reuera telam araneæ contexunt. Nazianzenus in carminibus:

Ἱστοῖς ἀραχναίοις νήμασιν αἶεν ἴκελον.

Id est,

Ducere arachnæis staminibus similem.

Apollinarius illud Psalmistæ, Colliquasti animam eius vt araneam, obscurè dictum Psalmo xxxviij. clarius ita reddidit:

Καὶ οἱ θυμὸν ἔτηξας ἀμήχανον ἶσον ἀράχνῃ.

Id est,

Fregisti huic animi robur, ceu stamen arachnes.

Tales quoque Soloni legumlatori dixisse memoratur, vanam operam ab illo insumi, ὅτι τοῖς ἀραχνίοις νήμασιν ἐοίκασιν οἱ νόμοι, &c. quoniam araneæ cassibus similes essent leges: quòd à potentioribus soluantur.

Tenedia tegula.

Τενέδιος κέραμος, id est, Tenedium fictile, prouerbiali schemate dicitur de re fragili, & in qua contrectanda magna opus sit religione. Dion Chrysost. oratione xlij. σχεδὸν οὖν ταὐτὸ πάσχειν μοι συμβαίνει τοῖς λόγοις τῷ κεράμῳ τῷ Τενεδίῳ καὶ γὰρ ἐκεῖνον πᾶς μὲν ὁ προσπλέων ἐμβάλλεται κέραμον, οὐδεὶς δὲ ὑγιῆ ἐξεκόμιζεν, ῥᾳδίως δὲ ἀλλὰ πολλοὶ συντρίβουσι, πάντως ἀγνοοῦντες, ὄστρακα ἔχοντες λανθάνουσιν αὐτούς, id est, Idem propemodum meis orationibus accidit, quod fictilibus Tenediis: illuc enim qui præternauigant aduenæ omnes, manum fictilibus immittunt, nemo autem ferè integrum perfert, sed plerique omnes ea vel atterendo perfringunt, vel collidunt, ignorantes testacea sese tractare. Loquitur de suis scriptis, quæ quum omnibus in ore essent, multi liberè de industria verba immutabant, vel ne memoriæ lapsum proderent, vel etiam inuiti, quibus nihil esset peculij, vnde librum compararent, atque verbatim ediscerent. Transferri potest prouerbium ad orationem aut carmen, in quibus qui immutare & liberius transponere verba conatur, is facilè impingit, vt aut orationis vim

eneruet, aut sanguinem deducat, aut cursum frangat. Anxietate summa & sollicita cura hic opus est, quòd interdum vnica syllaba, imò litera, momentum omne trahat. Congrue, vt existimo, de sacra Scriptura dici poterit: quã cùm veluti ceream, flexilique facilem, in vtramuis partem interpretentur hæretici, id fermè accidere videmus, vt quæ confirmandæ suæ opinioni faciunt testimonia, mutilatè hinc inde congerant, rarò locum integrum in medium proferant. Sobriis autem animis tractari vult Scriptura sacra, haud perfunctoriè & ruditer: vnde fit, quod insimulat Nazianzenus, vt τοῖς μὲν ἀρετῆς ὅπλον, τοῖς δὲ κακίας κέντρον: hoc est, istis quidem virtutis sit armamentum, illis verò nequitiæ calcar. Quod de sacra Scriptura dixi, locum habet etiam in aliis scientiis. Non aliorsum Hierosolyma multi & quidem doctissimi viri se contulisse leguntur, quàm vt prototypos libros inspicerent, lectionisque fidem explorarent, vt ea ratione lubricos erroris materiam subtraherent: inter quos Origenem & Melitonem Sardianum, aliósque Nicephorus commemorat. Ea in parte, præter Tachygraphos & Calligraphos, quos vetustas habuit, illos qui scribendi celeritate viuam vocem fermè exæquarent, hos qui nitidè literas calamo exararent, primatum obtinent ij, quos ἀντιβολεῖς Strabo nominat, qui magna diligentia & religione cõferebant, ab archetypo ne latum quidem vnguem discedere ausi.

Tantali mensa.

Ταντάλου τράπεζα, id est, Mensa Tantali, effertur de re qua frui non liceat. Melite Ephesia apud Achillem Statiũ libro quinto amore Clitophontis incensa, quum Veneris fructum solicitaret apud illum identidem tergiuersantem: Næ ego, inquit, totum Tantali mensæ non absimilem nacta sum. Præcesserunt autem hæc verba: Tantóne tempore vt propter fluuium sedeam, neque sitim explere queã? nam quum sedulò instaret Melite, vt litando Veneri nuptias confirmaret amans, ille amasiæ suæ Leucippes desiderio hoc dans, congressum connubiúmque cum Melite vitabat, diem semper eximendo. Nota est de Tantalo fabula, in mediis vndis sitiente, & imminentibus ori ipsius pomis frui non potente. quam rem eleganter idem & breuiter expressit Petronius Arbiter:

> Nec bibit inter aquas, nec poma patentia carpit
> Tantalus, infelix, quem sua vota premunt.

Orestis somnium.

Ὀρέστειος ὄνειρος, id est, Orestæum somnium, de re fabulosa & commentitia, futilique dicitur. ita vsurpat Galenus Therapeutices methodi libro primo, [illegible] Θετταλέ, id est, Orestis somnium nobis narras Thessale. Huic simile est illud Dionis Chrysostomi, [illegible] id est: Videbar mihi videre insomnia quæpiam, agros & vicos quos prædicabat.

Corticeus.

Dionysius Longinus rhetor insignis libello περὶ ὕψους, id est, de sublimi dicendi genere, enumeratis aliquot scriptoribus frigidè affectantibus arduum scribendi genus, Clitarchum (cuius ingenium probari, fidem infamari dicit Fabius) φλοιώδη ἄνδρα, id est, corticeum hominem appellat, vanum & subere leuiorem, ac corticis instar absq; pondere innatantem. Verba eius sunt, φλοιώδης γὰρ ἀνὴρ καὶ φυσῶν κατὰ τὸν Σοφοκλέα, μικροῖς μὲν αὐλίσκοισι, φορβειᾶς δ' ἄτερ. id est, Corticeus vir, & iuxta Sophoclem, exilibus tibiis spirans, sed absque ligula. Licebit torquere in futilem, fideique irritum hominem, Corticeum illum nominando. Diuersum ab eo est illud Crantoris Solensis apud Laertium de tragœdo quopiam: τραγῳδὸν φωνὴν ἀπελέκητον εἶπεν ἔχειν φωνὴν καὶ φλοιοῦ μεστήν, id est, Tragœdum dixit habere vocem indolatam & cortice plenam. qua ratione rude & illaboratum carmen aut opus sine cura scriptum, ἀπελέκητον καὶ φλοιοῦ μεστὸν prouerbiali schemate dicemus, velut nondum ascia delibratum aut dedolatum. Dictum istud Crãtoris de tragœdo Suidas memorat de ipso Crantore, vt qui rudem habuerit vocem, ἔσχε δέ, inquit, ὁ ῥήτωρ ἀπελέκητον καὶ φλοιοῦ μεστὴν τὴν φωνήν. id est: Habuit rhetor indolatam & cortice inductam vocem in agendis fabulis.

BRASSICANI. **Chorus domesticus.**

Lucianus in Rhetore χορὸν οἰκεῖον, Chorum domesticum prouerbialiter appellat Conductitios laudatores. Ita Cicero in primo de Oratore: Stultitiæ suæ quamplurimos testes domestico præconio conducentis. Idem in tertia Verrina, mercenarium procœmium appellat.

Lamiæ turris.

Quintus Septimius Florens Tertullianus in libro aduersus Valentinianos: Nónne tale aliquid dabitur te in infantia inter somni difficultates à nutricula audisse, Lamiæ turres, &c. Prouerbium est, de re quæ fingitur esse mirè formidabilis, cùm tamen omni periculo careat: quemadmodum infantibus horribilia de Lamiis nutriculæ narrare consueuerunt. Nonius Marcellus & Lactantius lib. j. cap. xxij. Diuinarum institutionum, hos versus ex Lucilio poeta citant:

> Terricolas Lamias, Fauni quas Pompiliique.
> Instituère Numæ, tremit has, hic omnia ponit,
> Vt pueri infantes credunt signa omnia ahena
> Viuere, & esse homines, sic isti hæc omnia ficta
> Vera putant, credunt signis cor inesse & ahenis.

De Lamiis & multa & abstrusa quædam diximus in Lamiam Politiani.

Cantilena ex scholis.

Cantilena ex scholis, prouerbio dicitur res nugatoria, ac planè nullius vtilitatis: cuiusmodi A. Gellius scholica nugalia vocat. Cic. lib. j. De oratore: Neque ex scholis cantilenam requirunt. Ita diuus Hieronymus in procœmio viij. libri Commentariorum in Esaiam: Testamentum autem, inquit, Grunnij Corocottæ Porcelli decantant in scholiis puerorum agmina cachinnantium. Idem aduersus Rufinum: Quasi non Cyrrhatorum turba Milesiorum in scholis figmenta decantent, & testamenta suis cachinno membra concutiat. Quoniam autem hoc loco tanquam aliud agentes testamenti Grunnij Porcelli mentionem fecimus: admonitum volumus optimum quemque lectorem, ne putet hoc esse γνήσιον huius porci testamentum, quod quidam annis superioribus nescio quibus admixtis ineptissimis ineptiis, deprauatum edidit. Mihi certè non placet hoc hominum genus, quod rebus antiquis aliquid pro sua libidine solet adiicere: cùm illæ germanam suam gratiam prorsus amittant, si quid aut addideris aut detraxeris. Proinde nos hoc testamentum egregiè festiuum, vt à matre, hoc est, ab antiquissimo exemplari, Moguntiæ descripsimus, citra fraudem inuulgabimus. [Reperies hoc, Lector, infrà post Pythagoræ Symbola ex Brassicano.]

COGNATI. **In fumum abiit.**

Itali & Galli sermone suo hoc modo loquuntur, cùm rem aliquam repentè è manibus elapsam significant. Dicunt enim: In fumum abiit, atque ita euanuit. Lucretius lib. iij. De rerum nat.

> Et nebula & fumus, quoniam discedit in auras.
>
> Et paulo pòst:
>
> Ergo dissolui quoque conuenit omnem animai
> Naturam, ceu fumus in altas aeris auras.

Hoc primum argumentum est, quo Epicurus, seu Lucretius ostendere conatur, animam esse mortalem. Anima constat ex primis corporibus longè subtilioribus & minoribus quàm aqua, aut nebula, aut fumus: at aqua vase fracto diffugit ac diffluit, fumus & nebula qua patet exitus, discedunt in auras: ergo multo magis anima cùm excessit è corpore, diffunditur ac dissipatur. Quod argumentum infirmum est. Huic simile est Plautinum illud in Trinummo, quo Cic. in L. Pisonem vsus est: Ratio herclè apparet, argentum δεδοκται οἴχεται. Gregor. Theol. lib. iij. Sententiarum:

> Ὡς ὁ βίος [illegible] τὸν βίον ἐξεγράφης,
> Ὕπνος καπνός, ἢ ἄνθος χλόης. Id est:
> Vt vita sit (nam ritè sic depinxeris)
> In somnium, fumusque, flosve herbæ breuis.

Ἐκ πινακος χρωματίας.

Prouerbium de re commentitia, quoniam in porticibus & tabulis

& tabulis depingi fabulæ solebant. Plutarchus in libello de particula Ei inscripta foribus. Delphici templi: Cæterum ista, inquit, prorsus ex porticu & tabula.

COGNATI. Aphrodisium iusiurandum.

Venerũ iusiurandũ, pro vano & momenti nullius, ex adagio vsurpatur, quoniam eiusmodi sit amantium adiuratio, quibus peierare frequentissimi moris est, vel impunè. Catul. in nupt. Pelei & Thetid.

> Nihil metuunt iurare, nihil promittere parcunt,
> Sed simul ac cupidè mentis satiata libido est,
> Dicta nihil metuère, nihil periuria curant.

Tibullus ex collaudatione Pausaniæ apud Platonem in Symposio, Eleg. j. lib. iij.

> Nec iurare time, Veneris periuria venti
> Irrita per terras, & freta summa ferunt.

Ouidij præceptum tale est in ij. de Arte amandi:

> Promittas facito: quid enim promittere lædit?
> Pollicitis diues quilibet esse potest.
> Nusquam tuta fides:—
> dixit Dido Virgiliana.

Et Catulus in iisdem nuptiis:

> Nunc iam nulla viro iuranti fœmina credat.

Huc respiciens Ouidius sub persona Ariadnes querentis se à Baccho relictam fuisse, sic ait in iij. Fastorum:

> Nunc quoque nulla viro, clamabo, fœmina credat.

[Lege hoc alibi in prouerb. Venereum iusiurandum.]

Extra somnum, Somnium narrare.

Extra somnum vsurparunt veteres, pro reuera. Inter quos Sophocles in Electra, Herodotus in Erato & in Melpomene, atque etiam alibi pro visu miraculi ponit. Contra somnium narrare dicuntur, qui rem futilem, inanem & nihili recitant. Lucianus in Nerei & Thersitæ & Menippi dialogo, ὀνείρατά μοι λέγεις, id est, Somnia mihi narras. Plato in Theæteto: ἄκουε δὴ ὄναρ ἀντὶ ὀνείρατος. id est, Audi iam somnium pro somnio, friuolam rationem pro friuola. Gregorius Theol. lib. ij. Sentent.

> Κρεῖσσον ὀλίγη τράπεζα ...
> Ἤ ... ὄναρ.
> Id est,
> Paruo parato cœna frugi plus iuuat,
> Quàm mensæ lautæ quàm struas per insomnium.
> Idem.
> Πλουτεῖν μανεὶς ὀνείρατι ...,
> Ἢ χρημάτων ἄβυσσον οἱ ...
> Id est,
> Ditescit amens somnij prolixius,
> Abyssus auri quàm cui sit maxima.

[Huic finitimum in Erasm. Somnium.]

Aiunt, Scilicet.

A clarissimis Grammaticis annotatum est, apud Latinos autores plerunque in re falsa & non credenda verbum, Aiunt, vsurpari. Atque Paulus ad Rom. iij. eleganter dixit: Aiunt quidam nos dicere de re vana. Certos intelligit: quorum tamen nomina supprimit Christiana modestia. In rem enim sæuire oportet, homini verò parcendum est. Donatus in Eunuch. Terentiana: Semper ait dicimus, inquit, cùm vel inuisa nobis & audientibus, vel vana narramus alicuius. Idem in Hecy. Bene ait, quasi vanum. Sic enim dicimus: Aio, ait, de rebus nugatoriis. Ibidem:

> Quid morbi est? P. Febris. S. Quotidiana? P. Ita aiunt.

Vbi idem Donatus: Bene aliis adscripsit. si falsum sit, vt ipsis mendacium adscribatur: & religiosè mendacium ad rumorem transtulit. In Andria:

> Hodie vxorem ducis. P. Aiunt.

Vbi Donatus: Aiunt, de ea re dicimus, quam volumus esse falsam. Virgilius iiij. Æneid. ironicôs de Ænea:

> Quem secum patrios, aiunt, portare penates,
> Quem subiisse humeris confectum ætate parentem.

Itidem, scilicet, per amaritudinem quandam cum risu permistam, profertur, vt ait Valla lib. ij. Virgil. quarto Æneid.

> Scilicet is superis labor est.—

Terent. in Andr. Meum gnatum rumor est amare. D. Id populus curat scilicet, hoc est, veluti per sensum contrarium, nimirum: Id populus non magnopere curat. Ita existimato, populo non maximè esse curæ, filius tuus amet, necne. Hoc prouerbij loco vsurpauit Cicero, Attico scribens lib. xiij. Id populus curat, scilicet. Erasmus noster in commentario de Copia verborum: Non ista curat populus, id populus curat scilicet. Hic per ironiam, inquit, commutata est sermonis facies. Cæsar in oratione quã habuit cõtra Catilinã: Quò illa oratio pertinuit? an vt vos infestos coniurationi faceret? Scilicet. Seneca de morte Claudij Cæsaris: Scilicet hic pius & iustus. Sumuntur aut frequenter id genus dictiones & ironicè à claris authoribus, & in prouerbij vicem transferuntur, etiam si nulla figura prouerbialis adsit. Videlicet quoq;, & Quasi verò, particulæ sunt ironiis omnino aptæ. Innumera sunt alia apud Plautum & Terentium exempla. Scilicet autem, etiam pro scire licet: & Videlicet, pro videre licet, seu perspicuum est, accipiuntur: nec sunt inusitata.

Verba dare, Nugas.

Dicuntur verba dare, qui beneficium verbis, non reddant, quique suos splendidis promissis alunt, officiaque pollicitis repẽdunt: hoc est, verba pro farina, vt alio prouerbio dicitur. Peculium, inquit Pomponius iurisconsultus, re, non verbis, augendum est. Iacobus Curtius in epistola, quam Institutionum Iuris ciuilis libris à Theophilo antecessore in Græcum translatis præfixit: Cùm impellentibus huc amicis V.C. editionẽ hanc adornarem, quid-uis potius in animo habebam, quàm vt cuiquam eos dicarem: propterea quòd nihil in iis meum viderem, præter verba, hoc est, rem adeò leuem ac nihili, vt inde natum sit prouerbium, de iis qui composita in fraudem oratione falsa pro veris obtrudunt, quòd verba dare dicantur. Hinc Baptista Mantuanus ecloga v.

> Si quid Roma dabit, nugas dabit, accipit aurum,
> Verba dat: heu Romæ nunc sola pecunia regnat.

Ex eo tractum est, quòd qui multa & magnifica pollicentur, nihil fere præstant. Cicer. Philipp. xiij. Scilicet verba dedimus, decepimus. vbi explicat, quid sit verba dare. Quadrigarius. Ea Lucani vbi resciuerunt, per fallacias sibi verba data esse. Seneca libro sexto epist. Ne verba nobis dentur, & esse in illis aliquid magni ac secreti iudicemus. Idem lib. De clementia j. cap. xxv. Possunt verba dare, & euadere pusilla mala: ingentibus obuiam itur, quæ scilicet prius nocẽt, quã præuideri præcauerive possint: possunt verba dare & decipere, etiã sine verbis: vt docet Gel. li. xvij. ca. ij. Accipitur quoq; pro decipere, quod Erasmus noster annotauit in suis Chiliadibus. Terent. in Eunucho: Data hercle verba mihi sunt. In Adelphis: Satis iam verba dedisti nobis. Porrò nugæ prouerbialiter dicuntur verba friuola, & nihil ad propositum facientia, ridicula, parum seria, & superflua, inania, futilia, nugatoria, & (vt vtar Plautino verbo) mortuaria, res vanæ: sic dictæ, quòd nihil agant, & nullius sint precij, nec ponderis, aut sermones leuium rerum, & plerunque scurriles, iocularijque, vnde Catul. & Martialis poemata suã vocant nugas, vt de inanibus minimeque seriis rebus agentia. Plaut. in Menec. Nugæ sunt meræ. Idem in Trin. Hic postulet frugi esse, nugas postulat. Pers. satyr. j. Ne mihi Labeonem prætulerint. Nugæ. Lucilius apud Lactantium lib. v. cap. ix. tenebrosam istam vitam circumscriptè breuitèrque depinxit his versibus,

> Nunc verò à mane ad noctem, festo atque profesto,
> Totus item paritérque die populúsque patrésque
> Iactare induforo se omnes, decedere nusquam,
> Vni se atque eidem studio omnes dedere, & arti:
> Verba dare vt cautè possint, pugnare dolosè,
> Blanditia certare, bonum simulare virum se,
> Insidias facere, vt si hostes sint omnibus omnes.

Res ad Ouidij metamorphoses reuocanda.

Res fabulosa denotatur, ac proinde digna quæ fictis Ouidij transformationibus insuleiatur. Describit enim Ouidius μεταμορφώσεις fabulosas, vt Ægles puellæ in populum arborem, Hecubæ in canem. Idem ibidem: Eam

rem ad Ouidij metamorphoseis adiiciendam.

Iam fama mimum fecit.

Adeò vulgaris res esse cœpit, etiam immeritos inter deos consecrare, vt scenicis ludis argumentum subinde præbeat. Nam quid est aliud Senecæ ludus de apotheosi Claudij Cæsaris, quàm mimus quidam? Hinc: Olim, inquit, magna res erat Deum fieri, iam fama mimum fecit. scilicet, deum. vel intelligas licet, fabulæ argumentum præbuit. Significat autem Mimus, modò histrionē actorem, modò carmen ipsum siue fabulam. Sic Laberius mimum quendam, vt author est Gellius, Cophinum inscripsit, alium Alexandriam, alium Fullonem. Huiusmodi mimus fuit Laureolus, quem Catullus mimographus edidit, in quo iudex agebatur in crucem. Laureoli mimi Iuuenalis & Martialis meminerunt, & Tranquillus in Caio Caligula. Nō dissimilia huic hodie vulgò tritissima sunt: Fama ex musica elephantum facit, Fama tantùm notus, de vulgari notitia. &, Fama doctus.

Λογοποιεῖν.

Plutarchus in Paulo, λογοποιεῖν posuit, pro fabulas & falsos rumores spargere. Idem in extremo Nicia: Is qui de clade Siciliensi incerto authore nunciū retulerat tonsor, δόξας λογοποιὸς εἶναι, infortunium habuit. Iulianus quoque Apostata in epistola quadam. Herodotum per ignominiam λογοποιὸν vocat, nugacem & fabularum, nō historiæ scriptorem. Galli vtramque dictionem sic exprimunt, idque prouerbialiter, Fableur, & fabler.

Πολλὰ τὰ λογοποιά.

Græcis inanes & vulgares fabulæ, quibus rudes & inepti homines, ociuque abutentes delectantur atque tenentur, dicuntur πολλὰ τὰ λογοποιά. Apud portas ociosos homines conuenire nugandi & garriendi causa consueuisse, notum, & adhuc vsitatum est. Germani huiusmodi nugas, tantarlin dicunt.

Nihil fugacius.

Peruulgata significatione intelligitur, quod illicò è manibus hominum vel ex oculis effugit, cum teneri videatur. Fugax autem dicitur quod tenorem suum diu non seruat. Cicer. ad Plancum lib. x. epist. Perge igitur vt agis, nomenque tuum commenda immortalitati: atque hæc omnia quæ habent speciē gloriæ, collecta inanibus splendoris insignibus contemne, breuia, fugacia, & caduca existima. Budæus Delonio. Profectò (vt video) nihil fugacius simplicitate ista morum. Idem lib. j. De contempt. rer. fortuit. Nihil ante Christi aduentum inuestigabilius veritate: ab eius verò decessione nihil fugacius fuisse. Sic Plin. lib. xv. Persica mala præcocia, fugacia appellat: Non aliud, inquit, pomum fugacius. Longissima namque decerpto bidui mora est. Sic vinum fugiens Ciceroni in Officiis appellatur, quòd citò in vitium inclinat: hoc est, ἐξίστασθαι. Et literæ fugientes dicuntur, quas Græci ἐξίτηλα γράμματα vocant, quæ tenuia literæ vestigia tantùm seruant. quo verbo Cicero vsus est. Plinius: Literæ caducæ sunt. id est, fugaces vel fugientes.

Ægri somnia.

Prouerbij vice frequenter vsurpatur, Ægri somnia pro vanis, incertis, temerariis & futilibus sophistarum & aliorum sententiis, qui tales animo menteque res agitant, & quæstiones rimantur, quales ægroti somniantes, delirantes senes, & vinolenti solent. Horatius in Arte:

—Velut ægri somnia vanæ
Fingentur species.—

Persius satyra iij.

Ægroti veteris meditantes somnia, gigni
De nihilo nihil, in nihilum nil posse reuerti.

Quid enim (ait ex M. Varrone, vetere poeta, in Eudæmonibus Lactantius) ægrotus vnquam somniauit, quod Philosophorum aliquis non dixerit? Itaque Ariston philosophos dicebat esse similes cancros edentibus, qui propter exiguum alimentum, circa plurimas crustas occupantur.

Nubecula est, pertransibit.

Νεφύδριον γάρ ἐστι καὶ παρέρχεται, id est, Nubecula est, & pertransibit: inquiebat Athanasius, ἀνὴρ φρόνιμος καὶ σοφός, de Iuliani persecutione, apud Socratem Ecclesiasticæ historiæ Græcum & probatum scriptorem libro vij. cap. xxj. Non dissimile huic est antè, In fumum abiit quæ dicūtur de iis quæ vno ictu & interitu cōcidūt, dissipātur, ac in aere euanescunt. Sed & nimbum codēmodo pro re friuola & nugatoria posuisse videntur veteres, vt proinde nimbatam dixerit Plautus vilem & contēnendā: Quā magis, inquit, aspecto, tā magis est nimbata, & nugæ meræ. Sed & nebulam pro re nihili Plautus dixit in Pœnulo: Cuius ego vel nebulæ cyatho septem noctes non emam. Nebulæ quoque in fumis, nugis, inanibus & nugacibus figmentis poni solent: vnde & nebulones dicti.

Inanes.

In homines ieiunos animi & laudis, ambitiosos, & honoris cupidos. quòd enim iis carere videantur, & vacui esse, auidè quo carent consectari putantur. Nam si laude & gloria satiati plerique essent, non tanto ad eam animi sitim explendam studio raperentur. Horatius de his qui poematum recitatione gloriam quærunt:

Inanes hoc iuuat.

Et Persius, de iis qui scribenda oratione soluta, aut condendo carmine famam ingenij stultè ambiunt, aut ineptæ eloquentiæ & eruditionis nomen captant, & à vera laudis via aberrant:

—O quantum est in rebus inane.

Tacitus: Dein postquam inanem animum spe & cupidine impleuerat. Dauid quoque Psalm. iij. Vsquequò diligetis inane? Inane siue vanitatem vocat rem fallacem, quę nō solet succedere ex animi sententia: friuola nempe consilia, & conatus qui spem fallunt.

Tipula leuior.

Quum summam leuitatem significare volumus, Tipula leuiorem dicimus. Bestiolæ quippe genus id, sex pedibus præditum, sed tantæ leuitatis, vt super aquam currens nō desideat. Hinc Plautus in Persa:

Neque stipula leuius est pondus, quàm fides lenonia.

Vt fama est hominum.

Frequens & istud in Latinis authoribus. Cicer. de Arusp. respons. Mitto illam veterem ab ipsis diis immortalibus, vt hominum fama est, Hetruriæ datam disciplinam. Lucret. lib. v. De rerum nat.

Et semel (vt fama est) humor regnârit in aruis.

& non longo pòst interuallo,

Vt fama est hominum multas quando obruit vrbes.

Hoc genere loquendi vtitur multis locis Lucretius.

Vitrea fracta.

Res nihil friuolæque, & nugæ perquàm scitè à veteribus dictæ sunt, Vitrea fracta: & adhuc hodie moris est Gallis, de neglectis dicere, Non darem vitreum fractum. Petronius Arbiter lepidè & vrbanè dixit, An videlicet audirem sententias: id est, vitrea fracta? Martialis:

—Sulphurata fractis permutat vitreis.

In leueis auras, aut, in fumum abire.

Abire in leueis auras, & in fumum, mos est dictitare, quæ perditè consumuntur, & collapsa ita defecerunt, vt eorum ne vestigium quidem relictum sit. Iocatur in hanc sententiam Horatius, vbi Mennium paternorum maternorumque bonorum abliguritorem omnia in fumum ac cinerem vertisse dicit. Abiit, quod nos deserit, effluit, prę terit. Item quod euanescit, sedatur, cessat, & dilabitur. Virgilius quarto Georgic.

—Ex oculis subitò, ceu fumus in auras
Commistus tenues fugit.

Æneid. ij.

—Deseruit, tenuésque recessit in auras.

Æneid. v.

Ipse volans, tenues se sustulit ales in auras

Item ix.

Et procul in tenuem ex oculis euanuit auram.

Ioan. Secundus in regia pecuniæ, in fine.

Par leuibus fumis tenues euasit in auras.

Vana.

Vana.

Hoc prouerbium Græci, Latini & Galli, sæpe frequentant pro inanibus, irritis, & in nihilum redactis, caducis, & euanidis. Theocritus in ἀδωνιαζούσαις,

— Ο κα μετὰ μὴν μοι κεινὰ ἐπιπλήξεις.

Ioan. Auratus ad κεινά, subaudiendum censet πληγήν: sicque hunc versum exponit, Cantero nostro referente: Nō metuo, ne vanum & irritum atque inultum mihi ictum inferas & incutias, vt non egregiè tibi par pari referam, Nam vanum dicit ictum, qui non refertur, quemque nostri gladiatores vernaculo sermone siccum appellant.

Quasi per somnium.

Nunc igitur huic opiniones tales, quasi per somnium suscitatæ sunt. Plato in Menone, vel, de virtute. In Philebo: Quos olim siue somnians, siue vigilans sermones audiui, &c. In Lyside: Somnium quoddam nacti videmur. In Theæteto: Audi igitur pro somnio somnium. Ibidem: In somniis vnquam ausus fueris dicere tecum, quòd paria prorsus imparia sint. Ibidem: Factiones autem sodalitatū, quæ ad magistratus creandos spectant, & congressus, & cœnas, & lasciuiora conuiuia, neque somniant quidem. Idem in epist. iij. At ista contumelia reuera tanquam inanis instar somnij euanuit. In Ciuili, Videtur enim vnusquisque nostrûm tanquam per somnium nosse omnia, reuerà autem rursus omnia ignorare.

Fabula prorsus euanuit.

Plato. In Ciuili: Fabula iam finem habeat. Ibidem: Ingentem fabulæ molem exaggerauimus, cuius finem haud penitus imposuimus. Fabulæ nomine hic Plato abutitur, & in dial. x. De rep.

In manu.

Plato: Cogitationem scilicet, quam possidebat quidem antea, in manu autem non habebat.

In rebus humanis nihil firmum.

Plato: Nihil enim in rebus humanis vsquequaque firmum & stabile.

Gerræ.

Gerræ, prouerbio pro nugamentis, rebúsque friuolis vsurpantur, authore Festo Pompeio, hac quidem occasione: Athenienses: quum Syracusas obsiderent, & crebrò gerras poscerent, hoc est, vimineas crates, irridentes Siculi, Gerras clamitabant. Hinc in prouerbium cessit. Vnde & familiares, quique inter se nugas omnes communicant, congerrones vocantur.

Fumus & somnium.

Res futiles, inanes, & nihili, fumos & somnia prouerbio dicimus. Fumus initiò quiddam esse videtur, verùm euanescit ilicò. Plato De legibus, res inanes & nihili, somnia dixit. Scio etiam τῦφον esse fastum, ostentationem, superbiámque inanem. Fumo enim seu caligini ab igne prouenienti, vana elatio animi atque fastus quum sit simillimus, commodissimâ translatione τῦφος Græcis dicitur, ac definitur αἴσθησις χαριέντως ὑπερτεροῦσα. Frequēter quoque res leues ac fluxæ in sacris literis fumo comparantur, atque in Psalmo etiam Dauidis est: Sicut fumus dies mei. In somnis sæpe imaginamur nobis aliquid agere: nihil tamen efficimus, sed (vt pulcherrimè expressit Virgilius.)

—In mediis conatibus ægri
Succidimus, non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox, aut verba sequuntur.

M. Antonius lib. v. de sua vita: Quòd si tibi viuere non conceditur, tunc vita excede, ita quidem, vt qui nihil mali patiatur, ac fumi instar abeat.

Homo est.

Claudius Roseletus in quendam mendacem:
Linquere tres libras nuper promiserat auri
Petrus: at is tantùm verba reliquit: homo est.

COELII RHODIGINI.

Palæphatia papyrus.

Libelli, quibus fabellis inuoluta memorantur, quæque fidem non capiunt. Vide suprà, Nouus iste Palæphatus apud Iunium.

POLYDORI VIRGILII.

Vmbras montium videre.

Leui auditione permoueri, paruaque pro magnis, & vana pro veris habere. Iudic. ix. Mons magna est moles, eiusque vmbra, sole præsertim præcipitante, longè maxima: vana tamen, minusque extimescenda.

GVLIELMI GENTII.

Κενοτάφιον.

Propriè inane & imaginarium sepulchrum quo neque corpus neque reliquiæ illatæ sunt: cap. xlij. de religione. Potest non illepide torqueri ad hominem vanæ mentis, foris in speciem illustre quid præ se ferentem. Eadem formula, qua Horatius dixit, Corpus sine pectore. Desumptum ab honorariis sepulchris & inanibus tumulis, in memoriam defuncti, cuius corpus alibi inhumatum est, dicatis: quando ex officio & pio voto Cenotaphium (vt & hodie) religiosum faciebant veteres ceremoniis, adinstar veri sepulchri: vt testatur Martianus in c. in tantum. de rer. diuis. nisus Virgilij authoritate in iij. Æneidos,

Libabat cineri, &c.—

IVNII, CANTERI, ET ALIORVM.

Tragelaphos fingere.

Τραγελάφους πλάττειν dicitur, qui quod nusquam in rerum natura existat, comminiscitur. Aristophanes, Nazianzenus. De Tragelaphis, quos nonnulli Hircoceruos vocant, vide Solinum.

MELCHIORIS NEIPEI.

Πηγαὶ ἄνυδροι.

Petrus apostolus epistola ij. grauiter insectans falsos doctores, qui sincera doctrina destituti, & charitate vacui, tantùm ob quæstum, & ambitionem non etiam ob veram pietatem, munus Euangelicum profitentur: vocat eos πηγὰς ἀνύδρους, hoc est, fontes aqua vacuos, non sine prouerbiali facie. Estque etiam mirus lepos in contrariis dictionibus: cùm fontis definitio sit, locus perpetuò aquam fundens, adeò vt vel differentia vel proprium eius sit, aquam habere semper: cui repugnat, aridam esse. Quadrat in eos, qui suæ professionis vocabulo præclaro minimè respondent.

VELOCITAS.

EX APPEND. ERASMI.

Αὐτοβοεί.

De summa cuiuslibet actionis celeritate: quomodo illud Latinè, Cum dicto: vel, Dicto citius. Translatum vel à clamore militari qui hostem sæpe confundit, priusquam veniatur ad manus: vel ab arantibus, qui pollicentes se eodem die aliquid absoluturos, dicebant, αὐτοβοεί, id est, Priusquam disiungam boues. Thucydid.

Prior occupauit.

Μή τις κῦδος ἄροιτο, βαλών, ὁ δὲ δεύτερος ἔλθοι. Dictum de Achille, qui reliquis vetuerat Achiuis, ne iaculum quis mitteret in Hectorem, quo gloriam totam sibi seruaret. Vtemur, cùm quis lucrum præripuit alteri sola celeritate. Homerus.

VENEFICIA.

ERASMI. Manci pera.

Narrant locum fuisse vicinum Hymetto, cui nomen fuerit κωλοῦ πήρα, id est, claudi mantica. In eo fuisse templum, simulque fontem, vnde fœminæ steriles bibebant, & fiebant fœcūdæ. Suidas indicat & compositè dici κωλοπήρα, admonens esse prouerbium in eos, qui artificio vim admouēt naturæ. Hesychius ostendit Aristophanē in

Centauro, lupanar appellasse ..., quod huius nominis locus decliuis sit ac praeceps. Conueniet in illos, qui bulbis aliisve medicamentis irritant libidinem. Quidam elleboro succurrunt ingenio, & quibusdam medicaminibus memoriae.

Cognati. Fascinantium more laudare.

Prouerbij locum obtinet tum apud Graecos, tum apud Latinos, pro eo quod est, maleuolè atque liuidè laudare, vt noceant, non prosint. hoc est, nominatim prodere. Plin. lib. vij. In eadem Africa familias quasdam effascinantium Isigonus & Memphodorus tradunt, quarum laudatione intereant probata, arescant arbores, emoriantur infantes. Fascinare enim, est etiam inuidere, atque oculis improbis iniquisq; intueri: hoc est, ... Vt enim fascinantes, sic inuidi oculis homines enecant. Hoc prouerbio saepe vsus est Budaeus, qui De contempt. rerum fortuit. lib. j. Morem gerere oculis inuidentium dicit. id est, ex eorum oculis facescere & abire.

Zoroastraei susurri.

Zoroastraei susurri, quasi prouerbialiter pro magicis incantationibus, quae voce submissa pronunciari solent, & cum murmure susurri. Prudentius in Apotheosi dixit:

> Qui Zoroastraeos turbasset fortè susurros

Zoroastres autem Indorum Bactrianorum rex, Nini tempore in Persside superstitionis magicae primus inuentor fuisse perhibetur à Plinio. Cham Noe filium, à patre maledictum, hunc esse putant multi: qui Zoroastres dictus est à Persis, quòd velut ζῶν ἀστὴρ, quasi viuens astrum ab omnibus coleretur. Huius meminerunt Plato, Plutarchus, Laertius, Psellus, Iustinus, Lucianus in Necyomantia, Berosus, Apuleius, & multi alij.

Dardanarij, & Saccularij.

Veteres magnam vim esse magiae putabant, vt & eius vi messes aliò traduci posse censerent, excantatis segetibus: quo nomine & legibus iudicia constituebantur, ab ea opinione, qui annonam onerant & premunt, Dardanarij vocabantur: quòd eorum tanquam maleficiis & venenis magicis credebant annonam auerti in ipsorum horrea, & in metiendo mensuram imminui, eiusque modo subtrahi. Hinc ad contumeliam & probrum magos eos increpabant, Dardanarios vocantes, cùm esset odiosissimum magiae, & infame vocabulum. Certè Dardanarij à Dardano nomen habere videntur, quem magum fuisse constat. Tertullianus. Vt ipsis iam vocabulis vtar, quibus auctrix opinionum istarum magica sonat, ostentantes, & Typhon, & Dardanus, & Damigeron, & Nectabis, & Berenice. Sed & Dardaniae artes Columellae magicae sunt:

> At si nulla valet medicina repellere pestem,
> Dardaniae veniant artes.—

Dardanus etiam ab Apuleio inter insignes magos nominatur. Apud Iurisconsultos in tit. de extraordinariis criminibus, Saccularij sunt fures, qui malefica & magica arte creduntur sacculos, in quibus homines pecuniam gerunt, incantare, & nummos subducere. Nam sacculus, crumena est. Catullus ad Fabullum:

> —Nam tui Catulli
> Plenus sacculus est aranearum.

Martialis:

> —Nescit sacculus ista meus.

Saccularij, inquit Iurisconsultus, qui vetitas in sacculo artes exercentes partem subducunt, partem subtrahunt. Hodie Aegyptij ..., huc illuc passim vagantes, Saccularij ac Dardanarij appellati sunt: Graecis verò ..., ...

Caelii Rhodigini. Mantis te vidit.

In eos quibus fascinator oculus mali aliquid obiecit. Mantis locustae genus, virens colore, corpore praelongo, pedibus prioribus praelongis, quos & agitat assiduè, in stipulis enascens. haec, si quod inspexerit animal, protinus illi quippiam producit mali. Aristarchus in comment. Lycurgi.

VERA.

Iunii. Veriora Bacidis dictis.

Ἀληθέστερα τῶν Σιβύλλης ἢ Βάκιδος, Veriora Sibyllinis aut Bacidis oraculis. De rebus indubitatis, minimèque controuersis. Dion Chrysostomus, καὶ ἀληθέστερα λέγω τῶν Σιβύλλης ἢ Βάκιδος. Ne si veriora quidem dixero quàm Sibyllae dicta sint aut Bacidis. Fuit Bacis ex iis, quos χρησμολόγους velut fatidicos Graeci nominant, vt in Theage ostendit Plato. χρησμολόγον oraculorum cōcentorem appellat Suidas. carminibus lustralibus expiasse illum fanaticas Lacaenas, relatū est à Theopompo in nono Philippicarum. Pausanias in Phocicis commemorat, lecta sibi esse Bacidis oracula, arreptitiumque nympharum vocat. meminit eiusdem & in Boeoticis. Philetas Ephesius tres numerat Sibyllas: vnam Apollinis sororem, alteram Erythraeam, tertiam Sardianam: totidemque Bacides, quorum primus oriundus fuerit Eleone Boeotiae oppido, alter Atheniensis, tertius Areas. Fuit autem is, quem diximus Lacedaemoniorum foeminas ab insania liberasse, Apollinis iussu immissum, genere Boeotius.

VICES OFFICII.

Erasmi. Ordinem deserere.

Λείπειν τὴν τάξιν, id est. Ordinem deserere dicitur, qui deest officio suo in re quapiam peragenda. Ducta allegoria ab iis qui stant in acie. Nam poena capitalis erat, qui locum ab imperatore datum deseruisset. Vnde & Desertoris vocabulum apud militares homines ignominiosissimum. Plato lib. De legib. iubet, τὸν καταλιπόντα τὴν φρουράν, id est, qui excubias deseruisset, in foro propalàm describi, infamiae notaque causa. tanquam is quod in ipso erat, rempublicam omnem prodiderit, loco relicto. Aristophanes in Vespis:

> Φυλακὴν λιπεῖν νυκτερινὴν διδάσκομαι.

Id est,

> Deserere nocturnam doceor custodiam.

Lucian. in libello De mercede seruientibus: ... id est, Necessum est itaque vt assiduè apud illum conspiciaris, neque desis vnquam, quin diluculo surgas, teque in famulitio conspiciendum exhibeas, neque deseras ordinem. Simpliciter vsus est Isocrates in oratione De pace: ... id est: Magis infames fiunt iis qui ordinem deserunt, & clypeos abiiciunt. M. Tullius in Epistolis ad Atticum, De praesidio decedere dixit. in Finibus bonorum, Deserere praesidium: in Catone, De statione decedere. Nimirum variè reddens, quod Graeci dicunt, λείπειν τὴν τάξιν. Apud Athenaeum lib. j. Eubulus comicus refert hunc versiculum ex Archilocho:

> ...
> ... Id est,
> Cessando coenae quisquis immuni deest,
> Hic idem in acie facilè deseret locum.

Aeschines in Apologia obiicit Demosthen. ὡς λιποτάκτῃ ..., id est quod illi dies esset dictus ob desertum ordinem quem ... probro dictum, aliàs commemorauimus. At ille cum qui diem ipsi dixerat, ad extremum adegit diem, occiso eo Aristarchi praesidio, quemadmodum ibidem criminatur Aeschines. Postremo Latinis In sua classe manere dicuntur, qui non deserunt vitae institutum: & Classem suam deserere, qui mutant.

Pensum absoluere.

Pensum persoluere, est suas implere parteis, debitóque persungi officio. Translatum à lanificio muliebri, in quo singulis certum lanae pōdus in opus distribuebatur. Plautus in Persa: Pensum meum quod datum est, confeci. Idem in Bacchidibus: Ego pensum meum lepidè accurabo. Et M. Tullius lib. De oratore iij: Nunc ad reliqua progrediar, meque ad meum munus pensúmque reuocabo. Varro De re rustica: Nos nostrum pensum absoluimus. Hierony-

Hieronymus ad Rusticum: Et operis tui pensa persoluas. Verùm quo longius erit detorta metaphora, hoc erit adagium venustius. Veluti si ad sermonem, ad studium, ad officium, aut alias animi res referatur.

Contribulis factus, serua ordinem.

Γιγνητὴς γεγονὼς τήρει τὴν τάξιν. id est, Tribulis factus serua ordinem. id est, posteaquam ascitus es in ordinem aliquem, fungere tuo officio, quemadmodum & cæteri faciunt. Natum à tribubus Atheniensium. Populus Atheniensis distributus erat in tribus duodecim, ad mensium numerum: rursum vnaquæque tribus in triginta genera, quemadmodum vocant, ad dierum numerum: vnde γεννῆται vocabantur, non coniuncti sanguinis propinquitate, sed in eandem tribus partem asciti.

Σημιώτις ἡμέρα.

Σημιώτις ἡμέρα. Plutarchus in Collectaneis, si modò verax est titulus, tradit hoc dici solitum de his, qui conuiuium agunt, aut exhibent. Idque hinc manasse, quòd olim apud Ceos mos fuerit, vt qui magistratum inire volunt, exhiberent populo. Quòd si quando plures fuissent magistratus, dies inter sese distribuebant. Itaque cùm sibi occurrerent, rogabant, τίς ἡμέρα; id est, Quis dies? Ea vox in vulgi iocum cessit. Videtur autem vox σημιώτις, data opera ridiculè conflata, ex his verbis, ἐν Κέῳ τίς, id est, in Ceo quis, subaudi, dies.

COGNATI.

Ἕκαστος ἡμῶν οὐχ αὑτῷ μόνον γέγονεν.

Quàm vulgaris sit hæc Platonis sentētia, omnibus manifestum est, adeò vt eam Cicero elegāter sic reddiderit: Nemo nostrum sibi tantùm nascitur, quam Seneca æmulari voluit, quum dicit, Nemo sibi contigit.

Tua causa, siue opera.

Sic veteres loquebantur, & hodie quoque vulgus vsurpat. Est autem Tua opera, siue causa, idem quod, propter te. Tale illud Atti. apud Non. Marcell. Nunquam erit tam immanis, cùm mea opera extinctum sciat, quin frangescat. Et Aemylij Probi illud de Lysandro: Hac victoria Lysander elatus, cùm antea semper factiosus audáxque fuisset, sic sibi indulsit, vt eius opera in maximum odium Græciæ Lacedæmonij peruenerint.

POLYDORI VIRGILII.

Mercenarius.

In eos, qui non id quod sui est officij, faciunt, sed lucro soli intenti sunt, idque vnum expectant. Iob. vij.

VICINVS.

ERASMI. **Ne bos quidem pereat.**

Iam antè prouerbiis aliquot nobis declaratum est, quātum vtilitatis adferat bonus vicinus, quantum incommodi malus. Sed quæ conducunt ad vitæ felicitatem, iterum atque iterum expedit inculcare, quo penitiùs infigantur animis. Neque enim ea res tantùm habet locum in parādis ædibus aut fundo, sed in omni penè vita: vt quod Portius Cato prodidit de commodo vicino habendo, non solùm ad agricolas pertineat, verumetiam ad vnumquéq; nostrûm. Etenim si quis iam prouectior ætate vitæ totius cursum relegat, comperiet maximam bonorū malorúmq; partem à bonis, malísque vicinis fuisse profectam. Hesiodi carmen Columella tanquam prouerbiale refert:

Μηδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ' εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.

Id est:

Nec bos intereat, vicinus si improbus absit.

At leuis est bouis iactura, si cum his malis conferatur, quæ capiuntur ex improbis conuictoribus, ex fucatis amicis, ex vxoribus & famulis parum fidelibus. At Catonis quidem sententiam nonnulli reiiciendam esse duxerunt, quòd in nobis situm non est, qualem habeamus vicinum, quem nonnunquam mors, aliæque diuersæ causæ nobiscum mutant. Id tametsi negari non potest, sapienter tamen à Catone præceptum est, vt agricola quantum in ipso est, curet habere bonum vicinum: nec bonum tantùm, sed & commodum. Bonus enim esse potest, qui tibi commodus non sit. Id vt contingat, duæ res potissimùm adiuuabunt: diligentia in parando agro, & commodi mores erga vicinum. Frequenter enim habemus malum vicinum, quòd ipsi nos præbeamus malos vicinos. Quemadmodum igitur, vt eleganter scribit Columella, sapientis est fortuitos casus magno animo sustinere: ita dementis est, ipsum sibi malam facere fortunam. Quod facit, qui nequam vicinum suis nummis parat, cùm à primis cunabulis, si modò liberis parentibus est oriundus, audisse potuerit:

Οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ' εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.

Quod non solùm de boue dicitur, sed de omnibus partibus rei nostræ familiaris: adeò quidem, vt multi prætulerint carere penatibus, & propter iniuriam vicinorum sedibus suis profugerint. Nisi aliter existimamus diuersum orbem vniuersas gentes petiisse relicto patrio solo (Achæos dico & Hiberos, Albanos quoque, nec minus Siculos, & vt primordia nostra contingam, Pelasgos, Aborigines, Arcadas) quàm quia malos vicinos ferre non potuerint. Ac ne tantùm de publicis calamitatibus loquar, priuatos quoque memoria tradidit, & in regionibus Græciæ, & in hac ipsa Hesperia detestabiles fuisse vicinos: nisi Autolycus ille potuit cuiquam tolerabilis esse conterminus, aut Auentini montis incola, Palatinis vllum gaudiū finitimis suis Cacus attulit. Malo enim præteritorū quàm præsentium meminisse: ne vicinum meum nominem, qui nec arborem prolixiorem stare nostræ regionis, nec inuiolatum seminarium, nec pedamentum annexum vineæ, nec etiam pecudes negligentiùs pasci finit. Iure igitur, quantum mea fert opinio, M. Portius talem pestem vitare censuit, & in primis futurum agricolam præmonuit, ne sua sponte ad eam perueniret. Hactenus quidem Columella declamatoria quadam eloquentia, simul & Catoni patrocinatus est, & nos docuit, quanta pestis sit malus vicinus. Tametsi Cato non solùm de vicini moribus sentit, verumetiam quàm lauta sit re: Vicini, inquit, quo pacto niteant, id animaduertito. In bona regione bene nitere oportebit. Interdum enim nitor arguit agri bonitatem, in solo verò parum fertili declarat industriam agricolæ. Porrò quemadmodum diligens vicinus extimulat ad studium bene colendi, ita vicinorum luxus & ignauia corrumpit vicini familiam. Itidem & præpotens vicinus opprimit propinquum pauperem: & supra modum tenues vicini semper aliquid abradunt, siue precibus, siue furto. Iamc um morosis & improbis vicinis nunquam rixa non est, nunc de finibus, nunc de damno dato, nunc de stillicidio, nunc de semita actúve, nunc de prospectu aut lumine. Quòd si fortuna nobis dederit talem vicinum, nec liceat mutare, reliquum est, vt nostra commoditate reddamus illum ex malo bonum: certè caueamus ne lacessitus fiat incommodior. Turpissimum enim fuerit, si nostris moribus ex commodo vicino faciamus incommodum. Videlicet hoc est quod præcipit Cato: Vicinis bonus esto. Et ne satis esse putares, si ipse temperes ab iniuria vicini: adiungit, Familiam ne siueris peccare. Mox indicat, quid vtilitatis capiatur ex bonis vicinis: Si te, inquit libenter vicinitas videbit, facilius tua vendes, operas facilius locabis, operarios faciliùs conduces. Si ædificabis, operis, iumentis, materia iuuabunt. Si quid bona salute vsus venerit, benignè defendent. Olim igitur qui fundum proscribebant venalem, præconem edocebant, quibus dotibus esset ager commendabilis, quàm salubri cœlo, quàm commodo situ, quàm fertili solo, quàm bene ædificatis villis. Sed vir acerrimi ingenij Themistocles, quum fundum venderet, iussit huiusmodi dotibus & illud adiici, quòd haberet bonum vicinum. Id factum primùm risu iocóque multitudinis acceptum est: mox intellectum est, hanc agri commendationem esse præcipuam. Plurimum itaque refert ad totius vitæ commoditatem, qualem quisque vicinum sibi deligat, tum quo pacto, qui contigit, vtatur. Princeps qui ditionem ambit, quam sine maximo negocio, summóque ditionis auitæ dispēdio tueri non possit, malum vicinum sibi adiungit. Rursum qui

cordatos ac fidos consiliarios, qui magistratus integros & Reipublicæ amantes asciscit, bonos vicinos adiungit. Neque minimum interest, quas nationes in affinitatem adglutinet. Qui dotis aut honoris gratia sponsam asciscit incômodis moribus, aut cui sint cognati procaces, malos vicinos sibi adiungit. Qui cum improbis init amicitiæ fœdus, malam viciniam accersit. Qui ductus amore censuum coniicit sese in collegium aut monasteriû impiorum, aut etiam superstitiosorum, malam viciniam sibi parat. Prima igitur cautio sit in deligendo, proxima in corrigendo, postrema in fugiendo quod corrigi non potest. Quanquam ne fuga quidem debet carere cautione. Alioqui In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte: neque raro fit, vt odio mali præcipitemus nos in aliud grauius malum. Rarò pœnituit amicitiæ, qui iudicio delegit amicum. Et sæpe nost. a culpa fit, vt rescindatur amicitia, quòd amicis bonis vtimur non bene, tum quòd parû cômodos amicos nec ferre nouimus, nec emendare. Neque verò leuius peccant, qui, quum inciderint in amicos pestilentes, nesciunt sese subducere, sed aut hærent his quos oderunt clanculum, aut non dissuunt amicitiam, sed abrumpunt. Idem accidit mei similibus, in deligendis ac retinendis studiorum nostrorum patronis & altorib. Negligimus oblatos, aut amplectimur nobis parû aptos: aut si quis obtigit accommodus, nô studemus illius erga nos beneuolentiam mutuis officiis alere. In prima certè parte grauissimè peccaui adolescens. Etenim si tum respondissem fauoribus magnatum, qui me cœperant amplecti, futurus eram aliquid in literis: sed immodicus libertatis amor effecit, vt diu cum perfidis amicis, & peruicaci paupertate colluctarer. Nec erat finis futurus, nisi GVILHELMVS ille VVARAMVS, Archiepiscopus Cantuariensis, vir non tâ ob tituli muneris[q;] dignitatê, quàm ob egregias, summóque præsule dignas virtutes reuerendus, me veluti fugitantem in amicitiæ suæ nassam pellexisset. Gustata duntaxat illius humanitate contuli me in Italiâ. Ibi cessantem, neq; quicquâ minus quàm de repetenda Britannia cogitâtem, vltrò reuocat delato sacerdotio. Hoc quoque neglectû est. Cæterûm vbi me ventus alius retulisset in Angliam, sic astrinxit non tam benignitate (quanquam ea quoque fuit & est in illo singularis) quàm morû amabili quadam iucunditate, miráque in amando constantia (id quod in viris primatibus sanè rarissimum est) vt nolês illi præberê manus. Hæc erat glea, qua me pertraxit in suû ius. Ita meo bono captus sum, hoc vno nomine felix, quòd hic Mecœnas obtigit: sed lôgè felicissimus futurus, si maturius contigisset. An illum huius alûni pœniteat nescio: certè mutuis in illû officiis meo animo nondû ipse satisfeci, nec videor vnquâ satisfacturus. Proinde mihi rogâdi sunt omnes, qui bonarû literarû, qui religionis amore ducûtur, vt si quid fructus nô pœnitendi cœperunt ex meis lucubrationibus, huic sanctissimo præsuli pro me gratias agant, atque adeò si possint, referant. Referent autê, si nô patiêtur illius memoriâ apud posteros intermori: cuius benignitati debent, quicquid ex libris meis hauserunt, si quid omnino frugiferû hauserunt. Obstrepût vndique querimoniæ, deplorantiû sibi ad studiorû cultû deesse Mecœnates. Atqui Mecœnas nô statim amplexus est Vergiliû aut Horatiû, nec Meuio Bauióve fuit Mecœnas. Illud primùm agat adolescens, vt egregiû aliquod specimen seu pignus de se præbeat, non perituriû quod in ipsum conferatur. Nec satis esse putet, quibuscunque rationibus abstulisse munus, vel prædam verius. Non est improbitate petendi ambienda benignitas, sed literis ac moribus semper in melius proficientib. Sic inuitat fundus agricolâ ad vberiorê sementê, si quod creditû erat, bona fide, multóque cû fœnore reddat. Nec est subinde mutâdus patronus, vt relicto quê defatigasti, quæras integrû, & vna quercu excussa, sub alia colligas. Sic vni aut duobus seruiendû est, quasi sis perpetuò iisdê vsurus. Nunc quam multos videmus, qui suis moribus & literas odio, & patronos pudore inuidiáque onerant. Est quidem nonnulla gratitudinis pars, literis dictisque celebrare nomen patroni: sed magni refert, quo quem modo laudes. Vana laudatio fidê abrogat etiâ vera prædicantib. Itaque fit, non vt lector melius sentiat de laudato, sed peius de laudante. Immodicæ laudes conciliant inuidiam potius quàm gloriam. Iâ qui laudibus vehunt ea quæ bonorum ac sapientum iudicio damnantur, laudando vituperât. Primùm quod adfers ad encomiû sit verû: deinde quod verum est, sic tractetur vt fiat etiam verisimile. Absint autem poetarum quorundam hyperbolæ, quibus ex homine quum libet, deum faciunt: hæ virtutes potissimû depingantur, quæ fauorem ac beneuolentiam conciliant: quod genus sunt pietas, integritas, pudicitia, modestia, benignitas, morum candor ac facilitas. Nihil est humano ingenio inuidêtius, nihil hominû iudiciis morosius. Proinde si quid attingêdum erit earum rerum, quas vulgus sic miratur vt inuideat possidentibus, id arte tractâdum est, ne fascinatio metuenda sit laudato. Nullus inuidet opulento, qui quod vel ex benignitate fortunæ, vel sine fraude partum possideat, sic habet, vt dispensator sit potiûs quàm dominus. Neque quisquam inuidet potenti, qui potens est Reip. commodis: qui quantum eminet dignitate, tantum se submittit modestia, comitate vincens etiam humiles. Nullus inuidet formoso, qui naturæ dono pudorê ac pudicitiam adiunxit. Nullus inuidet valenti ac longæuo, qui magno plurimorum bono valet ac viuit. Quòd si cui deest ingenium aut ars ad hæc pro dignitate tractâdi, abstineat potius, quàm velut malus pictor bonâ formam imperitia sua reddat deteriorem. Alexander ille fortasse morosiûs, qui nullius manu pingi sustinebat, nisi Apellis. Nemo tamen egregio corpore, à Fuluo Rutubáque pingi cupiat. Quod emittis in lucem publicam, tale sit, vt posteritatis memoriam polliceatur. Denique sic temperâda laudatio, vt hoc officium non appareat esse tributum eius animo quem laudas (nulli enim minus expetunt, aut sustinent etiam laudari, quam qui maximè promerentur) sed ipsi potius virtuti, quam nolentem etiam sequitur sua gloria, sed aliis ad similia studia prouocandis. Sic & vtiliter laudabitur qui promeritus est, & citra periculum inuidiæ, aut assentationis suspicionem. In defunctorum autem laudes vberius effundenda est vis eloquentiæ, quum iam mitior est inuidia, & minor adulandi suspicio. Hactenus ostendi, quomodo studiosi suis patronis commendari queant. Nunc paucis attingâ, quibus rationibus & studiis ipsis fauorem omnium valeant conciliare. Multis enim in locis iam linguæ, bonæque quas vocant literæ, magna flagrant inuidia: quod quidem fit partim culpa maiorum, qui putant autoritati suæ detrahi, si quid nouæ eruditionis accedat iuuentuti: contentique his, quæ pueri didicerunt, alia nec doceri patiuntur, nec sustinent discere, vel quia piget, vel quia pudet: partim etiam eorum vitio, qui hæc vetera noua inuehunt. Sunt enim in hoc ordine quidam intolerabili insolentia, qui simulatque tenuerint duodecim verba Latina, & quinque Græca, Demosthenes ac Cicerones sibi videntur, effutiunt ineptos libellos, nônunquam & virulentos, liberales disciplinas omnes miro fastu aspernantur, & in harum professores scurriliter debacchantur. Nec desunt qui bonis literis ad res pessimas abutuntur, ad seditiosam maledicentiam, ad concutiendam, luxandam, & labefactandam concordiam tranquillitatémque Reipublicæ Christianæ. At qui olim his literis erant instructi, principum tumultus sua facundia componebant, cum hæresiarchis belligerabantur, celebrabant diuorum memoriam, carmine prosáque decantabant Christi laudes, exhortabantur ad contemptum huius mundi, ad amorem rerum cœlestium. Talis erat Basilius, talis Nazianzenus, talis Ambrosius, talis Prudentius, talis Lactantius: in quibus linguarum ac politioris literaturæ cognitio ideo caret inuidia, quia seruiit pietati. Solent autem & hominum mores studiis imputari: quemadmodum hodie non pauci sunt, qui detestâtur Euangeliû, ob impuros quorundam mores, Euangelij nomine sese venditâtium. Quòd si quemadmodû Paulus cauens ab omni specie mali, glorificat Euangelium suum, omnibus omnia factus, vt omnes lucrifaciat: ita literarum huiusmodi professores integritate morum, comitate, têperâtiâq; linguæ, cômendarêt suâ professionê, lôgè plus esset fructus, & inuidiç minus. E diuerso, si maiores ciuiliter & æquis animis reciperent, non nouos aduenas, sed veteres hospites postliminiò sese recipientes, senti-

rent sibi non mediocrem lucem, neque vulgarem vtilitatem ex harum accessione accrescere. Nunc cum veteribus amicis perinde atque cum hostibus irreconciliabile bellum gerunt. Noua vocant quæ sunt vetustissima: vetera nominant quæ sunt noua. In priscis Ecclesiæ doctoribus sacrorum voluminum cognitio, cum linguarum & humanioris literaturæ peritia fuit coniuncta. Idem videmus in priscis philosophis, Medicis, Iureconsultis. Vbi balbutiit Aristoteles aut Hippocrates? Nónne facundi sunt Plato & Galenus? In veteribus autem Iurisperitis quæ fuerit vtriusque linguæ peritia, quæ Romani sermonis tum puritas, tum maiestas, declarant hæc ipsa fragmẽta, quæ gloriosus Iustinianus nobis pro solidis voluminibus obtrusit: quanquam hæc ipsa scatent vndique mendis prodigiosis. Nouum est, pueris ad grammaticam instituendis inculcare modos significandi, prælegere delira glossemata, quæ nihil aliud doceant quàm impurè loqui. Nouum est, adolescentem ad Philosophiæ, Iuris, Medicinæ, Theologiæ studium recipi, qui ob inscitiam sermonis nihil intelligat in vetustis autoribus. Nouum est, à Theologiæ adytis excludi, nisi diu sudarit in Auerroe & Aristotele. Nouum est, adolescentibus Philosophiæ candidatis inculcari nugas sophisticas, & commentitias quasdam difficultates, meras ingeniorum cruces. Nouum est, in publicis scholis, aliud responderi secundum viam Thomistarum & Scotistarum, nominalium & realium. Nouum est, illic excludi argumenta, quæ petita sunt ex diuinorum voluminum fontibus: sola verò recipi, quæ ducuntur ex Aristotele, ex epistolis decretalibus, ex placitis scholasticorum, ex glossematis iuris Pontificij professorum, aut similitudinibus plerunque frigidis ex iure Cæsareo detortis. Si nouis offendimur, hæc verè noua sunt. Si vetera probamus, vetustissima sunt quæ nunc offeruntur: nisi fortè nouum est, quod ab Origenis seculo proficiscitur: & vetus est quod ante trecentos annos exortum semper in deterius profecit. Sed his etiam iniquiores quidam non verentur priuatim ac publicè, atque adeò in sacris etiam concionibus deblaterare, has literas esse fontes omnium hæreseôn, non animaduertentes hanc blasphemiam cadere in Hieronymum, Ambrosium, & Augustinum, aliósque complures quibus doctoribus gloriatur Ecclesia. Huiusmodi stolidissimas nugas inculcant auribus adolescentium in secretis confessionibus: Caue à Græcis, ne fias hæreticus: fuge literas Hebræas, ne fias Iudæorum similis: abiice Ciceronem, ne cum illo damneris. O graues admonitiones. Nec cogitant futurum, vt hæc pueri passim effutiant ridenda cordatis. Eadem instillant parentum auribus, hoc agentes, vt ipsis mandetur liberorum instituendorum cura. Facilè imponitur mulierculis & simplicibus, idiotis, sanctimoniæ fuco. Verùm ouem nihilo rectius lupo commiseris, quàm talibus ventribus liberos. Quid audio? Valdenses, pauperes à Lugduno, Vuicleuus, linguas ac bonas literas calluerunt? Deinde num Hieronymus hæreticus fuit, quia linguis & omni literarum genere præcelluit? Si quis Gallicæ duntaxat linguæ peritus, sua lingua scriberet opiniones hæreticas, an protinus admoneremus omnes, ne quis disceret Gallicè? Nuper etiã principum aulis persuadere cœperunt, totum hunc tumultum, & Lutheranismi & rusticanæ seditionis, ex linguis humanioribúsque literis esse natum. Habent aulæ Midas ac Thrasones suos: summique principes hoc magis patent talium insidiis, quo magis ingenui sunt, quóque vehementius indulgent suis affectibus. Si de hæresi periclitatur qui Græcè & Hebraicè nouit, quòd Lutherus harum linguarum rudis non est: quur non potius in tuto esse dicitur, quòd Ioannes episcopus Roffensis, quòd Hieronymus Alexander archiepiscopus Brundusinus, propugnatores sunt nutantis Ecclesiæ: quorum hic omnibus linguis excellit, ille treis linguas ætate iam vergente non vulgari studio amplectitur? Addunt & aliam calumniam. Fortè in secretis admissorum confessionibus adolescentũ audiunt aliquid lasciuiæ, qui morbus peculiaris est illi ætati. Rogant quos autores legant: quum audiunt Vergilium aut Lucianum, studiis imputant ætatis aut hominis vitium, traducúntque protinus & ætatem & literas, quasi verò non multò peiora audiant ab iis, qui nullas omnino literas attigerunt. Etenim quemadmodum literarum studium non liberat ab omnibus vitiis, ita negari non potest, quin à multis arceat ætatem lubricam. Nihil autem tam sanctum, quin is qui naturâ improbus est, vertat in occasionem peccandi. Quòd si tollendum est, quicquid quomodocunque præbet turpitudinis occasionem: quur tantopere laudatur coactus iste cœlibatus? An putant ignotum, quæ lerna malorum hinc nascatur? Sed quis tandem erit fructus, si studiorum professoribus inuicem sese lacerantibus collabantur omnes honestę disciplinę, quod iam magna ex parte factum videmus locis aliquot? At sine his vita hominum non est hominum, sed ferarũ. Quid igitur superest, nisi vt linguæ, bonæque literę postliminio redeuntes, ac velut à radice repullulantes, ciuiliter & comiter sese insinuent in sodalitatem earum disciplinarum, quæ tot iam seculis regnant in Academiis? neque cuiusquam studium incessant, sed omnium studia potius adiuuent. Deferant nonnihil autoritati professionis, deferãt aliquid inolitæ & velut in naturam versæ consuetudini, deferant aliquid & ætati multorum non facilè ad diuersa flexili. Quos viderint insanabiles, suo relinquant ingenio, ne maiores excitent tragœdias. Qui tractabiliores erũt, hos inescent tempestiuis ac blandis admonitionibus. Sic admoneant, sic adsint, sic corrigant, vt officiosa pedisequa monet, adest, corrigit heram suam. Meritò regina disciplinarum omnium est Theologia: verùm hæc erit & honestior, & instructior, si tam vtiles pedisequas qua decet comitate receperit in suum famulitium. Præclara est Philosophia: sed huic plurimum accedet dignitatis, si veteres amicas agnouerit. Honesta hera est Iuris prudentia: verũ huic ornamenti non parum adherent tam elegantes fabulæ. Egregia res Medicina: sed absque linguarum & veterũ literarum cognitione penè cæca est. Ad hunc modum si sua bona vicissim inter sese communicent, vtræque fient & locupletiores, & splendidiores. Monarchas autem illud admonitos velim, ne susurronibus huiusmodi præbeant aures: cogitent potius, quantum fructus ac dignitatis ex hoc studiorum genere, rebus ipsorum sit accessurum, & olim accesserit. Postremò res omnium & publicè & priuatim erunt feliciores, si suo quisque vicino bonum vicinum præstiterit. Vt ad prouerbium redeam, congruit illi, quod alibi commemoratum est, Aliquid mali propter vicinum malum: quod vsurpauit Demosthen. in oratione contra Callictean: οὐκ ἦν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, χαλεπώτερον οὐδὲν ἢ γείτονος πονηροῦ καὶ πλεονέκτου τυχεῖν. id est: Non erat quicquam, ô Athenienses, perniciosius, quàm improbum vicinum, nec suis contentum esse nactum.

VICTORIA VTRIVSQVE TRISTIS.

ERASMI. Flet victus, victor interiit.

Κλαίει ὁ νικηθεὶς, ὁ δὲ νικήσας ἀπόλωλεν.

Id est:

Qui vicit, periit: plorant qui succubuere.

Quoties vtraque pars magno suo malo discedit: ita vt plerunque in bellis solet accidere: item in litibus forensibus, in contentionibus. Nam Hesiodus duas facit Eridas: quarum altera pestifera sit mortalibus, altera frugifera. In priore certaminis genere, qui vicerit, discedit improbior, victus fit infelicior. In posteriore qui superior euaserit, discedit clarior: qui superatus fuerit, discedit seipso melior. Tradunt hoc natum à Sibyllæ Erythrææ vaticinio, quod ædidit de pugna apud Cheronæam commissa. Nam illic Athenienses cum Thebanis victi perierunt. Philippus victor protinus à Pausania sublatus est. Meminit huius Georgius Gemistus in Hellanicis. Quanquam idem olim vsuuenit Troianis & Græcis, post insanissimum bellum, pro quadam mala muliercula tot annos gestum. Nam Troia funditùs euersa est, Græci victores aut in reditu perierunt,

aut domi reperêre perniciem.

Testa collisa testæ.

Testa testæ collidi dicitur, cùm duo conflictantur vtriusque malo. Aristophanes in Pace.

λακτίζων ὑπ' ὀργῆς ...

Id est:

Ac recalcitrans per iram testa testam vulnerat.

Talis est ferè conflictatio rerum inter se belligerantium, qualis ollæ cum olla collisio. Nonnunquam perit vterque. Certè neuter absque grauissimis damnis discedit, nisi quòd illud mihi videtur iniquissimè comparatum fatis, quod cùm par sit, incómoda belli in eorum recidere capita, qui belli sunt autores, & quorum refert vicisse, maxima pars malorum in hos ingruat, quibus inuitis & abominantibus bellum suscipitur: & ad quos etiam si prosperrimo Marte pugnatum fuerit, nec teruncius quidem sit rediturus.

Victoria non incruenta.

Facit hoc tum corruptela iudicum, tum patronorum rapacitas, vt ferè litigantium vtræque partes plectantur, adeò vt non rarò pœniteat etiam eum qui vicit litem. In hoc igitur conuenit illud ex Iliados ρ.

—Οὐδ' οἱ γε ἀναιμωτί γ' ἐμάχοντο.

—Nec hi sine sanguine pugnam Miscebant.—

VILITAS.

Ex Appendice Erasmi.

Nummus plumbeus.

Vilitatem & contemptum designabat olim. Plaut. Cui si capitis res sit, nummum nunquam credam plumbeum. Sic Cicer. Vatinium contemptim semissem hominem vocat. Et tressis seu triobolaris agaso, abiectus quidam alibi audit. Quin & Iustin. extremam studiosorum classem dupondios agnominat.

VINCERE ET VINCI.

Erasmi. Solus currens vicit.

Μόνος θέων ἐκράτει. id est, Solus currens vicit. De iis qui vincunt, nemine contrà certante. Tractum à stadiis. Nihil autem est negocij vincere, si nemo tecum certet. Concinnè dicetur in eos, qui sibi placent, quasi pulchrè causam probarint, cùm nullus adsit, qui contrà disputet. Lucianus in Imaginibus: ... id est: Haud est difficile, iuxta prouerbium, cùm solus curras, vincere. Affine illi, quod alias recensuimus, ἐρήμην νικᾶν: id est, Desertam causam vincere. Nec alienum ab illo, ἀκονιτὶ νικᾶν: id est, Citra puluerem vincere. Et, ἀνιδρωτὶ νικᾶν: id est: Citra sudorem vincere: quorum alibi meminimus.

Extremum occupet scabies.

Olim pueri cursu certantes, clamare solebant: Occupet extremum scabies: adhortantes hac voce singulos ad cursum, ac malè precantes ei qui omnium fuerit postremus. Id deductum est in adagium, quo vtebantur qui significarent sese quocunque modo velle vincere, neque commissuros vt inter postremos sint. Ita qui per fas nefásque rem augent, ne non sint inter optimates, qui malis artibus emergunt ad magistratus, qui rationibus quibuslibet ampla venantur sacerdotia, possunt aliò vocanti respondere: Extremum occupet scabies. Quanquam nihil vetat, quo minus in bonam partem detorqueamus: vt si qui summis viribus adnititur, ne ab æqualibus eruditione, aut rectè factis, aut officiis ab amico superetur, dicat: Occupet extremum scabies. Hoc igitur prouerbium pueris acceptum ferimus, quemadmodum & illud: τὴν κατ' αὐτὸν ἔλα. Et Euangelicum hoc Matth. xj. Cecinimus vobis, & non saltastis. Vtus est Horatius in Arte poetica:

Occupet extremum scabies, mihi turpe relinqui est.

Originem Acron indicat.

Palmam ferre.

Palmam ferre, & palmam tribuere, & palmam præripere, & his consimiles orationes, tametsi propter frequentē vsum simplices esse videantur, tamen prouerbiali schemate dictæ sunt. Neque enim palma per se victoriam significat, sed arborem ἀειθαλῆ, id est, perpetuò virentem frondibus: quam Græci φοίνικα vocant. Cur autem ab hac potissimùm sumpta sit metaphora, illud arbitror in causa fuisse, quòd quemadmodum in Conuiuialibus quęstionibus refert Plutarchus, hæc vna fuerit communis omnium sacrorum certaminum corona, cùm alioqui singuli ludi peculiares quasdam arbores aut herbas haberēt, quibus victores insigniebantur: veluti laurum, oleam, myrtum, apium. Præterea sunt qui putent, hanc arborem initio Phœbo sacram fuisse ante laurum, & antiquissimū victoris insigne fuisse palmam, non aliam quampiam arborem. Quomobrem autem hæc arbor potissimùm delecta sit ad eum vsum ab antiquis, A. Gell. causam reddit lib. Noct. Att. iij. cap. vj. scribēs arbori palmæ peculiare quiddam inesse, quod cum ingenio fortium virorum conueniat. Nam si super eius, inquit, lignum magna pondera imponas, ac tam grauiter vrgeas, oneréisque, vt magnitudo oneris sustineri non queat: non deorsum palma cedit, nec intrà flectitur, sed aduersus pondus resurgit, & sursum nititur, recuruatúrque: huiúsque tam stupendæ rei citat autores, Aristotelem in vij. Problemat. libro, & Plutarchum in viij. Symposiac. Et Plutarchi quidem verba super hac reperi in eo quem Gellius citat libro: ... id est, Nam palmæ lignum, si superimposito pondere grauiter premas, haud deflectitur deorsum, verùm in contrarium curuatur: perinde quasi resistens oneri vim facienti. Hoc ipsum sanè accidit & in certaminibus athletarum. Etenim qui per imbecillitatem animique molliciem cedunt illis eos premendo deflectunt. At qui fortiter in eo studio perdurant, hi non modò corporis robore, verumetiam animi prudentia proucheuntur atque augentur. Idē affirmat Plinius libro xvj. capite xlij. Pondus, inquiens, sustinere validæ, abies, larix, etiam in transuersum positæ. Robur, olea incuruantur cedúntque ponderi, illæ renituntur: nec temerè rumpuntur, priusque carie quàm viribus deficiunt. Et palma arborum valida: in diuersum enim curuatur. At populus contra omnia inferiora pandatur: palma è contrario fornicatur. Idem affirmat Theophrastus libro De plantis v. Hoc virilis animi robur cum palmæ genuina vi cōgruens, Vergil. scitè descripsit, cū ait:

Tu ne cede malis, sed contrà audentior ito.
Quàm tua te fortuna sinet.

Nec abhorret hinc Horatianum illud:

Duris vt ilex tonsa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido
Per damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes, animúmque ferro
Non hydra secto corpore firmior,
Vinci dolentem creuit in Herculem,
Monstrumve summisere Colchi.
Maius, Echionævε Thebæ.
Merses profundo, pulchrior euenit.
Luctere, multa proruet integrum
Cum laude victorem, gerétque
Prælia coniugibus loquenda.

Inuulnerabilis vt Cæneus.

Ἄτρωτος ὑπάρχεις ὡς Καινεύς. id est, Inuulnerabilis es vt Cæneus. De his, qui lædi non possunt. Est in poetarum fabulis, Cæneum munere Neptuni nullo telo violari potuisse. Cæterùm iuxta fidem historiæ, Cæneum Thessalū quempiam aiunt fuisse rei bellicæ cùm primis peritum, adeò vt cùm multis præliis interfuisset, nunquam vulnus acceperit. Denique cùm Lapithis auxilium ferret aduersus Centauros, deprehensus solus, ab hostiū multitudine obrutus est, citráque corporis vulnus extinctus. Itaque Lapithæ, cadauere integro reperto, sparserunt rumorem, Cæneum in omni vita inuúlnerabilem fuisse. Venustius enunciabitur

enunciabitur per comparationem.

Αὐτόθι κατάβαλε.

Αὐτόθι κατάβαλε. id est, Hoc ipso depone loco. Aristides in Pericle: [Greek illegible] id est: Iam de loquacibus, ó Plato, ignauis ac timidis, protinus depone, ne fortè aliquis Deus alius Troianos erigat. Interpres indicat prouerbium esse, sumptúmque à victoribus: qui vetat ne victus aliquis discedat, sed inibi porrigat herbam, & victorem agnoscat, ac victoriæ præmium persoluat. Vsus erit, quoties statim & absque mora iubemus aliquid exhiberi: veluti probationem eius quod dixerit aliquis, vel promissum vel specimen artis in qua glorietur sese pollere. Vsurpatur & apud Platonem.

Herbam dare.

Herbam dare, pro eo quod est, victorem agnoscere, ac se victum fateri, passim obuium est apud doctos. Inde sumptum, quòd (vt est autor Festus Pompeius) id erat pastoralis vitæ indicium: propterea quòd antiquitùs cursu, aut alio quopiam certamine, superati, herbam ex eodem statim loco decerptam, aduersario porrigebant, victoriæ agnitæ symbolum. Plinius lib. xxij cap. iiij. loquens de corona obsidionali graminea: Dabatur, inquit, viridi è gramine, decerpto inde, vbi obsessos seruasset aliquis. Namque summum apud antiquos victoriæ signum erat, herbam porrigere victos: hoc est, terra & altrice humo & humatione etiam cedere. Quem morem, inquit, etiam nunc durare apud Germanos scio. Idem lib. viij. cap. v. de elephante: Mirus namque pudor est, victúsque vocem fugit victoris, terram ac verbenas porrigit. Festiuius autem erit adagium, si ad literariam victoriam transferatur.

Dare manus.

Simili figura dixit Horatius, Dare manus: pro eo quod est, se victum agnoscere. Nam qui se victori dedunt ne intermantur, vltrò manus ad vincula offerunt. Horatius in Epodis:

Iam iam efficaci do manus scientiæ.

M. Tullius in sermone De amicitia: Ad extremum det manus, vincique se patiatur. Id si ad animi res deflectatur, redditur venustius. Est autem hominum genus, qui nunquam agnoscunt se victos in disputando, etiam cùm maximè sint deiecti. Quales depingit Galenus lib. ij. [Greek illegible] id est: Verùm vbi quis redargutus est, nihilo secius complectitur tamen, nec agnoscens se concidisse, similis est vulgaribus istis palæstritis, qui deiecti à luctatoribus, & humi iacentes supini tantum abest vt lapsum agnoscant, vt etiam ceruices eorum à quibus deiecti sunt, teneant, non sinentes illos auelli, ac vel ita se vicisse arbitrantur.

Hastam abiicere.

Hastam abiicere, dixit M. Tullius in oratione pro Murena: pro eo quòd est, causæ diffidere, & contentionem relinquere. Translatum à militia. Desperat enim, quisquis arma in bello abiicit: & aut fugam spectat, aut mortem expectat. Græci simplici vocabulo ῥιψάσπιδας vocant timidos, & in bello fugitiuos: nimirum ab clypei iactu. Id cognominis Demosthenes in prælio quodam emeruit: tam ignauus in bello, quàm in concionibus inuictus. Cleonymus apud Aristophanem in Fucis, ἀσπίδα ἀποβαλὼν appellatur. Plato lib. De legibus xij. declarat ῥιψάσπιδος nomen multò probrosissimum esse.

Harena cedere.

Confine est his, Harena cedere: pro, desistere à certamine, & victoriam vltrò concedere. Translatum à pugna gladiatoria. Sic & Horatius:

Iam Scythæ laxo meditantur arcu
Cedere campis.

Mea est pila.

Mea est pila: id est, Vici, & voti sum compos, aut, Res mihi in manu est, apud Plautum in Truculento. Sumptū à notissimo pilæ ludo, cùm multis insequentibus, vnus aliquis præstantior occupat. Consimili figura dixit in Cassina: Sed si nunc vult hera facere officium suum, nostra omnis lis est, id est, vicimus. Traducta metaphora à iudiciis.

Quid nisi victis dolor?

Τί ἄλλο ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη; id est, Quid aliud quàm victis dolor? Vsurpandum, vbi palàm fit in contumeliam quippiam, Sumptum à dicto Brenni, palàm illudentis Romanos in appendendo auro, quod stipulatus fuerat ab illis desperantibus auxilium, vt è Romanis finibus abduceret Gallorum exercitum. Sed ipsius Plutarchi verba libitum est subscribere: [Greek illegible] id est: Itaque cùm placuisset vti principes in colloquium venirent Brennus & Sulpitius Romanorum ductor, conuenit vt Romani mille libras auri dependerent: hi simul atque accepissent aurum, ex vrbe atque ex agris discederent. Super his quum iusiurandum intercessisset, iámque aurum esset adductum, Gallique pactæ fidei immemores, initio furtim, mox palàm deprimerent, detorquerentque lancem, Romanorum aduersus illos coorta est indignatio. At verò Brennus tanquam per ludibrium & irridendi causa ensem vnà cum balteo exutum lancibus apposuit. Porrò Sulpitio roganti quid hoc esset rei, Quid enim aliud, inquit, nisi victis dolor? Atque id dictum iam in prouerbium abiit. Cuius meminit Festus Pompeius, illud addens: Cùm Camillus Brennum insidiis circumuentum conciderет, & ille quereretur contra fœdus fieri, retorsit in eum suam vocem: Væh victis. Sic etenim Festus effert prouerbium. Vnde palàm est, dolorem, non opprobrium in Plutarcho vertendum fuisse. Lapus interpres aut lapsus est, aut vsus est exemplari, in quo scriptū erat, pro ὀδύνη, ὄνειδος. Huc allusisse videtur Plautinus Ballio: Væ & victis. cùm victus vel iniquis conditionibus parere cogitur. Et, ni fallor, Vergilius in Mœride:

Nunc victi tristes, quoniam sors omnia versat.
Hos illi, quod nec bene vertat, mittimus hœdos.

Nonius Marcellus in dictione Cestus, citat titulum satyræ Varronianæ, Væ victis.

Victi non audent hiscere.

Νικώμενοι ἄνδρες τῇ ἀγρύξει δέδενται. id est, Qui vincuntur, silentio vincti sunt. Plutarchus in libello cui titulus, Quo pacto quis vtilitatem capere possit ex inimicis, citat ex Pindaro. Conuenit cum illo quod alibi retulimus, Quid, nisi dolor victis? Est autem verbum perquàm elegans ἀγρυξία: vbi quis non audet hiscere, à verbo γρύζειν. de quo non semel dictum est.

Tolle digitum.

Αἶρε δάκτυλον, id est, Tolle digitum. victum te fatere. Nam hoc signo qui in conflictu succubuisset, τὴν ἧτταν agnoscebat. Persius in satyra v.

Nil tibi concessit ratio: digitum exere, peccas.

Cognatum illi quod alio dictum est loco, Dare herbam. huc, ni fallor, respexit diuus Hieronymus in dialogo Luciferiani & Orthodoxi, quum ait, En tollo manum, cedo, vicisti. Athenæus lib. vj. ex Antiphane refert hos versus in tragicos poetas.

Ὅταν μηδὲν ἔτι δύνωντ' εἰπεῖν ἔτι,
Κομιδῇ δ' ἀπειρήκασιν ἐν τοῖς δράμασιν,
Αἴρουσιν ὥσπερ δάκτυλον τὴν μηχανήν. id est,

Vbi nil habent quod dicere queant amplius,
Sed prorsus hærent explicanda in fabula,
Repentè tollunt machinam digiti vice.

Paulò aliter visus videtur M. Tullius libro. in Verrem vj. Accurrunt tamen tutores, digitum tollit Iunius patruus. Nam hic videtur esse gestus comprobantis, aut se profitentis emptorem, siue conductorem. Siquidem & hoc pacto olim ferebantur suffragia, & in auctionibus eodem, qui volebat, declarabat se emptorem aut conductorem.

EX APPENDICE ERASMI.

Longè vicisti.

—Σὺ δ' ἀρετῇ πίσυνε γ' ἄεθλον
Οὔτις φαιήκων ἄλλ' δ' ἰξεται οὐδ' ὑπερήσει.

Id est:

At tu fide animo, quando hoc certamine nullus
Phæacum te nec æquabit, nec superabit.

Quoties dicemus quempiam aliis egregiè præcellere omnia in re. Homerus.

IVNII. Vincat tuus tripes.

Heliodorus lib. ij. νικάτω ὁ τρίπους σου, ἐγὼ δὲ ψευδόμαντις ἀναφαινέσθω. id est: Tuus tripus vincat, egóque mendax vates inueniar. Conueniet, vbi alicui proteruè pertinaci veritatem dicti concedimus, velut herbam illi porrigentes victoriámque permittentes. Sumptum à tripode oraculari, cui insistens vates, hausto numine ventura canebat.

Ignis in vepribus.

Πῦρ ἐν ἀκάνθαις, id est Ignis in vepribus. De acri disputatore vsurpauit prouerbialiter Nazianzenus, qui aduersariorum argumenta ignis instar absumit. ita enim de Basilio Magno loquitur in Monodia: ὡς δ' γίνεται πέλεκυς ἀκόνην τεμών, ἢ πῦρ ἐν ἀκάνθαις, ὅ φησιν ἡ θεία γραφή, ῥᾳδίως ἀναλίσκων τὰ φρυγανώδη ταῦτα καὶ ὑβριστὰς τῆς θεότητος. id est: Fit illis bipennis cotem discindens, aut ignis in senticeto iuxta Scripturæ sacræ dictum, absumens haud difficulter sarmentitias illas quisquilias, deitatis violatores.

Neruos frangere.

Νευροκοπεῖν prouerbiali specie dictum est ab Hermia Damasij patre, in libello quo gentiles proscindit, pro animi constantiam labefactare, & sententiam quam quis firmam habuerit, conuellere atque subuertere. sic enim ait: νευροκοποῦσι γὰρ μου τὴν ψυχὴν ἀρχαιότεροι τούτων γέροντες. id est: Vetustiores istis senes neruos animi incidunt. Simili modo dixit Fabius lib. j. Institut. orator. Mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, neruos omnes & mentis & corporis frangit. Nerui metaphoricè pro robore & viribus accipiuntur, tam apud Græcos quam Latinos. hinc Demosthenes, νεῦρα πολέμου τὰ χρήματα dixit, quomodo Cicero vectigalia neruos reipub. Ita Georgius Pisides Iambographus:

Βλέπων μάλιστα καὶ τὰ νεῦρα τῆς μάχης
Τὸν πλοῦτον ἐκρεύσαντα πρὸς τοὺς βαρβάρους.

Id est:

Quum cerneret potissimè pecunias
Belli neruos, ad barbaros diffluere.

Dion Nicenus in Vespasiano: νεῦρα γὰρ τῆς ἡγεμονίας τὰ χρήματα ἀεὶ ποτ' ἔφη εἶναι. id est, Pecunias neruos esse imperij semper dixerit. Olympiodorus νεῦρα ἀποδείξεως neruos demonstrationis pro solido robore dixit. Eiusdē generis est ἐκνευρίζειν apud illos, vt Eneruare apud nostros, pro debilitare. Cydonius Thessalonicensis in oratione de mortis contemptu: οὕτως ἐκνενευρισμένους καὶ ἐκτεθηλυσμένους καὶ βλακεύοντας ἀπηχθε, id est Tantopere dissolutos & enerues, & palàm socordes. Apud Suidam: ἐκ τῶν Ἐπικούρου λόγων τὴν ψυχὴν ἐκνενευρισμένος καὶ ὅλως γυναικώδης. id est: Epicuri librorum lectione animo eneruatus atque effœminatus. Clarissimè Plutarchus in Symposiacōn vj. vbi disceptat an vinum sit percolandum: ὁ δ' ἀπαιτητικὸς καθαρμὸς οὗτος ἐκνευρίζει μὲν ἐκτέμνει τὰ νεῦρα, καὶ τὴν θερμότητα κατασβέννυσι. hoc est: Huiusmodi purgatio primùm quidem neruos omnes vini excindit, atque natiuum calorem extinguit. Consimiliter dixit Petronius Arbiter: Effecistis vt corpus orationis eneruaretur & caderet. Ab hoc diuersum est illud Philonis Iudæi. νοῦς ἄρρενι τόνῳ νευρωθεὶς, ὑπὸ σφόδρα νευρώσαντος, id est: Mens virili robore cōfirmata, vsqueadeò neruis compacta est. & rursus: ὄντως γέμοντα πνεύματος ἀθλητικοῦ καὶ τόνον νενευρωμένου. id est: Reipsa athletico spiritu plenum, totóque habitu neruis præditum. & iterum: αἰσθήσεις καὶ ἀνίκητος ψυχὴ, ἣν ὀρθὸς λόγος δόγμασι παγίοις ἐνεύρωσεν. id est: Inuictus est animus, & cedere nescius, quē solidis dogmatibus, recta ratio roborauit, & neruosum reddidit.

Argiuos exarmat oraculum.

Citatur à Plutarcho in eo quem ἐρωτικὸν inscripsit, senarius prouerbij vice ab ipso vsurpatus:

Τοδ' ἐξοπλίζει τοὺς Ἀργείους λόγιον.

Id est:

Exarmat Argiuam gentem hoc oraculum,

Accommodari poterit, quando significabimus, argumento quopiam valido aut syllogismi ariete destrui atque euerti quæ per se firma antea & certa videbantur. Videtur è Tragico quopiam desumptum. Exarmare propriè belluas dicimus, quando vngulas, aliáve armenta contra hostilem iniuriam à natura illis concessa demimus, ne nocere queant. Sic Plinius exarmare accusationem tropicè dixit, pro infirmare eam & conuellere.

Puluere extrito decertat.

Κόνιν ἀποψησάμενος ἀγωνίζεται. id est: Extrito puluere decertat: aut, in certamen descendit. Citatur prouerbium ab Eustathio Iliados penultimo. Quadrat in eum, qui victus animum resumit, & cum hoste digladiatur. Transferetur ad animum, si quis in congressu literario herbam alicui dare coactus, nihilo animo deiectior, ad conflictum redeat, quasi detersis pulueris sordibus. Veluti si dicas, Alciatum conuictum erroris in ratione ponderum & mensuratum à Georgio Agricola, excusso puluere ad pugnā redire edito rescripto aduersus hostem, nimirum κόνιν ἀποψησάμενος ἀγωνίζεσθαι.

COGNATI. Μειοψηφεῖς.

Apud Paulum lib. Pandect. xxxvj. tit. j. c. lxxxj. pro peremptoriè & sine replicatione vsurpatur. Polycrates inquit, fideicom. petierat, & obtinuerat apud Aurelium Proculum proconsulem Achaiæ. Appellatione facta, cùm solus Phœbus egisset μειοψηφεῖς victus est, quia ei vel eis verbo, vtrosque fratres complecterentur, &c. Apud Iurisconsultos videntur his plura similia adduci, nescio an vulgò ex authoribus iactata, certè eorum, quæ Erasmus noster ex illis, & Alciatus inter prouerbia connumerant.

Πάλαισμα.

Hoc verbum propriè valet astutam rationem vincendi aduersarium, qua vtebantur pugiles in certaminibus. Sæpe tamen apud authores ad alias res translatum inuenitur, significátque callidum aliquod consilium ac vafrum. Aeschines contra Ctesiphōtem, admonens ne se paterentur decipi: μὴ ἀγνοεῖτε ὅτι πάλαισμα τοῦτ' ἐστὶν ἀδικίας. Xenophon in ij. ἀπομνημονευμάτων: καὶ ὁ Σωκράτης εἶπεν, ἄλλο ἐγὼ πάλαισμα πῶς γὰρ ἕξεις; ἐξ οὗ ὅτι ... ὁ σκοπὸς ... ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν. Aristophanes itidem in βατράχοις, cùm ait: ἀρχαῖόν γε τὸ πάλαισμα.

Prouocat & vincitur.

Plerunque fit, vt prouocans vincatur. Menalcas apud eundem Theocritum prior prouocat & deligit iudicem: prior incipit, & vincitur. Itidem Lacon. Hoc verbum hodie in populari ore versatur.

Manus intendere.

Pro eo, quod Græci prouerbiali figura dicunt: χεῖρα ἀνατείνειν. id est, Manum intendere. Cicero lib. De consolatione, cùm morte Tulliolæ se à fortuna superatum fateretens, manum tollere dixit: Cedo, inquit, en manum tollo. Locus est apud Lactantium lib. iij. cap. xxviij. Similiter Virg. xij. Aeneid.

—Vicisti: & victum tendere (τείνω hoc quidem est) palmas
Ausonij videre.—

Plutarc. in Lycur. χεὶρ οὐκ ἀνατείνεται. id est: Manus non intenditur. Confinia sunt his: Dare manus, Herbam porrigere, & Harena cedere: quæ omnia victum se fateri significant, ac cedere: de quibus Erasmus noster. Cicero ad Atticum lib. ij. Aiebat eum sanè diu multa contrà, ad extremum autem manus dedisse: & affirmasse, nihil se contra eius voluntatem esse facturum. Lucretius:

—Et si tibi vera videtur,
Dede manus: aut si falsa est, accingere contrà.

quod Græci τὰ χεῖρι [illegible] dicerent.

Serra pugnare.

Ancipitem pugnam, victoriam alternatim modò in hāc modò in illā partē, vicissitudine sæpius variata, inclinantē significare qui volunt, Serra pugnare dicunt, aut prœliari. Id esse tunc, Festus ait, cùm frequens est confertæ pugnæ vicissitudo, cumque assiduè acceditur & receditur, neque vllo consistitur tempore. quod quidem ab secandi gestu desumitur: serra quippe modò in hanc; modò in illam partem assiduè tracta.

Manus dare, siue tollere.

Latini manus dare & tollere dicunt, pro eo quod est, victum se fateri. Græci, χεῖρας ἀνατείνειν, proferunt. Cicero in lib. De consolatione, cùm morte Tulliolæ suæ à fortuna superatum se fatens: Cedo, inquit, & manum tollo. Locus est apud Lactantium lib. iij. cap. xxviij. Similiter Virgil. xij. Aeneid.

—Vicisti, & victum tendere palmas
Ausonij videre.—

[illegible] quidem tendere est. His similia sunt, Tollere digitum, Herbam dare, siue porrigere, Arena cedere, de quibus Erasmus noster in Chiliad. Catul. de quodam & calno, Manus tollere, quoque dixit.

Fugientem insequi.

Cic. contra concionem Q. Metelli, orat. xiij. apud Fortun. lib. iij. Sic enim, vt opinor, insequar fugientem, quoniam congredi non licet cum resistente.

Oculis vertigine caligantibus vacillare.

Ego tanquam à pugili robusto percussus, oculis vertigine caligantibus vacillaui.

MELCHIORIS NEIPEI.
Samnites.

Vno vocabulo complexus sum modò adagium: complectar nunc etiam alterum. Id vt liceat, effecerunt tum priuati aliquot homines, tum etiam populi quidam plurimùm nobilitati vulgò vel vitio aliquo peculiari & insigni, vel laude. Samnites ergo Horat. ij. epist. ij. vocat παρομιακῶς eos, qui multum diuque lædunt, & læduntur: mordent, & mordentur: dente cruento & diro Marte lacessunt: & lacessuntur: breuiter, Samnites vocare licebit, qui longo temporis spacio alios grauissimè vexant, vehementissimeque affligunt, ipsi quoque atrocissimè vexati ab aduersariis, & grauissimis calamitatibus pressi. Horatij versus hi sunt:

Cædimur, & totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.

Agit de poetis, qui aures penè inuiti & fracti diu præberent alienis scriptis audiendis: cùm ipsi vicissim alienas aures suis poematis recitandis obtundant, atque enecent. Samnites, teste libus historicis: Liuio, Floro, Orosio, Plinio Iuniore, & aliis, per annos xlix. atroci bello cùm Romanis æquo marte depugnarunt: tandem Pontio duce eorū capto, in Romanorum ius concesserunt: eamque ob causam gladiatores Romę Samnitium nomine appellati sunt. Cic. multis locis. Liuius lib. ix. huius appellationis originem refert ad Campanos, qui superbia & odio Samnitium gladiatores, quod spectaculum inter epulas erat, eo ornatu (describerat ibidem illum paulo antè) armarunt. Samnitiumque nomine appellarunt.

Alternatque viros victoria.—

Possit hoc Homeri carmen Iliad. ?. in prouerbium cadere: quando victos nos, sed minime territos tamen, nec spē animumque deposuisse ob sortem aduersam significabimus. Nam hunc locum παραφραστικῶς interpretatus Virgilius Aeneid. xj. verbis Turni sic differit:

Multa dies, variusque labor mutabilis æui
Rettulit in melius multos alterna reuisens
Lusit, & in solido rursus fortuna locauit.

Num capti potuere capi?

Contraria illa [illegible], vel si mauis [illegible], quæ Iunone, quæritante, extat apud Virgil. Aeneid. vij. miram auxesim habet & emphasim turbulentissimam, meritoque Adagiorum locum occupabit: cùm significabimus nobis rem esse vel fuisse, vt negocium, vel litem, vel bellum cum inuictis, immanibus & importunis, nulla re vel miseria fractis, aut frangendis, nullo discrimine fessis, aut fatigandis: vsque eò, vt ne victi quidem victoriam tradāt ne capti quidem capi posse agnoscant: nihilo secius ac rebus saluis & integris, fortem & intrepidū animum semper præstantes. Virgilius sic habet:

Heu stirpem inuisam, & fatis contraria nostris
Fata Phrygum: num Sigæis occumbere campis:
Num capti potuere capi? num incensa cremauit
Troia viros?—

VINCVLVM INSOLVBILE.

ERASMI. Vulcanium vinculum.

Ἡφαίστειος δεσμός: id est, Vulcanium vinculum. Vbi quis nodis inextricabilibus esset illigatus, Vulcaniis vinculis teneri dicebatur. Sumpta denominatione ab adamantinis illis vinculis, quibus apud Homerum Vulcanus Venerem & Martem sic irretiuit, vt quo magis se conarentur explicare, hoc magis inuoluerentur. Homerus Odysseæ viij.

Βῆ ῥ' ἴμεν ἐς χαλκεῶνα, κακὰ φρεσὶ βυσσοδομεύων.
Ἐν δ' ἔθετ' ἀκμοθέτῳ μέγαν ἄκμονα, κόπτε δὲ δεσμοὺς
Ἀρρήκτους, ἀλύτους, ὄφρ' ἔμπεδον αὖθι μένοιεν.
Αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τεῦξε δόλον κεχολωμένος Ἄρει,
Βῆ ῥ' ἴμεν ἐς θάλαμον, ὅθι οἱ φίλα δέμνι' ἔκειτο,
Ἀμφὶ δ' ἄρ' ἑρμῖσιν χέε δέσματα κύκλῳ ἁπάντῃ.
Πολλὰ δὲ καὶ καθύπερθε μελαθρόφιν ἐξεκέχυντο,
Ἠΰτ' ἀράχνια λεπτά, τά γ' οὔ κέ τις οὐδὲ ἴδοιτο,
Οὐδὲ θεῶν μακάρων.—

Id est:

Ille domum petiit, quà stat ferraria fornax,
Secum imo interea penitùs mala pectore voluens:
At trunco imposita prægrandi incude, secabat
Vincula vel nulli rumpenda, vel effugienda,
In quibus impliciti simul astrictique manerent.
At postquam insidias Marti indignatus, & artes
Absoluisset, adit conclaue, vbi dulce cubile
Stabat: & hinc illinc fallacia vincula fulcris
Obligat, & summo suspendit plurima tecto,
Mirè tenuia sic telas vt araneorum,
Sic vti non possint oculis deprendier vllis,
Non vel diuorum.—

Adagium refertur à Suida.

Herculanus nodus.

Ἡράκλειον ἅμμα: i. Herculeus nodus, pro vinculo arctissimo atque indissolubili legitur apud eruditos. Seneca apud Lucilium: Vnus tibi nodus, sed Herculeus restat. Sic enim vocat syllogismum, qui vix dissolui posset. Quod in eos quadrabit, qui sunt arctissima necessitudine copulati. Idque vnde sit natum, Plutarchus propemodum indicat in Alexandri vita. Scribit enim Alexandrum Magnum, subacto oppido Gordio, Midæ regia, visere voluisse plaustrum illud celebre, mirando artificio ex corni lib. connexum. De quo talis fama apud barbaros increbuerat, quisquis eius nodos explicuisset, ei totius orbis imperium portendi fatis. Alexander ense dissecuit. Aristobulus scribit eum facillimè dissoluisse: nempe adempto clauo quo temoni iugum annectitur. Allusit huc Ausonius, scribens Paulino suo: Næ tu Alexandri Macedonis peruicaciam supergressus es, qui fatalis iugi lora quum soluere non posset, abscidit, & Pythiæ specu quod nefas erat patere, penetrauit. Rursus ad eundem in carmine:

Ocyus illa iugi fatalis soluere lora
Pellæum potuisse ducem reor, abdita opertis
Principiis, & vtroque caput celantia nodo.

Nodum autem eum, quem ostendit Hercules, religiosum ac sacrum apud priscos fuisse, satis liquet ex iis Plinij verbis, quę sunt in historia mundi lib. xxviij cap. vj. Ac vulnera nodo Herculis præligare, mirum quantum ocyor me-

dicina est. Atque etiam quotidiani cinctus tali nodo vim quandam vtilem habere dicuntur. Festus Pompeius ostendit antiquitùs fuisse morem, vt noua nupta laneo cingulo præcingeretur, vincto nodo Herculis: quem vir ominis gratia soluebat in lecto. vt & ipse felix esset in liberis suscipiendis: nam Hercules septuaginta liberos reliquit. Athenæus lib. xj. tradit Heracleotas Bœotiæ gentem hoc insigni à cæteris distingui: ἐν ἴσῳ ὅτι τῶν ὤτων αὐτοῖς ὁ λεγόμενος ἡρακλειωτικὸς δεσμός. id est, quòd super aures gestent vinculum, quod Herculanum dicitur. In consimilem sensum Marcus Tullius vsurpauit, Trabali clauo, actione in Verrem vij. Et vt hoc beneficium, quemadmodum dicitur, trabali clauo figeret, cũ consilio causam Mamertinorum cognoscit. Meminit & Horatius clauorum Trabalium.

IVNII. Contigua soluis.

Καθαπτὰ λύεις: id est, Contigua soluis: vel, Induta soluis: vtrunque enim significat καθαπτὸν, & contiguum, quod indiuiduo nexu coniuncta se inuicem contingant, & indutum, ita vt viuam cutim attingat: quo Aristophanes dixit νεβρῶν δοραῖς καθαπτοὶ, hinnulorum tergoribus amictum: vtrunque verò difficulter exoluas, & quod contiguum est, & quod corpori inductum atque assutum quodammodo. Admonet Hesychius dici in eos, qui rem multis modis difficilem aggrediuntur soluere: & exponit καθαπτὸν, immissum ac insutum pellibus, & scuta astricta gestantem: cuiusmodi hominem & periculosè & magno labore exuere parauer is. Non malè fortassis κάθαμμα λύεις legas, pro, Nodum dissoluere, quo vsus est in Hyppolyto Euripides:

> Τίνα νῦν ἢ τέχναν ἔχομεν ἢ λόγους,
> Σφαλεῖσαι κάθαμμα λύειν λόγου.
>
> Id est:
>
> Qua arte quáue ratione queamus
> Errore commisso dicti nodum soluere.

Cuius origo refertur ad Gordij Midæ patris vehiculum fatale: cuius iugum inexplicabili vinculo ita adstrictum erat, vt nodorum implicatorum nexus vnde inciperet, quóue se conderet, nec ratione nec visu percipi posset: vt scribit de eo Qu. Curtius Rufus lib. iij. Corrigenda interim est obiter lectio apud Suidam deprauata: apud quẽ perperam legitur κάθαρμα λύεις: quæ vox piaculum sonat.

Archimedeum problema.

Quia in mentionem Archimedis incidimus, lubet subiicere quod haud dubiè prouerbij intellectu à Cicerone dictum est libro xiij. epistolarum ad Atticum. ita enim habet: Abiit illud quod tum me stimulabat, quòd tibi dabam Ἀρχιμήδειον πρόβλημα. Archimedeum problema appellat quæstionem abstrusam, solutu difficilem, solicitaque indagine examinandam. Archimedis inuenta admiranda, & infinitam solertiam prædicat Vitruuius lib. ix. singularemque illius industriam ibidem narrat in expendendo stacomate: quod & Rhemnius Fannius explicat versibus. Archimedem ait Synesius lib. De insomniis, poposcisse locum sibi extra telluris orbem, vbi cùm vniuersa terra se velut in lance appenderet: in terra namque positum, nullas aduersus illam habere vires. Memoratur & dictum ipsius Dorica dialecto:

> Πᾷ βῶ καὶ χαριστίωνι τὰν γᾶν κινήσω.
>
> Id est:
>
> Quò ibo, & vniuersam tellurem Charistioni commouebo.

Leguntur de eius industria incomparabili, senarij Pisidæ isti, sic à me repositi:

> Τὰς πέντε δυνάμεις Ἀρχιμήδης εἰς μίαν
> Συνάψας ὁλκὴν εἰς τὸ μοχλεύειν μόλις,
> Τὸν δ' ἐκ σαχηλιτ[illegible] ἐξεῦρε τὴν θεωρίαν.

quorum versuum hic sensus est: Archimedem Geometricas omnes facultates (quę numero quinque censentur) in vnum tractoriæ machinæ corpus coniunxisse, qua immẽsi ponderis moles libraret versaretque. legendum enim est, ὁλκὴν: non autem, ὅλην, apud Suidam versus istos adducentem.

VIS INIVSTA.

ERASMI. Leonis catulum ne alas.

Æschyli sententia prouerbialis refertur apud Aristophanem in Ranis:

> Οὐ χρὴ λέοντος σκύμνον ἐν πόλει τρέφειν,
> Μάλιστα μὲν λέοντα μὴ 'ν πόλει τρέφειν,
> Ἢν δ' ἐκτραφῇ τις, τοῖς τρόποις ὑπηρετεῖν.
>
> Id est:
>
> Catulum ne alas leonis in rè publica,
> Ac maximè ipsum ne leonem alas ibi:
> Quòd si quis alitus obsequendum moribus.

Refert hunc locum Valerius Maximus lib. vij. cap. De sapienter dictis. Admonet ænigma, non esse fouendam potentiam, quæ leges posset opprimere: quòd si forte talis quispiam extiterit, non esse è Rep. decertare cum illo, quem nequeas nisi magno Reipub. malo deuincere. Tyrannus aut ferendus est, aut non recipiendus.

Lex in manibus.

Ἐν χειρῶν νόμῳ, id est, Lege manuum dicitur, quum res vi geritur, non ex præscripto legum. Aeschines cõtra Timarchum: φυλακτέοι δὲ τοῖς μὲν ὀλιγαρχικοῖς, καὶ τοῖς τὴν ἄνισον πολιτείαν πολιτευομένοις, τοὺς ἐν χειρῶν νόμῳ τὰς πολιτείας καταλύοντας. id est: His verò qui sequuntur oligarchiam, & apud quos inæqualis est reipub. administratio, cauendi sunt qui lege quæ est in manibus sita, ciuitatis statum labefactant. Manuum legem appellat violentiam siue ius belli. Vsus est in hunc sensum Polybius Historiæ libro j. τῶν δὲ πολεμίων ὅσους ἐκράτησε, τοὺς μὲν ἐν χειρῶν νόμῳ διέφθειρε, τοὺς δὲ ζωγρίᾳ πρὸς αὐτὸν ἀνακομισθέντας ὑπέβαλε τοῖς θηρίοις. id est: Ex hostib quoscunque deuicisset aliquando, alios violenta manu perimebat, eos verò qui viui capti ad eum adducebantur, bestiis obiiciebat. Rursus lib. ij. ἐν δὲ τούτῳ τῷ καιρῷ συνέβη Γάϊον τὸν ὕπατον παραβόλως ἀγωνισάμενον, ἐν χειρῶν νόμῳ μεταλλάξαι τὸν βίον. id est: Per idem hoc tempus accidit, vt Caius consul dum audacius pugnat, manuum lege vitam finierit. De αὐτοχειρίᾳ dictum est alias. Apud Plautum seruus quispiam minitatur se manu litem acturum.

Leonina societas.

Leonina societas est, cùm omne commodum ad vnum aliquem redit, reliquis vi fraudatis: qualis fermè solet esse cum regibus, aut præpotentibus plebeiæ sortis hominibus. Extat in Pandectis, in quibus ex Vlpiano refert Aristo, Cassium respondisse, societatem talem coiri non posse, vt alter lucrum tantùm, alter damnum sentiret: & hanc societatem leoninam solitum appellare. Cæterùm Cassianam appellationem, haud dubium prouerbialem, ex Æsopi Græci apologo natam apparet, qui talis circumfertur: Leo, asinus & vulpes societatem inierant, vt quod venatu cepissent, id in commune partirentur. Prædam vbi erant nacti, leo iubet vt asinus partiatur. Ille, vt est stolidus, in treis æquas portiones distribuit. Qua gratia mox indignatus leo, quòd cæteris æquaretur, asinum adortus dilaniat. Restabat vulpes, eam de integro partiri iubet: illa totam fermè prædam leoni attribuit, sibi vix paucula quædam seruãs. Leo comprobata distributione, rogat quisnam illam artem partiendi docuisset. Et vulpes: Calamitas, inquit, asini.

Atticus aduena.

Ἀττικὸς πάροικος: id est, Atticus aduena: In violentos & feroces vicinos dicebatur. Duris apud Zenodotum ait ex Atticorum moribus natum, quòd olim finitimos è sedibus suis exigere consueuerint. Crateus inde manasse putat, quòd Athenienses, qui Samum missi fuerant, indigenas expulerint. Notatur adagium ab Aristotele lib. Rhetoric. iij. ἔτι, inquit, ἔνιαι τῶν παροιμιῶν καὶ γνῶμαι ἔσονται μαρτύρια, Ἀττικὸς πάροικος. id est: Ad hæc nonnulla prouerbia sunt & sententiæ, tanquam testimonia, vt Atticus aduena. Proinde propriè quadrabit in eos, qui ita nuper in munus aliquod asciti sunt, vt superiores eiiciant.

Ad saga.

Sagum tunicula erat militaris. M. Tullius nõ sine specie prouerbij aliquoties dicit, Ad saga ire: pro eo quod est apparari bellum, & ad arma procurrere. Ita Philippica vj.

Properent

properent quod video facturos, vos saga parate. Est enim ita decretum, vt si ille autoritati senatus non paruisset, ad saga iretur. Rursum in eadem: Iustitium edici, saga sumi, dixi placere. Et superius in quinta: Iustitium indici, saga sumi, dici oportere. Post in septima: Arma, saga bellū, flagitauerunt. Rursus viij. Delectus tota Italia decreti, sublatis vacationibus. saga cras sumentur. Iterum in eadem. Equidem P. C. quanquam hoc honore vsi togati esse solēt, quum est in armis ciuitas, statui tamen à vobis cæterisq; ciuibus in tanta atrocitate temporis tantaque perturbatione populum Romanum non differre vestitu. Rursus Philippica xiij. Te non intelligis delectu tota Italia habito, consulibus missis, Cæsare ornato. sagis denique sumptis, hostem iudicatum? Ac xiiij. frequenter, Ad saga isse-mus: Cras sagati prodeamus, Ad saga sumenda discedere, Ad saga iuisse, Redisse ad togas. Actione in Verrem iij. cōiungit similia: Quum coegeris homines miseros & calamitosos, quasi desperatis nostris legibus & iudiciis, ad vim, ad manus, ad arma confugere.

Capillis trahere.

Τῶν τριχῶν ἕλκειν: id est, Capillis trahere dicuntur qui vi perpellunt: quod & hodie dicitur, Auribus trahere. Aeschines in oratione quam modò citaui: οὐ κατασχὼν ἐμαυτὸν ὑβριζόμενος, ἀλλὰ παρεθυμηθείς... id est: Non perpessus fuissem contumeliam, sed incāduissem, quum nos exciperet conuiuio quidam è Philippi amicis excipiendis hospitib. præfectus, & capillis traxissem & arrepto loro flagellassem captiuam mulierem. Plaut. in Menæchmis:

> Sed quis hic est, qui me capillo hinc de curru deripuit?

Opinor allusum ad Palladem Homericam, quæ Achillem capillis reuocauit à pugna. Idem in Mercatore:

> Me istam capillo pertracturum in viam, nisi hinc abducit,

De naribus trahi, obtorto collo, obtorta gula, nobis aliàs dictum est. Quo longius a rebus corporeis recedet metaphora, hoc erit venustior: veluti si quis dicat, lasciuiam capillis trahendam, & ieiuniis laboribusque castigandam.

Cyclopum more.

In eodem rursus lib. Cyclopicam vitam appellat, vbi nullis publicis legibus viuitur, sed quisque suo arbitratu res gerit. ἐν δὲ ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων ἠμέληται περὶ τῶν τοιούτων, καὶ ζῇ ἕκαστος ὡς βούλεται, κυκλωπικῶς θεμιστεύων παίδων ἠδ' ἀλόχου: In cæteris autem ciuitatibus super his, hoc est educatione liberorum, nulla est habita cura, sed quisque viuit vt vult, Cyclopum ritu de liberis & vxore fas nefasque statuens. Cyclopes enim sparsim habitare feruntur in montibus, nulla specie vitæ ciuilis, sed in suo quisque antro facit quod lubet. Ne religio quidem apud illos vlla. κύκλωπος βίος alibi nobis dictus est.

Oculum excludere.

Hac figura vulgus adimit omnem spem petenti, vt dicat: Si hoc impetràris, oculum mihi excludito, aut dētem extundito. Senex in Pseudolo Plautina: Excludito hercule oculum si dedero. Sensit quiduis potius futurum, quàm vt seruo daret argentum pro amica filij. Itidem in Phormio Terentius: Vel oculum excludit, est vbi vlciscar locus.

Centauricè.

Κενταυρικῶς: id est, Centauricè immuniter, ferociter, inciuiliter fieret: sumpta voce à Centaurorum moribus. Aristophanes in Ranis:

> Τίς τὴν θύραν ἐπάταξεν ὡς κενταυρικῶς?
>
> Id est:
>
> Quis ostium pulsauit ita Centauricè?

Etenim Centauri viribus & vi peragebant omnia, legū & iuris omnis ignari. Tametsi quidam existimant hoc apud Aristophanem dictum εἰρωνικῶς in Bacchum mollem alioqui & imbellem.

Mars rex.

Ἄρης τύραννος: id est, Mars rex. Suidas interpretatur congruere in principem, qui vi, non legib. Rempublicam tractat. Zenodotus ortum putat à Timotheo Atheniensium imperatore, qui multa felicissimè gessit aduersus Persas & Asianos, & cuius ductu florebat Attica. Vnde dictum est Mars rex. Hesychius prouerbiū recēset tātùm. Indicat Suidas, aliquādo Græcis ἄρην dici ferrū ipsum. Itaque potest hic esse sensus prouerbij, ferrū rex, quoties res vi geritur.

Rus ciuitas.

Ἀγρὸς ἡ πόλις: id est, Rus ciuitas. Vbi quis in vrbe neglectis legibus, vi, proque sua libidine rem gerit. In ciuitatibus enim legibus ex æquo viuitur, in agris licentius agitur. Epicharmus apud Diogenianum: ἀγρὸν τὴν πόλιν ποιεῖς. id est: E ciuitate rus facis. Quadrabit etiam in ciuitatē, in qua legum nō magnus habetur respectus. Huc allusit Seneca in ludicro bello, quem lusit in Claudium Imperatorem: Vos mera mapalia fecistis, volo seruetis disciplinam curiæ.

Hospes indigenam.

Ἔπηλυς τὸν ἔνοικον: id est, Aduena inquilinū. subaudiendū; ἐξέβαλεν: id est, eiecit. Vsus fuerit, cùm alienæ professionis quispiam aliū in propria vincit arte. Quod genus, si theologus in arte grammatica superet grammatices professorem: aut si arrogatus, aut adoptiuus, filium eiiceret è familia: aut miles ascititius eiiceret colonos.

Ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω.

Ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω. Admonet, iniquū non admittendum. Geometriam enim æquabilitatem accipiunt. vt apud Aristidem in Themistocle: ὅπου γὰρ δεῖ τῆς ἰσότητος καὶ γεωμετρίας: id est: Vbi opus est & æquabilitate, & geometria. Idem in Pericle: ἡ γὰρ γεωμετρία καλὸν, καὶ ἡ κατ' αὐτὴν ἰσότης. id est: Si honesta est geometria, & quæ cum illa cōiuncta est æqualitas. Vnde Lycurgus arithmeticen, ceu popularem ac turbulentam, eiecit è Lacedæmone: geometriam induxit, tanquam modestæ oligarchiæ, & legitimo regno conuenientē, teste Plutarcho. Sed mea quidē sententia, magis valebit perinde prouerbiū, quasi dicas, ἀνίπτοις ποσί: id est, Illotis pedibus: hoc est, temerè & imparatis: Nam hæc erāt apud veteres prima philosophiæ rudimenta, Musica, & Geometria. Quibus disciplinis si qui nō essent initiati, non admittebātur in scholā Platonis: cuius hāc ferunt fuisse inscriptionem, ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω. Loquitur ad hunc modum & Taurus philosophus apud Gellium. Nunc autem istis, qui repentè pedibus illotis ad philosophos diuertunt, nō est hoc satis, quòd sunt omnino ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι: id est, Speculatiuæ, musicæ, geometriæ ignari. Præcipuus autem admirator geometriæ fuit Pythagoras: quem tradunt ob inuentum vnū problema, sacrificasse diis. Id erat huiusmodi, datis duabus figuris adiicere tertiam ab his diuersam, quæ alteri sit æqualis, alteri similis. Tum Philo, qui geometriam ἀρχὴν καὶ μητρόπολιν appellārit omnium disciplinarū: quòd hæc rerum intelligibilium imagines, verique vestigia, tanquā in politissimo speculo demonstret, mentemque purgatā paulatim abducat à sensu. Plato quoque dixisse creditur, Deum ipsum γεωμετρεῖν: siue quòd geometrica speculatio animū à rebus corporeis abducat ad ea quæ semper eodem sunt modo (Deus autē ab omni materia purissimus est:) siue quòd in Timæo principia mundi diuisit in tria, Deum, materiam, & ideam. Materia quiddam est omnium quæ substernuntur, maximè confusum & incompositum: Idea, exemplarium pulcherrimum: Deus, causarum optima. Cùm igitur ita cōdiderit mundū, ac semper ita seruet, vt materiæ sit æqualis, ideæ similis: videtur explicare Pythagoricū illud problema, cuius modò meminimus. Hæc itaque & alia id genus multa. Plutarchus Symposiac. decadis octauæ, problemate secundo. Plato videtur æmulatus solennem morem, tale quippiam inscribendi foribus Spado quidā effœminatus, quum ostio domus inscripsisset, οὐδὲν κακὸν εἰσίτω: Diogenes, At herus inquit, domus, quà tandē ingredietur? Socrates apud Platonē in Theæteto disputaturus de rebus subtilioribus: ἄθρει δὴ, inquit, περισκοπῶν μή τις τῶν ἀμυήτων ἐπακούῃ. id est: Obserua iā circumspiciens, ne quis prophanus exaudiat. Imitatus est Pythagoram, qui sic præfatur:

> Ἀείσω ξυνετοῖσι, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι. id est:

Cordatis cantabo, fores tamen obde prophane,
Cuius alibi meminimus.

Priusquam sortiaris, communia deuoras.

Vide in loco, Auaritia & Rapacitas.

Non mouenda moues.

Ἀκίνητα κινεῖς: id est, Non mouenda moues. Quadrabit aut in eos, qui moliuntur ἀδ ... aliquid: aut qui res sacras violant: aut qui pacta mutant: siue qui conuiciis incessunt eos, quibus ob autoritatē debetur reuerentia. Zenodotus inde natum putat, quòd fas non sit mouere, neque aras, neque sepulchra, neque sacella, quibus reuerentia quædam ac religio debetur. Plutarchus in commentario De dæmonio Socratis, scribit hanc vocem æditā cuidam euocāti manes amici defuncti: τὰ ἀκίνητα κινεῖν. Idē ... vsurpat in eum, qui receptā de diis opinionem conuellere videbatur. Meminit huius Plato lib. De legib. viij. proferens legem, quam Iouis terminalis appellat, ne quis vicini ciuis, aut hospitis, limites agrorum moueat: ne quis itē vrbis aut regionis pomeria moueat: malitque quisque saxum ingens mouere, quàm exiguum lapidem, fœdere iureque iurando fixum ..., inquit, ... ἀκίνητα ...: id est: Existimans hoc esse vere quod dicitur, non mouenda mouere. Idem libro De legib. xi. ... id est: Inter multa illud rectè sanè dicitur: Ne moueris non mouenda. Meminit & eiusdem operis libro iij. Et in epigrammate quodam ita legitur:

> Ἀκίνητα ... id est,
> Immota haud tangit ne Libitina quidem.

Sophocles in Antigone:

> ... id est:
> Coegeris me non mouenda proloqui.

Idem in Oedipo Coloneo:

> Ἀλλ' οὐ γὰρ αὐδᾶν ἡδὺ τ' ἀκίνητ' ἔπη. id est:
> Neque enim suaue est, verba in auras eloqui,
> Quæ sit nephas mouere.

Plutarchus in libello De auscultādo: ... id est: Cupiditas chordas mouens non mouendas.
Idem περὶ τῆς ἀδολεσχίας:

> ... id est:
> Fides mouens minimè mouendas mentium.

Elegāter huc allusit oraculum quod extat in Eratone Herodoti:

> Κινήσω καὶ Δῆλον ἀκίνητόν περ ἐοῦσαν. id est:
> Et Delum, quamuis sit adhuc immota, mouebo.

Simul enim respexit ad fabulā, siue mauis historiam, Delon antea fluitantem, postea fixam in gratiam Apollinis. Vnde Maro:

> Immotamque coli dedit & contemnere ventos.

In antrum haud legitimum stimulum impingis.

Εἰς ... οὐχ ... id est, In foramē haud licitum, stimulum trudis. Dicterium Sotadis in Philadelphum, qui sororem Arsinoen exemplo Iouis vxorē duxerat. quo quidem dicto offensus rex, capitis suppliciū sumpsit de eo qui dixerat. Meminit Plutarchus in libello De liberis educandis.

Abstinenda vis à regibus.

Qui dicet haud temerè manum immittendam in reges, potentes aut viros Deo dicatos, adducet illud ex eodem libro:

> — Δεινὸν δ' ἐστὶ γένος βασιλήϊον ...
> Κτείνειν. — id est:
> — Res dira ac plena periculi est,
> Regale occidisse genus.

Cescon habitas.

Κίσκον οἰκεῖς: id est, Cescum habitas. In stupidum & bardum dicebatur. Cescos Pamphyliæ ciuitas, cuius ciues ob vecordiam stulticiamque vulgò malè audiebant. Iuxta Cescum vrbem fluuius erat cui nomen ... id est, amens. Quanquam Suidas, qui & ipse prouerbij meminit, Cescum ponit in Cilicia, non in Pamphylia. Vnde & vulgari sermone iactatum est: πόλις Κίσκος ... οὐκ ἔχουσα, id est: Cescus ciuitas mentis inops. Quadrabit & in cœtum, aut conciliabulum hominum stultorum. Conuenit cum eo quod aliàs ostendimus, Bœotica sus. Adagiū recenset Zenodotus. Illud obiter admonendum, locum hunc in Suida deprauatum haberi in dictione κίσκος: & pro κίσκον οὐκ ἔχων legendum esse κίσκον οἰκεῖν.

Cyclopica vita.

Κυκλώπειος βίος: id est, Cyclopica vita: pro vita vehemēter effera ac barbara, quæ neque legibus, neque disciplina ciuili constet, neque religione deorum gubernetur. Qualem describit Homerus Odysseæ libro ix. sub persona Polyphemi:

> Νήπιός εἰς ὦ ξεῖν', ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας,
> Ὅς με θεοὺς κέλεαι ἢ δειδίμεν, ἢ ἀλέασθαι.
> Οὐ γὰρ Κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσιν,
> Οὐδὲ θεῶν μακάρων. —
> Id est:
> Desipis, aut certè longinquis hospes ab oris
> Hic ades, vt qui me iubeas, curave moueri,
> Siue timore deûm, neque enim cyclopica turba
> Curamus summumve Iouem, diuosve beatos.

Eodem in libro:

> Τῶν δ' ἀνδρῶν πειρήσομαι, οἵ τινές εἰσιν,
> Ἤ ῥ' οἵ γ' ὑβρισταί τε καὶ ἄγριοι οὐδὲ δίκαιοι,
> Ἠὲ φιλόξεινοι καί σφιν νόος ἐστὶ θεουδής.
> Id est:
> Quod genus hoc hominum experiar iam, sint'ne feroces,
> Agrestes æquique rudes, an & hospitij ius
> Obseruent, animo reuerentes numina diuûm.

Homerum æmulatus Euripides, Cyclopem hoc pacto loquentem facit:

> Ζηνὸς δ' ἐγὼ κεραυνὸν οὐ φρίσσω ξένε,
> Οὐδ' οἶδ' ὅτι Ζεύς ἐστ' ἐμοῦ κρείσσων θεός.
> Id est:
> Atqui hospes ego fulmen Iouis non horreo,
> Neque me Iouem præstantiorem habeo deum.

Strabo lib. Geographiæ xi. scribit, hoc vulgò dictum in Albanorum gentem, quòd Cyclopum agerent vitam: vtpote neque culturæ studiosi, & ad omnem vitæ cultum inertes & rudes.

Cyrnia terra.

Κυρνία γῆ: id est, Cyrnia tellus, dicebatur regio latrociniis infamis: cuiusmodi ferunt olim fuisse Cyrnum. Est autem Cyrnus insula quædam ad Boream, opposita Iapygiæ mellificio nobilis, autore Stephano: verùm ob latrocinia fuit inaccessa nauigantib. Plinius autumat hanc esse Corsicam: In Ligustico, inquit, mari est Corsica, quā Græci Cyrnon appellauere. Gens hæc & hodie malè audit apud Italos. Prouerbium nō ineptè detorquebitur in hominem alieni rapacem ac violentum. In collectaneis Zenobij per Aldum æditis, reperio Κυρνία ἄτη: id est, Cyrnia noxa.

Martis campus.

Ἄρεος πεδίον: id est, Martis campus. Suidas ex Alexandridis Pisandro citat. In eos torquebatur, qui militari confidentia præditi viderentur, quique rē vi, non iudicio, gererent: non doctis dictis, sed pugnis: non ex iure manu consertum, sed improbis clamoribus, & quibus ius est in armis: quos Hesiodus eleganter composita voce χειροδίκας vocat. Cæterùm in quo quis valet, id Græci campum illius vocant.

In caput præcipitari.

Ἐπὶ κεφαλὴν ὠθεῖσθαι: i. In caput impelli, hoc est præcipitem dari, dicebant eum, qui per summam contumeliam expelleretur, vel potius qui funditus perderetur. Est in Luciani libello De mercede seruientibus. Vsurpauit non absimili figura Terentius: Autores erant, vt illam præcipitem darem, id est, vt exturbarem ædibus. Plutarchus in Stoicorum contrarietatibus: ὁ Χρύσιππος ... τὸν σοφὸν ἐπὶ κεφαλὴν εἰς Παντικάπαιον ὠθεῖ, καὶ ... ἐρημίας. id est: Chrysippus sapientem fœnoris gratia præcipitem dat in Panticapæum, & Scytharum solitudinem. Panticapæum, vrbs Scythiæ ad Bosphorum, autore Stephano. Equidem arbitror idem esse quod ait Seneca libro

De beneficiis sexto. Alia detinebo diutius, alia expellam, & capite agam. Notauit nonnihil adagij formam Phoenix Colophonius apud Athenæum libro decimo secundo de Nino rege Assyriorum agens, qui præ corporis voluptatibus omnia contemnebat. Scazontes illius sic habent:

Ἀλλ' ἦν ἀείδειν ἰδέσιν τι, καὶ πίνειν
Κεράσαι, τὰ δ' ἄλλα πάντα κὰτ πετρῶν ὦθει.

Id est:

Sed erat edendo, poculumque miscendo
Præstans: reliqua autem cuncta abegit in saxa.

id est, prorsus contempsit.

IVNII. Calcibus proterit.

Λὰξ πατεῖν, id est, Calcibus proterere, adagialiter accipitur apud authores, pro manifesto & omni iniuriarum genere aliquem afficere atque opprimere. Aeschylus:

Καὶ ταῦτα ταῦτα λὰξ ἐγὼ πατουμένας.

Id est:

Hæc cuncta proculcata cerno calcibus.

Idem:

Τὸ μὴ θέμις γάρ, οὐ λὰξ πέδοι πατούμενον.

Id est.

An non solum, quod nefas, calcib. proculcatum?

Idem in Eumenidibus: βωμὸν αἴδεσαι δίκας, μηδέ νιν κέρδος ἰδὼν ἀθέῳ ποδὶ λὰξ ἀτίσῃς: aut, vt doctissimus Henricus ille Steph. legere maluit, πατήσῃς, hoc est: Aram iustitiæ reuerêtor, neue illam lucro animum applicans, impia calce violes, aut proculces. Sophocles annotatur idem extulisse, λάγδην πατεῖν, calce proteri: vt in Phædra, citante Stobæo:

Οὐ γάρ ποτ' ἂν γένοιτ' ἂν ἀσφαλὴς πόλις,
Ἐν ᾗ τὰ μὲν δίκαια καὶ τὰ σώφρονα
Λάγδην πατεῖται, κωτίλος δ' ἀνὴρ λαβὼν
Πανοῦργα χερσὶν ἴσχα κυβιστᾷ πόλιν. Id est:

Secura nunquam aut tuta ciuitas erit,
Leges vbi & consulta rectè, calcibus
Teruntur, & rempublicam aleæ in modum
Ardelio ludit compertus scelerum & loquax.

Quanquam postremus versus perperam ibi legitur, hoc pacto.

Πανοῦργα χερσὶν ἴσχια κυβιστᾷ πόλιν.

Scholiastes incertus in Luciani Lexiph. λὰξ πατῆσαι dici annotat de his, qui calamitatib. inuoluti, forti animo inde se expediunt, ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶς ἐν συμφοραῖς παραλόγως διακειμένων. Phineus apud Apollonium Rhodium Argonaut. lib. ij. cæcitatem suam deplorans, sic inquit:

— Οὐ γὰρ μοῦνον ἐπ' ὀφθαλμοῖσιν Ἐρινὺς
Λὰξ ἐπέβη.— Id est:

Incubuit non tantùm oculis feralis Erinnys,
Calcibus insultans. —

Hinc composita vox λαξπάτητος apud Sophoclem, quæ denotat pessundatum & penitùs extinctum, λαξπατῶν ἀπειρατοιχαρᾶν: id est, Lætitiam omnem euertens atque obliterans.

COGNATI.

Nullum violentum perpetuum.

Aristot. adag. lib. ij. Celi. Nullum violentum perpetuũ Quod autem contra naturam, violentumque est, etiam pluribus aliis philosophis, non est perpetuum. Gregor. Nazianz. in Apolog. Coactio siquidem, præterquam quòd tyrannica est, nec laudem meretur, nec diuturna est. Solet enim quod coactum est, perinde atque planta violenta manu attracta, vbi remittitur, ad seipsum recurrere, quod verò voluntariè fit, & diuturnum est valde, & securissimum, tanquam beneuolentiæ vinculo munitum.

Colaphum labiis infringi.

In Hebræo, Colaphum labiis infringi, est, contumelia affici, deludi, & confundi. Prouerbiorum decimo. Et stultus labiis cędetur. Non absimile huic, Conspuere faciem: & implere faciem ignominia, Ibidem: Stultus illudetur. hoc est, contumelia afficietur.

VITA HOMINIS MISERA ET BREVIS.

ERASMI. Homo bulla.

Πομφόλυξ ὁ ἄνθρωπος: Id est, Homo bulla. Prouerbium hoc admonet, humana vita nihil esse fragilius, nihil fugacius, nihil inanius. Est enim bulla, tumor ille inanis qui visitur in aquis, momento temporis enascens simul & euanescens. M. Terentius Varro in præfatione, quam scripsit in libros De agricultura. [Cogitans, inquit, esse properandum: quòd si, vt dicitur, homo est bulla, eo magis & senex. Annus enim octogesimus admonet me, vt sarcinas colligam, antequam proficiscar è vita. Lucianus item in Charónte, vitas hominum bullis huiusmodi similes facit: quarum aliæ simulatque natæ sunt, protinus euanescunt, aliæ paulò diutiùs durant, omnes breuissimis quibusdam interuallis, aliæ succedũt aliis. Neque quicquam profecto potuit excogitari, quod melius repræsentaret, quàm nihil sit hæc vita nostra. Primum quanto discrimine prodimus in lucem; deinde quàm destituta, quantis obnoxia periculis infantia? Quàm fugax adolescentia, quàm præceps iuuenta? Aristoteles in libris Polit. itemque Rhet. lib. iij. vigorem humani corporis tradit iam euanescere anno fermè trigesimoquinto, animi vnde quinquagesimo. Hippocrates extremam hominis ætatem terminat quadragesimonono. Iam si pueritiam & senectam deducas de ratione æui, quęso quantulum est hoc, quod relinquetur? Et hoc ipsum tantis circumscriptum angustiis, sexcenta morborum genera quotidie infestant: nec pauciores impetũt casus, ruinę, venena, naufragia, bellũ, terræmotus, lapsus, fulmen, & quid non? Alius acini granum glutiens præfocatus est. Est quem potus cum lacte pilus strangulârit. Neque defuit, cui stiria gelu durata delapsa tecto, subitum attulerit exitium. Et hoc est animal illud, quod tãtos molitur tumultus, cuiusque cupiditatib. orbis hic angustus est. Nec mihi temperare possum, quin hoc loco Plinij verba adscribam ex lib. vij. vitæ fragilem breuitatem scitè depingentis: Incertum ac fragile nimirum est hoc munus naturæ, quicquid datur nobis: malignum verò & breue, in iis etiam quib. largissimè contingit, vniuersum vtique æui tempus intuentibus. Quid quòd æstimatione nocturnæ quietis dimidio quisque spacio vitæ suæ viuit: pars æqua morti similis exigitur, aut pœnę, nisi contingit quies. nec reputantur infantię anni, qui sensu carent: nec senectę in pœnam viuacis: tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curę, toties inuocata morte, vt nullum frequentius sit votum. Natura verò nihil hominib. breuitate vitæ præstitit melius. Hebescunt sensus, membra retorquentur, præmoritur visus, auditus, incessus: dentes etiam ac ciborum instrumenta. Et tamen vitæ hoc tempus annumeratur. Ad bullarum similitudinem accedit nobilis illa Homeri comparatio de caducis arborum foliis. Sic enim Glaucus apud hunc loquitur Iliados vi.

Οἵη περ φύλλων γενεή, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.
Φύλλα τὰ μέν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δέ θ' ὕλη
Τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίγνεται ὥρη.

Id est:

Tale quidem genus est hominum, quale est foliorũ:
Quorum hæc ventus humi fundit, rursum illa virescens
Profert sylua, simul veris item afflauerit aura.

Hoc carmine Pyrrhonem Academicum peculiariter delectatum fuisse, testatur Diogenes Laertius. Rursus Homerus Iliados φ.

— Οἳ φύλλοισιν ἐοικότες, ἄλλοτε μέν τε
ζαφλεγέες τελέθουσιν, ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες,
Ἄλλοτε δ' αὖ φθινύθουσιν ἀκήριοι.— id est:

Frondibus arboreis similes, nunc vbere fœtu
Exuperant, lætique satis vescuntur agrorum,
Nunc rursum intereunt euanescuntque caduci.

Idem alio rursum loco quopiam:

Οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο. id est:

Nil homine enutrit tellus infirmius alma.

Menander apud Plutarchum in libello consolatorio ad Apollonium:

Τὸ δ' ἐν κεφάλαιον τῶν λόγων, ἄνθρωπος εἶ,
Οὗ μεταβολὴν θᾶττον εἰς ὕψος καὶ πάλιν
Ταπεινότητα ζῷον οὐδὲν λαμβάνει.
Καὶ μάλα δικαίως· ἀσθενέστατον γὰρ ὂν
φύσει μεγίστοις οἰκονομεῖται πράγμασι.

Id est:

Caput atque summa orationis hæc: Homo es,
Quo non aliud est animal vsquam, quod modò
Surgat, modò cadat, citiùs atque crebriùs.
Ac iure sanè: quippe debilissimum
Cùm sit, negocia administrat maxima.

Euripides apud eundem:

Ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος,
Καθεῖλεν ἡμέρα μία τὰ δὲ νῦν ὑψόθεν,
Τὰ δ' ἦρ' ἄνω. Id est:
Nec stabilis est felicitas,
Sed in diem durans, & vnicus dies
Et hæc ab alto traxit, hæc & sustulit
Ab imo in altum. —

Quo quidem in loco Demetrius Phalereus poetam alioqui laudatum ob elegantiam taxasse legitur, non καθ' ἡμέραν, id est, vnum diem, sed στιγμὴν χρόνου, id est, temporis punctum dicere debuerit. Pindarus vicit etiam Homericam similitudinē: vt qui hominem nō frondes, sed vmbræ somnium vocârit. Locus est in Pythiis hymno viij. ἐπάμεροι· τί δέ τις; τί δ' οὔ τις; σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος. id est: Diurni. Quid autem aliquis? Quid autem nullus? Vmbræ somnium homo. Nihil inanius vmbra. Videtur enim esse, cùm nihil sit. At hac quoque repperit quiddam inanius, nimirum vmbræ somnium. Vt nemo possit dicere, Hic est aliquis: neq; rursum, Hic est nullus: quòd tam subita sit rerum humanarū immutatio, vt qui videtur aliquid esse, mox sit nullus & qui videtur perisse, mox sit aliquis. Æschylus apud Stobæum vmbræ fumi similem facit hominis vitam:

Τὸ γὰρ βρότειον σπέρμ' ἐφήμερα φρονεῖ,
Καὶ πιστὸν οὐδὲν μᾶλλον ἢ καπνοῦ σκιά.

Id est:

Caduca molitur genus mortalium,
Neque certa res est vlla, nec tuta haud magis
Atque vmbra fumi. —

Sophocles item in Aiace:

Ἄνθρωπός ἐστι πνεῦμα καὶ σκιὰ μόνον.

Id est:

Nil aliud ac vmbra atque flatus est homo.

Pindarus in Nemeis hymno xi. εἰ δέ τις ὄλβον ἔχων, μορφᾷ παραμεύσεται ἄλλων, ἔν τ' ἀέθλοισιν ἀριστεύων ἐπέδειξεν βίαν, θνατὰ μεμνάσθω περιστέλλων μέλη, καὶ τελευτὰν ἁπάντων γᾶν ἐπιεσσόμενος. id est: Si quis autem opes possidens, forma præcellat cæteris, & in certaminibus fortiter se gerens ostendit robur, meminerit quòd membra circūfert mortalia, quòd finem omnium terram aditurus est. Hanc sententiam inscribi cōueniebat aulis, poculis, auleis, & insignibus principum, potius quàm illa gloriosa, Qui volet: &, Adhuc longius: aliaq; huius generis. Nil autem venustius illa cōparatione, rosarum repentè nascentium, senescentium, & intereuntium, cum hominum vita. Carmen extat titulo Maronis, quod etiam si Vergilianam venam non admodū resipit, tamen ita scatet gratiis, leporibusque, vt ab autore non solùm eruditissimo, verumetiam festiuissimo, quisquis is fuit, profectum appareat. Huc pertinet, quod poetæ fingunt, mortales omneis à Parcarum filiis pendere, quibus insectis protinus decidant. Atque alios quidem à candidis alios a pusillis suspendi filis. Rursum alios in sublime sublatos pendere, alios terræ vicinos. Omnium tamen hanc eandem esse sortem, vt simulatque inexorabilis Atropos pollice filum secuerit, ilicò decidat is qui pēdebat. Nec vllum esse discrimen, nisi quod maiore tumultu decidat is qui pendebat altius. Rides, & hos lusus esse, iocosque poeticos existimas? Lusus quidem, sed sæuus ille, nimiumque procax fatorum lusus: quem vtinā in gregarios & inutiles homines duntaxat exercerent (in quos conuenit Homericum illud,

— Ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης:)

ac non etiam viros cœlesti præditos ingenio, tum autem principes optimos antè diem è medio tollerent. A quibus non solùm non abstinent hanc ludendi licentiam, verumetiam his quasi dedita opera videntur insidiari: nimirum ambitiosa quadam inuidentia, vt hoc ipsum sibi licere declarent, palamque faciant, omnem mortalē, quicunque is fuerit, ex æquo bullam esse. Quanta rei literariæ iactura nuper mors immatura terris eripuit Paulum Canalem, patricium Venetum, iuuenem quidem illum vixdum annos natum vigintiquinque, sed, Deum immortalem, quàm felici ingenio, quàm acri iudicio, quàm vbere facundia, quanta linguarum, quanta disciplinarum omnium scientia præditum? Nihil sua referre putauit inexorabile fatum, quòd tantum adferret dispendium bonis literis, quibus ille iam succurrere non instrenuè cœperat: quòd tam graue desiderium excitaret literarum cultoribus, quòd tantos fructus, tantas studiosorum spes repentè incideret. Iam verò Philippi principis mei tam immaturum interitum, equidem nec memorare possum ob acerbissimum illius desiderium, neque rursus quandoquidem locus admonuit, præterire fas est, propter singularem etiam illius in me benignitatem. Hunc vnū fortuna, principum omnium, quos vnquam sol vidit, optimum, maximum, ornatissimum terris ostendit: sed, heu facinus, ostēdit tantùm, ac protinus subduxit. Nam quæ nam sunt vel naturæ dotes, vel ornamenta fortunæ, quid diuinitùs à superis dari potest mortalibus, quod in illo non fuerit & eximium, & cumulatissimum? Primùm quàm heroica corporis proceritas, quanta formæ tum dignitas, tum gratia? quis oculorum vigor? Quàm felix indoles, quæ firmitas membrorum, quod robur, qui status, quæ habitudo? Nam de natalium splendore quid attinet dicere? In quib. tot reges, tot imperatores, tot heroas inuenies, vt ne fingi quidem possit quicquā illustrius, amplius, luculentius. Accedebat ad hæc arcana vis quædam diuinitùs insita, qua fiebat, vt non secus ac magnes quidam, regum, gentium, suorum, externorum, breuiter omnium mortalium animos in sui raperet amorem: adeò vt non solùm conspectus, congressusque, sed vel auditū modò Philippi nomen, nescio quomodo miram quandā excitaret beneuolentiam. Quá quidem re quid potest summo principi cōtingere felicius? Augebat fatalem hanc amabilitatem singularis quædam morum comitas, dexteritásque. Itaque regum ac nationum omnium tam mirus in hoc amando consensus erat, vt etiam qui paulò antè bello conflictabantur, iam positis armis, pari studio ad ornandum Philippum incumberent. Adeò pacis, concordiæ, gratiarum, ac gaudiorum plena erant omnia, vbicunque terrarum affulsisset ille. Quem veterum ducem, quem triumphum non contemnat is, qui spectârit, quantum veræ beneuolentiæ, quantum studiorum, quantum ornamentorū duabus illis in Hispaniam profectionibus, certatim contulerunt tot reges, tot proceres, tot nationes, Gallia, Sabaudia, Hispania, Germania, Britannia. Multum ornamenti sibi putabat adiungi, quisquis in Philippum ornamenti quippiam contulisset. Quibus de rebus noster extat Panegyricus. Adiunge ad hæc vxoris fœcunditatem, liberos omneis incolumes, patrem (vt infinita decora verbo cōplectar) Maximilianum: adde tot reges adfinitatis etiam vinculis adglutinatos. Adde imperij magnitudinem, in qua natus: adde regni luculentiam, in quod ascitus: adde paternæ maiestatis successionem: adde tantarum rerū spes quæ tali indoli, talibus fatis, talibus debebantur moribus, certas, si quid omnino certum esse superi voluissent in rebus mortalium. Quæ iam contigerant, erant maxima, atque hoc maiora, quòd non quemadmodum plerisque, vi, sanguine, & alienis calamitatibus accreuerant. Vix enim aliter ingentia possidentur imperia. Nihil erat in tot felicitatis Philippi nostri calculis cruentum, nihil cum vllius dolore iacturáve coniunctum. Quæ verò impendebant, sic impendebāt, non vt inuasurus ea videretur, sed vt recusare non liceret. Tot, inquam, dotes, tot ornamēta, tot gentium studia, tot regum optata tam iusta, tam pia patris amantissimi vota, tot patriæ gaudia, tam amplas opes, tantam orbis expectationem repentè properata mors intersecuit: nimisque crudeli docuit exemplo, neminem esse mortalem vsque adeò cœlitibus vicinum, quin

num, quin bulla sit. Sed iam dudum tempus est, vt his omissis ad institutum negocium recurrat oratio, ne quis merito calumniari possit, nos in mediis adagiis declamare. Quanquam video Plinium in huiusmodi locos causa voluptatis frequēter digredi. Me dolor à proposito nonnihil transuersum egit, non illectauit amœnitas.

Optimum, non nasci.

Venustissimam, & omnium literis celebratam sententiam vsurpat Plinius Secundus, in præfatione septimi libri, vbi collectis innumerabilibus, tum natiuitatis nostræ periculis, tum vitæ incommodis, ita concludit: Itaque multi extitêre, qui non nasci, optimum censerent, aut quā ocyssimè aboleri. Hanc Tullius à Sileno profectam scribit, quam libro De consolatione sic extulit, teste Lactantio: Non nasci, longè optimum, nec in hos scopulos incidere vitæ. proximum autem si natus sis, quamprimùm mori, & tanquam ex incendio effugere violentiam fortunæ. Citat idem Lactantius duos hos ienarios Græcos, quos Athenæus libro Dipnosophistarum iij. ostendit esse Alexidis comici:

> Τὸ μὴ γενέσθαι μὲν κράτιστόν ἐστ' ἀεί·
> Ἐπὰν γένηται δ', ὡς τάχιστ' ἔχειν τέλος.

Id est:

> Haud vnquam in auras prodiisse potissimum est:
> Aboleri vbi sis natus ilicò, proximum est.

Adducit & Theognidem:

> Ἀρχὴν μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον,
> Μηδ' ἐσιδεῖν αὐγὰς ὀξέος ἠελίου·
> Φύντα δ' ὅπως ὤκιστα πύλας Ἀΐδαο περῆσαι.

Id est,

> Non nasci omnino, primum est mortalibus, atque
> Haud vnquam solis cernere triste iubar:
> Verùm vbi sis natus, quamprimùm inuisere manes.

Citatur & ex Euripide:

> Ἐγὼ τὸ μὲν δὴ πανταχοῦ θρυλούμενον
> Κράτιστον εἶναί φημι, μὴ φῦναι βροτῷ.

Id est,

> Quod vbique celebre est, dictum ego verum puto.
> Homini esse prorsus optimum, non nascier.

Succinit huic Menander:

> Ὃν οἱ θεοὶ φιλοῦσιν, ἀποθνήσκει νέος. Id est:
> Quem diligunt dij, iuuenis ille tollitur.

Extat in hanc sententiam Epigramma Posidippi, siue (quemadmodum aliis placet) Cratetis Cynici, & huic è diuerso respondens, Metrodori. Quæ quoniam elegantissima sunt, non grauabor adscribere. Cratetis est huiusmodi:

> Ποίην τις βιότοιο τάμοι τρίβον; εἰν ἀγορῇ μὲν
> Νείκεα καὶ χαλεπαὶ πρήξιες· ἐν δὲ δόμοις
> Φροντίδες· ἐν δ' ἀγροῖς καμάτων ἅλις· ἐν δὲ θαλάσσῃ
> Τάρβος· ἐπὶ ξείνης δ', ἢν μὲν ἔχῃς τι, δέος·
> Ἢν δ' ἀπορῇς, ἀνιηρόν. ἔχεις γάμον; οὐκ ἀμέριμνος
> Ἔσσεαι· οὐ γαμέεις; ζῇς ἔτ' ἐρημότερος.
> Τέκνα, πόνοι· πήρωσις, ἄπαις βίος· αἱ νεότητες
> Ἄφρονες· αἱ πολιαὶ δ' ἔμπαλιν ἀδρανέες.
> Ἦν ἄρα τοῖν δυοῖν ἑνὸς αἵρεσις, ἢ τὸ γενέσθαι
> Μηδέποτ', ἢ τὸ θανεῖν αὐτίκα τικτόμενον.

Id nos ex tempore sic vtcunque vertimus:

> Quodnam iter humanæ cupias insistere vitæ?
> Quoquo te vertas, omnia plena malis.
> Litigiis causisque forum strepit vsque molestis.
> Perpetua cruciat sollicitudo domi.
> Enecat assiduis rus triste laboribus: vndas
> Et freta si sulces, mille pericla premunt.
> Viuenti peregrè, si res tibi suppetit ampla,
> Cuncta miser metues, nec bene tutus ages.
> Rursum si vacuæ pendebunt ære crumenæ,
> Vt durum ac miserum est hospitem egere virum.
> Coniugium sequeris? quanta hic te cura sequetur?
> Desolatus eris, si sine coniuge eris.
> Si tollis sobolem, multo educenda labore est.
> Non tolles? orbi lumine vita vacat.
> Si iuuenis fueris, vaga & inconsulta iuuenta est.
> Viribus effœta est cana senecta suis.
> Ergo quid reliquum est, quæso, nisi sanus vt optes,
> Alterutrum: aut nunquam tristibus è finibus
> Maternis prodisse vteri: aut vbi protinus illinc
> Exieris, Stygias abdier in latebras?

Metrodori sic habet, huic diuersum:

> Παντοίην βιότοιο τάμοις τρίβον. εἰν ἀγορῇ μὲν
> Κύδεα καὶ πινυταὶ πρήξιες· ἐν δὲ δόμοις
> Ἄμπαυμ'· ἐν δ' ἀγροῖς φύσιος χάρις· ἐν δὲ θαλάσσῃ
> Κέρδος· ἐπὶ ξείνης, ἢν μὲν ἔχῃς τι, κλέος·
> Ἢν δ' ἀπορῇς, μόνος οἶδας. ἔχεις γάμον; οἶκος ἄριστος
> Ἔσσεται· οὐ γαμέεις; ζῇς ἔτ' ἐλαφρότερος.
> Τέκνα, πόθος· ἄφροντις ἄπαις βίος· αἱ νεότητες
> Ῥωμαλέαι· πολιαὶ δ' ἔμπαλιν εὐσεβέες.
> Οὐκ ἄρα τῶν δισσῶν ἑνὸς αἵρεσις, ἢ τὸ γενέσθαι
> Μηδέποτ', ἢ τὸ θανεῖν· πάντα γὰρ ἐσθλὰ βίῳ.

Quod ipsum etiam ad hunc modum vertimus:

> Quamlibet imo viam vitæ ingrediare licebit,
> Vndique blanditur plurima commoditas.
> Concio si placet, atque forum, hinc vberrima famæ
> Materia, hinc ingens gloria colligitur.
> Hic bene tractandis prudentia callida rebus
> Exeritur: rursùm vita quieta domi est,
> Rura petis? vario illic oblectamine mentem
> Naturæ facies pascet amœna tuam.
> Dulcia prædiues lucra suppeditauerit æquor.
> Si peregrè viuis, resque tibi superest,
> Multus honos comitatur, habes nihil? ergo pudoris
> Est minus: ipse tibi conscius vnus eris.
> Vxor ducta tibi est? domus optima proinde futura (est.
> Non ducta est? curis exoneratus ages.
> Si tibi dulce patris cognomen pignora nata
> Donant, & quod ames, vnde & ameris, erit.
> Orbus ages? orbi est sine sollicitudine vita,
> Quam patribus sobolis ferre alitura solet.
> Vt constant viridi, robur que vigorque iuuentæ,
> Commendat pietas sic sua caniciem.
> Nil igitur video causæ, cur alterutrum optes,
> Aut nasci nunquam, aut interiisse statim.
> Quandoquidē humanæ quæ tandem est portio vitæ
> Non optanda bonis, atque adamanda suis?

Extat in hanc sententiam & Ausonij carmen non inelegans, in collectis omnibus huius vitæ malis, concludit ad hunc modum:

> — Ergo
> Optima Graiorum sententia: quippe homini, aiunt,
> Non nasci esse bonum, aut natum citò morte perire.

In hac opinione videntur & Thraces fuisse, quibus mos erat in lucem æditos lachrymis prosequi, mortuos conuiuiis & tripudiis. Huius rei meminit Quintilianus Institutionum oratoriarum libro quinto. Item Plinius & Valerius Maximus. Herodotus in quinto historiæ suæ libro, à quo hæc fabula profecta est, ait Trausos gentem esse Thracibus finitimam, quæ cætera quidem cum Thracum moribus concordet, vnum illud habeat peculiare, quòd ædito infante propinqui circūsidentes cum ploratu commemorent, quantum calamitatum illi sit perferendum, vitam ingresso: contra defunctum hominem cum lusu lætitiaque efferant, recensentes quàm multis malis subductus sit. Plutarchus De audiendis poetis è tragico quopiam hos senarios refert, quos Aristides in Themistocle Euripidis esse docet:

> Τὸν φύντα θρηνεῖν, εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά,
> Τὸν δ' αὖ θανόντα καὶ πόνων πεπαυμένον
> Χαίροντας εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων.

Id est,

> Plorare natum, vt maxima ingressum mala,
> At mortuum, vitæque subductum malis
> Efferre lætos gratulantesque ædibus.

Senserunt veteres, vitam humanam per se miseram & calamitosam esse. Proinde Homerus passim, δειλοῖσι βροτοῖσι, id est, miseros mortales appellat. Et hunc æmulatus Maro:

> Optima quæque dies miseris mortalibus æui
> Prima fugit. —

Menander apud Stobæum, sufficere putat ad calamitosi nomen, vt homo sis: ἄνθρωπος ἱκανὴ πρόφασις εἰς τὸ δυστυχεῖν.

Homerus:

Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι
Ζώειν ἀχνυμένους.— Id est:

Sic etenim statuêre dei mortalibus ægris,
Vt viuant curis districti.—

Idem Iliados ρ.

Οὐ μὲν γάρ τί πού ἐστιν ὀϊζυρώτερον ἀνδρὸς
Πάντων ὅσσα τε γαῖαν ἔπι πνείει τε καὶ ἕρπει.
Id est:

Nil æquè miserum est, vt homo, quæcunque animantum
Vitalésque trahunt auras, serpuntque per arua.

Sophocles in Oedipo Colonæo:

Μὴ φῦναι τὸν ἅπαντα νικᾷ λόγον.
Id est,

Non nasci omnem superat rationem.

Eleganter & Menander apud Plutarchum libello De animi tranquillitate:

Ἀρ' ἐστὶ συγγενές τι λύπη καὶ βίος.
Id est,

Cognata sunt hæc sibi, dolere ac viuere.

quòd hominum vita, suapte natura multis molestiis sit obnoxia Nec illepidè Plautus in Bacchidibus:

Vixisse nimiò satius est, quàm viuere.

Spithama vitæ.

Σπιθαμὴ τοῦ βίου, id est, Spithama vitæ, hoc est, modus vitæ perpusillus. Prouerbialis est figura, mutuò sumpta a rerum mensoribus. apud quos Spithama seu palmus, digitos duodecim continet, quantum fermè longissimo digitorum porrectu complecti licet. Quin hodie quoque pusillum homunculum, palmum aut pugillum hominis appellant idiotæ nostrates. Translatum à fabris, qui quatuor digitis coniunctis metiuntur materiam: eam mensuram appellant palæstam. Interdum diducta manu à summo pollicis, vsque ad summum digiti medij, quam vocat σπιθαμήν. Psalm. xxxvij. ἰδοὺ παλαιστὰς ἔθου τὰς ἡμέρας μου, breuissimum vitæ spacium designans. Refertur adagium à Diogeniano.

Temporis punctum.

Στιγμὴ χρόνου, id est, Punctum temporis. Simili figura dixit Terentius: Tum temporis ad hoc punctum mihi est. id est, spacium breuissimum. M. Tullius Philippica ij. Attende paulisper, cogitationémque sobrij hominis ad temporis punctum suscipe. Idem viij. Opus ostendebat munitionemque legatis: ne punctum quidem temporis quum legati adessent, oppugnatio respirauit. Apud Mathematicos enim punctum indiuisibilis quædam pars est lineæ: cuius (vt inquit Euclides) pars nulla est. Plutarchus De pueris instituendis στιγμὴ χρόνου πᾶς ἐστὶ βίος, id est, Temporis punctum est omnis vita.

Salillum animæ.

Apud Plautum Philto hominem vocat Salillum animæ: sentiens hominis breuissimam esse vitam, videlicet quantulum salis cuique in conuiuio apponitur. Locus Plautinus sic habet:

Dei diuites sunt, deos decet opulentia,
Et factiones: nos homunculi sumus
Salillum animæ. quam quum extemplò amisimus, æquè mendicus
Atque ille opulentissimus censetur, ad Acherontem mortuus.

Quanquam extremo senario desunt duæ syllabæ, Pelops censetur, aut, censetur Crœsus: aut aliquid simile.

Vt herba solstitialis.

Apud Plautum in Pseudolo amans de spe subitò deiectus, ita loquitur: Quasi solstitialis herba paulisper fui, repentè exortus sum, repentinò occidi. De Ephemero animalculo nobis aliàs dictum est. Sunt qui hoc loco solstitialem herbam intelligi velint Heliotropium. Atqui tametsi heliotropium circumagitur ad solem spectans, nusquam tamen legimus eam eodem die nasci ac mori. Vero propius est, Plautum sentire de herba Ephemero, cuius aliquot locis meminit Dioscorides: veluti libro iiij. cap. dcxcviij. item aliis nonnullis. rursus lib. vj. cap. cxj. Is duo facit genera, alterum Colchicum, quòd illic affatim proueniat, à quibus bulbus erraticus siue agrestis dicitur, quod sub exitum autumni florem effundit subcandidum, non dissimilem croceo. Alterum quod Irim syluestrem appellant, foliis lilij, sed tenuioribus, caule pari, florem habet cæruleum amarũ: cuius descriptionem habet Plin. lib. xxv. ca. xiij. Colchicon bulbi similitudine allicit ignaros, & iugulat, quemadmodum & fungi. Sed præsens remedium est lac bubulum. De hac herba non dubium est quin Plautus senserit. Nam Dioscorides ait prouenire sub exitum autumni: hoc est, ni fallor, circa solstitiũ brumale. Nam autumnus Romanis & Græcis serior est quàm nobis. Et Theophrastus Ephemeron appellatam putat, quòd vltra diem non viuat: idem prædicans de herba, quod Aristoteles de animante eiusdem nominis.

Dimidio vitæ nihil differunt felices ab infelicibus.

Aristoteles Moralium lib. j. ὁ δ' ἀγαθὸς καὶ κακὸς ἥκιστα διάδηλοι καθ' ὕπνον, ὅθεν φασὶν οὐδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τοὺς εὐδαίμονας τῶν ἀθλίων. id est, Portò probus atque improbus nequaquam in somno dignoscuntur. Vnde natum est, vt dicant: Felices nihil à reliquis distare dimidio vitæ. Idem refert libro Eudemiorum ij. reddens hanc causam, quòd dormientes nihil agant. Ex actionibus autem nascitur felicitas aut infelicitas hominis. Proinde non inscitè dixit Ariston apud Plutarchum commentario De contentione ignis & aquæ, ὀλίγον χρόνον τοῦ βίου τοῖς ἀνθρώποις διδομένου, ὕπνος οἷον τελώνης τὸ ἥμισυ ἀφαιρεῖται. id est, Cùm exiguum vitæ tempus datum sit hominibus, somnus velut publicanus dimidium eius aufert. Plato lib. De legib. vij. καθεύδων γὰρ οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος, id est, Nullus enim dormiens alicuius est precij, nihilomagis quàm is, qui viuus non est. Prouerbium consolatur parum fortunatos, diuitumque ac potentium insolentiam retundit. Somnus enim adimit nobis nostri sensum: vnde fit, vt neque miseris molesta sit sua calamitas, neque fortunatis iucunda felicitas. Præterea felicitas, iuxta philosophos, sita est in actu rationis, per habitum virtutis: somnus autem quies est animi, bonis pariter ac malis communis.

Fictilis homo.

Κεράμεος ἄνθρωπος, id est. Homo fictilis, id est, mollis, imbecillis, fragilis. Ductum à vasis testaceis, quæ facilè comminuuntur. Finitimum illi Homo bulla. In quibusdam codicib. lego. κεραμεὺς ἄνθρωπος, in nõnullis, κέραμος ἄνθρωπος. Quorum postremum mihi magis arridet. Cerameus enim figulum sonat: ceramos, vas fictile. Sic & ficulnum hominem dicimus, ferreum, cereum, quernum, adamantinum. Contrà quod eximium videri volumus, aureum dicimus. Inde illud poetis frequens, χρυσέη Ἀφροδίτη, id est, Aurea Venus &, τᾶς δ' εὐνομίας χρυσέας...: &, χρύσεον ὄμμα τᾶς δίκας, id est. Iusticiæ vultus aureus: & Iusticiæ oculus aureus: vt ex Pindaro, ni fallor, refert Athenæus lib. xij. Itidem hodie quoque Aurea verba, Gemmeos mores dicimus. M. Tullius Academicarum quæstionum lib. ij. de libello loquens, quem Crantor scripsit de luctu: Est enim inquit, non magnus: verũm aureolus, & vt Tuberoni præcipit Panætius, ad verbum ediscendus libellus. Quicquid autem vile, κεραμεοῦν siue κεράμειον, dicũt Græci. Ita Paulus homines appellat vasa fictilia, ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν. M. Tullius actione in Verrem vj. Tum illos cœpisse prætori dicere, putasse se id quod audissent, alicuius precij scyphos esse Pamphili. Luteum negocium esse, non dignum quod in suo argento Verres haberet. Et alicubi Luteum hominem appellat, contemptũ, nulliusque precij: interdum ipsum Lutum.

Stupa seniculus.

Στυππεῖον γέρων, id est, Stupa, siue stipulaceus seniculus. De viribus effœto sene. Simillimum illi quod alio diximus loco, Homo bulla. Sũptum à ligno, quod iam exaruit, exsuccumque redditum est & marcidum, in stipulæ morem. Stupa dicitur quòd e lino excutitur siccum & inutile.

Vita mortalium breuis.

Qui monebit dandam operam vt apud posteros honestam

nostræ vitæ memoriam relinquamus, quæ perpetuò viuat (nam hanc vitam angustis circumscriptam esse terminis) accommodabit illud ex eodem libro:

—ἀνθρώποισι δὲ μινυνθάδιος πέλεται.

Id est:

Ast hominis breuibus spaciis constringitur æuum.

Vita hominis peregrinatio.

Παρεπιδημία τίς ἐστιν ὁ βίος, id est, Peregrinatio quædam est vita. Socrates in Axiocho Platonis adfert hanc sententiam, vt vulgò apud omnes decantatam. quanquam is dialogus habetur inter nothos: videtur esse potius hominis Christiani, qui Platonem voluerit imitari. Hæc enim sententia frequenter occurrit in sacris voluminibus vitam hanc esse exilium, esse incolatum & peregrinationē. quanquam & Socrates Platonicus narrat animas hominum è cœlo fuisse delapsas, quò sibi per philosophiæ studium parant reditum.

Ephemeri vita.

Ἐφημέρου ζωή, Id est, Ephemeri vita. De iis qui statim emoriuntur aut pereunt: ab animātibus, quæ sic appellantur, quòd vltra diem non viuant. Aristoteles lib. De natura animalium quinto, prodit ad hunc modum de Ephemeris: Hypanis, inquit, fluuius apud Cimmerium Bosphorum sub solstitio fert veluti folliculos acinis maiores, quibus quadrupedes volucres erumpunt. quod genus animalis in post meridianum tempus vsque viuit & volat, mox declinante sole macrescit & languet, mox occidente emoritur, vita non vltra vnum diem peracta, vnde ἐφήμερον appellatū. Retulit similia Plinius lib. xj. cap. xxxvj. nisi quòd ait animal dictum ἡμερόβιον. Aristotelem citat M. Tullius Tusculanarum quæst. lib. j. addens Hypanim ab Europæ parte profluere in Pontum.

Ex Append. Erasmi.

Circulus res mortalium.

Κύκλος τὰ ἀνθρώπινα, subaudi, sunt. quòd circumagantur, & velut in orbem recurrant, vicissitudinibus certis. Pind. Sic & victoriam Homerus facit ἑτεραλκέα, alternatim nunc his, nunc illis contingentem.

Ivnii. Foliis similes homines.

In prouerbiorum classem vocatur & ille versiculus, qui eodem loco legitur, à Glauco ad Diomedem prolatus:

Οἵη περ φύλλων γενεή, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.

Id est:

Frondibus arboreis sunt assimiles mortales.

Humana natura caduca & momentanea rectè foliis comparatur, quæ læto arbores prouentu profundunt, eadem incussu ventorum facilè sternuntur. vnde rectè Mimnermus:

Ἡμεῖς δ' οἷά τε φύλλα φύει πολυανθέος ὥρη

Ἦρος, ὅτ' αἶψ' αὐγῇσι αὔξεται ἠελίου.

Id est:

Nascimur, vt veris facies nitidissima frondes
Fundit, dum solis creuerit acre iubar.

Quanquam verò Glaucus reuera sortem humanam nunc firmam, mox deciduam, foliis comparat, quæ modò in aere sublimia fluctuant pensili honore, mox humi sternuntur: quomodo Dauid rex agri floribus nostram conditionem similiter florere canit: tamen aliò detorsisse eū legitur Stratonicus citharœdus, cuius paulo antè feci mentionem. Nam quum Caunios (ciuitas ea est Cariæ) animaduertisset omnes colore lurido & pallentes, aeris grauis & incommodi vitio, exclamauit hoc illud esse, quod à poeta dictum fuerit,

Οἵη περ φύλλων γενεή, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.

Id est,

Frondibus arboreis sunt assimiles mortales.

Cúmque nonnulli quererentur, immeritò conuicio perstringi ab ipso ciuitatem ceu morbosam, respondit acerbiore ioco, μὴ ὅπως ταύτην νοσώδη λέγω, ὅπου καὶ οἱ νεκροὶ περιπατοῦσιν, id est, Absit, vt morbosam vocitem vrbem, vbi etiam mortui inambulant. Refertur istud & à Strabone libro decimoquarto, & à Stephano in dictione Καῦνος, & ab Eustathio commentar. in Dionysium. Poterit etiam non infacetè torqueri in homines leues, & volubili ingenio, ac quouis ventulo aliam in partem mobiles, foliorum instar. Trifariam igitur vti licebit: tum in vitream humanæ vitæ fragilitatem: tum in discolores & cachecticos, pallore viriditatem foliorum mentientes: tum denique in Protheos, & ad quamuis auriculam instabiles.

Breuis vitæ isthmus.

Habet & illud breuitatis exiguæ significationem, quod ex Sophoclis Syndipno citat Ioan. Stobæus:

Μικρὸν ἀνέχοντα βίου βραχὺν ἰσθμόν.

Id est.

Breuem vitæ sustentans isthmon inanis.

Nihil enim esse longissima vita hominis inanius & breuius. quare rectè auspicatur inde suos Aphorismos Hippocrates:

Ὁ μὲν βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρή.

Id est,

Vita quidem breuis, ars verò longa.

Est autem Isthmos, angustum terræ inter bina maria mediæ interuallum.

Vita suilla.

Spurcum & contaminatum viuendi genus, ὑώδης βίος, id est, Suilla vita, à Clemente lib. Pædagogi iij. vocatur, vbi ait, τὴν μετὰ τῶν φαύλων συνδιαίτησιν ἀνθρώπων ὑώδη γνωρίζων ὁ παιδαγωγὸς ἐκεῖνος, ὁ μωσῆς, χοιρείων ἀπηγόρευσε μεταλαμβάνειν, id est, Pædagogus ille omniscius, sciens conuersationē cum improbis hominibus suillam esse, per Moysen vetuit porcina vesci, innuere volens, eos qui Deū inuocant, cum impuris hominibus commercium habere non debere, qui suum ritu voluptatibus corporeis, cibis spurcis, & effrena libidine prurientes venere se oblectāt, voluptate supra modum nociua. ὑώδεις etiam stolidi crassique ingenio dicuntur: vt apud Aristophanis scholiasten Hippocratis liberi leguntur traducti fuisse per ora hominum de stupiditate, hoc est, διαβεβλημένοι εἰς ὑώδειαν: & Eudemus de iisdem ait: ὑώδεις καὶ ἀπαίδευτοι κωμωδοῦνται, id est, Suilli & illiterati Comicorum salibus incessebantur. Aristoph. interpres de Phænippo quodam, ὑώδης ἦν καὶ πορνοκόπος, id est: Suinus & scortorum amoribus deditus erat. Bœoti ὕαντες dicti fuerunt propter ingenij crassitiem. Pherecratis etiam ὑηνεῖν pro imperitia extulit: & Plato συηνεῖν pro indoctè & insulsè, suum more aliquid conari. Nazianzenus:

Αὐτοὶ δ' ἐν σφετέροις αἴσχεσιν εἰσὶ σύες.

Id est,

Ipsi in suis ipsorum probris sunt sues.

Dies digitus.

Δάκτυλος ἡμέρα, id est, Digitus dies. Adagio indicatur, vitæ humanæ spacium esse exiguum, quasique digitale: hyperbole infra illam Spithama vitæ. Alcæus poeta apud Athenæum, πίνωμεν· τί τὸν λύχνον ἀμμένομεν; δάκτυλος ἀμέρα, καὶ δ' ἄειρε κύλιχνις μεγάλαις αἶψα ποικίλαις. οἶνον γὰρ Σεμέλας καὶ Διὸς υἱὸς λαθικάδεα ἀνθρώποισιν ἔδωκεν. ἔγχεε, κίρναις ἕνα καὶ δύο. id est, Bibamus, quid lucernam moramur? Digitus est dies: accipe maioribus poculis, quæ tu obducas: vinum namque Semeles Iouisque natus obliuiosum mortalibus dedit: infunde, misce vnum atque plura. Huc allusit procul dubio author Epigram. quod in fine vij. lib. legitur:

Πίνωμεν Βάκχου ζωρὸν πόμα, δάκτυλος ἀώς,
Ἢ πάλι κοιμιστὰν λύχνον ἰδεῖν μένομεν.

Id est,

Ducamus Bacchi latices, digitus breuis est lux,
Somniger aut quid te lychne manere iuuat?

Quanquam in Alcæi verbis pro ἀμμένομεν, alij, σβέννυμεν, hoc est, extinguimus, supponunt: quum prioris lectionis fides vel ex Epigramm. astrui possit.

Ioannis Vlpii.

Εὖ κακῶς.

Græci sine connexione, pro eo quod est mediocriter, perinde atque si Latinè dicas, Bene malè: quo licebit quoque vti, indicare volentibus nobis vitam humanam, partim ex prosperis & lætis, partim ex tristibus & aduersis constare. Euripides.

Hippodromica bona.

Ita vocat Chrysostomus bona huius mundi, quæ more celeris equi citò discurrunt, & transuolant.

COGNATI. Optima citissimè pereunt.

Homerus Iliados decimooctauo:

ὠκύμορος δή μοι τέκος ἔσσεαι οἷ᾽ ἀγορεύεις.

hoc est,

Instant fata tibi, mi gnate, ita verba profaris.

Verba sunt Thetidis ad Achillem, quibus indicat, se præsagire ex illius dictis, non longè ab eo mortem abesse, cùm nimia auiditate vltroneus ad bellum fatale deproperaret. Abiit autem hic versus postea in adagium, adaptatúmque in eos vsus, vbi quem ob nimiam virtutẽ non diu in vita superstitem futurum auguramur. Optima enim citissimè aboleri compertum est. Ad celeberrimum hunc versum videtur allusisse Horatius lib. ij. Satyra j.

Quisquis erit vitæ, scribam, color: ò puer, vt sis
Vitalis, metuo.—

In istis versibus vitalis, pro viuax ponitur. Timet enim Trebatius, ne Satyrica libertas Horatio breui exitium conciliet. Vitalis, id est viuax ob Satyricam libertatem. Petrus Bunellus in epistola Petro Danesio scripta, de morte Georgij Selnæ: Obseruasse etiam illud mihi videor, eos qui quàm celerrimè maturitatem assecuti sunt, rarò ad summam viuere senectutem. Vide suprà adag. Summis negatum stare, &, Celerius occidit festinata maturitas. Lege item Nanium Miscellan. lib. iiij.

Summis negatum stare.

Lucanus quum dixit in primo,

— Summisque negatum
Stare.—

videtur allusisse ad illud Luc. Annæi Senecæ, aui sui, in prologo Declamationum: Fati maligna perpetuáque in omnibus rebus lex est, vt ad summum perducta, rursus ad infimum, velocius quidem quàm ascenderant, relabantur. Cuius rei meminit idem in Octauia, quando inquit:

Quid me potens fortuna, fallaci mihi
Blandita vultu sorte contentum mea,
Altè extulisti, grauius vt ruerem, edita
Receptus arce, totque perspicerem metus?
Melius latebam, procul ab inuidiæ malis.
Remotus, inter Corsici rupes maris,
Vbi liber animus, & sui iuris, mihi
Semper vacabat, studia recolenti mea.

Idem De breuitate vitæ cap. xvij. Quod fortuitò obuenit, instabile est: quo altius surrexerit, vergit pronius in occasum. Idem De consolatione ad Polybium, cap. xxvj. Magna seruitus est, magna fortuna. Idem ad Martiam cap. xxiij. Quicquid ad summum venit, ad exitum propè est. Sic ingenia quo illustriora, breuiora sunt. Indiciũ est imminentis exitij, maturitas: & appetit finis, vbi incrementa consumpta sunt. Vnde & Hippocrates in Aphorismis, quod etiam apud Græcos in prouerbium versum est, αἱ ἐπ᾽ ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραί, id est, Summæ firmæ corporis constitutiones periculosæ, si ad extremum progressæ fuerint: neque enim eodem in statu consistere possunt, neque interquiescere. Quum verò non quiescunt, iam in melius proficere haud possunt, Restat igitur, vt in deterius vergant. εὐεξίαν autem firmam constitutionem interpretatur Cicero, & καχεξίαν infirmam constitutionem, seu affectionem. Petrus Bunellus in epistola Petro Danesio scripta, de morte Georgij Seluæ Vaurensis antistitis: Obseruasse etiam, inquit illud mihi videor, eos, qui quàm celerrimè maturitatem assecuti sunt, rarò ad summam viuere senectutem. Vide supra adagium iiij. Optima citissimè pereũt. Hæc similia sunt illi quod Salustius in Catilinario dicit: Omnia orta occidunt & aucta sic senescunt. Vide suprà, Liuor summa petit: &, De malè quæsitis non gaudet tertius hæres: item, Eminent, cadunt, &c.

θνατῶν δ᾽ ὄλβιος εἰς τέλος οὐδείς.

Nemo mortalium perpetuò beatus. Euripidis in Iphigenia Aulidica versus, ac etiam sententia vulgò trita, monens rerum vices esse æstuarias, nihilque in hac vita perpetuum. Similis est apud Pindarũ in Pythiis, hymno iiij. vbi incertis ventorum flatibus vitæ præsentis æstus comparare videtur. Stulti igitur sunt, qui stabile esse censent, quod in lubrico situm est.

Vita mimus est.

Pincianus in Senecę De tranquillitate vitæ libro primo capite decimoquinto, legit: Omnia hominum negocia similia mimis esse, siue mimicis. Nam vetus est, inquit, adagium, mimum esse vitã. Et Augustus, authore Tranquillo, paulò ante obitum amicos percunctatus est, Ecquid his videretur mimum vitæ commodè transegisse.

Cui nasci contigit, mori restat.

Idem Epist. xcix. Cui nasci contigit, mori restat. Hinc illud Manilij lib. iiij. Astron.

Nascentes morimur, finisque ab origine pendet.

Salustius in Jugur. Omniáque orta occidunt, & aucta senescunt. A die enim natali statim cedit dies mortis, vt superius dictum est. Inde metaphoricè vita temporaria & fluxa bonorum fruitio, transenna appellatur, quasi momentanea. Homo enim vt editus est in mundo, res seculares quasi per transennam aspicit, & postea interit, & vt inferius dicitur: Mortalia eminent, cadunt, crescunt, deteruntur. Aloysius Lusinus De compescendis animi affectibus lib. ij. cap. x. Cùm homo ortus sit, necesse est vt occidat, &c. Hinc Greg. Theol. lib. ij. Sentent.

ἃ γὰρ χθὲς ἡ ἡμέρα, καὶ λύει χθές.

Id est,

Nam quod dies construxit, id soluit dies.

Omnia enim quæcunque generantur, in senium ocyus vergunt, & (vt alius inquit) orta senescunt. Item alius apud Cic. quæst. Tuscu. lib. iij. Ego quum genui, tum moriturum sciui. Vide, Terra editus, terræ redditur.

Eminent, cadunt: Crescunt, deteruntur.

Hæc per oppositum dicta à Seneca libro Epist. nono, epist. lxvij. Mortalia eminẽt, cadunt, deteruntur, crescũt, exhauriuntur, implentur. Eò respexisse videtur Olympia Ful. Morata in quadam epistola ad Annam Estensem: Nihil est, mihi crede, stabile hic, omnia mutantur. & Eccles. capite xiiij. Alia generantur, & alia dificiuntur: sic generatio carnis & sanguinis, alia finitur, &, alia nascitur. Verinus:

Quum stabile hîc nihil inuenias, cur stare requiris:
Quum videas fluxu cuncta perire suo?

Vide suprà, Cui nasci contigit, mori restat. &, Summis negatum stare. item: Liuor summa petit. Nihil perpetuum esse, docet Thucydides libro secundo, cùm inquit, πάντα πέφυκε καὶ ἐλασσοῦσθαι, id est, Naturâ comparatum est, vt omnia decrescant.

Terra editus, terræ redditur.

Gregorius Theolog. lib. ij. Sententiarum:

Πᾶσι βροτοῖς θνητοῖσιν τάφος γῆ πέφυκε·
Γῆ γὰρ τὸ γηγενὲς πάλιν γῆ γίνεται.

Id est,

Homini sepulchrum est terra quæuis mortuo:
Terra editus, terra ipse, terræ redditur.

Terræ enim proprium est, cadauera consumere, & ad primam suam originem reuocare: hoc est, in humum conuertere. Bibliorum pariter infinita sunt in hanc sententiam oracula, ne dicam dogmata, Dei etiam illud Mose referente, Genes. iij. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es: quia puluis es, & in puluerem reuerteris. David Psal. ciij. Auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Eccles. xij. Antequam reuertatur puluis in terram suam, vnde erat, & spiritus redeat ad Deum qui dedit illum. Etiam post: Terra es, & in terrã ibis. Varro in Eumenidibus: Empedocles, inquit, natos homines ex terra ait, vt blitum. Blitum est olus leue. Nonius.

Vita mancipio nulli datur, omnibus vsu.

Prouerbialis versus Lucretij in lib. iij.

Sic aliud de alio nunquam desistit oriri,
Vitáque mancipio nulli datur, omnibus vsu.

Ita nullã

Ita nulli datur vita, vt propriam & perpetuam habeat, sed tanquam vtenda ab omnibus accipitur, & precarium omnes spiritum habemus: vt inquit Seneca. Accius in Medea, referente Nonio:

Fors dominatur, neque vita vlli propria in vita est.
id est, perpetua.

Lege, si vacas, quæ suprà annotauimus, ad illud, Mancipio dare. Laberius apud Macrobium: Cecidi ego: cadet qui sequitur: laus est publica. Id hanc habet sententiam, inquit Turnebus aduersariorum lib. xviij. cap. iij. Laus nulli mancipio datur, nulliusque propria est, sed communis & publica: proinde ad alium subinde transit. Budæus De contemptu rerum fortuitarum lib. iij. Fortunæ bona nemo precariò se accipere credit, sed mācipio: hoc est, tanquam propria & perpetui dominij: cùm interim vita ipsa, qua nihil magis proprium esse potest, vsu detur, non mancipio, vt inquit Lucret. Proinde valere ipsam, valere inquam sinamus Fortunam cum suis fortunatis, &c. Mancipium autem est dominij cōparatio, possidendique ius, atque etiam dominium & mancipatio. Hinc mancipio dare, est nexus solennitate abalienare, ita vt rem omnino accipientis faciamus. Nexus autem, iuris quædam solennitas est, quæ fiebat eo modo, quo in Instit. Caius exponit, & Budæus refert in l. ij. ff. de origin. iur. Mancipium igitur est nobis proprium, & cuius dominiū habemus. Ex hoc autem Lucretij versu differentiam inter mancipium & precarium, quod vsum vocat, colligere licet: & vsum esse, quādo ius vtendi alicui datur, quandiu libuerit concedenti. Precarium, dictio est iuris studiosis notissima, & (vt ait Vlp.) est, quod precibus petenti vtendum conceditur tandiu, quandiu is qui cōcessit, patitur l. j. D. de precario. vbi plures differentias reperies inter precarium & commodatum. Commodatum, statutum modum habet, aut temporis, aut vsus: Precarium, nullum habet modum constitutum, quare quacunque hora reuocari potest: sicut humanæ mortis dies & hora semper cedit, vt dicit Cic. in Catone. Precarium autem genus est liberalitatis, quod ex iure gentium descendit, proximus gradus & postremus communicandi vsus rei sine proprietate post commodatum, cui in hoc est simile. Nam & qui commodat rem, sic cōmodat, vt non faciat rem accipientis. Precarium Grecè dicitur παρακλησις & δεησις. Valerius lib. iij. Precarium eius beneficio spiritum obtinere. Tacitus li. j. Mēque precariam animam inter infensos trahere. Idem lib. xx. Vita precaria. Inde, Precario possidere, verbum nulli ignotum. κεχρημένος & precario accipere, quasi vtendum accipere: κιχρᾶσθαι, vt precario rogare, κιχρᾶν. Licet precarium & commodatum apud Iurisconſ. vt iam admonuimus, non semper eadē sint. Precario nomen, ipsa terminatione ablatiui, pro aduerbio accipitur. Paulus iurisc. ait: Precario habere videtur, qui possessionem corporis vel iuris adeptus, ex hac solùmodò causa, quòd adhibuit preces, & impetrauit, quòd sibi possidere aut vti liceat: veluti si me precario rogaueris, per fundum meum ire, vel agere liceat: vel vt in tectum meum stillicidium, vel tignum in parietem immissum habeas. Cicer. pro A. Cecin. Ne id quidem satis est, nisi docet ita se possedisse, vt nec vi, nec clàm, nec precario possederit. Curius ad Cicer. lib. vij. epist. Sum enim χρήσει μὲν (id est, vsu quidem) tuus, κτήσει δὲ (id est, possessione & mancipio) Attici nostri. Ergo fructus est tuus, mancipium verò illius. Cicero Curio, eodem lib. Attici quando proprium te esse dicis mancipio, & nexu, meum autem vsu & fructu, contentus isto sum. Id enim cuiusq; proprium est, quo quisque fruitur atque vtitur. Plaut. Curcul. Quis tibi hanc dedit mancupio? aut vnde emisti? fac sciam.

Celerius occidit festinata maturitas.

Quæcunque properè ac festinanter maturescunt, vel quid aliud assequuntur, celerius intercidunt, nec diutinā ætatem perferunt: quod infantes, ac stirpium aliquot genera commonstrant. Itaque melius est omnia cūctantius procedere, tardaque incrementa suscipere. Leuinus Lemnius De occultis naturæ miraculis lib. ij. cap. xxxix. In omni, inquit stirpium genere ac fructibus obseruamus, serotina quæque diutius asseruari: quæ verò festinātius maturescunt, flaccida vietàque fieri, ac putredini obnoxia. Celerius siquidē occidit festinata maturitas. Quocirca minus nobis probari solet in adolescentibus præcox ac præmaturum ingenium, tum pleraque naturæ munia, aut corporis animique dotes, quæ præter vulgatam consuetudinem, aut quam ea fert ætas præstantius se proferunt. Tales enim minus vitales conspici solent, mortéque properata confici. Qua de re exorta est prouerbialis sententia, prouerbium triuiale apud Belgas: Omnia festinātius procedunt, Het ghaeter al voor tyn iaer alleene. Quo designant, præter solitum, contráque communem temporis cursum, rerumque ordinem ac rationem pleraque euenire aut perfici: desumpta translatione ab infantibus, qui necdum exacto anni curriculo pedibus insistunt, nulliusque fulti adminiculo hinc inde discursitant: quod postmodum languidè perficiunt, atque ab incepta incedendi consuetudine desistunt. In hanc sententiam sunt nobis superius alia prouerbia, Optima citissimè pereunt: &, Summis negatum stare. Ab his non admodum discrepat quod scripsit Thucyd. lib. primo, σπεύδοντες χρονιώτερον ἂν παύσαισθε. id est, Festinando fieri possit, vt tardius incœpta perficiatis. pro, σπεύδε βραδέως.

Mors & fugacem assequitur.

Et antiquis temporibus & nostris prouerbiali loco dici solitum est, Mors & fugacem assequitur. Immò verò sæpius seruantur in prælio, qui fortiter pugnant, quàm qui in fuga spem salutis constituunt. Quod declarat Homerus Iliad. ε.

Αἰδομένων δ' ἀνδρῶν πλέονες σόοι ἠὲ πέφανται,
Φευγόντων δ' οὔτ' ἂρ κλέος ὄρνυται, οὔτε τις ἀλκή.

Omnium enim hominum vitæ mors est extremum, etiam si quis belli periculum fugiat, aut se domi suæ inclusum contineat. Simonides:

Ὁ δ' αὖ θάνατος ἔκιχε καὶ τὸν φυγόμαχον.
Id est:
Mors assequitur etiam eum, qui pugnam fugit.

Hunc Simonidis versum Horatius lib. tertio, Carm. ode ij. sic expressit:

Mors & fugacem persequitur virum.

Hinc Gregorius tertius hortatur Bonifacium, vt doceat Germanos, ne adeò pauidè pestem fugiant, quasi e Dei manu quis effugere queat: apud Nauclerum generatione xxv. Quid est, inquit Lucretius lib. 3. quòd tantopere trepidamus in rebus aduersis & periculosis? Nam quantumuis diligenter & accuratè vitæ & saluti nostræ consulamus, moriendum tamen est aliquando.

Certa quidem finis vitæ mortalibus adstat,
Nec deuitari lethum pote, quin obeamus.

Nihil perfectum.

Nihil vnquam à Deo immortali humano generi datū est ex omni parte perfectum, atque omnibus numeris absolutum. Et hoc hodie à vulgo receptum est. Huc pertinet, quod scripsit in Odis lib. ij. od. xvj. Horatius:

Nihil ab omni Parte beatum.

Terra es & in terram ibis.

Admonitio prouerbialis ex Genes. cap. iij. Terra es, & in terram ibis. Hinc illud Euripideum carmen in Phœnissis, à Cicerone conuersum Tuscul. iij. lib.

Reddenda est terræ terra, tum vita omnibus
Metenda, vt fruges. sic iubet necessitas.

Ecclesiasticus ca. x. Quid superbis terra & cinis? cap. xvij. Omnes homines terra & cinis. Huiusmodi est illud Pacuuianum:

Omniumque idem est pater, in idemque eadem
Quæ erant de integro, atque eodem occidunt.

Et illud eiusdem, scitè quoque dictum:

Quicquid est hoc omnia animat, format, alit,
Auget, creat, sepelit, recipitque in sese omnia.

Conuenit cum his Ennianum illud, quod Varro de lingua Latina li. iiij. citat: Terra ops, quod hic omne opus, & hac opus ad viuendum. & ideo dicitur ops mater, quòd terra

nutriat. Hæc enim tegris gentes omnes peperit, & resumit denuò, quæ dat cibaria, vt ait Ennius. Vide antè, Cui nasci contigit, mori restat, &, Terra æditus, terræ redditur.

Mortuus est & Ancus.

Hoc, vel simile quid in ore videntur habuisse Romani, cùm exemplo adducto mortem, aut si quid humanitùs contingeret, æquo ferendum animo docere vellet. Eò referri potest illud Ennij:

Postquam lumina sis oculis bonus Ancus reliquit.

quod Lucretius lib. De rerum nat. iij. ita sumpsit:

Lumina sis oculis etiam bonus Ancus reliquit.

Etsi id aliter etiam accipi posse sciam. Sic Horat. iiij. Odyss. vij.

Quò pius Æneas, quò Tullus diues, & Ancus?

Et epist. j. ad Numicium:

Ire tamen restat, Numa quò deuenit, & Ancus?

Ita regis Romuli, sed alia in re, nomen vsurpare solent, & Hannibalis, pro crudeli quouis. Certè fuit Ancus cuilibet superiorum (inquit Liuius) regum belli pacisque & artibus & gloria par. Huic autem adagio simile, est illud Gallicum: Etiam moriuntur reges.

Quæ dedit illa, capit, neque dispendij facit hilum.

Elegans metaphora, à fœneratoribus sumpta. Terra quæ dederit corpus, iterum illud recipit: neque patitur, vt vllum dispendium, aut intertrimētum crediti fiat, quo minus quod credidit, idipsum recipiat. Vsurpat Varro nō Ennij versum, seruata metri lege, sed verba tantùm, lib. iiij. Nam versus ipse citatur ab eo lib. viij. De lingua Latina. Id autem Ennius etiam voluit in Epicarmo: Animā ex æthere, corpus ex terra esse: vnū quodque verò illuc, vnde profectum erat, reuerti: terra corpus est, at mentis ignis est. Mentis, pro mens. Ignis pro sole. Idem Varro vsurpat ex eodem Ennij Epicarmo:

Isthæc terris gētes omnes peperit, & resumit denuo:
Isthęc dat cibaria, isthæc omnibus fruges gerit.
Isthic est de sole sumptus ignis, isque mentis est.

Huius loci videtur meminisse Varro libro j. De re rustic. cap. iiij. Eius principia, quæ mundi esse Ennius scribit, aqua, terra, anima, & sol. Cæterū versus est Pacuuij è Chryse: Mater est terra, ea peperit corpus, animam æther adiungit. Terra autem mortuo homine corpus recipit quod genuit, neque quicquam dispendij facit: hoc est, amittit animæ & corporis discessu, cùm anima sit ab æthere. Genes. iij. In sudore vultus tui vesceris pane, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Psal. ciiij. Auferes spiritum eorum, & in puluerem suum reuertentur. Psalm. cxlv. Exibit spiritus eius, & reuertetur in terram suam. Ecclesi. iij. De terra facta sunt in terram pariter reuertuntur. Item vndecimo, Et reuertatur puluis in terram suam vnde erat, & spiritus redeat ad Deum qui dedit illum. Ecclesiastici iiij. Omnia quæ de terra sunt, in terram conuertentur. Necesse fuit hæc adducere ad confirmandam hanc Ennij prouerbialem sententiam.

POLYDORI VIRGILII.

Paries inclinatus.

In eum qui affecta ætate, moribundus est. Psal. lxj. Paries vbi inclinari cœpit, futurum vt statim ruat.

VLTIO MALEFACTI.

ERASMI. Canis vindictam.

Κυνὸς δίκην, id est, Canis vindictam. Macedonicum adagium in eos, qui præter expectationem pœnas dant iis, quos aliquādo læserunt. Natum ab Euripidis tragici poetæ interitu. In Macedonia vicus quispiam est, qui Thracū dicitur, propterea quòd olim à Thracibus sit inhabitatus. Hic cùm canis quidā Archelai regis aberrasset, Thraces de more suo mactatum sacrificarunt, ac deuorarunt. Quod vbi comperisset Archelaus, talentum eis mulctam dicit. Verùm cùm illi soluendo non essent, Euripidem subornarunt, qui regem exoraret vt sibi mulctam remitteret: ita vt fecit. Post ea verò cùm Euripides in sylua quadam solus esset, & Archelaus à venatu reuerteretur, canes Euripidem cinctum discerpserunt, deuorauntque. Existimatum est autem, eos canes ex eo prognatos fuisse cane, quém Thraces sacrificarant. Hinc adagium apud Macedonas increbuit, Canis vindictam: subaudiendum, passus est, aut aliud commodius. Valerius Maximus libro nono, capite de morte nō vulgari, refert Euripidem cùm ab Archelao rege Macedonum cœnæ adhibitus fuisset, domum à conuiuio repetentem, à canibus fuisse discerptum. Eos canes ab æmulo quopiam immissos fuisse, confirmat Aul. Gellius Noctium Atticarum libro xv. cap. xx. Suidas addit, hos æmulos fuisse Arridæum Macedonem, & Crateuam Thessalum poetam, quos Euripidis gloria vrebat. Hi finxerunt eum à regiis canibus dilaceratum fuisse. Sunt qui narrent, cùm non à canibus, sed à mulieribus fuisse dilaniatum, cùm intempesta nocte Craterum adolescentem peteret, Archelai amasium. Testatur enim & Gellius, Euripidem μισογύνην, id est, mulierum osorem fuisse. Sed quòd ad superiorem attinet opinionem, fabulam non vsque quaque dissimilem narrat Plutarchus in dialogo De comparatione terrestrium animantium & marinorum: Pyrrhus, inquit, rex iter faciens canem reperit, corpus hominis interfecti seruantem: cùmque cognouisset eum tertium iam diem impastum manere, nec à cadauere diuelli, iussit extinctum sepeliri, canem secum adducendum curauit. Paucis pòst diebus militum delectus est actus, omnesque regem sedentem præteribant. Aderat & canis, quietus interim, donec domini interfectores prętereuntes conspicatus est: in hos protinus iratus, cum clamore irruit, ac sæpius allatrauit, subinde respectans Pyrrhum: adeò vt non solùm ipsi Pyrrho, sed & omnibus qui aderant, suspicio nasceretur. Proinde cùm & aliæ nonnullæ coniecturæ, ita vt fit, accederent aliunde, duo comprehensi sunt, & facinus confessi, supplicio sunt affecti. Addit, & Hesiodi interfectores, ab ipsius cane proditos, supplicium dedisse. Subiicit his, quod sua memoria dicit accidisse: Quidā irrupit in Æsculapij templū sublatis aureis & argēteis aliquot monumentis, clàm & ignotus, vt putabat, aufugit. At canis tēpli custos, cui nomen Capparus (nam indignus qui periret ἀνώνυμος) cùm videret neminem æditu orum sua voce commoueri, fugientem sacrilegum est insequutus, ac primùm quidem saxis petitus, haud tamen discedebat. Exorto die non accedebat propius, sed procul oculis obseruans sectabatur, nec cibum obiectum capiebat. Rursum iuxta dormientem cubabat & ipse, & abeuntem ad consimilem modum insequebatur: quòd si qui viatores fuissent obuij, iis cauda adblandiebatur, in illum vnum latrabat ac sæuiebat. Hæc cùm ab aliis alij didicissent, simulque & canis & hominis figuram cognouissent, sacrilegum apprehenderunt, & ad supplicium duxerunt, cane præcedente hilari iam ac gestiente, quòd maleficum esset venatus. Vnde ei cani de publico pastus decretus est, eiusque rei cura sacerdotibus mandata. Verùm vt ad prouerbium redeamus, appa ret aptè dici posse & in hunc sensum, quoties autor illati mali dissimulatur, veluti cùm veneno tollitur inimicus, & spargitur in vulgum rumor, illum febri periisse: aut cū princeps immissis in ædes alicuius satellitibus omnia diripit, & fama dissipatur, à latronibus fuisse spoliatas: aut cùm tyrannus subuertit eum cui malè vult, deinde facti inuidia confertur in magistratus, tanquam illo inscio fecerint. Videtur hinc fluxisse, quod hodie passim apud Germanos dictitant, vbi quid accidit incommodi certi incerto autore, quodque nemini possit imputare. Id canis accidisse morsu.

Ornatus ex tuis virtutibus.

Hinc non multum abludit illa ironia Terentiana: Ornatus ex tuis virtutibus, in Adelphis: Si regnum possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus. id est: haberes præmia tuis factis dicta. Nam olim reges honorem habebant iis, qui facinus aliquod præclarum ædidissent.

Reperit deus nocentem.

Εὗρε θεὸς τὸν ἀλιτρόν, id est, Reperit deus nocētem. Cùm tandem

tandem vltio contingit improbis, quasi diuinitus immissa. Theocritus in Idyllio x.

Εὗρε θεὸς τὸν ἀλιτρόν, ἔχεις πάλαι ὧν ἐπεθύμεις.

Id est,

Inuenit deus impium, habes quæ olim cupiebas.

Theocriti Scholiastes indicat, prouerbium & alia forma solitum efferri: ἄγρει θεὸς αἴτιον. Simile est Homericum illud Iliados δ.

Εἴπερ γάρ τε καὶ αὐτίκ' Ὀλύμπιος οὐκ ἐτέλεσσεν,

Ἔκ τε καὶ ὀψὲ τελεῖ, σύν τε μεγάλῳ ἀπέτισαν.

Id est,

Quanquam etenim non punit Iuppiter ilicò sontem,

At faciet tandem, & luerint sua crimina magno.

Huc pertinet illud Sophocleum,

—Ὅτῳ δ' ἂν ᾖ τις θεός

Βλάπτῃ, δύναιτ' ἂν οὐδ' ἂν ἰσχύων φυγεῖν.

Id est,

—Vbi quis deorum læserit,

Nemo queat suffugere quamlibet potens.

Astipulatur autem senarius ille prouerbialis,

Θεῶν τε πληγὴν οὐχ ὑπερπηδᾷ βροτός.

Id est,

Plagam deorum nullus hominum suffugit.

Pindarus item in Pythiis,

Θεὸς ὃ καὶ πτερόεντ' αἰετὸν κίχε, καὶ θαλασσαῖον παραμείβεται

Δελφῖνα, καὶ ὑψιφρόνων τιν' ἔκαμψε βροτῶν.

Id est,

Deus & alatam aquilam assequitur, & marinum præuertitur delphinum, & elatorum quempiam depressit mortalium. Astipulatur huic sententiæ & in Olympiis,

Εἰ δὲ θεὸν ἀνήρ τις ἔλπεταί τι λαθέμεν ἔρδων, ἁμαρτάνει.

Id est,

Quod si deum homo quispiam sperat falsurum se, cùm agit aliquid, errat.

Serò Iupiter diphtheram inspexit.

Ὁ Ζεὺς κατεῖδε χρόνιος εἰς τὰς διφθέρας, id est, Inspexit, etsi serò, pellem Iupiter. Senarius prouerbialis in eos, qui serò quidem, sed aliquando tamen pro malefactis dant pœnas. Antiquitas enim credidit, Iouem omnia in sua diphthera, hoc est, pelle caprina scribere: ac multa quidem pro tempore dissimulare, verùm aliquando de improbis pœnas sumere. Bellè quadrabit & in principes, qui diu dissimulata maleficia tandem puniunt.

Semper virgines furiæ.

Ἀεὶ παρθένοι ἐρινύες, id est, Semper virgines furiæ. Prouerbium obscurius deterret à peccando. Erinnyes enim malefactorum vltrices corrumpi non queunt, quo minus pœnas sumant de iis qui commeruerunt, atq; hac gratia dictæ virgines. Suidas è Sophocle citat.

Mali bibunt improbitatis fæcem.

Κακοὶ πίνουσι πονηρίας τὴν ὀμίχλην.

Id est,

Mali bibunt iniquitatis turbidum.

Græcus versiculus videtur inuersione dictionum deprauatus, quod non rarò nobis deprehensum est. Constabit hoc pacto:

Πίνουσ' ὀμίχλην τῆς πονηρίας κακοί, siue, οἱ κακοὶ πονηρίας.

Dici solitum, vbi pœna maleficis digna meritis contigisset. Translatum apparet ab iis qui vino limpido epoto, tandem ad fæcem vsque perueniunt. Itaque voluptatem ex malefactis perceptam dolor supplicij consequitur.

Sus acina dependes.

—Ἀποτίσεις ὗς γίγαρτα.

Id est,

—Acinos sus improba pendes.

Lues quòd admisisti, reddes quod abstulisti, non sine fœnore. Quadrabit, vbi pusillum commodi magno dependitur malo. Natum apparet à rustico quopiam, qui verbis hisce comminatus sit sui pascenti racemos.

Placiadæ.

Πλακιάδαι καὶ σκάλαιον, id est, Placiadæ etiam stelæum. Plutarchus istud ostendit, dici consueuisse de deprehensis adulteris, & contumeliosè, sicuti merentur, tractatis. Vicus est quidam Atticæ regionis, cuius incolæ Placiadæ vocantur. Apud hos moris erat, vt qui fuisset in adulterio deprehensus, ignominiosas pœnas daret, impactis in pudendam corporis partem raphanis, qui apud illos miræ magnitudinis esse dicuntur. Quòd si raphani fortè non fuissent ad manum, stelæo vtebantur: id est, ligonis ligno. Non me clam est, hoc alio nobis dictum loco, sed mutilatum: eóque duximus operæprecium hic integrè repetere.

Hipparchorum tabula.

Ἱππαρχικὸς πίναξ, id est, Hipparchorum tabula. Dici conueniet, quoties haud impunè futurum significamus, si quid peccetur. A Syracusanis natum adagium. Apud hos enim mos erat, vt Hipparchi, hoc est, equitum præfecti in tabellis describerent militum nomina, qui ordinem deseruissent. Meminit Zenodotus. Hesychius indicat, apud Lacedæmonios Hipparchum dici, qui iuuenibus præfectus esset. Is in tabula notabat eos, qui quippiam indecorè fecissent.

Habet.

Habet prouerbialiter dicitur, cùm obtigit alicui quod expetiuit, aut quo dignus est. Habet quod amet, similes habent labra lactucas. Sumptum autumant ab aucupantibus, piscantibus, aut venantibus quibus reuersis sic aiunt, ἔχεις τι; id est, Habésne aliquid? Citatur ex Aristophanis Nebulis. Seneca tragicus in Agamemnone: Habet, peractum est. Terentius in Andria: Egomet continuò mecum, certè captus est, habet. Donatus ostendit propriè de gladiatoribus dici, quos prius alij vident quàm ipsi se sentiant esse percussos. Ex ea acclamatione natum videtur prouerbium.

Ignem igni ne addas.

Μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ, id est, Ne incendium incendio addas. Vsurpatur à Platone. Sensus liquet. Ne calamitatem adiungas calamitati, ne commotum magis etiam commoueas. Diogenianus putat à carbonario quodam esse natum, qui inualescente incendio conflagrarit, clamans interim, μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ. Plato lib. De legib. ij. vetat, ne pueri ad annum vsque duodeuigesimum vinum bibant: ne si vini calor accesserit ad feruorem ætatis, ignem igni suggerere videantur. Item Plutarchus in præceptis coniugal. μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ ῥίπτεσθαι. id est, Ne ignis ad ignem accedat. Vtitur idem cùm aliis aliquot locis, tum in præceptis De valetudine: ἵνα οὖν μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ, φασί, πλησμονὴ τις ἐπὶ πλησμονῇ καὶ ἄκρατος ἐπὶ ἀκράτῳ φέρηται. id est, Vt ne igitur ignis ad ignem, quemadmodum prouerbio dicitur, expletio ad expletionem, merum ad merum addatur.

Oleum camino addere.

Affinem huic habet sententiam: Oleum camino addere: pro eo quod est, malo fomentum, ac velut alimoniam suppeditare, quo magis ac magis augescat. Horat. in Satyris.

Scarabeus aquilam quærit.

Κάνθαρος ἀετὸν μαίεται, id est, Scarabeus aquilam quærit. Cùm imbecillior atque impotentior, mali quippiam molitur, struitque insidias inimico longè potentiori. Est & altera lectio, atque ea (meo quidem iudicio) verior, κάνθαρος ἀετὸν μαιεύεται, id est, Scarabeus aquilæ obstetricatur. Sensus fermè idem est, siue legas μαίεται, siue μαιεύεται. Competit enim in humilem & imbecillum, qui viribus longè præpollenti, maliciosis insidiis, & clanculariis dolis perniciem machinatur. Aristophanes in Lysistrata,

Ὑπερχολῶ σοι γ', αἰετὸν τίκτοντα κάνθαρος σε

Μαιεύσομαι.—

Id est,

Supra modum irascor tibi, scarabeus aquilam ego te,

Quando oua paries obstetrix iuuabo.

Super hac re fertur apologus quidam apud Græcos non inelegans, quem Lucianus indicat Æsopicum esse, cùm ait in Icaromenippo, fabulatum fuisse Æsopum, quemadmodum aliquãdo scarabei & cameli cœlum conscenderint. Porrò quod ad fabulam scarabei & aquilæ attinet, ad hũc habet modum. Est iam olim aquilarum generi, cum vniuersa scarabeorum gente, vetus atque antiqua simultas, ac bellum prorsus internecinum, planéque, quod Græci solent dicere, ἄσπονδος πόλεμος. Nam odio dissident plus quàm Vatinianο, adeò vt ne Iupiter quidem ipse (ὁ κα-της ὕπατος) & qui totum nutu tremefactat Olympum) rem inter eos componere, ac dissidium finire potuerit, si modò vera narrant apologi. Denique nihilo magis inter eos conuenit, quàm hodie quoque conuenit inter deos istos aulicos, & humilem obscuràmque plebem. Sed erit fortassis, qui Æsopicarum fabularum rudis & ἀμύητος admiretur, quid tandem negocij sit cum aquila scarabeo: quæ cognatio, quæ vicinitas, quæ affinitas vsqueadeò dissimilib. intercedat. nam inter hos qui vinculis eiusmodi copulantur, potissimùm dissidia solent oriri, præsertim inter principes. Ad hæc, quænam tam atrocis odij causa: postremò, vnde tantum animorum scarabeo, vt cum aquilarum populo bellum suscipere non dubitârit. Rursum, qua contumelia tantopere fuerit offensus aquilæ τοῖς ἀγνώμοσι, vt hostem tam humilem non contempserit, ac suo vel odio iudicârit indignum. Videlicet argumentum ingens, longa est iniuria, longæ ambages, ac res omninò maior, quàm vt humana facundia queat explicari. Quòd si Musæ, quæ grauatæ non sunt olim Homero dictare βατραχομυομαχίαν, mihi quoque relicto tantisper Helicone, dignentur adesse, rerum summam pro mea virili conabor exponere. Quid enim tam arduum esse possit, quod illis auspicib. non audeant homines? Sed quo res cognitu fiat illustrior, prius quàm ad ipsum negocij caput veniam, ducis vtriusque mores, formam, indolem, ingenium, quàm potero paucissimis perstringam. Primùm igitur illud succurrit admirari, quid olim Romanis viris, alioqui sapiẽtibus venerit in mentem, qui cùm huius alitis symbolo sese præter cæteras nationes iactent, ac diis proximos ducãt, cumque huius auspiciis tot victorias reportarint, tot egerint triumphos, tantum abest, vt benemeritæ gratiam referant, vt non toleranda etiam afficiant contumelia. Nam auem vnam omnium maximè masculam & inuicti roboris, emasculant eurantque, ac propemodum Tiresiam reddunt ipsi non admodum mares. siquidem apud Græcos planè mas est ἀετός. idque, ni fallor, longè magis quadrat in eum, cui summus ille pater & rex hominúmque deúmque, regnum in aues vagas permisit, expertus fidelem Iupiter in Ganymede flauo: tum ei, qui cæteris diis procul absistentib. solus irato Ioui, trisulca tela porrigat, nihil etiam prouerbio deterritus, πόῤῥω Διός τε καὶ κεραυνοῦ. Neque verò sine graui ratione factum arbitror, vt inter tam multas auium nationes, tamque numerosas tribus, aquila potissimùm sit visa idonea, cui non solùm auium [illegible], verùmetiam senatus populúsque poeticus, suffragiis omnibus monarchiam decerneret. Nam quantum ad auium iudicium attinet, ad hanc partem pleræque propendebant, vt pauoni rerum summam committerent. Siquidem huius pulchritudini, splendori, sublimitati fastuique planè regio, regnum deberi videbatur. Ac prorsum in hanc sententiam itum fuisset, nisi quædã longo rerum vsu callidæ, cuiusmodi sunt cornices, coruique, perpendissent, futurum vt si pauonem rebus præfecissent, eueniret, quod complures iam annos in monarchis quibusdam videre datum est: nimirum vt solo nomine strepitúque regem ageret, aquilà nihilo secius, vel sine populi suffragiis, regnum gereret. Cæterum poetas, viros sapientissimos, illud arbitror perspexisse, non alia magis imagine regum mores ac vitam effingi potuisse. Loquor de plerisque, non de omnibus. In quouis enim rerum genere, semper fuit eritque bonorum paucitas. Et aliud seculum alios gignit. Sed paucis, si videtur, hinc atque hinc contentionem admoueamus. Iam primùm si quid ominis est in vocabulo (vt certè est) aptè profectò Græcis ἀετὸς dicitur, παρὰ τὸ ἀΐσσω, quod est propemodum rapior impetu, & cõcitus feror. Quædam aues naturà placidæ sunt ac mites: tum quæ feræ sunt, tamen arte cultúque cicurantur, ac mansuescunt. Sola aquila nec est habilis ad vllam disciplinam nec vllo studio potest mansuescere. Tantùm impetu naturæ præceps fertur, & quicquid valde libuit, idem postulat sibi licere. Libétne spectare pullum animo verè aquilino? Graphicè depinxit Horatius,

> Qualem ministrum fulminis alitem
> Olim iuuentas & patrius vigor
> Nido laborum propulit inscium:
> Vernique iam nimbis remotis,
> Insolitos docuère nisus
> Venti pauentem: mox in ouilia
> Demisit hostem viuidus impetus
> Egit amor dapis atque pugnæ.
> Nunc in reluctantes dracones

Melius intelligunt hoc ænigma regiones expertæ, quantis malis sibi constiterint huiusmodi indomiti iuuenum principum impetus. Philosophorum est, moderari affectib. ac rationis ductum in omnibus sequi.

— At nihil est, ait Satyra, violentius aure tyranni.

Cui illud semper in promptu,

> Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas,

Deinde cùm sex, opinor, aquilarum genera commemorentur, tamen illud inter omnes conuenit, quòd rostro sunt vehementer adunco, nec minus aduncis vnguibus, vt vel ex ipso corporis habitu possis intelligere, carniuoram esse auem, quietis ac pacis inimicam, pugnis, rapinis, ac prædationib. natam. Et quasi parum sit carniuoras esse, sunt & quæ ossifragæ dicantur, & sidr. Sed hic protinus tacitè mihi dicis, optime lector: Quid hæc imago ad regem, cuius propria laus est clementia: cúmque plurimum possit, nulli tamen velle nocere, ac solum aculeo carere, sesèque totum in populi sui commoditates impendere: adeò vt Niloxenus ille sapiens rogatus, quid esset vt dissimum, responderit, Rex. Id esse proprium veri principis indicans, vt quantum in ipso sit, nemini noceat, prosit omnib. fitque magis optimus, quàm maximus. Quanquam non alia ratione potest esse maximus, nisi vt sit quàm optimus: hoc est, beneficentissimus in omnes. Equidem exemplar laudo non inscitè depictum à philosophis: & haud scio, an eiusmodi principes administrent Rempublicam in vrbe Platonica. Verùm in annalib. vix vnum aut alterum reperias, quem ausis cum hac imagine componere. Porrò si quis recentiorum temporum principes expendat, vereor ne non ita passim reperiat, in quem non quadret fœdissimum illud conuicium, quod apud Homerum Achilles torquet in Agamemnonem, δημοβόρος βασιλεύς. Nam Hesiodus δωροφάγους appellat. rectius tamen παμφάγους appellaturus. Et cùm Aristoteles euidentissima nota distinxerit regem & tyrannum, quòd hic suum ac priuatum commodum spectat, ille populi rebus consulit: tamen quibusdam regis appellatio, quæ priscis illis ac tantis principib. Romanis immodica visa est, & ob inuidiam refugienda, vix etiam satis est, nisi longam splendidissimorum mendaciorum addas coronidem. vt diui cognominentur, qui vix sunt homines: inuicti, qui nunquam non victi discesserunt è prælio: augusti, quibus angusta sunt omnia: serenissimi, qui belli tempestatibus, & insanis rerum motibus orbem concutiunt: illustrissimi, qui profundissima omnium bonarum rerum ignorantia caligant: catholici, qui quouis spectant potius quàm ad Christum. Atque his diuis, inclytis, triumphatoribus, si quid est ocij ab alea, à poculis, à venatu, à scortis, id omne tam verè regiis cogitationibus dicant. Nec est vllum aliud studium, nisi vt leges, edicta, bella, paces, fœdera, consilia, iudicia, sacra prophanáque eò conferant, vt omnes omnium fortunas in suum conuertant fiscum: hoc est, in dolium pertusum congerant, & aquilarum in morem, innoxiarum auium visceribus se suósque saginent pullos. Age si quis mihi iam physiognomon non omninò malus, vultum ipsum & os aquilæ diligentius contempletur, oculos auidos atque improbos, rictum minacem, genas truculentas, frontem toruam, denique illud quod Cyrum Persarum regem tantopere delectabat in principe γρυπόν: nónne planè regium quoddam simulachrum agnoscet, ma-

scet, magnificum ac maiestatis plenum? Accedit huc & color ipse funestus, teter & inauspicatus, fusco squalore nigricans. Vnde etiam quod fuscum est ac subnigrum, aquilū vocamus. Tum vox inamœna, terribilis, exanimatrix, ac minax ille querulusque clangor, quem nullum animantium genus non expauescit. Iam hoc symbolum protinus agnoscit, qui modò periculum fecerit, aut viderit certè, quàm sint formidandæ principum minæ, vel ioco prolatæ: & quantopere contremiscant omnia, quoties huiusmodi vox intonuit aquilina,

> Εἰ δέ κε μὴ δώωσιν, ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἕλωμαι
> Ἢ τεὸν ἢ Αἴαντος ἰὼν γέρας, ἢ Ὀδυσῆος
> Ἄξω ἑλών· ὁ δέ κεν κεχολώσεται ὅν κεν ἵκωμαι.

Aut illa non minus βασιλικὰ,

> Μή νύ τοι οὐ χραίσμωσιν ὅσοι θεοί εἰσ' ἐν Ὀλύμπῳ,
> Ἆσσον ἰόνθ', ὅτε κέν τοι ἀάπτους χεῖρας ἐφείω.

Ad hunc, inquam, aquilæ stridorem ilicò pauitat omne vulgus, contrahit sese senatus obseruit nobilitas, obsecundāt iudices, silēt theologi, assentātur iurisconsulti, cedunt leges, cedunt instituta: nihil valet, nec fas, nec pietas, nec æquitas, nec humanitas. Cúmque tā multæ sint aues non ineloquentes, tā multæ canoræ, tamque variæ sint voces ac modulatus, qui vel saxa possint flectere: plus tamen omnib. valet insuauis ille & minimè musicus vnius aquilæ stridor. Quanquam est vnum aquilarum genus, quod impensè placuit Aristoteli (fortassis ob id, quòd talem optārit pullum suum Alexandrum) haud multo minus prædabundum ac vorax, at paulo tamen tum modestius, tum taciturnius, & omninò plusculum habens humanitatis, quippe quòd pullos etiam suos educet. Nam cæteræ faciunt quod impij solent parentes qui fœtus suos exponunt: cū tigrides etiam catulos tollant suos. Atque eam ob causam γνησίαν appellant: quasi germanum ac verè ingenuum dicas. Vidit hoc genus Homerus, & oculis captus. Nam μελανάετον appellat, ac θηρευτὴν, id est, nigro tergo, ac venatricem. videlicet epithetis aptissimè quadrantibus in tales principes, qualis fuit Nero, qualis Caligula, aliique nimium multi. At horum aliquot, quanto per Iouem γενναιότεροι, ac propè dixerim plus quàm aquilini, qui cùm diis proximi sint, ob sceptrum ac maiorum imagines, tamen aliquoties plebeiis etiam homunculis blandiri quoque sustinent, ac propè dixerim, parasitos agere, modò prædæ spes sit non aspernandæ. Iam & viuacem esse aquilam, ab autoribus proditum est. Ea tamen cùm ad extremam peruenerit senectutem, nihil adhuc sitit, nisi sanguinem: cuius suctu vitam omnibus inuisam prorogat: nimirum rostro superiore adeò increscente, vt carnes depasci non possit. Atque hinc ortum est adagium illud notissimum, ἀετοῦ γῆρας, in senes ætate vinosiores: cùm alioqui omne fermè genus hoc auium, quibus adunci sunt vngues, aut non bibant omninò, aut certè perquàm rarò, si quidem Aristoteli credimus. Et tamen hæ si quando bibūt, aquam bibunt. Sola aquila sanguinem sitit. Ergo rostro intorto natura, certè non semper nouerca, reliquis animantibus vtcunque consuluisse videtur, & inexplebili voracitati modum aliquem imposuisse. Quemadmodum & hac ratione prospexit, quòd non sinat aquilam oua parere plura tribus, nec pullos alere plures duobus. Atque adeò si Musæi versiculo credimus, quem testem adducit Aristoteles,

> Excludit binos, ædit terna, educat vnum.

Atque per hos ipsos dies, quibus incubat (incubat autem fermè tricenos) naturæ prouidentia cibum illis negauit, inuersis interim & vnguibus: ne videlicet omnium ferarum fœtus raperentur. Itaque per id tempus pennæ albescunt inedia. Atque hinc odium in fœtus proprios. Verùm hoc in Romanis aquilis optare magis licet, quàm cernere: quibus omninò nullus est compilandæ plebis, neque finis, neque modus. Nam & ætate crescit exigendi sitis: & nunquam incumbunt grauius, quàm cùm pullus exclusus est. Tum verò populus alio atque alio feritur munere. Super hæc omnia, plurimos hostes opposuit vni: de quibus mox dicturi sumus. Atque hanc naturæ solicitudinem mirari desinet, cui persuasum sit esse verum, quod scripsit Plinius, (prodigiosum quidem illud & haud scio, an vel Democrito autore credendum, insatiabilis auiditatis argumentum, etiam si ceu compertum & confessum narrat Plutarchus, autor cùm primis grauis:) nempe aquilarum pennas quoque, si cæterarum auium plumis admisceantur, eas deuorare, ac paulatim extenuatas conficere. Tanta vis natiuæ rapacitatis. Equidem arbitror idem euenturum, si tyrannorum ossa cum plebeiorum ossibus commisceantur, ne sanguinem quidem magis misceri posse, quàm Ægithi & Flori. Iam verò vide mihi, num illud satis quadret in quosdam principes. Nam de piis ac bonis non loquor: quod semel dictum vbique velim meminisse lectorem. Aquilarum vnicum par, magno ad populādum tractu indiget, nec alterum in propinquo prædonem esse patiuntur: itaque spacia determinant. Porrò nostris aquilis, quæ non angusta ditio? Quantum in immensum vsque propagandi regni studium? Quanta cum finitimis aquilis aut miluiis de regni, hoc est, de prædandi terminis digladiatio? Verùm illud fortasse non perinde congruit, quòd auis hæc tantopere rapax, non tamen prædatur in proximo (videlicet, ne vices iniuriarum, in ipsius aliquando caput retorqueantur) sed è longinquo magis prædas in nidum conuehit: cùm interim tyranni nec ab intimis temperent, nec à maximè cognatis ac domesticis rapaces abstineant vngues. imò hoc quisque magis sit obnoxius periculo, quo principi ceu Ioui ac fulmini propior. Atque insitam hanc & à parentibus ingenitam rapiendi famem, nonnihil auget & educatio. Quandoquidem aquilam ferunt pullos vix dum satis volucres, ad prædandum è nidis extrudere, quo statim & a teneris (vt aiunt) vnguiculis consuescant rapto, suisque ipsorum vnguibus viuere. At in nonnullis principib. Deum immortalem, quàm multi accedunt ad rapacitatem stimuli: præter corruptissimam educationem, tantum assentatorum examen, tot officiales perditi, tot corrupti consultores, tot stultissimi familiares, tot nequissimi congerrones, qui publicis incommodis vel gratis delectantur. Adde his fastum, voluptates, luxum, delicias, quibus nullæ rapinæ satis esse possint. Adde stulticiam & imperitiam: qua nihil intractabilius, si cum felicitate copuletur. His itaque rebus cùm vel benignissima corrumpi queant ingenia, quid censes futurum, si hæc ad auidam & improbam naturam, velut oleum ad caminum accesserint? Sed parum βασιλικῶς erat instructa aquila, si tantùm adunco rostro, si tantùm aduncis vnguibus ad prædandum esset armata: nisi additi fuissent oculi plus quàm lyncei, & nec ad clarissimum solem conniuentes: quo quidem experimento fœtus suos an legitimi sint, explorare dicuntur. Itaque prædam quamuis è longinquo speculantur, quam destinant inuadere. Quanquam auium regi bini duntaxat sunt oculi, rostrum vnicum, vngues pauci, venter item vnicus. At nostris aquilis pape, quam multæ sunt Coryceorum aures, quot exploratorum oculi, quot officialium vngues, quot præfectorum rostra, quot iudicum & aduocatorum ventres, fame prorsus inexplebili, vt neque satis esse quicquam, nec tutum ab his esse possit, ne ea quidem, quæ in intimis penetralibus, aut abditissimis etiam scriniis sunt abstruta. Veruntamen esset eadem fortassis aliquanto minus noxia, nisi ad arma dotésque corporis, astus accederet ingenij: hoc est, nisi nocens per se ferrum veneno tingeretur. Vngues suos quoties ingreditur, contrahit, ne videlicet aciem deterat, minúsque valeant in prædando: id quod habet cum leonib. commune. Neque quemuis impetit sed eum duntaxat, quo se credat viribus esse superiorem. Neque se repentè præcipitem dat in terram, more cæterarum, cùm prædam appetit, sed sensim demittit, ne impetu allisa offendatur. Ne leporem quidem (nam hunc maximè petit) aggreditur, nisi viderit in plana descendisse. Neque quouis grassatur tempore, ne quis opprimat fatigatam: sed à prandio ad meridianum ad prædandum prouolat: reliquis horis ociosa sedet, donec hominum conuentu fora compleantur. Tum quod occiderit, non inibi statim deuorat: ne quis subitus hostium incursus, incautam deprehendat in præda. Sed exploratis prius ac subinde refectis viribus, prædam in nidum, velut in castra deuehit. Nam quibus artib. ceruum se præstantiorem capiat, mox

dicetur. Illud in primis memorandum ingenij documentum, testudinem raptam, ex alto speculata locum idoneum, in saxum aliquod demittit, vt ad eum modum rupta testa, carne vesci possit. Quanquam in Æschylo parum aquilinis fuit oculis, cùm in huius albicantem caluariam, saxum esse rata, demissa testudine, miserum occideret, vt vel ob hanc vnam causam, optimo iure poetis omnibus conueniat inuisam esse. Atque id quidem nunc assiduè veluti suo iure facit. Ceterùm primitùs testudinem dolis ad id pellexit, dum persuadet illi futurum, vt sua opera, volandi artem perdisceret. Atque hac spe sublatam in altum, deiecit in saxum, vt illius calamitatem tyrannico more verteret in suas delicias. Atqui si quis secum perpenderit, quàm variis artibus, quot technis, quot machinis, quot prestigiis, improbi principes instructi sint ad expilandam plebem, questuosis legibus, mulctis, fucatis titulis, simulatis bellis, delationibus, affinitatibus indignam propemodum fatebitur aquilam, cui regni nomen tribuatur. Superest, vt cum quibus potissimùm hostibus huic generoso predoni res sit, paucis exponamus. Nam verum est illud, quod prouerbiis dicitur, aquilam non captare muscas, nec aspicere thripas. Negligit, si qua preda videatur regiis vnguibus indigna: nisi si que sint cognate Vespasiano, cui visus est lucri bonus odor ex re qualibet. Sũt enim & degeneres aquile, que piscatu viuunt, & quas non pudeat cadauer alienum tollere. Sed que generosiores sunt, veluti tyranni, quedam piratis ac latronibus concedunt: à quibus (vt apud Alexandrum Macedonum nobilis ille dixit pirata) nihil differunt, nisi quòd ipsi maiore classe, maioreque manu magnam orbis partem suis diuexãt latrociniis, minutulas illas predas accipitribus ac miluis relinquentes, cum quadrupedibus belligerantur: nec id sanè sine periculo, nec rursum citra victorie spem, sicuti strenuo duce dignum est. Atque in his leporem potissimùm, vt dixi, venatur aquila: vnde & leporarie cognomen additum vni generi: perinde quasi ducem Africanum aut Numantinum appelles. Neque contemnit imbellem hostem, sed esculentum appetit: vt etiam si parum glorie veniat ex victoria, non parum tamen auferatur emolumenti. At fit aliquoties, vt cùm maximè leporem captat, tum maximè capiatur, icta pennato iaculo: dicátque prouerbium, quod illi ferimus acceptum, [illegible]. Audet & cum ceruo confligere: inferior tamen futura, nisi vulpinam adderet pellem. Nam astu supplet, quod viribus est diminutum. Commissura cum hoste, prius in puluere volutat sese, deinde cornib. insidens ceruinis, puluerem pennis collectum, in oculos spargit, alis ora verberans, donec exoculatum in rupes det precipitem. Sed est eidem acrior, multóque magis anceps cum dracone pugna, etiam in aere. Draco maleficis artibus oua consectatur aquile. Illa vicissim hostem vbicunque visum rapit. Nam quod illi cũ vulpe simultas est irreconciliabilis, nemo mirabitur, quisquis cognorit, quã olim regaliter illam acceperit. Inierat cum vicina necessitudinem: cumque incubanti pastus deesset, proximæ catulos in nidum sustulit. Reuersa vulpes cùm spectaret indignam suorum laniationem, quod vnum poterat, testata deos est, atque inter hos præcipuè Iouem ξένιον, amicitiæ violatæ vindicem. Et audisse videtur ista vota deus aliquis. Pauculis post diebus euenit, vt aquila prunam carnibus è sacrificio raptis hærentem, in nidum deuexerit imprudens. Igitur absente aquila, igni paulatim ventis excitato, nidus conflagrare cœpit. Pulli territi, præcipites se dedere, nimirum adhuc inuolucres. Vulpes delapsos excipit, & in cauum delatos deuorat. Ac post id quidem temporis, nihil omninò conuenit inter aquilam & vulpem: quanquam id sanè non mediocri vulpinæ gentis malo. Quo [illegible] men haud scio an dignæ videri debeant, quæ quondam leporib. συμμαχίας aduersus aquilam petentibus auxilium negârint, vt refertur in annalibus quadrupedum, ex quibus Homerus βατραχομυομαχίας est mutuatus. Iam verò acre dissidium est & cum vulture, velut homotechno, & edacitatis æmulo: tametsi hoc quidem nomine, vt crudelior, ita & generosior aquila, quòd non deuorat animal, nisi quod occiderit, nec per ignauiam alienis insidit cadaueribus. Nam sittam iure habet exosam, quæ miris artibus aquilæ oua frangere studet. Pugna & cum ardeolis, quòd hæc auis vnguibus freta, non vereatur eam aliquoties adoriri, adeò dimicans acriter, vt in conflictu emoriatur. Neque verò iam mirum, quòd illi parum conuenit cum oloribus, aue nimirum poetica. illud mirum, ab iis sæpenumerò vinci tam pugnacem beluam. Nec admodum gratum esse consueuit poeticum genus malè sibi consciis monarchis: vtpote liberum & loquax, quódque nõnunquam cum Philoxeno in Latumias reduci malit, quam silere. Nam si quid dolet, id chartis illinunt atris, & regum mysteria ad ipsos etiam posteros euulgant. Nec cum gruibus satis conuenit: opinor ob id, quòd illis impendiò placeat democratia, vehemẽter inuisa monarchis: à quibus tamen ingenio superantur. Etenim cùm grues è Cilicia demigrantes montem Taurum aquilis plenum parant transmittere, ingentibus lapidibus, quo vocem cohibeant, in os sumptis noctu tacitè transuolant: atque ita deceptis aquilis, tutò traiciunt. Sed peculiaris quædam cum trochilo (nam id est aui nomen) simultas intercedit: non ob aliud (vt autumat magnus ille deambulator) nisi quòd huic quoque regis ac βασιλίσκου nomen tribuitur: Idque potissimùm apud Latinos. Proinde ceu regni affectatorem extremo persequitur odio. Quanquam non is hostis est, cuius vires metuat aquila. Nam trochilus imbecillis est ac fugax, solertia tamen & ingenio præditus, fruticetis & cauis abdit sese, vt quamuis à potentiore facilè capi non possit. Quin olim cùm certamen volandi cum aquila suscepisset, vicit astu magis quàm viribus. Denique cum cybindo bellum gerit internecinum, adeò vt sæpenumerò cohærentes prendantur. Est autem cybindus, nocturnus accipiter. Nec tyrannis est vllum hominum genus magis inuisum, quàm ohium, qui à vulgi sententia longè lateque dissentientes, nimium acutè cernunt per tenebras. Sed annon egregiè stultus sim, si omnes eius hostes percensere pergam, quæ cum nullo non gerat bellum? Atque in reliquis animantium ordinibus aliis cum aliis partim bellum est, partim amicitia. Multos habet inimicos vulpes, attamen coruum habet amicum: cuius auxiliis aduersus Æsalon auem, catulos suos diuexantem adiuuatur. Eidem bene conuenit & cum serpentibus, cum æquè cuniculis gaudeant. Crocodilus hostem habet ichneumonem, sed cum trochilo familiaritas est, adeò vt illi liceat, vel in ipsas beluæ fauces impunè penetrare. Vni aquilæ cum nullo prorsus animante neq amicitia, nec affinitas, nec sodalitas, nec consuetudo, nec fœdus, nec induciæ. Hostis est omnibus, & neminem non habet hostem. Siquidem non potest non omnium esse hostis, qui omnium malo viuit ac saginatur. Proinde sibi conscia, non nidulatur in plano, sed in præruptis & excelsis rupibus, aliquoties & arboribus, sed præaltis: videlicet tyrannicum illud secum voluens, Oderint, dum metuant. Proinde cùm ciconiæ sacræ sint Ægyptiis, adeò vt occidisse sit capitale: apud Romanos sacri anseres, miluiis apud Britannos nemo noceat, suibus parcant Iudæi, nec Delphines venabantur antiqui, neque lædere fas erat, sed si quid in venatu peccassent, pauculis modò plagis puerorum more castigabantur. At in aquilas vbique gentium eadem lex est, quæ in lupos & tyrannos, vt præmium sit, qui communem omnium hostem occiderit. Ergo nec amat vllum, nec amatur ab vllo animante aquila: non magis profectò quàm mali principes, qui magno Reip. malo sibi gerunt imperium. Fortasse priuatorum sunt affectu istiusmodi. Magni satrapæ vsqueadeò sunt ab his alieni, vt interdum nec liberos ament, nisi emolumenti causa: sæpenumerò suspectos habeant, & inuisos. Leonem animal tam immane retulisse gratiam homini de se benemerito, & vitam dedisse, à quo pedis sanitatem acceperat, propè creditum est ab omnibus. Draconem seruasse nutricium suum, & ad agnitam vocem accurrisse, credunt permulti. Quin & aspidem, ad mensam cuiusdam quotidie ventitare solitam, vbi sensit ab vno catulorum suorum hospitis filium interemptum, eum occidisse, violatique hospitij pœnam & de suo partu sumpsisse, neque præ pudore deinde in eas ædes reuersam, retulit Philarchus: neque desunt qui credant: scribendum existimauit Demetrius Physicus, recensendum Plinius. Item pantheram ob catulos eductos è fouea,

fouea, hominem officiosè produxisse, donec egressus solitudines in viam publicam redisset. Aristophani grammatico puellam Stephanopolidem adamanti, riualis erat elephantus. Eámque rem vt omnibus notissimam, & omnium sermone celebratam retulit Plutarchus. Apud eundem draco quispiam perditè amat puellam Ætolidem. Nam Delphinum erga homines amor, erga Arionem seruatum, erga Hesiodum in littus deuectum, & virginem Lesbiam cum amatore seruatam, erga puerum vectum & reuectum officium, propemodum in confesso est. At virginem ab aquila adamatam, nec hi credunt, qui credunt omnia. Nam fatale quoddam huius & in homines odium, vel hinc colligas licebit, quòd Prometheo deorum omnium φιλανθρωποτάτῳ addita sit in Caucaso carnifex. Et tamen in tam multis vitiis est, quod laudare possis. Minimè bibaces sunt, minimèque salaces, quæ maximè sunt rapaces. Nam quòd Ganymedem rapuit aquila, Ioui rapuit, non sibi. At vides nonnullos nostros ἀετοὺς, qui sibi rapiãt: nec vnum Ganymedem, sibi matronas abducant, vt hac parte propemodum intolerabiliores sint, quàm rapinis, quibus maximè sunt intolerandi. Ergo cùm innumerabiles sint auium species, atque inter has alię plumarum opibus ac picturis admirãdæ, sicuti pauones: aliæ cãdore niueo insignes, vt olores: aliæ contrà decenti nigrore lucentes, vt corui: aliæ corporum proceritate præminẽtes, veluti struthiones: aliæ fabulosis etiam miraculis celebres, vt phœnix: aliæ fœcunditate commendatæ, vt columbæ: aliæ gratæ lautorum mensis, vt perdices, ac phasides: aliæ loquacitate iucundæ, vt psittaci: aliæ cantu mirabiles, vt luscinię: aliæ fortitudine animi præstantes, vt galli gallinacei: aliæ delitiis hominum natæ, vt passerculi: tamen ex vniuersis, vna aquila viris tam sapientibus idonea visa est, quæ regis imaginem repræsentet, nec formosa, nec canora, nec esculẽta, sed carniuora, rapax, prædatrix, populatrix, bellatrix, solitaria, inuisa omnibus, omniũ pestis, quę cũ plurimũ nocere possit, plus tamen velit, quàm possit. Nec alio iudicio leoni mandatum est regnum inter quadrupedes, quo non alia belua vel immanior, vel putidior. Canes cùm ad multa sunt vsui, tum ad hoc pręcipuè, quòd pro rebus hominum excubias agunt. Boues agricolãtur. Equi & elephãti belligerantur. Muli & asini gestandis oneribus sunt vtiles. Parasitatur simia. Draco vel hoc vtilis nomine, quòd vsum marathri monstrârit ad oculorum aciem acuendam. Leo nihil nisi tyrannus, hostis ac deuorator omnium, nec nisi viribus ac metu tutus, planèque regium animal, quemadmodum & aquila. Quod videntur perspexisse, qui nobiles illos clypeos leonibus quàm maximè hiãtibus & explicatis ad prædam vnguibus insigniunt. At plus apparet vidisse Pyrrhum, qui sese aquilam vocari gaudebat, quàm Antiochum, qui accipitris cognomine delectabatur. Sed minus iã mirum, leonem in quadrupedum genere regnare: cùm diis etiam poeticis, Iupiter administrãdo regno potissimum visus sit idoneus, impius execto & exacto patre, incestus sororis coniugio, tot stupris, tot adulteriis, tot raptibus exornatus. & post hęc κυανέαις ὀφρύσι, καὶ ψολόεντι κεραυνῷ territãs vniuersa. Nã apum politiam, in qua vni regi non licet gestare aculeum, etiamsi laudatur à multis, nemo tamen imitatur, non hercle magis quàm Platonis. Sed ad aquilam redeo, cui ob dotes quas commemoraui, tam βασιλικὰς, ob tam egregia in omne animãtium genus merita, senatus populúsque poetarum, magno consensu decreuit, primùm, vt rex omnium, atque etiam θεῖος, id est, diuinus appellaretur. Deinde satis honestum inter sidera locum dederunt, ac stellulis aliquot insignierunt. Postremò munus inter cœlites honorificum mãdarunt, vt solus arma ministret irato Ioui, quibus orbem commouet vniuersum. Quóque id impunè possit, illud quoque tribuerunt, vt vna animãtium nec metuat fulmen, nec lædatur à fulmine, sed iisdem oculis fulmen emicãs obtueatur, quibus aduersum aspicit solem. His addiderunt sapientissimi illi Cæsicique Romani, vt in legionum suarum vexillis, primas teneret aquila, essétque vexillorum ipsorum vexillifera: posthabitis etiam lupis. Romanæ gentis nutriciis, posthabitis Minotauris, & apris, non extremæ rapacitatis beluis, posthabitis denique & equis. Nam his quatuor animãtibus insignita vexilla, quondam aquilam sequebãtur. Paulo pòst nec comites eos est passa, sed illis in castris relictis ipsa sola prodibat in prælium. Hanc inquam vnã dignã censuerunt, quæ totius orbis monarchę sceptra, signa, clypeos, domos, vestes, vasa, ministeria decoret: cùm tamen vulturum, ni fallor, augurio conditum sit Romanorum imperium, non aquilarum. Addidit hoc augurum collegium, vt si cuius ædibus insederit aquila, aut si pileum in caput alicuius immittat, imperium portendatur. Habes è ducibus alterum: nunc ad Scarabeum veniam. Est animal, ac vix etiam animal, quippe cui sensus aliquot desint ex insectorum infima gẽre: quòd infami sanè vocabulo Græci κάνθαρον, Latini Scarabeũ appellãt, aspectu tetrum, odore tetrius, sonitu teterrimum, alis crustacea vagina obtectis. Quin magis totus ipse scarabeus nihil est nisi crustum. Nascitur in excrementis, hoc est, animãtium stercoribus: in iisdem viuit, versatur, oblectatur, deliciatur. Præcipuum huic studium, pilas quàm maximè potest ingentes componere, ceu pastillos, non ex odoribus, sed stercore, potissimùm caprino: nam id illi prorsus amaricinum olet. Eas miro conamine voluit auersus, pedibus posterioribus, quos habet longiores, supernè iniectis, capite in terram prono. Quòd si quãdo contingat, vt aduersus collem aliquem onus protrudant, elapsis subinde pilis, ac deorsum recurrentibus, putes te Sisyphum voluentem saxum videre. Nec defatigãtur, nec conquiescunt. Tãtus operis ardor, donec in antrum suum deuexerint. In his pilis vt ipsi nati sunt, ita fœtus etiã suos educant, & teneros adhuc aduersus hyemis rigorem nidulantes fouent. Et quidem scio nulli non esse notum scarabeum, vt qui passim sit obuius, nisi sicubi nulla omninò sunt stercora: sed non est eadem omnium species. Etenim sunt, quibus nigro quodam virore luceat crusta. Plerique tetro nigrore horrent. Sunt nonnulli grãdiores, prælongis ac bisulcis armati cornibus, cacumine forcipibus dentato: ea cùm visum est, ad morsum contrahunt, stringúntque. Sunt item rutili, & iidem pręgrãdes, qui terram aridam fodiunt, atque illic nodos ponunt. Sunt qui metuẽdo bombo formidabilique strepitu prouolẽt, vt imprudẽtem nõ mediocriter territẽt. Sunt & alia formarum discrimina. Verùm illud commune est omnibus, è stercore ortus, è stercore victus, in stercore vita deliciúmque. Iam opinor futurum, vt aliquis Romanis ducibus impensè fauens, aquilæ vicem deploret, qui cum tam humili, támque plebeio hoste res inciderit, aui tam regali: quem vincere gloriosum non sit, à quo vinci turpissimum, & cui abundè multum laudis contingat, quòd cum aquila decertârit, etiamsi victus discesserit. Apud poetas pudet Aiacem Vlyssis aduersarij tam imbellis: & aquila cogitur cum scarabeo confligere. Rursum alius magis etiam demirabitur, vnde huic insecto vilissimo, tantum animorum, tantum audaciæ, vt non sit veritum cum aue multò pugnacissima bellum suscipere. Tum vnde opes, vires, facultates, auxilia, vt tot iam annos bellum ducere potuerit. Verùm si quis hunc explicet Silenum, & contemptũ hoc animalculum propius ac veluti domi contempletur, tam multas in eo dotes haud vulgares animaduertet, vt omnibus diligenter pensitatis, propemodum scarabeum se malit esse, quàm aquilam. Ne verò mihi reclamet & obturbet quisquam, prius atque rem cognouerit. Primùm in hoc aquilæ præstat etiam scarabeus, quòd senectam quotannis exuit, ac subinde repubescit. Iam hoc ipsum tanti est, vt existimem Romanos etiam pontifices aliquot, cùm eis liceat rectà in cœlum immigrare, quippe cuius clauem gerunt: tamen vbi peruentum est ad inamabilem illam senectutem, quæ voluptatibus omnibus abdicat, malle cum scarabæis ἕδρας abiicere, quàm pro triplici corona, septemplicem accipere. Deinde in tantulo corpore, quãtum animi robur, quàm heroica mentis vis, quantus ad inuadendum impetus, vt nihil iam sit ad scarabeum Homerica musca. Nam hinc, ni fallor, quibusdam scarabeis nomen etiam inditum, vt tauri dicantur. At cum tauris nec leones temerè congrediuntur: tantum abest, vt id faciant aquilæ. Iam verò nec ingenium vulgare, nisi quis sine causa, vel natum olim, vel vbique celebratum existimet Græcum illud prouerbium, κανθάρου σοφώτερος, quo nimirum singularis

quædam & incomparabilis tribui videtur sapientia. Neque mea refert, si quis cauilletur eum parum bene habitare in domicilio deformi. Quanquam quòd ad corporis quoque formam attinet, absit modò vulgaris & iudicium occupans imaginatio, non est quòd contemni possit scarabeus. Etenim si verè proditum est à Philosophis, eam figuram quam vocant sphæricam, non modò pulcherrimam esse, verumetiam modis omnibus optimam, nec aliam magis demiurgo illi placuisse, qua cœlum hoc, rem omnium multo pulcherrimam, fabricaretur: cur non & formosus videatur scarabeus, qui ad huius speciem longè propius accedit, quàm aquila? Denique si equus in suo genere formosus est, si canis in suo: qui minus in suo placeat scarabeus? Nisi omnes omnium formas nostra metimur, vt quicquid ad hominis formam non accesserit, id continuò deforme iudicetur. Nam colorem scarabei nemo puto calumniabitur, vt qui gemmas etiam nonnullas commendet. Porrò quòd animantium excrementis ad suam commoditatem abutitur, ingenij laus est, non crimen. Quasi verò non idem faciant Medici, qui cùm multorum animantium, tum hominis etiam excrementa, non illinunt solùm, verùm in potione ministrant in morbis. Nec pudet Alcumistas, viros planè diuinos, ad quintam illam essentiam eliciendam, vti fimo: nec agricolas quo quidem hominum genere nullum fuit olim honoratius, stercoribus arua saginare. Sunt & populi, quibus ad incrustandos domiciliorum parietes, fimus pro gypso est. Eodem contuso, & ad solem exiccato, ad ignis alimentum vtuntur, lignorum vice. Cyprij boues suos humano stercore saginant: nec saginant tantùm, sed etiam medentur. Sed illi, inquis, res tam putida bene olet. Stultum verò sit, nasum hominis in scarabeo desiderare. Siquidem id homini peculiare, odore sui fimi offendi. Nec idem accidit in vllo cæterorum animantium. Felicior itaque nobis scarabeus, non immundior. Quanquam homines quoque non tam res offendit, quàm opinio: nam priscis illis mortalibus res ipsa non perinde atque nobis visa est abominanda, quam auspicatissimo vocabulo lætamen appellarunt. Nec dubitarunt Saturno deo, Sterculei cognomen addere: nimirum honoris causa, si quidem Macrobio credimus. Nam prodidit Plinius, Stercuto Fauni filio, hinc non nomen solùm, verumetiam immortalitatem contigisse in Italia. Porrò in Græcia res eadem duobus regibus summam peperit gloriam: Augeæ, qui excogitarit: Herculi, qui diuulgarit. Denique nunquam abolebitur regij senis memoria, quem Homerus (vt in Catone tradit Cicero) manibus suis lætificantem agros, nec alia re quàm qua delectatur scarabeus, posteritati consecrauit. Imperatorem Romanum nihil offendebat lotij putor, cum emolumento coniunctus: cur scarabeum à tantis commoditatibus tam leue deterreat incommodum, vt iam demus incommodum esse? Denique cùm videamus scarabeum in stercore purum esse, sempérque crusta nitida, contrà aquilam etiam in aere putere: quæso vter alterò mundior? Equidem hinc etiam nomen inditum arbitror, vt κάνθαρος, veluti καθαρὸς sit appellatus: nisi si quis malit à Centauris dictum cantharum. Nam ne putes scarabeum ob naturam sordidam à lautitiis abhorrere, idem rosis impensissimè delectatur, eásque vnicè appetit, si quidem Plinio credimus. Quòd si quis fortè dotes has leues ac vulgares existimet, illud certè nemo non fatebitur magnificum, & ingenti crista dignum, quòd antiquitùs inter sacras imagines, & in vatum mysteriis cum primis habitus est scarabeus, egregij bellatoris aptissimum symbolum. Siquidem (vt refert Plutarchus in commentario De Iside & Osiride) in Hieroglyphicis Ægyptiorum picturis regis simulacrum erat oculus, addito sceptro: quo videlicet vigilantia, cum recta iustáque rerum administratione coniuncta, significabatur. Nam illis, opinor, temporibus adhuc eiusmodi reges erant, multum aquilæ dissimiles. At Thebis ait idem imagines quasdam fuisse repositas, quæ manibus carerent: eæ iudices repræsentabant, quos oportet ab omni munerum corruptela quàm maximè seiunctos esse. Atque inter has vnam oculis quoque carentem, quæ iudicij præsidem adumbrabat: quòd hunc oporteat omni prorsus affectu vacare, tantumque rem ipsam spectare, personam non respicere. Aderat, non corchorus inter olera (quod prouerbio dicunt) sed inter sacras imagines scarabeus, sigillo insculptus. Et quid tandem per hoc nouum symbolum nobis innuebant sapientissimi theologi? Rem videlicet haudquaquam vulgarem: nempe belli ducem egregium & inuictum. Nam hoc quoque Plutarchus indicat, ne quis sic à me confictum existimet, quemadmodum allegorias aliquoties comminisci solent indocti theologi. At dixerit imperitior aliquis: Quid scarabeo cum duce belli? Permulta sanè congruunt. Principiò vides, vt totus armis luceat scarabeus, nulláque pars corporis sit, non diligenter crustis ac laminis communita, vt non meliùs armatus videatur Mauors Homericus, cùm illum maximè sua instruit panoplia. Adde nunc militarem assultum, cum horrendo ac Panico bombo, cantúque verè militari. Quid enim insuauius classicorum sonitu? Quid ἀμουσοτέρῳ tympanorum strepitu. Nam tubarum vocem, qua nunc reges tantoperè delectantur, olim Busiritæ non ferebant, quòd asino rudenti videatur adsimilis. At ei genti, inter abominanda habebatur asinus. Adde laboris in voluendis oneribus patientiam, inuictum animi robur, ac vitæ contemptum. Ad hæc negant in scarabeorum gente fœminam inueniri, sed omnes esse mares. Quæso, quid magis congruere potest in fortem imperatorem? Quin & illud ad rem aptè quadrat, vt idem indicat Plutarchus, quòd in delicatis illis pilis, de quibus dictum est, fœtus suos ædunt, fouent, alunt, educant: nec alius est locus nascendi, quàm cibi. Verùm hoc mysterij mihi non facilè sit interpretari. Rectius exponent imperatorij milites, qui norunt quid sit ἐν ὅπλοις ἐξετάζεσθαι, qui norunt χαμευνίας, qui in obsidione nudi duras hyemes, duriorem famem sæpenumerò pertulerunt, qui vitam ægram, non iam herbarum radicibus, sed fœdo victu produxerunt, qui menses aliquot in nauibus exegerunt. Si quis huius vitæ sordes perpendat, mundus erit scarabeus: si quis miseriam, est quòd scarabeo inuideat. At hæc est laudatissimorum imperatorum sors & conditio, ne quis forte contemnat. Sed illud obiter demirari libet, quid acciderit nostris pyrgopolynicis, vt in suis insignibus, in quibus totam nobilitatem sitam esse putant, pardos malint, aut leones, aut canes, aut dracones, aut lupos, aut aliud animal, quod vel casus obiecit, vel ipsi sibi adoptarunt, cùm proprium illorum symbolum sit scarabeus: atque id quidem cùm accommodatissimum, tum verò ab ipsa antiquitate, quæ nobilitatis vnica parens est, comprobatum, dicatúmque. Denique non vsquequaque contemnendum existimabit scarabeum, quisquis secum reputârit, magos ac medicos maximis hominum malis ab hoc animante remedia petere. Siquidem cornua Lucanorum (sic enim appellant hoc genus) non modò gestantur in crumena, verumetiam de collo suspenduntur: nonnunquam & auro inclusa, aduersus omnes infantium morbos. Quid quòd in efficacissimis, vixque credendis remediis, ni Plinius autor esset, parem cum aquila vim obtinebit scarabeus? Siquidem ὁ [illegible] scarabeus, smaragdo gemmæ insculptus: nec enim è quouis ligno fingitur Mercurius, iuxta prouerbium: nec quamuis gemmam se dignatur scarabeus, sed smaragdo gemmarum omnium viridissima expressus, vt dixi, si de collo suspendatur (at non nisi Cynocephali capillis, aut certe plumis hirundinis) aduersus omnia veneficia præsentaneum adfert remedium: nec omninò minus efficax, quàm moly, quod Vlyssi quondam dedit Mercurius. Nec solùm aduersus hæc valet, verumetiam non vulgariter confert, si quis quocunque modo regem adire paret, vt huiusmodi anulus in primis gestandus sit his, qui constituerunt à rege sacerdotium aliquod non ieiunum, aut archidiaconatum, aut episcopatum (sic enim vocant) petere. Idem capitis grauedinem auertit, non mediocre per Iouem malum, præsertim potoribus. In his igitur tam mirandis remediis, sapientes illi magi nullum faciunt discrimen inter aquilam & scarabeum. Proinde quis ipsum scarabeum despiciat, cuius & imago lapillis insculpta, tantam habet vim? Admonet me gemmarum mentio, vt illud etiam adiiciam: si quid aquila sibi placet cognomine gemmæ aetite, nec hac laudis portione cedere scarabeum. Nam huic quoque nomen debet cantharias, si totam animantis

mantis speciem mirè referens, vt non effigiem expressam, sed viuum ac verum scarabeum intra gemmam cōditum dicas. Postremò si quid hoc ad rem pertinet, non paucioribus adagiis nobilitatus est ille fimo prognatus scarabeus, quàm rex auium aquila. Nam si quis aquilæ factioni studens, neget hac parte cum ea conferendum esse scarabeum, quòd olim apud Thebanos crassos homines inter numina habebatur, non admodum refragabor: modò meminerit, hoc honoris aquilæ cum crocodilis & cercopithecis, denique & cum cepis ac ventris crepitu esse commune: quandoquidem apud Ægyptios hæc omnia portenta diuinos honores inuenerunt. Et si quo calculo dignum est, in hac collatione numinis inane vocabulum, non defuerūt, qui scarabeo quoque tribuerint diuinitatem. Vtrunque ducem vtcunque depinximus. Superest iam, vt tam atrocis belli causas repetamus. Olim in Ætna monte leporem quempiam insectabatur aquila, iámque contractis vnguibus prædæ sic imminebat, vt afflatu propemodum exanimatum animal, & alioqui timidum, ad proximum scarabei cauum velut ad asylum confugerit. Quandoquidem in rebus desperatis, extremóque discrimine, præsidium vndelibet & petitur & speratur. Erat autem is scarabeus, quemadmodum inquit Homerus, ἠΰς τε μέγας τε. Nam in eo monte scarabeorum natio, felicissimæ sobolis esse perhibetur, adeò vt hinc αἰτναῖος κάνθαρος prouerbio sit nobilitatus, videlicet ob insignem corporis magnitudinem. Ad huius igitur antrum confugiens lepus, supplex ad eius genua se prouoluit, obsecrans atque obtestans, vt ipsius penates sibi vitæ præsidio sint, aduersus hostem immitissimum. Iam primùm hoc ipso sibi nonnihil placebat scarabeus, quòd extitisset qui ipsi suam vitam debere vellet, quique rem tantam à se præstari posse crederet. Denique cui suum antrum, quod omnes homines obturatis naribus execrantes præterire solent, idoneum videretur, ad quod salutis causa velut ad sacram aram aut principis statuam confugeret. Confestim igitur prouolat obuiam aquilæ scarabeus, & huiusmodi dictis furentem lenire conatur: Quo maior est tua potestas, hoc magis conuenit te parcere innoxiis. Noli lares meos innocentis animantis interitu funestos reddere. Sic tibi tuus nidus semper ab huiusmodi calamitate sit immunis. Generosi regiique animi est, dare veniam & indignis. Prosit nihil commerito domicilij reuerentia: quod cuiq; tutum & inuiolatum esse vult æquitas, sinunt leges, approbat consuetudo: prosit deprecantis, si non autoritas, certè studium. Quòd si genus nostrum & scarabeia despicis arma.

At sperato deos memores fandi atq; nefandi.

Si nihil te mouet penetralium violatorum vices, in tuum caput aliquando rediturae: certè Iouem maximum reuereare, quem in vno facto ter offendes. Meus est hic hospes: offendes ξένιον. meus est supplex, & ipse pro illo tibi: violabis ἱκέσιον. Denique pro amico deprecor amicus: offendes φίλιον. Scis quàm certas iras concipere soleat iratus Iupiter, quàm acriter vindicet lacessitus, qui sæuienti ministras arma. Nec omnia permittit suis, nec omnia condonat affectibus. Sed plura parantem dicere scarabeum, aquila vexatum alis, contemptim in terram præcipitat. Leporem frustra supplicem, sub oculis scarabei crudelissimè iugulat laniátque, laniatum in immitem nidum deportat: neque vel tantillum valuerunt apud eam, nec preces, nec minæ scarabei: quem tamen haud aspernata fuisset, si quantum audacia viribúsque pollet, tantundem polleret prudentia: aut si in mentem venisset, olim leonem in extremo vitæ discrimine, à mure seruatum fuisse, & omnium quadrupedum tyranno, quod dij vix dare poterant, id à tam infimo contemptóque animalculo per occasionem datum esse: si cogitasset formicam beneficio prouocatam, columbæ vitam dedisse, admorso aucupis calcaneo. Adeò nullus est tam humilis, tam abiectæ sortis, qui non possit per occasionem, & prodesse amicus, & nocere inimicus, vel potentissimo. Verùm id temporis nihil horum succurrebat aquilæ: tantùm præsenti præda potitur, fruitúrque. Ea contumelia descendit altius in pectus magnanimi scarabei, quàm quisquam credidisset. Stimulabat excelsum ac titanicum animum, hinc pudor, quòd in causa tam æqua, parum sua valuisset autoritas: hinc misericordia, quòd innoxium animal & imbelle, tàm immaniter esset laniatum: hinc dolor, quòd ab aquila tam turociter, atque id tam impunè contemptus esset, haudquaquam (vt ipsi videbatur) contēnendus. Siquidē nulli sua leuis est autoritas. Iam succurrebat & illud, fore vt vniuersum scarabeorū genus in contemptum veniret, si semel id factum aquilę cessisset impunè. Ac tum quidem temporis, quoniam vlciscendi facultas non erat, omninò regium quiddam exhibuit scarabeus. Nempe hoc ipsum, quod de Agamemnone, cæterisque regibus dixit Chalcas:

Εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ,
Ἀλλά τε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσσῃ
Ἐν στήθεσσιν ἑοῖσι.—

Omnes igitur artes, omnes dolos in pectus aduocat. Nec vulgarem molitur pœnam, internecionem ac planè πανωλεθρίαν in animo voluit. At cum ipsa quidem aquila hoste tam bellaci, Martem experiri, non satis tutum esse ducebat: non solùm ob id, quòd copiis esset inferior, verumetiam quòd Mars, stupidus deus ac vęcors, nec minus cæcus quàm ipse Plutus, aut Cupido, plerunque faueat causæ deteriori. Quòd si maximè par viribus fuisset, si felicius pugnarent hi, quorum melior esset causa: tamen esse videbat, in quo grauius excruciaret aquilam, & odium suū pleniore vindicta satiaret, si posteritate sublata, viuam etiam & sentientem aquilam lōga morte exanimaret. Nulla in re grauius discruciantur parentes, quàm in liberis: adeò vt qui sui corporis sæuissimos negligunt cruciatus, filiorum tormenta non ferant. Viderat asinos per ignes obiectos, miro vitæ contemptu, pullis suis succurrere: viderat exempla huius animi in animantibus permultis. Existimabat ab his communibus affectibus non esse alienam aquilam. Denique suo generi tutius esse indicabat, si inimicum tam pertinacem ab ipsa quod aiūt, stirpe perdidisset. Audierat, opinor, celebratum illud prouerbium,

Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείπει.

Titillabat & blanda quædam spes, si facinus successisset, futurum vt profligata aquila, ipse regno potiretur. Atque vt dolor non solùm fortes facit, & intrepidos, verumetiam sagaces, diligenter explorat, quo loco spem suę posteritatis hostis recondidisset. Quo peruestigato, Vulcanum adit, quicum illi nonnulla familiaritas est, ob coloris similitudinem. Exorat, vt arma sibi cudat, quæ neque sint onerosa volanti, & tamen aduersus mediocrem vim tueantur. Armat à summo vertice ad imum vsq; calcaneum Vulcanus scarabeum, his armis quibus adhuc vtitur: nam antea muscarum more inermis erat. Nidus erat procul illinc semotus, in excelso prærupróque scopulo, multa sarmentorum ac stipularum vi congestus & communitus. Huc mihi protinus egregius scarabeus aduolaritne an adrepserit, parum liquet, certè peruenit. Sunt qui dicant, tum cùm pennis aquilę ferretur, adhærentem clanculum ab insciente aquila in nidum deportatum esse. Et quò nec homines (quib. non est aliud animal insidiosius, nec ad nocendum ingeniosius) peruenire potuissent, eò penetrauit scarabeus. Inter stipulas in insidiis abdit sese, ac tempus nactus idoneum, aquilæ oua protrudit è nido, aliud post aliud, donec nullum reliquum faceret. Ea delapsa, comminuta sunt: ipsi pulli informes adhuc miserabiliter in saxa elisi, prius orbati vita sūt, quàm vitæ sensum accepissent: nec hac tam atroci pœna contentus fuit scarabei dolor. Est gemma cum primis nobilis, quam ab aquilæ nomine Græci vocant aetiten: non dissimilis est ouo, sexu quoque distinguitur, nam in fœmina fœtum inclusum inuenias, pulli propemodum specie. Mira vis ad eliciendum partum. Quamobrem hodièque parturientibus admouetur, quo partum acceleret. Huius itaque generis par, aquila solet in nido suo ponere: alioquin nunquam posituta oua, aut certè non exclusura pullos. Tantum etiam thesaurum deiicit è nido scarabeus, quo pariendi facultatem in posterum eripiat: lapides acutis excepti saxis, minutatim dissiliere. Ne hæc quidem adhuc satis visa sunt iræ scarabei. Leuem calamitatem putat, nisi dolore quoque ac lamētis hostis frueretur;

itaq; rursum abdit se penitùs in stipulis. Redit aquila, nouam sui generis cladem conspicatur: videt sua viscera frustulatim discerpta, videt nobilis gemmæ non æstimabilem iacturam: queritur, clangit, fremit, stridet, eiulat, obtestatur deos: ac suis illis oculis, quos iam dolor etiam acuebat, hostem tam potentem circumspectat. Atque omnia potius in mentem veniunt reputanti, quàm scarabeus ille contemptus. Dira minatur, dira precatur ei quisquis tantæ calamitatis fuisset autor. Quantam interea voluptatem animo persensisse credis scarabeum, dum hæc audit? Quid faciat misera? Rursum in Fortunatas insulas illi deuolandum fuit (neque enim aliunde importatur γέ-νος) alterum par inueniendum. Nidus in locum multò semotiorem editioremq; transfertur. Rursus oua ponit, & huc nihilo secius ignotus hostis penetrat: populatur omnia, totam superiorem renouat tragœdiam. Rursum hinc in tutiorem arcem demigrat aquila: alia deponit oua: alios adhibet aetitas. Rursum adest scarabeus. Nec modus nec finis fugiendi atq; insequendi, donec delassata tot cladib. ales, constituit sacram mouere ancoram, ac suis diffisa viribus ad deorum præsidia confugere: Iouem adit, exponit calamitatis suæ tragœdiam, hostem tam potentem, eumque (quod esset grauissimum) ignotum, vt tanta passæ, facultas etiam vlciscendi eriperetur. Addit, hanc suam perniciem ad ipsum quoque Iouem pertinere: periturum imperij munus, quod ille donasset, mutandum armigerum, si quemadmodum instituit hostis, pergeret: esse nonnihil assuetis ac notis vti ministeriis, etiam si nouitas in suffecto Ganymede feliciter successisset. Mouet Iouem satellitis sui periculum, præsertim cùm recens rapti Ganymedis officium hæreret animo. Iubet, si videatur in suo ipsius sinu deponat oua: aut illic, aut nusquam omninò in tuto futura. Paret ales, ac in summi Iouis sinu extremam gentis suæ spem deponit: multum obtestata, per felicissima illa oua, quæ quondam illi Leda pepererat, vt sua bona fide tueretur. Quid non efficit pertinax animi dolor? Vereor ne cui res supra veri fidem esse videatur. Ad ipsam summi Iouis arcem inuictus subuolat scarabeus, haud scio an numinis alicuius fauore adiutus. Pastillum in hunc vsum è stercoribus paratum, in sinum illius demittit. Iupiter vt est sordium insolens, quippe in purissima mundi parte habitans, & à terreno contagio longissimo semotus interuallo, dum offensus teterrimo odore, fimum è sinu studet excutere, oua aquilæ deiicit imprudens: quę videlicet ex alto delapsa, perierunt, & prius quàm terram contingerent. Atque ita tandem cognitus est illi tot cladium artifex: & hoc ipsum voluptatis cumulum addidit scarabeo, iuuit agnosci. Contrà aquilæ (nam rem gestam ex ipso didicit Ioue) non mediocre doloris pondus adiecit, tam contemptus suæ calamitatis autor. Quandoquidem est & hoc nonnullum mali solatium, si quis à magno superetur hoste. Hinc velut de integro dirum inter eos coortum bellum: aquila pro viribus vbicunque conspectam scarabeorum gentem vexat, rapit, proterit, perdit. Vicissim scarabeus in aquilæ perniciem neruos intendit vniuersos. Itaque prædandi, insidiandi, iugulandi, nec mora, nec requies, nec vllus omninò finis futurus videbatur, nisi vtraque gente pariter sublata funditùs, vt Cadmeam victoriam diceres: adeò gladiatoriis animis vterque in alterum affectabat viam. Nec vinci poterat aquila, neque cedere nouit scarabeus. Tandem Iupiter in tantis rerum periculis succurrendum putat, conatur priuatim inter eos rem componere. Quo magis conatur, hoc magis horum incrudescit odium, gliscunt iræ, feruescunt pugnæ. Et erat ille quidem hauddubiè propensior in aquilæ partem: sed è diuerso mouebat exemplum longè perniciosissimum, si cui licuisset impunè ἱκέτας, φίλους, aut ξένους contemnere. Proinde facit quod in extremo rerum discrimine solet, deos in concilium aduocat: pauca prælocutus, rem, vt est gesta, proponit. Præconio Mercurij fit dicendi potestas, rogantur ac dicuntur sententiæ. Variatum est studiis. Dij contemptiores ferè fauebant scarabeo: ex maximis etiam Iuno vehementer huic studebat, nimirum odio Ganymedis, aquilæ rebus infensa. Tandem in hoc senatusconsultum pedib. itum est, quod arguta voce pronũciauit Mercurius, Vulcanus in æs incidit, vti bellum æternum scarabeus & aquila suo gerant arbitratu. Quod cuique acciderit incommodi, ob id in ius vocare non liceat, bello imputetur. Quod quisque rapuerit, id iure belli possessurum: tantùm non placere diis internecionem vllius gentis. Proinde triginta dies, per quos incubat aquila, temperetur à manibus, seruentur induciæ. Nec fas sit scarabeis per id tempus in publicum prodire: ne videlicet ad inediam ac fouendi laborem, belli quoque tædium accederet aquilæ. Addidit illud ex suo studio Iupiter, idq; reclamantibus nonnullis: Æquum est, inquit, ex tam immensis terræ spaciis, vel exiguum angulum, velut asylum superesse meo satelliti, quo tutus sit à scarabeorum incursu. Neque verò nouum exemplum induco. Sunt loca quæ lupum nesciunt: sunt in quę non immigrent venena: sunt in quib. non viuant talpę. Metabor & ipse in Thracia iugerũ aliquot spacium apud Olynthum, in quod si quocunque modo prudens, imprudens, volens, nolens, pedem intulerit scarabeus, capitalis esto: nec fas sit exire semel ingresso, verùm inibi torqueat sese, donec emoriatur. Loco nomen tribuitur Cantharolethrus, vt vel ipso monitus vocabulo sciat scarabeus actum fore de se, si contra nostrum senatuscósultum non vereatur in eum locum irrumpere. Rhodo exulat aquila, ne cui videatur inhumanum, Olyntho excludi scarabeum.

Sic ait, & totum nutu tremefecit Olympum.

Adsentiebat omnis deorum consessus. Valet in hodiernum vsq; diem senatusconsultum, sempérque valebit. Scarabeis & aquilis durat exitiale bellũ: per eos dies, per quos incubat aquila, nusquã apparent scarabeorũ filij. Locum eum, quem designauit Iupiter, summo studio vitat: quòd si quis importet, protinus exanimatur. Eiusq; rei, si quis fortè requiret, testimonium perhibet Plin. libr. xj. ca. xxvij. Atque hoc quoque grauior autor Plutarch. in commentario De animi tranquillitate. Sed iamdudum sat scio, sic tecum cogitas optime lector: Quid isti venit in mentem, vt tantum nugarum de nihilo nobis effutiat: ac non quidem elephantum è musca (quod aiunt) sed è scarabeo gigantem reddat. Quasi verò parum ingentij sit, tot adagiorum Chiliadas euoluere, nisi fabulis insuper tam verbosis nos enecet. Dicam equidem. Vt est sua cuique sententia, sunt quib. in explicandis adagiis inops videor, ac ieiunus. Existimant enim id demum esse magnificum, si quis volumen in immensum extendat. Istis nimirum libuit ostendere, me in cęteris dita opera breuiorem esse: alioqui non defuturum fuisse, quo rem locupletarem, si ostẽtandæ copiæ, quàm iuuãdo lectori studere maluissẽ. Sed, vt ad prouerbiorum negocium redeamus: Meminit huius fabulæ Comicus Aristophanes ἐν εἰρήνῃ, his quidem versibus,

> Ἐν τοῖσιν αἰσώπου λόγοις ἐξηυρέθη,
> Μόνος πετεινῶν εἰς θεοὺς ἀφιγμένος.
> Ἄπιστον εἶπας μῦθον ὦ πάτερ πάτερ,
> Ὅπως κάκοσμον ζῶον ἦλθεν εἰς θεούς.
> Ἦλθεν κατ᾽ ἔχθραν αἰετοῦ πάλαι ποτὲ,
> Ὠ᾽ἀ κκυλίνδων, κἀντιτιμωρούμενος.

Id est,

> In fabulis id est repertum Æsopicis,
> Adisse diuos vnicum è volucribus.
> Haud credibilem ais fabulam pater pater,
> Adiisse diuos animal obscœnum atque olens.
> Peruenit olim, inquam, ob simultatem asperam,
> Quæ illi fuit cum aquila, oua volens illius,
> Et expetens pœnas ab hoste mutuas.

Admonet autem apologus, non esse cuiquam contemnendum hostem, quamuis infima fortuna. Sunt enim homunculi quidam, infimæ quidem sortis, sed tamen malitiosi, non minus atri, quàm scarabei: neque minus putidi, neq; minus abiecti: qui tamẽ pertinaci quadã ingenij malitia, cùm nulli omninò mortalium prodesse possint, magnis etiam sæpenumerò viris facessant negocium. Territant nigrore, obstrepũt stridore, obturbant fœtore: circumuolitant, hærent, insidiantur, vt non paulò satius sit, cum magnis aliquando viris simultatem suscipere, quàm hos lacessere scarabeos, quos pudeat etiam vicisse, quósque nec excutere possis, neque conflictari cum illis queas, nisi discedas contaminatior.

Prometi

Promeri canes.

Προμέρου κύνες, id est, Promeri canes. Dici solitum, vbi quis nouo casu pœnas daret iis, quos aliquando læsisset. Promerus regius quidam minister fuit. Is Euripidē tragicum poetā, supra modū exosum habebat, delatus ab eodem aliquādo nescio quo nomine apud regem. Quare postea canes quosdam feros in poetam soluit, à quibus ille deuoratus interiit. Proinde quoties potēs quispiam offensus aliquos subornat, submittitq; qui tibi negociū facessant, tempestiuè dixeris, Προμέρου κύνες. Conuenit cum illo, quod alio dictum est loco, κυνὸς δίκην, id est, Canis vindictam. Recensetur à Diogeniano.

Cissamis Cous.

Κίσσαμις κῷος, Cissamis Cous. Hunc aiunt pecuariis gregibus supra modum diuitem. Verùm anguillam quotannis apparere solitam, quæ pulcherrimam omnium pecudem raperet. Ea cùm in somnis apparens hominem commonuisset, vt sepeliret sese, & ille negligeret, euenit vt tum ipse tum vniuersum illius genus radicitùs interiret. Hæc fermè Zenodotus. Et hoc quoq; prouerbium, Delium aliquem naratorem requirit. Apparet affine, quod alibi dictum est, Aderit Temessæus genius.

Improbi consilium, in extremum incidit malum.

Ἀπώλετο χαλεπὴ βουλὴ πρὸς ἐσχάτην ἄτην.

Id est,

Incidit extremam in noxam mens improba tandem.

Heroicus prouerbialis in eum, qui posteaquam diu peccauit impunè, tandem in calamitatem incidit, pœnas omnium scelerum semel dependat.

Ibyci grues.

Αἱ Ἰβύκου γέρανοι, id est, Ibyci grues, Græcis in prouerbium abierunt, quod dici consueuit, quotiens sceleribus nouo quodam & improuiso casu proditis scelesti pœnas dant iis, quos læserunt. Id ex huiusmodi quodam euentu natum memorant: Ibycus poeta quidam, cùm in latrones incidisset iam occidendus, grues fortè superuolantes obtestatus est. Aliquanto pòst tempore, cùm iidem latrones in foro sederent, rursùmq; grues superuolarent, per iocum inter se susurrabant in aurem: αἱ Ἰβύκου ἔκδικοι πάρεισιν. id est, Adsunt Ibyci vltores. Eum sermonem assidentes in suspicionem rapuerunt, maximè desiderato iam pridem Ibyco. Rogati quidnam sibi vellet ea oratio, hæsitanter atque inconstanter responderunt: subiecti tormentis facinus confessi sunt. Atque ita velut gruum indicio pœnas Ibyco dederunt, ac potiùs suo ipsorum indicio, vt dicitur, perierunt. Huiusmodi fermè Plutarchus in commentario De futili loquacitate. Meminit huius adagij Ausonius in Monosyllabis:

Ibycus vt periit, vindex fuit altiuolans grus.

Extat super hac re Græcum epigramma, titulo Antipatri, quod non grauabimur adscribere.

> Ἴβυκε, ληισταί σε κατέκτανον ἔκ ποτε νήσου
> Βάντ' ἐς ἐρημαίην ἄστιβον ἠιόνα,
> Πολλὰ δ' ἐπιβωσάντ' ἀγέλην γεράνων, αἳ ἵκοντο
> Μάρτυρές, ἄλγιστον ὀλλύμενον θανάτῳ.
> Οὐ δὲ μάτην ἰάχησας, ἐπεὶ ποινῆτις ἐριννὺς
> Τῶνδε διὰ κλαγγὴν τίσατο σεῖο φόνον
> Σισυφίην κατὰ γαῖαν. ἰὼ φιλοκερδέα φῦλα
> Ληιστέων, τί θεῶν οὐ πεφόβησθε χόλον;
> Οὐδὲ γὰρ ὁ προπάροιθε κτανὼν Αἴγισθος ἀοιδὸν
> Ὄμμα μελαμπέπλων ἔκφυγ' ἐριννυΐδων.

Vertissem & hos versus meo more, ni commodùm Petrus Ægidius Antuerpiensis, hospes meus, imò Pylades meus, & si quid hoc quoque vsquam est amicius, iam Latinos fecisset, ac (mea quidem sententia) feliciter. Eos adscribam, simul & hoc laboris haud illibenter effugiens, & incomparabilis amici mentionem cupidè arripiens.

> Quondam ad desertum venientes Ibyce littus,
> Vitam prædones eripuêre tibi,
> Sæpe gruum nubem imploranti, quæ tibi testes
> Aduenêre necis quum morerère tuæ.
> Attamen haud frustra: siquidem clangore volucrum
> Sisyphio cædem est Eumenis vlta solo.
> Latronum genus heu cupidum lucri atq; rapinæ,
> Cur vos nequaquam terruit ira deûm?
> Quando nec Ægisthus, vatem qui occiderat olim,
> Atrarum occursus fugerat Eumenidum.

Meminit huius poetæ Marcus Tullius lib. Tusculanarum quæstionum iiij. cuius poema maximè lasciuum fuisse testatur.

Dij laneos habent pedes.

Macrobius libro Saturnalium j. cap. vj. scribit in hunc modum: Cur autem Saturnus ipse in compedib. visatur, Verrius Flaccus causam se ignorare dicit. Verùm mihi Apollodori lectio suggerit: Saturnum Apollodorus alligari ait per annum laneo vinculo, & solui ad diem sibi festum id est, mense hoc Decembri. Atq; inde prouerbium dictum, Deos laneos pedes habere: significari verò, decimo mense semen in vtero animatum in vitam grandescere: quod donec erumpat in lucem, mollib. naturæ vinculis detinetur. Hactenus Macrobius. Lucianus item in Cronosolone, Saturnum in compedib. fingi solere significat. Atque huius figmenti rationem reddit in lib. de Astrologia: nempe quòd orbis Saturni longissimè à nobis semotus sit: ob hoc in tartara coniectum finxêre, ex aeris profunditate sumpta occasione. Deinde quòd motus sit omnium tardissimi, vt quasi stare videatur. compedibus alligatum finxerunt. Plutarchus in problematis scribit, Tyriis fuisse morem, vt deorum statuis vincula iniicerent. Ænigma prouerbij indicat, deos ad scelerum vltionem lentè quidem procedere, sed tamen aliquando de malefactis pœnam sumere vel inopinatò. Sic interpretatur Porphyrio, demonstrans quod scribit Horat. lib. Odarum tertio, oda secunda,

> Rarò antecedentem scelestum
> Deseruit pede pœna claudo:

affine esse prouerbio, quo dicitur, deos iratos, pedes lanatos habere, quia nonnunquam tardè veniunt nocentibus.

Ad deorum aures peruenit.

Εἰς θεῶν ὦτα ἦλθε, id est, Ad deorum aures peruenit. Vbi facinus aliquod clanculum patratum, rescisci tur ab iis qui possunt vel remunerari rectè factum, vel punire secus admissum. Sic enim imaginantur poetæ, quæ rectè, secúsve gerantur in terris, ea per Mercurium explorata referri Ioui. Is deinde concilio deorum conuocato, de pœna statuit. Est illud etiam nunc solenne in principum & pontificum literis: Ad nostras aures peruenit. Paulò diuersius pastor ille Vergilianus,

> Et quoties, & quæ nobis Galatea locuta est,
> Partem aliquam venti diuûm referatis ad aures.

De rebus egregiis, quásque deorum auribus dignas iudices.

> Itidem Horatius,
> — Et Iouis auribus ista.
> Seruas. —

Oetæus genius.

Οἰταῖος δαίμων, id est, Oetæus genius. Diogenianus ait ferociam & arrogantiam huic dæmoni vehementer inuisam fuisse, nec inultam sinere solitum: vnde tumidis ac præferocibus minitabantur Oetæum dæmonem. Collectanea vulgata prouerbium referunt ad autorem Clearchum. Est autem Oeta, mons finitimus Trachini, atque eodem nomine ciuitas Meliensium. Proinde similis erit huius vsus prouerbij, qualis est illius: Aderit Temessæus genius.

Adrastia Nemesis, Rhamnusia Nemesis.

Ἀδράστεια νέμεσις, id est, Adrastia Nemesis. subaudiendum

dum, adest, aut aderit, aut eiusmodi quippiam. Licebit vti vel in eos, quibus ob insolentiam arrogantiámque fortunæ commutationem minamur, vel qui a rebus florentibus ad calamitosam fortunam redacti sunt. Hanc quidem Nemesim deam esse putant, insolentiæ & arrogantiæ vindicem, quæq; spes immoderatas & vetet & puniat. Ἀδράστεια dicta ἀπὸ τοῦ ἀναποδράστου μὲν καὶ ἀφεύκτου, quòd nemo nocens meritam pœnam vsquam effugerit: etiam si quando serius assequitur. Lucianus in Meretriciis dialogis: ἔστι τις θεὸς ἡ Ἀδράστεια, καὶ τὰ τοιαῦτα ὁρᾷ. i. Est dea quæpiam Adrastia, videtque ista. Euripides in Rheso,

> Ἀδράστεια μὲν ἁ Διὸς παῖς,
> Εἴργοι στομάτων φθόνον.
>
> Id est,
>
> Adrastia, Iouis filia, arceas dictorum inuidiam.

Idem in eadem fabula,

> Σὺν δ' Ἀδραστείᾳ λέγω.
>
> Id est,
>
> Volente verò dixerim hoc Adrastia.

Idem testantur etiam Epigrammata,

> Ἡ Νέμεσις προλέγει τῷ πήχει τῷ τε χαλινῷ,
> Μήτ' ἄμετρόν τι ποιεῖν, μήτ' ἀχάλινα λέγειν.
>
> Id est,
>
> Innuit hoc Nemesis cubito frenóq; gerendis
> Sit modus in rebus, dictáq; frenum habeant.

Item aliud,

> Ἡ Νέμεσις πῆχυν κατέχω. τίνος οὕνεκα; λέξεις.
> Πᾶσι παραγγέλλω, μηδὲν ὑπὲρ τὸ μέτρον.
>
> Id est,
>
> Contineo Nemesis cubitum. Quæ causa? requires.
> Nam cunctis iubeo rebus adesse modum.

Strabo lib. Geographiæ xiij. Adrastiam dictam tradit, non ab aufugiendo, sed ab Adrasto rege, qui primus huic templum constituerit: idque Antimachi poetæ versibus confirmat,

> Ἔστι δέ τις Νέμεσις μεγάλη θεὸς, ἣ τάδε πάντα
> Πρὸς μακάρων ἔλαχε. βωμὸν δέ οἱ εἵσατο πρῶτος
> Ἄδρηστος ποταμοῖο παρὰ ῥόον Αἰσήποιο.
> Ἔνθα τετίμηταί τε καὶ Ἀδρήστεια καλεῖται.
>
> Id est,
>
> Est quædam Nemesis dea magna, cui omnia quadam hæc
> Sunt data sorte deûm. Ast huic primus condidit aram
> Adrastus iuxta Æsopi sacrata fluenta.
> Atque inibi coliturq; tenetq; Adrastia nomen.

Huius oppidi meminit Plinius libro v. cap. xxxij. his verbis: Parium colonia, quam Homerus Adrastiam appellauit. Adrastiæ deæ mentionem facit & Plato in Phædro. Ammianus lib. xiiij. Hæc & huiusmodi innumerabilia vltrix facinorum impiorum, bonorúmque præmiatrix aliquando operatur Adrastia, atq; vtinam semper: quam vocabulo duplici etiam Nemesim appellamus. Hanc aût ex opinione veterum theologorum lunæ superpositam, generali potentia præsidere fatis, omnia terrena despectantem, vt reginam & arbitram rerum omnium: quæ præcipuè fastui infensa, nunc erectas mentium ceruices opprimit & eneruat, nunc bonos ab imo suscitans ad bene viuendum extollit. Huic antiquitas addidit pennas, celeritatis symbolum: dedit gubernaculum & rotam, significans illam per omnia discurrentê singula moderari. Idem lib. xxij. Ideo intolerabilem, humanorum spectatrix Adrastia, autem, quod dicitur, vellens, monens vt castigatius viueret, &c. Zenodotus originem adagionis ad huiusmodi fabulam refert, quam equidem non admodum sanè lubens, adscribam tamen, ne lectorem auidum hac fraudasse videar. Eteocles & Polynices post interitum Oedipi patris de regno Thebanorum hac lege pacti sunt, vt imperium alternis annis administrarent. At Eteocles (nam huic sorte primus obtigerat annus) exacto tempore recusauit fratri vices regni tradere. Itaque Polynices repulsus, in Adrasti ditionem Argos profugit, noctuque appulit. Hic quum fortè Tydeum esset nactus, qui ob cædem perpetratam è Calydone profugerat, cum eodê prælium conseruit: inter quos clamore tumultúq; coorto, interuenit Adrastus, & pugnantes diremit. Atq; ibi simul recordatus oraculi cuiusdam, quo monitus fuerat, vt apro & leoni filias suas in matrimonium collocaret, vtrumq; sibi generum asciuit. Habebant enim in clypeis, alter apri, alter leonis figuram: pollicitúsque est se vtrumq; restituturum in patriã. Cúmq; primùm Polynicis nomine Thebas fuisset adortus, cæsis Argiuorum optimatibus, Adrastus solus effugit. Interfectorum cadauera cum Thebani insepulta abiicerent, neq; sepultura dignarentur, liberi cæsorum ad aram Misericordiæ confugientes, parentum cadauera reposcebant. Atheniensibus exercitû admouentib. Thebani cadauera reddiderunt. Quo tempore & Euadne Capanei vxor semet in rogum abiiciens, vnà cum viri cadauere combusta est. Post id temporis filij Argiuorum, qui perierant ad Thebas nullam vnquam reportarunt victoriam, suis partam auspiciis: sed stipêdiarij pro externis militabant. Diogenianus parœmiã citat ad hûc modum: ἡ Νέμεσις παρὰ πόδας βαίνει. id est, Nemesis ad pedes adest. Galenus denique libro De vsu partium humani corporis vj. μεμνῆσθαι καὶ ὅτι οὐδεὶς ἐκφεύξεται τὸν Ἀδραστείας θεσμόν. id est, Meminisse ac declarare quòd adrastiæ legem nullus effugiet. Ac paulo inferius: οὐκ ἐννοήσας οἶμαι τὸν τῆς Ἀδραστείας θεσμόν. id est, Haud cogitans opinor Adrastiæ legem. Minitatur medicis, qui falsa pro veris docent. Eadem appellatur Rhamnusia, à Rhamnunte Atticæ loco cognominata: vbi (quemadmodum ostendit Zenodotus) huic deæ statua est, solido lapide, decem cubitorum magnitudine, Phidiæ opus. Fingebatur autem olim Veneris specie, quamobrem & malum arborem dextra tenebat, vt autor est Eudemus. Hoc adagium quanquam separauit Zenodotus, mihi tamen visum est cum superiore con iungere, quum nihil intersit præter commutatam cognominis vocem. Plinius lib. xxviij. cap. ij. Cur & fascinationibus adoratione peculiari occurrimus? alij Græcam Nemesim inuocantes: cuius ob id Romæ simulachrum in Capitolio est, quamuis Latinum nomen non sit.

Bos lassus fortius figit pedem.

Diuus Hiero. oppidò quàm elegans adagium vsurpauit, ad beatum Aureliû August. scribens, eûq; deterrere cupiens, ne iuuenis senem prouocet: propterea quòd tardius quidem ad pugnam excitantur hi, qui iam sunt ætate quasi fessi: verùm iidem grauius sæuiunt atq; vrgent, si quando senilis illa virtus irritata recaluit: Memêto, inquit, Daretis & Entelli, & vulgaris prouerbij, quòd bos lassus fortius figat pedê. A veteri trituræ more ductû apparet, cùm circûactis à bubus super manipulos plaustris, grana excutiebantur: partim è rotis in hoc armatis, partim à taurorû vngulis. Et lex illa Mosaica, quam citat Aposto. Paulus ad Timot. vetat, ne boui triturãti os obligetur. Itaq; bos lassus, quoniã grauius figit pedem, magis est ad trituram idoneûs. At non item equus ad cursum. Potest allusum videri & ad hoc, quòd iuuenes corporis agilitate præpollent: senes in nataria pugna ac virib. superiores sunt. id quod & Vergil. in Daretis Entelli congressu declarat. Nec admodum hinc abludit illud quod in Græcorum collectaneis positum reperio, ἀτρέμας βοῦ, id est, Lentè bos: subaudiendum, mouet pedem. Nam sensim quidem mouet, at grauius premit.

Euenit malo malè.

Cùm scelerato cuipiam euenit, quod omnes imprecabantur & optabant, locus erit illi ex eodem libro,

> —Ἢν ἐθέλων γ' ἀγάγω, οὐ μιν ἄξω.
>
> Id est,
>
> Si volet: inuitum hûc haudquaquam abduxero quóquam.

Aderit Temessæus genius.

Strabo libr. Geographiæ vj. refert, Temessam ab Lao primam vrbem esse Brutiæ, ipsius ætate dictam Tempsam: quam ab Ausoniis conditam, Thoantis comites Ætoli deinde tenuerint, atque his expulsis Brutij, demum Hannibal & Romani funditus euerterint. Iuxta hanc sacellum fuisse oleastris circumseptum, Politæ cuidam ex Vlyssis comitibus sacrum. Hunc, quòd esset à Barbaris violatus, graueis iras in eos exercuisse: adeò vt in prouerbium

bium abierit, dicerentque cauendum, ne Temessæus genius immineret. Deinde Locrensib. Epizephyreis vrbe positis, Euthymum quendam, vt inquit, Ælianus, ex Italia illuc venisse pugilem inclytum, & insigni robore, qui & lapidem ingenti magnitudine gestauerit, qui Locris osten di soleat. Hunc cum Polite congressum, ac victorem è certamine discessisse: atque ita finitimos huius opera liberatos à tributo, quod ille consueuerat extorquere. Quin & compulisse illum, vt quod per vim abstulerat, redderet etiam cum fœnore. Atque hinc prouerbium natum putant, iis qui sordidos & iniustos quæstus faciunt, adfore Temessæum genium, quo significabant, aliquando dependenda cũ fœnore, quæ præter ius, & fraude seu vi rapuissent. Pausanias in Eliacis paulo diuersiùs rem narrat: nempe comitem quendam Vlyssis ob virginem constupratam occisum fuisse: atque ob id laruas eius, nisi quotannis oblata virgine placarentur, grassari solitas ac perniciem adferre omni sexui atque ætati. Atque hûc quidem eius loci genium vulgo fuisse creditum, quem Euthymus pugil Temessam reuersus compescuerit, virgine quam deuouerant, liberata, atque in matrimonium accepta. Apud Strab. mihi locus in codice Græco videtur non vacare menda. Sic enim legimus in editione Aldina, ὥστε πῶς π- ... ἀπὸ τοῦ λόγου ... παροιμίαν ... ὅτε τοὺς ... λέγεσθαι ... Fortasse tolerabilior erit lectio, si tolles coniunctionem δὲ, & pro λέγεσθαι repones λεγομένων. Cæterùm cùm Strabo recenseat prouerbium, priusquam referat cohibitum heroem, indicat potius in eos dici solitum, qui potentiorem se lacessunt. Etiamsi nihil vetat, prouerbiũ ad varios vsus accommodari.

Mala malis eueniunt.

Clytæmnestra obiurgans Electram filiã, quòd per eam traduceretur, vt viricida, vicissim audit,

Αἰσχροῖς γὰρ αἰσχρὰ πράγματ᾽ ἐκδιδάσκεται.

Id est,

E turpibus enim, facta turpia discimus.

Significans, quòd filia de matre parum honestè loqueretur, ei imputandum, quæ necãdo maritum, & filij necem moliendo, docuisset liberos odisse matrem: id paulo pòst dicit explanatiùs,

Τὰ δ᾽ ἔργα τοὺς λόγους εὑρίσκεται.

Id est,

Porrò ipsa facta, verba reperiunt sua.

Scitum est illud Socratis, vt se quisque talem præstaret re, qualis haberi cuperet. Fama enim è factis, velut è fonte nascitur, è bonis bona, è malis mala. proinde qui factis ignominiosis sibi peperit ignominiosam famam, ne succenseat malè loquentibus: sed sibi qui ora aperuerit populo: nec moliatur vindictã in maledicos, sed benefactis rumorem fœdum abolere studeat.

Salis onus vnde venerat, illuc abiit.

Ἅλας ᾗ φορὸς ἔνθεν ἦλθεν, ἐκεῖ ἔδυ.

Id est,

Sal abiit illuc, vnde demanauerat.

Senarius prouerbialis in eos, qui parta tueri nequeunt: aut in eos, quibus malè parta malè dispereunt. Natum adagium ab euentu. Negociator quidam nauem onustam sale vehebat: nautis dormitantibus, influxu aquæ marinæ sentina vehementer adaucta, & salem vniuersum soluit ac corrupit, & nauem ipsam demersit: itaque quod ex aqua marina natum fuerat (nam hinc concrescit sal) in eãdem denuò liquefactum est.

Ductus per Phratores canis.

Κύων διὰ φρατόρων κύων, id est, Ductus per Phratores canis. Vbi quis inciderit in eos, quibus pœnas det. Canis enim apud hos protinus occiditur. Apud Athenienses populus in trib. erat distributus: vniuscuiusque tribus tertia pars φρατρία dicebatur: & huic præfectus, φρατρίαρχος. In comitijs igitur, si quis canis intercurrisset, continuò petebatur à populo.

Inuitus Iupiter nouit.

Ἄκων μὲν ὁ Ζεὺς οἶδεν, id est, Inuitus quidem Iupiter nouit. Vbi quis pollicetur quippiam, sed inuitus. In quibusdam codicibus lego, ἄκων μὲν ὡς Ζεὺς οἶδεν, id est, Inuitus tanquam Iupiter cognouit. Mihi videtur & rectè quadraturum, vbi seriùs pœnas dant nocentes, vt affine sit ei quod alibi referimus, Ζεὺς κατεῖδε χρόνιος εἰς τὰς διφθέρας. Etenim qui serò dat, aut punit, grauatim id facere videtur.

Habet & musca splenem.

Ἔχει καὶ ἡ μυῖα σπλῆνα. i. Habet & musca splenem. Simillimum illi,

Et pueri nasum Rhinocerotis habent.

Item illi, ἔνεστι καὶ μύρμηκι χολή. i. Inest & formicæ bilis. Olet fæcem.

In tergore bouis desedit.

Ἐπὶ βύρσης ἐκαθέζετο, id est, In tergore bouis desedit. id est, supplex implorat auxilia. Natum adagium à consuetudine vernacula Scythis, quemadmodum testatur Lucianus in Toxaride. Nam apud hos si quis fortè læsus esset, neque suppeteret vlciscendi facultas, immolato boue carnes minutim sectas coquebat, ipse in tergore humi strato sedebat, manibus in tergum reductis. Idque maximum supplicandi genus apud illos habebatur. Accedebat quicunque vellet opitulari, & carnium portione gustata, dextróque pede tergori imposito, pollicebatur pro viribus auxilio futurum. Atque hoc fœdus apud Scythas sanctissimum habebatur.

Inest & formicæ & serpho bilis.

Ἔνεστι κἀν μύρμηκι κἀν σέρφῳ χολή.

Id est,

Formicæ inest sua bilis, & serpho sua.

Admonet adagium, non esse contemnendum inimicum quempiam, nec vllum temerè lacessendũ: quandoquidem nullum animal tam minutum aut imbecillum, quod iratum non excandescat ira. Quadrabit & in homunculos nullis præditos viribus: tamen vindictam molientes ira (vt solet) animos suppeditante. Serphus minutulum animal, non dissimile formicæ. Brasidas, autore Plutarcho, cùm manum in caricas temerè misisset, & à mure inibi fortè fortunà latente morderetur: Papę, inquit, vt nullum est animal tam pusillum, neq; tam inualidum, quod lacessitum, non cupiat vlcisci sese.

Stultus, qui patre cæso liberis pepercit.

Aristoteles lib. Rhet. ij. hoc adfert prouerbij nomine, ὥσπερ οὐδὲ ἀναιρεῖν, εἴτε καὶ τὸν πατέρα,

Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείπει.

Ei qui suadeat occidere liberos, quorum patrem occideris, huic attestatur hoc prouerbium: Stultus qui patre occiso liberos relinquat. Refert idem postea inter sententias: Fatuus qui occiso patre liberis pepercit. Est autem versus prouerbialis,

Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας, υἱοὺς καταλείπει.

Id est,

Est fatuus, qui patre perempto pignora linquit.

Vsus est & Herodotus in Clione: ὁμοίως γάρ μοι νῦν φαίνομαι πεποιηκέναι, ὡς εἴ τις πατέρα ἀποκτείνας τῶν παίδων αὐτοῦ φείσαιτο, id est, Nam mihi nunc perinde fecisse videor, ac si quis occiso patre, liberis illius parcat. Hoc adagium vsurpasse scribitur Philippus Macedo, cùm liberos etiam è medio tolleret, quorum parentes occiderat. Aut enim oportebat primùm à parentibus occidendis abstinere, aut filios item submouere, paternæ necis vltores aliquando futuros. Fertur vox memorabilis militum, qui Maximum imperatorem trucidarunt vna cũm filio: Ex pessimo genere ne catulum quidem esse relinquendum. Huc pertinet Homericum illud ex Odyss. γ.

Ὡς ἀγαθὸν καὶ παῖδα καταφθιμένοιο λιπέσθαι

Αἰδρός.—

Id est,

Vt bene habet cæso prolem supereſſe parenti.

Erit huius adagij vſus, quoties admonebimus, aut nó eſſe prouocandos homines: aut ita conficiendos, ne in poſterum reliquiæ nos exerceant.

Super te hæc omnia Leparge.

—Αἰὰ σοὶ ταῦτα πάντα λέπαργε.

Id eſt,

—Super hæc te cuncta Leparge.

Hemiſtichium heroicum, dici ſolitum in eum, cui ne poſt laborem quidem exhauſtum datur reſpirare. Tranſſumptum à bubus, quibus perfunctis iam agricolandi labore, labor is etiam reliquus eſt, vt aratrum, reliquáque inſtrumenta domum referant. Ea ſolét imponi, qui ſit è duobus robuſtior: Taurum autem λέπαργον appellat, ob candorem pili. Videri poſſunt verba aſini ſub onere collabentis ad bouem: qui rogatus vt ſarcinæ partem reciperet, recuſauit: móxq; deficiéte aſino, coactus eſt totam ſarcinam vnà cum aſini pelle geſtare.

Nunc dij beati.

Νῦν θεοὶ μάκαρες, id eſt, Nunc dij beati. Vox erat velut adgaudentis & adgratulantis, quoties nocentibus ſupplicium meritis dignum contigiſſet: perinde quaſi dis & iucundum & honeſtum ſit, vt ſcelerati dent pœnas: contrà probroſum, ſi viris improbis res ſecundæ ſint, videlicet iuxta ſententiam illam prouerbialem,

Θεοῦ δ' ὄνειδος τοῖς κακοῖς εὐδαιμονεῖν.

Id eſt,

Probrum eſt deo, ſi res malis ſint properæ.

Siquidem hinc alij collegerunt, nullos omninò deos eſſe.

Anus ſimia ſerò quidem.

Γέρων πίθηκος ἁλίσκεται μὲν, μετὰ χρόνον δ' ἁλίσκεται. id eſt, Anus ſimia ſerò quidem capitur, ſed tamen aliquando capitur. Vbi verſutus aliquis, qui diu eluſerit, tandem dat pœnas. Valebit ad exhortandum, vt quiſq; veris rationib. agat ſi velit eſſe tutus, ne fidat callidis quidem, ſed inhoneſtis conſiliis. Nullum enim tam inſtructum dolis, vt perpetuò fallat, ſed tandem caſus aliquis in apertum profert diſſimulatam malitiam.

Boliti pœnam.

Vide ſuperiùs in loco, Calumnia.

Virum improbum vel mus mordeat.

—Κἂν μῦς δάκοι ἄνδρα πονηρόν.

Id eſt,

—Sceleroſum mordeat & mus.

Hemiſtichium heroicū quo ſignificatum eſt, quacunq; ratione vindictam non deeſſe malis, ſed eos aliquo pacto meritas dare pœnas. Competit & in eos, qui de re quantumuis friuola rixá mouent, ſéq; læſos queruntur, & offenſos ſimulant, ne quid dent. Id quod nuper cuidā accidit apud Britannos, medico, mihi vi patria cōmuni, ita & amicitia coniunctiſſimo. Libet enim obiter hanc fabulā inſerere. Ciuem quendam Londonieſem, virum egregiè nummatū, & habitū deprimè probū, arte curáq; ſua liberarat, non ſine ſuo ipſius periculo. Nam is peſtilentiſſima febre tenebatur. Et, vt fit in periculis, medico montes aureos fuerat pollicitus, ſi non grauaretur ſibi, in tanto vitæ diſcrimine, dexter adeſſe. obteſtatus & amicitiam, quæ illi cum eo intercedebat. Quid multis? perſuaſit & iuueni, & Germano. Adfuit: nihil non fecit. Reuixit ille. Vbi verecundè de pecunia medicus admonuiſſet, eluſit nugator, negans de mercede quicquam addubitandum, cæterùm arcæ nummariæ clauem penes vxorem eſſe. Et noſti, inquit, mulierum ingenium. Nolo ſentiat tantam pecuniæ ſummam à me datam. Deinde poſt dies aliquot hominem obuium fortè factū, iam nitidum, & nulla morbi veſtigia præ ſe ferentē, appellauit, & nondum datæ mercedis admonuit. Ille conſtanter aſſeuerare, pecuniam ſuo iuſſu ab vxore numeratam eſſe. Medicus negare factum. Hic vide quam anſam bonus ille vir arripuerit. cum fortè medicus eum Latinè numero ſingulari appellaſſet, ibi velut atroci laceſſitus iniuria: Vah, inquit, homo Germanus tuiſſas Anglum? móxque velut impos animi, præ iracundia caput mouens, diráque minitans, ſubduxit ſeſe. Atque ad eum modum honeſtus ille ciuis eluſit, dignus profectò quem ſua peſtis repetat. Riſimus quidem fabulam, nec tamen ſine dolore, propter indignè fruſtratum amicum, nec ſine tam inſignis ingratitudinis admiratione. Referunt gratiam leones in periculis adiuti, meminerunt officij dracones: homo homini, amicus amico ſic merito, pro mercede, quæ nulla ſatis digna rependi poterat, ludibrium reponit. Atque hæc in facti deteſtationem diximus, non gentis odium. Nec enim par eſt, ex hoc vno nebulone Britannos omneis æſtimari. Refertur adagium inter Græca epigrammata,

Φασὶ παροιμιακῶς, κἂν μῦς δάκοι ἄνδρα πονηρόν.

Id eſt,

Vulgò aiunt, vel murem etiam mordere ſceleſtum.

At is quiſquis eſt (nam incertus autor) inuertit prouerbium, dicens bonos viros vel à mure morderi, malis ne draconem quidem audere dentes admoliri. hoc eſt, inſontib. paſſim noceri, propterea quòd ij impunè lædi poſſe videantur, vtpote non relaturi iniuriam.

Vel capra mordeat nocentem.

Κἂν αἲξ δάκοι ἄνδρα πονηρόν.

Id eſt,

Mordebit vel capra nocentem.

Ita reperitur in collectaneis Diogeniani. Senſus nihil diſcrepat à proximo. Nam capra minimè alioqui mordax eſt, niſi quòd improbis omnia ſunt infeſta. Suidas indicat orthographiā: cùm enim ad corpus refertur, hoc eſt, cùm ſignificat hominem afflictum ac miſerum, vult primam acui, πόνηρος, vnde & πονηρῶς ἔχειν dicitur, quibus res ſunt aduerſæ. & Ariſtophanes in Pluto:

Πόνηρός γ' ἦσθα ἡμῖν ξυμμάχους.

Id eſt,

Auxilia nobis miſera ſanè prædicas.

Cùm ad animum, vltimam acui πονηρός, id eſt, improbus & πονηρῶς, improbè. Nam cùm dicimus, πονηρὸς χειμὼν, & πονηρὸν ὕδωρ, quod hominis eſt, ad rem inanimam transferimus: quemadmodum frigus ſceleratum, & fallaces diuitias dicimus.

In me hæc cudetur faba.

Terentius in Eunucho, At enim iſthæc in me cudetur faba: hoc eſt, Donato interprete, In me malum hoc recidet, in me hæc vindicabitur culpa. Translatum vel à faba, quæ cum ſiliquis exuitur ac batuitur, aut fuſtibus interunditur, ita vt fit in areis more ruſticorum, non ipſa perinde laborat, ſed id demum in quo cuditur. Alij malunt ad malè coctam fabam referre: quæ ſi quando non maduerit, ſed dura permāſerit, ab iratis heris ſupra coqui caput ſaxo nonnunquam comminui conſueuit, tanquam fabam vlciſcentibus, non coquum, cùm vniuerſum interim malum ad coquum perueniat.

Ob textoris erratum.

Τὰ αὐτὰ ἀλοιῶν τὰς ὑπήτας, id eſt, Ob textoris erratum, hypetes vapulauit. cùm quod hic peccauit, alius dependit. Quid ſit hypetes, nondum apud autores reperi.

Æſopicus ſanguis.

Αἰσώπειον αἷμα, id eſt, Æſopicus ſanguis. Delphi Æſopum quendam nihil commeritum interemerunt: eámque ob cauſam iratum numē dira illis vaticinabatur. Sūt qui putent hūc Æſopum eſſe, cuius nomine feruntur apologi. Tradúntq; huiuſmodi quædā ſuper illius interitu, tametſi fabulis quàm vero propiora. Cùm Delphos profectus gentis illius iram in ſe conuitiis & contumelioſis apologis concitaſſet, Delphi ſacra phialam in huius peram clanculum impoſita, Phocidem conſecuti, comprehenſum ſacrilegij damnārunt, obteſtantémq; ac dira imprecātem præcipi-

præcipitarunt. Mox oborta pestilentia, consultum oraculum, admonuit vt Æsopi manes placarentur. Itaque Delphi monumentum Æsopo constituerunt. Cæterùm Græciæ principes & eruditi, simulatque cognouissent indignam Æsopi mortem, Æsopicum sanguinem vlti sunt, sublatis iis qui fuerant mortis autores. Vnde dici solitum, aut vbi quis præter meritum acerba pateretur, aut vbi propter læsam innocentiam irati superi pœnam immittere viderentur. Meminit huius historiæ Plutarchus in commentario, cui titulus περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων. Nempe Æsopum multam auri vim accepisse à Crœso, vti Delphis splendidè sacrificaret, & Delphorum singulis quatuor minas distribueret. Verùm cùm incidisset illi nescio quid dissidij cum Delphis, sacrum quidem fecit: cæterùm pecuniam quam acceperat distribuendam, Sardis misit, Delphos indignos iudicans eo beneficio. Quamobrem irati, sacrilegij condemnatum præcipitarunt è rupe, quam Hiampeiam vocant. Eo facto deus indicauit, terræ sterilitatem, & morborum prodigiosorū vim instare. Proinde territi Delphi, in publicis Græciæ conuentibus assiduè per præconem clamabant, si quis esset qui pœnas Æsopi nomine de se vellet sumere. Tandem tertia generatione Samius Idmon aduenit, nihil adfinis Æsopo, sed nepos eorum qui Æsopum Sami emerāt: huic cùm pœnas quasdam dedissent, malis leuati sunt. Indicat eodem in loco Plutarchus dici solere, quoties serò pœna datur.

Auriculam mordicùs.

Et hodie vulgus illiteratum quum impotentem inimicitiam significant, impatiētemque vindictæ cupiditatem aiunt: Vel auriculam illi lubens mordicus amputassem. M. Tullius ad Qu. frat. Epist. libro tertio. Ad inimicitias res venisset, si cum Esernino Samnite Pacideianus comparatus videretur: auriculam fortasse mordicùs abstulisset: cum Clodio quidem certè rediisset in gratiam. Hæc M. Tullius. Aptius dicetur in hominem, qui quantumuis indignetur, magis cupiat quàm possit lędere. Mulierum enim ac puerorum est, auriculam mordicus arripere. De Esernio siue Esernino & Pacidiano, nobis alibi dictum est ex autoritate Flacci.

Qui prior læsit.

In eodem libro epist. Subito quum mihi dixisset, &c. vsurpat versum Homericum, minitans vindictam ei qui prior lacesseret: Nam nos quidem, inquit, si per istum tuū sodalem Publium licebit, σεμνὰ cogitamus. Si ille cogitat tantùm duntaxat nos offendere, & quod proprium est artis huius, ἐπαγγέλλομαι.

ἄνδρ' ἀπαμύνασθαι ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ.

Id est:

Vlturum me hominem quisquis prior irritarit.

Sortem & vsuram persoluere.

Καὶ τὸ κεφάλαιον καὶ τὸ ἀρχαῖον (?) dicuntur, qui seriùs quidem, sed grauiùs puniuntur: aut qui differunt vindictam, vt per occasionem lædant grauiùs. Nam prorogatione crescit vsura. Dion libello περὶ τῆς ἀπιστίας, ὥσπερ τὰ θηρία πολλάκις ἠρεμεῖ κοιμώμενα ἢ ἐμπιπλάμενα, τὴν μὲν φύσιν οὐκ ἀποβεβληκότα τὴν αὐτῶν ... [partly illegible Greek] ..., id est. Quemadmodum noxiæ bestiæ sæpenumerò quietem agunt, siue quum dormiunt, siue quum cibo expletæ sunt, quanquam naturam interim suam non exuerunt: similiter & illi ad tempus aliquod non læserunt, at vbi se dederit occasio, & vsuram vt aiunt, & sortem malitiæ persoluunt.

Deus vlciscetur.

Cùm significabimus nobis in præsentia deesse facultatem depellendi, verum optare vt superi puniant aliquando, vsui fuerit illud ex eodem libro:

—Ἐγὼ δὲ θεοὺς ἐπιβώσομαι αἰὲν ἐόντας,
Αἴ κέ ποθι Ζεὺς δῷσι παλίντιτα ἔργα γενέσθαι.

Id est,

Ast equidem immortaleis implorauero diuos,
Si fors Iuppiter ipse vices aliquando reponat.

Flagitiorum turpis exitus.

Cùm res perperam instituta, malè cedit, conueniet illud ex eodem libro:

—Οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα.

Id est,

Haud bene succedunt facta improba.—

Dictum est de Martis adulterio deprehenso.

Malè parta, malè dilabuntur.

Respondet superiori sententiæ, quod est in secunda Ciceronis Philippica: Sed vt est, inquit, apud poetā nescio quem, Malè parta, malè dilabuntur. Quod autem de autore dubitat Tullius, est apud Plautum in Pœnulo: Malè partum, malè disperit. Festus Pompeius ex Neuio citat: Malè parta, malè dilabuntur.

Mala proditio.

Κακὴ προδοσία, id est, Mala proditio. Vbi quis pactam mercedem non accipit, cùm turpem præstiterit conditionem. Natum ab historia quapiam, quam tamen non indicant interpretes. Notum est illud dictum: Proditionem laudo, proditorem non laudo. Quum igitur per se res inhonesta sit proditio, tamen nonnunquam vtilis est, & ei in cuius gratiam fit, & ei qui facit. Cæterùm vbi non succedit, aut vbi proditor fraudatur suo præmio, κακὴ προδοσία, dicitur. Refertur à Diogeniano.

Malis ter mala.

Τοῖς κακοῖς τρὶς κακά, id est, Mali ter mala. hoc est, digna dignis eueniunt. Hanc parœmiam aiunt ab huiusmodi quadam fabula profectam. Narrant attagines aues cùm primùm e Lydia in Ægyptum essent deportatæ, atque in syluas dimissæ, coturnicis vocem ædidisse: deinde euenit, vt desiccato Nili fluminis alueo, pestilentia regionem Ægyptiorum infestaret, magnámque hominum vim absumeret. Inter hæc, attagines vocem ædere cœperunt humanam & articulatam, aliquanto maiorem puerili, dicentes hæc verba. τοῖς κακοῖς τρὶς κακά. id est, malis ter mala. Atque huius quidem fabulæ autorem citat Athenæus libro nono. Socratem in opere De finibus, sic efferens adagium: τρὶς τοῖς κακούργοις κακά. Circumfertur inter Græcas sententias & hic versus:

Ἐσθλοῖς γὰρ ἀνδράσιν ἐσθλὰ καὶ διδοῖ θεός.

Id est,

Viro bono bona largiuntur cœlites.

Referuntur & hi senarij ex poeta quopiam, in commentariis De audiendis poetis:

Εἰ μαρμαίρουσι γὰρ τῶν κακῶν βουλευμάτων
Κακὰς ἀμοιβὰς ἐστὶ καρποῦσθαι βροτοῖς.

Id est,

Consilia si quis destinarit improba,
Huic necesse est, præmium ferre improbum.

Miseram messem metere.

Malam metere messem, est pro malefactis luere pœnas. Non admodum abhorret ab eo quod alibi retulimus: Vt sementem feceris, ita & metes. Stobæus hoc carmen citat ex Euripidis Ione:

Καὶ νῦν τιμὰς λαμβάνετ' ὦ κακοὶ ποιμένες βροτοί,
Καὶ κτᾶσθε πλοῦτον πανταχόθεν θηρώμενοι,
Συμμικτὰ μὴ δίκαια καὶ δίκαι' ὁμοῦ,
Ἔπειτ' ἀμᾶσθε τῶνδε δύστηνον θέρος.

Id est,

At nunc honores ô scelesti accersitis,
Et opes paratis aucupantes vndique
Promiscuè per fas nefasque, postea
Messem metitis ob ista tristem & asperam.

Æschylus in Persis:

Ὕβρις γὰρ ἐξανθοῦσ' ἐκάρπωσε στάχυν
Ἄτης, ὅθεν πάγκλαυτον ἐξαμᾷ θέρος.

Id est,

Florens enim spicam tulit ferocia
Noxæ, vnde prorsum flebilem messem metit.

Plato in Phædro, ποῖόν τινα οἴει μετὰ ταῦτα τὴν ῥητορικὴν καρπὸν ὧν ἔσπειρε θερίζειν, id est, Qualem putas postea rhetoricem messem messura est, quam seminauit? Aristoteles Rhetoricorum tertio, citat ex Gorgia, σὺ δὲ ταῦτα αἰσχρῶς μὲν

[Greek], id est, Tu quidem hæc turpiter seminasti, & miserè messuisti.

Canis sæuiens in lapidem.

[Greek], id est, Canis indignans in lapidem. Competit in eos, qui mali sui causam imputant, non ipsi autori, sed alteri cuipiam. Velut si quis iracundiæ vitium iuuentæ, non stultitiæ attribueret, vnde proficiscitur. Plato lib. de Rep. v. damnans eos qui cæsorum cadauera despoliant, ait hæc perinde facere, vt solent canes sæuientes in lapidem, eo qui iecit omisso. Pacuuius apud Nonium in Armorum iudicio: Nam canis cùm est percussus lapide, non tam petit illum qui se iecit, quàm eum ipsum lapidem quo ictus est petit.

Canis peccatum sus dependit.

[Greek], id est, Canis malum sus dependit. Quoties pro iis quæ peccauit alius, alius dat pœnas. Ex quonam euentu natum sit, non liquet, nec admodum refert. Sapit enim vulgus.

Fortis in alium fortiorem incidit.

[Greek]

Id est.

Forti alius potior contigit ac melior.

Dici solitum, vbi quis nimiũ fretus suis viribus, aliquando nanciscitur, à quo vincatur. Sumptum putant ab Hyllo Herculis filio, & Euchemo Ægeate. Ita Zenodotus. Suidas huiusmodi verba recenset, tacito autoris nomine, [Greek]

[Greek]

id est; Fit nonnunquam, vt iuxta prouerbium, ipsa per se res bonorum virorum conatibus obsistat. Fit rursus interdum,

Forti vt contingat fortior ac melior.

Sententia potest videri ducta ex Iliados χ. vbi Hecto incidit in Achillem:

[Greek]

Id est,

Fugit qui prius acer erat, cui iam acrior instat.

Ne spina quidem vulnerabit bonos.

[Greek], id est, Ne spina quidem vulnerabit bonos. Nemo molestus fuerit innocenti. Nam spina natura pungit quemlibet. Sed vbique tuta est innocentia vitæque integritas.

Sui cuique mores fingunt fortunam.

Cornelius Nepos in vita Pomponij Attici: Itaque hic fecit, vt verè dictum videatur: Sui cuique mores fingunt fortunam. Et paulo pòst in eodem opere: Suprà significauimus, suos cuique mores plerunque conciliare fortunam. E medio videtur sumpta sententia. Nam plerunque videmus mala malis euenire, digna dignis, idque vulgò dictitant, Malus malum reperit: & [Greek], id est, Malis ter mala. Attestatur & versiculus prouerbialis:

[Greek]

Id est,

Viro bono fortuna suppeditat bona.

Item Menander, citante Plutarcho:

[Greek]

Id est,

Nobis enim animus est deus.

Et apud eundem Heraclitus, [Greek] Id est: Mores hominis deus siue fortuna. Eodem pertinet quod Alcman scripsit, fortunam esse sororem [Greek]: id est, Rectæ institutionis, persuasionis & prouidentiæ: vt refert Plutarchus in commentario De fortuna Romanorum. Plautus in Trinummo: Sapiens ipse sibi fingit fortunam. T. Liuius Decadis quartæ libro primo, de M. Portio Catone ita prædicat: In hoc viro tanta vis animi ingeniique fuit, vt quocunque loco natus esset, fortunam sibi ipse facturus videretur. Pacatus in Panegyrico: Sua, inquit, cuique prudētia deus. Fulgentius in commentariis Vergilianis citat ex Telesiaco Carneadis: Omnis fortuna in sensu sapientis habitat. Opinor idem esse quod adducit M. Tullius Paradoxo quinto, ex poeta nescio quo. Tametsi locus is habetur mendosus, arbitror emendandum ad hunc modum: Cui quidem etiam quæ vim habet maximam, fortuna ipsa cedit, & sicut sapiens poeta dixit, Suis cuique moribus fingitur. Sentit enim fortunam fingi cuique suis moribus.

Fumantem nasum vrsi ne tentaueris.

Prouerbij speciem habet & illud apud Martialem:

—Rabido nec perditus ore
Fumantem nasum viui tentaueris vrsi:
Sit placidus licet, & lambat digitósque manúsque,
Si dolor & bilis, si iusta coegerit ira,
Vrsus erit, vacua dentes in pelle fatiges.

Admonet, non esse tentandos, qui possint nocere. Consimili modo Synesius in Encomio Caluitij scripsit, Canem naribus prendere: pro eo quod est, prouocare mordacem & nociturum. Hac parte corporis icta potissimùm vrsos irritari docent bestiarij.

Vindicta tarda, sed grauis.

Vbi qui diu multa patrauit impunè, tandem in extremum malum adducitur, semélque dependit superiora flagitia, congruet illud ex eodem libro:

[Greek]

Id est,

—Nunc cuncta lues semel adglomerata.

Verba sunt Achillis ad Hectorem.

Vitandæ potentum offensæ.

Qui dicet formidandas diuitum & principum offensas (propterea quod quantumlibet leuiter offensi, grauiter indignātur, &, vt ait Plautus, Plumbeas iras gerunt) accommodabit illud ex eodem libro:

—[Greek]

Id est:

Sunt formidandæ regum offensǽque minæque.

Aratro iacularis.

Vide locum, Absurda.

Dulce pomum, cùm abest custos.

[Greek]

Id est:

Custos vbi deest, dulce pomum est scilicet.

Senarius est prouerbialis, quo licebit vti, cùm significabimus impunitate malos ad peccandum prouocari. Sumpta metaphora à pueris & adolescentibus, qui sibi non temperant, quo minus furentur poma, si senserint abesse custodem. Vtitur Plutarchus in libello quem inscripsit, [Greek], in philosophos, qui sub prætextu philosophiæ, libidini suæ seruiunt: [Greek]

[Greek]

Id est:

Igitur occasio amicitia ac virtus est. Sordidatur autem puluere, frigidáque lauat, attollit supercilium, philosophari se prædicat, & foris sobrius est ob legem, deinde noctu clanculum,

Pomum suaue est, tunc vbi custos abest.

Extat in prouerbiis Hebræorum: Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Et Pindarus in Isthmiis hymno vij. [Greek] id est, Id quod præter honestum dulce est, manet finis amarissimus.

Serò molunt deorum molæ.

Plutarchus in commentario cui titulus, [Greek] id est: Itaque non video quidnam vtilitatis insit, istis deorum molis quæ serò dicuntur molere. Cæterùm ex his, quæ præcedunt eodem loco, colligere licet dici solitum de his, qui licet seriùs, tamen aliquãdo pœnas dant malefactorum, vindici Deo.

IVNII. Dium vides.

[Greek]

Id est,

Id eſt,

Dium vides,cuius tranſmiſit iaculum.

Cuius ſenſus eſt iſte: Vides ob oculos velut exemplum quoddam Dium, de ſe vindictam ſumens. Senarius prouerbialis vulgo celebratus, cuius vſus eſt longè elegantiſſimus, ἔτισαν τοῖς ὁμοίοις τὴν πεῖραν ὕβρεως ἀμυνόμενοι, quũ talionem referimus, aut refricata malorum perpetratorũ memoria, mentionem iuſtæ vindictę ingerimus. verbi gratia, ſi iniuriam bello illatam à Gallis occupato perfidioſè oppido, hoſtes viciſſim reponant capta aduerſæ partis vrbe aut ditione. Natum ab hiſtoria quam perſtringit Polybius hiſtoricus libro quinto. Ætoli nefario bello depopulati fuerant Iouis Dodonæi templum & Dium, quod eſt, Stephano teſte, Macedoniæ oppidum, Olympiaco certamine celebre. Hanc illorum impietatem pari talione vlti fuerunt Macedones, Philippum regẽ eò inſtigante Arato, capta hoſtili, terque direpta copioſiſſima ditiſſimaque & Ætolorum nundinis ac mercatu celeberrima vrbe Thermo, inſcripto oppidi muris elogio prioris iniuriæ exprobratorio:

Ὁρᾷς τὸ Δῖον, οὗ βέλος διέπτατο.

Id eſt:

Dion vides, telo volantem vindice.

Quo dicterio maleficij, imò ſacrilegij, memoriam partim illis regeſſerunt, atque ab oculos poſuerunt, partim poſteritati conſignarunt. Perottus interpres re non perpenſa malè conuertit verſiculum ita:

Vides numen cuius iaculum volauerit?
Aranea prolem neſcit vt ſuam educet.
Quas namque eduxit, mortis illi cauſa ſunt.

Non propter pedis cum lyra diſſidium.

Refertur in Suidæ collectaneis prouerbium in eos, qui aliam ob cauſam puniuntur, aut mulcta afficiuntur, quàm ipſi exiſtiment, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν ἐν τῷ ποδὶ πρὸς τὴν λύραν ἁμαρτίαν. Id eſt: At non propterea quòd pes lyræ haud reſponderit. aut ſi ita mauis, Nõ propter pedis à lyra diſſenſum. Vſus eſt Plutarchus in libro De inutili verecundia, καὶ τοι οὐ διὰ τὴν τοῦ ποδὸς πρὸς τὴν λύραν ἀμετρίαν, ὡς Πλάτων ἔλεγε, ἀλλὰ διὰ τὴν περὶ τὰ νόμιμα καὶ δίκαια πλημμέλειαν. id eſt, Tametſi non propter pedis à lyra diſcordiam, vt Plato aiebat, ſed propterea quòd in legum obſeruatione & æquitate peccetur. Illud verò obſeruandum eſt, diſcrimen eſſe in lectione, ſed exiguum, inter ἁμαρτίαν errorem, & ἀμετρίαν immoderationem, quando videlicet rhythmi & modulati pulſus modum non obſeruant & legem ſuam.

BRASSICANI. Saga ſumere.

Saga ſumere, ſaga parare, ad ſaga ire, dixit Cicero in vj. Philippica, & in aliis compluribus locis: pro eo quod eſt, ſeſe ad certamen accingere. Vſus eſt & Velleius Paterculus lib. ij. Vtque ad ſaga iretur. Hoc eſt, vt omnes ſeſe ad bellum pararent.

IOANNIS VLPII.

Pauca malè parta, multa bene comparata perdunt.

Multum affinis hæc Chryſoſtomi ſententia Plautinæ eſt:

Malè partum malè diſperit.

COGNATI. Sub vnam Myconum.

In Mycono ex Cycladibus vna ſepultos eſſe aiunt Gigantum excellentiſſimos, ab Hercule interfectos. Vnde dicitur de iis qui vna ſententia condemnantur. πάντα ὑπὸ μίαν Μύκονον. id eſt, Omnia ſub vnam noxam, aut condemnationem.

Σκυρία δίκη.

Affecti exilio apud Athenienſes in Lemnum fugiebãt, aut Scyrum. Veteri adagio σκυρία δίκη, de acri rigidoque iudicio, Artemidorus à Theſeo dictum tradit, quo capite poſtulatus aufugit in Scyrum. vbi ſacris initiatus eſt.

De malè quæſitis non gaudet tertius hæres.

Vſurpatur frequenter hic verſus, quoties iniuſtæ acquiſitionis fit mentio: quam qui exercent, ita diuinitus puniuntur vt familiæ eorum peſſum eant, & opes eorum nõ diu permaneant, & hoc citò fiat, vt hæres non poſſit diu frui opibus iniuſtè partis. Malè enim partum, malè diſperit. Iniuſtè autem parantur diuitiæ, aut per vim, quæ manibus vel apertè vel clàm exercetur: aut per fraudes, dolos & varias circumuentiones, quæ ore & lingua fiunt. Petrus Bunellus in quadam epiſtola, Iacobo Fabro ſcripta: Sed quis ſcit, inquit, an longè æquius ſit, rem malis artibus quæſitam, ab hærede conuiuiis & alea diſſipari? Ita patris improbitatem, liberorum corruptiſſimi mores vlciſcentur. Seneca De breuitate vitæ, capite decimoſeptimo dicit, quod fortuitò obuenit, inſtabile eſſe. Id quod etiam apud Gallos in prouerbium ceſſit. Vide adagium, Summis negatum ſtare. Fieri enim nequit, iniuriis, periuriis & mendaciis vt firmum imperium comparetur, ſed talia ſemel, breuique tempore durãt vt inquit Demoſth. Olynth. ij. Ad hoc quoque alludit Euripides in Electra, actu iiij. in antitheſi bonorum ingenij & opum, vbi Electra ait:

Ὁ δ' ὄλβος ἀδίκως καὶ μετὰ σκαιῶν ξυνών,
Ἐξέπτατ' οἴκων, σμικρὸν ἀνθήσας χρόνον.

Id eſt:

Opulentia autem iniuſta, & cum prauis commorans,
Euolat ex ædibus exiguo vbi floruerit tempore.

At ſi malè parta, malè dilabuntur, miſerrimumque vt ſortiantur finem digni ſunt, qui ſummis ſceleribus diuitias parant: iam videor videre quoſdam noſtri ſeculi, qui rempubl. tectis rapinis diſcerpunt, pauperesque fœnore & fraudibus deglubunt, opibus ac re domeſtica exutos, infortuniis, extremiſque vndique appeti miſeriis, vt non amplius per inuidioſam temeritatem ſuperbiant, præque ſeipſis, licet ſordidis & infamibus reliquos omnes ſordeſcere & vileſcere dictitent: ſed cunctis ſupplices, ſtipem emendicando cogant: vel ad ſupplicium ducti, eorum quos lædunt laniantque, iras exaturent. Sequuntur huic non diſſimilia aliquot, Aquilæ pennæ: &, Ouinis pellibus iunctæ lupinæ. Id nullius in bonis eſt, quod diuini iuris. [Conſule ſup. Malè parta, malè dilabuntur.]

Dij lenti, ſed certi vindices.

Idem Seneca libro decimo, Declam. in principio: Sunt dij immortales lenti quidem, ſed certi vindices generis humani. Ad id alludit Valerius Maximus, libro primo, de neglecta religione & Dionyſio Syracuſano: Lento enim gradu ad vindictam ſui diuina procedit ira, tarditatemque ſupplicij grauitate compenſat. Tibullus libro primo eleg. ix.

Ah miſer, & ſi quis primò periuria cælat,
Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.

Affine eſt prouerbiis iſtis, Dij laneos pedes habent: &, Tacito pede: de quibus Eraſmus. Iis vtimur, quandocunque ſignificamus Deum μακρόθυμον, id eſt, patientem & longanimum, qui tamen aliquando etiam iuſtæ iræ debitam ſeueritatem exercet, Dieu punit tout, quand il luy plait. Horat. lib. iij. Carmin. ode ij.

Rarò antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede pœna claudo.

Eò quoque reſpicit Lucan. lib. iij.

—Quis enim læſos impunè putaret
Eſſe deos? ſeruat nullos fortuna nocentes,
Et tantùm miſeris iraſci numina poſſunt.

Vide Plutarchi librum De ſera numinis vindicta.

Imbecilla etiam ſe lædi putant, ſi tangantur.

Natura in primis ita comparatum eſt, vt animalia quæque ſibi quantum fieri poteſt, ſemper conſulant, tum ſalutem ſuam tuendo, tum etiam mortem perniciemque deuitando. Hinc Seneca lib. ſecundo De ira, capite vigeſimoquarto. Mures formicæque ſi manum amoueris, ora conuertunt. Imbecilla enim ſe lædi putant, ſi tangantur. Huic ſimillima Eraſmus noſter aliquot annotauit: Muſca ſplenem habet, Formicæ ineſt bilis: &, Pueri naſum Rhinocerotis habent. Braſidas cùm manũ in Caricas temerè

misisset, & à mure inibi fortè fortuna latente morderetur: Papæ, inquit, vt nullum est animal tam pusillum & inualidum, quod irritatum non excandescat ita, ac non cupiat vlcisci sese. Aliud est exemplum de quodam puero: qui quum Agesilao vidente murem captum è cauo protraheret, musque conuersus momordisset tenentis manú, atque effugisset, Agesilaus dixit: Minimum animalculum vlciscitur eos à quibus læditur. Adagium hoc ac exempla valent, ne quis quamlibet potens, iniuria prouocet infirmiorem: Fit enim sæpenumero, vt qui, sicut ait Flaccus,

—Fragili quærit illidere dentem,
Infringat solido.—

Anyti, & Meliti.

Quomodo scitè vti possimus veluti prouerbio, Anyti & Meliti, Lucianus in Demonacte commonstrat: Vnde, inquit, factum est, vt nonnulli quoque aduersus illum insurgerent. Anyti & Meliti, ea ipsa in Demonacte accusantes, quæ prius in accusando Socrate per illos in crimen vocata fuerant: nempe quòd nunquam visus sit sacrificans, quódque solus omnium nunquam sit Eleusiniis initiatus. Socrates autem cùm omnem virtutis laudem in actione poneret, Atheniensem populum ad honestæ vitæ rationem animare nunquam desinebat, cunctorum vitia insectari, & bonos quoad liceret ciues facere. qua ex re, cùm multorum, & quidem potentum in se conflasset inuidiam (veritas enim odium parit) in primis verò Anyti locupletis & factiosi hominis inimicitiam contraxit. qui cùm Socratis morsus ferre nequiret, Aristophanem doctum quidem comicum, sed hominem parum probum induxit, qui comœdiam, cui titulus est, Nebulæ, scripsit, & agendam in scena spectandamque curauit. in ea & alia complura in Socratem, & illud finxit: Socratem nebulas colere, & Atheniensium religioni detrectare. Ea res cùm vniuersum populum à Socrate auertisset, auribus ab ipsa adhuc recitatione calentibus, postridie Socrates in iudicium vocatur, accusatores apponuntur Anytus diues, Melitus Larij filius Atheniensis, Tragicus poeta, Lycon orator. Polycrates autem Sophista accusationē scripsit: quam ad iudices Polyeuctus habuit. Capita accusationis ex ipsa oratione licet adhuc cognoscere, quæ sunt eiusmodi: Iura violantur à Socrate, cùm quia minimè deos existimat, quos à ciuitate coli videt, pœna mors esto. Surrexerat ad Socratis defensionem Plato, sed reclamatione populi & iudicum circumfusus conticuit. itaque multitudinis inuidia & furore venenum cicutæ bibere iussus Socrates, in carcere occubuit. Eius post mortem, vt ait ille:

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

Maxima pars Socratem sanctitate & omni virtutis genere venerabilem luget, publicus mœror inclinatur, clauduntur officinæ, deseruntur gymnasia, destituuntur theatra, fit in vrbe iustitium, fit in accusatores impetus. quorum cùm alij exilio turpique fuga salutē sibi quæsiuissent, Melitus deprehēsus lapidibus obruitur, vt scribit Suidas: vt verò Laertius, & alij, vltimo supplicio afficitur. Anytus cùm Heracleam fugisset, ab Heracleensibus turpiter pulsus, eius bona fisco addicta, Socrati ærea statua, Lysippi opus, posita pro vita, quæ sempiternam eius memoriā propagaret. Cic. j. Orator. & j. Tusculana, de morte Socratis. Plin. libro septimo. Augustin. libro octauo, De ciuitate Dei, capite primo, Guarinus Veronens. in vita Platonis. Iuuenalis saty. xiij Pers. satyr. iiij. Verùm in primis vide Platonem, Plutarch. in Vitis, Xenophontem in apologia pro Socrate, Max. Tyrium sermone xxxix. Apuleium aurei asini libro decimo. Tertullian. in Apologet. capite xiiij. Laert. in Socrate, Quintilian. lib. ij. & xj Cic. iij. De natura deorum: Socrati morti illacrymari soleo, Platonem legens.

Literam longam facere.

Scitum hoc videri adagium potest, inquit Ludouic. Cælius Rhodig. Lectionum antiq. libro decimo, capite octauo, & apertum satis, in eos qui præposterè commoriuntur, præcluso (vt inquit Plin.) spiritu, cui quæreretur exitus. Sic autem Staphyla anus, auari Euclionis ancilla, ad desperationem adacta heri verberibus & conuiciis, de suspendenda se deliberat, aitque apud Plautum in Aulularia,

—Neque quicquam melius est mihi,
Vt opinor, quàm ex me vt vnam faciam literam
Longam, meum laqueo collum quando obstrinxero.

Literam longam τ̃ dici vult Cælius, non L. Quoniam qui pendet, inquit, eam planè reddit imaginem, suspendiosi defuncto obtinente vicem lineæ ex superiori parte in imam productæ. Trabes verò vnde laqueus destinatur, transuersim elementi portionem fingere videtur. Hinc Lucianus in libello cui titulus est δίκη φωνηέντων, τ̃ à σταυρῷ dignum esse dicitur, quod in id contolleretur supplicium, quod ipsius exprimeret figura. Nam & Maro τ̃ Gallicum pro cruce ac furca festiuè dixit, & symbolicôs. Galli enim assueti sunt cruces in similitudinem τ̃ literę formare. Carmen Virgilij est hoc:

Tau Gallicum imminet, ipsemet malè illusit.

Quid significet τ̃, quærit Ausonius in Monosyllabis:

Scire velim catalepta legens quid significet τ̃.

Hieronymus super Marcum: τ̃, inquit, litera salutis signum demonstrat, & crucis. Immò verò & crucis nomen Græcum, quod est σταυρός, non aliunde videtur appellationem duxisse: quanquam grammaticis aliud videatur. Video, inquit Seneca, isthic cruces non vnius quidem generis sed aliter ab aliis fabricatas. Sunt qui capite in terram conuerso suspendant. Alij per obscœna stipitem agunt. Alij brachia patibulo explicuerunt. Cruciarios verò idem Seneca & Plautus vocant, qui tolluntur in crucem, qui & patibulati dicuntur. Supplicij autem huius Vlpianus commeminit ad leg. Iuliam, de sacrilegis, & Callistratus de pœnis: Summum, inquit, supplicium esse videtur ad furcam damnatio. Cùm autem similitudinem literæ præ se ferat qui pendet ideo dixit Plautus, Continuò hercle ante dedam discipulam cruci. quòd suspēdam te, faciamque vt crux discipulam te scribere doceat, & longam literam facere.

Id nullius in bonis est, quod diuini iuris.

Et piè vulgò vsurpatur istud, quod habetur in Iustiniani Institutionibus lib. ij. tit. j. de rerum diuisione, & acquirendo ipsarum dominio: Nullius, inquit, sunt res sacræ & religiosæ, & sanctæ. Quod enim diuini iuris est, id nullius in bonis est. Hinc illud de regulis iuris libro sexto. Quod semel Deo dicatum est, ad prophanos vsus transferri non potest. Nec vlla ratio permittit, vt quod pro communi vtilitate datum est, propriis cuiusque vsibus applicetur. & verè sic sentiunt pij omnes. Similia sunt: Ouinis pellibus iunctæ lupinæ: & Malè parta, malè dilabuntur: post, Aquilarum pennæ.

Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui.

Horatij Flacci carmen, Epistolarū libro primo ad Lollium, epist. j. quod factum est iam tritum sermone prouerbium: & eo vtimur, quum significare volumus, principum stultitiam plebeiis nocere. Sumptum est ex Homeri Odyssea:

Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui.

Sunt qui delirare à Græco λῆρεῖν, quod ineptire est, trahunt. Alij tractum putant ab aratore, qui à lira, id est, sulco aberrat. Lirare enim, agros in sulcos dirigere significat. Hinc compositum, delirare: pro, à recto decedere, siue à recta via declinare & aberrare. Plectuntur: id est, eius luunt pœnas, sustinent, & patiuntur. Tria autem sunt flagella, fames, bellum, & pestis, quibus iusto Dei Israel iudicio pœnas peccatorum, luimus. nostrorum enim delictorum sunt vindices, & in peccata nostra pariter omnes primariam illorum causam referunt. Peste verò nullum seuerius: quam Deus, nostris offensus criminibus, noxio siderum influxu, & temporum alteratione, sub concauo orbis lunæ excitat. Ea mandati sui præuaricatores acerbius afflixit olim, quum Dauid contra Mosaicæ legis edictum, Ioab ducem, populum Israel cēsere iussisset, lxx. virorum millia triduo peste perierunt. Nec cessauit pestis, donec Dauid rex delicti sibi conscius, constructo in area Iebusæi altari,

altari, cilicio indutus, pronus cadens in terram, supplex culpam deprecaretur. Hæc ij. Regum cap.xxiiij. & j. Paralipom.cap.xxj. Ioseph.lib.vij. Antiq.cap.xiij. Id Ethnici quoque verum esse cognouerunt. Nam & Apollo, ob raptam Chrysis sacerdotis sui filiam Astynomen, suis pestiferis spiculis & radiis corrupto cœli tractu, contagiem illam dispergentibus, totum Græcorum exercitum confecisset: nisi Chalcas vates Agamemnoni, vt Chryseida patri redderet, & ea iratum Apollinis numē litare suasisset. De hac Græcorum peste Homerus Iliad.j. Ex hac autem Homerica narratione, Papistica impietas è Diuorum numero Sebastianum sagittis impetitum, dum Christo fidei testimonium præstat, aduersus pestilentiam sibi tutelarem proposuit.

Aquilarum pennæ.

Hoc adagium fertur de bonis publicis, propriis vsibus applicatis. Vt enim Aquilarum pennæ, cæterarum auium consumunt pennas: sic bona quæ pro communi vtilitate data sunt, si propriis vsibus applicentur, vorant alia bona, cum quibus admiscentur: quòd bonorum quæ publici vsus sunt, puta Scholæ ac Ecclesiæ, nulla sit sympathia cū cæteris bonis, etiam iustè partis adiuncta & commixta, quæ deuorant, vt solent aquilarum pennæ reliquarum auium caloris defectu consumere. [Greek illegible], vt scribunt Physiologi Plutarch. Symposiacōn decad.v. problem.vij. Ælianus libro nono, cap.ij historiæ animalium. Dispergunt enim hæc bona cætera, & efficiunt vt euanescant. Huiusmodi enim bona sibi rapientes, Iuliani similes sunt: de quo Suidas. Cuius similes nunc fiunt multi principes, potentes & nobiles, in primis Papistæ præsules & abbates, Antichristi asseclæ, hostes Christi & sponsæ eius Ecclesiæ: qui bona Ecclesiæ & Scholarum, quacunque titulo, iure, prætextu, sibi vendicant ac publicum his rapinis vastant & premunt, nihil lucrantur aliud, quàm vt ex diuitibus pauperes fiant, ac mendici. Tales Papicolæ plerique nec curant literas: & non tantùm nihil conferunt ad studiorum & artium conseruationem, ac literatorum sustentationem, sed etiam rapiunt, quod iam olim pij maiores ad hos vsus decreuerunt, & suis vsibus priuatis, equis, canibus, scortis ac lenonibus distribuunt. Huic prouerbio similia sunt antè hæc: Id nullius in bonis est, quod diuini iuris: &, Ouinis pellibus iunctæ lupinæ: &, Malè parta, malè dilabuntur: siue, De malè quæsitis non gaudet tertius hæres.

Qui non habet in ære, luat in corpore.

In legum pœnis vsurpari solet illud: Qui non habet in ære, luat in corpore. Quod, meo iudicio, Salomon voluit significare, cùm Prouerb.cap.xiij. dicit, Redimunt vitam diuitiæ. Pleræque enim sententiæ non tam præcepta, quàm communes casus continent. Videmus quidem sæpe accidere, vt opulenti diuitiis vitam redimant. Et nota est vox cuiuspiam: Similes esse leges araneatum telis, quas muscæ validiores perrumpunt, imbecilliores tantùm irretitæ tenentur. Existimo huc pertinere & illud Iuuenalis:

Dat veniam coruis, vexat censura columbas.

Dictum autem Iurisconsultorum habetur. ff. de in ius vocando.l.fin.

Ocnus funiculum torquet.

Est autem Ocnus, nomen cuiusdam apud inferos, multis insignium artificum picturis celebrati: quem effinxerunt perpetuò torquentem funem, astante asella, quæ quantum ille torsisset, statim prærodere. Inde ortum est prouerbium, Ocnus funiculum torquet, quod cùm in eos omnes competat, qui supplicio non dissimili Danaidum pœnæ afficiuntur, aut qui in ignem lanam trahunt, qui scilicet perpetuò sine effectu laborant, quomodo apud inferos Ocnum puniri opinio erat: tum in eos præcipuè, qui cùm nihil neque laboris, neque industriæ ad augendam rem familiarem prætermittant, nihilo tamen red duntur ditiores, quòd domi habeant asellam, hoc est vxorem prodigam, quæ quicquid misellus multis sudoribus corrasit, strenuè profundit. Ad hāc picturam alludit Propert.libro quarto Eleg.

Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno,
Æternusque tuam pascat aselle famem.

POLYDORI VIRGILII.

Tange montes, & fumigabunt.

Ita Dauid fiducia plenus Dominum rogat, vt inimicos, licet montis instar superbia elatos, ad nihilum redigat. Tralatio à torre, qui extinctus maximè fumat. Conuenict in eos, qui in summa virium & potentiæ fiducia, aliquo incommodo affecti, animo plane deficiunt. Vulgus aliter. hoc enim significat, potentes non esse irritandos, quòd statim more facis accensæ, exardescant ira, saeuiantque sine modo.

Reges, visitabis eos virga ferrea.

De eo qui acriter se vindicaturum quorundam commissa, aut durè regnaturum esse minatur. Psalm.ij. & lxxxviij. A domitoribus iumentorum, ferocia animalia ferrato verbere coercentibus.

PETRI GODOFREDI.

Planus semel crura fregit.

Porphyrio in epist. Horat. ortum esse monet ab insigni quodam impostore, qui sæpe fingens crus sibi fractum, aliquando multos irrisit, quorum in vehicula tollebatur: tandem verè fracto crure, quasi etiam tum luderet, neglectus est. Hæc est pœna hominis mendacis, vt si quando cœperit verum dicere, careat apud omnes fide. De quo extat apologus apud Æsopum elegantissimus.

Dæmonem dæmone pellit.

In eum qui prauo vel imprudens vtitur ad prauos corrigendos, vt qui certi criminis aliquos damnari iubet ab iis, quos sibi cōscius est eodem crimine implicari. Euseb. Cæsariensis. Similia, Canis caninam non edit. Varro: Coruus coruo oculum non eruit. Antonius Monach. histor. Franc.iij. cap.xxvj.

GVLIELMI GENTII.

Noxa caput sequitur.

Prouerbialiter hoc Gordianus Imper. pronunciauit in cap. licet. C. an ser. pro suo fact. post ma. tenea. Nam, vt M. Cato ait, nequiter factum semper durat, & reum comitatur. Sic & poeta:

Pœna potest demi, culpa perennis erit.

Cogitationis pœnam nemo patitur.

Figura prouerbialis est, haud dubiè apud Vlpian. in cap.xviij. de pœn. Etiam apud vulgus, cogitationum neque pœna est, neque vectigal vllum fieri censebat Oldendorph.

MELCHIORIS NEIPEI.

Oculus Dei fortissimus.

Θεῦ [illegible] ὄμμα. Nemo nescit, multas veterum oraculorum sententias, quemadmodum & poetarum, in primis Homeri, [Greek illegible] vice fuisse celebratas, posseque hodie etiamnum celebrari. Ex his impensè placuit illud ab Eugubino adductum ex Porphyrij [Greek illegible] libro. Nam Dæmon interrogatus, an quis peccans Deum latere possit, respondit hoc distycho:

[Greek verses illegible]

Id est:

Nemo Deum fallet, visum non effugit acrem,
Qui versare dolos verbis factisque paratus.

Huius rei velut causam explicans Apostolus, de Christo ita loquitur, Heb.iiij. [Greek illegible] αὐτοῦ. Id est, Non est creatura coram eo inconspicua, sed omnia nuda & resupinata oculis eius. Philo quoque [Greek illegible] ij. [Greek illegible]. id est, Dei sermo

visus acutissimi est, facilè vt conspicere possit. Ab hoc nõ dissentit Hesiodi illud Operum libro primo:

Πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμὸς καὶ πάντα νοήσας.

Id est.

Omnia conspiciens oculus Iouis, omnia lustrans.

Plutarchus in symposio, Ariona, quem nautæ salo demer serant, inducit in cœlum suspiciẽtem, sicque secum cogitantem, ὡς οὐκ ἔστιν εἷς ὁ τῆς δίκης ὀφθαλμός, ἀλλὰ πᾶσι τούτοις ὅσα κατὰ γῆν ὁ θεὸς τὰ πραττόμενα περιορᾷ ἐν κύκλῳ. Quod non vnus iusticiæ sit oculus: sed omnibus his speculatur Deus circumquaque, quæ terra marique geruntur. Vsus erit præcipuus, quando aliquem à peccando deterrere volumus, metu diuinæ præsentiæ, hoc modo: Si proximo tuo inferre malum, vt meditaris, pergas, θεὸς ἀκούει ἅμα.

Cunctabundus natura Deus.

Μέλλει τὸ θεῖον, ἔστι δ' οὐ τοιόνδε φύσις, Cunctatio almo numini vsque propria. Senarius est alicunde delumptus ex Euripide qui sententiarum grauitate, vel Fabio teste, summis quibusque philosophis par est, cuiusque tragœdiæ semper magno apud eruditos omnes in precio fuere. Nihil enim hic Aristophanis dicacitatem moror: qui nescio quo æmulationis studio, certè inuidiæ odiique plenas habenas effundit, non solùm in religiones partim peregrinas, partim domesticas, quas perpetuò vexat ac suggillat, &, vt Græcè dicam aptius, χλευάζει: verùm etiam Morsimum, Pindarum, aliosque tam sui sæculi quàm prioris poetas mitis salibus exponit deridendo: qui Euripidi tam fuit iniquus, vt nusquam non captet occasionem traducendi eum. Qua acerbitate prouectus ad rabiem vsque principem philosophiæ Socratem ὡς ληρώδης, tanquam delirum, omnisque sensus communis expertem, atrocissimè exagitat. Sed hæc præter institutum. Sensus huius prouerbialis sententiæ non rarò Plutarcho vsurpatæ, est, Deum lenem & clementem esse, nec facilè ad vlciscendum malos, pœnasque de his sumendum properare, quod etiam diuinis literis expressum est, Ecclesiastic. v. Ne dixeris, Peccaui, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. Idcirco μακρόθυμος appellatur variis in locis sacrarum literarum. Cur autem mali non statim pœnas pendant, docet Petrus apostolus his verbis: μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι.

VOTVM.

ERASMI. Vtinam mihi contingant ea, quæ sunt inter Corinthum & Sicyonem.

Eustathius enarrans Iliad. secundum lib. ait hunc versum olim prouerbio fuisse celebratum:

Εἴη μοι τὰ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Σικυῶνος.

Id est,

Sit mihi quod Sicyonem interiacet atque Corinthũ.

Id inde venit in adagium, quòd vrbs vtraque esset opulentissima, agrique longè feracissimi interiacerent. Aristophanes in Auibus, indicat ex oraculo natum:

Ἀλλ' ὅταν οἰκήσωσι λύκοι πολιαί τε κορῶναι

Ἐν ταὐτῷ τὸ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Σικυῶνος.

Id est:

Cornix cana lupusque vbi eadem sede morantes

Quod spacium Sicyonem dirimit atque Corinthũ.

Interpres adscribit Æsopo consulenti de parandis opibus ita responsum fuisse:

Εἰ τὸ μέσον πτήσαιο Κορίνθου καὶ Σικυῶνος.

Id est:

Si teneas quod agri Sicyonẽ, intérque Corinthũ est.

Refertur & à Zenodoto, atque item Athenęo lib. Dipnosophistarum quinto. Conueniet, vbi quis optat ingentia. Poterit & per iocum torqueri in eum, qui quod assequi non potest, id votis tamen quasi somniat. Simili figura dictum est illud Theocriti in Ergatinis.

Αἴθε μοι ἦν ὅσσα Κροῖσόν ποκα φαντὶ πεπᾶσθαι.

Id est:

Quæ Crœsum tenuisse ferunt, vtinam illa mihi sint

Omne æs alienum cepe, & mulcta allium.

Πᾶν μοι χρέος κρόμμυον, καὶ τὸ ζημίωμα σκόροδον, id est, Vniuersum æs alienum cepe, & mulcta allium. subaudiẽdum, ἔστω. Cùm quis obstrictus multo ære alieno, optat vt paruo dependere possit quicquid debet. Nonnihil vereor ne & hoc Apostolius hauserit, non ex autoribus priscis, sed è suis combibonibus.

Votum munificum.

Εὐχὴ μεγαλόδωρος, id est, Votum munificum. Vbi quis animo spes regias concipit, iamque voto diues est, μεγαλόδωρος Græcis dicitur, qui magna donat. Nihil autem voto hominis liberalius. Largitur enim cuilibet, quantumcunque petit. Meminit huius Lucianus in Hæresibus.

Promissis diues quilibet esse potest.

ait Ouidius. sed multo facilius est notis esse liberalem ac diuitem.

Alia dantur, alia negantur.

Quoties è duabus naturæ dotibus altera contigit, altera negata est (veluti si cui formæ decus adsit, desit ingenij lus) siue cùm è duobus postulatis, alterum duntaxat impetratur: quadrauerit illud ex Iliad. π.

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ, ἕτερον δ' ἀνένευσε.

Id est,

Annuit hoc illi diuûm pater, abnuit illud.

Hunc versiculum vsurpat Plinius in epistola quadam. Dictus est autem de Achille, qui in votis, quæ facit pro Patroclo, suis armis inituro prælium, duo quædam rogarat: alterum vt cum laude pugnaret: alterum, vt peracta pugna referret arma, incolumis & ipse. Quorum alterum annuit Iupiter, nempe vt fortissimè pugnaret: cæterùm Achillis arma, non retulit, nec incolumis rediit. Festiuiter abusus est hoc carmine Stratonicus citharœdus: qui cùm audisset quendam cithara canentem, subiecit hunc Homeri versum:

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ, ἕτερον δ' ἀνένευσε.

Ac mox alio quodam rogante, cur ita diceret: Quoniam inquit, malè canere cith. ra dedit, cæterùm bene canere voce, abnuit. Ita ferme Athenæus libro octauo.

Canis panes somnians.

Sunt quibus prouerbiali figura dictum videatur illud apud Theocritum in Piscatoribus:

—καὶ γὰρ ἐν ὕπνοις

Πᾶσα κύων ἄρτον, μαντεύομαι, ἰχθύα κἠγών.

Id est,

—Siquidem omnis

Panes in somnis canis ariolatur, at ipse

Pisces.—

Sensus est, vnicuique ea per somnum occurrere, quę impensè desiderat, quibus magnoperè deditus est. Aristoteles non solùm homini, verumetiam cæteris animantibus somnia tribuit, etiamsi id in canibus euidentissimũ. quippe quos audimus sæpenumerò dormientes venationem somniare, quę res haud difficilè deprehenditur ex ratione latratus, quem ędunt sopiti. Proinde mihi rectius quadraturum videtur, si pro ἄρτον, legatur ἀγρὸν, aut ἄγρας, id est, agros, aut venationes. Verùm hoc tantùm eruditis pensitandum proponimus, super hoc pronunciaturis, vbi codicem emendatiorem erunt nacti. Nobis adhuc non contigit. Ex somniis autem qui ariolentur euentura præ nostris quidem temporibus desunt: quanquam non probat Aristoteles.

Etiam dormiens somniat.

Ὀνειρώττει καὶ καθεύδων, id est, Somniat etiam dormiẽs, hodie quoque vulgò dicitur, quoties significant aliquem toto pectore rei cuipiam addictum, deditúmque. Siquidem iis euenire solet, vt quæ interdiu voluerint animo, noctu somnient. Aristophanes in Nebulis:

Ὀνειροπολεῖ γὰρ καὶ καθεύδων ἱππικήν.

Id est,

Et dormiens equestre studium somniat.

De iuuene dictum est, qui studio alendorum equorum rem patriam omnem absumpserat. Item paulò superius, ὀνειροπολεῖ ἵππους, id est, Equosque somniat. Dicet aliquis, quid mitti

quid miri si quis dormiẽs somniet? Sed ὀνειροπολεῖν nõ tã est somniare, quã somnia interpretari, & hinc spẽ concipere aut facere. Porrò curam illã iuuenis, somniũ vult videri poeta. Ita bis somniat eadem, & vigilans & dormiens. Plautus contrà, Vigilans somniat, dixit. Terentius: Num ille somniat ea, quæ vigilans voluit? Et apud Horatium Europa sic loquitur,

—Vigilánsne ploro
Turpe commissum, an vitiis carentem
Ludit imago
Vana?—

Ne contra bouem opta.

Μὴ κατὰ βοὸς εὔχου, id est, Ne contra bouem opta. Admonet adagium non esse vitam instituendam iuxta votũ animi, neque quiduis sperandum à superis, sed vt ea duntaxat sibi quisque promittat, quæ possit industria consequi. Refertur in Collectaneis Diogeniani. Vnde sumpta metaphora, parum liquet: nisi quòd apparet ductam ab agricola, qui negligens adhibere bouis operam in colendis agris, optat vt citra suum laborem proueniat seges.

Adoraturi sedeant.

Καθῆσθαι προσκυνήσοντας, id est, Adoraturi sedeãt. Significat, vota certa concipere oportere, & in his quæ sunt optima, perseuerare. Et hoc Plutarchus asscribit Numæ: nisi quòd in ædito per Aldinos volumine προσκυνήσαντας legimus, non τελευτήσαντας, addens id fuisse velut augurium, vota rata firmaque fore. Addit, quibusdam hanc quietem videri distinctionem actionum, tanquam qui priori actioni finem imposuerint, sedentes apud deos, initium alterius actionis ab iisdem auspicentur. Quidam arbitrantur alium subesse sensum, quòd oporteat eos qui sacris operantur, non obiter ac velut aliud agentes hoc facere, sed vacuos ac totos rei diuinæ intentos. Vnde Plutarchus idem tradit, quoties pontifex auguria seu sacra aggrediebatur, præcones clamabant, Hoc age Ea vox hortabatur, vt qui sacra adirent, reuerenter & attentè id facerent. Idem in Problematibus rerum priscarum refert, qui diis vota fecissent, in templis manere, & quietem agere solitos, quòd actiones huius vitæ frequenter inuoluant hominem molestiis.

Non quiduis continget quod optaris.

Qui negabit omnia contingere homini quæ sperauerit, animóque conceperit, accommodabit illud ex eodem libro:

Ἤτοι μὲν ὄνειροι ἀμήχανοι, ἀκριτόμυθοι,
Γίγνοντ', οὐδέ τι πάντα τελείεται ἀνθρώποισι.

Id est,

Friuola scilicet existunt, & inania quædam
Somnia, nec quodcunque vides, sic euenit omne.

Atque hoc in loco subiungit pulcherrimũ illud de duabus somniorum portis figmentum, quod in sexto Vergilius retulit.

Quæcunque in somnio videntur.

Ὅσα ἐν ὀνείρῳ βλέπεις, id est, Quæcunque per somnium vides. De votis immodicis dicitur. Nam quicquid optaris, id somniare contigit quibuslibet: sicuti Micyllus ille Lucianicus diuitem se ac præpotentem somniat. Apud Theocritum piscator somniat aureum piscem. Et infimæ sortis homines, nonnunquam reginarum coniugium somniant. Pastor quidam apud Theocritũ in Ecloga nona:

— ἔχω δὲ τὰ ὅσσ' ἐν ὀνείρῳ
Φαίνονται, πολλὰς μὲν ὄϊς, πολλὰς δὲ χιμαίρας.

Id est,

Possideo quæcunque solent sub nocte videri
In somnis, vim magnam ouium, multásque capellas.

Interpres admonet, proferri hunc in modum: ὅσα ἐν ὀνείρῳ φέρειν, id est, Ferre quicquid in somnio videtur. Citat & versum Homericum:

Οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη, ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.

Id est,

Nec mihi si tantum dederis quàm multa sopitis
Somnia vana ferunt. —

Est autem apud hunc poetam Iliados j. sed paulo aliter:

Οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη, ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.

Id est,

Nec mihi si tantum dederis quantum extat harenę ac
Pulueris. —

Videtur huc allusisse M. Tullius in Salustium: Vnde tu, qui modò ne paternam quidem domum redimere potueris, repentè tanquam somnio beatus, hortos preciosissimos, villam Tiburti, & Cæsaris reliquas possessiones paraueris.

Qui amant, ipsi sibi somnia fingunt.

Vergilius in Pharmaceutria:

Credimus, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

Seruius prouerbialiter admonet dictum à poeta. Nam quod quisque sperat, facilè credit. Et tardè quæ credita lædunt, credimus, vt ait Ouidius. Metus autem & spes, vt eleganter & verè scripsit Lucianus in Pseudomante, diuinationem & auguria repererunt. Qui impensè cupiunt suis votis vndecunque blandiuntur, & quiduis in omen optati euentus trahũt. Rursum qui miserè metuunt, quauis ex re solatium formidinis aucupantur. Non vsquequaque discrepat ab hoc Terentianum illud: Mihi non fit verisimile, atqui ipsis commentum placet. Non videtur alienum ab hac forma Theocriticum illud:

Πᾶσαι κύνες ἄρτως μαντεύονται, ἰχθύα κἠγών.

Id est:

Somnia cuncta canum panes, ego somnio piscem.

Qui suis votis blandiuntur, ij Græcis dicuntur ἑαυτοῖς ὀνειροπολεῖν, id est, sibiipsis sua interpretari somnia, quòd omnia rapiunt in alimentum spei suæ.

Quid non fies, profectus Arbelas?

Τί οὐ γενήσῃ εἰς Ἄρβηλα ἐλθών, id est, Quid nõ fies, Arbelas profectus? De eo dici solitum, qui peregrè proficiscens ingentia sibi pollicetur, fretus gentis ad quam demigrat inscitia, barbarieque. Siquidem Arbela Siciliæ ciuitas autore Stephan. cuius ciues malè audiebant, olim vt stupidi, & quibus facilè imponeretur. Apud hos igitur etiam cõtemptus alibi, magnum aliquid esse possit. Quanquam est huius nominis ciuitas in Perside, cuius meminit Strabo lib. xvj. Et Qu. Curtio est oppidum Mesopotamiæ, Darij copiarum internecione nobile.

Semper superioris anni prouentus melior.

Ἀεὶ τὰ πέρυσι βελτίω.

Id est:

Superior annus semper anteponitur.

Cùm præsentia displicent, & anteferuntur anteacta. Diogenianus admonet, id acclamatum ab Atheniensibus in rebus Macedonicis. Sumpta metaphora ab agricolis, qui semper de præsentis anni fructibus queruntur apud dominos. Huc pertinet illud Horatianum:

— Laudator temporis acti
Se puero. —

Ex Append. Erasmi.

Voti compos.

Vbi quis assecutus est quod affectabat & captabat, quadrabit illud Homericum:

Καὶ βάλεν, οὐδ' ἅλιον βέλος ἔκφυγε χειρός.

Id est:

Attigit, éque manu non irrita missa sagitta est.

Simile Ouidianum hoc:

Decidit in casses præda petita meos.

Ivnii. Tritogenes filius, non Tritogenia.

Παῖς μοι τριτογενὴς εἴη, μὴ τριτογένεια.

Id est,

Sit mihi tritogenes gnatus, non Tritogenia.

Adagiũ est deprecantis fœmineũ imperium. Minerua mascula virgo habebatur antiquitus, & virile robur homini addere credebatur. Decet autẽ fœminas magis demissas esse, vti viros imperiosos. Citatur à Suida. Potest referri etiam ad minoris impendij votum, quod optabilius sit

magnis sumptibus. Viri namque, nisi luxu effœminẽtur, minore impensa educuntur, quàm fœminæ & puellæ: illis sępe in cultum & mundum muliebrem plus profundentibus, quàm sit census mariti: his verò delicias omnes quęrentibus, vt amatorem inueniant.

Achilleum votum.

Ἀχίλλειος ἀρά, id est, Achilleum votum, prouerbialiter dicitur à Budæo incomparabili huius seculi ornamento, votum efficax, quo ad innocentię faciendam fidem, nostri desiderium ingratis obrepere precamur. Ita enim sonant eius verba: Quibusdam fortasse paulo vehementioris animi suaue nonnunquam fuit Achillei (quod aiunt) voti compotes se videre: quod votum Furius Camillus Liuiano elogio nobilis Imperator concepisse, aut etiam nuncupasse dicitur. Is namque post res fœlicissimè gestas (sempiterna præclaræ virtutis comite inuidia) in exilium abiens, precatus est a diis immortalibus, vt si innoxio sibi ea iniuria fieret, primo quoque tempore desiderium sui ingratæ ciuitati facerent, vt lib. v. primæ Decadis Liuius scribit. Achillis votum eiusmodi memorat Iliados primo Homerus, vbi ad Agamemnonem conuersus:

Ἦ ποτ' Ἀχιλλῆος ποθὴ ἵξεται υἷας Ἀχαιῶν.

Id est,

Graiugenas desiderium olim tanget Achillis,
Accisis quum te nequeunte occurrere rebus,
Hectoreum Danaos ferrum consumet inultos.

Agnosco, proh dolor, non sine grauissimo vulneris recrudescentis sensu, tuum nobilissime Henrice Surrene, Achilleum votum, tibi exitiale, nobis etiam luctuosum, quum circumuentus fraudulenta malique exempli conspiratione nonnullorum Senatus tunc principum, in tuũ caput & principis familiæ perniciem coniuratorum, capitis iam tum antequam accusareris, reus, inexhaustum illum eloquentiæ primariæ fontem, nihil innocentiæ tuæ profuturum, inaniter consumpsisti. Nam quum cœtus ille coniuratus Vulcaniis operis consarcinasset per menses aliquot causas verè futiles opprimendæ tuæ innocentiæ, aggressus es ex impræmeditato diluere, & euidentibus documentis confutare contextas futelas: sed frustra surdis auribus occinens, in modum fluctuum littori obstrepentium, corruptis ac deprauatis iudicum (quorum plerique noui homines vetustæ nobilitati inuidebant) arbitriis. Obtendebantur machinæ, & tanquam helepoles quædam te expugnaturæ, causæ aliquot variæ: primò picta imago tui, quam pictores pro arbitrio quidlibet audentes, columnæ innixam, ad exprimendum aptius corporis heroici filum, depinxerant: deinde adiecta effigiei pauca generis insignia, antiquitatem regij stemmatis testantia: adhæc symbolum, sat superest, quo plura superesse docebatur: denique propugnacula tria fictitia, quę tu trique tui horti ornamenta, architecti industria esse volueras, non opprimendæ vicinæ vrbis (quod præclari mendaciorum architecti fingebant) parata munimina, nimis imbecillia. Aderant delatores impudentissimi, alter rubida pustulosaque facie notissimus, alter gibberoso dorso clitellariis iumentis similis, vterque tibi deuinctissimus, & beneficiis cumulatus, hic è sordibus, ille etiam à furca, in quam multo antè fuisset actus, illustrissimi tui parentis ope liberatus. Neque defuit his (inauditum, dictuque turpe flagitium) suus succenturiator, primarius regni arbiter, in ea actione præcipuus iudex, qui virulento ore tuæ, Surrene, calamitati insultaret, crabronicum illud frequenter ingeminans, Superesse sibi quo Surrenum pungeret aculeo. Neque verò defuerat & tuæ innocentiæ patrocinium etiam ab aliis: sed quum vnus & alter consilij rationem redditurí factique excusationem expositurí, & de tuo capite periculum depulsuri, ora recluderẽt, illico regni Cancellarius truci vultu, & atrociore etiam voce cœpit intonare illud quæsitoris more. Et quis tandem obloquitur Regi? quo ceu tonitruo quodam perculsæ pauidę mentes, conticuerunt. Is tuus erat genius, vt omnibus esses charus tam exteris, quàm popularibus. Erat tibi heroicum corporis filum, ingenium velox & expromptum, memoria inexhausta, planéque Mithridatica, sermo ab ipsis Gratiis affictus, linguarum multiplex cognitio, vernacula lingua credebaris vtrunque & Tullium & Maronem æquare, ne dicam superare. Ad istas dotes accedebat & beneficiorum in regnum longa catena, inter quæ non postremum fuit, quòd Henrico regi affini, & qui tibi per fontis lauacrum renato nomen imposuerat, præclaram operam militiæ præstiteras, Gessoriacum à Gallicis incursibus fortiter defenderas, portum hostium iniuriis obnoxium, & nauium stationi malè tutum egregio opere munieras. Quid dicam nobilitatem altissimam, minimeque fucosis imaginibus innixam, cui etiam cœlum ipsum attestatum fuisse noui (nec enim dubium est, altissimæ cuiusque & nobilissimæ stirpis magnam cum cœlo cognationem esse.) Documento esse possunt prodigia, quæ tuam tuique generis ruinam præcesserant: inter quæ duo fuerunt memorabilia, primum fax ignea, quæ tribus ante solis occasum horis longissimo tractu per auras delata, & ad equitantis genitoris tui dexteram cubitali interuallo in humum impacta distabuit. Alterum fuit quercus bifida in duos à radice truncos assurgens, qui terminus notissimus in colliminio vestræ ditiunculæ stabat, ea de cœlo tacta conflagrauit, altero trunco in virilis staturæ altitudinem superstitite, altero etiam humo tenus abolito: ille patris in septennium (pedes enim septeni staturæ viri assignantur) captiuitatem, bonis & facultatibus omnibus exuti portendebat, hic tuum interitum in humum abituri. Cæterùm nil profuit causas vanissimas, quibus affectati regni arcessebaris, disertissima oratione, quamuis impræmeditata diluisse: nihil profuit confuta mendacia, scopisque dissolutis minus cohærentia, tametsi non vno mense fabricata retexisse: nil profuit benefacta maiorum, regalis affinitatis cognationisque iura, intemeratam à sexcentis annis generis longissimo ordine integritatem, captorum Regum trophæa recensuisse, clypeum, non illum Argolicum, qui turrito ambitu insigniebatur, sed centenis & amplius clarissimarum familiarum insignibus illustrem explicuisse. Verùm vt à diuerticulo ad institutum reuertar, quum disertissima oratione & argumentis euidentibus, innocentiam tutari tuam institisses, neque tamen vel ea re, vel beneficiorum enumerata multitudine, vel recensita stirpis longissima serie, quicquam proficere te, sex propè horarum clepsydra inaniter consumpta, sensisses, sed periuri nebulonis (qui è summis vitæ sordibus ad Heraldici nominis primum fastigium creuerat) verbis plus fidei tribui, quàm heroicæ tuæ authoritati, animaduertisses, veluti concepto quodam vitæ tædio eò tandem erupit tibi oratio, & quidem (si fas est dicere) fatidica, vt dictitares te nunc quidem in fontem abripi, sed paucis pòst annis desiderium tui frustra flagitaturam patriam, & quantumuis deturbatã profligatámque nunc stirpem, lætis viui radicibus repullulaturam, eorum aliquot qui suę tunc vitæ illuderẽt, oppressis ceruicibus. Id quod euenit, votumque Achilleum comprobauit Deus. Nam quoties te turbulentis tempestatibus concussa patria desiderárit, quoties illa intestinis principum virorum alterno sanguine mercantium, dissidiis in nihilum penè redacta, te Camillo quopiam indiguerit, quid attinet dicere? Certè præuideras, non multis post annis, beneficio immortali inuictissimè Reginæ Mariæ, sobolem tuam, auo illustrissimo in ditionem tuam reposito, successuram, dignitatique pristinæ & loco restitutum iri, illorum plerisque ante diem à iustissima vindice Nemesi consumptis.

Voce optato.

Μετὰ φωνῆς εὔχεσθαι, id est, Voce precator. Inter Pythagorica symbola cõmemoratur, quæ omnia prouerbialem faciem præ se ferre indubitatũ est. Eius vsus est in liberali voto, quoties non iniquũ aliquid petendũ esse admonebimus. atque ita exponit Clemens Alexandrinus libro iiij. Stromatum: τί δαὶ καὶ οἱ Πυθαγόρειοι βούλονται μετὰ φωνῆς εὔχεσθαι κελεύοντες, ἐμοὶ δοκεῖ, οὐχ ὅτι τὸ θεῖον οἴονται μὴ δύνασθαι τῶν ἠρεμούντων ἐπαΐειν, ἀλλ' ὅτι δικαίας εἶναι τὰς εὐχὰς ἤθελον, ἃς οὐκ ἄν τις αἰδεσθείη ποιεῖσθαι πολλῶν συνειδότων. id est, Quid igitur volunt Pythagorei, quod voce optandum esse iubeat, mihi quidem videntur ea de causa illud sanxisse, non quòd

quòd existimarent Deum tacitè loquentes non exaudire, sed quod iusta & liberalia esse debere vota vellent, quæ nullus facere dubitaret, etiam pluribus consciis. Natum ab ingenio hominum peruerso, & improbo, qui taciti apud se pudenda votóque omni maiora flagitant non desinant, quæ coram aliis clara voce postulare in animũ nunquam inducturi forent. Quò spectant Ciceronis verba in Pompeiana: Neminem vnquam tam impudentem fuisse, qui à diis immortalibus tot & tantas res tacitus auderet optare, quot & quantas dij immortales ad Cn. Pompeiũ detulerunt. Respexisse autem videtur Clemens ad oraculum de Deo illud:

Καὶ κωφοῦ συνίημι, καὶ οὐ λαλέοντος ἀκούω.

Id est,

Et mutos intelligo, & audio votã tacentum.

Ægypti sacerdotes mutum & sine mente sonum olim inter sacrorum preces effundere consueuisse legimus, alio, vt arbitror, sensu: nimirum infantiam suam declarare volentes, qua plurimum quidem se cupere, nihil tamen admodum præstare posse testarentur.

In Ægypto optarit esse potius.

Citatur in Suida ex incerto authore, βουλήσεται καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ... ἀλλὰ μᾶλλον, ἢ ἐκεῖσε χαλεπῶς, id est Optarit in Ægypto esse potius; quàm perperam iudicare. Videtur imprecationis esse genus, ad detestationem pertinens, vel quia Ægyptus latronibus infesta fuit semper: vel quia regio illa sole torreatur, pluuiis vix vnquam humecta. quod & Pomponius Mela de ea testatur his verbis: Terra expers imbrium.

BRASSICANI. ## Iupiter plue mel.

Galenus medicus libro tertio περὶ τροφῶν δυνάμεως, id est, de potestate nutrimentorum, scribit æstatis tempore, si quando insignis copia mellis passim in virgultis ac arborum foliis inueniretur, rusticos exclamare consueuisse, ὕε Ζεῦ, βρέχε μέλι, O Iupiter plue mel. quo verbo commodè vti conueniet, quando omnia fausta & felicia precamur. Angelus Politianus lib. j. epistolarum ad Picium, diuei sum citat ex Tragœdia quidpiam: ὕε Ζεῦ, βρέχε τὰς κακίας, O Iupiter plue calamitates. Sic exclamamus, dum ob rei indignitatem, etiam perniciosis votis vtimur, ita quòd Plato in dialogo, qui inscribitur Alcibiades secundus, putat esse probi Poetæ versiculos illos:

Ζεῦ βασιλεῦ, τὰ μὲν ἐσθλὰ καὶ εὐχομένοις καὶ ἀνεύκτοις
Ἄμμι δίδου, τὰ δὲ λυγρὰ καὶ εὐχομένων ἀπαλέξοις.

hoc est,

Rex Iupiter, optima quidem nobis & vouentibus & non vouentibus tribue
Cæterùm perniciosa petentibus etiam quàm longissimè iubeas abesse.

Filius mihi sit Tritogenes, non Tritogenia.

Suidas scribit esse prouerbiale, παῖς μοι τριτογενὴς εἴη, μὴ τριτογένεια. Opto filium potius Tritogenem, quàm Tritogeniam: quòd Minerua, quam virilem existimamus, masculos pueros exhibeat: nec aliud addit. Adagij vsus est, quoties rem parui impendij præferimus iis quæ immodicis sumptibus rediměda sint. Siquidem puellæ perpetuò, vt Græci vocant, πολυδάπανοι sunt. hoc est granióre sumptu educantur: quod & Megadorus ille Plautinus, enumerata omni muliebri supellectile testatur. Plautus in Epidico dicit, mulieres esse totis fundis exornatas. Columella in præfatione libri xij. grauiter damnat vestes muliebres totis censibus redemptas. Sic Ouid. in tertio De arte:

Quis pudor est, census corpore ferre suos?

Viri, si tamen esse voluerint quod dicuntur, cùm immodico cultu non indigeant, mediocribus etiam impendiis educantur.

IOANNIS VLPII.

Quicquid licet, minus desideratur.

Quicquid, inquit D. Hieronymus, licet, minus desideratur. ergo è contrario, quod non licet, fomentum accipit desiderij. Ouidius:

Quod licet, ingratũ est: quod non licet, acrius vrget.

Et alibi:

Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.

Omnium rerum, inquit Plinius, cupido languescit, cùm facilis occasio est.

COGNATI. ## Sera vota.

Idem in eodem lib.

— Votisque deos venerabere seris.

Respexit ad prouerbia:

— Ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω, Stultus post factum sapuit. vel, ἁλιεὺς πληγεὶς νοῦν ἔχει, Piscator ictus cognouit, vt serò Phryges accepto damno, stultitiam seu potius dementiã agnouerũt. Item Geor. iiij.

Venimus huc lapsis quæsitum oracula rebus.

[Huc refer illa, Serò sapiunt Phryges: &, Accepto damno stultus sapit.]

Aderit vocatus Apollo.

Hoc quoque vtimur, quando ostendimus Deum inuocantibus adesse, & omnia aduersa mitigare. Is enim ἀποτρόπαιος καὶ ἀλεξίκακος dicitur. Idem Georg. iiij.

— Auditque vocatus Apollo.

Ad quod Ouidius visus est allusisse cùm ait,

Sæpe Iouem vidi cùm iam sua mittere vellet
Fulmina, thure dato sustinuisse manum.

Dij meliora.

Pro eo quod est, absit: dicimus, Dij meliora. Modus optandi, imperfecto sermone, cui subauditur verbum, adferant. vel dent. Liuius de bello Macedonico: Perturbata, dij meliora. Virgilius v. Æneid.

Dij meliora piis, erroremque hostibus illum.

Cicer. viij. Philipp. Quid nos, nunquid tale habemus? dij meliora. Non dissimilis precatio apud Ciceronem frequens: Ne id accidat quod imminere videtur. Pro Murena: Si (quod Iupiter omen auertat) hunc vestris sententiis afflixeritis. Ad Brutum: Velim deinceps meliora sint: si aliter fuerit (quod dij omen auertãt) reip. vicem doleo. Sic idem Cassio: & Philip. iij. & Philip. xj. Paulus Rom. iij. μὴ γένοιτο. id est, Absit, non est fas, non est iustum. Est autem abominantis sermo, frequẽter obuius apud Paulum. Sic Genes. xviij. Ne fit. aut ne contingat: siue, Deus auertat aut prohibeat. Donatus in Terent. in Eunuch. illud: Dij bene vertant: In omnibus quæ cupitè venerint, dici solet, ait. Vide supra, Bene eueniat, siue vertat.

Canis prædam somnians.

Græcum prouerbium, κύων ἄγρας ὀνειρώττει, id est, Canis prædam somnians. Theocritus in piscatoribus, κύων ἄγρας μαντεύεται, id est. Prædam in somnis canis ariolatur. Dormientibus enim illis eorum imagines obiiciũt, quæ vigilantes aut egerunt, aut cogitauerunt. Vsque adeò interest, quo quisque studio teneatur, quaque voluntate sit. Lucret. lib. iiij.

Et cui quisque ferè studio deuinctus adhæret:
Aut quibus in rebus multum sumus antè morati:
Atque in qua ratione fuit contenta magis mens:
In somnis eadem plerunque videmur obire.
Causidici causas agere, & componere leges:
Induperatores pugnare, ac prælia obire.
Cætera sic studia, atque artes plerumque videntur
In somnis animos hominum frustrata tenere:
Venantumque canes in molli sæpe quiete
Iactant crura tamen subitò, vocesque repentè
Mittunt, & crebras redducunt naribus auras,
Vt vestigia si teneant inuenta ferarum, &c.

Sic ferè Ennius:

Quæ in vita vsurpãt homines, cogitãt, curant, vidẽt,
Quæque agunt vigilantes, agitantque, ea si cui in somno accidunt,
Minus mirum est.—

Cum Lucretianis congruunt illa Claudiani:

Omnia quæ sensu voluuntur vota diurno,
Pectore sopito reddit amica quies.
Venator defessa toro cùm membra reponit,
Mens tamen ad siluas, & sua lustra redit.
Iudicibus lites, aurigæ somnia currus,

Vanaque nocturnis meta cauetur equis.

Theocritus ecloga ix. verba sunt pastoris:

—ἔχω δέ τι ὅσσ' ἐν ὀνείρῳ

φαίνονται, πολλὰς μὲν ὄϊς, πολλὰς δὲ χιμαίρας.

Id est,

—Possideo verò, quæcunque in somnis

Solent videri, multas oues, & multas capellas.

De votis immodicis dicitur. Nam quicquid optaris, id somniare contigit quibus libet: sicuti Micyllus ille Lucianicus, diuitem se ac præpotentem somniat. Apud eundem Theocritum piscator somniat aureum piscem.

Dij magnifacite.

Catullus ad seipsum,

O dij, si vestrum est misereri, aut si quibus vnquam

Extrema iam ipsi in morte tulistis opem,

Me miserum aspicite, &, si vitam puriter egi,

Eripite hanc pestem, perniciemque mihi,

Quæ mihi subrepens imos, vt torpor, in artus,

Expulit ex omni pectore lætitias.

Ipse valere opto, & tetrum hunc deponere morbum

O dij, reddite mi hoc pro pietate mea.

Sic Euripides in Iphigenia: ὦ θεοί. & Virgilius:

O Deus omnipotens precibus si flecteris vllis,

Aspice nos.—

Aspiciendi autem verbo Virgilius, & particula, si, vsus est sæpe. Antè, Dij magni: & ὦ θεοί.

VSVRA.

Erasmi. Citius vsura currit quàm Heraclitus.

Θᾶσσον ἡ τόκος Ἡρακλείτω ἀσεῖον τρέχει, Id est: Citius vsura quàm Heraclitus celerrimus currit. Admonet adagium, abstinendum à mutua pecunia, quæ creditur ad vsuram. Nam opinione celeriùs recurrere diem vsurarium. Sumptum prouerbium ab Heraclito quodam, celeritate currendi præter cæteros eximio atque excellenti. Iuxta Doricam dialecton dictum est, Ἡρακλείτω & ἀσεῖον, pro Ἡρακλείτου ἀστείου. Videtur carmen fuisse trochaicum tetrametrum catalecton, paucis syllabis deprauatis.

Est Pylus ante Pylum.

Plutarchus in libello, cui titulus, περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, testatur hunc versum apud Messenios prouerbio fuisse celebratum,

Ἔστι πύλος πρὸ πύλοιο, πύλος γε μὲν ἔστι καὶ ἄλλος.

Id est,

Est Pylus ante Pylum, siquidem est Pylus altera sanè.

Dictũ apparet, vbi quid alteri præfertur velut antiquius & præstantius. Aut vbi aliquis iactat sese, quasi vel solus sit, vel summus: cùm reperiantur & alij qui possint cum eo decertare. Pylus enim Messeniorum ciuitas, Nestore nobilis, vt affirmant quidam. Hoc autem carmen Plutarchus hoc pacto commutauit:

Ἔστι τόκος πρὸ τόκοιο, τόκος γε μὲν ἔστι καὶ ἄλλος.

Id est,

Vsura vsura prior, vsura altera sanè est.

In eos accommodari potest, quibus alia vsura ex alia nascitur. Vnde natum sit adagium, Eustathius interpretans Homeri Bœotiam indicauit. Scribit enim iuxta eos, qui de populis conscripserunt treis fuisse Pylos: vnam Messeniæ, alteram Triphyliæ, tertiam Arcadiæ: Triphyliacam obtinuisse Nestorem. Idem Geographum testem adducit, Strabonem opinor, qui treis item Pylos constituerit in Peloponneso. Tractat autem hac de re Strabo lib. Geographiæ octauo, demonstrans fuisse multas huius nominis vrbes, quarum vnaquæque sibi vindicauerit Nestorẽ, ob viri celebritatem. Quãquam idem pòst autumat, Nestoris patriam fuisse, ex vtraque parte Alphei. Allusit ad adagium Aristophanes in Equitibus:

Ἀλλὰ τόδε φράσαι, τί τὸ πύλον, πύλον ὅντιν' ἔφραζεν,

Ἔστι πύλος πρὸ πύλοιο. τί τοῦτο λέγει πρὸ πύλοιο;

Id est:

Hoc age dic, Pylus ante Pylum est, quam tu mihi narras.

Est Pylus ante Pylum. sibi quid vult ante Pylũ istuc? Interpres adscribit versiculum, quem paulo antè citauimus è Plutarcho, proditum oraculo fuisse.

Felix qui nihil debet.

Εὐδαίμων ὁ μηδὲν ὀφείλων, id est, Felix qui nihil debet. Sententia Græcis celebrata: quam facilè bis veram dicet, qui periculum fecerit, quid sit ære alieno obstrictum esse. Qui non sit expertus, is Plutarchi commentarium euoluat De vitandis vsuris: quamque sit miserũ debere, facilè cognoscet. Quid enim calamitosius quã toties erubescere, toties perfricare faciẽ, fugitare, latitare, mẽtiri, dissimulare: nũc supplicẽ agere, nũc flagitare: palã appellari, vitari, notari digito: breuiter, nũquã sui iuris esse? Nã hęc, cùmque his multa alia incommoda secum adfert æs alienum. Extat in hanc sententiam epigramma Græcum huiusmodi, titulo Automedontis:

Εὐδαίμων πρῶτον μὲν ὁ μηδενὶ μηδὲν ὀφείλων.

Εἶτα δ' ὁ μὴ γήμας. τὸ τρίτον, ὃς τέκνα ἄπαις.

Ἢν δὲ μανεὶς γήμῃ τις, ἔχει χάριν, ἢν κατορύξῃ

Εὐθὺς τὴν γαμετὴν, προῖκα λαβὼν μεγάλην.

Ταῦτ' εἰδὼς σοφὸς ἴσθι· μάτην δ' Ἐπίκουρον ἔασον,

Ποῦ τὸ κενὸν ζητεῖν, καὶ τίνες αἱ μονάδες.

Id est,

Qui nulli debet, fortunatissimus ille est.

Proximus huic cœlebs: tertius orbus erit.

Quod si quis demens vxorem duxerit, illi

Hæc ita res demum commoda grata feret:

Eueniat si sors, vt grandi dote recepta,

Protinus vxorem deferat in tumulum.

Hæc doctus sapies: Epicurum quærere frustra,

Qua sit inane sinas, quæque sient monades.

Plutarchus in libello, cui titulus, περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, scribit Persis duo fuisse peccata: primum debere, proximum mẽtiri. Nam ea iudicabant cohærere, quòd qui sunt obærati, sæpius cogantur mentiri. Quod autem refert Plutarchus, est apud Herodotum lib. j.

Animam debet.

Vide in locò, Paupertas.

Semel rubidus, ac decies pallidus.

Ἅπαξ πυῤῥὸς καὶ δέκα τὶ χλωρός, id est, Semel rubidus, & decies pallidus. Suidas admonet dictum de iis, qui mutuum accipiunt, quos necesse est crebrò tum rubescere pudore, tum metu pallescere. Rubescere, dum petunt mutuum: pallescere, dum soluendo non sunt, & metuunt ne trahantur in ius, aut in neruum.

APPENDIX PROVERBIORVM ERASMI, IVNII, COGNATI, ET ALIORVM.

Typographus lectori.

Quum, Lector beneuole, penè finem operi imposuissem, animaduerti pleraque prouerbia Erasmi prætereita ab ijs qui priùs in locos ea digesserant: & accidit etiam vt quædam nobis elapsa sint in alijs: quæ tu ne meritò desiderares, visum est in appendicem colligere, & eadem eodem locorum ordine tibi exhibere. Ea tu, quæso, nostrúmque laborem, æqui bonique consule.

ABERRANDI.

Erasmi. Nec propius ferire.

Οὐδ' ἴκταρ βάλλει, id est, Ne propius quidem ferire dicuntur, qui procul absunt à scopo, multóque interuallo aberrant à re proposita. Sumptum est ab imperitis sagittariis: cuiusmodi cùm Diogenes ille Cynicus conspexisset, proximè scopum consedit: rogatus quid sibi vellet, Ne me feriat, inquit: innuens quiduis illum tacturum potius quàm scopum. Ergo qui nimium aberrant à signo, οὐδ' ἴκταρ βάλλειν dicebantur. Perinde valet quasi dicas, οὐδὲν ὅμοιον, id est, Nihil simile, χλοαζόντα dixit Homerus. Vsurpauit hoc adagium Plato libro de Repub. ix. καὶ ταῦτα δὴ πάντα, ὦ φίλε, πρὸς τυραννίδα ... οὐδ' ἴκταρ βάλλει, id est, Hæc quidem ferè omnia ad tyrannum collata, malitia miseriaque ciuitatis haudquaquam accedunt ad scopum, vt prouerbio dici solet. Suidas admonet, è linguæ proprietate dictum prouerbium, velut & illud quod proximè sequitur. Huc allusisse videtur Lucianus in Dialogo quem inscripsit, οὐδ' ... μηδ' ἴκταρ τῶν ... ἀξίαν, μηδὲ ἐγγύς, id est, Neque enim esse me tantis laudibus dignam, ne propè quidem. Item Aristides in Miltiade, πολλοῦ ... ταῦτα, οὐδὲ ἴκταρ, id est: Multum abest vt hæc ita se habeant. Adagium hoc referendum in gregé illorum quę commemorauimus alibi, τῆς ὁδοῦ ἁμαρτάνειν, &, Toto errare cœlo: &, Tota errare via.

Cognati. Ex pharetra obscura sagittare.

Ficinus in Timæum: Si quem illorum aliqua de re interroges, tanquam ex pharetra obscura verbula depromentes sagittant. Idque vnũ obseruandissimè curant, &c. Alibi, Nugantur de sublimibus, ex philosophia, vel de amatoribus. Item, Scopus nullus propositus: &, A signo aberrare.

ABSVRDA.

Baccæ egent oleo.

Τὰ σέμφυλα δεῖται ἐλαίου, id est, Baccæ egent oleo. Neque enim credibile est, illi opus esse oleo, vnde nascitur oleum. E baccis autem oliuarum exprimitur oleum. Cognatum illi quod alibi retulimus, Ipsi fontes sitiunt.

Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum.

Horatius in Arte poetica, prouerbiali schemate dixit:

Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum.

Indocti poetæ stultitiam taxans, qui multa non suo loco neque tempestiuiter describit: perinde quasi pictor delphinum piscem, iuxta Callimachi dictum, in nemoribus pingeret, rursus aprum in vndis. Confine illi, ἐν φακῇ μύρον, id est In lenticula vnguentum.

Magno flumini riuulum inducis.

Ποταμῷ μεγάλῳ ὀχετὸν ἐπάγεις, id est, Magno flumini canalem inducis, id est, maximis rebus pusillum & inutile momentum addis. Commemoratur à Suida. Finitimum est illis, Syluę addere ligna, mari aquam, soli lucernam.

Posterius dictum.

Postum doces, Memorem mones, Scienti loqueris, aliaque eius formæ, antea retulimus. Eundem sensum festiuissimè extulit Plautus in Asinaria. quum enim Demęnetus queritans de moribus vxoris dixisset, Fateor eam esse importunam atque incommodam: respondit Libanus seruus, Posterius istuc dixti quàm credo tibi. hoc est sciebam priusquam diceres. Nec video quamobrem Nonius hic posterius interpretetur minus. Ne id quidem caret prouerbiali schemate quod mox sequitur, Tu primus sentis, nos tamen prænoscimus. Dedecus ille domus sciet vltimus, ait Satyricus, & Terentius, Is solus nescit omnia. Sed aliena mala licet priores intelligamus, non dolent nobis. Sensus igitur mali primum ad illos peruenit ad quos res attinet, notitia ad alios.

Sellam oleo ne absterseris.

Ἀσάμινθον ... μὴ ἐλαίῳ ..., id est, Ne sedem absterseris oleo. Nec huius interpretamentum occurrit. Arbitror innui, non esse abutendum rebus optimis ad ea, quibus neque dignæ videntur, neque vtiles.

Ex Append. Erasmi.

Ollam exornas.

Χύτραν ποικίλλεις. De re absurda, qualis est vasi vsibus culinariis destinato picturę lenocinium adhibere, & bracteis aureis inaurare iuglandium putamina.

ADVLATIO.

Erasmi. Blandius alloqui.

In eum qui blandius & honorificentius compellat aliquem, gentilitiis etiam prænominibus additis, Quinte puta, aut Publi, videlicet quo gratiã aliquam ineat apud illum rectè torquebitur illud quod eodem in libro dictum ab Agamemnone, iubente Menelaum blandiri copus Græcorum:

Πατρόθεν ἐκ γενεῆς ὀνομάζων ἄνδρα ἕκαστον. Id est,
Compellans patris ac gentis cognomine quemque.

Palpo percutere.

Palpo percutere dicitur, qui blãditur, ac spem inanem verbis iniicit. Plautus in Mercatore: Liberum caput tibi faciam, paucos menses. Palpo percutis. Egon' ausim vsquã quicquam facinus falsum proloqui: Idem alibi: Mihi obtrudere non potes palpum. Translatum ab equisonibus, qui plausu manus blandiuntur equis. Vergilius tertio Georgicôn libro.

Tum magis atque magis blandis gaudere magistri
Laudibus, & plausæ sonitum ceruicis amare.

Horatius in Satyris:

Cui malè si palpère, recalcitrat vndique tutus.

Rosas loqui.

Ῥόδα μ' εἴρηκας: id est, Rosas mihi locutus es. id est, verba gratissima, & rosarũ instar amabilia. Suidas ex Aristophane citat, apud quẽ est ῥόδα εἴρηκας. Sic & Plautus in Pœnulo: Obsecro hercle, vt multa loquitur. Huic affine Persianum illud:

Non nunc è tumulo, non nunc è manibus istis
Nascentur violæ.— Ac rursum:
— Quicquid calcauerit hic, rosa fiat.

Cui planè diuersum est illud ex Aulularia Plauti, Lapides

loqueris, quod illi dicta quasi cerebrum excuterent.

Auribus dare.

C. Trebonius epist. Cicero. libro xij. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. id est, tibi assentari, & blandiri. Seneca, libro De clementia ij. cap. 4. Quæ non composita, nec alienis auribus data subitò crepuit. id est, in gratiam audientium prolata, sic vt nihil aliud quàm aures demulceret.

ÆQVALITAS.

COGNATI. Eadem mensura redde, qua accepisti.

Hesiodium præceptum est, quod eadem mensura reddere iubet, qua acceperis: aut etiam cumulatiore, si possis. Alioqui, Qua mensura vsi fueritis erga alios, eadem repédetur vobis, inquit Christus Matth. vij. & Marci iiij. Id vulgò frequenter vsurpatur. Cicero epist. ad Atticum libro decimotertio. Ego autem me parabam ad id quod ille mihi misisset, vt αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώιον, si modo potuissem. Nam hoc etiam Hesiodus adscribit, αἴ κε δύνηαι. id est. Aut mensura eadem, aut melius quoque, si qua facultas suppetat. Idē de Officiis primo. Quòd si ea quæ vtenda acceperis, maiore mensura, si modo possis, iubet reddere Hesiodus: quidnam beneficio prouocati facere debemus, an imitari, &c. Idem De claris oratoribus: Quanquam illud Hesiodeum laudatur à doctis, quòd eadem mensura, &c. Hesiodus in opusculo quod inscribitur. Ἔργα καὶ ἡμέραι.

BOVILLI. Rotundæ quàm quadratæ mensæ præstat accumbere.

Quoties loci, ordinis, bonorum æqualitatem inæqualitati præferemus. Quadratæ enim, præsertim oblógæ mensæ, distinctos habere videntur accubitus quosdam supremos, quosdam imos, alios medios. Rotundæ eam distinctionem ignorant. Hinc non abludit prouerbium, quo nos passim curam affectationem, fucum damnare, simplicitatem commendare solemus: Il est tout rond.

ALIA ALIIS PLACENT.

ERASMI. Patria sua cuique iucundissima.

Vnicuique sua patria iucundissima, quæcunque contigit. Homerus Odyss. ι.

Ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος οὐδὲ τοκήων
Γίγνεται.—

Id est,

Vt nihil est patria propriisve parentibus vlli
Dulcius.—

ALIBI DIMINVTVM ALIBI REDDITUM.

ERASMI. Malum bono pensatum.

Quoties natura dotem aliquam egregiam largitur, verùm eadem eam aliquo vitio pensat: aut cùm quis beneficium suum aliquo vitiat maleficio: quadrabit illud ex Odysseæ θ. de Demodoco musico dictum:

Τὸν πέρι μοῦσ' ἐφίλησε, δίδου δ' ἀγαθόν τε κακόν τε.
Ὀφθαλμῶν μὲν ἄμερσε, δίδου δ' ἡδεῖαν ἀοιδήν. Id est,
Hunc alios vltrà dilexit Musa, deditque,
Atque boni, atque mali quiddam. Nam lumina ademit:
At dedit emulcere suaui pectora cantu.

ALIENA A RE.

ERASMI. Pereant amici, &c.

M. Tullius in oratione pro Deiotaro rege refert hunc versiculum, vt prouerbio iactatum:

Pereant amici, dum vnà inimici intereant.

Dicit eandem sententiam Græco quoque versiculo celebrari, quem nondum comperi. Nisi fortè is est, cuius fragmentum antè retulimus: ἐρρέτω φίλος σὺν ἐχθρῷ. id est, Valeat amicus cum inimico. Ciceronis verba subscribam: Itaque cùm esset ei nunciatum, Domitium naufragio periisse, etiam te in castello circumsederi, de Domitio dixit versum Græcum eadem sententia, qua etiam nos habemus Latinum,

Pereant amici, dum vnà inimici intereant.

Quod ille si esset tibi inimicissimus, nunquam tamen dixisset: ipse enim mansuetus est, versus inanis. Congruet in illos, qui nec amicis, modò quod impensè cupiunt, assequantur. Versus autem non solùm inanis est, verumetiam immanis: quum humanitatis sit, & inimicos inultos sinere, ne lædas amicos. Neque dubitem contendere, à Cicerone immanis scriptum, quod scriba deprauârit in inanis: quum mansuetus nón respondeat inani, sed immani: nec in hoc versu quicquam sit inane, hoc est, gloriosum aut friuolum, sed feritas homine indigna. Quanquam carmen apud Ciceronem non satis constat suis numeris. constabit, si legas.

Pereant amici, inimici dum intereant simul.

Talis est & ille quem alibi retulimus,

Me mortuò terra incendio misceatur.

AMICITIA.

ERASMI. Panem ne frangito.

Ἄρτον μὴ καταγνύειν. id est, Panem ne frangito. Admonet non esse dirimendam amicitiam: propterea quòd antiquitùs amicitia pane conciliabatur. Vnde & Christus princeps noster distributo pane, perpetuam inter suos amicitiam consecrabat. Proinde non conuenire frangi id, per quod amici conglutinarentur.

Verbotenus amicus.

In eùm qui simulat oratione beneuolentiam, cæterùm longè diuersa parans in animo, quadrabit illud ex eodem libro,

—Θέλγε δὲ θυμὸν
Μειλιχίοις ἐπέεσσι, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοίνα.
Id est,
—Animum præmollibus isti
Lenibat dictis, at mens diuersa putabat.

AMOR.

ERASMI. Lacerat lacertum Largi mordax Memmius.

Lacerat lacertum Largi mordax Memmius.

Hunc versum Crassus orator vsqueadeò vulgò iactatum ait, vt Tarracinæ passim in omnibus parietibus inscriptus visetur. Fabula vnde natum est adagium, sic habet. Memmius quidam Romanus cùm ageret Tarracinæ, mulierculam quandam deperibat, sed non citra riualem. Cum hoc igitur cùm aliquando rixa incidisset, eò iracundiæ, prouectus est Memmius, vt Largi (nam id Riuali nomen) brachium mordicus arriperet. Ea res posteaquam in popularem abiit iocum, faceti quidam & φιλόγελοι senarium hunc in omnibus eius vrbis parietibus quinque literis notarunt, depictis tribus LLL. & duobus MM. videlicet vt aduenis percunctandi ministrarent occasionem. Itaq; cùm M. Crassus Tarracinam aliquando venisset, admiratus nouùm literarum ænigma, senem quendam oppidanum percunctatus est, quidnam sibi vellent eiusmodi literæ. Atque is exposita fabula, versiculum explicuit:

Lacerat lacertum Largi mordax Memmius.

Huius rei mentionem fecit M. Tullius libro De oratore ij. Tametsi L. Cæsar, qui hæc loquitur apud Ciceronem, existimat narrationem hanc totam in Memmium aduersarium, dedita opera confictam fuisse.

Non

Non soli Atridæ amant vxores.

Quoties significabimus suam cuique dolere iniuriam, contumeliam aut damnum, nec oportere quenquam impune lædi, conueniet Homericus ille versus ex Iliad. j.

Οὐ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων
Ἀτρεῖδαι.

Id est.

Num solis hominum Atridis affectus, amórque
Vxorum est?

Eum Sextus Coelius, citante Vlpiano, ceu vulgò iactatum adfert lib. Pandect. xlviij. tit. ad legem Iuliam de adulteriis. lege, si vxor. Virgilius imitatus est lib. Æneid. ix.

—Nec solos tangit Atridas
Iste dolor.—

COGNATI. Amor tussisque non celatur.

Peruulgata vox est, & quæ vim prouerbij habet, qua negamus amorem tussímque cælari posse: quòd huiusmodi sint morbi, alter animi, corporis alter, vt inuitis nobis intelligantur, & quasi sorices suo Indicio deprehendantur. Sententia similis est apud Antiphanem comicum, ac penè eadem in epitome libri primi Athenæi. Medea apud Ouidium, Iasoni,

—Quis enim bene celat amorem?
Eminet indicio prodita flamma suo.

Apud eundem Paris Helenæ,

— Quis enim celauerit ignem?
Lumine qui semper proditur ipse suo.

Deliciæ meæ.

Hoc blandimento vtebantur Romani in rebus charissimis appellandis. Catullus ad passerem Lesbiæ:

Passer, deliciæ meæ puellæ.
Idem post.
Amabo mea dulcis Ipsithilla.
Meæ deliciæ, mei lepores.

In veteribus monumentis Romæ mariti coniuges suas, & matres filias blandè vocant, Delicio suo charissimo. Martiale sua puella lib. vij.

Accidit infandum nostræ scelus Aula puellæ,
Amisit lusus, deliciásque suas:
Non quales teneri plorauit amica Catulli
Lesbia, nequitiis passeris orba sui.

Pro eo idem ibidem desiderium capit,

Cum desiderio meo nitent.

Id est,

puellæ meæ. Cicero ad Terentiam: Meum desiderium, mea lux. Item, mea vita, apud eundem Catullum sæpissimè. Author carminis in Priapum,

Deliciæ populi, toto notissima circo,
Quinctia, vibratas docta mouere nates.

Oculis gestare.

Prouerbiale est & hoc oculis gestare, siue ferre, & gerere. Terentius in Eunucho,

G. Rex te ergo in oculis. T. scilicet. G. gestare.

pro insigniter amare. Translatum à matribus, liberos suos amantibus, à quibus non dimouent oculos, soliciti ne quid illis accidat incommodi. Exemplis caret Erasmus noster.

ANCEPS ET DVBIVS.

ERASMI. Anceps euentus rei.

Cùm anceps rei discrimen significamus, & incertum vtrò vergat victoria, congruet illud ex eodem libro,

Καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα.

Id est,

Tum pater auratas librabat vtrinque bilances.

Idem est Iliad. χ.

Nec Deus, nec homo.

Hoc schema prouerbiale frequenter obuium est apud poetas, Diis hominibúsque inuitis, Proh deûm atque hominum fidem. Ibi de diuinis atque humanis cernitur. Horatius,

Non dij, non homines, non concessere columnæ.

Pindarus in Pythiis hymno iij. κλέπτει τέ μιν οὐ θεὸς οὐ βροτὸς ἔργοις οὔτε βουλαῖς. id est: Nec Deus illum fallit, nec homo, nec factis nec consiliis. Laudat Apollinem, qui quum omnia sciat, nihil tamen mentiatur.

Neque intus, neque foris.

Irenæus libro j. cap. ix. refert hoc prouerbium, dicens hoc quadrare in mulierculas quasdam, quæ cùm intelligerent se fuisse delusas à discipulis Valentini, non tamen se committebant Ecclesiæ, vt remedio pœnitentiæ reciperentur in consortium vnde discesserant: sed inter vtrunque degentes, nec Valentinianis adhærebant, nec Ecclesiæ sese reconciliabant. Simili figura dicunt hodie, Neque caro est, neque piscis: de homine qui sibi viuit, nec vllarũ est partium.

IVNII. Aliud problema.

Ἄλλο πρόβλημα, Id est, Aliud problema seu controuersia. Cicero lib. vj. ad Atticum vice adagij vsus est: Dies decessionis quum aduenerit, ἄλλο πρόβλημα, quê proficiam. Indicat se in procinctu quum demigrandum erit, per occasionem & ex re nata consilium esse capturum de præficiendo aliquo. Vti eo licebit, quando disceptationi locum esse, & opinionem fortè mutaturos nos pro loci & temporis ratione ostendimus.

Per quædam fideicommissa.

Arnobius libro aduersus gentes vj. indicat receptum fuisse sua ætate adagium istud, pro eo, quod per alium fit aliena fide & aliena ex authoritate, vbi loquitur de diis gestilium per simulachra cultis: Per tramites ergo, inquit, quosdam & per quædam fideicommissa (vt dicitur) vestras sumût atque accipiunt cultiones. Est autem fideicommissum, vltimi elogij species, quo testator alienæ fidei credit, quod alteri sit daturus. veluti si dicamus de L. Flori historiarum compendio, aut de Sexti Pompeij collectaneis, quòd Titi Liuij historias à Lu. Floro, & Verrij Flacci lexicon à Sex. Pompeio per quædam fideicommissa acceperimus, licet parum integra fide.

BRASSIC. Rectis an inclinatis hastis.

Lysander apud Plutarchum in Apophthegmatis, cùm per agros Bœotiorum agmen duceret, atque dubitaret, cui tandem parti illi adhærerent, misit ad eos interrogãs, an per eorum regionem ὀρθοῖς τοῖς δόρασιν ἢ κεκλιμένοις, id est, erectis an inclinatis lanceis proficisci posset. Nimirũ an vt amico, siue vt hosti istic sibi transeundum esset.

COGN. Scrupulos iniicere.

Audieram morem esse tuum, nihil aliud quàm dubitare, & aliis scrupulos dubitationum iniicere. In Philebo: Quo dubitationum scrupulos iniicis. Scrupulus quidam restat, qui me malè habet, quem videlicet Protagoras facilè eximet.

APERTE.

ERASMI. More Romano.

M. Tullius nõ sine prouerbij specie dixit, More Romano: pro eo quod est, simpliciter & absque fuco potius quàm eruditè. Tales enim fuerunt illi Romani prisci, Græcorum dissimiles. De quo, inquit, homine tibi spondeo, non illo vetere verbo meo, quod quum ad te de Milone scripsissem, iure lusisti, sed more Romano, quum homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, prudẽtiorem esse neminem. Penes Romanos erat rusticana veritas. Talem inducit libro De finibus secũdo. Quod nostri quidem optimè disputant, nihil opus esse eũ qui philosophus futurus sit, scire literas. Itaque vt maiores nostri ab aratro adduxerunt Cincinnatum illum, vt dictator esset, sic vos de Pelasgis omnibus colligite, bonos quidem viros, sed certè nõ semper eruditos. Idem ad Trebatium lib. vj. Balbus mihi confirmat te diuitem futurũ: id vtrum Romano more loquutus sit, bene nummatum te futurum, an quando Stoici dicunt, omnes esse diuites qui cœlo & terra frui possunt, postea videro. Romano more dixit, pro indocto & simplici. Nam Stoici subtiliter definiunt diuitẽ ac pauperem. Ac mox ad eundẽ: Ego te Balbo quũ ad vos proficiscetur, more Romano cõmmẽdabo.

Quod genus homines Græci vocant αὐθεκάστους. id est, suo quodam instituto viuentes, expertésque sensus communis. Refertur adagium à Suida simul & à Zenodoto. Ductum admonet à rubo, qui simulatq; exaruit, rumpi potest, inflecti nequaquam. Vnde & in senes accommodatiùs dicetur, ætatis vitio difficiliores.

Ολοίσχινος.

Alibi retulimus ex oratione Æschinis, περὶ ὀλοσχοίνου ἀβρόχου, quum lexicographi pro ὀλοσχοίνου, habeãt ἰσοσχίνου. qui adiecit scholia in Demosthenẽ, citat orationem Æschinis aduersus Demosthenẽ περὶ παραπρεσβείας, & Theophrastũ in iiij.li. Apud Æschinem repperi ὀλοσχοίνῳ. Similiter Theophrastus lib. De plantis iiij. inter ea quæ proueniunt in aquis, facit (quód admonet scholiastes) tria σχοίνου, hoc est, sparti siue iunci genera: quorum vnum sit acutum, quod appellant masculum.i. infrugiferum: alterum frugiferum, quod à nigro fructu vocant μελαγκρανίν: tertium, quod dicitur ὁλόσχοινος, pinguitudine, magnitudine & callositate cæteris præstans. Hoc vltimum putat accommodatius ad plectendos funes, quòd mollius sit & carnosius. Dioscorides lib. iiij. paulo secus distinguit genera, sed admonet, tertium quod ὁλόσχοινος dicitur, esse cæteris & asperius & callosius. Vt autem quidam pro σχοίνου scriberẽt ἐχίνος, suspicor in causa fuisse, quòd Theophrastus meminit carnositatis: quasi nouũ sit audire carnem mali aut cerasi. Echinus tamen terrestris, quem appellant Erinacium, in hoc conuenit cum holoschœno, quòd habet asperitatem: vnde & cutis detracta cum spinis, vtilis est ad defricanda vasa. Proinde dictum videtur de duro & procaci sermone, quo velut os alicui perccllimus. Hoc quicquid est appendicis, lectorem cælare nolui.

Gallica glacie frigidius.

Apud Petronium Arbitrum extat prouerbium, quod non prætereundum est, Frigidior Gallica hyeme. Gallia enim, quæ ad Septentriones tota penè vergit, horridiorem & seueriorem experitur hyemem: Ego autem, inquit, frigidior hyeme Gallica factus, non potui verbum emittere.

AVARITIA.

ERASMI. Quæ deciderint, ne tollito.

Τὰ πεσόντα μὴ αἴρεσθαι. id est, Quæ deciderint, ne tollas. Admonet vt assuescamus moderatiùs cibum sumere. Aristophanes in Heroibus, teste Laertio, superstitiosam huius symboli causam adfert. Heroum enim esse quæ ceciderint è mensa, eoque nefas gustare. Alij sic efferunt μηδὲ γεύσασθαι ἅττ' ἂν ἐντὸς τῆς τραπέζης καταπέσῃ. id est, Ne gustato, quæcunque in mensa deciderint.

Vel à mortuo tributum auferre.

Καὶ ἀπὸ νεκροῦ φέρει, id est, Etiam à mortuo tollit. In hominem vndecunque per fas nefásque lucrum captantem. Aristoteles lib. Rhetor. iij. tractans de iis, quæ pudenda habeantur: οἷον, inquit, ... ἢ ἀπὸ νεκροῦ φέρειν ... id est, Veluti si quis exigat à pauperibus, siue defunctis: vnde etiam illud ortum est adagium, Etiam à defuncto tollere: propterea quòd id à turpi lucri cupiditate proficiscitur. Finitimum est illi:

Αἰτεῖ γε καὶ τοὺς ἀνδριάντας ἄλφιτα.

Id est,

Ipsis vel à statuis farinas postulat.

Natum à tyrannis, qui & à sepulchris, aut defunctorum statuis, vectigal colligunt. Legitur in epistola quadam ad Cratetem Diogenis: καὶ τοὺς ἀνδριάντας τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ ... αἴτει ... i. Adi & statuas quæ in foro sunt, atque ab his cibum poscito.

Vatum genus auarum.

In Antigona Creon ita loquitur Tiresiæ,

Τὸ μαντικὸν γὰρ πᾶν φιλάργυρον γένος,

Id est,

Genus omne vatum est appetens pecuniæ.

Hoc nomine olim malè audiebãt diuini augures & haruspices. Nunc vtinam præter meritum idem audiant, qui diuina tractant. Vera non potest semper loqui, qui corruptus muneribus ad hominum gratiam loquitur.

Telemachi olla.

Τηλεμάχου χύτρα, id est, Telemachi olla. Meminit huius adagionis Athenæus lib. ix. tradens Telemachum Acharnensem fuisse quempiam, qui plerunq; victitarit fabis. Vnde conijcere licet, in sordidos dici consueuisse.

More Carico.

Σχήματι καρικῷ, id est, Figura siue modo Carico, fieri dicebatur, quod sordidè incompositéque fiebat, præsertim in rebus obscœnis: quod tamen ad alia transferri potest, velut ad mores indecoros atque inciuiles, ad orationem inconditam. Legimus & πλοίῳ καρικῷ, id est, Naue Carica.

IVNII. Fabilibus victitat.

Κυαμοτρώξ ἐσθίει, id est, Fabilibus victitare, dicitur prouerbialiter homo sordidus, qui præ nimia parsimonia quosuis cibos esitat, vt impensis parcat. Cratinus comicus, citante Etymologici authore: ... proscindit hominem agrestem & auarum, vel inde, quòd fabarum recrementis vesceretur. Sunt autem κυάμβια propriè τὰ ἀποβλήματα τῶν κυάμων. i. fabarum furfures & repurgamenta, quæ Pliniano vocabulo fabilia vocari possunt.

COGNATI. Αἰσχροκερδὴς καὶ μικρολόγος.

Simul recenset Aristoteles libro j. Magnorum moralium, pro turpi lucro, sordido & parco, quem minima quęque mouent. Plutarchus in Problematibus: ἵνα μὴ λίαν μικρολόγοι ὦσι πρὸς τοὺς θεούς. i. Ne vltrà perparcè agas & sordidè cum diis: parcens scilicet thuri in sacrificando. Idem φειδωλός. Erasmus in Chiliadib. his similia congessit in adagio: Cumini sector.

IVNII. Nihil hydropico siccius.

Dionysius Longinus in libello περὶ ὕψους adagium hoc vulgo vsitatum ostendit: οὐδὲν γάρ φασι ξηρότερον ὑδρωπικοῦ. hoc est, Nihil (quod aiunt) hydropico siccius. Auarus quo plura habet, eo plura desiderat: tam enim illi deest quod habet, quàm quod non habet, vt inquit Seneca.

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Cesserit venis.—

Notũ est de Heraclito philosopho, qui aqua intercute misere affectus, bubulo sterquilinio se obleuit, addens, ἐπομβρίας δεῖσθαι, se opus habere pluuio madore: aut, vt Philostratus refert lib. j. de vita Apollonij, δεῖσθαι τοῦ ποιήσοντος ἐξ ἐπομβρίας αὐχμόν, indigere se coqui pro madore squalorem induceret.

Lari vita.

Λάρου βίον ζῇ, Lari vitam viuere: pro, lucri gratia maria omnia obire nauigando, prouerbij specie dixit Ælianus sophista in rusticis epistolis: ὅτι ἐμπορευόμενος καὶ λάρου βίον ζῇ, καὶ ἀνέμοις μάχεται ... In vndis fluctuat. Lariq; vitam degit, cum ventis diuersis dimicans. Dici conueniet de mercatore, qui augẽdi peculij gratia quouis terrarum nauigat, & ad extremos etiam Indos decurrit. Larus enim vorax auis è mari victum quęritat, aut lacubus: quam Gauiam Latini nuncupant. & Matron Parodus Chærephontem parasitum laro assimilat famelico, ob inexplebilem voracitatem. sic enim ait: ... λάρῳ ὄρνιθι ἐοικώς.

AVDACIA.

ERASMI. Cor calidum in re frigida.

Ismene dehortans Antigonem ab audaci facinore, ait:

Θερμὴν δὴ ψυχροῖσι καρδίαν ἔχεις.

Id est,

Profectò tu cor calidum habes in frigidis.

Alibi diximus, calidum facinus audax & præceps appellari. Frigida hic appellat, quorum feliciter perficiendorum exigua spes erat.

AVXILIVM.

ERASMI. Tollenti onus auxiliare, deponenti nequaquam.

Φορτίον συγκαθαιρεῖν, μὴ δὲ συνεπιτιθέναι. Diuus Hieronymus hoc ita refert: Oneratis superimponendum onus, deponentibus non connitendum. Putatq; hunc esse sensum: Ad virtutem incedentibus augenda præcepta, tradentes se ocio relinquendos. Vnde proferendum hoc pacto: φορτίον συγκαθαιρεῖν, μὴ δὲ συνεπιτιθέναι. i. Tollenti onus auxiliandum, haud adiuuandus tamen qui deponat. Hoc admonendum putaui, quòd in quibusdam impressis codicibus deprauatum est hoc symbolum.

Dædali alæ.

Δαιδάλου πτερά, id est, Dædali alæ. Dici solitum, vbi quis alioqui non satis idoneus ad negocium conficiendum artis alicuius, aut auxilij accessionem adiungeret. Aut cùm quis vrgente necessitate, ad noua confugit consilia. Nota fabula, quæ prouerbij ministrauit occasionem: nempe de Dædalo, qui nouo commento assutis alis elapsus est è manibus Minois.

Semper aliquem virum magnum.

Ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν. Hoc hemistichium M. Tullius vt vulgò iactatum adducit in epistola ad Q. fratrem, cuius initium: Statius ad me venit: Quod autem expectationem tui, concursumque eum qui erat futurus, si vna tecum decederet, neque antea visus esset sustulit, id mihi non incommodè visum est accidisse. Exaustus est enim sermo hominum, & multæ emissæ iam eiusmodi voces: ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν: quæ te absente confecta esse lætor. Vnde sumptum sit hemistichium, nondum liquet: nisi quòd fortasse pro αἰεί, legendum est αἰτεῖ, id est postula: aut αἰτεῖ, id est, postulat & requirit.

Curre denuò.

Τρέχ' αὖθις. i. Curre denuò. Hoc ita refertur à Luciano in tragœdia, cui titulus ὠκύπους, quasi sit in tonstrina natum. Quanquam totum hoc poemation mèdis scatet, nec vllam habet micam salis Lucianici. Inducitur illic podagrosus iuuenis, qui tamen affectabat videri ὠκύπους. Is rogatus à sene, vnde accidisset pedis dolor, respondit, se cùm magna celeritate curreret, distrinxisse talum, atque hinc esse cruciatum. Huic respondet senex,

Τρέχ' αὖθις, ὥς τις εἶπε ...
Πώγωνα ... ὑπ' ἀγκάλαις.

Si legas, ... sensus erit: Curre denuò, sicuti dixit quidam, qui sedens vellit barbam sub cubitis tonsorum: hoc est qui curatur à tonsore. Podagrosi remedium petunt à tonsoribus: & tamen nolunt videri podagram, sed pedem alioqui læsum, vt ex immodico cursu. Interim aliquis eorum qui tondentur, sentiens fictam esse causam, respondet, τρέχ' αὖθις. Nam id solet esse remedium in simili malo. Posteaquam enim neruus incaluit violento motu, cessat dolor. Quod quotidie videre est in equis, qui post cursum aut non claudicant, aut leuius claudicant. Probabilius tamen est pro κουρέων, legendum κουριῶν, participium à verbo κουριᾶν, quod est hirsutum esse, & tonsoris egere, quemadmodum aliquis dixit, qui sedens in tonstrina vellit barbam, quam habet hirsutam sub alis. Illic enim desident ociosi & garruli. Horatius,

Cultello proprios purgantem leniter vngues.

Hæc mea diuinatio si cui non placet, sequatur quod magis arridet, res non est magni momenti.

Amentatæ hastæ.

Arma parata ad pugnam M. Tullius appellat hastas amentatas. Amentum enim lorum est hastæ affixum, cui manum inserit hastam missile torturus. Transferri potest ad dictum, aut orationem ab alio suppeditatam. Locus eo quem hactenus citaui libro, sic habet: In eo autem iure quod ambigitur inter peritissimos, non esse difficile oratori eius partis, quamcunq; defendet, autorem aliquem inuenire, à quo quum amentatas hastas acceperit, ipse eas oratoris lacertis viribúsque torquebit. Idem in Bruto de T. Accio Pisaurensi loquens: Respondit pro A. Cluentio, qui & accuratè dicebat, & satis copiosè, eratq; præterea doctus Hermagoræ præceptis: quibus etsi ornamenta non satis optima dicendi, tamen vt hastæ velitib. amentatæ, sic apta quædam, & parata singulis causarum generib. argumenta traduntur. Rursus in Topicis, de iureconsultis agens: Nam & adiunt multum, & adhibentur in cõsilium, & patronis diligentib. ad eorum prudentiam confugientib. hastas ministrant. Item Quintil. li. xij. c. iij. Neque ego nostri moris ignarus, oblitúsve eorum qui velut ad arculas sedent, & tela agentibus subministrant: neq; idē Græcos quoq; nescio factitasse, vnde nomen his Pragmaticorum d[ic]tum. Telum igitur paratum ad torquendum, vt inuentio sit alterius, dictio tantùm tua, rectè hastam amentatam dixeris. Non dissimile est illi quod alibi retulimus de calciamento, quod ab alio consutum alius induerat. Tale telum, talis q; calceus erat oratio Lysiæ: quam Socrates probabat quidem vt perelegantem, sed negabat sibi conuenire.

Cibo opus duraturis in labore.

Ituri bellum, ne omninò ieiuni sint, ne viribus destituantur. Id trahi poterit ad studium literarum, ad exercitium pietatis, atq; alia complura. Ad id congruunt versus Homerici, ex Iliad. τ.

Οὐ γὰρ ἀνὴρ πρόπαν ἦμαρ ἐς ἠέλιον καταδύντα
ἄκμηνος σίτοιο δυνήσεται ἄντα μάχεσθαι.
Εἴπερ γὰρ θυμῷ γε μενοινάᾳ πολεμίζειν,
ἀλλά τε λάθρῃ γυῖα βαρύνεται, ἠδὲ κιχάνει
δίψα τε καὶ λιμός, βλάβεται δέ τε γούνατ' ἰόντι.
Ὃς δέ κ' ἀνὴρ οἴνοιο κορεσσάμενος καὶ ἐδωδῆς
ἀνδράσι δυσμενέεσσι πανημέριος πολεμίζῃ,
θαρσαλέον νύ οἱ ἦτορ ἐνὶ φρεσίν, οὐδέ τι γυῖα
πρὶν κάμνει, πρὶν πάντας ἐρωῆσαι πολέμοιο.

Id est,

Nam quis ad occasum vsq; valebit solis ab ortu
Impastus iugi durans confligere pugna?
Pectore enim quamuis sit prompto ad belligerandũ,
Sensim membra grauant tamen, ac sitis atra, famésq;
Corripiunt, genuaq; labant tendentis in hostem.
Rursus erit quicunq; satur vinóq; cibóque,
Is demum poterit confligere perdius hosti.
Huic animus viget vsque ferox, neque membra laborant
Huic prius, ac victor bello submouerit omnes.

BONÆ FORTVNÆ.

ERASMI. Bonus è pharetra dies.

Ἀγαθὴ ἐκ τῆς φαρέτρης ἡμέρα, i. Bonus è pharetra dies. De die fortunato dicebatur. Translatum à Scytharũ consuetudine, quibus, vt narrat Philarchus, mos erat, vt vesperi prius quàm dormirent, calculum in pharetram immitterent: candidum, si fortè is dies citra molestiam abiisset: atrum, si secus. Demum vbi quis vita decederet, eius pharetram proferebant: in qua si plures candidos calculos reperissent, felicem pronunciabant: contrà, si plures nigros. Atque hinc vitæ summam æstimabant: vnde prouerbio receptum est, vt dicerent, bonum diem è pharetra esse, si quid ex animi sententia accidisset.

Deum esse, Deum facere.

Hyperbolę sunt prouerbiales de singulari laude dignis: M. Tull. in Orator. sui libr. ij. In quo tu mihi, inquit, Deus esse videris. i. singularis ac summus. Terent. in Adelphis: Deũ te facio. i. summis laudib. effero. Inde natũ, quòd prisci mortales, si quē ob egregias, ac minimè vulgares virtutes suspiciebant, eum Deũ, ac Diis genitũ aiebant. Id quod

euenit

euenit Alexādro Magno, Scipioni Africano, Octauio Augusto, cúmq; his aliis compluribus. Cui quidem rei Aristoteles adstipulatur Moralium lib. viij. Hanc, inquiens, virtutem, heroicam, velut homine maiorem, & diuinitati proximam vocant. Hinc & Homerus Priamum de Hectore loquentem facit ad hunc modum Iliad. ω.

—Οὐδὲ ἐῴκει
Ἀνδρός γε θνητοῦ πάϊς ἔμμεναι, ἀλλὰ θεοῖο.

Id est,

Nec iam hominis sanè mortalis filius ille
Esse videbatur, sed diuo semine natus.

Porrò Laconibus, vt idem testatur, peculiaris hic erat mos, vt cùm vehementer quempiam admirentur, diuum virum appellarent. Idem commemorat Socrates apud Platonem in Menone: καὶ αἱ Λάκαιναι γυναῖκες ὅταν τινὰ ἐγκωμιάζωσιν ἀγαθὸν ἄνδρα, θεῖος, φασὶν, οὗτος ἀνήρ. id est, Et Lacones quoties laudant aliquem virum bonum, Diuinus, inquiunt, vir hic. Inde illa apud Homerum solennia: θεοείκελος, & θεοειδής. id est, Deo similis, & diuina specie. καὶ ἰσόθεος καὶ ζάθεος. id est, Deo par, & admodum diuinus. Contrà, insigni improbitate viros, beluas appellamus: idque etiam vulgò tritissimum est. Diuus Hieronymus ad Aurelium Augustinum scribens, per ironiam torsit in quosdam, non contentos communi hominum iudicio, sed noua quædam desiderantes, deos illos appellans. Quintilianus Institutionum lib. j. hominem omnibus numeris consummatum vulgò mortalem Deum dici solitum indicat. Nam sapientes, inquit, formantes eum, qui sit futurus consummatus vndique, &c, vt dicunt, mortalis quidam Deus, non modò cognitione cœlestium vel mortalium putāt instituendum, &c.

Ad satietatem vsque.

Ἄχρι κόρου, Vsque satietatem, id est, quantumlibet, aut ampliter. Quod ita demum prouerbium fuerit, si longius culè transferatur, vt, In poeticis literis versatus sum ἄχρι κόρου, & illusit nobis ἄχρι κόρου, & Quintilianus metaphoris gaudet ἄχρι κόρου. Idem composita voce dicunt, κατακόρως, id est, affatim. Iulius Pollux addit ὑπὲρ κόρον, id est, vltra satietatem. Atque ita vescentem indicat dici solere ἀδδηφαγεῖν, & κάβδαιον ἀνάλωσθαι, quòd est tritici mensura: quemadmodum Latini bibacem dicunt tricongium. Itidem dicunt ἄχρι χειλέων, id est, vsque ad labium: sumpta à vasis metaphora. &c, Vsque ad ambas aures. de quo meminimus alibi. Iulius Pollux vas plenum appellat ἰσοχειλές, siue ὑπερχειλές, redundans ὑπερχειλής, à labro vasis sumpta voce. Refertur à Zenodoto.

Ne quæras Deus esse.

Μὴ ζήτει θεὸς γενέσθαι, id est, Ne quære fieri Deus. In hominem vndequaq; beatū in hac vita. Pindarus in Olympiacōn hymno v.

Ὑγίεντα δ' εἴ τις ὄλβον
Ἄρδει, ἐξαρκέων κτεάτεσσι καὶ
Εὐλογίαν προστιθεὶς, μὴ ματεύσῃ
Θεὸς γενέσθαι.

Id est.

Si quis autem opes cum sanitate coniunctas auget, ac suis possessionibus contentus est, atq; his adiunxit honestam famam, ne petat à diis vt fiat Deus. Itidem apud nostrates vulgò dicitur: sat fortunatus es. Quid tibi vis? Num postulas esse Deus?

Quemadmodum olim insignem felicitatem significantes dicebant, Deus sum. aut, In cœlo sum; ita Plautus in Pœnulo dicit, Rex sum, si ego illum hodie ad me hominem allexero. Verba sunt Lyci lenonis, sperantis se diuitem fore, si quendam bene nummatum ad se pertraxisset.

Ex Append. Erasmi.

Mortalis Deus.

Hominem omnibus numeris consummatum, mortalem Deum vocatum fuisse, & Græcè θεῖον ἄνδρα, θεοείκελα, ἰσόθεον, καὶ ζάθεον, diuinum virum, Deo similem, diuina specie, Deo parem, & admodum diuinum, scribūt Quintil. Aristot. Hom. Contrà, infelicem vocat Cic. ex astris lapsum.

Nauigare cum felicibus.

Καὶ τῷ καλῶς πράσσοντι πᾶς ἀνὴρ φίλος,
Συμπλεῖν δὲ τοῖς φίλοισι δυστυχοῦσιν οὔ.

Id est,

Cui res secundæ, huic nauiganti quilibet
Comes ire quærit, non item infelicibus.

Euripid. Idem est cum eo quod habet Iustin. lib. v. Quò se fortuna, eodem fauor hominum inclinat. Et certè pauperi neminem amicum esse tradit idem Euripid. in Medea: πάντα φεύγει πᾶς τις ὄντα δυστυχῆ φίλος.

Ex Append. Erasmi.

Faustus exitus.

Θάρσει μαῖ, ἐπεὶ οὔτι ἄνευ θεοῦ ἥδε γε βουλή.

Id est,

Fide, hoc consilium non est sine numine, nutrix.

Quoties de rei, quàm instituimus, exitu bene speramus. Homerus.

Χιόνος δίκην. Niuis ritu.

Χιόνος δίκην, i. Niuis ritu: hyperbole prouerbialis est apud eundem Virgil. xj. Æneid.

Fundunt simul vndiq; tela
Crebra, niuis ritu, cœlumq; obtexitur vmbra.

Cognati. Area.

Dicitur metaphoricè, vt quemadmodum dicimus: Nimis patentem campum ingrediar, si tuas virtutes enumerare velim. Sic enim non fit nouum, maxima in tuas laudes area patet, & maiorem aream terunt nostri equi. Ouidius in 4. Fast.

Ex his ægrotamus, quibus viuimus.

Ἐκ τούτων γὰρ (inquit Diogenianus) νοσοῦμεν, ἐξ ὧν ζῶμεν. Ex his enim ægrotamus, quibus viuimus. Ad sanitatis quippe conseruationem, & morbi effugium, plurimum referre, quo quisque cibo aut potu vtatur, Iulius Cæsar de bellis ciuilibus testatur, in quibus asserit, Massilienses graui peste conflictatos, quòd in obsidione ob annonæ inopiam, veterem panicum ordeumque exoletum edere, fame coacti fuissent. Nihil sanè æquè parit nouos morbos, ac praua cibi & potus victus ratio. Vide Plutarchum octauo Symposij, & Hippoc. lib. . De natura humana. De optimarū autē rerum abusu, dulcissimi extant versiculi apud Ouidium, lib. 2. Tristium, hoc adagium mirabiliter illustrantes. Sunt autem huiusmodi:

Nil prodest, quòd non lædere possit idem.
Eripit interdum, modò dat medicina salutem
Quæque iuuet monstrat, quæq; sit herba nocens.

Vide alibi lædere qui potuit prodesse aliquando valebit. Vsus autem rei salutem præstat aduersus necem aut detrimentum saltem adfert. Certè ita demum vnūquodque aut commodat, aut officit, prout eo vel vtare, & abutaris. Lex eadem alio atque alio sensu accepta, quem grauaret reum absoluit, innocentem inuoluit.

Signandi melioribus lapillis.

Modus hic loquendi à Thracibus est deductus, qui (vt scribit Plinius libro septimo) eos dies quibus secunda fortuna essent vsi, iucundéque & beatè vixissent, albo lapillo notabant, nigro contrarios. Martial. in v. & in x. epig. xxxviij.

O nox omnis & hora quæ notata est
Caris littoris Indici lapillis.

Pransum paratum.

Pransum paratum, satyræ est Varronis epigraphe, vel-

ut de epulis paratis: atque speciem prouerbij præ se fert, vt reliqui ferè omnes tituli satyrarum Varronis Menippearum.

O factum bene, vel malè.

In prosperis nunciis & lætis rebus dicitur, O factum bene. Contrà, vbi aliquid nunciatur, quod nolumus, vel vbi quid infeliciter euenit, O factum malè, dicimus. Vtriusque exempla apud Plautum & Terentium crebra sunt.

CARPENTIS SEIPSVM.

ERASMI. Nihil est miserius quàm animus conscius.

Sæpe etiam est olitor valde opportuna loquutus, vt habet prouerbium. Apud Plautum in Mustellaria Tranio seruus nequissimus sententiam profert, quouis dignam Theologo: Nihil est miserius quàm animus hominis conscius. Cōuenit cum Hebræorum dicto: Secura mens quasi iuge conuiuium. Item cum illo: Conscientia mille testes. Et Horatius felix esse iudicat,

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

CEDENDVM MVLTItudini.

ERASMI. Duobus malis resistere, difficillimum.

Εἰ δ᾽ ἅμα δὴ πόλεμός τε δαμᾷ, καὶ λοιμὸς Ἀχαιούς.

Id est,

Iam pariter subigit, bellúmque & morbus Achiuos.

Si quando dicemus eundem hominem duobus, aut plurimis premi malis. Est apud Homerum Iliad. j.

EX APPEND. ERASMI.

Vni cum duobus non est pugnandum.

Δεχθεῖσ᾽ ἂν· οὐ γὰρ ἐξ ἴσου ἔχει λόγον
Δυοῖν ἐρίζειν.—

Id est,

Factura sum, non æquum enim est resistere
Vnam duobus.—

Sophocl. Noli pugnare duobus. Catull. Habes suprà, Ne Hercules quidem contra duos.

COMMODO MAGNO emptum.

ERASMI. Pecuniæ pedibus compensantur.

Inter Catonis dicta quę prouerbiorum vice celebrantur, refertur & illud, Pecuniam pedibus compensari: quod tamen in libris eius viri nondum repperi: sed fieri potest, vt hoc M. Tullius ioco dixerit. Nec dissimile veri est, multas Catonis sententias fuisse celebres, quas ille dixit tantùm, non scripsit. Ciceronis ex oratione pro L. Flacco verba subscribam: Si te Crassi agri delectabant, hic alicubi in Crustumino, aut in Capenati parauisses. Verùm esto, Catonis est dictum, pedibus compensari pecuniam, longè omninò è Tiberi ad Caicum, &c. Sententiam autem hanc esse arbitror, si longius absit fundus, plus impendiorum esse domino, & minus ad eum redire lucri. Id damni sarcitur pedibus domini, si non grauetur subinde fundum inuisere.

Cui nullum negocium erat, Harmenen muro cinxit.

Strabo libro Geographiæ xij. refert huiusmodi prouerbium,

Ὅτῳ ἔργον οὐδὲν ἦν, Ἀρμένην ἐτείχισεν.

Id est,

Qui negoci nil habebat, Harmenæ murum addidit.

Est enim trochaicus tetrameter. Tradit autem Harmenen vicum esse Sinopensium, portum habentem. Cuius meminit & Stephanus, situm indicans in Paphlagonia, & à nonnullis dictam Ἀρμένην: quod hic sanè carminis ratio non patitur. Neuter indicat originem aut sensum adagij. Coniectare licet, vicum fuisse frigidum, quem aliquis cinxerit muro, vt fieret oppidulum, æquè frigidum. Non enim dixit ἔκτισε (quod interpres videtur somniasse, qui vertit, construxit) sed ἐτείχισε, hoc est, muro cinxit.

CONATVS.

ERASMI. Vltra vires nihil aggrediendum.

Qui dicet non esse suscipiendum negocium, ad quod peragendum non suppetant vires, non inconcinnitèr illud accommodauerit ex eodem libro,

Παρ᾽ δύναμιν δ᾽ οὐκ ἔστι καὶ ἐσσύμενον πολεμίζειν.

Id est,

Vires vltra nemo queat bellare, licet sit
Quantumuis animo promptus.—

Verba sunt Paridis ad Hectorem.

Sarcinator summum centonem.

Apud eundem citatur hic versus ex Lucilio,

Sarcinatoris esse, summum fuere centonem optimè.

Videtur esse versus trochaicus, tetrameter, catalecticus & constat elisos, in sarcinatoris Sarcinator à sarcina dicitur, non à sarciendo. Conuenit cum illo quod alibi retulimus: Boni poetæ est, in extremo actu esse optimum: Lucilianum tamen dictum germaniorem ac venustiorem habet adagij speciem.

Omnes adhibere machinas.

M. Tull. lib. Epist. ad Brutum: Ad reliquos hic quoque labor mihi accessit, vt omnes machinas adhibeam ad tenendum adolescentem. Item Plato De legib. libr. vij. λέγομεν δ᾽ οὖν φησὶν ἅπασαν μηχανὴν μηχανητέον. id est Itaque dicimus omnem adhibendam machinam. Rursum in eodem: πᾶσαν μηχανὴν κινοῦντες. i. Omnē machinā admouēs. Sumptum est ab his, qui summa vi oppugnant arcem aut oppidum, nullum machinæ genus non admouentes, nihilq́; relinquunt intentatum.

Omni voce.

Quod summa contentione asseritur, omni seu tota voce dicitur prædicari. Vehementes enim affectus animi solent vocem intendere. Plato libro De legib. x. πάσῃ δὲ φωνῇ τῇ λεγόμενα φωνῇ ἴσα. id est, Omni emissa voce Clarè loquimur. quum asseueramus: & quanto possumus clamore sonamus, si quid magnoperè nos commouet. Potest & in hunc vsum accommodari, vt omnem vocem promere dicatur, qui modis omnibus conatur persuadere, nunc blandiens, nunc obiurgans, nunc pollicitans, nunc minitans.

Plenis velis.

Passis velis plenisque velis agere dicuntur, qui toto impetu summóque conatu moliuntur aliquid. Ita M. Tullius pro

pro domo sua ad Pontifices: Quid tandem si tu in illis Reipub. tenebris, cæcisque nubibus & procellis senatum à gubernaculis deiecisses, populum è naui exturbasses, ipse Archipirata cum grege prædonum impurissimo plenis velis nauigasses, si quæ tum promulgasti, constituisti, promisisti, vendidisti, perferre potuisses, qui locus terrarum vacuus extraordinariis fascibus atque imperio Clodiano fuisset: Hactenus Cicero. Philostratus in Polemone: ἐπεὶ δὲ ἤκουσεν Εὐφράτην τὸν Τύριον, πλησίστιος ἐς τὴν ἐκείνου φιλοσοφίαν ἀφῖκτο. id est: Posteaquam audiuit Euphratem Tyrium, plenis velis ad illius philosophiam se contulit. De similibus figuris alias nobis non semel dictum est.

Virtutem omnem explica.

Eodem libro vsurpat Homericum carmen, vt vulgò celebre πάντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο: Curáque & effice, vt ab omnibus & laudemur & amemur. Carmē ita reddi potest.

Omniiugæ tibi virtutis succurrat imago.

id est: In hoc negocio expedi omnes vires, omnésque ingenij neruos.

IVNII Vicinus pedem mouens.

Γείτων κινῶν τὸν πόδα: id est: Vicinus pedem ciens. Citatur ab etymologici authore nominatim parœmiæ appellatione, dicique annotatur de his, qui vix initia alicuius rei artísve assecuti, ad ipsum fastigium & culmen frustra eniuntur. verba authoris hæc sunt: ... καὶ παροιμία, γείτων κινῶν τὸν πόδα ... Originem tamen prouerbij non indicat.

Ἀπνευστί.

Ductim aduerbium, Priscianus ex Plauto in Curculione annotauit & interpretatus fuit ἀπνευστί, quod significat in scribendo auiditatem & copiam: id est, vno spiritu. Lena apud Plautum:

Inuergere in me liquores tuos Sino ductim.

CONCORDIA.

ERASMI. Mutua defensio tutissima.

Qui significabit minus eos lædi posse, qui concordes sese mutuò defendunt: contrà omnium iniuriæ obnoxios illos qui dissident factionibus intestinis, accommodabit illud ex Iliad.

Παυρότεροι δὲ πολὺ φθίνυθον, μέμνηντο γὰρ αἰεὶ,
Ἀλλήλοις ἀν' ὅμιλον ἀλεξέμεναι φόνον αἰπύν.

Multo turba minor periit, quòd in agmine semper
Mutuam opem sibi ferre, malúmq; arcere studebāt.

Surculus surculum ferens.

Qui singuli sunt infimi, tamen concordia iuncti multum habent roboris. Ita Ennius apud Festum:

Vnus surus surum ferre, tamen defendere possent.

Veteres enim, vt Festus admonet, surum dicebant: vnde nos dicimus surculum, diminutiuè. Non me fugit, carmē esse vitiatum etiam in Aldina æditione. fortasse legendū: Si vnus surum surus ferret, eum, aut se defendere posset, aut possent. Stirps habet robur, surculi nihil habent virium, nisi iuncti.

Communis tanquam Sisapo.

Prouerbiali schemate sine controuersia dictum est. M. Tullius Philippica ij. Domum dico? Quid erat in terris, vbi in tuo pedem poneres? præter vnum Misenum, quod cum sociis tanquam Sisaponem tenebas. Sensit Antoniū Misenum non habuisse vt veram possessionem, sed vt venam redemptam ad quæstum. Plinius libro xxxiij. cap. vij. docet, minium (quod Græci μίλτον appellant, nonnulli cinnabar) apud priscos non tantùm summo in precio, sed etiam magna in religione fuisse. Nam festis diebus simulachra deorum minio oblinebantur, quemadmodum & triumphantes: quod tamen Galba senex in se fieri passus non est, vt refert Cornelius Tacitus. Sisapo autem Beticæ oppidum est, olim Romanis vectigale, venas habens miniarias. Neque enim temere Romam aliunde minium aduehebatur. Negat autem Plinius, vllius rei Romanis fuisse diligentiorem custodiam. Neque enim ibi fas erat perfici minium, excoquique, vbi nascebatur: venæ signatæ ad dena millia ferè pondo annua, Romæ lauabatur. In vendendo lex præscribebat precij modum, ne in immensum excederet. Sed multis modis adulterabatur: vnde inquit: præda societati. Et mox de minio adulterino: Hoc ergo adulteratur in officinis sociorum. Ex his liquet, eam regionem in multos socios fuisse diuisam, quemadmodum & hodie metalla argentaria aurariáve iuxta certos tractus à redemptoribus occupantur.

In idem conspirare.

Εἰς ταὐτὸν ξυμφῦσαι. id est, In vnum coalescere. Plato De legib. iiij. τὸ δὲ συμπνεῦσαι καὶ καθάπερ ἵππων ζεῦγος καθ' ἕνα ἐς ταὐτὸν, τὸ λεγόμενον, ξυμφῦσαι, χρόνου τε πολλοῦ καὶ παγχάλεπον. id est: Cæterùm conspirare ac velut equitum iugum, singulos in idem (vt dici solet) coalescere, multo eget tempore, éstque perdifficile. Interpres ξυμφῦσαι vertit, vnum & idem efflare: quum magis videatur dictum à φύω, nascor. Itaque mihi magis arrisit coalescendi verbum. Quanquam huius rei iudicium doctis defero. Si iungas duos equos inter se ignotos, non ferunt sese. Tandem assuetudine diutina, posteaquam vterque alterius halitui assueuerit, concordes sunt. Itaq; pariter anhelasse sub eodem iugo gignit concordiam. Et Vergilius ait:

— Vdóque docent inolescere libro

Achaicum telum.

Ἀχαϊκὸν βέλος, id est, Telum Achaicum, dicitur telum habile, & quod aptè collineat. Coniecturam alicuius artificiosam & pulchrè scopum attingentem, aut scomma appositè mores cuiuspiam perstringens, licebit parœmiacè vocare βέλος ἀχαϊκόν. Citatur à Suida. Apparet autem fuisse telum funditoribus gentis Achaicæ peculiare, aptum cùm primis in obsidione.

CONTEMPTVS ET VILITATIS.

ERASMI Vnguium criniúmque præsegmina ne commingito.

Ἀπονυχίσματα καὶ κουρὰς μὴ ἐπουρεῖν, μηδὲ ἐφίστασθαι. id est: Vnguium criniumque præsegmina ne commingito, neque insistito. Huius nullum adhuc interpretamentum reperi. Verùm conicio sensum hunc esse: si quos habeamus affines, aut cognatos humiles & inutiles, eos tamen non esse vsquequaque spernendos, & contumeliis insectandos.

Connæ calculus.

Κόννου ψῆφος: id est, Connæ calculus: in hominem, aut rem nihili, nulliúsque momenti. Prouerbium manauit à Conna quopiam citharœdo, siue (vt quidam volunt) lyrista, ex eorum numero, qui citra vocem organo canebant. Sunt qui dicunt, Connam fuisse quendam extremæ sortis hominem, qui deuorato patrimonio pauperrimus fuerit. Callistratus apud Aristophanis interpretem ad hūc modū effert parœmiam, κόννου θρῖον: id est, Connæ ficulnū foliū, quòd eo lusitare sit solitus. Aristophanes in Fucis:

Σὲ μὲν ἡγεῖται κόννου ψῆφον. Id est:
Te quidem Connæ suffragium existimant.

hoc est, nihili ducunt.

Dignus pilo.

Ἄξιοι τριχός: id est: Pilo digni, dicuntur Græcis, nulla bona re digni, quòd pilo nihil contemptius. Aristophanes in Ranis:

Εἴ πώποτ' ἦλθον δεῦρ', ἐθέλω τεθνηκέναι,
Ἢ κλέψα τῶν σῶν ἄξιόν τι καὶ τριχός. Id est:
Si quando veni huc, emori sanè nolo, aut
Si quid tuorum sustuli, dignum pilo.

Adagium commemoratur à Diogeniano.

In seditione vel Androclides belli ducem agit.

Ἐν δὲ διχοστασίῃ κ' ὁ πάγκακος ἔλλαχε τιμῆς. Id est:
Seditione orta dux est etiam Androclides.

Carmen heroicum prouerbio celebratum, in homines contemptos & humiles, qui per occasionem aliquam incidentem, dignitatem sortiuntur. Quemadmodū in rerū

tumultu nonnunquam infimi quidam pro tempore regnant. Detorqueri potest ad malos principes, qui rebus pacatis minus valent in republica, atque ob id aliquoties data opera rerum motus excitant arte tyrannica, quo commodiùs suo arbitratu populum compilent. Aut in theologos quosdam, eo nomine indignos, qui dissidium ac tumultus concitant in plebe Christiana: quo nimirum hac occasione celebres reddantur, malúntque publico omnium malo nobilitari, quàm inglorij viuere. Refertur à Suida, Diogeniano, atque item à Plutarcho in vita Niciæ, & apud eundem in commentario περὶ φιλαδελφίας. Effertur etiam ad hunc modum:

Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς.

Id est:

Rebus turbatis vel pessimus est in honore.

Citat idem in comparatione Lysandri & Syllæ: nisi quòd illic Aldina æditio mendosè habet, πάγκαλος pro πάγκακος. Rursum effertur hoc pacto:

Ἐν δ' ἀμηχανίῃ καὶ καρκῖνος ἔμμορε τιμῆς.

Id est:

Fert rebus desperatis & cancer honorem.

Ad hanc sententiam pertinet & illud, Græcis prouerbij vice celebratum:

Καιρῷ [illegible] καὶ πτωχὸς ἰσχύει μέγα.

Mendicus etiam plurimum in loco potest.

Picifer.

Κιττοφόρος: id est, Picifer: vulgare conuicium videtur in hominem infimum, & despicatissimæ sortis. Siquidem Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte dicitur Aeschinem hoc nomine ab aniculis compellatum, quemadmodum & λικνοφόρον, quòd picas & vannos capite baiularet. Nam his in mysteriis Bacchanalibus vtebantur, quòd ea auis sacra sit Baccho & vannus in omnibus mysteriis adhibebatur. Vnde Maro:

Et mystica vannus Iachi.

Ἀπο [illegible] οὐδίσαι.

Athenæus lib iij. narrat quòd Scythæ quum multis calamitatibus premerentur per lusum ac delicias omnibus populis quibus imperabant, detondebant comam: vnde cæteri rasuram ignominiosè ludibriique causa factam, appellabant ἀπο[illegible]θίσαι. Simile quiddam legimus ij. Reg. lib. cap. x. Hanon rasit dimidium barbæ seruis Dauid, præciditque vestes vsque ad nates: nimirum ignominiæ causa Quæ res atrocis belli causa fuit. Conueniet in quosdam asperis moribus, quibuscum vix quisquam habet commercium, nisi discedat cum ignominia.

Caricum vinum.

Καρικὸς οἶνος, Suidas indicat fuisse prouerbium de vino vt opinor, tenui quod non adferret hilaritatem: qualis erat Carica musa, de qua dictum est aliàs. Quicquid enim vile, lugubre, molestum, aut querulum, Caricum dicebatur. Sed haud scio an apud Suidam pro οἶνος scriptum sit [illegible]: nisi quòd Hesychius nescio quid attingit de Carica vite, velut inculta & incomposita. Nam genus hoc militare negligit agricolationem.

Aristylli more.

Aristophanes in Pluto, σὺ δ' Ἀρίστυλλος ὑποχάσκων ἐρεῖς: id est, Tu verò Aristyllus subhians dices. Interpres admonet Aristyllum fuisse poetam deformem, ore semper hiante. Quem obiter taxat Aristophanes, cuius & meminit ἐν ἐκκλησιαζούσαις. Tragicum autem est, & histrionum ore nimium diducto loqui. At mihi videtur magis taxatus Aristyllus, quòd ore paululum diducto loqueretur, vt vox magna ex parte prodiret per nares stridula, qualis est porcorum: quod vitium in quorundam pronunciatione cantúque videmus.

Menia columna.

Quemadmodum dicimus de triuio, aut de lapide, hominem vehementer contemptum significantes, ita M. Tullius in Verrem actione j. à columna Menia dixit: Tantine, inquit, vobis inopia esse videor amicorum, vt mihi non ex his quos mecum adduxerim, sed de populo subscriptor addatur: vobis autem tanta inopia reorum, vt mihi causam præripere conemini, potius quàm aliquos à columna Menia vestri ordinis reos reperiatis? Asconius Pedianus indicat, apud columnam Meniam sordidos reos, veluti fures, aut seruos nequam apud triumviros capitales solere iudicari. Cognomen autem inditum à Menio: qui quum domum suam venderet Catoni & Flacco censoribus, vt ibi basilica ædificaretur, exceperat ius sibi vnius columnæ, super quam tectum proiiceret, & prouolantibus tabulatis, inde ipse & posteri eius spectare munus gladiatorium possent, quod etiam tum in foro dabatur. Hinc Meniæ cognomen. Ad tales autem causas quæ illic agebantur, adhibebantur sordidi causidici.

Ἐκφυλλοφορῆσαι.

Quibus ius ferendi suffragia adimebatur, & ex albo iudicum submouebantur, olim dicebantur ἐκφυλλοφορεῖσθαι: quemadmodum Exauctorari dicebantur milites, quibus ius pugnandi adimebatur. Olim non calculis, sed foliis ferebantur suffragia: quasi dicas, à foliis ferendis excludi.

Celei supellex.

Vilem & rusticanam supellectilem Celei fuisse dictam indicat Maro Georg. lib. j.

Virgea præterea Celei vilisque supellex.

Item Ouidius lib. Fastorum iiij.

Sors sua cuique loco est: qui nunc Cerealis Eleusis
Dicitur, hic Celei rura fuêre senis.
Ille domum glandes excussáque mora rubetis
Portat, & arsuris arida ligna focis.
Filia parua duas redigebat monte capellas,
Et tener in cunis filius æger erat.

Celeus rex erat Eleusine, pater Triptolemi, cui Ceres quòd esset ab illo excepta hospitio, commonstrauit omnem agriculturæ rationem. Verba Plauti sunt hæc: Quasi supellex Celionis, palus palo proximus est. Mirum est autem à Plauto primam syllabam in Celione produci, quũ ab aliis corripiatur. Nam Celionem pro Celio dictum, nihil est noui: sic & scorpium dicimus, & scorpionem.

Cyatho non emam.

Non absque specie prouerbij Miles apud Plautum in Pœnulo dixit. Proh nebulæ, cuius ego cyatho septem noctes non emam, Loquitur de muliere fastidiosa, sed non perinde formosa. & cyathum dixit pro minimo precio miles, cui res erat cum cyathis. Cyathus minimum erat poculum, crater amplius.

Nihil est, aut nihil curæ est.

M. Tullius, epistola cuius initium, Quum è Pompeiano, versiculum Rhintonis vt vulgò iactatum refert: Illud, tamen, inquit, velim existimes, me hanc vitam optimatum post Catuli mortem, nec præsidio vllo, nec comitatu tenere. Nam vt Rhinton, vt opinor,

Οἱ μὲν παρ' οὐδὲν εἰσι, τοῖς δ' οὐδὲν μέλει.

Id est:

Nihili quidem hi sunt, cæteris curæ est nihil.

Sentit se non vti præsidiis magnatum, quòd partim nihil possint, partim negligant res.

Mortuo vilior.

Nihil abiectius cadauere. Plautus in eadem fabula: Eia bonum habe animum. Vnde habeam? Mortuus pluris precij est quàm ego sum. Et in Persa, quidam alterum per contemptum appellat morticinum: Non hercle si os præciderem tibi, metuam morticine.

Ἀγάλματα ἀγορᾶς.

Cum contemptu Euripides in Electra ἀγάλματα ἀγορᾶς vocauit homines specie tantùm corporis insignes, nulláque virtute instructos, superbè ambulantes: ἀγάλματα ἀγορᾶς εἰσίν. Idem apud Athenæum libro x. δ' [illegible] [illegible] δ' ἐν τῇ Ἑλλάδι πόλεως ἀγάλματα φοιτᾶς. &c. Eodem autem penè modo nos quoque patrio sermone huiuscemodi vocare homines consueuimus, qui cùm magnum formosúmque corpus habeant, nullius consilij sunt, nec studio operáque sua prosunt quicquam Reipub. quasi ad ornatum tantùm fori aptos, oblectandisque oculis spectantium à natura factos.

Asini

Asini sepultura.

De iis qui memoria hominum indigni sunt: aut quia ignaui nihil laude dignum gesserunt, aut potiùs quia pessima quæque perpetrarunt. Hierem j.

Numo addicere.

Prouerbiale & hoc est, quod nostrates dicunt, fragmento panis vendere. nam addicere, hic est venundare: quod ipsum est instar donationum: cùm obtentu venditionis donantes inuidiam donationis vitamus, aut pudori accipientis consulimus. Eo sensu vsus est Vlpian. in c. si quis locati. Tranq. in Cæsare: Bello ciuili super alias donationes amplissima prædia numo addixit. vbi hactenus mendosè lectum est, minimo. Eodem schemate vtitur Vlpia. in cap. x. de acq. poss. Quia conductio, inquit, nulla est quæ in vno numo: sin verò precio, tunc distinguendum quod prius factum est. Numus vnus pro forma, vt vulgò loquimur, dabatur: quod & dicitur, Dicis causa tradi.

Inter medios collocare.

Εἰς μέσους τάξειν Conueniet in res parui precij. Sumptũ à re militari. Solent enim cornua & alæ lectissimis militibus constare: media acies etiam eos, qui tantùm numerum augent, recipere. Aristides hymno in Iouem.

CRVDELITAS.

Clemens lanista.

Alibi commemorauimus Græcum prouerbium, εὐνοϊκὸς σφακτής: id est, Beneuolus mactator. huic simillimũ quod habet M. Tullius epistola ad Atticum lib. j. (epistolæ initium est, Quæris ex me) lanista clemens: Nam vt reiectio facta est clamoribus maximis, quum accusator tanquam censor bonus homines nequissimos reiiceret: reus tanquam clemens lanista frugalissimum quemque secernit: vt primùm iudices consederunt, valde diffidere boni cœperunt.

Mortuos rursus occidere.

In Antigona: verba Tiresiæ sunt ad Creontem, suadentis vt Polynicis corpus sinat condi sepulchro:

Ἀλλ' εἶκε τῷ θανόντι, μηδ' ὀλωλότα
Κέντει. τίς ἀλκὴ τὸν θανόντ' ἐπικτανεῖν;
Age, mortuo concede, nec qui extinctus est,
Stimulato: quænam est fortitudo, mortuum
Necare rursum?

Confine est illi quod alibi retulimus, Iugulare mortuos.

CVRIOSITAS.

ERASMI. Hoc tu mihi dices.

Apud Platonem lib. De Republ. Socrati interroganti, quo pacto viueret vir tyrannicus, respondet Adimantus: τὸ τῶν παιζόντων ἦν σὺ καὶ ἐμοὶ ἐρεῖς. id est: Istud tu mihi, quod ioco dici solet, dices. Vsus erit, quum responsio inuidiosa reiicitur in percontatorem: aut quum is qui percontatur, talis est, vt oporteat ipsum rectius scire quod ab alio cupit discere.

DEPRECANTIS.

ERASMI. Obtestatio veterum meritorum.

Cùm obtestabimur per memoriam veterum officiorũ conueniet illud ex eodem libro, quanquam & aliàs apud hunc poetam:

Ἤ βοὸς ἠδ' οἰὸς κατὰ πίονα μηρί' ἔκηε,
Νῦν μοι μνῆσαι.
Si aut bouis aut ouis incendi tibi pinguia membra,
Horum nunc memor esto. —

Sunt autem verba Penelopes, precantis numen, vt memor sacrificiorum & nidoris, quo sæpenumerò pastum est, nunc vicissim opituletur.

Velatis manibus orare.

Qui suppliciter orant, Velatis manibus orare dicuntur, Sumptum ab antiquo more oratorum, quo qui pacem petituri venirent, ramum oliuæ prætendebant. Velatas autem dictum arbitror pro vittatis. Plautus in Amphitryone: ! ostridie in castra ex vrbe ad nos veniunt flentes, principes, velatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum.

DESPERATIO.

ERASMI. Mortui non dolent.

Electra significans se spontanea morte quæsituram malorum finem, ait:

Τοὺς γὰρ θανόντας οὐχ ὁρῶ λυπουμένους.
Id est:
Nam mortuum dolere video neminem.

Eóque Plinius existimat, nullum beneficium à diis datum homini maius, quàm quod cuique in manu est, quum velit è vita excedere. Melius Socrates, qui docet esse nefas animam iniussu imperatoris Dei è corporis præsidio decedere.

DIFFICVLTAS.

ERASMI. Ire per extentum funem.

Prouerbiali figura dixit Horatius, Ire per extentum funem: pro eo quod est, rem factu perquam difficilem præstare, neque vel tantillum aberrare. Sumptum à funambulis, vt Acroni placet, qui non sine summa arte summóque vsu per funem protensum ingrediuntur. Quæ res, sicuti coniicere licet, priscis ingenti miraculo fuit: hodie nihil vulgatius Horatij carmen hoc est,

Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poeta, meum qui pectus inaniter angit.

Esurienti leoni prædam exculpere.

Nonius Marcellus ex Lucilio citat hunc versum:

Vt esurienti leoni ex ore exculpere prædam.

Versus constat, si amoueas vt: aut, quod vero propius est, pro vt, legas vi: & si in esurienti corripiatur ti, aut si legas esuriente. Metrum durius est, quòd nullam habeat cæsuram, sed non abhorrens à compositione Lucilij. Adagium simillimum est illi quod aliàs retulimus, Clauam extorquere de manu Herculis: &, Lupo agnam eripere.

DIGNITAS.

ERASMI. Iapeto antiquior.

Ἰαπετοῦ ἀρχαιότερος: id est, Iapeto antiquior. Iupiter apud Lucianum sic alloquitur Cupidinem, pueritiam excusantem: σὺ παιδίον ὦ Ἔρως, ὃς ἀρχαιότερος πολὺ τοῦ Ἰαπετοῦ.

In numerum peruenire.

Qui in aliquo precio haberi incipiunt, in numerum aliquem peruenire dicuntur: quemadmodum in aliquo numero esse dicuntur, qui sunt alicuius existimationis: & in nullo numero esse, qui planè contempti sunt. M. Tullius in eodem libro: His enim rebus infimo loco natus, & honores & gratiam & pecuniam consecutus, etiam patronorum sine doctrina, sine ingenio aliquem in numerum peruenerat. & aliquanto pòst, de C. Sicinio loquens: Has ille tenens & paratus ad causas veniens, verborum non egens, ipsa illa comparatione disciplináque dicendi iam in patronorum numerum peruenerat.

Honos alit artes.

Id quod est apud M. Tullium, Honos alit artes: videtur esse sumptum ex Aristophanis Pluto:

Οὔτε γὰρ ὁ μισθὸς οὐδείς ἐσθ' ἡ τέχνη.
Id est:
Neque præmium vllum est, ars nec ipsa item viget.

Colligit enim non esse consentaneum, Athenis vllos esse bonos medicos, cùm medicis nulla sint præmia. Diogenianus autem hoc inter adagia cõmemorat. Huc allusit Martialis cùm ait:

Sint Mecœnates,non deerunt Flacce Marones:
Vergiliúmque tibi vel tua rura dabunt.

Et Aristoteles scribit,honorem esse præmium virtutis. At priscorum leges non solùm comminabantur pœnā maleficis, sed & præmiis & honoribus inuitabant ad rectè agendum. Pindarus in Isthmiis, hymno nono, tanquam vulgò celebrem sententiam citat, ἔστι δέ τις λόγος ἀνθρώπων, τελεσθὲν ἐσλὸν οὐ χαμαὶ σιγᾷ καλύψαι, id est, Est autem dictum quoddam inter homines celebre, Bonum peractum non esse in terra occultandum silentio. Huc pertinet Euangelica parabola, non esse lucernam occultandam sub modium. In hoc autem prædicanda sunt rectè facta virorum illustrium,vt cæteris præluceant ad capessendam virtutem.

Quasi locum in balneis.

Prouerbij speciem habet quod est apud Tertullianum libro aduersus Marcionem tertio: Sed quia prior eis venit,& prior virtutum documenta signauit, idcirco quasi locum in balneis,ita fidem occupauit, posteris quibusq; præripuit. Conueniet vti,vbi non ex merito datur locus, sed ex vetustate. Qui quidem ordo & hodie seruatur inter Monachos & Canonicos,atque item Theologos, nimirum ad excludendam contentionem de dignitate. Apud priscos vnusquisque ex annorum numero æstimabatur.Iuuenalis:

—Atque vni cedit Homero
Propter mille annos. —

Et Horatius stomachatur in eos, qui redeunt ad fastos & virtutem æstimant annis. Non abhorret ab hoc, quod hodie vulgò iactatur apud nostrates, sumptum ex lege molitoria:Qui primus venerit,primus molet.

Immunem venire.

Immunem Latini vocant, quem Græci ἀσύμβολον: nempe eum,qui nihil confert ad conuiuium. Horatius in Odis:

Nardi paruus Onyx eliciet cadum.
Non ego te meis
Immunem meditor tingere poculis,
Plena diues vt in domo.

Sed plusculum habebit gratiæ, si transferatur ad res animi,puta doctrinam,versus, aut simile quippiam. Aulus Gellius lib.vj.cap.xiij. indicat vocem hanc in prouerbiū abiisse. Ne omnino,vt dicitur,immunes & asymboli veniremus conuectabamus ad cœnulam, non cupedias ciborum,sed argutias quæstionum. Terentius in Phormione:Tene asymbolum venire vnctum atque lautum è balneis?Apud Athenæum Ephippus eleganter dixit, Immuni manu:

Ἀλλότριον ἐσθίειν ὄψον ἐκμεμαθηκώς,
Ἀσύμβολον τὴν χεῖρα προσβάλλειν βορᾷ.

Id est:

Ingressus alienum edere disce obsonium,
Eduliisque porrigere immunem manum.

Humeris sustinere.

Quorum autoritas diligentiáque plurimum valet in conseruanda salute cuiuspiam, ij dicuntur humeris sustinere. M. Tullius pro L.Flacco:De summa Reipub.taceo, quam vos vniuersam hoc iudicio, vestris inquam humeris iudices sustinetis.Ammianus Marcellinus lib.xvj. Vbi bellorum inundantium molem humeris suis, quod dicitur,vehens,scindebatur in multiplices curas. Huic affine est,Humeris referre. Cicero pro Domo sua: Dicebas te tuis humeris me custodem vrbis in vrbem relaturum. Ab hac metaphora dicuntur Atlantes Reipubl. qui eam suis humeris sustinent,alioqui collapsuram.

Non è quercu aut saxo.

Οὐκ ἀπὸ δρυὸς οὐδ᾽ ἀπὸ πέτρης: id est, Non è quercu saxóve: quum significamus,non constare materia externa, sed ex animi virtutibus. Veluti vulgus ciuitatem appellat, muros ac domos è lapidibus lignísque constructas. Ecclesiam appellat structuram simili materia congestam: quum reuera ciuitas constet hominum moribus, & ecclesia sit animorum in vera religione consensus. Plato libro De repub.octauo: ἢ οἴει ἐκ δρυός ποθεν ἢ ἐκ πέτρας τὰς πολιτείας γίγνεσθαι, ἀλλ᾽ οὐχὶ ἐκ τῶν ἠθῶν τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν; id est, An existimas è quercu qualibet vt è saxo respub.fieri ac non potius ex moribus eorum,qui in ciuitatibus versantur.

Calceos mutare.

Non sine specie prouerbij Ciceroni dictus est mutasse calceos,qui nullo suo merito senatoriam dignitatem vsurpauit,cuius insigne erat nigro calceo addita lunula circa talum.M.Tullij verba sic habent: Est etiam Asinius quidam senator voluntarius, lectus ipse à se. Apertam vidit curiam post Cæsaris mortem,mutauit calceos,pater conscriptus repentē factus est. Quemadmodum clauus aureus in toga signum erat senatoriæ dignitatis,ita nigra aluta circa talos addita, declarabat eandem dignitatem.

DILIGENTIÆ.

ERASMI. Ex perpendiculo.

Ammianus libro xxj. ex perpendiculo dixit, pro eo quod erat,exacto iudicio:Palatinas,inquit,dignitates velut ex quodam tribuens perpendiculo: & sub eo nemo celsum aliquid acturus, in regiam repentinus adhibitus est, vel incognitus. Ad hanc formam & illa pertinent, quæ cùm alibi frequenter, tum apud Gellium sunt lib.ij. cap.j. Ad amussim exigere:& Librili perpendere: &, Ad æquilibrium æstimare. Et apud Plinium lib.xxxvj.cap.xxv ad regulam ac libellam exigere. Præterea Digitis metiri, Trutina pensare, Ad vnguem facere,aliáque,quorum nōnulla suis locis indicauimus: quæ omnia plus habent veneris,si ad res animi transferantur. Sumpta metaphora à perpendiculo fabrorum, quo explorant vel æqualitatem soli,vel parietis rectitudinem. Amussis est pensilis,in imo plumbum habens affixum: additur in medio regulæ, quæ constat duobus gnomonibus:hac explorant æqualitatem soli. M. Tullius in Verrem actione tertia:Tu Verres hic quod moliare nihil habes, nisi forte vis ad perpendiculū columnas exigere. Dicunt ei fere nullam esse columnā, quæ ad perpendiculum esse possit. Nam hercle,inquit,sic agamus,columnæ ad perpendiculum exigantur,&c.

Stellis signare.

Ἄστροις σημειοῦσθαι τὴν ὁδόν: id est, Stellis viam signare dicuntur,qui notulis quibusdam & coniecturis rem alioqui peruestigatu difficilem inquirunt. Eustathius exponēs quintum Odysseę librum,admonet conuenire in eos,qui longam ac desertam ingrediuntur viam. Sumpta metaphora à nautis,qui in nocturna nauigatione viam, stellarum obseruatione coniectant. Quemadmodum apud Homerum Vlysses Odysseæ lib.v.

Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως
Ἥμενος· οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε
Πληιάδας τ᾽ ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα Βοώτην
Ἄρκτον θ᾽, ἣν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν.

Id est:

At clauo ille sedens,nauim mira arte regebat:
Nunquam corripuit nutantia lumina somnus.
Verùm Pleiadas spectat,serique Booten
Occasus,Vrsámque, alio cognomine Currum.

Allusit huc eleganter M. Tullius libro Academicarum quæstionum iiij.cùm ait:Absoluti sapientis esse,non duci opinionibus,sed certò verum tenere: idque ductu & indicio Cynosuræ, quæ quòd minore orbe circumferatur, vtpote polo vicinior,certius monstrat viam,etiam si minus sit conspicua. At nondum perfectè sapientem,dum vbique quod probabile videtur, amplectitur, interdum errantem,veluti Helicen sequi:quæ vt clarior est, & magis oculis perspicua,ita non perinde certa viæ monstratrix,quòd latiore ambitu circumuagatur, eo quòd à polo seu vertice mundi longiùs absit. Verba Ciceronis sunt hæc:Nec tamen ego is sum, qui nihil vnquam falsi approbem, qui nunquam assentiar, qui nihil opiner. Sed quærimus de sapiente. Ego vero ipse & magnus quidem sum opinator. non enim sum sapiens, & meas cogitationes sic dirigo,non ad illam paruulam Cynosuram,

(Qua fidunt duce nocturna Phœnices in alto,
vt ait Aratus: eóque directius gubernant, quod eam tenent,
Quæ cursu interiore,breui conuertitur orbe:)

Sed ad

ſed ad Helicen & clariſſimos Septentriones: id eſt, rationes has latiore ſpecie non ad tenue ęlimatas. Eò fit, vt errem & vager latius.

Qui è nuce nucleum eſſe vult, frangit nucem.

Qui commodum appetit, ne fugiat laborem. Qui quærit voluptatem, prius experiatur ſudorem, ſine quo non paratur vera voluptas. Hanc ſententiam Plautus figura ſanè quàm prouerbiali extulit: Qui è nuce, inquiens, nucleum eſſe vult, frangit nucem. Qui quærit animi pabulū in arcanis literis, ſcrutetur ſub allegoriæ inuolucro conditum myſterium. Sic enim vſurpauit alicubi diuus Hieronymus. Nux enim foris cum dura eſt, tum amara, intus ſuauiſſimum condit cibum. Huc referendum illud Homericum figmentum de Moly herba, quam ait radicem quidem habere nigram, ſed florem lacteum. Hanc ita deſcribit Odyſſ. lib. x.

> ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος·
> Μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί· χαλεπὸν δέ τ' ὀρύσσειν
> Ἀνδράσι γε θνητοῖσι, θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.

Id eſt:

> Atra quidem radix ſuberat, ſed lacteolus flos:
> Moly vocant ſuperi: mortalibus ardua res eſt
> Euulſiſſe viris: cœleſtes omnia poſſunt.

Accommodari poteſt cùm ad omnem diſciplinam, tum peculiariter ad grammaticam, quæ cùm ſit pueris amara, ſenibus iucunda eſt. Quadrauerit & in virtutis ſtudium, cuius initium acerbum, progreſſus facilis, finis iucundus.

Excubiarum cauſa canens.

Φρουρᾶς ᾄδων: id eſt: Excubiarum gratia canens. Dicebatur olim in hominem vigilantem ac diligentem inde ductum. quòd qui excubias agunt, canere conſueuerunt: veluti vigiliarum tædium cantu ſolentur, vel ne interim obdormiſcant. Sic ait Strepſiades in Nubibus Ariſtophanis, malè acceptus in ſchola Socratis:

> φροῦδα τὰ χρήματα, φρούδη χροιά,
> φρούδη ψυχή, φρούδη δ' ἐμβάς,
> καὶ πρὸς τούτοις κακοῖς,
> φρουρᾶς ᾄδων ὀλίγου φροῦδος γεγένημαι.

Id eſt:

> Caſſi nummíque, caſſúſque color,
> Caſſa eſt anima, caſſæ ſoleæ.
> Hiſque malis accedit & illud,
> Dum canto vigil, penè interij.

Effertur autem bifariam parœmia: φρουρᾶς ᾄδων, καὶ φρουρὰς ᾄδων. Alluditur ad hanc vocem φρούδος, quæ ſignificat caſſum & inanem.

IVNII. Bubulum obtueri.

Βόειον ἐπιβλέπειν, id eſt, Bubulum obtueri: pro, defixis & intentis oculis obſeruare. Syneſius lib. De caluitio: ὡς βόειον ἐπιβλέπειν αὐτῷ. id eſt: Vt bubulo obtutu aſpectet. Natum fortaſſis inde, quòd grandes oculos bos habeat. vnde βοῶπις, hoc eſt, Bouoculæ Iunonis epitheton apud poetam: quum exiles ocelli conniuere magis videantur.

Polypus ſcopulo affixus.

Πετραίῳ πολύπους, id eſt, Affixus ſcopulo Polypus, prouerbio dici poteſt, qui ita affixus & deditus alicui ſtudio, aut rei adhæret, vt nullis inde machinis diuelli queat. Menander Byſantius, qui Agathij hiſtoriæ ſuam ſubtexuit, de Sapiro fortiſſimo milite: τῇ ἐπάλξει τὰς χεῖρας ἐπιβαλών, οἷα πολύπους τὰς ἀφύκτους πλεκτάνας. id eſt, Propugnaculo manus iniiciens, vt Polypus cirros ſuos inexplicabiles. Nazianzenus in Monodia Baſilij: τὸ τῶν πολυπόδων πεπονθὼς τῆς θαλάμης ἐξελκομένων, συνεξέλκονται ταῖς κοτύλαις αἱ πέτραι: id eſt: Accidit mihi id quod Polypis vſuuenit, quorum flagellis ſaxa adhærent, ſi nido eos auellere tentaueris. Et in libro Carminum:

> Πουλύποι ἐκ θαλάμης πέτρῃ κοτυλῆσιν ἔχοντα:

Id eſt,

> Hærentem polypum crinali corpore ſaxis.

Transferri poteſt ad ſtudioſum ita libris addictum, vt vix ſomni voluptas, aut cibi neceſſitas ſtudium interpellare queat. quod de Ioanne Pico Mirandulano Comite memoratur, cui rarum aliquem codicem in bibliothecis nacto, miniſtri cibum & neceſſaria ad eum ipſum locum adferre cogebantur, vt ne interim dum cibum capit, ociarentur oculi. Poteſt & in amatorem quadrare, amoris caſſibus irretitum, cuius animus (iuxta Plautum) adhæret affixus clauo Cupidinis.

Mora ſemper obfuit, diligentia profuit.

In ore vulgi, atque in communibus prouerbiis verſatur hoc Plauti dictum: Cui mora ſemper obfuit, diligentia profuit. Hinc mora dicitur damnoſa ab Ouid. lib. Metamorph. xj. Aloyſius Luiſinus libro iij. De compeſcendis animi affectibus, Hippocratis igitur præceptum eſt, j. aphor. vj. morbis remedia eſſe vſui, & leuibus quidem leuia, extremis extrema. Ea porrò ipſa opportunè admouenda. quoniam καιρὸς (vt ipſe inquit) ὀξύς. Quemadmodum medendum in valde acutis, ſi materia turget, eadem die monet, nec moram in talibus, quòd periculoſa ſit, contrahendam. Virg. iij. Aeneid

> Hic tibi ne qua moræ fuerint diſpendia tantæ.

Ouidius:

> Principiis obſta, ſerò medicina paratur,
> Cùm mala per longas inualuêre moras.

Hinc Galli: Diligence paſſe ſcience. &, Tard medecine eſt appreſtee à maladie enracinee. Eò reſpicit Demoſthenes in xxv. prooem. Nihil eſt cautis hominibus & circumſpectis adeò formidabile, quin diligentia præcaueri poſſit: neque vllum malum eſt, quin incautis & pigris euenire queat. Idem epiſt. j. Quòd ſi quis exiſtimat Alexandrum eo fortunatum, quia ad eum quem optabat exitū, perducebat omnia, illud cogitet, quòd agendo & laborando & audiendo, non deſidendo, fœlix fortunatúſque fit. Et in Philipp. j. Rerum occaſiones tarditatem noſtram & ignauiam non expectant. Pœnitentia enim ſocordiam ſequitur, & incuriam propter occaſionem prætermiſſam. Accius togatarum fabularum ſcriptor, in Didaſcalico, citante Nonio: Multa amittuntur tarditate & ſocordia, inquit.

Maluam ſere, ne tamen edas.

Μαλάχην ἐπιφύτευε, μὴ ἔσθιε δέ: Maluam ſere, ne tamen edas. Malua, quam authore Athenæo veteres μολόχην, primi autem Athenienſes μαλάχην dixerunt, ab emolliendo ventre. quod Plinius etiam docet lib. xx. cap. xxj. cum ſole tanquam Heliotropium circumagitur. Cuius rei rationem reddit Theophraſtus de cauſis Plantarum lib. ij. cap. xxvj. & Columella in Hortulo hoc intellexit:

> Et Malache prono ſequitur quæ vertice ſolem.

Flos enim humore coacto & quaſi concreto comprimitur, calore autem diffuſo & laxante ſe opera ſolis, aperit. id quod nos in ſcholiis noſtris longè fuſius explicauimus. Symbolum admonet, eiuſmodi ſecretas naturalium rerum obſeruationes diligenter animaduertendas eſſe, & quod in malua deprehenſum eſt, in reliquis etiam, præcipue in tam amœno huius mundi ſpectaculo conſiderādum eſſe, nimirum in herbis, lapidibus, fontibus, fluminibus, animalibus. Quemadmodum ſole circumagitur, ita & animum atque oculos in aliis etiam deprehendendis circumferre conuenit. Denique quod addit, μὴ ἔσθιε, intelligendum eſt, μὴ ἀφανίζε τὰς τοιαύτας παρατηρήσεις, ἀλλὰ καὶ αὔξει καὶ πληθύνε ἐν ἄλλοις μεταφυτεύων. hoc eſt: Eiuſmodi obſeruationes neutiquam occultabis, ſed multa acceſſione augeas, in morem optimi hortulani qui tranſplantatione ſuos hortulos aſſiduè fœcundiores efficit.

DISCRIMINIS ET PERICVLI.

ERASMI. A fabis abſtineto.

Κυάμων ἀπέχεσθαι. A fabis abſtineto. Huius ænigmatis

varia reperitur interpretatio. Plutarchus in comment. de liberis educandis, ad hunc enarrat modum: Abstinendum à tractandis reipub. muneribus, propterea quòd antiquitùs in creandis magistratibus suffragia per fabas vice calculorum ferebantur. Quanquam idem in Probl. diuersam adfert causam: nempe quòd omnia legumina ventum & humorem impurum adferant corporibus, atque hanc ob causam ad Venerem incitent. In eadem sententia M. Tullius item fuisse videtur, qui in lib. De diuinat. j. scribit ad hunc modum: Iubet igitur Plato sic ad somnum proficisci corporibus affectis, vt nihil sit quod errorem animis perturbationémque adferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne faba vescerentur, quæ res habet inflationem magnam. Is cibus tranquillitatem mētis quærentibus videtur esse contrarius. Aristoxenus tamen apud A. Gellium lib. iiij. cap. xj. refellit hanc opinionem, affirmans Pythagoram nullo legumine sæpius vsum quàm fabis, quòd is cibus & aluum sensim subduceret & leuigaret. Porrò Gellius de cyamo non esitato causam erroris fuisse putat, quòd in Empedoclis carmine, qui disciplinas Pythagoricas sectatus est, versus hic inuenitur:

Δειλοὶ πάνδειλοι κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχεσθαι.

Ah miseri a cyamo, miseri subducite dextras.

Opinati enim sunt plerique, κυάμους legumentum vulgo dici. Sed qui diligentiùs scitiúsque carmina Empedoclis arbitrati sunt (vtar enim verbis Gellianis) κυάμους hoc in loco testiculos significare dicunt: eósque more Pythagoræ opertè atque symbolicè κυάμους appellatos, quasi sint εἰς τὸ κυεῖν δεινοὶ καὶ αἴτιοι τοῦ κυεῖν, id est, ad ferendum vterū efficaces, causæque ferendi vteri, & genituræ humanæ vim præbeant. Idcirco Empedoclem versu isto non à fabulo edendo, sed à rei Venereæ proluuio voluisse homines deducere. De causis interdictæ fabæ hæc ex Aristo. refert Laertius: φησὶ δ' Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ τῶν κυάμων παραγγέλλειν αὐτὸν ἀπέχεσθαι τῶν κυάμων, ἤτοι ὅτι αἰδοίοις εἰσὶν ὅμοιοι, ἢ ὅτι ᾅδου πύλαις· ἀγόνατον γὰρ μόνον· ἢ ὅτι φθείρει, ἢ ὅτι τῇ τοῦ ὅλου φύσει ὅμοιον, ἢ ὅτι ὀλιγαρχικόν· κληροῦνται γοῦν αὐτῷ. id est: Ait autem Aristot. in lib. De fabis, illum iussisse à fabis abstineri, vel quòd pudendis essent similes, vel quòd inferorum portis (vnum enim hoc legumen expers geniture) vel quòd corrumpat, vel quòd vniuersi naturæ simile, vel quòd ad oligarchiam pertineat: nam fabis sortiuntur. Cum eo quod postremo loco attigit Aristot. conuenit quorundam sententia, qui putant Pythagoram hoc ænigmate deterruisse à capessenda repub. Mihi magis etiam arridet, quod addit is qui historias quas Gregorius Nazianzenus attigit, collegit, edere fabas, qui lucro corrupti ferunt suffragia. Plutarchus apud eundem Gellium testatur, Aristotelem scriptum reliquisse, quòd Pythagoras μήτρας καὶ καρδίας, καὶ ἀκαλήφης, καὶ τοιούτων ἄλλων ἀπέχεσθαι: id est, vulua, corde, & marina vrtica, atque id genus quibusdam aliis abstinuerit. Theon grammaticus apud Plutarch. in Symp. narrat, apud Aegyptios tantam esse fabarum religionem, vt eas neque serant, neque comedant, imò nec aspicere fas sit: Herodoto teste. Quin & apud Romanos inter funesta habebantur fabæ: quippe quas nec tangere, nec nominare Diali flamini liceret, quòd ad mortuos pertinere putarentur. Nam & lemuribus iaciebantur laruis, & parentalibus adhibebantur sacrificiis & in flore earum literæ luctus apparere videntur, vt testatur Festus Pompeius. Plinius existimat ob id à Pythagora damnatam fabam, quòd hebetet sensus, & pariat insomnia, vel quòd animæ mortuorum sint in ea. Qua de causa & in parentalibus assumitur. Vnde & Plutarchus testatur, legumina potissimùm valere ad euocandos manes. Varro ob hoc flaminem ea non vesci tradit, quoniam & in flore eius literæ lugubres inueniuntur. Cæterum quòd Plutarchus in probl. rerum priscarum inter cætera refert, ob id damnatas fabas, quòd Lethes & Erebi sint cognomines, quid sibi velit, non satis intelligebā: nisi quòd consultis Græcis codicibus, comperi tandem vel librarij vel interpretis errorem. Siquidem & Græca sic habent: πότερον ὡς οἱ Πυθαγορικοὶ τοὺς μὲν κυάμους ἀφωσιοῦντο διὰ τὰς λεγομένας αἰτίας, τὸν δὲ λάθυρον καὶ τὸν ἐρέβινθον, ὡς παρωνύμους τοῦ ἐρέβους καὶ τῆς λήθης. id est: An quòd Pythagorici fabas quidem abominabantur, ob causas quæ feruntur, lathyrum autem & erebinthum, quòd nomen à Letho & erebo deductum habeant? Hactenus Plutarchi verba retulimus. Lathyrus autem & Erebinthus ciceris genera sunt. Lethe Græcis obliuionem sonat. Erebus à caligine nomen habet: inauspicatæ voces, sapientiæ studiosis. Hic lapsus in hoc profuit, vt Latini codicis mendum ostenderimus, ne quis ad eundem impingat lapidem.

A gallo candido abstineas.

Ἀλεκτρυόνος μὴ ἅπτεσθαι λευκοῦ. id est: Albo gallo ne manum admoliaris: quòd Mensi sacer sit, vt pote horarum nuncius.

E paucis verbis ingens bonum aut malum.

In Antigona: Electra sic loquitur sorori Chrysothemidi:

Πολλά τοι σμικροὶ λόγοι
Ἔσφηλαν ἤδη καὶ κατώρθωσαν βροτούς.

Id est:

Sermo profectò rebus in compluribus
Deiecit homines, simul & erexit, breuis.

Sentit interdum ex paucis verbis perperam intellectis, magnos nasci errores: atque etiam erroris correctionem ex paucis rectè intellectis. De leuissimæ rei grauissimis pœnis dictum est aliàs.

Coronam ne carpseris.

Στέφανον μὴ δρέπεσθαι. id est: Coronam ne carpseris. Diuus Hieronymus aduersus Ruffinum interpretatur, vrbium leges obseruandas esse, non violandas, neque reprehendendas quòd vrbium turrita mœnia coronarum speciem præbeant.

Sub omni lapide scorpius dormit.

Ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος εὕδει.

Id est:

Sub omni lapide scorpius dormit. aut (vt metri quoque ratio seruetur: est enim anapæsticus dimeter)
Est sub lapide scorpius omni.

Admonet adagium, cauendum esse, ne quis apud captiosos, & calumniosos temerè loquatur: quicquid enim attigerit, periculum esse ne mordeatur. Constat autem, scorpios solere sub saxis cubitare: quæ si quis tollat incautiùs, fit vt ictus vulnus accipiat. Conueniet & in morosos, qui quiduis causari solent: vel in pigros, qui friuola quædam prætexentes, suffugiunt laborem. Aristophanes ἐν θεσμοφοριαζούσαις:

Τὴν παροιμίαν δ' ἐπαινῶ
Τὴν παλαιάν· ὑπὸ λίθῳ γὰρ παντί που
Χρὴ μὴ δάκῃ ῥήτωρ ἀθρεῖν.

Id est:

Sermo mi vetus probatur:
Nam decet lapide sub omni
Mordeat ne rhetor, obseruare.

Nicandri commentator, hunc senarium citat ex captiuis Sophoclis:

Ἐν παντὶ γάρ τοι σκορπίος φρουρεῖ λίθῳ.

Id est:

Etenim hoc sub omni lapide scorpius excubat.

hoc est, nihil tutum, & omnia cauenda.

Cauendum à potentiore.

Qui se negabit rem habere velle cum homine longè potentiori, quique magnopere possit lædere, rectè accommodauerit illud eodem è libro:

Οὐ γὰρ ἐγώ γ' ἐθέλοιμι Διὶ Κρονίωνι μάχεσθαι.

Id est:

Cum Ioue ego sanè nolim certamen inire.

Periculum ne temerè subeas.

Nemo longam nauigationem suscipit animi causa, sed adactus graui quapiam necessitate: aut nemo diuturnum, grauémque laborem capessit temerè. Ad id congruet illud ex eodem libro:

Τίς δ' ἂν ἑκὼν τοσσόνδε διαδράμοι ἁλμυρὸν ὕδωρ;

Id est:

Quis tantum salsi laticis percurreret vltrò?

Fortunæ nouacula.

Tiresiæ verba sunt ad Creontem, admonentis vt in summo discrimine positus sapiat:

Φρόνει

φρόνει βεβὼς αὖ νῦν ἐπὶ ξυροῦ τύχης.

Id est:

Sæpe, denuò nunc positus in nouacula
Fortunæ.

Calamitati quam excitârat Eteoclis & Polynicis contentio, successit hæc quam offensis diis excitauit Creon. Quanquam hic versus obiter nobis alibi citatus est, in prouerbio, In acie nouaculæ.

Nauigationis socius.

Antè retulimus, In eadem esse naui, qui communi tenentur periculo. Ad hoc allusit Ismene, in eadem fabula, dicens se non recusare, quo minus subiret idem periculū, quod subiret Antigone soror:

Ἀλλ' ἐν κακοῖς τοῖς σοῖσιν οὐκ αἰσχύνομαι
Ξύμπλουν ἐμαυτὴν τοῦ πάθους ποιουμένη. Id est:

Sed in tuis non erubesco me malis
Rate vecta eadem calamitati adiungere.

Non mouenda loqui.

In Antigona iam irritatior Tiresia sic minatur Creonti:

Ὄρσεις με τἀκίνητα διὰ φρενῶν φράσαι.

Id est:

Tu me excitas, vt quæ latent in pectore
Immota, cogar proloqui.

Vsus erit, quoties aduersariorum improbitas eò nos compellit, vt quæ decreueramus silentio tegere, efferamus. Creon enim illum conuicio tetigerat, dicens:

Σοφὸς σὺ μάντις, ἀλλὰ τἀδικεῖν φιλῶν.

Id est:

Tu doctus augur, at suetus lædere.

Quod ipsum conuenit in hominem prudentem aut eruditum, sed improbū. Confine est illi, Non mouēda moues.

Vati non conuiciandum.

In Antigona Creon Tiresiæ, more vatum incandescenti, ac liberiorib. dictis impetenti regem, ita loquitur:

Οὐ βούλομαι τὸν μάντιν ἀντειπεῖν κακῶς.

Id est:

Vati vicissim nolo proloqui malè.

Quod Horatius ait,

— Genus irritabile vatum:

non tantùm ad poetas, sed multo magis ad diuinos pertinet. Eblandiendum est, si quid ab eis velis exculpere: quos si prouoces, diuinant omnia mala. Conueniet vti, vbi quis nos impetierit impotenti conuicio, velut afflatus furore quodam, cui honoris gratia nolimus vicissim maledicere, quum non desit quod retorqueatur: aut quum libertatem eam tribuimus iræ, veluti furori cuidam. Cum irato enim nihilo sanius decertes conuiciis quàm cum furioso. Finitimum est illi quod antè retulimus: Omitte vatem. Præterea illi: Ni pater esses. quod est in hac eadem fabula, sub persona Hæmonis.

Thrasybulo Dionysium dicitis esse similem.

Θρασυβούλῳ Διονύσιον φατ' εἶναι ὅμοιον: id est, Dionysium Thrasybulo similem esse dicitis. Dici solitum, vbi quis ea componit, quæ nimio interuallo inter se differunt. Dionysius enim inter pestilentissimos tyrannos commemoratur, Thrasybulus laudatus, quod Reipublicæ studiosissimus fuerit. Sumptum est è Pluto Aristophanis.

DIVITIÆ.

ERASMI. Auro habet suppactum solum.

Prouerbiali figura dixit Plautus in Bacchidibus:

Sed divésne est isthic Theotimus?
Etiam rogas? qui soccis habeat auro suppactū solum.

De prædiuite, cui tanta suppetat auri vis, vt pedibus calcet. Solum enim pro infima crepidarum parte posuit, aut certè pro pauimento.

DIVITVM PRÆROGATIVA.

ERASMI. Locupletum reditus.

In locupletes, quibus alius ex alio succedit reditus, accommodabitur illud ex eodem libro de pomariis Alcinoi dictum:

Οὐδ' θερεύς ἐπιπατεῖ, ἀλλὰ μάλ' αἰεὶ
Ζεφυρίη πνείουσα, τὰ μὲν φύει, ἄλλα δὲ πέσσει.
Ὄγχνη ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει, μῆλον δ' ἐπὶ μήλῳ,
Αὐτὰρ ἐπὶ σταφυλῇ σταφυλή, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ.

Id est:

— Nec singulos æstas renouatur in annos:
Sed flans perpetuò Zephyrus spiramine fœtus
Hos producit, & hos demittit ab arbore mites:
Et pyra adulta pyris succedunt, malaque malis,
A fico ficus, atque vua senescit ab vua.

Deorum concio.

θεῶν ἀγορά: id est, Deorum concio, siue curia. Hesychius indicat dici solitum in eos, qui liberè, magnaque cum autoritate loquuntur, perinde quasi dij loquuntur hominibus. Addit Athenis esse locum huius cognominis. Conueniet in diuites aut præpotentes, qui nonnunquam quum stultissimè loquantur, tamen freti opibus ac potentia, pro oraculo volunt haberi quicquid dixerint. Cognatum est illi quod alibi retulimus, Argenti fontes loquuntur.

Bathyclis poculum.

Βαθυκλέους κύλιξ: id est, Bathyclis calix. dictum videtur in eos, qui diuitiis suis soli fruuntur, nemini quicquam impartientes. Apud Plutarchum in Conuiuio septem sapiētum, Ardalus quidam sic alloquitur Aesopum: Tu nunquā huc transmittes poculum ad nos, quum videas istos tanquam Bathyclis calicem inter sese transmittere, cæterùm alij nemini impartientes. Cui respondet Aesopus: At ne hoc quidem poculum est publicum: siquidem vni Soloni iamdudum astat. Bathycles Græcis sonat profundæ gloriæ: quo nomine videtur fuisse quispiam diues sibi viuēs, sibique bibens.

Satietas ferociam parit.

Nicolaus Stobæus in Collectaneis suis hanc sententiā prouerbij titulo citat: τίκτει κόρος μὲν ὕβριν, ἀπαιδευσία δὲ μετ' ἐξουσίας ἄνοιαν. id est: Parit satietas ferociam, imperitia cum potestate coniuncta, insaniam. Tollit animos opulētia: quòd si ad inscitiam accedat potestas, iam res ad insaniam vsque procedit. Concinit cum illo, Fœnum habet in cornu. Pindarus in Olympiis inuertit sententiam dicens, ὕβριν κόρου ματέρα: id est, ferociam matrem satietatis. Sed reprehenditur ab interprete, qui magis approbat Homeri versum:

Τίκτει τοι κόρος ὕβριν, ὅταν κακῷ ὄλβος ἕπηται.

Id est:

Fastum copia gignit, opes vbi prauus adeptus.

Cæterùm hunc versum non memini legere apud Homerum, nec videtur illi γνήσιος: certè quod constat, extat in sententiis Theognidis.

COGNATI. Caput vnctum.

Vnctum caput, diuitiarum argumentum: & vncti diuites dicuntur. Iuuenalis:

Vnctámque Corinthum.

Cic. in iiij. contra Verrem: Ita palæstritas defendebat, vt ab illis vnctior discederet. Catullus de Varriscorto:

Cur quisquam caput vnctius referret?

Idem in Cæsarem & Mamurram:

— Quid hic potest,
Nisi vasta deuorare patrimonia?

Horatius in j. epist. ad Scæuum:

— Accedes siccus ad vnctum.

id est, pauper ad diuitem.

COGNATI. Contrariorum eadem disciplina.

Istud in Philosophorum scholis tritum ac celebratum est: Contrariorum eandem esse vim ac potestatem: cùm de vi percipiente, & ea qua contraria apprehendūtur, agitur. Etenim album & nigrum eadem facultate cognoscimus, itemque consonum & dissonum, calidum & frigidum, & similia. Et de hac potestate intelligendus est locus ille in principio v. Ethicorum, vbi hoc dicitur: Quinetiam ob hanc ipsam caussam contrariorum eadem ars est, eademq; scientia. Opposita autem iuxta se posita, magis elucescūt.

Sic Aristoteles more suo breuitatem amans, ex altero alterum voluit intelligi: quoniam quæ contraria sunt, easdem sortiuntur per contrarium considerationes.

ELABENDI.

Ex App. Erasm. Rodere casses.

Pro effugij occasionem quærere, etiam cùm argumentis implicati tenemur, aut alia ratione capti sumus. Repete prouerb. sup. Chil. iij. centur v. quod est ordine xxxviij. ἐκ-κλωπισαι.

Cognati. Luto pedem euellere.

Simile est huic Græco prouerbio, ἐκτὸς πηλοῦ πόδας ἔχεις quod est, Extra lutum pedes habes: de his qui alicunde se expedierunt, & è molestia euaserunt. Horatius:

Nec quicquam cœno cupiens euellere plantam.

Plinius libro viij. cap. xlij. Euellere sese è cœno, dixit. Vide alibi, Aqua hæret. Et apud Erasmum, In eodem hæsitas luto.

EXCELLENTIÆ.

Erasmi. Longè vicit.

Qui sentiet aliquem ita præcellere, vt periculum non sit, ne quis illi præripiat palmam, conueniet illud ex eodem libro:

— Σὺ δ᾽ θάρσει, τόνδε γ᾽ ἄεθλον
Οὔτις φαιήκων τόνδ᾽ ἵξεται οὐδ᾽ ὑπερήσει.

Id est:

At tu fide animo, quando hoc certamine nullus
Phæacum, te nec æquabit, nec superabit.

EXECRANDI.

Erasmi. In directum.

Quibus precamur exitium, eos iubemus ire in malam crucem ad coruos, ad cynotarges. Pro eodem prisci dixerunt in directum quòd illi directos appellarent in crucem suffixos. Nonius citat ex Varrone: Apage in directũ à domo nostra istam insanitatem. Directos dici putat, quasi in diem erectos. Fortasse scriptum erat, in dium erectos. quòd qui crucifiguntur, sub dium exponuntur Præsertim quum addat, à domo nostra. Sub dium rapiuntur, qui domo efferuntur. Insanitatem autem pro insania dixit M Tullius, ne quis mendum suspicetur.

Iunii. Luce perire liceat.

Is qui malis succumbere non recuset, modò misceatur læti quippiam, hoc est mortem non abnuat, dum votis suis respondeat fortuna, prouerbij specie Homericum illud hemistichium vsurpabit, quo vsus est Idomeneus Iliad. ρ.

— Ἐν δὲ φάει καὶ ὄλεσσον:

Luce perire etiam liceat.—

optat enim ab Ioue discussa caligine lucem reddi: qua concessa mortem oppetere non detrectet. Tali notum est illud in Odyss.

— Ἴδοιτα τέ εἰσιδέειν με λίποι αἰών.

— Defungar vita, dum videro grata.

Ita parasitus famelico ventre moriens, optet saturo disrumpier aluo: & qui naufragio perit, non recusarit mortem in terra occumbere.

FACILITAS.

Doceat qui didicit.

Idem in eodem Encomio: τὸ διδάξασθαι δὲ τῷ εἰδότι ῥάδιον: id est Docere porrò facilius ei qui didicit. Iuxta illud: Disce, sed à doctis. —

Nemo facilius artem tradit alteri, quàm qui eam exactè callet. Nouit enim multa in compendium contrahere, nouit obscuris dare lucem. Proinde quòd quidam tot ambagibus circumagunt ac detinent adolescentes in disciplinis, in causa est, aut quæstus, aut liuor, aut imperitia.

Ex App. Erasm. Sine sanguine.

Facilem voti expletionem significat et illa, ἀνιδρωτί, citra sudorẽ, ἀναιμωτί, absq; cruore, Dormienti Dij confecerũt. Terent. Duci nihil agenti cœlo in sinum deuoluit historia. Quid. ὦ πόλις, ὡς εὐτυχὴς εἶ μᾶλλον ἢ καλῶς φρονεῖς: O ciuitas, vt tu quidem es felix magis quàm prouida. Athen.

FACVNDIA.

Sybaritica oratio.

Συβαριτικοὶ λόγοι: id est, Sybaritici sermones. Hesychius narrat ἀκούειν quempiam, Sybaritam opinor, summo studio incubuisse, vt orationis quoque genus haberet lautũ & opiparum: hinc iocum prouerbialem ortum, vt oratio nitidior & accuratior, Sybaritica diceretur. De luxu Sybaritarum in apparandis conuiuiis, dictum est in prouerbio, Sybaritica mensa. Sic & Asiaticum dicendi genus venit in prouerbium. Fit enim ferè, vt qualis vita, talis sit oratio. Congruet & in orationem arrogantem atque ampullosam. Nam & fastus nomine notati sunt Sybaritæ, Sybaritæ per plateas.

Ivnii. Musarum fauus.

Μουσῶν κηρίον αἰθαλόεν: id est, Fauus Musarum propitiatum. Dicetur non inuenustè de omnibus numeris absoluto, & carminis elegantia nulli secũdo poeta. Dictũ est poetæ cuiuspiam de Sophocle, vt refert Philostratus Iunior in Iconibus, quanquam ibi corrupta voce αἰθαλόεν legitur. Constat autem Sophoclem ob carminis suauitatem μέλιτταν velut apem fuisse dictum, & νέαν σειρῆνα, id est Sirenem nouam. Fauus mellis dulcissimus est. vnde illa phrasis Dauidica: γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον. id est: Præ melle & fauorum nectare dulcia. Huc trahi potest illud Aristophanis: μέλιττα Μουσῶν, χαρίτων θρέμμα. id est: Apis Musarũ, & Charitum deliciæ, de erudito viro.

FESTINATIO.

Celeritas in malis optima.

Sophocles in Antigona:

Βραχεῖα γὰρ κρατεῖ τὰ ἀπειρεῖν κακά.

Id est:

Vrgentibus malis celeritas optima est.

Verba sunt Chori ad Creontem, in vario luctu domus cupientem è medio tolli. Nam citò perire quem vitæ tædet, nonnihil est lucri. Nihil molestius, quam diu animo discruciari, si quid mali imminet, quod vitari non queat: optimum est, dare operam vt sit quam breuissimum.

Antequam incipias, consulto.

Antequam incipias, consulto: vbi cõsulueris, maturè facto opus est. Hanc sententiam Salustianam Aristoteles vt prouerbialem refert libro Moralium Eudemiorum v. & Nicomachiorum vi. καί φασι πράττειν μὲν δεῖν ταχὺ τὰ βουλευθέντα, βουλεύεσθαι δὲ βραδέως. id est. Et aiunt quidem maturè faciunda quæ decreta sint cæterùm lentè cunctanterq; deliberandum. Diogenes Laertius huius dicti autorem facit Biantem. In hanc sententiam copiosius diximus in prouerbio, σπεῦδε βραδέως. Laudatur hoc nomine Datames apud Aemylium Probum, quòd vbi cogitasset, facere nolebat cogitata, solitus cogitare, priusquam conari.

FIDES ET GRAVITAS.

Erasmi. Barbati.

Apparet apud Romanos prouerbiali ioco barbatos dici consuesse, homines priscis ac simplicibus moribus rusticanæque veritatis: quòd illic serò receptum sit barbam radere, aut tonderi. Siquidem, autore Plinio, P. Ticinius Mena primus è Sicilia tonsorem induxit, anno ab vrbe condita quadringentesimo quinquagesimoquarto, quum hactenus fuissent intonsi. M. Tullius li. De finib. iiij. Hoc verò te ferre non potuisse, quod antiqui illi quasi barbati, vt nos de nostris solemus dicere, crediderunt: eidsque honestè

honestè viueret, si idem & bene valeret, & bene audiret, copiosusque esset, optabiliorem fore vitam, melioremque & magis expetendam quàm illius, qui æquè vir bonus, multis modis esset, vt Ennij Alcmæon,

Circumuentus morbo, exilio atque inopia.

Illi igitur antiqui non tam acutè optabiliorem illam vitam putant præstantiorem, beatiorem. Stoici autem, &c. Eo spectat illud Iuuenalis:

—Facilè est barbaro imponere regi.

FOEMINÆ.

ERASMI. Ampullacea.

Plautus in Menæchmis videtur ampullaceam vocare mulierem magnificè cultam, etenim sic fertur: Quando te auratam & vestitam bene habet, ampula spem. Rectè perhibent, melius sanam est mulier mentem sumere. Ampula spem, certum est deprauatas esse voces. Quidam reponunt ampullosam: verùm hanc dictionem trochaici carminis ratio non patitur. Ampullaceam, & metro congruit, & sensui. Plin lib xv. inter genera pyrorum commemorat ampullacea. Qui tamen locus haud scio an mendo vacet. verba Plinij sic habent: Ab odore myrrhapia, laurea, nardina: à tempore, hordeacia: à collo, ampullacea, & corioiana.

COGNATI. Silena.

Si qua puella simis est naribus, silena & satyra ab amante nominatur. Silenus enim Bacchi nutritius & pædagogus: & satyri, compressæ & simæ naris finguntur. Lucret. lib. iiij.

Simula σιληνὴ ac satyra est.—

Ex Sileni enim & satyrorum vitio excogitata est à Lucretio speciosa in amica excusatio deformitatis, quæ eadem in diis sit: vt propè venustum videri debeat, & decorum, quod in diis reperiatur, qui omnis labis & turpitudinis expertes habentur.

COGNATI.

Δορκάς.

Vox in Græco sermone peruulgata, qua mulier næuosa ac lignea, siue cute dura & arida, contumeliæ causa dicitur. Est enim quoque macula formæ næuus. & dorcas belua gracilis, & pelle coloribus distincta. Lucretius.

—Næuosa ac lignea δορκάς.

FORMA ET DEFORMITAS.

ERASMI. Nutricis pallium.

Nutrices quoniam tractant infantes, sæpe vestes habêt, pua, saliua, mictu foriaque contaminatas. Vnde Plautus in Bacchidibus: Si vnam peccauisses syllabam, fieret corium tam maculosum quàm est nutricis pallium. In arcanis literis crebra mentio panni menstruatæ.

FORTITVDO.

ERASMI Sustine & abstine.

Epictetus Cynicæ sectæ philosophus vniuersa philosophorum dogmata, quæ ad humanæ vitæ pertineant felicitatem, quæque tot voluminibus vix explicât cæteri, duobus verbis absolutè complexus est, quæ iam olim prouerbij vice celebrantur à doctis, digna profectò, quæ omnibus parietibus, omnibus columnis inscribantur, omnibus anulis insculpantur. Ea sunt huiusmodi: ἀνέχου καὶ ἀπέχου. id est: Sustine aut abstine. Quorum altero monemur, vt aduersa fortiter toleremus: altero, vt ab illicitis temperemus voluptatibus. Referuntur in Noctibus Gellianis lib. xvij. cap. xix. Apud Athenæum refertur hoc carmen, tacito autoris nomine,

Ἀγαθὸς ἀνὴρ λέγοιτ' ἂν ὁ φέρων τἀγαθά
Ἀγαθὸς ἂν εἴη χ' ὁ φέρων καλῶς κακά.

Id est:

Bona quisquis adfert, vir bonus vocabitur:
Bonus erit & ille, qui mala pertulerit bene.

Recipere animum.

Vbi quis re subitaria consternatus, posteà recipit sese, conueniet illud ex Odysseæ ω.

Αὐτὰρ ἐπεὶ ῥ' ἄμπνυτο καὶ ἐς φρένα θυμὸς ἀγέρθη

Vt respirauit, rediitque in pectora sensus

FORTVNÆ COMMVTATIO.

IOANNIS VLPII.

Ager quàm multos habuisti, & quàm multos habiturus es dominos.

Citatur à Chrysostomo ex his, quæ vulgò dicûtur: quod & ad domos pecunias, vestes, ornamenta, & terrena omnia rectissimè dici potest: indicat, quæ huius seculi sunt relinquenda esse, solam verò virtutem & rectè factorum conscientiam nobiscum ad supercœlestem illam vitam commigrare.

FRAVDIS.

Diuersarum partium.

Qui volet innuere Metium quempiam, & cum vtraque parte colludentes, aut aduocatum præuaricatorem, aut proditorem ducem, non ineleganter vsurpauerit illud ex Iliad. lib. v.

Τυδεΐδην δ' οὐκ ἂν γνοίης, ποτέροισι μετείη
Ἠὲ μετὰ Τρώεσσιν ὁμιλέοι ἦ μετ' Ἀχαιοῖς.

Id est,

Porrò Tytiden minimè dignoscere possis,
Troianos ne inter versetur, an inter Achiuos.

Phrynichi lucta.

Τὸ Φρυνίχου πάλαισμα: id est, Phrynichi luctatio. Diogenianus indicat dictari suetum de iis, qui astu dolisque negocium peragunt. Fuit is Phrynicus Lacedæmoniorum proditor, quem vetus Comœdia carbone notauit.

FRVGALITAS.

De sportula cœnare.

Athenæus lib. viij. Græci τὸ ἀπὸ σπυρίδος δειπνεῖν, id est, cœnam è sportula propriè vocabant, quoties aliquis sibi parasset cœnam, eaque in sportulam composita, iret apud alium cœnaturus. Quod genus & hodie durat inter homines frugi, qui nec grauari volunt sumptu, nec alios grauare. Lepidius erit, si transferatur ad eum, qui sic adit discendi gratia, vt ipse vicissim adferat quod doceat, vt fiat eruditionis permutatio.

Ἀγαθοδαιμονισταί.

Agathodæmonistæ dicebantur olim, qui parcè biberêt. Tantû Hesychius, autor ex re nomê habês. nisi fortè hoc operis quod habemus, epitome est eius quod ille scripsit. Proditum est, Socratem nunquam de primo cratere bibere solitum, sed secundo seruare sitim. Tertium autem craterem ἀγαθοῦ δαίμονος appellabant, quemadmodum alibi declaratum. Itaque qui sitim seruabant tertio crateri, ἀγαθοδαιμονισταὶ dicebantur. Itali raro bibunt in conuiuio, nec nisi saburrato, vt Plautino verbo vtar, stomacho. Nos à potu auspicamur conuiuium, & potu claudimus, frustra reclamantibus medicis.

FRVSTRATA SPES.

Cœlo ac terræ loqui.

Qui frustra vociferantur, cœlo ac terræ loqui dicuntur. Sic enim solent, qui diffidunt hominum præsidiis, exclamare: O cœlum, ô terra. Theognetus apud Athenæum libro iij. ac rursus libro xv.

Πεφιλοσόφηκας, γῇ καὶ οὐρανῷ λαλῶν,
Οἷς οὐδὲν ἐν μέλει τῶν σῶν λόγων.

Id est:

Terræ loquens, cœlóque philosophatus es,

Sed hisce nulla est cura sermonis tui.
Consine est illi, quod alibi retulimus: Vento loqueris.

FVERVNT NON SVNT.

Erasmi. Haud solidè.

Οὐ παγίως: id est, Haud firmiter. Plato in Theæteto, miror quamobrem prouerbii loco retulerit: nisi forte ob metaphoram duriusculam, παγίως, addidit ὡς φασι. Agit enim illic Socrates de his, quæ suapte natura firma non sunt, sed aliis adhærentia reciprocis motibus variantur, ut fiat aut non fiant velut album & nigrum, agens & patiens. Locus sic habet: ... id est: Atque ad eundem modum de reliquis sentiendum est, vnumquodque per se nihil esse, quod sane ego & tu dicebamus, sed in mutuo inter se congressu omnia fieri, & omnifaria, videlicet à motu. Quandoquidem & agens esse aliquid, & patiens, vnumquodque per se intelligere, sicut aiunt, solidè non possumus. Aristoteles lib. Rhet. ij. ait, senes ob rerum experientiam semper addubitare, neque quicquam asseuerare, sed omnibus dictis addere, ἴσως καὶ τάχα, id est, fortè & forsitan: παγίως δ' οὐδέν, id est nihil fixè. πῆγμα Græcis dicitur, quod compactum est: à πήγω, quod est figo siue compingo. Inde παγίως, pro solidè & certò. Accidentia quodammodo fluût. Substantia solida est: & eorû quæ dicuntur ad aliquid, ratio pendet aliunde: patris enim ratio perit patri, si moriatur filius, cuius: nihilo secius subsistat patris substantia. Quin & Latinis res soli dicuntur, bona immobilia: & à solo solidum dicitur, quod integrum est & compactum. Id Osci solum vocant pro toto Iuuenalis:

Nobilitas sola est atque vnica virtus,

Sic hanc vocem frequenter vsurpat diuus Hieronymus. Hinc Sextus Pompeius Festus, dicta putat solifer rea tela, quæ tota ferrea sunt: & hominem solertem, quòd omneis arteis calleat: & solenne, quod omnibus annis fit. Indidê & terram solum dicimus, quòd fixa sit & compacta, non profluens aeris & aquæ instar.

FVCVS.

Cognati. Rhetorici colores.

Quæ ad exornationes atque figuras se conferunt, apud Gallos prouerbio dicuntur, rhetoricis coloribus vti: hoc est, fucatis pigmentis, quibus nihil ineptius, si bonis sensentiis non fuerint con uncta. Huiusmodi sunt apud Lucianum de mercede conductis, tragœdiarum libri cocco, purpura, auro, argentóve foris amplificè decorati, intrò verò simulac inspexeris, nihil lætabile, nihil deliciosum deprehendas, sed adulteria infanda, incestus, sacrilegia, tu, pissimas cædes, & omne scelerum & impietatis genus. ... enim, vt antiquus Phocylides ait, ...

Diuitiæ elatum faciunt, scelera impia adaugent.

Vide, Aliud in titulo, aliud in pixide: suprà.

GARRVLITAS.

Erasmi. Citeria.

Citeriæ conuicium in homines impendiò loquaces olim iactatum est. Cato in M. Cælium: Quid ego dicerem amplius? quem denique credo in pompam vectitatum iri ludis pro Citeria, atque spectatoribus sermocinaturum. Festus Pompeius admonet, Citeriam dictam fuisse quãdam effigiem argutam ac loquacem, quæ ridiculi gratia in pompis vehi soleat, crepitum & strepitum assiduè ædens. Nunc in pompis non circumfertur Citeria, sed multi Citerias habent domi, lactitiis illis multò magis obstreperas.

Siculæ nugæ, Gerræ, Persolæ nugæ.

Siculæ nugæ prouerbio dicûtur res leuiculæ. Ausonius in epistola ad Symmachum:

Cogitans, inquit, non illud Catullianum,
Cui dono lepidum nouum libellum:
sed amargoteron & verius,
Cui dono illepidum, & rudem libellum:

non diu quæsiui. Tu enim occurristi, quem ego, si mihi potestas sit, ex omnibus vnum semper eligerem. Misi itaque ad te friuola gerris Siculis vaniora. Porrò Siculorum dicacitas nota est vererum literis. Nam Siculus fuit Epicharmus: ad cuius exemplar properare Plautus dictus est Horatio. Plautus autem in nugis ac iocis est immodicus, nec rarò ineptus. Porrò gerras Græci crates vimineas appellant. Ea vox postea vulgo pro nugamentis rebúsque friuolis vsurpata est, autore Festo Pompeio, hac quidem occasione, Athenienses cûm Syracusas obsiderent, & crebrò gerras poscerent, irridentes Siculi Gerras clamitabant. Hinc in prouerbium cessit. Vnde & familiares, quique inter se nugas omneis communicant, Congerrones vocantur. Suidas neutro genere γέῤῥα refert, vt Persicam vocem: quæ quidem tum arma declaret, tum quoduis defensaculum. Etymologicon Græcum addit, apud Siculos naturam muliebrem gerron appellari: γέῤῥα nanque dici, commutatione literæ, quasi δέῤῥα. δέῤῥας autem apud Græcos pellem significat: & gerra propriè defensacula sunt pellicea. Plautus in Pœnulo: Scitum per tempus hoc iam est verbum si ve bum vetus. Nam istæ blanditiæ mihi sunt, quod dici solet, gerræ germanæ. Ædepol liræ liræ. Germanas dixit, non Germanicas, ibsit, sed meras ac veras nugas. Quod autem Plautus vocat liræ, Græci dicunt λῆροι, side ... Vocem dictam putant à λήθω & ῥέω: quòd dictum fallens memoriam excidit. Quemadmodû & φλύαρος & φλυαρίας dictam à φλύω, & ῥέω: quòd superfluant, exundentque verbis garruli. Apud hunc ipsû Plautum & Persolas nugas legimus: opinor ob montes aureos, qui apud Persas esse perhibentur.

Χηναλώπηξ.

Theagenes, quòd esset garrulus ac stupidus more anserum & versipellis more vulpium, vulgari ioco dictus est χηναλώπηξ: voce composita ex ansere & vulpe. Quanquam Didymo magis probatur, anseris nomen additum, quòd auitio, ac præsertim anserinis supra modum delectaretur, videlicet vulpium more. Anseris iecur olim in summis erat deliciis. Huius adagij meminit Aristophanes in Auibus.

Cribro crebrius.

Scitè dictum est Plauto, nec fine prouerbij schemate. Cribro crebrius, pro eo quod erat, plurimis locis, ac passim: Villam integundam intelligo totam mihi. Nam nunc pellucet ea quàm cribrum crebrius. Vulgus de futili ac loquaci dicit: Tam solidus est quàm cribrum:

Larus.

Κέπφος λάρος, id est, Cepphus larus. In garrulum ac vecordem dicebatur, præcipuè qui cuiusuis rei cupiditate deceptus capitur. Ab auis ingenio ductum, quam spuma marina gaudere tradunt. Capitur autem ad hunc modum, Obiicitur spuma primùm longiore interuallo: deinde propius propiúsque. Postremo manibus gestantes exhibent. Larus itaque cibi auiditate captus comprehenditur. Aristophanes vtitur in Pluto. Interpres admonet cognomen esse prouerbiale. Rursum in Nebulis Cleonem Larum vocat, quòd furtis ac rapinis inhiaret. Lucianus in libello De mercede seruientibus, ... id est, Sumpta vero fiducia, venatum aggredere, si videtur, lari in morem, totam escam ore deuorans. Athenæus lib. Dipnosophistarum x. indicat autem hanc Herculi attributam à priscis, quòd & ille fuerit ἀδηφάγος, atque itidem βουφάγος esse vocatam. Olim præcipuus gurgitum luxus erat in piscibus, id quod omnium libri testantur, quicunque vel apud Græcos vel apud Latinos scripserunt de hoc genere. (Quo magis mirum est hodie religionis causa vulgus piscibus vesci.) Proinde congruet & in obsonatores, quòd larus auis piscium sit appetens.

Cepplus parturit.

Κέπφος ὠδίνει, id est, Larus parturit. Dicebatur in eos qui pollicerentur ingentia, deinde nihil promissis dignum præstarent. Est enim larus auis multa plumarũ copia circumtecta: cæterùm carnibus exiguis: pariens autem vociferatur. Recẽsetur adagium ab Aristophanis interprete, in comœdia cui titulus, Pax. Confine est illi,

Parturiunt montes: nascetur ridiculus mus.

Dicenda tacenda locutus.

Horatius:

—Dicenda tacenda locutus.

Tacenda & tacita à Græcis τὰ ἀπόρρητα dicuntur. Catullus ad Cornelium:

Si quicquam tacitum commissum est fido ab amico,
Cuius sit penitùs nota fides animi:
Me vnum esse inuenies illorum iure sacratum,
Corneli, & factum me esse puta Harpocratem.

Sic sanctum hominem se, ac fidei plenum significat. Vide apud Erasmum, Reddidit Harpocratem.

GLORIA.

Simulachrum sibi relinquere.

Simulachrum sibi fabricari & relinquere dicuntur, qui ingenij sui imagines, quasique statuas perennes posteris committunt. id quod fit libris edendis, quæ monumenta sunt hominum cariem non sentientia. Bud. Caueto: Præstantissimi quique homines, maximeque eximij animi & ingenij, simulachra sibi fabricantur in æuum perennatura. Greg. Theol. lib. j. Sentent.

Γραφεὺς δι' ὧν ἔγραψε τοῖς πίναξι δοκιμάζεται.

Pictor tabellis comprobatur editis.

Gloria ad Herculeas innotuit vsque columnas.

Arato Sicyonij æream columnam posuerunt, aliquot elegis inscriptum, Plutarcho referente. quorum primum huc adscribam, sed Latinè eandem rem continens:

Gloria ad Herculeas innotuit vsque columnas,
Inclyta virtutis maxime Arate tuæ.

Sentiebant Aratum ad extremam peruenisse laudem, vltra quam non possit crescere. Quòd si quis præterea quicquam laudis requirat, id perinde esse, ac si quis vltra columnas ab Hercule fixas conetur transire. Vltra enim has columnas nemini licet progredi. Ad Herculis columnas ab Erasmo nostro exponitur.

Miserum est alienæ incumbere famæ.

Carminis pars est ex Iuuenalis satyra octaua, vulgò iactata de iis, qui cùm nihil ipsi habeant proprium, quòd laudem mereatur, ad paternas & auitas laudes (vti claudi ad equum) recurrere solent. Quasi verò iis occini meritò non queat, Heroum filios esse noxas: & illud Dionysiodori Trœzenij apud Plutarchum in Arati vita, Erasmo interprete:

Quis patrem laudet, nisi proles indigna laudis?

Extant ad hanc sententiam multæ graues & argutæ veterum Græcorum sententiæ. Accius in Didalisco, Nonio referente:

Non genus virum ornat: generi vir forti loco.

Eleganter Ouidius sub Vlyssis persona:

Nam genus & proauos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco.—

Et Gregor. Theol. lib. j. Sentent.

Ὡς καλὸν εἶναι, ἢ καλῶν πεφυκέναι. id est:
Melius bonum esse, quàm crearier bonis.

Nec te quæsiueris extra.

Sententia prouerbialis est apud eundem Persium satyra j. qua monemur, neminem oportere in rebus gerendis famam popularem captare, nec alieno viuere iudicio: sed vt ex Ciceronis sentẽtia habetur, sufficere debere ad gloriam benefacti conscientiam. Vnde illud Virg.

— Pulcherrima primum
Dij moresq; dabunt vestri: tum cætera reddet
Actu tum pius Æneas.—

Sit igitur vir bonus & sapiens, iudex sui, vt idem Virg. dicit. Nec aliis (vt scribit Horatius) de se plus quàm sibi credat. Nec quærat quod à multis fit, quid de se homines loquantur. vnde illud emergit eiusdem Persij:

Et verum, inquis, amo: verùm mihi dicito, de me
Quis populi sermo?

Huic respondet quod idem satyra iiij. dixit:

Tecum habita.—

Ac si dicat: Teipsum iudica, & sola rectè factorum conscientia fruere. Cicero in Tusculanis quæstionib. lib. iij. Tuo tibi, inquit, iudicio est vtendum. Nemo enim debet se extrà, & ex alieno iudicio æstimare, sed populare iudicium, & plebeculæ famam floccipendere. Nec dissimile est hoc Horatianum, Serm. lib. j. saty. iij.

—Denique teipsum
Concute, non tibi quid vitiorum inseuerit olim
Natura, an etiam consuetudo mala: namque
Neglectis vrenda filix innascitur agris.

GRATITVDO.

Erasmi. Benefactorum memoria.

Vbi quid boni contingit alicui propter veterum benefactorum memoriam, quadrabit illud ex eodem libro:

Ὡς καλλιεργίης εὐεργεσίη μέγ' ἀμείνων.

Id est:

Officio fungi multo ac delinquere præstat.

Equo senescenti minora cicela admoue.

Ἵππῳ γηρῶντι τὰ μείονα κύκλα ὑπόβαλλε, id est, Equo senescenti minora cicela admoue. Admonet adagium, vbi vires per ætatem fatiscunt, respirationem ac refocillationem quandam à laboribus dandam: & decrescente robore, minuendos labores, augendam remissionem. Ductum aiunt ab equis militaribus, quibus senescentibus, leuius τελείτριον admouebant. Est autem τελείτριον ceu rotula quædam, publica nota, quæ igni candefacta, malis equorum imprimi consueuit. Zenodotus ostendit prouerbium extitisse apud Cratetem comicum in Samiis. Videtur carmen heroicum, si tantum legas κύκλ' ὑπόβαλλε. Nam κύκλα nondum reperi apud vllum authorem, præterquam apud Zenodotum. Trisippij meminit Hesychius. Videtur autem κύκλον aliquid esse non dissimile trisippio.

Ex Appendice Erasmi.

Merces constituatur amico.

Μισθὸς δ' ἀνδρὶ φίλῳ εἰρημένος ἄρκιος ἔστω.

Aequa viro merces fac præstituatur amico.

Pitthæi præceptum fuit celebratissimum, quo iubebat inter amicos ex æquo & vero debere omnia agi Plutarchus.

Polyd. Virg. Bos cognoscit possessorem.

In gratum, & agnoscentem accepta beneficia. Nouunt enim bubulcum, & à quo pascuntur boues. Poterit item argumento sumpto à minori, torqueri in ingratos: quomodo à Christo dictum in Iudæos, quòd à boue intelligentia vincerentur. Esa. j.

HONOS INDIGNO HABITVS.

Erasmi. Tragica simia.

Τραγικὸς πίθηκος, id est, Tragica simia. Prouerbiali conuicio dicebatur qui fungeretur honoribus, opibúsq; polleret, alioquin indignus. Simiã appellãt homuncionẽ, vix hominem, sed simulachrũ hominis magis. Tragicã addũt, propter fortunæ strepitũ & personã additam. Demosth. in oratione pro Ctesiphonte, Æschinẽ tragicam simiã appellat, quòd, quũ esset nequissimus, splendidis verbis probũ ciuẽ ageret. Cuius prouerbij meminit Philostratus in Aristide. D. Hieronymus in Epistolis ostẽdit hoc scomma iaci solere vulgò in Christianos, sed ab impiis, ethnicisq; perinde quasi vultu habituq; sanctimoniã præ se ferrent, cùm essent improbi. Quanquã hic locus in exemplaribus non eodem habetur modo, sicut admonuimus in scholiis

quibus verè diuini viri lucubrationes, (quo à piis hominibus, sed mediocriter doctis, possent in offensè legi) summis vigiliis emendatas illustrauimus. Conuenit & in eos, qui barba palliόque philosophos se profitentur, cùm cætera cultui non respondeant. Sic enim Plutarchus: οὔτε γὰρ φιλοσόφους πωγωνοτροφίαι καὶ τριβωνοφορίαι ποιοῦσι, οὔτε ἰσιακοὺς λινοστολίαι. id est. Neque enim alere barbam, aut gestare vile pallium, philosophum facit: neque lineis vestiri, Isiacos. hoc est, Isidis sacerdotes.

IGNAVIA.

ERASMI. Apud matrem manere.

Παρὰ μητρὶ μένειν. dicebantur qui per ignauiam semper domi manentes, nihil audent præclari facinoris. Pindarus Pythiorum Od. iiij. μή τινα λειπόμενον τὸν ἀκίνδυνον παρὰ ματρὶ μένειν. Id est: Ne quis immunis à periculo relictus apud matrem maneret. Loquitur, ni fallor, de Argonautis, qui audaci peregrinatione quærebant gloriam, Iunonis auspiciis. Molles & effœminati temporibus Augustini, μαμμόθρεπτοι dicebantur: siue quòd ab auiis essent educati, quæ nepotulos suos tenerius amant quàm ipsæ matres: siue quòd Græci μαμμὴν diminutiuè dicunt matterculam. Quin & hodie vulgus matris filium appellat adolescentem delicatiùs educatum. Ac tales dicebantur Matrissare.

ILLECEBRÆ.

ERASMI. Obolum reperit Parnœtes.

Ὀβολὸν εὗρε Παρνοίτης: id est, Reperit obolum Parnœtes. Accommodari poterit ad illos, qui nouum aliquod excogitarunt præmium, quo illectent. Natum aiunt à Callistrato Atheniensium reipublicæ principe, cui cognomen additum Parnœtes. Is enim instituit, vt in iudiciis & côcionibus numuli quidam distribuerêtur. Quam rem Comicorum insectatio vertit in prouerbium.

IMPERITIÆ.

ERASMI. Ἀπάλαιστος.

Motus & homines inconditos & arte carentes M. Tullius in Oratore testatur à Græcis appellari ἀπαλαίστους, quasi dicas à palæstra alienos: quòd in palæstra exercitati, etiam in cæteris actionibus venustatem quandam habent, quemadmodum indicat in Oratore ad Brutum: Non, inquit, vt in ea tamen omnia sint, sed vt sic adiuuent, vt palæstra histrionem. Talis est saltatio Cyclopica & Sileni. Verba Ciceronis ascribam: itaque qualis eorum motus quos ἀπαλαίστους Græci vocant, talis horum mihi videtur oratio, qui non claudunt numeris sententias. In libro De optimo genere dicendi, dixit palæstricè spaciari, pro, decoro numerosóque gestu incedere: Hæc, inquit, vitauerunt ferè omnes qui aut Attici numerantur, aut dicunt Atticè: sed quatenus voluerunt, sani & sacri duntaxat habeantur: sed ita, palæstricè in Xysto spaciari vt liceat, non vt ab Olympiis coronam petant. Quin hoc ipsum, ab Olympiis coronam petere, prouerbij speciem habet: pro eo quod est, è rebus arduis magnam ac solidam affectare laudem: hoc est in causis seriis & grauibus vincere. Qui priuatim in porticibus ad voluptatem disserunt, in Xysto spaciantur: qui in foro causas graues agût in solem & puluerem prodeunt, magnum periculum magnæ laudis spe suscipientes.

Pedibus ingredior: natare enim non didici.

Πεζῇ βαδίζω· νεῖν γὰρ οὐκ ἐπίσταμαι.

Id est:

Ambulo pedes: nandi imperitus scilicet.

Prouerbialis senarius, in eum, qui maiorum rerum imperitus minutioribus negotiis sese exercet. Aut qui propter imperitiam priuatus & humilis viuit: aut qui sese necessariò confert ad aliud genus, quádoquidem ad illud aut illud nequaquam est idoneus: veluti siquis negociator fiat, ad literas indocilis. Refertur huic adsimilis versus

Πεζῇ βαδίζω, οὐκ ἐπίσταμαι σκάπτειν.

Id est:

Fodere imperitus, pedibus ambulo meis.

Apud Aristophanem in Auibus sycophanta similiter excusat suam professionem:

Τί γὰρ πάθω; σκάπτειν γὰρ οὐκ ἐπίσταμαι.

Id est:

Quid quæso facerem, quando fodere nescio.

Huc videtur referendum & Euangelicum illud: Fodere non valeo, σκάπτειν οὐ δύναμαι. Fossionem enim pro quauis opera mercenaria posuit. Aristophanes in Vespis:

Συγγνώμην ἔχε· κιθαρίζειν γὰρ οὐκ ἐπίσταται.

Id est,

Ignosce: neque enim canere doctus est cheli.

Nimirum alludens ad vulgatum adagium, perinde quasi dicat: Reliquarum imperitus artium, furto tantùm rem parat. Item in Equitibus:

Οὐδὲ μουσικὴν ἐπίσταμαι. Id est:

Ne musicam quidem scio.

COGNATI. Chesippus.

Hoc nomine vulgò imbecilli consilij, nulliúsque industriæ homo significatur: quo etiam nomine contumeliæ causa vocatus fuit Chrysippus à Zenone Epicureo: vt testatur Cic. in lib. De natura Deorum.

IMPOSSIBILIA.

ERASMI. Quod fieri non potest, nec incipiendum quidem est.

Alibi retulimus, ἀδύνατα θηρᾷς: id est, Impossibilia venaris. Quod aliis verbis expressit Sophocles in Antigone:

Ἀρχὴν δὲ θηρᾶν οὐ πρέπει τἀμήχανα.

Id est:

Quæ efficere nequeas, nec vel ordiri decet.

Verba sunt Ismenes, deterrentis Antigonem, ne Polynicem sepeliat aduersus regium edictum.

Frustrà niti, dementiæ est.

Rursus in eadem ita loquitur: — τὸ γὰρ

Περισσὰ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.

Id est:

Frustranea agere, insignis est amentiæ.

Non solùm amentię est, iniusta agere, verumetiam superuacanea. Ex iniustis interdum aliquod est lucrum, ex superuacaneis nullum.

IMPROBI.

ERASMI. Ætoli.

Αἰτωλοὶ dicti sunt olim ioco prouerbiali, qui iuxta mores Ætolorũ petaces essent & improbi. Allusum est enim ad vocem: quemadmodum auidi munerum Doricè loqui dicebantur, sic αἰτωλοί. dicti videntur, quòd omnia petant, παρὰ τὸ ὅλον αἰτεῖν. Meminit Stephanus.

Alieno ferox præsidio.

Si quæras, innuere, quod ferox sit quispiam, & improba moliatur, id eum non facere domesticis viribus fretum, verùm alicuius potentioris fultum præsidio, qui clàculum illi suppeditat & animum & opem (quemadmodum vulgus nostratium suspicatur ducem Geldriæ tot iã annos negotium facessere nobis, dissimulatis Gallorum suppetiis) illud accommodes licebit eodem ex libro:

Οὐκ ὅ γ' ἄνευ θεοῦ τάδε μαίνεται, ἀλλά τις ἄγχι
Ἕστηκ' ἀθανάτων νεφέλῃ εἰλυμένος ὤμους. Id est:
Ista quidem hic nequaquã audet sine numine, verũ
Adstat diuûm aliquis, humeros caligine tectus.

Liba Coalemo.

Σπένδε τῷ Κοαλέμῳ: id est, Liba Coalemo. Côpetit in eũ, cui sua improbitas fuit bono. Fingit enim Comicus dæmonis nomẽ, improbitatẽ innuẽs. Perinde quasi quis dicat, Sacrifica μωρίᾳ, si quis morionẽ agẽs, euectus sit ad opes ac dignitatẽ. Nã Grecis κοάλεμος fatuũ ac stultũ significat, à κοεῖν, pro νοεῖν. Nã Callimachus pro νοεῖν dixit κοεῖν

Hinc ἀπαλόγους νοῦ, pro νοῦ, & ἀλύω, quòd mente erret. Simili figura Gratiis litasse dicuntur, qui fortunati sunt in amicitiis conciliandis. Habent & temulenti Comum deum, & fures deam Lauernam. Itaq; furtis ditato, facetè diceretur Liba Lauernæ.

Omnibus modis nocens.

Oresti percontanti, quib. modis esset molesta Clytemnestra, manibus an veneno, respondet Electra,

Καὶ χερσὶ καὶ λύμαισι καὶ πάσῃ κακῇ.

Id est,

Manu & venenis & malis demum omnibus.

Quadrabit in hominem, modis omnibus perniciosum, fucis, vi, verbis, factis.

Macula. Labes.

Frequens est apud M. Tull. vt hominem infamem ac scelerosum, maculam, labem, sordes, lutum appellet. pro eo Plautus, citante Festo. suasum dixit,

Quia tibi suasio infecisti propudiosa pallulam.

Suasum Festus putat esse maculam, quæ fit in veste alba è stillicidio fumoso. Plautin. Trochaicus quadrabit in eos, qui famam honestam vel a maioribus traditam, vel benefactis partam, aliquo scelere contaminant.

EX APPEND. ERASMI.

Reiicientis culpam.

Ἀλλά με δαίμονος αἶσα κακὴ καὶ ἀθέσφατος οἶνος. Homer.

Id est,

Mi mala fata Deûm nocuerunt, visq; Lyæi.

quò pertinet apologus de gibboso quodam, qui cùm suam ipsius vmbram in sole conspicaretur, gibbum suum in solem reiecit.

IVNII. Sinistras literas edoctus.

In hominem inuenustum, & peruersi ingenij maléque feriati, illud dici conueniet quod apud Athenæum libro xiij. loquitur Mirtylus: δοκεῖς μοι ἐκείνων εἶς τις, οὓς ἐδίδαξαν ἀριστερὰ γράμματα μοῦσαι. id est, Videris mihi ex illis esse vnus, quos literulas Musæ docuère sinistras. est enim hemistichium heroicum. Idem refert ex Theogneti Phasmate hunc sénarium,

Ἐπαιδεύθης εἰς τὰ σκαιὰ τοῦτο γράμματα.

Id est,

Inepte læuas imbibisti literas.

COGNATI. Iapetus.

Iapetus cœli & Terræ filius fuit, gigas potens & proterui ingenij, magisq; filiorum, quàm sua virtute clarus. De eo Valerius Flaccus lib. j. Ouid. j. Metamor. Syllius lib. xij. In Saturnalibus Luciani Saturno æqualis Iapetus dicitur. Pro deliro apud Aristophanem ponitur, citante Suida: Neque acceptarum plagarum memor, ob ætatem, quæ te ab infantia nutriit, & educauit, Iapetum me vocabis.

Λυκάωνες.

Hodie Papistæ & mendici monachi, vulgari conuicio dicuntur λυκάωνες, à Lycaone Arcadiæ tyranno in Iouem contumelioso, & in homines violenter iniurio, quem ideo Iupiter in lupum transformauit. Monachi autem mendici humano vestitu abiecto, in monasteriis cucullam ac aliam vestem induunt, transfigurantúrq; in lupos, & cum cæteris eiusdem generis congregantur: qui si abiecta cuculla humanam vestem receperint, rursum restituuntur. Eorum secta ac superstitio Lycánthropia dicitur, atque iidem λυκάνθρωποι appellantur. Sed gregis Franciscanorum vir & hircus, Gardianus dicitur: reliquorum porrò, Prior. Sed hæc multo latius, & plurib. authoritatibus in adagio alio à me differuntur.

IMPRVDENTIÆ.

COGNATI. Non putaui.

Hæc vox vim prouerbij habet: qua frequenter se purgant, qui propter imprudentiã peccarūt. cui planè respondet hæc Græcorũ: οὐκ ᾤμην: quã vsurpauit Polyb. lib. x. historiæ, cùm accusaret Marcellum, quòd se collegamque temerè in insidias coniecisset, nimia cupiditate dimicãdi cum Annibale. peccato. n. ipsius exposito, vnde penè interitus rerum Ro. natus est: cùm itidem antea docuisset in viliorib. hominibus periculum earum rerum subeundum esse, non in persona imperatoris, addidit certissimam notam esse imperitiæ ducis ac tarditatis, dicere, Non putaui. Quis vnquam sperasset hoc futurum, quare non posse vllo modo ita defendi. Verba ipsius hæc sunt: τὸ μὲν γὰρ λέγειν ὡς οὐκ ᾤμην, τίς γὰρ ἂν ἤλπιζε τὸ τοιοῦτο γενέσθαι, μέγιστον δοκεῖ μοι δ' εἶναι σημεῖον ἀπειρίας στρατηγικῆς καὶ βραδυτῆτος. Sed etiam Plutarchus in libro de Tranquillitate animi, cùm antea docuisset habitum illum animi Anaxagoræ, qui audita morte filij dixit, Sciebam me genuisse mortalem. non esse solùm laudandum, sed etiam imitandum: illo enim modo nihil nouum & inexpectatum accidere posse, addidit, αἱ γὰρ πρὸς ταῖς ... [illegible] τὸ οὐκ ᾤμην, καὶ πολλάκις τὸ ... [illegible] σφαλῆναι. Collegit enim omnia, quæ cùm insperatum aliquid contigisset, parum prudentes homines, & qui nunquam conditionem rerum humanarum meditati fuerant, dicere consueuerant. Cicero pro Ligario. omnem vnã rationem colligens parem huic, aptam aduentam impetrãda, culpáque confessa pœnam euitandam nunquam, hoc modo: Ignoscite iudices, errauit, lapsus est, non putauit, si vnquam posthac, ad parentem sic agi solet. Simonem etiam Terentianum eodem consilio. existimauit eruditus interpres idem verbum protulisse, cùm errorem animi sui indicauit, falsóque se sensisse de moribus officiisque filij confessus est. Sic enim ait: Hæc ego esse putabam omnia humani ingenij, mansuetique animi officia. Ita enim locum hunc Donatus declarauit: Putare est eius, qui simplicitate pectoris aberrauit. Demosthenes in j. Philipp. ... [illegible] i. Illud quidem turpe est, postea aliquando dicere, si quid acciderit, Quis enim putasset hæc futura esse? haud dubiè. oportebat vnum facere, & alterũ non facere. Non expectaram, siue, Non putaram, voces sunt, quas turpissimas censuit Iphicrates, teste Plutarcho in Apophthegmat. Et Cic. j. de Offic. de decore non carere innuit.

IMPVDICITIÆ.

Δωριάζειν.

Δωριάζειν, olim dicebantur, qui corpore parum decorè nudato incedebant: ductum à virginibus quæ in Peloponneso discinctæ, & absq; tunicis esse consueuerunt tantùm pallio tectæ vtrinq; fenestrato, per quod patebant nuda corporis. Apud Lacedæmonios autem virgines certis diebus totæ nudæ incedebant. De Romanorum multitiis pellucentibus multa queritur Iuuenalis.

ERAS. Anus hircum olet.

Γραῦς αἰγίζει. id est, Anus hircum redolet. De vetula libidinante: propterea quòd alarum ac reliquarum partium odor excitatur ad libidinem incensis. Horatius in anum huiusmodi:

—Nanq; sagacius vnus odoror
Quàm canis acer, vbi lateat sus.—
Polypus an grauis hirsutis cubet hircus in alis,

Hedera lasciuior.

Non sine prouerbij specie dictum est, quòd hederę natura sit, omnia complexu suo vincire. Vnde Flaccus arctissimum amicæ complexum significare volens, ait in Odis,

Arctius atq; hedera procera astringitur ilex,
Lentis adhærens brachiis.—

Rursus alibi: Lasciuis hederis ambitiosius. Sed complexu suo enecat arbores: quod idem amantibus faciunt lasciuæ puellæ. Vnde Romæ Flamini diali nefas erat tangere hederam, atq; adeò ne nominare quidem fas erat. Hoc ęnigmate declarauit antiquitas, quanta puritas, quantaq. castitas deceat sacerdotẽ, atque adeò quanta libertas. Nam amare, mera seruitus est. Nec anulũ solidum gestare concessum erat, aut vllum omninò in corpore nodum habere, vt testatur Festus Pompeius: opinor quòd oporteat

sacerdotum ab omni angore liberum esse, nec vllius mali sibi conscium.

INANIS OPERÆ.

Erasmi. Asino fabulam.

Galenus [Greek] li. [Greek] i. Reliquis verò tam inutile fuerit scriptū, quàm si quis asino narret fabulam. Extat in Græcorum Collectaneis, [Greek] i. Asinō quispiam narrabat fabulam, at ille mouebat aures. Ad hoc allusit Galen. lib. De differentia pulsuum ij. [Greek] i. Ad hæc senex quidem ille, velut asinus quatiebat auriculas. opinor, quòd non assentiretur. Existimo nobis de his aliàs dictum nonnihil.

Aquam è pumice postulas.

Superiori nō admodum diuersum quod apud Plautum poetam legitur, Aquam è pumice postulare: pro eo quod est, frustra ab alio petere, cuius ipse à quo petas, maximè sit indigus. Nihil enim pumice lapide siccius, nihil siticulosius. Perinde ac si quis ab indoctissimo doceri postulet, ab inconsultissimo consilium expectet, ab egeno munus, ab inope præsidiū, deniq; ab auaro ac tenaci pecuniam. Plaut. Nā tu aquā è pumice nunc postulas, qui ipsus sitiat. Pumex (inquit idem) non æquè est aridus, atq. hic senex. Est autem pumex lapis cauernosus, quo solent poliri codices: natura adeò siccæ, vt si in vrceū bullientem immiseris, feruorem extinguat: non solùm ad tempus, sed in totum. Nec aliud in causa putat esse Theophrastus, nisi quòd vehementissima siccitate spumam totam ad se trahere nitatur. Meminit & de Chio quopiā Eudemo, qui pumice acri consperso aceto, munire sese consueuerit, vt post septimam ellebori potionem, nec balneis, nec vini potatione prouocaretur ad vomitum.

Bovilli. Qui plura ambit, malè astringit.

In eos, qui plura quàm vires ferre queāt, affectant, & in suos humeros recipiunt: more rusticorum, qui dum manipulos plures aut maiores quàm brachiorum complexus ferant, non arctè adstringunt, excidere denuò patiuntur. Trahi poterit ad omnes, qui animum diuersis studiis distrahunt, & nullā scientiam aut artem intactam relinquunt: irrito scilicet conatu, communibus iocis dignissimo. Extat in hanc sententiam elegantissimum Iunij emblema, in eius opere decimum & sextum.

Cognati. Suadere surdis.

Dicitur, vbi quid frustra fit, & iis qui intelligere nō curant, seu non intelligentibus, suadere aliquid tentatur. Lucret lib. v.

> Nec ratione docere vlla suadereq; surdis
> Quid sit opus facto.

Vide apud Erasmum nostrum: surdo oppedere, canere, fabulam narrare.

INCERTVS EVENTVS.

Erasmi. Vanæ coniecturæ.

> —[Greek]
> [Greek]—
> Homer.

Id est,

> At permulta auium versatur in aere turba,
> Quarum non quæuis portendere idonea fatum.

In eos, qui de euentu negocij solent augurari, & sic de exitu pronunciant, ac si perfectam haberent futuri cognitionem: quò fit, vt sæpissimè mendaces deprehendantur. [Greek], ait Isocrat. & Pindar. Olymp. xij. [Greek].

INCONSTANTIÆ.

Erasmi. Subere leuior.

[Greek], id est, Subere leuior. Prouerbialis hyperbole, in homines inconstantes & lubrica fide. Suberis enim lignum cauernosum, quod in aqua non sidit, verumetiam retibus & natātib. alligatur, ne possint sidere. Horatius in Odis,

> —Quanquam sidere pulchrior
> Ille est: tu leuior cortice, & improbo
> Iracundior Adria.

Strabo lib. j. inter hyperbolas prouerbiales hanc quoque commemorat, Subere leuior vmbra. Quanquam hic locus apud Strabonem non caret suspicione mendositatis. Græca sic habent: [Greek]. Hæc ita vertit Gregorius Typhernas, siue Guarinus: Et sicut nonnulli super excessibus excessus sunt, vt illud, Leuiorem subere vmbram: & illud, Formidolosiorem lepore Phrygem: & illud, Ager minorem tellurem habet quàm epistola Laconica. Primùm vmbram esse leuiorem subere, non est, insignis hyperbole, imò nulla potius est, vt iam demus, Græcè rectè dici [Greek]. Vnde hîc pro [Greek], legendum arbitror [Greek], vt sic dicta sit suberis vmbra, quemadmodum dicimus vmbræ somnium. Item [Greek], id est, timidiorem lepore Phrygem: quo modo legisse videtur interpres. Nec absurdum, si intelligamus Phrygium leporem, veluti cæteris pauidiorem: quòd ea gens imbellis habebatur; & effœminatā delicijs. Pindarus in Pythiis hymno secundo metaphoram flexit ad laudem hominis: qui quanquam pressus calumniis malorum, non deiicit tamen animum, sed se suapte natura recipit in apertum: vnde & [Greek] appellat. i. suber quod tingi nequeat. Huc respexit Horat. Epist. lib. j. de Vlysse loquens,

> Dum sibi dum sociis reditum parat, aspera multa
> Pertulit aduersis rerum immersabilis vndis.

Ad vtrumuis paratus.

Hominem ad vtranq; fortunā instructum, ludicris pariter ac seriis accommodatum; aut qui nôrit cum bonis pariter ac malis cōuenire, notabimus hoc carmine, quod est in Iliad. η.

> [Greek]

Id est,

> Noui equidem clypeum dextra, læuaq. mouere.

Manuari.

Sicut fures multis artibus instructi sunt, ita studium illorum variis nominibus appellabatur: velut Inuolare & Manticulari. pro eodem Laberius, citante Nonio Marcello, dixit, Manuari. Nec dubium, quin ea vox ioco populari fuerit iactata: quemadmodum & hodie, quoniam furandi verbum nimis odiosum est, mitiore verbo dicūt, Digitauit, si quid furto sublatum volunt intelligi, simul vt effugiant actionem iniuriarum: Quid ais? Appellas me furem? Nequaquam, sed manuatorem. Huiusmodi voces obsoletæ non carent gratiā, si in loco adhibeantur, nec sine [Greek], Vt prisci loquebantur: aut, Vt veterę verbo vtar.

Mæandri.

Quum res agitur non simpliciter, sed vafris & obliquis cōsiliis, Mæādros dicimus: metaphora sumpta à fluuio Mæandro, qui sinuosus ac flexuosus labitur: vnde & nomen habere

habere videtur, quasi oberret, quærens hominum consortia. M. Tullius in Pisonem: Quos tu Mæandros dum omnes solitudines persequeris, quæ diuerticula flexionésq; quæsisti? Vtitur & Prudentius in hymno, quod alibi nobis citatum est in prouerbio Labyrintho. Fluuius est, Lydiam flexuosis recursibus perfundens. De quo Plin. lib. v. cap. xxix. Mæander ortus è lacu in monte Aulocrene, plurimisq; affusus oppidis, & repletus fluminibus, crebris ita sinuosus flexibus, vt sæpe credatur reuerti: Apamenam primùm peruagatur regionem: mox Eumeneticam, ac dein Bargylioticos campos: postremò Cariam, placidus, omneisq; eos agros fertilissimo rigans limo: ad decimum à Mileto stadium, lenis illabitur mari. Est & picturæ genus Mæander, in morem labyrinthorum flexuosis ambagibus implexum, quod oris chlamydum addi solet. Vnde Maro Æneid. lib. v.

> Victori chlamydem auratam, quam plurima circum
> Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit.

Verisimiliter mentiens.

In eum qui falsum perinde quasi verum sit, narret, quadrabit illud ex eodem libro,

> Ἴσκε ψεύδεα πολλὰ λέγων ἐτύμοισιν ὁμοῖα.

Id est,

> Plurima narrabat figmenta simillima veris.

Dictum de Vlysse. Notatur & apud Platonem, quod Homerus Vlyssem induxerit mendacem, Achillem contrà veracem.

Cauendum ab eo qui semel imposuit.

Qui se negabit habere velle commercium cũ eo à quo semel sit deceptus, vsurpabit illud ex eodem libro:

> Οὐδ' ἂν ἔτ' αὖθις ἔγωγε συμφράσσομαι, οὐδὲ μὲν ἔργον·
> Ἐκ γὰρ δή μ' ἀπάτησε καὶ ἤλιτεν· οὐδ' ἂν ἔτ' αὖτις
> Ἐξαπάφοιτ' ἐπέεσσιν, ἅλις δέ οἱ· ἀλλὰ ἕκηλος
> Ἐρρέτω.—

Id est,

> Hoc ego cùm nihil aggrediar: neque enim expedit vnquam.
> Quippe vbi frustratus semel est, ac fraude fefellit,
> Non iterum mihi verba dabit stulto: semel illi hoc
> Sit fecisse satis. quin posthac ille quiescat,
> Ac valeat.—

Mens læua.

Frequenter hominum mens læua est, & pessima pro optimis sequuntur, optima pro pessimis repudiant. Ad hanc sententiam facit illud ex Iliad. σ.

> Ἕκτορι μὲν γὰρ ἐπῄνησαν κακὰ μητιόωντι,
> Πουλυδάμαντι δ' ἄρ' οὔτις, ὃς ἐσθλὴν φράζετο βουλήν.

Id est,

> Consilium Hectoreum laudabat inutile quisq;,
> Nemo Polydamanti: at hic dabat vtile solus.

Φελλίνας.

Φελλίνας leuis dicitur, quasi dicas suberinus. Nã φελλὸς cortex est arboris semper fluitans, qui Latinis dicitur Suber. Vnde & φελλεὺς dicitur locus asper ac petricosus, aptior ad pascẽdas capras, quàm ferendas fruges, quòd terra veluti supernatet saxis. Vnde & φελλόδρυς dicitur, quod fluitat, nec habet radices. Quin & hodie lingua Britannica commodum hominem miniméq; difficilem, φελλίνα vocat. Hanc morum leuitatem Græci vocãt εὐήθειαν: quæ vox in vitium sonat. Plato lib. De Repu. 3. Εὐλογία ἄρα καὶ εὐαρμοστία καὶ εὐσχημοσύνη καὶ εὐρυθμία, εὐηθείᾳ ἀκολουθεῖ, οὐχ ἣν ἄνοιαν οὖσαν ὑποκοριζόμενοι καλοῦμεν ὡς εὐήθειαν, ἀλλὰ τὴν ὡς ἀληθῶς εὖ τε καὶ καλῶς τὸ ἦθος κατεσκευασμένην διάνοιαν. id est, Ergo sermonis probitas, morũ compositio, decus & concinnitas sequitur εὐήθειαν, non hanc inquam, quam vitio blandientes vocamus eo nomine, quasi sit morum bonitas, quum sit amentia, sed mentẽ verè moribus bonis pulchrisq; instructam. De his nonnihil attigimus in prouerbio, Subere leuior. De profundo sulco animi, dictum est aliàs.

Suberinus. Subere leuior.

Φελλίνας, πολλοῦ κουφότερος. In hominem lubrica fide. Suberis lignum cauernosum in aqua non sidit, imò aliis ne sidat alligatur. Horatius. Strab. Hinc φελλόδρυς fluitare est, & radicibus carere. Iam dictis annumerari possunt & hæc: Vtroq; pede claudicare: Duob. dominis seruire. Neq; calidum esse, neque frigidum. Hebræa omnia.

Præsentibus offenditur.

Plato in Axiocho: Quod vitę genus quisquam institutum, quámve artem deliget, vt non de ea, atq; præsentibus offendatur?

Liquida tempestate liquidior.

Traiano in Mostell. de patre filio minimè irato: Tam liquidus est, quàm esse tempestas solet. Periplectomenes in Milite de se: Opus lenis? leniorem dices, quàm mutum est mare: Liquidiusculúsque ero, quàm ventus est Fauonius. Monstrosas aliquis putarit esse translationes: sed profectò è media rerũ natura arcessitæ sunt. quid enim aere puro, sereno, & quasi renidente lætius, blandius? Fauonium nominauit, alludens ad vocis etymon, & vẽti naturam: qui, vbi maritimus non est, verè est ζωηφόρος. At vnde, inquis, liquidum est serenum? Sunt qui putent liquidum primaria notione idem esse quod humidũ, & deducũt à λείχειν. Mihi verò, ab eo tempore, quo apud Prudẽtium eam vocẽ toties attributã videbam aeri, spiritui, menti, longè aliud in mentem venit: nempe eam propriè valere fluxile διάχυτον, facilè in omnes partes loci sui sese spargens, vt respondeat ἐνεργητικῷ suo, liquare. Ausus sum etiam non semel inter æquales meos adserere, descriptione illa (difficulter finiri termino suo, facile alieno) liquorem potius notari, quàm madorẽ seu humidũ aquę, teste Aristot. meteor. 4. maximè propriũ: cùm liquor proprius aquæ aquę minime sit, qui potius aeri & igni peculiaris & indiuulsus inest. quo enim corpus rarius est, hoc facilius alieno termino formatur. Liquet de nostro igne, qui tamẽ de genere mistorũ est. quid de illo simplice, & puro puto elemento rarissimo existimandum? Atque hac ratione, cùm ignis & aer liquidissima sint corpora, ideóq; maxime limpida & tralucida, seu διαφανῆ: factum puto vt liquidum etiam pro claro, puro, sereno accipiatur, opponatúrq; turbido, impuro, fæculento: quod quo magis tale est, hoc minus per continentis loci partes omnes sese extendit, eóque longius à liquidi ratione abest. Affinxerunt istis alij, diffusione res percolari paulatim, eóque liquida pro claris poni. Verùm hoc commentum illi sibi habeant. quid enim igni & aeri cum colo? aut quid opus tam lõge ad impura mixta abire: præsertim cùm ea neque omnia, neque primaria ratione per diffusionem percolentur. Hæc etsi nuper cum aliis communicauerim priuatim: quia tamen ab iis non satis rectè accepta video, publicare volui.

IN DEPREHENSOS.

ERASMI. In saltu vno duos apros capere.

In saltu vno duos apros capere, est eadem in re duos pariter deprehendere. Plautus in Casina,

> Iam ego vno in saltu lepide apros capiam duos.

INDVSTIRÆ.

POLYDORI VIRGILII. Torcular calcaui solus.

De eo qui egregium & laboriosum facinus nullis adminiculis, sed propriis conficit Esa. 63. Tractum ab iis qui in lacu vuas premunt pedibus.

Bœotissare.

Inter conuicia quib. Æschines lapidat Demosthenẽ, etiam illud obiecit, quòd Bœotorum more vociferaretur immodicè & indecorè; ταῦτα δὲ μου μεταξὺ λέγοντος ἀναβοᾷ παμμέγεθες Δημοσθένης, ὥσπερ τούτους οἱ συνεπεβοήθει ἡμῶν. καὶ γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς βοιωτιάζει. id est, Hæc me loquente vehementer exclamat Demosthenes, quemadmodum

ptati, & voluptas dolori: hac figura, vt os habeat obligatum atque signatum. hoc ænigmate significantes, eos qui dolores & anxietates animi dissimulant, patientiæ beneficio ad maximam peruenire voluptatem. Huiusmodi fermè Macrobius lib. in Somnium Scipionis j. Desinam si Æschyli versum ascripsero, quem Iulius Pollux lib. vj. c. xj. testatur extare apud Aristophanem,

Ὀξυγλυκύ τ' ἀρχαϊκῆς ῥοιᾶς.

Id est,

Huius enim pomi grana gratam quandam habent acrimoniam. Ad eundem modum temperata est vita mortalium.

Cilicium exitium.

Κιλίκιος ὄλεθρος, id est, Cilicium exitium. De crudeli & immani dicebatur. Cilices enim ob piraticam quam exercebant, & assiduas hostium deprædationes, infames erant immanitatis & crudelitatis nomine. Quapropter & Attici vindictas acerbiores, κιλίκιος appellabant. Meminit præter alios Hesychius. Similis formæ est, quod apud Iureconsultos legimus Isauricum, pro crudeli immanique latrone.

Fortuna prorsus aduersa.

Cùm res bonis instituta consiliis, tamen malè cedit, illud apposite dixeris ex eodem libro,

—Θεός τις ἐστιν ἐχθρός.

Id est,

Infensus deus est aliquis.—

Item in ζ.

Ἀλλ' ὅτι δὴ καὶ κεῖνος ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσιν.

Id est,

Ille vbi iam inuisus diuis etiam omnibus esset.

Magis quàm sol Heracliti.

Qui sine spe reparationis deficiunt, eos Socrates apud Platonem De rep. lib. vj. μᾶλλον τοῦ Ἡρακλειτείου ἡλίου ἀποσβέννυσθαι, hoc est, magis ipso Heracliti sole extingui dixit. Agit illic de senibus, qui ad perdiscendas philosophiæ difficultates idonei non sunt, in adolescentia defatigati. Heraclitus enim existimauit solem scaphæ speciem habere, eiúsque lumen deficere, quoties cauum ad superiora vertitur, sed rursus fieri lucidum, postquam inuertitur. Non dissimile somnium de sole prodidit Xenophanes, qui putauit eum in occasu perire, sed exortu nouum fieri solem. At senes nunquam renouantur ad vigorem iuuenilem. Huc allusisse videtur Horatius in Odis,

Damna tamen celeres reparant cœlestia lunæ,
Nos vbi decidimus, &c.—

Quasi dies dicta sit.

Olim rei solent esse mœsti, squalidíque, ac lugentibus similes, quo iudices ad misericordiam inflecterent. Hinc illud Plautinum in Asinaria:

Quem videam æquè mœstum esse, vt quasi dies dicta si siet.

Causa cadere, Formula cadere, Ex iure manu consertum.

Quemadmodum prisci Iureconsulti dicebant aliquem ex iure manu consertum vocari, cui lis intendebatur: ita causa cadere dicebatur, qui malè agendo ius agendi perdidisset. Vtrunque fiet παροιμιῶδες, si accedat translatio: veluti si quis dicat: Theologi Laurentium Vallam ex iure manu consertum vocare non desinunt, quòd homo grammaticus materias theologicas occupauerit. Vtrumq; est apud M. Tullium eodem libro, sub persona Scæuolæ: Quod verò in extrema oratione quasi tuo iure sumpsisti, oratorem in omni sermonis disputatione copiosissimè posse versari, id nisi in tuo regno essemus, non tulissem, multisq; præessem, qui aut interdictos tecum contenderent, aut te ex iure manu consertum vocarent. & aliquanto pòst, quum Hypsæus maxima voce plurimis verbis à M. Crasso prætore contenderet, vt ei quem defendebat, causa cadere liceret: Cn. autem Octauius, homo consularis, non minus longa oratione recusaret, ne aduersarius causa caderet. Idē pro L. Murena: Et si turpe existimas te aduocato illum ipsum quem contra veneris, causa cadere. Meminit & Quintilianus lib. vij. cap. iiij. Apud priscos superstitiosè seruabatur, vt qui in actione instituenda vel verbo lapsus esset, causa caderet. cuius superstitionis vestigia non exigua adhuc resident apud Anglos, interdum totum instrumentum reiicientes, si cognomen aliquod vna litera secus fuerit scriptum. Iustinianus Institutionum iuris lib. iiij. titul. de actionibus, paragrapho, si quis. Si quis, inquit, in intentione sua plus complexus fuerit quàm ad eum pertineat, causa cadebat. id est, rem amittebat, nec facilè in integrum restituebatur, nisi minor erat xxv. annis, &c. Proximo autem paragrapho, vocem hanc Plus, ostendit quadrifariam intelligi: re, tempore, loco & causa. Re, si quis pro decem aureis petat viginti. Tempore, si quis ante diem vel ante conditionem petat. Loco, si quis Romæ petat, quod Ephesi promissum est. Causa, si quis stipulatus Stichum aut viginti aureos, petat Stichum pura actione, cùm electio sit promissoris. Pro eodem dici videtur Rem amittere, Litem perdere, & formula cadere. Iustinianus lib. iiij. tit. De exceptionibus, paragrapho, appellantur: Cū temerè, inquit, rem in iudicium deducebant, & consumebant, qua ratione rē amittebant. Horat. in Sermonibus,

— Et casu iam respondere vadato
Debebat: quod ni fecisset, perdere litem.

Quintilianus lib. iij. cap. viij. Neq; ignoro multa transferri in omnibus ferè causis, in quib. cecidisse quis formula dicitur: hæ sunt quæstiones: An huic, an cum hoc, an hac lege, an apud hunc, an hoc tempore liceat. Seneca lib. Episto. xlix. de philosophis agens, qui vocum argutiis ostentabāt eruditionem: Quid enim, inquit, aliud agitis quum eum quem interrogatis, scientes in fraudem inducitis, quàm vt formula cecidisse videatur? Sed quemadmodum illum prætor, sic hos philosophia in integrum restituit, ita Seneca. Quin hoc ipsum In integrum restituere, si à foro transferatur ad alia, παροιμιῶδες est. Poterit ita deflecti. vt dicatur causa cecidisse, qui ius obiurgandi filiū amisit, quòd eum suo exemplo aut largitione ad nequitiam prouocārit. Illa porrò sermonis formula. Ex iure manu consertum, ab ipsis duodecim tabulis sumpta videtur: quemadmodum indicat Aul. Gellius libr. Noctium Attic. xx, cap. ix. Antiquitùs inter quos erat de agro aut simili de re controuersia, in rem præsentem veniebant, & apud prætorem vindiciarum causa manus conserebant: hoc est, alter alterius manum corripiebat. Sed quum propagatis Italiæ finib. grauarentur prætores vindiciarum causa longius proficisci, institutum est, vt litigantes non ex iure apud prætorem manum consererent, sed ex iure manu consertum, vocarent: hoc est, alter alterum ex iure ad conserendum manum in rem de qua ageretur, vocaret: simulq; profecti in agrum de quo litigabatur terræ aliquid ex eo, aut vnam glebam in ius in vrbem ad prætorem deferrent & in ea gleba tanquam in toto agro vindicarent. M. Tullius l. 7. Epistola. vij. scribens Trebatio iureconsulto: Tantùm metuo, ne artificium tuum tibi parū prosit. Nam vt audio, istic

Non ex iure manu consertum, sed mage ferro
Rem repetunt, regnúmq; petunt, vadunt solida vi.

Huiusmodi vindiciarum formulam M. Tull. facetissimè expressit in oratione pro L. Murena: Itaq; irati illi, quòd sunt veriti, ne dierum ratione peruulgata & cognita, sine sua opera lege posset agi, notas quasdā composuerunt, vt omnib. in rebus ipsi interessent, quū hoc fieri bellissimè posset. Fundus Sabinus meus est, imò meus. deinde iudiciū voluerunt. Fundus inquit, qui est in agro qui Sabinus vocatur. satis verbosè. Cedò, quid postea? Eum ego ex iure meum esse aio. Quid tū? Inde ibi ego tè ex iure manu consertū voco. Quid tā loquaciter litigioso responderet ille vnde petebatur, non habebat: Trāsit Iurecōsultus, tibicinis Latini modo: Vnde tu me, inquit ex iure manu consertum vocasti, inde ibi te reuoco. Hactenus M. Tullius. Metaphora sumpta est à bellis, in quibus manus conserere dicuntur, qui cominus confligunt. quemadmodum indicat M. Varro lib. de Lingua Latina ij.

IVNII. Aliena in miseria cruciatum proprium metit.

Prouerbium istud conuenit in eos, qui necessariorum aut amici miseriæ spectatores, animo inde non leue vulnus concipiunt: vel qui dum alienam miseriam leuare satagunt, ipsi periculis se inuoluūt. Nazianz. in Apologetico: τ' ἀλλοτρίαις συμφοραῖς ἰδίας καρποῦσθαι λύπας... id est, In alienis ærumnis proprios metere angores. Eusebius libr. x. Ecclesiasticæ historiæ de Christo loquens: οἷά τις ἰατρῶν ἄριστος τῆς τῶν καμνόντων ἕνεκα σωτηρίας, ὁρᾷ μὲν δεινά, θιγγάνει δ' ἀηδῶν, ἐπ' ἀλλοτρίαις τε συμφοραῖς ἰδίας καρποῦται λύπας. i. Tanquam medicorum princeps quispiam, quo ægris medeatur horrenda videt, ac tetra cōtrectat manu, & in aliena miseria proprium cruciatum metit. Medici namque dum curandæ aliorum valetudini operam dant, ipsi interim non sunt immunes: quippe qui labores, molestias, peruigilia, ceu restibilem quādam messem ex alienis malis metant, anxij de sospitate ægrorum, omniaque euoluentes, vt & honori suo consulant, & circa ægros intentatum nihil relinquant. Locus est apud Hippocratem in libello De flatibus: ὁ μὲν γὰρ ἰητρὸς ὁρῇ τε δεινά, θιγγάνει τ' ἀηδέων, ἐπ' ἀλλοτρίῃσί τε ξυμφορῇσιν ἰδίας καρποῦται λύπας. Vbi quum dixisset, artium nonnullas autoribus suis laboriosas esse, sed vtentib. proficuas, quòd nimirum in commune quidem prosint omnibus, ipsas exercentib. verò molestiarum affatim exhibeant, subiungit, ex earum numero esse artem medicam: quippe (inquit) medicus & horrenda cernit, & molesta contrectat manu, malisque in alienis, proprias molestias ceu fructus percipit. Quid enim molestius esse potest, quàm gemitus & suspiria audire ægrorum, fœtores, excrementa, sordes, sæpe cū magna nausea inspicere, ne dicam olfactare? quid grauius, quam querimonias, malo non euestigiò cedente, non ægri modò, sed & affinium cognatorumque perpeti? quid laboriosius, quàm vltrò citroque commeare, labores subire, noctes insomnes ducere, medio è somno exturbari? sed heus, quò proueheris orationis impetu? quid non præfuturam querelam, in arte quam profiteris, pia ac sancta, effundis? Meminit & Zezes in omnigena historia hoc modo: τ' ἀλλοτρίαις συμφοραῖς ἰδίας τρυγᾶς λύπας. i. Alienis in ærumnis propriarum molestiarum messem facere.

Veluti prati vltimus flos periit.

Quum aliquid planè periisse indicare volebant veteres, dicebant: Veluti prati vltimus flos periit. Vltimos prati flores vocamus, qui sunt proximè viam: ij autem ferè aut viatorum pedibus, aut curruum prætereuntium rotis obteri solent. Catullus ad Furium & Aurelium,

> Qui illius culpa cecidit, velut prati
> Vltimus flos, prætereunte postquam.

COGNATI. Manus dissolui.

Hebræi quum significant aliquem viribus destitui, dicunt eius manus dissolui. Esaias decimotertio, Propter hoc omnes manus dissoluentur. hoc est, Vobis omnibus suo robore destituentur, neque hic obniti poterunt.

INGENII MALITIA.

ERASMI. Omnibus malis punicis inest granum putre.

Innuebat hoc Crates, vix quemquam reperiri, qui omni vitio careret. Laertius. Ouidius item:

> Nil prodest quod non lædere possit idem.

Circunfertur & illud Menandri nomine:

> Εὗροις δ' ἂν οὐδὲν τῶν ἁπάντων οὐ δαμῶς,
> Ἀγαθὸν ἐν ᾧ τι μὴ πρόσεστι καὶ κακόν.

COGNATI. Cum lacte bibere.

Prouerbiale, pro eo quod est, moribus his aut illis ab infantia imbui. Prudent. Symmach. j.

> Puerorum infantia primo
> Errorem cum lacte bibit.

INIVSTITIÆ.

ERASMI. Quod non satis est, non multū est.

Nunquam multum est, quod satis non est. prouerbium vulgò iactatum apud Gallos, vt hoc. Iustum est autem quod plenum est. Satis autem esse, à Plinio in epistolis dicitur: Interim abundè est, si epistolæ non sunt tibi molestæ, καὶ ἀποχρώντως ἔχει. Bud. Draconi filio: Indulgentius etiam fortasse, & prolixius, quàm quod abundè esse alteri videretur. id est, supra id, quod alius quispiam satis esse duceret.

INSALVBRITAS.

Ἰσθμιάζειν.

Ἰσθμιάζειν, olim dicebantur qui parum commodè, parumque salubriter viuerent: propterea quòd Istmiorum ludorum tempus morbis esset obnoxium, ob ingentē hominum conuentū. Meminit Suidas & Hesychius. Fortasse non absurdè dicetur in hos, qui frustra conātur, propter Isthmi perfossionem à multis infeliciter tentatam. Qua de re dictum est nobis alibi copiosius.

INTEMPERANTIÆ.

ERASMI. Non capit somnum, nisi hoc, aut illud fecerit.

Sunt duæ figuræ prouerbiales, quibus intemperantem, atque impotentem rei cuiuspiam cupiditatem significamus. Altera est apud Aristophanem in Vespis, huiusmodi:

> Ἢ μὴν ἐπὶ τῷ πρώτου καθίζηται ξύλου,
> Ὕπνου δ' ὁρᾷ τῆς νυκτὸς οὐδὲ πασπάλην.

Id est,

> Ligno nisi fors primus ille assederit,
> Somni videt nil nocte, non vel paspalam.

Primum lignum dixit, primum gradum. Paspalam autem Græci vocāt minutissimum aliquem farinæ puluisculum. Ad eundem modum Iuuenalis:

> —Quibusdam
> Somnum rixa facit.—

Altera est apud Maronem in Bucolicis:

> Quòd si non aliquā nocuisses, mortuus esses.

Priorem reperire est apud Hebræum παροιμιογράφον: Non enim dormiunt, nisi quum malefecerint, nec capitur somnus ab eis nisi supplantauerint.

IVNII. Mulierum accipitres.

Γυναικοϊέρακες, velut mulierum accipitres prouerbij specie mulierosi & mœchi dicuntur, insanis amoribus operati, & pudicitiæ muliebri insidiantes. Eunapius, ni fallor, de Zenonis Isaurici imperatoris fratre Longino, impurissimo homine scribens, subinfert: δεινοὶ γάρ οἱ γυναικοϊέρακες καὶ πρόφασιν εὐπρεπῆ τῆς αἰτίας ἐφευρεῖν εἰς ἄγραν τῶν θηρωμένων. i. Norunt enim isti mulierum accipitres speciosas excogitare causas ad irretiendas fœminas. Effictum inde nomen, quòd accipiter rapax sit auis. Eiusmodi homines libidinosos & formarum insidiatores, λίχνον ὄμμα καὶ ἀσελγὲς μάχλον, hoc est, ganeatum & procacem oculum pascere cū Æliano dicemus. sic enim ille: ἀνὴρ λίχνον ὄμμα καὶ ἀσελγὲς μάχλον ἐστιῶν, τὰ τῆς θεσμοφόρου ὄργια ἐθέλει θεάσασθαι ἀτέλεστος ὤν. i. Is saginans flagitiosis epulis procacem & obscœnum oculum, Cereris órgia spectare gliscebat, haud initiatus.

Mergorum instar.

Αἰθυιῶν δίκην, i. In modum mergōrum: de inexplebili ingluuie, & nunquam satiata edacitate dicitur. Philon Iudæus lib. De vita contemplatiua: οἱ δὲ ἐπ' αἰθυιῶν ἐμφορούμενοι καταβροχθίζουσι οὕτως ὡς καὶ τῶν ὀστέων ἐπιλαμβάνεσθαι. i. Qui expleti mergorum in morem ita penitus obsonia abliguriunt, vt & ab ossibus arrodendis non abstineant. Est autem αἴθυια (quam mergum cum Gesnero doctissimo limatissimoque homine interpretor) insatiabilis auis & voracissima, vel Oppiano teste, ab ignea quadam absumendi

vi nomen, vt suspicor, habens: quomodo & Erysichthon inter helluonum gurgites voracissimus, cognomento αἴθων dictus fuit, testibus Athenæo Lycophrone & Zeze.

INTEMPESTIVA.

ERASMI. Apage hospitem in tempestate.

Ἄπαγε ξεῖνον ἐν χειμῶνι, id est, Apage hospitem in tempestate. Dici solitum, vbi quis importuniùs adueniret. Nam molestiam adferunt hospites, si quando in rebus aduersis & afflictis superueniunt: quando familiares magis adesse conuenit, ægrimoniæ lenitores. Si peregrini superueniât, ad calamitatis molestiam accedit pudor, interdum maxima malorum pars. Rectè accommodabitur, si quando petitur quippiam à principe, negociis parum lætis occupato. Admonet idem adagium, ne quis externus domesticis aliorum malis admisceat sese. Simile quiddam dixit Euripides in Alcestide:

Κἀγὼ τὸν ξένον
Στυγνῶν δέχεσθαι ... [illegible]

Id est,

—An non mihi iure optimo
Inuisus hospes, qui in malis aduenerit?

Verba serui ad Herculem aduenientem, domo Admeti iam occupata luctu. Rursus in eadem fabula:

Ἀνιωμένοις ὀχληρὸς εἰ μόλοι ξένος.

Id est,

Molestus hospes tristibus si aduenerit.

EX APPEND. ERASMI.

Non semper Saturnalia.

Simile, Foras Cares, non amplius Anthisteria. Non semper Anthisteria, seu Floralia. Sen. Saturnalia seruos etiam libertate donasse, notum.

Post cineres gloria sera.

Inanis applausus, & vanæ laudationes mortuis nihil conferunt, iuxta illud:

— Post cineres gloria sera venit.

Sic Anna Didonis soror refert apud Vergil. libro quarto Æneid.

Id cinerem, aut manes credis curare sepultos?

Interpretatur, quid cinerem appellet, mortuorum animas Natum ex veteri consuetudine, qui mortuorum corpora cremabant, cinerésque in vrnis conseruabant. Refert autem Anna Didonis sororis suæ dictum, respondens aut nihil ad mortuos viuentium vota pertinere, aut nullum eorum sensum ad illos peruenire. Et quidam Græcus epigrammatum scriptor ait, malle se viuum madere vnguentis & vino, quàm vtrumque seruare ad exequias suas.

INVIDIA ET ÆMVLATIO.

ERASMI. Inuidus vicini oculus.

Alciphrus Eucymoni, φιλοσοφίας γὰρ ... [illegible] id est, Maleuolus & inuidus vicinorum oculus, inquit prouerbium. Respexit, ni fallor, ad Hesiodium dictum de figulo, cantore, & vicino, quod alibi retulimus. Sic Ouidius:

Fertilior seges est alieno semper in agro,
Vicinúmque pecus grandius vber habet.

COGNATI. Fumus pulchriorem persequitur.

Hoc prouerbium non recens est, sed multis seculis & apud diuersas gentes celebratum est ac viguit, quo fertur, fumum natura sua formosiorem totius domus sectari. Aristophan. apud Athenæum libro sexto Δαιταλεῦσιν, vbi parasitus in formosis tentandis, cùm se reliquos superare dicere vellet, inquit in illis se fumum esse, ... [illegible] πληγὰς, ἄχμων καὶ κονδύλους πλάθειν δὲ πλαμοῖ, ... [illegible]

IVSTITIA.

ERASMI. Homines frugi omnia rectè faciunt.

M. Tullius lib. Tusculan. quæst. iiij. Frugalitatis nomen tanquam ad caput referre volumus, quòd nisi eo nomine virtutes continerentur, nunquam illud tam peruulgatum esset, vt iam prouerbij locum obtineret: Homines frugi, omnia rectè facere. Hactenus Cicero. Docet adagium, quosdam improbos homines certis in rebus nonnunquã esse vsui, ac præclarè sese gerere: verùm vbique ac perpetuò præstare virum integrum atque inculpatum, id eius demũ esse videtur, qui natura vereque sit probus. Alludit ad hanc sententiam Euripides in Hecuba, cùm ait:

—Ἀνθρώποις δ' ἀεὶ,
Ὁ μὲν πονηρὸς, οὐδὲν ἄλλο πλὴν κακός·
Ὁ δ' ἐσθλὸς, ἐσθλὸς, οὐδὲ συμφορᾶς ὕπο
Φύσιν διέφθειρ', ἀλλὰ χρηστός ἐστ' ἀεί.

Id est,

—Cæterùm in mortalibus
Quisquis malus, nil aliud esse quàm malus:
Frugi vsque frugi est. non enim ingenium grauis
Fortuna vitiat, sed probus semper manet.

Item in Iphigenia in Aulide,

—Ὁ δ' ἐσθλὸς,
Ἐσθλὸς φανεὶς ἀεί.

Id est,

—At qui probus,
Is palàm est semper probus.

Aristoteles libro Moralium vij. τὸ μὲν γὰρ ἀγαθὸν ἁπλοῦν, τὸ δὲ κακὸν πολύμορφον. καὶ ἀγαθὸς μὲν ὅμοιος ἀεὶ καὶ οὐ μεταβάλλεται τὸ ἦθος· ὁ δὲ φαῦλος καὶ ὁ ἄφρων οὐδὲν ἔοικεν ἕωθεν καὶ ἑσπέρας. id est, Siquidem quod bonum, idem simplex: contra quod malum, id varium est. Et qui bonus, is semper sui similis, neque vnquam commutat mores. At quisquis improbus & stultus, haudquaquam idem esse videtur mane & vesperi. Huic mirè concinit illud literarum arcanarum: Stultus vt luna mutatur, sapiens permanet vt sol.

Salem apponito.

Τὸν ἅλα παρατίθεσο, id est, Salem apponito. Admonet iustitiam & æquitatem omni adhibendam negocio. Sal enim quicquid occupauerit seruat. & ex rebus purissimis constat, aqua & mari.

HÆREDIPETÆ.

ERASMI. Herciscere.

Quædam voces ob hoc ipsum habent prouerbij gratiam, quòd sint vel obsoletæ, vel alicui possessioni peculiares, veluti prisci Iureconsulti, herciscere dicebant hæreditatem diuidere. Inde apud Iureconsultos actio herciscundæ familiæ. Porrò familiæ vox omnem hæreditatem ac res hæreditarias complectitur. Hæc actio nata est è duodecim tabulis, quarum hæc verba recitantur in Codice: Cohæredes à communione discedere volentes agunto. Id si transferatur ad alterius rei diuisionem, erit prouerbiale. veluti si quis dicat: Inter Guilhelmum Budæum, & Leonardum Portium, de assis inuentione concertantes, Ianum Lascarem datum herciscundæ gloriæ arbitrum. Et hoc seculo nonnulli monachi rem prius communem inter se non dubitarunt herciscere, idque sine prætore.

HOSPITALITAS.

ERASMI. Hospitis habenda cura.

Qui dicet hospitum habendam esse rationem, vsurpabit illud ex eodem libro:

Αἰδοῖος μέν τ' ἐστὶ καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσιν,
Ἀνδρῶν ὅς τις ἵκηται ἀλώμενος ὥσπερ ἐγὼ νῦν.
Id est,
Nam diuis reuerendus & immortalibus ille est,
Quicunque appulerit multis erroribus actus
Nunc vti ego. —

LÆTITIÆ.

ERASMI. Φαιδροπροσωπεῖν.

Hac voce M. Tullius videtur delectatus: ita subinde vsurpat in epistolis. Est autem vultu fronteque præferre hilaritatem ac beneuolentiam, quum aliud geras in animo. Vnde illud Maronis:

Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.

Festiuus sermo.

Vbi quis in conuiuio sermonem inducit admodum hilarem ac festiuum, qui discutiat omnem tristiciam, conuenit illud ex eodem libro, quod Homerus finxit de Helena pharmacum immittēte in conuiuarum cyathos, quod omnium anteactorum induceret obliuionem:

Αὐτίκ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε φάρμακον ἔνθεν ἔπινον,
Νηπενθές τ' ἄχολόν τε κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.
Id est,
In vinum immisit mox pharmacon, vnde biberunt,
Luctusque, bilisque malique obliuia cuncti.

Huius meminit Plin. lib. xxv. Nobile, inquit, illud obliuionem tristiciæ veniámque adferens, & ab Helena vtique omnibus mortalibus propinãdum. Dioscorides lib. iiij. refert herbam ἄχολον, quæ infernè sumpta atræ bili medeatur: vnde & nomen inditum videtur, quasi dolore carens. quemadmodum νηπενθὲς & ἄδιψον, quòd luctum ac sitim pellant.

INEPTA.

COGNATI. Pennas maiores nido extendere.

Tractum ab auium pullis, qui paulatim plumis nascentibus nidos suos superant. De iis qui in angusta & modica re familiari nata, virtute tamen & ingenij præstātia tenuitatem & humilitatem generis sui illustrarunt, atque extulerunt. Horat. lib. j. epist. ad librum suum:

Me libertino natum patre, & in tenui re
Maiores pennas nido extendisse loquèris:
Vt quantum generi demas, virtutibus addas.

Consimili metaphora dixit Guntherus in fine Ligurini:

— Cunctis præbere legendum
Te poteris totasque palàm distendere pennas.

id est, exponere te iudicio lectorum, volitareque per ora doctorum virorum.

LAVTITIÆ.

ERASMI. Gallam bibere oportet.

Qui plus satis indulgent ventri gulæque, prouerbiali ioco iubebantur gallam bibere. Is est fructus sub autumnum adnascens arboribus præcipuè robori, specie rotundæ nucis. De cuius natura multa prodiderunt Plinius, Dioscorides, Galenus ac Theophrastus. Vim habet astringendi exiccandique, & ob id vtilis ad multa. Inde illud Lucil. quum nepotes ac lurcones iubet gallam bibere, & rugas inducere ventri: sentiens coarctandos esse ventres. Refert Sext. Pompeius Festus. Simile est Horatianum illud, quum scribit ventres nepotum inurendos candenti lamina.

LIBERALITAS.

COGNATI. Ἐλαφρὰ χάρις τῆς ἐπαινίας.

Leuis est laudis gratia. Dicetur de re non valde operosa, qualis est commendatio, laudatio. Idem de concordia. Et vulgata est monitio, vt liberales simus eorum officiorum, quæ nihil adferunt impendij.

LIBERTAS VERITAS.

ERASMI. Auscultandum bene loquenti.

Tiresia in eodem sermone,

Εὖ σοι φρονοῦσα, σὺ λέγω. τί μανθάνειν
Δ' ἥδιστον εὖ λέγοντος, εἰ κέρδος λέγει.
Id est:
Tibi beneuolus, bene loquor. suauissimum est
A bene loquente, lucra si fert, discere.

Eandem sententiam antea dixerat Hæmon:

Καὶ τῶν λεγόντων εὖ καλὸν τὸ μανθάνειν.
Id est.
Rectè loquentem audire par est, ac decet.

Conuenict cum illo, Audi quæ ex animo dicuntur. Item cum Hesiodio, quo probatur & is qui paret recta monēti.

Fama prodit omnia.

Æschines in oratione contra Timarchum refert sententiam Euripidis:

Φήμη δὲ τὸν ἐσθλὸν κἂν μυχῷ δείκνυσι χθονός.
Id est,
Virum bonum fama aperit vel in terræ cauis.

Interpretatur autem hoc sensisse poetam, non viuentium tantùm virtutem illustrari fama, verùm etiam sepultorum. Terra corpus tegit, sed fama nō sinit occultari quod quis bene gessit in vita. Eodem in loco citat Hesiodi versum quem antea commemorauimus:

Φήμη δ' οὔ τι πάμπαν ἀπόλλυται, ἥντινα λαοὶ
Πολλοὶ φημίζουσι, θεός νύ τίς ἐστι καὶ αὐτή.

quem locum citat & in oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας.

Oculis & manibus.

Quod omnibus modis compertum est, oculis & manibus deprehēsum dicitur. M. Tullius pro Cluentio: Qui manifestè venenum deprehendisset, quod vir matris Oppianicus ei parauisset, & res non coniectura, sed oculis ac manibus teneretur, neque in causa vlla dubitatio posset esse, accusauit. Oculis magis creditur quàm auribus. Quidam porrò adeò sunt δυσπειθεῖς, vt nisi manibus contrectent, non credant. Quemadmodum de Thoma Didymo narrat Euangelica historia.

Amicitiæ personam.

Τὸ προσωπεῖον ἀφαιρεῖν τῆς φιλίας, id est, Amicitiæ personā detrahere dicimur, cùm apertè quæ sentimus animo, cum facimus, tum loquimur apud amicos & quicquid in pectore clausum est, id præ nobis ferimus. Vultus enim ab animo discrepans, persona veriùs est quàm vultus. Et eleganter à Seneca dictum est in Cæsarem, vt personam malit quàm faciē: id est, vt videri malit quàm esse. M. Tullius Tusculanarum quæstionum v. scribit Epicurum tantummodo personam induisse philosophi. Martialis:

Mentiris iuuenem tinctis Lentine capillis,
Tam subitò coruus, qui modò cygnus eras.
Non omneis fallis, scit te Proserpina canum:
Personam capiti detrahet illa tuo.

Neque semper tamen persona sonat in malam partem. Etenim cùm scribit M. Tullius in Officiis, Ponit enim personam amici, cùm induit iudicis: non significat fictum amicum, aut fictum iudicem. Est autem traductum à personis histrionum.

Lampon iurat per anserem.

Λάμπων ὄμνυσι τὸν χῆνα, id est, Lampon iurat per anserē. Ita loquebantur vbi quis decipere tentaret iureiurando. Lampon sacrificus quispiam fuit ac vates, & oraculorum author. Is solitus est per anserem iurare, tanquam per auē augurialem. Vel quòd olim ita instituerat Rhadamanthus ne per deorum aliquem iuraretur, sed per canem, anserem. id quod Socrati familiare apud Platonem. Tradunt, hoc Lampone authore factum, vt Athenienses coloniam miserint in Sybarim. Adagij meminit Aristophanes in Auibus,

Λάμπων

Λάμπων ὀμνυσιν ἔτι νυνὶ τὸν χῆνα, ὅταν ἐξαπατᾷ τίς τι. Id est,

Lampon etiam nunc iurat per anserem, vbi quis fallit in aliquo.

Mendacem memorem esse oportet.

Quintilianus Institutionum oratoriarum libro quarto sententiam hanc prouerbij vice citat: Mendacem memorem esse oportere. Item Apuleius in Apologia Magiæ secunda: Sæpe, inquit, audiui, non de nihilo dici, Mendacem memorem esse oportere. Diuus Hieronymus: Oblitus veteris prouerbij, Mendaces memores esse oportere. Satis liquet adagij sensus: nempe perdifficile esse, vt qui mentitur, semper sibi constet nisi sit summa memoria. Est autem fictarum rerum memoria non paulo difficilior quàm verarum. Proinde plerunque deprehenduntur hoc pacto mendaciorum architecti, dum obliti quæ prius dixerint, diuersa à superioribus loquuntur. Sic deprehenditur apud Terentium Dauus, sic Psyches Apuleianæ commentum à sororibus sentitur.

Philoxeni non.

Τὸ φιλοξένου οὐ, id est, Philoxeni non. Dicẽdum, vbi quis obstinatè vel inficiatur, vel recusat: aut vbi quis alteri nescit concedere, neque quicquam ad gratiam loqui. Quod genus hominẽs à principũm consuetudine debent abstinere: apud quos aut tacendum est aut loquendum quod gratum sit auribus. Philoxenus poeta, quemadmodum alibi diximus, vsqueadeò non potuit carmina Dionysij probare, vt maluerit reduci ad fodinas lapidarias.

COGNATI. Laxa ceruice.

Laxa ceruice, prouerbiali schemate, dicimus esse remissi ac liberi: sumpta metaphora ab equis qui laxatis & remissis habenis collum submissius & inclinatius gerunt, atque liberius agunt. Hinc Persius Satyr. 1.

> Et laxa ceruice legendum,

id est, libero ac remisso sono.

LVXVS ET MOLLICIES.

ERASMI. Nauiges in Massiliam.

Πλεύσειας εἰς Μασσαλίαν. Scribit Athenæus libro xij. Massilienses vsqueadeò deliciis effœminatos olim fuisse, vt prouerbio dici consueuerit, πλεύσειας εἰς Μασσαλίαν, id est, Nauiges in Massiliam. Non explicat quidem ille prouerbij sensum sed facilè conijcitur, in molles, & moribus cultúque parum virili, torqueri debere. Plautus in Casina: Vbi tu es, qui colere mores Massilienses postulas? Tametsi, quod ait Plautus mihi potius referendum videtur ad seueritatem vitæ, quemadmodum Plutarchus in vita Agesilai docet, Spartanam disciplinam appellatam, seueram, minimeque deliciis indulgentem. Nam nũ alia gens laudatior, quàm Massiliensium: si Ciceroni credimus, sique vera memorat Valerius Maximus libro secundo, capite De institutis: multa commemorans de disciplina eius ciuitatis, quæ nec mimos vllos in scenam admiserit, ne parum pudicis fabularum argumentis ciuium mores inficerentur, nec eos qui religionis prætextu vitam inertem & ociosam sectarentur, intra portas receperit. Aliaque id genus de Massiliensium seueritate referuntur apud autores: vt appareat, Athenæum non de Gallica Massilia, sed de Libyca loqui, cuius meminit Vergilius quarto Æneidos libro:

> Hic mihi Massylæ gentis monstrata sacerdos.

Quo quidem ex loco coniecturam facere licet, Massylos maleficiis olim infames fuisse, quemadmodum & Thessalos. Cæterùm quoniam apud Athenæum Massalia est, non Massylia: fieri potest vt nec sit Massilia quæ est Galliæ Narbonẽsis, nec Massylia Maurorum, sed tertia quæpiam. Licet hanc nominum differentiam interdum confundant Græci scriptores. Stephanus indicat hoc nomine fuisse ciuitatem Ligusticæ, Phocensium coloniam, autore Hecatæo: Timæum verò illud addere, quum nauclerus adnauigasset, viso piscatori proiecto in terram fune dixisse: Alliga rudentem. Et hinc loco nomen inditum Massalia. μάσαι enim Æolibus est, quod alij dicunt δῆσαι, ἁλιεὺς piscator. ex μάσαι igitur & ἁλιεὺς dicta Massilia.

MAGNI MOMENTI.

ERASMI. Decumanum.

Olim decumanum ouum dicebant, & fluctum decumanum, pro magno: quod à rusticis ac nautis obseruatum sit, decimum quodque ouum nasci cæteris maius, & decimum quemque fluctum cæteris esse vehementiorem. Vnde Ouidius:

> — Decimæ ruit impetus vndæ.

Hinc quicquid ingẽs esset, decumanum vocari cœptum, vt Lucilius:

> — Acipensere cum decumano.

Sicco iunco.

Prouerbij speciem habet quod est apud Æschinem περὶ τῆς παραπρεσβείας, ὁλοσχοίνῳ ἀβρόχῳ, id est, Iunco siue fune sicco. πηγὰς δὲ ἔφη λόγων ἀφθόνους ἔχειν ἐπαγγέλλεται, καὶ περὶ τῶν δικαίων τῶν ὑπὲρ Ἀμφιπόλεως καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου τοιαῦτ' ἐρεῖν ἔφη, ὥστε ἀπορράψειν τὸ Φιλίππου στόμα ὁλοσχοίνῳ ἀβρόχῳ. id est, Iam verò & rationum copiosos fontes habere se iactabat, atque de iure Amphipolis, deque belli origine talia dicturum, vt Philippi os sicco fune obuinctiurus esset. ἄβροχος dici potest, vel siccum, quódque non rigatur, vel quod laqueum non habeat. Nam iunci gaudent humido, & ex his interdum texuntur funes. Hesychius indicat, ὁλόσχοινον idem esse quod ὀξύσχοινον, id est, Iuncum marinum, ad hęc ὁλότροχον, id est, versatilem. Denique & ὁλοίτροχον λίθον, id est, rotũdum ac volubile saxum. Itaque perpendat eruditus lector, an ὁλόσχοινοι ἄβροχοι, intelligat orationem salsam, non aqua marina, sed acribus ac pungentibus rationibus. Quin & in illis verbis, πηγὰς λόγων, subest prouerbium: quum ingentem copiam significabant. Frequens est apud Chrysostomum.

Larinum verbum.

Λαρινὸν ἔπος, id est, Larinum verbum appellabant ingẽs atque egregium, hinc orto prouerbio, quòd in Larissa boues sint prægrandes ac præpingues. Alij putant Larinos dictos obesos ac prægrandes, à Larino quodam pastore supra modum magno corpore. Boues autem prægrandes pasci in Epiro, posteritatem boum Geryonis. Aristophanes in Auibus:

> Ἀλλά σοι λέγειν ἐγὼ πάλαι
> Μέγα καὶ λαρινὸν ἔπος τι.
> Id est,
> — Sed tibi
> Iam quæro dudum grande verbum dicere,
> Atque Larinon. —

Huc pertinet quòd Græci rebus ingentibus bouem addunt, vt βουφάγος, edax. Simili modo Latini veteres Lucam dicebant pro grandi.

MALVM ACCERSITVM.

ERASMI. Apros immittere fontibus.

Qui sibi accersit, optátve perniciem allatura, in hunc quadrat Vergilianum illud,

> — Et liquidis immisi fontibus apros.

Neque enim id sine prouerbij specie dictum apparet. Siquidem apri non tantùm bibunt è fonte impressis pedibus, verumetiam volutant sese.

Hostis domesticus.

Plato in Sophista, domesticum hostem prouerbio solitum dici testatur, vbi malum non aliunde proficiscitur, sed ex nobis ipsis nascitur, velut cùm quis ipse se prodit, aut redarguit, ipse sua bili aut liuore sese conficit, καὶ ἀλλ' οὐ δέονται τῶν ἐξελεγξόντων, ἀλλά τὸ λεγόμενον, οἴκοθεν τὸν πολέμιον καὶ ἐναντιωσόμενον ἔχοντες, id est, Non opus habent aliis qui redarguant, sed iuxta prouerbium, cùm domi hostem ha-

beant, quique sit aduersatuyus, &c. Agit, opinor, de sophista, qui cùm sit loquax, ipse ex sese præbere solet quo redarguatur.

IVNII. Asciam cruribus suis illidere.

Asciam cruribus meis illidere prouerbiali schemate dicitur, qui sibi ipsi malũ accersit dedita opera, aut temeritate quapiam. Apuleius libro tertio de Asino: Méque sponte asciam cruribus meis illidere compellis. Translatum videtur à fabula, quæ memorat Lycurgum Thracem succidendis vineis intentum crura sibi amputasse, impacta securi. Conueniet in dicaces, qui virulenta lingua & conuiciis exitij authores sibi sunt, vel saltem ingentis damni: qualem constat fuisse Sotadam, qui amarulento dicterio perstricto Ptolemæi incestu, regis in se iram, mox necem concitauit: similiter Theocritus Chius sophista, appellitans Antigonum regem Cyclopem, funestam cruribus suis asciam illisit. Est autem ascia, fabrile instrumentum, ad cædendam materiam comparatum cuius inuentio Dædalo attribuitur à Plinio. Simili metaphora Cicero dixit in oratione pro Plancio, infligere securim, pro, damnum adferre.

MALVM CONDVPLICATVM.

COGNATI. Nemo propè ex morbo aut peregrinatione Romana melior euadit.

Inoleuit opinio quædam ac persuasio vbique, quæ obiici solet ex morbo conualescentibus, aut peregrinis: Neminem ab ancipiti morbo diutinoque, aut longinqua peregrinatione meliorem effici. quod plerunque ita vsuuenire palam est. Ea siquidem est natura mortaliũ, vt quamlibet sæuis morbis diuexata fuerit, quantumuis anxia terra marique peregrinatione atque erroribus fuerit agitata, vbi eluctari contingit, profunda subeat obliuio, atque insistant homines viuere laxius, licentiusque, adeò vt posteriora illis sint prioribus deteriora, atque insequens tempus antecedente deploratius. Nam vbi pristino vigori sunt redditi, ad mores natura recurrit damnatos, fixa ac mutari nescia. Extat præclara Plinij Iunioris epist. lib. vij. qua ex amici cuiusdam ægrotatione admonitum se testatur, optimos esse nos dum lecto sumus affixi. quem enim infirmum aut libido incitat, aut auaritia sollicitat? Non est amori deditus, non appetit honores, opes negligit, animosque dimittit, ac ferocire desinit: postremò vitam prorsus innoxiam beatámque destinat, si contingat euadere. Itaque arrepta hinc monendi occasione, cùm sibi, tum amico præcipit, vt tales perseuerẽt esse sani, quales se futuros profitentur infirmi. Quæ quidem exhortatio salubris est ac frugifera. At ignorabat is, nec commonstrare potuit, quo duce, cuiusque afflatu atque adminiculo hæc essent perficienda. Hoc prouerbium sic profertur in Galliis, Le loup alla à Rome, & y laissa de son poil, & rien de ses coustumes. Aliud, Trot arriere, trot auant, ceux qui viennẽt de Rome, valent pis que deuant.

MANSVETVDO.

ERASMI. Ne sacrificato sine farina.

Μὴ θύειν ἄνευ ἀλφίτων, id est: Absque farina ne sacrificato. Hoc ænigma morum mansuetudinem commendat, vt dictum est.

Ne libaris diis ex vitibus non amputatis.

Μὴ σπένδειν θεοῖς ἐξ ἀμπέλων ἀτμήτων, id est, Ne libaris diis ex vitibus nõ amputatis. Nihil gratum superis, quod non purum purgatumque sit. Hoc ænigma Plutarchus tribuit Numæ, in ipsius vita, diuinans eo mansuetudinem cõmendari, quæ pars sit pietatis: quemadmodum & Euangelica doctrina reiicit munera ferocis, qui nolit fratri suo reconciliari. Quod enim purgatum non est, agreste est, & farina conducit leniendis quæ dura sunt.

MEMORIA.

ERASMI. Virtus æterna.

Pindarus in Olympiis Encomio 8. refert huiusmodi sententiam: ἀθάνατοι λαθόντα ἀρ δ' ἀ παρὰ ξυς αἴνῳ. id est, Orci obliuiscitur vir qui se digna gessit. Vita breuis est, sed immortalis est benefactorum memoria: eóque qui se præclaras & æterna memoria dignas res gesserunt, æquiore animo decedunt è vita, nec perinde mortẽ horrent, quòd intelligant se gloria nominis semper apud posteritatem victuros.

Post homines natos.

Quoties vniuersos homines intelligi volumus, Post homines natos dicimus. M. Tullius in oratione pro domo sua ad Pontifices: Quis homini post homines natos turpissimo, contaminatissimo, quis illam opimam fertilemque Syriam, quis bellum pacatissimis gentibus, quis pecuniam ad emendos agros constitutam, ereptam vi ex Cæsaris rebus actis. quis imperium infinitum dedit? Rursus in eadem: At id quod crimini dabatur, non modò peccatum non erat, sed erat res post homines natos pulcherrima. Item pro Cornelio Balbo: Etenim quum pro sua patria pauci post genus hominum natum reperti sint, qui nullis præmiis propositis, vitam suam hostium telis obiecerint, &c. Item pro Milone: Vnus post homines natos fortissimi viri. Item in Antonium: Duo teterrima & spurcissima capita post homines natos, Dolobella & Antonius. Idem de optimo genere oratorum: Optimus longè post homines natos. Idem in Bruto: Longè autem post natos homines improbissimus Caius Seruilius Glaucia.

Post hominum memoriam.

Huic simillimum est, Post hominum memoriã. M. Tullius in oratione ad Pontifices, pro domo sua: Graue crimen est hoc, & vehemens, & post hominum memoriam, iudiciaque de pecuniis repetundis constituta grauissimum. Item in oratione De aruspicum responsis: Vobis verò referentibus post hominum memoriam fortissimi atque optimi consules. Idem pro Planco. Aderat mecum senatus, & quidem velle mutata, quod pro vno post hominum memoriam publico consilio susceptum est. Ibidem Nihil post hominum memoriam gloriosius. Item pro eodem: Consules post hominum memoriam teterrimi atque turpissimi. Item ad Plancum Epist. fam. lib. x. Nihil post hominum memoriã gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere vidi, quàm tuas Plance literas. Rursus ad Brutum lib. xj. Quare hortatore tu quidem non eges, si ne in illa quidem re quæ à te gesta est post hominum memoriam maxima, hortatorem desiderasti. Rursum pro Sestio: Quid enim quisquam potest ex omni memoria sumere illustrius, quàm pro me vno ciue, & bonos omnes priuato consensu, & vniuersum senatum publico consilio mutasse vestem? Idem in Catilinam: In hoc autem vno post hominum memoriam maximo crudelissimóque bello. Ibidem: Bellum intestinum ac domesticum post hominum memoriam crudelissimum & maximum. Idem pro Rabirio perduellione: Post hominum memoriam rem nullam maiorem. Idem pro lege Manilia: Quæ in omnibus hominibus noua post hominum memoriam constituta sunt. Rursus in Vatinium testem: In omni memoria inauditum.

COGNATI. Mortui linguis non imperant.

Celebre quoque istud est, vulgóque fertur. Hoc verò in primis curæ debet esse principib. & magnatibus, qualem famam ac quale nomen habituri sint ad posteros. Nã vt maximè possint dum viuunt, linguas omnium continere, mortui certè linguis non imperant. Imò verò in eos sub quibus minimè licet, tum demum auidius effunditur, quicquid vsquam est conuiciorum, cùm eorum morte parta

parta libertas. Nullum, inquit Plinius in Panegyr. est tempus, quo funestorum principum manes à posterorum execrationibus conquiescant. Hinc illud Senecæ libr. ij. De clementia, cap. ij. Parcetur vbique manibus tuis.

MINANTIS.

GODOFREDI. Pyri finem facies.

Ita facinorosum hominem deterrebimus, & ad meliorem vitæ rationem infundam exhortabimur, ni faciat, futurum vt collum in laqueum inserat, suspendio vitam finiat, vt pendens de arbore, summaque acuminata parte veluti collo obligato maturescat, & consumatur pyrum. Cynus in Cod. iij. xxxij. xxij.

MIRA NOVA.

ERASMI. Pasetis semiobulus.

Τὸ πασέτος ἡμιωβόλιον, id est, Pasetis semiobolus. De re noua stupendáque, & præstigiis simillima. Veluti cùm orator efficit, vt eadem causa primùm optima, mox pessima videatur, res eadem maxima, statímque minima appareat. Et cùm sophistæ demonstrant eundem & asinum esse, & hominem. Aut vbi quis asseuerat id factum, quod citra magiam aliquam fieri non potuerit, licebit ὅτι περ τοῦτο, πασέτος ἡμιωβόλιον. Nec intempestiuiter dixeris, quum quidam ita dant munus aliquod, vt idem mox arte quadam ad se retrahant. Tradunt Pasetem quendam præstigiarum & magiæ peritia primùm nomen meruisse. Is incantamentis quibusdam efficiebat, vt repente conuiuium omnibus instructum partibus adesse videretur: rursum vbi libuisset, omnia protinus euanescebant. Emebat autem frequenter, preciumque rei numerabat: verùm mox nummus non apud venditorem, sed apud Pasetem reperiebatur. Huiusmodi fermè tradit Suidas.

Ἀπ' ἀκροφυσίων.

Ἀπ' ἀκροφυσίων, prouerbialiter dicebant, pro eo quod est, recens ab officina profectū: perinde quasi modò productum à follibus, ærariáque fornace. Nam ab his sumpta metaphora. Aristophanes:

> Ῥήματά τε κομψὰ καὶ παίγνια ἐπιδεικνύναι,
> Πάντα ἀπ' ἀκροφυσίων καὶ ἀπὸ καμινευμάτων.

Id est,

Dictáque splendida, & lusus ostentare, omnia à follibus & archetypis. Porrò cinnabeum vocatur exemplar & simulachrum, ad cuius imitationem pictores ac statuarij signum effingunt ac repræsentant. Vnde quod nuper natum est, id ἀπὸ τῶν καμινευμάτων venire dicitur.

MIXTA.

ERASMI. Noua Hymetia, falerna vetera.

Macrobius libro Saturnalium septimo. Cur Disari mel & vinum diuersis ætatibus habentur optima? Mel, quòd recentissimum: vinum, quod vetustissimum. Vnde est & illud prouerbium, quo vtuntur gulones: Mulsum quod probè temperes, miscendum est nouo Hymetio, falerno vetulo. Quod adagium non video vbi nobis possit vsui esse: sed tamen adscripsimus, ne nihil omninò de popinis mutuati videremur. Nisi fortè placeat eò torqueri, vt dicamus, è diuersis rebus quædam optimè conflari.

MODESTIA MODVSQVE.

ERASMI. Porta itineri longissima est.

M. Varro lib. De re rustic. j. cap. ij. subindicat vulgo dici solere, Portam itineri esse longissimam. cuius arbitror eundem esse sensum, qui est illius: Dimidium facti qui cœpit habet. Quin & hodie dicunt, bonam itineris partem confectam ei, qui portam egressus sit: semper enim est quod iter apparantem remoretur, & si nihil sit negocij, remorantur amicorum affectus. apud nostrates autem nō creditur profectio futura felix, nisi dies aliquot dati fuerint conuiuiis & compotationibus amicorum. Varronis verba subscribam: Vultis igitur interea vetus prouerbiū, quod est, Romanus sedendo vincit, vsurpemus dum iste venit? & simul cogitans portam itineri dici longissimam esse, ad subsellia sequentibus nobis præcedit.

Psallium inijcere.

Ψάλιον ἐμβάλλειν, id est, Psallium inijcere dicuntur, qui ferocientem animum moderamine quopiam premunt: metaphora sumpta ab equis animosioribus. Plato libro De legibus tertio, ὁ δὲ τρίτος σωτὴρ ὑμῖν, ἔτι σπαργῶσαν καὶ θυμουμένην ἀρχὴν ὁρῶν, ψάλιον ἐνέβαλεν αὐτῇ, τὴν τῶν ἐφόρων δύναμιν. id est, At tertius vobis seruator, luxuriantem etiamnum frementémque conspiciens principatum, veluti psallium illi iniecit, Ephororum potentiam. De Lacedæmoniorum republica loquitur, in qua quinque Ephori sunt instituti, ad temperandam regiam potentiam. Psalliū autem est circulus qui fræno additur, vnde & pro fræno ponitur interdum. Nisi fortè allusit ad bubalos, qui circulo ferreo naribus iniecto circumaguntur. Vnde prouerbium, Naribus trahere, quod alio dictum est loco.

Duobus digitis primoribus.

Quod auidè arripimus, tota manu sumimus, aut (vt habet prouerbium) ambabus. Contrà qui parcè sumunt, duobus digitis accipiunt. Plautus in Bacchidibus:

> Quid igitur stulte? quoniam occasio ad eam rem fuit,
> Mea virtute parta, vt quantum velles, tantum sumeres,
> Hoc tu digitulis duobus sumebas primoribus.

sentit opinor de pollice & indice. Rursus in Pœnulo:

> Tenetis rem? vix quidem hercle, ita pauxilla est, digitis primoribus.

Ad res animi translatum, plusculum habebit veneris. vt: Tanta occasio non erat tibi duobus digitis primoribus accipienda, sed toto arripienda corpore.

MVTATÆ SENTENTIÆ.

ERASMI. Stylum vertere.

Stylum vertere, est mutare quod scripseris. Horatius in Sermonibus,

> Sæpe stylum vertas —

Antiquitùs in tabellis ceratis scriptitabant stylo graphiario: cuius altera parte, nimirum acuta, per æquor cereum ducta literas exarabant, altera latiore, rursum obliterabant quod exarassent. Hieronymus aduersus Ruffinum: Quamdiu non renuebam laudationem tuam, sequebaris vt magistrum, fratrem & collegam vocabas, & catholicum in omnibus fatebaris. Postquam verò non agnoui laudes tuas, & me indignum tanti viri præconio iudicaui, vertis stylum, & omnia laudata prius, vituperas, de eodē ore & dulce proferens, & amarum. Hieronymus imitatus est Ciceronem, qui Verrinarum actionum iiij. scribit in hunc modum: Timuit aliquando, & commotus est: vertit stylum in tabulis suis: quo facto causam omnem euertit suam. Inuenitur & Stylum infigere, & stylo appetere: pro eo quod est, scriptis insectari atque inuehi.

COGNATI. Vestigium iteratò percurrere.

Soc. Opportunè admonuisti. fortè enim haud abs re erit, tanquā vestigium iteratò percurrere, &c. Ibid. Restat vt falsa in hoc opinemur, quando te cognoscens, seruansque in cætera illa effigie vtriusque figuras longo ex tēpore, tanquam annulorum vestrorum signacula, neque acutè cernens vtrosque tento, proprium vtriusque signum propriæ visioni attribuendo, eius accommodare vestigio, vt agnitio fiat. Sed aberro, & instar eorum qui com-

mutatis calceis errant, commuto, & vtriusque visionem ad alienum simulachrum transfero,& similia quædam patior iis,quę in speculis transuerso resultant,cùm aspectus dextera in sinistra commutat.

NECESSITAS.

ERASMI. Nemo cogendus officij causa.

Nullus hospes retinēdus aduersum animi sententiam, & inuitus. Nemo cogendus,vt cuiusquam vtatur beneficio,vt nolit. Ad hanc sententiam accommodabitur illud ex eodem libro:

Εἰκ' ἐθέλων γε μένοις, ἀέκοντα δ' οὔ τίς σ' ἐρύξει.

Id est:

Si mâneas spontè,inuitum nemo retinebit.

Dicitur ad Vlyssem ab Alcinoo, Phæacum tyranno.

Fato non repugnandum.

In Antigon.Creon ita loquitur,

Ἀνάγκῃ δ' οὐχὶ δυσμαχητέον.

Id est,

Sed fata contra,quando (id est,perquàm) arduum
Non est reluctandum.

Eandem sententiam aliàs ex variis citauimus autoribus. Nemo potest vitare, quod Deus nobis immittit. Quod autem vitari non potest, ferendum est, non culpandum. Ducunt enim volentem fata, nolentem trahunt, vt ait Tragicus.

NOTA.

ERASMI. Quantum ex Bacchanalibus.

Ὅσον ἐκ Διονυσίων,Id est,Quantum ex Dionysiis siue Bacchanalibus. Suidas prouerbij loco refert, sed perturbatius, vt assolet. Antiquitùs apud Atticos consueuerunt annos ac numerum accedentem à Dionysiis numerare, quemadmodem ex Olympiadibus.Iterabatur autem Dionysiorum festum tertio quoque anno. Vnde Vergilius, trieterica vocat.Suidas sic integrè recenset,ἐξ αὐτοῦ σχεδὸν τοσοῦτον ὅσον ἐκ Διονυσίων .id est, Ex hoc propè tantùm quantum ex Bacchanalibus. Addit dictum de rebus vehementer expetēdis, atque expectatis. Ad hoc facit quod refert ex autore nescio quo, ὦ Διονύσια, αὐτὰ μὲν ὄζει ἀμβροσίας καὶ νέκταρος. id est O Bacchanalia, ipsa quidem redolent ambrosiam & nectar.

NVGALIA.

ERASMI. Res palæstræ & olei.

Quæ non ad serium negocium, sed ad lusum & ostentationem adhibentur palæstræ & olei dicuntur,quum in prælio maioribus opus sit viribus. In palæstra non armati, sed vncti concertabāt: tum quo difficilior esset apprehensio, & elapsus facilior: tum quo corpus esset nitidius: certabant enim nudi.M.Tullius libro De oratore primo. Nitidum quoddam genus est verborum & lætum,sed palestræ magis & olei, quàm huius ciuilis turbæ ac fori.Huiusmodi fermè est in scholis quibusdam trita sophistica, quæ ad ostentationem ac ludicram concertationem reddit hominem inuictum, ad serias tractationes inutilem. Itaque rectè in eodem libro, monet quidam, vt dictionē ex domestica exercitatione & vmbratili, medium in agmen,in puluerem, in clamorem,in castra atque in aciem forensem educamus. Consimiliter libro secundo de Isocratis discipulis agens:Sed eorum,inquit,partim in pompa, partim in acie illustres esse voluerunt.Eodem spectat quod ait libro De legibus primo, Fannij autē ætate coniunctus Antipater, paulo inflauit vehementius, habuitq; vires, agrestes ille quidem atque horridas, sine nitore ac palæstra, sed tamen admonere reliquos potuit,vt accuratius scriberent. Hæc ibi. Quod prius dixerat oleum,hic vocat nitorem. Et in libro De claris oratoribus vnctius vocat,quòd est nitidius: Iam,inquit,erat vnctior quędam splendidiorque consuetudo loquendi.Rursus in Oratore ad Brutum: Numerus autem nondum depromebatur,neque habebat aliquam necessitudinem aut cognationem cum oratione: itaque serius aliquanto notatus & cognitus, quasi quandam palæstram & extrema lineamenta orationi attulit.Palæstram appellat venustatem, ad ostentationem adhibitam. In his porrò verbis,nec illud absq; prouerbij specie dictum est,Extrema lineamenta,pro extrema manu,metaphora ducta à pictoribus.

E schola cantilena.

Plautus, vt alibi admonui, Theatri nugas appellat,quæ solent in comœdiis recitari. M Tullius è scholis cantilenam appellat orationem declamatoriam ac iuuenilem, plus habentem ostentationis quàm sapientiæ. Locus sic habet eodem libro: Gerendus est tibi mos adolescentibus Crasse,qui non Græci alicuius quotidianam loquacitatem, neque ex scholis cantilenam requirunt, sed ex homine omnium sapientissimo atque eloquentissimo, atque ex eo qui non in libellis, sed in maximis causis, & in hoc domicilio imperij & gloriæ, sit consilio linguaque princeps. Conueniet in illos, qui nunquam versati sunt in bonis autoribus, nec ex ipsis fontibus hauserunt eruditionē solidam, sed tantùm in scholis decantata tenent. Quod genus sunt illa: Non crederem Euangelio, nisi me Ecclesiæ compelleret autoritas. & Ingratum est spiritui sancto quicquid offertur, eo prætermisso quod debebatur. Multa fecit Dominus Iesus quæ non sunt scripta. Non dimittitur peccatum,nisi restituatur ablatum.

COGNATI. Rhapsodi.

Olim, & adhuc hodie, rhapsodi dicuntur festiuarum & iucundarum narrationum recitatores:rhapsodiæ verò huiusmodi recitationes, & ipsa carmina, poematumque compositorum series. Qui verò Homerica carmina & antiquorum vatum recitabant artifici pronunciatione, aut memoriter canebant, dicti sunt etiam Homeristæ.

OBSEQVVNDANTIS.

ERASMI. Pax redimenda.

Diuus Augustinus Homilia x. narrat apud Pœnos huiusmodi vetus prouerbium fuisse celebre: Vt habeas quietum tempus, perde aliquid. Rarò carent lite, qui husquam sustinent de suo iure concedere. Magnum interdum est lucrum, iactura rei molestiam & inquietudinem exclusisse.

Circumpedes.

Qui proximè adsunt, cinguntque quempiam ad obsequium parati, circumpedes esse dicuntur. M. Tullius actione in Verrem iij. Circumpedes autem homines formosos & literatos suos esse dicebat, se emisse. Ita perpetua familiaritate iunctos dixit circumpedes, quemadmodum A manibus, A pedibus appellamus, qui nobis domesticè inseruiunt.

Principi obtemperandum in omnibus.

Non sine prouerbiali schemate dictum est in eadem tragœdia, quod ait Creon:

Ἀλλ' ὃν πόλις στήσειε, τοῦδε χρὴ κλύειν
Καὶ σμικρὰ καὶ δίκαια καὶ τἀναντία.

Id est,

Sed principatum ciuitas cui tradidit
Hic audiendus, siue leuia præcipit,
Siue æqua mandat siue & his contraria.

Vox autem tyranni est, non principis. Neque enim princeps est, qui præscribit iniusta.

Πειθὼς ἀμείνων.

Plutarchus in libello de coercenda Iracundia, Homericam obedientiam prouerbialiter vsurpauit. Qui videtur allusisse ad locum Homericum, qui est Odyss. v.

Ὣς ἔφατ', οἱ δ' ἄρα τοῦ μάλα μὲν κλύον ἠδ' ἐπίθοντο,
Τῷ δ' ἄρα μαλ' ἐπιπτ... [illegible]

Et paulo

Et paulò post:

Στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ·

Τέτλαθι δὴ κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης.

Eo vtemur cùm affectus rationi obtemperant. (Totum id, ni fallor, videtur mutuatum ex Iohan. Hartungi Decurię locorum memorabil. cap. v.) atque obedientiam Homericam, πειθὼ ὁμηρικήν, prouerbialiter dici, cùm effectus rationi obtemperant.)

OBTRECTATIO ET MALEDICENTIA.

ERASMI. Ἀξωνιάζειν.

Quemadmodum multa prouerbia retulimus è gentiū moribus desumpta, ita ἀξωνιάζειν olim dicebantur calumniandi morbo obnoxij, quòd is populus hoc nomine taxatus sit veterum Comœdiarum salibus: quemadmodum indicat Stephanus, docens, Æxoniam esse Magnesię ciuitatem. Est autem & αἰξωνεὺς vltima acuta, populus tribus Cecropidis. ab vtraque voce deducitur ἀξωνιάζειν. Citant testem Menandrum ἐν κανηφόρῳ. Plato in dialogo De fortitudine, οὐδὲν ἐγὼ πρὸς ταῦτα ἔχω εἰπεῖν, μή με φῇς ὡς ἀληθῶς αἰξωνέα εἶναι. id est: Nihil ad ista respondeo, quum quod dicam habeam, nē me meritò dicas Æxonensem esse. Marsilius vertit maledicum & calumniatorem.

Quam Clinia ex Demetrio.

Plautus in Rudentibus: Plura ex me audies hodie mala quàm audiuit vnquam Clinia ex Democrito. Quidam eruditi hoc loco pro Clinia, legunt Lamia. Et verum est, Lamiam fuisse supra modum adamatam à Demetrio rege Macedonum: quo nomine ipse quidem malè audiebat vulgò, sed eam à rege fuisse conuiciis affectam, nusquam legimus. præterea vocem Lamiam, carminis ratio non admittit. Vero propius est, sumptum è comœdia Turpilij, cui titulus Demetrius, vel alia quapiam, vbi pater prolixius & acerbius obiurgat filium. Talis enim inducitur Clinia in Sene seipsum excruciante, qui à patre nimium sæpè nimiumque acerbè obiurgatus, tandem profugit in militiam. Et haud scio an ad hanc fabulam alludat Plautus. Nam fieri potest, vt Terentius pro Demetrio senem appellauerit Menedemum. Nec obstat, quòd Terentius Plauto fuit posterior: quum Græcus autor fabulæ fuerit vtroque prior.

Eurymnus.

Εὔρυμνος, id est, Eurymnus, dictus est olim prouerbio, qui per calumniā conaretur fidos amicos inter sese committere. Nam hic cùm moliretur serere dissidium inter Castorem & Pollucem, alterum apud alterum insimulās, post deprehensus, vtrique grauissimas pœnas dedit. Hoc autem ferè solet accidere iis, qui malis artibus student dirimere eos, quos insolubili vinculo natura copulauit, vt vxorem & maritum, parentem & filium, ac fratres. Fit enim vt hi redeant in gratiam, & præteritæ simultatis pœnas vtrique repetant ab autore. Id euenit Athenis Hyperbolo, qui Niciam ac Alcibiadem conatus est committere.

IVNII. Aspergere.

Πλύνειν, quasi lauare aut aspergere, dicunt Græci pro, maledictis conuiciisque incessere aliquem: vt Iul. Pollux ostendit, pro λοιδορεῖν accipi annotans. apertissimè verò Artemidorus libro secundo, De insomniis, vbi exponit quid portendat si quis somniet se lauare vestimenta subiungit, πλύνειν γὰρ καταχρηστικῶς καὶ τὸ ἐλέγχειν ἔλεγον οἱ παλαιοί. id est, Aspergere veteres abusiuè dixerunt maledictis protelare aliquem adducit & Menandrum:

Η γὰρ κακῶς με τὴν γυναῖχ' οὕτω λέγεις,

Τὸν πατέρα καὶ σὲ πλυνῶ τε σοὺς ἐγὼ πλυνῶ.

Id est,

Si pergis vxori meæ maledicere,

Lauabo ego non te modò, at patrem & tuos.

hoc est: Vicissim te redarguam, quæque domi tuæ latent vitia, in propatulum proferam. Metaphora à vestibus sumpta, quæ lotæ extritæque detersis sordibus, produnt panni aut coloris vitium si quod insit. Gregorius Thessalonicensis, καὶ ὕβρει πλύνοντα τί μὴ σὺ διεπλύναξεις μου; id est: Conuiciisque aspergens quid non in me cauillatur? vsus est & Comicus in Pluto:

Πλυνόν με ποιεῖς.

Id est,

Elotum me reddis.

In tanta hominum corona me dicteriis aspergis, & reticenda obiicis.

OCCASIO.

ERASMI. Tollenda mali occasio.

Qui suadebit, vt mali submoueatur occasio, non absurdè citabit illud ex eodem libro:

—Αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος.

Id est,

—Quippe viros ferrum illicit ipsum.

Ita diuitiæ proliciunt ad luxum, consuetudo puellarum ad amorem.

Hyberno puluere, verno luto.

Festus Pompeius ex antiquo carmine citat, nec ascribit autoris nomen: vnde intelligitur vulgò decantari solitum. In eo inducitur pater, de agri cultura præcipiens filio, his verbis: Hyberno puluere, verno luto, grandia farra Camille metas. Quibus verbis arbitror significatum, far si seminetur serena hyeme, & succedat ver humidum copiosius prouenire.

Præsentibus rebus consulendum.

Procopius belli Gotthici libro primo. Vetus nimirum me subit dictum, quod vtique præsentibus rebus vt consulatur iniungit. Arbitror esse idem quod aliàs ex Platone retulimus, δεῖ τὸ παρὸν εὖ θέσθαι. Quod præterit, in integrum reuocari non potest: consultationem de futuris variæ interrumpunt occasiones: quod vrget, in primis curandum est.

ODIVM.

ERASMI. Nec Deus, nec homo.

Οὔτε θεὸς οὔτε βροτός, Diis hominibusque inuitis, pro nemine & omnibus. Pind. Hor. Vide num huc referre commodè liceat Aristot. illud in Ethicis, vbi hominem in solitudine degentem ait esse vel Deum vel dæmona.

OMINANDI.

ERASMI. Faustus exitus.

Cùm significabimus rem quam instituimus, bene cessuram, ceu deo quopiam auspice, quadrabit illud ex Odysseæ β.

Θάρσει, μαῖ', ἐπεὶ οὔ τοι ἄνευ θεοῦ ἥδε γε βουλή.

Id est,

Fide, hoc consilium non est sine numine nutrix.

Vanæ coniecturæ.

In eos, qui de euentu negocij solent augurari, competit illud ex eodem libro:

Ὄρνιθες δέ τε πολλοὶ ὑπ' αὐγὰς ἠελίοιο

Φοιτῶσ', οὐδέ τε πάντες ἐναίσιμοι.

Id est,

Ast permulta ouium versatur in æthere turba,

Quarum non quæuis portendere idonea fatum.

COGNATI. Viderit Deus.

Dictum est optantis vel sperantis, & bene ominantis, admodum Latinis & nobis vulgare. Bud. Philecoo: Deus optim. max. humani generis amantiss. viderit & statuerit. Cic. iiij. Acad. Viderit Epicurus, μελέτω τῷ ὀθνείῳ: νῦν

deat & huius cura sit, vel huius opinionis rationem reddat, non ego. Sic accipienda sunt: Tu videris, Vos videritis, Illi viderint. Cic. ad Brutum: De hoc tu videris. Teren. in Adelph. Ego isthuc videro, id est, isthuc mihi curæ erit. Vide adagium in vita voluit. Volente Deo: &, Diis secundis, & Sic visum superis.

OMNIA.

ERASMI. In orbem circumiens.

Lucian. in Hermotimo, ἅπαντας ἐν κύκλῳ περιελθών, id est, Omnes in circulo obiens, dixit: mirum ni prouerbiali figura, quæ durat etiam in hodiernum apud vulgus illiteratum: pro eo quod est, vsque ad vnum omneis, nemine præterito. Vide & Latinis dictum est, Ambire, quòd singulos prensarent: & Obire prouinciam, quòd qui suscipit administrationem, nusquam non adesse oporteat. Lepidius erit si accommodetur ad res animi: veluti si dicas, In consultando, πάντα ἐν κύκλῳ commoda atque incommoda circumspicienda.

ORIGINIS.

COGNATI. Ambigui generis homo.

Plato in Axiocho: Terrestris enim homo velut ambigui generis, ipse in mare sese proiecit, totusque arbitrij factus est fortunæ.

OTIVM.

COGNATI. Digitum quà proferat.

Schemate prouerbiali M. Tullius dixit pro A. Cæcinna: Digitum quà proferat, nō habet. hyperbolicôs indicās, illi nihil prorsus esse quod dicat, agàtue. Locus sic habet: Denique ista nimia quæ dominatur in ciuitate potentia, in hoc solo genere quiescit: quid agat, quomodo aggrediatur iudicem, quà denique digitum proferat, non habet. Sumptum est à gestu rhetorum qui varius traditur à Quintiliano. simplicissimus est, proferre digitum: quod plebeiorum est & rusticorum.

ERASMI. Ne in tonstrinis quidem.

Lucianus in libello, cui titulus Quomodo conscribenda sit historia: ὡς μηδὲ ἐν τοῖς κουρείοις τὰ τοιαῦτα μυθολογούντων ἀκούσῃς. id est, Qui nec in tonstrinis, quod dici solet, talia fabulantes audierit. quod in tonsorum officinis ferè ociosi desideant, & suam quisque fabulam adferat in medium, vnde Flaccus:

— Gaudent vbi vertice raso
Garrula securi narrare pericula nautæ.
Item alibi:
— Opinor
Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse.

Cuius alibi meminimus.

COGNATI. Pausam facere.

Παῦσις, παῦσαι, ἀνάπαυσις Græcis, nobis verò pausa: à verbo παύομαι deducta dictione, quandoquidem finem & cessationem significant. παύω quoque, vt παύομαι, finem imponere, & cessare facere, finire, silere, significat. Pausam autem facere, veteribus vsitatum fuit: quod Galli sic hodie sua lingua exprimunt Faire pause. Lucretius hac voce sexcentis locis vtitur. Lucil.

Hæc vbi dicta dedit, pausam facit ore loquendi.

Satyr. lib. j. Ennius ex Varr. lib. vj. De ling. Lat.

— Pausam facit ore tremendi.

Plautus Rudente: Aliquando osculando melius est vxor pausam fieri. Dicunt etiam, Dare pausam: pro, cessare, & cessandi facultatem dare. Hinc Pausus Deus videtur fuisse, qui pausam afferret, & quietem: quem bellis aduersarium, repugnantisque Bellonæ potestatis fuisse arbitramur.

PARASITI.

ERASMI. Qui mori nolit ante tempus.

Athenæus in sermonibus conuiuialibus, de Sybaritis huiusmodi refert prouerbium: ὁ βουλόμενος ἐν Συβάρει μὴ πρὸ μοίρας ἀποθανεῖν, οὔτε δυόμενον οὔτε ἀνίσχοντα τὸν ἥλιον ὁρᾶν δεῖ. hoc est: Qui nō velit apud Sybaritas ante diē fatalē mori, eum haud oportet solem conspicere, nec occidentem, nec orientem. Hoc ideo vulgò iactatum scribit, quòd Sybaritarum ciuitas in humili loco, ac velut in conualle sita fuerit, vt æstatis tempore manè pariter ac vesperi frigus immensum sentirent, meridie intolerandum ardorem. Cicero libro De finibus bonorum ij. docet idem dictum in quosdam Asotos, cui genti nomē inditum est à luxu vitę. Nam sub Solis occasum erant ebrij, manè stertebant. Columella in procemio rerum rusticarum, vsurpat in ganeones, qui noctes libidinibus & ebrietate, dies somno vel ludo consumunt. Mox deinde, inquit, vt apti veniamus ad ganeas, quotidianam crudelitatē Laconicis excoquimus, & exusto sudore sitim quærimus, noctésque libidinibus & ebrietatibus, dies ludo vel somno cōsumimus. Ac nos dicimus fortunatos, quòd nec orientem solem videmus, nec occidentem.

COGNATI. Edere & bibere vtile.

Lucian. in Parasito: Ego verò quàm edere & bibere, in vita mortalium nihil inuenio vtilius aut præstantius, & extra quod vita non potest subsistere: Parasitorum est & Epicureorum, summorum voluptatis assertorum. Quod à Germanis ita profertur: Meum viuere, nil aliud est, quàm edere & bibere.

PAVPERTAS.

ERASMI. Salacones.

Quemadmodum Irus & Codrus ob inopiam in vulgi fabulam abierunt, ita & Salacon quidam extremæ paupertatis homo effecit, vt omnes fortuna tenui, Salacones dicerentur: & ipsa paupertas, Salaconia. Meminit Hesychius: sed idem indicat, eodem nomine fuisse notatos fastuosos & arrogantes: vnde ductum sit verbum σαλακωνίζειν καὶ σαλακωνεύειν, pro eo quod est, fracto delicatoque gradu incedere. Addunt testem Theophrastum, qui σαλακωνία dixerit eum, qui sua profundit temerè. Ex his colligere licet, adagij conuicium non hæsisse in quosuis pauperes, sed in eos duntaxat, qui fastu luxúque redacti sunt ad inopiam. Vox autem dicta videtur à verbo σαλάζειν quod est labefactari, & ad ruinam tendere.

Lingere salem.

Olim tenuis fortunæ hominibus sal pulmentarij vice fuit, vti nunc quibusdam est acetum. Quæ res & in prouerbium abiit tametsi non satis liquet cuiusmodi id fuerit. Sed præstiterit ipsius Plinij verba super hac re subscribere ex libri xxxj. cap. vij. Varro, inquit, veteres etiam pulmentarij vice vsos autor est. Esitasse enim salem cùm pane & caseo, vt prouerbio apparet. Persius in satyra v.

— Iurat: sed Iuppiter audiet. heu heu,
Varo, regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages, si viuere cum Ioue tendis.

hoc est, vitam ages pauperrimam.

Tenuem nectis.

Λεπτὴν πλέκεις, id est, Tenuem nectis. De pauperibus dictum, quibus plerunque tenuibus in rebus labor. Dicitur & λεπτὴ ἐλπίς, id est, Spes tenuis, pro exigua, & λεπτὴ φροντίς: id est, Tenuis cura, pro subtili & curiosa. & λεπτὰ ξαίνεις, id est, Tenuiter diducis. In sordidos, quique vel minutissimarum rerum habent rationem. ducta metaphora à textoribus.

Vt ex bulga matris.

Nonius Marcellus refert hunc trochaicum tetrametrum catalecticum è Lucilio:

Ita vti quisque nostrûm è bulga est matris in lucem æditus.

Id ad

Id ad nuditatem inopiámque referri potest. Potest & ad æquam omnibus vitæ conditionem. Natiuitas enim non distinguit Crœsum ab Iro, non regem à plebeio. Eædem sunt voces reginæ parturientis & mendicæ. Idem vagitus Cæsaris emergentis & tenuissimi cuiuslibet. Neque mundius est cauum vnde se profert monarchę filius, quàm vnde prodit ancillę proles. Festus indicat vocem esse Gallorum, qui folliculos, aut crumenas, aut sacculos scorteos, hoc est è pellibus factos, olim appellabant bulgas. Lucilius Satyrica libertate matricem siue vuluam, bulgæ nomine designauit. Quod Græci dicunt. Nudus tanquam ex matre, alibi nobis commemoratum est.

PENSATIO BENEFICII.

ERASMI. Mutuum muli scabunt.

Mutuum muli scabunt. Vbi improbi atque illaudati se vicissim mirantur ac prædicant. Translatum à mulis, qui sicuti reliqua iumenta, sese inuicem dentibus scabere solent. Citatur hic titulus. Mutuum muli scabunt, à Nonio Marcello inter reliquos Menippearum titulos M. Varronis, mirum ni prouerbialis. Ausonius in altera præfatione monosyllaborum: Sed vt quod per adagionem cœpimus, prouerbio finiamus, Mutuò muli scabunt. Meminit huius & Varro libro de lingua Latina tertio. Quanquam is locus est fœdissimè deprauatus, non temporum modò culpa, verumetiam impressorum istorum vulgarium: quibus hoc vnicè propositū videtur, vt omnes bonos libros radicitus extinguant. Sic autem legitur: Amica Philoptorus, eius qui senex puerum dicit pulsum puellam pulsam. Sic fiet mutuam mulinam. Arbitror legendum, mutuum muli: vt subaudiatur, scabunt. Symmachus in epistola quadā: Mutuum, inquit, scabere mulos: cui prouerbio ne videar esse confinis, præconium virtutum tuarum, presso dente restringo. Non videtur autem adagium rectè accipi posse, nisi in malam in partem: veluti si indoctum indoctus, deformem deformis, improbum improbus, vicissim laudaret. Cuiusmodi fabulam memorat Horatius de duobus fratribus, qui se mutuum scabebant, ac mutuo officio alterum alter vicissim efferebant laudibus.

> Frater, inquit, erat Romæ, consulti rhetor, vt alter
> Alterius sermone meros audiret honores,
> Gracchus vt hic illi foret, hic vt Mutius illi.

Idem poetas indoctos notans, qui tamen inuicem se recitantes audiebant, ac laudabant:

> Discedo Alcæus puncto illius, ille meo, quis?
> Quis, nisi Callimachus? —

Merces constituatur.

Plutarchus in vita Thesei tradit, fuisse quendā Pitheū auum Thesei maternum à quo Hippolytus ille pudicus fuerit institutus, Is gnomologiis, quę eum temporis præcipua habebatur sapientia, clarus erat. Ex eius sententiis hanc vnam fuisse ferunt:

> Μισθὸς δ' ἀνδρὶ φίλῳ εἰρημένος ἄρκιος ἔστω.
> Id est,
> Æqua viro merces fac præstituatur amico.

Aristoteles nono Moralium Nicomachiorum, narrat Protagoram cum nemine discipulorum solere pacisci, verùm vbi iam didicissent quæ volebant, iussit ipsos dispicere, quanti æstimarent ea quæ didicerant: & quicquid ab illis dabatur accipiebat. Hoc animo qui sunt, iis in hoc genere commerciorum putat esse satis Pitthei præceptum, qui iubet amico viro statui mercedem iustam & æquam. Bene haberet, si medici quoque nihil paciscerentur, sed ægro leuato acciperent quod daretur. Nam quod Aristoteles inibi refert de quibusdam sophistis, qui neminem recipiebant in disciplinam, nisi numerata mercede, mox acceptis nummis non præstabant quod erant polliciti: videmus interdum fieri à chirurgis ac medicis malæ fidei: ac ferè comperiuntur esse impostores, qui stipulantur ingens præmium: nec admouent manum, nisi aut tota summa, aut maxima pars statim numeretur.

POLYD. VIRG. Ferrum ferro acuitur.

De iis qui mutuo sibi consulunt, mutuóque consilio euadunt sapientiores, vti ferramenta mutuo attritu.

PERFICIENDI.

ERASMI. Ante mysteria discedere.

Ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων, id est, Ante mysteria discedere: est re nondum absoluta subducere sese. Sumpta metaphora à sacris, in quibus prophani iubebātur abire, cùm iam esset peragenda mysteria: initiati manebant, nec fas erat nisi peractis ritibus abire. Plato in Menone, εἰ μὴ ὥσπερ χθὲς ἔλεγες, ἀναγκαῖόν σοι ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων, ἀλλ' εἰ περιμείναις τε καὶ μυηθείης. id est: Nisi quemadmodum heri dicebas, tibi fuerat ante mysteria discedendum: verùm si & permaneas, & mysteriorum particeps fias. & cætera quæ sequuntur.

COGNATI. Fabula prorsus euanuit.

In Ciuili: Fabula iam finem habeat. Ibidem: Ingentem fabulæ molem exaggerauimus, cuius finem haud penitùs imposuimus. Fabulæ nomine hic Plato abutitur, & in dial. x. De rep.

PERFIDIÆ.

ERASMI. Qui nocere potest, & idem prodesse.

In medicos imperitos, qui non rarò venenum pro remedio ministrant, quadrabit illud ex eodem libro, quod vsurpauit in Pseudomante Lucianus, estque pluribus apud Homerum locis:

> Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.
> Id est:
> Pharmaca mista, salubria multa, at noxia multa.

Idem quadrabit in hominem & bonis & malis instructum artibus, qui vel iuuare possit, si velit, vel lædere.

Halopanta.

Halopantam veteres appellabant omnia mentientem. Plautus in Curculione: Ædepol nugatorem lepidè nactus est hunc Phedromus: Halopantam an sycophantam magis hunc dicam, nescio. Verba sunt militis, conquerentis de Curculione, qui annulo militis imposuerat lenoni. Nonius Marcellus citans hunc Plauti locum, hæc refert: Halopantam aut sycophantam hominum genus nequam, quod ob suenda mendacia, miserrima mercede conducitur. Festus hunc in modum: Halopanta significat omnia mentientem. πάντα enim Græci omnia, ἀλιτώδεα fallentē appellant. Quantum autem tribuendū sit eiusmodi fragmentis, non minus deprauatis quā decurtatis, nescio. Aldina æditio habuit aliam etymologiam, sed magis etiam mendosam. Nā si halopāta venit ab ἀλάω, siue ἀλητεύω, neutra dictio habet primā asperatam: & vtraque corripit primam, quum apud Plautum sit producta, vt exigit trochaici carminis ratio. Rursus si venit ab ἁλὸς, cōueniet quidem aspiratio, sed hæc quoque vox habet primā breuem. Adde, quòd est noua compositionis forma, à nomine, nō à verbo, mollius erat πανάλωτης. Quoniam autē est in his vocibus duabus schema παρονομασίας, propius alludit ad sycophantā halophāta, quàm halopanta. ἁλωπάντης autem dici videtur, qui defert eos qui telonas conantur fraudare vectigalibus: quēadmodū sycophantę dicti sunt, qui deferebāt exportātes ficos Athenis. Si legimus ἀλλοφάντην quasi aliena loquentem, varieque mentientem, conuenit quidem metri ratio, sed abiicienda est aspiratio primæ vocalis. Metrum tamen constabit, si Græcè pronuncies halophantem, aut sycophantem. Tum enim in primo loco erit anapæstus pro spondæo. Plautus autem non rarò græcissat in comœdia. Verùm hoc doctis relinquo discutiendum.

IVNII Neoclide furacior.

Νεοκλείδου κλεπτίστερος, id est, Neoclide furacior: In furacē

insigniter & strenuum æruscatorem dicitur. Neoclides Rhetor in comœdia traducitur furtis nobilis, quamuis oculis captus. Quare ludit in eum ita Aristophanes, quòd dicat eum furando longè superare videntes, sic enim inquit, κλέπτοντα δὲ τοὺς βλέποντας ὑπερηκόντισεν.

Ex Append. Erasmi.

Diuersarum partium.

Τυδείδην δ᾽ οὐκ ἂν γνοίης ποτέροισι μετείη,
Ἠὲ μετὰ Τρώεσσιν ὁμιλέοι ἦ μετ᾽ Ἀχαιοῖς.

Id est,

Porrò Tydidem minime cognoscere possis,
Troianósne inter versetur, an inter Achiuos.

Homerus.

De Metio quodam, cum vtraque parte colludente, aduocato scilicet duce, aut alioqui amico bilingui. Supra prouerb. Vespertilio.

PERSPICVITAS.

Erasmi. Vbi cognitum est, quod erat occultum.

Vbi res quæ magno studio celebratur, fuerit aliquo pacto deprehensa, quadrabit illud ex eodem libro:

Ἤτις σφιν τάδ᾽ ἔειπε θεῶν, ἢ εἴσιδον αὐτοί.

Id est:

Siue illis Deus hoc aliquis deprodidit index,
Siue ipsi videre.—

PERTINACIA.

Ivnii. Ne suadela quidem persuaserit.

De homine duro, & quem frangis citius, quàm conceptam opinionem deponat, dicere licebit illud comici Stratonis:

Τὸν δ᾽ οὐκ ἂν τάχ᾽ ἡ πειθὼ πείσειεν. Id est,

Nec illi fortè Suadela ipsa persuaserit.

Affine est illi Aristophanico, quod Paupertas loquitur.

Οὐ γὰρ πείσεις, οὐδ᾽ ἢν πείσῃς.

Non suadebis, etiam si suaseris.

Pertinet huc & illa hyperbole apud Grego. Nazianzenū in Monodia Basilio dicta, πειθοῦς ἰσχυρότερος, id est, Suadela fortior: quum velit indicare, viribus eloquentiæ tantum potuisse apud auditorum animos, vt suadendo in quancunque partem eos ageret. Petho Græcis persuadendi dea est, de qua trimeter ille:

Οὐκ ἔστι πειθοῦς ἱερὸν ἄλλο πλὴν λόγος.

Id est,

Suadæ delubrum haud aliud est, quàm oratio
Sappho poetria Petho Veneris filiam facit.

PHILAVTIA.

Erasmi. Psaphonis aues.

Ψάφωνος ὄρνιθες, id est, Psaphonis aues. Vbi quis noua, quapiam arte famam captat, vt cùm aliquis subornat, à quibus laudetur, eisque veluti dictat encomia, quibus apud vulgus celebrari velit. Narrant in Libya fuisse quendam nomine Psaphonem, qui diuinitatis opinionem affectans, quam plurimas aues cepit vocales, & humani sermonis dociles, eas sonare docuit hæc verba, μέγας θεὸς Ψάφων, id est, Magnus Deus Psaphon: atque ita doctas emisit in montes. At illæ quæ didicerant, canebant: ac reliquas item aues sonare docebant. Porrò Libes cùm ignorarent commentum, credentes id diuinitùs accidere, Psaphoni rem diuinam facere instituerunt, ipsumque in deorum numerum retulerunt. Prouerbium in collectaneis Apostolij reperi.

Φίλαυτοι.

Qui sibi vehementer placent, quique suis ipsorum commodis impensè student, aliorum rebus vel neglectis, vel etiam afflictis, à Græcis eleganter φίλαυτοι vocantur. Vitium ipsum φιλαυτία dicitur. Quod appositè circumloquens Horatius:

Cæcus, inquit, amor sui.—

Id vitij Plato malorum omnium fontem autumat. Aristoteles ix. Moralium lib. satis indicat, hanc φιλαύτου probrosam appellationem, ceu prouerbialem vulgò iactatam fuisse, cùm ait, homines sui supra modum amantes à multitudine male audire, quippe qui fœdo infamique cognomine vocentur φίλαυτοι. Contrà qui sibi displicent, putiduli vocantur. Martialis:

Altera rancidula est, altera putidula est.

Est autem id vitium ferè insitū, vt sua cuique magis probentur quàm aliena: quod tamen eximiè videtur fuisse in Afris. Nusquam autem hæc pestis inmedicabilior quàm in dogmatibus, quorum persuasione semel imbuti sumus: id quod eleganter notat Galenus libro περὶ φυσικῶν δυνάμεων primo, οὕτως ἄρα δυσεκνιπτόν τι κακόν ἐστιν αἱ περὶ τὰς αἱρέσεις φιλονεικίαι καὶ δυσεκτηκτότατον πάντων, καὶ ψώρας ἁπάσης δυσιατότερον. id est: Adeò de sectis contentio malum est, quod ægrè excutitur, & cùm primis ineluibile, denique quauis scabie insanabilius.

Qui per se sufficit.

Qui negabit sibi opus esse opera aliena, se satis idoneum ad rem peragendam, conueniet illud ex Odysseæ.

Εἰσί μοι ὀφθαλμοί τε καὶ οὔατα καὶ πόδες ἄμφω,
Καὶ νόος, ἐν στήθεσσι τετυγμένος οὐδὲν ἀεικής.

Id est,

Sunt oculi mihi, sunt aures, geminique pedes sunt,
Insita pectoribus mens est, neque stulta nec excors.

Musopatagos.

Μουσοπάταγος dicitur qui percitus est, & attonitus furore musarum. Ita Maro in Georgicis:

—Quarum perculsus amore
Sacra fero.—

Transfertur ad eos, qui sua poemata sic amant, quemadmodum parentes liberos. M. Tullius ad Qu. frat. lib. ij. Nō mehercle quisquam μουσοπάταγος libentius sua recentia poemata legit, quam ego te audio. Horatius:

—Versus amat, hoc studet vnum.

POTENTES.

Erasmi. Deo nemo potest nocere.

Sententia pia est, sed à Creonte impio animo dicta.

Θεοὺς μιαίνειν οὔτις ἀνθρώπων σθένει.

Id est.

Violare (siue polluere) diuos, nemo quit mortalium.

Veteribus persuasum erat, offendi diuos inferos, si mortuo negaretur sepultura: offendi Iouem supplicium, si quis supplicem reiiceret. At Creon putabat nihil huiusmodi rerum curæ esse diis, quod illi non queant à quoquam lædi. Hoc carmen occini potest iis qui indignum Deo putant, in matrice virginis latitasse, & per vterum virginis exisse, vnde prodeunt homines cæteri: aut qui putant corpus Domini pollui, quòd in stomachum hominis immundum descendat.

Θεοὺς μιαίνειν οὔτις ἀνθρώπων σθένει.

Neque sol polluitur, tot cloacas ac paludes lustrans.

Ciuitas non ciuitas.

Hæmon Creontem tendentem ad tyrannidem, ita tangit:

Πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ᾽ ἥτις ἀνδρός ἐσθ᾽ ἑνός.

Id est,

Quæ vnius hominis, illa non est ciuitas.

Dixerat Creon, ipsius esse, non alterius, imperare regioni. Hæmon negat eam esse ciuitatem, vbi summa rerum penes vnum hominem est. Polis enim Græcis vel à versando, vel à multitudine dicta videtur. Latini Rempublicam appellant. At Respub. non est, vbi vnius arbitratu aguntur feruntur que omnia. Itaque quum Creon respondisset,

ciuitatem

ciuitatem censeri illius, qui illi imperat, subiicit Hæmon:

Καλῶς ἐρήμης γ' ἂν σὺ γῆς ἄρχοις μόνος.

Id est:

Rectè, vnus vt deserto in agro regem agas.

Regium est, imperare liberis, neque quicquam absque ciuium consensu tentare.

COGNATI. Magnus.

Meritò magni appellatione hodie censentur à rerum gestarum magnitudine: vt olim Hector rectè magnus dictus est qui Troianorum fuit fortissimus. Virgil. Æneid. sexto.

Hectoris hic magni fuerat comes.—

Rerum ab Hectore gestarum egregius præco Homerus est in Iliade. Posteris temporibus, Alexander & Carolus Magnus hoc ipsum cognomen sua virtute inuenêre. [Plutarch. in Pompeij vita scribit à Sylla Magnum Pōpeium alta voce salutatum, postquam Domitium vnà cum exercitu in Africa concidisset. Alij in Africa primùm ferunt ita ei fuisse ab vniuerso exercitu acclamatum. Adhęc populus Romanus duos Maximos dixit, Valerium nempe, qui dissidentem ab se Senatum in concordiam reduxit: & Fabium Rutilianum, qui locupletes aliquos libertinæ stirpis in Senatum allectos eo ordine mouit.]

Ioues, Iunones, Veneres.

Omnes regum primogenitos, Ioues appellamus: vt omnes reginas, regum primogenitas, Iunones: vrbium conditores, Saturnos: vt Xenophon in Æquiuocis testatur. Seneca in Ludo de morte Claudij Cæsaris: Oropemque sororem suam festiuissimam omnium puellarum: quam quoniam omnes Venerem vocarent, maluit Iunonem vocare. Significat enim per Venerem, nō admodum castam fœminam Iuniam Caluinam: quam & Tacitus decoram, sed procacem appellat, à fratre Syllano, vxoris penè loco habitam. id quod per Iunonem, Ioui nexu coniugali copulatam, eleganter innuit. Virgil. in Palæmone, Galateā, Venerem vocat. Theocrit. Hodœpor. ἁ Κύπρις, &c. Plautus in Cassina, sub persona Olympij serui: Quasi tu nescias repentè, vt emoriantur humani Ioues.

Potentum amicitiæ sunt periculosæ.

Multorum sermone celebratum est hoc dictum, quod primùm videtur monere, periculosas esse potentium amicitias. quod & ille versus significauit:

Dulcis inexpertis cultura potentis amici.

Et Accius in Atreo, citante Nonio:

Ne cum tyranno quisquam epulandi gratia
Accumbat mensam, aut eandem vescatur dapem.

Item Salomon Prouerbiorum cap. xxiij. Cùm accumbis, vt comedas cum principe, obserua quæ proponantur, & intenta cultrum gutturi tuo, vt vitam tueare. Ne capias cibum eius: est enim fallax cibus. Docet enim quotidiana experientia, tales amicitias non esse durabiles: vt apud Alexandrum. non durauit Cliti gratia, Parmenonis & Colophonis.

PRÆPOSTERA.

IVNII. Ante pilos.

—Et rerum prudentia velox
Antè pilos venit.

Pers. De sapientia præcoci, præsertim boni ominis, siue ea naturæ debeatur, siue causæ alij extraneæ. Ea qui valent natura, ἀνδρόπαιδας, seu pueros viriles vocat Sophocles. Aliunde verò, si non sapientiam, certè canos accedere, testatur illud Theocr.

— Οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσιν.

PRÆTER SPEM BONVM.

ERASMI. Sine sacris hæreditas.

Vbi quę cōmoditas de improuiso præter sumptum obiecta esset, veteres sine sacris hæreditatem vocabant. Et omninò quicquid citra nostram operam aliunde obtigisset lucri, quasi prouerbialiter hæreditatem appellabant: propterea quòd ea quæ sic obueniunt, gratis, quasique dormientibus, à fortuna donari videntur. Ergasilus parasitus apud Plautum in Captiui duo: Sine sacris hæreditatem sum adeptus effertissimam. Et alibi. Annona est sine sacris hæreditas. Nam hæredes alioqui vel pro salute laborantis, vel in parentalibus defuncti, sacra quædam sumptu factitare mos erat. Idem Plautus alibi: Mihi tales hæreditates non sæpe obueniunt. Cicero in Verrem actione quinta: Hic Verres hæreditatem sibi venisse arbitratus est, quòd in eius regnum ac manus venerat iste. Andreas Alciatus Prætermissorum lib. 1. mauult adagionis originem ad prisci iuris consuetudinem referri. Lex enim XII. tabularum sic habebat: Sacra priuata perpetua manento. Ea verba interpretatur Cicero lib. De leg bus ij. vt omnis ad quem patrisfamilias pecunia peruenisset, is teneretur sacra celebrare. Refertque Scæuolæ pontificis interpretationem, qua traditum est, quinque modis astringi sacris hęreditatem. Proinde ad quos ex iure propinquitatis redibat hæreditas, tenebantur communium sacrorum societate. Suauius autem esse solet, quod inopinatò contingit boni, quemadmodum sine sacris hæreditas. Hæc aliaque doctissimè sanè disserit Alciatus noster, cuius equidem sententiæ ludens addo meum suffragium, quanquam à mea minimum dissentienti. Porrò in Plautino dicto allusum arbitror ad Græcorum illud adagium: ἄθυτα ἱερὰ καταδίειν. id est: Non sacrificata sacra deuorare. Item ad Hesiodium illud:

Ἀπὸ χυτρόποδων ἀνεπιρρέκτων ἀνελόντα
Ἐσθίειν. —

Id est,

Ante sacrum factum, cibum ab ollis tollere raptum,
Atque edere.—

PROFVSVS.

ERASMI. Virgo primum.

Παρθένος τὰ πρῶτα, id est, Virgo primum. De iis dici solitum, qui rem paternam profunderēt. Haud scio an inde ductum, quòd virgines adhuc rudes, & meretricij quæstus ignaræ, facilè sui copiam faciunt. Postea quo plus auferant præmij difficiles sese præbent. Itidem adulescentes nuper nacti facultates, prius quàm intelligant quid sit pecunia, largius effundunt. Et prima vitæ pars, quæ quidem est optima, stultissimè nobis conteritur.

COGNATI. Plus æquo, impendio.

Plus æquo vel iusto, id est, plus quàm oporteat. Sic. Ouidius.

Cur mihi plus æquo flaui placuêre capilli?

Idem, Impendiò: id est supra modum, plus satis: solique comparatiuo iungitur. ἐκ παντός. Gell. lib. j cap. ij. Impendiò loquacior. Sic. ad Attic. At ille impendiò magis odit senatum. id est, magis atque magis: vt inquit Donatus in Eunuch. Budæus lib. iij. De contempt. rerum fortuit. Quo impendiò magis admirari subit cuique hæc reputāti, &c. Seneca lib. De clementia ij. cap. vij. Nihil ex his facit, tanquam iusto minus fecerit, &c.

PROPRII COMMODI STVDIVM.

ERASMI. Hermonium officium.

Ἑρμώνιος χάρις, id est, Hermoniū beneficium. Quoties aliquis studet officij causa videri facere, quod alioqui coactus facit: non quo cōmendet cuipiam, sed quòd non liceat secus agere. Hanc parœmiam ad huiusmodi referūt fabulam. Gens quædam Pelasgica, quæ Lemnum incolebat, nauibus transmisit in Bæbronem, vel (vt Herodotus) Brauronem Atticæ regionem, atque ex ea mulieres

raptas abduxerunt. Pòst vbi pestilentia laborarent, oraculo iussi sunt Atheniensibus satisfacere: atque ita futurum, vt pestilentia liberarentur. Athenienses rogati quo pacto placari vellent, denunciarunt vt Lemno decederent. Hanc conditionem cùm audissent Pelasgi, per iocũ responderunt id facturos sese, si quis Borea vento vnius diei nauigatione domo profectus Lemnum transmitteret. Euenit deinde, vt cùm Darius in Thracia agens, omnia vndique subigeret, Miltiades dux Atheniensium è Cherroneso soluens, Lemnum aggrederetur, Pelasgis denuncians se Borea, vniúsque diei cursu adesse domo profectum. Nam Cherronesum tenebat, atque illic habitabat. Itaque Hermon Pelasgorum princeps Lemno cessit. Idque cùm Darij metu compulsus faceret, adsimulabat tamen se volẽtem cedere, quo gratum faceret Atheniensibus. Huiusmodi fermè comperi in Græcorum collectaneis. Æmilius Probus in Miltiade aliquanto diuersius rem narrat. Quum Athenienses decreuissent coloniam mittere in Chersonesum, quæ tum à Thracibus tenebatur, consultus Apollo quem sibi ducem sumerent ad expellendos Thraces, iussit vt Miltiadem asciscerẽt. Is Lemnum aggressus, postulauit, vt se spontè dederent Atheniensibus. Lemnij per iocum responderunt, se id tum facturos, cùm ille domo nauibus proficiscens vento Aquilone venisset Lemnum. Nam hic vẽtus aduersus est Athenis proficiscentibus Lemnum. Miltiades ne illic tempus tereret, Chersonesum profectus est. Ea capta, rebusque illic ex animi sententia ordinatis, rediit Lemnum, & ex pacto postulauit insulam. Nam se vento Borea domo profectum venisse, quòd in Chersoneso domum habeat: decreuerat enim illic manere. Itaque qui Lemnum tenebãt, cessẽre metu. Simplicius quidem Pamphilus ille Terentianus, negãs liberi hominis officium esse, cùm nihil mereatur, postulare id sibi gratiæ apponi. Atqui in principum aulis, atque adeò passim in omni mortalium cœtu, Hermonum istiusmodi plena sunt omnia: qui cùm maximè beneficium dare videntur, tum maximè commodis seruiunt suis. Prouerbij meminit & Suidas & Hesychius.

Ex Append. Erasmi.

A veru rapere.

Eos, qui præpropera auiditate commodum auferre, aut voluptatibus frui student priùs, quàm oporteat, veluti si populum nouus rex statim exactionibus spoliet, aut si quis spõsam puellam ante tempus amplectatur, eos elegãter ἀφαρπάζειν ὀβελίσκου, rapere à veru, τηγανίζειν, è sartagine tollere: cibum denique nondum sacrificatum abripere dicemus. Atheniens. Nobis iidem simili metaphora dicuntur sata sua etiamnum viridia pasci, Manger son bled en herbe.

PROXIMIS VTENDVM.

Erasmi. Catone hoc contenti sumus.

Inter ea quæ Cæsar Augustus quotidiano sermone solet vsurpare, Suetonius & illud commemorat, quòd quoties significabat præsentem rerum statum esse boni consulendum, dicebat: Contenti sumus hoc Catone. Cato Vticensis conatus est tueri præsentem Reip. statum, exclusa tyrannide: at non successit: vicit ea pars quæ tyrannidem videbatur affectare. Augustus autem in hoc cum Catone sentiebat, quòd præsentem Reip. statum nollet immutari. Itaque ipse quodammodo sui temporis Cato fuit. Retulimus ex Macrobio inter apophthegmata, Cæsarem Augustum aliquando venisse in ædes, in quibus habitauerat Cato. Hic quum Strabo in gratiam Augusti incusaret Catonis peruicaciam, quòd sibi necem consciscere, quàm Iulio victori se subiicere maluisset: Augustus respondit, Quisquis præsentem ciuitatis statum mutari non vult, is & ciuis & vir bonus est. Eodem dicto & Catonis memoriam tutatus est & sibi consuluit, ne quis in posterum affectaret res nouas.

PRVDENTIA.

Erasmi. Mendacium vtile.

Diues ille apud Satyricum Iuuenalem dicit:

—Quid enim saluis infamia numinis?

& Dorionem Terẽtianum non pudet vanitatis, dum ob rem. Sed honesto propius est quod ait Orestes in Electra Sophoclis:

Δοκῶ μὲν οὐδὲν ῥῆμα σὺν κέρδει κακόν.

Id est,

Nullum reor verbum quod est lucro, malum.

Conuenerat autem vt fingerent ipsum esse mortuũ. Sentit igitur, famam mortis vino nihil nocituram, sed ad id quod constituerant fore accommodam. venerant enim vlturi Agamemnonis mortem, idque perfecerunt.

Cauentis clancularias insidias.

Μή τίς σοι φεύγοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξῃ.

Id est,

Ne quis te à tergo fugientem cuspide figat.

Cùm significamus circumspectius agendum, ne quis noceat imprudenti. Diogenes vsurpauit mutata vocula in adolescentem formosum, qui incustoditè dormiebat:

Μή τίς σοι φεύγοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξῃ.

Omnia sapientibus facilia.

Ἅπαντα τοῖς σοφοῖσιν εὔκολα.

Id est,

Facilia cuncta sunt viris sapientibus.

Nihil est tam arduum, quod prudenti consilio non facilè conficiatur. aut: Nihil tam acerbum, quod sapiens non æquo animo facilèque ferat, ratione cuncta leniente Si addas verbum, constat senarius, ἐστ᾽ ἀεὶ ἅπαντα. Refertur à Zenodoto.

Aliter cum aliis agendum.

Qui significabit cum aliis blandius agẽdum, cum aliis asperius, vt cuiusque fuerit ingenium, aut fortuna, dignitasque, allegabit illud ex eodem libro:

Ἄλλον μειλιχίοις, ἄλλον στερεοῖς ἐπέεσσι.
Νείκεον.—

Id est,

Verbis hunc placidis, contrà asperioribus illum
Increpuẽre.—

Imperator bonus, & idem robustus miles.

Refert Plutarchus in cõmmẽtario de fortuna Alexandri (si modo is liber illius est) quum in conuiuio propositum esset quinam inter versus Homericos maxime probandus videretur aliis alios præferentibus, Alexander huic carmini palmam tribuit quod extat Iliados γ.

Ἀμφότερον, βασιλεύς τ᾽ ἀγαθὸς, κρατερός τ᾽ αἰχμητής.

Id est,

Dux bonus, ac miles præpollens viribus idem.

Nam hoc & Agamemnonis laudem expressit, & Alexandri virtutem est vaticinatus. Quanquam mea quidem sententia, non magnum habet momentum in principe corporis robur, plurimum autem, consilium & prudentia. Proinde grauiter Timotheus, quum rhetores Charetem quendam efferrent laudibus, iuuenem corporis viribus insignem, censerẽntque eiusmodi belli ducem Atheniensibus esse quærendum: Haudquaquam, inquit. Nam istiusmodi quidem optarim qui culcitras & stragulas sit exercitui deportaturus: at ducem velim qui à fronte pariter atque à tergo sit occulatus, & quem à perpendendo quid vtile factu sit, nulla impediat animi perturbatio.

Sapientia gubernator nauis.

Dictum est à sapientissimis viris, etiam in bellis plus habere momenti consilia, quàm vires. Idem eleganter expressit Titinnius, citante Nonio:

Sed in sapiẽtia gubernator nauim torquet, nõ valẽtia.

Mens cœli, terræque regina.

Socrates apud Platonẽ in Philebo, πάντες γὰρ συμφωνοῦσιν οἱ σοφοὶ, ἑαυτοὺς ὄντως σεμνύνοντες, ὡς νοῦς ἐστὶ βασιλεὺς ἡμῖν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς. i. Omnes enim sapiẽtes cõsentiũt hoc pacto seipsos honestantes

honestantes, quòd mens nobis regina cœli & terræ. Sentit, sapientia gubernari omnia potius quàm voluptate. Quum enim Philebus probasset felicitatem ex sapientia & voluptate mixtam, quæri cœptum est, vtra duarũ plus haberet momenti ad beatitudinem. Quoniam autem Plato dicit in hoc omnes consentire, subindicat fuisse vulgò iactatum. Conuenit huic quod habet Hæmon Sophocleus,

> Πάτερ, θεοὶ φύουσιν ἀνθρώποις φρένας,
> Πάντων ὅσ' ἐστὶ χρημάτων ὑπέρτατον.
> Id est,
> Pater, dei mentem inserunt mortalibus,
> Quæ res, opes exuperat omnes maximè.

Prima felicitatis mater sapere.

Sophocles in Antigona,

> Πολλῷ τὸ φρονεῖν εὐδαιμονίας
> Πρῶτον ὑπάρχει.
> Id est,
> Vt sis felix longè primum
> Sapere est.

De Creonte dictum est, qui dum mauult animo suo quàm rectis consiliis obtemperare, & suos & se funditùs perdidit. Magna fortuna facilè vertitur in magnam calamitatem, si absit sapientia. Idem paulo antè contrariis expressit verbis, de Hæmone loquens, qui sibi mortem consciuerat,

> Δείξας ἐν ἀνθρώποισι τὴν ἀβουλίαν
> Ὅσῳ μέγιστον ἀνδρὶ πρόσκειται κακόν.
> Id est,
> Monstrans quòd inconsulta temeritas viro
> Adiuncta, sit longè malorum maximum.

PVDORIS.

ERASMI. Stragula semper conuoluta habeto.

Τὰ στρώματα ἀεὶ συνδεδεμένα ἔχειν. id est, Stragula semper conuoluta habeto. Id his quoque temporibus inelegans & inurbanum habetur, si quis stragula lecti non componat. Quid autem sibi velit hoc symbolum, aliis diuinandum relinquo. Tametsi suspicor commendatam verecundiam, etiam his in rebus, quibus cogimur naturæ necessitati satisfacere.

Surgens è lecto, vestigium corporis confundito.

Ἀναστὰς ἐξ εὐνῆς συνταράττειν τὰ στρώματα. id est, Cum surrexeris, stragulas confundito. Videtur idem cum superiore, de stragulis complicandis.

RAPACITAS.

ERASMI. Quæ vncis sunt vnguibus, ne nutrias.

Γαμψώνυχα μὴ τρέφειν. id est, Quæ sunt vnguibus vncis, ne nutrias. Rapacitatem fugito, interprete Tryphone. Equidem arbitror conuenire cum illo Æschyli dicto, quod suo reddemus loco, Catulum leonis non esse alendum in repub. hoc est, Non admittendos δημοβόρους, vt ait Homerus, βασιλῆας, reges populi deuoratores: aut factiosos, & præpotentes, qui opes ciuium ad paucos contrahunt. id quod nunc solenne est.

Prior occupat.

Vbi quis lucrum celeritate præripuit cuipiam, conueniet illud ex Iliad. χ.

> Μή τις κῦδος ἄροιτο βαλὼν, ὁ δὲ δεύτερος ἔλθοι.
> Ne quis præriperet iaculans, laudémq; decúsq;
> Atq; ita serior ipse veniret, iamq; secundus.
> Id est,

Dictum de Achille, qui reliquis Achiuis innuit, ne quis iaculum mitteret in Hectorem, quo sibi gloriam totam seruaret.

Ημερόκοιτος.

Vulgari ioco fures dicti videntur ἡμερόκοιτοι, quòd interdiu dormiant, noctu vigilent. Sic enim Hesiodus in Operibus ac diebus,

> Μήποτέ σ' ἡμερόκοιτος ἀνὴρ ἀπὸ χρήμαθ' ἕληται.
> Id est,
> Ne solitus dormire die tua tollere possit.

Aptè torquebitur in tollionem & furacem. Est & piscis eiusdem nominis, vt indicat Suidas, Phoca opinor.

RELIGIONIS.

ERASMI. Adorato circumactus.

Προσκυνεῖν περιφερόμενος. id est, Adorandum circumactu corporis. Nimirum ad imitationem cœli perpetua vertigine circumacti. Cœlum autem, Deum antiquitas credidit. Plutarchus & hoc tribuit Numæ, ceu peculiare. Ac meminit quidem de cœli circumactu, cæterùm addit & alias interpretationes: videlicet cùm sacra spectent exortum solis, qui adorat vertens se circumacto corpore ad Orientem, videtur semet ad Deum conuertere, factóque circulo per vtramque mundi partem vota facere. Subiicit & tertiam, quam videtur maximè probare: Corporis vertigine significari rotas Ægyptias. sentit opinor de hieroglyphicis, quibus illi significabant nihil in rebus humanis esse stabile aut perpetuum, sed vtcunque visum fuerit Deo vitam nostram vertere ac voluere, æquum esse vt boni consulamus.

Adoraturi sedeant.

Καθῆσθαι προσκυνήσοντας. i. Adoraturi sedeant. Significat, vota certa concipere oportere, & in his quę sunt optima, perseuerare. Et hoc Plutarchus asscribit Numæ: nisi quòd in ædito per Aldinos volumine προσκυνήσαντας legimus, non προσκυνοῦντας, addens id fuisse velut augurium, vota rata firmáque fore. Addit, quibusdam hanc quietem videri distinctionem actionum, tanquam qui priori actioni finem imposuerint, sedẽtes apud deos, initium alterius actionis ab iisdem auspicentur. Quidam arbitrantur aliũ subesse sensum, quòd oporteat eos qui sacris operantur, non obiter ac velut aliud agentes hoc facere, sed vacuos ac totos rei diuinæ intentos. Vnde Plutarchus idem tradit, quoties pontifex auguria seu sacra aggrediebatur, præcones clamabant, Hoc age. Ea vox hortabatur, vt qui sacra adirent, reuererenter & attentè id facerent. Idem in Problematibus rerum priscarum refert, qui diis vota fecissent, in templis manere, & quietem agere solitos, quòd actiones huius vitæ frequenter inuoluant hominem molestiis.

In anulo, Dei figuram ne gestato.

Ἐν δακτυλίῳ θεοῦ εἰκόνα μὴ περιφέρειν. id est, In anulo Dei imaginem ne circumferas. Fortassis admonet, non passim admiscendam Dei mentionem.

A piscibus abstineto.

Ἰχθύων μὴ γεύεσθαι. id est, Pisces ne gustato. Quamobrem Pythagoras ab vrtica marina iusserit abstinere, fortassis illud in causa fuit, quòd is piscis Hecatæ sit sacer, propter mysterium ternionis, quem aiunt huic deæ dicatum. Sed qua gratia reliquorum item piscium esum interdixerit, non æquè promptum fuerit expedire. Quanquam apud Plutarchum in Quæstionibus conuiuialibus, quispiam huiusmodi causam adfert: Pisces quodammodo Pythagoricæ disciplinæ contubernales videri, propter ἐχεμυθίαν, id est, silentium. ita vt etiam in prouerbium abierit, ἀφωνότερος ἰχθύος, id est, Magis mutus quàm piscis. Theon grammaticus apud eundem Plutarchum diuersam rationem allegat. Nam piscem maris indigenam & alumnum esse, elementi videlicet non solùm alienissimi, verumetiam inimicissimi naturæ hominis. Neque enim

deos hinc ali, quemadmodum de stellis opinantur Stoici: quin parentem & seruatorem regionis Ægyptiorum Osiridem in hoc deiectum perisse. Proinde nec aqua maris ad potum vtuntur, nec quicquã eorũ quę in eo gignuntur, aluntúrque, purum & ad hominis vsum accommodatum existimant, vt cum quibus nec aerem communem, neque regionem habeamus communem. Quinimò aer hic, per quem reliqua omnia viuunt aluntúrque, illis perniciem adfert, tanquam præter naturam, citráque vsum & genitis & viuentibus. Neq; mirum, inquit, si ab animantibus abstinent, propter elementum maris ab humana natura alienis, nec ob id idoneis, quæ cum nostro spiritu ac sanguine misceantur: quando fiant obuij, quippe qui ex mari victum sibi parent. Rursum Sylla eodem in loco causam aliam adducit: nempe Pythagoram ferè vesci solitum iis quæ fuissent diis immolata, primitiis illis dicatis. Atqui nullus piscis idoneus ad sacrificium. Plutarchus ipse rationes superiores ita refellit, vt dicat, hoc ipso nomine magis oportere vesci piscibus, quòd peregrini generis esse videantur. Immane enim planeq; Cyclopicum esse, si quæ sunt eiusdem generis, mutuo laniatu pascantur. Nam quòd narrant, aliquando Pythagoram empto retium iactu, pisces captos emisisse, non eos contempsit velut hostes & alienigenas, sed tanquam amicis iam factis & captiuis pepercit, persoluto illorum nomine precio. Reddit autem duplicem causam, quare Pythagoræ non probaretur piscium esus: partim quòd res cum iniusticia coniuncta videretur, persequi, occidere, vorare animal, quod ipsa natura nullo pacto lædat hominem, aut lædere possit: deinde quòd non ad necessitatem, sed ad luxum, superuacaneámq; gulæ voluptatem pertineat piscium esus. Hinc esse quòd Homerus fecerit, non Græcos solùm, cùm circa Hellespontum militarent à piscibus abstinentes, verumetiam Phæacas ipsos, alioqui helluones. Ne procis quidem lurconibus marinum obsonium apposuit, cùm vtrique insulares essent. Nam apud hos maiorem ferè videmus tum immanitatem, tum luxum. Neque socij Vlyssis vnquam aut hamo, aut retibus vsi sunt, donec farina suppeteret. Verùm omni commeatu absumpto, paulò prius quàm sacros Soli boues deuorarent, piscari cœperunt: non obsonij causa, sed ob famem depellendam. Commemorantur hoc loco apud Plutarchum & alia nonnulla de piscium abstinentia: sed hęc ad symboli interpretationem satis esse visa sunt. Tribuitur Pythagoræ & illa nobilis sententia, teste Plutarcho in commentario De exilio, ἑλοῦ βίον τὸν ἄριστον, ἡδὺν δὲ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. id est, Optimam vitæ rationem elige, eam iucundam reddet consuetudo. Diuus Hieronymus hoc etiam dogma Pythagoricum refert, quo vir ille totius moralis philosophię summam complexus videtur: δεῖ φυγαδεύειν πάντῃ τρόπῳ καὶ ἐκκόπτειν νόσον ἀπὸ τοῦ σώματος, τὴν ἀπαιδευσίαν ἀπὸ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀκρασίαν ἀπὸ γαστρός, τὴν στάσιν ἀπὸ πόλεως, τὴν διαφωνίαν ἀπὸ τῆς οἰκίας, καὶ κοινῇ ἀπὸ πάντων τὴν ἀκρατίαν. id est, Fugare conuenit, ac modis omnib. resecare, morbum à corpore, inscitiam ab animo, luxuriem à ventre, seditionem à ciuitate, discordiam à familia, in summa ab omni negocio intemperantiam.

RIXOSVS.

Hæc Helena.

Non dissimili figura dixit Lucianus in Eunucho: αὕτη ἡ Ἑλένη, περὶ ἧς ἐμονομάχουν. id est, Hæc ipsa erat Helena, pro qua digladiabantur. Loquitur autem de duobus Peripateticis, mercedis ac lucri cupiditate turpiter apud iudices contendentibus. Allusit ad monomachiam, id est, singulare certamen, quod inter Menelaum & Paridem factum describit Homer. Iliad. lib. iij.

SCVRRILITAS.

Πομπεύειν.

Veteres πομπεύειν dicebant conuiciari, πομπείας conuicia, hinc natum, quòd in pompis Bacchanalibus quidam è curribus conuicia iaciebant in alios, & vicissim ab illis impetebantur. Citantur hi versus è Menandri Perinthia,

> Ἔστι δ' ἐφ' ἁμαξῶν εἰσὶ πομπεῖαί τινες.
> Σφόδρ' εὖ λοίδοροι.—
> Id est,
> In curribus nonnulla sunt dicteria
> Acerba valde.—

De plaustro loqui, dictum est aliàs.

SECVRITAS.

Erasmi. Saburratus.

Plautus in Cistellaria, nouè quidem, sed admodum eleganter dixit saburratus: pro, onustus cibo. Sumpta metaphora à nauibus, quas onerant harenis aut argilla, ne iactentur, vacillentq; in fluctibus. Quod equidem inter adagia non retulissem, nisi etiam vulgò passim diceretur. Plauti verba sunt hæc: Idem mihi, magnæ quod parti est vitium mulierum, quæ nunc quæstum facimus. Quæ vbi saburratæ simus, largiloquæ extemplò sumus. Venustius fiet, si longius detorqueatur: veluti si quis aures saburratas dicat alicuius multiloquio: aut, animus philosophiæ præceptis saburratus, ne rerum tempestate iactetur.

Quasi millus cani.

Sapit & hoc prouerbium, quod apud eundem ad populum dixit Scipio Æmilianus: Nobis, inquit, reique publicæ præsidio eritis, quasi millus cani. Nam millus est collocare canum venaticorum, coriaceum, confixum clauis ferreis eminentibus aduersus impetum luporum. Ad hunc igitur modum, certum firmúmq; præsidium significabimus.

Mihi ista curæ futura sunt, &c.

> Ἐμοὶ μελήσει ταῦτα καὶ λευκαῖς κόραις.
> Id est,
> Curæ ista mihi erunt, ac puellis candidis.

Senarius ex oraculo ductus in popularẽ sermonem. Cùm Brennus Gallicis copiis ingrueret in Delphos, Delphi consuluerunt oraculum, quid opus esset facto. Responsum est, hoc quod modò retuli carmine. Paulò pòst visus Apollo cum duabus puellis, Pallade ac Diana. nam & his fana sunt apud Delphos. Conuenit vti, si quando significabimus nihil esse periculi, negocium iis curæ futurum, ad quos pertinet. Refertur in Plutarchi Collectaneis. Cicero vertit Græcum carmen De diuinatione primo,

> Ego prouidebo rem istam & albæ virgines.

Omnes intus.

Theocritus in Syracusanis,

> Κάλλιστ', ἔνδοι πάντες, ὁ τὰν νυὸν εἶπ' ἀποκλάξας.
> Id est,
> Optimè habet, cunctæ sunt intus, fertur vt olim
> Inclusa sponsa sponsus dixisse.—

Scholiastes admonet esse prouerbium, è tali casu natum, vt coniicio. Sponsus quidam pertæsus sponsam exclusit ædibus: quumque illa pulsaret fores, cupiens recipi, sponsus respondit, ἔνδοι πάντες, id est, Omnes sunt intus. Fortè quum sponsa ex more duceretur ad ædes sponsi, ille occlusis foribus ita loquutus est. Accommodari potest ad vsum magis serium: veluti si ambienti in amicorum numerum recipi, qui sit indignus amicitia, respondeatur, πάντες ἔνδοι. Aut, quod vero propius est, quum significabimus omnia esse in tuto. Siquidem ἀποκλείω non solùm sonat excludo, verumetiam includo quod semotum in tuto esse volumus: vnde ἀπόκλεισμα pro custodia. Itaque fieri potest, vt sponsus sponsa in thalamum reclusa, cæteras submouerit dicens, Omnes intus. Sponso vna sufficit, cæteras vt superuacaneas exclusit. κλαξ, Siculis dicitur clauis: inde ἀποκλάζω, pro ἀποκλείω.

Ex Append. Erasmi.

Saburratus.

Suffartus, & distentus cibis: vel, cui aures multiloquio alterius obtunduntur: vel, qui philosophiæ præceptis instructus rerum tempestatib. non iactatur. propriè saburrantur naues, quæ arenis aut argilla, ne iactentur fluctibus, onerantur. Plautus.

SENIVM PRAMATVRVM.

Erasmi. Equi generosi senectus.

Ιππου γῆρας, aliàs dictum est, de his qui post res præclarè gestas, ob senium reiiciuntur. Sed Sophocles in eadem fabula declarat generosi equi senectutem, his versibus,

Ὥσπερ γὰρ ἵππος εὐγενὴς κἂν ᾖ γέρων,
Ἐν τοῖσι δεινοῖς θυμὸν οὐκ ἀπώλεσεν,
Ἀλλ' ὀρθὸν οὖς ἵστησιν, ὡσαύτως δὲ σὺ
Ἡμᾶς τ' ὀτρύνεις, καὐτὸς ἐν πρώτοις ἕπῃ.

Id est,

Generosus vt equus, consenuerit iam licet,
Animum tamen nunquam in periclis abiicit,
Sed auribus rectis stat: itidem tu quoq;
Et incitas me, & ipse cum primis ades.

Verba sunt Orestis ad pædagogum senem, cuius consilio & auxilio occidit Clytemnestram & Ægisthum.

Fatale vitæ tempus exactum.

In decrepitos, quorum ætas iam exacta videbitur, quadrabit illud ex eodem libro,

νήπιοι, οἳ κατὰ βοῦς ὑπερίονος ἠελίοιο
Ἤσθιον.—

Id est,

Dementes, vt qui sacros tibi maxime Phœbe
Absumpsere.—

Nam per Solis boues, annos fatales, vt opinor, innuit poeta.

Cossi.

Olim vulgari conuicio Cossi dicebantur homines naturâ rugosi, à similitudine vermium, qui lignis innascuntur. Ij naturâ rugas habent, vt se contrahant ac porrigant. Horum Plinius meminit compluribus locis, vt libro xj. cap.xxxiij. rursus lib.xxx. cap.xiij. Libri verò xvij.c.xxiiij. indicat huius generis grandiores in cibis, atque etiam in luxu fuisse antiquitùs. Meminit & Hieronymus aduersus Iouinianum lib.ij. Græci προσγηρεῖς vocant: qui quum sint iuniores, tamen vultu senium præ se ferunt. Autor Festus Pompeius.

Fungus putidus.

Senem iam delirum & inutilem Plautus in Bacchidib. fungum putidum appellat. Fungi licet naturâ insipidi, olim in delicijs erant, & adhuc sunt apud Italos, sed teneri ac recentes: vetulis nihil insipidius. Verba Plauti sic habent: Terræ odium ambulat. Iam nihil sapit, nihil sentit: tanti est, quanti fungus putidus. Quin & hoc ipsum, Terræ odium, prouerbij figuram habet: velut illud, Telluris inutile pondus. Idem in Bacchidibus, inter stoliditatis conuicia ponit & fungos: Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones. In Mostellaria pro stolido fruticem appellat: Nec verisimile loquere, nec verum frutex. In cæteris arboribus est nonnulla imago dignitatis ac prudentiæ. Frutex temerè nascitur, expers cultus: & aut nullum habet fructum, aut syluestrem & inutilem.

SERA POENITENTIA.

Erasmi. Post mala prudentior.

Μετὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος, id est, Post acerba prudentior. vbi quis suo malo fit cautior non aliter quàm qui gustato, veneno non prius intelligunt esse venenum, quàm noxiam eius vim sentire cœperint. Finitimum est ei quod alibi dicetur,

—Ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω.

Id est,

—At nouit rem factam deniq; stultus.

Item ei,

Κλέων προμηθεύς ἐστι μετὰ τὰ πράγματα.

Id est,

Rebus peractis est Cleon Prometheus.

Adagium recensetur in Collectaneis Apostolij. quem equidem autorem non adducerem in medium, nisi cogeret inopia magis idoneorum.

Terrestria balnea.

Χθόνια λουτρά, id est, Terrestria, siue inferorum balnea. Dictum videtur (nam coniectandum est) vbi quid serò iam adhibetur nulli futurum vsui ei cui exhibetur. Veluti si quis tum reo patrocinetur, postquam pronunciata fuerit irreuocabilis iudicum sententia. Mos olim fuit, defunctis ad sepulchrum balnea quædam inferre. Cadauera item sepulturæ danda, prius lauabantur. Vnde Ennius,

Tarquinij corpus bona fœmina lauit, & vnxit.

Fit & nostra tempestate, fortassis ex prisca relictum consuetudine, vt defunctorum monumentis aquam inspergant consecratam, præsertim apud Germanos, huius rei præter cæteros benignos.

Pura à nuptiis.

Αγνὴ γάμων, id est, Rudis nuptiarum. Per ironiam dicebatur in impudicam, quòd citra nuptias sui copiam faceret.

Horatius,

Nuptiarum expers, & adhuc proteruo
Cruda marito.

Serò vidit iusticiam.

Sophocles in Antigona:

Οἴμ' ὡς ἔοικας ὀψὲ τὴν δίκην ἰδεῖν.

Id est,

Proh vt videre iusta serò cernere.

De Creonte dictū est, qui prius nec Tiresiæ, nec cuiquam suorum obtemperat, magnis doctus cladib. incusat suam stulticiam. Eadem sententia repetitur in clausula tragœdiæ, sed diuerso schemate,

Μεγάλας δὲ πληγὰς τῶν ὑπεραύχων
Ἀποτίσαντες,
Γήρᾳ τὸ φρονεῖν ἐδίδαξαν.

Id est,

Diui pœnas postquam atroces
De verbis sumpsere superbis:
Ætate docent sapere extrema.

Conuenit cum illo, Serò sapiunt Phryges.

SIMILITVDINIS.

Erasmi. Omnia bonos viros decent.

Ἅπαντα τοῖς καλοῖσιν αἰσχρὰ ἐστι πρέπει.

Id est,

Bonos probósq; cuncta perdocent viros.

Habet hoc improbitas, vt si quis illaudatus, rectâ faciat dicátve, tamen nescio quo pacto non adsit decorum illud: contrà veram virtutem decus quoddam comitatur, quicquid vir bonus agat, id decorum esse videatur. Tametsi potest & hic accipi sensus, Cuncta formosos viros decent: quòd formæ gratia commendat & dicentem & canentem, & quiduis agentem. Id erit venustius si huc deflectas, vt dicas, In bonam partem accipi, laudarique, quicquid dixerint fecerintque gratiosi apud principes: adeò vt quod huic capitale sit futurum, illi laudem etiam pariat. Refertur à Diogeniano.

Iisdem vescentes cepis.

Ταυτὸν θύμον φαγόντες, id est, Quidem ederunt thymum. Prouerbiali figura dictum ab Aristophane in Pluto. Congruit in pauperes ac bonos viros inter sese amicos: θύμον enim vilissimum herbæ genus, quo tenues & agrestes, vtcunque vitam sustinent. Quidam cepam agrestem esse putant: etiamsi dissentiant Plinius & Dioscorides. Suidas admonet agrestis ac vilis herbæ genus esse, cuius esu Comicus paupertatem vescentium voluerit intelligi. Quemadmodum Hesiodus per maluam & asphodelum tenues significauit. Huic affine quod scriptum est apud Iuuenalem,

Quis tecum sectile porrum
Sutor, & elixi veruecis labra comedit?

Faciles partus.

Theocritus in Encomio Ptolemæi,

Ῥεῖα δ᾽ ἢ γυναὶ τίκτω δ᾽ οὔ πατ' ἐοικότα πατρί.

Id est,

Sunt faciles partus, sed proles nata parentem
Ore refert nunquam. –

Pater est iuxta Iureconsultos, quem nuptiæ designãt: sed proles non semper facie maritum parentis exprimit, cóque, iuxta Flaccum,

Laudantur simili prole puerperæ.

Quanquam & hic natura ludit varietate, quemadmodum fermè in omnibus. Proles non semper refert matrem aut patrem, sed interdum auum paternum aut maternum, interdum auiam, interdum patruum aut propatruum.

Vbi tu Caius, ibi ego Caia.

Plutarchus in Problematibus Romanis, quærit vnde mos ille natus sit, vt qui sponsam ad sponsum deducerent, iuberent illam hæc verba profari: ὅπου σὺ Γάϊος, ἐγὼ Γαΐα. id est, Vbi tu Caius, ego Caia. Dubitatque, an prisci voluerint sponsam his verbis depecisci cum sponso, vt inter ipsos omnia essent communia, pariterque imperarent in familia, quasi diceret: Vt tu dominus domus & autor, ita ego domina domus atque hera. Forma sermonis sumpta videtur a Iureconsultis, qui pro quibusuis nominibus ponunt C. Seium & L. Titium, quemadmodum philosophi Dionem ac Theonem. Vnde & illud prouerbium, quod alibi citauimus ex Varrone, Idem actij quod Titij: quum par duorum ius significatur. An potius ominis causa Caia nominetur, quòd fuerit quędam Caia Cecilia, mulier cùm eleganti forma, tum probatissimis moribus, antea dicta Tanaquil: quæ nupsit vni è filiis Tarquinij, videlicet Tarquinio Prisco. Huic Caiæ Romani posuerunt statuam æream in templo Sancti. Sic enim scribit Plutarchus: ἐν τῷ τοῦ Σάγκτου ἱερῷ. Is erat deus olim hoc nomine cultus apud Romanos, vnus è numero duodecim selectorum. Ibidem antiquitùs erant reposita illius sandalia & colus: quorum illa testabantur, eam domi manentem familiæ curam habuisse: hæc industriam significabat, quòd muliebres operas diligenter obierit, lanificij studiosa. Huius itaque nominis mentio sponsam admonebat, vt talis esset suo marito, qualis Caia Cecilia fuerat suo. Inter priscas nuptiarum ceremonias seruabatur & illud, quòd inauspicatum habebatur, vel sponsum vel sponsam propriis appellare nominibus. Quin & in hodiernum vsque diem obseruatur, vt sponsa relicto cognométo gentilitio transeat ad cognomen viri, vt Hectoris Andromache. Prouerbium è coniugio natum inter coniuges maneat: nisi quòd potest & ad sororem fratremque accommodari.

SIMVLATIO.

Erasmi. Simia fucata.

Πίθηκος αἰσχροῦ ψιμυθίου, id est, Simia plena fuci. De deformi anu, fucata tamen, & meretriciis culta lenociniis. Nam ψιμύθιον Græcis appellatur color ille, quo quondam meretrices, nunc honestæ etiam (si diis placet) matronæ faciem oblinunt, quo senectam ac formæ vitia dissimulent. Aristophanes ἐν ταῖς ἐκκλησιαζούσαις

Πότερον πίθηκος αἰσχροῦ ψιμυθίου
Ἢ γραῦς ἀνεστηκυῖα παρὰ τῶν κάτωθεν

Id est,

Vtrúmne variis picta fucis simia?
An anus ab imis huc reuersa manibus?

Potest & ad rem accommodari: velut si quis turpem causam, orationis phaleris adornet, vt honesta videatur. πιθηκίζειν, est fucis, aut blanditiis fallere. vnde πιθηκισμοῖς Aristophanes in Equitibus,

Οἴμοι τάλας, οἵοις πιθηκισμοῖς μ᾽ ἀεὶ περιελαύνεις.

Id est,

Me miserum, cuiusmodi pithecismis me circumagis.

Manticulari.

Festus Pompeius ostendit poetas hoc verbo manticulari vsos pro fucum facere, ac subdolè agere. Citátque Pacuuium ita loquentem: Ad manticulandum astu aggreditur. Tractum autumat à manticulis, quas fures attrectare solent, nimirum quo furentur. Equidem magis arbitror hinc sumptam metaphoram, quòd qui in conuiuio dissimulant, mantilibus tegunt faciem, velut extergentes. Vnde in Sermonibus Horatius,

Mappa compescere risum.

Plautus item in Captiui duo, pro pallio latebráq; posuit, qua dolus tegi possit,

Nec mendaciis subdolis mihi vsquam mantellum est meis:
Nec sycophantiis, nec fucis vllum mantellum obuium est.

Equidem haud scio, num ad hanc pertineat formam, quod legitur apud Origenem homilia in Ezechielem v. Qui dixit proximo suo, Ignoscet nobis peccata nostra Deus. Siquidem & in talibus sacramentis ludimus, vicissim nobis pollicentes, Mappam mittit Deus, id est, teget nostra flagitia, missa mappa. Verùm quoniam Græcis non adest copia, super hac re præstiterit Academicum agere. Docti quibus adest, locum hunc excutient à nobis admoniti. Vtitur eodem dicto Tertull. lib. aduersus Valentinianos: Sed mappa, quod aiunt, missa.

Ex Append. Ivnii. Canteri.

Vulpes pro Leone.

Ἀλώπηξ ἀντὶ λέοντος. De iis qui suis vitiis virtutis nomen, artis ignorantiæ prætexunt. Arist. Platonica ij.

SOLLICITVDO.

Erasmi. Siculus mare.

Σικελὸς θάλασσαν, id est, Siculus mare. subaudi, prospectat. De his qui denuò sollicitantur ad subeundum periculum. Natum aiunt à Siculo quodam, qui cùm ficos naui portans, naufragium fecisset, ac deinde sedens in littore, mare placidum ac tranquillum videret, velut inuitans ad iterandum nauigationem, dixisse fertur: οἶδ᾽ ὃ θέλεις, σῦκα θέλεις. i. Noui quid velis, ficos vis. Recensetur ab omnibus fermè prouerbiorum Græcorum collectoribus.

Cognati. Furunculi in modum.

Plato in Axioch. Resp. cura per multas rapitur anxietates, & gaudia habet furunculi in modum trepida semper, atque stimulis repleta repulsas verè acerbas, & millies morte peiores.

SPES FRVSTRATA.

Erasmi. In spem frustratam.

Si quando significabimus aliquem sua spe frustratum,

ac rem euenisse secus atq; ille expectabat, non infestiuiter applicabimus illud ex Iliad. lib. ij.

Νήπιος, οὐδὲ τὰ ᾔδη, ἅ ῥα Ζεὺς μήδετο ἔργα.

Id est,

Insipiens, nam Iuppiter his diuersa parabat
Ignaro.—

STVPIDI.

Erasmi. In cotyla gestaris.

Ἐν κοτύλῃ φέρῃ, id est, In cotyla portaris. Suspicor dictum de iis, qui arbitrio alieno, quò libitum esset, huc atque illuc ducerentur. Aut vbi quis indulgentius foueretur. Tractum est adagium à genere lusus puerilis, qui dictus est ἐν κοτύλῃ. Huius meminit Iulius Pollux lib. ix. De rerum vocabulis. Erat autem huiusmodi. Vnus quispiam reductas in tergum manus coniungebat, stringebatque. Rursum alter impositis in eas genibus tollebatur, suis interim manibus oculos gestantis obtegens. Et ad hunc gestatus modum, ἐν κοτύλῃ portari dicebatur, quòd manuum complexu gestaretur. Nam κοτύλη Græcis cùm alia permulta, tum manus etiam cauam partem significat. Hunc lusum Iulius Pollux ait aliis item vocabulis appellari, velut ἱππάδα, & κυβησίνδα.

Vir videbatur nauis supplicans scopulo.

Ἀνὴρ ἐδόκει ναῦς ἱκετεύειν πέτραν.

Id est,

Vir visus esse est, nauis obsecrans petram.

De stupidis ac stolidis, quibus aliud pro alio videtur, dictum indicat Suidas: ducta metaphora à naue, quæ impingit in scopulum.

Circumtondere comam.

Περικείρειν τὴν κόμην, id est, Circumtondere comam, Græcis in prouerbio est, pro eo quod est, ludibrio habere. Nam id lusus gratia fieri solet stupidis, vt eis non sentientibus cæsaries circumtondeatur. Lucianus in Misanthropo: ἐκάθησο περικειρόμενος τὴν κόμην ὑπ' αὐτῶν. id est, Sedebas cum tibi cæsaries ab illis circumtonderetur. Vsurpat idem in Pseudomante.

Bezitare, lachanizare.

Lachanizare vulgò dicebant pro languere, teste Suetonio in vita Octauij Cæsaris: pro quo Augustus nouauit betizare. Quadrabit & in insulsos & insipidos.

Catullus,

Languidior teneræ cui pendens Sicula beta.

Idem Martialis,

Vt sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quàm sæpe petet vina piperq; coquus.

Eòdem pertinet illud Diogenis Cynici dictum apud Laertium: quum adolescentes quidam cum canem vocarent, seque cauturos dicerent, ne ab illo morderentur, bono animo esse iussit: canem enim haudquaquam vesci betis, molliciem illorum notans. Bliteos appellant stupidos. Est βλίτον herbæ genus: cui nomen etiam a stupore saporis inditum putant, quasi βλάξ, quæ vox bardum & stupidum significat. Aristophanes in Auibus: οἱ βλακῶς διακονεῖ. Vt stupidè ministras. Plautus in Truculento: Blitea & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino, ad rem suam. Laberius Mimographus apud Nonium Marcellum bipedem & bliteam beluam appellat insulsum & vecordem. Apud Menandrum quoque mariti vxoribus ex blito conuicium faciunt, bliteas eas nominantes. Aristophanes in Nebulis: καί σε καλοῦσι βλιτομάμμαν. id est, Téque vocant bardum ac stultum. Fieri potest vt Gallica quoque vox hinc manârit, qua nunc vulgò contemptissimos, extremæque notæ homines compellant Bliteros, addita literula.

Ex potestate exisse.

Exisse è potestate dicebantur, qui mente excidissent, & qui spreta ratione, cupiditatum arbitrio præcipites ferebantur. M. Tullius libro Tusculanarum quæstionum iij. Eos, inquit, sanos intelligi necesse est. Itaque nihil melius, quam quod est in consuetudine sermonis Latini, quum exisse è potestate dicimus eos qui effrenati feruntur, aut libidine aut iracundia. Ac mox: Qui igitur exisse è potestate dicuntur, ideo dicuntur, quia non sunt in potestate mentis, cui regnum totius animi à natura tributum est. Hæc M. Tullius: vnde Compotes atque impotes mentis dicimus, & Impotenter commoti dicuntur, qui animum non habent in sua potestate, sed feruntur affectuum arbitrio. Formula sermonis detorta videtur à Iureconsultis, apud quos filij ex iustis nuptiis procreati dicuntur esse in potestate parentum, nisi emancipentur, aut nisi pater moriatur. Rursus emancipati dicuntur exisse de potestate parentum.

* Ex Append. Erasmi.

Antiquiores Luna.

Arcades ob eam caussam stupidi sunt habiti, quòd astrologiam insigniter contemnerent, facerentque se Luna antiquiores: vnde προσέληνοι dicti sunt, & βαλανηφάγοι, glandibus victitantes. is enim erat priscorum cibus. Appellationes eædem conuenient in omnes stupidos & ignauos, qui literas, quia ignorant, despiciunt, gloriantes de nobilitate sua, quasi videntur καὶ δ᾽ ὡς αὐτὸ ἀρχαιότεροι τοῦ κρόνου καὶ πάντων. Lucian. Aristophan.

Cognati. Rore pascitur.

Si hoc referamus ad prouerbium, transferetur ad ingenium, siue stylum ieiunum & aridum, aut per ironiam in hominem vehementer obeso corpore. Theocritus in Nomeo Batto,

—Μὴ πρῶκας σιτίζεται ὥσπερ ὁ τέττιξ;

Id est,

Nunquid rorem depascitur vt cicada?

Cicadas autem rore ali, testis est Plinius libro duodecimo capite, vicesimosexto. Ore carent, sed habent in pectore fistuloso quiddam aculeatum, linguis simile, eo rorem lambunt. Cùm excitatæ subuolant, reddunt humorem: quod solum argumentum est, illas rore pasci. Neque enim ad excrementa corporis vllum foramen est. Virgil. in Daphnide,

Dum iuga montis aper, fluuios dum piscis amabit,
Dúmq; thymo pascentur apes, dum rore cicadæ,
Semper honos, noménque tuum, laudésque manebunt.

Hæc sunt τὰ ἀδύνατα, i. necessaria, & prouerbij speciem habent: quibus indicare licebit, quod in vita perpetuum nobis futurum intelligi volemus. Itidem Virg. hoc quod habetur iiij. Æneid.

Dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus.

Phæaces.

In communib. prouerbiis Phæaces sunt, pro crudelib. & stultis. Alcinoo enim Corcyræ regi, & eius populis Phæacibus Vlysses Lestrigonas & Cyclopas & alia monstra à se conficta narrabat, & iis vera omnia esse persuadebat. Vnde Iuuenalis,

Tum vacui capitis populum Phæaca putauit.

Lucianus lib. j. veræ historiæ in principio: Huius scurrilitatis, inquit, artifex & inuentor extitit Homericus ille Vlysses, qui apud Alcinoum ventorum seruitutem, & vnoculos, crudáque vorantes homines, & multorum capitum animalia, sociosque meretricum veneficiis permutatos, multáque monstris similia, rudi Phæacum populo est ementitus. Hac autem voce prouerbialiter vsus est Budæus de asse.

* Ἐμβεβρόντηται.

Plerique apud Græcos dicunt, ἐμβεβρόντηταί ἐστιν, id est, Attonitus est. Nam tonitru homines de statu mentis & prudentia deiiciuntur. Hinc illud Horatij satyra tertia, libro ij.

Hunc circum tonuit gaudens Bellona cruentis.

Id est,

hic insanus & furiosus est.

Cognati. Lorio.

Galli homines luteis vestibus vestitos, Loriones prouerbialiter cognominât: à Chlorione aue, toto luteo: qui ideo à quibusdam luteus, siue lutea dicitur: Gallis verò duabus literis prioribus detractis, Lorio vocatur.

Ex Append. Ivnii.

Canteri.

Caput hoc ventosa cucurbita quærat.

Sicut qui parum sanæ mentis est, vel elleboro indigere dicitur, vel Anticyris dignus: sic non minus lepidè & facetè Iuuenalis stultum & insanum hominem ventosam cucurbitam quærere iubet: quod ipsum tam prouerbiale est, quam illa superiora. Locus est satyr. xiiij.

Vnde tibi frontem libertatémq; parentis,
Cùm facias peiora senex? vacuúmq; cerebro
Iampridem caput hoc ventosa cucurbita quærit?

Siue autem per cucurbitam intelligas κολοκυνθίδα, quæ sumpta humores cerebri actionem impedientes potenter educit, siue etiam τὴν σικύαν, quam ventosam dicimus, qua sanguis leui scarificatione educitur, eòdem recidit.

SVMPTVOSA.

Erasmi. Aureo piscari hamo.

Aureo piscari hamo dicuntur, qui mediocris commodi cupiditate periculum adeunt, vt maximarum rerum faciant iacturam. Commemoratur inter facetè dicta Octauij Cæsaris à Suetonio. Fit enim nonnunquam, vt piscis hamum etiam ipsum secum auferat. Porrò metaphoræ plæræque à piscatione ductæ, prouerbij vice sunt vsurpatæ. Sicut Expiscari apud Terent. pro eo quod est, diligenter elicere atque exquirere. Vorare hamum, apud Plautum.

— Semper tibi pendeat hamus.

apud Nasonem.

Quòd si quis pugnet, Augusti dictum non esse prouerbium, certè prouerbiale est, nec indignum, quod in hunc ordinem adlegatur. Potest fieri vt quibusdam etiam hoc libuerit, aureo hamo piscari. Siquidem, autore Suetonio Nero Cæsar reti aurato, funib. purpura coccóq. nexis, piscari solitus est. Proinde quoties sic ambimus quippiam, vt si potiamur optatis, mediocre sit emolumentum: sin fallat spes, damnum ingens: aptè dicemur aureo piscari hamo. Id quod frequenter vsuuenit iis, qui scrutantur abditas terræ venas, sed frequentius qui vulgò dicuntur Alcumistæ, de quibus apud Athenæum lib. vj. venustè dixit Phalereus Demetrius: ὅτι πολλάκις κατὰ τῶν ... id est, Quòd frequenter certis consumptis incertorum gratia, quæ se capturos sperabant non ceperunt, quæ verò habebant adiecerunt.

Excubias agere, aut ditari.

Φρουρεῖν ἢ πλουτεῖν. i. Excubias oportet agere, aut diuitem esse de iis dicebatur, qui ampliter facerent sumptus de alieno. Nam vt diuites, quib. ampla res domi est, largè profundunt: ita milites non parcunt opibus alienis, sed prodigunt grauiter, & scelere parta perdunt sceleratius. Athenienses excubiis agendis insulares magno stipendio conducere solebant. Non dissimile illi,

Ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει.

Id est,

Equus me portat, alit rex.

TACITVRNITAS LAVDATA.

Erasmi. Surda testimonia.

Κωφαὶ μαρτυρίαι, id est, Surda testimonia, dicuntur quæ feruntur per tabulas, propterea quòd hæ rogatæ nihil respondeant, vt non discrepet ab illo, Muti magistri. Vnde surdis agere testimoniis, prouerbio dicuntur, qui vel procul absentes, vel vita defunctos modò citant, ne queat deprehendi.

TARDITAS.

Erasmi. Gralatorius aut testudineus gradus.

Plaut. in Amphitryone: Blep. Non potuimus nostros grandius grandire gradus. Amphi. Siue gralatorius, siue testudineus fuerit, certum est mihi hunc scelestum perdere. Item in Pœnulo: Vinceretis ceruum cursu, gralatorem gradu. Gralæ dicuntur fustes, quibus innixi quidam ingrediuntur: quos gralatores appellauit antiquitas, Græcis κα... dicuntur: quemadmodum schœnobatæ vocantur funambuli. Ii fustes quo sunt longiores à gradu cui pes innititur, hoc gradus sunt maiores. Tantum elicere licuit è corruptissimo loco apud Nonium, præsertim in æditione Aldina. Idem Plautus in Menæchmis: Atque eccum incedit: moue formicinum gradum. Formicæ videntur currere, quum minimum promoueant. Rursus in Pœnulo: Vicistis cochleam tarditudine. In eadem tardos appellat spissi gradissimos, & tardiores quàm sint corbitæ in tranquillo mari. Rursus talium gradum dicit esse succretum cribro pollinario, quod similia per angusta foramina, paulatim defluant.

In arduis contanter agendum.

Electræ quærenti de fratre,

Φησὶ γὰρ ... τοιεῖ. Id est,

Dicit quidem, sed edictis facit nihil.

ita respondet Chorus,

Φιλεῖ γὰρ ... μέγα.

Id est,

Qui facinus ingens tentat, ille lentus est.

Sentiens, in arduis ac periculosis negociis non esse præcipitandum consilium. Huic rursus ita respondet Electra:

Καὶ μὴν ἔγωγ᾽ ἔσωσ᾽ ... ὄκνῳ.

Id est,

At is quidem haud contante me seruatus est.

Sentiens, perniciosam esse contationem, quum vrget præsens periculum.

Cur cessatum est.

Eodem in cōmentario vsurpat & hunc Homeri versum ex Iliad. ε.

Τυδείδη, τί παθόντε λελάσμεθα θούριδος ἀλκῆς.

Id est,

Dic quidnam acciderit nobis, vt Martia virtus
Tydide exciderit animis. —

Licebit vti, quoties communem culpam apud amicum agnoscemus, & in re quapiam malè cessatum esse significabimus.

Cunctatio noxia.

In Antigone fabula Electra de Oreste qui reditū proferebat, ita loquitur,

Μέλλων γὰρ αἰεὶ δρᾶν τι τὰς οὔσας τέ μου
Καὶ τὰς ἀπούσας ἐλπίδας διέφθορεν.

Id est,

Dum facere semper prorogat quæ adsunt simul,
Simul & futuras perdidit mihi spes meas.

Prouerbij ratio est in tropo, quo præsentes & absentes dixit pro omnes.

Furis passu progredi.

Pro, lentè, sensim, & magno silentio proponere negocium, vt cùm rem, quam molimur, eò vsque tegi volumus, dum non procul à fine & coronide absimus, & impedientium conatus queamus eludere. Fures passu incedunt librato in aere, vix summis digitis terrā premētes, vnde furtim, latenter, clàm, furtiuum occultum, non vulgatum.

TEM-

TIMIDITAS.

Erasmi. Ne my quidem facere audet.

Qui metu non auderent hiscere, ij quondam negabantur my facere audere. Refertur adagium à Varrone, libro De lingua Latina iij. Putat enim ille, Mussare verbum deductum à my literæ vocabulo, quasi μύζειν: propterea quòd muti non amplius sonare queant, quàm my. Est enim ea litera maximè omnium muta, præsertim in fine, mirè os contrahens & occludens. Verba Varronis sunt hæc: A quo idem dicit quod minimum est, neq; (vt aiunt) μῦ facere audent. Videtur esse carmen Ennianum. nam hunc paulo superius citauerat: Dicit, quod minimum est, neq; (vt aiunt) my facere audent. Est autem Græcis μύζω, tum sugo, tum narib. vocem reddo. Aristophan. ἐν Θεσμοφοριαζούσαις,

Τί μύζεις; πάντα πέπρακται καλῶς.

Quum enim Mnesilochus dixisset, μῦ μῦ, i. mu, mu, Euripides respondet,

Quid mussitas? peracta sunt cuncta optimè.

Et apud Latinos Mutire, ac mussare, est tacitè ferre, & quasi vocem absorbere. Terentius,

Mussitanda iniuria adolescentium.

Vergilius,

—Mussat rex ipse Latinus.

Apud Aristophanem in Equitibus, duo priuatim apud se questuri quædam de vitiis ciuitatis, senarium hunc concinunt,

Μῦ μῦ μῦ μῦ μῦ μῦ μῦ μῦ μῦ μῦ.

Ex quo licet conijcere, hanc esse vocem loqui formidantium.

In fugitiuum.

Vbi quis impotenti animi cupiditate ad rem quampiam instigatur, præcipuè parum honestam, vel magis si quis turpiter fugiat, in hunc quadrabit, si dixeris,

Τοῦτον κυνάμυι' ἄγει.—

Id est,

Hunc Cynamya rapit.—

Sic enim in eodem libro Iuno de Marte è prælio fugiente,

Καὶ δ' αὖθ' ὁ κυνάμυια ἄγει βροτολοιγὸν Ἄρηα.

Id est,

Pestiferum Martem rursum exagitat Cynamya.

id est, musca canina.

Domi pugnans more galli.

Ἐνδομάχας ἅτ' ἀλέκτωρ. i. Domi pugnax more galli. In eum qui semper domi desidens, non audet vel in bellum vel in certamina proficisci foràs. Nam hoc animal pugnacissimum quidem est, sed domi. Nihil autē confert Reipu. nec ei certamina celebrantur. Ita quidem interpres: sed addubito tamen an scriptum sit, ἐνδομάχας, i. domi abditus. ἐνδομάχας dictio nouè composita, ab ἐνδὸν & μάχομαι. Hærebit in istos qui domi perpetuò rixantur, quum foris sint placidissimis moribus.

Brassicani.

Cauum pedis ostendere.

Κοῖλον τῶν ποδὸς δεῖξαι, Hesychius admonet ἐπὶ τῶν φυγὴν [illegible], i. de iis dici qui sint in fugā versi, qui pedibus sibi consulant. Vt Turnus de Drance apud Virg.

– An tibi Mauors
Ventosa in lingua pedibúsq; fugacibus istis
Semper erit?

Pullus de nido auolat.

De eo, qui opus aliquod pauidè aggreditur, ac errabundus quid agat, præ timore nescit: qualis est status aufugientium. Esa. xvj. Pulli primùm exeuntes, nido trepiduli huc atque illuc volitantes circumstrepunt,

Canes muti.

In omnes, qui cùm pro re & tempore loqui debeant, metu aut gratia victi tacent. Esa. lvj. Allusum ad canes villaticos, coniuncta villæ solo aspectu, sonore & latratu custodientes.

TOLERANTIA.

Erasmi. Assueuit malis.

In eum qui ferendis contumeliis assueuerit, congruet illud ex eodem libro,

Οὐ γάρ [illegible] ἀνέχεσθαι [illegible].

Id est,

Iam minimè plagas tolerare rudis, neq; ictus.

VANITAS.

Erasmi. Non persuadebis, ne si persuaseris quidem.

Οὐ γὰρ πείσεις, οὐδ' ἂν πείσῃς.

Id est,

Haud etenim persuaseris vnquam,
Nec si etiam persuaseris istud.

Prouerbiali schemate dictum ab Aristophane. Est autem hyperbolæ genus, qua significamus tanquam ἀδύνατόν τι. Perinde quasi dicas: Non credam etiamsi videro.

Cape nihil, & serua bene.

Λάβε μηδὲν, καὶ κράτει καλῶς, i. Cape nihil, & serua bene. Videtur in eos dictum, qui cùm doceant friuola, tamen iubent auditores meminisse. Galenus de Platonis & Hippocratis placitis lib. iij. [illegible] i. Siquidem hoc vno modo persuadebitur, quòd adsit illi illud prouerbij: Cape nihil, & serua bene. Congruet in doctrinam inutilem ac falsam.

Figuli opes.

Κεράμεος πλοῦτος, id est, Fictiles diuitiæ. De rebus incertis, fragilibus, ac neutiquam duraturis. Quemadmodum figulorum vasa facilè comminuuntur quolibet casu. Refertur adagium à Diogeniano.

Multa incredibilia.

Idem in eodem opere citat hunc senarium ceu prouerbialem,

Ἅπαντ' ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνει βροτοῖς.

Hac sententia putat vtendum ei qui gaudet mentiri, & quod fingit, vult haberi pro vero. Et aliquanto pòst eandem sententiam refert ex Agathone,

Τάχ' ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγοι,
Βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα.

Id est,

Probabile hoc fortassis aliquis dixerit,
Permulta hominibus inopinata obtingere.

Fumus.

* Καπνὸς dicuntur promissa magnifica quidem, sed inania. Vnde Fumos vendere, & Fumos effundere. Hoc nomen inditum Theageni cuidam: qui quum pauper esset, affectauit tamen haberi prædiues ac magnificus negotor: vnde vulgò dictus est καπνός. Aristophanis interpres autorem citat Eupolim Comicum in fabula cui titulus Δῆμοι.

Vetera vaticinari.

Alibi retulimus ἀρχαῖα λέγειν, Friuola loqui. Ballio in Pseudolo Plautina ad atrocia conuicia, quib. à duobus impetitur, respōdet, Vetera vaticinamini. Cōueniet in eos

OOo

qui nihil adferunt noui, sed iam olim vulgò iactatum. Nam vatum est, aut aliquid noui dicere quod nondum accidit, aut aliquid proferre, quod nulli cognitum est. Solēt enim prognostæ quidam mira quędam diuinare de prӕteritis annis. Lenoni nihil est noui audire, scelestus, periurus, sacrilegus.

Eadem queri.

Συναυλίαν κλαίειν dicuntur, qui simul iisdem de malis queruntur. inde sumptum, quòd apud veteres interdum duo tibicines eandem cantionem sonabant. Aristophan. in Equitibus,

Ξυναυλίαν κλαύσωμεν Ὀλύμπου νόμον.

Id est,

Modis Olympi concinamus tristia.

Olympus quidam fuit Marsyę discipulus. Is conscripsit de lugubribus modis tibia canendis. At Marsyę malè cessit sua musica. Discipulus igitur magistro accinit lugubria.

Agones.

Admonuimus Antigonum regem Demetrij nepotem militari ioco dictum Dosonem, quòd omnibus polliceretur, dicens, δώσω. nec præstaret semper pollicita. Ita qui apud Romanos percutiebant victimam, Agones dicti sunt: quòd ex more priusquam ferirent, populū rogabant, Agón'? id est, agóne? Ouid. in Fastis,

Semper agátne rogat, nec nisi iussus agit.

Agonum meminit Lactantius, Statij enarrator. Quadrabit in cunctatores, qui semper deliberāt, neq; quicquam aggrediuntur.

VENEFICIA.

ERASMI. Præficarum more.

Præficæ dicebantur mulieres, in hoc conductæ, vt in funere lamentarentur, ac defuncti laudes prædicarent, aliis plorandi modum præirēt. vnde & præficæ dictę sunt, quasi præfectę. Ab his iocus sumitur in eos qui simulant amorem aut dolorem, quum lucri causa faciant quicquid faciunt. Lucilius, citante Nonio,

Mercede quæ conductæ flent alieno in funere præficæ,

Multo & capillos scindunt & clamant magis.

Id imitatus est Horatius,

Vt quæ conductæ plorant in funere, dicunt

Et faciunt propè plura dolentibus ex animo.

Plautus apud Nonium in Friuolaria:

Superauêre omnes argutando præficas.

Conuenit & in illos, qui præ inuidia non sustinēt laudare nisi vita defunctos. Næuius apud Festum: Hęc quidem mehercle opinor præfica est, quæ sic mortuū collaudat. Id familiare est vxoribus, vt maritū defunctum in alterius inuidiam sine fine prædicent. Quadrabit & in illos, qui quū ipsi nihil habeant quod laudem promereatur, laudandis aliis affectant videri aliquid. Plautus in Truculento: Sine virtute argutum ciuem mihi habeā pro præfica, alios quæ collaudat, eapse sese verò non potest.

Ne fascines.

Ἵνα μή βασκαίνης με, id est, Ne me fascines. Dici solitum, vbi quis rem suauem nactus, præsentib. impartit aliquid, ne solus fruens alios contristet. Indicat hoc Aristoteles sectionis xx. problemate xxiiij. Vbi de mensa communi aliquis sibi priuatim sumeret aliquid, intuenti communicans dicebat, Ne me fascines. Itaq; sumpturi cibum prius edebant rutam ceu remedium aduersus fascinum. Tum enim metuebant noxam fascini, quoties vel auidius vescerentur, vel alicuius incommodi suspicione tenerentur, aut cibum haberent suspectum quem capiebant. Ita fiebat, vt semper cū perturbatione vel biberent vel ederent, flatu simul hausto: qui si expellitur, simul exit cibus: si retinetur, mouet tormina. Itaq; ruta prius comesa, & stomachū & reliquum corpus calfacit, vt spiritus ille inclusus discuti atq; abigi possit. Vnde & illud prouerbiale quiddam habet, Ruta opus est: vbi significabimus periculum cuiuspiam incommodi: quemadmodum de baccare & apio diximus aliàs.

Ardens vestis.

Αἴθων πέπλος, i. Ardens vestis, siue (quemadmodum in aliis legitur exemplaribus) αἴθων ἐν πέπλῳ, i. Incensus in veste Zenodotus prodidit dici solitum de iis, qui seditionem mouerent, calumniasq; ferrent. Existimat autē adagium natum à veste Nessi Cētauri sanguine infecta: quam à Deianira missam cum induisset Hercules, incensus igni sacro periit. Porrò fabulam idem recenset ad hanc fermè sententiam. Reliquis Centauris expugnatis ac confectis ab Hercule, Nessus vnus omnium suffugerat. Is peruenit ad flumen Euentum. & in eius ripa versans, solitus est adeuntes transmittere. Deinde euenit, vt Hercules in Trachinem ad Ceycem, vnà cum Deianira proficisceretur. Posteaquam igitur ipse iam fluuium transmisisset, Nesso mandauit, vt Deianiram transferret. At is inter trānsuehendum, vim cœpit adferre mulieri. Quod simul ac Hercules intellexisset, videlicet illa vociferante, Nessi præcordia iaculo perfodit. At is sentiens lethale vulnus, neq; se posse mortem effugere, mulierem accersit: Si vis, inquiens, tibi amatorium efficacissimum parare, quo possis Herculem inflammare in amorem tui, & si quando deperibit aliam, in tui cupidinem reuocare, fac illum meo sanguine perungas. Atq; ea persuasa, Nessi sanguinem è vulnere fluentem apud sese seruauit. Itaq; postquā Trachinē adiisset, ac rursum inde profectus Occhaliam adortus ciuitatem cepisset, reliqua populatus, Iolen puellam captiuam secum abduxit. Immolaturus autē Ioui parenti victimas ob res bene fortunatas, ad Deianirā mittit, iubens vt sibi vestem aliquam magnificā mitteret. Illa certior facta de Ioles raptu, veritaq; ne Hercules illam pluris quām sese faceret, vt est zelotypum mulierum genus, vestem Nessi cruore tinctam, imbutamque mittit, philtrum se mittere rata. Hanc indutus Hercules, rem diuinam peregit. Cæterùm vbi calefacta veste, venenum excitatum corpus grauiter adurere cœpisset, auellere conatus est: verùm iam ita penitus adhæserat, vt non sine carnibus ipsis reuelli posset. His itaq; malis discruciatus Hercules, in Trachinē deducitur. Interim illa, cognitis iis quæ acciderant, suspendio spontaneam mortem sibi conicinit. At Hercules iussit Hyllo (nam hunc ex Deianira sustulerat natu iam grandem) Iolen duceret vxorem. Quo facto, in monte Oeta rogum extruxit, eumq; conscendit. Porrò cùm illo iubente, nullus ex Herculis comitib. auderet ignē subdere, videlicet metu cūtagij, pastor quidā fortè repertus, qui ignē immitteret: atq; huic officij præmiū sua tela dono dedit. Ardente iam rogo ferunt nubē non sine tonitru obsepsisse Herculem, atq; ita sublatū ad deorum consortium. Adagium referri non absurdè poterit & ad vestem illam, quā Medea venenis imbutam, Iasonis nouę nuptę dono misit: quidam existimant naphtha infectam fuisse. Itaq; admotis vndiq; ex nuptiarum ritu tædis, flamma transilit pariter & puellam & patrem auxiliari cupientē exussit. Huius rei mentionem facit Euripides in tragœdia, cui titulus Medea. Huiusmodi fabellas, vt sępenumerò testatus sum, nisi vererer, ne parum eruditis viderer incuria preteriisse, cum in vulgatis collectaneis habeantur, nequaquam asscripturus eram.

VICES OFFICII.

ERASMI. Nemo sibi nascitur.

Hęc sententia Platonis sic est ab eruditis omnibus celebrata, vt optimo iure possit inter prouerbia recenseri. Eam primus Plato prodidit in epistola quam scripsit ad Archytam: ἀλλὰ κἀκεῖνο δεῖ σε ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν οὐχ αὑτῷ μόνον γέγονεν, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν τὸ μέν τι ἡ πατρὶς μερίζεται, τὸ δέ τι οἱ γεννήσαντες, τὸ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι, πολλὰ δὲ καὶ τοῖς καιροῖς δίδοται τοῖς τὸν βίον ἡμῶν καταλαμβάνουσι. i. Quin & illud tibi considerandum est, quòd quisq; nostrûm non sibi tantùm

tantùm natus est, sed ortus nostri partem sibi vendicat patria partem parentes, partem amici cæteri. Multa verò dantur & occasionibus, quæ incidunt in vitam nostram. Adducit hunc locum M. Tullius libro De officiis j. Sed quoniam, inquit, vt præclarè scriptum est à Platone, non nobis solùm nati sumus, ortúsq; nostri partem patria vendicat, partem parentes, partem amici. Quam sententiam quum dilucidè, commodè & eleganter verterit Cicero, miror quare Seneca dicere maluit, Nemo sibi contigit. Nam videtur exprimere voluisse illud ἰ-ξιών. sic enim scribit ad Luciliū lib. v. Epist. xxxij. Vis scire quid sit, quod faciat homines auidos futuri? Nemo sibi contigit. Videtur enim hoc imputare parentibus, quòd non statim experimus optima. Subiicit enim: Optauerunt itaque tibi alia parentes tui: sed ego contrà, omnium tibi eorum contemptum opto, quorum illi copiam. Vota illorum multos compilant, vt te locupletent. Idem studij fuisse videtur Quintiliano, vt omnia secus diceret quàm dixerat Cicero. Quare fit, vt non rarò dicat inelegantius, atque etiam obscurius.

VINCERE ET VINCI.

Erasmi. Prælio victus, non bello.

Non statim victor est, qui in vno alteróve negocij actu discessit superior, sed qui totam causam euicit. Prælium enim est conflictus bellicus: bellum totum hoc tempus dicitur, etiamsi cessetur à præliis, aut si intercedant induciæ. Sola pax finit bellum: induciæ dirimunt congressus. Nonius hos trochaicos citat ex Lucilio, Vt Romanus populus victus vi, & superatus prçliis sæpe multis, bello verò nunquam, in quo sunt omnia. Congruunt illi, Vir fugiens & denuò pugnabit.

VIS INIVSTA.

Erasmi. Rapina rerum Cinnari.

Ἁρπαγὴ τῶ κιννάρου, id est, Direptio bonorum Cinnari. De facultatib. per tumultum direptis. Veluti cum principes præter ius in alienas fortunas iniiciunt manus. Timæus scriptum reliquit, Cinnarum quempiam fuisse, patria Selinusium, arte lenonem, qui hoc quæstu ad summas opes peruenerit. Is quoad viuebat, pollicebatur se facultates omnes Veneri consecraturum: cæterùm moriens, populo diripiendas exposuit. Huic non dissimile, quod alibi commemorauimus, Porsenæ bona.

Nuncio nihil imputandum.

Hic ferè est hominum affectus, vt tristia nuncianti perinde indignentur, quasi fecerit quod factum nũciat. Creonti itaque succensenti nuncio, quòd parum læta adferret, ita respondet,

Ὁ δρῶν σ' ἀνιᾷ τὰς φρένας, τὰ δ' ὦτ' ἐγώ.

Id est,

Qui fecit, animum discruciat, aures ego.

Eiusdem nuncij versus est,

Στέργει γὰρ οὐδεὶς ἄγγελον κακῶν ἐπῶν.

Id est,

Nemo hunc amat, qui verba nunciat mala.

Accommodari poterit ad eum, qui lapsum admonet, vt magis sibiipsi succenseat qui crimen admisit, quàm ei qui necessariam admouet correptionem. Nam correptio ad tempus molesta est auribus, sed sceleris conscientia perpetuò mentem fodicat.

Cognati. Κατάκρατος.

Κατάκρατος prouerbij quædam figura vehementer & & prorsus significat. Plato de Legib. κατακράτος ἀλῶναι id est, Vi expugnauit. Xenoph. iiij. Pæd. κατακράτος φεύγειν.

VITA HOMINIS MISERA.

Polydori Virgilii. Domos luteas habitare.

Huiusmodi metaphoræ sunt quamplurimæ, suntq; prçconibus sacri verbi mirè vtiles, ad hominum superbiam frangendam: brutum illud elementum, quo se circundatos norunt, sæpe iisdem ponendo ob oculos, eiusque vilitatem amplificando. Iob iiij. Eodem tendit illud Pauli, ij. Corinth. iiij. Habemus thesaurum hunc in vasis fictilibus.

VLTIO.

Erasmi. Numinis ira ineuitabilis.

Apud Homerum Iupiter vxori minitans, appellat manus suas ἀάπτους, quòd lædant quoscunq; velit, quum à nemine vicissim lædi queant. Simile est quod in eadem fabula dicit Orestis pædagogus,

—Ὅταν δέ τις θεῶν
Βλάπτῃ, δύναιτ' ἂν οὐδ' ἂν ἰσχύων φυγεῖν.

Id est,

At vbi viro nocet deorum quispiam,
Vitare possit nemo quamlibet potens.

Solent homines calamitates suas in hanc aut illam causam reiicere: quum pleraque mala sic præter omnem expectationem accidant, vt appareat à superis immitti. Aduersus numinis decretum nihil valet humana prouidentia.

Apud equum & virginem.

Æschines aduersus Timarchum refert, Athenis fuisse quendã tantę seueritatis, vt filiam, quòd impudicè se gesserit, nec integritatẽ suam seruârit vsq; ad matrimonium, deportârit in locum desertum, atq; ibi vnà cum equo incluserit, haud dubiè fame perituram. Eiúsq; domicilij solum sua etiamnum ætate superfuisse tradit, quòd ex re dicebatur παρ' ἵππον καὶ κόρην. i. Apud equum & virginem. Dici potest in exemplum immodicæ seueritatis.

Mala malis eueniunt.

Clytæmnestra obiurgans Electram filiã, quòd per eam traduceretur, vt viricida, vicissim audit,

Αἰσχροῖς γὰρ αἰσχρὰ πράγματ' ἐκδιδάσκεται.

Id est,

E turpibus enim, facta turpia discimus.

Significans, quòd filia de matre parum honestè loqueretur, ei imputandum, quæ necando maritum, & filij necem moliendo, docuisset liberos odisse matrem. Id paulo pòst dicit explanatius,

Τὰ δ' ἔργα τοὺς λόγους ηὑρίσκεται.

Id est,

Porrò ipsa facta, verba reperiunt sua.

Scitum est illud Socratis, vt se quisque talem prçstaret re, qualis haberi cuperet. Fama enim è factis, velut è fonte nascitur, è bonis bona, è malis mala. proinde qui factis ignominiosis sibi peperit ignominiosam famam, ne succenseat male loquentib. sed sibi qui ora aperuit populo: nec moliatur vindictam in maledicos, sed benefactis rumorem fœdum abolere studeat.

Hæc iusticia.

Αὕτη τοι δίκη θεῶν οἱ ὄλυμπον ἔχουσι.

Id est,

Diuûm hæc iusticia est, magnus quos claudit Olympus.

Dici solitũ, quoties pœnas darẽt scelesti, veluti diis ipsis

vltoribus. Sumptum est ex Homero.

Cicadæ sibi canent.

Οἱ τέττιγες ἑαυτοῖς χαμόθεν ᾄσονται.i. Cicadæ sibi Ipsis ex hu
mo canent. Hoc exemplum Aristot. li. iij. adducit ex Stesi-
choro, schematis, quo quis dicit quod nõ dicit. Nec aliud
addit, vnde possis dicti sensum deprehendere: nisi quòd su
spicor poetã his verbis comminatum iis à quib. erat læ-
sus: quos si vlcisci alioqui non posset, certè carminib. suis
esset illos infamiæ traditurus. Adducit idem eiusdẽ operis
lib. ij. inter sententias obscurè dictas: ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι,
ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσι.
id est, Quod quidem Stesichorus apud Locrẽses dixit, Nõ
oportere cuiquam iniuriã facere, ne cicadæ ex humo ca-
nant. Cicadæ poetarũ habent symbolũ. χαμόθεν dixit, ob
inopiam & conditionis humilitatem. Vnũquodq; animal
minatur his armis, quib. à natura instructũ est. Poetæ prę-
ter versus nihil habent: quib. tamen hominem vel album
vel nigrum ad posteros transmittunt. Vnde & Plato dici-
tur amicos admonere solitus, ne quem hominẽ poeticum
sibi redderent inimicũ. Est enim, vt ait Flaccus, genus ir-
ritabile vatum: & in his sunt, qui fœnũ habeant in cornu.
Doctis tamen nonnullis placet, aliò spectare Stesichori
dictum. Quoniam cicadæ solent, Marone attestante, in ar-
borib. canere, apparet Stesichorum ciuiliter hoc ænigma
te Locrenses admonere, ne per petulantiam à finitimorũ
iniuriis parum temperantes, tandem arma illorum in se
concitent, qui cum exercitu fines illorum ingressi, quic-
quid arbustorum sit in agris, hostiliter excidant: itaque
fiat; vt cicadæ illis iam humi canere incipiant, sublatis ar-
borib. quibus insideant. Fortasse tale quiddam refert Gre-
gorius Nazianzenus, cuius in hoc opus commentarios
vidimus Venetiæ.

Exemplum vtile.

Creon Hæmoni filio liberius agenti minitans malum,
ita loquitur,

Κλαίων φρενώσεις, ὢν φρενῶν αὐτὸς κενός.

Id est,

Plorando facies mentem vt habeant cæteri,

Mente ipse vacuus.—

Quum improbi luunt stulticiæ suæ pœnas, quanquã ipsi
nihilo fiunt meliores, tamẽ aliis exemplo sunt, ne per in-
cogitantiam in similes incurrant calamitates.

Pertinacia stulticiæ dat pœnas.

In Antigona, Tiresias Creontem admonens, ne præfra-
ctus ac rigidus persistat in sententia, ita loquitur,

Αὐθαδία τοι σκαιότητ᾽ ὀφλισκάνει.

Id est,

Præfracta mens, amentiæ pœnas luit.

Intractabilis illa ferocia ferè solet magnæ cuiusdam cala-
mitatis esse præludium, quemadmodum indicant & He-
bræorum prouerbia: Contritionem præcedit superbia, &
ante ruinam exaltatur spiritus. Hoc Tiresiæ dictum ele-
ganter expressit Hæmon in eadẽ fabula, duplici metapho-
ra, arborum & nautarum. Carmen sic habet,

Ὁρᾷς παρὰ ῥείθροισι χειμάρροις ὅσα

Δένδρων ὑπείκει, κλῶνας ὡς ἐκσώζεται·

Τὰ δ᾽ ἀντιτείνοντ᾽ αὐτόπρεμν᾽ ἀπόλλυται.

Αὔτως δὲ ναὸς ὅστις ἐγκρατὴς πόδα

Τείνας ὑπείκει μηδὲν ὑπτίοις κάτω

Τρέψας τὸ λοιπὸν σέλμασιν ναυτίλλεται.

Id est,

Vides vt in torrentium decursibus,

Quæ cedit arbor, surculos seruat suos:

At quæ resistit, stirpe cum ipsa deperit.

Nauclerus itidem, qui tenens clauum, nihil

Concedit auræ & fluctibus, deuoluitur

At iam supinis nauigat nixus foris.

Vindicta velox.

De sera vindicta numinum aliquot prouerbiis testatum
est, quæ suprà retulimus. Sed quod ait Sophocles expedi-
tam deorum vindictam, magis huc cõducit, vt in aliquod
prolapsi malum, maturè resipiscamus. Verba sunt Chori
ad Creontem,

Ὅσον γ᾽ ἄναξ τάχιστα· συντέμνουσι γὰρ

Θεῶν ποδώκεις τοὺς κακόφρονας βλάβαι.

Id est,

Rex ista facito quàm potes celerrimè.

Noxæ citipedes numinum improbos viros

Subitò occupant iunctæ simul compendio.

Id euenit Creonti, cui vindicta penè prius adfuit, quàm
absolueretur Tiresiæ vaticinium.

Da panem & pugnum.

Δὸς ἄρτον τυχὸν καὶ κόνδυλον· ὄψον ἔπειτ᾽ αὐτῷ.

Id est,

Porrige, si possis panem, hinc obsonia pugnos.

Prouerbium expressis verbis docet esse Eustathius Ili. ψ.
quo significetur, pugnos plagásq; illi deberi, qui modera-
tis contentus esse nolit. Poterit etiam eius esse vsus, quo-
ties expectatione bonæ fortunę, diuersa obtingit sors.

IVNII. Orestis insaniam insanire.

Simocratus in epistolis de paupertate loquens, malum
calamitosissimum illum vocat, qui cum nullus habere cõ-
mercium desideret, etiamsi Orestæa insania laboret: νὴ Δία,
inquit, τίς ἐλάσει τὸν ἀμοιροῦντα κακοῖς συνόντα; οὐδ᾽ εἰ τὴν Ὀρέστου
μανίαν νοσοῖ καταφρονήσει. Orestis insaniæ pleni sunt autho-
rum libri, qua diræ scelerum vltrices furiæ illum agitarũt,
parricidij reum.

POLYDORI VIRGILII.

Excutere puluerem pedum.

Dicemus eum qui incœptum iter perficit: vel qui ne
tantulum quidem mercedis, ob susceptum laborem acci-
pit. Matth. x. iubentur Apostoli è domo, aut ciuitate, vbi
excepti non fuerint, egredientes excutere puluerem pe-
dum: vel in testimonium laboris, quo constaret prædica-
tionem Euangelicam eò vsq; peruenisse: vel in explora-
tionem impietatis, vt è terra Euangelium spernente ne
vel pulueris aliquid secum ferrent.

VOTVM.

VLPII. Quicquid licet, minus deside-ratur.

Quicquid, inquit D. Hieronymus, licet, minus deside-
ratur. ergo è contrario, quod non licet, fomentum accipit
desiderij. Ouidius.

COGN. Faciat tibi Dominus sicut Ephraim & Manasse.

His verbis precabantur Hebręi alicui pręclaram feli-
citatem. refertur Gene. c. xlviij. vbi Iacob benedicit filiis
Ioseph, brachiis decussatim positis, sic vt dextra senis cõ-
tingeret caput natu minoris, qui stabat ad lęuam: & sini-
stra caput natu maioris, qui stabat ad dextram. Predixit
autem vtrunq; futurum magnum, adeò vt illorum felici-
tas locum faceret prouerbio in Israele.

SYMBOLA PYTHAGORAE,
EX BRASSICANO I. C.

Cùm templum ingressus sis, reuerenter adorato: neque quicquam interea quod ad victum pertineat, aut dicas, aut facias.

EIΣ ἱερὸν ἀπιὼν προσκυνήσων, μηδὲν ἄλλο μεταξὺ βιωτικὸν μήτε λέγε μήτε πρᾶττε. hoc est, cùm templum ingressus sis, reuerenter adorato, neque quicquam interea quod ad victum pertineat, aut dicas, aut facias. Pythagoræ symbola singula singulis virtutibus docendis accommodata sunt: verùm vt Iamblichus inquit, τὰ πρῶτα εἰς εὐσέβειαν καὶ τὴν θείων ἐπιστήμην ἐστὶ προτρεπτικά, id est, prima illa ad pietatem & diuinarum rerum cognitionem ardētiss. quadam adhortatione perducunt. Nam cùm omnia quæ ad Deum pertinent, pura sint, & ab omni mixtione aliena: conuenit omnino vt quod purum in nobis est, purissimo pariter (quod Deus est) accommodemus, neque ad diuinum cultum aliquid humanum adducamus: humana siquidem cum diuinis in comparationem neutiquam venire possunt, vt cura rei familiaris immodica, rei diuinæ non sit admiscenda. rectè itaque Iamblichus: οὐδὲν οὖν ἄλλο παραγγέλλεται ἐν τούτῳ ἢ τοὺς λόγους τοὺς ἱεροὺς καὶ τὰς θείας πράξεις μὴ συμμιγνύναι τοῖς ἀνθρωπίνοις ἀσταθέσιν ἤθεσι. Nihil aliud hoc Symbolo docetur, quàm sacros sermones & diuina negocia non esse moribus hominum, prorsus incertis & inconstantibus, inserenda.

Ex itineris diuerticulo non est ingrediendum in templum, neque orandum omnino, etiamsi iuxta vestibulum ipsum tibi transeundum sit.

Οὐδ' ὁδοῦ πάρεργον οὐκ εἰσιτέον εἰς ἱερόν, οὔτε προσκυνητέον τὸ παράπαν, οὐδ' εἰ πρὸ τῶν θυρῶν αὐτῶν παριὼν εἴης. id est, Ex itineris diuerticulo non est ingrediendum in templum, neque orandum omnino, etiamsi iuxta vestibulum ipsum tibi transeundum sit. Simile simili cumprimis est appositum. Diis igitur qui principem omnium rerum potestatem habent, primus etiam cultus & obseruatio debetur: quam si quis ob aliam causam diis exhibeat iam inde secundo loco æstimat quod modis omnibus est præcipuum. Ridiculum itaque fuerit, nostra quæ longè contemptiora sunt, primo loco ponere, diuina verò non aliter atque quædam additamenta ducere.

Nudis pedibus sacrifica & adorato.

Ἀνυπόδητος θῦε καὶ προσκύνει. i. Nudis pedibus sacrifica simul ac adorato. Quorum primum significat, diis immortalibus eatenus esse sacrificandum, quatenus fortunarum nostrarum mediocritas admittat. id quod & Hesiodus indicat in Ergis,

Κὰδ δύναμιν δ' ἔρδειν ἱέρ' ἀθανάτοισι θεοῖσι.

Ita Lycurgus apud Lacedæmonios tenuissima sacrificia instituit, vt expeditiùs faciliusque, & perinde etiam frequentius rebus diuinis intenderent, authore Plutarch. in Apophteg. Alterum indicat, in re diuina facienda, animum esse debere prorsus expeditum, atque nullis omnino vinculis implicatum. Est enim Pythagoricorum scitum, symbolis à corpore mutuatis, ea quæ ad animum pertinēt ostendere. Vnde Seruius etiam Virg. lib. 4. Æneid. huc allusisse putat, cùm de Dione inquit,

Vnum exuta pedem vinclis, in veste recincta.

Et in flaminum Romanorum vestibus nullus erat nodus: quod ad hoc symbolum iam explicatum valde quàm appositum est.

De diis, rebúsque diuinis nihil tam admirabile dicitur, quod non debeas credere.

Περὶ θεῶν μηδὲν θαυμαστὸν ἀπίστει, μηδὲ περὶ θείων δογμάτων, id est, De Diis, atque adeò de placitis diuinis, nihil ita admirandum dicitur, quod non debeas constanter credere. Symbolum admonet, diuina non esse collocatione nostræ imbecillitatis æstimanda. Nam & morborum varietas, & hospitij tenuitas, ad hæc inconsulta nostra temeritas, meritò nos admonere debebant, nihil hìc esse diuturnum aut perpetuum, atque eo minus diuinis rebus comparandum. Sed & Mathematis suis, τὸ μὴ ἀπιστεῖν, Pythagorici authore Iamblicho acceptum ferunt, & hoc symbolum, vt in alio loco docet Iamblich. προτρέπει μανθάνειν καὶ κτᾶσθαι ἐκεῖνα τὰ μαθήματα δι' ἃ οὐκ ἀπιστήσεις οὐδὲν περὶ θεῶν, καὶ περὶ θείων δογμάτων.

Linguam coerce, Deum imitans.

Γλώσσης πρὸ τῶν ἄλλων κράτει, θεοῖς ἑπόμενος. id est, Linguam ante omnia contine, Deum imitans. Primum prudentiæ officium est, linguæ suæ imperare: & animi consummata perfectio est, ad exempla diuinæ bonitatis vbique se componere.

Flantibus ventis echon adora.

Ἀνέμων πνεόντων τὴν ἠχὼ προσκύνει.
Id est,
Flantibus ventis echon adora.

καὶ αὐτὸ τὸ θείας σοφίας ἐστὶ γνώρισμα. αἰνίττεται γὰρ ὡς δεῖ τὴν θείων οὐσιῶν καὶ δυνάμεων τὴν ὁμοιότητα ἀγαπᾶν. Et hoc ad diuinæ sapientiæ cognitionem pertinet. Tacitè enim indicat, diuinarum essentiarum & facultatum similitudinem quandam & expressam imaginem amandam esse. Siquidem dij immortales vbi prosunt, quæ summa illorū potestas est, hoc certis quibusdā & quasi spirantibus, vt ita dixerim, argumentis ostendūt. Sic interpretatur Iamblichus: quod si quibusdam longius accersitum esse videbitur, hoc authori poterunt rescribere.

Omne acutum abs te dimoue.

Ὀξύδα ἀπὸ σεαυτοῦ ἀπόστρεφε πᾶσαν: Omne quod acutum sit à te procul amoueas. hoc in Iamblicho subiicitur symbolo, Ignem gladio ne fodito. proinde inquit: καὶ τὸ ν φρόνησιν χρῆσθαι παραγγέλλεται, καὶ μὴ θυμῷ. τὸ ὀξὺ γὰρ ὀξὺ τῆς ψυχῆς ὥσπερ θυμὸν κατακλᾶν, λογισμοῦ καὶ φρονήσεως ὑπ᾽ ὄντα. ζεῖ γὰρ ὁ θυμὸς ὥσπερ λέβης πυρὶ θαλπόμενος. Et hoc admonet, omnibus rebus adhibendam esse prudentiā, neq. tantulum quidem esse concedendum iracundiæ. Quod acutum est in animo, θυμὸν appellamus: atq; id à ratione prudētiáq; valde quàm alienum est. Adhæc iracundia non aliter effer uescere consueuit quàm lebes igne calefactus. Sic Homerus Iliad. φ.

Ὡς δὲ λέβης ζεῖ ἔνδον ἐπειγόμενος πυρὶ πολλῷ.

In calceum, dextrum præmitte pedem: in podoniptrum autem sinistrum.

Εἰς μὲν ὑπόδησιν τὸν δεξιὸν πόδα προπάρεχε, εἰς δὲ ποδόνιπτρον, τὸν εὐώνυμον. In calceum, dextrum præmitte pedem: in podoniptrum autē, sinistrū. εἰς τὴν πρακτικὴν φρόνησιν παραγγέλλει, τὰς μὲν σπουδαίας πράξεις ὡς δεξιὰς προτιθέσθαι παρεγγυᾶται τὸ σύμβολον, τὰς δὲ φαύλας ὡς ἀριστερὰς ἀποτίθεσθαι παντάπασι καὶ

ἀπορρίπτεσθαι. Ad prudentiam actiuam adhortatur. nam actiones honestas tanquam dexteriores primo loco collocandas esse symbolum hoc indicat: inutiles autē tanquam sinistras relinquendas, & omnino abiiciendas esse.

Ad lucernæ lumen ne te speculo contempleris.

Παρὰ λύχνον μὴ ἐσοπτρίζου, Ad lucernæ lumen ne te speculo contempleris. Hæc verè Pythagorica admonitio est, Philosophiæ diligentem operam impendendam esse, neq; quicquam credendum visis illis, quæ per sensus in animos interuntur (Phantasiæ siquidem aliquam lucem, per comprehensionem efficiūt, sed minimè veram aut naturalem) sed longè plus esse tribuendum iis, quæ prudentia atque scientia consequimur. ab iis enim mirè splendida, ac minimè conficta lux efficitur, quam rectè quispiam τῆς ψυχῆς ὄμμα, id est, animę oculum appellauerit: hoc nos exactissimè contemplari poterimus, nequaquam autem ex iis quæ corpore constant, & perinde parum etiam stabilia sunt. Quoniam autem de sensibus & visis hic fit mentio, præstat adscribere verba Philonis Iudæi ex libro De mundo: αἴσθησις μὲν οὖν ὡς αὐτὸ δὴ τοὔνομα δηλοῖ, εἴσοδός τίς ἐστι τὰ φαινόμενα ἐπαναφέρουσα τῷ νῷ. φαντασία δὲ τύπωσις ἐν ψυχῇ εἰσιοῦσα... id est, Sensus quidem vt ipsum nomen indicat, illatio quædam est in mentem eorum quę apparent & videntur. At Phantasia sic dicta, tanquam φαντασία, impressio quędā est in anima, &c. Huc pertinet, quod Aristotelem frequenter dixisse refert Stobæus: ὡς ἡ μὲν ὄψις ἀπὸ τοῦ περιέχοντος ἀέρος λαμβάνει τὸ φῶς, οὕτω ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῶν μαθημάτων. id est, Quemadmodum visus accipit lumen à circunfuso aere, sic animus optimis disciplinis illustratur.

A risu effuso abstine te.

Ἀκατασχέτῳ γέλωτι μὴ ἔχεσθαι, A risu effuso abstine. δηλοῖ κρατεῖν δεῖν τῶν παθῶν. Symbolum admonet, affectus esse summa cura reprimendos. & addit Iamblich. μὴ τι ὅσα ἐπὶ τύχαις ἐπιχαυνοῦ, μὴ τι συμφοραῖς συστέλλεσθαι. quod Ausonius ex sententia Periandri iis verbis expressit,

> Dum fortuna iuuat, caueto tolli:
> Dum fortuna tonat, caueto mergi.

Risu autem in affectib. significandis, vsus est Pythagoras: siue quòd in exposito & aperto corporis humani loco, nimirum in ipsa facie cernatur, siue quòd ipsum etiam hominem aliqui ζῶον γελαστικὸν esse definiuerint.

Iuxta sacrificium ne incidas vngues.

Παρὰ θυσίαν μὴ ὀνυχίζου, Iuxta sacrificium ne incidas vngues. περὶ φιλίας δεῖ συντηρεῖν... Symbolum admonet, amicitiam cùm primis esse colendam & conseruandam. Nam familiares & amici nostri, & qui nobis sanguinis necessitudine quàm proximè coniuncti sunt, nempe fratres, parentes, & nati natorum, & qui nascentur ab illis, rectè comparantur corporis nostri partibus. Quòd si quis illos à nobis auferat, non aliter nos turbari, & ex aliqua parte imminui necessariū est, quàm si quis absci derent nostros digitos, manus, aures, nasum, & eiusmodi similia. quod autem iuxta sacrificium dixit, amicitiam omni tempore tanquam rem sacram purissimè colendam esse intellexit.

Cerebrum ne edas.

Ἐγκέφαλον μὴ ἐσθίειν, Cerebrum ne edas. αἰνίττεσθαι... τὸ σύμβολον τὴν τῆς φρονήσεως πηγὴν... Symbolum admonet, reuerenter esse colendum omnium sensuum fontem, ac appositiss. intelligendi instrumētum, cuius vnius præsidio sapientiam possidemus. Quis autem ignorat, ex philosophorum placitis ἐγκέφαλον εἶναι τὸ ἡγεμονικὸν τῆς φρονήσεως...

Rubrum aliquid nè suscipias.

Ἐρυθρῖνον μὴ παραλαμβάνειν, Rubrum aliquid ne suscipias: hoc est, ... In omni negocio vitandi sunt qui vel immodicè verecundi, vel nimis demissi animi fuerint.

Aurum habenti ne adhærescas filiorum generatione.

Χρυσὸν ἐχούσῃ μὴ πλησιάζειν ἐπὶ τεκνοποιίᾳ, Aurum habenti ne adhærescas in filiorum generatione: οὐ γυναικὶ λέγει, ἀλλὰ αἱρέσει ἢ φιλοσοφίᾳ. Non mulieri dicit, sed philosophiæ, aut alicui sectæ. omnium autem quæ in terra reperiuntur, constat aurum esse grauissimum: vnde per aurum intelligit corpoream quandam, vt ita dixerim, grauitatem, quæ neutiquam in philosophia requirenda est, vbi nihil nisi quod ad animum pertinet, inuestigare conuenit. πλησιάζειν autem οὐ μόνον συγγίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ συγγίζειν ὅτι ἐγγύς, πλησίον κεῖσθαι: Non tantùm est conuiuere, sed quam proximè accedere. Symbolum indicat, ad ingenij fructum consequēdum (quem isthic τεκνοποιίαν vocat) ea præcipuè studia colenda esse, quæ prorsus incorrupta sint, & ad vitæ sinceritatem quamplurimùm conducant.

Honora cumprimis figuram & aram, figuram & tribolum.

Προτίμα τὸ σχῆμα καὶ βῆμα, τὸ σχῆμα καὶ τριώβολον, Honora cumprimis figuram & aram figuram & triobolum. Symbolum indicat, disciplinas assiduè colendas esse. nam iis ceu gradibus, ad abstrusissima quæque perueniri potest, quemadmodum gradibus quibusdam ad aras ascēdimus. Quanquam τὸ βῆμα & aram & gradum significet. Addit & triobolum, frugalitatem commendans, & mediocria impendia.

Maluam sere, ne tamen edas.

Μολόχην φυτεύειν μὲν, μὴ ἐσθίειν δέ, Maluam sere, ne tamen edas Malua, quam authore Athenæo veteres μολόχην, primi autem Athenienses μαλάχην dixerunt, ab emolliendo ventre, quod Plinius etiam docet. lib. xx. cap. xxj. cum sole tanquam Heliotropium circumagitur. Cuius rei rationem reddit Theophrast. de causis Plantarum li. ij. c. xxvj. & Columella in Hortulo hoc intellexit,

> Et Malache prono sequitur quæ vertice solem.

Flos enim humore coacto, & quasi concreto comprimitur, calore autem diffuso & laxante se opera solis, aperit. id quod nos in scholiis nostris longè fusius explicauimus. Symbolum admonet, eiusmodi secretas naturalium rerum obseruationes diligenter animaduertendas esse, & quod in malua deprehensum est, in reliquis etiam, præcipuè in tam amœno huius mundi spectaculo considerandum esse, nimirum in herbis, lapidibus, fontibus, fluminibus, animalibus. Quemadmodum autem malua cum sole circumagitur, ita & animum atque oculos in aliis etiam deprehendēdis circumferre cōueuit. Deniq; quod addit, μὴ ἐσθίειν, intelligendum est, μὴ ἀφανίζειν τὰς τοιαύτας παρατηρήσεις, ἀλλὰ καὶ αὔξειν καὶ πληθύνειν ... hoc est, Eiusmodi obseruationes neutiquam occultabis, sed multa accessione subinde augeas, in more optimi hortulani, qui transplantatione suos hortulos assiduè fœcundiores & locupletiores efficit.

Ab animalibus abstine.

Ἐμψύχων ἀπέχου, Ab animalib. abstine. Symbolum hoc ἐπὶ δικαιοσύνην προτρέπει, καὶ τιμᾶν πάντα τὰ συγγενῆ ἡμῖν, adhortatur ad colendam iusticiam, & honorem omnibus tandem, quæ nobis cognata sunt, exhibēdum. Hoc Ouid. lib. xv. Metamorph. ex Pythagoræ sententia, multis & verè aureis versibus exequitur.

De Pythagoricis rebus absque lumine ne loquaris.

Περὶ τῶν Πυθαγορείων ἄνευ φωτὸς μὴ λάλει, De Pythagoricis siue diuinis rebus absque lumine ne loquaris. περὶ πάντων μὲν τῶν ἐν τῷ βίῳ καλῶν ἡγεμόνα νοῦν παραλαμβάνειν, μάλιστα δὲ περὶ τῶν Πυθαγορείων δογμάτων ... In omnib. iis rebus, quæ sunt in hac vita pulchræ & honestæ inueniendis, explorandísq;, mentem ipsam tanquam ducem adhibere conuenit, præcipuè verò in cognoscendis Pythagoricis placitis: quæ nisi animum intenderis, & tanquam lumen aliquod adhibeas, nequaquam intelligi possunt.

M. GRV-

M. GRVNNII COROCOTTÆ PORCELLI TESTA-

mentum, venerandæ Antiquitatis gemma quædam, cuius etiam D. Hieronymus Tomo v. ad Eustochium, in viij. Commentariorum Esaiæ προοιμιάζων, & aduersus Rufinum Tomo iij. nominatim meminit, per IOANNEM Alexandrum Brassicanum I.C. ex antiquo exemplari Dominicalium patrum apud Moguntiam bona fide descriptum, & recens ab additiciis nugis assertum, quámque purissimè fieri potuit, inuulgatum.

M. Grunnius Corocotta Porcellus testamentum feci: quod quoniam manu mea scribere non potui, scribendum dictaui. Magirus coquus dixit: Veni huc Euersor domus, Soli versor fugitiue Porcelle, ego hodie tibi vitam adimo. Corocotta Porcellus dixit: Si qua feci, si qua peccaui, si qua vascula pedibus meis confregi? Magirus coquus dixit: Transi puer, affer mihi de culina cultrum, vt hunc Porcellum faciam cruentum. Porcellus comprehenditur à famulis, ductus sub die 16. calend. Lucerninas. vbi abundant Cyma, Clibanato & Piperato coss. & vt vidit se moriturum esse, horæ spacium petiit, & coquum rogauit, vt testamentum facere posset. Inclamauit ad se suos parentes, vt de cibarijs suis aliquid dimitteret eis, qui ait: Patri meo Verrino Lardino, do lego dari glandis modios xxx. & matri meæ Veturinæ Scrofæ, do lego dari Laconicæ siliginis modios xl. & sorori meæ Quirinæ, in cuius votum interesse non potui, do lego dari hordei modios xxx. Et de meis visceribus dabo donabo Sutoribus setas, Rixatoribus capitinas, Surdis auriculas, Causidicis & verbosis linguam, Bubularijs intestina, Esiciarijs femora, Mulieribus lumbulos, Pueris vesicam, Puellis caudam, Cinædis musculos, Cursoribus & Venatoribus talos, Latronibus vngulas: & nec nominando coquo do, lego, ac dimitto popam & pistillum, quæ mecum detuleram à querceto vsque ad haram: liget sibi collum de reste. Volo mihi fieri monumentum ex aureis literis scriptum: M. GRVNNIVS COROCOTTA PORCELLVS VIXIT ANNOS D. CCCC. XCIX. QVOD SI SEMIS VIXISSET, MILLE ANNOS IMPLESSET. Optimi amatores mei vel consimiles vitæ, rogo vos vt corpori meo benefaciatis, bene condiatis de bonis condimentis, nucleis piperis & mellis, vt nomen meum in sempiternum nominetur. Mei domini vel consobrini mei, qui huic testamento interfuistis, iubete signari.

Lucanicus signauit.
Tergillus signauit.
Nuptialicus signauit.
Celsanus signauit.
Lardio signauit.
Offellicus signauit.
Cymatus signauit.

En tibi, Lector, colophonis vice, turbam quandam prouerbiorum: quam è medijs triuijs petitam, haud quidem incommodè, ipsis sanctiss. antiquitatis reliquis immiscueris: suæ tamen potius linguæ & patriæ, vbi nata principem locum tenent, relinquendam.

DAbo merulum album, ni hoc ita se habuerit.
Dentium tenus prauus, doctus, felix.
Ex parua flamma minimè ingens lux prodit.
Fac de necessitate virtutem.
Famem pellere satius, quàm purpura indui.
Fauores conuenit ampliari.
Felix qui non litigat.
Ferrum edit.
Intelligunt se mutuò, vt fures in nundinis.
Mensa instructa venit.
Ne spectes cui gratificeris, sed cui ingratum facias.
Nihil, ne canem vel catum reliquit.
Non est Abbas prudentior, quàm qui monachus fuit.
Non est bonum quod non sit malum, & malum quod non sit bonum.
Non est fori tui.
Non est tam bonus, qui non cespitet, equus.
Non est triticum sine paleis.
Non omnis Martinus sanctus.
Non omnium est olere moschum.
Non prodest ratio, vbi vis imperat.
Nux, asinus, mulier, verbere opus habent.
Paruulus facit vt paruulus.
Pascitur vento.
Paupertas mors altera.
De malè quæsitis, non gaudet tertius hæres.
Plures occîdit gula quàm gladius.
Tonitrua pluuia sequitur.
Præstat aliquando, quàm nunquam.
Pro quartana non pulsatur campana.
Qui amat me, amat & canem meum.
Qui nescit orare, ascendat mare.
Qui nimium festinat, caldum edit.
Qui tempus præstolatur, tempus ei deest.
Qui totum vult, totum perdit.
Regio quæque suis vtitur legibus.
Satius fugere, quàm malè manere.
Ad scholam iter facit.
Semel in omni vita cuique arridet fortuna.
Vir, non fundus, in precio habendus.
Vnus vir, nemo vir.
Vt planca putrida infidus.
Vxoris probrum, vltimus, qui resciat, est maritus.

ADAGIORVM FINIS.

INDEX PROVERBIORVM IVXTA LOCOS.

E mari

EX SE SE.

EXERCITATIO.

FACVNDIA.

FAMES.

FESTINATIONIS. 577

FESTINATIO PRÆpropera. 585

FIDES ET GRAVItas. 602

IGNA-

IMPVDENTIÆ. 777

IMPVDICITIA. 781

INANIS METVS. 786

INANIS OPERA. 788

INÆQVALIS PENsatio. 834

INCERTVS EVENtus. 837

INCITARE. 843

INCONSTANTIÆ, perfidiæ versutiæ. 846

INCVLPATVS.

920

IN DELICIIS.

922

IN DEPREHENSOS.

923

INDILIGENTIA.

927

Malus

INDVSTRIÆ. 936

INEPTA. 945

INFACVNDIÆ. 946

INFORTVNII SIVE exitij. 950

INGENII MALITIA & institutio. 668

INGRATITVDO. 995

INGRATA OBVETUSTATEM. 1000

INITIVM LAVDATUM. 1002

INIVSTITIÆ. 1005

INSALVBRITAS. 1007.

INTEMPESTIVA. 1066.

INTERNECIO. 1079

INVIDIA ET ÆMVLATIO. 1081

IRA. 1087

ITERATIO CITRA tædium. 1093

ITERATVS ERror. 1094

IVDICANDI REctè, secus. 1096

Tenedius homo.
Tenedius patronus.
Manum ferulæ subduximus.
Nouit mala & bona.
Purpura iuxta purpuram diiudicanda.
Amussis alba.
Nullus delectus.
Lesbia regula.
Cæci præscriptio.
Censoria virgula.
Γνώμη τῇ ἀρίστῃ κρίνειν.
Veluti Mineruę calculus.
Lycurgeus.
Veteris monetæ.
De summo pectore.
In montes offendere.
Pulchra apud pueros simia.
Roscius.
Oculis clausis agere vel perstringere.
Ex vtroque latere.
Album colorem ab atro non distinguit.
Quæ ignoramus, aspernuntur.
Ἐκλεκτικοί.
Lapides in filum.
Διαλωζύγν.
Lychnus, in prytaneo.
Magis spectandum quid liceat, quàm quid expediat.
Ad aurem referre.
Absque præiudicio.
Ex cortice de nucleo sententiam ferre.
Ex gustu iudicium.
Iudicium præceps, insani iudicis iudex.
Cassiana iudicia.
Actio pro amico.
Qua de re agitur.
Arbitratu meo, tuo, suo.
Pictor tabellis comprobatur editis.
Inter pocula.
Peritis in sua arte credendum.
Capite retrogradi.
De plano.
Sub formula.
Nemo innocens, si accusasse sufficit.
Cuius monetæ sit, vel ab ipsis notis cognoscitur.
Audi vtramque partem & rectè iudica.
Ægrotanti omnia amara.
Iudex lentus & consideratus fit.
Leuato velo de causa cognoscere.

IVSTITIÆ.

Iustitia in se virtutem complectitur omnem.
Exigua res ipsa iustitia.
Trutina iustitiæ.
Iustitiæ oculus.
Iustitia iustior.
Maras.
Bocchyris.
Radamantheum iudicium.
Orphica vita.
Virtus simplex.
Eadem pensari trutina.
Rhamnusius.
Prienensis iustitia.
Rectam ingredi viam.
Dum clauum rectum teneam.
Ad amussim applica lapidem, non ad lapidem amussim.
Nemo moueto lineam.
Ex æquo partire.
Æqualitas haud parit bellum.
Quæ non posuisti, ne tollas.
A sacris abstinendæ manus.
Nemo quenquam ire prohibet publica via.
Zaleuci lex.
Dat veniam coruis, vexat censura columbas.
Vrbanus nihil æqui cogitat.
Quod aliis vitio vertas, ipse ne feceris.
Omnia iudicia absolutoria esse.
Publica priuatis potiora.
Rex Iupiter omnibus idem.
Ad denarium siue quadrantem soluere.
Salua conscientia.
Cedo quemuis arbitrum.
Suum seruare.
Aliis ne feceris quod tibi fieri non vis.
Non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum.
Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.
Ad regulam & libellam facta.
Digna ferat.
Homines frugi rectè omnia faciunt.
Sillam apponito.

IVVENTA.

Iuuenta viribus pollet.
Iuuenari.
Nouitor leberide.

HÆREDIPETÆ.

Herciscere.

HOSPITALITAS.

Hospitis habenda cura.

LACESSENTIS.

Arietem emittit.
Cominus atque eminus.
Ad pila vbi ventum.
Non vt prior lædam, sed vt iniuriam retaliem.
Nunquam meos boues abegerunt nec equos.
Omni conatu inuadere.
Pugnis & calcibus.
Irritare crabrones.
Refricare cicatricem.
Tangere vlcus.
Vt lupus ouem.
Ignem ne gladio fodito.
Temulentus dormiens non est excitandus.
Thunnissare.
A vipera morsum culpas.
Vnguis in vlcere vlcus.
Τραγῳδεῖν.
Πυκνουσεῖν.

LÆTITIA, TRISTITIA.

Irrisibilis lapis.
Sinapi victitare.
Animus habitat in auribus.
Harmodij cantilena.
In antro Trophonij vaticinatus est.
Admæti næn a.
Argiuos vides.
Arctum annulum ne gestato.
Cor ne edito.
Mutare vestem.
Ne si ad Iouis quidem aulam.
Sustollere manus.
Canere de Telamone.
Lityersam cantionem canis.
Tragicum tueri.
Tauricum tueri.
Atrei oculi.
Titanicus aspectus.
Cepas edere aut olfacere.
Superatus es à gallo quopiam.
Tristis Scytale.
Areopagita.
Ne sis patruus mihi.
Sapere patruos.
Frontem exporrigere.
Frontem contrahere.
Magis gaudet eo qui senectam exuit.
Contrahere supercilium, inflare buccas.
Sanguine flere.
Lapides flere.
Erinnys ex tragœdia.
Saturæ magis nauticus.
Helenæ crater.
Nullus equus tam est effœtus, támque exhausto corpore quin mense Maio hinnitum edat.
Carmen lytiersæ.
Cor salit.
Pallentes procul abite curæ.
Lætitiæ.
Risi.
Declarant gaudia vultu.
Vultuosus.
Curis gaudia misce.
In capitolium ascendere.
Καλῶς ἀδει πᾶσαι.
Φαιδροπροσωπεῖν.
Festiuus sermo.

LANGOR, VEHEMENTIA.

Oestro percitus.
Pyrrichen oculis præ se ferens.
Manum habere sub pallio.
Non contis aut ramulis.

LAVTITIÆ.

Iouis & regis cerebrum.
Iouis lâc.
Deorum cibus.
Attica bellaria.
Herculana balnea.
Ὀψαρίζειν.
Μαῦναζειν.
De lautitiis.
Mellis medulla.
Optimum condimentum fames.
Afra auis.
Anima & vita.
Coturnissare.
Dubia cœna.
Cœna popularis.

Agni lana

MALVM VERTENS bene.

MALVM ASSVEtum.

MALVM ACCERsitum aut retortum.

MALVM MALE vitatum. 1260

MALVM IMMEdicabile. 1263

MALVS VICINVS. 1270.

Si iuxta

Si iuxta claudum habites, subclaudicare disces.
An sit bonus vel malus vicinus.
Cui bonus est vicinus, felix illucet dies.

MANSVETVDO. 1272.

Mactata hostia lenior.
Auricula infima mollior.
Apio mollior, aut mitior.
Spongia mollior.
Sedens columba.
Oleo tranquillior.
Mitior columba.
Cera tractabilior.
Pecorarius.
Molle ac facetum.
Homo sacra res homini.
Ne sacrificato sine farina.
Ne libaris diis ex vitibus non amputatis.

MEMORIA. 1275

Iucundi acti labores.
Quæ dolent, ea molestum est contingere.
Vbi quis dolet, ibidem & manum habet.
Aurem vellere.
Iucunda malorum præteritorum memoria.
Ignarium dare.
Tanquam meum nomen: Tanquam digitos.
Supra Simonidem memor.
Adamante notare.
Vt æditus respōsa numinis prædicat
Γεγραπται ἐν τρισίν.
Versatur mihi in labris primoribus.
Vulneratus semper plagā contrectat.
Nota nulli magis est domus sua.
Manet alta mente repostum.
Dixti noui nil.
Rem tenes.
Ceu canes lacenæ insequi.
Virtus æterna.
Post homines natos.
Post hominum memoriam.
Mortui linguis non imperant.

METVS EX CONscientia. 1279

Fures clamorem.
Lupus aquilam fugit.
Lupus ante clamorem festinat.
Conscientia mille testes.
Animo conscio nihil miserius.
Vt lucorum delubra.
Polydamus primus obiiciet probrū.
Conscientia crimen prodit.
Authoritatem defugere.
Conscientia mentem exagitat.
Verecundus metui comes est pudor.
Silentium fatentis est.
Non est pax impiis.
Necesse est multos timeat, quem multi timent.

METVS POENÆ. 1284.

Funiculum fugiunt miniatum.
Manum de tabula.
Metus infamiæ.
Absque baculo ne ingreditor.
Cautus enim metuit.
In tempore cauenda pœna mali.
Samiorum mala metuis.
Volam pedis ostendere.
Περιστείμμα.

MINANTIS. 1285

Et meum telum aspidem habet acuminatam.
Si tibi machæra est, & nobis vrbina est domi.
Æacidinæ minæ.
Ὑδὸ ἐν ἐμ.
Complurium thriorum ego strepitum audiui.
Ollam alere.
Ferrum & flamma.
Igni ferroque minari.
Tolle calcar.
Qui paratus ad resistendum.
Ne mihi vacuam abstergas.
Habenas iniicere.
Cari capite nudius.
Vti nutrices lamiam.
Minis occidit.
Feras agitare putasti.
Vas vacuum detergere.
Vide quid agas.
Quassare, seu mouere caput.
Id non impurè feres.
Inuenies aliam Galatheam.
Pyri finem facies.

MIRA NOVA. 1291

Agamemnonij putei.
Annus clibanum.
Annas clibanum.
Cyziceni stateres.
Cornicum oculos configere.
Præstat vni malo obnoxium esse quàm duobus.
Glauci ars.
Tenui filo.
Tenui vena, diuite vena, Tenui canalę.
Agas asellum.
Magna ciuitas, magna solitudo.
Ad id quod erat opus.
Cercyræa scutica.
Monstrum est.
Omnia monstra facis.
Murium iocinora.
Paletis semiobolus.
Ἀπ' ἀχρ....

MIXTA. 1294

Πι....
Copiæ cornu.
Farcire centones.
Κωμωδο...
Γλ....
Vbi ver, ibi tuber.
Chium & Ammineum miscere.
Spinosum aliquid in prato.
Noua Hymettia, falerna vetera.

MODESTIA MOdúsque. 1295

Demittere sese ad aliorum mediocritatem.
Nosce teipsum.
In tuum ipsius sinum inspue.
In se descendere.
Tecum habita.
Messe tenus propria vinę.
Intra tuam pelliculam te contine.
Nequid nimis.
Ter abstergeri.
Contrahere vela.
Efficimus pro nostris opib. mœnia.
Manu serendum non thylaco.
Ita fugias ne præter casam.
Arabius tibicen.
Ne vities musicam.
Nihil minus expedit, quàm agrum optimè colere.
Dimidium plus toto.
Vbi paueris impera.
Domus recta.
Neque lydorum caryeas.
Neque pessimus, neque primus.
Funera abrumpere nimium tendendo.
Ne supra pedem calceus.
Iucundissima nauigatio iuxta terram.
Iucunda vicissitudo rerum.
Iniquum petēdum, vt æquū auferas.
Summum cape & medium habebis.
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.
Arcus tensus rumpitur.
Oportet agnum imbecilliorem esse.
Est modus matulæ.
Postes transcendere.
Alba linea.
Offula contentus.
Cubitis metiri, vt Nili incrementa.
Mel summis digitis delibandum.
Eleusina seruat quod ostendat.
Sumptus censum ne superet.
Neque defraudat, neque marginem excedit.
Intra proprios limites consistere.
Xenocratem modestia superat.
Medium sequere.
Schema & gradus.
Ne meas vites lædite.
Omnis virtus est mediocritas.
Omne nimium non bonum.
Mediam viam eligere.
In sinum despuere.
Nauigare per mare.
Artes.
Respue quod non es.
Disce modum seruare, alieno disce periclo.
Πειρᾶσθαι ....
Ex moderatis corpus bene habet.
Nosce teipsum.
Nihil nimis.
Moderata laudamus, excessus vituperamus.
Suo se modulo metiri.
Quis erit modus.
Vmbram suam metiri.
Est modus matulæ.
Porta itineri longissima est.
Psallium iniicere.
Duobus digitis primoribus.

Astra

OCCVPATIO, otium. 1397

ODIVM. 1403

OMINANDI. 1411

OMNIA. 1415

ORIGINIS. 1417

PARASITI. 1427

PAVPERTAS. 1430

Animam debet.
Non habet cui indormiat.
Fames Meleia.
Saguntina fames.
Famis campus.
Aquam bibens nihil boni parias.
Non est dithyrambus, si bibat aquã.
Pausone mendicior.
Sterilior Agrippo.
Trium dierum commeatum.
Qui eget, in turba versetur.
Quærendæ facultates, deinde virtus.
Mendico ne parentes quidem amici sunt.
Omnem facultatem indutus est.
Cleomenis superat cubilia.
Certissima paupertas.
Ostiatim.
Theagenis pecuniæ.
Socratis gallus, vel callus.
Vt è bulga matris.
Nausiclidis solitudo nec ver, nec amicos.
Turturis instar, malè canis.
Mugilis vitam degere.
Ouo nudior.
Tranquillitate caluior.
Araneis abundat propter inopiam.
Manus in Ætolis habet.
Aranearum plenus aluus.
Centum viri vnum pauperem spoliare non possunt.
Cœna fine sanguine siue terrestris.
Ne gleba agri illi relicta ad locum sepulturæ.
Caluior tranquillitate.
Ouo depili nudior.
Diurnum perere.
Ipso carpere è rogo cœnam.
Ossa atque cutis.
Ne aceti quidem satis.
Calamitas virtutis occasio.
Nemo amicus, nemo propinquus.
Pauperi pax in obsessa via.
Proletarij.
Inter inquilinos censeri.
Egestas artes docet.
Cognatus pauperi nullus.
Commune sepulchrum.
Illi nec seruus est, nec arca.
Pauperes à dispendio tuti.
Nunquam hecale fies.
E cucumere bibere.
Crateris poetica.
Salacones.
Lingere salem.
Tenuem nectis.
Vt ex bulga matris.

PENSATIO BENEficij vel officij. 1446

Manus manum fricat.
Gratia gratiam parit.
Par pari referre.
Botrus oppositus botro maturescit.
Senes mutuum fricant.
Fricantem refrica.
Da mihi mutuum testimonium.
Pro celo calauriam.
Eodem cubito.
Eadem mensura.
Hostimētum est opera pro pecunia.
Vt sementem feceris, ita & metes.
Pro bonis glomi.
Benefactis pensare delicta.
Fures furibus.
Pro pytho Tænarum.
Vt quisque est meritus, præmium ferat.
Mutuum muli scabunt.
Merces constituatur.
Ferrum ferro acuitur.

PERFICIENDI siue absoluendi. 1451

Nodum soluere.
Tenedia bipennis.
Colophonem addidit.
Colophonium suffragium.
Summum fastigium imponere.
Circulum absoluere.
Summam manum addere.
Supremum fabulæ actum addere.
Ad vmbilicum ducere.
Ad coronidem vsque.
Seruatori tertius.
Omnia octo.
Si meus ille stylus fuisset.
Ad Herculis columnas.
Ad Phasim vsque nauigauit.
Toto deuorato boue in cauda defecit.
Bellicum canere. Receptui canere.
Hic telam texuit, ille diduxit.
Filum neuisti, & acu opus est.
Lunæ radiis non maturescit botrus.
Nihil potest nec addi nec adimi.
Quadratus homo.
Rudem accipere, Rude donare.
Capere prouinciam. Tradere prouinciam.
Finem vitæ specta.
Haud perficiet.
Cursu lampada trado.
Sarta tecta.
Domum redeamus.
Coronidem imponere.
Quantum pedes nostri possunt.
Polycleti norma.
Tenedius vir.
Extremam imponere manum.
Pensum absoluere.
Iucunda & vtilia.
Septimæ decoctionis saccharum.
Summa summarum.
Quod superest.
More maiorum.
Παλιν κ φιλατνιη.
A limbo tunicam absoluere.
Ante mysteria discedere.
Fabula prorsus euanuit.

PERFIDIÆ. 1466

Verbis conceptis peierare.
Θεττάλειν.
Superauit dolum Troianum.
Græca fide.
Punica fides.
Altera manu fert lapidem, altera panem ostentat.
Ex eodem ore calidum & frigidum afflare.
Magadari.
Altera manu fert aquam, &c.
Vtrunque.
Qui nocere potest, & idem prodesse.
Altera manu scabit, altera ferit.
Altera caduceum, hastam altera.
Veneris & scripturæ in aqua cedere.
Thoryonem imitatur.
Anguilla in strigmento.
Παραφρυκτρίαν.
Græca fides.
Βεττάζειν.
Deos absentes testes facit.
Titani.
Rimosus.
Fronti nulla fides.
Altera manu trahere, altera repellere.
In summo labro iusiurandum.
Punica fides
Lingua prædatur.
Pacem orare manu, præfigere puppibus arma.
Qui nocere potest & idem prodesse.
Halopenta.
Neoclide furacior.
Diuersarum partium.

PERPLEXVS. 1472

Ventus neque manere finit, neque nauigare.
Auribus lupum teneo.
Hæret in vado.
Gangamon.
Nunc meæ in arctum coguntur copiæ.
De gradu deiicere.
In aqua hæret.
In puteo constrictus.
Ne Execestides quidem viam inuenerit.
Labyrinthus.
De possessione deiicere.
Perplexus, animique consternati.
Perplexus.
Peribis si non feceris.
Nec currimus, nec remigamus.
Nec caput, nec pedes.
Tanquam in nocturno prælio.
Geminas chordas fecit.
Αμπιδεν χείρ. φορμορραφεῖν.
Determinare fossam.
Cyceon.
Sufflaminare.
Contrahit & dimittit animum.
Mutum reddidit.

PERICVLI. 1477

Testudo extra tegumenta.

PERSPICACITAS. 1477

Lynceo perspicacior.
Serpentis oculus.
Ειματεῖ.
Odorari, ac similes aliquot metaphoræ.
Deo nihil clausum.

PERSPICVITAS. 1479

Vel cæco apparent.
Et puero perspicuum est.
Notum lippis ac tonsoribus.
Tanquam in speculo: tanquam in tabula.
Electro lucidior.
Archimedes non posset melius describere.

Αἰσθ[illegible]

Gerræ

VOTVM. 1871

VSVRÆ. 1879

SICVTI vnum hoc, candide Lector, semper deditissima egimus opera, vt ex nostra Officina, quum quæ iamdudum edita, in tuum vsum recudenda essent, tum quæ recens typis nostris publicarentur, nitidissima prodirent, & castigatissima: ita hoc tempore, cùm magni illius Des. Erasmi Roterod. Adagia denuò efflagitarent publicationem, sedulo aduigilauimus vt ita prodirent, ne quid hic iure queri posses. Hæc sarta tecta adseruauimus, sicut ab ipsomet sunt scripta. Ne verò & hac in parte aliquid desideres: ecce adiunximus ~~Henrici Stephani~~ viri vndiquaque doctiss. in hasce Erasmi Adagiorum Chiliades Animaduersiones, vice scholiorum: annotantes locum communem, & prouerbium: subductionem item paginæ. Addidimus etiam eadem opera Hadriani Iunij Adagia, cum reliquis omnibus, quæ nuper editio Lutetiana adiecit. His insuper omnibus peculiares Indices adfigi curauimus: quo Rei literariæ rectissimè consuleremus. Hac itaque opera nostra vtere, fruere feliciter: ac impensum boni consule nostrum laborem. Vale.

In loco Lætitia, Tristitia. Prouerbio. Cor salit. pagin. 1126. ὤμως ἢ θυμόν.] Ponit hic Erasmus duo, θυμὸν δάκνειν & θυμὸν ἔδειν siue κατέδειν, tanquam similia: vt videlicet ἐσθίειν καρδίαν cum vtroque horum conueniat. at ego cum posteriore, non item cum priore conuenire existimo. Nam ἐσθίειν τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν siue θυμὸν ille demum dicitur, qui ita se totum mœrori tradit, vt eo paulatim, quasi lenta quadam tabe absumatur: at verò δάκνεσθαι καρδίαν, siue θυμὸν, siue ψυχὴν, dici potest, qui ad breue tempus duntaxat vel etiam ad momentum temporis angatur. Et quod eleganter dicunt Latini, Vrere quempiam facto, vel dicto (vt si quis in eum scomma iaciat) id pari elegantia dicunt Græci δάκνειν: eumque qui ita vtatur, δάκνεσθαι. Sic Plutarchus dixit: αἱ χῦ παιδιᾶς καὶ σκωμμάτων δήξεις. sic idem λόγοι δήκτικοὶ, παῤῥησία καὶ δημοτικῇ καθαπτόμενος. Quinetiam ἐκ τοῦ δάκνειν θυμὸν composuerunt nomen δακέθυμος, & inuerso vocum ordine θυμοδακής. vt apud Anacreontem, δακέθυμα μὴ λέγοντες: & apud Homerum, θυμοδακὴς μῦθος. Iulianus Imperator in quadam oratione: ποδαπὸν ἢ χρῆμα λοιδορία, ὡς θυμοδακὲς ἀληθῶς, καὶ ἀμύττον ψυχὴν μᾶλλον ἢ σίδηρος χρῶτα. Vbi obserua, θυμοδακὲς & ἀμύττον ψυχὴν pro eodem posita, vtrumq. ex Homero. Expressit autem Græcū verbum Horatius eadē in re, cùm dixit, Mordear opprobriis falsis. Sed & Terentius ac Cicero non Mordere solùm, sed & Pungere (quod planè τῷ ἀμύττειν respondet) ita vsurpant. Sic & Ouidius:

Mordeat ista tuas aliquando cura medullas.

q rectè dixeris, δάκνεται τὸν σὸν θυμόν: at malè, ἐσθίεται τὸν σὸν θυμόν: vel τὴν σὴν καρδίαν. Deniq. quisquis ἐσθίει τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, is & δάκνει: sed non contrà.

In loco, Auxilium Prouerbio. Tollenti onus auxiliare. pag. 1891. φορτίον συγκαθαιρεῖν, *&c. i. Tollenti onus, &c.*] Atqui καθαιρεῖν non significat tollere siue attollere, sed detrahere: & συγκαθαιρεῖν, vnà cum alio detrahere, & in detrahendo siue deponēdo adiuuare (ideóq. cōuenit hoc verbum iis præsertim oneribus, quę capiti cōmittūtur, vt loquitur Propertius) adeò vt sequendo hanc lectionem quam Erasmus, altera reiecta, probat, hic futurus sit sensus: Deponenti onus auxiliandum, haud adiuuandus tamē qui deponat. Aut magis ad verbū, Detrahenti onus auxil. &c. Quod quam absurde dicatur, neminem esse puto qui non perspiciat. At si retineatur altera illa lectio quā reiicit, hic erit sensus (non absurdus quidem, sed ex diametro tamen cum eo pugnans, quem D. Hieronymi verba ostēdunt:) Auxiliandum in detrahendo siue deponendo onere, non autem auxiliandum in imponendo. hoc est: Operam nostrā cuiquam ad se onerādum cōmodare non debemus, sed ad se exonerandum. Nam ex verbis συγκαθαιρεῖν & συνεπιτιθέναι (non autē συναποτιθέναι) quis non hanc sententiam elici fatebitur? Quę quidem tantum abest vt absurdi quidpiam præ se ferre, quēadmodum & illa altera, vt potiùs rationi maximè consentanea esse videatur: eo potissimùm nomine, quòd humanitatem nobis commendet. Videamus tamē quam lectionem sequutum D. Hieronymum credibile sit: (etenim, vt ostēdi, ferri nequit illa quā ex eius interpretatione colligit Erasmus) & eam sequendo, quid sit quod nobis αἰνίττεται hoc Pythagoræ symbolum. Crediderim certè ex illis particulis μὴ & ἢ, totum errorem manasse: quarum sedem mutando, si ita legeris, φορτίον μὴ συγκαθαιρεῖν, συνεπιτιθέναι ἢ, his Grecis verbis Latina D. Hieronymi planè respondere comperies: nisi quòd ordinem inuertit. Quid autem ænigmaticè nobis significabit hoc symbolum? Hoc, vt opinor: Hominum inertiæ nō indulgendum, sed eorum φιλοπονίαν circa rem quamlibet esse excitādam. Hęc ego cùm scripsissem, & ad Plutarchi deinde opuscula, quendam alium locum inuestigaturus, me contulissem, fortè fortuna, simulatque librum aperui, in Symposiacōn decadis 8. ca. 7. incidi: in quo hoc symbolum & obiter eius expositionem refert. Eum postquam adscripserim, quàm bona de huius symboli tum scriptura, tum expositione, coniectura mea fuerit, tibi, lector, iudicandum relinquam. Est igitur huiusmodi: τούτοις ἢ συμμαρτυρεῖν ἐδόκει καὶ τὸν παρεγγυῶν τοῖς Πυθαγορικοῖς τοῖς ἑταίροις, μηδενὸς ἀφαιρεῖν βάρος, συνεπιτιθέναι ἢ καὶ συνεπιφορτίζειν, ὡς μηδεμίαν σχολὴν, μηδὲ ῥᾳστώνην ἀποδιωκομένους.

In loco, Ingratitudo, Prouerbio, Hirundines sub eodē pag. 996. Multo magis obstreperas, non arceamus, &c.] Quis hoc vnquam nobis persuaserit, gallos, graculos, perdices, picas, hirundinibus multo magis esse obstreperas? Atqui his sua garrulitas iam inde à prisco seculo exprobrata fuit: vt testatur nomen κωτίλη, quod ideò illi tributum fuit: & ab eo factum κωτίλλουσα, ad exprimendam loquacitatem muliebrē, apud Hesiodum. Testatur & elegantissimum Anacreontis odarium: ad cuius imitationē factum deinde fuit illud epigrāma, cuius initium est, Πᾶσαν ἐγὼ τὴν νύκτα κινύρομαι. Quin etiā illa Nicostrati sentētia nōne garrulitatis quādā ὑπερβολὴν huic aui tribuit?

> εἰ τὸ συνεχῶς καὶ πολλὰ καὶ ταχέως λαλεῖν
> Ἦν τοῦ φρονεῖν παράσημον, αἱ χελιδόνες
> ἐλέγοντ' ἂν ἡμῶν σωφρονέστεραι πολύ.

At enim hæc de suo non profert Erasmus, sed ex Plutarcho interpretatur: à quo dicti huius (nimirū multò magis obstrepera hirundinibus esse illa quatuor auium genera) exigenda est ratio: si tamen hoc pro suo agnoscere velit. Quo modo autem agnosceret, cùm non dixerit, λάλους ἢ καὶ πολυφωνίας μᾶλλον ἢ χελιδόνας, &c. sed, οὐ μᾶλλον ἢ χελιδόνας. quam negatiuam particulam omittendo, deprauatum fuit, quod ab eo fuerat alioqui bene dictum. Nisi quòd miror,

πολυφωνίαν etiam perdicibus ab eo tribui: à quo petitum prouerbium vidimus antea, ἀφωνότερος πρέπονος. Nã quod ad graculos & gallos attinet, hæc duo nomina ipse nequaquã agnouerit, cùm illud auium genus ne nomine quidé prorsus: (etsi non abs re in hoc numero positum esse videtur) huius auté generis non maré, sed fœminam (ἀλεκτόρεσι dicens, non ἀλεκτρυόσι) obstreperæ garrulitatis insimularit.

Vllius rei aut disciplinæ.] Pro, Aut disciplinæ: lege, Aut lusus. quid. n. aui cùm disciplina? Inde aút natus est error, quòd παιδείας legerit Erasmus, pro παιδιᾶς.

In loco, Pudoris. Prouerbio Stragula semper habe cõuoluta. pag. 1957. Tametsi suspicor commendatam verecundiam.] At ego aliud innuisse existimo Pythagoram: nimirum quum manè ignoremus vbi vesperi moraturi simus & somnum capturi (vt incertę sunt, & infinitis mutationibus obnoxiæ res humanæ) debere nos semper stragula nostra habere συμδεδεμένα, id est, in vnum quasi fasciculum colligata, atque ita ad asportationem parata, simulatque ex vno loco in alium migrandum erit. Et ita species posita pro genere fuerit, stragula pro tota supellectile. Vt perinde sit quasi præcepisset, ἀεὶ τὰ ἑαυτοῦ συσκευάζεσθαι, vt loquitur Xenophon: id est, sarcinas suas semper colligere (vel, de verbo ad verbum, vasa colligere: vt de militibus dicitur) tanquam se itineri accingentes. Quam sententiam sequẽdo, præterquam quòd participij συνδεδεμένα maximè propriam significationem retinebimus, & Pythagora digna admonitio hæc erit: illud etiam incommodi vitabimus, ne, cum Erasmo, hoc symbolum cogamur dicere idem esse cum isto quod col. sequente ponit, ἀναστὰς ἐξ εὐνῆς συνταράττειν τὰ στρώματα.

In eodem loco, Prouerb. Surgens è lecto, vestigium corporis confundito. pag. 1957. Videtur idem, &c.] Imò planè diuersum fuerit, si sequamur illam expositionem quam modò adnotaui: de qua, vt opinor, illis mecũ conueniet, qui attentè eam considerauerint. Clemens autem lib. στρωματέων 5. videtur hoc symbolũ eodem pertinere existimasse, quo illud quod habuisti paulo antè, col. 19. χύτρας ἴχνος συγχεῖν ἐν τῇ τέφρᾳ. postquam enim explicauit illud symbolum, χελιδόνα ἐν οἰκίᾳ μὴ ἔχειν (vt eo significetur, non recipiẽdos esse garrulos & futiles homines) paucis interiectis, addit: πάλιν ὁ Πυθαγόρας, τῆς χύτρας ἀρθείσης ἀπὸ τοῦ πυρός, τὸν ἐν τῇ σποδῷ τύπον μὴ ἀπολιπεῖν, ἀλλὰ συγχεῖν προστάττει· καὶ ταράττειν ἀναστάντας ἐξ εὐνῆς τὰ στρώματα. ὑπὸ γὰρ τὸν τύπον ἀφανίζειν μόνον δεῖν ᾐνίττετο, ἀλλὰ μηδὲ ὀργῆς ἴχνος ἀπολιπεῖν. ἐπὰν δὲ ἀναζέσασα παύσηται, καθίστασθαι αὐτὴν καὶ πᾶσαν ἀπαλείφειν μνησικακίαν.

In loco, Religionis. A piscibus abstineto. p. 1958. Symbolo XXXVI. pa. ead. versu 60. Neque regionem.] Apud Plutarchum legitur, εἰς μήτε πνεύματος κοινοῦ, μήτε συμφύλου νομῆς μέτοχον. adeò vt pro Regionem, debuerit vertere Erasmus Pastum, aut Pascua. hic enim aut catachresi vtendum, aut certè periphrasi. etiamsi autem νομὴ aliquando in illa altera significatione acciperetur, pro νομός, nec fides codicum suspecta foret: at hic nullo modo eam habere posset.

In loco, Intemperantia. Adonidis horti. pagin. 1047. Adagio IIII. pag. 23. versu 4. Fouéntque animas breui duraturas, in, &c.] Hic inuertit Erasmus sententiam authoris: absurdè etiam dans animas illis hortis Adonidis. Inuertit autem, quia quod Plutarchus Deo, id ipse mulieribus tribuit, nempe fouere animas: & cùm ad animas hominum id pertineat, ita interpretatur, quasi ad nescio quas illorum hortorum animas hoc referendum esset. Sed video quid Erasmum in errorem impulerit: nempe latens parenthesis eum fefellit. hæc enim omnia verba per parenthesin posita sunt, ὥσπερ αἱ τοὺς Ἀδώνιδος κήπους ἐν ὀστράκοις τισὶ τιθηνούμεναι καὶ θεραπεύουσαι γυναῖκες. Verum mutauit casum Plutarchus post parenthesin (quod ἀνακόλουθον fit aliquando ab authoribus) & quasi præcessisset μηδὲν ἔχοντας ἡμᾶς ἐν λόγῳ τίθεσθαι, aut tale quid (non autem μηδὲν ἐχόντων ποιεῖσθαι λόγον) subiunxit per appositionem, ἐφημέρους ψυχὰς ἐν, &c.

Prouerbio, Syncretismus. Loco de Amicitia. pa. 117. Consuetudinem habeas & conuictum cum illorum amicis.] Nemo non videat (qui quidem propiùs intueri hunc locum velit) absurdum esse quod hisce Latinis verbis præcipitur: nimirum vt illud tempus obseruemus, quo inter se dissidebunt fratres, vt tum potissimùm cum eorum amicis consuetudinem & conuictum habeamus. Quorsum hoc? quæso. Rationi enim minimè consentaneum est, vt consuetudinem habeamus cum amico eius qui nobis sit inimicus. Ac potiùs præcipiendum esset, vt eorum inimicis nos adiungentes, viribus collatis eos opprimeremus, interim dum illi, ob dissidium, sibi mutuò laturi opem non sunt, & vel hac ratione multo εὐαλωτότεροι futuri. Sed hoc non cogitauit Plutarchus: multo verò minus illud. Quid igitur? Consilium dat vnicuique, vt si acciderit illi dissidium esse cum suis fratribus (intellige etiam, cum suo fratre, prout vel plures, vel vnicum esse contigerit) operam det vt eo potissimùm tempore cum suis ipsius amicis versetur, & ab eorum latere quàm minimum poterit, recedat: contrà verò suos inimicos procul fugiat. Cur verò ita faciendum sit, ostendit iis quæ subiungit: Quia, inquit sinceri & minimè fucati amici vnà cum amico suum fratrem amante, & ipsi amant: at ij demum qui inimici sunt, & quidem omnium maximè maligni, quum aliquem reperiunt cui sit dissidium & odium aduersus suum fratrem, cum illo dissidente & ipsi dissidere, & odisse eundem videntur. Et meritò profectò Plutarchus omnium maximè malignos hos esse dicit. cur enim apud fratrem fratri irascentem, & ipsi aduersus eundem iram præ se ferunt? Vt eum magis ac magis accendant, & oleum, quod aiunt, addant incendio. Interim verò ex illo, vbi commotum esse viderint (quo maximè tempore dicenda tacenda loqui homines solent) ea secreta expiscentur, quæ alioqui sedato animo, nunquam vulgauisset: & quæ occuluisse multo illi vtilius fuisset. Pulcherrimus est profectò hic locus, & Plutarcho verè dignus: ideóque hunc in eius interpretatione errorem silentio prætereundum non existimaui: præsertim quum eam sequendo, quod additur Cretensium exemplum, ἀπροσδιόνυσον esse videatur. illi enim, inuadentibus hostibus, non cum inimicorum amicis, sed cum suis ipsorum inimicis societatem inibant, séque cum iis reconciliabant.

Prouerbio. Annus producit, non ager, In loco, Diuitũ prærogatiua. pag. 557. Tamen nõnihil etiam discriminis sitũ esse in ipso, &c.] Atqui hic διαφέρειν nõ significat differre: sed hac vel simili phrasi exprimendum fuit hoc verbum, Nonnihil etiam momenti esse in ipso soli ingenio. vel, Alicuius etiam momẽti esse ipsum soli

soli ingeniũ. Quanquã nec illud Nõnihil, video cur dicat Erasmus: quum sit apud Theophrastum, μέγα.

In loco malũ accersitum: Prouerbio, Ipse sibi perniciẽ. p.1253. Sunt.n. & perniciosi, &c.] Tales reperiri fontes cõstat: sed eò tamẽ respexisse poetã nõ crediderim: sed hùc potius, quòd, vt semel fons est repertus, nũquam postea deest aqua, sed alia post aliã sẽper fluit: ita ẽt hæc res futura sit tanquã fons malorũ. i. alia ex aliis mala hinc nascitura: vel fore κακῶν ἀνάκησιν, vt sępe dicũt. Solẽt ẽt πηγὴν pro abundãtia de re qualibet dicere: vnde & πηγὴ δακρύων passim legitur. Sic & πηγὰς λόγων dixit Æschines in oratione περὶ παραπρεσβείας. Quinetiã fontẽ malorũ pro prima causa, ex qua mala noua, tãquã noui ex fonte riui, subinde manãt, exponere possum. Queadmodũ & radix malorũ dicitur auaritia, q ex ea tãquã ex radice, infinita mala, alia ex aliis suppullulẽt. Qui verò malorum metropolin eam appellauit, itidẽ primã & præcipuã causam malorũ significare voluit. quo ẽt modo Latinè Caput vsurpatur. Deniq. cur ad pniciosos fõtes referre hoc Æschyli dictũ necesse sit, non intelligo: quũ alij adsint nõ tã lõgè petiti explicationis modi.

In loco, INFORTVNII. *Prouerb. Genius malus, p 959.*] Fallitur hìc, dũ hũc versũm exẽpli causa pferet, quasi Bonis diuis accipiatur, pro ppitiis, & opponatur illi Iratis diis. cùm, vt rectè Acrõ admonet, & facilè perspici põt, hoc dictũ illi sit simile, Diis genite & geniture deos. Sic Prolẽ vel Progeniẽ diuũ, Genus diuũ, solẽt vocare poetæ hunc vel illũ, quum quandã nobilitatis vel generositatis animi ὑπερβολὴν exprimere volũt: hac in re, si in alia vlla, Homerũ imitantes, apud quẽ frequenter διογενεῖς appellãtur reges.

In loco, Bonæ fortunæ, Prou. Albæ galinæ filius, p.149.] Exẽplo aliquo cõfirmaturus, Albũ pro fœlici accipi, Senecæ locũ affert, in quo albæ sentẽtiæ pro apertis sumũtur: quũ citare debuerit aliquod genus loquẽdi in quo albũ pro fœlici dictũ sit. quale est hoc apud poetas: Albi ~~hic~~ cãdidi dies. quale apud Catullum:

Fulsere quondam candidi tibi soles.

Sic, Candida hora, Ouidio. cuius est & hic versus:

Candidus & fœlix proximus annus erit.

In loco, Mali vitalitatis, Prouerbio. Termeria mala. pa.1217. Græcè finem significat: & τερμερίαν ἡμέραν extremũ vitæ diẽ vocãt.] Imò verò nõ τερμερίαν, sed τερμίαν ita vocat Suidas. Sic & Hesychius τέρμιον (non τερμέριον) exponit ἔσχατον. sic τέρμιοι, ὕστατοι (licet mendosè in vulgaris exemplaribus ἄστατοι legatur. quod mendũ non animaduerterũt qui in illis Gręcolatinis lexicis adnotarũt, τέρμιος incõstans significare.) Sic deniq. & τερμιόεις, non τερμερόεις apud eosdem lexicographos, & apud authorem Etymologici reperitur: apud quem & τέρμιος ὁ Ζεύς. Et à τέρμα durior sanè esset τερμερὴ, τερμέριος.

In loco, Fides. Prouerb. Oculis magis adhibẽda fides. pag.608. Indicans Herodotũ &c.] Necui posthac tale cõmentũ placeat, pfero hæc Plutarchi verba ex libello De exilio: Τὸ δὲ Ἡροδότου Ἁλικαρνασσέως ἱστορίης ἀπόδεξις ἥδε, πολλοὶ μεταγράφουσιν, Ἡροδότου Θουρίου, μετῴκησε γὰρ εἰς Θουρίους, καὶ τῆς ἀποικίας ἐκείνης μετέσχε.

In loco, Vltio mal factis, Prou. Lõgæ regũ manus.] Qui vnquã χρείττων hìc interpretatr sit deus, ex veterib. fuisse puto neminẽ: nec video quid illũ in hãc interpretationẽ impulerit: cùm vsitatissima nominis huius significatio loco optimè cõueniat. Potest aũt hic versus vel à sequẽte disiũgi, vt hìc est disiũctus: vel cum eo cõiungi, vt γὰρ τι sint παραπληρωματικά.

In loco, Alia aliis placẽt, prouerb. Suum cuique pulchrum, pag.83.] ἔρωτι ponitur pro ἔρωτος, præ amore. vnde & quidam Amorem compellans, dixit: ὦ μὴ δίδασκε τὰ αἰσχρὰ φαίνεσθαι καλά.

In loco, Curiositas, Prouerb. Corycæus auscultauit. pa. 401.] Errat hìc ipsemet, in eo quòd putat erratũ esse in exẽplari Strabonis. nã primũ λῃστεία, optimè legitur, sed iungẽdo πάντα cũ παράπλουν, aliter quàm ipse facit: deinde bene scriptũ est διαλεγομένων, sed malè ab eo intellectũ nã διαλεγομένων, nõ significat, eorũ quę dicũtur: sed, eorũ qui colloquũtur. nec possũ satis mirari, quomodo πραττομένων & διαλεγομένων cõiũxerit, nullã inter διαλεγομένων & λεγομένων cõstituẽs differẽtiã: cũ tamẽ hoc simplex sit verbũ, illud cõpositũ: hoc significationẽ habeat actiuã, illud passiuam: cùm deniq. λέγομαι significet dicor, at διαλέγομαι, colloquor, dissero, disputo. Sed talia multa viro infinitis negociis districto condonãda sunt. Tu ita interpretare Strabonis locũ: Auidum auscultandi eos qui clanculũ & in occulto colloquuntur.

In loco Procliuitas, Prouerb. Calcar addere currenti. p.1516.] Lapsus est hic memoria, vt & in aliis aliquot locis citãdis author. contrariũ enim est quod scribitur ab Ouidio, Nil nocet admisso, &c. Quòd si aliter legeretur, inter se cohærẽtia non loqueretur poeta. His enim claudit versibus libri 2. De Põto, elegiã. 6.

Quæ tu quum præstes, remo tamen vtar & aura.

Nil nocet admisso subdere calcar equo.

In loco Insulpidos, Prouer. Feles Tartessia. pag.1035.] Vertit Erasmus gestantem, legens ἔχοντα, & ad με referens, non leui errore: quum in ἔχοντ', non α sed ε eliserit apostrophus: ideóque vertendum fuerit, gestantes: videlicet duo ex his.

In loco Securitas. Prouerb. Extra lutũ pedes habes.] ἔξω βελῶν. Imò diuersum hoc dicendi genus videtur esse ab illo. Nam extra lutũ pedes habere is demum dicitur, qui in luto aliquandiu hæserit, sed ex eo tãdem emerserit. At Extra iaculum, vel potiùs, teli iactum, esse is dicitur etiam, qui intra teli iactũ antea nõ fuerit: sed ab eo semper longissimè se remouerit.

In loco, Absurda: Prouer. Ad consilium ne accesseris. pag.43. ἀκλητοι δ' ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασι.] At Eustathius enarrans ex Il. β. versum, αὐτόματος δέ οἱ ἦλθε βοὴν ἀγαθὸς Μενέλαος, ait hinc prouerbium istud postea fuisse excogitatum, ἀκλητὶ κωμάζουσιν ἐς φίλους φίλοι. παροιμιώδης Μενέλαος dicetur, qui pverbio locum fecerit, cuius factũ in prouerbiũ cesserit. At si uertas, obnoxius pverbio: intellige, obnoxius pverbio quod ab eo postea ortum est. Sed hoc nõ placet.

In loco Parasiti, Prouerbio, Qui mori nolit ante tempus pag.1948.] Putauit asotos certæ cuiusdã gẽtis pprium esse nomẽ, dum nimiũ properãte oculo, & per transennã, quod aiunt, Ciceronis locũ illũ inspexit. Alioqui certe animaduertisset, non de certa quapiã gẽte loq Ciceronẽ, cui à luxu vitę nomẽ tributũ sit: sed quos antea vocauerat Latino verbo luxuriosos, eosdẽ postea nũcupare Gręco asotos. Cuiusmodi homines videre est hodiéq. in quauis gẽte & natiõe, nõ in certa quapiã. adeò vt nõ dicẽdũ fuerit, quasi de gẽte quę nostro tẽpore abolita esset, Erãt ebrij: &, Stertebãt: sed vt de genere hominũ, cuius nostrũ quoq; seculum feracissimum est, Sunt ebrij & stertunt.

In loco, Ingrata ob vetustatem. Prouerb. Piscis repositus. pag.1000. ἰχθὺν οὐ δεῖ ἐς τὸ μέσον ἥκειν.] Nõ intellectus ab eo loci Plutarchi sensus, fecit vt ita efferendũ esse prouerbium existimaret. Sed deprauatio quæ ibi in vulgatis exẽplarib. habetur, Erasmũ apud me facilè excusat, & apud alios quoq. excuset velim. Est aũt ea in his verbis, οὐχ ἥκοντα: pro quibus legendũ est, vt in veteribus libris, διὰ τί οὐχ ἥκοντα,

omnino enim postulat verbū aliquod oratio, vtpote alioqui imperfecta manēs. Reponētes igitur hāc lectionē, simul & in locū huius Erasmicę interpretationis, Quin illū piscē qui in mediū nō trahitur vnà cum chœnice Pythagorica: hāc substituamus, Cur non illū piscē in mediū trahimus vnà cum chœnice Pythagorica? Habetur aūt hic loc⁹ συμποσιακῶν decadis 7. cap. 4. in qua quæritur, cur priscis Romanis ne mensa inanis tolleretur, itē ne lucerna extingueretur, prouidere moris esset. Ibi cùm singuli quædā ad ꝓblema de lucerna facētia ꝓtulissēt, & Eustrophus de altero sententiā suā pronūciasset, dicēs illis morē fuisse ne mensa inanis remoueretur cauere, ꝙ semp aliquid seruis & seruorū liberis à cœna relinquendū existimarēt: vnde & Persarū reges nō solū amicis & præfectis satellitib. particulas suarū cœnarū mittere solitos, sed etiā seruorū, atq; adeò canum cœnā in illorū mensa ꝓponi solitā: cùm, inquā, hæc Eustrophus dixisset, tū Plutarch. At illū ex prouerbio repositū piscē cur nō trahimus in mediū, vnà cū Pythagorea chœnice? Quib⁹ verbis quid significat? Nimirū pinde est ac si dixisset: Cur nō prouerbium, quo piscis repositus iactatur, & chœnicē Pythagoricā in mediū proferimus, & eorū mētionē facimus, cum ad id de quo quæritur problema vel maximè ptineat? Vel: Cur nō è prouerbio sumimus piscē ἀποκείμενον, eúmq; in medio ponimus, vnà cū Pythagorica chœnice? Vel: Cur nō prouerbiū hoc, Piscis repositus, & Pythagorę de chœnice symbolū præsenti sermoni accōmodam⁹? Ac festiuissimè profectò dixit & loco cōuenientissimè (in cōuiuio n. habebātur hi sermones) Quin piscē recōditū in mediū retrahimus? quasi videlicet in medio poni edēdū vellet. cū, vti dixi, intelligeret, Quin piscē recōditū in mediū proferimus, huic sermoni nostro adoptandū? Quin trahimus in sermonē nostrum prouerbiale dictum, Piscis repositus? Hinc satis superq; apparet, ex prouerbij huius verbis non esse illa εἰς τὸ μέσον ἕλκειν.

In loco Luxus, Prouerb. Thessalorū alæ. pa. 171.] Rectè quidē, si πτέρυγες siue πτερύγια, manicas significarēt: sed nō hoc dicit Pollux, nō Hesychius, nō Eustathius: nō deniq. ipse vnde prouerbiū hoc sumptū est, Suidas. scribit. n. θετταλικαὶ πτέρυγες dictū fuit, quòd πτερύγιον habeēt chlamydes Thessalicæ. sunt aut anguli ex vtraq. parte, ꝙ alis sint similes. Hesychius aūt ait, πτέρυγας esse partē tunicę eam quæ est circa fimbrias: itē πτερύγια inter cætera significare dicit extremitates indumētorum. Pollux aut apertè χειρίδας (a quib. χειριδωτοὶ χιτῶνες appellātur) à pterygibus seu pterygiis distinguēs, ait: μέρη δὲ ἐσθῆτων, πτέρυγες μὲν καὶ πτερύγια (malim πτερύγια) τὸ ἥμισυ τοῦ χιτωνίσκου· χειρίδες δὲ τὰ περὶ τὰς χεῖρας. Idē alibi: θώραξ, καὶ τὰ μέρη τοῦ θώρακος, πτέρυγες· καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ, γύαλον. Quòd aūt illic pterygas χλαμύσιν tribuerit, hic aūt θώραξι tribuat, mirādū nō est: cùm etiā Xenophō in 4. ἀναβάσεως scribat, εἶχον δὲ θώρακας λινοῦς μέχρι τοῦ ἤτρου, ἀντὶ δὲ τῶν πτερυγίων, σπάρτα πυκνὰ ἐστραμμένα. vbi vocis huius significationē planè ignorauerunt interpretes: vtpote quorū alter fundas, alter plumulas verterit. Rectè aūt, & magis propriè fortasse, thoracib. dātur pteryges, quib. Thessalos delectatos, ex hoc prouerbio (si tamē prouerbiū est) videtur esse pspicuum: cùm & thoracib. illos præcipuè vsos quidā tradiderint: & Pollux illis verbis quę vltima ex eo ꝓtuli, subiūgat: λέγων δὲ ὁ θετταλὸς καὶ ἡμιθωράκια προσεζεῦχθαι. Eustatht. autē scribit, θετταλικὰ γέρα nominat, quòd pro præmio certaminis cōstitutæ illic essent.

In loco, Taciturnitas. Prouer. In sinu gaudere. p. 1726.] Hic versus nō eodē ptinet quo præcedentes duo. nā illis significatur, apud se cōtinere: hic aūt indicat, apud aliū effundere. Flētes. n. mutua alter in alterius sinu, suos vicissim alter alteri mœrores exponunt.

In loco, Securitas, Prouerbio, Porro à Ioue atque fulmine pag. 1615.] Ita explicat Erasm. hoc prouerbium, quasi ita efferretur, πόρρω διὸς τοῦ κεραυνὸν ἔχοντος. i. Procul à Ioue qui fulmen habet. Nam, vt habemus, Procul à Ioue, procul itē à fulmine, non simpliciter admonemur esse cauendū à præpotētib. quib. vires suppetāt ad sæuiēdū in nos pro sua libidine: sed fortunā splendidā, vel vitæ splendorē, quē assequi possumus versando cum principib. nō tanti nobis esse debere, vt pericula quæ illā vitā comitātur, nō magis exhorrescamus, quàm eius splēdorē admiremur. Vel breuius. Vitā priuatā fortunáq; mediocrē, cū securitate cōiunctā lōgè anteferendā esse vitæ quę dignitati & magnis opibus adiunctā sēper habeat periculū. Sic ferè videtur explicare Synesius, quū scribit in oratione de regno: ὧν τἀναντία τοῖς τυράννοις ὑπάρχει, δι' ὃ καὶ ἡ κωμῳδουμένη παροιμία, πόρρω διός τε καὶ κεραυνοῦ, διὰ τοὺς ἐπιβούλους τοῖς συνοῦσι χρωμένους, καὶ δεῖ ἑστέρον εἶναι λίθους τὴν μετ' ἀπραγμοσύνης ἀσφάλειαν τῶν ἐν ἐπιφανεῖ βίῳ κινδύνων. Sic & Ouid. scribit, carēdū esse cómodis quę potentes afferūt secū versantib. vt simul careamus incōmodis & malis quę ab iisdē afferri possunt. postquā. n. (alludens, vt opinor, ad hoc adagiū) dixit, *Viue tibi, quantúmq. potes prælustria vita:*

Sæuum prælustri fulmen ab arce venit:

rationem reddens propter quam hoc det consilium, subiungit,

Nam, quanquam soli possunt prodesse potentes:

Non prosit potius si quis obesse potest.

Ita enim legendum est: non, vt in quibusdam editionibus:

Non prosunt: potius plurimum obesse solent.

nā hæc electio, præterquā ꝙ durissimum versum & vix Ouidianū reddit, nō satis verā cōtinet sententiam: vt omnib. aliquo prædictis iudicio perspicuum esse puto. Certū est. n. principes aliquando prodesse, sed vicissim interdum nocere. Cæterùm quò respexit in illis versib. eodem & in his respicere videtur:

Ignoscant augusta mihi loca, díque locorum.

Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.

In loco, Ignauia. Prouerb. Neque natare, neque literas. pag. 702. λεγόμενον ὡς τό.] Malè traiicit interpretationem harum vocum, ὡς τὸ λεγόμενον δὲ τοῦ τό· reponetur ea in suum locum hoc modo: Sed perinde coarguendum existimas, quasi qui, quemadmodum dici consueuit, neque literas, &c.

In loco, Festinatio, Prouerb. Velis equísque. pa. 580. Similem conatum significas, Velis &c.] Non Velis equísque, (duo quæ ad contraria elementa pertinent, copulādo) sed Velis remísq;, Viris equísque, Ciceronē aliosq; antiquos scriptores dixisse existimo: hoc loquendi genere sumpto à bello, vehementissimā cōtentionem virium: illo autem à re nauali translato, summā celeritatē exprimere volentes. Ac primùm quidē, quòd ad Ciceronis locum attinet, ex libro de Offic 3. in quo Erasmus vulgata quædā exēplaria sequens, legit, Cum his equis velísq. decertādum est: hanc lectionem authoritate veterum codicum refello, in quib. nō Equis velísq;, sed Viris equísq. legitur. Illius aūt loci lectionē, quē ex epist. ad Qu. fratr. affert, suspectam reddunt, vel me tacente, etiā vulgata exēplaria, quæ inter se de eā minimè cōsentiūt.

Auge

Auget autẽ suspicionẽ tertius hic eiusdẽ authoris loc⁹, libri 9. epistolarũ ad familiares, epistola 7. Nũc quãdo cõfecta sunt omnia, dubitãdũ nõ est quin equis viris. nã vt, &c. Etenim quũ hic quoque illa lectio sit in quibusdã typographicis editionibus, at in aliis, hæc, Equis velis: permutari temere ab imperitis librariis solitas horũ loquẽdi generũ voces, quis non perspiciat? Hoc igitur me (& alios, vt opinor) meritò inducat ad suspicãdũ, illis Cicer. in epist. ad Qu. fratrẽ verbis subesse deprauationẽ. Sed ipsa ratio nõ in hanc suspicionẽ nos inducere, sed planè id persuadere, & ad credẽdũ adigere videtur. Fingam⁹ enim M. Tullium duabus diuersis loquẽdi formulis eũdẽ datiuũ, equis videlicet, ad diuersa significãda, adhibere voluisse: ꝙ equi vt certamini ob vires, ita celeri cursui ob agilitatẽ sint apti: certè eadẽ ratione qua dixisset, Tu equis, tũ velis, ad magnã velocitatẽ ostẽdẽdã, eadẽ dicere potuisset, Tũ equis, tum vẽtis. Quòd si licuisset illi ita loqui, & nobis liceret sic, Quadrigis & velis: vel, Tũ quadrigis, tũ ventis. Atqui nõ sunt ἀνάλογα, Quadrigæ & vẽti, aut vela: sed Quadrigæ & naues. ἀνάλογα autẽ essent Laxæ habenæ & Vela. Nã qui nauib⁹ & quadrigis se aliquid quærere dicit, terra mariq. id a se quæri indicat, nõ protinus tamen & celeritatẽ viæ significat. eã si denotare velit, laxatis equorũ habenis & passis nauiũ velis se dicet currere. Verũ nõ quid à Cicerone dici potuerit vel nõ, sed quid dictũ sit, videamus, vulgatis codicibus plus fidei quã antiquis libris nõ adhibẽtes. Velis remisq. fugiẽda legib⁹ apud eũ Tusc. 3. eodẽ modo dictũ quo a Plauto, Remigio velóq. fugere: nimirũ, maximã indicãdo celeritatẽ. Pro eodẽ alibi, Remis vẽtisq. At vbi maximum conatum significare vult, dicit Equis virisq. Superest igitur, vt illa epist. ad Qu. fratrẽ verba expẽdamus, Cursu corrigã tarditatẽ, tum equis, tũ velis. Hic alia exẽplaria habẽt, Tum equis, tum viris: vt testatur etiã Erasmus. Verùm Equis, viris, nõ de celeritate cursus, vt modò vidimus, sed de summo nisu vsurpat Cicero. Hic ergo cum ad exprimendã celeritatẽ vsum esse illa sermonis formula, mihi non est verisimile. vnde fit, vt Tũ equis, tũ viris, nihilo magis hic scripsisse Ciceronẽ existimẽ, q̃ Tũ equis, tũ velis. Extat & tertia lectio, Tũ equis, tum verò: ablatiuo viris, in particulã verò, mutato, & quidẽ ex coniectura. quæ tamen in nouissimis operũ Ciceronis editionibus in textum, velut authoritate veterũ codicũ nitens, recepta est. At loquendo sic, Tũ equis, tũ verò quadrigis, figura omnium maximè poetica videtur futura, ἓν διὰ δυοῖν. per quadrigas enim, quadrigarũ equos (qui & quadriiuges appellãtur) scimus intelligi. Quòd si hac figura vti voluisset, particulã Tũ huic sermoni nõ adhibuisset, sed copulatiuã Et, dicẽs: Equis & quadrigis. id est, Quadriiugis equis. Nisi fortè aliquis, vitãs huiusmodi figurã (vt certè vitãda est) equis exponat ἐπὶ τῶν κελήτων, quadrigis autẽ de equis currui iunctis. aut certe, quoniã additur poeticis, insolitũ nescio quid, & a cõmuni vsu remotũ significari existimet. Verùm enimuerò quũ hæc lectio, Tũ equis, tũ verò quadrigis, ex cõiectura dũtaxat ꝑfecta sit, eã illi tueãtur qui excogitarũt. Interim si illis in cõtextũ eã reponere permissum fuit, liceat mihi quod lõgè min⁹ est, meã nõ ipsi Ciceronis loco, sed tãtùm his annotationibus inserere. & quidẽ licebit credo. Dico itaq. mihi videri, quod in aliis M. Tullij locis cõtigisse paulo ante ostẽdimus, idẽ & in hoc accidisse: vt nimirũ duorũ loquẽdi generũ diuersorũ verba permutata fuerit: & me suspicari Ciceronẽ ita scriptũ reliquisse, Cursu corrigã tarditatẽ, tũ remis tum velis: aut (quoniã scribis poema ab eo nostrũ probari) quadrigis poeticis. Ac de his quidẽ locis q̃d præterea dicã, nõ habeo. Reliquũ est vt illius generis loquẽdi, Equis viris, citra prouerbialẽ figurã, atq. adeò citra metaphorã vsurpari, pauca ex multis exempla proferã: quo maior iis quæ dixi, fides adhibeatur: Ciceronẽ videlicet Remis & velis, Equis & viris, non autẽ Equis & velis dixisse. Liuius: Quacunq. ibãt, equis virisq. lõgè ac latè fuso agmine immẽsum obtinẽtes loci. Idẽ: Armis, viris, equis, cõmeatibus iuuãt. Sallustius: Equis, viris, pecunia amissa, nũquã defessi sunt armati de imperio certare. Cæsar De bello ciuili l. 3. Põpeiani, ꝙ is mós erat sine aqua, diffisi ei loco, relicto mõte, vniuersi viris equis Larissã versus se recipere cœperũt. Ita enim hic legẽdũ puto: hæc verba, Vniuersi iuris eius (quæ vir doctissim⁹ Petrus Victorius ex antiquo exẽplari ꝑfert, sẽsum qualẽcũq. ex iis elicere conãs) vestigia esse huius antiquæ & veræ lectionis, Vniuersi viris equis, ꝑsuasum habẽs: & vel ipsi Victorio, ni fallor, facilè ꝑsuasurus. Cæterùm ne quis existimet in hoc duntaxat casu hãc sermonis formulã efferri solitã, en apud Sallustiũ: Vbi quenque periculũ ceperat, ibi resistere ac propulsare: arma, tela, equi, viri, hostes atq. ciues permisti. Et ita quidẽ in ꝑpria significatione, ei absq. metaphoravti dixi. Aptissima aut metaphora equis virisq. id fieri dicitur, quod omni viriũ cõtẽtiõe fit: quũ equi & viri, i. equitatus & peditat⁹, milites omnes, & totũ belli robur (externa adiumẽta excipio) cõplectamur.

Eodẽ loco. Prouerb. Citis quadrigis. pag. 578.] Hi ablatiui, Quadrigis poeticis, nõ iungũtur cũ infinitiuo probari, sed cũ illis verbis, Cursu corrigã tarditatem. nã per parenthesin posita sunt hæc, Quoniam scribis poema ab eo nostrũ probari. Sed totũ Ciceronis locũ afferre præstiterit. ita igitur ille: Ac fortasse efficiã quod sæpe viatoribus, quũ properant, euenit, vt si serius q̃ voluerunt, fortè surrexerint, properãdo, etiam citius quàm si de multa nocte euigilassent, perueniant quò velint: sic ego, quoniã in isto homine colẽdo tã indormiui diu, te me herculè sæpe excitante, cursu corrigã tarditatẽ, tum remis, tũ velis, aut (quoniã scribis poema ab eo nostrũ probari) quadrigis poeticis. Nã cur legendũ hîc censeam, Tum remis, tum velis, aut quadrigis, satis superq. in præcedente annotatiõe declaraui: euigilassent autẽ, nõ vigilassẽt, legi debere, in meis in Ciceronẽ castigationib. probaui: aut certè probasse mihi visus sum.

In loco Excellentia, Prouerb. Equis albis præcedere. pag. 470.] Videtur potiùs ita efferendum prouerbium verbis Horatianis, Albis equis præcurrere.

Ibid. Dicebant: vel antiquitus equi albi meliores.] Atqui etiam virgil. equos albos planè vituperat, quum scribit:

--- Honesti Spadices, glaucique. color deterrimus albis.

Ibid Vel quòd victores.] Etiãsi cõstaret, triũphantes equis albis vectari solitos: at in põpa triumphi tãta vti solitos celeritate, nequaquam verisimile foret.

Ibid. Græci simpliciter dicunt παριππεύειν.] Suidas παριππεύσαντες exponẽs παραδραμόντες, nõ accipit verbũ παρατρέχειν (cuius participiũ est παραδραμόντες) metaphoricè, pro longè antecellere: sed in propria significatiõe pro præcurrere, pretergredi. Deinde παριππεύειν sonat equitando siue equestri cursu præcedere, ad verbũ præequitare: nõ facta collatione cũ alio genere cursus, sed inter diuersos ἱππεύοντας, qui cæteros præcurrit, is dicitur παριππεύειν.

In loco Pertinacia. Prouer. Mordicùs tenere. pag. 1484. *Quod Græci vocant ὀδάξ.*] Imò potius ἀπρὶξ nam ὀδὰξ respondet quidem planè Latino mordicùs, sed absq; metaphora súptu: vt quũ dicit Homer. Iliad. ζ.

πρηνέες ἐν κονίῃσιν ὀδὰξ λαζοίατο γαῖαν. & Odyss. α.

-- οἱ δ᾽ ἄρα πάντες ὀδὰξ ἐν χείλεσι φύντες.

At quũ trãslatè vsurpatur aduerbiũ mordicùs, ꝓ pertinaciter, tũ verò haud scio an possit aliqs rectè interpretari ὀδάξ. De ἀπρὶξ aũt dubitãdũ nõ est: qđ iũgitur præsertim cũ verbo ἔχεσθαι, in hac significatione. vt apud Lucianũ in Necyomãtia: τοὺς χρυσοῦ καταφρονεῖν παραινοῦντας, χρημάτων δ᾽ αὐτοὺς ἀπρὶξ ἐχομένους αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ τόκοις διαφερομένους, καὶ, &c. Trãsfertur aũt & ad res incorporeas. vt quũ dicit Lõgiuus: καὶ τοῦ ψεύδους φίλαυτα ἀπρὶξ ἐχόμεθα τοῦ σκοποῦ. adeò vt dubium nõ sit, quin quod dixit Cicero, Perspicuitatem mordicùs tenere debemus. Græcè dici póssit, τῆς ἐναργείας ἡμᾶς ἀπρὶξ ἔχεσθαι χρή.

In loco. Experientia. Prouerb. Omnẽ rudentẽ mouere. pag. 555. *Nũc te necesse est.*] Infinitiui ἐξιέναι proprietas non exprimitur verbo expedire. idẽ enim valet hic ἐξιέναι, quod apud Platonẽ ἐφιέναι quo vsus est in efferẽdo hoc prouerbio, quũ diceret, πάντα κάλων ἐφιέντας. Scimus aũt ἐφιέναι, verbũ è verbo, esse immittere. atq; hac ipsa voce vsus est (nescio an ad Græcã respiciens.) Plinius iunior in quadã epistola, scribẽs: Proinde iure vatũ inuocatis diis, & inter deos ipsos cuius res, opera, cõsilia dictaturus es, immitte rudẽtes, pãde vela: ac, siquãdo aliàs, toto ingenio vehere. Quẽ locũ citasse profuerit nõ tãtùm ad cõfirmandũ hoc loquẽdi genus, sed multò etiã magis ad intelligẽdũ, quis sit apud Latinos quoq; huius prouerbij vsus. qua de re tacuit Erasmus. Cæterũ quod dixit Plinius quatuor verbis, immitte rudẽtes, pãde vela: Grꝯcus quidã author in suo epigrãmate expressit tribus, illa quidẽ Platonis vocabula retinens, sed orationis formã mutãs. ita enim claudit quẽdã pentametrũ, -- λαῖφος ἱεὶς κάλως.

Obiter etiam admoneo, omissum esse ab illo genitiuum σεαυτοῦ post ἐξιέναι, vt in Græcis verbis, ita & in eorum interpretatione. cui tamen non parum subest elegãtiæ. Cæterùm video & alio modo posse accipi ἐξιέναι: sed cur ab illa tam apta significatione discedere debeamus, non video.

Et lemma.] Maior est hic quàm in proximè præcedenti versu error, ob malè vsurpatã vocẽ lẽma: nam hac Latini à Græcis mutuò sumpta vtuntur duobus modis: quorũ vtrũlibet hic accipias, alienissimã habebit à mẽte Aristophanis significationẽ, ac nullo pacto huic loco cõgruẽtẽ. Miror autẽ cur lectionem Aldinã λῆμα, in λῆμμα mutandã putauerit. nisi fortè nõ veniebat illi in mentem, esse in vsu etiã λῆμα: idque longè aliud quàm λῆμμα significans: nimirum animi præsentiam, animi robur, audaciam. quæ voces ad huius loci interpretationem sunt aptissimæ.

In loco. Discriminis. Prouerbio. Sub omni lapide scorpius dormit. pag 1908.] Ita exponit hoc adagiũ Erasmus, quasi scriptum sit, Caue à lapide sub quo scorpius dormit: vt videlicet admoneat prouerbiũ, Caue ne apud captiosos & calumniosos temerè loquaris. Atqui effertur alio modo prouerbium, vt videmus: isto videlicet, Sub omni lapide scorpius dormit. Quod qui dicit, nõ monet vt caueamus à scorpio (quis enim tali admonitione opus habet?) sed monet, passim & sub omni saxorũ genere scorpios solere latitare. cogitãdũ relinquẽs, omne saxi genus suspectũ nobis esse debere. Videtur itaq; hæc prouerbialis allegoria, Sub omni lapidum genere scorpius dormit, hunc sensum apertè præ se ferre: Omni in loco reperiũtur dolosi homines, Nullũ est hominũ genus cui nõ admixti sint aliqui fraudulenti, Inter omnes homines, cuiuscunq; cõditionis sint, insidiosi & fallaces aliqui reperiũtur. At si velimus in præcepti formã sensum huius adagij redigere, ita licebit explicare: Nulli homini incognito fidendum, nihilo magis quàm vili lapidi temerè insidendum: ne fortè sub eo scorpius latens, & qui veluti sit in insidiis (ὑπολαιλοχώς, ait Nicander) ex suis latebris sensim prorepat, & incautum ponè feriat.

Ibid. vers. 8. *Conueniet & in morosos.*] Hoc erit magis abuti quam vti adagio. Nã quũ hæc verba verã & vtilẽ admonitionẽ habeãt, vbiq. esse à fraudibus & insidiis periculũ: si exponamus ea de morosis aut pigris hominibus, vanũ nescio cuius periculi metũ in excusationẽ stultè proferentibus, serium dictum veluti in locum cõuertemus, ac planè faciemus hoc prouerbium simile illi, Quid si cœlum ruat?

Ibid. vers 11. *Τὴν παλαιὰν ὑπὸ λίθῳ γὰρ παντὶ που χρὴ μὴ δάκῃ ῥήτωρ ἀθρεῖν.*] Animaduerte, in his Aristophanis verbis allusionẽ esse, nõ tã ad illa verba quę Erasmus modò attulit, quam ad ea quæ illis adiungũtur in scholio. id enim integrũ ita quidã proferunt, ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος εὕδει φυλάσσεο μή σε δάκῃ. alij, quorũ est Athenæus, sic: ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος ὦ ἑταῖρε ὑποδύεται· φράζευ μή σε βάλῃ· τῷ δ᾽ ἀφανεῖ πᾶς ἕπεται δόλος. Hinc autẽ apparet mẽdosa esse hoc in ꝓuerbio, vulgata exẽplaria Suidæ, quũ ibi legatur ita, ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος εὕδει φυλάσσεο. nam post φυλάσσεο sententiam manere imperfectã, perspicuum est. nec dubito quin ille addidisset μή σε δάκῃ, vel μή σε βάλῃ, vt est apud Athenæum. cuius tamẽ vulgata exẽplaria (de hoc enim admonitum esse volo) frustra adieris, vt hæc verba, & reliqua quæ modò citaui, inuenias. habẽtur enim in illa libri vltimi parte, quæ in typographicis editionibus desiderantur.

In loco, Inanis opera. Prouerb. Aranearũ telas texere. pag. 795.] Puto lapsum memoria Erasmũ hîc posuisse magnas aues ἀντὶ σφηκὸς ἢ μελίττης. Sic enim apud Stobæum: ὥσπερ γὰρ εἰς ἀράχνια ἐὰν μὲν ἐμπέσῃ μυῖα ἢ κώνωψ, κατέχεται, ἐὰν δὲ σφὴξ ἢ μέλιττα, διαρρήξασα ἀφίπταται· οὕτω, &c. cuiusmodi apophthegma quidam Anacharsidi adscribunt.

Ibid. In Prou. ouũ adglutinas. Ὠὸν κολλᾷς.] Quomodo κολλᾷς possit esse verbũ indicatiui modi, præsentis tẽporis, secundæ personæ, quod significet adglutinas, intelligere non possum. à κολλάω enim esset κολλάεις, & per contractionem κολλᾷς: & hoc in vsu potius quàm illud, vt βοάεις potius quàm βοᾷς. Quia tamẽ κολλάεις vicinius est lectioni quã habemus, reponendũ puto: aut certè futurũ κολλήσεις, id est, adglutinabis: Vt si quem videamus multũ tẽporis & laboris frustra impendentẽ in rẽ aliquã, illi dicamus ὠὸν κολλήσεις, Ouũ cõglutinabis, id est: Si hoc effeceris quod efficere conaris, perinde fuerit ac si ouũ cõglutinaris. vel: Non minus hac re tempus atque operam perdes, quàm in ouo conglutinando.

Ibidẽ. Prouerb. Actũ agere. pa. 807. *M. Tullius libello De amicitia, indicat, &c.*] Itidẽ in prouerbio, Priusquàm mactâris, excorias, ex loco hoc Ciceronis ꝓbare vult, hoc adagiũ, Actum agis, esse finitimũ illi, Priusquã mactâris, excorias. Quod mihi persuaderi nullo modo potest, ob eas quas proferam ibi causas.

Ibidem. Prouerb. Cotem alis. pag. 803. *ἀκόνην σιτίζεις: id est, Cotem alis.*] σιτίζειν hic nõ simpliciter significat alere, sed largo cibo alere ad saginãdũ: quẽadmodũ & σιτεύειν. à quo σιτευτός, vt ab illo σιτιστός, pro saginato,

nato, quo modo & altilis à Latinis vsurpatur. Ac σιτίζειν significare hic quod dico, apparet ex declaratione Zenobij, siue, vt vult Erasmus, Zenodoti. qui his verbis, ἀκίτλω σιτίζειν (ita enim legitur illic per infinitiuũ) subiungit: ἐπὶ τῆς τροφῆς μὴ πολλῆς χρωμένων, μηδὲν δὲ εἰς τὸ σῶμα ἐπιδιδόντων. Sed & apud Suidam totidem habentur verba excepto hoc πολλῆς: omisso, non consultò, sed librarij incuria.

In loco, Impossibilia. Prouerb. Ab asino lanam. pag. 720. ὄνου πόκαι.] Prouerbiũ ὄνου πόκαι, vel potiùs πόκες, aut πόκοι (nec enim fidendũ est vulgatis Suidæ exẽplaribus) Aristophanis interpres nõ ait de iis quæ nusquã sunt dici, sed de re inutili. οὐδὲ γὰρ αὐτοῦ ὄνου πόκες χρησιμεύουσιν, inquit. id est. Neq; enim asini πόκες vllã vtilitatẽ adferunt. Sic & Eustathius ἐπὶ τῶν ἀκερδῶν καὶ ἀλυσιτελῶν vsurpari scribit. sed apud eum malè effertur prouerbiũ ita, εἰς ὄνου πόκας, perperã addita præpositione ex Aristophanis loco. Cæterùm quũ eius scholiastes ait, asini πόκας nulli vsui esse, fatetur illũ habere πόκας, quã vocẽ quũ absurdũ videatur hoc loco lanã vertere (quis enim asini lanã vsui nõ esse dixerit, quũ nullã habeat? malim interpretari villos. At quũ altero modo effertur adagiũ, ὄνου πόκας ζητεῖς: tunc πόκας interpretãti lanã, nõ repugnabo. Neq; enim Asini villos quæris, iactari posset in eum qui stultè quæreret quod nusquã reperiri potest, si verum sit asinum habere villos. Nisi fortè quis respõdeat esse quidẽ villos asino, sed quos habiturum se nemo sperare debeat. Quáobrẽ? Quoniã, vt ait Aristophanis enarrator, τὸν ὄνον οὔτε πέξαι τις δύναται, οὔτε κάρσαι: id est, asinum neq; pectere potest quisquã, neq; tõdere. Quod etiã videtur existimasse qui, Asinum tõdes, vsurpari putauerunt ἐπὶ τῶν ἀνηνύτοις ἐπιχειρούντων: id est, de iis qui impossibilia tẽtant. quæ etiã eiusdẽ enarratoris est sententia. Idem verò ait eã ob causam quòd neq; pecti neque tõderi possit asinus, prouerbium ὄνου πόκας dici ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων καὶ ἀνυπαρκτῶν. Suidas quoque ait prouerbiũ vsurpari ἐπὶ τῶν ἀνηνύτων (nã ex errore est in vulgatis editionib. ἀνοήτων) καὶ μὴ ὄντων. at ego scire vellim, de quibus asinis hoc intelligendum sit, eos neque pecti posse neque tõderi. nullum enim vidi in quo hæc essent impossibilia, nimirum eius villos (præter paucos quosdã) pectere, eosdémque tondere. Sed agasonum hac de re esto iudicium. missum enim hunc sermonem faciam, ne de lana asinina disputans, de lana caprina disputare dicar.

In loco, Vanitas. Prouer. Quæ apud inferos. pag. 1783.] Imò verò nihil minus quàm hæc verba, τὰ ἐν ᾅδου, prouerbialia esse tradit. Nam hos Aristophanis versus enarrans,

> τίς εἰς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων:
> τίς εἰς τὸ λήθης πεδίον, ἢ 'ς ὄνου πόκας,
> ἢ 'ς κερβερίους, ἢ 'ς κόρακας, ἢ 'πὶ ταίναρον.

postquã dixit Aristophanẽ ex hoc secũdo loco quẽ appellat ὄνου πόκας: (id est, asini villos) indicare τὸ ἀδύνατον τῶν καθ' ᾅδου, id est, impossibile esse vt extẽt apud inferos quæ feruntur extare: addit, paucis interiectis: λέγεται δὲ καὶ ὄνον κείρεις, ἐπὶ τῶν ἀνηνύτοις ἐπιχειρούντων. ἐν τῷ τρόπῳ φαμὲν καὶ τὸ χύτραν ποικίλλεις, καὶ κόπρον ἀναθυμιᾷς. ἀνήνυτα δὲ καὶ τὰ ἐν ᾅδου. διὰ τοῦτο οὖν ὄνου πόκας ἀνέπλασε ποιητικῶς. Id est: Dicitur etiã Asinum tõdes, de iis qui aggrediũtur impossibilia. eodẽ videlicet modo quo dicimus, Ollam variegas: &, Stercus odoribus pfundis. Impossibilia sunt autẽ & quæ apud inferos (ἀνήνυτα δὲ καὶ τὰ ἐν ᾅδου) propterea igitur asini villos poetico more finxit. Hęc ille: nõ dicens pŕouerbium esse τὰ ἐν ᾅδου: sed in eos q aggrediuntur impossibilia, iactari hoc inter cætera, Asinũ tõdes. quoniã verò itidẽ ἀνήνυτα καὶ τὰ ἐν ᾅδου, id est, impossibiles sunt res quæ apud inferos esse cõmemorantur: ideò poetã finxisse locum quendã illic appellari asini lanã, eius nomẽ sumẽdo à re quã impossibile est esse. indicare volentẽ, nihilò magis esse posse res quæ apud inferos esse narrãtur, quam esse potest res illa à qua locus ille nomen acceperit. Obiter autẽ & de hoc te admonebo, vt quæ hic dicuntur ab Erasmo, Eodẽ loco interpres admonet, &c. ita intelligas: Eodẽ loco vbi est prouerbiũ, ὄνου πόκες siue πόκοι, interpres Aristophanis admonet, &c. Hoc enim ita dicit quasi hoc prouerbium pximè subiungeretur illi, Ab asino lanam. quanquã in eo nõ citauerat ipsum interpretẽ, sed tantùm poetã.

Citátque Aristarchũ authorẽ.] Lapsus memoriã hoc dixit. nõ enim à scholiaste Aristophanis, sed à Suida hic Aristarchi locus citatur in pŕouerbio, ὄνου πόκαι.

In loco. Inanis opera. Prouerb. Cõtorquet piger funiculũ. pag. 806.] Præsenti tempore pro præterito vtitur Pausanias in narratione, Græci sermonis cõsuetudinẽ sequẽs. ideò vertẽdus ita fuit hic locus: Hũc Ocnum aiunt hominem fuisse industrium, operique intentum, sed vxorem habuisse sumptuosã ac prodigam: vt quicquid is suo labore cõrrasisset, id mox absumeretur ab illa.

Ibid.] Huius loci Plutarchi falsã lectionẽ protulit, cui respõdentẽ affert interpretationem. tu vtraque corrige, ita legens Græca verba: ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἐν ᾅδου ζωγραφούμενος σχοινοπλόκος ὄνῳ τινὶ παρείησι ἐπιβοσκομένῳ καταναλίσκειν τὸ πλεκόμενον. & ea Latinè sic interpretans: Sed quemadmodum is qui apud inferos depictus habetur funis cõtortor, asino cuidam permittit depascenti absumere. Miror autem cur verterit ᾧ τινὶ παρίησι, cui adest nam ᾧ τινὶ quidem significat cui: sed παρίησι pro adest, hoc est pro πάρεστι, nullo modo accipi queat.

In loco. Modestia. Prouerb. Ita fugias ne præter casã. pag. 1300. ἤδη καὶ παρὰ θύραν, &c.] Quod vertit, ἤδη καὶ παρὰ θύραν βιαζόμενοι, iã & præter casã incitati, vereor vt nimis violenta sit interpretatio: & hic Luciani locus obtorto, quod aiũt, collo, ad Latini prouerbij sensum trahi videatur. Atque vt verba facilè eã admitterent, nõ video quomodo præcedentibus & sequentibus respõdeat. Haud scio an referri possit ad id, quod sæpe legitur & apud historicos: qui quũ describere volunt magnã hominũ turbã certatim properãtiũ irrũpere in aliquẽ locum, dicunt eos ὠθίζεσθαι περὶ τὰς θύρας, vel τὰς πύλας. interdum etiã ad hoc exprimendũ vtuntur verbo βιάζεσθαι, nisi me fallit memoria. Sed & παρωθεῖσθαι interdũ ita vsurpatum reperitur: vt apud hũc ipsum authorẽ, in dialogo qui ἁλιεὺς ἢ ἀναβιοῦντες inscribitur: ἐσπαρμένα γέλωτα ὀφλισκάνοντες ὠθιζόμενοι ἐπὶ ταῦτα, καὶ περὶ τὰς τῆς πλουσίων θύρας ἀλλήλους παρωθούμενοι. Fateor quidem nõ περὶ θύραν hic legi, sed παρὰ: verùm, nisi errorem librarij hic esse suspicabimur, παρὰ θύραν ita hic accipere poterimus, vt apud Aristophanem παρὰ πλοῦν ἐλθεῖν, pro κατὰ. Siue autem legas εἰς βιαζόμενοι, vt in vulgatis editionibus Luciani habetur: siue cum Eras. βιαζόμενοι: pẽrinde est.

In loco, Repellentes. Prouerb. Aliam quercum excute. pag. 1574. ἄλλην δρῦν βαλάνιζε.] Fortasse rectiùs sic: Ex alia quercu glandes collige.

In loco, In Stupidos. Prouerbio. Bis pueri senes. pag. 1037. ἄρ' εἰς ἴσοις.] Error est in his Græcis verbis: quẽ quum Erasmus non perspiceret, falsum sensum, eũque absurdum, in sua interpretatione sequutus est.

Ita.n.legi debet Platonis locus: πῶς, ὡς ἔοικεν, ὁ γέρων δὶς παῖς γίγνοιτ᾽ ἄν.i. Ergo, vt apparet, senex sit bis puer.

In loco, Sera Pœnitētia. Prouerb. Cumani serò sapiūt. pag.1625. ὀψὲ αἰσθάνονται οἱ κυμαῖοι.] αἰσθάνονται in vsitata significatiōe accipitur, itidē vt αἰσθημένων & αἰσθανομένων apud Strab. in explicatiōe huius prouerbij.

In loco, Absurda. Prouerb. Vmbram suā metuere. pag. 44.] Ne hic quidem nulla superest deprauatio. quid enim sibi vult illud, manium? Nimirum Manius legendum esse, vetera exemplaria docent.

In loco, Tædiū ex iteratione, Prouerb. Eadē per eadē. pag.1738. αὐτὰ δι᾽ αὐτῶν.] Αὐτὰ δι᾽ αὐτῶν, sonat Ea per ea. at eadem per eadem, additis articulis diceretur, τὰ αὐτὰ διὰ τῶν αὐτῶν.

In loco, Diligētia, Prouerb. Ad vnguem. pag 507.] Miror cū existimasse δίονυχος & δίονυχον dici vno verbo: quū in loco Plutarchi duę sint oratiōis partes, interposita videlicet apostrophi notula: quā prę tenuitate oculos Erasmi fefellisse, haud absimile vero est.

Ib. Explorācomnia, quæ &c.] Nemo est, vt opinor, cui legenti nō suboleat magnus aliquis error in his verbis: *omnia, quæ cōgruūt iis, qui cū spinis disputāt.* & tamē quātus est, duntaxat ex nō animaduersa distinctiunculæ præpostera collocatione est ortus. Siquidā interpunctio quæ post συνδιαλεγομένοις ponenda fuit, in editione Aldina post ἀκάνθας posita est, tam apertū in cōstructione errorē efficiens, & tam absurdū etiā sensum exhibens, vt imprudenti Erasmo hāc interpretationē obrepsisse, planè mihi persuadeam. Sed in eius locum hanc nostram repone: Porrò ad vnguem exploras omnia quæ tecum disputantibus occurrunt & incidunt, spinas colligens. Addo enim participium συνάγων, post ἀκάνθας.

In loco, Similitudinis, Prouer. Scopæ dissolutæ. pag.164.) Longè vereor, vel potius sola vera est altera lectio, Nō hominē, sed scopas dissolutas. Siquidē legendo, Nō ad homines, nō in ipsum L. Cæsarē, cui mandata erant data, sed in eos ad quos data erāt, dicteriū hoc iactaretur. Quod vel suspicari absurdum fuerit: præsertim quū alibi huius legationem itidē irrisam scribat Cicero. Reponatur ergo hæc lectio, Nō hominē, sed scopas dissolutas. At quo sensu scopas dissolutas illū à Cicerone vocari putauimus? Mihi nō placet exponi hominē nihili: ꝗ latiùs pateat hoc genus loquēdi, homo nihili, & eo velut generalis quidam cōtemptus significetur. Atque, vt quod sentio proferam, sic appellari existimo eum, qui suā rationē, suásque cogitationes nō in vnū locū quasi collectas, sed dispersas habeat (quo ferè modo Colligere se, interdū vsurpatur) ac veluti mente vagetur. Aut potiùs hominē, cuius sermonum, factorum & cōsiliorum nec pes nec caput appareat. Siquis tamē hic ad eius tātummodo sermonē mādata illa exponētis respexisse dicat Ciceronē, ei facilè subscribā: vt videlicet id Cicero tribuat homini, quod eius sermoni tribuēdū erat nomen. Siquidē sermo hominis tumultuosiora quędā nunciātis (hac voce vtitur Cicero, turbulēta Trebonius dicit) vel tumultuosè res aliquas exponētis, aptissimè, meo quidem iudicio, scopis dissolutis cōparabitur. Sæpe enim fieri videmus, vt postrema eius verba cū primis nullo modo cohæreant. Quid si, vt apta & dissoluta opponūtur apud Ciceronē, ita & quę hic scopas dissolutas appellat, ei opponi dicamus, quē aptū ex sese in Paradoxo secundo nominauit? Nimirū hoc dicētibus fidē habeat fortasse qui locū illū nō adierit: at qui adierit, verbis tenus inter se opponi cōperiet illa, ac quod ad sēsum attinet, nequaquā. Imò verò in hoc genere loquēdi ne verba quidē ipsa ἀντικειμένως cōperientur. Siquidē pro eo quod ibi dicit, Is qui est totus aptus ex sese: alibi dixit, Cui ex seipso apta sunt omnia. quibus verbis Platonica hæc interpretatur, ὅτῳ εἰς ἑαυτὸν ἀνήρτηται πάντα. Cæterùm ne cui videatur insolens hæc orationis forma, Ille nō est homo, sed scopæ dissolutæ: proferā ex primo earūdem epistolarum libro prorsus similem. nā circa principium tertiæ à fine epistolæ legūtur hæc verba: Metellus, nō homo, sed litus atque aër, & solitudo mera. Quanquam in vulgatis editionibus nomen hoc Metellus, ineptè cum præcedenti voce amātissimus coniungitur, ob omissam videlicet τελείαν στιγμήν.

Ibid.) Dissolutarū scoparum nullū esse vsum posse, cōstat: nec tamen Cicero, vt opinor, scopis dissolutis orationē istorum dissolutā cōparās, planè inutilem factā intelligi vult, sed ex abiecta & cōtēpta multo abiectiorem & contemptiorē, ex lāguida parúmque neruosa, multò lāguidiorem & magis eneruem esse redditā. Eò enim mihi respicere videtur, ꝗ scopæ sint quidem res vilis & abiecta, parúmq. firmitudinis habens, etiā dum sunt conglobatæ (quibus similis sit istorum oratio, antequā dissoluatur) at dissolutæ, multo abiectiores, multóq. etiā quàm antea infirmiores sint ac fragiliores. Nā etiā firmitatis eum rationem in hac cōparatione habere non dubium est: quum paulo ante Demosthenicæ orationis vehementiam ex eo esse dixerit, ꝗ contorta numeris feratur. numeris contortā appellās, quā antea vocârat aptā (cui solutā siue dissolutā, & dissipatā, itémque diffluentem opponit) non tamen simpliciter aptā & compositā, sed numeris quibusdam & densioribus & grādioribus. Possit enim aliquis, etiam minutos numeros sequens, aptè compositéque dicere: sed grauiter simul dicere non possit.

In loco, Infortunij Prouerb. Alio relinquente fluctus, alius excipit. pag.965. Τὸ μὲν μ᾽ ἔλειπε.) In superioribus horum adagiorum editionibus legitur ἔλιπε: in hac repositum fuit ἔλειπε, per ει, quia versus alioqui non legeretur integrè, vt vult Erasmus: quasi in ἔλιπε produci possit. Sed quum ἔλιπε legeret (vt ostendit eius interpretatio, per præteritum Reliquit) debebat illi in mentem venire ἐγκατελάμβανεν mutādum esse in ἐγκατέλαβεν, vt posset itidem verti per præteritum Excepit. Cui mutationi apertè reclamat metri ratio. Legendum est igitur vtrobiq. ἔλειπε: & ex Reliquit faciendum Relinquebat: Excipiebat item, ex Excepit. vt ita efferatur Latinè prouerbium: Hæc me relinquebat vnda, at illa excipiebat. vel potiùs, intercipiebat. Hæc autem præterita imperfecta indicāt sumptum esse hoc prouerbium ex alicuius sermone, narrātis quemadmodum tempestate agitatus fuisset. Sic verò & alia prouerbia itidem ex alicuius narratione sumpta, tempus imperfectum seruarunt: ex quibus est & illud, Δικαδίκην ἔτικτε, καὶ βλάβα βλάβη. Quod hic quoque non perspiciens Erasmus, ἔτικτε (veram & indubitatam lectionem, vt arguit ipsum metrum) vertit quasi esset τίκτει. Idem tempus habes & in isto prouerbio, Ἀμὰς ἀπῄτουν, οἱ δ᾽ ἀπηρνοῦντο σκάφας.

In loco, Facūdia. Prouerb. Sybaritica oratiō. pag.1912.) Sensum verborum Hesychij planè peruertit Erasmus, dum non intelligit quid hîc significet σπουδαιολογεῖσθαι, quod itē ἐπιδιαλύσαι [illegible] hæc enim Hesychius: Συβαριτικοὶ λόγοι. τοὺς γὰρ [illegible] ἐν Ἰταλίᾳ [illegible] σπουδαιολογεῖσθαι σφόδρα φασίν, ὡς καὶ τὸ τῶν λόγων αὐτῶν εἶδος ἐπιδιαλύσαι, καὶ συβαριτικὸν φροσυ[illegible]. παροιμιώδεις οὖν οἱ συβαριτικοὶ λόγοι. id est

Sybaritici

Sybaritici sermones. Acopum enim, quũ in Italiam venisset, magnam existimationem & gratiam collegisse aiunt: adeò vt genus sermonum eius abundare cœperit, & Sybariticum appellatum sit. In prouerbium ergo Sybaritici sermones abierunt. Hic apud Hesychium de orationis genere lauto & opiparo ne γρὺ quidem habes, meam sequendo interpretationẽ, quæ vnicuique Græcorum verborum propriam (vt viri docti animaduertent) tribuit significationem. Vnde igitur lautitiam illam Erasmus huc inuexit? Nimirum ex verbo ἐπιδαψιλεῦσαι malè intellecto. Pro eo autem quod verto, Magnam existimationem & gratiam collegisse: vertit ille, Summo studio incubuisse vt, &c. non bene σπουδὰς ἀθλῶσαι cum σπουδάσαι confundens: & nouam etiam constructionem dans huic verbo, σπουδάσαι ὡς ἐπιδαψιλεῦσαι. Idem error infrà.

Ibidem. Hinc vocum prouerbialem ortum.) Hæc prouerbij enarratio apud Hesychium (cui illam adscribit) nusquam apparet: vt præcedente adnotatione ostendi.

In loco, Longæuitas. Prouerb. Tithoni senecta. Pag. 1162. Τιθωνοῦ γῆρας.) Quem vsum habeat hoc adagium, & veram in partem accipiatur, in ambiguo relinquit, quum tamen Eustath. apertè dicat, ἡ δὲ παροιμία ἐπὶ δυστυχῶν γερόντων τίθησι Τιθωνοῦ ὄνομα. id est: Prouerbium autem de infelicibus senibus Tithoni nomen vsurpat. Quum tamen viuacitatis duntaxat habetur ratio, malè sonare non videtur. vnde & illud ab aliquo bene precante alij prolatum, ὑπὲρ τὸ γῆρας τὸ Τιθωνοῦ βαθύτερον.

In loco Modestia. Prouerb. In tuum ipsius sinum inspue. Pag. 1296. Siquidem qui carpit aliena, spe quadam improba peccat, quasi speret sibi nihil simile à quoquã opprobari posse.) Ita nouo quodam modo spem exponit, vt Plinij dictum à prouerbio quod modò posuit, & ab eius sententia non abhorrere putetur. At nihil necesse est: quum simpliciter accipiendo spem in sua significatiõne, planè hoc quod ait Plinius, cum prouerbij præcepto conueniat. vt apertissimè ostendunt hæc Libanij verba in epistola 191. quæ est ad Modestum: ἡ μὲν τὰς γε ἐλπίδας ἀνάλαιν. ἀλλ' εἰσὶ καὶ λαμπραί. πτύω δ' εἰς κόλπον, τῇ παροιμίᾳ πειθόμενος. Ergo modò ob hanc, modò ob illam caussam nos in sinum iubemur despuere. Sanè quidem. Quinetiam hoc addere debuit Erasmus, nonnunquam in sinum suum despuere, non esse inuidiam vitare volentium, ob vllam ex iis rebus quæ hic referuntur, sed irridentium duntaxat. Sic Tibul. lib. 2. eleg. 2. de sene amatore loquẽs, ancillam charæ puellæ in medio foro detinente.

Hunc puer, hunc iuuenis turba circumstetit arcta.

Despuit in molles & sibi quisque sinus.

Sic & apud Theocritum puella quædam ex vrbe rusticum quendam à quo amabatur deridens, interim dum illi deformitatem, graueolentiam, aliaque exprobrat, in sinum suum despuit: idque ter. scribit enim.

- Τρὶς εἰς ἑὸν ἔπτυσε κόλπον.

Quæ particula Ter hîc à Tibullo est omissa, vt vidimus, vbi irridentes pueros in sinũ suum despuentes facit: at in eadem, vbi declarat quomodo magæ cantibus sit vtendum, dicit:

Ter cane, ter dictis despue carminibus.

Vbi an intelligendum sit, Despue in tuum sinum, aliquis fortasse roget. Plinius quidem certè Despuere & ipse absolutè dixit, scribens: Eâdem ratione, terna despuere deprecatione in omni medicina mos est. At Lucianus Chaldæum quendam facit μετὰ τὴν ἐπῳδὴν (id est dictis carminibus, vt loquitur Tibullus) despuentem ter in faciem, non suam, sed eius propter quem dicebat carmina.

In loco, Libertas. Prouerb. In vino veritas. pag. 1149. Quæ verò nunc sequuntur, non prius audieris.) Hæc est Marsilij Ficini interpretatio: in qua eum Alcibiadis verba ita detorsisse, & Erasmum, quum eam mutuaretur, id nõ perspexisse, summopere miror. Hic enim est sensus eorum manifestissimus: Quod autem sequitur, ex me non audissetis, nisi primùm quidem (vt vulgò aiunt) vinum & sine pueris & cum pueris esset veridicum. At in illa interpretatione ita vertuntur hæc verba, οὐκ ἂν μου ἠκούσατε, ac si idem valerent quod οὐκ ἀκούσεσθέ μου: &, εἰ μὴ πρῶτον μὲν τὸ λεγόμενον, quasi idem significarent quod, ἐὰν μὴ πρότερον λέξω, οἶνος, &c. aut, ἐὰν μὴ πρότερον φράσω: vel, εἴπω τὸ λεγόμενον: extrinsecus addendo hunc coniunctiuum. Atqui, sequitur statim pòst ἔπειτα, ad quod tendere hoc πρῶτον manifestum est.

In loco, Contemptus & vilitatis. Prouerb. Etiam corchorus inter olera. pag. 341. Dici solitũ in homines, &c.) Cur potius in malam partem vsurpetur hoc prouerbium, quàm in bonam, non satis perspicio. Negauerit enim, vt opinor, nemo, quin hoc sonent ipsa prouerbij verba, latius explicata: Etiã corchorus, quantumuis sit amarus, inter olera numeratur. aut, in olerum numero habetur. aut, oleris nomen obtinet. vel alia forma. Ne corchoro quidem, quantumlibet amaro, oleris appellatio denegatur. aut: Ne corchorum quidem sua amarities ab olerum numero segregauit. Quòd si hic est verborum sensus, aptissimè profectò etiam in bonam partem vsurpabitur: veluti si de eo quem cæteris longè inferiorem aliqua in arte vel scientia esse fatebimur, ita tamen, vt inter eius generis artifices censeatur, dicamus: Etiam corchorus est de olerum numero. id est: Hic, qualis qualis est, ita locum habet inter ὁμοτέχνους, vt corchorus inter olera. Sic de Chœrilo quopiam loquentes, si velimus significare, eum, quantumuis abiectus & contemptus sit præ aliis, de poetarum tamen esse grege: dicemus, Etiam corchorus inter olera. vel sic: Etiam Chœrilo inter poetas, vt corchoro inter olera suus est locus. aut; Vt corchorus inter olera, itidem Chœrilus inter poetas locum habet. Quod dictum & elegantius reddetur, & apertius, ita dilatatum: Vt in oleribus non brassicę soli locus est, aut maluæ, aut asphodelo, aut lapatho, verùm etiam corchoro: ita in poetis non Homero soli locus est, aut Archilocho, aut Sophocli, aut Pindaro, sed etiam Chœrilo. Quòd si ab oleribus ad legumina comparationem transferre libeat, non minus prouerbialẽ formã præ se feret tua oratio, quinetiam prouerbiũ habebis planè effictum ad huius veteris exemplar, si leguminis omnium amarissimi nomen ponas, vt omnium olerum amarissimi corchori vides in eo positum esse nomen. nimirum si ita loquaris: Etiam lupinus inter legumina. Quod dilatari & ipsum sic poterit: Quemadmodum nõ faba tãtum, vel pisum, vel lens, leguminum nomen obtinent, sed id lupino cum illis commune est: ita etiam, &c. Ex his, vt opinor, satis apparet alium esse huius adagij vsum, quàm Erasmus scribat: videlicet dici in homines nullius precij, qui tamen in numero aliquo studeant haberi. quasi videlicet hoc modo efferretur adagium: Etiam corchorus vult haberi inter olera, vel studet,

aut cupit haberi. Quæ oratio longè diuersa est ab hac, Etiam corchorus est inter olera: vel, de olerum numero. Cæterum hoc quoque obiter adnotabo, legendum esse λαχάνοισιν: vt sit anapæsticum dimetrum catalecticum.

Deinde corchorum attigimus.) Vertit, ἥψαμεν τοῦ κορχόρου, corchorum attigimus: quasi ἥψαμεν sit ab ἅπτω, quod idem significet quod ἅπτομαι; id est tango: quum sit à verbo ἕψω, id est coquo. Sed imposuisse Erasmo videtur genitiuus, cuius non animaduertit eundem esse hic vsum qui est in illa phrasi, ἐσθίειν τοῦ σίτου.

In loco, Asperitas. Prouerb. Ferreus, pag. 181. Ferrea verò ignis venit in præcordia virtus.) Non illud sonāt Homerica verba, sed hoc: Ferream verò ignis vim immisit (Achilles videlicet) in rogum Patroclo extructum, non in præcordia. Ignem autem ferreum intellige eo sensu, quo indomitus Latinè appellatur. vt autem seruari posset illa interpretatio: at versus non staret: quum Venit in præterito priorem producat syllabam.

In loco, Risus. Prouerb. Aiacis risus, pag. 1551. Maximos sues.) Κριούς, id est, arietes, interpretatur sues, per incogitantiam, vt opinor: sicut alibi κάπρον hircum. Accepit autem hæc ex Zenobio, apud quem legitur, δύο δ' ἐμυγίστους κριούς, &c. Zenobius autem ex Sophocle: occisos tamen dicente, δύο δ' ἀργίποδας κριοὺς ἀνελών. Cæterùm Zenobius Agamemnonem & Menelaum facit illos arietes: Aiacis quidem opinione: at Sophoclis scholiastes ait: Fortasse vnum quidem existimabat esse Vlyssem, alterum autem Nestorem aut Menelaum. Erasmus, vt vides, neutrum sequutus est.

In loco, Fortunæ commutatio. Prouerb. Omnium rerum vicissitudo est. Pag. 644. Nec animus idem, &c. Vnum Græcum vocabulum πνεῦμα, duobus Latinis reddidit, animus & flagrantia: vel, vt in alia editione, fragrantia, quum nil tale significet, sed metaphoricè accipiatur: eo modo quo apud Latinos interdum Aura.

In loco, Tempestiua. Prouerb. Nosce tempus. Pag. 1758. Huc allusit Theocritus) Non intelligo qualis ista esse possit allusio: nam de duobus florum generibus Polyphemus loquēs amicæ apud Theocritum, ait: Sed vnum æstate, alterum hyeme nascitur: quare vtrunque vnà tibi adferre non possem. Quid hoc pertinet ad istud apophthegma prouerbiale, Nosce tempus: quo inclinationes rerum & momenta temporum (ex quibus rerum agendarum occasiones pendent) obseruare iubemur.

Ibid. Verùm alia æstiuo, &c.) γίγνεται significat hic non, fiunt, sed, nascuntur. quod si Erasmus considerasset, nequaquam, vt opinor, allusum esse ad prouerbium, dixisset.

In loco, Libertas. Prouerb. De plaustro loqui. Pag. 1147. Allusit huc, opinor, Aristophanes.) Ne hic quidem dixisset allusionem esse ad hoc prouerbium, si propius Aristophanis locum inspexisset. In eo enim chorus hæc dicit ἀλλαντοπώλῃ, verbis aduersus Cleonem velitanti, qui quum orationi suæ vocabula quædam adhibuisset minimè abiecta, sed grauissima & significantissima, & ea quidem ab arte τῶν ἁμαξουργῶν, id est carpentariorum, translata: chorus metuens ne ἀλλαντοπώλης, huiusmodi vocum inopia, Cleone in hac velitatione discederet inferior, illum ita alloquitur: Οἴμοι, σὺ δ' οὐδὲν ἐξ ἁμαξουργοῦ λέγεις. q. d. Tu quoque quemadmodum & Cleon, ex carpentariorum officina verba grandia non depromis. Verba autem metaphorica quibus vtebatur Cleon, sunt hæc, τετραγωμένα, γομφώματα, κολλώμενα, quæ nihil minus quàm conuiciosa sunt, aut ad conuiciandum prolata. Ergo quouis potius hic allusit Aristophanes, quàm ad prouerbium de quo nunc agitur, quod summam in conuiciando indicat licentiam. Ego certè illum aut ad nullum, aut ad hoc respexisse prouerbium, οὐδὲν ἐξ ἀγροῦ λέγεις, quum scriberet, οὐδὲν ἐξ ἁμαξουργοῦ λέγεις, & non aliunde quàm hinc tam festiuam loquēdi formulam mutuatum esse, mihi persuadeo.

In loco, Pensatio beneficij. Prouerb. Fricantem refrica. Pag. 1448. Si pro λάβε τι, legas λάμβανέ τι.) Imò verò legendo λάμβανέ τι, nihilo melius constabit quàm antea. oportebit enim in λάμβανε mediam syllabam produci: quod planè est inauditum, nec vllo, vt opinor, veteris poetæ exemplo defendi potest, in versu cuius non sit suspecta lectio. Legendum ergo potius, λάβοις τί σύ, quam lectionem apud Stobæū aliquando reperisse mihi videor. Ipse Erasm. antea scripsit λάβοις τὶ, rectè, si addidisset σύ. quod pronomen non caret aliqua gratia & emphasi, quantum iudico: & cum eo plenus est versus trochaicus catalecticus.

In loco, Similitudinis. Prouerb. Aequalem vxorem quære. Pag. 1646. τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.) Mirum est hunc errorem apud omnes propemodum inualuisse, vt cum Erasmo hanc Græcam orationem τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, putent Latinè ad verbum interpretatam, sonare, Aequalem tibi vxorem ducito: subaudiendo videlicet accusatiuum γυναῖκα. Hoc enim existimare absurdum esse, legētibus quæ dicam, persuasurum me spero. Hæc verba quum Erasmus ita interpretatur, Aequalem tibi vxorem ducito, perinde est acsi istud prouerbiale dictum, Σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει, Latinè ita redderet: Vxorem nactus es, hanc instituet vel, hanc tuo modo rege. Atqui hoc esset (dixerit aliquis) nō ipsum prouerbium interpretari, sed eius vsum & accommodationem ostendere. nam nomen vxorem in prouerbio non reperitur, sed Spartam. Nimirum nec in hoc de quo nunc agitur, reperitur Vxorem, sed Turbinem. Quum enim pueri hæc verba inter ludendum alij aliis inclamitarent, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, id est, Eum qui secundum te est versa, ex re præsenti videlicet subaudiebant accusatiuum βέμβικα, id est, turbinem. Nec verò quod Pittacus puerorum dictum de eligendo turbine, locum habere in eligenda vxore voluerit, ideo verba eorum idem quod antea significare desierunt. Nec Callimachus his verbis quibus suum epigramma claudit, οὕτω καὶ σὺ Δίων τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, aliud significat quàm, Itidem & tu Dion turbinem eum qui secundum te est versa: si nuda verborum proferatur interpretatio. sed ea ad propositum accommodando, sensus eorum est: Eam quæ secundum te est, in vxorem ducito. Quæ verba qui tanquam simplicem Græci prouerbij interpretationem ponit, eo magis reprehensionem meretur, quòd angustissimis finibus includit illud dictum quod latissimè patere, & ad quamplurima accommodari potest. Nam quemadmodum ad amicum Dionem scribam, Quod attinet ad duas illas puellas, quarum tibi datur optio, veram velis in vxorem ducere, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα: ita etiam ad alias eius literas respondens, dicere possum, Quòd scribis te incertum esse, hàncne an illam capere debeas prouinciam, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. Item: Quod scribis vt tibi

dem con

dem consilium, vitámne aulicam an illam alteram amplecti debeas ad pueros te remitto, dicentes, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. Item: Iam binas à te literas accepi, in quibus me consulis de eligenda, in qua stylum exerceas, materia: illud puerorum dictum, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, optimum tibi consilium fore existimo. Ad alia denique permulta hæ puerorum voces eleganter accommodari possunt. Sed esto, non alia esse eorum vsus exempla, quàm quæ hic ponimus: saltē eadem ratione qua dicentur significare, Æqualem vel conuenientem tibi vxorem ducito: significare dixero & hæc, Materiam tibi conuenientem sume: Prouinciā cui sis idoneus, cape: Vitæ genus tibi cōgruum, sequere. Sed nemo est, vt opinor, qui nō statim his expositionibus (si interpretationes appellētur) reclamaturus sit. Nam vt possemus ita interpretari, dicendum foret, in articulo τὴν quemlibet horum trium accusatiuorū subaudiri, ὑπόθεσιν, ἐπιμέλειαν, ζωὴν (quoniam cum τὴν non cōueniret βίον, alioqui locum hic potius habēs.) at has phrases, ὑπόθεσιν ἐλαύνειν, vel ἐλᾶν ἐπιμέλειαν, ἐλαύνειν, ζωὴν ἐλαύνειν, quibus nisi planè ferreis auribus audire possemus? Quid? ista, γυναῖκα ἐλαύνειν, pro γυναῖκα ἄγεσθαι, minúsne dura nobis censebitur? Nec verò tot verbis opus esse ad refellendam hanc interpretationē existimassem, nisi Erasmū tātam illi authoritatem dedisse animaduertissem, vt passim à viris etiam non indoctis recipiatur. Cæterùm quod attinet ad illa duo verba, κατὰ σαυτὸν, quomodo duobus Latinis aptè exprimi possint, ignorare me fateor: ac vereor vt præpositio Secundum, qua vsus sum, parum sit Latina: & tamen quam per catachresin (si aliter non possumus) vsurpare potius debeamus, non inuenio.

Σοφὸν. id est: Sapientis est, vxorem, &c.] Duo sunt quę apertè repugnant huic interpretationi: vnum, quòd κατὰ σαυτὸν accipiendum esset pro καθ' ἑαυτὸν, nouo planè modo: non secus quàm si quis Latinè Te aut teipsum, pro Se aut seipsum vsurparet: alterū, quòd ἐλᾶν pro ἄγεσθαι intelligendum foret. Legendum est ergo apud Plutarchum ἔλα, non ἐλᾶν, nec ἐλᾶν: & ita interpretanda eius verba: Nam dictum illud, Eum qui secundum te est, versa, sapiens est. De his autem verbis τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, vide proximè præcedentem annotationem.

In loco, Taciturnitas. Prouerb. Ne gry quidem, pag. 1726. Μηδὲ γρῦ φθέγξεται.] Satius videtur prouerbium efferre sine verbo φθέγξεται, hoc modo, Μηδὲ γρῦ: vel, οὐδὲ γρῦ. quia non tantùm ad verba refertur, verumetiam ad res: ideóque non iungitur duntaxat cum verbis loqui significantibus, sed & cum aliis. Iulianus Imperator in oratione scripta ἀθηναίων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ: ὁ γάρ τοι καλὸς Κωνστάντιος ἐκληρονόμησεν ἀντ' ἐμοῦ τὴν πατρῴαν οὐσίαν ἅπασαν, ἐμοί τε, ὅπερ ἔφην, οὔτε γρῦ μετέδωκεν αὐτῆς. Athenæus lib. 8. ὁ δ' ἦν μηδ' ἐν εἰς πλέων, μηδὲ γρῦ.

In loco, Contemptus. Prouerb. Dignus pilo. pag. 1898. ἄξιοι τριχός.] Ita quidem legitur apud Zenobium: sed fortasse mendosè, pro, οὐδ' ἄξιοι τριχός: vel, οὐδὲ τριχὸς ἄξιοι: id est, Ne pilo quidem digni. Ita enim vsurpatur frequentiùs. nec minus de rebus quàm de personis: vt οὐδὲ τριχὸς ἄξιον τοῦτο. Aristophanis etiam locus negationem admittet, si ita mutetur orationis forma: Ne pilo quidem dignum furatus sum quicquam: alioqui mori velim.

In loco, Dignitatis, Prouerb. Dignus qui cum in tenebris mices. pag. 462. κἂν ἀνώμοτος πιστεύειν, &c.] Passuo πιστοῦσθαι hîc vtendum erat.

In loco, Inconstantia. Prouerb. Altera manu fert lapidem, altera panem ostentat. pa. 885. Manu scabat caput.] Verte potius, demulceat caput. nam scabere caput, magis propriè dicunt κνᾶν.

In loco, Fortunata stultitia. Prouerb. Atheniensium inconsulta temeritas. pag. 653. ἡ τῶν Ἀθηναίων δυσβουλία.] Cur δυσβουλίαν vtrobique reddiderit inconsultam temeritatem, & cuius discriminis gratia adiectiuum inconsultam addiderit, non perspicio. sed perinde mihi videtur esse, ac si quis stultam amentiam, aut amentem stultitiam dicat. Nam inconsultus ac temerarius ad maiorem expressionem, vt synonyma, copulantur. An ergo interpretari oportet, Atheniensium temeritas, omisso illo adiectiuo? Ne sic quidem rectè, meo iudicio, Græcam vocem reddideris. Periculum est enim, ne quis Athenienses de rebus suis non consultare, sed inconsultò & sine vllo consilio (id enim propriè sonat temerè) eos solitos agere intelligat, quum contrà nullos magis de illis consultare solitos constet: sed nequaquam prudenter. Vnde vertendum censuerim, Atheniensium sinistra consilia, aut peruersa consilia. vt sit δυσβουλία, pro κακοβουλία.

In loco, Arrogantia. Prouerb. Tollere cornua. pa. 154.] Aliud est, Cornua sumere: aliud, Cornua tollere. Nam cornua sumit qui non habet: id est, per metaphoram, animos & ferociam sumit. At cornua tollere dicitur ab Horatio, non qui ferociam accipit, sed qui, tanquam cornuta bestia (vnde apud Plautum, Cornutam bestiam petis) cornibus eos à quibus lacessitur, ferit.

Ibidem, Aristophanes in Pace dixit.] Imò sine vlla metaphora hoc dicit.

In loco, Rixosus. Prouerbio. Litem mouebit si vel asinus canem momorderit. pag. 1591.] δίκην ὑπέχειν non significat litem mouere, sed pœnas dare. ac vt male accepit hoc loquendi genus, ita & participium συκοφαντουμένων, quod est apud Suidam & Zenobium. putauit enim vsurpatum esse in voce media pro συκοφαντούντων, & inde contrarium huic prouerbio dedit sensum, suæ videlicet interpretationi congruum. nam ἐπὶ τῶν ἐπὶ μικροῖς συκοφαντουμένων, significat, De iis quibus ob res parui momēti struuntur calumnię. Puto prętereà traiecta esse verba, vt sit, κἂν ὄνος δάκῃ κύνα ὑφέξει. vt ad eundem nominatiuum referatur vtrunque verbum. Sic alicubi memini me legere traiectam orationem, in qua esset particula κἂν. Hanc autem sequendo verborum ordinationem, videri posset ad quandam Draconis legem esse allusum, qua & in bruta animaduerti volebat.

In loco, Intempestiua. Prouerb. Anus hircissans, pagin. 1070.) Sic & paulo pòst vertit, Anus caprissantis, deceptus vocum in diuersis linguis affinitate. quasi κάπρος is esset Græcis, qui à Latinis dicitur caper. quum illi contrà appellent τράγον hircum, siue caprum: at κάπρον, aprum.

In loco, Vltio malefacti. Prouerb. Ibyci equus. pagin. 1853. In Prouerbium abierunt: quod dici consueuit, quoties.) Plutarchus sequentem historiam suo de loquacitate sermoni accommodat: nec ex ea probare vult, quod Erasmus hîc ait, sed homines plerunque sua loquacitatę sibi magna mala accersere: quod & aliis historiis antea confirmauerat. hanc verò narraturus, ita præfatur: Qui autem

Ibycum interfecerant, nonne ita comprehensi fuerunt, dum in theatro sederent? Et postquam narrauit, addit: ἐλεγχθέντες δὲ, οὕτως ἀπήχθησαν, οὐχ ὑπὸ τῶν γεράνων κολασθέντες, ἀλλ' ὑπὸ τῆς αὐτῶν γλωσσαλγίας, ὥσπερ ἐριννύος ἢ ποινῆς, βιασθέντες ἐξαγορεῦσαι τὸν φόνον. id est: Conuicti autem, ad supplicium ita ducti fuerunt, non à gruibus puniti, sed à sua ipsorum garrulitate, tanquam Erinny aut Pœna, ad cædis confessionem adacti. Vbi obseruandum est, Plutarchum narrationem ipsam velut per parenthesim ponere. nam quum dixisset, οὐχ οὕτως ἑάλωσαν: subiungit, ἐλεγχθέντες δὲ, οὕτως ἀπήχθησαν. adeò vt per interrogationem totus sermo continuetur, hoc modo: Ibyci autem interfectores nonne ita comprehensi fuerunt, in theatro sedentes? quum gruibus conspectis, &c. nónne conuicti, abducti fuerunt ita, non à gruibus puniti, &c. Intelligendum est autem, ita capti & ita tracti ad mortem, quemadmodum ij quibus suam loquacitatem mortis causam attulisse ostenderat: ac præsertim is de quo proximè mentionem fecerat sacrilego. At Erasmus, quum vertit, Atque ita velut gruum indicio pœnas Ibyco dederunt, longè à sensu horum Plutarchi verborum discedit, ἐλεγχθέντες δὲ οὕτως ἀπήχθησαν, οὐχ ὑπὸ τῶν γεράνων κολασθέντες. Quin tamen & ad vindictæ diuinæ mirabile exemplum accommodari possint Ibyci grues, inficias non eo. vix enim vllum illustrius in profanis scriptoribus reperitur. Vnde cùm alij Christiani scriptores hanc citauerunt historiam ad probandam diuinam prouidentiam, tum verò Nemesius. qui quum dixisset: Quinetiam punitio quæ delicta consequitur, vel potius ipsorum delictorum patefactio, quando accidunt quædam per quæ ea produntur, quum alioqui à nemine redargui possent, prouidentiam esse declarat. quum, inquam, hæc dixisset Nemesius, statim addit: γέμουσι δὲ τῶν τοιούτων ἱστοριῶν αἵ τε τῶν ἑβραίων γραφαὶ καὶ τὰ παρ' ἕλλησι συγγράμματα. τοιοῦτο γὰρ ἐν μὲν τῇ γραφῇ τὸ κατὰ Σωσάνναν πάθος, ἐν δὲ τοῖς ἕλλησι τὸ κατὰ Ἴβυκον τὸν ποιητήν. Sed hoc animaduertendum est, aliud esse, verba hæc citare, Ibyci grues, respiciendo ad totam historiam: aliud autem, si quis non vlteriùs quàm ad hæc verba respiciat, Ibyci vltrices adsunt: vel, Ecce Ibyci vindices: quæ ab interfectoribus effutita, per iugulum illis redierunt. Græca verba sunt apud Nemesium, ἰδοὺ αἱ τιμωροὶ τοῦ Ἰβύκου: apud Plutarchum, αἱ Ἰβύκου ἔκδικοι πάρεισιν. vnde corrige fœdissimum in Suidæ vulgatis editionibus mendum, in huius historiæ narratione, pro ἄδικοι reponens ἔκδικοι.

In loco, Malum accersitum. Prouerb. Cicadam ala corripuisti. pag. 1251. Dicitur in eos, qui quempiam prouocant, &c] Nimium generalis foret hæc expositio, & huic prouerbio communis cum illis, ἐχθρὸν ἐγείρεις, ἀνάγυρον κινεῖς. Eum igitur cicadam ala prehendere dicamus, qui aliquem ad id incitat & instigat, ad quod sua sponte & sine vlla instigatione plus satis promptus paratúsque est. Quia cicada natura quidem sua garrula est, sed quum ala prehenditur, tum verò multo vehementiùs perstrepit.

In loco, Frustrata spei. Prouerb. Thesaurus carbones erant. pag. 664. ἄνθρακες ὁ θησαυρὸς πέφυκεν.] πέφυκεν significare non potest, erant, simpliciter: & deprauatum est apud Zenobium pro πέφηνεν. quod legebat apud Lucianum pro πέφηνας.

In loco, Temeritas, Prouerb. Illotis pedibus ingredi. pag. 1751. ἀνίπτοις ποσὶν ἀναβαίνειν.] ἀναβαίνειν non significat ingredi, id est, incedere aut intrare: sed, ascendere: Nec prouerbium necessariò effertur cum hoc verbo, non magis quàm cum πίνειν, aut ἐσθίειν ποσὶν, aut alio huiusmodi: sed prouerbialia verba sunt, ἀνίπτοις ποσὶν: vt &, ἀνίπτοις χερσὶν: quibus authores, prout visum est, hoc vel illud verbum accommodant. Vnde igitur illud ἀναβαίνειν, Erasmus sumpsit? Nimirum ex prouerbio quod integrè ita effertur, ἀνίπτοις ποσὶν ἀναβαίνειν ἐπὶ τὸ τέλος. id est: illotis pedibus conscendens tectum. Nam Suidas, postquam illis verbis ἀνίπτοις ποσὶν explicationem dedit, ἀνετοίμοις καὶ χωλοῖς τινὸς ἐφαπτομένοις (vbi fortasse meliùs legeretur ἀνετοίμως, id est, imparatò) affert & hæc, quibus suam tribuit expositionem seorsum, hanc videlicet, ἐπὶ τῶν ἀμαθῶς ἐπί τινα ἔργα καὶ πράξεις ἀφικνουμένων: id est, De iis qui imperitè ad rem aliquam agendam se conferunt. Apud Zenobium autem illud ἀνίπτοις ποσὶν, non ponitur seorsum, sed duntaxat cum his verbis, ἀναβαίνειν ἐπὶ τὸ τέλος, cum eadē enarratione quæ & apud Suidam.

In loco, Absurda, Prouerbio. Iupiter Orbus. pagin. 42. Ζεὺς ἄγονος: id est, Iupiter orbus.] ἄγονος vulgò recepta significatione non sonat orbus, id est, qui liberos amisit: sed sterilis, non generans, ὁ μὴ γεννῶν. Quod si vertas, Iupiter orbus, id est, qui liberos amisit: non video quomodo iactari poterit hoc prouerbij in eum qui palàm falsa asseuerat. Quid tum enim si Iupiter quamplurimos habuerit liberos, vtpote longè mulierosissimus salacissimúsque deus? nonne amisisse omnes potuit?

In loco, Indiligentia. Prouerbio. Primoribus labiis degustare. pagin. 930. Quibus in verbus illud nouè dictum, quòd digito gustum, &c.] Imò verò non dixit hoc nouè Procopius, nec præter Græci sermonis consuetudinem. Sic enim & Iulianus imperator in oratione εἰς τοὺς ἀπαιδεύτους κύνας loquutus est, dicens: γεύεσθαι δὲ τρυφῆς μηδὲ ἄκρῳ, φασί, τῷ δακτύλῳ, ἕως αὐτὴν παντελῶς πατήσῃ. Sic & Lucianus: sed pro δακτύλῳ, ponens ὄνυχι (quod obiter notandum est, vt eo, quum opus erit, ad maiorem vtamur hyperbolem) in dialogo De sectis: οὐδὲ γὰρ ταῦτα, ἐπείπερ θαρατηφόρα ἐστὶν, ἀποκτένοι ἂν, εἴ τις ὀλίγον ὅσον ἀκαριαῖον ἀποξύσας αὐτῶν, ἄκρῳ τῷ ὄνυχι ἀπογεύσαιτο.

In loco eodem. Prouerb. Summis labiis. pagin. 930. ἐπ' ἄκρου τοῦ χείλους τοὺς ὅρκους ἔχουσι.] Fallitur hic, eodem pertinere hoc genus loquendi quo illud prius, eandémque significationem habere existimans: quum hæ duæ paruæ voculæ ἀπὸ & ἐπὶ, magnum inter ipsa discrimen ponant: adeò vt Senecæ quidem ac Hieronymi verba cum priori planè conueniant, cum posteriori autem minimè. Luciano enim hic dicitur ἀπ' ἄκρου χείλους φιλοσοφεῖν, cuius philosophici sermones à summis labris veniunt, nec habent fundamentum: vt ex altero quod subiungit paulo pòst prouerbio manifestissimum est (cuius hic mentionem non faciam, quòd ei inter prætermissa ab Erasmo prouerbia suum locum assignauerim) & Homeri etiam versus proximè illa verba sequens apertissimè declarat. At eos ἐπ' ἄκρου τοῦ χείλους τοὺς ὅρκους ἔχειν dicit (id est, in primoribus labo-

labris iuraměta habere) quibus semper aliquod in promptu est iusiurandum. Sic autem & ἐν τῷ ῥητόρων διδασκάλῳ locus est: ἡ τόλμα γὰρ καὶ ἡ ἀναισχυντία, καὶ τὸ ψεῦσμα, πρόχειρον, καὶ ὅρκος ἐπ' ἄκροις ἀεὶ τοῖς χείλεσι. Vbi & vocem πρόχειρον obserua. ea enim significatur, quod paratum & in promptu nobis est: quasi quod manu teneamus, aut velut ad manum habeamus. Vt igitur Iupiter fulmen suum πρόχειρον (id est, apud eundem scriptorem, quod manu tenet) paratissimum semper habet, quoties iaculari libuerit: ita cui iusiurandum in primoribus labris versari dicitur, id habere intelligitur veluti πρόχειρον, & maximè in promptu, simulatque proferre visum illi fuerit: adeò vt extemporale futurum sit. Nam quod est in primoribus labris, id in oris esse limine, & proinde egressui proximum videtur. Iam verò quoniam vsuuenit aliquando, vt quæ egressui sunt proxima, & quæ iamiam videtur exitura, aliquo casu intrò retineantur: hinc fit, vt Plautina phrasi dicamus etiam in primoribus labris nobis versari verbum aliquod (Galli nostri dicunt habere in extrema lingua) quod parum absit quin proferre possimus, & cuius quædam veluti vestigia memoriæ adhuc habeamus impressa. An verò & hoc modo vsurpetur Græcis ἐπ' ἄκρῳ χείλους, nescio: Luciano quidem certè significare id quod dixi, alter quem ex eo protuli locus, satis, vel me tacente, ostendit. Nec istud dubium est, quin vt ὄρκον, itidem hoc vel illud dicatur aliquis αἰὲν ἐπ' ἄκρου τοῦ χείλους, vel ἐπ' ἄκροις τοῖς χείλεσιν ἔχειν.

In loco, Contemptus & vilitatis. Prouerbio, Non est cura Hippoclidi: pag. 356. A veritate desultauit, dicere.] εἶπεῖν ἄν, valet, dicturus esse: non, dicere. Sed nec istam interpretationem, A veritate desultauit, probo.

In loco, Dignitatis & excellentiæ. Prouerb. Monstrari digito. pag. 482. Natum videri potest, &c.] Quomodo hinc natum esset, quum ab Æschylo tot annis antè vsurpatum fuerit? Adi eius Agamemnonem, pag. 217. meæ editionis.

In loco, Bonæ fortunæ, Felicitatis. Prouerb. Cyclopica vita. pag. 268. Κυκλώπειος βίος.] Interpretatur hoc prouerbium de vita vehementer effera ac barbara: βίον, id est vitam, accipiens pro vitæ instituto ac moribus. idcóque prouerbij explicationem ex illis Homeri versibus petens, in quibus eorum vitæ genus agreste ac ferum describit. Atqui, βίος hoc in prouerbio non ita accipitur, sed vt in illis, βίος μεμαλαγμένος, βίος ἀλλοτριόμενος: item ἄφθονος βίος, pro victu videlicet. & ita veteres intellexerunt, non ad illos Homeri versus respicientes, sed ad hos:

> οὔτε φυτεύουσιν χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν,
> ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται.

Vnde & ab Eustathio Cyclopica vita exponitur beata & laboris expers, in suis in Dionysium τὸν περιηγητὴν commentariis, pag 110. nostræ editionis. Strabo quoque ad illú versum, ἀλλὰ τά γ', &c. Cyclopicæ vitæ appellationem refert. apud quem tamen non reperias quod Erasmus ab eo dici ait, nimirum hoc vulgò iactatum in Albanorum gentem. sed cùm dixisset eos qui exercitum in Albanorum regione duxissent, commemorare ibi ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύεσθαι, (quod videlicet Homerus de Cyclopibus scripsit) addit, illos Cyclopeam quandam narrare vitam. id est, Albanorum vitam appellandam esse Cyclopicam, si vera sint quæ de iis narrant illi: vtpote talem, qualem Homerus Cyclopibus tribuit. Quin etiam Cyclopicam vitam appellari beatam, ociosam, & omnis laboris expertem, hinc apparet, quòd illa ipsa verba quæ modò protuli, ab Homero de illis vsurpata, in prouerbium de huiusmodi vita abierint. Lucianus De mercede seruientibus: ἀτεχνῶς γὰρ ἄσπορα καὶ ἀνήροτα τοῖς τοιούτοις τὰ πάντα φύεται. Iam verò cur κυκλώπειος βίος de vita efferata ac barbara potius in prouerbium abiisset quàm λαιστρυγόνειος βίος, quum similem vtrisque idem poeta tribuat barbariem? Quin tamen Cyclopicam vitam, vt & Lestrigoniam, vsurpare possit aliquis pro agresti & barbara, non nego: sed quomodo veteres vsurpauerint, ad illum Homericum versum respicientes, declaro. Nam Max. Tyrius aliò respiciens, & prouerbialem vsum non spectans, Cyclopicam vitam de solitaria vsurpauit.

In loco, Morum contagio. Prouerbio. Corrumpūt bonos mores pag. 1321. Corrumpunt bonos mores colloquia praua.] Qui hic ὁμιλίαι interpretantur colloquia, non plenam Græci prouerbij sententiam reddere, sed eam velut restringere mihi videntur. Non dubito enim, quin Menander senserit, mores bonos corrumpi, non solùm colloquendo cum improbis hominibus, eorúmque dicta audiendo, verùmetiam facta cernendo: præsertim cùm improbos probis suo exemplo multifariam nocere, etiam prorsus tacentes, quotidiana experientia satis probet. Accipiendam igitur alteram significationem huius vocis ὁμιλίαι censeo: vt intelligamus, conuersatione cum improbis eos qui alioqui sint bene morati, corrumpi. Nisi fortè existimet aliquis interpretandum aliter nomen ὁμιλίαι hoc in versu, quàm verbum ὁμιλεῖν in illo ad eandem pertinente sententiam: Κακοῖς ὁμιλῶν, ἢ αὐτὸς ἐκβήσῃ κακός. apud Theognin, item, quum scribit:

> ταῦτα μαθὼν, ἀγαθοῖσιν ὁμίλει.—

Dixerat autem paulo antè:

> —κακοῖσι δὲ μὴ προσομίλει ἀνδράσιν.—

Sed qui hoc existimabit, qua ratione moueri possit, alij viderint. Cæterùm & hoc obiter annotabo, me (dum pater meus Nouum testamentum Græcum excuderet) in margine vnius veterum exemplarium quæ habebat, legisse eregione huius loci Pauli, μὴ πλανᾶσθε. φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί, hæc paucula verba, τὸ χρηστά, ἀντὶ τοῦ εὔφα τίθησιν. Ibidem scriptum est, Μενάνδρου τοῦ κωμικοῦ γνώμη ἐν Θαΐδι.

In loco, Dignitatis, Prouerb. Pedibus trahere. pag. 475. Pedibus trahere, est rem pro suo arbitratu versare.] Hoc dixit, quia legebat apud Ciceronem, Per me pedibus trahuntur: &, Per me trahuntur, accipiebat pro, Ego traho. Sed, trahantur, legi debere, & per me alia significatione accipi, in meis in Ciceronem castigationibus ostendi.

In loco, In stupidos, Prouerbio, Naribus trahere. pag. 1034. Et nolentem & mento trahens.] Non mento trahens, sed barba trahens, interpretari debuit. quam enim λαβὴν præbet mentum? Nempe eum decepit illa quam falsò imaginabatur ab equis metaphora.

In loco, Infortunij. Prouerb. In lapidicinas. pag. 955. Εἰς λατομίας.] Mutilauit adagium Erasmus, & malè (ac sine authore, vt opinor) in classem retulit illorú, ἐς κόρακας: &, ἐς τὴν μακαρίαν. nam integrum prouerbium est apud Suidam: ἄπαγέ με εἰς τὰς λατομίας. id est: Abducito me in latomias quæ verba dicta

Dionysio à Philoxeno (mallem te in latomias iterum abduci, quam cogi laudare eius poemata) in prouerbium abierunt. Id autem iis quadrat, qui paratos se aiunt quiduis potius perpeti, quàm vt ad hoc illud indignè adigantur. vt Philoxenus à seipso impetrare non poterat, & animo suo imperare, vt tyranno illi assentarêtur.

In loco, Contra, Prouerbio, In puteo constrictus. pag. 384. τί γὰρ χρήση, &c.] τί χρήση non rectè interpretatur. ita enim sumitur, vt in isto genere loquendi: οὐκ ἔχων τί χρήσωνται τοῖς παροῦσι.

In loco. Deprecantis, Prouerb. Deprecantis. pag. 417. Quòd qui rerum ciuilium sunt peritissimi, &c.] Alius Græcorum verborum est sensus, nimirum: Qui ex politicis, vel inter politicos excelsissimo sunt animo prædíti. Nam μέγιστον φρονοῦντες non significat peritissimi, sed maximè elato animo, vel excelso supra alios animo prædíti: nec πολιτικῶν μέγιστον φρονοῦντες regitur: nec est neutrius generis, vt nominatiuus sit πολιτικά, id est, res ciuiles: sed est genitiuus partitionis, vt Grammatici loquuntur, masculini generis, nominatiuum habens πολιτικοί, id est, rerum ciuilium periti.

In loco, Bonæ fortunæ. Prouerb. Bos ad præsepe. pagin. 265. βοῦς ἐπὶ φάτνῃ.] In emeritos, & ob ætatem ocio vitæque molliori indulgentes, dici putat hoc adagium, quòd existimet idem esse cum illo, βοῦς ἐν αὐλίῳ. Qua in re falli eum, non obscurum est. neque enim admittebatur bos ad præsepe tum primùm quum consenuisset, sed in iuuentute perinde ac in senectute edebat ἐπὶ φάτνῃ, id est, in præsepi. Ita enim vertere malo, quàm Ad præsepe: ne ambiguitas vlla sit: quum Ad præsepe sonet potius ἐπὶ φάτνην, veluti subaudito verbo aliquo motus, aut participio. Porrò nec verba hæc, βοῦς ἐπὶ φάτνῃ, prouerbialia esse, nec talem sensum habere apud Philostratum, dicturus erat, meo quidem iudicio, si quò esset ab eo allusum, intellexisset. Is enim Agamemnonis cædem describens, alludit ad Homeri verba, vel potiùs ea vsurpat, quæ apud illum habentur de eadem cæde. Habentur autem duobus locis: primùm Odyss. δ.

τὸν δ' οὐκ εἰδότ' ὄλεθρον ἀνήγαγε, καὶ κατέπεφνε
δειπνίσσας, ὥς τίς τε κατέκτανε βοῦν ἐπὶ φάτνῃ.

Deinde eiusdem Odyss. λ.

ἀλλά μοι Αἴγισθος τεύξας θάνατόν τε μόρον τε,
ἔκτα σὺν οὐλομένῃ ἀλόχῳ, οἶκόνδε καλέσσας,
δειπνίσσας, ὥς τίς τε κατέκτανε βοῦν ἐπὶ φάτνῃ.

Nunc totum Philostrati proferemus locum: τὸ δὲ κυριώτατον τῆς σκηνῆς Ἀγαμέμνων ἔχει, κείμενος οὐκ ἐν πεδίοις τρωικοῖς, οὐδ' ἐπὶ σκαμάνδρου ταῖς ἠϊόσιν, ἀλλ' ἐν μειρακίοις καὶ γυναίοις, βοῦς ἐπὶ φάτνῃ. τουτὶ γὰρ τὸ μετὰ τοὺς πόνους τε καὶ τὸ ἐν δείπνῳ. id est: Præcipuam autem scenæ partem Agamemnon habet, non in Troianis campis versans, nec in Scamandri alicuius ripis, sed inter adolescentes & mulierculas, Bos in præsepi. Hoc enim est illud, & post labores & in cœna. Nec verò tantùm vsurpat Homeri dictum Philostratus, sed & explicat postremis his verbis, quæ Homerico dicto subiungit: quasi videlicet Homerus ea comparatione significare voluerit duo, τὸ μετὰ τοὺς πόνους, & τὸ ἐν δείπνῳ: id est, & post labores, & inter cœnandum. Nam bos reuersus à laboribus, in præsepi edit simul & requiescit. Illud igitur nullo modo verum comperietur, de Agamemnone voluptariam agente vitam loqui hic Philostratum. Nec verò Eustathius vllam prouerbij speciem his verbis subesse ait, sed duntaxat comparationem esse dicit, eámque honorificentissimam: quòd videlicet tauro comparetur, quem aliquis apertè adoriri non audens, vtpote superiorem futurum, clàm & ex insidiis aggressus interficiat.

Ibidem, Effertur & ad hunc modum, βοῦς ἐν αὐλίῳ, &c.] At in istis verbis, βοῦς ἐν αὐλίῳ κάθῃ (aut κάθηται, vt apud Eustathium) prouerbium agnosco: in eo tamen illum quem hic Erasmus explicat, non agnosco sensum: nec veteres, vt opinor, agnouerunt. Ait enim Suidas: βοῦν ἐν αὐλίῳ κάθη, παροιμία ἐπὶ τῶν ἀχρήστων. id est: Prouerbium de inutilibus. Sed & Eustathius ex Pausania docet hæc verba prouerbialia esse, ἐπὶ ἀχρηστίας. Iam verò & apud Longum in Pœmenicis, dicit quidam: οὐδ' εἰ μέλλω βοῦς, φασὶν, ἐν αὐλίῳ καταλείπεσθαι, τὴν δάφνιδος τύχην ἥτις ἐστὶν οὐ σιωπήσομαι. id est: Ne si hoc quidem futurum sit, vt bos, quod aiunt, in stabulo relinquar, quo loco sint res Daphnidis, reticebo. Quibus ex verbis coniicio dici solitum de iis prouerbium, qui accepti suis esse desinunt, nullóque in precio apud suos esse, sed potiùs contemptui ab illis haberi incipiunt: quòd videlicet & bobus id vsuueniat, postquam senectute ad labores rusticos redditi planè inutiles, stabulo inclusi manent, foràs non prodeuntes. Et aptissimè hoc sensu, ni fallor, dixerit ille apud Longum: Ne hic quidem me deterrere poterit metus, ne, quod aiunt, bos in stabulo relinquar. At eo sensu quem Erasmus sequitur, ineptissimè dictum id fuerit, imò verò ne consistere quidem possit: nimirum vt hoc intelligat, Ne ille quidem metus, ne mihi accidat vt molliter & in ocio viuam. Mecum facit & illud prouerbium, γέρων βοῦς ἀπόθετος δόμοισι.

Ibidem: Sceleratus ille cantor, tanquam bouem ad, &c.] Hæc citat Erasmus, quòd in iis allusisse Stratonicum putet ad prouerbium: quum verba hæc omnia, Tanquam bouem ad præsepe, data cœna occidit, sint Homerica (sed non prouerbialia tamen) ad quæ non alluserit, sed potiùs quæ festiuè detorserit Stratonicus.

Ibidem: Quod in Athenæi verbis legimus ψαλλόμενος, &c.] Malè opinatur pro ψαλλόμενος legendum esse σφαλλόμενος. quam lectionem sequutus, malè etiam interpretatus est, Ac Stratonicus eo frustraretur: pro, Stratonicus illius psallentis auditor esset: ita enim vsurpatur hîc ψαλλόμενος, vt κιθαριζόμενος, αὐλούμενος, καταυλούμενος. quarum significationum exempla in nostro Græcæ linguæ thesauro habes. Quòd si hîc aliter legas quàm ψαλλόμενος, amittit gratiam: imò verò vix satis intelligitur festiuum Stratonici aduersus illum ψάλτην dicterium.

In loco, Assiduitas. Prouerb. Ne genu quidem flexo. pag. 195. Ac ne genu quidem curuato, aduersus Antæum exuitur.] Rectiùs, In certamen prodit, vel progreditur. Sic accipitur & in prouerbio, ἢ ἀπελθεῖν, ἢ ἀποδύεσθαι.

Ibid. Sumptum apparet ex Æschyli Prometheo.] Nihilo minùs, imò etiam magis ex hoc eiusdem tragœdiæ loco sumptum videri posset, (pag. 28. meæ editionis) vbi Oceanus de suo grype dicit,

--ἄσμενος δέ τ' ἂν
σταθμοῖς ἐν οἰκείοισι κάμψειεν γόνυ.

Sed cur ex Æschylo potiùs quàm ex Homero dictum sit sumptum esse prouerbiũ, non intelligo: præsertim quum ipsemet Æschylus si vllum aliud, vel hoc maximè loquẽdi genus ex Homero petiisse comperia-

periatur, ex ἀσπασίως γόνυ κάμψειν, faciens ἀσμένως κάμψειν γόνυ: aduerbio ἀσπασίως, quod versus non admittebat, in nomen synonymum mutato.

In loco, Inanis opera, Prouerbio, Quum primum laborauerimus. pag. 296. vers. 15. Ac iuxta prouerbium, &c.] Nihil minus quàm prouerbium redolent hæc verba: Quum multum laborauerimus, itidem & antea sumus. quid enim hic eorum quæ subesse solent prouerbiis? At Lucianus ipse ait esse prouerbialia: dicet aliquis. Ait, Erasmi quidem iudicio, & eorum qui cum eo παροιμιαζομένας deponens faciunt: at siquis passiuè accipiat hoc participium, nihil tale ab eo dici comperiet. Qua in significatione accipiendum esse mihi visum est, antequam hunc Erasmi locum legissem: & nunc, eo lecto, in sententia permaneo, vt videlicet κατὰ τοὺς παροιμιαζομένους significet, Velut ij qui prouerbio feruntur vel, Qui prouerbiis celebrantur. vel, Qui prouerbiis locum dederunt. vel, Qui in prouerbia abierunt. Illi autem qui sunt? Non intelligo qui potiùs esse dici debeant, quàm Sisyphus, Tantalus, Danaides.

In loco, Inanis opera, Prouerbio, Aquam in mortario tundere. pagin. 807. Suidas ad hunc effert modum.] Imò non Suidas ita effert (frigidum autem illud foret ἀνατρέψας τοὺς ὤμους, id est, Versas scapulas) sed ita effertur in quibusdam mendosis Suidæ exemplaribus: at in minùs deprauatis, hoc modo, ἂν ἀπολῇς τοὺς ὤμους. quod idem est cum illo, ἂν ἀποβάλῃς τοὺς ὤμους: idest, etiamsi amittas humeros, non, vt Erasmus vertit, decutias. Quanquam apud Lucianum (vt & hoc obiter adnotem) est ἀποβάλῃ. vt mirer cur Erasmus per secundam personam reddiderit, decutias. nisi fortè putauit esse ἀποβάλῃ secundam, vt ἀποβάλλομαι prima esset. Sed præterquam quòd durius in media voce vsurpatur hoc verbum, pro ἀπολεῖν, etiam ipsa orationis ἀκολουθία tertiam personam apertè exigit.

In loco, Dissimilitudinis. Prouerb. Nunquid & Saul inter Prophetas. pag. 445. Corchorus inter oleras &, In lente vnguentum: siue, Lente.] Atqui explicans antea prouerbium, In fimum aromatum odorem spargis, dixit: Conueniet autem in hos, qui rem egregiam indignis adhibent. quod genus est illud, In lente vnguentum. Quomodo igitur hoc prouerbium, In lente vnguentum, si affine est huic, In fimum aromatum odorem spargis, etiam illi, Nunquid Saul inter prophetas, affine esse poterit? Hæc duo prouerbia, In fimum aromatum odorem spargis: &, Nunquid Saul inter prophetas, quid commune inter se habent, vt iam cum vtroque affinitatem habere tertium illud possit?

In loco, Ingenij malitia, Prouerb. Occasione duntaxat opus improbitati. pag. 991. Occasione duntaxat opus, &c.] Verti potiùs debere prætextu quàm occasione, sequens annotatio docebit.

Ibidem, A quibus beneficio fuerunt affecti, aut curæ habiti, vel ipsi, vel, &c.] Miror non animaduertisse Erasmum, hæc planè a ratione aliena esse, vt improbi occasionem malefaciendi habeant eorum nomine (ita enim loquitur) à quibus beneficio fuerunt affecti, aut curæ habiti: ideóque non καλῶς, sed κακῶς: nec μιλησάντων, sed μελλησάντων legendum esse. Nam καλῶς quidem Græcè dicitur, sed absurdè in huius loci sententia: at μιλησάντων participium admittit quidem linguæ Græcæ consuetudo: quum non vsurpetur μιλῶ, sed μέλει impersonaliter, idque genitiuo iungatur, non accusatiuo. Verùm totum locum interpretari satius fuerit, vt etiam appareat πρόφασιν hic prætextum significare, sicut à me modò dictum est. Hic ergo, ni fallor, Aristotelicorum verborum est sensus: Iis etiam iniuriam inferunt, aduersus quos prætextum habent: quippe quòd ipsorum maiores, aut illi ipsi, certè amici eorum malo aliquo affecerint aut affecturi fuerint, aut ipsos, aut ipsorum maiores, aut eos quorum curam susceperunt. Vt enim in prouerbio est, Prætextu duntaxat indiget improbitas. Animaduerte igitur, πρόφασιν vtrobique à me verti prætextum, non occasionem: ne fortè intelligas opportunitatem. qua verum quidem est opus habere improbos ad committenda sua maleficia: sed non de ea nunc agit Aristoteles. Quum enim mihi dicit vir aliquis improbus, Tui maiores: aut, Tui amici mihi fuerunt iniurij vel, Tui maiores iniuriam illaturi erant meis maioribus, si potuissent: hæc dicendo, non captat idoneam inferendæ iniuriæ occasionem, sed hoc vel illud prætexit improbæ suæ voluntati: hoc vel illud causatur, propter quod ratione aliqua moueri videatur ad volendum mihi iniuriam inferre: quam illaturus sit, cùm occasionem nactus fuerit. Est autem hic locus in primo Rhethoricorum libro, non in secundo.

In loco, Odium, Prouerb. Odium agreste. pag. 1403. Atrox odium veteres sic appellabant, propterea quòd rustici plerumque μισάνθρωποι sunt.] Quin à Luciano hìc ita vsurpetur ἄγριον, vt à Phocylide in ἄγριος ὀργή, ab Homero in ἄγριος χόλος, ἄγριος θυμός, neminem inficiaturum puto. At, qua in significatione ἄγριος hic vsurpat Homerus? Nimirum pro θηριώδης, si grammaticis credimus: id est, pro Ferus: translatione videlicet non à rusticis, id est iis qui agros incolunt, sed a feris bestiis sumpta. Quòd siquis fidem grammaticis derogat, at ipsi Homero adhibeat, qui inde sumi à se metaphoram apertè ostendit, quum ait:

ὥς τ' ἄρ φρένες εἰσὶν ἐναίσιμοι, οὔτε νόημα
γναμπτὸν ἐνὶ στήθεσσι, λέων δ' ὣς ἄγρια οἶδεν

Hinc etiam manarunt illa, ἄγριον κακόν, ἄγριον ἕλκος. vnde & Latini per vocem ferum interpretantur, non ad rusticorum videlicet mores, sed ad ferarum intractabile ingenium respici existimantes: quibus & ἀγρία φύσις potest addi. Quinetiam, à feris, non à rusticorum moribus, ductam esse verborum ἀγριαίνεσθαι & ἀγριοῦσθαι metaphoram constat. Iam verò quin Lucianus, si rusticum (id est rurale aut rurestre) quoddam odium significare voluisset, alio potiùs, non ambiguo vsus fuisset vocabulo, nimirum ἀγροικον, minimè dubium est. ἄγριον enim, itidem vt apud Latinos agreste, nonnunquam pro rurali, nonnunquam pro fero positum reperitur. quanquam in hac significatione sæpissimè, in illa autem perquàm raró: adeò vt agreste carmen, agrestem musam, id est, agrestium seu agricolarum, aut etiam pastorum ἄγροικον μέλος, ἄγροικον μοῦσαν rectè appellaturi simus: ἄγριον μέλος ἀγρίαν μοῦσαν vix rectè. illa certè Iulius Pollux habet, hæc non item. à quo hoc quoque obseruandum est annotari, ἄγριον dici ἐπὶ τοῦ σκαιοῦ, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν ἀγρῷ ζῶντος, καὶ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ σκαιοῦ. At verò de ἀγρικόν, quod hic Erasmus posuit, quid dicendum est? Vnde accepisset, scire vellem. Nisi fortè sine authore hanc scripturam posuit: quod facilè inducor vt credam. nam vt ἄγριον μῖσος idem sonare quod ἄγροικον, ita etiam ἀγροικὸν vel ἄγροικον indifferenter scribi existi-

mans, fieri potest vt apud Lucianum siue ἄγειον μῖσος siue ἀγειχὸν legeretur, perinde esse putauerit. At ego nec pro fero nec pro rustico ἀγειχὸν vsquam reperio, præterquam apud Theocritum, & quidem metri lege coactum. Quid si ergo ἄγροικον μῖσος scribatur apud Lucianum? Huic certè scripturæ consentanea fuerit expositio Erasmica: sed non tanti est eam tueri, vt hoc nomine scripturam illam mutare velim. Imò verò si in Luciani exemplaribus ἄγροικον μῖσος legeretur, ea lectio suspecta mihi esset, & ad mutandam in ἄγειχ, tot exempla, quæ attuli, me solicitarent. Quibus plus ponderis apud nos habere non debet locus quidam Aristophanis, in quo ἄγροικος ὀργὴν inuenitur, præsertim quum eius scholiastes duram esse hanc explicationem sentiens, vt ἄγροικος ὀργὴν ponatur pro ἄγειος, aliam adferat.

Ibidem: Laboras autem agresti, sicuti dicitur.] φασὶν hic prouerbij symbolum esse non puto. etsi Erasmus non aliunde fortasse quàm ex hoc verbo, suspicatus est prouerbiale dictum esse, ἄγειον μῖσος. Sic alibi verbum λέγεται, & participium λεγόμενον, symbola prouerbiorum esse, falsò existimauit, vt suo loco ostendemus.

Ibidem: Græci quicquid barbarum, immane aut crudele volunt intelligi, id ἄγρια vocant.] Hoc fateor: sed ad mores rusticorum in hac appellatione respicere nego. nec certè id Erasmus ipse dicturus erat, si θηριώδεις & τεθηριωμένον pro ἄγριον & ἀγριωμένον vsurpari recordatus fuisset. vt omittam, inter syluestres homines potius quàm inter rusticos, Timones aliquos ac Cyclopes reperiri.

In loco, Garrulitas, Prouerb. lasciniæ magis insidentes. pag. 681. ἀνδρὸς λέσχαις ἐγκαθημένοις.] λέσχας interpretari hic nugas, est meras nugas agere. nec minus nugatorium fuit antea, apud Hesiodum ἐπαλέα λέσχην, tepidas nugas vertere. cùm hic λέσχη significet domum publicam, in qua mendici confabulantur: illic autem λέσχαι cathedras vel loca, in quibus congregati quilibet garrire, aut ea in quibus philosophari solebant. Vnde & λέσχῃ ἐγκαθῆσθαι, ἐπὶ τῶν διαλεγομένων & φιλοσοφούντων. hic autem ἀνδρὸς λέσχαις ἐγκαθῆσθαι, de consessu hominum eloquentium dici videtur. Sed plura in nostro linguæ Græcæ Thesauro.

In loco, Arroganti, Prouer. Summis vnguibus ingredi. pag. 159. ἐπ' ἄκρων ὀνύχων.] Non ait Aristophanis interpres, ἐπ' ἄκρων ὀνύχων esse prouerbium in eos qui auidiùs auscultant: sed Aristophanem dixisse, ἐπ' ἄκρων τῶν πυγιδίων ἐκάθησθε, alludendo ad prouerbialia verba, ἐπ' ἄκρων τῶν ὀνύχων: quia οἱ ἡδέως τι ἀκούοντες, ὀκνοῦσιν ἐπ' ὀλίγον τῶν πυγῶν καθίζεσθαι. Profert deinde hoc genus loquendi, ἐπ' ἄκρων ὁδοιπορεῖν, ex his Sophoclis versibus:

εἶπον προφανεὶς ἂν μητρὸς οὐ ξυνῆψ' ἔπη,
ὑψηλ' ἐκόμπεις, κἀπ' ἄκρων ὁδοιπορεῖς.

Subiungit, Solent enim insolentes ἐπ' ἄκρων ὀνύχων βαδίζειν: id est, summis pedum vnguibus ingredi. item qui laudes suas audiunt, nates sedili extollere consueuerunt. Hæc ille. Cæterùm ἐκάθησθε, cùm sit præteritum imperfectum, nescio cur Erasmus per præsens vertat.

In loco, Causa indefensa. Prouerbio. Haud impunè vindemiam facies. pag. 294. οὐκ ἐρήμας.] ἐρήμας, quod adiectiuum est nomen, putauit esse aduerbium, quòd nullum substantiuum videret. Atqui subaudiendum relinquitur ἀμπέλους: de quibus dici τρυγᾶν, notissimum est. adeò vt οὐκ ἐρήμας τρυγήσεις, ad verbum sonet, Non vindemiabis desertas. hoc est, incustoditas, subaudiendo vites.

Ibidem pagin. & versic. iisdem: In eos competet, qui nullo, &c.] Prouerbium hoc, Haud impunè vindemiam facies, competere in eos qui impunè decerpunt vuas (vel potiùs, decerpturos se sperant) superuacaneum est admonere: quum ipsa prouerbij verba id prima fronte ostendant. At quis esset eius vsus, & quomodo ad alia transferri & aptè accommodari posset, hoc verò docere necessarium erat. Quod quum ab eo prætermissum sit, ego Aristophanis verba proferens eius vsum docebo, & eâdem opera falsam eorum interpretationem corrigam. Quum ergo chorus apud Aristophanem orationem Philocleonis laudans, dixisset, Nunquam ita dilucidè neque ita prudenter vllum audiuimus loquentem: respondet ipse Philocleon, οὐκ ἀλλ' ἐρήμας ᾤεθ' οὕτω ῥᾳδίως τρυγήσειν. id est: Minimè verò: (subaudi, ita loquuturum putabat) sed desertas vites sic facilè se vindemiaturum esse arbitrabatur. Dicere volens, Sed patrocinium nobis defuturum existimabat Bdelycleon, & nobis patronum nullum habentibus, fore vt causam suam nullo negocio teneret, sperabat. Hîc particulam οὐκ, vides cum verbo τρυγήσειν non iungi, & huic lectioni non respondere hanc Erasmi interpretationem: neque esse eum loci sensum, quem illa præ se fert, At ne existimetis vos adeò facilè atque impunè vindemiam facturos. Sed nec cum altera lectione quam ponit, vllo modo conuenit. siquidem ἀλλ' οὐκ ᾤεθ' non significat, At ne existimetis: sed, At non existimabat. Mirum est verò, vt hic ᾤεθ' (quasi videlicet pro οἴεσθε positum foret, elisa per apostrophum ε, deinde tenui in aspiratam mutata) imperatiui modi esse credidit: ita & οἴου non vno in loco pro imperatiuo accepisse: vt in prouerbio, Quatuor obolis non æstimo. illic enim τεττάρων ὀβολῶν οἴου, interpretatur, Quatuor obolorum esse puta: & paulo pòst pro puta, ponit existimato. Atqui fingamus vsurpari οἴου in soluta oratione, pro οἴμαι, at in imperatiuo non erit ᾤετε (vnde enim ω?) sed οἴετε: & in singulari numero, non οἶε (vnde enim οι?) sed οἴε.

Ibidem: Nam ἐρήμας Græci fieri dicunt, &c.] Dicit ἐρήμας à Græcis ita vsurpari, deceptus loco Aristophanis malè intellecto, vt modò vidimus. Sed & in omnibus quæ quidem viderim Lexicis Græcolatinis erratum est, vbi ἐρήμας aduerbium esse dicitur, pro Indicta causa, Nullo defendente. Nam nec ἐρήμας nec ἐρήμην tanquam aduerbia, vel nomina absolutè posita, sic à Græcis vsurpantur: sed cùm Indicta causa, vel Nullo causam defendente, significare volunt (non, vt Erasmus ait, Impunè, Nullo obsistente) vtuntur τῷ ἐρήμην: ne hoc quidem velut aduerbio, sed tanquam nomine adiectiuo, subauditum extrinsecus habente δίκην. vt cùm dicunt, ἐκεῖνος ἐρήμην εἷλεν: vel, ἐρήμην κατεδικάσθη.

In loco, Sollicitudo. Prouerb. Σκύτη βλέπει. pag. 1967. Idque coniecturis aliquibus colligeres, &c.] Imò verò hæc opinio priore videtur absurdior: ac, si ad vultum referendum hoc esset, non de truculento vultu, sed de mæstitiam præ se ferente intelligi deberet: quasi videlicet scorteo, siue coriaceo. neque enim apud Aristophanem, qui minatur alteri sic facturum illum σκύτη βλέπειν, intelligit se facturum vt ille truculentiam vultu ostendat,

sed

sed potiùs vt planè deiecto mœstoque sit vultu, vtpote de sua causa desperans. Sequendo autem hanc explicationem, eadem forma diceretur σκύτη βλέπειν, qua ὀρίγανον βλέπειν, & νᾶπυ βλέπειν apud eundem Aristophanem dicitur, necnō ἀρίω βλέπειν. Et initio quidē mea fuit hæc sententia (pro qua etiam facere mihi videbatur hic Athenæi locus lib. 13. μετὰ σεσιγότων τὰ δῖα λεπτῶν ἀσίτων, σκυτίων) sed posteaquam cogitare cœpi, σκύτος à Demosthene & aliis accipi pro scutica, seu loro quo cædebantur serui: & vidi Aristophanis interpretem, præterquam quòd dicit prouerbium de illis vsurpari, quibus suspicio oritur de futuris malis (quæ expositio & apud Zenobium habetur) etiam hæc verba Aristophanis ἢ μὴν ἐγώ σε τήμερον βλέπειν σκύτη ποιήσω, exponere, πληγὰς σοὶ ἐμβαλῶ, id est, plagas tibi infligam: tum verò sententiam illam retractaui: & credidi, quod & nunc credo, σκύτη βλέπειν à seruis esse sumptum, parata ad eos cædendos verbera intuentibus. quum enim illis nullum esse possit tristius spectaculum, & ad quod magis exhorrescant, elegantissimo videntur prouerbio dici σκύτη βλέπειν, id est lora vel scuticam cernere, quicunque impendentis mali cogitatione anguntur, & vultu deiiciuntur.

Ibid. Toruum obtinet. Sentit enim, discipulū à Philosopho, &c.) Si locū ipsum Athenæi adieris, lector, quam parum ei conueniat, σκύτη βλέπειν ad supercilium & vultus truculentiam referri, contra quam aptè ita explicari possint illa verba, vt modò dixi, facilè perspicies: dummodo negatiuam particulam ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, ante δι' ἀξίαν, repetas: quòd Erasmus non fecit. Nam vt seruos à dominis, ita & liberos à patribus scimus verberum metu plerunque magis quam vlla alia ratione σωφρονίζεσθαι. At nulla in hoc Athenæi loco fit patrum mentio: dixerit aliquis. Imò verò: in veteribus quidem codicibus, in quibus πρὸς scriptum & compendiariè pro πατρός. sed hoc compendiū aut non animaduersum, aut certè ignoratum à typographis fuit. ita enim tum in Aldina, tum in Germanica editione legitur: οὕτως γὰρ ἀεί τα χωλὸς οἰδὰς, τοῦ κριτίδου σοφοῦ πρός; οὐ πολλά σε σωφρονίζοντος, καὶ δι' ἀξίαν σκύτη βλέπειν. quum legi debeat. σωφρονίσαντος per ι, & τοῦ κριτίδου σοφοῦ πρὸς, id est, πατρός. Qui error quum lateret Erasmum, non filij à patre, sed discipuli à magistro castigationem intellexit.

In loco, Contemptus & vilitatis. Prouerbio, Cochleare crescet pag. 352. δοίδυξ αὔξει id est, Cochleare crescet.] αὔξει futuri temporis esse, aut eius significationem habere posse non puto, & crescit vertēdum censeo, non crescet. Sed δοίδυξ cur potiùs pro cochleari accipiat, quàm pro pistillo quod in mortario circūagitur, non intelligo. præsertim quum optimè illi conueniat quod à Zenodoto & à scholiaste Aristophanis dicitur, esse μικρὸν καὶ στρογγύλον, id est, paruum & rotundum (nam Erasmus, στρογγύλον nescio quàm rectè interpretatus sit cótortum, dum certè cuidam cochlearium formæ accommodare vult hoc vocabulum) quum item in alio eiusdem Aristophanis loco apertè pro pistillo sumatur: in eo autem qui hic citatur, nihil sit quod in altera significatione potiùs quàm in hac accipere nos cogat: quū deniq; (quod præcipuè considerandum est) de hac testimonium Pollucis, Hesychij, scholiastæ Aristophanis habeamus, de illa nequaquam. Sic enim Pollux: ἔστι δὲ καὶ ἀλετρίβανος ὁ δοίδυξ, ἀλάξ. τὰ δὲ τοῦ δοίδυκος ἐν τῇ θυΐᾳ περιαγωγάς, δοιδυκίζειν ἡ πολλῶν εἶπεν. Hesychius, δοίδυξ, ἀλετρίβανος. Enarrator Aristophanis, exponens illa poetæ verba in Pace, ἀλετρίβανον τρίψαι, ait: ἀλετρίβανον εἰ μὴ ἀσίως, παρὰ τὸ τοὺς ἅλας τρίβειν οἱ δὲ ψιλῶς παρὰ τὸ ἀλεῖν, καὶ δοίδυξ ἡμέτερον, ἀλετρίβανον ἡ θυΐα. Locus autem Aristophanis, in quo manifestè de pistillo vsurpari dico, est in Pluto hic:

> ἔπειτα πᾶς αὐτῷ λίθινον θυείδιον
> παρέθηκε, καὶ δοίδυκα καὶ κιβώτιον.

Sed apertiùs etiam apud Dioscoridem, cùm alibi, tum vbi dicit: ἐγχέας εἰς θυΐαν κυπρίνην χαλκῆν, ἔχουσαν δὲ καὶ δοίδυκα ἀπὸ τῆς αὐτῆς κατεσκευασμένην ὕλης. At de altera significatione apud Suidam duntaxat testimonium reperio, nescio an ex recentiore quopiam, vt alia multa, adiectum. Quanquam esto, perinde constare de vna ac de altera, rationem, ob quam de cochleari hoc adagium dicatur, nullam video: at propter quam de pistillo dici possit, perspicio, & eam quidem, vt opinor, si non veram, certè verisimilem, quam habes in sequenti annotatione.

Ibidem. Hanc parœmiam dici solere in pusillos homunciones per ironiam.] Non animaduertit quæ illic dicuntur: quæ si quis bona fide referri sibi velit, hæc à Zenodoto scribi sciat: δοίδυξ αὔξει, de iis qui non crescunt, inquit Chrysippus. quinetiam de iis qui parui manent, prouerbium dictum fuit. nam δοίδυξ paruus est & rotundus. Ab Aristophanis autem scholiaste ista scribi: prouerbium δοίδυξ αὔξει, de valde paruis: aut de iis qui non crescunt, inquit Chrysippus. de iis præterea qui parui manent, dictum fuit adagium. nam δοίδυξ paruus est & rotundus. Sed apud hunc in vulgaris exemplaribus malè legitur, ἐπὶ τῶν αὐξανομένων: pro ἐπὶ τῶν μὴ αὐξανομένων, vt apud Zenodotum habetur. Cæterum iam videmus falsum esse quod Erasmus ait, Chrysippum apud illos scriptores tradere, parœmiam istam dici solere in pusillos homunciones per ironiam. Nam primùm, Zenodotus ne meminit quidē prorsus huiusmodi expositionis, sed Aristophanis enarrator duntaxat: qui tamē authorē profert Chrysippū non huius, sed illius quā subiungit: fortasse ex Zenodoto eius authoritatem mutuans. Deinde ironiæ neuter mentionē facit vllam. Sed & illud miror, cur ex tribus explicationibus vnam duntaxat protulerit, quę apud Aristophanis scholiasten solùm habetur: reliquis duabus, quas & apud Zenodotum inueniebat, prætermissis. Ego contrà illā planè reiiciens (vtpote quæ δοίδυξ simpliciter exponere videatur potiùs, quàm δοίδυξ αὔξει) reliquas duas optimè conuenire dico: modò δοίδυξ non pro cochleari accipiatur, sed pro pistillo (quam receptam passim eius significationem esse, præcedēte annotatione docui) vt videlicet intelligamus iactari solitum adagium generaliter de iis qui non crescerent, & de quibus nihilo magis spes esset fore vt crescerent, quam de pistillo. Aut non generaliter de omnibus non crescētibus, sed de paruis, qui semper manerent parui, & quos crescere non magis possibile videretur quàm pistillum crescere possibile est. Aptissimè autem ad hyperbolen sumptū videtur pistillum: quia tantùm abest vt id possit crescere, vt potius decrescere & diminui attritu assiduo necesse sit. Planè igitur, meo quidem iudicio, adagium hoc è numero est eorum, quibus τὸ ἀδύνατον exprimitur: adeò vt si hic ironia constituatur, talis ironia intelligenda sit, qualis est in illis, Terra volat, Ipsi fontes sitiunt.

In loco, Inuidia Prouerbio, Vnicum arbustum haud alit duos erithacos. pag. 182. μία λόχμη ού τρέφει, &c.] Melius, meo quidem iudicio, hic interpretatus esset λόχμη, saltus (vt paulò pòst) quam arbustum.

In loco, Garrulitas. Prouerb. Larus. pag. 1916. κίπφος.) Cur hæc duo coniunxerit Erasmus, κίπφος λάρος, non intelligo. neque enim habetur apud Aristophanem, ὦ κίπφε λάρε: sed duntaxat, ὦ κίπφε. Ac etiamsi forent synonyma hæc nomina, vt Erasmus hic existimat, non tamen vtrunque ponendum esset. vt Sappho propter suam canoram poesin non dicitur luscinia philomela, sed vel luscinia, vel philomela. Quanquam suspicari possit aliquis, illum hæc duo nomina scripsisse, interposita diastole, tanquam optionem dantem nobis vtro vti vellemus. Sed vbi sunt duo nomina synonyma, eodem quo accommodatur vnum per metaphoram, non protinus accommodabitur & alterum. κίπφον igitur pro fatuo poni constat: vnde & κιπφώδεις ab Hesychio exponitur ἠπαρθέις, ἀπατηθέις: at verò, vt certum foret λάρον eandem auem vocari, tamen an λάρον & λαρώδεις eadem metaphora vsurpare possemus, incertum esset. Iam verò diuersas esse aues κίπφον & λάρον, ex Nicandri scholiaste liquet. ait enim: ὁ δὲ κίπφος, θαλάσσιον ἐστιν ὄρνεον παραπλήσιον λάρῳ. Quamobrem nomen λάρος, & quæ de eo afferuntur, ab hoc prouerbio aliena censenda sunt.

In loco, Arrogantia. Prouer. Sybarita per plateas. pag. 158. Συβαρίται διὰ πλατείας.] διὰ πλατειῶν, esset per plateas: at διὰ πλατείας, est per plateam.

In loco, Intemperantia. Prouerbio, Quæ sub alis fiunt. pag. 1050. In ijs rebus quæ sub ala fiunt, &c.] Mirum est formulæ loquendi tam peruagatę adeò peregrinam hic ab Erasmo afferri explicationē: mirumque, quomodo hanc ignorare potuerit, quę non longè & veluti ex recessu petita est, vt illa, sed quā prima fronte ipsa ostendunt verba: certiorem tamen illa, imò verò solam certam confessámque, & minime dubiam. Quænam est? Nimirum vt ὑπὸ μάλης πράξεις significet, in clancularijs ministerijs. eo quòd sub ala gestentur, quæ occultare libet. vt apud Synesium clypei ὑπὸ μάλης, inquit, ἐκρύπτον τὰς ἀσπίδας. apud Athenæum lapides, libro decimo: μόνος ἐμάχετο, λίθους ὑπὸ μάλης ἔχων, οἷς ἔβαλλε τοὺς ἰδίους τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ. apud historicos passim ξίφη, vel potius ξιφίδια. Sed & in hyperbole quadam prouerbiali Lucianus vsurpat, ὑπὸ μάλης κρύψειας, vt Synesius, ὑπὸ μάλης ἐκρύπτον. illius verba sunt: θᾶττον ἄν τις τὸν ἐλέφαντα ὑπὸ μάλης κρύψειας ἢ ἕνα κίναιδον. Hinc verò transfertur ad omnia quæ clàm fiunt vel dicuntur, aut etiam in animo occultantur. Sic vsi sunt cùm alij antiqui scriptores, tùm Demosthenes: vt in oratione πρὸς Ἄφοβον: ἀλλὰ μὴν οὐχ εἷς οὐδὲ δύο ταῦτ' ἴσασιν, οὐδ' ὑπὸ μάλης ἡ πρόκλησις γέγονεν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀγορᾷ μέσῃ πολλῶν παρόντων. Sic postea recentiores, vt Dion Cocceius: ἵνα γὰρ ὑπὸ μάλης τί αὐτῷ, ὦ Κικέρων, ἐπράχθη, ἀλλ' ἐς στήλας, ὡς καὶ αὐτὸς φῄς, πάντ' ἀνεγράφη. vt denique Plutarchus & Lucianus in iis qui ab Erasmo citantur hic locis. Neque enim Lucianus, siue Menippus apud Lucianū, quæ sit origo & sedes adulationis in hominis corpore, describere cogitat (qua de re viderint alij quàm rectè hic Erasmus philosophetur: adulantibus quidem certè pruritum aurium non rectè tribuit; qui eorum est qui sibi adulantes audiunt) nec de illa ex corpore extrahenda, & magno molimine auellenda hic agitur: sed duntaxat de deponenda quæ occultè circunferebatur. Admonuerat enim Mercurium Menippus, vt philosophum quendam ad Charonis cymbam accedentem vestem exuere iuberet: Nam multa, inquit, eáque ridicula sub veste occultari cōperies. Quum ergo is, Mercurij iussu, & eam & multa quæ sub ea latebant, arrogantiam, ignorātiam, impudentiam, iracundiam, luxum, interrogationes inexplicabiles, disputationes spinosas, nec pauciora his alia abiecisset: & tanquam omnibus quæ circunferebat, abiectis, eum iam nauim conscendere Mercurius iuberet: tum Menippus iterum commonefaciens Mercurium, ait: Rem vnam adhuc omnium ponderosissimam sub ala gestat, nimirum adulationem. Et hæc quidem quòd ad Luciani locum. Ad Plutarchum veniamus. dixerat is paulò ante ea quæ Erasmus profert verba, adulatores ad laboriosa & periculosa ministeria remisso animo esse, at in fœdis ac vilibus, ad omnia se offerre, pedibus etiam, si opus sit, proterendos se præbere. Hic addit, paucis interiectis: οὕτω δὲ καὶ ὁ κόλαξ, οὐ συνεκπονεῖν, οὐ συναποκινδυνεύειν, οὐ συναγωνίζεσθαι δεῖ ἀμφίβιος, μόνου τι καὶ σπουδῆς ἀπάσης ἀπολειπόμενος, ἐν ταῖς ὑπὸ μάλης πράξεσιν ἀπροφάσιστός ἐστι καὶ πιστὸς ὑπηρέτης, καὶ, &c. Quæ verba ita Latine reddit Erasmus, in ea quam edidit libelli huius interpretatione: Sic & adulator, quoniam nec in dicendo, nec in consulendo, nec in certaminibus ac periculis adesse potest amico, quippe ab omnibus laboribus omnique studio abhorrens: in negociis subalaribus, id est quæ ad voluptatem pertinent, nihil recusat, fidus amoris minister, & in adducendo, &c. Videmus ergo hic quoque illud loquendi genus Erasmum ita exponere (nam de cæteris non fideliter redditis, quale est illud, omni studio, pro omnibus seriis negociis, non est hic dicendi locus) vt sibi optimè in eius explicatione, tanquam certa & indubitata, constet. Atqui vel illud saltem scrupulum illi aliquē mouere debuerat, quòd Plutarchus, quùm enumeratione aliquot τῶν ὑπὸ μάλης πράξεων subiungit, inter eas recenset etiam aliquas quæ ad voluptatem nec pertinent vllo modo, nec pertinere videri possint. At omnes reuera sunt clancularíæ, id est, ad quas operam suam non coram omnibus, sed clàm commodat adulator: & ad quas is qui eius opera vtitur, se vti dissimulat, si non apud domesticos, saltem apud cæteros. quum amici officia contrà, veluti συνεκπονεῖν, συναποκινδυνεύειν, συναγωνίζεσθαι, eiusmodi sint, vt ea palàm conferre possit, nec metuat ne aut sibi qui confert, aut illi in quem confeRuntur, vllam ignominiam, vllumque dedecus, vbi fuerint diuulgata, afferre queant. Sed de hoc dicēdi genere satis multa, meo quidem, aliorum autem iudicio fortasse nimis multa iam dicta sunt. Quanquam qui paucioribus verbis absolui hæc disceptatio potuerit, non video. probanda enim quæ dicebam, mihi erant: ad id opus erat exemplis. Ad illa vulgaria Lexica Græco Latina remitti te debuisse dices fortasse, vt inde ea peteres. Quomodo? quum illa ipsa, suo more, ad hunc ipsum authorem, tanquam ἀξιοπιστότατον, de huius formulæ loquendi significatione remittant?

In loco, Adulatio. Prouerbio, Ficum cupit. pag. 69. Aristophanes in Vespis: σὺ δὲ σῦκ', &c.] In hoc tamen loco Aristophanis enarrator τρυφᾶν αἰτεῖς exponit, Delicatè vis viuere. Siquidem, inquit, qui edebant caryças (ἰσχάδας dicit) delicatè viuere dicebantur. Ac reuera hic filius à patre caryças postulabat. Cuilibe

ille respódet: Nequaquam profectò tibi eas emam. Nam quum mercedula mea vix mihi sufficiat ad comparanda quæ sunt necessaria, farinam, ligna, opsonium: tu ficus postulas. quasi dicat, cibos lautos. Quare, hic locus adferri non debuit ad probandam illam prouerbij explicationem, quæ nullo modo ei quadrat. Imò verò non pro parœmia accipi debent Aristophanis verba, sed duntaxat ad parœmiam allusionem habere dici possunt.

In loco, Fides, Prouerbio, Domesticus testis. pag. 609. Lucianus in Ioue Tragœdo: οἴκοθεν, *&c.*] Alienum est planè hoc exemplum ab eo sensu, quem prouerbio tribuit: ait enim, οἴκοθεν ὁ μάρτυς dici, vbi quis ipse sese laudat, quasi domi testem habeat, non aliũde adductum. Atqui in hoc Luciani loco, quum Iupiter dicit Herculi, οἴκοθεν ὁ μάρτυς, intelligit: Tu aduersus temetipsum testimonium pronuncias, Tu aduersario tuo argumenta in te ac nos omnes suggeris, Pro aduersario est quod ais, Quod tu dicis in suam rem vertet aduersarius noster Damis, Ipsemet profers quod aduersarij causæ seruiat. Hunc esse in illo Luciani loco, prouerbij huius sensum, si mihi non credis, lector, eum adi, ac diligenter expende: &, si alium quàm hunc mihi ostendes, χρυσοῦς, φασὶν, ἐν ὀλυμπίᾳ σταθήσῃ.

In loco, Obscuritas. Prouerb. Bœotica enigmatica. pag. 1379. Est bipes in terris, &c.] Legendum, οὗ μία φωνή: vt sit, cuius vnica vox.

In loco, Prudentia. Prouerbio, Acetum habet in pectore. pag. 1546. Nunc experiar, sitne acetum] Hic, acetum habere in pectore, non significat sapere, & aliquid astutiæ habere, vt explicat Erasmus: sed, acri vel acerba quadam seueritate præditum esse. Verba enim sunt Lydi pædagogi ad Philoxenũ, de cuius nimia erga filium indulgentia & clementia cõqueritur: quum posset contra, seuerum se & rigidum exhibens, eum à nequitia deterrere. Et huic expositioni consentanea est illa Philoxenis responsio: Eia Lyde, leniter qui sæuiunt, sapiunt magis. Cæterùm hic Plauti locus mendo non caret, meo quidem iudicio: ac fortasse, aceto, legendum fuerit. alioqui illa verba, Cor acre, veluti pro expositione posita videri possent.

Ibidem. Et hoc ipsum, Aceto perfundere, prouerbij speciem habet.] Atqui si prouerbij speciem habere hoc dictum concedamus, eàdem opera & illi Persiano,

--- *Aurem mordaci lotus aceto,*

aliisque huiusmodi locum inter prouerbia dare necesse erit.

In loco, Fides & Grauitas. Prouerbio, Venereum iusiurandũ. pag. 609. Prior versus non caret mendo.] Mendum id tolletur, ita legendo versum:

ὤμοσεν, ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα, τοὺς ἐρῶντι.

In loco, Bona fortuna. Prouerbio, Datyli dies. pag. 255. δακτύλου ἡμέρα.] Fateor ita legi apud Zenobium, quem Erasmus vult esse Zenodotũ: sed reperio non vno in loco citata hæc ex Alcæo verba: πίνομεν τί τὸν λύχνον σβέννυμεν, δάκτυλος ἁμέρα. Ad quæ alludens, vel potiùs, quæ mutuò sumens ab Alcæo quidam incerto nomine in Anthologia Græcorũ epigrammatum, ita clausit suum epigramma:

πίνομεν βάκχευ ζωρὸν πόμα· δάκτυλος ἀώς.
ἦ πάλι κοιμιστὰν λύχνον ἰδεῖν μένομεν;

Qui versus meliùs respondebunt Alcæi verbis, si ea ita legamus vt habentur alicubi apud Athenæum: τί τὸν λύχνον ἀμμένομεν: vt sit ἀμμένομεν, pro ἀναμένομεν. Esse autem longè diuersum adagij sensum, legendo δάκτυλος ἁμέρα, nemo non videt. Ac fieri potest, vt deprauata lectio commentitiæ explicationis ansam præbuerit. Horum Alcæi verborum memini & in meis in Anacreontem obseruationibus.

In loco, Vltio malefacti Prouerbio, Inest & formicæ & serpho bilis. pag. 1858. Formicæ inest sua bilis, &c.] Puto vocem χολὴ non pro bili, sed pro felle vsurpatam hic esse. & multò elegantius videtur fore, vt ex vno alterum intelligatur. quasi quis dicat: Quantũuis minuta sint animantia, formica & serphus (Latinè fortasse cossus) in eorum tamen corpusculo fel locum inuenit. Fel autem ita intelligetur, vt quum metaphoricè de homine dicitur.

In loco, Mansuetudo, Prouerbio, Mactata hostia lenior. pag. 1272. De spontaneis ac mansuetis, &c.] Tam crassus est hoc in loco error, vt ab Erasmo scripta esse ista, mihi persuadere non queam. Certè quicũque hoc scripsit, ignorauit quod, vt aiunt, ne puer quidem ignoret: nimirũ, Mactata hostia, ablatiuum esse absolutum, & significare, postquam mactata hostia fuerit: non autem à comparatiuo lenior regi. At quod ait de significatione verbi Macto, multos ignorare pueros existimo, iuuenésque senésque: quod tamen vereor ne plus quàm puerile comperiatur. Illud quidem certè si nõ puerile, saltem anile appellandum est, quòd inde natum esse putat, vt qui spectata essent virtute, Macti virtute vocarentur. siquidem bene nos grãmatici nostri docent, Mactus pro magis auctus vsurpari.

In loco, Mutati instituti, Prouerb. A Dorio ad Phrygium. pag. 1350. Neque sordidum ac molestum.] κακοῦργον non significat molestum, sed maleficum, improbè agentem.

Non videbor hominum, &c.] οὐ φανοῦμαι στρογγύλων λογάρια, non significat, Non videbor hominum rotundè loquentium verbula: sed, Non comperiar rotundare, vel rotundãs verbula. Nam στρογγύλων non est nomen, vt putauit, sed participium.

In loco, Timiditas. Prouerbio, Timidi nunquam statuerunt trophæum. pag. 1768. Timidi nunquam.) Paulò pòst reddit ἀθυμοῦντες, pauidi. Atque ἀθυμεῖν, non est timidum & meticulosum esse, sed animum despondere, non esse bono animo. quod non solùm timidis contingit, sed & audacissimis plerunque.

In loco, Vltio malefacti. Prouerbio, Adrastia Nemesis. pag. 1854. Ἀδράστεια μὴ ἀδῶς πᾶς.) Ex his nominibus νέμεσις & ἀδράστεια, varia sunt orta genera loquẽdi prouerbialia: quæ omnia hîc Erasmus non ponit. vsus autem eorum quæ ponit, quum sint diuersi, confundit. At ego quum ea confusa esse non possim aliter quàm distinguendo ostendere, id præstare conabor, simul nonnulla ex omissis, quæ mihi memoria suggeret, inserens: præsertim quum sciam apud Græcos scriptores ea passim occurrere, ideóque, illorum cognitionem eos lecturo longè maximam vtilitatem allaturam esse. Primùm igitur, ἀδράστεια νέμεσις quum dicitur coniunctim, ita vt νέμεσις sit proprium nomen, ἀδράστεια epithetum: tũc epithetum ἀδράστεια alii volunt ab Adrasto esse deriuatum, vt dicatur Nemesis Adrastea, quæ sortem Adrasti miro quodã modo gubernauit. quia quum solus inter duces ex bello Thebano euasisset, ἐνεμέσησε τὸ θεῖον (animaduerte verbum esse ab eadem origine) id est, inuidit diuinum numen. adeò vt ex posteris ducum qui apud Thebas ceciderant dictis Epigonis, Diomedes & Stenelus, ac reliqui seruati sint, solus autem is qui ab Adrasto erat oriundus,

vel, Adrasti filius, occubuerit. Alij autē epithetum ἀδράστεια ἐτυμολογοῦσιν à verbo ἀποδιδράσκειν, id est effugere. ἀπὸ τοῦ μηδὲν αὐτὴν ἀποδιδράσκειν, inquit Pausanias: id est, ex eo quòd nihil eam effugiat. vel, διὰ τὸ τῆς θείας δίκης ἀναπόδραστον: id est: quòd nulla sit vltionis diuinæ euitatio. Hæc ferè Eustathius. Habes autem apud Suidam locum istum, in quo cōiuncta sunt illa duo nomina: ἀδράστεια αὐτοῖς νέμεσις τιμωρὸς ὑπερόγκων καὶ ἀχαλίνων λόγων ἐπηκολούθησεν. quæ verba priusquam citet, dicit: ἀδράστεια νέμεσις, ἣν οὐκ ἄν τις ἀποδράσειεν. postquam autem citauit, subiungit: ἀδράστεια ἡ νέμεσις ἀπὸ ἀδράστου. At ego existimo, eos qui his duobus nominibus coniunctim vsi sint ἀδράστεια νέμεσις, potiùs ad Adrastum respexisse: & ita Adrasteā nemesin dixisse, vt Oresteæ furiæ alicubi dictæ leguntur. Vsurpari autem hæc verba de iis, qui à prospera fortuna in aduersam delapsi sunt, ait Zenobius: quæ expositio & apud Suidam habetur. Addit autem Erasmus, licere vti & in eos, quibus ob insolentiam commutationem fortunæ minamur: sunt minitantium huiusmodi potius genera loquendi, ἔστι τις θεὸς ἡ ἀδράστεια: &, ἡ ἀδράστεια ὁρᾷ ταῦτα. quæ duo in vnum coniungens Lucianus, dixit: ἔστι τις θεὸς ἡ ἀδράστεια, καὶ τὰ τοιαῦτα ὁρᾷ. Sæpe itē ἀδραστείας nomen præfantur dicto paulo exultantiori, vel insolenti, aut inuidioso, eius veluti deprecantes iram. sic chorus apud Euripidem, quum exultantiùs in Rhesi laudes vellet erumpere, præfatur:

> ἀδράστεια μὲν ἁ Διὸς παῖς,
> εἴργοι στομάτων φθόνον.

Apud eundem Rhesus huic suæ orationi paulo insolentiori,

> ξὺν σοὶ στρατεύειν γῆν ἐπ' Ἀργείων θέλω,
> καὶ πᾶσαν ἐλθὼν Ἑλλάδ' ἐκπέρσαι δορί.

præfatur, ---σὺν δ' ἀδραστείᾳ λέγω.

Sæpissimè autem huiusmodi locis adhibent hanc sermonis formulam oratores, ἀπείη ἡ ἀδράστεια. Lucianus: ὧν ἁπάντων (ἀπείη δὲ καὶ ἡ ἀδράστεια) ἐν τοῖς συλλογισμοῖς ἀποφράξαιμ' ἄν μοι δοκῶ τὰ στόματα. vbi animaduerte, ἀδράστειαν pro inuidia accipi. perinde est enim ac si dixisset, ἀπείη δὲ φθόνος: id est, Absit dicto inuidia. At Euripides in illis quæ modò protulimus verbis, vult ipsam deam Adrastiam inuidiā ab ore euertere. Quinetiāillud mirari qs possit, quomodo apud hunc poetam Rhesus suæ orationis arrogantiam velut præmolliens, dicat,

> ---σὺν δ' ἀδραστείᾳ λέγω:

id est, ad verbum, Cum Adrastea dico: at verò Lucianus præmolliens itidem suæ insolentiam, ita loquatur, ἀπείη δὲ καὶ ἡ ἀδράστεια: hoc est, Absit autem etiam Adrastea. Sed animaduertendum est, in Luciani loco ἀδράστειαν pro inuidia poni, vt dixi: at verò apud Euripidem pro dea Adrastea: & dici - σὺν δ' ἀδραστείᾳ λέγω, eo modo quo dixit Plato, ὥστε σὺν θεῷ εἰπεῖν, μηδὲν δεινὸν πάσχειν διὰ τὸ ὁμολογεῖν σοφιστὴς εἶναι. id est: Quod vtinam deo beneuolēte, vel deo propitio, aut cum bona dei venia dictum sit. Adeò vt σὺν δ' ἀδραστείᾳ λέγω, itidem interpretandum sit, Quod propitia Adrastea, vel, cum bona venia Adrasteæ dici à me volo. Odioso autem & acerbo dicto ita præfantur Adraste. Lucianus in Pseudologista: ἀλλὰ μὴν γὰρ ὑπὸ τῆς πενίας ἐλαυνόμενος ποιεῖς, ἀδράστεια φίλη οὐκ ἄν τινι ὀνειδίσαιμι συγγνωστὰ γὰρ εἴ τις λιμῷ πιεζόμενος, &c. Plato lib. De rep. 5. προσκυνῶ δὲ ἀδράστειαν, ὦ Γλαύκων, χάριν οὗ μέλλω λέγειν. ἐλπίζω γὰρ οὖν ἔλαττον ἁμάρτημα ἀκουσίως τινὸς φονέα γενέσθαι, ἢ ἀπατεῶνα καλῶν τε κἀγαθῶν καὶ δικαίων καὶ νομίμων. Iam verò illud, ἡ νέμεσις παρὰ πόδας βαίνει, explicatur his Luciani verbis, loquentis de quodam qui in ea vitia inciderat, quæ in aliis magnoperè damnauerat: καὶ ἐκεῖνό γε ἡ ἀδράστεια τοῦτο κατόπιν ἐφεστῶσά σοι ἐνδοκιμοῦντι ἐφ' οἷς κατηγόρεις τῶν ἄλλων, καθ' ὑφῆς. ὡς ἂν θεὸς εἰδυῖα τὴν μέλλουσάν σοι ἐς τὰ ὅμοια μεταβολήν. dixerat autem paulò antè: τὴν γὰρ νέμεσιν παρὰ πόδας εὐθὺς ἐπιστᾶσαν διέλαθες, φροντιστικῶς μὲν θρασυνάμενος πρὸς, &c. Illud obiter notandum est, videri esse finem versus illud prouerbiale dictum, vt legitur apud Suidam, si tantùm ex πόδας feceris πόδα, hoc modo: νέμεσις δέ γε παρὰ πόδα βαίνει. Appellant autem ἀδραστείας θεσμὸν siue νόμον, aut plurali numero νόμους, vltionem diuinam. Synesius in quadam epistola: ὁ γὰρ πρεσβύτερος καὶ κερδάνας, νόμους ἀδραστείας αἰδεῖσθαι, μὴ οὐχὶ μικρὸν τιμωρὸς ἀποδασασθαι τοῦ χαρισαμένου τὸ πολλαπλάσιον. Sic & Galenus accipit vtroque in loco, quem citat Erasmus, ἀδραστείας θεσμόν. Sed hoc animaduerti debet in priore, quod ait ineuitabile esse, idem & à Plutarcho & aliis dici, & quidem eodē verbo ἐκφεύγειν, aut simili διαφεύγειν vtentibus adeò vt videri possit fuisse dictum alicuius celebre, & fortasse etiam prouerbiale.

In loco, Diligentia. Prouerbio, Rursus fons. pag. 509. ἀγροῦ πυγή.] Atqui non πηγή scriptum reperitur, sed πυγή, id est nates. nec aliam scripturam præter hāc agnoscit Eustathius, qui ait, ductam esse à carneis natibus metaphoram: adeò vt nonnulli πυγὴν ἀγροῦ, id est nates agri, acceperint pro pinguissima parte agri (eo modo quo dicitur οὖθαρ ἀρούρης, id est, vber terræ:) alij prouerbialiter dictum putauerint de iis qui non solùm agro, sed cuiuis loco aut operi perpetuò assiderent: aliis de valde rusticis dictum esse placuerit.

In loco, Lautitiæ. Prouerbio, ὑπερμαζᾷν. pag. 1136. Vnde vulgari ioco dicebant ὑπερμαζᾷν] ὑπερμαζᾷν nō significat simpliciter, opiparè viuere: sed, supra modum opiparè vel delicatè. nam ὑπὲρ, excessum hic denotat: adeò vt nec egregias mazas, nec aliquid his etiam lautius sumi, hac præpositione significari existimandum sit.

In loco, Bona fortuna. Prouerbio, Ad satietatem vsque. pag. 1893. Iulius Pollux vas plenum appellat ἰσοχειλὲς, sine ἐπιχειλές.] Imò dicit: ἰσοχειλὲς μὲν, τὸ ἐπίμεστα· ὑπερχειλὴς δὲ, οὗ ὑπερβαίνει τὸ χεῖλος· ἐπιχειλὲς δὲ, τὸ ἐνδεές. alio loco: ἔστι δὲ ἰσοχειλῆ μὲν τὰ πλήρη· ἐπιχειλῆ δὲ τὰ κατωτέρω χείλους. insuper & alio: πλῆρες, ἰσοχειλὲς μεστόν, ἐπίμεστον, ἔμπλεων, ὑπέρπλεων, ὑπερχειλές. τὸ δὲ μικρῷ ἐνδεέστερον, ἀπλήρωτον, ἐπιχειλές. Vide vt apertè his tribus in locis ἰσοχειλὲς ab ἐπιχειλὲς distinguat, non, vt ait Erasmus, eandem vtrique significationem tribuat.

In loco, Votum. Prouerbio. Vtinam ita vt &c. pag. 552. Vtinam ita vt malè reperisti ius, & eicias malè.] ἔνθεσις non significat ius, sed bolum, id est, frustum rei esculentæ, quod in os inditur: vt in prouerbio, θετταλικὴ ἔνθεσις (omisso in hoc opere) & apud Antiphanem:

> ---ἀλλ' ὅταν τὴν ἔνθεσιν
> ἐντὸς ἤδη τῶν ὀδόντων τυγχάνῃ κατεσπακώς,
> τοῦτ' ἐν ἀσφαλεῖ νόμιζε τῶν ὑπαρχόντων μόνον.

In loco, Sera pœnitentia. Prouerbio, Ρυτὰ ἀνηρίθμ. pag. 1962. Nupriarum expers, &c.] Planè ἀπροσδιόνυσον esse hoc exemplum, animaduertet quisquis totum Horatij locum legerit.

In loco,

In loco, Absurda. Prouerb. Mercurius infans. pag. 36 ἑρμῆς ἀμύθητος: id est, Mercurius infans, &c.] At non ita vsurpatur ἀμύθητον, sed passiua significatione: pro, dictu impossibile, inenarrabile, ineffabile, immensum. Quare ἀμύητος potiùs legendum.

In loco, Execrandi. Prouerbio, In omni fabula. pag. 569. ἐν παντὶ μύθῳ.] Ita legisse Erasmum, apparet ex hac eius interpretatione, In omni fabula. Habetur tamen apud Zenodot. θυμοῦ: non μύθῳ.

In loco, Discriminis. Prouerbio, Apto opus est. pag. 521. τῦ στάλινυ δ' ἔσται: id est, Apto est opus.] δ' ἔσται impersonale verbum nō est: ideò vertendum fuit, Opus habet, indiget. subaudi, hic vel ille.

In loco, Inanis opera. Prouerbio, Humi haurit. pag. 812. Apparet dici posse, quoties exhausta copia, nō multum superest quod haurias.] At Zenodotus hoc prouerbium iis annumerat, quæ in aggredientes impossibilia iactari solent. & vel tacente Zenodoto, hunc sensū ipsa verba præ se ferūt. quomodo enim liquorē aliquem, qui sit in superficie terræ, hauriemus? certe ab humo extet aqua necesse est, vt eam haurire possimus. Erasmus tamen putat hoc dici, quia nihil est quod ab imo putei fundo haurias, si is siccus sit. Atqui non solùm ab imo putei fundo nihil haurire possis, sed ne à medio quidem puteo, si is siccus sit.

In loco, Veneficia. Prouerbio, Ardens vestis. pag. 1972. αἴθεις πέπλος.] Nō video quomodo αἴθεις πέπλος significare possit ardens vestis: quum αἴθεις verbum sit, non autem participium, nec nomen. Si sublata litera σ, leges αἴθει πέπλος, sonabunt hæ voces, Ardet vestis. Itidem αἴθεις ἐν πέπλῳ nō significat, Ardens vel incensus in veste: sed, Ardes vel incenderis: accipiendo αἴθειν pro passiuo αἴθεσθαι.

In loco, Profusio. Prouerbio, Drachma grando. pag. 1532. δραχμὴ χαλαζῶσα. Missilium mos, &c.] Sensum verborum Zenodoti non est assecutus, alioqui tamen minimè obscurum. ea sunt: ἐπὶ τῶν Διοφάντου τὸ θεωρικὸν ἐγένετο δραχμή. ἐπεὶ δὲ ἔπεσε χάλαζα τότε ἀπὸ τῦ ἀέρος, χαλαζῶσαν αὐτὴν ἐπέσκωπτον: id est: Sub Diophanto theorica pecunia fuit drachma: quum autē grando è cœlo tum cecidisset, eam drachmam per iocum appellabant grandidantem. Hæc Zenodotus. à quibus Erasmus, vt videmus, longè discedit: dum ea suo commento adaptare vult, non animaduertens se ab eo quem authorem citat, planè dissentire. Illud enim commentus est de drachma theatrali præmio, eam, velut grandinis in morem, in populum spargi solitam. Quibus adiungit, tanquam ex Zenodoto: Vnde si quando grando accidisset, per iocum aiebant, Drachma grandinans: quum Zenodotus non dicat ipsam grandinē appellatā Drachmam grandinantem, sed viceuersa drachmam vocatam fuisse grandinantē, quòd fortè fortunà, dum ea in theatro distribuebatur, grando de cœlo cecidisset. Quod perinde est, meo quidem iudicio, ac si drachmam sanguinolentā vocassent eam, quæ dum singulis diuideretur, exorta cædes & fusus sanguis fuisset. Sed Erasmus, quum hæc verba, ἐπεὶ δὲ ἔπεσε χάλαζα τότε (id est, Quia autem cecidit grando eo tempore) interpretaretur, Siquando grando cecidisset, non mirum est si dictum sequens inuerterit. Cæterùm quod ad vocem θεωρικὸν attinet, nescio cur præmium theatrale interpretetur: quum potiùs veluti stips quædam fuerit. Item ἐπὶ Διοφάντου malè vertit, A Diophanto institutum: quum significet, Sub Diophanto, Tempore Diophanto, Tempore Diophanti. vt si diceretur, ἐπὶ ἄρχοντος Ἀθήνη-σι Διοφάντου. Sed apud Zenodotum mendosè scriptum est, ἐπὶ τῶν Διοφάντου: pro, ἐπὶ τοῦ Διοφάντου, aut sine articulo, ἐπὶ Διοφάντου, vt apud Hesychium. Apud Suidam autem ἐπίχει pro ἔπεσε: item χαλαζῶν, pro χαλαζῶσαν malè legitur. Quanquam cum ἐπίχει sensum aliquem esse haud nego: sed eum loco minimè conuenire existimo. & πίπτειν ἀπὸ τοῦ ἀέρος, dicitur: ἐπίχειν ἀπ' τῦ ἀέρος, nequaquam.

In loco, Garrulitatis. Prouerbio. Leuissima res oratio. pag. 685. Κουφότατον πρᾶγμα λόγος: id est, Leuissima res, oratio.] Minimè verò Synesius propter hæc sola verba, dixit, τοῦτο δὴ τὸ λεγόμενον: sed propter hæc omnia, λόγου κουφοτάτου πράγματος βαρυτάτην ζημίαν. cuius dicti Plutarchus etiam authorem citans Platonem, ait: διὸ κουφοτάτου πράγματος, ὥς φησιν ὁ Πλάτων, λόγου βαρυτάτην ζημίαν τίνουσιν. & in eo ipso quē hic ex Platone citatur loco, non legimus, διὸ τε κοῦφοι καὶ ἐπάλλοι λόγοι: sed, κούφων καὶ πτηνῶν λόγων βαρυτάτη ζημία. Nō dubium est ergo, quin prouerbium cuius meminit Synesius, constet his aut synonymis verbis: κουφοτάτου πράγματος λόγου βαρυτάτη τιμωρία. id est: Leuissimæ rei sermonis grauissima pœna. Omisit tamen vocabulum λόγου, vtpote de quo perspicuum esset hic agi (quum præcessisset, προπετὴς ἄνθρωπος γλῶτταν) & de quo celebrari dictū illud foret notissimum. Cæterùm animaduertendum est, huic dicto non parum addere gratiæ eam quæ est inter κουφότατου & βαρυτάτη antithesin. quam & alibi seruauit, de ipso sermone aliud quiddam dicens, non longè ab illa prouerbiali sententia remotum. sic enim libro De legibus vndecimo loquitur: πρῶτον μὲν ἐκ λόγων, κούφου πράγματος, ἔργῳ μίσῃ τε καὶ ἔχθραι βαρύταται γίγνονται: Antithesi vsum hic esse dico? Imò verò duabus est vsus quum enim dixit, ἐκ λόγων ἔργῳ ἔχθραι βαρύταται: ad illud loquendi genus allusit quod passim est obuium, ἔργῳ καὶ οὐ λόγῳ.

In loco, Frustrata spes. Prouerbio, Murem ostendit pro leone pag. 664. Μῦν ἀντὶ λέοντος ἀπέδειξε.] Quin potiùs ita vertisse & explicuisse hoc prouerbiū debuit Erasmus, Murē pro leone reddidit: vel, Ex leone murem effecit. Prouerbiali schemate dictum: pro eo quod est, Eum qui leoninam quandam ferociam præ se ferebat, reddidit mure non minus placidum: vel: Eum qui, tanquam leo quidam, formidolosus aliis esse volebat, reddidit mure nihilo formidabiliorem. Vide proximè sequentem annotationem.

Ibidem. Deinde murem pro leone exhibuit scelus.] Per transennam certè, quod aiunt, hæc Synesij verba strictim aspexerat Erasmus. alioqui enim ea neque ita interpretatus, neque talem in iis metaphoram esset imaginatus. Loquitur enim Synesius de Andronico, homine superbia incredibili prædito, & effrænem vsurpante potentiam. cuius tamen Iulius ita impetum retuderit, audacter eum conuiciis proscindendo, vt illum ex leone murem reddiderit. vnde & subiungit, Iulium Andronico vti tanquam vili mancipio: vtpote qui ne in angulis quidem aduersus dominum vel sursum elàm ede re audeat. Dicit autem Andronicum à Iulio redditum esse ex leone murem: pro eo quod est, ex ferocissimo placidissimū, vel ex formidabili supra modū, vt quidē videbatur, mure nihilo magis formidabilē. Fortasse enim ad vtriusq; bestiæ morsū allusit: perinde ac si dixisset, Andronici morsū ex leonino quodā (qualē videlicet ille præ se ferebat) redditū fuisse à Iulio murinū. At Erasmus ita interpretatur,

quasi κάθαρμα nominatiuus sit, non accusatiuus: & non Andronicus, sed Iulius vocetur scelus, id est, vir sceleratus: qui dicatur murem pro leone exhibuisse, hoc est, ingentia pollicitus, & fortia, longè diuersa exhibuisse. Quorum dictorum ne vmbram quidem apud Synesium quisquam reperire queat.

In loco, Asperitas. Prouerbio, Difficilis vir. pag. 185. Forsan & innocuum culpet vir saeuus & acer.] Possit aliquem impellere in errorem hæc interpretatio: vtpote qui eam legens, existimaturus sit Homerum dicere, Quisquis est vir sæuus atque acer (ita enim vertit δεινὸς) ille fortasse etiam innocuum culpare possit. quum Homerus non generaliter de quolibet viro qui sit δεινὸς, hoc dixerit: sed de certo quodam, nimirum de Achille. imò verò quum ne cohæreat quidem apud eum δεινὸς cum verbo αἰτιόωτο, id est culpet: sed diastole interposita ab illo disiungatur, idque in vulgatis quoque editionibus: verùm post οἷος ἐκεῖνος nullam habent, quum tamen ibi quoque opus ea esse putem. vt ita dicantur hæc veluti concisim: Ipse probè nosti qualis illa sit: nimirum est vir acer: adeò quidem, vt fortasse (vel potius statim) etiam culpa vacantem culpaturus sit. Itidem Cicero versum Homericum vsurpans, δεινὸς ἀνὴρ cū αἰτιόῳτο non coniungit. Sic enim ait libro Epistol. ad Atticum 13. Volo Varronem, præsertim quum ille desideret. sed est, vt scis, δεινὸς ἀνήρ· τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο. Perinde est enim hic sine dicas, Sed est, vt scis, δεινὸς ἀνήρ: siue, Sed est δεινὸς ἀνήρ, vt scis: τάχα κεν, &c. Cæterùm an in prouerbium abierit hic versus, sicut & proximè sequens, alij viderint. De hoc sanè dubitare nemo possit: at illum cur à Cicerone vsurpari dicamus prouerbialiter, potiùs quam aliquot alios, quos passim in eodem epistolarum volumine, suo sermoni inserit? Lucianus quidem certè, quum dicit, ἀναίτιον δ' οὐκέτι μοι, καὶ τὸν ποιητὴν, αἰτιᾶσθαι αὐτὸν, prouerbij locum hæc verba occupare non vult, meo iudicio.

In loco, Contemptus, Prouerbio, Minùs de istis laboro, quàm de ranis. pag. 352. Nihil omnino ad nos pertinere negocium.] Vel potiùs, nihil omnino nos curare negocium. nam οὐδὲν μοι μέλει τούτων, non significat, Hoc ad me non pertinet: sed, Hoc nihil curo. Diuersa autem hæc esse constat: quum multi non curēt quæ ad se vel maximè pertinent: contra verò curæ habeant aliena, & ad se nihil pertinentia. Cæterùm ita efferendo prouerbium vt hic habemus, μέλει μοὶ τῶν τοιούτων οὐδὲν ἧττον τῶν ἐν τοῖς τέλμασι βατράχων, superuacaneum videtur esse οὐδὲν. certè apud Iulianum Misopogone in Osore barbarum, ita planè effertur vt hic (& inde fortasse Suidas descripsit) sed absque hoc aduerbio ἧττον. Sic enim ille: πάντες δ' ὑπὲρ τῶν ὀρχηστῶν καὶ τῶν θεάτρων. οὐχ ὅτι τοὺς ἄλλους διοσηµεῖ τούτων, ἀλλ' ὅτι μέλει μοὶ τῶν τοιούτων ἧττον ἢ τῶν ἐν τοῖς τέλμασι βατράχων. Suspicor autem duplicem lectionē causam huius erroris præbuisse: quòd videlicet quū legeretur, μέλει μοι τῶν τοιούτων ἧττον, item (resoluendo ἧττον in οὐδὲν μᾶλλον) sic, μέλει μοι τῶν τοιούτων οὐδὲν μᾶλλον τῶν, &c. posita fuerit vna lectio, nimirum cum ἧττον, simúlque ex duobus vocabulis in quæ resolutum fuerat ἧττον, videlicet οὐδὲν μᾶλλον, remanserit alterum. Certè si velimus lectionem quam habemus, interpretari ad verbum, sensus erit contrarius, nimirum hic: Non minor est mihi rerum huiusmodi cura, quàm ran. &c. Vnum duntaxat video effugium, si videlicet hæc duo, οὐδὲν ἧττον, non coniungamus, sed alterum ab altero hypodiastole disiūgētes, dicamus, Nihil curo res istas: minus, inquam, curo quàm ranas palustres. Sed post οὐδὲν, ponendo ἧττον τῶν, &c. oratio decrescer. nam qui sibi nullam omnino rei alicuius curam esse ait, plus dicit quàm qui, per comparationem loquens, rem quampiam sibi minori curæ esse quàm hoc vel illud, dicit. Nisi fortè aliquis hyperbolen id excusare putet.

In loco, Intemperantia. Prouerbio, ἱππομανεῖν. pag. 1049. ἱππομανεῖν.] Si attentiùs Aristotelis verba expendisset, mulieres virosas non ἱππομανεῖν dici (quale enim illud esset, virosam fœminam ἱππομανεῖν: id est, equi coitū insanè appetere?) sed ἵππους, id est, equas, probroso nomine appellari animaduertisset. Ait enim: ἐπὶ τὴν βλασφημίαν τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐπιφέρουσι τὴν ἐπὶ τῶν ἀκολάστων περὶ τὰ ἀφροδισιάζειν. id est: Nomen ipsarum, (equarum videlicet) ad cōuicium in libidinosas mulieres torquent. At nomen equarum Græcis non est ἱππομανεῖν, sed ἵπποι. Igitur mulier virosa dicetur ἵππος, non ἱππομανεῖν. quod videlicet vt equa ἱππομανεῖ, id est, ad furorē vsque coitum equi appetit: ita etiā ipsa ἀνδρομανεῖ, id est, insanit præ desiderio consuescendi cum viro. Absit enim vt mulieres libidinosas suspicemur ἱππομανεῖν. nisi fortè quæpiam inueniatur monstrosa libidine percita. possit enim ea ἱππομανεῖν, itidem vt Pasiphaë ταυρομανεῖ, si credere dignum est. Sed & hoc secum pugnat, virosam fœminā ἱππομανεῖν. perinde est enim ac si dicas, ἀνδρομανοῦσαν fœminam ἱππομανεῖν. Cæterùm notandum est, hinc esse quòd Græci meretricem perditæ & inexpletæ libidinis ἱππόπορνον nominarunt: non, vt quidam grammatici nugāgantur, quòd ἵππος in hoc vocabulo, vt & in aliis nonnullis, ἀντὶ τοῦ μεγάλου accipiatur. Locum autem Alciphronis, in quo vocem illam vsurpat, ex Thesauro nostro pete.

In loco, In stupidos. Prouerb. Ouium mores. pag. 1017. Προβάτων ἦθος.] Etsi Aristophanis enarratori assentior, προβατίου βίον exponenti μωροῦ καὶ ἀνοήτου, tamen προβάτων ἦθος, id est, ouium mores, non minùs in bonam quam in malam partem interpretari nos posse existimo: de simplicibus videlicet ac placidis. Nā & inter cætera hoc ait Aristoteles, quod omnes vsu compertum habent, ouem διαφέρειν καὶ πραότητι: & apud Suidam, ἄμνοι τοὺς τρόπους, ἀντὶ τοῦ πραεῖς ὡσανεὶ, ἁπλοῖ, ὡς οἱ κριοὶ ἢ μαλακοί. & apud Aeschylum προβατογνώμων, pro ἁπλοῦς & ἄκακος τὴν γνώμην, positum reperi, in Agamemnone, pag. 200. meæ editionis.

In loco, Similitudinis. Prouerbio, Conto nauiga pag. 1651. Conto nauigare dicebantur, qui sic rebus vterētur, quemadmodum vti conueniebat.] Videant viri docti, annon sit alius sensus huius prouerbij, Conto nauigare. Leguntur enim apud Ammianū Marcellinum lib. 18. hæc verba: Non contis, nec remulco, vt aiūt (id est, non flexiloquis ambagibus, vel obscuris) sed velificatione plena in Rempublicam ferebatur. Ex quo loco perspicuum mihi videtur esse, eos qui cōtis nauigarent, id est, quorum nauis contis propelleretur, non expedite, sed lentè solitos nauigare. Vnde per metaphorā conto vel contis nauigare rectè dicetur, meo quidem iudicio, qui non cum summo conatu & omni virium contentione, nec quāta potest celeritate, sed pedetentim & sedato nisu negocium aliquod agit: aut qui vires quidem omnes adhibet, neruósque intendit omnes, ac festinat quantum potest: non multum tamen promouet, sed lētos progressus

progressus facit. Aut breuius, Qui aliquod negociũ lente & paulatim, non celeriter nec efficaciter agit: aut quòd nolit, aut quòd non possit. Vt autem contos & vela videmus hic opponi: sic remos & vela Cicero inter se opponit, paulò tamen diuerso sensu, libr. Tusc. quæst. 4. ita loquens: Quærebam igitur vtrum panderem vela orationis statim, an eam antè paululum dialecticorum remis propellerem. id est: Vtrum oratione libera & expedita statim de re proposita disputarem, an verò ad eam disputationem pedetentim accederem, molestis illis & laboriosis partitionib. ac diffinitionibus priùs explicatis. Opponit enim hic Cicero laborem & tarditatem quæ est in remigando, facilitati & celeritati velificationis. At Ouidius cùm ait, Difficile est tamen dicere, remis ne an vento hic vti debeas: perinde est, vt opinor, ac si verbis Horatianis (quæ & ipsa habent allegoriam) dixisset, altúmne vrgere an litus premere debeas. in alto enim potius quam in litore panduntur vela. vnde ille apud Virgilium:

Litus ama, & læuas stringat sine palmula cautes.
Altum alij teneant. --

His autem verbis, Altumne vrgẽdum, an litus premendum tibi sit, significaret Ouidius, an intra humilia loca te continere, an excelsa & augusta petere oporteat: an tibi satis esse debeat si a populo excipiaris, an principem ipsum adire, & vt te excipiat rogare debeas. Alloquitur enim poeta librum suum, quem Romam mittit: cui quum hæc, inter cætera, dixisset:

Forsitan expectes, an in alta palatia missum
Scandere te iubeam, Cæsareámque domum:
Ignoscant augusta mihi loca, &c. ---

versibus aliquot interiectis, quibus cur loca illa reformidet, exponit: hos subiungit:

Ergo caue liber, & timida circumspice mente
Vt satis à media sit tibi plebe legi.
Cum petit infirmis nimium sublimia pennis
Icarus, Icariis nomina fecit aquis.
Difficile est tamen hic remis vtaris, an aura,
Dicere. consilium résque locúsque dabunt.

Nam hisce duobus postremis carminibus in dubium reuocat quod modò dixerat:

Vt satis à media sit tibi plebe legi.

Quanquam, inquit, quem cursum tenere debeas, pro re nata deliberabis. Perinde ac si diceret: Nihili certi tamen possum statuere, an timide intra humilem locum te continere, & quòd a media plebe legaris, boni consulere, an cursu audaciore ad ipsum vsq. principẽ contẽdere oporteat. Vnde & sequitur:

--*Adi* (ipsum videlicet Cæsarem)
Si poteris tradi vacuo: si cuncta videbis
Mitia: si, &c.

Et mea quidem de hoc loco sententia hæc est. At is cuius extant in illum librum commentaria, Remis an aura, exponens, ait: Tuo an alieno auxilio, vel Odio an fauore, aut (quod magis placet) difficultate adeũdi imperatoris, an facilitate? Ita ille: qui, quàm bene sentiẽdo, à me dissentiat, aliorum esto iudiciũ. Neminẽ certè existimo esse, qui absurdè illud à poëta dictum iri non perspiciat, Difficile est tamen dicere odióne an fauore, vel vtrum difficultate adeũdi imperatoris, an facilitate vti debeas. Sed enim (dicet fortasse quispiam) vtaris non pro vti debeas, sed pro vsurus sis, videtur accepisse is qui hãc explicationem attulit. Atqui vtaris, linguæ Latinæ consuetudinem sequendo, accipi ita vix potest. Esto tamen sic accipi, quid spectãtes, remorũ appellatione odium intelligere possemus? Deinde cùm præcedẽtib. versibus declaret suam cymbã horrere Cæsaris adire palatia, ideóque timida mente circunspiciendum ipsi libro, vt satis sit illi à media legi plebe: cõsiderẽt omnes, quomodo illis cõsentanea subiũcturus sit, ita loquẽs: Difficile est tamẽ dicere, postquã illuc veneris, odióne an fauore Cæsaris sis vsurus: vel, facilémne an difficilẽ aditũ ad ipsum Cæsarẽ sis habiturus: verùm ibi pro re nata & pro tẽpore cõsilium capere poteris. Hactenus de hoc loco: quẽ ideò citaui, vt cũ Ciceroniano conferrẽ: cum vtroq. autẽ illũ Ammiani cõferre possẽ. Sed aliquis scire velit, an perinde sit siue dicamus, Cõtis aut cõto nauigare: siue, Remis aut remo nauigare. Ego nullum aliud discrimen esse puto, quàm quòd remo nauigare, generalius dici possit: conto nauigare is videatur dici, qui minore quopiã nauigio vtatur, illud conto propellẽs. nam κοντωτὰ πλοῖα minora esse nauigia (qua de re Lazarus Baifius nõ admonet) ex Appiano satis cõstat. Cęterùm quod ad locũ Ammiani attinet, in eo Nõ contis, nec remulco, in recẽtioribus editionibus legi scio: at priores hanc lectionem habuisse, Non contis, nec ramulis, ipse Erasmus ostendit: vbi pro ramulis reponendũ censet remulis, vt videlicet diminutiuum sit à remus. At ego doctos viros rogo, vt etiã atque etiã expẽdant, an nõ potiùs palmulis, quàm remulis aut remulco reponi debeat. Iam verò cùm ex hoc Ammiani loco probare conatus sum alium hoc adagiũ sensum præ se ferre, quàm eum quẽ Erasmus affert, etiã à Suida (cuius tamen verbis nec ille prorsus insistit) dissentire me nõ fui nescius. Sed viderit Suidas (si modò eius exẽplar eo loco deprauatum nõ est) quò respiciens, dixerit: κοντῷ πλεῖν, παροιμία, ἤγουν προσηκόντως ζῆν. fieri enim potest vt occulta quæpiã sit huius explicationis ratio. Erasmus certè huius suæ expositionis (Conto nauigare, esse vitæ genus suo accõmodatum ingenio sequi) rationem reddere futilẽ mihi videtur: ideò videlicet illud prouerbialiter dici, quòd contus ad nullum alium vsum sit accommodatus, quàm ad nauigationem.

In loco, Infortunij. Prouerb. Cilicium exitium. pag. 1929. κιλίκιος ὄλεθρος.) Hic Cilicij duces pro Ciliciis hircis positi sunt, nescio magísne periculoso errore, an ridiculo. Suidas: Κιλίκιος τράγος, ὁ δασύς. τριχῶν γὰρ ἐν Κιλικίᾳ γίνονται τράγοι. ὅθεν καὶ τὰ ἐκ τῶν τριχῶν συντιθέμενα, κιλίκια καλοῦνται. Hesychius: Κιλίκιοι λέγονται, ὅτοι ἀναφέρονται εἰς κύρβασιν ἢ ἱμάτιον, οἱ τράγοι δασεῖς· καὶ τὰ ἐκ τριχῶν συντιθέμενα, κιλίκια. Sed vnde ἐκ τράγων στρατηγοὺς, id est, ex hircis imperatores seu duces, factos esse dicemus? Ego errorem hunc natum esse ex aliquo exemplari suspicor, in quo τάγοι pro τράγοι, omissa per incuriam vna litera, scriptum esset, Credibile est enim, lectorem quempiam, cùm τάγοι nihil significare videret, accentu in priore syllaba collocato, eum in posteriorem retrahendo, fecisse ταγοὶ ex τάγοι. Deinde vel eum ipsum, vel alium qui postea superuenerit, vocẽ hanc στρατηγοὶ illi ταγοὶ (vtpote raræ & obscuræ, atque adeò poeticæ) pro explicatione superscripsisse, aut certè eregionẽ illius adscripsisse. Errores ex eodem fonte ortos in variis libris deprehendi non paucos: vnde fit vt de hoc minùs dubitem, quin hanc originem habuerit: ita tamen vt aliis dubitare per me liceat.

In loco, Vis iniusta. Prouerbio, Centauricè. pag. 1817. *Quis ostium pulsanit ita centauricè.*] ὡς κενταυρικῶς,

cum præcedenti verbo ἐπάταξεν non iungitur, sed cum sequenti ἐσήλατο. vt sit: Quis ostium pulsauit? quàm centauricè insiliit quisquis is est. Admiratiuè igitur positum ὡς non pro οὕτως.

In loco, Frugalitas, Prouerbio, Cilicij imperatores, pa. 656. Vnde & κιλικίζειν dicuntur, &c.] Errorem in Hesychij exemplaribus satis per se grauem auget Erasmus, quum dicit: Vnde (id est à qua voce κιλίκιοι, quæ robustos, sordidos & magnos significat) & κιλικίζειν dicuntur, qui prauis sunt moribus. Nemo est enim qui hanc deductionem considerans, quemadmodum hoc verbum, ita etiam illud adiectiuum nomen de hominibus dici non existimet. Atqui de panibus dictum esse ab Hesychio, postquam vnam eius vocem correxero, comperietur. Corrigam autem ex authoritate Athenæi, cuius verba commodùm mihi in mentem venerunt, dum in ea emendanda non parum, vt ingenuè fatear, laborarem. Ea vox est ἁδροί, quam perperam esse positam contendo, pro ἄρτοι. vt ita legatur hic Hesychij locus: κιλίκιοι ἄρτοι, ῥυπαροί, μεγάλοι. Sic enim Athe. lib. 3. Πλάτων δ' ὁ κωμῳδοποιὸς ἐν νυκτὶ μακρᾷ τοὺς μεγάλους ἄρτους καὶ ῥυπαροὺς κιλικίους ὀνομάζει διὰ τούτων, κᾆτ' ἄρτους δὲ πελαμύδος μὴ τῶν καθαρυλλῶν, ἀλλὰ μεγάλους κιλικίους.

Ibid. Memorantur κιλλικύριοι &c.] Non κιλλικύριοι, sed καλλικύριοι, hi appellantur à Suida & cæteris, & ab ipso Erasmo col. sequente: nec quicquam ad hoc prouerbium pertinent. Sed nec illud, Κιλλικῶν ἀγαθά, quicquam cum prouerbio de quo agitur, commune habet. Illam autem explicationem τῶν κιλικίων λόγων, aliis excutiendum relinquo.

In loco, Proprij commodi studium. Prouerbio, Ciuitates ludimus. pa. 1538. Allusit ad hoc prouerbium Plato.] Allusisse ad hoc prouerbium videri posset, si ita scripsisset, ἀλλ' ἡ πόλις ἡ τῶν παιζόντων. sed quum sit τὸ τῶν παιζόντων, id est, quemadmodum vulgò dicũt ludentes: hic certè ludentes significat potius iocantes, meo quidem iudicio (vt passim quum dicitur, τοῦτο δὴ τὸ παιζόμενον: & ὡς φασιν: vel, ὡς λέγουσιν οἱ παίζοντες) quam refertur ad ludentes ludum illum πόλεις. Nam etiamsi allusionem hanc ipsa orationis forma facillimè admitteret, tamen an satis sententiæ quadraret, considerandum esset.

In loco, Mansuetudo, Prouerbio, Cera tractabilior. pag. 1274.] εὐπλατίστερος, tractabilior exponi non potest. nam à πλάτος εὐπλατὴς deducitur, & valde latum seu peramplum sonat: vt ἀπλατής, εὐπλατίστερος, latitudinis expers, ab eodem substantiuo deriuatum. Sed ευπλατίστερος, accommodando genitiuo κηροῦ, interpretandum esset, Cera dilatabilior (si hoc vocabulũ liceret vsurpare) id est, qui faciliùs quàm cera dilatatur. Quanquam non placet hæc lectio: ac legendum puto, εὐπλαστότερος. nam cera arbitrio formari ac fingi potest.

In loco, Contemptus, Prouerbio, Bos Homolottorum. pag. 343. βοῦς ὁμολοττῶν.) Qui nam sint illi Homolotti, diu multúmque licet quæras, lector, non inuenies: nec Homolottorum mentionem factam à Zenodoto reperies (quod Erasmi pace dictum velim) sed Molottorum. Quid igitur Erasmo deprauationis occasionem præbuit? Articulus ὁ non bene à genitiuo μολοττῶν disiunctus. quum enim legendum sit, βοῦς ὁ μολοττῶν, legit ille βοῦς ὁμολοττῶν. En quàm leuis res quàm grauis erroris causa extiterit.

In loco, Malum accersitum, Prouerbio, Arcadiam me postulas pag. 1253. Arcadiam me oras, &c.) Vertit, Haud dabo quicquam: non animaduertens particulam τι hîc esse παραπληρωματικόν, vt sæpe apud scriptores etiam prosæ orationis. Debuit enim vertere, Haud dabo, vel subaudito vel expresso relatiuo pronomine illam, siue eam. Apud Suidam legitur ὅτι γε, apud ipsum Herodotum οὔτοι. quam lectionem sequens Erasmus, in errorem non incidisset. Quinetiam penultimum ipsius oraculi versum hanc interpretationem apertè refellere, perspicere poterat, si animum attendisset. Est enim huiusmodi:

> Δώσω τοι τεγέην ποσσίκροτον ὀρχήσασθαι.

Cæterùm huius prouerbij vsus ex Libanio cognosci potest, cuius hæc verba sunt in epistola ad Acacium, quæ est 40. in veteri codice: δοκεῖς δέ μοι σὺ καὶ τὴν ἀρκαδίαν αἰτεῖ δεῖς πάρρησίᾳ, μὴ ἂν εἰπεῖν, οὔτοι δώσω, δύναιο λέγειν ὤν. Item in quadam ad Maximum, quæ est 201. ἀρκαδίαν σε αἰτῶ μέγα αἰτῶ. τὸ δ' ἀκροτελεύτιον μεταθεὶς, ἐρῶ ὅτι δώσεις. πολλὰ γὰρ δὴ καὶ ὅτερα δέδωκας μείζω τῆς ἀρκαδίας, ἐοίκα, &c. Non dubium est autem, quin & penultimum versum eleganter proposito nostro accommodare possimus. verbi gratia, si quod a nobis petitur, recusantes, aliud eius loco, minus tamen, daturos nos polliceamur: eleganter dixerimus, ἀρκαδίαν μ' αἰτεῖς, οὐ δώσω, τεγέαν δ' ἀντ' αὐτῆς δώσω. Sed ego nescio quo modo argumenti mihi propositi fines egredior.

In loco, Absurda, Prouerb. Mare è Fossa aquam. pag. 59. Simile illi, βῶλος ἀρουρα.] Lege potius, βῶλος ἀρούρᾳ: id est, Gleba aruo.

In loco, Festinatio præpropera, Prouerbio, Muscum demetere pag. 587. ἀμνία θερίζειν.) Corruperit ne hoc prouerbium Erasmus describendo, an ex libro in quo corruptum haberetur, descripserit, nescio. vtut sit, insigniter profectò scriptura in eo deprauata est. Nam Eustathius, postquam dixit, Σημειοῦται δὲ καὶ ὅτι τοῦ ἀμνοῦ καὶ θηλυκὸν ἡ ἀμνὸς, προβάτου αὐτὸ μέσον τῇ ἡλικίᾳ, καὶ ὅτι ἀμνὸς ἐνιαύσιον ἄρνα δηλοῖ: addit, καὶ ὅτι, παροιμία, ἀμνᾶν, τὸ θερίζειν, ἐπὶ τῶν ἐκ διαλείμματος τιμωρουμένων. τὰ γὰρ ἄρνια ἐν τοῖς ἔαρι ἄκαρπα ἐστιν. Et Hesychius, ἀμνᾶν, τὸ θερίζειν. Prouerbium igitur vnica effertur voce, ἀμνᾶν. quod additur τὸ θερίζειν, ad eius explicationem pertinet, non autem eius pars est. nec quicquam est huic prouerbio cum musco commune: sed ab agnis ductum est, quibus (apud Eustathium ἄκαρπα pro ἄκαρτα lego) certo tempore, vere videlicet, intonsis esse permittitur. Quoniam igitur pastores non omni tempore illis molesti sunt, illos tondendo: sed non nisi post certum temporis interuallum ad eos tondendos reuertuntur: de iis dicitur prouerbium, qui repetitis per interualla pœnis puniuntur. Non video enim quomodo commodius interpretari hæc Eustathij verba possim, ἐπὶ τῶν ἐκ διαλείμματος τιμωρουμένων. quarum vocum postrema mihi suspecta est. Quòd si mihi eam mutare liceret, τιμωρουμένων in τι πορειζομένων mutarem: vt sensus esset, de iis dici prouerbium, qui non assiduè emolumento alicui aut lucro instarent, sed certa eius percipiendi tempora expectarent: quemadmodum videlicet pastores certum tempus anni ab agnorum tonsura intermittunt. Quid si verò ex τιμωρουμένων faciendum esse τι δωρουμένων dicerem? Nihil, vt opinor, magis vicinum illi participio excogitari potest. Verùm obiiciet aliquis fortasse, θερίζειν metaphoricè dici eum debere cui detur, non eum qui dat. nam qui dat, serenti: qui ac-

qui accipit, metenti comparandus videtur. Cui quod respondeam non habeo, nisi istud, ex relatiuis, qualia sunt dare & accipere, alterum pro altero sæpenumerò poni.

Ibid μνίον *enim muscus, & additione literæ* ἄμνιον.] Vt suam hanc interpretationem tueatur, Muscum demetere, hoc addit, ἄμνιον dici pro μνίον, vt ἄσταχυς pro στάχυς: sed ἀμάρτυρον est hoc eius dictum. Ac verò similius fuisset, ἄμνια corrupte positum esse pro τὰ μνία: cuiusmodi errores nonnunquam occurrunt. Cæterùm mira videri non debet hæc deprauatio, ἄμνια θερίζειν: pro, ἀμᾶν τὸ θερίζειν: cùm etiam in Eustathij commentariis habeatur ea lectio quam dixi: & tamen index in illos habeat ἄμνιον θερίζειν, ad illum ipsum locum remittens lectorem, in quo scriptum est ἀμᾶν τὸ θερίζειν.

In loco, Bonæ fortunæ. Prouerbio, Extu pluis pag.261. ἄλασι ὕει.] Si reperit in suo exemplari ἄλασιν, non debuit interpretari Lucanicis, sed sale: sin verò habuit in suo codice ἀλλᾶσιν, non debuit nobis dare pro eo ἄλασιν: interim tamen illud, non hoc interpretari. Sed quum postea scribat ἀλλᾶς & ἀλλαντοπῶλαι, & vnico λ, & cum aspero spiritu, vt in ἅλας, id est sal: suspicor illum scripturam hanc in suo exemplari inuenisse ἅλασιν: verum vt ἀλᾶς Lucanica, ita ἄλασιν Lucanicis significare credidisse. Quanquam etiamsi ἀλᾶς pro Lucanica rectè scriberetur in nominatiuo singulari, nec esset necesse ἀλλᾶς cum tenui spiritu & duplici λ scribere: tamen quum nominatiuum singularem ἀλᾶς pro Lucanica ab ἅλας pro sale accentu saltem distingueret: debuit & datiuum pluralem accentu itidem distinguendum existimare. Cæterùm Græcos salis appellationem sæpe in plurali numero ponere, notius est quam vt probatione indigeat. quos tamen datiuo ἁλσὶν ab ἅλς potius quàm ἅλασιν ab ἅλας vti fateor.

In loco, Festinationis. Prouerb. A subeunte portum naui. pag.583. ἀπὸ καταδυομένης.] Quum ἀπὸ καταδυομένης, vertit, A subeunte portum naue, nimirum ipse in portu, quod aiunt, impingit fœdissimè. Siquidem prouerbium enarrare aggrediens, in interpretatione verborum, quibus illud effertur, velut in limine, labitur. Quis enim apud vllum Græcum scriptorem καταδυομένην ναῦν in hoc sensu vsurpatum inuenit? Eum qui nauem ad portum appellit siue applicat, dicunt ὁρμίζειν, vel κατάγειν τὴν ναῦν: ipsam autem nauem ὁρμεῖν, vel κατάγεσθαι. At καταδύειν & καταδύεσθαι apud quem in hac significatione legitur? Imò καταδύειν τὴν ναῦν, qui nauem submergit: nauis quæ submergitur, a Græcis καταδύεσθαι dicitur. Cuius significationis exempla ni passim obuia essent, proferrem. Cæterùm quum prouerbij enarratio ex ipsarum prouerbialium vocum interpretatione pendeat: vt Erasmus suæ falsæ & commentitiæ interpretationi consentaneam explicationem subiunxit, nimirum & ipsam commentitiam: ita ego meæ veræ & indubitatæ (apud eos quidem qui Græcas literas callent) consentaneam, id est veram & minimè dubiam, subiungã, non meam, sed Suidæ expositionem. Ait enim ille: ἀπὸ καταδυομένης. λείπει, ὅτι ἂν λάβῃς κέρδος, ἀπὸ τῆς ἐμπόρων ἡ μεταφορὰ, οἱ καταδυομένης τῆς νεὼς ὅτι ἂν λάβωσι κέρδος ἡγοῦνται. In quib. verbis nullum est mendum: quod ὅ,τι positum esse debuerat, interiectum lineola, vtpote non cum κέρδος sed cum ὅ,τι iungendum. Quæ duo leuia mẽda non deprehendens Erasmus, errat nõ leuiter etiam circa horum Suidæ verborum interpretationem, ὅτι ἂν λάβῃς κέρδος. quasi videlicet ille dicat, post A subeunte portum naue, subaudiri, lucrum capias. Atque ita vertens, particulas ὅτι ἂν quasi superuacaneas prætermittit, λάβῃς pro λαβὲ accipiens. At nos voculæ ὅτι priorem syllabam à posteriore dirimentes lineola, vti dixi, & post λάβῃς hypodiastolen ponentes, Suidæ verba sic interpretemur, A naue quæ submergitur. Deest, Quodcumque ceperis, est lucrum. Metaphora est a mercatoribus, qui quum nauis submergitur, quodcumq; ceperint, in lucro deputant. Hæc Suidas. quæ si sequamur (vt sequi debemus) nequaquam profectò dicemus cum Erasmo, admonere adagium, celeritatem ad quæstum plurimum valere: aut trahi posse ad eam sententiam, vt si quis dicat statim arripiendam oblatam occasionem lucri: aut tum rogandum quempiam, vbi fortuna recentem aliquam commoditatẽ obiecerit. Sed hoc prouerbio admoneri nos existimabimus, rerum earum, quæ perire incipiunt, aut iamiam perituræ sunt, seruatam vel minimam partem, deputandam esse in lucro. Quemadmodum videlicet cum mercator suam nauem mercibus variis onustam submergi videt, & iam de illis simul omnibus actum esse credit: si præter spem ei contingat partem earum vel minimam naufragio eripere, illam, quantulacunque est, in lucro ponit. Multa igitur incidunt quotidie, ad quę hoc adagium eleganter accõmodari poterit. Ego pauca ex multis exẽpla proferam. Si quem amicum hortari velimus, vt boni consulat paucula illa quę ex medio domus suę incendio eripuerit, aut ex patria sua ab hostibus expugnata asportauerit: rectè hoc adagiũ proferemus. Siquis sit qui causa ceciderit, sed ita tamen vt paulò mitiùs cum eo iudex egerit quàm speraret: hic locũ habebit istud adagium. Si fures noctu ædes ingressi nostras, nõ omnes pecunias surripuerint, sed aliquid de illis reliqui fecerint: tum nos hoc vetus verbum solabitur. Si is a quo periculum erat ne toto debito fraudaremur, eius parte dũtaxat nos fraudauerit: tum nos bono esse animo declarantes, huius prouerbij mentionem opportunè faciemus. Poterimus autẽ hoc adagium in varias veluti facies vertere. Neque enim tantùm dicere licebit, ἀλλὰ μέμνημαι τῆς παροιμίας: vel, ἀλλὰ παραμύθιον ἔχω τὸ τῆς παροιμίας, ἀπὸ καταδυομένης ὅ,τι ἂν λάβῃς, κέρδος: vel, ἀλλ' ὑπόρθωσε τῇ παλαιᾷ παροιμίᾳ, ὅπερ ἀπὸ καταδυομένης ἔλαβον, κέρδος ἡγησάμην. sed & hoc modo loqui poterimus, vt breuiùs, ita etiam fortassis elegantiùs: ἀλλὰ ταῦτα ὡς ἀπὸ καταδυομένης ἔλαβον. aut, λαμβάνειν δεῖ: aut, λωΐτιον. id est: Verùm prouerbij illius memini: vel, Sed me solatur prouerbiale illud dictum, Ex naufragio quocumque receperis, lucrum est. aut, Sed prouerbium antiquum sequens, quod recuperaui e naufragio, in lucro deputaui. Breuius autem ita: Verùm hęc ego tanquam ex naufragio seruaui: vel, me seruare oportet. Quinetiam dilatari poterit eleganter hic sermo: veluti si dicamus: Sed hæc boni consulenda sunt mihi, vtpote tãquam ex naufragio recuperata. vel: At enim nõ quid amiserim, sed potius quid lucrifecerim, cogitare debeo. illud enim quicquid est, nonne velut ex naue quæ iam submergebatur, accepi? Facile autem fuerit easdem dicendi formulas ad secundam personam accommodare: hoc modo, Sed illius prouerbij recordare, Sed te soletur prouer. &c. At enim non quid amiseris, sed quid lucratus sis, cogita, &c.

Interim prætermittendum non videtur huic Greco adagio planè respondens (quod quidem ad metaphoram attinet) Latinorum hoc adagium, Ex naufragio tabula. quo elegantissimè est vsus Cicero, ad Atticum hæc scribens : Perspice æquitatem animi mei, & ludum & contemptionem Seleucianæ prouinciæ, & meam hercule cum Cæsare suauissimam coniectionem. hæc enim vna ex hoc naufragio tabula me delectat. id est: Lætor enim, cæteris amissis, saltem hoc reliqui mihi esse. vel: Hę enim quantulęcunque ex tot tantisq; bonis reliquiæ me delectăt. Atque ita exponens, Ciceronem ipsum sequor, qui epist. ad familiares libro 13. Qu. Valerio ita scribit: C. Curtio ab ineunte ętate familiarissimè sum vsus: eius & Syllani temporis iniustissima calamitate dolui : & cùm iis qui similem iniuriam acceperant, amissis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam voluntate omnium concedi videretur, adiutor incolumitatis fui. Is habet in Volaterrano possessionem, cùm in eam tanquam è naufragio reliquias contulisset. Hoc autem, &c. Et hactenus quidem de hoc prouerbio, cuius & elegantissimus & vtilissimus vsus longiorem etiam mereri tractationem videtur. sed hæc ego nunc pro tempore.

In loco, Auaritia. Prouerbio, Exigit & à statuis farinas. pag. 202. κἀπὸ νεκρῶ φορεῖς.] Tributum colligo, non dicitur φορέω, sed φορολογῶ. ideò vt conueniat hęc interpretatio, legendũ φορολογεῖς. Antea tamen, ἀπὸ νεκρῶ φέρειν, nõ φορεῖν, nec φορολογεῖν, habuimus.

In loco, Intemperantia. Prouerbio, Πτερυγίζειν, *pag. 1051.* πτερυγίζειν *dicitur, qui conatur & gestit quidpiam efficere.*] Non dicunt Græci lexicographi, πτερυγίζειν generaliter dici eos qui aliquid conantur efficere: sed eos duntaxat qui frustra & inaniter conantur: quemadmodum videlicet pulli adhuc inuolucres frustra volare nituntur, & frustra, tanquam volaturi, alas expandunt.

Ibid. Sed nugaris gesticulando.] Nescio vnde imaginatus sit gesticulationis significationem in hoc verbo. quanquam de Luciani loco adhuc ἐπέχω, quia eum non legi: quod ad hunc attinet, certè nec is eam significationem poscere videtur, nec ipse enarrator aut Suidas quicquam tale dicunt: sed πτερυγίζειν exponunt, futilia & vana loqueris : siue, tumultuaris : aut potius, perstrepis : eo quòd pennæ sonitum & strepitum edant. Explicant & verbo ματαιοπονεῖς, ob eam quam præcedente annotatione attulimus rationem, Sed & hoc obiter animaduertendum, non legi in vulgatis exemplaribus, ὃ σύ γε λέξαι : sed, καὶ σύ γε ἐλέγξαι. quæ lectio reponenda est, ac simul interpretatio hæc, Tu me nondum potes redarguere hac de re : in locum illius, Tu mihi nondum fari, &c.

In loco, Absurda. Prouerbio, Priusquam mactaris excorias. pag. 44. πρὶν ἐσφάχθαι δέρεις.] Non debuit verbum σφάζειν interpretari Mactare: quum σφάζειν non sit verbum sacrorum, vt Mactare apud Latinos: sed generale, sicut apud illos Iugulare. Quo verbo si vsus fuisset, lectori prudenti quò debeat referri hoc adagiũ, cogitandũ reliquisset. Fortasse enim ad alia quoque possit accommodari. Verbi gratia: Siquis princeps velit genti cuipiam leges ponere, & eam tributariam reddere, antequam ab eo domita & in seruitutem redacta fuerit: non malè, vt opinor, hoc in illum iacietur, πρὶν ἐσφάχθαι δέρεις. Hoc etiam annotare libet, πρὶν ἐσφάχθαι non significare, Priusquam iugularis : sed, Priusquam iugulatus sit (aut à te videlicet, aut ab alio) siue iugulata, siue etiam iugulatum: prout vel hoc vel illud nomen subaudiemus. Nam σφάξασθαι quidem in voce media pro σφάξαι posset accipi : at ἐσφάχθαι pro ἐσφαχέναι, tam durum esset quàm τετύφθαι pro τετυφέναι.

Ibid. Finitimum illi quod alibi retulimus, Actum agere.] Imò is qui excoriat priusquam iugulauerit, præposterè quidem facere, non tamen actum agere, vt opinor, dici potest. Quis enim dicitur actum agere? Qui de re iam peracta, tanquam adhuc integra, deliberat, & consilium init : atque eius agendæ, tanquam non actæ, viam & rationem quærit. Sic apud Terẽtium Demiphoni dicit Phormio, Actum ne agas: eum admonens, ne frustra contendat ac litiget de re iam transacta, & rem de qua iudices sententiam iam pronunciarint, ne iterum in iudicium deducat. Sic & Cicero, quum dicit, Sed cùm multis in rebus negligentia plectimur, tum maximè in amicis & deligendis & colendis : præposteris enim vtimur consiliis, & acta agimus : quod vetamur veteri prouerbio : hoc significat, Non vtimur iudicio, consilio & prudentia in deligendis amicis, priusquam eos diligamus: sed postquam eos diligere cœpimus, tum verò eos non fuisse deligendos iudicamus: & acta agimus, id est, de iis consilium inimus, perinde quasi eos in amicitiam nostram recipere, vel ab ea excludere integrum adhuc esset. Atque hunc esse horum verborum sensum, apertissimè declarare mihi vidẽtur ista proximè præcedẽtia: Quocirca (dicendum est enim sæpius) cùm iudicaueris, diligere oportet: non quum dilexeris, iudicare. Non igitur idem planè dicit Cicero his posterioribus verbis, Acta agimus: quod illis, Præposteris vtimur consiliis. Potest enim vnum esse sine altero. Sic Demipho actum agebat, præposteris tamen non vtens consiliis: rescindere enim volebat iudicium sententiam (quod erat, actum agere) sed quę eo absente & inscio lata erat, & de qua consilium capere, cùm adhuc integra res esset, nõ potuerat. Quòd si adfuisset tum cùm pronunciata fuit, & consilium iniisset ea iam pronunciata, quod antequam pronunciaretur, inire debuisset: tum certè præpostero vti consilio dici rectè potuisset. In quibus si ego non fallor, falsum esse cõperietur quod Erasmus hic scribit, adagium hoc, Actum agere, finitimum esse illi, Priusquã mactaris, excorias. Quid enim? an Demipho Terentianus, cùm illi dicitur, Actum ne agas, admonetur ne rem præposterè agat, & ne posteriore loco faciat quod priore faciundum sit: vtis qui priusquam iugularit, excoriat? Nequaquam profectò: sed ne in re iam peracta, tanquam adhuc integra, tempus atque operã ponat, & ne frustra laboret in eo, quod, cum factum sit, infectum reddi non potest: admonet eum hoc dicto prouerbiali Phormio. Cæterùm vt in Demiphonem non competebat illud adagium, Priusquam iugularis, excorias: ita nec is qui, priusquã iugularit, excoriat, actum agere dici possit. Siquidem actum agit, qui in re facta, perinde ac si esset infecta, frustra laborat : vnde Actum agere generaliter pro operam perdere vsurpatur. At is qui excoriat antequam iugularit, præpostero quidem labore, idcòque multum, sed non incassum tamen, laborat. Denique actum agere is dicetur, qui vult κύνα δέρειν δεδαρμένην, id est, canem excoriatam excoriare (si libeat in huius prouerbij explicatione Diogenianum sequi) non is qui πρὶν ἐσφάχθαι δέρει, id est, priusquam iugulata sit, excoriat. Sed de iugula-

iugulationibus & excoriationibus plus satis.

In loco, Rigor. Prouerbio, Radit vsque ad cutem. pag. 1585. Grammatici citant ex Sophocle.] At nequaquam istud in Sophoclis versu significare dicunt grammatici: inter quos Suidas, integrum illum citans, ait: Ξυρεῖ γὰρ ἐν χρῷ ὥστε μὴ χαίρειν τινά, ἀντὶ τοῦ, μέχρι βάθους ἐδικνεῖται ὥστε μὴ χαίρειν, τὸ δὲ τινὰ, περιττόν. Est autem ex Aiace mastigophoro petitus, in cuius tragœdiæ vulgatis editionibus legitur τοῦτο, non ὥστε. exponit autem illic scholiastes: ἅπτεται τῶν ἀναγκαίων τοῦ χρωτός. καὶ ἔστι παροιμία ἐπὶ τῶν ἐπικινδύνων πραγμάτων, ξυρεῖ ἐν χρῷ. ὅτι γὰρ καὶ τοῦ σώματος ἐφάπτεται ὁ σίδηρος. Et Demetrius Triclinius non solùm ait vsurpari de imminentibus ex aliqua re periculis, sed & illud addit, hoc prouerbium efferri & ita, ἐν ξυρῷ ἵσταται τὸ πρᾶγμα. adeò vt dubitari nō possit, quin significetur illo Sophoclis versu, grauissimum quoddam, & tristitiam maximam allaturum imminere malum. sumpta videlicet ab iis, qui radunt pilos corporis, metaphora. à quorum nouacula, ne cum pilis etiam ipsam pellem attingat, impédet periculum. Synesius autem dixit, ἐν χρῷ τοῦ κινδύνου γίνεσθαι pro, Esse proximum periculo.

In loco, Frustratæ spes. Prouerbio, Duos insequens lepores neutrum capit. pag. 668. δύο ἐπιθυμήσας, οὐδετέρου ἔτυχες.] Imò non videntur esse prouerbialia hæc verba, sicut & illa: sed pro præcedentis prouerbij explicatione esse posita. Nisi forte & à Zenobio post hoc prouerbium. ἂν ἡ λεοντῆ μὴ ἐξίκηται, τὴν ἀλωπεκῆν πρόσαπτε, poni quis existimet hanc orationem, tanquam prouerbialem & ipsam, ἂν μὴ φανερῶς δύνῃ βλάψαι πανουργίᾳ χρῆσαι. item quæ ei adiungitur, ἂν μὴ κατὰ ῥώμην τὸ προκείμενον ἐξανύσητο, μηχανῇ καὶ τέχνῃ πειρᾶσθαι τὸ λειπόμενον. ac reuera in editione Florentina, litera maiuscula initio vtriusque orationis, tanquam prouerbialis, collocata est. Siquidem nullæ illic nisi primæ prouerbiorum voces, à litera maiuscula incipiunt. Non esse tamen prouerbiales orationes, sed iis præcedentis prouerbij explicationem contineri, nemo, vt opinor, negauerit. Idem verò de hac oratione dicendum existimo, δύο ἐπιθυμήσας, οὐδετέρου ἔτυχες. Nec mouere quenquam debet, quòd ἔτυχες legitur, non τυγχάνει, quod responderet verbo καταλαμβάνει. neque enim eum qui ita exposuit, lectionem hanc sequutum esse necesse est. Sic & illud, ἀδύνατα θηρᾷς, quum explicatio alicuius præcedentis prouerbij esset, casu quodam in adagiorum ordinem irrepsisse existimo.

In loco, Profusio. Prouerbio, cui multum est piperis, etiam olerbus immiscet: pag. 1532. Cui rei cuiuspiam largior adest copia, ea profusius vtatur, licebit: de pusillo parcius insumendum.]. Rectè hoc diceretur, Ea vtatur licebit, si in prouerbio haberetur τιθέτω, non τίθησι. tum enim esset velut admonentis, quid fieri cōueniat, At quum sit τίθησι, certè hoc prouerbium non datur consilium de eo quod faciundum sit, sed quod vulgò factitari solet, exponitur.

Ibidem. Putre salsamentum amat origanum.] Non dubito quin huius prouerbij, ὁ πολὺ ἔχων πέπερι, τίθησι κἂν λαχάνοις, hæc sit sententia: Qui re quapiam abundat, nullum in eius vsu delectum adhibet. Verbi gratia: Qui pecuniosus est, in quos vsus pecunias insumat, nihil pensi habet. Qui pectus habet multarum rerum cognitione refertum, subinde aliquid ex eo depromit, apud quoslibet. quia ne tandem fœcundum sui pectoris penu absumatur, nequaquam metuit. Quòd si hæc est huius adagij sententia (vt & ipse Erasmus existimare videtur: nisi quòd formam orationis prouerbialis in sua expositione mutat, & ad res animi non accommodat:) quomodo illi prouerbio, Putre salsamentum amat origanum, simile istud erit? eam ipsam sequendo, quam Erasmus protulit eius explicationem? Aptè (inquit) dicetur de re per se parum honesta, aut iucunda, atque ob id exoticis condimentis & honestamentis egente. Veritas per se placet, honesta per se decent. falsa fucis, turpia phaleris indigent. hoc est, putre salsamentum origano. Hæc Erasmus: in quibus affinitatem aliquam cum prouerbio de quo hic agitur, nescio an alij perspicere poterunt, ego certè nullo modo perspicio.

In loco, Domi viuere. Prouerbio, Domus amica, domus optima pag. 563. Periculum ipsis fore quemadmodum testudinibus, &c.] Malè interpretatur hunc locum. neque enim eo significatur (quod tamen verum est) periculum esse testudinibus caput exerentibus: sed hoc sonant verba, in periculum venturos illos, si, testudinum more, vltra Peloponnesum caput proferrent. At Erasmus ita vertit, quasi ἂν non poneretur pro ἐὰν, id est, si: verùm potentialis esset particula, quæ cum κινδυνεύειν iungeretur, & ei significationem futuri daret. Quum ergo interpretatur, Si proferret, vnde hanc particulam Si accipit? Nimirum vt hic sensus eliceretur, legendum esset bis ἂν. hoc modo, κινδυνεύειν ἂν, pro κινδυνεύσειν, id est, periclitaturos, ἂν vel ἐὰν προτείνωσι, si proferrent. aut mutando præsens in futurum, κινδυνεύειν in κινδυνεύσειν (quod in vetustis libris habetur) tum ἂν suo loco mouere, & post χελῶναι ponere esset necesse: repugnantibus antiquis exemplaribus. Contra quorum authoritatem non video quomodo Plutarchi verba ad sensum Liuianorum, etsi elegantissimum, liceat adigere. Sic & alibi Erasmum locos quosdam diuersorum authorum, vi, id est, violenta interpretatione, similes inter se reddidisse comperi. sed hunc ex multis attulisse satis erit, qui lectorem de cautione in aliis multo periculosioribus adhibenda admoneat. Cæterum in oratione Plutarchi subaudiendum aliquid relinquitur, vt sæpe fit, post ὥσπερ, in comparationibus. hoc enim modo absoluta esset sententia, In periculum venturos illos, si caput vltra Peloponnesum (veluti testudines vltra suum tegumen) proferrent. Illud quoque obiter animaduertendum, aliud esse, Vltra Peloponnesum (quod significant Græca verba) aliud, Longius à Peloponneso. Nam potest aliquis vltra Peloponnesi terminos abire, qui tamen longiùs à Peloponnesi terminis non dicatur abscessisse. si videlicet ita illos egrediatur, vt tamen non procul ab iis absit.

In loco, Inconstantia. Prouerbio, Aliud stans, aliud sedens. pa. 853 Versiculo notat hominis inconstantis ingenium.] Minimè verò ingeniū hominis inconstantis, sed hominis ignaui vehementi timore correpti gestum notat Homerus hoc versu: qui petitus est ex Iliad. ν. eo loco vbi poeta ignauum trepidātem metu instantis prælij perquàm scitè nobis ob oculos ponit quinque carminibus: quorum tertium est id quòd hic ab Erasmo citatur. Sed totum locum afferre necesse est. ait ergo Homerus:

τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλῃ.
οὐδέ οἱ ἀτρέμας ἧσθαι ἐρητύετ' ἐν φρεσὶ θυμὸς,
ἀλλὰ μετοκλάζει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἵζει,

ἐν δέ τέ οἱ κραδίη μεγάλα στέρνοισι πατάσσει,
κῆρας ὀϊομένῳ· πάταγος δέ τε γίνετ' ὀδόντων.

Quis id quod dixi, verum esse non perspicit? nimirum hunc versum haberi inter eos, quibus hominem ingẽti metu perculsum poeta describit? Quinetiam notandum est, eam quam continet labātium per vacillationem genuum descriptionem, præ cæteris tum quæ præcedunt, tum quæ sequuntur, Latinis poetis videri placuisse: quippe qui eam potissimum vsurpent. Virg. Æneid. 5.

Hic membris & mole valens, sed tarda trementi
Genua labant: vastos quatit æger anhelitus artus.

Idem eiusdem Æneidos libro vltimo:

Genua labant: gelidus concreuit frigore sanguis.

Horatius 1. Car. Ode 23.

Nam seu mobilibus veris inhorruit
Aduentus foliis, seu virides rubum
Dimouere lacertæ:
Et corde & genibus tremit.

Ouidius Metamorph. 2.

Vt verò summo despexit ab æthere terras
Infœlix Phaeton penitùs penitùsque iacentes,
Palluit, & subito genua intremuêre timore.

In loco, Vis iniusta, Prouerb. ὦ δ' εἰς ἀγεωμέτρητος εἰσίτω. *Imitatus est Pythagoram.*] Memoria lapsus Pythagoram hic, vt opinor, pro Orpheo posuit: cuius sunt hæc saltem verba, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι. illa autem, ἀείσω ξυνετοῖς, aliunde petita fuisse necesse est. eius enim versus integer est hic:

φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί· θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι.

Vide prouerbium, Ostium obdite profani.

In loco, Votum, Prouerb. Etiam dormiens, somniat. pag. 1872. Sed ὀνειροπολεῖν *non tam est somniare, &c.*] Ad expediendum nodum non videtur ad hanc verbi ὀνειροπολεῖν confugiendum esse significationem, quæ est somnia interpretari. nam nec apud scriptores Homero posteriores itã vsurpatur, vt inquit Eustathius: nec iuueni Phidippidæ sollicitudinem de interpretatiõne somniorum tribuere, rationi consentaneum est. Sed hoc potius respondendum: cùm vsitatissima significatione homines dicantur eam rem ὀνειροπολεῖν, quam vigilantes in animo versant atque agitant: Aristophanem ita loquutum esse, ὀνειροπολεῖ καὶ καθεύδων. id est, in animo versat, etiam dormiens. quasi diceret: Non solùm dum vigilat, ὀνειροπολεῖ τὴν ἱππικὴν, sed etiam dum dormit. Ac de industria, vt ridiculi speciem præ se ferret hoc dictum, vsus est verbo ὀνειροπολεῖν. quia prima fronte ei qui non considerat ὀνειροπολεῖν de vigilantibus solere dici (propriè iis qui talia in animo volutant, & sibi fingunt, qualia somniantibus obuersari solent) stultè additum illud videbitur, Etiam dormiens. Sed quid ipse scholiastes poetæ ὀνειροπολεῖν exponit φροντίζειν? ait enim, hunc locum enarrans: δεῖγμα δὲ τῆς περὶ τὴν ἱππικὴν αὐτοῦ σπουδῆς, τὸ φροντίζειν καὶ καθεύδοντα περὶ τούτων. Vel hunc ergo si sequutus Erasmus foret, non ita vertisset Aristophanis verba, Somniat etiam dormiens. proinde nec in prouerbialium numerum ea referenda existimasset.

In loco, Vis iniusta, Prouerbio, In caput præcipitari, pag. 1820. Sed erat edendo, &c. Quum animaduerteret, κερᾶν mendosè positum esse pro κ' ἐρᾶν (qui tamẽ error deprehensu facilis videtur) vertit. Poculúmque miscendo: pro, Amorique vacando. Quod tertium si poeta non addidisset, certe ad reddendum luxum omnibus suis numeris absolutum lector accuratus iure optimo illud desiderasset. vt contrà post πίνειν abundare κερᾶν, id est, poculum miscere, meritò quis diceret: nec abundare tantùm, sed ineptè à poeta regi tributum esse: perinde ac si ministrorum penuria, ipsemet illud ministerium subiret. Quinetiam quùm manifestum sit, post ἐσθίειν τε καὶ πίνειν alium infinitiuum ab eodem superlatiuo ἄριστος pendens, sine aliqua copula stare non posse: vel hoc debuit de mendo isto Erasmum admonuisse. Fateor tamen in Aldina editione, sicut & in Germanica, κερᾶν legi, non κ' ἐρᾶν. sed in vtraquè permulta esse alia menda constat: μετὰ καὶ τόδε τοῖσι φησὶν ὧδε.

In loco, odium, Prouerbio, ἄσπονδος πόλεμος. *pag. 1404. Huius nec indictis, & sine sacris susceptum belli, &c.*) Nouam, vt opinor, & antea inauditam ἀσπόνδου πολέμου adfert interpretationem: dum ex duabus nominis σπονδὴ significationibus huic adiectiuo conuenientem non deligit: Nam quum ἄσπονδος ex α priuatiua litera & nomine σπονδὴ compositum esse, & σπονδὴ fœdus, item libamen, siue sacrificium (nam ἀσπονδεὶ Suidas exponit ἀνιερολίας, ἢ χωρὶς θυσίας) significare constet: atque adeò ipsemet paulo ante ἀσπόνδους ἐχθροὺς appellarit eos qui in concordiam redigi non possunt, quasi quis dicat inconfœderabiles: necnon in Ciceronis loco bellum ἄσπονδον, perpetuum & atrox & irreconciliabile vocati dixerit, illam videlicet priorem significationem respiciens: hic, quasi sui oblitus, ἄσπονδον πόλεμον, sine sacris susceptum bellum, & paulo pòst, ἀσπόνδους πολέμους, bella sacris carentia, posteriorem nomini σπονδὴ significationem sequendo, interpretatur. Atqui huius interpretationis author nusquam comparet: illam Hesychij & Suidæ authoritate tueri poterat, quam illi dant ἀσπόνδους ἐχθρούς, ad ἄσπονδον πόλεμον accommodando explicationem. Quanquam, si diligenter vim huius verbi excutiamus, ἄσπονδον πόλεμον non bellum insedabile, quod Erasmus irreconciliabile appellat: sed bellum ita acre & pertinax, vt ne breuissimæ quidem inter id gerentes interueniant induciæ, vocari comperiemus. Nam ἄσπονδος opponi τῷ ὑπόσπονδος, certissimum est. ac dicuntur etiam in medio bello ὑπόσπονδοι ἐξέρχεσθαι οἱ ἀπιόντες ij, quibuscum pactis induciis, data fide dimittuntur. Atque ita potius accipi bellum ἄσπονδον, quàm pro eo quod sedari non queat, vel hinc perspici potest, quòd nonnunquam bellum alioqui breuissimum, ἄσπονδον fuisse dicatur.

In loco, Senium. Prouerbio, Ergini cani. pagin. 1620. ἐργῖνε πολιαί.) Imò potiùs de canicie quæ à natura est: si Pindari scholia sequi volumus, in quibus φύσει πολιὸς hic fuisse perhibetur, & historia hæc siue fabula narratur, nulla tamen prouerbij facta mentione. Attingit eam & ipse Pindarus, hæc subiungens: φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον. ex quibus tamen illud, nimirùm eum fuisse φύσει πολιὸν, nequaquam potest colligi. Quin & Eustathius, duorum tantùm meminit, Tarconis & Cycni, qui à natiuitate cani fuisse dicti sint: illis hunc Erginum non annumerans. Esto igitur, Ergynus canos à natiuitate non habuerit, sed duntaxat accelerata ei canities fuerit: an hoc prouerbium aliud quàm acceleratam & præproperam senectutem nõn significabit? cur Ergini potius quam alius canities in prouerbium abierit? Nimirũ hoc adagiũ magis

magis reconditum sensum habet, quem ex ea quæ statim hic subiungitur historia (ex scholiis in Pindarum, vt opinor, deprompta) facillimum esse puto eruere: vt videlicet, Ergini cani, prouerbium sit de iis, qui sub canitie senili iuuenilem quendam vigorem occultant.

Ibidem. Verùm quos amor fangit, &c.) πόθον & πόθους: vt Latinè amorem & amores vsurpari, satis notum est: at, ποθεῖν pro amori operam dare, non temere profectò reperias. Vnde fit, vt cum scholiaste, quem Erasmus sequitur, ποθεῦντες pro ἐρῶντες accipiendum non censeam: sed eorum magis probem sententiam, qui ποθεῦντες in vulgata significatione pro desiderantes accipiunt. vt videlicet generale sit dictum, Qui desiderant aliquid: aut, Qui cum desiderio quidpiam expectant, vel vno die consenescunt. id est: Rem quampiam aut hominem aliquem cum desiderio expectantibus tam longa videtur esse vnius diei mora, vt in eo se ad senectutem peruenisse existiment. His enim verbis alloquitur ὁ ἐρῶν τὸν ἐρώμενον apud Theocritum:

ἤλυθες, ὦ φίλε κοῦρε, τρίτῃ σὺν νυκτὶ καὶ ἀοῖ.
ἤλυθες· οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσιν.

id est: Venisti chare puer tertia post nocte & die: venisti, inquam. Sed qui desiderant, vno die senescunt. perinde ac si diceret: Tu seorsum à me tribus tantùm diebus ac totidem noctibus moratus es: sed eam moram tui desiderium mihi reddidit longissimam. Desiderantibus enim vel vnius diei mora senium adferre solet. Atque ita intelligentes hunc locum, aliquid subaudire non cogemur: sicuti scholiastes: qui ποθεῦντες accipiens pro amantes siue amatores, ita exponit hunc versum: Sed amatores vno die lugentes consenescunt. participium lugentes, extrinsecus assumens. Exponit & hoc modo, aliis subauditis: Sed amatores vno die senescunt, à suis seiuncti amasiis. Adiungit & hanc explicationem: Qui amant, si vnum duntaxat diem à suis abfuerint amasiis, tota se vita præsentia illorum priuatos fuisse existimant. At quantò simplicior est altera illa sententia, iuxta quam & participium illud in vsitatissima significatione vsurpatur, nec quicquam subaudiendum relinquitur: & generaliter est dictum de omni desiderij genere, quod omni vsu uenire compertum? Nec tamen vero, quominùs post generale dictum, οἱ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσι, subaudiamus, καὶ τὸ σπουδαῖον, vel hæc vel similia, πόσῳ δὲ μᾶλλον ὁ ἐρῶν τὸν ἐρώμενον ἀποδημοῦντα ποθῶν:

Ibidem. αἶψα γὰρ ἐν κακότητι, &c.] Qui versum hunc considerauerit, cómmune quicquam cum Theocritico habere, quod ad sententiam attinet, statim inficiabitur. Ait enim Theocritus, eos qui aliquid desiderant, aut eos qui amant, vt vult scholiastes (subaudiens, seiunctos à suis amasiis) vno die cõsenescere. Hoc dictum quis non videt esse hyperbolicum? pro eo quod est, Illis videri tam longum diei vnius spacium, vt dum illud exigitur, interim senectutem sibi obrepere existimēt. Quo et iam modo pastor apud Maronem diem vnum anno longiorem sibi videri queritur, dicens:

Imò ego Sard. &c. ---
Si mihi non hæc lux toto iam longior anno est.

At Homerus citra hyperbolen loquitur, & quidem non de senecta quam adfert desideriū (id est, quam homines, dum rei alicuius anguntur desiderio, falsò in se imaginantur, longitudinem temporis ex desiderij sui magnitudine metientes) sed de ea quàm mala hominibus verè apportāt ante tempus. scimus enim hominum corpora curis & laboribus ac molestiis sic paulatim atteri, vt ex iuuenilibus senilia; hoc est infirma & imbecillia, perinde vt in matura senectute, reddantur. Denique hæc senectus quam Homerus inter mala mortalibus superuenire ait, nihil aliud est quàm ætatis ruina. de qua & Naso conquerens, eamque nō tantùm suis annis, sed & malis quæ passus erat, imputans, hæc ad vxorem scribit:

Nec si me subitò videas, agnoscere possis.
Aetatis facta est tanta ruina meæ.
Confiteor facere hoc annos: sed & altera causa est.
Anxietas animi, continuúsque labor.

In loco, Derisio. Prouerbio, ἐσκιμαλίχθαι, pag. 419. Est enim Græcis ἐσκιμαλίσαι, &c.] Hic ἐσκιμαλίσαι, & paulo pòst ἐσκιμαλίζειν, pro σκιμαλίσαι & σκιμαλίζειν posuit: quum in ἐσκιμάλισεν, quod est apud Suidam, ε incrementum esse syllabicum aoristo præfixū non animaduerteret. Qui error euidentior est fortasse, quàm vt hìc à me annotari meruerit.

In loco, Auaritia & sordes. Prouerbio, Patroclo sordidior pag. 216. πατροκλέους φειδωλότερος.] Quum Græci hæc nomina distinguāt πάτροκλος & πατροκλέης, non debuit in sua interpretatione cōfundere. quod tamen fecit & in prouerbij illius enarratione, Lerii mali, non, &c.

In loco, Crudelitatis. Prouerbio, Omnis herus, seruo monosyllabus. pag. 389. πᾶς δεσπότης, δούλῳ μονοσύλλαβον· τὸ δὲ ἱκετεύειν, μακρόν.] Attexit prouerbio verba hæc, τὸ δὲ ἱκετεύειν, μακρὸν, omnino ἀπροσδιόνυσα. In quem errorē non incidisset, si Demetrii Phalerei (vt quidam vocant) locum, vnde hæc petita sunt, attētiùs considerasset, ac præcipuè ipsam verborum seriem propiùs inspexisset. Ea repetā paulo altius, vt facilius error perspiciatur: δεινότερον γὰρ τὸ ἐν ὀλίγῳ πολὺ ἐμφαινόμενον, ὥσπερ δυνάμει. διὸ καὶ οἱ λάκωνες βραχυλόγοι ὑπὸ δεινότητος. καὶ τὸ μὲν ἐπιτάσσειν, σύντομον καὶ βραχύ· (καὶ πᾶς δεσπότης δούλῳ μονοσύλλαβος) τὸ δὲ ἱκετεύειν, μακρὸν, καὶ τὸ ὀδύρεσθαι. Vides lector vt hæc verba τὸ δὲ ἱκετεύειν, respondeant proximè præcedētibus illis, τὸ μὲν ἐπιτάσσειν: & illa prouerbialia, καὶ πᾶς δεσπότης δούλῳ μονοσύλλαβος, per parēthesin interiiciātur: sed quam Erasmus minimè animaduerterit. Atque hunc locum alioqui satis perspicuum declarat alius eiusdē authoris: in quo penè iisdem & totidem verbis idem de breuitate & prolixitate tradēs, ait: δεινότερον γὰρ τὸ βραχὺ καὶ ἐπιτακτικόν. τὸ μακρηγορεῖν δὲ τῷ ἱκετεύειν πρέπει καὶ αἰτεῖν. Quòd si verba hæc, τὸ δὲ ἱκετεύειν, μακρὸν, prouerbio assuenda existimabat, nimirum & ista quæ cum illis cohærent, videlicet καὶ τὸ ὀδύρεσθαι, eadem ratione illi assuere debuerat. Cæterùm miror, cur μονοσύλλαβον potius quam μονοσύλλαβος scribendum censuerit, ac in Latino præsertim sermone genus neutrum masculino prætulerit. Scio Græcos ita sæpe loqui (quos imitatus dixerit etiam Virgilius,

Triste lupus stabulis: ---

pro eo quod est, res tristis) vnde & hìc in Græco sermone ferri vtcunque posset genus neutrum, quanquam huic quidem loco duriusculè adhibitum: at in Latina oratione, eaque soluta, vereor ne durissimum sit, addo etiam ineptissimum, ita loqui, Omnis herus seruo monosyllabum: id est, res monosyllaba. Quare pro μονοσύλλαβον, vbique μονοσύλλαβος reponendum censeo.

Ibidem. Monosyllaba & dissyllaba nomina conuenire seruis.] Quod hic ait, monosyllaba & dissyllaba nomina conuenire, seruis, omninò à prouerbij sententia alienum est. nam qui huc referre illud vellet, ab ea quam habemus lectione discedere cogeretur permutatisque casibus & sedibus illorum nominū, δεσπότης & δοῦλος, ita legendum ei foret, πᾶς δοῦλος δεσπότῃ μονοσύλλαβος: vel, manentibus in sua sede illis nominibus & duntaxat permutatis eorum casibus ita, πᾶς δεσπότῃ δοῦλος μονοσύλλαβος. Sed cur innouandum sit quicquam in hac prouerbiali oratione (vt eam apud Demetrium Phalereū habemus) non video. quum maximè idoneus ex ea sensus eliciatur, nimirum hero apud seruum suum vnica opus esse syllaba: id est, paucissimis verbis. Ac eo magis mihi placet is sensus, quòd eundem in similibus Gallici sermonis verbis reperiam. Nostri enim quum ostendere volunt aliquem moribus alterius esse optimè assuetum, & quibus gaudeat, à quibus abhorreat, cognoscere, atque adeò ad nutus eius veluti factum esse, ita loquuntur, *Il l'entend à demi mot*. perinde ac si dicas Latinè, illum intelligit ex dimidiato vocabulo.

In loco, Timiditas, Prouerbio, In pulicis morsu Deū inuocat. pag. 1770. Veluti qui metuit omnia.] οἷος non significat, veluti. nam Aristoteles ita loquitur: ὁ μὲν γὰρ φύσει τοιοῦτος οἷος δεδιέναι πάντα, κἂν ψοφήσῃ μῦς, θηριώδη δειλίαν δειλός. id est: Nā qui naturā talis est, vt metuat omnia, si vel, &c.

In loco, Fortitudinis. Prouerbio, Mœnia ferrea, non terrea. pag. 632. Rursum velimus excitare.] ἐπανιστάναι hic non significat, rursum excitare: sed, attollere, euehere. non enim posuit κατασκαφθέντα, aut synonymum aliud, sed καταχείμενα. Nam ἀτείχιστον habebant suam ciuitatem Lacedæmonij.

In loco, Sera pœnitentia. Prouerbio, Atqui non est apud aram consultandum. pag. 1629. ἀλλ' οὐδὲν δεῖ πρὸς τὸν βωμὸν τῆς ἐπινοίας.] Nullo modo stare potest hæc lectio: ac præterquam quòd verbum δεῖ exigit genitiuum, non accusatiuum, non videtur nomen ἐπίνοιαν, aut verbum ἐπινοεῖν, tam bene sententiæ huius adagij quadrare, quàm βουλεύειν, quod apud Zenobium habetur. sic enim is effert illud: ἀλλ' οὐδὲν δεῖ πρὸς τὸν βωμὸν συμβουλεύειν. quam lectionem in alterius locum reponendam potius, quàm in hac corrigenda immorandum censeo. Quanquam mihi magis placeret βουλεύεσθαι, quod statim sequitur apud Zenobium, quum ait: ὅτι μὴ χρὴ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις βουλεύεσθαι, ἀλλὰ πρὸ τῶν πραγμάτων.

In loco, Similitudinis. Prouerbio, Mars non concutit sua ipsius arma. pag. 1658. Mars sua ipsius arma non iactat.] Puto plane alium esse huius prouerbij sensum, ac illis qui armati magna se mole ferrent, armaetiam sua quassantes ad ostentationem (cuius rei exemplum est & apud Aeschylum) perinde quasi hic gestus virtutem bellicam testaretur obijci solitum, ἄρης τὰ αὐτοῦ ὅπλα οὐ σαλεύει: id est, Mars sua non quatit arma.

In loco, Frustrata spes. Prouerbio, Aurificem te futurum credebas. pag. 667. Extat & apud Platonem libro, &c.] Adi vulgatam Platonis editionem, & ex ea locum hunc atque eius interpretationem emenda. Platonis verba legenda sunt ita: τί δαὶ, ἦ δ' ὃς ὁ Θρασύμαχος, χρυσοχοήσοντας οἴει τούσδε νῦν ἐνθάδε ἀφῖχθαι, ἀλλ' οὐ λόγων ἀκουσομένους: Interpretanda autem sic: Quid? (inquit Thrasymachus) hósne venisse huc existimas auri fundendi, ac non sermonis audiendi gratia?

In loco, Excellentia, Prouerbio, Sedecim pedibus superauit. pag. 471. Dicendo, quoties prateribat.] ὁπότε παρέλθοι, non significat, Quoties præteribat: sed, Quoties, vel quum accederet ad dicendum. vt: ὦ παρελθὼν φρασάτω τις ἐμοί.

Ibidem. Tonat, coruscat, &c.] Græca verba sunt in præterito imperfecto: Tonabat, coruscabat, miscebat.

In loco, Fœmina. Prouerbio, Sublata lucerna nihil interest inter mulieres. pag. 617. Sentit adagium, nullam mulierem non esse impudicam, &c.] Pessimam ponit adagij huius explicationem, & in qua pessimè de muliebri sexu meretur: dicens hoc sentire adagiū, nullam mulierem non esse impudicam, si detur facultas sine teste peccandi. Nimirum quæ inter eas verè pudicitiam colunt, iure hic illi occinant:

Parcito paucarum
(multarum dixerit aliquis μισογυνής)
diffundere crimen in omnes.

Ego certe ita illum peruertisse huius prouerbij sententiam eo magis miror, quòd cū Plutarchi locum legisset, ex quo veram facillimum videtur esse colligere. Sic enim Plutarchus: γυνή τις πρὸς τὸν Φίλιππον, ἄκουσαν ἑλκόμενον αὐτήν, ἄφες με, εἶπεν· πᾶσα γυνή, τοῦ λύχνου ἀρθέντος αὐτή ἐστι. id est: Mulier quædam Philippo ipsam inuitam ad se pertrahenti, Missam me facito, dixit. omnis mulier, amota lucerna est eadem. hoc est, vt Erasmus exponit, Omnis mulier impudica est, si testis absit. Quorsum obsecro hoc dixisset Philippo ista fœmina? quid se profecturam sperans? an quia impudicam aliam præter illam inuenturum se Philippus non putabat, qua ratione effecturus sit vt omnes se impudicas præstēt, illum docet: nimirum si lucernam, id est testem, amoueat illis peccaturis? Scilicet regi, & quidem regi Philippo, deerant fœminæ, aliæ clàm, aliæ & clàm & palam impudicæ. Imò verò quum ita loqueretur illi hæc mulier, perinde erat ac si dixisset: Contentus esto ijs quas habes fœminis. nam si forma differo aliquid à cæteris, at quicquid est inter eas & me discriminis, id nox tollit. Non ergo mulierum impudicitiam notat hoc prouerbium, sed stultum esse ostendit libidinosorum hominum in consectandis earum formis studium. Vnde & Plutarchus verbis proximè à me citatis adiungit: τοῦτο πρὸς τοὺς μοιχικοὺς καὶ ἀκολάστους εἴρηται καλῶς. Quæ verba quum in rectam viam deducere Erasmum debuerint, illi cōtrà occasionē errandi præbuisse suspicor. fieri enim potest, vt quum legisset τοὺς μοιχικούς, aliquāto pòst fallax memoria illi subieceerit τὰς μοιχικάς. Ego certè antequam Plutarchi locū adiissem, huiusce Græci adagij sensum à Gallico edoctus eram adagio. *De nuict tous chats sont gris.* quo memineram solitos admoneri quosdam, qui de formosa vxore deligenda nimium solliciti essent, nihil aliud quam volentes ὀφθαλμοῖς γαμεῖν, vt elegantissimè dicebat Alexandri mater Olympias.

In loco, Risus. Prouerbio, Risus Sardonius. pag. 1587. τὸ μηδὲν ἐστὶ ὑγιές, *hoc est, omninò insanum*.] Non scribitur ὑγιῆ, apud Pausaniam: sed, ὑγιές. vt sit, μηδὲν ὑγιές pro, οὐδὲν ὑγιές: vel, μηδὲ ὑγιὲς ὑγιές. scimus autem Græcis οὐδὲν ὑγιές significare Nihil rectum, Nihil probum.

In loco, Iustitia. Prouerbio, Rectam ingredi viam. pag. 1112. Aristides in Pericle: ὡς τι βαδίζειν τεταγμένα, &c.] Planè alienus est ab illa prouerbij sententiā hic Aristidis locus: in quo ὁδὸς nihil minus quàm metaphoricè

phoricè accipitur: siquidem is Periclis laudes exordiens, postquã dixit: ὀκνεῖ τοι τοῦτον λέγεται βιῶναι μὲν οὕτω σεμνῶς ὥστε μηδὲν τῶν φροντιστῶν ἐπὶ ἱερῶν τὸν ἐκεῖνου βίον διαφέρειν: addit, οὕτω δὲ ἦν σώφρων, ὥστε καὶ βαδίζειν τεταγμένα, καὶ τὴν ὀρθὴν ὁδὸν σώζειν, κατὰ τὴν παροιμίαν. id est: Adeò autem moderatus fuisse fertur, vt etiam cõpositis gradibus incederet, rectáque viam, vt est in prouerbio, seruaret. Hic, Aristides si rectam viam metaphoricè pro honestis & rectis actionibus acciperet, non tam hominem σώφρονα quàm δίκαιον describeret: deinde annon hoc, Adeò moderatus vt etiam ab honesto & æquo in suis actionibus non deflecteret, frigidè dictum esset. quæ enim ista auxesis foret? Præterea, quorsum non rectæ viæ dũtaxat, sed etiã incessus cõpositi meminisset? Quum ergo citra metaphoram, & vt sonant verba, intelligendum esse hunc locum pateat: quis iste sit compositus incessus, quæ ista recta via (de quorũ vtroque multi nihil audierũt) explicare conabor. Quod igitur attinet ad prius τεταγμένα βαδίζειν, minimè dubium est, quin idem sit cum Aristophanis dicto, εὐτάκτως βαδίζειν. quod itidem ab illo σωφροσύνῃ tribuitur. ita enim in suis νεφέλαις inducit loquentem δίκαιον λόγον:

> λέξω τοίνυν τὴν ἀρχαίαν παιδείαν ὡς διέκειτο.
> ὅτ' ἐγὼ τὰ δίκαια λέγων ἤνθουν, καὶ σωφροσύνη νενόμιστο,
> πρῶτον μὲν ἔδει παιδὸς φωνὴν γρύξαντος μηδέν' ἀκοῦσαι
> εἶτα βαδίζειν ἐν ταῖσιν ὁδοῖς εὐτάκτως εἰς κιθαριστοῦ.

Sed & ἐνρύθμως βαδίζειν dicebant, pro εὐτάκτως: vt contra ἀρρύθμως, pro ἀτάκτως. sic enim Alexis apud Athenæum libro primo:

> ἓν γὰρ νομίζω τοῦτο μὲν ἀνελευθέρων
> εἶναι, τὸ βαδίζειν ἀρρύθμως ἐν ταῖς ὁδοῖς,
> ἐξὸν καλῶς. &c.---

De posteriori autem dicto non conuenit mihi cum Aristidis scholiaste. siquidem parœmiam quam intelligi voluerit Aristides, putat esse τὸ μίαν ὁδὸν εἰδέναι, τὴν ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν. & addit, οὐχ ὅτι τὰς ἄλλας ὁδοὺς ἠγνόει, ἀλλ' εἰδὼς σωφρόνως διῆγεν. Atqui quum ita loquitur, καὶ τὴν ὀρθὴν ὁδὸν σώζειν, κατὰ τὴν παροιμίαν, ipsissima esse adagij verba ea quę ponit, aut certè synonyma, quis negauerit? Nisi fortè, quũ Aristoteles dicit, ὡς ὄντως, κατὰ τὴν παροιμίαν, μουσῶν λείαν: item Lucianus, ἐπὶ γὰρ, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἄλλους ὢν τραγῳδοὺς ὑποκρίνεται: quod prouerbium vterque intellexerit, quærendum aliquis existimat. Etsi autem eòdem pertinet vtrunque adagium, τὴν ὀρθὴν ὁδὸν σώζειν, & μίαν ὁδὸν εἰδέναι, nimirum ad σωφροσύνης commendationem: non idem tamen vtroque significari perspicuum est. Nã qui ἀπὸ τῆς οἰκίας alio ibit quàm ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν, non dicetur μίαν ὁδὸν εἰδέναι: at iter eundem poterit τὴν ὀρθὴν ὁδὸν σώζειν, si videlicet eò quò iter instituit, rectà pergat, ad nullum prorsus diuerticulum deflectens. Quod quia pueri ab ædibus suis ad scholam euntes, cõtrà facere solẽt, tritissimo apud nostrates adagio, is qui non rectam viam tenuit eundo aliquò, sed longas ambages quæsiuit, viam ad scholam euntium puerorum confecisse dicitur.

In loco, Vincere & vinci. Prouerbio, αὐτόθεν κατάβαλλε pag. 809. αὐτόθεν κατάβαλλε: id est, Hoc ipso depone loco.] Non video quid intelligi his verbis debeat aut possit, Hoc ipso depone loco: nec qua in significatiõe Deponere absolutè vsurpetur. puto igitur vertendum, In re præsenti persolue. vel, Ex tempore, aut Cõfestim persolue. & ipse scholiastes huic meæ interpretationi astipulari videtur.

Ibidem. Deus alius Troianos erigat.] Hic ἐγείρειν non ponitur pro erigat, sed pro expergefaciat, excitet à somno. Est autem versus ex ἰλ. κ.

In loco, Occult. Prouerbio, Ostium obdire prophani. pag. 1394. Leuis omnino ratio est.] Non ita hoc loco accipitur λόγος, sed pro cura. adeò vt interpretari oporteat: Parua omnino mihi cura est. vel: Profanos autem parum curo.

In loco, Contemptus. Prouerbio, Exiguum oboli precium. pag. 340. μικρὸν τοῦ ὀβολοῦ τίμιον: id est, Exiguum oboli precium.] In vulgatis Suidæ exemplaribus legitur μικροῦ: sed vtrolibet modo legatur, τίμιον pro adiectiuo, non pro substantiuo accipiendum videtur.

In loco, Inconstantia. Prouerbio, Phœnicum pastu. pag. 855. Phœnix vt vir, cœpit.] cœpisti. est enim ἤρξω secundæ personæ.

In loco, Arrogantia. Prouerbio, Vltra peram sapere. pag. 155. ὑπὲρ τὴν πήραν, &c.] ὑπὲρ τὴν πήραν φρονεῖν non significat hîc vltra peram sapere, aut quærere: sed quemadmodum is dici solet ὑπὲρ ἄνθρωπον φρονεῖν, qui se suo conditionis humanæ modulo nõ metitur, sed maiora quam pro ea cogitat: ita iocosè dicit ὑπὲρ τὴν πήραν φρονεῖν, cogitare de pluribus quàm pro peræ mẽsura: vel, de pluribus quàm capere possit pera. Siquidem rationem reddens philosophus, cur non plura petat quàm quæ ad implendam suam peram sufficiant, subiungit, oportere philosophum μηδὲν ὑπὲρ τὴν πήραν φρονεῖν.

In loco, Internecio. Prouerbio. Perdere naulum. pag. 1081. Aristippus interrogatus à quodam, num esset vbique videns: οὐκ οὖν, &c.] Duarum vocularum falsa disiunctio fecit, vt quum Aristippus se naulum dicat perdere, Erasmus eum id negare putauerit. Malè enim disiunctæ fuerunt hæ duæ particulæ οὐκ οὖν, perinde ac si significarent, Non igitur (pro qua tamen significatione passim reperitur scriptũ οὔκουν) quum coniunctim legendum sit οὐκοῦν, id est Igitur, non inclusa negatione. & hæc lectio in vulgatis editionibus habetur: at illam sequẽtia Plutarchi verba manifestissimè refellunt. subiungit enim: Quid ni dicas tu quoque, Perditur merces quæ datur pædagogis, si, &c. Nam si ita interpreteris Aristippi dictũ Naulum igitur non perdo: quomodo sequentibus aptari poterit à Plutarcho? Nec enim procedet hæc oratio, Quemadmodum dixit Aristippus se naulũ non perdere si vbique esset: cur non dixeris itidem, Perditur merces pædagog. &c. Nimirum quisquis aliquo præditus est iudicio, hîc expectat, Non perditur merces. quũ tamen Plutarchum significare cõtrarium voluisse, perspicuum sit. At procedet optimo ratio, si, vt verba Græca sonant, interpreteris, Quemadmodum Aristippus dixit se naulum perdere, si, &c. quidni dixeris & ipse, Perditur, &c. Quinetiam huius dicti ratio nobis optimè cõstat: huius dico, Naulum itaque perdo, si vbique sum. Non abs re enim Aristippus, quũ naulum sit pecunia quæ nautis pro vectura numeratur: dixit, si vbique esset, se pecuniam illam perdere quam nautis solueret, vt ipsum ex vno loco in alium veherent. Vel, se pecuniam in vecturam frustra insumere, & inutiliter impendere. id enim sonat verbum ἀπόλλυμι. Quanquam grammaticus quidam ex Luciano citans hoc ipsum prouerbium ἀπόλλυμι τὸ ναῦλον, exponit, ἔξω τοῦ πρέποντος ἀναλίσκω: id est, indecenter & contra decorum insumo.

In loco, Absurda. Prouerbio, Rana aquam. pag. 35. Non metuat potans, &c.] Alius est verborum Theocriti sensus. nam qui hic loquitur, ἐπισκώπτει τὸν ἐργοδότην, ὡς μὴ αὐτάρκες τὸ ποτὸν παρεχόμενον: vt ait ipse scholiastes. id est: Obtrectat ei cui suā operam conduxerat, vt non ministranti potus quantum satis esset. Ita igitur interpretari oportet hūc locum: Optabilis est ranæ vita, vtpote quæ non curet eum qui illi potum infundit. Legendum enim ἐγχεῦντα, ab ἐγχέω, quod passim in hac significatione inuenitur. Nisi quis accipiat ἐκχέοντα, id est, ἐκ τοῦ κρατῆρος, vel ἐκ τοῦ μεγάλου ποτηρίου χέοντα εἰς τὸ μικρόν. Quamuis autem retineretur ἐκχεῦντα, & intelligeretur pro effundentem, non esset tamen hic sensus: Non metuat potans effundere. Nam Græcè hoc dicendum foret, οὐ μελεδαίνει ἐν τῷ πιεῖν ἐκχέειν. quanquam nec μελεδαίνω significat metuo.

In loco, Forma & Deformitas. Prouerbio, Multam syluam gestas. pag. 623. Dictum in Ehermionem militem quendam hirsutum.] Fortasse de barba hoc intelligendum est. Iulianus certè de sua, quæ promissa erat, loquens dixit: ταῦτά τοι διαθεόντων ἀνέχομαι τῶν φθειρῶν ὥσπερ ἐν λόχμῃ τῶν θηρίων. in Misopogone.

In loco, Proficientium in melius. Prouerbio, Ego ex bono in bonum traductus sum. pag. 1524. Ego quidem è bono in bonum transij] μετελήλυθα non significat Transij, aut Traductus sum (id est μετελήλυμαι, siue μετηνέχθην) sed, Traduxi.

In loco, Anceps & dubius. Prouerbio, Vtraque nutans sententia. pag. 138. διχωλος per ω magnum, vt sit, vtroque claudicantes.] At Zenodotus apertè reclamat: cuius hæc sunt verba, δίχολοι γνῶμαι, ἀντὶ τοῦ διχῶς ἀλλότροποι, κατὰ μετάληψιν. χόλος γὰρ ἡ ὀργή, ὁ τρόπος.

In loco, Simulationis. Prouerbio, Aesopicus graculus. pag. 1687. Αἰσώπειος κολοιός: id est, Aesopicus graculus.] Expendant viri docti, annon potius Aesopica monedula interpretari oporteat. Quum enim Horatius corniculam appellauerit κολοιόν, monedulam autem, de cornicum genere esse (siquidē cornicum nomen generaliter sumatur) dicere possimus eamque furacissimam esse constet: huius certè furti suspicionem in eam potius quàm in aliā quāpiam competere, nemo, vt opinor, negauerit. Quod autem ad graculum attinet, si verum esset quod nōnulli existimant, eandem esse auem cum monedula: perinde hîc esset siue Aesopicus graculus, siue Aesopica monedula interpretaremur. Sed falli mihi videntur qui eandem faciunt: quum etiam Plinius vt de diuersis loquatur. Quàm longè crassior eorum est error, qui graculum auem esse putant eā, quæ à nostris vocatur *Vn geay*, reclamantibus cùm aliis authorum locis, tum verò illo poetæ, in quo mulier nigerrima graculo nigrior appellatur. Miror autem illos non animaduertere, quod narratur de cornicula ab Horatio, in graculū nullo modo posse quadrare, si is sit *vn geay*. Primùm enim quomodo verisimile esset hanc auem, quam *geay* dicimus, furatam esse aliarum auium plumas, ad se ornandā: quum natura pulcherrimas illi dederit? Deinde etiamsi concederemus, furatam esse illam quas suis adderet, quomodo repetentibus illas auibus, deformis ex pulchra foret reddita, cui ascititia tantùm pulchritudo ablata foret, sua adhuc superesset? Sed hanc opinionem nec veram nec verisimilem, missam faciamus: ad eos qui graculum putant esse nostram *chucas* siue *chouette* (veris quidem proponon vera tamen dicentes) veniamus. Monedulam esse nostram *chouette*, ostendunt inter se collata vtriusque linguæ prouerbia. Dicimus enim, *larron comme vne chouette*: Latini quoque furacem hominem monedulæ comparant. Vnde dictum est a Cicerone in orat. pro Flacco: Non plus aurū tibi quàm monedulæ committebant. Et Plinius ait: Insubriū tractu examina graculorum monedularumque: cui soli aui furacitas, auri argentique præcipue, mira est. Qui ergo vellet graculum esse nostram *chucas*, quæ alio nomine *chouette*, ille eandem auem diuersis nominibus appellari graculum & monedulam dicere cogeretur. Sed tunc illi vel hic ipse Plinij locus apertè reclamaret. Iam verò an noster *geay* appellari debeat galgulus, doctioribus considerandum relinquo: & ad prouerbium nostrum reuertēs, quod paulo antè dixi, repeto, Αἰσώπειον κολοιόν, Aesopicam monedulam, interpretationem mihi videri verissimam. Ac pro ea certè faciunt quæ Tzetzes ait περὶ τοῦ κολοιοῦ, nimirum esse minorem corniculā, quæ in tectorum foraminibus habitet. hoc enim de monedula dictum, verissimum esse, & ipse Horatius cornicula potius quam cornix, non temerè dixisse comperietur. Quem nisi authorē sequeremur, scrupulum aliquem nobis iniicere posset quod Simocatus tradidit, κολοιόν videlicet auem quandam esse pulcherrimam, vnde fictam sibi videri fabulā Tzetzes scribit, quòd nimirum quum priùs esset deformissima, sumptis à qualibet aue pennis, omnium facta sit formosissima.

In loco, Solicitudo. Prouerbio, Animus est in coriis. pag. 1698. In his quidem sum lapsus.] Quasi legeretur, ἥμαρτον μέν. Verùm hanc lectionē nullo modo ferre posset versus. Retinenda igitur quam habemus: sed mutanda interpretatio.

Ibidem. Ne quis loquatur.] Putauit prohibentis esse hic particulam οὐδέ: & οὐδ' ἂν λέγῃ τις, accipi pro μὴ λεγέτω τις, vel λεγέσθω. Sed ita non solet vsurpari οὐδέ. Præterea particula ἄν, in prohibendi formula foret superuacanea. Interpretandum igitur: Percipere nunquam quibimus, ne si loquatur quidem aliquis. vel: Ne si dicat quidem aliquis, discere possimus.

In loco, Molesti. Prouerbio, ἄγουσι καὶ φέρουσι. pag. 1317. Possessiones pignori opponens meas.] Potius, Pignori opponuntur. capitur enim passiuè, non actiuè.

In loco, Intemperantia. Prouerbio, Nō capit somnum nisi boetius pag. 1932. Ligno nisi fors primus ille assederit.] Non, Primus ligno assederit: sed, Primo ligno assederit: ἐπὶ τοῦ πρώτου καθίζηται ξύλου.

In loco, Molesti. Prouerbio, Anno senior fio. pag. 1315. Faxis caueto. quippe quoties conspicor.] θεώμενος hic significat, Dū spectaculis intersum, dū in theatro sum spectator. & σοφίσματα nō pro negociis accipitur, sed pro commentis, figmentis.

In loco, Assiduitas. Prouerbio, Velut vmbra sequi. pag. 193. Nam vmbra corpus affectatur, velit nolit.] Atqui non adest semper vmbra. Ouidius 1. Trist. elegia 8.

Vtque comes radios per solis euntibus vmbra est:
Quum latet hic pressus nubibus, illa fugit.

Dicetur ergo sequi vt vmbra corpus, non qui semper adest: sed qui quandiu adest, indissociabilis est comes.

In loco, Ab initio ad finem. Prouerbio, Venimus ad summam lineam. pag. 28. Venimus ad summum.] Magis fortasse huic adagio conuenirent hæc eiusdē poetæ verba:

--*Mors*

---*Mors vltima linea rerum est.*

In loco, Auaritia & sordes Prouerbio, Tenuiter diducis. pag.218. ἀγαπητὸν δὲ περὶ τοιούτων, *&c. id est: Gratum igitur fuerit, de talibus & è talibus differẽtes, &c.*] ἀγαπητὸν non ponitur hic pro gratum, sed pro sufficiẽs. & hoc vel simili modo interpretari oportuit: Satis igitur fuerit.

In loco, Languor. Prouerbio, Pyrrichen oculis præ se ferens. pag.1133. Ille verò artificio quodam cadebat.] Consentanea est hæc interpretatio lectioni quam sequitur, videlicet ἔπιπτε. sed legendum, ἔπαιον: & reponendum hic, percutiebat, vel cædebat.

In loco, Dissimulatio. Prouerbio, Manticulari. pag.964. Hinc sumptam metaphoram, quòd qui in conuiuio dissimulant, mantilibus tegunt faciem, &c.] A' mantilibus dicens esse sumptam metaphoram, mãticulas (à quibus, manticulari tractum esse, manifestissimum est) pro mantilibus etiam accipit: huic significationi non repugnare existimans, quòd pauperibus in numis recondendis vsum earum fuisse dicit Festus. & fortassis eam colligens ex iis etiam quæ de voce manticularia leguntur ibidem verbis. Esto igitur, manticulas & pro mantilibus sumi: hoc ego illi non inuitus dabo. sed illud non item, à quibusdam per dissimulationem mantili faciem tegẽtibus sumptam esse verbi maticulari metaphoram. Siquidem in promptu est hic Catulli locus:

Marrucine Asini manu sinistra
Non belle vteris in ioco atque vino.
Tollis lintea negligentiorum.

Quo ex loco conicere est, solitos quosdam in conuiuiis inter confabulandum & iocandum, aliorum mantilia, tanquam aliud agentes attrectare, quæ, occasionem nacti (illis videlicet vel oculos deflectentibus, vel ad ea quæ dicerentur, non ad ea quæ fierent, animum attendentibus) manu sinistra, vt ait poeta, auerterent. His autem consentaneum est, vt Manticulari primùm dictum sit pro Furandi gratia mantilia attrectare: deinde per metaphorã pro Subdolè quiduis agere, vsurpatũ fuerit.

In loco, Diuitia. Prouerbio, Auro habet suppactum solum. pag.1909. Aut certè pro pauimento.) Hanc explicationem (quæ planè verbis Plautinis vim adfert, & rem fortasse post hominum memoriam non auditam narrat) nequaquam quæsiuisset Erasmus, sed alteri acquieuisset, si hunc Athenæi locum legisset, vel potius si legere se meminisset, lib.12. φύλαρχος δ' ἐν τῇ τρίτῃ καὶ εἰκοστῇ τῶν ἱστοριῶν, καὶ ἀγαθαρχίδης ὁ κνίδιος ἐν τῇ δεκάτῃ περὶ ἀσίας, καὶ τοὺς ἑταίρους φησὶ τοῦ ἀλεξάνδρου ὑπερβαλλούσῃ τρυφῇ χρήσασθαι. ὧν εἷς ἦν ὁ ἄγνων χρυσοῦς ἥλους ἐν ταῖς κρηπῖσι καὶ τοῖς ὑποδήμασιν ἐφόρει. Quanquam Plutarchus in Alexandri vita de eodem loquens, non aureos, sed argenteos clauos gestasse commemorat, his verbis: ἐπεὶ δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν ἑώρα παντάπασιν ἐκτετρυφηκότας, καὶ φορτικοὺς ταῖς διαίταις καὶ πολυτελείαις ὄντας, ὥστε ἄγνωνα μὲν τὸν τήϊον ἀργυροῦς ἐν ταῖς κρηπῖσιν ἥλους φορεῖν, λεοννάτῳ δὲ, &c. Dauid quoque, Psal.68. Perde cœtum arundinis, congregationem taurorum, cum vitulis populorum: calcantem in frustis argẽti. dissipa populos qui bella volunt. Hæc enim est simplicissima verborum Hebraicorum interpretatio. quam tamen refugisse bona pars interpretum videtur, quòd per huiusmodi calcationem quid intelligendum foret, ne coniicere quidem posset. vnde factum est, vt variæ a variis excogitatæ sint istius loci expositiones, sed huiusce calcationis mentionem nullam facientes. Donec tandem quidam exortus est, qui (vt est sagaci ingenio præditus) hunc illorum verborum sensum odoratus est: explicans, illos exultare calcando frusta argenti. quòd fieri possit, vt præ immodico luxu fibulas argenti in calceis gestauerint. At iam dubitatio nulla superest, quin hoc factum fuerit: imò verò quin clauos etiam argenteos, atque adeò (qui multò prodigiosior est luxus) aureos in illis gestauerint.

In loco, Mira non. Prouerbio, Agas asellum. pag.1293. Fortasse legendum, Agaso asellum.) Hanc Erasmi coniecturam qui sequetur, deprauabit lectionem emendatam, meo quidem iudicio, non deprauatam corriget. Rectè enim legi apud Ciceronem, Agas asellum: nec mutilum, sed integrũ illic referri adagium, ex Martialis epigrammate mihi probare posse videor: quod est huiusmodi:

Semper agis causas & res agis Attale semper.
Est, non est quod agas: Attale semper agis.
Si res & causæ desunt: agis Attale mulas.
Attale, ne quod agas desit, agas animam.

Sed non eodem pertinet hoc dictum apud Martialem, quo apud Ciceronem, dixerit aliquis. Imò planè eodem referri manifestum est. Vt enim hic Martialis Attalum dicit, postquã desunt illi res & causæ quas agat, agere mulas: ita Scipio Asello omnes prouincias stipendia merentem se peragrasse glorianti (quasi quum nouus illi locus deesset, vbi suam artem exerceret, ad aliud vitæ institutum se conferre deberet) dicit, Agas asellum. Verisimile est autem, inde natum hoc adagium, quòd olim qui varia vitę genera sectati essent, & in omnibus rem infeliciter gessissent (Vertumnis omnibus iniquis nati) tãdem ad inopiam redacti, agasonum collegio nomen darent. Cuius rei & Horatij locus hic coniecturam videtur afferre:

--*Beatus enim iam*
Cum pulchris tunicis sumet noua consilia & spes,
Dormiet in lucem, scorto postponet honestum
Officium, nummos alienos pascet, ad imum
Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum.

Sed & Martialis alibi Carino paupertatem, vt opinor, imprecans, dixit:

Quid imprecabor, ô Seuere, liuenti.
Hoc opto, mulas habeat & suburbanum.

Puto enim per suburbanum intellexisse hortum suburbanum, & eum quidem olitorium, ludentem videlicet ex ambiguo: quia vel rus vel prædium subaudiri solet. dixerat autem proximè præcedentibus versibus:

Sed quòd sub vrbe rus habemus æstiuum,
Vehimúrque mulis non vt antè conductis.

Intellige autẽ, Sed liuet Carinus, quòd, &c. Atq; hic erit, meo quidẽ iudicio, verus totius loci sensus: Carinus inuidia rũpitur, quod sub vrbe rus æstiuũ habeã, & mulis vehar, nõ cõductis, sed meis: at ego cõtrà, quod mihi inuidet, illi opto: mulas videlicet & suburbanũ. Ita quidẽ prima fronte quod Carinus ipsi inuidebat, id ei videtur optare: ex ambiguitate videlicet vocis Suburbanũ, ioci occasionẽ captãs: necnõ ex ambiguo in ablatiuo Mulis genere (nec enim dubiũ est, quin etiam fœminino genere vsurparetur Mulis, vt & Equis, pro equabus, apud Columellã legim^9) at in recessu hũc sensũ habẽt ista verba: Inuidet mihi Carinus aliquã fortunatũ accessionẽ: qua fit vt suburbanũ rus nũc habeã, in quo æstiuare possim: & vehar mulis propriis, antea solitus conductis vehi,

At ego illi pro iſta ſua inuidentia contrà fortunatorum tantam imminutionem imprecor, vt præ inopia cogatur ex ſuburbano horto olitorio victũ quęrere, mulas per vrbem agens oleribus onuſtas. Húc enim fuiſſe morem Romæ, vt hodieque eſt apud noſtrates, vel ex illis Horatij verbis ſatis videtur eſſe manifeſtum:

--- *Aut olitoris ages mercede caballum.*

ſiue caballum pro vili equo vſurpauerit, ſiue olitoris caballum iocoſa catachreſi pro mula aut aſino olitoris poſuerit. Et his quidem Martialis verſibus, ſi ita exponantur, argutam ſubeſſe ſententiam, neminem negaturum exiſtimo. At verò Domitij explicationem ſequendo, talem minimè reperiemus. ſic enim ille: Opto hab. m. & ſubur. id eſt: Opto amittat diuitias quas habet, & ſit noſtræ conditionis ac fortunæ cui inuidet. id eſt, ſit pauper. Quam tamen expoſitionem ſiquis meę anteferre velit, vt nimis longè petitæ, ei certè pertinaciùs non reſiſtam: ſed eum pro Mulas reponere Mulos neceſſe fuerit. Et de hoc Martialis loco hactenus. cuius explicatio quum in dubium reuocari poſſit, ad illum alterum eiuſdem redeundum eſt, qui cum Ciceroniano apertè conuenit. Si igitur verum eſt quod ex Horatij loco colligi dixi, agaſonum artem factitare ſolitos eos, qui varia vitæ genera ſectati, in nullo rem feciſſent, vnde & ad inopiam redacti forent: hoc prouerbium, Agas mulas, olim iactatum putabimus in eos qui, quum in nullo paulo honeſtiore vitæ genere amplius verſari poſſent, ad infima ſe demittere officia neceſſe haberent: aut latiùs accipiendo, quibus in nouo vitæ genere licet prioribus minus honeſto, experiundam eſſe fortunam, vellent dicere. Nec dubium eſt quin Martialis, quum dicere debuiſſet, Si res & cauſæ deſunt, agas mulas: dixerit, Agis mulas (quaſi Attalus iam id faceret) & παρὰ προσδοκίαν addiderit, Agas animam. Hoc ergo ſenſu & Scipio militi nouum in quo militaret locum ſibi deeſſe dicenti, reſpondit: Agas mulas. Ne quem autem moueant illa duo vocabula, & cætera (ex quibus Eraſmus mutilum eſſe adagium non bene ſibi perſuaſerat) admoneo vidiſſe me vetus exemplar, in quo eorum ne veſtigia quidem apparerent vlla.

In loco, Anceps & Dubius. Prouerbio, Tertium caput. pag. 142. Τε. τῇ κεφαλῇ, καὶ τρίτῳ ἐγκεφάλῳ: id eſt, Tertium caput, & tertio cerebro.] Videtur itidem legendum in datiuo, Τρίτῃ κεφαλῇ. vt ſit, Tertio capite, & tertio cerebro.

In loco, Conatus. Prouerbio, Fruſtratus conatus. pag. 310. Verùm & tunc ille feſellit.] ἁμαρτάνω neutrum eſt, ſignificans aberro, fallor: non, fallo. Quanquam ne illo quidem paſſiuo Fallor, ſatis commodè redditur.

In loco, Temeritas. Prouerbio, Verbis pugnas, non re. pag. 1774. Luſunt ſermones variique: & paſcua dictis.] νομὸς ἐπέων idem valet quod πλῆθος. Ideò non oportet interpretari, paſcua dictorum, vel paſcua dictis: ſed, copia dictorum.

In loco, Carpentis ſe ipſum. Prouerbio, Quò tranſgreſſus. pag. 292. Eam ſententiam latiùs ac fuſiùs explicuit, &c.] Putauit latius explicatã eſſe iſtis quatuor verſibus illius vnici ſententiam: quũ trium Græcorum contineant interpretationem.

In loco, Diuitum prærogatiua. Prouerbio, Locupletum reditus. pag. 1909. Nec ſingulos æſtas renouatur in annos.] Omnino falſa eſt hæc interpretatio: alioqui enim θέρευς cum ἐπετήσιος, vt ſubſtãtiuum cum adiectiuo, iungi dicendum eſſet: quod abſurdiſſimum foret: &, vt ferri talis oratio poſſet, at rem non minùs abſurdam ſignificaret: æſtatem videlicet ſingulos in annos non nouari, ſed Zephyrum perpetuò flare. Accidit autem hic error ex amputato huius ſententiæ principio: quod illi redditum, quàm aliena ſit illa expoſitio vt à ratione ſimul & à ſermonis Græci conſuetudine, ita etiam à mente Homeri, apertiſſimè declarabit. Ita enim legitur:

> ἔνθα δὲ δένδρεα μακρὰ πεφύκει τηλεθόωντα,
> ὄγχναι καὶ ῥοιαὶ καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι,
> συκαῖ γλυκεραὶ καὶ ἐλαῖαι τηλεθόωσαι,
> τάων οὔποτε καρπὸς ἀπόλλυται οὐδ' ἀπολείπει
> χείματος οὐδὲ θέρευς ἐπετήσιος· ἀλλά, &c.

Vide quid commune habeat hæc ſententia cum Eraſmi interpretatione,

--*Non ſingulos æſtas renouatur in annos.*

Imò verò, Quarum arborum fructus per ſingulas æſtates & hyemes renouatur. ad verbum: Quarũ fructus nunquam perit, nec deficit, neque hyeme, neque æſtate, in totum annum ſufficiens.

In loco, Bona fortuna, Prouerbio, Capram cœleſtem orientem conſpexerunt. pag. 261. Felix multorum agrorum poſſeſſor.] Quum ita interpretatur πολύαγχος, oſtẽdit ſe pro appellatiuo nomine id accepiſſe. quod tamen proprium eſt nomen in hoc ipſo quem citat Plutarchi loco. Nec verò per υ ſcriptum habetur Πολύαγχος, in vulgatis eius editionibus: ſed per ι, Πολίαγχος. Quæ ſcriptura ſi vera eſt, à πόλις & ἄγχω deriuari dicendum fuerit. Cæterùm vt hic Eraſmus ex nomine proprio facit appellatiuum, ita viciſſim ex nomine appellatiuo fecit nomen proprium anteà qua etiam de re te admonui.

In loco, Maledicentia. Prouerbio, Archilochum teris. pag. 1211. Archilochum teris, ſeu calcas. De maledico dicebatur.] Imò non de eo qui maledicus eſſet, ſed de eo qui maledicum prouocaret, dicebatur: alludendo ad eos qui anguem calcant, à quo poſtea feriuntur. Nota eſt autem Archilochi maledicentia. quam & ipſe innuens, ei à quo laceſſitus fuerat conuiciis, dixit, τέττιγα τοῦ πτεροῦ συνείληφας: quod dictũ poſtea in prouerbium abiit. Vnde & Archilochum terere ſeu calcare dicebatur, qui crabrones, vt alio prouerbio dicitur, irritaret. vt etiã ex quodam epigrammate Græco apparet, in quo admonetur viator, vt ſine ſtrepitu tumulum Archilochi pertranſeat, ne fortè inſidẽtes ei veſpas ſiue crabrones excitet. Verba epigrammatis ſunt hæc:

> σῆμα τόδ' ἀρχιλόχου παραπόντιον· ὅς ποτε πικρὴν
> μοῦσαν ἐχιδναίῳ πρῶτος ἔβαψε χόλῳ.
> αἱμάξας ἑλικῶνα τὸν ἥμερον. οἶδε λυκάμβης.
> μυρόμενος τρισσῶν ἅμματα θυγατέρων.
> ἠρέμα δὴ παράμειψον ὁδοιπόρε, μή ποτε τοῦδε
> κινήσῃς τύμβῳ σφῆκας ἐφεζομένους.

Quod autem τηλεσαιὸς ἀπ' ὑπάρχων de Archilocho dicit hoc poſtremo diſticho, idem de Hipponacte, non minùs maledico & ipſo, à Leonide dictum reperitur proximè ſequenti epigrammate, his duobus primis verſibus:

> ἀτρέμα τὸν τύμβον παραμείβετε, μὴ τὸν ἐν ὕπνῳ
> πικρὸν ἐγείρητε σφῆκ' ἀναπαυόμενον.

Ibidem. Vel quòd huius veſtigiis ingreditur. Ἀρχίλοχον πατεῖς, non minus durè diceretur pro Archilochi veſtigiis ingrederis, quàm Latinis, Archilochum calcas, aut conculcas.

Ibidem. Equidem ſuſpicor. Nõn bene hoc ſuſpicatur. Di-

tur. Diuersa enim sunt, licet de eodem homine, prouerbia, Ἀρχίλοχον πατρίς, Ἀρχιλόχου πατρίς. huius sensum modò exposuimus: illud in ciuitates aut populos hominibus maledicis plenos iactatum fuit. quasi in Archilochi patria multos maledicos esse verisimile foret, ab illo videlicet edoctos, & ad eius imitationem se componentes. vt siquis vrbem in qua qui musas sectarentur, essent egregij potores, Anacreontis patriam appellaret.

In loco, Imperitia. Prouerbio, Dulce bellum inexpertis, pag. 730. At expertus quispiam horret, si accesserit cordi, &c.] In his verbis ἐμπείρων δέ τις ταρβεῖ προσιόντα νιν καρδίᾳ περισσῶς: datiuus καρδίᾳ non cum προσιόντα, sed cum ταρβεῖ iungitur: vt pro, Ast expertus quispiam horret, si accesserit cordi supra modum: vertere oporteat, Ast expertus quispiam illuc accedens horret corde supramodum.

In loco, Asperitas, Prouerbio, Versatilis Artemon. pag 181. Quem suspicor ob id dictum περιφόρητον.] At περιφόρητος in hac vel illa significatione vbi reperitur?

Ibid. Qui cum claudus esset, &c.] Atqui περιφόρητος non actiuam, sed passiuam significationem habere quis negauerit?

Ibid. Quibus ex verbis apparet, &c.] Imò verò nihil commune cum Alcibiadis moribus habent quæ hic ab Anacreonte de illo dicuntur. & ipse Athenæus non dicit poetam his verbis ostendere, illum versatili ingenio fuisse præditum (quale reuera Alcibiadis ingenium erat) sed illum ex paupertate ad luxum emersisse. ait enim: καὶ γὰρ ἐμφανίζει αὐτὸν ἐκ πενίας εἰς τρυφὴν ὁρμήσαντα φησὶν ἐν τούτοις.

In loco, Nota, Prouerbio, Quantũ ex Bacchanalibus. pag. 1943. Addit dictum de reb. vehementer expetendis.) Confudit Erasmus quæ omnino separari necesse est: non attendens quid Suidas diceret. is enim ait, εἴρηται ἐπὶ τῆς ὑπεροχῆς ἀξίων: de his verbis loquens, ὡς Διονύσια, &c. non de illis, ἐξ αὐτοῦ σχεδὸν τοσοῦτον ὅσον ἐκ Διονυσίων. pro quorum expositione dixerat ἔθος ἦν Ἀττικοῖς λέγειν ταῦτα, καὶ τὸν ὑπερπίπτοντα ἀριθμὸν ἀπὸ τῶν Διονυσίων. cum quibus optimè conuenit hic ex quadam Alciphronis epistola locus: πληθεῖσα ὑπὸ γλυκείας οἷς τοσοῦτον χρόνον. ἀπὸ τῶν Διονυσίων γὰρ ὑμῖν ἀπήγγειλα.

In loco, Dignitatis, Prouerbio, Decernetur equa Thessalica. pag. 464. ἐπικελεύεται ἵππος Θεσσαλική.) Verbum ἐπικελεύεται putauit esse vnum ex huius adagij verbis, quum sit ipsius Eustathij. quanquam in vulgata editione eius commentariorum legitur ἐπικρίνεται, vt & debet legi. Ait enim: ὅτι φασὶν οἱ παλαιοὶ ὅτι τὰς Εὐμήλου ἵππους προκρίνει ὁ ποιητής, διὰ τὴν παροιμίαν ἐν ᾗ ἐπικρίνεται ἵππος Θετταλική. id est: Preterea dicunt antiqui, Eumeli equas cæteris præferri à poeta, ob prouerbium in quo ἐπικρίνεται (id est deligitur) ἵππος Θεσσαλική, equa Thessalica. At Erasmus putauit hoc verbum ἐπικρίνεται (aut, vt ipse legit, ἐπικελεύεται) ex prouerbio esse. quum perinde sit acsi diceret Eustathius, ob adagium quo equa Thessalica inter aliarum regionum equas potissimùm deligitur celebranda. Est igitur prouerbium ἵππος Θεσσαλική, quod & apud Aristotelem reperitur. originem autem videri possit habuisse ex illo versu oraculi Æginensibus, aut, vt aliis placet, Megarensibus redditi: ἵππον Θεσσαλικήν, Λακεδαιμονίαν τε γυναῖκα. Huc pertinet quod ἱππικὸν Θετταλόν dicit Maximus Tyrius, pagina 56. meæ editionis.

In loco, Memoria. Prouerbio, Quæ dolent, ea molestum est contingere. pag. 1276. Minimè suaue est admouere, &c.] Atqui πλησιάζειν τόπῳ non significat Admouere manum loco, aut contingere manu locum, sed ad locum accedere. quod est non manum, sed pedem loco admouere, si ita loqui liceret: pro, inferre pedem. Huc igitur pertinent hæc Ouidiana.

> *Quicunque Argolica de classe Capharea fugit,*
> *Semper ab Euboicis vela retorquet aquis.*
> *Et mea cymba semel vasta percussa procella,*
> *Illum quo læsa est horret adire locum.*

In loco, Improbi. Prouerbio, Dij tibi dent tuam mentem. pag. 762. Quid enim precemur infælicius scelestis hominibus?] Imò nihil infœlix precamur ei cui dicimus, Dij tibi dent tuam mentem. & illud dicendi genus, quo optamus alicui mentem meliorem dari, idem est cum hoc, non huic contrarium, vt Erasmus existimat. qui quum ait, Dij tibi dent tuam mentẽ, in insanum congruere, & sua dignum mente: nihilque nos precari posse infœlicius scelestis hominibus: ita accipit hoc genus loquendi ac si insano homini, & quidem scelesto, diceremus, Dij tibi dent conuenientem tibi insano, & qua dignus es mentem. id est: Dij tibi dent insanam tuam mentem. Atqui ille ipse insanus esset, qui insanum quempiam vocans, ei mentem insanam optaret. quis enim est insanus, nisi qui mentem insanam habet? cur autem quod illum habere fateretur, id optaret? Dico igitur, Dij tibi dent tuam mentem, ita esse accipiendum, Dij tibi restituant quam habuisti quondam mentem, vel quam tibi eripuerunt, & qua te priuarunt mentem. vt Homerus de Glauco dicit, ei Iouem suam mentem eripuisse, dum aurea sua arma æreis permutaret. ait enim:

> ἔνθ' αὖτε Γλαύκῳ Κρονίδης φρένας ἐξέλετο Ζεύς,
> ὃς πρὸς Τυδείδην, &c.--- Sic Hesiodus.
> --τοῦ μὲν φρένας ἐξέλετο Ζεύς, ὃς προλιπών, &c.--

Solent enim dicere à Ioue aut generaliter à diis, illi mentem suam ablatam esse, qui insignem in opere aliquo stultitia seu insaniam demonstrat. Sic Cicero dicit Suæ mentis esse, pro Sua mente priuatum non esse, Non esse insanum. Iure igitur ei quem optamus ab insania desistere, dicimus: Dij tibi dent tuam mentẽ. Sed & sub pronomine iocoso ἀττίβωνε apud poetam videtur latere.

Ibidem. Contrà Demea Terentianus, &c.] Proxima dixi annotatione, non contrariam esse hanc phrasin præcedenti, vt putat Erasmus: sed eandem cum illa. Nam vtraque est optantis alicui, vt stultus aut insanus esse desinat. Quemadmodum enim de eo qui stultè aut insanè agit, poetæ nonnunquam simpliciter dicũt, deos suam mentem ei eripuisse: interdum verò, suam bonam mentem (quasi videlicet relinquatur insanis mens, sed non bona: vnde & mentem habere dicantur, sed insanam) ita & ei quem ab insania desistere optamus, aliquando dicimus, Dij tibi dent tuam mentem: aliquando, Dij tibi dẽt bonam vel meliorem mentem. Locum Homeri, in quo Iouem dicit Glauco suam mentem abstulisse, modò protuli: at Automedonti itidem stultè agenti deorum quempiam mentem bonam eripuisse dicit, his verbis:

αὐτῷ μὲν ἦν, τίς τοί τε θεῶν ὑπερφίαλα βαλλω
ἐν φύθεσσι ἰθανι, καὶ ἐξέλετο φρένας ἐσθλάς:

In loco, Mutanda sententia. Prouerbio, Imitabor nepam. pag. 1348. Hac Nonius. At si nepa nihil est quàm scorpius, mirum cur Cicero maluerit dicere nepam.) At si nepa est aliud quàm scorpius, mirum cur Cicero passim apud Aratum scorpium interpretari nepam voluerit.

In loco, Inanis opera. Prouerbio, Γύργαθον φυσᾷς: pag. 825. id est, Gyrgatum spiras.) Miror Erasmum, quum perspiceret (nec enim illum hoc latuisse existimo) duram esse horum verborum interpretationem, & duriorem etiam explicationem, de aliter interpretandis illis & explicandis non cogitasse: præsertim quum obuia esset alia vtriusque vocis, sensum optimum efficiens, significatio. quid enim γύργαθος significat: nónne Rete? quid φυσᾷν: ánnon Sufflare? Quid dicit Suidas? γύργαθον φυσᾷς, prouerbium de iis qui frustra laborant. Quis magis frustra laborat, quàm is qui rete sufflat, aut qui (vt alio prouerbio dicitur) reti ventos venatur? Apage ergo istum paralyticorum & dæmoniacorum lectum. Fateor quidem esse errorem apud Suidam, sed qui deprehendi facilè possit, ac potuerit. Post illa enim verba, γύργαθος, καὶ παροιμίας, γύργαθον φυσᾷς, ἐπὶ τῶν μάτην πονούντων, sequitur, γύργαθος ὢν κλίνη, ἐν ᾗ τοὺς παρέτους καὶ δαιμονιώδεις φέρουσι. At dicenti mihi perperam hic positam particulam ὢν, & hæc verba γύργαθος ὢν, &c. nihil ad præcedentia pertinere, quod ad sensum attinet (sed ab illis separata esse, vtpote aliunde addita & consarcinata, ad exponendam alteram huius vocis γύργαθος significationem) is demum fidem non habebit, qui Suidam nunquam euoluerit. Quæ res tamen ab Erasmo & in aliis illius lexici locis non animaduersa, in alios errores eum impulit: quorum antea quædam adnotaui.

In loco, Proximus vtendum. Prouerbio, Quæ dantur. Pag. 1544. Non admodum liquet quid sibi velit.) Videtur mihi satis liquere ex alio eius loco, in quo eodem modo vsurpat: Quod dat, accipimus. Sed ne alibi à me dicta cogar repetere, ad meum castigationum in Ciceronem libellum te remitto.

In loco, Accessio pusilla, Prouerbio, Gutta vini non miscetur aqua sæpius infusa. pag. 614.) Græca verba sonant: Gutta vini infinitis congiis aquæ non miscetur. aut, cum decem millibus congiorum aquæ. vt μυρίοις sit à nominatiuo μύριοι, non μυρίοι.

In loco, Anceps, Prouerbio, Inter pueros senex, pag. 139. Conueniet in hominem grandiusculum, maiorem, &c.) Nihilminus quàm hoc significare volebat Antiochus sophista, quum illud scomma in Hermogenem iaceret. cuius verus sensus ex iis quæ de ipso narrat Philostratus, facilè ab Erasmo colligi potuisse videtur. Refert enim, Hermogenem quindecim dumtaxat annos natum, maximi fuisse inter sophistas nominis, adeò vt & Marco regi desiderium sui audiendi accenderit: sed quum virilem ætatem attingeret, quem habebat dicendi vsum amisisse. vnde & æmulis suis occasionem risus præbuisse. Dicebant enim verba verè, iuxta Homerum, esse pennata: vtpote quæ Hermogenes, tanquam pennas, amisisset. His subiungit: καὶ Ἀντίοχος δὲ ὁ σοφιστὴς ἐπισκώπτων ποτὲ ἐς αὐτὸν, οὗτος, ἔφη, Ἑρμογένης, ὁ ἐν παισὶ μὲν γέρων, ἐν δὲ γέρουσι παῖς. Quibus lectis, cuncti, vt opinor, mihi assentientur, huius dicterij sensum hunc esse affirmanti: Qui in pueritia, mente & iudicio præditus fuit senili, vel digno quouis sene: in senectute planè puerilem mentem habet. Addit autem Philostratus, illum ad summam senectutem peruenisse.

In loco, Accessio pusilla, Prouerbio, Ne maior thylaco accessio. pagin. 64. Ne tibi thylaco maior sit accessoria sarcinula.] Ita interpretans hunc locum, à vulgatis exemplaribus discedit in duobus vocabulis: quum tamen vnius duntaxat mentionem hic faciat. fatetur enim se τύπιγραμμα in τύπισαγμα mutasse: at de θυλάκῳ, pro quo in sua interpretatione legit θυλάκου, nihil dicit. & quidem hic locum citat cum τύπιγραμμα, non cùm τούπισαγμα: at θυλάκῳ datiuum seruat. quum tamen μεῖζον θυλάκῳ pro Maius thylaco. nemo sit qui ferendum esse dicere ausit. Ego τύπιγραμμα, sicut τῷ θυλάκῳ, retinendo, & datiuum hunc cum προσκέοιτο iungendo, sic verti posse existimo: Ne sacculo inscriptio accedat iusto maior. Fortasse enim moris fuit, sacculis chartulam, inscriptionem eorum quæ in illis reposita essent habentem, affigere. vt & hodie causidici nostri sacculis instrumenta litis continentibus affigunt. Fingamus ergo tale aliquid: tum ita possit accommodari hæc prouerbialis comparatio, Vereris ne, si laudaturum te Demosthenem professus, tot argumenta diuersa congereret, plura esset illa quàm pro materiæ quam susceperis tractandam, mensura. hoc modo θύλακος respondebit materiæ quæ tractatur: eorum autem quæ tractantur argumenta, inscriptioni sacculo affixæ. Quanquam, vt ingenuè fatear, hoc meum commentum mihi parum placet: sed qualecunque est, lectionē quam habemus seruat integram. At Erasmus suum cum mutatione vocis vnius (vt alia taceam) induxit: quod tamen, vt ostendi, nisi & altera mutetur, stare non potest.

In loco, Dignitatis. Prouerbio, Gorgonem Perseus aggreditur. pag. 481. Γοργόνα Περσεὺς ἐχειρώσατο: id est, Gorgonem Perseus adortus est.] Potius, expugnauit, subegit.

In loco, Dignitas, Prouerbio, Esto promus. pag. 464. Dictum in eum cui felicitas immerenti contigisset, peculiariter in eunuchos.) Hallucinatur hic, dum vult prouerbium efferri quidem vt de promo (ita enim interpretatur ταμίας) at verò peculiariter in eunuchos dici. Neque hoc dicturus erat, si errorem qui est in voce ταμίας, animaduertisset. est enim non ταμίας legendum, sed τομίας. qua voce eunuchus significatur. Hoc autem erratum non ex vllius codicis authoritate emendo (quia vnde petitum sit hoc adagium, nescio) sed ille ipse, quicunque est, ex quo Erasmus resciuit peculiariter in eunuchos id dici solitum, hoc mendum mihi velut digito monstrat. Quin etiam ipsa carminis mensura, (quæ postulat vt μι longum sit, quum in ταμίας sit breue) hanc lectionem prima fronte suspectā mihi reddidit. Nec verò dubitò, quin hoc prouerbiū ex eo natū sit, quod quū olim res magnā diligentiam & cautionem in deligendis eunuchis adhiberent (vtpote quibus, cùm ita res ferret, & gazas & vxores suas credituri essent) postea tanta diligētia in eorum delectu adhiberi paulatim desierit: tandē etiā sine vllo delectū id officij mādari cœptū sit

sit quibuslibet, qui modò spadones essent. Facesset ergo hinc ταμίας, & in eius locum substituatur τομίας: sed vna cum voce ταμίας facessant quæ de ea ex Suida petita sint, tanquam videlicet adagij rationem reddentia. Quanquam hoc de suo Erasmus addit, eum magistratum interdum furacibus committi solitum. Miror verò cur pro magistratu accipiens ταμίας, verteret promum: item cur ἴσω interpretaretur Sis. nisi fortè eum lingua Latina decepit, in qua Esto pro Sis dicitur. Quinetiam τἄλλα rectius vertisset Cætera, eo modo quo dixit Virgilius:

--Cætera Graius.

Sed libet de accommodatione huius prouerbij pauca dicere. In eum qui, quòd sit nobili familia natus, aut diues, ad honores admittitur, quum sit alioqui improbus: rectè torquebitur hoc prouerbium, mutata voce τομίας in εὐγενής, aut πλούσιος. Sic qui a vulgo non ob vllam virtutem, sed duntaxat quòd nobilis sit, tanquam belli dux aut consul honoratur, rectè quis dixerit, Esto dux aut consul: cetera esto canis. Rectè item quadrabit in omne genus hominum, vbi quis sine vllo suo merito, cùm alioquin sit planè ineptus, ad munus in republica obeundum fuerit admissus.

In loco, Impossibilia. Prouerbio, Veste circumfers ignem pag. 723. ἱματίῳ τὸ πῦρ περιςέλλεις: id est, Veste circumfers ignem.] Hoc prouerbium vt malè interpretatus est, ita nunc malè exponit. neque enim περιςέλλω Circumfero (quod est περιφέρω) significat, sed inter alia, Cooperio, Tego, Occulto: aut potius, vt Græcum compositum Latinis compositis reddatur, Circumtego, Circumuoluo, Obtego, Obuelo, Obduco. Ergo τὸ πῦρ ἱματίῳ περιςέλλεις, non sonat, Veste circunfers ignem: sed, Veste ignem circumtegis, vel occulis. sæpe enim hanc significationem habet, vnde & περιςαλμένως aduerbium pro Occultè, & nomen περιςολὴ pro Occultatio. Sed quid verbis opus est? ipse nos Socrates quomodo & interpretari & explicare hoc adagium debeamus, docebit hoc suo apophthegmate: οὔτε πῦρ ἱματίῳ περιςέλλειν δυνατὸν, οὔτε αἰσχρὸν ἁμάρτημα χρόνῳ. id est: Neque ignem veste, neque turpe delictum tempore occultare possibile est. Simile ergo fuerit hoc illi, Elephantum sub ala occultas. Huc pertinent illi Ouidiani versus, in quibus igni amoris accommodatur, quod de altero igni prouerbio iactari solet:

Sed malè dissimulo. quis enim celauerit ignem,
Lumine qui semper proditur ipse suo?

In loco, Inanis opera, Prouerb. Voluitur dolium. pag. 805. In eum qui commouetur alieno exemplo sine instinctu ad stultè quid faciendum.] Voluere dolium is dicitur a Luciano (ad id videlicet respiciente, quod de Diogene narratur) qui occupatos alios cernens, ocium & ipse abrumpit, inter negociosos & ipse aliquid negocij sibi imponit: qui denique quiduis quantumlibet inutile agit, ne inter occupatos solus ociosus sit. Sed Luciani locum satius fuerit afferre, vnde etiam quæ addit Erasmus de sapiente tetragono simili, planè ἀπροσδιόνυσα esse appareat. Cùm (inquit) Philippum aduentare cum exercitu fama esset, ideóque omnes Corinthi in variis operibus essent occupati ad belli apparatum pertinentibus, tunc & Diogenes dolium suum sursum ac deorsum per Cranium prouoluere cœpit. Roganti quid ageret, respondit: Ego quoque dolium voluto: ne solus ociosus esse inter tot negociosos videar. Ego itidem, ô Philo, ne solus in tam clamoso tempore tacerem, rectè facturum me existimaui, si pro mea virili dolium volutarem: nimirum historiam non scribens, sed aliis eam scribentibus pauca quædam præcepta suggerens. Libellum autem, circa cuius principium hæc dicit, is inscribitur, πῶς δεῖ ἱςορίαν συγγράφειν) his claudit verbis: αὐτός σοι κανὼν καὶ ςαθμὴ ἱςορίας δικαίας. καὶ εἰ μὴ ςαθμήσονταί τινες αὐτῇ, εὖ ἂν ἔχοι, καὶ ἐς δέον ἡμῖν γέγραπται· εἰ δὲ μή, κεκύλιςαι ὁ πίθος ἐν Κρανίῳ. Quanquam in Aldina editione & aliis pro πίθος, legitur λίθος, quum in loco quem modo interpretatus sum, habeant κυλίειν τὸν πίθον: non, λίθον.

In loco, In Stupidos. Prouerbio, Terebinthes stultior. pag. 1037. Τερεβίνθου ἀνοητότερος: id est, Terebintho dementior.] Dementior, est ἀνοητότερος. Sed vereor ne alius sub ea lectione quam habemus, lateat error.

In loco, Fides & grauitas. Prouerbio. Diues promissis. pagin. 603) Falsò ponuntur in capite hæc verba tanquam prouerbialia: quum nec in eo dicto quod Erasmus citat, habeantur, nec ad eius sensum pertineant, sequente annotatione docebitur. Quanquam ne si pertinerent quidem, prouerbij locum obtinere debuerent.

Ibid. ὁ μὲν λόγος θαυμαςός, &c.) Quum vellet Erasmus Plutarchi locum proferre, non debuit ex illo postrema hæc verba resecare, οὐ γὰρ πεπεισμένοις: quum in iis tota sita sit dicti elegantia. nam illa, ὁ μὲν λόγος θαυμαςὸς, ὁ δὲ λέγων ἄπιςος, nihil nisi vulgarem & generalem sententiam habent. Quinetiam hæc verba, ἄπιςος δὲ, potuerunt omitti, vt à Plutarcho vno in loco omittuntur, breuitatis gratia. Cæterùm Erasmus, dicens hoc Eudæmonidæ dictum conuenire in theologos cœlestia quædam docentes, quum orationi vita non respondeat: malè id accommodat, & se eius non assequutum esse sensum ostendit. neque enim quum hoc diceret philosopho Eudemonidas, vitam eius ac mores orationi non respondere innuebat: sed nimirum hoc significabat, Egregia quidē est hæc oratio: vel, Egregium quidem est hoc dictū: sed qui loquitur, non loquitur expertus: cùm nunquā circunsonantē tubam audierit. ideóque ille fide dignus non est. Sic enim potius verti debet, ὁ δὲ λέγων ἄπιςος, Sed qui loquitur, fide non est dignus: vel, fidem non meretur: qua cum Erasmo, Cæterùm non habetur fides loquenti. Potest enim aliquis esse fide indignus, cui tamen fides habeatur: at Eudæmonidas significare vult illum fidem non mereri, & fide dignum non esse: quippe qui nesciat quid sit ars imperatoria, quum cum tubarum clangore nunquam eius aures personuerint. Latissimè autem patet vsus huius prouerbij. Poterit igitur qui ad suum propositum id accommodare volet, πεπεισμένοις retinere (quo modo nonnunquam verbum in prouerbio de re vna dictum, per catachresin elegantem ad alias multas transfertur) poterit & in eius locum aliud à re de qua loquitur sumptum substituere. & quemadmodum dixit Theocritus de quodam, quem significare volebat athleticæ artis prorsus ignarum,

Καὶ πόκα τῆνος ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὄπωπεν;

id est, Quando obsecro ille oleum conspexerat? ita imperatoris alicuius sermonem de philosophia & de arte oratoria (quarum neutram ne à limine quidem salutarit) his verbis excipere poterimus: ὁ μὲν

λόγοις θαυμαστός, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος. πότε γὰρ οὗτος ἂν φροντίσειεν ἐκκλησίας ἱερᾶς;

Ibidem. Idem conueniet in theologos, &c.] Malè ad hunc vsum accommodari prouerbium, proxima docui annotatione. Poterit quidem conuenire in theologos: sed hoc modo. Si quis theologus, qui nunquam paupertate conflictatus sit, quempiam exhortetur ad onus paupertatis patienter ferendum, meritò audiet: ὁ μὲν λόγος θαυμαστός, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος· οὐ γὰρ πειρασθεὶς λαλεῖ. At in theologos cælestia quædam docentes, quum orationi vita non respondeat, non hoc iactari possit, sed illud: πρῶτος ἐστὶ ὁ πείθων τοῦ λέγοντος, ὁ λόγος.

In loco, Sera pœnitentia. Prouerbio, Post acerba prudentior. pag. 1627. Παρὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος.] Falsò existimat, παρὰ significare Post, quasi pro μετὰ accipiatur. cuius significationis exemplum nullum inuenio apud grammaticos. At verò παρὰ τὰ δεινά, pro ἐν τοῖς δεινοῖς dici, vt παρὰ τὸ δεῖπνον, pro δείπνῳ, ex illis notissimum est. Interpretabimur itaque, In malis prudentior. nec cõuenire dicemus cum illo Homerico, --ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω (quod congruit cum prouerbio, Piscator ictus sapiet) sed cum hac Ouidiana sententia,

--Miserisque venit solertia rebus.

Hinc non alienum videri possit illud Plutarchi in Themistocle, ἀπὸ τῶν ἔργων παρὰ τοὺς κινδύνους διδαχθέντας. vbi etiam animaduerte, παρὰ τοὺς κινδύνους, pro ἐν τοῖς κινδύνοις. Alio tamen loco, ni me fallit memoria, Erasmus verba hæc vt prouerbialia citat, μετὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος.

In loco, Forma & deformitas, Prouerbio. Thersitæ facies. pag. 627. Θερσίτειον βλέμμα.] Sed βλέμμα, pro facie positum, vbi tandem reperitur? quid verò necesse est nouam aut raram illi significationem hic dare, quum vsitata optimè conueniat? Si enim Θερσίτειον βλέμμα, Thersiteum aspectum, siue intuitum, aut contuitum interpreteris, de deprauato & distorto, qualis est strabonum: tuam hanc interpretationem ex eodem Homero confirmare poteris. siquidem is inter cætera quibus deformitatem eius depingit, hoc ponit, & quidem primum omnium, φολκὸς ἔην.

In loco, Proclinitas. Prouerbio, Suade lupis vt insaniant. pag. 1518. Hoc quoque Milo lupis mox persuadeto, rabire.) πεῖσαι credidit imperatiui esse modi, secundam personam, media in voce: ideo vertit, Persuadeto, Suade. Atqui (vt omittam, πεῖσαι legi, non πεῖσαι: & imperatiuum πεῖσαι pro πεῖσον non temerè inueniri, vt nec infinitiuum πείσασθαι pro πεῖσαι) pastor Battus, qui hunc profert versum, apud Theocritum, non alloquitur Milonem: sed de eo absente hoc dicit Corydoni. Interpretare igitur, Persuadeat, vel Persuaserit, id est, Persuadere possit. Quam certè interpretationem attulisset, simul & aliam huius prouerbij explicationem quàm attulerit: si attentiùs totum hunc locum considerasset. Battus enim mirans potuisse Milonem Ægoni pastori, qui ne oleum quidem athleticum vnquam viderat, persuadere vt Olympiam proficisceretur: dicit Corydoni, vel lupis persuadere queat Milo, & statim more canum agantur in rabiem. At si Erasmicam expositionem sequentes, dicamus, Persuadere etiam velit Milo lupis vt insaniant, quum plus satis sua sponte id faciant, quis non videt minimè constare sibi Battum, & prioribus eius verbis posteriora non esse consentanea? Sed enim illam alteram expositionem tenendo, cogemur dicere rabiem propriè canum esse. quod Erasmus ex scholiaste proferens, & refellens, ait canes aliquando rabire, lupos nunquam non rabire. At ego eadem ratione dici rabire, vel potius rabidos esse lupos, qua canes, planè nego: & λύσσαν, id est rabiem, propriè appellari quendam morbum canum, quo correpti insaniant (vnde & lupos rabidos, tigros quoque, aliasque feras rabidas appellari: quum tamen eodem quo canes morbo non laborent) probaturum me confido. De canibus enim sic Plinius: Est vermiculus in lingua canum, qui vocatur à Græcis lytta, quo exempto infantibus catulis, nec rabidi fiunt, nec fastidium sentiunt. Vnde iam liquet, peculiarem esse canibus hunc vermiculum, de cuius nomine appellatus sit morbus à Græcis, quem ipse illis adferat: pro quo Latini rabiem dixerunt. At feras si putaremus morbo laborare quum rabidæ sunt, perpetuum morbum illis tribueremus, quum omni tempore dicantur esse rabidæ. Præterea si inter rabidum canem & rabidum lupum, aut rabidam tigrin, aliámve feram nihil interest: cur non, quemadmodum distinguitur morsus canis rabidi à morsu canis non rabidi: ita etiam lupi rabidi morsus à lupi non rabidi morsu distinguitur? Cur denique qui lupum aliquem rabidum appellat, intelligitur vni epithetum dare quod omnibus eiusdem generis belluis, secundum naturam se habentibus (vt philosophicam phrasin vsurpemus) conueniat: at qui canem aliquem rabidum vocat, intelligitur vni cani appellationem dare, quæ illi communis sit non cum aliis omnibus canibus, sed cum iis duntaxat qui præter naturam se habent? Ex his satis superque manifestum esse puto, non eodem intellectu lupos rabidos appellari quo canes. Non debuit ergo scholiastæ explicationem improbare Erasmus: præsertim quum Theocritus vtatur verbo λυσσῶ: vnde & nomen λυσσώδης: quæ Græci à canis morbo ad furibundum ferarum impetum non eo modo transferunt, quo Latini nomen rabidus transferre solent.

In loco, Excellentia. Prouerbio, Nihil simile. pag. 471. ἀλλ' οὐ σύμβλητ' ἐστὶ, &c.) Hoc dictum prouerbij speciem duntaxat non habet, vt quædam in versibus antè citatis, sed vere prouerbiale est: ac propriùs eius locus erat cum illis ad idem prouerbium pertinentibus verbis, ῥόδον ἀνεμώνῃ συγκρίνεις: id est, Rosam cum anemona confers.

In loco, Modestia, Prouerbio, Vbi paueris impera. pag. 1303.) Imò sonant verba Theocriti: Vbi comparaueris, impera. vel: Impera, vbi possessor fueris. Sic prouerbiale dictum est planè cum illo Plautino conueniens: Emere melius est cui imperes. Quod aliis verbis sic effert idem: Emere oportet quem tibi obedire velis. Sed nimirum non cogitauit Erasmus quum ita interpretaretur, πασσάμενος non significare duntaxat γευσάμενος καὶ φαγών, sed etiam κτησάμενος: sicut πάσασθαι idem poeta vsurpat pro κτήσασθαι, in hoc versu, qui habetur Idyll. 10.

αἴθ' μοι ἦν ὅσσα Κροῖσόν ποκα φαντὶ πάσασθαι.

hinc & πολυπάμμων, Multa possidens, Diues. Quanquam nec alteram significationem accipiendo, carebit errore illa interpretatio: Vbi paueris, impera. vel: Vbi esca satiaueris. Cùm enim πάσασθαι significet gustare

gustare, edere, non autem pascere, siue alere: vertendum fuisset, eam sequendo, Vbi pastus fueris: vel, Vbi esca satiatus fueris.

In loco, Contemptus, Prouerbio, Cecidis & Buphoniorum. pag. 349. Prisca hæc sanè, atque obsita canis.] πολιώδη interpretatur obsita canis, pro πολιὰ sumens. Verùm apud Aristoph. non legitur, καὶ διπολιώδη: sed, καὶ διιπολιώδη. Et hanc lectionem apud eum agnoscit scholiastes, scribens διιπόλεια fuisse vnum ex antiquissimis festis, appellatum alio nomine διάσια. Idem hos Aristophanis versus enarrans ex Pace:

τάσας τε τὰς ἄλλας τελετὰς τὰς τῶν θεῶν,
μυστήρι' ἑρμῆ, διιπόλει', ἀδώνια:

scribit διιπόλεια fuisse festum Athenis, in quo Ioui πολιεῖ sacrificarent decimaquarta die mensis Maij. Hanc tamen lectionem δὴ πολιώδη, itidem in prouerbio, Cicadis pleni, posuit Erasmus. qui an alibi πολιώδης pro πολιὸν legisset, nescio: ego certè legere me non memini. Cæterùm si τὰ κηκείδη καὶ βυφονίων prouerbialia sint, huic nomini διιπολιώδη fiet iniuria, nisi & ipsi inter prouerbia locus detur.

In loco, Intemperantia, Prouerbio αὐτολήκυθοι. pag. 1048. Quique tum demum audiunt, &c] ἀκυοισῶνες pro ἀκύοντας accepit, vertens, Quique tum demum audiunt. Item μετὰ τὸ κατὰ χειρὸς ὕδωρ, malum, Postquam prolata sunt hæc verba, κατὰ χειρὸς ὕδωρ: id est, Postquam postulata est aqua manibus.

In loco, Excellentia. Prouerbio, Testudinem equus insequitur. pag. 470. Id quod prouerbio dicitur. τὸ τοῦ λόγου φασί, vertit, Id quod prouerbio dicitur: quasi τὸ τοῦ λόγου φασί, non plus significaret quàm τὸ τοῦ λόγου, aut φασί, seorsum. Imò φασὶν ij contra quos Plutarchus disputat. adeò vt ita interpretari oporteat: Ne siquidem (inquiunt) testudinem, vt est in prouerbio, insequatur, &c. Hoc etiam obiter adnotabo, quod non videtur deprehendisse (solet enim diligenter hac de re admonere) ex poeta quopiam sumpta esse postrema huius loci verba. nam μετόπισθε διώκοι, finis est vnius versus hexametri: & ἀδράστου ταχὺς ἵππος, principium alterius.

In loco, Vltio malefacti, Prouerbio. Serò moluit deorum mola. pag. 1864. Dici solitum de his, qui licet seriùs, &c.] Si integrum prouerbium consideramus, aliud significare videbimus: nimirum quò seriùs eò grauius punire deos. Nam versus prouerbialis, cuius priorem duntaxat partem ponit hic Plutarchus, est iste:

ὀψὲ θεῶν ἀλέουσι μύλοι, ἀλέουσι δὲ λεπτά.

In loco, Vltio malefacti, Prouerbio, Dulce pomum quum abest custos. pag. 1864. Impunitate malos ad peccandum prouocari.] Verum est, malos impunitate & impunitatis spe ad peccandum prouocari: &, vt Cicero ait, spem impunitatis maximam esse illecebram peccandi: sed huc non respicere puto adagium: quasi videlicet pomum, dum custoditur, non putet aliquis esse dulce, nec eius desiderio teneatur: at vbi incustoditum viderit, adeò vt carpere impunè possit, tum verò id concupiscere incipiat, dulce esse sibi persuadens: quasi ipsa impunitatis spe ad illud desiderandum sollicitante, cuius alioqui nullum excitatum fuisset desiderium. Huc inquam non puto prouerbium respicere, vel potius eum à quo versus hic scriptus fuit, qui posteà in prouerbium abiit. Apertè enim huic sententiæ repugnat quotidiana experientia: quum videamus multò magis placere, & maiorem sui (vt ita dicam) amorem excitare illa, quæ diligenter asseruantur, & quæ nobis concessa non sunt, quàm quæ sunt incustodita, & à quibus nullius periculi metus arcere potest. Quod non ignorauit, atque adeò non tacuit Naso: qui elegiam quandam ita inchoat:

Si tibi non opus est seruata stulte puella:
At mihi fac serues, quo magis ipse velim.
Quod licet, ingratum est: quod non licet, acrius vrit.
Ferreus est, siquis quod sinit alter, amat.

Idem in alia elegia:

Nitimur in vetitum semper, cupimúsque negata.
Sic interdictis imminet æger aquis.

Et paulo pòst, vbi dixit Penelopem quamuis carentem custode, inter tam multos procos intemeratam mansisse: quum Danae contrà illo suo thalamo inclusa virginitatem amisisset, subiungit:

Quicquid seruatur, cupimus magis, ipsáque furem
Cura vocat pauci, quod sinit alter, amant.

Ad quæ Ouidij verba fortasse alludens Seneca, dixit, Furem signata sollicitant, in quadam epistola: tale esse humanum ingenium ostendens, quale & Ouidius describit. ita enim ait, libr. 9. epistol. 69. Multi aperta transeunt, condita & abstrusa rimantur. Furem signata sollicitant. Vile videtur quicquid patet. aperta effractarius præterit. Hos mores habet populus, hos imperitissimus quisque, in secreta irrumpere cupit. Huc pertinet & quod scribit Horatius his versibus, 1. Ser. satyra 2.

--Leporem ven- tor vt alta
In niue sectatur, positum sic tangere nolit:
Cantat & apponit, Meus est amor huic similis. nam
Transuolat in medio posita, & fugientia captat.

Nec amator solus in rebus amatoriis

--τὰ ἑτοῖμα λιπὼν, ἀνέτοιμα διώκει,

vt hic eleganter describit Flaccus: sed omnium hominum ita comparata est natura, vt quod in promptu est, quod sine labore, sine periculo consequi possunt, minus gratum sit, minúsque arrideat, quàm illud quod procùl positum vident, & cuius laboriosa sit periculosáque adeptio. Contra naturam igitur esset, vt pomum, quòd adhibitus ei custos foret, minus placeret. Imò verò si potestatem faciat custos carpendi pomi, id non tam dulce videbitur, quàm si vi & eo inuito, vel clàm, eo inscio deceptum fuerit. Hæc igitur prouerbialis oratio, Dulce pomum est postquam custode caruerit: non significat, meo quidem iudicio, custodis absentiam pomum reddere dulce: id est, eum qui, præsente custode, pomi desiderio non tangeretur, eo absente id desiderare, tanquam dulce: quum videlicet suum furtum impunitum fore sperat. Nam custodis absentia vt quis audeat pomum decerpere quod alioqui non fuisset ausus, facit: at vt magis id desideret quàm antea, magísque illi placeat, nequaquam. imò si verum est, desideria nostra in vetitum niti, vt prohibitione accenduntur, ita permissione relanguescere fatendum est. Quidnam ergo sibi vult prouerbiale dictum? Ei præbuisse occasionem existimo quempiam, qui, dum custodiebatur pomum, id se appetere negauerit, vtpote adhuc acerbum: vt custodem abiisse cernens, illud, tanquam dulce, decerpserit. Ideóque in eos iactari solitum, qui sine arbitris, & clanculum iis rebus gauderent ac dediti essent, à quibus abhorrere, tanquam ingratis, existi-

mari vellent ut in philosophos, qui quum se voluptates exosas habere diceret, ut perniciosas, iis tamen domi, teste omni remoto, indulgerent, earum capti dulcedine. Atque hoc sensu apertissimè usurpatū fuerit a Plutarcho istud adagium: qui τὸν παιδικὸν ἔρωτα τῷ γαμηλίῳ καὶ γνησίῳ comparans, dicit: Ille autem voluptatem inficiatur, ob pudorem ac metum: ideóque honesto aliquo prætextu attingendi formosos opus habet. amicitiā ergo, & virtutem prætexit. & quidem athletico puluere se cōspergit, ac frigida lauat, superciliáq; attollit, ac philosophari se prædicat, temperantiam colens foris, propter legem: at verò noctu & per silentium, Pomū dulce, quod custodiri desiit. Perinde ac si diceret: Isti puerorum amatores (nam per ἔρωτα παιδικὸν intelligit τοὺς ἐρῶντας τῶν παίδων) cum illis versantur in gymnasiis, suo amori prætextum honestum quærentes, & quidem voluptatem inficiantur, omniáque agūt quibus ab ea se abhorrere ostendant: at remotis testibus voluptas illis est dulcis: ut pomum dulce est, custode amoto: id est, ut is, qui, dum custos adest, pomum ait se non curare, ut minimè dulce: at illo absente, id decerpit, nō iam negans esse dulce. Sic plutarchus accōmodare suę orationi videtur hunc prouerbialem versum, quē secuti, ad multa quæ in quotidiano sermone incidunt, eleganter accōmodare & nos poterimus. Verbi gratia, si de adolescente quopiam ita loquamur: Dum ætas, metus, magister prohibebant, sibi comessationes, sibi scorta, sibi aleam displicere dicebat: at postquam liberiùs viuēdi fuit potestas, γλυκεῖ ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος. Sic & in vernaculo sermone, ei qui rem aliquā desiderat, sed quam consequi se non posse videns, eius desiderio se teneri dissimulat, & hoc vel illo nomine sibi non placere ait: dicere solemus, Tu de resta dicis, quod vulpes de vuis dicebat. vel, Dicis idem quod vulpes, adhuc acerbas esse vuas. Quam prouerbialem orationem ex quadam Æsopica fabula traximus, in qua narratur vulpes, quum maturas vuas pendentes conspicata, eas comedere conaretur, sed attingere non posset: dixisse. Acerbæ sunt adhuc. Ut igitur in principio dixi, occasionem huic prouerbiali, de quo nunc agimus, dicto, dedisse videri possit aliquis, qui pomum quod habere non poterat, obstante videlicet custode, acerbum adhuc esse dixerit (eodem planè modo, quo vulpes vuas: quas ut maturas desiderabat, quum attingere non valeret, acerbas esse aiebat) simulatque abscessit custos, ad id decerpendum, tanquam dulce se contulerit. Et de prouerbio quidem hactenus. In plutarchi autem loco, ex quo id depromptum est, obseruari debet, πρόφασιν prætextum significare, ut ego interpretatus sum: non, ut Erasmus, occasionem. nam ut prætextu accipiatur, sententia ipsa manifestè postulat. dicit enim Plutarchus, τὸν παιδικὸν ἔρωτα, id est, τοὺς παίδων ἐρῶντας, pudore & metu impediri, quominus voluptatem, id est, voluptatis studium, fateantur: ideóque suæ cum formosis consuetudini colorem & titulum aliquem quærere, nimirum amicitiam & virtutem harum rerum obtentu, eos attingere: vel his nominibus culpam suam prætexere. Quin & ipse Plutarchus apertè εὐπρέπειαν & πρόφασιν pro eodem ponit. Sic tamen & in loco quodam Aristotelis πρόφασιν interpretatus est Erasmus occasionem, quum itidem ut hic, prætextum significaret (ut admonui antea) nescio an idem valere apud Latinos utcunque existimans. Animaduerte præterea σωφρονῶν perperam ab illo sobrium verti. nam sobrius à Latinis vinolento propriè opponitur, non autem libidinoso. At Plutarchus hic per σωφρονῶν intelligit à libidinibus abstinentem. quod est temperantiæ, non sobrietatis. Nec illud prætertire volo, καθ' ἡσυχίαν non vertisse me clanculum, cum Erasmo: sed, per silentium. quòd καθ' ἡσυχίαν pro clanculum nusquam legerim, quod sciam: at verò τὸ ἡσυχάζον τῆς νυκτός, non vno in loco. adeò ut verisimile videatur, νύκτωρ καὶ καθ' ἡσυχίαν, pro κατὰ τὸ ἡσυχάζον τῆς νυκτὸς dixisse. id est, Per silentium noctis. vel, Noctis silentio, cum Liuio: aut, Nocte silenti, cum Virgilio. Iam verò quod attinet ad participium ἐκλελοιπότος, in actiuā significatione hîc positum esse puto, non in neutra: ideoque φύλακος ἐκλελοιπότος ad verbum non sonare, Quum abest custos: aut, Ubi deest custos: sed, Postquam reliquit custos. subaud. ipsum pomum. Aut si neutram significationem retinere velis, redde ad verbum, Ubi defecerit custos: vel, Ubi desierit. sed Latini sermonis consuetudo vix hoc patiatur: ac potius admittat, Ubi defecerit custodia. Quanquam & hoc durum. minùs asperum esset, Ubi illud custodia defecerit. adhuc mollius, mutato in verbum nomine, Ubi custodiri desierit. Ideo autem hac de re te admoneo, quia dici potest deesse custos pomo, vel abesse custos à pomo, quod nunquam custodem habuerit. ut quum dicitur quispiam ab aliquo loco abesse, non protinus intelligimus eum aliquando in eo fuisse. At nequaquam is poterit esse huius prouerbij sensus, quem diximus, nec fortasse alius idoneus, nisi de pomo quod custodem antea habuerit, mentionem fieri intelligamus. Verumenimuerò dum hoc prouerbiū excutio, iam tertia pagella procedit. Hîc ergo finem faciam: si tamē hoc addidero, quòd Erasmus ex prouerbiis Hebræorum citat, Aquæ furtiuæ dulciores sunt, pro me non minùs quàm pro illo facere: at locum Pindari quem subiungit, eum verò pro neutro nostrûm, imò ne ad prouerbium quidem ipsum ullo modo facere, sed planè ἀπροσδιόνυσον esse.

In loco, Frugalitatis. Prouerbio, Hecatæ cœna. pagin. 657. Hecatæ cœnam appellabant, quòd apud inferos tenuissimo, &c.] Non puto ad hoc respicere prouerbium, sed ad Hecates sacrificium, quod à pisce vilissimo & contemptissimo erat, mænide videlicet.

In loco, Amor, Prouerbio, Musicam docet amor, pag. 130. Musicen docet amor, etsi fuerit indoctus prius.] Non placet hæc interpretatio, Etsi fuerit indoctus priùs. Videntur enim superuacanea esse illa verba: quia quum dicitur, Musicam docet amor, satis intelligitur docere eum qui non doctus fuerit priùs. Potius igitur vertendum censuerim, Etiamsi alienus sit à musica: vel, Etiamsi alieno à musica præditus sit ingenio: aut, Alieno à literis. si μουσικῶς, cum Erasmo, pro literis accipias. quam significationem hîc nequaquam habere puto. Vide Plutarchum.

In loco, Arrogantia. Prouerbio, Diuinum excipio sermonem, pag. 165.] Una litera loco alterius posita, υ videlicet pro ν, tenebras Erasmo offudit. nam si legisset λόγου, vidisset non dicere Platonem, Diuinum sermonem excipio: sed, Deum excipio & secerno ab hoc sermone, vel ab hac oratione: Deum ex oratione hac eximo. Sic alibi dixit idem Plato. Σωκράτην δ' ἐξαίρω τοῦ λόγου. Sic & Synesius in fine cuiusdam

cuiusdam epistolæ: ἐξυφάνθαι τῷ λόγῳ θεὸς τε καὶ ἀνθρώπινος.

In loco, Paupertas, Prouerb. Certissima paupertas, pag.1438. Hactenus Columellæ verba retulimus.] Imò non Columellæ sunt, sed Ciceronis, vt opinor. Hoc constat, vtriuscunque sint, esse hoc prouerbium Latinè de his Xenoph. verbis expressum: ἡ μὲν γὰρ πενία, αὕτη σαφὴς, τὸ δεομένους τινὰς μὴ ἔχειν χρῆσθαι. Vide mei Ciceroniani lexici Græcolatini paginam 135.

In loco, Concordia, Prouerbio, In idem conspirare, pag.1898. Singulos in idem (vt dici solet) coalescere.] Intelligit ξυμφῦναι magis dictum videri à φύω, id est nascor: quàm à ξυμφυσῶ, id est simul flo, vel efflo. Atqui non ab illo magis quàm ab hoc, sed ab illo solo deduci potest. quomodo enim ξυμφῦναι, à ξυμφυσῶ esse possit? Nimirum vt à ξυμφύω ξυμφῦναι, sic à ξυμφυσῶ ξυμφυσῆσαι formatur. Quem infinitiuum legisse non dubium est interpretem: quippe qui vertat, Vnum & idem efflare. Eusebius quidem certè hanc lectionem habet. idem enim ἵππων, non ἱππέων legit. in quo itidem sequendum illum existimo: vt equos potius quàm equites iugum trahentes faciamus.

In loco, Auxilium infirmum. Prouerbio, Sacer manipulus. pag.144. Quemadmodum dicimus sacram ancoram iaciendam, aut rem ad triarios rediisse] Nequaquam profectò sacer eo sensu vocatus fuit: nec talem huius appellationis rationem Erasmus imaginatus esset, si quomodo se res habeat, quod ad hanc sacram cohortem attinet, intellexisset. neque enim mos erat apud Thebanos exercitus partem habere ex amantibus & amatis collectam, quam ad extrema pericula (vt nautæ sacram ancoram) reseruarent: sed ab Epaminonda hæc ratio, amantes vnà cum amatis ad prælium conuocandi, excogitata fuit: non quos ad extremum aliquod discrimen, aliis interim præliantibus, reseruaret: sed quos in aciem primo quoque tempore educeret. sperabat enim fore, vt ἐρασταὶ conspectu τῶν ἐρωμένων, ad strenuissimè pugnandum incitarentur. Nec eum spes hæc fefellit. nam Thebas, acerrimè dimicando, à Lacedæmoniis asseruerunt. Sed vnde tandem istud huic manipulo inditum fuit nomen? Nimirum quòd quum ex amatoribus & amasiis constaret, Amori sacer esset. Qui mihi fidem adhibere non vult, at Maximo Tyrio eam adhibeat: cuius hæc sunt verba, meæ editionis pag. 47. ὅπλα δοὺς ἐπαμεινώνδας τοῖς ἐρασταῖς καὶ τοῖς ἐρωμένοις, ξυνέταξε λόχον ἱερὸν τοῦ ἔρωτος, θεατὸν καὶ ἄμαχον, καὶ συνασπίζοντα ἀνελόμενος καὶ ἀφραστον.

In loco, Fortitudo. Prouerbio, Thurium lema, pagina 631. θεῖος λόγος, pro sermone diuinitus afflato ac vehementi.] Sic & antea θεῖον λόγον Herodoti quodam dictum à Iuliano appellari dixit ob impetum diuinum, vel quia is scriptor apud Thurios vixit, & mortuus est. Vbi ex Plutarchi loco, appellationis huius non illam esse rationem, sed hanc, ostendi.

In loco, Inconstantia, Prouerbio, φελλῖται. pagin.1925. Vnde & φελλεὺς dicitur locus asper ac petricosus, quod terra velut supernatet saxis.) Quum Suidas dicit, φελλέας appellari τόπους οἳ τινὲς πετρώδεις μὲν καὶ τραχεῖς, ἐπιπολῆς δ' ὀλίγην ἔχουσι γῆν: his verbis, ἐπιπολῆς ὀλίγην ἔχουσι γῆν, non significat hoc quod ait Erasmus, terram veluti supernatare saxis, sed in superficie paulum terræ habere. At planè durè mihi videtur dici aqua supernatare saxis, vt suber aquæ. vnde aliam huius appellationis rationem quærendam esse existimo. Videamus ergo, an ex Græcis lexicographis aliam elicere possimus. Nam quod ad φελλῖται attinet, dicit Hesychius (fateor) significare κάθηρε, ἀπὸ τοῦ φελλοῦ, id est à subere. sed φελλὸς non tantùm pro subere accipitur, sed & nomen est asperi cuiusdam Atticæ loci, vt Suidas testatur. à quo & φελλίτας ait dici τοὺς κισσηρώδεις λίθους. pro quo apud scholiasten Aristophanis legitur φελλέντας. Hesychius autem dicit (si modò caret mendo hic locus) φελλάντας λίθος σκληρὸς, ἀπὸ τόπου. Quemadmodum igitur φελλῖται siue φελλιάδες λίθοι dicuntur, non à nomine φελλὸς, suber significante, sed à loco petricoso Atticæ, cui nomen φελλός: ita nec φελλὸς siue φελλεὺς dici puto locum petricosum translatione sumpta à φελλὸς quod est suber (quòd vt illud aquæ supernatat, ita etiam in huiusmodi loco terra veluti supernatet saxis) sed ex nomine proprio nomen appellatiuum factum esse puto, vt in aliis videmus accidisse. id est, à certo quodam loco petricoso, vocato φελλὸς, locos omnes petrosos φελλεὺς seu φελλέας fuisse appellatos.

In loco, Absurda. Prouerbio, Accepta candela. pag. 43.) Atqui ἅπτω non significat accipio, sed accendo: adeò vt hîc verti debuerit, Accensa candela, seu potius lucerna. Fortasse decepit illum γ pro υ positum: (vt contrà υ pro γ positum, erroris occasionem illi dedisse dictum est in prouerbio, Diuinum excipio sermonem.) Legendum enim λύχνον, non λύγνον: vt apud Aristophanem initio Nubium ἅπτε παῖ λύχνον. Quanquam etiamsi legeretur λόχνον, cogitandum erat ἅπτω, non poni pro ἀπολαμβάνω. quod planè videtur persuasum habuisse: quum itidem in prouerbio, Etiam corchorus inter olera, καὶ ὁ ἑψόμενος τῷ κορχόρου, interpretetur, Deinde corchorum attigimus: putans ἥψαμεν esse ab ἅπτω, & idem valere quod ἁψάμενοι: quum sit ab ἕψω, quod coquo significat.

In loco, Præter spē Bonum aut malū, Prou. Mercuriale. pa.1505. ἑρμαῖον Græci vocabant lucrum.) Vt ἑρμῆς prouerbialiter non dicitur, sed κοινὸς ἑρμῆς: ita nomen solum ἑρμαῖον (vel potius ἕρμαιον) an prouerbiale sit, dubito: ac potius adagij formam ei subesse existimo, quum additur κοινὸν, & dicitur κοινὸν τὸ ἕρμαιον: quo genere loquendi vtitur Lucianus eodem planè modo, quo illo κοινὸς ὁ ἑρμῆς. Sic & Synesius dixit, κοινώσασθαι τὸ ἕρμαιον, in epistola quadam ad Pylæmenem: κἂν μὲν ἐντύχῃς ἀνδρὶ συντόνως ἐραζομένῳ φιλοσοφίαν, καὶ αὐτῷ τὸ ἕρμαιον κοίνωσαι. Quare qui cum Erasmo volent huic voci nudæ ἕρμαιον subesse prouerbialem figuram, videant etiam atque etiam quem ille sequutus sit, & quem cum eo sequantur authorem. In istis quidem Lexicis Græcolatinis scribitur, ἕρμαιον significare commune inuentum: non minus falsò quàm illa duo quæ adduntur, vsurpari & pro Mercurij fano: & ἕρμαιος idem valere quod tumulus. perinde quasi ἕρμαιον posset idem quod ἑρμαῖον significare, & quod ἕρμαιον κοινὸν: item ἕρμαιος idem quod λόφος. De quibus plura in nostro linguæ Græcæ Thesauro.

Ibidem, A primitus quæ olim in viis, &c.) Duas hasce istius vocabuli declarationes apud Suidam

inueniri fateor: sed longè petitas esse, ac fortasse etiam ex errore ortas dico. Eustathius quidem certè neutram harum ponit, sed aliam ex proximo petitam, & solam, vt opinor, veram: quæ iure præter-mitti non debuit: esse videlicet ἕρμαιον bonum, quod nobis forte fortuna offertur, vnde quòd veteres omnia emolumenta Mercurio accepta ferrent. Et, vel tacente Eustathio, nemo est qui ignorare possit, non lucrorum duntaxat, sed & furtorum existimatum fuisse præsidem. Quinetiam vt κοινὸς ἑρμῆς, ita etiam κοινὸν τὸ ἕρμαιον dicitur. Si ergo illius generis loquendi rationem hanc reddimus, non illas duas, quæ sunt apud Suidam: eandem huius quoque eandem reddere par erit. Sed quid verbis opus, est? cum ipse Libanius dubitationem omnem tollit, ἑρμοῦ δῶρον pro ἕρμαιον proferens. Ita enim epistola 149. scribit ad Belæum: ἐγὼ δὲ ἑρμοῦ δῶρον τὸν ἄνθρωπον ἡγήμην. Cæterum cùm te quam latè pateat vsus vocabuli ἕρμαιον, non docuerit Erasmus (quanquam id postulabat hic locus) sed ea tantùm quæ apud Suidam de eo inuenit, protulerit: operæpretium me factum arbitror, si quæ ab eo non videntur debuisse omitti, addidero. ἕρμαιον igitur non significat duntaxat lucrum præter expectationem oblatum, lucrum inopinatum & aduentitium: sed ἕρμαιον vocatur interdum res omnis commoda & vtilis, etiam quæ præter expectationem & forte fortuna nobis non obueniat. Plato lib. De leg. 11. τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἕρμαιον πρόγονοι γεραιοὶ, ζῶντες μέχρι τῶν ἐσχάτων τοῦ βίου, καὶ ἀπιόντες, σφόδρα ποθεινοὶ τοῖς δὲ κακοῖς. οὐ μάλα φοβεροί. Ac planè tam latè patet interdum quàm εὐτύχημα: quod vocabulū etiam adiungitur nonnunquam illi. vt apud eundem in Symposio: ἐγὼ ἡγούμην δὲ αὐτὸν ἐσπουδακέναι ἐπὶ τῇ ἐμῇ ὥρᾳ, ἕρμαιον ἡγησάμην εἶναι καὶ εὐτύχημα ἐμὸν θαυμαστόν. ὡς ὑπάρχον, &c. Et pro quo hic ἕρμαιον καὶ εὐτύχημα θαυμαστὸν, alibi θαυμάσιον κέρδος vsurpat. vt in apologia Socratis, quum hic dicit: καὶ εἴτε δὴ μηδεμία αἴσθησίς ἐστιν, ἀλλ' οἷον ὕπνος, ἐπειδάν τις καθεύδων μηδ' ὄναρ μηδὲν ὁρᾷ, θαυμάσιον κέρδος ἂν εἴη ὁ θάνατος. quæ postrema verba Cicero interpretatur Tusc. 1. Dij boni quid lucri est emori? Quanquam semper ad primam significationem alludi fateor, quum ἕρμαιον pro lucro quolibet ponitur. Interdum etiam pro occasione vsurpatur, quæ nobis velut quoddam lucrum, præter expectationem offertur. Athenæus δειπνοσοφ. lib. 13. ἐπὶ πιθανὸς, ὥσπερ ἕρμαιον τι, λαλοῦντος τοῦ μυρτίλου, ἔφη. vbi & subaudiendum verbum aliquod. Cicero quadam ad Atticum epistola: Itaque vt legi tuas de Varrone, tanquam ἕρμαιον arripui. Aptius esse nihil potuit ad id philosophiæ genus, quo ille maximè mihi delectari videtur. id est, Occasionem scribendi de Academicis valde optabilem arripui. vel, Occasionem illam, auidè tanquam aliquod lucrum insperati obiectum, arripui. Dixerat enim in principio alius epistolæ, Commotus tuis literis, quòd ad me de Varrone scripseras, totam Academiam ab hominibus nobilissimis abstuli, transtulique ad nostrum sodalem, & ex duobus libris contuli in quattuor. In quo Ciceronis loco quædam editiones habent ἑρμαῖον, sicut & hic in principio annotationis Erasmicæ legitur, sed vtrobique malè. ἑρμαῖον enim templum Mercurii significat, ea forma qua dicitur θησεῖον & ἀσκληπιεῖον. Sed nec ἕρμαιον rectè cum circunflexo inuenitur scribitur hic, nec in lexicis. reclamant enim grammatici qui ἕρμαιον aiunt in ea significatione qua hic sumitur, debere προπαροξύνεσθαι.

seu sij sig. nific. penultia

In loco, Auxilium infirmum. Prouerbio, Coriaceum auxilium. pag. 245. σκυτίνη ἐπικουρία.] Pro σκυτίνη, scribe hic συκίνη, & Ficulnum, pro Coriaceum seu Pelliceum. est enim error in exemplari Hesychij. Sic & apud Aristophanem legitur, συκίνη ἐπικουρία: &, σύζυγος συκίνης, apud eundem Hesychium, συκίνη μάχαιρα. Ita dicitur & συκίνη ναῦς: item, συκίνη βακτηρία, apud Alciphr.

In loco, Curiositas. Prouerbio, Zenonium est & lentem coquere. pag. 401. καὶ ζηνώνειόν γε φακῆν ἑψεῖν: id est, Zenonis est & lentem coquere.) Non subaudiendum est verbum ἐστι, vt putauit Erasmus, nec ζηνώνειον ita debet accipi: sed pro adiectiuo, quod iungatur cum substantiuo φακῆν. pendet enim infinitiuus ἑψεῖν à verbo μεμάθηκεν, quod sequitur apud Athenæum statim post. vbi legitur: ὅς καὶ Τίμων ὁ φλιάσιος ἔφη, καὶ ζηνώνειόν γε φακῆν ἑψεῖν ὃς μὴ σοφιῶς μεμάθηκεν. id est: Et qui Zenoniam lentem coquere sapienter non didicit. Sed Erasmum decepisse verisimile est τελείαν στιγμὴν, quæ post ἑψεῖν habetur: ac putasse illi verba Timonis finiri: quum potius hæc, ὃς μὴ σοφιῶς μεμάθηκεν, hexametrum ipsius absoluant versum.

In loco, Proclinitas. Prouerbio, Olla lenticulam attigit. pag. 1519. χύτρα δὲ φακῆς ἥψατο: Sed olla lenticulam attigit.) Vertendum fuit, Olla lenticulæ coquebatur. nam ἥψατο non deducitur ab ἅπτομαι, quod est attingo: sed ab ἕψομαι, quod est coquor. Idem planè erratum admisit antea, hæc Aristophanis verba, κὰν ἀφάμην τῶν κοχόρων, interpretans, Deinde corchorum attigimus. nam ἥψαμεν non significat Attigimus, (nec est ab ἅπτω quod pro ἅπτομαι, id est attingo, putauit vsurpari) sed Coximus, ab ἕψω. Est autem locus hic in prouerbio, Etiam corchorus inter olera.

In loco, Amor. Prouerbio, Qui non zelat. pag. 130. δοκὸς δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται: id est Trabes in omnibus facta est.) Frustra nititur ex his Græcis vocibus ita interpretatis sensum aliquem elicere, translationem ab aratione putans esse. Nec verò hic vox prima omnium, ad trabem & ad considerationem anceps est: sed omnino δόκος legere & interpretari Opinatio necesse est. vt sit sensus: Sed opinatio est in omnibus. Illud quidem certè non malè suspicatus est Erasmus, hemistichium videlicet hæc verba. nam reuera claudunt versum, cuius principium est, αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε. est autem Xenophanis. vt docet Sextus philosophus: ex quo (quia remittere ad eum non possum, quum nondum editus sit) & præcedentes hunc, versus proferam. Is enim loquens de iis qui κριτήριον sustulerunt, ait ex eorum numero esse Xenophanem, qui nihil posse comprehendi dixerit his versibus:

> καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς οὔτις ἀνὴρ ἴδεν, οὐδέ τις ἔσται
> εἰδὼς ἀμφὶ θεῶν τε καὶ ἅσσα λέγω περὶ πάντων.
> εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπὼν,
> αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε, δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.

In loco, Inanis opera. Prouerbio, Asino Fabulam. pagin. 1923. Opinor quod non assentiretur. Existimo nobis de his alias dictum nonnihil.] Existimo potius velut assensus signum hoc dicit (subiungit enim Galenus, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ τοῖς τοιούτοις ἰδοὺ λέγειν τὸ ἄλλο) sed qui fit absque vllo iudicio, vtpote re de

re de qua agitur, non intellecta. Sic & Lucianus videtur accepisse, quū indoctum, multos libros ementem irridens, ait: Tu quoque ergo librum quidem in manu habes, & semper legis: at eorum quæ à te leguntur, nihil percipis, sed asinus lyram audis, aures mouans.

In loco, Vis iniusta. Prouerb. Lex in manibus. pag. 1816. χειρῶν νόμῳ id est, Lege manuū dicitur quū res vi geritur, nō ex præscripto legū.] At Budæus ait: χειρῶν νόμος est consertis manibus pugnare, manu prælium inire: citatque tres Polybij locos, ex quibus est is qui habetur etiam hîc, ἐν τούτῳ, &c. In quo certè (vt & in altero quem hîc, & aliis duobus quos illic habemus) Polybius his verbis, ἐν χειρῶν νόμῳ, non significat contra præscriptum legum, (quid enim bello præscribunt leges?) sed inter præliandum, inter cōserendum manus, in ipso conflictu. dicit enim ἀγωνιζόμενον, ἐν χειρῶν νόμῳ τελευτῆσαι τὸν βίον. item διαγωνιζόμενος, μεταλλάξαι τὸν βίον ἐν χειρῶν νόμῳ. Sed erat satis dixisse ἀγωνιζόμενον, & διαγωνιζόμενος, obiiciet aliquis. Respondeo, ἐν χειρῶν νόμῳ non iungi cum ἀγωνιζόμενον, nec cū διαγωνιζόμενος, sed cum τελευτῆσαι τὸν βίον, & μεταλλάξαι τὸν βίον: & additum illud significare, interiisse illos in ipso articulo temporis quo manus conserebantur, vel quo calebat pugna. quod non expressisset dicendo simpliciter, ἀγωνιζόμενον τελευτῆσαι. Illorū ergo trium verborum vim ne is quidem reddet, qui, cum Erasmo, Violenta manu, interpretabitur. Quinetiam meritò superuacanea diceremus illa esse, quum sciamus in bello non aliter homines quàm violenta manu perimi. Iam verò, quòd ad Æschinis locum attinet, in eo quoque non puto ἐν χειρῶν νόμῳ significare, Non ex præscripto legum, aut per vim, simpliciter: sed eos dici ἐν χειρῶν νόμῳ τὰς πολιτείας καταλύειν, qui prælio cum oligarchicis inito, simulátque superiores euaserunt, sine mora eorum respublicas euertunt, quasi calente adhuc pugna. Porrò an prouerbialia sint hæc verba, ἐν χειρῶν νόμῳ, dubito.

In loco, Auaritia & Fames. Prouerbio, In ventrem insilire. pag. 213. In ventrem irrumpere dicitur, qui curam omnem ad cibum ac potum confert.] Imò, nihil ad cibum potúmve pertinet hoc genus loquendi, si quis proprium eius vsum spectet, non autem quo Plutarchus iocosè illud detorserit. Nā ἐς τὴν γαστέρα ἐναλλεσθαι, id est, In ventrem insilire, est eorum qui primo impetu aliquē volunt opprimere. Et vel ipsum verbum per se subitum & violentum irruentis impetum denotat, vt quum dicitur, λὰξ ἐνάλλεσθαί τε τινι: & λὰξ ἰσχίῳ ἐνάλλεσθαι. sic εἰς τὸν αὐχένα ἐνάλλεσθαι, aut ἐνάλλεσθαι apud Sophoclem: πρὸς Ἡρακλεῖ ἀγαιεσθέντι μέσον εἰς τὸν αὐχέν' ἐναλλομένῳ. Ac Plutarchus ludēs ait illum in ventrem insilire, qui aduersarium opprimere conatur, non impetum faciens in eius ventrem, calces puta aut pugnos in eum ingerēdo: sed ad famem extremam adigendo. Si quem enim esurire cogimus, cum eius ventre quasi bellum gerere videmur, quo etiam modò dixit Horatius, ventri bellum indicere, 1. Serm. satyr. 5.

Hic ego, propter aquam, quòd erat deterrima, ventri
Indico bellum, cœnantes haud animo æquo
Expectans comites ---

Ita igitur à Plutarcho vsurpatur hoc prouerbium, sed, vti dixi, detortum. ita, inquam, vsurpatur, de eo nimirum qui fame aduersarium nititur opprimere, cibum ei eripiens: non de eo qui curam omnem ad cibum confert. ad quem sensum comminiscendum miror quid Erasmum impulerit. Hoc certè quū dicit, non solùm vulgarem & proprium adagij sensum non exponit, sed ne illum quidem ad quem Plutarchus ipsum accommodat, explicare mihi videtur. Dicit enim Plutarchus (vt & ipse Erasmus interpretatus est) Lucullum impetum in ventrem fecisse, nihil non molientem, vt hosti commeatum subtraheret.

Ibidem. Vtpote cum Lucullus iam non palàm, neque ad ostentationem bellaret, sed quemadmodum dici solet, &c.] Miror cur nouo modo, & eo quidem planè ab huius loci sententia alieno, aduerbium στρατηγικῶς interpretetur palàm. quasi verò synonyma non sint στρατηγικῶς & ἐπιδεικτικῶς, adde etiam πανηγυρικῶς, apud eundem Plutarchum. De quibus plura in nostro Græcæ linguæ Thesauro.

In loco, Securitatis. Prouerbio, Pugno tenere. pag. 1608. Pugno stringere, dicitur quod ipso contactu sentitur.] Atqui, quum ipso contactu sentiamus non ea solùm quę strictim manibus apprehendimus, sed ea etiā quæ vel primoribus digitis leuiter attingimus duntaxat: cur ita loquutus esset Plato? cur dixisset, δραξάμενος λαβεῖν, quasi ἅψασθαι non sufficeret? Equidem non frustra illo genere loquendi vsum eum arbitror: & dicerem, Quicquid nō possint manibus apprehendere, non significare simpliciter voluisse, Quicquid nō possint ipso contactu sentire: sed ὑπερβολικῶς loquutū esse, perinde ac si dixisset: Quicquid nō possint manibus apprehendere, & quidem strictim ac pressis manib. vt elabi nullo modo possit. Cæterùm an prouerbialis sit hæc loquēdi formula, dubito. &, si prouerbialiter vsurpetur, tū potius ita eā vsurpari crediderim, quū metaphoricè ponitur, eodē videlicet modo, quo Mordicus apud Latinos.

In loco, In stupidos. Prouerbio, Vasis instar. pag. 1028. ἀγγείου δίκην: id est, Vasis instar.] Durā est profectò hæc sermonis formula, Vasis instar loqui. & quidē durior, vt opinor, quàm vt eam prolaturus vnquam fuerit Plato: tantùm abest vt ex isto eius loco elici eam posse concedam. neque enim video quo pacto hîc quæ vtitur, Ex alienis fontibus per auditum impletus sim instar vasis, illi sit ἀνάλογος, Vasis instar loqui. nec cur is qui sermonibus, veluti vas liquoribus impletus fuerit: itidem & veluti vas loqui debeat dici. Futilè autem in vsu comparationem hāc, πεπληρῶσθαι vel ἀναπεπλῆσθαι δίκην ἀγγείου, satis ostendit hoc loquendi genus, ἄχρι χείλους, à vasis labro (nam id quoque χεῖλος appellatur) translatum. ostēdunt & itidem deducta nomina, metaphoricè & ipsa vsurpata, ἰσοχειλής, ὑπόχειλιν, ἐπίχειλιν. quorum postremū exponit Pollux, nomine ab hoc ipso verbo πληρωθῆναι facto, videlicet ἀπλήρωτον.

In loco, Inconstantia. Prouerbio, Trochi in morē. pag. 847. De versatilibus & inconstantibus dici solitum.] Quum Suidas hæc Aristophanis verba, στρόβιλος ὢν διαφέρειν δεῖ, exponit, εὐκίνητον εἶναι καὶ εὔστροφον δεῖ σε (quæ expositio totidem verbis apud ipsum scholiastem Aristophanis habetur) nō accipit εὐκίνητον aut εὔστροφον pro incōstanti, sed pro volubili & versatili: vt dicat comic. Oportet te versatilē & volubilē esse: nō autē, Te incōstātē esse oportet. Cōstat enim, εὐκίνητον esse qui facilè mouetur: εὔστροφον, qui facilè voluitur seu versatur. & neutri Græcarū vocū significatiōnē incōstātis tribuūt lexicographi: atq; vt tribuerēt, loco Aristophanis nō cōueniret. vt statim animaduertet q̄ illū adierit. Nihilo magis cōueniet, inquā, hæc significatio illi Aristophanis loco, q̄ huic

Plautino, P. Scitne in te aduersa versari? CH. Turbo non æquè est scitus. Vbi malè Valla enarrator ait ambiguum esse, per turbinē ventúmne an trochum intelligat. Virgilius autem dixit;

Tum verò infelix ingentibus excita monstris,
Immensam sine more furit lymphata per vrbem.
Ceu quondam torto volitans sub verbere turbo,
Quem pueri, &c.---

Denique si quis, vt ait idem poeta:

--Magno curarum fluctuat æstu,
Atque animum nunc huc celerē, nunc diuidit illuc,
In partésque rapit varias, perque omnia versat:

is rectè cum Tibullo dicturus videtur,

Namque agor vt per plana citus sola verbere turbo,
Quem celer assueta versat ab arte puer.

Hoc autem in causa esse ait poeta, cur in eodē proposito manere non queat, sed mutare sententiam cogatur. quod inconstantis est. Quin igitur de eo quoque, qui identidem sententiam mutando incōstantiam suam prodat, hoc adagium vsurpari possit, non nego; sed in loco illo Aristophanis, Te nihil à trocho differre oportet, significare, Oportet inconstantem te esse: hoc verò pernego.

In loco, Morum contagio. Prouerbio, A bonis bona disce. pag. 1325.] Item paulo pòst διδάξεαι vertit disce, quum tamen non imperatiui sit modi διδάξεαι, sed indicatiui, futuri temporis: & imperatiuus sententiæ ipsius loci non conueniat. nec enim præcipit Theogenis Cyrno, vt à bonis bona discat (nam superuacaneum foret hoc præceptum) sed illi præcipiens vt cum bonis assiduè versetur, & ab eorum latere nunquam discedat, malos contrà fugiat: addit, Nam à bonis bona disces: sin consuetudinem habeas cum improbis, amittes eam etiam qua præditus eras mentem. Integrum distichum est hoc:

ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλὰ διδάξεαι. ἢν δὲ κακοῖσι
συμμιχθῇς, ὀλέσεις καὶ τὸν ἐόντα νόον.

Quòd si vertendum esset in priore versu, A bonis bona disce, nō disces: itidem & in posteriore, Amitte mentem, non autem, amittes.

In loco, Cōtēptus. Prouerb. Mithragyrtes, nō daduchus pag. 337.] Falsa est hęc scriptura, sed falsę etymologię quā paulo pòst affert, conueniēs. Vera scriptura est metragyrtes, μητραγύρτης, verę etymologiæ cōsona, à μήτηρ & ἀγύρτης. Appellabātur enim hoc nomine, qui matri deorū stipē colligebant. Cic. De leg. lib. 2. hæc ex duodecim tabulis affert verba: Præter Ideæ matris famulos, eósque iustis diebus, ne quis stipem cogito. Vile autem habitum fuisse & abiectū hoc eorum ministerium, credibile est, vtpote exiguam stipem emendicantium. solitos enim vel exigua cōtentos esse, discimus ex Ouidio, qui 1. De Ponto elegia 1. scribit:

Ante deūm matrem cornu tibicen adunco
Quum canit, exigua quis stipis æra neget?

Quanquam in editis superiori tempore exemplaribus. Aristotelis legitur μιθραγύρτης cum ι, non η, in prima syllaba. & hanc lectionem scholiastes agnoscit, scribens: οἱ μὲν λέγουσι μιθραγύρτην τὸν τῆς ζώνας συνάγοντα· οἱ δὲ ἀνθρώπους τινὰς ἢ λέγουσιν ἔχοντας τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς ὑπὸ μιτρὰς, ὡς κεφαλοδεσμίων καὶ διαδιδόντων, καὶ ἄνω καὶ κάτω τῆς πανηγύρεως διασπειρομένους. Quæ verba ideò cito, quòd curiosis aliquid noui afferant, in quo examinando tempus, si libuerit, consumere possint. Ego (quod pace illius dictum velim) hanc vocabuli istius explicationem pro mero somnio habeo. & vt alicui posse id reperiri in hac significatione fateerer, nihilo serius μητραγύρτης, nō μιθραγύρτης hic legendum esse contenderem. Dicitur autem & μητρὸς ἀγύρτης separatim, vnde & ipsa compositio apertissimè indicatur. Quo magis miror, virum quendam non parui inter huius temporis scriptores nominis, scriptum reliquisse μητραγύρτην magnam matrem à Græcis vocatum. Sic tribus modis à tribus diuersis circa hanc vocem erratum est: ab Erasmo hic, scribente μιθραγύρτης cum ι, & θ, & à μίθρας deducente: à scholiaste Aristotelis, qui μιτραγύρτης cum ι & τ scribit, à μίτρα deriuās: ab illo cuius modò memini, rectè quidē μητραγύρτης scribente, sed hāc appellationem Ideæ matri cum eius sacerdote communem esse non rectè dicenti. Nos ergo in versandis veterum scriptorum monumētis reddant aliena pericula cautos.

Ibidem. Significans illum non fuisse initiatum sacris.] Imò non Iphicrates Calliæ, sed Iphicrati Callias hoc dicit: At tu, inquiens, ô Iphicrates, ne sacris quidem initiatus es: alioqui enim non μητραγύρτην, sed δᾳδοῦχον me appellasses. Aristo. verba sūt hęc: ὡς καὶ Ἰφικράτης Καλλίαν μητραγύρτην, ἀλλ' οὐ δᾳδοῦχον. ὁ δὲ ἔφη ἀμύητον αὐτὸν εἶναι. οὐ γὰρ ἂν μητραγύρτην αὐτὸν καλεῖν, ἀλλὰ δᾳδοῦχον. Videtur autem hoc dicere Callias voluisse: Tu me dicis esse metragyrten, non daduchum: at ego te nec metragyrtē, nec daduchum esse dico, sed ne initiatum quidem sacris. alioqui enim, &c.

In loco, Prudentia. Prouerbio, Sapiens non eget. pag. 1547.] Mutilauit locum poetæ ab Aristotele citatum, vel potius partē eius dimidiam abscidit. nam quum duobus versibus constet, & ita quidem, vt imperfecta relinquatur sentētia in priore: ipse prorsus aliam, & quidem planè alienā a mēte authoris commentus est sententiam, quam priore claudit, posteriorem omittens. Sed eos coniungam, vt apud Aristotelem, atq; adeò apud Euripidem cuius sunt, coniuncti habentur:

χρὴ δ' οὔποθ' ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνὴρ,
παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς. id est:

Haud vnquam oportet eum qui mente sana sit prędictus, liberos suos docendo eximiè sapientes reddere, vel ad exactam quandam erudire sapientiam. At cum Erasmo priorem versum interpretando ita, Haud vnquā eget qui mente sana est præditus: pręterquā quòd posterior illi cohærere nullo modo poterit: etiam verbo χρὴ omnino nouam & inauditam significationem dare oportebit.

In loco Fucus. Prouerbio, Lecythum habet in malis. pag. 672. Quæ rugas illitis pigmentis dissimulat.] At lecythum habere ad malas, siue in malis, non est simpliciter illita malis pigmenta habere: sed tātam pigmentorum copiam, quantam lecythus ipsa capere possit, vt videlicet dixit Cicero ad Attic. lib. 2. epist. 1. Meus autem liber totum Isocratis μυροθήκιον, atque omnes eius discipulorum arculas, ac nonnihil etiam Aristotelica pigmenta consumpsit.

In loco, Absurda. Prouerbio, Piscis eget sale. pag. 53. ἰχθὺς δεῖται ἁλός.] Atqui hoc dictum, Piscis eget sale, de pisce, quandiu in mari agit, intelligendū non est: ideoque absurdum existimari non debet, vt paulo pòst ostēdemus, simul vsum huius prouerbij (siquidem prouerbialia sunt hæc verba) declarantes.

Ibidem. Pisces in mari agentes opus habere sale.] Si attentè considerasset Erasmus quid Aristoteles dicat, animaduertisset hæc verba non esse populi

reclamãtis orationi Androclis, sed ab ipso Androcle fuisse pronunciata: quibus respondebat populo reclamanti illi orationi eius, Egent leges, lege quæ corrigat. Sic enim Aristoteles: οἷον ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ πιτθεύς, κατηγορῶν τοῦ νόμου, ἐπεὶ ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι, δέονται οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθώσοντος· καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός. καίτοι οὐκ εἰκὸς, &c. id est: Quale Androclis Pithensis est dictum, accusantis legem, quum obstrepissent ipsi dicenti, leges opus habere lege, qua corrigerentur: Atqui & pisces sale sub. opus habent. Perinde ac si loquutus ita fuisset: Cur hanc meam orationem sic excipitis? cur huic meæ orationi, Leges lege qua corrigantur, indigent, ita obstrepitis? vel, ita, obstrependo reclamatis? An absurda loqui vobis videor, quum legibus (quę sunt correctrices, & ad corrigendũ latæ) opus esse dico lege qua corrigantur? Atqui & pisces, licet in salso mari nutriti fuerint, sale indigere nostis. Hæc igitur verba, καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός, Androclis esse, & ipse orationis Aristotelicæ contextus ostendit, & rationi consentaneum est: vt contrà planè alienum à ratione foret, ea populo adscribere: quia iis dictum illud qui reclamauerat, apertè confirmaret. At vir quidam doctissimus hũc Aristotelis locum ita exponit, vt ista verba, καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός, sint quidem Androclis, obstrepenti populo respondentis: sed ita vt pro responsione prolatis illis verbis, Leges egent lege correctrice: statim subiunxerit, Nam & pisces sale. At vel ego fallor, vel ex Aristotelis contextu manifestum est, hęc verba, Leges egent lege correctrice, esse ea ipsa, propter quæ populus obstreperet (tantum abest vt ad compescendum strepitum ea pronunciata credendum sit:) & ad quorum confirmationem, quum populus ita loquentem interpellasset, subiunxerit, Nam & pisces sale. Quum enim dicit Aristoteles, ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι δέονται, &c. dubitatio nulla relinqui videtur, quin intelligendũ sit εἰπόντι quod sequitur. τί εἰπόντι αὐτῷ ἐθορύβησαν; obstrepuissent ipsi postquam dixisset, Quidnam? Leges, &c. Sed hoc faciliùs intelligetur, quum verba quæ velut per parenthesin illic posita sunt, eius nota signata fuerint, hoc modo: οἷον ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ πιτθεύς, κατηγορῶν τοῦ νόμου (ἐπεὶ ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι, δέονται οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθώσοντος) καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες δέονται ἁλός. addo autem post ἰχθύες vocabulũ δέονται, ἀπὸ τοῦ κοινοῦ apud Aristotelẽ repetitur, vt siquis velit ea quæ parentheseως nota includuntur, omittere, perfectam orationem in cæteris verbis inueniat, ita: οἷον ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ πιτθεὺς κατηγορῶν τοῦ νόμου· καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες δέονται ἁλός. Illæ autem particulæ quum ita vsurpantur, veluti ellyptica est oratio. perinde est enim acsi Androcles continuans suũ sermonem populi tumultu interruptum, diceret, τί γὰρ οὐχί; ἐπεὶ καὶ τί, &c. Quidni verò? quum & pisces sale opus habeant?

Ibidem. [*Idque non minus absurdum sit, quàm si pisces marini dicantur egere sale.*] Imò non absurdè hoc dicitur, & ipsa experientia verum esse comperitur. non enim intelligẽdum, pisces, quum in mari agũt, egere sale: sed quum ad vsum nostrum condiuntur (præcipuum enim eorum condimentum est sal) aut quum ταριχεύονται. seruari non possent, sed putrescerent statim, nisi salirentur. Non igitur vtendum fuerit hoc prouerbio (si tamen prouerbialia sunt hæc verba) quum rem aliquam absurdè dici volemus significare: sed quum aliquem eare indigere ostendemus, in cuius abundantia versari solitus sit.

Veluti siquis dicat, inter literas & literatos educatum hominem literis & literatis opus habere.

In loco, Absurda. Prouerb. Bacca eget oleo pag. 1881. τὰ στέμφυλα δέεται ἐλαίου: *id est, Baccæ egent oleo.*] στέμφυλα nõ significat baccas, sed quod ex oleis expressis superest. τὰ ἀποπιέσματα τῆς ἐλαίας, inquit Aristophanis enarrator. Athenæus lib. 1. ἀθλωτάτους δὲ τοὺς τετριμμένας ἐλαίας στέμφυλα ἐκάλουν. Id igitur in oliua στέμφυλον dicitur à Græcis, quod in vua vinaciũ appellatur à Latinis. Eadẽ autẽ quæ de præcedẽti prouerbio dixi, huic quoque cõueniũt. Nec enim absurdũ est dicere stẽphyla indigere oleo, vt seruentur. imò legimus iis vesci solitos veteres, oleo permistis. Cæterùm hæc quoque verba, καὶ τὰ στέμφυλα ἐλαίου, Androclis esse existimo, quæ subiunxerit illis, καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός. sed Aristoteles inter hæc & illa interiecit sua verba, καίτοι οὐκ εἰκὸς δεῖ πιθανὸν ἐν ἁλμῇ τρεφομένους δεῖσθαι ἁλός.

In loco, Bonæ fortunæ. Prouerbio, Ne quæras Deus esse. pag. 1893. μὴ ζήτει θεὸς γενέσθαι.] Pindarus ait, hominẽ cui cõtingũt illæ felicitates quas describit, nõ debere rationẽ qua deus euadat, quęrere. perinde ac si diceret, debere illũ sua sorte cõtentũ esse, nec ea potiorẽ aliã quærere: quũ nulla, ne ipsa quidem sors deorum: vel, quum ea sors ne cum deorum quidem sorte sit commutanda. In hanc sententiam videtur ille hæc verba ὑπερβολικῶς vsurpasse. At proprius eorum vsus est, quum volumus quempiã admonere, ne se nimis insolenter efferat, ne maiora cogitet vel affectet quàm pro humana conditione. Denique vt meminerit quod dixit quidam poeta: θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα τὸν θνατὸν φρονεῖν. Sic vtitur Palladas, quoddam epigramma sic inchoans:

> μηδεὶς ζητήσῃ μερόπων περὶ καὶ θεὸς εἶη,
> μηδ' ἀρχῆς μεγάλης κόμπον ὑπερφίαλον.
> γίγνεται αὐτὸς ἴδ' εἰξε καταιβάτης, γὰρ ἐπαρθεὶς,
> θνητὸς, &c.---

Sed in vulgatis editionibus pro ζητήσῃ, malè ζηλώσῃ positum est.

In loco, Timiditas. Prouerbio, Domi pugnãdum more galli. 1969. ἐνδομάχας ἅτ' ἀλέκτωρ: *id est, Domi pugnax more galli.*] Melius, opinor, vertetur, More galli domi pugnacis (vel, potius pugnantis) vt ἐνδομάχας sit ipsius galli epithetum. de quo quamobrẽ dubitare debuerit Erasmus, & in ἐνδομύχας mutãdum suspicari, non video. pulchrè enim conuenit eo prouerbio, Gallus in suo sterquilinio plurimum potest. Quin & ab ea qua prædictus est audacia, dum in suo sterquilinio versatur, translatum est illud nostrate dictum, Tu es audax in tuo sterquilinio: quũ aliquis domi suæ, & (vt Cicero loquitur) in suo regno audaciam præ se fert, extra illud timidus futurus. Cæterùm ἅτε per anastrophen positum erit: vt etiam ὡς aliquando ponitur. veluti apud Theocritum:

> --βώπεχος δέ ποτ' ἀκρίδας ὥς τις ἐρίσδω. item:
> --ὁδοιπόρος ὄρνιχος ὥς τις.

In loco, Derisio. Prouerbio, Omnia præclara dicis, pag. 419. Eóque legisse videtur non εἶεν, sed εἶν aut εἶνι, quod Græcis sonat en.] Imò εἶν & εἰνὶ poëticæ sunt voculæ, pro ἐν, id est in, ac pro En eas accipi, id est, pro ἰδὲ, a nullo grammatico, aut lexicographo adnotatum reperio. Ac nisi poneret etiam εἶν, putarem illum ἰδοὺ voluisse dicere. quanquàm & ab εἶεν longè remotum est, & in solutam orationem aut nunquam, aut perquàm rarò admittitur.

In loco, Dignitatis. Prouerbio, Optima quidem aqua. pagin. 468. Videtur in prouerbium abusse.] Ex verbo λέγεται duntaxat prouerbialia esse hæc verba argumentatur: vt antea vidimus non aliunde quàm ex participio λεγόμενον coniecisse prouerbialiter vocem ἀτινὲς vsurpari. quasi verò λέγεσθαι semper significet prouerbialiter dici: & λεγόμενον, quod prouerbialiter dicitur. Certè nihilo magis adagium his Pindari verbis quàm illis Plutarchi subest. Nec inter adagia, credo, relaturus erat ea, si quorsùm ab Aristotele citentur, perpendisset. (est autem hic locus libro 1. non tertio) quum enim dixisset philosophus, καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόνου ὑπερέχει, οἷον χρυσὸς σιδήρου ἀχρηστότερος ὤν. μείζων γὰρ ἡ κτῆσις, διὰ τὸ χαλεπωτέραν εἶναι subiicit, ἄλλον δὲ τρόπον τὸ ἄφθονον τοῦ σπανίου ὅτι ἡ χρῆσις ὑπερέχει. τὸ γὰρ πολλάκις τοῦ ὀλιγάκις ὑπερέχει. ὅθεν λέγεται, ἄριστον μὲν ὕδωρ. Citat & Plato in Euthydemo hęc Pindari verba: dicens, Nam quod rarum est, ô Euthydeme, preciosum: at verò aqua vilissima, quum optima sit, vt ait Pindarus. Sic autem & Horatius vilissimam appellauit aquam, 1. Serm. sat. 5.

---Venit vilissima rerum Hic aqua.---

Propertius autem vilem dixit. Eodem videlicet quo Plato & hic & ille respicientes epithetum hoc ei dederunt: nimirum ad eius abundantiam. Nā quum Plato dicit, Nam quod rarum est, preciosum: at verò aqua vilissima: intelligere debemus à contrario, ob abundantiam vilissima. addit autem, quum optima sit, vt ait Pindarus: siue præstantissima. Cōsidera lector, vt ne vmbra quidem prouerbij hîc appareat, nec apud Aristotelem, nec apud Platonem.

In loco, Fides & grauitas. Prouerbio, Suffragium optimum. pag. 607.] Aliis præterea locis eiusdem operis vsurpat Aristoteles hoc loquendi genus, γνώμῃ ἀρίστῃ: ex quorum inter se collatione γνώμην hic non satis commodè verti suffragium colligo, nec ἀρίστην, optimum. nam suffragiū ferre potest aliquis παρὰ τὴν αὐτοῦ γνώμην, id est, contra mentem suam, & id quod in animo suo sentiat, ac tacitè secum iudicat. & nihil obstat quominùs suffragium alicuius appelletur optimum, in quo ferendo non ἐπιεικείας rationem habuerit, id est æqui & boni: sed ius summū spectauerit. at verò Aristoteles paulò ante eum quem habemus hic locum, dixerat, Manifestum est enim, si lex scripta rei aduersetur, communi vtendum esse, καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν ὡς δικαιοτέροις. & hoc esse mente optima, non omnino vti scriptis. ac seipsum quidem ἐπιεικὲς semper manere, & nunquam mutari, sicut nec legem communem (secundum naturam est enim) ac scriptis mutationem sæpe contingere. Quorum verborum si recordatus fuisset Erasmus, γνώμην ἀρίστην ad ἐπιείκειαν, id est æquum & bonum, referri intellexisset, docente id ipso Aristotele: & eam quidem ἐπιείκειαν latè patere, nec in vna ea re consistere, vt non ex necessariis solùm, verumetiam ex verisimilibus iudicetur. Iam verò illa verba, καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν ὡς δικαιοτέροις. non tantùm ad intelligendum quid sit τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ, sed etiam ad corrigēdum Iulij Pollucis locum nobis plurimum prosunt, in quo scribitur: ὁ δὲ ὅρκος ἦν καὶ δικαστῶν, περὶ μὲν ὧν νόμοι εἰσί, κατὰ τοὺς νόμους ψηφιεῖσθαι· περὶ δὲ ὧν μὴ εἰσι, συγγνώμη τῇ δικαιοτάτῃ. legendum enim esse σὺν γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ, perspicuū hinc esse puto. quanquam illa vocula σὺν, suspecta esse possit alicui: quum etiam absque vlla præpositione Demosthenes dicat, γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ δικάσειν ὀμωμόκασιν. Hanc autē γνώμην δικαιοτάτην esse eam quam Aristoteles appellat ἀρίστην, ostendit locus eiusdem, qui paucis interiectis sequitur eum quem modò protuli. ait enim: Sin lex scripta pro re nostra faciat, tunc dicendum est γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ, non esse ad iudicandum contra legem, sed vt, si ignorauerit quid lex indicat, non peieret. Quum enim hic dicit Aristoteles, de iudice, ne peieret, quin id dicat ob idem iusiurandum, quod hic in Pollucis & in Demosthenis loco legimus, ecquis dubitaturus est? Animaduertendum præterea, in loco Aristotelis qui hic citatur ab Erasmo, itidem γνώμῃ ἀρίστῃ de iudicibus dici. nam post ἀρίστῃ subaudiendū est verbum κρίνειν. quod etiam ibi scriptum in quibusdam exēplaribus reperitur, & libro secundo legitur eodem modo: τοῦτο γάρ ἐστι τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν. In loco autē proximè citato pro κρίνειν, ponit δικάζειν, quo & Demosthenes vtitur. Quare, vt omittam γνώμην ἀρίστην præcedere ipsam sententiæ pronunciationem, & concedam posse confundi: at quomodo iudici suffragium tribui queat, dicendo illum optimo suffragio iudicare, viderint qui hanc interpretationem sequi volent.

Ibidem: Optima probatio est ex coniecturis, quæ illi ἄτεχνα vocant.] Non hoc dicit Aristoteles, omnium ἀτέχνων probationum optimam esse, quæ ἐκ τῶν εἰκότων petitur: sed quod dicendo, is qui argumentis niti possit, non testibus authoritatem his dempturus sit, illis autem adiuncturus, declarat: vt statim pòst, eum cui testes aderunt, argumenta autē deerunt, vicissim rationibus instruit ad eleuandam his fidem, illis augendam appositis.

In loco, Auaritia & sordes. Prouerbio, Ex phelleo. pag. 213. Qui ex humili fortuna abiectaque vita ad dignitatem emersissent.] Loco Aristophanis nulla huiusmodi subesse potest allegoria: sed verba simpliciter, vt sonant, accipienda sunt.

In loco, Damnandi. Prouerbio, Ἐκφυλλοφορῆσαι. pag. 410. Olim non calculis, sed foliis ferebantur suffragia.] Nequaquam hoc dicit ita generaliter Suidas: sed eos, qui exauctorabant, in ferendis de huiusmodi exauctoratione suffragiis, foliis loco calculorum vti solitos, vt ostraco in ferendis de ostracismo suffragiis.

In loco, Auaritia & sordes. Prouerbio, Nullam corporis partem. pag. 202. At is qui nullam corporis partem habet ociosam, ne eam, &c.] Noluit hoc significare Aeschines, sed potius Demosthenem nullam corporis partem (legendum enim ἄπρατον) habere nō venalem. de quo sensu Erasmus nihil præter suspicionem affert. sed multi sunt apud vtrunque oratorem loci, ex quibus affirmare id audacter quis possit.

In loco, Philautia. Prouerb. Musopatagos. pag. 1952. Quarum perculsus amore Sacra fero.] Mihi non ita videtur accipi μουσοπάταγος, sed in malam partem. id autem ex Homeri versu coniicio, in quo participio ἐπιπεπαταγμένος apertè in malam partem vtitur: Odysseæ σ.

ξεῖνε τάλαν, σύ γε τὰς φρένας ἐκπεπαταγμένος ἐσσί.

Ibidem. Transfertur ad eos, qui sua poemata sic amant, quemadmodum parentes liberos.] Istam translationem non agnosco: sed à Cicerone in propria significatione vsurpari existimo, in illo epist. ad Qu. fratrem loco. Nam si dicit Cicero, μουσοπάταγος libentissimè sua recentia poemata legere, an propterea hoc nomen ad eos transferetur, qui sua poemata non

ta non aliter amant quàm parentes liberos? Hoc si concedimus, illud concedamus oportet (quod est absurdum) quosuis poetas μυσοπατάγνς posse dici. quotus quisque enim reperietur, qui non ita erga suum poema sit affectus? Cæterùm quin μυσοπάταλος à πατάταται dici debeat, potius quam μυσοπάταγος à πάταγος, nemini dubium esse debet.

In loco, Auxiliū. Prouerbio, Sēper aliquē virū magnū. pag.1891 Vnde sumptum sit hemistichium, nondum liquet: nisi quod fortasse pro αἰεὶ, legendum est αἰτεῖ, id est, postulat: aut αἰτῶ, id est postulat aut requirit. Et vnde sumptum sit hemistichium, & in eo rectè αἰεὶ legi, nec vllo modo mutari debere in αἰτεῖ aut αἰτῶ, iis liquet qui verborum Polyphemi apud Homer. lib. Odyss' 1e. meminerunt. ibi enim cyclops ille ait, sibi quidem prædictum fuisse à Telemo vate, fore vt ab Vlysse orbaretur oculo: sed se expectasse semper aduentum cuiusdam Vlyssis, qui proceritate corporis & specie oris spectabilis vir esset: quum tamen malum hoc illi à viro contra paruo ac imbecillo allatum sit. Verba eius sunt:

ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν καὶ καλὸν ἐδέγμην
ἐνθάδ' ἐλεύσεσθαι μεγάλην ἐπιειμένον ἀλκήν.
νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε καὶ οὐτιδανὸς καὶ ἄκικυς
ὀφθαλμοῦ ἀλάωσεν, ἐπεί μ' ἐδαμάσσατο οἴνῳ.

iam ergo videamus, quādo vtatur hoc hemistichio M. C. Multi Stathium ex ea qua valebat apud Qu. Ciceronem authoritate æstimabant: ideò tantum posse apud illum credentes, quòd is in eo nihil humile nec abiectum, nihil vulgare in eius ingenio perspiceret. Et hoc quidem iudicabant, antequam ipsum Stathium vidissent, atq; adeò cognouissent. Qui visus & cognitus quum eorum non responderet expectationi, multorum huiusmodi sermonum materiā dabat, qualis erat ille Polyphemi de Vlysse:

ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν καὶ καλὸν ἐδέγμην, &c.

In loco, Arrogantia. Prouerbio, Basilica facinora. pag. 156. Nihil enim humile decet reges.] Istud quidem verum est, nihil humile, sed potius magnifica omnia decere reges: eò tamen non respiciebat Porus, nec quum Alexandro diceret, Gere te regiè erga me, intelligebat, Regali magnificentia vtere erga me: sed perinde erat ac si dixisset, βασιλικῶς, ἀλλὰ μὴ τυραννικῶς. scimus enim magnificentiam tyrannis cū regibus esse communem, at clementiam nequaquám. quam Alexandro adesse, Poro in eius potestatem redacto, optabile erat Plutarchus certe quodam loco, postquam dixit Alexandrum erga Callisthenem & Clitum sæuiorem, quàm pro more suo fuisse, subiungit hoc quod Porus Alexādro dedit responsum. cui continuò pòst addit: διὸ καὶ τῶν θεῶν τὸν βασιλέα μεῖζον ἔχειν, ἀθλιώτατον ἢ μαιμάκτην, εἴμαι, καλοῦσι. τὸ δὲ κολαστικὸν, ἐριννυῶδες, καὶ δαιμονικὸν, οὐ θεῖον δὲ, οὐδὲ ὀλύμπιον.

In loco, Modestia. Prouerbio, Contrahere vela. pag. 1299. Pro eo quod est, reprimere sese, & cautius agere.] Multi possūt cautius agere, & cautiores esse in hoc vel illo negocio, qui tamen vela contrahere non dicantur. Est enim Vela contrahere, remissionem vel moderationem adhibere: quam non protinus adhibet, quisquis cautius agit. Verbi gratia: Siquis relicta periculosa conficiēdi alicuius negocij via & ratione, sequatur aliam quæ tuta sit, cautiùs agere dicetur, vel prudentius, non se restringere, & moderatius agere. Vela autem contrahere, moderationem adhibere, ex Horatio, & ex hoc Ouidij loco expono:

Ah nimium est quod amice petis: moderatius opta.
Et voti, quæso, contrahe vela tui.

id est: Votum tuum restringe. Sic & in Ciceronis loco, Contraxi vela, non significat, Cautius egi (neque enim dicit Cicero se non satis caute antea egisse) sed, Remissionem adhibui, de contentione & vehementia pristinarum actionum aliquid remisi. aut potius, verbis ipsius Ciceronis hanc metaphoram explicando, Contraxi vela: id est, minus quàm solebam, præliatus sum. Dixerat enim Cicero initio epistolæ: Vis scire quando ego minus quàm soleam, præliatus sim. Incipiens deinde huius rei causam exponere: Ego enim, quandiu Senatus authoritas mihi defendenda fuit, sic acriter & vehemēter præliatus sum, vt clamor, &c. Aliquāto pòst: Postea verò quàm Hortensius excogitauit, vt legem de religione Fuf. trib. pleb. ferret, contraxi vela, perspiciēs inopiam iudicum.

In loco, Modestia. Prouerb. Ἕσπετε νῦν μοι. pag. 1299. ἕσπετε νῦν μοι μῆσαι ὅπως δὴ πρῶτον ἐπεῖθε.] Nō dubium est quin vetera sequenda sint exemplaria, in quibus legitur: ὅπως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. Sunt autem prima hæc duorum Homeri versuū verba: qui ita leguntur Iliad. π.

ἕσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι,
ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε νηυσὶν ἀχαιῶν.

Hos autem appositè suæ narrationi inserit Cicero, tanquam hic & ipse nodum vindice non indignum habens. At ὅπως δὴ πρῶτον ἐπεῖθε, vnde sit, & quid sit, alij viderint. nam ἔπειθε pro dixisti (vt Erasmus interpretatur) nescio an recipiendum sit.

In loco, Securitatis & res tuta. Prouerbio. E terra spectare naufragiū pag. 1607. Videtur esse versus trochaicus catalecticus.] Quum putaret hæc omnia verba vnius esse versus, non mirum si hoc dixerit. at ex Stobæo, qui integrum citat hunc Sophoclis poetæ locum, ex duobus illa esse cognoscimus. ita enim apud eum legitur:

τί τούτου χάρμα μεῖζον ἂν λάβοις ποτὲ,
τοῦ γῆς ἐπιψαύσαντα, κᾆθ' ὑπὸ στέγῃ
πυκνῆς ἀκοῦσαι ψακάδος εὐδούσῃ φρενί;

Sed prior à posteriore dissentit editio huius authoris. τοῦ habet prior, at rectius posterior τῷ: vicissim prior καὶ ὑπὸ, rectius quàm posterior ὑπὸ, non præcedente καί: itē πυκνῆς in priori legitur melius quàm in posteriore πυκνῇ. vtrobique verò erratum est in eo, quòd hoc πυκνῇ siue πυκνῆς in fine secūdi versus ponitur: quum tertii debeat esse principium, qui imperfectus alioqui manet: vt contrà secundus, addēdo πυκνῆς (aut πυκνάς, vt in Ciceronis libris) post καὶ ὑπὸ στέγῃ longior est quàm decet. Cui malo mederi videntur voluisse, qui in posteriore editione καὶ illud sustulerūt, nullū interim tertio remediū adhibētes, qui iusto est breuior, incipiēdo ab ἀκοῦσαι, & in φρενὶ finiēdo. Iā verò qd ad ψακάδος attinet (Erasmus habuit ψάκαλος, qd ferri nō potest) miror cur quidā in veterib' libris à se inuētū repudiauerint vt mēdosū, ac in ψεκάδος mutare necesse putauerint: quū ψακάς nihilo minus dicatur q̄ ψεκάς. Sed & illud ὑπὸ στέγῃ vt mutare in ὑπὸ στέγης, nō video qd illos coēgerit. cur. n. vt spectare è terra, ità & audire è terra, audire è tecto seu domo nō dicatur? Porrò quāuis posterior dūtaxat pars hui' loci Sophoclis à Cicerone ponatur, quin ad totū respiciat (nō simpliciter exprimere volēs magnā animi securitatē ac trāquillitatē, sed securitatē post relictū periculosū locū, vnàq; ablatū periculi metū) minime dubiū est. nā & Sophoc. γῆς ἐπιψαύ-

ἐόντα dicit eum qui terram cõtigit, qui è naui exiit: vt hic dicit Cicero, Quum cogar exire de naui. Et vt liberè sententiam meam de hoc Sophoclis loco proferam, iis non assentior, qui mentionem imbris facere illum putant, suauitatem duntaxat exprimẽtem, quam pluuia somno addere solet, vbicunque quis cubet: sed γὰρ ὑπὸ φαύσαντα πυκνᾶς ἀκοῦσαι ψακάδος de eo dicere puto, qui postquam è naui exiit, terramque contigit, è loco vbi cubat mari vicino imbrem dēsum securè audit, tempestatē cum eo exortam in mari, aut, ne exoriatur vna tempestas (vt apud Virgilium imber noctem hyemémque fert, eóque exorto, continuò venti voluunt mare) non jam vt antea timet, vtpote in tuto collocatus. Sic M. Tullius, licet posteriora duntaxat huius loci verba citans, ad priora tamen simul respexisse comperietur. Meritò autem dixerit Sophocles (si hũc sequamur sensum) nullam rem maius afferre posse gaudium. Nam si per se dulce est, Neptunum è terra procùl aspectare furentem: si per se dulce est, è terra naufragium intueri (quod & testatur Lucretius.

Dulce mari è magno, turbantibus aequora ventis,
E terra magnum alterius spectare laborem:)

quantò dulcius est, è terra spectare illius nauis naufragium e qua exieris, & è qua quòd exieris, reliquum vitæ in lucro deputare debeas?

In loco, Potentes. Prouerbio, Preces armatæ. pag. 1495. Idem lib. 9. &c. πειθανάγκην appellat suasionem, &c.] Verbum πειθανάγκη prouerbium cẽseri, vt opinor, non debet: nihilo magis quàm πειθοανάγκαια apud Dionem Prusæum. ex quibus duobus vocabulis illud compositum est. at quum dicitur θετταλικὴ πειθανάγκη, tum verò adagium agnosco. nam ipse Iulianus his vtens, prouerbialium indices præfigit voces, τὸ λεγόμενον, in oratione ad senatum populúmque Atheniensem, dicens: καὶ τὸ λεγόμενον ἡ θετταλικὴ προβάλλεται πειθανάγκη. Apud eundem autem reperio in constantij encomio solum adiectiuũ θετταλικῆ, omisso (non consultò, vt opinor, sed incuria librarij) substantiuo πειθανάγκη. ita enim illic legitur: ὁ δὲ ἀκων μὲν καὶ μόλις, ἀλλ' οὖν ὅμως ὁ ψίποτε φασὶ τῆ θετταλικῇ, προσάγεσθαι πεισθεὶς τὴν ἀλουργίδα.

In loco, Infortunij. Prouerbio, Tempestas rerum. pag. 952. Quum significabimus magnam rerum confusionem, vti licebit.] At non ita vtitur Cicero in loco qui hic citatur: sed absque vlla allegoria, id quod sonát verba, intelligit. ita enim scribit: Romę, & maximè Appia ad Martis mira proluuies. Crassipedis ambulatio ablata, horti, tabernæ plurimæ: magna vis aquæ vsque ad piscinam publicam. Viget illud Homeri, ἤματ' ὀπωρινῷ (cadit enim in absolutionem Gabinij) ὅτε λαβρότατον, &c. Hic perspicuũ est, meo quidem iudicio, ob proluuiem quæ accidisset eo tempore quo absoluebatur Gabinius, omnium sermone celebrari, & omnibus esse in ore Homeri versus, quibus ait proluuiem à Ioue mitti, quum iniquis iudicibus est infensus. Nã iniquo iudicio Gabinius absolutus existimabatur: in cuius absolutionis tempus cadere dicit hanc proluuiem.

In loco, Lætitiæ. Prouerbio, φαιδροπροσωπεῖν. pag. 1935. Est autem vultu frontéque præferre hilaritatem.] Imò potius φαιδροπροσωπεῖν apud illum significat, quod ait doctissimus Budæus, In publicum prodire, nec se domi aut in secessu continere. Quum enim dicit Cicero, Nullus vsquam delectus, neque cõquisitores φαιδροπροσωπεῖν audent: quomodo conueniet, vt intelligamus conquisitores non audere vultu frontéque præferre hilaritatem ac beneuolentiam?

In loco, Vltio malefacti. Prouerbio, Cicadæ sibi canent. pag. 1975. οἱ τέττιγες ἑαυτοῖς χαμόθεν ᾄσονται: id est, Cicadæ sibi ipsis ex humo canent.] Deceptus fuit errore exemplaris, in quo ἑαυτοῖς malè positum erat pro αὐτοῖς: quod & apud ipsum Aristotelis scholiasten habetur, & hic reponendum: sicut in interpretatione ipsis, pro sibi vel sibi ipsis. Quis autem sit huius apophthegmatis sensus (nam hoc dictum Aristoteles apophthegma vocat, non prouerbium) sequens annotatio te docebit.

Ibidem. Quos si vlcisci alioqui non posset, certè carminibus suis, &c.] Falsa est hæc explicatio, quam οἴκοθεν affert Erasmus: at vera est illa altera, quam ex doctis nonnullis, vt ipse testatur, paulo pòst afferet: & necui de ea dubitatio vlla relinquatur, eã trium veterum scriptorum ἀξιοπίστων testimonio confirmabo. Ait igitur Demetrius Phalereus ἐν τῷ περὶ ἑρμηνείας (si tamen eius est is libellus) incipiens de allegoria loqui: Est etiam magnificum quiddam allegoria, & maximè in minitando, vt Dionysius, Cicadæ ipsis ab humo canent. Quòd si ita simpliciter dixisset, vastaturum se Locrensem regionem, & iracundior visus fuisset, & contemptior. Idem alibi: Quare symbola etiam habent vehementiam: quia breuius dictis sunt similia. nam ex eo quod cũ breuitate sit enunciatum, plurima concipere mente oportet, quemadmodum ex symbolis. Sic &, Ab humo cicadæ vobis canent, maiorem vehementiam habet allegoricè enunciatum, quàm si simpliciter dictum fuisset, Vestræ arbores excindentur. Eustathius autem in 3. Iliad. exponens illa Homeri verba:

---ἀλλ' ἀγορηταὶ ἐσθλοὶ, τεττίγεσσιν.--

cùm alia, tum hæc dicit: Vt plurimum enim super ramos, non autem à terra cantus suos exercent cicadæ. Vbi etiam meminisse conuenit symbolici dicti, quo quidam minatus est se facturum hostibus cicadas ab humo canere. pro eo quod est, arbores regionis eorum se excisurum, adeò vt cicadis ab humo canere necesse futurum esset. Iam verò ipse Aristotelis scholiastes, enarrans illum quem Erasmus ex secundo libro Rhetoricorum protulit locum, ait: Laconica apophthegmata vocat breuia: vt illud, Nõ oportet iniuriosos esse, ne ab hostibus ita euertamur, vt ne arbor quidem aut lignum in regione nostra remaneat, vbi vel cicadæ sedentes canant. Verùm obiter hoc obserua, Demetriũ Phalereum (aut quicunque est illius libelli author) in eo ab Aristot. dissentire, quòd Dionysio dictũ istud adscribat, quod illum Stesichoro adscribere videmus. Sed fieri potest, vt Stesichori dictum vsurpauerit Dionysius. Cæterùm animaduertendum est, elegantiam maiorem huius dicti esse in Græco sermone quàm in Latino: quòd δενδροτομεῖν sonet quidem arbores excindere, verbum e verbo: sed tamen generalem vastationẽ denotet: adeò vt δενδροτομεῖν χώραν (quod & δενδροκοπεῖν dicitur) vastare seu populari, Latinè interpretari possimus.

In loco, Arrogantia. Prouerbio, Salacones. pag. 165. Ita & Salacon quidam extrema paupertatis homo effecit, vt omnes fortuna tenui, Salacones dicerentur.] Non animaduerterit quid Hesychius diceret. non enim hoc ait, σαλάκωνα appellari quemuis fortuna tenui hominem, item quemuis fastuosum & arrogantem id est

id est, quamlibet πτωχὸν vel ἀλαζόνα, sed quemlibet πτωχὸν ἀλαζόνα, id est, simul & fortuna tenui (sic vertit Erasmus πτωχὸν) & arrogantem. Nec σαλακωνίαν simpliciter esse dicit paupertatem aut arrogantiam: sed in paupertate arrogantiam. eius enim verba sunt hæc: σαλάκων, ὁ πτωχὸς ἀλαζών· σαλακωνία, ἡ ἐν πενίᾳ ἀλαζονεία. Et Suidæ, σαλάκων, προσποιούμενος πλούσιος εἶναι πένης ὤν. Quod autem addit Erasmus, Vnde ductum sit verbum σαλακωνίζειν & σαλακωνεύειν, pro eo quod est fracto delicatóque gradu incedere, non video quomodo ex eodem Hesychio collegerit: vtpote qui dicat, ἔλεγον τοὺς διαθρυπτομένους σαλάκωνας, ἀπὸ τοῦ ἁβροῦ· ἢ μετὰ θρύψεως βαδίζειν: exponens σαλάκωνα, voce διαθρυπτομένους, quæ ad mollem & delicatum incessum duntaxat non pertinet, sed generaliter ad quoduis mollitiei genus refertur. Nisi fortè his infinitiuos σαλακωνίσαι, σαλακωνεῦσαι, sequentibus verbis adnectendos, ac pro ἀπὸ τοῦ legendum τὸ, & quæ interposita sunt, omittêda existimauit. qua in re assentiri illi nullo modo possum. Cæterùm cum hac expositione Hesychii, vt σαλάκωνες sint οἱ διαθρυπτόμενοι, conuenit quod Aristoteles τρυφεροὶ & σαλάκωνες coniungit: Alciphron autem τρυφὰς καὶ σαλακωνίας. Quanquam non eodem vterque modo, ni fallor. nam ille propemodum vt synonyma videtur copulare τρυφὰς & σαλακωνίας: ille autem eosdem quidem dicit & τρυφεροὺς esse & σαλάκωνας, sed non eandem vtriusque appellationis rationem reddens. Verùm eorum verba proferre satius fuerit. Apud Alciphronem igitur Menander Glyceræ inter cætera scribit: ἢ ἐμὲ ὑπερεξίμε [illegible] μαλακιζόμενον (οἶσθα γάρ μου τὰς συνήθεις ἀσθενείας, ἃς οἱ μὴ φιλοῦντές με, τρυφὰς καὶ σαλακωνίας καλεῖν εἰώθασιν (ἐπιστελλαί [illegible] μὴ μένη [illegible] ἄλλα τοῦ θεοῦ) τοῦτ' ἔστιν. Hic certè nô video quid aliud τρυφὰς & σαλακωνίας appellet, quàm ea quæ molliter & effœminatè fiunt, siue nimias quasdam delicias. At verò Aristot. lib. 2 Rhet. diuitum mores describês, postquâ dixit illos esse ὑβριστὰς & ὑπερηφάνους, paucis interiectis, addit: & τρυφεροὶ καὶ σαλάκωνες. τρυφεροὶ μὲν διὰ τὴν τρυφὴν, & τὴν ἔνδειξιν τῆς εὐδαιμονίας· σαλάκωνες δὲ & σόλοικοι, διὰ τὸ πάντας εἰωθέναι διατρίβειν περὶ τὸ ἐρώμενον & θαυμαζόμενον ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὸ οἴεσθαι ζηλοῦν τοὺς ἄλλους ἃ καὶ αὐτοί. Quo in loco ita vsurpatur nomê σαλάκωνες, vt nulla earum significationum quas afferunt Suidas & Hesychius, illi conuenire posse videatur. Nisi fortè eam quâ ex Theophrasto hic profert, illi accommodandam existimemus: vt videlicet σαλάκωνας appellet Aristoteles, qui sumptus vbi nô oportet, faciût. quę expositio nô lôgè discedit, vt opinor, ab ea quâ ipse Aristot. scholiastes hoc loco affert, dicês, σαλακωνίαν esse ὑπερβολὴν μεγαλοπρεπείας. vt magnificêtię excessus sit, quû volum' circa ea quoq; sûptuosi esse, quę sumptu & magnificêtia digna nô sût. Atq; hęc magnificêtia verè ineptorû est hominum, &, vt Aristoteles appellat, σολοίκων.

ANIMADVERSIONVM HENRICI STEPHANI in Chiliades Adagiorum Erasmi, FINIS.

INDEX PROVERBIORVM, ERASMI, IVNII, COGNATI, ET ALIORVM QVÆ HOC OPERE CONTINENTVR, SECVNDVM ORDINEM ALPHABETI, CORRECTVS, digestus, & denuò locupletatus.

INDICEM literarium comperi præter omnem spem, confusum ac mutilum, quòd ad hæc humilia doctiore sægrè sese demittunt. Ea res quoniam mihi quoque incommoda fuit, adeò vt hac de causa quædam in alienum locum fuerint insulcienda, deuorauimus & hoc tædij, effecimúsque vt Index & plenior sit, & accuratè digestus iuxta literarum ordinem: nec hoc contenti, quæ obiter incidunt in tractando prouerbio, vel à specie prouerbij non abhorrentia, vel alioquin cognitu digna, adiecimus. Et interdum idem adagium variis modis effertur, nonnunquam plura in eundem numerum congero. Ad hoc quoque conducit hæc diligentia. Porrò ne quid turbet ordo verborum, diuersus interdum in titulis operis, & in Indice, scito me in Indice prouerbij sensum ab his verbis auspicari, quæ præcipua sunt ac peculiaria. Eminent autem potissimùm propria hominum, locorum, animantium, aut rerum vocabula: proximo loco, quod in contextu minimè vulgare est. Exemplum primi est, Obolus Pasetis, Pasetis obolus, secundi, Ne temerè Abydum, Abydum ne temerè eas, &, Non est cuiusuis Corinthum appellere, Corinthum appellere non est cuiusuis: tertij, Bibe elleborum, Elleborum bibe: quarti, Sæpe etiam est olitor valde opportuna loquutus: &, Olitor opportuna loquutus. Quædam in quibus nihil eminebat, bis posuimus. Hunc scopum sequens, non poteris falli, quin quod quæris inuenias. Nec tamen tanta est facta verborum mutatio, quin tenuiter etiam eruditus facillimè possit agnoscere prouerbium: nec id tamen factum est in admodum multis, nec enim fuit opus. Secundus Index, qui sententiarum congruentiam sequitur, tumultuaria opera nobis congestus fuit, olim Venetiæ. Eum vt est reliquimus: nisi quòd adiecimus multa quæ deerant. Poterant addi plures tituli: nec pauca sunt adagia quæ pluribus congruant titulis: veluti, Dolium pertusum, dici potest in auarum, in prodigum, & in ambitiosum: sed creuisset Index in immensum: Indicauimus multa: quod superest, ingeniis reliquimus. Accesserunt ad Erasmi prouerbia, Iunij, Cognati & aliorum, quæ in vnum indicem, eastem qua Erasmus opera, & diligentia coniecimus: & Secundum etiam iuxta locos, adiecimus, quò facilius omnia sub aspectum lectoris veniant.

A

B

C

dæmonem

dissoluit

F

G

H

hæret

lucerna

non

O

personam

INDEX.

Q

T

θεσσαλῶν

V

FINIS.

RERVM ET VERBORVM, IN HOC ADAGIORVM OPERE PRÆCIPVE memorabilium, INDEX.

LECTORI. S.

Quicquid passim, amice Lector, hocce in opere tractatur, & cuius in primo Indice non fit mentio, hîc annotatum inuenies, tanta copia, vt potiùs aliquid superesse quàm deesse queraris. Nihil hîc omissum est, nisi in primo idem habeatur elencho. Vale.

INDEX TERTIVS.

B

capil-

D

dæmones

E

G

helle-

I

Λεπτολο

O

relaxare

S

superbia

V

FINIS.